Digitized by Google

BIBLIA
VETERIS AC NOVI
TESTAMENTI, SVMMA FIDE AC STVDIO

SINGVLARI, CVM ALIORVM DOCTISSI-
morum interpretum, tum uerò in primis S. Pagnini ac Fr. Vatabli o-
pera ita ex Hebræis Græcisq; fontibus expreſſa, & latinitate donata,
ueterum inſuper codicum aliquot collatione emendata, ut
nihil relictum ſit quod à pio & Sacræ lectionis
ſtudioſo deſiderari poſſe
uideatur.

ACCESSERVNT VLTRA ALIORVM EDITIO-
*nes, Argumenta, commodiſſ. breuitate ſingulis capi-
tibus præfixa.*

ITEM

Catalogus atq; utiliſs. Hebræorum, Græcorum, Latinorum nominum, uirorum,
mulierum, populorum, urbium, cæterorumq; locorum quæ in Biblijs
paſsim leguntur, interpretatio.

B. FONS. AR.

PER THOMAM GVARINVM,
M. D. LXIIII.

AD SACRARVM LITERARVM STV-DIVM EXHORTATIO EX SACRIS *literis.*

Deuter.12.a.8.d.32.

Non facietis ſinguli quod uobis rectum uidetur: ſed quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino, nec addas ad illud, neq; minuas ex eo.

Deuter. 31.c.11.

Leges uerba Legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, & in unum omni populo cõgregato, tam uiris quàm mulieribus, paruulis, & aduenis qui ſunt intra portas tuas: ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum ueſtrum, & cuſtodiant, impleantq; omnes ſermones Legis huius.

Ioſue 1.b.8.

Non recedat uolumen Legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quę ſcripta ſunt in eo. [illegible] tuam, & intelliges eam. Non declines à uerbis Legis hui[illegible]l ad ſiniſtram: ut intelligas cuncta quæ agis.

Prouerb. 30.a.5.

Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe: ne addas quicquam uerbis illius, & arguaris, inueniariſq; mendax.

Rom. 15.a.4.

Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: ut per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

2 Timoth.3.d.14.

Tu uero permane in ijs quæ didiciſti & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, & quòd ab infantia Sacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiẽdum, ad erudiendum in iuſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

1 Timoth. 4.d.13.

Dum uenio, attende lectioni, & doctrinæ.

Digitized by Google

PIO ET VERE CHRI-
STIANO LECTORI, THOMAS GVA-
RINVS GRATIAM ET PACEM
A DEO PATRE PER IESVM
CHRISTVM.

CVM Theologiæ ſtudium (quo nihil diuinius) ſitisq́; ſapientiæ quamplurimos accenderit, ita ut relictis riuulis uiuos fontes malint anquirere: id eſt, Sacram Linguã diſcere, & Hebræorum Græcorúmq́; theſauros comparare, quo ſemotis arbitris Scripturam intelligere poſsint, ipſiq́ue interpretari: nihil mihi prius aut potius faciendum eſſe duxi, quàm ut hæc Studioſis ſubſidia excuderem. Itaque habes paucis impenſis BIBLIA quæ Hebræis Græcisq́ue reſpõdeant, ita ut uerba uerbis diſcendo poſsis comparare. Hæc collatio quanto uſui eſſe poſsit, breui intelliges ſi libeat experiri. Habes enim quaſi uiuum præceptorem, cuius ductu ipſe poſsis nare ſine cortice, & Linguæ adyta penetrare. G[redacted]tiam habebis doctiſsimis Interpretibus Santi Pagnino, & [redacted]orum Verſionem planè ſequutus ſum. Quòd uerò [redacted] Typographicæ, ſummo ſtudio contendi, ut in hoc opere nihil meritò culpari poſſet, uel etiam deſiderari. Hoc ergo fruere, & te in eo exerce diligenter, quod in Chriſti gloriam redundet, eiusq́ue Eccleſiæ ædificationem.

Vale.

SVMMA TOTIVS SACRAE SCRIPTVRAE,

pturæ, librorum videlicet veteris & noui Teſtamenti.

[Eſa.45.c.14 Geneſ.21.d.33 Daniel.7.c.9 Geneſ.1.a.1 Eſa.45.c.18 Exod.9.f.27 Pſal.10.b.7 Eſa.45.d.21 Exod.22.d.27 1 Cor.12.a.6 Rom.9.d.20 Eſa.45.b.9 Ierem.18.a.6]

DOCENT Nos libri ueteris Teſtamenti, Deum illum quē coluerunt Noe, Abrahā, Iſaac, Iacob, Dauid, & cęteri Patres, ſolum uerum eſſe Deum, eum'que omnipotentem & æternū: qui propter bonitatem ſuam Verbo ſuo cœlum & terram, & quæ in eis ſunt, creauit: à quo omnia procedunt, ſine quo nihil quicquā eſt: iuſtum & miſericordem: qui'que omnia operetur in omnibus ſecūdum uoluntatem ſuam: cui non liceat dicere quare ſic uel ſic faciat. Deus.

[Geneſ.1.d.27 Sap.2.d.24 Rom.5.c.14 & d.18. Epheſ.2.a.3]

ADHAEC, Ipſum hunc Deū omnipotentem creaſſe poſt cætera omnia Adam primum hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam ſpiritualem, dominum'que eum conſtituiſſe omnium creatorum in terra. Creatio hominis. Qui quidem Adam, inuidia & fraude diaboli, Creatoris ſui præcepto non obediens, ſuo peccato, peccatum in hunc mundum inuexit tale, tātum'que, ut nos ſecundum carnem ab ipſo progeniti, natura filij iræ ſimus, & ob id morti, damnationi, iugo & tyrannidi diaboli obnoxij reddamur. Peccatum.

[Geneſ.3.b.15 Geneſ.12.a.3 Geneſ.26.a.4 Geneſ.28.c.14 Hebr.2.d.14 2 Sam.7.c.12 Pſal.132.c.11]

PORRO Autem promiſſum fuiſſe à Deo patre ſemen illud benedictum IESVM CHRISTVM, Filium ſuum Saluatorem noſtrum ipſi Adę, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Dauidi, & reliquis Patribus, qui à peccatis & tyrānid[illegible] diaboli liberaret eos, qui uiua fide & operante huic promiſsioni cre[illegible] CHRISTO fiderent, liberationem hanc ab ipſo & per ip[illegible] Promiſſus Christus.

INTEREA autem dum à Patribus Iſraelitis expectaba[illegible]miſſa ſalus & liberatio, quòd ea eſt hominum natura tam ſuperba atque adeò corrupta, ut non libenter ipſi uelint ſe agnoſcere peccatores, quibus promiſſo Salutari ſit opus: Legem ſcriptam in tabulis lapideis, datam fuiſſe à Deo per Moſen, ut per eam agnito peccato, & cordis humani malitia, ardentius ſitirent homines CHRISTI aduentum, qui ipſos à peccatis redimeret ac liberaret: quod neque Lex, neque ſacrificia & hoſtię Legis præſtabant. erant enim umbræ & figuræ ueræ oblationis corporis CHRISTI, qua peccata omnia obliteranda erant & abolenda Lex, ſiue decalogus.

[Exod.20.a.1 Rom.3.c.20 Galat.3.c.19 Heb.7.c.18 & 10.a.1 Ioan.1.d.29]

[Rom.9.b.5 Luc.1.c.31 Galat.4.a.3 Epheſ.1.b.10 Rom.5.b.8 Epheſ.2.b.9 Tit.3.b.5 Rom.15.b.8 Epheſ.2.b.7 Tit.3.b.5 Ieſa.53.b.7 Ioan.1.d.29 Epheſ.5.a.2 Heb.9.g.26 Act.3.c.19 Epheſ.2.c.14.15 Apoc.1.b.5 Heb.2.d.14 Galat.4.b.5 Epheſ.1.a.5 Rom.8.c.17 Epheſ.3.a.5 Rom.8.c.15]

NOVI Autem Teſtamenti libris docemur, CHRISTVM illū promiſſum (qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula) & in libris ueteris Teſtamenti adumbratū ſacrificijs ac figuratū, miſſum tandem à Patre fuiſſe eo tēpore quod apud ſe conſtituerat ipſe Pater: eo inquam tempore quo abundabat in mundo omnis iniquitas. Miſſum aūt & incarnatū ipſum Saluatorem IESVM mortem paſſum eſſe, & à mortuis reſurrexiſſe: non ex bonis cuiuſquam operibus (nam omnes erant peccatores) ſed ut Deus & Pater noſter uerax, abundantes gratiæ ſuæ diuitias quas promiſerat, exhiberet, & ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos faceret. Christus Deus Saluator venit. In nouo igitur Teſtamēto planiſsimè oſtenditur, quòd IESVS CHRISTVS uerus agnus & uera mūdi hoſtia, hominum peccata delens uenit in mundum ut nobis pacem & gratiam cum Patre conciliaret, lauādo nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: & liberaret à ſeruitute diaboli, (cui peccando ſeruiebamus) in filios'que Dei adoptaremur per ipſum, cohæredes'que eius efficeremur regni præclariſsimi & æterni. Agnus. Hoſtia. Pax. Adoptio.

[Galat.4.a.6 Epheſ.1.c.1 Galat.5.d.23 Epheſ.1.c.13. & 4.g.30 1 Cor.12.a.3 Rom.8.c.16 Rom.5.a.5 1 Cor.13.b.4 Epheſ.1.c.14]

VT Autem ſingulare hoc & maximū Dei beneficiū erga nos agnoſcamus, dat nobis Deus Spiritū ſuum ſanctū, [illegible]ius fructus & effectus eſt Fides in Deum & CHRISTVM eius. nā ſine Spiritu ſancto quo inſtruimur & ſignamur, ne'que credere poſſumus Deū Patrem miſiſſe MESSIAM, ne'que IESVM eſſe CHRISTVM. Spiritus ſanctus. Fides. nullus enim (inquit Paulus) dicere poteſt, Dominus IESVS, niſi in Spiritu ſancto. Idem Spiritus teſtatur ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei, & diffun-

Charitas. diffundit in uiſcera noſtra eam Charitatē quam deſcribit Paulus Corinthijs. Præ-
Spes. terea Spem, quæ eſt certa uitæ æternæ expectatio, cuius idem ipſe arrhabo eſt &
pignus, nobis impertitur, & alia ſpiritualia dona, de quibus Paulus ad Galatas. Galat.5.d.22
Nequaquam igitur eſt negligendus, aut paruifaciendus fidei fructus: per hanc
enim in CHRISTVM fiduciam & fidem, quæ per charitatem operatur, & Galat.5.a.6
Iuſtificatio & ſanctificatio. ſe charitatis operibus exerit, ad illa hominem mouēs, iuſtificamur & ſanctifica- Epheſ.5.a.2 Hebr.13.d.21
mur: id eſt, Deus & Pater Domini noſtri IESV CHRISTI (qui & Pater no- Rom.3.d.30, & 4.a.3
ſter effectus eſt per ipſum fratrem noſtrum) nos pro iuſtis & ſanctis habet, ſua Galat.2.c.16
gratia, ac merito Filij ſui IESV CHRISTI, non imputans nobis ad gehen- Matth.5.g.48, & 23.a.8
nam delicta noſtra. Hebr.2.c.11
Bona opera. Venit deniq; CHRISTVS ipſe in mundū ut nos per ipſum ſanctificati & pu 2 Corin.5.d.19
rificati à peccatis, uoluntatem eius operibus bonis ſectantes, quæ carnis ſunt ab- Tit.2.c.12.d.13.14
negemus, ac liberè ſeruiamus ei in iuſtitia & ſanctitate omnib. diebus noſtris: & Luc.1.g.74
ut per bona opera (quæ præparauit Deus ut ambularemus in illis) nos oſtenda- Epheſ.2.b.10
mus ad hāc gratiā & fidei donū uocatos: quæ quidē bona opera qui non habet,
teſtatur ſe fidem in CHRISTVM non habere qualem ille in nobis requirit. 2 Pet.1.b.10
Chriſtus Magiſter, Ad eum oportet nos accedere, & alacri animo ipſum ſequi, ut nos doceat: eſt Epheſ.5.a.2
enim Magiſter noſter, mitis & humilis corde. Exemplar noſtrū, à quo diſcere Matth.23.a.8 Matth.11.d.29
Pontifex, oportet normam rectè uiuendi. Noſter præterea Epiſcopus & ſummus Ponti- Iohan.13.b.15 1 Pet.2.d.25
Mediator, fex, qui ſuum ipſe ſanguinē pro nobis obtulit, unus Mediator Dei & hominum: Hebr.4.d.14
Aduocatus. qui nūc ad dexteram Dei Patris ſedet, nobis Aduocatus factus, orans interpel- 1 Timoth.2.b.5 1 Iohan.2.a.2
la[redacted]qui proculdubio impetrabit quod uel ab ipſo, uel ipſius no-
[redacted]imus: ſi modò petentes ita illum facturum eſſe crediderimus. Iohan.14.b.13, & 16.c.23
ſic enim promiſit. Ne igitur dubitemus, ſi quando peccauerimus, cum pœniten- Marc.11.c.24 Matth.4.c.17
tia (ad quam nos initio ſtatim ſuæ prædicationis inuitat & incitat) atque fidu- Hebr.4.d.16
cia accedere ad thronum gratiæ eius: credentes quòd miſericordiam conſequu-
turi ſumus. nam ideo uenit in mundum ut peccatores ſua gratia ſaluos faceret. 1 Timoth.1.c.15
Iudicium. Hic nimirum eſt CHRISTVS IESVS, qui in conſtituto à Patre temporis Matth.25.c.31
articulo ueniet, ac ſedebit in maieſtate magna, omnes iudicaturus, & redditurus
unicuiq; propria corporis prout geſsit, ſiue bonum ſiue malum. dicturusq; eſt il 2 Tim.4.a.1 2 Cor.5.b.10
lis qui à dextris erunt, qui in hoc mundo futura bona (uitam uidelicet æternam)
Vita æterna. expectauerint, Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum uobis regnum à Matth.25.c.31
cōſtitutione mundi. Illis autem qui à ſiniſtris, Diſcedite à me maledicti in ignem
Ignis æternus. æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc uerò finis erit quū Chri
ſtus hoſtibus omnibus planè deuictis, regnum Deo & Patri tradiderit. 1 Cor.15.c.24
HAEC Vt cognoſcamus, bonitate Dei per Spiritum eius ſanctum tradita
ſunt nobis ſacra Biblia: & eius doctrinæ quæ in ipſis habetur, prædicatio, ac Sa-
cramenta quibus obſignatur nobis huius doctrinæ ueritas: ut cognoſcamus in- 2 Pet.1.d.19
quam, & credamus unum ſolum eſſe Deum uerum, & quem, ut promiſerat, mi- Iohan.17.a.3
ſit IESVM CHRISTVM: utq; credentes, uitam habeamus in nomine eius. Iohan.20.d.31
Præter hoc fundamentum nemo aliud poteſt in Eccleſia CHRISTI pone- 1 Cor.3.b.11
re, quo quidem firma ſtabiliſq; conſiſtit. Optatq; Paulus eum anathema eſſe
qui aliam fidem & ſalutem annuntiauerit, quàm per IESVM CHRISTVM, e- Galat.1.b.8
tiamſi fuerit Angelus de cœlo.
Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia: cui cum Patre & Spiritu Rom.11.d.36
ſancto honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS in nouo Teſtamento ex Veteri citatorum, utiliſsimus INDEX.

EX GENESI

1.a.1 Fide intelligimus aptata eſſe ſecula Hebr.11.a.3
Cæli erant prius & terra de, &c. 2 Petr.3.a.5
1.d.27 Adam primus formatus, &c. 1 Tim.2.d.13
Maſculum & fœminam fecit eos. Matt.19.a.4, mar.10.a.6
2.a.2 Requieuit Deus die ſeptima, &c. Hebr.4.b.4
2.b.7 Factus eſt primus homo Adam, &c. 1 Cor.15.f.45
2.d.22 Non enim uir ex muliere, &c. 1 Cor.11.b.8
2.d.24 Dimittet homo patrem & matrem, &c. Matt.19.a.5, marc.10.a.7, epheſ.5.g.31, 1 cor.6.d.16
Erunt duo in carne una Matth.19.a.6. marc 10.a.8, 1 cor.6.d.16, ephe.5.g.31
3.a.4 Serpens ſeduxit Heuam, &c. 2 Cor.11.a.3
3.a.6 Adam non eſt ſeductus, &c. 1 Tim.2.d.14
4.a.4 Fide plurimam hoſtiam Abel quàm Cain obt. Heb.11.a.4
4.b.8 A ſanguine Abel iuſti Matth.23.e.35
Non ſicut Cain, &c. 1 Iohan.3.b.12
Væ illis qui in uia Cain abierunt Iudæ epiſt.b.12
5.e.24 Fide, Henoch tranſlatus, &c. Hebr.11.a.5
6.c.13 Fide, Noe reſponſo accepto, &c. Heb.11.b.7
6.d.22 Quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, &c. 1 Petr.3.d.20
7.a.4 Sicut in diebus ante diluuium, &c. Matth.24.d.37
7.b.7 Octauum Noe iuſtitiæ præconem, &c. 2 Petr.2.a.5
9.b.6 Omnes qui acceperint gladium, gladio pe. Matth.26.e.23, apoc.13.e.10
12.a.1 Exi de terra tua, & de cogn. &c. Act.7.a.3
12.a.3 Et in ſemine tuo benedicentur, &c. Act.3.d.25, galat.3.b.8
12.a.4 Fide qui uocatur Abraham, &c. Heb.11.b.8
14.d.18 Hic enim Melchi-ſedec, rex Salem ſacerdos Dei ſummi Heb.7.a.1
15.b.5 Sic erit ſemen tuum Rom.4.d.18
15.b.6 Credidit Abrahã, &c. Rom.4.a.3, iac.2.d.22, Gala.3.a.6
15.c.13 Erit ſemen tuum peregrinum in terra, &c. Act.7.a.6
16.d.15 Abraham filium habuit de ancilla Galat.4.e.23
17.a.5 Quia patrem multarum gentium conſtitui te Rom.4.e.17
17.b.11 Et ſignum accepit Circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei Rom.4.b.11, act.7.a.8
18.b.10 Fide, & ipſa Sara ſterilis, uirtutem, &c. Heb.11.e.11
18.b.12 Sicut Sara obediebat, &c. 1 Pet.3.a.6
18.b.18 Secundum hoc tempus ueniam, & erit, &c. Rom.9.b.9
19.e.24 Sicut factum eſt in diebus Lot, &c. Qua die autem exijt Lot à Sodomis, &c. Luc.17.f.29
19.e.25 Euertit ciuitates Sodomorum, &c. 2 Pet.2.a.7
Sicut Sodoma & Gomorrha, &c. Iud.epiſt.a.6
19.e.26 Memores eſtote uxoris Lot Luc.17.g.32
21.a.2 Abraham duos filios habuit, &c. Galat.4.e.23
21.a.10 Eijce ancillam & filium eius Galat.4.d.30
21.b.12 In Iſaac uocabitur tibi ſemen Rom.9.b.7
22.a.1 Fide obtulit Abraham, &c. Heb.11.d.17
22.b.9 Offert Abraham filium, &c. Iacob.d.21
22.c.16 Sicut loquutus eſt ad Patres, &c. Luc.1.g.70
22.c.17 Niſi benedicens benedicam, &c. Heb.6.e.14
22.d.18 Quia benedicentur in te omnes gentes Act.3.d.25, galat.3.b.8
25.e.22 Rebecca ex uno concubitu habens, &c. Rom.9.c.10
25.e.23 Quia maior ſeruiet minori Rom.9.e.12
25.d.31 Nequis fornicator aut profanus ut Eſau, &c. Heb.12.d.16
27.d.28 Fide, & de futuris benedixit, &c. Heb.11.d.20
48.e.15 Fide Iacob moriens, &c. Heb.11.d.21
49.b.10 Quem ſcripſit Moyſes in Lege Iohan.1.g.45
50.d.24 Fide, Ioſeph moriens, &c. Heb.11.d.22

EXODO

2.a.2 Fide Moyſes natus, &c. Heb.11.e.23
2.b.11 Fide, Moyſes grãdis factus, negauit ſe eſſe, &c. Heb.11.e.24
Quũ uidiſſet Moyſes quendã iniuriã patiẽtẽ, &c. Act.7.e.24
3.a.2 Expletis annis quadraginta, &c. Act.7.d.30
3.b.6 Ego ſum Deus Abraham, &c. Matt.22.e.32, marc.12.c.26, luc.20.f.37
9.d.16 In hoc ipſum excitaui te, &c. Rom.9.d.17
12.d.21 Fide celebrauit Paſcha, &c. Heb.11.e.28
12.g.46 Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f.36
13.a.2 Omne maſculinum adaperiens uuluam Luc.2.e.23
14.e.22 Omnes in moyſe baptizati, &c. 1 Cor.10.a.2
Fide, tranſierunt mare rubrum Heb.11.e.29
16.d.15 Patres ueſtri manducauerunt manna, &c. Iohan.6.e.49
16.d.16 Panem de cœlo dedit eis manducare Iohan.6.d.31
Omnes eandem eſcam ſpiritualem, &c. 1 Cor.10.a.3
16.d.18 Qui multum non abundat, &c. 2 Corinth.8.e.15
19.b.6. Bibebant de ſpirituali, &c. 1 Corint.10.a.4
19.a.6 Gens ſancta, populus acquiſitionis 1 Pet.2.b.9
19.e.13 Et ſi beſtia tetigerit montem, &c. Heb.12.e.20
20.b.12 Honora patrẽ, &c. Matt.15.a.4, mar.7.b.10, ephe.6.a.2
20.b.13 Non homicidium facies Matth.19.e.18
Non occides Matth.5.e.31, luc.18.d.20
20.e.14 Non mœchaberis Matth.5.d.27
20.e.17 Non adulterabis, Non occides, 13 Non furtum facies, 15, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, 16 Non concupiſces, Rom.13.e.9 Non concupiſces Rom.7.b.7
20.e.18 Non enim acceſsiſtis ad, &c. Heb.12.e.18
21.e.17 Qui maledixerit patri, &c. Matth.15.a.4, marc.7.b.10
21.e.24 Oculum pro oculo, &c. Matt.5.f.38
22.d.28 Principi populi tui non maledices Act.23.a.5
24.b.8 Lecto omni mandato, &c. Heb.9.e.19
Hic ſanguis Teſtamenti, &c. Heb.9.e.20
25.d.40 Vide omnia facito ſecundum, &c. Act.7.f.44, heb.8.b.5
26.a.1, 36.a.2 Tabernaculum factum eſt primum Heb.9.a.2
32.a.1 Fac nobis deos qui, &c. Act.7.e.40
32.b.6 Neque idolatræ efficiamini 1 Cor.10.b.7
33.d.19 Miſerebor cui uoluero, &c. [illegible] 9.e.15
34.d.33 Non ſicut Moyſes ponebat, [illegible]

LEV[illegible]

11.g.44 Sancti eritis, quoniam, &c. 1 Pet.1.e.16
12.a.3 In ſabbatho circunciditis hominem Iohan.7.e.22
Poſtquam impleti ſunt dies octo Luc.2.e.21
12.e.16 Vt darent hoſtiam ſecundum, &c. Luc.2.d.24
14.a.4 Offer munus tuum quod præcepit Moyſes, &c. Matth.8.a.4, marc.1.d.40, luc.5.e.14
16.e.14 Si enim ſanguis hircorum, &c. Heb.9.d.13
16.d.17 Omnis multitudo populi erat orans Luc.1.a.10
18.a.5 Qui fecerit homo, uiuet in ea Rom.10.a.5, Galat.3.b.12
19.e.12 Non periurabis Matth.5.e.33
19.e.15 Nolite in perſonarum acceptione, &c. Iacob.2.a.1
19.d.17 Si peccauerit in te frater tuus, &c. Matt.18.b.15, luc.17.a.3
19.d.18 Diliges proximum tuum, &c. Matt.22.d.19, marc.12.e.31, rom.13.e.9, galat.5.e.14, iacob.2.b.8
Diliges proximum tuum Matth.5.g.43
20.b.9 Qui maledixerit patri, &c. Matth.15.a.4
20.b.10 In lege Moyſi mãdauit nobis huiuſ. lapidare Iohan.8.a.5
24.d.20 Oculum pro oculo Matth.5.f.38
26.b.11 Quoniam inhabitabo in, &c. 2 Cor.6.d.16

NVMERIS

8.e.16 Omne maſculinum adaperiens uuluam Luc.2.d.23
9.b.12 Os non comminuetis ex eo Iohan.19.f.36
9.e.18 Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt 1 Cor.10.a.1
11.b.7 Panem de cœlo dedit eis, &c. Iohan.6.d.31
12.b.7 Sicut & Moyſes in omni domo eius Heb.3.a.2
14.f.36 Neque murmurauerितis, ſicut quidam eorum 1 Cor.10.b.10
14.f.37 Cadauera filiorum Iſrael, &c. Heb.3.d.17
16.a.1 In contradictione Core perierunt Iudæ epiſt.d.11
19.a.3 Quorũ enim animaliũ ſanguis infertur pro pecc. Heb.13.b.11
20.b.10 Bibebant autem de ſpirituali, &c. 1 Cor.10.a.4
21.b.5 Neque tentemus Chriſtum, &c. 1 Cor.10.b.9
21.e.9 Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem Iohan.3.b.14
22.d.23 Animal mutum ſubiugale corripuit ueſaniam Bal. 2 Pet.2.e.16
22.g.40 Errore Balaã mercede effuſi ſunt 2 Pet.2.e.15, iud.epiſt.b.11
24.e.14 Balaam docebat Balac, &c. Apoc.2.d.14
25.b.6 Neque fornicemur, ſicut, &c. 1 Corinth.10.b.8
26.g.64 Proſtrati ſunt in deſerto 1 Corinth.10.a.5
28.b.8 Sabbathis ſacerdotes in tẽplo ſabbathũ uiolant Matt.12.a.5

DEVTERONOMIO

1.e.17, & 16.d.19 Nolite in perſonarũ acceptione, &c. Iacob.2.a.1.b.9
4.d.24 Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt Heb.12.g.29
5.b.11 Non periurabis Matth.5.d.33
5.b.16 Honora patrẽ, &c. Mat.15.a.4, marc.7.b.10, epheſ.6.a.2

Non

5.b.17 Non occides Matth.5.c.21,luc.18.d.20
5.c.18 Non mœchaberis Matth.5.d.25,luc.18.d.20
Non furtum facies. Luc.18.d.20,rom.13.c.9
5.c.20 Non loqueris cõtra proximũ, &c. Luc.18.d.20,rom.13.c.9
5.c.21 Non concupiſces Rom.7.b.7,& 13.c.9
6.a.4 Audi Iſrael,Dominus Deus, &c. Marc.12.c.29
6.a.5 Diliges Dominum,&c. Matth.22.d.37,marc.12.c.30, luc.10.e.27
6.c.13,& 10.d.20 Dominũ Deũ tuũ tim.&c. Mat.4.b.10,luc.4.b.8
6.c.16 Non tentabis Dominũ Deum,&c.Matth.4.a.7,luc.4.b.12
8.a.3 Non in ſolo pane uiuit homo Matth.4.a.4,luc.4.a.4
10.d.17 Non eſt acceptio perſ. apud Deũ Rom.2.b.11,act.10.e.34, col.3.d.26,ephe.6.b.9,& 1 petr.1.c.17
Deus perſonam hominis non accipit Galat.2.b.6
17.b.6 Irritam quis faciens Legem,&c. Heb.10.e.28
18.a.1 Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario, &c.1 Cor.9.b.13 (c.37
18.c.15 Prophetam ſuſcitabit uobis Dominus,&c. Act.3.d.22,& 7.
19.d.15 In ore duorũ uel,etc. 2 Cor.13.a.1,matt.18.b.16,iob.8.b.17
9.d.21 Oculum pro oculo, dentem,&c. Matth.5.f.38
21.d.23 Maledictus omnis qui pendet,&c. Gal.3.b.6
2.4.a1 Quicunq; dimiſerit uxorem ſuam,&c. Matth.5.e.31, & 19.a.7,marc.10.a.4
25.a.4 Nõ alligabis os boui trituranti 1 Cor.9.a.1,& 1 tim.5.c.18
25.a.5 Si quis mortuus ſu.&c. Matth.22.c.24,mar.12.b.19,luc. 20.b.17
27.d.26 Maledictus omnis quĩ non,&c. Gal.3.b.10
30.c.12 Quis aſcendet in cœlum,&c. Rom.10.a.6
30.c.14 Propè eſt uerbum in ore tuo,&c. Rom.10.b.7
32.c.21 Ego ad æmulationem uos adducam,&c. Rom.10.d.19
32.c.35 Mihi uindictam, ego retribuam Rom.12.d.19

IOSVA

1.a.5 Non te deſeram, neque,&c. Heb.13.a.5
2.a.1 Similiter & Rahab meretrix Iac.2.d.25
6.c.20 Muri Iericho corruerunt Heb.11.f.30
6.c.22 Fide,Rahab meretrix non periſt cum incredulis Heb.11.f.30

I SAMVELIS

21.b.6 Non legiſtis quid fecit Dauid,quando eſ. Matt.12.a.3, marc.2.d.25,luc.6.a.4

II SAMVELIS

7.b.14 Ego ero illi in patrem,& ipſe erit mihi in filium Hebr.1.b.5

I REGVM

2.b.10 Liceat audenter dicere ad uos de patriarcha Dauid,&c. Act.2.e.29,& 13.e.36
10.a.1 Regina Auſtri uenit à finibus terræ,audi,etc. Mat.12.d.42, luc.11.d.31
17.a.1 In diebus Eliæ clauſum eſt cœlum Luc.4.d.25
Elias homo erat ſimilis,&c. Iac.5.d.17
19.b.10 Domine Prophetas tuos occid.&c. Ro.11.a.3
19.d.18 Reliqui mihi ſeptem millia uirorum Rom.11.a.4

II REGVM

4.c.29 Neminem per uiam ſalutaueritis Luc.10.a.4
5.d.13 Multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo propheta,&c. Luc. 4.c.17

I PARALIP.

13.b.13 Nec quiſquam ſumit ſibi honorem,ſed qui uocatus,&c. Heb. 5.b.5

IOB

1.d.21 Nihil intulimus in hunc mundum 1 Timoth.6.b.7
5.b.13 Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum 1 Cor.3.d.19
5.c.17 Beatus uir qui ſuffert tentationem Iacob.1.b.12
4.b.9 Non eſt perſonarum acceptor,&c. Act.10.e.34

PSALMIS

2.a.1 Quare fremuerunt gentes? Act.4.e.21
2.b.7 Filius meus es tu,ego hodie genui te Act.13.e.33,heb.1.b.5, & 5.b.5
2.c.9 Reges eos in uirga ferrea Apoc.2.g.27,& 19.c.15
4.b.5 Iraſcimini,& nolite peccare Epheſ.4.f.27
5.c.10 Sepulchrum patens eſt,&c. Rom.3.b.13
6.c.9 Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem Matth.7.d. 23,& 25.d.41,luc.13.f.27
8.b.3 Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti lau. Matth.21.b.16
8.c.16 Quid eſt homo quòd memor es eius? Heb.2.b.6
8.c.18 Omnia ſubiecit ſub pedibus eius 1 Cor.15.d.27,heb.2.b.8
9.d.28 Quorum os maledictione & amaritudine,&c. Rom.3.b.14
13.a.1 Non eſt iuſtus quiſquam,non eſt intelligens Rom.3.b.10
13.b.3 Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem Ro.3.b.15
15.c.8 Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper Act.2.d.25
15.d.10 Non dabis Sanctum tuum uidere corruptionem Act.2.d. 27,& 13.d.35
17.a.3 Ego ero fidens in eum Heb.2.c.13
17.g.50 Propterea confitebor tibi in Gentibus,&c. Rom.15.b.9
18.a.5 Et quidem in omnẽ terrã exiuit ſonus eorum Rom.10.d.18
21.a.2 Eli,eli,lamma ſabacthani Matth.27.e.46,marc.15.c.34
21.c.19 Diuiſerũt ſibi ueſtimenta mea Matth.27.d.35,ioh.19.d.24
21.c.23 Nuntiabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c.12
23.a.1 Domini eſt terra & plenitudo eius 1 Corinth.10.f.26
24.d.19 Odio habuerunt me gratis Iohan.15.d.25
30.a.6 In manus tuas commendo ſpiritum meum Luc.23.f.46
31.a.1 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates Rom.4.a.7
33.c.13 Qui enim uult uitã diligere,& dies uidere bo. 1 Pet.3.b.10
39.b.7 Hoſtiam & oblationem noluiſti Heb.10.a.5
40.c.10 Qui manducat mecum panem Iohan.13.b.18
Filius hominis uadit ſicut ſcriptum eſt Matth.26.b.24,marc. 14.b.18,luc.22.b.21
43.d.22 Propter te mortificamur,&c. Rom.8.g.36
44.b.7 Thronus tuus,Deus in ſeculum ſeculi Heb.1.c.8
50.a.6 Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis Rom.3.a.4
54.d.23 Iacta ſuper Dominum curam tuam 1 Pet.5.b.7
61.d.13 Vnuſquiſq; aũt propriam mercedem accipiet 1 Corin.3.b.8
67.c.19 Aſcendens in altũ,captiuam duxit captiuitatem Epheſ.4.b.8
68.b.10 Zelus domus tuæ comedit me Iohan.2.c.17
Improperia improperantiũ tibi,ceciderũt ſuper me Ro.15.a.3
68.c.22 In ſiti mea potauerunt me aceto Iohan.19.c.28
68.c.23 Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum Rom.11.b.9
68.c.26 Fiat commoratio eorum deſerta Act.1.d.20
77.a.2 Aperiam in parabolis os meum Matth.13.e.35
77.c.24 Panem cœli dedit eis Iohan.6.d.1
81.b.6 Ego dixi,Dij eſtis Iohan.10.f.34
83.c.21 Inueni Dauid ſeruum meum Act.13.d.23
90.c.11 Angelis ſuis mandauit de te Matth.4.a.6,luc.4.b.10
93.b.11 Dominus nouit cogitationes ſapientum quoniam uanæ ſunt 1 Cor.3.d.20
94.c.8 Hodie ſi uocem eius audieritis Heb.3.b.7
94.d.11 Sicut iuraui in ira mea Heb.4.a.3
96.b.7 Et adorent eum omnes Angeli Heb.1.b.6
101.d.26 Tu in principio Domine terram fundaſti Heb.1.c.10
103.a.4 Qui facit Angelos ſuos ſpiritus Heb.1.b.7
108.b.8 Et epiſcopatum eius accipiat alter Act.1.d.20
109.a.1 Dixit Dominus Domino meo Matth.12.d.44,luc.20.g.42, Act.2.e.34
Sede à dextris meis Heb.1.d.13
Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum Heb.1. d.13,1 cor.15.c.25
109.b.4 Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum Heb.5.b.6,& 7.c.21
111.c.9 Diſperſit,dedit pauperibus 2 Corin.9.c.9
115.a.1 Credidi,propter quod loquutus ſum 2 Corin.4.c.13
115.a.2 Omnis homo mendax Rom.3.a.4
116.a.1 Laudate Dominum omnes Gentes Rom.15.c.11
117.a.6 Dominus mihi adiutor,non timebo quid,&c. Heb.13.a.6
117.c.12 Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Matth.21.d.42, marc.12.a.10,act.4.b.11,1 pet.2.b.7
117.d.25 Hoſanna filio Dauid Matth.21.b.9
131.a.5 Petit Dauid ut inueniret tabernaculum Deo Ia. Act.7.f.46
131.c.11 De fructu uentris tui ponam ſuper ſedem tuam Act.1.e.30
139.a.4 Venenum aſpidum ſub labijs eorum Rom.3.b.13

PROVERBIIS

3.a.7 Nolite eſſe prudentes apud uoſmetipſos Rom.12.c.26
3.b.11 Fili mi,noli negligere diſciplinam Domini,&c. Heb.12.b.5
3.b.12 Quẽ diligit Dominus,corripit,etc.Heb.12.b.6,apoc.3.d.17
10.b.12 Charitas operit multitudinem peccatorum 1 Pet.4.b.8
11.d.31 Si iuſtus uix ſaluabitur 1 Pet.4.d.18
17.b.13 Videte ne quis malum pro malo alicui reddat 1 Theſſ.5 c.15,1 pet.3.b.9
17.d.27 Sit autem omnis homo uelox ad audiendum,tardus autem ad loquendum Iacob.1.c.19
20.b.9 Si dixerimus quia peccatum non habemus,&c. 1 Iohan.1.d.8
22.c.20 Qui maledixerit patri uel matri Matth.15.a.4,marc.7.b.10
24.c.13 Nolite in perſonarum acceptione,&c. Iacob.2.a.1
15.a.6 Quum uocatus fueris ad prandium, uade, recumbe in nouiſſimo loco Luc.14.b.10

25.c.21 Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum Rom.12.d.20

26.b.11 Canis reuerſus ad uomitum 2 Pet.2.d.22

ESAIA

1.c.19 Niſi Dominus ſabbaoth reliquiſſet nobis ſemen Rom.9.f.29

5.a.1 Homo plãtauit uineã Matt.21.c.33, marc.12.a.1 luc.20.b.9

6.a.3 Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Apoc.4.c.8

6.c.9 Auditu audietis, &c non intelligetis Matt.13.b.14, marc.4.b.18, luc.8.b.10, iohan.12.f.40, act.28.f.26, rom.11.a.1

7.c.14 Ecce uirgo in utero habebit Matth.1.d.23

8.c.14 Ecce poſitus eſt hic in ruinam &c in reſurrectionem multorum Luc.2.c.34

8.d.18 Ecce ego &c pueri mei, &c. Heb.2.c.15

9.a.1 Terra Zabulon &c terra Nephthali Matth.4.b.15

10.c.12 Si fuerit numerus filiorũ Iſrael tanquã arena maris Ro.9.f.27

11.a.4 Reuelabitur ille iniquus, &c. 2 Theſ.2.b.8

11.c.10 Erit radix Ieſſe Act.13.d.21, rom.15.c.12

13.b.10 Statim poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur Matth.24.c.29, marc.13.c.24, luc.21.c.25

21.c.9 Cecidit cecidit Baby. &c. Apo.14.b.8

22.d.13 Mãducemus et bibamus, cras enim moriemur 1 Cor.15.d.32

22.f.22 Hæc dicit Sanctus &c uerus, qui habet clauem Dauid Apocal.3.b.7

25.c.8 Abſterget Dominus omnem lachrymam ab, &c. Apoc.7.d.17, &c 21.a.4

28.c.11 Quoniam in alijs linguis &c labijs alijs loquar populo huic 1 Cor.14.d.21

28.d.16 Ecce pono in Sion lapidem offenſi Act.4.b.11, rom.9.g.33, &c 1 pet.2.a.6

29.d.13 Populus hic labijs me honorat Matth.15.a.8, marc.7.a.6

29.c.14 Perdam ſapientiam ſapientũ, &c prudentiã, &c. 1 Cor.1.c.19

33.c.18 Vbi ſapiẽs? ubi ſcriba? ubi inquiſitor huius ſeculi? 1 Cor.1.c.20

40.a.3 Vox clamantis in deſerto Matth.3.a.3, marc.1.a.3, luc.3.a.4, iohan.1.c.23

40.b.6 Omnis caro fœnum Luc.1.b.10, 1 pet.1.d.24

40.c.13 Quis enim cognouit ſenſum Domini, &c. Rom.11.d.34, 1 Cor.2.d.16

41.b.4. &c 44.a.6 Ego ſum primus &c nouiſſimus Apoc.1.d.17, &c 12.c.13

41.b.8 Suſcepit Iſrael puerum ſuum Luc.1.e.54

42.a.1 Ecce puer meus quem elegi Matth.12.b.18

43.c.19 Ecce noua facio omnia Apoc.21.b.5, &c 2 cor.5.d.17

45.d.23 Viuo ego, dicit Do. quoniam mihi flectetur omne genu Rom.14.b.11

45.b.9 Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, &c. Rom.9.d.20

49.b.6 Poſui te in lucem Gentium Act.13.g.47

49.c.8 Tempore accepto exaudiui te, &c in die ſalutis 2 Cor.6.a.2

49.c.10 Non eſurient, neque ſitient amplius Apoc.7.d.16

50.c.16 Tunc expuerunt in faciem eius Matth.26.g.67

52.b.5 Nomen Dei per uos blaſphematur inter Gentes Rom.2.d.24

52.b.7 Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiũ pacem Rom.10.c.15

52.c.11 Propter quod exite de medio eorum, &c ſeparamini, &c. 2 Cor.6.d.17

52.d.15 Quibus non eſt annunciatum de eo, uidebunt Rom.15.c.21

53.a.1 Domine, quis credidit auditui noſtro? Ioh.12.f.38, rom.10.c.16

53.a.4 Ipſe infirmitates noſtras accepit Matth.8.c.17

53.b.7 Tanquam ouis ad occiſionem Act.8.f.32

53.c.9 Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus, &c. 1 Pet.2.d.22, &c 1 Iohan.3.a.5

53.d.12 Et cum iniquis reputatus eſt Marc.15.c.28, luc.22.d.37

Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo 1 Pet.2.d.24

54.a.1 Letare ſterilis quæ non paris Galat.4.d.17

Beatæ ſteriles, &c uentres qui non genuerunt Luc.23.d.29

54.f.13 Et erunt omnes docibiles Dei Iohan.6.e.45

55.a.1 Et qui ſitit, ueniat: &c qui uult, accipiat aquam uitæ gr. Apoc.22.d.17

55.a.3 Dabo uobis ſancta Dauid fidelia Act.13.e.34

56.c.7 Domus mea, domus orationis uocabitur Matth.21.b.13, marc.11.c.17, luc.19.g.46

58.b.7 Eſuriui, &c dediſtis mihi manducare Matth.25.g.35

59.b.7 Contritio &c infœlicitas in uijs eorum Rom.3.c.16

59.d.17 Galeam ſalutis aſſumite Epheſ.6.e.17, &c 1 theſſ.5.b.8

59.d.20 Veniet ex Sion qui eripiat, &c auertat impietatem à Iacob. Rom.11.d.26

60.b.11 Et portæ eius non claudentur per diem, &c. Apoc.21.g.25

60.d.19 Et ciuitas non eget ſole Apoc.21.g.28

Nox ultrà non erit Apoc.22.a.5

61.a.1 Spiritus Domini ſuper me Luc.4.c.18

62.d.11 Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus uenit Matth.21.a.5

63.a.1 Et ueſtitus erat ueſte aſperſa ſanguine Apoc.19.c.13

64.a.4 Quod oculis non uidit, nec auris audiuit, &c. 1 Cor.2.b.9

65.a.1 Inuentus ſum à non quærentibus me Rom.10.d.20

Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Roman.10.d.21

65.c.17 Nouos uerò cœlos &c nouã terram 2 Pet.3.c.13, apoc.21.a.1

66.c.1 Cœlum mihi ſedes eſt Act.7.f.49

66.g.24 Vbi uermis eorum non moritur Marc.9.g.44

IEREMIA

2.d.21 Homo erat paterfamilias qui plantauit uineam Matth.21.d.33, marc.12.a.1, luc.20.b.9

7.b.11 Vos autem feciſtis illam, ſpeluncam latronum Matth.21.b.13, marc.11.c.17, luc.19.g.46

9.g.14 Qui gloriatur, in Domino glorietur 1 Cor.1.d.3, 2 Cor.10.d.17

10.a.7 Quis non timebit te Domine? Apoc.15.b.4

17.b.10 Ego ſum ſcrutans renes &c corda Apoc.2.f.23

18.a.6 Nunquid dicit figmentũ ei qui ſe finxerit, &c. Rom.9.d.20

31.a.1 Ero uobis in patrẽ, &c uos eritis mihi in filios 2 Cor.6.d.18

31.c.15 Vox in Rama audita eſt Matth.2.d.18

31.f.31 Ecce dies uenient, dicit Dominus, &c cõſummabo ſuper domum Iſrael et ſuper domum Iuda teſtamentũ nouum Heb.8.c.8

31.f.33 Hoc autem teſtamentum quod teſtabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum Heb.10.c.16

51.a.8 Cecidit, cecidit Babylon magna Apoc.18.a.2

EZECHIELE

3.a.1 Accipe librum, &c deuora illum Apoc.10.d.9

12.f.22 Vbi eſt promiſſio aut aduentus eius? 2 Pet.3.a.4

18.b.7 Eſuriui, &c dediſtis mihi manducare Matth.[illegible].35

20.b.11 Qui fecerit homo, uiuet in ea Rom.[illegible].a.5

32.b.7 Sol obſcurabitur, et luna non dabit lumẽ ſuũ Matth.24.c.29

36.d.23 Nomen Dei per uos blaſphematur inter Gentes Rom.2.d.24

DANIELE

7.c.10 Et erat numerus eorum millia millium Apoc.5.d.11

9.g.27 Quum uideritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt à Daniele Propheta Matth.24.b.15, marc.13.b.14, luc.21.d.20

12.b.7 Et angelus quem uidi ſtantem ſuper mare Apoc.10.b.5

OSEA

1.d.10 Et erit, in loco ubi dictum eſt eis, Non plebs mea uos, &c. Rom.9.f.26

2.d.23 Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom.9.e.25, 1 Pet.2.b.10

6.c.7 Miſericordiã uolo, et nõ ſacrificiũ Matth.9.b.13, &c 12.a.7

10.b.8 Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: &c collibus, Operite nos Luc.23.d.30

11.a.1 Ex Aegypto uocaui filium meum Matth.2.c.15

13.d.14 Abſorpta eſt mors in uictoria 1 Cor.15.g.54

IOELE

2.g.28 Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2.c.17

2.g.32 Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit

3.c.15 Sol obſcurabitur, &c luna non dabit lumen ſuum Matth.24.c.29, marc.13.c.24, luc.21.c.25

AMOS

5.g.25 Nunquid uictimas et hoſtias obtuliſtis mihi, &c. Act.7.e.42

6.a.1 Væ uobis diuitibus Luc.6.d.24

9.c.11 Poſt hæc reuertar, &c reædificabo tabernaculum Dauid Act.15.c.16

IONA

2.a.1 Sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus &c tribus noctibus, &c. Matth.12.e.40, luc.11.d.30

3.b.5 Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Matth.12.d.45, luc.11.e.32

MICHAEA

2.c.10 Non habemus hîc manentem ciuitatem Heb.13.c.14

4.c.7 Regnabit in domo Iacob in æternum Luc.1.c.33

5.a.2 Et tu Beth-lehem terra Iuda, &c. Matth.2.a.6

7.b.6 Veni ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, &c filiam aduerſus matrem Matth.10.d.36, luc.12.g.53

9.b.9 Ecce Rex tuus uenit Matth.21.a.5, iohan.12.b.15

11.c.17 Et acceperunt triginta argenteos Matth.72.a.9

Videbunt

Digitized by Google

12.c.10 *Videbunt in quem compunxerunt* Iohan.19.g.37
13.c.7 *Percutiam paſtorem* Matth.26.c.31, marc.14.b.27

NAHVM

1.d.15 *Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiũ pacem* Rom.10.c.15

HABACVC

1.b.5 *Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in dieb. ueſtris, &c.* Act.13.f.41
2.a.4 *Iuſtus autem ex fide uiuit* Rom.1.c.17, gal.3.b.11

AGGAEO.

2.b.7 *Adhuc ſemel, & ego mouebo non ſolùm terram, ſed & cælum* Heb.12.g.26

ZACHARIA

8.c.16 *Loquimini ueritatem unuſquiſq; cum proximo ſuo* Epheſ.4.f.25

MALACHIA

1.a.2 *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui* Rom.9.c.13
3.a.1 *Ecce ego mitto Angelum meum* Matth.11.b.10, marc.1.a.5, luc.7.d.27
4.b.5 *Ipſe eſt Elias qui uenturus erat* Matth.11.b.14
Quid eſt quod Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primũ uenire, &c. Matth.17.b.14, marc.9.c.11
4.b.6 *Vt conuertat corda patrum in filios* Luc.1.b.16

ORDO LIBRORVM VETERIS TESTAMENTI.

Geneſis
Exodus
Leuiticus
Numeri
Deuteronomium

Ioſue
Liber Iudicum
Ruth
Regum I, Hebræis dicitur Samuelis I.
Regum II, Samuelis II.
Regum III, Hebræis dicitur Regum I.
Regum IIII, Regum II.
Paralipomenon I.
Paralipomenon II.
Eſdræ I.
Eſdræ II.
Tobias
Iudith
Eſther
Iob.

Liber Pſalmorum

Prouerbia Salomonis

Eccleſiaſtes
Canticum canticorum
Liber Sapientiæ
Eccleſiaſticus

Eſaiæ prophetia
Ieremiæ
Baruch
Ezechielis
Danielis
Oſee
Ioelis
Amos
Abdiæ
Ionæ
Michææ
Nahum
Habacuc
Sophoniæ
Aggæi
Zachariæ
Malachiæ

Machabæorum I.
Machabæorum II.

Hos ueteris Teſtamẽti libros CHRISTVS IESVS in Legẽ, Prophetas, & Pſalmos ſimplicisſimè partitus eſt, Matthæi capite ſeptimo, undecimo & uigeſimoſecundo, & Lucæ ultimo. Hæc ſunt, inquit, uerba quæ loquutus ſum ad uos quũ adhuc eſſem uobiſcũ, quoniã neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moſis, & Prophetis, & Pſalmis, de me. Quã diſtinctionem ſequuti ſunt Apoſtoli, patresq; noſtri Latini. Nec ab hac aliena eſt Hebræorum diſtinctio, תורה uocantiũ Legem, נביאים Prophetas, הכתובים Hagiographã: inter quæ & Pſalmi Dauid numerantur, ut etiã Hieronymus in prologo ſuo galeato, quem præpoſuit libris Regũ, teſtatur. tametſi Chriſtus nomine Legis Pſalmos cõprehẽdat aliquãdo, ut Iohan.10.f.34, Non'ne ſcriptũ eſt in Lege ueſtra, Ego dixi, dij eſtis? Qui locus ſcribitur Pſal.82.b.6.

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Euangelium ſecundum Matthæum
Euangelium ſecundum Marcum
Euangelium ſecundum Lucam
Euangelium ſecundum Iohannem
Acta Apoſtolorum

Pauli epiſtola ad Romanos
Ad Corinthios II.
Ad Galatas
Ad Epheſios
Ad Philippenſes
Ad Coloſſenſes
Ad Theſſalonicenſes II.
Ad Timotheum II.
Ad Titum
Ad Philemonem
Ad Hebræos

Iacobi epiſtola

Petri epiſtolæ II.

Iohannis epiſtolæ III.

Iudæ epiſtola

Apocalypſis.

HIERONYMI PROLOGUS Galeatus.

Viginti & duas literas eſſe apud Hebræos, Syrorum quoq; lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. nam & ipſi vigintiduo elementa habent eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant: figuris tantùm & apicibus diſcrepantes. Certumq; eſt Eſdram ſcribam Legiſq; doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe, quibus nunc vtimur: quum ad illud vſq; tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem ſupputatio ſub Leuitarum ac Sacerdotum cenſu myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibuſdã Græcis voluminibus, vſq; hodie antiquis expreſſum literis inuenimus. Sed & pſalmi, triceſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus vndecimus, & centeſimus decimus octauus, & centeſimus quadrageſimusquartus, quanquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius, Salomonis quoque in fine Prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iiſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos ſunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade. aliter enim ſcribuntur per has principia medietateſq; verborum, aliter fines. Vnde & quinq; à pleriſque libri, duplices exiſtimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt lamentationibus ſuis. Quo modo igitur viginti duo elementa ſunt per quæ ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita uigintiduo uolumina ſupputantur, quibus quaſi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia.

Primus apud eos liber vocatur בראשית Bereſith, quem nos Geneſin dicimus. Secundus, ואלה שמות Veelle ſemoth, qui Exodus appellatur. Tertius, ויקרא Vaiicra, id eſt Leuiticus. Quartus, וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus. Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi ſunt quinque libri Moyſi, quos propriè תורה id eſt Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt, & incipiunt ab Ieſu filio Naue, qui apud eos יהושע בן נון Ioſue bin Nun dicitur. Deinde ſubtexunt שופטים Sophetim, id eſt Iudicum librũ. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicũ facta eius narratur hiſtoria. Tertius ſequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus. Quartus, מלכים Melachim, id eſt Regũ, qui tertio & quarto Regum uolumine continetur. Meliuſque multo eſt מלכים, id eſt Regum, quam ממלכות, id eſt, Regnorum dicere. Non enim multarũ Gentiũ deſcribit regna, ſed unius Iſraelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus eſt ישעיה Eſaias. Sextus, ירמיה Ieremias. Septimus, יחזקאל Ezechiel. Octauus, liber duodecim Prophetarũ: qui apud illos uocatur תרי עשר Thereaſar. Tertius ordo, כתובים Hagiographa poſsidet. Et primus liber incipit à איוב Iob. Secundus à דויד Dauid: quem quinq; inciſionibus & uno Pſalmorũ uolumine cõprehendunt. Tertius eſt שלמה Salomon, tres libros habens, Prouerbia, quæ illi משלי Miſle, id eſt Parabolas appellãt. Quartus, Eccleſiaſtes, id eſt קהלת Coheleth. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir haſsirim prænotant. Sextus, eſt דניאל Daniel. Septimus, דברי הימים Dibrehaiamim, ideſt Verba dierũ, quod ſignificantius Chronicon totius Diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & ſecundus inſcribitur. Octauus, עזרא Eſdras: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos in duos libros diuiſus eſt. Nonus, אסתר Eſther.

Atque ita fiunt pariter ueteris Legis libri uiginti duo, id eſt Moyſi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli רות & קינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos, ac per hoc eſſe priſcæ Legis libros uiginti quatuor: quos ſub numero uiginti quatuor Seniorum Apocalypſis Iohannis inducit adorãtes Agnũ, & coronas ſuas proſtratis uultibus offerentes, ſtantibus corã quatuor animalibus oculatis antè & retrò: id eſt, in Præteritum & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa uoce clamantibus, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui uenturus eſt. Hic prologus, Scripturarum quaſi galeatum principiũ, omnibus libris quos de Hebræo uertimus in Latinũ, conuenire poteſt: ut ſcire ualeamus quicquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ uulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librũ Hebraicum reperi. Secundus Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ quũ ita ſe habeant, obſecro te Lector ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorũ. In templo Dei offert unuſquiſq; quod poteſt, alij aurum, argentum, & lapides precioſos: alij byſſum, & purpuram, & coccum offerunt, & hyacinthum: nobiſcũ bene agitur ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat: unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræq; diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardoremq; ſolis & iniuriam imbrium ea quæ uiliora ſunt, prohibent. Ego ſciens humilitatem meam, illius ſemper ſententiæ recordabor, Dixi, cuſtodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, quum conſiſteret aduerſum me peccator. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.

HIERONYMVS PAVLINO.

FRATER Ambroſius tua mihi munuſcu
la perferens,detulit ſimul & ſuauiſsimas
literas,quæ à principio amicitiarum, fidē
probatę iam fidei & veteris amicitiæ prę-
ferebant. Vera enim illa neceſsitudo eſt,
& Chriſti glutino copulata,quam non v-
tilitas rei familiaris,non præſentia tantùm corporum,non
ſubdola & palpans adulatio , ſed Dei timor, & Diuinarum
ſcripturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hi-
ſtorijs, quoſdam luſtraſſe prouincias , nouos adijſſe popu-
los, maria tranſiſſe : vt eos quos ex libris nouerant , coram
quoq; viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates , ſic
Plato Aegyptum & Architam Tarentinum, eamq; oram I-
taliæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur,laborioſiſsi
mè peragrauit:vt qui Athenis magiſter erat,& potens,cu-
iuſq; doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant , fieret
peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecundè di-
ſcere,quàm ſua impudenter ingerere. Denique quum lite-
ras quaſi toto fugientes orbe perſequitur, captus à piratis
& venundatus,etiam Tyranno crudeliſsimo paruit,capti-
uus, vinctus , & ſeruus : tamen quia philoſophus,maior e-
mente ſe fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte
manantem,de vltimis Hiſpanię Galliarumq; finibus quoſ-
dam veniſſe nobiles legimus:& quos ad contemplationem
ſui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit . Ha-
buit illa ætas inauditum omnibus ſeculis , celebrandumq;
miraculum , vt vrbem tantam ingreſsi , aliud extra vrbem
quærerent. Apollonius , ſiue ille magus (vt vulgus loqui-
tur) ſiue philoſophus (vt Pythagorici tradunt) intrauit
Perſas,pertranſiuit Caucaſum,Albanos,Scythas,Maſſage-
tas,opulētiſsima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum,
latiſsimo Phiſon amne tranſmiſſo , peruenit ad Brachma-
nas,vt Hiarcham in throno ſedentem aureo , & de Tantali
fonte potantem,inter paucos diſcipulos de natura,de mo-
tibus ſiderum , ac dierum curſu audiret docentem. Inde
per Aelamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios,
Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſthinos,reuerſus
Alexandriam perrexit Aethiopiam, ut Gymnoſophiſtas et
famoſiſsimam ſolis menſam videret in ſabulo. Inuenit ille
vir vbique quod diſceret , & ſemper proficiens, ſemper ſe
melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſsimè octo volumini
II. bus Philoſtratus. Quid loquar de ſeculi hominibus,
Act.9.c.15 quum Apoſtolus Paulus, vas electionis & magiſter Genti-
2 Corin. 13.a.3 um,qui de conſcientia tanti in ſe hoſpitis loquebatur , An
Galat.1.d.17 experimentum quæritis eius,qui in me loquitur Chriſtus?
poſt Damaſcum Arabiamque luſtratam,aſcenderit Ieroſo-
lymam , vt videret Petrum , & manſerit apud eum diebus
quindecim? Hoc enim myſterio hebdomadis & ogdoadis
Galat.2.a.2 futurus Gentium prædicator inſtruendus erat . Rurſumq;
poſt annos quatuordecim,aſſumpto Barnaba & Tito,expo
ſuerit Apoſtolis Euangelium,ne fortè in vacuum curreret,
aut cucurriſſet . Habet enim neſcio quid latentis energiæ
viua vox,& in aures diſcipuli de authoris ore transfuſa for
tius ſonat. Vnde & Aeſchines quum Rhodi exularet, & le-
geretur illa Demoſthenis oratio , quam aduerſus eum ha-
buerat , mirantibus cunctis atque laudantibus , ſuſpirans
ait, Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiam ſua verba reſonantem?
III. Hęc non dico, quòd ſit in me aliquid tale,quod vel poſ-
ſis à me audire,vel velis diſcere:ſed quòd ardor tuus & di-
ſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari debeat.
Ingenium docile , & ſine doctore laudabile eſt . Non quid
inuenias,ſed quid quæras conſideramus. Mollis cera, & ad
formandum facilis, etiamſi artificis & plaſtæ ceſſet manus:
tamen virtute totum eſt quicquid eſſe poteſt. Paulus Apo
Act.22.a.3 ſtolus ad pedes Gamalielis Legem Moyſi & Prophetas di-
diciſſe ſe gloriatur, vt armatus ſpiritualibus telis,poſtea di
2 Corin.10.a.4 ceret confidenter, Arma noſtræ militiæ non carnalia ſunt,
ſed potentia Deo,ad deſtructionem munitionum, conſilia
deſtruentes:& omnem altitudinem extollentem ſe aduer-
ſus ſcientiam Dei , & captiuantem omnem intellectum ad
obediendum Chriſto,& parati ſubiugare omnē inobedien
2 Tim.3.d.15 tiam. Ad Timotheum ſcribit,ab infantia Sacris literis eru-
1 Tim.4.d.13 ditum,& hortatur ad ſtudium lectionis, ne negligat grati-
am quæ data ſit ei per impoſitionem manus preſbyterij. Ti
Tit.1.c.9 to præcipit vt inter cæteras virtutes Epiſcopi , quem bre-
ui ſermone depinxit , ſcientiam quoque in eo eligat Scri-
pturarum, Obtinentem (inquit) eum qui ſecundum doctri
nam eſt, fidelem ſermonem : vt potens ſit exhortari in do-
IIII. ctrina ſana , & contradicentes reuincere. Sancta quippe
ruſticitas ſolùm ſibi prodeſt : & quantum ædificat ex vitæ
merito Eccleſiam Chriſti , tantum nocet , ſi deſtruentibus
non reſiſtat. Malachias propheta, imò per Malachiam Do- Malach.2.b.7
minus interrogauit Sacerdotes Legem:in tantum Sacerdo
tis officium eſt, interrogatum reſpondere de Lege. Et in
Deuteronomio legimus, Interroga patrē tuum, & annun- Deut.32.a.7
tiabit tibi:ſeniores tuos,& dicent tibi. In Pſalmo quoq; cē-
teſimodecimooctauo, Cantabiles mihi erāt iuſtificationes
tuæ in loco peregrinationis meæ . Et in deſcriptione iuſti
viri, quum eum Dauid arbori vitæ quæ eſt in paradiſo, cō-
pararet,inter cæteras virtutes & hoc intulit , In Lege Do- Pſal.1.a.2
mini voluntas eius:& in Lege eius meditabitur die ac no-
cte. Daniel in fine ſacratiſsimæ viſionis ait , iuſtos fulgere Dan.12.b.13
ſicut ſtellas:& intelligentes,id eſt doctos,quaſi firmamen-
tum. Vides quantum inter ſe diſtent iuſta ruſticitas & do-
cta iuſtitia? alij ſtellis, alij cœlo comparantur. Quanquam
iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis poſsit
intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fue-
rint,fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti : & qui ad iuſtiti
am erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.
Cur dicitur Paulus Apoſtolus vas electionis ? nempe quia
Legis & Scripturarum ſanctarum erat armarium. Phariſæi
ſtupent in doctrina Domini:& mirantur in Petro & Iohan
ne quomodo Legem ſciant:quum literas non didicerint. Act.4.[illegible]
Quicquid enim alijs exercitatio, & quotidiana in Lege
meditatio tribuere ſolet, illis hoc Spiritus ſanctus ſuggere
bat,& erāt iuxta quod ſcriptum eſt, θεοδίδακτοι. Duodecim Eſa.54.[illegible]
annos Saluator impleuerat,& in templo ſenes de quæſtio- Iohan.6.[illegible]
nibus Legis interrogans,magis docet dum prudenter in- Luc.2.g.46
terrogat. Niſi fortè ruſticum Petrum,ruſticum dicimus Io
hannem : quorum vterque dicere poterat , Etſi imperitus 2 Corin. 11.[illegible]
ſermone, non tamen ſcientia. Iohannes ruſticus , piſcator,
indoctus:& vnde illa vox obſecro , In principio erat Ver-
bum,& Verbum erat apud Deum , & Deus erat Verbum? Iohan.1.a.1
λόγος enim Græcè multa ſignificat: nam & verbum eſt , &
ratio,& ſupputatio , & cauſa vniuſcuiuſque rei , per quam
ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt : quæ vniuerſa , rectè intelligi-
mus in Chriſto.

Hoc doctus Plato neſciuit,hoc Demoſthenes eloquens V.
ignorauit. Perdam, inquit, ſapientiam ſapientium , & pru- Abd.c.8
dentiam prudentium reprobabo. Vera ſapientia perdet fal Eſa.29.c.14
ſam ſapientiam:& quanquam ſtultitia prædicationis in cru 1 Cor.1.c.19
ce ſit,tamen Paulus ſapientiam loquitur inter perfectos:ſa
pientiam autem non ſeculi huius, nec principium ſeculi i-
ſtius,quæ deſtruitur,ſed loquitur Dei ſapientiam in myſte
rio abſconditam , quam prædeſtinauit Deus ante ſecula.
Dei ſapientia, Chriſtus eſt. Chriſtus enim , Dei virtus , &
Dei ſapientia. Hæc ſapientia in myſterio abſcondita eſt:de
qua & noni Pſalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij,in
quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſcon Coloſſ.2.a.3
diti. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſtinatus eſt
ante ſecula : prædeſtinatus autem & præfiguratus in Le-
ge & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur Vi-
dentes:quia videbant eum quem cæteri non videbant. A- Iohan.8.g.56
braham vidit diem eius,& lætatus eſt. Aperiebantur cœli
Ezechieli , qui populo peccatori clauſi erant. Reuela (in- Ezech.1.a.1
quit Dauid) oculos meos, & conſiderabo mirabilia de Le- Pſal.118
ge tua. Lex enim ſpiritualis eſt , & reuelatione opus eſt vt Rom.7.a.1
intelligatur,ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. 2 Cor.3.d.18
Liber in Apocalypſi ſeptem ſigillis ſignatus oſtenditur: Apoc.5.a.1
quem ſi dederis homini ſcienti literas vt legat , reſponde- Eſa.29.d.12
bit tibi, Non poſſum: ſignatus eſt enim . Quanti hodie pu-
tant ſe noſſe literas, & tenent ſignatum librum , nec aperi-
re poſſunt,niſi ille reſerauerit qui habet clauem Dauid:qui Apoc.3.b.7
aperit,& nemo claudit:claudit,& nemo aperit? In Actibus Act.8.f.32
Apoſtolorū ſanctus Eunuchus,imò vir (ſic enim eum Scri-
ptura cognominat) quum legeret Eſaiam prophetā, inter-
rogatus à Philippo, Putáſne intelligis quæ legis? Reſpon-
dit, Quomodo poſſum,niſi aliquis me docuerit? Ego (vt de
me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtu
dioſior,qui de Aethiopia,id eſt de extremis mundi finibus
venit ad templum,reliquit aulam regiam:& tantus amator
Legis, Diuinæq; ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret
Literas ſacras. Et tamen quum librum teneret,& verba Do
mini cogitatione conciperet,lingua volueret,labijs perſo-
naret,ignorabat eum quem in libro neſciens venerabatur.
Venit Philippus,oſtendit ei Ieſum qui clauſus latebat in li-
tera. O mira doctoris virtus:eadem hora credit Eunuchus,
baptizatur,& fidelis & ſanctus factus eſt,ac magiſter de di
ſcipulo:

ſcipulo: plus in deſerto fonte Eccleſiæ, quàm in aurato ſynagogæ templo reperit. Hæc à me perſtricta ſunt breuiter: neq; enim epiſtolaris anguſtia euagari lõgius patiebatur, vt intelligeres te in Scripturis ſacris ſine præuio & monſtrãte ſemitã non poſſe ingredi.

VI. Taceo de grãmaticis, rhetoribus, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis: quorũ ſcientia mortalibus vel vtiliſsima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumq; cæſores, lanarij quoque & fullones, & cæteri qui variam ſupellectilem & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt: quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola Scripturarum ars eſt quam ſibi paſsim omnes vendicant.

Scribimus indocti, doctiq; poemata paſsim.

Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerãt, docent antequam diſcant. Alij adducto ſupercilio grandia verba trutinãtes, inter mulierculas de Sacris literis philoſophantur. Alij diſcunt (proh pudor) à fœminis quod viros doceant: & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imò audacia ediſſerunt alijs quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi fortè ad Scripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quicquid dixerint, hoc Legem Dei putant: nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit, & non vitioſiſsimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſsimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit,

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Et Patrem loquentem ad Filium,

Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus.

Et poſt verba Saluatoris in cruce,

Talia perſtabat memorans, fixusq; manebat.

Puerilia ſunt hæc, & circulatorũ ludo ſimilia, docere quod ignores: imò (vt cum ſtomacho loquar) ne hoc quidem ſcire quòd neſcias.

VII.
Geneſis. Videlicet manifeſtiſsima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Exodus. Patet Exodus cum decẽ plagis, cum decalogo, cum myſticis, Diuinisq; præceptis.

Leuiticus. In promptu eſt Leuiticus liber, in quo ſingula ſacrificia, imò ſingulæ penè ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cœleſtia ſacramenta.

Numeri. Numeri verò, nónne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarũ per eremum mãſionum myſteria continent?

Deuteronomium. Deuteronomium quoque ſecunda Lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nónne ſic ea habet quæ priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucuſque Moyſes, hucuſque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur. (1 Cor. 14. d. 19)

Iob. Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur, omnesq; leges dialecticæ, propoſitione, aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Singula in eo verba plena ſunt ſenſibus. Et vt de cæteris ſileam, reſurrectionem corporum ſic prophetat, vt nullus de ea vel maniſeſtius, vel cautius ſcripſerit. (Iob 19. d. 26) Scio, inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, in carne mea videbo Deum: quẽ viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Ioſue, ſiue Ieſus Naue. Veniam ad Ieſum Naue, qui typum Domini non ſolùm geſtis, verùm etiã nomine præfert: tranſit Iordanem, hoſtiũ regna ſubuertit, diuidit terram victori populo, & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atq; cõfinia, Eccleſiæ, cœleſtisq; Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit.

Liber Iudicum. In Iudicum libro quot principes populi, tot figuræ ſunt.

Ruth. Ruth Moabitis, Eſaiç explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum Domine, dominatorem terrç, de Petra deſerti, ad montem filiæ Sion. (Eſa. 16. a. 1)

Regũ I. & II. Samuel in Heli mortuo, & in occiſo Saul, veterem Legem abolitam monſtrat. Porrò in Sadoc atque Dauid, noui ſacerdotij, nouiq; imperij ſacramenta teſtatur.

Regum III. & IIII. Melachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, à Salomone vſque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vſq; ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda & regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in literis ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in vnius voluminis anguſtias coarctati, multo aliud quàm ſonant in litera, præfigurant.

Oſee. Oſee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioſeph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tempore ſedere viduam, & ſub veſte lugubri viri ad ſe reditum præſtolari.

Ioel. Ioel filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam, & poſt euerſionem prioris populi, effuſum iri Spiritum ſanctũ (Act. 2. c. 17) ſuper ſeruos Dei & ancillas, id eſt ſuper centum viginti credẽtium nomina, & effuſum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vſque ad quindecim paulatim & per incrementa ſurgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in pſalterio myſticè continentur.

Amos. Amos paſtor & ruſticus, & ruborum mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim dignè exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorũ Ammon, & Moab: & in ſeptimo & octauo gradu Iudæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem minorémque teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominum ſuper murum litum vel adamantinũ, & vncinum pomorum attrahentem ſupplicia peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur ſeruus Dei, pertonat contra Edom ſanguineum terrenumq; hominem: fratris quoque Iacob ſemper æmulum, haſta percutit ſpiritali.

Ionas. Ionas pulcherrima columba naufragio ſuo paſsionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & ſub nomine Niniue, Gentibus ſalutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Moraſthi, cohæres Chriſti, vaſtationem annuntiat filiæ latronis, & obſidionẽ ponit contra eam: quia maxillam percuſſerit Iudicis Iſrael.

Nahum. Nahum cõſolator orbis increpat ciuitatem ſanguinum, & poſt euerſionem illius loquitur: Ecce ſuper montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc. Habacuc luctator fortis & rigidus, ſtat ſuper cuſtodiam ſuam, & figit gradum ſuper munitionem, vt Chriſtum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria eius, & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius.

Sophonias. Sophonias ſpeculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à porta Piſciũ, & eiulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pylæ, quia cõticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt vniuerſi qui inuoluti erant argento.

Aggæus. Aggæus feſtiuus & lætus, qui ſeminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret: deſtructum templum ędificat, Deumq; patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cœlum & terram, & mare, & aridam: & mouebo omnes Gentes, & veniet Deſideratus cunctis Gẽtibus.

Zacharias. Zacharias memor Domini ſui, multiplex in prophetia, Ieſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem, candelabrumq; aureum cum totidem lucernis quot oculis, duas quoque oliuas à ſiniſtris lampadis cernit, & à dextris: vt poſt equos nigros, rufos, albos, & varios, & diſſipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ieruſalem, pauperem Regem vaticinetur & prędicet, ſedentem ſuper pullum filium aſinæ ſubiugalis.

Malachias. Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abiectione Iſrael, & vocatione Gentium, Non eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnũ eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Eſaias. Eſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, ſed Euangelium.

Ieremias. Secundus virgam nuceam, & ollam ſuccenſam à facie Aquilonis, & pardum ſpoliatum ſuis coloribus, & quadruplex diuerſis metris nectit alphabetum.

Ezechiel. Tertius principia & finem tantis habet obſcuritatibus in-

innoluta, vt apud Hebræos iſtæ partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur.

Daniel. Quartus verò qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conſcius, & totius mundi πολυΐστωρ, lapidem præciſum de monte ſine manibus, & regna omnia ſubuertentem, claro ſermone pronuntiat.

Dauid. Dauid Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Prouerbia Eccleſiaſtes Canticum cant. Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam iungit, & Chriſtum, ſanctarumq́; nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſther. Eſther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman (qui interpretatur iniquitas) partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Paralipoménon liber. Paralipoménon liber, id eſt Inſtrumenti veteris epitome, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſi quis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturasq́; verborum, & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæſtiones.

Eſdras Nehemias. Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet, & conſolator à Domino, in vnum volumen coartantur, inſtaurant templū, muros extruūt ciuitatis: omniſq́; illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio Sacerdotum, Leuitarum Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me Scripturarum amore raptum, exceſsiſſe modum epiſtolæ, & tamē non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoq; poſsimus dicere: Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tēpore. *Pſal. 118. c. 20* Cæterum illud Socraticū impletur in nobis, Hoc tātum ſcio quòd neſcio.

Tangam & nouum breuiter Teſtamentum.

Matthæus Marcus Lucas Iohannes. Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendentes, terga pennata & vbiq; volitantia, tenent ſe mutuò, ſibiq; perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Paulus Apoſtolus. Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias: octaua enim ad Hebræos, à pleriſq; extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit, ac Titum & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto quàm pauca ſcribere.

Actus Apoſtolorum. Actus Apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nòuerimus ſcriptorem eorum Lucā eſſe medicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animę languentis eſſe medicinam.

Iacobus Petrus Iohannes Iudas Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt, tam myſticas quàm ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententijs: vt rarus ſit qui non in earum cæcutiat lectione.

Apocalpſis. Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramēta quot verba. Parum dixi, pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſsime, inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere, nònne tibi videtur iam hic in terris regni cœleſtis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticā concionem facilius inſtruerent, & in vna eademq́; ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere quorum radices in cœlo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens comitem ſpōdeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. *Matth. 7. a. 7 Luc. 11. b. 9* Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cœlo. Obuijs te manibus excipiā, & vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam, quicquid quæſieris, tecū ſcire conabor. Habes hic amantiſsimum tui fratrem Euſebiū qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referēs honeſtatem morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij ſvenuſtatem etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. VIII. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funē magis præſcinde, quàm ſolue. Nemo renuntiaturus ſeculo, bene poteſt vendere quæ contempſit vt vēderet. *Matth. 5. f. 40* Quicquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem etiam obolo indiget. *2 Cor. 6. c. 10* Sic viuamus tāquam nihil habentes, & omnia poſsidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, proijce. Tollenti tunicam & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas poſſeſsiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit qui ſeipſum obtulit. *Matth. 4. c. 18 Marc. 12. d. 41 Luc. 21. a. 1* Apoſtoli nauem tantum, & retia reliquerunt, vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi diuitijs. Facilè contemnit omnia qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

PRAEFATIO SANCTI HIERONYMI PRESbyteri in Pentateuchum Moyſi.

DEſiderij mei deſideratas accepi epiſtolas, qui ſquodam præſagio futurorum, cum Daniele ortitus eſt nomen: obſecrātis vt translatum in Latinā linguam de Hebræo ſermone Pentateuchum, noſtrorum auribus traderem. Periculoſum opus certè, & obtrectatorū meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in Septuaginta interpretum ſugillationē noua pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinū probantes: quum ego ſæpiſsimè teſtatus ſim me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quę poſsim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderē, Origenis me ſtudium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo opus omne diſtinguens: dum aut illuceſcere facit quæ minus antè fuerant: aut ſuperflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangeliſtarum & Apoſtolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri teſtamento legimus quæ in noſtris codicibus non habentur: vt eſt illud, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniā Nazarenus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligentibus ſe: & multa alia quæ proprium σύνταγμα deſiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc ſcripta ſint: & quum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſee, ſecundum in Eſaia, tertium in Zacharia, quartum in Prouerbijs, quintum equè in Eſaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta ſectantur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Cauſas erroris non eſt meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt eſſe conſilio, ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem Diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: vt & Regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et neſcio quis primus author ſeptuaginta cellulas Alexandrię mendacio ſuo extruxerit, quibus diuiſi eadem ſcriptitarint: quum Ariſtæas eiuſdem Ptolemęi ὑπερασπιστής, & multo pòſt tēpore Ioſephus, nihil tale retulerint, ſed in vna baſilica cōgregatos, cōtuliſſe ſcribāt, nō prophetaſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretē: ibi ſpiritus vētura prædicit, hic eruditio & verborum copia ea quę intelligit transfert. Niſi fortè putandus eſt Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagorā, & Demoſthenis pro Cteſiphonte, afflatus rhetorico ſpiritu, tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdē libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: vt quod illi tacuerūt, hi ſcriptū eſſe mētiti ſint. Quid igitur? dānamus veteres? Minimè: ſed poſt priorū ſtudia, in domo Domini quod poſſumus, laboramus. Illi interpretati ſunt ante aduentū Chriſti, & quod neſciebāt, dubijs protulere ſentētijs: nos vero poſt paſsionē & reſurrectionē eius, non tā prophetiā quàm hiſtoriā ſcribimus. aliter eñ audita, aliter viſa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator auſculta, non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cun-

ctis illis Apoſtolos præfero. Per iſtorum os mihi Chriſtus ſonat, quos ante Prophetas inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus vltimum pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos cõtra me cõcitas? Sic ubi in tranſlatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. Quod illi habẽt de Chriſto, tui codices non habent. Aliud eſt ſi cõtra ſe poſtea ab Apoſtolis vſurpata teſtimonia probauerunt: & emendatiora ſunt exẽplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te precor Deſideri chariſsime, vt me, quia tantum opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus iuues: quo poſsim eodem Spiritu quo ſcripti ſunt libri, in Latinum eos transferre ſermonem.

EIVSDEM IN IOSVE Præfatio.

Tandẽ finito Pentateucho Moyſi, velut grãdi fœnore liberati, ad Ieſum filiũ Naue manũ mittamus: quem Hebræi, יהושע בן נון, id eſt Ioſue filiũ Nun, vocãt: & ad Iudicũ librum, quem שופטים appellant, ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemusq; lectorem vt ſyluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis (quod ſæpe teſtatus ſum) ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere, ſicut amici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra delectant: vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς, quæ & ſumptu, & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis cõferentes, inueniant quod requirunt: maximè quum apud Latinos tot ſint exemplaria quot codices: & vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtiq; non poſsit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctum opus venenata carpere lingua: vel ſuſcipiens, ſi placet: vel contemnens, Pſal.43.d.19 ſi diſplicet: memineritq; illorum verſuum, Os tuum abundauit malitia: & lingua tua concinnabat dolos. Sedens, aduerſus fratrem tuum loquebaris: & aduerſus filium matris tuę ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciẽ tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborãdo ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis, & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & Eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare vnde aduerſarij torqueantur? Quòd ſi Vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extrà recipiendum putant: cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt, vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis tranſlationem Eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebiũ Pamphili, cunctas editiones ſimiliter differentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in Nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hęc dicimus, ne omnino calumniãtibus tacere videamur. Cæterùm poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt, & hos libros quos Euſtochio virgini Chriſti negare nõ potui: decreuimus, dũm ſpiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incũbere, & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim quum & admirabilis ſanctusq; vir Pammachius hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenarum cãtus ſurda debeamus aure tranſire.

PRAEFATIONEM EIVSDEM HIERONYMI in libros Regum, in nonam paginam huius codicis reiecimus, quòd librorũ Sacrorum ordinem contineat, Prologum Galeatum inſcriptam.

EIVSDEM IN LIBRVM PARALIPOMENON præfatio.

SI SEPTVAGINTA interpretum pura, & vt ab eis in Græcũ verſa eſt, editio permaneret, ſuperfluè me, Chromati Epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres Vt Hebræa tibi uolumina Latino ſermone trãſferrẽ. Quod enim ſemel aures hominum occupauerat, & naſcẽtis Eccleſiæ roborauerat fidem, iuſtũ erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc verò quum pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria, & Germana illa antiquaq́ue tranſlatio corrupta ſit atque violata: noſtri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare quid verum ſit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusq; Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in Septuaginta ſuis, Heſychium laudat authorem: Conſtantinopolis vſq; Antiochiam, Iuliani martyris exemplaria probat: mediæ inter has prouinciæ Palæſthinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pamphilus vulgauerunt: totusq; orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non ſolùm exempla compoſuit quatuor editionum, e regionè ſingula verba deſcribens, vt vnus diſſentiens ſtatim cæteris inter ſe conſentientibus arguatur: ſed quod maioris audaciæ eſt, in editiõe ſeptuaginta, Theodotionis editionem miſcuit, aſteriſcis videlicet deſignans quæ minus fuerant: & virgulis, quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita. Si igitur alijs licuit non tenere quod ſemel ſuſceperant, & poſt Septuaginta cellulas quæ vulgò ſine authore iactantur, ſingulas cellulas aperuère, hocq; in Eccleſijs legitur quod Septuaginta neſcierũt: cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inuiolata editione Veteri ita nouam condidi, vt laborem meũ Hebræis, & (quod his maius eſt) Apoſtolis authoribus comprobẽ? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filiũ meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apoſtoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, & nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligẽtibus ſe: cęteraq; his ſimilia in Hebręorum libris inueniri. Certè Apoſtoli & Euangeliſtæ, Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Chriſtus Dominus noſter vtriuſq; Teſtamenti conditor, in Euangelio ſecundum Iohannẽ, Qui credit, inquit, in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtiq; ſcriptum eſt quod Saluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta non habent: apocrypha neſcit Eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertendum eſt, vnde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantùm reſpondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accuſatores & defenſores, quum in alijs probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitiũ nõ in rebus ſit, ſed cum authore mutetur. Cæterùm memini editionẽ Septuaginta tranſlatorũ, olim de Græco emendatã tribuiſſe me noſtris: nec inimicũ debere exiſtimari eorũ quos in conuentu fratrũ ſemper ediſſero. Et quod nũc דברי הימים, id eſt Verba dierũ, interpretatus ſum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & ſyluam nominũ, quæ ſcriptorum confuſa ſunt vitio, ſenſuumq; barbariem apertius, & per verſuum cola digererẽ, mihimet ipſi & meis iuxta Iſmeniam canens, ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM in eundem præfatio eiuſdem.

QVOMODO Græcorum hiſtorias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij librũ, qui à Troade per Leucaten & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad oſtia Tyberis nauigauerint: ita Sanctam ſcripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis cõtemplatus ſit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq́ue vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditiſsimis Hebræorum hũc laborem ſubire, vt circumiremus prouinciam quam vniuerſæ Chriſti Eccleſiæ ſonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane chariſsimi, nunquam me in Diuinis voluminibus, proprijs viribus crediſiſſe, nec habuiſſe opinionem meam: ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar, interrogare me ſolitum, quanto magis de ijs ſuper quibus anceps eram? Denique quum à me nuper literis flagitaſſetis vt vobis librum Paralipomenon Latino ſermone transferrem, de Tyberiade quendam Legis doctorem qui apud Hebræos admirationi habebatur, aſſumpſi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vſq; ad extremum vnguem: & ſic confirmatus, auſus ſum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum ſit. Nec hoc Septuaginta interpretibus (qui Spiritu ſancto pleni, ea quæ vera fuerunt tranſtulerant) ſed ſcriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant: & ſæpe tria nomina, ſubtractis è medio ſyllabis, in vnum vocabulum cogunt: vel e regione vnum nomen propter latitudinem ſuam in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipſæ appellationes, non homines (vt plerique exiſtimant) ſed vrbes, & regiones, & ſaltus, & prouincias ſonant: & obliquè ſub interpretatione & figura eorum quædam narrantur hiſtoriæ: de quibus in Regno-

rum

rum libro dicitur, Nónne ecce hęc ſcripta ſunt in Libro verborũ dierum Regũ Iuda? Quæ vtique in noſtris codicibus non habêtur. Hoc primùm ſciendũ, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon vnus ſit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id eſt Verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuiſus eſt: quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in treis partes ſecent, quum vnus à ſuo authore ſit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominũ, ſed rerum (vt dixi) ſignificantias ſonant. Ad extremum quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & hiſtoriæ quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtrictæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque veſtrarum adiutus auxilio, miſi librum beneuolis placiturum: tamen inuidis diſpliciturum eſſe non ambigo. Optima enim quæq; (vt ait Plinius) malunt contemnere plerique, quàm diſcere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuam conſcientiam recolat, videat ordinem textúmque ſermonis: & tunc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Vbicunque ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas, radiare in hoc volumine videritis, ibi ſciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi verò obelus, tranſuerſa ſcilicet virga prępoſita eſt, illic ſignatur quid Septuaginta interpretes addiderint: vel ob decoris gratiã, vel ob Spiritus ſancti authoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EIVSDEM AD DOMNIONEM ET ROgatianum, in Eſdram & Nehemiam præfatio.

VTRVM difficilius ſit facere quod poſsitis, an negare, nec dum ſtatui. nam neque vobis aliquid imperãtibus abnuere, ſentẽtię eſt: & magnitudo oneris impoſiti ita ceruices premit, vt antè ſub faſce ruendum ſit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant: & interdum contra ſe, conſcientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, in tantum vt clamare cõpellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Tertius annus eſt quòd ſemper ſcribitis atq; reſcribitis vt Eſdræ librum & Eſther vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud eſt quòd à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit. Fruſtra autem (vt ait quidam) niti, neque aliud ſe fatigando niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, vt priuata lectione contenti, librum non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis: vitetisq; eorum ſupercilium qui iudicare tantùm de alijs, & ipſi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum ſunt quibus noſtra non diſplicent, his tribuatis exempla, admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia eſt, diſtinctè & per interualla tranſcribant. Nihil enim proderit emendaſſe librum, niſi emendatio librariorum diligentia conſeruetur. Nec quenquam moueat quòd vnus à nobis liber editus eſt, nec apocryphorum tertij & quarti libri ſomnijs delectetur: quia & apud Hebræos Eſdræ Nehemięq; ſermones in vnum volumen coartantur & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor ſenibus ſunt, procul abijcienda. Si quis autem Septuaginta vobis oppoſuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat, nec poteſt vtique verum aſſeri quod diuerſum eſt: mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur, quaſi de veteri Teſtamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur: velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Videbunt in quem compunxerũt: multaq; alia quæ latiori operi reſeruamus. & quærite ab eo vbi ſcripta ſint: quumque proferri non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè quod illaturus ſum, ęquiſsimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me verſum eſt. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos, & ipſis authoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud eſt ſi clauſis (quod dicitur) oculis mihi volũt maledicere, & non imitantur Græcorum ſtudium ac beneuolentiam, qui poſt Septuaginta translatores, iam Chriſti Euãgelio coruſcante, Iudæos & Hebionitas Legis veteris interpretes, Aquilam videlicet & Symmachum & Theodotionem, & curioſe legunt, & per Origenis laborem in ἑξαπλοῖς, Eccleſijs dedicarunt. Quanto magis Latini grati eſſe deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à ſe aliquid mutuari? Primùm enim magnorum ſumptuum eſt, & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiã qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſsimo cuidam nuper apud Gręcos accidit, vt interdum Scripturæ ſenſum relinquens, vniuſcuiuſq; interpretis ſequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ ſaltem paruam habemus ſcientiam, & Latinus nobis vtcunque ſermo nõ deeſt, & de alijs magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtra lingua promere. Itaque licet, hydra ſibilet, victorq; Sinon incendia iactet: nunquam meum (iuuante Chriſto) ſilebit eloquiũ: etiam pręciſa Lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt, abijciant. Euentilent apices, literas calumnientur: magis veſtra charitate prouocabor ad ſtudium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EIVSDEM AD CHROMATIVM ET HEliodorum in Tobiam, præfatio.

MIRARI non deſino exactionis veſtrę inſtantiam: exigitis enim vt librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad Latinum ſtylum traham: librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo Diuinarum ſcripturarum ſecantes, ijs quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt & nos Hebræorum ſtudia, & imputant nobis contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed melius eſſe iudicans Phariſæorum diſplicere iudicio, & Epiſcoporum iuſsionibus deſeruire, inſtiti vt potui. Et quia vicina eſt Chaldæorum lingua ſermoni Hebraico, vtriuſque linguæ peritiſsimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expreſsit, hoc ego accito notario, ſermonib. Latinis expoſui. Orationibus veſtris mercedem huius operis compenſabo, quum gratum vobis didicero me quod iubere eſtis dignati, compleſſe.

EIVSDEM PRAEFATIO IN librum Iudith.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus, inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicena in numero ſanctarum Scripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ, imò exactioni: & ſepoſitis occupationibus quibus vehementer artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum è ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſsimam amputaui: ſola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expreſsi. Accipite Iudith viduam, caſtitatis exemplũ, & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non ſolùm fœminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

EIVSDEM IN LIBRVM ESTHER, præfatio.

LIBRVM Eſther varijs translatoribus conſtat eſſe vitiatum, quem ego de archiuis Hebræorum reuelans, verbum è verbo expreſsius tranſtuli. Quem librum editio vulgata, lacinioſis hinc inde verborum finibus trahit, addẽs ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam paſſus eſt, vel qui iniuriã fecit. Vos autem, ò Paula & Euſtochium, quoniam & bibliothecas Hebręorum ſtuduiſtis intrare, & interpretum certamina comprobaſtis, tenentes Eſther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram translationem aſpicite: vt poſsitis agnoſcere, me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebręo habetur, hiſtoriam Hebraicam Latinæ linguę tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominũ, nec vituperationes expaueſcimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quia Deus diſsipat oſſa eorum qui hominibus placere deſiderant. & ſecundum Apoſtolum: Qui eiuſmodi ſunt, ſerui Chriſti eſſe non poſſunt. Rurſum in libro Eſther alphabetum ex minio vſque ad ת literam fecimus diuerſis in locis, volẽtes ſcilicet Septuaginta interpretũ ordinẽ per hoc

inſinuare ſtudioſo lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem proſequi, etiam in Septuaginta editione maluimus.

EIVSDEM IN LIBRVM IOB PRAEFATIO.

COGOR per ſingulos Scripturæ Diuinæ libros aduerſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationē meā, reprehenſionem Septuaginta interpretū criminantur: quaſi non & apud Græcos Aquila, Symmachus & Theodotiō, vel verbum è verbo, vel ſenſum è ſenſu, vel ex vtroq; commiſtum & mediè temperatum genus tranſlationis expreſſerint: & omnia Veteris inſtrumenti volumina Origenes obelis aſteriſcisque diſtinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos translationi antiquæ inſeruit, probās defuiſſe quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus ſuſceperunt, aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt vt quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam erraſſe fateantur, pręcipuè in Iob: cui ſi ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam translationem quam ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti fermè aut octingenti verſus deſunt, vt decurtatus & laceratus, corroſusq; liber fœditatem ſui publicè legentibus præbeat. Hæc autē tranſlatio nullum de veteribus ſequitur interpretem: ſed ex ipſo Hebraico Arabicoq; ſermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul vtrunque reſonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus, & (quod Græci rhetores vocant) ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt ſi velis anguillam vel murenulam ſtrictis tenere manibus, quanto fortius preſſeris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quēdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemiſſe nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, neſcio: hoc vnum ſcio, non potuiſſe me interpretari niſi quod antè intellexeram. A principio itaq; voluminis vſq; ad verba Iob, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porrò à verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo: vſque ad eum locum vbi ante finem voluminis ſcriptum eſt, Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri verſus ſunt dactylo ſpondæoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earundem ſyllabarum, ſed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedum ſolutis: quod metrici magis quàm ſimplex lector intelligunt. A` ſupradicto autem verſu vſque ad finem libri, paruum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè Scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Ioſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit. Quapropter audiant canes mei, idcirco me in hoc volumine laboraſſe, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, ſed vt ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certè ſcriptorum vitio deprauata, manifeſtiora noſtra interpretatione fierent, & qui Hebræorum ſermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipſis cunabulis inter grammaticos & rhetores & philoſopos detriti ſumus. Quòd ſi apud Græcos poſt Septuaginta editionem, iam Chriſti Euangelio corruſcante Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotiō iudaizātes hæretici ſunt recepti, qui multa myſteria Saluatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in ἐξαπλοῖς habentur apud Eccleſias, & explanantur ab eccleſiaſticis viris: quanto magis ego Chriſtianus, & de parentibus Chriſtianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius ſtudium fuit omiſſa repetere, deprauata corrigere, & ſacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone) vel à faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in mēbranis purpureis auro argentoq; deſcriptos, vel vncialibus (vt vulgò aiunt) literis onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi meisque permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore tranſlata eſt. Eligat vnuſquiſq; quod vult: & ſtudioſum me magis quàm maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO.

SI AVT fiſcellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſolicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta ſententiā Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam Diuinorum voluminum viam ſentibus virgultisq; purgare, error mihi geminus infligitur: correctur vitiorum falſarius dicor, & errores non auferre ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo, vt etiam confeſſa pleriſq; vitia placeant: dum magis pulchros habere volūt codices, quàm emendatos. Quapropter ô fratres dilectiſsimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, ſportellisq;, munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite: ac beatum Iob qui adhuc apud Latinos iacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quo modo enim poſt probationem atque victoriam, duplicia ſunt ei vniuerſa reddita: ita ego in lingua noſtra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos & vnumquenq; lectorem ſolita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadē ſemper annectens, rogo, vt vbicunq; ſemper præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubiecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò vbi ſtellæ imago præfulſerit, ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt. Nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis, magno labore correxi: magis vtile quid ex ocio meo Eccleſijs Chriſti venturum ratus, quàm ex aliorum negocio.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOB.

IN terra quidē habitaſſe Iob Huſitidi, in finibus Idumęæ & Arabiæ fertur, & erat ei antè nomē Iobab. Et accepit vxorem Abiſſam, quæ genuit filium quem vocauit Ennon. Erat autem ipſe filius quidē Zaræ, de Eſau filijs filius: de matre verò Boſra: ita vt ſit quintus ab Abraham. Et hi ſunt Reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipſe regnauit: ſed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eiuſdem, Denaba. Poſt hūc autem Bela, Iobab qui vocatur Iob. Poſt Iob autem Huſam, qui erat dux ex Themanorū regione. Et poſt illū regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. In hoc verò libro hæc quęſtio tractatur, Anne etiam probis à Deo malum accidat. Hic firmiſsimè perſtat Iob, quòd Deus etiā ſine cauſa, ſolummodo in laudē ſuam, puniat probos. Contra hoc opponunt ſe amici eius, & prolixis ſermonibus volunt conuincere, Deum eſſe iuſtum, qui nō corripiat vllum probū: ſi verò corripiat, neceſſariò conſequi quòd ille peccauerit. Et ſic tam carnaliter ſentiūt de Deo & iuſtitia eius, ac ſi ipſe eſſet omnino quemadmodum homines ſunt, & iudicia eius ſicut iudicia illorum. Quanquā etiam Iob, vt qui in anguſtijs mortis decumberet, ex humana fragilitate nimium contra Deum loquitur, & in afflictione peccat: & tamen perſtat in eo, quòd tales paſsiones non meritus ſit, ſicut etiam verum erat. Tādem Deus iudicat, quòd quæ Iob in afflictione contra Deum loquutus eſt, iniuſtè loquutus ſit: quòd verò contra inimicos ſuos de innocentia ſua ante afflictionem tutatus eſt, rectè loquutus ſit. Sic liber iſte ſolum Deum iuſtum pronuntiat, quanuis etiam homo homini iuſtus ſit etiam coram Deo. In conſolationem noſtri ſcriptus eſt hic liber, quòd Deus ſanctos ſuos permittit aliquādo impingere in aduerſitate. nam antequam Iob incidat in anguſtiam mortis, laudat Deum ſuper deprædatione bonorum ſuorum, & morte filiorum ſuorum. Quum verò obuerſatur ob oculos mors, & ſubducit ſe Deus, indicant verba eius quales cogitationes ſubeant hominem quantumuis etiam ſanctum, contra Deum in anxietate mortis. videlicet homini videtur Deus non eſſe Deus, ſed ſolùm iudex & iracundus tyrannus, qui vim exerceat, & non curet cuiuſpiam bonam vitam. Hunc librū intelligunt qui experiūtur & ſentiunt quid ſit pati iram Dei, & occultatam eſſe gratiam eius.

EIVSDEM IN PSALTERIVM QVOD SEcundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSALTERIVM Romæ dudum poſitus emendaram: & iuxta Septuaginta interpretes, licet curſim, magna tamē ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis, ô Paula & Euſtochium, ſcriptorum vitio deprauatum, pluſque antiquum errorem quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali ſciſſum iam aruum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum

quum ille dicentes, vt quod crebrò male pullulat, crebrius ſuccidatur. Vnde cóſueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iſte deſudat, quàm eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia tranſcribantur. Notet ſibi unuſquiſque vel iacentem lineam, vel radiantia ſigna, Id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et ubicunq; viderit virgulam præcedentem, ab ea vſq; ad duo puncta quæ impreſsimus, ſciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi aũt perſpexerit ſtellæ ſimilitudinem, de Hebræis uoluminibus additũ nouerit æquè vſq; ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui ſimplicitate ſermonis à Septuaginta interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & uobis & ſtudioſo cuiq; feciſſe me ſciens: non ambigo multos fore qui uel inuidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quàm diſcere: & de turbulento magis riuo, quàm de puriſsimo fonte potare.

EIVSDEM PRAEFATIO IN LIbros Salomonis.

IVNGAT Epiſtola quos iungit ſacerdotium, imò charta non diuidat quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poſcitis, ſcripſiſſem ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum: notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, vt vobis potiſsimum noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequẽs turba diuerſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit, me vobis eſuriẽtibus alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquã, præter vos, obnoxius ſim. Itaq; longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecraui: interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי, quas Hebræi Parabolas, uulgata autem editio Prouerbia uocat: קהלת, quem Græcè Ἐκκλησιαστήν, Latinè Concionatorem poſſumus dicere: שיר השירים, quod in noſtra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panęretos Ieſu filij Sirach liber, & alius pſeudepigraphus, qui Sapiẽtia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi, non Eccleſiaſticum, vt apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum: cui iuncti erant Eccleſiaſtes & Canticum canticorum, vt ſimilitudinem Salomonis, non ſolùm librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus Græcam eloquentiã redolet: & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter canonicas Scripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam. Si cui ſanè Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatã. neq; enim noua ſic cudimus, vt vetera deſtruamus. Et tamen quum diligentiſsimè legerit, ſciat magis noſtra ſcripta intelligi, quæ non in tertium vas transfuſa coacuerint, ſed ſtatim de prelo puriſsimæ commendata teſtæ, ſuum ſaporem ſeruauerint.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM IN translationem Eſaiæ ex Hebraica veritate, eiuſdem præfatio.

NEMO, quum Prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de Pſalmis & operibus Salomonis: ſed quod in Demoſthene & Tullio ſolet fieri, vt per cola ſcribantur & commata, qui vtique proſa, & non verſibus conſcripſerunt: nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primùm de Eſaia ſciendum, quod in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis admiſtum. Vnde accidit vt præ cæteris florem ſermonis eius, translatio non potuerit cóſeruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quòd non tam Propheta dicẽdus ſit, quàm Euangeliſta. Ita enim vniuerſa Chriſti Eccleſiæq; myſteria ad liquidum proſecutus eſt, vt non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriam texere. Vnde conijcio, noluiſſe tunc temporis Septuaginta interpretes fidei ſuæ ſacramenta perſpicuè Ethnicis prodere, ne ſanctũ canibus, & margaritas porcis darent: quæ, quum hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abſcondita. Nec ignoro quanti laboris ſit Prophetas intelligere: nec facilè quempiam poſſe iudicare de interpretatione, niſi intellexerit antequam legerit. nos quoque patere morſibus plurimorum, qui ſtimulante inuidia, quod conſequi non ualent, deſpicient. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum, & nihilominus hoc à faſtidioſis lectoribus precor, ut quomodo Græci poſt Septuaginta translatores, Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, uel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, uel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: ſic & iſti ſaltem unum poſt priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & poſtea deſpiciant: ne videantur non ex iudicio, ſed ex odij præſumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Eſaias in Ieruſalem & in Iudæa, nec dum decem tribubus in captiuitatem ductis, ac de utroque regno, nunc commiſtim, nunc ſeparatim texit oraculum. Et quum interdum ad præſentem reſpiciat hiſtoriam, & poſt Babyloniæ captiuitatem reditum populi ſignificet in Iudæam, tamen omnis eius cura de uocatione Gentium & aduẽtu Chriſti eſt. Quem quanto plus amatis, ô Paula & Euſtochium, tanto magis ab eo petite ut pro obtrectatione præſenti, qua me indeſinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro, qui ſcit me ob hoc in peregrinæ Linguæ eruditione ſudaſſe, ne Iudæi de falſitate Scripturarum Eccleſijs eius diutius inſultarẽt.

EIVSDEM IN IEREMIAM PRAEFATIO.

IEREMIAS propheta, cui hic prologus ſcribitur, ſermone quidẽ apud Hebræos Eſaia & Oſee & quibuſdam alijs prophetis uidetur eſſe ruſticior, ſed ſenſibus par eſt: quippe qui eodem Spiritu prophetauerit. Porrò ſimplicitas eloquij à loco ei in quo natus eſt, accidit. Fuit enim Anathotites (qui eſt vſque hodie viculus, tribus ab Ieroſolymis diſtãs miliaribus) ſacerdos ex ſacerdotibus, & in matris utero ſanctificatus: uirginitate ſua Euangelicum uirum Chriſti Eccleſiæ dedicans. Hic uaticinari exorſus eſt puer, & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non ſolùm ſpiritu ſed & oculis carnis intuitus eſt: iam decem tribus Iſrael Aſſyrij in Medos tranſtulerant, iam terras earum, coloniæ Gentium poſsidebant. Vnde in Iuda tantùm & in Beniamin prophetauit, & ciuitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos menſuræ metri uerſibuſque reddidimus. Præterea ordinem viſionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confuſus eſt, ad priſtinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præſtolantes: quibus me neceſſe eſt per ſingula opuſcula reſpondere. Et hoc patior, quia uos me cogitis. Cæterùm ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum ſilentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid ſcriptitantem, inuidorum inſaniam prouocare.

EIVSDEM IN EZECHIELEM præfatio.

EZECHIEL Propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus eſt in Babylonem, ibique ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit: pœnitentib. quòd ad Ieremiæ uaticinium ſe vltro aduerſarijs tradidiſſent, & viderẽt adhuc vrbem Ieroſolymam ſtare, quam ille caſuram eſſe prædixerat. Triceſimo aũt ætatis ſuæ anno, & captiuitatis quinto, exorſus eſt ad cócaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet poſterior hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa, prophetauerũt. Sermo eius nec ſatis diſertus, nec admodum ruſticus eſt, ſed ex vtroq; mediè temperatus. Sacerdos & ipſe fuit, ſicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habẽs obſcuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum diſtat ab Hebraico. Vnde nõ ſatis miror quid cauſæ extiterit, vt ſi eoſdem in vniuerſis libris habemus interpretes, in alijs eadem, in alijs diuerſa tranſtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationẽ noſtrã: quoniã per cola ſcriptus & commata, manifeſtiorẽ legentibus ſenſum tribuit. Si autem amici mei & hunc ſubſannauerint, dicite eis quòd nemo eos compellat vt ſcribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè ſignificantius dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι.

EIVSDEM IN DANIELEM PRAEFATIO.

DANIELEM Prophetam, iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris Eccleſiæ non legũt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, neſcio. ſiue enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdam proprietatibus à noſtro eloquio diſcrepat, noluerunt Septuaginta interpretes eaſdẽ linguæ lineas in translatione ſeruare: ſiue ſub nomine eorũ, ab alio neſcio quo nõ ſatis Chaldæam linguam ſciente editus eſt liber: ſiue aliud quid cauſæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare poſſum, quòd multum à ueritate diſcordet, & recto iudicio repudiatus ſit. Sciendum quippe eſt, Danielem maximè & Eſdram Hebraicis quidem

literis, ſed Chaldæo ſermone conſcripto, & vnam Ieremiæ περικοπὴν, Iob quoq; cũ Arabica lingua plurimã habere ſocietatẽ. Deniq; & ego & adoleſcentulus, poſt Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, quũ me in linguę huius piſtinũ recluſiſſem, & multo ſudore multoq; tẽpore vix cœpiſſem anhelantia ſtridentiaque verba reſonare, & quaſi per cryptam ambulans, rarum deſuper lumen aſpicerem, impegi nouiſsimè in Danielem, & tãto tædio affectus ſum, vt deſperatione ſubita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in ſua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: qui mihi videbar ſciolus inter Hebręos, cœpi rurſus eſſe diſcipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vſque ad præſentem diem magis poſſum ſermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm ſonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis oſtenderem, qui apud Hebræos nec Suſannæ habet hiſtoriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis Draconiſq; fabulas, quas nos: quia in toto orbe diſperſæ ſunt, veru antepoſito easq; iugulante ſubiecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncaſſe. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, quum Suſannæ derideret hiſtoriam, & à Græco neſcio quo eam diceret eſſe confictam, illud opponere quod Origeni quoque Africanus oppoſuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco ſermone deſcendere. Cuius rei nos intelligentiã noſtris hanc poſſumus dare, vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixiſſe eum, ilico pereas: & à lentiſco, in lentem te comminuat Angelus, vel non lentè pereas, aut lentus, id eſt flexibilis ducaris ad mortem, ſiue aliud quid ad arboris nomen cõueniens. Deinde tantum fuiſſe ocij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æſtuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent, aut quod miraculum, Diuinæq; aſpirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel ſacerdotum Belis machinas deprehenſas: quæ magis prudentia ſolertis viri, quàm prophetali eſſent ſpiritu perpetrata? Quum verò ad Habacuc veniret, & de Iudęa in Chaldęam raptum diſcophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legiſſemus in toto veteri Teſtamento quenquam ſanctorum graui volaſſe corpore, & in puncto horæ tanta terrarum ſpacia tranſiſſe. Cui quum quidam è noſtris ſatis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxiſſet in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuiſſe translatum: deriſit hominem, & ex ipſo volumine demonſtrauit Ezechielem in ſpiritu ſe vidiſſe tranſpoſitum. Denique & Apoſtolum noſtrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didiciſſet, non fuiſſe auſum affirmare ſe raptũ in corpore, ſed dixiſſe, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Eccleſię fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium dereliquẽs, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, ſed inter eos qui hagiographa conſcripſerunt. In tres ſiquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur, in Legem, in Prophetas, & in Hagiographa: id eſt in quinque & octo, & in vndecim libros: de quo non eſt huius temporis diſſerere. Quæ autem ex Propheta, imò contra hunc librum Porphyrius obijciat, teſtes ſunt Methodius, Euſebius & Apollinarius, qui multis verſuum millibus eius veſaniæ reſpondentes, neſcio an curioſo lectori ſatisfecerint. Vnde obſecro vos, ò Paula & Euſtochium, fundatis pro me ad Dominum preces, vt quandiu in hoc corpuſculo ſum, ſcribam aliquid gratum vobis, vtile Eccleſiæ, dignum poſteris. Præſentiũ quippe iudicijs oblatrantium non ſatis moueor: qui in vtranque partem aut amore labuntur, aut odio.

EIVSDEM IN XII. PROPHETAS præfatio.

IDEM non eſt ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui eſt apud nos. Vnde ſecundum id quod ibi legitur, hic quoque diſpoſiti ſunt. Oſee commaticus eſt, & quaſi per ſententias loquens. Ioel planus in principijs, in fine obſcurior. Et vſque ad Malachiam habent ſinguli proprietates ſuas: quem Eſdram ſcribam, Legiſq; doctorem Hebræis autumant. Et quia longum eſt nunc de omnibus dicere, hoc tantùm vos, ò Paula & Euſtochium, admonitas volo, vnum librum eſſe duodecim Prophetarum: & Oſee ſynchronum Eſaiæ, Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuiſſe temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo: ſub illis eos Regibus prophetaſſe, ſub quibus & ij qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

EIVSDEM IN EVANGELISTAS AD Damaſum præfatio.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri: vt poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam. Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, iudicare de cæteris, ipſum ab omnibus iudicandum: ſenis mutare linguam, & caneſcentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, quum in manus volumen aſſumpſerit, & à ſaliua quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat: non ſtatim erumpat in vocem, me falſarium, me clamitans eſſe ſacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduerſus quam inuidiã duplex cauſa me conſolatur: quòd & tu, qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes: & verum non eſſe quod variat, etiam maledicorum teſtimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides eſt adhibenda: reſpondeãt quibus: tot enim ſunt exemplaria penè quot codices. Sin autem veritas eſt quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitioſis interpretibus male reddita, vel à præſumptoribus imperitis emendata peruerſius, vel à librarijs dormitãtib. aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus? Neq; verò ego de veteri diſputo Teſtamento: quod à Septuaginta ſenioribus in Græcã linguam verſum, tertio gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant: quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apoſtoli probauerunt. De nouo nunc loquor Teſtamento, quòd Græcum eſſe non dubium eſt: excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Iudæa Euangelium Chriſti Hebraicis literis edidit. Hoc certè quũ in noſtro ſermone diſcordat, & diuerſos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum eſt. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio: quibus vtrque nec in toto veteri Inſtrumẽto, poſt Septuaginta interpretes emẽdare quid licuit: nec in Nouo profuit emendaſſe, quum multarum gentium linguis ſcriptura antè tranſlata, doceat falſa eſſe quæ addita ſunt. Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Euangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes, codicum Græcorum emendata collatione, ſed veterum: quæ ne multum à lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperauimus, vt ijs tantùm quæ ſenſum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant.

IDEM IN CATALOGO SCRIPTORVM Eccleſiaſticorum. De Matthæo Euangeliſta.

MATTHAEVS, qui & Leui, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant, Euangelium Chriſti Hebraicis literis verbiſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur vſq; hodie in Cęſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſsimè cõfecit. Mihi quoq; à Nazaręis, qui in Berrhœa vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, deſcribẽdi facultas fuit. In quo animaduertendum, quòd vbicunque Euangeliſta, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona Domini Saluatoris, Veteris ſcripturę teſtimonijs vtitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum authoritatem, ſed Hebraicam, è quibus illa duo ſunt, Ex Aegypto vocaui filium meum. Et, Quoniam Nazaræus vocabitur.

IDEM IBIDEM DE MARCO EVANGELISTA.

MARCVS diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue ſcripſit Euãgeliũ. Quod quũ Petrus audiſſet, probauit, & Eccleſię legendũ ſua authoritate edidit, ſicut Clemẽs in ſexto ὑποτυπώσεων libro ſcribit. Et Papias Ieroſolymitanus epiſcopus meminit huius Marci. & Petr. in epiſt. 1. ſub nomine Babylonis, figuraliter Romã ſignificãs, Salutat vos quę in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaque Euãgelio quod ipſe cõfecerat, perrexit Aegyptũ, & primus Alexãdriæ Chriſtũ annuntiãs, cõſtituit Eccleſiã, tanta doctrina & vitæ cõtinentia, vt oẽs ſectatores Chriſti ad exemplũ ſui cogeret. Deniq; Philo diſertiſsimus Iudęorũ, vidẽs Alexãdriæ primã Eccleſiã adhuc Iudaizantẽ, quaſi in laudẽ gentis ſuæ librũ ſuper eorũ conuerſatione ſcripſit. & quomodo Lucas narrat, Ieroſolymæ credentes omnia habuiſſe cõmunia, ſic ille quod Alexãdrię ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt aũt octauo Nerõis anno, & ſepultus Alexãdrię, ſuccedẽte ſibi Aniano.

IDEM

IDEM IBIDEM DE LVCA EVANgeliſta.

LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicãt, Græci ſermonis non ignarus fuit, ſectator Apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes: ſcripſit Euangelium, de quo idem Paulus, Miſimus, inquit, cum illo fratrem cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias. Et ad Coloſſenſes, Salutat vos Lucas medicus chariſsimus. Et ad Timotheum, Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius hiſtoria vſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt vſq; ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum eſſe compoſitum. Igitur περίοδον Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulã inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt vt indiuiduus comes Apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolùm ignorauerit? Sed & Tertulianus vicinus eorum temporum refert, presbyterum quendam in Aſia, σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quòd author eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe. Quidam ſuſpicantur, quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta Euangelium meum, de Lucæ ſignificare volumine: & Lucam non ſolum ab Apoſtolo Paulo didiciſſe Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, ſed à cæteris Apoſtolis. quod ipſe quoque in principio ſui voluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur Euangelium, ſicut audierat, ſcripſit: Acta verò Apoſtolorum ſicut viderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Cõſtãtinopoli, ad quam vrbem viceſimo Conſtantini anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ Apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

IDEM IBIDEM DE IOHANNE Euangeliſta.

IOHANNES Apoſtolus, quẽ Ieſus amauit plurimùm, filius Zebedæi, frater Iacobi Apoſtoli, quem Herodes poſt paſsionem Domini decollauerat, nouiſsimus omnium ſcripſit Euangelium, rogatus ab Aſiæ epiſcopis, aduerſus Cerinthum alioſq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarũ dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem dicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt, quòd quũ legiſſet Matthæi, Marci & Lucæ volumina, probauerit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmauerit, ſed vnius tantum anni, in quo & paſſus eſt, poſt carcerem Iohannis, hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno cuius acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, antequam Iohannes clauderetur in carcerem, geſtá narrauit, ſicut manifeſtum eſſe poterit ijs qui diligenter quatuor Euangeliorũ volumina legerint. Quæ res etiam διαφωνίαν, quæ videtur Iohannis eſſe cum ceteris, tollit. Scripſit autem & vnam epiſtolam, cuius exordiũ eſt, Quod fuit ab initio. quæ ab vniuerſis Eccleſiaſticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum primæ principium eſt, Senior Electæ dominæ: & ſequentis, Senior Caio chariſsimo, quem ego diligo in veritate: Iohannis presbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur: & nonnulli putant duas memorias eiuſdem. Iohannis Euangeliſtę eſſe. ſuper qua re quum per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecundam poſt Neronem perſecutionem, mouente Domitiano, in Patmó inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſin: quam interpretantur Iuſtinus martyr & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatẽ à Senatu reſciſsis, ſub Pertinace principe redijt Epheſum: ibiq; vſq; ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſiæ fundauit rexitq; Eccleſias. & confectus ſenio, ſexageſimo octauo poſt paſsionem Domini anno mortuus, iuxta eandẽ vrbem ſepultus eſt.

IDEM IBIDEM DE PAVLO APOſtolo.

PAVLVS Apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſchalis fuit: quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ comigrauit. à quibus ob ſtudia Legis miſſus Ieroſolymã, à Gamaliele viro doctiſsimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Quum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à Pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem (quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur) in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Quumq; primum ad prædicationẽ eius Sergius Paulus Proconſul Cypri crediſdiſſet, ab eo quòd eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus: & iuncto ſibi Barnaba, multis urbibus peragratis, reuertenſq; Ieroſolymam, à Petro Iacoboque & Iohanne, Gentium Apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſsimè de eius conuerſione ſcriptum eſt, hoc tantùm dicam, quòd poſt paſsionem Domini uiceſimoquinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſsit Felici, Romam vinctus mittitur, & biẽnium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autem, in prima ſatisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum à Nerone dimiſſum, ut Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret: ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, & de uinculis dictat epiſtolam) In prima mea ſatiſfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè leonem propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cœleſte. Quòd ſcilicet præſens ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat, Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto, capite truncatus ſepultusque eſt in uia Oſtienſi, anno poſt paſsionem Domini triceſimoſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias epiſtolas: ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Epheſios unam, ad Philippenſes unam, ad Coloſſenſes unam, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos: Timotheo duas, Tito unam, Philemoni vnam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam, ſed uel Barnabæ, iuxta Tertulianũ: uel Lucæ Euangeliſtæ, iuxta quoſdam: vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone: uel certe quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat: ſcripſerat, ut Hebræus Hebræis, Hebraicè, id eſt ſuo eloquio diſertiſsimè, ut ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentius uerterentur in Græcum. & hanc cauſam eſſe quòd à cæteris Pauli epiſtolis diſcrepare uideatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

IDEM IBIDEM DE IACOBO APOSTOLO.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, Apoſtolus, cognomento Iuſtus (ut nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia uxore: ut autem mihi uidetur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Iohannes in libro ſuo meminit, filius) poſt paſſionem Domini, ſtatim ab Apoſtolis Ieroſolymorum epiſcopus ordinatus, unam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur: licet paulatim tempore procedente, obtinuerit authoritatem. Hegeſippus uicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto commentariorum libro, de Iacobo narrãs, ait, Suſcepit Eccleſiam Ieroſolymæ poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomẽto Iuſtus. multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, uinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonſus eſt, nec unctus vnguento, nec uſus balneo. Huic ſoli licitum erat ingredi Sancta ſanctorum. ſiquidem ueſtibus laneis non utebatur, ſed lineis, ſolusque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia multa quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in uiceſimo libro Antiquitatum refert, (& Clemens in ſeptimo ὑποτυπώσεων) mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum à Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum: qui quum necdum ad prouinciam perueniſſet, Ananus, inquit, Pontifex adoleſcens, Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας, concilium congregauit: & compellens publicè Iacobum ut Chriſtum Dei Filium denegaret, contradicen-

tem lapidari iuſsit. qui quũ præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc ſemiuiuus tendens ad cœlũ manus, diceret, Domine ignoſce eis: quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte, quo rudia ueſtiméta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus, interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, ut propter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſſe Ieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus Apoſtolus ſcribit ad Galatas, Alium autem Apoſtolorum uidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Et Apoſtolorum ſuper hoc crebrius Acta teſtantur. Euangelium quoq; quod appellatur ſecundum Hebræos (& à me nuper in Græcum, Latinumq́; ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpe utitur, poſt reſurrectionem Saluatoris) refert, Dominus autem cum dediſſet ſindoné ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec uideret eum reſurgentem à mortuis. Rurſuſq; poſt paululum, Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimq́; additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Ieroſolymis rexit Eccleſiam, id eſt uſq; ad ſeptimum Neronis annum: & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum uſq; ad obſidionem Titi, & ultimam Hadriani, notiſsimum habuit. Quidam è noſtris in Monte-oliueti eum putauerunt conditum: ſed falſa eorum opinio eſt.

IDEM IBIDEM DE PETRO APOSTOLO.

SIMON Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Beth-ſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorũ, poſt epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationẽ diſperſionis eorum qui de circunciſione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum, Romam pergit, ibiq́ue uigintiquinq; annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſq; ad ultimum annũ Neronis, id eſt decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis: aſſerens ſe indignum ut ſic crucifigeretur ut Dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas quæ Catholicæ nominantur: quarum ſecunda, à pleriſque, eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius è quibus vnus Actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Iudicij, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam Triumphalem, totius urbis ueneratione celebratur.

IDEM IBIDEM DE IVDA APOSTOLO.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem, quæ de ſeptem Catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque reijcitur: tamen authoritatem uetuſtate iam & uſu meruit, & inter Sanctas ſcripturas computatur.

[illegible] voluit nasci in media nocte. ut assurgeret ad mane. et
tenebra importat privatione lucis et absentiam. ut illuminaret omnē
[illegible]: et sic [illegible] autoritatē Genesis. i. factum vespere et mane dies unus.
et alia auctoritas [illegible] lumē in tenebris. etc. et sic decebat
xp̄m nasci in tenebris et i media noctis. [illegible] sensū misticū
[illegible] sensū litteralem. et [illegible] diē quem fecit dominus
et voluit nasci in tenebris ad demonstrandā suā [illegible] quam
nobis communicavit: et sic eramus filij tenebre. nunc autē
filij lucis: precessit nox. dies appropinquavit, abiciamus ergo
opera tenebrarum. vespera ē mistio inter diē et noctē, mane
autē ē principiū diei.

erat valde bonū. i. [illegible] tanto [illegible] numero
[illegible] fide [illegible] erat valde bonū
[illegible]
[illegible]
et omne [illegible] numero [illegible]
[illegible] sapientia gloria, amore, [illegible]
etc.

PRIMVS LIBER MOSIS,
Geneſis vulgò dictus, Hebraicè בראשית

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

2 Terra. Abyſſi. 3 Lux. 6 Firmamentum ſiue cælum. 10 Terra & mare. 14 Sol, luna, ſtella. 21 Piſces. 24 Beſtiæ terræ. 26 Hominis creatio. 29 Homini vim generandi dat Deus, eiq; omnia ſubijcit. 30 Prouidentia Dei de victu.

Pſal. 32.b.5, 1 IN PRINCI-
& 135.a.5 pio creauit deus
Act.14.c.15, cælum & terrá.
& 17.f.24 2 Terra autem
Eccli.18.a.1 erat deſolata &
inanis:tenebrę-
que *erant* in ſu-
perficie voragi-
nis, & Spiritus
Dei agitabat ſe-
ſe in ſuperficie
aquarum.
Hebr.11.a.3 3 Dixitque Deus, Sit lux, & fuit lux.
4 Viditque Deus lucem quòd *eſſet* bona: & di-
uiſit Deus lucem à tenebris.
5 Vocauitque Deus lucem Diem, & tenebras
vocauit Noctem: fuitque veſpera & fuit mane
dies vnus.
Pſal. 32.b.6, 6 Dixit quoque Deus, Sit expanſio in medio
& 135.a.5 aquarum, & diuidat aquas ab aquis.
Iere.10.b.12, 7 Et fecit Deus expanſioné, diuiſitque aquas,
& 51.b.15, quæ *erant* ſub expáſione, ab aquis quæ *erant* ſu-
Pſal.148.a.4 per expanſionem. & fuit ita.
8 Vocauitque Deus firmamentum Cælum. &
fuit veſpera & fuit mane dies ſecundus.
Pſal.32.b.7, 9 Dixit autem Deus, Cógregentur aquæ, quæ
& 88.b.12, *ſunt* ſub cælo in locum vnum, appareátq; ari-
& 135.b.6 da. & fuit ita.
Iob 38.a.4 10 Vocauitque Deus aridam, Terram: congre-
gationem verò aquarum illarum appellauit
B Maria. & vidit Deus quòd *eſſet* bonum.
11 Dixit inſuper Deus, Germinet terra germé,
herbam producentem ſemé, arborem fructife
ram facientem fructum iuxta ſpeciem ſuam,
cui inſit ſemen ſuum ſuper terram. & ita fuit.
12 Produxit enim terra germen, herbam produ
centem ſemen iuxta ſpeciem ſuam, & arboré
facientem fructum, cui inerat ſemé ſuũ iuxta
ſpeciem ſuá, viditque Deus quòd eſſet bonũ.
13 Et fuit veſpera & fuit mane dies tertius.
Pſal. 135.b.7 14 Dixit etiam Deus, Sint luminaria in expan-
ſione cæli, vt diuidant diem à nocte, & ſint in
ſigna, & tempora, & dies, & annos.
15 Sint inquam luminaria in expanſione cæli,
vt illuminent terram. & fuit ita.
16 Fecit igitur Deus duo luminaria magna: lu-
minare maius in dominium diei, & luminare
minus ad dominium noctis: & ſtellas.
17 Et poſuit ea Deus in expanſione cæli, vt illu
minarent terram,
C 18 Vtque dominarentur diei ac nocti, ac diui-
derent lucem à tenebris. & vidit Deus quòd
eſſet bonum.
19 Et fuit veſpera & fuit mane dies quartus.
20 Dixit præterea Deus, Producant aquæ repti
le animæ viuentis, & volatile volet ſuper ter-
ram in ſuperficie expanſionis cæli.
21 Creauit igitur Deus cetos magnos, & omné
animam viuentem reptanté, quam produxe-
runt aquæ iuxta ſpeciem ſuam, atq; omne vo-
latile alatum ſecundum ſpeciem ſuam. vidit-
que Deus quòd *eſſet* bonum.
22 Benedixitque illis Deus, dicendo, Creſcite,
ac multiplicamini, & replete aquas *quæ ſunt* in
maribus, & volatile multiplicet ſeſe in terra.
23 Et fuit veſpera, fuitque mane dies quintus.
24 Dixit item Deus, Producat terra animam vi
uentem, *quæque* ſecundum ſpecié ſuam, iumen
ta, & reptilia, atque beſtias terræ ſecundum
ſpeciem ſuam. fuitque ita.
25 Fecit ergo Deus beſtias terræ ſecundũ ſpe-
ciem ſuam, & iumenta ſecundum ſpeciem
ſuam, atque omnia reptilia terræ ſecundum
ſpeciem ſuam: viditq; Deus quòd *eſſet* bonũ.
26 Dixit autem Deus, Faciamus hominem ad D
imaginem noſtram, ſecũdum ſimilitudinem Coloſſ.3.b.10
noſtram, & dominentur piſcibus maris, ac vo Infrà 5.a.1,
latilibus cæli, atque iumentis, & toti terræ, & 9.a.6
omnique reptili reptanti ſuper terram. 1. Cor.11.b.7
27 Creauit itaque Deus hominé ad imaginem
ſuam: ad imaginem Dei creauit illum, maſcu- Sap.2.d.23
lum & fœminam creauit illos. Ecc.17.a.1.6
28 Et benedixit eis Deus, dixitq; ad eos Deus, Infrà 8.c.17,
Creſcite, ac multiplicamini, & replete terrá, & 9.a.1
& ſubiicite eam, atque dominamini piſcibus Ecc.17.a.1.6
maris, ac volatili cæli, & omni beſtiæ reptanti Matt.19.a.4
ſuper terram.
29 Dixitque Deus, Ecce dedi vobis omné her-
bam producentem ſemen, quæ *eſt* in ſuperfi-
cie totius terræ: & omne lignũ in quo *eſt* fru-
ctus arboris producentis ſemen, vobis erit
in eſcam:
30 At omni beſtiæ terrę, cunctiſque volucribus Infrà 9.a.3
cæli, atque omnibus reptantibus ſuper terrá,
in quibus eſt anima viuens, omne olus herbæ
erit in eſcam. & fuit ita.
31 Viditq; Deus omne quod fecerat, & ecce bó-
num *erat* valde. & fuit veſpera, fuitque mane Exo. 31.d.17
dies ſextus. Eccli.39.c.21
Mar.7.d.37

CAPVT II.

2 Benedicitur Sabbathum. 4 Repetitio prædictorum. 6 Nubes è terra velut fons irrigans terram. 7 Repetit formationem hominis. 8 Homo in paradiſo voluptatis. 10 Lignum vitæ. Lignum ſcientiæ. 11 Phiſon. 13 Gehon. 14 Tigris. Euphrates. 16 Interdicit homini Deus ligno ſcientiæ boni & mali. 19 Adam cunctis animantibus imponit nomina. 22 Creatur mulier. 23 Inſtitutio ſancti matrimonij.

1 PErfecti ſunt itaque cæli & terra, & omnis Exo. 20.b.11,
exercitus eorum. & 31.d.17
2 Et perfecit Deus die ſeptimo opus ſuũ quod Deut.5.b.14
fecerat, quieuitque die ſeptimo ab omni ope- Heb.4.b.4
re ſuo quod fecerat.

3 Et benedixit Deus diei ſeptimo, & ſanctifi-
cauit illũ: quia in illo quieuerat ab omni ope-
re ſuo quod creauerat Deus vt faceret.
4 Iſtæ *ſunt* generationes cæli & terræ, quando
creata ſunt, die qua fecit Iehouáh Deus cælũ
& terram,
5 Et omne virgultum agri, antequam eſſet in
terra: & omnem herbam agri, antequã orire-
tur. necdum enim pluerat Iehouáh Deus ſu-
per terram, nec quiſquã *erat* qui coleret terrã.
6 Porrò vapor aſcendebat è terra, irrigabátq;
vniuerſam ſuperficiem terræ.
B 7 Formauerat igitur Iehouáh Deus hominem
1. Corinth. 15 f. 45 è puluere terræ, inſpirauerátque in faciẽ eius
ſpiraculum vitæ, & fuit homo in animam vi-
uentem.
8 Plantauerat autem Iehouáh Deus hortum
in ‹Edén ab Oriente, & poſuit illic hominem
quem formauerat.
9 Germinare præterea fecerat Iehouáh Deus
è terra omnem arborem concupiſcibilem vi-
ſu, & bonam ad veſcendum: arborem quoque
vitæ in medio horti, & arborem ſcientiæ bo-
ni & mali.
10 Fluuiúſque egrediebatur ex ‹Edén, ad irri-
gandum hortum illum, & inde diuidebatur,
erátque in quatuor capita.
Eccl. 24. c. 35 11 Nomen vnius Piſón, ipſe *eſt* qui circuit to-
tam terram ‹Hauiláh: vbi eſt aurum,
12 Et aurum terræ illius optimum: ibi eſt bde-
lium & lapis onychinus.
13 Nomen verò ſecundi fluuij, Giƕhón: ipſe cir
cuit omnem terram Chúƕs.
14 Porrò nomẽ fluuij tertij ‹Hiddécel: ipſe *eſt*
C qui pergit ad Orientalem plagam ante Aƕſ-
ſur. Et flumen quartum eſt Peráth.
15 Tulit itaque Iehouáh Deus ipſum hominẽ,
& poſuit eum in horto ‹Edén, vt coleret eum,
& cuſtodiret eum.
16 Præcepitq; Iehouáh Deus homini, dicendo,
Ex omni arbore horti comedendo comedes:
17 At de arbore ſcientiæ boni & mali non co-
medes ex ea: nã in die quo comederis ex ea,
moriendo morieris.
18 Dixerat autem Iehouáh Deus, Non *eſt* bo-
num, hominem eſſe ſolum, *propterea* faciam ei
adiutorium quod *ſit* coram eo.
19 Formauerat ergo Iehouáh Deus è terra o-
mnem beſtiam agri, & omne volatile cæli, &
adduxerat ad Adam vt videret quid vocaret il
la: & quicquid vocaret illi homo, *illi inquam* ani
mæ viuenti eſſet nomen eius.
D 20 Indidit itaq; homo nomina cuiq; iumento
& uolatili cæli, omniq; beſtiæ agri: at homini
non inuenit adiutoriũ quod eſſet coram eo.
21 Cadere igitur fecit Iehouáh Deus ſoporem
ſuper hominem, & obdormiuit: tulitq; vnam
è coſtis eius, & clauſit carnem pro ea.
22 Et ædificauit Iehouáh Deus coſtam illam
quam tulerat ex homine in mulierem, & ad-
duxit eam ad hominem.
1. Cor. 11. b. 8 23 Dixitq; homo, Hac vice os ex oſſibus meis,
& caro ex carne mea: propterea vocabitur Vi-
riſſa, quia ex viro ſumpta eſt iſta.
Matt. 19. a. 5 Mar. 10. a. 7 Epheſ. 5. g. 31 24 Idcirco derelinquet vnuſquiſque patrem
ſuum ac matrẽ ſuam, & adhærebit vxori ſuæ,
erúntque caro vna.
1. cor. 6. d. 16 25 Erãt autem ambo nudi, Adam & vxor eius,
nec pudebat eos.

CAPVT III.

1 *Serpens ſeducit mulierem.* 6 *Tranſgreſsio mandati.* 8 *Co-
gnito peccato Adam & Heua ſuffugiunt faciem Dei, excuſantes
peccatum.* 14 *Maledicitur ſerpens.* 15 *Semen Ieſus promit-
titur Saluator. Euangelium.* 16 *Mulieris ærumna ob peccatum.*
17 *Adæ pœna. Homo addicitur labori.* 20 *Heua.*

1 SErpens verò erat callidior omni beſtia Sapi. 2. d. 24
agri quam fecerat Iehouáh Deus: & dixit
ad mulierem, Etiámne dixit Deus, Non co-
medetis ex vlla arbore horti?
2 Dixit autem mulier ad Serpentem, De fru-
ctu arborum horti veſcimur:
3 At de fructu arboris quæ eſt in medio horti,
dixit Deus, Non comedetis ex ea, neque con-
tingetis eam, ne fortè moriamini.
4 Et dixit Serpens ad mulierem, Non morien
do moriemini:
5 Sed nouit Deus quòd in die qua comedetis 2. Cor. 11. a. 3
ex ea, aperientur oculi veſtri: eritiſque ſicut
Dij, ſcientes bonum & malum.
6 Vidit igitur mulier quòd bona *eſſet* arbor ad
veſcẽdum, quódque deſiderabilis *eſſet* oculis, Eccle. 25. d. 33
& concupiſcibilis arbor ad intelligendum: & 1. Timoth. 2
tulit de fructu ipſius, ac comedit, deditq; etiã d. 14
viro ſuo ſecum, & comedit.
7 Tunc aperti ſunt oculi amborum, cognoue-
rúntque quòd nudi eſſent, & cõſuerunt folia B
ficus, fecerúntque ſibi cingulos.
8 Et *mox* audierunt vocem Iehouæ Dei deam-
bulantis in eo horto ad aurã diei: abſcondítq;
ſe homo & vxor eius à facie Iehouæ Dei, in
medio arborum horti.
9 Vocauítque Iehouáh Deus hominem, & di-
xit ei, Vbi es tu?
10 Qui ait, Vocem tuam audiui in horto, & ti-
mui, quòd nudus eſſem, & abſcondi me.
11 Cui dixit, Quis indicauit tibi quòd nudus
eſſes? nónne de arbore illa de qua pręceperam
tibi ne comederes, comediſti?
12 Et ait homo, Mulier quam dediſti *ut eſſet* me-
cũ, ipſa dedit mihi de arbore ipſa, & comedi.
13 Dixitque Iehouáh Deus ad mulierem, Cur
hoc feciſti? Et ait mulier, Serpens ille ſeduxit C
me, & comedi.
14 Tunc dixit Iehouáh Deus ad ſerpentem il-
lum, Quia feciſti hoc, maledictus eris præ o-
mni animali, & præ omni beſtia agri: ſuper
ventrem tuum gradieris, & puluerem come-
des cunctis diebus vitæ tuæ.
15 Præterea inimicitias ponã inter te & ipſam
mulierem, & inter ſemẽ tuum & ſemen eius:
ipſum conteret tibi caput, & tu conteres ei
calcaneum.
16 Ad mulierem dixit, Multiplicando multi-
plicabo dolores tuos, & conceptus tuos, cum
dolore paries filios: & ad virum tuum *erit* de-
ſiderium tuum, ipſéque dominabitur tibi. 1. Corinth. 14. f. 14
17 Adæ verò ait, Quia paruiſti voci vxoris tuę,
& comediſti de arbore illa de qua præceperã
tibi, dicendo, Non comedes ex ea: maledicta
terra propter te: in labore comedes ex ea cun-
ctis diebus vitæ tuæ.
18 Spinásque ac tribulos germinabit tibi, & co
medes herbas agri.
19 In ſudore vultus tui, veſcẽris pane, donec D
reuertaris in terram: nam ex ea ſumptus es:
quia puluis es, & in puluerem reuertẽris.
20 Et vocauit homo nomen vxoris ſuæ ‹Ha-
uáh, quòd ipſa ſit mater omnium viuentium.
21 Fecitque Iehouáh Deus, Adæ & vxori eius
tunicas

ſtræ

tunicas pelliceas, & induit eos.
22 Dixit autem Iehouáh Deus, En homo iſte
factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciendo bonum
& malum: nunc ergo ne fortè mittat manum
ſuam, & ſumat etiam de arbore vitæ, & come-
dat, viuátque in ſeculum.
23 Et emiſit eum Iehouáh de horto עEdén ad
colendum terram ex qua ſumptus fuerat.
24 Eiecit inquam hominem: & collocauit ab
Oriente ipſius horti עEdén Cherubím, & a-
ciem gladij verſatilem, ad cuſtodiẽdum viam
arboris vitæ.

CAPVT IIII.

1 Cain. 3 Abel & Cain offerunt munera Domino. 6 Cain obiurgatur à Deo. 8 Occidit Abelem fratrem. 11 Maledicitur Cain. 13 Deſperat Cain. 17 Henoch. 18 Irad. Manaael. Mathuſael. 19 Lamech & eius uxores. Ada. Sella. 20 Iabel. 21 Iubal. 22 Thubal-cain. Noema. 26 Cultus Dei reſtituitur.

1 Porrò homo cognouit חHauáh vxorem
ſuam: quę concepit, & peperit Cáin: tunc
dixit, Acquiſiui virum à Iehouáh.
2 Rurſúmq; peperit fratrẽ eius Hébel. & fuit
Hébel paſtor ouium: Cáin verò fuit agricola.
3 Fuit autem in fine dierũ vt adduceret Cáin
de fructu terræ oblationem ipſi Iehouæ:
Heb.11.a.4 4 Hébel quoq; etiam ipſe adduxit de primo-
genitis pecudum ſuarum, & de adipe earum.
reſpexit autem Iehouáh ad Hébel, & ad obla-
tionem eius:
5 Ad Cáin verò, & ad oblationem eius non re-
ſpexit. & iratus eſt Cáin valde, conciditque
vultus eius.
6 Et dixit Iehouáh ad Cáin, Vt quid ſuccenſa
eſt ira tibi? & vt quid cóncidit vultus tuus?
7 Nónne ſi benefeceris, erit acceptatio? quòd
ſi non benefeceris, in foribus peccatũ cubat?
& ad te *erit* appetitus eius, & tu dominabe-
ris ei. B
8 Et dixit Cáin ad Hébel fratrem ſuũ. fuit au-
tem, quum eſſent in agro, inſurrexit Cáin con-
tra Hébel fratrem ſuum, & occidit eum.
Sapi.10.a.3 9 Et dixit Iehouáh ad Cáin, Vbinam *eſt* Hébel
Matt.23.c.35 frater tuus? Qui reſpondit, Neſcio: nũquid cu-
1.Ioan.3.b.12 ſtos fratris mei ego?
Iude.d.11 10 Dixitq;, Quid feciſti? vox ſanguinis fratris
tui clamat ad me è terra.
11 Nunc ergo maledictus es de terra, quæ ape-
ruit os ſuum vt ſuſciperet ſanguinẽ fratris tui
è manu tua.
12 Quando coles terram, non dabit vltrà fru-
ctum ſuum tibi: vagus & profugus eris in ter-
ra ipſa.
13 Et dixit Cáin ipſi Iehouæ, Maior eſt iniqui-
tas mea, quàm vt remittat.
14 Ecce eieciſti me hodie à facie terræ, & à fa-
cie tua abſcondar, eróque vagus & profugus
in terra: éritque vt quicunque inuenerit me,
occidat me.
15 Et dixit ei Iehouáh, Propterea quiſquis occi
derit Cáin, ſeptuplum vindicabitur. poſuítq;
Iehouáh ſignum in Cáin, ne percuteret eum
vllus qui inueniſſet illum.
16 Egreſſus eſt itaq; Cáin à facie Iehouę, & ha-
bitauit in terra Nod ad Orientem עEdén.
17 Et cognouit Cáin vxorem ſuam: quæ conce
pit, & peperit חHanóch: ædificauítque vrbẽ,
& vocauit nomen vrbis illius nomine filij ſui,
חHanóch.
18 Et natus eſt ipſi חHanóch עIrád, & עIrád
genuit Menhuiaאél, Menhuiaאél autem ge-
nuit Methuשsaאél, & Methuשsaאél genuit
Lémech.
19 Accepit autẽ ſibi Lémech duas vxores, no-
men vnius עAdáh, & nomen ſecundę צSilláh.
20 Peperítque עAdáh ipſum Iabál: ipſe fuit pa-
ter inhabitántium tentoria, & *paſcentium* gregẽ. D
21 Et nomen fratris eius Iubál: ipſe fuit pater
omnium cõtrectantium citharam & organũ.
22 Et צSilláh etiam ipſa peperit Thubal-cáin
acuentem omne opificium æris & ferri. ſoror
verò Thubal-cáin fuit Naעamáh.
23 Et dixit Lémech vxoribus ſuis עAdáh &
צSilláh, Audite vocẽ meam vxores Lémech,
auſcultate ſermonẽ meum, quòd virũ occide
ro in vulnere meo, & puerum in liuore meo.
24 Quòd ſeptuplũ vindicabitur Cáin, & Lé-
mech ſeptuagies ſepties.
25 Cognouit autem Adám adhuc vxorẽ ſuam,
& peperit filium, vocauítque nomen eius
שSeth: quia *inquit* poſuit mihi Deus ſemen al-
terum pro Hébel quem occidit Cáin.
26 Et ipſi שSeth etiam natus eſt filius, & voca-
uit nomen eius אEnóש. tunc cœptum eſt in-
uocari nomen Iehouæ.

CAPVT V.

1 Repetit creationem hominis. 3 Homines. 5 Ade etas. 6 Seth. 9 Enos. 12 Cainan. 15 Malaleel. 18 Iared. 21 Henoch. 25 Mathuſala. 29 Noë. 32 Filij Noë.

1 Iſte eſt liber generationũ Adám. In die quo
creauit Deus hominem, ad ſimilitudinem
Dei fecit illum. Sapi.2.d.24
2 Maſculum & fœminam creauit eos, & be- Eccle.17.a.1
nedixit eis: vocauítque nomen eorum Adám,
in die qua creati ſunt.
3 Vixit autem Adám triginta & centũ annos:
genuítque ad ſimilitudinem ſuam, ad imagi-
nem ſuam *filium*, & vocauit nomẽ eius שSeth.
4 Fuerúntque dies Adám poſtquam genuit
שSeth, octingẽti anni: & genuit filios & filias. 1.Paral.1.a.1
5 Fueruntq; cuncti dies Adám quibus vixit,
nongenti & triginta anni, & mortuus eſt.
6 Et vixit שSeth quinque & centum annos,
& genuit אEnóש.
7 Vixitque שSeth poſtquam genuit אEnóש
ſeptem & octingentos annos: & genuit filios
& filias.
8 Fuerũt autem cuncti dies שSeth duodecim
& nongenti anni, & mortuus eſt. B
9 Vixitque אEnóש nonaginta annos, & ge-
nuit Cenán.
10 Et vixit אEnóש poſtquam genuit Cenán,
quindecim & octingentos annos: genuítque
filios & filias.
11 Fuerúntq; cuncti dies אEnóש quinque &
nongenti anni, & mortuus eſt.
12 Vixit autem Cenán ſeptuaginta annos, &
genuit Mahalaleאél.
13 Vixit deinde Cenán poſtquam genuit Ma-
halaleאél quadraginta & octingentos annos:
genuítque filios & filias.
14 Fuerúntque cuncti dies Cenán decem &
nongenti anni, mortuúſque eſt.
15 Vixit uerò Mahalaleאel quinq; & ſexagin-
ta annos, & genuit Ieréd.
16 Vixítque Mahalaleאél poſtquam genuit
Ieréd, triginta & octingentos annos: genuítq;
filios & filias.
17 Fuerunt autem cuncti dies Mahalaleאél

ginta anni atque octingenti,

d duos & ſexaginta annos,
nos, & genuit nHanóch.
ſred poſtquam genuit nHa-
s annos: genuítque filios &

unċti dies Iéred duo & ſexa-
e nongenti, & mortuus eſt.
Eccli.44. c.15 21 Vixit autem nHanóch quinque & ſexagin-
ta annos, & genuit Methuʊſélanh.
Heb.11.c.5 22 Ambulauit autẽ nHanóch cum Deo poſt-
quam genuit Methuʊſélanh, trecẽtos annos:
genuítque filios & filias.
23 Fuerúntque cuncti dies nHanóch quinque
& ſexaginta anni atque trecenti.
24 Ambulauit inquam nHanóch cum Deo:
poſtea eſſe deſijt, quia tulit eum Deus.
25 Vixit autẽ Methuʊſélanh ſeptem & octo-
ginta annos, & genuit Lémech.
D 26 Et vixit Methuʊſélanh poſtquam genuit
Lémech, duos & octoginta annos atq; ſeptin
gentos: genuítque filios & filias.
27 Fuerũt itaq; cuncti dies Methuʊſélanh no-
uem & ſexaginta anni atq; nongenti, & mor-
tuus eſt.
28 Vixit verò Lémech duos & octoginta an-
nos, atque centum, & genuit filium,
29 Appellauítque nomen eius Nóanh, dicen-
do, Iſte conſolabitur nos ab opere noſtro, &
à dolore manuum noſtrarum de terra cui ma-
ledixit Iehouáh.
30 Vixítque Lémech poſteaquam genuit Nó-
anh, quinque & nonaginta annos, atque quin
gentos annos: & genuit filios & filias.
31 Fuerunt itaq; omnes dies Lémech ſeptem
& ſeptuaginta anni atque ſeptingenti, & mor
tuus eſt.
32 Quum verò eſſet Nóanh quingentorũ an-
norum, genuit ʊSem, nHam, & Iépheth.

CAPVT VI.

1 Cauſa diluuij. 3 CXX. anni ad cõuerſionẽ dati. 4 Gigantes. 5 Cordis hominum malitia irritat Deum. 7 Pœnitet Deum feciſſe hominem. 9 Noë iuſti generationes. 13 Prædicat Deus diluuium ipſi Noë. 15 Forma arcæ. 18 Qui arcam ingredi deberent.

1 FVit autem, quũ cœpiſſent homines mul-
tiplicari in ſuperficie terræ, filiæque natę
eſſent illis:
2 Viderunt filij Dei filias hominum quòd pul
chræ eſſent, & acceperunt ſibi vxores ex o-
mnibus quas elegerant.
3 Et dixit Iehouáh, Non diſceptabit ſpiritus
meus cum homine in ſeculum, eo quòd ſit
etiam caro: erunt tamen dies eius centum &
viginti anni.
4 Gigantes erant in terra in diebus ipſis: atq;
etiam ex quo ingreſsi ſunt filij Dei ad filias
hominum, genuerunt illis. iſti *ſunt* potentes
qui à ſeculo *fuerunt*, viri nominis.
B 5 Viditque Iehouáh quòd multa *eſſet* malitia
Infrà 8.d.21 Matt.15.b.19 hominum in terra, *quódque* omnis imagina-
tio cogitationum cordis eorum tantummo-
do *eſſet* malum omni die.
6 Et pœnituit Iehouam quòd feciſſet homi-
nes in terra, & doluit in corde ſuo.
7 Dixítque Iehouáh, Delebo homines quos
creaui, à ſuperficie terræ, ab hominibus vſque
ad iumentum, vſq; ad reptile, & vſque ad vo-
latile cæli: pœnitet enim me quòd fecerim ea.
8 At Nóanh inuenit gratiam in oculis Iehouę.
9 Iſtæ *ſunt* generationes Nóanh: Nóanh vir iu- Eccli.44.
ſtus, perfectus fuit in generationibus uis, c.17
cum Deo ipſe ambulauit.
10 Et genuit Nóanh tres filios, ʊSem, nHam,
& Iépheth.
11 Corrupta autem erat terra coram Deo, & re
pleta erat ipſa terra iniquitate.
12 Vidit itaque Deus terram, & ecce corrupta C
erat: nam corruperat omnis caro viam ſuam
ſuper terram.
13 Dixítque Deus ad Nóanh, Finis omnis car-
nis venit coram me: quia repleta eſt terra ini-
quitate à facie eorum: itaque ego paratus ſum
diſperdere eos cum terra.
14 Fac tibi arcam è lignis gópher, nidos facies
in ea arca, bituminabíſque eam intrinſecus &
extrinſecus bitumine.
15 Et hoc *modo* facies eam: Trecentorum cu-
bitorum *erit* longitudo ipſius arcæ, quinqua-
ginta cubitorum latitudo eius, & triginta cu-
bitorum altitudo ipſius.
16 Feneſtram facies ipſi arcæ, & in cubito con
ſummabis eam supernè: oſtium quoque arcæ,
ipſius, in latere eius pones: inferiora, ſecunda
& tertia facies *in* ea.
17 Ego verò ecce ego adduco diluuiũ aquarũ D
ſuper terram, vt diſperdam omnem carnem
in qua *ſit* ſpiritus vitæ ſub cælo, quicquid fue-
rit in terra morietur.
18 Statuam tamen pactum meum tecum: itaq;
ingredieris arcam ipſam, tu, & filij tui, vxórq;
tua, & vxores filiorum tuorum tecum.
19 Et ex omni viuente vniuerſæ carnis, bina ex
ſingulis introduces in arcam vt viuifices te-
cum, maſculus & fœmina erunt.
20 Ex volatilibus iuxta ſpeciem ſuam, & ex
iumentis iuxta ſpeciem ſuam: ex omnibus
quoque reptilibus terræ iuxta ſpeciem ſuam,
bina ex ſingulis ingredientur ad te, vt viuant.
21 Tu verò accipe tibi ex omni eſca quæ come
ditur, & collige tibi, vt ſit tibi & illis in eſcam.
22 Et fecit Nóanh iuxta omnia quæ præcepe-
rat ei Deus, ſic fecit.

CAPVT VII.

1 Præcipitur Noë arcam ingredi. Noë iuſtus. 5 Noë arcam ingreditur. 11 Diluuij inundatio. 13 Qui cum Noë ingreſsi. 17 Aquæ diluuij quàm magnæ.

1 DIxit ergo Iehouáh ad Nóanh, Ingredere A
tu & tota domus tua arcam: quia te uidi 2.Petr.2.a.5
iuſtum coram me in generatione iſta.
2 Ex omni iumento mundo accipies tibi ſe-
ptena, maſculum & fœmellam eius: at ex iu-
mentis quæ munda non ſunt, bina, maſcu-
lum & fœmellam eius.
3 Ex volatili quoque cæli ſeptena, maſculum
& fœmellam, ad viuificandum ſemen in ſu-
perficie totius terræ.
4 Quia poſt dies adhuc ſeptem ego pluam ſu
per terram quadraginta dies & quadraginta
noctes: delebóq; omnem ſubſtantiam quam
feci, à ſuperficie terræ.
5 Fecit igitur Nóanh iuxta omnia quæ præce Matth.24.
perat ei Iehouáh. d.37
6 Quum autem Nóanh eſſet ſexcẽtorum an- Luc.17.f.26
norũ, diluuium illud fuit aquarũ ſuper terrã. 1.Petr.3.d.20
7 Venit itaque Nóanh, & filij eius, vxórque B
ipſius, atq; vxores filiorum eius ſecum ad ar-
cam,

cam, propter a quas diluuij.
8 Ex iumento mundo, & ex iumento quod
non erat mundum, & ex volatili, atque ex o-
mni quod reptat ſuper terram.
9 Bina ingreſſa ſunt ad Nóanh in arcam, ma-
ſculus & fœmina, quemadmodum præcepe-
rat Deus ipſi Nóanh.
10 Fuit autẽ vt ſeptimo die aquæ diluuij inun-
darent ſuper terram.
11 Anno ſexcenteſimo vitæ Nóanh, menſe ſe-
cundo, decimoſeptimo die menſis, ipſo die
rupti ſunt omnes fontes voraginis magnæ, &
feneſtræ cæli apertæ ſunt.
12 Fuitque pluuia ſuper terram quadraginta
diebus & quadraginta noctibus.
C 13 In ipſomet die ingreſſus fuerat Nóanh, &
Sem, & Ham, & Iépheth filij Nóanh, vxor
ipſius Nóanh, & tres vxores filiorum eius ſe-
cum in arcam.
14 Ipſi, & omnis beſtia iuxta ſpeciem ſuam,
omnéque iumentum iuxta ſpeciem ſuam, at-
que omne reptile quod reptat ſuper terram
iuxta ſpeciem ſuam, omne denique volatile
iuxta ſpeciem ſuam, *hoc eſt* omnes aues, o-
mne alatum.
15 Venerunt ergo ad Nóanh in arcam bina ex
omni carne in qua *erat* ſpiritus vitæ.
16 Quæ autem ingreſſa ſunt, maſculus & fœ-
mina ex omni carne ingreſſa ſunt quemad-
modum præceperat ei Deus: & clauſit Ieho-
uáh ſuper eum.
17 Fuitque diluuium quadraginta dies ſuper
terram, & multiplicatæ ſunt aquæ, & eleuaue
runt arcam, quæ eleuata eſt à terra.
18 Et roborauerunt ſe aquæ, ac multiplicatæ
ſunt valde ſuper terram: & ferebatur arca ſu-
per faciem aquarum.
D 19 Aquæ inquam roborauerunt ſe mirum in
modum ſuper terram, & operti ſunt omnes
montes excelſi qui *erant* ſub toto cælo.
20 Quindecim cubitis ſupernè roborauerunt
ſe aquæ, & operti ſunt montes.
Sapiẽ.10.a.4 21 Et mortua eſt omnis caro quæ reptat ſuper
Eccl.39.c.28 terram, tam de volatili quàm de iumento, &
beſtia, omnique reptili quod reptat ſuper ter-
ram, & omni homine.
22 Omnia in quorum naribus *erat* habitus ſpi-
ritus vitæ ex omnibus quæ *erant* in ſicco, mor-
tua ſunt.
23 Deleuit itaque Deus omnem ſubſtantiam
quæ erat ſuper faciem terræ ab homine vſque
ad iumentum, vſque ad reptile, ac vſque ad vo
latile cæli, deleta inquam ſunt è terra, & reli-
ctus eſt tantummodo Nóanh & qui cum eo
erant, in arca.
24 Et roborauerunt ſe aquę ſuper terram cen-
tum quinquaginta diebus.

CAPVT VIII.

1 *Imminuuntur aquæ diluuij.* 4 *Arca ſuper montes requieſcit.* 7 *Emittitur coruus.* 8 *Emittit Noë columbam.* 10 *Rurſum eam emittit,* 13 *Siccantur aquæ.* 16 *Præcipitur Noe egredi arca.* 18 *Egreditur.* 20 *Offert holocauſtum Deo acceptum.* 21 *Diluuium non vltra futurum. Cor hominis malum.*

1 Recordatus eſt autem Deus Nóanh, & o-
mnis beſtiæ, omniſq; iumenti, quæ *erant*
cum eo in arca: immiſitque Deus ventum ſu-
per terram, & quieuerunt aquæ.
2 Et clauſi ſunt fontes abyſsi, atque feneſtræ
cæli: & prohibita eſt pluuia è cælo.
3 Et reuerſæ ſunt aquæ de terra, eundo & re-
deundo, decreuerúntq; aquæ in fine centum
quinquaginta dierum.
4 Et requieuit arca menſe ſeptimo, decima-
ſeptima die menſis ſuper montes Ararát.
5 Aquę autem abibant & decreſcebant vſque
ad menſem decimũ: decimo *vero*, prima men-
ſis viſa ſunt cacumina montium.
6 Elapſis itaque quadraginta diebus aperuit B
Nóanh feneſtram arcæ quam fecerat,
7 Et emiſit coruum, qui egreſſus eſt egredien
do & redeundo, donec ſiccarentur aquæ ſu-
per terram.
8 Emiſit quoque columbam à ſe, vt videret an
alleuiatæ eſſent aquæ à terra.
9 Quæ quum non inueniſſet requiem plantę
pedis ſui, reuerſa eſt ad eum in arcam: quia
aquæ *erant* in ſuperficie totius terræ. ille verò
extendit manum ſuam, & accepit eam, intro-
duxitque eam ad ſe in arcam.
10 Expectauit autem adhuc ſeptem dies alios,
& rurſum emiſit columbam ex arca:
11 Venitque ad eum columba tempore veſper
tino, & ecce folium oliuæ raptum *erat* in ore
eius. cognouit ergo Nóanh quòd alleuiatæ
eſſent aquæ ſuper terram.
12 Expectauit nihilominus ſeptem dies alios, C
& emiſit columbam quæ non addidit vt re-
uerteretur ad eum amplius.
13 Et fuit ſexcenteſimo primo anno, primo
m nſe, prima *die* menſis, exiccatæ ſunt aquæ ſu-
per terram: & amouit Nóanh operimentum
arcę: viditque, & ecce exiccata erat ſuperficies
terræ.
14 Menſe autem ſecũdo, viceſima ſeptima die
menſis aruit terra.
15 Et loquutus eſt Deus ad Nóanh, dicendo,
16 Egredere ex arca, tu, & vxor tua, ac filij tui,
& vxores filiorum tuorum tecum.
17 Omnem beſtiam quæ eſt tecum, ex omni Suprà 1.d.22
carne, tam de volatili quàm de iumento, & o- Infrà 9.a.1
mni reptili quod reptat ſuper terrã, educ te- D
cum: & repant in terra, & creſcant, & multi-
plicentur ſuper terram.
18 Egreſſus eſt itaque Nóanh & filij eius, vxór-
que eius, & vxores filiorum eius ſecum:
19 *Sed & omnis beſtia*, omne reptile, & omne
volatile, *atque* omne quod mouetur ſuper ter-
ram ſecundum ſpecies ſuas, egreſſa ſunt ex
arca.
20 Et ædificauit Nóanh altare ipſi Iehouæ, tu-
litque ex omni animali mundo, & ex omni
volatili mundo, obtulitque holocauſta in al-
tari illo.
21 Odoratúſque eſt Iehouáh odorem quietis.
dixitque Iehouáh in corde ſuo, Non addam Suprà 6.a.5
vt maledicam vltrà terræ propter hominem: Matt.15.b.19
quia cogitatio cordis hominis mala eſt à pue-
ritia ſua: neque addam vltrà vt percutiam o-
mne viuens quemadmodum feci.
22 Adhuc omnes dies terræ, ſementis & meſ-
ſis, frigúſque & æſtus, necnon ęſtas & hyems,
dies quoque & nox non ceſſabunt.

CAPVT IX.

1 *Confirmatio coniugij.* 2 *Homini omnia ſubiecta.* 3. *Conceſsio ciborum præter ſuffocatum.* 5 *Prohibetur homicidium.*

*6 In eglaði. 9 Pactum Dei cum Noë non rurſum diluuium fore.
10 Signum cõfirmans fœdus, iris in nubibus. 18 Filii Noë. Cha-
náan. 20 Noë agricola vineam plantat. 22 Inebriatus deri-
detur à filio. 25 Maledicitur Chanáan. 26. 27 Benedicitur
Sem & Iapheth. 29 Aetas Noë.*

1 ET benedixit Deus Nóanh, atque filiis e-
ius, dixitque ad eos, Creſcite & multipli
Suprà 1.d.28 camini, ac replete terram.
& 8.c.17 2 Timórque veſter, & pauor veſter ſit ſuper
omnem beſtiam terræ, & ſuper omne volatile
cæli: cum omnibus quæ gradiuntur in terra,
& omnibus piſcibus maris manui veſtræ tra-
dita ſunt.
3 Omne reptile quod eſt viuens, vobis erit in
eſcam: ſicut germen herbę, dedi vobis omnia:
Suprà 1.d.29 4 Veruntamẽ carnem cum anima eius *quæ eſt*
ſanguis eius, non comedetis.
Leu.17.d.14 5 Et profectò ſanguinem veſtrum, *ſedem* ani-
marum veſtrarum, requiram: de manu cun-
ctorum animalium requiram illum, & de ma
nu hominis, de manu inquam viri fratris eius
requiram animam hominis.
6 Qui effuderit ſanguinem hominis in homi
ne, ſanguis eius effundetur: quia ad imaginẽ
Matt.26.e.52 Dei fecit hominem.
Apoc.13.c.10 7 Vos autem creſcite & multiplicamini, gene
B rate in terra, & multiplicamini in ea.
Suprà 1.c.26 8 Dixitque Deus ad Nóanh & ad filios eius
Suprà 1.d.28 *qui* cum eo *erant*, hunc in modum,
& 8.d.17 9 Equidem ego ſtatuo pactum meum vobiſ-
cum, & cum ſemine veſtro poſt vos:
10 Et cum omni anima viuente quæ *eſt* vobiſ-
cum, tam de volatili, quàm de iumento, & o-
mni beſtia terræ *quæ ſunt* vobiſcum, ab omni-
bus egreſsis ex arca, vſque ad omnem be-
ſtiam terræ.
11 Statuam inquam pactum meum *quod pepigi*
Eſa.54.c.9 vobiſcum, neque excidetur omnis caro vltrà
ab aquis diluuij, neque erit vltrà diluuium ad
diſperdendam terram.
12 Et dixit Deus, Iſtud *erit* ſignũ fœderis quod
ego do inter me & inter vos, intérque omnem
animam viuentem quæ eſt vobiſcum, in ge-
nerationes ſeculi.
13 Arcum meum ponam in nube, eritque in ſi-
gnum fœderis inter me & inter terram.
14 Eritque, quum obnubilauero nubem ſuper
C terram, tum apparebit arcus in nube ipſa.
Eccl.43.b.12 15 Et recordabor fœderis mei quod eſt inter
me & inter vos, & inter omnem animam vi-
uentem in omni carne: neque erunt vltrà a-
quæ in diluuium, vt diſperdant omnem car-
nem.
16 Eritque arcus ille in nube, & videbo illum,
vt recorder pacti perpetui inter Deum & in-
ter omnem animam viuẽtem cum omni car-
ne quæ eſt ſuper terram.
17 Et dixit Deus ad Nóanh, Hoc eſt ſignum fœ
deris quod ſtatui inter me & inter omnem
carnem quæ eſt ſuper terram.
18 Fuerunt autem filij Nóanh qui egreſsi ſunt
de arca, ʋSem, nHã, & Iépheth. porrò nHam
eſt pater Chenáyan.
19 Tres iſti, ſunt filij Nóanh: & ab iſtis ſparſa
eſt vniuerſa terra.
20 Cœpit autem Nóanh agricola plantare vi-
D neam.
21 Bibitque de vino, ac inebriatus eſt, & diſ-
cooperuit ſe in medio tabernaculi ſui.
22 Vidit autem nHam pater Chenáyan, turpi-
tudinem patris ſui, & renuntiauit duobus fra
tribus ſuis in platea,
23 Tunc acceperunt ʋSem & Iépheth veſti-
mentum, quod poſuerunt ſuper humerum
ſuum, & euntes retrorſum, operuerunt turpi-
tudinem patris ſui: facies autem eorum erant
auerſæ, & turpitudinẽ patris ſui nõ viderunt.
24 Expergefactus verò Nóanh à vino ſuo, re-
ſciuit quod feciſſet ſibi filius ſuus minor natu.
25 Et dixit, Maledictus Chenáyan, ſeruus ſer-
uorum erit fratribus ſuis.
26 Dixit præterea, Benedictus Iehouáh Deus
ʋSem: & ſit Chenáyan ſeruus eis.
27 Dilatet Deus Iépheth, & habitet in taber-
naculis ʋSem, ſitque Chenáyan ſeruus eis.
28 Vixit verò Nóanh poſt diluuium trecentos
quinquaginta annos.
29 Fuerunt itaq; omnes dies Nóanh nongenti
quinquaginta anni, & mortuus eſt.

CAPVT X.

*2 Filij Iapheth. 5 A quibus diuiſæ regiones. 6 Filij Cham.
8 Nemrod. 9 Prouerbium. 10 Babylon. 11 Aſſur. Niniue
ædificatur. 14 Philiſtim. 15 Chananæi. 22 Filij Sem.
25 Phaleg. 32 Terræ a quibus diuiſæ poſt diluuium.*

1 ISTæ autem *ſunt* generationes filiorum Nó-
anh, ʋSem, nHam, & Iépheth: nati ſunt au-
tem eis filij poſt diluuium.
2 Filij Iépheth: Gómer, & Magóg, & Madái, 1.Paral.1.a.5
& Iauán, & Thubál, & Méʋſech, & Thiráʋs.
3 Filij autem Gómer: Aſchenáz, & Ripháth,
& Thogarmáh.
4 Filij verò Iauán: ʀEliʋſáh, & Tharʋſiʋs,
Citthim, & Dodanim.
5 Ab iſtis ſeparatæ ſunt inſulæ Gentium in
terris ſuis, ſingulæ iuxta linguam ſuam, ſecun
dum familias ſuas in gentibus ſuis.
6 Porrò filij nHam: Chuʋs, & Mixſráim, &
Put, & Chenáyan.
7 Filij autem Chuʋs: ʋSebá, nHauiláh, &
ʋSabtháh, & Rayamáh, & ʋSabthecá. filij au-
tem Rayamáh: ʋSebá, & Dedán.
8 Chuʋs quoque genuit Nimród: iſte cœpit B
eſſe potens in terra:
9 Is fuit potens venator coram Iehouáh: id-
circo dicitur, Sicut Nimród potens venator
coram Iehouáh.
10 Fuitq; principiũ regni ei⁹ Babél, & ʀErech,
& Achad, atque Chalnéh in terra ʋSinyár.
11 E terra hac egreſſus eſt Aʋſſúr, & ædificauit
Nineuéh, & Rephobóth ciuitatẽ, & Chálanh,
12 Réʋſen quoque inter Nineuéh & Chálanh:
ea *eſt* ciuitas magna.
13 Mixſráim autem genuit Ludím, & yAna-
mím, & Lehabím, & Naphthunhím,
14 Pathruʋſim quoq; & Chaʋslunhím, (vnde
egreſsi ſunt Peliʋſthím) & Caphthorím.
15 Chenáyan verò genuit ɤSidón primogeni-
tum ſuum, & nHeth,
16 Et Iebuʋſi, & ʀEmorí, & Girgaʋſi, C
17 Et Hiuí, & yArci, & ʋSini.
18 Et Aruadí, & ɤSemarí, & nHamathí: & po-
ſtea ſparſæ ſunt familiæ Chenayanæorum.
19 Fuitque terminus Chenayanæorum à ɤSi-
dón dum vadis Gerár vſque ad yAzáh, donec
ingrediaris ʋSedóm, & yAmoráh, Admáh, &
ɤSebóim vſque ad Léʋſay.

20 Iſti

20 Iſti ſunt filij nHam ſecundum familias ſuas,
iuxta linguas ſuas, in terris ſuis, in genti-
bus ſuis.
21 Ipſi quoque ɷSem natus eſt: etiam ipſe eſt
pater omnium filiorum yEber frater Iépheth
maior.
1.Par.1.b.17 22 Filij ergo ɷSem: ɣElám, & Aɷſſúr, & Arpa
chɷſád, & Lud, & Arám.
23 Filij autem Arám, yVγs, & Hul, & Géther,
& Maɷs.
D 24 Porrò Arpachɷſád genuit ɷSélanh: ɷSélanh
autem genuit yEber.
25 Ipſi quoque yEber nati ſunt duo filij: nomē
vnius Péleg, quia in diebus eius diuiſa fuit ter
ra: & nomen fratris eius Ioctán.
26 Ioctán verò genuit Armodád, & ɷSéleph,
& nHaxſarmáɷeth, & Iéranh,
27 Et Hadorám, & ɣVzál, & Dicláh,
28 Et ɣObál, & Abimaɷél, & ɷSebá,
29 Et ɣOphir, & nHauiláh, & Iobáb. omnes
iſti filij Ioctán.
30 Fuitque habitatio eorum à Meɷſá, dum per
gis ad ɷSéphar montem Orientis.
Iſti *ſunt* filij ɷSem ſecundum familias ſuas,
ſecundum linguas ſuas, in terris ſuis, in gen-
tibus ſuis.
32 Iſtæ *itaque ſunt* familiæ filiorum Nóanh per
generationes ſuas, in gentibus ſuis: & ab iſtis
diuiſæ ſunt gentes in terra poſt diluuium.

CAPVT XI.

1 Vnus ſermo in terra. 3 Aedificatur turris Babel. 7 Trinitatis myſterium. 8 Confuſio linguarum. 9 Babel. 10 Aetas Sem Arphaxad 12 Sale. 14 Heber. 16 Phaleg. 18 Reu. 20 Sarug. 22 Nachor. 24 Thare. 26 Abram. Nachor. Aran. 27 Lot. 29 Sarai. Melcha. 31 Thare cum Abram it in Haran. 32 Thare moritur.

Sapi.10.a.5 1 ERat autem vniuerſa terra labij vnius, &
verborum eorundem.
2 Et fuit quum proficiſcerentur ipſi ab Orien-
te, inuenerūt campum in terra ɷSinyár, & ha-
bitauerunt ibi.
3 Dixerúntque alter ad alterum, Agite, facia-
mus lateres, & igni coquamus *illos*. fuerúntq;
illis lateres vice lapidum, & bitumen fuit eis
vice cæmenti.
4 Dixerunt itaque, Agite, ædificemus nobis
ciuitatem & turrim, cuius caput *contingat* cæ-
lum, atque *ita* faciamus nobis nomen: ne fortè
diſpergamur ſuper faciem vniuerſæ terræ.
5 Deſcendit autem Iehouáh vt videret ciuita-
tem illam & turrim quam ædificabant filij ho
minum.
6 Dixitque Iehouáh, En, populus vnus, & la-
bium vnum *eſt* omnibus iſtis: & hoc *eſt* inci-
pere eorum vt faciant, nunc autem non pro-
hibebitur ab eis quicquid cogitauerunt fa-
cere.
B 7 Age, deſcendamus, & confundamus ibi la-
bium eorum, vt nō exaudiant ſinguli labium
proximi ſui.
8 Diſperſit itaque Iehouáh eos inde ſuper fa-
ciem vniuerſæ terræ, ceſſauerúntque ædifica-
re vrbem illam.
9 Propterea vocauit nomen eius Babél: quia
illic confudiſſet Iehouáh labium vniuerſæ ter
ræ, & inde diſperſiſſet eos ſuper faciem vni-
uerſæ terræ.
1.Par.1.b.17 10 Iſtæ generationes ɷSem. ɷSem quum na-
tus eſſet centum annos genuit Arpachɷſád
duobus annis poſt diluuium.
11 Vixitq; ɷSem poſtquā genuit Arpachɷſád,
quingentos annos: & genuit filios ac filias.
12 Arpachɷſád verò vixit quinque & triginta
annos, & genuit ɷSélanh.
13 Vixitq; Arpachɷſád poſtquam genuit ɷSé-
lanh tres & quadringentos annos: & genuit fi
lios ac filias.
14 Porrò ɷSélanh vixit triginta annos, & ge- C
nuit yEber.
15 Vixitque ɷSélanh poſtquam genuit yEber
tres & quadringentos annos: & genuit filios
ac filias.
16 Vixit autem yEber quatuor & triginta an- 1.Par.1.b.19
nos, & genuit Péleg.
17 Vixitque yEber poſtquam genuit Péleg, tri-
ginta & quadringentos annos: & genuit filios
ac filias.
18 Vixit verò Péleg triginta annos, & genuit
Reyú.
19 Vixitque Péleg poſtquam genuit Reyú, no-
uē & ducentos annos: & genuit filios & filias.
20 Porrò Reyú vixit duos & triginta annos, &
genuit ɷSerúg.
21 Vixitq; Reyú poſtquā genuit ɷSerúg, ſeptē
& ducentos annos: & genuit filios ac filias.
22 Vixit autem ɷSerúg triginta annos, & ge-
nuit Nanhór.
23 Vixit ɷSerúg poſtquam genuit Nanhór, du
centos annos: & genuit filios ac filias.
24 Vixit autem Nanhór nouem & viginti an-
nos, & genuit Théranh.
25 Vixitque Nanhór poſtquam genuit ipſe
Théranh, centum nouemdecim annos: & ge-
nuit filios ac filias.
26 Vixit autem Théranh ſeptuaginta annos, & D
genuit Abrám, Nanhór, & Harán:
27 Iſtæ itaq; ſunt generationes Théranh. Thé- 1.Par.1.b.
ranh genuit Abrám, Nanhór, & Harán. Harán Ioſue
verò genuit Lot.
28 Mortuus eſt autem Harán coram Théranh
patre ſuo in terra natiuitatis ſuæ, nempe in
ɣVr Chaɷſdím.
29 Duxerūt autem Abrám & Nanhór ſibi vxo-
res: nomen vxoris Abrám, ɷSarái: & nomen
vxoris Nanhór, Milcháh filia Harán patris Mil
cháh & patris Iiſcháh.
30 Fuit autē ɷSarái ſterilis, nec *erat* ei gnatus.
31 Tulítque Théranh Abrám filium ſuum, & Ioſue 14.a.2
Lot filium Harán, filium filij ſui, & ɷSarái nu- Nehe.9.b.7
rum ſuam, vxorem Abrám filij ſui: egreſsíque Iudith 5.a.6
ſunt cum eis de ɣVr Chaɷſdím vt pergerent
in terram Chenáɣan: & venerunt vſq; ad nHa-
rán, habitauerúntque ibi.
32 Fuerūt autem dies Théranh quinque & du-
centi anni, mortuúſq; eſt Théranh in nHarán.

CAPVT XII.

1 Iubetur Abram egredi terram. 3 Chriſtus. 4 Egreditur Abram. 7 Promittitur ei terra Chanaan. Vetus teſtamentum. 10 Famem fugiens deſcendit in Aegyptum. 14 Rapitur vxor eius in domum Pharaonis. 17 Percutitur Pharao à Deo propter raptam vxorem Abra. 19 Redditur Abra vxor.

1 DIxerat autem Iehouáh ad Abrám, Abi è Act.7.a.3
terra tua, & è cognatione tua, & è domo
patris tui, ad terram quam oſtendam tibi:
2 Faciámq; te in gētē magnā, & benedicā tibi,
ac magnificabo nomē tuū, & eris benedictio.

Bene-

3 Benedicam quoque benedicentibus tibi, &
maledicentibus tibi, maledicam: & benedi-
centur in te omnes familiæ terræ. Infrà 18.c.18, & 22.d.18, & 26.a.4 Galat. 3.b.8 Hebr. 11.b.18
4 Abiit itaque Abrám, ſicut dixerat ei Ieho-
uáh, & perrexit cum eo Lot. porrò Abrám na-
tus erat ſeptuaginta quinque annos quando
egreſſus eſt de ħHarán.
B 5 Tulitque Abrám ϖSarái vxorem ſuam, &
Lot filium fratris ſui, ac omnem ſubſtantiam
ſuam quam acquiſierant, & animas quas *ſibi*
acquiſierát in ħHarán, egreſsíque ſunt vt per-
gerent in terram Chenáɣan, ad quam tandem
peruenerunt.
6 Et tranſiuit Abrám in terram illam vſque ad
locum ϖSechém, *nempe* vſque ad Quercũ Mo-
réh. Porrò Chenaɣanæus tunc *erat* in terra.
7 Et viſus eſt Iehouáh ipſi Abrám, Dixitq;, Se- Infrà 15.d.15 & 15.d.18 & 26.a.4 Deut. 34.b.4
mini tuo dabo terram iſtam: & ædificauit ibi
altare Iehouæ qui apparuerat ei.
8 Tranſtulit autem *ſe* inde ad montem ab O-
riente ipſi Beth-ℵél, tetendítque *illic* taberna-
culum ſuum: Beth-ℵél erat ab Occidente, &
ɣAi ab Oriente. & ædificauit ibi altare ipſi Ie-
houæ, inuocauitque nomen Iehouæ.
C 9 Et profectus Abram eundo ac proficiſcendo
ad Meridiem.
10 Fuit autem fames in terra: & deſcendit A-
brám in Mixſráim, vt peregrinaretur ibi: quia
grauis *erat* fames in terra.
11 Et fuit, quando appropinquauit vt ingrede-
retur Mixſráim, dixit ad ϖSarái vxorem ſuam,
Ecce nunc noui quòd mulier pulchra aſpe-
ctu ſis:
12 Vnde accidet, quum contemplati te fuerint
Ægyptij, vt dicant, Vxor eius eſt: & occident
me, te verò ſeruabunt incolumem:
13 Dic quæſo *quod* ſoror mea ſis: vt bene ſit mi- Infrà 20.c.11
hi propter te, viuátque anima mea pro-
pter te.
14 Fuitq;, quũ ingrederetur Abrám Mixſráim,
vt contemplarentur Aegyptij mulierem quòd
pulchra eſſet valde.
15 Et contemplati ſunt eam principes Parɣóh,
laudaueruntque eam Parɣóni: & abducta fuit
mulier in domum Parɣóh.
D 16 Et ipſi Abrám benefecit propter eam: fue-
rúntque ei oues, & boues, & aſini, & ſerui, &
ancillæ, & aſinæ, & cameli.
17 Percuſsit autem Iehouáh Parɣóh percuſsio-
nibus magnis, & domum eius, cauſa ϖSarái v-
xoris Abrám.
18 Vocauit igitur Parɣóh Abrám, & dixit, Cur
hoc feciſti mihi? vt quid non indicaſti mihi
quòd vxor tua eſſet?
19 Vt quid dixiſti, Soror mea eſt? & accepi eam
mihi in vxorem: nunc autem en *tibi* vxor tua,
cape, & abi.
20 Præcepítque de illo Parɣóh viris, & dimiſe-
runt eum, & vxorẽ eius, & omnia quæ *erant* ei.

CAPVT XIII.

1 *Abram Aegyptum egreditur.* 5 *Lot & Abram diuites.* 8 *Abram dimidit terram cum fratre ſuo Lot.* 13 *Habitat Lot in Sodomis, & Abram in Chanaan.* 13 *Sodomitæ.* 14 *Rurſum Abræ promittitur terra Chanaan.* 18 *Aedificat altare Domino.*

1 ASCẽdit itaque Abrám ex Mixſráim, ipſe
& vxor eius, & omnia quę *erant* ei, atque
Lot cum eo ad Meridiem.
2 Erat autem Abrám diues valde in pecoribus,
in argento & auro.
3 Perrexitque per profectiones ſuas à Meridie
vſque ad Beth-ℵél, vſque ad locum vbi fuerat
tabernaculum eius in principio, *nempe* inter
Beth-ℵél & ɣAi:
4 Ad locum ſcilicet altaris quod fecerat illic Suprà 12.b.7
in principio, & inuocauit illic Abrám nomen
Iehouæ.
5 Quin & ipſi Lot ambulanti cum Abrám erãt
oues ac boues & tabernacula.
6 Neque *iam* ferebat eos terra vt habitarent pa- Infrà 36.a.7
riter: quia erat ſubſtantia eorum multa, nec po
terant habitare pariter.
7 Vnde exorta eſt contentio inter paſtores pe
coris Abrám & inter paſtores pecoris Lot: por
rò Chenaɣanæus & Perizæus tunc habitabat
in terra illa.
8 Dixit itaque Abrám ad Lot, Ne nunc ſit con
tentio inter me & te, & inter paſtores meos
atque paſtores tuos: quia viri fratres ſumus.
9 Annon vniuerſa terra coram te eſt? ſepa-
ra te quæſo à me. ſi ieris ad ſiniſtram, dexte-
ram tenebo, &, ſi ad dextram ieris, ſiniſtram
tenebo.
10 Sublatis igitur Lot oculis ſuis, vidit omnem
planitiem Iardén, quòd tota eſſet irrigua: (*nam*
antequam diſperdidiſſet Iehouáh ϖSedóm & C
ɣAmoráh, *erat* ſicut hortus Iehouæ, *&* ſicut ter
ra Mixſráim, ingrediente te in ʐSóɣar.
11 Delegitq; ſibi Lot totam planitiem Iardén,
& profectus eſt Lot ab Oriente, ac *ita* ſepara-
uerunt ſe alter ab altero.
12 Abrám habitauit in terra Chenáɣan, & Lot
habitauit in vrbibus planitiei, & tetendit ta-
bernaculum vſque ad ϖSedóm.
13 Porrò homines ϖSedóm *erant* mali, & pecca
tores ipſi Iehouæ admodum.
14 Iehouáh autẽ dixit ad Abrám, poſteaquam Suprà 12.b.7
ſeparauit ſe Lot ab eo, Attolle nunc oculos Infrà 15.d.18, & 26.a.4
tuos, & vide à loco in quo tu es, ad Aquilo- Deut. 34.b.4
nem, & Meridiem, & ad Orientem, & ad Oc-
cidentem.
15 Nam omnem terram quam tu vides, tibi da D
bo, & ſemini tuo vſque in ſeculum.
16 Ponam quoque ſemẽ tuum ſicut puluerem
terræ: quia ſi poterit quiſquam numerare pul-
uerem terræ, etiam ſemen tuum numera-
bitur.
17 Surge, ambula per terram, per longitudi-
nem eius, & per latitudinem eius: nam tibi da
turus ſum eam.
18 Tetendit igitur tabernaculum Abrám, & ve
nit vt habitaret in Quercubus Mamréℵ, quæ
ſunt in ħHebrón, ędificauitque illic altare ipſi
Iehouæ.

CAPVT XIIII.

1 *Sodomitis Amalecitiſque & reliquis infertur bellum.* 11 *Sodoma diripitur.* 13 *Captiuitas Lot nuntiatur Abræ.* 16 *Abram eripit Lot.* 18 *Melchiſedech cibat ipſum Abram, cui ipſe Abram dat decimas.* 22 *Abram ſpolia renuit accipere.*

1 FVit autem in diebus Amraphél regis
ϖSinɣár, Arióch regis Elaſár, Chedor-
laɣómer regis ɣElam, & Thidɣál regis
Gentium.
2 Fecerunt bellum contra Béraɣ Regem ϖSe-
dóm, & Birϖſáɣ regem ɣAmoráh, ϖSináb
regem

regem Admáh, & ɷSeméber regẽ ꭓSeboiím & regem Bélaɣ, ipſa *eſt* ꭓSoɣár.

3 Omnes iſti coniuncti ſunt in valle ɷSiddim, ipſa eſt mare ſalis.

4 Duodecim annos ſeruierant ipſi Chedor-laɣómer, tertiodecimo verò anno defecerũt.

5 Quartodecimo igitur anno venit Chedor-laɣómer, & Reges qui *erant* cum eo, percuſſerúntque Rèphaϰím in ɣAɷſtheroth-carnáim & Zuzím in Ham, atque ϰEmím in ɷSauéh Ciriatháim.

6 Et ɳHoræos in monte eorum, ɷSeɣír: vſque ad planitiem Patán, quæ *eſt* ſuper deſertum.

7 Et reuerſi ſunt, venerúntque ad ɣEn-miɷſpát, ipſa eſt Cadéɷs, & percuſſerunt omnẽ agrum ɣAmalecitæ, atque etiam ϰEmoræum habitantem in ɳHaꭓſeꭓſón-thamár.

B 8 Itaque egreſſus eſt rex ʋSedóm, & rex ɣAmoráh, & Rex Admáh, & Rex ꭓSeboiim, & Rex Bélaɣ, ipſa eſt ꭓSóɣar, & ordinauerunt contra illos bellum in valle ɷSiddim,

9 Contra Chedor-laɣómer regem ɣElám, & Thidɣál regem Gétium, & Amraphél regem ʋSinɣár, & Ariốch regem ϰElaʋſár, quatuor Reges aduerſus quinque.

10 Porrò vallis ɷSiddim plena erat puteis cementi: fugerunt autem Rex ʋSedóm, & ɣAmoráh, & ceciderunt ibi: reſidui verò in montem fugerunt.

11 Ceperúntque omnem ſubſtátiam ʋSedóm, & ɣAmoráh, ac omnes cibos eorũ, & abierũt.

12 Ceperunt etiam Lot, & ſubſtantiam eius, filium fratris Abrám, & abierunt. hic autem habitabat in ʋSedóm.

C 13 Venit autem quidam qui euaſerat, & nuntiauit Abrám ɣEbræo, qui *tum* habitabat in Quercubus Mamréϰ ϰEmoræi fratris ϰEɷſchól & fratris ɣAnér: hi enim erant fœderati cum Abrám.

14 Audiuit itaque Abrám quòd captus eſſet frater ſuus, & armauit pueros ſuos, pueros domus ſuæ, *nempe* octodecim & trecétos: & perſecutus eſt vſque ad Dan.

15 Et diuiſit ſeſe in eos nocte, ipſe & ſerui eius, & percuſsit eos, perſecutúſq; eſt eos vſq; ad ɳHobáh, quæ *eſt* à læua Damméɷſec.

16 Reduxítque omnem ſubſtátiam, ac etiam Lot fratrem ſuum, ſubſtantiámque eius reduxit, atque etiam mulieres & populum.

17 Egreſſus eſt itaque Rex ʋSedóm in occurſum eius, poſteaquã reuerſus eſt ipſe a cædendo Chedor-laɣómer, & Reges qui *erant* cum eo, ad vallem ɷSauéh. ipſa eſt Vallis regis.

D 18 *Porro* Malchi-ꭓſédec Rex ɷSalém protulit panem & vinum: & ipſe quum *eſſet* Sacerdos Deo altiſsimo,

Heb.7.a.3 19 Benedixit ei, & dixit, Benedictus Abrám Deo altiſsimo poſſeſſore cæli & terræ.

20 Et benedictus Deus altiſsimus, qui tradidit hoſtes tuos in manum tuam. dedit itaque ei decimas de omnibus.

21 Et dixit Rex ʋSedóm ad Abrám, Da mihi animas, & ſubſtantiam tolle tibi.

22 Et dixit Abrám ad Regem ʋSedóm, Leuaui manum meam ad Iehouam Deum altiſsimum, poſſeſſorem cæli & terræ,

23 Si à filo vſque ad corrigiam calceamenti accepero ex omnibus quæ ſunt tibi: ne dicas, Ego ditaui Abrám:

24 Præter ea tantùm quæ comederunt pueri, & *præter* partem virorum qui perrexerunt mecum, ɣAnér, ϰEɷſchól, & Mamréϰ: ipſi accipiant partem ſuam.

CAPVT XV.

1 Deus protector & merces Abra. 4 Promittitur Abræ Iſaac filius. 6 Abram fide iuſtificatur. 7 Tertiò promittitur Abræ terra Chanaan. 13 Prædicitur ſeruitus & liberatio filiorum Iſraël ex Aegypto. 18 Quartò terra Chanaan promittitur.

1 POſt hæc fuit verbum Iehouæ ad Abrám in viſione, dicẽdo, Ne timeas Abrám, ego ſcutum *ero* tibi, merces tua multa valde.

2 Et dixit Abrám, Domine Iehouáh, quid dabis mihi, quum ego incedam abſque liberis, & filius procuratoris domus meæ eſt Damméɷſec ϰEliɣézer?

3 Præterea dixit Abrám, En mihi nõ dediſti ſemẽ, & ecce filius domus meæ hæres meus eſt.

4 Et ecce verbum Iehouæ ad eum, dicendo, Hic non *erit* hæres tuus: ſed qui egredietur de viſceribus tuis, ipſe hæres tuus *erit*.

5 Eduxítque eum foras, & dixit, Suſpice nũc cælum, & numera ſtellas, ſi *tamen* poteris numerare eas. addidítque ei, Sic erit ſemẽ tuum. Rom.4.c.18

6 Credidítque Iehouæ, & imputatum eſt illud ei *ad* iuſtitiam. B

7 Et dixit ad eum, Ego Iehouáh qui eduxi te de ϰVr Chaɷſdim, vt darem tibi terrã iſtam, vt poſsideas eam. Supra 12.a.4 Rom.4.a.3 Galat.3.a.6 Iac.2.d.27

8 Dixit autem, Domine Iehouáh, in quo cognoſcam quòd poſsidebo eam?

9 Et reſpõdit ei, Tolle mihi vitulam triennẽ, & capram triennem, & arietem triennem, turturem quoque, & pullum columbarum.

10 Accipiens itaque omnia illa, diuiſit ea per medium, & poſuit vnamquanque *partem* è regione partis correſpondentis: ſed aues non diuiſit. Iere.34.d.18

11 Deſcenderúntque aues ſuper cadauera illa, & abigebat eas Abrám. C

12 Quúmque propè eſſet vt occumberet ſol, ſopor irruit ſuper Abrám, & ecce terror tenebroſus *ac* magnus cadens ſuper eum.

13 Et dixit ad Abrám, Sciendo ſcias quòd peregrinum erit ſemen tuum in terra non ſua: & ſeruient illis, affligéntque eos quadringentis annis. Act.7.a.6

14 Et etiam gentem cui ſeruient, iudico ego: & poſtea egredientur cum ſubſtantia magna.

15 Tu verò ingredieris ad Patres tuos in pace, ſepelierísque in ſenectute bona.

16 Et generatione quarta reuertẽtur huc, quia necdum completa eſt iniquitas ϰEmoræi vſque adhuc. Exo.12.f.40 D

17 Fuit præterea, quum ſol occumberet, caligo exorta eſt, & ecce furnus fumans, & lampas ignea quæ trãſibat inter diuiſiones ipſas.

18 Die ipſo pepigit Iehouáh fœdus cũ Abrám, dicendo, Semini tuo dabo terram hanc à flumine Miꭓſráim vſque ad flumen illud magnum, flumen Peráth, Supra 12 b.7 & 13 d.15 [illegible] Deut.34.

19 Cenæum, & Cenizæum, & Cadmonæum, b.4

20 Et ɳHitthæum, & Perizæũ, & Rephaϰim: 3.Reg.4

21 ϰEmoræum quoque & Chenaɣanæum, & Girgaɷſæum, & Iebuʋſæum. c.23 2.Paral.9 f.26

CAPVT XVI.

1 Sara dat viro ancillam ſuam. 4 Concipit Agar & Dominam irridet. 6 Fugit Agar Saram. 9 Conſolatur eam Angelus. 11 Iſmaël qualis futurus.

Porrò

1 POrrò ѡSarái vxor Abrám nondum pepe
rerat ei: habebat autem ancillam Ægy-
ptiam, cuius nomen *erat* Hagár.
2 Dixit ergo ѡSarái ad Abrám, Et nunc cóclu-
ſit me Iehouáh ne parerem: Ingredere quæſo
ad ancillam meam, ſi fortè filios ſuſcipiam ex
ea. & paruit Abrám voci ѡSarái.
3 Tulit itaque ѡSarái vxor Abrám, Hagár Æ-
gyptiam ancillam ſuam, in fine decem anno-
rum ex quo habitare cœperat Abrám in terra
Chenáɣan: & dedit eam Abræ viro ſuo in
vxorem.
4 Et ingreſſus eſt ad Hagár, quæ concepit.
Videns autem illa ſe cócepiſſe, deſpectui fuit
domina ipſius in oculis eius.
B 5 Dixit autem ѡSarái ad Abrám, Iniuria mea
ſuper te: ego dedi ancillam meam in ſinum
tuum: ea videns quòd concepit, deſpectui
ſum in oculis eius. iudicet Iehouáh inter me
& te.
6 Cui reſpódit Abrám, Ecce ancilla tua in ma
nu tua, fac illi quod bonum eſt in oculis tuis.
Afflixit itaq; eam ѡSarái: & fugit à facie eius.
7 Inuenit autem eam Angelus Iehouæ iu[xta]
fontem aquæ, in deſerto, iuxta fontem *in*[illegible]
illum *qui eſt* in via ѡSur:
C 8 Dixitq; Hagár ancilla ѡSarái, vndénam ve-
nis? & quò vadis? illa dixit, A facie ѡSarái do-
minæ meæ ego fugio.
9 Tunc dixit ei Angelus Iehouæ, Reuertere
ad dominam tuam, & humilia te ſub mani-
bus eius.
10 Et adiecit Angelus Iehouæ, Multiplicando
multiplicabo ſemen tuum, neque numerari
poterit præ multitudine.
11 Adiecit quoque Angelus Iehouæ, Ecce præ
gnans es, pariéſque filium, & vocabis nomen
eius Iɷſmaɤɤél: quia audiuit Iehouáh affli-
ctionem tuam.
12 Is autem erit ferus homo: manus eius *erit*
contra omnes, & manus omniũ contra eum:
& coram omnibus fratribus ſuis habitabit.
13 Vocauitque Hagár nomẽ Iehouæ qui loque-
batur ſibi, Tu Deus videns me: quia dixit,
Nónne etiam hic vidi poſt videntem me?
D 14 Idcirco vocauit puteum, Puteum viuentis
Infr.24.g.62 videntis me: ecce *eſt* inter Cadéѡs & Béred.
Gal.4.c.25 15 Peperit autem Hagár Abræ, filium: & voca-
uit Abrám nomen filij ſui quem peperit Ha-
gár, Iɷſmaɤɤél.
16 Abrám verò *erat* octoginta ſex annorum
quando peperit Hagár Iɷſmaɤɤél.

CAPVT XVII.

Abram nominatur Abraham. 9 Quintò promittitur Abrahæ Chanaan. 9 Circumciſio ſignum fœderis. 15 Sarai nominatur Sara. 16 Rurſum promittitur Abraham Iſaac. 18 Abraham orat pro Iſmaële. 20 Benedicitur Iſmaël. 23 Abraham ſeipſum, Iſmaëlem & domeſticos circumcidit.

1 QVum autem Abrám eſſet nonaginta no
uem annorum apparuit ei Iehouáh, di-
xitque ad eum, Ego Deus omnipotens, Am-
bula coram me, & eſto perfectus.
2 Ponámque pactum meum inter me & te, &
multiplicabo te vehementiſsimé.
3 Et cecidit Abrám ſuper faciem ſuam, loqu-
túſque eſt cum eo Deus, dicendo,
Eccl.44.c.20 4 Ego, ecce pactum meum tecum, eríſque pa
ter multarum gentium.
Rom.4.b.11 5 Neque vocabitur vltra nomẽ tuum Abrám,
ſed erit nomen tuum Abrahám: quia patrem Rom.4.c.17
multitudinis gentium poſui te.
6 Et multiplicabo te vehementiſsimè, po-
námq; te in Gentes, & reges ex te egredientur.
7 Et ſtatuam pactum meum inter me & te,
intérque ſemen tuum poſt te in generationi-
bus ſuis, fœdere perpetuo: vt ſim *ſcilicet* tibi in
Deum, & ſemini tuo poſt te.
8 Dabóque tibi & ſemini tuo poſt te, terram B
peregrinationum tuarũ, *nempe* totam terram
Chenáɣan in poſſeſsionem perpetuam: eró-
que eis in Deum.
9 Præterea dixit Deus ad Abrahám, Tu autẽ
pactum meum cuſtodies, tu, *inquam*, & ſemen
tuum poſt te in generationibus ſuis.
10 Hoc *eſt autem* pactum meum quod obſerua-
bitis inter me & vos, atque inter ſemen tuum
poſt te, vt circuncidatur in vobis omnis ma-
ſculus.
11 Circuncidetis verò carnem præputij veſtri,
eritque ſignum pacti inter me & vos. Leuit.12.a.3
12 Omnis itaque maſculus octo dies natus cir- Luc.2.c.21
cuncidetur in vobis in generationes veſt[ras] Rom.4.b.11
etiamſi fuerit natus domus, & emptus argen[to]
à quocunque alienigena qui non eſt de ſemi-
ne tuo.
13 Omnino *igitur* circuncidetur natus domus
tuæ, & emptus argento tuo: eritque pactum
meum in carne veſtra in fœdus perpetuum.
14 Incircunciſus autem maſculus qui non cir- C
cunciderit carnem præputij ſui, vtique exter-
minabitur anima illa de populis ſuis: *nam* pa-
ctum meum irritum fecit.
15 Dixit quoq; Deus ad Abrahám, ѡSarái vxo-
ris tuæ non vocabis nomẽ ѡSarái, ſed ѡSaráh
erit nomen eius.
16 Et benedicam ei, ac etiam dabo ex ea tibi
filium, benedicam ei inquam, eritque in gen-
tes, Reges populorum ex ea erunt.
17 Tunc cecidit Abrahám ſuper faciem ſuam,
& riſit, dixítque in corde ſuo, Nunquid cente
nario naſcetur *proles*? & an ѡSaráh nonage-
naria pariet?
18 Dixítque Abrahám ad Deum, Vtinam Iɷſ-
maɤɤél viuat coram te.
19 Cui dixit Deus, Verè ѡSaráh vxor tua pa- Infrà 18.b.
riet tibi filium, vocabíſq; nomẽ eius Iɤſhác: 10, c.21.a.
& confirmabo pactum meum cum eo, in pa-
ctum perpetuum ſemini eius poſt eum.
20 Pro Iɷſmaɤɤél quoque audiui te: ecce be- D
nedicam ei, & creſcere faciam eum, multipli-
cabóque eum vehementiſsimè: duodecim
principes generabit, ponámque illum in gen
tem magnam.
21 Pactum verò meum ſtatuam cum Iɤſhác
quem pariet tibi ѡSaráh hoc ſtatuto tempo-
re, anno altero.
22 Et finiuit loqui cum eo, aſcendítque Deus
ab Abrahám.
23 Tulit itaque Abrahám Iɷſmaɤɤél filium
ſuum, & omnes natos domus ſuæ, & omnem
emptum argento ſuo, omnem maſculum *ſci-*
licet ex domeſticis ſuis: & circuncidit carnem
præputij eorum eo ipſo die, ſicut loquutus
fuerat cum eo Deus.
24 Porrò Abrahám erat nonaginta nouem an-
norum quando circuncidit ipſe carnem præ-
putij ſui.
25 Iɷſmaɤɤél verò filius eius erat tredecim an-
norum

norſi quando circũciſa fuit caro prępucij ſui.
26 Ipſo eodem die circunciſus eſt Abrahám &
Iɷſmaɤél filius eius,
27 Atque omnes viri domus eius, natus do-
mus, & emptus argento à filio alienigenæ, cir
cunciſi ſunt cum ipſo.

CAPVT XVIII.

1 Myſterium Trinitatis. 6 Abraham lauat pedes peregrinorũ, & inſeruit menſæ. 10 Abrahæ ſeni promittitur Iſaac. 17 Dei familiaritas & bonitas cum Abraham. 19 Chriſtus. Abraham docet familiam ſuam viam Dei. 20 Prædicitur Abrahæ interitus Sodomorum. 23 Abrahã intercedit pro Sodomitis. 27 Abraham puluis & cinis periſtat in oratione.

1 APparuit autem illi Iehouáh in Quercu-
bus Mamrééi: & ipſe ſedebat ad oſtium
tabernaculi dum calere inciperet dies.
2 Quúmque eleuaſſet oculos ſuos, vidit, & ec
ce tres viri ſtabãt iuxta eum: quos vt vidit, cu-
currit in occurſum eorum ab oſtio tabernacu
li, & incuruauit ſe ſuper terram:
3 Dixítque, Domine, ſi nunc inueni gratiam
in oculis tuis, ne quæſo tranſeas à ſeruo tuo:
4 Capiatur obſecro parum aquę, & lauate pe
des veſtros, & innitimini ſub arbore.
5 Interim accipiam buccellam panis, & ful-
cite cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcirco
enim tranſiſtis ad ſeruum veſtrũ. Et dixerũt,
Sic facias vt loquutus es.
6 Feſtinauit itaq; Abrahám ad tabernaculum
ad ɷSaráh, & dixit, Feſtina tria ſata farinæ ſi-
milę, *ac* miſce, & fac ſubcineritios panes.
7 Ad boues autem cucurrit Abrahám, & tulit
vitulum tenerum & bonum, dedítque puero:
qui feſtinauit parare illum.
B 8 Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum
quem parauerat, & poſuit coram eis: ipſe ve-
rò ſtabat iuxta eos ſub arbore, & comederũt.
9 Dixerunt autem ad eum, Vbi eſt ɷSaráh v-
xor tua? Qui reſpondit, Ecce in tabernaculo.
10 Et dixit, Reuertendo reuertar ad te ſecun- Sup. 17. c. 19
dum tẽpus vitæ, & ecce filius *erit* ɷSaræ vxori Infrà 21. a. 1
tuæ. porrò ɷSaráh auſcultabat ad oſtium ta- Rom. 9. b. 9
bernaculi, & ipſum *erat* poſt eum.
11 Abrahám autem & ɷSaráh *erant* ſenes *ac*
progreſsi in dies: & deſierat ipſi ɷSaráh con-
ſuetudo vt mulieribus.
12 Riſit itaque ɷSaráh intra ſeſe, dicendo, 1. Pet. 3. a. 6
Poſteaquam ſenui, erit mihi voluptas? præ-
terea dominus meus ſenuit.
13 Tunc dixit Iehouáh ad Abrahám, Vt quid
riſit ɷSaráh, dicendo, Nunquid etiam verè pa
riam, & ego ſenui?
14 An *ergo* abſcondetur à Iehouáh quicquam?
ad conditũ tempus reuertar ad te ſecundum
tempus vitæ, & ipſi ɷSaræ *erit* filius.
15 Negauit autem ɷSaráh, dicendo, Non riſi:
quia timuit. & dixit *Angelus*, Nequaquam, ri-
ſiſti enim.
16 Conſurrexerunt igitur inde viri, & reſpe-
xerunt contra faciem ɷSedóm: Abrahám ve-
rò ibat cum eis vt deduceret eos.
17 Et Iehouáh dixit, Nunquid celabo ego A-
brahám quod ego facturus ſum,
C 18 Quum Abrahám omnino futurus ſit in gẽ
tem magnam, & fortem, benedicendæq; ſint Suprà 12. a. 3
in eo omnes gentes terræ? Infrà 22. d. 17
19 Noui enim eum, propterea præcipiet filiis
ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam
Iehouæ, faciántque iuſtitiam & iudicium, vt
venire faciat Iehouáh ſuper Abrahám quod
loquutus eſt ſuper eum.
20 Ait itaque Iehouáh, Clamor ɷSedóm &
ɤAmoráh quia multiplicatus eſt, & peccatũ
eorum quia aggrauatum eſt valde:
21 Deſcendam nunc, & videbo an iuxta cla-
morem eius qui peruenit ad me, fecerint con
ſummationem: & ſi non, ſciam.
22 Et diuerterunt inde viri, perrexerúntque
in ɷSedóm: Abrahám autem adhuc ſtabat co-
ram Iehouáh.
23 Et accedẽs Abrahám dixit, Nũquid etiam
diſperdes iuſtum cum impio?
24 Fortaſsis ſunt quinquaginta iuſti intra eã
ciuitatem, nunquid etiam diſperdes, neque
parces loco propter quinquaginta *illos* iuſtos
qui *ſunt* intra eam?
25 Abſit à te vt facias rem talẽ, vt mori facias
iuſtum cum impio, ſitq; iuſtus ſicut impius.
abſit *inquam* à te: nunquid iudex vniuerſæ ter-
ræ non faciet iudicium?
26 Et dixit Iehouáh, Si inuenero in ɷSedóm D
quinquaginta iuſtos intra vrbem ipſam, par-
cam vniuerſo huic loco propter eos.
27 Reſpondénſque Abrahám, dixit, Ecce nũc
cœpi loqui ad Dominum meum qui ſum pul
uis & cinis:
28 Forſitan defuerint ex quinquaginta iuſtis,
quinq;: nunquid diſperdes propter illos quin
que totam vrbem? Et dixit, Non diſperdam ſi
inuenero illic quadraginta quinque.
29 Rurſus loquutus eſt *Abraham*, & dixit, For-
tè inuenientur ibi quadraginta. Et dixit, Non
faciam propter quadraginta.
30 Et dixit *Abraham*, Ne quæſo excandeſcat
Dominus meus, ſi loquar: Forſitan inuenien-
tur illic triginta. Reſpondit *Dominus*, Non fa-
ciam ſi inuenero illic triginta.
31 Dixítque *iterum*, Ecce nunc cœpi loqui ad
Dominum meum, Fortaſſe inuenientur ibi vi
ginti. Reſpõdit *Dominus*, Non diſperdam pro-
pter viginti.
32 Rurſum dixit, Ne quæſo iraſcatur Domi-
nus meus ſi loquar tantũmodo hac vice, Forſi
tan inuenientur ibi decem. Reſpondit, Non
diſperdam propter decem.
33 Abiitque Iehouáh poſteaquam finiuit lo- Hebr. 13. a. 2
qui ad Abrahám: Abrahám verò reuerſus eſt
ad locum ſuum.

CAPVT XIX.

1 Lot hoſpitalitas Angelos hoſpitio ſuſcipientis. 3 Cœnam eis parat. 4 Sodomitarum libido. 14 Deus eripit Lot à Sodomitis, quorum prædicit ſubuerſionem. Lot ridetur à generis ſuis. 16 Egredi cogit ipſum Lot Deus. 18 Segor ciuitas ad preces Lot ſeruatur. 20 Miſericordiam Dei confitetur Lot. 24 Sodomorum & Gomorrhæ interitus. 26 Vxor Lot in ſtatuã ſalis verſa. 29 Propter Abraham liberatus eſt Lot. 30 Lot egreditur Segor. 31 Crimen inceſtus Lot cum filiabus. 37 Moab. 38 Ammon.

1 VEnerunt itaque duo illi Angeli in ɷSe-
dóm veſperi, & Lot ſedebat in por-
ta ɷSedóm: vidénſque Lot, ſurrexit in occur-
ſum eorum, & incuruauit ſeſe *in* faciem ſu-
per terram.
2 Et dixit, En quæſo, domini mei, declinate
obſecro ad domũ ſerui veſtri, & pernoctate,
lauate etiam pedes veſtros, & mane ſurgẽtes,
pergetis in viam veſtram. At illi reſponderũt,
Nequaquam, ſed in platea pernoctabimus.
3 Ille verò compulit eos valde: qui diuerten-
tes ad

tes ad eum, ingreſsi ſunt ad domum eius: &
fecit eis conuiuium, infermentata quoque
coxit, & comederunt.
4 Prius autem quàm irent cubitũ, viri vrbis,
viri *ſcilicet* ωSedóm gyro cinxerunt domum à
puero vſque ad ſenem, omnis populus ab ex-
tremo.
5 Et vocauerunt Lot, dixerúntque ei, Vbínam
ſunt viri illi qui venerunt ad te nocte? educ
illos ad nos, vt cognoſcamus eos.
6 Tunc egreſſus eſt ad eos Lot ad oſtium, &
fores clauſit poſt ſe,
B 7 Et dixit, Ne quæſo fratres mei malefaciatis.
8 Et nunc mihi *ſunt* duæ filiæ quæ nondum
cognouerunt virũ, educam nunc eas ad vos,
& facite eis ſicut bonum *eſt* in oculis veſtris:
tantùm viris iſtis ne faciatis quicquam: quia
idcirco venerunt ad vmbram tigni mei.
9 Reſponderunt autem, Faceſſe hinc. adiece-
rúntque, Vnicus venit ad peregrinandum, &
iudicabit iudicando? nunc magis affligemus
te quàm ipſos. Vim igitur fecerunt in virum,
nempe in Lot valde: & acceſſerunt vt effringe-
rent oſtium.
10 Miſerunt autem viri manũ ſuam, & intro-
duxerunt Lot ad ſe in domum, & fores oc-
cluſerunt.
Sapi.19.c.16 11 Præterea viros qui *erant* ad oſtium domus
percuſſerunt cæcitatibus à minimo vſque ad
maximũ: & defatigati ſunt vt inuenirẽt eum.
12 Dixerúntque viri ad Lot, Adhuc *eſt* aliquis
C tibi hic? generum, & filios tuos, & filias tuas,
& omnia quæ *ſunt* tibi in ciuitate, educ de lo-
co hoc:
13 Quia perdituri ſumus locum hunc, eo quòd
creuerit clamor eorum coram Iehouáh. miſit
enim nos Iehouáh vt perdamus eum.
14 Egreſſus eſt itaque Lot, & loquutus eſt ad
generos ſuos qui acceperant filias eius, & di-
xit, Surgite, egredimini de loco iſto: quia per-
diturus eſt Iehouáh iſtam ciuitatẽ. fuit autem
ſicut ludens in oculis generum ſuorum.
15 Quum autem aurora aſcendiſſet, vim facie-
bant Angeli in Lot, dicendo, Surge, cape vxo-
rem tuam, & duas filias tuas quæ inueniũtur:
ne fortè pereas in punitione ciuitatis.
16 Quúmq; tardaret, apprehenderunt viri ma-
num eius, manúmque vxoris eius, ac manum
duarum filiarum eius, eo quòd parceret Ieho-
uáh ei. eduxerúntque eum, & poſuerunt eum
extra vrbem ipſam.
Sapi.10.a.6 17 Fuit autem dum educerent eos foras, dixit,
D Erue teipſum pro anima tua, ne reſpicias poſt
te, neque ſtes in tota hac planitie: in montem
erue te, ne fortè pereas.
18 Et dixit Lot ad eos, Ne quæſo, domini mei:
19 En nunc inuenit ſeruus tuus gratiam in ocu
lis tuis, & magnificaſti miſericordiam tuam
quam feciſti mecum ad conſeruandam ani-
mam meam: at ego non potero eruere me in
montem, ne fortè adhæreat mihi malum, &
moriar.
20 Et nunc ciuitas iſta propinqua, vt fugiam
illuc, & ipſa *eſt* parua: eruam me quæſo illuc:
nunquid non parua eſt, & viuet anima mea?
21 Et dixit ad eum, En ſuſcepi faciem tuam e-
tiam hac in re, vt non ſubuertam vrbem hanc
E de qua loquutus es.
Sapien.6.a.8 22 Feſtina, erue teipſum illuc: quia nõ potero
facere quicquam, donec perueneris illuc. Id-
circo vocauit nomen ciuitatis ʒSóyar.
23 Sol egreſſus erat ſuper terrã quum Lot per-
uenit in ʒSóyar.
24 Et Iehouáh pluit ſuper ωSedóm & ſuper Deu.29.d.23
yAmoráh ſulphur & ignem à Iehouáh è cælis. Eſaiæ13.d.19
25 Subuertítque vrbes, & omnem planitiem Iere.50.f.40
illam, omnes quoque habitatores vrbium il- Ezechi.16.
larum, & germen terræ. f.49
26 Reſpexit autem vxor eius retro eum, & ef- Oſeæ 11.c.8
fecta eſt ſtatua ſalis. Amos 4.d.11
27 Et ſurrexit Abrahám mane, *&* *iuit* ad locum Luc.17.f.29
vbi ſteterat coram Iehouáh: Iude b.7
28 Proſpexítque verſus ωSedóm & yAmoráh, Luc.17.g.32
& verſus vniuerſam faciem terræ illius plani- Suprà 18.
tiei, aſpexit inquam, & en aſcendebat fumus
terræ ſicut fumus fornacis.
29 Et fuit, quum diſperderet Deus vrbes illius F
planitiei, recordatus eſt Deus Abrahám: &
emiſit Lot è medio ſubuerſionis quum ſub-
uerteret vrbes in quibus habitabat Lot.
30 Aſcendit autem Lot è ʒSóyar, & habitauit
in monte, ac duæ filiæ eius cum eo: quia time-
bat habitare in ʒSóyar, habitauítque in ſpe-
lunca, ipſe & duæ filiæ eius.
31 Dixítque primogenita ad minorem *natu*,
Pater noſter ſenuit, neque vir ſupereſt in terra
hac vt ingrediatur ad nos ſecundum morem
vniuerſæ terræ.
32 Veni, potum demus patri noſtro vinum, &
dormiamus cum eo, & ſuſcitemus de patre
noſtro ſemen.
33 Potum igitur dederunt patri ſuo vinum no
cte illa. & ingreſſa eſt primogenita, dormiuít-
que cũ patre ſuo: *ille* verò non percepit *ſiue* quũ
illa accubaret, *ſiue* quum ſurgeret ipſa.
34 Poſtera autem die dixit primogenita ad G
minorem *natu*, Ecce dormiui nocte præceden
te cum patre meo: potum demus ei vinum
etiam hac nocte: & ingredere, dormi cum eo,
ac ſuſcitemus de patre noſtro ſemen.
35 Potum ergo dederunt etiam hac nocte pa-
tri ſuo vinum. ſurrexítque illa minor *natu*, &
dormiuit cum eo: ille verò non percepit *ſiue*
quum illa accubaret, *ſiue* quum ſurgeret ipſa.
36 Et conceperunt duæ filiæ Lot de patre ſuo.
37 Peperítque primogenita filium, & vocauit
nomen eius Moáb: ipſe eſt pater Moáb vſque
hodie.
38 Ipſa quoque minor *natu* peperit filium, &
vocauit nomen eius Ben-yammí: ipſe eſt pa-
ter filiorum yAmmón vſque hodie.

CAPVT XX.

1 Peregrinatur Abraham in Geraris, vbi rapitur eius vxor. 3 Obiurgatur Abimelech. 4 Eius oratio. 6 Ne peccet Abimelech ſeruat Deus. 7 Propheta Abraham. 9 Abimelech obiurgat ipſum Abraham. 12 Sara neptis Thare ex filio, & neptis Abrahæ ex fratre. 14 Abimelech cum donis reddit vxorem. 17 Orat Abraham pro Abimelech.

1 ET profectus eſt inde Abrahám ad terram
Meridianam, habitauitq; inter Cadéωs
& ωSur, & peregrinatus eſt in Gerár.
2 Dixítque Abrahám de ωSaráh vxore ſua,
Soror mea eſt. miſit ergo Abimélech Rex Ge-
rár, & accepit ωSaram.
3 Venit autem Deus ad Abimélech in ſom-
nio noctu, & dixit ei, En mortuus es propter
vxorem quam accepiſti: quum ipſa maritata
ſit marito.

4 Abimélech

4 Abimélech verò non appropinquauerat il-
li:& dixit,Domine nunquid gentem etiam iu
ſtam occides?
5 Annon ipſe dixit mihi,Soror mea eſt: ſed &
ipſa dixit, Frater meus eſt. in perfectione cor-
dis mei,& in munditia manuum mearum fe-
ci hoc.
B 6 Dixitq; ad eum Deus in ſomnio, Ego quo-
que noui quòd in perfectione cordis tui feci-
ſti hoc:prohibui itaque ego te ne peccares mi
hi,idcirco non permiſi te vt tangeres eam.
7 Nunc igitur redde vxorem viro: quia Pro-
pheta eſt,& orabit pro te, & viues. quòd ſi tu
non reddideris, ſcito te moriendo moriturũ,
& quicquid eſt tuum.
8 Surrexit itaque Abimélech mane, & cõuo-
cauit omnes ſeruos ſuos, & narrauit omnia
verba iſta in auribus eorum:timuerúntq; ho-
mines illi valde.
9 Deinde vocauit Abimélech Abrahám, & di
C xit ei, Quid feciſti nobis? & quid peccaui in
te quòd induxiſti ſuper me & ſuper regnum
meum peccatum grande? opera quę non ſunt
facienda,feciſti mecum.
10 Et adiecit Abimélech ad Abrahám, Quid
ſpectaſti quòd feciſti rem hanc?
11 Reſpõdit Abrahám,Quia dixi, Verè non eſt
timor Dei in loco iſto:& occident me propter
vxorem meam.
Suprà 12.c.13 12 Et etiam verè ſoror mea eſt, filia patris mei:
veruntamen non *eſt* filia matris meæ, & fuit
mihi in vxorem.
13 Euenit autem quando errare fecit me Deus
Infrà 21.c.23 de domo patris mei, tunc dixi ei, Hæc eſt mi-
ſericordia tua quã facies mecũ, In omni loco
ad quẽ veniemus, dic de me,Frater meus eſt.
D 14 Tulit itaque Abimélech oues & boues,ſer-
uos quoque & ancillas, & dedit *ei* Abrahám,
reſtituitque ei ϖSaram vxorem eius.
15 Dixítque Abimélech,Ecce terra mea coram
te,vbi tibi commodum viſum fuerit,habita.
16 Ad ϖSaráh autem dixit, Ecce dedi mille ar-
genteos fratri tuo: profectò eſt tibi velamen
oculorum, *ac* omnibus qui *ſunt* tecum. & in o-
mnibus erudita fuit.
17 Orauit itaque Abrahám ad Deũ: & ſanauit
Deus ipſum Abimélech,vxorémque eius: at-
que ancillas eius,& pepererunt.
18 Quia claudendo clauſerat Iehouáh ſuper o-
mnem vuluam domus Abimélech propter
ϖSaráh vxorem Abrahám.

CAPVT XXI.

*3 Naſcitur Iſaac. 6 Gratitudo animi Saræ. 8 Dies ablacta-
tionis Iſaac. 12 Veri filij Abrahæ ex Iſaac. 14 Eycitur Agar
cum Iſmaële. 17 Angelus conſolatur ipſam Agar. 18 Ab Iſ-
maële populus magnus. 20 Iſmael ſagittarius. 23 Fœdus
Abimelech cum Abraham. 25 Abraham arguit ipſum Abi-
mélech ob puteos ablatos. 27 Percutiunt fœdus inter ſe. 31 Ber
ſabee. 33 Abraham plantat nemus:inuocat Deum.*

Sup.17.c.19, & 18.b.10 1 Porrò Iehouáh viſitauit ϖSaráh quemad-
modum dixerat: fecitque Iehouáh ipſi
ϖSaráh quemadmodum loquutus fuerat.
Gal.4.c.23 2 Concepit enim ac peperit ϖSaráh ipſi Abra
Hebr.11.c.11 hám filium in ſenectute eius, tẽpore quod di-
Act.7.a.8 xerat Deus.
3 Et vocauit Abrahám nomen filij ſui qui na-
tus erat ipſi,quem pepererat ei ϖSaráh, *vocauit
inquam* Izſnhác.
4 Circuncidítque Abrahám filium ſuum Izſ-
nhác,quũ natus eſſet octo dies; quemadmo- Suprà 17.
dum præceperat ei Deus. b.1[illegible]
5 Abrahám autem *erat* centũm annorũ quan- M[illegible]1.2
do natus fuit ei Izſnhác filius ſuus.
6 Dixitque ϖSaráh, Riſum fecit mihi Deus:
quicunque audierit,corridebit mihi.
7 Et adiecit,Quis dixiſſet Abrahæ *quod* lacta-
tura eſſet filios ϖSaráh? quia peperi filium in
ſenectute eius.
8 Quum autẽ creuiſſet puer, ablactatus fuit:
fecitque Abrahám conuiuium magnum die
quo ablactatus fuit Izſnhác.
9 Vidit autem ϖSaráh filiũ Hagár Ægyptiæ,
quem pepererat ipſi Abrahám, ludentem.
10 Dixitq; Abrahæ,Eiice ancillam hanc, & fi- Gal.4.d.30
lium eius: quia non hæreditabit filius ancil-
læ huius cum filio meo,*nempe* cum Izſnhác.
11 Diſplicuit autem hic ſermo valde in oculis B
Abrahám propter filium ſuum.
12 Et dixit Deus ad Abrahám, Ne diſpliceat in
oculis tuis propter puerũ & propter ancillam
tuam:quicquid dixerit tibi ϖSaráh, acquieſce Rom.9.b.7
voci eius:quia in Izſnhác vocabitur tibi ſemẽ. Heb.11.d.18
13 Quin & filium ancillæ in gentem ponam:
quia ſemen tuum eſt.
14 Surrexit itaque Abrahám ſummo mane, &
tulit panem,ac vtrem aquæ, deditque Hagár,
imponens humero eius, puerum quoq; *tulit*,
& emiſit eam.quæ abiit, & errauit in deſerto
Beer-ϖſébah.
15 Defecerúntq; aquæ ex vtre,& proiecit pue-
rum ſubter vnam ex arboribus.
16 Et diſceſsit, ſeditque e regione, elongando
ſe quantum eſt iactus arcus:dicebat enim, Nõ
videbo quando morietur puer. ſedit inquam
e regione,& ſublata voce ſua fleuit.
17 Audiuit autem Deus vocem pueri:vocauít- C
que Angelus Dei Hagár de cælis, & dixit ei,
Quid tibi *eſt* Hagár? ne metuas:quoniam exau
diuit Deus vocem pueri in *loco* vbi eſt.
18 Surge, tolle puerum, & apprehende manu
tua illum:quia in gẽtem magnam ponam eũ.
19 Aperuítque Deus oculos eius, & vidit pu-
teum aquæ: perrexit ergo, & impleuit vtrem
aqua,potúmque dedit puero.
20 Et fuit Deus cũ puero: & creuit, habitauít-
que in deſerto:& fuit iaculator ſagittarius.
21 Habitauit autem in deſerto Paran: & acce
pit illi mater ſua vxorem de terra Miẓráim.
22 Fuit verò ipſo in tempore, loquutus eſt Abi
mélech & Picól princeps exercitus eius ad A-
brahám, his verbis, Deus tecum eſt in omni-
bus quæ tu facis:
23 Nunc ergo iura mihi hic per Deum, Si men
tieris mihi & filio meo, & nepoti meo: iuxta Suprà 20.
miſericordiam quam feci tecum, facies mecũ d.13
& cum terra in qua peregrinatus es.
24 Et dixit Abrahám,Ego iurabo.
25 Increpauit autem Abrahám ipſum Abimé-
lech propter puteum aquæ quem rapuerant
ſerui Abimélech.
26 Et dixit Abimélech,Neſcio quis fecerit hãc
rem: neque etiam tu indicaſti mihi, neq; etiã D
ego audiui *quicquam* præterquam hodie.
27 Accepit ergo Abrahám oues & boues, de-
ditque ipſi Abimélech:& percuſſerunt ambo
fœdus.
28 Statuítque Abrahám ſeptem agnas gregis
ſeorſum.

29 Dixitq; Abimélech ad Abrahám, Quid ſunt
ſeptem agnæ iſtæ quas ſtatuiſti ſeorſum?
30 Reſpondit, Quia ſeptẽ iſtas agnas accipies
de manu mea, vt ſit mihi in teſtimoniũ quòd
fodi puteum iſtum.
31 Idcirco vocauit locũ ipſum Bexer-wſébay:
quia ibi iurauerant ambo.
32 Percuſſerunt itaq; fœdus in Bexer-wſébay.
ſurrexit autem Abimélech & Pichól princeps
exercitus eius, ac reuerſi ſunt in terram Pe-
liwſthím.
33 Plantauítque nemus in Bexer-wſébay, &
inuocauit ibi nomen Iehouæ Dei ſeculi.
34 Et habitauit Abrahám in terra Peliwſthím
dies multos.

CAPVT XXII.

1 Iubetur Abraham immolare filium. 3 Obedietia Abrahæ erga verbum Dei. 6 Typus Chriſti Iſaac. 12 Timens Dei Abraham. 15 Benedicitur Abrahã. 18 Chriſtus. 20 Filij Nachor ex Melcha. 22 Bathuel. 23 Rebecca. 24 Roma.

Iudith 8.c.22 1 ET fuit poſthæc, Deus tentauit Abrahám,
Heb.11.d.17 & dixit ad eum, Abrahám. Qui reſpódit,
Ecce ego.
2 Et ait, Cape nunc filium tuum, vnicũ illum
tuum quem diligis, *nempe* Ixſnhác, & vade ad
terram Mwriiáh, & offer eum illic in holocau-
ſtum ſuper vnum è montibus quẽ dixero tibi.
3 Surrexit itaque Abrahám ſummo mane, &
ſtrauit aſinum ſuum: accepítque duos pueros
ſuos ſecum, & Ixſnhác filium ſuum: quúmq;
concidiſſet ligna holocauſti, ſurrexit, & per-
rexit ad locum quem dixerat ei Deus.
4 Die tertio leuauit Abrahám oculos ſuos, &
vidit locum procul:
5 Dixítque Abrahám pueris ſuis, Manete hic
cum aſino: ego verò & puer pergemus illuc
vſque & adorabimus, ac reuertemur ad vos.
B 6 Accepit itaque Abrahám ligna holocauſti,
& poſuit *illa* ſuper Ixſnhác filium ſuum: ipſe
verò tulit in manu ſua ignem & gladium: &
perrexerunt ambo pariter.
7 Dixit autem Ixſnhác ad Abrahám patrem
ſuum, dixit inquam, Pater mi. Qui reſpondit,
Ecce ego, fili mi. Et dixit, Ecce ignis & ligna:
ſed vbi pecus in holocauſtum?
8 Reſpondit Abrahám, Deus prouidebit ſibi
pecus in holocauſtum, fili mi. pergebántque
ambo pariter.
9 Quum autem perueniſſent ad locum quem
dixerat ei Deus, ædificauit ibi Abrahám altã-
re, ordinauítq; ligna, & ligauit Ixſnhác filium
ſuum, & impoſuit eum altari ſuper ligna.
10 Miſitque Abrahám manum ſuam, & acce-
pit gladium vt iugularet filium ſuum.
C 11 Tunc clamauit ad eum Angelus Iehouæ è
cælo, & dixit, Abahám, Abrahám. Qui reſpon
dit, Ecce ego.
12 Et dixit, Ne extendas manum tuam in pue-
rum, neque facias ei quicquam: nunc enim co
gnoui quòd timens Dei es, quòd non peper-
ceris filio tuo, vnico tuo propter me.
13 Quum autem eleuaſſet Abrahám oculos
ſuos, vidit, & en aries *ſtabat* pòſt, detentus in
dumo cornibus ſuis: perrexítque Abahám, tu-
lítque arietem illum, & obtulit eum in holo-
cauſtum pro filio ſuo.
14 Vocauítque Abrahám nomen loci illius, Ie-
houáh videbit. Idcirco dicitur hodie, In mõte
Iehouáh videbitur.
15 Clamauit autem Angelus Iehouæ ad Abra-
hám ſecundò è cælo,
16 Et dixit, Per memetipſum iuraui, dixit Ie- Pſal.104.a.9
houáh, quãdoquidem feciſti rem hanc, quòd Ecc.44.d.21
non peperceris filio tuo, vnico tuo, 1.Mac.2. .52
17 Quòd *inquam* benedicendo benedicam tibi, Luc.1.g.73
ac multiplicando multiplicabo ſemen tuum Heb.6.c.13
ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenã quæ eſt ad litus D
maris, poſsidebítque ſemen tuum portas ini-
micorum ſuorum.
18 Et benedicentur in ſemine tuo omnes Gen Suprà 12.a.3
tes terræ, eò quòd obediuiſti voci meæ. & 18.c.18
19 Reuerſus eſt itaq; Abrahám ad pueros ſuos: Infrà 26.a.4
qui ſurrexerũt, & perrexerũt pariter in Bexer- Eccli.44.
wſébay, habitauítq; Abrahã in Bexer-wſébay. d.25
20 Et fuit, poſthæc renunciatum eſt ipſi Abra- Act.3.d.25
hám hunc in modum, Ecce peperit etiam ipſa
Milcháh filios Nanhór fratri tuo,
21 yVys primogenitum ſuum, & Buz fratrem
eius, & Cemuxél patrem Arám,
22 Et Chéwſed, & nHazó, & Pildáws, & Iidláph,
atque Bethuxél.
23 Porrò Bethuxél genuit Ribcáh. octo iſtos
peperit Milcháh ipſi Nanhór fratri Abrahám.
24 Sed & concubina eius cuius nomen erat
Rexumáh, peperit etiam ipſa Tébanh & Gá-
nham, & Thánhaws & Mayacháh.

CAPVT XXIII.

1 Saram mortuam plangit Abraham. 6 Emit agrum ſepulturæ à filijs Heth. 19 Sepelitur Sara. Mambre quæ & Hebron.

1 FVit autem vita wSaráh centum viginti ſe-
ptem anni: tot fuerunt anni vitæ wSaráh.
2 Et mortua eſt wSaráh in Ciriath-arbáy: ipſa
eſt nHebrón in terra Chenáyan: venítq; Abra
hám vt plangeret wSaráh & fleret eam.
3 Surrexit itaq; Abrahám à conſpectu mortui
ſui, & loquutus eſt ad filios nHeth, dicendo,
4 Peregrinus & aduena ſum apud vos: date
mihi hæreditatem ſepulchri vobiſcum, & ſe-
peliam mortuum meum à facie mea.
5 Reſponderunt autem filij nHeth ad Abra-
hám, dicentes ei,
6 Audi nos, domine mi, Princeps Dei es in
medio noſtri, in electiſsimis ſepulchris no-
ſtris ſepeli mortuũ tuum: nemo noſtrûm ſe-
pulchrũ ſuum prohibebit à te ne ſepelias mor
tuum tuum.
7 Surrexit itaque Abrahám, & incuruauit ſe B
populo terræ, *nempe* filiis nHeth.
8 Loquutúſque eſt cum eis, dicendo, Si vobis
cordi eſt vt ſepeliam mortuum meum à facie
mea, audite me, & intercedite pro me apud
yEphrón filium xSónhar,
9 Vt det mihi ſpeluncam Machpeláh, quæ eſt
ei in extremo agri ſui: argento pleno det eam
mihi in medio veſtri in hæreditatem ſepul-
chri.
10 (Is autem yEphrón habitabat in medio fi-
liorum nHeth.) Reſpódit ergo yEphrón nHi-
thæus ad Abrahám in auribus filiorũ nHeth,
omnium *ſcilicet* ingredientium portam ciuita
tis ſuæ, dicendo,
11 Nequaquam domine mi, audi me, Agrum C.
ipſum do tibi, & ſpeluncam quæ eſt in eo, tibi
quoque do in oculis filiorum populi mei, do
eam tibi: *propterea* ſepeli mortuum tuum.
12 Tunc incuruauit ſeſe Abrahám coram po-
pulo terræ.
13 Loquutúſque eſt ad yEphrón in auribus po
puli

puli terræ, dicendo, Veruntamen ſi tu, quæſo
audias me: dabo argentum agri, accipe à me,
& ſepeliam mortuum meum ibi.
14 Rurſum reſpondit ɣEphrón ipſi Abrahám,
dicendo ei,
15 Domine mi, audi me: terra quadringentorū
ɯſiclorum argenteorū eſt inter me & te, quid
hoc ſit? itaque mortuum tuum ſepeli.
Ier.32.10 16 Obediuit igitur Abrahám ipſi ɣEphrón, &
appendit Abrahám ipſi ɣEphrón argentum
quod dixerat in auribus filiorum nHeth, qua-
dringentos ɯſiclos argēteos tranſeuntes per
mercatores.
D 17 Confirmatus eſt itaque ager ɣEphrón qui
erat in Machpeláh, qui erat eregione Mamrex:
ager *inquam* & ſpelunca quę *erat* in eo, omnéſq;
arbores quæ *erant* in eo agro, quæ *ſcilicet erant*
in toto termino eius, per circuitum.
18 *Confirmatus eſt inquam* ipſi Abrahám in poſſeſ-
ſionem, in oculis filiorum nHeth, in *oculis in-
quam* omniū ingredientiū portā ciuitatis eius.
19 Et poſtea ſepeliuit Abrahám ɯSaráh vxo-
rem ſuā, in ſpelūca agri Machpeláh, eregione
Mamrex, hęc eſt nHebrón in terra Chenáɣan.
20 Confirmatus eſt ergo ager ille & ſpelunca
quæ *erat* in eo, ipſi Abrahám in hæreditatem
ſepulchri à filiis nHeth.

CAPVT. XXIIII.

1 Mittit Abraham ſeruum ad quærendam vxorem filio ſuo Iſaac, quam ipſi Deus curat. Adiurandi Hebræorum mos. 7 Fides Abrahæ in promiſsiones Dei. 12 Oratio fidelis ſerui Abrahæ ad Deum. 15 Seruo neſcienti offertur Rebecca virgo pulchra. 18 Rebecca in verbis modeſtia. 27 Gratias agit Deo ſeruus. 28 Mirum ſtudium Rebeccæ & Laban erga peregrinū. 33 Narrat ſeruus cauſas itineris, & quæ ei acciderint in itinere. 35 Benedicere Dei quid ſit. 47 Rebecca neptis Nachor ex filio. 50 Deo omnia committunt. 53 Munera ipſi Rebeccæ & parētibus ipſius offert ſeruus. 58 Rogatur puellæ conſenſus. 59 Ducitur Rebecca ad Iſaac. 60 Benedicunt ipſi Rebeccæ parentes. 67 Iſaac accipit Rebeccam in vxorem.

1 ABrahám autem *iam* ſenex *erat* & venerat
in dies: ac Iehouáh benedixerat ei in o-
mnibus.
Infrà 47.g.29 2 Dixit ergo Abrahám ſeruo ſuo ſeniori do-
mus ſuæ, qui præerat omnibus quæ *erant* ei,
Pone nunc manum tuam ſub femore meo:
3 Vt adiurem te per Iehouam Deum cæli &
Deum terræ, vt non capias vxorem filio meo
de filiabus Chenaɣanæorum in quorum me-
dio ego habito:
4 Sed ad terram meam, & ad cognationem
meā perges, & capies vxorē filio meo Iɪſnhác.
5 Dixit autem ad eum ſeruus ille, Forſitā non
volet mulier illa me ſequi ad terram hanc, re-
ducendóne reducam filium tuum ad terram
vnde egreſſus es?
6 Qui reſpondit, Caue ne reducas filium
meum illuc.
7 Iehouáh Deus cæli qui tulit me è domo pa-
tris mei, & è terra cognationis meæ, loquu-
Suprà 12.b.7 & 13.d.15, & 15.d.18 Infrà 26.a.4 túſq; eſt mihi: quíque iurauit mihi, dicendo,
Semini tuo dabo terram hanc: ipſe mittet An-
gelum ſuum ante te, & accipies vxorem filio
meo inde.
8 Quòd ſi noluerit mulier te ſequi, mundus
eris à iuramento meo iſto: duntaxat filium
meum ne reducas illuc.
9 Poſuit itaque ſeruus ille manum ſuam ſub
femore Abrahám domini ſui, & iurauit ei ſu-
per hac re.
B 10 Et accipiens ſeruus decē camelos è camelis
domini ſui, abiit: (erant autem pretioſa quęq;
domini ſui in manu eius:) ſurrexit, inquam, &
abiit in Aram-naharáim ad ciuitatē Nanhór.
11 Et accumbere fecit camelos extra vrbem ad
puteum aquæ, tempore veſpertino, quo *ſcilicet*
tempore egrediuntur *puellæ* quæ hauriunt.
12 Dixitque, O Iehouáh Deus heri mei Abra-
hám, occurrere fac quæſo corā me hodie *quod
volo*: & fac miſericordiam cum domino meo
Abrahám.
13 En ego ſto iuxta fontem aquæ, & filiæ viro-
rum huius vrbis egrediuntur ad hauriendum
aquam:
14 Sit ergo *vt* puella cui dixero, Inclina nunc
hydriam tuam, & bibam: illáq; dixerit, Bibe,
& etiam camelis tuis potum dabo: ipſa ſit
quam pręparaſti ſeruo tuo Iɪſnhác: & in hoc co
gnoſcam quòd feceris miſericordiā cum dó-
mino meo.
15 Fuit autem, antequā ipſe finiſſet loqui, ecce
Ribcáh egrediebatur, quę nata erat Bethuxéli
filio Milcháh vxoris Nanhór fratris Abrahám:
& hydria eius *erat* ſuper ſcapulam ſuam.
16 Porrò puella *erat* pulchra aſpectu valde, vir- C
go, & vir non cognouerat eam: quæ deſcendit
ad fontem illum, impleuítq; hydriam ſuam,
& aſcendit.
17 Tunc cucurrit ſeruus in occurſum eius, &
dixit, Potum da mihi quæſo parum aquæ de
hydria tua.
18 Quæ dixit, Bibe domine mi. & feſtinauit
deſcendere hydriam ſuam ſuper manū ſuam,
potúmque dedit ei.
19 Quúmque potum dediſſet illi, dixit, Etiam
camelis tuis hauriam, donec finierint bibere.
20 Feſtinanter igitur effudit hydriam ſuam in
canalem: & cucurrit adhuc ad puteū ipſum vt
hauriret *aquam*, & hauſit omnib. camelis illius.
21 Porrò vir ille ſtupebat in ea, tacens: vt ſciret
an proſperā feciſſet Iehouáh viam ſuā, nécne.
22 Fuit autem, quum finiſſent cameli bibere,
protulit vir inaurem auream, ſemiſsis ponderis
eius, & duas armillas *poſuit* ſuper manus eius,
decem aurei pondus earum.
23 Dixítque, Filia cuius es? indica quæſo mihi:
éſtne in domo patris tui locus nobis ad per-
noctandum?
24 Cui reſpondit, Filia Bethuxél ſum filij Mil-
cháh, quem peperit ipſi Nanhór.
25 Adiecítq; ei, Etiā palea, & pabulū multum
eſt apud nos: quin & locus ad pernoctandum.
26 Incuruauit itaque ſe vir ille, & adorauit Ie-
houam.
27 Dixitq;, Benedictus Iehouáh Deus domini
mei Abrahám, qui non ſubtraxit miſericor-
diam ſuam & veritatem ſuam à domino meo:
me *enim quum eſſem* in via, duxit Iehouáh *ad* do-
mum fratrum domini mei.
28 Cucurrit interim puella, & renuntiauit do-
mui matri ſuæ, iuxta verba hæc.
29 Ipſi autem Ribcáh erat frater cuius nomen D
erat Labán: qui cucurrit ad virum foras ad
fontem.
30 Quum enim vidiſſet inaurem, & armillas
in manibus ſororis ſuæ: quúmque audiſſet
verba Ribcáh ſororis ſuæ, dicentis, Sic loqu-
tus eſt ad me vir ille: venit ad virum, & ecce
ſtabat iuxta camelos ad fontem,
31 Dixítque, Ingredere benedicte Iehouæ, cur

ſtas foris, quum ego præparauerim *tibi* domum,& locum camelis?
32 Venit itaque vir ille ad domum:& ſoluit camelos,deditque paleam & pabulum camelis: & aquam ad lauandum pedes eius, ac pedes virorum qui *erant* ſecum.
33 Deinde appoſitum fuit coram eo quod comederet. at ille dixit, Non comedam, donec loquutus fuero verba mea. Et dixit, Loquere.
34 Dixit ergo, Seruus Abrahám ſum,
35 Cui Iehouáh benedixit mirum in modum, & creuit: nã dedit ei oues & boues, argentum & aurũ, ſeruos & ancillas, camelos & aſinos.
36 Peperitque ωSaráh vxor domini mei filium domino meo poſt ſenium eius: & dedit ei quicquid eſt ei.
37 Et iurare fecit me dominus meus dicendo, Non accipies vxorẽ filio meo de filiabus Chenayanæorum in quorum terra ego habito:
E 38 Sed ad domum patris mei perges, & ad cognationem meam, accipieſque *illinc* vxorem filio meo.
39 Dixit autem domino meo, Forſitan nolet ſequi mulier illa me.
40 Et ait ad me, Iehouáh in cuius conſpectu ambulaui, mittet Angelum ſuum tecum, & proſperam reddet viam tuam: & accipies vxorem filio meo de familia mea, & de domo patris mei.
41 Tunc mundus eris à iuramẽto meo, quum perueneris ad familiam meam:&, ſi nõ dederint tibi, eris mundus à iuramento meo.
42 Veni itaque hodie ad fontem, & dixi, O Iehouáh Deus heri mei Abrahám, ſi tu nunc ſecundas viam meam per quam ego ambulo,
43 En ego ſto iuxta fontem aquæ: ſit ergo *ut* virgo quæ egredietur ad hauriendam *aquam*, cui dixero, Da mihi potum nunc parum aquę de hydria tua:
44 Illáque reſponderit mihi, Et tu bibe, & etiã camelis tuis hauriam: ipſa ſit vxor quam præparauit Iehouáh filio domini mei.
45 Antequam autem finiſſem loqui in corde meo, ecce Ribcáh egrediebatur, habens hydriam ſuam ſuper ſcapulam ſuam: quę deſcendit ad fontem ipſum, hauſitq;: & dixi ad eam, Potum præbe mihi rogo.
46 Illa verò confeſtim depoſuit hydriam ſuam à ſe, & dixit, Bibe, & etiam camelis tuis potum dabo. bibi itaque, & etiam camelis dedit potum.
F 47 Interrogaui autem eam, & dixi, Filia cuius es? Illa reſpondit, Filia Bethuxél filij Nanhór quem pepererat ei Milcháh. tum poſui inaurem ſuper nares eius, & armillas ſuper manus eius.
48 Inclinans ergo me, adoraui Iehouam, & benedixi Iehouæ Deo heri mei Abrahám, qui duxit me per viam veritatis, vt acciperem filiam fratris domini mei filio eius. Suprà 20. c.12
49 Nunc igitur ſi facitis miſericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi: ſin minus, indicate *etiam* mihi:& diuertam ad dexteram vel ad ſiniſtram.
50 Tunc reſponderunt Labán & Bethuxél, ac dixerunt, A Iehouáh egreſſa eſt res *iſta*: non poſſumus loqui tibi malum vel bonum.
51 En Ribcáh coram te *eſt*, & accipe, abi, ſitque vxor filio heri tui, quẽadmodũ dixit Iehouáh.
52 Fuit autem, vt audiuit ſeruus Abrahám verba eorum, incuruauit ſe ſuper terram ipſi Iehouæ.
53 Protulit itaque ſeruus ille vaſa argentea, & vaſa aurea, atque veſtes, deditque ipſi Ribcáh: pretioſa quoque *munera* dedit fratri eius, ac matri eius.
54 Comederunt ergo & biberunt, ipſe & viri qui erant cum eo, ac pernoctauerunt. mane autem quum ſurrexiſſent, dixit, Dimitte me *ut reuertar* ad dominum meum.
55 Dixit autem frater eius, & mater, Maneat puella nobiſcum dies *aliquot*, ſaltem decem, poſtea abibis.
56 Ille verò dixit ad eos, Ne retardetis me, quum Iehouáh ſecundauerit viam meam: dimittite *ergo* me, vt vadam ad dominũ meum.
57 Dixerunt autem, Vocemus puellam, & interrogemus os eius. G
58 Vocauerũt ergo Ribcáh, & dixerũt ad eam, Viſne ire cum viro iſto? Et dixit, Ibo.
59 Dimiſerunt itaque Ribcáh ſororem ſuam, atque nutricem eius, ſeruum quoque Abrahám, & viros eius.
60 Et benedixerunt Ribcáh, dixerúntq; ei, Soror noſtra es, ſis in millia milliũ: poſſideátq; ſemen tuum portam inimicorum ſuorum.
61 Surrexit itaque Ribcáh & puellæ eius, & conſcenſis camelis ſequutę ſunt virum illum: tulitque ſeruus ille Ribcáh, & abijt.
62 Porrò Ixſnhác reuertebatur à veniendo à puteo Viuentis videntis me: ipſe autem habitabat in terra Meridiana. Suprà 16. d.14
63 Egreſſus enim erat Ixſnhác ad orandum in agro, dum appeteret veſpera. qui quum attolleret oculos ſuos, vidit aduentantes camelos.
64 Suſtulit quoque Ribcáh oculos ſuos, viditque Ixſnhác, & deſcendit de camelo,
65 (Dixerat enim ad ſeruum, Quis *eſt* vir iſte qui venit per agrum in occurſum nobis? Reſponderat ſeruus, Is *eſt* dominus meus:) acceπitque pallium, & operuit ſe.
66 Narrauit itaque ſeruus ipſi Ixſnhác quæcunque geſſerat.
67 Introduxit autẽ eam Ixſnhác in tentorium ωSaráh matris ſuæ, & accepit Ribcáh, fuitque ei in vxorem, ac dilexit eam: & cõſolationem accepit Ixſnhác poſt matrem ſuam.

CAPVT XXV.

1 Abraham Ceturam ducit in vxorem. 2 Filij Ceturæ. 5 Iſaac datur poſſeſsio: filiis concubinarum munera. 8 Moritur Abraham. 11 Benedicitur Iſaac à Deo. 13 Genealogia Iſmaelis. 17 Moritur Iſmaël. 19 Generationes Iſaac. 21 Iſaac orat ſibi dari prolem. Concipit Rebecca. 22 Rebecca Deum conſulit. 25 Eſau. 26 Iacob. 27 Eſau venator, agricola. Iacob ſimplex. 29 Eſau vendit primogenita. 30 Edom.

1 ABrahám verò aliam duxit vxorem nomine Ceturáh.
2 Quæ peperit ei Zimrán, & Iocωſán, & Medán, & Midián, Iωsbác, & ωSúanh. 1.Para.1.d.32
3 Porrò Iocωſán genuit ωSebá, & Dedán. Filij autem Dedán fuerunt Aωſſurim, & Letuωſim, & Leωummim.
4 Porrò filij Midián, yEpháh, & yEpher, & nHanóch, & Abidáy, & xEldayáh. omnes iſti filij Ceturáh.
5 Deditque Abrahám quæcunque habebat ipſi Ixſnhác:
6 Filiis verò concubinarum ſuarum dedit dona:&

na:& emiſit eos ab Iꝛſnhác filio ſuo, ipſo ad-
huc viuente, ad Orientē, ad terrā Orientalem.
7 Iſti autem *ſunt* dies annorum vitæ Abrahám
quos vixit, centum ſeptuaginta quinq; anni.
8 Et defecit ac mortuus eſt Abrahám in ſene-
ctute bona, ſenex, & ſaturus, & aggregatus eſt
ad populos ſuos.
9 Sepelierūt ergo eum Iꝛſnhác & Iꝡſmaɣꝛél
filij eius in ſpelunca Machpeláh in agro ɣE-
phrón filij Sónhar nHithæi, qui *erat* eregione
Mamréx.
Supr.23.c.16 10 In agro *inquam* quē emerat Abrahám à filiis
B nHeth: ibi ſepultus eſt Abrahám & ꝡSaráh
vxor eius.
Sup.16.d.14 11 Poſteaquam verò mortuus eſt Abrahám, be
nedixit Deus Iꝛſnhác filio eius, qui habitauit
apud puteum Viuentis videntis me.
12 Iſtæ autem *ſunt* generationes Iꝡſmaɣꝛél fi-
lij Abrahám, quem pepererat Hagár Ægyptia
ancilla ꝡSaráh ipſi Abrahám.
13 Hæc *ſunt* itaque nomina filiorum Iꝡſmaɣꝛél
1.Par.1.b.29 per nomina ſua, per generationes ſuas. pri-
mogenitus Iꝡſmaɣꝛél Nebaióth, & Cedár,
& Adbeꝛél, & Mibꝡſám,
14 Et Miꝡſmáh, & Dumáh, & Maꝡſſá.
15 nHadár, & Themá, Ietúr, Naphíꝡs, & Céd-
máh.
16 Hi ſunt filij Iꝡſmaɣꝛél, & hæc nomina eo-
rum per villas ſuas, & per palatia ſua, duode-
cim principes *ſunt* per familias ſuas.
17 Hi verò *ſunt* anni vitæ Iꝡſmaɣꝛél, centum
triginta ſeptem anni: defecitque, & mortuus
eſt, aggregatúſque eſt ad populos ſuos.
18 Habitauerunt autem ab nHauiláh vſque ad
ꝡSur, quæ *eſt* eregione Miꝛſráim, dum pergis
in Aꝡſſúr, in cōſpectu omnium fratrum ſuo-
rum mortuus eſt.
C 19 Hæ verò *ſunt* generationes Iꝛſnhác filij A-
brahám: Abrahám genuit Iꝛſnhác.
20 Erat autem Iꝛſnhác quadragenarius quan-
do accepit Ribcáh filiam Bethuꝛél Aramæi de
Padán Arám, ſororem Labán Aramæi, ſibi in
vxorem.
21 Et orauit Iꝛſnhác Iehouam pro vxore ſua,
quia ſterilis erat: & cōplacuit ei Iehouáh, con-
cepit itaque Ribcáh vxor eius.
22 Collidebant autem ſeſe filij in vtero eius:
propterea dixit, Si ita, vt quid ego? Perrexit
igitur ad interrogandum Iehouam.
Hæc Paulus exponit ad Rom.9.c.10 23 Dixitque Iehouáh ad eam, Duæ gentes *ſunt*
in vtero tuo, & duo populi de viſceribus tuis
diuidentur: populus autem populo robuſtior
erit, & maior ſeruiet minori.
24 Quum autem impleti eſſent dies eius vt
pareret, inuenti ſunt gemini in vtero eius.
D 25 Egreſſus eſt prior rufus, totus ipſe veluti
Oſee 12.a.3 pallium, piloſus: vocauerúntque nomen eius
ɣEꝡſáu.
Matth.1.a.2 26 Poſtea autem egreſſus eſt frater eius, & ma-
nus eius tenebat calcaneum ɣEꝡſáu: ideo vo-
catum eſt nomen eius Iaɣacób. porrò Iꝛſnhác
erat ſexagenarius quando ipſa peperit eos.
27 Creuerunt itaque pueri illi, & fuit ɣEꝡſáu
peritus venationis, agreſtis: Iaɣacób verò erat
vir ſimplex habitans in tabernaculis.
28 Dilexitque Iꝛſnhác ipſum ɣEꝡſáu, quia ve-
natio in ore eius: Ribcáh verò diligebat Iaɣa-
cób.
29 Coxit autem Iaɣacób pulmētum: & regreſ-
ſus eſt ɣEꝡſáu ex agro, erátque laſſus:
30 Et dixit ɣEꝡſáu ad Iaɣacób, Da mihi vt co- Abd.a.1
medam quæſo de rufo, rufo iſto: laſſus ſum.
Idcirco vocauit nomen eius ꝛEdóm.
31 Reſpōdit Iaɣacób, Vende hodie hoc tempo
re primogenituram tuam mihi.
32 Et dixit ɣEꝡſáu, En ego vado vt moriar, ad
quid ergo mihi primogenitura?
33 Et ait Iaɣacób, Iura mihi hodie. Et iurauit ei, Heb.12.d.16
vendiditq; primogenituram ſuā ipſi Iaɣacób.
34 Iaɣacób ergo dedit ɣEꝡſáu panem, & pul-
mentum lenticularum, qui comedit ac bibit,
ſurgénſq; abiit: ac *ita* contempſit ɣEꝡſáu pri-
mogenituram.

CAPVT XXVI.

1 Deus in media fame benedicit & paſcit Iſaac. 3 Iſaac promittitur Chanaan. 4 Chriſtus. 7 Iſaac vxorem ſuam dicit eſſe ſororem. 11 Maxima Dei cura de Iſaac & eius vxore. 15 Puteos Iſaac obturant Palæſtini, & eum expellunt. 17 Benedicit Deus ipſi Iſaac, dans ei diuitias. 19 Alios puteos fodit. 22 Gratiarum actio. 24 Conſolatur ipſum Iſaac Deus. 25 Iſaac Deum inuocat. 28 Abimelech init fœdus cum Iſaac. 33 Berſabee vrbs. 34 Bigamia Eſau.

1 FVit autem fames in terra præter famem
priorem quæ fuerat in diebus Abrahám:
perrexit itaque Iꝛſnhác ad Abimélech regem
Peliꝡſthím in Gerár.
2 Viſus enim fuerat ei Iehouáh, & dixerat, Ne
deſcendas in Miꝛſráim, ſed habita in terra
quam dixero tibi.
3 Inhabita ergo terram hanc, & ero tecum,
benedicámq; tibi: quia tibi & ſemini tuo da- Sup.13.d.15, & 15.d.18
bo omnes terras iſtas, ſtatuámq; iuramentum
quod iuraui ad Abrahám patrem tuum.
4 Multiplicabo quoque ſemen tuum ſicut ſtel
las cœli, dabóq; ſemini tuo omnes terras iſtas: Suprà 12.a.3 & 18.c.8, &
& benedicentur in ſemine tuo omnes gentes 22.d.17
terræ. Infrà 28.c.14
5 Eo quòd obediuerit Abrahám voci meæ, &
cuſtodierit cuſtodiam meam, præcepta mea, B
ſtatuta mea, & leges meas.
6 Habitauit itaque Iꝛſnhác in Gerár.
7 Interrogauerunt autem viri loci illius de
vxore ſua. Qui reſpōdit, Soror mea eſt. timuit
enim dicere, Vxor mea eſt: ne fortè occidant
me viri loci illius propter Ribcáh, quia pul-
chra aſpectu erat.
8 Acciditque quum aliquandiu illic immora
tus eſſet, vt aſpiceret Abimélech rex Peli-
ꝡſthim per feneſtram, viderétque Iꝛſnhác lu-
dentem cum Ribcáh vxore ſua.
9 Vocauit ergo Abimélech Iꝛſnác, & dixit, En
verè vxor tua eſt: quomodo ergo dixiſti, So-
ror mea eſt? Et reſpōdit ad eum Iꝛſnhác, Quia
dixi, Ne fortè moriar propter eam.
10 Dixitque Abimélech, Quid hoc *eſt quod* fe- C
ciſti nobis? paulum abfuit quin dormierit v-
nus è populo cum vxore tua, & induxiſſes ſu-
per nos delictum.
11 Præcepit itaque Abimélech vniuerſo popu
lo, dicens, Qui tetigerit hominem iſtum, aut
vxorem eius, moriendo morietur.
12 Seuit autē Iꝛſnhác in terra illa, inuenitq; eo
anno centū modios: & benedixit ei Iehouáh.
13 Creuit itaque vir ille, & promouit promo-
uendo & creſcendo, donec creuerit valde.
14 Fuitque illi poſſeſsio pecudum & poſſeſsio
boum, & famulitium multum: inuiderunt er-
go ei Peliꝡſthím.
15 Et omnes puteos quos foderant ſerui Abra-

D hám patris ſui tempore illius, obturauerunt
Peliϖſthím, & impleuerunt eos terra.
16 Dixitque Abimélech ad Iɤſnhác, Diſcede à
nobis, quia multo fortior es nobis.
17 Abiit ergo illinc Iɤſnhác, & fixit tentoria in
valle Gerár, habitauítque ibi.
18 Et rurſum Iɤſnhác fodit puteos aquæ, quos
foderant in diebus Abrahám patris ſui, quóſ-
que obſtruxerát Peliϖſthím mortuo Abrahá,
& vocauit eos nominibus iuxta ea nomina
quibus vocauerat pater ſuus.
19 Foderunt itaque ſerui Iɤſnhác in ea valle, &
inuenerunt illic puteum aquæ viuæ.
E 20 Iurgati ſunt autem paſtores Gerár cum pa-
ſtoribus Iɤſnhác, dicentes, Noſtra eſt aqua:
propterea vocauit nomen *eius* putei, ɣEϖſéc,
quòd iurgati eſſent cum eo.
21 Foderunt quoque puteum alium, & conten
derunt etiam ſuper eo: vocauit ergo nomen
eius ϖSitnáh.
22 Et tranſtulit ſeſe inde, fodítque puteum a-
lium, & non ſunt iurgati ſuper eo: propterea
vocauit nomen eius Renhobóth, & dixit,
Nunc enim dilatauit Iehouáh nobis, & creui-
mus in terra.
23 Aſcendit autem inde in Bɛɛr-ϖſébaɤ.
24 Et viſus eſt ei Iehouáh nocte ipſa, & dixit,
Ego ſum Deus Abrahám patris tui, *propterea*
ne timeas, quia tecum ſum, & benedicá tibi,
atque multiplicabo ſemen tuum propter A-
braham ſeruum meum.
25 Extruxit itaque illic altare, & inuocauit no
F men Iehouæ, tetendítque ibi tabernaculum
ſuũ: deinde foderũt ibi ſerui Iɤſnhác puteum.
26 Abimélech autẽ perrexit ad eum ex Gerár,
& Anhuzáth *qui erat* ex amicis eius, & Pichól
princeps exercitus eius.
27 Et dixit ad eos Iɤſnhác, Cur veniſtis ad me,
quum vos odio habeatis me, & emiſeritis me
ne *eſſem* vobiſcum?
28 Qui reſponderunt, Videndo vidimus quòd
eſſet Iehouáh tecum, & diximus, Sit nunc iu-
ramentum inter nos, inter nos *inquam* & inter
te, percutiemúſque fœdus tecum:
29 Vt non facias nobis malum, quẽadmodum
non tetigimus te, & quemadmodum fecimus
tibi tantummodo bonum, atque dimiſimus
te in pace: tu nunc *es* benedictus Iehouæ.
30 Fecit itaque eis conuiuium, & ederunt atq;
biberunt.
31 Surgentéſq; ſummo mane, iurauerunt alter
alteri: & dimiſit eos Iɤſnhác, qui abierunt ab
eo in pace.
32 Eo ipſo die venerunt ſerui Iɤſnhác, & nun-
tiauerunt ei de puteo quem foderant: dixe-
rúntque ei, Inuenimus aquam.
33 Et vocauit eũ ϖSibɤáh: idcirco nomẽ vrbis
illius *eſt* Bɛɛr-ϖſébaɤ vſq; ad diem hanc.
34 Quum autẽ ɣEϖſáu eſſet quadragenarius,
accepit vxorem Iehudith filiam Bɛɛri Hit-
thæi, & Boϖſmáth filiam ךאElón חHitthæi.
35 Et irritabant ſpiritum Iɤſnhác & Ribcáh.

CAPVT XXVII.

1 Iubet Iſaac Eſau ſibi ex venatione coquere pulmentũ. 5 Iacob per aſtutiam matris præripit benedictionem Eſau. 26 Oſculatur filiũ ſuum Iſaac. 28 Iſaac benedicit ipſi Iaacob. 30 Reuerſus à venatione Eſau affert cibos patri. 34 Eſau poſt magnas vociferationes tandem benedicitur. 39 Iſaac benedicit ipſi Eſau. 41 Eſau odit ipſum Iacob, & mortem minatur. 43 Rebecca ipſi Iacob conſulit fugam in Meſopotamiam.

1 FVit autem quum ſenuiſſet Iɤſnhác, & ca-
ligaſſent oculi eius ita vt non videret, vo-
cauit ɣEϖſáu filium ſuum maiorem *natu*,
& dixit ei, Fili mi? Qui reſpondit, Ecce me.
2 Et dixit, Ecce iam ſenui, neque ſcio diem
mortis meæ.
3 Nunc igitur cape quæſo inſtrumenta tua,
pharetrá tuam & arcum tuum, atq; egredere
in agrum, & venare mihi venationem.
4 Facque mihi cibos quemadmodum diligo,
& affer mihi, ac comedam, vt benedicat tibi
anima mea antequam moriar.
5 Ribcáh verò audierat dum loqueretur Iɤſ-
nhác ad ɣEϖſáu filium ſuum: diſceſſerátque
ɣEϖſáu in agrum, vt venaretur venationem
quam afferret.
6 Ribcáh igitur dixit ad Iaɤacób filium ſuum
in hunc modum, En audiui patrem tuum lo-
quentẽ ad ɣEϖſáu fratrem tuum, *ac* dicentem,
7 Affer mihi venationem, & fac mihi cibos, vt B
comedam, & benedicam tibi coram Iehouáh
antequam moriar.
8 Nunc ergo, fili mi, obedi voci meæ in eo
quod præcipio tibi.
9 Vade quæſo ad gregem, & cape mihi illinc
duos hœdos caprarum optimos, vt faciam ex
eis eſcas patri tuo, quemadmodum diligit.
10 Offeréſque patri tuo, & comedet, *in* hoc vt
benedicat tibi antequam moriatur.
11 Dixit autem Iaɤacób ad Ribcáh matrem
ſuam, Ecce ɣEϖſáu frater meus homo pilo-
ſus eſt, & ego homo lenis:
12 Fortè attrectabit me pater meus, & putabit
me velle ſibi illudere: atque *ita* inducam ſuper
me maledictionem & non benedictionem.
13 Cui reſpondit mater ſua, Super me *ſit* male-
dictio tua fili mi: veruntamẽ obedi voci meæ,
& vade, cape mihi.
14 Abiens itaq;, tulit, atque attulit matri ſuæ:
& præparauit mater eius cibos quemadmo-
dum diligebat pater eius.
15 Accepítque Ribcáh veſtes ɣEϖſáu filij ſui
maioris *natu* elegantiores, quæ erát apud ſe in
domo, & induit *illis* Iaɤacób filiũ ſuũ minorẽ:
16 Et pelles hœdorum caprarũ circumpoſuit C
manibus eius & leniтati colli eius.
17 Ac tradidit cibos & panem, quos parauerat
in manu Iaɤacób filij ſui.
18 Venit itaque ad patrem ſuum, & dixit, Pater
mi? Qui reſpondit, Ecce me. Quiſná es fili mi?
19 Dixítq; Iaɤacób patri ſuo, Ego ſum ɣEϖſáu
primogenitus tuus, feci quemadmodũ dixi-
ſti mihi: ſurge quæſo, ſede, & comede de vena
tione mea, vt benedicat mihi anima tua.
20 Dixit autem Iɤſnhác filio ſuo, Quid hoc,
quòd tam citò inueniſti, fili mi? Qui ait, Quia
occurrere fecit Iehouáh Deus tuus corá me.
21 Dixítq; Iɤſnhác ad Iaɤacób, Accede nunc,
& palpabo te, fili mi, nunquid ſis ipſe filius
meus ɣEϖſáu an non.
22 Acceſsit itaque Iaɤacób ad Iɤſnhác patrem
ſuum, & palpauit eum: tunc dixit, Vox, vox
Iaɤacób: & manus, manus ɣEϖſáu.
23 Et non agnouit eum: quia erant manus eius
ſicut manus ɣEϖſáu fratris ſui, piloſæ: &
benedixit ei.
24 Dixítq;, Túne es ipſe filius meus ɣEϖſáu? D
Reſpondit, Ego.
25 Et dixit, Admoue mihi, vt comedá de vena-
tione

tione filij mei, vt benedicat tibi anima mea.
Admouit itaque ei, & comedit. attulit quoq;
ei vinum,& bibit.
26 Dixitque ad eum Iɤſhhác pater eius, Acce-
de quæſo nunc,& oſculare me,fili mi.
27 Acceſsit itaque,& oſculatus eſt eum: odora
tuſque eſt odorem veſtimentorum eius, & be
nedixit ei, dixitq;, Vide, odor filij mei *eſt* ſicut
Heb.11.d.20 odor agri cui benedixit Iehouáh.
28 Det igitur tibi Deus de rore cæli, & de pin-
guedinibus terræ, atque abundantiam frumé
ti & vini noui.
29 Seruiant tibi populi, & incuruent ſe tibi na
tiones: eſto dominus fratribus tuis, incur-
uéntque ſeſe tibi filij matris tuæ. qui maledi-
xerint tibi, *ſint* maledicti: & qui benedixerint
E tibi, benedicti.
30 Quúmque compleſſet Iɤſhhác benedicere
ipſi Iaɤacób, vixque egreſſus fuiſſet Iaɤacób à
conſpectu Iɤſhhác patris ſui, ɤEωſáu frater e-
ius venit à venatione ſua.
31 Et præparauit ipſe quoque cibos quos attu
lit patri ſuo: dixitque ei, Surgat pater meus, &
comedat de venatione filij ſui, vt benedicat
mihi anima tua.
32 Dixit autem ei Iɤſhhác pater ſuus, Quis es?
Ait ille, Ego ſum filius tuus, primogenitus
tuus ɤEωſáu.
33 Et expauit Iɤſhhác pauore magno vehemé-
tiſsimè, & dixit, Quis *eſt*, *&* vbinā eſt ille qui
venatus eſt venationem,& attulit mihi, come
díque ex omnibus, antequam venires? & be-
nedixi ei, etiam benedictus erit.
34 Quum audiſſet ɤEωſáu verba patris ſui, cla
mauit clamore magno, & amaritudine affe-
ctus eſt vehementiſsimè: dixitque patri ſuo,
Benedic mihi, etiá ego *filius tuus ſum*, pater mi.
35 Qui ait, Venit frater tuus doloſè, & accepit
F benedictionem tuam.
Sup.25.d.26 36 Et dixit, Verè vocatum eſt nomen eius Iaɤa
cób: ſupplantauit enim me iam duabus vici-
bus: ius primogenituræ meæ accepit, & ecce
nunc accepit benedictioné meá. Dixit quoq;,
Annon reſeruaſti mihi benedictionem?
37 Reſpondit Iɤſhhác,& dixit ipſi ɤEωſáu, Ec-
ce dominum poſui eum tibi, omnéſq; fratres
eius dedi ei in ſeruos: frumento quoq; & vino
ſtabiliui eum: tibi ergo núc quid faciá, fili mi?
38 Dixit autem ɤEωſáu patri ſuo, Num benedi
ctio vnica eſt tibi, pater mi? benedic mihi, etiá
ego *filius tuus*, pater mi. Suſtulitque ɤEωſáu vo
cem ſuam; & fleuit.
39 Reſpondit itaque Iɤſhhác pater eius, & di-
xit ad eum, Ecce in pinguedinibus terræ erit
Heb.11.d.19 habitatio tua,& de rore cæli deſuper.
G 40 Et gladio tuo viues,& fratri tuo ſeruies: quū
autem incipies dominari, fráges iugum eius
Abd.c.10 à collo tuo.
41 Odio itaq; habuit ɤEωſáu ipſum Iaɤacób,
propter benedictioné qua benedixerat ei pa-
ter eius: dixítque in corde ſuo, Appropinqua-
bunt dies luctus patris mei, & occidá Iaɤacób
fratrem meum.
42 Nunciata verò ſunt ipſi Ribcáh verba ɤE-
ωſáu filij ſui maioris *natu*: quæ miſit,& vocauit
Iaɤacób filium ſuum minorem, dixítque ad
eum, Ecce ɤEωſáu frater tuus ſolatur ſeſe pro-
pter te ad occidendum te.
43 Núc ergo, fili mi, obedi voci meæ,& ſurge,
fuge ad Labán fratrem meum in nHarán:
44 Et habita cum eo dies aliquot, donec quie-
ſcat furor fratris tui:
45 Donec *inquam* quieſcat furor fratris tui à te,
& obliuiſcatur eorum quæ feciſti ei: tum mit-
tam,& accipiam te inde. quare orbabor ambo
bus vobis die vna?
46 Et dixit Ribcáh ad Iɤſhhác, Anguſtiis affe- Sup.26.g.35
cta ſum in vita mea propter filias nHeth: ſi ac-
ceperit Iaɤacób vxorem de filiabus nHeth, ſi-
milibus iſtis, de filiabus huius terræ, vtquid
mihi vita?

CAPVT XXVIII.

1 Prohibet Iſaac ipſi Iacob ne ducat vxorem de filiabus Chanaā. cui obedit Iacob. 9 Eſau contra voluntatem patris accipit vxorem de filiabus Iſmael. 11 Iacob pergens in Haran, videt ſcalam in ſomnis. 13 Promittitur Iacob terra Chanaan. 14 Chriſtus promittitur. 16 Conſolatur Iacob Deus. 17 Domus Dei. 19 Bethel. Luza. 20 Votum Iacob. Victum & veſtitū petit.

1 VOcauit itaque Iɤſhhác Iaɤacób, & *iterum*
benedixit ei, præcepítque ei, dicens, Ne
accipias vxorem de filiabus Chenáɤan:
2 Surge, Vade in Padán Arám ad domum Be-
thuɤél patris matris tuæ, & accipe tibi inde v-
xorem de filiabus Labán fratris matris tuæ.
3 Deus autem omnipotens benedicat tibi, &
creſcere faciat te,& multiplicet te, ſiſq; in cœ-
tum populorum:
4 Det quoque tibi benedictionem Abrahám,
tibi, & ſemini tuo tecum, vt hæreditate acci-
pias terram peregrinationum tuarum: quam
dedit Deus ipſi Abrahám. Oſeæ 12.d.12
5 Miſit igitur Iɤſhhác Iaɤacób, qui perrexit in
Padán Arám ad Labán filium Bethuɤél Ara-
mæi filij Ribcáh matris Iaɤacób & ɤEωſáu.
6 Vidit autem ɤEωſáu quòd benedixiſſet Iɤſ- B
hhác ipſi Iaɤacób, & miſiſſet eum in Padán A-
rám vt acciperet ſibi inde vxorem: *quodque* be-
nedixiſſet ei, quum præcepiſſet ei, dicendo,
Non accipies vxorem de filiabus Chenáɤan:
7 Et *quod* obtemperaſſet Iaɤacób patri ſuo, &
matri ſuæ, abiiſſetque in Padán Arám:
8 Videns etiam ɤEωſáu quòd diſplicerent fi-
liæ Chenáɤan in oculis Iɤſhhác patris ſui:
9 Tum abiit ɤEωſáu ad Iωſmaɤnél, & accepit
Manhaláth filiá Iωſmaɤnél filij Abrahám, ſo-
roré Nebaióth vltra vxores ſuas, ſibi in vxoré.
10 Egreſſus eſt itaq; Iaɤacób è Beer-ωſebaɤ,
& perrexit in nHarán.
11 Incurrit autem in locum quédam,& perno-
ctauit ibi, quia occubuerat ſol: & tollens de la
pidibus illius loci, poſuit *ſub* capite ſuo,& dor
miuit in eodem loco.
12 Et ſomniauit, & ecce ſcala erecta erat ſuper C
terrá, & caput eius tágebat cælú: ecce præterea
Angeli Dei aſcédebant & deſcédebant per eá.
13 Ecce Iehouáh ſtabat ſuper illam, dixítque, Infrà 35.4.1
Ego Iehouáh Deus Abrahá patris tui, & Deus & 48.4.3
Iɤſhhác, terram in qua tu dormis, tibi dabo &
ſemini tuo.
14 Eritq; ſemen tuú, ſicut puluis terræ: multi-
plicaberis enim ad Occidenté,& ad Oriétem, Deu.12.c.20
& ad Aquiloné,& ad Meridiem: & benedicen & 19.c.14
tur in te oés familiæ terræ, & in ſemine tuo. Supr.26.4.4
15 Et ecce ego tecú,& ſeruabo te quocúq; per-
rexeris,& reducá te ad terrá iſtá: quia non deſe
ram te, donec fecero quod loquutus ſum tibi.
16 Quum autem expergefactus eſſet Iaɤacób à
ſomno ſuo, dixit, Verè eſt Iehouáh in loco iſto, D

ego verò non noueram.
17 Timuit itaque, ac dixit, Quàm terribilis eſt
locus iſte: non *eſt locus* iſte aliud quàm domus
Dei, & iſte *eſt* porta cæli.
Infrà 31.b.13 18 Surrexit autem Iayacób mane, & tulit lapi-
dem quem poſuerat *ſub* capite ſuo, & poſuit
eum *in* titulum, & effudit oleum ſupra ſum-
mitatem eius.
19 Vocauit igitur nomen loci illius Beth-el:
& ſanè Luza *erat* nomen ciuitatis prius.
20 Vouitque Iayacób votum, dicendo, Si fue-
rit Deus mecum, & cuſtodierit me in via iſta
per quam ego ambulo, dederitque mihi pa-
nem ad veſcendum, & veſtimentum ad in-
duendum:
21 Reuerſus quoque fuero in pace ad domum
patris mei, erit Iehouah mihi in Deum:
22 Et lapis iſte quem poſui *in* titulum, erit do-
mus Dei: præterea ex omnibus quæ dederis
mihi, decimas prorſus dabo tibi.

CAPVT XXIX.

1 Venit Iacob ad Laban. 4 Fratres ſuo vocat, ignotos. 9 Rachel paſcit oues. 11 Iacob Rachel ſanctè oſculatur. 13 Laban complectitur ipſum Iacob, & oſculatur. 17 Lia lippis oculis. 18 Iacob ſeruit ſeptem annis pro Rachel. 22 Laban nuptias celebrat. 23 Ipſi Iacob datur Lia pro Rachel. 29 Datur ei & Rachel. 32 Concepit Lia Ruben. 33 Simeon. 34 Leui. 35 Iuda.

1 Leuauit itaq; Iayacób pedes ſuos, & abiit
ad terram Orientalium.
2 Et vidit, & ecce puteus *erat* in agro: ecce quo
que illic tres greges ouium accubantes iuxta
illum: nam ex puteo illo potum dabant gregi
bus: & lapis magnus *erat* ſuper os putei.
3 Cógregabantur enim illuc omnes greges,
& deuoluebát lapidem illum ab ore illius pu-
tei, potúmque dabant pecudibus: dein redu-
cebát lapidem ſuper os putei in locum ſuum.
4 Dixitque ad eos Iayacób, Fratres mei, vn-
denam eſtis? Qui reſponderunt, De Harán
ſumus.
5 Et dixit ad eos, Noſtiſne Labán filium Na-
hhór? Qui dixerunt, Nouimus.
6 Et dixit *rurſus* ad eos, Nunquid *eſt* pax illi?
Reſponderunt, Pax: & ecce Rahhél filia eius
venit cum grege.
7 Dixitque, Ecce adhuc dies magnus, nódum
eſt tempus vt cógregetur grex: potum *ergo* da-
te ouibus, & abite, *ac* paſcite.
8 Qui reſponderunt, Non poſſumus donec
congregati fuerint omnes greges, & deuolue
rint lapidem ab ore putei, vt potum demus o-
uibus.
9 Adhuc eo loquente cũ eis, Rahhél ſuperue-
nit cũ grege patris ſui: nã illa paſcebat gregẽ.
B 10 Fuit autem, quum vidiſſet Iayacób ipſam
Rahhél filiam Labán fratris matris ſuæ, & gre
gẽ Labán fratris matris ſuæ, acceſsit Iayacób,
& deuoluit lapidem illum ab ore putei, po-
túmque dedit gregi Labán fratris matris ſuæ.
11 Et oſculatus eſt Iayacób ipſam Rahhél: leua
uitque vocem ſuam, & fleuit.
12 Iam verò renũtiauerat Iayacób ipſi Rahhél
quòd frater patris ſui eſſet, quódq; filius Rib-
cáh eſſet: at illa currens, nunciauit patri ſuo.
13 Fuit igitur, quum audiſſet Labán rumorem
de Iayacób filio ſororis ſuæ, currens ei obuiã,
amplexatus eſt eum, atq; oſculatus eſt: & de-
duxit eum in domũ ſuam. at ille narrauit ipſi
Labán omnia hæc.
14 Cui ait Labán, Profectò os meum & caro
mea es. Et habitauit cum eo menſem totum.
15 Dixitque Labán ad Iayacób, An quia frater
meus es, ſeruies mihi gratis? indica mihi quid
erit merces tua.
16 Ipſi autem Labán *erant* duæ filiæ: nomẽ ma-
ioris, Leáh: & nomen minoris, Rahhél.
17 Porrò oculi Leáh erant teneri: Rahhél verò
erat pulchra forma, & pulchra aſpectu. C
18 Dilexit autem Iayacób ipſam Rahhél, & ait,
Seruiam tibi ſeptem annos pro Rahhél filia
tua minore.
19 Reſpondit Labán, Melius eſt vt dem eam ti
bi, quàm vt dem eam viro alteri: mane mecũ.
20 Seruiuit itaque Iayacób pro Rahhél ſeptem
annos, qui viſi ſunt ei dies pauci, eo quòd di-
ligeret eam.
21 Et dixit Iayacób ad Labán, Da *mihi* vxorem
meam: quia completi ſunt dies mei, vt ingre-
diar ad eam.
22 Cógregauit ergo Labán omnes viros illius
loci, & fecit conuiuium.
23 Fuit autem, veſperi accepit Leáh filiã ſuã, &
adduxit eam ad illum, & ingreſſus eſt ad eam.
24 Deditque Labán ei Zilpáh ancillam ſuam,
nempe Leáh filiæ ſuæ ancillam.
25 Mane autem facto cognouit eſſe Leáh: & di
xit ad Labán, Quid hoc feciſti mihi? ánnó pro
Rahhél ſeruiui apud te? cur ergo decepiſti me?
26 Reſpondit Labán, Non ita fit in loco noſtro
vt detur minor ante primogenitam.
27 Exple hebdomadã huius, poſtea dabimus D
tibi etiam hanc pro ſeruitute quam ſeruies a-
pud me adhuc ſeptem annos alios.
28 Et fecit Iayacób ſic, expleuit enim hebdo-
madã illius: dein dedit ei Rahhél filiam ſuam
in vxorem.
29 Deditq; Labán Rahhél filiæ ſuæ Bilháh an-
cillam ſuam, *dedit inquam in* ancillam.
30 Ingreſſus eſt ergo etiam ad Rahhél, dilexit-
que etiam eam magis quàm Leáh: & ſeruiuit
apud eum adhuc ſeptem annos alios.
31 Videns autem Iehouáh quòd odio habere-
tur Leáh, aperuit vuluam eius: & Rahhél *erat*
ſterilis.
32 Concepit igitur Leáh, & peperit filium, vo-
cauitque nomen eius Reubén: dixit enim,
Quia vidit Iehouáh afflictionem meam: nunc
igitur diliget me vir meus.
33 Concepitque iterum, ac peperit filium, &
dixit, Quia audiuit Iehouáh quòd odio habe-
rer, dedit mihi etiam hunc. Vocauitque nomẽ
eius Simhón.
34 Et cócepit rurſum, peperitque filium: & di-
xit, Iam hac vice copulabitur vir meus mihi:
peperi enim ei tres filios. Idcirco vocauit no-
men eius Leui.
35 Rurſus quoque concepit, ac peperit filium,
& dixit, Vice hac confitebor Iehouæ. Idcirco
vocauit nomen eius Iehudáh: & deſiit parere.

CAPVT XXX.

1 Rachel conqueritur marito de infœcunditate. 4 Dat Rachel Balam in vxorem marito. 6 Dan. 8 Nephthali. 10 Zelpha ancilla Liæ concepit. 11 Gad. 13 Aſer. 15 Lia mandragorũ emit à Rachel vt ſecũ dormiat maritus, & concipit. 18 Iſſachar. 20 Zabulon. 21 Dina. 22 Dat Deus conceptum Rachel. 24 Ioſeph. 25 Petit Iacob ſe dimitti, & mercedem ſibi dari. 29 Ditauit Deus ipſum Labã propter Iacob. 32 Iacob varij coloris oues ex vnicoloribus natas mercedẽ petit. 43 Ditiſsimus Iacob.

Videns

1 VIdens autē Raħhél quòd non peperiſſet
ipſi Iayacób, inuidit ſorori ſuæ, dixitq;
ad Iayacób, Da mihi filios: ſin minus,
mortua ſum.
2 Iratus eſt itaque furor Iayacób in Raħhél, &
dixit, Nunquid pro Deo ſum, qui prohibuit
à te fructum ventris?
3 Dixit illa, Ecce ancilla mea Bilháh: ingrede
re ad eam, pariétque ſuper genua mea, & ha-
bebo filios ego quoque ex ea.
4 Dedit itaque ei Bilháh ancillā ſuam in vxo
rem: & ingreſſus eſt ad eam Iayacób.
5 Concepitque Bilháh, & peperit ipſi Iayā-
cób filium.
6 Et ait Raħhél, Iudicauit me Deus, ac etiam
exaudiuit vocem meam, deditq; mihi filium.
Idcirco vocauit nomen eius Dan.
7 Concepitque adhuc, ac peperit Bilháh an-
cilla Raħhél filium ſecundum ipſi Iayacób.
B 8 Et dixit Raħhél, Luctationibus vehementi-
bus luctata ſum cum ſorore mea, etiam præua
lui. Vocauítque nomen eius Naphthali.
9 Vidit autem Leáh quòd deſtitiſſet parere: &
accepit Zilpáh ancillam ſuam, & dedit eam
Iayacób in vxorem.
10 Peperitque Zilpáh ancilla Leáh ipſi Iaya-
cób filium.
11 Et dixit Leáh, Venit proſperitas. Et vocauit
nomen eius Gád.
12 Peperit quoque Zilpáh ancilla Leáh filium
alterum ipſi Iayacób.
13 Et dixit Leáh, Vt beata dicar: quia beatam
me dicent filiæ. Vocauítq; nomē illius Aſér.
14 Perrexit autem Reuubén in diebus meſſis
triticeæ, & reperit mandragoras in agro, attu
lítque eas ad Leáh matrē ſuā. Et dixit Raħhél
ad Leáh, Da quæſo mihi de mandragoris fi-
lij tui.
C 15 Cui illa reſpondit, Parúmne eſt *tibi quod* acce
peris virum meum, niſi etiā auferre velis man
dragoras filij mei? Et ait Raħhél, Idcirco dor-
miet tecum hac nocte pro mandragoris fi-
lij tui.
16 Quum ergo rediret Iayacób ex agro veſpe-
ri, egreſſa eſt Leáh in occurſum eius, & dixit,
Ad me ingredieris: quia mercede conduxi te
mandragoris filij mei. Et dormiuit cum ea no
cte illa.
17 Et exaudiuit Deus Leáh: quæ concepit, ac
peperit ipſi Iayacób filium quintum.
18 Dixitq; Leáh, Dedit Deus mercedē meam:
eo quòd dederim ancillam meam viro meo.
Ideo vocauit nomen eius Iſſachár.
19 Et concepit rurſum Leáh, ac peperit filium
ſextum ipſi Iayacób.
20 Dixitque Leáh, Donauit me Deus dono bo
no: hac vice habitabit mecum vir meus, quia
peperi ei ſex filios. Et vocauit nomen eius Ze
bulón.
21 Deinde peperit filiā, & vocauit nomen eius
Dináh.
D 22 Recordatus eſt autem Deus Raħhél, exau-
diuitque eam Deus, & aperuit vuluam illius.
23 Concepit itaque, ac peperit filium: dixitq;,
Suſtulit Deus opprobrium meum.
24 Vocauitque nomen eius Ioſéph, dicendo,
Addat Iehouáh mihi filium alium.
25 Fuit autē, quum peperiſſet Raħhél Ioſéph,
dixit Iayacób ad Labán, Dimitte me, vt abeā
ad locum meum & ad terram meam.
26 Da *mihi* vxores meas & liberos meos pro
quibus ſeruiui apud te: tu enim noſti ſeruitu-
tem meam quam ſeruiui tibi.
27 Et dixit ei Labán, Si nūc inueni gratiam in
oculis tuis (expertus ſum quòd benedixit mi-
hi Iehouáh propter te.)
28 Dixit inquam, Conſtitue mercedem tuam
mihi, & dabo eam.
29 Cui ait, Tu noſti qualiter ſeruierim tibi, &
quantus fuerit grex tuus mecum:
30 Nam paucum *erat* quod habebas ante me, E
& creuit vehementer: benedixitque Iehouáh
tibi ad *ingreſſum* pedis mei: nunc autem quan-
do operabor etiam ego pro domo mea?
31 Et dixit, Quid dabo tibi? Reſpōdit Iayacób,
Non dabis mihi quicquā: ſi feceris mihi iſtud,
rurſum paſcam, pecudes tuas cuſtodiam.
32 Tranſibo per omnes oues tuas hodie, remo
uēdo inde omne pecus maculis paruis reſper
ſum, & maculis latis: omne quoque pecus ru-
fum inter oues, atque reſperſum maculis la-
tis, reſperſúmque maculis paruis in capris, &
erit merces mea.
33 Et teſtificabitur de me iuſtitia mea die craſti
na, quum veneris ſuper mercedem meam, co-
ram te. quicquid non fuerit maculis paruis re
ſperſum, aut maculis latis in capris, & rurſum
in pecudibus, furto ablatum erit apud me.
34 Dixitque Labán, Ecce vtinam ſit ſecūdum
verbum tuum.
35 Abſtulit itaque eo die hircos lineis diſtin- F
ctos, & maculis magnis reſperſos, omnéſq; ca
pras punctis reſperſas, & maculis magnis: o-
mne *inquam* in quo *erat* aliquid albi, omne etiā
rufum in pecudibus, & poſuit in manu filio-
rum ſuorum.
36 Poſuit verò iter trium dierū inter ſe & Iaya-
cób: & Iayacób paſcebat pecudes Labán reſi-
duas.
37 Tulit autem ſibi Iayacób virgas populeas
virides, & amygdalinas, & *ex* caſtanea, & de- Variat Iacob gregis colorem, inſtinctu & mādato Dei, vt ſequens caput indicat.
corticauit in illis decorticationes albas, de-
nudans candorem qui *erat* in virgis.
38 Statuítq; virgas quas decorticauit, in cana-
libus, *id eſt* in adaquatoriis aquarū, ad quæ ve-
niebant pecudes vt biberent: *ſtatuit inquam* in
conſpectu pecudum, & incaleſcebant dum ve
nirent ad bibendum.
39 Incaluerúntque oues ipſæ in conſpectu vir
garum illarum, & *poſtea* pariebant ipſæ oues G
agnos & hœdos maculis reſperſos in locis vbi
colligari ſolent, & punctis paruis reſperſos, &
maculis latis.
40 Agnos autem ſeparauit Iayacób, poſuítque
facies pecudum verſus *fœtus* lineis diſtinctos,
& *verſus* omne rufum in grege Labán: & po-
ſuit ſibi greges ſeorſum, & nō poſuit eos iuxta
pecudes Labán.
41 Fuitque vt quandocunque incaleſcebāt for
tiores, poneret Iayacób virgas illas in oculis
ouium in canalibus, vt incaleſcerent ad virga
rum aſpectum.
42 Quando autem ſerotina faciebāt pecudes,
non ponebat: ac *ita* erant ſerotinæ, ipſius La-
bán: & fortiores, ipſius Iayacób.
43 Creuit itaque vir vehementiſsimè, fue-
rúntque ei oues multæ, & ancillæ, & ſerui, &
cameli, & aſini.

CAPVT

CAPVT XXXI.

1 Murmurant filij Laban, ob diuitias Iacob. 3 Iubet Deus ipſi Iacob reuerti in terram ſuam. 5 Iacob narrat beneficia Dei erga ſe. 7 Deus ſeruat Iacob, ne noceat ei Laban. 16 Iacob reuertitur in terram ſuam inſcio Laban. 19 Rachel furata patris idola. 23 Laban inſequitur Iacob. 24 Cura Dei pro Iacob, ne quid mali inferat ei Laban. 26 Obiurgat Laban ipſum Iacob. 30 Conqueritur idola ſibi eſſe ablata. 34 Rachel abſconſis idolis patris deludit ipſum. 38 Iacob fidem diligentiam & laborem ſuum declarat ipſi Laban. 44 Pactum inter Laban & Iacob.

1 ET audiuit verba filiorum Labán, dicentium, Abſtulit Iayacób quicquid *erat* patri noſtro, & ex his quæ *erant* patris noſtri, fecit omnem gloriam iſtam.
2 Vidit quoque Iayacób faciem Labán, & ecce non erat erga ipſum ſicut heri & nudiuſter tius.
3 Et *quod* dixiſſet ei Iehouáh, Reuertere ad terram patrum tuorũ, & ad cognationem tuam, & ero tecum.
4 Miſit igitur Iayacób, & euocauit Ranhél & Léah *ad ſe in* agrum ad pecudes ſuas:
5 Dixitq; eis, Video faciem patris veſtri quòd non ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius: & Deus patris mei fuit mecum.
6 Et vos noſtis quòd totis viribus meis ſeruiui patri veſtro.
7 Pater autem veſter mentitus eſt mihi, & mutauit mercedem meam decem vicibus: non tamen permiſit ei Deus vt maleſaceret mihi.
8 Si ita dicebat, Punctis paruis reſperſa, erunt merces tua: tunc pariebant omnes pecudes reſperſa paruis punctis. quòd ſi ita dicebat, Lineis diſtincta, erunt merces tua: tunc pariebát omnes pecudes lineis diſtincta.
9 Itaque abſtulit Deus gregem patris veſtri, & dedit mihi.
B 10 Fuit enim tempore quo incaleſcebát oues, leuaui oculos meos, & vidi in ſomnio, & ecce hirci aſcendebant ſuper pecudes maculis reſperſas vbi colligari ſolent, punctis paruis reſperſas, & maculis albis.
11 Tum dixit ad me Angelus Dei in ſomnio, Iayacób? Et reſpondi, Adſum.
12 Ille verò dixit, Leua nunc oculos tuos, & vide omnes hircos aſcendétes ſuper oues lineis diſtinctas, punctis paruis reſperſas, & maculis albis: vidi enim quæcunque Labán facit tibi.
Sup.28.d.18 13 Ego Deus Beth-xél, vbi vnxiſti ſtatuam, vbi vouiſti mihi votum. nunc *igitur* ſurge, egredere de terra hac, & reuertere ad terram cognationis tuæ.
14 Et reſpondit Ranhél, & Léah, & dixerũt ei, An adhuc *eſt* nobis pars & hæreditas in domo patris noſtri?
15 Nunquid non extraneæ reputatæ ſumus ab eo, vendidit enim nos *tibi*, & cóſumpſit etiam conſumendo pecuniam noſtram.
C 16 Quia omnes diuitiæ quas abſtulit Deus patri noſtro, noſtræ ſunt ac filiorum noſtrorum: nunc igitur omnia quę dixit Deus tibi, facito.
17 Surrexit Iayacób, & impoſuit filios ſuos & vxores ſuas camelis.
18 Duxitque omnes pecudes ſuas, & omnem ſubſtantiam ſuam quam acquiſierat, pecudes acquiſitionis ſuæ quas acquiſierat in Padán Arán, vt reuerteretur ad Izſnhác patrem ſuum in terram Chenayán.
19 Labán autem abierat ad tondendum oues ſuas: interim furata eſt Ranhél idola quæ *erant* patri ſuo.
20 Furatus eſt etiam Iayacób cor Labán Aramæi, eo quòd non indicauit ei quòd fugeret.
21 Fugit itaque ipſe, & omnia quæ *erant* ei: ſurrexitque, & tranſiuit flumẽ, poſuitque faciem ſuam ad montem Gilyád.
22 Et renunciatũ fuit ipſi Labán die tertia quòd fugeret Iayacób.
23 Aſſumptis itaque fratribus ſuis ſecum, perſequutus eſt eum itinere ſeptem dierũ: & aſſequutus eſt eum in monte in Gilyád.
24 Venit autem Deus ad Labán Aramæum in ſomnio nocte illa, & dixit ei, Caue tibi ne loquaris cum Iayacób à bono vſque ad malum. D
25 Aſſequutus eſt ergo Labán ipſum Iayacób: Iayacób autem fixerat tabernaculum ſuum in eo monte, & Labán *ſimiliter* fixit cum fratribus ſuis in *eodem* monte Gilyád.
26 Dixitque Labán ipſi Iayacób, Quid feciſti? furatus es enim cor meum, & abduxiſti filias meas tanquam captiuas gladio.
27 Vtquid abſcondiſti te vt fugeres, & furatus es me, nec indicaſti mihi, & dimiſiſſem te cum lætitia, & canticis, cum tympano, & cithara?
28 Et *quare* non permiſiſti mihi vt oſcularer filios meos & filias meas? nunc ſtultè egiſti faciendo *hoc*.
29 Eſt fortitudo in manu mea ad faciendũ vobis malum: ſed Deus patris veſtri nocte præterita dixit mihi, dicendo, Caue tibi ne loquaris cum Iayacób à bono vſque ad malum.
30 Nunc autem *ſi* abeundo abiiſti, quòd deſiderando deſiderabas *ire* ad domum patris tui, vt quid furatus es deos meos?
31 Et reſpódẽs Iayacób, dixit ipſi Labán, Quia timui: dixi enim *quod* fortè raperes filias tuas mihi.
32 Is apud quem inueneris deos tuos, non viuat: coram fratribus noſtris agnoſce ſiquid *eſt rerum tuarum* apud me, & cape tibi. neſciebat *autem* Iayacób quòd Ranhél furata eſſet eos.
33 Ingreſſus eſt ergo Labán tabernaculũ Iayacób & tabernaculum Léah, atque tabernaculum ambarum ancillarum: & non inuenit. egreſſus autem tabernaculum Léah, venit in tabernaculum Ranhél. E
34 Porrò Ranhél acceperat idola, & poſuerat ea in clitellis cameli, & ſedit ſuper ea: contrectauit autem Labán totum tabernaculum, & non inuenit.
35 Dixitque illa ad patrem ſuum, Ne ſit ira in oculis domini mei quòd non poſſum ſurgere à facie tua: quia conſuetudo mulierum *eſt* mihi. ſcrutatus eſt itaque, & non inuenit idola.
36 Iratus eſt ergo Iayacób, & iurgatus eſt cum Labán, loquutúſque eſt ipſe, & dixit ipſi Labán, Quænam *eſt* præuaricatio mea, quódnam peccatum meum, quòd perſequutus es me?
37 Quando contrectaſti omnem ſupellectilem meam, quid inueniſti ex omni ſupellectili domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & declarent inter nos duos.
38 Iam viginti annos fui tecum: oues tuæ & capræ tuæ non abortiuerunt: præterea arietes pecudum tuarum non comedi.

Exo. 22.c.12 39 Raptum non attuli tibi, ego pœnas luebam
F pro eo: de manu mea requirebas illud quod
furto ablatum fuerat tam diu quàm noctu.
40 *Ita* fui *ut* interdiu abſûmeret me æſtus,& ge
lu noctu:recedebátque ſomnus meus ab ocu-
lis meis.
41 Iam mihi *ſunt* viginti anni in domo tua: ſer-
uiui tibi quatuordecim annis pro duabus fi-
liabus tuis, & ſex annis pro pecudibus tuis:
mutaſti aũt mercedem meam decem vicibus.
42 Niſi Deus patris mei,Deus Abrahám, & pa
uor Iꝛſhhác affuiſſet mihi,certè nunc vacuum
dimiſiſſes me:*ſed* afflictionem meam & labo-
rem manuũ mearum vidit Deus,& increpauit
te nocte præterita.
43 Reſpõdens autem Labán,dixit ad Iaꝛacób,
Filiæ ipſæ,filiæ meæ ſunt: & filij,filij mei *ſunt*:
pecudéſque,pecudes meæ *ſunt*, imò quicquid
tu vides,meum eſt:ſed filiabus iſtis meis quid
faciam hodie,vel filiis earum quos peperérũt?
44 Nunc ergo veni,percutiamus fœdus ego &
tu,& ſit in teſtimonium inter me & te.
45 Tulit itaq; Iaꝛacób lapidem,& erexit illum
in ſtatuam.
46 Dixítque Iaꝛacób fratribus ſuis, Colligite
lapides.Et tulerunt lapides,fecerúntq; tumu-
lum:& comederũt ibi ſuper tumulum illum.
47 Vocauitq; illum Labán,Iegár ꝟSahaduthá,
& Iaꝛacób vocauit eum Galꝛéd.
G 48 Dixerat enim Labán,Tumulus iſte *ſit* teſtis
inter me & te hodie. Idcirco vocauit nomen
eius Galꝛéd.
49 Et Mitſpháh:quia dixerat,Speculetur Ieho
uáh inter me & te, quando abſcondemur al-
ter alteri,
50 Si afflixeris filias meas,& ſi acceperis vxores
præter filias meas:nemo eſt nobiſcum,*ſed* vide
quod Deus *eſt* teſtis inter me & te.
51 Adiecitque Labán ad Iaꝛacób, En tumulus
iſte,& en ſtatua quam ieci inter me & te,
52 Teſtis *ſit* tumulus iſte, teſtis quoque ſtatua
iſta quòd ego non tranſibo *eundo* ad te,& quòd
tu non trãſibis *ueniens* ad me ad tumulũ iſtum
& ſtatuam iſtam,ad malum.
53 Deus Abrahám,& dij Nanhór iudicent inter
nos, Deus *inquam* patris eorum. Iurauit itaque
Iaꝛacób per pauorem patris ſui Iꝛſhhác.
54 Immolauit quoque Iaꝛacób victimam in
monte, & inuitauit fratres ſuos vt comederẽt
panem:comederúntque panem, & pernocta-
uerunt in monte.
55 Surrexítque Labán ſummo mane, & oſcula
tus eſt filios ſuos ac filias ſuas, benedixítque
eis:abiénſque reuerſus eſt ad locũ ſuum.

CAPVT XXXII.

1 Angelorum viſione Deus confortat Iacob. 4 Iacob miſſis nuntiis petit fauorem fratris ſui Eſau. 7 Iacob diuidit ſua in turmas. 9 Orat Deum Iacob in anguſtijs, arripiens promiſsionem Dei,& indignitatem ſuam confitens. 13 Iacob mittit munera ad Eſau fratrem ſuum. 24 Iacob luctatur cum Angelo,ne pallen timeat fratrem. 28 Iacob nominatur Iſraël. 32 Iudæi neruum femoris non comedunt.

1 IAꝛacób verò abiit in viam ſuam, & occur-
rerunt ei Angeli Dei.
2 Dixítque Iaꝛacób quando vidit eos, Caſtra
Dei *ſunt* hæc.Et vocauit nomen loci illius Ma-
nhanáim.
3 Et miſit Iaꝛacób nuntios ante ſe ad ꝛEwſáu
fratrem ſuũ in terrã ꝟSeꝛhir regionis ꝶEdóm:
4 Præcepítque eis,dicendo,Sic dicetis domi-
no meo ꝛEwſáu,Sic dicit ſeruus tuus Iaꝛacób,
Apud Labán habitaui & moratus ſum vſque
ad hoc tempus.
5 Et ſunt mihi boués & aſini,pecudes,& ſerui
& ancillæ:mittóq; vt nuntiem domino meo,
vt inueniam gratiam in oculis tuis.
6 Reuerſique ſunt nuntij ad Iaꝛacób, dicẽtes, B
Venimus ad fratrem tuum,ad ꝛEwſáu, qui e-
tiam pergit in occurſum tui cum quadringen
tis viris ſecum.
7 Timuit autem Iaꝛacób valde, & anguſtiis
affectus eſt:diuiſit itaque populum qui *erat* ſe-
cum,pécudes quoque & boues & camelos in
duas turmas.
8 Dixitque,Si venerit ꝛEwſáu ad turmam v-
nam,& percuſſerit eam, tunc erit turma quæ
remanſerit,in euaſionem.
9 Et dixit Iaꝛacób, O Deus patris mei Abra- C
hám,& Deus patris mei Iꝛſhhác, ô Iehouáh,
qui dixiſti ad me, Reuertere ad terram tuam,
& ad cognationem tuam,& benefaciam tibi:
10 Inferior ſum cunctis miſericordiis & omni
veritate quam feciſti cum ſeruo tuo:quoniam
cum baculo meo tranſiui Iardén iſtum, nunc
autem habeo duas turmas.
11 Erue me quæſo de manu fratris mei,de ma-
nu ꝛEwſáu:timeo enim eum, ne fortè veniat,
& percutiat me,*atque* matrem cum filiis.
12 Et tu *quidem* dixiſti,Benefaciendo benefaciã
tibi, & ponam ſemen tuum vt arenam maris,
quæ numerari non poteſt præ multitudine.
13 Et pernoctauit ibi nocte illa, & tulit ex iis D
quæ occurrebant ad manum ſuam,munus *mit
tendum* ad ꝛEwſáu fratrem ſuum:
14 *Nempe* capras ducentas,& hircos viginti, o-
ues ducentas, & arietes viginti,
15 Camelos lactantes & pullos earum, trigin-
ta:vaccas quadraginta,& iuuencos decem, a-
ſinas viginti,& pullos decem.
16 Tradiditque in manum ſeruorum ſuorum,
ſingulos greges ſeorſum,dixítque ſeruis ſuis,
Tranſite ante me,atq; interſtitium ponite in-
ter gregem & gregem.
17 Et præcepit primo,dicendo,Si occurrerit ti-
bi ꝛEwſáu frater meus,& interrogauerit te, di
cẽdo,Cuius es? &,quò pergis?& cuius *ſunt* iſta
ante te?
18 Tunc dices, Serui tui Iaꝛacób munus eſt, E
miſſum ad dominum meum ꝛEwſáu: & en e-
tiam ipſe *eſt* poſt nos.
19 Et præcepit etiam ſecũdo,etiam tertio,cun
ctis denique pergentibus poſt illos greges,di-
cendo,Iuxta verbũ hoc loquimini ad ꝛEwſáu
quum inueneritis eum.
20 Et adiicietis,Ecce ſeruus tuus Iaꝛacób *eſt* poſt
nos.dixit enim, Placabo faciem eius munere
quod me antecedit, & poſtea videbo faciem
eius,fortè ſuſcipiet faciem meam.
21 Tranſiuit itaque munus ante eum:ipſe verò
pernoctauit nocte ipſa cum turma.
22 Conſurgens autem nocte ipſa,accepit duas F
vxores ſuas,duáſque ancillas ſuas,& vndecim
liberos ſuos, tranſiuitque vadum Iaboc.
23 Accipiens ergo eos, tranſire fecit illos, flu-
men ipſum, tranſire quoque fecit quæ erant
ſibi.
24 Relictus eſt itaque Iaꝛacób ſolus: & luctatus
eſt vir cum eo donec aſcenderet aurora.

25 Quum

25 Quum autem videret quòd non prævaleret
ei, tetigit palam femoris eius, & mouit ſe pala
femoris Iayacób quum luctaretur cum eo.
26 Dixitque, Dimitte me, quia aſcẽdit aurora.
Et dixit, Non dimittam te niſi benedixeris
mihi.
27 Et dixit ei *Angelus*, Quod eſt nomen tuum?
Reſpondit, Iayacób.
28 Ait autẽ, Non Iayacób dicetur vltra nomen
tuum, ſed Iwſraél: quia princeps fuiſti cum
G Deo, & cum hominibus prævalebis.
29 Interrogauitque Iayacób, & dixit, Indica
quæſo nomẽ tuũ. Qui reſpõdit, Vt quid inter-
rogas de nomine meo? Et benedixit ei ibidẽ.
30 Et appellauit Iayacób nomen loci illius Pe-
nuél: Quia vidi, *inquit*, Deum facie ad faciem,
& euaſit anima mea.
31 Exortúſque eſt ei ſol quum præteriiſſet Pe-
nuél, & claudicabat ſuper femur ſuum.
32 Idcirco non comedunt filij Iwſraél neruũ
contractionis qui eſt in palã femoris, vſque ad
diem hanc: quia tetigit palã femoris Iayacób,
& neruum contractionis.

CAPVT XXXIII.

1 Eſau venit obuiam fratri: cui occurrit Iacob. 4 Eſau fratrem Iacob oſculatur, placatúrque ei. 11 Eſau ſuſcipit munus fratris ſui. 20 Altare Deo ædificat Iacob.

1 PORrò eleuatis Iayacób oculis ſuis vidit, &
ecce yEwſáu veniebat, quadringentique
viri cum eo: & partitus eſt liberos cum Leáh,
& cum Rahél, & cum ambabus ancillis.
2 Poſuítque ancillas & liberos earum primo
loco: deinde Leáh ac liberos eius, poſteriores:
Rahél autem & Ioſéph poſtremos.
3 Ipſe autem tranſiuit ante eos, & inclinauit
ſeſe in terram vſque ſeptem vicibus, donec ac-
cederet vſque ad fratrem ſuum.
4 Accurrit autem yEwſáu in occurſum eius,
& amplexatus eſt eum, iactauitq; ſe ſuper col-
lum eius, atque oſculatus eſt eum, & fleuerũt.
B 5 Eleuatíſque oculis ſuis vidit vxores & libe-
ros, dixitque, Qui *ſunt* iſti? *ſuntne* tui? Qui re-
ſpondit, Liberi *ſunt* quos donauit Deus ſer-
uo tuo.
6 Acceſſerunt itaque propius ancillæ ipſæ, &
liberi earum, & incuruauerunt ſe.
7 Acceſsit quoq; Leáh cum liberis ſuis, & in-
curuauerunt ſe: & poſtea acceſsit Ioſéph &
Rahél, qui & incuruauerunt ſe.
8 Et dixit, Eſtne tua tota turma illa quam ob-
uiam habui? Reſpondit, Vt inueniam gratiam
in oculis domini mei.
9 Dixitque yEwſáu, Eſt mihi multum, frater
mi: ſit tibi quod tuum eſt.
C 10 Dixit autem Iayacób, Ne quæſo: ſi nunc in-
ueni gratiã in oculis tuis, accipe munus meũ è
manu mea: nam idcirco vidi faciem tuam, acſi
viderem faciem Angeli, & places mihi.
11 Cape quæſo benedictionem meam quæ al-
lata eſt tibi: quoniã donauit mihi Deus: ſũtq;
mihi omnia. Coëgit igitur eum, & accepit:

Benedictio pro munere & dono.

12 Aitque, Proficiſcamur, & eamus, ambulabó-
que ante te.
13 Et dixit ad eum, dominus meus nouit quòd
pueri ipſi teneri ſunt, *quod*que pecudes & bo-
ues fœtæ ſunt mihi: &, *ſi* impellãt die vno, mo
rientur omnes pecudes.
14 Tranſeat quæſo Dominus meus ante ſeruũ
ſuum: ego verò incedã pedetẽtim ad pedem
gregis qui eſt ante me, & ad pedem puerorũ,
donec veniam ad dominũ meum in Seyir.
15 Dixit ergo yEwſáu, Dimittam quæſo tecum D
de populo qui mecũ *eſt*. Et dixit, Ad quid hoc?
inueniam gratiam in oculis domini mei.
16 Reuerſus eſt itaque eo die yEwſáu per viam
ſuam in Seyir.
17 Iayacób autem profectus eſt in Suchóth,
& ædificauit ſibi domum, & gregi ſuo fecit ta
bernacula: idcirco vocauit nomen loci illius
Suchóth.
18 Venit itaque Iayacób incolumis in vrbem
Sechém quæ *erat* in terra Chenáyan, quum
veniret ipſe de Padán Arám: & manſit ante vr-
bem.
19 Et emit partem agri, in quo tetenderat ta-
bernaculum ſuum, de manu filiorũ Hamór
patris Sechém, centum agnis.
20 Statuítque illic altare: & appellauit illud,
Fortis Deus Iwſraél.

CAPVT XXXIIII.

1 Dinæ raptus. 8 Hemor petit Dinam in vxorem filio. 11 Filij Iacob doloſè petunt Sichimitas circuncidi. 20 Oratio Hemor ad populum. 25 Circunciſos Sichimitas occidunt Simeon & Leui. 30 Increpantur à Iacob patre ſuo.

1 EGreſſa eſt autem Dináh filia Leáh, quam
pepererat ipſi Iayacób vt videret filias
terræ.
2 Quam quum vidiſſet Sechém filius Ha-
mór Hiuæi principis eius regionis, tulit eã:
& concubuit cum ea, oppreſsítque eam.
3 Et adhæſit anima eius ipſi Dináh filiæ Iaya-
cób, adamauítque puellam ipſam, & loquu-
tus eſt ad cor eius puellæ.
4 Dixit autem Sechém ad Hamór patrem
ſuum, his verbis, Accipe mihi puellam hanc
in vxorem.
5 Iayacób autem audiuit quòd violaſſet Di-
náh filiam ſuam, (filij verò eius erant cum gre
ge ipſius in agro,) & ſiluit Iayacób donec ve-
nirent ipſi.
6 Egreſſus eſt itaque Hamór pater Sechém
ad Iayacób vt loqueretur cum eo.
7 Porrò filij Iayacób venerant de agro: *qui* quũ
audierunt ipſi, dolore affecti ſunt viri illi, ira-
tique ſunt valde, quòd prauitatem feciſſet in
Iwſraél, concumbendo cum filia Iayacób, &
ſic non debebat fieri.
8 Loquutus eſt ergo Hamór cum eis in hunc B
modũ, Sechém filij mei adhæſit anima cum
filia veſtra: date quæſo eam illi in vxorem.
9 Et connubia iũgite nobiſcum: filias veſtras
date nobis, & filias noſtras accipite vobis.
10 Et nobiſcũ habitate: terra enim erit coram
vobis: habitate *igitur*, & negotiamini in ea, poſ
ſidetéque eam.
11 Dixit quoque Sechém patri eius, & fratri-
bus eius, Inueniam gratiam in oculis veſtris,
& quod dixeritis mihi dabo.
12 Augete mihi valde dotem, ac donum, & da-
bo quemadmodũ dixeritis mihi, modò detis
mihi puellam ipſam in vxorem.
13 Reſponderunt autem filij Iayacób ipſi Se-
chém & ipſi Hamór patri eius in dolo, & lo-
quuti ſunt: eo quòd violaſſet Dináh ſororem
ipſorum.
14 Et dixerunt eis, Non poſſumus facere rem
iſtam,

iſtam, vt demus ſororem noſtram viro cui *eſt*
præputium: quia abominatio eſt nobis.
15 Verùm in hoc complacebimus vobis, Si fue
ritis ſimiles nobis, vt circuncidatur in vobis
omnis maſculus.
16 Tunc dabimus filias noſtras vobis, & filias
C veſtras capiemus nobis: & habitabimus vo-
biſcum, & erimus in populum vnum.
17 Quòd ſi non obedieritis nobis, vt circunci-
damini, recipiemus filiam noſtram, & rece-
demus.
18 Et placuerunt verba eorum ipſi חHamór, &
ipſi שSechém filio חHamór.
19 Neque diſtulit puer facere rem illam: quia
complacuerat ei filia Iaעacób: ipſéque *erat* ho-
norabilior præ tota domo patris ſui.
20 Venit itaq; חHamór & שSechém filius eius
ad portam vrbis ſuæ, loquutique ſunt ad viros
vrbis ſuæ, dicendo,
21 Viri iſti pacifici ſunt nobiſcum, & habitabũt
in hac regione & negotiabuntur in ea: (nam
terra ſane lata eſt locis ante eos) filias eorũ ac-
cipiemus nobis in vxores, & filias noſtras da-
bimus eis.
22 Verùm in hoc complacebunt nobis viri ha-
bitare nobiſcũ, vt ſimus populus vnus, Si cir-
cũcidatur in nobis omnis maſculus, quemad-
modum ipſi *ſunt* circuncisi.
23 Greges eorum & ſubſtantiam eorum, & o-
mnia iumenta eorum, nónne noſtra erunt? tã-
tùm complaceamus eis, & habitabũt nobiſcũ.
24 Obedierúntque חHamór & שSechém filio
eius omnes egredientes per portã vrbis illius:
& circũciderũt ſe omnis maſculus, quotquot
egrediebantur per portam ciuitatis eius.
D 25 Tertio itaq; die quum eſſent in dolore, acce
perunt duo filij Iaעacób שSimעón & Leuí fra
tres Dináh, quiſque gladiũ ſuum, venerúntq;
in vrbem ipſam confidenter, & occiderunt o-
mnem maſculum:
26 Quin & חHamór & שSechém filiũ eius oc-
ciderunt acie gladij, tulerúntque Dináh è do-
mo שSechém, & egreſſi ſunt.
27 Filij verò *alij* Iaעacób venerunt ad occiſos: &
deprædati ſunt urbem, eo quòd violauerãt ſo-
rorem ſuam.
28 Pecudes *quoque* eorum, & boues, atq; aſinos
eorũ, quæq; *erant* in vrbe, & in agro acceperũt.
29 Sed & omnem ſubſtantiam eorũ, omnéſq;
paruulos eorum, atque vxores illorũ captiuas
abduxerunt, ac prædati ſunt, & quicquid *erat*
in domo.
30 Dixit autem Iaעacób ad שSimעón & Leuí,
Turbaſtis me, vt fœtere faceretis me apud ha-
bitatores huius regionis, *nempe* Chenaעanæũ
& Perizæum, quum habeam paucos homines
mecum: congregabúntque ſe aduerſum me,
ac percutient me, & diſperdar ego & domus
mea.
31 Et reſponderunt, Nunquid tanquam ſcorto
abuti debuerunt ſorore noſtra?

CAPVT XXXV.

1 Iacob anxium iubet Deus aſcendere in Beth-el, & altare ædificare 2 Iubet Iacob auferri idola. 5 Deus terret hoſtes Iacob. 6 Venit Iacob in Beth-el. 7 Domus Dei. 8 Moritur Debora. 10 Deus rurſum nominat Iacob Iſraëlem. 12 Iterum ipſi promittitur terra Chanaan. 15 Beth-el. 16 Rachel pariens Ben-iamin, moritur. 19 Ephratha. 21 Sepulchrum Rachel. 22 Concumbit Ruben cum concubina patris ſui. 23 Filij Iacob. 27 Iacob peruenit ad Iſaac. 29 Moritur Iſaac.

1 DIxit autẽ Deus ad Iaעacób, Surge, aſcen-
de in Beth-אél, & mane ibi: fácque ibi al
tare Deo qui apparuit tibi dum fugeres *Sup. 28. c. 13*
à facie עEשáu fratris tui.
2 Tunc dixit Iaעacób familiæ ſuæ, omnibúſ-
que qui cum ipſo *erant*, Auferte deos alienos
qui *ſunt* in medio veſtri, & mundamini, ac mu-
tate veſtimenta veſtra.
3 Surgamúſq;, & aſcendamus in Beth-אél, &
faciam ibi altare Deo qui exaudiuit me in die
anguſtiæ meæ, & fuit mecum in via qua am-
bulaui.
4 Dederunt itaque ipſi Iaעacób omnes deos
alienos qui *erant* in manu ſua, inaures quoque
quæ *erant* in auribus ipſorum, & abſcondit eos
Iaעacób ſubter illam quercum quæ *erat* apud
שSechém.
5 Et profecti ſunt, fuítque terror Dei ſuper vr-
bes quæ *erant in* circuitibus eorum, & non per-
ſequuti ſunt filios Iaעacób.
6 Venit igitur Iaעacób in Luz quæ *eſt* in terra B
Chenáעan (hæc *eſt* Beth-אél:) ipſe & vniuerſus
populus qui *erat* ſecum.
7 Ædificauitque illic altare, vocauitque locũ
אEl-Beth-אél: quia ibi apparuerat ei Deus dũ *Suprà 28.*
fugeret à facie fratris ſui. *c. 13*
8 Et mortua eſt Deboráh nutrix Ribcáh, & ſe-
pulta fuit ſubter Beth-אél, ſub illa quercu: vo-
cauitque nomẽ eius Allón Bachúth. *id eſt quer-
cus fletus.*
9 Apparuit autem iterum Deus ipſi Iaעacób
quando redibat ipſe de Padán Arám, ac bene-
dixit ei:
10 Dixitque illi Deus, Nomẽ tuum *eſt* Iaעacób: *Sup. 32. f. 28*
non vocabitur nomen tuum vlterà Iaעacób, ſed
Iשraél erit nomen tuum: Vocauit ergo no-
men eius Iשraél.
11 Adiecitq; illi Deus, Ego ſum Deus omnipo-
tens, creſce & multiplicare: gens & cœtus gẽ-
tiũ erit ex te, & Reges è lũbis tuis egredietur.
12 Terrámque illam quam dédi Abrahám & C
Iצchác, tibi dabo, ſemini quoque tuo poſt te
dabo ipſam terram.
13 Et diſceſsit ab eo Deus è loco vbi loquutus
fuerat cum eo.
14 Erexit autem Iaעacób titulum in eo loco in
quo loquutus fuerat cum eo, titulum *inquam*
lapideum: & libauit ſuper illum libamen, &
fudit ſuper illum oleum.
15 Et vocauit Iaעacób nomẽ ipſius loci in quo
loquutus fuerat cum eo Deus, Beth-אél.
16 Profectiq; ſunt de Beth-אél, eráatque adhuc
fermè milliare terræ vt venirent in אEphráth,
& parturiuit Rachél, difficultatémque paſſa
eſt dum pareret:
17 Quúmque difficultatem pateretur in pariẽ-
do, dixit ei obſtetrix, Ne timeas, quia etiã iſto
tibi filius.
18 Fuit autẽ egrediẽte anima eius, (nã mortua
eſt) vocauit nomen illius Ben-אoni: at pater
eius vocauit eum Biniamín.
19 Mortua itaque eſt Rachél, & ſepulta fuit in *Infrà 48. b. 7*
via *qua itur* אEphráth: hæc eſt Beth-léhem. D
20 Et ſtatuit Iaעacób ſtatuam ad ſepulchrum
eius: ea eſt ſtatua ſepulchri Rachél víque ad
diem hanc.
21 Profectúſque eſt Iשraél, & tetendit taber-
naculum ſuum trans Migdal-עéder.
22 Fuit præterea, quum habitaret Iשraél in

Infra 49.a.4 ea regione, perrexit Reωubén, & concubuit
cum Bilháh concubina patris ſui: quod audi-
uit Iωſraxél. fuerunt autem filij Iayacób duo-
decim.
23 Filij Leáh: primogenitus Iayacób, Reωu-
bén, & ωSimyón, & Leui, & Iehudáh, & Iωſ-
ſachár, & Zebulún.
24 Filij Ranhél: Ioωſéph & Biniamín.
25 Et filij Bilháh ancillæ Ranhél: Dan, & Na-
phthali.
26 Et filij Zilpáh ancillæ Leáh: Gád & Aωſér
Iſti ſunt filij Iayacób, qui nati ſunt ei in Padán
Arám.
27 Venit itaque Iayacób ad Ixſnhác patrem
ſuum in Mamréx ciuitate Arbáy, hæc *eſt* nHe-
brón, vbi habitauit Abrahám & Ixſnhác.
28 Fuerunt autem dies Ixſnhác cẽtum & octo-
ginta anni.
29 Et obiit Ixſnhác, ac mortuus eſt, & collectus
eſt ad populos ſuos, ſenex, & ſatur dierum: &
ſepelierunt eum yEωſáu & Iayacób filii eius.

CAPVT XXXVI.

*2 Vxores Eſau. 6 Eſau habitat in mõte Seir. 7 Eſau & Iacob di-
uites. 9 Generationes Eſau patris Idumæorum. 12 Amalec.*

1 ISTæ autem ſunt generationes yEωſáu, ipſe
eſt xEdóm.
2 yEωſáu accepit vxores ſuas è filiabus Che-
náyan, yAdáh filiam xElón Hitthæi, & Aho-
libamáh filiam yAnáh filię xSibyón nHiuęi:
3 Et Boωſmáth filiam Iωſmayxél, ſororẽ Ne-
baióth.
1.Par.1.c. 4 Peperit autem yAdáh ipſi yEωſáu xEliphâz:
& Boωſmáth peperit Reyuxél.
5 At Aholibamáh peperit Ieyúωs, & Iaylám,
& Córanh. iſti filii yEωſáu qui nati ſunt ei in
terra Chenáyan.
6 Tulitq; yEωſáu vxores ſuas & filios ſuos, &
filias ſuas, & omnes animas domus ſuæ, & gre
ges ſuos, omnia quoque iumenta ſua, & o-
mnem ſubſtantiam ſuam quam acquiſierat in
terra Chenáyan: & iuit ad *aliam* terram à facie
Iayacób fratris ſui.
Supr. 33.a.6 7 Erat enim ſubſtantia eorum multa, vt non
quirent habitare pariter: neque poterat terra
peregrinationum eorũ ſuſtinere eos propter
greges eorum.
B 8 Et habitauit yEωſáu in monte ωSeyir: yE-
Ioſue 24.a.4 ωſáu eſt xEdóm.
9 Iſtæ ergo *ſunt* generationes yEωſáu patris
xEdóm in monte ωSeyir.
1.Par.1.c.35 10 Iſta *ſunt* nomina filiorum yEωſáu: xEliphâz
filius yAdáh vxoris yEωſáu, Reyuxél filius
Boωſmáth vxoris *quoque* eius.
11 Fueruntque filij xEliphâz: Themán, xO-
már, xSephó, & Gaythám, & Cenáz.
12 Porrò Thimnáy erat concubina xEliphâz
filij yEωſáu: quæ peperit ipſi xEliphâz, yAma
léc. hi *ſunt* filij yAdáh vxoris yEωſáu.
13 Iſti autem *ſunt* filij Reyuxél, Nánhath, & Zé
ranh, ωSammáh, & Mizzáh. hi fuerunt filij
Boωſmáth vxoris yEωſáu.
14 Iſti verò fuerunt filij Aholibamáh filiæ yA-
náh filiæ xSibyón vxoris yEωſáu: quæ pepe-
rit ipſi yEωſáu: Ieyúωs, & Iaylám, & Córanh.
15 Iſti *ſunt* duces filiorũ yEωſáu. Filij xEliphâz
primogeniti yEωſáu: dux Themán, dux xO-
már, dux xSephó, dux Cenáz,
16 Dux Córanh, dux Gaythán, dux yAmaléc.
iſti ſunt *inquam* duces xEliphâz in terra xE-
dóm, iſti *ſunt* filij yAdáh.
17 Iſti autẽ *ſunt* filij Reyuxél filij yEωſáu: dux
Nánhath, dux Zéranh, dux ωSamáh, dux Miz-
záh. iſti *ſunt* duces Reyuxél in terra Edóm: iſti
inquam ſunt filij Boωſmáth vxoris yEωſáu.
18 Hi verò *ſunt* filij Aholibamáh vxoris yEωſáu: C
dux Ieyuωs, dux Iaylám, dux Córanh. iſti
ſunt duces ex Aholibamáh filia yAnáh vxore
yEωſáu.
19 Hi *ſunt* filij yEωſáu, & hi duces eorum: ipſe
eſt xEdóm.
20 Iſti *autem ſunt* filij ωSeyir nHoræi, habitato-
res terræ, Lotán, & ωSobál, & xSibyón, &
yAnáh,
21 Et Diωſón, & xExſer, & Diωſân. iſti *ſunt* du-
ces Horæorum, filii ωSeyir in terra xEdóm.
22 Fueruntq; filij Lotán: nHorí, Hemám: & ſo-
ror Lotán Thimnáy.
23 Iſti autem *ſunt* filij ωSobál: yAluán, & Maná-
nhath, & yEbál, xSephó, & xOnám.
24 Et iſti *ſunt* filij xSibyón: Aiáh, & yAnáh. hic
eſt yAnáh qui adinuenit mulos in deſerto quũ
paſceret aſinos xSibyón patris ſui.
25 Iſti verò *ſunt* filij yAnáh, Diωſón, & Aholi-
bamáh filia yAnáh.
26 Et iſti *ſunt* filij Diωſân, nHédán, & xEωsbán,
& Ithrán, & Cherán.
27 Iſti *ſunt* filij xExſer: Bilhán, & Zayauán, &
yAcán.
28 Iſti *ſunt* filij Diωſân, yVys, & Arán.
29 Iſti *ſunt* duces nHoræorũ: dux Lotán, dux
ωSobál, dux xSibyón, dux yAnáh,
30 Dux Diωſón, dux xExſer, dux Diωſân. Iſti
ſunt duces nHoræorũ, in ducibus ſuis, in terra
ωSeyir.
31 Iſti verò *ſunt* Reges qui regnauerunt in terra
xEdóm antequam regnaret Rex ſuper filios
Iωſraxél. D
32 Regnauit ergo in xEdóm, Bélay filius Be-
yór: & nomen vrbis eius Dinnhábah.
33 Et mortuus eſt Bélay, regnauitq; pro eo Io-
báb filius Zéranh de Boxſráh.
34 Mortuúſque eſt Iobáb, & regnauit pro eo
nHuωſám è terra Auſtrali.
35 Mortuúſq; eſt nHuωſám, & regnauit pro eo
Hadád filius Bedád, qui percuſsit Midián in
agro Moáb: & nomen vrbis eius, yAuith.
36 Quúmque mortuus eſſet Hadád, regnauit
pro eo ωSamláh de Maωſrecáh.
37 Mortuo autem ωSamláh, regnauit pro eo
ωSaxúl, de Renhobóth fluminis.
38 Mortuus eſt & ωSaxúl, & regnauit pro eo
Bayal-nhanán filius yAchbór.
39 Mortuo autẽ Bayal-nhanán filio yAchbór,
regnauit pro eo Hadár: & nomen vrbis eius
Payu: nomen autem vxoris eius Mehetabxel
filia Matréd filiæ Me-zaháb.
40 Hæc ergo *ſunt* nomina ducum yEωſáu, per
familias ſuas, per loca ſua, ſecundum nomina
ſua: dux Timnáy, dux yAluáh, dux Iethéth,
41 Dux Aholibamáh, dux xEláh, dux Pinón,
42 Dux Cenáz, dux Themán, dux Mibxſár,
43 Dux Magdixél, dux yIrán. Iſti *ſunt* duces
xEdóm, per habitationes ſuas, in terra hęredi-
tatis eorum, ipſe *eſt* yEωſáu pater xEdóm.

CAPVT XXXVII.

*1 Iacob terram Chanaan habitat. 2 Ioſeph accuſat fratres ſuos.
4 Primum ſomnium Ioſeph. 9 Alterum ſomnium Ioſeph.
18 Fratres*

18 Fratres Ioſeph conſultant de eo occidendo. 22 Ruben eripit ipſum. 23 Ioſeph mittitur in ciſternam. 28 Iudæ conſilio venditur Iſmaëlitis. 31 Veſtis Ioſeph tincta in ſanguine hœdi fertur ad patrem. 34 Iacob luget filium Ioſeph. 36 Phutiphari Ioſeph venditur.

1 HAbitauit autem Iayacób in terra peregri
nationum patris ſui, in terra Chenáyan.
2 Hæ *ſunt* generationes Iayacób: Iooſéph quũ
eſſet natus ſeptemdecim annos, paſcebat cum
fratribus ſuis pecudes, & erat puer cum filiis
Bilháh & cum filiis Zilpáh vxorũ patris ſui:
retulitque Iooſéph infamiam eorum malam
patri ſuo.
3 Porrò Iwſraél diligebat Iooſéph præ cun-
ctis filiis ſuis, quia filius ſenectutis erat ei: fe-
citque ei tunicam polymitam.
4 Quum autem animaduerterent fratres eius
quòd eum diligeret pater ipſorum præ cũctis
fratribus eius, odio habuerunt eum, nec̨ pote-
rant alloqui eum pacificé.
B 5 Somniauit autem Iooſéph ſomnium: quod
quũ narraſſet fratribus ſuis, maiore odio eum
proſequuti ſunt.
6 Dixit enim ad eos, Audite quæſo ſomnium
iſtud quod ſomniaui,
7 En ligabamus manipulos in medio agri, &
ecce ſurrexit manipulus meus, ac etiam ſtetit,
circunſtabant quoque manipuli veſtri, & in-
curuabant ſeſe manipulo meo.
8 Cui reſponderunt fratres ipſius, Nunquid
regnando regnabis ſuper nos? an dominando
dominaberis nobis? Hinc maius odium con-
ceperunt aduerſus eum propter ſomnia eius,
& propter verba eius.
9 Somniauítque adhuc ſomnium alterum, &
narrauit illud fratribus ſuis, dicens, Ecce ſo-
mniaui ſomniũ adhuc, Et ecce ſol, & luna, &
vndecim ſtellæ incuruabant ſeſe mihi.
C 10 Et narrauit patri ſuo, & fratribus ſuis: & in-
crepauit eum pater ſuus, dixitque ei, Quid *ſibi
vult* ſomnium iſtud quod ſomniaſti? nunquid
veniendo veniemus ego & mater tua, fratréſ-
que tui, vt incuruemus nos tibi in terram [illegible]?
11 Inuiderunt ergo fratres ſui: at pater eius ob-
ſeruabat rem ipſam.
12 Abierant autem fratres eius vt paſcerent pe
cudes patris ſui in wSechém.
13 Dixitque Iwſraél ad Iooſéph, Nónne fra-
tres tui paſcunt in wSechém? veni, & mittam
te ad eos. Qui reſpondit, En adſum.
14 Et dixit ei, Vade nunc, vide pacem fratrum
tuorum, & pacem pecorum, & refer mihi rem
ipſam. Miſit itaque eum ex valle nHebrón, &
venit in wSechém.
D 15 Reperit autem eum vir, & ecce errabat in a-
gro, interrogauitq; eum vir ille dicẽdo, Quid
quæris?
16 Reſpondit, Fratres meos quæro: indica oro
mihi vbi ipſi paſcant.
17 Et dixit vir ille, Profecti ſunt hinc: audiui au
tem *eos* dicentes, Eamus in Dothán. Abiit ita-
que Iooſéph poſt fratres ſuos, & inuenit eos
in Dothán.
18 Qui quum vidiſſent eum eminus, antequam
propius acceſsiſſet ad eos, machinati ſunt con
tra eum vt interimerent eum,
19 Dixerúntque alter alteri, Ecce ſomniator il-
le venit.
20 Nũc ergo venite & occidamus illum, proii-
ciamúſq; eum in vnam è ciſternis, & dicemus,
Fera mala deuorauit eum: & videbimus quid
erunt ſomnia eius.
21 Audiens *hoc* Rewubén, conatus eſt eripere Infrà 42.e.22
eum è manu eorum, & dixit, Ne percutiamus
in anima.
22 Adiecitq; illis Rewubén, Ne effundatis ſan-
guinem, proiicite eum in ciſternam hanc quæ E
eſt in deſerto, & manum ne mittatis in eum.
Hoc *autem dicebat* vt erueret eum è manu eorũ,
& vt redderet eum patri ſuo.
23 Quúmque veniſſet Iooſéph ad fratres ſuos,
expoliauerũt eum tunica ſua, tunica polymi-
ta quæ *erat* ſuper eum.
24 Et arreptum proiecerũt eum in ciſternam:
porrò ciſterna illa *erat* vacua, *id eſt* non *erat* in ea
aqua.
25 Conſederunt autem vt comederẽt panem:
& quũ attollerẽt oculos ſuos, viderunt, & ec-
ce turba Iwſmaywelitarũ veniebat de Gilyád:
& cameli eorum portabant aromata, & reſinã
& ſtacten, euntes vt deferrent in Mixſráim.
26 Et dixit Iehudáh fratribus ſuis, Quæ vtili-
tas ſi occiderimus fratrem noſtrum, & celaue- F
rimus ſanguinem eius?
27 Agite, vẽdamus eũ Iwſmaywelitis, & manus
noſtra ne ſit in eum: quia frater noſter, & caro
noſtra eſt. & paruerunt ei fratres eius.
28 Quum ergo tranſirẽt viri *illi* Midianitę mer- Sapi. 10.c.13
catores, extraxerunt ac eduxerunt Iooſéph è Pſal. 104.
ciſterna, & vẽdiderunt illum Iwſmaywelitis il b.17
lis, viginti argenteis: qui abduxerunt Iooſéph
in Mixſráim.
29 Quum autem reuerſus eſſet Rewubén ad ci
ſternam, & amplius non *eſſet* Iooſéph in ciſter
na: ſcidit veſtimenta ſua,
30 Et reuerſus ad fratres ſuos, dixit, Puer non
eſt, & ego quò, ego *quo* ibo?
31 Acceperũt itaque tunicam Iooſéph, & iugu
lauerunt hœdum caprarum, tinxerúntque tu-
nicam illam in ſanguine.
32 Et miſerunt tunicam illam polymitam, attu Infrà 44
lerúntque ad patrem eorum, & dixerunt, Hãc f.28
inuenimus, Agnoſce nunc vtrum tunica filij G
tui ſit, an non.
33 Qui agnouit eam, dixitque, Tunica filij mei
eſt: fera mala deuorauit eum, rapiendo raptus
eſt Iooſéph.
34 Et ſcidit Iayacób veſtimenta ſua, poſuítque
ſaccum in lumbis ſuis, & luxit filiũ ſuum die-
bus multis.
35 Surrexerunt verò omnes filii eius, & omnes
filiæ eius vt conſolarentur eum, qui renuit cõ-
ſolationem accipere: & dixit, Quia deſcendã
ad filium meum lugens ad ſepulchrũ. Et fleuit
eum pater ſuus.
36 Interim Midianitæ illi vendiderunt eum in
Mixſráim, Potiphari principi Paryóh, princi-
pi laniorum.

CAPVT XXXVIII.

1 Coniugium Iudæ. 3 Her. 4 Onan. 5 Sela. 6 Her ducit vxorẽ Thamar. 7 Her moritur. 10 Onan inuidus percutitur à Domino. 11 Thamar vidua moratur apud patrem. 12 Iudas mortua vxore exit ad tondendas oues. 15 Inceſtus Iudæ cum Thamar nuru ſua. 24 Iudas nurum ſuam ſtupri accuſatam, comburi iubet: poſtea culpam agnoſcit. 27 Parit Thamar geminos. 29 Pharez. 30 Zara.

1 FVit autem eo tempore vt deſcenderet Ie-
hudáh à fratribus ſuis, & diuerteret ad vi-
rum yAdulamiten, cuius nomen erat nHiráh.

1.Parál.2.a.3 2 Viditque illic Iehudáh filiam viri Chenaעa-
næi,nomine Súaע:& accipiens eam,ingreſſus
eſt ad ipſam.
3 Quæ concepit,& peperit filium:vocauitque
nomen eius עEr.
4 Et illa concipiens rurſum,peperit filiũ: vo-
cauitque nomen eius אOnán.
5 Addidit præterea parere filium,cuius nomẽ
vocauit שSeláh:& erat in Chezib quando pe-
perit ipſa eum.
6 Accepit autem Iehudáh vxorem ipſi עEr pri
mogenito ſuo,nomine Thamár.
Numer. 26 d.19 7 Fuítque עEr primogenitus Iehudáh malus
in oculis Iehouæ:& interemit eum Iehouáh.
B 8 Dixit ergo Iehudáh ipſi אOnán, Ingredere
ad vxorem fratris tui,& affinitatem contrahe
cum ea,& ſuſcita ſemen fratri tuo.
9 Sciebat autem אOnán quòd non ſuum fu-
turum erat ſemen:vnde factum eſt, vt quãdo-
cunque ingrediebatur ad vxorem fratris ſui,
corrumperet *ſemen* ſuper terram, ne poneret
ſemen fratri ſuo.
10 Et diſplicuit in oculis Iehouę id quod facie-
bat:idcirco interfecit etiam illum.
11 Et dixit Iehudáh ad Thamár nurum ſuam,
Mane vidua in domo patris tui, donec creue-
C rit שSeláh filius meus. (Dixit enim, Ne fortè
moriatur etiam ipſe ſicut & fratres eius.) Diſ-
ceſsit itaque Thamár, & manſit in domo pa-
tris ſui.
12 Quúmque multi dies præteriſſent, mortua
eſt Bath-שúaע vxor Iehudáh:qui conſolatio-
ne accepta aſcendit ad tonſores ouium ſuarũ,
ipſe & חHiráh amicus eius, עAdulamita in
Thimnáth.
13 Renuntiatum eſt autem ipſi Thamár,his ver
bis,Ecce ſocer tuus aſcendit in Thimnáth ad
tondendum oues ſuas.
14 Illa ergo poſitis veſtibus viduitatis ſuæ à ſe,
operuit ſe velamine: celauitq; ſeſe, & manſit
in oſtio עEnáim,quod *erat* iuxta viã *qua itur in*
Thimnáth:videbat enim quòd creuiſſet שSe-
láh,&ipſa non dabatur ei in vxorem.
D 15 Vidit autem eam Iehudáh, & reputauit eam
eſſe meretricem:quia operuerat faciem ſuam.
16 Declinauit ergo ad eam è via:dixítque, Age
quæſo,ingrediar ad te.(Neſciebat enim quòd
nurus ſua eſſet.) Quæ dixit,Quid dabis mihi,
ſi ingrediaris ad me?
17 Reſpondit, Ego mittam hœdum caprarum
de pecudibus.Illa dixit,*Faciam quod uis*, ſi dede-
ris pignus donec miſeris.
18 Dixit ergo,Quod *eſt* pignus quod dem tibi?
Illa reſpondit,Sigillum tuum, & pallium tuũ,
&virga tua quę *eſt* in manu tua.Dedit ergo illi,
& ingreſſus eſt ad eam,concepítque ex eo.
E 19 Surrexit autẽ *illa*, & abiit: & abſtulit velamẽ
ſuũ à ſe,induitque ſe veſtibus viduitatis ſuæ.
20 Et miſit Iehudáh hœdum caprarũ per ma-
num amici ſui עAdulamitæ vt reciperet pi-
gnus è manu mulieris:& nõ inuenit eam.
21 Et interrogauit viros loci illius, dicendo,
Vbinam eſt meretrix illa, *quæ erat* in עEnáim
iuxta viã?Illi dixerunt, Non fuit hic meretrix.
22 Reuerſus eſt autem ad Iehudáh,& dixit,Nõ
inueni eam: & etiam viri loci dixerunt, Non
F fuit hic meretrix.
23 Et dixit Iehudáh, Accipiat ſibi, ne fortè ſi-
mus in contemptum:ecce miſi hœdum hunc:
tu autem non inueniſti eam.
24 Fuit autem,circiter tres menſes renuntiatũ
fuit ipſi Iehudáh,hũc in modum,Fornicata eſt
Thamár nurus tua, & etiam vtique eſt graui-
da ex fornicationibus.Et dixit Iehudáh, Edu-
cite eam,& comburatur.
25 Illa quum educeretur,miſit ad ſocerũ ſuum,
dicendo,De viro cuius hæc *ſunt*, ſum grauida.
Adiecitque,Agnoſce quæſo cuius *ſunt* iſthæc,
ſigillum,& pallium,&virga.
26 Agnouit ergo Iehudáh, & dixit, Iuſtior me
eſt:idcirco *enim hoc fecit*, quòd non dederim eã
שSeláh filio meo.Neque addidit *vltrà* cogno-
ſcere illam. G
27 Fuit autem tẽpore quo pariebat ipſa, (ecce Matt.1.a.3
gemini *erant* in vtero eius)
28 Fuit inquam,ea pariente,dedit manum:quã
accepit obſtetrix, ligauitque ad manum eius
coccinũ,dicendo,Iſte egreſſus eſt prior.
29 Fuit pręterea,quum retraxiſſet manũ ſuam
ecce egreſſus eſt frater eius:dixitque, Cur per-
rupiſti?ſuper te *ſit* perruptio:Et vocauit nomẽ
eius Péreץ.
30 Et poſtea egreſſus eſt frater eius ad cuius ma 1.Par.2.a.4
num *erat* coccinum: vocauitque nomen eius
Zeránh.

CAPVT XXXIX.

1 Venditur Ioſeph Phutiphari. 2 Deus eſt cum Ioſeph. 5 Deus benedicit ipſi Phutiphari propter Ioſeph. 8 Ioſeph denegat dominæ ſuæ ſtuprum. 14 Ioſeph falsò accuſatus ſtupri à domina ſua,incarceratur. 21 Miſeretur ipſius Ioſeph Deus.

1 PORrò Ioſéph deductus fuit in Mizráim,
emitque eũ Pothiphár princeps Parעóh,
princeps laniorum,vir Ægyptius,è manu Iſ-
maעelitarum qui deduxerant eum illuc.
2 Fuit autem Iehouáh cum Ioſéph, & erat vir
proſperè agens:habitabátque in domo domi-
ni ſui Ægyptij.
3 Vidit autẽ dominus eius quòd Iehouáh *eſſet*
cum eo, & omnia quæ ipſe faciebat, Iehouáh
fortunaret in manu eius.
4 Inuenit igitur Ioſéph gratiam in oculis e-
ius,& miniſtrabat ei:præfecitque eum domui
ſuæ,atque omnia quæ erant ei,tradidit in ma-
nu eius.
5 Vnde factum eſt vt ex quo præfecit eum do- B
mui ſuæ,& omnibus quæ erant ei, benedice-
ret Iehouáh domui Ægyptij propter Ioſéph:
fuitque benedictio Iehouæ in omnibus quæ
erant ei,ſiue domi ſiue ruri.
6 Reliquit igitur omnia quæ *erant* ſibi,in ma-
nu Ioſeph:neq; quicquã cum illo nouerat,niſi
panem quem ipſe comedebat. erat autem Io-
ſéph pulcher forma,& pulcher aſpectu.
7 Fuit autẽ poſthęc,leuauit vxor domini eius
oculos ſuos in Ioſéph, & dixit, Concumbe
mecum.
8 Qui renuens dixit vxori domini ſui, Ecce
dominus meus non nouit mecum quid *ſit* in
domo:quin omnia quæ erant ei, dedit in ma-
nu mea.
9 Non *eſt* maior me quiſquã in domo hac,neq;
prohibuit à me quicquã niſi te, eo quòd tu *ſis*
vxor eius:quomodo igitur facerem grãde ma
lum hoc,peccando contrà Deum?
10 Fuit autem quũ loqueretur ipſa ad Ioſéph
quotidie,& non parẽret ei vt dormiret iuxta
illam,vt eſſet cum ea:

11 Fuit

C 11 Fuit inquam, ſecundum diem hanc, vt veni-
ret domum ad faciendũ opus ſuum: nec eſſet
quiſquã ex domeſticis ibi in domo:
12 Illa apprehendit eum in veſtimento eius,
dicendo, Concumbe mecum. Reliquit autem
veſtimentum ſuum in manu eius, & aufugit,
egreſſúſque eſt foras.
13 Et fuit, quum illa vidiſſet quòd reliquiſſet ve
ſtimẽtum ſuum in manu ſua, & fugiſſet foras,
14 Vocauit domeſticos ſuos, dixítque ad eos
in hunc modum, Videte, adduxit nobis virum
ẏEbræum vt illuderet nobis: *nam* venit ad me
vt cõcumberet mecũ: & clamaui voce magna:
15 Quúmque ille audiſſet quòd eleuaſſem vocẽ
meam, & clamaſſem, reliquit veſtimẽtum ſuũ
apud me, & aufugit, egreſſúſque eſt foras.
D 16 Retinuit ergo veſtimẽtum eius apud ſe, do-
nec veniret dominus eius ad domum ſuam.
17 Quem alloquuta eſt his ferè verbis, dicẽdo,
Venit ad me ſeruus ẏEbræus quem adduxiſti
nobis vt illuderet mihi.
18 Quum verò ſuſtuliſſem vocem meam, & cla
maſſem, tum reliquit veſtimẽtum ſuum apud
me, & fugit foras.
19 Fuit autem, quũ audiſſet dominus eius ver-
ba vxoris ſuæ quæ dixerat ipſi, dicendo, Talia
fecit mihi ſeruus tuus: iratus eſt furor eius.
20 Tulit ergo herus Ioſéph ipſum, poſuítque
eum in domo carceris, *in* loco *in* quo vincti Re-
gis *erant* vincti, & fuit illic in domo carceris.
Pſal. 104 b. 18 21 Fuit autem Iehouáh cum Ioſéph, & inclina
uit ad eum miſericordiam: dedítque gratiam
illius in oculis principis domus carceris.
22 Et tradidit princeps domus carceris in ma-
nu Ioſéph omnes vinctos qui *erant* in do-
mo carceris: & quicquid faciebant illic, ipſe fa
ciebat.
23 Neq; princeps domus carceris videbat quic
quam *ex iis quæ erant* in manu eius: eo quòd Ie-
houáh eſſet cum eo, & quod ipſe faciebat, Ie-
houáh ſecundabat.

CAPVT XL.

1 Pincernæ & piſtori Pharaonis in carcere miniſtrat Ioſeph. 5 Vident ſomnia. 9 Pincernæ ſomnium, quod Ioſeph interpretatur. 16 Somnium item piſtoris exponit. 20 Conuiuium Pharaonis in natali ſuo. 23 Ingratus pincerna.

1 ACcidit autem his geſtis, vt peccarét pin
cerna regis Mizſráim, & piſtor in domi
num ſuum regem Mizſráim.
2 Iratus eſt ergo Paryóh contra ambos princi
pes ſuos, *nempe* contra principem pincernarũ,
& contra principem piſtorum.
3 Poſuítque illos in carcere domus principis
laniorum, in domo carceris, *hoc eſt* in loco in
quo Ioſéph vinctus erat.
4 Et præpoſuit princeps laniorum Ioſéph
eis, & miniſtrabat eis: fuerúntque *per* annum
in cuſtodia.
5 Et ſomniauerunt ſomnium vterque ipſorũ,
vnuſquiſque ſomnium ſuum, nocte eadem,
quiſque iuxta interpretationem ſomnij ſui,
nempe pincerna & piſtor regis Mizſráim, qui
erant vincti in domo carceris.
6 Venit itaq; ad eos Ioſéph mane, & cõtem-
platus eſt eos, & en erant dolore affecti.
7 Interrogauítque illos principes Paryóh qui
erant ſecum in cuſtodia domus domini ſui, di-
cendo, Cur facies veſtræ triſtiores *ſunt* hodie?
8 Qui reſponderunt ei, Somnium ſomniaui-
mus, & non *eſt* qui interpretetur illud. Et dixit B
ad eos Ioſéph, Nónne Dei *ſunt* interpretatio-
nes? narrate quæſo mihi.
9 Narrauit ergo princeps pincernarũ ſomniũ
ſuum ipſi Ioſéph, dixítque ei, Me ſomniante,
videre videbar vitem coram me.
10 Et in vite *erant* tres rami, & ea *erat* tanquã flo
reſcens, erumpebátque flos eius, *&* ad maturi-
tatem perduxerunt botri eius vuas.
11 Calix autem Paryóh *erat* in manu mea: acci-
piebam ergo vuas, & exprimebam eas in cali-
cem Paryóh, dabámq; calicẽ in manu Paryóh.
12 Dixítque ei Ioſéph, Hæc eſt interpretatio
eius, Tres rami, tres dies ſunt.
13 In fine triũ dierum exaltabit Paryóh caput
tuum, & reſtituet te ad locum tuum, & da-
bis calicem Paryóh in manu eius ſecundum
conſuetudinem priorem quando eras pincer-
na eius.
14 Sed memento mei apud te, quum tibi bene C
fuerit: & facias quæſo mecum miſericordiam,
vt mentionem mei facias Paryóni, & educas
me è domo hac:
15 Quia furto ablatus ſum è terra ẏEbræorũ:
neque feci hîc quicquam vt coniicerent me
in carcerem.
16 Vidit autem princeps piſtorum quòd bene
interpretatus eſſet, & dixit ad Ioſéph, Etiam
me ſomniante videre videbar tria caniſtra al-
ba ſuper caput meum,
17 Porrò in caniſtro ſuperiori *erant* ex omnibus
cibis Paryóh opere piſtorio *factis*, & aues come
debãt eos è caniſtro *quod erat* ſuper caput meũ.
18 Reſpondítque Ioſéph, & dixit, Hæc eſt in-
terpretatio eius, Tria caniſtra, tres dies ſunt:
19 In fine trium dierum auferet Paryóh caput D
tuum à te, & ſuſpẽdet te in ligno, comedéntq;
aues carnem tuam déſuper te.
20 Fuit itaq; die tertio, die quo natus fuerat Pa
ryóh, vt faceret conuiuiũ omnibus ſeruis ſuis:
& recenſuit caput principis pincernarũ, & ca-
put principis piſtorum inter ſeruos ſuos.
21 Et reſtituit principem pincernarũ ad pro-
pinationem ſuam, & dedit calicem in manu
Paryóh:
22 At principem piſtorum ſuſpẽdit, quemad-
modum interpretatus fuerat ei Ioſéph.
23 Et non eſt recordatus princeps pincernarũ
ipſius Ioſéph, ſed oblitus eſt eius.

CAPVT XLI.

1 Somnium Pharaonis de ſeptem bobus. 5 Somnium alterum de ſpicis. 9 Pincerna meminit Ioſeph apud Pharaonem. 14 Ioſeph educto è carcere Pharao narrat ſomnia ſua. 25 Exponit Ioſeph Pharaoni ſomnia, prædicens abundantiam & famem. 39 Ioſeph conſtituitur ſuper annonam. 45 Ioſeph ducit vxorem. 48 Colligit Ioſeph frumenta annorum fœcunditatis. 50 Filij Ioſeph. 51 Manaſſes. 52 Ephraim. 54 Fames in vniuerſo orbe.

1 FVit præterea, exactis duobus annis Paryóh
ſomniauit, Putabat ſe ſtare iuxta flumen.
2 Et ecce, è flumine aſcendebant ſeptem vac-
cæ pulchræ aſpectu, & pingues carne, quæ pa-
ſcebantur in carecto.
3 Ecce item ſeptem vaccæ aliæ aſcendebant
poſt eas è flumine, turpes aſpectu, & tenues
carne, quæ ſtabant iuxta vaccas illas quæ *erant*
iuxta ripam fluminis.
4 Et deuorauerunt vaccæ illæ turpes aſpectu
& tenues carne, ſeptem vaccas pulchras aſpe-
ctu & pingues. & expergefactus eſt Paryóh.

5 Rurſum dormiens ſomniauit ſecundò, Et ecce ſeptem ſpicæ aſcendebát in culmo vno pingues, & pulchræ:

6 Ecce item ſeptem ſpicæ tenues, & arefactæ Euro, oriebantur poſt eas.

7 Et deuorauerunt ſpicæ illæ tenues, ſeptem ſpicas pingues & plenas. expergefactúſque eſt Parȝóh, & ecce ſomnium *erat*.

8 Manè autem facto conſternatus eſt ſpiritus eius: mitténſque, conuocauit omnes Magos Mizſráim, & omnes ſapientes eius: narrauitq;
B Parȝóh illis ſomnium ſuum, & non erat qui interpretaretur ea ipſi Parȝóh.

9 Loquutus eſt itaque princeps pincernarum ipſi Parȝóh in hũc modum, Peccatum meum ego reduco in memoriam hodie:

10 Parȝóh iratus fuerat contra ſeruos ſuos, & coniecerat me in cuſtodiam domus principis laniorum, me & principem piſtorum.

11 Somniauímus autem ſomniũ nocte eadem ego & ipſe, ſinguli ſecundum interpretationẽ ſomnij ſui ſomniauimus.

12 Et illic *erat* nobiſcum puer ȝEbræus ſeruus principis laniorum: cui quũ narraſſemus, interpretatus eſt nobis ſomnia noſtra, ſingulis ſecundum ſomnium ſuum interpretatus eſt.

13 Acciditque, quẽadmodum interpretatus eſt nobis, ſic fuit: me reſtituit in locũ meum, illũ verò ſuſpendit.

Pſal. 104. b. 10. 14 Miſit ergo Parȝóh, & vocauit Ioſéph, & feſtinanter eduxerunt eum è carcere: totõditq; & mutauit veſtes ſuas, ac venit ad Parȝóh.

15 Et dixit Parȝóh ad Ioſéph, Somnium ſomniaui, & non eſt qui interpretetur illud: ego verò audiui de te dicere *quod* audias ſomnium interpretandum illud.

16 Et reſpõdit Ioſéph ad Parȝóh, dicẽdo, Præter me *eſt* Deus *qui* reſpondebit pacẽ Parȝónis.

17 Dixit ergo Parȝóh ad Ioſéph, Me ſomniãte putabam me ſtare iuxta ripam fluminis,

C 18 Et ecce è flumine aſcendebant ſeptem vaccę pingues carne, & pulchræ forma, quæ paſcebant in carecto.

19 Ecce item ſeptem vaccæ aliæ aſcendebant poſt eas, tenues, & turpes forma valde, & graciles carne: non vidi ſimiles in tota terra Mizſráim in turpitudine.

20 Et deuorauerunt vaccæ graciles & turpes, ſeptem vaccas priores pingues,

21 Et deuenerunt in interiora earum, neque cognitum eſt quòd veniſſent in interiora earum: nam aſpectus earum turpis *erat* quemadmodũ in principio. & expergefactus ſum.

22 Vidi etiam dum ſomniarem, & ecce ſeptem ſpicæ aſcendebant in culmo vno, plenæ & pulchræ.

23 Ecce item ſeptẽ ſpicæ paruæ, tenues, & arefactæ Euro, germinabant poſt eas.

24 Et deglutiuerunt ſpicæ tenues, ſeptem ſpicas pulchras. dixi autem Magis, & nõ fuit qui indicaret mihi.

25 Et dixit Ioſéph ad Parȝóh, Somniũ Parȝónis idem eſt: quod Deus facturus eſt, indicauit Parȝóni.

26 Septem vaccæ pulchræ, ſeptem anni ſunt: & ſeptem ſpicæ pulchræ, ſeptem *itidem* anni ſunt: ſomnium idem eſt.

D 27 Septem verò vaccæ graciles & turpes aſcẽdentes poſt illas, ſeptem anni ſunt: & ſeptem ſpicæ graciles arefactæ Euro, erunt *itidem* ſeptẽ anni famis.

28 Hoc eſt quod loquutus ſum Parȝóni: quod Deus facturus eſt, oſtendit Parȝóni.

29 Ecce ſeptem anni veniunt abundantiæ magnæ in vniuerſa terra Mizſráim.

30 Surgent autẽ ſeptem anni famis poſt eos, & tũc tradetur obliuioni omnis abũdãtia *quæ fuerat* in terra Mizſráim: & conſumet fames terrã.

31 Neque cognoſcetur *vltra* abundantia illa in terra propter famẽ ipſam *quæ erit* poſtea, quia grauiſsima erit.

32 Quòd autem iteratũ eſt ſomniũ ipſi Parȝóh duabus vicibus: *ſignificat* quòd firma ſit res à Deo, & feſtinat Deus facere eam.

33 Nunc igitur prouideat Parȝóh virum prudentem, & ſapientem, quem præficiat terræ Mizſráim.

34 Faciat Parȝóh, & cõſtituat præfectos ſuper regionẽ, & quintam partem accipiat ab incolis Mizſráim in ſeptem annis abundantiæ.

35 Et congregent omnem cibum annorũ bonorum venturorum iſtorum: & congregent frumentum ſub manu Parȝóh, *in* cibum in vrbibus, & ſeruent.

36 Et ſit cibus ille in depoſitum terræ pro ſeptem annis famis, qui erũt in terra Mizſráim, ne ſuccidatur terra fame.

37 Et placuit ſermo in oculis Parȝóh, in oculíſque ſeruorum eius. E

38 Dixit ergo Parȝóh ſeruis ſuis, Inueniemúſne ſimilem virum in quo ſit Spiritus Dei?

39 Dixitque Parȝóh ad Ioſéph, Poſteaquam notũ fecit Deus tibi totum hoc, non eſt intelligens & ſapiens ſicut tu.

40 Tu *igitur* ſis ſuper domum meam, & ad ſermonem tuum armabitur vniuerſus populus meus: tantùm ſolio maior ero te. Pſal. 104. b. 21 1. Mach. 2. f. 53. Act. 7. b. 10

41 Dixit præterea Parȝóh ad Ioſéph, En conſtitui te ſuper omnem terram Mizſráim.

42 Et detrahens Parȝóh annulum ſuum è manu ſua, poſuit illum in manu Ioſéph: induítque eum veſtibus byſsinis, & poſuit torquẽ aureá in collo eius.

43 Equitare quoque fecit eum in curru ſecũdi quem habebat: clamabant autem ante eum, Abréch, *id eſt pater tener*, & conſtituit eum ſuper omnem terram Mizſráim.

44 Adiecitque Parȝóh ipſi Ioſéph, Ego Parȝóh, & præter te non leuabit quiſquam manũ ſuam & pedem ſuum in tota terra Mizſráim. F

45 Et vocauit Parȝóh nomen Ioſéph ȝSaphenáth-Paȝneánh, *id eſt, abſconditorum interpretem*: deditq; ei Aſenáth filiã Poti-pérag principis On in vxorem. Et egreſſus eſt Ioſéph ſuper terram Mizſráim.

46 (Ioſéph autẽ trigenarius *erat* quum ſtaret coram Parȝóh Rege Mizſráim) egreſſus inquã eſt Ioſéph à facie Parȝóh, tranſiuitque per totam terram Mizſráim.

47 Et produxit terra ipſa in ſeptem annis illis ſaturitatis *frumentũ* in aceruos.

48 Cõgregauitq; omnẽ cibũ ſeptẽ annorũ qui fuerant in terra Mizſráim, & repoſuit cibũ illũ in vrbibus: cibum *inquam cuiuslibet* agri cõuexit in eam vrbem quam ambiebat *ipſe ager*.

49 Et congregauit Ioſéph frumentũ tanquã arenam maris multum valde, adeo vt deſierit numerari, quia non *erat* numerus.

Infra 46.c.20 & 48.a.5 50 Ipſi autem Ioʋſéph nati ſunt duo filij ante-
quam veniret annus famis: quos peperit ei
G Aʋſenáth filia Poti-péraɣ principis אוןOn.
51 Et appellauit Ioʋſéph nomen primogeni-
ti, Menaʋſſéh, *dicens*, Quia obliuiſci fecit me
Deus omnis laboris mei, & vniuerſæ familiæ
patris mei.
52 Nomen verò ſecũdi appellauit אEphráim,
dicens, Quia creſcere me fecit Deus in terra af-
flictionis meæ.
53 Completi ſunt igitur ſeptem anni ſaturita-
tis quæ fuit in terra Mixſráim.
Pſal.105.b.16 54 Et cœperũt ſeptem anni famis venire, quẽ-
admodum dixerat Ioʋſéph: fuitque fames in
omnibus regionibus: at in vniuerſa terra Mixſ
ráim erat panis.
55 Tandem eſuriit *etiam* tota terra Mixſráim, &
clamauit populus ad Parɣóh pro pane. Dixit
autem Parɣóh omnibus Ægyptiis, Ite ad Io-
ʋſéph, quod dixerit vobis, facietis.
56 Et fames *erat* ſuper vniuerſam faciem terrę:
aperuit igitur Ioʋſéph omnia *horrea* in qui-
bus *erat triticum*, & vendidit Ægyptiis: inualue
rat enim fames in terra Mixſráim.
57 Et omnes *habitatores* terrę veniebãt in Mixſ-
ráim vt emerent à Ioʋſéph, quia inualuerat fa
mes per totam terram.

CAPVT XLII.

1 Iacob mittit filios in Aegyptum pro alimentis emendis. 7 Agno-ſcuntur fratres à Ioſeph. 9 Tentantur ab ipſo. 17 Mittuntur in cuſtodiam. 21 Fratres Ioſeph agnoſcunt peccatum ſuum. 24 Flet Ioſeph. Simeon conijcitur in carcerem. 29 Reuertuntur ad patrem petentes Beniamin. 35 Pecunias reperiunt in ore ſaccorum. 38 Iacob renuit dare Beniamin.

Act.7.b.18 1 VIdens autem Iaɣacób quòd eſſet frumẽ
tũ in Mixſráim, dixit filiis ſuis, Vt quid
aſpicitis vos ipſos?
2 Addiditque, Ecce audiui quòd eſt frumentũ
in Mixſráim: deſcendite illuc, & emite nobis
inde, vt viuamus, & non moriamur.
3 Deſcendérunt ergo fratres Ioʋſéph decem,
vt emerent frumentum in Mixſráim.
4 At Biniamín fratrẽ Ioʋſéph non miſit Iaɣa-
cób cum fratribus ſuis: dixit enim, Ne fortè ac
cidat illi mors.
5 Et venerunt filij Iiſraɣél vt emerent in me-
dio venientium: erat enim fames in terra Che
náɣan.
6 Porrò Ioʋſéph erat dominus regionis, ipſe
erat qui vẽdebat triticum vniuerſo populo re-
gionis. Deuenerũt ergo fratres Ioʋſéph, & in-
curuauerunt ſe ei *in* faciem ſuper terram.
B 7 Et vidit Ioʋſéph fratres ſuos, agnouitq; eos,
& alienum ſe oſtendit eis, loquutúſque eſt cũ
eis dura: ac dixit eis, Vnde veniſtis? Reſponde
runt, De terra Chenáɣan ad emendum cibũ.
8 Agnouit autem Ioʋſéph fratres ſuos, ipſi ve
rò non agnouerunt eum.
9 Itaque recordatus eſt Ioʋſéph ſomniorum
quæ ſomniauerat de eis, dixítque eis, Explo-
ratores eſtis: ad videndũ nuditatem terræ ve-
niſtis.
10 Qui reſpõderunt illi, Nequaquam, domine
mi, ſed ſerui tui venerunt ad emendum cibũ.
11 Omnes nos filij eiuſdem viri ſumus: veraces
ſumus, non ſunt ſerui tui exploratores.
C 12 Quibus rurſum ait, Nequaquam: ſed veni-
ſtis ad videndum nuditatem terræ.
13 Illi dixerunt, Duodecim ſerui tui fratres ſu-
mus, filij viri eiuſdẽ in terra Chenáɣan, & ec-
ce minor *natu eſt* cum patre noſtro hodie, vnus
verò non ſupereſt.
14 Ioʋſéph verò dixit eis, Hoc eſt quod dixi vo
bis quum dicerem, Exploratores eſtis.
15 Hac re probabimini, viuit Parɣóh, ſi egreſſi
fueritis hinc niſi quũ venerit frater veſter mi-
nor huc.
16 Mittite ex vobis vnum, & accipiat fratrem
veſtrum: vos autem vincti eſtotę *interim*, & pro
babuntur verba veſtra an veritas ſit vobiſcum:
& ſi nõ, viuit Parɣóh quòd exploratores eſtis.
17 Itaque aggregauit eos in cuſtodiam tribus
diebus.
18 Dixit autem ad eos Ioʋſéph die tertio, Hoc
facite, & viuite: Deum ego timeo.
19 Si veraces eſtis, frater veſter vnus ligetur in D
domo cuſtodiæ veſtræ: vos autem ite, aſpor-
tate frumentum *ad expellendam* famem è domi-
bus veſtris.
20 Fratrem verò veſtrum minorem *natu* addu-
cetis ad me, & verificabuntur verba veſtra, &
non moriemini. Fecerunt ergo ita.
21 Et dicebat alter alteri, Verè peccauimus ad-
uerſus fratrem noſtrum: nam vidimus angu-
ſtiam animæ eius, dum deprecaretur nos, &
nõ audiuimus *eum*: idcirco venit ſuper nos an-
guſtia hæc.
22 Reſpondit autem Reʋubén eis, dicendo,
Nónne dicebam vobis hoc modo, Ne peccę-
tis in puerum, & non audiſtis? en iam ſanguis Sup.37.d.22
eius requiritur. E
23 At illi ignorabãt quòd intelligeret Ioʋſéph:
quia interpres *fuerat* inter eos.
24 Et auertit ſe ab eis, & fleuit: dein reuerſus ad
illos, loquutus eſt eis: & accepit ab eis שSim-
ɣón, ligauítque eum in oculis eorum.
25 Præcepit autem Ioʋſéph vt implerent vaſa
eorum frumẽto, & reſtituerent pecuniam eo-
rum, *pecuniam inquam* ſingulorum in ſaccũ ſuũ,
darẽntque eis eſcam pro via. & fecit eis ſic.
26 Impoſuerúntq; frumentum ſuum ſuper aſi
nos ſuos, & abierunt illinc.
27 Et aperuit vnus ſaccum ſuum vt daret pabũ
lum aſino ſuo, in hoſpitio: qui vidit pecuniam
ſuam, quæ erat in ore ſacci ſui:
28 Dixitque ad fratres ſuos, Reddita eſt pecu-
nia mea, & etiam ecce *eſt* in ſacco meo. Tũ e-
greſſum eſt cor eorũ, & obſtupuerũt, alter alte
ri dicendo, Quid hoc *eſt quod* fecit Deus nobis?
29 Tandem deuenerũt ad Iaɣacób patrẽ ſuum F
in terram Chenáɣan, renuntiauerúntque ei
omnia quæ acciderant eis, dicendo,
30 Loquutus eſt vir ille dominus regionis no
biſcum dura: & dedit nos tãquam explorato-
res terræ.
31 Et diximus illi, Veraces ſumus, nunquã fui-
mus exploratores.
32 Duodecim ſumus fratres filij patris noſtri:
vnus non extat, & minor *natu* hodie *eſt* cum pa
tre noſtro in terra Chenáɣan.
33 Et dixit ad nos vir ille dominus terræ, Hac
re cognoſcam quòd veraces ſitis, Fratrem ve-
ſtrum vnum relinquite mecum, & frumentũ
ad expellendam famem domorum veſtrarum ac-
cipite, & diſcedite.
34 Adducitéque fratrem veſtrum minimũ ad
me, vt cognoſcam quòd non ſitis explorato-
res, ſed veraces: *tum* fratrem veſtrũ dabo vobis,

& in hac terra negotiabimini.
G 35 Fuit autem, ipſis euacuantibus ſaccos ſuos, ecce vniuſcuiuſque ligatura pecuniæ ſuæ *erat* in ſacco ſuo: videntes autem ipſi & pater illorum, ligaturas pecuniarum ſuarum, timuerunt.
36 Dixitque ad eos Iaɤacób pater illorum, Me orbaſtis: Ioɔſéph non extat, nec ωSimɤón extat, & Biniamin accipietis: ſuper me reciderunt omnia hæc.
37 Dixit ergo Reɤubén ad patrem ſuũ his verbis, Duos filios meos mori facias, niſi reduxero illum ad te: da illum in manu mea, & ego reducam eum ad te.
38 Et dixit, Non deſcendet filius meus vobiſcum: nam frater eius mortuus eſt: & ipſe ſolus relictus eſt: ſi accideret illum mori in via per quam ibitis, deſcendere faceretis canitiem meam cum dolore ad ſepulchrum.

CAPVT XLIII.

1 Remittuntur fratres Ioſeph vnà cum Beniamin & muneribus. 6 Anguſtia Iacob. 16 Ioſeph iubet parari conuiuium fratribus in domo ſua. 23 Educitur è carcere Simeon. 24 Lauantur pedes fratrum Ioſeph. 27 Ioſeph interrogat fratres de patre. 30 Flet Ioſeph. 32 Fratres epulantur cum eo. Aegyptiis illicitum edere cum Hebræis.

1 PORrò fames grauis *erat* in ea regione.
2 Fuit igitur, quum finiſſent edere triticum quod attulerant ex Mixſráim, tum dixit ad eos pater eorum, Reuertimini, comparate nobis puſillum cibi.
3 Et dixit illi Iehudáh his verbis, Conteſtando conteſtatus eſt nos vir ille, dicendo, Nõ videbitis faciem meam ſine fratre veſtro vobiſcum.
4 Si *igitur* miſeris fratrem noſtrum nobiſcũ, deſcendemus, & ememus tibi cibum.
Sup. 42.d.20 B 5 Quòd ſi non miſeris, non deſcendemus: vir enim ille dixit nobis, Non videbitis faciem meam ſine fratre veſtro vobiſcum.
6 Et dixit Iωſraɤél, Quare *hoc* malo affeciſtis me, renuntiando viro illi quòd adhuc frater eſſet vobis?
7 Reſponderunt, Interrogando interrogauit vir ille de nobis, & de cognatione noſtra, dicens; An adhuc pater veſter viuit? an eſt vobis frater? Et renuntiauimus ei iuxta verba iſta. nũquid cognoſcendo cognoſcere poteramus quòd dicturus eſſet, Adducite fratrem veſtrũ?
8 Et dixit Iehudáh Iωſraɤeli patri ſuo, Mitte puerum illum mecum, tum ſurgemus & pergemus, vt viuamus, & non moriamur & nos, & tu, & paruuli noſtri.
Inf. 44.g.32 9 Ego fideiubeo pro illo, de manu mea requiras eum: niſi reduxero eum ad te, & ſtatuero eum ante te, pœnæ obnoxius ero tibi omnibus diebus.
10 Sanè niſi tardauiſſemus, certè nunc reuerſi fuiſſemus iam bis.
11 Et dixit illis Iωſraɤél pater eorũ, Si ita nunc
C *oportet*, iſtud facite: tollite de optimis fructibus terræ in vaſis veſtris, & deferte viro illi munus, puſillum reſinæ, & puſillum mellis, aromata, & ſtacten, pineas, & amygdala.
12 Pecuniam quoque duplicem accipite in manibus veſtris, & pecuniam reductã in ore ſaccorum veſtrorum referte in manu veſtra: fortè error fuit.
13 Fratrem præterea veſtrum capite, & ſurgite, reuertimini ad virum illum.
14 Deus autem omnipotens det vobis miſericordias ante virum: & remittat vobis fratrem veſtrum alium, & hunc Biniamin: ego verò quemadmodum orbatus ſum, orbatus ſum.
15 Acceperunt itaque viri illi munus illud, & duplicem pecuniam acceperunt in manu ſua, ac Biniamin: & ſurrexerunt, atque deſcenderunt in Mixſráim, ſteterúntq; coram Ioɔſéph.
16 Videns autem Ioɔſéph cum illis Biniamin, D
dixit ei qui præerat domui ſuæ, Introduc viros illos in domũ, & macta victimam, & appara: quia mecum comedent viri iſti in meridie.
17 Et fecit vir ille quemadmodum dixerat Ioɔſéph: introduxitque vir ille homines illos in domum Ioɔſéph.
18 Timuerunt autem viri illi quando introducti fuerunt in domum Ioɔſéph, & dixerunt, Propter pecuniam illam quæ repoſita fuit in ſaccis noſtris in principio, ſumus introducti: vt deuoluat ſeſe ſupra nos, & irruat in nos: & tollat nos in ſeruos, & aſinos noſtros.
19 Et acceſſerunt ad virum illum qui præerat domui Ioɔſéph, loquutique ſunt ad eum *in* oſtio domus.
20 Et dixerunt, Quæſumus domine mi, deſcẽ- Sup. 42.e.3
dendo deſcendimus in principio ad emendũ eſcam.
21 Accidit autem vt quum veniſſemus ad ho- E
ſpitium, & aperuiſſemus ſaccos noſtros, ecce pecunia vniuſcuiuſque *erat* in ore ſacci ſui, pecunia *inquam* noſtra iuxta pondus ſuum: & retulimus eam in manu noſtra.
22 Aliam præterea pecuniam attulimus in manu noſtra ad emendum eſcam: neſcimus quiſnam repoſuerit pecuniam noſtram in ſaccis noſtris.
23 Et reſpondit, Pax vobis, ne timeatis: Deus veſter & Deus patris veſtri dedit vobis theſaurum in ſaccis veſtris: pecunia veſtra peruenit ad me. Et eduxit ad eos ωSimɤón.
24 Introduxit ergo vir ille homines ipſos ad F
domũ Ioɔſéph: deditq; *illis* aquam, & lauerũt pedes ſuos, dedit quoq; pabulũ aſinis eorum.
25 Et apparauerunt munus illud interim dum veniret Ioɔſéph in meridie. audierant enim quòd illic comeſturi eſſent panem.
26 Venit ergo Ioɔſéph domum, & attulerunt ei munus quod *erat* in manu ipſorum ad domum: & incuruauerunt ſe ei in terram vſque.
27 Et interrogauit eos de ſanitate. addiditq;, Num ſanus eſt pater veſter ſenex, *de* quo dixiſtis, Viuitne adhuc?
28 Qui reſponderunt, Sanitas *eſt* ſeruo tuo patri noſtro, *&* adhuc viuit. Et incuruauerunt ſe, & adorauerunt.
29 Sublatis autem oculis ſuis, vidit Biniamín fratrem ſuum filium matris ſuæ, & dixit, Eſtne iſte frater veſter minor, de quo dixeratis mihi? Et adiecit, Deus miſereatur tui, fili mi.
30 Tum feſtinauit Ioɔſéph (quia incaleſcebãt miſerationes eius ſuper fratrẽ ſuũ) & quærebat flere: ingreſſus eſt igitur cubiculũ, & fleuit ibi.
31 Lota poſtea facie ſua, rurſum egreſſus eſt, & G
continuit ſeſe, & dixit, Apponite panem.
32 Et appoſuerunt illi ſeorſum, & illis ſeorſum, Ægyptiis quoque qui comedere ſolebãt cum eo, ſeorſum: non enim poſſunt Ægyptij comedere cum ɤEbræis panem, quia *illud* abomina-

abominatio eſt Ægyptiis.
33 Sederunt itaque coram illo, primogenitus
ſecundum primogenituram ſuam, & minor
iuxta minorem ætatem ſuam:admiratiq; ſunt
viri illi, alter ad alterum.
34 Et accepit partes à conſpectu ſuo ad illos,
& multiplicauit partem Biniamín ſupra par-
tes omnium quinque partibus: biberúntq;, &
inebriauerunt ſe cum eo.

CAPVT XLIIII.

1 Iubet Ioſeph ſcyphum ſuum poni in ſacco Beniamin. 4 Deprehenditur ſcyphus in ſacco Beniamin. 13 Ioſeph fratres furti arguit. 18 Oratio Iudæ ad Ioſeph.

1 PRæcepit autem præfecto domus ſuæ, di-
cendo, Imple ſaccos virorum iſtorum ci-
bo, quátum potuerint ferre, & repone cuiuſ-
que pecuniam in ore ſacci ſui.
2 Scyphum præterea meum, ſcyphum argen-
teum pone in ore ſacci Iunioris, & pecuniam
tritici ſui. Et fecit iuxta verbum Ioséph quod
dixerat.
3 Mane illuxit, & viri illi dimiſsi ſunt, ipſi &
aſini eorum.
4 Ipſi egreſsi erant ex vrbe, neque procul abe
rát, tunc Ioséph dixit ei qui erat ſuper domũ
ſuam, Surge, perſequere viros: quum autẽ ap-
prehenderis eos, dic ad eos, Quare reddidiſtis
malum pro bono?
5 Nónne iſte *eſt* in quo bibit dominus meus?
B iſte inquam in quo augurãdo, augurari ſolet,
tentando tentat: malè feciſtis quod feciſtis.
6 Aſſequutus ergo illos, dixit illis verba iſta.
7 Qui reſponderunt ei, Vtquid dicit dominus
meus talia? abſit à ſeruis tuis vt faciant tale.
8 Ecce pecunia quam inuenimus in ore ſacco
rum noſtrorum, retulimus ad te è terra Cha-
náan: quomodo ergo furati eſſemus è domo
domini tui argentum, vel aurum?
9 Apud quem inuenietur è ſeruis tuis, moria-
tur, & etiam nos erimus domino tuo ſerui.
10 Et dixit, Etiam nunc, prout dixiſtis ita erit:
apud quem inuentus fuerit, erit mihi ſeruus:
vos autem eritis innocentes.
C 11 Feſtinantes igitur deiecerunt vnuſquiſque
ſaccum ſuum ſuper terram: & aperuerunt ſin-
guli ſaccum ſuum.
12 Et ſcrutatus eſt: à maiore *natu* cœpit, & in mi
nore finiuit: & inuentus eſt ſcyphus in ſacco
Biniamin.
13 At illi ſciſsis veſtibus ſuis, onerauit quiſq;
aſinum ſuum, & reuerſi ſunt in ciuitatem.
14 Peruenit igitur Iehudáh & fratres eius ad
domum Ioséph (ille verò erat adhuc illic,) &
corruerunt ante ipſum ſuper terram.
15 Et dixit illis Ioséph, Quale *eſt* opus hoc
quod feciſtis? annon noſtis quòd diuinando
diuinat vir qui *eſt* ſimilis mei?
16 Et dixit Iehudáh, Quid dicemus domino
meo? quid loquemur, & quo iuſtificabimus
D nos? Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuo
rum: ecce nos ſumus ſerui domini mei, etiam
nos, etiam ille in cuius manu inuentus eſt ſcy
phus.
17 Qui reſpondit, Abſit à me vt faciam hoc: *ſed*
vir in cuius manu inuentus eſt ſcyphus, ipſe
erit mihi ſeruus: vos autem aſcendite in pace
ad patrem veſtrum.
18 Et acceſsit ad eum Iehudáh, & dixit, Queſo,
domine mi, loquatur quæſo ſeruus tuus ver-
bum in auribus domini mei, & ne iraſcatur fu
ror tuus in ſeruũ tuũ: quia ſicut tu, ſic Pharóh.
19 Dominus meus interrogauerat ſeruos ſuos, E
dicendo, Eſtne vobis pater, aut frater? *Sup. 42.c.13*
20 Tunc reſpondimus domino meo, Eſt nobis
pater ſenex, & puer ſenectutum paruus, cuius
frater mortuus eſt, & *ita* remanſit ſolus matri
ſuæ, quem pater ſuus diligit.
21 Et dixiſti ſeruis tuis, Adducite eum ad me,
& ponam oculum meum ſuper eum.
22 Diximus verò domino meo, Nõ poteſt puer
relinquere patrem ſuum: nam ſi reliquerit pa-
trem ſuum, morietur.
23 Et dixiſti ſeruis tuis, Niſi deſcẽdat frater ve-
ſter minor vobiſcum, ne addatis videre fa- *Sup. 43.a.3.5*
ciem meam. F
24 Fuit igitur, quando aſcendimus ad ſeruum
tuum patrem meum, & narrauimus ei verba
domini mei.
25 Tunc dixit pater noſter, Reuertimini, emi-
te nobis puſillum alimenti.
26 Et reſpondimus, Non poſſumus deſcẽdere:
ſi *uero* fuerit frater noſter minor nobiſcum, de-
ſcendemus: nã non poſſemus videre faciẽ viri,
fratre noſtro minimo non exiſtente nobiſcũ.
27 Et dixit ſeruus tuus pater meus nobis, Vos
noſtis quòd duos *tantum* peperit mihi vxor *Supr. 37.f.38*
mea.
28 Et egreſſus vnus eſt à me, de quo dixi, Profe
ctò rapiendo raptus eſt: neq; vidi eũ hactenus.
29 Quòd ſi tuleritis etiam hunc à facie mea, &
acciderit ei mors, tunc deducetis canitiẽ meã
cum afflictione ad ſepulchrum.
30 Tunc ergo quum venero ad ſeruum tuũ pa G
trem meum: & puer non fuerit nobiſcum, (&
anima eius ligata eſt cum anima ipſius)
31 Accidet tum, quum viderit ipſe quòd non
aderit puer, morietur: & deducent ſerui tui ca
nitiem ſerui tui patris noſtri cum dolore ad
ſepulchrum.
32 Seruus enim tuus fideiuſsit pro puero apud *Supr. 43.b.9*
patrem meum, dicẽdo, Si non reduxero eum
ad te, tunc obnoxius ero pœnæ patri meo o-
mnibus diebus.
33 Nunc ergo remaneat queſo ſeruus tuus pro
puero, ſeruus domino meo, & puer aſcendat
cum fratribus ſuis.
34 Quomodo enim aſcẽdam ad patrẽ meum,
& puer non ſit mecum? Ne fortè videam affli-
ctionem quæ inueniet patrem meum.

CAPVT XLV.

1 Ioſeph ſe fratribus agnoſcendũ præbet. 5 Conſolatur eos. 8 Voluntate Dei miſſus Ioſeph in Aegyptum, præficitur Aegypto, & patrẽ acceſſit. 15 Oſculatur fratres ſuos flens. 16 Præcipit Pharao Iacob adduci in Aegyptum. 21 Ioſeph dat dona fratribus. 24 Ad charitatem hortatur eos. 26 Nuntiatur Iacob Ioſeph filium viuere.

1 NOn potuit autem Ioséph *ultra* cõtine-
re ſeſe, omnibus ſibi aſtãtibus, quin cla-
maret, Educite omnem virum à me. Et nõ re-
manſit quiſquam cum eo, dum ſe agnoſcendũ
præbuit Ioséph fratribus ſuis.
2 Deditq; vocem ſuam cum fletu: & audierunt
hoc Aegyptij, audiuit etiam domus Pharóh.
3 Et dixit Ioséph fratribus ſuis, Ego ſum Io-
séph, adhúcne viuit pater meus? Neque po-
tuerunt fratres eius reſpondere ei, quia territi
erant à facie eius.
4 Dixit ergo Ioséph fratribus ſuis, Accedite
quæſo

quæſo ad me. Qui acceſſerunt. Et dixit, Ego
Act. 7.b.13 ſum Ioʋſéph frater veſter quem vendidiſtis
B in Mixſráim.
5 Nũc igitur, ne dolore afficiamini, neque ſit
ira in oculis veſtris quòd vẽdideritis me huc:
quia propter vitam miſit me Deus ante vos.
Infrà 50.d.20 6 Iam enim duo anni fuerunt famis in medio
terræ: & adhuc quinq; anni ſuperſunt in qui-
bus non erit aratio & meſſis.
7 Miſitque me Deus ante vos vt ponerem vo
bis reliquias in terra, vtque præberem vitam
vobis in liberationem magnam.
C 8 Nunc itaque non vos miſiſtis me huc, ſed
Deus, qui & poſuit me in patrem ipſi Parɣóh,
& in dominum vniuerſæ familiæ eius, & do-
minatorem in tota terra Mixſráim.
9 Feſtinate, & aſcendite ad patrem meum, &
dicite ei, Sic dicit filius tuus Ioʋſéph, Poſuit
me Deus in dominũ totius Mixſráim, deſcen-
de ad me, ne ſubſiſtas.
10 Et habitabis in terra Góʋſen: eriſque pro-
pinquius mihi, tu & filij tui, & filij filiorũ tuo-
rum, greges tui, & boues tui, & quicquid *eſt*
tibi.
D 11 Et alam te ibi, (quia adhuc quinque anni fa-
mis *ſunt*) ne fortè inopia conficiaris tu, & do-
mus tua, & quicquid *eſt* tibi.
12 Et ecce, oculi veſtri vident, oculi quoque fra
tris mei Biniamin quòd os meum loquitur ad
vos.
13 Porrò enũtiabitis patri meo omnẽ gloriam
meam in Mixſráim, & quæcunque vidiſtis: fe-
ſtinate ergo, & adducite patrem meum huc.
14 Et iactauit ſe ſuper collum Biniamin fratris
ſui, fleuitque: Biniamin quoque fleuit ſuper
collum illius.
15 Et oſculatus eſt omnes fratres ſuos, fleuitq;
ſuper eos, & poſtea loquuti ſunt fratres eius
cum eo.
E 16 Et fama illa audita eſt in domo Parɣóh, di-
centes, Venerũt fratres Ioʋſéph. Et placuit in
oculis Parɣóh, & in oculis ſeruorum eius.
17 Dixitque Parɣóh ad Ioʋſéph, Dic fratribus
tuis, Hoc facite, onerate iumenta veſtra, & ite,
regredimini in terram Chenáɣan:
18 Et tollite patrem veſtrum, atque familias ve
ſtras, & venite ad me: & dabo vobis bonũ ter-
ræ Mixſráim, comedetiſq; pinguedinẽ terræ.
19 Tu autem iuſſus es, Hoc facite, capite vobis
de terra Mixſráim currus pro paruulis, & vxo
ribus veſtris: & accipite patrem veſtrum ac ve
nite.
F 20 Neque oculus veſter parcat ſupellectili ve-
ſtræ: quia bonum vniuerſæ terræ Mixſráim ve
ſtrum erit.
21 Fecerunt autem ſic filij Iʋſraℵél: deditq; eis
Ioʋſéph currus iuxta mandatum Parɣóh: de-
dit quoque eis eſcam pro itinere.
22 Omnibus ipſis dedit, vnicuique mutatorias
veſtes: at ipſi Biniamin dedit trecentos argen
teos, & quinque mutatorias veſtes.
23 Patri autem ſuo miſit tantundem, & decem
aſinos ferentes ex optimo bono Mixſráim, &
decem aſinas ferentes frumentum & panem,
& eſcam patri ſuo, pro itinere.
G 24 Dimiſitque fratres ſuos, & abierunt, quibus
dixerat, Ne tumultuemini in via.
25 Aſcenderunt itaque ex Mixſráim, & vene-
runt in terrã Chenáɣan ad Iaɣacób patrẽ ſuũ.

26 Et renuntiauerunt ei, dicendo, Adhuc Io-
ʋſéph viuit: quin ipſe dominatur in vniuerſa
terra Mixſráim. Et debilitatum fuit cor eius,
quia non credebat eis.
27 Narrauerunt ei omnia verba Ioʋſéph, quæ
loquutus fuerat illis: cernénſque currus quos
miſerat Ioʋſéph ad deportandum eum, reui-
xit ſpiritus Iaɣacób patris eorum.
28 Dixitq; Iʋſraℵél, Sufficit, adhuc filius meus
viuit: ibo, & videbo eum antequam moriar.

CAPVT XLVI.

1 Profectio Iacob in Aegyptum. 3 Deus conſolatur Iacob, & promiſsiones renocat. 7 Filij Iacob. 27 Septuaginta homines ingreſſi Aegyptum cum Iacob. 29 Ioſeph occurrens patri oſculatur ipſum. 34 Paſtores abominantur Aegyptij.

1 PRofectúſque eſt Iʋſraℵél, & quicquid *erat*
illi, & venit in Beℵer-ʋſébaɣ, ſacrifica-
uitque ſacrificia Deo patris ſui Ixſnhác.
2 Loquutúſque eſt Deus ad Iʋſraℵél in viſio-
nibus noctis, & dixit, Iaɣacób, Iaɣacób? Qui
reſpondit, Ecce adſum.
3 Et dixit, Ego ſum Deus, Deus patris tui: ne
metuas deſcendere in Mixſráim: quia in gen-
tem magnam ponam te ibi.
4 Ego deſcendam tecum in Mixſráim, & ego
aſcendere faciam te etiam aſcendendo: & Io-
ʋſéph ponet manum ſuam ſuper oculos tuos.
5 Surrexit ergo Iaɣacób de Beℵer-ʋſébaɣ, tu-
lerúntq; filij Iʋſraℵél Iaɣacób patrem ſuum, Act. 7.b.13
& paruulos ſuos, atque vxores ſuas, in curri-
bus quos miſerat Parɣóh ad ferendum eum.
6 Tulerúntq; greges ſuos, & ſubſtantiam ſuã
quam acquiſierãt in terra Chenáɣan, deuene- Ioſue 24.a.4
rúntque in Mixſráim, Iaɣacób, & omne ſemẽ Pſ. 104.b.23
eius ſecum, Eſa. 52.a.4
7 Filios ſuos, & filios filiorum ſuorum ſecum,
filias ſuas, & filias filiorum ſuorum, atq; vni-
uerſum ſemen ſuũ deduxit ſecũ in Mixſráim.
8 Et hæc ſunt nomina filiorum Iʋſraℵél, qui B
ingreſſi ſunt in Mixſráim, Iaɣacób, & filij eius. Exo. 1.a.2.6.
Primogenitus Iaɣacób, Reℵubén. c.14
9 Filij autẽ Reℵubén, nHanóch, & Phallℵú, Num. 26.a.5
& nHexſrón, & Charmí. 1. Para. 5.a.1,
10 Filij verò ʋSimɣón, Iemuℵél, & Iamín, & & 3
ℵOhad, & Iachín, & xSónhar, & ʋSaℵúl fi- 1. Par. 4.a.2
lius Chenaɣanitidis. 1. Para. 6.a.1
11 Porrò filij Leui, Gerʋſón, Cehâth, & Merarí. Suprà 38.a.3
12 Filij autem Iehudáh, ɣEr, & ℵOnán, & ʋSe 1. Para. 2.a.3.
láh, & Péreɣs, & Zéranh. ſed mortuus erat & 4.d.24
ɣEr, & ℵOnán in terra Chenáɣan. Fuerúntq;
filij Péreɣs, nHexſrón, & nHamúl.
13 Filij verò Iʋſſachár, Tholáɣ, & Puuáh, & 1. Para. 7.a.1
Iob, & ʋSimrón.
14 Et filij Zebulún, ʋSéred, & ℵElón, & Ianh-
leℵél.
15 Iſti ſunt filij Leáh, quos peperit ipſi Iaɣacób
in Padán Arám, & Dináh filiam eius. omnes
animæ filiorum & filiarum eius fuerunt tri-
ginta & tres.
16 Filij autem Gad: xSiphión, & nHaggí, ʋSu-
ní, & ℵExſbón, ɣEri, Arodí, & Arℵelí.
17 Filij verò Aʋſér, Imnáh, & Iʋſuáh, & Iʋſuí, 1. Par. 7.f.30
& Beriɣáh, & ʋSéranh ſoror eorum. porrò fi-
lij Beriɣáh, nHéber, & Malchiℵél.
18 Iſti *ſunt* filij Zilpáh quam dedit Labán Leáh
filiæ ſuæ: & peperit iſtos ipſi Iaɣacób, ſedecim
animas.
19 Filij Ranhél vxoris Iaɣacób: Ioʋſéph & Bin C
iamin.

Supra 41. f.50 20 Et nati ſunt ipſi Ioꝏſéph in terra Mizſráim,
quos peperit ei Aꝏſenáth filia Poti-péraɣ
principis אוOn:Menaꝏſſéh,& אEphráim.
1.Para.7.b.6 & 8.a.1 21 Porrò filij Biniamín, Bélaɣ, & Bécher, &
Aꝏsbél, Gerá, & Naɣamán, Enhí, & Roꝏs,
Muppím,& הHuppím,& Arde.
22 Iſti *ſunt* filij Ranhél qui nati ſunt ipſi Iaɣa-
cób:omnes animæ,quatuordecim.
23 Et filij Dan, הHuꝏſím,
24 Filij autem Naphthalí, Ianhzſeél,& Guní,
& Iézſer,& שSillém.
25 Iſti *ſunt* filij Bilháh, quam dedit Labán ipſi
Ranhél filiæ ſuæ:& peperit iſtos ipſi Iaɣacób:
omnes animæ, ſeptem.
26 Omnes animæ *quæ* venerunt cum Iaɣacób
in Mizſráim,quæ egreſſę ſunt de femore eius,
pręter vxores filiorum Iaɣacób,omnes *inquam*
animæ *erant* ſexaginta ſex.
27 Porrò filij Ioꝏſéph qui nati ſunt ei in Mizſ-
ráim,animæ duæ.Omnes *igitur* animę domus
Deu.10.d.22 Iaɣacób quę ingreſſę ſunt in Mizſráim, *fuerunt*
ſeptuaginta.
28 Præmiſit autē Iehudáh ante ſe ad Ioꝏſéph
ad præparandum ante ſe in Góꝏſen, deuene-
runt ergo in terram Góꝏſen.
D 29 Iunxit autem Ioꝏſéph currum ſuum, & a-
ſcendit in occurſum Iꝏſraél patris ſui in
Góꝏſen,& viſus eſt ei:iactauit autem ſe ſuper
collum eius, & fleuit ſuper collum eius ali-
quantiſper.
30 Et dixit Iꝏſraél ipſi Ioꝏſéph, Moriar mo-
dò,poſteaquam ego vidi faciem tuam: adhuc
enim tu viuis.
31 Dixitque Ioꝏſéph fratribus ſuis, & domui
patris ſui, Aſcendam, & renuntiabo Parɣóh,
dicámque illi, Fratres mei, & domus patris
mei,qui *erant* in terra Chenáɣā, venerūt ad me.
32 Illi autē homines paſtores *ſunt* ouium, nam
homines pecuarij ſunt: greges quoq; ſuos,&
arméta ſua,& quicquid habebant,adduxerūt.
33 Quum autem vocauerit vos Parɣóh, & dixe
rit, Quæ *ſunt* opera veſtra?
34 Tū diceris,Homines pecuarij fuerunt ſerui
tui à pueritia noſtra vſque nunc, & nos,& pa-
tres noſtri. vt habitetis in terra Góꝏſen: quia
abominatio Ægyptiis *eſt* omnis paſtor ouiū.

CAPVT XLVII.

1 Ioſeph nuntiat Pharaoni aduentum patris, & fratres introducit. 6 Iacob introductus interrogatur à Pharaone. 11 Ipſi Iacob datur terra Geſſen. 13 Ioſeph pro pecunia, & pecoribus, & terra dat frumentum. 22 Sacerdotibus victus à Rege datur. 23 Homines pro victu ſe in ſeruos tradunt. 30 Iacob vult ſepeliri cum Patribus.

1 VEnit ergo Ioꝏſéph, & renuntiauit Pa-
rɣóh,dixítq;,Pater meus & fratres mei,
pecudes quoque eorum, & armenta eorum,
& omnia quæ *erant* eis, venerunt *huc* è terra
Chenáɣan:& ecce ſunt in terra Góꝏſen.
2 Et de extremis fratribus ſuis cepit quinque
viros,quos ſtatuit ante Parɣóh.
3 Et dixit Parɣóh fratribus illius, Quæ *ſunt* o-
pera veſtra? Qui reſponderunt Parɣóni, Paſto
res ouium *ſunt* ſerui tui, etiam nos, etiam pa-
tres noſtri.
4 Dixerúntque Parɣoni, Vt peregrinemur in
terra iſta venimus:quia non *eſt* paſtus pecudi-
bus quæ *ſunt* ſeruis tuis: grauis enim fames *eſt*
in terra Chenáɣan:nunc igitur habitent quæ-
ſo ſerui tui in terra Góꝏſen.
B 5 Et loquutus eſt Parɣóh ipſi Ioꝏſéph, dicen-
do,Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.
6 Terra Mizſráim coram te eſt:in optimo hu-
ius regionis habitare fac patrem tuum & fra-
tres tuos, habitent in terra Góꝏſen. & ſi co-
gnoueris quòd ſint inter eos viri robuſti, po-
nes eos principes ſuper ea quæ *ſunt* mihi.
7 Introduxit quoq; Ioꝏſéph Iaɣacób patrem
ſuum,& ſtatuit eum coram Parɣóh, & ſaluta-
uit Iaɣacób ipſum Parɣóh.
8 Tum dixit Parɣóh ad Iaɣacób, Quot ſunt
dies annorum vitæ tuæ?
9 Dixit autem Iaɣacób Parɣoni, Dies anno-
rum peregrinationis meæ *ſunt* centum & tri-
ginta anni, parui & mali fuerunt dies anno-
rum vitæ meæ, nec attigerunt dies annorum
vitæ patrum meorum in diebus peregrina-
tionum ſuarum.
10 Et ſalutauit Iaɣacób ipſum Parɣóh, & egreſ C
ſus eſt à conſpectu Parɣóh.
11 Statuit igitur Ioꝏſéph habitationem patri
ſuo & fratribus ſuis, dedítque eis poſſeſſio-
nem in terra Mizſráim in optimo regionis in
terra Raɣmeꝏſéꝏs, quemadmodum præce-
perat Parɣóh.
12 Et alebat Ioꝏſéph patrem ſuum, & fratres
ſuos, & omnem domum patris ſui pane, vſq;
ad os paruuli.
13 Et panis non *erat* in tota terra: grauis enim
fames *erat* admodū, & defecit terra Mizſráim,
& terra Chenáɣan præ fame.
14 Collegit autē Ioꝏſéph omnem pecuniam
quæ inuenta eſt in terra Mizſráim, & in terra
Chenáɣan pro alimento quod ipſi emebant:
& intulit Ioꝏſéph pecuniā in domū Parɣóh.
15 Quúmque conſumpta eſſet pecunia è terra
Mizſráim,& è terra Chenáɣan, venit tota Mi-
zſráim ad Ioꝏſéph, dicendo, Da nobis panem:
cur enim moriemur coram te, quum defece-
rit pecunia?
16 Et dixit Ioꝏſéph, Date pecora veſtra, & da- D
bo vobis *panem* pro pecoribus veſtris, ſi defi-
ciat pecunia.
17 Adduxerunt igitur pecora ſua ad Ioꝏſéph,
& dedit eis Ioꝏſeph alimentum pro equis, &
pro pecore, & pro armento boum, & pro aſi-
nis: & ſuſtentauit eos pane pro omnibus pe-
coribus illorum anno ipſo.
18 Exacto autem illo anno, venerunt ad eum
anno ſecundo, & dixerunt ei, Non abſconde-
mus à domino meo quòd verè conſumptum
eſt argentum, & grex iumentorum *eſt* apud
dominū meum:non remanſit coram domino
meo præterquā corpus noſtrū,& terra noſtra.
19 Quare moriemur ante oculos tuos, etiam
nos, etiam terra noſtra? eme nos & terram no
ſtram pro pane, erimúſque nos & terra noſtra
ſerui Parɣóh,& da ſemen, vt viuamus, & non
moriamur,& terra non deſoletur.
20 Emit ergo Ioꝏſéph omnem terrā Mizſráim E
ipſi Parɣóh: vendiderunt enim Ægyptij quiſ-
que agrum ſuum, eo quòd inualuiſſet ſuper
eos fames,factáque eſt terra Parɣoni.
21 Populum verò tranſire fecit ad vrbes ab *una*
extremitate termini Mizſráim vſque ad extre
mitatem eius.
22 Tantummodo terram ſacerdotū non emit:
quoniā portio ſacerdotibus *erat* à Parɣone: &
comedebāt portionem ſuam quam dabat eis
Parɣóh:idcirco non vendiderunt terrā ſuam.
Et

23 Et dixit Ioωſéph populo, Ecce emi vos hodie, & terram veſtram ipſi Parγóh: en vobis ſemen, ſeminate ergo illam.

F 24 Et erit è frugibus, dabitis quintam partem ipſi Parγóh: quatuor autem partes erunt vobis pro ſemente agri, & pro cibo veſtro, eorúmque qui ſunt in domibus veſtris, & vt comedant paruuli veſtri.

25 Tum dixerunt, Viuificaſti nos: inueniamus gratiam in oculis domini mei, & erimus ſerui Parγóh.

26 Et poſuit ipſum Ioωſéph in ſtatutum vſque ad diem hanc ſuper terram Mixſráim ipſi Parγóh ad quintam *partem*: duntaxat terra ſacerdotum ſolummodo non fuit Parγoni.

27 Habitauit igitur Iωſraϰél in terra Mixſráim, in terra Góωſen: & poſſeſsiones habuerunt in ea: auctíque ſunt, & multiplicati ſunt plurimúm.

28 Vixit autem Iaγacób in terra Mixſráim, ſeptemdecim annos: fuerúntq; dies Iaγacób *&* anni vitę eius, cẽtum quadraginta ſeptẽ anni.

G 29 Et appropinquauerunt dies Iωſraϰél vt moreretur, vocauitque filium ſuum Ioωſéph, & dixit ei, Si nunc inueni gratiam in oculis tuis, pone quæſo manum tuam ſub femore meo:
Supr. 24.a.2 & facies mecum miſericordiam & veritatem, Ne quæſo ſepelias me in Mixſráim.

Infrà 50.d.5 30 Quum dormiero cum Patribus meis, tolles me ex Mixſráim, & ſepelies me in ſepulchro eorum. Dixit ergo *ille*, Ego faciam ſecundum verbum tuum.

31 Et dixit, Iura mihi. Et iurauit ei, & incuruauit ſe Iωſraϰél ad caput lecti.

CAPVT XLVIII.

1 Ioſeph patrẽ ægrotantẽ viſitat cum filijs. 5 Iacob adoptat ſibi Ephraim & Manaſſe. 8 Iacob filijs Ioſeph benedicit. 21 Prædicit Iacob liberationem filiorum ſuorum.

1 ET fuit poſthæc, dictum fuit ipſi Ioωſéph, Ecce pater tuus ægrotat: tulitque duos filios ſuos ſecum, Menaωſſéh & ϰEphráim.

2 Renũtiatũ eſt autem ipſi Iaγacób tale nuntium, Ecce filius tuus Ioωſéph venit ad te. Et confortatus eſt Iωſraϰél, & ſedit ſuper lectũ.

3 Dixitq; Iaγacób ad Ioωſéph, Deus omnipotens viſus eſt mihi in Luz in terra Chenáγan:
Supr. 28.c.13 & benedixit mihi;

4 Dixitque mihi, Ecce ego creſcere facio te, & multiplicabo te, dabóque te in cœtum populorum: dabo quoq; terram hanc ſemini tuo poſt te in hæreditatem perpetuam.

Sup. 41.f.50 5 Nunc ergo duo filij tui qui nati ſunt tibi in terra Mixſráim antequam venirem ad te in
Ioſue 13.b.7, & d. 19.26, 27.d.1 Mixſráim, mei ſunt, ϰEphráim & Menaωſſéh, ſicut Reϰubén & Simωón erunt mei.

6 Liberi autem tui quos genuiſti poſt eos, tui
B. erunt: de nomine fratrum ſuorum vocabũtur in poſſeſsionibus ſuis.

Supr. 35.c.19 7 Equidem quum venirem ex Padán Arám, mortua eſt mihi Raηhél in terra Chenáγan; in ipſo itinere, quum adhuc eſſet milliare terræ, vt venirent in Ephráth: & ſepeliui eam illic in via Ephráth. ipſa *eſt* Beth-léhem.

8 Et vidit Iωſraϰél filios Ioωſéph, & dixit, Cuius *ſunt* iſti?

9 Qui reſpondit patri ſuo, Filij mei ſunt quos dedit mihi Deus hic. Et dixit, Admoue eos quæſo mihi, & benedicam eis.

10 (Oculi autem Iωſraϰél graues erant præ ſenio, nec poterat videre) & accedere fecit eos ad illum, oſculatúſq; eſt illos, & amplexatus.

11 Et dixit Iωſraϰél ipſi Ioωſéph, Videre faciem tuam non putabam: & ecce videre fecit me Deus etiam ſemen tuum.

12 Eduxit itaque Ioωſéph eos è genibus ſuis; & incuruauit ſe in faciem ſuper terram.

13 Tulit autem Ioωſéph ambos, ϰEphráim à dextera ſuá, *quem poſuit* ad ſiniſtram Iωſraϰél: C
& Menaωſſéh in ſiniſtra ſua, ad dexteram Iωſraϰél: & accedere fecit *illos* ad eum.

14 Extendẽs autem Iωſraϰél dexteram ſuam, poſuit ſuper caput ϰEphráim qui erat minor *natu*: ſiniſtram verò ſuá ſuper caput Menaωſſéh: intelligere fecit manus ſuas, quanuis Menaωſſéh eſſet primogenitus.

15 Et benedixit ipſi Ioωſéph, & dixit, Deus in Heb.11.d.21
cuius conſpectu ambulauerunt patres mei Abrahám & Ixηhác, Deus *inquam* qui pauit me à tempore meo vſque ad diem hanc.

16 Angelus ille qui eripuit me ab omni malo, Supr.31.d.29
benedicat pueris iſtis: & vocetur in eis nomẽ meum, & nomen Patrum meorum Abrahám & Ixηhác, & multiplicẽtur plurimùm in medio terræ.

17 Videns autem Ioωſéph quòd poneret pater D
ſuus manum dexteram ſuam ſuper caput ϰEphráim, diſplicuit in oculis eius: & apprehendit manum patris ſui, vt transferret eam à capite ϰEphráim ſuper caput Menaωſſéh.

18 Dixitq; Ioωſéph patri ſuo, Nõ ſic, pater mi: nam iſte eſt primogenitus: pone dexteram tuam ſuper caput eius.

19 Renuit autem pater eius, & dixit, Noui, fili mi, noui: etiã ipſe erit in populum, atq; etiam ipſe creſcet: veruntamen frater eius minor *natu* creſcet magis quàm ipſe, & ſemen eius erit plenitudo gentium.

20 Et benedixit eis die illo, dicendo, In te benedicet Iωſraϰél, his verbis, Ponat te Deus ſicut ϰEphráim & ſicut Menaωſſéh. Et poſuit ϰEphraim ante Menaωſſéh.

21 Dixit quoq; Iωſraϰél ad Ioωſéph, Ecce ego morior, & erit Deus vobiſcum, reducétq; vos ad terram Patrum veſtrorum.

22 Ego verò dedi tibi portionem vnã vltrà fra- Ioſue 13.b.7
tres tuos, quam accepi è manu ϰEmoræi gla- & 16.a.1
dio meo, & arcu meo. Ioſue 24.b.8

CAPVT XLIX.

1 Iacob prædicit quid euenturum ſit filijs ſuis. 3 Ruben. 5 Simeon & Leui. 10 Chriſtus è Iuda naſciturus. 13 Zabulon. 14 Iſſachar. 16 Dan. 18 Chriſtus. 19 Gad. 21 Nephthali. 22 Ioſeph. 27 Beniamin. 29 Iacob vult ſepeliri cum Patribus. 33 Moritur.

1 VOcauit ergo Iaγacób filios ſuos, & dixit, Congregamini, & renũtiabo vobis quod euenturum eſt vobis in nouiſsimis diebus. Deut.33.a.5

2 Congregamini, & audite filij Iaγacób, audite inquam Iωſraϰél patrem veſtrum.

3 Reϰubén primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium roboris mei: excellentia dignitatis, & excellentia roboris.

4 Leuitas *fuit tibi* inſtar aquæ, non excelles: Supr.35.d.22
quia aſcendiſti cubile patris tui: ex quo pollui- 1.Paral.5.a.1
ſti ſtratum meum, euanuit.

5 ωSimωón & Leui fratres, arma iniquitatis in habitationibus ſuis.

6 In ſe-

6 In ſecretum eorum non eas, ô anima mea, in
Suprà 34. d. 25 cœtu eorum non vniatur gloria mea: quia in furore ſuo occiderunt virum, & voluntate ſua eradicauerunt murum.

7 Maledictus furor eorum, quia pertinax: & ira eorum, quia indurata eſt. diuidam eos in
Ioſue 19.a.1. & 21.a.b Iaȣacób, & diſpergam eos in Iϖſraxél.

8 Iehudáh tu, laudabunt te fratres tui: manus
B tua *erit* in ceruice inimicorum tuorum, incuruabunt ſe tibi filij patris tui.

1.Paral.5.a.2 9 Vt catulus leonis Iehudáh: è præda, fili mi, aſcendiſti: incuruauit ſe, accubuit ſicut leo, & ſicut leæna: quis ſuſcitabit eum?

Matth.2.a.6 Ioan.1.g.46 10 Non recedet Sceptrum ex Iehudáh, & Legiſlator è pedibus eius, donec veniat ϖSilóh, & ei *erit* aggregatio populorum.

11 Ligans ad vitem pullum ſuum, & ad vitem optimam filium aſinæ ſuæ: lauit in vino veſtimentum ſuum, & in ſanguine vuarum operimentum ſuum.

12 Rubicundior oculis præ vino, & candidior dentibus lacte.

13 Zebulún in portu maris habitabit, & *erit* in portum nauium: terminúſque eius vſque ad ᵒxSidón.

14 Iϖſſachár *ut* aſinus fortis, recubans inter duas ſarcinas.

15 Viditque requiem quòd ſit bona, & terram quòd ſit pulchra: propterea inclinauit humerum ſuum ad portandũ, & fuit tributo ſeruiẽs.

C 16 Dan iudicabit populum ſuum ſicut vna è tribubus Iϖſraxél.

17 Erit Dan *ut* ſerpens iuxta viam, *ut* ceraſtes iuxta ſemitam, mordens calcaneos equi, & cadet ſeſſor eius retrorſum.

18 Salutem tuam expectaui, ô Iehouáh.

19 Gád, exercitus ſuperabit eum: at ipſe ſuperabit tandem.

20 De *terra* Aϖſér pingui, panis eius: & ipſe dabit delicias Regis.

21 Naphthalí *ut* cerua dimiſſa, dans eloquia pulchritudinis.

22 Vt ramus creſcens, Ioϖſéph, ramus *inquam*
1.Par.5.a.1 creſcens iuxta fontem: filiæ incedunt ſuper murum.

23 Et amaritudine affecerunt eum, & iaculauerunt *in eum*, odióq; habuerunt eum ſagittarij.

24 Et habitauit in *loco* forti arcus eius, roborauerúntq; ſeſe brachia manuum eius, in manibus Potentis Iaȣacób, vnde paſcẽs lapidem Iϖſraxél.

25 A Deo patris tui, & adiuuabit te: & ab Omnipotente, & benedicet tibi benedictionibus cæli ſurſum, benedictionibus abyſsi iacentis deorſum, benedictionibus vberũ & vuluæ.

D 26 Benedictiones patris tui fortiores erunt benedictionibus progenitorum meorum, vſque ad terminum collium perpetuorum erunt ſuper caput Ioϖſéph, & ſuper verticem nazaræi fratrum ſuorum.

27 Biniamin *ut* lupus rapiet, mane comedet prædam, & veſperi diuidet ſpolia.

28 Omnes iſtæ tribus Iϖſraxél duodecim: & hoc eſt quod dixit illis pater eorum: benedixit quoque illis, vnicuique iuxta benedictionem ſuam benedixit.

29 Præcepitque eis, & dixit illis, Ego aggregor ad populum meum: ſepelite me cum Patribus meis in ſpelunca illa quæ *eſt* in agro ȣEphrón ⁿHitthæi,

30 In ſpelũca quæ *eſt* in agro Machpeláh, quæ Suprà 23.
eſt è regione Mamréx, in terra Chenáȣan, quã d. 16
emit Abrahám vnà cum agro ipſo ab ȣEphrón ⁿHitthæo in poſſeſsionem ſepulchri.

31 Illic ſepelierunt Abrahám & ϖSaram vxorem eius: illic ſepelierunt Iϖſhhác & Ribcáh vxorem eius: ibi quoque ſepeliui Leáh.

32 Emptio *autem* agri & ſpeluncæ quæ *eſt* in eo, *fuit* à filiis ⁿHeth.

33 Quúmque finem feciſſet Iaȣacób præcipiendi filiis ſuis, collegit pedes ſuos in lectum, & obiit: aggregatúſque eſt ad populos ſuos.

CAPVT L.

1 Vngitur corpus Iacob. 3 Planctus Aegyptiorum. 7 Ioſeph ſepelit patrẽ in Chanaan cum magno comitatu & planctu. 10 Celebrantur exequiæ Iacob. 15 Fratres Ioſeph orant veniam. 18 Ioſeph fratribus iniuriam remittit, & eos blandè alloquitur. 20 Mala conſilia Deus vertit in bonum. 24 Ioſeph prædicit liberationem fratrum ſuorum. 26 Ioſeph moritur.

1 ET cecidit Ioϖſéph ſuper faciẽ patris ſui, ac fleuit ſuper eum, oſculatúſq; eſt eum.

2 Præcepit ergo Ioϖſéph ſeruis ſuis medicis vt aromatibus condirent patrem ſuum: & aromatibus condiuerunt medici ipſum Iϖſraxél.

3 Et completi ſunt ei quadraginta dies (ſic enim complentur dies eorum qui condiuntur aromatibus) & fleuerũt eum Ægyptij ſeptuaginta diebus.

4 Quúmq; tranſiſſent dies luctus eius, loquutus eſt Ioϖſéph cum familia Parȣóh, dicendo, Si nũc inueni gratiam in oculis veſtris, loquimini quæſo in auribus Parȣóh, his verbis,

5 Pater meus adiurauit me, dicendo, Ecce egò Suprà 47.
morior, in ſepulchro meo quod fodi mihi in g. 30
terra Chenáȣan, ſepelies me. Nũc igitur aſcendam obſecro, & ſepeliam patrem meum, & reuertar.

6 Et dixit Parȣóh, Aſcende, & ſepeli patrem tuum quemadmodum adiurauit te.

7 Aſcendit itaq; Ioϖſéph vt ſepeliret patrem ſuum, & aſcenderunt cum eo omnes ſerui Pa- B
rȣóh, ſeniores domus eius, atque vniuerſi ſeniores terræ Mixráim:

8 Vniuerſa quoque domus Ioϖſéph & fratres eius, atque domus patris eius: tantummodo paruulos ſuos, & greges ſuos, & armenta ſua reliquerunt in terra Góϖſen.

9 Aſcenderunt præterea cum eo & currus, & equites: fuitque turma *illa* magna valde.

10 Et venerunt vſque ad Góren Atád, quæ eſt trans Iardén: planxerúntque ibi planctu magno & graui valde: fecitque patri ſuo luctum ſeptem diebus.

11 Videntes autem habitatores terræ illius, *nempe* Chenaȣanæi, luctum in Góren Atád, dixerunt, Luctus grauis *eſt* iſte Ægyptiis. Idcirco vocauit nomen eius Abél Mixráim, *id eſt luctus Ægyptiorum*, qui eſt trans Iardén.

12 Fecerunt ergo illi ſic filij eius quemadmodum præceperat eis.

13 Et tulerunt eum filij eius in terram Che- Act.7.b.16
náȣan, & ſepelierunt eum in ſpelunca agri Suprà 23.
Machpeláh, quã emerat Abrahám cum agro d.16
in poſſeſsionem ſepulchri, ab ȣEphrón ⁿHitthæo è regione Mamréx.

14 Reuerſúſque eſt Ioϖſéph in Mixráim, ipſe & fratres eius, atque vniuerſi qui aſcenderant cum eo, vt ſepelirent patrem eius, poſtquam

ſepeliuit patrem ſuum.

C 15 Videntes autem fratres Ioſéph quòd mortuus eſſet pater ipſorum, dixerunt, Fortaſſe odio proſequetur nos Ioſéph, & reddendo reddet nobis vniuerſum malum quod retribuimus illi.

16 Mandauerunt ergo ipſi Ioſéph, dicentes, Pater tuus præcepit antequam moreretur, dicendo,

17 Sic dicetis Ioſéph, Obſecro parce nunc præuaricationi fratrum tuorum, & peccato eorum: quia malum retribuerunt tibi, nunc ergo parce quæſo præuaricationi ſeruorum Dei patris tui. Fleuit verò Ioſéph dum loquerentur ſibi.

18 Acceſſerũt autem etiam fratres eius, & corruerunt coram eo, atque dixerunt, Ecce nos tibi in ſeruos.

19 Quibus dixit Ioſéph, Ne timeatis: nũ enim loco Dei ſum?

Sup.45.b.7 20 Et vos cogitaſtis aduerſum me malũ, Deus autem cogitauit illud in bonũ, vt faceret ſecundum diem hanc, vt viuificaret populũ multũ. D

21 Nunc ergo ne timeatis: ego alam vos, & paruulos veſtros. ita conſolatus eſt eos, loquutúſque eſt ad cor eorum.

22 Habitauit autem Ioſéph in Mitſráim, ipſe & domus patris ſui: vixitque Ioſéph centum & decem annos.

23 Et vidit Ioſéph ipſi Ephráim filios tertio rum: etiam filij Machir filij Menaſſéh educati ſunt ad genua Ioſéph. Numer.32. g.19

24 Dixit verò Ioſéph fratribus ſuis, Ego morior: Deus autem viſitando viſitabit vos, & aſcẽdere faciet vos è terra hac ad terram quam iurauit Abrahám, Iſhhác, & Iaacób. Heb.11.d.22

25 Adiurauit igitur Ioſéph filios Iſraél, dicendo, Quum viſitando viſitauerit vos Deus, aſcendere facite oſſa mea hinc. Exo.13.d.19 Ioſ.24.g.32

26 Mortuus eſt itaque Ioſéph natus centum & decem annos: quem aromatibus condiuerunt, & poſitus eſt in arca, in Mitſráim.

Secundus Moſis liber, vulgò Exodus. Hebraicè שמות

NOVA EX HEBRÆO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Filij Iacob ingreſsi Aegyptum. 8 Nouus Pharao opprimit populum Iſraël. 15 Obſtetrices Deum timentes conſeruant pueros Hebræorum. 20 Obſtetricibus prouidet Deus timentibus ipſum.

Gen.46.a.8 1 ET hæc *ſunt* nomina filiorum Iſraél qui venerunt in Mitſráim, cum Iaacób: ſinguli cum familia ſua ingreſsi ſunt:

2 Reubén, Simeón, Leui, & Iehudáh,

3 Iſſachár, Zebulún, & Biniamin.

4 Dan, & Naphthalí, Gád, & Aſér.

5 Fuerũt autẽ omnes animæ *eorum qui* egreſsi ſunt è fœmore Iaacób ſeptuaginta animæ: Ioſéph verò erat in Mitſráim.

6 Mortuúſque eſt Ioſéph, & omnes fratres eius, atque vniuerſa generatio illa.

Act.7.c.17 7 Porrò filij Iſraél creuerunt, & nati ſunt in multitudine, multiplicatique ſunt: ac roborati copioſiſsimè, & repleta eſt terra illis.

B 8 Surrexit interim Rex nouus ſuper Mitſráim, qui non nouerat Ioſéph:

9 Qui dixit ad populum ſuum, En populus filiorum Iſraél multus, & fortior nobis eſt.

10 Agite, ſapientiores ſimus illo, ne multiplicetur: & accidat vt quum euenerit bellum, addatur etiam ipſe inimicis noſtris, atq; oppugnet nos, & aſcendat è terra.

11 Præpoſuerũt ergo ei principes tributorum, vt affligerent eos oneribus ſuis: ædificauitq; vrbes theſaurorum ipſi Paróh, Pithóm, & Raamoſéos.

C 12 At quo magis affligebant eum, eo magis creſcebat, eóque magis multiplicabatur: & anguſtiis afficiebantur propter filios Iſraél.

13 Itaque redegerunt in ſeruitutem Ægyptij filios Iſraél durè,

14 Et amaritudinibus affecerunt vitam illorũ opere duro, in luto, & lateribus, & in omni opere in agro, cum omni opere ſuo in quo opera illorum abutebantur duré.

15 Dixitque Rex Mitſráim obſtetricibus Ebræarum: quarum nomen vnius *quidem* Siphráph, alterius verò Puáh:

16 Dixit inquam, Quum obſtetricabitis Ebræas, & videbitis ſuper ſedem: ſi filius eſt, interficite eum: ſi verò filia eſt, tum viuat. Sapi.18.a.5

17 Timuerunt verò obſtetrices illæ Deum, & non fecerũt quemadmodum dixerat eis Rex Mitſráim, ſed viuos ſeruarunt pueros. D

18 Acceſsiuit igitur Rex Mitſráim obſtetrices, & dixit illis, Cur feciſtis rem hanc, vt viuos ſeruaretis pueros?

19 Reſponderũt autem obſtetrices ad Paróh, Quia non ſicut mulieres Ægyptiæ, Ebrææ *ſunt*: nam viuaciores *ſunt* ipſæ, antequã veniat ad eas obſtetrix, pepererunt.

20 Bene fecit ergo Deus obſtetricibus, & multiplicatus eſt populus, & roborati ſunt valde.

21 Fuit autem, quia timuerũt obſtetrices Deũ, fecit eis domos.

22 Præcepit itaque Paróh omni populo ſuo, dicendo, Omnem filium qui naſcetur, *in* flumen proiicite: omnem verò filiam ſeruate incolumem.

CAPVT II.

2 Naſcitur Moſes. 3 Fiſcella abſconditus iacitur in carectum. 10 Moſes adoptatur à filia Pharaonis. 11 Aegyptium occidit Moſes affligentem Hebræum. 13 Inter rixantes pacem componere nititur. 15 Fugit Moſes Pharaonem. 16 Defendit puellas ab iniuria paſtorum. 21 Ducit vxorẽ Sephoram. 23 Clamant ad Deum filij Iſraël in tribulatione, & reſpicit eos.

Perrexit

Infrà 6.c.20 1 PErrexit autem vir de domo Leuí, & acce-
Numer.26. pit filiam *de tribu* Leuí.
g.59 2 Cócepit autem mulier illa, peperítq; fi-
1.Paralip.23. lium: quæ videns eum eſſe elegantem, abſcon
b.13. dit eum tribus menſibus.
Act.7.c.20 3 Et quum non poſſet vltrà abſcondere eum,
Heb.11.c.23 accepit illi arcam iunceam, quam liniuit bitu
mine & pice: poſuítque in ea puerum, atque
expoſuit in iunceto iuxta ripam fluminis.
4 Stabat auté ſoror eius procul, vt ſciret quid
fieret de illo.
Act.7.c.21 5 Porrò deſcendit filia Paryóh vt lauaret ſeſe
Heb.11.c.23 in flumine, & puellæ eius deambulabant ad
ripam fluminis, & viſa arcula in medio iunce-
ti, miſit ancillam ſuam, & accepit eam.
6 Quúmq; aperuiſſet, vidit ipſum infantem:
& ecce infans flebat: & miſerta illius, dixit,
De pueris yEbræorum *eſt* iſte.
7 Et dixit ſoror eius ad filiam Paryóh, Ibóne
& acceſſam tibi mulieré lactanté ex yEbræis,
& lactabit tibi puerum?
B 8 Reſpondit filia Paryóh, Vade. Perrexit ergo
puella, & accerſiuit matrem pueri.
9 Et dixit ei filia Paryóh, Tolle puerum iſtum
& lacta eum mihi: & ego dabo *tibi* mercedem
tuam. Et accepit mulier puerum, atque lacta-
uit eum.
10 Creuit autem puer, & adduxit eum ad filiam
Paryóh, fuitq; ei in filium: & vocauit nomen
eius Mowſéh, dixit enim, Quia ex aquis ex-
traxi eum.
Heb.11.c.24 11 Fuit autem in diebus illis, & creuit Mowſéh,
egreſſúſque eſt ad fratres ſuos: & vidit onera
eorum: vidit præterea virum Ægyptium per-
cutientem virum yEbræum è fratribus ſuis.
12 Quúmque reſpexiſſet huc & illuc, vidiſſét-
que quòd nemo adeſſet, percuſsit Ægyptium,
& abſcondit eum in arena.
13 Egreſſus dein die ſecundo, ecce duo viri
yEbræi litigabant: & dixit impio, Vtquid per-
cutis proximum tuum?
C 14 Qui reſpondit, Quis poſuit te principem &
iudicem ſuper nos? Nunquid occidere me tu
cogitas, ſicut occidiſti Ægyptium? Timuit
verò Mowſéh, & dixit, Verè nota eſt res illa.
15 Audiuítque Paryóh rem hanc, & quæſiuit
occidere Mowſeh: fugit autem Mowſéh à fa-
cie Paryóh, & habitauit in terra Midián, ſedít-
que iuxta puteum.
16 Sacerdoti autem Midián *erant* ſeptem filiæ:
quæ venerant & hauſerant, impleuerántque
canales vt potum darét pecudibus patris ſui.
17 Et venerunt paſtores, & expulerunt eas.
tum ſurrexit Mowſéh, & ſeruauit eas, potúm-
que dedit pecudibus earum.
18 Quúmque veniſſent ad Reyuxél auum
ſuum, dixit, Cur feſtinaſtis venire hodie?
19 Et dixerunt, Vir Ægyptius eruit nos è ma-
nu paſtorum: & etiam hauriendo hauſit no-
bis, potúmque dedit pecudibus.
D 20 Et dixit ad neptes ſuas, Vbinam eſt? vtquid
dimiſiſtis virum? vocate eum, vt comedat pa-
nem.
Infrà 18.a.3 21 Et voluit Mowſéh habitare cum viro. De-
2.Paralip.23. ditque xSipporáh neptem ſuam ipſi Mowſéh.
b.13 22 Et peperit filium, vocauítque nomen eius
Gerwſóm: quia dixit, Peregrinus fui in terra
aliena.
23 Fuit autem poſt dies multos illos, mortuus
eſt Rex Mixſráim: & ſuſpirauerunt filij Iwſra-
xél propter opus, & vociferati ſunt: aſcendít-
que clamor eorum ad Deum propter opus.
24 Et audiuit Deus clamorem eorum, recor-
datúſque eſt Deus pacti ſui cum Abrahám,
Ixſnhác, & Iayacób.
25 Viditque Deus filios Iwſraxél, & cognouit
Deus.

CAPVT III.

1 Moſes paſcit oues ſoceri. 2 Deus in medio rubi loquitur Moſi de liberãdo Iſraele. 5 Terra ſancta. 12 Deus cum Moſe. 13 Nomen Dei. 14 Quo ordine velit liberare populum ſuum docet Moſen Deus.

1 MOwſéh paſcebat pecora Ithró ſoceri
ſui ſacerdotis Midián: & duxit pecora
poſt deſertum, deuenitque ad montem Dei
in nHoréb.
2 Apparuit autem ei Angelus Iehouæ in flam Act.7.d.31
ma ignis è medio rubi: & reſpexit, & ecce
rubus ardebat igne, nec tamen rubus conſu-
mebatur.
3 Dixit ergo Mowſéh, Declinabo nunc, & vi-
debo viſionem magnam hanc, cur non com-
buratur rubus.
4 Videns autem Iehouáh quòd declinaret ad
videndum, vocauit eum Deus è medio rubi: B
& dixit, Mowſéh, Mowſéh? Qui reſpondit,
Ecce adſum.
5 Et dixit, Ne appropinques huc: ſolue calcea-
menta tua è pedibus tuis, quia locus in quo tu
ſtas, terra ſancta eſt.
6 Et dixit, Ego Deus patris tui, Deus Abrahã,
Deus Ixſnhác, & Deus Iayacób. Et abſcondit Matt.22.c.32
Mowſéh faciem ſuam: timebat enim aſpicere Mar.12.c.26
in Deum. Luc.20.f.37
7 Et dixit Iehouáh, Videndo vidi afflictionem
populi mei qui *eſt* in Mixſráim, & clamorem
eorum audiui propter exactores eius: noui
enim dolores eius.
8 Deſcendi itaque vt liberem eum è manu C
Mixſráim, & educam eum è terra illa ad ter-
ram bonam, & latam, ad terram *inquam* fluen-
tem lacte & melle, ad locum Chenayanæi, &
nHitthæi, & xEmoræi, & Perizæi, & nHiuæi,
& Iebuſæi.
9 Nunc autem ecce clamor filiorum Iwſraxél
venit ad me: & etiam vidi oppreſsionem qua
Ægyptij opprimunt eos:
10 Nunc ergo veni, & mittam te ad Paryóh, &
educes populum meum filios Iwſraxél ex
Mixſráim.
11 Et dixit Mowſéh ad Deum, Quis ſum, vt va-
dam ad Paryóh, & vt educam filios Iwſraxél
ex Mixſráim?
12 Reſpódit autem, Profectò tecum ero: & hoc D
tibi ſignum quòd ego miſerim te, Quum edu-
xeris populum iſtum ex Mixſráim, coletis
Deum ſuper montem iſtum.
13 Et dixit Mowſéh ad Deum, Ecce ego ibo ad
filios Iwſraxél, & dicam eis, Deus Patrum ve-
ſtrorum miſit me ad vos. Et dicent mihi,
Quod eſt nomen eius? quid *tum* reſponde-
bo eis?
14 Et dixit Deus ad Mowſéh, Ero qui ero. Di-
xit præterea, Sic dices filiis Iwſraxél, Ero mi-
ſit me ad vos.
15 Adiecítque adhuc Deus ad Mowſéh, Sic di-
ces filiis Iwſraxél, Iehouáh Deus Patrum ve- E

ſtrorũ, Deus Abrahám, Deus Iɤſnhác, & Deus
Iaɤacób miſit me ad vos: hoc *eſt* nomẽ meum
in ſeculum, & hoc *eſt* memoriale meum in ge-
nerationem *&* generationem.
16 Vade, & congrega ſeniores Iωſraél, & dic
eis, Iehouáh Deus Patrum veſtrorum appa-
ruit mihi, Deus *inquam* Abrahám, Iɤſnhác, &
Iaɤacób, dicendo, Recordando recordatus
ſum veſtri, & eius quod factum fuit vobis in
Mixſráim.
F 17 Propterea dixi, Educam vos ex afflictione
Mixſráim, ad terram Chenaɤanęi, & Hitthæi,
& Emoræi, & Perizæi, & nHiuæi, & Iebuωſęi,
ad terram fluentem lacte & melle.
18 Et obedient voci tuæ: ibis autem tu, & ſe-
niores Iωſraél ad Regem Mixſráim, dicetiſ-
que ei, Iehouáh Deus ɤEbræorum occurrit
nobis: nunc igitur eamus quæſo viam trium
dierum in deſertum, vt ſacrificemus Iehouæ
Deo noſtro.
G 19 Ego verò noui quòd non permittet vos Rex
Mixſráim vt pergatis, niſi in manu forti.
20 Mittam igitur manum meam, & percutiam
Mixſráim omnibus mirabilibus meis quæ fa-
ciam in medio eius: & poſtea dimittet vos.
Infrà 11.a.3 & 12.c.35 21 Dabóque gratiam populo huic in oculis
Mixſráim: & erit, quando abibitis, non abibi-
tis vacui,
22 Sed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab ho-
ſpita domus ſuæ vaſa argentea & vaſa aurea,
& veſtes: quæ ponetis ſuper filios veſtros &
ſuper filias veſtras, & ſpoliabitis Mixſráim.

CAPVT IIII.

1 Tria ſigna dat Deus Moſi, quibus teſtetur Pharaoni ſe à Deo miſ-ſum liberatorem. 3 Virga verſa in ſerpentem, & ſerpens in vir-gam. 6 Manus Moſis leproſa. 10 Moſes impeditæ linguæ ſe eſſe cauſatur. 14 Iratus Moſi Deus, dat ei Aaron pro oratore. 19 Pergit Moſes in Aegyptum. 24 Deus Moſem vult occidere. 25 Sephora circuncidit filium. 27 Iuſſu Dei Aaron pergit in occurſum Moſi.

1 RESpondit autem Mowſéh, & dixit, Ecce
non credent mihi, neque parebunt voci
meæ: nam dicent, Non apparuit tibi Iehouáh.
2 Dixit ergo illi Iehouáh, Quid hoc *quod eſt* in
manu tua? Reſpondit, Virga.
3 Et dixit, Proiice eam in terram. Et proiecit
eam in terram, verſáque eſt in ſerpentem: &
fugit Mowſéh à facie eius.
4 Dixit autem Iehouáh ad Mowſéh, Extende
manum tuam, & apprehende caudam eius.
Qui extendens manum ſuam, apprehendit
eam, & verſus eſt in virgam in manu eius.
B 5 Vt credant quòd apparuerit tibi Iehouáh
Deus Patrum eorum, Deus Abrahám, Deus
Iɤſnhác, & Deus Iaɤacób.
6 Dixit autem ei Iehouáh rurſum, Introduc
nunc manum tuam in ſinum tuum. Et intro-
duxit manum ſuam in ſinum ſuum: atque
eduxit eam, & ecce manus eius leproſa erat
ſicut nix.
7 Dixit præterea, Reduc manum tuam in ſi-
num tuum. Qui reduxit manũ ſuam in ſinum
ſuum, atque eduxit eam è ſinu ſuo, & ecce re-
uerſa erat ſicut caro eius.
8 Erit autem, ſi non crediderint tibi, nec obe-
dierint voci ſigni prioris, credent voci ſigni
poſterioris.
9 Erit pręterea, ſi non crediderint etiam duo-
bus ſignis iſtis, nec obedierint voci tuæ: tum
accipies ex aqua fluminis, & effundes in ter-
ram, vertentúrque aquæ quas acceperis è flu-
mine, vertétur inquam in ſanguinem in terra.
10 Et dixit Mowſéh ad Iehouam, Obſecro Do- C
mine, non ſum vir verborum etiam ab heri,
etiam à nudiuſtertius, etiam ex quo loquutus
es cum ſeruo tuo: quia grauis ore & grauis lin
gua ſum.
11 Cui reſpondit Iehouáh, Quis poſuit os in
homine? vel quis ponit ſurdum, vel mutum,
vel videntẽ, vel cæcum? nónne ego Iehouáh?
12 Nunc igitur vade, & ego ero cum ore tuo: & Matt.10.c.19
docebo te quid loquaris.
13 Et dixit, Obſecro Domine, mitte quæſo per
manum illius *quem* miſſurus es.
14 Et accenſus eſt furor Iehouæ in Mowſéh, D
dixítque, Nónne Aharón fratrem tuum Leui-
tam noui quòd loquẽdo loquetur ipſe? & etiã
ecce ipſe egreditur in occurſum tui: qui vide-
bit te, & lætabitur in corde ſuo.
15 Tu loquêris ad eum, & pones verba in ore Eccli.45.a.7
eius, & ego ero cum ore tuo & cum ore eius:
docebóque vos quæ facturi ſitis. Infrà 7.a.1
16 Et loquetur ipſe pro te ad populum, *ſic* in-
quam erit ipſe, erit tibi pro ore, & tu eris ei
pro Deo.
17 Virgam autem iſtam accipias in manu tua,
qua facies ſigna.
18 Perrexit itaque Mowſéh, & reuerſus eſt ad
Iéther ſocerum ſuum: & dixit ei, Eam quæſo
& reuertar ad fratres meos qui ſunt in Mixſ-
ráim, & videam an adhuc viuãt. Et dixit Ithró
ad Mowſéh, Vade in pace.
19 Dixerat enim Iehouáh ad Mowſéh in Mi- E
dián, Vade, reuertere *in* Mixſráim: mortui ſunt
enim omnes viri qui quærebant animã tuam.
20 Tulítque Mowſéh vxorem ſuam, & filios
ſuos, & impoſuit eos aſino: reuerſúſque eſt in
terram Mixſráim: tulit quoque Mowſéh vir-
gam Dei in manu ſua.
21 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Quum perre-
xeris vt reuertaris in Mixſráim, vide vt omnia
portenta quę poſui in manu tua, facias coram
Parɤóh: & ego indurabo cor eius, vt non di-
mittat populum.
22 Dices ergo ad Parɤóh, Sic dixit Iehouáh, Fi-
lius meus primogenitus meus *eſt* Iωſraél.
23 Et dixi tibi, Dimitte filium meum, vt ſer- F
uiat mihi: & renuiſti dimittere illũ: ecce ego
occido filium tuum, primogenitum tuum.
24 Et fuit in via, in diuerſorio occurrit Ieho-
uáh, & quærebat interficere eum.
25 Tulit ergo ɤSipporáh acutum gladium, &
circuncidit præputium filij ſui, & tetigit pe-
des eius, dixítque, Quia ſponſus ſanguinum
es mihi.
26 Et receſsit ab eo: tunc dixit, Sponſus ſan-
guinum: propter circunciſionem.
27 Et dixit Iehouáh ad Aharón, Vade in occur
ſum Mowſéh in deſertũ. Et perrexit, & occur-
rit ei in Monte Dei, oſculatúſque eſt eum.
28 Et renuntiauit Mowſéh ipſi Aharón omnia G
verba Domini qui mittebat eum, & omnia
ſigna quæ præceperat ei.
29 Perrexit igitur Mowſéh & Aharón, cõgre-
gauerúntq; omnes ſeniores filiorũ Iωſraél.
30 Et loquutus eſt Aharón omnia verba quæ
loquutus fuerat Iehouáh ad Mowſéh: fecitq;
ſigna in oculis populi.

31 Et credidit populus, poſtquam audierunt
quòd viſitaſſet Iehouáh filios Iϖſraxél, &
quòd vidiſſet afflictionem eorum:& incurua-
uerunt ſe,& adorauerunt.

CAPVT V.

1 *Moſes & Aaron aggrediuntur Pharaonem.* 15 *Vociferantur ad Pharaonem præpoſiti Iſraël.* 20 *Incuſantur à populo Moſes & Aaron,* 22 *Conqueritur Deo Moſes.*

1 POſtea autem venerunt Moϖſéh & Aha-
rón, & dixerunt ad Paryóh, Sic dixit Ie-
houáh Deus Iϖſraxél, Dimitte populũ meum
vt feſta celebrent mihi in deſerto.
2 Et dixit Paryóh, Quis eſt Iehouáh, vt pareã
voci eius dimittendo Iϖſraxél? neque noui Ie
houam, ſed nec dimittam Iϖſraxél.
3 Et dixerũt, Deus yEbræorum occurrit no-
bis, Eamus quæſo viam trium dierum in de-
ſertum, vt ſacrificemus Iehouæ Deo noſtro:
ne fortè occurrat nobis peſte vel gladio.
4 Et dixit illis Rex Mixſráim, Vtquid, ò Mo-
ϖſéh & Aharón, ceſſare facitis populum ab
operibus ſuis? ite ad onera veſtra.
5 Dixit quoque Paryóh, En multus eſt nunc
populus terræ huius, & ceſſare facitis eos ab
oneribus ſuis.
B 6 Præcepítque Paryóh in die illa exactoribus
populi, & præfectis eius, hoc modo,
7 Non dabitis poſthac paleã populo ad con-
ficiendos lateres ſicut heri *&* nudiuſtertius:
ipſi pergant, & colligant ſibi paleam.
8 Summam tamen laterum quam ipſi facie-
bant heri *&* nudiuſtertius, imponetis illis, nõ
minuetis ex ea: quia otioſi ſunt, idcirco ipſi
clamant dicendo, Eamus, ſacrificemus Deo
noſtro.
9 Aggrauetur opus ſuper viros illos, & occu-
pentur in eo, & ne cõfidant in verbis mẽdacij.
10 Egreſsi ſunt itaq; exactores populi, & præ-
fecti eius, & dixerunt populo, his verbis, Sic
dicit Paryóh, Ego non ſum daturus vobis pa-
leam.
C 11 Vos ite, capite vobis paleam vbicunque re-
pereritis: non enim minuetur de opere veſtro
quicquam.
12 Et diſperſus eſt populus per totam terram
Mixſráim, vt colligeret ſtipulam pro palea.
13 Et exactores vrgebant, dicendo, Perficite
opera veſtra, penſum diurnum tempore ſuo,
quemadmodum quum eſſet *vobis* palea.
14 Et cæſi ſunt præfecti filiorum Iϖſraxél quos
præpoſuerant illis exactores Paryóh, dicen-
do, Cur non perfeciſtis ſtatutum vobis, confi-
ciendo lateres vt prius, & heri & hodie?
15 Propterea venerunt præfecti filiorum Iϖſ-
raxél, & vociferati ſunt ad Paryóh, dicendo,
Quare facis ſic ſeruis tuis?
16 Palea non datur ſeruis tuis, & dicunt nobis,
Lateres facite: & ecce ſerui tui cæduntur, &
peccat populus tuus.
17 Et dixit, Vacatis, vacatis: idcirco dicitis, Ea-
mus, ſacrificemus Iehouæ.
D 18 Nunc ergo ite, operamini: neque palea da-
bitur vobis, & ſummam laterum dabitis.
19 Videntes præfecti filiorum Iϖſraxél ſeip-
ſos *eſſe* in malo, quum diceretur, Non minue-
tis de lateribus veſtris, de penſo diurno in
die ſuo.
20 Occurrunt ipſi Moϖſéh & Aharón ſtanti-
bus in occurſum eorum, quando egrederen-
tur à Paryóh:
21 Et dixerunt illis, Videat Iehouáh ſuper vos,
& iudicet: quia fœtere feciſtis odorem no-
ſtrum in oculis Paryóh, & in oculis ſeruorum
eius, vt daretis gladium in manu eorum ad
occidendum nos.
22 Et reuerſus eſt Moϖſéh ad Iehouá, & dixit,
Domine, vtquid afflixiſti populum iſtum? vt
quid miſiſti me?
23 Nam ex eo tempore quo ingreſſus ſum ad
Paryóh vt loquerer in nomine tuo, afflixit po
pulum iſtum: nec eruendo eruiſti populum
tuum.

CAPVT VI.

1 *Reminiſcitur Deus promiſsionum ſuarum.* 5 *Promittit Deus liberationem, & terram Chanaan.* 9 *Non acquieſcunt filij Iſraël monitis Moſi.* 10 *Mittitur Moſes & Aaron ad Pharaonem.* 14 *Genealogia Ruben.* 16 *Genealogia Leui.* 20 *Amram pater Moſi & Aaron.* 23 *Aaron pater Nadab & Abiu.* 25 *Eleazar pater Phinees.* 29 *Præcipitur Moſi loqui Pharaoni.*

1 DIxit Iehouáh ad Moϖſéh, Nunc videbis
quę facturus ſim Paryóni: nam in manu
forti dimittet eos, & in manu forti expellet
eos è terra ſua.
2 Adiecitque Deus Moϖſéh, & dixit ad eum,
Ego Iehouáh.
3 Apparuique *ipſi* Abrahám, Iiſhhác, & Iaya-
cób in Deo omnipotente: at *in* nomine meo
Iehouáh non ſum cognitus eis.
4 Etenim ſtatui pactum meum cum eis, quòd
darem eis terram Chenáyan, terram peregri-
nationum eorum in qua peregrinati ſunt.
5 Præterea ego audiui clamorem filiorũ Iϖſ-
raxél, quos Ægyptij ſeruire faciunt: & recor-
datus ſum pacti mei.
6 Idcirco dic filiis Iϖſraxél, Ego Iehouáh, &
educã vos ab oneribus Mixſráim, eruam in-
quam vos à ſeruitute eorum, & redimam vos
brachio extenſo, & iudiciis magnis.
7 Accipiámque vos mihi in populum, & ero B
vobis in Deum: ac ſcietis quòd ſum Iehouáh
Deus veſter qui educo vos ab oneribus Mixſ-
ráim.
8 Introducam quoque vos in terram pro qua
leuaui manũ meam me daturum illam Abra-
hám, Iiſhhác, & Iayacób: dabóque eam vobis
in hæreditatem. ego Iehouáh.
9 Loquutus eſt autem Moϖſéh ſic filiis Iϖſ-
raxél: & non audierunt ipſum Moϖſéh præ
anguſtia ſpiritus, & ſeruitute dura.
10 Propterea loquutus eſt Iehouáh ad Moϖ-
ſéh, dicendo,
11 Ingredere, loquere ad Paryóh regem Mixſ-
ráim, vt dimittat filios Iϖſraxél è terra ſua.
12 Et loquutus eſt Moϖſéh coram Iehouáh, di
cendo, Ecce filij Iϖſraxél non audierunt me:
quomodo ergo audiet me Paryóh, & ego ſum
incircunciſus labiis?
13 Et loquutus eſt Iehouáh ad Moϖſéh & Aha
rón, & præcepit eis *ut irent* ad filios Iϖſraxél, &
ad Paryóh Regem Mixſráim, vt educerent fi-
lios Iϖſraxél è terra Mixſráim.
14 Iſta *ſunt* capita domus Patrum eorum. Filij Gen. 46.a.9
Reyxubén primogeniti Iϖſraxél, nHanóh, & Num. 26.a.5
Phallúx, nHexſrón, & Charmi. Iſte familiæ 1. Par. 5.a.1
Reyxubén. C
15 Filij autem ϖSimyϖón: Iemuxél, & Iamin & 1. Paral. 4.
yxOhad, & Iachin, & xSónhar, & ϖSayxúl fi- c.24

lius Chenaɤanitidis.iſtæ familiæ ϖSimɤón.
16 Hæc verò *ſunt* nomina filiorum Leui per ge-
nerationes ſuas, Gerϖſón, & Ceháth, & Me-
rari. porrò anni vitæ Leui *fuerunt* centum tri-
ginta ſeptem anni.
Num.3.c.17 17 Filij Gerϖſón: Libni & ϖSimɤí per fami-
1.Para. 6.d.1 lias ſuas.
& 23.a.6 18 Et filij Ceháth: ɤAmrám, & Iɤshár, & ϰHe-
Num.26.f.57 brón, & ɤVziϰél. anni autem vitæ Ceháth
1. Paral. 23 *fuerunt* centum triginta tres anni.
b.16 19 Et filij Merarí: Manhlí, & Muϖſi. iſtæ fami-
liæ Leui per generationes ſuas.
Suprà 2.a.1.2 20 Accepit autem ɤAmrám Iochébed ſororem
Numer. 26. patris ſui ſibi in vxorem: quæ peperit ei Aha-
g.59 rón, & Moϖſéh. & anni vitæ ɤAmrám *fuerunt*
centum & triginta ſeptem anni.
21 Porrò filij Iɤshár: Córanh, & Népheg, &
Zichri.
D 22 Et filij ɤVziϰél: Miϖſaϰél, & ϰElɤſaphán,
& ϖSithri.
23 Accepitque Aharón, ϰEliϖſébaɤ filiã ɤAm-
Num.3.a.4 minadáb, ſororẽ Nanhaϖſón ſibi in vxorem,
quæ peperit ei Nadáb, & Abihúϰ, & ϰElɤazár,
& ϰIthamár.
24 Filij verò Córanh: Aϖſsír, & ϰElcanáh, &
Abiaϖſáph. iſtæ familiæ Cornhitarum.
25 ϰElɤazár filius Aharón accepit *unam* è filia-
bus Putiϰél ſibi in vxorem: quæ peperit ei
Pinnháϖs. iſta ſunt capita Patrum Leuitarum
per familias ſuas.
26 Hic eſt Aharón & Moϖſéh quibus dixit Ie-
houáh, Educite filios Iϖſraϰél è terra Mixſ-
ráim per exercitus ſuos.
27 Iſti, iſti *ſunt inquam* qui loquuti ſunt ipſi Pa-
rɤóh regi Mixſráim, vt educerẽt filios Iϖſraϰél
ex Mixſráim: iſte *eſt inquam* Moϖſéh & Aharó.
28 Fuit autem in ipſa die, dixit Iehouáh ad
Moϖſéh in terra Mixſráim,
29 Loquutus eſt inquam Iehouáh ad Moϖſéh,
dicendo, Ego Iehouáh: loquere ad Parɤóh re-
gem Mixſráim omnia quæ ego loquor ad te.
30 Dixitq; Moϖſéh coram Iehouáh, Ecce ego
incircuncíſus labiis, & quomodo audiet me
Parɤóh?

CAPVT VII.

1 Moſes cum Aarone mittitur ad Pharaonem. 3 Signa facit Deus vt cognoſcatur ſolus potẽs. 10 Virga Moſi vertitur in colubrum. 11 Magi idem faciunt. 19 Aquæ in ſanguinem verſæ. 22 Magi idem faciunt.

Suprà 4.d.13 1 ET dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Vide, dedi
te pro Deo ipſi Parɤóh: Aharón autem
frater tuus erit propheta tuus.
2 Tu loquêris omnia quæ præcepero tibi,
Aharón autẽ frater tuus loquetur ad Parɤóh,
vt dimittat filios Iϖſraϰél è terra ſua.
3 Ego verò indurabo cor Parɤóh, & mutipli-
cabo ſigna mea, & portẽta mea in terra Mixſ-
ráim.
4 Neque audiet vos Parɤóh: & dabo manum
meam in Mixſráim, atque educam exercitus
meos, *nempe* populum meum filios Iϖſraϰél è
terra Mixſráim in iudiciis magnis.
5 Et ſcient Ægyptij quòd ego Iehouáh, quum
extendero manum meam ſuper Mixſráim, &
eduxero filios Iϖſraϰél è medio eorum.
6 Fecit itaque Moϖſéh & Aharón *ſic*: quem-
admodum præceperat Iehouáh eis ſic fece-
runt.
7 Porrò Moϖſéh *erat* octogenarius, Aharón
verò trium & octoginta annorum quando lo-
quuti ſunt cum Parɤóh.
8 Dixitque Iehouáh ad Moϖſéh & ad Aharón B
his verbis,
9 Quando loquetur ad vos Parɤóh, dicendo,
Date portentum: tunc dices ad Aharón, Tolle
virgam tuam, & proiice coram Parɤóh, *&* ver
tetur in draconem.
10 Ingreſſus eſt autem Moϖſéh & Aharon ad
Parɤóh, & fecerunt ita vt præceperat Iehouáh:
proiecitque Aharón virgam ſuam coram Pa-
rɤóh, & coram ſeruis eius, & verſa eſt in draco
nem.
11 Vocauit autem etiam Parɤóh ſapientes, & 2.Timo.3.b.8.
maleficos: & fecerunt etiam ipſi (magi *nempe*
Mixſráim) incantationibus ſuis ſic.
12 Proiecerunt nanque ſinguli virgam ſuam,
& verſæ ſunt in ſerpentes: at deglutiuit virga
Aharón virgas eorum.
13 Et roborauit ſe cor Parɤóh, neque paruit eis. C
quemadmodum dixerat Iehouáh.
14 Dixit ergo Iehouáh ad Moϖſéh, Aggraua-
tum eſt cor Parɤóh, renuit dimittere popu-
lum iſtum.
15 Vade ad Parɤóh mane: ecce egredietur ad
aquas, & ſtes in occurſum eius iuxta ripam
fluminis: ac virgam quæ verſa fuit in ſerpen-
tem, tolles in manu tua:
16 Et dices illi, Iehouáh Deus ɤEbræorum mi-
ſit me ad te hiſce mandatis, Dimitte populum
meum, vt ſeruiant mihi in deſerto: & ecce non
obtemperaſti hactenus.
17 Sic *igitur* dixit Iehouáh, In hoc ſcies quòd
ego ſum Iehouáh, ecce ego percuſſurus ſum
virga quæ eſt in manu mea, aquas quæ ſunt
in flumine, & vertentur in ſanguinem.
18 Et piſces qui ſunt in flumine, morientur: &
fœtebit fluuius, & laborabunt Ægyptij vt bi-
bant aquas è flumine.
19 Dixit ergo Iehouáh ad Moϖſéh, Dic ad Aha
rón, Tolle virgam tuam, & extende manum
tuam ſuper aquas Mixſráim, ſuper flumina
eorum, ſuper riuos eorum, & ſuper paludes
eorum, & ſuper omnem congregationem a-
quarum eorũ, & efficientur ſanguis: eritq; ſan D
guis in vniuerſa terra Mixſráim, & in lignis
& lapidibus.
20 Et fecerunt ſic Moϖſéh & Aharón vt præce- Infrà 17.b.5
perat Iehouáh: & eleuata virga percuſsit a- Pſa.78.e.44
quas quæ erant in flumine in oculis Parɤóh,
in oculiſque ſeruorum eius: & verſæ ſunt o-
mnes aquæ quæ erant in flumine, in ſangui-
nem.
21 Piſces verò qui erãt in flumine, mortui ſunt:
& fœtuit fluuius, vt non potuerint Ægyptij
bibere aquam è flumine: & fuit ſanguis in to-
ta terra Mixſráim.
22 Fecerunt quoque ſic magi Mixſráim incan- Sapiẽ.17.b.7
tationibus ſuis: & roborauit ſe cor Parɤóh, vt
non audierit illos quemadmodum loquutus
fuerat Iehouáh.
23 Et vertit ſe Parɤóh, & venit in domũ ſuam,
nec appoſuit cor ſuum etiam ad hoc.
24 Foderunt autem omnes Ægyptij per cir-
cuitus fluminis aquas vt biberent: quia non
poterant bibere ex aquis fluminis.
25 Et completi ſunt ſeptem dies poſtquã per-
cuſsit Iehouáh flumen.

CAPVT

CAPVT VIII.

2 Ranæ. 8 Rogat Pharao Moſen vt pro ipſo oret. 12 Orat Moſes pro Pharaone. 15 Induratur Pharao. 16 Cinipshes ſiue pediculi in hominibus & in iumentis. 20 Muſca, ſiue omne genus ferarum, & beſtiarum noxiarum. 25 Rogat Pharao Moſen vt pro ipſo oret. 32 Induratur Pharao.

1 DIxitque Iehouáh ad Mowſéh, Ingredere
ad Paryóh, & dicas illi, Sic dixit Iehouáh,
Dimitte populum meum vt ſeruiat mihi.
2 Quòd ſi renueris dimittere, ecce ego percutio
omnem terminum tuum ranis:
3 Et producet fluuius ranas, & aſcendēt & venient
in domum tuam, & in cubiculum lecti
tui, & ſuper lectum tuum, & in domum ſeruorum
tuorum, & in populum tuum, & in furnos
tuos, & in conſperſiones tuas:
4 Sed & in te, atque in populum tuum, & in
omnes ſeruos tuos aſcendent ranæ.
5 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Dic ad Aharón,
Extende manum tuam cum virga tua ſuper
flumina, ſuper riuos, & ſuper paludes: &
aſcendere fac ranas ſuper terram Mixſráim.
B 6 Et extendit Aharón manū ſuper aquas Mixſráim,
& aſcenderunt ranæ, & operuerunt
terram Mixſráim.
Sapiē.17.b.7 7 Feceruntq; ſic magi incantationibus ſuis, &
aſcendere fecerūt ranas ſuper terrā Mixſráim.
8 Et vocans Paryóh Mowſéh & Aharón, dixit,
Orate Iehouam vt auferat ranas à me, & à populo
meo, & dimittam populum, & ſacrificabunt
Iehouæ.
9 Dixitque Mowſéh ad Paryóh, Gloriare ſuper
me, & *dic* quando deprecer pro te, & pro
ſeruis tuis, & pro populo tuo vt excidere faciam
ranas à te & à domibus tuis: duntaxat in
flumine remanebunt.
C 10 Qui reſpondit, Cras. Et *ille* dixit, Iuxta verbum
tuum *fiat*: vt ſcias quòd non *eſt* ſicut Iehouáh
Deus noſter.
11 Et recedent ranæ à te, & à domibus tuis, & à
ſeruis tuis, & à populo tuo: duntaxat in flumine
remanebunt.
12 Egreſſus eſt itaque Mowſéh & Aharón à Paryóne,
& clamauit Mowſéh ad Iehouam propter
ranas quas poſuerat Paryóni.
13 Et fecit Iehouáh iuxta verbum Mowſéh, &
mortuæ ſunt ranæ è domibus, è villis, & ex
agris.
14 Et congregauerunt eas aceruatim, & fœtuit
terra illa.
D 15 Videns verò Paryóh quòd eſſet reſpiratio, aggrauauit
cor ſuum, & non obtemperauit eis
quemadmodum dixerat Iehouáh.
16 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Dic ad Aharón,
Extende virgam tuam, & percute puluerem
terræ, & conuertetur in pediculos in tota
terra Mixſráim.
17 Qui fecerunt ſic: extendit nanque Aharón
manum ſuam cum virga ſua, percuſſitque puluerem
terræ, & fuerūt pediculi in hominibus
& iumentis: omnis puluis terræ verſus eſt in
pediculos in tota terra Mixſráim.
18 Fecerunt quoque ſic magi incantationibus
ſuis, vt educerent pediculos, ſed non potuerunt.
fuerunt itaque pediculi in hominibus &
iumentis.
E 19 Dixerūt ergo magi ad Paryóh, Digitus Dei
eſt. Et roborauit ſe cor Paryóh, nec audiuit eos
quemadmodum dixerat Iehouáh.

Digitus Dei pro potentia Dei.

20 Dixit autem Iehouáh ad Mowſéh, Surge mane,
& ſta corā Paryóh, ecce egreditur ad aquas:
& dices ad eum, Sic dixit Iehouáh, Dimitte
populum meum vt ſeruiat mihi.
21 Quòd ſi non dimiſeris populum meum, en
ego mitto in te, & in ſeruos tuos, & in populum
tuū, & in domos tuas omne inſectorum
noxiorum genus, & replebuntur domus Ægyptiorum
omni inſectorum genere, inſuper &
terra ipſa ſuper quam ipſi ſunt. F
22 Et ſeparabo in die illa ipſam terrā Gówſen
in qua populus meus manet, vt non ſit ibi vllū
inſectorum noxiorum genus: vt ſcias quòd
ego Iehouáh in medio terræ.
23 Et ponam redemptionem inter populum
meum & populum tuum: cras erit ſignū hoc.
24 Et fecit Iehouáh ſic: veniit enim omne inſectorum
noxiorum genus graue in domū Paryóh,
& in domum ſeruorū eius, & in omnem
terram Mixſráim: & corrumpebatur terra pro
pter omne inſectorum noxiorum genus. Sapi.16.b.9
25 Vocauit autem Paryóh Mowſéh & Aharón,
& dixit, Ite, ſacrificate Deo veſtro in terra.
26 Et dixit Mowſéh, Nō eſt rectum vt ſic faciamus:
quia abominationem Mixſráim ſacrificaremus
Iehouæ Deo noſtro. ecce ſacrificabimus
abominationem Mixſráim in oculis eorum,
& non lapidabunt nos?
27 Viam trium dierū pergemus in deſertum, G
& ſacrificabimus Iehouę Deo noſtro quemad
modum dixit nobis. Suprà 3.f.18
28 Dixitque Paryóh, Ego dimittam vos, vt ſacrificetis
Iehouæ Deo veſtro in deſerto, verūtamen
elongando non elongabitis vos pergendo:
orate pro me.
29 Reſpondit Mowſéh, Ecce ego egredior à te,
& orabo Iehouam, vt recedat omne inſectorū
noxiorum genus à Paryóh, & à ſeruis eius, & à
populo eius cras: veruntamē ne addat Paryóh
mentiri, non dimittendo populum *iſtum* vt ſacrificet
Iehouæ.
30 Et egreſſus eſt Mowſéh à Paryóh, & orauit
Iehouam:
31 Fecitque Iehouáh iuxta verbum Mowſéh, &
abſtulit omne inſectorum noxiorum genus à
Paryóh, & à ſeruis eius, & à populo eius: ne
vnum *quidem* remanſit.
32 Et aggrauauit Paryóh cor ſuum etiam hac
vice, neque dimiſit populum.

CAPVT IX.

1 Mors pecorum. 8 Vlcera. 13 Grando. 27 Peccatū ſuum agnoſcit Pharao, rogatque Moſen vt oret pro ipſo. 33 Orante Moſe ceſſat grando.

1 DIxitque Iehouáh ad Mowſéh, Ingredere
ad Paryóh, & loquere ad eum, Sic dixit
Iehouáh Deus Ebręorum, Dimitte populum
meum vt ſeruiat mihi.
2 Quòd ſi renueris dimittere, & adhuc retinueris
eos,
3 Ecce manus Iehouæ erit in pecoribus tuis
quę ſunt in agro, in equis, in aſinis, in camelis,
in bobus, & in ouibus, peſtis grauis valde.
4 Et diuidet Iehouáh inter pecora Iwſraél &
inter pecora Mixſráim, & non morietur ex omnibus
quæ ſunt filijs Iwſraél quicquam.
5 Et poſuit Iehouáh tempus, dicēdo, Cras faciet
Iehouáh rem hanc in terra.
6 Fecit ergo Iehouáh rem hanc poſtridie, &

B mortuum eſt omne pecus Mixſráim: at de pe-
coribus filiorum Iwſraxél ne vnum quidem
mortuum eſt.
7 Et miſit Paryóh, & ecce non erat mortuum
è pecoribus Iwſraxél ne vnū quidem. & aggra
uauit ſe cor Paryóh, & non dimiſit populum.
8 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh & Aharón,
Tollite vobis plenas volas veſtras è cinere for
nacis, & ſpargat eum Mowſéh in cælum in o-
culis Paryóh.
9 Et vertetur in puluerem ſuper vniuerſam
terram Mixſráim, eritque ſuper homines &
ſuper animalia in vlcus germinans inflatio-
nes in vniuerſa terra Mixſráim.
10 Tulerunt ergo cinerem è fornace, & ſtete-
runt coràm Paryóh: tum ſparſit eum Mowſéh
in cælum, & fuit vlcus inflationum germinās
in hominibus & in animalibus.
C 11 Neque poterant magi cōſiſtere coram Mo-
wſéh propter vlcera: erat enim vlcus in magis
& in omnibus Ægyptiis.
12 Et roborauit Iehouáh cor Paryóh, neque
obediuit eis quemadmodum loquutus fuerat
Iehouáh ad Mowſéh.
13 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Surge mane,
& ſta coram Paryóh: dicque ad eum, Sic dixit
Iehouáh Deus yEbræorum, Dimitte popu-
lum meum vt ſeruiat mihi:
14 Quoniam hac vice ego mittam omnes pla-
gas meas in cor tuum, & in ſeruos tuos, & in
populum tuum: vt ſcias quòd non ſit ſimilis
mei in vniuerſa terra.
15 Nunc enim miſſurus ſum manum meam, &
percutiam te & populum tuum peſte, & ſuc-
cidêris è terra.
Rom.9.d.17 16 Et profectò ob id conſtitui te, *nempe* vt oſten
D derem tibi potentiam meam, vtque narrent
nomen meum in vniuerſa terra.
17 Adhuc eleuas te in populum meum, non
dimittendo eum?
18 Ecce ego pluam cras hoc ipſo tempore gran
dinem grauem admodum: qualis non fuit in
Mixſráim à die quo fundata eſt vſque ad hoc
tempus.
19 Nunc igitur mitte, congrega pecus tuum, &
quæcunq; habes in agro: omnes homines &
pecora quæ inuenta fuerint in agro, neque
congregata fuerint in domum, deſcendet ſu-
per ea grando, & morientur.
20 Qui *itaque* timuit verbum Iehouæ è ſeruis
Paryóh, fugere fecit ſeruos ſuos & pecus ſuum
in domum.
E 21 At qui non appoſuit cor ſuum ad verbum Ie
houæ, dereliquit ſeruos ſuos & pecus ſuum
in agro.
22 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Extende ma-
num tuam in cęlum, & erit grando in vniuer-
ſa terra Mixſráim ſuper homines & ſuper be-
ſtias, & ſuper omnem herbam agri in terra
Mixſráim.
Sapi.16.c.16 & 19.d.19 23 Extendit ergo Mowſéh virgam ſuam ad cę-
lum, & Iehouáh dedit tonitrua, & grādinem,
deſcenditque ignis ſuper terram, & pluit Ie-
houáh grandinem ſuper terram Mixſráim.
24 Et fuit grando, & ignis miſtus grandini gra
uis valde: qualis non fuit in tota terra Mixſ-
ráim ex quo facta eſt in gentem.
25 Et percuſſit grando in vniuerſa terra Mixſ-
ráim quicquid erat in agro, ab homine vſque
ad beſtiam: omnem quoq; herbam agri per-
cuſſit grando, & omnē arborē agri confregit.
26 Tantùm in terra Gówſen in qua erant filij
Iwſraxél, non fuit grando.
27 Miſit ergo Paryóh, & accerſiuit Mowſéh &
Aharō, & dixit illis, Peccaui hac vice: Iehouah
iuſtus eſt, at ego & populus meus impij.
28 Orate Iehouam, & ſufficiat *illi*, ita vt nō ſint
poſthac tonitrua Dei, & grando: & dimittam
vos, & amplius non manebitis.
29 Et dixit illi Mowſéh, Quum egreſſus fuero
ex vrbe, extendam palmas meas ad Iehouam,
& tonitrua ceſſabunt, & grando nō erit vltra: Pſal.24.a.1
vt ſcias quòd Iehouæ eſt terra.
30 Scio quòd & tu & ſerui tui antequam *orem*, G
timeatis à facie Iehouæ Dei.
31 Et linum & hordeum fuerunt percuſſa: quia
hordeum viride *erat*, & linum *in* calamo:
32 At triticum & zea non ſunt percuſſa, quòd
ſerotina eſſent.
33 Egreſſus eſt ergo Mowſéh à Paryóh de vrbe,
& extendit palmas ſuas ad Iehouam: ceſſaue-
rúntque tonitrua, & grando & pluuia non eſt
effuſa ſuper terram.
34 Videns autem Paryóh quòd ceſſaſſet pluuia
& grando, & tonitrua, rurſum peccauit, & ag-
grauauit cor ſuum ipſe & ſerui eius:
35 Et roboratum eſt cor Paryóh, nec dimiſit fi-
lios Iwſraxél, quemadmodum dixerat Ieho-
uáh per manum Mowſéh.

CAPVT X.

1 Indurat Pharaonē Deus. 4 Moſes minatur Pharaoni locuſtas. 16 Agnoſcens peccatum Pharao petit orari pro ſe. 19 Orat Moſes pro Pharaone. 21 Tenebræ palpabiles.

1 DIxitque Iehouáh ad Mowſéh, Ingredere
ad Paryóh: quia ego aggrauaui cor eius,
& cor ſeruorum eius, vt ponam ſigna mea hęc
in medio eius.
2 Et vt narres in auribus filij tui, & filij filij tui
quæ fecerim in Mixſráim, & ſigna mea quæ
poſui in eis: ſciatiſque quòd ego Iehouáh.
3 Et ingreſſus eſt Mowſéh & Aharō à Paryóh, B
dixerúntque illi, Sic dixit Iehouáh Deus yE-
bræorum, Quouſque renues humiliari coram
me? dimitte populum meum vt ſeruiat mihi.
4 Quòd ſi renuas dimittere populum meum, Sapi.16.b.9
ecce ego inducam cras locuſtas in regionem
tuam:
5 Et operient ſuperficiem terræ, neque pote-
rit quiſquam videre terram, depaſcéntque re-
ſiduum quod euaſit, quod relictum eſt vobis à
grandine: comedent quoque omnē arborem
germinantem vobis in agro.
6 Et replebūt domos tuas, & domos omnium
ſeruorum tuorum, & domos omnium Ægy-
ptiorum: quales non viderunt patres tui, &
patres patrum tuorum à die qua fuerūt ſuper
terram vſque ad diem hanc. Et vertit ſeſe, e-
greſſúſque eſt à Paryóh.
7 Dixerunt autem ſerui Paryóh ad eum, Quo- C
uſque erit iſte nobis in laqueum? dimitte vi-
ros, vt ſeruiant Iehouæ Deo ſuo: num antè *vis*
ſcire quòd periit Mixſráim?
8 Et reuocatus eſt Mowſéh & Aharón ad Pa-
ryóh, quibus dixit, Ite, ſeruite Iehouæ Deo
veſtro: quinam ſunt qui ituri ſunt? D
9 Et dixit Mowſéh, Cum paruulis noſtris, &
cum ſenibus noſtris ibimus: cum filiis noſtris,
atque filiabus noſtris, cum pecoribus noſtris,
& armen-

& armentis noſtris ibimus: quia ſolennitas Ie
houæ *eſt* nobis.
10 Dixit ergo illis, Sit ita Iehouáh vobiſcum vt
dimittã vos & paruulos veſtros: videte quod
malum eſt contra faciem veſtram.
11 Non ſic, ite nunc viri, & ſeruite Iehouę: nam
D hoc ipſum vos quæritis. Et expulit eos à facie
ſua.
12 Dixitq; Iehouáh ipſi Mowſéh, Extende ma-
num tuam ſuper terram Mixſráim pro locu-
ſta: & aſcendat ſuper terram Mixſráim, & de-
paſcat omnem herbam terræ, *nempe* quicquid
reliquit grando.
13 Extendit itaque Mowſéh virgam ſuam ſu-
per terram Mixſráim, & Iehouáh adduxit ven
tum Orientalem in terram tota die illa, & to-
ta nocte: mane facto, ventus Orientalis eleua-
uit locuſtas.
14 Et aſcenderunt locuſtæ ſuper totam ter-
ram Mixſráim, & demiſit in omnem termi-
num Mixſráim graues valde: ante illas non
fuerunt tales locuſtæ, nec poſt illas futuræ
ſunt tales.
E 15 Operuerúntque ſuperficiem totius regio-
nis, & obſcurata fuit terra, comederúntque o-
mnem herbam terræ, atque omnem fructum
arborum, quem reliquerat grando: neque re-
manſit quicquam viride in arboribus, & in
herbis agri in tota terra Mixſráim.
16 Tunc feſtinauit Paryóh vocare Mowſéh &
Aharón, & dixit, Peccaui in Iehouam Deũ ve-
ſtrum, & vos:
17 Nunc ergo remitte quęſo peccatum meum
dũtaxat vice hac, & orate Iehouam Deum ve-
ſtrum, & auferat à me tantùm mortem iſtam.
F 18 Et egreſſus eſt à Paryóne, & orauit Iehouã.
19 Et conuertit Iehouáh ventum Occidentalẽ
fortem valde, & ſuſtulit locuſtas, & deiecit eas
in mare Suph: non remãſit locuſta vlla in to
ta regione Mixſráim.
20 Et roborauit Iehouáh cor Paryóh, neque di
miſit filios Iwſraxél.
21 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Extende ma
num tuam ad cælum, & erunt tenebræ ſuper
terram Mixſráim, & palpabit tenebras.
22 Et extendit Mowſéh manum ſuam in cælũ:
& fuerunt tenebræ caliginoſæ in tota terra
Mixſráim tribus diebus.
Sapiẽ. 17.a.2 23 Non videbat alter alterum, neque ſurrexe-
Sapiẽ. 18.a.1 rũt quiſque è loco ſuo tribus diebus: at omni-
bus ſuis filiis Iwſraxél erat lux in habitaculis
G ſuis.
24 Tum accerſiuit Paryóh Mowſéh, & dixit,
Ite, ſeruite Iehouæ: tantùm pecus veſtrum &
armentum veſtrum remanebit, etiam paruuli
veſtri ibunt vobiſcum.
25 Dixitque Mowſéh, Tu quoque dabis in ma
nu noſtra ſacrificia & holocauſta, vt faciamus
Iehouæ Deo noſtro.
26 Inſuper pecudes noſtræ ibunt nobiſcum:
nõ remanebit vngula: quia ex eo accipiemus
ad colendum Iehouam Deum noſtrũ: nos au-
tem neſcimus quo colamus Iehouam, donec
peruenerimus illuc.
27 Et roborauit Iehouáh cor Paryóh, neq; vo-
luit dimittere illos.
28 Et dixit illi Paryóh, Recede à me, caue tibi
ne amplius videas faciẽ meam: qua enim die
videbis faciem meam, morieris.
29 Reſpondit Mowſéh, Rectum dixiſti, non vi
debo vltrà faciem tuam.

CAPVT XI.

2 Dominus iubet vt ſpolient Aegyptios. 4 Mors primogenitorũ.

1 DIxit præterea Iehouáh ad Mowſéh, Ad-
huc plagam vnam adducam ſuper Pa-
ryóh & ſuper Mixſráim: poſtea dimittet vos
hinc: quum dimiſerit omnino, expellẽdo ex-
pellet vos hinc.
2 Loquere nunc in auribus populi, & petant Supr.3.g.22
ſinguli à proximo ſuo, & quæque à proxima Infrà 12.c.35
ſua, vaſa argentea & vaſa aurea. Eccl.34.a.1
3 Et dedit Iehouáh gratiam populo in oculis B
Ægyptiorum: etiam vir Mowſéh magnus erat
valde in terra Mixſráim in oculis ſeruórum
Paryóh, in oculis populi.
4 Dixitq; Mowſéh, Sic dixit Iehouáh, Quum
media *fuerit* nox, ego egrediar, *& tranſibo* per
medium Mixſráim, Sapiẽ.18.b.11
5 Et morietur omne primogenitum in terra
Mixſráim, à primogenito Paryóh, qui ſedet ſu
per ſolium eius, vſque ad primogenitum an-
cillæ quę *eſt* poſt molas, atque omne primoge
nitum animalium. C
6 Et erit clamor magnus in vniuerſa terra
Mixſráim, qualis non fuit, nec futurus eſt.
7 At omnibus filiis Iwſraxél non mouebit ca-
nis linguam ſuam, à viro vſque ad animal: vt
ſciatis quòd diuiſerit Iehouáh inter Mixſráim
& Iwſraxél.
8 Et deſcẽdẽt omnes ſerui tui iſti ad me, & in-
curuabũt ſe mihi, dicẽdo, Egredere tu, & vni-
uerſus populus qui *eſt* in pedibus tuis: poſtea
egrediar. Et egreſſus eſt à Paryone in ira fu-
roris. D
9 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Non audiet
vox Paryóh, vt multiplicem portenta mea in
terra Mixſráim.
10 Porrò Mowſéh & Aharón fecerunt omnia
portẽta iſta coram Paryone: roborauit autem
Iehouáh cor Paryóh, neque dimiſit filios Iwſ-
raxél è terra ſua.

CAPVT XII.

1 Præceptum & ritus edendi agni paſchalis. 26 Parentibus præcipitur vt filios myſterium Paſchæ doceant. 29 Clades primogẽnitorũ Aegypti. 31 Pharao eiicit filios Iſraël. 35 Iudæi Aegyptios ſpoliant vaſis aureis & argenteis. 37 Egrediuntur filij Iſraël. 40 Quadringentos triginta annos habitauerunt in Aegypto. 43 Mos celebrandi Phaſe.

1 DIxit autem Iehouáh ad Mowſéh & Aha-
rón in terra Mixſráim in hunc modum,
2 Menſis iſte vobis *erit* caput mẽſium: primus
erit vobis in menſibus anni.
3 Loquimini ad omnem cœtum Iwſraxél, di-
cendo, In decimo menſis huius tollẽt ſibi ſin-
guli agnum per domũ patrum, agnum per do
mum.
4 Quòd ſi minor fuerit familia quàm vt agnũ
comedere poſſit, accipiet ipſe etiam vicinũ ſuũ,
proximum domui ſuæ, pro numero animarũ,
ſinguli ſecũdum edere ſuum numerabitis *ani-*
mas propter agnum.
5 Agnus perfectus, maſculus, anniculus erit
vobis, *quem* ex ouibus aut è capris accipietis.
6 Eritque vobis in cuſtodiam vſque ad quar-
tumdecimum diem menſis huius: & immola
bit eum vniuerſa congregatio cœtus Iwſraxél
inter duas veſperas.
7 Accipiéntque è ſanguine, & ponent ſuper E
ambos

ambos poſtes, & in ſuperliminari, in domi-
bus in quibus comedent eum.
8 Comedent autem carnem nocte ipſa, aſſam
igni, & infermentata: cum amaroribus come-
dent eum.
9 Ne comedatis ex eo crudum, & elixatum
aqua, ſed aſſum igni: caput eius vnà cum cru-
ribus eius, & cum interioribus eius.
10 Neque relinquetis ex eo vſque manè: quòd
ſiquid relictum fuerit ex eo vſque manè, igni
combureris.
11 Sic autem comedetis eum, Lumbi veſtri ac-
cincti *erunt*, calceamenta veſtra in pedibus
veſtris, & baculus veſter in manu veſtra, co-
medetiſq; feſtinèter: *nam* Péoſanh eſt Iehouæ.
12 Nam tranſibo per terram Mixſráim nocte
iſta, & percutiam omne primogenitum in ter
ra Mixſráim ab homine vſque ad beſtiam: &
in cunctis diis Mixſráim faciam iudicia, ego
Iehouáh.
13 Et erit ſanguis ille vobis in ſignum in domi
bus in quibus vos fueritis: quúmque videro
ſanguinem, pręteribo vos, & non erit in vobis
plaga ad perditionem quando percutiam in
terra Mixſráim.
C 14 Et erit dies iſte vobis in memoriam: cele-
brabitiſque illum feſtum ipſi Iehouę in gene-
rationibus veſtris, ſtatuto perpetuo celebra-
bitis eum.
15 Septem diebus infermentata comedetis: ve
runtamen die primo ceſſare facietis fermen-
tum è domibus veſtris: quicunque enim co-
mederit fermentatum à die primo vſque ad
diem ſeptimum, excidetur anima ipſa ex
Iωſraxél.
16 Et in die primo, conuocatio ſancta: die quo-
que ſeptima, conuocatio ſancta erit vobis: o-
mne opus non fiet in eis: veruntamen quod
comedetur ab omni anima, illud tantummo-
do fiet à vobis.
17 Obſeruabitiſq; infermentata: quia hac ipſa
die eduxi exercitus veſtros è terra Mixſráim:
obſeruabitis inquam diem iſtum in genera-
tionibus veſtris, ſtatuto perpetuo.
Lexit. 23. d. 5 Num. 28. c 16 18 In primo *menſe*, decimoquarto die menſis,
in veſpera comedetis infermentata vſque ad
diem viceſimumprimum menſis in veſpera.
19 Septem diebus fermentum non inuenietur
in domibus veſtris: quicunque enim come-
derit fermẽtatum, exterminabitur anima illa
è cœtu Iωſraxél, tam peregrini quàm indige-
næ terræ.
20 Omne fermentatum non comedetis: in o-
D mnibus habitaculis veſtris comedetis infer-
mentata.
21 Vocauit ergo Moωſéh omnes ſeniores Iωſ-
raxél, dixitque illis, Trahite, & accipite vo-
bis pecora per familias veſtras, & immolate
Péoſanh.
Heb. 11. e. 28 22 Accipietis quoque faſciculum hyſſopi, &
intingetis in ſanguine qui *erit* in vaſe: & appli
cabitis ſuperliminari & ambobus poſtibus
de ſanguine qui *fuerit* in vaſe: vos verò non
egrediemini quiſque ex oſtio domus ſuæ vſ-
que mané.
23 Et tranſibit Iehouáh ad percutiẽdum Mixſ-
ráim: quúmque viderit ſanguinem in ſuperli-
minari & in ambobus poſtibus, tranſiliet Ie-
houáh iuxta oſtium, neque permittet vaſta-
torem ingredi domos veſtras ad percutien-
dum.
24 Obſeruabis itaq; rem iſtam pro ſtatuto ti-
bi, & filiis tuis vſque in ſeculum.
25 Quúmq; ingreſsi fueritis terram quam da-
bit Iehouáh vobis, quemadmodum pollici-
tus eſt, tunc obſeruabitis cultum hunc.
26 Quum autẽ dixerint vobis filij veſtri, Quid
eſt cultus iſte vobis?
27 Tunc dicetis, Sacrificium Péoſanh eſt ipſi
Iehouæ, qui tranſiliit domos filiorũ Iωſraxél
in Mixſráim quando percuſsit Mixſráim, &
domos noſtras eruit. Et incuruauit ſeſe popu
lus, & adorauit.
28 Itaque abierunt, & fecerunt filij Iωſraxél
quemadmodũ præceperat Iehouáh Moωſéh
& Aharoni, ſic fecerunt.
29 Fuit ergo in medio noctis, Iehouáh percuſ- E
ſit omne primogenitum in terra Mixſráim à
primogenito Paryóh ſedente ſuper ſolium
eius, vſque ad primogenitum captiui qui *erat*
in domo carceris, & omne primogenitum a- Sapien. 18. a
nimalis. 5. b. 11
30 Surrexit ergo Paryóh nocte ipſa, & omnes
ſerui eius totáque Mixſráim, exortúſque eſt
clamor magnus in Mixſráim: nulla enim erat
domus in qua non eſſet mortuus.
31 Et vocauit Moωſéh & Aharonem noctu, &
dixit, Surgite, egredimini è medio populi
mei & vos & filij Iωſraxél: atque abite, ſeruite
Iehouæ vt dicitis.
32 Quin & greges veſtros & armenta veſtra
accipite quemadmodum poſtulaſtis: & abite,
benedicite etiàm mihi.
33 Et inualeſcebat Mixſráim ſuper populum,
feſtinando dimittere eos è terra: dicebant e-
nim, Omnes ſumus mortui.
34 Tulitque populus conſperſionẽ ſuam an-
tequam fermentaretur: conſperſiones *inquam*
ſuas inuolutas veſtimentis ſuis ſuper hume-
rum ſuum.
35 Porrò filij Iωſraxél fecerunt iuxta verbum Sap. 5. g. 22,
Moωſéh: nam mutuò acceperũt ab Ægyptiis & 11. a. 2.
vaſa argentea, & vaſa aurea, & veſtes.
36 Iehouáh autem dedit gratiam populo in F
oculis Ægyptiorum, & commodauerunt eis: Num. 33. a. 3
ac *ita* ſpoliauerunt Ægyptios. Ioſue 24. b. 6
37 Profectique ſunt filij Iωſraxél de Rayme-
oſéos in oSuchóth circiter ſexcenta millia pe
ditum virorum tantùm, præter paruulos.
38 Et etiam miſtio multa aſcendit cum eis, pe-
cudes quoque & boues, pecora multa ad-
modum.
39 Et coxerunt conſperſionem quam extule-
rant ex Mixſráim, *facientes* placentas infermen
tatas: quia non erat fermentata, quòd eiecti
fuiſſent ex Mixſráim, nec potuiſſent immo-
rari: & etiam viaticum non apparauerant ſibi.
40 Habitatio verò filiorum Iωſraxél qua ha-
bitauerunt in Mixſráim, fuit quadringento- Gene. 15. d. 16
rum triginta annorum.
41 Fuit autem in fine quadringentorum tri-
ginta annorum, fuit inquam hac ipſa die, e-
greſsi ſunt omnes exercitus Iehouæ è terra
Mixſráim.
42 Nox cuſtodiarum eſt Iehouæ, vt educeret
eos è terra Mixſráim: ipſa *ergo* nox *erit* Iehouæ
obſeruantiæ omnibus filiis Iωſraxél per ge-
nerationes ſuas.

G 43 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh & Aharón,
Hoc ſtatutū Péoſanh, Omnis alienigena non
comedet ex eo.
44 Et omnem ſeruum hominis emptum ar-
gento,circuncides:tunc comedet ex eo.
45 Aduena & mercenarius nō comedet ex eo.
46 In eadem domo comedetur, non educes è
Num. 9.b.12 domo de carne foras, & os non confringetis
Ioan.19.f.36 in eo.
47 Vniuerſus cœtus Iwſraɤél facient ipſum.
48 Quum autem peregrinabitur apud te pe-
regrinus, & faciet Péoſanh ipſi Iehouæ, cir-
cuncidetur ei omnis maſculus, & tunc acce-
det ad faciendum illud : eritq; ſicut indigena
terræ:nullus enim habens preputium, come-
det ex eo.
49 Lex vna erit indigenæ & peregrino qui pe
regrinatur in medio veſtri.
50 Fecerunt ergo omnes filij Iwſraɤél : quem-
admodum præcepit Iehouáh Mowſéh & Aha
rón,ſic fecerunt.
51 Et fuit hoc ipſo die, eduxit Iehouáh filios
Iwſraɤél è terra Mixſráim per exercitus eorū.

CAPVT XIII.

1 Primogenita Deo ſanctificanda. 3 Memoria liberationis celebranda. 8 Filij docendi ſe liberatos fuiſſe à tyrannide Pharaonis. 12 Primogenita omnia, Dei erant. 14 Filij docendi cur primogenita in vſum Dei ſeparentur. 17 Quare Dominus filios Iſrael circunduxit per deſertum. 19 Oſſa Ioſeph fert Moſes. 21 Columna nubis & ignis.

Infrà 22.d.29 1 DIxitque Iehouáh ad Mowſéh,his verbis,
& 34.c.17 2 Sanctifica mihi omne primogenitum:
Leui.27.c.26 quicquid aperit vuluam in filiis Iwſraɤél tam
Num. 3.b.13, in hominibus quàm in iumētis : meū *enim* eſt.
& 8.c.16 3 Dixit ergo Mowſéh ad populum, Memen-
Luc.2.d.23 tote diei huius quo egreſſi eſtis ex Mixſráim
Exod.23.c.15 è domo ſeruorum : quoniam in fortitudine
manus eduxit vos hinc Iehouáh:neque come
datur fermentatum.
4 Hodie vos egredimini menſe Abib.
5 Quum autem introduxerit te Iehouáh in
terram Chenaɤanæorum, ɤHitthæorum, &
ɤEmoræorum, & Hiuæorum, & Iebuſæo-
rum, de qua iurauit Patribus tuis ſe daturum
tibi,terram fluentem lacte,& melle,tum coles
cultum iſtum in menſe iſto.
6 Septem diebus comedes infermentata, die
autem ſeptimo ſolennitas erit Iehouæ.
7 Infermentata comedentur ſeptem diebus,
nec conſpicietur apud te fermentatum, neq;
apparebit apud te fermentatum in vniuerſo
termino tuo.
B 8 Annuntiabiſque filio tuo eo die, dicendo,
Propter hoc *quod* fecit Iehouáh mihi quum
exirem de Mixſráim.
9 Et erit tibi in ſignum ſuper manum tuam,
& in memoriale inter oculos tuos, vt ſit Lex
Iehouæ in ore tuo, quia in manu forti eduxit
te Iehouáh ex Ægypto.
10 Obſeruabiſq; ſtatutum hoc in tempore ſuo
quotannis.
11 Quúmque introduxerit te Iehouáh in ter-
ram Chenaɤanæorum, quemadmodum iu-
rauit tibi & Patribus tuis, & dederit eam tibi:
Infrà 22.d.29 12 Tunc trāsferes omnem apertionem vuluæ
& 34.c.19 ad Iehouam,omnem item apertionem, emiſ-
Ezech.44. ſionem iumenti, quod tuum erit,maſcula, Ie-
g.30 houæ *erunt*.
13 Omne autem primogenitum aſini redimes
hœdo:quòd ſi non redemeris, ceruicem fran-
ges ei : omne quoque primogenitum homi-
nis in filiis tuis,redimes.
14 Quum autem interrogauerit te filius tuus C
cras, dicendo, Quid hoc? tum dices ad eum,
In fortitudine manus eduxit nos Iehouáh ex
Mixſráim è domo ſeruorum.
15 Et fuit, quum induraſſet ſe Parɤóh quomi-
nus dimitteret nos, occidit Iehouáh omne
primogenitum in terra Mixſráim à primoge-
nito hominis vſque ad primogenitum anima
lis:idcirco ego ſacrifico Iehouę omnem aper-
tionem vuluæ ſexus maſculini : omne autem
primogenitum filiorum meorum redimo.
16 Et erit in ſignum ſuper manum tuam, & in
frōtalia inter oculos tuos : quia in fortitudinē
manus eduxit nos Dominus ex Mixſráim.
17 Factum eſt autem quum emiſiſſet Parɤóh
populum , non deduxit eos Deus per viam
terræ Peliwſthím,quòd propinqua eſſet : dice-
bat enim Deus, Ne fortè pœniteat populum
quum viderint bellū, & reuertantur in Mixſ-
ráim.
18 Circunduxit ergo Deus populum per viam D
deſerti Maris ɤſuph, & accincti aſcenderunt
filij Iwſraɤél è terra Mixſráim.
19 Tulit quoque Mowſéh oſſa Iowſéph ſecum:
nam adiurando adiurauerat filios Iwſraɤél, Gene.50.d.25
dicendo,Viſitādo viſitabit vos Deus,& aſcen- Num.33.a.6
dere facietis oſſa mea hinc vobiſcum. Ioſue24.g.32
20 Profecti ſunt itaque è Suchóth, & caſtrame
tati ſunt in ɤEthám in fine deſerti.
21 Et Iehouáh præcedebat eos interdiu in co- Nū. 14.c.14
lumna nubis, vt deduceret eos per viam : no- Deuter.1.f.33
ctu verò in columna ignis, vt luceret eis, vt Pſal.78.b.14
ambularent diu & noctu. & 105.d.39
22 Non abſtulit columnā nubis interdiu, neq; 1.Cor. 10.a.1
columnam ignis noctu ante populum. Nehe.9.d.19

CAPVT XIIII.

1 Iubet Deus caſtrametari in periculoſo loco, vt magis glorificetur. 4 Indurat cor Pharaonis Deus. 5 Pharao inſequitur Iſraelem. 10 De ſalute deſperantes Iſraëlitæ murmurant. 13 Promittit eis ſalutem à Deo Moſes. 15 Clamans Moſes ad Deum, iubetur virga Mare diuidere. 19 Angelo ſequente caſtra Iſraël, gradiuntur per medium Maris. 24 Pharaonem cum exercitu ſubmergit Deus. 31 Viſo miraculo Iſraëlitæ timent Deum, & credunt ei.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
2 Loquere ad filios Iwſraɤél ,vt reuertantur &
caſtrametentur ante Pi-hanhiróth inter Mig-
dól & Mare,e regione Báɤal ɤSephón:in con-
ſpectu eius caſtrametabimini iuxta Mare.
3 Dicétque Parɤóh de filiis Iwſraɤél , Confuſi
ſunt ipſi in terra,clauſit *uiam* illis deſertum.
4 Et roborabo cor Parɤóh , & perſequetur
eos,& glorificabor in Parɤóh,& in omni exer
citu eius:ſciéntq; Ægyptij quòd ego Iehouáh.
Et fecerunt ſic.
5 Nuntiatum eſt autem Regi Mixſráim quòd B
fugeret populus : & verſum eſt cor Parɤóh &
ſeruorum eius in populum,& dixerunt, Quid
hoc *eſt quod* fecimus,quòd dimiſimus Iwſraɤél
ne ſeruiret nobis?
6 Iunxit autem currum ſuum , & populum
ſuum aſſumpſit ſecum.
7 Tulitque ſexcentos currus electos omnes
currus Mixſráim, & duces ſuper omnes illos.
8 Et

8 Et roborauit Iehouáh cor Paryóh regis Mi-
xſráim, perſequutúſq; eſt filios Iωſraκél: porrò
filij Iωſraκél egrediebantur in manu excelſa:
Ioſue 24.b.6 1.Mac. 4.d.1 9 Perſequutiq; ſunt eos Ægyptij, aſſequutiq;
ſunt eos caſtrametantes iuxta mare: omnes
equi currus Paryóh, & equites eius, & exerci-
tus eius iuxta Pi-hanhiróth ante Báyal xSe-
phón.
10 Quúmque Paryóh applicuiſſet, eleuauerũt
filij Iωſraκél oculos ſuos, & ecce Ægyptij in-
ſequebantur eos, timuerúntque vehementer,
& clamauerunt filij Iωſraκél ad Iehouam,
C 11 Dixerúntq; ad Mowſéh, An quòd non *eſſent*
ſepulchra in Mixſráim, tuliſti nos, vt morere-
mur in deſerto? quid hoc feciſti nobis vt edu-
ceres nos ex Mixſráim?
12 Nónne hoc ipſum eſt quod dicebamus tibi
in Mixſráim, dicentes, Ceſſa à nobis, vt ſeruia
mus Ægyptiis? nam melius erat nobis ſeruire
Ægyptiis, quàm mori in deſerto.
13 Dixitque Mowſéh populo, Ne timeatis: ſta-
te, & videte ſalutem Iehouę quam facturus eſt
vobis hodie: nam quos vidiſtis Ægyptios ho-
die, non eſtis viſuri vltrà vſque in ſeculum.
14 Iehouáh pugnabit pro vobis, & vos tace-
bitis.
D 15 Dixitq; Iehouáh ad Mowſéh, Quid clamas
ad me? alloquere filios Iωſraκél vt profici-
ſcantur:
16 Tu verò eleua virgam tuam, & extende ma
num tuam ſuper Mare, & ſcinde illud, & in-
grediantur filij Iωſraκél intra Mare per aridã.
17 Ego verò ecce ego roboro cor Ægyptiorũ,
& ingredientur poſt eos: & glorificabor in
Paryóh, & in vniuerſo exercitu eius, in curri-
bus eius, & in equitibus eius.
18 Et ſcient Ægyptij quòd ego Iehouáh, quum
glorificatus fuero in Paryóh, in curribus eius,
& in equitibus eius.
19 Profectus eſt itaque Angelus Dei qui præce
debat caſtra Iωſraκél, & iuit à tergo ipſorum:
& profecta eſt columna nubis *quæ erat* ante
eos, & ſtetit à tergo ipſorum.
E 20 Et venit inter caſtra Ægyptiorum & caſtra
Iωſraκél: fuitque nubes & tenebræ, & illumi-
nauit noctem: nec appropinquauit alter alte-
ri tota nocte.
21 Et extendit Mowſéh manum ſuam ſuper
Mare, & recedere fecit Iehouáh Mare vento
Ioſue 4.d.23 Orientali vehementi tota nocte, poſuitque
Pſal.114.a.3 Mare in ſiccum, & iam ſciſſæ erant aquæ.
Pſal.78.b.13 f.53 22 Ingreſsi ſunt igitur filij Iωſraκél intra Mare,
per aridam: & aquæ eis erant murus à dextera
1.Cor.10.a.1 & à ſiniſtra eorum.
Heb.11.e.29 23 Et ſequuti Ægyptij ingreſsi ſunt poſt eos,
omnes equi Paryóh, currus eius, & equites
eius intra Mare.
Sapiẽ.18.d.6 24 Fuit autem in vigilia matutina, reſpexit Ie-
F houáh ſuper caſtra Ægyptiorum è columna
ignis & nubis, & contriuit caſtra Ægyptiorũ.
25 Et abſtulit rotas curruum eius, & deduxit
eos grauiter. tum dixit Ægyptius, Fugiam à
facie Iωſraκél: quia Iehouáh pugnat pro eis
contra Ægyptios.
26 Dixitq; Iehouáh ad Mowſéh, Extende ma-
num tuam ſuper Mare, vt reuertantur aquæ
ſuper Ægyptios, ſuper currus eius & ſuper e-
quites eius.
27 Et extendit Mowſéh manum ſuam ſuper
Mare, reuerſúmque eſt Mare, reſpiciente ma-
ne, ad fortitudinem ſuam: at Ægyptij fugie-
bant in occurſum eius, & excuſsit Iehouáh
Ægyptios intra Mare.
28 Reuerſæ ſunt itaque aquæ, & operuerunt G
currus & equites, vniuerſum exercitũ Paryóh
qui ingreſſus fuerat poſt eos in Mare: non re-
manſit ex eis vſque ad vnũm.
29 At filij Iωſraκél ambulauerunt per ſiccum
intra Mare: & aquæ eis erant murus à dextera
& à ſiniſtra eorum.
30 Et ſeruauit Iehouáh die illo Iωſraκélem è
manu Ægyptiorum: viditque Iωſraκél Ægy-
ptios mortuos ad litus Maris.
31 Vidit præterea Iωſraκél manum magnam
quam fecit Iehouáh in Ægyptios, timuitque
populus Iehouam: crediderũt autem Iehouę
& Mowſéh ſeruo eius.

CAPVT XV.

1 *Gratias agunt Deo Moſes & Iſraëlitæ pro victoria.* 26 *Audiendus Deus. Infirmitates. Sanator Deus.* 27 *Veniunt in Elim.*

1 TVnc cecinit Mowſéh & filij Iωſraκél can Sap.10.d.24
ticum iſtud Iehouæ, & dixerunt in hunc
modum, Cantabo Iehouæ, quia magnifican-
do magnificatus eſt, equum & ſeſſorem eius
proiecit in Mare.
2 Fortitudo mea, & laus *eſt* Iáh: fuit enim mihi Eſa.12.a.2
in ſalutem: iſte Deus meus, propterea taber- Pſa.118.c.14
naculum faciam ei: *iſte* Deus patris mei, pro-
pterea exaltabo eum.
3 Iehouáh vir belli, Iehouáh nomen eius.
4 Currus Paryóh & exercitum eius proiecit
in Mare, & electi principes eius ſubmerſi ſunt
in Mari ωſuph.
5 Voragines operuerunt eos, deſcenderunt
in profunda tanquam lapis.
6 Dextera tua Iehouáh, magnificata eſt forti-
tudine: dextera tua, ô Iehouáh, confregit ini-
micum.
7 Et in multitudine magnificentiæ tuæ de-
ſtruxiſti inimicos tuos: immiſiſti iram tuam,
deuprauit eos ſicut ſtipulam.
8 Et ſpiritu naris tuæ coaceruatæ ſunt aquæ,
ſteterunt ſicuti aceruus fluenta, coagulatæ
ſunt voragines in corde Maris.
9 Dixit inimicus, Perſequar, comprehendam, B
diuidam ſpolia, explebitur eis anima mea,
euaginabo gladium meum, perdet eos ma-
nus mea.
10 Flauiſti vento tuo, *&* operuit eos Mare, ab-
ſorpti ſunt tanquam plumbum in aquis ve-
hementibus.
11 Quis ſicut tu in diis, ô Iehouáh? quis ſicut tu,
magnificus in ſanctitate, terribilis laudibus,
faciens mirabilia?
12 Extendiſti dexteram tuam, deglutiuit eos
terra.
13 Duces per miſericordiam tuam populum
hunc *quem* redemiſti, duces in fortitudine tua
ad habitaculum ſanctitatis tuæ.
14 Audient populi, iraſcentur, dolor appre-
hendet habitatores Palæſthinæ.
15 Tunc turbabuntur principes κEdóm, robu-
ſtos Moáb apprehendet tremor, diſſoluentur
omnes habitatores Chenáyan.
16 Cadet ſuper eos terror & pauor: ad magni- C
tudinem brachij tui tacebunt tanquam lapis:
donec tranſierit populus tuus, ô Iehouáh,
donec

donec tranſierit populus iſtè *quem* acquiſiſti.
17 Introduces eos, & plantabis eos in monte
hæreditatis tuæ loco *quem* præparaſti, ô Ieho-
uáh, vt *illic* ſedeas: *nam* Sanctuarium Domine fir
mabunt manus tuæ.
18 Tunc Iehouáh regnabit in ſeculũ & in per-
petuum.
19 Quia ingreſsi ſunt equi Parϖóh cum curri-
bus eius & equitibus eius in mare, & reduxit
Iehouáh ſuper eos aquas maris: filij autẽ Iϖſ-
raxél ambulauerunt per ſiccũ in medio maris.
20 Tulítq; Miriám propheriſſa ſoror Aharón
tympanũ in manu ſua, & egreſſæ ſunt omnes
mulieres poſt eam cum tympanis & choris.
21 Et reſpondit eis Miriám, Cantate Iehouæ,
quoniam magnificãdo magnificatus eſt, equũ
& aſcenſorẽ eius proiecit in mare.
D 22 Et proficiſci fecit Moϖſéh Iϖſraxelẽ à mari
ϖSuph, egreſſique ſunt in deſertum ϖSur, atq;
perrexerunt tribus diebus per deſertum, & nõ
repererunt aquas.
23 Quum autem deueniſſent in Maráh, nõ po-
terãt bibere aquas de Maráh, quia amaræ erãt:
idcirco vocauit nomẽ eius Maráh.
24 Propterea murmurabat populus cõtra Mo-
ϖſéh, dicendo, Quid bibemus?
Iudith 5.c.15 25 Clamauit autem ad Iehouã: & docuit illum
Iehouáh lignum, quod proiecit in aquas, &
dulcuerũt aquæ. ibi poſuit ei ſtatutum & iudi-
Eccl.38.a.5 cium, ibique tentauit eum,
26 Et dixit, Si obediẽdo obedieris voci Iehouę
Dei tui, & rectũ in oculis eius feceris, & aures
præbueris præceptis eius, cuſtodieriſque o-
mnia ſtatuta eius: vniuerſum morbum quem
poſui in Ægypto, nõ ponam ſuper te: quia ego
Iehouáh ſanans te.
Num.33.b.9 27 Venerunt autẽ in ℵElím, ibíque erant duo-
decim fontes aquarũ, & ſeptuaginta palmæ:
caſtrametatique ſunt illic iuxta aquas.

CAPVT XVI.

1 Veniunt in deſertũ Sin. 3 Murmurant pro cibo. 8 Contra Deũ murmurat, qui contra miniſtros eius. 10 Loquitur Moſi Deus in nube. 13 Pluit coturnicibus & man. 20 Man ſeruatũ fœtet & cõputreſcit. 22 Sabbatho ne coquere quidem fas erat. 25 In ſabbatho Deus nõ pluit man. 28 Increpat Deus populum, quòd ſabbathum non cuſtodiat. 32 Man reſeruatur in memoriam poſteris. 36 Gomor. Ephi.

Sapi.11.a.2 1 PRofecti autem de ℵElim, venerũt omnis
cœtus filiorum Iϖſraxél in deſertũ ϖSin,
quod eſt inter ℵElim & ϖSinái, quintadeci-
ma die menſis ſecundi, ex quo egreſsi fuerant
è terra Ægypti.
2 Et murmurauerunt omnis cõgregatio filio-
rum Iϖſraxél contra Moϖſéh & contra Aha-
rón in deſerto.
3 Quibus dixerunt filij Iϖſraxél, Vtinam mor-
tui fuiſſemus per manum Iehouæ in terra Æ-
gypti, quãdo ſedebamus iuxta ollas carnium,
& quando comedebamus panẽ ad ſaturitatẽ:
quòd eduxeritis nos in deſertũ hoc, vt interfi-
ceretis omnem cœtum hunc fame.
A 4 Dixítq; Iehouáh ad Moϖſéh, Ecce ego pluo
vobis panem è cælo: & egredietur populus,
colligétque quantum ſatis erit eo die, vt tentẽ
eum vtrũ ambulaturus ſit in Lege mea, an nõ.
5 Die verò ſexta parabunt quod inferant *in do-*
B *mos*: eritque duplum ſupra illud quod colligẽt
quotidie.
6 Dixit ergo Moϖſéh & Aharón omnibus fi-
lijs Iϖſraxél, Veſperi ſcietis quòd Iehouáh e-
duxerit vos è terra Ægypti.
7 Et mane videbitis gloriam Iehouæ: audiuit
enim murmurationes veſtras contra ſe: & nos
quid ſumus, quòd murmuratis contra nos?
8 Dixit inquam Moϖſéh, Quum dederit vo-
bis Iehouáh veſperi carnem ad edendum, &
panẽ mane ad ſaturãdum: audiuit enim Ieho-
uáh murmurationes veſtras quibus vos mur-
muratis contra illum: & nos quid ſumus? non
contra nos ſunt murmurationes veſtræ, ſed cõ
tra Iehouam.
9 Dixítque Moϖſéh ad Aharón, Dic vniuerſo C
cœtui filiorum Iϖſraxél, Accedite in conſpe-
ctum Iehouæ: quia audiuit murmurationes
veſtras.
10 Fuit autem quũ loqueretur Aharón ad vni-
uerſum cœtum filiorum Iϖſraxél, reſpexerunt
ad deſertum, & ecce gloria Iehouæ conſpecta
eſt in nube.
11 Iam autem dixerat Iehouáh ad Moϖſéh in
hunc modum,
12 Audiui murmurationes filiorum Iϖſraxél: Eccli.45.a.4
alloquere eos, dicendo, Inter duas veſperas
comedetis carnem, & mane ſaturabimini pa-
ne: & ſcietis quòd ſim Iehouáh Deus veſter.
13 Fuit igitur in veſpera, aſcenderunt coturni- Num.11.g.31
ces, & operuerunt caſtra: mane verò fuit de-
ſcenſio roris circum caſtra. D
14 Et ceſſauit deſcenſio roris, & ecce in ſuper- Num.11.b.7
ficie deſerti *erat* minutum rotundum, minutũ Pſa.77.c.24
inquam vt pruina ſuper terram. Sapi.16.c.20
15 *Quod* quum vidiſſent filij Iϖſraxél, dixerunt Ioan.6.d.31
alter alteri, Mã eſt: Ignorabãt enim quid eſſet.
tũ dixit Moϖſéh illis, Hic eſt panis quem de- 1.Cor.10.a.3
dit vobis Iehouáh ad veſcendum.
16 Hoc eſt quod præcepit Iehouáh, Colligite
ex eo quiſq; quantũ comedere poſsit, ϖómer
per capita, *ſecundum* numerum animarum ve-
ſtrarum: ſinguli pro iis qui ſunt in tabernacu-
lo ſuo, accipietis.
17 Fecerũt autẽ ſic filii Iϖſraxél, collegerúnt-
que alij plus, alij minus.
18 Poſtea menſi ſunt *in* ϖómer: ita vt non ſuper-
fuerit *ei qui* plus, neque defuerit *ei qui* minus *col* 2.Cor.8.d.15
legerat: *ſed* ſinguli quantũ comedere poterant,
collegerunt.
19 Dixítque Moϖſéh ad eos, Nemo relinquat E
ex eo vſque mane.
20 Et non obediuerunt Moϖſéh: nam relique-
runt quidam ex eo vſque mane, & ſcatere cœ-
pit vermibus, & fœtuit: vnde iratus eſt contra
eos Moϖſéh.
21 Collegerunt ergo illud ſingulis diebus ma-
ne, quiſque quantũ comedere poterat: quúm-
que incaluiſſet ſol, liquefactum eſt.
22 Fuit autem die ſexto collegerũt panem du-
plicem, duo ϖómer pro ſingulis: venerũt ergo
omnes principes congregationis, & renũtia-
uerunt ipſi Moϖſéh.
23 Et dixit illis, Hoc eſt quod loquutus eſt Ie-
houáh, Ceſſatiũcula, ceſſatio *inquam* ſancta Ie-
houæ *erit* cras: quod cocturi eratis, coquite: &
quod elixaturi eratis, elixate hodie: quicquid
verò ſuperfuerit, reſeruate vobis in cuſtodiam
vſque mane.
24 Et reſeruarunt illud vſque mane, quemad- F
modum præceperat Moϖſéh: neque fœtuit,
neque vermis fuit in eo.

25 Dixitque Mowſéh, Comedite illud hodie, quia ſabbathum eſt hodie ipſi Iehouæ: hodie non inuenietis illud in agro.

26 Sex diebus colligetis illud: die autem ſeptimo eſt ſabbathum, non erit in eo.

27 Acciditverò die ſeptimo, egreſsi ſunt *quidam* è populo ad colligendum, & non repererunt.

28 Dixitq; Iehouáh ad Mowſéh, Quouſq; renuetis cuſtodire præcepta mea, & Leges meas?

29 Videte quòd Iehouáh dedit vobis ſabbathũ, & *quod* propterea ipſe dat vobis die ſexto panem duorum dierum: manete quiſque apud ſe, neque egrediatur quiſquam è loco ſuo die ſeptimo.

30 Et ceſſauerunt populus die ſeptimo.

31 Vocauerunt autem domus Iwſraél nomen eius Man: quod erat, tanquam ſemen coriandri, album: guſtúſque eius tanquam conſperſionis cum melle.

G 32 Dixitque Mowſéh, Hoc eſt quod præcepit Iehouáh, Imple yómer ex eo ad cuſtodiam in generationibus veſtris, vt videant cibum quo alui vos in deſerto poſteaquam eduxi vos è terra Ægypti.

33 Dixitque Mowſéh ad Aharón, Tolle vnam vrnam, & pone illic plenum yómer mã, ac repone illud coram Iehouáh in cuſtodiam in generationes veſtras.

34 Quemadmodum præceperat Iehouáh Mowſéh, repoſuit illud Aharón coram Teſtimonio in cuſtodiam.

Nehe. 9.d.15 Iudith 5.c.15 35 Porrò filij Iwſraél comederunt man quadraginta annis, donec ingrederentur terram habitatam: man comederunt, donec venirent ad extremitatem terræ Chenáyan.

36 yOmér autem decima pars eſt ɣephâh.

CAPVT XVII.

1 Veniunt in Raphidim. 2 Murmurant ob aquæ penuriam. 4 Orat Deum Moſes. 6 Datur aqua è petra. 7 Tentare Deum. 8 Amalecitæ occiduntur à filiis Iſraël orante Moſe. 10 Ieſua 14 Amalecitarum interitum prædicit Deus.

1 PRofectus itaque vniuerſus cœtus filiorũ Iwſraél è deſerto ɣSin per profectiones ſuas ad præceptum Iehouæ, caſtrametati ſunt in Rephidim, vbi non erant aquæ vt biberet populus.

Num. 20.d.2 2 Vnde iurgatus eſt populus cum Mowſéh, & dixerũt, Date nobis aquas, vt bibamus. Dixitque illis Mowſéh, Cur iurgamini mecũ? quare tentatis Iehouam?

3 Sitiuit ergo ibi populus propter aquas, & murmurauit ipſe contra Mowſéh, atque dixit, Vtquid aſcendere feciſti nos ex Ægypto, vt interficeres me, filióſq; meos, & pecora mea ſiti?

B 4 Et clamauit Mowſéh ad Iehouam, dicendo, Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabunt me.

Sup. 7.d.20 5 Dixit ergo Iehouáh ipſi Mowſéh, Trãſi ante populum, & tolle tecum *aliquot* è Senioribus Iwſraél: virgam quoque tuam qua percuſsiſti fluuium, tolle in manu tua, & abi.

Num. 20.b.9 Pſal. 77.b.15 & 104.d.41 1. Cor. 10. a.4 6 En ego ſtabo coram te ibi ſupra petram, in ɣHoreb, & percuties petram, egredientúrque ex ea aquæ quas bibet populus. Et fecit ſic Mowſéh in oculis Seniorum Iwſraél.

C 7 Vocauitque nomẽ loci *illius* Maſſáh & Meribáh, propter iurgiũ filiorũ Iwſraél, & quòd tentaſſent Iehouam, dicendo, Eſtne Iehouáh in medio noſtri, an non?

Deut. 25.d.17 Iudith 4.c.13 Sapien. 11.a.3 8 Venit autem yAmaléc, & pugnauit cum Iwſraél in Rephidim.

9 Dixítque Mowſéh ad Iehowſúay, Selige nobis viros, & egredere, pugna cum yAmaléc: cras ſtabo ſuper verticem collis, & virga Dei *erit* in manu mea.

10 Fecitque Iehowſúay quemadmodum dixerat ei Mowſéh, pugnando cum yAmaléc: Mowſéh autem & Aharón & ɣHur aſcenderũt in verticem collis.

11 Et fuit, quum eleuaret Mowſéh manũ ſuam, præualebat Iwſraél: quando verò demittebat manum ſuam, præualebat yAmaléc.

12 Porrò manus Mowſéh graues erant: tulerũt ergo lapidẽ, & poſuerũt ſubter eum, ſeditque ſuper illum: Aharón verò & ɣHur ſuſtẽtabant manus eius, hinc vnus, & inde alter: & fuit vtraque manus eius firma, donec occubuit ſol. D

13 Et contriuit Iehowſúay yAmaléc, & populũ eius in ore gladij.

14 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Scribe iſtud *pro* memoriali in libro, & pone in auribus Iehowſúay, quod delendo delebo mentionem yAmaléc de ſub cælo.

15 Et ædificauit Mowſéh altare: vocauitq; nomen eius, Iehouáh, vexillum meum.

16 Et dixit quòd manus ſuper thronum Iáh bellum Iehouæ cum yAmaléc à generatione in generationem.

CAPVT XVIII.

1 Iethro inuiſit Moſen, cum vxore & filiis ipſius Moſi. 8 Narrat Moſes liberationem filiorum Iſraël ſocero. 10 Deum Iſraëlis confitens Iethro offert holocauſta. 15 Quærere Deum. 25 Iudices alios ſecum conſtituit Moſes, & quales.

1 AVdiuit autem Ithró ſacerdos Midián ſocer Mowſéh omnia quę fecerat Deus ipſi Mowſéh, & Iwſraél populo eius, quòd eduxiſſet Iehouáh Iwſraelem ex Ægypto.

2 Tulitque Ithró ſocer Mowſéh ɣSipporám vxorem Mowſéh poſt dimiſsionem eius:

Suprà 2.d.22 3 Et duos filios eius: nomen vnius, Gerwſóm: dixerat enim, Peregrinus fui in terra aliena.

4 Nomen verò alterius, ɣEliyézer: quia *dixerat*, Deus patris mei auxilio mihi fuit, & eruit me à gladio Paryóh.

5 Peruenit autem Ithró ſocer Mowſéh, & filij eius, & vxor eius ad Mowſéh in deſertũ in quo caſtrametabatur ad montem Dei.

6 Et dixit ad Mowſéh, Ego ſocer tuus Ithró venio ad te, & vxor tua, & duo filij eius cũ illa.

7 Et egreſſus eſt Mowſéh in occurſum ſoceri ſui, & incuruauit ſe, oſculatúſque eſt eum: & interrogauerunt alter alterum de pace: poſtea venerunt ad tabernaculum.

8 Et narrauit Mowſéh ſocero ſuo quæcunque fecerat Iehouáh ipſi Paryóh & Ægyptiis propter Iwſraelem, omnem *etiam* laborem qui inueniſſet eos in via, & eripuiſſet eos Iehouáh.

9 Et lætatus eſt Ithró ſuper omni bono quod fecerat Iehouáh Iwſraeli, quem eripuit è manu Ægyptiorum.

10 Dixitq; Ithró, Benedictus Iehouáh qui eripuit vos è manu Ægyptiorum, & è manu Paryóh, qui *item* eripuit populum è manu Ægyptiorum.

Suprà 1.b.10 & 16.d.22.5. b.7.c.14.d. 18.14.b.8 11 Nunc cognoui quòd magnus eſt Iehouáh præ omnibus diis: quia eadem re quã ſuperbè egerunt contra eos, *perdidit eos.*

12 Et accepit Ithró ſocer Mowſéh holocauſtum & ſacri-

& ſacrificia Deo: poſtea venit Aharón & o-
mnes Seniores Iɷſraél ad comedẽdum panẽ
cum ſocero Moɷſéh coram Deo.
C 13 Et fuit poſtero die ſedit Moɷſéh ad iudican-
dum populum: ſtabátque populus iuxta Mo-
ɷſéh à mane vſque ad veſperam.
14 Videns autem ſocer Moɷſéh quæcunque i-
pſe faciebat populo, dixit, Quid eſt hoc quod
facis populo? cur tu ſedes ſolus, & vniuerſus
populus ſtat iuxta te à mane vſque ad veſpe-
ram?
15 Reſpondítque Moɷſéh ſocero ſuo, Quia ve-
nit ad me populus ad quærendum Deum.
16 Quum eſt illis negotium *aliquod*, veniunt ad
me, & iudico inter virum & ſocium ſuum, no-
tàque facio ſtatuta Dei, & leges eius.
17 Dixítque ſocer Moɷſéh ad eum, Nõ eſt bo-
num quod tu facis.
18 Succumbendo ſuccumbes, etiam tu, etiam
Deut.1.b.9 populus iſte qui eſt tecũ: quia ſupra vires tuas
eſt res, non poteris facere eam ſolus.
19 Nunc *ergo* audi vocem meam, cõſulam tibi,
& erit Deus tecum: eſto tu pro populo coram
Deo, & referes res *difficiles* ad Deum:
20 Et doce eos ſtatuta & leges, & indica eis
viam per quã ambulent, & opus quod faciant.
D 21 Tu autem conſidera ex omni populo viros
fortes, timentes Deum, viros veredicos, odio
habentes auaritiam, & præfice illis principes
ſuper mille, centuriones, quinquagenarios, &
decanos,
22 Qui iudicabunt populum omni tempore:
omnem verò rem magnam referent ad te, &
omnem rem paruam iudicabunt ipſi: atque
ita leuiorem reddent tibi *ſarcinam*, quum tule-
rint tecum.
23 Si hoc feceris, & præceperit tibi Deus, pote-
ris ſtare, & etiam totus populus iſte reuertetur
ad locum ſuum pacificè.
24 Paruit ergo Moɷſéh voci ſoceri ſui, fecítq;
omnia quæ dixerat.
25 Et delegit Moɷſéh viros fortes ex omni I-
ɷſraéle, & conſtituit eos capita ſuper popu-
lum, principes *ſuper* mille, centuriones, quin-
quagenarios, ac decanos,
26 Qui iudicabant populum omni tempore:
ardua referebant ad Moɷſéh, omnẽ verò rem
paruam iudicabant ipſi.
27 Dimiſit autem Moɷſéh ſocerum ſuum, &
abiit ad terram ſuam.

CAPVT XIX

*1 Veniunt ad montem Sinai. 5 Populus Dei, populus Iſraël. 6 Sa-
cerdotale regnum. Sancta gens. 7 Moſes annuntiat verbum Dei.
9 Moſi verbis Deus vult fidem haberi. 10 Iubetur populus ſancti-
ficari. 12 Tangens montem lapidatur. 14 Sanctificatur popu-
lus. 16 In tonitru & fulgure apparet Deus, vt à populo timeatur.
22 Sanctificantur Sacerdotes. 24 Populus & Sacerdotes ne tan-
gant montem.*

Num.33.c.15 1 MEnſe tertio ex quo egreſſi ſunt filij Iɷſra-
él è terra Ægypti, die ipſo venerunt in
deſertum ʋSinái.
2 Profecti autem erant de Rephidim, & vene-
runt in deſertum ʋSinái, caſtrametatíq; ſunt
in ipſo deſerto, caſtrametatus eſt inquam ibi
Iɷſraél e regione montis.
Act.7.e.38 3 Moɷſéh autem aſcendit ad Deum: vocaue-
rat enim eum Iehouáh è monte, dicendo, Sic
dices domui Iaɥacób, & annũtiabis filiis Iɷſ-
raél,
4 Vos vidiſtis quę fecerim Ægyptiis, & *quomo-
do* tulerim vos ſuper alas aquilarum, & addu-
xerim vos ad me. Deut.29.4.a
5 Nũc ergo ſi obediẽdo obedieritis voci meæ,
& cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi *tan-
quam* theſaurus dilectus prę omnibus populis:
quia mea eſt vniuerſa terra. Deut.5.4.a Pſal.135.4.a
6 Vos autem eritis mihi regnum Sacerdotale,
& gens ſancta. hæc ſunt verba quæ dices filiis
Iɷſraél. 1.Petr.2.b.9
7 Venit itaque Moɷſéh, & vocauit Seniores
populi, propoſuítq; eis omnia verba iſta quæ
præceperat ei Iehouáh. B
8 Reſpondit autem omnis populus pariter, &
dixerunt, Quicquid dixit Iehouáh, faciemus.
Et retulit Moɷſéh verba populi ad Iehouam.
9 Dixítque Iehouáh ad Moɷſéh, Ecce ego ve
nio ad te in denſitate nubis, vt audiat populus
dum loquar tecum, & etiam tibi credant in ſe-
culum. Renuntiauerat enim Moɷſéh verba
populi Iehouæ.
10 Addidítque Iehouáh ad Moɷſéh, Vade ad
populum, & ſanctifica eos hodie & cras, la-
uéntque veſtimenta ſua.
11 Et ſint parati ad diem tertium, quia die ter-
tia deſcendet Iehouáh in oculis totius populi
ſuper montem ʋSinái.
12 Conſtitues autem terminum populo per cir
cuitum, dicendo, Cauete vobis ne aſcendatis
in ipſum montem, neque contingatis termi-
num eius: quicunque tetigerit montem, mo-
riendo morietur. Heb.12.c.20
13 Non tanget eum manus, ſed lapidãdo lapi-
dabitur, vel iaculãdo iaculabitur: ſiue animal,
ſiue vir *fuerit*, non viuet. quũ protraxerit bucci
na, ipſi aſcendent in montem. C
14 Deſcendit autem Moɷſéh è monte ad po-
pulum, & ſanctificauit populum, & lauerunt
veſtimenta ſua:
15 Dixítque ad populum, Eſtote parati in ter-
tium diem: ne appropinquetis vxoribus.
16 Et fuit die tertia, quum factum eſſet mane,
facta ſunt tonitrua, & fulgura, & nubes den-
ſiſsima ſuper montem, & clangor buccinę in-
tenſiſsimus: expauítque vniuerſus populus
qui erat in caſtris.
17 Et eduxit Moɷſéh populum in occurſum
Dei è caſtris: qui ſteterunt in inferiore parte
montis.
18 Mons autem ʋSinái fumabat totus, eo quòd
deſcẽdiſſet ſuper eum Iehouáh in igne: aſcen-
debátque fumus eius ſicut fumus fornacis, &
commotus eſt vniuerſus mons vehementer. Deut.4.b.11 D
19 Erat præterea clangor buccinæ procedens,
& inualeſcebat valde: Moɷſéh loquebatur, &
Deus reſpondebat ei in voce.
20 Deſcenderat autem Iehouáh ſuper mõtem
ʋSinái ſuper verticem montis: & vocauit Ie-
houáh Moɷſéh ad verticẽ montis, aſcendítq;
Moɷſéh.
21 Dixítque Iehouáh ad Moɷſéh, Deſcende,
conteſtare populum, ne deſerant ſtationem vt
aſcendant ad Iehouam, vt videant, & corruant
ex eo multitudo:
22 Quin & Sacerdotes qui accedunt ad Iehouã
ſanctificẽt ſeſe, ne fortè diſſipet eos Iehouáh.
23 Et dixit Moɷſéh ad Iehouam, Non poterit
populus aſcendere ad montem ʋSinái, quia
tu conteſtatus es nos, dicendo, Conſtitue ter-

minos monti, & ſanctifica eum.
24 Et dixit ad eum Iehouáh, Vade, deſcéde, &
poſtea aſcéde tu & Aharón tecum: Sacerdotes
autem & populus ne diruant *terminum* vt aſcé-
dant ad Iehouam, ne fortè diſsipet eos.
25 Deſcenditque Mowſéh ad populum, & lo-
quutus eſt cum eis.

CAPVT XX.

3 Deos alienos ne habeamus. 7 Iuramentum. 8 Sabbathum. 12 Parentes. 13 Occidere. 14 Mœchari. 15 Furtum. 16 Falſum teſtimonium. 17 Concupiſcentia. 19 Vt timeretur apparuit in fulgure Deus. 23 Dij aurei aut argentei ne fiant. 24 Altare terreum.

1 LOquutúſque eſt Deus omnia verba iſta,
dicendo,
2 Ego Iehouáh Deus tuus, qui eduxi te è terra
Mitſráim, è domo ſeruorum.
Leuit. 26.a.1 3 Non erunt tibi dij alieni coram me.
Deuter.5.a.6 4 Non facies tibi ſculptile, neque vllam ſimi-
Pſal. 80.c.9. litudinem *eorum* quæ ſunt in cælo ſurſum, ne-
12. & 96.b. que *eorum* quæ in terra deorſum, neque *eorum*
7.& 113.b.6 quæ in aquis ſubter terram.
5 Non incuruabis te eis, neque coles ea: ego
enim Iehouáh Deus tuus, Deus zelotes, viſi-
tans iniquitaté patrum ſuper filios, in tertiam
& quartam *generationem* odio habentibus me:
6 Et faciens miſericordiam millibus diligen-
tibus me, & cuſtodientibus præcepta mea.
Leui.19.c.12 7 Non aſſumes nomen Iehouæ Dei tui in va-
Deut.5.b.11 nũ: quia non inſontem habebit Iehouáh eum
Matth.5.c.28 qui aſſumpſerit nomen eius in vanum.
B 8 Recordare die Sabbathi, vt ſanctifices il-
lum.
Leuit.19.c.11 9 Sex diebus operaberis, & facies omne opus
Deut.5.b.12 tuum.
Ezec.20.b.12 10 At die ſeptimo ſabbathum *erit* Iehouæ Deo
Infrà 31.b.14 tuo: non facies vllum opus neque tu, neque fi-
Matth.12.a.2 lius tuus, neque filia tua, neque ſeruus tuus,
neque ancilla tua, neque animal tuum, neque
peregrinus tuus qui eſt in portis tuis.
Gene. 2.a.2 11 Sex enim diebus fecit Iehouáh cælum & ter
ram, mare, & quæcunque *ſunt* in eis, & requie-
uit die ſeptimo: idcirco benedixit Iehouáh
diei Sabbathi, & ſanctificauit eum.
Deut. 5.b.16 12 Honora patrem tuum, & matrem tuam: vt
Matt.15.a.4 prolongentur dies tui ſuper terram quam Ie-
Ephe.6.a.2 houáh Deus tuus dat tibi.
Matt. 5.c.16 13 Non occides.
14 Non committes adulterium.
15 Non furaberis.
16 Non loqueris aduerſus proximum tuum
C teſtimonium mendacij.
Rom. 7.b.7, 17 Non concupiſces domum proximi tui, non
& 13.c.9 concupiſces vxorem proximi tui, neque ſer-
uum eius, neque ancillam eius, neque bouem
eius, neque aſinum eius, neque quicquam *eo-*
rum quæ ſunt proximi tui.
18 Omnis populus videbant tonitrua & lam-
pades, & clamorem buccinæ, & montem fu-
mantem: vidit inquam populus, & commoti
ſunt, ſteterúntque procul:
Deut.18.c.18 19 Atq; dixerunt ipſi Mowſéh, Loquere tu no-
Hebr.12.c.18 biſcum, & obſequemur: & ne loquatur no-
biſcum Deus, ne fortè moriamur.
20 Reſpondit autem Mowſéh populo, Ne ti-
meatis: quia vt tentaret vos, venit Deus, & vt
ſit timor eius ante cõſpectum veſtrum, vt non
peccetis.
21 Stetit igitur populus procul: Mowſéh au- D
tem appropinquauit ad caliginem in qua e-
rat Deus.
22 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Sic dices fi-
liis Iiſraél, Vos vidiſtis quòd è cælo loquu-
tus ſum vobiſcum.
23 Ne *ergo* faciatis mecum deos argenteos, ne-
que deos aureos: non facietis *inquam* vo-
bis.
24 Altare terreum facies mihi, & ſacrificabis ſu Infrà 27.b.8,
per illud holocauſta tua & pacifica tua, pecu- & 38.a.7
des tuas, & boues tuos: in omni loco in quo
meminiſſe fecero nominis mei, veniam ad te,
& benedicam tibi.
25 Quòd ſi altare lapidum feceris mihi, nõ ædi Deu.27.a.5
ficabis eos excíſos: quia ſi gladium tuum ele- Ioſue 8.f.31
uaueris ſuper illum, polluesillum.
26 Neque aſcédes per gradus ad altare meum,
ne detegatur turpitudo tua iuxta illud.

CAPVT XXI.

2 De ſeruis emendis. 7 Filia vendita in ancillam. 12 Homicidium. 15 Parentum percuſſor. 16 Furtum. 17 Maledicus patri. 18 Rixantes. 20 Percutiens ſeruum. 22 Percutiens mulierem prægnantem. 24 Pœna talionis. 26 Oculum eruens, vel dentem excutiens ſeruis. 28 Bos cornupeta. 33 Fodiens ciſternam in quam bos ceciderit. 35 Bos bouem occidens.

1 HÆc autem ſunt iudicia quæ pones co-
ram eis.
2 Si emeris ſeruum Hebræum, ſex annis ſer- Deut.15.c.12
uiet, at ſeptimo egredietur liber gratis. Iere.34.c.14
3 Si cum corpore ſuo ingreſſus fuerit, cũ cor-
pore ſuo egredietur: ſi *vero* maritus mulieris
erat, egredietur & vxor eius ſecum.
4 Si herus eius dederit ei vxorem, & pepere-
rit ei filios vel filias, vxor & filij eius erunt he-
ri ſui, ipſe verò egredietur cum corpore ſuo.
5 Quòd ſi dicendo dixerit ſeruus, Diligo he-
rum meum, vxorem meam, & filios meos, nõ
egrediar liber:
6 Tunc adducet eum herus ſuus ad Iudices,
& adducet eum præterea ad oſtium, vel ad po
ſtem, perforabítque herus eius aurem eius ſu
bula, & ſeruiet ei in ſeculum.
7 Quum autem vendiderit quiſpiam filiam B
ſuam in ancillam, nõ egredietur quemadmo-
dum egredi ſolent ſerui.
8 Si diſplicuerit hero ſuo, qui *iam* ſibi deſpon-
ſauit eam, redimere faciet eam: populo alieno
non habebit poteſtatem vẽdendi eam, quum
ſpreuerit eam.
9 Quòd ſi filio ſuo deſponderit eam, ſecundũ
morem filiarum faciet ei.
10 Si aliam acceperit illi, alimentum eius, o-
perimentum eius, & tempus eius non dimi-
nuet.
11 Et ſi tria hæc non fecerit ei, egredietur gra-
tis abſque argento.
12 Qui percuſſerit virũ, & mortuus fuerit, mo- Leui.24.c.17
riendo morietur. C
13 At qui non inſidiatus fuerit ei, ſed Deus fuit Deut.12.a.2
cauſa *ut veniret* ad manum eius, tunc ponam ti
bi locum ad quem fugiet.
14 Sin verò ſuperbè egerit quiſpiam in proxi-
mum ſuum, ita vt occidat eum dolo, ab altari
meo tolles eum vt moriatur.
15 Et qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem
ſuam, moriendo moriatur.

16 Qui

Leuit.20.b.9 16 Qui autem furatus fuerit aliquem, vendi-
Prouerb.20. deritque illum; & inuentus fuerit in manu
c.20 eius, moriendo moriatur.
Matt.15.a.4 17 Et qui maledixerit patri ſuo vel matri ſuæ,
Marc.7.b.10 moriendo moriatur.
D 18 Quum autem rixati fuerint aliqui, & per-
cuſſerit aliquis proximum ſuum lapide vel
pugno, & non fuerit mortuus, ſed deciderit
in lectum:
19 Si ſurrexerit, & ambulauerit foris ſuper ba-
culum ſuum, tum innocens erit qui percuſsit:
tantùm ceſſationem eius dabit, & medendo
mederi faciet.
20 Quum autem percuſſerit quiſpiam ſeruum
ſuum vel ancillam ſuam bacillo, & mortuus
fuerit ſub manu eius, vindicando vindica-
bitur.
21 Veruntamen ſi per diem vel per duos dies
perſtiterit, non vindicabitur, quia pecunia
eius eſt.
E 22 Quum autem rixati fuerint viri, & percuſ-
ſerint mulierem prægnantem, ita vt egredian
tur nati eius, nec *tamen* fuerit mors: puniendo
punietur quemadmodum impoſuerit ei ma-
ritus mulieris, & dabit ſecundum Iudices.
23 Quòd ſi mors fuerit, tunc dabis animam pro
anima.
Leuit.24.d.20 24 Oculum pro oculo, dentem pro dente, ma
Deu.19.d.21 num pro manu, pedem pro pede.
Matth.5.f.38 25 Aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vul-
nere, liuorem pro liuore.
26 Quum autem percuſſerit quiſpiam ocu-
lum ſerui ſui vel oculum ancillæ ſuæ, & cor-
ruperit eum, liberum dimittet eum pro ocu-
lo eius.
27 Quòd ſi dentem ſerui ſui vel dentem ancil-
læ ſuæ excuſſerit, liberum dimittet eum pro
dente eius.
28 Et ſi cornu petierit bos virum vel mulierem
ita vt moriatur, lapidando lapidabitur bos,
neq; comedetur caro eius: at dominus bouis
erit innocens.
29 Quòd ſi bos cornupeta fuerit ab heri & nu-
diuſtertius, & conteſtatio facta fuerit domino
eius, & non cuſtodierit eum, occiderit autem
virum vel mulierem, bos ille lapidabitur, &
etiam dominus eius morietur.
30 Si pretium redemptionis impoſitum fue-
rit ei, tunc dabit redemptionem animæ ſuæ
quantum impoſitum fuerit ei.
31 Siue filium cornupetierit, ſiue filiam cornu-
petierit, ſecundum iudicium hoc, fiet ei.
32 Si ſeruum cornupetierit bos, vel ancillam,
argenti triginta ſiclos dabit domino eius,
& bos ille lapidabitur.
33 Quum autem aperuerit aliquis ciſternā, vel
ſi foderit aliquis ciſternam, & non cooperue-
rit eam, cecideritque illuc bos vel aſinus:
34 Dominus illius ciſternæ reddet argentum,
& reſtituet domino eius: & quod mortuum
eſt, erit illius.
35 Et ſi percuſſerit bos alicuius, bouem proxi-
mi ſui, mortuúſque fuerit: tunc vendent bo-
uem illum viuum, & partientur *inter ſe* argen-
tum eius, & etiam mortuum partientur.
36 Vel ſi notum fuerit quòd bos cornupeta ſit
ab heri & nudiuſtertius, & non cuſtodierit
eum dominus eius: reddendo reddet bouem
pro boue, & mortuus, erit illius.

CAPVT XXII.

1 *Pœna furis.* 5 *Damnum factum.* 7 *Depoſiti lex.* 10 *Depo-
ſitum quomodo reddendum.* 14 *Commodatum aut locatum.*
16 *Conſtuprata virgo.* 18 *Malefici.* 19 *Coiens cum iumento.*
20 *Idololatra.* 21 *Aduena.* 23 *Vidua & pupillus.* 25 *Pe-
cunia mutuò data.* 26 *Pignora quando reddenda.* 28 *Ma-
giſtratus & principes.* 30 *Primitiæ. Primogenita.* 31 *Caro à
beſtiis laniata.*

1 QVum furatus fuerit quis bouem aut pe-
cudem, & iugulauerit eum, aut vendi-
derit illum: quinque boues reddet pro illo 2.Reg.12.b.6
boue: & quatuor pecudes pro pecude illa.
2 Si in effoſsione inuentus fuerit fur, & per-
cuſſus fuerit, mortuúſque fuerit: non erit *per-
cuſſor* morti obnoxius.
3 Si ortus fuerit ſol ſuper eum, erit morti ob-
noxius, reddendo reddet: ſi non ſit ei, vende-
tur propter furtum ſuum.
4 Si deprehendatur in manu eius furtum, à
boue vſque ad aſinum, vſque ad pecus: viua
duo reddet.
5 Si depaſci fecerit aliquis agrum vel vineam,
& immiſerit iumentum ſuum, paueritque in
agro alterius: bonitatē agri ſui & bonitatem
vineæ ſuæ reddet.
6 Quum egreſſus fuerit ignis, & inuenerit ſpi
nas, abſumptúſque fuerit aceruus, vel ſeges, B
vel ager: reddendo reddet qui ignem accen-
derit, combuſtionem.
7 Quum dederit quiſpiam proximo ſuo ar-
gentum vel vaſa ad cuſtodiendum, & furto
ablatum fuerit è domo viri illius: ſi inuentus
fuerit fur, reddet duplum:
8 Si non inuētus fuerit fur, tunc applicabitur
dominus domus ad iudices, *iuraturus* an non
miſerit manū ſuam in ſubſtantiā proximi ſui.
9 Super omni re præuaricationis, ſuper boue,
ſuper aſino, ſuper pecude, ſuper veſtimento,
ſuper omni re amiſſa: quum dixerit *quiſpiam*
hoc eſſe: vſque ad Iudices veniet cauſa vtriuſ-
que: is quem cōdemnauerint Iudices, reddet
duplum proximo ſuo.
10 Si dederit quis proximo ſuo aſinum, vel bo-
uem, vel pecus, aut quodcunq; *aliud* animal ad
cuſtodiendum, & mortuum fuerit, aut confra
ctum, aut ab hoſtibus abductū nemine vidēte:
11 Iuramentum Iehouæ erit inter vtrunque, an
non miſerit manum ſuam in ſubſtantiam pro
ximi ſui: & ſuſcipiet *iuramentum* dominus eius,
& non reddet. Gene.31.f.39
12 Quòd ſi furando furtum ablatum fuerit ei,
reddet domino eius.
13 Si verò rapiendo raptum fuerit, afferet illi
teſtem, raptum non reddet.
14 Quúmque cōmodato acceperit quiſpiam C
à proximo ſuo, & confractum fuerit, aut mor-
tuum, domino eius abſente: reddēdo reddet.
15 Si *vero* dominus eius fuerit cum eo, non red
det: *&* ſi conductum fuerit, veniens pro mer- Deu.22.d.29
cede ſua.
16 Quum autem ſeduxerit quiſpiā virginem,
quæ non eſt deſponſata, & coierit cum ea, do-
tando dotabit eam ſibi in vxorem.
17 Si renuendo renuerit pater eius dare eam
illi, argentū appendet iuxta dotem virginum.
18 Maleficam non ſines viuere.
19 Quicunque concubuerit cum animali, mo-
riendo morietur.
20 Immolans diis, præterquam Iehouæ ſoli, Leui.19.a.4
occidetur.

Leui.19.g.33 21 Et peregrino nõ inferes vim, nec opprimes
eum: quia peregrini fuiſtis in terra Ægypti.
22 Nullam viduam aut pupillum affligeris.
Zach.7.c.10 23 Si affligendo afflixeris eum: quia ſi clamãn-
D do clamauerit ad me, audiendo audiam cla-
morem eius.
24 Iraſcetúrque furor meus, & occidam vos
gladio, eruńtque vxores veſtræ viduæ, & filij
veſtri pupilli.
25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo,
pauperi qui eſt tecum, non eris ei ſicut vſura-
rius, non imponetis ei vſuram.
26 Si in pignus acceperis veſtimentũ proximi
tui, antequã occubuerit ſol, reſtitues illud ei.
27 Quia ipſum ſolum eſt operimentum eius,
illud veſtimentum eius eſt cuti ſuæ, in quo
dormiat: & erit, quum clamauerit ad me, tunc
exaudiam: ſum enim miſericors.
Act.23.a.5 28 Iudicibus non maledices: neque principi
in populo tuo maledices.
Suprà 13. a.2 29 Plenitudinem tuam & lachrymam tuã non
b.12 tardabis *offerre*: primogenitum filiorum tuo-
Infrà 34.c.19 rum dabis mihi.
30 Sic facies de boue tuo, *&* de pecore tuo: ſe-
ptem dies erit cum matre ſua, die autem octa-
uo dabis eum mihi.
Leuit.22.b.8 31 Et homines ſancti eritis mihi, & carnem in
Ezech.44. agro raptã nõ comedetis, cani proiicietis illã,
g.30.31

CAPVT XXIII.

1 & 7 Mendatiũ. 2 Iudex æquus. 3 & 6 Pauper. 5 Inimicis be nefaciendũ. 7 Innocẽs. 8 Munera. 9 Peregrinus. 12 Sabbathum ſeptimi diei. 13 Dij externi. 15 Feſtum Paſchæ in Martio. 16 Feſtum Pentecoſtes. Tabernaculorum in Septembri. 18 Sanguis. 19 Primitiæ. 20 Angelus deducens populum Iſrael. 24 Dij alieni non adorandi. 25 Seruire Deo. Benedictio. Infirmitas. 26 Sterilis. 29 Quare paulatim Deus eijcit Chananæos.

1 NOn aſſumes rumorem falſum mẽdacij:
ne ponas manum tuam cum impio, vt
ſis teſtis mendax.
2 Non eris poſt multos ad mala, neque ſpon-
debis in cauſa, vt declines poſt multos ad per-
uertendum *iudicium*.
3 Et pauperem non honorabis in cauſa ſua.
4 Si occurreris boui eius qui eſt inimicus ti-
bi, aut aſino eius erranti: reducendo reduces
eum illi.
Deut.22.a.1 5 Si videris aſinum odio habentis te decum-
bentem ſub onere ſuo, & deſines auxiliari ei?
auxiliando auxiliaberis vnà cum illo.
6 Non peruertes iudicium pauperis tui in li-
B te eius.
Dan.13.f.53 7 A ſermone falſo recedes, neque innocen-
tem & iuſtum occides: quia non iuſtificabo
impium.
Deu.16.d.19 8 Nec munus accipies: quia munus excæcat
Eccl.20.d.31 videntes, & peruertit verba iuſtorum.
9 Peregrinum nõ afficies anguſtiis: vos enim
Gen.46.d.5 noſtis affectus peregrini, quandoquidem pe-
regrini fuiſtis in terra Ægypti.
Leuit.25.a.3 10 Sex annis ſeres terram tuam, & congrega-
bis prouentum eius.
11 In ſeptimo verò relinques eam, atque deſe-
res, & comedent pauperes populi tui: reſi-
duum autem eorum comedet beſtia agri. ſic
facies vineæ tuæ & oliueto tuo.
12 Sex dieb*us* facies opera tua, die autẽ ſeptimo
C quieſces: vt cõquieſcat bos tuus, & aſin*us* tuus,
& reſpiret filius ancillæ tuæ, & peregrinus.
13 Et in omnibus quæ dixi vobis, cauti eritis.
Neque nomẽ deorum aliorum memorabitis,
non audietur in ore tuo.
14 Tribus vicibus feſtum ages mihi in vno-
quoque anno.
15 Solennitatem infermentatorum cuſtodies: Suprà 13. a.3
ſeptem diebus comedes infermentata, quem Infrà 34.c.22
admodum præcepi tibi, tempore mẽſis Abib:
quia in eo egreſſus es ex Ægypto, neque con- Deu.16.d.16
ſpicientur coram me vacui. Eccl.35.a.6
16 Et ſolennitatem meſsis, *meſsis inquam* primi- D
tiuorum, operum tuorũ quæ ſeminaueris in
agro: & ſolennitatẽ collectionis *quæ fit* in exitu
anni, quando collegeris opera tua ex agro.
17 Tribus *illis* vicibus in *vnoquoque* cõſpicietur
omnis maſculus tuus corã Domino Iehouáh.
18 Non immolabis cum fermento ſanguinem
victimæ meæ, neque pernoctabit adeps agni
mei vſque mane.
19 Primitias primitiuorum terræ tuæ adduces Infr.34.d.26
in domum Iehouæ Dei tui. non coques hœ- Deu.14.c.21
dum in lacte matris ſuæ.
20 Ecce ego mitto Angelum coram te, vt cu- E
ſtodiat te in via, & introducat te in locum
quem præparaui.
21 Caue à facie eius, & obtempera voci eius, ne
exacerbes eum: neque enim parcet præuari-
cationi veſtræ, nomen meum in medio eius.
22 Nam ſi audiendo audieris vocem eius, & fe-
ceris quæcunque dixero, tunc odio habebo
illos qui te oderunt, & affligam affligentes te.
23 Nám ibit Angelus meus ante te, & introdu Infrà 33.a.2
cet te ad ʜEmoræum & ʜHitthæum & Peri- Deut.7.c.22
zæum, & Chenaṿanæum, ʜHiuæum, atque Joſue 24.c.11
Iebuʋſæum, & ſuccidam eum.
24 Non adorabis deos eorum, neq; coles eos,
neque facies ſecundum opera eorum: ſed de- F
ſtruendo deſtrues eos, & cõfringendo cõfrin-
ges ſtatuas eorum.
25 Sed coletis Iehouam Deum veſtrum, & be-
nedicet pani tuo, & aquis tuis: auferámque
infirmitatem è medio tui.
26 Non erit abortiens & ſterilis in terra tua: Deut.7.c.14
numerum dierum tuorum complebo.
27 Terrorem meum mittam ante te, & inter-
ficiam omnem populum ad quem ingredie-
ris, dabóque omnes inimicos tuos tibi ceruí-
cem *vertentes*.
28 Mittam præterea crabronem ante te, qui
expellat ʜHiuæum, & Chenaṿanæũ, & ʜHit-
thæum à facie tua. G
29 Non eiiciam illum à facie tua anno vno, ne
ſit terra deſolatio, & multiplicetur contra te
beſtia agri.
30 Paulatim paulatim eiiciã illum à facie tua,
donec creſcas, & hæreditate accipias terram.
31 Ponam autem terminũ tuum à mari ʋSuph
vſque ad mare Peliʋſthim, & à deſerto vſque
ad Fluuium: nam dabo in manum veſtram ha
bitatores terræ, & expelles illos à facie tua.
32 Non percuties cum eis & diis illorũ fœdus. Infrà 34.b.15
33 Non habitabunt in terra tua, ne fortè pec- Deut.7.d.2
care faciant te contra me, quando colueris
deos eorum: nam eſſet tibi in laqueum.

CAPVT XXIIII.

1 Moſes iubetur rurſum aſcendere montem. 4 Scribit Moſes verba Dei in vnum volumen, eáque populo legit.

1 ET ad Mowſch dixit, Aſcẽde ad Iehouã, tu
& Aharõ, Nadáb, & Abihúa, & ſeptuagin
ta è Senioribus Iwſraėl, & adorabitis procul.

2 Accedat verò Mowſéh tantùm ad Iehouam:
&illi non appropinquent, neque populus a-
ſcendat cum eo.
3 Venit ergo Mowſéh, & narrauit populo o-
mnia verba Iehouæ, omniáq; iudicia:& reſpō
dit totus popul⁹ voce vna, ac dixerūt, Omnia
verba quæ loquutus eſt Iehouáh, faciemus.
B 4 Et ſcripſit Mowſéh omnia verba Iehouę:ſur
génſque mane, ædificauit altare ſub monte, &
duodecim ſtatuas ſecūdum duodecim tribus
Iwſraél.
5 Miſitque iuniores filiorum Iwſraél, qui im
molauerunt holocauſta, & ſacrificauerunt ſa-
crificia pacifica ipſi Iehouæ, iuuencos.
6 Et tulit Mowſéh dimidium ſanguinis, & po
ſuit in crateribus: dimidium verò ſanguinis
ſparſit ſuper altare.
7 Tulit prętereà librum fœderis, & legit in au
ribus populi, qui dixerunt, Quæcunque dixit
Iehouáh, faciemus, & obediemus.
Hebr.9.c.20 8 Tulit quoque Mowſéh ſanguinem, & ſpar-
C ſit ſuper populum, & dixit, En ſanguis fœde-
ris quod pepigit Iehouáh vobiſcum ſuper o-
mnibus rebus illis.
9 Aſcéderat inquam Mowſéh, & Aharón, Na-
dáb, & Abihúa, & ſeptuaginta è Senioribus
Iwſraél.
10 Et viderunt Deum Iwſraél: & ſub pedibus
eius erat velut opus lapidis wſapphirini, & ſi-
cut aſpectus cæli in ſerenitate.
11 Ad principes autem filiorum Iwſraél non
miſit manum ſuam: & viderunt Deum, & co-
mederunt atque biberunt.
12 Dixitque Iehouáh ad Mowſéh, Aſcende ad
me in montem, & eſto ibi, daboque tibi tabu-
las lapideas, & Legem atque pręceptum, quę
ſcripſi ad docendum eos.
13 Surrexit itaque Mowſéh & Iehowſúa mi-
niſter eius, & aſcendit Mowſéh in montem
Dei:
D 14 Senioribúſque dixit, Manete hic donec re-
uertamur ad vos:& ecce Aharón & wHur ſunt
vobiſcum: quiſquis habuerit cauſas, accedat
ad eos.
15 Tunc aſcendit Mowſéh in montem, & ope-
ruit nubes montem.
16 Habitauitque gloria Iehouæ ſuper mōtem
wSinái, & operuit eum nubes ſex diebus: voca
uitque ipſum Mowſéh die ſeptimo è medio
nubis.
17 Et aſpectus gloriæ Iehouæ erat tanquam
ignis comburens in vertice montis, in oculis
filiorum Iwſraél.
Infr.34.d.28 Deut.9.b.9.c.18 18 Et ingreſſus eſt Mowſéh in medium nubis,
aſcenditq; in montē, & fuit Mowſéh in monte
quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPVT XXV.

1 Dona voluntaria exigit Deus à populo in ſtructuram tabernaculi. 10 Arca. 17 Propitiatorium. 23 Menſa. 28 Sacra vaſa. 31 Candelabrum.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
Infrà 35.a.5 2 Loquere ad filios Iwſraél vt accipiant mi-
hi oblationem: ab omni viro cuius cor volun-
tariè dederit illam, accipietis oblationē meā.
3 Iſta autem eſt oblatio quam capietis ab eis,
Aurum, & argentum, & æs,
4 Et hyacinthū, & purpuram, & vermiculum
cocci, & byſſum, & *pilos* caprarum.
5 Et pelles arietum rubricatas, & pelles taxo
rum, & ligna wſittim.
6 Oleum pro luminari, aromata pro oleo vn-
ctionis & pro thymiamate aromatum.
7 Lapides onychinos, & lapides plenitudinū
pro wephod & pro pectorali.
8 Et facient mihi Sanctuarium, vt habitem in
medio eorum.
9 Omnino vt ego oſtēdam tibi ſimilitudinem Hebr.9.a.2
habitaculi & ſimilitudinem omnium vaſorū
eius, ſic facietis.
10 Facient etiam arcam è lignis wſittím: duorū Infrà 26.f.30
cubitorum & ſemis erit longitudo eius: cubi-
tus verò & ſemis, latitudo eius: cubiti item &
ſemis, altitudo eius.
11 Operiéſque eam auro puro, intrinſecus & B
extrinſecus, operies *inquam* eam, faciéſque ſu-
per eam coronam auream in circuitu.
12 Fundes quoque ei quatuor annulos aureos,
quos pones ad quatuor angulos eius: duos vi
delicet annulos in latere eius vno, & duos an
nulos in latere eius altero.
13 Facies præterea vectes ex lignis wſittim,
quos cooperies auro.
14 Induceſque vectes in annulos *qui ſunt* in late
ribus illius arcæ, vt illis deferatur arca.
15 In annulis illius arcæ erunt vectes, non re-
mouebuntur ab ea.
16 Ponéſque in arca Teſtimonium quod dabo
tibi.
17 Facies & propitiatorium ex auro mundo:
duorum cubitorum & dimidij erit longitudo
eius, cubiti verò & dimidij latitudo eius.
18 Facies etiam duos cherubím aureos: ducti-
les facies eos in duabus extremitatibus pro-
pitiatorij.
19 Facies autem cherúb vnū in extremo hinc,
& cherúb alterum in extremo inde: ex propi-
tiatorio facietis cherubím, duabus extremita
tibus eius.
20 Expandéntque cherubím duas alas ſuperi
nè tegentes alis ſuis propitiatorium, & ſe mu
tuò aſpicient: ad propitiatorium erunt facies
cherubím.
21 Pones autem propitiatorium ſuper arcā ſu-
pernè, & in arca pones teſtimonium quod da
bo tibi.
22 Conueniámque tecum illic, & loquar te- C
cū è propitiatorio inter duos cherubim quod
eſt ſuper arcam teſtimonij, quæcunque præci
piam tibi *dicenda* filiis Iwſraél.
23 Facies præterea menſam è lignis wſittim.
duorum cubitorum erit longitudo eius, & cu
biti *unius* latitudo eius: cubiti verò & dimidij
altitudo eius.
24 Et teges eam auro puro: faciéſque ei coro-
nam auream in circuitu.
25 Facies quoque ei clauſuram latam quatuor
digitos in circuitu: faciéſq; coronam auream
clauſuræ illi in circuitu.
26 Facies inſuper ei quatuor annulos aureos,
quos pones in quatuor angulis qui ſunt in
quatuor pedibus eius.
27 E regione illius clauſuræ erunt annuli per
quos traiicientur vectes ad portandam men-
ſam.
28 Faciéſque vectes illos è lignis wſittim, & o-
peries eos auro, & feretur illis menſa.

29 Facies etiam ſcutellas eius, & cochlearia eius, & opercula eius, & cratêres eius quibus tegetur: ex auro mundo facies ea.

30 Et pones ſuper menſam illam panem facierum coram me iugiter.

D 31 Facies item candelabrum ex auro puro: ductile fiet candelabrum illud: haſtile eius, & calamus eius, ſcyphi eius, ſphærulæ eius, & flores eius ex ipſo erunt.

32 Et ſex calami egredientur è lateribus eius: tres calami candelabri ex latere eius vno, & tres calami *alii* cãdelabri ex latere eius altero.

33 Tres calyces in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati *erunt* in calamo vno, ſphærula, & flos, & tres calyces in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati in calamo altero, ſphærula, & flos: ſic de ſex calamis egredientibus è candelabro.

34 Et in candelabro *erunt* quatuor calyces in ſpeciem nucis amygdalinæ deformati, ſphærulæ eius, & flores eius.

35 *Eritq;* ſphærula ſub duobus calamis ex ipſo, ſphærula item ſub duobus calamis ex ipſo, & ſphærula ſub duobus calamis ex ipſo: *ſic* ſex calamis egredientibus è candelabro.

36 Sphærulæ eorum & calami eorum ex ipſo erunt: totum ipſum ductile vnũ, ex auro puro.

37 Facies quoque lucernas eius ſeptem, quas collocabis in ſublimi, vt luceant ad latus faciei eius.

38 Et forcipes ipſius, & receptacula eius ex auro puro.

39 Talento auri puri faciet illud, & omnia vaſa iſta.

Hebr.8.b.5
Act.7.f.44
40 Vide autem vt facias iuxta ſimilitudinem ſuam, quæ tibi oſtenſa eſt in Monte.

CAPVT XXVI.

1 Forma tabernaculi. 31 Velum. 32 Situs arcæ. 34 Situs propitiatorij. 35 Menſæ & candelabri ſitus. 36 Velum ſiue tentorium in introitu tabernaculi.

1 TAbernaculum verò facies è decem cortinis è byſſo retorta, & hyacintho & purpura, & vermiculo cocci: Cherubim opere phrygionico facies.

2 Longitudo cortinæ vnius *erit* octo & viginti cubitorum: & latitudo cortinæ vnius, quatuor cubitorum: menſura vna erit omnibus cortinis.

3 Quinque cortinæ *erunt* coniunctæ altera cũ altera, & quinque *aliæ* cortinæ coniunctæ altera cum altera.

4 Facies quoque laqueolos hyacinthinos in ora cortinæ vnius in extremo in coniunctione: & ſic facies in ora cortinæ extremæ, in coniunctione ſecunda.

B 5 Quinquaginta laqueolos facies in cortina vna, & quinquaginta laqueolos facies in extremo cortinæ quæ eſt in coniunctione ſecunda: oppoſiti erunt laqueoli alter alteri.

6 Facies item quinquaginta vncinos aureos, & *ita* coniunges cortinas alteram cum altera per vncinos: atque *ita* fiet tabernaculum vnũ.

7 Facies inſuper cortinas è pilis caprarum in tentorium ſuper tabernaculum: vndecim cortinas facies eas.

8 Longitudo cortinæ vnius, triginta cubitorum: & latitudo cortinæ vnius, quatuor cubitorum: menſura vna *erit* vndecim cortinis:

9 Et coniunges quinque cortinas ſeorſum, & ſex cortinas ſeorſum, & conduplicabis cortinam ſextam eregione faciei tentorij.

10 Facies autem quinquaginta laqueolos in ora cortinæ vnius in extremo in coniunctione, & quinquaginta laqueolos in ora cortinæ coniunctionis ſecundæ.

11 Facies item vncinos æreos quinquaginta, quos induces in laqueolos, & coniunges tentorium, & erit vnum. C

12 Superfluitas autem quæ redundat in cortinis tentorij, *nempe* dimidium cortinæ redundantis, ſuperfluet à tergo tabernaculi.

13 Cubitúſque hinc & cubitus illinc, qui redũdat in longitudine cortinarum tentorij, redũdabit ſuper latera tabernaculi hinc & inde, vt tegat illud.

14 Facies etiam operimentum tentorio è pellibus arietum rubefactis: operimentum item è pellibus taxorum ſupernè.

15 Facies & tabulas tabernaculo è lignis ſittim ſtantes.

16 Decem cubitorum longitudo tabulæ: cubiti verò & dimidij latitudo tabulæ vnius. D

17 Duo cardines erunt tabulæ vni, inſtar graduum ſcalæ diſpoſiti, alter eregione alterius: ſic facies omnibus tabulis tabernaculi.

18 Facies autem tabulas tabernaculo, viginti tabulas ad latus Meridianum ad Auſtrum.

19 Et quadraginta baſes argenteas facies ſub viginti tabulis, duas baſes ſub vna tabula, *pro* duobus cardinibus eius: & duas baſes ſub tabula altera *pro* duobus cardinibus eius.

20 In latere verò tabernaculi ſecundo ad plagam Aquilonis, viginti tabulas.

21 Et quadraginta baſes earum argẽteas, duas baſes ſub vna tabula, & duas baſes ſub tabula altera. E

22 Porrò in latere tabernaculi ad Occidẽtem, facies ſex tabulas.

23 Et duas tabulas facies angulis tabernaculi in latere Occidentali:

24 Quæ erunt *quaſi* gemellæ infernè, & ſimul erũt *quaſi* gemellæ in faſtigio eius in circulum vnum: ſic erit de duabus illis: in duobus angulis erunt.

25 Erunt igitur octo tabulæ, & baſes earum argenteæ, ſexdecim baſes: duæ baſes *erunt* ſub tabula vna, & duæ baſes ſub tabula altera.

26 Facies etiam vectes è lignis ſittim, quinq; tabulis *pro* latere tabernaculi vno:

27 Et quinq; vectes tabulis *pro* latere tabernaculi altero: & quinque vectes tabulis *pro* latere tabernaculi: pro latere *inquam vergente* ad Occidentem.

28 Vectis autem medius per medium tabularum tranſibit ab extremo ad extremum. F

29 Tabulas verò teges auro, atque annulos earum facies ex auro, per quos traiicientur vectes, cooperiéſque vectes ipſos auro.

30 Et *ita* eriges tabernaculũ ſecundum diſpoſitionem eius, quæ tibi oſtenſa eſt in Monte. Suprà 25.c.9

31 Facies & velum ex hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & byſſo retorta: opere phrygionico faciet illud *cum figuris* Cherubim.

32 Et pones illud ſuper quatuor colũnas ſittim obductas auro (vncini earum aurei) ſuper quatuor baſes argenteas.

33 Ponéſque velum ſub vncinis, & introduces C
illuc

illuc intra velum arcam teſtimonij, diuidétq; velum illud vobis inter Sanctum, & Sanctum ſanctorum.

34 Pones inſuper propitiatorium ſuper arcam teſtimonij in Sancto ſanctorum.

35 Pones quoque menſam illam extra velum, & candelabrum eregione menſæ in latere tabernaculi ad Meridiem, & menſam pones in latere Aquilonis.

36 Et facies velum ad oſtium tabernaculi ex hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & byſſo retorta opere acupictoris.

37 Velo autem facies quinque columnas ſcittím, quas teges auro, & vncini earũ aurei: fundéſque eis quinque baſes æreas.

CAPVT XXVII.

1 *Forma altaris holocauſti.* 9 *Atrij tabernaculi forma.* 20 *Oleum lucernæ.*

Infrà 38.a.1 1 FAcies & altare è lignis ſcittím: quinq; cubitorum *erit* longitudo, & quinque cubitorum latitudo, quadratũ erit altare: & trium cubitorum altitudo eius.

2 Huic facies cornua in quatuor angulis eius: ex ipſo erunt cornua eius, tegéſque illud ære.

3 Facies præterea lebetes eius ad repurgandum cinerem eius, & ſcopas eius, & crateras eius, & tridentes eius, & receptacula eius: omnia vaſa eius facies ex ære.

4 Facies illi & cribrum opere retis æreum: & in illo reti quatuor annulos in quatuor extremitatibus eius.

5 Ponéſque illud ſub ambitu altaris infernè, & erit rete illud vſque ad medium altaris.

B 6 Facies præterea vectes altari, vectes *inquam* è lignis ſcittím, & cooperies eos ære.

7 Inducetúrque vectes eius in illos annulos: & erunt vectes illi in vtroq; latere altaris dum portabitur illud.

8 Cauũ tabulis facies illud: quemadmodum oſtendit tibi in Monte, ſic facient.

9 Facies inſuper atriũ tabernaculi ad plagam Meridianam Auſtralem: cortinæ *erunt* atrio è byſſo retorta: centum cubitorum *erit* longitudo angulo vni.

10 Columnæ autem eius *erunt* viginti, & baſes earum viginti æreę: capitella columnarum, & fila earum argentea.

11 Et ſic lateri Aquilonari in longitudine *erunt* cortinæ centum, & columnæ eius viginti, baſéſq; earum viginti æreæ: capitella columnarum, & fila earum argentea.

C 12 Porrò *in* latitudine atrij ad latus Occidentale, *erunt* cortinæ quinquaginta cubitorum, & columnæ earum *erunt* decem, & baſes earum decem.

13 In latitudine verò atrij in latere Oriẽtali ad Orientem, quinquaginta cubiti *erunt*.

14 Quindecim autem cubitorum *erunt* cortinæ lateri *uni*, columnæ earum tres, baſéſq; earum tres.

15 Lateri verò ſecundo quindecim cortinæ: columnæ earum tres, & baſes earum tres.

16 Et portæ atrij *diſponetur* aulæum viginti cubitorum ex hyacintho & purpura & vermiculo cocci, & byſſo retorta, opere acupictoris: columnæ earum quatuor, baſéſq; earũ quatuor.

D 17 Omnes columnæ atrij in circuitu cinctæ erunt argento: capitella verò earum *erunt* argentea, & baſes earum æreæ.

18 Longitudo atrij *erit* cẽtum cubitorum: & latitudo quinquaginta in quinquaginta: altitudo autem, quinque cubitorum: ex byſſo retorta, & baſes earum æreæ.

19 Omnia vaſa tabernaculi in omni miniſterio eius, & omnes paxilli eius, & omnes paxilli atrij, ex ære.

20 Tu quoque præcipe filiis Iſraël vt accipiant tibi oleum oliuæ purum, cõtuſum, pro luminari, vt ardere faciant lucernas ſemper.

21 In tabernaculo eccleſiæ extra velum quod eſt ſuper teſtimonium, diſponet illas Aharón & filij eius à veſpera vſque mane coram Iehouáh: ſtatutum perpetuum generationibus eorum à filiis Iſraël.

CAPVT XXVIII.

1 *Ornatus Aaronis ſacerdotis, & filiorum eius.* 6 *Superhumerale.* 15 *Rationale.*

1 TV autem accerſe ad te Aharonẽ fratrem tuum, & filios eius ſecum è medio filiorum Iſraël: vt ſacerdotio fungatur mihi Aharón, Nadáb, & Abihú, Elazár, & Ithamár filij Aharón.

2 Et facies veſtes ſacras Aharoni fratri tuo, in gloriam & decorem.

3 Tu itaque alloquéris omnes ſapientes corde quos repleui Spiritu ſapientiæ, vt faciãt veſtes Aharón, ad ſanctificandum eum, vt ſacerdotio fungatur mihi.

4 Hæ ſunt autem veſtes quas facient, pectorale, & ephod, & pallium, & tunicam ocellatã, mitram & balteum: facient inquam veſtes *has* ſacras Aharoni fratri tuo & filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi.

5 Qui accipient aurum, & hyacinthũ, & purpuram, & vermiculum cocci, & byſſum.

6 Facient autem ephod ex auro, hyacintho, & purpura, vermiculo cocci, & byſſo retorta, opere phrygionico. B

7 Duæ oræ iunctæ erunt in duabus extremitatibus eius, & *ita* coniungetur.

8 Cingulum autem ipſius ephod eius quod in eo *erit*, ſimile erit texturę ipſius, ex ipſo erit, *nempe* ex auro, hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & byſſo retorta.

9 Accipies quoq; duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſraël.

10 Sex è nominibus eorũ in lapide vno, & nomina ſex reliqua in lapide altero, ſecundũ generationes eorum.

11 Opere artificis lapidum *&* ſculpturis annuli ſculpes duos illos lapides nominibus filiorũ Iſraël: circũdatos palis aureis facies eos. Sap.18.d.24

12 Ponéſq; duos illos lapides in lateribus ephod, lapides memoriæ *pro* filiis Iſraël: & feret Aharón nomina eorum coram Iehouáh in duobus humeris ſuis ad memoriam.

13 Facies itaque palas aureas: C

14 Et duas catenas ex auro puro terminatas, facies opere plectili, interéſque catenas plectiles palis illis.

15 Facies deinde pectorale iudicij, opere phrygionico: ſicut opus ephod facies illud, ex auro, & hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & byſſo retorta.

16 Quadratum erit *&* duplicatum: palmus erit longitudo eius, & palmus latitudo eius.

17 Et imple-

17 Et implebis in eo impletione lapidum qua-
tuor ordines lapidum: ordo *erit talis*: ſardius, to
pazius, & carbunculus, ordo primus.
18 Ordo verò ſecundus: ſmaragdus, ſapphirus,
& iaſpis.
19 Ordo præterea tertius: lyncurius, achates,
& amethyſtus.
20 Poſtremò ordo quartus: chryſolithus, ony-
chinus, & beryllus. conſtricti auro *erunt* in ple
nitudinibus ſuis.
21 Porrò lapides illi erunt iuxta nomina filio-
rum Iωſraℵél, duodecim, ſecundum nomina
ipſorũ, ſculpturis annuli ſinguli iuxta nomen
ſuum, erunt duodecim tribubus.
D 22 Facies & in pectorali catenas termini opere
plectili ex auro puro.
23 Facies etiam in pectorali duos annulos au-
reos, & illos duos annulos pones in duabus
extremitatibus pectoralis.
24 Pones item duas catenas aureas in duobus
annulis in extremitatibus pectoralis.
25 Et duas extremitates duarũ catenarum inſe
res duabus palis, & pones in laterib⁹ ℵephod
è fronte ipſius.
26 Facies & duos annulos aureos, quos pones
in duabus extremitatibus ipſius pectoralis in
ora eius, quæ eſt in latere ipſius ℵephod in-
trinſecus.
27 Facies item duos *alios* annulos aureos, quos
pones in duobus lateribus ipſius ℵephod in-
fernè à fronte eius, eregione coniunctionis e-
ius ſupra baltheum ℵephod.
28 Ita iungent pectorale annulis ſuis ad annu-
los ipſius ℵephod filo hyacinthino, vt ſit ſu-
pra balteum ipſius ℵephod, neque ſeparetur
pectorale ab ℵephod.
E 29 Itaq; feret Aharón nomina filiorũ Iωſraℵél
in pectorali iudicij ſupra cor ſuum, quãdo in-
gredietur in ſanctuarium in memoriam co-
ram Iehouáh iugiter.
30 Pones autem in pectorali iudicij Vrim &
Thummím, vt ſint ſuper cor Aharón quan-
do ingredietur coram Iehouáh: geſtabitq; A-
harón iudicium filiorum Iωſraℵél ſuper cor
ſuum coram Iehouáh ſemper.
31 Facies & pallium ipſius ℵephod totum ex
hyacintho.
32 Et erit foramen ſummæ partis eius in me-
dio eius: labrum *erit* foramini illius in circuitu
opere textoris, ſicut foramen loricæ erit ei, ne
F rumpatur.
33 Facies & in fimbriis eius malogranata ex
hyacintho & purpura & vermiculo cocci: in
fimbriis *inquam* eius per circuitum, & tintinna
bula aurea in medio illorum per circuitum.
34 Tintinnabulum aureum vnum & malogra
natum, tintinnabulum aureum *alterum* & ma-
Eccl.45.b.10 logranatum in fimbriis pallij per circuitum.
35 Erit autem ſuper Aharón ad miniſtrandum,
& audietur ſonus eius quãdo ingredietur San
ctuarium coram Iehouáh, & quando egredie-
tur: & non morietur.
36 Facies inſuper laminã ex auro puro, & ſcul
pes in ea ſculpturis annuli, Sanctitas ipſi Ie-
houæ.
37 Quam pones in filo hyacinthino, eritq; ſu-
per cidarim, exaduerſo faciei cidaris erit.
38 Et erit ſupra frontem Aharón, ferétque Aha
rón iniquitatem ſanctificationum quas ſan-
ctificabunt filij Iωſraℵél in omnibus munerі-
bus ſanctificationum ſuarum: erit inquam ſu-
pra frontem eius iugiter in beneplacitum eis
coram Iehouáh. G
39 Et facies opere ocellato tunicam byſsinam,
facies item cidarim byſsinam, cingulũ quoq;
facies opere phrygionico.
40 Filiis autem Aharón facies tunicas, facies
quoque illis cingula & pileos ad gloriam &
decorem.
41 Et veſties illis Aharón fratrem tuum, & fi-
lios eius cum illo, atque vnges illos, implebiſ
que manum eorum, & ſanctificabis eos, vt Sa-
cerdotio fungantur mihi.
42 Fac eis & feminalia linea ad tegendam car
nem turpitudinis: à lumbis vſque ad femora
erunt.
43 Eriíntque ſuper Aharón & ſuper filios eius
quando ingredientur tabernaculum eccleſię,
aut quum accedent ad altare vt miniſtrent in
ſanctitate: & non ferent iniquitatem, neq; mo
rientur. Statutum perpetuum illi, & ſemini e-
ius poſt eum.

CAPVT XXIX.

1 Modus conſecrandi Sacerdotes Dei, rituſq; offerendi pro eis. 38 Sacrificium iuge quotidianum.

1 HOc quoque facies eis ad ſanctificãdum
eos, vt Sacerdotio fungantur mihi. Tol Leuit.9.a.2
le iuuencũ vnum filium bouis, & arietes duos
immaculatos:
2 Panes præterea infermentatos, & placentas
infermẽtatas miſtas oleo, & lagana infermen
tata vncta oleo: ex ſimila triticea facies ea.
3 Ponéſque ea in caniſtrum vnum, & offeres
ea in caniſtro, vnà cum iuuenco & duobus a-
rietibus.
4 Tum Aharonem & filios eius accẽdere fa-
cies ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, & laua-
bis eos aqua.
5 Et accipies veſtes, induéſque Aharón tuni-
cam & pallium ℵephod, ac ℵephod & pectora
le, cingéſque eum balteo ℵephod.
6 Pones præterea cidarim ſuper caput eius:
coronam autem ſanctitatis pones ſuper cida-
rim.
7 Poſtremò accipies oleum vnctionis, & fun-
des ſuper caput eius, & vnges eum.
8 Poſthęc filios eius accedere facies, & indues H
eos tunicas.
9 Cingéſque illos balteo, Aharón & filios e-
ius, & aptabis eis pileos, & erit eis Sacerdotiũ
in ſtatutum perpetuum, implebiſq; manum
Aharón & manum filiorum eius.
10 Et offeres iuuencum coram tabernaculo ec Leuit.1.a.3
cleſiæ: imponéntque Aharón & filij eius ma-
nus ſuas ſuper caput iuuenci.
11 Tunc mactabis iuuencum coram Iehouáh
ad oſtium tabernaculi eccleſiæ.
12 Accipiéſque è ſanguine iuuenci, & pones ſu
per cornua altaris digito tuo: reliquum au-
tem ſanguinem fundes ad fundamentum al-
taris.
13 Tolléſque omnem adipem operientem in- Leuit.3.a.3
teſtina, & reticulũ *quod eſt* ſuper iecur, & duos
renes, & adipem qui eſt ſuper illos, & incen-
des ea ſuper altare.
14 At carnem iuuenci, & pellem eius, fimúmq;
eius combures igni extra caſtra, ſacrificiũ pro
peccato

peccato eſt.

15 Arietem quoque alterum accipies, & impo
nent Aharón, & filij eius manus ſuas ſuper ca-
put arietis.

C 16 Tunc mactabis arietem, accipiéſque ſangui
nem eius, & aſperges ſuper altare per circui-
tum:

17 Arietem autem concides in fruſta ſua, & la-
uabis inteſtina eius, cruráque eius, & pones
ſuper fruſta eius, & ſuper caput eius.

18 Incendés præterea totum arietem ſuper al-
tare: *nam* holocauſtum eſt Iehouæ *in* odorem
quietis, oblatio ignita Iehouæ eſt.

19 Accipies inſuper arietem ſecundum, impo-
néntque Aharón & filij eius manus ſuas ſuper
caput arietis.

20 Tunc mactabis arietem, accipiéſque de ſan
guine eius, & pones ſuper tenerum auris Aha
rón & ſuper tenerum auris filiorũ eius dexte-
ræ, & ſuper pollicẽ manus eorum dextræ, &
ſuper pollicẽ pedis eorum dextri: aſpergéſq;
ſanguinem ſuper altare per circuitum.

21 Tolléſque de ſanguine qui *erit* ſuper altare,
& de oleo vnctionis, atq; aſperges ſuper Aha-
rón, & ſuper veſtes eius, & ſuper filios eius, &
ſuper veſtes filiorum eius cum eo, & ſanctifica
bitur ipſe, veſtéſque eius, & filij eius, veſtéſq;
filiorum eius cum eo.

D 22 Dein tolles de ariete adipem, & caudam, &
adipem operientem inteſtina, & reticulum ie
coris, duóſque renes, atque adipem qui eſt ſu-
per eos, & armum dextrum: quia aries conſe-
crationum eſt:

23 Et tortam panis vnam, & placentam panis
ex oleo vnam, & laganum vnum è caniſtro in-
fermentatorum qui eſt coram Iehouáh.

24 Ponéſque omnia *illa* in manibus Aharón, &
in manibus filiorum eius, exaltabíſq; illa exal
tationem coram Iehouáh.

25 Accipies autem illa è manu eorum, & incen
des ſuper altare, vltra holocauſtũ in odorem
quietis coram Iehouáh: oblatio ignita eſt Ie-
houæ.

26 Accipies item pectus arietis conſecrationũ
quod eſt ipſi Aharón, & exaltabis illud exalta
tionem coram Iehouáh, erítque tibi in par-
tem.

E 27 Sanctificabis itaque pectus exaltationis, &
armum eleuationis quod exaltatũ eſt, & qui
eleuatus eſt de ariete conſecrationum ipſius
Aharón & filiorum eius.

28 Et erit ipſi Aharón & filiis eius in ſtatutum
perpetuum à filiis Iſraël: quia exaltatio eſt:
& exaltatio erit à filiis Iſraël de ſacrificiis
pacificorum ſuorum, exaltatio *inquam* eorum
erit Iehouáh.

29 Porrò veſtes ſanctæ quæ ſunt ipſius Aha-
rón, erunt filiis eius poſt eum ad vngendum
eos cum eis, & ad conſecrandum cum eis ma-
num eorum.

30 Septem diebus induet eas ſacerdos *qui fue-
rit* loco ipſius de filiis eius, qui ingredietur ta-
bernaculum eccleſiæ ad miniſtrandum in ſan
ctificatione.

31 Arietem autem conſecrationũ tolles, & co-
ques carnem eius in loco ſanctitatis.

Leuit.8.f.31, & 10.b.9 Matt.12.a.4 32 Comedétque Aharón & filij eius carnẽ arie
tis, & panem qui eſt in caniſtro, ad oſtiũ taber
naculi eccleſiæ.

33 Comedent inquã illa quibus expiatus fuit
ad conſecrandum manum eorum, ad ſanctifi- F
candum eos. & alienigena nõ comedet, quia
ſanctificatio ſunt.

34 Quòd ſi ſuperfuerit de carne conſecratio-
num, & de pane vſq; mane, cõbures quod ſu-
pereſt igni: non comedetur, quia ſanctitas eſt.

35 Facies igitur ipſi Aharón, & filiis eius ſic, iu
xta omnia quæ præcepi tibi: ſeptẽ diebus con
ſecrabis manum eorum.

36 Et iuuencum pro peccato facies per diem
pro expiationibus: & expiabis altare expian-
do illud, vngéſque illud ad ſanctificandum
ipſum.

37 Septem diebus expiabis altare, & ſanctifica
bis illud, erítque altare ſanctitas ſanctitatum:
quicquid tetigerit altare, ſanctificabitur.

38 Hoc eſt autem quod facies altari, Agnos an *Num.28.a.3*
niculos duos in dies: G

39 Agnum vnum facies mane, & agnum alte-
rum facies inter duas veſperas.

40 Et decimam partem ſimilæ miſtæ oleo cõ-
tuſo, quartam partem hin: & libamẽ, quartam
partem hin vini in agnum vnum.

41 Agnum inquam alterum facies inter duas
veſperas: ſicut minnhæ matutino, & ſicut liba
mini eius facies ei in odorem quietis, oblatio
nem ignitam Iehouæ.

42 Holocauſtum iuge in generationes veſtras
ad oſtium tabernaculi eccleſiæ coram Iehó-
uáh, quò conueniã vobiſcũ vt alloquar te ibi.

43 Et conueniam illuc cum filiis Iſraël, &
ſanctificabitur *locus* in gloria mea.

44 Sanctificabo inquam tabernaculum eccle-
ſiæ, & altare: Aharonem quoque & filios eius
ſanctificabo, vt ſacerdotio fungantur mihi.

45 Habitabóque in medio filiorum Iſraël,
& ero eis in Deum.

46 Et ſcient quòd ſum Iehouáh Deus eorum,
qui eduxi eos è terra Ægypti, vt habitarem in
medio eorum, ego Iehouáh Deus eorum.

CAPVT XXX.

1 *Forma altaris thymiamatis.* 6 *Situs eiuſdem.* 12 *Pecunia in vſus tabernaculi.* 13 *Siclus.* 18 *Labium, ſiue labrũ aneũ.* 23 *Confectio olei ſancti.* 35 *Confectio thymiamatis.*

1 Facies & altare incenſi thymiamatis, ex li
gnis ſittim facies illud.

2 Cubitus longitudo eius, & cubitus latitudo
eius, quadratum erit: & duo cubiti altitudo e-
ius: ex ipſo cornua eius.

3 Teges autem illud auro puro, tectum eius
& parietes eius per circuitum, & cornua eius:
faciéſque illi coronam auream per circuitum.

4 Duos præterea annulos aureos facies ei in-
fra coronam eius in duobus angulis eius, in
vtroque latere eius, & per illos traiicientur ve
ctes ad portandum illud cum eis.

5 Facies autem illos vectes ex lignis ſittim,
& teges eos auro.

6 Et pones illud ante velum quod eſt iuxta ar
cam teſtimonij, ante propitiatorium quod eſt
ſuper teſtimonium, vbi conueniam tecum.

7 Et adolebit ſuper illud Aharón ſuffimẽtum
aromatum ſingulis matutinis: quando apta-
bit lucernas, adolebit illud.

8 Quãdo inquã incẽdet Aharón lucernas in-
ter duas veſperas, adolebit illud ſuffimẽtũ iu-
giter corã Domino in generationibus veſtris.

9 Non

9 Non offeretis ſuper illud ſuffimentum alie-
num, neque holocauſtum, neque minnham:
ſed nec libamen libabitis ſuper illud.
B 10 Et expiabit Aharón ſuper cornua eius ſe-
mel in anno: ſanguine oblationis pro pecca-
to expiationum, ſemel in anno expiabit ſu-
per illud in generationibus veſtris. ſanctitas
ſanctitatum eſt Iehouæ.
11 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
Num.1.a.2 12 Quando capies ſummam filiorum Iwſraxél
per numeratos eorum, dabunt ſinguli redem
ptionem animæ ſuæ Iehouæ quando nume-
rabis eos, & non erit in eis plaga, quum nume
rabis eos.
13 Hoc *autem* dabunt, Omnis tranſiens ad nu-
Leuit.27.c.25 meratos dimidium wſecli ſecūdum wſeclum
Num.3.g.47 ſanctitatis. viginti obolorum eſt wſeclus, di-
Ezech. 45. midium wſecli oblatio Terræ Iehouæ.
d.12 14 Quicunque tranſit ad numeratos à viro vi-
ginti annorum & ſuprà, dabit oblationem Ie-
houæ.
15 Diues non augebit, & pauper nō diminuet
de dimidio wſeclo, quum dederint oblationē
Iehouæ ad expiandas animas veſtras.
16 Accipiéſque argentum expiationum à filiis
Iwſraxél, & dabis illud in opus tabernaculi ec
cleſiæ: eritque filiis Iwſraxél ad memoriam co
ram Iehouáh ad expiandum animas veſtras.
C 17 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
wſéh, dicendo,
18 Facies item concham æneam, & baſim eius
æneam ad lauandum: ponéſque illam inter ta
bernaculum eccleſiæ & altare: ac pones in ea
aquam.
19 Lauabunt Aharón & filij eius ex ea manus
ſuas & pedes ſuos.
20 Quando ingredientur tabernaculum eccle
ſiæ, lauabunt ſe aqua, & non morientur: aut
quum appropinquauerint ad altare vt mini-
ſtrent, vt incendant oblationem ignitam Ie-
houæ.
21 Lauabūt inquam manus ſuas & pedes ſuos,
ne moriantur: eritque illis ſtatutum perpe-
tuum, illi & ſemini eius per generationes
ſuas.
22 Loquutus eſt & Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
23 Tu autem accipe tibi aromata optima: myr
rhæ liberè *fluentis* quingentos *ſeclos*, & cinna-
mi aromatici dimidium ipſius, ducentos &
quinquaginta: & calami aromatici ducentos
& quinquaginta:
24 Caſiæ verò quingentos *ſeclos*, pondere ſan-
ctitatis, & olei oliuæ hin:
25 Et facies ex eo oleum vnctionis ſanctitatis,
vnguentum vnguenti, opus vnguentarij: oleū
vnctionis ſanctitatis erit.
26 Vnges eo tabernaculum eccleſiæ, & arcam
teſtimonij,
27 Et menſam omniáque vaſa ipſius, & cande
labrum omniáque vaſa ipſius, & altare ſuffi-
menti,
28 Altare quoque holocauſti & omnia vaſa i-
pſius, & cōcham & baſim eius.
29 Ita ſanctificabis ea, erunt ſanctitas ſanctita-
D tum: quicquid tetigerit ea, ſanctificabitur.
30 Aharón præterea & filios eius vnges, & ſan
ctificabis eos vt ſacerdotio fungantur mihi.

31 Ad filios autem Iwſraxél loquêris, dicendo,
Oleum vnctionis ſanctitatis erit hoc mihi per
generationes veſtras.
32 Super carnem hominis non vnget, neque ſe
cūdum compoſitionem eius facietis ſimiles:
ſanctum eſt, ſanctum erit vobis.
33 Quiſquis confecerit vnguentum ſimile, &
qui poſuerit ex eo ſuper extraneum, ſuccide-
tur è populis ſuis.
34 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Accipe tibi a-
romata, ſtactem & onycham & galbanum aro
mata, & thus purum: æquale pondus erit.
35 Et facies ex eo ſuffimentum aromaticum,
opus aromatarij, miſtum, purum, & ſanctum.
36 Et contundes ex eo, comminuendo, po-
néſque ex eo coram teſtimonio in tabernacu-
lo eccleſiæ, in quo conueniam tecum illic: ſan
ctitas ſanctitatum erit vobis.
37 Suffimentum quod faciet, ſecundum com-
poſitionem eius non facietis vobis: ſanctitas
erit tibi Iehouæ.
38 Quiſquis fecerit ſimile ad odorādum illud,
excidetur è populis ſuis.

CAPVT XXXI.

*1 Artificibus Beſaleel & Ooliab dat Spiritum ſuum Deus, vt exco-
gitent omnia quæ pertinent ad tabernaculum eleganter conſtruen
dum. 13 Sabbathum quale ſignum. 18 Tabulæ lapideæ di
gito Dei ſcriptæ.*

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
2 Vide, vocaui ex nomine Bexſalxél filiū אוּרִי Vri Infrà 35.d.30
filij חוּר Hur è tribu Iehudáh,
3 Et repleui eum Spiritu Dei, ſapientia, & in-
telligentia, ſcientia, & omni arte,
4 Ad excogitandum quicquid fabrefieri po-
teſt ex auro & argento & ære,
5 Et in arte gemmaria, ad replendum: & in ar
te lignaria, vt operetur in omni opere.
6 Ego quoque ſanè dedi cum eo Aholiáb fi-
lium Anhiwſamách è tribu Dan: & in corde
omnis ſapientis corde, dedi ſapientiam, vt fa- B
ciant quæcunque præcepi tibi,
7 *Nempe* Tabernaculum eccleſiæ, & arcam te-
ſtimonij, & propitiatorium quod eſt ſuper eā,
& omnia vaſa tabernaculi:
8 Et menſam & vaſa eius, & candelabrū mun
dum & omnia vaſa eius, & altare ſuffimenti,
9 Et altare holocauſti, & omnia vaſa eius, &
concham, & baſim eius,
10 Et veſtes miniſterij, & veſtes ſanctitatis ipſi
Aharón ſacerdoti, & veſtes filiorum eius, vt ſa
cerdotio fungantur:
11 Et oleum vnctionis, & ſuffimentum aroma
ticum pro Sanctuario. iuxta omnia quæ præ-
cepi tibi, facient.
12 Dixit præterea Iehouáh ad Mowſéh, di- C
cendo,
13 Et tu loquere ad filios Iwſraxél, dicendo, Ve Supr.20.b.8
runtamen ſabbatha mea cuſtodietis: quia ſi- Ezech. 20.
gnum eſt inter me & vos in generationibus b.12
veſtris: vt ſciatis quòd ſum Iehouáh ſanctifi-
cans vos.
14 Cuſtodietis igitur ſabbathum, quia ſancti-
tas eſt vobis: quiſquis profanauerit illud, mo-
riendo morietur: quia omnis faciens in eo o-
pus, excidetur anima ipſa è medio populo-
rum ſuorum.
15 Sex diebus fiet opus, at die ſeptimo ſabba- D
thum

thum ceſſationis eſt, ſanctitas Iehouæ: quicũ-
que fecerit opus die ſabbathi, moriendo mo-
rietur.
16 Obſeruabunt itaque filij Iwſraél ſabbathũ,
obſeruando ipſum in generationibus ſuis: pa-
ctum eſt perpetuum.
Gen. 1. d. 31. 17 Inter me & filios Iwſraél ſignum eſt in per-
& 2. a. 7. petuum: quia ſex diebus fecit Iehouáh cælos
& terrã, die autẽ ſeptimo ceſſauit & requieuit.
Deut. 9. b. 10. 18 Et dedit ipſi Mowſéh, quum finem feciſſet
loquendi cum eo in monte Sinái, duas tabu-
las teſtimonij, tabulas *inquam* lapideas ſcriptas
digito Dei.

CAPVT XXXII.

*1 Vitulum aureum adorant Iſraëlitæ. 7 De peccato populi admo-
net Moſen Deus. 9 Ceruicis duræ populus Iſraël. 11 Orat Moſes
Deum pro Iſraële, citans promiſsiones. 15 Moſes deſcendit de mõte.
Tabulæ à Deo ſcriptæ. 19 Iratus Moſes confringit tabulas & vitu-
lum. 21 Obiurgat Aaronem fratrem. 27 Interficiuntur ido-
lolatræ à Leuitis, iuſſu Moſis. 30 Peccatum populi reprehendit
Moſes. 31 Vult deleri de libro Dei, aut populo peccatum dimitti.
33 Scripti in libro Dei.*

1 Videns verò populus quòd tardaret Mo-
wſéh deſcendere è monte, tunc congre-
Act. 7. e. 40. gatus eſt contra Aharón, & dixerunt ei, Surge,
fac nobis Deos qui præcedant nos: huic enim
Mowſéh viro illi qui eduxit nos è terra Ægy-
pti, neſcimus quid acciderit.
2 Et dixit illis Aharón, Separate inaures au-
reas quæ ſunt in auribus vxorum veſtrarum,
filiorum veſtrorum, & filiarum veſtrarum: atq;
afferte ad me.
3 Separauerunt ſe igitur omnis populus ab
inauribus aureis quæ erant in auribus eorum,
& attulerunt ad Aharón.
Pſal. 105. c. 19 4 Quas accepit de manu eorũ, formauitque
illud ſtylo, & fecit ex illo vitulum fuſilem: &
dixerũt, Iſti ſunt dii tui, ô Iwſraél, qui eduxe-
runt te de terra Ægypti.
5 Quod videns Aharón, tunc ædificauit altare
coram eo: & clamauit Aharón, dixitque, So-
lennitas *erit* Iehouæ cras.
B
1. Cor. 10. b. 7 6 Et ſummo mane ſurrexerunt ſequenti die,
atque obtulerunt holocauſta, & admouerunt
hoſtias pacificas: ſeditque populus vt mandu-
caret & biberet, poſtea ſurrexerũt vt luderent.
7 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
Vade, deſcende: quia *viam ſuam* corrupit popu-
lus tuus quem eduxiſti è terra Ægypti.
Deut. 9. b. 8 8 Receſſerunt citò de via quam præcepi eis,
fecerũt ſibi vitulum fuſilem, adorauerũtque
illum: & ſacrificauerũt ei, dixerũntque, Iſti dii
1. Regum 12 tui Iwſraél, qui eduxerunt te è terra Ægypti.
g. 28. 9 Dixit præterea Iehouáh ad Mowſéh, Vidi
Infrà 33. a. 3 populum hunc, & ecce populus duræ ceruí-
Deut. 9. c. 13 cis eſt.
10 Nunc igitur dimitte me, vt excandeſcat fu-
ror meus in eos, conſumámque eos: te autem
faciam in gentem magnam.
C 11 Et precatus eſt Mowſéh faciem Iehouæ Dei
Pſal. 105. d. 22 ſui, & dixit, Vtquid ô Iehouáh exardeſcet fu-
ror tuus in populum tuum, quem eduxiſti è
terra Ægypti in fortitudine magna, & manu
forti?
Num. 14. c. 13 12 Vtquid dicent Ægyptij, dicendo, Malitioſè
eduxit eos vt occideret eos in mõtibus, vtque
conſumeret eos è ſuperficie terræ? conuertere
ab ira furoris tui, & pœniteat te ſuper malo
populi tui.
13 Recordare Abraham Iſhac & Iwſraél ſer-
uorum tuorum, quibus iuraſti per teipſum, & Gen. 12. b. 7
dixiſti eis, Multiplicabo ſémen veſtrum ſicut & 15. b. 7. &
ſtellas cæli: & totam terram iſtam quam dixi, 48. c. 16.
dabo ſemini veſtro, & hæreditate accipient
illam in ſeculum.
14 Et pœnituit Iehouam ſuper malo quod di- D
xerat ſe facturum populo ſuo.
15 Et conuerſus eſt, deſcenditq; Mowſéh è mõ-
te, & duę tabulę teſtimonij erãt in manu eius,
tabulæ *inquam* ſcriptæ ex vtroq; latere earum,
hinc & inde erant ſcriptæ.
16 Et tabulæ, opus Dei erant: ſcriptura quoq;,
ſcriptura Dei erat, ſculpta ſuper tabulis.
17 Audiens autem Iehowſúa vocem populi
in vociferatione eius, dixit ad Mowſéh, Stre-
pitus pugnæ in caſtris.
18 Qui reſpondit, Non eſt clamor vociferatio-
nis fortitudinis, neque clamor vociferationis
imbecillitatis, *ſed* vocem cantus ego audio.
19 Fuit autem, quũ appropinquaſſet ad caſtra,
tunc vidit vitulum & choros: & excanduit fu-
ror Mowſéh, abiecitque è manibus ſuis tabu-
las illas, & fregit eas ſub monte.
20 Tulit præterea vitulum quem fecerant, & E
combuſsit igni, contriuitque, donec in pulue-
rem redegit, poſtea ſparſit in ſuperficiẽ aqua-
rum, & potauit filios Iwſraél.
21 Et dixit Mowſéh ad Aharón, Quid fecit tibi
populus iſte, quòd induxiſti ſuper eum pecca-
tum *tam* grande?
22 Reſpondit Aharón, Ne iraſcatur furor do-
mini mei: tu noſti populum quòd in malo ſit.
23 Dixerũt enim mihi, Fac nobis deos qui præ-
cedant nos: quia iſti Mowſéh, viro *illi* qui edu-
xit nos è terra Ægypti, neſcimus quid factum
ſit.
24 Quibus reſpondi, Cui eſt aurum? ſeparate
vos *ab illo*. Et *illico* dederunt mihi, & proieci il-
lud in ignem, egreſſúſque eſt vitulus iſte.
25 Vidit itaq; Mowſéh populum quòd diſco- F
opertus eſſet (diſcooperuerat enim eum Aha-
rón ad ignominiam inter hoſtes eorum)
26 Tunc ſtetit Mowſéh in porta caſtrorum, &
dixit, Quis eſt Iehouæ? ad me *veniat*. & congre-
gati ſunt ad eum omnes filij Leui.
27 Quibus dixit, Sic dixit Iehouáh Deus Iwſ-
raél, Ponite quiſque gladium ſuum ſuper fe-
mur ſuum: tranſite, & reuertimini de porta ad
portam in caſtris: & occidite quiſque fratrem
ſuum, & quiſque amicũ ſuum, & quiſque pro-
pinquum ſuum.
28 Fecerũt autem filij Leui iuxta verbum Mo-
wſéh: & ceciderũt è populo in die illa ferè tria
millia virorum.
29 Et dixit Mowſéh, Conſecraſtis manum ve-
ſtram hodie Iehouæ: nam quiſque *conſecrauit
manum ſuam* in filio ſuo, & in fratre ſuo, vt det
vobis hodie benedictionem.
30 Et fuit in craſtino vt diceret Mowſéh popu- G
lo, Vos peccaſtis, peccatum grande: nunc ergo
aſcẽdam ad Iehouam, fortè placabo illum ſu-
per peccato veſtro.
31 Reuerſus eſt itaque Mowſéh ad Iehouam, &
dixit, Obſecro, peccauit populus iſte peccatũ
grande: fecerunt enim ſibi deos aureos.
32 Nunc autẽ ſi remittas peccatũ eorum: aut ſi
nõ, dele me precor de libro tuo quẽ ſcripſiſti.
33 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Qui peccauit
mihi, delebo illum è libro meo.

f

34 Nunc ergo vade, duc populum ad *locum* de
quo loquutus ſum tibi, ecce Angelus meus
ibit ante te:in die autem viſitationis meæ túc
viſitabo in eis peccatum ipſorum.
35 Percuſsit ergo Iehouáh populum, eo quòd
feciſſent vitulum quem fecerat Aharón.

CAPVT XXXIII.

1 Angelum dat populo Deus qui deducat. 3 Deus renuit cum populo aſcendere. 4 Luget populus. 7 Tabernaculum eccleſiæ ſine fœderis. 9 Moſes loquutur cum Deo familiariter. 12 Poſtulat Deum eſſe ſecum in reducendo populo, & viam ſibi oſtendi, inuenire gratiam coram Deo. 17 Exauditur Moſes. 18 Gloriã Dei petit videre. 22 Iubetur ſtare in petra.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, Vade,
aſcende hinc tu & populus quem eduxiſti
è terra Ægypti in terram de qua iuraui
Gen.12.b.7 ipſi Abraham, Iſrhác & Iaʏacób, dicendo, Se-
Sup.13.c.27 mini tuo dabo eam.
Ioſue 24.c.13 2 Et mittam ante te Angelum, & eiiciam Che-
Deut.7.d.22 naʏanæum, & ʏEmoræum, & ηHitthæum, &
Perizæum, ηHiuæum, & Iebuυſæum:
3 Ad terram *ſcilicet* fluẽtem lacte & melle. non
enim aſcendam in medio tui: nam populus
Suprà 32.b.9 duræ ceruicis es, ne fortè conſumam te in via.
Deut.9.c.13 4 Audiens autem populus verbum hoc malũ,
luxerunt: nec poſuit quiſquam ornamentum
ſuum ſuper ſe.
5 Dixit præterea Iehouáh ad Mowſéh, Dic filiis
Iwſraʏél, Vos eſtis populus duræ ceruicis:
momento vno aſcẽdam in mediũ tui, & conſumam
te. nunc ergo depone ornamentum
tuum à te, & ſciam quid faciam tibi.
B 6 Et ſpoliauerunt ſe filij Iwſraʏél ornamentis
ſuis à monte Horeb.
7 Mowſéh autem accepit tabernaculũ, & extendit
illud ſibi extra caſtra procul à caſtris: &
vocauit illud, Tabernaculum eccleſiæ: & quicunque
requirebat Iehouam, egrediebatur ad
tabernaculum eccleſiæ quod erat extra caſtra.
8 Præterea quando egrediebatur Mowſéh ad
tabernaculum, aſſurgebat vniuerſus populus,
ſtabántque ſinguli ad oſtium tentorij ſui & aſpiciebant
poſt Mowſéh, donec ingrederetur
tabernaculum.
9 Erat autem, quando ingrediebatur Mowſéh
tabernaculum, deſcendebat columna nubis,
ſtabátque ad oſtium tabernaculi, & loquebatur
cum Mowſéh.
10 Videns verò vniuerſus populus columnam
nubis ſtantem *ad* oſtium tabernaculi, aſſurgebat
vniuerſus *ille* populus, & adorabat quiſq;
ad oſtium tentorij ſui.
C 11 Et loquebatur Iehouáh ad Mowſéh facie ad
faciem, quemadmodum alloquitur quiſpiam
amicum ſuum. poſtea reuertebatur ad caſtra:
at miniſter eius Iehowſúaʏ filius Nũ iuuenis,
non recedebat è medio tabernaculi.
12 Et dixit Mowſéh ad Iehouam, Vide, tu dicis
mihi, Educ populum hunc: tu autem non indicaſti
mihi quem miſſurus ſis mecũ: & *tamen*
tu dixiſti, Noui te ex nomine, & etiam inueniſti
gratiam in oculis meis.
13 Nunc ergo ſi modò inueni gratiam in oculis
tuis, oſtende quæſo mihi viam tuã, vt cognoſcam
te, *vtque* inueniã gratiam in oculis tuis,
& vide quòd populus tuus ſit gens iſta.
14 Et dixit, Facies mea præcedet, & requieſcere
faciam te.
15 Cui reſpondit, Niſi facies tua præcedat, ne
educas nos hinc.
16 Et qua in re notum erit hîc quòd inuenerim D
gratiam in oculis tuis ego & populus tuus?
nónne quum ambulaueris nobiſcum, & ſeparabimur
ego & populus tuus ab omni populo
qui eſt ſuper faciem terræ?
17 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Etiã rem hanc
quam dixiſti faciam, quia inueniſti gratiam in
oculis meis, & noui te ex nomine.
18 Adiecítque, Oſtende mihi quæſo gloriam
tuam.
19 Qui reſpondit, Ego præterire faciam omne
bonum meũ ante faciem tuam, & vocabo ex
nomine Iehouæ coram te, & miſerebor cuius Rom.9.c.15
miſerebor, & clemens ero in quem clemens
ero.
20 Dixit præterea, Non poteris videre faciem
meam: quia non videbit me homo, & viuet.
21 Dixit poſtremò Iehouáh, Ecce locus apud
me, & ſtabis ſupra petram.
22 Erit autem, quum pertranſibit gloria mea,
ponam te in ſpelunca petræ, & protegam te
manu mea, donec tranſiero.
23 Poſtea remouebo manum meam, & videbis
poſteriora mea, facies verò mea nó videbitur.

CAPVT XXXIIII.

1 Tabulas nouas parare iubet Deus Moſi. 6 Dei nomina. 8 Orat Deum Moſes vt cum populo gradiatur, miſericordiam Dei commẽdans. 11 Promittit Deus terram Chanaan. 12 Prohibetur ſocietas Gentiũ & idololatria. 17 Dij conflatiles. 18 Solemnitas azymorum. 19 De primogenitis. 21 Sabbathum. 22 Feſtum Pentecoſtes & Tabernaculorum. 26 Primitiæ. 28 Ieiunium Moſis. Verba decem. 29 Facies Moſi cornuta. 33 Velamen ſuper faciem Moſis.

1 ET dixit Iehouáh ad Mowſéh, Dola tibi Deut.10.a.1
duas tabulas lapideas ſimiles prioribus:
& ſcribam ſuper tabulas illas verba quæ erant
ſuper tabulas priores quas fregiſti.
2 Eſto ergo paratus mane, & aſcende mane in
montem υSinái, ſtéſque mihi illic ſuper verticem
ipſius montis.
3 Nemo autem aſcendat tecum, neque vllus
etiam videatur in toto *illo* mõte, *ſed* nec pecus,
nec bos paſcant e regione montis huius.
4 Dolauit igitur duas tabulas lapideas ſimiles
prioribus: & ſurrexit mane, aſcendítque in
montem υSinái, quemadmodum præceperat
ei Iehouáh, & accepit in manu ſua duas tabulas
lapideas.
5 Tunc deſcendit Iehouáh in nube, & ſtetit
cum eo illic: & vocauit ex nomine Iehouæ.
6 Et tranſiens Iehouáh ante eum, clamauit,
Iehouáh, Iehouáh fortis, miſericors & miſerator,
tardus ad iram, & multus miſericordia &
veritate,
7 Seruans miſericordiam millibus, auferens
iniquitatem, & præuaricationem, & peccatũ, Pſal.142.a.2
& qui abſoluendo non abſoluat, viſitans ini- Deut.5.a.9
quitatem patrum ſuper filios, & ſuper filios fi- Iere.32.c.18
liorum, ſuper tertiã & quartã generationem,
8 Et feſtinans Mowſéh, demiſit caput in terram,
& inclinauit ſe,
9 Atque dixit, Si quæſo inueni gratiam in ocu- B
lis tuis, Domine, gradiatur quæſo Dominus
in medio noſtri: quia populus duræ ceruicis
eſt: & parce iniquitati noſtræ, & peccato noſtro,
& poſsideas nos.
10 Et dixit, Ego percuſſurus ſum fœdus tecum
coram

coram vniuerſo populo tuo:faciam mirabilia quę non facta ſunt in tota terra, & in omnibus Gentibus: videbitque vniuerſus populus (in cuius medio es) opus Iehouæ: quia terribile erit quod ego facturus ſum tecum.

11 Cuſtodi tibi quod ego præcipio tibi hodie: ecce ego eiiciam à facie tua ℵEmoræum, & Chenaϖanæum,& ℵHitthæum,& Perizæum, & ℵHiuæum,& Iebuϖſæum.

12 Caue tibi ne fortè percutias fœdus cum habitatoribus eius regionis ad quam ingreſſurus es:ne forte ſint in laqueum in medio tui:

13 Sed aras eorum diruetis, & ſtatuas eorum confringetis,lucóſque eorum ſuccidetis.

14 Non enim incuruabis te deo alteri:nam Iehouáh,zelotes nomen eius,Deus zelotes eſt.

Supr.23.d.32 Deut.7.a.2 15 Ne forte percutias fœdus cum habitatoribus eius regionis, & fornicentur poſt deos ſuos, & ſacrificent diis ſuis:vocet autem te *aliquis*,& comedas de ſacrificio eius,

3.Reg.11.a.2 16 Et *ne* fortè accipias de filiabus eius filiis tuis, & fornicentur filiæ eius poſt deos ipſarum, & fornicari faciant filios tuos poſt deos earum.

C 17 Deos conflatiles non facies tibi.

18 Solennitatem infermentatorū obſeruabis. ſeptem diebus comedes infermentata,quemadmodum præcepi tibi, tempore mēſis Abib: quia menſe Abib egreſſus es de Ægypto.

Sup.13.a.2.b 12,& 22.d.29 Ezech.44. g.30 19 Quicquid aperit vuluā, meum eſt, & omne pecus tuum *quod* memorabitur *inter* primogenita boum & ouium.

20 At primogenitum aſini redimes oue: quòd ſi non redemeris,tum ceruicem præcides illi. omne primogenitum filiorum tuorum redimes:neque conſpicientur coram me vacui.

Suprà 23.c.15 Deu.16.d.16 Eccli.35.a.6 21 Sex diebus operaberis, at die ſeptimo ceſſabis:in aratione & in meſſe ceſſabis.

Supr.23.b.16 22 Et ſolēnitatem hebdomadarum facies tibi *in* primitiis meſſis triticeæ:& feſtum collectionis *in* reuolutione anni.

23 Tribus vicibus in anno conſpicietur omnis maſculus tuus coram Dominatore Iehouáh Deo Iϖſraℵél.

24 Expellam enim Gentes à facie tua, & dilatabo terminum tuum:neque cōcupiſcet quiſquam terram tuam quando aſcendes vt cōſpiciaris coram Iehouáh Deo tuo tribus vicibus in anno.

25 Non immolabis ſuper fermentatum ſanguinem ſacrificij mei,neque pernoctabit vſq; mane ſacrificium ſolennitatis Péϖſanh.

D

Supr.23.d.19 Deut.14.c.21 26 Principium primitiuorum terræ tuæ inferes in domum Iehouę Dei tui. Nō coques hœdum in lacte matris ſuæ.

27 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh,Scribe tibi verba hæc, quia ſecundum verba iſta pepigi fœdus tecum & cum Iϖſraℵél.

Sup.24.d.18 Deut.9.b.9. c.18 28 Fuit autem ibi cum Iehouáh quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non edit, & aquam non bibit:& ſcripſit in tabulis verba

Deut.4.b.13 fœderis,*id eſt* decem verba.

29 Factúmque eſt quum deſcenderet Moϖſéh è monte ϖSinái habens duas tabulas teſtimonij in manu ſua: quum deſcenderet *inquam* è monte,neſciebat quòd reſplenderet cutis faciei ſuæ,quum loqueretur cum eo.

30 Viditque Aharón & omnes filij Iϖſraℵél ipſum Moϖſéh,& ecce reſplēdebat cutis faciei eius,timuerúntq; appropinquare ei.

31 Et vocauit illos Moϖſéh, reuerſique ſunt ad eum Aharón & omnes principes ſynagogę:& loquutus eſt Moϖſéh ad eos.

32 Poſtea quoque appropinquauerunt omnes filij Iϖſraℵél,quibus præcepit cuncta quæ loquutus fuerat Iehouáh cū eo in mōte ϖSinái.

33 Quúmque finiuiſſet Moϖſéh loqui cum eis, poſuit ſuper faciem ſuam velamen. 2.Cor.3.c.13

34 Rurſum quū ingrederetur Moϖſéh in conſpectum Iehouæ ad loquendum cum illo,auferebat velamen,donec egrederetur: egreſſus autem,alloquebatur filios Iϖſraℵél quod iuſſus erat.

35 Videbant igitur filij Iϖſraℵél faciē Moϖſéh quòd reſplēderet cutis faciei Moϖſéh:& reducebat Moϖſéh velamen ſuper faciem ſuā, donec ingrederetur vt alloqueretur illum.

CAPVT XXXV.

1 Præcipitur Sabbathum. 4 Exiguntur primitiæ & donaria. 21 Animi promptitudo populi offerentis. 30 Beſeleel & Ooliab artifices commendantur populo à Moſe.

1 DEin congregauit Moϖſéh vniuerſam ſynagogam filiorū Iϖſraℵél, & dixit illis, Hæc ſunt verba quæ præcepit Iehouáh vt faciatis ea.

2 Sex diebus facies opus:at die ſeptima ſit vobis ſanctitas,ſabbathū ceſſationis Iehouę:quicunque fecerit in eo opus, morietur.

3 Non accendetis ignem in omnibus habitaculis veſtris die ſabbathi.

4 Dixitque Moϖſéh ad vniuerſam ſynagogā filiorum Iϖſraℵél, his verbis, Hoc eſt verbum quod præcepit Iehouáh, dicendo,

5 Accipite à vobis oblationem Iehouę:omnis ſpōtaneus corde ſuo,afferet eam *oblationem* Iehouæ,aurum,argentum,& æs, Suprà 25.a.2

6 Et hyacinthum, & purpuram, & vermiculū cocci,& byſſum, & caprarum *pilos*,

7 Et pelles arietum rubricatas, & pelles taxorum,& ligna ϖſittim.

8 Et oleum pro luminari,& aromata pro oleo vnctionis,& ad ſuffimentum aromaticum.

9 Et lapides onychinos, & lapides plenitudinum pro ℵephod & pro pectorali. B

10 Et omnes ſapientes corde in vobis venient, & facient quæcunque præcepit Iehouáh,

11 Tabernaculum,tentoriū eius, & operimentum eius, & circulos eius & tabulas eius, vectes eius,columnas eius,& baſes eius:

12 Arcam & vectes eius,propitiatorium, & velum tentorij:

13 Menſam,& vectes ipſius,& omnia vaſa eius, & panem facierum:

14 Et candelabrum luminaris & vaſa eius, & lucernas eius,& oleum luminaris:

15 Et altare ſuffimenti & vectes eius, & oleum vnctionis,& ſuffimentum aromaticum, & aulæum oſtii pro oſtio tabernaculi:

16 Altare holocauſti, & cribrum eius æneum, & vectes eius,& omnia vaſa eius, & concham & baſim eius:

17 Cortinas ipſius atrij,columnas eius & baſes eius,& aulæum portæ atrij,

18 Paxillos tabernaculi, & paxillos atrii & funiculos eorum:

19 Veſtes miniſterij ad miniſtrandum in ſanctuario,& veſtes ſanctas Aharonis ſacerdotis, & veſtes filiorum eius ad fungendum ſacerdotio.

20 Egreſsi ſunt itaque vniuerſa ſynagoga filio-
rum Iwſraxél à facie Mowſéh:
21 Venerúntque omnis vir cuius cor eleuauit
C ipſum,& omnis cuius ſpiritus erat ſpótaneus
apud ipſum,attulerúntque oblationem Ieho-
uæ ad opus tabernaculi eccleſiæ, & ad omne
opus eius,atque ad veſtes ſanctitatis.
22 Venerunt inquam viri cum mulieribus, o-
mnis ſpontaneus corde, attulerunt fibulas, &
inaures,& annulos,& dextralia,omne vas au-
reum, & quicunque obtulerat oblationem
auri Iehouæ.
23 Omnis vir apud quem inueniebatur hya-
cinthus, & purpura, & vermiculus cocci, &
byſſus,& caprarum pili, & pelles arietum ru-
bricatę, & pelles taxorum,attulerunt.
24 Quicunque offerebat oblationem argenti
& æris, attulerunt oblationem Iehouę:omnis
item apud quem inueniebátur ligna wſittim,
ad omne opus miniſterij attulerunt.
25 Omnis præterea mulier ſapiens corde, ma-
nibus ſuis neuerunt,& attulerunt quod neue-
rant,hyacinthum,& purpuram, & vermiculũ
cocci, & byſſum.
26 Omnes autem mulieres quarum cor extu-
lit illas in ſapientia, neuerũt caprarum pilos.
D 27 Principes verò attulerunt lapides onychi-
nos, & lapides plenitudinum pro xephod &
pectorali.
28 Aroma quoque,& oleũ pro luminari,& prò
oleo vnctionis, & pro ſuffitu aromatico.
29 Omnis vir & mulier quorum ſpontaneum
erat cor apud eos, ad afferendum pro omni o-
pere quod præceperat Iehouáh vt facerent,
per manum Mowſéh, attulerunt filij Iwſraxél
oblationem ſpontaneam Iehouæ.
Supr. 31. a. 2 30 Et dixit Mowſéh ad filios Iwſraxél, Videte,
vocauit Iehouáh ex nomine Bezſalxél filium
xVri filij nHur è tribu Iehudáh.
31 Et repleuit illum Spiritu Dei, ſapiétia, intel-
ligentia,& ſcientia, & omni arte,
32 Ad cogitandas cogitationes ad operandum
in auro,& argento,& ære:
33 Et in arte lapidaria ad replendas *palas*, & in
arte lignaria:vt operetur in omni arte cogita-
tionis.
34 Dedit inſuper in corde eius vt docere poſ-
ſit, ipſe & Aholiáb filius Anhiwſamách è tri-
bu Dan.
35 Repleuit eos ſapientia cordis, vt faciant o-
mne opus artificis,& phrygionis,& acupicto-
ris ex hyacintho, & purpura,& vermiculo coc
ci,& byſſo,& *in opere* textorio, facientes omne
opus,& cogitantes cogitationes.

CAPVT XXXVI.

1 Fabricatio tabernaculi. 3 Populi prompta volũtas. 8 Cortinarum fabricatio. 14 Sagorum. 19 Opertorij. 20 Tabularum. 31 Vectium. 35 Veli. 37 Tentorij.

1 FEcit ergo Bezſalxél & Aholiáb, & omnis
vir ſapiens corde, quibus dederat Ieho-
uáh ſapientiam & intelligentiam vt ſcirent fa
cere omne opus miniſterij ſanctuarij: *fecit in-
quam* omnia quæ præceperat Iehouáh.
2 Vocauerat autem Mowſéh Bezſalxél,& Aho
liáb, omnémque virum ſapientem corde, in
cuius corde dederat Iehouáh ſapientiam: o-
mnem *quoque* cuius cor eleuauerat ipſum, vt
accederet ad opus vt faceret illud.
3 Tulerúntque à facie Mowſéh omnem obla-
tionem quam attulerant filij Iwſraxél ad opus
miniſterij ſanctuarij,ad faciendum illud:por-
rò illi afferebant ad eum adhuc oblationem
ſpontaneam quotidie.
4 Venerunt itaque omnes ſapiétes qui facie-
bant omne opus ſanctuarij, ſinguli ab opere
ſuo quod faciebant:
5 Et dixerũt ad Mowſéh his verbis, Plus affert
populus afferendo, quàm opus ſit ad miniſte-
rium pro opere faciendo quod præcepit Ie-
houáh fieri.
6 Præcepit igitur Mowſéh vt proclamarent in
caſtris, dicendo, Vir & mulier ne faciant vltrà
opus ad oblationem ſanctitatis.itaque prohi-
bitus eſt populus ab offerendo.
7 Et ſubſtantia erat ſufficiés eis pro toto ope-
re,ad faciendum illud,& ſuperabundabat.
8 Et fecerunt omnis ſapiés corde inter facien-
tes opus,tabernaculum è decem cortinis, *quæ
erant ex* byſſo retorta,& hyacintho,& purpura,
& vermiculo cocci, *ex* Cherubim opere phry-
gionico fecit illas.
9 Longitudo cortinę vnius *erat* octo & viginti B
cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo
cortinæ vnius:mẽſura vna erat omnibus cor-
tinis.
10 Poſtea coniunxit quinque cortinas alteram
cum altera, & quinque *alias* cortinas coniũxit
alteram cum altera.
11 Fecit & laqueolos hyacinthinos in ora cor-
tinæ vnius,in extremo in coniunctione:ſic fe-
cit in ora cortinæ extrema in coniunctione
ſecundæ.
12 Quinquaginta laqueolos fecit in cortina
vna,& quinquaginta laqueolos fecit in extre-
mo cortinæ *ſecundæ* quæ *erat* in coniunctione
ſecunda:oppoſiti *erant* laqueoli alter alteri.
13 Fecit & quinquaginta vncinos aureos,& cõ-
iunxit cortinas alteram cum altera vncinis: *&
ita* factum eſt tabernaculum vnum.
14 Fecit inſuper cortinas è caprarum pilis in
tentorium ſuper tabernaculum,vndecim cor-
tinas.
15 Longitudo cortinæ vnius, triginta cubito-
rum,& quatuor cubitorum latitudo cortinæ
vnius:mẽſura vna *erat* vndecim cortinis.
16 Cõiunxitque quinque cortinas ſeorſum, &
ſex cortinas ſeorſum.
17 Fecit etiam laqueolos quinquaginta in ora
cortinæ extrema in coniunctione: quinqua-
ginta item laqueolos fecit in ora cortinæ, in
coniunctione ſecunda.
18 Fecit prętere a vncinos æreos quinquaginta
ad coniungendum tentorium,vt eſſet vnum.
19 Fecit inſuper operimentum tentorio è pel-
libus arietum rubricatis,& operimẽtum è pel
libus taxorum ſuperné.
20 Fecit & tabulas tabernaculo è lignis wſittim C
ſtantes.
21 Decem cubitorum *erat* longitudo tabulæ
vnius,cubiti verò & dimidij latitudo tabulę al-
terius.
22 Duo cardines erant tabulæ vni inſtar ſcala-
rum gradus diſpoſiti, alter eregione alterius:
ſic fecit omnibus tabulis tabernaculi.
23 Fecit inquam tabulas tabernaculo, viginti
tabulas ad latus Auſtri ad Meridiem.
24 Et quadraginta baſes argenteas fecit ſub
viginti

viginti tabulis: duas baſes ſub tabula vna pro
duabus incaſtraturis eius, & duas baſes ſub ta-
bula altera pro duabus incaſtraturis eius.
25 In latere verò tabernaculi ſecundo, *nempe* in
latere Aquilonari, fecit viginti tabulas,
26 Et quadraginta baſes earum argẽteas, duas
baſes ſub tabula vna, & duas baſes ſub tabula
altera.
27 In latere autem tabernaculi ad Occidẽtem
fecit ſex tabulas.
28 Duas tabulas fecit angulis tabernaculi in
duobus lateribus.
29 Et erant quaſi gemellæ infernè, & pariter
quaſi gemellæ in ſummitate eius, in circulum
vnum: ſic fecit vtrique in duobus angulis.
30 Fuerunt itaque octo tabulæ, & baſes earum
D argenteæ ſedecim: baſes binæ ſub qualibet ta-
bula.
31 Fecit & vectes è lignis שittim, quinque pro
tabulis vnius lateris tabernaculi,
32 Et quinque vectes pro tabulis alterius late-
ris tabernaculi, & quinque vectes pro tabulis
lateris tabernaculi in lateribus duobus ad Oc
cidentem.
33 Fecit item vectem medium vt tranſiret per
medium tabularum, ab extremo ad extremũ.
34 Tabulas autem texit auro, & annulos earũ
fecit ex auro, per quos traiicerentur vectes, &
texit vectes auro.
35 Fecit etiam velũ ex hyacintho, & purpura, &
vermiculo cocci, & byſſo retorta, opere phry-
gionico fecit illud *cum figuris* Cherubim.
36 Et fecit illi quatuor colũnas *de lignis* שittim,
& texit eas auro: vncini autem earum erãt au-
rei: & fudit eis quatuor baſes argenteas.
37 Fecit quoque velum ad oſtium tabernaculi
ex hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci,
& byſſo retorta, opere phrygionico:
38 Et columnas eius quinque, & vncinos ea-
rum: texitque capita earum, & fila eas cingen-
tia auro, baſes autem earum quinque æreas.

CAPVT XXXVII.

1 *Fabricatio arcæ teſtimonij.* 6 *Propitiatorij.* 10 *Menſæ.* 17 *Candelabri.* 25 *Altaris thymiamatis.* 29 *Compoſitio thymiamatis.*

1 Fecit præterea Betſalẽel arcam è lignis
שittim: duorum cubitorum & dimidij
longitudo eius, & cubiti & dimidij latitudo
eius, cubiti quoque & dimidij altitudo eius:
2 Et texit eam auro mundo intrinſecus & ex-
trinſecus: fecitque illi coronam auream in cir-
cuitu.
3 Et fudit illi quatuor annulos aureos ad qua-
tuor angulos eius: duos videlicet annulos in
latere ipſius vno, & duos annulos in latere i-
pſius altero.
4 Fecit & vectes è lignis שittim, & texit eos
auro.
5 Induxitque vectes in annulos in lateribus
arcæ ad portandam arcam.
6 Fecit etiam propitiatorium ex auro mũdo,
duorum cubitorum & dimidij lõgitudo eius,
cubiti quoque & dimidij latitudo eius.
7 Fecit & duos cherubim ex auro, ductiles
fecit eos in duabus extremitatibus propitia-
torij.
B 8 Cherub vnum ab extremo hinc, & cherub al
terum ab extremo inde: ex propitiatorio fecit
cherubim in duabus extremitatibus eius.
9 Cherubim autem extendebant alas ſurſum
verſus, tegẽtes alis ſuis propitiatorium, & fa-
cies eorum altera ad alteram, ad propitiato-
rium *erant* facies cherubim.
10 Fecit præterea mẽſam è lignis שittim: duo-
rum cubitorum *erat* longitudo eius, & cubiti
latitudo eius, cubiti autem & dimidij altitu-
do eius.
11 Et texit eam auro puro, fecitque ei coronam
auream in circuitu.
12 Fecit quoque ei clauſuram palmi per circui-
tum: & fecit coronam auream clauſuræ illi per
circuitum.
13 Fudit etiã ei quatuor annulos aureos, quos
poſuit in quatuor angulis qui erant in qua-
tuor pedibus eius.
14 Contra clauſurã illam erãt annuli per quos
traducerentur vectes ad portandum menſam.
15 Fecit item vectes è lignis שittim, quos texit
auro ad portandum menſam.
16 Et fecit vaſa quæ erant ſuper menſam, ſcu-
tellas eius, & cochlearia eius, & crateras eius, C
& opercula quibus libabatur, ex auro mundo.
17 Fecit & candelabrum ex auro puro, ductile
fecit cãdelabrum: haſtile eius, & calamus eius,
ſcyphi eius, ſphærulæ eius, & flores eius ex i-
pſo erant.
18 Porrò ſex calami egrediebantur è lateribus
eius: tres calami candelabri ex latere ipſius
vno, & tres calami candelabri ex latere eius
altero.
19 Tres calices in ſpeciem nucis amygdalinæ
deformati *erant* in calamo vno, ſphærula & flos:
& tres calices in ſpeciem nucis amygdalinæ
deformati in calamo altero, ſphærula & flos:
ſic ſex calamis *aliis* egredientibus è cãdelabro.
20 Et in cãdelabro *erant* quatuor calices in ſpe-
ciem nucis deformati, ſphærulæ eius, & flo-
res eius.
21 Et *erat* ſphærula ſub duobus calamis ex ipſo,
& ſphærula *altera* ſub duobus calamis ex ipſo,
& ſphærula *tertia* ſub duobus calamis ex ipſo,
ſic ſex calamis egredientibus ex ipſo.
22 Sphærulæ eorum & calami eorum ex ipſo
fuerunt: totum erat ductile vnũ ex auro puro. D
23 Fecit & lucernas eius ſeptẽ, & forcipes eius,
& receptacula ipſius, ex auro puro.
24 E talento auri puri fecit ipſum & omnia va
ſa eius.
25 Fecit etiam altare incenſi è lignis שittim:
cubitus longitudo eius, & cubitus latitudo
eius, quadratum: duo autem cubiti altitudo
eius: ex ipſo erant cornua eius.
26 Et texit illud auro puro, tectum eius *ſcilicet*,
& parietes eius in circuitu, & cornua eius: fe-
citque ei coronam auream per circuitum.
27 Duos ſimiliter annulos aureos fecit ei ſub
corona eius in duobus angulis eius, in duo-
bus lateribus eius, per quos traiicerentur ve-
ctes ad portandum illud ipſis.
28 Et fecit vectes ipſos è lignis שittim, & texit
eos auro.
29 Fecit & oleum vnctionis, ſanctitatem, &
ſuffimentum aromaticum purum opere vn-
guentarij.

CAPVT XXXVIII.

1 *Fabricatio altaris holocauſti.* 8 *Labri ænei.* 9 *Atrij.* 24 *Supputatio pretij à populo oblati.*

1 FEcit quoq; altare holocauſti è lignis wſit-
tím: quinque cubitorum longitudo eius,
& quinque cubitorum latitudo eius, quadra-
tum: & trium cubitorum altitudo eius.
2 Et fecit cornua eius in quatuor angulis eius:
ex ipſo erant cornua eius: & texit illud ære.
3 Fecit inſuper omnia vaſa altaris, lebetes *ſci-
licet*, & ſcopas, & crateras, & tridétes, & rece-
ptacula: omnia vaſa eius fecit ærea.
4 Fecit præterea altari cribrum opere reticu-
lato æneum ſub ambitu eius infernè vſque ad
medium eius.
5 Fudit item quatuor annulos in quatuor ex-
tremitatibus cribro æneo, in quos induceren-
tur vectes.
6 Et fecit vectes è lignis wſittím, quos texit
ære.
7 Introduxitque vectes ipſos in annulos illos
per latera altaris ad ferendum illud illis: vacuū
Sup. 27. b. 8 tabularum fecit illud.
8 Fecit ſimiliter cócham æneam, & baſim eius
æneam ex ſpeculis *mulierum* conuenientium,
quæ conueniebant ad oſtium tabernaculi ec-
cleſiæ.
9 Fecit poſtremò atrium ad plagam Auſtri ad
Meridiem: cortinæ atrij è byſſo retorta centū
cubitorum.
B 10 Columnæ earum viginti, & baſes earum vi-
ginti ex ære: capitella columnarum, & fila eas
cingentia, ex argento.
11 Et ad plagam Aquilonis *cortinæ* centum cu-
bitorum: columnæ earum viginti, & baſes ea-
rum viginti ex ære: capitella columnarum, &
fila eas cingentia ex argento.
12 Ad plagam verò Occidentis cortinæ quin-
quaginta cubitorum: columnæ earum decem,
& baſes earum decem: capitella columnarum,
& fila eas cingentia ex argento.
13 Et ad plagam Orientis ad Ortum cortinæ,
quinquaginta cubitorum.
14 Cortinæ quindecim cubitorum *erant* in *uno*
latere: columnæ earum tres, & baſes earū tres.
15 Et in latere altero hinc & inde portæ atrij,
cortinæ quindecim cubitorum: columnæ ea-
rum tres, & baſes earum tres.
16 Omnes cortinæ atrij per circuitum, *erant* ex
byſſo retorta:
17 Baſes verò columnarum, ex ære, capitella
columnarum & fila eas cingentia, ex argento:
& operimenta capitellorum earum *ex* argen-
to: ipſæ etiam omnes columnæ atrij cinctæ
erant argento.
C 18 Velum autem portæ atrij opere phrygionis
ex hyacintho, & purpura & vermiculo cocci,
& byſſo retorta: *cuius* longitudo *erat* viginti cu-
bitorum, altitudo verò in latitudine, quinque
cubitorum *ad* cortinas atrij.
19 Et columnæ earū quatuor, baſéſque earum
quatuor ex ære, vncini earum ex argento: &
operimenta capitellorū earum & fila eas cin-
gentia, ex argento.
20 Omnes verò claui tabernaculi & atrij in cir-
cuitu, *erant* ex ære.
21 Iſta ſunt numerata tabernaculi, tabernaculi
inquam teſtimonij, quę numerata ſunt ad iuſſū
Mowſéh, per manum אIthamár filij Aharón
ſacerdotis, *in* miniſterium Leuitarum.
22 Betſalwél autē filius Vri filij חHúr de tribu
Iehudáh fecit omnia illa quæ præceperat Ie-
houáh Mowſéh:
23 Et cum eo Aholiáb filius Anhiwſamách de
tribu Dan artifex, & phrygio, & plumarius in
hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, &
byſſo.
24 Vniuerſum aurum inſumptū in ipſo opere, D
id eſt in toto opere ſanctitatis (fuit autem aurū
oblationis) *fuit* nouem & viginti talentorum,
& ſeptingentorum triginta wſeclorum, ſecū-
dum wſeclum ſanctitatis.
25 Et argentum numeratorum ſynagogæ, *erat*
centum talenta, & mille ſeptingenti ſeptua-
ginta quinque wſecli, ſecūdum wſeclum ſan-
ctitatis.
26 Semiſſis in ſingula capita, *id eſt* dimidiū wſe-
cli, ſecundum wſeclum ſanctitatis omnibus
tranſeuntibus ad numeratos, ab eo qui natus
erat viginti annos & ſuprà, in ſexcentis tribus
millibus quingentis & quinquaginta.
27 Fuerúntq; centum talenta argenti ad fun-
dendas baſes ſanctitatis, & baſes veli: centum
baſes *ex* centum talentis, talentum pro baſi.
28 Et *ex* mille ſeptingentis ſeptuaginta quinq;
ſeclis fecit epiſtylia columnis, & texit capita i-
pſarum, & cinxit eas.
29 Æs autem oblationis *fuit* ſeptuaginta talen-
torum & duorum millium, & quadringento-
rum wſeclorum.
30 Et fecit ex eo baſes oſtij tabernaculi eccle-
ſiæ, & altare ęreum, & cribrum eius æreum, o-
mniáque vaſa altaris.
31 Et baſes atrij per circuitū, & baſes portę atrij,
pręterea omnes palos tabernaculi, omnéſque
palos atrij per circuitum.

CAPVT XXXIX.

1 Ornatus Aaron. 2 Ephod ſiue ſuperhumerale. 8 Rationale ſiue pectorale. 22 Tunica. 30 Lamina ſacra. 32 Populus effert Domino cuncta quæ fieri iuſſerat.

1 EX hyacintho autē, & purpura, & vermicu
lo cocci fecerunt veſtes miniſterij ad mi-
niſtrandum in ſanctitate: fecerunt item veſtes
ſanctitatis quæ erant Aharonis, quemadmo-
dum præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
2 Fecit & אephod ex auro, hyacintho, & pur- *Hæc eadem habes ſuprà capite 28.*
pura, & vermiculo cocci, & byſſo retorta.
3 Extenderúntque bracteas aureas, & incide-
runt fila, vt texerent in medio hyacinthi, & in
medio purpuræ, & in medio vermiculi cocci,
& in medio byſsi, opere phrygionico.
4 Oras fecerunt ei copulantes ſeſe, in duabus
extremitatibus ſuis coniungebatur.
5 Et cingulum אephod quod erat ſuper illud,
ex ipſo erat iuxta opus ſuum, ex auro, hyacin-
tho, & purpura, & vermiculo cocci, & byſſo
retorta, quemadmodum præceperat Iehouáh
Mowſéh.
6 Et aptauerunt lapides onychinos circūda- B
tos palis aureis, ſculptos ſculpturis annuli cū
nominibus filiorum Iwſraél.
7 Poſuitque illos in lateribus אephod, *ut eſſent*
lapides memoriæ filijs Iwſraél, quemadmo-
dum præceperat Iehouáh Mowſéh.
8 Fecit & pectorale opere phrygionis, ſicut o-
pus אephod, ex auro, hyacintho, & purpura, &
vermiculo cocci, & byſſo retorta.
9 Quadratum erat, duplicatum fecerunt pe-
ctorale: palmus longitudo eius, palmúſque
latitudo eius: duplicatum.

10 Impleue-

10 Impleuerunt autem in eo quatuor ordines lapidum: ordo *autem talis erat*, ſardius, topazius, & carbunculus, *erat* ordo primus.
C 11 Ordo verò ſecundus, ſmaragdus, ſapphirus, & iaſpis.
12 Ordo præterea tertius, lyncurius, achates, & amethyſtus.
13 Poſtremò quartus ordo, chryſolithus, onychinus, & beryllus, circundati palis aureis in plenitudinibus ſuis.
14 Porrò lapides illi iuxta nomina filiorū Iϖſraël erant, duodecim iuxta nomina eorum, ſculpturæ ſigilli, quilibet iuxta nomen ſuum ſecundum duodecim tribus.
15 Fecerunt & ſuper pectorale catenas terminationis opere plectili ex auro puro.
16 Fecerunt etiam duas palas aureas, & duos annulos aureos: poſuerúntque duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis.
17 Et inſeruerunt duas catenas aureas duabus illis annulis *qui erant* in extremitatibus pectoralis.
D 18 Duas autem extremitates duarum catenarū inſeruerunt duabus illis palis, poſuerúntq; eas in oris ℵephod à fronte ipſius.
19 Fecerunt item duos annulos aureos, quos poſuerunt in duabus extremitatibus pectoralis in ora eius *quæ erat* in latere ℵephod intrinſecus.
20 Fecerunt præterea duos *alios* annulos aureos, quos poſuerunt in duabus oris ℵephod infernè à fronte ipſius, e regione coniunctionis eius, ſupra balteum ℵephod.
21 Et ligauerunt pectorale ab annulis ſuis ad annulos ipſius ℵephod filio hyacinthiuo, vt eſſet ſupra balteū ipſius ℵephod, neq; ſepararetur pectorale ab ℵephod, quemadmodum præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh.
22 Fecit inſuper pallium ipſius ℵephod opere textoris, totum hyacinthinum:
23 Et foramen pallij in medio eius, ſicut foramen loricæ: labrum erat in orificio ipſius per circuitum, ne frangeretur.
24 Fecerúntque in fimbriis pallij malogranata ex hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, & *byſſo* retorta.
25 Fecerunt & tintinnabula ex auro puro, poſuerúntque tintinnabula illa in medio malogranatorum in fimbriis pallij per circuitum, in medio *inquam* malogranatorum:
E 26 Tintinnabulum & malogranatum, tintinnabulum & malogranatum in fimbriis pallij in circuitu, ad miniſtrādum, quemadmodum præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh.
27 Poſt hæc fecerunt tunicas ex byſſo opere textorio ipſi Aharón & filiis eius:
28 Mitram quoq; ex byſſo, & decora galerorū ex byſſo, & feminalia linea ex byſſo retorta:
29 Balteum præterea ex byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, & vermiculo cocci, opere phrygionis, quemadmodum præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh.
30 Fecerunt poſtremò laminā coronæ ſanctificationis ex auro puro, ſcripſerūntq; in ea ſcripturā cælaturarū annuli, Sāctitas ipſi Iehouæ.
F 31 Et inſeruerunt in eam filum hyacinthinum vt poneretur ſuper tiaram ſupernè, quéadmodum præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh.
32 Perfectum eſt igitur totum opus tabernaculi, tabernaculi eccleſiæ: & fecerūt filij Iϖſraël iuxta omnia quæ præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh, ſic fecerunt.
33 Attulerúntque tabernaculum illud ad Moϖſéh, tabernaculum & omnia vaſa eius, circulos eius, tabulas eius, vectes eius, & columnas eius, & baſes eius,
34 Opertorium quoque ex pellibus arietum rubricatis, & opertorium ex pellibus taxorū, & velum tentorij,
35 Arcam teſtimonij, & vectes eius, & propitiatorium,
36 Menſam, omnia vaſa eius, & panē facierū.
37 Candelabrum purum, lucernas eius, lucernas *inquam* ordinationis, & omnia vaſa eius, & oleum luminaris: G
38 Et altare aureum, & oleum vnctionis, & ſuffimentum aromaticum, & aulæum pro oſtio tabernaculi,
39 Altare æreum, & cribrum eius æreum, vectes eius, & omnia vaſa eius, & cōcham, & baſim eius,
40 Cortinas atrij, & columnas eius, & baſes eius, & aulæum pro porta atrij, & funes eius, & palos eius, & omnia vaſa miniſterij tabernaculi, tabernaculi eccleſiæ.
41 Veſtes miniſterij ad miniſtrandum in ſanctitate: veſtes ſanctas ipſi Aharón ſacerdoti, & veſtes filiorum eius ad fungendū ſacerdotio.
42 Iuxta omnia quæ præceperat Iehouáh ipſi Moϖſéh, ſic fecerunt filij Iϖſraël vniuerſum opus.
43 Vidēs verò Moϖſéh vniuerſum opus, quòd prorſus feciſſent illud quemadmodum præceperat Iehouáh, benedixit illis.

CAPVT XL.

2 Erigitur tabernaculum. 34 Nubes Diuinæ præſentiæ ſignum, tabernaculum operit.

1 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Moϖſéh, dicendo,
2 Die *quidem* menſis primi, *nempe* prima eiuſdem, curabis erigendum tabernaculum, tabernaculum eccleſiæ.
3 Et pones ibi arcam teſtimonij, quam teges velo ipſo:
4 Introducéſque menſam illam, & ordinabis ordinationem eius: introduces inſuper candelabrū, & accendes lucernas eius.
5 Pones prætereà altare aureum ad ſuffimentum, e regione arcæ teſtimonij: & pones aulæum oſtij tabernaculi.
6 Dein pones altare holocauſti coram oſtio tabernaculi, tabernaculi eccleſiæ:
7 Poſtea pones cōcham inter tabernaculum eccleſiæ & altare, in qua pones aquam.
8 Poſtremò pones atrium in circuitu, & aulæum portæ atrij.
9 Tūc accipies oleū vnctionis, & vnges tabernaculū, atq; omnia quæ ſunt in eo, ſanctificabiſq; illud & omnia vaſa eius, & erit ſanctum.
10 Vnges & altáre holocauſti atque omnia vaſa eius: ſanctificabiſque altare, & erit altare ſacroſanctum.
11 Vnges etiam concham & baſim eius, ſanctificabiſque illam.
12 Tūc appropinquare facies Aharón & filios eius ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, lauabiſq; eos aqua. B

13 Et *poſtea* induere facies Aharón veſtes ſan-
ctas, vngéſque eum, & ſanctificabis eum, vt ſa-
cerdotio fungatur mihi.
14 Filios quoque eius appropinquare facies,
& indues eos tunicis.
15 Vngéſque illos quemadmodum vnxiſti pa-
trem eorum, & ſacerdotio fungentur mihi:
eritque vnctio eorum vt ſit eis in ſacerdotium
perpetuum per generationes ſuas.
16 Fecit ergo Mowſéh: iuxta omnia quæ illi
præceperat Iehouáh, ſic fecit.
Num.7.a.1 17 Et factum eſt menſe primo, anno ſecundo,
prima menſis, erectum fuit tabernaculum.
18 Erexit igitur Mowſéh tabernaculũ, poſuitq;
baſes eius, & tabulas eius, & vectes eius: atque
erexit columnas eius.
19 Extendit præterea tentorium ſuper taber-
naculum, & poſuit operimentum tentorij ſu-
per illud ſupernè, quemadmodum præcepe-
rat Iehouáh Mowſéh.
20 Tuliſque & poſuit teſtimonium in arca i-
pſa, poſuit quoque vectes ſuper arcam, & pro-
pitiatorium ſuper arcam ſupernè.
21 Induxitq; arcam in tabernaculum, poſuitq;
C velum tentorij, & texit arcã teſtimonij, quem-
admodum præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
22 Poſuit & menſam in tabernaculo eccleſiæ
ad latus tabernaculi ad Aquilonẽ extra velũ.
23 Et ordinauit ſuper eam ordinationem pa-
num coram Iehouáh, quemadmodum præce-
perat Iehouáh ipſi Mowſéh.
24 Poſuitque candelabrum in tabernaculo ec-
cleſiæ ex aduerſo in latere tabernaculi ad Me-
ridiem.
25 Et accendit lucernas corã Iehouáh, quem-
admodum præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
26 Poſuit etiam altare aureum in tabernaculo
eccleſiæ coram velo:
27 Et incendit ſuper illud ſuffimẽtum aroma-
ticum, quemadmodum præceperat Iehouáh
ipſi Mowſéh.
28 Poſuit præterea aulæum oſtij tabernaculi.
29 Et altare holocauſti poſuit ad oſtium taber-
naculi, tabernaculi eccleſiæ: & obtulit ſuper
illo holocauſtum & minhham, quemadmo-
dum præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
30 Et poſuit concham inter tabernaculũ eccle-
ſiæ & altare, in qua poſuit aquam ad lauãdum:
31 Et lauabãt ex ea Mowſéh, Aharón & filij eius D
manus ſuas & pedes ſuos:
32 Quando ingrediebantur tabernaculum ec-
cleſiæ, & quando accedebãt ad altare, lauabãt
ſe, ſicut præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
33 Poſtremò erexit atrium in circuitu taberna-
culi & altaris, poſuitque aulæum portæ atrij:
itaque abſoluit Mowſéh opus ipſum.
34 Et operuit nubes tabernaculum eccleſiæ, Num.9.c.1
gloriáque Iehouę repleuit tabernaculum. 3.Reg.8.b.1
35 Neque poterat Mowſéh ingredi tabernacu-
lũ eccleſiæ, quia habitabat ſuper illud nubes,
& gloria Iehouæ replebat tabernaculum.
36 Quúmque recedebat nubes à tabernaculo,
proficiſcebantur filij Iwſraél in cunctis pro-
fectionibus ſuis:
37 Quòd ſi non recedebat nubes, tum non pro-
ficiſcebantur vſque ad diem qua recedebat.
38 Quia nubes Iehouæ erat ſuper tabernaculũ
interdiu, ignis verò erat noctu in eo, in oculis
totius domus Iwſraél in cunctis profectioni-
bus eorum.

Tertius Moſis liber, vulgò Leuiticus, Hebraicè ויקרא

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

Ritus offerendi armenta. 10 *Pecudes.* 14 *Aues.*

1 VOCAVIT autem Mo-
wſéh, & loquutus eſt Ieho-
uáh cum eo è tabernacu-
lo eccleſiæ, dicendo,
2 Loquere ad filios Iwſ-
raél, & dic ad eos, Ho-
mo quum offeret ex vo-
bis oblationem Iehouæ:
de animalibus, de bobus, & de pecudibus of-
feretis oblationem veſtram.
Exo.29.b.10 3 Si holocauſtum *fuerit* oblatio eius, de bobus,
maſculum immaculatũ offeret eum: ad oſtiũ
tabernaculi eccleſiæ offeret eum ſponte ſua in
conſpectu Iehouæ.
B 4 Et admouebit manũ ſuam ſuper caput ho-
locauſti, & acceptabilis erit illi ad expiandum
ipſum.
5 Tunc mactabit iuuencum in conſpectu Ie-
houę: offeréntque filij Aharón ſacerdotes ſan-
guinem, ac ſpargent illum ſuper altare in cir-
cuitu quod erit ad oſtiũ tabernaculi eccleſiæ.
6 Et excoriabit holocauſtum, concidétque in
fruſta ſua.
7 Ponéntque filij Aharón ſacerdotis ignem
ſuper altare: & diſponent ligna ſuper ignem.
8 Poſt hæc diſponent filij Aharón ſacerdotes
fruſta illa, caput & adipem ſuper ligna ſuper-
poſita igni qui eſt ſuper altare.
9 Et inteſtina eius, & crura eius lauabit aqua: &
adolebit ſacerdos omnia *ſuper* altare: holocau-
ſtum eſt, oblatio ignita odoris quietis Iehouę. C
10 Quòd ſi de pecoribus *fuerit* oblatio eius, de
ouibus, vel de capris in holocauſtum, maſculũ
immaculatum offeret eum:
11 Mactabítque illum ad latus altaris ad Aqui-
lonem in conſpectu Iehouæ, ſpargéntque filij
Aharón ſacerdotes ſanguinem eius ſuper al-
tare in circuitu.
12 Et concidet eum in fruſta ſua, & caput eius,
& adipem eius: ordinabitq; ea ſacerdos ſuper
ligna, ſuperpoſita igni qui eſt ſuper altare.
13 Et inteſtina & crura lauabit aqua: offerét-
que ſacerdos omnia, adolebitque ſuper altare:
holocauſtum eſt, oblatio ignita odoris quietis
Iehouæ.

14 Si

D 14 Si autem de auibus fuerit holocauſtū, obla-
tio ipſius Iehouæ, tū offeret de turturibus aut
de columbis oblationem ſuam.
15 Et offeret illam ſacerdos ſuper altare, & vn-
gue ſecabit caput ipſius: & adolebit ſuper alta
re, exprimeturq; ſanguis eius ſuper parietem
altaris.
16 Et remouebit veſiculam eius cum pluma i-
pſius, proiiciétque illam prope altare ad Oriē
tem ad locum cineris.
17 Et findet illam cum alis ſuis, neque diuidet:
adolebitque eam ſacerdos *ſuper* altare, ſuper li
gna quæ fuerunt ſuper ignem: holocauſtū eſt
oblatio ignita odoris quietis Iehouæ.

CAPVT II.

1 De oblatione ſacrificiorum ſimila. 2 Thuris. 4 Panum. Laganorum. 11 Fermentū nullum erat in oblationibus. 13 Sale condita oblatio.

1 ANima autem quum offeret oblationem
minnham Iehouæ, ſimila erit oblatio
eius: fundétque ſuper eam oleum, ac ponet ſu
per eam thus.
2 Afferet autem eam ad filios Aharón ſacerdo
tes, & accipiet inde plenum pugillum ſuum
de ſimila eius, & de oleo ipſius vltra totū thus
ipſius, adolebitque ſacerdos odorem eius ſu-
per altare: oblatio ignita eſt odoris quietis Ie-
houæ.
Eccl.7.d.34 3 Et quod ſupereſt de minnha, ipſius Aharón
erit & filiorum eius, ſanctum ſanctorum eſt de
oblationibus ignitis Iehouæ.
B 4 Quum verò obtuleris oblationem minnha,
coctionem clibani, è ſimila placentæ inferme
tatæ *erunt* miſtæ oleo, & lagana infermentato
rum vncta oleo.
5 Si verò minnha ſartaginis oblatio tua, ſimi-
la conſperſa oleo infermentata erit.
6 Cōcides eam in fruſta, & fundes ſuper eam
oleum: minnha eſt.
7 Quòd ſi minnha craticulæ oblatio tua, ſimi
la *conſperſa* oleo fiet.
8 Afferéſque minnham quæ fiet ex his Ieho-
uæ: & offeres illam ſacerdoti, qui admouebit
illam altari.
C 9 Tollétque ſacerdos de minnha illa odorem
eius, & adolebit ſuper altare: oblatio eſt igni-
ta odoris quietis Iehouæ.
10 Et quod ſuperfuerit de minnha, ipſius Aha-
rón erit & filiorum eius: ſanctum ſanctorū eſt
de oblationibus ignitis Iehouæ.
11 Omnis minnha quam offeretis Iehouę, non
fiet fermentata: quia de nullo fermento, & de
nullo melle adolebitis oblationem ignitam
Iehouæ.
12 In oblatione primitiarum offeretis ea Ieho-
uæ, & ſuper altare non aſcendent in odorem
quietis.
Mar.9.g.49 13 Et omnem oblationem minnhæ tuæ ſale ſa
D lies, neque ceſſare facies ſal fœderis Dei tui à
minnha tua: in omni oblatione tua offeres ſal.
14 Si verò obtuleris minnham primitiarum Ie
houæ, ſpicam toſtam igni, triticum contuſum
ſpicæ plenæ offeres minnham primitiarum
tuarum.
15 Et pones ſuper eam oleum, pones itē thus
ſuper eam: minnha eſt.
16 Et adolebit ſacerdos odorem eius de frumē
to eius contuſo, & de oleo eius vltra totū thus
ipſius: oblatio ignita eſt Iehouæ.

CAPVT III.

1 Hoſtia pacificorum de bobus. 6 De ouibus. 7 De agnis. 12 De capris.

1 QVòd ſi ſacrificium pacificorū fuerit obla
tio eius, ſi de bobus ipſe offeret, ſiue ma
ſculum ſiue fœminam *offerat*, immaculatū offe
ret eum in conſpectu Iehouæ.
2 Et imponet manum ſuam ſuper caput obla
tionis ſuæ, & immolabit eam *ad* oſtium taber
naculi eccleſiæ, fundéntq; filij Aharón ſacer-
dotes ſanguinem ſuper altare per circuitum.
3 Poſtea offeret de ſacrificio pacificorū obla- Exo.29.b.19
tionem ignitam Iehouæ, adipem operientem
inteſtina, & omnem adipem qui eſt ſuper illa:
4 Et duos renes, adipémq; qui eſt ſuper ipſos, B
& qui eſt ſuper ilia, & fibram cum iecore, cum
renibus remouebit.
5 Adolebunt autem *omne* illud filij Aharón ſu
per altare vnà cum holocauſto quod erit ſu-
per ligna ſuperpoſita igni: oblatio ignita eſt
odoris quietis Iehouæ.
6 Quòd ſi de pecudibus *fuerit* oblatio eius in
ſacrificium pacificorum Iehouæ, maſculū aut
fœminam immaculatum offeret eum.
7 Si *vero* agnū offerat oblationem ſuam, tum
offeret illum in conſpectu Iehouæ.
8 Imponétq; manum ſuam ſuper caput obla-
tionis ſuæ: poſtea mactabit eum in conſpectu
tabernaculi eccleſiæ: & ſpargent filij Aharón
ſanguinem eius ſuper altare per circuitum.
9 Et offeret de ſacrificio pacificorum oblatio- C
nem ignitam Iehouæ, adipem eius, caudā in-
tegram, e regione ſpinæ dorſi remouebit eam:
adipem quoque operientem inteſtina, atque
omnem adipem qui eſt ſuper illa.
10 Et duos renes, & adipem qui eſt ſuper illos,
& qui eſt ſuper ilia, & fibrā *quæ eſt* ſuper iecur,
cum renibus remouebit.
11 Adolebítque illud ſacerdos ſuper altare: ci-
bus oblationis ignitæ eſt Iehouæ.
12 Si verò capra *fuerit* oblatio eius, tum offeret
eam in conſpectu Iehouæ.
13 Ponétque manum ſuam ſuper caput eius, &
mactabit eam coram tabernaculo eccleſiæ: & D
ſpargent filij Aharón ſanguinem eius ſuper al
tare per circuitum.
14 Poſtea offeret ex ea oblationem ſuam, obla
tionem ignitam Iehouæ, adipem operientem
inteſtina, & omnem adipem qui eſt ſuper illa.
15 Et duos renes, & adipem qui eſt ſuper illos,
& qui eſt ſuper ilia, & fibrā *quæ eſt* ſuper iecur,
cum renibus remouebit.
16 Adolebítque ea ſacerdos ſuper altare: cibus
oblationis ignitæ eſt odoris quietis. omnis a-
deps, Iehouæ eſt.
17 Statutum perpetuum in generationibus ve
ſtris, incūctis habitaculis veſtris, omnem adi-
pem & omnem ſanguinem non comedetis.

CAPVT IIII.

1 Hoſtia pro peccatis per ignorantiam. 13 Pro peccato ſynagogæ. 22 Pro peccato principis.

1 ALloquutus eſt præterea Iehouáh Mo-
ſéh, dicendo,
2 Loquere ad filios Iſraël, dicendo, Anima
quum peccauerit per errorē ex omnibus præ-
ceptis Iehouæ quæ nō ſunt facienda, feceritq;
quidpiam de vno ex illis:
3 Si ſacerdos vnctus peccauerit ſecundum
delictum

delictum populi, offeret ſacrificium pro pec-
cato ſuo quod peccauit, iuuencum vitulum
immaculatum Iehouę pro peccato.
4 Adducétque iuuencum illum ad oſtium ta-
bernaculi eccleſiæ in conſpectu Iehouę, & ad-
mouebit manum ſuam ſuper caput iuuenci,
mactabítque iuuencum in conſpectu Iehouæ.
5 Accipiétque ſacerdos vnctus de ſanguine iu
uenci, & inferet eum in tabernaculũ eccleſiæ.
6 Dein ſacerdos tinget digitum ſuum in ſan-
guine, aſpergétque de ſanguine illo ſeptem
vicibus coram Iehouáh, ante velũ ſanctitatis.
B 7 Ponétque ſacerdos de ſanguine iſto ſuper
cornua altaris ſuffimenti aromatici coram Ie-
houáh, quod eſt in tabernaculo eccleſiæ: totũ
autem ſanguinem *reliquum* iuuẽci effundet ad
baſim altaris holocauſti quod eſt ad oſtium
tabernaculi eccleſiæ.
8 Totum præterea adipem iuuenci *oblati* pro
peccato, tollet ab eo: *nempe* adipem operiẽtem
inteſtina, & totum adipem qui eſt ſuper ea.
9 Duos quoque renes, & adipem qui eſt ſuper
eos, *&* qui eſt ſuper ilia, & fibram *quæ eſt* ſuper
iecur, cum renibus auferet,
10 Quemadmodum tollitur à boue ſacrificij
pacificorum: adolebítque ea ſacerdos ſuper al
tare holocauſti.
C 11 Pellem præterea iuuenci, & omnem carnem
eius, cum capite eius & cruribus eius, & inte-
ſtina eius, & fimum eius.
12 Educétque totum iuuencum extra caſtra ad
locum mundum, ad *locum* vbi effunditur cinis,
& comburet eum ſuper ligna igni: in loco in-
quam vbi effunditur cinis, comburetur.
13 Quòd ſi tota ſynagoga Iſraël errauerit, &
latuerit res in oculis congregationis, & fece-
rint vnum ex omnibus præceptis Iehouę quæ
non ſunt facienda, & deliquerint:
14 Notum autem fuerit peccatum quod pecca
uerunt: tunc offeret cõgregatio iuuencum fi-
lium bouis in ſacrificium pro peccato, addu-
céntque illum ante tabernaculum eccleſiæ.
15 Ponéntque ſeniores ſynagogæ manus ſuas
ſuper caput iuuenci coram Iehouáh: tum ma-
ctabit iuuencum coram Iehouáh.
D 16 Inferétque ſacerdos ille vnctus de ſanguine
iuuenci in tabernaculum eccleſiæ.
17 Et intinget ſacerdos ille digitũ ſuum in ipſo
ſanguine, aſpergétque ſeptem vicibus coram
Iehouáh ante velum.
18 De ſanguine quoque illo ponet ſuper cor-
nua altaris quod eſt coram Iehouáh, quod *eſt
inquam* in tabernaculo eccleſiæ: poſt hæc totũ
ſanguinẽ reliquũ effundet ad baſim altaris ho
locauſti quod eſt ad oſtiũ tabernaculi eccleſię.
19 Totum autem adipem eius tollet ab eo, &
adolebit ſuper altare.
20 Iuuenco verò faciet, quemadmodum fecit
iuuenco oblato pro peccato, ſic faciet ei: atque
ita expiabit eos ſacerdos, & remittetur eis.
E 21 Deinde iuuencum educet extra caſtra, & cõ
buret eum quemadmodũ combuſſit iuuencũ
priorẽ: oblatio pro peccato cõgregationis eſt.
22 Si princeps peccauerit, feceritque vnũ ex o-
mnibus pręceptis Iehouæ Dei ſui quę nõ ſunt
facienda, *&* *id fecerit* per errorem, & deliquerit:
23 Vel indicauerit ei *quiſpiam* peccatum ſuum
quod peccauit: tunc afferet oblationem ſuam
hircum caprarum maſculum immaculatum.

24 Ponétque manum ſuam ſuper caput hirci,
& mactabit eum in loco in quo mactare ſolet
holocauſtum coram Iehoua: oblatio pro pec-
cato eſt.
25 Tollétque ſacerdos de ſanguine oblationis
pro peccato, digito ſuo, & ponet ſuper cornua
altaris holocauſti: *reliquum* autem ſanguinem
eius effundet ad baſim altaris holocauſti.
26 Totum verò adipem eius adolebit *ſuper* al- F
tare, ſicut adipem ſacrificij pacificorum: & *ita*
expiabit illum ſacerdos à peccato eius, & re-
mittetur ei.
27 Quòd ſi anima aliqua peccauerit per erro-
rem, de populo terræ, faciendo vnũ ex præce-
ptis Iehouæ, quæ nõ ſũt faciẽda, & deliquerit:
28 Vel indicauerit ei *quiſpiam* peccatum ſuum
quod peccauit: afferet oblationem ſuam capel
lam caprarum immaculatam fœminam pro
peccato ſuo quod peccauit.
29 Admouebítque manum ſuam ſuper caput
oblationis pro peccato, & mactabit oblatio-
nem illam pro peccato in loco holocauſti.
30 Dein tollet ſacerdos de ſanguine eius digi-
to ſuo, ponétque ſuper cornua altaris holo-
cauſti: totum verò *reliquum* ſanguinem eius ef-
fundet ad baſim altaris.
31 Totũ præterea adipem eius auferet, quem-
admodum ablatus fuit adeps à ſacrificio pa-
cificorum: adolebítque ſacerdos *ſuper* altare in
odorem quietis Iehouæ: atq; *ita* expiabit eum G
ſacerdos, & remittetur ei.
32 Quòd ſi pecudem attulerit oblationem ſuã
pro peccato, fœminam immaculatam afferet.
33 Ponétque manum ſuam ſuper caput illius
oblationis pro peccato, & mactabit illam pro
ſacrificio peccati, in loco in quo mactare ſolet
holocauſtum.
34 Deinde accipiet ſacerdos de ſanguine obla
tionis pro peccato, digito ſuo, ponétque ſuper
cornua altaris holocauſti: totum verò *reliquum*
ſanguinem eius effundet ad baſim altaris.
35 Totum præterea adipem eius auferet, quẽ-
admodum auferri ſolet adeps agni à ſacrificio
pacificorum, adolebítque illa ſacerdos ſuper
altare in oblationem ignitam Iehouæ: atq; *ita*
expiabit eũ ſacerdos à peccato ſuo quod pec-
cauit, & remittetur ei.

CAPVT V.

1 De eo qui adiurante iudici ſcelus nõ indicat. 2 Tangens immũdum. 4 Expiatio periurij. 15 Expiatio furti rei conſecratæ Deo admiſſi per ignorantiam.

1 QVum autem anima peccauerit, id eſt au-
dierit vocem iuramenti, & ipſe ſit teſtis
quod aut viderit, aut ſciuerit, niſi renuntiauerit,
feret pœnam iniquitatis ſuæ.
2 Aut ſi anima tetigerit aliquã rẽ immũdã, ſiue
cadauer ferę immundę, ſiue cadauer animalis
immũdi, ſiue cadauer reptilis immundi, *id*que
latuerit eã, tũc ipſe immũdus *erit*, & deliquit.
3 Aut ſi tetigerit immunditiam hominis in o-
mni immũditia eius qua polluitur, & latuerit
eum, & ipſe cognouerit *poſtea*, deliquit.
4 Aut anima ſi iurauerit, proferendo labiis ſe
malefacturam, aut benefacturam, ſecundum
omne quod profert homo iuramento, & *id* la-
tuerit eum, & ipſe *poſtea* cognouerit: tunc de-
linquet in vno ex iſtis.
5 Erit autem, quum deliquerit in vno ex iſtis, B
& confeſſus fuerit id ſuper quo peccauit:

6 Addu-

6 Adducet oblationem pro delicto ſuo Ieho-
uæ pro peccato ſuo quod peccauerit, fœminā
de grege, agnam, aut capellā caprarū pro pec-
cato, & expiabit eum ſacerdos à peccato ſuo.
7 Quòd ſi facultas afferendæ pecudis defue-
rit ei, tūc adducet oblationem pro delicto ſuo
quod peccauit, duos turtures, aut duos pullos
columbæ Iehouæ: vnum in hoſtiam pro pec-
cato, & alterum in hoſtiam holocauſti.
8 Afferétque illos ad ſacerdotem, & offeret eū
qui eſt in hoſtiam pro peccato, priorem: & vn
gue ſecabit caput ipſius e regione ceruicis e-
ius, & non ſeparabit.
9 Aſpergétque de ſanguine hoſtiæ pro pecca
to ſuper parietem altaris: & quod ſupereſt de
ſanguine, exprimetur in baſim ipſius altaris:
oblatio pro peccato eſt.
10 Alterum autem faciet holocauſtum iuxta
C morem: atque *ita* expiabit eum ſacerdos à pec
cato ſuo quod peccauit, & remittetur ei.
11 Si verò non fuerit ei facultas afferendi duos
turtures, aut duos pullos columbæ, tunc affe-
ret oblationem ſuam qui peccauerit, decimā
partem ʁephāh ſimilę in oblationem pro pec
cato: non ponet ſuper eam oleum, neq; ponet
ſuper eam thus, quia oblatio pro peccato eſt.
12 Afferet illā inquam ad ſacerdotē: tum ſacer-
dos accipiet ex ea plenū pugillum ſuum odo-
rem eius, & adolebit *ſuper* altare vltra oblatio-
nes ignitas Iehouæ: oblatio pro peccato eſt.
13 Et expiabit eū ſacerdos à peccato ſuo quod
peccauit in vno de iſtis. & remittetur ei: & erit
ſacerdoti ſicut minnha.
14 Loquutus eſt inſuper Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
15 Anima quum præuaricata fuerit præuarica
tionem, & peccauerit per errorem *in una re* ex
ſanctificationibus Iehouæ, adducat oblatio-
D nem pro delicto ſuo Iehouæ, arietem perfe-
ctum de pecudibus ſecundum æſtimationem
tuam, argenti ʁeclorum, ſecūdum ʁeclum
ſanctitatis, pro delicto.
16 Et quod peccauerit in ſanctificatione, red-
det, & quintam partē ipſius addet ei, tradétq;
illud ſacerdoti: ſacerdos verò expiabit eum in
ariete oblationis pro delicto, & remittetur ei.
17 Quòd ſi anima peccauerit, & fecerit vnū ex
omnibus præceptis Iehouæ *quæ* non ſunt fa-
cienda, & nó cognouerit, & deliquerit, & por
tauerit iniquitatem ſuam:
18 Tūc adducet arietem immaculatum de pe-
cudibus, ſecundū æſtimationē tuam in obla-
tionem pro delicto, ad ſacerdotē: & expiabit
eum ſacerdos ab errore ſuo quem per errorē
admiſit, neque intellexit: & remittetur ei.
19 Delictum eſt, delinquēdo deliquit Iehouæ.

CAPVT VI.

1 *Hoſtia pro peccato vltroneo.* 9 *Lex holocauſti.* 13 *Ignis perpetuus.* 14 *Lex ſacrificij & libamentorum.* 20 *Oblatio Aaron & filiorum eius in die vnctionis ſuæ.* 25 *Lex hoſtiæ pro peccato.*

1 LOquutus eſt præterea Iehouáh ipſi Mo-
wſéh, dicendo,
2 Anima quum peccauerit, & pręuaricata fue
rit præuaricationem contra Iehouam, mentitus
nēpe fuerit proximo ſuo in depoſito, aut
in depoſitione manus, aut raptum, aut vim fe
cerit proximo ſuo:
Num. 5. a. 6 3 Aut inuenerit amiſſum, & negauerit illud,
aut iurauerit falsò in vno ex omnibus quæ fa-
cere ſolet homo peccando in ipſis:
4 Quum ergo peccauerit, & deliquerit, tunc
reddet raptū quod rapuit, aut vi extortū quod
vi extorſit, aut depoſitum quod depoſitū fue-
rit apud illum, vel amiſſum quod inuenerit:
5 Aut *quidpiam aliud* ex omnibus de quibus iu-
rauerit falsò: tunc reddet illud in ſolidum, &
quintum ipſius addet illi, *eique* cuius erat, red-
det illud die oblationis pro delicto ſuo.
6 Oblationem verò pro delicto ſuo adducet
Iehouæ, arietem integrum è pecudibus, ſecū-
dum æſtimationem tuam, ad faciendum ſacri
ficium pro delicto ad ſacerdotem.
7 Et expiabit eum ſacerdos coram Iehoua, &
remittetur ei, *expiabit inquam* ab vno ex omni-
bus quæ facere ſolet *homo* delinquendo in eo.
8 Loquutus eſt deinde Iehouáh ad Mowſéh,
his verbis,
9 Præcipe Aharón & filiis eius, dicendo, Hæc B
eſt lex holocauſti (eſt holocauſtū propter ad-
uſtionem ſuper altare tota nocte vſque mane:
& ignis altaris ſuccendetur in eo)
10 Induet ſe ſacerdos veſte linea, feminalibus
item lineis induet ſe ſuper carnem ſuam: tol-
létque cinerem quum abſumpſerit ignis ho-
locauſtum, ab altari, & ponet illū apud altare.
11 Poſt exuet ſe veſtes ſuas, & induet ſe veſti-
bus aliis, efferétque cinerem extra caſtra, ad
locum mundum.
12 Et ignis *qui erit* ſuper altare, ſuccendetur in
eo, non extinguetur: & ſuccendet in eo ſacer-
dos ligna quotidie mane, & ordinabit ſuper il
lud victimam holocauſti, adolebitque ſuper il
lud adipes pacificorum.
13 Ignis perpetuò ardebit in altari, non extin-
guetur.
14 Iſta autem eſt lex minnhæ *quam* offerent fi-
lij Aharón coram Iehoua, cum altari.
15 Tollétque ab ea pugillo ſuo de ſimila min-
nhæ, & de oleo eius, ac totum thus quod erit
ſuper minnham: adolebitque ſuper altare *in*
odorem quietis, odorem eius Iehouæ.
16 Quod autē ſuperfuerit ex ea, comedēt Ahá C
rón & filij eius, *in* azymis comedēt in loco ſan
cto, in atrio tabernaculi eccleſiæ comedēt eā.
17 Non coquetur *in* fermentato: portionē eo-
rum dedi illam ex oblationibus meis ignitis:
ſanctificatio ſanctificationum eſt, ſicut obla-
tio pro peccato, & ſicut oblatio pro delicto.
18 Omnis maſculus in filiis Aharón comedet
eam: ſtatutum perpetuum eſt in generationi-
bus veſtris de oblationibus ignitis Iehouæ:
quicquid tetigerit ea, ſanctificabitur.
19 Et loquutꝰ eſt Iehouáh ad Mowſéh, dicēdo,
20 Iſta *eſt* oblatio Aharón & filiorū eius, quam
offerent Iehouæ die qua vngetur ipſe. Deci-
mam *partem* ʁephāh ſimilæ, *in* minnhā iugiter:
dimidiū eius mane, & dimidium eius veſperi.
21 In craticula in oleo fiet, frictam afferes eam,
coſtiones minnhæ fruſtorum offeres in odo-
rem quietis Iehouæ.
22 Et ſacerdos vnctus in locum eius è filiis e-
ius faciet illam: ſtatutum perpetuum Iehouæ,
tota ſuffietur.
23 Et omnis minnha ſacerdotis tota cremabi- D
tur, non comedetur.
24 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,

25 Alloquere Aharonē, & filios eius, dicendo,
Iſta *eſt* lex hoſtiæ pro peccato, In loco in quo
mactabitur *hoſtia* holocauſti, mactabitur ho-
ſtia pro peccato coram Iehoua, *quia* ſanctifi-
catio ſanctificationum eſt.
26 Sacerdos *offerens* illam oblationem pro pec-
cato, comedet illam, in loco ſancto comede-
tur, in atrio tabernaculi eccleſiæ.
27 Quicquid tetigerit carnem eius, ſanctifica-
bitur: & ſi deſfluxerit de ſanguine eius ſuper
veſtem, illud ſuper quod deſfluxerit, lauabis in
loco ſancto.
28 Et vas teſtaceum in quo coquetur, confrin-
getur: quòd ſi in vaſe æneo cocta fuerit, defri-
cabitur, & lauabitur aqua.
29 Omnis maſculus in ſacerdotibus comedet
illam: ſanctificatio ſanctificationum eſt.
Suprà 4.a.5 Hebr.13.b.11 30 Et omnis hoſtia pro peccato, de cuius ſan-
guine inferetur *aliquid* in tabernaculum eccle-
ſiæ, ad expiandum in ſanctitate, non comede-
tur, igni comburetur.

CAPVT VII.

1 Lex hoſtiæ pro delicto. 11 & 29 Hoſtia pacificorum. 23 Adeps & ſanguis non comedenda.

1 ISta autem *eſt* lex hoſtiæ pro delicto: ſanctifi-
catio ſanctificationum eſt.
2 Quo in loco mactabūt hoſtiam holocauſti,
mactabunt hoſtiam pro delicto, & ſanguinem
eius ſparget ſuper altare per circuitum.
3 Totum verò adipem eius offeret ex ea, cau-
dam, & adipem operientem inteſtina.
4 Duos quoq; renes, & adipem qui eſt ſuper
illos qui eſt prope ilia, & fibram ſuper iecur,
cum renibus remouebit.
5 Adolebitque illa ſacerdos ſuper altare obla-
tionē ignitam Iehouæ: oblatio pro delicto eſt.
6 Omnis maſculus in ſacerdotibus comedet
eam: in loco ſancto comedetur: ſanctificatio
ſanctificationum eſt.
7 Sicut hoſtia pro peccato, ſic hoſtia pro deli-
cto, lex eadem illis: ſacerdotis erit qui expia-
bit eum.
8 At ſacerdos offerēs hoſtiam holocauſti ali-
cuius, pellis holocauſti quod obtulerit, ſacer-
dotis ipſius erit.
9 Omnis præterea minhha quæ coquetur in
clibano, & omne præparatum in ſartagine, &
in craticula, erit ſacerdotis offerentis illud.
B 10 Omnis item minhha miſta oleo & arida, o-
mnibus filiis Aharón erit: erit vnicuique ſicut
fratri ſuo.
11 Hæc autem eſt lex ſacrificij pacificorū quod
offeret Iehouæ.
12 Si pro gratiarum actione obtulerit illud, tūc
offeret pro ſacrificio gratiarum actionis pla-
centas infermentatas verſatas in oleo, & laga-
na infermētata vncta oleo, & ſimilam frictam,
una cum placentis illis verſatis in oleo.
13 Cū placentis panis fermentati offeret obla-
tionem ſuam pro ſacrificio gratiarum actio-
nis pacificorum ſuorum.
14 Offerétque ex eo vnum *panem* ex omni obla-
tione, oblationem Iehouæ: ſacerdotis ſpargē-
tis ſanguinem pacificorum erit.
15 Caro autem hoſtię gratiarum actionis paci-
ficorum eius, in die oblationis eius comede-
tur: non dimittet ex eo vſque mane.
16 Quòd ſi votum, vel ſpontaneum fuerit ſa-
crificium oblationis eius: die quo ille obtule-
rit ſacrificium ſuum, comedetur, & ſequenti
die comedetur quod ſuperfuerit ex eo.
17 Quod verò ſuperfuerit de carne ſacrificij die
tertia, igni comburetur.
18 Si autem comedendo comedatur *aliquid* de
carne ſacrificij pacificorum eius die tertia, nō
placebit offerēs illud, neque imputabitur illi:
abominatio erit, & anima comedens ex eo,
iniquitatem ſuam portabit.
19 Et caro quę cōtigerit vllum immūdum, non C
comedetur, *ſed* igni comburetur: at carnes il-
las omnis mundus comedet.
20 Nam anima quę comederit carnes de ſacri-
ficio pacificorum quod eſt Iehouæ, & immū-
ditia eius *fuerit* ſuper ipſum, tunc excidetur
anima illa è populis ſuis.
21 Anima item quum tetigerit quicquam im-
mundum, nempe de immūditia hominis, aut
animal immundum, aut omne reptile immū-
dum, comederítque de carnibus ſacrificij pa-
cificorum quod eſt Iehouæ: tunc excidetur a-
nima illa è populis ſuis.
22 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
23 Alloquere filios Iwſraxél, dicendo, Omnem
adipem bouis & agni & capræ nō comedetis.
24 Adeps quidem cadaueris & adeps rapti pa-
rabitur in omne opus, ſed comedendo non co
medetis illum.
25 Nam quicunque comederit adipem anima-
lis ex quo offeret oblationem ignitā Iehouæ,
tunc anima quę comederit, excidetur è popu-
lis ſuis.
26 Nullum etiā ſanguinem comedetis in cun-
ctis habitationibus veſtris, tā de auibus quàm
de iumentis.
27 Omnis anima quę comederit vllum ſangui
nem, excidetur anima illa è populis ſuis.
28 Loquutus eſt inſuper Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
29 Loquere ad filios Iwſraxél, dicendo, Offerēs
ſacrificium pacificorum ſuorū Iehouę, afferet
oblationem ſuam Iehouæ de hoſtia pacifico-
rum ſuorum.
30 Manus eius afferent oblationes ignitas Ie- D
houæ, adipem cum pectuſculo afferet: pectu-
ſculum *quidem* ad agitandum illud agitatione
coram Iehoua:
31 Adolebit verò ſacerdos adipem *ſuper* altare:
& erit pectuſculum illud Aharoni & filiis eius.
32 Armum autem dextrū dabitis ad eleuatio-
nē ſacerdoti de ſacrificiis pacificorū veſtrorū.
33 Qui offeret ſanguinem pacificorum, & adi-
pem è filiis Aharonis, ipſius erit armus dexter
in portionem:
34 Quia pectuſculum agitationis, & armum
eleuationis tuli à filiis Iwſraxél de ſacrificiis
pacificorum ſuorum, & dedi illa Aharoni ſa-
cerdoti, & filiis eius in ſtatutum perpetuum à
filiis Iwſraxél.
35 Hæc eſt vnctio Aharón, & vnctio filiorum
eius ex oblationibus ignitis Iehouæ, à die qua
accedere fecit eos ad ſacerdotio fungendum
Iehouæ.
36 Quas præcepit Iehouáh vt darent eis à die
qua vnxit eos à filiis Iwſraxél ſtatuto perpe-
tuo in generationibus ſuis.
37 Hæc eſt lex holocauſti, minhhæ, & ſacrificij
pro

pro peccato, & ſacrificij pro delicto, & conſe-
crationum, & ſacrificij pacificorum:
38 Quam præcepit Iehouáh Mowſéh in mon-
te ʋSinái, die quo præcepit filiis Iwſraél vt
offerrent oblationes ſuas Iehouæ in deſerto
ʋSinái.

CAPVT VIII.

Conſecratio pontificis Aaronis & filiorum eius.

1 LOquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
wſéh, dicendo,
2 Tolle Aharón & filios eius cum illo, & ve-
ſtes, & oleum vnctionis, & iuuencum ſacrifi-
cij pro peccato, & duos arietes, & caniſtrum
infermentatorum:
3 Atque omnem cœtum congrega ad oſtium
tabernaculi eccleſiæ.
4 Et fecit Mowſéh quemadmodum præcepe
rat illi Iehouáh: & congregatus eſt cœtus ad
oſtium tabernaculi eccleſiæ.
5 Tunc dixit Mowſéh ad congregationem,
Hoc eſt verbum quod præcepit Iehouáh vt
faciatis.
6 Et accedere fecit Mowſéh Aharonem & fi-
lios eius, quos lauit aqua:
7 Eumq; induit tunicam, & cinxit illum bal-
teo: dein pallio induit eum, atque ſuper eum
poſuit ϰephod, cinxitq; eũ cingulo ϰephod,
cinxit inquam eum illo.
8 Et ſuperpoſuit eum pectorali, poſuitque in
B pectorali Vrim & Thummim.
9 Deinde poſuit mitram ſuper caput eius, po-
nens ſuper mitram ante faciem eius laminam
auream, coronam ſanctam, quemadmodum
præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
10 Accepit quoque Mowſéh oleum vnctionis,
& vnxit tabernaculum, & quæcunque erant
in illo, & conſecrauit ea.
11 Et aſperſit ex eo ſuper altare ſeptem vicibus
vnxitque altare, atque omnia vaſa eius, & con
cham, & baſim eius, vt conſecraret ea.
Eccli. 45. c. 18 12 Fudit etiam ex oleo vnctionis ſuper caput
Aharón, vnxitque eum vt conſecraret eum.
C 13 Fecit præterea Mowſéh accedere filios Aha
rón, induitque illos tunicis: & cinxit illos bal
teo, atq; alligauit eis mitras, quemadmodum
præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
14 Adduxit quoque iuuencum in hoſtiam pro
peccato, impoſuitque Aharón & filij eius ma-
nus ſuas ſuper caput iuuenci hoſtiæ pro pec-
cato.
15 Et mactauit, tulitque Mowſéh ſanguinem,
poſuitque ſuper cornua altaris per circuitum
digito ſuo, & expiauit altare, *reliquum* verò ſan
guinem fudit ad baſim altaris, & ſanctificauit
illud ad expiandum illud.
16 Tulit præterea totum adipem qui erat ſu-
per inteſtina, & fibram iecoris, & duos renes,
adipémque eorum, adoleuitque *ea* Mowſéh
ſuper altare.
17 Iuuencum verò, & pellem eius, & carnem
eius, & fimum eius combuſſit igni extra ca-
ſtra, quemadmodum præceperat Iehouáh ipſi
Mowſéh.
18 Poſthæc adduxit arietem holocauſti, & ad-
mouerunt Aharón & filij eius manus ſuas ſu-
per caput arietis.
19 Et mactauit, ſparſitque Mowſéh ſanguinem
ſuper altare per circuitum.
20 Arietem quoque concidit in fruſta ſua, a- D
doleuitque Mowſéh caput, & fruſta, & a-
dipem.
21 Inteſtina verò & crura lauit aqua, & adole-
uit Mowſéh totum arietem ſuper altare: holo-
cauſtum eſt in odorem quietis, oblatio ignita
eſt Iehouæ, quemadmodum præceperat Ie-
houáh Mowſéh.
22 Accedere fecit & arietẽ ſecundum, arietem
conſecrationum: poſuerúntque Aharón & fi-
lij eius manus ſuas ſuper caput arietis.
23 Et mactauit, tulitque Mowſéh de ſanguine
eius, & poſuit ſuper tenerum auris Aharón
dextræ & ſuper pollicem manus eius dextræ,
& ſuper pollicem pedis eius dextri.
24 Adduxit & filios Aharón, poſuitq; Mowſéh E
de ſanguine ſuper tenerum auris eorum de-
xtrę, & ſuper pollicem manus eorum dextræ,
& ſuper pollicem pedis eorum dextri: ſpar-
ſitque Mowſéh ſanguinem ſuper altare per
circuitum.
25 Tulit deinde adipem, & caudam, totúmq;
adipem qui erat ſuper inteſtina & fibram ie-
coris, duóſque renes, & adipem eorum, & ar-
mum dextrum.
26 De caniſtro quoque infermentatorum quę
erant coram Iehouáh, tulit tortam infermen-
tatam vnam, & tortam panis oleati vnã, & la-
ganum vnum, poſuitque cum adipe & cum
armo dextro.
27 Et poſuit omnia *hæc* in manibus Aharón, & F
in manibus filiorum eius, & ea agitare fecit a-
gitatione coram Iehoua.
28 Dein accepit Mowſéh illa ex manibus eo-
rum, adoleuitq; ſuper altare in holocauſtum:
conſecrationes *enim* ſunt in odorem quietis,
oblatio ignita eſt Iehouæ.
29 Tulitque Mowſéh pectus, & agitauit illud
agitatione coram Iehoua: *&* ex ariete conſe-
crationum ipſi Mowſéh fuit in partem, quem-
admodum præceperat Iehouáh ipſi Mowſéh.
30 Tulit etiam Moſéh ex oleo vnctionis, & de
ſanguine qui erat ſuper altare, aſperſitque ſu-
per Aharón, ſuper veſtes eius, & ſuper filios
eius, & ſuper veſtes filiorum eius cum eo: con
ſecrauitque Aharonem & veſtes eius, & filios
eius, & veſtes filiorum eius cum eo.
31 Et dixit Mowſéh ad Aharón & ad filios eius, G
Coquite carnes ad oſtium tabernaculi eccle- Exo. 29. f. 32
ſiæ, ibi denique comedite eam, & panem qui Infrà 28. b. 9
eſt in caniſtro conſecrationum, quemadmo-
dum pręcepi, dicendo, Aharón & filij eius co-
medent eam.
32 Quod verò ſuperfuerit de carne & pane,
igni comburetis.
33 Et ex oſtio tabernaculi eccleſiæ non egre-
diemini ſeptem diebus, vſque ad diem quo
completi fuerint dies cõſecrationum veſtra-
rum: ſeptem enim diebus conſecrabit ma-
num veſtram.
34 Quemadmodum fecit in die hac, præcepit
Iehouáh facere ad expiandum vos.
35 Et ad oſtium tabernaculi eccleſiæ manebi-
tis die & nocte ſeptem diebus, obſeruabitiſq;
obſeruationem coram Iehoua, & non morie-
mini: ſic enim iuſſus ſum.
36 Fecit itaque Aharón & filij eius omnia
verba quæ præceperat Iehouáh per manum
Mowſéh.

CAPVT IX.

1 *Prima Aaronis oblatio pro ſe & populo.* 22 *Benedicit Aaron populo.* 23 *Apparet gloria Domini.* 24 *Ignis à Domino egreſſus deuorat holocauſtum.*

1 FActum eſt autem, die octauo vocauit Mo
wſéh Aharón & filios eius, & ſeniores
Iwſraʼél.
Exod. 29.a.1 2 Dixitque ad Aharón, Tolle tibi vitulum fi-
lium bouis in ſacrificium pro peccato, & arie-
tem in holocauſtum integros, & offer coram
Iehoua.
3 Ad filios verò Iwſraʼél loquêris, dicendo,
Tollite hircum caprarum in ſacrificium pro
peccato, & vitulum & agnum anniculos im-
maculatos in holocauſtum:
4 Bouem item & arietem pro ſacrificio paci-
ficorum, vt ſacrificeris coram Iehoua, & min-
nham conſperſam oleo: quia hodie Iehouáh
apparebit vobis.
5 Tulerunt ergo quæ præceperat Mowſéh co-
ram tabernaculo eccleſiæ: & acceſsit totus cœ
tus, ſteterúntque coram Iehoua.
B 6 Tum dixit Mowſéh, Hoc eſt verbum quod
præcepit Iehouáh, faciatis *illud*, & apparebit
vobis gloria Iehouæ.
7 Ad Aharón verò dixit Mowſéh, Accede ad
altare, & fac oblationem pro peccato tuo, &
holocauſtum tuum & expiationem fac pro te
& pro populo: fac quoque oblationem popu-
li, & expiationẽ fac pro eis, quemadmodum
præcepit Iehouáh.
8 Acceſsit itaque Aharón ad altare, & macta-
uit vitulum ſuum oblationem pro peccato.
9 Et obtulerũt filij Aharón ſanguinem ei: qui
tinxit digitum ſuum in ſanguine, poſuitque
ſuper cornua altaris: *reliquum* verò ſanguinem
fudit ad baſim altaris.
10 Adipem autem, & renes, & fibram iecoris
hoſtiæ pro peccato adoleuit ſuper altare, quẽ-
admodum præceperat Iehouáh Mowſéh.
11 At carnem & pellem combuſsit igni extra
caſtra.
C 12 Mactauit & hoſtiam pro holocauſto, & ob-
tulerũt ei filij Aharón ſanguinem, quem ſpar-
ſit ſuper altare per circuitum.
13 Holocauſtum quoque obtulerunt ei cum
fruſtis ſuis, & caput, & adoleuit ſuper altare.
14 Dein lauit inteſtina, & crura, & adoleuit cũ
holocauſto ſuper altare.
15 Obtulit & oblationem populi, tulítque hir-
cum oblationis pro peccato qui *erat* populi,
mactauítq; eum, & pro peccato obtulit ipſum
ſicut primum.
16 Obtulit quoque holocauſtum, & apparauit
illud iuxta morem.
17 Obtulit & minnham, impleuítque manum
ſuam ex ipſa, & adoleuit ſuper altare, præter
holocauſtum matutinum.
18 Mactauit inſuper bouem & arietem *in* ſacri
ficium pacificorum quod *erat* populi: & obtu-
lerunt filij Aharón ſanguinem, quem ſparſit
ſuper altare per circuitum.
D 19 Et adipes bouis, & arietis, caudam, & *adipem*
qui operit *inteſtina*, & renes, & fibram iecoris.
20 Poſuerúntque adipes ſuper pectuſcula, &
adoleuit adipes ſuper altare.
21 Pectuſcula verò & armum dextrum agitauit
Aharón agitatione coram Iehouáh, quemad-
modum præceperat Iehouáh Mowſéh.
22 Poſt hæc eleuauit Aharón manum ſuam ad
populum, benedixítque eis, & deſcendit à fa- 2.Mac. 2.c.11
ciendo oblationem pro peccato, & holocau-
ſtum, & ſacrificium pacificorum.
23 Et venit Mowſéh & Aharón ad tabernacu-
lum eccleſiæ, & egreſsi ſunt, & benedixe-
runt populo: & apparuit gloria Iehouæ toti
populo.
24 Egreſſúſque eſt ignis à facie Iehouæ, & con
ſumpſit ſuper altare holocauſtum & adipes:
quod videns vniuerſus populus, laudauerũt,
& ceciderunt ſuper facies ſuas.

CAPVT X.

1 *Nadab & Abiu comburuntur à Deo.* 4 *Feruntur extra caſtra.* 6 *Planctus Iſraël ob incenſos Nadab & Abiu.* 8 *Interdicitur ſacerdotibus vino.* 12 *Sacerdotes comedunt reſiduum oblationis.* 16 *Iraſcitur Moſes quòd non comederunt reſiduum.*

1 ACceperunt autem filij Aharón, Nadáb Num. 3.a.4. & 26.g.62
& Abihúʼ, quiſq; acerram ſuam, & po- 1.Par. 24.a.2
ſuerunt in eis ignem, cui ſuperpoſuerunt ſuf-
fimentũ, obtulerúntq; coram Iehouáh ignem
alienum, quod non præceperat eis.
2 Tum egreſſus eſt ignis à facie Iehouæ, &
conſumpſit eos, mortuíque ſunt coram Ie-
houáh.
3 Et dixit Mowſéh ad Aharón, Hoc eſt quod
dixit Iehouáh, dicendo, In propinquis meis
ſanctificabor, & in conſpectu totius populi
glorificabor. Et ſiluit Aharón.
4 Et vocauit Mowſéh Miwſaʼél & ʼElyſa-
phán filios ʻVziʼél patrui Aharón, & dixit
illis, Accedite, exportate fratres veſtros à con
ſpectu ſanctitatis ad *locum* extra caſtra.
5 Acceſſerunt ergo, & exportauerunt eos cum
tunicis ſuis ad *locum* extra caſtra, quemadmo-
dum dixerat Mowſéh.
6 Et dixit Mowſéh ad Aharón & ʼElʻazár & B
ʼIthamár filios eius, Capita veſtra ne nude-
tis, & veſtimenta veſtra ne ſcindatis, & non
moriemini, *neque* in totam ſynagogam ira-
ſcetur: fratres autem veſtri, tota *nempe* domus
Iwſraʼél, flebunt incendium quod incendit
Iehouáh.
7 Neque ab oſtio tabernaculi eccleſiæ egre-
diemini, ne moriamini: quia oleum vnctionis
Iehouæ eſt ſuper vos. Et fecerunt iuxta ver-
bum Mowſéh.
8 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Aharón,
dicendo,
9 Vinum & ſ'wechár non bibes tu & filij tui
tecum, quum intraturi eſtis tabernaculum ec
cleſiæ, & non moriemini: ſtatutũ perpetuum
eſt in generationes veſtras:
10 Tum vt diſcernatis inter ſanctum & profa-
num, & inter immundum & mundum.
11 Tum vt doceatis filios Iwſraʼél omnia ſta- C
tuta quæ loquutus eſt Iehouáh ad eos per ma-
num Mowſéh.
12 Loquutus eſt autem Mowſéh ad Aharón &
ʼElʻazár & ʼIthamár filios eius qui relicti
fuerant, Tollite minnham quæ remanſit ex
oblationibus ignitis Iehouæ, & comedite il-
lam *cum* infermentatis iuxta altare: quia ſan-
ctitas ſanctitatum eſt.
13 Comedetis inquam illam in loco ſancto,
quia *in* ſtatutum tibi & *in* ſtatutum filiis tuis
eſt de oblationibus ignitis Iehouæ: quia ſic
iuſſus ſum.

14 Et

14 Et pectuſculum agitationis, & armum eleuationis comedetis in loco mundo, tu & filij tui & filiæ tuæ tecum: quia *in* ſtatutum tibi, & *in* ſtatutum filiis tuis data ſunt de ſacrificiis pacificorum filiorum Iſraël.

15 Armum eleuationis, & pectuſculum agitationis cum oblationibus ignitis adipum afferent vt agites agitatione coram Iehoua: & *hoc* erit tibi & filiis tuis tecum in ſtatutum perpetuum, quemadmodum præcepit Iehouáh.

2.Mac.2.c.11 16 Et hircum oblatum pro peccato, requirendo requiſiuit Mowſéh, & ecce cōbuſtus erat: D tum iratus eſt contra Elazár & Ithamár filios Aharón relictos, dicendo,

17 Cur non comediſtis oblationem pro peccato in loco ſanctitatis? eſt enim ſanctitas ſanctitatum, quum illam dederit vobis ad portandum iniquitatem congregationis, *&* ad expiandum eos coram Iehoua.

18 Ecce nequaquam illatus eſt ſanguis eius in ſanctitatem intrinſecus: comedendo comedere debueratis illam in ſanctitate, quemadmodum præcepi.

19 Loquutus eſt autem Aharón ad Mowſéh, Ecce hodie obtulerunt oblationem ſuam pro peccato, & holocauſtum ſuum coram Iehoua: at euenerunt mihi talia, & *ſi* comediſſem oblationem pro peccato hodie, nūquid placuiſſet in oculis Iehouæ?

20 Quod quum audiſſet Mowſéh, placuit in oculis eius.

CAPVT XI.

1 Animalia munda & immunda. 5 Chœrogryllus. 6 Lepus, 7 Sus. 9 Piſces mundi & immundi. 13 Aues immundæ. 21 Aues mundæ. 26 Animalia immunda. 34 Cibus. Potus. 36 Fons. Ciſterna. 37 Sementis. 39 Animal mortuum. 41 Reptile immundum.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh & Aharón, dicendo ad eos,

Deut.14.a.4 2 Loquimini ad filios Iſraël, dicendo, Hæc ſunt animalia quæ comedetis ex omnibus animalibus quæ ſunt ſuper terram.

3 Omne diuidens vngulam, & findens fiſſuram vngularum, *&* ruminans inter animalia, illud comedetis.

4 Veruntamen hoc nō comedetis ex his quæ ruminant, & ex his quæ diuidunt vngulam: camelum: quia ruminat, & vngulam ipſe non diuidit, immundus erit vobis.

5 Et cuniculum: quia ruminat, & vngulam nō diuidit, immundus erit vobis.

6 Et leporem: quia ruminat, & vngulam non diuidit, immundus erit vobis.

2.Mach.6.d.18 7 Suem quoque: quia diuidit vngulam, & findit fiſſuram vngulæ, ipſe verò non ruminat, immundus erit vobis.

B 8 De carne eorum non comedetis, neque cadauer eorum tangetis, immunda erunt vobis.

9 Hoc *autem* comedetis ex omnibus quæ ſunt in aquis: omnia quibus ſunt pinnæ & ſquamæ in aquis maris & in fluminibus, illa comedetis.

10 Omnia verò quibus nō ſunt pinnæ & ſquamæ in mari & in fluminibus, tam de omni reptili aquatili, quàm de omni anima viuente quæ eſt in aquis, abominatio erunt vobis,

11 Abominatio inquam erunt vobis: de carne eorum non comedetis, & cadauer eorum abominabimini.

ב

12 Quicquid non habet pinnas & ſquamas in aquis, abominatio erit vobis.

13 Hæc autem abominabimini ex volatilibus (non comedentur, *quia* abominatio ſunt) aquilam, & gryphum, & haliæetum.

14 Et vulturem, & miluum ſecundum ſpeciem ſuam,

15 Et omnem coruum ſecundū ſpeciem ſuam,

16 Et filiam ſtruthionis, & noctuam, & larum, C & accipitrem ſecundum ſpeciem ſuam,

17 Et nycticoracem, & mergulum, & ibin,

18 Et porphyrionem, & pelicanū, & cygnum,

19 Et ciconiam, charadrium ſecundū ſpeciem ſuam, & vpupam, & veſpertilionem.

20 Omne reptile alatum ambulans ſuper quatuor *pedes*, abominatio erit vobis.

21 Veruntamen hoc comedetis ex omni reptili alato quod graditur ſuper quatuor *pedes*, cui ſunt crura ſuper pedes ſuos quibus ſaliant ſuper terram.

22 Hęc ex illis comedetis, locuſtam iuxta ſpeciem ſuam, & attacum iuxta ſpeciem ſuam, & ophiomachum ſecundum ſpeciem ſuam, & bruchum ſecundum ſpeciem ſuam.

23 Omne autem *reliquum* reptile alatum, cui ſunt quatuor *pedes*, abominatio erit vobis.

24 Et his polluetis vos: quicunque tetigerit cadauer eorum, immundus erit vſque ad veſperam: D

25 Et quicunque portauerit cadauera eorum, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſq; ad veſperam.

26 Omne animal quod diuidit vngulam, at fiſſuram non findit, & non ruminat, immūda erunt vobis: quicunque tetigerit ea, immundus erit.

27 Et quicquid graditur ſuper volas ſuas inter omnes feras quæ gradiuntur ſuper quatuor *pedes*, immunda erunt vobis: quicunque tetigerit cadauera eorum, immundus erit vſque ad veſperam.

28 Et qui portauerit cadauera eorum, lauabit veſtimenta ſua, immundúſque erit vſque ad veſperam: immunda erunt vobis.

29 Et hæc vobis immunda *erunt* inter reptilia quæ reptant ſuper terram, muſtela, & mus, & rubeta ſecundum ſpeciem ſuam: E

30 Et mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa:

31 Iſta immunda ſunt vobis inter omnia reptilia: quicunq; tetigerit illa poſtquam mortua fuerint, immundus erit vſque ad veſperam.

32 Et omne ſuper quod ceciderit ex eis aliquid poſtquam mortua fuerint, immundum erit, tam vas ligneum quàm veſtis, aut pellis, aut ſaccus: omne vas *in* quo fieri ſolet opus, in aquam mittetur, & immundum erit vſque ad veſperam, & mundabitur.

33 Omne præterea vas teſtaceum *intra* quod ceciderit aliquid ex eis, quicquid erit in illo, immundum erit, & ipſum confringetis.

34 Omnis cibus qui comeditur, ſuper quem venerit aqua, immundus erit: & omnis potus qui potatur in omni vaſe *impuro*, immundus erit.

35 Et omne ſuper quod ceciderit *quicquam* de cadauere eorum, immundum erit: clibanus, & chytropodes diruentur: immunda ſunt, & immunda erunt vobis. F

36 Veruntamen fons & ciſterna congregatio-

nis aquarum erit munda: at quod tetigerit ca
dauer eorum, immundum erit.
37 Præterea ſi ceciderit *quicquam* de cadauere
eorum ſuper aliquod ſemen ſatum, quod ſe-
minabitur mundum erit.
38 Et quum fuſa fuerit aqua ſuper ſemen, & ce
ciderit *quicquam* de cadauere eorum ſuper il-
lud, immundum erit vobis.
39 Quum autem mortuum fuerit aliquod ani-
mal quod ſit vobis in cibum, qui tetigerit ca-
dauer eius, immũdus erit vſque ad veſperam.
40 Et qui comederit de cadauere eius, lauabit
veſtimenta ſua, immundúſque erit vſque ad
veſperam: is quoq; qui extulerit cadauer eius,
lauabit veſtimenta ſua, atque immundus erit
vſque ad veſperam.
G 41 Et omne reptile reptans ſuper terram, abo-
minatio eſt, non comedetur.
42 Quicquid *item* graditur ſuper pectus, &
quicquid incedit ſuper quatuor aut plures pe
des inter omnia reptilia quæ reptant ſuper
terram, nõ comedetis: quia abominatio ſunt.
43 Ne impuras reddatis animas veſtras in o-
mni reptili quod reptat, nec polluatis vos in
eis, neque coinquinetis vos per ea.
44 Quia ego Iehouáh Deus veſter: ſanctificate
1.Petr.1.c.15 ergo vos, & eſtote ſancti, quia ſanctus ſum: &
ne polluatis animas veſtras per aliqua repti-
lia quæ reptant ſuper terram:
45 Ego enim ſum Iehouáh qui eduxi vos è ter
ra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum, & eſſetis
ſancti, quia ſanctus ſum.
46 Hæc eſt lex animalium *terreſtrium* & volati-
lium, atque omnium animalium viuentium
quæ reptant, & omnium animantium reptan
tium ſuper terram.
47 Ad diſtinguendum inter immundum &
mũdum, & inter beſtias quæ comedi poſſunt,
& beſtias quæ comedi non poſſunt.

CAPVT XII.

Lex purgandæ mulieris poſt partum.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mouſéh, di-
cendo,
Luc.2.d.22 Ioan.7.c.23 2 Loquere ad filios Iſraël, dicendo, Mulier
ſi miſſo ſemine conceperit, & pepererit ma-
ſculum, immunda erit ſeptem diebus: iuxta
dies ſeparationis morbi ſui, immunda erit.
Luc.2.c.21 3 Porrò die octauo circuncidetur caro præ-
B putij eius.
4 Et triginta tribus diebus ſedebit in ſangui-
ne purificationis: nullam rem ſacram tanget,
& ad ſanctuarium nõ veniet, donec completi
fuerint dies purificationis ſuæ.
5 Quòd ſi fœminam pepererit, immunda erit
duabus hebdomadibus ſecundum ſeparatio-
C nem ſuam, & ſexaginta ſex diebus ſedebit in
ſanguine purificationis ſuæ.
6 Poſtquam autem impleti fuerint dies puri-
ficationis ſuæ pro filio vel pro filia, afferet a-
gnum anniculum in holocauſtum, & pullum
columbæ aut turturem in oblationem pro
peccato, ad oſtium tabernaculi eccleſię ad ſa-
cerdotem.
D 7 Et offeret ipſum coram Iehoua, & expiabit
eam, & mundabitur à vena ſanguinis ſui. Hęc
eſt lex parientis maſculum vel fœminam.
Luc.2.d.24 8 Quòd ſi non potuerit offerre agnum, tunc
accipiet duos turtures, aut duos pullos co-
lumbæ, vnum in holocauſtum, & alterum ad
oblationem pro peccato: expiabitque eam ſa
cerdos, & mundabitur.

CAPVT XIII.

Conſideratio & diſtinctio lepræ à lepra.

1 LOquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
ſéh & ad Aharón, dicendo,
2 Quum in cute carnis hominis fuerit tumor,
vel ſcabies, vel macula alba, fueritque in cute
carnis eius in plagam lepræ, tunc adducetur
ad Aharonem ſacerdotem, vel ad vnum è filiis
eius ſacerdotum.
3 Et aſpiciet ſacerdos plagam in cute carnis, *ſi*
pilus in plaga verſus fuerit in alborem, & a-
ſpectus plagæ profundior fuerit cute carnis il
lius, plaga lepræ eſt: itaque conſiderabit eam
ſacerdos, tum iudicabit illum contamina-
tum.
4 Quòd ſi macula alba fuerit in cute carnis
eius, & profundior non fuerit aſpectus eius
cute, neq; pilus eius verſus fuerit in alborem,
tum recludet ſacerdos plagã ſeptem diebus.
5 Poſtea contemplabitur eum ſacerdos die
ſeptima, & quidem *ſi* plaga ſteterit in oculis
eius, nec creuerit plaga in cute, tum recludet
eum ſacerdos ſeptem diebus ſecundò.
6 Tunc perpendet ſacerdos eam die ſeptima
ſecundò: & quidem *ſi* ſubnigra fuerit plaga, B
nec creuerit plaga in cute, tunc mundum de-
clarabit eum ſacerdos, *nam* ſcabies eſt: & laua-
bit veſtimenta ſua, & mundus erit.
7 Si verò creſcendo creuerit ſcabies in cute
poſteaquam oſtenſus fuerit ſacerdoti in puri-
ficatione ipſius, oſtendetur ſecũdò ſacerdoti.
8 Itaque contemplabitur ſacerdos: & quidem
ſi creuerit ſcabies illa in cute, immundum de-
clarabit eum ſacerdos: *nam* lepra eſt.
9 Plaga lepræ quum fuerit in homine, addu-
cetur ad ſacerdotem.
10 Conſiderabit ſacerdos: & quidem *ſi* tumor
albus fuerit in cute, & is verterit pilum in al-
borem, & ſanitas carnis viuæ eſt in tumore:
11 Lepra inueterata eſt in cute carnis eius, per-
inde immũdum declarabit eum ſacerdos, nec
recludet eum, quia immundus eſt.
12 Sin autem germinando germinauerit lepra
in cute, & operuerit lepra totam cutem plagæ
à capite eius vſque ad pedes eius ſecundum
omnem aſpectum oculorum ſacerdotis:
13 Tunc contemplabitur ſacerdos: & *ſi* quidem
operuit lepra omnem carnem eius, tunc mun
dam declarabit plagam: *nam* tota verſa eſt in
candorem, *propterea* munda eſt.
14 Et quo die conſpecta fuerit in ea caro viua,
immunda erit.
15 Et contemplabitur ſacerdos carnem *illam* vi- C
uam, immundam declarabit illam: caro viua
immunda eſt, lepra eſt.
16 Aut quum reuerſa fuerit caro viua, & con-
uerſa in candorem, tũc veniet ad ſacerdotem:
17 Conſiderabitq; ſacerdos: & *ſi* quidem verſa
fuerit plaga in candorem, mũdam declarabit
ſacerdos plagam illam, munda eſt.
18 Quum autẽ fuerit in cute carnis eius vlcus,
& ſanatum fuerit:
19 Fueritque in loco vlceris tumor albus, aut
macula alba ſubruſa, oſtendetur ſacerdoti.
20 Tunc conſiderabit ſacerdos: & *ſi* quidem
aſpectus

aſpectus eius humilior fuerit cute, & pilus e-
ius verſus fuerit in candorem, immundum
declarabit illum ſacerdos, plaga lepræ eſt *quæ*
in vlcere germinauit.
21 Quòd ſi conſiderauerit illam ſacerdos, &
ecce nõ fuerit in ea pilus albus, nec demiſsior
cute *reliqua*, ſed fuerit ſubobſcura: tunc reclu-
det illum ſacerdos ſeptem diebus.
22 Si verò creſcendo creuerit per cutem, im-
mundam declarabit ſacerdos illam, plaga *le-
præ* eſt.
23 At ſi in loco ſuo ſteterit macula illa alba, nec
creuerit: aduſtio vlceris eſt, mundam declara-
bit illam ſacerdos.
24 Aut ſi quum fuerit in cute carnis eius aduſtio
ignis, & fuerit *in* ſanitate aduſtionis macula
alba, ſubrufa, aut alba:
D 25 Cõſiderabit eam ſacerdos: & *ſi* quidem ver-
ſus fuerit pilus in candorem in ea macula, &
aſpectus eius ſit profundior cute *reliqua*: lepra
eſt *quæ* in aduſtione germinauit, & immun-
dam iudicabit eam ſacerdos, plaga lepræ eſt.
26 Quòd ſi inſpexerit eam ſacerdos, & *ſi* qui-
dem non fuerit in macula pilus albus, nec de-
miſsior fuerit cute ipſa, ſed fuerit ſubobſcura,
recludet eum ſacerdos ſeptem diebus.
27 Et contemplabitur eam ſacerdos die ſepti-
mo: ſi creſcendo creuerit in cute, tunc immun-
dam eam declarabit ſacerdos, plaga lepræ eſt.
28 Si verò in loco ſuo ſteterit macula illa, nec
creuerit in cute, ſed ſit ſubobſcura, tumor ad-
uſtionis eſt, mundam declarabit eam ſacer-
dos, quia aduſtio ambuſti eſt.
29 Quum autem viro aut mulieri exorta fue-
rit plaga in capite, aut in barba:
30 Tunc intuebitur ſacerdos plagam ipſam: &
ſi quidem aſpectus eius fuerit profundior cu-
te *reliqua*, & in ea pilus flauus & ſubtilis, tunc
immundam declarabit eam ſacerdos: *nam* ma-
cula nigra eſt, lepra capitis aut barbæ eſt.
E 31 Quum autem conſiderauerit ſacerdos pla-
gam maculæ nigræ, & *ſi* quidem aſpectus eius
non fuerit profundior cute *reliqua*, & pilus ni-
ger non fuerit in ea, recludet ſacerdos plagam
maculæ nigræ ſeptem diebus.
32 Et intuebitur ſacerdos plagam die ſeptima:
& *ſi* quidem non creuerit macula illa nigra,
nec fuerit in ea pilus flauus, & aſpectus macu-
læ nigræ non fuerit profundior cute:
33 Tunc radetur, ſed maculam nigram non ra-
det: recludétque ſacerdos maculam nigram
ſeptem diebus ſecundò:
34 Et conſiderabit ſacerdos maculam nigram
die ſeptima: & *ſi* quidem non creuerit macula
nigra in cute, nec aſpectus eius fuerit profun-
dior cute, mundam declarabit eam ſacerdos:
lauabítque veſtimenta ſua, & mundus erit.
35 Si autem creſcendo creuerit macula illa ni-
gra in cute poſt purificationem ſuam:
36 Tum inſpiciet eam ſacerdos: & *ſi* quidem
creuerit macula illa nigra in cute, non requi-
ret ſacerdos pilum flauum, immunda eſt.
37 Quòd ſi in oculis eius ſteterit macula nigra,
& pilus niger ortus fuerit in ea, ſanata eſt mà-
cula illa nigra: munda eſt, & mundam decla-
rabit eam ſacerdos.
38 Porrò quum in cute carnis viri aut mulieris
fuerint maculæ, maculæ *inquam* albæ:
39 Inſpiciet ſacerdos ipſe: & *ſi* quidem in cute
carnis eorum fuerint maculæ albæ, ſubob-
ſcuræ: macula alba eſt *quæ* floruit in cute, mun-
da eſt.
40 Vir autem quum depilatum fuerit caput F
eius, caluus eſt, mundus eſt.
41 Si verò ex parte faciei eius depilatũ fuerit
caput eius, recaluaſter eſt, & mundus eſt.
42 Quum autem fuerit in caluitio, aut in re-
caluatione plaga alba, rufa, lepra germinans
eſt in caluitio eius, vel in recaluatione eius.
43 Tunc conſiderabit illam ſacerdos: & *ſi* qui-
dem tumor plagæ albus, & rufus in caluitio
eius, aut in recaluatione eius, & ſicut aſpectus
lepræ *in* cute carnis:
44 Vir leproſus eſt, immũdus eſt, immundum
declarando, immundum declarabit illum ſa-
cerdos: in capite eius eſt plaga eius.
45 Porrò leproſi in quo fuerit plaga illa, veſti-
menta erunt ſciſſa, & caput eius *erit* nudum,
& pilum *ſuperioris* labri operiet, &, Immũdus,
immundus ſum, clamabit.
46 Omnibus diebus quibus fuerit plaga in
eo, contaminatus erit, *eſt enim* immundus: ſo-
lus habitabit, extra caſtra erit habitatio eius.
47 Quum autem in veſte fuerit plaga lepræ,
in veſte lanea, aut in veſte linea,
48 Aut in ſtamine, aut in ſubtegmine ex lino,
aut ex lana, aut in pelle, aut in quauis ſupelle-
ctile pellicea:
49 Et fuerit plaga illa viridis, aut rufa in veſte,
aut in pelle, aut in ſtamine, vel in ſubtegmi-
ne, vel in quauis ſupellectile pellicea, plaga
lepræ eſt, oſtendetur ſacerdoti.
50 Conſiderabítque ſacerdos plagam, reclu-
détque plagam illam ſeptem diebus.
51 Et conſiderabit plagam illam die ſeptimo: ſi G
creuerit plaga in veſte, vel in ſtamine, vel in
ſubtegmine, vel in pelle, *aut* in omni opere
quod fit ex pelle, lepra corrodens eſt plaga il-
la, immunda eſt.
52 Comburétque veſtem, vel ſtamen, vel ſub-
tegmen ex lana vel ex lino, vel omnem ſupel-
lectilem pelliceã in qua fuerit plaga illa, quia
lepra corrodẽs eſt, *propterea* igni comburetur.
53 Si autem conſiderauerit ſacerdos, & *ſi* qui-
dem non creuerit plaga illa in veſte, vel in ſta-
mine, vel in ſubtegmine, aut in omni ſupelle-
ctile pellicea:
54 Tum præcipiet ſacerdos, & lauabunt id in
quo eſt plaga: & recludet illud ſeptem diebus
ſecundò.
55 Dein cõtemplabitur ſacerdos poſteaquam
lota fuerit plaga: & quanuis non mutauerit
plaga illa colorem ſuum, nec plaga creuerit,
immunda eſt *tamen*, igni combures eam: infoſ-
ſio eſt in caluitio eiꝰ vel in recaluatione eius.
56 Si autem inſpexerit ſacerdos, & *ſi* quidem
ſubobſcura fuerit plaga poſteaquam lota fue-
rit, abſcindet eam de veſte, vel de pelle, vel de
ſtamine, vel de ſubtegmine.
57 Quòd ſi conſpecta fuerit vltrà in veſte, vel
in ſtamine, vel in ſubtegmine, vel in omni ſu-
pellectile pellicea: *lepra* germinans eſt, igni
combures eam in qua fuerit plaga illa.
58 Veſtis autem, ſiue ſtamen, ſiue ſubtegmen,
aut quæuis ſupellex pellicea quam laueris, &
receſſerit ab eis plaga: lauabitur ſecundò, &
tunc munda erit.
59 Iſta eſt lex plagæ lepræ veſtimenti lanei vel

linei,vel ſtaminis,vel ſubtegminis, aut cuiuſ-
uis ſupellectilis pelliceæ, ad declarandum il-
lud mundum, vel ad declarandum illud im-
mundum.

CAPVT XIIII.

1 Lex mundandi hominis leproſi. 34 Conſideratio & purgatio domus leproſæ. 48 Pro eiuſdem purgatione oblatio.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
2 Iſta erit lex leproſi in die mundationis ſuæ:
adducetur ad ſacerdotem:
Matt. 8.a.1 Mar. 1.d.40 Luc. 5.c.12
3 Et egredietur ſacerdos extra caſtra, contem
plabitúrque *illum* ſacerdos:& *ſi* quidem ſanata
fuerit plaga lepræ à leproſo,
4 Tunc præcipiet ſacerdos, & tollet ei qui
mundatur, duos paſſeres viuos mundos, &
lignum cedrinum, & coccum vermiculi, &
hyſſopum.
5 Præcipiétque ſacerdos vt mactet paſſerem
vnum ſuper vas fictile ſuper aquas viuas.
6 Paſſerem viuum tollet, & lignũ cedrinum,
& coccum vermiculi, & hyſſopum: & tinget
illa, & paſſerem viuum in ſanguine paſſeris
mactati ſuper aquas viuentes.
7 Et ſparget ſuper mundandũ à lepra, ſeptem
vicibus, mundabítque eum, atque emittet paſ
ſerem viuum ſuper faciem agri.
8 Lauabítque qui emundabitur, veſtimenta
ſua, ac radet omnem pilum ſuum, lauabítque
ſe aqua, & purus erit: dein poſtea ingredietur
caſtra, habitabítq; extra tabernaculum ſuum
ſeptem diebus.
B 9 Die autem ſeptimo radet omnem pilum
ſuum, caput ſuum, & barbam ſuam, & ſuper-
cilia oculorum ſuorum, atq; omnem *reliquum*
pilum ſuum radet: lauabit quoque veſtimen-
ta ſua, poſtquam lauerit carnem ſuam aqua, &
purificabit ſe.
10 Die autem octauo tollet duos agnos imma
culatos, & agnam vnam anniculam immacu-
latam, & tres decimas ſimilæ pro minnha mi-
ſtam oleo, & ſextarium vnum olei.
11 Statuétq; ſacerdos qui mundat virum mun-
dandum, & illa coram Iehoua ad oſtium ta-
bernaculi eccleſiæ.
12 Tollétque ſacerdos agnum vnum, quem
offeret in ſacrificium pro delicto, & ſextarium
olei, & agitabit ea agitatione coram Iehoua.
13 Mactabítque agnum in loco in quo macta-
re ſolet oblationem pro peccato, & holocau-
ſtũ, *nempe* in loco ſanctitatis: quia ſicut hoſtia
pro peccato, *ita* oblatio pro delicto eſt ſacerdo
tis: ſanctitas ſanctitatum eſt.
14 Accipiétque ſacerdos de ſanguine oblatio-
nis pro delicto, & ponet ſuper tenerum auris
mundandi dextræ, & ſuper pollicem manus
eius dextrę, & ſuper pollicẽ pedis eius dextri.
C 15 Accipiet præterea ſacerdos de ſextario olei,
& fundet in manum ſuam ſiniſtram.
16 Tingétq; ipſe digitũ ſuum dextrũ in oleum
quod eſt in manu ſua ſiniſtra, ſpargétq; de o-
leo digito ſuo ſeptem vicibus coram Iehoua.
17 De reſiduo verò olei quod eſt in manu ſua,
ponet ſacerdos ſuper tenerum auris mundan
di dextræ, & ſuper pollicem manus eius de-
xtrę, & ſuper pollicem pedis eius dextri, vltra
ſanguinem oblationis pro delicto.
18 Quod autem ſupereſt de oleo quod eſt in
manu eius, ponet ſuper caput mundandi: ex-
piabítque eum ſacerdos coram Iehoua.
19 Faciet item ſacerdos oblationem pro pec-
cato, emundabítque mundandum ab immun
ditia ſua, & poſtea mactabit holocauſtum.
20 Et aſcendere faciet ſacerdos holocauſtum
& minnham ſuper altare: expiabítque eum
ſacerdos, & mundus erit.
21 Si autem pauper fuerit, & manus eius non
poſsit aſſequi, tunc accipiet agnum vnum in
hoſtiam pro delicto in eleuationẽ ad expian-
dum illum, & decimam partem ſimilæ vnam
permiſtã oleo pro minnha, ſextariúmq; olei:
22 Duos præterea turtures, aut duos filios co-
lumbæ, quodcunque apprehendere poterit
manus eius: erítque vnus in hoſtiam pro pec-
cato, & alter pro holocauſto.
23 Afferétque ea octauo die purificationis ſuæ D
ad ſacerdotem ad oſtium tabernaculi eccleſię
coram Iehoua.
24 Suſcipiétque ſacerdos agnum oblationis
pro delicto, & ſextarium olei, atque agitabit
ea ſacerdos eleuationem coram Iehoua.
25 Mactabítq; agnum oblationis pro delicto,
ac tollet ſacerdos de ſanguine oblationis pro
delicto, ponétque ſuper tenerum auris mun-
dandi dextræ, & ſuper pollicem manus eius
dextræ, & ſuper pollicem pedis eius dextri.
26 De oleo quoq; fundet ſacerdos in manum
ſuam ſiniſtram:
27 Spargétque ſacerdos digito ſuo dextro de
oleo quod eſt in manu ſua ſiniſtra, ſeptem vi-
cibus coram Iehoua.
28 Ponet quoque ſacerdos de oleo quod eſt in
manu ſua, ſuper tenerum auris emundandi
dextræ, & ſuper pollicem manus eius dextrę,
& ſuper pollicem pedis eius dextri in loco
ſanguinis oblationis pro delicto.
29 Quod autem ſupereſt de oleo quod eſt in
manu ſacerdotis, ponet ſuper caput emũdan-
di, ad emundandum illum coram Iehoua.
30 Faciet item vnum de turturibus, vel ex pul-
lis columbarum, ex iis quæ apprehenderit
manus eius:
31 Quod *inquam* apprehenderit manus eius, *fa-
ciet* vnum pro peccato, & alterum in holocau-
ſtum cum minnha: emundabítque ſacerdos
mundandum coram Iehoua.
32 Iſta eſt lex eius in quo fuerat plaga lepræ, E
cuius manus non poterat apprehendere mun
dationem ſui.
33 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh & ad
Aharón, dicendo,
34 Quum ingreſsi fueritis terram Chenáyan,
quam ego do vobis in poſſeſsionẽ, & poſuero
plagã lepræ in domo terrę poſſeſsionis veſtrę:
35 Veniet ille cuius erit domus, renuntiabítq;
ſacerdoti, dicendo, Tanquam plaga *lepræ* viſa
eſt mihi in domo.
36 Tunc præcipiet ſacerdos, & expurgabunt
domũ antequã ingrediatur ſacerdos vt diſpi-
ciat plagam, ne polluatur quicquam quod ſit
in ea domo: & poſtea ingredietur ſacerdos ad
contemplandum domum.
37 Tunc conſiderabit plagam ipſam, & *ſi* qui-
dem plaga *quæ eſt* in parietibus domus *fuerint*
nigredines, flauedines, vel rubedines: & aſpe-
ctus eorum fuerit depreſsior *reliquo* pariete:
38 Egredietur ſacerdos è domo ad oſtium do-
mus, & claudet domum ſeptem diebus.

39 Poſtea

F 39 Poſtea reuertetur ſacerdos die ſeptimo, & cōtemplabitur: & ſi quidem creuerit plaga in parietibus domus,

40 Tunc præcipiet ſacerdos, & eruent lapides in quibus fuerit plaga illa, proiicientque illos extra ciuitatem in locum immundum.

41 Domum autem radere iubebit intrinſecus per circuitum, & effundent puluerem quem abraſerint, extra ciuitatem in locũ immundũ.

42 Et accipiēt lapides alios quos reponant loco lapidum *illorum*, & lutum aliud capiet, & complanabit domum.

43 Quòd ſi reuerſa fuerit plaga, & effloreat in illa domo poſtquam erui fecit lapides & abradi domum, & poſteaquam obducta fuit:

44 Tunc ingredietur ſacerdos, & cōſiderabit, & ſi quidē creuerit plaga in domo, lepra corrodens eſt in ipſa domo, immunda eſt.

45 Deſtruétque domum *&* lapides eius, & ligna eius, atque vniuerſum lutum domus: educétque extra ciuitatem in locum immũdum.

46 Qui autem ingreſſus fuerit domum illam omnibus diebus quibus iuſſerit eam claudi, immundus erit vſque ad veſperam:

47 Et qui dormierit in ea domo, lauabit veſtimenta ſua: quíque comederit in domo, lauabit veſtimenta ſua.

G 48 Si autē ingrediendo ingreſſus fuerit ſacerdos, cōtemplatúſque viderit non creuiſſe plagam in ipſa domo poſtquã ipſa obducta fuit: mundam iudicabit ſacerdos domum, quia ſanata ſit plaga illa.

49 Tollet itaq; ad purificãdum domum duos paſſeres, & lignum cedrinum, & coccum vermiculi, & hyſſopum.

50 Mactabitque paſſerem vnum ſuper vas fictile ſuper aquas viuas.

51 Capiétque lignum cedrinum, & hyſſopum, & coccum vermiculi, & paſſerem viuũ, & tinget illa in ſanguine paſſeris mactati, & in aqua viuente: aſpergétque domum ſeptem vicibus.

52 Purificabitq; domum illam ſanguine paſſeris, & aqua viua, & paſſere viuo, lignóq; cedrino, & hyſſopo, & cocco vermiculi.

53 Poſtea dimittet paſſerem viuum extra ciuitatem ſuper faciem agri, purgabítque domũ, & munda erit.

54 Iſta eſt lex omnis plagæ lepræ, & maculæ nigræ,

55 Et lepræ veſtis, & domus,

56 Et tumoris, & ſcabiei, & candentis maculę,

57 Ad docendum quid agendum, quo die immundus, & quo die mundus declarandus eſt.

CAPVT XV.

1 De viro ſeminifluo. 13 Purgatio eius. 19 De muliere menſtruoſa & ſanguiniflua. 28 Eiuſdem purgatio.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh & ad Aharón, dicendo,

2 Loquimini ad filios Iwſraél, & dicite eis, Vnuſquiſque quum ſemen eius defluet de carne ſua, immundus eſt.

3 Hæc verò erit immunditia eius in ſemine ipſius, ſi emittat caro eius ſemē ſuum, vel clauſerit carnem ſuam ſemine ſuo, immunditia eius eſt.

4 Omne ſtratum in quo iacuerit qui patitur fluxum ſeminis, immundum erit: & omne id ſuper quo ſederit, immundum erit.

5 Quicunque item tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: eritque immundus vſque ad veſperam.

6 Et qui ſederit ſuper aliquid ſuper quo ſederit ſeminifluus, lauabit veſtimēta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: eritque immundus vſque ad veſperam.

7 Qui verò tetigerit carnem ſeminiflui, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: eritque immundus vſque ad veſperam.

8 Et ſi deſpuerit ſeminifluus ſuper mundum, lauabit veſtimēta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: eritque immundus vſque ad veſperam.

9 Et omne ſagma ſuper quo equitauerit ſeminifluus, immundum erit.

10 Atque omnis qui tetigerit omne quicquid fuerit ſubter eũ, immundus erit vſq; ad veſperam: & qui portauerit ea, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua, eritque immundus vſque ad veſperam. B

11 Omnis autem quem tetigerit ſeminifluus, & manus ſuas nō abluerat aqua, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: eritque immundus vſque ad veſperam.

12 Et vas fictile quod tetigerit ſeminifluus, confringetur: omne autem vas ligneum lauabitur aqua.

13 Quum autem mundatus fuerit ſeminifluus à fluxu ſuo, numerabit ſibi ſeptē dies ab emundatione ſua: lauabitq; veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit quoq; carnem ſuam aqua viua, & mundus erit.

14 Die verò octaua capiet ſibi duos turtures, aut duos pullos columbinos, veniétq; coram Iehoua ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, & tradet eos ſacerdoti:

15 Quos ſacrificabit ſacerdos, vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum: & emũdabit illum ſacerdos coram Iehoua à fluxu ipſius.

16 Quum autem ex aliquo egreſſa fuerit effuſio ſeminis, lauabit aqua totam carnem ſuam, immundúſque erit vſque ad veſperam. C

17 Et omnis veſtis, omniſq; pellis ſuper quam fuerit *aliquid* de effuſione ſeminis, lauabitur aqua, & immunda erit vſque ad veſperam.

18 Mulier quoq; cum qua dormierit vir *patiens* effuſionem ſeminis, lauabunt ſe aqua, & immundi erunt vſque ad veſperam.

19 Mulier autem quum fuerit fluēs ſanguine, *&* erit fluxus eius per carnem eius, ſeptē diebus erit in ſeparatione ſua: & omnis qui tetigerit eam, immundus erit vſque ad veſperam.

20 Et omne ſuper quo iacuerit in ſeparatione ſua, immũdum erit: omne quoque ſuper quo ſederit, immundum erit.

21 Omnis præterea qui tetigerit lectum eius, lauabit veſtimēta ſua, & lauabit ſeſe aqua: immundúſque erit vſque ad veſperam.

22 Omnis etiam qui tetigerit quãcunque ſedē ſuper quam ſederit, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit ſeſe aqua: immundúſque erit vſque ad veſperam.

23 Quòd ſi *inſtrumentum aliquod* fuerit ſuper ſtratum ipſum, vel ſuper ſellam ſuper quam ſederit: quum tetigerit illud *aliquis*, immundus erit vſque ad veſperam.

24 Quòd ſi dormiendo dormierit quis cũ ea, & fuerit immunditia eius ſuper eum, immundus erit ſeptem diebus: & omne ſtratum ſu-

per quod dormierit, immundum erit.
D 25 Mulier autem, quum fluet fluxus ſanguinis
eius diebus multis præter tempus menſtrui
ſui, vel quum patietur fluxum ſanguinis vltra
menſes ſuos, cunctis diebus fluxus immundi
tiæ ſuæ erit ſicut diebus menſtrui ſui: immun
da eſt.
26 Omne ſtratũ in quo dormierit cunctis die-
bus fluxus ſui, ſicut ſtratum menſtrui ſui erit
ei: & omnis ſedes ſuper qua ſederit, immunda
erit ſecundum immunditiam menſtrui ſui.
27 Quicunque tetigerit ea, immundus erit: la-
uabitque veſtiméta ſua, & lauabit ſe aqua, im-
mundúſque erit vſque ad veſperam.
28 Quòd ſi mundata fuerit à fluxu ſuo, tunc nu
merabit ſibi ſeptem dies, & poſtea munda-
bitur.
29 Die autem octauo tollet ſibi duos turtures,
aut duos pullos columbinos, afferétque illos
ad ſacerdoté ad oſtium tabernaculi eccleſiæ.
30 Et faciet ſacerdos vnum in hoſtiam pro pec
cato, & alterum in holocauſtum: emundabit-
que illam ſacerdos coram Iehoua à fluxu im-
munditiæ ſuæ.
31 Separabitiſque filios Iſraél ab immundi-
tiis ſuis, ne moriantur propter immunditias
ſuas dum polluerint tabernaculum meum
quod eſt in medio eorum.
32 Iſta eſt lex patientis fluxum ſeminis, & eius
ex quo egreditur effuſio ſeminis, vt ſit immun
dus propter illam.
33 Et ægrotãtis in fluxu ſuo, & eius qui profun
dit fluxum ſuum, ſiue ſit maſculus, ſiue fœmi-
na: & viri qui dormierit cum immunda.

CAPVT XVI.

1 Quæ ſacerdoti erant obſeruanda antequam ingredi poſſet ſanctuarium. 6 Expiatio ſacerdotis domuſque ſua. 16 Tabernaculi. 18 Altaris. 21 Peccatorum Moſaica confeſſio. 29 Feſtum expiationum à peccatis.

Suprà 10. a. 2 1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Moſéh
poſtquam mortui ſunt duo ex filiis Aha-
rón: qui dum accederent coram Iehoua, mor-
tui ſunt.
Exo. 30. b. 10 2 Dixitque Iehouáh ad Moſéh, Loquere ad
Hebr. 9. b. 7 Aharón fratrẽ tuum, vt ne ingrediatur omni
tempore ſanctuarium intra velum corã propi
tiatorio quod eſt ſupra arcam, ne moriatur: in
nube enim apparebo ſupra propitiatorium.
3 Cum hoc ingredietur Aharón ſanctuarium,
cum iuuenco filio bouis in hoſtiam pro pecca
to, & ariete in holocauſtum.
4 Tunica linea ſancta induet ſe, & feminalia
linea erunt ſuper carnem eius, balteóq; lineo
accinget ſe, & mitra linea velabit ſeſe: veſtes
ſanctitatis ſunt: lauabitque aqua carnẽ ſuam,
& induet ſe illis.
B 5 A cœtu autem filiorũ Iſraél accipiet duos
hircos caprarum in hoſtiam pro peccato, & a-
rietem vnum in holocauſtum.
6 Offerétque Aharón iuuencum ſacrificij pro
peccato ſuum, & expiationem faciet pro ſe &
pro domo ſua.
7 Poſtea capiet duos hircos, quos ſtatuet co-
ram Iehoua ad oſtium tabernaculi eccleſiæ.
8 Mittétq; Aharón ſuper duos illos hircos ſor
tes, ſortem vnam Iehouæ, & ſortem alteram
pro לAzazel.
9 Offeret autem Aharón hircũ ſuper quẽ ceci
derit ſors pro Iehoua, & faciet eũ pro peccato.
10 Hircum verò ſuper quem ceciderit ſors pro
לAzazel, ſtatuet viuũ corã Iehoua, ad emun-
dandum per illum, ad emittendum illum in
לAzazel in deſertum.
11 Offeret autem Aharón iuuencum pro hoſtia
peccati ſuum, & expiationem faciet pro ſe &
pro domo ſua: mactabítq; iuuencum pro ho-
ſtia peccati ſuum.
12 Aſſumet quoq; plenum thuribulum prunis C
ignitis de altari à conſpectu Iehouæ, & plenas
volas ſuas de incenſo aromatico comminuto,
& inferet intra velum.
13 Ponétque incenſum ſuper ignem coràm Ie-
houa: operiétque nubes incenſi propitiatoriũ
quod eſt ſuper teſtimonium, & nó morietur.
14 Deinde accipiet de ſanguine iuuenci, & a- Hebr. 9. d. 13,
ſperget digito ſuo cõtra faciem propitiatorij & 10. a. 4
ad Orientem: coram propitiatorio inquam a-
ſperget ſeptem vicibus de ſanguine illo, digi-
to ſuo.
15 Mactabit præterea hircum hoſtiam pro pec
cato, qui fuerit populi, & inferet ſanguinem
eius intra velum: faciétque de ſanguine eius
quemadmodum fecit de ſanguine iuuenci, a-
ſpergens ſcilicet illum ſupra propitiatorium
& coram propitiatorio.
16 Et emundabit ſanctuarium ab immunditiis
filiorum Iſraél, & à præuaricationibus eo- D
rum, cunctiſque peccatis eorum: ſic quoq; fa-
ciet tabernaculo eccleſiæ quod moratur cum
eis in medio immunditiarum eorum.
17 Nullus autem homo erit in tabernaculo ec Luc. 1. a. 10
cleſiæ dum ingredietur ipſe ad emundãdum
in ſanctuario, donec egrediatur ipſe: & expia-
tionem fecerit pro ſe & pro domo ſua, & pro
vniuerſo cœtu Iſraél.
18 Exibit autem ad altare quod eſt coram Ieho
ua, & expiabit illud: tollétque de ſanguine iu
uenci, ac de ſanguine hirci, & ponet ſuper cor
nua altaris per circuitum.
19 Aſpergétque ſuper illud de ſanguine illo, di
gito ſuo, ſeptem vicibus, ac mundabit illud,
ſanctificabitque ab immunditiis filiorum Iſ
raél.
20 Quum autem finierit expiare ſanctuarium
tabernaculúmque eccleſiæ & altare, tunc offe
ret hircum viuum.
21 Imponétque Aharón ambas manus ſuas ſu
per caput hirci viui, & confitebitur ſuper illud E
omnes iniquitates filiorũ Iſraél, & omnes
præuaricationes eorum cum omnibus pecca
tis eorum: & ponet illa ſuper caput hirci, ac e-
mittet *illum* per manum viri præparati, in de-
ſertum.
22 Et portabit hircus ille ſuper ſe omnes ini-
quitates eorum in terrã inhabitabilẽ, & abi-
re ſinet hircum illum in deſerto.
23 Veniet poſt hæc Aharón in tabernaculum
eccleſiæ, & exuet ſe veſtibus lineis quibus in-
duerat ſe dum ingrederetur ſanctuarium, &
ponet eas ibi.
24 Lauabitque carnem ſuam aqua in loco ſan-
cto, & induet ſe veſtibus ſuis. egredietur autẽ,
& faciet holocauſtũ ſuũ, & holocauſtũ popu-
li, & expiationem faciet pro ſe & pro populo.
25 Adipem verò hoſtiæ pro peccato adolebit
ſuper altare.
26 Qui verò deduxerit hircum in לAzazel, la-
uabit veſtimenta ſua, poſteaquam lauerit car-
nem

F nem ſuam aqua, & poſtea ingredietur caſtra
ipſa.
27 Iuuencum autem pro peccato, & hircũ pro
delicto quorũ illatus fuerit ſanguis ad emun-
dandum in ſanctuario, educet extra caſtra, &
comburent igni pellem eorum, & carnes eo-
rum, & fimum eorum.
Suprà 6.d.30 Hebr.13.b.11 28 Et qui cóbuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua,
poſteaquã lauerit carnẽ ſuam aqua, & poſtea
ingredietur caſtra.
29 Eritque vobis in ſtatutum perpetuum: men
ſe ſeptimo, decima mẽſis affligetis animas ve
ſtras, neq; opus vllum facietis, indigena & pe
regrinus qui peregrinatur in medio veſtri.
30 In hac enim die expiabit vos vt emundet
vos: ab omnibus peccatis veſtris coram Ieho-
ua mundabimini.
Infrà 23.e.27 G 31 Sabbathum quietis eſt vobis, & affligetis a-
nimas veſtras ſtatuto perpetuo.
32 Expiabit autem ſacerdos quem vnxerit *un-
gens*, & cuius conſecrauerit manum ad fungen
dum ſacerdotio pro patre ſuo: induétq; ſe ve-
ſtibus lineis, veſtibus ſanctis.
33 Et expiabit ſanctuarium ſanctitatis & taber
naculum eccleſiæ, altare quoque expiabit, &
ſacerdotes, & cunctum populum congrega-
tionis expiabit.
34 Eritque hoc vobis in ſtatutum perpetuum
ad emundandum filios Iωſraël ab omnibus
peccatis ſuis ſemel quotánis. Et fecit Mωſéh
ſecundum quod præceperat *ei* Iehouáh.

CAPVT XVII.

1 Sacrificia damnat quæ non fiunt ad oſtium tabernaculi fœderis. 6 Domino, non dæmonibus offerendum. 10 Sanguis non comedendum. 12 Sanguine expiatio peccatorũ fiebat. 15 Morticinum non comedendum.

1 LOquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
ωſéh, dicendo,
2 Loquere ad Aharón & ad filios eius, & ad o-
mnes filios Iωſraël, dicque illis, Iſtud eſt ver-
bum quod præcepit Iehouáh, dicendo,
3 Quicunque de domo Iωſraël mactauerit
bouem, aut agnum, aut capram in caſtris, aut
qui mactauerit extra caſtra:
4 Et ad oſtium tabernaculi eccleſiæ non addu
xerit eum, vt offerat oblationem Iehouæ, co-
ram tabernaculo Iehouæ, ſanguis imputabi-
tur viro illi: *nam* ipſe ſanguinem fudit, excide-
túrque vir ille è medio populi ſui:
5 Vt afferant filij Iωſraël ſacrificia ſua quæ
mactaturi ſunt in ſuperficie agri, vt afferãt in-
B quam illa Iehouę ad oſtium tabernaculi eccle
ſiæ ad ſacerdotem, & ſacrificẽt illi ſacrificia pa
cificorum Iehouæ.
6 Spargétq; ſacerdos ſanguinem ad altare Ie-
houæ, ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, & ado-
lebit adipem in odorem quietis Iehouæ.
7 Et non ſacrificabunt vltrà ſacrificia ſua dæ-
monibus cum quibus fornicantur: ſtatutum
perpetuum erit hoc illis in generationibus
eorum.
8 Dices præterea illis, Quicunque è domo
Iωſraël, aut de peregrinis qui peregrinantur
in medio veſtri, obtulerit holocauſtum aut ſa
crificium:
9 Et ad oſtium tabernaculi eccleſię non addu
xerit illud ad faciendum illud Iehouæ: tunc
C excidetur vir ille è populis ſuis.
10 Et quicunque è domo Iωſraël, & è peregri
nis qui peregrinantur in medio eorum, come
derit vllum ſanguinem, ponam faciem meam
in animam comedentem ſanguinem, & exci-
dam eam è medio populi ſui:
11 Quia anima carnis in ſanguine eſt: ego au-
tem dedi illum vobis ſuper altare ad expian-
dũ animas veſtras: quia ſanguis ipſe animam
expiabit.
12 Idcirco dixi filiis Iωſraël, Nulla anima ex
vobis comedet ſanguinem, & peregrinus qui
peregrinatur in medio veſtri, non comedet
ſanguinem.
13 Et quicunque è filiis Iωſraël, & è peregri-
nis qui peregrinantur in medio eorum, vena-
tus fuerit venationem beſtiæ, vel auis quæ co D
meditur, tunc effundet ſanguinẽ eius, & ope-
riet illum puluere.
14 Quia anima cuiuſcunque carnis *eſt* ſanguis
eius, *qui eſt* in anima ipſa, dixiq; filiis Iωſraël,
Sanguinem cuiuſcunque carnis non comede Gen. 9.a.4
tis: quia anima cuiuſcunque carnis *eſt* ſanguis
eius: quicunque comederit illum, excidetur.
15 Omnis autem anima quæ comederit cada-
uer, aut raptum, tam de indigenis quàm de pe
regrinis, lauabit veſtimenta ſua, poſteaquam
lauerit *ſe* aqua: immũdúſque erit vſque ad ve-
ſperam, poſtea mundus erit.
16 Quòd ſi non lauerit, & carnem ſuam non la
uerit, tunc portabit iniquitatem ſuam.

CAPVT XVIII.

1 Qui coitus illiciti. 24 Gentium opera non vult ſuos imitari Deus.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Mωſéh,
dicendo,
2 Alloquere filios Iωſraël, & dic eis, Ego Ie-
houáh Deus veſter:
3 Secundum opus terræ Ægypti in qua habi-
taſtis, ne feceritis: neque ſecundum opus ter-
rę Chenáȣan in quam ego introducturus ſum
vos, faciatis: & in ſtatutis eorum ne ambu-
letis.
4 Iudicia mea facite, & ſtatuta mea obſerua-
te, vt ambuletis in eis: ego Iehouáh Deus ve-
ſter.
5 Cuſtodite autẽ ſtatuta mea, & iudicia mea:
quæ faciet homo, & viuet in eis: ego Ieho-
uáh.
6 Nemo ad vllam propinquam carnis ſuę ac- Ezec.20.b.11
cedat ad reuelandã turpitudinẽ: ego Iehouáh. Rom.10.a.5 Gal.3.b.12
7 Turpitudinem patris tui, & turpitudinem
matris tuæ non reuelabis: mater tua eſt, non
reuelabis turpitudinem eius.
8 Turpitudinem vxoris patris tui non reuela
bis: turpitudo patris tui eſt.
9 Turpitudinem ſororis tuæ, filiæ patris tui, B
aut filiæ matris tuæ, quæ genita eſt domi, vel
genita eſt foris: non reuelabis turpitudinem
earum.
10 Turpitudinẽ filiæ filij tui, vel filiæ filiæ tuæ
non reuelabis: quia turpitudo tua ſunt.
11 Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, pro-
lis patris tui, *quæ* ſoror tua eſt, non reuelabis.
12 Turpitudinem ſororis patris tui non reue-
labis: *nam* conſanguinea patris tui eſt.
13 Turpitudinem ſororis matris tuæ non re-
uelabis: quia conſanguinea matris tuæ eſt.
14 Turpitudinẽ fratris patris tui nó reuelabis:
ad vxorem

ad vxorem eius non accedes: *nam* vxor fratris
patris tui eſt.
15 Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis: v-
xor filij tui eſt, non reuelabis turpitudinem
eius.
16 Turpitudinem vxoris fratris tui non reue-
labis, *quia* turpitudo fratris tui eſt.
C 17 Turpitudinem mulieris & filiæ eius nō re-
uelabis: filiam filij eius, & filiam filię eius non
accipies ad reuelandum turpitudinem eius:
conſanguineæ ſunt, ſcelus eſt.
18 Mulierem quoque cum ſorore ſua non acci
pies, ad affligendum, ad reuelandum turpitu
dinem eius, ea vidente in vita ſua.
19 Ad mulierem præterea in menſtruo immũ-
ditiæ ſuæ non accedes, reuelando turpitudi-
nem eius.
20 Vxori proximi tui non dabis concubitum
tuum in ſemine, vt polluaris cum ea.
Infrà 20. a. 2 21 Et è ſemine tuo ne des vt tranſire facias *idolo*
4. Reg. 23. Mólech, neque polluas nomen Dei tui: ego Ie
houáh.
22 Cum maſculo autem ne concumbas concu
bitu mulieris, abominatio eſt.
23 Et cum nullo animali dabis coitum tuum,
vt polluaris cum eo: neque mulier ſtabit ante
animal vt coeat cum eo: turpitudo eſt.
24 Ne polluamini in omnibus his: per hæc e-
nim omnia polluerunt ſe Gentes quas ego e-
iecturus ſum à facie veſtra.
25 Polluta nanque eſt terra, & viſitaui iniquita
tem eius ſuper eam, euomuitque terra habita
tores ſuos.
26 Cuſtodite itaque vos ſtatuta mea, & iudi-
cia mea, & ne faciatis *aliquam* ex omnibus abo
minationibus iſtis, *tam* indigena, quàm pere-
grinus qui peregrinatur in medio veſtri:
27 (Omnes enim abominationes iſtas fecerũt
homines terræ qui *fuerunt* ante vos, & polluta
fuit terra)
28 Et non euomet vos terra quòd contamina-
retis eam, quemadmodum euomuit gentem
quæ fuit ante vos.
29 Quiſquis enim fecerit *aliquam* ex omnibus
abominationibus iſtis: tunc animæ quæ fece-
rint *talia*, excidentur è medio populi ſui.
30 Cuſtodite inquam cuſtodiam meam, ne fa-
ciatis *aliqua* è ſtatutis abominationum quæ fa
cta ſunt ante vos, neque polluatis vos in illis:
ego Iehouáh Deus veſter.

CAPVT XIX.

2 Sancti ſimus. 3 Parentes. Sabbatha. 4 Idola fugienda. 5 Hoſtia quãdo edenda. 9 Meſſis. 10 Vindemia. 11 Furtum. Mendacium. 12 Periuria. 13 Calumnia. Mercenarius. 14 Surdus. Cæcus. 15 Iudicium æquum. Acceptio perſonarum. 16 Criminator. 17 Odiũ. 18 Vltio. Dilectio amici. 19 Ager. Veſtis. 20 Dormiens cum ancilla. 23 Primi arborum fructus vt præputia abijciendi. 26 Sanguis. Auguria. Tempora non obſeruãda. 27 Coma. Barba. 28 Mortuus. Stigmata. 29 Filia non proſtituenda. 30 Sabbathum. 31 Arioli. 32 Senex. 33 Aduena. 35 Iudicium. Regula. Pondus. Menſura.

1 LOquutus autẽ eſt Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
2 Loquere ad vniuerſum cœtum filiorum Iiſ
Sup. 11. g. 44 raél, & dic ad eos, Sancti eſtote, quia ſanctus
1. Petr. 1. c. 16 *ſum* ego Iehouáh Deus veſter.
3 Quiſque matrem ſuam, & patrem ſuum ti-
meatis, & ſabbatha mea ſeruate: ego Iehouáh
Deus veſter.
4 Ne conuertatis vos ad idola, neque deos fu
ſiles faciatis vobis: ego Iehouáh Deus veſter.
5 Et quando ſacrificaueritis ſacrificium pacifi
corum Iehouæ, ſecundum beneplacitum ve-
ſtrum ſacrificabitis illud.
6 Die quo ſacrificaueritis, comedetur, & po-
ſtridie: quod autem ſuperfuerit vſque ad diem
tertium, igni comburetur.
7 Quòd ſi comedendo comedatur die tertio, B
profanum erit, neque placebit.
8 Et qui comederit illud, pœnam iniquitatis
ſuæ portabit: quia ſanctitatẽ Iehouæ polluit,
& excidetur anima ipſa è populis ſuis.
9 Quum meſſueritis meſſem regionis veſtræ, Infrà 23. d. 22
non finies metere angulum agri tui, & colle-
ctionem meſſis tuæ non colliges.
10 Et vineam tuam non racemabis, neq; grana
vineæ tuæ colliges, pauperi & peregrino re-
linques ea: ego Iehouáh Deus veſter.
11 Non furabimini, & non negabitis, neque
mentiemini quiſque in proximum ſuum.
12 Et non iurabitis in nomine meo mendaci- C
ter, neque polluas nomen Dei tui: ego Ieho- Exo. 20. a. 7.
uáh. c. 17
13 Non vim inferes proximo tuo, neq; rapies. Deut. 5. b. 11
Non morabitur opus mercenarij apud te vſ- c. 20
que mane. Eccli. 10. a. 7
14 Non maledices ſurdo, & coram cæco non Deu. 24. c. 14
pones offendiculum: ſed timebis *tibi* à Deo Tob. 4. c. 15
tuo: ego Iehouáh.
15 Non facies iniquitatem in iudicio, non ſuſ- Deut. 1. c. 17
cipies faciem pauperis, neque honorabis fa- & 16. d. 16
ciem magni: in iuſtitia iudicabis proximum Prouerb. 24.
tuum. c. 23
16 Non incedes fraudulenter in populis tuis. Iacob. 2. a. 1
Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui: e- D
go Iehouáh.
17 Ne odio habeas fratrem tuum in corde tuo: Eccli. 19. b. 13
ſed corripiendo corripies proximum tuum, Matt. 18. b. 15
neque impinges illi crimen. Luc. 17. a. 3
18 Non vlciſceris te, neq; reſeruabis *odium* con- 1. Ioã. 2. b. 11
tra filios populi tui: ſed diliges proximũ tuũ & 3. c. 15
ſicut teipſum: ego Iehouáh. Mat. 5. g. 46
19 Statuta mea obſeruabitis. Animal tuum nõ & 22. d. 39
facies coire cum altero genere. Agrum tuum Rom. 13. c. 9
non ſeres diuerſo ſemine, & veſtis diuerſa- Gal. 5. c. 14
rum ſpecierum ex lana & lino non aſcẽdet ſu Iac. 2. b. 8
per te.
20 Vir autem quum coierit cum muliere coi- E
tu ſeminis, & fuerit ancilla deſponſata viro, &
redimendo non fuerit redempta, vel manu-
miſſio non fuerit data ei, vapulabunt: nõ mo-
rientur, quia non eſt libertate donata.
21 Adducet autem oblationem pro delicto ſuo
Iehouæ ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, arietẽ
immolandum pro delicto.
22 Et expiabit illum ſacerdos per arietem pro
delicto coram Iehoua, propter peccatũ ſuum
quod peccauit, & remittet ei peccatum ſuum
quod peccauit.
23 Quum autem ingreſſi fueritis terrã, & plan
taueritis omnis generis arborem fructiferam,
tunc circuncidetis præputium eius, fructum
eius: tribus annis erit vobis incircunciſus, nõ
comedetur eius fructus.
24 Quarto autem anno erit omnis fructus eius
ſanctitas laudum Iehouæ.
25 Anno verò quinto comederis fructum eius, F
vt multiplicet vobis fructum eius: ego Ieho-
uáh Deus veſter.

26 Non

26 Non comedetis *carnes* cum ſanguine. Non
augurabimini, neque obſeruabitis tempora.
27 Non attondebitis in circuitum comam ca-
pitis veſtri, neque diſſipabis extremitatẽ bar-
bæ tuæ.
Deut. 14. a. 1 28 Inciſionem autem pro mortuo non facietis
in carne veſtra, & ſcripturam notæ non facie-
tis in vobis: ego Iehouáh.
29 Ne polluas filiam tuam proſtituendo eam,
neque fornicetur terra, & impleatur ipſa ſce-
lere.
30 Sabbatha mea obſeruabitis, & ſanctuarium
meum metuetis: ego Iehouáh.
31 Ne vertatis vos ad Pythones & ad haruſpi-
ces, ne cõſulatis *eos* vt polluatis vos in eis: ego
Iehouáh Deus veſter.
G 32 Ante canitiem aſſurge, & honora faciem ſe-
Exod. 22. c. 21 nis, metuáſque Deum tuum: ego Iehouáh.
33 Si autem peregrinatus fuerit tecum pere-
grinus in terra veſtra, non opprimetis illum.
34 Tanquam indigena ex vobis, erit vobis pe-
regrinus qui peregrinatur apud vos: & dilige
eum ſicut teipſum: quia *& uos* peregrini fui-
ſtis in terra Ægypti: ego Iehouáh Deus veſter.
35 Non facietis iniquitatem in iudicio, in mẽ-
ſura *magna*, in pondere, & in menſura *parua*.
36 Statera iuſta, pondera iuſta, ephà iuſtum,
& hin iuſtum erit vobis: ego Iehouáh Deus ve-
ſter qui eduxit vos è terra Ægypti.
37 Cuſtodite igitur omnia ſtatuta mea, & o-
mnia iudicia mea, & facite illa: ego Iehouáh.

CAPVT XX.

3 Liberos non ſacrificandos Moloch. 6 Ad magos & ariolos non declinandum. 7 & 26 Sancti. 8 Sanctificat Deus. 9 Parentes. 10 Mœchus. Adultera. 11 Coitus morte puniendi. 23 Statuta Gentium non imitanda. 24 Separatus Iſraël à Deo in populum ſibi. 27 Pythonici moriantur.

Supr. 18. c. 21 1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
2 Filiis præterea Iwſraél dices, Quicunque è
filiis Iwſraél, & è peregrinis qui peregrinan-
tur in Iwſraél, dederit de ſemine ſuo ipſi Mó-
lech, moriendo morietur: populus terræ lapi-
dabit eum lapidibus.
3 Ego nanque ponam faciem meam in virum
illum, & exterminabo illum è medio populi
ſui, quia de ſemine ſuo dederit ipſi Mólech, vt
contaminaret Sanctuarium meum, & pollue-
ret nomen ſanctitatis meæ.
4 Quòd ſi abſcondendo abſcondat populus
terræ oculos ſuos à viro illo quum dat de ſe-
mine ſuo ipſi Mólech, nõ interficiendo illum:
5 Tunc ponam ego faciem meam in virum il
lum, & in familiam eius, & ſuccidam eum,
& omnes qui fornicantur poſt ipſum vt forni
centur poſt Mólech, è medio populi ſui.
6 Anima autem quę verterit ſeſe ad Pythones
H & haruſpices ad fornicãdum poſt eos, ponam
faciem meam in animam illam, extermina-
bóque illam è medio populi ſui.
1. Petr. 1. c. 16 7 Sanctificate ergo vos, & eſtote ſancti: quia
ego Iehouáh Deus veſter.
8 Et cuſtodite ſtatuta mea, & facite ea: ego Ie-
houáh ſanctificans vos.
Exod. 21. c. 17 9 Nam quicunque maledixerit patri ſuo aut
Prouerb. 20. matri ſuę, moriendo morietur, patri ſuo & ma
c. 20 tri ſuæ maledixit, ſanguis eius in eum *erit*.
Matt. 15. a. 4 10 Vir autem qui adulterium commiſerit cum
vxore alicuius, qui *inquam* adulterium commi
ſerit cum vxore proximi ſui, moriendo morie
tur adulter & adultera.
11 Et quicunque cõcubuerit cum vxore patris Deut. 22. d. 22
ſui, turpitudinem patris ſui reuelauit: morien Ioh. 8. a. 4
do morientur ambo, ſanguis eorum ſuper eos.
12 Vir autem qui coierit cum nuru ſua, morien
do morientur ambo: cõfuſionem fecerũt, ſan-
guis eorum ſuper eos.
13 Quicunque præterea coierit cum maſculo
coitibus mulieris, abominationem fecerunt
ambo: moriendo morientur, ſanguis eorum
ſuper eos.
14 Qui verò acceperit mulierem & matrem e-
ius, ſcelus eſt: igni comburẽt illum & illas, ne
ſit ſcelus in medio veſtri.
15 Siquis autem dederit coitum ſuum in bru- C
tum, moriendo morietur, & iumentum occi-
deris.
16 Mulier item quæ acceſſerit ad aliquod ani-
mal ad coeundum cum eo, occides mulierem
& animal: moriẽdo moriẽtur, ſanguis eorum
ſuper eos.
17 Quiſquis verò acceperit ſororẽ ſuam filiam
patris ſui, aut filiam matris ſuæ, & viderit tur-
pitudinem eius, ipſáq; viderit turpitudinem
eius, opprobrium eſt, propterea ſuccidẽtur in
oculis filiorum populi ſui: turpitudinem ſoro
ris ſuæ reuelauit, iniquitatem ſuam feret.
18 Et quicunque dormierit cum muliere labó
rante, & reuelauerit turpitudinẽ eius, fontem
eius diſcooperuerit, ipſa quoque reuelauerit
fontẽ ſanguinis ſui: ſuccidentur ambo è me-
dio populi ſui.
19 Turpitudinem ſororis matris tuæ & ſoro-
ris patris tui non diſcooperies: quia propin-
quam ſuam nudauit, iniquitatem ſuam por-
tabunt.
20 Quiſquis autem dormierit cum vxore fra-
tris patris ſui, turpitudinem fratris patris ſui
reuelauit, iniquitatem ſuam portabunt, orba-
ti morientur.
21 Qui item acceperit vxorem fratris ſui, op- D
probrium eſt: turpitudinem fratris ſui reuela-
uit, orbati erunt.
22 Cuſtodite itaque omnia ſtatuta mea, & o-
mnia iudicia mea, & facite illa: & non euomet
vos terra in quam ego introducturus ſum vos
vt habitetis in ea.
23 Neque ambuletis in ſtatutis Gentis quam
ego eiecturus ſum à facie veſtra: omnia enim
iſta fecerunt, & deteſtatus ſum eas.
24 Vobis autem dixi, Poſſidebitis terram eo-
rum, & ego daturus ſum eam vobis vt hæredi
tate poſſideatis illam, terram fluẽtem lacte &
melle: ego Iehouáh Deus veſter qui ſeparaui
vos à populis.
25 Vos igitur diſcrimẽ facite inter animal mũ-
dum & immundũ, & inter auem immundam
& mundam, & ne abominabiles reddatis ani
mas veſtras in animalibus & volatilibus, atq;
in omni quod reptat in terra: quæ ſeparaui vo
bis ad immunditiam.
26 Eritis autem ſancti mihi, quia ſanctus ſum
ego Iehouáh, & ſeparaui vos à populis vt eſſe-
tis mei.
27 Vir autem ſiue mulier quum fuerit in eis Py 1. Reg. 28. b. 9
tho, vel haruſpicũ ſpiritus, moriendo morien
tur: lapidibus lapidabunt eos, ſanguis eorum
ſuper eos.

CAPVT

CAPVT XXI.

1 Sacerdos non interſit mortuorum exequiis. 5 Non radat caput nec barbam in gratiam mortuorũ. 7 Vxor ſacerdotis. 8 Sanctificator Deus. 9 Sacerdotis filia fornicans. 10 Pontifex non ingrediatur ad mortuum. 13 Virginem ducat vxorem. 17 Miniſtros Dei quales eſſe oportebat.

1 ET dixit Iehouáh ad Moωſéh, Alloquere
ſacerdotes filios Aharón,& dicito eis, Su
per animam non contaminabit ſe *quiſquam ve-*
ſtrum in populis ſuis:
2 Sed ſuper propinquo ſuo, propinquo ſibi,
nempe ſuper matre ſua,& ſuper patre ſuo,& ſu-
per filio ſuo, & ſuper filia ſua, & ſuper fratre
ſuo.
3 Et ſuper ſorore ſua virgine propinqua ſi-
bi, quæ non fuerit viro: ſuper ea contamina-
bit ſe.
4 Non contaminabit ſe *in* principe in popu-
lis ſuis,vt polluat ſeſe.
Supr.19.f.27 5 Non decaluabunt caluitium in capite ſuo,
& extremitatem barbæ ſuæ non radent: & in
carne ſua non incident *ullam* inciſuram.
6 Sancti erunt Deo ſuo, neque polluent no-
men Dei ſui, quia oblationes ignitas Ieho-
uæ, *&* panem Dei ſui offerunt, proinde erunt
ſancti.
B 7 Mulierem meretricem aut profanam non
accipient, neque mulierem repulſam à viro
ſuo accipient:quia ſanctus eſt Deo ſuo.
8 Et ſanctificabis eum, quia panem Dei tui of
fert: ſanctus erit tibi, quia ſanctus ſum ego Ie-
houáh ſanctificans vos.
9 Porrò filia hominis ſacerdotis quum cœpe-
rit fornicari, patrem ſuum contaminat, igni
comburetur.
10 Sacerdos autẽ maximus inter fratres ſuos,
ſuper cuius caput fuſum fuerit oleum vnctio-
nis,& conſecrauerit manum ſuam vt induat
veſtes,caputq́ ſuum non diſcooperiet,& veſtes
ſuas non ſcindet:
11 Et ad omnes animas mortui non ingredie-
tur:ne ſuper patre *quidem* ſuo aut matre ſua cõ-
taminabit ſe.
C 12 Et de ſanctuario non egredietur, neque pol
luet ſanctuarium Dei ſui, quia corona olei vn
ctionis Dei ſui eſt ſuper eum:ego Iehouáh.
13 Ipſe quoque vxorem in virginitate ſua ac-
cipiet.
14 Viduam,& repudiatam, & profanã, *&* me-
retricẽ, illas *inquam* non accipiet:ſed virginem
è populis ſuis accipiet vxorem.
15 Neque contaminabit ſemen ſuum in popu
lis ſuis: quia ego Iehouáh ſanctificans eum.
16 Loquutus autem eſt Iehouáh ad Moωſéh,
dicendo,
17 Loquere ad Aharón, dicendo, Vir de ſemi-
ne tuo in generationib⁹ ſuis, in quo fuerit ma
cula, non accedet vt offerat panem Dei ſui.
18 Quia nullus vir in quo fuerit macula, acce-
det:vir cæcus, vel claudus, aut diminutus,vel
ſuperfluus.
D 19 Aut vir *in* quo fuerit fractura pedis, vel fra-
ctura manus:
20 Aut gibboſus,vel lippus, vel qui habet ma-
culam in oculo ſuo, vel *in quo fuerit* ſcabies, vel
impetigo,vel compreſſus teſticulo:
21 Omnis vir in quo eſt macula,è ſemine Aha-
rón ſacerdotis, non accedet ad offerendum
oblationes ignitas Iehouæ; macula *inquam* in
eo *ſi fuerit*, non accedet ad offerendum panem
Dei ſui.
22 Panem Dei ſui de ſanctitatibus ſanctitatũ,
& de ſanctis comedet.
23 Veruntamen intra velum non ingredietur,
& ad altare nõ accedet, quia macula eſt in eo,
& non polluet ſanctuaria mea:quia ego Ieho-
uáh ſanctificans eos.
24 Dixit itaque *hæc* Moωſéh ad Aharón & ad
filios eius,& ad omnes filios Iωſraëlis.

CAPVT XXII.

3 Qui debeant abſtinere ab eſu ſanctificatorum. 18 Oblationes quales eſſe debeant.

1 LOquut⁹ eſt inſuper Iehouáh ad Moωſéh,
dicendo,
2 Loquere ad Aharón & filios eius, vt ſeparẽt
ſeſe à ſanctificationibus filiorum Iωſraël, &
ne polluant nomen ſanctitatis meæ *in his* quæ
ipſi ſanctificant mihi: ego Iehouáh.
3 Dic illis, In generationibus veſtris omnis
vir, qui acceſſerit ex omni ſemine veſtro ad
ſanctificationes quas ſanctificauerint filij Iωſ-
raël Iehouæ, & immunditia ſua fuerit ſuper
ipſum, excidetur anima ipſius à facie mea: e-
go Iehouáh.
4 Quicunque è ſemine Aharón fuerit lepro-
ſus,vel ſeminifluus,de ſanctificationibus non
comedet donec mundet ſe: & qui tetigerit
quemuis immundum ſuper morticino, aut
vir ex quo egreditur effuſio ſeminis,
5 Aut vir qui tetigerit quodcũque reptile per
quod immundus erit, aut hominem propter
quem immundus erit, ſecundum omnem im
munditiam eius:
6 Anima *inquam* quæ tetigerit illum, immũda
erit vſque ad veſperam:& nõ comedet de ſan-
ctificationibus, niſi lauerit carnem ſuã aqua.
7 Quum autem occubuerit ſol, tum erit mun
dus, & poſtea comedet de ſanctificationibus,
quia cibus eius eſt.
8 Cadauer & raptum nõ comedet, vt polluat B
ſeſe in eo:ego Iehouáh. Exo.22.d.31
9 Et cuſtodiant cuſtodiam meam, & ne por- Ezech.44.
tent peccatũ propter illud, & moriantur pro- g.31
pter illud, quum polluerint illam: ego Ieho-
uáh ſanctificans eos.
10 Omnis autem alienigena non comedet ſan
ctificationem:inquilinus ſacerdotis,& merce
narius non comedet ſanctificationem.
11 Quòd ſi ſacerdos emerit hominem emptio-
ne argenti ſui,ipſe comedet ex ea,& vernacu-
lus eius: illi comedent de cibo eius.
12 Filia autem ſacerdotis quum fuerit viro alie
no, ipſa de oblatione ſanctificationum nõ co-
medet.
13 Filia verò ſacerdotis quum fuerit vidua, aut
repudiata,& ſemen nõ fuerit ei, & reuerſa fue
rit ad domum patris ſui, ſicut *in* pueritia ſua,
de cibo patris ſui comedet, omnis autem alie
nigena non comedet ex eo.
14 Quòd ſi aliquis comederit ſanctificatio-
nem per imprudentiam, addet quintam par-
tem eius ſuper ea, & dabit ſacerdoti cum ſan-
ctificatione.
15 Et non contaminabunt ſanctificationes fi-
liorum Iωſraël quas obtulerint Iehouæ.
16 Neque portare facient eos iniquitatem de- C
licti, dum comederint ſanctificationes eorũ:
ego

ego enim Iehouáh ſanctificans eos.
17 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
wſéh, dicendo,
18 Alloquere Aharón & filios eius, & omnes fi
lios Iwſraxél, & dicas illis, Quicũque è domo
Iwſraxelis, & è peregrinis in Iwſraxelè obtule
rit oblationem ſuam pro omnibus votis ſuis,
& pro omnibus oblationibus ſpõtaneis ſuis,
quæ obtulerint Iehouæ in holocauſtum:
19 Sponte veſtra *offeretis* immaculatum maſcu
lum ex bobus, ex agnis, & ex capris.
20 Omne in quo fuerit macula, non offeretis:
quia non acceptabile erit pro vobis.
21 Vir autem quum obtulerit ſacrificium paci- Deut.15.d.20 Eccli.35.b.14
ficorum Iehouæ, ad ſoluendum votum, vel ad
voluntariè offerendum, ex bobus, vel ex oui-
bus, immaculatum, erit acceptabile Deo, nul-
lum vitium erit in eo.
22 Cæcum, aut fractum, vel conciſum *labijs*, aut
verrucatũ, vel ſcabioſum, vel impetiginoſum,
non offeretis iſta Iehouæ, neque oblationem
ignitam dabitis ex his ſuper altare Iehouæ.
D 23 Et bouem & pecus ſuperfluum aut diminu-
tum, pro oblatione volũtaria facies: at pro vo-
to non placebit.
24 Concuſſum & contuſum, ruptũ & exciſum
non offeretis Iehouæ, & in terra veſtra non fa-
cietis.
25 De manu autem alienigenæ non offeretis
panem Dei veſtri ex omnibus iſtis, quia corru
ptio eorum eſt in ipſis, macula eſt in eis: non
accepta erunt *pro* vobis.
26 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
27 Bos, vel agnus, vel capra, quum natus fue-
rit, erit ſeptem diebus ſub matre ſua: à die au-
tem octauo & deinceps, erit gratum in obla-
tionem ſacrificij igniti Iehouæ.
28 Bouem autem vel pecus, ipſum & filiũ eius
non mactabitis die vna.
29 Quum verò ſacrificaueritis ſacrificium gra
tiarum actionis Iehouæ, ſponte veſtra ſacrifi-
cabitis.
30 Die ipſa comedetur, non relinquetis ex eo
vſque mane: ego Iehouáh.
31 Obſeruate autem præcepta mea, & facite ea:
ego Iehouáh.
32 Et ne polluatis nomen ſanctum meum, &
ſanctificabor in medio filiorum Iwſraxél: ego
Iehouáh ſanctificans vos.
33 Qui eduxi vos è terra Ægypti vt eſſem vo-
bis in Deum: ego Iehouáh.

CAPVT XXIII.

1 Solennitates ſiue feſta Domini. 3 Sabbathum. 5 Phaſe. 10 Primitiæ ſpicarũ offerendæ Domino poſtero die Paſcha. 16 Pẽtecoſte, ſeu dies feſtus hebdomadum. 18 Panes primitiarum. 22 Meſſis. 24 Feſtum tubarum. 27 Dies expiationis. 34 Feſtum tabernaculorum.

1 LOquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
wſéh, dicendo,
2 Alloquere filios Iwſraxél, & dicas eis, Solen
nitates Iehouæ quas celebrabitis, celebrita-
tes ſanctæ, iſtæ ſunt ſolennitates meæ.
3 Sex diebus fiet opus: die autem ſeptimo ſab
bathum quietis eſt, celebritas ſancta: nullum
opus facietis: ſabbathum eſt Iehouæ in cũctis
habitationibus veſtris.
4 Iſtæ ſunt ſolennitates Iehouæ, celebritates
ſanctæ, quas celebrabitis tempore ſuo.
5 Menſe primo, decimoquarto *die eiuſdem* men Exod.12.c.18
ſis, inter duas veſperas *erit* Péſanh Iehouæ. Num.28.c.16
6 Quintodecimo autem die menſis huius, ſo
lennitas *erit* infermẽtatorum Iehouæ: ſeptem
diebus infermentata comedetis.
7 Die primo conuocatio ſancta erit vobis: nul
lum opus ſeruile facietis.
8 Offeretis autem oblationem ignitam Ieho- B
uæ ſeptem diebus: die ſeptimo erit conuoca-
tio ſancta: nullum opus ſeruile facietis.
9 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
10 Alloquere Iwſraxelem, & dic eis, Quum in-
greſsi fueritis terram quam ego do vobis, &
meſſueritis meſſem eius, tũc offeretis ɣómer
primitias meſsis veſtræ ad ſacerdotem.
11 Qui offeret ɣómer coram Iehoua, vt ſit accẽ
ptum pro vobis: in craſtino ſabbathi offeret il
lud ſacerdos.
12 Facietiſque die quo offeretis ɣómer, agnum
perfectum anniculum, in holocauſtum Ie-
houæ:
13 Et minnham eius, duas decimas ſimilæ per-
miſtæ oleo, oblationem ignitam Iehouæ, in
odorem quietis: & libamẽ eius vini quartam
partem hin.
14 Panem verò, & polentam, & ſpicam plenam
nõ comedetis vſque ad hunc ipſum diem, do-
nec obtuleritis oblationem Dei veſtri: ſtatutũ
perpetuum *erit vobis* in generationibus veſtris, C
in cunctis habitaculis veſtris.
15 Numerabitis autem vobis *dies* à poſtero *die* Deut.16.b.9
ſabbathi, à die qua obtuleritis ɣómer eleua-
tionis, ſeptem hebdomades plenæ erunt.
16 Vſq; ad poſterum *diem* ſabbathi ſeptimi nu-
merabitis quinquaginta dies, & offeretis min
nham nouam Iehouæ.
17 Ex habitaculis veſtris offeretis panem obla
tionis: duæ ex duabus decimis ſimilæ erunt:
cum fermento coquentur primitiæ Iehouæ.
18 Offeretiſq; cum pane *illo* ſeptem agnos per-
fectos anniculos, & iuuencum filium bouis
vnum, & arietes duos, erunt holocauſtum Ie-
houę: & minnha eorum, libamináque eorum,
oblatio ignita *erit* odoris quietis Iehouæ.
19 Facietis quoque hircum caprarũ vnum prò
peccato, & duos agnos anniculos in ſacrifi-
cium pacificorum.
20 Offeretq; ſacerdos illa vltra panem primi- D
tiarum, eleuationem corã Iehoua cum duo-
bus agnis: ſanctitas erunt Iehouæ ſacerdoti.
21 Et celebrabitis hoc ipſo die *celebritatem*: con-
uocatio ſancta erit vobis: nullum opus ſeruile
facietis. ſtatutum perpetuum erit in cunctis
habitaculis veſtris, in generationibus veſtris.
22 Et quum metetis meſſem regionis veſtræ, Suprà 19.b.9
non finies metere angulum agri tui, nec col-
lectionem meſsis tuæ colliges: pauperi & pe- Deu.24.d.19
regrino relinques eam: ego Iehouáh Deus ve-
ſter.
23 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
24 Alloquere filios Iwſraxél, dicendo, Menſe ſe Num.29.d.1
primo, primo *die* eiuſdem erit vobis ſabba-
thum monimentum clangoris, conuocatio
ſancta.
25 Nullũ opus ſeruile facietis, & offeretis obla
tionem ignitam Iehouæ.

E 26 Loquutus eſt prętereà Iehouáh ad Mowſéh,
Sup. 16. g. 30 dicendo,
Num. 29. a. 7 27 Veruntamen in decimo menſis huius ſepti
mi, dies expiationum erit: conuocatio ſancta
erit vobis: affligetiſque animas veſtras, & affe-
retis oblationem ignitam Iehouæ.
28 Nullũ opus facietis hoc ipſo die: quia dies
expiationum eſt, ad expiandum vos coram Ie
houa Deo veſtro.
29 Omnis enim anima quæ non fuerit afflicta
eo ipſo die, excidetur è populis ſuis.
30 Et quiſquis fecerit quodcunque opus eo i-
pſo die, perdam animam illam è medio popu
li ſui.
31 Nullum opus facietis: ſtatutum perpetuum
erit in generationibus veſtris in cunctis habi-
tationibus veſtris.
32 Sabbathum quietis eſt vobis, & affligetis a-
nimas veſtras, nona menſis: in veſpera: à veſpe
ra vſque ad veſperam quieſcetis *in* ſabbatho
veſtro.
33 Loquutus eſt & Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
F 34 Alloquere filios Iwſraxél, dicendo, Deci-
Ioan. 7. f. moquinto die menſis ſeptimi huius, ſolenni-
tas tabernaculorum erit ſeptem diebus Ie-
houæ.
35 Die primo erit conuocatio ſancta: nullum
opus ſeruile facietis.
36 Septem diebus offeretis oblationem ignitã
Iehouæ: die octauo conuocatio ſancta erit vo-
bis, & offeretis oblationem ignitam Iehouæ:
ſolennitas eſt: nullum opus ſeruile facietis.
37 Iſtæ ſunt feſtiuitates Iehouæ quas celebra-
bitis, conuocationes ſanctæ, vt offeratis *in eis*
oblationem ignitam Iehouæ, holocauſtum,
& minnhá, ſacrificium, & libamina ſuo quod-
que die:
38 Præter ſabbatha Iehouæ, & præter dona ve
ſtra, prætérque omnia vota veſtra, & præter
omnes ſpõtaneas oblationes veſtras quas da-
bitis Iehouæ.
G 39 Verũtamen decimoquinto die menſis ſepti
mi, quando cõgregaueritis fructum terræ, ce-
lebrabitis celebritatem Iehouæ ſeptẽ diebus:
die primo *erit* ſabbathum, die quoque octauo
erit ſabbathum.
40 Sumetiſque vobis die primo fructum arbo
ris decoris, *&* ramos palmarum, & ramos ar-
boris denſarum frondium, & ſalices torrẽtis,
& lætabimini corã Iehoua Deo veſtro ſeptem
diebus.
41 Celebrabitis inquam iſtam celebritatem Ie
houæ ſeptem diebus quotannis: ſtatutũ per-
petuum erit in generationibus veſtris, menſe
ſeptimo celebrabitis illam.
42 In tabernaculis habitabitis ſeptem diebus:
omnis indigena in Iwſraxele habitabunt in ta
bernaculis:
43 Vt ſciant generationes veſtræ quòd in ta-
bernaculis habitare feci filios Iwſraxél, quan-
do eduxi eos è terra Ægypti: ego Iehouáh
Deus veſter.
44 Loquutus eſt igitur Mowſéh de ſolennita-
tibus Iehouæ ad filios Iwſraxél.

CAPVT XXIIII.

1 *Compoſitio lucernarum.* 5 *Duodecim panes propoſitionis.* 10 *Blaſphemus lapidatur.* 17 *Pœna talionis.* 22 *Aequum iudicium.*

Loquutus eſt autẽ Iehouáh ad Mowſeh,
dicendo,
2 Præcipe filiis Iwſraxél vt afferant tibi
oleum oliuę purum, contuſum pro luminari,
ad accendendas lucernas ſemper.
3 Extra velum teſtimonij in tabernaculo ec-
cleſiæ diſponet eas Aharón à veſpera vſq; ma-
ne coram Iehoua ſemper: ſtatutũ perpetuum
erit in generationibus veſtris.
4 Super candelabrum mundum diſponet lu-
cernas coram Iehoua ſemper.
5 Accipiéſque ſimilam, & coques ex ea duo-
decim placentas: duarum decimarum erit v-
naquæque placenta.
6 Et pones eas in duobus ordinibus: ſex *erunt* B
ordines ſuper menſam mundam coram Ie-
houa.
7 Pones quoque ſuper *vtrunque* ordinem thus
purum, eritque pani in odorem & incenſum
Iehouæ.
8 Per ſingula ſabbatha ordinabit illos *panes* co
ram Iehoua ſemper, *à* filiis Iwſraxél fœdere
ſempiterno.
9 Et erit Aharonis & filiorum eius, qui come- Exo. 29. e. 32
dent eum in loco ſancto: quia ſanctitas ſancti- Suprà 8. f. 31
tatum eſt ei de oblationibus ignitis Iehouæ Matt. 12. a. 4
ſtatuto perpetuo.
10 Egreſſus eſt autem filius mulieris Iſraeliti-
dis, qui erat filius viri Ægyptij, in medio filio-
rum Iwſraxél: & iurgati ſunt in caſtris ipſis fi-
lius Iſraelitidis & vir Iſraelita.
11 Et expreſsit filius mulieris Iſraelitidis no-
men, & maledixit: adduxerũtq; eum ad Mo-
wſéh: nomen autem matris eius erat wSelo-
mith filia Dibri, de tribu Dan.
12 Et poſuerunt eum in cuſtodiam, vt expone- C
ret eis iuxta ſermonem Iehouæ.
13 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
14 Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant
omnes qui audierũt, manus ſuas ſuper caput
eius, & lapidet eum vniuerſus cœtus.
15 Ad filios autem Iwſraxél loquaris, dicendo,
Quicunque maledixerit Deo ſuo, portabit ini
quitatem ſuam.
16 Et qui expreſſerit nomen Iehouæ, morien-
do morietur, lapidando lapidabunt eum vni-
uerſus cœtus: tam peregrinus, quàm indige-
na, quum expreſſerit nomen, moriatur.
17 Et vir quum percuſſerit quamlibet animam Exo. 21. b. 12
hominis, moriendo moriatur.
18 Qui verò percuſſerit animã animalis, reſti- D
tuet illud, animam pro anima.
19 Vir autem qui dederit maculam in pro-
ximum ſuum, ſecundum quod fecit, ſic Matt. 5. f. 24
fiat ei.
20 Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, Exo. 21. e. 24
dentem pro dente, ſicut dederit maculam in Deu. 19. d. 21
homine, ſic dabitur in eo.
21 Qui percuſſerit animal, reddet illud: qui ve-
rò percuſſerit hominem, moriatur.
22 Iudicium vnum erit vobis, ſicut peregrinus,
ſic & indigena erit: quia ego Iehouáh Deus ve
ſter.
23 Loquutus eſt autem Mowſéh ad filios Iwſ-
raxél, & eduxerunt blaſphemum extra caſtra,
lapidauerũntque eum lapidibus: atque *ita* filij
Iwſraxél fecerunt ſecundum quod præcepe-
rat Iehouáh Mowſéh.

CAPVT

CAPVT XXV.

1 Sabbathum terræ anno ſeptimo. 8 Iobeleus annus. Hebdomades annorum. 14 Hebræorum emendi & vendendi modus. 18 Præcepta Dei cuſtodienda. 20 Solicitudinem de victu tolli iubet Deus. 21 Benedictio Dei. 23 Terræ vēditio. 25 Redemptio agrorum. 29 Domus venditio. 32 Vrbium & ædium Leuiticarum venditio. 35 Cum eo qui ad paupertatem redactus eſt, quomodo agendum. 44 Seruus. Ancilla. 55 Serui Dei Iſraelitæ.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh
in monte Sinái, dicendo,
2 Alloquere filios Iwſraxél, & dic eis, Quum
ingreſsi fueritis terram quam ego do vobis,
Exo.23.b.10 tunc ſabbathizabit terra ſabbathum Iehouæ.
3 Sex annis ſeminabis agrum tuum, & ſex an
nis putabis vineā tuā, colligéſq; fructus eius.
4 Anno autem ſeptimo ſabbathum requietio
nis erit terræ, ſabbathum Iehouæ: agrū tuum
non ſeres, & vineam tuam non putabis.
5 Quæ ſua ſponte naſcuntur *in* meſſe tua, non
metes, & vuas ſeparationis tuæ nō vindemiabis:
annus requietionis erit terræ.
6 Erit autem ſabbathū terræ vobis in cibum,
tibi, & ſeruo tuo, & ancillæ tuæ, & mercenario
tuo, & aduenæ tuo, qui habitant apud te:
7 Et animali tuo, & beſtiæ quæ fuerit in terra
tua, erit *inquam* omnis fructus eius in cibum.
8 Numerabis autem tibi ſeptem ſabbatha annorum,
id eſt ſeptem annos ſeptē vicibus: qui
B quidem dies ſeptem ſabbathorum annorum,
efficient tibi quadraginta nouem annos.
9 Tunc tranſire facies tubam iubilationis mē
ſe ſeptimo, decimo menſis, *id eſt* die expiationum:
tranſire *inquam* facietis tubam per vniuerſam
terram veſtram.
10 Sanctificabitíſque annum quinquageſimū,
& proclamabitis libertatem in terra cūctis habitatoribus
eius: iobél ipſe erit vobis: & reuertemini
quiſque ad poſſeſsionem ſuam, & quiſque
ad familiam ſuam reuertemini.
11 Iobél ipſe, annus quinquaginta annorum erit
vobis: non feretis, neque meteris quæ ſpōte
produxerit terra, neque vindemiabitis ſeparationes
eius:
12 Quia iobél eſt, ſanctus erit vobis: agri comedetis
fructum.
13 Anno iobél iſto reuertemini ſinguli ad poſſeſsionem
ſuam.
14 Quúmque vendideris venditionem proximo
tuo, aut emeris è manu proximi tui, ne opprimatis
ſinguli fratrem ſuum.
15 Secundum numerum annorum poſt iobél
emes à proximo tuo: ſecundum numerum annorum
fructuum vendet tibi.
16 Iuxta multitudinem annorum multiplicabis
emptionem eius, & iuxta diminutionem
C annorū minues emptionem eius: numerum
enim fructuum ipſe vendit tibi.
17 Ne igitur opprimatis quiſque proximum
ſuum: ſed timebis à Deo tuo: quia ego Iehouáh
Deus veſter.
18 Et facite ſtatuta mea, iudiciáque mea ſeruate,
& facite illa, & habitabitis ſuper terram illam
confidenter.
19 Dabítque terra fructum ſuum, & comedetis
ad ſaturitatem vſque, atque habitabitis confidenter
ſuper illam.
20 Quòd ſi dixeritis, Quid comedemus anno
ſeptimo? en non ſeremus, neque colligemus
fructus noſtros:
21 Tunc præcipiam benedictioni meæ *pro* vobis
anno ſexto, & faciet fructum pro tribus
annis.
22 Seretíſque anno octauo, & comedetis fructum
veterem vſque ad annum nonum: donec
venerit fructus eius, comedetis vetus.
23 Terra autem non vendetur abſolutè: quia
mea eſt terra: vos enim peregrini & aduenæ
eſtis apud me.
24 In vniuerſa autem terra poſſeſsionis veſtræ, D
redemptionem dabitis terræ.
25 Quum attenuatus fuerit frater tuus, & vendiderit
aliquid de poſſeſsione ſua, tunc veniet
redemptor eius propinquus ipſi, & redimet
venditionem fratris ſui.
26 Et ſi non fuerit viro redemptor, ſed apprehenderit
manus eius, & inuenerit quod ſufficit
ad eius redemptionem:
27 Tunc ſupputabit annos venditionis ſuæ, &
reſtituet quod ſupereſt viro cui vēdidit, & reuertetur
ad poſſeſsionem ſuam.
28 Si verò non inuenerit manus eius quod ſufficiat
ad reddēdum illi, tum erit venditio eius
in manu eius qui emit illam, vſque ad annum
iobél: at egredietur in iobél, reuertetúrque ad
poſſeſsionem ſuam.
29 Vir autem quum vendiderit domum habitationis
in vrbe murata, erit redēptio eius donec
compleatur annus venditionis eius: anno
vno erit redemptio eius.
30 Quòd ſi non redimatur donec impleatur illi
annus integer, remanebit domus quæ fuerit
in ciuitate cui eſt murus, abſolutè emēti illam
in generationibus eius: non egredietur
in iobél.
31 Domus autem villarum quibus non eſt mu E
rus in circuitu, ſecundum agrū terræ æſtimabitur,
redēptio erit ei, & in iobél egredietur.
32 Vrbium autem Leuitarum & domorum vrbium
poſſeſsionis eorum, redemptio perpetua
erat Leuitis.
33 Qui autem emerit à Leuitis, egredietur venditio
domus & vrbis poſſeſsionis eius in iobél:
quia domus vrbium Leuitarum eſt poſſeſſio
eorum in medio filiorum Iwſraxél.
34 Ager autem ſuburbij vrbium eorū non vendetur:
quia poſſeſsio perpetua eſt illis.
35 Quum autem attenuatus fuerit frater tuus,
& nutauerit manus eius apud te, apprehēdes
illum: *ſicut* peregrinus & aduena viuet tecum.
36 Ne accipias vſuram ab eo & augmētum, ſed
timebis *tibi* à Deo tuo, viuétq; frater apud te.
37 Pecuniam tuam nō dabis ei ad vſuram, nec
cum augmento dabis eſcam tuam.
38 Ego Iehouáh Deus veſter, qui eduxi vos è
terra Ægypti, vt darem vobis terrā Chenáyan,
vt eſſem vobis in Deum.
39 Si verò attenuatus fuerit frater tuus apud F
te, ita vt vendat ſe tibi, non vtēris opera eius
tanquam ſerui opera.
40 Tanquam mercenarius, tanquam aduena
erit tecum: vſque ad annum iobél ſeruiet tibi.
41 Egredietur autem à te ipſe & liberi eius ſecū,
ac reuertetur ad familiam ſuam, & ad poſſeſsionem
patrum ſuorum reuertetur.
42 Sunt enim ſerui mei, quos eduxi è terra Ægypti:
non vendentur venditione ſeruili.
43 Non dominaberis illi durè, ſed timebis à
Deo tuo.

44 Seruus autem tuus & ancilla tua qui erunt
tibi, de Gentibus *erunt* quæ ſunt in circuitu ve
ſtro, ex eis emetis ſeruum & ancillam.
45 Et etiam de filiis incolarum qui verſantur
apud vos, emetis, & de familia eorũ qui apud
vos ſunt, quos procreauerunt in terra veſtra,
erúntque vobis in poſſeſsionem.
46 Et iure hæreditario poſsidebitis eos pro fi-
liis veſtris poſt vos, ad poſsidẽdum poſſeſsio-
nem: in perpetuum vtemini opera eorum: fra
tribus autem veſtris filiis Iiſraël, quiſq; fra-
tri ſuo non dominabitur durè.
G 47 Si autem adepta fuerit manus peregrini &
aduenæ qui eſt apud te, & attenuatus fuerit
frater tuus qui apud illũ *verſatur*, ſéque vendi-
derit peregrino, & aduenæ qui eſt apud te, vel
ſtirpi familiæ peregrini:
48 Poſtquam vendiderit ſe, redemptio erit ei:
vnus è fratribus eius redimet eum.
49 Aut patruus eius, aut filius patrui eius redi
met eum: aut propinquus carnis eius, è fami-
lia eius, redimet eum: aut *ſi* adepta fuerit ma-
nus eius, tum redimet ſeipſum.
50 Et ſupputabit cũ eo qui emit ipſum ab an-
no quo ſe vendidit illi, vſque ad annum iobél:
æſtimabitúrque pecunia venditionis eius ſe-
cundum numerum annorum, & ſecundum
dies mercenarij fiet cum eo.
51 Si adhuc multi fuerint anni, ſecundum eos
reſtituet redemptionem ſuam de argẽto ven-
ditionis ſuæ.
52 Quòd ſi parum reliquum ſit ex annis vſque
ad annum iobél, tunc ſupputabit cum eo, &
iuxta annos ſuos reſtituet redemptionẽ ſuã.
53 Tanquam mercenarius annuus erit cum il
lo: non dominabitur ei durè in oculis tuis.
54 Si verò non ſe redemerit in illis, egredietur
in anno iobél: ipſe & filij eius cum eo:
55 Quia mihi ſunt filij Iiſraël ſerui, ſerui mei
ſunt quos eduxi è terra Ægypti: ego Iehouáh
Deus veſter.

CAPVT XXVI.

1 Sculptilia prohibet fieri. 3 Benedictio ſeruantibus præcepta. 14 Maledictio non ſeruantibus præcepta. 40 Confeſsio peccati & pro eodem oratio. 42 Promiſsionis ſuæ memor Deus, parcit populo confitenti peccatum.

Exo. 20. a. 4 / Deut. 5. a. 8 / Pſal. 96. b. 7
1 NOn facietis vobis idola & ſculptile, &
ſtatuam non erigetis vobis, neque lapi-
dem pictum ponetis in terra veſtra vt incurue
tis vos ei: ego enim Iehouáh Deus veſter.
2 Sabbatha mea cuſtodite, & ſanctuariũ meũ
timete: ego Iehouáh.
Deut. 28. a. 1 3 Si in decretis meis ambulaueritis, & præce
pta mea ſeruaueritis, & feceritis ea:
4 Dabo pluuias veſtras tempore ſuo, dabítq;
terra fructũ ſuum, & arbores agrorum dabunt
fructum ſuum:
5 Apprehendétque vobis tritura vindemiam,
& vindemia apprehendet ſementem: comede
tíſque panem veſtrum ad ſaturitatem, & habi
tabitis confidenter in terra veſtra.
Iob 11. d. 19 6 Dabo nanque pacem in terra, & dormietis,
neque erit exterrens: auferámque beſtias ma-
las è terra, & gladius non tranſibit per terram
veſtram.
B 7 Et perſequemini inimicos veſtros, cadéntq;
coram vobis gladio.
8 Perſequẽtur quoque quinque ex vobis, cen
tum: & centum ex vobis, decem millia perſe-
quentur: & corruent inimici veſtri coram vo-
bis gladio.
9 Vertam enim me ad vos, & creſcere faciam
vos, atque multiplicabo vos, ſtatuámque pa-
ctum meum vobiſcum.
10 Et comedetis vetus inueteratum, & vetus
propter nouum educetis.
11 Et ponam tabernaculum meum in medio
veſtri, neque abominabitur vos anima mea.
12 Ambulabo autem in medio veſtri, eróque 2. Cor. 6. d. 16
vobis in Deum, & vos eritis mihi in populũ:
13 Ego Iehouáh Deus veſter qui eduxi vos è
terra Ægypti, ne eſſetis illis ſerui: & confre-
gi lora iugi veſtri, & incedere feci vos erecta
facie.
14 Si autem non audieritis me, neque feceri- Deut. 28. b. 15
tis omnia præcepta iſta: Thren. 2. f. 17
15 Et ſi decreta mea ſpreueritis, & iudicia mea Malac. 2. a. 7
abominata fuerit anima veſtra, ita vt non fa- C
ciatis omnia præcepta mea, & irritum faciatis
pactum meum:
16 Etiam ego faciam hoc vobis, conſtituam ſu
per vos terrorem, tabem, & febrem conſumẽ-
tia oculos, & dolore afficientia animam. ſere-
tíſque fruſtra ſemen veſtrum: nam comedent
illud inimici veſtri.
17 Dabo præterea iram meam in vos, & cæde-
mini coram inimicis veſtris, dominabuntúr-
que vobis qui odio habent vos: fugietíſque,
& non erit perſequens vos.
18 Quòd ſi vſque ad hęc non audieritis me, ad-
dam corripere vos ſepties propter peccata ve
ſtra.
19 Conterámque ſuperbiam fortitudinis ve-
ſtræ, ac dabo cælum veſtrum ſicut ferrum, &
terram veſtram ſicut æs.
20 Et cõſumetur fruſtra fortitudo veſtra, neq;
dabit terra veſtra fructum ſuum, & arbores re-
gionis *veſtræ* non dabunt fructum ſuum.
21 Si autem ambulaueritis mecũ *in* caſu, & no- D
lueritis audire me, addam ſuper vos plagam
ſepties ſecundum peccata veſtra.
22 Immittámque in vos beſtiam agri, & orba-
bit vos, & ſuccidet iumentum veſtrum, ac pau
ciores reddet vos, & deſolabuntur viæ veſtræ.
23 Quòd ſi per hæc non recipiatis doctrinam
meam, ſed ambulaueritis mecum *in* caſu:
24 Ambulabo etiam ego vobiſcum in caſu, &
percutiam vos quoque ſepties propter pec-
cata veſtra:
25 Atque inducam ſuper vos gladium vltorem
vltionis fœderis: cõgregabimini autem ad vr-
bes veſtras, tum mittam peſtilẽtiam in medio
veſtri, ac trademini in manum inimici.
26 Dum confregero vobis baculum panis, co-
quent decem mulieres panem veſtrum in cli-
bano vno, reddéntque panem veſtrum in pon
dere: comedetis autem, & non ſaturabimini.
27 Quòd ſi in hoc nõ audieritis me, ſed ambu-
laueritis mecum in caſu:
28 Incedam vobiſcum cum ira caſus, & corri- E
piam vos etiam ego ſepties propter peccata
veſtra:
29 Comedetíſque carnem filiorum veſtrorũ,
& carnem filiarum veſtrarum comedetis.
30 Atque diſsipabo excelſa veſtra, & ſuccidam
imagines veſtras, ponámque cadauera veſtra
ſuper cadauera idolorum veſtrorum, & abo-
minabitur

minabitur vos anima mea.
31 Dabóque ciuitates veſtras *in* deſolationem,
ac deſolabo ſanctuaria veſtra, neq; odorabor
odorem quietis veſtræ.
32 Deſolabo inquam ego terram, ita vt obſtu-
peſcant ſuper eam inimici veſtri qui habitant
in ea.
33 Vos autem diſpergam in Gentes, & euagi-
nabo poſt vos gladium: eritq; terra veſtra deſo
lata, & ciuitates veſtræ erunt deſtructæ.
34 Tunc perficiet terra ſabbatha ſua cũctis die
bus quibus deſolata fuerit, vos autem *eritis* in
terra inimicorum veſtrorum: tunc *inquam* re-
quieſcet terra, & perficiet ſabbatha ſua.
35 Omnibus diebus quibus deſolata fuerit, re-
quieſcet: quia non requieuit in ſabbathis ve-
ſtris dum habitaretis in ea.
F 36 Qui autem remanſerint ex vobis, inducam
teneritudinem in cor eorum in terris inimi-
corum ſuorum, & perſequetur eos ſonus folij
impulſi, & fugient fuga gladij, cadéntque ne-
mine perſequente.
37 Impingent autem alter in alterum tãquam
à facie gladij, nullo perſequente: neq; erit vo-
bis reſiſtentia coram inimicis veſtris.
38 Et peribitis inter Gẽtes, & abſumet vos ter
ra inimicorum veſtrorum.
39 Et qui remanſerint ex vobis, diſſoluentur
propter iniquitatem ſuam in terris inimico-
rum veſtrorum, atque etiam propter iniqui-
tates patrum ſuorum, cum eis *inquam* diſſol-
uentur.
40 Donec confiteantur iniquitatem ſuam, &
iniquitatem patrum ſuorum, iuxta præuarica
tionem ſuam qua præuaricati ſunt in me: &
etiam quòd ambulauerint mecum in caſu:
41 *Quod* etiam ego ambulauerim cum illis in
caſu, & induxerim eos in terram inimicorum
ſuorum: túncque humilietur cor eorum incir
G cunciſum, atque ęquo animo ferant mulctam
ſuam.
42 Tunc recordabor pacti mei *cum* Iayacób, &
etiam pacti mei *cum* Iiſhhác, & inſuper pacti
mei *cum* Abraham recordabor, terræ quoque
memor ero.
43 Terra interim deſeretur ab eis, & perficiet
ſabbatha ſua quæ deſolata eſt propter illos: &
ipſi exoluẽt mulctam ſuam, eo quòd inquàm
iudicia mea ſpreuerint, & decreta mea abomi
nata ſit anima eorum.
44 Et tamen etiam hoc modo quum ipſi fue-
rint in terra inimicorum ſuorum, non repro-
baui eos, neque abominatus ſum eos, vt con-
ſumerem eos, irritum faciẽdo pactum meum
cum eis: ego enim Iehouáh Deus eorum.
45 Sed recordabor propter eos pacti priorum,
ego qui eduxi eos è terra Ægypti in oculis Gẽ-
tium, vt eſſem illis in Deum: ego Iehouáh.
46 Hæc ſunt decreta, & iudicia, & leges quas
dedit Iehouáh inter ſe & filios Iωſraël in mõ
te Sinái per manum Moωſéh.

CAPVT XXVII.

1 De variis votis, & redemptione eorundem. 25 Siclus. 28 Anathema neque vendi neque redimi poteſt.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Moωſéh,
dicendo,
2 Alloquere filios Iωſraël, & dic eis, Vir quũ
ſeparauerit votum ſecundum æſtimationem
animarum, Iehouæ:
3 Erit æſtimatio tua: *pro* maſculo, à filio vigin
ti annorum vſque ad filium ſexaginta annorũ
erit æſtimatio tua quinquaginta ωſeclorũ ar-
genteorum, ſecundum ωſeclum ſanctuarij:
4 Quòd ſi fœmina fuerit, erit ęſtimatio trigin
ta ωſeclorum.
5 Si autem à filio quinque annorum vſque ad
filium viginti annorum: erit ęſtimatio tua; *pro*
maſculo, viginti ωſeclorum: *pro* fœmina verò,
decem ωſeclorum.
6 Si verò à filio menſis vſque ad filium quinq;
annorũ: erit æſtimatio tua, *pro* maſculo, quin-
que ωſeclorum argenteorum: *pro* fœmina ve-
rò, æſtimatio tua *erit* trium ωſeclorum argen-
teorum.
7 At ſi à filio ſexaginta annorũ & ſuprà: ſi *pro*
maſculo, erit ęſtimatio tua quindecim ωſeclo
rum: & *pro* fœmina, decem ωſeclorum.
8 Quòd ſi pauperior eſt quàm vt æſtimationẽ
tuam *poſsit ſoluere*, tunc ſtatuet illum coram ſa-
cerdote, & æſtimabit eum ſacerdos: ſecũdum
quod apprehenderit manus vouentis, æſtima
bit eum ſacerdos.
9 Si autem animal *vouerit* de quo offerũt obla-
tionẽ Iehouæ: omne de quo dederit Iehouæ,
erit ſanctitas.
10 Non mutabit illud, neq; commutabit illud,
melius deteriore, aut deterius meliore: quòd B
ſi commutando cõmutauerit animal anima-
li, & illud & commutatio eius erit ſanctitas.
11 Si autem *fuerit* quodlibet animal immundũ,
de quo non offerunt oblationem Iehouæ, tũc
ſtatuet animal coram ſacerdote:
12 Æſtimabítque illud ſacerdos, ſiue bonũ *ſit*,
ſiue malum: ſecundum æſtimationem tuam ô
ſacerdos, ſic erit.
13 Si verò redimendo redemerit illud, addet
quintam eius partem vltra æſtimationẽ tuã.
14 Vir autem quũ cõſecrauerit domum ſuam
cõſecrationem Iehouæ, æſtimabit eam ſacer-
dos ſiue bona *ſit* ſiue mala: ſecundum quod æ-
ſtimauerit eam ſacerdos, ſic manebit.
15 Si autem conſecrãs redemerit domum ſuã,
addet quintam partem pecuniæ ęſtimationis
tuæ ſuper eam, & illius erit.
16 Si verò de agro poſſeſsionis ſuæ conſecraue
rit quis Iehouæ, erit æſtimatio tua ſecundum
ſementem eius: ſemen cori hordeorum, quin
quaginta ωſeclis argenteis æſtimabitur.
17 Quòd ſi ab anno iobél conſecrauerit agrum
ſuum, ſecundum æſtimationẽ tuam manebit.
18 Si verò poſt iobél conſecrauerit agrũ ſuum, C
tum ſupputabit cum eo ſacerdos pecuniã ſe-
cundum annos qui remanẽt vſque ad annum
iobél, & detrahetur de æſtimatione tua.
19 Si autem redimendo redimat agrum qui cõ
ſecrauit ipſum, addet quintã partem pecuniæ
æſtimationis tuæ ſuper eam, & manebit ei.
20 Si verò non redemerit agrum, & ſi vendide
rit agrum viro alteri, non redimet vltrà.
21 Sed erit ager, quum egredietur iobél, ſancti-
tas Iehouæ, ſicut ager anathematis, ſacerdoti
erit poſſeſsio eius.
22 Si verò agrum emptum à ſe, qui non erat de
agro poſſeſsionis ſuæ, conſecrauerit Iehouæ:
23 Tunc ſupputabit illi ſacerdos numerum æ-
ſtimationis tuæ vſque ad annum iobél, dabit-
que æſtimationem tuam in die illo, ſanctita-

tem Iehouæ.
24 In anno iobél reuertetur ager ad eum à quo
emerat ipſum, ad eū cuius *erat* poſſeſsio terræ.
Exo. 30. b. 13. 25 Omnis autem æſtimatio tua erit ſecundum
Num. 3. g. 47 ſiclū Sanctuarij: viginti obolorū eſt ſiclus.
Ezech. 45. d. 12 26 Veruntamen primogenitum quod iure pri
mogenituræ offertur Iehouæ inter animalia,
nemo conſecrabit: ſiue bos, ſiue ouis, Ieho-
uæ eſt.
D 27 Si verò *fuerit* ex animalibus immundis, redi
met iuxta æſtimationem tuam, & addet quin
tam partem eius vltra eam: & ſi nō redimatur,
vendatur iuxta æſtimationem tuam.
Ioſue 6. c. 19. d. 24 28 Veruntamen omne anáthema quod conſe-
crabit aliquis Iehouæ, ex omnibus quæ ha-
bet, de hominibus & animalibus, & de agris
poſſeſsionis ſuæ, non vendetur, neque redi-
metur. omne *enim* anáthema ſanctitas ſanctita
tum erit Iehouæ.
29 Omne anáthema quod cōſecrabitur de ho-
minibus, non redimetur, moriendo morie-
tur.
30 Omnes autem decimæ terræ *ſiue* de ſemine
terræ, *ſiue* de fructu arborum, Iehouæ ſunt, ſan
ctitas Iehouæ.
31 Si verò redimendo redemerit vir *aliquid* de
decimis ſuis, quintam eius partem addet vl-
tra eam.
32 Et omnis decima boum & ouium, omnium
nempe quæ tranſeunt ſub virga, decima *inquam*
pars erit ſanctitas Iehouæ.
33 Non diſquiret vtrum bonum an malū, neq;
permutabit illud: quòd ſi commutando com-
mutauerit ipſum, erit tā hoc quàm illud quod
commutatum eſt, erit *inquam* ſanctificatio, nō
redimetur.
34 Iſta ſunt præcepta quæ præcepit Iehouáh
Mowſéh ad filios Iwſraxél in monte Sinái.

Quartus Moſis liber, vulgò Numeri, Hebraicè במדבר

NOVA EX HEBRÆO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Iubētur numerari ad pugnam apti. 20 Ruben. 22 Simeon. 24 Gad. 26 Iuda. 28 Iſſachar. 30 Zebulon. 32 Ioſeph. 34 Manaſſe. 36 Beniamin. 38 Dan. 40 Aſer. 42 Nephthali. 50 Leuitarum officium.

1 LOQVVTVS eſt autem
Iehouáh ad Mowſéh in
deſerto Sinái, in taber-
naculo eccleſię, in primo
menſis ſecundi, anno ſe-
cūdo ex quo egreſsi ſunt
è terra Ægypti, dicendo,
2 Capite ſummam totius
Exo. 30. b. 12 cœtus filiorum Iwſraxél per familias eorum,
per domos patrum eorum, iuxta numerum
nominum, omnem maſculum per capita eo-
rum,
3 A filio viginti annorum & ſuprà, omnem e-
gredientem ad bellum in Iwſraxele: numera-
bitis eos per exercitus ſuos tu & Aharón.
4 Sintque vobiſcum viri de ſingulis tribubus,
quorum quilibet caput domus ſit patrum ſuo
rum.
5 Hæc ſunt autem nomina virorum qui ſta-
būt vobiſcū de Rexubén Elixſúr filius Se-
dexúr.
6 De Simxon, Selumixél filius Suri-
ſaddái.
7 De Iehudah, Nahſón filius Ammina-
dáb.
B 8 De Iſſachár, Nethanxél filius Suyár.
9 De Zebulún, Eliáb filius Helón.
10 De filiis Ioſéph, de Ephráim, Eliſamáy
filius Ammihud: de Menaſſéh, Gamlixél fi
lius Pedahtsúr.
11 De Biniamin, Abidán filius Gidyoni.
12 De Dan, Ahhiyézer filius Ammiſaddái.
13 De Awſér, Pagyiél filius Ochrán.
14 De Gad, Eliaſaph filius Deyuél.
15 De Naphthali, Ahhirá filius Enán.
16 Hi *ſunt* nobiliſsimi ſynagogæ, principes tri-
buum patrum ſuorum: capita millium Iwſra-
xelis erant.
17 Accepit igitur Mowſéh & Aharón viros i-
ſtos qui expoſiti ſunt per nomina.
18 Et vniuerſam ſynagogam congregauerunt
primo menſis ſecundi, & ſecundum genealo-
giam recenſiti ſunt per familias ſuas: per do-
mos patrum ſuorum, iuxta numerum nomi-
num, à filio viginti annorum & ſuprà, per ca-
pita ſua.
19 Quemadmodum præceperat Iehouáh ipſi
Mowſéh, numerauit eos in deſerto Sinái.
20 Fuerunt itaque filij Rexubén primogeniti
Iwſraxél *per* generationes ſuas, per familias
ſuas, per domos patrum ſuorum, iuxta nume-
rum nominum per capita ſua, omnis maſcu-
lus à filio viginti annorum & ſuprà, omnis e- C
grediens ad pugnam:
21 Numerati eorum de tribu Rexubén, ſex &
quadraginta millia atque quingenti.
22 De filiis Simxón *per* generationes ſuas,
per familias ſuas, per domos patrum ſuorum,
numerati eius, iuxta numerū nominum, per
capita ſua, omnis maſculus à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediens ad pu-
gnam:
23 Numerati *inquam* eorū de tribu Simxón,
nouem & quinquaginta millia atque trecēti.
24 De filiis Gad *per* generationes ſuas, per fa-
milias ſuas, per domos patrum ſuorum, iuxta
numerum nominum, à filio viginti annorum,
& ſuprà, omnis egrediens ad pugnam:
25 Numerati eorum de tribu Gad, quinque &
quadraginta millia, atque ſexcenti quinqua-
ginta.
26 De filiis Iehudáh per generationes ſuas, per
familias ſuas, per domos patrum ſuorum, D
iuxta

iuxta numerum nominũ, à filio viginti anno-
rum & ſuprà: omnis egrediens ad pugnam:
27 Numerati eorũ de tribu Iehudáh, quatuor
& ſeptuaginta millia atq; ſexcenti.
28 De filiis Iwſachár per generationes ſuas,
per familias ſuas, per domum patrum ſuorũ,
iuxta numerum nominum, à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediẽs ad pugnam:
29 Numerati eorum de tribu Iwſachár, qua-
tuor & quinquaginta millia atque quadrin-
genti.
30 De filiis Zebulún per generationes ſuas,
per familias ſuas, per domos patrum ſuorum,
iuxta numerum nominum, à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediẽs ad pugnam:
31 Numerati eorum de tribu Zebulún, ſeptem
& quinquaginta millia atque quadringenti.
32 De filiis Iowſéph, de filiis xEphráim, per ge-
nerationes ſuas, per familias ſuas, per domos
patrum ſuorum, iuxta numerum nominum, à
filio viginti annorum & ſuprà, omnis egre-
diens ad pugnam:
33 Numerati eorum de tribu xEphráim, qua-
draginta millia atque quingenti.
E 34 De filiis Menawſéh per generationes ſuas,
per familias ſuas, per domos patrum ſuorum,
iuxta numerum nominum, à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediẽs ad pugnam:
35 Numerati eorum de tribu Menawſéh, duo
& triginta millia atque ducenti.
36 De filiis Biniamín per generationes ſuas,
per familias ſuas, per domos patrum ſuorum,
iuxta numerum nominum, à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediẽs ad pugnam:
37 Numerati eorum de tribu Biniamín, quin-
que & triginta millia & quadringenti.
38 De filiis Dan per generationes ſuas, per fa-
milias ſuas, per domos patrum ſuorum, iuxta
numerum nominum, à filio viginti annorum
& ſuprà, omnis egrediens ad pugnam:
39 Numerati eorum de tribu Dan, duo & ſexa
ginta millia atque ſeptingenti.
40 De filiis Awér per generationes ſuas, per
familias ſuas, per domos patrum ſuorũ, iuxta
numerum nominum, à filio viginti annorum
& ſuprà, omnis egrediens ad pugnam:
F 41 Numerati eorum de tribu Awér, vnum &
quadraginta millia atque quingenti.
42 De filiis Naphthalí per generationes ſuas,
per familias ſuas, per domos patrum ſuorum,
iuxta numerum nominum, à filio viginti an-
norum & ſuprà, omnis egrediẽs ad pugnam:
43 Numerati *inquam* eorum de tribu Naphtha-
lí, tria & quinquaginta millia atque quadrin-
genti.
44 Iſti ſunt numerati illi quos numerauit Mo-
wéh & Aharón: atque principes Iwſraxelis,
duodecim viri: ſinguli per domos patrũ ſuo-
rum erant.
45 Fuerúntque omnes numerati filiorũ Iwſ-
raxél per domos patrum ſuorum, à filio vigin
ti annorum & ſuprà, omnis egrediens ad pu-
gnam in Iwſraele:
46 Fuerunt inquam omnes numerati, ſexcen-
ta tria millia, & quingenti quinquaginta.
47 At Leuitæ per tribum patrum ſuorum non
fuerunt numerati in medio eorum.
48 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowéh,
dicendo,
49 Veruntamen tribum Leuí non numerabis, G
neque ſummam eorum capies in medio filio-
rum Iwſraxél.
50 Sed tu præfice Leuitas tabernaculo teſtimo
nij & omnibus vaſis eius, & omnibus quæ ad
illud pertinẽt: ipſi portabunt tabernaculum,
& omnia vaſa eius, & ipſi miniſtrabunt illi, &
in circuitu tabernaculi caſtrametabuntur.
51 Quãdo autem proficiſcetur tabernaculum,
deponent illud Leuitæ: quum autem cõſiſtet
tabernaculum, erigent illud Leuitæ: & extra-
neus qui acceſſerit, morietur.
52 Et caſtrametabuntur filij Iwſraxél quiſque
in caſtris ſuis, & quiſq; iuxta vexillum ſuum
per exercitus ſuos.
53 Leuitæ verò caſtrametabũtur in circuitu ta
bernaculi teſtimonij, & non erit ira ſuper cœ-
tum filiorum Iwſraxél: cuſtodientque Leuitæ
cuſtodiam tabernaculi teſtimonij.
54 Fecerũt ergo filij Iwſraxel iuxta omnia quæ
præceperat Iehouáh Mowéh, ſic fecerunt.

CAPVT II.

1 Situs vexillorum filiorum Iſraël & nomina ducum eorum. 3 Vexillum Iudæ. 10 Vexillum Ruben. 17 Tabernaculum. 18 Vexillum Ephraim. 25 Vexillum Dan.

1 ET loquutus eſt Iehouáh Mowéh & Aha
rón, dicendo,
2 Singuli iuxta vexillum ſuũ, iuxta ſigna do-
mus patrum ſuorum caſtrametabuntur filij
Iwſraxél: procul, circum tabernaculum eccle-
ſiæ caſtrametabuntur.
3 Hi autem caſtrametabuntur ad Orientem,
ad exortum, vexillum, *ſcilicet* exercitus Iehu-
dáh per turmas ſuas: & princeps filiorum Ie-
hudáh *erit* Nahhwſón filius yAmminadáb.
4 Et exercitus eius, numeratiq; eorum, qua-
tuor & ſeptuaginta millia atque ſexcenti.
5 Caſtrametabuntur verò iuxta eum tribus
Iwſachár. & princeps filiorum Iwſachár *erit*
Nethanxél filius ySuyár.
6 Et exercitus eius, numeratiq; eius, quatuor
& quinquaginta millia, atque quadringenti.
7 Tribus *item* Zebulún. & princeps filiorum
Zebulún, xEliáb, filius nHelón.
8 Et exercitus eius, numeratiq; eius, ſeptem
& quinquaginta millia atque quadringenti.
9 Omnes numerati in exercitu Iehudáh, cen-
tum octoginta ſex millia atq; quadringẽti per
exercitus ſuos: primùm proficiſcentur.
10 Vexillum exercitus Rewxubén *erit* ad Meri- B
diem per turmas ſuas. & princeps filiorum
Rewxubén *erit* xElixſúr filius wSedexúr.
11 Et exercitus eius, numeratique eius, ſex &
quadraginta millia atque quingenti.
12 Caſtrametabuntur autem iuxta eum tribus
wSimwón. & princeps filiorum wSimwón,
wSelumixél filius ySuriwſaddái.
13 Et exercitus eius, numeratique eorum, no-
uem & quinquaginta millia atque trecenti.
14 Tribus item Gad. & princeps filiorũ Gad,
xEliawſáph, filius Rewuxél.
15 Et exercitus eius, numeratique eorũ, quin-
que & quadraginta millia atque ſexcenti &
quinquaginta.
16 Omnes numerati in exercitu Rewxubén,
centum quinquaginta millia, mille & quadrin
genti quinquaginta, per exercitus ſuos: & ſe-
cundi proficiſcentur.

C 17 Tum proficiſcetur tabernaculum eccleſiæ,
nempe caſtra Leuitarum, in medio caſtrorum:
quemadmodum caſtrametabuntur, ſic profi-
ciſcentur, quiſque in loco ſuo, iuxta vexil-
la ſua.
18 Vexillum exercitus Ephráim per turmas
ſuas, *erit* ad Occidentem. & princeps filiorum
Ephráim *erit* Eliωſamá filius Ammihúd.
19 Et exercitus eius, numeratique eorum, qua-
draginta millia & quingenti.
20 Et iuxta eum erit tribus Menaωſſéh. & prin
ceps filiorum Menaωſſéh *erit* Gamaliél filius
Pedahtſúr.
21 Et exercitus eius, numeratique eorum, duo
& triginta millia atque ducenti.
22 Tribus item Biniamín. & princeps filiorum
Biniamín *erit* Abidán filius Gidωoni.
23 Et exercitus eius, numeratíq; eorum, quin-
que & triginta millia atque quadringenti.
24 Omnes numerati in exercitu Ephráim,
centum & octo millia atque centum, per exer
citus ſuos: & tertij proficiſcentur.
25 Vexillum caſtrorũ Dan erit ad Aquilonem,
per exercitus ſuos. & princeps filiorum Dan,
Ahhiyézer filius Ammiωſaddái.
D 26 Et exercitus eius, numeratique eorum, duo
& ſexaginta millia atque ſeptingenti.
27 Caſtrametabuntur autem iuxta eum tribus
Aωſér. & princeps filiorum Aωſér *erit* Pagyi-
él filius Ochrán.
28 Et exercitus eius, numeratique eorũ, vnum
& quadraginta millia & quingenti.
29 Tribus item Naphthali. & princeps filiorũ
Naphthali, Ahhirá filius Enán.
30 Et exercitus eius, numeratique eorum, tria
& quinquaginta millia atque quadringenti.
31 Omnes numerati in exercitu Dan, centum
millia & quinquaginta ſeptem millia, atque
ſexcenti: poſtremi proficiſcentur per vexil-
la ſua.
32 Iſti ſunt numerati filiorum Iωſraél per do-
mos patrum ſuorũ, omnes numerati *qui erant*
in caſtris per turmas ſuas, ſexcenta tria millia
atque quingenti quinquaginta.
33 Cæterùm Leuitę non fuerunt numerati in-
ter filios Iωſraél, quemadmodum præcepe-
rat Iehouáh Moωſéh.
34 Et fecerunt filij Iωſraél iuxta omnia quæ
præcepit Iehouáh Moωſéh, ſic caſtrametati
ſunt per vexilla ſua, ſicq; profecti ſunt quiſq;
per familias ſuas, per domum patrũ ſuorum.

CAPVT III.

1 Filij Aaron: 6 Leuitis datur adminiſtratio ſacrorum. 16 Leuita numerantur. 23 Gerſonitarũ ſtatio & cuſtodia. 29 Caathitarum. 33 Merarıtarum. 39 Leuitarum numerus. 40 Leuita loco primogenitorum Iſraëlis, dati ſunt. 45 Primogeniti excedentes numerum Leuitarum, quinque ſiclis ſinguli redempti.

1 HÆ ſunt autem generationes Aharón &
Moωſéh ex quo loquutus eſt Iehouáh
ad Moωſéh in monte Sinái.
Exod. 6.d.23 2 Hæc autem ſunt nomina filiorum Aharón:
primogenitus, Nadáb: & Abihú, Elyazár &
Ithamár.
3 Iſta ſunt nomina filiorum Aharón ſacerdo-
tum vnctorum, quorum conſecrauerat manũ
vt ſacerdotio fungerentur.
Infrà 26.g.61 4 Mortuus eſt autem Nadáb & Abihú coram
Leuit. 10.a.1 Iehoua, quando obtulerunt ignem externum
coram Iehoua in deſerto Sinái: & filij non 1.Paral.24.
fuerũt eis, ac ſacerdotio functus eſt Elyazár a.2
& Ithamár coram Aharone patre ſuo.
5 Loquutus eſt autẽ Iehouáh ad Moωſéh, di-
cendo,
6 Appropinquare fac tribum Leui, & ſtare fa-
cias eam coram Aharone ſacerdote, vt mini-
ſtrent ei:
7 Et cuſtodiant cuſtodiam eius, & cuſtodiam B
vniuerſi cœtus coram tabernaculo eccleſiæ, vt
exequantur cultum tabernaculi.
8 Cuſtodiant quoque omnia vtenſilia taber-
naculi eccleſiæ; cuſtodiántq; filiorũ Iωſraél,
vt exequantur cultum tabernaculi.
9 Dabis quã Leuitas ipſi Aharón & filiis eius:
dati, dati *nanque ſunt* illi à filiis Iωſraél.
10 Aharón autem & filios eius præficies, cuſto
diéntq; ſacerdotium ſuum: externus ſanè qui
acceſſerit, morietur.
11 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
ωſéh, dicendo,
12 Ego quidem tuli Leuitas è medio filiorum
Iωſraél, loco omnis primogeniti quod ape-
rit vuluam, à filiis Iωſraél, eruntque mei Le-
uitæ.
13 Meum nanque eſt omne primogenitum: à Infrà 8.c.16
die quo percuſsi omne primogenitum in ter- Exo. 13.a.1,
ra Ægypti, ſanctificaui mihi omne primogeni & 34.c.19
tum in Iωſraéle: tam ex hominibus quàm ex Leuit. 27.
animalibus, mea erunt: ego Iehouáh. c.26
14 Loquutus eſt inſuper Iehouáh Moωſéh in Luc.2.d.23
deſerto Sinái, dicendo, C
15 Numera filios Leui per domos patrum ſuo-
rum, per familias ſuas: omnem maſculum ab
vno menſe & ſuprà, numerabis.
16 Numerauit itaq; eos Moωſéh iuxta ſermo- Exod.6.c.17
nem Iehouæ, quemadmodum iuſſus fuerat. Infrà 26.f.57
17 Et fuerũt iſti filij Leuí per nomina ſua, Ger- 1.Par.6.a.11,
ωſón, & Ceháth, & Merarí. & 23.a.6
18 Hæc autem ſunt nomina filiorum Gerωſón
per familias ſuas: Libni, & Simyi.
19 Porrò filij Ceháth per familias ſuas: Am-
rám, & Itshár, Hebrón, & Vzziél.
20 Filij verò Merari per familias ſuas, Mahhalí,
& Muωsi. iſtæ ſunt familiæ Leuí per domos
patrum ſuorum.
21 De Gerωſón, familia Libnitica, & fami-
lia Simyitica, iſtæ ſunt familiæ Gerωſo-
niticæ.
22 Numerati eorum ſecundum numerum o-
mnis maſculi, à filio menſis & ſuprà, numera-
ti inquam eorum, ſeptem millia & quingenti.
23 Familiæ Gerωſoniticæ poſt tabernaculum
caſtrametabuntur ad Occidentem.
24 Et princeps domus patris Gerωſonitarum
erat Eliaſáph filius Laél.
25 Cuſtodia autem filiorum Gerωſón in taber
naculo eccleſiæ, *erit* tabernaculum, & tento-
rium, operimentum eius, & aulæum oſtij ta-
bernaculi eccleſiæ:
26 Cortinę item atrij, & aulæũ oſtij atrij quod D
erat iuxta tabernaculum, & iuxta altare per
circuitum, funes quoque eius pro omni mini
ſterio eius.
27 Et ipſius Ceháth *erit* familia Amramitica,
& familia Itsharitica, & familia Hebroniti-
ca, & familia Vzzielitica. iſtæ ſunt familiæ
Cehathiticæ.
28 Secundum numerum omnis maſculi à filio
menſis

menſis & ſuprà, *fuerunt* octo millia & ſexcenti,
cuſtodientes cuſtodiam ſanctuarij.
29 Familiæ filiorum Cehàth caſtrametabũtur
ad latus tabernaculi ad Meridiem.
30 Et princeps domus patris familiarum Ce-
hathitarum erat ℵEliɤaphán filius ɣVzziél.
31 Cuſtodia autem eorum *erit* arca, & menſa,
& candelabrum, & altaria, & vaſa ſanctitatis,
in quibus miniſtrabunt, & aulæum, & vniuer
ſum opus eius.
E 32 Porrò princeps principum Leuitarum *erit*
ℵElɣazár filius Aharón ſacerdotis: præfectura
cuſtodientium cuſtodiam ſanctitatis *erit ei*.
33 Ipſius Merari *erit* familia Manhalitica & fa-
milia Muwſitica. iſtæ ſunt familiæ Merari.
34 Numerati autem eorum ſecundum nume-
rum omnis maſculi, ab vno menſe & ſuprà,
ſex millia & ducenti.
35 Et princeps domus patris familiarum Me-
rari *erit* ɤSuriɤél filius Abinhàil: *atque hi* ad
latus tabernaculi caſtrametabuntur ad Aqui-
lonem.
36 Præfectura autem cuſtodię filiorum Mera-
ri, tabulæ tabernaculi, & vectes eius, & colu-
mnæ eius, & baſes eius, omniáq; vaſa eius, &
vniuerſum opus eius:
37 Columnæ quoq; atrij per circuitum, & ba-
ſes earum, & claui earum, & funes earum.
38 Qui verò caſtrametabuntur ante taberna-
culum, ad Orientem, in parte *inquam* anterio-
re tabernaculi eccleſiæ, ad Orientem *erunt*
Mowſéh & Aharón, filiique eius cuſtodientes
F cuſtodiam ſanctuarij, pro cuſtodia filiorum
Iwſraɤél: externus certè qui acceſſerit, mo-
rietur.
39 Omnes numerati Leuitarum, quos nume-
rauit Mowſéh & Aharón iuxta ſermonem Ie-
houæ per familias eorũ, omnes mares ab vno
menſe & ſuprà, duo & viginti millia.
40 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Numera o-
mne primogenitum maſculum filiorum Iwſ-
raɤél ab vno menſe & ſuprà, & accipe nume-
rum nominum eorum.
41 Capiéſque Leuitas mihi (ego Iehouáh) lo-
co omnium primogenitorum filiorum Iwſ-
raɤél, & beſtias Leuitarum loco omnium pri-
mogenitorum ex beſtiis filiorum Iwſraɤél.
42 Numerauit itaq; Mowſéh quemadmodum
ei præceperat Iehouáh, omnem primogenitũ
in filiis Iwſraɤél.
G 43 Fuerúntque omnia primogenita maſculea,
ſecundum numerum nominum, ab vno filio
mẽſis & ſuprà, per numeratos eorum, duo &
viginti millia & ducenti ſeptuaginta tres.
44 Loquutúſque eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
45 Cape Leuitas loco omnium primogenito-
rum in filiis Iwſraɤél, & beſtias Leuitarum
pro beſtiis eorum, erúntque mei Leuitæ: ego
Iehouáh.
46 Porrò redemptiones ducentorum ſeptua-
ginta triũ redundant vltra Leuitas: à primo-
genitis filiorum Iwſraɤél.
Infrà 18.c.16 47 Capies quinos wſeclos in ſingula capita,
Exo.30.b.13 ſecundum wſeclum ſanctuarij capies: viginti
Leuit. 27. c.25 obolorum eſt wſécel.
Ezech. 45. d.12 48 Dabíſque pecuniam illam Aharoni & fi-
liis eius, redemptiones eorum qui exuperant
in illis.
49 Accepit ergo Mowſéh pecuniam redem-
ptionis ab iis qui ſuperabant vltra redemptos
Leuitarum:
50 A primogenitis filiorũ Iwſraɤél accepit pe-
cuniam mille trecẽtos ſexaginta quinque *ſe-
clos* ſecundum wſeclum ſanctitatis.
51 Deditq; Mowſéh pecuniam redemptionũ
Aharoni & filiis eius, iuxta ſermonẽ Iehouæ,
quemadmodum præceperat illi Iehouáh.

CAPVT IIII.

4 Officium Caathitarum. 21 Officium Gerſonitarum. 29 Officium Meraritarum. 34 Recapitulatio.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh &
Aharón, dicendo,
2 Cape ſummam filiorum Cehàth è medio fi-
liorum Leui, per familias ſuas, *&* per domos
patrum ſuorum,
3 Ab eo qui natus eſt triginta annos & ſuprà,
vſque ad eum qui natus eſt quinquaginta an-
nos, quotquot ingrediuntur in congregatio-
nem, vt faciant opus in tabernaculo eccleſiæ.
4 Iſtud *erit* opus filiorum Cehàth in taberna-
culo eccleſiæ ſancti ſanctorum.
5 Venient autem Aharón & filij eius quando
transferenda erunt caſtra, & deponent velum
tentorij, & operient illo arcam teſtimonij.
6 Ponéntque ſuper illam operimentum pel-
lis taxeæ, & expandent pannum totum hya-
cinthinum déſuper, & imponent vectes eius.
7 Et ſuper menſam *panum* facierum expan-
dent pannum hyacinthinum, ponéntq; ſuper
eam ſcutellas, & cochlearia, & crateras, & o-
percula operimenti: & panis ille iugis ſuper
eam erit.
8 Et expandent ſuper illa pannum vermiculi
coccini, operiéntque illa opertorio pellis ta-
xeæ, poſtea imponent vectes eius.
9 Tollẽt præterea pannum hyacinthinum, &
operient candelabrum luminaris, & lucernas
eius, & forcipes eius, & recepracula eius, &
omnia vaſa olei eius quibus miniſtrabunt ei.
10 Ponéntque illud cum omnibus vaſis eius
in opertorio pellis taxeæ, & ponent ſuper
vectes.
11 Super altare autem aureum expandent pan
num hyacinthinum, & operient illum operi-
mento pellis taxeæ, ponéntque vectes eius.
12 Tollent quoque omnia vaſa miniſterij qui- H
bus miniſtrabunt in ſanctuario, & ponent in
panno hyacinthino, operiéntque illa operi-
mento pellis taxeæ, & ponent ſuper vectes.
13 Auferent & cinerem ab altari, & expandent
ſuper illud pannum purpureum.
14 Ponéntq; ſuper illud omnia vaſa eius qui-
bus miniſtrant, recepracula, fuſcinulas, & ſco-
pas, & crateras, cuncta vaſa altaris: & expan-
dent ſuper illud operimentum pellis taxeæ,
& imponent vectes eius.
15 Quum autem finem fecerit Aharón & filij
eius operiẽdi ſanctuarium, & omnia vaſa ſan-
ctuarij, quando transferenda erunt caſtra, tum
poſtea venient filij Cehàth vt portent: ne con
tingant ſanctuarium, & moriantur. iſta ſunt
onera filiorũ Cehàth in tabernaculo eccleſiæ.
16 Præfectura autem ℵElɣazár filij Aharón ſa-
cerdotis *eſt* oleum luminaris, & ſuffimentum
aromaticum, & minnha iugis, oleúmque vn-
ctionis: *atque* præfectura totius tabernaculi,
& omnium

& omnium quæ ſunt in eo, in ſanctuario &
vaſis eius.
17 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh
& Aharón, dicendo,
18 Ne excidatis tribum familiarum Cehathita
rum è medio Leuitarum:
19 Sed hoc facite illis, tum viuent, & non mo-
riétur: quando acceſſerint ad ſanctitatem ſan-
ctitatum, Aharón & filij eius venient, & con-
ſtituent illos, quenque ſuper opus ſuum & ſu
per onus ſuum:
20 Ne ingrediantur vt videant quando ope-
rient ſanctitatem, & moriantur.
21 Loquutus eſt pręterea Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
C 22 Cape ſummam filiorum Gerwſón, etiam
ipſos per domos patrum ſuorum, *&* per fami
lias ſuas.
23 Ab eo qui natus eſt triginta annos, & ſuprà,
vſque ad illum qui eſt quinquaginta annorũ,
numerabis eos: quotquot ingrediuntur in
congregationem, vt faciant opus in taberna-
culo eccleſiæ.
24 Iſtud *erit* opus familiarum Gerwſonitarum
ad miniſtrandum, & ad portandum.
25 Portabunt cortinas tabernaculi, & taberna-
culum eccleſiæ, operimentum eius, & operi-
mentum pellis taxeæ quod ſuper illud eſt ſu-
pernè, & aulæum oſtij tabernaculi eccleſiæ.
26 Cortinas item atrij, & aulæum oſtij portæ
atrij, quod eſt iuxta tabernaculum, & iuxta al
tare per circuitum, & funes eorum, & omnia
vaſa operis eorum, & quæcunq; facta ſunt pro
illis: & *ita* miniſtrabunt.
27 Iuxta ſermonem Aharón & filiorum eius
erit vniuerſum miniſterium filiorum Gerwſo
nitarum, iuxta omnia onera eorum, & iuxta
omnem cultum eorũ: & deponetis apud eos
in cuſtodiam vniuerſa onera ipſorum.
28 Iſtud eſt miniſterium familiarum filiorum
Gerwſonitarum in tabernaculo eccleſię: & cu
ſtodia eorum *erit* per manum ʾIthamár filij
Aharón ſacerdotis.
29 Filios *preterea* Merarí per familias ſuas, per
domos patrum ſuorum numerabis:
30 Ab eo qui natus erat triginta annos & ſu-
prà, vſque ad eum qui natus erat quinquagin-
ta annos: numerabis eos quotquot ingrediun
tur in congregationem illam vt faciant opus
tabernaculi eccleſiæ.
31 Hæc autem *erit* cuſtodia oneris eorum pro
miniſterio eorum in tabernaculo eccleſię, Ta
bulæ tabernaculi, & vectes eius, & columnæ
eius, & baſes eius.
32 Columnæ item atrij per circuitum, & baſes
earum, & claui earum, & funes earum, cum
omnibus inſtrumentis earum, & omne mini-
ſterium earum: & per nomina numerabitis va
ſa cuſtodiæ oneris eorum.
33 Hoc *erit* miniſterium familiarum filiorum
Merarí, iuxta omne miniſterium eorum in ta-
bernaculo eccleſiæ, per manum ʾIthamár fi-
lij Aharón ſacerdotis.
D 34 Numerauitq; Mowſéh & Aharón & princi-
pes cõgregationis filios Cehathitarum per fa
milias ſuas, & per domos patrum ſuorum:
35 Ab eo qui natus erat triginta annos & ſu-
prà, vſque ad eum qui natus erat quinquagin-
ta annos, quotquot ingrediuntur in cõgrega-
tionem illam ad miniſterium *peragendum* in ta
bernaculo eccleſiæ.
36 Fueruntque numerati eorum per familias
ſuas, duo millia ſeptingenti quinquaginta.
37 Iſti ſunt numerati familiarum Cehathita-
rum, omnes miniſtrantes in tabernaculo ec-
cleſiæ, quos numerauit Mowſéh & Aharón
iuxta imperium Iehouę per manũ Mowſéh.
38 Numerati filiorum Gerwſón per familias
ſuas, & per domum patrum ſuorum:
39 Ab eo qui natus erat triginta annos & ſu-
prà, vſque ad eum qui natus erat quinquagin-
ta annos, quotquot ingrediuntur in congre-
gationem illam ad miniſterium *peragendum* in
tabernaculo eccleſiæ:
40 Numerati inquam eorũ per familias ſuas,
per domum patrum ſuorũ, duo millia & ſex-
centi triginta.
41 Iſti ſunt numerati familiarum filiorũ Ger-
wſón, omnes miniſtrantes in tabernaculo ec-
cleſiæ: quos numerauit Mowſéh & Aharón
iuxta ſermonem Iehouæ.
42 Numerati autem familiarum filiorum Me-
rarí per familias ſuas, per domos patrũ ſuorũ:
43 Ab eo qui natus erat triginta annos & ſu-
prà, vſque ad eum qui natus erat quinquagin-
ta annos, quotquot ingrediebantur in cõgre-
gationem illam ad miniſterium *peragendum* in
tabernaculo eccleſiæ:
44 Numerati inquã eorum per familias ſuas,
tria millia & ducenti.
45 Iſti ſunt numerati familiarum filiorum Me-
rarí, quos numerauit Mowſéh & Aharón iu-
xta ſermonem Iehouæ per manum Mowſéh.
46 Omnes numerati quos numerauit Mo-
wſéh & Aharón, & principes Iwſraël, de Le-
uitis per familias ſuas, & per domos patrum
ſuorum,
47 Ab eo qui natus erat triginta annos & ſu-
prà, vſque ad eum qui natus erat quinquagin-
ta annos, quotquot ingrediebãtur ad peragen
dum miniſteriũ cultus, & *ad peragendum* opus
oneris in tabernaculo eccleſiæ:
48 Numerati inquam eorum fuerũt octo mil
lia & quingenti octoginta.
49 Iuxta ſermonem Iehouę numerauit eos per
manum Mowſéh, ſingulos ſecundum miniſte
rium ſuum, & ſecundum onus ſuũ: numerati
autem eius *fuerunt hi* quos ipſi præceperat.

CAPVT V.

1 Qui è caſtris eijciendi. 5 Expiatio tranſgreſſionis. 7 Confeſſio peccati. 9 Lex primitiarum. 12 Lex Zelotypiæ. 18 Aqua amariſſima.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
2 Præcipe filiis Iwſraël, vt eiiciant è caſtris
omnem leproſum, & omnem ſeminifluum,
omnémque pollutum ſuper cadauere.
3 Tam maſculos quàm fœminas eiicietis, ex-
tra caſtra eiicietis eos, ne polluant caſtra eo-
rum, in medio quorum ego habito.
4 Et fecerunt ſic filij Iwſraël, eiecerúntque
eos extra caſtra: quemadmodum dixerat Ieho
uáh Mowſéh, ſic fecerunt filij Iwſraël.
5 Loquutus eſt pręterea Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
6 Alloquere filios Iwſraël, Vir ſiue mulier Leuit.6.a.b
quũ fecerint *aliquod* ex omnibus peccatis ho-
minum,

Zelotypie

minum, prævaricando prævaricationē in Iehouam, & deliquerit anima illa:
7 Fatebuntur peccatum ſuum quod fecerunt, & reſtituet delictū ſuum in ſolidum, & quintam eius partem addet ſuper illam, dabítq; ei in quem peccauerit.
8 Quòd ſi non fuerit viro illi redemptor cui reſtituat delictum: delictum reſtituetur Iehouæ, ſacerdotis erit, præter arietem expiationum quo expiabit illum.
B 9 Porrò omnis oblatio omnium ſanctitatum filiorum Iiſraël quam offerent ſacerdoti, eius erit.
10 Et cuiuſq; ſanctificata ipſius erunt: vir quū dederit ſacerdoti, illius erit.
11 Loquutus eſt inſuper Iehouáh ad Moſéh, dicendo,
12 Alloquere filios Iiſraël, & dicas illis, Quū diuerterit vxor cuiuſquam, & prǣuaricatā fuerit contra eum prævaricationem,
13 Et coierit aliquis cum ea coitu ſeminis: abſconditum autē fuerit ab oculis viri ſui, & delituerit, ipſáque polluta fuerit, teſtis verò non fuerit cōtra eam, neq; ipſa fuerit deprehenſa:
14 Et tranſierit ſuper eum ſpiritus zelotypiæ, zelatúſque fuerit vxorem ſuam, & ipſa polluta fuerit, vel tranſierit ſuper eum ſpiritus zelotypiæ, zelatúſq; fuerit vxorem ſuam, & ipſa non fuerit polluta:
15 Tunc adducet vir vxorem ſuam ad ſacerdotem, & afferet oblationem eius cum illa, *nempe* decimam partem ephah farinæ hordeaceæ: non fundet ſuper eam oleum, neq; ponet ſuper eam thus, quia oblatio zelotypiarum eſt, oblatio memoriæ reuocans in memoriam iniquitatem.
16 Et appropinquare faciet eam ſacerdos, ſtatuétque eam coram Iehoua.
17 Tollétque ſacerdos aquam ſanctam in vaſe teſtaceo: de puluere quoque qui fuerit in pauimento tabernaculi tollet ſacerdos, & mittet in aquam illam:
C
18 Tum ſtatuet ſacerdos mulierem coram Iehoua, & diſcooperiet caput illius mulieris, ponétque ſuper manus eius, oblationem memoriæ, *quæ* oblatio zelotypiarum eſt: & in manu ſacerdotis erunt aquæ amarę maledictæ.
19 Et adiurabit eam ſacerdos, dicétque illi, Si non coierit quiſpiam tecum, & ſi non declinaueris ad immunditiam ſub viro tuo: munda eſtò ab aquis iſtis amaris maledictis.
20 Si verò declinaueris ſub viro tuo, & polluta fueris, dederítque aliquis in te ſemen ſuum præter virum tuum:
21 (Adiurabit inquam mulierem illam ſacerdos adiuratione maledictionis, & dicet mulieri) Det te Iehouáh in maledictionem & adiurationem in medio populi tui: quū dederit Iehouáh femur tuum cadens, & vterum tuum tumeſcentem.
22 Ingrediantúrque aquæ maledictæ iſtæ in interiora tua, vt tumeſcere faciant vterum, & cadere faciant femur. Et dicet mulier illa, Amen amen.
D 23 Et ſcribet maledictiones iſtas ſacerdos in libro, & delebit *poſtea illas* cum aquis amaris:
24 Potúmq; dabit mulieri aquas amaras maledictas, & ingredientur in eam aquæ maledictæ in amaras.
25 Poſtea capiet ſacerdos è manu mulieris oblationem zelotypiarum, & eleuabit illam coram Iehoua, offerétque eam ſuper altare.
26 Tollet etiā ſacerdos *pugillum plenum* de oblatione ſuffitum eius, adolebítque illud ſuper altare, & poſtea potum dabit mulieri aquas.
27 Potum inquam dabit ei aquas illas: & erit, ſi polluta fuerit, prævaricatáque fuerit prævaricationem in virum ſuum, tunc ingredientur in eam aquæ maledictæ *verſæ* in amaritudinē, intumeſcétque vterus eius, & cadet femur eius: & erit mulier illa in maledictionē in medio populi ſui.
28 Quòd ſi non fuerit polluta mulier, ſed munda fuerit, munda erit, ſeminabitúrq; ſemine.
29 Hæc eſt lex zelotypiarum quum diuerterit mulier ſub viro ſuo, & polluta fuerit:
30 Aut viri ſuper quem tranſierit ſpiritus zelotypiæ, & zelatus fuerit vxorem ſuam, ſtatuerítque mulierem coram Iehoua, ac fecerit ei ſacerdos *ſecundum* omnem legem hanc:
31 Et innocens erit vir ille ab iniquitate, mulier verò illa portabit iniquitatem ſuam.

CAPUT VI.

1 *Lex conſecratorum ſiue nazaræorum.* 23 *Benedicendi populo modus.*

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Moſéh, dicendo,
2 Alloquere filios Iiſraëlis, & dicas eis, Vir aut mulier quum ſeparauerit ſe, vouendo votum nazaræi, vt ſeparet ſeſe Iehouæ:
3 A vino & ſechár ſeparabit ſeſe: acetū vini, & acetum ſechár non bibet, neque vllū madefactum vuis bibet, ſed nec vuas recentes & ſiccas comedet.
4 Omnibus diebus nazaræatus ſui ex omnī eo quod fit è vite vini, ab acinis ipſis vſque ad corticem, non comedet.
5 Omnibus diebus voti nazaræatus ſui nouacula non tranſibit ſuper caput eius, donec impleti fuerint dies quibus cōſecrabit ſe Iehouę, ſanctus erit, creſcere ſinet crinem capitis ſui. *Iudic.13.a.5*
6 Omnibus diebus quibus ſeparabit ſe Iehouæ, ad animam mortui non ingredietur.
7 Super patre ſuo aut ſuper matre ſua, ſuper fratre ſuo aut ſuper ſorore ſua, nō polluet ſeſe illis quum mortui fuerint: quia conſecratio Dei ſui eſt ſuper caput eius. B
8 Omnibus diebus nazaræatus ſui ſanctus erit Iehouæ.
9 Si autem mortuus fuerit mortuus iuxta eū ſtatim mox, & polluerit caput ſeparationis eius: radet caput ſuum die purificationis ſuæ, die ſeptimo radet illud.
10 Die autem octauo afferet duos turtures, vel duos pullos columbę ad ſacerdotem, ad oſtiū tabernaculi eccleſiæ.
11 Et faciet ſacerdos vnum pro peccato, & alterum in holocauſtum: expiabítque illum de eo quod peccauit ſuper cadauere, & ſanctificabit caput ſuum die illa.
12 Et ſeparabit Iehouæ dies nazaræatus ſui, afferétque agnum anniculum pro delicto: & dies priores erūt irriti, quoniam pollutus fuit nazaræatus eius.
13 Hæc autem eſt lex nazarǽi: die quo completi fuerint dies nazaræatus eius, conferet ſe ad oſtium tabernaculi eccleſiæ,

14 Offe-

C 14 Offerétque oblationem ſuam Iehouę agnũ
anniculum perfectum vnum in holocauſtum,
& agnam vnam anniculam perfectã in ſacrifi-
cium pro peccato, & arietem vnum perfectũ
in hoſtiam pacificorum:
15 Caniſtrum præterea *panum* infermentato-
rum, ſimilam placentarum conſperſarũ oleo,
& lagana infermentata vncta oleo, & minnhã
eorum, & libamina eorum.
16 Et offeret *illa* ſacerdos corã Iehoua, faciét-
que ſacrificium pro peccato illius, & holocau
ſtum illius.
17 Arietem quoque faciet ſacrificium pacifi-
corum Iehouæ, vnà cum caniſtro infermenta
torum: faciet item ſacerdos minnham eius, &
libamen eius.
18 Tum radet nazaræus *ad* oſtium tabernacu-
li eccleſiæ caput nazaræatus ſui, capiétque cæ
ſariem capitis nazaræatus ſui, & ponet ſuper
Act. 21. d. 24 ignem, qui eſt ſubter ſacrificium pacificorum.
19 Capiet præterea ſacerdos armum coctũ de
ariete illo, & placentam infermẽtatam vnam
è caniſtro, & laganum infermentatum vnum,
D & ponet ſuper manus nazaręi, poſteaquam ra
ſus fuerit nazaræatus eius.
20 Et eleuabit ea ſacerdos eleuatione coram
Iehoua: ſanctitas eſt ſacerdoti vltra pectuſcu-
lum eleuationis, & vltra armum exaltationis:
& poſtea bibat nazaræus vinum.
21 Hæc eſt lex nazaræi qui vouerit, & oblatio-
nis eius Iehouæ pro nazaræatu ſuo, præter id
quod attinget manus eius: ſecundum votum
ſuum quod vouerit, ſic faciet ſecũdum legem
nazaræatus ſui.
22 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
23 Alloquere Aharón & filios eius, dicendo,
Sic benedicetis filiis Iwſraℵél, dicendo eis,
24 Benedicat tibi Iehouáh, & cuſtodiat te:
Eccl. 36. c. 19 25 Lucere faciat Iehouáh faciẽ ſuam ſuper te,
& miſereatur tui:
26 Attollat Iehouáh faciem ſuam ad te, & po-
nat in te pacem:
27 Et ponent nomen meum ſuper filios Iwſ-
raℵelis: & ego benedicam eis.

CAPVT VII.

1 Oblationes ſingulorum ducum populi Iſraëlitici, in dedicatione tabernaculi. 12 Oblatio Nahaſſon tribus Iuda. 18 Oblatio Nathanaëlis tribus Iſſachar. 25 Oblatio Eliab tribus Zabulon. 30 Oblatio Eliſur tribus Ruben. 36 Oblatio Salamiel tribus Simeon. 42 Oblatio Eliaſaph tribus Gad. 48 Oblatio Eliſama tribus Ephraim 54 Oblatio Gamaliel tribus Manaſſe. 61 Oblatio Abidan tribus Beniamin. 66 Oblatio Abiezer tribus Dan. 72 Oblatio Phegiel tribus Aſer. 78 Oblatio Ahira tribus Nephthali.

1 ET fuit, die quo finiuit Mowſéh erigere
tabernaculum, vnxit illud, atque ſancti-
ficauit, omniáq; vtenſilia eius, altare quoque
Exod. 40. b. 18 & omnia vtenſilia eius, vnxit inquã ea, & ſan-
ctificauit.
2 Tunc obtulerunt principes Iwſraℵelis ca-
pita domorum patrum ſuorum, iſti principes
tribuum, hi erant præfecti numeratis.
3 Et attulerunt oblationem ſuam coram Ie-
houa, ſex plauſtra operta, & duodecim boues:
plauſtrũ *unum* pro duobus principibus, & bo-
uem in ſingulos: & obtulerunt ea coram ta-
bernaculo.
4 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, dicendo,
5 Accipe ab eis, & ſeruient in miniſterio ta-
bernaculi eccleſiæ: & dabis ea Leuitis, vnicui-
que ſecundum miniſterium ſuum.
6 Accepit itaque Mowſéh plauſtra & boues,
& dedit ea Leuitis.
7 Duo plauſtra, & quatuor boues dedit filiis
Gerwſón ſecundum miniſterium eorum.
8 Quatuor autem plauſtra & octo boues de-
dit filiis Merarí ſecundum miniſterium eorũ,
ſub manu ℵlthamár filij Aharón ſacerdotis.
9 Filiis verò Ceháth nihil dedit: quia miniſte-
rium Sanctitatis *erat* ſuper eos *quod* humero
ferebant.
10 Obtulerunt ergo principes pro dedicatio-
ne altaris die quo illud vnctũ fuit, obtulerunt
inquam principes oblationem ſuam coram
altari.
11 Et dixit Iehouáh ad Mowſéh, Singuli prin-
cipes ſingulis diebus offerẽt oblationẽ ſuam
ad dedicationem altaris.
12 Et obtulit die primo oblationem ſuam Na-
nhawſón filius yAmminadáb è tribu Iehudáh.
13 Oblatio autem eius fuit ſcutella argentea
vna, centum triginta *ſeclorum* põdus eius: phia B
la vna argentea ſeptuaginta wſeclorũ ſecun-
dum wſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenę ſi-
mila conſperſa oleo in minnham:
14 Cochlear vnum decẽ *ſeclorum*, aureum, ple-
num ſuffitu:
15 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus
vnus anniculus in holocauſtum:
16 Hircus caprarum vnus pro peccato:
17 Et pro ſacrificio pacificorum boues duo, a-
rietes quinque, hirci quinque, agni anniculi
quinque. hæc fuit oblatio Nanhawſón filij
yAmminadáb.
18 Die ſecundo obtulit Nethanℵél filius ɤSu-
yár princeps Iwſſachár,
19 Obtulit oblationem ſuam ſcutellam argen
team vnam, centum triginta wſeclorum pon-
dus eius: phialam vnam argẽteam ſeptuagin-
ta wſeclorum ſecundum wſeclum Sanctuarij:
ambas ipſas plenas ſimila conſperſa oleo in
minnham:
20 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, ple-
num ſuffitu:
21 Iuuencum vnum filium bouis, arietẽ vnum,
agnum anniculum in holocauſtum:
22 Hircum caprarum vnum pro peccato:
23 Et pro ſacrificio pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anni-
culos quinque. hæc eſt oblatio Nethanℵél fi-
lij ɤSuyár.
24 Die tertio princeps filiorum Zebulún, ℵE-
liáb filius nHelón.
25 Oblatio autem eius fuit ſcutella argentea
vna, centum triginta *ſeclorum* põdus eius: phia
la vna argẽtea, ſeptuaginta wſeclorum ſecun-
dum wſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenę ſi-
mila conſperſa oleo in minnham:
26 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, ple-
num ſuffitu:
27 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus
vnus anniculus in holocauſtum: C
28 Hircus caprarum vnus pro peccato:
29 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arie-
tes quinq;, hirci quinq;, agni quinq; anniculi.
hæc fuit oblatio ℵEliáb filij nHelón.
30 Die quarto princeps filiorum Reℵubén,
ℵEli-

אEliצſúr filius שSedeאúr.
31 Oblatio eius fuit ſcutella argentea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ ſimila cõſperſa oleo in minnham:
32 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureum, plenum ſuffitu:
33 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
34 Hircus caprarum vnus pro peccato:
35 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinque, hirci quinq;, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio אEliצſúr filii שSedeאúr.
36 Die quinto, princeps filiorum שSimעón שSelumiאél filius צSuriשſaddái.
37 Oblatio eius fuit ſcutella argẽtea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
38 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu:
39 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
D 40 Hircus caprarum vnus pro peccato:
41 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinque, hirci quinq;, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio שSelumiאél filij צSuriשſaddái.
42 Die ſexto princeps filiorũ Gád, אEliaסſáph filius Deעuאél.
43 Oblatio eius fuit ſcutella argẽtea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila cõſperſa oleo in minnham:
44 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureum, plenum ſuffitu:
45 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
46 Hircus caprarum vnus pro peccato:
47 Et pro ſacrificio pacificorum boues duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio אEliaסſáph filij Deעuאél.
48 Die ſeptimo princeps filiorum אEphráim אEliשſamáע filius עAmmihúd.
49 Oblatio eius fuit ſcutella argẽtea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctitatis: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
50 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureum, plenum ſuffitu:
51 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
52 Hircus caprarum vnus pro peccato:
53 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinque, hirci quinq;, agni anniculi quinque: hæc fuit oblatio אEliשſamáע filij עAmmihúd.
E 54 Die octauo princeps filiorum Menaשſéh Gamliאél filius Pedahצſúr.
55 Oblatio eius fuit ſcutella argentea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius, phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
56 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu:
57 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
58 Hircus caprarum vnus pro peccato:
59 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinq;, hirci quinque, agni anniculi quinque. hęc fuit oblatio Gamliאél filij Pedahצſúr.
60 Die nono princeps filiorũ Biniamin, Abidã filius Gidעoní.
61 Oblatio eius fuit ſcutella argẽtea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
62 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu:
63 Iuuencus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
64 Hircus caprarum vnus pro peccato:
65 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinque, hirci quinq;, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio Abidán filij Gidעoní.
66 Die decimo princeps filiorum Dan Aחhiעézer filius עAmmiשſaddái.
67 Oblatio eius fuit ſcutella argẽtea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in oblationem.
68 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu. F
69 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
70 Hircus caprarum vnus pro peccato:
71 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinque, hirci quinq;, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio Aחhiעézer filij עAmmiשſaddái.
72 Die vndecimo, princeps filiorum Aשſér, Pagעiאél filius עOchrán.
73 Oblatio eius fuit ſcutella argentea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum, ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
74 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu:
75 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
76 Hircus caprarum vnus pro peccato:
77 Et pro ſacrificio pacificorũ boues duo, arietes quinq;, hirci quinque, agni anniculi quinque. hæc fuit oblatio Pagעiאél filij עOchrán.
78 Die duodecimo, princeps filiorum Naphthali, Aחhiráע filius עEnan:
79 Oblatio eius fuit ſcutella argentea vna, centum triginta *ſeclorum* pondus eius: phiala vna argentea, ſeptuaginta שſeclorum, ſecundum שſeclum Sanctuarij: ambæ ipſæ plenæ ſimila conſperſa oleo in minnham:
80 Cochlear vnum decem *ſeclorum*, aureũ, plenum ſuffitu. G
81 Iuuẽcus vnus filius bouis, aries vnus, agnus vnus anniculus in holocauſtum:
82 Hircus caprarum vnus pro peccato:
83 Et pro ſacrificio pacificorum boues duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinq;. hęc fuit oblatio Aחhiráע filij עEnan.

84 Hæc fuit dedicatio altaris, die quo vnctum
fuit à principibus Iſraël: ſcutellæ argenteæ
duodecim, phialæ argenteæ duodecim, co-
chlearia aurea duodecim.
85 Centum triginta *ſiclorum erat* ſcutella vna ar-
gentea: & ſeptuaginta, phiala vna: omne ar-
gentum vaſorum, duo millia & quadringenti
ſicli, ſecundum ſiclum Sanctitatis.
86 Cochlearia aurea duodecim, plena ſuffitu,
decem *ſiclorum erant* cochlearia, ſecundum pō-
dus Sanctitatis: omne aurum cochlearium, cē
tum viginti *ſiclorum*.
87 Omnes boues in holocauſtum, duodecim
iuuenci, arietes duodecim, agni anniculi duo-
decim, cum minnha ipſorum: & hirci caprarū
duodecim pro peccato.
88 Omnes autem boues ſacrificij pacificorum,
vigintiquatuor iuuēci, arietes ſexaginta, hirci
ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc fuit
dedicatio altaris poſtquam vnctum fuit.
89 Quum autem ingrediebatur Moſéh taber
naculum eccleſiæ, vt loqueretur cum eo, au-
diebat vocem loquentis ad ſe è propitiatorio
quod erat ſuper arcam teſtimonij inter duos
Cherubím, & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

1 Diſpoſitio lucernarum. 4 Forma candelabri. 5 Purgatio & oblatio Leuitarum. 23 Aetates Leuitarum.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Moſéh, di-
cendo,
2 Loquere ad Aharón, & dicas illi, Quando
accendes lucernas, contra faciem candelabri
lucebunt ſeptem lucernæ.
3 Fecitque ita Aharón, contra faciem cande-
labri accendit lucernas eius, quemadmodum
præceperat Iehouáh ipſi Moſéh.
4 Et hoc *eſt* opus candelabri, ductile aureum
vſque ad haſtile ſuum, vſq; ad flores ſuos ducti
le erat. iuxta exemplar quod oſtenderat Ieho-
uáh ipſi Moſéh, ſic fecit candelabrum.
5 Loquutúſque eſt prętereà Iehouáh ipſi Mo-
ſéh, dicendo,
6 Cape Leuitas è medio filiorum Iſraël, &
purifices illos.
B 7 Sic autem facies illis vt purifices illos, Spar-
ge ſuper eos aquam purificationis, & tranſire
faciant nouaculam ſuper totam carnē ſuam,
lauéntque veſtimenta ſua, & purificentur.
8 Poſtea capient iuuencum filiū bouis, & min-
nham eius ſimilam cōſperſam oleo: & iuuen-
cum alterum filium bouis capies in ſacrificiū
pro peccato.
9 Tunc offeres Leuitas coram tabernaculo
eccleſiæ: & congregabis omnem cœtum filio-
rum Iſraël:
10 Offeres inquā Leuitas coram Iehoua, & con
iūgēt filij Iſraël manus ſuas ſuper Leuitas.
11 Offerétque Aharón Leuitas *in* oblationem
coram Iehoua à filiis Iſraël, & miniſtrabunt
in miniſterio Iehouæ.
12 Leuitæ autem cōiungent manus ſuas ſuper
caput iuuencorum: poſtea facies vnū pro pec-
cato, & alterum in holocauſtū Iehouæ ad ex-
piandum Leuitas.
13 Statuéſque Leuitas coram Aharón & coram
filiis eius, & offeres illos oblationem Iehouæ.
C 14 Ac ſegregabis Leuitas è medio filiorū Iſra-
ël, eruntque mei Leuitæ.
15 Poſtea autem venient Leuitæ ad miniſtran-
dum in tabernaculo eccleſiæ, & expiabis illos,
offeréſque eos oblationem:
16 Quia dati, dati *inquam* ſunt mihi è medio fi- *Supr. 3. b. 13*
liorum Iſraël pro aperiente omnem vuluā, *Exod. 13. a. 2*
pro primogenito omnium filiorum Iſraël *Luc. 2. d. 20*
accepi eos mihi.
17 Meus eſt enim omnis primogenitus in filijs
Iſraël, tam hominum quàm iumentorum:
à die quo percuſsi omne primogenitū in terra
Ægypti, ſanctificaui illa mihi.
18 Cepi autē Leuitas pro omni primogenito
in filijs Iſraël.
19 Et dedi Leuitas *dono* datos Aharoni & filiis
eius è medio filiorum Iſraël, vt fungantur
officio filiorū Iſraël in tabernaculo eccle-
ſiæ, & expient filios Iſraël: neque ſit in filiis
Iſraël plaga, quum ipſi appropinquauerint
Sanctuario.
20 Fecit itaque Moſéh & Aharón, & omnis D
congregatio filiorum Iſraël *ſic* de Leuitis,
ſecundū omnia quæ pręceperat Iehouáh Mo-
ſéh *de* Leuitis, ſic fecerunt illis filij Iſraël.
21 Et purificauerunt ſeſe Leuitæ, lauerúntque
veſtimenta ſua, & obtulit Aharón illos obla-
tionem corā Iehoua, & expiauit eos Aharón,
vt purificaret eos.
22 His peractis aggreſsi ſunt Leuitæ fungi mi-
niſterio ſuo in tabernaculo eccleſiæ corā Aha-
rón & coram filiis eius: quemadmodum præ-
ceperat Iehouáh Moſéh de Leuitis, ſic fece-
runt illis.
23 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Moſéh,
dicendo,
24 Hoc *quoque* eſt quod ad Leuitas *pertinet*, à vi-
ceſimoquinto anno & ſuprà ingredietur mi-
litare militiam in cultu tabernaculi eccleſiæ.
25 A quinquageſimo autem anno reuertetur à
militia cultus, nec miniſtrabit vltrà:
26 Sed miniſtrabit cum fratribus ſuis in taber-
naculo eccleſiæ vt munere *ſuo illi* fungantur: at
miniſterium non adminiſtrabit. ſic facies de
Leuitis in cuſtodiis eorum.

CAPVT IX.

1 Phaſe præcipitur fieri. 6 Immundi ſuper mortuo, Phaſe non prohibentur facere. 15 Nube operiente tabernaculum manent: recedente verò proficiſcuntur.

1 LOquutus eſt autē Iehouáh ad Moſéh in
deſerto Sinái, anno ſecūdo quo egreſsi
ſunt è terra Ægypti, menſe primo, dicendo,
2 Facient filij Iſraël Péſanh in tēpore ſuo.
3 Decimoquarto die menſis huius inter duas
veſperas facietis illud tempore ſuo: iuxta o-
mnes ritus ſuos, & iuxta omnes cæremonias
ſuas facietis illud.
4 Alloquutus eſt itaque Moſéh filios Iſra-
ël vt facerent Péſanh.
5 Fecerúntque Péſanh in primo menſe, de-
cimoquarto die eiuſdem inter duas veſperas
in deſerto Sinái: iuxta omnia quæ præcepe-
rat Iehouáh Moſéh, ſic fecerūt filij Iſraël.
6 Fuerunt autem quidam immūdi ſuper ani-
ma hominis, qui nō potuerūt facere Péſanh
die ipſo, tunc acceſſerunt coram Moſéh &
coram Aharón ipſo die:
7 Dixerúntque homines illi ad eum, Nos im- B
mundi ſumus ſuper anima hominis, vtquid
prohibebimur ne offeramus oblationem Ie-
houæ

7 houæ tempore ſuo in medio filiorũ Iɯſraℵél?
8 Et dixit ad eos Moɯſéh, State, & audiã quid
præcipiat Iehouáh pro vobis.
9 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Moɯſéh,
dicendo,
10 Alloquere filios Iɯſraℵél, dicendo, Quicun-
que fuerit immundus ſuper anima, aut fuerit
in via remota, ex vobis, vel ex generationibus
veſtris, faciet Péoſanh Iehouæ.
11 Menſe ſecũdo, decimoquarto die inter duas
veſperas facient illud: cum infermentatis &
herbis amaris comedent illud.
Exo.12.g.46 Ioan.19.f.36 12 Non relinquent *quicquam* ex eo vſque mane,
neque os confringent in eo: iuxta omnes ri-
tus Péoſanh facient illud.
13 Vir autem qui eſt mundus, aut in via nõ fue-
rit, & ceſſauerit facere Péoſah, excidetur ani-
ma illa è populis ſuis: quia oblationẽ Iehouæ
nõ obtulit tempore ſuo, peccatum ſuum por-
tabit vir ille.
C 14 Si verò habitauerit apud vos peregrinus, &
fecerit Péoſanh Iehouæ: iuxta ritum Péoſanh,
& iuxta cæremonias eius ſic faciet: ritus vnus
erit vobis, tã peregrino quàm indigenæ terræ.
Exod.40.d.34 15 Quo autem die erectum fuit tabernaculum,
operuit ipſa nubes tabernaculum, ſuprà tectũ
teſtimonij: & in veſpera erat ſuper tabernacu-
lum ſicut ſpecies ignis, vſque mane.
16 Sic erat iugiter nubes operiebat illud, & ſpe
cies ignis noctu.
17 Quum autem diſcedebat nubes à taberna-
culo, poſtea proficiſcebãtur filij Iɯſraℵél: atq;
in loco in quo manebat nubes, ibi caſtrame-
tabantur filij Iɯſraℵél.
1 Cor.10.a.1 18 Iuxta ſermonem Iehouæ proficiſcebantur
D filij Iɯſraℵél, & iuxta ſermonem Iehouæ ca-
ſtrametabantur: omnibus diebus quibus ſta-
bat nubes ſuper tabernaculũ, manere ſolebãt.
19 Quum verò morabatur nubes ſuper taber-
naculum diebus multis, tunc obſeruabant fi-
lij Iɯſraℵél cuſtodiam Iehouæ, & non profi-
ciſcebantur.
20 Quando autem nubes diebus paucis erat
ſuper tabernaculum, ad ſermonem Iehouæ
manebant *uno in loco*, & ad ſermonem Iehouæ
proficiſcebantur.
21 Quãdo item erat nubes à veſpera vſque ma-
ne, diſcedebat autem nubes mane, tum profi-
ciſcebantur: aut *quando* die & nocte, diſcedebat
autem nubes, tum proficiſcebantur.
22 Aut duobus diebus, aut menſe, aut anno,
quando moram faciebat nubes ſuper taber-
naculum manendo ſuper illud, manebant filij
Iɯſraℵél, nec proficiſcebantur: quum autem
illa diſcedebat, proficiſcebantur.
23 Iuxta ſermonem Iehouæ caſtrametabantur,
& iuxta ſermonem Iehouæ proficiſcebantur:
cuſtodiam Iehouæ ſeruabãt iuxta ſermonem
Iehouæ per manum Moɯſéh.

CAPVT X.

1 Tubæ argenteæ & earum vſus. 12 De Sinai proficiſcuntur filij Iſraël. 14 Recenſentur caſtrorum duces. Iuda. 18 Ruben. 22 Ephraim. 29 Hobab renuit cum Moſe proficiſci.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Moɯſéh, di-
cendo,
2 Fac tibi duas tubas argenteas, opere ductili
facies illas: quibus vteris ad conuocãdum cœ-
tum, & ad mouenda caſtra.
3 Quumque clangent illis, congregabuntur
ad te omnis cœtus ad oſtium tabernaculi ec-
cleſiæ.
4 Si autem vna *tantum* clanxerint, tunc cõgre-
gabuntur ad te principes, capita millium Iɯſ-
raℵelis.
5 Si verò clanxeritis taratantara, tum profi-
ciſcentur caſtra caſtrametantiũ ad Orientem.
6 Quum autem clanxeritis taratantara ſecũ-
dò, tum proficiſcentur caſtra caſtrametãtium
ad Meridiem: taratantara *inquàm* clangent in
profectionibus ſuis.
7 Quando verò congregabitis congregatio-
nem, clangetis *ſolum*, & nõ taratantarizabitis.
8 Filij autem Aharón ſacerdotes clangent tu-
bis illis, eruntque vobis in ſtatutum perpetuũ
generationibus veſtris.
9 Et quando venietis ad prælium in terra ve- B
ſtra contra hoſtem affligentem vos, taratanta-
rizabitis tubis illis, & in memoria eritis corã
Iehoua Deo veſtro, ac ſeruabimini ab inimicis
veſtris.
10 Præterea in die lætitię veſtræ, & in ſolenni-
tatibus veſtris, & in capitibus mẽſium veſtro-
rum clangetis tubis illis ſuper holocauſtis ve-
ſtris, & ſuper ſacrificiis pacificorum veſtrorũ,
eruntque vobis in memoriam coram Deo ve-
ſtro: ego Iehouáh Deus veſter.
11 Fuit autem anno ſecundo, menſe ſecundo,
viceſima menſis diſceſsit nubes à tabernaculo
teſtimonij.
12 Et profecti ſunt filij Iɯſraℵél per profectio-
nes ſuas è deſerto ɯSinái, ſubſtititque nubes
in deſerto Parán.
13 Profecti ſunt igitur primùm iuxta ſermonẽ
Iehouæ per manum Moɯſéh.
14 Et proficiſci cœpit vexillum caſtrorũ filio- Supra
rum Iehudáh primùm per exercitus ſuos: ſu-
pérque exercitum eius erat Nanhɯſón filius
ɣAmminadáb.
15 Super exercitũ autem tribus filiorum Iɯſſa-
chár erat Nethanℵél filius ɣSuɣár.
16 Et ſuper exercitũ tribus filiorum Zebulún
erat ℵEliáb filius ɯHelón.
17 Depoſitum autem fuerat tabernaculum: &
profecti ſunt filij Gerɯſón & filij Merari por-
tantes illud.
18 Deinde proficiſci cœpit vexillũ caſtrorum C
Reɣℵubén per exercitus ſuos: & ſuper exerci-
tum eius erat ℵEliɣſúr filius ɯSedeɣℵúr.
19 Super exercitum verò tribus filiorũ ɯSim-
ɣón *erat* ɯSelumiℵél filius ɣSuriɯſaddái.
20 Et ſuper exercitum tribus filiorum Gad *erat*
ℵEliaɯſáph filius Deɣuℵél.
21 Et progredi cœperũt Cehathitæ portantes
Sanctuarium: erexerunt autem tabernaculum
donec venirent ipſi.
22 Poſtea proficiſci cœpit vexillum caſtrorum
filiorum ℵEphráim per exercitus ſuos: & ſu-
per exercitũ eius *erat* ℵEliɯſamáɣ filius ɣAm-
mihúd.
23 Super exercitum verò tribus filiorum Me-
naɯſſéh *erat* Gamliℵél filius Pedahɣſúr.
24 Et ſuper exercitum tribus filiorum Binia-
mín *erat* Abidán filius Gidɣóni.
25 Proficiſci inſuper cœpit vexillũ caſtrorum
filiorum Dan, recolligens omnia caſtra per
exercitus ſuos: & ſuper exercitum eius *erat*
Aɣnhiɣézer filius ɣAmmiɯſaddái.

26 Super exercitum verò tribus filiorum Aſér
erat Pagʿixél filius ʿOchrán.
27 Et ſuper exercitum tribus filiorũ Naphtha-
li *erat* Aʿhiráʿ filius ʿEnán.
28 Iſtæ ſunt profectiones filiorum Iwſraél per
exercitus ſuos, ac *ita* profecti ſunt.
D 29 Dixit autem Mowſéh ad Hobáb filiũ Re-
ʿuél Midianitem ſocerum ſuum, Proficiſci-
mur nos ad locum de quo dixit Iehouáh, Illũ
dabo vobis. veni nobiſcum, & benefaciemus
tibi: quia Iehouáh loquutus eſt bonum ſuper
Iwſraelem.
30 Qui reſpondit ei, Non veniã, ſed ad terram
meam & ad cognationem meam pergam.
31 Et dixit, Ne quæſo derelinquas nos: noſti
enim manſiones noſtras in deſerto, & fuiſti
nobis pro oculis.
32 Quum autem veneris nobiſcum, & euene-
rit nobis bonum illud quo benefacturus eſt
Iehouáh nobis, tum benefaciemus tibi.
33 Profecti ſunt itaque è monte Iehouę via triũ
dierum, & arca fœderis Iehouæ proficiſceba-
tur ante eos via trium dierum *illorum*, ad explo
randam illis requiem.
34 Et nubes Iehouæ *erat* ſuper eos interdiu dũ
proficiſcerentur è caſtris.
Pſal. 67. a. 2 35 Quum autem cœpit proficiſci arca, dicebat
Mowſéh, Surge Iehouáh, & diſpergantur ini-
mici tui, & fugiant odio habẽtes te, à facie tua.
36 Quando verò requieſcebat, dicebat, Reuer-
tere Iehouáh *ad* decem millia millium Iwſra-
elis.

CAPVT XI.

1 Murmurat populus ob laborem. Punitur igne. 2 Moſes orans pro populo, exauditur. 4 Optat carnes. 6 Faſtidit man. 10 Murmuratio & infidelitas Moſi. 16 Onus Moſi partitur Deus in LXX. Seniores. 17 Spiritus Moſi. 18 Carnes promittit populo Deus. 22 Infidelitas Moſi. 23 Omnipotens Deus. 25 Prophetant Seniores conſtituti à Deo principes populi cũ Moſe. 26 Eldad & Medad prophetant in caſtris. 29 Moſes optat omnes prophetare. 31 Pluit coturnices. 33 Puniuntur carniuori.

1 ET fuit populus ſicut iniuſtè de aliquo cõ-
querentes: & diſplicuit in auribus Ieho-
uæ: audiuit nãque Iehouáh, & iratus eſt furor
eius, incendítque ſe in eos ignis ipſius, & con-
ſumpſit extremum caſtrorum.
2 Clamauit ergo populus ad Mowſéh, & ora-
uit Mowſéh Iehouam, & abſorptus eſt ignis.
3 Vocauitque nomen loci illius Thabʿeráh:
quia accenſus fuerat in eos ignis Iehouæ.
4 Et aggregatio quæ erat in medio eius, con-
1 Cor. 10. b. 6 cupiuerunt concupiſcentiám & auerſi ſunt:
ac fleuerunt etiam filij Iwſraél, & dixerunt,
Quis comedere faciet nos carnem?
5 Recordamur piſcium quos comedebamus
in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum,
B & porrorum, & ceparum, & alliorum.
6 Ac nunc anima noſtra arida eſt: nec quicquã
pręter Man oculi noſtri *uident*.
Exo. 16. c. 14 7 Man autem ſicut ſemen coriandri erat, & co
Sap. 16. c. 20 lor eius ſicut color bedólanh.
Pſal. 77. c. 24 8 Diffundebant ſe populus, & colligebant, ac
Ioan. 6. d. 31 molebant in molis, vel conterebant in mor-
tario, atque coquebant in cacabo, faciebántq;
ex eo placẽtas ſubcineritias: ſapor autem eius
erat ſicut ſapor recentis olei.
9 Quum verò deſcẽderat ros ſuper caſtra no-
cte, deſcendebat Man *ſtatim* ſuper illum.
10 Audiuit itaque Mowſéh populum flentem
per familias ſuas, quenque ad oſtium taber-
naculi ſui: vnde iratus eſt furor Iehouæ valde,
ipſi quoque Mowſéh diſplicuit.
11 Et dixit Mowſéh ad Iehouam, Vtquid male-
feciſti ſeruo tuo? & quare non inueni gratiam
in oculis tuis, vt imponeres onus vniuerſi po-
puli huius ſuper me?
12 An ego concepi vniuerſum populum iſtum, C
& an ego genui eum, quòd dicis mihi, Porta
eum in ſinu tuo, quemadmodũ ferre ſolet nu-
tritius infantem, in terram de qua iuraſti Pa-
tribus eius?
13 Vnde mihi caro, vt dẽ vniuerſo populo huic?
flent enim aduerſum me, dicendo, Da nobis
carnes vt comedamus.
14 Non poſſem ego ſolus ferre vniuerſum po-
pulum hunc, quia ſupra vires meas eſt.
15 Quòd ſi ita tu facis mihi, occide me quæſo
occidendo, ſi inueni gratiam in oculis tuis, &
ne videam malum meum.
16 Dixit ergo Iehouáh ad Mowſéh, Congrega
mihi ſeptuaginta viros è Senioribus Iwſraél,
quos noſti quòd ſint Seniores populi, & prin-
cipes eius, adducáſq; eos ad oſtium taberna-
culi eccleſiæ, & ſtent ibi tecum:
17 Tunc deſcendam, & loquar tecum ibi: & ſe- D
parabo de Spiritu qui eſt in te, & ponã in eis,
& ſuſtinebunt tecum onus populi, & non ſuſ-
tinebis tu ſolus.
18 Ad populum autem dices, Præparate vos in
craſtinum, & comedetis carnes: fleuiſtis enim
in auribus Iehouæ, dicendo, Quis comedere
faciet nos carnes? certè melius erat nobis in
Ægypto. dabit enim Iehouáh vobis carnes, &
comedetis.
19 Non vno die comedetis, neque duobus die-
bus, neque quinque diebus, neq; decẽ diebus,
neque viginti diebus *tantum*:
20 *Sed* vſque ad menſem dierum, donec egre-
diatur è naribus veſtris, & ſit vobis in abomi-
nationem: propterea quòd contempſiſtis Ie-
houam qui eſt in medio veſtri: & fleuiſtis corã
eo, dicendo, Vtquid huc egreſsi ſumus ex Æ-
gypto?
21 Et dixit Mowſéh, Sexcentorum millium pe- E
ditum *eſt* populus, in cuius medio ego ſum: &
tu dicis, Carnem dabo eis, & comedent men-
ſem dierum?
22 Nunquid oues & boues iugulabũtur eis, & Ioan. 6. a. 7
ſufficient illis? an omnes piſces maris congre-
gabuntur illis, & ſufficient eis?
23 Tum dixit Iehouáh ad Mowſéh, Nunquid Eſa. 59. a. 1
manus Iehouæ abbreuiata eſt? nunc videbis
vtrum eueniat tibi verbum meum, an non.
24 Egreſſus eſt autem Mowſéh, & loquutus eſt
ad populum verba Iehouæ, congregauitque
ſeptuaginta viros è Senioribus populi, quos
ſtatuit in circuitu tabernaculi.
25 Tum deſcendit Iehouáh in nube, & loquutus
eſt ad eum: & ſeparauit de Spiritu qui erat in
eo, poſuitque in ſeptuaginta viris Senioribus:
fuit autem, requieſcẽte in eis Spiritu, prophe-
tauerunt, & non addiderunt.
26 Remanſerunt autem duo viri in caſtris, no- F
men vnius Eldád, & nomen alterius Medád:
ſuper quos etiam requieuit Spiritus (erant ve-
rò inter ſcriptos, ſed non egreſsi fuerant ad ta-
bernaculum) & prophetare cœperunt in ca-
ſtris.

27 Et

27 Et cucurrit puer *quidam*,& nűtiauit Mowſéh,
dixitque,nEldád & Medád prophetant in ca-
ſtris.
28 Tunc reſpondit Iehowſúay filius Nun mi-
niſter Mowſéh ex iuuenibus eius,& dixit,Do-
mine mi Mowſéh,prohibe eos.
29 Cui reſpondit Mowſéh,Nunquid æmularis
tu propter me? & vtinam vniuerſus populus
Iehouæ prophetæ eſſent, *&* quòd daret Ieho-
uáh Spiritum ſuum ſuper eos.
30 Recepit itaque ſeſe Mowſéh ad caſtra, ipſe
& Seniores Iwſraɤél.
Exo.16.c.13 31 Et ventus egreſſus eſt à Iehoua, adduxitque
Pſal.77.c.26 coturnices è mari, & dimiſit ſuper caſtra, iti-
G nere diei vnius hinc,& itinere diei vni⁹ illinc,
per circuitum caſtrorum,& ferè duorum cubi-
torum *altitudine* ſuper faciem terræ.
32 Tunc ſurrexit populus toto die illo, & tota
nocte,totóque die ſequenti; & collegerűt ſibi
coturnices:qui pauciores *collegit*,collegit decē
cumulos : & expanderunt ſibi expandendo,
Pſal.77.c.31 per circuitus caſtrorum.
33 Caro adhuc erat inter dentes eorum ante-
quam conciſa eſſet:tum furor Iehouæ exarſit
in populum,percuſsitque Iehouáh populum
Infrà 33.c.17 plaga magna admodum.
34 Et vocatum eſt nomē loci illius,Cibróth-
hathaauáh : quia ibi ſepelierunt populum cō-
cupiſcentem.
35 De cibróth-hathaauáh profecti ſunt popu-
lus in nHazſeróth,& ſubſtiterunt in eo loco.

CAPVT XII.

1 *Aaron & Maria murmurant contra Moſen.* 3 *Manſuetus Mo-ſes.* 4 *Increpat Deus Aarō & Mariam.* 6 *Prophetis in viſione & per ſomnium loquitur Deus.* 7 *Moſen cōmendat Deus.* 11 *Orat Aaron Moſen pro Maria.* 13 *Orante Moſe ſanatur Maria.*

1 ET loquuta eſt Miriám & Aharón contra
Mowſéh propter vxorem Æthiopiſſam
quam acceperat: vxorem enim Æthiopiſſam
acceperat.
2 Et dixerunt,Nunquid ſolummodò per Mo-
wſéh loquutus eſt Iehouáh? nónne etiam per
nos loquutus eſt?Et audiuit Iehouáh.
3 (At vir ille Mowſéh erat manſuetiſsimus o-
mnium hominum qui erant ſuper faciē terræ)
II 4 Mox ergo dixit Iehouáh ad Mowſéh & Aha
rón & Miriám,Egredimini vos tres ad taber-
naculum eccleſiæ.Et egreſsi ſunt ipſi tres.
5 Tunc deſcendit Iehouáh in columna nubis,
& ſtetit ad oſtium tabernaculi:vocauitq; Aha-
rón & Miriám:& egreſsi ſunt ambo ipſi.
6 Quibus dixit,Audite nűc verba mea, Si fue-
rit Propheta vobis, *ego* Iehouáh in viſione ap-
parebo illi,in ſomnio loquar cum eo.
Hebr.3.a.2 7 Nō ſic ſeruus meus Mowſéh, *qui* in tota do-
mo mea fidelis eſt.
C 8 Ore ad os loquor cum eo,atque *in* viſione:&
non per ænigmata, *ne*que per ſimilitudinem
Iehouæ aſpiciet: quare ergo non timuiſtis lo-
qui aduerſus ſeruum meum, *nempe* Mowſéh?
9 Et exarſit furor Iehouæ in eos, & diſceſſit.
10 Nubéſq; receſsit à tabernaculo : & ecce Mi-
riám erat leproſa ſicut nix. reſpexitque Aha-
rón Miriám,& ecce erat leproſa.
11 Dixit ergo Aharón ad Mowſéh, Quæſo do-
mine mi,ne nunc ponas ſuper nos peccatum,
quia ſtultè egimus,& quia peccauimus.

12 Ne quæſo ſit ſicut mortuum, quod dű egre-
ditur ex vtero matris ſuæ, conſumptum eſt di-
midium carnis eius.
13 Clamauit quoque Mowſéh ad Iehouam, di-
cendo,Deus quæſo ſana nunc illam.
14 Reſpondit Iehouáh ad Mowſéh, Et ſi pater
eius ſpuendo ſpuiſſet in faciem eius, nónne
erubeſceret ſeptem diebus? excludatur ſeptē
diebus extra caſtra,& poſtea reuocabitur.
15 Itaque recluſa eſt Miriám extra caſtra ſeptē
diebus:neque populus progreſſus eſt, donec
reuocaretur Miriám.

CAPVT XIII.

1 *Mittuntur exploratores ad terram Chanaan.* 24 *Palmes cum vuis ſuis à duobus viris portatur.* 26 *Reuerſi exploratores laudant terræ ubertatem.* 31 *Caleb hortatur populum, vt aſcendat in Chanaan.* 32 *Alij exploratores dehortantur.*

1 POſtea autē profectus eſt populus de nHa-
zſeróth, & caſtrametati ſunt in deſerto
Parán.
2 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, dicēdo,
3 Mitte tibi viros qui explorent terram Che-
náyan,quam ego daturus ſum filiis Iwſraɤel:
ſingulos viros de ſingulis tribubus patrű ſuo-
rum mittetis, vnumquenque principem in-
ter eos.
4 Miſit ergo illos Mowſéh è deſerto Parán Deut.1.d.23
iuxta ſermonem Iehouæ: & vniuerſi ipſi viri,
principes filiorum Iwſraɤél erant.
5 Hæc autem ſunt nomina eorű:de tribu Re-
ɤubén,wSamúay filius Zachúr.
6 De tribu wSimɤón,wSaphát filius nHorí. II
7 De tribu Iehudáh,Chaléb filius Iephunnéh.
8 De tribu Iwſſachár,Igál filius Iooſéph.
9 De tribu ɤEphráim,Howſéay filius Nun.
10 De tribu Biniamín, Palti filius Raphú.
11 De tribu Zebulún,Gaddiél filius wSodí.
12 De tribu Iooſéph,de tribu Menawſſéh,Gad-
di filius wSuſi.
13 De tribu Dan,ɤAmmiɤél filius Gemalli.
14 De tribu Aſhér,wSethúr filius Michaɤél.
15 De tribu Naphthali,Nahhbi,filius Vophſi.
16 De tribu Gad,Gɤuɤél filius Machí.
17 Hæc ſunt nomina virorum quos miſit Mo- C
wſéh ad explorandum terram : & appellauit
Mowſéh Howſéay filium Nun,Iehowſúay.
18 Miſit igitur eos Mowſéh ad explorandum
terram Chenáyan, dicens illis, Aſcendite hac
per Meridiem,& conſcendatis montes:
19 Et conſidereris terram ipſam qualis ſit:&
populum qui habitat in ea,vtrum fortis ſit, an
debilis:vtrum paucus ſit,an multus:
20 Qualis inquam ſit terra in qua ſit habitator,
vtrű bona ſit,an mala : & quales vrbes in qui-
bus ſit habitator,vtrum in caſtris,an in muni-
tionibus.
21 Qualis rurſum terra, vtrum pinguis ſit, an D
macra:vtrum ſint in ea arbores, an nō.& eſto-
te forti animo,atque decerpite è fructu terræ:
dies autem *illi erant* dies primitiarum vuarum.
22 Aſcenderunt igitur,& explorauerunt terrā,
à deſerto zSin vſque ad Rehhób ingrediendo
nHamáth.
23 Et aſcenderunt per Meridiem, & venerunt
vſque ad nHebrón: ibi autem erat Aɤhhimán,
wSewſái,& Thalmái filij yAnác. nHebrón ve-
rò ſeptem annis ædificata fuit ante zSóyan
Ægypti.

Deut.1.d.24 24 Peruenerũt itaque vſque ad vallem ℵEȣſ-
E chól,& abſciderunt illinc palmitem & botrũ
vuarum vnum:& portauerunt illum vecte bi-
ni:& de malogranatis,& de ficubus.
25 Locus ille vocatus eſt Nahhál ℵEȣſchól
propter botrum quem abſciderunt inde filij
Iȣſraℵél.
26 Reuerſi ſunt autem ab explorando terram
in fine quadraginta dierum.
27 Et abierunt,ac venerũt ad Mȣſéh & Aha-
rón,& ad vniuerſum cœtum filiorum Iȣſraℵél
in deſertum Parán in Cadéȣs: & retulerũt eis
rem,& vniuerſo cœtui,oſtẽderúntque eis fru-
ctum terræ.
F 28 Narrauerúntque illi, ac dixerunt, Perueni-
mus ad terram ad quã miſiſti nos, & certè flu-
ens eſt lacte & melle,& iſte eſt fructus eius:
29 Niſi quòd fortis eſt populus qui incolit eã
regionem,& vrbes munitæ ſunt,& magnę ad-
modum:ad hæc filios ƴAnác vidimus ibi.
30 Amaléc habitat in terra Meridiana:& הHit-
thæus & Iebuȣſæus & ℵEmoræus habitant in
montibus: Chenaƴanæus verò habitat iuxta
Mare, & ad ripam Iardén.
31 Et tacere fecit Chaléb populum contra Mo-
ȣſéh,ac dixit, Aſcendendo aſcẽdamus, & poſ-
G ſideamus eam: nam præualendo præualebi-
mus ei.
32 At viri qui aſcenderant cum eo, dixerunt,
Non poterimus aſcendere contra populũ illũ:
quia fortior eſt nobis.
33 Et detraxerunt terræ quam explorauerant,
apud filios Iȣſraℵél,dicendo,Terra per quam
trãſiuimus vt exploraremus eam, eſt terra cõ-
ſumens habitatores ſuos: & omnis populus
quem vidimus in medio eius, viri procerę ſta-
turæ ſunt.
34 Ibi præterea vidimus gigantes filios ƴAnác
de genere gigantum: & eramus in oculis noſtris
ſicut locuſtæ,& ſic eramus in oculis eorum.

[illegible]

1 Populus flet & murmurat ob conceptam terræ deſperationem. 6 Caleb & Ioſue terram laudant, quos populus vult lapidare. 11 Iraſcitur Dominus in populum infidelem. 13 Oratio Moſi vt populo parcat Deus. 19 Miſericordia Dei. 20 Exauditur Moſes. 24 Ipſi Caleb promittitur Chanaan. 27 Murmuratoribus filiis Iſrael prædicit Deus interitũ in deſertis. 33 Fornicatio. 36 Moriuntur exploratores, præter Caleb & Ioſue. 41 Agnoſcit populus peccatum ſuum. 42 Populus iniuſſu Dei aſcendens contra Amalec,occiditur.

1 SVſtulit itaque vniuerſus cœtus, deditque
vocem ſuam,& fleuit populus nocte illa.
2 Et murmurauerũt aduerſum Mȣſéh & ad-
uerſũ Aharón omnes filij Iȣſraℵél, dixerũtq;
eis vniuerſa multitudo, Vtinam mortui eſſe-
mus in terra Ægypti, aut in deſerto hoc, vtinã
inquam mortui eſſemus.
3 Et quare Iehouáh introducit nos in terram
hãc,vt cadamus gladio,vxores noſtræ, & par-
uuli noſtri ſint in prædam? nónne ſatius eſſet
nobis reuerti in Ægyptum?
4 Et dixerunt alter ad alterum, Cõſtituamus
ducem,& reuertamur in Ægyptum.
5 Tum cecidit Mȣſéh & Aharón ſuper facies
ſuas coram vniuerſo cœtu congregationis fi-
liorum Iȣſraℵél.
Eccle.46.b.9 1.Mac.2.f.56 6 Iehȣſúaƴ verò filius Nun, & Chaléb filius
Iephunnéh *qui erant* de explorantibus terram,
ſciderunt veſtimenta ſua:
7 Ac dixerunt ad vniuerſam congregationem
filiorum Iȣſraℵél, dicendo, Terra per quam
tranſiuimus vt exploraremus eam, *eſt* optima
terra: B
8 Si complacitum fuerit Iehouæ in nobis, in-
troducet nos in terram iſtam, tradétque eam
nobis,*nempe* terrã quæ eſt fluens lacte & melle.
9 Veruntamen contra Iehouam ne ſitis rebel-
les:neque timeatis populum terrę huius,quia
veluti panis noſter ſunt:receſsit protectio eorũ
ab eis,at Iehouáh eſt nobiſcũ: ne *igitur* timea-
tis eos.
10 Tunc dixit *apud ſe* vniuerſa congregatio vt
lapidarent eos lapidibus:& gloria Iehouę ap-
paruit in tabernaculo eccleſiæ omnibus filiis
Iȣſraℵél.
11 Dixitque Iehouáh ad Mȣſéh, Vſquequo
tandem irritabit me populus iſte, quouſque *in-
quam* non credent mihi in omnibus ſignis quę
feci in medio eius?
12 Percutiam eum peſte, expellámque eum, te
autem faciam in gentem magnã, & robuſtio-
rem eo. Exo.32.c.12
13 Et dixit Mȣſéh ad Iehouam, Et audiẽt Æ- C
gyptij(nam eduxiſti fortitudine tua populum
illum è medio eius)
14 Ac dicent ſuper habitatorem terræ huius: Exo.13.d.22
qui audierũt quòd tu,ô Iehouáh, eras in medio
populi iſtius,quód*que* oculo ad oculum appa-
rebas tu, ô Iehouáh, & nubes tua ſtaret ſuper
eos,& in columna nubis ambulabas ante eos
interdiu,& in columna ignis noctu:
15 Et *tamen* mori feceris populũ iſtum tanquam
virum vnum:ac dicent Gentes quæ audierint
famam tuam,in hunc modum, Deut.9.d.28
16 Quia non potuit Iehouáh introducere po-
pulum iſtũ in terram *de* qua iurauerat eis, oc-
cidit eos in deſerto.
17 Nũc igitur magnificetur obſecro fortitudo
Domini,quemadmodũ loquutus es,dicendo, Pſal.102.b.8
18 Iehouáh tardus ad iram, & multus miſeri-
cordia,remittens iniquitatem & præuarica-
tionem,& *tamen* mundando non mundat, viſi-
tans iniquitatem patrum ſuper filios in tertiã
& quartam generationem. D
19 Parce obſecro iniquitati populi huius ſecũ-
dum magnitudinẽ miſericordię tuę,& quem-
admodum pepercisti populo iſti ab Ægypto
vſque huc.
20 Et dixit Iehouáh, Peperci ſecundum verbũ
tuum.
21 Veruntamen viuo ego, & replet gloria mea
vniuerſam terram:
22 Quòd omnes illi qui viderũt gloriam meã,
& ſigna mea quę feci in Ægypto,& in deſerto,
& tentauerunt me iam dece vicibus, nec pa-
ruerunt voci meæ:
23 Non videbũt terram *de* qua iuraui Patribus
eorum:neque quiſquam eorum qui me irrita-
uerunt,videbunt eam.
24 At ſeruum meum Chaléb(eo quòd fuit ſpi- Ioſue 14.b.6
ritus alter cum eo, & adimpleuit ire poſt me)
introducam eum in terrã quam *iam* ingreſſus
eſt,& ſemen eius hæreditate accipiet eam.
25 ƴAmaléc autem & Chenaƴanæus habitat
in valle:cras reuertimini, & proficiſcimini in
deſertum via maris ſSuph.
26 Loquutus eſt prętereа Iehouáh ad Mȣſéh E
& Aharón, dicendo,
27 Vſquequo *tandem feram* cõgregationem ma- Pſal.105.c.26
lam

lam iſtam quæ murmurat aduerſum me? mur
murationes filiorum Iwſraél qui murmurát
aduerſum me, audiam?
Infr.26.g.65 & 32.b.10 28 Dic illis, Viuo ego, dixit Iehouáh, ſi nó qué-
admodum loquuti eſtis in auribus meis, ſic fe
cero vobis:
Deut.1.f.35 29 In deſerto iſto cadent cadauera veſtra, & o-
mnes numerati veſtri ſecundum omnem nu-
merum veſtrum à filio viginti annorum, & ſu
prà, qui murmuraſtis aduerſum me.
30 Si vos ingrediemini terram *pro* qua leuaui
manum meam vt habitare facerem vos in ea,
præter Chaléb filiũ Iephunnéh, & Iehowſúay
filium Nun,
31 Ac paruulos veſtros de quibus dixiſtis, In
prædam erunt: introducam *enim* eos, & cogno
ſcent terram ipſam quam deſpexiſtis.
32 Cadauera verò veſtra cadét in deſerto iſto.
Exo.4.b.6 33 Filij autem veſtri erunt paſtores in deſerto
F hoc quadraginta annis, & portabunt fornica-
tiones veſtras, donec conſumantur cadauera
veſtra in ipſo deſerto.
34 Iuxta numerum dierum quibus exploraſtis
terram ipſam, quadraginta *ſcilicet* diebus (Die
Pſal.94.d.10 pro anno, die pro anno *computato*) portabitis
iniquitates veſtras quadraginta annis, & co-
gnoſcetis inanitionem meam.
35 Ego Iehouáh loquutus ſum, Si non iſtud fe
cero vniuerſæ congregationi malæ huic quæ
congregata eſt aduerſum me: in deſerto iſto
conſumentur, ibíque morientur.
36 Viri itaque quos miſerat Mowſéh ad explo
randũ terram ipſam, & reuerſi erant, murmu-
raréq; fecerant aduerſum eum vniuerſam con
gregationem *iſtam*, detrahendo terræ,
1.Cor.10. b.10 37 Mortui ſunt homines illi qui terræ detraxe
runt, plaga coram Iehoua.
Hebr.3.d.10 38 Iehowſúay verò filius Nun, & Chaléb filius
Iude b.5 Iephunnéh vixerunt ex hominibus illis qui
perrexerant ad explorandum terram.
G 39 Loquutus eſt igitur Mowſéh verba iſta o-
mnibus filiis Iwſraél, & luxerunt populus
valde.
Deut.1.g.41 40 Surrexerúntq; mane, & aſcenderunt in ver
ticem montis, dicendo, Ecce nos, vt aſcenda-
mus ad locum de quo loquutus eſt Iehouáh,
quia peccauimus.
41 Et dixit Mowſéh, Vt quid tranſgredimini
ſermonem Iehouæ? & hoc non proſperè ce-
det.
42 Ne aſcendatis, quia non eſt Iehouáh in me-
dio veſtri: ne percutiamini coram inimicis ve-
ſtris.
43 yAmalécenim & Chenayanæus *eſt* ibi ante
vos, & cadetis gladio. nam propterea quòd cõ
uerſi eſtis *ne iretis* poſt Iehouam, neque erit Ie-
houáh vobiſcum.
44 Et conati ſunt aſcendere in verticem mon-
tis: at arca fœderis Iehouæ & Mowſéh non re-
ceſſerant è medio caſtrorum.
45 Deſcendit itaque yAmalecita & Chenaya-
næus qui habitabant in monte ipſo, percuſſe-
rúntque eos, & contriuerunt eos vſque nHor
máh.

CAPVT XV.

1 *Libamenta terrã ingreſſis offerenda.* 20 *Primitiæ.* 22 *Obla
tio peccantium per ignorantiam.* 30 *Pœna per ſuperbiam pec-
cãtis.* 32 *Lapidatur qui colligit ligna in ſabbatho.* 38 *Fim
briæ per angulos veſtimentorũ.* 39 *Fornicatio.* 40 *Sanctit.*

1 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
2 Loquere ad filios Iwſraél, & dicas eis,
Quum ingreſſi fueritis terram habitationum
veſtrarum quas ego daturus ſum vobis:
3 Et facere voletis oblationem ignitam Ieho
uæ holocauſtum, vel ſacrificiũ, vt ſoluatis vo-
tum aut ſpõte veſtra, aut in ſolennitatibus ve-
ſtris, vt faciatis odorem quietis Iehouæ de bo
bus, aut ex pecudibus.
4 Tunc offeret offerens oblationem ſuam Ie-
houæ *pro* minnha ſimilę decimam partem mi
ſtam cum quarta parte hin olei.
5 Et vini pro libamine quartam partem hin fa
cies ſuper holocauſtum, aut vltra ſacrificium
pro agno vno.
6 Aut pro ariete facies minnham ſimilæ duas
decimas permiſtæ cum olei tertia parte hin.
7 Et vini pro libamine tertiam partẽ hin offe
res in odorem quietis Iehouæ.
8 Quòd ſi facere voles iuuencum *in* holocau-
ſtum, aut ſacrificium ad ſoluendum votũ, aut
pacifica Iehouæ:
9 Offeret vnà cum iuuenco minnham, ſimilæ B
tres decimas permiſtæ cum olei dimidia par-
te hin.
10 Et vinum offeres pro libamine dimidiam
partem hin, oblationem ignitam odoris quie
tis Iehouæ.
11 Sic fiet boui vni, aut arieti vni, aut fœtui tam
de ouibus quàm de capris,
12 Iuxta numerum quem facietis vni iuxta nu
merum illorum.
13 Omnis ciuis faciet ſic iſta, vt offerat oblatio
nem ignitam odoris quietis Iehouæ.
14 Et quum peregrinatus fuerit apud vos pere
grinus, aut quicunque eſt in medio veſtri per
generationes veſtras, feceritque oblationem
ignitam odoris quietis Iehouæ, quemadmo-
dum facietis, ſic faciet.
15 O congregatio, ſtatutum vnum *erit* vobis &
peregrino qui peregrinatur *apud vos*: ſtatutum
inquam perpetuum per generationes veſtras:
ſicut vos, ſic & peregrinus erit coram Iehoua.
16 Lex *inquam* vna & norma vna erit vobis &
peregrino qui peregrinatur apud vos.
17 Loquutus eſt inſuper Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
18 Alloquere filios Iwſraél, & dicas eis, Quũ
ingreſſi fueritis terram ad quam ego introdu
cturus ſum vos,
19 Tum fiet, quum cœperitis comedere de pa-
ne terræ, offeretis oblationem Iehouæ.
20 De primitiis conſperſionum veſtrarum, pla
centam offeretis *in* oblationem: ſicut oblatio-
nem areæ, ſic offeretis illam.
21 De primitiis conſperſionum veſtrarum da-
bitis Iehouæ, oblationem per generationes
veſtras.
22 Quúmque erraueritis, & non feceritis o-
mnia præcepta iſta quæ dixit Iehouáh ad Mo
wſéh:
23 Omnia *inquam* quæ præcepit Iehouáh vo-
bis per manum Mowſéh à die qua præcepit Ie
houáh, & vltrà per generationes veſtras.
24 Tum fiet ſi clam congregatione factum fue C
rit per errorem, faciet vniuerſa cõgregatio iu-
uencum filium bouis vnum in holocauſtum
in odorem quietis Iehouę, minnham quoque

Deut.1.d.24 24 Peruenerũt itaque vſque ad vallem ℵEϖſ-
E chól,& abſciderunt illinc palmitem & botrũ
vuarum vnum:& portauerunt illum vecte bi-
ni:& de malogranatis,& de ficubus.
25 Locus ille vocatus eſt Nahhál ℵEϖſchól
propter botrum quem abſciderunt inde filij
Iϖſraℵél.
26 Reuerſi ſunt autem ab explorando terram
in fine quadraginta dierum.
27 Et abierunt,ac venerũt ad Moϖſéh & Aha-
rón,& ad vniuerſum cœtum filiorum Iϖſraℵél
in deſertum Parán in Cadéϖs:& retulerũt eis
rem,& vniuerſo cœtui,oſtẽderũtque eis fru-
ctum terræ.
F 28 Narrauerũtque illi, ac dixerunt, Perueni-
mus ad terram ad quã miſiſti nos, & certè flu-
ens eſt lacte & melle,& iſte eſt fructus eius:
29 Niſi quòd fortis eſt populus qui incolit eã
regionem,& vrbes munitæ ſunt,& magnę ad-
modum:ad hæc filios yAnác vidimus ibi.
30 Amaléc habitat in terra Meridiana:& ħHit-
thæus & Iebuϖſæus & ℵEmoræus habitant in
montibus: Chenayanæus verò habitat iuxta
Mare, & ad ripam Iardén.
31 Et tacere fecit Chaléb populum contra Mo-
ϖſéh,ac dixit, Aſcendendo aſcẽdamus, & poſ-
G ſideamus eam: nam præualendo præualebi-
mus ei.
32 At viri qui aſcenderant cum eo, dixerunt,
Non poterimus aſcendere contra populũ illũ:
quia fortior eſt nobis.
33 Et detraxerunt terræ quam explorauerant,
apud filios Iϖſraℵél, dicendo, Terra per quam
trãſiuimus vt exploraremus eam, eſt terra cõ-
ſumens habitatores ſuos: & omnis populus
quem vidimus in medio eius, viri procerę ſta-
turæ ſunt.
34 Ibi præterea vidimus gigantes filios yAnác
de genere gigantum: & eramus in oculis noſtris
ſicut locuſtæ,& ſic eramus in oculis eorum.

1 Populus flet & murmurat ob explorata terra deſperationem. 6 Caleb & Ioſue terram laudant, quos populus vult lapidare. 11 Iraſcitur Dominus in populum infidelem. 13 Oratio Moſi vt populo parcat Deus. 19 Miſericordia Dei. 20 Exauditur Moſes. 24 Ipſi Caleb promittitur Chanaan. 27 Murmuratoribus filiis Iſraël prædicit Deus interitũ in deſertis. 33 Fornicatio. 36 Moriuntur exploratores, præter Caleb & Ioſue. 41 Agnoſcit populus peccatum ſuum. 42 Populus iniuſſu Dei aſcendens contra Amalec, occiditur.

1 SVſtulit itaque vniuerſus cœtus, deditque
vocem ſuam,& fleuit populus nocte illa.
2 Et murmurauerũt aduerſum Moϖſéh & ad-
uerſũ Aharón omnes filij Iϖſraℵél, dixerũtq;
eis vniuerſa multitudo, Vtinam mortui eſſe-
mus in terra Ægypti, aut in deſerto hoc, vtinã
inquam mortui eſſemus.
3 Et quare Iehouáh introducit nos in terram
hãc,vt cadamus gladio,vxores noſtræ, & par-
uuli noſtri ſint in prædam? nónne ſatius eſſet
nobis reuerti in Ægyptum?
4 Et dixerunt alter ad alterum, Cõſtituamus
ducem,& reuertamur in Ægyptum.
5 Tum cecidit Moϖſéh & Aharón ſuper facies
ſuas coram vniuerſo cœtu congregationis fi-
liorum Iϖſraℵél.
Eccle.46.b.9 6 Iehoϖſuay verò filius Nun, & Chaléb filius
1. Mac.2.f.56 Iephunnéh *qui erant* de explorantibus terram,
ſciderunt veſtimenta ſua:
7 Ac dixerunt ad vniuerſam congregationem
filiorum Iϖſraℵél, dicendo, Terra per quam
tranſiuimus vt exploraremus eam, *eſt* optima
terra: B
8 Si complacitum fuerit Iehouæ in nobis, in-
troducet nos in terram iſtam, tradétque eam
nobis, *nempe* terrã quæ eſt fluens lacte & melle.
9 Veruntamen contra Iehouam ne ſitis rebel-
les:neque timeatis populum terrę huius,quia
veluti panis noſter ſunt:receſsit protectio eorũ
ab eis,at Iehouáh eſt nobiſcũ: ne *igitur* timea-
tis eos.
10 Tunc dixit *apud ſe* vniuerſa congregatio vt
lapidarent eos lapidibus:& gloria Iehouę ap-
paruit in tabernaculo eccleſiæ omnibus filiis
Iϖſraℵél.
11 Dixitque Iehouáh ad Moϖſéh, Vſquequo
tandem irritabit me populus iſte, quouſque *in-
quam* non credent mihi in omnibus ſignis quę
feci in medio eius?
12 Percutiam eum peſte, expellámque eum, te
autem faciam in gentem magnã, & robuſtio-
rem eo. Exo.32.c.11
13 Et dixit Moϖſéh ad Iehouam, Et audiẽt Æ- C
gyptij(nam eduxiſti fortitudine tua populum
iſtum è medio eius)
14 Ac dicent ſuper habitatorem terræ huius: Exo.13.d.21
qui audierũt quòd tu, ô Iehouáh, eras in medio
populi iſtius, quód*que* oculo ad oculum appa-
rebas tu, ô Iehouáh, & nubes tua ſtaret ſuper
eos,& in columna nubis ambulabas ante eos
interdiu,& in columna ignis noctu:
15 Et *tamen* mori feceris populũ iſtum tanquam
virum vnum:ac dicent Gentes quæ audierint
famam tuam,in hunc modum, Deut.9.d.28
16 Quia non potuit Iehouáh introducere po-
pulum iſtũ in terram *de* qua iurauerat eis, oc-
cĩdit eos in deſerto.
17 Nũc igitur magnificetur obſecro fortitudo
Domini, quemadmodũ loquutus es, dicendo, Pſal.102.b.8
18 Iehouáh tardus ad iram, & multus miſeri-
cordia, remittens iniquitatem & præuarica-
tionem,& *tamen* mundando non mundat, viſi-
tans iniquitatem patrum ſuper filios in tertiã
& quartam generationem. D
19 Parce obſecro iniquitati populi huius ſecũ-
dum magnitudinẽ miſericordię tuę,& quem-
admodum pepercisti populo iſti ab Ægypto
vſque huc.
20 Et dixit Iehouáh, Peperci ſecundum verbũ
tuum.
21 Veruntamen viuo ego, & replet gloria mea
vniuerſam terram:
22 Quòd omnes illi qui viderũt gloriam meã,
& ſigna mea quę feci in Ægypto,& in deſerto,
& tentauerunt me iam dece vicibus, nec pa-
ruerunt voci meæ:
23 Non videbũt terram *de* qua iuraui Patribus
eorum:neque quiſquam eorum qui me irrita-
uerunt, videbunt eam.
24 At ſeruum meum Chaléb(eo quòd fuit ſpi- Ioſue 14.b.6
ritus alter cum eo, & adimpleuit ire poſt me)
introducam eum in terrã quam *iam* ingreſſus
eſt,& ſemen eius hæreditate accipiet eam.
25 yAmaléc autem & Chenayanæus habitat
in valle:cras reuertimini, & proficiſcimini in
deſertum via maris ϖSuph.
26 Loquutus eſt pręterea Iehouáh ad Moϖſéh E
& Aharón, dicendo,
27 Vſquequo *tandem feram* cõgregationem ma- Pſal.105.c.26
lam

lam iſtam quæ murmurat aduerſum me? mur
murationes filiorum Iiſraël qui murmurãt
aduerſum me, audiam?
Infr. 26.g.65 & 32.b.10 28 Dic illis, Viuo ego, dixit Iehouáh, ſi nõ quẽ-
admodum loquuti eſtis in auribus meis, ſic fe
cero vobis:
Deut. 1.f.35 29 In deſerto iſto cadent cadauera veſtra, & o-
mnes numerati veſtri ſecundum omnem nu-
merum veſtrum à filio viginti annorum, & ſu
prà, qui murmuraſtis aduerſum me.
30 Si vos ingrediemini terram *pro* qua leuaui
manum meam vt habitare facerem vos in ea,
præter Chaléb filiũ Iephunnéh, & Iehoſúa
filium Nun,
31 Ac paruulos veſtros de quibus dixiſtis, In
prædam erunt: introducam *enim* eos, & cogno
ſcent terram ipſam quam deſpexiſtis.
32 Cadauera verò veſtra cadẽt in deſerto iſto.
Ezec. 4.b.6 33 Filij autem veſtri erunt paſtores in deſerto
hoc quadraginta annis, & portabunt fornica-
F tiones veſtras, donec conſumantur cadauera
veſtra in ipſo deſerto.
34 Iuxta numerum dierum quibus exploraſtis
Pſal. 94.d.10 terram ipſam, quadraginta *ſcilicet* diebus (Die
pro anno, die pro anno *computato*) portabitis
iniquitates veſtras quadraginta annis, & co-
gnoſcetis inanitionem meam.
35 Ego Iehouáh loquutus ſum, Si non iſtud fe
cero vniuerſæ congregationi malæ huic quæ
congregata eſt aduerſum me: in deſerto iſto
conſumentur, ibique morientur.
36 Viri itaque quos miſerat Moſéh ad explo
randũ terram ipſam, & reuerſi erant, murmu-
raréq; fecerant aduerſum eum vniuerſam con
gregationem *iſtam*, detrahendo terræ,
1. Cor. 10. b.10 37 Mortui ſunt homines illi qui terræ detraxe
runt, plaga coram Iehoua.
Hebr. 3.d.10 Iudæ b.5 38 Iehoſúa verò filius Nun, & Chaléb filius
Iephunnéh vixerunt ex hominibus illis qui
perrexerant ad explorandum terram.
G 39 Loquutus eſt igitur Moſéh verba iſta o-
mnibus filiis Iiſraël, & luxerunt populus
valde.
Deut. 1.g.41 40 Surrexerúntq; mane, & aſcenderunt in ver
ticem montis, dicendo, Ecce nos, vt aſcenda-
mus ad locum de quo loquutus eſt Iehouáh,
quia peccauimus.
41 Et dixit Moſéh, Vt quid tranſgredimini
ſermonem Iehouæ? & hoc non proſperè ce-
det.
42 Ne aſcendatis, quia non eſt Iehouáh in me-
dio veſtri: ne percutiamini coram inimicis ve-
ſtris.
43 Amalék enim & Chenanæus *eſt* ibi ante
vos, & cadetis gladio. nam propterea quòd cõ
uerſi eſtis *ne iretis* poſt Iehouam, neque erit Ie-
houáh vobiſcum.
44 Et conati ſunt aſcendere in verticem mon-
tis: at arca fœderis Iehouæ & Moſéh non re-
ceſſerant è medio caſtrorum.
45 Deſcendit itaque Amalecita & Chena-
næus qui habitabant in monte ipſo, percuſſe-
rúntque eos, & contriuerunt eos vſque Hor
máh.

CAPVT XV.

1 Libamenta terrã ingreſſis offerenda. 20 Primitiæ. 22 Oblatio peccantium per ignorantiam. 30 Pœna per ſuperbiam peccãtis. 32 Lapidatur qui colligit ligna in ſabbatho. 38 Fimbriæ per angulos veſtimentorũ. 39 Fornicatio. 40 Sanctit.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Moſéh,
dicendo,
2 Loquere ad filios Iiſraël, & dicas eis,
Quum ingreſſi fueritis terram habitationum
veſtrarum quas ego daturus ſum vobis:
3 Et facere voletis oblationem ignitam Ieho
uæ holocauſtum, vel ſacrificiũ, vt ſoluatis vo-
tum aut ſpõte veſtra, aut in ſolennitatibus ve-
ſtris, vt faciatis odorem quietis Iehouæ de bo
bus, aut ex pecudibus.
4 Tunc offeret offerens oblationem ſuam Ie-
houæ *pro* minnha ſimilę decimam partem mi
ſtam cum quarta parte hin olei.
5 Et vini pro libamine quartam partem hin fa
cies ſuper holocauſtum, aut vltra ſacrificium
pro agno vno.
6 Aut pro ariete facies minnham ſimilæ duas
decimas permiſtæ cum olei tertia parte hin.
7 Et vini pro libamine tertiam partẽ hin offe
res in odorem quietis Iehouæ.
8 Quòd ſi facere voles iuuencum *in* holocau-
ſtum, aut ſacrificium ad ſoluendum votũ, aut
pacifica Iehouæ:
9 Offeret vnà cum iuuenco minnham, ſimilæ B
tres decimas permiſtæ cum olei dimidia par-
te hin.
10 Et vinum offeres pro libamine dimidiam
partem hin, oblationem ignitam odoris quie
tis Iehouæ.
11 Sic fiet boui vni, aut arieti vni, aut fœtui tam
de ouibus quàm de capris,
12 Iuxta numerum quem facietis vni iuxta nu
merum illorum.
13 Omnis ciuis faciet ſic iſta, vt offerat oblatio
nem ignitam odoris quietis Iehouæ.
14 Et quum peregrinatus fuerit apud vos pere
grinus, aut quicunque eſt in medio veſtri per
generationes veſtras, feceritque oblationem
ignitam odoris quietis Iehouæ, quemadmo-
dum facietis, ſic faciet.
15 O congregatio, ſtatutum vnum *erit* vobis &
peregrino qui peregrinatur *apud vos*: ſtatutum
inquam perpetuum per generationes veſtras:
ſicut vos, ſic & peregrinus erit coram Iehoua.
16 Lex *inquam* vna & norma vna erit vobis &
peregrino qui peregrinatur apud vos.
17 Loquutus eſt inſuper Iehouáh ad Moſéh,
dicendo,
18 Alloquere filios Iiſraël, & dicas eis, Quũ
ingreſſi fueritis terram ad quam ego introdu
cturus ſum vos,
19 Tum fiet, quum cœperitis comedere de pa-
ne terræ, offeretis oblationem Iehouæ.
20 De primitiis conſperſionum veſtrarum, pla
centam offeretis *in* oblationem: ſicut oblatio-
nem areæ, ſic offeretis illam.
21 De primitiis conſperſionum veſtrarum da-
bitis Iehouæ, oblationem per generationes
veſtras.
22 Quúmque erraueritis, & non feceritis o-
mnia præcepta iſta quæ dixit Iehouáh ad Mo
ſéh:
23 Omnia *inquam* quæ præcepit Iehouáh vo-
bis per manum Moſéh à die qua præcepit Ie
houáh, & vltrà per generationes veſtras.
24 Tum fiet ſi clam congregatione factum fue C
rit per errorem, faciet vniuerſa cõgregatio iu-
uencum filium bouis vnum in holocauſtum
in odorem quietis Iehouę, minnham quoque

eius, & libamen eius ſecundum normam, &
hircũ caprarũ vnum in ſacrificiũ pro peccato.
25 Expiabitque ſacerdos vniuerſam cógrega-
tionem filiorum Iωſraאél, & condonabitur il-
lis, quia error eſt: & illi offerent oblationem
ſuam *in* oblationem ignitam Iehouæ, & *in* o-
blationem pro peccato ſuo corã Iehoua, pro-
pter errorem ipſorum.
26 Et condonabitur vniuerſæ congregationi
filiorũ Iωſraאél, & peregrino qui peregrinatur
in medio illorũ, quia vniuerſi populi error eſt.
27 Quòd ſi anima vna peccauerit per errorẽ, of
feret caprã anniculã in ſacrificiũ pro peccato.
28 Expiabitque ſacerdos animam quæ pecca-
uerit per errorem, quum peccauerit per erro-
rem, coram Iehoua, expiabit inquam illam, &
remittetur ei.
29 Ciui inter filios Iωſraאél & peregrino qui
peregrinatur inter illos, lex vna erit vobis ei
qui fecerit *peccatum* per errorem.
30 Et anima quæ fecerit in manu excelſa, tam
ciuis quàm peregrinus, Iehouã probris afficit:
atq; excidetur anima illa è medio populi ſui.
D 31 Quia verbum Iehouæ ſpreuit, & præceptũ
eius irritum fecit, excidẽdo excidetur anima
illa, iniquitas eius *erit* in ipſa.
32 Quũ autẽ filij Iωſraאél eſſent in deſerto, in-
uenerũt virũ colligentẽ ligna in die ſabbathi:
33 Et adduxerunt illum qui inuenerunt eum
colligentem ligna, ad Mωſéh & Aharón, &
ad vniuerſam congregationem.
34 Quem poſuerunt in cuſtodia, quia nõ erat
expoſitum quid faciendum eſſet ei.
35 Et dixit Iehouáh ad Mωſéh, Moriẽdo mo-
riatur vir ille, lapidet eum lapidibus vniuerſa
congregatio extra caſtra.
36 Eduxerunt ergo eum congregatio extra ca-
ſtra, & lapidauerũt eũ lapidibus: mortuúſq; eſt
quemadmodũ præceperat Iehouáh Mωſéh.
37 Et dixit Iehouáh ad Mωſéh, dicendo,
Deut.22.b.12 38 Alloquere filios Iωſraאél, & dic eis vt faciãt
Matt.23.a.5 ſibi fimbrias in angulis veſtimentorum ſuorũ
per generationes ſuas: & ponant in fimbria
anguli filum hyacinthinum.
39 Et erit vobis inſtar fimbriarũ, videbitiſque
eam, & recordabimini omnium præceptorũ
Iehouæ vt faciatis ea: & nõ aſpicietis poſt cor
veſtrum & oculos veſtros, poſt quos vos for-
nicamini.
40 Vt recordemini *inquam*, & faciatis omnia
præcepta mea, & ſitis ſancti Deo veſtro.
41 Ego Iehouáh Deus veſter qui eduxi vos è
terra Ægypti, vt eſſem vobis in Deum: ego in-
quam Iehouáh Deus veſter.

CAPVT XVI.

Rebellio Core, Dathan, & Abiron. 8 *Moſes increpat Core.*
15 *Orat Moſes contra Core & reliquos.* 22 *Oratio Moſi.*
24 *Separatur populus à tabernaculis Core.* 28 *Miſſus Moſes.*
31 *Core cum cohorte perit.* 35 *Igne interficiuntur* CCL.
39 *Thuribula extenduntur in laminas.* 42 *Interficiuntur*
14700, *ob murmurationem in Moſen.* 46 *Orat Aaron pro*
populo.

Infrà 27.a.3 1 ET tulit *ſeipſum ſeorſum* Córanh filius Iזshár
Eccli.45.c.22 filij Cehát̃h filij Leuí, & Dathán & Abirã
Iudæ d.11 filij אEliáb, & אOn filius Péleth filij Reאubẽ:
Infrà 26.a.9 2 Et ſurrexerunt coram Mωſéh, & viri è filiis
Iωſraאél ducẽti quinquaginta, principes cógre
gationis, maiores cógregationis, viri nominati.
3 Congregatique ſunt aduerſum Mωſéh &
Aharón, ac dixerunt eis, Satſit vobis: nam tota
cógregatio, vniuerſi ipſi ſancti *ſunt*, & in medio
eorum eſt Iehouáh: quare ergo effertis vos ſu-
pra congregationem Iehouæ?
4 Quod quũ audiſſet Mωſéh, proiecit ſe in
faciem ſuam.
5 Et loquutus eſt ad Córanh & ad omnem cõ-
gregationem eius, dicendo, Mane oſtẽdet Ie-
houáh qui *ſint* eius, & quis ſanctus, & vt acce-
dat ad ſe: & quẽ elegerit, accedere faciet ad ſe.
6 Hoc facite, capite vobis acerras, Córanh, &
tota congregatio eius,
7 Et ponite in illis ignem, imponite quoque B
in eis incenſum coram Iehoua cras: & erit, vir
quem elegerit Iehouáh, erit ille ſanctus: ſatis
ſit vobis filij Leui.
8 Et dixit Mωſéh ad Córanh, Audite quæſo
filij Leui,
9 An parũ *hoc* vobis eſt quòd ſeparauerit Deus
Iωſraאelis vos de congregatione Iωſraאél, vt
accedere faceret vos ſibi, vt miniſtraretis in mi
niſterio tabernaculi Iehouæ, & vt ſtaretis corã
congregatione, vt miniſtraretis eis:
10 Et accedere fecit te, & omnes fratres tuos fi-
lios Leui tecũ: niſi quæratis etiam Sacerdotiũ?
11 Idcirco tu & vniuerſa congregatio tua, eſtis
qui conueniunt cõtra Iehouam: at verò Aha-
rón quid eſt, quòd murmuraſtis aduerſus eũ?
12 Miſit ergo Mωſéh accerſitum Dathán &
Abirám filios אEliáb. qui reſponderunt, Non
aſcendemus.
13 Nunquid parum eſt quòd aſcendere feceris
nos è terra fluente lacte & melle, vt mori face-
res nos in deſerto: niſi etiã dominari velis no-
ſtri etiam dominando?
14 Inſuper ad terram fluentem lacte & melle
non introduxiſti nos, neque dediſti nobis hę-
reditatem agrorum & vinearum: num oculos C
virorum iſtorum effodies? non aſcendemus.
15 Iratus eſt ergo Mωſéh valde, & dixit ad Ie-
houam, Ne reſpicias ad oblationem eorũ: ne
aſellum quidem vnum ab eis accepi, neque
afflixi quenquam ex eis.
16 Poſtea dixit Mωſéh ad Córanh, Tu & vni-
uerſa congregatio tua eſtote coram Iehoua, tu
& illi & Aharón cras.
17 Et capite quiſque acerram ſuam, & imponi-
te in illis incenſum: atque applicare facite co-
ram Iehoua quiſque acerram ſuam, ducentas
quinquaginta acerras: tu quoque & Aharón
quiſque acerram ſuam.
18 Tulerunt igitur quiſque acerrã ſuam, & po-
ſuerunt in eis ignem: poſuerunt quoque in eis
ſuffitum, ſteterúntque ad oſtium tabernaculi
eccleſiæ, & Mωſéh & Aharón.
19 Iam verò congregauerat aduerſus illos Có-
ranh vniuerſam cógregationem ad oſtium ta-
bernaculi eccleſiæ: & apparuit gloria Iehouæ
vniuerſæ congregationi.
20 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mωſéh & A-
harón, dicendo,
21 Separate vos è medio turbæ iſtius, & conſu-
mam eos in momento.
22 Et proiecerunt ſe ſuper facies ſuas, ac dixe- D
runt, Deus Deus ſpirituũ vniuerſæ carnis, ãn-
non vir vnus peccauit, & cõtra vniuerſam con
gregationem iraſceris?
23 Tu loquutus eſt Iehouáh ad Mωſéh, dicẽdo,
24 Alloquere congregationem, dicendo,
Diſcedite

Diſcedite è circuitu tabernaculi Córaħ Da-
thán & Abirám.
25 Itaque ſurrexit Mowſéh, & perrexit ad Da-
thán & Abirám: & ſequuti ſunt eum ſeniores
Iwſraelis.
26 Et loquutus eſt ad congregationem, dicés,
Recedite quæſo à tabernaculis virorũ impio-
rum iſtorum, neque attingatis quicquam ex
iis quæ ad illos pertinent, ne fortè pereatis in
omnibus peccatis eorum.
27 Et receſſerunt à tabernaculo Córaħ Da-
thán & Abirám è circuitu: at Dathán & Abi-
rám egreſsi ſunt ſtantes ad oſtium tabernacu-
lorum ſuorum, & vxores eorum, & filij eorũ,
& paruuli eorum.
28 Tunc dicit Mowſéh, In hoc ſcietis quòd Ie-
houáh miſerit me vt facerẽ omnia opera hæc,
E *& quòd non de corde meo:*
29 Si vt moriuntur omnes homines, moriẽtur
iſti, & viſitatione omnium hominum viſitabi
tur ſuper eos, non miſit me Iehouáh.
30 Sin autem creationem creauerit Iehouáh,
& aperuerit terra os ſuum, & deglutiuerit eos
atque omnia quæ ad illos pertinent, & deſcen
derint viuẽtes in infernum: tum cognoſcetis
Infrà 27.a.3 quòd irritauerunt viri iſti Iehouam.
Deut.11.a.6 31 Fuit igitur, quũ colummaſſet loqui omnia
Pſal.105.c.17 verba iſta, rupit ſeſe terra quæ erat ſub illis.
32 Aperuitque terra os ſuum, & deglutiuit eos
& domos eorum, atque omnes homines qui
erant ipſi Córaħ, & omnem ſubſtantiam.
33 Deſcenderũtque ipſi & quotquot ad eos
pertinebant, viuentes in infernum, ac operuit
eos terra: & perierunt è medio cõgregationis.
34 Omnis autem Iwſraél qui erant in circui-
tu eorum, fugerunt ad clamorem eorum: dice
bant enim, Ne fortè deglutiat nos terra.
35 Porrò ignis egreſſus eſt à Iehoua, & cõſum-
pſit ducentos illos & quinquaginta viros offe
rentes incenſum.
36 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh,
dicendo,
37 Dic ad Elyazár filium Aharón ſacerdotis,
F vt tollat acerras è medio incendij, & ignem
diſpergat vltra, quia ſanctificatæ ſunt:
38 Acerras *inquam* peccatorum iſtorum in ani-
mas ſuas: vt faciant ex eis extenſas laminas *in*
opertorium altaris: quia obtulerunt *in* eis co-
ram Iehoua, & ſanctificatæ ſunt, & erunt in ſi-
gnum filiis Iwſraél.
39 Tulit itaq; Elyazár ſacerdos acerras æreas
quibus obtulerant combuſti, & extenderunt
eas in operimentum altaris,
40 Memoriale filiis Iwſraél vt non accedat
quiſquam alienus qui non eſt de ſemine Aha-
rón, vt offerat incenſum coram Iehoua, ne ſit
ſicut Córaħ, & ſicut cõgregatio eius, queád-
modũ dixerat Iehouáh ipſi ꝑ manũ Mowſéh.
41 Et murmurauerunt vniuerſa congregatio
filiorum Iwſraél in craſtino contra Mowſéh
& Aharón, dicẽdo, Vos interfeciſtis populum
Iehouæ.
42 Fuit autem, quum congregaret ſe congre-
gatio contra Mowſéh & Aharón, tum verte-
runt faciem ad tabernaculum eccleſiæ: & ecce
operuit illos nubes illa, & conſpecta eſt glo-
ria Iehouæ.
43 Venit quoq; Mowſéh & Aharón coram ta-
bernaculo eccleſiæ.

44 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di- G
cendo,
45 Recedite è medio congregationis huius, &
conſumam eos in momento. Et proiecerunt
ſe ſuper faciem ſuam.
46 Dixit ergo Mowſéh ad Aharón, Cape acer- Sap.8.d.21
ram, & pone in ea ignem de altari, ac ſuperpo
ne incenſum: ac perge citò ad congregationẽ,
& expia eos. egreſſus eſt enim furor à facie Ie-
houæ. *iam* cœpit percuſsio.
47 Tulit ergo Aharón quemadmodum dixe-
rat Mowſéh, & cucurrit in medium congre-
gationis, & ecce inceperat percuſsio in po-
pulo, poſuitque incenſum, & expiauit po-
pulum.
48 Stetitque inter mortuos & viuẽtes, & pro-
hibita eſt percuſsio illa.
49 Fuerũntque qui mortui ſunt percuſsione
illa, quatuordecim millia & ſeptingenti, præ-
ter mortuos propter Córaħ.
50 Poſtea reuerſus eſt Aharón ad Mowſéh ad
oſtium tabernaculi eccleſiæ, & percuſsio pro-
hibita eſt.

CAPVT XVII.

De virga Aaronis quæ germinauit: quo confirmabatur ſacerdotium ipſius.

1 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
2 Alloquere filios Iwſraél, & cape ab eis ſin-
gulas virgas per domos patrum, à cunctis *ſcili-
cet* principibus eorum iuxta domos patrum
ſuorum, duodecim virgas: *&* vniuſcuiuſq; no
men ſcribes ſuper virgam eius.
3 Nomẽ autem Aharón ſcribes ſuper virgam
Leui: quia virga vna erit capiti domus patrum
ſuorum.
4 Reponéſque illas in tabernaculo eccleſiæ B
coram teſtimonio, vbi conueniam vobiſcum.
5 Et erit, vir ille quem elegero, illius virga flo
rebit: & *ita* quieſcere faciam à me murmuratio
nes filiorum Iwſraél, quibus murmurant ad-
uerſum vos.
6 Loquutus eſt ergo Mowſéh ad filios Iwſ-
raél, & dederũt illi omnes principes eorum
virgam, ſinguli principes virgam per domos
patrum ſuorum, duodecim *ſcilicet* virgas: vir-
ga autem Aharón erat in medio virgarum eo-
rum.
7 Et poſuit Mowſéh virgas coram Iehoua in C
tabernaculo teſtimonij.
8 Et fuit, poſtridie venit Mowſéh ad taberna-
culum teſtimonij, & ecce germinauerat virga
Aharón è domo Leui, ac produxerat germina
tionẽ, protuleràtq; flores, ad maturitatémque
perduxerat amygdala.
9 Et protulit Mowſéh omnes virgas illas à fa-
cie Iehouæ ad omnes filios Iwſraél: qui vi-
derunt, & acceperunt ſinguli virgam ſuam.
10 Dixit autem Iehouáh ad Mowſéh, Refer vir Hebr.9.a.4.
gam Aharón coram teſtimonio in cuſtodiam, D
in ſignũ filiis rebellibus: & ceſſare facies mur-
murationes illorum apud me, vt non mo-
riantur.
11 Et fecit Mowſéh: quemadmodum præcepe
rat Iehouáh ei, ſic fecit.
12 Et dixerunt filij Iwſraél ad Mowſéh, dicen-
do, Ecce mortui ſumus, periimus, omnes nos
periimus.

13 Qui-

13 Quicunque acceſſerit, qui acceſſerit *inquam*
ad tabernaculum Iehouæ, morietur: nunquid
conſumendi ſumus moriendo?

CAPVT XVIII.

1 De officiis Leuitarum. 8 Aaronis erant primitiæ & decimæ, à filijs Iſrael Deo oblatæ. 20 Aaronis hæreditas, Deus. 21 Decimæ Leuitis erant pro hæreditate. 25 Leuitis præcipitur vt ex decimis decimas Deo offerant.

1 ET dixit Iehouáh ad Aharón, Tu, & filij tui
& domus patris tui tecum portabitis ini-
quitatem Sanctuarij: tu quoque & filij tui tecũ
portabitis iniquitatem ſacerdotij veſtri.
2 Et etiam fratres tuos, tribum Leui, tribum
patris tui, accedere fac ad te, & adhęreant tibi,
miniſtréntque tibi: tu autem & filij tui tecum
ſtabitis coram tabernaculo teſtimonij.
3 Et cuſtodiét cuſtodiam tuam, & cuſtodiam
totius tabernaculi: veruntamen ad vaſa San-
ctitatis & ad altare non accedent, ne morian-
tur tam ipſi quàm vos.
4 Et adhærebũt tibi, & cuſtodient cuſtodiã
tabernaculi eccleſię in omni cultu tabernacu-
li: & externus non accedet ad vos.
5 Cuſtodietis igitur cuſtodiam Sanctitatis, &
cuſtodiam altaris, ne ſit poſthac ira aduerſus
filios Iwſraël.
6 Siquidem ego tuli fratres veſtros Leuitas è
medio filiorum Iwſraël, vobis donum, datos
Iehouæ, vt miniſtrent in miniſterio taberna-
culi eccleſiæ.
7 Tu autem & filij tui tecum cuſtodietis ſacer
dotium veſtrum in omnibus quæ pertinent
ad altare & intra velum: & miniſtrabitis: mi-
niſtrationem doni poſui ſacerdotium veſtrũ:
ideo externus qui acceſſerit, morietur.
B 8 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Aharón,
Ego equidem dedi tibi cuſtodiam oblationũ
mearum: omnes *quoque* ſanctificationes filiorũ
Iwſraël tibi dedi propter vnctionem, & filijs
tuis in ſtatutum perpetuum.
9 Hoc erit tuum de ſanctificatione ſanctifica-
tionum de igne: omnis oblatio eorum, ſiue ſit
minnha eorum, ſiue oblatio pro peccato eorũ,
ſiue oblatio pro delicto eorum: quod reddent
mihi, ſanctificatio ſanctificationum tibi erit &
filiis tuis.
10 In ſanctitate ſanctitatum comedes eam, o-
mnis maſculus comedet eã, ſanctificatio erit
tibi.
11 Hoc quoque tuũ erit *de* oblatione doni eo-
rum: omnes oblationes filiorum Iwſraël tibi
dedi & filiis tuis & filiabus tuis tecũ in ſtatu-
tum perpetuum: omnis mundus in domo tua
comedet eam.
12 Omnem pinguedinem olei, & omnem pin-
guedinem vini & frumenti, primitias eorum
quas dabunt Iehouæ, tibi dedi.
13 Primitiæ omnium quæ in terra eorum, quas
afferent Iehouæ, tuæ erunt: omnis mundus in
domo tua comedet eas.
14 Quæcũque cõſecratio in Iwſraële, tua erit.
15 Quicquid aperit vuluã in omni carne quod
offerent Iehouæ, tam de hominibus quàm de
animalibus, tuum erit: ſed redimẽdo redimes
C primogenitum hominis: primogenitum quo-
que animalis immundi redimi facies.
16 Et redemptiones eius à filio menſis redimi
facies ſecundum æſtimationem tuam, pecu-
nia quinque wſeclorum ſecundum wſeclum Supr. 3. d. 17
Sanctuarij: viginti obolorum eſt *ſecel*. Exo. 30. b. 13.
17 Veruntamen primogenitum bouis, aut pri- Leu. 27. c. 25
mogenitum ouis, aut primogenitum capræ Ezech. 45. d.
non redimes: ſunt *enim* ſanctificata: ſanguinem 12
eorum ſparges iuxta altare, & adipem eorum
adolebis: oblatio ignita eſt in odorem quietis
Iehouæ.
18 Et caro earũ erit tua: vt pectus eleuationis,
& vt armus dexter, tua erit.
19 Omnes oblationes ſanctificationum, quas
obtulerint filij Iwſraël Iehouæ, dedi tibi & fi-
lijs tuis & filiabus tuis tecum in ſtatutum per-
petuum: pactum ſalis perpetuum eſt coram Ie
houa tibi & ſemini tuo tecum.
20 Dixit autem Iehouáh ad Aharón, De terra
eorum hæreditatem non habebis, nec portio
erit tibi in medio eorum: ego portio tua, & hæ Deut. 10. b. 9
reditas tua in medio filiorum Iwſraël. & 18. a. 2
21 Filiis autem Leuí ecce dedi omnes decimas Ioſue 13. b. 24
in Iwſraële in hæreditatem, pro miniſterio & d. 33.
eorum quod ipſi peragũt in miniſterio taber- Ezech. 44.
naculi eccleſiæ. d. 3
22 Et non accedent poſthac filij Iwſraël ad ta-
bernaculum eccleſiæ, vt portent iniquitatem
ad moriendum.
23 Sed ipſi Leuitæ faciẽt opus tabernaculi ec- D
cleſiæ, & ipſi portabunt iniquitatem ſuam ſta-
tuto perpetuo per generationes veſtras: & in
medio filiorum Iwſraël non poſsidebunt hę-
reditatem.
24 Decimas enim filiorum Iwſraël quas offe-
rent Iehouæ *in* oblationẽ, dedi Leuitis in hæ-
reditatem: idcirco dixi *de* illis, In medio filio-
rum Iwſraël non poſsidebunt hæreditatem.
25 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
26 Et ad Leuitas loquêris, & dices eis, Quum
acceperitis à filiis Iwſraël decimas quas dedi
vobis ab illis in hęreditatem veſtram, tũc offe-
retis ex illis oblationem Iehouæ, decimas è
decimis.
27 Et reputabitur vobis oblatio *illa* veſtra vt fru
mentum de area, & vt plenitudo de torculari.
28 Sic offeretis vos quoque oblationem Ieho-
uæ de omnibus decimis veſtris quas accepe-
ritis à filiis Iwſraël, & dabitis ex illis oblatio-
nem Iehouæ Aharón ſacerdoti.
29 Ex omnibus donariis veſtris offeretis omnẽ
oblationem Iehouæ, de omni adipe eius, ſan-
ctificationem eius de eo.
30 Dices pręterea illis, Quum obtuleritis pin-
guedinem eius ex eo, reputabitur Leuitis vt
fructus areæ, & vt fructus torcularis.
31 Comedetis autem illud in omni loco vos &
domus veſtra: quia merces eſt vobis pro mini-
ſterio veſtro in tabernaculo eccleſiæ.
32 Et nõ portabitis ob id peccatum, quum vos
obtuleritis pinguedinem eius ex eo: & *ita* ſan-
ctificationes filiorum Iwſraël non pollueris,
& non moriemini.

CAPVT XIX.

1 Vacca rufa, ex cuius cineribus aqua aſperſionis fiebat pro peccato. 14 Lex morientis in tabernaculo. 16 Lex tãgentis immundũ.

1 LOquutus eſt inſuper Iehouáh ad Mowſéh
& Aharón, dicendo,
2 Hoc eſt ſtatutum legis quod præcepit
Iehouáh

Iehouáh, dicẽdo, Alloquere filios Iωſraél, vt afferant ad te vaccam rufam perfectam, in qua non ſit macula, ſuper quam non aſcenderit iugum.

3 Et dabitis eam ×Elyazár ſacerdoti, qui educet eam extra caſtra, & mactãdam curabit ante ſe:

Hebr.9.d.13 4 Capiétque ×Elyazár ſacerdos de ſanguine eius digito ſuo, & ſparget eregiõne faciei tabernaculi eccleſiæ de ſanguine eius ſeptem vicibus.

5 Poſtea cõburendam curabit vaccam in oculis ſuis: pellem eius, & carnem eius, & ſanguinem eius vnà cum fimo eius comburet.

6 Tunc accipiet ſacerdos lignum cedrinum, & hyſſopum, & coccum vermiculi, proiiciétque in medium combuſtionis vaccæ.

B 7 Et lauabit veſtes ſuas ſacerdos, lauabit quoque carnẽ ſuam aqua, & poſtea ingredietur caſtra, immũdúſq; erit ſacerdos vſq; ad veſperã.

8 Ille quoq; qui combuſſerit eam, lauabit veſtimẽta ſua aqua, lauabit & carnẽ ſuam aqua, immundúſque erit vſque ad veſperam.

9 Colliget autem vir mundus cinerem illius vaccæ, & ponet *illum* extra caſtra in loco mundo, eritque cõgregationi filiorum Iωſraél in cuſtodiam in aquam ſeparationis: *non* expiatio eſt.

10 Et lauabit qui collegerit cinerem vaccæ, veſtimenta ſua, immundúſque erit vſq; ad veſperam: & erit filiis Iωſraél, & peregrino qui peregrinatur in medio eorum, in ſtatutum perpetuum.

11 Qui tetigerit cadauer omnis animæ hominis, immundus erit ſeptem diebus.

12 Ipſe purificabitur eo, die tertia & die ſeptima mundus erit: quòd ſi non purificatus fuerit die tertia, die ſeptima non erit mundus.

C 13 Quicũque tetigerit mortuum, animam hominis qui mortuus fuerit, & non fuerit purificatus, tabernaculum Iehouæ polluit, & excidetur anima illa ex Iωſraële, quia aqua ſeparationis non fuit aſperſa ſuper eum, immundus erit, adhuc immunditia eius eſt in ipſo.

14 Hæc *quoque* eſt lex, Quum quis mortuus fuerit in tabernaculo, quicunque ingreſſus fuerat tabernaculum, & quicquid fuerit in tabernaculo, immundum erit ſeptem diebus.

15 Omne item vas apertum ſuper quo non fuerit operculum adiunctum, immundum eſt.

16 Quicunque præterea tetigerit in ſuperficie agri occiſum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut ſepulchrum, immũdus erit ſeptem diebus.

17 Tolléntque pro immundo de puluere combuſtionis oblationis pro peccato, & ponẽt ſuper eum aquam viuam in vaſe.

D 18 Capiet item hyſſopum, & intinget in aquã vir mũdus, & ſparget ſuper tabernaculum, & ſuper omnem ſupellectilem, & ſuper animas quæ fuerint ibi, ac ſuper eum qui tetigit os illud, vel occiſum, vel mortuum, vel ſepulchrũ.

19 Aſperget inquam mundus ſuper immundũ die tertia, & die ſeptima, & mũdabit eum die ſeptima: poſtea lauabit veſtimẽta ſua: lauabit quoque ſeſe aqua, & mundus erit in veſpera.

20 Vir autem qui immundus fuerit, & non purificauerit ſe, excidetur anima illa è medio cõgregationis, quia Sanctuariũ Iehouæ polluit: aqua ſeparationis non eſt aſperſa ſuper eum, immundus eſt.

21 Et erit eis in ſtatutũ perpetuum: & qui ſparſerit aquam ſeparationis, lauabit veſtimenta ſua: quíque tetigerit aquam ſeparationis, immundus erit vſque ad veſperam.

22 Et quicquid tetigerit immundus, immundum erit: & anima quæ tetigerit *ipſum*, immunda erit vſque ad veſperam.

CAPVT XX.

1 Moritur Maria. 2 Populo murmuranti datur aqua è petra. 12 Moſes & Aaron non ingreſſuri terram. 13 Aquæ contradictionis. 14 Edom negat tranſitum filiis Iſrael. 25 Moritur Aaron. 28 Subſtituitur Eleazarus. 29 Luget Aaronem populus.

1 PEruenerunt autem filij Iωſraél vniuerſa congregatio in deſertum ×Sin, menſe primo, & remanſit populus in Cadéωs: vbi mortua eſt Miriám, & ſepulta fuit ibi.

2 Quumq; non eſſet aqua congregationi, conuenerunt aduerſus Mωſéh & Aharón.

3 Et iurgatus eſt populus cum Mωſéh, ac dixerũt in hunc modum, Et vtinam obiiſſemus quando obierũt fratres noſtri coram Iehoua.

4 Et quare venire feciſtis congregationem Iehouæ in deſertum iſtud, vt moriamur hîc nos & iumenta noſtra? Exod.17.a.1

5 Et quare aſcendere feciſtis nos ex Ægypto, vt venire faceretis nos ad locum malum iſtũ, non locum ſementis, ficuum, & vinearum, & malogranatorum, & *in quo* aqua nulla eſt ad bibendum?

6 Abierunt ergo Mωſéh & Aharón à conſpectu congregationis ad oſtium tabernaculi eccleſiæ, & proiecerũt ſe ſuper faciem ſuam, apparuitque gloria Iehouæ ſuper eos. B

7 Et loquutus eſt Iehouáh ad Mωſéh, dicendo,

8 Accipe virgam, & congrega cœtum tu & Aharón frater tuus, & loquimini petræ in oculis eorum, & dabit aquam ſuam, educéſque illis aquam è petra, & potum dabis cœtui ac iumentis eorum.

9 Tulit ergo Mωſéh virgam à conſpectu Iehouæ, quemadmodum præceperat ei.

10 Et congregauerunt Mωſéh & Aharón eccleſiam ante petram, dixitq; illis, Audite nũc, ô rebelles, nũquid de petra hac educemus vobis aquam? Exod.17.b.6 Deut.32.g.51 Pſal.77.b.15 & 104.g.41

11 Et eleuauit Mωſéh manũ ſuam, percuſſítq; petram virga ſua duabus vicibus, tunc egreſſæ ſunt aquæ multæ, & bibit congregatio ac iumenta eorum. Sapiẽ.11.a.4 1.Cor.10.a.4

12 Et dixit Iehouáh ad Mωſéh & Aharón, Propterea quòd non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me in oculis filiorum Iωſraél, idcirco non introducetis congregationem iſtã in terram quam dedi illis. Deut.1.f.37 Infr.27.c.14

13 Iſtæ ſunt Aquæ iurgij pro quibus iurgati ſunt filij Iωſraél cum Iehoua, & ſanctificauit ſeſe in illis.

14 Miſitque Mωſéh nuntios è Cadéωs ad Regem ×Edóm, Sic dicit frater tuus Iωſraél, Tu noſti omnem laborem qui apprehendit nos. C

15 Deſcenderunt enim patres noſtri in Ægyptum, & manſimus in Æegypto diebus multis: afflixerunt autem nos Ægyptij, & patres noſtros.

16 Et clamauimus ad Iehouam qui exaudiuit vocem

vocem noſtrã,& miſſo Angelo eduxit nos ex
Ægypto:& ecce *iam* ſumus in Cadéϖs ciuitate
extremi termini tui.
17 Tranſeamus obſecro per terram tuam: non
tranſibimus per agros, aut per vineas, neque
bibemus aquam putei *cuiſquam*: via regia gra-
diemur, neque declinabimus ad dexterá aut
ad ſiniſtram, donec tranſierimus terminum
tuum.
18 Cui reſpondit ℵEdóm, Non tráſibis per me:
ne fortè cum gladio egrediar in occurſum tui.
19 Et dixerunt ei filij Iϖſraℵél, Per viam aſcen-
demus: quòd ſi aquas tuas biberimus ego &
pecudes meæ, dabo pretium earum: tantùm
nequid *ſit impedimento*, pedibus meis tranſibo.
D 20 Dixit autem, Non tranſibis. egreſſúſque eſt
ℵEdóm in occurſum eius cum populo multo
& manu forti.
21 Renuit igitur ℵEdóm permittere Iϖſraℵeli
vt tranſiret per terminum ſuum: itaque decli-
nauit Iϖſraℵél ab illo.
22 Et profecti ſunt è Cadéϖs, venerúntque filij
Infrà 33.d.37 Iϖſraℵél, tota illa cógregatio, ad Hor mótem.
23 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh & Aharón in
Hor monte, in finibus terræ ℵEdóm, dicendo,
24 Congregabitur Aharón ad populos ſuos:
non enim ingredietur terram quam dedi filiis
Iϖſraℵél, eo quòd rebelles fueritis ori meo in
Aquis iurgij.
Infrà 33.e.38 25 Accipe Aharón & ℵElɣazár filium eius, &
Deut.32.g.50 aſcendere fac eos in Hor montem.
26 Et exue Aharonem veſtibus ſuis, & induas
illis ℵElɣazár filium eius: nam Aharón cógre-
gabitur, & morietur ibi.
27 Fecitque Moϖſéh quemadmodum præce-
perat Iehouáh, & aſcenderunt in Hor mótem
in oculis totius congregationis.
Deut.10.b.6. 28 Et exuit Moϖſéh Aharonem veſtibus ſuis,
& induit illis ℵElɣazarum filium eius: mor-
tuúſque eſt Aharón ibi in vertice montis: tum
deſcendit Moϖſéh & ℵElɣazár de monte.
29 Videns auté tota congregatio quòd obiiſſet
Aharón, fleuerût eum triginta diebus tota do-
mus Iϖſraℵél.

CAPVT XXI.

1 Vincit Iſraël regē Arad. 2 Votū Iſrael. 3 Horma. 24 Vincitur Sehon. 25 Amorrhæorum vrbes poſſidet Iſraël. 26 Heſebon. Moabitæ victi ab Amorrhæis. 29 Chamos idolum Moabitarum. 33 Percutitur Og.

Infrà 33.e.43 1 QVúmq; audiſſet Chenaɣanæus rex ɣA-
rád habitans in Meridie, quòd veniret
Iϖſraℵél per viam exploratorum, pugnauit cū
Iϖſraℵele, & abduxit ex eo prædam.
2 Vouit ergo Iϖſraℵél votum Iehouę, & dixit,
Si tradendo tradideris populum iſtum in ma-
nu mea, delebo vrbes eorum.
3 Et exaudiuit Iehouáh vocem Iϖſraℵelis, &
dedit Chenaɣanæum, & perdidit eos ac vrbes
eorū: vocauitque nomé loci illius, חHormáh.
4 Et profecti ſunt de Hor monte per viam ma
ris טSuph, vt circuirent terram ℵEdóm: & an-
guſtiis affecta eſt anima populi in via.
5 Loquutúſque eſt populus contra Deum &
Moϖſéh, Vtquid aſcendere feciſtis nos ex Æ-
gypto, vt moreremur in deſerto? non eſt enim
panis, neq; eſt aqua, & anima noſtra anguſtiis
Sap. 16.a.5 affecta eſt propter panem leuiſsimum.
1.Cor.10.b.9 6 Miſit igitur Iehouáh in populum ſerpentes
ignitos, qui momorderunt populū: ita vt mo-
reretur populus multus ex Iϖſraℵele.
7 Tunc venit populus ad Moϖſéh, & dixerūt,
Peccauimus: quia loquuti ſumus contra Ieho-
uam & contra te: ora Iehouam vt auferat à no-
bis ſerpentes iſtos. Et orauit Moϖſéh pro po-
pulo.
8 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Fac tibi ignitū C
ſerpētem, & pone eum ſuper vexillum: & erit,
quicunque morſus fuerit, & aſpexerit illum,
tunc viuet.
9 Fecit ergo Moϖſéh ſerpētem æneum, quem *4.Reg.18.*
poſuit ſupra vexillum: & fuit, quādo momor- *a.4*
derat ſerpens quenquā, aſpiciebat ad ſerpen- *Ioan.3.b.14.*
tem æneum, & viuebat.
10 Et profecti ſunt filij Iϖſraℵél, caſtrametatiq; *Infrà 33.e.43*
ſunt in ℵObóth.
11 Profecti verò ex ℵObóth, caſtrametati ſunt
in ɣIie-ɣAbarim in deſerto quod erat in con-
ſpectu *regionis* Moáb ab Ortu ſolis.
12 Inde ꝓfecti, caſtrametati ſunt in valle Zéred.
13 Inde item profecti, caſtrametati ſunt citra
Arnón, quæ *erat* in deſerto, egredientem à ter-
mino ℵEmoræi. Arnón enim eſt terminus
Moáb, inter Moáb & ℵEmoræum.
14 Idcirco dicitur in libro bellorum Iehouæ i- *Iudic. 11.c.13*
pſam Vaheb in turbine, & torrentes *qui adiacent* D
ipſi Arnón.
15 Et decurſum torrētium qui pergit vt quie-
ſcat *in* ɣAr, innititúrque termino Moáb.
16 Et illinc *profecti ſunt* in Beϰér: is eſt puteus de
quo dixerat Iehouáh ad Moϖſéh, Congrega
populum, & dabo illis aquam.
17 Tunc cecinit Iϖſraℵél carmen hoc, Aſcende
Beϰér, canite ei:
18 Puteę quem foderunt principes, foderunt
eum principes populi cū legiſlatore baculis
ſuis. Et è deſerto in Mathanáh.
19 Et è Mathanáh *in* Nanhaliℵél: & de Nanha-
liℵél *in* Bamóth:
20 Et de Bamóth *in* Hagaie quæ eſt in agro
Moáb *in* vertice collis, & reſpicit cōtra faciem
ſolitudinis Ieϖſimon.
21 Miſitque Iϖſraℵél legatos ad טSinhón regē *Deut. 2.e.26.*
ℵEmorei, dicendo, *Iudic.11.d.19*
22 Tranſeam per terram tuam, non declinabi- E
mus per agros, neque per vineam: non bibe-
mus aquas putei, via regia pergemus, donec
tranſierimus terminum tuum.
23 Et non permiſit טSinhón Iϖſraℵeli tranſire
per terminū ſuum: imò congregauit טSinhón
vniuerſum populum ſuum, egreſſúſque eſt in *Ioſue 24.b.8*
occurſum Iϖſraℵeli in deſerto, & venit in Iá- *Amos 2.c.9*
haɣs, ac pugnauit cum Iϖſraℵele. *Pſal.134.c.11*
24 Et percuſſit eū Iϖſraℵél in ore gladij, & he-
reditate accepit terram eius ab Arnón vſque
ad Iabóc, *id eſt* vſque ad filios ɣAmmón: nam
fortis erat terminus filiorum ɣAmmón.
25 Et accepit Iϖſraℵél omnes ciuitates iſtas, ha
bitauitq; Iϖſraℵél in omnibus vrbibus ℵEmo
ræi in חHeϖſbón, atq; in omnibus villis eius.
26 חHeϖſbón enim ciuitas טSinhón regis ℵE-
moræi erat: ipſe autem pugnauerat contra re-
gem Moáb primum, & acceperat omnem ter-
ram eius è manu eius vſque ad Arnón.
27 Idcirco dicunt parabolicè loquentes, Veni-
te in חHeϖſbón, ædificetur, & inſtauretur ci-
uitas *ipſi* טSinhón.
28 Quia ignis egreſſus eſt de חHeϖſbón, & flā-
ma è

Iudic.11.c.17 ma è ciuitate ʋSinhón, *quæ* conſumpſit ɣAr
3.Reg.11.b.7 Moáb *&* dominos excelſorum Arnón.
29 Væ tibi Moáb, periſti popule Chemóϖ;
dedit filios ſuos euaſores,& filias ſuas in capti
uitatem regis ℵEmoræi ʋSinhón.
30 Et lucerna eorum periit *ab* Heϖsbón vſque
ad Dibón, & deleuimus vſque ad Nophánh,
quæ *pertingit uſque ad* Medebá.
G 31 Habitauit igitur Iϖſraʀél in terra ℵEmorȩi.
32 Miſitque Moϖſéh ad explorandum Iaya-
zér,& ceperunt villas eius: & expulit ℵEmo-
ræum qui erat ibi.
Deut. 3.a.1, *&* 29.a.3 33 Conuerſi autem aſcenderunt per viam Ba-
ϖſán:& egreſſus eſt Og rex Baϖſán in occur-
ſum eorum, ipſe & vniuerſus populus eius, ad
bellum in ℵEdréɣi.
34 Tum dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Ne timeas
eum: quia in manu tua dedi eum & vniuer-
Pſal.134.c.11 ſum populum eius, ac terram eius: faciéſque
éi queádmodum feciſti ʋSinhón regi ℵEmo-
ræi qui habitabat in nHeϖsbón.
35 Et percuſſerunt illum & filios eius, vniuer-
ſúmque populum eius, adeo vt non remanſe-
rit ei ſuperſtes, & poſſederunt terram eius.

CAPVT XXII.

1 Rex Balac mittit ad Balaam vt maledicat populo. 11 Balaam prohibet Deus maledicere Iſraëlitis. 18 Balaam non poteſt maledicere contra Domini voluntatem. 22 Balaam eunti ad maledicendum occurrit Angelus. 28 Loquitur aſina. 36 Balac rex magnificè excipit Balaam.

1 ET profecti ſunt filij Iϖſraʀél, caſtrameta-
tíque ſunt in campeſtribus Moáb citra
Iardén Ierenhó.
2 Quúmq; vidiſſet Balác filius ɀSippór quæ-
cunque fecerat Iϖſraʀél ipſi ℵEmoræo:
3 Timuit Moáb propter populũ valde, quòd
multus eſſet:& anguſtia affectus eſt Moáb pro
pter filios Iϖſraʀél.
4 Dixit igitur Moáb ad ſeniores Midián, Nũc
ablambent congregatio hęc omnes circuitus
noſtros, quemadmodum lambit bos gramen
agri. Porrò Balác filius ɀSippór erat rex Moáb
tempore illo.
Ioſ.24.b.9 5 Miſit igitur legatos ad Bilɣám filium Be-
ɣór in Pethór quæ *erat* iuxta flumen *in* terra
filiorum populi ſui, vt vocaret eum, dicendo,
En populus egreſſus eſt ex Ægypto, ecce ope-
ruit ſuperficiem terræ, & habitat contra me.
B 6 Nunc ergo veni obſecro, maledic mihi po-
pulo huic, quia fortior eſt me: *&* fortè potero,
& percutiam eum, expellámque è terra: noui
enim *quod* cui benedixeris, benedictus erit: &
cui maledixeris, maledictus erit.
7 Perrexerunt igitur ſeniores Moáb & ſenio-
res Midián, & diuinationũ *pretium* erat in ma-
nu eorum:& peruenerunt ad Bilɣám, loquu-
tique ſunt illi verba Balác.
8 Ille verò dixit eis, Pernoctate hîc nocte iſta,
& reddam vobis reſponſum, quemadmodum
loquetur Iehouáh ad me. Manſerúntque prin
cipes Moáb cum Bilɣám.
9 Et venit Deus ad Bilɣám, ac dixit, Qui ſunt
viri iſti *qui ſunt* apud te?
10 Reſpondit Bilɣám Deo, Balác filius ɀSip-
pór rex Moáb, miſit ad me,
C 11 En populus iſte qui egreſſus eſt ex Ægypto,
operuit ſuperficiem terræ: nunc ergo veni, ma
ledic mihi illi: fortè potero pugnare cum eo,
& expellere eum.
12 Et dixit Deus ad Bilɣám, Ne eas cum illis,
neq; maledicas populo: quia benedictus eſt.
13 Surrexit itaq; Bilɣám mane, & dixit ad prin
cipes Balác, Reuertimini ad terram veſtram:
quia renuit Iehouáh concedere mihi vt eam
vobiſcum.
14 Et ſurrexerunt principes Moáb, & peruené
runt ad Balác, ac dixerunt, Renuit Bilɣám ve-
nire nobiſcum.
15 Rurſus ergo miſit Balác principes plures, &
nobiliores iſtis.
16 Qui venientes ad Bilɣám, dixerunt ei, Sic
dixit Balác filius ɀSippór, Noli quæſo prohi-
bere teipſum ne venias ad me:
17 Nam honorãdo honorabo te valde:& quic- D
quid dixeris mihi, faciã: veni igitur obſecro,
& maledic mihi populo huic.
18 Reſpondens autem Bilɣám, dixit ſeruis Bá Infr.24.c.13
lác, Etiamſi daturus ſit mihi Balác plenam do
mum ſuam argento & auro, non poſsim trãſ-
gredi ſermone Iehouæ Dei mei, vt faciam *ali-
quid, ſiue* paruum ſiue magnum:
19 Nunc ergo manete obſecro hic vos quoque
hac nocte, vt ſciam quid addet Iehouáh loqui
mihi.
20 Tunc venit Deus ab Bilɣám nocte, & dixit
ei, Si ad vocandum te venerint viri iſti, ſurge,
vade cum eis: veruntamen quod dixero tibi,
illud facias.
21 Surrexit itaque Bilɣám mane, & ſtrauit aſi-
nã ſuam, perrexitq; cum principibus Moáb.
22 Iratus verò eſt furor Dei quòd ipſe iret *cum il
lis*: ſtetitque Angelus Iehouæ in ipſa via, in ad-
uerſarium illi: ipſe autem equitabat ſuper aſi-
nam ſuam, & duo pueri eius erant cum eo.
23 At videns aſina Angelum Iehouæ ſtãtem in 2. Pet. 2.c.16
via, & gladium eius euaginatum in manu e- Iudæ b.11
ius, declinauit illa è via, & iuit in agrum: itaq; E
percuſsit Bilɣám aſinam, vt declinare faceret
eam in viam.
24 Stetitque *poſtea* Angelus Iehouæ in ſemita
vinearum: maceria *una erat* hinc, & maceria *al-
tera* inde.
25 Videns verò *ſecundo* aſina Angelum Iehouæ,
coartauit ſeſe parieti, coartauit quoq; pedem
Bilɣám ad parietem: propterea addidit percu
tere eam.
26 Addidit præterea Angelus Iehouę tranſire,
& ſtetit in loco anguſto vbi nulla erat via ad
declinãdum *ſiue* ad dexteram, ſiue ad ſiniſtrã.
27 Quum autem vidiſſet aſina Angelum Ieho-
uæ, ſuccubuit ſub Bilɣám: vnde iratus furor
Bilɣám, percuſsit aſinam baculo.
28 Et aperuit Iehouáh os aſinę, dixitque illa ad
Bilɣám, Quid feci tibi, quod percuſsiſti me
iam tribus vicibus?
29 Tum dixit Bilɣám ad aſinam, Quia illuſiſti F
mihi: vtinam eſſet gladius in manu mea, certè
nunc occiderem te.
30 Dixit autem aſina ad Bilɣám, Nónne ſum
aſina tua? ſuper me equitaſti ex quo eſſe cœpi-
ſti, vſque ad diem hanc: nunquid ſolita ſum fa
cere tibi ſic? Qui reſpondit, Nequaquam.
31 Et detexit Iehouáh oculos Bilɣám, vidit-
que Angelum Iehouæ ſtantem in via, & gla-
dium eius euaginatum in manu eius: tum de-
miſſo capite adorauit pronus in faciem ſuam.
32 Et alloquutus eſt eum Angelus Iehouæ,

Quare percuſsiſti aſinam tuā iam tribus vici-
bus?en ego egreſſus ſum in aduerſarium *tibi*,
quia declinauit à via coram me.
33 Et vidit me aſina,declinauítq; ante me iam
tribus vicibus:quòd ſi non declinaſſet à facie
mea, *ſcito* quòd nunc etiam te occidiſſem, &
ipſam viuam reſeruaſſem.
34 Dixit igitur Bilɤám ad Angelum Iehouæ,
Peccaui: non enim ſciebam quòd tu ſtares in
occurſum mei in via:nunc autem ſi malum *eſt*
in oculis tuis,reuertar mihi.
G 35 Angelus verò Iehouæ dixit ad Bilɤám, Va-
de cum iſtis viris:verũtamen verbum quod lo
quar ad te,illud loquêris. Abiit igitur Bilɤám
cum principibus Balác.
36 Audiēs verò Balác quòd aduenirꝫ Bilɤám,
egreſſus eſt in occurſum eius in ciuitatē *quan-
dam* Moáb, quæ erat iuxta terminum Arnón,
quæ *eſt* in extremo finium.
37 Et dixit Balác ad Bilɤám,An non mittendo
miſi ad te ad accerſendum te? quare *ergo* non
veniſti ad me? an verè non poſſum honora-
re te?
38 Reſpondit autem Bilɤám ad Balác, Ecce ve
ni ad te: nunc autem nunquid omnino pote-
ro loqui quicquam? verbum quod poſuerit
Deus in ore meo,illud loquar.
39 Et perrexit Bilɤám cum Balác,& peruene-
runt in ciuitatem חHuꝛſoth.
40 Et mactauit Balác,boues & oues,miſitque
ad Bilɤám,& ad principes qui cum ipſo erat.
41 Poſtera autem die accepit Balác ipſum Bil-
ɤám,& aſcendere fecit eum in excelſa Báɤal,
& vidit illinc extremum populi.

CAPVT XXIII.

1 *Balaam conſtruit aras.* 5 *Deus dat Balaam quod loquatur.*
7 *Balaam benedicit ſemini Iſraëlis.*

1 ET dixit Bilɤám ad Balác, Ædifica mihi
hîc ſeptem altaria, appara quoque mihi
hîc ſeptem iuuencos & ſeptem arietes.
2 Fecitque Balác quemadmodum dixerat Bil
ɤám,& obtulit Balác & Bilɤám iuuencum &
arietem in altari.
3 Dixit autem Bilɤám ipſi Balác, Conſiſte iu-
xta holocauſtum tuum, & ibo: ſi fortè occur-
rat Iehouáh in occurſum mei, & quicquid
oſtenderit mihi, nunciabo tibi. Abiit itaque
ſolus.
4 Et occurrit Deus ipſi Bilɤám, dixítque illi,
Septem altaria diſpoſui, & obtuli iuuencũ &
arietem in *quolibet* altari.
5 Poſuit autem Iehouáh verbum in ore Bil-
ɤám,dixitque *illi*,Reuertere ad Balác,& ſic lo-
quêris.
6 Et reuerſus eſt ad eum, & ecce ſtabat iuxta
holocauſtum ſuum, ipſe & omnes principes
Moáb.
7 Aſſumpſitq; parabolam ſuam, ac dixit, De
B Arám adduxit me Balác rex Moáb,de monti-
bus Orientis,*dicendo*,Veni,maledic mihi Iaɤa-
cób,& veni,deteſtare Iwſraɤelem.
8 Cur maledicam *ei cui* non maledixit Deus?
& cur deteſtabor quem non deteſtatus eſt Ie-
houáh?
9 Siquidem de vertice petrarum videbo eum,
& de collibus intuebor illum: ecce populus
cõfidente habitabit,& inter Gentes non re-
putabitur.
10 Quis numerabit puluerem Iaɤacób, ac nu-
merabit quartam partem Iwſraɤelis? moria-
tur anima mea morte rectorum, & ſit nouiſsi-
mum meum ſicut ipſe.
11 Et dixit Balác ad Bilɤám,Quid feciſti mihi?
vt malediceres inimicis meis, tuli te, & ecce
benedixiſti benedicendo.
12 Qui reſpondens dixit, Nónne quod poſue-
rit Iehouáh in ore meo,id ſtudebo dicere?
13 Dixit præterea ad eum Balác, Veni obſecro
mecum ad locum alium, vnde videas illum:
nam tantummodo extremum eius vidiſti, &
totum ipſum non vidiſti) & maledic illi mi-
hi inde.
14 Et tulit eum *in* wSede-ꝛſophim in verticem C
Piſgáh,ædificauítque ſeptem altaria & obtu
lit iuuencum & arietem in altari.
15 Dixit autem ad Balác,Conſiſte hîc iuxta ho
locauſtum tuum,& ego occurram illic.
16 Occurrit itaque Iehouáh ipſi Bilɤám,& po-
ſuit verbum in ore eius, dixitque, Reuertere
ad Balác,& ſic loquêris.
17 Venit itaq; ad eum, & ecce ille ſtabat iuxta
holocauſtũ ſuũ, & principes Moáb cum illo.
Cui dixit Balác,Quid loquutus eſt Iehouáh?
18 Tum aſſumpſit parabolam ſuam, & dixit,
Surge Balác, & audi, auſculta verba mea, fili
ꝛSippór.
19 Non eſt homo Deus, vt mentiatur: & filius
hominis,vt pœniteat eum:ipſe dixit,& non fa
ciet?loquutus eſt,& non præſtabit illud?
20 Ecce, vt benedicerem accepi: & benedixit
benedictione,& non reuocabo eam.
21 Non aſpexit iniquitatem in Iaɤacób, nec
vidit præuaricationem in Iwſraɤele: Iehouáh
Deus eius eſt cum eo, & clangor Regis *eſt*
in eo.
22 Deus eduxit illos ex Ægypto:ſicut robur v- Infrà 24.8
nicornis *eſt* ei. D
23 Quia non eſt augurium in Iaɤacób, nec eſt
diuinatio in Iwſraɤele: ſicut hoc tempore di-
cetur de Iaɤacób & Iwſraɤele, Quid operatus
eſt Deus?
24 En populus *qui* tanquam leo magnus ſur-
get,& tanquam leo minor eleuabitur:non ac-
cubabit,donec comederit prædam,& ſangui-
nem occiſorum biberit.
25 Dixit autem Balác ad Bilɤám,Etiam male-
dicendo ne maledicas ei,etiam benedicendo
ne benedicas ei.
26 Cui reſpondit Bilɤám, dicens, Annon di-
xi tibi *quod* quicquid dixerit mihi Iehouáh, il-
lud faciam?
27 Et dixit Balác ad Bilɤám,Veni obſecro, du-
cam te ad locum alium, vnde fortè placebit
Deo vt maledicas ei mihi.
28 Tulit ergo Balác ipſum Bilɤám *in* verticem
Peɤór,qui reſpicit verſus Iewſimón.
29 Tum dixit Bilɤám ad Balác, Ædifica mihi
hîc ſeptem altaria, & appara mihi hîc ſeptem
iuuencos & ſeptem arietes.
30 Fecit itaque Balác quemadmodum dixe-
rat Bilɤám, & obtulit iuuencum & arietem
in altari.

CAPVT XXIIII.

1 *Balaam prophetat de futuro regno Iſraëlis.* 10 *Balac iraſcitur
in Balaam.* 15 *Chriſti aduentum prædicit Balaam.* 17 *Ieſus.*
20 *Amalecitarum interitus.* 21 *Cinæorum deletio.* 23 *De
Romano imperio vaticinium.*

Quum

1 QVum autem videret Bilɣám quòd place-
ret Iehouæ vt benediceret Iϖſraℵeli, non
abiit ſicut ſemel & iterum, in occurſum
auguriorum, ſed poſuit verſus deſertum fa-
ciem ſuam.
2 Qui quum eleuaſſet oculos ſuos, vidit Iϖſ-
raℵelem habitantem per tribus ſuas, fuitque
ſuper eum Spiritus Dei.
3 Tum aſſumpſit parabolam ſuam, & ait, Di-
xit Bilɣám filius Beϖór, dixit inquam vir a-
pertum habens oculum:
4 Dixit audiens eloquia Dei, qui viſionem
Omnipotẽtis vidit, cadens, & diſcoopertum
habens oculum.
5 Quàm pulchra tabernacula tua Iaɣacób, ha
bitacula tua Iϖſraℵél!
6 Sicut torrentes extenſa ſunt, ſicut horti iu-
xta flumen, ſicut arbores aloes *quas* plantauit
B Iehouáh, ſicut cedri iuxta aquas.
7 Defluet aqua è ſitula eius, & ſemen eius *erit*
in aquis multis: & exaltabitur magis quàm A-
gág, Rex eius, & eleuabitur regnum eius.
Supr.23.c.22 8 Deus eduxit eum ex Ægypto, ſicut vires v-
nicornis *ſunt* illi: cõſumet Gentes hoſtes ſuos,
& oſſa eorũ exoſſabit, & tela eius confodient.
9 Si incuruauerit ſe vt accubet velut leo mi-
nor & vt leo maior, quis ſuſcitabit eum? qui-
cunq; benedixerit tibi, *erit* benedictus: & qui-
cunque maledixerit tibi, *erit* maledictus.
10 Et iratus eſt furor Balác contra Bilɣám, &
percuſsit manus ſuas: ac dixit ipſi Bilɣám, Vt
malediceres inimicis meis, vocaui te: & ecce
benedixiſti benedicendo iam tribus vicibus.
11 Nunc ergo fuge in locum tuum: dixeram,
Honorando honorabo te, & ecce priuauit te
Iehouáh gloria.
C 12 Cui reſpondit Bilɣám, Annon etiam nun-
tiis tuis, quos miſeras ad me, loquutus ſum,
dicendo,
Supr.22.d.18 13 Si dederit mihi Balác plenam domum ſuam
argento & auro, non potero tranſgredi ſermo
nem Iehouæ, vt faciam *aliquid ſiue* bonum ſiue
malum è corde meo: quòd loquetur Iehouáh,
illud loquar.
14 Nunc itaque ecce ego diſcedo ad populum
meum: age, cõſulam tibi quid facturus ſit po-
pulus iſte populo tuo in nouiſsimis diebus.
15 Tunc aſſumpſit parabolam ſuam, & dixit,
Dixit Bilɣám filius Beϖór, dixit inquam vir
apertum habens oculum,
16 Dixit audiens eloquia Dei, & ſciens ſcien-
tiam Altiſsimi, *& qui* viſionem Omnipotẽtis
vidit: cadens, & diſcoopertũ habens oculum,
Matt.2.a.1 17 Video illum, ſed non modò: intueor illum,
ſed non déprope: procedet ſtella ex Iaɣacób,
& ſurget ſceptrũ ex Iϖſraℵele: & cõfodiet an-
gulos Moáb, & deſtruet omnes filios ϖSeth.
D 18 Et erit ℵEdóm poſſeſſa, & erit poſſeſſa ϖSe-
ɣir ab inimici ſuis, & Iϖſraℵél faciet virtutẽ.
19 Et dominabitur de Iaɣacób, & perdet reli-
quias de ciuitate.
20 Quúmque vidiſſet ɣAmaléc, aſſumpſit pa-
rabolam ſuam, & dixit, Principium Gentium
ɣAmaléc, ideo nouiſsimum eius vſque ad
perditionem.
21 Videns præterea Cenæum, aſſumpſit para-
bolam ſuam, & dixit, Robuſtum *eſt* habitacu-
lum tuum, & pone in petra nidum tuum.
22 Certè expelletur Cáin, vſquequo Aϖſúr ca-
ptiuum ducat te.
23 Aſſumpſit item parabolam ſuam, & dixit,
Væ quis viuet quum ſtatuerit iſtud?
24 Et naues de litore Citthím, & affligent A-
ϖſúr, affligent quoque ɣEbér, & etiam illud
vſque ad perditionem.
25 Surrexit itaque Bilɣám, & abiit, reuerſúſ-
que eſt ad locum ſuũ: atque etiam Balác abiit
in viam ſuam.

CAPVT XXV.

1 Fornicatur populus cum filiabus Moab. 6 Phinees occidit Zambri & Cozbi. 11 Pactum Dei cum Phinees. 14 Zambri. 15 Cozbi. 16 Madianitas iubet Deus occidi.

1 QVum autem *aliquantiſper* manſiſſet Iϖſ-
raℵél in ϖSittim, cœpit populus forni-
cari cum filiabus Moáb.
2 Et vocauerunt populum ad ſacrificia deo-
rum ſuorum: comeditque populus, & adora-
uerunt deos earum.
3 Et adiunxit ſeſe Iϖſraℵél ipſi Báɣal-Peϖór,
accenſúſq; eſt furor Iehouę cõtra Iϖſraℵelem.
4 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Aſſume omnes Deut.4.d.2
principes populi, tunc ſuſpende eos Iehouæ, Ioſ.22.d.17
coram ſole, & auertetur ira furoris Iehouæ ab
Iϖſraℵele.
5 Dixit ergo Moϖſéh ad Iudices Iϖſraℵél, Oc B
cidite quiſque viros ſuos qui adiunxerunt ſe
ipſi Báɣal-Peϖór.
6 Et ecce quidam de filiis Iϖſraℵél venit, &
adduxit fratribus ſuis Midianitidem in ocu-
lis Moϖſéh, atque in oculis totius congrega-
tionis filiorum Iϖſraℵél: ipſi autem flebant ad
oſtium tabernaculi eccleſiæ.
7 Quod quum vidiſſet Pinenháϖs filius ℵEl- Pſal.105.e.30
ɣazár filij Aharón ſacerdotis, ſurrexit de me- 1.Mac.2.f.57
dio congregationis, & accepit lanceam in ma 1.Cor.10.
nu ſua. b.8
8 Ingreſſúſq; eſt poſt virum Iϖſraℵél in taber-
naculum, & transfixit ambos ipſos, virum Iϖſ
raℵél & mulierem illam in ventre eius: & re-
preſſa fuit plaga à filijs Iϖſraℵél.
9 Et fuerunt mortui plaga illa quatuor & vi- C
ginti millia.
10 Tunc loquutus eſt Iehouáh ad Moϖſéh, di-
cendo,
11 Pinenháϖs filius ℵElɣazár filij Aharón ſa-
cerdotis auertit furorem meum à filiis Iϖſra-
ℵél, quum zelatus eſt ipſe zelum meũ in me-
dio eorum, & non conſumpſi filios Iϖſraℵél
in zelo meo.
12 Idcirco dic, Ecce ego do ei pactum meum, Eccli.45.
pacis *ſcilicet*. d.24
13 Et erit ei & ſemini eius poſt eum, pactum ſa 1.Mach.2.
cerdotij perpetui, eo quòd zelatus eſt pro f.54
Deo ſuo, & expiauit filiós Iϖſraℵél.
14 Porrò nomẽ viri Iϖſraℵél percuſsi, qui per- D
cuſſus eſt cum Midianitide, *erat* Zimri filius
ϖSalhℵú, princeps familiæ tribus ϖSimɣϖón.
15 Nomen verò mulieris occiſæ Midianitidis,
Chozbí, filia ɣSur: princeps populorum, *prin-
ceps* domus paternæ in Midián erat.
16 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Moϖſéh,
dicendo,
17 Anguſtiis affice Midianitas, & percutias
eos.
18 Quia ipſi afflixerũt vos fraudibus ſuis, qui-
bus fraudulenter egerunt contra vos in nego-
tio Peϖór, & in negotio Chozbí filiæ princi-

pis Midián ſororis ſuę, quæ percuſſa eſt in die
plagæ propter Peór.

CAPVT XXVI.

1 Numerantur rurſum filij Iſrael terrã Chanaan ingreſſuri. 5 Ruben. 12 Simeon. 15 Gad. 19 Iuda. 23 Iſſachar. 26 Zabulon. 28 Ioſeph. 33 Filij Salphaad. 35 Ephraim. 38 Beniamin. 42 Dan. 44 Aſer. 48 Nephthali. 57 Numerus filiorum Leui.

1 ET fuit, poſt plagam dixit Iehouáh ad Mo
ſéh & Elyazár filium Aharón ſacerdo-
tis, dicendo,
2 Tollite ſummam vniuerſæ congregationis
filiorum Iſraél à filio viginti annorum &
ſuprà, per domum patrum ſuorum, omnium
egredientium ad bellum in Iſraele.
3 Itaque loquutus eſt Moſéh & Elyazár ſa-
cerdos cum illis in campeſtribus Moáb iuxta
Iardén Ierenhó, dicendo,
4 *Numerate uniuerſam congregationem filiorum Iſrael,*
à filio viginti annorum & ſuprà, quemadmo-
dũ præceperat Iehouáh Moſéh & filijs Iſ-
raél qui egreſsi erant è terra Ægypti.
Gen. 46.b.9 5 Reubén *fuit* primogenitus Iſraelis. filij
Exo.6.c.14 Reubén *fuerunt aliquot*: *de* Hanóh, *fuit* fami-
1.Par.5.a.1 lia Hanochitarum: de Pallú, familia Pal-
luitarum.
6 De Hesrón, familia Hesronitarum: de
Charmi, familia Charmitarum.
7 Iſtæ ſunt familię Reubenitarũ. & fuerunt
numerati eorum, tria & quadraginta millia,
ſeptingenti & triginta.
8 Et ex filijs Pallú, Eliáh.
9 Filij autem Eliáb, Nemuél, & Dathán, &
Suprà 16.a.1 Abirám: iſti ſunt Dathán & Abirám maiores
& 49 ſynagogæ, qui rixati ſunt contra Moſéh &
B Aharón in congregatione Córanh, quum ri-
xarentur ipſi contra Iehouam.
10 Et aperuit terra os ſuum & deglutiuit eos
& Córanh, quando mortua eſt congregatio,
dum conſumpſit ignis ducẽtos quinquaginta
viros: qui fuerunt in ſignum.
11 Filij verò Córanh non *ſunt* mortui.
12 Filij Simón per familias ſuas: de Ne-
muél, familia Nemuelitarum: de Iamín, fa-
milia Iaminitarum: de Iachín, familia Iachi-
nitarum.
13 De Zéranh, familia Zarnhitarũ: de Saúl,
familia Saulitarum.
14 Iſtæ ſunt familiæ Simonitarum: duo &
viginti millia & ducenti.
15 Filij Gad per familias ſuas: de Sephón, fa-
milia Sephonitarum: de Haggi, familia
Haggitarũ: de Suni, familia Sunitarum.
16 De Ozni, familia Oznitarum: de Eri, fa-
milia Eritarum.
17 De Aród, familia Aroditarum: de Areli, fa-
milia Arelitarum.
18 Iſtæ *ſunt* familiæ filiorum Gad iuxta nume-
ratos ſuos, quadraginta millia & quingenti.
Gen.38.a.3 19 Filij Iehudáh, Er & Onán: & mortuus eſt
b.7 Er, & Onán in terra Chenáyan.
C 20 Fuerunt inquam filij Iehudáh per familias
ſuas: de Seláh, familia Selanitarum: de Pé-
reys, familia Parsitarum: de Zéranh, familia
Zarnhitarum.
21 Fuerunt autem filij Péreys, de Hesrón, fa-
milia Hesronitarum: de Hamúl, familia
Hamulitarum.
22 Iſtæ *ſunt* familiæ Iehudáh per numeratos
ſuos, ſex & ſeptuaginta millia & quingenti.
23 Filij Iſſachár per familias ſuas, *de* Tholáy,
familia Tholayitarum: de Puuáh, familia
Punitarum:
24 De Iaſub, familia Iaſubitarũ: de Sim-
rón, familia Simronitarum.
25 Iſtæ *ſunt* familiæ Iſſachár iuxta numeratos
ſuos, quatuor & ſexaginta millia ac trecenti.
26 Filij Zebulún per familias ſuas: de Séred
familia Sarditarum: de Elón, familia Elo-
nitarũ: de Ianhleél, familia Ianhleelitarum.
27 Iſtæ ſunt familię Zebulonitarum iuxta nu-
meratos ſuos, ſexaginta millia & quingenti.
28 Filij Ioſéph per familias ſuas, Menaſſéh
& Ephráim.
29 Filij Menaſſéh, de Machir, familia Machi- D
ritarum: & Machir genuit Gilyád: de Gilyád,
familia Gilyaditarum.
30 Iſti *ſunt* filij Gilyád: *de* Iyézer, familia I-
yézritarum: de Hélec, familia Helcitarum.
31 Et *de* Aſriel, familia Aſrielitarum: de
Séchem, familia Sechemitarum.
32 Et *de* Semidáy, familia Semidayitarum: *Infrà 27.a.1*
& *de* Hépher, familia Hephritarum.
33 Et Selophnhád filio Hépher non fuerunt
filij, ſed filiæ: quarum hæc nomina, Manhláh
& Noyáh, Hogláh, Milcháh, & Thirſáh.
34 Iſtæ *ſunt* familiæ Menaſſéh: numerati au-
tem eorum, duo & quinquaginta millia & ſe-
ptingenti.
35 Iſti *ſunt* filij Ephráim per familias ſuas: de
Suthélanh, familia Suthalnhitarum: de Bé
cher, familia Bachritarum: de Thánhan, fami-
lia Thanhanitarum.
36 Et iſti *ſunt* filij Suthélanh: de Erán, fami-
lia Eranitarum.
37 Iſtæ *ſunt* familiæ filiorum Ephráim iuxta E
numeratos ſuos, triginta duo millia & quin-
genti. iſti ſunt filij Ioſéph per familias ſuas.
38 Filij Biniamin per familias ſuas: de Beláy,
familia Balyitarum: de Aſbél, familia Aſ-
belitarum: de Anhirám, familia Anhira-
mitarum,
39 De Sephuphám, familia Suphamitarũ:
de Huphám, familia Huphamitarum.
40 Fuerunt autem filij Bélay, Arde & Naya-
mán: *de Arde*, familia Arditarum: de Nayamán,
familia Nayamanitarum.
41 Iſti *ſunt* filij Biniamin iuxta familias ſuas, &
numeratos ſuos quadraginta quinque millia
& ſexcenti.
42 Iſti ſunt filij Dan per familias ſuas: de Su-
nham, familia Sunhamitarum: iſtæ ſunt fa-
miliæ Dan per familias ſuas.
43 Omnes familiæ Sunhamitarum iuxta nu
meratos ſuos, ſexaginta quatuor millia &
quadringenti.
44 Filij Aſér per familias ſuas: de Imnáh, fa-
milia Imnahitarum: de Iſui, familia Iſuita-
rum: de Beriyáh, familia Beriyitarum.
45 De filiis Beriyáh, de Hebér, familia He-
britarum, de Malchiél, familia Malchie-
litarum.
46 Nomen autem filiæ Aſér, erat Sáranh.
47 Iſtæ ſunt familiæ filiorum Aſér iuxta nu- F
meratos ſuos, quinquaginta tria millia &
quadringenti.
48 Filij Naphthali per familias ſuas: de Ianh-
seél, familia Ianhseelitarum: de Guni,
familia

familia Gunitarum.
49 De Iéꝛſer,familia Iiꝛſritarum : de ϖSillém,
familia ϖSillemitarum.
50 Iſtæ ſunt familiæ Naphthalí per familias
ſuas:numerati auté eorũ, quadraginta quin-
que millia & quadringenti.
51 Iſti ſunt numerati filiorum Iϖſraℵél,ſexcen
ta millia,& mille ſeptingenti ac triginta.
52 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Moϖſéh,
dicendo,
53 Iſtis diuidetur terra illa in poſſeſsionem ſe-
cundum numerum nominum.
54 Numeroſiori dabis poſſeſsionem maioré:
& pauciori diminues poſſeſsionem ſuam : v-
nicuique ſecundum numeratos ſuos dabitur
hæreditas ſua.
55 Veruntamen ſorte diuidetur terra, per no-
mina tribuum patrum ſuorum hæreditatem
accipient.
56 Secundum ſortes diuidetur hæreditas eius
inter multum & paucum.
Exod.6.c.17 57 Iſti autem ſunt numerati Leuitarum per fa-
milias ſuas:de Gerϖſón,familia Gerϖſunita-
rum:de Cehàth,familia Cehathitarũ : de Me-
rarí, familia Meraritarum.
G 58 Iſtæ ſunt familiæ Leuitarum,familia Libni
tarum,familia nHebronitarũ,familia Manhli
tarum,familia Muϖſitarum, familia Corꞑhi
tarum.Cehàth autem genuit ʒAmrám.
Exod.2.a.1, & 6.c.20 59 Nomen verò vxoris ʒAmrám, Iochébed fi-
lia Leui, quam peperit ipſi Leui in Ægypto:
& quæ peperit ipſi ʒAmrám, Aharón & Mo-
ϖſéh,& Miriám ſororem eorum.
60 Natíque ſunt ipſi Aharón, Nadáb & Abi-
hꞑℵú,ℵElʒazár,& ꞑℵIthamár.
Suprà 3.a.4 Leuit.10.a.2 1.Paral.24.a.2 61 Porrò mortui ſunt Nadáb & Abihꞑℵú, dum
offerrent ignem alienum coram Iehoua.
62 Et fuerunt numerati eorum,viginti tria mil
lia : omnes mares à filio menſis & ſuprà : non
enim numerati fuerant inter filios Iϖſraℵél,
quòd data non ſit illis hæreditas inter filios
Iϖſraℵél.
63 Iſti ſunt numerati Moϖſéh & ℵElʒazár ſa-
cerdotis,qui numerauerunt filios Iϖſraℵél in
campeſtribus Moáb,iuxta Iardén Ierenhó.
1.Cor.10.a. 64 Inter iſtos auté non fuit quiſquam de nume
ratis Moϖſéh & Aharón ſacerdotis qui nume
rauerant filios Iϖſraℵél in deſerto ϖSinái.
Sup.14.c.28 65 Dixerat enim Iehouáh *de* illis, Moriendo
morientur in deſerto.& non fuit ſuperſtes ex
eis quiſquam,niſi Chaléb filius Iephunnéh,&
Iehoϖſúaʒ filius Nun.

CAPVT XXVII.

1 Lex hæreditatis filiarum Salphaad. 8 De hæreditate lex. 12 Oſtenditur Moſi terra promiſsionis. 18 Conſtituitur Ioſue dux populi pro Moſe.

Sup.26.d.52 Infrà 36.a.2 Ioſ.17.a.3 1 ACceſſerunt autem filiæ ꝛSelophꞑhád
filij nHépher filij Gilʒád filij Machír fi-
lij Menaϖſſéh de familiis Menaϖſſéh filij Io-
ϖſéph : hæc verò ſunt nomina filiarum eius,
Manhlách,Noʒáh,& Hogláh, & Milcháh, &
Thirꝛſáh.
2 Hæ ſteterunt coram Moϖſéh & coram ℵEl-
ʒazár ſacerdote, & coram principibus atque
vniuerſa congregatione ad oſtium tabernacu
li eccleſiæ,dicendo,
Sup.16.a.1. c.31 3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto, qui ta-
men non fuit in congregatione quæ congre-
gata fuit aduerſus Iehouam in cõgregatione
Córanh : quia in peccato ſuo mortuus eſt, &
filij non fuerunt ei.
4 Quare tolletur nomen patris noſtri de me-
dio familiæ ſuæ,propterea quòd non ſit ei fi-
lius? da nobis hæreditatem inter fratres pa-
tris noſtri.
5 Retulit autem Moϖſéh cauſam earum co- B
ram Iehoua.
6 Et reſpondit Iehouáh ad Moϖſéh,dicendo,
7 Rectum filiæ ꝛSelophꞑhád loquuntur: dan
do dabis eis poſſeſsionem hæreditatis in me-
dio fratrum patris ſui,& transferas hæredita-
tem patris earum ad eas.
8 Ad filios autem Iϖſraℵél loquêris,dicendo,
Quum quis mortuus fuerit,& filius non fue-
rit illi, tum transferetis hæreditatem eius ad
filiam ipſius.
9 Quòd ſi non fuerit ei filia,tunc dabitis hære
ditatem eius fratribus ipſius.
10 Si verò non fuerint illi fratres, tunc dabitis
hæreditatem eius fratribus patris ipſius.
11 Quòd ſi non fuerint fratres patri ipſius, tũc
dabitis hęreditatem eius propinquiori illi de
familia ipſius,hęreditatéq; accipiet illam:erit
autem *iſtud* filiis Iϖſraℵél in ſtatutum iudicij, Deut.31.f.17
quemadmodum præcepit Iehouáh Moϖſéh. C
12 Dixit præterea Iehouáh ad Moϖſéh,Aſcen
de in montem ʒAbarím iſtum, & vide terram
quam dedi filiis Iϖſraℵél:
13 Quam quum videris, aggregaberis ad po-
pulos tuos tu quoque,quemadmodum *iam* ag Sup.20.b.12
gregatus eſt Aharón frater tuus,
14 Quemadmodum rebelles fuiſtis ori meo
in deſerto ꝛSin in iurgio cõgregationis,vt ſan
ctificaretis me in aquis in oculis eorũ.iſtę ſunt
Aquæ iurgij *habiti in* Cadéϖs *in* deſerto ꝛSin.
15 Loquutus eſt igitur Moϖſéh ad Iehouam,
dicendo,
16 Præficiat Iehouáh Deus ſpirituũ omnis car
nis,virum ſuper congregationem,
17 Qui egrediatur ante eos,& qui ingrediatur
ante eos, id eſt qui educat eos, & introducat
eos:ne ſit congregatio Iehouæ velut pecudes Deut.3.d.21
quæ nullum habent paſtorem. D
18 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Cape tibi Ie-
hoϖſúaʒ filium Nun, virũ in quo eſt ſpiritus,
& impones manum tuam ſuper eum.
19 Statuáſque illum coram ℵElʒazár ſacerdo-
te,& coram vniuerſa congregatione:& dabis
illi mandata in oculis eorum.
20 Et pones de gloria tua ſuper illũ, vt audiant
illum vniuerſa congregatio filiorum Iϖſraℵél.
21 Qui poſtea coram ℵElʒazár ſacerdore ſta-
bit,& interrogabit eum de iudicio ꞑℵVrím co
ram Iehoua:ad verbum eius egredietur, & ad
verbum eius ingredientur ipſe & omnes filij
Iϖſraℵél cum eo,& tota congregatio.
22 Fecit ergo Moϖſéh quemadmodum pręce-
perat ei Iehouáh: accepit nanq; Iehoϖſúaʒ, &
ſtatuit eum coram ℵElʒazár ſacerdote, & co-
ram vniuerſa congregatione.
23 Impoſuitq; manus ſuas ſuper illum, ac de-
dit illi mandata, quemadmodum dixerat Ie-
houáh per manum Moϖſéh.

CAPVT XXVIII.

1 Quid quoque tempore offerendum. 3 Quotidie. 9 Die ſabbathi. 11 Calendis. 26 Dies primitiuorum.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Moϖſéh, di-
cendo,

2 Præcipe filiis Iſraël, & dic eis, Oblationẽ
meam, panem meum in oblationibus meis
ignitis in odorem quietis meę cuſtodietis, ita
vt offeratis mihi *illa* in tempore ſuo.
Exo.29.f.38 3 Dices prætereà illis, Hæc *eſt* oblatio ignita
quã offeretis Iehouæ, agnos anniculos imma
culatos duos per diem, holocauſtum iuge.
4 Agnum vnum facies mane, & agnum alterũ
facies inter duas veſperas.
5 Et *offeres* decimam partem ephâh ſimilę in
minnham permiſtæ oleo contuſo, *cum* quarta
parte hin.
6 *Iſtud eſt* holocauſtum iuge quod factum eſt
in monte Sinái, in odorem quietis, oblatio-
nem ignitam Iehouæ.
7 Porrò libamẽ eius, quartam partem hin per
ſingulos agnos in Sanctuario liba libamen
ſechár Iehouæ.
8 Agnum autem alterũ facies inter duas ve-
ſperas, iuxta oblationem matutinam, & iuxta
libamen eius facies *in* oblationem ignitam, in
odorem quietis Iehouæ.
B 9 Die verò ſabbathi *facies* duos agnos annicu-
los immaculatos, & duas decimas *ephi* ſimilæ
in minnham permiſtæ oleo, & libamen eius.
10 *Iſtud eſt* holocauſtum ſabbathi in ſabbatho
ſuo, vltra holocauſtum iuge, & libamen eius.
11 Similiter in capitibus menſium veſtrorum
offeretis holocauſtum Iehouę, iuuencos filios
bouis duos, & arietem vnum, agnos annicu-
los ſeptem immaculatos.
12 Et tres decimas *ephi* ſimilæ in minnhã per-
miſtæ oleo in iuuencos ſingulos, & duas deci
mas *ephi* ſimilæ in minnham permiſtę oleo in
ſingulos arietes.
13 Et ſingulas decimas oblationem ſimilæ in
minnham permiſtæ oleo per ſingulos agnos,
in holocauſtum odoris quietis, *&* *in* oblatio-
nem ignitam Iehouæ.
14 Hæc autem libamina eorum *de* vino dimi-
dium hin erit per ſingulos iuuencos, & tertia
pars hin per arietem, & quarta pars hin *erit* in
C ſingulos agnos. hoc eſt holocauſtum ſingulo-
rum menſium, per ſingulos menſes anni.
15 Et hircus caprarum vnus in ſacrificium pro
peccato ipſi Iehouæ, præter holocauſtum iu-
ge fiet, & libamen eius.
Exo.12.c.18 16 Menſe autẽ primo, decimaquarta die men
Leuit.23.a.5 ſis, Péſahh eſt Iehouæ.
17 Et in decimoquinto die menſis huius ſolen
nitas: ſeptem diebus *panis* infermentatorum
comedetur.
18 Die primo conuocatio ſancta *erit*, omne o-
pus ſeruile non facietis.
19 Offeretis autem oblationem ignitam *&* ho
locauſtum Iehouæ, iuuẽcos filios bouis duos,
& arietem vnum, & ſeptem agnos anniculos:
immaculati erunt vobis.
20 Et minnha eorum *erit* ſimila permiſta oleo:
tres decimæ in ſingulos iuuencos, & duas de-
cimas in ſingulos arietes facietis.
21 Singulas decimas facies in agnos ſingulos
in ſeptem agnis.
22 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ,
ad expiandum vos.
23 Præter holocauſtum matutinum, quod eſt
holocauſtum iuge, facietis iſta.
D 24 Secundum hæc facietis ſingulis diebus ſe-
ptem dierum, carnem oblationis ignitæ odo-
ris quietis Iehouæ: vltra holocauſtum iuge
fiet, & libamen eius.
25 Septimo autem die conuocatio ſancta erit
vobis: omne opus ſeruile non facietis.
26 Porrò die primitiarum quando offeretis
minnham nouam Iehouæ in hebdomadibus
veſtris, conuocatio ſancta erit vobis, omne o-
pus ſeruile non facietis.
27 Et offeretis holocauſtum in odorem quie-
tis Iehouæ, iuuencos filios bouis duos, arietẽ
vnum, *&* ſeptem agnos anniculos.
28 Et oblationem eorum ſimilam permiſtam
oleo, tres decimas in ſingulos iuuencos, duas
decimas per arietes ſingulos:
29 Singulas decimas per agnos ſingulos, ſe-
ptem agnis.
30 Hircum caprarum vnũ ad expiandum vos.
31 Prӕter holocauſtum iuge & minnham eius,
facietis: (immaculati erunt vobis,) & libami-
na eorum.

CAPVT XXIX.

1 Quid primo die ſeptimi menſis ſit offerendum. 17 Die ſecundo. 20 Die tertio. 23 Die quarto. 26 Die quinto. 29 Die ſexto. 32 Die ſeptimo. 35 Die octauo.

1 MEnſe autem ſeptimo, primo *die* eiuſdẽ, Leuit.23.
conuocatio ſancta erit vobis: nullum d.24
opus ſeruile facietis, dies clãgoris erit vobis.
2 Et facietis holocauſtũ in odorẽ quietis Ieho
uę, iuuencum filiũ bouis vnum, arietẽ vnum,
agnos anniculos ſeptem immaculatos:
3 Et minnham eorũ ex ſimila permiſta oleo,
tres decimas per ſingulos iuuencos, duas de-
cimas per ſingulos arietes:
4 Et decimam vnam per agnos ſingulos, per
ſeptem agnos:
5 Et hircum caprarum vnum in ſacrificiũ pro
peccato ad expiandum vos:
6 Prӕter holocauſtum calendarũ & minnham
eius, & holocauſtum iuge minnhámque eius,
& libamina eorum, ſecundum ritus ſuos, in
odorem quietis, oblatio ignita Iehouæ.
7 Decimo autẽ *die* menſis ſeptimi huius, con- Leuit.16.g.
uocatio ſancta erit vobis, affligetíſq; animas 30, & 23.
veſtras: nullum opus facietis.
8 Et offeretis holocauſtum Iehouæ in odorem
quietis, iuuencum filium bouis vnum, arie-
tem vnum, agnos anniculos ſeptem: immacu
lati erunt vobis.
9 Et minnham eorũ *ex* ſimila conſperſa oleo, B
tres decimas in ſingulos iuuencos, duas deci-
mas in ſingulos arietes:
10 Singulas decimas per agnos ſingulos, per
ſeptem agnos.
11 Hircum caprarum vnum in ſacrificium pro
peccato: præter oblationem pro peccato ex-
piationum, & holocauſtum iuge & minnham
eius, libaminάque eorum.
12 Porrò decimaquinta die mẽſis ſeptimi, con
uocatio ſancta erit vobis: nullum opus ſeruile
facietis, & celebrabitis ſolennitatem Iehouæ
ſeptem diebus.
13 Et offeretis holocauſtum *&* oblationẽ igni-
tam in odorem quietis Iehouæ, iuuẽcos filios
bouis tredecim, arietes duos, agnos annicu-
los quatuordecim: immaculati erunt.
14 Minnham quoq; eorum *ex* ſimila conſperſa
oleo, tres decimas in iuuencos ſingulos trede
cim iuuencis: duas decimas in arietes ſingu-
los duobus arietibus.

15 Et

15 Et ſingu las decimas per agnos ſingulos, qua
tuordeci m agnis.
16 Et hircum caprarum vnũ in ſacrificium pro
peccato: præter holocauſtum iuge, minnham
eius, & libamen eius.
17 Die autem ſecundo iuuencos filios bouis
C duodecim, arietes duos, agnos anniculos qua
tuordecim immaculatos.
18 Et minnham eorum, & libamina eorum in
iuuencos, in arietes, & in agnos, ſecundũ nu-
merum eorum, iuxta morem.
19 Et hircum caprarum vnũ in ſacrificium pro
peccato: præter holocauſtum iuge, & minnhã
eius, & libamina eorum.
20 Die verò tertio iuuencos vndecim, arietes
duos, agnos anniculos quatuordecim imma-
culatos.
21 Et minnham eorum, & libamina eorum in
iuuencos, in arietes, & in agnos, ſecũdum nu-
merum eorum, iuxta morem.
22 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ:
præter holocauſtum iuge, & minnham eius,
& libamen eius.
23 Die autem quarto iuuencos decem, arietes
duos, agnos anniculos quatuordecim imma-
culatos.
24 Minnham eorum, & libamina eorum in iu
uencos, in arietes, & in agnos, ſecundũ nume
rum eorum, iuxta morem.
25 Et hircum caprarum vnum in ſacrificiũ pro
peccato: præter holocauſtum iuge, minnham
eius, & libamen eius.
26 Et die quinto iuuencos nouẽ, arietes duos,
agnos aniculos quatuordecim immaculatos.
27 Et minnham eorum, & libamina eorum, in
iuuencos, in arietes, & in agnos, ſecũdum nu-
merum eorum, iuxta morem.
28 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ:
præter holocauſtum iuge, & minnham eius,
& libamen eius.
D 29 Die præterea ſexto iuuencos octo, arietes
duos, agnos anniculos quatuordecim imma-
culatos.
30 Et minnham eorum, & libamina eorum in
iuuencos, in arietes, & in agnos, ſecũdum nu-
merum eorum, iuxta morem.
31 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ:
præter holocauſtum iuge, minnham eius, &
libamina eius.
32 Et die ſeptimo iuuencos ſeptem, arietes
duos, agnos anniculos quatuordecim imma-
culatos.
33 Et minnham eorum, & libamina eorum in
iuuencos, in arietes, & in agnos, ſecũdum nu-
merum eorum, iuxta morem eorum.
34 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ:
præter holocauſtum iuge, minnham eius, & li
bamen eius.
35 Die octauo ſolennitas erit vobis: nullum o-
pus ſeruile facietis.
36 Et offeretis holocauſtum *&* oblationem i-
gnitam odoris quietis Iehouæ, iuuencum v-
num, arietem vnum, agnos anniculos ſeptem
immaculatos.
37 Minnham eorum, & libamina eorum in iu-
uencum, in arietem, & in agnos, ſecũdum nu-
merum eorum, iuxta morem.
38 Et hircum in ſacrificium pro peccato vnũ:
præter holocauſtum iuge, & minnham eius,
& libamen eius.
39 Iſta facietis Iehouæ in ſolẽnitatibus veſtris,
præter vota veſtra, & ſpontanea veſtra in ho-
locauſtis veſtris, & minnhis veſtris, & libami-
nibus veſtris, & pacificis veſtris.

CAPVT XXX.

2 Vota quomodo reddenda. 4 Puella vouens. 14 Affligere animam.

1 ET dixit Mowſeh ad filios Jwſraèl ſecun-
dum omnia quæ præceperat Iehouáh
ipſi Mowſeh.
2 Loquutus eſt præterea Mowſeh ad capita
tribuum de filiis Jwſraèl, dicendo, Hoc eſt
quod præcepit Iehouáh,
3 Quicunque vouerit votum Iehouæ, aut iu-
rauerit iuramentum, aſtringendo obligatio-
ne animam ſuam, non polluet verbũ ſuum, iu-
xta omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo, faciet.
4 At mulier quum vouerit votum Iehouæ, &
aſtrinxerit ſe obligatione in domo patris ſui
in pueritia ſua:
5 Et audierit pater eius votum ipſius, & obli- B
gationem qua aſtrinxit animam ſuam, & ta-
cuerit illi pater eius: tum firma erunt omnia
vota illius, omniſque obligatio qua obligaue
rit animam ſuam, ſtabilis erit.
6 Si autem irritum fecerit pater eius illud qua
die ipſe audierit omnia vota eius, & obligatio
nes eius quibus obligauerit animã ſuam: non
erunt ſtabilia, & Iehouáh parcet ei, quia irritũ
fecit pater eius illud.
7 Quòd ſi nupſerit viro, & vota vouerit, aut
protulerit labiis ſuis aliquid quo obligauerit
animam ſuam:
8 Et audiuerit vir eius, & die qua audiuerit,
tacuerit ei: ſtabilia erunt vota eius, & obliga-
tio eius qua obſtrinxerit animam ſuam, ſtabi-
lis erit.
9 Si verò die qua audiuit vir eius, irritum fece C
rit illud, tunc irritum reddet votũ illius quod
vouit, & quòd protulit labiis ſuis, quo obſtin
xerat animam ſuam, & Iehouáh parcet ei.
10 Omne autem votum viduæ & repudiatæ
quo obligauit animam ſuam, firmum erit.
11 Si autẽ *in* domo viri ſui vouerit, aut obſtrin-
xerit obligatione *aliqua* animam ſuam cum iu
ramento:
12 Si audierat vir eius, & tacuerat ei, nec irritũ
fecerat illud, tum ſtabilia erunt omnia vota e-
ius, & omnis obligatio qua obſtrinxerit ani-
mam ſuam, ſtabilis erit.
13 Quòd ſi irritum faciendo irrita fecerat ea vir
eius die qua audiuerat, omnis egreſsio labio-
rum eius in votis eius, & in obligatione ani-
mæ eius, non erit ſtabilis: vir eius irritauit ea,
& Iehouáh parcet illi.
14 Omne votum, & omne iuramentum obli- D
gationis vt affligat animam, vir eius ſtabiliet
illud, & vir eius irritum faciet illud.
15 Quòd ſi tacendo tacuerit illi vir eius à die in
diẽ, tunc ſtabiliet omnia vota eius, vel omnes
obligationes eius quæ ſunt ſuper eã, ſtabiliet
ea, quia tacuit illi in die qua audiuit.
16 Et ſi irrita faciendo irrita fecerit ea poſtquã
audiuit, tunc portabit iniquitatem illius.
17 Iſta ſunt ſtatuta quæ præcepit Iehouáh Mo
wſeh inter virum & vxorẽ eius, inter patrem
& filiã eius in pueritia eius in domo patris ſui

tas,& caulas ouium.
37 Filij verò Reɣℵubén ædificauerunt ɦHeϖſ-
bón & ℵElɣaléℵ & Ciriatháim,
38 Et Nebó, & Baɣalemeϖón verſis nomini-
bus,& ϖSibmáh:& vocauerũt nominibus no
mina vrbium quas ædificauerunt.
Gen.50.d.23 39 Et perrexerunt filij Machír filij Menaϖſſéh
in Gilɣád, ceperúntque eam, & expulerunt
ℵEmoræum qui erat in ea.
40 Et dedit Moϖſéh Gilɣád ipſi Machír filio
Menaϖſſéh,& habitauit in ea.
41 Iaℵir præterea filius Menaϖſſéh perrexit,
& accepit vicos eorum: & vocauit eos ɦHa-
uóth Iaℵir.
42 Nóbanh ſimiliter perrexit, & cepit Cenáh
& villas eius: vocauitque eam Nóbanh ſecun-
dum nomen ſuum.

CAPVT XXXIII.

1 Numerantur XLII. manſiones filiorum Iſraël. 52 Chananæos iubet Deus occidere.

1 ISta ſunt profectiones filiorum Iϖraℵél qui
egreſsi ſunt è terra Ægypti per exercitus
ſuos, per manum Moϖſéh & Aharón.
2 Scripſit autem Moϖſéh egreſſus eorum per
profectiones eorum iuxta ſermonem Iehouę:
iſtæ inquam ſunt profectiones eorum per e-
greſſus eorum.
Exod.12.f.37 3 Profecti ſunt igitur è Raɣameʊſéʊs menſe
primo, decimaquinta die menſis primi, poſte
ra *die* Peʊſanh egreſsi ſunt filij Iϖraℵél in ma-
nu excelſa, in oculis omnium Ægyptiorum.
4 (Ægyptij autẽ *interim* ſepeliebant quos per-
cuſſerat Iehouáh ex eis, omnem primogeni-
tum,& in diis eorum fecerat Iehouáh iudicia)
5 Profecti ſunt inquã filij Iϖraℵél è Raɣame-
ʊſéʊs,& caſtrametati ſunt in ʊSuchóth.
Exo.13.d.20 6 Profecti autem de ʊSuchóth, caſtrametati
B ſunt in ℵEthám, quæ eſt in extremo deſerti.
7 Et profecti de ℵEthám, reuerſi ſunt ad Pi-ha
ɦhiróth, qui eſt ante Baɣal-ꭓephón,& ca-
ſtrametati ſunt ante Migdól.
Exo.14.c.22 8 Profecti verò de Pene-ha-ɦhiróth, trãſierũt
per medium Maris in deſertum: & ambulaue
runt viam trium dierum per deſertũ ℵEthám,
& caſtrametati ſunt in Maráh.
Exo.15.d.27 9 Profecti autem de Maráh, venerunt in ℵE-
lim. in ℵElim verò erant duodecim fontes a-
quarum, & ſeptuaginta palmæ, & caſtrameta
ti ſunt illic.
10 Et profecti ex ℵElim, caſtrametati ſunt iu-
xta mare ʊSuph.
Exod.16.a.1 11 Profecti autem è mari ʊSuph, caſtrametati
C ſunt in deſerto ʊSin.
12 Et profecti è deſerto ʊSin, caſtrametati ſunt
in Dophcáh.
13 Profecti item è Dophcáh, caſtrametati ſunt
in Alúϖs.
Exod.17.a.1 14 Et profecti ex Alúϖs, caſtrametati ſunt in
Rephidím, vbi non erant aquæ populo ad bi-
bendum.
Exod.19.a.1 15 Ideo profecti è Rephidím, caſtrametati ſunt
in deſerto ʊSinái.
16 Profecti autem è deſerto ʊSinái, caſtrameta
ti ſunt in Cibróth-hathaauáh.
Sup.11.g.34 17 Et profecti è Cribróth-hathaauáh, caſtrame
tati ſunt in ɦHaꭓeróth.
Sup.11.g.35, & 13.a.1 18 Et profecti de ɦHaꭓeróth, caſtrametati
ſunt in Rithmáh.
19 Profecti verò è Rithmáh, caſtrametati ſunt
in Rimmón Péreꭓ.
20 Et profecti è Rimmón Péreꭓ, caſtrametati
ſunt in Libnáh.
21 Profecti verò è Libnáh, caſtrametati ſunt in
Riʊſáh.
22 Et profecti è Riʊſáh, caſtrametati ſunt in
Cehelóth.
23 Profecti item è Cehelóth, caſtrametati ſunt
in monte ϖSépher.
24 Profecti quoque è monte ϖSépher, caſtra-
metati ſunt in ɦHaradáh.
25 Et profecti ſunt è ɦHaradáh,& caſtrametati
ſunt in Machelóth.
26 Et profecti è Machelóth, caſtrametati ſunt
in Thánhath.
27 Profecti autem è Thánhath, caſtrametati D
ſunt in Tháranh.
28 Profecti quoque è Tháranh, caſtrametati
ſunt in Mithcáh.
29 Profecti item è Mithcáh, caſtrametati ſunt
in ɦHaϖmonáh.
30 Et profecti ſunt de ɦHaϖmonáh,& caſtra- Deut.10.b.6
metati ſunt in Moʊeróth.
31 Et profecti de Moʊeróth, caſtrametati ſunt
in Bene-iaɣacán.
32 Profectiq; è Bene-iaɣacán, caſtrametati ſunt
in ɦHor Gidgád.
33 Et profecti de ɦHor Gidgád, caſtrametati
ſunt in Iotbáthah.
34 Et profecti è Iotbáthah, caſtrametati ſunt in
ɣAbronáh.
35 Profecti verò ex ɣAbronáh, caſtrametati
ſunt in ɣEꭓion-gáber.
36 Et profecti ex ɣEꭓion-gáber, caſtrametati E
ſunt in deſerto ꭓSin, quod eſt Cadéϖs.
37 Et profecti ſunt è Cadéϖs,& caſtrametati Supr.20.d.22
ſunt in Hor monte, in extremo terræ ℵEdóm.
38 Aſcendit autẽ Aharón ſacerdos in Hor mon Supr.20.d.25
tem iuxta ſermonẽ Iehouæ,& mortuus eſt ibi Deut.32.g.50
anno quadrageſimo ex quo egreſsi ſunt filij
Iϖraℵél è terra Ægypti, menſe quinto, primo
die menſis.
39 Erátq; Aharón natus centum ac viginti tres
annos quando mortuus eſt in Hor monte.
40 Audiuit autẽ Chenaɣanæus rex ɣArád (is Suprà 21.a.1
verò habitabat in Meridie, in terra Chenáɣã)
quum ingrederentur filij Iϖraℵél.
41 Et profecti de Hor mõte, caſtrametati ſunt
in ꭓSalmonáh.
42 Profecti verò è ꭓSalmonáh, caſtrametati
ſunt in Punón.
43 Et profecti è Punón, caſtrametati ſunt in Supr.21.c.10
ℵObóth. F
44 Profecti itẽ ex ℵObóth, caſtrametati ſunt
in ɣIie-haɣabarim in termino Moáb.
45 Et profecti ex ɣIim, caſtrametati ſunt in Di
bón-gád.
46 Profecti itẽ è Dibón-gád, caſtrametati ſunt
in ɣAlmón-diblatháim.
47 Profecti præterea ex ɣAlmón-diblatháim,
caſtrametati ſunt in montibus ɣAbarím ante
Nebó.
48 Et profecti è montibus ɣAbarím, caſtrame
tati ſunt in campeſtribus Moáb iuxta Iardén
Ierenhó.
49 Tandem caſtrametati ſunt iuxta Iardén à
Beth-ieϖimóth vſque ad Abel-ſittím in cam
peſtribus Moáb.

50 Loquu-

50 Loquutus eſt autem Iehouáh ad Mowſéh in
campeſtribus Moáb, iuxta Iardén Ierenhó, di-
cendo,
51 Alloquere filios Iwſraél, & dicas eis, Quũ
tranſieritis Iardén ad terram Chenáyan,
Deut.7.a.2 52 Expellite omnes habitatores terræ à facie
Ioſue 11.b.11 veſtra, & perdite omnes picturas eorum, & o-
G mnes imagines conflaturarum eorum perde-
tis, omniáque excelſa eorum vaſtabitis.
53 Expelletis inquam habitatores terræ, habi-
tabitiſq; in ea: vobis enim dedi terram vt eam
poſsideatis.
54 Poſsidebitis autem terram illam per ſorté,
per familias veſtras: pluribus multiplicabitis
hæreditatem eorum, & paucioribus diminue
tis hæreditatem eorum: in *loco* in quo egredie
tur illi ſors, erit illi: per tribus patrum veſtro-
rum hæreditatem capietis.
55 Quòd ſi non expuleritis habitatores terræ à
facie veſtra, tũ erit vt quos reliqueritis ex eis,
ſint in cultros in oculis veſtris, & in ſpinas in
lateribus veſtris, & affligent vos ſuper terram
in qua vos habitabitis.
56 Eueniétque *ut* quemadmodum cogitaui fa
cere illis, faciam vobis.

CAPVT XXXIIII.

3 Terræ promiſsionis fines & termini. 17 Nomina eorum qui terram debebant diuidere.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh, di-
cendo,
2 Præcipe filiis Iwſraél, & dicas eis, Quum
intraueritis terram Chenáyan, (iſta eſt terra
quæ cadet vobis in hæreditatem, terra Che-
náyan per terminos ſuos)
Ioſue 15.a.1 3 Erit vobis plaga Meridiei à deſerto ySin vſ-
que ad terminos xEdóm: erit inquã vobis ter-
minus Meridiei ab extremo Maris ſalis ad O-
rientem.
4 Et circuibit vobis iſte terminus à Meridie,
ad Mayalé yAcrabím, & tranſibit vſq; ad ySin:
& erũt egreſſus eius à Meridie in Cadéws Bar
néay, atque *illinc* egredietur ad villam Addár,
& tranſibit vſque ad yAyſmón.
B 5 Præterea circuibit terminus iſte ab yAyſ-
món vſque ad flumen Ægypti: & erunt *illinc* e-
greſſus eius ad Occidentem.
6 Terminus autẽ Occidentalis erit vobis Ma
re magnum, terminus inquam iſte erit vobis
terminus Occidentalis.
7 Iſte verò erit vobis terminus Aquilonaris, à
Mari magno deſcribetis vobis Hor montem.
8 Ab Hor monte deſcribetis vſque ad introi-
tum nHamáth: & erũt egreſſus termini illius
ad ySedád.
9 Et *illinc* egredietur termin⁹ iſte ad Ziphrón,
erúntque egreſſus eius ad villam yEnán: iſte
erit vobis terminus Aquilonaris:
10 Deſcribetis præterea vobis terminũ ad O-
rientem, à villa yEnán vſque ad wSephám.
11 Et deſcendet iſte terminus à wSephám vſq;
ad Ribláh ab Oriente yAin: & deſcendet ter-
minus iſte, perueniétque ad latus maris Cin-
neréth ad Orientem.
C 12 Et deſcẽdet iſte terminus ad Iardén, erúntq;
egreſſus eius ad Mare ſalis: iſta erit vobis terra
per terminos ſuos per circuitum.
13 Præcepit autẽ Mowſéh filiis Iwſraél, dicén
do, Hæc eſt terra quam poſsidebitis ſorte, *&*
quam præcepit Iehouáh vt darem nouem tri-
bubus & dimidiæ tribui.
14 Acceperunt enim tribus filiorũ Rexubeni-
tarum per domos patrum ſuorum, & tribus fi
liorum Gaditarum per domos patrum ſuorũ,
& dimidia tribus Menawſſéh, acceperunt *in-
quam* hæreditatem ſuam.
15 Duæ tribus, & dimidia acceperũt poſſeſsio-
nem ſuam citra Iardén Ierenhó ad Orientem
ad exortum *ſolis*.
16 Loquutus eſt præterea Iehouáh ad Mo-
wſéh, dicendo,
17 Iſta ſunt nomina virorum qui poſsidebunt D
vobis terram: xElyazár ſacerdos & Iehowſúay Ioſue 14.a.1
filius Nun:
18 Et principes ſingulos de qualibet tribu ca-
pietis ad poſsidendam terram.
19 Et iſta ſunt nomina virorum, De tribu Iehu
dáh, Chaléb filius Iephunnéh.
20 Et de tribu filiorum wSimwón, wSemúxel
filius yAmmihúd.
21 De tribu Biniamín, xElidád fili⁹ Chiwslón.
22 Et de tribu filiorum Dan, princeps Bucci fi-
lius Ioglí.
23 De filiis Iowſéph, de tribu filiorum Mena-
wſſéh, princeps nHannixél filius xEphód.
24 Et de tribu filiorum xEphráim princeps
Cemuxél filius wSiphtán.
25 Et de tribu filiorum Zebulún, princeps xE-
lixſaphán filius Parnách.
26 Et de tribu filiorum Iwſſachár princeps Pal
tiél filius yAzzán.
27 Et de tribu filiorum Awſér princeps Axhi-
húd filius wSelomí.
28 Et de tribu filiorum Naphthalí, princeps Pe
dahxél filius yAmmihúd.
29 Iſti ſunt quibus præcepit Iehouáh vt poſsi-
derét terras filiis Iwſraél in terra Chenáyan.

CAPVT XXXV.

2 Vrbes Leuitis danda. 11 Vrbes perfugij. 16 Lex homicidij. 30 Vnius teſtimonio nullus condemnandus.

1 ET loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh in cã
peſtribus Moáb iuxta Iardén Ierenhó, di
cendo,
2 Præcipe filiis Iwſraél vt dent Leuitis de hæ Ioſue 21.a.2
reditate poſſeſsionis ſuæ vrbes ad habitandũ:
& ſuburbana vrbium *ipſarum* per circuitus ea-
rum dabitis ipſis Leuitis.
3 Erúntque vrbes illis ad habitandum: ſubur-
bana verò earum erunt animalibus eorum, &
ſubſtantiæ eorum, & omnibus beſtiis eorum.
4 Et ſuburbana vrbium *earum* quas dabitis Le
uitis, à pariete vrbis & forinſecus, mille cubi-
torum erunt per circuitum.
5 Præterea metiemini extra vrbem à plaga
Orientali duo millia cubitorum: & à plaga
Meridiana duo millia cubitorum: & à plaga
Occidentali duo millia cubitorum: & à plaga
Aquilonari duo millia cubitorum: & vrbs *ipſa
erit* in medio: iſta *menſura* erit eis ſuburbano-
rum vrbium.
6 De vrbibus autẽ quas dabitis Leuitis, *erunt* Deut.4.g.41
ſex vrbes refugij, quas dabitis vt fugiat illuc Ioſue 21.a.3
homicida: & præter illas dabitis quadragin-
taduas vrbes.
7 Omnes vrbes quas dabitis Leuitis, *erunt* qua
draginta octo vrbes: ipſas & ſuburbana ea-
rum *dabitis*.
8 Et vrbes quas dabitis de poſſeſsione filiorũ B
Iwſraél,

Iωſraél,ab eo qui plures habuerit, plures accipietis:& ab eo qui pauciores, pauciores capietis:ſinguli pro quantitate poſſeſsionis ſuæ quam poſſederint,dabunt ex vrbibus ſuis Leuitis.
9 Et loquutꝰ eſt Iehouáh ad Moωſéh, dicẽdo,
Deut.19.a.2 10 Alloquere filios Iωſraél, & dicas eis, Quũ
Ioſue 20.a.2 tranſieritis Iardén in terra Chenáyan:
11 Conſtituetis vobis vrbes,vrbes autem refugij erunt vobis:quò fugiet homicida qui percuſſerit aliquem per errorem.
12 Et erunt vobis vrbes illæ in refugium à propinquo,& non morietur homicida, donec ſteterit ipſe ante congregationem ad iudicium.
13 Et ex vrbibus quas dabitis, ſex vrbes refugij erunt vobis.
14 Tres vrbes dabitis citra Iardén,& tres vrbes dabitis in terra Chenáyan : vrbes refugij erũt.
15 Filiis Iωſraél,& peregrino,& incolæ in medio eorum, erunt ſex vrbes illæ in refugium, vt fugiat illuc quicunque percuſſerit aliquem per errorem.
16 Si autem inſtrumento ferreo percuſſerit eũ, & mortuus fuerit,homicida eſt:moriẽdo morietur homicida.
C 17 Si verò lapide manus,quo moriatur, percuſſerit eum,& mortuus fuerit, homicida eſt:moriendo morietur homicida.
18 Aut inſtrumento ligneo manus, quo moriatur, percuſſerit eũ, & moriatur, homicida eſt: moriendo morietur homicida.
19 Propinquus ſanguinis ipſe interficiet homicidam : quum ipſe obuiauerit illi, ipſe interficiet eum.
Deut.19.c.11 20 Quòd ſi per odium impulerit eum,aut proiecerit *aliquid* in eum per inſidias, & mortuus fuerit:
21 Aut per inimicitiam percuſſerit eum manu ſua, mortuúſque fuerit : moriendo morietur percuſſor, homicida eſt : propinquus ſanguinis interficiet homicidam, quum ipſe occurrerit illi.
22 Si autem caſu abſque inimicitiis impulerit eum, vel proiecerit in eum quoduis inſtrumẽtum abſque inſidiis,
23 Aut quemuis lapidem quo moriatur, *quem prius* nõ videbat, & cadere fecerit ſuper illum, mortuúſque fuerit, & ipſe non erat illi inimicus,neque quærebat malum eius:
24 Tunc iudicabit congregatio inter percuſſorem & propinquum ſanguinis ſecundum iudicia iſta.
25 Et eruet congregatio homicidam è manu propinqui ſanguinis, & reuerti facient eum congregatio ad vrbem refugij ſui,ad quam cõfugerat:habitabitq; in ea, donec moriatur Sacerdos magnus qui vnctus eſt oleo ſanctitatis.
26 Quòd ſi egrediendo egreſſus fuerit homicida terminũ vrbis refugij ſui ad quã cõfugerat.
27 Et inuenerit eum propinquus ſanguinis ex
D tra terminum vrbis refugij ſui, atque occiderit propinquus ille ſanguinis homicidam, nõ erit obnoxius morti.
28 In ciuitate enim refugij ſui habitabit,donec moriatur Sacerdos magnus:poſteaquam autẽ mortuus fuerit Sacerdos magnus, reuertetur homicida in terram poſſeſsionis ſuæ.
29 Et erunt iſta vobis in ſtatutum iudicij per generationes veſtras, in omnibus habitationibus veſtris.
30 Quicũque percuſſerit aliquem, ad verbum teſtium occidet homicidam:ſolus enim teſtis non teſtificabitur in animam vt moriatur.
31 Neque accipietis pretium pro anima homicidæ qui eſt impius vt moriatur: ſed moriendo morietur.
32 Sed nec accipietis pretium vt fugiat ad vrbem refugij ſui,vt reuertatur habitare in *ea* terra donec moriatur, Sacerdos.
33 Et *ita* non polluetis terram in qua fueritis, quia ſanguis iſte polluet terram : neque terra expiabitur propter ſanguinem qui effuſus eſt in ea,niſi per ſanguinem illius qui effudit illũ.
34 Ne ergo polluatis terram in qua habitatis, & in cuius medio ego habito:ego enim Iehouáh habito in medio filiorum Iωſraél.

CAPVT XXXVI.

1 Lex connubiorum filiorum Salphaad. 4 Iubileus. 7 Viris è ſua tribu ducenda vxor,mulieribus ſimiliter nubendum.

1 ACceſſerunt verò principes patrum è familia filiorum Gilyád filij Machir filij Menaωſſéh de familiis filiorum Ioωſéph:& loquuti ſunt coram Moωſéh & coram principibus capitibus patrum filiorum Iωſraél:
2 Ac dixerunt, Domino meo præcepit Iehouáh vt daret terram in poſſeſsionem ſorte filiis Iωſraél : *ſimul* etiam domino meo præceptum eſt à Iehoua vt daret poſſeſsionem Selophhád fratris noſtri filiabus eius. Supr. 27.a. Ioſue 17.a.3
3 Quæ ſi alicui de filiis *aliarum* tribuum filiorum Iωſraél dentur in vxores, minuetur hæreditas earum ab hæreditate patrum noſtrorum,addetúrq; *id* hæreditati tribus *eorum* quibus nupſerint, & de ſorte hæreditatis noſtræ minuetur. B
4 Quúmq; fuerit iobél filiis Iωſraél, addetur hæreditas earum hæreditati tribus *eorum* quibus nupſerint : atq; *ita* de hæreditate tribus patrum noſtrorum detrahetur hereditas earum.
5 Præcepit itaq; Moωſéh filiis Iωſraél iuxta ſermonem Iehouæ, dicendo, Rectũ tribus filiorum Ioωſéph loquitur.
6 Hoc eſt quod præcepit Iehouáh de filiabus Selophhád, dicendo, Vt placebit illis, ſint in vxores : veruntamen familiæ tribus patris ſui ſint in vxores. C Tob.1.b.9. & 7.c.14
7 Ne trãsferatur hæreditas filiorũ Iωſraél de tribu ad tribum *aliam*:nam filij Iωſraél ſinguli adhærebunt hæreditati tribus patrũ ſuorũ.
8 Et omnis filia quæ poſſederit hæreditatẽ de tribubus filiorũ Iωſraél,vni de familia tribus patris ſui erit in vxorem:vt poſsideãt filij Iωſraél ſinguli hæreditatem patrum ſuorum.
9 Ne trãsferatur poſſeſsio de tribu ad tribum aliam : ſed ſinguli ex tribubus filiorũ Iωſraél hæreditati ſuæ adhærebunt.
10 Quemadmodum præceperat Iehouáh Moωſéh,ſic fecerunt filiæ Selophhád: D
11 Nam Manhaláh, Thirſáh, & Hogláh, & Milcháh,& Noyáh *omnes* filiæ Selophhád,filiis patruorum ſuorum fuerunt in vxores:
12 *Iis qui erant* de familia filiorũ Menaωſſéh filij Ioωſéph,fuerunt in vxores:fuitque hæreditas earum tribui familiæ patris earum.
13 Iſta ſunt præcepta & iudicia quæ præcepit Iehouáh per manũ Moωſéh filiis Iωſraél in campeſtribus Moáb iuxta Iardén Ierehhó.

QVINTVS

Quintus Moſis liber, vulgò Deuteronomium, Hebraicè הדברים

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Breuis repetitio geſtorum, à manſione in monte Horeb, vſque ad manſionem in Cades barne. 5 Moſes legem explanat. 9 Moſes non valens ſolus adminiſtrare populum, conſtituit ſecũ & alios. 13 Principes quales eſſe debeant. 16 Iudicium iuſtum. 22 Mittuntur exploratores. 26 Populus incredulus non vult aſcendere. 34 Incredulus populus non videbit terram promiſſam. 36 Caleb. 37 Moſes incredulitate non eſt ingreſſus terram. 40 Peccatum agnoſcit populus. 41 Contra voluntatem Dei aſcendens Iſraël contra Amorrhæos, ceditur. 45 Plorat populus.

1 HÆC ſunt verba quæ lo-
quutus eſt Mowſéh ad
omnem Iwſraℵelem trás
Iardén in deſerto, in pla-
nitie, eregione ʋSuph,
inter Parán & Thóphel,
& Labán, & nHaxeróth,
& Di-zaháb.
2 Vndecim dies *ſunt* ab nHoréb, itinere mon-
tis ωSé-yir vſque ad Cadéωs Barnéay.
3 Fuit autem, quadrageſimo anno, vndecimo
menſe, prima mẽſis, loquutus eſt Mowſéh ad
filios Iwſraℵel iuxta omnia quæ præceperat
Iehouáh ei ad illos:
Num. 21. c.34 4 Poſteaquã percuſſerat ʋSinhón regem ℵE-
moræorum, qui habitabat in nHexſωbón, &
ωOg regem Bawſán, qui habitabat in yAwſta
róth in ℵEdré-yi.
5 Trans Iardén in terra Moáb incœpit Mo-
wſéh explanare Legem hanc, dicendo,
6 Iehouáh Deus noſter loquutus eſt nobis in
nHoréb, dicendo, Sat vobis eſt habitaſſe in
monte iſto:
B 7 Vertite vos, & proficiſcimini, & ite ad mon-
tem ℵEmoræum, & ad omnes vicinos eius, in
ſolitudine, in mõte, & planitie, & Meridie, &
in litore maris, *ad* terram Chenayanæi, & *ad*
Lebanón, vſque ad flumen magnum flumen
Peráth.
8 Vide, dedi coram vobis terram, ingredimi-
ni, & poſsidete terram illam quam iurauit Ie-
houáh patribus veſtris Abrahám, Ixſnhác, &
Iayacób, ſe daturum *eam* eis, & ſemini eorum
poſt eos.
Exo.18.c.18 9 Et dixi vobis in tempore illo, dicendo, Non
poſſum ſolus ferre vos.
10 Iehouáh Deus veſter multiplicauit vos, ita
vt ſitis hodie ſicut ſtellæ cæli in multitudine.
11 (Iehouáh Deus Patrum veſtrorum addat ſu-
per vos, ſicut eſtis, mille vicibus: & benedicat
vobis quemadmodum loquutus eſt vobis)
12 Quomodo feram ſolus laborem veſtrum, &
onus veſtrum, & lites veſtras?
C 13 Date ex vobis viros ſapientes, & intelligen
tes, & notos è tribubus veſtris, vt præficiam il-
los vobis.
14 Et reſpõdiſtis mihi, atque dixiſtis, Bona res
eſt quam dixiſti vt faciamus.
15 Tulique principes tribuum veſtrarũ, viros
ſapientes, & notos, ac conſtitui eos principes
ſuper vos, tribunos, & centuriones, & quin-
quagenarios, & decuriones, & præfectos tri-
bubus veſtris.
16 Atq; præcepi iudicibus veſtris tempore il-
lo, dicendo, Audite inter fratres veſtros, & iu- Ioan.7.d.24
dicate iuſtè inter virum & fratrem ſuũ, & in-
ter peregrinum eius.
17 Non agnoſcetis faciem in ipſo iudicio: ſicut Infrà 16.d.19
paruum, ſic & magnum audietis: non timebi- Leuit.19.c.15
tis à facie cuiuſquam, quia iudicium Dei eſt: Prouerb.24.
rem autem quę grauior erit vobis, referetis ad c.23
me, & audiam illam. Eccli. 42.a.1
18 Præcepique vobis tempore illo omnia quæ Iac.2.a.2
facere deberetis.
19 Profecti verò de nHoréb, perambulauimus
totam ſolitudinẽ magnã, & terribilem hanc
quam vidiſtis per viã mõtis ℵEmoræi, quem- D
admodum præceperat Iehouáh Deus noſter
nobis: ac *tandem* peruenimus vſq; ad Cadéωs
Barnéay.
20 Et dixi vobis, Perueniſtis vſque ad mõtem
ℵEmorǽi, quẽ Iehouáh Deus noſter dat nobis.
21 Vide, dedit Iehouáh Deus tuus corã te ter-
ram: áſcende, poſside *eam*, quemadmodum di
xit Iehouáh Deus patrum tuorum tibi: ne ti-
meas, neque conſterneris.
22 Acceſsiſtis autem ad me omnes vos, & di-
xiſtis, Mittamus viros ante nos, & explorent
nobis terram ipſam, & referant nobis rem, *&*
viam per quam aſcendamus, & vrbes ad quas
veniamus.
23 Quod placuit in oculis meis, & tuli ex vo- Num.13.a.4
bis duodecim viros, virum vnum per tribum.
24 Qui verterunt ſe, & aſcenderunt in montẽ Num.13.
illum, veneruntq; vſque ad vallem ℵEωſchól, d.24
& explorauerunt eam.
25 Tulerúntque in manu ſua è fructu terræ il-
lius, & attulerunt nobis, retulerúntque nobis
rem, ac dixerũt, Bona eſt terra quam Iehouáh E
Deus noſter dat nobis.
26 Et *tamen* noluiſtis aſcendere, ſed rebellaſtis
verbo Iehouæ Dei veſtri.
27 Et murmuraſtis in tabernaculis veſtris, di-
centes, Propterea quòd odio habebat nos Ie-
houáh, eduxit nos è terra Ægypti, vt traderet
nos in manum ℵEmoræi, vt perderet nos.
28 Quò nos aſcendimus? fratres noſtri diſſol-
uerũt cor noſtrum, dicendo, Populus iſte ma-
ior & procerior nobis eſt: vrbes magnæ & mu
nitæ vſque ad cælum: & etiam filios gigantũ
vidimus ibi.
29 Tunc dixi vobis, Ne paueatis, neque timea
tis ab eis:
30 Iehouáh Deus veſter qui præcedit vos, ipſe
pugnabit pro vobis, prorſus vt fecit vobiſcum
in Ægypto in oculis veſtris:
31 Et *ut* in ipſo deſerto, *ubi* vidiſti quòd porta-
uit te Iehouáh Deus tuus quemadmodũ por-
tare ſolet homo filium ſuum, *& hoc* per totam
viam per quam ambulaſtis, donec veniretis
vſque ad locum iſtum:
32 Et *tamen* per hoc non credidiſtis Iehouę Deo
veſtro,

F 33 Qui præcedebat vos per viam ad exploran-
Exo.13.d.21 dum vobis locum in quo caſtra figeretis, per
ignem in nocte, vt oſtenderet vobis viam per
quam ambularetis, & per nubem in die.
34 Audiuit autem Iehouáh vocem verborum
veſtrorum, iratúſque eſt, ac iurauit, dicendo,
Numer.14.d.30 35 Non videbit quiſquam ex hominibus illis
de generatione mala hac terram bonam quam
iuraui me daturum Patribus veſtris:
36 Præter Chaléb filium Iephunnéh: ipſe *enim*
videbit eam, eique dabo terram quam calca-
uit, & filijs eius, eo quòd adimpleuit *ire* poſt
Iehouam.
Infrà 3.d.26, & 4.c.21, & 34.b.4 37 Etiam contra me iratus eſt Iehouáh propter
vos, dicendo, Etiam tu non ingredieris illuc.
Numer.20.b.12 38 Iehoϖſúaɣ filius Nun qui ſtat coram te, ipſe
ingredietur illuc: ipſum *ergo* robora: quando-
quidem ipſe ſorte diuidet illam Iϖſraɣeli.
39 Et paruuli veſtri de quibus dixiſtis, In præ-
dam erunt: ac filij veſtri qui non norunt hodie
nec bonum nec malum, ipſi intrabunt illuc, il-
liſque dabo eam, & ipſi poſſidebunt eam.
G 40 Vos autem conuerſi, proficiſcimini in de-
ſertum, per viam maris ϖSuph.
Numer.14.g.40 41 Et reſpondiſtis, & dixiſtis ad me, Peccaui-
mus Iehouæ: nos aſcendemus, & pugnabi-
mus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ieho-
uáh Deus noſter. Et accinxiſtis vos ſinguli ar-
mis ſuis bellicis, & parati fuiſtis aſcendere in
montem.
42 Dixit autem Iehouáh mihi, Dic eis, Ne a-
ſcendatis, neque pugnetis, quia non ſum in
medio veſtri: & ne percutiamini coram ini-
micis veſtris.
43 Et loquutus ſum hęc vobis, & non audiſtis,
imò rebelles fuiſtis verbo Iehouæ, & temere
aſcendiſtis in montem.
44 Itaque egreſſus eſt ℵEmoræus qui habita-
bat in monte illo, in occurſum veſtri, perſe-
quutíque ſunt vos quemadmodum facere ſo-
lent apes, & contriuerunt vos in ϖSeɣir vſ-
que ad nHormáh.
45 Et reuerſi fleuiſtis coram Iehoua, & non
exaudiuit Iehouáh vocem veſtram, nec au-
ſcultauit vobis.
46 Et manſiſtis in Cadéϖs diebus multis iuxta
numerum dierum quibus *antea* manſeratis.

CAPVT II.

1 Præcipitur populo tranſituro per montem Seir, vt emat cibos & aquam ab eis. 9 Iſraëli præcipitur ne contra Moabitas prælietur. Poſſeſſio filiorum Lot. 10 Emim. 12 Horrhæi. 19 Ne contra Ammon pugnet, præcipitur Iſraëli. 20 Zomzommim. 23 Heuæi à Cappadocibus victi. 26 Sehon denegans tranſitum, vincitur.

1 POſtea reuerſi, profecti ſumus in deſertum
illud per viam maris ϖSuph, quemadmo
dum loquutus eſt Iehouáh ad me: & circuiui-
mus montem ϖSeɣir diebus multis.
2 Tandē dixit Iehouáh ad me in hūc modum,
3 Sufficit vobis circuiſſe montem iſtum: con-
uertite vos ad Aquilonem.
4 Et populo pręcipe dicendo, Vos mox tranſ-
ituri eſtis per terminū fratrum veſtrorum, fi-
liorū ɣEϖſáu qui habitant in ϖSeɣir, quáuis
timeant ſibi à vobis, cauete tamen diligenter.
5 Ne irritetis eos: non enim daturus ſum vo-
bis de terra eorum vſque ad calcationem plan
tæ pedis, quia in hæreditatem ipſi ɣEϖſáu de-
di montem ϖSeɣir.
6 Cibum emetis ab eis argento, & comedetis:
& etiam aquā emetis ab eis argēto, & bibetis:
7 Siquidem Iehouáh Deus tuus benedixit tibi B
in omni opere manus tuæ, & nouit quòd am-
bules per deſertum magnum iſtud: iam qua-
draginta annis Iehouáh Deus tuus fuit tecum
neque indiguiſti aliquo.
8 Et tranſiuimus à fratribus noſtris filiis ɣE-
ϖſáu qui habitabant in ϖSeɣír per viá ſolitu-
dinis ab ℵElàth & ab ɣEzſion-gáber: con-
uerſi autem tráſiuimus *ad* viam deſerti Moáb.
9 Dixitque Iehouáh ad me, Ne oppugnes
Moáb, neque irrites eos bello: quia non dabo
tibi de terra eius poſſeſsionem *ullam*: nam filijs
Lot dedi ɣAr in hæreditatem.
10 ℵEmim antea habitabant in ea, populus ma-
gnus, & multus, & excelſus, ſicut ɣAnacim.
11 Gigantes reputabantur etiam ipſi ſicut ɣA- C
nacim: & Moabitæ vocabant eos ℵEmim.
12 In ϖSeɣir autem habitauerunt nHorím an-
tea, quos filij ɣEϖſáu expulerunt, & perdide-
runt eos à facie ſua, habitauerúntq; loco ipſo-
rum, quemadmodum fecit Iϖſraɣél in terra
poſſeſsionis ſuæ quam dedit Iehouáh illis.
13 Nunc ſurgite, & tranſite torrentem Zéred:
& tranſiuimus torrentem Zéred.
14 Dies autem quibus ambulauimus de Ca-
déϖs Barnéaɣ, donec tranſierimus torrentem
Zéred, fuerunt trigintaocto anni, donec con-
ſumeretur tota generatio virorū bellatorum
de medio caſtrorum, quemadmodum iura-
uerat Iehouáh illis.
15 Præterea manus Iehouæ fuit in eos vt per-
deret eos è medio caſtrorum, donec conſu-
meret eos.
16 Et fuit, poſtquam conſumpti fuerūt omnes
viri bellatores, vt morerentur è medio populi,
17 Tunc loquutus eſt Iehouáh ad me, dicendo, D
18 Tu tranſiturus es hodie terminum Moáb,
nempe ɣAr:
19 Et accedes è regione filiorum ɣAmmón: ne
obſideas eos, neque irrites eos: quia non da-
turus ſum tibi de terra filiorum ɣAmmón poſ-
ſeſsionem *aliquam*: nam filijs Lot dedi illam *in*
poſſeſsionem.
20 Terra gigantum reputata fuit etiam ipſa,
gigantes habitauerunt in ea olim: quos ɣAm-
monitæ vocabant Zamzummim.
21 Populus magnus, & multus, & excelſus ſi-
cut ɣAnacim, & perdidit eos Iehouáh à facie
eorum, poſſederúntque eos, & habitauerunt
loco ipſorum:
22 Quemadmodum fecit filijs ɣEϖſáu habi-
tantibus in ϖSeɣír, *propter* quos diſperdidit
nHoræos à facie eorū, & poſſederunt eos, ha-
bitauerúntq; loco ipſorum vſq; in hanc diem.
23 Et ɣAuęos qui habitabant in nHazerím vſ- E
que ɣAzzáh, Chaphthorim qui egreſsi ſunt de
Chaphthór, perdiderunt eos, & habitauerunt
loco ipſorum.
24 Surgite, proficiſcimini, & tranſite torren-
tem Arnón: vide, dedi in manu tua ϖSiħón
regem nHeϖsbón ℵEmoręum & terram eius:
incipe poſsidere, & diſcepta prælio cum illo.
25 Hodie incipiam dare pauorem tuum, & for
midinem tuam ſuper faciem populorum qui
ſunt ſub toto cœlo qui audierūt famam tuam,
& pauebunt, timebúntque à facie tua.
26 Et miſi nuntios è deſerto Cedemóth ad ϖSi- Num.21.e.21
hón regē nHeϖsbón verbis pacificis, dicēdo,
27 Tranſ-

27 Tranſeam per terram tuam, per viam per viam ambulabo, non declinabo ad dexteram, neque ad ſiniſtram:

28 Cibum argento vendes mihi, & comedam: aquam quoque argento dabis mihi, & bibam: tantùm tranſibo pedibus meis:

29 Quemadmodum fecerũt mihi filij yEϖſáu qui habitant in ϖSeϖír, & Moabitæ qui habitant in yAr, donec tranſiero Iardén ad terram quam Iehouáh Deus noſter dat nobis.

30 Et noluit ϖSinhón rex nHeϖsbón vt tranſiremus per ſe: indurauerat enim Iehouáh Deus tuus ſpiritum eius, & obfirmauerat cor eius, vt daret eum in manu tua, vt hodie *eſt*.

Amos 2.c.9 31 Dixit autem Iehouáh ad me, Vide, iam cœpi dare coram te ϖSinhón, & terram eius, incipe poſsidere, vt poſsideas terram eius.

32 Egreſſus eſt autem ϖSinhón in occurſum noſtrum, ipſe & vniuerſus populus eius ad bellum in Iaháys:

G 33 Et tradidit illum Iehouáh Deus noſter ante nos, percuſsimuſque eum & filios eius, atque omnem populum eius.

34 Cepimus quoque omnes vrbes eius eo tempore, ac deſtruximus omnes vrbes, viros, & mulieres, & paruulos: non reliquimus ſuperſtitem.

35 Veruntamen iumenta prędati ſumus nobis, & ſpolia vrbium quas cepimus.

36 Ab yAroyér quæ eſt iuxta ripam torrentis Arnón, & vrbe quæ *eſt* in valle, vſq; ad Gilyád, non fuit vrbs quæ effugerit à nobis, omnes tradidit Iehouáh Deus noſter coram nobis.

37 Veruntamen ad terram filiorum yAmmón non acceſsiſti, *ad* omnem locum torrẽtis Iabbóc, & vrbes montanas, atque *ad* omnia *loca* quæ præcepit Iehouáh Deus noſter.

CAPVT III.

1 Og rex Baſan occiditur. 9 Hermon mons, qui & Sarion, & Sanir. 11 Lectus Og regis. 12 Poſſeſsio Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe. 13 Baſan, terra gigantum. 14 Hanoth-Iair. 18 Rubenitis & Gaditis præcipitur vt armati deducant fratres in terram Chanaan. 21 Ioſue conſtituitur dux ſuper Iſraëlem. 24 Orans Moſes, omnipotentiam Dei confeſſus, petit ingredi terram Chanaan, & non exauditur. 27 Moſi Deus terram oſtendit.

Infrà 29.b.7 Num.21.g.33 1 CONuerſi autem aſcendimus per viam Baϖſán: & egreſſus eſt ϖOg rex Baϖſán in occurſum noſtrum, ipſe & vniuerſus populus eius ad prælium in ⲭEdréyi.

2 Et dixit Iehouáh ad me, Ne timeas illum: in manu enim tua tradidi eum & vniuerſum populum eius, ac terram ejus: faciéſq; ei quemadmodum feciſti ϖSinhón regi ⲭEmoræi qui habitabat in nHeϖsbón.

Numer.21.c.24 Num.21.g.33 3 Tradidit itaque Iehouáh Deus noſter in manu noſtra etiam ϖOg regem Baϖſán & vniuerſum populũ eius: percuſsimus eum, adeo vt non reliquerimus ei ſuperſtitem.

4 Cepimus quoq; omnes vrbes eius eo tempore: non fuit vrbs *ulla* quam non ceperimus ab eis, *nempe* ſexaginta vrbes, omnem regionem Argób regni ϖOg in Baϖſán.

5 Omnes *autem* iſtæ vrbes *erant* munitæ muris altis, portis & vectibus: præter vrbes non muratas multas valde,

6 Quas vaſtauimus, quemadmodum fecimus ϖSinhón regi nHeϖsbón, vaſtando omnem vrbem, viros, mulieres & paruulos.

7 Omnia autem iumenta, & ſpolia vrbium prædati ſumus nobis.

B 8 Tulimus itaque eo tempore terram è manu duorum Regum ⲭEmoræorum, quæ erat trans Iardén, à torrente Arnón vſque ad montem nHermón:

9 (ϖSidonij vocant nHermón, ϖSirión: & ⲭEmoræi vocant eum ϖSenir)

10 Omnes vrbes planitiei, & totum Gilyád, & omnem Baϖſán vſque ad ϖSalcháh, & ⲭEdréyi, vrbes regni ϖOg in Baϖſán:

11 Solus quippe ϖOg rex Baϖſán remanſerat ex reliquis gigantibus: ecce lectus eius, lectus ferreus, nónne eſt in Rabbáth filiorum yAmmón? nouem cubitorum longitudo eius, & quatuor cubitorum latitudo eius ad cubitum hominis.

12 Et hanc *quidem* terram *quam* poſſedimus eo tempore ab yAroyér, quæ *ſita erat* ad torrẽtem Arnón, & dimidium montis Gilyád, & vrbes eius, dedi Reubenitis & Gaditis. Num.32.f.33

13 Reſiduũ verò Gilyád, & vniuerſam Baϖſán regni ϖOg dedi dimidiæ tribui Menaϖſſéh, omnem regionem Argób, totam Baϖſán quæ vocabatur terra gigantum.

14 Iaïr filius Menaϖſſéh cepit omnem regionem Argób, vſque ad terminum Geϖſuri & Mayachathi: & vocauit eas ſecundum nomen ſuum, Baϖſán nHauóth Iaïr vſque ad diem iſtam. C

15 Porrò ipſi Machír dedi Gilyád.

16 Reubenitis verò & Gaditis dedi à Gilyád vſque ad torrentem Arnón, medium torrẽtis, & terminum: *&* vſque ad Iabbóc torrentem, terminum filiorum yAmmón.

17 Et planitiem, & Iardén, & terminũ, à Chinnéreth vſque ad Mare planitiei, Mare ſalis, ſub effuſionibus *aquarum* collis ad Orientem.

18 Præcepique vobis eo tempore, dicendo, Iehouáh Deus veſter dedit vobis terram iſtam vt poſsideatis eam, accincti armis tranſibitis ante fratres veſtros filios Iϖſraël, quotquot robuſti eſtis.

19 Tantummodo vxores veſtræ, & paruuli veſtri, & pecudes veſtræ (noui *enim* quòd pecora multa ſint vobis) remanebunt in vrbibus veſtris quas dedi vobis:

20 Donec requiem dederit Iehouáh fratribus veſtris ſicut vobis, & poſſederint etiam ipſi terram quam Iehouáh Deus veſter dat eis trãs Iardén: tunc reuertemini ſinguli ad poſſeſſionem ſuam quam dedi vobis. D

21 Ipſi quoque Iehoϖſúay præcepi eo tempore, dicendo, Oculi tui vident quæcunque fecit Iehouáh Deus veſter duobus Regibus illis, ſic facturus eſt Iehouáh omnibus regnis ad quæ tu tranſis. Numer.27.d.18

22 Ne timeatis eos: quia Iehouáh Deus veſter ipſe eſt qui pugnat pro vobis.

23 Et rogaui Iehouã in tempore ipſo, dicendo,

24 Domine Iehouáh, tu cœpiſti oſtendere ſeruo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam validam: quis enim Deus in cælo, aut in terra qui faciat ſicut opera tua & ſecundum fortitudines tuas?

25 Tranſeam quæſo, & videam terram illam optimam quæ eſt trans Iardén, *&* montem optimum iſtum, & Lebanón.

26 Iratus autem fuerat Iehouáh cõtra me propter vos, propterea non exaudiuit me: ſed ipſe Infrà 31.a.2, & 34.a.1

dixit mihi, Sufficiat tibi, ne poſthac alloqua-
ris me ſuper hac re.
27 Aſcende verticem Piſgáh, & leua oculos
tuos ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad
Meridiem, & ad Orientem, ac vide oculis
tuis: non enim tranſibis Iardén iſtum.
28 Præcipe item Iehoωſúaӡ, & conforta eum,
& robora eum: ipſe enim tranſiturus eſt ante
populum iſtum, ipſéque tradet illis poſsiden-
dam terram quam videbis.
29 Manſimus verò in valle, e regione Beth-
peωór.

CAPVT IIII.

1 Adhortatio ad Legem ſeruandam. 2 Verbo Dei nihil addendum aut detrahendum. Beel-phegor. 4 Adhærere Deo. 5 Præcepta obſeruanda. 6 Sapientia & intelligentia noſtra. 7 Orationibus noſtris adeſt Deus. 9 Operum Dei ne obliuiſcamur. Filij quid docendi. 15 Dehortatio à quacunque ſimilitudine adoranda. 19 Aſtra. 20 Hæreditas Dei populus Iſraël. 21 Moſes non ingreſſurus terram promiſsionis. 23 Sculptilia ne fiant quæ adorentur, ſolicitè nimium dehortatur Moſes. 27 Ignis conſumens Deus. 29 Toto corde quærẽdus Deus in tribulatione. 31 Miſericors Deus. Deus memor pacti. 32 Beneficia Dei erga populum Iſraël, vt cognoſceretur eſſe ſolus Deus. 35 Deus noſter, ſolus Deus. 39 Deus Iſraël, ſolus Deus eſt. 41 Tres ciuitates perfugij. 48 Mons Sion, qui & Hermon.

1 NVnc ergo, ô Iωſraël, audi ſtatuta & iudi
cia quæ ego doceo vos, vt faciatis, vt vi-
uatis: atq; ingrediamini, & poſsideatis terram
quam Iehouáh Deus Patrũ veſtrorũ dat vobis.
2 Non addetis ad verbum quod ego præcipio
vobis, neque diminuetis *quicquam* ex eo, vt cu-
ſtodiatis præcepta Iehouæ Dei veſtri quæ ego
præcipio vobis.
Num. 25. a. 4 3 Oculi veſtri viderunt quæ fecit Iehouáh
Ioſue 22. d. 17 propter Baӡál-peωór: omnem enim homi-
nem qui perrexerat poſt Baӡál-peωór, perdi-
dit Iehouáh Deus tuus è medio tui.
4 Vos autem qui adhæſiſtis Iehouæ Deo ve-
ſtro, viuitis vniuerſi hodie.
5 Videte, docui vos ſtatuta & iudicia, quem-
admodũ præcepit mihi Iehouáh Deus meus,
vt ita faciatis in medio terræ ad quam vos in-
gredimini, vt eam poſsideatis.
6 Cuſtodite ergo, & facite, quia ea eſt ſa-
pientia veſtra & intelligentia veſtra in oculis
populorum qui audient omnia ſtatuta iſta, &
dicent, Vtique populus ſapiens & intelligens,
gens magna iſta.
7 Quæ enim eſt gens *ita* magna, cui ſint dij
propinqui, ſicut eſt Iehouáh Deus noſter in
cunctis pro quibus inuocauerimus eum?
B 8 Et quæ eſt gens *ita* magna, cui ſint ſtatuta &
iudicia iuſta, ſicut eſt vniuerſa Lex iſta quam
ego do coram vobis hodie?
9 Veruntamen caue tibi, & cuſtodi animam
tuam ſolicitè, ne obliuiſcaris rerum quas vi-
derunt oculi tui, néve recedant à corde tuo
cunctis diebus vitæ tuæ, & doceas ea filios
tuos & filios filiorum tuorum.
10 Die quo ſteiſti coram Iehoua Deo tuo in
ḥHoréb, quũ diceret Iehouáh mihi, Congre-
ga mihi populum, vt recenſeã illis verba mea,
quę diſcãt, vt timeãt me omnibus diebus qui-
bus vixerint ſuper terrã, & filios ſuos doceant.
Exo. 19. c. 18 11 Itaq; acceſsiſtis, & ſtetiſtis ſub monte, (mons
autem ille ardebat igni vſque ad medium cęli,
tenebræ, nubes, & caligo)
12 Et loquutus eſt Iehouáh ad vos è medio
ignis: vocem verborum vos audiebatis, ac
imaginem *illam* non videbatis præter vocem.
13 Et renuntiauit vobis pactum ſuum quod
præcepit vobis vt faceretis, decem verba, &
ſcripſit illa in duabus tabulis lapideis.
14 Mihi quoque præcepit Iehouáh eodem tem C
pore vt docerem vos ſtatuta & iudicia, vt fa-
ceretis ea in terra ad quam tranſitis vt poſsi-
deatis eam.
15 Cauete ergo diligenter animabus veſtris
(non enim vidiſtis vllam imaginem die quo
loquutus eſt Iehouáh ad vos in ḥHoréb è me-
dio ignis)
16 Ne fortè corrumpatis *vias veſtras*, & faciatis
vobis ſculptile, *aut* imaginem vllius ſimula-
chri, *id eſt* effigiem maſculi aut fœminæ:
17 Effigiem cuiuſcunq; animalis quod in terra
degat, effigiem cuiuſcunque volucris alatæ
quæ volet per cælum:
18 Effigiem cuiuſcunque repentis in terra, ef-
figiem cuiuſcunque piſcis qui in aqua *degat*
ſub terra:
19 Néve attollas oculos tuos in cælum, & vi-
deas ſolem, & lunam, & ſtellas, omnem mili-
tiam cæli, & impellaris, & incuruẽs te illis,
coláſq; ea, quæ diſtribuit Iehouáh Deus tuus
omnibus populis ſub toto cælo.
20 Vos autem tulit Iehouáh, & eduxit vos è
fornace ferrea, ex Ægypto, vt ſitis ei in popu-
lum hæreditatis, ſicut die iſta.
21 At Iehouáh iratus eſt in me propter verba ve *Supr. 1. f. 37.*
ſtra, iurauitque quòd non tranſirem Iardén, *& 3. d. 26*
neque ingrederer terram optimam quam Ie- *Infrà 34. a. 4*
houáh Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem. D
22 Ego enim morior in terra iſta, neque tranſ-
eo Iardén: vos autem tranſitis, & poſsidebitis
terram optimam iſtam.
23 Cauete *ergo* vobis ne fortè obliuiſcamini
pacti Iehouæ Dei veſtri quod pepigit vobiſ-
cum, & faciatis vobis ſculptile, *aut* imaginem
cuiuſcunque rei ſicut præcepit tibi Iehouáh
Deus tuus.
24 Nam Iehouáh Deus tuus ignis conſumens *Heb. 12. g. 29*
eſt, Deus zelotes.
25 Quum genueris filios & nepotes, & ſenue-
ritis in terra illa, corruperitis autem *vos*, & fe-
ceritis ſculptile, imaginem cuiuſcunque rei,
atque *ita* feceritis malum in oculis Iehouæ
Dei veſtri, irritando illum:
26 Teſtor contra vos hodie cælum & terram
quòd pereundo peribitis citò è terra ad quam
pergendo tranſituri eſtis Iardén, vt poſsideatis
eam: non protrahetis dies in ea, quia diſper-
dendo diſperdemini:
27 Ac diſperget vos Iehouáh inter populos, &
relinquemini homines pauci numero in gen-
tibus ad quas deducet vos Iehouáh.
28 Seruietiſque ibi dijs, operi manuum homi- E
num, ligno & lapidi, quæ non vident, nec au-
diunt, nec comedunt, nec odorantur.
29 Quòd ſi requiſieris illinc Iehouam Deum *Sapien. 1. a. 2*
tuum, tum inuenies, ſi requiſieris eum toto
corde tuo, & tota anima tua.
30 Quum fuerit tibi anguſtia, inuenerintque
te omnia iſta: in nouiſsimis diebus ſi reuer-
ſus fueris ad Iehouam Deum tuum, & parue-
ris voci eius:
31 (Quia Deus miſericors eſt Iehouáh Deus
tuus) non derelinquet te, nec diſperdet te,
neque obliuiſcetur pacti Patrum tuorum de
quo iurauit illis.

32 Interro

32 Interroga enim nunc de diebus antiquis qui fuerunt ante te à die quo creauit Deus hominem ſuper terram, & ab extremo cęli vſque ad *alterum* extremum cæli, an facta fuerit res ſimilis huic tam magnæ, aut auditum fuerit aliquid tale:

33 Nunquid audiuit populus vocem Dei *ſui* loquentis è medio ignis, quemadmodum audiſti tu, & vixit?

34 Aut nunquid tentauit Deus *aliquis* vt veniret ad capiendum ſibi gentem *aliquam* è medio gentis *alterius* cum tentationibus, cum ſignis,
F & cum portentis, & bello, & manu valida, & brachio extento, & terroribus magnis, quemadmodum fecit vobis Iehouáh Deus veſter in Ægypto in oculis tuis?

35 Tibi oſtenſum eſt, vt ſcires quòd Iehouáh eſt Deus, *&* non eſt vltrà præter eum.

36 E cęlis audire te fecit vocem ſuam, vt erudiret te: & ſuper terrá oſtendit tibi ignem ſuum magnum, & verba eius audiſti è medio ignis.

Exod.13.d.21 37 Et quoniam dilexit Patres tuos, elegit ſemen eius poſt eum, eduxitque te ante ſe potentia ſua maxima ex Ægypto:

38 Vt expelleret gentes maximas, & robuſtiores te à facie tua, vt introduceret te, vt daret tibi terram eorum *in* hęreditatem, ſicut hodie.

39 Scito ergo hodie, & reuocato ad cor tuum, quòd Iehouáh eſt Deus ille in cælo déſuper, & ſuper terram deorſum, nec eſt vltra.

40 Et cuſtodi ſtatuta eius & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi hodie, vt bene ſit tibi & filiis tuis poſt te, vtque prolonges dies ſuper terram quam Iehouáh Deus tuus dat tibi, omnibus diebus.

Num. 35.c.6 41 Tunc ſeparauit Moωſéh tres vrbes trans
G Iardén ad Exortum ſolis:

42 Vt fugeret illuc homicida qui occidiſſet proximum ſuum ignoranter, qui non odiſſet eum ab heri & nudiuſtertius, fugeret inquam ad vnam ex vrbibus iſtis, & viueret:

Ioſue 20.c.8 43 Nempe Béxſer in deſerto ipſo, in terra planitiei de Reχubenitis, & Ramóth in Gilɣád de Gaditis, & Golá in Baωſán de Menaωſsitis.

44 Hæc itaque eſt lex quam propoſuit Moωſéh coram filiis Iωſraχél:

45 Hæc ſunt teſtimonia & ſtatuta & iudicia quę dixit Moωſéh filiis Iωſraχél, quum egreſſi eſſent ex Ægypto,

46 Trás Iardén in valle eregione Beth-peɣór, in terra ʊSinhón regis χEmoræorũ qui habitabat in nHeωsbón, quẽ percuſsit Moωſéh, & filij Iωſraχél quũ egreſsi fuiſſent ex Ægypto:

47 Et poſſederunt terram eius, & terram ʊOg regis Baωſán, duorum regum χEmoræorum, qui *habitabant* trans Iardén ad Ortum ſolis.

48 Ab ɣAroɣér quę *erat* iuxta ripã torrentis Arnón, vſq; ad montẽ ʊSiχón qui eſt nHermón:

49 Et vniuerſam ſolitudinem trans Iardén ad Orientem, vſque ad Mare ſolitudinis, ſub effuſionibus aquarum.

CAPVT V.

1 Repetit Moſes decalogum & leges Dei. Diſcenda & facienda præcepta Dei. 5 Mediator Moſes. 10 Miſericordia. 11 Iuramentum. 12 Sabbathum. 16 Honorandi parentes. 23 Ingenium Legis eſt vt mentem terreat. 29 Optat Deus vt timeat ipſum populus, & præcepta impleat. 32 Verbo Dei adhærendum.

1 VOcauitque Moωſéh vniuerſum Iωſraχelem, & dixit eis, Audi Iωſraχél ſtatuta & iudicia quæ ego loquor in auribus veſtris hodie, & diſcite ea, & cuſtodite faciendo ea.

2 Iehouáh Deus noſter pepigit nobiſcum pactum in nHoréb. Exod.19.b.5

3 Non cum Patribus noſtris *tantum* pepigit Iehouáh pactum iſtud, ſed etiam nobiſcum qui ſumus hîc, *&* hodie nos vniuerſi viuimus.

4 Facie ad faciem loquutus eſt Iehouáh vobiſcum in eo monte è medio ignis:

5 (Ego verò ſtabam inter Iehouam & vos eo tempore, vt renuntiarem vobis verbum Iehouæ: timebatis enim à facie ignis, & non aſcendiſtis in montem) dicendo,

6 Ego Iehouáh Deus tuus qui eduxi te è terra Ægypti è domo ſeruorum. Exod.20.a.2 Leuit.26.a.1

7 Non erunt tibi dij alij coram me. Pſal.96.b.7

8 Non facies tibi ſculptile *ullum, aut* vllam imaginem *eorum* quæ ſunt in cælo ſurſum, & *eorum* quæ in terra deorſum, & *eorum* quæ in aquis ſubter terram. Exo.34.a.7

9 Non incuruabis te eis, neque coles ea: ego enim Iehouáh Deus tuus, Deus zelotes, viſitans iniquitatem patrum ſupèr filios, & in tertiam & in quartam generationem, iis qui odio habent me: Iere.32.c.18

10 Et faciens miſericordiam millibus, iis qui diligunt me, & ſeruant præcepta mea.

11 Non aſſumes nomen Iehouæ Dei tui in vanum: non enim Iehouáh inſontem habebit eum qui acceperit nomen eius in vanum. Exod.20.a.7 Leui.19.c.12 Matth.5.c.33

12 Obſerua diẽ ſabbathi, vt ſanctifices eũ quẽadmodum pręcepit tibi Iehouáh Deus tuus. Exod.20.b.8 Eze.20.b.12

13 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

14 Die autem ſeptima ſabbathum *erit* Iehouæ Dei tui: non facies vllum opus, tu neque filius tuus neque filia tua, neque ſeruus tuus neque ancilla tua, neque bos tuus neq; aſinus tuus, neque iumentum tuum, neque peregrinus tuus qui *habitauerit* intra portas tuas: vt requieſcat ſeruus tuus & ancilla tua ſicut tu. Geneſ.2.a.2 Hebr.4.b.4

15 Et memineris quòd ſeruus fueris in terra Ægypti, & eduxerit te Iehouáh Deus tuus inde in manu valida, & brachio extento: idcirco præcepit tibi Iehouáh Deus tuus vt faceres diem ſabbathi.

16 Honora patrem tuũ & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Iehouáh Deus tuus, vt prolongentur dies tui, & vt bene ſit tibi ſuper terram quam Iehouáh Deus tuus dat tibi. Exo.20.c.12 Eccli.3.b.9 Matt.15.a.4 Epheſ.6.a.2

17 Non facies homicidium. Matth.5.c.21

18 Neque adulterium committes. C

19 Nec furaberis.

20 Neque dices in proximum tuum teſtimonium falſum.

21 Neque concupiſces vxorem proximi tui, nec concupiſces domum proximi tui, agrum eius, aut ſeruum eius, aut ancillam eius, bouem eius, aut aſinum eius, *neque* quicquam eorum quæ ſunt proximo tuo. Rom.7.b.7

22 Verba hęc loquutus eſt Iehouáh ad omnem congregationem veſtram in ipſo mõte è medio ignis, nubis, & caliginis, voce magna, & non addidit: ſcripſitque illa in duabus tabulis lapideis, & dedit ea mihi.

23 Fuit autem, quũ audiuiſſetis vocem è medio tenebrarum (mons enim ardebat igne) acceſſiſtis ad me, omnes duces tribuum veſtrarum, & ſeniores veſtri:

24 Et dixiſtis, En oſtendit nobis Iehouáh Deus

noſter gloriam ſuam,& magnitudinem ſuam,
& vocem eius audiuimus è medio ignis: hó-
die vidimus quòd loquutus eſt Deus cum ho-
mine, & vixit.
D 25 Nunc igitur quare moriemur? conſumet
nos ignis magnus iſte: ſi iterum audierimus
vocem Iehouæ Dei noſtri, moriemur.
26 Nam quæ eſt omnis caro, vt audiat vocem
Dei viuentis, loquentis è medio ignis, ſicut
nos, & viuat?
27 Accede tu,& audi omnia quæ dixerit Ieho-
uáh Deus noſter: tu autem loquêris ad nos
quæcunque dixerit Iehouáh Deus noſter tibi,
& audiemus, atque faciemus.
28 Audiuitque Iehouáh vocem verborum ve-
ſtrorum quum loqueremini ad me, & dixit
Iehouáh mihi, Audiui vocem verborum po-
puli huius quæ dixerunt tibi: bene dixerunt
quæcunque loquuti ſunt.
29 Quis det vt ſit cor eorum iſtud illis, vt ti-
meant me, & cuſtodiant omnia præcepta mea
omnibus diebus, vt bene ſit illis, & filiis eo-
rum in ſeculum?
30 Vade, dic illis, Reuertimini ad tabernacula
veſtra:
31 Tu verò hic ſta mecum, vt dicam tibi omnia
præcepta, & ſtatuta, & iudicia quæ docebis
illos, vt faciant illa in terra quam ego do eis,
vt poſsideant eam.
32 Cuſtodite ergo vt faciatis quemadmodum
præcepit Iehouáh Deus veſter vobis: ne de-
clinetis ad dextram, aut ad ſiniſtram.
33 Per omnem viam quam præceperit Iehouáh
Deus veſter vobis, ambuletis, vt viuatis, &
bonum *ſit* vobis, & prolongetis dies in terra
quam poſsidebitis.

CAPVT VI.

1 Expoſitio primi præcepti. 4 Deus diligendus. 6 Leges Domini & docendæ, & perpetuò memoria repetendæ. 13 Deus timendus, & illi ſoli ſeruiendum. Per nomen illius iurandum. 16 Non tentandus. 20 Præcepta Dei, filijs inculcanda.

1 IStud autem eſt præceptum, ſtatuta, & iudi-
cia quæ præcepit Iehouáh Deus veſter vt
docerem vos, vt faciatis *illa* in terra ad quam
vos tranſitis vt poſsideatis eam:
2 Vt timeas Iehouam Deum tuum, cuſto-
diendo omnia ſtatuta eius, & præcepta eius
quæ ego præcipio tibi, tu & filius tuus, & fi-
lius filij tui, omnibus diebus vitæ tuæ: & vt
prolongentur dies tui.
3 Audias ergo, ô Iœſraél, & cuſtodias vt fa-
cias, vt bene ſit tibi, vtque multiplicemini val-
de, quemadmodũ dixit Iehouáh Deus Patrum
tuorum tibi, *in* terram fluentem lacte & melle.
Mat.22.d.37 Mar.12.c.29 4 Audi Iœſraél, Iehouáh Deus noſter, Ieho-
uáh vnus eſt.
Luc.10.c.27 5 Diliges ergo Iehouam Deum tuũ toto corde
B tuo, & tota anima tua, & tota fortitudine tua.
Infrà 11.c.18 6 Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi
hodie, in corde tuo:
7 Et repetes ea filiis tuis, & loquêris de eis
quando ſedebis in domo tua, & quando am-
bulabis per viam, & quando iacebis in lecto,
& quando ſurges.
8 Ligabiſque ea in ſignum in manu tua, &
erunt in frontalia inter oculos tuos.
9 Scribes quoque illa in poſtibus domus tuæ
& in portis tuis.
10 Erit autem, quum introduxerit te Iehouáh
Deus tuus in terram *de* qua iurauit Patribus
tuis Abrahám, Iiſhhác, & Iaacób, ſe daturum
tibi eam, & vrbes magnas & pulchras quas
non ædificaſti:
11 Et domos plenas omni bono quas non re-
pleſti, & ciſternas effoſſas quas non effodiſti:
vineas & olíueta quæ non plantaſti: & come-
deris, & ſaturatus fueris:
12 Caue tibi ne obliuiſcaris Iehouæ qui eduxit
te è terra Ægypti è domo ſeruorum.
13 Iehouam Deum tuum timebis, & ipſum co- Infrà 10.d.20
les: ac per nomen eius iurabis. Matt.4.b.10
14 Non ambulabitis poſt deos alios è diis po- Luce 4.b.8
pulorum qui ſunt in circuitibus veſtris: C
15 (Deus enim zelotes, Iehouáh Deus tuus in
medio tui eſt) ne fortè iraſcatur furor Iehouæ
Dei tui in te, & diſperdat te de ſuperficie terræ.
16 Non tentabitis Iehouam Deum veſtrum, Matt.4.a.7
quemadmodum tentaſtis in Maſſa. Luce 4.b.12
17 Cuſtodiendo cuſtodietis præcepta Iehouæ Exod.17.a.2
Dei veſtri, & teſtimonia eius, & ſtatuta eius Num.21.b.5
quæ præcepit tibi.
18 Faciéſq; quod rectum *eſt* & bonum in oculis
Iehouæ: vt bene ſit tibi, & ingrediaris, poſsi-
deáſque terram optimam *de* qua iurauit Ieho-
uáh Patribus tuis:
19 Vt propulſet omnes inimicos tuos à facie
tua, quemadmodum loquutus eſt Iehouáh.
20 Quum interrogauerit te filius tuus cras, di- D
cendo, Quid ſibi volunt teſtimonia & ſtatuta,
& iudicia quæ præcepit Iehouáh Deus noſter
vobis?
21 Tunc dices filio tuo, Serui fuimus Paróh
in Ægypto, & eduxit nos Iehouáh ex Ægypto
in manu forti:
22 Deditque Iehouáh ſigna & portẽta magna,
& peſsima in Ægypto in Paróonem & in to-
tam domum eius in oculis noſtris:
23 Atq; nos eduxit inde, vt introduceret nos,
ac daret nobis terram *de* qua iurauit Patribus
noſtris.
24 Itaque præcepit nobis Iehouáh vt faciamus
omnia ſtatuta iſta, vt timeamus Iehouá Deum
noſtrum in bonum noſtrum omnibus diebus,
vt conſeruaret nos in vita, vt in hac die.
25 Et iuſtitia erit nobis, quum cuſtodierimus
vt faciamus omne præceptum iſtud coram Ie-
houa Deo noſtro, quemadmodum præcepit
nobis.

CAPVT VII.

1 Cum Gentibus fœdus non ineundum. 5 Statua ſubuertenda. 6 Sanctus. Electio à dilectione Dei. Iudæi, populus Dei. 8 Iuramentum Dei. 9 Miſericordia. 12 Benedictio ſeruantibus præcepta. 13 Dilectio & benedictio Dei. 14 Sterilis. 15 Infirmitates. 16 Idololatras præcipit Deus occidi, & quare. 17 Scandalum. 18 Dei potentia & opera reuocanda in memoriam. 22 Paulatim Gentes erant interficiendæ, & quare. 25 Sculptilium imagines.

1 QVum introduxerit te Iehouáh Deus tuus Infrà 31.a.3
in terram quam tu ingreſſurus es vt poſ-
ſideas eam, & auulſerit gentes multas à facie
tua, Hitthæum, & Girgaſæum, & Emo-
ræum, & Chenaanæum, & Perizæum, & Hi-
uæum, & Iebuſæum, ſeptem gentes, multas
& robuſtiores te:
2 Et tradiderit eas Iehouáh Deus tuus coram
te, & percuſſeris eas: perdendo perdes eas: Exo.23.g.32,
non inibis cum illis pactum, neque miſerebe- & 34.b.12
ris earum.
3 Neque iunges te affinitate cum eis: filiam
tuam

tuam non dabis filio eius, & filiam eius non
accipies filio tuo.
4 Auocabit enim filium tuum *ne eat* poſt me,
& colent deos alienos: propterea iraſcetur fu-
ror Iehouæ in vos, & diſperdet te citó.
5 Sed ſic facietis eis, Altaria eorum deſtruetis,
& ſtatuas eorum confringetis, lucóſq; eorum
ſuccidetis, ac ſculptilia eorũ comburetis igni:
6 Nam populus ſanctus es Iehouæ Deo tuo: *Infrà 14.a.2, & 26.d.18*
te elegit Iehouáh Deus tuus, vt ſis illi populus
peculiaris ex omnibus populis qui ſunt in ſu
perficie terræ.
B 7 Non quia plures eſſetis præ omnibus popu
lis, amauit vos Iehouáh, & elegit vos: (vos e-
nim eratis pauciores omnibus populis)
8 Sed quia diligebat vos Iehouáh, & cuſtodi-
re volebat iuramentum quod iurauerat Patri-
bus veſtris, eduxit vos Iehouáh in manu forti,
& redemit vos è domo ſeruorum, è manu Pa-
rʋóh regis Ægypti.
9 Et ſcies quòd Iehouáh Deus tuus eſt Deus,
Deus *inquam* fidelis, cuſtodiens pactum & mi-
ſericordiam diligétibus ſe, & cuſtodientibus
præcepta ſua, vſque ad mille generationes:
10 Et reddens odio habenti ipſum, in faciem
eius, *ita* vt perdat eum, neque tardabit, odio
habenti ipſum, in faciem eius reddet ei.
11 Cuſtodias ergo præcepta, & ſtatuta, & iudi-
cia quæ ego præcipio tibi hodie vt ea facias.
12 Et erit, propterea quòd audieritis iudicia
iſta, & cuſtodieritis feceritiſque ea: cuſtodiet
Iehouáh Deus tuus tibi pactum, & miſericor-
diam de qua iurauit Patribus tuis.
13 Diliget quoque te, & benedicet tibi, multi-
C plicabitque te: benedicet nanque fructui ven
tris tui & fructui terræ tuæ, frumento tuo, &
muſto tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuorum,
& gregibus ouium tuarum in terra de qua iu-
rauit Patribus tuis ſe daturum tibi.
14 Benedictus eris præ cunctis populis: non
erit in te infœcundus neque infœcunda, neq; *Exo. 23.f.26*
in iumentis tuis.
15 Auferétque à te Iehouáh omnem infirmita
tem, & omnes ægritudines Ægypti peſsimas
quas noſti: non ponet illas in te, ſed ponet eas
in omnibus qui te oderint.
16 Abſuméſque omnes populos quos Iehouáh
Deus tuus dat tibi: nõ parcet oculus tuus eis,
nec coles deos eorum, quia laqueus eſt tibi.
17 Quũ dixeris in corde tuo, Plures ſunt gétes
illæ quã ego, quomodo potero expellere eas.
18 Ne timeas tibi ab eis: *ſed* recordãdo recorde
ris quę fecerit Iehouáh Deus tuus ipſi Parʋóh
& omnibus Ægyptiis.
19 Tentationum magnarum quas viderũt ocu
li tui, & ſignorum, portétorúmque, & manus
validæ, brachiique extenti quo eduxit te Ieho *Infrà 31.a.8*
uáh Deus tuus: ſic faciet Iehouáh Deus tuus
omnib' populis à quorũ cõſpectu times tibi.
D 20 Pręterea cr̄brone immittet Iehouáh Deus
tuus in eos, donec pereãt qui ſuperfuerint, &
qui abſconderint ſe à facie tua.
21 Ne paueas *igitur* à facie eorũ: quia Iehouáh *Exo. 23.e.23, & 33.a.2 Ioſue 24.c.11*
Deus tuus eſt in medio tui, Deus maximus &
terribilis.
22 Expellétque Iehouáh Deus tuus gétes iſtas
à facie tua paulatim paulatim: nõ poteris ab-
ſumere eas citò, ne multiplicetur contra te be
ſtia agri.
23 Attamen tradet eas Iehouáh Deus tuus co-
ram te, & conteret eas cõtritione maxima, do
nec perdantur ipſæ.
24 Tradétque Reges earum in manum tuam,
& perdes nomen eorum de ſub cælo: non con
ſiſtet quiſquam coram te, donec perdas eos.
25 Sculptilia deorum ipſorum combures igni: *2. Mach. 12. g. 40*
non concupiſces argentum & aurum *quæ ſunt*
ſuper ea, & capias tibi: ne illaquees te in illo:
abominatio enim Iehouæ Dei tui eſt.
26 Neque introduces abominationem in do-
mum tuam, & ſis anáthema ſicut illud: deteſtã
do deteſtaberis illud, & abominando abomi-
naberis illud, quia eſt anáthema.

CAPVT VIII.

1 Commemoratio afflictionum ac beneficiorum Dei, quæ confirmat Iudæorum fidem vt ſemper & vbique ſoli Deo fidant. 2 Tétat Deus. Cor hominis. 3 Quacunque re viuere poteſt homo, [illegible] Deus. 5 Erudit nos Deus. 7 Terra promiſsionis qualis. 10 Gratiæ Deo agédæ. 12 Comedere. Saturari. 14 Cor ne eleuetur. 17 Diuitiæ & alia corpori neceſſaria, miſericordiæ Dei tribuenda, non noſtris viribus.

1 OMne præceptum quod ego præcipio ti
bi hodie, cuſtodietis vt faciatis, vt viua-
tis, & multiplicemini, & ingrediamini vt poſ-
ſideatis terram de qua iurauit Iehouáh Patri-
bus veſtris.
2 Memineriſque totius vię per quam deduxit *Infrà 29.a.5*
te Iehouáh Deus tuus iam quadraginta annis
in deſerto, vt affligeret te, ac tentaret te, vt ſci-
ret quid *haberes* in corde tuo, vtrum obſerua-
turus eſſes præcepta eius, an non.
3 Et afflixit te, ac eſurire te fecit, poſtea pauit
te Man, quod non noueras, neque nouerãt pa
tres tui: vt ſcire faceret te quòd non in pane ſo *Matt. 4.a.4*
lo viuet homo, ſed omni eo quod egreditur *Luc. 4.a.5*
ex ore Iehouæ, viuet homo.
4 Veſtimentum tuum nequaquam veterauit B
ſuper te, neque pes tuus intumuit iam qua-
draginta annis.
5 Sciáſq; in corde tuo quòd quemadmodum *Infrà 26.a.3*
corripit homo filium ſuum, *ſic* Iehouáh Deus
tuus corripit te.
6 Et cuſtodies pręcepta Iehouę Dei tui, vt am
bules per vias eius, & timeas eum.
7 Iehouáh enim Deus tuus introducit te in
terram optimam, terram torrentium, aquarũ,
fontium, & voraginum erumpentium per val
les & per montes,
8 Terram frumenti, & hordei, & vitis, & ficus,
& malogranati, terram oliuæ olei & mellis:
9 Terram in qua non comedes panem in pe-
nuria, nec indigebis vlla re in ea: terram cuius
lapides *ſunt* ferrum, & è montibus eius exci-
des æs.
10 Comedes inquam, & ſaturaberis, túncq; be
nedices Iehouæ Deo tuo propter terram opti C
mam quam dederit tibi.
11 Caue tibi ne obliuiſcaris Iehouæ Dei tui, vt
non obſerues pręcepta eius, & iudicia eius, &
ſtatuta eius quæ ego præcipio tibi hodie:
12 Ne fortè comedas & ſatureris, & domos æ-
gregias ædifices, atque habites *in illis*:
13 Et boues tui, ouéſq; tuæ multiplicentur, ar-
gentum quoque & aurũ multiplicetur tibi, o-
mne inquam quod eſt tibi, multiplicetur:
14 Tum eleuetur cor tuum, & obliuiſcaris Ie-
houæ Dei tui qui eduxit te è terra Ægypti, è
domo ſeruorum.

Num. 20.b.11 15 Qui deduxit te per deſertum magnũ & ter-
D ribile ſerpentis adurentis, & ſcorpionis, & ſi-
tis, in quo nulla erat aqua: qui eduxit tibi a-
quam è petra ſilicis:
Exo. 16.c.15 16 Qui pauit te Man in deſerto, quod non no-
uerant patres tui, vt affligeret te, & probaret
te, vt benefaceret tibi in nouiſsimo tuo.
17 Et *caue ne* dicas in corde tuo, Potentia mea,
& robur manus meæ parauit mihi has opes:
18 Sed memineris Iehouę Dei tui: quia ipſe dat
tibi potentiam ad parandas opes, vt cõfirmet
pactum ſuum quod iurauit Patribus tuis, ſic-
ut in hac die.
19 Quòd ſi obliuiſcendo oblitus fueris Iehouę
Dei tui, & ambulaueris poſt deos alienos, co-
luerìſque eos, & incuruaueris te eis: teſtor cõ-
tra vos hodie quòd pereundo peribitis.
20 Sicut gentes quas Iehouáh perditurus eſt à
facie veſtra, ſic peribitis, eo quòd non parueri
tis voci Iehouæ Dei veſtri.

CAPVT IX.

*4 [illegible] Dei beneficia. 5 Aequitas cor-
dis. 7 Reducit Moſes in memoriam Iſraëlitis quo peccatores ſunt,
vt bonitatem Dei cognoſcant. 8 Moſes aſcendit in montem Ho-
reb. 9 Duæ tabulæ. 12 Vitulus aureus. 16 Tabulas cõ-
fringit Moſes. 17 Deſerere viam Dei. 18 Oratio Moſis cum
ieiunio. 20 Iratus Deus contra Aaronē. 22 Sepulchra con-
cupiſcentiæ. 23 Infidelitas. 26 Oratio Moſis pro Iſraëlitis.*

1 AVdi Iiſraël, tu tranſis hodie Iardén, vt
ingrediaris ad poſsidendas gentes ma-
iores & robuſtiores te, & vrbes magnas & mu
nitas vſque ad cælum:
2 Populum magnũ & excelſum, filios Ana-
cím quos tu noſti, túque audiſti, Quis cõſiſtet
coram filiis Anác?
3 Scito itaq; hodie quòd Iehouáh Deus tuus
eſt qui tranſit ante te, *ſicut* ignis conſumẽs, qui
delebit eos, & idem humiliabit eos ante te, ac
ita expelles eos: perdéſque eos citò, quemad-
modum dixit Iehouáh tibi.
4 Ne dicas in corde tuo, quum propulſauerit
Iehouáh Deus tuus illos à facie tua, dicendo,
Propter iuſtitiam meam introduxit me Ieho-
uáh vt poſsideam terram iſtam, & propter im-
pietatem gentium iſtarum Iehouáh expellit
eos à facie tua.
5 Nõ propter iuſtitiam tuam & rectitudinem
cordis tui tu ingrederis ad poſsidendum ter-
ram eorum: ſed propter impietatem gentium
iſtarum Iehouáh Deus tuus expellit eas à fa-
cie tua, & vt confirmet verbum quod iurauit
ipſe Iehouáh Patribus tuis Abrahám, Iiſhác,
& Iaacób.
B 6 Proinde ſcito quòd non propter iuſtitiam
tuam Iehouáh Deus tuus dat tibi terrã iſtam
optimam, vt poſsideas eam: ſiquidem popu-
lus duræ ceruicis es.
Exo. 14.b.10 & 16.a.2, & 17.a.2 7 Memento, & ne obliuiſcaris quòd ad iram
prouocaſti Iehouam Deum tuum in deſerto: à
die qua egreſſus es è terra Ægypti, donec in-
greſsi eſtis ad locũ iſtũ, rebelles fuiſtis Iehouę.
8 Etiam in Horéb prouocaſtis ad iram Ieho-
uam, & iratus eſt Iehouáh contra vos vt perde
ret vos.
9 Quum aſcendiſſem in montem illum vt ac-
ciperem tabulas lapideas, tabulas inquam pa
cti quod pepigerat Iehouáh vobiſcũ, tunc mã-
Exod. 24.d.18, & 34.d.28 ſi in monte quadraginta dies, & quadraginta
noctes, *ubi* panem nõ comedi, & aquã nõ bibi.
10 Et dedit Iehouáh mihi duas tabulas lapi-
deas ſcriptas digito Dei: & in eis *erat* iuxta o- Exo. 31.d.18
mnia verba quæ dixerat Iehouáh vobis in mõ
te è medio ignis, in die congregationis.
11 Fuit autem in fine quadraginta dierum &
quadraginta noctiũ, dedit Iehouáh mihi duas
tabulas lapideas, tabulas *inquam* pacti.
12 Dixitq; Iehouáh mihi, Surge, deſcende cele
riter hinc, quia *uiam ſuam* corrupit popul' tuus
quẽ eduxiſti ex Ægypto, receſſerũt citò de via
quam præceperã illis, fecerunt ſibi conflatile.
13 Dixit quoque Iehouáh ad me, dicendo, Vi- C
di populum iſtum, & certè populus duræ cer-
uicis eſt.
14 Dimitte me vt perdam eos, deleámque no-
men eorum ſub cælo, & faciam te in gentem
robuſtiorem & maiorem illa.
15 Verti itaque me, & deſcendi è monte (mons
autem ille ardebat igni) & duæ tabulæ pacti
erant in duabus manibus meis.
16 Quúmque aſpexiſſem, ecce peccaueratis Ie
houę Deo veſtro, feceratis *enim* vobis vitulum
conflatilem, receſſeratis citò de via quam prę-
ceperat Iehouáh vobis.
17 Tunc apprehẽdi duas illas tabulas, & proie
ci eas è duabus manibus meis, confregíque il
las in oculis veſtris.
18 Et prócidi coram Iehoua ſicut prius, quadra
ginta diebus & quadraginta noctibus, & pa-
nem non comedi, & aquam non bibi propter
omne peccatum veſtrum quod peccaueratis,
faciẽdo malum in oculis Iehouæ, irritãdo eũ.
19 (Timui enim propter furorẽ & irã qua ira-
tus erat Iehouáh contra vos vt perderet vos)
& exaudiuit me Iehouáh hac quoque vice.
20 In Aharón etiã iratus eſt Iehouáh vehemen
ter, *ita ut uellet* perdere illum: tũ oraui etiã pro
Aharón illo tempore.
21 Peccatum autem veſtrum quod feceratis, *id
eſt* vitulum accepi, & combuſsi illum igni, cõ-
triuíque illum molendo bene, donec eſſet cõ-
minutus in puluerẽ: poſtea proieci puluerem D
eius in torrentẽ qui deſcendebat è mõte illo.
22 Et in Tabyeráh & in Maſſáh, & in Cibróth Exod. 17.b.7
Hatthaauáh ad iram prouocaſtis Iehouam. Numer. 11.a.1.6
23 Et quũ miſiſſet vos Iehouáh de Cadés Bar
néa, dicendo, Aſcendite, & poſsidete terram
quã dedi vobis: rebellaſtis verbo Iehouæ Dei
veſtri, neque credidiſtis ei, neque obediuiſtis
voci eius.
24 Rebelles fuiſtis Iehouæ à die *qua* cognoui
vos.
25 Et prócidi coram Iehoua quadraginta die-
bus & quadraginta noctibus quibus prócidi:
quia dixerat Iehouáh ſe deleturum vos.
26 Et oraui Iehouam, dicẽs, Domine Iehouáh,
ne diſperdas populum tuum, & hæreditatem
tuam quã redemiſti magnitudine tua, quem
eduxiſti ex Ægypto manu valida.
27 Memẽto ſeruorũ tuorũ, Abrahám, Iiſhác,
& Iaacób: ne reſpicias ad duritiẽ populi hu-
ius, & ad impietatẽ eius, & ad peccatum eius:
28 Ne fortè dicant incolæ huius terræ vnde e- Num. 14.c.16
duxiſti nos, Propterea quòd non potuit Ieho-
uáh introducere eos in terram quam dixerat
illis, aut quòd odiſſet illos, eduxit eos vt inter
ficeret eos in deſerto.
29 Ipſi autem ſunt populus tuus, & hæreditas
tua quam eduxiſti fortitudine tua magna, &
brachio tuo extento.

CAPVT

CAPVT X.

1 *Inſtauratio tabularum.* 5 *Arca in qua tabulæ. Moſes aſcendit in montem cum tabulis.* 8 *Tribus Leui miniſterio Domini præficitur.* 10 *Moſes in monte XL. diebus.* 12 *Timere Deum. Ambulare in viis Dei. Diligere. Seruire Deo.* 14 *Magnitudinem & bonitatem Dei oſtendit.* 15 *Amor Dei electio.* 16 *Circumciſio cordis.* 17 *Deus perſonam non accipit.* 20 *Timor Dei. Iuramentum.* 21 *Laus.*

Exod.34.a.1 1 IN tempore illo dixit Iehouáh ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas ſimiles prioribus, & aſcende ad me in mõtem, & fac tibi arcam ligneam.

2 Et ſcribam in tabulis illis verba quæ erant in tabulis prioribus quas fregiſti, & pones eas in ea arcâ.

3 Feci igitur arcam è lignis ꭒSittim, ac dolaui duas tabulas lapideas ſimiles prioribus, aſcendique in montem cum duabus tabulis illis in manu mea.

4 Scripſitq; in tabulis iuxta ſcripturam priorem, decem verba quæ loquutus fuerat Iehouáh vobiſcum in monte ipſo è medio ignis in die illius congregationis, & dedit illas Iehouáh mihi.

5 Conuerſus autem deſcendi è monte illo, poſuique tabulas illas in arca quam feceram, & fuerunt illic quemadmodum præceperat mihi Iehouáh.

Num.33.d.30 6 Filij autem Iꭒſraël profecti ſunt de Beeróth filiorum Iaꭒacán in Mooſeráh: illic mortuus eſt Aharón, & ſepultus eſt ibi, functúſque eſt ſacerdotio ꭓElꭒazár filius eius pro eo.

B

Numer.20.d.28

7 Inde profecti ſunt in Gudgódah, & de Gudgódah in Iotbáth, terram torrentiũ aquarum.

8 In tempore illo ſeparauit Iehouáh tribum Leuí, vt portaret arcam pacti Iehouæ, & vt ſtaret coram Iehoua ad miniſtrandũ ei, & ad benedicendũ in nomine ipſius, vſq; ad diẽ hanc.

Num.18.c.20 Infrà 18.a.2 9 Idcirco non fuit ipſi Leui portio & hæreditas cum fratribus ſuis: Iehouáh *enim* eſt hæreditas eius, quemadmodum dixerat ei Iehouáh Deus tuus.

10 Ego autem ſteti in eo mõte iuxta dies priores: quadraginta dies & quadraginta noctes: & exaudiuit me Iehouáh hac quoq; vice ipſa, & noluit Iehouáh perdere te.

C 11 Tandẽ dixit Iehouáh mihi, Surge, vade proficiſcendo ante populum, vt ingrediantur, & poſſideant terram quam iuraui Patribus eorum me daturum illis.

12 Nũc ergo Iꭒſraël, quid Iehouáh Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Iehouã Deum tuum, vt ambules in omnibus viis eius, & vt diligas eum, coláſque Iehouam Deum tuum in toto corde tuo, & tota anima tua?

13 Cuſtodiendo præcepta Iehouæ, & ſtatuta eius quæ ego præcipio tibi hodie, vt bene *ſit* tibi.

14 Ecce Iehouæ Dei tui *ſunt* cæli, & cæli cælorum, terra, & omnia quæ *ſunt* in ea.

15 Tantummodo in Patribus tuis beneplacitũ eſt Iehouæ, vt diligeret eos, & elegit ſemen eorum poſt eos, *nempe* vos, ex omnibus populis, ſicut hodie.

D 16 Circuncidite igitur præputium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis vltrà.

2.Par.19.b.7 Iob 34.b.19 Sapien.6.b.8 17 Iehouáh enim Deus veſter eſt, Deus deorũ, & Dominus dominorum, Deus magnus, potens & terribilis, qui non accipit perſonam, neque recipit munus.

18 Faciens iudicium pupillo & viduæ: diligẽs item peregrinũ, dando ei panẽ & veſtimentũ. Eccli.35.b.18 Rom.2.b.11

19 Diligite igitur peregrinum: quia peregrini fuiſtis in terra Ægypti. Galat.2.b.6

20 Iehouam Deum tuum timebis, illum coles, illique adhærebis, & per nomen eius iurabis. Suprà 6.b.13 Matt.4.b.10

21 Ipſe eſt laus tua, & ipſe eſt Deus tuus qui fecit tecum magna & terribilia iſta quæ viderũt oculi tui. Luc.4.b.8

22 Cum ſeptuaginta animabus deſcenderunt Patres tui in Ægyptum: nunc autem poſuit te Iehouáh Deus tuus ſicut ſtellas cæli in multitudinem. Gen.46.c.27

CAPVT XI.

1 *Exhortatio ad primum præceptum ſeruandum. Amor Dei.* 3 *Opera Dei erga Iſraëlem.* 6 *Dathan & Abirõ.* 9 *Iuramentum Dei.* 11 *Terra promiſſionis qualis.* 12 *Oculi Dei.* 13 *Toto corde Deo ſeruiendũ.* 14 *Abundantia temporalium.* 16 *Idololatria fugienda.* 18 *Verbum Dei in corde & ob oculos ſemper habendum.* 19 *Filij docendi verbum Dei. Verbum Dei quam diligenter legendum.* 22 *Diligere Deum. Ambulare in viis Dei.* 27 *Benedictio obedientibus verbo Dei, maledictio non obedientibus.* 29 *Garizim mons. Hebal mons.*

1 DIlige igitur Iehouam Deum tuum, & cuſtodi cuſtodiam eius, & ſtatuta eius, & iudicia eius, & præcepta eius omnibus dieb⁹.

2 Et ſcitote hodie (non enim cum filiis veſtris *loquor* qui non nouerunt, neque viderunt) caſtigationem Iehouæ Dei veſtri, magnitudinẽ eius, manum eius validam, & brachium eius extentum.

3 Et ſigna eius, & opera eius quæ fecit in medio Ægypti, ipſi Parꭒóh regi Ægypti, & vniuerſæ terræ eius:

4 Et quæ fecit exercitui Ægyptiorum, equis eius, & curribus eius: qui inũdare fecit aquas maris ꭒSuph ſuper facies eorũ, dum vos perſequerentur, & perdidit eos Iehouáh vſque in hanc diem.

5 Quæ præterea fecit vobis in deſerto, donec veniretis vſque ad locum iſtum,

6 Et quæ fecit Dathán & Abirám filiis ꭓEliáb filiis Reꭒubén: quãdo aperuit terra os ſuum, & deglutiuit eos, domóſque eorum, ac tabernacula eorum, atq; vniuerſam ſubſtantiã quæ *erat* in pedib⁹ eorũ in medio totius Iꭒſraëlis. Num.16.c.31 Pſal.106

7 Quandoquidẽ oculi veſtri viderunt omnia opera Iehouæ magna quæ fecit.

8 Cuſtodite ergo omne præceptum quod ego præcipio vobis hodie, vt roboremini, & ingrediamini, poſſideatíſque terram ad quam vos tranſitis vt poſſideatis eam:

9 Atq; vt prolongetis dies ſuper terrã quã iurauit Iehouáh Patribus veſtris ſe daturũ illis & ſemini eorũ, terram fluentẽ lacte & melle. B

10 Terra enim quã tu ingrederis vt poſſideas eam, non eſt ſicut terra Ægypti, ex qua egreſſi eſtis, *in* qua ſeminabas ſemen tuum, & irrigabas pede tuo, vt hortum oleris.

11 At terra ad quam vos tranſitis vt poſſideatis eam, terra montium & vallium eſt, de pluuia cæli bibes aquam.

12 *Eſt* terra quam Iehouáh Deus tuus requirit, ſemper ſunt oculi Iehouæ Dei tui in ea, à principio anni vſque ad extremum anni.

13 Erit itaq;, ſi obediendo obedieritis præceptis meis quæ ego præcipio vobis hodie, ita vt diligatis Iehouam Deum veſtrũ, & colatis eum toto corde veſtro, & tota anima veſtra:

14 Dabo pluuiam terræ veſtræ in tempore ſuo, tem-

ſuo, temporaneam & ſerotinam, & *ita* colliges frumẽtum tuum, & vinum tuum, ac oleũ tuũ.

15 Et dabo herbam in agro tuo pro iumentis tuis, comedéſque, ac ſaturaberis.

16 Cauete ergo vobis ne fortè ſeducatur cor veſtrum, & recedatis, colatiſque deos alienos, & incuruetis vos eis:

C 17 Vnde iraſcatur furor Iehouæ in vos, & claudat cælos, ac non ſit pluuia, neq; terra det fructum ſuum, pereatiſque celeriter è terra optima quam Iehouáh dat vobis.

Suprà 6.b.6 18 Sed ponite verba mea hęc in corde veſtro & animo veſtro, atque ea ligate in ſignum in manu veſtra, ſintque in frontalia inter oculos veſtros.

19 Et docete ea filios veſtros, vt loquamini de eis quum ſedebis in domo tua, & quum ambulabis per viam, quúmque iacebis in lecto, & quum ſurges:

20 Scribes quoque ea in poſtibus domus tuæ & in portis tuis.

21 Vt multiplicentur dies veſtri & dies filiorũ veſtrorum ſuper terram quã iurauit Iehouáh Patribus veſtris ſe daturum illis iuxta dies cæli ſuper terram.

22 Si enim cuſtodiendo cuſtodieritis omne præceptum iſtud quod ego pręcipio vobis, vt faciatis illud, vt diligatis Iehouam Deum veſtrum, *&* vt ambuletis in omnibus viis eius, adhæreatiſque illi:

23 Tum expellet Iehouáh omnes gentes iſtas à facie veſtra, & poſsidebitis gentes maiores & robuſtiores vobis.

Ioſue 1.a.3 24 Omnis locus quem calcauerit plãta pedis veſtri, veſter erit: à deſerto, & Lebanón, à flumine flumine Peráth, vſque ad Mare nouiſsimũ, erit terminus veſter.

D 25 Non conſiſtet quiſquam coram vobis: pauorem veſtri, & timorem veſtri dabit Iehouáh Deus veſter ſuper faciem totius terræ quã calcabitis, quemadmodum loquutus eſt vobis.

26 Vide, ego ponam coram vobis hodie benedictionem & maledictionem:

27 Benedictionẽ, ſi obedieritis pręceptis Iehouæ Dei veſtri quæ ego præcipio vobis hodie:

28 Maledictionem verò, ſi nõ obedieritis præceptis Iehouę Dei veſtri, ſed receſſeritis de via quam ego præcipio vobis hodie, ita vt ambuletis poſt deos alienos quos non nouiſtis.

Infrà 27.b.13 29 Quúmque introduxerit te Iehouáh Deus tuus in terrã quam tu ingrederis vt poſsideas eam, tunc dabis benedictionem ſuper mõtem Gerizim, & maledictionem ſuper montem Ebál.

30 An non ſunt trans Iardén poſt viam occaſus ſolis in terra Chenaȳanæi, qui habitat in planitie e regione Gilgál, iuxta cãpeſtria Moréh?

31 Vos enim tranſituri eſtis Iardén, vt pergatis ad poſsidendum terram quam Iehouáh Deus veſter dat vobis, & poſsidebitis illam, & habitabitis in ea.

32 Cuſtodite ergo vt faciatis omnia ſtatuta & iudicia quæ ego do coram vobis hodie.

CAPVT XII.

2 & 30 Fugienda idololatria. 5 Comedendum in loco quem elegerit Dominus in terra promiſsionis. 8 Faciendum quod Deus præcipit, non quod rectum nobis videtur. 16 & 23 A ſanguine abſtinendum. 17 Decimæ vbi comedebantur. 19 Leuitæ alendi. 31 Filios comburentes in honorem deorum. 32 Verbum Dei ſolum ſequendum, eique nihil addendum.

1 HÆc ſunt ſtatuta & iudicia quæ cuſtodietis vt faciatis in terra quam daturus eſt Iehouáh Deus Patrum tuorum tibi, vt poſſideas eam omnibus diebus quibus vos vixeritis ſuper terram illam.

2 Perdẽdo perdetis omnia loca in quibus ſeruierunt gentes quas vos poſſeſſuri eſtis, diis ſuis, ſuper montes excelſos, & ſuper colles, & ſub omni arbore viridi.

3 Diruetiſque aras earum, ac ſtatuas earũ confringetis, lucos item earum comburetis igni, & ſculptilia deorum earum concidetis, perdetiſque nomen earum è loco ipſo.

4 Non facietis ſic Iehouæ Deo veſtro:

5 Sed locum quem elegerit Iehouáh Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, vt habitet ipſe, requiretis, & venietis illuc: *2.Par.7.c.11*

6 Et adducetis eò holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra, & decimas veſtras, & oblationẽ manus veſtræ, & vota veſtra, & ſpontanea veſtra, & primogenita boum veſtrorum & ouium veſtrarum.

7 Comedetiſque illic coram Iehoua Deo veſtro, & lætabimini in omni re ad quam miſeritis manum veſtram, vos & domus veſtræ, in quibus benedixerit tibi Iehouáh Deus tuus.

8 Non facietis iuxta omnia quæ nos facimus hic hodie, ſinguli quicquid rectum *eſt* in oculis ſuis. B

9 Non enim veniſtis hucuſque ad requiem & hæreditatem quam Iehouáh Deus tuus dat vobis.

10 Sed tranſibitis Iardén, & habitabitis in terra quã Iehouáh Deus veſter dat vobis poſsidendam iure hæreditario, & requiem dabit vobis ab omnibus inimicis veſtris in circuitu, & habitabitis confidenter.

11 Tunc *ad* eum locum quem elegerit Iehouáh Deus veſter vt habitare faciat nomen ſuum illic, cõferetis omnia quæ ego præcipio vobis, holocauſta veſtra, & ſacrificia veſtra, decimas veſtras, & oblationes manus veſtræ, & omne quod præcipuum eſt in votis veſtris quæ vouebitis Iehouæ. *3.Reg.8.c.29*

12 Et lætabimini corã Iehoua Deo veſtro, vos & filij veſtri & filiæ veſtræ, & ſerui veſtri & ancillæ veſtræ, & Leuitæ qui fuerunt intra portas veſtras: quia non eſt ei portio & hæreditas vobiſcum.

13 Caue tibi ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris:

14 Sed in loco quem elegerit Iehouáh, in vna tribuum tuarum, ibi offeres holocauſta tua, ibique facies omnia quæ ego præcipio tibi.

15 Tantũmodo in omni deſiderio animæ tuæ mactabis, & comedes carnes iuxta benedictionem Iehouæ Dei tui, quam dederit tibi intra omnes portas tuas, immũdus & mundus comedet eas, ſicut capream & ceruum.

16 Veruntamen ſanguinem non comedetis, ſuper terram effundetis illum inſtar aquæ. C

17 Non poteris comedere intra portas tuas decimam frumenti tui, & vini tui, & olei tui, & primogenita boum tuorum, & pecudum tuarum, & omnia vota tua quæ voueris, & ſpontanea tua, & oblationes manus tuæ.

18 Sed coram Iehoua Deo tuo comedes illa, in loco quẽ elegerit Iehouáh Deus tuus, tu & filius tuus

lius tuus & filia tua, & ſeruus tuus & ancilla
tua, & Leuita qui eſt intra portas tuas: & læta-
beris coram Iehoua Deo tuo in omni re ad
quam miſeris manum tuam.
19 Caue *autem* tibi ne derelinquas Leuitam o-
mnibus diebus tuis ſuper terram tuam.
Gen.28.c.14 20 Quum dilatauerit Iehouáh Deus tuus ter-
Infrà 19.b.9 minum tuum, quemadmodum loquutus eſt
tibi, & dixeris, Comedam carnem: quòd con-
cupiſcat anima tua veſci carnibus: iuxta o-
mne deſiderium animę tuæ comedes carnes.
21 Quum longinquus fuerit à te locus quem
elegerit Iehouáh Deus tuus vt ponat nomen
ſuum ibi, mactabis de bobus tuis, & de pecu-
dibus tuis quas dederit Iehouáh tibi, quemad
modum præcepi tibi, & veſcêris in portis tuis
ſecundum omne deſiderium animæ tuæ.
22 Certè quemadmodum comeditur caprea
& ceruus, ſic comedes illas: immundus & mũ
dus pariter veſcentur illis.
23 Tantùm roborare vt non comedas ſangui-
nem: quia ſanguis eſt anima, & non comedes
animam vnà cum carnibus ſuis.
24 Non comedes illum, *ſed* in terram effundes
illum inſtar aquæ.
D 25 Non veſcêris illo, vt bene ſit tibi & filiis tuis
poſt te, quum feceris quod rectum eſt in ocu-
lis Iehouæ.
26 Verùm ſanctificata tua quæ fuerint tibi, &
vota tua tolles, vt venias ad locum quem ele-
gerit Iehouáh:
27 Et facies holocauſta tua carnem & ſangui-
nem ſuper altare Iehouæ Dei tui: ſanguis au-
tem *aliorum* ſacrificiorum tuorum fundetur ſu
per altare Iehouæ Dei tui, & carnes comedes.
28 Cuſtodi, & audi omnia verba iſta quæ ego
præcipio tibi, vt bene ſit tibi & filiis tuis poſt
te vſque in ſeculum, quum feceris quod bonũ
eſt & rectum in oculis Iehouæ Dei tui.
29 Quum exciderit Iehouáh Deus tuus gẽtes
ad quas tu pergis vt poſsideas eas à facie tua,
& poſſederis eas, habitaueriſque in terra earũ:
30 Caue tibi ne illaquees te *eundo* poſt eas,
poſtquam perierint à facie tua: ne inquiras de
diis earum, dicẽdo, Quo modo colebant gen-
tes illæ deos ſuos, & faciam ſic etiam ego.
31 Nõ facies ſic Iehouæ Deo tuo: quia omnem
abominationem Iehouæ quam odit, fecerunt
diis ſuis: nam etiam filios ſuos & filias ſuas cõ
burebant igni diis ſuis.
Suprà 4.a.2 32 Quicquid ego præcipio vobis, cuſtodietis
Prouerb.30. vt faciatis: non addes ad illud, neque dimi-
b.6 nues ex eo.

CAPVT XIII.

1 Pſeudopropheta miraculis à verbo Dei abducunt. 3 Miraculis tentat fidem noſtram Deus. 6 Occidendus qui à fide & fiducia in Deum abducere tentat, etiamſi ſit vxor. 12 Ciuitatem à fide & ꝗ in Deum abductam iubet ipſe Deus comburere, & habitatores occidere.

1 QVum ſurrexerit in medio tui propheta,
vel ſomnians ſomnium (& dederit tibi
ſignum, vel portentum,
2 Eueneritque ſignum & portentum quod lo
quutus eſt tibi) dicendo, Eamus poſt deos alie
nos (quos non noſti) & colamus eos:
3 Nõ obedies verbis prophetæ illius, aut ſo-
mniatori illi: quia tentat Iehouáh Deus veſter
vos, vt ſciat an diligatis Iehouam Deum ve-
ſtrum toto corde veſtro & tota anima veſtra.
4 Poſt Iehouam Deum veſtrum ambulabitis,
& illum timebitis, ac præcepta eius cuſtodie-
tis, vocique eius obedietis, atque illum cole-
tis, eique adhærebitis.
5 Propheta autem ille, aut ſomniator ille in- B
terficietur: (quia loquutus eſt auerſionem cõ-
tra Iehouam Deum veſtrũ, qui eduxit te è ter-
ra Ægypti, & redemit te è domo ſeruorum, vt
depelleret te de via quam præcepit tibi Ieho-
uáh Deus tuus, vt ambulares per eam) & auſe
res malum è medio tui.
6 Si incitauerit te frater tuus, filius matris tuę,
aut filius tuus, aut filia tua, aut vxor ſinus tui,
vel amicus tuus qui ſit ſicut anima tua, clàm
dicẽdo, Eamus & colamus deos alienos (quos
non noſti tu & patres tui)
7 De diis populorum qui ſunt *in* circuitibus
veſtris, propinquiorum tibi, aut remotorum à
te, ab extremo *uno* regionis vſque ad *alterum* ex
tremum eius:
8 Non acquieſces illi, neque obedies illi, nec
parcet oculus tuus illi, neque indulgebis, ne-
que occultabis illum:
9 Sed occidendo occides eum: manus tua erit Infrà 17.b.7
in eum prius, vt interficias ipſum, & manus v- C
niuerſi populi poſtea.
10 Et lapidabis eũ lapidibus, & morietur: quia
quæſiuit depellere te à Iehoua Deo tuo qui e-
duxit te è terra Ægypti, è domo ſeruorum.
11 Vt vniuerſus Iſraël audiant, & timeant,
nec addant facere aliquid ſimile huic rei peſsi
mæ in medio tui.
12 Si audieris de vna vrbium tuarum quam Ie-
houáh Deus tuus dat tibi vt habites ibi, ali-
quem dicentem,
13 Egreſsi ſunt *quidam* homines filij impietatis
è medio tui, qui impulerunt habitatores vrbis
ſuæ, dicẽdo, Eamus & colamus deos alienos,
quos non noſtis:
14 Tunc inquires & inueſtigabis, ac interro-
gabis diligenter: & ſi quidem veritas ſit *&* ru- D
mor verus *quod* facta ſit abominatio iſta in
medio tui:
15 Percutiendo percutias habitatores vrbis il-
lius acie gladij, perdendo eam, & quicquid in
ea fuerit, & iumenta eius acie gladij:
16 Atque omnia ſpolia eius cõgregabis in me-
dio plateæ eius, & combures igni vrbẽ ipſam,
& omnia ſpolia eius prorſus Iehouę Deo tuo:
eritque tumulus perpetuus, non ædificabitur
amplius.
17 Neque adhærebit manui tuæ quicquam de
anathemate, vt auertatur Iehouáh ab ira furo-
ris ſui, & det tibi miſericordias, miſereatúrq;
tui, ac multiplicet te, quemadmodum iurauit
Patribus tuis,
18 Quando obedieris voci Iehouæ Dei tui, cu-
ſtodiendo omnia præcepta eius quæ ego præ
cipio tibi hodie, vt facias rectum in oculis Ie-
houæ Dei tui.

CAPVT XIIII.

1 Non imitandus ritus Gentium ſuper mortuis. 4 Quæ animalia munda, quæ immunda. 9 Piſces mũdi & immundi. 12 Aues immũdæ. 21 Morticina non comedẽda. Peregrinus. 22 Decimæ dandæ. 29 Leuitæ, peregrino, pupillis, & viduæ alendo.

1 FIlij eſtis Iehouæ Dei veſtri: non incidetis Supr.7.a.6
igitur *uos*, neque ponetis caluitium inter Infr.26.d.18
oculos veſtros ſuper mortuum.
2 Populus enim ſanctus es Iehouæ Deo tuo,
& te

&c te elegit Iehouáh vt ſis illi in populum pe-
culiarem ex omnibus populis, qui ſunt ſuper
faciem terræ.
3 Non comedes vllam abominationem.
Leuit. 11. a. 2 4 Hæc ſunt animalia quę comedetis: bouem,
agnum ouium, & hœdum caprarum,
5 Ceruum, & capream, & bubalū, & hircum
ſylueſtrem, & damam, & bouem ſylueſtrem,
& capram rupicolam.
6 Omne animal findens vngulam, & findens
fiſſuram duarum vngularum, ruminans inter
animalia, illud comedetis.
7 Veruntamen hoc non comedetis ex rumi-
nātibus, & ex findentibus vngulam diuiſam,
camelum, & leporem, & cuniculum: quia ru-
minant & vngulam non diuidunt, immunda
ſunt vobis:
B 8 Et porcum, quia findit vngulam & non ru-
minat, immundus eſt vobis: de carne eorum
non comedetis, & cadauera eorum non con-
tingetis.
9 Hoc comedetis ex omnibus quæ ſunt in a-
qua: quicquid habet pinnulam & ſquamam,
comedetis.
10 Quicquid verò nō habet pinnulam & ſqua-
mam, non comedetis, immundum eſt vobis.
11 Omnem auem mundam comedetis.
12 Hæ autem ſunt ex quibus non comedetis,
aquila, & gryphus, & haliæetus:
13 Et ixus, & vultur, & miluus ſecundum ſpe-
ciem ſuam.
14 Et omnis coruus ſecundum ſpeciem ſuam:
15 Et filia ſtruthionis, & noctua, & larus, & ac-
cipiter ſecundum ſpeciem ſuam:
16 Et herodius, & ibis, & cygnus:
17 Et pelicanus, & porphirio, & mergulus:
18 Et ciconia, & charadrius ſecūdum ſpeciem
ſuam: & vpupa, & veſpertilio.
C 19 Et omne reptile alatum immundum eſt vo-
bis, non comedetur.
20 Omnem auem mundam comedetis.
21 Non comedetis vllum cadauer: peregrino
qui eſt intra portas tuas dabis illud, & come-
det illud, aut vende alienigenę: populus enim
Exo. 23. d. 19, ſanctus es Iehouæ Deo tuo. Non coques hœ-
& 34. d. 26 dum in lacte matris ſuæ.
22 Decimando decimabis omnem prouētum
ſeminis tui, quod egreſſum fuerit ex agro an-
nuatim.
23 Et comedes coram Iehoua Deo tuo in loco
quem elegerit vt habitare faciat nomen ſuum
ibi, decimam frumenti tui, vini tui, & olei tui,
& primogenita boum tuorum & pecudū tua-
rum: vt diſcas timere Iehouam Deum tuum
omnibus diebus.
24 Quòd ſi longior fuerit via quàm vt per eam
ferre poſsis illas, quòd diſtet à te locus ille
quē elegerit Iehouáh Deus tuus vt ponat no-
mē ſuum ibi, quum benedixerit tibi Iehouáh
Deus tuus,
D 25 Tunc dabis pro pecunia, & colligabis pecu
niam in manu tua, & ibis ad locum quem ele-
gerit Iehouáh Deus tuus:
26 Et dabis pecuniam pro omni eo quod deſi-
derat anima tua, pro bobus, & pro ouibus, &
pro vino, & pro ſechár, & pro cunctis deniq;
quæ poſtulauerit à te anima tua: & comedes
ibi coram Iehoua Deo tuo, & lætaberis tu &
domus tua.
27 Leuitam autem qui intra portas tuas habi-
tauerit, non derelinques: quia non eſt ei pars
& hæreditas tecum.
28 Tertio quoque anno proferes omnes deci-
mas prouētus tui anno ipſo, & repones intra
portas tuas.
29 Veniétque Leuita (quia non eſt ei portio &
hæreditas tecum) & peregrinus, & pupillus,
atque vidua, qui ſunt intra portas tuas: & co-
medent, & ſaturabuntur, vt benedicat tibi Ie-
houáh Deus tuus in omni opere manus tuæ
quod feceris.

CAPVT XV.

1 Remiſsio debitorum anno ſeptimo. 4 Alendi pauperes, neque permittendum vt mendicent. 7 De fratre in paupertatem redacto. 8 Mutuum dandū, etiamſi non ſit ſpes recipiendi. 11 Pauperes ſemper futuri. 12 Serui & ancillæ Hebræi anno ſeptimo libertate donandi. 17 Auris perforata ſerui, quid ſignificet. 19 Primogenita Deo ſanctificanda qualia eſſe debeant.

1 SEptimo quoque anno facies remiſsionē.
2 Hæc autē *eſt* ratio remiſsionis, vt remit-
tat omnis qui mutuum dederit manu ſua *id*
quod mutuum dederit amico ſuo: nō repoſcet
ab amico ſuo, aut à fratre ſuo: quia proclama-
ta eſt remiſsio Iehouæ.
3 Ab alienigena repoſces: at quod fuerit tibi
apud fratrem tuum, remittet manus tua:
4 Intantum vt non ſit in te mendicus: quia be
nedicēdo benedicet tibi Iehouáh in terra quā
ipſe Deus tuus dat tibi in hæreditatem vt poſ
ſideas eam:
5 Sed *ita* duntaxat ſi obediendo obedieris vo-
ci Iehouæ Dei tui, ita vt cuſtodias faciendo o-
mne præceptum iſtud quod ego præcipio ti-
bi hodie:
6 Nā Iehouáh Deus tuus benedixit tibi, quē-
admodum dixit tibi: tum mutuò accepto pi-
gnore dabis gentibus multis, tu autem nō ac-
cipies mutuò, & dominaberis gentibus mul-
tis, at tibi non dominabuntur.
7 Si fuerit apud te mendicus quiſpiam è fra- B
tribus tuis in vna è portis tuis in terra tua quā
Iehouáh Deus tuus dat tibi: nō indurabis cor
tuum, neq; claudes manum tuam à fratre tuo
mendico;
8 Sed aperiendo aperies illi manum tuam, & Matt. 5. g. 42
accepto pignore, mutuando mutuabis ei ad Luc. 6. e. 34
ſufficientiam vſque, id quo indiguerit.
9 Caue tibi ne ſit quidpiam in corde tuo im-
pium, dicendo, Propinquus eſt annus ſepti-
mus, annus remiſsionis: & malignus *ſit* ocu-
lus tuus in fratrem tuum mendicum, ita vt nō
des ei: clamet autem contra te ad Iehouam, &
erit in te peccatum.
10 *Sed* dādo dabis ei, neque malignum erit cor
tuum quum dederis ei: quia huius rei gratia
benedicet tibi Iehouáh Deus tuus in omni-
bus operibus tuis, & in omni re quam tracta-
ueris.
11 Non enim deerit mendicus de medio terrę: Matt. 26. a. 11
idcirco præcipio tibi, dicendo, Aperiendo a-
peries manum tuam fratri tuo, *id eſt* pauperi
tuo, & mendico tuo in terra tua.
12 Si venditus fuerit tibi frater tuus Hebræus, Exod. 21. a. 1
vel Hebręa, & ſeruierit tibi ſex annis, anno ſe- Iere. 34. c. 14
ptimo dimittes eum liberum à te.
13 Et quum dimittes eum liberum à te, non di C
mittes eum vacuum:

14 Oneran-

Onerãdo onerabis eum: de pecudibus tuis,
& de area tua, & de torculari tuo, in quibus
benedixerit tibi Iehouáh Deus tuus, dabis ei.
15 Et recordaberis quòd ſeruus fuiſti in terra
Ægypti, & redemerit te Iehouáh Deus tuus:
idcirco ego præcipio tibi hoc hodie.
16 Quòd ſi dixerit tibi, Non egrediar à te: pro-
pterea quòd diligat te & domũ tuam, *&* quòd
bonum *ſit* ei tecum:
17 Tunc accipies ſubulã, & pones in aure eius,
& in porta: eritque tibi ſeruus in ſeculum. ſic
etiam ancillæ tuæ facies.
18 Non ſit durum in oculis tuis, quum dimit-
D tes eum liberũ à te: quia duplo mercedis mer-
cenarij ſeruiuit tibi ſex annis: & benedicet tibi
Iehouáh Deus tuus in omnibus quæ facies.
19 Omne primogenitum quod naſcetur in ar-
mento tuo aut in grege tuo, maſculum ſancti-
ficabis Iehouæ Deo tuo: non vteris opera pri-
mogeniti bouis tui, neque tondebis primo-
genita gregis tui.
20 Coram Iehoua Deo tuo comedes illa an-
nuatim, in loco quem elegerit Iehouáh, tu &
familia tua.
Leuit.22.c.21 21 Quòd ſi fuerit in eo macula, *aut fuerit* cæcum
Eccli.35.b.14 vel claudum, *aut* quouis *alio* vitio *deturpatum*, nõ
ſacrificabis illud Iehouæ Deo tuo.
22 Intra portas tuas comedes illud, immũdus
& mundus pariter *comedet* perinde atque ca-
pream & ceruum.
23 Tantummodo ſanguinem eius non come-
des, *ſed* ſuper terram fundes illum tanquam
aquam.

CAPVT XVI.

3 Tria Iudæorum feſta primaria Phaſe. 9 Pentecoſtes. 13 Feſtum tabernaculorum. 16 Primogenita. 18 Quales magiſtratus eſſe debeant.

1 OBſerua menſem Abib, & fac Péoſanh Ie-
houæ Deo tuo: quia menſe Abib eduxit
te Iehouáh Deus tuus ex Ægypto nocte.
2 Et ſacrificabis Péoſanh Iehouæ Deo tuo de
pecudibus & bobus, in loco quem elegerit Ie-
houáh vt habitare faciat nomen ſuum ibi.
3 Non comedes cum illo fermentatũ: ſeptem
diebus comedes cum illo infermentata, panẽ
afflictionis: quia feſtinanter egreſſus es è terra
Ægypti: vt memineris diei quo egreſſus es è
terra Ægypti, omnibus diebus vitæ tuæ.
4 Neque conſpicietur tibi fermentũ in omni
termino tuo ſeptem diebus, neque pernocta-
bit *quicquam* de carnibus quas ſacrificabis in
veſpera die primo, vſque mane.
5 Non poteris ſacrificare Péoſanh in aliqua è
B portis tuis quas Iehouáh Deus tuus dat tibi:
6 Sed in loco quẽ elegerit Iehouáh Deus tuus
vt habitare faciat nomen ſuum ibi: ſacrificabis
Péoſanh ad veſperam, occumbente ſole, tem-
pore quo egreſſus es ex Ægypto.
7 Aſſabis autem, ac comedes in loco quẽ ele-
gerit Iehouáh Deus tuus: poſtea mane côuer-
ſus reuertêris in tabernacula tua.
8 Sex diebus comedes infermentata: die autẽ
ſeptima erit ſolennitas Iehouæ Deo tuo, non
facies opus *ullum*.
Leuit.23.c.15 9 Septem *deinde* hebdomadas numerabis tibi:
ex quo cœperit falx eſſe in ſegete, incipies nu-
merare ſeptem hebdomadas:
10 Poſtea celebrabis ſolennitatem hebdoma-
dum Iehouæ Deo tuo: iuxta ſufficientiã ſpon-
taneæ manus tuæ *erit* quod dabis, prout bene-
dixerit tibi Iehouáh Deus tuus.
11 Et lætaberis coram Iehoua Deo tuo, tu & fi-
lius tuus & filia tua, & ſeruus tuus & ancilla
tua, & Leuita qui eſt intra portas tuas, & pere- C
grinus, & pupillus, & vidua, qui fuerint in
medio tui, in loco quẽ elegerit Iehouáh Deus
tuus vt habitare faciat nomen ſuum ibi.
12 Et recordaberis quòd ſeruus fueris in Ægy-
pto: propterea cuſtodies, ac facies ſtatuta hæc.
13 Solennitatem tabernaculorum facies ſeptẽ
diebus, quum collegeris tu de area tua & de
torculari tuo.
14 Et lætaberis in ſolennitate tua, tu & filius
tuus & filia tua, & ſeruus tuus & ancilla tua, &
Leuita, & peregrinus, & pupillus, & vidua, qui
habitauerint intra portas tuas.
15 Septem diebus ſolennitatem celebrabis Ie-
houę Deo tuo in loco quem elegerit Iehouáh:
quum benedixerit tibi Iehouáh Deus tuus in
cũctis frugibus tuis, & in omni opere manuũ
tuarum, & eris vtique lætus.
16 Tribus vicibus quotannis conſpicietur o-
mnis maſculus tuus corã Iehoua Deo tuo, in
loco quem elegerit, in ſolennitate infermen-
tatorum, & in ſolennitate hebdomadum, & in D
ſolennitate tabernaculorum: neque *quiſquam*
conſpicietur coram Iehoua vacuus. Exod.23.c.15
17 Quiſque iuxta donũ manus ſuę, iuxta bene- & 34.c.23
dictionem Iehouæ Dei tui quam dedit tibi.
18 Iudices & præfectos pones tibi intra omnes
portas tuas quas Iehouáh Deus tuus dat tibi
in tribubus tuis, qui iudicabunt populum iu-
dicio iuſtitiæ. Supr.1.c.17
19 Non inclinabis iudicium, nõ agnoſces per- Exo.23.a.8
ſonã, neque capies munus: quia munus excæ- Leui.19.c.15
cat oculos ſapientũ, & deſtruit verba iuſtorũ.
20 Iuſtitiam iuſtitiam ſequêris, vt viuas, & poſ-
ſideas terram quã Iehouáh Deus tuus dat tibi.
21 Non plantabis tibi lucũ quaruncũque arbo-
rũ apud altare Iehouę Dei tui quod facies tibi.
22 Neque eriges tibi ſtatuam: id quod odio ha-
bet Iehouáh Deus tuus.

CAPVT XVII.

1 Vitioſa hoſtia nõ offerenda. 2 Pœna idololatræ. 6 Teſtes. 8 Ambiguã & difficiliorem cauſam referat Iudex ad ſacerdotem, aut ad ſupremũ iudicem, ſummum ſacerdotem. 12 Rebellis & contumax puniendus. 14 Inſtitutio Regis, & eius officium. 18 Rex legat Deuteronomion Moſi.

1 NOn ſacrificabis Iehouæ Deo tuo bouẽ,
aut agnũ, in quo fuerit macula, *aut* quid-
piã vitij: quia abominatio Iehouæ Dei tui eſt.
2 Si inuentus fuerit in medio tui, in vna è por-
tis tuis quas Iehouáh Deus tuus dat tibi, vir
aut mulier qui fecerit malum in oculis Ieho-
uæ Dei tui, tranſgrediendo pactum eius:
3 Et perrexerit, colueritq; deos alienos, atque
incuruauerit ſe illis, & ſoli, vel lunæ, vel omni
militiæ cæli, quod non præcepi:
4 Et renuntiatũ fuerit tibi, & audieris, & quę-
ſieris diligenter: & ſi quidem veritas ſit, & ru-
mor verus, *quod* facta ſit abominatio iſta in I-
ſraele:
5 Tunc educes hominem illũ, aut mulierem
illam, qui fecerũt malum hoc, ad portas tuas,
hominem aut mulierem, & lapidabis eos lapi
dibus, & morientur.
6 In ore duorum teſtium, vel trium teſtium,

Infrà 19.d.15 interficietur qui moriturus eſt:nō *autem* inter-
Matt.18.c.16 ficietur in ore teſtis vnius.
2.Corinth.13 7 Manus teſtium erit primùm in illum, ad in-
d.1 terficiendum illum,& manus vniuerſi populi
Sup. 13. b.9 poſtea:& ita auferes malum è medio tui.
2. Paral. 19. 8 Si latuerit te aliquid in iudicio,inter ſangui-
c.10 nem & ſanguinem,inter cauſam & cauſam,&
inter plagam & plagam, *in* rebus rixarū intra
portas tuas,tunc ſurges,& aſcendes ad locum
quem elegerit Iehouáh Deus tuus.
9 Et venies ad Sacerdotes Leuitas, & ad Iudi-
cem qui fuerit in diebus illis,& quæres, & in-
dicabunt tibi verbum iudicij:
10 Et facies iuxta verbum quod indicauerint
tibi è loco illo quem elegerit Iehouáh, & ob-
ſeruabis facere iuxta omnia quę docuerint te:
C 11 Iuxta legem quam docuerint te, & iuxta iu-
dicium quod dixerint tibi,facies: nō declina-
bis à verbo quod indicauerint tibi, ad dexte-
ram aut ad ſiniſtram.
12 Vir autem qui fecerit per ſuperbiam vt non
obediat Sacerdoti qui ſteterit vt miniſtret illic
coram Iehoua Deo tuo, aut Iudici, morietur
vir ille,& auferes malum ex Iwſraxele.
13 Vt vniuerſus populus audiat & timeat,& nō
ſuperbè agat vltra.
14 Quum ingreſſus fueris terram quam Ieho-
uáh Deus tuus dat tibi, & poſſederis eam, &
habitaueris in ea, ac dixeris, Cōſtituam ſuper
me Regem *aliquem*,vt omnes gentes quæ *ſunt in*
circuitibus meis:
15 Conſtituendo conſtitues ſuper te Regē quē
delegerit Iehouáh Deus tuus: è medio fratrū
tuorum conſtitues ſuper te Regem:non pote-
ris cōſtituere ſuper te virum alienigenam qui
D non ſit frater tuus.
16 Tantùm ne multiplicet ſibi equos, neque
reducat populum in Ægyptum vt multiplicet
ſibi equos: præſertim quum Iehouáh dixerit
vobis,Nō reuertemini iterum per viam iſtam
poſthac.
17 Neque multiplicabit ſibi vxores, ne decli-
net cor eius: neque argentum & aurum mul-
tiplicabit ſibi valde.
18 Quum autem ſederit ſuper ſoliū regni ſui,
ſcribet ſibi iteratam Legē hāc in libro à cōſpe-
ctu Sacerdotum Leuitarum:
19 Eritque apud illum, & leget in eo omnibus
diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Iehouā Deū
ſuum, vt cuſtodiat omnia verba Legis huius,
& ſtatuta hæc, vt faciat illa:
20 Ne eleuetur cor eius ſuprà fratres ipſius,
neque declinet à præcepto ad dexterā aut ad
ſiniſtram:vt prolonget dies in regno ſuo, ipſe
& filij eius in medio Iwſraxelis.

CAPVT XVIII.

1 Leuitis nulla datur poſſeſſio. 3 Leuitæ quid dabatur. 9 Fugiendæ omnis idololatria. 10 Diuinos,incātatores,& ſimiles abominatur Deus. 15 Propheta Chriſtus promittitur. 20 ~~Propheta [illegible] interficiendus.~~ 22 Pſeudo propheta quomodo dignoſcendus.

1 NOn erit ſacerdotibus Leuitis,& toti tri-
Supr. 10.b.9 bui Leui portio & hęreditas cum *reliquo*
1. Corinth. 9 Iwſraxele:oblationes ignitas Iehouæ & hære-
b.13 ditatem eius comedent.
Num.18.c.20 2 Et hæreditas non erit illi in medio fratrum
ſuorum:Iehouáh eſt hæreditas eius, quemad-
modum dixit illi.
3 Iſtud autem erit ius ſacerdotum à populo, à
ſacrificantibus ſacrificium,ſiue bouem, ſiue a-
gnum,dabit ſacerdoti armum, & maxillas, &
ventriculum.
4 Primitias frumenti tui,vini tui,& olei tui, &
primitias velleris ouium tuarum dabis illi. B
5 Ipſum enim elegit Iehouáh Deus tuus è cū-
ctis tribubus tuis,vt ſtet ad miniſtrandum no-
mini Iehouę,ipſe & filij eius omnibus diebus.
6 Quum autem venerit Leuita ex aliqua por-
tarum tuarum ex omni Iwſraxele, vbi ipſe pe-
regrinabitur,& venerit toto deſiderio animæ
ſuæ ad locum quem elegerit Iehouáh:
7 Miniſtrabit nomini Iehouæ Dei ſui, ſicut o-
mnes fratres eius Leuitæ qui ſtant illic coram
Iehoua.
8 Partem ſimilem parti *aliorum* comedēt, præ-
ter venditiones eius ad patres.
9 Quum ingreſſus fueris terram quam Ieho-
uáh Deus tuus dat tibi,non diſces facere ſecū-
dum abominationes Gentium illarum.
10 Non inuenietur in te qui tranſire faciat filiū
ſuum aut filiā ſuam per ignē,diuinans diuina-
tiones,præſtigiator,& augur, neq; maleficus:
11 Neque incantator,neque interrogās pytho- C
nem,neque magus,neque quęrens à mortuis. Leui.20.d.27
12 Abominatio enim Iehouæ eſt quicūque fa- 1.Reg.28.b.7
cit hæc,& propter abominationes iſtas Ieho-
uáh Deus tuus eiicit illas à facie tua.
13 Perfectus eris cum Iehoua Deo tuo.
14 Gentes enim iſtæ quas poſſeſſurus es, ario-
los & diuinos conſulunt:tu autem non ſic:de-
dit *enim tibi* Iehouáh Deus tuus.
15 Prophetā è medio tui è fratribus tuis, vt ego Ioan.1.f.45
ſum, ſuſcitabit tibi Iehouáh Deus tuus, illum Act.3.d.22
audietis: & 7.e.37
16 Iuxta omnia quæ poſtulaſti à Iehoua Deo Exo.20.e.19
tuo in Horéb,in die congregationis,dicēdo,
Ne addam audire vocem Iehouæ Dei mei,ne-
que ignem magnum iſtum videam amplius,
ne moriar.
17 Et dixit Iehouáh mihi, Bene egerunt *in hoc*
quod loquuti ſunt.
18 Prophetā ſuſcitabo illis de medio fratrum
ſuorū ſicut tu,& ponam verba mea in ore eius, D
& loquetur eis omnia quæ præcepero illi.
19 Erit autem, quicunque non audierit verba
mea quę loquetur in nomine meo, ego requi-
ram ab eo.
20 Veruntamen propheta qui ſuperbè egerit
vt loquatur verbum in nomine meo quod nō
præcepi ei loqui, quique loquetur in nomine
deorum alienorum,morietur propheta ille.
21 Quòd ſi dixeris in corde tuo,Quomodo co-
gnoſcemus verbum quod nō loquutus fuerit
Iehouáh?
22 Quando loquetur propheta in nomine Ie-
houæ,& non extiterit res illa, neque euenerit
illud,eſt verbum quod non loquutus eſt Ieho-
uáh,per ſuperbiam loquutus eſt illud prophe
ta ille:ne timeas ab eo.

CAPVT XIX.

1 Ciuitates perfugij,homicidij cauſa. 4 Qui homicida innocens. 11 Voluntarius homicida occidendus à magiſtratibus. 14 Termini non transferendi. 15 Vno teſte nullus condemnandus. 16 Pœna falſi teſtis. 19 Pœna talionis.

1 QVum exciderit Iehouáh Deus tuus gen-
tes quarum *ipſe* Iehouáh Deus tuus dat
tibi terram, & poſſederis eas habitaueriſq; in
vrbibus earum, & in domibus earum:

2 Tres

Exod.21.c.13 2 Tres vrbes ſeparabis tibi in medio terræ tuę
Num. 35.b.9 quã Iehouáh Deus tu' dat tibi vt poſsideas eã.
Ioſue 20.a.2 3 Pręparabis tibi itinera, & in tres partes diui-
des terminum terræ tuæ quam in hæreditatẽ
daturus eſt tibi Iehouáh Deus tuus, eritque vt
fugiat illuc omnis homicida.
4 Hæc autẽ *eſt* res homicidæ qui fugiet illuc,
& viuet: qui percuſſerit proximum ſuum igno
ranter, neque oderat eum ab heri & nudiu-
ſtertius:
5 Quique abierit cum proximo ſuo in ſyluam
ad cædendum ligna, & impulſa fuerit manus
eius in ſecurim ad cædẽdum lignum, elapſum
B autem fuerit ferrum è ligno, inueneritq; pro-
ximum ſuum, & moriatur: is fugiet ad vnam
vrbium iſtarum, & viuet:
6 Ne perſequatur propinquus ſanguinis ho-
micidam illum quum incaluerit cor eius, &
aſſequatur eum, quòd lõgior fuerit via, & per-
cutiat eum anima, qui tamen nõ ſit reus mor-
tis, quòd odiſſet eum ab heri *&* nudiuſtertius.
7 Idcirco ego præcipio tibi, dicendo, Tres ci-
uitates ſeparabis tibi.
8 Quòd ſi dilatauerit Iehouáh Deus tuus ter-
minum tuum, quemadmodum iurauit Patri-
bus tuis, & dederit tibi vniuerſam terram quã
Supr.12.c.20 dixit Patribus tuis ſe daturum:
Gen.28.c.14 9 Quum cuſtodieris omnia præcepta iſta, vt
facias ea quæ ego præcipio tibi hodie, *nempe*
vt diligas Iehouam Deum tuum, & ambules
Ioſue 20.c.7 in viis eius, omnibus diebus: tunc addes tibi
adhuc tres vrbes vltra tres iſtas:
C 10 Vt non effundatur ſanguis innocens in me-
dio terræ tuę quam Iehouáh Deus tuus dat ti-
bi in hæreditatẽ, nè ve ſint ſuper te ſanguines.
11 At quum fuerit quiſpiam qui oderit proxi-
Num.35.c.20 mum ſuũ, & inſidiatus fuerit ei, inſurrexeritq;
in eum, & percuſſerit eum anima, & mortuus
fuerit: fugerit autem ad vnam vrbium iſtarũ:
12 Tunc mittent ſeniores vrbis illius, & abſtra-
hent eum inde, dabũntque eũ in manu pro-
pinqui ſanguinis: & morietur.
13 No parcet oculus tuus ei, & auferes ſangui-
nem innocentẽ ex Iωſraele, & bene erit tibi.
Gen. 28.c.14 14 Non apprehendes terminum proximi tui,
quẽ terminauerunt priores in hæreditate tua
quam poſsidebis in terra quã Iehouáh Deus
tuus dat tibi vt poſsideas eam.
D
Supr. 17.b.6 15 Non ſtabit teſtis vnus contra quenquam in
Matth. 18.b quacunque iniquitate, & in quocunque pec-
16. cato, in quocunque *inquam* peccato quod pec-
Ioan.8.b.17 cauerit: in ore duorum teſtium aut in ore triũ
teſtium ſtabit verbum.
2.Cor. 13.a.1 16 Quum ſteterit teſtis mendax contra aliquẽ
Hebr.10.c.28 vt teſtificetur contra eum verbum peruerſum:
17 Tunc ſtabunt duo illi homines quibus eſt
lis, coram Iehoua, *id eſt* coram Sacerdotibus &
Iudicibus qui fuerint in diebus illis:
18 Et inquirent Iudices diligẽter: & ſi teſtis ille
eſt teſtis mendax, mendacium teſtificatus eſt
cõtra fratrem ſuum:
Prouerb. 19 19 Facietis ei quemadmodum cogitauit facere
a.5 fratri ſuo, & *ita* auferes malum è medio tui.
Dan.13.g.62 20 Et qui remanſerint, audient, ac timebunt,
nec addent facere vltrà malum ſimile huic in
medio tui:
Exo.21.c.24. 21 Neque parcet oculus tuus, animam pro ani-
Leui.24.d.20 ma, oculũ pro oculo, dentem pro dente, manũ
Matth.5.f.38 pro manu, pedem pro pede.

CAPVT XX.

1 Iſraelitis pugnam inituris fiducia in Deum annuntiatur. 3 Adhortatio qua vtebatur ſacerdos imminente prælio. 5 Qui ad bellum procedere non debeant. 10 Quid agendum in oppugnatione vrbium. 13 Ius belli erga expugnatas vrbes. 16 Chananæos & huiuſmodi gentem occidi iubet Deus. 19 Arbores frugiferas non vult Deus excindi à militibus.

1 QVum egredieris ad bellum contra inimi-
cos tuos, & videris equos & currus, *&* po
pulum maiorem te, ne timeas ab eis: Iehouáh
enim Deus tuus eſt tecũ, qui eduxit te de ter-
ra Ægypti.
2 Erit autem, quũ appropinquaueritis ad cõ-
flictum, accedet Sacerdos, & alloquetur po-
pulum.
3 Ac dicet illis, Audi Iωſraël, appropinquaui
hodie conflictui contra inimicos veſtros: ne
molleſcat cor veſtrum, ne timeatis, neque pa-
ueatis, neque formideris à facie eorum:
4 Quia Iehouáh Deus veſter iturus eſt vobiſ- Iudic.7.a.1
cum vt pugnet pro vobis cum inimicis veſtris, 1 Mac.3.g.56
vt ſeruet vos. B
5 Et alloquentur præfecti populum, dicendo,
Quis eſt vir qui ædificauit domum nouam, &
non dedicauit eam? abeat, & reuertatur ad do-
mum ſuam: ne fortè moriatur in prælio, & ali-
quis alius dedicet eam.
6 Et quis eſt vir qui plantauit vineam, & non Leuit.19.b.9
fecit eam communem? abeat, & reuertatur ad
domum ſuam: ne fortè moriatur in prælio, &
aliquis alius communem faciat eam.
7 Et quis eſt vir qui deſpondit mulierem, &
non accepit eam? abeat, & reuertatur domum
ſuam, ne fortè moriatur in prælio; & aliquis a-
lius accipiat eam.
8 Addent pręterea pręfecti alloqui populum, Iudicũ 7.a.3
ac dicent, Quis eſt vir timidus, & tener corde?
abeat, & reuertatur domũ ſuam, ne diſſolua-
tur cor fratrum eius, ſicut cor illius.
9 Et erit, quum finem fecerint pręfecti loquẽ- C
di ad populum, tunc conſtituẽt principes tur-
marum in capite populi.
10 Quum acceſſeris ad vrbem *aliquam*, vt expu
gnes eam, clamabis ad eam pacem.
11 Et erit, ſi pacem reſpõderit tibi, & aperuerit
tibi, vniuerſus populus qui fuerit repertus in
ea, erunt tibi tributarij, ſeruiéntque tibi.
12 Si verò pacem non fecerit tecum, ſed faciat
tecum prælium, obſederiſque eam:
13 Et dederit *eam* Iehouáh Deus tuus in ma-
nu tua, tũc percuties omnem maſculum eius
acie gladij.
14 Tantùm mulieres & paruulos, & animalia,
& quicquid fuerit in vrbe, omnia ſpolia eius
prædaberis tibi: comedéſque ſpolia inimico-
rum tuorum quos dederit tibi Iehouáh Deus
tuus.
15 Sic facies omnibus vrbibus longinquis à te
valde, quæ non ſunt de vrbibus gentiũ iſtarũ. D
16 Tantùm de vrbibus populorum iſtorũ quos
Iehouáh Deus tuus dat tibi in hæreditatem,
non viuificabis vllam animam:
17 Sed perdendo perdes eos, *τ*Hitthæum, *τ*E-
moræum, Chenaanæum, & Perizæum, *τ*Hi-
uæum, & Iebuſæum quemadmodum præ-
cepit tibi Iehouáh Deus tuus:
18 Ne doceant vos facere ſecundum omnes ab-
ominationes ſuas quas faciunt diis ſuis, &
peccetis in Iehouam Deum veſtrum.
19 Quum obſederis vrbem *aliquam* diebus mul-

tis pugnando aduerſus eam, vt capias eam, nõ
diſperdes arbores eius, impellẽdo in eas ſecu-
rim: quia ex illarũ *fructibus* veſcẽris, propterea
ipſas nõ ſuccides (*eſt* enim *vita* hominis arbor
agri) vt veniat à facie tua in obſidionem.
20 Veruntamen arbores quas noueris non eſſe
fructiferas, diſperdes & ſuccides: & ædificabis
munitionem aduerſus vrbem illam quæ tecũ
dimicat, donec deſcendat ipſa.

CAPVT XXI.

1 Lex expurgationis ſuper occiſo, cuius auctor ignoretur. 11 Quomodo ducenda captiua in vxorem. 15 Ius primogenituræ non dandum pro animi libidine. 18 De filio proteruo. 22 De ſuſpenſis in patibulo.

1 QVum inuentum fuerit cadauer hominis
occiſi in terra quam Iehouáh Deus tuus
dat tibi vt poſsideas eam, proſtratum in agro,
nec cognitum fuerit quis percuſſerit eum:
2 Tunc egredientur ſeniores tui & iudices tui,
& metientur vſque ad ciuitates quæ ſunt in
circuitibus cadaueris hominis illius occiſi:
3 Et ſeniores vrbis propinquioris illi cadaue-
ri occiſo, capient vitulam de armento, qua ne-
mo vſus fuerit, *&* quæ non traxerit iugum:
4 Et adducent ſeniores eius vrbis vitulam ad
vallem aſperam, quæ nunquam fuerit arata,
neque ſeminata, & præcidet ceruicem vitulæ
illic in valle.
5 Et accedent ſacerdotes filij Leuí (eos enim
elegit Iehouáh Deus tuus vt miniſtrent ipſi,
& ad benedicendũ in nomine Iehouæ: & iux-
ta quorum ſermonem erit omnis lis, atque o-
mnis plaga)
B 6 Et omnes ſeniores eius vrbis propinquio-
res cadaueri hominis occiſi, lauabunt manus
ſuas ſuper vitulam percuſſam in valle.
7 Et teſtificabuntur, ac dicent, Manus noſtræ
non effuderunt ſanguinem iſtum, neque ocu-
li noſtri viderunt:
8 Expia populum tuum Iſraél quem rede-
miſti Iehouáh, & ne imputes ſanguinẽ inno-
centem in medio populi tui Iſraél. Et ex-
piabitur ab eis ſanguis.
9 Tu autem auferes ſanguinem innocentem è
medio tui: quum feceris quod rectum *eſt* in o-
culis Iehouæ.
10 Quum egreſſus fueris ad bellum contra ini-
micos tuos, & dederit eos Iehouáh Deus tuus
in manum tuam, & ex eis captiuos abduxeris,
11 Videris autem in captiuitate mulierem pul-
chram forma, & deamaueris eam, & accepe-
ris tibi in vxorem:
12 Introduces eam domũ tuam, & radet caput
ſuum, ac præcidet vngues ſuos,
C 13 Deponétque veſtimentum captiuitatis ſuæ
à ſe, & manebit in domo tua, ac flebit patrem
ſuum & matrem ſuam menſem integrum: &
poſtea ingredieris ad eã, eriſque maritus eius,
& erit tibi vxor.
14 Quòd ſi non complacueris tibi in ea, tum
dimittes eam animæ ſuæ, nec vendendo ven-
des eam pecunia, neque negotiaberis de ea,
quòd afflixeris eam.
15 Quum fuerint viro duæ vxores, vna dilecta,
& altera exoſa, & pepererint ei filios dilecta &
exoſa: fuerit autẽ filius primogenitus exoſæ:
16 Die quo hæredes inſtituet filios ſuos eorũ
quæ habuerit, non poterit dare ius primoge-
nituræ filio dilectæ ante filium exoſæ primo-
genitum:
17 Sed primogenitum filium exoſæ agnoſcet,
vt det ei menſuram duorum ex omnibus quæ 1. Paral. 5. a. 1
habuerit: ipſe enim eſt principium fortitudi-
nis eius, ipſius eſt ius primogenituræ.
18 Quum quis habuerit filium declinantem & D
rebellẽ non obedientẽ voci patris ſui & voci
matris ſuę, & correxerint eũ, nec paruerit illis:
19 Tum apprehendent eum pater eius & ma-
ter eius, educéntque illum ad ſeniores vrbis
ſuæ, & ad portam loci ſui.
20 Dicéntque ſenioribus vrbis illius, Filius no-
ſter iſte declinans & rebellis eſt, non eſt obe-
diens voci noſtræ, epulo & potator eſt.
21 Tunc lapidabunt eum omnes homines vr-
bis ſuæ lapidibus, & morietur: atque *ita* aufe-
res malum è medio tui, vniuerſúſque Iſraél
audient, & timebunt.
22 Quum fuerit in aliquo peccatum *&* iudiciũ
mortis, & interficiendus fuerit, & ſuſpenderis
eum in ligno:
23 Non pernoctabit cadauer eius in ligno, ſed Galat. 3. b. 13
ſepeliendo ſepelies eum eodem die, quia ma-
ledictio Dei *eſt* ſuſpenſus: & non contamina-
bis terram tuam quam Iehouáh Deus tuus dat
tibi in hæreditatem.

CAPVT XXII.

1 Res proximi perdita non negligenda. 5 Mulier veſte virili ne vtatur. 6 De nido inuento. 8 Tectum domus muro cingendum. 9 Vinea. 10 Arare. 11 Veſtimentũ. 12 Fimbria. 13 De vxore non inuẽta virgine. 22 Pœna adulterij. 23 De virgine deſponſata cõpreſſa in ciuitate vel agro. 28 Lex viri opprimentis virginem non deſponſatam. 30 Vxor patris non ducenda.

1 NOn videbis bouem fratris tui aut agnũ Exo. 23. a. 4
eius aberrantes, & abſcondes te ab eis:
ſed reducendo reduces eos ad fratrem tuum.
2 Etiam ſi non fuerit propinquus frater tuus
tibi, neque noueris illum, colliges tamen illos
in domum tuam, & erunt tecum donec requi-
rat frater tuus illos, & reſtitues eos illi.
3 Et ſic facies de aſino eius, ſic facies & de ve-
ſtimento eius, ſic item facies de omni re amiſ-
ſa fratris tui quę perierit ab eo, & inueneris il-
lam: non occultabis te *ab illis*.
4 Non videbis aſinum fratris tui aut bouem
eius iacentes in via, & abſcondes te ab eis: eri-
gendo eriges cum eo.
5 Mulier non feret arma viri, neque induet vir
veſtimentum muliebre: quia abominatio Ie-
houæ Dei tui eſt quicunque hæc facit.
6 Quum occurrerit nidus auis corã te in via,
in quauis arbore, aut ſuper terram, *in quo ſint*
pulli vel oua, & mater cubet ſuper pullos aut
ſuper oua, non accipies matrem cum filiis:
7 Dimittendo dimittes matrem, & pullos ca-
pies tibi, vt bene ſit tibi, & prolonges dies.
8 Quum ædificaueris domum nouam, facies B
ſepimentum *per circuitum* tecto tuo: ne ponas
ſanguinẽ in domo tua, ſi ceciderit cadẽs ex eo.
9 Non ſeres vineam tuam diuerſis ſpeciebus
ſeminum, ne fortè polluatur fructus ſeminis
quod ſeuiſti, & fructus vineæ.
10 Non arabis cum boue & aſino pariter.
11 Non indues te diuerſa ſpecie *panni*, lana & li-
no pariter.
12 Fimbrias facies tibi in quatuor oris operimẽ Num. 15. d. 38
ti tui quo operies te.
13 Quum acceperit aliquis vxorẽ, & ingreſſus
fuerit

ſuerit ad eam,atque odio habuerit eam,
14 Et impoſuerit ei occaſiones verborũ,& in-
famauerit eam,dixeritque, Vxorem hanc ac-
cepi,& acceſsi ad eam,& non inueni in ea vir-
ginitatem:
15 Tunc accipiet pater puellæ & mater eius, &
proferent *ſigna* virginitatis puellæ ad ſeniores
vrbis ad portam.
16 Dicétque pater puellæ ſenioribus, Filiam
meam dedi viro huic in vxorem, & odio ha-
bet eam:
C 17 Et ecce ipſe impoſuit occaſiones verborum,
dicendo,Non inueni in filia tua virginitatem:
& en ſigna virginitatis filiæ meæ:& expandẽt
veſtimentum coram ſenioribus ciuitatis.
18 Tunc apprehendent ſeniores eius vrbis vi-
rum,& flagellabunt eum,
19 Ac mulctabũt eum centum argenteis, quos
dabunt patri puellæ, quoniam infamauit vir-
ginem Iὠſraelis: habebitque eam vxorem,
quã nõ poterit dimittere omnib⁹ diebus ſuis.
20 Quòd ſi vera fuerit accuſatio iſta,*&* non in-
uenta fuerit virginitas in puella:
21 Tunc educent puellam ad oſtiũ domus pa-
tris ſui,& lapidabũt eam homines vrbis eius,
lapidibus,ac morietur,quia fecit ſtultitiam in
Iὠſraele fornicãdo *in* domo patris ſui: atque
ita auferes malum è medio tui.
Leui.20.b.10 22 Quum quis deprehenſus fuerit coiens cum
muliere maritata marito,tunc morientur etiã
ambo ipſi,vir coiens cũ ea muliere, & mulier
ipſa:atque *ita* auferes malum ex Iὠſraele.
23 Quum fuerit puella virgo deſponſata viro,
& inuenerit eam aliquis in vrbe, coieritque
cum ea:
D 24 Educetis vtrunque ad portam vrbis eius,&
lapidabitis eos lapidibus, ac morientur:puel-
lam quidem quòd non clamauerit in vrbe *illa*:
& virum propterea quòd afflixit vxorem pro-
ximi ſui.atque *ita* auferes malum è medio tui.
25 At ſi in agro inuenerit vir puellam deſpõſa-
tam,& apprehẽderit eam vir ille, & coierit cũ
ea: morietur vir qui coierit cum illa, ſolus.
26 Puellæ verò non facies quicquam:non *enim*
eſt *illi* puellæ peccatum mortis.nam quemad-
modum inſurgit quis in proximum ſuum, &
occidit eum anima,ſic ſe habet res iſta.
27 In agro enim inuenit eam: clamauit puella
deſponſata,& nemo adfuit qui ſeruaret eam.
28 Quum quis inuenerit puellam virginẽ quæ
deſponſata non ſit, & apprehenderit eam, co-
ieritque cum ea,& deprehenſi fuerint:
Exo.22.c.16 29 Tunc dabit vir ille qui coierit cum illa, pa-
tri puellæ quinquaginta argenteos, & erit illi
vxor,eo quòd afflixerit eam: non poterit eam
dimittere omnibus diebus ſuis.
30 Nõ capiet quiſquam vxorem patris ſui, ne-
que diſcooperiet oram patris ſui.

CAPVT XXIII.

1 Spadones & qui ad gignendum inepti ſunt, Iſraëlitidas in vxores ducere nõ debent. 3 Moabitis & Ammonitis ne elocentur mulieres Iſraëliticæ. 7 Idumæi & Aegyptij nõ abominãdi. 9 Bellũ. 10 Pollutio nocturna. 12 Extra caſtra venter leuandus. 15 Seruus fugitiuus nõ tradendus domino ſuo. 17 Meretrix & ſcortator. 18 Merces proſtibuli. 19 Non fœnerandũ. 20 Vſura. 21 Votum reddendum. 24 De vinea & ſegete proximi.

1 NOn ingredietur qui contuſione fractos
aut abſciſſos habet teſticulos, in cõgre-
gationem Iehouæ.
2 Non ingredietur ſpurius congregationem
Iehouæ:etiam generatione decima nõ ingre-
dietur congregationem Iehouæ.
3 Non ingredietur אAmmonita & Moabita
congregationem Iehouæ:etiam generatione
decima non ingredietur congregationem Ie-
houæ vſque in ſeculum.
4 Eo quòd non exceperint vos cum pane & Nume.22.a.5
aqua in via,poſteaquã egreſsi eſtis ex Ægypto
& quòd mercede cõduxerit aduerſum te Bil-
ãm filium Beyór de Pethór è Meſopotamia
Syriæ vt malediceret tibi:
5 Sed noluit Iehouáh Deus tuus audire Bil-
ãm,& conuertit Iehouáh Deus tuus tibi ma-
ledictionem in benedictionem, quòd dilige-
ret te Iehouáh Deus tuus.
6 Non quæres pacem eorum & bonum eorũ B
cunctis diebus tuis,in ſeculum.
7 Non abominaberis אEdomæum, quia frater
tuus eſt:non abominaberis Ægyptium, quia
peregrinus fuiſti in terra eius.
8 Filij qui naſcẽtur eis generatione tertia, in-
gredientur congregationem Iehouæ.
9 Quum egreſſus fueris *in* caſtris contra ini-
micos tuos,caue ab omni re mala.
10 Quũ fuerit in te aliquis qui non fuerit mũ-
dus, caſu nocturno, egredietur extra caſtra,
neque ingredietur ea.
11 Appetente autem veſpera, lauabit ſe aqua:
& quum occubuerit ſol,ingredietur caſtra.
12 Et locus *quidam* erit tibi extra caſtra,egredie-
riſque illuc foras.
13 Paxillus item erit tibi cũ armis tuis:eritque,
quando deſidere voles extrà, fodies eo, & cõ-
uerſus operies excrementa tua.
14 Iehouáh enim Deus tuus ambulat per me- C
dium caſtrorum tuorum, vt eripiat te,& tradat
inimicos tuos coram te: ſint itaque caſtra tua
ſancta:& ne videat in te turpitudinem aliquã,
& auertatur à te.
15 Non trades ſeruum domino ſuo, qui eruerit
ſe ad te à domino ſuo.
16 Tecũ habitabit in medio tui, in loco quem
elegerit in vna vrbium tuarum, vbicunque
placuerit ei:non vim inferes ei.
17 Non erit meretrix è filiabus Iὠſraël,neque
erit ſcortum maſculum è filiis Iὠſraël.
18 Non adduces mercedem meretricis, & pre-
tium canis in domũ Iehouæ Dei tui pro quo-
cunque voto: quia abominatio Iehouæ Dei
tui etiam vtrunque eſt.
19 Non fœnerabis fratri tuo fœnus pecuniæ,
fœnus cibi,fœnus cuiuſcunque rei quæ fœno-
ri dari ſolet.
20 Extraneo fœnerabis,at fratri tuo non fœne- D
rabis:vt benedicat tibi Iehouáh Deus tuus in
cunctis ad quæ extenderis manum tuam ſu-
per terrã ad quã ingrederis vt poſsideas eam.
21 Quum voueris votum Iehouæ Deo tuo, nõ Eccli.5.a.3
differes reddere illud: quia requirendo requi-
ret illud Iehouáh Deus tuus à te, & erit in te
peccatum.
22 Si autẽ deſieris vouere,nõ erit in te peccatũ.
23 Quod egreſſum fuerit è labiis tuis,præſtabis
& facies quemadmodum vouiſti Iehouæ Deo
tuo ſpõte tua,poſteaquã loquutus es ore tuo.
24 Quum ingreſſus fueris vineã proximi tui,
comedes vuas pro deſiderio tuo *ad* ſaturitatẽ
tuam:at in vaſe tuo non pones.

Matth.12.a.1 25 Quum ingreſſus fueris ſegetē proximi tui,
decerpes ſpicas manu tua : at falcem non ele-
uabis in ſegetem proximi tui.

CAPVT XXIIII.

1 Permiſsio repudij. 5 Indulgentia nuper coniugatis. 6 Non accipiendum in pignus, id quo commodè carere nō poteſt proximus. 7 Plagio vendens hominē. 8 Cauendū à lepra. 10 Quomodo accipiendum pignus, & quando reddendum. 14 Non retinenda merces. 16 Boni pro malis non puniendi. 17 Pupillus, aduena, vidua. 19 Reliquiæ in agro, vinea, olineto, pupillis, aduenis, & viduis relinquendæ.

Matth.5.c.21 1 SI acceperit vir mulierem, & coierit cum ea,
19.a.7 accidat autem vt non inueniat gratiam in
Mar.10.a.4 oculis eius, quòd inuenerit in ea turpitudi-
nem aliquam, & ſcripſerit ei libellū repudij, ac
poſuerit in manu eius, eieceritq; eam è domo
ſua:
2 Et egreſſa è domo illius, abierit, ac nupſerit
viro alteri.
3 Et ille quoque vir poſterior odio habuerit
eam, atque ſcripſerit ei libellum repudij, po-
ſueritq; in manu eius, ac eiecerit eam è domo
ſua, aut ſi mortuus fuerit vir ille poſterior qui
acceperat eam ſibi in vxorem:
4 Non poterit maritus eius prior qui eiecerat
eam, iterum accipere eam vt ſit illi vxor, po-
ſteaquam polluta eſt: quia abominatio eſt co-
ram Iehoua, & non pollues terram quam Ie-
houáh Deus tuus dat tibi *in* hæreditatem.
5 Quum quis acceperit vxorem nouam, non
egredietur ad bellum, neque iniungetur illi
B vllum *publicum* negotium: immunis erit in do-
mo ſua anno vno, & delectabit vxorem ſuam
quam accepit.
6 Non accipiet *quiſquam* pro pignore metam
& catillum: quoniam animam ipſe acciperet
pro pignore.
7 Si deprehēſus fuerit aliquis qui furatus fue-
rit animam è fratribus ſuis è filiis Iɷſraëél, &
negotiatus fuerit cum eo, aut vendiderit eum:
morietur fur ille, & auferes malū è medio tui.
8 Caue tibi in plaga lepræ, vt obſerues dili-
genter, & facias omnino vt docebunt vos ſa-
cerdotes Leuitæ: quemadmodū præcepi eis,
cuſtodieris faciendo.
Num.12.c.10 9 Memento eorum quæ fecit Iehouáh Deus
tuus ipſi Miriám in ipſo itinere, poſteaquam
egreſsi eſtis ex Ægypto.
10 Quum mutuaueris proximo tuo mutuum
aliquod, non ingredieris domū eius, vt capias
pignus eius:
C 11 Foris ſubſiſtes: & vir cui mutuaueris, efferet
ad te pignus foras.
12 Quòd ſi vir pauper fuerit, non dormies cum
pignore eius:
13 Reſtituēdo reſtitues illi pignus illud quum
occubuerit ſol, vt dormiat in veſtimento ſuo,
& benedicat tibi: tibíque erit iuſtitia coram
Iehoua Deo tuo.
Leui.19.c.13 14 Non vim inferes mercenario pauperi, & e-
Iob 4.c.15 geno, *tam* de fratribus tuis quàm de peregrinis
tuis qui ſunt in terra tua intra portas tuas.
15 In die ſuo dabis mercedem eius: neque oc-
cumbet ſuper eam ſol, quoniam pauper eſt, &
cum ea ſuſtentat animam ſuam: ne clamet cō-
tra te ad Iehouam, & ſit in te peccatum.
16 Non interficientur patres pro filiis, neque
4.Reg.4.d.1 filij interficientur pro patribus: quiſque pro
Ezec.18.c.20 peccato ſuo morietur.
17 Non peruertes iudicium peregrini, pupilli, D
neque capies in pignus veſtimentum viduæ:
18 Sed recordare quòd ſeruus fueris in Ægy-
pto, & redemerit te Iehouáh Deus tuus inde:
idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem.
19 Quum meſſueris meſſem tuam in agro tuo, Leuit.23.d.22
& oblitus fueris manipulum aliquem in a-
gro, non reuertēris ad recipiendum illum: pe-
regrino, pupillo, & viduæ erit: vt benedicat
tibi Iehouáh Deus tuus in omni opere ma-
nuum tuarum.
20 Quum excuſſeris oliuas tuas, non ſcruta-
beris ramos *quos reliqueris* poſt te: peregrino,
pupillo, & viduæ erit.
21 Quum vindemiaueris vineam tuā, non col-
liges racemos poſt te: peregrino, pupillo, & vi
duæ erit.
22 Et memento quòd ſeruus fueris in terra Æ-
gypti: idcirco pręcipio tibi vt facias hanc rem.

CAPVT XXV.

1 De pœnis delinquētium. 4 Merces laborāti reddenda. 5 Lex ſuſcitandi ſemen fraternum. 10 Domus diſcalceati. 11 Mulieris manus abſcindenda, quæ pudenda hominis apprehenderit. 13 Pondera æqua, & menſura. 17 Iubetur Amalec occidi.

1 SI fuerit lis inter aliquos, & acceſſerint ad
iudicium, & iudicauerint eos: iuſtificaue-
rintque iuſtum, & impium condemnauerint:
2 Si quidem cædendus fuerit impius, tūc pro-
ſternet illum Iudex, & cædere iubebit illum
coram ſe ſecundum impietatem eius iuxta
numerum.
3 Quadragenis *plagis* cædere iubebit eum, nō 2.Corint.11.
addet: ne fortè ſi addat cædere illum vltra iſtas f.24
plagas plagis multis, vileſcat frater tuus in o-
culis tuis.
4 Non obturabis *os* bouis quando triturat 1.Cor.9.b.9
ipſe. 1.Tim.5.c.18
5 Quum habitauerint fratres pariter, & mor- Matt.22.c.24
tuus fuerit vnus ex eis, & filius non fuerit ei, Mar.12.b.19
non nubet vxor mortui extrà viro extraneo: Luc.20.d.28
cognatus eius ingredietur ad eam, & capiet B
eam ſibi in vxorem, affinitatémque contrahet
cum ea.
6 Erit autem, primogenitus quem pepererit,
ſtabit nomine fratris ſui defuncti, ne deleat
nomen eius ex Iɷſraële.
7 Quòd ſi noluerit vir ille accipere cognatam
ſuam, tunc aſcendet cognata eius ad portam
ad Seniores, & dicet, Renuit cognatus meus Ruth.4.b.7
ſuſcitare fratri ſuo nomē in Iɷſraële, nō vult
affinitatem contrahere mecum.
8 Tunc accerſent illum Seniores vrbis eius,
& loquentur cum eo, & ſtabit, ac dicet, Nolui
accipere eam.
9 Accedet poſtea cognata eius ad ipſum in o- C
culis Seniorum, & ſoluet calceamentum eius
à pede ipſius, & ſpuet in faciem eius, loque-
túrque ac dicet, Sic fiet viro qui non ædifica-
uerit domum fratris ſui.
10 Et vocabitur nomen eius in Iɷſraële, Do-
mus diſcalceati.
11 Quum rixati fuerint aliqui ſimul, alter cum
altero, & acceſſerit vxor vnius vt eruat virum
ſuum è manu percutientis ipſum, & immi-
ſerit manum ſuam, apprehenderítque veren-
da eius:
12 Tunc abſcindes manum illius, non parcet
oculus tuus.

13 Non

13 Non erit tibi in loculo tuo pondus & pon-
dus, maius & minus.
14 Non erit tibi in domo tua modius & mo-
dius, maior & minor.
D 15 Pondus perfectum & iuſtum erit tibi: mo-
dius perfectus & iuſtus erit tibi. vt prolongẽt
dies tuos ſuper terram quam Iehouáh Deus
tuus dat tibi:
16 Quia abominatio Iehouæ Dei tui eſt quicũ
que facit hæc, omnis faciens iniquitatem.
Exod. 17. c. 8 17 Memento eorum quæ fecit tibi y Amaléc in
via, quando egreſsi eſtis ex Ægypto.
18 Quòd occurrerit tibi in via, & in cauda ag-
minis percuſſerit te, omnium debiliũ *qui erant*
poſt te, quum eſſes laſſus, & fatigatus, & nó ti-
muit Deum.
19 Erit ergo, quum dederit requiem Iehouáh
Deus tibi ab omnibus inimicis tuis per circui
tum, in terra quam Iehouáh Deus tuus dat ti-
bi in hæreditatem vt poſsideas eam, delebis
memoriam y Amaléc de ſub cælo: ne obliui-
ſcaris.

CAPVT XXVI.

3 Primitiæ grati animi ſymbolum. 12 Primitiæ tertio quoque anno Leuitis, pupillis, viduis & aduenis perſoluendæ. 18 Iudæi in gloriam Dei aſſumpti in populum.

1 QVum auté ingreſſus fueris terrã quam
Iehouáh Deus tuus dat tibi *in* hæredita-
tem, & poſſederis eam, & habitaueris in ea:
2 Tũc accipies de primitiis omnium fructuũ
terræ, quas afferes è terra tua quam Iehouáh
Deus tuus dat tibi, & pones in caniſtro, ibiſq;
ad locum quem elegerit Iehouáh Deus tuus,
vt illic habitare faciat nomen ſuum:
3 Et venies ad ſacerdotem qui erit in diebus
illis, dicéſq; illi, Annuntio hodie Iehouæ Deo
tuo quòd ingreſſus ſum terram quam iurauit
Iehouáh Patribus noſtris ſe daturum nobis.
4 Capiétque ſacerdos caniſtrum è manu tua,
& ponet illud coram altari Iehouæ Dei tui.
B 5 Et loquêris, ac dices corã Iehoua Deo tuo,
Syrus *ille* penuria laborans pater meus, deſcẽ-
dit in Ægyptum, & peregrinatus eſt illic cum
viris paucis, & euaſit illic in gẽtem magnam,
robuſtam, & multam.
6 Moleſtia autem nos affecerunt Ægyptij, &
afflixerunt nos, impoſuerúntque nobis ſerui-
tutem duram.
7 Clamauimus itaque ad Iehouam Deum Pa
trum noſtrorũ, & exaudiuit Iehouáh vocem
noſtram, & aſpexit afflictionem noſtram, & la
borem noſtrum, & oppreſsionem noſtram:
8 Et eduxit nos Iehouáh ex Ægypto cum ma
nu forti, ac brachio extẽto, & terrore magno,
& ſignis atque portentis.
9 Et introduxit nos ad locum iſtum, deditq;
nobis terram iſtam, terram fluentem lacte &
melle.
10 Nũc igitur ecce, attuli primitias fructus ter
ræ quam dediſti mihi ô Iehouáh. & relinques
illud coram Iehoua Deo tuo, atque adorabis
coram Iehoua Deo tuo.
C 11 Et lætaberis in omni bono quod dederit ti-
bi Iehouáh Deus tuus & domui tuæ, tu & Le-
uita, & peregrinus qui eſt in medio tui.
12 Poſtquam compleueris dare decimam o-
mnium decimarum fructuum tuorum anno
tertio, anno decimæ, & dederis Leuitæ, pere-
grino, pupillo, & viduæ, & comederint intra
portas tuas, & ſaturati fuerint:
13 Tũc dices corã Iehoua Deo tuo, Extuli ſan-
ctificatum è domo, & etiam dedi illud Leui-
tæ, & peregrino, pupillo, & viduæ, ſecundum
omne præceptum tuum quod præcepiſti mi-
hi: non præteriuĩ *ullum* de præceptis tuis, neq; Sup. 14. d. 29
oblitus ſum.
14 Non comedi in triſtitia mea ex eo, neq; ex-
tuli ex eo in re profana, neq; dedi *quicquam* ex
ea in funere: obediui voci Iehouæ Dei mei, fe
ci iuxta omnia quæ præcepiſti mihi.
15 Reſpice de habitaculo ſanctitatis tuæ, è cæ- Eſaiæ 63. d. 15
lo, & benedic populo tuo Iſraeli, & terræ Baruch 2. d.
quam dediſti nobis, quemadmodum iuraſti 16
Patribus noſtris, terræ fluenti lacte & melle. D
16 Hodie Iehouáh Deus tuus præcipit tibi vt
facias ſtatuta hæc & iudicia: cuſtodias ergo &
facias ea toto corde tuo & tota anima tua.
17 Iehouã exaltaſti hodie, quòd ſit tibi in Deũ, Supr. 7. a. 6,
& ambules in viis eius, & cuſtodias ſtatuta e- & 14. a. 2
ius, & præcepta eius, & iudicia eius, & obe-
dias voci eius.
18 Iehouáh quoque exaltauit te hodie quòd
ſis ei in populũ peculiarem, quemadmodum
loquutus eſt tibi, & quòd cuſtodias omnia
præcepta eius:
19 Et ponat te ſuperiorem omnibus gentibus
quas fecit, ad laudem, & nomen, & gloriam,
& vt ſis populus ſanctus Iehouæ Deo tuo,
quemadmodum dixit.

CAPVT XXVII.

1 Iubet Moſes vt tranſmiſſo Iordane filij Iſraël aliquot lapides erigãt, in quibus deſcribatur Decalogus. 12 Benedictiones in monte Garizim. 13 Maledictiones in monte Hebal.

1 ET præcepit Moſéh & ſeniores Iſrae
lis populo, dicendo, Cuſtodi omne præ-
ceptum quod ego præcipio vobis hodie:
2 Erit autem, die qua tranſieritis Iardén, *ut ea-
tis* ad terrã quam Iehouáh Deus tuus dat tibi,
eriges tibi lapides magnos, quos linies calce:
3 Et ſcribes in illis omnia verba Legis huius
quum tranſieris vt ingrediaris terram quã Ie-
houáh Deus tuus dat tibi, terram fluentem la
cte & melle, quemadmodum loquutus eſt Ie-
houáh Deus Patrum tuorum tibi.
4 Quum inquam tranſieritis Iardén, erigetis Exo. 20. d. 23
lapides iſtos quos ego præcipio vobis hodie, Ioſue 8. f. 30
in monte y Ebál, liniéſque eos calce.
5 Ædificabis quoque ibi altare Iehouæ Deo
tuo, altare lapideum: non eleuabis ſuper eos
ferrum.
6 E lapidibus perfectis ædificabis altare Ieho B
uæ Dei tui, & offeres ſuper illud holocauſta Ie
houæ Deo tuo:
7 Atque ſacrificabis pacifica, comedéſque il-
lic, atque lætaberis coram Iehoua Deo tuo.
8 Itaque ſcribes in lapidibus omnia verba Le
gis iſtius, declarando diligenter.
9 Et loquutus eſt Moſéh & Sacerdotes Le-
uitæ ad omnem Iſraél, dicẽdo, Auſculta &
audi Iſraél, hodie factus es in populum Ie-
houæ Deo tuo.
10 Audias ergo vocẽ Iehouæ Dei tui, & facias
præcepta eius, & ſtatuta eius, quæ ego præci-
pio tibi hodie.
11 Præcepítque Moſéh populo eo die, di-
cendo,

12 Hi ſtabunt ad benedicendum populo ſuper
montem Gerizim, quando tráſieritis Iardén,
ʿSimʿón, & Leui, & Iehudáh, & Iʿſſachár, &
Ioʿſéph, & Biniamín.
13 Iſti verò ſtabunt ad maledictionem in móte
C ʿEbál, Reʿubén, Gád, & Aʿſér, & Zebulún,
Dán, & Naphthali.
14 Loquentur autem Leuitæ, ac dicent ad o-
Dan.9.c.11 mnem virum Iʿſraʿél voce excelſa,
15 Maledictus vir ille qui fecerit ſculptile, & cō
flatile, abominationem Iehouæ, opus manuū
artificis, & poſuerit in abſcondito. & reſpon-
debunt vniuerſus populus, ac dicent, Amen.
16 Maledictus qui vilipendit patrem ſuum aut
matrem ſuam. & dicet vniuerſus populus,
Amen.
17 Maledictus qui transfert terminum proxi-
mi ſui. & dicet vniuerſus populus, Amen.
18 Maledictus qui aberrare facit cæcum in via.
& dicet vniuerſus populus, Amen.
19 Maledictus qui peruertit iudicium peregri-
ni, pupilli, & viduæ. & dicet vniuerſus popu-
lus, Amen.
20 Maledictus qui coierit cū vxore patris ſui:
quia diſcooperuit orā patris ſui. & dicet vni-
uerſus populus, Amen.
21 Maledictus qui coierit cum quouis animali.
D & dicet vniuerſus populus, Amen.
22 Maledictus qui coierit cum ſorore ſua, filia
patris ſui vel filia matris ſuæ. & dicet vniuer-
ſus populus, Amen.
23 Maledictus qui coierit cum ſocru ſua. & di-
cet vniuerſus populus, Amen.
24 Maledict⁹ qui percuſſerit proximū ſuū ab-
ſcondité. & dicet vniuerſus populus, Amen.
25 Maledictus qui acceperit munus vt percu-
tiat *plaga* animæ, ſanguinem innocentem. &
dicet vniuerſus populus, Amen.
Galat.3.b.10 26 Maledictus qui non ſtatuerit verba Legis
iſtius faciēdo illa. & dicet vniuerſus populus,
Amen.

CAPVT XXVIII.

1 Succeſſus eorum qui mādata Dei ſeruauerint. 15 Calamitates eorum qui Dei mandata non ſeruauerint. 47 Seruire Deo in gaudio. 53 Minatur Moſes Iudæis fore vt liberos comedant præ cibi penuria, ſi non obedierint verbo Dei.

Leuit.26.a.3 1 ET erit, ſi audiendo audieris vocem Ieho-
uæ Dei tui, vt cuſtodias faciendo omnia
præcepta eius quæ ego præcipio tibi hodie:
tūc conſtituet te Iehouáh Deus tuus ſuperio-
rem omnibus gentibus terræ.
2 Et venient ſuper te omnes benedictiones
iſtæ, apprehendéntque te, ſi modò obedieris
voci Iehouæ Dei tui.
3 Benedictus eris in vrbe ipſa, & benedictus
eris in agro.
4 Benedictus fructus vētris tui, & fructus ter-
ræ tuæ, & fructus iumenti tui, primogenitus
boum tuorum, & greges ouium tuarum.
5 Benedictum caniſtrum tuum, & conſper-
ſio tua.
6 Benedictus eris quando ingredieris, & be-
nedictus eris quando egredieris.
7 Dabit Iehouáh hoſtes tuos qui inſurrexe-
rint in te, percuſſos coram te: per viam vnam
egredientur ad te, & per ſeptem vias fugient
coram te.
8 Mandabit Iehouáh tecum benedictionem
in horreis tuis, & in omni ad quod miſeris ma-
num tuam, & benedicet tibi in terra quam Ie-
houáh Deus tuus dat tibi.
9 Statuet te Iehouáh ſibi in populum ſanctū,
quemadmodum iurauit tibi, quum cuſtodie-
ris præcepta Iehouæ Dei tui, & ambulaueris
in viis eius.
10 Tunc intelligent omnes populi terræ quòd
nomen Iehouæ inuocatū ſit ſuper te, & time-
bunt ſibi à te.
11 Et abūdare faciet te Iehouáh in bonum, fru-
ctu ventris tui, & fructu iumenti tui, & fructu B
terræ tuæ ſuper terram quam iurauit Iehouáh
Patribus tuis ſe daturum tibi.
12 Aperiet Iehouáh tibi theſaurum ſuum opti-
mum, cælum, vt det pluuiā terræ tuę in tem-
pore ſuo, & benedicat omni operi manus tuæ:
& mutuabis gentibus multis, tu verò non acci
pies mutuum.
13 Ponétque te Iehouáh in caput, & nō in cau-
dam, eriſque duntaxat ſurſum, & nō deorſum
quando obedieris præceptis Iehouæ Dei tui
quæ ego præcipio tibi hodie vt cuſtodias &
facias:
14 Neque receſſeris ab omnibus verbis quæ
ego præcipio vobis hodie, ad dexteram aut
ad ſiniſtram, eundo poſt deos alienos vt cola-
tis eos.
15 Contrà, ſi nō obedieris voci Iehouæ Dei tui, Leui.26.b.
vt cuſtodias faciendo omnia præcepta eius, & 14
ſtatuta eius quæ ego præcipio tibi hodie, ve- Thren.2.f.17
nient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & Malac.2.a.2.
apprehendent te. Baruc.1.d.20
16 Maledictus eris in vrbe ipſa, & maledictus
in agro.
17 Maledictum caniſtrum tuum, & conſper-
ſio tua.
18 Maledictus fructus ventris tui & fructus ter-
ræ tuæ, primogenitum boum tuorum, & gre-
ges ouium tuarum.
19 Maledictus eris quando ingredieris, & ma-
ledictus quando egredieris.
20 Mittet Iehouáh in te maledictionem, con-
tritionem & perditionem in omni quod tra-
ctaueris & feceris, donec delearis, & pereas
velociter propter malitiam operū tuorum per
quæ dereliquiſti me.
21 Adiunget Iehouáh tibi peſtilentiam, donec C
conſumat te de terra ad quam tu ingrederis
vt poſsideas eam.
22 Percutiet te Iehouáh phthiſi, & febre, & ar-
dore, & ęſtu, & gladio, & ariditate, & robigine,
& perſequentur te donec pereas.
23 Eruntque cæli tui qui ſunt ſupra caput tuū, Leui 26.c.19
ærei: & terra quæ eſt ſubter te, ferrea.
24 Dabit Iehouáh pluuiam terræ tuæ pulue-
rem & cinerem: è cęlis deſcendet ſuper te, do-
nec diſperdaris.
25 Dabit te Iehouáh cæſum corā inimicis tuis:
per viam vnam egredieris ad illum, & per ſep-
tem vias fugies coram eo, eriſque in commo-
tionem omnibus regnis terræ.
26 Erit præterea cadauer tuum eſca omni vo-
lucri cæli & animali terræ, nec erit terrens.
27 Percutiet te Iehouáh vlcere Ægypti, & mor
bis ani, & ſcabie, & prurigine, quibus nō poſ-
ſis curari.
28 Percutiet te Iehouáh amentia, & cæcitate,
& ſtupore cordis.
29 Palpabiſque in meridie, quemadmodum
palpat

palpat cæcus in caligine, neque ſecundabis
vias tuas:& eris tantummodo oppreſſus & di
reptus omnibus diebus,nec erit ſeruator.
30 Vxorem deſponſabis, & vir alius dormiet
cum ea: domum ædificabis, & non habitabis
in ea, vineam plantabis, & non communem
facies eam.
D 31 Bos tuus mactabitur in oculis tuis, & nõ co
medes ex eo: aſinus tuus rapietur à facie tua,
nec reuertetur ad te:pecudes tuæ tradẽtur ini
micis tuis, nec erit tibi ſeruator.
32 Filij tui & filiæ tuę tradentur populo alteri,
& oculi tui videbũt, ac deficient propter illos
tota die,nec erit fortitudo in manu tua.
33 Fructum terræ tuæ & omnem laborẽ tuum
comedet populus quem non noueras: & eris
tantummodo oppreſſus & confractus omni
tempore.
34 Et obſtupeſces propter ea quæ videbunt
oculi tui.
35 Percutiet te Iehouáh vlcere peſſimo in ge-
nibus & in coxis,ita vt non poſſis curari,à plã
ta pedis tui vſque ad verticem tuum.
36 Abducet Iehouáh te & Regem tuum quem
conſtitues ſuper te,ad gentem quam non no-
ſti tu & patres tui,colẽſque ibi deos alienos,li
gnum & lapidem.
37 Et eris in ſtuporem,& parabolã,& fabulam
omnib' populis ad quos deducet te Iehouáh.
Mich.6.d.15 38 Semen multum educes *ad* agrum,& parum
Aggei 1.a.6 colliges:quia abſumet illud locuſta.
39 Vineas plãtabis,& coles,& vinũ non bibes,
neque colliges:quia deuorabit illud vermis.
40 Oliuæ erunt tibi in omni termino tuo, at
oleo non vnges te:quia decidet oliua tua.
41 Filios & filias generabis, & non erunt tibi:
quia ibunt in captiuitatem.
42 Omnem arborem tuam, & fructum terræ
tuæ abſumet locuſta.
E 43 Peregrinus qui eſt in medio tui aſcendet ſu
per te ſupernè, ſupernè:& tu deſcendes infer-
nè, infernè.
44 Ipſe mutuabit tibi, & tu non mutuabis ei:
ipſe erit in caput, & tu eris in caudam.
45 Venient autem ſuper te omnes maledictio
nes iſtæ, tẽque perſequentur, & apprehendẽt
te, donec diſperdaris: eo quòd non obedieris
voci Iehouæ Dei tui, cuſtodiendo præcepta
eius,& ſtatuta eius quæ præcepit tibi.
46 Et erunt in te in ſignum & in portentum,
& in ſemine tuo vſque in ſeculum:
47 Propterea quòd nõ coluiſti Iehouã Deum
tuum in lętitia,& in hilaritate cordis,propter
abundantiam omnium rerum.
48 Et ſeruies inimicis tuis quos immiſerit Ie-
houáh contra te in fame,& ſiti,& nuditate, &
penuria omnium rerum:ponẽtque iugum fer
reum ſuper collum tuum, donec diſperdat te.
49 Adducet Iehouáh aduerſum te gentẽ à lon
ginquo,ab extremo terræ, quemadmodũ vo-
lat aquila,gentem *inquam* cuius non intelliges
linguam:
50 Gentem robuſtam facie, quæ non eleuabit
faciem ad ſenem,nec puero parcet:
51 Et deuorabit fructũ iumenti tui, & fructum
terræ tuæ, donec diſperdaris, quæ non relin-
quet tibi frumentum , vinum nouum, & o-
leum,*nec* primogenitum boum tuorũ,nec gre
ges ouium tuarum,donec perdat te.

52 Et obſidebit te in omnibus vrbibus tuis, do
nec corruãt muri tui excelſi & muniti,quibus
tu fidis, in tota terra tua, & obſidebit te in o-
mnibus vrbibus tuis, in omni terra tua quam
dedit Iehouáh Deus tuus tibi.
53 Et comedes fructum vteri tui,carnem filio-
rum tuorum & filiarum tuarum, quos dedit
tibi Iehouáh Deus tuus,in obſidione,& coar-
tatione qua coartabit te inimicus tuus.
54 Viri teneri apud te & delicati valde, ma-
lignus erit oculus in fratrem ſuum, & in vxo-
rem ſinus ſui, & in reliquos filios ſuos quos
reliquos fecerit.
55 Ne det cuiquam illorum de carne filiorum
ſuorum quos comedet:eo quòd non relique-
rit illi *aliud* in obſidione, & coartatione quã
coartabit te inimicus tuus in omnibus vrbi-
bus tuis.
56 Teneræ apud te & delicatæ,quæ non tenta
uit plantam pedis ſui ſtatuere ſuper terrã,præ
deliciis & teneritudine, malignus erit oculus
in virum ſinus ſui, & in filium ſuum, & in fi-
liam ſuam.
57 Et in ſecundas ſuas quæ egrediuntur de in-
ter pedes eius,& in filios ſuos quos pepererit:
quia comedet eos præ egeſtate omnium rerũ
clàm, in obſidione & coartatione qua coarta-
bit te inimicus tuus in vrbibus tuis.
58 Niſi cuſtodieris vt facias omnia verba Le-
gis iſtius quæ ſcripta ſunt in libro iſto, vt ti-
meas nomen glorioſum & terribile iſtud, Ie-
houam Deum tuum.
59 Augebit mirum in modum Iehouáh pla-
gas tuas,& plagas ſeminis tui,plagas magnas G
& perſeuerantes, & infirmitates peſſimas ac
perſeuerantes:
60 Conuertẽtque in te omnem infirmitatem
Ægypti,à quibus timuiſti tibi,& adhærebunt
tibi.
61 Omnem etiam infirmitatem, & omnẽ pla-
gam quæ non eſt ſcripta in libro Legis huius,
inducet Iehouáh ſuper te,donec tu perdaris.
62 Et relinquemini cum viris paucis pro eo
quòd eratis ſicut ſtellæ cęli in multitudinem:
quia non obediſti voci Iehouæ Dei tui.
63 Erit præterea, quemadmodum lætatus eſt
Iehouáh ſuper vos,benefaciẽdo vobis, & mul
tiplicãdo vos:ſic lætabitur Iehouáh ſuper vos,
perdendo & delendo vos, euelleminiq; è ter-
ra ad quam ingredimini vt poſſideatis eam.
64 Et diſperget te Iehouáh in omnes popu-
los, ab *uno* extremo terræ vſque ad *alterum* ex-
tremum terrę: colẽſque ibi deos alienos quos
non noſti tu,neque patres tui,lignũ & lapidẽ.
65 Neque in Gentibus ipſis requieſces, neque
erit requies plantæ pedis tui : dabit item illic
Iehouáh tibi cor pauidum, & defectum oculo
rum,& mœrorem animi.
66 Et erit vita tua ſuſpenſa tibi e regione,ac pa
uebis nocte & die, neque credes vitæ tuæ.
67 Mane dices,Quis dabit veſperam? & in ve-
ſpera dices,Quis dabit mane? prę pauore cor-
dis tui quo pauebis, & præ viſione oculorum
tuorum quam videbis.
68 Reducẽtque te Iehouáh in Ægyptum in na
uibus per viam de qua dixi tibi, Nõ addes ad-
huc vt videas illam:& vendetis vos illic inimi
cis veſtris in ſeruos & in ancillas, & non erit
qui emat.

CAPVT

CAPVT. XXIX.

1 *Commemoratione beneficiorum Dei, ad mandata ſeruanda hortatur.* 24 *Cauſa furoris Domini in populum.* 29 *Dei eſt occultam idololatriam punire: apertam verò, hominum.*

1 HÆc ſunt verba pacti quæ præcepit Ieho-
uáh ipſi Mowſeh, vt pangeret cum filiis
Iwſraxél in terra Moáb, præter pactũ quod pe-
pigit cum eis in nHoreb.
Exod.19.a.4 2 Vocauit itaque Mowſéh vniuerſum Iwſra-
xelem, & dixit eis, Vos ipſi vidiſtis omnia quæ
fecit Iehouáh in oculis veſtris in terra Ægy-
pti, ipſi Paryóh & omnibus ſeruis eius, & vni-
uerſæ terræ eius,
3 Tentationes magnas quas viderũt oculi tui,
ſigna & portenta magna illa:
4 Neque tamen dedit Iehouáh vobis cor ad
intelligendum, & oculos ad videndum, & au-
res ad audiendum, vſque in hanc diem.
Supr.8.a.2 5 Et deduxi vos quadraginta annis per deſer-
tum: non inueterauerunt veſtiméta veſtra ſu-
per vos, & calceamentum veſtrum non vete-
rauit ſuper pedem veſtrum.
6 Panem non comediſtis, neque vinũ & ſe-
chár bibiſtis: vt intelligatis quòd ego Iehouáh
ſum Deus veſter.
Num.21.g.33 Suprà 3.a.1 7 Et perueniſtis ad locum iſtum: egreſſúſque
eſt Sinhón rex nHewsbón, & Og rex Ba-
wſan in occurſum noſtrum ad bellum, & per-
B cuſſimus eos:
8 Et tulimus terram ipſorum, tradidimúſque
eam in hęreditatem Rexubenitis, & Gaditis,
& dimidiæ tribui Menaſſæ.
9 Cuſtodiatis igitur verba pacti iſtius, & facite
ea, vt ſecundetis omnia quæ facturi eſtis.
10 Vos aſtatis hodie omnes vos coram Iehoua
Deo veſtro, principes veſtri tribuum veſtrarũ,
ſeniores veſtri, & præfecti veſtri, omnes viri
Iwſraxél:
11 Paruuli veſtri, vxores veſtræ, & peregrini tui
qui habitant in medio caſtrorum tuorũ, à cæ-
ſore lignorum tuorum vſque ad haurientem
aquas tuas:
12 Vt tranſeas in pactum Iehouæ Dei tui, & in
iuſiurandum eius quod Iehouáh Deus tuus
pangit tecum hodie:
13 Vt ſtatuat te hodie ſibi in populũ, & ipſe ſit
tibi in Deũ, quemadmodũ loquutus eſt tibi,
& quemadmodũ iurauit Patribus tuis, Abra-
hám, Izhhác, & Iayacób.
14 Neque vobiſcum ſolis pango pactum iſtud,
& iuſiurandum iſtud:
15 Sed cum eo qui eſt hic nobiſcum ſtás hodie
coram Iehoua Deo noſtro, & cum eo qui non
eſt hic nobiſcum hodie.
16 Vos enim noſtis quomodo habitauimus in
terra Ægypti, & quomodo tranſiuimus per
medium gentium quas tranſiſtis:
C 17 Et vidiſtis abominationes earum, & idola
earum, lignum & lapidem, argentum & aurũ
quæ *ſunt* apud illas.
18 Ne fortè ſit inter vos vir, aut mulier, aut fa-
milia, aut tribus, cuius cor auertat ſeſe hodie
à Iehoua Deo noſtro, vt vadat ad colendum
deos gentium harum: ne fortè ſit in vobis ra-
dix *aliqua* fructificás venenum & abſinthium.
19 Sitque, quũ ipſe audierit verba maledictio-
nis huius, vt benedicat ſibi in corde ſuo, dicé-
do, Pax erit mihi, etiáſi in cogitatione cordis
mei ambulauero: vt addat ebriam ſitienti.
20 Non vult Iehouáh parcere illi, quia tunc fu-
mabit furor Iehouæ, & zelus eius in eum virũ:
& recubabit in eo omnis maledictio quę ſcri-
pta eſt in libro iſto, & delebit Iehouáh nomen
eius de ſub cælo.
21 Et ſeparabit eam Iehouáh in malum, ab vni-
uerſis tribubus Iwſraxelis, iuxta omnes ma-
ledictiones pacti ſcripti in hoc libro Legis.
22 Et dicet generatio poſterior, filij veſtri qui
ſurgét poſt vos, & alienigena qui veniet è ter-
ra longinqua: quum viderint plagas terræ hu-
ius, & infirmitates eius quibus ægrotare fece-
rat Iehouáh in ea: D
23 (Nam ſulphur, & ſal, & combuſtio totum ſo-
lum eius: non ſeretur, neque germinabit, neq;
aſcédet in ea vlla herba, vt in ſubuerſione Se-
dóm, & Amoráh, Admáh, & Seboiim, quas Gen.19.e.25
ſubuertit Iehouáh in furore ſuo & in ira ſua.)
24 Dicent inquam omnes gentes, Quare fecit 3.Reg.9.b.8
Iehouáh ſic terræ huic? quæ eſt ira furoris ma- Iere.22.b.8
gni iſtius?
25 Et dicent, Eo quòd dereliquerunt pactũ Ie-
houæ Dei patrum ſuorum, quod pepigit cum
eis quum educeret eos è terra Ægypti.
26 Et abeuntes coluerunt deos alienos, incur-
uauerúntque ſe eis, deos *inquam* quos non no-
uerant, & qui nihil impertiti fuerant illis.
27 Et iratus eſt furor Iehouæ in terram ipſam,
vt induceret ſuper eam, omnem maledictio-
nem ſcriptam in hoc libro.
28 Extirpauitque eos Iehouáh è terra ipſorũ in
ira, & indignatione, & furore magno, & pro-
iecit eos in terram aliam, ſicut hodie.
29 Abſcondita, Iehouæ Dei noſtri *ſunt*: & reue-
lata, noſtra ſunt & filiorum noſtrorũ vſque in
ſeculũ, vt faciamus omnia verba Legis huius.

CAPVT XXX.

1 *Pœnitentibus promittitur miſericordia.* 6 *Purificat Deus cor noſtrum, vt poſſimus eum diligere.* 11 *Præciditur hic Iudæis occaſio cerandi ignorantiam Legis.* 15 *Vita, & Mors.* 17 *In inobedientes Dei verba.*

1 ERit autem, quum euenerint tibi omnia
verba hæc, benedictio & maledictio quas Pſa.105.g.45
propoſui tibi, & reduxeris ad cor tuum in cũ-
ctis gentibus ad quas expulerit te Iehouáh
Deus tuus:
2 Et conuerſus fueris ad Iehouam Deum tuũ,
obedierſque voci eius per omnia, vt ego præ-
cipio tibi hodie, tu & filij tui toto corde tuo, &
tota anima tua:
3 Tum reducet Iehouáh Deus tuus captiuita-
tem tuam, & miſerebitur tui, & côuerſus con-
gregabit te de cunctis populis ad quos diſper-
ſerit te Iehouáh Deus tuus.
4 Si fuerit expulſus tuus in extremo cæli, il-
linc congregabit te Iehouáh Deus tuus, & il-
linc accipiet te:
5 Reducetque te Iehouáh Deus tuus ad terrã 1.Mach.1.f
quam poſſederant Patres tui, ac poſsidebis eã: 30.& 2.c.18
benefaciétque tibi, & multiplicabit te magis B
quàm Patres tuos.
6 Et circuncidet Iehouáh Deus tuus cor tuũ
& cor ſeminis tui, vt diligas Iehouam Deum
tuum toto corde tuo, & tota anima tua, pro-
pter vitam tuam.
7 Dabit auté Iehouáh Deus tuus omnes ma-
ledictiones iſtas ſuper inimicos tuos, & ſuper
odio habentes te, qui perſequuti ſunt te.
8 Tu ergo reuertaris, & obedias voci Iehouæ,
& facias

& facias omnia præcepta eius quæ ego præci
pio tibi hodie.
9 (Et abundare te faciet Iehouáh Deus tuus
in omni opere manuum tuarum, in fructu vē-
tris tui, & in fructu iumēti tui, & in fructu ter-
ræ tuæ in bonum: quoniam conuertetur Icho
uáh vt lætetur ſuper te in bonum, quemadmo
dum lætatus eſt ſuper Patres tuos:
C 10 Si tamen obedieris voci Iehouæ Dei tui, cu
ſtodiendo præcepta eius, & ſtatuta eius, ſcri-
pta in hoc libro Legis: quum conuerſus fue-
ris ad Iehouam Deum tuum toto corde tuo &
tota anima tua)
11 Nam hoc præceptum quod pręcipio tibi ho
die, nō eſt occultum à te, neque remotum eſt.
Rom. 10.c.6 12 Non in cælo eſt, vt dicas, Quis aſcendet *pro*
nobis in cęlum, vt tollat illud nobis, & recitet
nobis illud, vt impleamus illud?
13 Neque trans mare eſt, vt dicas, Quis trāsfre-
tabit *pro* nobis mare, vt afferat illud nobis, &
recitet nobis, vt impleamus illud?
14 Sed propinquum eſt tibi verbum valde in
ore tuo & in corde tuo, vt facias illud.
15 Vide, propoſui tibi hodie vitam & bonum,
mortem item & malum:
D 16 Quando ego præcipio tibi hodie vt diligas
Iehouam Deum tuū, vt ambules in viis eius,
& cuſtodias præcepta eius, & ſtatuta eius, &
iudicia eius, vt viuas, & multipliceris, benedi-
catque tibi Iehouáh Deus tuus in terra ad quā
ingrederis vt poſsideas eam.
17 Quòd ſi auerterit ſe cor tuum, & non audie
ris, & impellaris, & incuruaueris te diis alie-
nis, coluerísque eos:
18 Denuntio vobis hodie quòd pereundo peri
bitis, non prolongabitis dies ſuper terram ad
quā Iardén tranſmiſſo pergis, vt poſsideas eā.
19 Teſtor aduerſum vos hodie cælum & terrā,
quod vitam & mortem propoſui, benedictio-
nem & maledictionem: deligas ergo vitam, vt
viuas tu & ſemen tuum:
20 Vt diligas Iehouam Deum tuum, *&* vt obe-
dias voci eius, adhæreáſque illi: ipſe enim eſt
vita tua: & longitudo dierum tuorum, vt habi
tes ſuper terram quam iurauit Iehouáh Patri-
bus tuis Abrahám, Iʒſhhác, & Iaʒacób, ſe da-
turum illis.

CAPVT XXXI.

*2 Moſes componit ſe ad mortem. 3 Gentes delendæ. Ioſue præfici-
tur populo, loco Moſi. 7 Ioſue cōſtituitur dux populi. 9 Scri
bitur Deuteronomium. 10 Præcipitur legi Deuteronomium ſe-
ptimo quoque anno, omni populo. 14 Moſi & Ioſue prædicit
Deus futurū vt Moſe mortuo populus cōuertatur ad idola. 16 For
nicantes à Deo. 19 Canticum ſiue cantilenam iubet Deus à Mo
ſe componi, de futura Iſraëlitarum idololatria, & afflictionibus eo-
rundem. 20 Saturitas. 23 Ioſue introducturus populum.
26 Liber Deuteronomij reponi iubetur in latere arcæ. 28 Mo
ſes conuocatis principibus Iſraël, prædicit eos à Deo receſſuros.*

1 ABiit itaque Moϖſéh, & loquutus eſt ver
ba iſta ad vniuerſum Iϖſraℵelem:
Suprà 3.d.26 2 Dixitque eis, Centum & viginti annorum
ſum hodie, non poſſum vltrà egredi & ingre-
di: præterea Iehouáh dixit ad me, Non tranſi-
bis Iardén iſtum.
3 Iehouáh Deus tuus ipſe tranſiturus eſt ante
te, ipſe diſperdet gentes iſtas à facie tua, poſsi
debiſque eas: Iehoϖſuaʒ ipſe tranſiturus eſt
Numer. 27. c. 18 ante te, quemadmodum dixit Iehouáh.
Numer. 21. c. 24 4 Faciétque Iehouáh illis quemadmodum fe
cit ϖSinhón & ϖOg regibus ℵEmoræi, & ter
ræ eorum quos diſperdidit.
5 Quum ergo dederit eas Iehouáh ante faciē
veſtram, tunc facietis eis omnino iuxta præce
ptum quod præcepi vobis.
6 Eſtote fortes, & roborate vos, ne timeatis, Suprà 7.d.1
neque paueatis à facie eorum: Iehouáh enim B
Deus tuus eſt qui pergit tecum, nō deſeret te,
neque te derelinquet.
7 Vocauit ergo Moϖſéh Iehoϖſúaʒ, & dixit il
li in oculis totius Iϖſraℵelis, Eſto fortis, & ro-
bora te: tu enim ingredieris cum populo iſto
terram quam iurauit Iehouáh Patribus eo-
rū, ſe daturum illis, & ipſe ſorte diuides eam
illis.
8 Iehouáh autē eſt qui præceſſurus eſt te, ipſe
erit tecum: non te deſeret, neque derelinquet
te: ne timeas, neque paueas.
9 Scripſitque Moϖſéh legem iſtam, & dedit
eam Sacerdotibus filiis Leuí portantibus ar-
cam fœderis Iehouæ, & omnibus Senioribus
Iϖſraℵél.
10 Et præcepit illis Moϖſéh, dicēdo, Septimo C
quoque anno, tempore anni remiſsionis, in
ſolennitate tabernaculorum.
11 Quum venerit vniuerſus Iϖſraℵél vt appa-
reat coram Iehoua Deo tuo, in loco quem ele
gerit, leges Legem iſtam coram vniuerſo Iϖſ-
raℵele, in auribus eorum.
12 Congrega populū, viros & mulieres, & par-
uulos, & peregrinos tuos qui ſunt intra por-
tas tuas, vt audiant, & diſcant, timeántque Ie-
houam Deum veſtrum, & cuſtodiant faciēdo
omnia verba Legis huius.
13 Et filij eorum qui non nouerunt, audiāt, &
diſcant timere Iehouam Deum veſtrū, omni-
bus diebus quibus victuri eſtis *ſuper* terram ad
quam tranſmiſſo Iardén pergitis, vt poſsidea-
tis eam.
14 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Ecce appro- D
pinquauerunt dies tui vt moriaris: voca Ieho-
ϖſúaʒ, & ſtate in tabernaculo eccleſię, & præ-
cipiā ei. Perrexit ergo Moϖſéh & Iehoϖſúaʒ,
ſteterúntque in tabernaculo eccleſiæ.
15 Et apparuit Iehouáh in tabernaculo, in co-
lumna nubis: ſtetitque columna nubis ſuper
oſtium tabernaculi.
16 Et dixit Iehouáh ad Moϖſéh, Ecce tu dor-
miturus es cū patribus tuis: poſtea ſurget po-
pulus iſte, & fornicabitur poſt deos alienige-
næ terræ, ad quam pergit *ut habitet* in medio e-
ius: & derelinquet me, irritúmque faciet pa-
ctum meum quod pepigi cum eo.
17 Itaque iraſcetur furor meus cōtra eum, ipſo
die, ac derelinquam eos, & abſcōdam faciem
meam ab eis: & cōſumetur, & inuenient eum
mala multa & anguſtiæ: dicétque in die illa,
Nónne propterea quòd non eſt Deus meus in E
medio mei, inuenerunt me mala hæc?
18 Ego verò abſcondendo abſcondam faciem
meam in die illa, propter omne malum quod
fecerit, quòd conuerterit ſe ad deos alie-
nos.
19 Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud,
& doce illud filios Iϖſraℵelis: pone illud in o-
re eorum, vt ſit mihi canticum illud in teſtem
contra filios Iϖſraℵelis.
20 Introducam enim eum in terram quam iu-
raui Patribus eius, fluentem lacte & melle: co
medet autem, & ſaturabitur, impinguabitque
ſe: tum

ſe:tum conuertet ſe ad deos alienos, & colent
eos, irritabúntque me, & irritum facient pa-
ctum meum.
F 21 Quum autem inuenerint eũ mala plurima,
& anguſtiæ, tunc reſpondebit canticum iſtud
in conſpectu eius in teſtem: nõ enim obliuio-
ni tradetur ab ore ſeminis eius: noui enim in-
genium eius, *&* quid ipſe faciat hodie ante-
quam introduxerim eũ in terrã *de* qua iuraui.
22 Scripſit itaq; Mowſéh canticũ iſtud eo die,
& docuit illud filios Iwſraælis.
23 Dein præcepit Iehowſũay filio Nũ, ac dixit,
Fortis eſto, & roborare, quia tu introduces fi-
lios Iwſraælis in terrã *de* qua iuraui eis: & ego
ero tecum.
24 Quum autem finẽ feciſſet Mowſéh ſcribẽ-
di verba Legis iſtius in libro, donec ea com-
plerentur,
25 Præcepit Mowſéh Leuitis portantibus arcã
fœderis Iehouæ, dicendo,
26 Capite librum iſtum Legis, & ponite eum
in latere arcę fœderis Iehouę Dei veſtri, ſitque
ibi contra te in teſtem.
G 27 Ego enim noui rebellionem tuam, & cerui-
cem tuam duram: ecce adhuc me viuente vo-
biſcum hodie, rebelles eſtis Iehouę, & quanto
magis poſteaquam mortuus fuero?
28 Congregate ad me omnes ſeniores tribuũ
veſtrarũ, & præfectos veſtros, vt loquar in au-
ribus eorum verba iſta: & teſtes inuocem cõ-
tra eos cælum & terram.
29 Noui enim quòd poſteaquã mortuus fue-
ro, corrumpendo corrumpetis vos, & recede-
tis de via quam præcepi vobis: vnde eueniet
vobis malum in nouiſsimo dierum, quum fe-
ceritis malum in oculis Iehouæ, irritando eũ
opere manuum veſtrarum.
30 Itaque loquutus eſt Mowſéh in auribus to-
ti' cõgregationis Iwſraælverba cantici huius,
donec ea complerentur.

CAPVT XXXII.

1 *Canticum Moſi.* 2 *Doctrina.* 3 *Opera Dei.* 6 *Hortatur Moſes populum, vt conſideret Dei beneficia erga ſe.* 15 *Saturatus Iſrael & ingratus conuertitur ad idola.* 19 *Minatur afflictiones Deus Iudæis ingratis.* 35 *Vltio, Dei eſt.* 36 *Miſericordia.* 39 *Deus noſter, Deus ſolus eſt.* 46 *Cor ad verba Dei.* 48 *Moſes ſcandit montem Abarim, conſideraturus terrã promiſſam.*

1 AVſcultate cæli, & loquar, & audiat terra
eloquia oris mei.
2 Stillet vt pluuia, doctrina mea: ſtillet vt ros,
eloquium meum, vt pluuiæ, ſuper gramen, &
vt imber ſuper herbam.
3 Quia nomen Iehouę inuocabo, date magni-
tudinem Deo noſtro.
4 Dei perfectum eſt opus: omnes enim viæ
eius iudicium: Deus veritas, & non eſt iniqui-
tas *in eo*, iuſtus & rectus eſt.
5 Corrupit *ſeſe* illi, non filij eius, macula eorũ,
generatio praua & peruerſa.
6 Nunquid Iehouæ retribuitis iſtud, populus
ſtulte, & inſipiens? nónne ipſe eſt pater tuus
qui poſſedit te, ipſe fecit te, & præparauit te?
7 Meméto dierum ſeculi, intellige annos ge-
nerationis & generationis: interroga patrem
tuũ, & annũtiabit tibi: ſenes tuos, & dicẽt tibi:
8 Quãdo hæreditates diſtribuit Excelſus Gẽ-
tibus, quando ſeparauit filios hominum, ſta-
tuit terminos populorum ſecundum nume-
rum filiorum Iwſraælis. B
9 Pars enim Iehouæ eſt populus eius, Iayacób
ſors hæreditatis eius.
10 Inuenit eum in terra deſerti, & in vaſtitate
horroris deſerti: circũduxit eum, inſtruxit eũ,
cuſtodiuit eum vt pupillam oculi ſui.
11 Vt aquila quæ excitat nidũ ſuum, ſuper pul-
los ſuos cubat, expandit alas ſuas, aſſumit eũ,
portat eum ſuper alas ſuas.
12 Iehouáh ſolus deduxit illum, & non fuit cũ
eo deus alienigenæ.
13 Impoſuit eum ſuper excelſa terræ, & come-
dit fructus agri, & fecit vt ſugeret mel è petra,
& oleum è ſilice petræ:
14 Butyrum bouis, & lac ouiũ, cũ adipe agno-
rum, & arietes filios Bawſán, & hircos vnà cũ
adipe granorum tritici, & ſanguinem vuæ bi-
biſti merum.
15 Et impinguatus eſt Iwſraél & recalcitrauit: C
impinguatus es, incraſſat' es, operuiſti: & de-
reliquit Deum *qui* fecit eum, ac deſpexit Deũ
ſalutem ſuam.
16 Zelare fecerunt eum propter extraneos, per
abominationes irritauerunt eum.
17 Sacrificauerũt dæmoniis, nõ Deo, diis quos
non nouerant, nouis *qui* de propinquo vene-
runt, quos non timuerunt Patres veſtri.
18 Dei qui genuit te, oblitus es: oblitus es in-
quam Dei qui generauit te.
19 Quum autem vidiſſet Iehouáh, exacerbatus
eſt præ ira in filios & filias ſuas.
20 Et dixit, Abſcondam faciem meam ab eis,
videbo quid in nouiſsimo eorum: generatio
enim peruerſitatũ ſunt, *&* filij in quibus nulla
eſt fides.
21 Ipſi zelare fecerunt me in *re quæ* non *eſt* deus,
iraſci fecerunt me in vanitatibus ſuis: & ego
zelare faciam eos in *eo qui* non eſt populus: in Iere.15.c.14
gente ſtulta prouocabo eos ad iram. rom.10.d.19
22 Ignis enim ſuccendetur in furore meo, & D
ardebit vſque ad infernum inferiorem, deuo-
rabitque terram, & fructum eius, & inflãma-
bit fundamenta montium.
23 Conſumam ſuper eos mala, ſagittas meas
conſumam in eis.
24 Combuſti *erunt* fame, & comeſti ægritudi-
ne calida, & exciſione amara: dentes quoque
beſtiarum immittam in eos cum veneno ſer-
pentium ſuper terram.
25 Foris orbabit gladius, & in cubiculis *erit* ter-
ror: etiam iuuenem, etiam virginem, lactẽtem
cum viro ſene.
26 Dicerem, Diſpergã eos per angulos, ceſſare
faciam ex hominibus memoriam eorum:
27 Niſi iram inimici timerem, ne fortè extra-
neè ſe gerant hoſtes eorum, ne fortè dicant,
Manus noſtra excelſa, neque Iehouáh opera-
tus eſt omnia iſta.
28 Gens enim periens conſiliis ſunt, nec eſt il-
lis intelligentia.
29 Si ſapientes eſſent, intelligerent hoc, intel-
ligerent nouiſsimum ſuum.
30 Quomodo perſequutus fuiſſet vnus mille, E
& duo fugaſſent decem millia, niſi quòd Deus
eorũ vẽdidiſſet eos, & Iehouáh tradidiſſet eos?
31 Nam nõ eſt ſicut Deus noſter, deus illorum:
& inimici noſtri ſunt iudices.
32 Ex vite enim vSedóm eſt vitis eorum, & ex
vitibus yAmoráh; vuæ eorum, vuæ veneni,
botri

botri amaritudinum ſunt eis.
33 Venenum draconum, vinum eorum: & venenum aſpidum crudele.
34 Nónne eſt recóditum apud me, ſigillatum in theſauris meis?
Eccl. 28.a.1 Rom.12.d.19 Hebr.10.f.30
35 Mea eſt vltio, & retributio, tempore *quo* nu tabit pes eorum: quia propinquus eſt dies afflictionis eorum, & feſtinant quæ futura ſunt eis.
36 Quia iudicabit Iehouáh populum ſuum, & ſuper ſeruos ſuos pœnitebit ipſum, quum videbit quòd abierit manus, & non *ſic* clauſus & derelictus.
37 Et *quando* dicet, Vbi ſunt dij eorum, Deus in quo ſperabant?
38 Qui adipem ſacrificiorum illorum comedebant, & bibebant vinum libaminis illorum: ſurgãt, & opitulentur vobis, ſit ſuper vos abſconſio.
F
1.Reg.2.b.6 Tob.13.a.2 Sapië.16.b.13
39 Videte nunc quòd ego, ego ſum: & nõ ſunt dij mecum: ego mori faciam, & viuere faciã: percutiam, & ego ſanabo, & nemo eſt qui de manu mea eruat.
40 Quũ eleuauero ad cælum manum meam, & dixero, Viuo ego in ſeculum.
41 Si acuero aciem gladij mei, & arripuerit iudicium manus mea, reddam vltionem hoſtibus meis, & odio habentibus me retribuam.
42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus deuorabit carnem, ſanguine inquã occiſorum, & captiuorum de capitibus *in* vltionibus inimici.
2.Machab.7.b.6
43 Laudate Gentes populum eius, quia ſanguinem ſeruorum ſuorum vindicabit, & vindictam reddet hoſtibus ſuis, & expiabit terrã ſuam, populum ſuum.
44 Venit autem Moϖſéh, & recitauit omnia verba cantici iſtius in auribus populi, ipſe & Iehoϖſúaɣ filius Nun.
45 Et finiuit Moϖſéh recitare omnia verba iſta ad vniuerſum Iϖſraϰelem.
G
46 Dixitque illis, Ponite cor veſtrum ad omnia verba quæ ego teſtificor aduerſum vos hodie, vt præcipiatis ea filiis veſtris, vt cuſtodiant, & faciant omnia verba Legis iſtius.
47 Non enim *eſt* verbum inane *ut contemni debeat* à vobis, ſed eſt vita veſtra, & per hoc verbum prolongabitis dies ſuper terram ad quam poſſidendam, vos tranſitis Iardén.
Num.27.c.12
48 Loquutúſque eſt Iehouáh ad Moϖſéh eo ipſo die, dicendo,
49 Aſcende in montem ɣAbarím iſtum, montem Nebóh, qui eſt in terra Moáb, & qui *eſt* e regione Ierehhó, & vide terram Chenáɣan quam ego do filiis Iϖſraϰelis in hæreditatem.
Num.20.d. 25, & 33.d.38
50 Et morere in montem ad quem aſcendis, & cógregare ad populos tuos, quemadmodum mortuus eſt Aharón frater tuus in Hor monte, & congregatus eſt ad populos ſuos:
Num.20.b. 10, & 27.c. 14
51 Eo quòd præuaricati eſtis in me in medio filiorum Iϖſraϰelis ad Aquas iurgij Cadéϖs deſerti ϰSin, eò quòd nõ ſanctificaſtis me in medio filiorum Iϖſraϰelis.
52 Eregione quidem videbis terram, ſed illuc non ingredieris ad terram illam quam do filiis Iϖſraϰelis.

CAPVT XXXIII.

1 Moſes moriturus benedicit ſingulis tribubus Iſraël. 3 A Deo docentur qui ei ſe ſubmittunt. 6 Ruben. 7 Iuda. 8 Leui. 12 Beniamin. 13 Ioſeph. 18 Zabulon. Iſſachar. 20 Gad. 22 Dan. 23 Nephthali. 24 Aſer.

1 HÆc autem *eſt* benedictio qua benedixit Moϖſéh vir Dei filiis Iϖſraϰelis antequam moreretur.
2 Et dixit, Iehouáh in ϖSinái venit, & ortus eſt è ϖSeɣir eis: illuxit è monte Parán, & venit cum decẽ millibus ſanctitatis: à dextera eius *erat* lex ignis.
3 Etiã diligit populos, omnes ſancti eius ſunt in manu tua: illi quoque adiunxerunt ſeſe pedibus tuis: accipient de eloquiis tuis. Sap.3.a.1
4 Legem præcepit nobis Moϖſéh, hæreditatem congregationi Iaɣacób.
5 Fuitque in Iϖſraϰele *tanquam* Rex, quando congregata ſunt capita populi, pariter tribus Iϖſraϰelis.
6 Viuat Reϖubén, & non moriatur, nec ſit virorum eius numerus.
7 Hæc autem ipſi Iehudáh: & dixit, Audi Iehouáh vocem Iehudáh, & ad populum ſuum deduc illum: manus eius contendent pro illo, & auxilium ab hoſtibus eius eris. B
8 Ad Leuí verò dixit, Perfectiones tuæ & doctrinæ tuæ *fuerunt* viro miſericordi tuo, quem *tamen* tentaſti in Maϖſſa: & contendere feciſti eum ad Aquas Mariba.
9 Qui dicit patri ſuo & matri ſuæ, Non vidi eum: & fratres ſuos non agnouit, & filios ſuos non cognouit: nam cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt.
10 Docebunt Iudicia tua: ipſum Iaɣacób, & Legem tuam Iϖſraϰelem: ponent ſuffitum in nares tuas, & holocauſtum ſuper altare tuum.
11 Benedic Iehouáh ſubſtantiæ eius, & in opere manuum eius cóplaceas tibi: tranſfige lumbos inimicorum eius, & odio habẽtium eum, ne reſurgant.
12 Ad Biniamin dixit, Dilectus Iehouæ habitabit confidenter iuxta illum, tegens illum tota die, & inter humeros eius habitabit. C
13 Ad Ioϖſéph verò dixit, Benedicta à Iehoua terra eius ob delicias cæli, ob rorem, & ob voraginem cubantem deorſum,
14 Et ob delicias fructuum ſolis, & ob delicias influentiæ lunæ:
15 Et ob *delicias* cacuminis montium antiquorum, & ob delicias collium perpetuorum: Exod.3.a.2
16 Et ob delicias terræ, & *ob* plenitudinẽ eius: & *ob* volũtatem habitatoris rubi veniat ſuper caput Ioϖſéph, & ſuper verticem ſeparati à fratribus ſuis.
17 Primogenitus bouis eius decor *erit* ei, & cornua vnicornis cornua eius: ipſis populos cornu petet ſimul *uſque ad* fines terræ. atq; hæc *ſunt* decem millia ϰEphráim, & iſta millia Menaϖſſéh.
18 Et ipſi Zebulún dixit, Lætare Zebulún quũ egredieris, & Iϖſſachár in tabernaculis tuis.
19 Populos *ad* montem vocabunt: & illic ſacrificabunt ſacrificia iuſtitiæ, quoniam affluentiam maris ſugent, & tecti theſauri arenæ.
20 Et ad Gad dixit, Benedictus qui dilatare fecerit Gad: ſicut leo habitabit, & rapiet brachium atque verticem.

21 Et vidit principium ſibi, quod illic *eſſet* por-
tio legislatoris tecta, veniet autem cum prin-
cipibus populi: iuſtitiam Iehouæ faciet, & iu-
dicia eius cum Iωſraële.
D 22 Et ad Dan dixit, Dan *ut* catulus leonis, ſalta
bit è Baωſán.
23 Et Naphthali dixit, O Naphthali ſatur be-
neplacito, & plene benedictione Iehouæ, Oc-
cidentem & Meridiem poſside.
24 At ad Aωſér dixit, Benedictus præ filiis A-
ωſér, erit beneplacens fratribus ſuis, & tingés
in oleo pedem ſuum.
25 Ferrum & æs, calceamenta tua: & ſicut dies
tui, fortitudo tua.
26 Non eſt ſicut Deus, ô Iωſraël, equitans cæ
lum in auxilium tui, & in magnificentia ſua
cælos.
27 *Vt* habitaculum *eſt* Deus æternus: & ſubter,
brachia ſempiterna: & eiecit à facie tua inimi-
cum, & dixit, Diſperde.
Iere. 23. b. 6, & 33. c. 16 28 Et habitabit Iωſraël fons Iaɤacób, confi-
denter ſolus: in terra frumenti & vini, etiam
cæli eius ſtillabunt rorem.
29 Beatus es Iωſraël, quis ſicut tu popule qui
ſeruaris per Iehouam ſcutū auxilij tui, & qui
eſt gladius excellentiæ tuæ? humiliabuntur
autem inimici tui, & tu ſuper excelſa eorum
calcabis.

CAPVT XXXIIII.

1 Moſes monte conſcenſo conſiderat terram promiſſam. 5 Moritur Moſes & ſepelitur à Homine. 8 Fletur Moſes ab Iſraelitis. 9 Ioſue ſubſtituitur.

1 ASCendit ergo Moωſéh è planitie Moáb
ad montem Nebó, in verticem collis
Suprà 3. d. 17 qui *eſt* contra faciem Ierenhó, & oſtendit illi
Iehouáh omnē terram, *nempe* Gilɤád vſq; Dan. 2. Mac. 2. a. 4
2 Et vniuerſam Naphthalí, & terrā Ephráim,
& Menaωſſéh, & omnem terram Iehudáh, vſ-
que ad mare nouiſsimum:
3 Et Meridiem, & planitiem, vallem Ierenhó B
vrbis palmarum, vſque ad Sóɤar.
4 Et dixit ei Iehouáh, Hæc eſt terra *de* qua iu- Gen. 12. b. 7,
raui Abrahám, Iχſhác, & Iaɤacób, dicendo, & 13. d. 15,
Semini tuo dabo illam. *eam* videre feci te ocu- 15. d. 18, &
lis tuis, at illuc non tranſibis. 26. a. 4
5 Itaque mortuus eſt illic Moωſéh ſeruus Ie-
houæ, in terra Moáb, iuxta ſermonem Ie-
houæ.
6 Et ſepeliuit eum in Gai, in terra Moáb, ere-
gione Beth-peɤór: neq; cognouit quiſquam Iude c. 9
ſepulchrum eius vſque ad diem hanc.
7 Moωſéh autem natus erat centum & vigin C
ti annos quando mortuus eſt: non caligauit
oculus eius, neque aufugit viror eius.
8 Et fleuerunt filij Iωſraël Moωſéh, in cam-
peſtribus Moáb triginta diebus: completique
ſunt dies fletus luctus Moωſéh.
9 Iehoωſúaɤ autē filius Nun repletus eſt Spi-
ritu ſapientiæ, quoniā poſuerat Moωſéh ma-
nus ſuas ſuper eum: paruerúntque ei filij Iωſ-
raël, ac fecerunt quemadmodum præcepe-
rat Iehouáh Moωſéh.
10 Neque ſurrexit Propheta vltrà in Iωſraë- D
le ſicut Moωſéh, quem noſſet Iehouáh facie
ad faciem,
11 In omnibus ſignis & portētis *ad* quæ facien
da in terra Ægypti Parɤoni & ſeruis eius, & v-
niuerſæ terræ eius, miſerat eum Iehouáh,
12 Et in omni manu forti, & in omni terrore
magno, quæ *omnis* fecit Moωſéh in oculis to-
tius Iωſraëlis.

LIBER

Liber Ioſue, Hebraicè יהושע

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Dominus inflammat Ioſue ad inuadendam terram promiſſam. 4 Termini terræ promiſsionis. 8 Præcipit continuam lectionẽ Deuteronomij. 11 Iubet Ioſue cibaria præparari. 12 Tribum Ruben, Gad & dimidiam Manaſſe hortatur ad auxilium fratrum.

1 ET fuit poſt mortem Mo-
ʋſéh ſerui Iehouæ, dixit
Iehouáh ad Iehoʋſúay fi-
lium Nun miniſtrũ Mo-
2 ʋſéh, dicendo,
Moʋſéh ſeruus meus
mortuus eſt: nunc ergo
ſurge, trãſi Iardén iſtum
tu & omnis populus iſte, ad terram quam ego
do illis, filiis Iʋſraèl.
Infrà 14.c.9 3 Omnem locum quem calcauerit planta pe-
dis veſtri, vobis dedi illum, quemadmodũ lo-
quutus ſum ad Moʋſéh.
Deut.11.e.24 4 A deſerto & Lebanón iſto, vſque ad flumen
magnum, flumen Peráth: tota terra Hitthæo
rum vſque ad mare magnum, ad occaſus ſo-
lis, erit terminus veſter.
Heb.13.a.5 5 Non conſiſtet quiſquam ante te, omnibus
diebus vitæ tuę: quemadmodum fui cum Mo
ʋſéh ero tecum, non derelinquam te, neque
deſeram te.
B 6 Conforta te, & robora te, quia tu poſsidere
facies populum hunc terram *de* qua iuraui Pa
tribus eorum me daturum illis.
7 Tamen conforta te, & robora te valde, vt cu
ſtodias & facias ſecundum omnem Legem
quam præcepit tibi Moʋſéh ſeruus meus: ne
declines ab eo ad dexteram aut ſiniſtram, vt
proſperè agas in omnibus *ad* quæ perrexeris.
8 Non recedat liber Legis iſte ab ore tuo, ſed
mediteris in eo, die ac nocte, vt cuſtodias & fa
cias ſecũdum omne quod ſcriptum eſt in eo:
tunc enim ſecundabis vias tuas, & tunc intel-
liges.
9 Annon præcepi tibi, conforta te, & robora
te, ne cõſterneris, neque terrearis? quia tecum
eſt Iehouáh Deus tuus in omnibus *ad* quæ
perrexeris.
10 Itaque præcepit Iehoʋſúay præfectis popu
li, dicendo,
C 11 Tranſite per medium caſtrorum, & præci-
pite populo, dicendo, Parate vobis annonam:
quia poſt triduum vos tranſituri eſtis Iardén
hunc, vt ingrediamini ad poſsidẽdum terram
quam Iehouáh Deus veſter dat vobis ad poſ-
ſidendum eam.
12 Reʋbenitis autem, & Gaditis, & dimidiæ
tribui Menaʋſſéh ait Iehoʋſúay, dicendo,
Num.32.d.20 13 Mementote verbi quod præcepit vobis Mo-
ʋſéh ſeruus Iehouæ, dicendo, Iehouáh Deus
veſter quieſcere vos fecit, dabitque vobis ter-
ram hanc.
14 Vxores veſtræ, paruuli veſtri, & pecora ve-
ſtra maneant in terra quam dedit vobis Mo-
ʋſéh trans Iardén: vos autem tranſibitis accin
cti armis ante fratres veſtros, omnes potentes
fortitudine, & auxiliabimini eis:
15 Donec quieſcere faciat Iehouáh fratres ve-
ſtros ſicut vos, & poſsideant etiam ipſi terram
quam Iehouáh Deus veſter dat eis: & *tunc* re-
uertemini ad terrã poſſeſsionis veſtræ, & poſ-
ſidebitis eam quam dedit vobis Moʋſéh ſer-
uus Iehouæ, trans Iardén ad ortum ſolis.
16 Et reſponderunt ad Iehoʋſúay, dicendo,
Omnia quæ præcepiſti nobis, faciemus: &
quocunque miſeris nos, pergemus.
17 Prorſus vt obediuimus ipſi Moʋſéh, obe-
diemus tibi: tamen ſit Iehouáh Deus tuus te-
cum, quemadmodum fuit cum Moʋſéh.
18 Quicunque rebellauerit ori tuo, & non obe
dierit verbis tuis in omnibus quæ præcepe-
ris ei, interficietur. tantùm conforta te & ro-
bora te.

CAPVT II.

1 Ioſue mittit exploratores in Iericho. 4 Abſconduntur à Rahab. 9 Rahab agnoſcit Deum Iſrael eſſe ſummum Deum. 12 Petit Rahab ſui & ſuorũ rationem haberi expugnata Iericho. 21 Reuertuntur exploratores.

1 MIſit autem Iehoʋſúay filius Nun è ʋSit
tim duos viros exploratores clàm, di-
cẽdo, Ite, cõſiderate terram, & Ierenhó. Profe-
cti ſunt igitur, & ingreſsi ſunt domum mulie- Iacobi 2.d.25
ris hoſpitæ, cuius nomen erat Ranháb, & dor Hebr.11.f.31
mierunt illic.
2 Dictum autem fuit Regi Ierenhó, dicẽdo, Ec
ce viri venerũt huc nocte hac è filiis Iʋſraèl,
ad explorandum terram.
3 Tunc miſit rex Ierenhó ad Ranháb, dicẽdo,
Educ viros qui ingreſsi ſunt ad te, qui venerũt
ad domum tuam: quia ad explorãdum totam
terram venerunt.
4 (Aſſumpſerat autem mulier ambos viros,
& abſconderat eos) Quæ ait, Profectò vene-
runt ad me viri, ſed non noueram vndenam
eſſent.
5 Fuit autem, dum porta clauderetur in tene-
bris, viri egreſsi ſunt: nec cognoui quò abie-
rint illi: ſequimini citò eos, quia comprehen-
detis eos.
6 Ipſa autem aſcendere fecerat eos in tectum,
& abſconderat eos in culmis lini ordinatis ab
ea ſuper tectum.
7 Et viri perſequuti ſunt eos itinere Iardén vſ B
que ad vada, portámq; clauſerunt paulo poſt-
quam egreſsi ſunt ij qui eos inſequebantur.
8 Antequam autem dormirent, ipſa aſcendit
ad eos ſuper tectum:
9 Et ait ad viros, Noui quòd Iehouáh dederit
vobis terram, & quòd cecidit terror veſter ſu-
per nos, & quòd defluxerunt omnes habitato
res terræ à facie veſtra.
10 Audiuimus enim quomodo ſiccari fecerit
Iehouáh aquas maris ʋSuph à facie veſtra, dũ Numer.21.
exiretis ex Ægypto: & quę feciſtis duobus Re e.24
gibus Emoræi, qui erãt trans Iardén, ʋSinhó
& ʋOg, quos intermiſtis.
11 Audiuimus inquam & diſſolutũ eſt cor no-
ſtrũ, neq; conſtitit vltrà ſpiritus in quoquã à fa
cie veſtra: Iehouáh enim Deus veſter eſt Deus

in cælo ſurſum, & ſuper terram deorſum.
12 Núc igitur iurate quæſo mihi per Iehouam
(feci enim vobiſcum miſericordiam) quòd fa
cietis etiam vos cum domo patris mei miſeri
cordiam, & dabitis mihi ſignum verum,
13 Quòd viuos ſeruabitis patrem meum & ma
trem meam, & fratres meos, & ſorores meas,
& omnes qui ad eos pertinent, eruetiſque ani
mas noſtras à morte.
C 14 Dixerúntque ei viri, Anima noſtra pro no-
bis ad moriendum, ſi *tamen* non prodideritis
ſermonem noſtrum hunc: & erit, quum tradi-
derit Iehoua nobis terram, tum faciemus te-
cum miſericordiam & veritatem.
15 Demiſit itaque eos fune per feneſtram: do-
mus enim eius erat in pariete muri, & in mu-
ro ipſa habitabat.
16 Dixítque eis, Ad montem pergite, ne fortè
occurrant vobis qui inſequuntur *vos*: & latita-
te ibi tribus diebus, donec redeant qui inſe-
quuntur: & poſtea ibitis per viam veſtram.
17 Dixerúntque ei viri, Innoxij erimus à iura-
mento tuo hoc, quo iurare feciſti nos:
18 Ecce quum ingrediemur terrã, funiculum fi
li coccinei hoc ligabis in feneſtra per quã de-
miſiſti nos: tum patrem tuum, & matrẽ tuam,
fratréſque tuos, ac omnem domum patris tui
congregabis ad te in domum.
D 19 Erit autem, quicunque egreſſus fuerit ex o-
ſtiis domus tuæ foras, ſanguis eius erit in ca-
put eius, nos verò innoxij: & quicunque fue-
rit tecum in domo, ſanguis illius in caput no-
ſtrum ſi manus fuerit in illum.
20 Si verò prodideris verbum noſtrum hoc, e-
rimus innocentes à iuramento tuo quo nos
iurare feciſti.
21 Illa reſpondit, Vt loquuti eſtis ita ſit. Tunc
dimiſit eos, & abierunt, ligauítque filum coc-
cineum in feneſtra.
22 Abeuntes autem, peruenerunt ad mõtem,
& manſerunt ibi tribus diebus, donec reuer-
terentur inſequutores: qui quęſierunt *illos* per
omnem viam, & non inuenerunt.
23 Reuerſi igitur duo illi poſtquam deſcende-
runt de monte, tranſierũt, venerúntque ad Ie-
howſúay filium Nun, & narrauerunt ei omnia
quæ ſibi acciderant.
24 Dixerũt autem ad Iehowſúay, Tradidit Ie-
houáh in manus noſtras totam terram, diſſo-
luti enim ſunt omnes habitatores terræ à fa-
cie noſtra.

CAPVT III.

1 Venit Ioſue cum populo ad Iordanem 3 Arcam portant Leuitæ præcedentes populum. 7 Miraculo oſtendit Deus ſe eſſe cum Ioſue, & deducere populũ. 14 Tranſit populus Iordanẽ. 16 Siccatur alueus Iordanis.

1 SVrrexit autem Iehowſúay ſummo mane,
& profecti ſunt è wSittim: venerúntq; vſq;
ad Iardén ipſe & omnes filij Iwſraxél: perno-
ctauerúntque ibi antequam tranſirent.
2 Et fuit, à fine trium dierum tranſierunt præ-
fecti per medium caſtrorum.
3 Præceperúntque, populo dicendo, Quũ vi-
deritis arcam fœderis Iehouæ Dei veſtri, & Sa
cerdotes Leuitas portantes eam, proficiſcemi
ni è loco veſtro, ibitiſque poſt illam.
4 Veruntamen interſtitium erit inter vos &
ipſam, ferè duũm milium cubitorũ in menſu-
ra: ne appropinquetis ei, vt cognoſcatis viam
per quam ambuletis: non enim tranſiſtis per
viam iſtam ab heri *&* nudiuſtertius. B
5 Dixerat autem Iehowſúay ad populũ, Piæ-
parate vos: cras enim faciet Iehouáh in medio
veſtri mirabilia.
6 Dixit itẽ Iehowſúay ad Sacerdotes, his ver-
bis, Tollite arcam fœderis, & tranſite ante po
pulum. Tulerunt itaque arcam fœderis, & am
bulauerunt ante populum.
7 Dixerat autem Iehouáh ad Iehowſúay, Die
hac incipiam magnificare te in oculis totius
Iwſraxél: vt ſciant quòd quemadmodum fui
cum Mowſéh, *ſic* ero tecum.
8 Tu ergo præcipies Sacerdotibus portanti-
bus arcã fœderis, dicendo, Quum ingreſsi fue
ritis vſque ad extremum aquæ Iardén, in Iar-
dén ſtabitis.
9 Dixítque Iehowſúay ad filios Iwſraxél, Ac-
cedite huc, & audite verba Iehouæ Dei veſtri.
10 Dixit pręterea Iehowſúay, In hoc cognoſce- C
tis quòd Deus viuens eſt in medio veſtri, &
quòd expellendo expellet à facie veſtra Che-
nayanæum, & nHitthæum, & nHiuæum, &
Perizæum, & Gírgawſæum, & xEmoræum, &
Iebuwſæum.
11 Ecce arca fœderis Dominatoris vniuerſę ter
ræ, tranſibit ante vos per Iardén.
12 Nunc ergo tollite vobis duodecim viros de
tribubus Iwſraxél, ſingulos viros per ſingulas
tribus.
13 Quum autem quieuerint plantæ pedum Sa
cerdotum portantium arcam Iehouæ domi-
natoris vniuerſæ terræ, in aquis Iardén, aquæ
Iardén intercidentur, & aquæ deſcendentes
déſuper, conſiſtent *in* aceruum vnum.
14 Et fuit quum proficiſceretur populus è ta- Pſal.113.a.1
bernaculis ſuis vt tranſiret Iardén, Sacerdotes Act.7.f.41
qui portabant arcã fœderis, *erant* ante populũ.
15 Quum autem deuenerunt qui portabãt ar- D
cam, vſque ad Iardén, & pedes Sacerdotũ por Eccl.24.c.36
tantium arcam intincti fuerunt in extremo a-
quarum: (Iardén autẽ erat plenus vltra omnes
ripas ſuas toto tempore meſsis)
16 Conſtiterunt aquæ quæ deſcendebãt deſu-
per & aſſurrexerunt *in* aceruum vnum procul
valde ab Adám vrbe quæ eſt ad latus rSarthá:
& quæ deſcendebant ad Mare ſolitudinis, *id
eſt ad* Mare ſalis, conſumptæ ſunt, *&* intercide
runt: populus autem tranſierunt e regione Ie-
renhó.
17 Stabant autem Sacerdotes portantes arcam
fœderis Iehouæ in ſicco, in medio Iardén prę-
parati, & totus Iwſraxél tranſibãt per ſiccum,
donec finem facerent vniuerſa gens tranſeun
di Iardén.

CAPVT IIII.

1 Duodecim lapides ex alueo eriguntur in monimentum ſiccati Iordanis. 13 Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia tribus Manaſſe armati præcedunt fratres ſuos. 19 Iordanis in alueum reuertitur.

1 QVum verò finiſſet vniuerſa gens tranſi-
re Iardén (dixerat autem Iehouáh ad Ie
howſúay, dicendo,
2 Tollite vobis è populo duodecim viros, vi-
ros ſingulos de *qualibet* tribu:
3 Et pręcipite eis, dicendo, Tollite vobis hinc
è medio Iardén, è loco vbi ſtãt pedes Sacerdo-
tum pręparatorũ, duodecim lapides, & tranſ-
feratis eos vobiſcum, & deponatis in diuer-
ſorio

ſorio in quo pernoctabitis nocte.)
4 Tum vocauit Iehowſúay duodecim viros,
quos præparauerat de filiis Iwſraél viros ſin-
gulos, de *quálibet* tribu:
5 Dixitque ad eos Iehowſúay, Tranſite ante
arcam Iehouæ Dei veſtri in medium Iardén,
& tollite vobis ſinguli lapidem vnum ſuper
humerum ſuum, iuxta numerum tribuum fi-
liorum Iwſraél.
6 Vt ſit hoc ſignum in medio veſtri, quum in-
terrogauerint filij veſtri cras patres ſuos, di-
cendo, Quid lapides iſti vobis?
7 Dicetis eis quòd interciderunt aquę Iardén
ante arcam fœderis Iehouæ (*nam* quum tranſi
ret Iardén, interciſæ ſunt aquæ Iardén) eruntque
lapides iſti in memoriam filijs Iwſraél vſ
que in ſeculum.
B 8 Et fecerunt ſic filij Iwſraél ita vt præcepe-
rat Iehowſúay: & tulerunt duodecim lapides
è medio Iardén, quemadmodum dixerat Ie-
houáh ad Iehowſúay, ſecũdum numerum tri-
buum filiorum Iwſraél: & tranſtulerunt eos
ſecũ ad diuerſorium, & depoſuerunt eos illic.
9 Porrò duodecim lapides erexit Iehowſúay
in medio Iardén ſub loco vbi ſteterant pedes
Sacerdotum portantium arcam fœderis: fue-
runtque ibi vſque ad diem hanc.
10 Sacerdotes autem portantes arcam ſtabant
in medio Iardén, donec compleretur omne
verbum quod præceperat Iehouáh ad Ieho-
wſúay vt diceret populo prorſus vt præcepe-
rat Mowſéh ipſi Iehowſúay itaque feſtinanter
tranſiuit populus.
11 Quum autem finem tranſeundi feciſſet vni-
uerſus populus, tráſiuit arca Iehouæ & Sacer-
dotes *qui erant* ante populum.
Num. 32. c. 29 12 Tranſierúntque filij Reúbén, & filij Gad, &
C dimidia tribus Menaſſéh armati armis ante
filios Iwſraél, quemadmodum loquutus fue-
rat ad eos Mowſéh.
13 Circiter quadraginta millia armatorũ mili-
tum tranſierunt ante Iehouam ad prælium ad
campeſtria Iereḥó.
14 In die ipſa magnificauit Iehouáh Iehowſúay
in oculis totius Iwſraél, & timuerũt eũ, quẽ-
admodum timuerant Mowſéh omnibus die-
bus vitæ eius.
15 Dixerat autem Iehouáh ad Iehowſúay his
verbis:
16 Præcipe Sacerdotibus portátibus arcam te-
ſtimonij, vt aſcendant ex Iardén.
17 Et præcepit Iehowſúay Sacerdotibus, dicẽ-
do, Aſcendite ex Iardén.
D 18 Quum autem aſcendiſſent Sacerdotes por-
tantes arcam fœderis Iehouæ è medio Iardén,
& *tranſlatæ fuiſſent* plantæ pedum ſacerdo-
tum ad ſiccum, reuerſæ ſunt aquę Iardén ad lo
cum ſuum, & fluxerunt ſicut heri *&* nudiuſter
tius ſuper omnes ripas eius.
19 Populus autem aſcenderunt ex Iardén deci
ma menſis primi, & caſtrametati ſunt in Gil-
gál ad partem Orientalem Iereḥó.
20 Et duodecim lapides illos quos tulerant ex
Iardén, ſtatuit Iehowſúay in Gilgál.
21 Dixitque ad filios Iwſraél hoc pacto, Quũ
interrogauerint filij veſtri cras patres ſuos, di-
cendo, Quid lapides iſti?
22 Indicabitis filiis veſtris, dicẽdo, Per aridam
tranſiuit Iwſraél Iardén iſtum.

23 Quoniam ſiccauit Iehouáh Deus veſter a-
quas Iardén à facie veſtra donec tranſiretis, Exo. 14. d. 21
quemadmodũ fecit Iehouáh Deus veſter ma-
ri Suph, quod ſiccauit à facie noſtra donec
tranſiremus.
24 Vt cognoſcát omnes populi terræ manum
Iehouæ quòd fortis eſt, vt timeatis Iehouam
Deum veſtrum cunctis diebus.

CAPVT V.

1 *Incolæ Chanaan timent aduentum Iſraelitarum auditis mirabi-
libus Dei.* 2 *De ſecunda circunciſione ſub Ioſue, & quamobrem.*
12 *Deficit manna.* 13 *Angelus Domini qui præiturus erat e-
xercitui Iſraelitico.*

1 FVit autem, quum audiſſent omnes Reges
Emoræi qui *habitabant* trás Iardén ad Oc
cidentem, & omnes Reges Chenaýanæi, qui
habitabant iuxta mare, quòd ſiccaſſet Iehouáh
aquas Iardén à facie filiorum Iwſraél donec
tranſirent, liquefactum eſt cor eorum, neque
fuit in eis vltra ſpiritus à facie filiorũ Iwſraél.
2 Eo tempore dixit Iehouáh ad Iehowſúay,
Fac tibi cultros acutos, & iterum circuncide fi
lios Iwſraél ſecundó.
3 Et fecit ſibi Iehowſúay cultros acutos, cir- B
cuncidítque filios Iwſraél in Colle præpu-
tiorum.
4 Hæc autem eſt cauſa propter quam circun-
cidit Iehowſúay, Vniuerſus populus qui egreſ
ſus fuerat ex Ægypto maſculi, omnes viri bel
latores mortui erant in deſerto in ipſa via, poſt-
eaquam egreſsi ſunt ex Ægypto.
5 Nam circunciſus fuerat vniuerſus populus
qui egreſſus fuerat: at vniuerſum populũ qui
natus fuerat in deſerto, in via poſteaquã egreſ
ſi ſunt ex Ægypto, non circunciderant.
6 Nam quadraginta annis ambulauerunt filij
Iwſraél per deſertum, donec conſumeretur
vniuerſa gens virorum bellatorum qui egreſ-
ſi fuerant ex Ægypto, qui non audierant vocẽ
Iehouę: quibus *ſcilicet* iurauerat Iehouáh quòd
non oſtenderet eis terram *de* qua iurauerat Ie-
houáh Patribus eorum ſe daturum illam no-
bis, terram fluentem lacte & melle.
7 At filios eorum quos ſubſtituit in locum i- C
pſorum, illos circuncidit Iehowſúay, quia in-
circuncíſi erant: non enim circunciderat eos
in via.
8 Quum autem fuit circunciſus vniuerſus po
pulus, manſerunt in loco ſuo in caſtris, donec
ſanarentur.
9 Dixitque Iehouáh ad Iehowſúay, Hodie de-
uolui opprobrium Ægypti à vobis. Et vocauit
nomen loci illius Gilgál vſque in diem hanc.
10 Iam verò caſtrametati erant filij Iwſraél in
Gilgál: & fecerũt Peſaḥ quartadecima die
mẽſis ad veſperam, in campeſtribus Iereḥó.
11 Et comederunt de fructu terræ in craſtino
Peſaḥ infermentata, & polentam in ipſo-
met die.
12 Et ceſſauit mã in craſtino, dum comediſſent D
de frumento terræ, neque fuit vltrà filiis Iwſ-
raél man, ſed comederunt de fructu terræ
Chenáyan eo anno.
13 Contigit autem quum eſſet Iehowſúay in
Iereḥó, leuauit oculos ſuos, ac vidit, & ecce
vir ſtabat contra eum, in cuius manu erat gla-
dius eius euaginatus: & adiit Iehowſúay ad eũ,
atque ait ei, Ex noſtris es, an ex aduerſariis no
ſtris?

14 Et dixit, Non: ſed ſum princeps exercitus Ie-
houæ, nunc veni. Et cecidit Iehoϖſúay in fa-
ciem ſuam in terram, & adorauit, dixítque ei,
Quid dominus meus loquitur ad ſeruū ſuū?
15 Et dixit princeps exercitus Iehouæ ad Ieho
ϖſúay, Solue calceamētum tuum de pedibus
tuis: quia locus ſuper quo tu ſtas, ſanctitas eſt.
Et fecit Iehoϖſúay ſic.

CAPVT VI.

1 *Deus dat vrbem Iericho Ioſue.* 6 *Ioſue cum ſacerdotibus inua-
dit Iericho.* 9 *Iubet Ioſue vt Rubenitæ, Gaditæ, & Manaſitæ
armati præcedant arcam.* 20 *Iericho capitur.* 22 *Serua-
tur Rahab.* 24 *Iericho comburitur.* 25 *Rahab cum ſuis ha
bitat inter filios Iſraël.* 26 *Maledicitur readificator vrbis Iericho.*

1 IErenhó autem clauſa erat diligentiſsimè
propter filios Iϖſraxél, nec erat egrediens,
neque ingrediens.
2 Dixit autem Iehouáh ad Iehoϖſúay, Vide,
dedi in manum tuam Ierenhó, & regem eius,
& potentes exercitus.
3 Circuibitis itaque vrbem omnes viri bella-
tores gyrādo eam ſemel: ſic facies ſex diebus.
4 Porrò ſeptem Sacerdotes ferent ſeptem tu-
bas arietinas ante arcam: die autem ſeptima
circuibitis vrbem ſeptem vicibus, & Sacerdo-
tes illi clangent tubis.
5 Quum autem protrahent *ſonitum* cornu arie-
tino, cum primùm audieritis vocem tubę, vo-
ciferabitur vniuerſus populus vociferatione
magna, & concidet murus vrbis ſub ſe, & a-
ſcendet populus quiſque eregione ſui.
6 Vocauit ergo Iehoϖſúay filius Nun Sacer-
dotes, & dixit ad eos, Tollite arcam fœderis,
ſeptem autem *alij* Sacerdotes tollant ſeptem
tubas arietinas coram arca Iehouæ.
Suprà 3.c.12 7 Dixit quoque ad populum, Tranſite, & cir-
cuite vrbē, & armatus præcedat arcā Iehouæ.
B 8 Quum autem *hæc* dixiſſet Iehoϖſúay ad po-
pulum, ſeptem Sacerdotes ferentes ſeptem
tubas arietinas, præceſſerunt *arcam* Iehouæ, &
clanxerunt tubis: arca autem fœderis Iehouæ
ſequebatur eos.
9 Armatus verò præcedebat Sacerdotes clan-
gentes tubis, & cōgregans ſequebatur arcam
eundo & clangendo tubis.
10 Populo autem præceperat Iehoϖſúay, his
verbis, Non vociferabimini, neq; facietis au-
dire vocem veſtram, neque egredietur ex ore
veſtro verbum *vllum* vſque ad diem quo dixe-
ro vobis, Vociferamini: & vociferabimini.
11 Circuiuit itaque arca Iehouæ, vrbem gyran-
do ſemel: & reuerſi ſunt ad caſtra, manſerúnt-
que in illis.
12 Rurſum ſurrexit Iehoϖſúay mane, tulerúnt-
que Sacerdotes arcam Iehouæ.
13 Septem autem Sacerdotes ferentes ſeptem
tubas arietinas, præcedebant arcam Iehouæ
eundo, & clangebant tubis: armatus verò prę-
cedebat eos: & congregans ſequebatur arcam
Iehouæ eundo, & clangendo tubis.
14 Circuierúntque ciuitatem die ſecundo, vice
alia: & *poſtea* reuerſi ſunt ad caſtra. ſic fecerunt
ſex diebus.
15 Quum autem ſeptimus dies aduenifſet, ſur
rexerunt cum primùm aſcendit aurora, & cir
cuierunt vrbem iuxta hunc morem ſeptem vi
cibus: tantùm die iſta circuierunt vrbem ſe-
ptem vicibus.
C 16 Hac inquam vice ſeptima quum clangerēt
Sacerdotes tubis, dixit Iehoϖſúay ad popu-
lum, Vociferamini, tradidit Iehoua vobis vr-
bem.
17 Sit autem vrbs anáthema, ipſa & quæcun-
que ſunt in ea Iehouæ: tātùm Ranhab caupo-
naria viuet, ipſa, & omnes qui fuerint cum ea Suprà 2.c.4
in domo: quia abſcondit nuntios quos miſi-
mus.
18 Veruntamen vos cauete ab anathemate, ne
fortè contingatis aliquid de anathemate, tol-
latiſque de anathemate: & ponatis caſtra Iϖſ-
raxél anáthema, & turbetis ea.
19 Omne autem argentum & aurum, & vaſa
ærea & ferrea, ſanctitas eſt Iehouę, theſaurum
Iehouæ ingredietur.
20 Itaque vociferatus eſt populus, poſteaquā
clanxerunt tubis: quum enim audiſſet popu-
lus vocem tubarum, vociferatus eſt populus Heb.11.f.30
vociferatione maxima, & cecidit murus ſub
ſe: tum aſcendit populus in vrbem quiſque e- 2.Mach.12.
regione ſui, & *ita* ceperunt eam. c.15
21 Deſolauerúntque omnia quæ erant in vr-
be, ab homine vſque ad mulierem, à puero vſ-
que ad ſenem, & vſque ad bouem, & ouem, &
aſinum, acie gladij.
22 Duobus autem viris qui explorauerant ter Suprà 2.c.14
ram, dixit Iehoϖſúay, Ingredimini domū mu Heb.11.f.31
lieris cauponariæ, & educite inde eā, & quæ- D
cunque habet, quemadmodum iuraſtis ei.
23 Ingreſsi itaque pueri exploratores, eduxe-
runt Ranháb, & patrem eius, & matrem eius,
& fratres eius, & omnia quæ erāt ei, & omnes
familias eius eduxerunt, ac poſuerunt eos ex-
tra caſtra Iϖſraxél.
24 Vrbem autem ſuccenderunt igni, & omnia
quę erant in ea: tamen argentum & aurum, &
vaſa ærea & ferrea poſuerunt in theſauro do-
mus Iehouæ.
25 Et Ranháb cauponariam, & domum patris
eius, & omnia quæ erant ei, viuere fecit Ieho-
ϖſúay, habitauítque in medio Iϖſraxél vſ-
que in diem hanc: quia abſconderat nuntios
quos miſerat Iehoϖſúay ad explorandum Ie-
renhó.
26 Adiurauit autem Iehoϖſúay tempore illo, 3.Reg.16.g
dicendo, Maledictus ſit vir ille ante Iehouam 34
qui ſurget, & ædificabit vrbem iſtam Ierenhó:
in primogenito ſuo fundabit eam, & in paruo
ſuo ſtatuet portas eius.
27 Fuit autem Iehouáh cum Iehoϖſúay, & fa-
ma eius fuit in tota Terra.

CAPVT VII.

1 *Achan vſurpat de anathemate.* 2 *Exploratur Hai.* 4 *Po-
pulus Hai percutit Iſraël.* 6 *Ioſue ſtat coram Domino.* 7 *Con-
queritur Ioſue coram Domino, Iſraëlem ſuperari.* 15 *Combur[i]
iubet Deus furem rerum anathemati addictarum.* 21 *Quod
ſubſtraxerit Achan de iis quæ flammis abſumi debebant.* 25 *A-
chan lapidatur, & omnes facultates ipſius comburuntur, propter
furtum anathematis.*

1 PRæuaricati ſunt autem filij Iϖſraxél præ-
uaricationem in anathemate: tulit náque
yAchan filius Charmi, filij Zabdi, filij Zéranh Infrà 22.d.20
de tribu Iehudáh, de anathemate: & accenſus 1.Par.2.b.7
eſt furor Iehouæ contra filios Iϖſraxél.
2 Porrò miſit Iehoϖſúay viros *aliquot* de Iere-
nhó in yAi quę erat iuxta Beth-auén ad Orię-
tem Beth-xél: dixítq; illis in hæc verba, Aſcen
dite, & explorate terram. aſcenderunt itaque
viri, & explorauerunt yAi.

3 Qui reuerſi ad Iehowſúay, dixerunt illi, Ne
aſcendat totus populus: circiter duo millia vi-
rorum, aut *ad ſummum* circiter tria millia viro-
rum aſcendant, & percutient yAi: ne fatiges
mittendo illuc totũ populum, quia pauci ſunt.
4 Aſcenderunt ergo è populo illuc ferè tria
millia virorum, & fugerunt coram viris yAi.
5 Percuſſerúntque ex eis viri yAi circiter tri-
ginta & ſex viros, & perſequuti ſunt eos à por
ta vſque ad wSebarim, & percuſſerant eos in
deſcenſu: proinde liquefactum eſt cor popu-
li, fuitque velut aqua.
6 Itaque ſcidit Iehowſúay veſtimenta ſua, ce-
cidítque in faciem ſuam in terram coram arca
Iehouæ vſq; ad veſperã, ipſe & ſenes Iwſraxel,
& poſuerunt puluerem ſuper caput ſuum.
B 7 Dixitque Iehowſúay, Aháh Domine Ieho-
ua, vtquid traduxiſti traducendo populum
hunc Iardén, vt traderes nos in manum xE-
morrhæi, vt perdat nos? & vtinam voluiſſe-
mus, & manſiſſemus trans Iardén.
8 O Domine, quid dicam, poſtquã vertit Iwſ-
raxél ceruicem coram inimicis ſuis?
9 Audientque Chenayanæus, & omnes habi-
tatores terræ: & vertent ſe contra nos, diſper-
déntque nomen noſtrum è terra: ſed quid fa-
cies nomini tuo magno?
10 Dixitque Iehouáh ad Iehowſúay, Surge, vt
quid tu cadis ſuper faciem tuam?
11 Peccauit Iwſraxél, & etiam tranſgreſsi ſunt
pactum meum quod præceperam eis, & etiam
acceperunt de anathemate, & etiã furati ſunt,
& etiam mentiti ſunt, & etiam poſuerunt in-
ter vaſa ſua.
12 Ideo non poterunt filij Iwſraxél ſtare coram
inimicis ſuis, ceruicem vertent coram inimi-
cis ſuis, quia fuerunt in anathemate: non ad-
dam eſſe vobiſcum, niſi diſperdatis anáthema
è medio veſtri.
13 Surge, præpara populum, & dicas, Præpara-
te vos in craſtinũ: ſic enim dicit Iehouáh Deus
Iwſraxél, Anáthema eſt in medio tui Iwſraxél:
non poteris ſtare coram inimicis tuis, donec
abſtuleritis anáthema è medio veſtri.
C 14 Accedetíſque mane per tribus veſtras: &
tribus quam deprehendet Iehouáh accedet
per familias: & familia quam deprehendet
Iehouáh, accedet per domos: & domus quam
deprehendet Iehouáh, accedet per viros.
15 Qui autem deprehenſus fuerit in anathe-
mate, comburetur igni, ipſe, & omnia quæ e-
ius ſunt: quòd tranſgreſſus ſit pactum Iehouæ,
quódque fecerit nefas in Iwſraxél.
16 Surrexit itaque Iehowſúay mane, & accede-
re fecit Iwſraxél per tribus ſuas, & deprehenſa
eſt tribus Iehudáh.
17 Tum applicuit familiam Iehudáh, & depre-
hendit familiam Zarhi: applicuit deinde fa-
miliam Zarhi per viros, & deprehenſa eſt *fa-
milia* Zabdi.
18 Et applicuit domum eius per viros, depre-
henſúſque eſt yAchán filius Charmi, filij Zab-
di, filij Zéranh de tribu Iehudáh.
19 Dixitque Iehowſúay ad yAchán, Fili mi da
quæſo gloriam Iehouæ Deo Iwſraxél, & da ei
confeſsionem, atque indica nunc mihi quid
feceris, ne abſcondas à me.
20 Reſpondit yAchán ad Iehowſúay, & ait,
Verè ego peccaui Iehouæ Deo Iwſraxél, &
tale & tale feci.
21 Vidi inter ſpolia palliũ Babylonicum quod-
dam bonum, & ducentos wſeclos argenteos,
& virgam auream vnam, quinquaginta wſe-
clorum pondus eius, quæ concupiui, tulíque
illa, & ecce abſcondita ſunt in terra in medio
tabernaculi mei, & argentum ſub eo.
22 Tum miſit Iehowſúay nuntios, qui cucurre- D
runt ad tabernaculum, ecce abſconditum erat
in tabernaculo eius, & argentum ſub eo.
23 Acceperunt ergo ea de medio tabernaculi,
& attulerunt ea ad Iehowſúay, & ad omnes fi-
lios Iwſraxél, ſtatuerúntq; ea coram Iehouáh.
24 Tollens igitur Iehowſúay yAchán filium
Zéranh, & argẽtum, & pallium, & virgam au-
ream, & filios eius, & filias eius, & boues eius,
& aſinos eius, & pecora eius, & tabernaculum
eius, & omnia quæ erant eius: itaque vniuer-
ſus Iwſraxél *qui erat* cum eo, deduxerunt ea in
Vallem yAchór.
25 Dixitque Iehowſúay, Cur turbaſti nos? tur-
bet te Iehouáh in die hac. & obruerunt eum
vniuerſus Iwſraxél lapidibus, combuſſerúnt-
que eos igni, ac lapidauerunt eos lapidibus.
26 Et ſtatuerunt ſuper eum aceruum lapidum
magnum vſque in diem hanc: & auerſus eſt
Iehouáh ab ira furoris ſui: ideo vocauit no-
men loci illius, Vallem yAchór, vſque ad
diem hanc.

CAPVT VIII.

1 Deus dat vrbem Hai in manus Ioſue. 3 Ioſue compoſito exercitu proficiſcitur ad Hai. 15 Ioſue fugam ſimulat. 18 Deus conſulit ipſi Ioſue quid agat. 20 Hai ſuccenditur. 21 Hai populus occiditur. 23 Rex Hai comprehenſus ducitur ad Ioſue: 12000 occiſi. 27 Præda diuiditur. 29 Rex Hai ſuſpenditur. 30 Conſtruitur altare lapideum, cui inſcribitur Deuteronomium. 34 Ioſue benedicit populo Iſrael.

1 DIxitque Iehouáh ad Iehowſúay, Ne ti-
meas, & ne terrearis: cape tecum o-
mnem populum bellatorem, & ſurge, aſcende
in yAi: vide, dedi in manu tua regem yAi, ac
populum eius, vrbémque eius, & terram eius.
2 Faciéſq; yAi, & Regi eius quemadmodum Supr. 6.c.20
feciſti Ierenhó, & regi eius: tamen ſpolia eius,
& animalia eius prædabimini vobis. pone tibi
inſidias ciuitati à tergo eius.
3 Surrexit itaque Iehowſúay & omnis popu-
lus bellator, vt aſcenderent in yAi: & elegit
Iehowſúay triginta milia virorum fortium
robore, miſítque eos nocte:
4 Ac præcepit eis, dicendo, Videte vos, inſi-
diabimini vrbi à tergo eius: ne elongetis vos
ab ea valde, ſed eſtote *ſemper* omnes vos parati:
5 Ego autem, & omnis populus qui mecum B
eſt, accedemus ad vrbem. quum autem egre-
dientur in occurſum noſtrum, ſicuti prius, fu-
giemus ante eos:
6 Tunc egredientur poſt nos, donec auella-
mus eos ab vrbe, dicent enim, Fugiunt ante
nos, vt prius: & fugiemus ante eos.
7 Vos autem ſurgetis ex inſidiis, & expelletis
habitatores vrbis: tradétque eam Iehouáh Deus
veſter in manum veſtram.
8 Quum ceperitis vrbem, ſuccendetis eam
igni: iuxta verbum Iehouæ facietis: videte,
præcepi vobis.
9 Miſit inquam eos Iehowſúay, & perrexerũt
ad inſidias, manſerúntque inter Beth-xél &
yAi ab Occidente yAi: manſit autem Ieho-

ωſúaɤ nocte illa in medio populi.
10 Poſtea ſurrexit Iehoωſúaɤ ſummo mane,
numerauitque populum, atque aſcendit ipſe
& Seniores Iωſraël ante populum *ad* ɤAi.
C 11 Omnis quoq; populus bellator qui erat cum
eo, aſcenderunt, & appropinquauerunt, ve-
nerúntque è regione vrbis, atque caſtrametati
ſunt ab Aquilone ipſi ɤAi: vallis autem erat
inter ipſum & ɤAi.
12 Tulit præterea circiter quinque millia viro-
rum, quos poſuit in inſidiis inter Beth-ël &
ɤAi ab Occidente ipſi ciuitati.
13 Et propius acceſsit populus, *id eſt*, omnia ca-
ſtra quæ erant ab Aquilone ipſi ciuitati, & in-
ſidiæ eius *quæ erant* ab Occidente ipſi ciuitati:
perrexitque Iehoωſúaɤ nocte illa in medium
vallis.
14 Et fuit quum videret Rex ɤAi, feſtinauerunt
& mane ſurrexerunt, atque egreſsi ſunt homi
nes vrbis in occurſum Iωſraël in prælium,
ipſe & vniuerſus populus eius ad tempus con
ſtitutum, ante campeſtria: neſciebat autem
quòd inſidiæ eſſent ſibi à tergo ciuitatis.
15 Et ceſsi ſunt Iehoωſúaɤ & vniuerſus Iωſraël
ante eos, & fugerunt per viam ſolitudinis.
D 16 Et conuocati ſunt omnes populi in ciuitate
vt perſequerentur eos: & perſequuti ſunt Ie-
hoωſúaɤ, auulſique ſunt à ciuitate.
17 Neq; remanſit quiſquam de ɤAi & Beth-ël
qui non egreſſus ſit poſt Iωſraël: relique-
rúntque ciuitatem apertam, & perſequuti
ſunt Iωſraël.
18 Dixit autem Iehouáh ad Iehoωſúaɤ, Eleua
haſtam quæ eſt in manu tua contra ɤAi: quia
in manu tua dabo eam. Et eleuauit Iehoωſúaɤ
haſtam quæ erat in manu ſua cótra ciuitatem,
19 Tum inſidiæ ſurrexerunt feſtinanter è loco
ſuo, & cucurrerunt quum eleuaſſet manum
ſuam, venerúntq; ad vrbem, & ceperunt eam,
ac feſtinantes ſuccenderunt vrbem igni.
20 Conuertentes autem ſeſe viri ɤAi poſt ter-
gum, viderunt: & ecce aſcendebat fumus vr-
bis ad cælum, & non erant eis loca ad fugien-
dum huc aut illuc: populus autem qui fuge-
rat in deſertum, conuerſus eſt in perſequẽtes.
E 21 Iehoωſúaɤ verò & vniuerſus Iωſraël vbi
viderunt quòd inſidiæ cepiſſent vrbem, aſcen-
diſſétque fumus vrbis, reuerſi ſunt, & percuſ-
ſerunt viros ɤAi.
22 Illi præterea egreſsi ſunt de ciuitate in oc-
curſum eorum, fuerúntq; Iωſraëli in medio,
iſti hinc, & illi inde: & percuſſerunt eos vſque-
quo non remaneret eis ſuperſtes & euaſor:
23 Regémque ɤAi ceperunt viuum, & obtule-
runt eum Iehoωſúaɤ.
24 Quum autem finem feciſſet Iωſraël occi-
dendi omnes habitatores Hai in agro, *id eſt* in
deſerto, quò perſequuti fuerant eos, & ceci-
diſſent omnes ipſi acie gladij, donec conſu-
merentur, reuerſus eſt vniuerſus Iωſraël ad
ɤAi, & percuſſerunt eam acie gladij.
25 Fuítque *numerus* omnium qui ceciderunt in
die illa, à viro vſque ad mulierem, duodecim
milia, omnes viri ɤAi.
F 26 Porrò Iehoωſúaɤ non reduxit manum ſuam
quam extenderat ad lanceam, donec interfi-
ceret omnes habitatores ɤAi.
27 Tantùm animalia & ſpolia vrbis eius præ-
dati ſunt ſibi filij Iωſraël, iuxta verbum Ieho-
uæ, quod præceperat ipſi Iehoωſúaɤ.
28 Succendit igitur Iehoωſúaɤ ɤAi, & poſuit
eam tumulum ſempiternum, deſolationem
vſque in diem hanc.
29 Regem verò ɤAi ſuſpendit in ligno vſq; ad
tempus veſpertinum: quúmque occubuiſſet
ſol, præcepit Iehoωſúaɤ, & depoſuerunt ca-
dauer eius de ligno, & proiecerunt illud ad
oſtium portæ ciuitatis, & ſtatuerunt ſuper
illud aceruum lapidum grandem vſque ad
diem hanc.
30 Tunc ædificauit Iehoωſúaɤ altare Iehouæ
Deo Iωſraël in monte ɤEbál,
31 Quemadmodum præceperat Moωſéh ſer-
uus Iehouę filiis Iωſraël, ſicut ſcriptum eſt in
libro Legis Moωſéh, Altare *inquam* ex lapidi- Exo. 20. d. 25
bus integris, ſuper quos non leuauit ferrum: Deut. 27. a. 5
& immolauerunt ſuper illud holocauſta Ie-
houæ, & ſacrificauerunt pacifica.
32 Scripſit quoq; ibi in lapidibus iteratam Le-
gem Moωſéh, quá ſcripſit corá filiis Iωſraël.
33 Vniuerſus autem Iωſraël & Seniores eius, G
& Præfecti ac Iudices eius ſtabant hinc & inde
ad arcam in conſpectu Sacerdotum, Leuitis
portantibus arcam fœderis Iehouę, tam pere-
grinus quàm indigena: media pars eius *erat*
contra montem Gerizim, & media pars eius
contra ɤEbál, quemadmodum præceperat
Moωſéh ſeruus Iehouæ, vt benediceret po-
pulo Iωſraël primùm.
34 Et poſt hæc legit omnia verba Legis, bene-
dictionem & maledictionem omnino vt ſcri-
ptum eſt in libro Legis.
35 Non fuit verbum ex omnibus quæ præce-
perat Moωſéh, quod non legerit Iehoωſúaɤ
coram vniuerſo cœtu Iωſraël, & mulieribus,
& paruulis, & peregrinis ambulantibus in
medio eorum.

CAPVT IX.

1 Congregantur Reges aliquot contra Ioſue. 3 Gabaonitæ callidè petunt pacem à Ioſue. 21 Gabaonitæ præficiuntur lignis cædendis & aqua portanda.

1 QVum autem audiſſent omnes Reges qui
erant trans Iardén in monte, & in pla-
nitie, & in toto litore Maris magni è regione
Lebanón, ha-Hitthæus, ha-Emoræus, Chenaya-
næus, Perizæus, ha-Hiuæus, & Iebuſæus:
2 Congregauerũt ſeſe pariter ad pugnandum
cum Iehoωſúaɤ & cum Iωſraël conſenſu vno.
3 At habitatores Gibɤón audientes quod fe-
cerat Iehoωſúaɤ ipſi Iericho & ɤAi,
4 Egerunt etiam ipſi callidè: abierunt nanque
& finxerunt ſe legatos eſſe, & tulerunt ſaccos
veteres aſinis ſuis, & vtres vini veteres, & ſciſ-
ſos, atque colligatos:
5 Et calceamenta vetera, & reſarta in pedibus
ſuis, & veſtes veteres ſuper ſe: & vniuerſus pa-
nis viatici eorum aruerat, *&* mucidus erat.
6 Perrexerunt ergo ad Iehoωſúaɤ in caſtra *quæ
erant in* Gilgál, dixerúntq; ei, & ad virum Iωſ-
raël, E terra longinqua venimus: & nunc
percutite nobiſcum fœdus.
7 Tunc reſpondit vir Iωſraël ad ha-Hiuæum,
Fortè in medio meî tu habitas, & quomodo
percutiam tecum fœdus?
8 At illi dixerunt ad Iehoωſúaɤ, Serui tui ſu-
mus. Quibus ait Iehoωſúaɤ, Quinam eſtis, &
vnde veniſtis?
9 Reſponderunt ei, E terra longinqua valde
vene

venerunt ſerui tui, in nomine Iehouæ Dei tui.
audiuimus enim famam eius, & omnia quæ
fecit in Ægypto:
Numer. 21. c.24 10 Omnia item quę fecit duobus Regibus ℵE-
moræi, qui erant trans Iardén, Sinhón regi
ħHeʒsbón, & yOg regi Bawſan, *qui habitabant*
in yAwſtharóth.
11 Dixeruntq; nobis Seniores noſtri & omnes
habitatores terræ noſtræ, his verbis, Tollite
in manu veſtra eſcam pro itinere, & ite in oc-
curſum eorum, ac dicite illis, Serui veſtri ſu-
mus: & nunc percutite nobiſcum fœdus.
12 Iſte *eſt* panis noſter, calidum pro viatico pa-
rauimus de domibus noſtris die qua egreſsi
ſumus vt veniremus ad vos: nunc autem ecce
aruit & ſiccus eſt.
13 Et iſti *ſunt* vtres vini, quos impleueramus
nouos, & ecce ſciſsi ſunt: & iſta *ſunt* veſtimen-
ta noſtra & calceamenta noſtra, veterauerunt
propter maximum iter.
14 Acceperunt ergo viri illi de viatico illorum,
& os Iehouæ non interrogauerunt.
2.Reg. 21.a.2 15 Et fecit cum eis Iehowſúay pacem, ac per-
C cuſsit cum eis fœdus quòd fineret eos viuere:
iurauerúntque eis principes congregationis.
16 Poſt tres autem dies à fœdere cum illis ini-
to, audierunt quòd propinqui eſſent ipſis, &
in medio ipſorum habitarent.
17 Profectique ſunt filij Iwſraℵél, & venerunt
ad ciuitates eorum die tertio: ciuitates autem
eorum *erant* Gibwon & Chephiráh, & Beℵe-
róth, Ciriáth-ieʒarim.
18 Et non percuſſerunt eos filij Iwſraℵél: quòd
iuraſſent eis principes ſynagogę per Iehouam
Deum Iwſraℵél. & murmurauit vniuerſa ſyn-
agoga contra principes.
19 Dixerúntque omnes principes ad vniuer-
ſam ſynagogam, Nos iurauimus eis per Ieho-
uam Deum Iwſraℵél, idcirco nunc non poſſu-
mus attingere eos.
20 *Sed* hoc faciemus eis, ſeruabimus eos viuos,
vt non ſit contra nos ira propter iuramentum
quod iurauimus eis.
21 Dixerunt præterea ad principes illos, Vi-
uant, & cædant ligna, & hauriant aquam toti
ſynagogæ, quemadmodum loquuti ſunt eis
principes.
D 22 Vocauit itaque Iehowſúay, & loquutus eſt
ad eos dicendo, Vtquid decepiſtis nos, dicen-
do, Longinqui ſumus à vobis valde: quum in
medio noſtri habitetis?
23 Nunc ergo maledicti eſtis, & non delebun-
tur ex vobis ſerui, & cædentes ligna, & hau-
rientes aquam in domum Dei mei.
24 Qui reſponderunt ad Iehowſúay, atque di-
xerunt, Quum renũtiando renuntiatum fuit
ſeruis tuis quomodo prçceperat Iehouáh De⁹
tuus Mowſéh ſeruo eius vt daret vobis terram
hanc, & diſperderet omnes habitatores terræ à
facie veſtra, timuimus valde animabus noſtris
à facie veſtra, & fecimus iſtud.
25 Et nunc, ecce ſumus in manu tua: ſicut pla-
cet, & ſicut rectum eſt in oculis tuis vt facias
nobis, fac.
26 Et fecit eis ita: liberauítque eos de manu fi-
liorum Iwſraℵél, nec interfecerunt eos.
27 Conſtituitq; eos Iehowſúay eo die cęſores li
gnorum, & hauſtores aquæ ſynagogę & altari
Iehouę, vſq; ad dié hanc in loco quę delegerit.

CAPVT X.

*1 Gabaonitis bellum infertur ab Amorrhæis, quòd cum Ioſue pacem fe-
ciſſent. 6 Gabaonitæ petunt auxilium à Ioſue. 7 Ioſue expugnat
Amorrhæos. 11 Pluit lapidibus. 12 Siſtitur ſol, & prolongatur
dies. 14 Obedient Deus voci Ioſue. 16 Reges quinque latitantes
in ſpelunca. 26 Quinque Reges ſuſpenduntur. 28 Maceda vrbs
capitur. 30 Lebna. 31 Lachis. 33 Horam rex Gazer occiditur.
34 Expugnatur Eglon. 36 Hebron. 38 Dabir. 42 Deus pu-
gnat pro Ioſue.*

1 QVum autem audiſſet Adoni-ʒédec rex
Ieruwſaláim quòd cepiſſet Iehowſúay
yAi, & deſolaſſet eam: (quemadmodum *enim*
fecerat Ierenhó & Regi eius, ſic fecit yAi & re-
gi eius,) & quòd pacem feciſſent habitatores
Gibwón cũ Iwſraℵél, & eſſent in medio eorũ:
2 Tunc timuerunt valde, quòd ciuitas magna
eſſet Gibwón, veluti vna è ciuitatibus regni:
quódque eſſet maior yAi, omnéſque viri eius
fortes.
3 Propterea miſit Adoni-ʒédec rex Ieruwſa-
láim ad Hohám regem ħHebrón, & ad Pirám
regem Iarmúth, & ad Iaphiay regem Lachiws,
& ad Debir regem yEglón, dicendo,
4 Aſcendite ad me, & auxiliamini mihi, &
percutiemus Gibwón quia pacem fecit cum
Iehowſúay & filiis Iwſraℵél.
5 Itaque congregati ſunt, & aſcenderunt quin
que reges ℵEmoræi, rex Ieruwſaláim, rex ħHe
brón, rex Iarmúth, rex Lachiws, rex yEgló, ipſi
& omnes exercitus eorũ, & caſtrametati ſunt
iuxta Gibwon, pugnauerúntq; aduerſus eam.
6 Miſerunt ergo viri Gibwon ad Iehowſúay, B
ad caſtra in Gilgal, dicendo, Ne contrahas
manus tuas à ſeruis tuis: aſcende ad nos citò,
& ſerua nos, atque auxiliare nobis: congrega-
ti enim ſunt contra nos omnes Reges ℵEmo-
ræi habitantes *in* monte.
7 Aſcendit itaque Iehowſúay de Gilgál, ipſe
& vniuerſus populus bellator cum eo, omnes
potentes viribus.
8 Dixit autem Iehouáh ad Iehowſúay, Ne ti-
meas ab eis: in manum enim tuam tradidi
eos, nec conſiſtet quiſquam ex eis in conſpe-
ctu tuo.
9 Et venit ad eos Iehowſúay repente: tota *enim*
nocte aſcendit de Gilgal.
10 Et contriuit eos Iehouáh coram Iwſraℵél,
percuſsitque eos plaga magna in Gibwón, &
perſequutus eſt eos per viam aſcenſus Beth-
ħhorón, & percuſsit eos vſque yAzecáh, & vſ-
que Maccedáh.
11 Dum autem fugerẽt à facie Iwſraℵél, *&* *eſſent* D
in deſcenſu Beth-ħhorón, Iehouáh demiſit
ſuper eos lapides magnos è cælo vſque yA-
zecáh, & mortui ſunt: plures mortui ſunt la-
pidibus grandinis, quàm quos interfecerunt
filij Iwſraℵél gladio.
12 Tunc loquutus eſt Iehowſúay ad Iehouam
die qua tradidit Iehouáh ℵEmoræum coràm
filiis Iwſraℵél. dixerant autem in oculis Iwſra-
ℵél, Sol in Gibwón expecta, & luna in valle
Aialón. Eſa.28.d.21
13 Et expectauit ſol, & luna conſtitit, donec vl- Eccli. 49.a.8
ciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Annon hoc
ſcriptum eſt in libro Iawſár? Stetit ergo ſol in
medio cæli, nec feſtinauit occumbere circiter
die *una* integra.
14 Et non fuit ſicut dies illa ante eam nec poſt
eam, *in qua* obediret Iehouáh voci viri: Ieho-
uáh enim pugnabat pro Iwſraℵél.

15 Reuerſus

15 Reuerſus autem eſt Iehoωſúay & vniuerſus
Iωſraxél cum eo ad caſtra in Gilgál.
16 Fugerántque quinque Reges iſti,& abſcon-
derant ſe in ſpelunca in Maccedáh.
17 Et nunciatum fuit ipſi Iehoωſúay hiſce ver-
bis,Inuenti ſunt quinque Reges abſconditi in
ſpelunca in Maccedáh.
D 18 Dixitque Iehoωſúay,Deuoluite ſaxa magna
ad os ſpelunçę,& conſtituite iuxta eam viros,
vt cuſtodiant eos:
19 Vos verò perſequimini inimicos veſtros, &
caudam eorum cædite:nec ſinatis eos ingredi
vrbes ſuas: tradidit enim eos Iehouáh Deus
veſter in manum veſtram.
20 Quum autem finem feciſſet Iehoωſúay &
filij Iωſraxél percutiendi eos plaga magna
valde, donec conſumerentur: & ſuperſtites
qui ſuperfuerunt ex eis, ingreſsi eſſent vrbes
munitas:
21 Reuerſi ſunt vniuerſus populus ad caſtra ad
Iehoωſúay in Maccedáh in pace: non mouit
contra filios Iωſraxél quiſquá linguam ſuam.
22 Dixitque Iehoωſúay, Aperite os ſpeluncæ,
& adducite ad me quinque Reges illos de
ſpelunca.
23 Et fecerunt ita: eduxerunt nanque ad eum
quinque Reges illos de ſpelunca, Regem Ie-
ruωſaláim, Regẽ nHebrón, Regem Iarmúth,
Regem Lachiωs, Regem yEglón.
24 Quúmque eduxiſſent quinque Reges illos
ad Iehoωſúay,vocauit Iehoωſúay omnem vi-
rum Iωſraxél, dixitque ad principes virorum
bellatorum qui perrexerant ſecum, Accedite,
E ponite pedes veſtros ſuper colla Regum iſto-
rum. Qui acceſſerunt, poſuerúntque pedes
ſuos ſuper colla eorum.
25 Dixitque ad eos Iehoωſúay, Ne timeatis,&
ne paueatis, confortate vos, & roborate: ſic
enim faciet Iehouáh omnibus inimicis veſtris
contra quos pugnatis.
26 Percuſsit itaque eos Iehoωſúay poſt hæc,&
interfecit eos, ac ſuſpendit illos in quinque
lignis, fuerúntque ſuſpenſi in lignis vſque ad
veſperam.
27 Fuit præterea, tempore quo occumbit ſol,
præcepit Iehoωſúay, & depoſuerunt eos de
lignis,proiecerúntq; eos in ſpeluncam in qua
ſe abſconderant: & poſuerunt lapides ingen-
tes ad os ſpelunçę vſque ad hunc ipſum diem.
28 Maccedam verò cepit Iehoωſúay eo die, &
percuſsit eam acie gladij,& Regem eius occi-
dit vnà cum illis,& omnem animam quæ erat
in ea [illegible] reliquit ſuperſtitem, fecitque Regi
Maccedáh quemadmodum fecerat Regi Ie-
renhó.
29 Tranſiuit deinde Iehoωſúay & vniuerſus
Iωſraxél cum eo de Maccedáh in Libnáh, &
pugnauit cum Libnáh:
F 30 Tradidítq; Iehouáh etiam eam in manum
Iωſraxél,& Regem eius: & percuſsit eam acie
gladij, omnémque animam quæ erat in ea,
Suprà 6.c.21 non reliquit in ea ſuperſtitem: fecitque Regi
eius quemadmodum fecerat Regi Ierenhó.
31 Tranſiuit præterea Iehoωſúay & vniuerſus
Iωſraxél cum eo, de Libnáh in Lachiωs, ca-
ſtrametatíſq; eſt iuxta eam,& pugnauit cũ ea.
32 Deditque Iehouáh Lachiωs in manum Iωſ-
raxél, & cepit eam die ſecunda, & percuſsit
eam acie gladij,omnémque animam quę erat
in ea,prorſus vt fecerat ipſi Libnáh.
33 Tunc aſcendit Horám rex Géſer ad auxili-
andum Lachiωs:& percuſsit eum Iehoωſúay,
ac populum eius, donec non reliquit ei ſu-
perſtitem.
34 Tranſiuit inſuper Iehoωſúay & omnis Iωſ-
raxél cum eo de Lachiωs in yEglón, & caſtra-
metati ſunt aduerſus eam, & pugnauerunt
contra eam.
35 Ceperúntque eam die ipſa, & percuſſerunt
eam acie gladij: & omnem animam quæ erat
in ea, die ipſa interfecit prorſus vt fecerat ipſi
Lachiωs.
36 Aſcẽdit autem Iehoωſúay & vniuerſus Iωſ-
raxél cum eo, de yEglón in nHebrón, & pu-
gnauerunt contra eam.
37 Et ceperunt eam, ac percuſſerunt acie gla- G
dij,& Regem eius,& omnes vrbes eius,atque
omnem animam quæ erat in ea: non reliquit
ſuperſtitem, prorſus vt fecerat ipſi yEglón: &
perdidit eam, atque omnem animam quæ
erat in ea.
38 Reuerſus eſt deinde Iehoωſúay & vniuer-
ſus Iωſraxél cum eo in Debír, & pugnauit
contra eam.
39 Cepitque eam & Regem eius,ac omnes vr-
bes eius: percuſſerúntque eos acie gladij, at-
que interfecerunt omnem animam quæ erat
in ea, non reliquit ſuperſtitem: quemadmo-
dum fecerat ipſi nHebrón, ſic fecit ipſi Debír
& Regi eius, & quemadmodum fecerat ipſi
Libnáh & Regi eius.
40 Percuſsit itaque Iehoωſúay omnem terram
montanam & Meridianam & campeſtrem, &
Aωſedóth, & omnes Reges earum: non reli-
quit ſuperſtitem: & omnem animam inter-
fecit, quemadmodum præceperat Iehouáh
Deus Iωſraxél.
41 Percuſsit autem Iehoωſúay à Cadeωs-bar-
néay vſque yAzzáh, & vniuerſam terram Gó-
ωſen vſque Gibωón.
42 Cunctos verò Reges iſtos & terram eorum
cepit Iehoωſúay vice vna: quia Iehouáh Deus
Iωſraxél pugnabat pro Iωſraxél.
43 Reuerſus eſt autem Iehoωſúay atque vni-
uerſus Iωſraxél cum eo,ad caſtra in Gilgál.

CAPVT XI.

1 Congregantur aliquot Reges contra Ioſue. 6 Deus tradit Ioſue omnes Reges qui coniurauerant in eum. 7 Ioſue occidit Heuæos, Iebuſæos, & reliquos. 10 Vrbs Aſor percutitur. 14 Prædam partiuntur inter ſe Iſraelitæ. 15 Ioſue omnia implet quæ præcepit ei Moſes. 19 Heuæos. 20 Indurata à Deo Gentes. 21 Enacim interfecti.

1 QVum autem audiſſet Iabin rex nHaxſór,
miſit ad Iobáb regem Madón, & ad Re-
gem ωSimrón,& ad Regem Ach.
2 Ad Reges quoque qui *habitabant* ab Aquilo-
ne in montanis,& in planitie ad Auſtrũ Chin-
neróth & in planitie, & in Naphóth-Dór ab
Occidente:
3 Et *ad* Chenayanæum ab Oriente & Occi-
dente, & xEmoræum,& nHitthæum & Peri-
zæum & Iebuſæum in montanis, & nHi-
uæum ſub nHermón in terra Mixſpáh.
4 Et egreſsi ſunt ipſi, & omnia caſtra eorum
cum eis,populus multus tanquam arena quæ
eſt iuxta litus maris,præ multitudine,& equi,
& currus multi valde.
5 Conuenerúntque omnes Reges iſti, & ve-
nientes

niétes caſtrametati ſunt pariter ad aquas Me-
róm,vt pugnarent cum Iꝏſraϰél.
6 Dixit autem Iehouáh ad Iehoꝏſúaɣ, Ne ti-
B meas à facie eorum: cras enim hoc tempore
tradam omnes iſtos occiſos coram Iꝏſraϰél:
equos eorum ſubneruabis, & currus eorum
combures igni.
7 Venit itaque Iehoꝏſúaɣ & cunctus populus
bellator cum eo, aduerſus eos, ad aquas Me-
róm repente,& irruerunt in eos.
8 Et tradidit eos Iehouáh in manum Iꝏſraϰél,
percuſſerúntque eos, & perſequuti ſunt eos
vſque ɣSidon magnam, & vſq; Miꝏſrephóth
aquarum,& vſque ad campum Miẓſpéh ad O-
rientem: ac percuſſerunt eos, donec non reli-
querit eis ſuperſtitem:
9 Fecitque eis Iehoꝏſúaɣ quemadmodum di-
xerat ei Iehouáh: equos eorum ſubneruauit,
& currus eorum combuſsit igni.
10 Et reuerſus Iehoꝏſúaɣ,eodem tempore ce-
pit ɴHaẓſór, & Regem eius percuſsit gladio:
ɴHaẓſór enim antea fuit caput omnium re-
gnorum iſtorum.
11 Percuſſerunt inſuper omnem animam quæ
C erat in ea, acie gladij interficiendo: non re-
manſit vlla anima, & ɴHaẓſór cōbuſsit igni.
12 Omnes quoque vrbes Regum iſtorum, &
Num.33.f.52 vniuerſos Reges earum cepit Iehoꝏſúaɣ,per-
Deuter.7.a.2 cuſſitq; eos acie gladij,interficiédo eos quem-
admodū præceperat Moꝏſéh ſeruus Iehouæ.
13 Tantummodo omnes vrbes quæ *adhuc* ſta-
bant in robore ſuo, non combuſsit Iꝏſraϰél:
præter ɴHaẓſór ſolam, quam combuſsit Ie-
hoꝏſúaɣ.
14 Et omnia ſpolia vrbium iſtarum,& iumenta
prædati ſunt ſibi filij Iꝏſraϰél: tantùm omnes
homines percuſſerunt acie gladij, donec per-
diderunt eos: non reliquerūt vllam animam.
15 Quemadmodum præceperat Dominus Mo
Exo.34.b.11 ꝏſéh ſeruo ſuo, ſic præcepit Moꝏſéh ipſi Ie-
Deut.7.a.2 hoꝏſúaɣ, ſic quoque fecit Iehoꝏſúaɣ: nihil
omiſit ex omnibus quæ præceperat Iehouáh
ipſi Moꝏſéh.
16 Et cepit Iehoꝏſúaɣ omnem terram iſtam,
nempe montanam, & omnem Auſtralem, o-
mnémq; terram Goꝏſén, & planitiem atque
campeſtria, montem quoque Iꝏſraϰél,& pla-
nitiem eius:
17 A monte Leni qui aſſurgit verſus ꝏSeɣír
vſque Báɣal-gád in cāpo Lebanón ſub monte
ɴHermón: omnes quoque Reges eorum ce-
pit,& percuſsit eos,atque interfecit.
18 Diebus multis geſsit Iehoꝏſúaɣ cum omni-
D bus Regibus iſtis bellum.
19 Non fuit vrbs quæ pacem fecerit cum filiis
Iꝏſraϰél, præter ɴHiuæos habitatores Gib-
ɣón: omnes *alias* ceperunt prælio:
20 Quia à Iehouáh fuit *hoc* vt induraret cor eo-
rum in occurſum belli cum Iꝏſraϰél, vt dele-
ret eos vt non eſſet eis miſericordia: ſed vt
diſperderet eos, ſicut præceperat Iehouáh
Moꝏſéh.
21 Venit autem Iehoꝏſúaɣ in tempore illo, &
excidit ɣAnacim de montanis, *nempe* de ɴHe-
brón,de Debír, & de ɣAnáb, de omni quoque
monte Iehudáh, & de omni monte Iꝏſraϰél:
vnà cum vrbibus eorū deleuit eos Iehoꝏſúaɣ.
22 Non remanſit *de* ɣAnacim in terra filiorum
Iꝏſraϰél: tantùm in Gath, & in Aꝏſdód re-
manſerunt.
23 Accepit itaq; Iehoꝏſúaɣ totam terram prorſus vt dixerat Iehouáh ad Moꝏſéh, & tradidit
eam in hæreditatem ipſi Iꝏſraϰél, iuxta diui-
ſiones eorum per tribus ſuas: & terra quieuit
à bello.

CAPVT XII.

Catalogus Regum percuſſorum à filijs Iſraël trans Iordanem.

1 Hi autem ſunt Reges terrę quos percuſſe-
runt filij Iꝏſraϰél,& poſſederunt terram
eorum trans Iardén ad Ortum ſolis,à torrente
Arnón vſque ad montem ɴHermō,& omnem
planitiem Orientalem.
2 ꝏSiɴhón rex ϰEmoræus qui habitabat in
ɴHeꝏsbón, qui*que* dominabatur ab ɣAroɣér
quæ ſita erat ad ripam torrentis Arnón,& *in* me-
dio torrentis, & *in* media parte Gilɣád, vſque
ad Iabbóc torrentem, *qui eſt in* termino filio-
rum ɣAmmón.
3 Et à planitie vſque ad mare Chinneróth ad
Orientem,& vſque ad Mare deſerti, *id eſt* Mare
ſalis ad Orientem per viam Beth-haiꝏſimóth: B
& ab Auſtro ſub effuſionibus *aquarum collis* Pi-
ꝏſgáh.
4 Terminus præterea ꝏOg regis Baꝏſán ex
reſiduo Rephaϰim,qui habitabat in ɣAꝏſtha
róth & in ϰEdréɣi:
5 Quique dominabatur in monte ɴHermón,
& in ꝏSalcháh,& in tota Baꝏſán,vſque ad ter-
minum Geꝏſſuri & Maɣachathi, & mediam
partem Gilɣád, terminum ꝏSiɴhón regis
ɴHeꝏsbón.
6 Moꝏſéh ſeruus Iehouæ,& filij Iꝏſraϰél per-
cuſſerunt eos, & dedit eam Moꝏſéh ſeruus
Iehouæ in poſſeſsionem Reϰubenitis & Ga-
ditis,& dimidiæ tribui Menaꝏſſéh.
7 Iſti autem ſunt Reges terræ quos percuſsit
Iehoꝏſúaɣ & filij Iꝏſraϰél trans Iarden ad Oc-
cidentem, à Báɣal-gád *quæ eſt* in campo Leba- C
nón, vſque ad montem Lenem qui aſſurgit in
ꝏSeɣír: & tradidit eam Iehoꝏſúaɣ tribubus
Iꝏſraϰél in poſſeſsionem ſecundum partes
eorum,
8 In montanis, & in planitie, & in campeſtri-
bus,& in Aꝏſedóth,& in deſerto, & in Auſtro
ɴHitthæus, ϰEmoræus, Chenaɣanæus, Peri-
ẓæus, ɴHiuæus,& Iebuſæus.
9 Rex Ierenhó vnus: rex ɣAi, quæ erat ex late-
re Beth-ϰél, vnus.
10 Rex Ieruꝏſaláim vnus: rex ɴHebrón vnus.
11 Rex Iarmúth vnus: rex Lachiꝏs vnus.
12 Rex ɴEglón vnus: rex Gézer vnus.
13 Rex Debír vnus: rex Géder vnus.
14 Rex ɴHormáh vnus: rex ɣArád vnus. D
15 Rex Libnáh vnus: rex ɣAdullám vnus.
16 Rex Maccedáh vnus: rex Beth-ϰél vnus.
17 Rex Thappúaɴh vnus: rex ɴHépher vnus.
18 Rex Aphec vnus: rex Laꝏſſarón vnus.
19 Rex Madón vnus: rex ɴHaẓſór vnus.
20 Rex ꝏSimrón Meraϰón vnus: rex Ach-
ꝏſáph vnus.
21 Rex Thaɣnách vnus: rex Megiddó vnus.
22 Rex Cédeꝏs vnus: rex Iocneɣám Charme-
li vnus.
23 Rex Dor ipſius Napháth-dor vnus: rex
Goim *quæ erat* in Gilgál, vnus.
24 Rex Thirẓáh vnus; omnes Reges, triginta
& vnus.

CAP.

CAPVT XIII.

1 Iubet Dominus Ioſue vt diuidat reliquam terram Iſraëlitis. 13 Geſſuri. Machati. 14 Tribus Leui non datur poſſeſsio. 15 Poſſeſsio filiorum Ruben. 22 Balaam occiſus. 24 Poſſeſsio tribus Gad. 29 Poſſeſsio dimidiæ tribus Manaſſe.

1 QVum autem Iehoϖſúaȝ *iam* ſenuiſſet, & veniſſet in dies, dixit Iehouáh ad eum, Tu ſenuiſti *ac* veniſti in dies, & valde multa terra relicta eſt ad poſsidendum.
2 Hæc *vero* eſt terra quæ relicta eſt: omnes limites Peliſthinorum, & omnis Geϖſſuri:
3 A Nilo qui eſt ſuper faciem AEgypti, vſq; ad terminum ȝEcron ad Aquilonem, ipſius Chenaȝanæi reputatur: quinque ſatrapæ Peliſthinorum, ȝAzzathæus, Aϖſdodæus, Aϖſcelonæus, & Gitthæus, & ȝEcronæus, & ȝAuæi.
4 Ab Auſtro vniuerſa terra Chenaȝanæi, & Meȝaráh quæ eſt ẓSidoniorum, vſque ad Aphéc, vſque ad terminum ℵEmoræi:
5 Et terra Giblí, & totus Lebanón ad Ortum ſolis à Baȝal-gád ſub monte ɦHermón, donec peruenias ɦHamáth.
6 Omnes habitatores montis, à Libano vſque ad Miϖſrephoth aquarum, omnes ẓSidonios expellam à facie filiorum Iϖſraℵél: tantùm cadere fac eam ipſi Iϖſraℵél in hæreditatem, ſicuti præcepi tibi.
7 Nunc ergo diuide terram iſtam in hæreditatem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Menaϖſſéh.
Num. 32. f. 33 8 Cum ea, Reℵuubenitæ & Gaditæ acceperunt partes ſuas quas dedit eis Moϖſéh trans Infrà 22. a. 4
Iardén ad Orientem, ſicut dederat eis Moϖſéh ſeruus Iehouæ:
9 Ab ȝAroȝer quæ eſt iuxta ripam fluminis Arnón, & vrbem ipſam quæ eſt in medio vallis, & totá planitiem Medebáh vſq; ad Dibón:
10 Et omnes vrbes ʊSinhón regis ℵEmoræi, qui regnabat in ɦHeϖsbón vſq; ad terminum filiorum ȝAmmón:
11 Et Gilȝád, & terminum Geϖſſuri & Maȝachathi, & totum montem ɦHermón, & vniuerſam Baϖſán vſque ad ʊSalcháh:
12 Vniuerſum regnum ʋȝOg in Baϖſán, qui regnabat in ȝAϖſtharóth & in ℵEdréȝi: hic ſupererat ex reſiduo Rephaim, & percuſsit eos Moϖſéh, & expulit eos.
13 Non expulerunt auté filij Iϖſraℵél Geϖſſuri & Maȝachathí: propterea habitauit Geϖſſúr & Maȝachath in medio Iϖſraℵél vſque ad diem hanc.
Num. 18. c. 21 14 Tantùm tribui Leuí non dedit hæreditatem: ſacrificia Iehouæ Dei Iϖſraℵél ſunt hæreditas eius, quemadmodum loquutus eſt ei.
15 Dedit ergo Moϖſéh tribui filiorum Reℵuuben per familias ſuas:
C 16 Fuitque illis terminus ab ȝAroȝér, quæ eſt iuxta ripam torrentis Arnón, & vrbs quæ eſt in medio vallis, & vniuerſa planities *quæ eſt* iuxta Medebáh:
17 ɦHeϖsbón, & omnes vrbes eius quæ erant in planitie: Dibón & Bamóth-báȝal, & Beth-báȝal-meȝón,
18 Et Iahaẓſáh, & Cedemóth, & Mepháath,
19 Et Ciriatháim, & ʊSibmáh, & ẓSereth-ɦſáhar in monte vallis,
20 Et Beth-péȝor, & Aϖſdóth-piʊſgáh, & Beth-ieϖſimóth,
Num. 31. a. 8 21 Et omnes vrbes planitiei, & vniuerſum regnum ʊSinhón regis ℵEmoræi qui regnabat in ɦHeϖsbón, quem percuſsit Moϖſéh: & principes Midian, ℵEui & Recem, & ẓSur, & ɦHur, & Rebáȝ duces ʊSinhón habitatores terræ.
22 Et Bilȝám filium Beȝor diuinatorem occiderunt filij Iϖſraℵél gladio cũ interfectis ſuis.
23 Fuit auté terminus filiorum Reℵuben, Iardén, & terminus. hæc eſt hæreditas filiorum Reℵuben per familias ſuas, vrbes, & villæ earum.
24 Deditque Moϖſéh tribui Gad, filiis Gad per familias ſuas:
25 Et fuit eis terminus, Iaȝazér, & omnes vrbes Gilȝád, & dimidium terrę filiorum ȝAmmón, vſq; ad ȝAroȝér, quæ eſt coram Rabbáh:
26 Et ab ɦHeϖsbón vſque ad Ramáth ipſius Miẓſpéh & Betoním: & à Manhanáim vſque ad terminum ipſius Debír. D
27 Et in valle Beth-harám & Beth-nimráh, & ʊSuchóth, & ẓSaphón: reſiduum regni ʊSinhón regis ɦHeϖsbón, Iardén, & confinium, vſque ad extremum maris Chinnéreth, trans Iardén ad Orientem.
28 Hæc eſt hæreditas filiorum Gad per familias ſuas, vrbes & villæ earum.
29 Dedit præterea Moϖſéh dimidiæ tribui Menaϖſſéh: fuitque dimidiæ tribui filiorum Menaϖſſéh per familias ſuas,
30 Fuit *inquam* terminus eorum à Manhanáim omnis Baϖſán totius regni ʋȝOg regis Baϖſán, & omnes ɦHauóth Iaℵir quæ ſunt in Baϖſán, ſexaginta vrbes.
31 Et dimidium Gilȝád, & ȝAϖſtharóth, & ℵEdréȝi, vrbes regni ʋȝOg in Baϖſán, filiorum Machir filij Menaϖſſéh, dimidio filiorum Machir per familias ſuas.
32 Iſtæ ſunt *hæreditates* quas tradidit Moϖſéh in campeſtribus Moáb à tranſitu Iardén ipſi Iereɦhó ad Orientem.
33 Tribui autem Leuí non dedit Moϖſéh hæreditatem: Iehouáh Deus Iϖſraℵél ipſe eſt hæreditas eorum, quemadmodum dixit illis. Num. 18. c. 20

CAPVT XIIII.

4 Manaſſe & Ephraim vice Leuitarum accipiunt hæreditatem. 6 Caleb poſtulat ſibi promiſſam hæreditatem. 11 Traditur Hebron.

1 ISta ſunt autem quæ hæreditate acceperunt filij Iϖſraℵél in terra Chenáȝan, quæ tradiderunt illis iure hæreditario poſsidenda ℵElȝazár ſacerdos & Iehoϖſúaȝ filius Nun, & capita patrum tribuum filiorum Iϖſraℵél,
2 Per ſortem hæreditatis eorum, ſicuti præceperat Iehouáh per manum Moϖſéh vt daret Num. c. 34. g. 54
nouem tribubus & dimidiæ tribui.
3 Dederat enim Moϖſéh hæreditatem duabus tribubus & dimidiæ tribui citra Iardén: Leuitis autem non dederat hæreditatem in medio eorum.
4 Fuerunt enim filij Ioϖséph duæ tribus, Menaϖſſéh & ℵEphráim: neque dederunt partem Leuitis in terra, præter vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum pro iumentis eorum & gregibus eorum. B
5 Quemadmodum præceperat Iehouáh Moϖſéh, ſic fecerunt filij Iϖſraℵél, & diuiſerunt terram.
6 Acceſſerunt autem filij Iehudáh ad Iehoϖſúaȝ in Gilgál: dixitque ad eum Chaléb filius

Num.14.d.24 filius Iephunnéh Cenizæus, Tu noſti verbum
quod loquutus eſt Iehouáh ad Mowſéh virum
Dei propter me & te in Cadewſ-barnéay.
7 Quadragenarius eram quádo miſit Mowſéh
ſeruus Iehouæ me de Cadewſ-barnéay ad ex-
plorandű terram: & retuli ei verbum, quem-
admodum erat cum corde meo.
8 Et fratres mei qui aſcenderunt mecum, diſ-
ſoluerunt cor populi: ego autem adimpleui
ire poſt Iehouam Deum meum.
C 9 Et iurauit Mowſéh eo die, dicendo, Si non
Suprà 1.a.3 terra quam calcauit pes tuus tua erit in hære-
ditatem & filiis tuis in æternum: quia adim-
pleuiſti *ire* poſt Iehouam Deum meum.
10 Nunc autem Iehouáh conceſsit mihi vitam
ſicut dixerat, iam quadraginta & quinque an-
ni ſunt ex eo tempore quo loquutus eſt Ieho-
uáh hanc rem ad Mowſéh, ex quō ambulauit
Iwſraxél per Deſertum: & nunc quidem ho-
die ſum quinque & octoginta annorum.
11 Et adhuc ſum hodie *ita* fortis vt *eram* in die
Eccl.46.b.11 qua miſit me Mowſéh: quanta erat fortitudo
mea tunc, tanta nunc fortitudo mea ad præ-
lium, & ad exeundum & ingrediendum.
D 12 Nunc ergo da mihi mōtem iſtum, vt loquu-
tus eſt Iehouáh eo die: tu enim audiſti eo die
quòd yAnacim ſunt ibi, & vrbes magnę *&* mu
nitæ, fortè Iehouáh *erit* mecum, & expellam
eos, quemadmodum dixit Iehouáh.
1.Mac.2.f.56 13 Et benedixit ei Iehowſúay: deditque nHe-
brón ipſi Chaléb filio Iephunnéh in hæredi-
tatem.
14 Iccirco fuit nHebrón ipſius Chaléb filij Ie-
phunnéh Cenizæi in hæreditatem, vſque ad
diem hanc, eo quòd adimpleuit *ire* poſt Ieho-
uam Deum Iwſraxél.
15 Nomen autem nHebrón antea fuit Ciriath-
arbay, *qui Arba* homo magnus inter yAnacim
fuit: & terra quieuit à bello.

CAPVT XV.

1 Sors filiorum Iuda. 13 Sors Caleb. 18 Axa filia Caleb petit à patre terram irriguam. 20 Catalogus maiorum vrbium tribus Iuda, & minorum illis ſubditarum.

Num.34.a.3 1 FVitque ſors tribui filiorum Iehudáh per
familias eorum iuxta terminum xEdom
et deſertű xSin ad Auſtrum ab extremo Auſtri.
2 Fuitque eis terminus Meridiei ab extremo
Maris ſalis, *hoc eſt* à petra quæ reſpicit ad Me-
ridiem.
3 Et egreditur ad Meridiē Mayale-yacrabim,
& *illinc* tranſit in xSin: progrediens auté à Me-
ridie in Chadewſ-barnéay tranſit *illinc* in nHe-
xſrón, & *rurſum* aſcendit in Adár, vnde circuit
in Carcaya.
4 Inde tranſit in yAxſmón, & egreditur *ad* tor-
rentem Ægypti: ſúntque egreſſus huius ter-
mini ad Occidentem: iſte erit vobis terminus
ad Meridiem.
5 Terminus verò ad Orientem, *eſt* Mare ſalis
vſque ad extremitatem Iardén: terminus au-
tem anguli Aquilonaris á petra maris ab ex-
tremo Iardén.
B 6 Aſcenditq; terminus iſte in Beth-nhogláh,
& tranſit ab Aquilone ad Beth-yarabáh: atque
illinc aſcendit terminus iſte ad lapidem Bohán
filij Rexubén.
7 Aſcendit præterea terminus iſte in Debir à
Valle yAchór, & ad Aquiloné reſpicit ad Gil-
gál, quę eſt eregione aſcenſus Adummim, quę
quidem eſt ab Auſtro torrenti: & tranſit termi-
nus iſte ad aquas yEn-wſemews, ſúntq; exi-
tus eius ad yEn-rogél.
8 Et aſcēdit terminus iſte ad Vallem filij Hin-
nom, ad latus Iebuoſæi à Meridie, ipſa eſt Ie-
ruwſaláim: aſcendit inſuper terminus iſte ad
verticem montis qui eſt eregione vallis Hin-
nóm ad Occidentem, quæ *quidem* eſt in extre-
mitate Vallis Repháim ad Aquilonem.
9 Circuit auté terminus à vertice ipſius mon-
tis, ad fontem aquæ Nephthóanh, & egredi-
tur ad vrbes montis Hephrón, circuítque ter-
minus iſte in Bayaláh, ipſa eſt Giriath-ie-
yarim.
10 Et *illinc* gyrat terminus iſte à Bayaláh ad Oc- C
cidentem ad mōtem wSeyir, & *illinc* pertran-
ſit ad latus montis Ieyarim ab Aquilone, ipſa
eſt Cheoſalón, deſcenditq; in Beth-wſémews,
& pertranſit *in* Timnáh.
11 Egreditúrque terminus ad latus yEcrón ad
Aquilonem, & circuit terminus iſte ad wSi-
chrón, pertranſitq; vſque ad montem Baya-
láh, & *illinc* egreditur in Iabnexél: ſúntque exi-
tus huius termini ad Mare.
12 Porrò terminus Occidentalis ad Mare ma-
gnum & terminum, iſte eſt terminus filiorum
Iehudáh per circuitum, per familias ſuas.
13 Chaléb autem filio Iephunnéh dedit partem
in medio filiorum Iehudáh iuxta ſermonem D
Iehouæ ad Iehowſúay, Ciriath-arbáy patris
yAnác, ipſa eſt nHebrón.
14 Expulitque inde Chaléb tres filios yAnác, Iud.1.c.10, & c.10
wSewſadi, & Anhimán, & Thalmái, *qui fuerunt*
filij yAnác.
15 Aſcenditque inde ad habitatores Debir: cu-
ius nomen antea fuit Ciriáth-oſépher.
16 Dixitque Chaléb, Qui percuſſerit Ciriáth-
oſépher, & ceperit eam, dabo ei yAchoſáph
filiam meam in vxorem.
17 Cepit autem eam yOthniél filius Cenáz
fratris Chaléb: deditque ei yAchoſáph filiam
ſuam in vxorem.
18 Fuítque quum veniret ipſa ſuaſit illi vt pe-
teret à patre ſuo agrum, & deſcendit de aſino,
dixítque ei Chaléb, Quid tibi eſt?
19 Illa reſpondit, Da mihi benedictioné: quan-
doquidem terram aridam dediſti mihi, da mi-
hi fontes aquarum. Et dedit ei fontes ſuperio-
res & fontes inferiores.
20 Iſta eſt hæreditas tribus filiorum Iehudáh
per familias ſuas.
21 Fuerunt autem vrbes in extremitate tribus E
filiorum Iehudáh iuxta terminum xEdom ad
Meridiem, Cabxſéxel, & yEder, & Iagur,
22 Et Cináh, & Dimonáh, & yAdyadáh,
23 Et Cédews, & nHaxſór, & Ithnán,
24 Ziph, & Thélem, & Beyalóth,
25 Et nHaſór nHadatháh, & Ceriòth, Gexſrón,
ipſa eſt nHaxſór,
26 Amam, & oSemáy, & Moladáh,
27 Et nHaxſár, Gaddá, & nHewſmón, Beth-
phéleth,
28 Et nHaxſár-wſuyál, & Bexer-wſébay, & Bi-
ziotheiá,
29 Bayalá, & yIim, & yAxſem,
30 Et xEltholád, & Cheoſil, & nHormáh,
31 Et xSiclág, & Madmannáh, & oSanſannáh,
32 Et Lebaóth, & wSilnhim, & yAin, & Rimón:
omnes vrbes viginti & nouē, & villæ earum.

33 In planitie ℵEȣſthaℵól, & ꝛSorɣáh, & A-
ȣſnáh,
34 Et Zanóanh, & ~ɣEn-gánim, Thaphúanh,
& ~ɣEnám,
35 Iarmúth, & ɣAdulám, Sochóh, & ɣAzecáh,
36 Et ȣSaɣaráim, & ɣAditháim, & Gederáh, &
Gederotháim: vrbes quatuordecim & villæ
earum.
37 ꝛSenán, & nHadaȣſáh, & Migdál-gád,
38 Et Dilɣán, & Miυſpéh, & Ioctheℵél,
F 39 Lachiȣs, & Boꝛſcáth, & ɣEglón,
40 Et Chabbón, & Lanhmám, & Chithliȣs,
41 Et Gederóth, Bethdagón, & Naɣamáh, &
Maccedáh: ciuitates ſexdecim, & villę earum.
42 Libnáh, & ɣEthér, & ɣAȣſán,
43 Et Iephtháнh, & Aȣſnáh, & Neꝛſib.
44 Et Cheɣiláh, & Achzib, & Mareȣſáh: ciui-
tates nouem, & villæ earum.
45 ɣEcrón & oppida eius, & villæ eius.
46 Ab ɣEcrón & ad mare, omnes quæ ſunt ad
latus Aȣſdód, & villæ earum,
47 Aȣſdód, oppida eius, & villæ eius: ɣAzzáh,
oppida eius, & villæ eius vſque ad torrentem
Ægypti, & Mare magnum, & terminus.
48 Et in monte, ȣSamir, & Iathir, & ȣSochóh,
49 Et Dannáh, & Ciriath-υſannáh, ipſa eſt
Debir.
50 Et ɣAnáb, & ℵEȣſthemóth, & ɣAním.
51 Et Goȣſán, & nHolón, & Gilóh: ciuitates
vndecim, & villæ earum.
52 Aráb, & Dumáh, & ℵEȣſɣán,
53 Et Ianúm, & Beth-thappúanh, & Aphecáph,
G 54 Et nHumtáh, & Ciriath-arbáy, ipſa eſt nHe-
brón, & ꝛSiɣór: ciuitates nouem, & villæ
earum.
55 Maɣón, Charmél, & Ziph, & Iuttáh,
56 Et Izreɣℵél, & Iocdeɣám, & Zanóanh.
57 Cáin, Gibɣáh, & Thimnáh: ciuitates de-
cem, & villæ earum.
58 nHalnhul, & Beth-ꝛſúr, & Gedór,
59 Et Maɣaráth, & Beth-ɣanóth, & ℵElthecón
ciuitates ſex, & villæ earum.
60 Ciriath-báɣal, ipſa eſt Ciriath-ieɣarím, &
Rabbáh: ciuitates duæ, & villæ earum.
61 In deſerto: Beth-ɣarabáh, Middin, & υSe-
chacháh,
62 Et Nibȣſán, & Ciuitas ſalis, & ~ɣEn-godi:
ciuitates ſex, & villæ earum.
63 Porrò Iebuυſæos habitatores Ieruȣſaláim
non potuerunt filij Iehudáh expellere: itaque
habitauit Iebuυſæus cum filiis Iehudáh in Ie-
ruȣſaláim vſque ad diem hanc.

CAPVT XVI.

1 Sors Ephraim. 10 Chananæus.

1 EGreſſa eſt autem ſors filiis Ioυſéph à Iar-
dén Ierenhó, ad aquas Ierenhó, ad Orien
tem, *ad* deſertum quod aſcendit à Ierenhó in
montem Beth-ℵél.
2 Egreditúrque à Beth-ℵél in Luz, & *hinc* per-
tranſit ad terminum ℵArchi ɣAtaróth.
3 Poſtea aſcendit ad Mare, ad terminum Ia-
phleti, vſque ad terminum Beth-nhorón in-
feriorem, & vſque ad Gázer, ſúntque exitus
eius ad Mare.
4 Itaq; hæreditatem acceperunt filij Ioυſéph,
Menaȣſſéh & ℵEphráim:
5 Fuit autem terminus filiorum ℵEphráim per
familias ſuas: fuit inquam terminus hæredi-
tatis eorum ad Orientem *ab* ɣAtróh ℵAddár,
vſque ad Beth-nhorón ſuperiorem.
6 Et exit terminus ille ad Mare, ad Michme-
tháh ab Aquilone: & circumit terminus ad C
Orientem *ad* Thaanathȣſilóh, & tranſit illam
ab Oriente *ad* Ianóanh.
7 Et deſcendit à Ianóanh in ɣAtharóth, & Na
ɣaráth, & peruenit in Ierenhó, egreditúrque
ad Iardén.
8 A Thappúanh pergit terminus ad Mare ad
Torrentem arundinis, ſúntque exitus eius ad
Mare. hæc eſt hæreditas tribus filiorum ℵE-
phráim per familias ſuas. D
9 Et vrbes ſeparatæ filiis ℵEphráim in medio
hæreditatis filiorum Menaȣſſéh, omnes vr-
bes, & villæ earum.
10 ¶ Neque expulerunt Chenaɣanæum habi-
tantem in Gázer: itaque habitauit Chenaɣa-
næus in medio ℵEphráim vſq; ad diem hanc,
& fuit tributo ſeruiens.

CAPVT XVII.

*1 Sors dimidiæ tribus Manaſſe. 3 Salphaad filiabus datur poſſeſ-
ſio. 13 Chananæi tributarij filiis Iſraël. 14 Filij Ioſeph, Manaſ-
ſe & Ephraim petunt maiorem poſſeſſionem.*

1 FVuit quoque ſors tribui Menaȣſſéh, (ipſe
enim fuit primogenitus Ioυſéph,) ipſi
Machir primogenito Menaȣſſéh patri Gil-
ɣád (Ipſe enim fuit vir bellicoſus) fuit inquam
ei Gilɣád & Baȣſán.
2 Fuit item filius Menaȣſſéh reliquis per fa- Numer. 26.
milias ſuas, filiis ɣAbiɣézer, & filiis nHélec, & d. 29
filiis Aȣriℵél, & filiis ȣSéchem, & filiis nHé-
pher, & filiis Semidáɣ. iſti ſunt filij Menaȣſſéh
filij Ioυſéph mares per familias ſuas.
3 Porrò ꝛSelophenád filio nHépher, filij Gil- Num. 27. a. 1,
ɣád, filij Machir, filij Menaȣſſéh non fuerunt & 36. a. 2
filij, ſed filiæ: quarum iſta ſunt nomina, Ma-
nhaláh, & Noɣáh, nHogláh, Milcháh, &
Thirꝛſáh.
4 Hæ acceſſerunt in conſpectum ℵElɣazár ſa-
cerdotis, & in conſpectū Iehoȣſúaɣ filij Nun,
atque in conſpectum principum, dicendo, Ie-
houáh præcepit Moȣſéh vt daret nobis hęre-
ditatem in medio fratrum noſtrorum. Itaque
dedit eis iuxta ſermonem Iehouæ, hæredita-
tem in medio fratrum patris earum.
5 Et ceciderunt hæreditates Menaȣſſéh de- B
cem, præter terram Gilɣád & Baȣſán, quæ
erant trans Iardén.
6 Filiæ enim Menaȣſſéh ſortitæ ſunt hære-
ditatem in medio filiorum eius: terra autem
Gilɣád fuit filiis Menaȣſſéh reliquis.
7 Fuit autem terminus Menaȣſſéh ab Aſér *ad*
Michmetháh quæ eſt coram ȣSechém, &
pergit terminus ad dexteram ad habitatores
~ɣEn-thappúanh.
8 Ipſius Menaȣſſéh fuit terra Thappúanh: at
Thappúanh *quæ erat* ad terminum Menaȣſſéh
eſt filiorum ℵEphráim.
9 Deſcenditq; terminus *ad* Torrentem arun-
dinis ad Meridiem ipſius Torrentis: ciuitates
iſtæ *tribus* ℵEphráim *ſunt* in medio ciuitatum
Menaȣſſéh: at terminus Menaȣſſéh eſt ab A-
quilone ipſius Torrentis: ſúntque exitus eius
ad Mare:
10 Ad Meridiem eſt ipſius ℵEphráim, & ad A- C
quilonem ipſius Menaȣſſéh, éſtque Mare ter-
minus eius, & in Aȣſér occurrunt ſe ab Aqui-
lone,

lone,& in Iwſſachár ab Oriente:
11 Fuitq; ipſi Menawſſéh in Iwſſachár & in A-
wſér,Beth-wſeán, & oppida eius: & Ibleyám,
& oppida eius: & habitatores Dor, & oppida
eius: & habitatores yEn-dór,& oppida eius:
& habitatores Thayanách, & oppida eius: &
habitatores Magiddó, & oppida eius, tres
regiones.
12 Et non potuerunt filij Menawſſéh expellere
habitatores vrbium iſtarum, ſed cœpit Chena-
yanæus habitare in terra ipſa.
13 Quum autem roborati eſſent filij Iwſraxél,
poſuerunt Chenayanæum tributarium, nec
expellendo expulerunt eum.
14 Loquuti ſunt autem filij Iowſéph ad Iehó-
wſúay,dicendo, Cur dediſti mihi in hęredita-
tem ſortem vnam,& hæreditatē vnam, quum
ego ſim populus multus, ita quòd hucuſque
D benedixerit Iehouáh?
15 Dixitq; ad eos Iehowſúay, Si populus mul-
tus es, aſcende in ſyluam, & ſuccide tibi illic
in terra Perizęi,& Rephâim, ſi anguſtus eſt ti-
bi mons xEphráim.
16 Cui reſponderunt filij Iowſéph, Non ſuffi-
ciet nobis mons ille: & currus ferrei ſunt in
omni Chenayanęo qui habitat in terra vallis,
& ei qui *habitat* in Beth-wſeán & oppidis eius,
& ei qui *habitat* in valle Izreyxél.
17 Dixítque Iehowſúay ad domum Iowſéph,
nempe ad xEphráim & Menawſſéh, dicendo,
Populus multus es, & fortitudo magna eſt ti-
bi: non erit tibi ſors vnica:
18 Mons enim erit tibi, quia ſylua eſt: ſuccides
ergo eã,& erunt tibi exitus eius: quia expelles
Chenayanæum, quanquam currus ferrei ſint
ei,quanquam fortis ſit.

CAPVT XVIII.

1 Mittuntur qui deſcribant terram pro reliquis ſeptem tribubus inter filios Ioſeph & Iuda. 11 Sors filiorum Beniamin. 13 Luz quæ & Beth-el. 14 Cariath-baal.

1 CОngregata eſt autem vniuerſa multitu-
do filiorum Iwſraxél in wSilóh, & col-
locauerunt ibi tabernaculum eccleſiæ, poſt-
quam terra ſubiecta erat coram eis.
2 Remanſerant autem è filiis Iwſraxél quibus
non diuiſerant hæreditatē ſuam,ſeptē tribus.
3 Dixitque Iehowſúay ad filios Iwſraxél, Vſ-
quequo ceſſatis ingredi,vt poſsideatis terram
quam dedit nobis Iehouáh Deus Patrum ve-
ſtrorum?
4 Tradite ex vobis tres viros per tribum,quos
mittam: ſurgéntque, & ambulabunt per ter-
ram, deſcribéntque eam iuxta hæreditatem
ſuam, poſtea reuertentur ad me.
5 Et partientur eam in ſeptem portiones: Ie-
hudáh ſtabit in finibus ſuis à Meridie:& fami-
lię Iowſéph ſtabũt in finibus ſuis ab Aquilone.
6 Vóſque deſcribatis terram in ſeptem partes,
& afferatis ad me huc: tum proiiciam vobis
ſortem hic coram Iehouáh Deo noſtro.
7 Non eſt enim pars Leuitis in medio veſtri,
quia ſacerdotium Iehouæ eſt hæreditas eius:
Gad autem & Rewubén, & dimidia tribus
Menawſſéh acceperunt hæreditatem ſuam ci-
tra Iardén ad Orientem, quam dedit eis Mo-
B wſéh ſeruus Iehouæ.
8 Surrexerúntque viri illi, atque abierunt,
præcepitque Iehowſúay iſtis qui ibant vt de-
ſcriberent terram, dicendo, Ite, & ambulate
per terram,ac deſcribite eam: poſtea reuerte-
mini ad me,& hic proiiciam vobis ſortem co-
ram Iehouáh in wSilóh.
9 Abierunt itaque viri, & tranſierunt per ter-
ram, atque deſcripſerunt eam per vrbes in ſe-
ptem partes, in libro: reuerſique ſunt ad Ie-
howſúay ad caſtra *in* wSilóh.
10 Miſit autem eis Iehowſúay ſortem in wSi-
lóh coram Iehouáh: partitúſque eſt ibi Ieho-
wſúay terram filiis Iwſraxél ſecundum partes
eorum.
11 Aſcendit autem ſors tribus filiorum Binia-
min per familias ſuas & exiuit terminus ſor-
tis eorũ inter filios Iehudáh & filios Iowſéph:
12 Fuitque eis terminus ad latus Aquilonis à C
Iardén: & aſcendit terminus ad latus Ierenhó
ab Aquilone, aſcenditq; in montem ad mare,
ac exitus eius ſunt ad deſertum Beth-xáuen.
13 Illinc autem pertranſit terminus in Luz ad
latus Luz Auſtrale (ipſa eſt Beth-xél) & de-
ſcendit terminus in yAteróth-Adár, iuxta
montem qui eſt à Meridie ipſi Beth-nhorón
inferiori.
14 Et deſignatur terminus,circuítque ad latus
Maris ad Meridiem, à monte qui eſt eregione
Beth-nhorón, ad Meridiem: ſúntque exitus
eius ad Ciriath-báyal (ipſa eſt Ciriáth-Ieya-
rím) vrbem filiorum Iehudáh. hoc eſt latus
Maris.
15 Latus autem ad Meridiem, ab extremo Ci-
riáth-Ieyarím: itaque exit terminus ad Mare,
exit inquam ad fontē aquarum Nephthóanh.
16 Et deſcendit terminus ad extremum mon-
tis qui eſt eregione vallis Ben-hinnóm, quí-
que eſt in valle Rephâim ad Aquilonem, de-
ſcenditque ad vallem Hinnóm ad latus Iebu-
wſæi ad Meridiem, & *illinc* deſcendit ad yEn-
rogél.
17 Et circuit ab Aquilone, & exit ad En-wſé-
mews, atque egreditur ad Gelilóth, quæ eſt e-
regione contra aſcenſum Adummim: & de-
ſcendit xEben Bóhan filij Rewubén.
18 Illinc pertranſit ad latus quod eſt eregione D
planitiei ad Aquilonem, & deſcendit in yA-
rabáh.
19 Inde pertranſit terminus ad latus Bethnho-
gláh ad Aquilonem: ſúntque exitus termini
ad limitem Maris ſalis ad Aquilonem, ad ex-
tremum Iardén ad Meridiem. iſte eſt termi-
nus Auſtri.
20 Et Iardén terminat eum ad latus Orientis.
Iſta eſt hæreditas filiorum Biniamin per ter-
minos ſuos in circuitu per familias ſuas.
21 Fuerúntq; vrbes iſtæ tribus filiorum Binia-
min per familias ſuas, Ierenhó, & Beth-nho-
gláh, & vallis Ceſiſts,
22 Et Beth-yarabáh, & xSemaráim, & Beth-
xél.
23 Et yAuim,& Paráh,& yOphráh,
24 Et villa Hayamonái, & yOphni, & Gabáy:
ciuitates duodecim, & villæ earum.
25 Gibwón,& Ramáh,& Bexeróth,
26 Et Mizſpéh,& Chephiráh,& Moxſáh,
27 Et Récem,& Irpexél,& Tharaláh.
28 Et xSeláh xElep,& Iebuſi (ipſa eſt Ieruwſa-
láim,) Hibyáth,Ciriáth,ciuitates quatuorde-
cim,& villæ earum. iſta eſt hæreditas filiorum
Biniamin per familias ſuas.

CAPVT. XIX.

1 Sors Simeon. 10 Zabulon. 40 Poſſeſsio tribus Dan. 49 Poſſeſsio Ioſue.

1 EGreſſa eſt autem ſors ſecunda ipſi wSimwón, tribui filiorum wSimewón per familias ſuas:& fuit hæreditas eorum in medio
hæreditatis filiorum Iehudáh.
2 Fuitque ejs in hęreditate eorum Bexer-wſébáy,& wSébay,& Moladáh,
3 Et nHaxſár-wſuyál,& Balah,& yAxſém,
4 Et xEltholád,& Bethúl,& nHormáh,
5 Et xSiclág,& Beth-marchabóth,& nHaxſár
wſuwſáh,
6 Et Beth-lebawxóth,& wSarunhén: ciuitates
tredecim,& villæ earum.
7 yAin, Rimmón, &yEther,& yAwſán: ciuitates quatuor,& villæ earum.
8 Et omnes villæ quæ erant per circuitus vrbium iſtarum vſque ad Bayaláth-bexér, Ramáth Auſtralem. Iſta eſt hæreditas tribus filiorum wSimewón per familias ſuas.
9 De portione filiorũ Iehudáh facta fuit hære
ditas filiorum wSimewón: erat enim portio
filiorum Iehudáh maior ipſis, itaque hæreditatem acceperunt filij wSimewón in medio
hæreditatis eorum.
10 Aſcẽdit autem ſors tertia filiis Zebulún per
familias ſuas:& fuit terminus hæreditatis eorum vſque ad wSarid.
11 Aſcenditque terminus eorum ad Mare, &
Maryaláh, & pertingit ad Dabbawſeth: peruenitq; ad flumen quod eſt e regione Iocneyá.
12 Reuertitúrque ad wSarid ad Orientẽ, *id eſt* ad
ortum ſolis, ad termiuum Chiwſlóth Thabór,
& *illinc* egreditur ad Dobráth, & aſcendit *in*
Iaphíay.
B 13 Inde pręterea trãſit ad Orientem, ad ortum,
ad Githáh nHephér, *&* ad yIthah-caxſin:& *illinc* exit in Rimmón, quæ gyrat ad Neyéh:
14 Gyrat item idem terminus ab Aquilone ad
Hannathón; ſúntque egreſſus eius ad vallem
Iphthan-él,
15 Et Cattáth, & Nahalál, & wSimrón, & Idaláh, & Beth-lénhem: vrbes duodecim, & villæ
earum.
16 Hæc eſt hæreditas filiorum Zebulún per familias ſuas: vrbes iſtæ & villæ earum.
17 Ipſi Iwſſachár egreſſa eſt ſors quarta, filiis *inquam* Iwſſachár per familias ſuas.
18 Et fuit terminus eorum, Izreyeláh,& Chewſulóth,& wSunḗm.
19 Et nHapharáim,& wSixón,& Ananharáth,
20 Et Rabbíth,& Ciwſión,& Abeẋs,
21 Et Rémeth,& yEn-ganním,& yEn-nhaddáh,& Beth-paxſéys.
22 Et peruenit terminus in Thabór, & wSanhaxſimáh,& Bethwſémewſ: erúntque exitus
termini eorum ad Iardén: vrbes ſedecim, &
villæ earum.
23 Hæc eſt hęreditas tribus filiorum Iwſſachár
per familias ſuas: vrbes & villæ earum.
24 Egreſſa eſt autem ſors quinta tribui filiorum Awſér per familias ſuas.
25 Fuítq; terminus eorum nHelcáth, & nHali,
& Bethén, & Achwſáph,
26 Et Alamélech,& yAmyád,& Miwſal,& peruenit in Charmél ad Mare, & in wSinhór
Libnáth.
27 Et reuertitur ad ortum ſolis in Bethdagón,
& peruenit in Zebulún & in vallẽ Iphthanhxél ad Aquilonem, *&* in Beth-yémec,& Neyixél: & exit ad Chabúl à ſiniſtra,
28 Et yEbrón,& Renhób,& nHammón,& Canáh, vſque ad xSidon magnam: C
29 Reuertitúrque terminus in Ramáh, vſque
ad vrbem munitam petrę: inde reuertitur terminus in nHowſáh: ſúntq; exitus eius ad Mare
à funiculó ad Achzib,
30 Et yVmmáh,& Aphéc,& Renhób: vrbes viginti duæ,& villæ earum.
31 Hæc eſt hęreditas tribus filiorum Awſér per
familias ſuas: vrbes iſtæ,& villæ earum.
32 Filiis Nephthali exiuit ſors ſexta, filiis *inquam*
Nephthali per familias ſuas.
33 Fuitque terminus eorum ab nHéleph, *&* ab
xElón in xSayananním, & Adami Néceb, &
Iabnexél vſque ad Lacum: ſúntq; exitus eius
ad Iardén.
34 Poſtea reuertitur terminus ad Mare ad Aznóth-thabór: & progreditur illinc in nHuccóc, & peruenit ad Zebulún à Meridie, & ad
Awſér peruenit ab Occidente, & ad Iehudáh
in Iardén, ad Ortum ſolis.
35 Et vrbes, munitæ, xSiddím, xSer & nHammáth, Raccáth,& Chinnéreth,
36 Et Adamáh,& Ramáh,& nHaxſór.
37 Et Cédewſ,& xEdréyi,& yEn, nHaxſor.
38 Et Irxón,& Migdal-xél, nHorém,& Bethyanáth,& Beth-wſémewſ: vrbes nouendecim
& villæ earum.
39 Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Nephthali per familias ſuas, vrbes *iſtæ* & villæ earũ.
40 Tribui filiorum Dan per familias ſuas exiuit ſors ſeptima.
41 Fuitque terminus hęreditatis eorum. xSoryáh,& xEwſthaxól, & yIr-wſemewſ, D
42 Et Sayalabbín,& Aialón,& Ithláh,
43 Et xElón,& Thimnáthah,& yEcrón,
44 Et xElthecé,& Gibbethón,& Bayaláth,
45 Et Iehúd,& Bene-berác,& Gath-rimón,
46 Et Me-haiarcón, & Raccón cum termino
contra Iapho.
47 Et exiuit terminus filiorum Dan ab eis:
aſcenderúntq; filij Dan, & pugnauerunt cum
Lewſém, ceperúntque eam, ac percuſſerunt
eam acie gladij, & hæreditate acceperũt eam,
habitauerúntq; in ea: & vocauerunt Lewſém
Dan ſecundum nomen Dan patris ſui.
48 Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Dan per
familias ſuas, ciuitates iſtæ & villæ earum.
49 Quum autem finem feciſſent partiendi terram vt *poſsiderent ſinguli* terminos ſuos, dederũt
filij Iwſraxél hæreditatem ipſi Iehowſúay filio Nun in medio ſui.
50 Iuxta ſermonem Iehouæ dederunt ei vrbem quã petiuit, Thimnáh-wſéranh in monte
xEphráim: & ædificauit vrbem, habitauitque in ea.
51 Iſtæ ſunt hæreditates quas tradiderunt poſſidendas xElyazár ſacerdos, & Iehowſúay filius Nun, & principes patrum tribuum filiorum Iwſraxél per ſortem in wSilóh coram Iehoua ad oſtium tabernaculi eccleſiæ,& finem
fecerunt diuidendi terram.

CAPVT XX.

Ciuitas perfugij.

1 LOquutus eſt autem Iehouáh ad Iehowſúay, dicendo.

2 Allo

2 Alloquere filios Iωſraאél, his verbis, Date
vrbes refugij, quas loquutus ſum ad vos per
manum Moωſéh:
Num. 35.b.9 3 Vt fugiat illuc homicida percutiés animam
Deut. 19.a.2 per errorem, abſque ſcientia: eruntque vobis
in refugium à propinquo ſanguinis.
B 4 Et fugiet ad vnam ex ciuitatibus iſtis, ſta-
bitque ad oſtium portæ vrbis, ac loquetur in
auribus Seniorum vrbis ipſius verba ſua, &
recolligent eum in vrbem ad ſe, dabúntque ei
locum, & habitabit apud eos.
5 Quum autem perſequutus fuerit eum pro-
pinquus ſanguinis, non tradent homicidam
in manu eius: quia abſque ſcientia percuſsit
proximum ſuum, neque odio habuerat eum
ab heri & nudius tertius.
C 6 Et habitabit in ea ciuitate donec ſtet ante
cœtum ad iudicium, *aut* donec moriatur Sa-
cerdos magnus qui erit in diebus illis: tunc
enim reuertetur homicida, veniétque ad ciui-
tatem ſuam, & ad domum ſuam, ad ciuitatem
vnde fugerat.
7 Et parauerunt Cedéωs in Galil in monte
Naphthali, & ωSechém in monte אEphráim,
& Ciriath-arbáע (ipſa eſt חHebrón) in monte
Iehudáh.
Deu. 4.g.41 8 De trâs Iardén autem Ierenhó, ad Orientem
D dederunt Beצér in deſerto in planitie, de tri-
bu Reאubén: & Ramóth in Gilעád, de tribu
Gad: & Golán in Baωſán, de tribu Menaωſſéh.
9 Iſtæ fuerunt ciuitates conuentionis omni-
bus filiis Iωſraאél, & peregrino qui peregri-
natur in medio eorum: vt fugeret illuc qui-
cunque interfeciſſet aliquem per errorem, &
non moreretur manu propinqui ſanguinis,
donec ſtetiſſet coram cœtu.

CAPVT XXI.

1 *Ciuitates Leuitis traditæ.* 4 *Sors Caathitarum.* 6 *Gerſonitarum.* 7 *Meraritarum.* 10 *Ciuitates Caathitarum.* 27 *Gerſonitarum ciuitates.* 43 *Promiſsiones de terra Chanaan impletæ.* 44 *Pax Iſraëlitis.*

1 Acceſſerunt autem principes patrum Le
uitarum ad אElעazár ſacerdotem, & ad
Iehoωſúaע filiû Nun, & ad principes patrum
tribuum filiorum Iωſraאél.
Num. 35.a.1 2 Loquutique ſunt ad eos in ωSilóh in terra
Chenáעan, dicendo, Iehouáh præcepit per
manum Moωſéh vt daretis nobis vrbes ad ha
bitandum, & ſuburbana earum pro animali-
bus noſtris.
3 Dederunt ergo filij Iωſraאél Leuitis de here
ditate ſua iuxta ſermonem Iehouę vrbes iſtas,
& ſuburbana earum.
4 Egreſſa eſt autem ſors per familias Cehathi-
tarum: fuerúntque filiis Aharón ſacerdotis de
Leuitis, de tribu Iehudáh, & de tribu ωSim-
ωón, & de tribu Biniamin per ſortem, ciuita-
tes tredecim.
5 Filiis autem Cehâth reliquis, de familiis tri-
bus אEphráim, & de tribu Dan, & de dimidia
tribu Menaωſſéh, per ſortem, ciuitates decem.
6 Filiis verò Gerωſón de familiis tribus Iωſſa
chár, & de tribu Aωſér, & de tribu Naphthali,
& de dimidia tribu Menaωſſéh in Baωſán, per
ſortem, ciuitates tredecim.
7 Filiis Merari per familias ſuas, de tribu Re-
אubén, & de tribu Gad, & de tribu Zebulún
ciuitates duodecim.
8 Dederunt inquam filij Iωſraאél Leuitis ci-
uitates has, & ſuburbana earum, ſicut præce-
perat Dominus per manû Moωſéh, per ſorté.
9 Dederunt ergo de tribu filiorum Iehudáh,
& de tribu filiorum ωSimωón ciuitates iſtas B
quas vocauit nomine, 1. Paral. 6. d
10 Fuerúntque filiis Aharón de familiis Ceha-
thi, de filiis Leui: illis enim fuit ſors prima.
11 Dederúntque eis Ciriath-arbáע patris עA-
nóc (ipſa eſt חHebrón) in monte Iehudáh, &
ſuburbana eius per circuitum eius.
12 Agrum verò *eius* ciuitatis & villas eius dede- Sup. 14. d. 14
rût Chaleb filio Iephûnéh in poſſeſsioné eius. 1. Par. 6. e. 56
13 Filiis inquam Aharón ſacerdotis dederunt
ciuitatem refugij homicidę, חHebrón, & ſub-
urbana eius: & Libnáh, & ſuburbana eius:
14 Et Iathir, & ſuburbana eius: & אEωſthe-
móaע & ſuburbana eius:
15 חHolón, & ſuburbana eius: & Debír, & ſub-
urbana eius:
16 Et עAin, & ſuburbana eius: & Iuttáh, &
ſuburbana ei⁹: & Bethωſémeωs, & ſuburbana
eius: ciuitates noué de duabus tribubus iſtis.
17 De tribu verò Biniámin, Gibωón, & ſubur-
bana eius: & Gébaע, & ſuburbana eius:
18 עAnathóth, & ſuburbana eius: עAlmón, &
ſuburbana eius: ciuitates quatuor.
19 Omnes ciuitates filiorum Aharón ſacerdo-
tum, tredecim ciuitates, & ſuburbana earum.
20 Familiis verò filiorum Cehâth Leuitarum
qui reſidui erant de filiis Cehâth (fuerunt au-
tem ciuitates ſortis eorû, de tribu אEphráim.)
21 Dederunt inquam illis ciuitatem refugij ho C
micidę ωSechém, & ſuburbana eius in monte
אEphráim: & Gézer, & ſuburbana eius.
22 Et Cibצáim, & ſuburbana eius: & Beth-
חhorón, & ſuburbana eius: ciuitates quatuor.
23 De tribu verò Dan, אElthecé, & ſuburbana
eius: & Gibbethón, & ſuburbana eius:
24 Et Aialón, & ſuburbana eius: & Gath-rim-
món, & ſuburbana eius: vrbes quatuor.
25 De dimidia verò tribu Menaωſſéh, Thaעa-
nách, & ſuburbana eius: Gath-rimmón, &
ſuburbana eius: ciuitates duæ.
26 Omnes ciuitates decem, & ſuburbana ea-
rum, familiis filiorum Cehâth reſiduis.
27 Porrò filiis Gerωſón de familiis Leuitarû,
de dimidia tribu Menaωſſéh ciuitatem refu-
gij homicidæ, Golán in Baωſán, & ſuburbana
eius: Beעeωſtheráh, & ſuburbana eius: ciui-
tates duæ.
28 De tribu Iωſſachár, Ciωſión, & ſuburbana
eius: Dabráth, & ſuburbana eius:
29 Iarmúth, & ſuburbana eius: עEn-ganním,
& ſuburbana eius, ciuitates quatuor.
30 De tribu autem Aωſér, Miωſál, & ſuburba-
na eius: עAbdón, & ſuburbana eius:
31 חHelcáth, & ſuburbana eius: & Rehhób, &
ſuburbana eius: ciuitates quatuor.
32 De tribu verò Naphthali ciuitatem refugij
homicidæ, Cedéωs in Galil, & ſuburbana
eius: & חHamóth-dאor, & ſuburbana eius: &
Carthán, & ſuburbana eius: ciuitates tres.
33 Omnes ciuitates Gerωſunitarum per fami-
lias ſuas, tredecim ciuitates, & ſuburbana
earum.
34 Familiis autem filiorum Merari Leuitarum
reſiduorum, de tribu Zebulún, Iocneעám, &
ſuburbana eius, Cartháh & ſuburbana eius:
35 Dimnáh, & ſuburbana eius: Nahalál, &

ſuburbana eius, ciuitates quatuor.
D 36 De tribu verò Reℵubén, Béſer, & ſubur-
bana eius: & Iahaȝſá, & ſuburbana eius:
37 Cedemóth, & ſuburbana eius: Mephâȝath,
& ſuburbana eius: ciuitates quatuor.
38 Et de tribu Gad, ciuitatem refugij homici-
dæ, Ramóth in Gilȝád, & ſuburbana eius: &
Manhanáim, & ſuburbana eius:
39 nHeϖsbón, & ſuburbana eius: Iaȝazér, &
ſuburbana eius: ciuitates quatuor.
40 Omnes ciuitates filiorum Merari per fami-
lias ſuas qui reſidui erant de familiis Leuita-
rum: fuitque ſors eorum, ciuitates duodecim.
41 Omnes vrbes Leuitarum in medio poſſeſ-
ſionis filiorum Iϖſraℵél, ciuitates quadragin-
ta octo, & ſuburbana earum.
42 Fuerunt ciuitates iſtę ſingulę & ſuburbana
earum per circuitum ipſarum: ſic omnibus
ciuitatibus iſtis.
43 Dedit itaque Iehouáh ipſi Iϖſraℵél vniuer-
ſam terram de qua iurauerat ſe daturum eam
Patribus eorum: & poſſederunt eam, habita-
uerúntque in ea.
44 Requiem quoque dedit eis Iehouáh in cir-
cuitu prorſus vt iurauerat Iehouáh Patribus
eorum: neque fuit quiſquam qui reſiſteret il-
lis ex omnibus inimicis eorum: omnes inimi-
cos eorum tradidit Iehouáh in manũ eorum.
45 Non cecidit *ullum* verbum ex omni verbo
bono quod loquutus fuerat Iehouáh ad do-
mum Iſrael, omnia euenerunt.

CAPVT XXII.

*1 Tribus Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, remittuntur in poſ-
ſeſsionem ſuam. 4 Pax Iſraelitis. 7 Sors filiorum Manaſſe.
8 Vt partem prædæ diuidant fratribus Rubenitæ, Gaditæ, & Ma-
naſsitæ, iubet Ioſue. 10 Altare immenſæ magnitudinis ædificatur
abeis in monumentum religionis. 15 Reprehenduntur à cæteris
filiis Iſrael. 21 Purgant ſe fratribus.*

1 TVnc accerſiuit Iehoϖſúaȝ Reℵubenitas
& Gadditas ac dimidiam tribum Me-
naϖſſéh,
2 Dixitque ad eos, Vos cuſtodiſtis omnia quę
præcepit vobis Moϖſéh ſeruus Iehouæ, &
obediſtis voci meæ in cunctis quæ præcepi
vobis.
3 Non deſeruiſtis fratres veſtros iam diebus
multis vſque ad diem hanc, ſed cuſtodiſtis cu-
ſtodiam præcepti Iehouæ Dei veſtri.
4 Nunc autem requiem dedit Iehouáh Deus
veſter fratribus veſtris, quemadmodum dixe-
Supr.13.b.8. rat eis: nunc igitur reuertimini, & proficiſci-
Num.32.f.33 mini ad tabernacula veſtra, ad terram poſſeſ-
ſionis veſtræ, quã dedit vobis Moϖſéh ſeruus
Iehouæ trans Iardén.
5 Tantùm obſeruate diligenter vt faciatis prę-
ceptum & Legem quam præcepit vobis Mo-
B ϖſéh ſeruus Iehouę, vt diligatis Iehouã Deum
veſtrum, & ambuletis in omnibus viis eius,
ſeruetiſque præcepta eius, & adhæreatis ei:
atq; ſeruiatis ei toto corde veſtro, & tota ani-
ma veſtra.
6 Benedixitq; eis Iehoϖſúaȝ, ac dimiſit eos,
abierúntque in tabernacula ſua.
7 Dimidiæ autem tribui Menaϖſſéh dederat
Moϖſéh in Baϖſan: *alteri* autem eius parti de-
dit Iehoϖſúaȝ cum fratribus ſuis trans Iardén
ad Occidentem. Et etiam quum dimitteret
eos Iehoϖſúaȝ in tabernacula ſua, & benedi-
xiſſet eis,
8 Tunc dixit ad eos, dicendo, Cum diuitiis
multis reuertimini ad tabernacula veſtra, &
cum poſſeſsione multa valde, cum argento, &
auro, & ære, & ferro, & veſtibus multis valde:
diuidite ſpolia inimicorum veſtrorum cum
fratribus veſtris.
9 Reuerſi ſunt itaque, & abierunt filij Reℵu-
bén, & filij Gad, & dimidia tribus Menaϖſſéh
à filiis Iϖſraℵél de ϖSilóh quę eſt in terra Che-
náȝan vt irent ad terram Gilȝád, ad terrã poſ- C
ſeſsionis ſuæ, *in* qua poſſeſsionem acceperant
iuxta ſermonem Iehouæ per manũ Moϖſéh.
10 Deuenerunt autem ad limites Iardén qui
erant in terra Chenáȝan, & ædificauerunt filij
Reℵubén, & filij Gad, & dimidia tribus Mena
ϖſſéh ibi altare iuxta Iardẽ, altare magnũ viſu.
11 Audierunt autem filij Iϖſraℵél dicere, Ecce
ædificauerũt filij Reℵubén, & filij Gad, & di-
midia tribus Menaϖſſéh altare e regione terrę
Chenáȝan in confinibus Iardén in tranſitu fi-
liorum Iϖſraℵél.
12 Audierunt inquam filij Iϖſraℵél, & conue-
nerunt vniuerſus cœtus filiorũ Iϖſraℵél in ϖSi
lóh, vt aſcenderent contra eos ad pugnam.
13 Miſerũt autem filij Iϖſraℵél ad filios Reℵu-
bén, & ad filios Gad, & ad dimidiam tribum
Menaϖſſéh, ad terram Gilȝád, Pinnháϖs fi-
lium ℵElȝazar ſacerdotis.
14 Et decem principes cum eo, ſingulos prin-
cipes per ſingulas domos auitas ex omnibus
tribubus Iϖſraℵél: ſinguli nanque principes
familiarum patrum ſuorum erant in millibus
Iϖſraℵél.
15 Venerunt ergo ad filios Reℵubén, & ad fi-
lios Gad, & ad dimidiam tribum Menaϖſſéh,
ad terram Gilȝád, loquutíque ſunt cum eis,
dicendo,
16 Sic dixerunt vniuerſus cœtus Iehouæ, Quæ
eſt præuaricatio iſta quam præuaricati eſtis
contra Deum Iϖſraℵél, vt auertamini hodie
ne eatis poſt Iehouam, ædificando vobis alta-
re, vt rebelletis hodie contra Iehouam? Num.25.4.
17 An parum nobis eſt cum iniquitate Peȝór, à D
qua necdum ſumus mundati etiam hodie, &
tamen fuit plaga in cœtu Iehouæ?
18 Vos autem auertimini hodie ne eatis poſt
Iehouam: & erit, vos rebellabitis hodie con-
tra Iehouam, & cras in totum cœtum Iϖſraℵél
iraſcetur.
19 Et quidem ſi immunda eſt terra poſſeſsio-
nis veſtræ, tranſite ad terram poſſeſsionis Ie-
houæ, in qua habitat tabernaculum Iehouæ,
& poſſeſsiones accipite in medio noſtrum, &
contra Iehouam ne rebelletis: neque à nobis
deficiatis, ædificando vobis altare præter al-
tare Iehouæ Dei noſtri. Suprà 7.a.1.
20 Nónne ȝAchan filius Zéranh præuaricatus
eſt pręuaricationem in anathemate, & contra
omnem cœtũ Iϖſraℵél fuit ira? & ille vir vnus
non obiit propter iniquitatem ſuam.
21 Reſponderunt autem filij Reℵubén, & filij
Gad, & dimidia tribus Menaϖſſéh, loquutiq;
ſunt cum principibus millium Iϖſraℵél,
22 Deus deorum Iehouáh, Deus deorum Ieho-
uáh ipſe nouit, & Iϖſraℵél cognoſcet, ſi per re-
bellionem, & ſi per præuaricationem in Ieho
uam, ne ſerues nos die hac.
23 Si *cogitauimus* ædificare nobis altare vt auer-
teremur *ne iremus* poſt Iehouã, & ſi ad immolã-
dũ ſuper illud holocauſta & ſacrificiũ, & ſi ad
facien

faciendum ſuper illud ſacrificia pacificorum,
Iehouáh ipſe inquirat.
24 Et ſi non *potius* timore huiuſce rei fecimus
hoc, dicendo, Cras dicent filij veſtri filiis no-
ſtris dicendo, Quid vobis & Iehouæ Deo I-
ωſraℵél?
25 Præterea terminum poſuit Iehouáh inter
nos & vos filij Reℵubē & filij Gád, Iardén: nō
eſt vobis portio in Iehoua: & ceſſare faciēt filij
veſtri filios noſtros vt non timeant Iehouam.
26 Et diximus, Demus nunc operam vt ædifi-
cemus altare, non pro holocauſto, nec pro ſa-
F crificio:
27 Sed vt teſtis ſit inter nos & vos, & inter ge-
nerationes noſtras poſt nos, vt ſeruiamus ſer-
uitutem Iehouæ coram eo in holocauſtis no-
ſtris, & in ſacrificiis noſtris, & pacificis noſtris:
& ne dicant filij veſtri cras filiis noſtris, Non
eſt vobis pars in Iehouáh.
28 Diximus præterea, Et erit, ſi dixerint nobis
aut generationibus noſtris cras: tū dicemus,
Videte ſimilitudinem altaris Iehouę quod fe-
cerunt Patres noſtri, non pro holocauſto, ne-
que pro ſacrificio, ſed vt teſtis ſit inter nos
& vos.
29 Abſit à nobis vt rebellemus contra Ieho-
uam, & auertamur hodie ne eamus poſt Ieho-
uam, ædificando altare pro holocauſto, pro
oblatione, & pro ſacrificio, vltra altare Iehouę
Dei noſtri quod eſt ante tabernaculum eius.
30 Audiens verò Pinnháωs ſacerdos, & princi-
pes cœtus, capitáque millium Iωſraℵél qui
cum eo erant, verba quæ loquuti fuerant filij
Reℵubén, & filij Gad, & filij Menaωſſéh, pla-
cuit in oculis eorum.
G 31 Dixítque Pinnháωs filius ℵElyazár ſacerdo
tis filijs Reℵubén, & filijs Gad, & filijs Me-
naωſſéh, Hodie nouimus quòd in medio no-
ſtri ſit Iehouáh, quòd nō præuaricati ſitis con
tra Iehouam præuaricationem iſtam: tunc li-
beraſtis filios Iωſraℵél de manu Iehouæ.
32 Reuerſus eſt igitur Pinnháωs filius ℵElya-
zár ſacerdotis, & principes illi à filijs Reℵu-
bén, & à filijs Gad, de terra Gilyád ad terram
Chenáyan ad *reliquos* filios Iωſraℵél, & retule-
runt eis rem.
33 Placuítque res in oculis filiorum Iωſraℵél,
atque benedixerunt Deo filij Iωſraℵél: neque
dixerunt quòd aſcenderent contra eos ad
pugnam, vt diſperderent terram in qua filij
Reℵubén & filij Gad habitabant.
34 Vocauerunt autem filij Reℵubén & filij
Gád altare yEd *dicendo*, Quia teſtis erit inter
nos quòd Iehouáh eſt Deus.

CAPVT XXIII.

1 Ioſue dehortatur populum à commercio & falſa religione Gētium. 7 Non iurandum per nomina idolorum. 11 Diligēdus Deus. 14 Via vniuerſæ terræ. Promiſsiones ſuas Iudex factas impleuit Deus. 15 Mala quæ minatur Deus deſerentibus ipſum.

1 FVit autem poſt dies multos poſtquam
requiem dedit Iehouáh Iωſraℵéli ab o-
mnibus inimicis eorum in circuitu, Ieho-
ωſúay ſenuit & venit in dies:
2 Tunc vocauit Iehoωſúay omnem Iωſraℵél,
ſeniores eius, & capita eius, & iudices eius, &
præfectos eius, dixítque ad eos, Ego ſenui &
veni in dies:
3 Vóſque vidiſtis omnia quæ fecerit Iehouáh
Deus veſter omnibus gentibus iſtis in conſpe
ctu veſtro, quòd Iehouah Deus veſter pugna-
uerit pro vobis:
4 Videte, ſorte diſtribui vobis gentes iſtas re-
ſiduas in hæreditatem per tribus veſtras, à Iar
dén, atque omnes gentes quas diſperdidi vſq;
ad Mare magnum ab Occaſu ſolis.
5 Iehouáh autem Deus veſter ipſe propulſa- B
bit eas à facie veſtra, & expellet eas à conſpe-
ctu veſtro & iure hæreditario poſsidebitis ter
ram earum, quemadmodum loquutus eſt Ie-
houáh Deus veſter vobis.
6 Roborate igitur vos valde, vt cuſtodiatis, &
faciatis quicquid ſcriptum eſt in libro Legis
Moωſéh, vt non recedatis ab eo neque ad de-
xteram neque ad ſiniſtram.
7 Neque cōmiſceamini inter gentes iſtas quę
remanent vobiſcum, & nomē deorum earum
ne commemoretis, nec adiuretis, neque ſer-
uiatis eis, neque incuruetis vos eis.
8 Sed Iehouæ Deo veſtro adhæreatis, ſicut
feciſtis vſque ad diem hanc.
9 Propterea expulit à facie veſtra gentes ma-
gnas & fortes, nec ſtetit quiſquam in con-
ſpectu veſtro vſque ad diem hanc.
10 Vir vnus ex vobis perſequutus eſt mille, C
quia Dominus Deus veſter eſt qui pugnat pro
vobis, ſicut loquutus fuerat vobis.
11 Præcauete ergo diligentiſsimè vobis, vt di-
ligatis Iehouam Deum veſtrum:
12 Quia ſi auertendo auerſi fueritis, & adhæ-
ſeritis reſiduis Gentibus iſtis, reſiduis *inquam*
iſtis quæ ſunt vobiſcum: & affinitatem con-
traxeritis cum eis, & miſceatis vos cum eis, &
ipſæ vobiſcum:
13 Iam nunc ſcitote quòd poſthac Iehouáh
Deus veſter non expellet omnes Gentes iſtas
à facie veſtra: ſed *potius* erūt vobis in laqueum,
& offendiculum, & flagellum in lateribus ve-
ſtris, & in ſpinas in oculis veſtris, donec per-
eatis è terra optima iſta quam dedit vobis Ie-
houáh Deus veſter.
14 En autem ego vado hodie per uiam vniuer D
ſæ terræ: cognoſcite ergo toto corde veſtro, &
tota anima veſtra quòd non cecidit verbum
vnum ex omnibus verbis optimis quæ lo-
quutus eſt Iehouáh Deus veſter ſuper vos, o-
mnia euenerunt vobis, non cecidit ex eis ver-
bum vnum.
15 Sicut ergo euenit vobis omne verbum bo-
num quod loquutus eſt Iehouáh Deus veſter
ad vos: ſic adducet Iehouáh ſuper vos omne
verbum malum, donec diſperdat vos è terra
optima iſta quam dedit vobis Iehouáh Deus
veſter.
16 Quum tranſgreſsi fueritis pactum Iehouæ
Dei veſtri quod præcepit vobis, & abieritis &
ſeruieritis dijs alienis, incuruaueritíſque vos
eis, iraſcetur furor Iehouæ contra vos, & peri-
bitis citò è terra optima quam dedit vobis.

CAPVT XXIIII.

1 Ioſue commemoratis Dei beneficiis hortatur populum ad Legis obſeruantiam. 23 Corda inclinanda ad Deum. 24 Fœdus populi cum Domino. 27 Lapis in teſtimonium erectus. 28 Moritur Ioſue. 31 Iſraël ſeruit Deo. 32 Oſſa Ioſeph ſepeliuntur. 33 Eleazar moritur.

1 COngregauit autē Iehoωſúay omnes tri-
bus Iωſraℵél in ωSeché, vocauitq; Senio
res Iωſraℵél, & capita eius, iudicéſque eius ac

præfectos eius: ſteterúntque coram Deo.
2 Dixitque Iehowſúaȝ ad vniuerſum popu-
Gen.11.d.26. lum, Sic dicit Iehouáh Deus Iwſraxél, Trans
31 Flumen habitauerunt Patres veſtri à ſecu-
lo, *ut* Théranh pater Abraham, & pater Na-
nhór, ſeruierúntque diis alienis.
3 Et tuli patrem veſtrum Abraham è loco qui
erat trans Flumen, & deduxi per vniuerſam
terram Chenáȝan: multiplicauíque ſemen
eius, & dedi ei Ixſnhác.
Gen.21.a.2, 4 Et dedi ipſi Ixſnhác Iaȝacób & xEwſáu: tra-
& 25.d.26 didique ipſi xEwſáu montem wSeȝír, vt poſ-
Gen.36.a.8 ſideret eum: Iaȝacób autem & filij eius de-
Gen.46.a.6 ſcenderunt in Ægyptum.
Exod.3.c.10 5 Miſique Mowſéh & Aharón, & percuſsi Æ-
gyptum, quemadmodum feci in medio eius,
& poſtea eduxi vos.
37 6 Et eduxi Patres veſtros ex Ægypto, deue-
Exod.14.b.9 niſtiſque ad Mare, & perſequuti ſunt Ægyptij
B Patres veſtros cum curribus & equitibus vſq;
ad Mare rubrum.
7 Tum clamauerunt ad Iehouam, & poſuit ca-
liginem inter vos & Ægyptios: induxitque ſu-
per eum Mare, ac operuit eum: & viderunt ocu-
li veſtri quæ feci in Ægypto, & habitaſtis in ſo-
litudine diebus multis.
8 Poſtea adduxi vos ad terram xEmoræi ha-
bitantis trans Iardén: præliatique ſunt vobi-
Num.21.f. ſcum, & tradidi eos in manum veſtram: poſſe-
29 diſtiſque terram eorum. ac deleui eos à facie
veſtra.
9 Surrexit autem Balác filius zSippór Rex
Num.22.a.5 Moáb, & præliatus eſt cum Iwſraxél: miſitque,
C & vocauit Bilȝám filium Beȝhór, vt maledice-
ret vobis:
10 Et nolui audire Bilȝam, ſed benedixi bene-
dicendo vobis, & liberaui vos manu eius.
11 Tranſiſtiſque Iardén, & veniſtis ad Ierenhó:
Supr.3. pugnauerúntque contra vos viri Ierenhó, xE-
& 6.a.1, & moræus, & Perizæus, & Chenaȝanæus, & nHit-
11.a.3 thæus, & Girgawſæus, & nHiuæus, & Iebu-
wſæus: tradidíque eos in manum veſtram.
Supr.1.d.10 12 Et miſi ante vos crabrones, qui expulerunt
Deut.7.c.20 eos à facie veſtra, duos Reges xEmoræi, non
gladio tuo, nec arcu tuo.
13 Dedique vobis terram in qua non labora-
ſtis, & vrbes quas non ædificaſtis, & habita-
ſtis in eis: vineas & oliueta quæ non planta-
ſtis, comeditis.
D 14 Nunc ergo timete Iehouam, & ſeruite ei in
perfectione & veritate, & auferte deos quibus
ſeruierunt patres veſtri trans Flumen & in Æ-
gypto, & ſeruite Iehouæ.
15 Quòd ſi moleſtum eſt vobis ſeruire Ieho-
uę, eligite vobis hodie quos colatis: ſiue deos
quibus ſeruierunt Patres veſtri qui fuerunt
trans Flumen: ſiue Deos xEmorçi, in quorum
habitatis terra: ego verò, & domus mea cole-
mus Iehouam.
16 Cui reſpondit populus, dicens, Abſit à no-
bis vt derelinquamus Iehouam, ſeruiẽdo diis
alienis.

17 Iehouáh enim Deus noſter ipſe eſt qui edu-
xit nos & Patres noſtros è terra Ægypti, è do-
mo ſeruorum, & qui fecit in oculis noſtris ſi-
gna iſta magna: ſeruauitque nos in omni via
per quam ambulauimus, & in omnibus popu-
lis per quorum tranſiuimus medium.
18 Expulitque Iehouáh omnes populos, præ- E
ſertim xEmoræum habitatorem terræ à facie
noſtra: etiam nos ſeruiemus Iehouę, quia ipſe
eſt Deus noſter.
19 Dixitque Iehowſúaȝ ad populum, Non po-
teritis ſeruire Iehouæ, quia Deus ſanctus eſt,
Deus æmulator eſt: non parcet ſceleribus ve-
ſtris atque peccatis veſtris.
20 Si dereliqueritis Iehouam, & ſeruieritis
deo alieno, conuertet ſe, & malefaciet vobis,
conſumétque vos, poſtquam benefecerit vo-
bis.
21 Cui reſpondit populus, Nequaquam: ſed Ie-
houæ ſeruiemus.
22 Dixitq; Iehowſúaȝ ad populũ, Teſtes eſtis
cõtra vos quòd vos elegeritis vobis Iehouam
vt illi ſeruiatis. Et dixerunt, Teſtes.
23 Nunc ergo auferte deos alienos qui ſunt in F
medio veſtri, & inclinate cor veſtrum ad Ieho-
uam Deum Iwſraxél.
24 Cui reſpõdit populus, Iehouæ Deo noſtro
ſeruiemus, & voci eius obediemus.
25 Percuſsit itaque Iehowſúaȝ fœdus cum po-
pulo in die illa: & propoſuit ei præceptum &
iudicium in wSechém.
26 Scripſitq; Iehowſúaȝ verba iſta in Libro Le-
gis Dei: tulit quoque lapidem magnum, ſta-
tuítque eum ibi ſubter quercum quæ erat in
ſanctuario Iehouæ.
27 Dixitque Iehowſúaȝ ad vniuerſum popu-
lum, En lapis iſte erit nobis in teſtimonium:
ipſe enim audiuit omnia verba Iehouæ quæ
loquutus eſt nobiſcum, eritque contra vos in
teſtimonium, ne fortè mentiamini contra
Deum veſtrum.
28 Remiſitque Iehowſúaȝ populum, quemli-
bet in hæreditatem ſuam.
29 His autem geſtis, mortuus eſt Iehowſúaȝ fi- G
lius Nun ſeruus Iehouę centum & decem an-
norum.
30 Sepelierúntque eum in termino hæredita-
tis eius in Thimnáth-wſeránh, quę eſt in mon-
te xEphráim ad Aquilonem montis Gáȝaws.
31 Seruiuitque Iwſraxél Iehouæ cunctis die-
bus Iehowſúaȝ, cunctiſque diebus Seniorum
qui diu vixerunt poſt Iehowſúaȝ, quique no-
uerant omne opus Iehouæ quod fecerat ipſi
Iwſraxél.
32 Oſſa autem Iowſéph quæ detulerant filij I- Gen.50.d.25
wſraxél ex Ægypto, ſepelierunt in wSechém, Exo.13.d.19
in parte agri quam acquiſierat Iaȝacób à filiis
nHamór patris wSechém centum nummis, & Gen.33.d.19
fuerunt filiis Iowſéph in poſſeſsione ſua.
33 Porrò xElȝazár filius Aharón mortuus eſt,
& ſepelierunt eum in Gibȝáth Pinnháws filij
eius, qui datus fuit illi in monte xEphráim.

LIBER

Liber Iudicum, Hebraicè שופטים

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Tribus Iuda dux belli conſtituitur. 4 Iudas cum Simeone expugnat Chananeos. 6 Adoni-bezec comprehenditur. 8 Ieruſalē expugnatur. 11 Dabir capitur. 13 Othoniel. 14 Axæ filiæ dat Caleb terram irriguam. 17 Horma. 18 Gaza. Aſcalon. Accaron. 21 Iebuſæus habitat Ieruſalē. 22 Bethel, quæ & Luza, expugnatur à filiis Ioſeph. 26 Luza. 28 Chananæi tributarij.

1 FVIT autem poſt mortem Iehowſúay, interrogauerunt filij Iwſraxél Iehouam, dicentes, Quis aſcendet ad Chenayanæū in principio ad pugnandum cum eo?
2 Dixitque Dominus, Iehudáh aſcendet: ecce dedi terram in manum eius.
3 Dixitque Iehudáh ad ωSimyón fratrē ſuū, Aſcende mecum in ſortem meam, vt pugnémus contra Chenayanæum: & ibo etiam ego tecum in ſortem tuam. Et perrexit cum eo ωSimyón.
4 Aſcenditque Iehudáh, & tradidit Iehouáh Chenayanæum & Perizæum in manum eorum, percuſſerúntque eos in Bezéc, decē millia virorum.
5 Et inuenerunt Adoni-bézec in Bézec, & pugnauerunt contra eum, percuſſerúntque Chenayanæum & Perizæum.
B 6 Fugit itaq; Adoni-bezéc, & perſequuti ſunt eum, comprehenderúntque & abſciderūt pollices manuum eius & pedum eius.
7 Dixitque Adoni-bézec, Septuaginta Reges, pollicibus manuum eorum ac pedum abſciſſis, colligebant ſub mēſa mea: ſicut feci, ſic reddidit mihi Deus. Et deduxerunt eum in Ieruωſaláim, & mortuus eſt ibi.
8 Pugnauerant autem filij Iehudáh contra Ieruωſaláim, & ceperant eam, percuſſerántque eam acie gladij, & ciuitatem miſerant in ignem.
9 Et poſtea deſcenderunt filij Iehudáh ad pugnandum contra Chenayanæum habitātem in monte & Meridie & planitie.
C 10 Perrexit quoque Iehudáh ad Chenayanæū qui habitabat in nHebrón (nomē autem nHebrón antea fuit Ciriath-arbáy) & percuſſerūt ωSewſái & Anhimán & Thalmái.
Ioſue 15.d.14
11 Perrexit præterea inde ad habitatores Debir: (nomē verò Debir antea fuit Ciriáth-ωſéphér.)
12 Dixitque Chaléb, Qui percuſſerit Cyriáth-ωſephér, & ceperit eam, dabo ei yAchωſáh filiam meam in vxorem.
13 Cepit autem eam yOthnixél filius Cenáz fratris Chaléb, qui minor eo erat: deditque ei yAchωſáh filiam ſuam in vxorem.
14 Fuit autem, quum pergeret ipſa, inſtigauit eum vt peteret à patre ſuo agrum: & deſcēdit de aſino, dixitque ei Chaléb, Quid eſt tibi?
D 15 Dixitque ei: Da mihi benedictionem: quia terram aridam dediſti mihi, da mihi fontes aquarum. Et dedit ei Chaléb fontes ſuperiores & fontes inferiores.
16 Filij autem Ceni ſoceri Mowſéh aſcenderūt de Ciuitate palmarum cum filiis Iehudáh in deſertū Iehudáh quod eſt in meridie yArád, & perrexit, & habitauit cum populo.
17 Et abiit Iehudáh cum ωSimyón fratre ſuo, percuſſerúntque Chenayanæum habitatorē xSepháth, & vaſtauerunt eum, vocauítque nomen ciuitatis nHormáh.
18 Cepitque Iehudáh yAzzáh, & terminum eius: & Awſcelón, & terminum eius: & yEcrón, & terminum eius.
19 Fuitque Iehouáh cum Iehudáh, & poſſedit montem: non enim *poterat* expellere habitatores vallis, quia currus ferrei erant eis.
20 Dederúntque ipſi Chaléb nHebrón, ſicut loquutus fuerat Mowſéh, & expulit inde tres filios yAnác. E
Ioſu. 14. d. 13. & 15. d. 14. Numer. 14. d. 24.
21 Iebuωſæum autem habitatorē Ieruωſaláim non expulerunt filij Biniamín: propterea habitauit Iebuωſæus cum filiis Biniamín, in Ieruωſaláim vſque ad diem hanc.
22 Aſcenderūt quoque domus Iowſéph & ipſi in Beth-κél, & Iehouáh fuit cum eis.
23 Et explorari fecerūt domus Iowſéph, Beth-κél: cuius nomen antea fuit Luz.
24 Viderúntque cuſtodes virum egredientem ex vrbe, dixerúntque ei, Oſtende nobis quæſo ingreſſum vrbis, & faciemus tecum miſericordiam.
25 Qui oſtendit eis introitum vrbis, percuſſerúntque vrbem acie gladij: virum autem & omnem familiam eius, dimiſerunt.
26 Perrexit ergo vir in terram nHitthím, & ædificauit vrbem, vocauítque nomen eius Luz. F
hoc eſt nomen eius vſque ad diem hanc.
27 Non expulit autē Menawſſéh Beth-ωſean, & oppida eius: & Thayanách, & oppida eius: & habitatores Dor, & oppida eius: & habitatores Ibleyám, & oppida eius: & habitatores Megiddo, & oppida eius: cœpitq; Chenayanæus habitare in terra ipſa.
28 Et fuit, quum roboratus eſſet Iwſraxel, poſuit Chenayanæum tributarium, nec expellēdo expulit eum.
29 κEphráim quoque non expulit Chenayanæum habitātem in Gázer: idcirco habitauit Chenayanæus in medio eius in Gázer.
30 Zebulún non expulit habitatores Citrón, & habitatores Nahalól: propterea habitauit Chenayanæus in medio eius, fuerúntq; ei tributarij.
31 Awſér non expulit habitatores yAchó, & habitatores xSidón, & An[illegible] & Achzib, & nHelbáh, & Aphic, & Ren[illegible]
32 Et habitauit Awſér in medio Chenayanæi habitatoris terræ: non enim expulit eum.
33 Naphthali *quoque* non expulit habita[illegible] Beth-ωſémews, & habitatores Beth-yanáth: proinde habitauit in medio Chenayanæorū habitatorum terræ: & habitatores Beth-ωſémews & Beth-yanáth erant eis tributarij.
34 Et com-

34 Et copulerunt ϰEmoræi filios Dan ad montem: non enim permittebant eis vt deſcenderent in vallem.

35 Cœpitque ϰEmoræus habitare in monte nHéreωs, in Aialón, & in ωSaɣalbim: & aggrauata eſt manus domus Ioωſéph, & fuerunt tributarij.

36 Terminus autem ϰEmoræi erat ab Aſcenſu ſcorpionum à Petra, & ſuprá.

CAPVT II.

1 Angelus exprobrat Iſraëlitis quòd cum Chananæis fœdus fecerint. 3 Populo incredulo idola relinquit Deus in ruinam. 10 Iſraëlitæ qui opera Dei non nouerât, adorant idola. 14 Traduntur in manus hoſtium. 16 Iudices conſtituit Deus ſuper Iſraëlem, vt ipſum liberent. 17 Fornicatio. 19 Sequuntur ſuas adinuentiones.

1 AScendit autem Angelus Iehouæ de Gilgál ad Bochim, & dixit, Eduxi vos ex Ægypto, & introduxi vos in terram *pro* qua iuraueram Patribus veſtris, & dixi, Non irritum faciam pactum meum vobiſcum in æternum:

2 Modò vos non feriatis pactum cum habitatoribus terræ huius, altaria eorum diruatis: & non obediſtis voci meæ. cur hoc feciſtis?

3 Et etiam dixi, Non expellam eos à facie veſtra, ſed erunt vobis in lateribus, & dij eorum erunt vobis in laqueum.

4 Et fuit, quum loqueretur Angelus Iehouæ verba hæc ad omnes filios Iωſraϰél, leuauerũt populus vocem ſuam, & fleuerunt:

5 Vocauerúntque nomen loci ipſius Bochim: immolauerúntque ibi Iehouæ.

B 6 Dimiſerat autem Iehoωſúaɣ populum, & abierant filij Iωſraϰél vnuſquiſque ad hæreditatem ſuam, ad poſſidendum terram.

Ioſue 24. f. 28

7 Seruierúntque populus Iehouæ cũctis diebus Iehoωſúaɣ, & omnibus diebus Seniorum qui prolongauerunt dies poſt Iehoωſúaɣ, qui viderant omne opus Iehouæ magnum quod fecit Iωſraϰéli.

8 Mortuus eſt autem Iehoωſúaɣ filius Nũ ſeruus Iehouæ, quum eſſet centum & decem annorum.

9 Sepelierúntque eum in termino hæreditatis eius in Thimnáth-nhéreωs, in monte ϰEphráim ab Aquilone monti Gáɣaωs.

10 Et etiam omnis generatio illa aggregata eſt ad patres ſuos: ſurrexitque generatio alia poſt eos, qui non nouerãt Iehouam, & etiam opus quod fecit Iωſraϰéli.

11 Feceruntque filij Iωſraϰél, malum in oculis Iehouæ, ſeruierúntque Beɣalim.

C 12 Et dereliquerunt Iehouam Deum Patrum ſuorũ, qui eduxerat eos è terra Ægypti, & iuerunt poſt deos alienos qui *erant* è diis populorum, qui *erant* in circuitu eorum, & incuruauerunt ſe eis: proinde irritauerunt Iehouam:

13 Dereliquerunt inquam Iehouam, & ſeruierunt ipſi Báɣal, & ɣAωſtharóth.

14 Et iratus eſt furor Iehouæ contra Iωſraϰél, & tradi[illegible] in manum diripientium, diripuerúntque eos, & vendidit eos in manũ inimicorum eorum in circuitu, nec potuerũt vltà conſiſtere coram inimicis ſuis.

15 Quocunque egrediebantur, manus Iehouę erat contra eos in malum, ſicuti loquutus fuerat Iehouáh, & ſicut iurauerat Iehouáh eis, & anguſtiis affecti ſunt vehementer.

16 Suſcitauit autem Iehouáh Iudices, qui eriperent eos è manu diripientium eos.

17 Et ne Iudices quidẽ ſuos audierunt, ſed fornicati ſunt poſt deos alienos, & incuruauerũt ſe eis, receſſerunt citò de via per quam ambulauerant patres eorum vt audirent præcepta Iehouæ, non fecerunt ſic.

18 Quum autem ſuſcitaſſet Iehouáh eis Iudices, erat Iehouáh cum Iudice, & ſeruabat eos è manu inimicorũ ipſorum omnibus diebus Iudicis: (pœnitebat enim Iehouam ad gemitum eorum propter oppreſſores eorum & coarctatores eorum.)

19 Tandem mortuo Iudice, reuertebantur & corrumpebantur magis quàm patres eorum, ambulando poſt deos alienos, ſeruiendo eis, & incuruando ſe eis: non remittebant de actibus illorum & de via illorum dura. D

20 Propterea iratus eſt furor Iehouæ contra Iωſraϰelem, & dixit, Eo quòd trãſgreſſa eſt gẽs iſta pactum meum quod pręcepi Patribus eorum, nec obedierunt voci meæ:

21 Etiam ego poſthac non expellam quẽquam à facie eorum de Gentibus quas reliquit Iehoωſúaɣ, & mortuus eſt:

22 Vt per eas tentem Iωſraϰelem, ſintne ſeruaturi viam Iehouæ, ambulando per eam, ſicut ſeruauerunt Patres eorum, an non.

23 Itaque reliquit Iehouáh Gentes iſtas, non expellendo eas citò, nec tradidit eas in manũ Iehoωſúaɣ.

CAPVT III.

1 Chananæi, Amorrhæi, & huiuſmodi quare relicti à Deo inter Iudæos. 5 Iſraëlitæ miſcent connubia cum idololatris, & obliuiſcuntur Dei. 9 Othoniel liberat populum. 10 Spiritus Dei in iudice. 12 Iſraëlitæ conuerſi ad idola ſeruiunt Eglon regi Moab. 15 Ahd liberat populũ, percuſſo Rege. 28 Moabitas tradit Deus in manus Iſraël, & occiduntur. 31 Sangar percutit Philiſthæos vomere.

1 IStæ autem ſunt Gentes quas reliquit Iehouáh vt per eas tentaret Iωſraϰelem, omnes qui non nouerant omnia bella Chenáɣan:

2 Tantùm vt ſcirent generationes filiorum Iωſraϰél, & vt doceret eos bellum: tantùm qui antea non cognouerant ea:

3 Quinque ſatrapę Peliωſthim, omnéſq; Chenaɣanæi, & ɣSidonij & nHiuæi habitantes in monte Lebanón: à monte Baɣal nHermón vſque ad introitum nHamáth.

4 Fuerunt inquam vt tẽtaret per eas Iωſraϰelem, vt ſciret an parerẽt præceptis Iehouę quę præcepit patribus eorum per manum Moωſéh.

5 Habitauerunt ergo filij Iωſraϰél in medio Chenaɣanæi, nHitthæi, & ϰEmoræi, & Perizæi, & nHiuæi, & Iebuωſæi.

6 Acceperúntque filias eorum ſibi in vxores, & filias ſuas dederũt filiis eorum, ſeruierúntque diis eorum.

7 Fecerunt igitur filij Iωſraϰél malum in oculis Iehouæ, obliti que ſunt Iehouæ Dei ſui, & ſeruierunt Beɣalim & lucis.

8 Itaque iratus eſt furor Iehouę contra Iωſraϰél, & vendidit eos in manum Chuωſan-riωſɣatháim regis Aram-naharáim: ſeruierúntque filij Iωſraϰél Chuωſanri-ωſɣatháim octo annos.

9 Clamauerunt autem filij Iωſraϰél ad Iehouam: ſuſcitauitque Iehouáh ſeruatorem filiis Iωſraϰél, & ſeruauit eos, ωOthniϰelé filium B

Cenáz

Cenáz fratrem Chaléb minorem illo.
10 Et fuit ſuper eum Spiritus Iehouæ, iudica-
uítq; Iωſraℵelem: egreſſus autem ad bellum,
tradidit Iehouáh in manum eius Chuωſán-ri
ωſyatháim regē Aram: & roborata eſt manus
eius ſuper Chuωſán-riωſyatháim.
11 Quieuítq; terra quadraginta annis: & mor-
tuus eſt yOthniℵél filius Cenáz.
12 Rurſum fecerunt filij Iωſraℵél malum in o-
culis Iehouæ: & roborauit Iehouáh yEglón
regem Moáb contra Iωſraℵelem, propterea
quòd fecerant malum in oculis Iehouæ.
13 Qui congregauit ad ſe filios yAmmon &
yAmaléc: & profectus percuſsit Iωſraℵelem,
& poſſederunt Vrbem palmarum.
14 Seruierúntque filij Iωſraℵél yEglón regi
Moáb octodecim annos.
15 Clamauerunt autem filij Iωſraℵél ad Ieho-
uam, ſuſcitauítque Iehouáh eis ſeruatorem
ℵEhúd filium Gerá filij Iemini, virum captum
manu dextera ſua: miſerúntque filij Iωſraℵél
munus per manū eius ipſi ℵEglón regi Moáb.
C 16 Fecit autem ſibi ℵEhúd gladium habentem
duas acies: cubitus longitudo eius: accinxítq;
ſe eo ſub veſtibus ſuis ſuper femur dextrum
ſuum.
17 Obtulit itaque munus yEglón regi Moáb:
yEglón autem erat vir pinguis valde.
18 Quum autem obtuliſſet munus, proſequu-
tus eſt populum qui detulerat munus.
19 Ipſe autem reuerſus eſt à lapidicinis quæ e-
rant in Gilgál, & dixit, Verbum ſecreti eſt mi-
hi ad te, ô Rex. Cui reſpondit, Sile. Et egreſsi
ſunt ab eo omnes qui ſtabant iuxta eum.
20 Tum ℵEhúd ingreſſus eſt ad eum: is autem
ſedebat in cœnaculo æſtiuo ſolus: dixítque
ℵEhúd, Verbum Dei mihi eſt ad te. Et ſurrexit
de ſolio.
21 Tunc miſit Ehúd manum ſiniſtram ſuam,
tulítque gladium à femore dextro ſuo, ac infi-
xit eum in ventrem eius.
22 Et ingreſſus eſt etiam capulus poſt ferrum,
& clauſit adeps poſt ferrum. non enim pote-
rat educere gladium è ventre illius: & exiuit
ſtercus.
23 Egreſſus eſt autem ℵEhúd per veſtibulum,
& clauſit fores cœnaculi ſuper illum, & obfir-
mauit ſera.
D 24 Quum autem egreſſus fuiſſet, ſerui eius in-
greſsi ſunt, & viderunt, & ecce fores cœnaculi
obſeratæ: tum dixerūt, Certè tegit pedes ſuos
in cœnaculo æſtiuo.
25 Et expectauerunt donec tardaret: & ecce
non aperiebat fores cœnaculi: tulerunt igitur
clauem, & aperuerūt: & ecce dominus eorum
ceciderat in terram mortuus.
26 ℵEhúd autem euaſerat dum tardarent illi,
& tranſierat lapidicinas, euaſerátque in ωSe-
yiráth.
27 Quum autem perueniſſet *ad ſuos*, clanxit tu
ba in monte ℵEphraim, deſcenderúntq; cum
eo filij Iωſraℵél de monte, & ipſe ante eos.
28 Dixítque ad eos, Sequimini me: tradidit e-
nim Iehouáh inimicos veſtros, Moáb in ma-
num veſtram. Deſcenderūt itaque poſt eum,
& occupauerunt vada Iardén ipſi Moáb, neq;
permiſerunt quenquam tranſire.
29 Percuſſerúntque Moáb tempore illo circi-
ter decem millia virorum, omnem pinguem,
& omnem virum fortem, nec euaſit quiſ-
quam.
30 Humiliatúſque eſt Moáb in die illa ſub ma
nu Iωſraℵél, & quieuit terra octoginta annis.
31 Poſt ipſum autem fuit ϑSamgár filius yA-
náth, & percuſsit *ex* Peliωſthim ſexcentos vi-
ros ſtimulo bouis, ſeruauítque etiam ipſe I-
ωſraℵelem.

CAPVT IIII.

1 Iſraëlitæ ad idola conuerſi, traduntur in manus Iabin. 4 Debora iudicat Iſraelem. 6 Mittit Barac ad expugnandum Siſaram. 13 Siſara pergit obuiam Deboræ. 15 Siſaræ exercitus occiditur à Deo. Siſara fugit. 17 Iahel mulier occidit Siſaram, defixo per tempora clauo.

1 ADdiderunt autem filij Iωſraℵél facere 1.Reg.12.c.9
malum in oculis Iehouæ, ℵEhúd mor-
tuo.
2 Et vendidit eos Iehouáh in manum Iabín re
gis Chenáyan, qui regnauerat in nHáʒſor, &
princeps exercitus eius erat ʊSiωſerá: ipſe au
tem habitabat in nHaróωſeth gentium.
3 Et clamauerunt filij Iωſraℵél ad Iehouam,
quia nongēti currus ferrei erant ei: & ipſe op-
preſſerat Iωſraℵelem fortiter viginti annis.
4 Deboráh autē mulier prophetis vxor Lap-
pidóth iudicabat Iωſraℵelem tempore illo.
5 Ea autem habitabat ſub palma Deboráh,
inter Ramáh & Beth-ℵél in mōte ℵEphráim:
& aſcendebant filij Iωſraℵél ad eam ad iudi-
cium.
6 Miſítq;, & vocauit Barác filium Abinóyam
de Cedeωs Naphthali: dixítq; ad eum, Nónne
præcepit Iehouáh Deus Iωſraℵél, Vade, & per-
trahe in montē Thabór, & tolle tecum decem
millia virorum de filiis Naphthali & de filiis
Zebulún?
7 Et pertraham ad te ad torrentem Ciωſón
ʊSiωſerá principem exercitus Iabin, & currus B
eius, & multitudinem eius, & tradam eum in
manum tuam.
8 Dixítque ad eam Barác, Si veneris mecum,
ibo: ſi autem non veneris mecum, non ibo.
9 Quæ reſpondit, Ibo quidem tecum, verùm
in *hoc* non erit gloria tua in via per quā tu am-
bulas: quia in manū mulieris tradet Iehouáh
ʊSiωſerá. Surrexit itaque Deboráh, & perre-
xit cum Barác in Cedéωs.
10 Congregauit itaq; Barác Zebulún & Naph-
thali in Cedéωs, & aſcendit in pedibus ſuis,
& decem millia virorum: aſcendit quoq; cum
eo Deboráh.
11 nHebér autē Cenæus ſeparauerat ſe à Cain
à filiis nHobáb ſoceri Moωſéh, & tetenderat
tabernaculum ſuum vſque ad ℵElón in ʒSa-
yanannim, quæ eſt in Cedéωs.
12 Renuntiauerunt autem ipſi ʊSiωſerá quòd
aſcēdiſſet Barác filius Abinóyam in montem
Thabór.
13 Congregauit igitur ʊSiωſerá omnes currus
ſuos, nongentos currus ferreos, & omnem po
pulū qui erat ſecum de nHaróωſeth gentium
ad torrentem Ciωſón.
14 Dixítque Deboráh ad Barác, Surge: hæc e- C
nim eſt dies in qua tradidit Iehouáh ʊSiωſerá
in manum tuam: nónne Iehouáh egreſſus eſt
ante te? Et deſcendit Barác de monte Thabór,
& decem millia virorum poſt eum.
15 Et contriuit Iehouáh ʊSiωſerá, & omnes Pſal.83.b.10
currus, ac omnia caſtra acie gladij ante Barác:
deſcen-

deſcendítque ʋSiʋſerá de curru, & fugit pe-
dibus ſuis.
16 Barác autem perſequutus eſt currus & ca-
ſtra vſque nHaroʋſéth gentium, & ceciderũt
omnia caſtra ʋSiʋſerá acie gladij, non reman
ſit ne vnus quidem.
17 ʋSiʋſerá autem fugit pedibus ſuis ad taber
naculũ Iaɣél vxoris nHéber Cenæi. pax enim
erat inter Iabin regem nHaẓór, & familiam
nHéber Cenæi.
18 Et egreſſa eſt Iaɣél in occurſum ʋSiʋſerá, di
xitque ad eum, Declina domine mi, declina
ad me, ne timeas. Et declinauit ad eam in ta-
bernaculum, & operuit eum tegumento.
19 Dixítque ad eam, Da quæſo mihi bibe-
re paululum aquæ, quia ſitio. Et aperuit v-
trem lactis, potúmque dedit ei, atque ope-
ruit eum.
D 20 Dixit præterea ad eam, Sta ad oſtium taber
naculi: vt ſiquis ingreſſus fuerit, & interroga-
uerit te, ac dixerit, Eſtne hic quiſquam? di-
cas, Non.
21 Et tulit Iaɣél vxor nHéber clauum taberna-
culi, & poſuit malleũ in manu ſua: ingreſſáq;
eſt ad eum clàm, infixitq; clauum in tempus
eius, atque infixus eſt in terram (ille autem ſo
poratus erat & laſſus) & *ita* mortuus eſt.
22 Ecce autem Barác perſequebatur ʋSiʋſerá:
& egreſſa eſt Iaɣél in occurſum eius, dixitque
ei, Veni, & oſtendam tibi virum quem quęris.
Qui ingreſſus eſt ad eam, & ecce ʋSiʋſerá e-
rat proſtratus humi mortuus, & clauus in tem
pore ipſius.
23 Humiliauit itaque Deus die illo Iabin regẽ
Chenáɣan coram filiis Iʋſraẍél.
24 Et promouit fortitudo filiorum Iʋſraẍél,
fuítque durior cõtra Iabin regem Chenáɣan,
donec exciderint ipſum Iabin regem Che-
náɣan.

CAPVT V.

*Canticum & gratiarum actio Debora & Barac poſt victo-
riam.*

1 CEcinit autem Deboráh & Barác filius A-
binóɣam die illa, dicendo,
2 Dum vlciſcitur vltiones in Iʋſraẍél, dum
ſponte ſe offert populus, benedicite Ieho-
uæ.
3 Audite Reges, auribus percipite Principes:
ego Iehouæ, ego *inquam* canam, pſallam Ieho-
uæ Deo Iʋſraẍél.
4 Iehouáh quum egreſſus es è ʋSeɣir, dum
receſsiſti ex agro ẍEdóm, terra concuſſa eſt, e-
tiam cæli ſtillauerunt, etiam nubes ſtillaue-
runt aquas:
5 Montes fluxerunt à facie Iehouę, iſte ʋSinái
tremuit à facie Iehouæ Dei Iʋſraẍél.
6 In diebus ʋSamgár filij ɣAnáth, in diebus
Iaɣél ceſſauerunt ſemitæ: & ambulantes per
ſemitas, ambulauerunt per ſemitas tortuo-
ſas.
7 Ceſſauerunt villæ in Iʋſraẍél, ceſſauerũt *in-
quam*, donec ſurrexi ego Deboráh, *donec inquam*
ſurrexi mater in Iʋſraẍél.
8 Quum elegit deos nouos, tũc fuit bellum in
portis: clypeus ſi conſpectus eſt, & lancea in
quadraginta millibus in Iʋſraẍél.
B 9 Cor meum ad principes Iʋſraẍél, qui volũ-
tarij fuerunt in populo: benedicite Iehouæ.
10 Qui aſcenditis aſinas candidas, qui habita-
tis iuxta Middin, & qui inceditis in via, lo-
quimini.
11 Propter ſonitum iaculantium ſagittas in lo
cis vbi hauritur aqua, illic narrent iuſtitias Ie-
houæ, & iuſtitias villarum eius in Iʋſraẍél:
tunc deſcenderũt ad portas populus Iehouæ.
12 Exurge, exurge Deboráh: exurge, exurge, lo
quere canticum: ſurge Barác, & captiuam duc
captiuitatem tuam fili Abinóɣam.
13 Tunc dominatus eſt euaſor fortibus popu-
li: Iehoua dominari fecit me fortibus.
14 De ẍEphráim radix eorum, contra ɣAma-
léc, poſt te Biniamin contra populos tuos: de
Machir deſcenderunt principes, & de Zebu-
lún trahentes ſtylo ſcribæ.
15 Principes quoque in Iʋſſachár cum Debo- C
ráh, & Iʋſſachár: ſic Barác in vallem miſſus eſt
pedibus ſuis, in diuiſionibus Reẍubén ma-
gnæ erant cogitationes cordis.
16 Cur ſediſti inter duas caulas, vt audires ſibi-
los gregum? in diuiſionibus Reẍubén ma-
gnæ erant inueſtigationes cordis.
17 Gilɣád trans Iardén mãſit: ſed Dan vt quid
habitauit in nauibus? Aʋſér ſedit in portu ma
rium, & in fracturis ſuis habitauit.
18 Zebulún *eſt* populus *qui* expoſuit animam
ſuam ad moriendum: & Naphthali ſuper alti-
tudines agri.
19 Venerunt Reges, pugnauerunt: tunc pugna
uerunt Reges Chenáɣan in Thaɣanách, & iu
xta aquas Megiddó: deſiderabile argentum
non acceperunt.
20 De cælo pugnauerunt, ſtellæ de viis ſuis pu
gnauerunt cum ʋSiʋſerá.
21 Torrens Ciʋſón ſcopauit eos, torrens an-
tiquitatum torrens Ciʋſón, calcaſti ô anima
mea *in* fortitudine.
22 Tunc quaſſatæ ſunt calces equi à ſono pe-
dum, ſono pedum fortium eius.
23 Maledicite Meróz, dixit Angelus Iehouæ:
maledicite maledicendo habitatoribus eius:
quia non adfuerunt ad auxilium Iehouæ, ad
auxilium *inquam* Iehouæ contra fortes.
24 Benedicatur præ mulieribus Iaɣél vxor D
nHéber Cinæi, præ mulieribus *quæ* in taber-
naculo benedicatur.
25 Aquam poſtulauit, lac dedit: in phiala for-
tium obtulit butyrum.
26 Manum ſuam ad clauum miſit, & dexteram
ſuam ad malleum laborantium, concaſſauítq;
ʋSiʋſerá: abſcidit caput eius, & perfodit, &
perforauit tempus eius.
27 Inter pedes eius incuruatus eſt, cécidit, dor
miuit inter pedes eius: incuruauit *inquam* ſe-
ſe, cecidit vbi incuruauit ſeſe, ibi cecidit va-
ſtatus.
28 Per feneſtrã reſpexit, & vlulauit mater ʋSi-
ʋſerá, per cãcellos *inquam, dicens*, Cur moratur
currus eius venire? cur tardauerũt pedes qua-
drigarum eius?
29 Sapientiores principum eius reſponderũt,
ipſa quoque ſeipſam ſolabatur *his verbis*,
30 Annon inuenerunt, & diuidũt ſpolia? puel
la *una, aut* duæ puellæ capiti viri: ſpolia diſcolo-
rium ipſi ʋSiʋſerá, ſpolia *inquam* diſcolorium
acupicta: diſcolor, ex vtraque parte acupictæ
in collum ſpolij.
31 Sic pereant omnes inimici tui Iehouáh: di-
ligentes

ligéres auté te ſint ſicut oritur ſol in fortitudi
ne ſua. Quieuit auté terra quadraginta annis.

CAPVT VI.

1 Iſraëlitæ ad idola conuerſi opprimuntur à Madian ſeptem annis. 11 Angelus apparet Gedeoni. 13 Gedeon queritur Deo Iſraelẽ tradi Madianitis. 14 Mittit Deus Gedeonem vt liberet Iſraẽlẽ. 17 Signũ à Deo petit Gedeõ, quo certus ſit ſe ab eo mitti. 19 Gedeon offert Deo holocauſtum, quod ignis totũ abſumit. 22 Timet Gedeon quòd Angelum facie ad faciem viderit. 24 Altare. 25 Iubetur Gedeon euertere aram Báal, & altare Deo conſtruere. 31 Ioas pater Gedeonis callidè ſaluti filij ſui conſulit. 32 Gedeon Ierobaal dictus. 34 Spiritu Dei indutus Gedeon procedit ad bellum. 36 Fides eius in promiſſionem Dei, accepto ſigno in vellere, corroboratur.

1 FEcerunt autem filij Iωſraϰél malum in o-
culis Iehouæ: tradiditque eos Iehouáh in
manum Midián ſeptem annis.
2 Proinde præualuit manus Midián ſuper I-
ωſraϰél: à facie Midián fecerunt ſibi filij Iωſra-
ϰél antra *illa* quæ *ſunt* in mõtibus, & ſpeluncas,
& munitiones.
3 Quum enim ſeuerat Iωſraϰél, aſcendebant
Midián & ɣAmaléc, & filij Cedém aſcende-
bant aduerſus eum.
4 Qui caſtrametabantur aduerſus eos, & va-
ſtabãt fructum terræ, donec venias in ɣAzzáh,
neque relinquebant victum in Iωſraϰél, nec
pecudes, nec boues, nec aſinos:
5 Nam ipſi gregéſque eorum aſcendebant, &
tabernacula eorum: veniebántque inſtar lo-
cuſtarum præ multitudine, neque ipſorũ ca-
melorúmque eorum erat numerus: veniebant
inquã in terram ad deuaſtandum eam.
B 6 Attenuatus eſt igitur Iωſraϰél valde à facie
Midián: & clamauerũt filij Iωſraϰél ad Iehouã.
7 Quum autem clamaſſent filij Iωſraϰel ad Ie
houam propter Midián,
8 Miſit Iehouáh virum Prophetam ad filios
Iωſraϰél, dixitque ad eos, Sic dixit Iehouáh
Deus Iωſraϰél, Ego eduxi vos ex Ægypto, e-
duxi inquam vos è domo ſeruorum,
9 Atque erui vos de manu Ægyptiorum, & de
manu omnium opprimentium vos: quos ex-
puli à facie veſtra, dedique vobis terram eorũ:
10 Ac dixi vobis, Ego Iehouáh Deus veſter, ne
timeatis deos ϰEmoræorum in quorum terra
vos habitatis. & non obtemperaſtis voci meæ.
11 Venit autem Angelus Iehouæ, & manſit ſub
quercu quæ erat in ɣOphráh, quæ erat ipſi Io-
áωs Abiɣezeritæ: Gidɣón autem filius eius
excutiebat frumenta in torculari, vt fugere fa-
ceret à facie Midián.
12 Et conſpectus eſt illi Angelus Iehouæ, ac di-
xit ei, Iehouáh tecum vir fortis.
C 13 Reſponditque illi Gidɣón, Obſecro domi-
ne mi, éſtne Iehouáh nobiſcum? & vt quid in-
uenit nos totum hoc? & vbinam ſunt omnia
mirabilia eius quæ narrauerunt nobis patres
noſtri, dicẽdo, Nónne de Ægypto eduxit nos
Iehouáh? & nunc dereliquit nos Iehouáh, tra-
diditque nos in manum Midián.
1.Reg.12.b.11 14 Reſpexit autem ad eum Iehouáh, & ait, Va-
de in fortitudine tua hac, & ſaluum *facies* I-
ωſraϰelem de manu Midián: nonne miſi te?
15 Dixitque ad eum, O Domine mi, in quo ſal-
uum faciã Iωſraϰelem? ecce pater meus pau-
per eſt in Menaωſſéh, & ego minimus in do-
mo patris mei.
16 Tum dixit ad eũ Iehouáh, Quia ero tecum,
percutiéſque Midián tanquam virum vnum.
17 Tunc ait illi, Si quæſo inueni gratiam in o-
culis tuis, fac mihi ſignum quòd tu loquaris
mecum:
18 Ne queſo recedas hinc, donec veniam ad te,
& educam ſacrificium meum, & ponam co-
ram te. Ille reſpondit, Ego manebo, donec re-
uertaris.
19 Gidɣón auté ingreſſus eſt, & apparauit hœ D
dum caprarum, & *de* modio farinæ infermen-
tato panes: carnes poſuit in caniſtro, & ius *car-
nium* poſuit in olla, & eduxit ad *eum qui erat* ſub
quercu illa, & obtulit.
20 Dixitque ad eum Angelus Dei, Tolle car-
nes illas, & panes illos infermentatos, ac po-
ne in rupe iſta, & ius *carnium* effunde. Qui fe-
cit ſic.
21 Poſtea extendit Angelus Iehouæ ſummita-
tem baculi qui erat in manu ſua, tetigitq; car-
nes, & infermentata, aſcenditque ignis de ru-
pe illa, & conſumpſit carnes & infermentata:
Angelus autem Iehouę receſsit ab oculis eius.
22 Videns verò Gidɣón quòd Angelus Ieho-
uæ eſſet, dixit, Heu Domine Iehouáh nã pro-
pterea *quod* vidi Angelum Iehouæ facie ad
faciem.
23 Dixitque ei Iehouáh, Pax tibi, ne timeas, nõ
morieris. E
24 Et ædificauit ibi Gidɣón altare Iehouæ,
vocauitque illud, Iehouáh ωSalon vſque ad
hanc diẽ: adhuc eſt in ɣOphráth Abiɣezeritæ.
25 Fuit autem, nocte ipſa dixit ei Iehouáh, Tol
le iuuencum bouis, qui eſt patris tui, & iuuen-
cum ſecundum ſeptennem: deſtruéſque alta-
re Báɣal, quod eſt patris tui, lucũ quoque qui
eſt iuxta illud, ſuccides.
26 Et ædificabis altare Iehouæ Deo tuo ſuper
verticem arcis huius, in planitie, tolléſque iu-
uencum ſecundum, & aſcendere facies holo-
cauſtum cum lignis luci quę ſucciderìs.
27 Tulit igitur Gidɣón decem viros de ſeruis
ſuis, & fecit quemadmodum dixerat illi Ieho-
uáh: quúmque timeret familiam patris ſui, &
viros ciuitatis ne faceret interdiu, fecit noctu.
28 Quum autem ſurrexiſſent viri ciuitatis ma-
ne, viderunt deſtructum altare Báɣal, & lacus F
qui erat iuxta illud, ſucciſus erat, & iuuencum
ſecundum oblatum ſuper altare ædificatum.
29 Dixerúntque alter ad alterum, Quis fecit
hoc? & requiſierunt, ac inueſtigauerunt, atque
dixerunt, Gidɣón filius Ioáωs fecit hoc.
30 Tum dixerunt viri ciuitatis ad Ioáωs, Educ
filium tuum, & moriatur: quia diruit aram Bá-
ɣal, & quia ſuccidit lucũ qui erat iuxta illam.
31 Reſpondit Ioáωs omnibus qui ſtabãt iuxta
ſe, Voſne litigabitis pro Báɣal? num ſaluum
facietis eum? qui litigauerit pro eo, interficia-
tur vſque mane. ſi Deus eſt, litiget ſibi quòd
dirui erit aram eius.
32 Et vocauit eum in die ipſa, Ierubbáɣal, dicẽ-
do, Litiget cum eo Báɣal, quia diruit arã eius.
33 Omnis autem Midián, & ɣAmaléc, & filij
Cédem congregati ſunt pariter, & tranſierũt,
caſtrametatique ſunt in valle Izreɣϰél.
34 Spiritus autem Iehouæ induit Gidɣón, & G
clanxit tuba, congregatúſque eſt Abiɣézer
poſt eum.
35 Nuntióſque miſit in omnem Menaωſſéh, ac
congregatus eſt etiam ipſe poſt eum: nuntios

quoque miſit in Aשſér, & in Zebulún, & in
Naphthali, aſcēderúntque in occurſum eorū.
36 Dixítque Gidשón ad Deum, Si ſaluas per
manum meam Iשſraאelem, quemadmodum
loquutus es,
37 Ecce ego ſtatuam vellus lanæ in area: ſi ros
fuerit ſuper vellus tantùm, & ſuper totam ter-
ram fuerit ſiccitas, tunc *certo* ſciam quòd ſal-
uum facies per manum meam Iשſraאelem,
quemadmodum loquutus es.
38 Et fuit ita: ſurrexit nanque in craſtino, & cō-
ſtrinxit vellus, expreſſitque rorem de vellere,
plenam phialam aqua.
39 Dixit præterea Gidשón ad Deum, Ne iraſ-
catur furor tuus contra me, & loquar tantùm
ſemel, tentem quæſo tantùm ſemel in vellere.
Sit quæſo ſiccitas ſuper vellus tātùm, & ſuper
totam terram ſit ros.
40 Fecítque Deus ſic nocte ipſa, & fuit ſiccitas
ſuper vellus tantòm, & ſuper totam terram
fuit ros.

CAPVT VII.

*1 Deus volens omnia ſibi ſoli tribui, iubet bellatorum numerum mi-
nui. 4 Probantur ad aquas, quos velit Dominus pergere cum
Gedeone. 5 Gedeon cum trecentis procedit ad bellum cōtra Ma-
dianitas. 9 Deſcendit Gedeon in caſtra Madian. 11 Audi-
ta ſomnij interpretatione, victoriam omnino ſibi promittit Gedeon.
25 Gedeoni, quē comitabantur trecenti viri, tradit Deus Madia-
nitas. 24 Oreb & Zeb principes occiduntur.*

1 SVrrexit autem ſummo mane Ierubbáעal
(ipſe eſt Gidשón) & omnis populus qui
erat cum eo, caſtrametatíque ſunt iuxta fon-
tem עHaród: caſtra autem Midián erant ei ab
Aquilone citra collem Hammoréh in valle.
2 Dixítque Iehouáh ad Gidשón, Maior eſt po
pulus qui tecum eſt, quàm vt tradam Midián
in manum eorum: ne fortè glorietur contra
me Iשſraאél, dicendo, Manus mea ſalutem fe-
cit mihi.
Deut.20.b.5 1.Mac.3.g.56 3 Nunc igitur proclama modò in auribus po-
puli, dicendo, Quis eſt formidoloſus & paui-
dus? reuertatur, & mane facto diſcedat è mōte
Gilעád. & reuerſa ſunt de populo viginti &
duo millia, & decē millia *tantum* remanſerunt.
B 4 Dixítque Iehouáh ad Gidשón, Adhuc po-
pulus multus eſt: deduc eos ad aquas, & pro-
babo eum tibi illic: erit nanque, de quo dixe-
ro tibi, Iſte vadat tecum: ipſe perget tecum. &
de quocunque dixero tibi, Iſte ne eat tecum:
ipſe non ibit.
5 Et deduxit populum ad aquas: dixítque Ie-
houáh ad Gidשón, Omnem qui lambuerit
lingua ſua de aqua, quemadmodùm lambit
canis, ſtare facies ſeorſum: atque omnem qui
curuauerit ſe ſuper genua ſua ad bibendum.
6 Fuitque numerus eorum qui è manu ſua lā-
bendo, ore ſuo trahebant aquam, trecenti viri:
totum autem reliquum populi curuauerunt
ſeſe ſuper genua ſua ad bibendum aquam.
7 Dixítque Iehouáh ad Gidשón, In trecentis
viris qui lambuerunt ſaluabo vos, tradámque
C Midián in manum tuam: vniuerſus autem *re-
liquus* populus eant ſinguli in locum ſuum.
8 Tulerunt itaque eſcā populus in manu ſua,
& tubas ſuas: omnes autem *alios* viros Iשſraאél
dimiſit quenque in tabernacula ſua, & trecē-
tos *tantum* viros retinuit: caſtra verò Midián
erant ei ſubter in valle.
9 Fuit autem, nocte ipſa dixit ad eū Iehouáh,
Surge, deſcēde in caſtra: quia tradidi ea in ma-
num tuam.
10 Quòd ſi times deſcendere, deſcende tu &
Puráh puer tuus ad caſtra:
11 Et audies quid loquantur, & poſtea confor-
tabuntur manus tuæ, deſcendéſque in caſtra. D
Deſcendit igitur ipſe & Puráh puer eius ad
extremum armatorum qui erant in caſtris.
12 Midián autem & עAmaléc, & omnes filij Ce
dém iacebant *fuſi* in valle tāquam locuſtæ prę
multitudine, neque camelorum eorum erat
numerus, ſicut *neque* arenæ quæ eſt ad litus ma
ris, præ multitudine.
13 Venit inquam Gidשón, & ecce quidam nar
rabat proximo ſuo ſomnium, & dicebat, En
ſomnium ſomniaui, ecce nanque torta panis
hordeacei deuoluentis ſeſe in caſtra Midián,
& peruenit vſque ad tabernaculū, percuſsit-
que illud, & corruit: euertit inquam illud de-
ſuper, & corruit tabernaculum.
14 Cui reſpondit proximus eius, & ait, Non eſt
hoc niſi gladius Gidשón filij Ioáשs viri Iשſra-
אél: dedit Deus in manum eius Midián, & o-
mnia caſtra.
15 Fuit autem, quum audiſſet Gidשón narra- E
tionem ſomnij, & interpretationem eius, ado-
rauit: reuerſúſque eſt ad caſtra Iשſraאél, & ait,
Surgite: tradidit enim Iehouáh in manum ve-
ſtram caſtra Midián.
16 Diuiſit ergo trecentos viros in tria capita, &
dedit tubas in manum omnium eorum, hy-
driáſque vacuas, & lampades in medio hy-
driarum.
17 Dixítque ad eos, Ex me videbitis, & ſic fa-
cietis: ecce enim ego ingreſſurus ſum extre-
mum caſtrorum: & tunc quemadmodum fa-
ciam, ſic facietis.
18 Clangā nanque tuba ego & omnes qui ſunt
mecum, tunc clangetis tubis etiam vos per
circuitum omnium caſtrorum, dicetíſque, Ie-
houæ & Gidשón.
19 Ingreſſus eſt itaque Gidשón, & centum vi- F
ri qui cum eo erant, extremum caſtrorum, *in*
capite vigiliæ mediæ, ſed excitando ſuſcita-
uerant cuſtodes: & clanxerunt tubis, confre-
gerúntque hydrias quas habebant in mani-
bus ſuis.
20 Clanxerūt inquam tria capita tubis, quum
rupiſſent hydrias, arripuerúntque manu ſini-
ſtra ſuas lampades, manu verò dextera ſua tu-
bas vt clangerent: clamauerúntque, Gladius
Iehouæ & Gidשón.
21 Subſtiterúntque ſimul in loco ſuo per cir-
cuitum caſtrorum: & confracta ſunt vniuerſa
caſtra, & vociferati ſunt, ac fugerunt.
22 Quum ergo clangerent trecenti illi tubis, Pſal.83.b.10
poſuit Iehouáh gladium cuiuſq; in proximū
eius, & in omnia caſtra: fugit itaque exercitus
vſque ad Beth-haשſittáh in צSererath, & vſq;
ad limitem Abel-menholáh iuxta Tabbath.
23 Cōgregati ſunt autē viri Iשſraאél de Naph-
thali, & de Aשſér, & de tota *tribu* Menaשſéh,
& perſequuti ſunt Midián.
24 Nuntióſque miſit Gidשón in omnem mō-
tem אEphráim, dicendo, Deſcendite in occur-
ſum Midián, & præoccupate eis aquas vſque
ad Beth-baráh & Iardén. Congregati itaque
ſunt omnes viri אEphráim, & occupauerunt
aquas vſque ad Beth-baráh & Iardén.

25 Et

Eſa.10.f.26 Pſal.82.c.12 25 Et comprehenderunt duos principes Midián, אOreb & Zeאéb: interfecerúntq; עOréb in rupe עOréb, & Zeאéb occiderunt in torculari Zeאéb, & perſequuti ſunt Midián: caput autem עOréb & Zeאéb attulerunt ad Gidעón trans Iardén.

CAPVT VIII.

1 Viri Ephraim inſurgunt in Gedeonem, quos leniit laudando eos. 5 Socothita negant panes Gedeoni perſequenti Zebee & Salmana. 6 Ironia. 8 Negant & ciues Phanuel. 14 Socothitæ luunt pœnas immiſericordia ſuæ. 17 Phanuel habitatores occiduntur. 18 Zebee & Salmana interficiuntur. 23 Dominari Iſraëlis Deū, non ſe, vult Gedeon. 24 Dantur inaures aureæ Gedeoni à populo. 27 Ephod Gedeonis in offendiculum Iſraëlis. 30 Septuaginta filij Gedeonis ex pluribus vxoribus. 31 Abimelech. 33 Moritur Gedeon.

1 DIxerunt autem ad eum viri אEphráim, Cur hoc feciſti nobis, quòd nō vocaueris nos quum pergeres ad pugnádum contra Midián? & iurgauerunt cum illo fortiter.
2 Quibus reſpondit, Quid feci nunc ſicut vos? nónne melior eſt racematio אEphráim vindemia אAbiעézer?
3 In manum veſtram tradidit Deus principes Midián, עOréb & Zeאéb: & quid potui facere ſicut vos? tunc leniuit ſe ſpiritus eorum ab eo, quum loquutus eſt verbum hoc.
4 Peruenit ergo Gidעón ad Iardén: erat autē tranſiturus ipſe & trecenti viri qui cum eo erāt laſsi, & perſequentes.
5 Dixitque viris סSuchóth, Date obſecro tortas panis populo qui eſt in pedibus meis, quia laſsi ſunt: ego autē perſequor Zébanh & צSalmunnáע reges Midián.
6 Dixitq; *unus ex* principibus סSuchóth, Nunquid palma Zébanh & צSalmunnáע nunc eſt in manu tua, vt demus exercitui tuo panem?
B 7 Dixitque Gidעón, Idcirco quum tradiderit Iehouáh Zébanh & צSalmunnáע in manū meam, tunc triturabo carnem veſtram ſpinis deſerti ac tribulis.
8 Aſcendit autem illinc in Penuאél, loquutúſque eſt ad eos ſimile: & reſponderunt ei ciues Penuאél ſicuti reſponderant viri סSuchóth.
9 Dixitque etiam ciuibus Penuאél, Quum reuerſus fuero in pace, diruam turrim iſtam.
10 Zébanh autem & צSalmunnáע erāt in Carcór, vnà cū caſtris ſuis fermè quindecim millia, omnes qui reliqui fuerant ex vniuerſis caſtris filiorum Cédem. qui autem ceciderant,
C *fuerunt* centum & viginti millia virorum educentium gladium.
Oſee10.d.14 11 Et aſcendens Gidעón per viam habitantiū in tabernaculis ab Oriente ipſius Nóbanh & Iogbeháh, percuſsit caſtra, caſtra autem erant *cum* fiducia.
12 Quum autem fugerent Zébanh & צSalmunnáע, inſequutus eſt eōs, cepítque duos *illos* Reges Midián, Zébanh & צSalmūnáע, & vniuerſa caſtra perterruit.
13 Atque reuerſus eſt Gidעón filius Ioáש è prælio ante aſcenſum ſolis.
14 Cepítque puerum de viris סSuchóth, & interrogauit eum: & ſcripſit ei principes סSuchóth, & ſeniores eius ſeptuaginta ſeptem viros.
D 15 Veniens autem ad viros סSuchóth, dixit, En Zébanh & צSalmunnáע, ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicendo, Num manus Zébanh & צSalmunnáע nunc in manu tua ſunt, quòd *poſtulas ut* demus viris tuis laſsis panem?
16 Tulit itaque ſeniores ciuitatis, ſpináſque deſerti ac tribulos, & confregit cum eis viros סSuchóth.
17 Et turrim Penuאél diruit, & interfecit viros ciuitatis.
18 Dixit autem ad Zébanh & צSalmunnáע, Quales erant viri illi quos interfeciſtis in Thabór? Illi reſponderunt, Qualis tu, tales & ipſi: vnus ſecundum formam filiorum Regis erat.
19 Et ait, Fratres mei, filij matris meæ erant: viuit Iehouáh, ſi viuos ſeruaſſetis eos, non occiderem vos.
20 Dixit ergo ad Iéther primogenitum ſuum, Surge, interfice eos. Non eduxit autem puer gladium ſuum: timebat enim, quia adhuc erat puer. E
21 Et ait Zébanh, & צSalmunnáע, Surge tu, & irrue in nos: quia ſicut vir, *eſt* fortitudo eius. Surgens itaque Gidעón, interfecit Zébanh & צSalmunnáע: tulítque lunulas quæ erant in collis camelorum eorum. Pſal.82.c.12
22 Dixerúntque viri Iשraאél ad Gidעón, Dominare nobis etiam tu, etiam filius tuus, etiam filius filij tui: quia ſaluaſti nos de manu Midián.
23 Gidעón autem reſpondit illis, Non dominabor ego vobis, nec dominabitur filius meus vobis, *ſed* Iehouáh dominabitur vobis.
24 Dixit præterea ad eos Gidעón, Poſtulabo à vobis poſtulationem vt detis mihi quiſque inaurem ſpoliorum ſuorum. Inaures enim aureæ erant eis: quia Iשmeעאelitę erant.
25 Et dixerūt, Dando dabimus. Et expandentes veſtimentum, proiecerunt illuc quiſque inaurem ſpoliorum ſuorum. F
26 Fuit autem pondus inaurium aurearum quas poſtulauerat, mille & ſeptingentorum aureorum, præter lunulas, & monilia, & veſtes purpureas quæ erāt ſuper Reges Midián, & præter torques quæ erant in collis camelorum eorum.
27 Et fecit ex eo Gidעón אEphód, poſuítque illud in ciuitate ſua, in עOphráh. & fornicati ſunt vniuerſus Iשraאél poſt eum ibi, fuítque Gidעón ipſi & domui eius in offendiculum.
28 Humiliatus eſt itaque Midián coram filiis Iשraאél, neque poſtea eleuauerunt caput ſuū: quieuítque terra quadraginta annis in diebus Gidעón.
29 Abiítque Ierubbáעal filius Ioáש, & manſit in domo ſua.
30 Ipſi autem Gidעón fuerunt ſeptuaginta filij qui egreſsi erāt de femore eius: *uxores* enim plures fuerant ei.
31 Cócubina autem eius quę erat in שSechém, pepererat ei etiam ipſa filium, & impoſuit illi nomen Abimélech. G
32 Mortuus eſt autem Gidעón filius Ioáש in ſenectute bona, ſepultúſque eſt in ſepulchro Ioáש patris ſui in עOphráh Abiעezeræi.
33 Fuit autem quum mortuus eſſet Gidעón, reuerſi ſunt filij Iשraאél, & fornicati ſunt poſt Bעalim, poſuerúntque ſibi Báעal-berith pro Deo.
34 Neque recordati ſunt filij Iשraאél *amplius* Iehouæ Dei ſui, qui eruit eos de manu omnium inimicorum ipſorum per circuitum.

35 Nec fecerunt miſericordiam cum domo Ie-
rubbáȝal Gidʽyón, iuxta omnia bona quæ fe-
cerat in Iʋſraʼél.

CAPVT IX.

1 Abimelech filius Gedeonis occidit 70 fratres ſuos. 5 Ioathã filius Gedeonis minimus latitat. 6 Abimélech cõſtituitur Rex. 7 Ioatham propoſita lignorum parabola prædicit interitum Sichimitarũ & Abimélech. 22 Dominus immittit ſpiritum odij inter Sichimitas & Abimélech, eique inſidiantur. 26 Gaal pugna contra Abimélech. 40 Expugnatur exercitus Gaal ab Abimelech 41 Gaal eijcitur ex Sichem. 43 Abimélech deſtruit vrbem Sichem, interfectis habitatoribus eius. 46 Turris Sichem cũ mille hominibus comburitur. 50 Abimélech oppugnans ciuitatem Thebes, à muliere vulneratur.

1 ABiit autem Abimélech filius Ierubbáȝal
in ʋSechém ad fratres matris ſuæ, lo-
quutúſque eſt ad eos & ad omnem familiam
domus patris matris ſuæ, dicendo,
2 Loquimini obſecro in auribus omnium vi-
rorum ʋSechém, Vtrum melius vobis eſt, vt
dominentur vobis ſeptuaginta viri, omnes fi-
lij Ierubbáȝal, an vt dominetur vobis vir vnus?
interim mementote quòd os veſtrũ & caro ve-
ſtra ſum.
3 Et loquuti ſunt fratres matris eius de eo in
auribus omnium virorum ʋSechém omnia
verba iſta, & inclinauit ſe cor eorum poſt Abi-
mélech: dixerunt enim, Frater noſter eſt.
4 Et dederunt ei ſeptuaginta argenteos è do-
mo Báȝal-berith, & illis conduxit Abimélech
viros vacuos & vagos qui irent poſt ſe.
5 Et venit in domum patris ſui in ȝOphráh,
interfecitque fratres ſuos filios Ierubbáȝal
ſeptuaginta viros ſuper lapidem vnum: remã-
ſit autẽ Iothám filius Ierubbáȝal paruus, quòd
abdidiſſet ſeſe.
6 Congregauerũt autem ſeſe omnes viri ʋSe-
chém, totáque domus Milló, & ierunt, ac con
ſtituerunt Abimélech Regem, iuxta planitiẽ
ſtatuæ quæ *erat* in ʋSechém.
7 Nunciauerunt autem ipſi Iothám: qui per-
rexit, & ſtetit in vertice mõtis Gerizim: & ſu-
blata voce ſua clamauit, ac dixit eis, Audite
me viri ʋSechém, & audiat vos Deus.
B 8 Eundo iuerunt arbores ad vngendum ſu-
per ſe Regem: dixerúntque oleæ, Regna ſu-
per nos.
9 Quibus reſpõdit olea, Deſerámne pingue-
dinem meam, qua per me honorificant deos
& homines: & vadam vt promouear ſuper
arbores?
10 Dixerunt præterea arbores ad ficum, Veni
tu, regna ſuper nos.
11 Quibus reſpondit ficus, Num derelinquam
dulcedinem meam, & fructum meum opti-
mum, & vadam vt promouear ſuper arbores?
12 Dixerunt inſuper arbores ad vitem, Veni tu,
regna ſuper nos.
13 Quibus reſpondit vitis, Num derelinquam
muſtum meum quod lætificat Deum & ho-
mines, & ibo vt promouear ſuper arbores?
14 Dixerunt poſtremò omnes arbores ad rhã-
num, Veni tu, regna ſuper nos.
15 Reſpondit autem rhamnus arboribus, Si in
veritate vos vngitis me in Regem ſuper vos,
venite, ſperate in vmbra mea: & ſi non, egre-
diatur ignis de rhamno, deuorétque cedros
Lebanón.
C 16 Nunc ergo ſi in veritate & integritate egi-
ſtis, quum conſtituiſtis regem Abimélech, &
ſi rectè egiſtis cum Ierubbáȝal, & cum domo
eius, ſi præterea ſecũdum retributionem ma-
nuum eius feciſtis ei,
17 (Quia pugnauit pater meus pro vobis, ac
proiecit animam ſuam alonge, vt eriperet vos
è manu Midián:
18 Vos autem inſurrexiſtis contra domum pa-
tris mei hodie, & interfeciſtis filios eius, ſe-
ptuaginta viros ſuper lapidem vnum, & cõſti-
tuiſtis Regem Abimélech filium ancillæ eius
ſuper viros ʋSechém quia frater veſter eſt)
19 Si inquam in veritate & integritate egiſtis
cum Ierubbáȝal, & cum domo eius hodie, læ-
temini de Abimélech, & lætetur etiam ipſe de
vobis.
20 Quòd ſi nõ, egrediatur ignis de Abimélech,
& deuoret viros ʋSechém, & domum Milló:
egrediatur quoque ignis à viris ʋSechém &
de domo Milló, & deuoret Abimélech.
21 Fugitque Iothám, fugit inquam, atque abiit
in Beʼér: & manſit illic à facie Abimélech fra-
tris ſui.
22 Imperauit autem Abimélech ſuper Iʋſra-
ʼelem tribus annis.
23 Immiſitque Deus ſpiritum malum inter
Abimélech & viros ʋSechém, præuaricatique
ſunt viri ʋSechém in Abimélech.
24 Vt veniret iniuria ſeptuaginta filiorum Ie-
rubbáȝal, & vt ſanguinem eorum poneret ſu-
per Abimélech fratrem eorum qui interfece-
rat eos, & ſuper viros ʋSechém quia robora-
uerant manus eius vt occideret fratres ſuos.
25 Poſuerúntque aduerſus illũ viri ʋSechém D
inſidias ſuper cacumina montium, prædaban-
túrque omnem qui tranſibat iuxta illa per
viam: quod renuntiatum eſt ipſi Abimélech.
26 Præterea venit Gáȝal filius ȝEbed, & fratres
eius, & tranſierunt in ʋSechém, ac ſpem ſuam
poſuerunt in eo viri ʋSechém.
27 Vnde egreſsi in agrum, vindemiauerunt vi-
neas ſuas, & calcauerunt, & lætati ſunt: ingreſ
ſique ſunt domum dei ſui, ac comederunt &
biberunt, & maledixerunt ipſi Abimélech.
28 Dixit autem Gáȝal filius ȝEbed, Quis eſt
Abimélech, & quis eſt ʋSechem, vt ſeruiamus
ei? nónne filius eſt Ierubbáȝal, & Zebúl præ-
poſitus eius? ſeruite *potius* viris ʜHamór patris
ʋSechém. ſed quare ſeruiemus ei nos?
29 Et quis det populum hunc in manu mea, &
auferam Abimélech? Et dixit ipſi Abimélech,
Auge exercitum tuum, & egredere.
30 Audiens autem Zebúl princeps ciuitatis
verba Gáȝal filij ȝEbed, iratus eſt vehemẽter.
31 Miſitque nuntios ad Abimélech in dolo, di-
cendo, Ecce Gáȝal filius ȝEbed & fratres eius
veniunt in ʋSechém, & ecce obſident ciuita-
tem contra te.
32 Nunc igitur ſurge noctu, tu & populus qui E
eſt tecum, & inſidiare in agro.
33 Et primo mane ad exortum ſolis ſurgens
inuades vrbem. quúmque ipſe & populus qui
eſt cum eo, egredietur ad te, facies ei ſecundũ
quod inuenerit manus tua.
34 Surrexit autem Abimélech, & vniuerſus po
pulus qui erat cum eo, noctu, & inſidiati ſunt
ipſi ʋSechém quatuor cunei.
35 Et egreſſus eſt Gáȝal filius ȝEbed, ſtetitque
in introitu portæ ciuitatis: ſurrexit autem Abi
mélech & populus qui erat cum eo de inſidiis.
36 Vidẽs autem Gáȝal populum, ait ad Zebúl,
Ecce

Ecce populus deſcendit de cacuminibus mon-
tium. Cui reſpondit Zebúl, Vmbram montiũ
vides quaſi homines.
37 Tunc adiecit Gáɤal, ac dixit, Ecce populus
deſcendunt de vmbilico terræ, & dux vnus ve
nit per viam planitiei Moωonenim.
38 Dixit autem ad eum Zebúl, Vbi nunc eſt os
tuum quo dicebas, Quis eſt Abimélech, vt ſer-
uiamus ei? nónne iſte eſt populus quem ſpre-
uiſti? egredere obſecro nunc, & pugna con-
tra eum.
39 Et egreſſus eſt Gaɤál coram viris ωSechém,
pugnauitque contra Abimélech.
40 Et perſequutus eſt eum Abimélech, poſt-
eaquam fugere cœperat à facie eius, ceciderúntque vulnerati multi vſque ad introitum
portæ.
F 41 Remanſit autem Abimélech in Arumáh, &
expulit Zebúl ipſum Gáɤal & fratres eius, ne
manerent in ωSechém.
42 Poſtridie autem egreſſus eſt populus in a-
gros, & renuntiauerunt ipſi Abimelech.
43 Tulit igitur populum, & partitus eſt eos in
tria capita, inſidiáſque poſuit in agro: vidénſq;
populum egredientem de ciuitate, inſurrexit
in eos, ac percuſsit eos.
44 Ipſe itaque Abimélech & capita quæ *erant*
cum eo, graſſati ſunt, & conſtiterũt ad introi-
tum portæ ciuitatis: duo auté *alia* capita graſ-
ſata ſunt aduerſus omnes qui erant in agro, &
percuſſerunt eos.
45 Abimélech preterea oppugnauit vrbem to-
to die illo, & expugnauit eam, ac populũ qui
erat in ea interfecit: diruítque vrbem, & ſemi-
nauit in ea ſal.
46 Audiẽtes autẽ omnes viri turris ωSechém,
venerunt ad arcem Beth-ℵel-berith.
47 Renũtiatum verò eſt ipſi Abimélech quòd
illic congregati eſſent omnes viri turris ωSe-
chém:
48 Et aſcendit Abimélech in montẽ ɤSalmón,
ipſe & totus populus qui erat cũ eo, tulitque
Abimélech ſecures, & præcidit ramos arborũ,
quos ſuſtulit, ac poſuit ſuper humerum ſuum,
dixitque ad populum qui erat ſecum, Quod
vidiſtis, feci: feſtinate, facite ſicut ego.
49 Præciderunt itaque etiam vniuerſus popu-
lus quiſque ramum ſuum, & iuerũt poſt Abi-
G mélech, depoſuerúntque ad arcem, & ſuccen-
derunt ſuper illos arcem igni: mortuique ſunt
etiam omnes viri turris ωSechém, ferè mille
viri & mulieres.
50 Abiit deinde Abimélech ad Thebéɤs, & ca-
ſtrametatus eſt iuxta Thebéɤs, cepitque eam.
51 Turris autem fortis erat in medio ciuitatis,
& fugerunt illuc omnes viri, & mulieres, & o-
mnes viri ciuitatis, & clauſerũt ſuper ſe, & a-
ſcenderunt ſuper tectum turris.
52 Venit ergo Abimélech vſque ad turrim, &
oppugnauit eam: acceſſitque vſque ad oſtium
turris, vt combureret illud igni.
2.Reg.11.c.21 53 Tum deiecit mulier quædam fragmen mo-
læ ſuper caput Abimélech, confregitque illi
caluariam.
54 Qui mox accerſito puero portãte arma ſua,
dixit ei, Euagina gladiũ tuum, & interfice me:
ne fortè dicant de me, Mulier interfecit eum.
perfodit itaque eum puer eius, & mortuus eſt.
55 Vidẽtes autem viri Iωſraɤél quòd mortuus
eſſet Abimélech, abierunt quiſque in locum
ſuum.
56 Reddidit itaque Deus malum Abimélech
quod fecerat patri ſuo, interficiendo ſeptua-
ginta fratres ſuos.
57 Sed & omne malum virorũ ωSechém red-
didit Deus in caput eorum: & euenit eis male-
dictio Iothám filij Ierubbáɤal.

CAPVT X

1 Thola, dux Iſrael conſtituitur. 3 Huic ſuccedit Iair. 6 Ob idololatriã filij Iſrael traduntur in manus Philiſtinorum. 10 Cõfitentes Deo peccatum ſuum, clamant ad ipſum. 11 Arguit Iſraelitas ingratitudinis Deus. 15 Non ceſſantium confiteri peccatum, & ſemper clamantium miſeretur Deus.

1 Surrexit autem poſt Abimélech, vt ſaluum
faceret Iωſraɤél, Tholáɤ filius Puáh filij
Dodo, vir de *tribu* Iωſſachár: ipſe autem habi-
tabat in ωSamír, in monte ℵEphráim.
2 Iudicauitque Iωſraɤelem viginti & tribus
annis: & mortuus eſt, ac ſepultus in ωSamír.
3 Poſt hunc ſurrexit Iaɤir Gilɤadites, iudica-
uítque Iωſraɤelem viginti & duobus annis.
4 Fuerunt autem ei triginta filii equitantes ſu
per triginta pullos: quibus & triginta erant
vrbes quas vocabant ℵHauoth Iaɤir vſque ad
diem hanc, quæ ſunt in terra Gilɤád.
5 Mortuus verò eſt Iaɤir, & ſepultus eſt in B
Camón.
6 Rurſum autem filij Iωſraɤél fecerũt malum
in oculis Iehouæ, ſeruierúntque Beɤalim, &
ɤAωſtharóth, & diis Arám, diiſque ɤSidón, &
diis Moab, ac diis filiorum ɤAmmón, diis de-
nique Peliωſthím, dereliquerúntque Iehouá,
& non ſeruierunt ei.
7 Propterea iratus eſt furor Iehouæ cõtra Iωſ-
raɤelem, & tradidit eos in manũ Peliωſthim,
& in manum filiorum ɤAmmón.
8 Qui attriuerunt & confregerunt filios Iωſ-
raɤél anno ipſo, octodecim annis cunctos fi-
lios Iωſraɤél, qui erant trans Iardén in terra
ℵEmoræi, quæ eſt in Gilɤád.
9 Tranſierũtq; filij ɤAmmón Iardén, vt præ-
liarentur etiam cum Iehudáh & Biniamin,
etiam cum domo ℵEphráim, & anguſtia affe-
ctus eſt Iωſraɤél valde.
10 Clamauerúntque filij Iωſraɤél ad Iehouam, C
dicendo, Peccauimus tibi, & quia dereliqui-
mus Deũ noſtrũ, & *quia* ſeruiuimus Beɤalim.
11 Dixit autẽ Iehouáh ad filios Iωſraɤél, Nõn-
ne ab Ægyptiis, & ℵEmoræo, & filiis ɤAm-
món, & Peliωſthim,
12 Præterea ɤSidonij & ɤAmaléc, & Maɤóni-
tæ oppreſſerũt vos, & clamaſtis ad me, ſaluóſ-
que feci vos de manu eorum.
13 Vos autem dereliquiſtis me, & ſeruiuiſtis
dijs alienis: iccirco non liberabo vos vltrà.
14 Ite, & clamate ad deos quos elegiſtis: ipſi
ſaluent vos tempore anguſtiæ veſtræ.
15 Reſponderunt autem filij Iωſraɤél Iehouæ,
Peccauimus: fac tu nobis ſecundum quod bo-
num eſt in oculis tuis: tantùm libera nos quæ-
ſumus, die hac.
16 Et abſtulerunt deos alienos de medio ſui, D
ſeruierúntque Iehouæ: & anguſtijs affecta eſt
anima eius propter laborem Iωſraɤél.
17 Cõgregati ſunt autem filij ɤAmmón, & ca-
ſtrametati ſunt in Gilɤad: congregati ſunt
quoque filij Iωſraɤél, & caſtrametati ſunt in
Mizſpáh.

18 Dixerúntque populus & principes Gilyád
quilibet ad proximum ſuum, Quicunque cœ-
perit pugnare contra filios yAmmón, erit dux
omnibus habitatoribus Gilyad.

CAPVT XI.

1 Iephte meretrice matre natus, occidit fratres ſuos. 6 Iephte conſtituitur ſuper Iſraelem. 12 Petit Iephte per nuntios ab Ammonitis quare Iſraelitas affligant. 14 Ammon repetit terras ab Iſraelitis poſſeſſas. 28 Ammonitæ ſuperbi. 29 Spiritu Dei accenſus Iephte, inuadit Ammonitas. 30 Votum Iephte. 32 Vincuntur Ammonitæ ab Iephte. 34 Iephte reuertenti occurrit filia ipſius.

1 IPhtháńh autẽ Gilyadites erat potens viri-
bus, erátque filius mulieris meretricis, ge-
nuerátque Gilyád ipſum Iphtháńh.
2 Peperit autem vxor Gilyád ipſi filios: creue-
rúntque filij vxoris, & expulerunt Iphtháńh,
dixerúntque ei, Non accipies hæreditatem in
domo patris noſtri: quia filius mulieris alte-
rius es.
3 Fugit itaque Iphtháńh à facie fratrũ ſuorũ, &
manſit in terra Tób: collectíque ſunt ad Iph-
tháńh homines vacui, & egreſsi ſunt cum eo.
4 Fuit autem, poſt *aliquot* dies pugnauerunt
filij yAmmón cum Iwſraxél.
5 Quũ ergo oppugnare cœpiſſent illos yAm-
monitæ, perrexerunt ſeniores Gilyád vt redu-
cerent Iphtháńh de terra Tób.
6 Dixerúntque ad Iphtháńh, Veni, & eſto no-
bis in principem, vt pugnemus contra filios
yAmmón.
B 7 Reſpõdit Iphtháńh ſeniorib' Gilyád, Nón-
ne odio habuiſtis me, & expuliſtis me è domo
patris mei? & cur veniſtis ad me nunc quando
anguſtia eſt vobis?
8 Dixerúntque ſeniores Gilyád ad Iphtháńh,
Idcirco nũc reuerſi ſumus ad te, vt venias no-
biſcum, pugnéſque contra filios yAmmón, &
ſis nobis dux, omnibus habitatoribus Gilyád.
9 Tunc reſpõdit Iphtháńh ſenioribus Gilyád,
Si reducatis me vos ad pugnandum contra fi-
lios yAmmón, tradiderítque eos Iehouáh co-
ram me: eróne vobis dux?
10 Tum dixerũt ſeniores Gilyád ad Iphtháńh,
Iehouáh audiet inter nos, ſi non ſecundum
verbum tuum fecerimus.
11 Perrexit itaque Iphtháńh cum ſenioribus
Gilyád, præpoſuerúntque eum populus ſu-
pra ſe in ducem & principem: loquutúſque *eſt*
Iphtháńh omnia verba ſua coram Iehoua in
Mixſpáh.
12 Miſit itaque Iphtháńh legatos ad Regem fi-
liorum yAmmón hiſce mandatis, Quid mihi
& tibi, quòd veniſti coram me vt pugnes con-
tra terram meam?
Num.21.c.14 C 13 Dixitque Rex filiorum yAmmón ad legatos
Iphtháńh, Quia tulit Iwſraxél terram meam
quando aſcendit ex Ægypto, ab Arnón vſque
ad Iabbóc, & vſque ad Iardén: nũc ergo redde
eas cum pace.
14 Rurſum autem Iphtháńh miſit legatos ad
Regem filiorum yAmmón:
15 Dixitque ei, Sic dixit Iphtháńh, Non cepit
Iwſraxél terram Moáb, neque *terram* filiorum
yAmmón:
16 Sed quum aſcenderent ex Ægypto, peram-
bulauit Iwſraxél per deſertum vſque ad mare
vSúph, & peruenit in Cadéws.
Num.20.f.29 17 Miſitque Iwſraxél legatos ad Regẽ xEdóm,
dicendo, Tranſeam obſecro per terram tuam.
Et non audiuit Rex xEdóm. miſit quoque ad
Regem Moáb *legatos*: & noluit. manſit itaque
Iwſraxél in Cadéws.
18 Quúmque proficiſceretur per deſertũ, cir-
cuiuit terram xEdóm & terram Moáb: deue-
nitque ab Ortu ſolis terræ Moáb, & caſtrame- Num.21.c.13
tati ſunt citra Arnón: nec intrauerunt termi- & 21.c.24
num Moáb: Arnón enim eſt terminus Moáb. D
19 Propterea miſit Iwſraxél legatos ad vSinhõ
regem xEmoræum & Regem nHeſbón: & di
xit ei Iwſraxél, Tranſeam obſecro per terram
tuam vſque ad locum noſtrum.
20 Et non fidit vSinhón Iwſraxeli vt tranſiret
per terminum ſuum, ſed cõgregauit vSinhón
vniuerſum populum ſuum, & caſtrametati
ſunt in Iaháys, & pugnauit cõtra Iwſraxelem.
21 Tradiditq; Iehouáh Deus Iwſraxél vSinhón
& vniuerſum populũ eius in manu Iwſraxél,
& percuſſerunt eos: poſſeditque Iwſraxél to-
tam terram xEmoræi habitatoris illius terræ.
22 Poſſederunt inſuper omnem terminum xE-
moræi ab Arnón vſque ad Iabbóc, & à deſerto
vſque ad Iardén.
23 Nunc ergo Iehouáh Deus Iwſraxél eiecit E
xEmoræum à facie populi ſui Iwſraxél, & tu
poſsidebis eum?
24 Nónne quod poſsidendũ dederit tibi Che-
móws deus tuus, illud poſsidebis? Sic quic-
quid expulerit Iehouáh Deus noſter à facie
noſtra, illud poſsidebimus.
25 Et nunc, num multo præſtantior es Balác fi- Num.22.a.2
lio zSippór rege Moáb? nunquid iurgando
iurgatus eſt cum Iwſraxele? annon pugnando
pugnauit contra eos?
26 Quum habitaret Iwſraxél in nHeſbón, &
in viculis eius, & in yAroyer, & viculis eius,
& in omnibus ciuitatibus quæ ſunt iuxta ter-
minos Arnón trecentis annis, cur non eruiſtis
in tempore illo?
27 Ego autem nõ peccaui in te, & tu facis mihi
malum, pugnãdo contra me: iudicet Iehouáh
Iudex hodie inter filios Iwſraxél & filios yAm
món.
28 Et non audiuit Rex filiorum yAmmón ver-
ba Iphtháńh quæ miſit ad eum.
29 Fuit autem ſuper Iphtháńh Spiritus Ieho- F
uæ, & tranſiuit Gilyád & Menawſſéh, pertrãſi-
uit itẽ Mixſpéh Gilyád, & de Mixſpéh Gilyád
tranſiuit *ad* filios yAmmón.
30 Vouitque Iphtháńh votum Iehouæ, & ait,
Si tradendo tradideris filios yAmmón in ma-
num meam,
31 Egrediens quod egreſſum fuerit è foribus
domus meæ in occurſum meum, quum reuer-
tar in pace à filiis yAmmón, erit Iehouæ, aut
offeram illud *in* holocauſtum.
32 Trãſiuit itaque Iphtháńh ad filios yAmmón
vt præliaretur contra illos, tradiditque eos Ie-
houáh in manum eius.
33 Et percuſsit eos ab yAroyér vſquequo ve-
nias in Minnith, viginti vrbes, & vſque ad xA-
bel vinearum plaga magna valde: humiliati-
que ſunt filij yAmmón à conſpectu filiorum
Iwſraxél.
34 Veniente autem Iphtháńh in Mixſpáh ad
domum ſuam, en filia eius egreditur in occur
ſum eius cũ tympanis & choris: & tantũ ipſa
vnica: non erat ei ex ſe filius *alius*, vel filia *alia*.

35 Fuit

35 Fuit autem quum vidiſſet eam, ſcidit veſti-
menta ſua, & ait, Aháh filia mi incuruádo in-
curuaſti me,& tu es inter turbátes me: etenim
aperui os meum ad Iehouam, nec potero re-
tractare.
G 36 Cui illa reſpondit, Pater mi ſi aperuiſti os
tuum Iehouæ,fac mihi quemadmodum egreſ
ſum eſt ex ore tuo,poſteaquam fecit tibi Ieho-
uáh vltiones de inimicis tuis de filiis ɣAm-
món.
37 Dixit præterea patri ſuo, Fiat mihi hoc: di-
mitte me duobus menſibus, vt eam, & deſcen
dam ſuper montes, ac fleam ſuper virginitate
mea ego & amicæ meæ.
38 Ille ait, Vade. Dimiſitque eam duobus men
ſibus: abiit ergo ipſa,& amicæ eius, & fleuit ſu
per virginitate ſua ſuper montes.
39 Circa finem autem duorum měſium reuer-
ſa eſt ad patrem ſuum,& fecit de ea votũ ſuum
quod vouerat: itaque ea nó cognouerat virũ.
& fuit in conſuetudinem in Iωſraϰél,
40 Annuatim ibant filiæ Iωſraϰél vt alloque-
rentur filiũ Iphtháñh Gilɣaditæ quatuor die-
bus in anno.

CAPVT XII.

1 Seditio Ephraim cõtra Iephte. 3 Pugna Iephte cõtra Ephraim. 7 Moritur Iephte. 8 Abeſan iudicat Iſraelem. 11 Elõ ſuccedit. 13 Poſt quem, Abdon.

1 Congregati ſunt autẽ viri ϰEphráim, &
tranſierunt ad Aquilonem,dixerúntque
ad Iphtháñh, Quare tranſiſti ad pugnandum
contra filios ɣAmmón, & non vocaſti nos vt
pergeremus tecum? domum tuam & te cóbu-
remus igni.
2 Et dixit Iphtháñh ad eos, Vir rixæ fui ego ac
popul9 meus,& filij ɣAmmón valde: vocaui;
vos,& non ſeruaſtis me è manu eorum.
3 Videns verò quòd non ſeruaretis, poſui ani
mam meam in manu mea, ac tranſiui ad filios
ɣAmmón, & tradidit eos Iehouáh in manum
meam: ſed vt quid aſcẽdiſtis ad me die hac ad
pugnandum contra me?
4 Congregauit itaque Iphtháñh omnes viros
Gilɣád, & pugnauit cũ ϰEphráim: & percuſſe
B runt viri Gilɣád ipſum ϰEphráim, quòd dixiſ
ſent abiecti ϰEphráim, Eſtis Gilɣád in medio
ϰEphráim *&* in medio Menaωſſéh.
5 Et cepit Gilɣád vada Iardén ipſi ϰEphráim.
& fuit, quando dicebant fugitiui ϰEphráim,
Tranſeam: dicebát ei viri Gilɣád, Nũ ϰEphra-
thæus es? Si dicebat, Non:
C 6 Tum dicebant ei, Dic nunc ωSibóleth. *ille*
autem dicebat, ωSibóleth: nec rectè poterat lo
qui ſic. tum apprehéſo eo iugulabant eum in
vadis Iardén, & ceciderunt tépore illo de ϰE-
phráim quadraginta duo millia.
7 Iudicauit autem Iphtháñh Iωſraϰélem ſex
annis,& mortuus eſt Iphtháñh Gilɣadites, ac
ſepultus eſt in *una ex* ciuitatibus Gilɣád.
8 Iudicauit autem poſt eum Iωſraϰelem ϰIb-
ɣſán de Beth-léñhem.
9 Et fuerunt ei triginta filij: & triginta filias
miſit foras: ac triginta filias introduxit filiis
ſuis déforis: iudicauitque Iωſraϰelem ſeptem
annis.
D 10 Mortuus eſt autem ϰIbɣſán, ac ſepultus eſt
in Beth-léñhem.
11 Et iudicauit poſt eum Iωſraϰelem ʼϰElón
Zebulonites: iudicauitque Iωſraϰelem decem
annis.
12 Et mortuus eſt ʼϰElón Zebulonites, ac ſe-
pultus eſt in Aialón in terra Zebulún.
13 Et poſt eũ iudicauit Iωſraϰél, ɣAbdón filius
Hillél Pirɣathonites.
14 Hic habuit quadraginta filios, & trigin-
ta filios filiorum equitantes ſuper ſeptuagin-
ta pullos: iudicauitque Iωſraϰelem octo an-
nis.
15 Mortuus eſt autem ɣAbdón filius Hillél Pir
ɣathonites, ac ſepultus eſt in Pirɣathón, in ter
ra ϰEphráim, in monte ɣAmalecitarum.

CAPVT XIII.

1 Idololatræ filij Iſraël traduntur Philiſtæis. 3 Samſonis natiuitas prænuntiatur matri eius. 5 Samſon nazaræus liberaturus Iſraëlem. 8 Petit Manue quid agere debeat de filio naſcituro. 9 Apparet Angelus Manue. 16 Angelus non vult ſibi offerri holocauſtum, ſed Deo. 19 Manue offert Deo holocauſtũ. 24 Naſcitur Samſon.

1 Addiderunt præterea filij Iωſraϰél face-
re malum in oculis Iehouæ, tradiditq;
eos Iehouáh in manum Peliωſthinorum qua-
draginta annis.
2 Fuit autem vir quidam vnus de ɣSorɣáh, de
familia Danitarum, nomine Manóañh: cuius
vxor erat ſterilis, nec pepererat.
3 Apparuitque Angelus Iehouæ mulieri,& di
xit ei, Ecce nunc es ſterilis, nec peperiſti: con-
cipies autem, & paries filium.
4 Nunc igitur caue bibas vinũ, aut ωSéchar,
& ne comedas vllum immundum:
5 Quia ecce prægnans *eris*, pariéſque filium: Numer. 6.a.5
& nouacula non aſcendet ſuper caput eius,
quia neziræus Dei erit puer ab vtero: & ipſe
incipiet ſeruare Iωſraϰelem de manu Peli-
ωſthinorum.
6 Venitque mulier, & dixit *hæc* viro ſuo, his
verbis, Vir *quidam* Dei venit ad me, cuius aſpe-
ctus erat tanquã aſpectus Angeli Dei, terribilis
valde: & non interrogaui eum vnde nam eſſet,
neque nomen ſuum indicauit mihi.
7 Dixitque mihi, Ecce prægnans eris, & pa- B
ries filium: nũc ergo ne bibas vinum aut ωSe-
chár, neque comedas vllum immũdum: quia
neziræus Dei erit puer ab vtero, vſque ad diẽ
mortis ſuæ.
8 Orauit itaque Manóañh Iehouam, & ait,
Obſecro domine mi, vir Dei quem miſiſti, ve-
niat quæſo iterũ ad nos, doceátque nos quid
faciamus puero naſcituro.
9 Exaudiuit autem Deus vocem Manóañh:
venit nanque Angelus Dei iterum ad mulie-
rem illam,& ipſa ſedebat in agro: Manóañh
autem vir eius non erat cum ea.
10 Feſtinans itaque mulier, cucurrit, & nuntia
uit viro ſuo, dicens ei, Ecce viſus eſt mihi vir
ille qui venerat hodie ad me.
11 Surgens verò Manóañh, venit poſt vxo-
rem ſuam: & accedens ad virum, ait illi, Tú-
ne es vir ille qui loquutus erat mulieri? Et ait,
Sum.
12 Dixitque Manóañh, Nunc veniat ſermo C
tuus, *ſed* quodnam erit iudicium pueri & o-
pus eius?
13 Reſpondit Angelus Iehouæ ipſi Manóañh,
Ab omnibus quæ dixi mulieri, caueat,
14 De vllo quod egreditur de vite vini, ne co-
medat, id eſt vinũ aut ωSechár ne bibat, neque

vllum immundum comedat: quicquid præ-
cepi ei,cuſtodiat.
15 Dixitque Manóanh ad Angelum Iehouæ,
Remoremur quæſo te, & præparabimus corã
te hœdum caprarum.
16 Reſpondit autem Angelus Iehouæ ipſi Ma-
nóanh,Etiamſi moratus fueris me, non *tamen*
comedam de pane tuo:ſi verò feceris holocau
ſtum,Iehouæ offeras illud. Non enim ſciebat
Manóanh quòd eſſet Angelus Iehouæ.
17 Dixit ergo Manóanh ad Angelum Iehouæ,
Quod eſt nomen tuum,vt quum euenerit ver-
bum tuum,honore proſequamur te?
18 Cui reſpondit Angelus Iehouæ, Vtquid in-
terrogas de nomine meo quum ſit occultum?
19 Tulit itaque Manóanh hœdũ caprarum, &
oblationem,& obtulit ſuper petram Iehouæ:
& miraculum fecit, Manóanh & vxore eius
intuentibus.
D 20 Quum autem aſcenderet flamma de altari
in cælum, aſcendit Angelus Iehouæ in flam-
ma altaris: Manóanh autem & vxor eius in-
tuebantur,& ceciderunt ſuper faciem ſuam in
terram.
21 Et vltrà non apparuit Angelus Iehouæ ipſi
Manóanh & vxori eius: tunc cognouit Ma-
nóanh quòd Angelus Iehouæ eſſet.
22 Dixitque Manóanh ad vxorem ſuam, Mo-
riendo moriemur,quia Deum vidimus.
23 Cui reſpondit vxor ſua,Si voluiſſet Iehouáh
occidere nos,non ſuſcepiſſet de manu noſtra
holocauſtum & oblationem, nec oſtendiſſet
nobis omnia hæc, neque *hoc* tempore dixiſſet
nobis talia.
24 Peperit itaque mulier filium, & vocauit no
men eius ωSimωſón:creuitque puer,& bene-
dixit ei Iehouáh.
25 Cœpitque Spiritus Iehouæ roborare eum
in Caſtris Dan,inter ʒSorγáh & ϰEωſthaól.

CAPVT XIIII.

1 Samſon ducit vxorem de filiabus Philiſthijm. 5 Samſon leonis catulum dilacerat. 8 Mel cum apum examine in corpore leonis. 10 Nuptiæ Samſonis. 12 Samſon ſodalibus ſuis proponit ænigma de leone quem occiderat, in cuius cadauere mel enatum fuerat. 17 Vxori exponit ænigma. 20 Vxor Samſonis alteri datur.

1 DEſcẽdit autem ωSimωſón in Timnáth,
viditque mulierem in Thimnáth de fi-
liabus Peliωſthinorum:
2 Et aſcendit,nuntiauitque patri ſuo ac matri
ſuæ, & ait, Mulierem *quandam* vidi in Thi-
mnáth de filiabus Peliωſthinorum:nunc ergo
accipite eam mihi in vxorem.
3 Dixitque ei pater ſuus & mater ſua, Annon
eſt inter filias fratrum tuorum, & in omni po-
pulo meo mulier: quòd tu vadis vt accipias
vxorem de Peliωſthinis incircuncisis? Re-
ſpõdit ωSimωſón patri ſuo, Eã accipite mihi:
quia placuit in oculis meis.
4 Pater verò eius & mater eius neſciebant
quòd à Iehoua eſſet,quòd occaſionem quære-
ret à Peliωſthæis:nam tempore illo domina-
bantur Peliωſthęi in Iωſraél.
5 Deſcendit itaque ωSimωſón & pater eius
& mater eius in Thimnáth, veneruntque ad
vineas Thimnáth,& ecce catulus leonum ru-
giens in occurſum eius.
B 6 Et irruit in eum Spiritus Iehouæ, & diuiſit
eum ſicut diuiditur hœdus, nec quicquã erat
in manu eius:& non indicauit patri ſuo & ma
tri ſuæ quod fecerat.
7 Deſcendit inquam, & loquutus eſt mulieri
quæ placuerat in oculis ωSimωſón.
8 Reuerſus autem poſt dies *aliquot*, vt accipe-
ret eã, declinauit vt videret cadauer leonis, &
ecce examẽ apũerat in cadauere leonis,& mel.
9 Sumpſitque illud in manus ſuas,& perrexit
pergendo ac comedendo: qui perueniens ad
patrem ſuum & matrem ſuam,dedit eis, & co
mederunt:ſed non indicauit eis quòd de ca-
dauere leonis ſumpſiſſet mel.
10 Deſcenditque pater eius ad mulierem: fe-
citque ibi ωSimωſón conuiuium: ſic enim fa-
ciebant iuuenes.
11 Quum autem vidiſſent eum, acceperunt tri- C
ginta ſocios,& fuerunt cum eo.
12 Dixitque eis ωSimωſón, Proponam nunc
vobis ęnigma:ſi indicando indicaueritis illud
mihi ſeptem diebus conuiuij, & inueneritis,
dabo vobis triginta linteamina, & triginta
mutatorias veſtes:
13 Si verò non potueritis indicare mihi,dabitis
vos mihi triginta linteamina, & triginta mu-
tatorias veſtes.Qui reſponderunt ei,Propone
ænigma tuum,& audiemus illud.
14 Dixitque eis, De comedente exiuit cibus,
& de forti egreſſa eſt dulcedo. Et non potue-
runt indicare ænigma tribus diebus.
15 Fuit igitur,die ſeptima dixerũt vxori ωSim-
ωſón,Perſuade viro tuo vt indicet nobis ænig
ma,ne fortè comburamus te,& domum patris
tui igni.an vt poſsideret nos, vocaſti nos? an-
non *ſic eſt*?
16 Fleuitque vxor ωSimωſón apud eum,& ait, D
Profectò odiſti me,& non diligis me:ænigma
propoſuiſti filiis populi mei, & *tamen* mihi nõ
indicaſti. Qui ait illi, Ecce patri meo & matri
meæ non indicaui, & tibi indicabo?
17 Fleuit itaque apud eum ſeptem diebus qui-
bus fuit eis conuiuium: fuit autem vt die ſe-
ptima indicauerit ei,quia coartabat eum:quæ
indicauit ænigma filiis populi ſui.
18 Dixerunt ergo ei viri ciuitatis die ſeptima,
antequam occumberet ſol, Quid dulcius mel
le,& quid fortius leone? Qui dixit eis, Niſi a-
raſſetis in vitula mea,non inueniſſetis ænig-
ma meum.
19 Et irruit in eum Spiritus Iehouæ,& deſcen-
dit in Aωſcelón,& percuſsit ex eis triginta vi-
ros:exuiáſque eorum tollens,dedit mutato-
rias iis qui indicauerant ænigma: & iratus eſt
furor eius,aſcenditque in domum patris ſui.
20 Et fuit vxor ωSimωſón ſodali ſuo, quem aſ-
ſociauerat ſibi.

CAPVT XV.

1 Samſon propter ablatam vxorem ſegetem Philiſtinorum exurit. 6 Samſonis vxor à Philiſthæis comburitur. 10 Samſon ligatus traditur Philiſthæis. 15 Maxilla aſini, Spiritu Dei motus mille viros occidit. 18 Victoriam Deo tribuit. 19 Aquam è dente molari aſini fluentibus ſitim leuat.

1 FVit autem poſt dies *aliquot*, in diebus meſ-
ſis triticeæ, viſitauit ωSimωſón vxorem
ſuam cum hœdo caprarum, dixítque, Ingre-
diar ad vxorem meam in cubiculum. Et non
permiſit illi pater eius vt ingrederetur.
2 Dixitque pater eius, Putaui quòd odiſſes
eam,propterea tradidi eam ſodali tuo: annon
eſt

eſt ſoror eius minor pulchrior illa? ſit nunc ti-
bi pro illa.
3 Dixitque ei ϖSimϖſón, Innocens ero vice
hac à Peliϖſthæis, quum fecero ego illis ma-
lum.
4 Abiens ergo ϖSimϖſón, cepit trecéntas vul-
pes: acceptiſque facibus, conuertit caudam
ad caudam, & poſuit facem vnam inter duas
caudas in medio.
5 Poſtea ſuccendit ignem in facibus, & emiſit
in ſegetes Peliϖſthinorum, & ſuccendit ab a-
ceruo vſque ad ſegetem, & vſque ad vineas
& oleas.
B 6 Dixerúntque Peliϖſthæi, Quis fecit hoc?
Et dixerunt, ϖSimϖſón gener Thimnęi: quòd
abſtulerit vxorem eius, & tradiderit eam ſo-
dali eius. Aſcenderunt itaque Peliϖſthæi, &
combuſſerunt eam & patrem eius igni.
7 Quibus dixit ϖSimϖſón, Si feciſſetis ſicut
hoc: ſed vindicabo me de vobis, & poſtea ceſ-
ſabo.
8 Itaque percuſsit eos *in* coxa vnà cum femo-
re plaga magna: & deſcendens manſit in ca-
cumine petræ ʼɣEtám.
9 Aſcenderũt autem Peliϖſthim, & caſtrame
tati ſunt in Iehudáh, extenderúntque ſe in
Lénhi.
10 Dixerúntque viri Iehudáh, Vtquid aſcen-
diſtis aduerſum nos? Reſponderunt, Vt ligemus
mus ϖSimϖſón aſcendimus, vt faciamus ei
quemadmodum fecit nobis.
C 11 Deſcenderunt ergo tria millia virorum de
Iehudáh ad ſummitatem petræ ʼɣEtám, di-
xerúntque ad ϖSimϖſón, Annon noſti quòd
dominantur nobis Peliϖſthim? cur igitur hoc
feciſti nobis? Reſpondit illis, Quemadmodũ
fecerunt mihi, ſic feci eis.
12 Dixerunt præterea ei, Ad ligandum te de-
ſcẽdimus, vt tradamus te in manum Peliϖſthi
norum. Reſpondit quoque eis ϖSimϖſón, Iu-
rate mihi quòd non irruetis in me vos.
13 Tum dixerunt ei his verbis, Non, ſed ligan-
do ligabimus te, trademúſque te in manum
eorum: at occidendo non occidemus te. liga-
uerunt itaque eum duobus funibus nouis, &
abduxerunt eum de Petra.
14 Qui quum perueniſſet vſque ad Lénhi, Pe-
liϖſthim vociferati ſunt in occurſum eius: ir-
ruit autem in eum Spiritus Iehouæ, & fuerũt
funes qui erant in brachiis eius, tanquam lina
quæ combuſta ſunt igni, & diſſoluta ſunt vin-
cula eius de manibus eius.
D 15 Inuenitque maxillam aſini recentem, miſ-
ſáque manu ſua ſuſtulit illam, & percuſsit cũ
ea mille viros.
16 Dixitque ϖSimϖſón, Cum maxilla aſini
aceruus, duo acerui: cum maxilla aſini percuſ-
ſi mille viros.
17 Quúmque finem feciſſet loquendi, proiecit
maxillam è manu ſua, & vocauit locum ipſum
Rámath-lénhi.
18 Sitiuit autem vehementer, & clamauit ad
Iehouam, atque ait, Tu dediſti per manũ ſerui
tui ſalutem hanc magnam: nunc autem mo-
riar ſiti, & cadam in manum incircũciſorum.
19 Tum rupit Deus molarem dentem qui erat
in maxilla, & egreſſæ ſunt ex eo aquę, & bibit:
reuerſúſque eſt ſpiritus eius, ac reuixit: idcir-
co vocauit nomen eius ʼɣEnhaccoréɣ, qui eſt
in Lénhi vſque ad diem hanc.
20 Iudicauitque Iϖſraɣelem in diebus Peli-
ϖſthinorum viginti annis.

CAPVT XVI.

1 *Samſon ingreditur ad mulierem meretricem.* 3 *Portas Gazæ*
in montem defert. 4 *Samſon amat Dalilam, quam ſæpe delu-*
dit petentẽ in quo eſſet eius maxima fortitudo. 16 *Sãſon tandẽ*
indicat Dalila in quo ſit ſua fortitudo, & decipitur. 19 *Samſonë*
deficit fortitudo. 21 *Apprehenſum Samſonẽ excæcant Philiſtiim.*
23 *Dagoni idolo tribuũt Gazitæ quòd captus ſit Samſon.* 25 *Lu-*
ſit Samſon Philiſtiim. 28 *Orat Samſon reddi ſibi fortitudinẽ.*
30 *Moritur cũ principibus Philiſthinorũ & reliqua multitudine.*

1 PErrexit autẽ ϖSimϖſón in ɣAzzá, viditq;
illic mulierem meretricem, & ingreſſus
eſt ad eam.
2 ɣAzzitis *dictum fuit* dicẽdo, Venit ϖSimϖſón
huc. Et circundederunt, & inſidiati ſunt ei to-
ta nocte in porta vrbis: tacuerúntque tota no-
cte, Dicendo, Vſque ad lucem matutinam *ex-
pectemus*, & occidemus eum.
3 Dormiuit autem ϖSimϖſón vſque ad dimi-
dium noctis, media autem nocte ſurrexit: ap-
prehendénſque fores portæ vrbis cũ duobus
poſtibus, profectus eſt cum eis vnà cum vecte,
quum impoſuiſſet humeris ſuis: aſcendítque
cum eis in verticem montis, qui erat contra
faciem ɦHebrón.
4 Poſtea autem deamauit mulierem in tor-
rente ϖSorée, cuius nomen erat Deliláh.
5 Aſcenderunt autem ad eam ſatrapæ Peli-
ϖſthinorum, dixerúntque ei, Decipe eum, &
vide in quo ſit fortitudo eius magna, & qua re
præualeamus illi, vt ligatũ affligamus ipſum: B
& nos dabimus tibi ſinguli mille & centum
argenteos.
6 Dixit ergo Deliláh ad ϖSimϖſón, Indica
quæſo mihi in quo ſit fortitudo tua magna, &
quo ligatus affligi poſsis.
7 Reſpondit ei ϖSimϖſón, Si ligauerint me
ſeptem virgis viridibus quę necdum aruerint
tunc infirmus ręddar, & ero ſicut vnus ex *cæte-
ris* hominibus.
8 Attulerũt ergo ad eam ſatrapæ Peliϖſthino
rum ſeptem virgas virides quę necdum arue-
rant, & ligauit eum illis.
9 Porrò inſidiæ erant diſpoſitæ apud illam in
cubiculo: dixitque ad eum, Peliϖſthim ſuper
te ϖSimϖſón. Et rupit virgas quẽadmodum
rumpitur filum ſtupæ quum olfacit ignem,
& non eſt agnita fortitudo eius.
10 Dixítque Deliláh ad ϖSimϖſón, Ecce delu-
ſiſti me, loquutúſque es mihi mendacia: nunc
indica quæſo mihi quo ligêris.
11 Qui reſpondit ad eam, Si ligando ligaue- C
rint me funibus nouis, quibus non factum ſit
aliquid operis, tunc infirmus reddar, & ero ſi-
cut vnus ex *cæteris* hominibus.
12 Tulit igitur Deliláh funes nouos, & ligauit
eum illis, dixitque ad eum, Peliϖſthim ſuper
te ϖSimϖſón (inſidiæ autem erant diſpoſitæ
in cubiculo) Et rupit eos à brachiis ſuis tan-
quam filum.
13 Dixítque Deliláh ad ϖSimϖſón, Hactenus
deluſiſti me, & loquutus es mihi mẽdacia: in-
dica mihi quo ligêris. Reſpondit illi, Si atte-
xueris ſeptem cincinnos capitis mei licio.
14 Et fixit clauo: dixitq; ad eũ, Peliϖſthim ſuper
te ϖSimϖſón. Et expergefactus ſomno ſuo,
profectus eſt cũ clauo texturæ & licio.

15 Illa

D 15 *Illa* rurſum dixit ei, Quomodo dicis, Diligo
te & cor tuum non eſt mecum? iam tribus vi-
cibus deluſiſti me, nec indicaſti mihi in quo
ſit fortitudo tua magna.
16 Fuit itaque quum coartaret eum verbis ſuis,
ſingulis diebus, & moleſtaret eum, anguſtiis
affecta eſt anima eius, ita vt moreretur.
17 Quapropter indicauit ei totum cor ſuum,
dixitque ei, Nouacula non aſcendit ſuper ca-
put meum, quia nazaræus Dei ſum ab vtero
matris meæ: ſi raſus fuero, recedet à me forti-
tudo mea, & infirmus reddar, & ero ſicut o-
mnes homines.
18 Vidéns autem Deliláh quòd indicaſſet ei to-
tum cor ſuum, miſit accerſitum principes Pe-
E liѡſthinorum, his verbis, Aſcendite hac vice,
quia indicauit mihi totum cor ſuum. Aſcen-
derunt igitur ad eam principes Peliѡſthino-
rum, deferentes argentum in manibus ſuis.
19 Et dormire fecit eum ſuper genua ſua, vo-
cauitque virũ, & radi fecit ſeptem cincinnos
capitis eius, cœpítque affligere eum, & receſ-
ſit fortitudo eius ab eo.
20 Dixitque, Peliѡſthim ſuper te ѡSimѡſón.
Expergefactus autem ſomno ſuo, dixit, Egre-
diar ſicut ſemel & iterum, & excutiam me. Et
neſciebat quòd Iehouáh receſsiſſet à ſe.
21 Apprehendẽtes igitur eum Peliѡſthim, effo
derunt oculos eius, & deſcendere fecerunt eũ
in ɣAzzáh, & ligauerunt eum compedibus, &
molebat in domo vinctorum.
22 Cœpit autem pilus capitis eius germinare
poſteaquam raſus fuit.
23 Satrapæ autem Peliѡſthinorum congrega-
ti ſunt vt ſacrificarent ſacrificium magnũ Da-
gón Deo ſuo, & vt lætarentur: & dixerũt, Tra
didit nobis Deus noſter in manum noſtram
ѡSimѡſón inimicum noſtrum.
F 24 Quúmque vidiſſent eum populus, lauda-
uerunt deum ſuum: dicebant enim, Tradidit
deus noſter in manus noſtras inimicum no-
ſtrum, & eum qui deuaſtabat terram noſtram,
quique multiplicauit occiſos noſtros.
25 Fuit autem, quum exhilaratum eſſet cor eo-
rum, dixerunt, Vocate ѡSimѡſón, & ludat *co-
ram* nobis. Vocauerunt ergo ѡSimѡſón, de do
mo vinctorũ, & luſit ante eos: collocauerúnt-
que eum inter columnas.
26 Et ait ѡSimѡſón ad puerum qui tenebat
manum eius, Duc me, & fac palpare me co-
lumnas ſuper quas domus firmatur, vt inni-
tar eis.
27 Porrò domus ipſa plena erat virorũ & mu-
lierum, ibiq; erant omnes ſatrapę Peliѡſthim,
& ſuper tectum, circiter tria millia virorum &
mulierum, qui ſpectabant dum luderet ѡSim-
ѡſón.
G 28 Clamauit autem ѡSimѡſón ad Iehouam, &
ait, Domine Iehouáh memento mei obſecro,
& fortifica me obſecro, tãtùm vice hac ô Deus
& ſumam vltionem vnam è duobus oculis
meis de Peliѡſthinis.
29 Complexus itaque eſt ѡSimѡſón ambas
columnas medias, quibus domus ipſa niteba-
tur, & innixus eſt illis: vna erat à dextera eius,
& altera à ſiniſtra eius.
30 Simúlque dixit ѡSimѡſón, Moriatur ani-
ma mea cum Peliѡſthæis, & inclinauit ſe for-
titer, cecidítque domus ſuper ſatrapas, ſupér-
que vniuerſum populum qui erat in ea: fue-
rúntque mortui quos interfecit quum more-
retur ipſe *plures*, quàm quos mori fecit dum
viueret ipſe.
31 Deſcenderunt autem fratres eius, & tota do
mus patris eius, tulerúntque eum, & aſcende-
rũt, ſepelierúntque eum inter ɣSorɣáh & ℵE-
ѡſthaól in ſepulchro Manóanh patris ſui: ipſe
autem iudicauit Iѡſraẍelem viginti annis.

CAPVT XVII.

1 *Micha mater curat ſibi faciẽda idola duo: alterum ſculptile, alterũ conflatile* 8 *Adoleſcentem Bethlehemitam ſumit ſibi Michas in ſacerdotem.*

1 FVit autem vir *quidam* de monte ℵEphráim,
cuius nomen Micháiehu.
2 Dixitque matri ſuæ, Mille & centum argen-
tei qui ablati fuerunt tibi, propter quos male-
dixiſti, me audiente, ecce argentum *illud* apud
me eſt, ego accepi illud. Et dixit mater eius, Be
nedictus fili mi à Iehouáh.
3 Reddidit itaque mille & centum argenteos
matri ſuæ: dixitque mater eius, Sanctificando
ſanctificaueram argentum illud Iehouæ de
manu mea filio meo ad faciendum ſculptile B
& conflatile: quapropter nũc reddã illud tibi.
4 Qui reddidit argentum matri ſuæ: tulítque
mater eius ducẽtos argenteos, quos dedit ar-
gentario, & fecit ex eis ſculptile & conflatile,
& fuit in domo Micháiehu.
5 Viro autem Micháh erat domus Dei, fecitq;
ℵephód & theraphim, & conſecrauit manum
vnius è filiis ſuis, & fuit ei ſacerdos.
6 In diebus illis nõ erat Rex in Iѡſraẍél, quiſ- C
que quod rectum erat in oculis ſuis, faciebat.
7 Fuit autem puer de Beth-léhem Iehudáh,
de familia Iehudáh, qui erat Leuita, peregri-
nabatúrque ibi.
8 Abiit autem vir ille de ciuitate, de Beth-lé-
hem Iehudáh, ad peregrinandum vbicũque
inueniſſet: venítque in mõtem ℵEphráim vſq;
ad domum Micháh, ad faciendum iter ſuum.
9 Dixitque ei Micháh, Vndenam venis? Re- D
ſpondit ei Leuita, Ego *venio* de Beth-lenhem
Iehudáh, & ego pergo ad peregrinãdum vbi-
cunque inuenero.
10 Dixitque ei Micháh, Mane apud me, & eſto
mihi pro patre & pro ſacerdote: ego verò dabo
tibi decem argenteos annuatim, atque ordi-
nem veſtimentorum, & victum tuum. Et per-
rexit Leuita.
11 Placuítque Leuitæ manere cũ viro: fuitque
ei adoleſcens ille tanquam vnus ex filiis ſuis.
12 Et conſecrauit Micháh manum Leuitę, fuít-
que ei adoleſcens ille pro ſacerdote: itaque ha
bitauit in domo Micháh.
13 Dixit autem Micháh, Nunc ſcio quòd bene-
faciet mihi Iehouáh, quòd ſit mihi Leuita pro
ſacerdote.

CAPVT XVIII.

1 *Tribus Dan quærit ſibi poſſeſsionem ampliorem.* 2 *Ingrediuntur exploratores in domum Michæ.* 7 *Veniunt Laiſ.* 8 *Reuerſi fratribus narrant quod egiſſent.* 11 *Proficiſcuntur ſexcenti viri de cognatione Dan in Laiſ.* 17 *Auferunt idola Michæ & ſacerdotem eius.* 27 *Laiſ incendunt: quam rurſum extruentes, habitant in ea.*

1 IN diebus illis non erat Rex in Iѡſraẍél, &
in diebus illis tribus Danitica quærebat
ſibi

ſibi hæreditatem ad habitandum: non enim
ceciderat ei *ſors* vſque ad diem ipſum in me-
dio tribuum Iϖſraℵél, in hæreditatem.
2 Miſerunt ergo filij Dan de familia ſua quin-
que viros de finibus ſuis viros fortes de ɤSor-
ɤáh & de ℵEϖſthaℵól, vt explorarent terrã, &
diligenter inſpicerent eam: dixerúntque illis,
Ite, explorate terram. Qui quum veniſſent in
mótem ℵEphráim vſque ad domum Micháh,
pernoctauerunt ibi.
3 Quum autem eſſent iuxta domum Micháh,
agnouerunt vocem adoleſcentis Leuitæ: &
B declinauerunt illuc, dixerúntque ei, Quis ad-
duxit te huc? & quid tu facis hic? & quid tibi
negotij hîc?
4 Reſpondit eis, Talia & talia fecit mihi Mi-
cháh: mercedéque conduxit me, vt eſſem illi
pro ſacerdote.
5 Dixerúntque ei, Conſule obſecro Deum, vt
ſciamus an ſecundet viam noſtram per quam
ambulamus.
6 Et reſpondit illis ſacerdos, Ite in pace: corã
Iehoua eſt via veſtra per quam ambulatis.
7 Itaque abierunt quinque viri illi, & venerũt
in Laiϖs, viderúntque populum qui erat in
ea, habitantem confidenter, iuxta conſuetu-
dinem ɤSidoniorum, quieſcentem & confi-
dentem & *quod* non eſſet qui pudore ſuffun-
C deret *eos in* aliquo in terra, *nec* qui hæreditate
acciperet regnum, & *quod* diſtaret à ɤSidoniis,
nec commercium haberent cum quoquam.
8 Reuerſis autem ad fratres ſuos in ɤSorɤah
& ℵEϖſthaℵól, dixerunt fratres eorum, Quid
vos?
9 Et dixerunt, Surgite, & aſcendamus ad eos:
vidimus enim terram, & ecce bona valde: &
vos ſiletis? ne ſitis pigri ad proficiſcendum, vt
ingrediamini ad poſsidendum terram:
10 (Quando intrabitis, intrabitis ad populum
confidentem, præterea lata locis eſt) quia tra-
didit eam Deus in manum veſtram, locum in
quo non eſt penuria vllius rei quæ *naſcatur* in
terra.
11 Profecti ſunt itaque inde de familia Daniti-
ca, de ɤSorɤáh & ℵEϖſthaℵól, ſexcenti viri ac-
cincti inſtrumentis bellicis.
12 Et aſcenderunt, caſtrametatique ſunt in Ci-
riáth-ieɤarim in Iehudáh. idcirco vocauerunt
locum ipſum Manhanéh Dan, vſque ad diem
hanc: ecce eſt poſt Ciriáth-ieɤarim.
D 13 Et illinc tranſeuntes in montem Ephráim,
venerunt vſque ad domum Micháh.
14 Loquutique ſunt quinque viri qui perrexe
rant ad explorãdum terram Láiϖs: dixerúnt-
que fratribus ſuis: Annó noſtis quòd eſt in æ-
dibus iſtis ℵephód, & theraphim, & ſculptile,
& conflatile? nunc igitur ſcitote quid faciatis.
15 Et declinauerunt illuc, venerúntque domũ
adoleſcentis Leuitæ, *qui erat in* domo Micháh,
& ſalutauerunt eum pacificé.
16 Sexcenti autem viri accincti armis bellicis
ſuis conſiſtebant ad oſtium portæ, qui erãt de
filiis Dan.
17 Et aſcendentes quinque viri qui iuerant ad
explorandum terram, ingreſsi illuc, tulerunt
ſculptile, & ℵephód, & theraphim, & conflati
le: (ſacerdos autem ſtabat ad oſtium portæ, cũ
ſexcentis viris accinctis armis bellicis)
E 18 Iſti inquam ingreſsi domum Micháh, tule-
runt ſculptile, ℵephód, & theraphim, & con-
flatile, dixítque ad eos ſacerdos, Quid fa-
citis?
19 Qui reſponderunt, Tace, pone manũ tuam
ſuper os tuum, & veni nobiſcum, & eſto no-
bis pro patre, & ſacerdote. vtrum melius eſt,
te eſſe ſacerdotem domus viri vnius, an te eſſe
ſacerdotem tribus & familiæ in Iϖſraℵél?
20 Et lætatum eſt cor ſacerdotis, tulítque ℵe-
phód, & theraphim, & ſculptile, & ingreſſus
eſt medium populi.
21 Et conuerſi abierunt, poſuerúntque paruu-
los, & iumenta, & pretioſa ante ſe.
22 Quum autẽ procul eſſent à domo Micháh,
viri qui erant in domibus quæ erant iuxta do
mum Micháh, congregati ſunt, perſequutiq;
ſunt filios Dan:
23 Ac clamauerunt ad filios Dan: qui verten- F
tes facies ſuas, dixerũt ad Micháh, Quid tibi,
quòd congregatus es?
24 Reſpondit, Deos meos quos feci, tuliſtis, &
ſacerdotem, & abiiſtis: & quid mihi vltra? &
cur hoc dicitis mihi, Quid tibi?
25 Cui reſpõderunt filij Dan, Ne audire facias
vocem tuam nobiſcum, ne fortè irruãt in vos
viri amari animo, & perdas animam tuam &
animam domus tuæ.
26 Et pergebant viri Dan in viam ſuam: vidẽs
autem Micháh quòd fortiores ſe eſſent, con-
uerſus eſt, ac rediit domum ſuam.
27 Ipſi ergo acceperunt quod fecerat Micháh,
& ſacerdotem quem habebat, venerúntq; ad
Láiϖs, ad populum quieſcentem, & confiden
tem, percuſſerúntque eos acie gladii, ac vrbẽ
ſuccenderunt igni.
28 Et non *fuit* liberator, quia longinqua erat à G
ɤSidón, nec commercium erat eis cum *quo-
uis* homine: ea autem *ſita* erat in valle quæ erat
ipſi Beth-rehhób: inſtaurauerunt autem vrbẽ,
& manſerunt in ea.
29 Vocauerúntque nomẽ vrbis Dan de nomi-
ne Dan patris ſui, qui natus fuerat ipſi Iϖſra-
ℵél: & quidem Láiϖs nomen erat vrbi prius.
30 Erexerunt autem ſibi filij Dan ſculptile: Ie-
honathán autem filius Gerϖſóm filij Menaϖſ
ſéh, ipſe & filij eius fuerunt ſacerdotes tribui
Danitæ vſque ad diem captiuitatis terræ.
31 Erexerunt inquam ſibi ſculptile ipſius Mi-
cháh quod fecerat, cunctis diebus quibus fuit
domus Dei in ϖSilóh.

CAPVT XIX.

1 Vxor cuiuſdam Leuitæ, reuertitur in domum patris. 10 Reducit eam maritus. 14 Deuertunt in Gabaa, & ſuſcipiuntur à ſene quodam. 22 Gabaonitæ abutuntur concubina Leuitæ. 26 Moritur vxor Leuitæ. 29 Maritus in duodecim partes eam partitur, mittens eam ad filios Iſrael.

1 FVit præterea diebus illis quibus Rex non
erat in Iϖſraℵél, vir quidam Leuita vt pe-
regrinus habitans in lateribus mõtis ℵEphrá-
im, accepit ſibi vxorem concubinam de Beth-
léhhem Iehudáh.
2 Fornicata eſt autem apud eum concubina il
la, & receſsit ab eo ad domum patris ſui in
Beth-léhhem Iehudáh: fuitq; ibi dies *aliquot,
nempe* quatuor menſes.
3 Surgens autem vir eius, perrexit poſt eam,
vt loqueretur ad cor eius, ad reducendã eam:
habẽs ſecum puerum ſuum, & par aſinorum:
ea verò

ea verò introduxit eum in domum patris ſui: quem quum vidiſſet pater puellæ, lætatus eſt in occurſum eius.
4 Et amplexatus eſt eũ ſocer eius pater puellæ, Manſitque cum eo tribus diebus: comederúntque ac biberũt, pernoctauerúntque illic.
5 Fuit verò die quarta quum ſummo mane ſurrexiſſent, ſurrexit & ille vt abiret. Tum dixit pater puellæ ad generum ſuum, Fulci cor tuũ buccella panis, & poſtea abibitis.
B 6 Sederunt ergo, ac comederunt ambo pariter, & biberunt: poſtea dixit pater puellæ ad virum, Acquieſce quæſo vt pernoctes, & iucũdetur cor tuum.
7 Quum verò ſurrexiſſet vir ille vt pergeret, compulit eum ſocer eius: reuerſus itaque eſt, & pernoctauit ibi.
8 Surrexit poſtea ſummo mane die quinta, vt pergeret: & dixit pater puellæ, Fulci quęſo cor tuum. Tardauerunt itaque eum, donec inclinaretur dies, comederúntque ambo.
9 Tandem ſurrexit vir ille vt abiret ipſe & cõcubina eius & puer eius: tũ dixit ei ſocer eius pater puellę, En iã remiſsior facta eſt dies vt occidat, propterea pernoctate quęſo, ecce máſio *eſt* diei: pernocta *ergo* hic, & iucũdetur cor tuũ, & ſummo mane ſurgetis cras in viã veſtram, pergéſque in tabernaculum tuum.
C 10 Noluit autem ille pernoctare, ſed ſurgens abiit, venitque e regione Iebûs (ipſa eſt Ieruωſaláim) & cum eo par aſinorum onuſtorum, & concubina eius,
11 Quum autem eſſent iuxta Iebûs, dies deſcenderat valde: dixítque puer domino ſuo, Veni obſecro, diuertamus ad vrbem Iebuſæorum hanc, vt pernoctemus in ea.
12 Cui reſpondit dominus eius, Ne diuertamus ad *vllam* vrbem alienigenarum quæ non *eſt* de filiis Iωſraℵél, ſed tranſeamus vſque ad Gibɣáh.
13 Dixit præterea puero ſuo, Age accedamus ad alterum locorum vt pernoctemus in Gibɣáh, vel Ramáh.
14 Tranſeuntes igitur abierũt: & occubuit eis ſol iuxta Gibɣáh, quæ eſt Biniamin.
D 15 Diuerterunt itaque illuc, vt ingrederentur ad pernoctandum in Gibɣáh: & ingreſſus ſedit in platea ciuitatis, nec fuit quiſquam qui colligeret eos in domum ad pernoctandum.
16 Ecce autem vir *quidam* veniebat ab opere ſuo ex agro veſperi, qui erat de monte ℵEphráim, & peregrinabatur in Gibɣáh: at viri loci illius erant filij Iemini.
17 Quúmque leuaſſet oculos ſuos, vidit virum iſtum deambulantem per plateam ciuitatis: dixitq; vir ille ſenex, Quò vadis, & vnde venis?
18 Cui reſpondit, Tranſimus nos de Beth-léhem Iehudáh vſq; ad latera mõtis ℵEphráim vnde ſum: perrexi nanque vſque ad Beth-léhem Iehudáh, & ad domum Iehouæ vado, & non eſt quiſquam qui colligat me in domum:
E 19 Quum & palea, etiam & fœnum ſit pro aſinis noſtris, & etiam panis, præterea & vinum eſt mihi & ancillę tuæ, & puero *qui eſt* cum ſeruo tuo: non eſt penuria vllius rei.
20 Dixitque vir ille ſenex, Pax tibi: veruntamẽ omnis penuria tua *ſit* ſuper me, tantùm in platea ne manſeris.
21 Introduxit igitur eum in domum ſuam, pabulúmque præbuit aſinis: poſtea lauerunt pedes ſuos, comederúntque ac biberunt.
22 Quúmque ipſi exhilararent cor ſuum, ecce viri ciuitatis, viri impij, gyrauerunt iuxta domum, pulſantes oſtium: dixerúntque viro illi domino domus, ſeni illi, dicendo, Educ virum qui ingreſſus eſt domum tuam, vt cognoſcamus eum.
23 Egreſſus eſt autem ad eos vir ille dominus domus, dixitque eis, Ne fratres mei, ne malefaciatis obſecro: poſteaquam ingreſſus eſt vir iſte domum meam, ne faciatis nefas hoc. F
24 En filia mea virgo, & concubina eius, educam nunc eas, & affligite illas, ac facite illis quod bonum eſt in oculis veſtris: viro autem huic ne faciatis rem ignominioſam iſtam.
25 Noluerũt autem viri illi audire eum: apprehendit ergo vir ille concubinam ſuam, & eduxit ad eos foras, & cognouerũt eã, abuſique ſunt ea tota nocte vſque mane: poſtea remiſerunt eam quum aſcenderet aurora.
26 Et venit mulier ſub aurorã ipſam, corruitque ad oſtium domus viri vbi erat dominus eius, vſque ad lucem.
27 Surgens verò dominus eius mane, & aperiens oſtia domus, egreſſus eſt vt iret in viam ſuam, & en mulier concubina eius corruerat ad oſtium domus, & manus eius erant ſuper limen. G
28 Dixitque ad eam, Surge, & eamus. Et non reſpondebat: tollens igitur eam ſuper aſinum, ſurrexit vir ille, & abiit in locum ſuum.
29 Qui quum veniſſet domum ſuam, accepit gladium, & arrepta concubina ſua, in fruſta concidit eam cum oſsibus illius in duodecim fruſta, & miſit eam in omnem terminum Iωſraℵél.
30 Fuit autem, quicunque videbat, dicebat, Nõ fuit factum nec viſum ſimile à die quo aſcenderunt filij Iωſraℵél è terra Ægypti vſque in hunc diem: ponite *cor* veſtrum ſuper eam, cõſulite, & loquimini.

CAPVT XX.

1 Filij Iſraël congregantur in Maſpha ob vxorem Leuitæ. 8 Iſraëlitæ petũt ſibi tradi homines qui ſcelus perpetraſſent. 12 Beniamitæ negant ſe daturos, ſed contra defendunt Gabaonitas. 15 Viginti ſex millia & ſexcenti ex Biniamin. 17 Quadringẽta millia Iſraëlitarũ. 18 Iſraëlitæ conſulũt Deũ cõtra Beiamin pugnaturi, & vincuntur. 22 Rurſum conſulto Domino vincuntur. 26 Tertiò conſulunt Deum. & traduntur Beniaminitæ in manus ipſorum.

1 EGreſsi autem omnes filij Iωſraℵél, congregatus eſt cœtus tanquam vir vnus, à Dã vſque Beℵér-ωſébaɣ, & à terra Gilɣád, ad Iehouam in Mizſpáh. Oſee 10.c.9
2 Aſtiterúntque anguli totius populi, & omnes tribus Iωſraℵél in eccleſia populi Dei quadringenta millia virorum peditum educentium gladium.
3 (Audierunt autem filij Biniamín quod aſcẽdiſſent filij Iωſraℵél in Mizſpáh) dixerúntque filij Iωſraℵél, Dicite quo modo admiſſum eſt ſcelus hoc?
4 Et reſpondit vir Leuita, maritus mulieris occiſæ, & ait, In Gibɣáh quæ eſt ipſius Biniamín, venerã & cõcubina mea ad pernoctandũ.
5 Surrexerúntque aduerſum me viri Gibɣáh, & circundederunt aduerſum me domum noctu: me cogitauerant occidere, at concubinam meam afflixerunt, & mortua eſt.

6 Arripui

6 Arripui itaq; concubinam meam, & in fruſta concidi eam, ac miſi eam in totam regionem hęreditatis Iwſraél: fecerunt enim abominationem & fœditatem in Iwſraél.

7 Ecce omnes vos filij Iwſraél, date verbum & conſilium hic.

8 Surrexitq; vniuerſus populus tanquam vir vnus, dicendo, Non ibimus quiſque in tabernaculum ſuum, neque diſcedemus quiſque in domum ſuam.

9 Nunc ergo hoc eſt quod faciemus ipſi Gibyáh, contra eam per ſortem.

B 10 Accipiemus decem viros è cētum de omni tribu Iwſraél, & centum ex mille, & mille ex decem millibus, vt afferant cibum populo, vt faciat quum peruenerit in Gibyáh Biniamin, iuxta omnē fœditatē quam fecit in Iwſraél.

11 Congregatus eſt itaque omnis vir Iwſraél in ciuitatem tanquam vir vnus, ſocij.

12 Miſerunt autem tribus Iwſraél viros in omnes tribus filiorū Biniamin, dicendo, Quod malum eſt hoc quod factum eſt in vobis?

13 Nunc igitur date viros impios qui ſunt in Gibyáh, vt occidamus eos, & auferamus malum ex Iwſraél. Et noluerunt *filij* Biniamin audire vocem fratrum ſuorum filios Iwſraél:

14 Sed congregati ſunt filij Biniamin ex vrbibus in Gibyáh, vt exirent ad bellum contra filios Iwſraél.

15 Numerati ſunt autem filij Biniamin in die illa de vrbibus, vigintiſex millia virorum educentium gladiū: præter habitatores Gibyáh, *qui* numerati fuerunt ſexcenti viri electi.

C 16 Ex toto populo iſto ſeptingenti viri electi qui erāt clauſa manu dextera ſua, qui omnes funda iaciebant lapidem ad capillum, neque aberrabant.

17 Viri autem Iwſraél numerati ſunt, præter Biniamin quadringēta millia uirorum euaginantium gladium: omnes iſti, viri bellatores.

18 Surrexerunt autem & aſcenderunt in domum Dei, & interrogauerunt Deum, ac dixerunt filij Iwſraél, Quis aſcēdet nobis in principio ad bellum contra filios Biniamin? Dixitque Iehouáh, Iehudáh in principio.

19 Surrexerunt itaque filij Iwſraél manè, & caſtrametati ſunt contra Gibyáh.

20 Egreſsi ſunt inquā viri Iwſraél ad bellum contra Biniamin, & diſpoſuerunt contra eos uiri Iwſraél bellum, contra Gibyáh.

21 Egreſsi ſunt autem filij Biniamin de Gibyáh, & perdiderunt de Iwſraél die illa duo & viginti millia virorum ad terram.

22 Et confortatus eſt populus vir Iwſraél, & rurſum diſpoſuerunt bellum in loco in quo diſpoſuerant die prima.

D 23 Aſcenderant autem filij Iwſraél, & fleuerant ante Iehouam vſque ad veſperam, & interrogauerāt Iehouam hiſce verbis, Num addam accedere ad bellum contra filios Biniamin fratris mei? Dixerátque Iehouáh, Aſcendite contra eum.

24 Congreſsi ſunt igitur filij Iwſraél cum filijs Biniamin poſtero die.

25 Et egreſſus eſt Biniamin in occurſum eorū de Gibyáh poſtero die, & perdiderunt de filijs Iwſraél adhuc decem & octo millia virorum, ad terram: omnes ij, diſtringere gladium nouerant.

26 Propterea aſcenderūt omnes filij Iwſraél, atque vniuerſus populus, & venerūt in domū Dei fleuerúntq;, ac manſerūt illic coram Iehoua: ieiunauerunt quoq; die illa vſq; ad veſperam, & obtulerunt holocauſta atque pacifica coram Iehoua.

27 Interrogauerúntq; filij Iwſraél Iehouā (ibi enim erat arca fœderis Dei in diebus illis:

28 Et Pinnhás filius Elyazár filij Aharón ſtabat ante eā *etiam* in diebus illis) dicendo, Num addam vltrà egredi ad bellū contra filios Biniamin fratris mei, an deſiſtam? Reſpondit Iehouáh, Aſcendite: quia cras dabo eum in manum tuam.

29 Poſuit itaque Iwſraél inſidias contra Gibyáh per circuitum.

30 Aſcenderéſq; filij Iwſraél contra filios Biniamin die tertia, diſpoſuerunt contra Gibyáh ſicut ſemel & iterum.

31 Egreſsi autē filij Biniamin in occurſum populi, auulſi ſunt è ciuitate, & cœperūt percutere de populo vulneratos ſicut ſemel & iterum per ſemitas (quarum vna aſcendebat in domum Dei, & altera in Gibyáh) in agro ferè triginta viros de Iwſraél. E

32 Dixerúntq; filij Biniamin, Cæſi ſunt coram nobis ſicut prius. Filij autē Iwſraél dixerunt, Fugiamus, & auellamus eum ab vrbe vſq; ad ſemitas.

33 Quum aūt omnes viri Iwſraél ſurrexiſſent è loco ſuo, diſpoſuerunt in Báyal-thamár: interim inſidiæ Iwſraelis exibant è loco ſuo, è gramineto Góbay.

34 Itaq; venerunt contra Gibyáh decem millia virorum electorū ex toto Iwſraele, & prælium aggrauatum eſt: illi autem neſciebant quòd attingeret eos malum.

35 Percuſsitq; Iehouáh Biniamin corā Iwſraéle, & perdiderūt filij Iwſraél de Biniamin die illa viginti quinque millia & centum viros: omnes ij euaginabant gladium.

36 Viderunt verò filij Biniamin quòd percuterentur: dederant autē viri Iwſraél locum ipſi Biniamin, confidebant enim in inſidijs quas collocauerant contra Gibyáh. F

37 Inſidiæ aūt feſtinauerūt, & impetū fecerūt contra Gibyáh, & protraxerunt *buccinæ ſonitum* inſidiæ, & percuſſerunt vniuerſos vrbis *habitatores* acie gladij.

38 Tempus aūt conſtitutum erat viro Iwſraél cum inſidijs, quòd magna diligentia aſcendere facerent incendium fumi è ciuitate.

39 Verterant aūt ſeſe viri Iwſraél in prælio, & Biniamin cœperat percutere vulneratos ex viris Iwſraél ferè triginta viros: dicebāt enim, Equidem percutiendo percuſſus eſt corā nobis ſicut priore conflictu.

40 Incendium aūt cœperat aſcendere è ciuitate *ut* columna fumi. reſpexit autem Biniamin poſt ſe, & ecce *iam* aſcenderat incendium vrbis ad cælum.

41 Viri autem Iwſraél verterūt ſeſe: itaq; territi ſunt viri Biniamin, quòd viderent ſibi inſtare interitum.

42 Verterántq; ſeſe ante viros Iwſraél ad viā deſerti, & præliū aſſequutū eſt eos: & qui de vrbibus, trucidabant eos in medio ſui. G

43 Circundederunt Biniamin, perſequi fecerunt eos, diligenter conculcauerunt eos uſq;

eregione Gibyáh ad ortum ſolis:
44 Ceciderunt ergo de Biniamín octodecim
millia virorum: *atque* omnes ij, viri fortes.
45 Qui uertentes ſeſe, fugerunt ad deſertum
ad Petram Rimmón, & racemauerunt eos in
ſemitis, quinq; millia virorum: & perſequuti
ſunt eos vſque ad Gidyóm, ac percuſſerunt ex
eis duo millia virorum.
46 Fuerunt autem omnes qui ceciderunt de
Biniamín, vigintiquinq; millia virorum eua-
ginantium gladium in die illa: omnes ij, viri
fortes.
47 Conuerſi itaque fugerunt verſus deſertum
ad Petram Rimmón ſexcenti viri, & manſe-
runt in Petra Rimmón quatuor menſibus.
48 Porrò viri Iωſraκél reuerſi ſunt ad filios
Biniamín, & percuſſerunt eos acie gladij, de
vrbibus viros, *in agris autem* vſq; ad iumentum,
vſque ad omne quod inueniebatur: etiam o-
mnes vrbes quæ inueniebantur, miſerunt in
ignem.

CAPVT XXI.

1 *Filij Iſraël iurant, ſe non daturos filias ſuas reliquis filijs Benia-
min. 10 Habitatores Iabes Galaad percutiuntur. 12 Vir-
gines eorum 400 dantur Beniamin. 15 Filij Iſraël dolēt ſuper
interfectione Beniamin. 19 Virgines Silo rapiuntur à Ben-
iamin.*

1 POrrò viri Iωſraκél iurauerunt in Mi-
xſpáh, his verbis, Vir ex nobis non dabit
filiam ſuam ipſi Biniamín in vxorem.
2 Et venit populus in domū Dei, manſerūnt-
que ibi vſque ad veſperam coram Deo, leua-
uerúntq; vocē ſuam, ac fleuerūt fletu magno.
3 Atq; dixerunt, Vt quid Iehouáh Deus Iωſra
κél factum eſt hoc in Iωſraκél vt deficeret ho-
die tribus una ex Iωſraκél?
4 Poſtridie autem ſurrexit populus, & ædifi-
cauerunt ibi altare, obtulerúntque holocau-
ſta & pacifica.
5 Dixerunt autem filij Iωſraκél, Quis eſt qui
non aſcendit in cœtum ex omnibus tribubus
Iωſraκél ad Iehouam? Iuramētum enim gran-
de fuerat pro eo qui nō aſcendiſſet ad Iehouā
in Mixſpáh, dicendo, Moriendo morietur.
6 Et pœnituit filios Iωſraκél Biniamín fratris
ſui, ac dixerunt, Exciſa eſt hodie tribus una ex
Iωſraκél.
7 Quid faciemus eis qui remanſerūt pro vxo
ribus, quum nos iurauerimus per Iehouam,
nos non daturos eis de filiabus noſtris in
vxores?
B 8 Dixerunt inquam, Quis vnus de tribubus
Iωſraκél eſt qui non aſcendit ad Iehouam in
Mixſpáh? & ecce nō venerat quiſquam ad ca-
ſtra de Iabéωs Gilyád ad congregationem.
9 Numeratus enim fuerat populus, & ecce
non erat ibi quiſquam de habitatoribus Ia-
béωs Gilyád.
10 Miſerunt ergo illuc congregatio duodecim
millia virorū de viris fortibus: præceperúnt-
que eis dicendo, Ite, & percutite habitatores
Iabéωs Gilyád acie gladij, & mulieres & par-
uulos.
11 Hoc eſt autem quod facietis, Omnem ma-
ſculum, & omnem mulierem quæ experta eſt
concubitum virilem, interficietis.
12 Inuenerunt igitur de habitatoribus Iabéωs
Gilyád quadringentas puellas virgines quæ
non cognouerāt virum concubitu virili, quas
adduxerunt ad caſtra in ωSilóh, quæ *erant* in
terra Chenáyan.
13 Miſerunt itaque tota congregatio, & loquu
ti ſunt ad filios Biniamín qui erant in petra
Rimmón, & vocauerunt eos *cum* pace.
14 Itaque reuerſus eſt Biniamín tempore illo, C
& dederunt eis vxores quas ſeruauerāt viuas
ex mulieribus Iabéωs Gilyád, neque ſuffece-
runt eis ſic.
15 Populum autem pœnituit ipſius Biniamín,
quòd feciſſet Iehouáh fracturam in tribubus
Iωſraκél.
16 Dixerunt ergo ſeniores cœtus, Quid facie-
mus reliquis, pro vxoribus? deleta eſt enim de
Biniamín mulier.
17 Dixerunt præterea, Hæreditas euaſionis *ſit*
Biniamín, vt non deleatur tribus de Iωſraκél.
18 Nos enim non poſſumus dare eis vxores de
filiabus noſtris. Iurauerant nanque filij Iωſra-
κél, dicendo, Maledictus qui dederit vxorem
ipſi Biniamín.
19 Dixerunt inſuper, Ecce ſolennitas Iehouæ
celebratur in ωSilóh quotannis, *in loco* qui eſt ad
Aquilonem domus Dei ad exortum ſolis viæ
quæ aſcēdit è domo Dei ad ωSechém, & à Me
ridie ipſi Lebonáh.
20 Præceperunt ergo filiis Biniamín, dicendo,
Ite, & inſidiamini in vineis.
21 Ac videte: ecce nanque ſi egreſſæ fuerint fi- D
liæ ωSilóh ad ſaltandum in choris, tunc exite
è vineis, & rapite vobis quiſque vxorem ſuam
de filiabus ωSilóh, & ite in terram Biniamín.
22 Quum autem venerint patres earū, vel fra-
tres earum ad iurgandum ante nos, tunc dice
mus eis, Miſeremini noſtri pro illis: quia non
accepimus vnicuique mulierem ſuam in bel-
lo illo: *&* quia non dediſtis illis: *ita ut* tempore
hoc, deliqueritis.
23 Fecerunt ergo ita filij Biniamín, tulerúntq;
vxores ſecundum numerum ſuum de ſaltan-
tibus, quas rapuerunt, atque abierunt: reuer-
ſique ſunt ad hæreditatem ſuam, & inſtauran
tes vrbes, habitauerunt in eis.
24 Itaque abierunt illinc filij Iωſraκél eo tem-
pore, quiſque ad tribum ſuam, & familiam
ſuam: egreſſi inquam ſunt inde ſinguli ad hæ
reditatem ſuam.
25 In diebus illis non erat Rex in Iωſraκél: quiſ
que quod rectum erat in oculis ſuis faciebat.

LIBER

Liber Ruth, Hebraicè רות

NOVA EX HEBRÆO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Elimelech Bethlehemita cum vxore Noemi & duobus filiis peregrinatur in regione Moabitide. 3 Moritur Elimelech. 6 Noemi defuncto marito & duobus filiis, reuertitur in patriã. 8 Ruth adhæret ſocrui ſuæ reuertenti. 15 Ruth adhæret ſocrui ſuæ. 19 Veniunt in Bethlehem.

1 FVIT in diebus quando
iudicabant Iudices illi,
fuit fames in terra:& profectus eſt vir *quidam* de
Beth-lénhé Iehudáh, vt
peregrinaretur in terra
Moáb vnà cum vxore
ſua ac duob⁹ liberis ſuis.
2 Nomen autem viri illius ℵElimélech,& nomen vxoris eius Nayomí: nomen verò duorum filiorum eius, Manhlón & ℵHilión, ℵEphratæi de Beth-lénhem Iehudáh : ingreſsiq; regionem Moab,habitauerunt illic.
3 Mortuus eſt autem ℵElimélech maritus Nayomí:& remanſit ipſa,& duo filij eius.
4 Acceperunt autem ſibi vxores Moabitidas: nomẽ vnius ẏOrpáh: & nomẽ alterius, Ruth: manſerũtque ibi fermè decem annis.
5 Mortui ſunt etiam ambo ipſi, Manhlón & Chilión:& remanſit mulier illa *orbata* duobus filijs ac marito ſuo.
B 6 Surrexit igitur ipſa & nurus ſuæ, & reuerſa eſt ex regione Moáb : audierat enĩ in regione Moáb quòd viſitaſſet Iehouáh populum ſuũ, dando eis panem.
7 Egreſſa eſt itaque è loco in quo erat, & duæ nurus eius cum ipſa, & commiſerunt ſeſe itineri,ut reuerterentur ad terram Iehouáh.
8 Dixit autẽ Nayomí ambabus nuribus ſuis, Ite, redite quæque in domum matris ſuæ : faciat Iehouáh vobiſcum miſericordiam , quẽadmodum feciſtis cum mortuis & mecum:
9 Det Iehouáh vobis vt inueniatis requiem vnaquæque in domo viri ſui . Et oſculata eſt eas:& illæ ſublata voce ſua fleuerunt.
10 Dixerúntque ei, Certè tecum reuertemur ad populum tuum.
11 Et ait Nayomí, Reuertimini filiæ meæ : vt quid iretis mecũ? an vltrà mihi *ſunt* filij in vtero meo,vt ſint vobis viri?
12 Reuertimini *inquam* filiæ meæ, *&* abite : ſenior enim ſum quàm vt nubam : quinetiam ſi
C dicerem,Eſt *adhuc* mihi ſpes:etiamſi nocte hac nuberem viro,atque etiam parerem filios:
13 Nunquid eos expectabitis, donec adoleſcant? nunquid retardabimini vt non ſitis viro?Ne,filiæ meæ: quia amaritudo eſt mihi valde pluſquàm vobis: quoniam egreſſa eſt contra me manus Iehouæ.
14 At illæ rurſum ſublata voce fleuerunt: & oſculata eſt ẏOrpáh ſocrum ſuam, Ruth verò adhæſit ei.
15 Cui ait *ſocrus*, Ecce reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum,& ad deos ſuos: reuertere poſt eam.
16 Et dixit Ruth, Ne roges me, vt relinquam te,aut recedam à te:quocũque enim perrexeris,pergam,& vbicunque morata fueris, morabor: populus tuus, populus meus , ac Deus tuus,Deus meus:
17 Vbi mortua fueris, moriar, ibique ſepeliar: ſic faciat Iehouáh mihi, & ſic addat, niſi *ſola* mors ſeparauerit me à te.
18 Videns itaque quòd obſirmato eſſet animo vt pergeret ſecum,deſtitit loqui ad eam. D
19 Perrexerunt ergo ambæ illæ, donec venirent Beth-lénhem: & fuit, quum ingreſſæ eſſent Beth-lénhem, commota eſt tota ciuitas ſuper eis,ac dicebant,Num hæc eſt Nayomí?
20 Quæ reſpódit eis, Ne vocetis me Nayomí: *quin potius* vocate me Mara , quia amaritudine affecit me Omnipotens valde.
21 Ego plena abieram , at uacuam reduxit me Iehouáh:cur ergo vocaretis me Nayomi, quũ Iehouáh afflixerit me, & Omnipotens malè fecit mihi?
22 Reuerſa quoq; eſt Nayomí vnà cum Ruth Moabitide nuru ſua *quæ antea* reuerſa erat è regione Moáb : & venerunt ipſæ Beth-lénhem in principio meſsis hordeaceæ.

CAPVT II.

1 Ruth colligit ſpicas in agro Booz, cognati Elimelech. 8 Ruth inuenit gratiam coram oculis Booz. 10 Benignitas Booz erga Ruth. 17 Ruth collectas ſpicas excutit. 22 Ruth rurſum ad agrum Booz reuerſa, ſpicas colligit.

1 POrrò Nayomí habebat conſanguineum
ex marito, virum ſtrenuum è familia ℵElimélech,cuius nomen erat Bóyaz.
2 Dixit autem Ruth Moabitis illa ad Nayomí, Vadam quæſo in agrum , vt colligam ſpicas poſt eum in cuius oculis inuenero gratiã. Et dixit ei, Vade filia mea.
3 Abijt igitur,& ingreſſa collegit *ſpicas* in agro poſt meſſores.contigit autem fortè vt incideret in eam partem quæ pertinebat ad Bóyaz, qui erat de familia ℵElimélech.
4 Interim ecce Bóyaz venit de Beth-lénhem, dixitque ipſis meſſoribus, Dominus vobiſcũ. Qui dixerunt ei, Benedicat tibi Iehouáh.
5 Dixitque Bóyaz famulo ſuo qui conſtitutus erat ſuper meſſores ipſos , Cuius eſt hæc puella?
6 Reſpondit famulus ille qui conſtitutus erat ſuper meſſores,& ait, Puella Moabitis eſt, quę reuerſa eſt cum Nayomi de regione Moab:
7 Quæ dixit, Colligam quæſo, ac congregem *ſpicas* inter manipulos poſt meſſores. & ingreſſa perſtitit à ſummo mane vſque nunc: iam manſio eius in domo, paulũlum *eſt*.
8 Et ait Bóyaz ad Ruth, Audiſne filia mea? ne vadas ad colligendum in agro alio,neq; etiam tranſeas hinc,ſed hic adhærebis puellis meis.
9 Oculi tui ſint ad agrum illum quem meſſuerint, & ſequere eas : an non præcepi famulis ne tangant te? & ſi ſitieris,perge ad vaſa, & bibe de eo quod hauſerint famuli illi.
10 Tunc illa cecidit in faciem ſuam , & incuruauit ſe in terram , dixitque ei , Quare inueni gratiam in oculis tuis, vt me agnoſcas, quum

ſim alienigena?
11 Reſpondens Bóyaz, dixit, Prorſus nuntiatũ
eſt mihi quicquid feciſti ſocrui tuæ poſtquam
mortuus eſt vir tuus : & quòd relictis patre
tuo & matre tua, ac terra natiuitatis tuæ, per-
rexeris ad populum antea tibi incognitum.
12 Reddat *tibi* Iehouáh opus tuum, ſitq; mer-
ces tua perfecta à Iehouáh Deo Iiſraël, quæ
veniſti ad ſperandum ſub alis eius.
13 Illa verò ait, Inueniam gratiã in oculis tuis
domine mi, quòd cõſolatus ſis me, & loquu-
tus ſis ad cor ancillæ tuæ: quum tamen ego
non ſim ſicut vna ex ancillis tuis.
14 Cui dixit Bóyaz, Tempore cibi accede huc,
& comede de pane ipſo, ac intinge buccellam
tuam in acetum. Sedit itaq; illa à latere meſ-
ſorum: & porrexit ei polentam: quæ comedit
ad ſaturitatem, & reliquum fecit:
15 Surrexitque vt colligeret: præcepit autem
Bóyaz famulis ſuis, dicens, Etiam inter ipſos
manipulos colligat, neque pudore afficiatis
eam.
16 Quin & dimittendo dimittite ei de mani-
pulis, & relinquite vt colligat, neque incre-
petis eam.
D 17 Collegit igitur in eo agro vſque ad veſpe-
ram, & excuſsit quod collegerat, fuitque ferè
modius hordei.
18 Et ferens ingreſſa eſt vrbem: viditq; ſocrus
eius quod collegerat, protulit quoque, ac de-
dit illi quod reliquerat de ſaturitate ſua.
19 Cui ait ſocrus ſua, Vbi collegiſti hodie, & v-
bi operata es? ſit qui te agnouit, benedictus.
Tunc indicauit ſocrui ſuæ apud quẽ eſſet ope
rata, dicens, Nomen viri apud quem ſum ope
rata hodie, eſt Bóyaz.
20 Et dixit Nayomi nurui ſuæ, Benedictus eſt
à Iehouáh qui non dereliquit miſericordiam
ſuam cum viuentibus & cum mortuis. Addi-
ditque Nayomí, Propinquus noſter eſt vir il-
le, *ac* de cognatis noſtris eſt.
21 Ait ergo Ruth Moabitis illi, Etiam certè di-
xit mihi, Pueris ipſis qui mei ſunt, adhære-
bis, donec compleuerint totam hanc meſſem
meam.
22 Dixitq; Nayomí ad Ruth nurum ſuam, Bo-
num eſt filia mea quòd egrederis cum puel-
lis eius, ne occurrant tibi in agro alio.
23 Iunxit ſe igitur puellis Bóyaz colligẽdo *ſpi-
cas* donec perficeretur meſsis hordeorum, &
meſsis frumentorum, & reuerſa eſt ad ſocrum
ſuam.

CAPVT III.

1 Ruth ſocrus ſuæ ſuaſu proficiſcitur ad Booz. 8 Dormit ad pedes Booz. 12 Booz agnoſcit ſe eſſe propinquũ ipſi Ruth. 15 Ruth ſex hordei modios refert ad ſocrum.

1 DIxit autem illi Nayómi ſocrus eius, Fi-
lia mea nónne quæram tibi requiem, vt
bene ſit tibi?
2 Nunc ergo nónne Boyáz de conſanguinita
te noſtra eſt, cum cuius puellis fuiſti? en venti
lat aream hordeorum nocte.
3 Laua igitur te, ac inunge te, veſtimẽta quo-
que tua indue te, & deſcendes ad aream: ne te
notam facias viro ipſi, donec finem fecerit co
medendi & bibendi.
4 Quúmque ille ierit cubitum, ſcito locum
ipſum in quo dormiet, & ingreſſa diſcoope-
ries à *parte* pedum eius, illicq; accubabis: ipſe
autem indicabit tibi quid factura ſis. B
5 Cui ait Ruth, Quæcunque dixeris mihi, fa-
ciam.
6 Deſcẽdit itaq; in aream illam, & fecit iuxta
omnia quæ præceperat ei ſocrus ſua.
7 Quum autem comediſſet Bóyaz ac bibiſ-
ſet, exhilaratúmq; eſſet cor eius, venit vt dor-
miret in extrema parte aceruí: venit & illa ſe-
cretò, quæ quum diſcooperuiſſet à *parte* pe-
dum, accubuit.
8 Accidit autem vt media nocte expaueſceret
vir, atque inclinaret ſeſe: & en mulier dormie
bat à *parte* pedum eius.
9 Et ait, Quænam es tu? Illa reſpondit, Ego C
ſum Ruth ancilla tua: expande oram *pallij* tui
ſuper ancillam tuam, quia propinquus es.
10 Ait illi, Benedicta es tu à Iehouáh filia mea:
præſtantiorem reddidiſti pietatem tuam hãc
poſteriorem illa priore, quòd non ambulaue-
ris poſt iuuenes, ſiue pauperes, ſiue diuites.
11 Nunc ergo filia mea ne metuas: quæcunq;
dixeris faciam tibi. ſcit enim vniuerſa vrbs po
puli mei quòd mulier proba ſis.
12 Iam igitur *fateor* verum eſſe quòd cognatus
ſum: eſt tamen *alius* cognatus propinquior
me.
13 Pernocta *hic* nocte: facto autem mane, ſi ille
ius tibi cognationis præſtare voluerit, bene
eſt, propinquus ſit: ſi verò noluerit id tibi prę-
ſtare, ego ius illud cognationis tibi pręſtabo;
viuit Iehouáh: dormi *ergo* vſque mane.
14 Dormiuit itaque à *parte* pedum eius vſque D
mane: poſt hæc ſurrexit antequam cogno-
ſcere quis poſſet proximum ſuum: ille autem
præcepit, Ne notum ſit veniſſe mulierem il-
lam ad aream.
15 Dixitque *ad eam*, Affer linteum quod eſt ſu-
per te, & tene illud. Et *ipſa* tenuit illud, & men
ſus eſt ſex hordei *menſuras*, poſuitq; ſuper eam,
& ingreſſa eſt vrbem.
16 Venit itaque *illa* ad ſocrum ſuam: quæ ait,
Quænam es, filia mea? Narrauitque ei quæ-
cunque feciſſet ſibi vir ille:
17 Et ait, Sex hordei *menſuras* has dedit mihi:
dixit enim ad me, Non reuerteris vacua ad ſo-
crum tuam.
18 Ait itaque *Naomi*, Mane filia mea, donec co-
gnoſcas quomodo cadat res: non enim con-
quieſcet vir ille, niſi compleuerit rem ho-
die.

CAPVT IIII.

1 Booz accipit Ruth in vxorem. 7 Calceamentum ſuum ſoluere, & dare propinquo. 11 Aedificare domum. 13 Ruth parit filium Obed nomine. 18 Ex quibus ortus Dauid.

1 BOyáz autem aſcendens ad portam, con-
ſedit illic: & ecce cognatus ille tranſibat,
de quo ipſe loquutus fuerat, & dixit, Declina,
ſede hic tu talis. Et declinauit, atque ſedit.
2 Et aſſumptis decem viris è Senioribus eius
vrbis, dixit, Conſidete hic. Qui conſederunt.
3 Dixitque cognato illi, Partem agri quæ erat
fratris noſtri, Elimélech, vendere decreuit
Nayomí, quæ reuerſa eſt è regione Moáb.
4 Ego autem dixi, Reuelabo aurem tuam,
dicendo, Acquire *agrum illum* coram ſedenti-
bus ipſis & coram Senioribus populi mei, ſi
vis redimere, redime: & ſi non vis redimere,
indica

indica mihi: ſcio autem quòd non eſt præter
te ad redimendum, & ego ſum póſt te. Tum il
le ait, Ego redimam.
B 5 Addidítque Bóʒaz, Quo die acquiſieris a-
grum de manu Naʒomí, & à Ruth Moabitide
vxorē defuncti acquires: vt ſuſcites nomē de-
functi in hæreditate eius.
6 Reſpondit cognatus ille, Non poſſum re-
dimere mihi, ne fortè deleam hæreditatem
meā: redime tibi tu ius propinquitatis meæ,
quia non poſſum redimere.
Deut. 25.b.7 7 Hic autem erat mos antiquitus in Iɷſraél
in redemptione & commutatione, ad confir-
mandum quoduis negotium, Detrahebat ali
quis calceamentum ſuum, & dabat proximo
ſuo: & hoc erat teſtimonium *ceſsionis* in Iɷſ-
raél.
8 Dixit ergo cognatus ad Bóʒaz, Acquire ti-
bi, Simúlque detraxit calceamentum ſuum.
C 9 Et ait Bóʒaz Senioribus illis ac vniuerſo po
pulo, Teſtes eſtis hodie quòd acquiſiuerim o-
mnia quæ fuerant ipſius ℵElimélech, & o-
mnia quæ fuerant ipſius Chilión & Manha-
lón de manu Naʒomí.
10 Sed & Ruth Moabitidem vxorem Manha-
lón acquiſiui mihi vxorem, ad ſuſcitandum
nomen defuncti in hæreditate ſua, ne excida-
tur nomen ipſius defuncti de fratribus ſuis, &
de porta loci ſui: teſtes *inquam* eſtis hodie.
11 Et dixit omnis populus qui erat in porta,
& Seniores, Teſtes ſumus: reddat Iehouáh
mulierem quæ ingreditur domū tuam, ſicut
Ranhél & ſicut Leáh, quæ ambæ ædificaue-
runt domum Iɷſraél, & facias virtutem in
ℵEphrátha, & compares *tibi* nomen in Beth-
lénhem.
12 Sitq; domus tua ſicut domus Péreʒs (quem peperit Thamár ipſi Iehudáh) de ſemine illo Gen. 38.g.29
quod dederit tibi Iehouáh de puella hac.
13 Bóʒaz itaque duxit Ruth, fuítque ei vxor:
& ingreſſus eſt ad eam, & dedit illi Iehouáh
conceptum, & peperit filium.
14 Dixerúntque mulieres ad Naʒomí, Bene-
dictus Iehouáh qui non permiſit vt deeſſet ti- D
bi cognatus hodie, & vocabitur nomen eius
in Iɷſraél.
15 Animum quoque tuum recreaturus eſt, at-
que alet ſenectutem tuam: quia nurus tua,
quæ diligit te, peperit eum, quæ tibi melior
eſt quàm ſeptem filij.
16 Accipiēs itaque Naʒomí infantem, poſuit
eum in gremium ſuum, fuítque ei in nutricē.
17 Porrò vicinæ ipſæ indiderunt ei nomen,
quæ dicebant, Natus eſt filius ipſi Naʒomí:
indiderunt inquam ei nomen ʒObéd: ipſe
eſt pater Iɷſai patris ipſius Dauid.
18 Iſtæ ſunt generationes Peréʒs: Peréʒs ge- 1. Paral. 2.d.
nuit ħHezrón, 4, & b.10
19 ħHezrón autem genuit Ram, Ram autem Matth. 1.a.3
genuit ʒAmminadáb,
20 ʒAmminadáb autem genuit Nanhɷſón,
Nanhɷſón autem genuit ɷSalmáh.
21 ɷSalmáh autem genuit Bóʒaz, Bóʒaz au-
tem genuit ʒObéd,
22 ʒObéd autem genuit Iɷſai, Iɷſai autem ge
nuit Dauid.

Primus Samuelis liber: vulgò Primus Regum, Hebraicè שמואל א

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Elcana duas vxores habet, Annam & Phenennam. 3 Ophni & Phinees filij Heli. 6 Phenenna exprobrat Annæ ſterilitatem. 11 Anna petit à Domino filium. 13 Oratio in corde. 14 Heli reputat Annam ebriam. 20 Anna peperit filium, quem vocauit Samuel. 24 Offertur à matre puer Domino iuxta votum.

1 Vit vir quidam de Rama
tháim ɷSophim, de mon
te ℵEphráim, cuius no-
mē erat ℵElcanáh, filius
Ieronhám filij ℵElihú, fi-
lij Thonhu, filij ɷSúph
ℵEphratæi.
2 Is autem habuit duas
vxores: nomen unius, ħHannáh: & nomē al-
terius, Peninnáh: & fuerūt ipſi Peninnáh nati,
at ipſi ħHannáh non fuerunt nati.
3 Aſcendebat autem vir ille ab vrbe ſua an-
nuatim ad adorandum & immolandum Ie-
houæ exercituum in ɷSiló, vbi erant duo filij
ʒEli, ħHophni & Pinnhás ſacerdotes Ie-
houæ.
4 Venit autem dies, & immolauit ℵElcanáh,
deditque Peninnáh vxori ſuæ & omnibus fi-
lijs eius atque filiabus eius partes:
5 Ipſi verò ħHannáh dedit partem vnam *dun-
taxat* honorabilem, quoniam ipſam ħHannáh
diligebat: Iehouáh autem concluſerat vul-
uam eius.
6 Irritabat autem eam inimica eius etiam ira,
propterea quòd ad irā prouocaret eam, quòd
concluſiſſet Iehouáh vuluam eius.
7 (Et ſic faciebat annuatim) *&* ex quo aſcen- B
derat ipſa in domū Iehouæ, ſic irritabat eam:
flebat autem, nec comedebat.
8 Dixitque ei ℵElcanáh vir ſuus, ħHannáh,
quare fles? & vt quid non comedis, & vt quid
malè habet cor tuum? nónne melior ſum tibi
quàm decem filij?
9 Surrexit itaque ħHannáh poſtquam come
derant in ɷSilóh & biberant: ʒEli autem ſa-
cerdos ſedebat ſuper ſolium iuxta poſtem
templi Iehouæ.
10 Ipſa verò *quum eſſet* amaro animo, orauit Ie-
houam, abundéque fleuit.
11 Vouit dein votum, dicens, Iehouáh exerci-
tuum ſi reſpexeris afflictionem ancillæ tuæ,
recordatúſque fueris mei, neque fueris obli-
tus ancillæ tuæ, ſed dederis famulæ tuæ ſe-
men virile: tum dabo illud Iehouæ omnibus
diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſu
per caput illius.

12 Quum autem multiplicaret orare coram
Iehoua, עEli obſeruabat os eius.
13 חHannáh autem loquebatur in corde ſuo,
tantùm labia eius mouebantur, vox autem e-
ius non audiebatur: & exiſtimauit eam עEli
ebriam.
C 14 Dixit ergo ad eam עEli, Vſque quo præ te
feres ebrietatem? aufer vinum tuum à te.
15 Reſpondit חHannáh, & ait, Non, domine
mi, *ſed* mulier dura ſpiritu ſum: neque vinum,
neque שſéchar bibi, ſed effudi animam meam
coram Iehoua.
16 Ne ponas ancillam tuam *coram* filia impia:
quia præ multitudine eloquij mei & indigna
tionis meæ loquuta ſum hactenus.
17 Cui reſpondit עEli, ac dixit, Vade in pace:
& Deus Iשſraël det petitionem tuam quam
petiſti ab eo.
18 Illa dixit, Inueniat ancilla tua gratiam in o-
culis tuis. Et abijt mulier in viam ſuam, & co-
medit, itáque illius non fuit ei vltrà.
19 Et ſurrexerũt ſummo mane, adorauerúntq́;
coram Iehoua: poſtea reuerſi ſunt, & venerũt
in domum ſuam in Ramáh. cognouit autem
אElcanáh חHannáh vxorem ſuam, & recorda
tus eſt eius Iehouáh.
20 Nam factum eſt in reuolutionibus dierum
poſteaquam concepiſſet חHannáh, peperit fi-
lium: vocauítq́; nomẽ eius שSemuאél, Quòd
à Iehoua petiui eum.
D 21 Aſcendit autem vir ille אElcanáh cum tota
familia ſua, vt offerret Iehouæ hoſtiam anni-
uerſariam, & votum ſuum.
22 חHannáh autem non aſcendit: dixit enim
viro ſuo, *Non aſcendam* donec ablectetur infans:
tum deducam eum *mecum*, vt conſpiciatur co-
ram Iehoua, & maneat ibi vſque in ſeculum.
23 Dixítque ei אElcanáh vir ſuus, fac quod bo
num eſt in oculis tuis, mane donec ablactaue
ris eum: veruntamen confirmet Iehouáh ver-
bum ſuum. Manſit ergo mulier, & lactauit fi-
lium ſuum donec ablactauiſſet eum.
24 Deduxítque illum ſecum poſteaquã abla-
ctauit eum, cum iuuencis tribus, & modio v-
no farinæ, atque vtre vini adduxit eum ad do
mum Iehouę in שSilóh: puer autem *erat* puer.
25 Mactauerunt itaque iuuencum, & adduxe-
runt puerum ad עEli.
26 Ipſáque dixit, Obſecro domine mi, viuit a-
nima tua domine mi, ego ſum mulier illa quę
ſteti tecum hîc vt orarem Iehouam.
27 Pro puero iſto oraui, & dedit Iehouáh mihi
petitionem meam quam petij ab eo.
28 Et ego quoque commodaui eum Iehouæ
omnibus diebus quibus erit commodatus Ie
houæ. Et incuruauit ſe ibi Iehouæ.

CAPVT II.

1 *Canticũ Annæ, in quo gratias agit Deo quòd ex ſterili fœcũdam reddiderit. 10 Chriſti regnum. 11 Samuel miniſtrat Deo. 12 Filij Heli, filij nequam: & eorum peccatum. 18 Samuel miniſtrat Domino. 21 Anna parit tres filios & duas filias. 23 Heli leniter corripit filios ſuos. 27 Arguitur Heli indulgentia erga filios. 35 Sadoc ſacerdos fidelis coram vncto Dei Salomone.*

1 ORauit autẽ חHánáh, & dixit, Exultauit
cor meum in Iehoua, exaltatũ eſt cornu
meum in Iehoua: dilatatũ eſt os meũ ſuper ini
micos meos, quia lætata ſum in ſalute tua.
2 Non eſt ſanctus ſicut Iehouáh: quia non eſt
præter te, nec eſt fortis ſicut Deus noſter.
3 Ne *ergo* poſthac loquamini *verba* ſuperba,
neque egrediatur verbum arrogans ex ore ve-
ſtro: quia Deus ſcientiarum Iehouáh, & ipſi
præparantur opera.
4 Arcus & fortes confracti ſunt, & debiles ac-
cincti ſunt robore.
5 Saturi pro pane ſe locauerunt: & famelici
ceſſarunt, adeò vt ſterilis pepererit ſeptem, &
quæ multiplicabat liberos, infirmata ſit.
6 Iehouáh mortificat & viuificat, deſcendere Deut.32.f.39
facit ad inferos, & aſcendere facit. Tob.13.a.2
7 Iehouáh pauperem facit & ditat, humiliat Sap.16.b.13.
& exaltat.
8 Suſcitat è puluere pauperem, è ſtercore ele- B
uabit mendicum, vt ſedere faciat cũ principi-
bus, & ſolium gloriæ ſortiri faciat eos. Iehouę
enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos
orbem.
9 Pedes piorum ſuorum ſeruabit, ac impij in
tenebris conticeſcent: quia non in fortitudi-
ne roborabitur vir.
10 Iehouáh conterantur litigantes cum eo, ſu-
per ipſum è cælis tonabit: Iehouáh iudicabit
fines terræ, & dabit fortitudinem Regi ſuo &
exaltabit cornu Chriſti ſui.
11 Abijt autẽ אElcanáh in Ramáh in domum
ſuam, puer verò miniſtrabat Iehouæ coram
עEli ſacerdote.
12 Filij autem עEli, filij erant Beliiáyal: nec a-
gnoſcebant Iehouam:
13 Nam conſuetudo ſacerdotum cum populo
erat *talis*, Quocunque ſacrificante ſacrificium,
veniebat puer ſacerdotis quando coquebatur C
caro, cum fuſcinula tridente in manu ſua:
14 Et percutiebat in concha, vel in aheno, vel
in lebete, vel in olla: quicquid educebat fuſci-
nula, accipiebat ſacerdos ſibi: ſic faciebant vni
uerſo Iשſraëli venientibus illuc in שSilóh.
15 Etiam antequam adoleuiſſent adipem, ve-
niebat famulus ſacerdotis, & dicebat viro im-
molanti, Da carnem, vt aſſem ſacerdoti: non
enim accipiet à te carnẽ coctam, ſed crudam.
16 Cui reſpondebat vir ille, Adolendo adoleát D
hodie adipem, poſtea tolle tibi ſicuti deſide-
rat anima tua. Ille dicebat, Nequaquam, ſed
nunc dabis: & ſi non dederis, accipiam vi.
17 Erátque peccatum puerorum magnum val
de coram Iehoua, quia contemnebant viri ſa-
crificium Iehouæ.
18 שSemuאél autem miniſtrabat coram Ieho-
ua puer accinctus אephód lineo.
19 Et tunicam paruam fecerat ei mater ſua: &
afferebat ad eum annuatim quando aſcende-
bat ipſa cum viro ſuo ad immolandum ho-
ſtiam anniuerſariam.
20 Benedixit autem עEli Elcanáh & vxori e-
ius, & dixit, ponat Iehouáh tibi ſemen de mu-
liere hac pro cõmodato quod commodauit
Iehouæ. Et abierunt in locum ſuum.
21 Viſitauit autẽ Iehouáh חHannáh, quæ con- E
cepit, & peperit tres filios, & duas filias: cre-
uítque puer שSemuאél apud Iehouam.
22 עEli autem erat ſenex valde, & audiuit vni-
uerſa quæ faciebãt filij ſui vniuerſo Iשſraëli,
& quomodo dormirent cum mulieribus quæ
congregabãtur ad oſtiũ tabernaculi eccleſiæ.
23 Dixítq́; illis, Vt quid facitis res tales? audio
enim ego geſta veſtra mala ab vniuerſo po-
pulo iſto.

14 Ne filij mei *ità faciatis*: non enim eſt bona fa-
ma quam ego audio, facientes tranſgredi po-
pulum Iehouæ.
25 Si peccauerit vir in virum, iudicabit ipſum
Iudex: ſi autem in Iehouam peccauerit quiſ-
piam, quis iudicabit pro eo? Et non audierunt
vocem patris ſui: quia volebat Iehouáh occi-
dere eos.
26 Puer autem ϖSemuϰél ambulabat & creſce-
bat, & bonus erat tam apud Iehouam quàm
apud homines.
F 27 Venit autem vir Dei ad ȝEli, dixítque ei, Sic
dicit Iehouáh, An non manifeſtando manife-
ſtaui me domui patris tui, quum eſſent in Æ-
gypto in domo Parȝóh?
28 Et elegi eum ex omnibus tribubus Iϖſraϰél
mihi in ſacerdotem, vt offerret ſuper altare
meũ, vt ſuffiret thymiama, vt geſtaret ϰephód
coram me, & dedi domui patris tui omnes o-
blationes filiorum Iϖſraϰél.
29 Cur calcitraſtis in ſacrificium meum, & in
oblationem meam quam præcepi in taberna-
culo? & maiore honore affeciſti filios tuos
quàm me, vt impinguaretis vos de primitiis
omnium oblationum Iϖſraϰél populi mei.
1.Reg.2.c.27 30 Idcirco dixit Iehoua Deus Iϖſraϰél, Dicen-
do dixeram quòd domus tua & domus patris
tui ambularent coram me vſque in ſeculum:
nũc autem dicit Iehouáh, Abſit *hoc* à me: quia
honorantes me honorabo, contemnentes au-
tem me contemnentur.
G 31 Ecce dies veniunt, & præcîdam brachium
tuum & brachium domus patris tui, ne ſit ſe-
nex in domo tua.
32 Et aſpicies inimicum in habitaculo in cun-
ctis quibus benefaciet ipſi Iϖſraϰél: neque erit
ſenex in domo tua omnibus diebus.
33 Et virum non excîdam tibi ab altari meo, vt
conſumam oculos tuos, & dolore afficiam
animam tuam, & omnis multitudo domus
tuæ morientur viri.
34 Et hoc tibi ſignum quod eueniet duobus fi-
liis tuis ϰHophni & Pinnhaȝs: die eadem
morientur ambo.
35 Suſcitabóque mihi ſacerdotem fidelem, *qui*
vt fuerit in corde meo & in animo meo faciet:
& ædificabo ei domum ſtabilem, ambulabit-
que coram chriſto meo omnibus diebus.
36 Et erit, quicunque reſiduus manſerit in do-
mo tua, veniet, vt incuruet ſe ei pro nummo
argenteo & buccella panis: & dicet, Adiunge
me quæſo vni *parti* ſacerdotiorum, vt come-
dam buccellam panis.

CAPVT III.

1 Tempore Heli in Iſraël rari propheta, & qui voluntatem Dei prædicarent. 2 Quare vocatur Samuel à Domino, vt ſit propheta ipſius. 9 Heli docet Samuelem quid reſpondeat Domino vocanti. 12 Prædicit Deus Samueli pœnam Heli ob peccatum filiorum. 18 Indicat Samuel viſionem ipſi Heli.

1 PVer autem ϖSemuϰél miniſtrabat Ieho-
uæ coram ȝEli: & ſermo Iehouæ erat
pretioſus in diebus illis, non *erat* viſio aperta.
2 Fuit autem in die illa, ȝEli dormiebat in lo-
co ſuo: & oculi eius cœperant caligare, nec
poterat cernere.
3 Et lucerna Dei antequam extingueretur, &
ϖSemuϰél dormiebat in templo Iehouæ in
quo erat arca Dei.
4 Tunc vocauit Iehouáh ϖSemuϰelem: qui
reſpondit, En ego.
5 Et occurrit ad ȝEli, & dixit, Ecce ego, quia
vocaſti me. Et ait, Non vocaui: reuertere, dor-
mi. Abiit ille, & dormiuit.
6 Rurſum autem Iehouáh vocauit ϖSemuϰe-
lem. & ſurrexit ϖSemuϰél, abiitque ad ȝEli,
ac dixit, Ecce ego: quia vocaſti me. Et ait, Non
vocaui fili mi: reuertere, dormi.
7 ϖSemuϰél autem necdum cognoſcebat Ie-
houam, & nondum reuelatus fuerat ei ſermo
Iehouæ.
8 Addidit præterea Iehouáh vocare ϖSemuϰe-
lem tertió. & ſurrexit, atque abiit ad ȝEli, di-
xítque, Ecce ego: quia vocaſti me. Tum intel-
lexit ȝEli quòd Iehouáh vocaret puerum.
9 Dixítq; ȝEli ad ϖSemuϰelẽ, Vade, dormi: &
ſi vocauerit te, dices, Loquere Iehouáh: quia
audit ſeruus tuus. Abiit ergo ϖSemuϰél, &
dormiuit in loco ſuo.
10 Venit inſuper Iehouáh, & ſtetit, vocauítque
vt ſemel & iterum, & dixit, ϖSemuϰél ϖSe-
muϰél. Reſpondit ϖSemuϰél, Loquere: quia
audit ſeruus tuus.
11 Dixítque Iehouáh ad ϖSemuϰelem, Ecce fa- B
cturus ſum rem *quandam* in Iϖſraϰele, quã qui-
cunq; audierit, tinnient illi ambæ aures eius.
12 In die illa ſuſcitabo contra ȝEli omnia quæ
loquutus ſum aduerſus domum eius: inci-
piam & perficiam.
13 Et indicabo illi quòd iudico ego domum
ſuam vſque in ſeculum, propter iniquitatem
quam nouit: quia contemnebant ſeipſos filij
eius, & non prohibuit eos.
14 Et idcirco iuraui domui ȝEli, Si expiabitur
iniquitas domus ȝEli ſacrificio & minnha vſ-
que in ſeculum.
15 Dormiuit autem ϖSemuϰél vſq; mane, ape-
ruítque oſtia domus Iehouæ: & timebat indi-
care viſionem ipſi ȝEli.
16 Vocauit itaque ȝEli ϖSemuϰelem, & dixit,
ϖSemuϰél fili mi. Qui reſpondit, En ego.
17 Et dixit, Quod eſt verbum quod loquutus
eſt tibi? ne quæſo celes me: ſic faciat tibi Deus,
& ſic addat, ſi abſconderis à me verbum *ullum*
ex omnibus verbis quæ loquutus eſt tibi.
18 Indicauit igitur ei ϖSemuϰél omnia verba,
nec abſcondit ab eo. Tunc ait, Iehouáh eſt;
quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.
19 Creuit autem ϖSemuϰél, & Iehouáh erat
cum eo: & non fecit cadere ex omnibus ver-
bis eius in terram.
20 Et cognouit vniuerſus Iϖſraϰél à Dán vſque
Beer-ϖſébaȝ quòd fidelis eſſet ϖSemuϰél
Propheta Iehouæ.
21 Rurſúmque apparuit Iehouáh in ϖSilóh:
quoniam manifeſtauerat ſe Iehouáh ϖSemu-
ϰeli in ϖSilóh in verbo Iehouæ.

CAPVT IIII.

1 Cæditur Heli à Philiſtæis. 3 Affertur arca in caſtra. 5 Clamor magnus in aduentu arcæ. 7 Timent Philiſtiim audientes arcã Dei eſſe cum Iſraëlitis. 10 Secũdò cæduntur Iſraëlitæ. 11 Arca capitur: & Ophni & Phinees moriuntur. 14 Nuntiatur ciuitati & ipſi Heli arcã eſſe captam. 18 Moritur Heli. 19 Naſcitur Ichabod.

1 ET fuit verbũ ϖSemuϰelis vniuerſo Iϖſra
ϰeli. Egreſſus eſt autem Iϖſraϰél in occur
ſum Peliϖſthim in bellũ, & caſtrametati ſunt

iuxta ℵEbén-haɣézer: Peliϖſthím autem ca-
ſtrametati ſunt in Aphéc.
2 Itaque aciem inſtruxerunt Peliϖſthím in oc-
curſum Iϖſraℵelis, & expandit ſeſe prælium,
cæſúſque eſt Iϖſraℵél coram Peliϖſthím: &
percuſſerunt in acie in agro fermè quatuor
millia virorum.
3 Et venit populus ad caſtra: dixerúntque Se-
niores Iϖſraℵelis, Vt quid percuſſit nos Ieho-
uáh hodie coram Peliϖſthím? accipiamus ad
nos è ϖSilóh arcam fœderis Iehouæ, & veniat
in medium noſtri, ſeruétque nos è manu ini-
micorum noſtrorum.
4 Miſit itaque populus in ϖSilóh, & tulerunt
inde arcam fœderis Iehouæ exercituum ſe-
dentis ſuper Cherubim: erant quoque ibi duo
filij ɣEli cum arca fœderis Iehouæ, ɲHophni
& Pinenháϖs.
B 5 Fuit autem, quum veniſſet arca fœderis Ie-
houæ in caſtra, vociferati ſunt vniuerſus Iϖſ-
raℵél vociferatione magna, & perſonuit terra.
6 Audientes autem Peliϖſthím vocem voci-
ferationis, dixerunt, Quæ eſt vox vociferatio-
nis magnæ huius in caſtris ɣEbręorum? & co-
gnouerũt quòd arca Iehouæ veniſſet in caſtra.
7 Timueruntq; Peliϖſthím: retulerunt enim,
Venit Deus in caſtra. atque dixerunt, Væ no-
bis: non enim fuit ſimile heri, *&* nudiuſ-
tertius.
8 Væ nobis: quis liberabit nos è manu Deo-
rum fortium iſtorum? hi ſunt Dij qui percuſ-
ſerunt Ægyptum omni plaga in deſerto.
9 Confortamini, & eſtote viri, Peliϖſthím: ne
fortè ſeruiatis ɣEbræis quemadmodum ſer-
uierunt nobis, eſtote inquam viri, & pugnate.
10 Pugnauerunt itaque Peliϖſthím: & cæſus
eſt Iϖſraℵél, fugerúntque ſinguli in taberna-
cula ſua: & fuit plaga magna valde: cecide-
runt nanque de Iϖſraℵéle triginta millia pe-
ditum.
11 Et arca Dei capta fuit, & duo filij ɣEli mor-
tui ſunt, ɲHophni & Pinenháϖs.
C 12 Currẽs autem quidam ex Biniamin de acie,
venit in ϖSilóh die ipſa veſtibus ſuis ſciſsis, &
terra ſuper caput eius.
13 Venit inquam, & ecce ɣEli ſedebat ſuper
thronum ad latus viæ, ſpeculans: erat enim
cor eius pauẽs propter arcam Dei. vbi autem
venit vir ille vt renuntiaret in ciuitate, vocife-
rata eſt vniuerſa ciuitas.
14 Et audiens ɣEli vocem clamoris, dixit, Quę
eſt vox tumultus huius? Vir autem ille feſti-
nanter venit, & renuntiauit ipſi ɣEli.
15 ɣEli autem erat nonaginta & octo annorũ,
oculíq; eius caligauerant, nec poterat videre.
16 Dixitque ille vir ad ɣEli, Ego venio ex acie,
ex acie inquam fugi hodie. Et ait ille, Quid rei
fuit, fili mi?
17 Reſpondit nuntius ille, & dixit, Fugit Iϖſ-
raℵél coram Peliϖſthím, & etiam plaga ma-
gna facta eſt in populo: ſed & duo filij tui mor
tui ſunt, ɲHophni & Pinenháϖs, & arca Dei
capta eſt.
D 18 Quúmque ille memoraſſet arcam Dei, ceci-
dit de throno retrorſum, iuxta locum portæ,
& confractum eſt occiput eius, mortuúſque
eſt: erat enim vir ſenex, & grauis, iudicauerát-
que Iϖſraℵelem quadraginta annis.
19 Porrò nurus eius, vxor Pinenháϖs, erat prę-
gnans ad pariendum, & audiuit famam quòd
capta eſſet arca Dei, & mortuꝰ eſſet ſocer ſuus,
ac vir ſuus, incuruauit ſeſe, & peperit: quia ef-
fuſæ erant ſuper eam anguſtiæ eius.
20 Tempore autem quo ipſa moriebatur, di-
xerunt *mulieres* quę aſtabant ei, Ne timeas: quia
filium peperiſti. Quæ non reſpondit, neque
poſuit cor ſuum.
21 Et illa vocauit puerum ℵI-chabód, dicẽdo,
Trãſlata eſt gloria ex Iϖſraℵele (quòd capta eſ-
ſet arca Dei, & *mortuus eſſet* ſocer ſuꝰ, & vir ſuus)
22 Dixit inquam, Tranſlata eſt gloria ex Iϖſra-
ℵele, quia capta eſt arca Dei.

CAPVT V.

1 Arca iuxta Dagon à Philiſthæis collocatur: corruit ipſe Dagon. 6 Percutiuntur mariſcis Philiſthæi. 11 Arcam reijciunt de finibus ſuis Accaronitæ.

1 PEliϖſthím autẽ tulerunt arcam Dei, & ab
duxerũt eã ab ℵEben-haɣézer in Aϖſdód.
2 Tulerunt inquam Peliϖſthím arcam Dei, &
introduxerunt eam in domum Dagón, ſta-
tuerúntque eam iuxta Dagón.
3 Quúmq; ſurrexiſſent Aϖſdodij in craſtino,
ecce Dagón ceciderat in faciem ſuam in ter-
ram coram arca Iehouæ: tollentéſque Dagón,
reſtituerunt eum in locum ſuum.
4 Et quum mane poſtridie *iterum* ſurrexiſſent,
ecce Dagón *denuo* ceciderat in faciem ſuam in
terram coram arca Iehouæ: caput autem Da-
gón & ambæ palmæ manuum eius abſciſſæ
erant in limine: tantũ Dagón remãſerat in eo.
5 Ideò non calcãt ſacerdotes Dagón, & omnes B
qui ingrediuntur domum Dagón, ſuper limen
Dagón in Aϖſdód vſque ad diem hanc.
6 Aggrauata eſt autem manus Iehouæ in Aϖſ-
dodios, & deſolauit eos, & percuſsit eos ma- *Pſalm. 77.*
riſcis, Aϖſdód & fines eius. *d.66*
7 Videntes verò viri Aϖſdód quòd ſic *eſſet*, di-
xerũt, Ne maneat arca Dei Iϖſraℵél apud nos,
quia dura eſt manus eius contra nos, & contra
Dagón deum noſtrum.
8 Miſerunt itaque, & congregauerunt omnes
ſatrapas Peliϖſthinorũ ad ſe, ac dixerunt, Quî C
faciemus arcę Dei Iϖſraℵelis? Reſponderunt,
Ad Gáth circunducatur arca Dei Iϖſraℵelis.
Et circunduxerunt arcam Dei Iϖſraℵel.
9 Fuit autem, poſteaquam circunduxerunt
eam, manus Iehouę fuit contra ciuitatem con
tritione magna valde: & percuſsit viros ciui-
tatis à paruo vſque ad magnum, & in locis oc-
cultis enatæ ſunt eis mariſcæ.
10 Miſerũt ergo arcam Dei in ɣEcrón: quúmq; D
veniſſet arca Dei in ɣEcrón, exclamauerunt
ɣEcronitæ, dicendo, Circunduxerunt ad me
arcam Dei Iϖſraℵel, vt interficiant me & po-
pulum meum.
11 Proinde mittentes congregauerunt omnes
ſatrapas Peliϖſthinorũ, dixerúntq;, Dimittite
arcam Dei Iϖſraℵelis, vt reuertatur in locum
ſuum, & non interficiat me & populũ meum.
Erat enim contritio mortis in tota ea vrbe,
grauis erat valde manus Dei ibi.
12 Viri aũt qui non fuerãt mortui, percuſsi ſunt
mariſcis: aſcẽditq; clamor ciuitatis in cælum.

CAPVT VI.

1 Philiſthæi conſulunt ſacerdotes ſuos quid de arca faciendũ ſit. 4 Ani aurei: &, Mures aurei. 10 Vaccæ reducunt arcam. 13 Bethſamitæ viſa arca lætantes, holocauſta offerunt. 17 Quinque ani aurei Palæſthinorum & mures aurei totidem. 19 Bethſamitæ percutiuntur quòd intra arcam aſpexiſſent. 20 Sanctus Deus Iſraël.

Fuit

1 FVit autem arca Iehouæ in agro Peliɯſthi-
norum ſeptem menſibus.
2 Vocantes autem Peliɯſthini ſacerdotes &
diuinos, dixerunt, Quid faciemus de arca Ie-
houæ? indicate nobis in quo remittamus eam
in locum ſuum.
3 Reſponderunt, Si remiſſuri eſtis arcam Dei
Iɯſraxél, ne remittatis eam vacuam: ſed red-
dendo reddetis ei hoſtiam pro peccato: tunc
curabimini, & notum erit vobis cur non re-
ceſſerit manus eius à vobis.
4 Et dixerunt, Quæ erit hoſtia pro peccato
quam reddemus ei? Reſponderũt, Secundum
numerum principum Peliɯſthinorum quin-
que ani aurei, & quinque mures aurei: quia
plaga vna eſt omnibus, & principibus veſtris.
5 Facietiſque imagines anorum veſtrorum, &
imagines murium veſtrorum qui deuaſtaue-
runt terram, & *ita* dabitis Deo Iɯſraxél glo-
riam: fortè alleuiabitur manus eius à vobis,
& diis veſtris, & à terra veſtra.
B 6 Sed quare aggrauabitis cor veſtrum quem-
Exod.12.d.31 admodum aggrauauerunt Ægyptij & Paryóh
cor ſuum? nónne quando mira operatus eſt in
eos, dimiſerunt eos, & abierunt?
7 Nunc ergo capite, & facite plauſtrũ nouum
vnum, & duas vaccas lactãtes, ſuper quas non
aſcenderit iugum, & alligate vaccas plauſtro,
& reducite filios earum qui ſunt poſt eas, ad
domum.
8 Tolliteque arcam Iehouę, & imponite eam
plauſtro: & vaſa aurea quæ reddidiſtis ei pro
expiatione peccati, ponetis in capſa ad latus
eius, & dimittite eam, & abeat.
9 Et aſpicite: ſi via termini ſui aſcẽdat in Beth-
ɯſémeɯs, ipſa fecit nobis omne malum gran-
de hoc: ſin minus, ſciemus quòd nequaquam
manus eius tetigit nos, *ſed* accidens eſt *quod*
fuit nobis.
10 Fecerunt ergo viri illi ſic: tulerũt enim duas
vaccas lactantes, quas alligauerunt plauſtro,
& filios earum recluſerunt domi.
C 11 Impoſuéruntque arcam Iehouæ plauſtro, &
capſam, & mures aureos, & imagines ano-
rum ſuorum.
12 Et direxerunt ſe vaccæ per viam, per viam
inquam Beth-ɯſémeɯs, via eadem perrexerunt
pergendo & mugiendo: nec declinauerunt
ad dexteram aut ad ſiniſtram. ſatrapę verò Pe-
liɯſthinorum ſequebantur eas vſque ad ter-
minum Beth-ɯſémeɯs.
13 *Viri* autem Beth-ɯſémeɯs metebãt meſſem
triticeam in valle: & leuantes oculos ſuos, vi-
derunt arcam, lætatique ſunt quum vidiſſent.
14 Plauſtrum autem venit in agrũ Iehoɯſúay
Beth-haɯſimɯſitæ, & ſubſtitit ibi. illic autem
erat lapis magnus: & conciderunt ligna plau-
ſtri, & vaccas immolauerunt in holocauſtum
Iehouæ.
15 Porrò Leuitæ depoſuerant arcam Iehouæ,
& capſam quæ erat cum ea, in qua erant vaſa
aurea, & poſuerant ſuper lapidem illum ma-
gnum: viri autem Beth-ɯſémeɯs obtulerunt
holocauſta, & immolauerunt victimas die
ipſa Iehouæ.
16 Quod vbi vidiſſent ſatrapæ Peliɯſthinorũ,
reuerſi ſunt in yEcrón in die illa.
D 17 Iſti autem ſunt ani aurei quos reddiderunt
Peliɯſthim in oblationẽ pro peccato Iehouæ,
pro Aɯſdód vnus, pro yAzzáh vnus, pro A-
ɯſcelón vnus, pro Gáth vn᷒, pro yEcrón vnus.
18 Mures verò aurei ſecundum numerum o-
mnium vrbium Peliɯſthinorum pro quinque
ſatrapis, & ab vrbe munita vſq; ad villam abſq;
muro, & vſq; ad planitiem magnã ſuper quam
repoſuerant arcam Iehouæ, vſq; ad diem hanc
in agro Iehoɯſúay Beth-haɯſimɯſitæ.
19 Percuſsit aũt *aliquot* ex viris Beth-ɯſémeɯs,
quia introſpexiſſent in arca Iehouæ: percuſsit
inquam è populo ſeptuaginta viros *&* quin-
quaginta millia virorum: luxítque populus,
quòd percuſsiſſet Iehouáh populum plaga
magna.
20 Dixerunt ergo viri Beth-ɯſémeɯs, Quis
poterit ſtare coram Iehoua Deo ſancto iſto? &
ad quem aſcendet à nobis?
21 Miſerúntq; nuntios ad habitatores Ciriath-
ieyarim, his verbis, Reduxerunt Peliɯſthim
arcam Iehouæ, deſcendite, *&* abducite eam
ad vos.

CAPVT VII.

1 Reducunt viri Cariath-iarim arcam in domum Abinadab. 2 Flent Iſraelitæ. 3 Samuelis oratio ad populum lugentem. 5 Oratio Samuel pro populo. 6 Ieiunium & lacrimæ: &. Confeſsio peccati. 7 Philiſtæi aſcendunt contra Iſraelem, & à Deo percutiuntur. 9 Orans Samuel Dominũ pro Iſraelitis, exauditur. 16 Pax in Iſrael.

1 VEnerunt ergo viri Ciriath-ieyarim, &
abduxerunt arcam Iehouæ, & intulerũt
eam in domum Abinadáb *qui habitabat* in ipſo
colle: & Elyazar filium eius ſanctificauerũt,
vt cuſtodiret arcam Iehouæ.
2 (Fuit autem, à die qua mãſit arca in Ciriáth-
ieyarim, multi elapſi ſunt dies, viginti nempe
anni) & lamentata eſt vniuerſa domus Iɯſra-
xél, ſequutáque eſt Iehouam.
3 Dixítque ɯSemuxél ad vniuerſam domum
Iɯſraxél hiſce verbis, Si toto corde veſtro re-
uertimini ad Iehouam, auferte deos alienos
de medio veſtri, & Aɯſtharóth, & præparate Deut. 6. c.4
cor veſtrum Iehouæ, & ſeruite ei ſoli: tum li- Matt.4.b.10
berabit vos de manu Peliɯſthinorum.
4 Abſtulerunt ergo filij Iɯſraxél Beyalim & A-
ɯſtaróth, & ſeruierunt Iehouæ ſoli.
5 Dixit verò ɯSemuxél, Congregate vniuer- B
ſum Iɯſraxelem in Mixſpáh, & orabo pro vo-
bis ad Iehouam.
6 Congregati ergo in Mixſpáh, hauſerunt a-
quam, & effuderunt coram Iehoua, ieiunaue-
rúntque die illa, atque dixerunt ibi, Peccaui-
mus Iehouæ. Iudicauítque ɯSemuxél filios
Iɯſraxél in Mixſpáh.
7 Audientes autem Peliɯſthim quòd con-
gregati eſſent filij Iɯſraxél in Mixſpáh, aſcen-
derunt ſatrapæ Peliɯſthim contra Iɯſraxe-
lem: quod quum audiſſent filij Iɯſraxél, ti-
muerunt à facie Peliɯſthim.
8 Dixerúntq; filij Iɯſraxél ad ɯSemuxelem,
Ne ſileas pro nobis clamando ad Iehouam
Deum noſtrum, vt eripiat nos de manu Peli-
ɯſthim.
9 Tulit ergo ɯSemuxél agnum lactis vnum, C
& obtulit illum *in* holocauſtum totum Ieho-
uæ: clamauítque ɯSemuxél ad Iehouam pro
Iɯſraxle, & exaudiuit eum Iehouáh.
10 Fuitq; ɯSemuxele offerente holocauſtum,
Peliɯſthæi acceſſerunt protinus ad prælium
contra Iɯſraxelem: intonuit autem Ieho-
uáh voce grandi illa die ſuper Peliɯſthæos, &
contriuit

contriuit eos, cæſique ſunt coram Iwſraxele.
Ecc. 46.d.11 11 Egreſsi autem viri Iwſraxél de Mixſpáh, per-
ſequuti ſunt Peliwſthim, & percuſſerunt eos
vſque *ad locum qui eſt* ſubter Beth-chár.
12 Tulit verò wSemuxél lapidem vnum, & po-
ſuit inter Mixſpáh & wSen, vocauítq; nomen
eius xEben-hayézer, & dixit, Hucuſque auxi-
liatus eſt nobis Iehouáh.
D 13 Itaque humiliati ſunt Peliwſthim, nec vene-
runt vltrà in terminum Iwſraxelis: & fuit ma-
nus Iehouæ contra Peliwſthim omnibus die-
bus wSemuxelis.
14 Et reſtitutæ ſunt vrbes quas tulerant Peli-
wſthim ab Iwſraxele, Iwſraxeli, ab yEcron vſq;
ad Gath, & terminum ſuum liberauit Iwſraxel
de manu Peliwſthim: fuitque pax inter Iwſra-
xelem & xEmoræum.
15 Iudicauit autem wSemuxél Iwſraxelem o-
mnibus diebus vitæ ſuæ.
16 Ibat verò ſingulis annis, & circuibat Beth-
xél & Gilgál & Mixſpáh, iudicabátque Iwſra-
xelem in cunctis hiſce locis.
17 Poſtea reuertebatur in Ramáh: ibi enim erat
domus eius, & ibi *quoque* iudicabat Iwſraxelé,
ibique ædificauerat altare Iehouæ.

CAPVT VIII.

1 Samuel conſtituit filios ſuos iudices ſuper Iſraëlem. 3 Iudices auari. 4 Regem petunt Iſraelitæ abijcientes Deum. 7 Orat Samuel. 11 Regis ius. 19 Gentium more Regem volunt habere.

1 QVum autē ſenuiſſet wSemuxél, poſuit fi-
lios ſuos Iudices Iwſraxeli.
2 Fuitque nomen filij eius primogeniti, Ioxél:
& nomen ſecundi eius, Abiiáh, Iudices in Be-
xer-wſebay.
3 Non ambulauerunt autem filii eius in viis
illius, ſed declinauerūt poſt auaritiam, accepe
rúntque munera, & peruerterunt iudicium.
4 Congregati ſunt ergo omnes ſeniores Iwſ-
raxél, & venerunt ad wSemuxelem in Ramáh.
5 Ac dixerunt ei, Ecce tu ſenuiſti, & filij tui
non ambulant in viis tuis: nunc igitur conſti-
tue nobis Regem ad iudicandum nos, ſicut
omnes Gentes.
Oſee 9.b.14 6 Diſplicuit autem ſermo iſte in oculis wSe-
& 13.c.10 muxelis, quòd dixiſſent, Da nobis Regem, vt
Act. 13.c.21 iudicet nos: & orauit wSemuxél Iehouam.
B 7 Dixitq; Iehouáh ad wSemuxelem, Audi vo-
cem populi in omnibus quæ dicent tibi: non
enim te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt, ne re-
gnem ſuper eos.
8 Iuxta omnia opera quæ fecerunt à die qua
eduxi eos ex Ægypto vſq; ad diem hanc (de-
reliquerunt autem me, & ſeruierunt diis alie-
nis) ſic ipſi faciunt etiam tibi.
9 Nunc ergo audi vocem eorum: veruntamen
quando conteſtando conteſtatus fueris con-
tra eos, & indicaueris eis ius Regis qui regna-
turus eſt ſuper eos.
10 Dixitq; wSemuxél omnes ſermones Ieho-
uæ ad populum qui petebant ab ipſo Regem:
C 11 Dixit inquam, Hoc erit ius Regis qui regna-
turus eſt ſuper vos, Filios veſtros tollet, & po-
net *eos* ſibi in curribus ſuis, & equitibus ſuis,
& current ante currum eius.
12 Ponet quoque ſibi tribunos & quinquage-
narios, & ad arandum arationem ſuam, & ad
metendū meſſem ſuam, & ad faciendum vaſa
bellica ſua, & inſtrumenta curruum ſuorum.
13 Filias præterea veſtras tollet pro vnguenta-
riis, & coquinariis & panificis.
14 Agros inſuper veſtros, & vineas veſtras, &
olivueta veſtra optima accipiet, dabítque ſer-
uis ſuis.
15 Et de ſeminibus veſtris & vineis veſtris ca-
piet decimas, & dabit eunuchis ſuis atque ſer-
uis ſuis.
16 Seruóſque veſtros & ancillas veſtras, iuue-
néſque veſtros optimos, & aſinos veſtros tol-
let, vt faciat *per illos* opus ſuum.
17 De pecoribus veſtris decimam capiet, & eri-
tis ei ſerui.
18 Et clamabitis die illa à conſpectu Regis ve- D
ſtri quem elegeritis vobis: & non exaudiet
vos Iehouáh die illa.
19 Renuit verò populus audire vocem wSemu
xelis: ſed dixerunt, Nequaquam, ſed Rex erit
ſuper nos.
20 Et erimus nos quoque ſicut vniuerſæ Gen-
tes, iudicabítque nos Rex noſter, & egredie-
tur ante nos: pugnabítque bella noſtra.
21 Audiuit itaque wSemuxél omnia verba po-
puli, & dixit ea in auribus Iehouæ.
22 Et ait Iehouáh ad wSemuxelé, Audi vocem
eorum, & conſtitue eis Regem. Dixit itaque
wSemuxél ad viros Iwſraxél, Ite quiſque in vr-
bem ſuam.

CAPVT IX.

1 Saul filius Cis quærit aſinas patris. 6 Pueri ſuaſu vadit ad Samuelem. 9 Propheta olim dicebatur Videns. 10 Saul conſulturus Videntem aſcendit. 14 Samuel occurrit Sauli. 15 Samueli præcipit Deus vt Saulem vngat in Regem. 17 Samuel per Spiritum Dei cognoſcit Saulem. 19 Sauli indicat Samuel aſinas inuentas, & ipſum Regem futurum. 22 Samuel & loco & cibo honorat Saulem.

1 FVit autem vir de Biniamin, cuius nomen
Erat Ciws, filius Abixél, filij xSeror, filij
Bechoráth, filij Aphiánh, filij viri Iemini, for-
tis robore.
2 Huic erat filius nomine wSaxúl, electus &
pulcher, & non erat quiſquam de filiis Iwſra-
xél pulchrior illo: ab humero ſuo, & ſurſum
altior erat toto populo.
3 Perierant autem aſinæ Ciws patri wSaxúl,
dixítque Ciws ad wSaxúl filium ſuum, Aſſu-
me nunc tecum vnum è pueris, & ſurge, vade,
quære aſinas. Tranſiuit itaque per montem
xEphráim.
4 Tranſiuit deinde in terram wSaliwſáh, &
non inuenerunt: tranſierunt præterea per ter-
ram wSáyalim, & non *erant*: tranſiuit inſuper
in terram Iemini, & non inuenerunt.
5 Quum autem deueniſſent in terram xSúph,
wSaxúl dixit puero ſuo qui erat cū eo, Veni,
& reuertamur: ne fortè ceſſauerit pater meus
ab aſinis, & timeat nobis.
6 Dixitque ei, En nunc Vir Dei eſt in iſta ciui-
tate, & vir ille honorabilis: quicquid loquitur,
eueniendo euenit. nunc *igitur* eamus illuc, ſi
fortè indicet viam noſtram per quam ambu-
lemus.
7 Reſpondit wSaxúl puero ſuo, Ecce ibimus:
quid verò feremus viro? panis enim abiit de
vaſis noſtris, neque munus eſt quod feramus
viro Dei, *ſed* quid eſt apud nos?
8 Iterum autem puer loquutus eſt wSaxuli, B
& dixit, Ecce inuenitur in manu mea quarta
pars wſecli argentei, quam dabo viro Dei, vt
indicet nobis viam noſtram.
9 Olim in Iwſraxéle ſic dicebat quiſq; quando
ibat ad inquirendum Deum, Venite, & eamus
vſque

vſque ad Videntem. quia *qui* Propheta hodie, vocabatur olim Videns.
10 Dixit ergo ϖSaꝥúl puero ſuo, Bonum eſt verbum tuum: veni eamus. Abierunt igitur in ciuitatem in qua erat vir Dei.
11 Quum autem aſcenderent cliuum vrbis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis, Eſtne hic Videns?
12 Quæ reſponderunt eis, ac dixerunt, Eſt, ecce ante te, feſtina nunc: hodie enim venit in ciuitatem, quia ſacrificium hodie eſt populo in excelſo.
13 Quum primùm ingreſſi fueritis vrbem, ſic inueniretis eum, antequam aſcendat in excelſum ad veſcendum: non enim comedet populus donec venerit: nam ipſe benedicturus eſt ſacrificio, poſtea comedent qui inuitati ſunt. nunc igitur aſcendite: quia eum hac ipſa hora inuenietis.
14 Aſcenderunt itaque in ciuitatem: ipſis autem ingredientibus in medium ciuitatis, ecce ϖSemuϰél egrediebatur in occurſum eorum, vt aſcenderet in excelſum.
Act.13.c.21 15 Iehouáh autem reuelauerat aurem ϖSemuϰélis diem vnam antequam veniret ϖSaꝥúl, dicendo,
C 16 Hoc ipſo tempore cras mittam ad te virum de terra Biniamín, quem vnges in ducem ſuper populum meum Iϖſraϰelem: & ſaluum faciet populum meum de manu Peliϖſthím. reſpexi enim populum meum, quia venit clamor eius ad me.
17 ϖSemuϰél autem reſpexit ϖSaꝥulem, & Iehouáh alloquutus eſt eũ, Ecce vir ille de quo dixi tibi, iſte dominabitur populo meo.
18 Acceſſit autem ϖSaꝥúl ad ϖSemuϰelem in medio portæ, & dixit, Indica quæſo mihi vbi hîc eſt domus Videntis?
19 Et reſpondit ϖSemuϰél ad ϖSaꝥulem, Ego ſum Videns: aſcende ante me in excelſum, & comedetis mecum hodie, poſtea dimittam te mane: & quicquid eſt in corde tuo, annuntiabo tibi.
20 Et aſinis quæ perierunt tibi, hodie tres dies ſunt, ne apponas cor tuum: quia inuétæ ſunt.
D ſed cuius eſt omne deſiderabile Iϖſraϰelis? nónne tuum, & vniuerſæ familiæ patris tui?
21 Reſpondit autem ϖSaꝥúl, & dixit, Nónne filius Iemini ſum, de minoribus tribubus Iϖſraϰél, & familia mea minor omnibus familiis tribus Biniamin? vt quid igitur loquutus es mihi ſecundum verbum hoc?
22 Apprehendens itaque ϖSemuϰél ϖSaꝥulem & puerum eius, introduxit eos in cœnaculum, & dedit eis locum in capite inuitatorum, qui erant fermè triginta viri.
23 Dixítq; ϖSemuϰél coquo, Da partem illam quam dedi tibi, de qua dixi tibi, Pone eam apud te.
24 Suſtollens itaq; coquus armum & *quod erat* ſuper eũ, appoſuit ϖSaꝥuli, & ait, Ecce quod remanſerat, pone ante te, comede: quia in hoc ipſum tempus reſeruatum erat tibi, dicendo, Populum inuitaui. Comedit itaque ϖSaꝥúl cum ϖSemuϰele die illa.
25 Et quum deſcéderent de excelſo in ciuitaté, loquutus eſt cum ϖSaꝥule ſuper tectum.
26 Poſthæc ſurrexerunt ſummo mane: fuitque quum aſcenderet aurora, vocauit ϖSemuϰél ϖSaꝥulem in tectum, dicendo, Surge, & dimittam te. Et ſurrexit ϖSaꝥúl, egreſsiq; ſunt ambo, ipſe & ϖSemuϰél foras.
27 Ipſis deſcendentibus in extremũ vrbis, ϖSemuϰél dixit ad ϖSaꝥulem, Dic puero vt tranſeat ante nos (& tranſiuit) tu autem cõſiſte hoc ipſo die, vt indicem tibi verbum Dei.

CAPVT X.

1 Saul vngitur in Regem ſuper Iſraëlem. 2 Signa quibus credat Saul ſe a Deo vocatum in Regem. 5 Prophetæ laudẽ canentes Deo inſtrumẽtis muſicis. 6 Spiritus Dei innouat corda. 9 Cor Saulis immutat Deus. 10 Prophetat Saul. 12 Prophetia, Dei donũ, 17 Docet populũ Samuel quam grauiter peccârit petẽdo Regem. 20 Sorte & ſigno externo indicat Deus ſe eligere Saulem in Regem. 23 Inuitus Saul cõſtituitur Rex. 24 Viuat Rex. 27 Corda tãgit Deus.

1 TVlit autem ϖSemuϰél lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius, oſculatúſque eſt eum, ac dixit, Nónne quòd vnxit te Iehouáh ſuper hæreditatem ſuam in ducem? Oſee 9.d.15 Act.13.c.21
2 Quum abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta ſepulchrum Rahél, in termino Biniamín in τSelτſáh, qui dicent tibi, Inuentæ ſunt aſinæ quas ieras ad quærendum: & ecce omiſerat pater tuus negotium aſinarũ, & timebat de vobis, dicendo, Quid faciã *de* filio meo?
3 Illinc progreſſus porrò, venies vſque ad Planitiẽ Thabór, & reperient te ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Beth-ϰél, vnus portãs tres hœdos, & alter portans tres tortas panis, & tertius portans vtrem vini.
4 Et ſalutabunt te cum pace, dabúntque tibi duos panes, quos accipies de manu eorum.
5 Poſtea deuenies in collem Dei, in quo ſunt præfecti Peliϖſthím: quum autem ingreſſus fueris illuc, in vrbem, obuium habebis cœtum Prophetarum deſcendentium de excelſo, & ante eos erunt lyra, tympanum, & tibia, & cithara, & ipſi prophetantes.
6 Et requieſcet ſuper te Spiritus Iehouæ, & prophetabis cum eis, efficiériſque vir alter. B
7 Quum auté venerint ſigna iſta tibi, fac quod inuenerit manus tua, quia Deus tecum eſt.
8 Deſcendes quoq; ante me in Gilgál, & ecce ego deſcendam ad te ad offerendum holocauſta, ad ſacrificandum ſacrificia pacificorum: ſeptem diebus expectabis, donec venero ad te, & oſtendam tibi quæ facturus ſis.
9 Fuit itaq;, quũ vertiſſet humerũ ſuum vt diſcederet à ϖSemuϰele, immutauit ei De⁹ cor *in* aliud, & euenerũt omnia ſigna hæc die illa.
10 Venerúntque illuc ad collem, & ecce cœtus Prophetarum in occurſum eius, & requieuit ſuper eum Spiritus Dei, & prophetauit in medio eorum.
11 Fuit autem, omnis qui nouerat eum ab heri & nudiuſtertius, viderunt, & ecce cum Prophetis prophetabat: dixítque populus alter ad alterum, Quidnam accidit filio Ciϖs? nũnquid etiam ϖSaꝥúl inter Prophetas? Infr. 19.d.24 C
12 Et reſpondit vir inde, ac dixit, Et quis pater eorum? Propterea iſtud verſum eſt in parabolam: Num etiam ϖSaꝥúl inter Prophetas?
13 Et ceſſauit prophetare, venítq; in excelſum.
14 Dixit autem patruus ϖSaꝥulis ad eum, & ad puerum eius, Quonam abieratis? Reſpondit, Ad quærendum aſinas: quum autem videremus quòd non *inuenirentur*, venimus ad ϖSemuϰelem.
15 Et dixit patruus ϖSaꝥulis, Indica quæſo mihi quid dixerit vobis ϖSemuϰél.

16 Reſpon

16 Reſpondit Saxúl patruo ſuo, Indicando indicauit nobis quòd inuentæ eſſent aſinæ. Negotium verò regni non indicauit ei, quod dixerat wSemuxél.
17 Conuocauit autem wSemuxél populum ad Iehouam in Mitſpáh.
18 Dixitque ad filios Iwſraxelis, Sic dixit Iehouáh Deus Iwſraxelis, Ego eduxi Iwſraxelem ex Ægypto, & liberaui vos de manu Ægyptiorum, imò de manu omnium *aliorum* regnorum opprimentium vos.
19 Vos autem hodie abieciſtis Deum veſtrum qui ſeruat vos ab omnibus malis veſtris & an-
D guſtiis veſtris: dixiſtiſque ei, Sed Regem pones ſuper nos. Nunc ergo ſtate coram Iehoua per tribus veſtras, & per millia veſtra.
20 Et quum applicaſſet wSemuxél omnes tribus Iwſraxél, capta eſt tribus Biniamin.
21 Applicuit præterea tribum Biniamin per familias ſuas, & capta eſt familia Matri, & capt' eſt wSaxúl filius Ciws: requiſierúntque eum, & non eſt inuentus.
22 Conſuluerunt itaque Iehouam an venturus eſſet adhuc illuc vir: & reſpondit Iehouáh, Ecce abſcondit ſe inter vaſa.
23 Currentes igitur, tulerunt eum inde, & conſtitit in medio populi, & altior erat toto populo ab humero ſuo & ſuprà.
24 Dixítque wSemuxél ad vniuerſum populum, Videtíſne quem elegerit Iehouáh, quòd non ſit ſimilis illi in toto populo? Et exclamauerunt vniuerſus populus, ac dixerunt, Viuat Rex.
3.Reg.1.d.25 Suprà 8.c.11 25 Et loquutus eſt wSemuxél ad populum ius regni, ſcripſítque in libro, & repoſuit coram Iehoua, dimiſítque wSemuxél vniuerſum populum, quenque ad domum ſuam.
26 Sed & wSaxúl abiit in domũ ſuam in Gibyáh, & abierunt cum eo exercitus quorum tetigerat Deus cor.
27 Filij autem impij dixerunt, Quid ſaluabit nos iſte? Et deſpexerunt eum, nec attulerunt ei munus *ullum*: ipſe verò erat veluti ſurdus.

CAPVT XI.

1 Naas Ammonites obſidet Iabes Galaad. 3 Iabenitæ petunt auxilium à Saule. 5 Saul Spiritu Dei accenſus, promittit Iabenitis auxilium. 7 Timor Dei. 8 Trecenta milia & triginta milia bellatorum. 11 Saul occidit Ammonitas. 13 Vindictam prohibet Saul, & victoriam Deo tribuit. 14 Innouatio regni Saulis.

1 AScendit autem Nanháws yAmmonites & caſtrametatus eſt contra Iabéws Gilyád: & dixerunt omnes viri Iabéws ad Nanháws, Percute nobiſcum fœdus, & ſeruiemus tibi.
2 Dixítque ad eos Nanháws yAmmonites, In hoc percutiam *fœdus* vobiſcum, effodiendo vobis omnem oculum dextri *lateris*, ponámque iſtud opprobrium ſuper totum Iwſraxelem.
3 Ad quem dixerunt Seniores Iabéws, Concede nobis ſeptem dies, vt mittamus nuntios per omnem terminum Iwſraxél: & ſi nullus ſit qui ſeruet nos, egrediemur ad te.
B 4 Peruenerúntque nuntij in Gibyáh wSaxulis, & loquuti ſunt verba in auribus populi: & ſuſtulerunt vniuerſus populus vocem ſuam, ac fleuerunt.
5 Interea wSaxúl veniebat poſt boues ex agro, & dixit wSaxúl, Quid *accidit* populo, quòd flent? Et narrauerunt ei verba virorũ Iabéws.
6 Tunc tranſiuit Spiritus Dei ſuper wSaxulẽ, quum audiſſet verba hæc, iratúſque eſt furor eius valde.
7 Et tulit par boum, & in fruſta concidit illud, ac miſit in omnem terminum Iwſraxelis per manum nuntiorum, dicẽdo, Qui non exierit poſt wSaxulem & poſt wSemuxelem, ſic fiet de bobus eius. Et cecidit pauor Iehouæ in populum, & egreſsi ſunt tanquam vir vnus.
8 Recenſuit itaque eos in Bezec: & fuerunt filij Iwſraxél trecenta millia: & viri Iehudáh triginta millia. C
9 Dixerúntque nuntiis qui venerant, Sic dicetis viris Iabéws Gilyád, Cras erit vobis ſalus, quum incaluerit ſol. Et venerunt nuntij, renuntiauerúntque viris Iabéws, & gauiſi ſunt.
10 Dixerunt igitur viri Iabéws, Mane egrediemur ad vos, vt faciatis nobis quicquid bonum erit in oculis veſtris.
11 Poſtridie autem diſpoſuit wSaxúl populum in tria capita, & inuaſerunt medium caſtrorum in vigilia matutina, & percuſſerunt yAmmón vſque dum incaluit dies: qui autem ſuperfuerunt, diſperſi ſunt, nec remanſerunt ex eis duo pariter.
12 Dixítque populus ad wSemuxelem, Quis eſt qui dicebat, *Nunquid* wSaxúl regnabit ſuper nos: date viros, & mori faciemus eos.
13 Dixítque wSaxúl, Non interficietur quiſquam die hac: quia hodie fecit Iehouáh ſalutem in Iwſraxele. Sup.10.d.17 D
14 Dixítque wSemuxél ad populum, Venite, & eamus in Gilgál, vt innouemus ibi regnum.
15 Abiit ergo vniuerſus populus in Gilgál, & conſtituerunt Regem ibi wSaxulem coram Iehoua in Gilgál, ibíque ſacrificauerunt victimas pacificas coram Iehoua: & lætatus eſt ibi wSaxúl & omnes viri Iwſraxél mirum in modum.

CAPVT XII.

1 Samuel iudex innocens & integer etiã populi teſtimonio. 3 Boni iudicis ſiue principis exemplum. 6 Arguit Samuel populum ingratitudinis erga Deum, quòd pro Deo Rege hominem Regem petierit. 16 Deus miraculo cogit dura corda fateri peccatum. 19 Oratio. 20 Euangelium prouocat ad pœnitentiam, & fidem in Deũ. 22 [illegible]. 23 Oratio: & Via recta. 24 Seruiendum Deo in veritate, toto corde.

1 DIxit autẽ wSemuxél ad vniuerſum Iwſraxelem, Ecce audiui vocem veſtram in omnibus quæ dixiſtis mihi, & conſtitui ſuper vos Regem:
2 Et nunc ecce Rex graditur ante vos: ego autem ſenui, & incanui, & filij mei ecce ſunt vobiſcum: ego autem ambulaui coram vobis ab adoleſcentia mea vſque ad diem hanc.
3 En ego, teſtificamini contra me coram Iehoua & coram vncto eius an bouẽ cuiuſquam tulerim, & aſinum cuiuſquam acceperim, & cui vim intulerim, & quem contriuerim, & de manu cuius tulerim pretium, & occultauerim oculos meos ab eo: & reſtituam vobis. Ecc.46.d.22
4 Reſponderunt, Non vim intuliſti nobis, nec attriuiſti nos, neq; tuliſti de manu cuiuſquam quidpiam.
5 Et dixit ad eos, Teſtis eſt Iehouáh cõtra vos, & teſtis chriſtus eius die hac quòd non inueneritis in manu mea quidpiã. Et dixit, Teſtis.
Dixitque

B 6 Dixítque ϖSemuʁél ad populum, Iehouáh
qui fecit Moϖſéh & Aharón, & qui eduxit pa-
tres veſtros ex Ægypto.
7 Nunc igitur ſtate, vt diſceptem vobiſcum co
ram Iehoua de omnibus iuſtitiis Iehouæ quas
fecit vobiſcum & cum patribus veſtris.
Gen.46.a.5 8 Quum ingreſſus eſſet Iaɣacób in Ægyptum,
clamauerunt patres veſtri ad Iehouam, miſit-
que Moϖſéh & Aharonem, qui eduxerunt pa
tres veſtros ex Ægypto, & habitare fecerunt
eos in loco iſto.
Iudic.4.a.2 9 Et obliti ſunt Iehouæ Dei ſui, tradidítq; eos
in manum ϖSiſerá principis exercitus ɦHa-
tsór, & in manum Peliϖſthím, & in manum
Regis Moáb, qui præliati ſunt contra eos.
10 Clamauerúntque ad Iehouam, ac dixerunt,
Peccauimus: quia dereliquimus Iehouam, &
ſeruiuimus Beɣalím & ɣAϖſtharóth. nunc er-
go libera nos de manu inimicorum noſtro-
rum, & ſeruiemus tibi.
11 Proinde miſit Iehouáh Ierubbáɣal, & Bedán
& Iphtháɦh, & ϖSemuʁelem, eruítq; vos de
manu inimicorum veſtrorum vndique, & ha-
bitaſtis confidenter.
C 12 Et vidiſtis quòd Naɦháϖs rex filiorum ɣAm
món venit contra vos, & dixiſtis mihi, Nequa-
quam, ſed Rex regnabit ſuper nos: quum Ie-
houa Deus veſter, Rex veſter eſſet.
13 Nunc igitur ecce Rex quem elegiſtis, quem
poſtulaſtis: & en poſuit eum Iehouáh ſuper
vos Regem.
Sup.11.d 14 Si timueritis Iehouam, & ſerueritis ei, atq;
D obedieritis voci eius, neque exaſperaueritis
os Iehouę, eritis tum vos, tum Rex qui regnat
ſuper vos, poſt Iehouam Deum veſtrum.
15 Si autem non audieritis vocem Iehouæ, ſed
exaſperaueritis os Iehouæ, erit manus Iehouę
contra vos, vt contra patres noſtros.
16 Etiam nunc ſtate, & videte rem grandem
hanc quam Iehouáh facit in oculis veſtris.
17 Nónne meſſis triticeæ *tempus* eſt hodie? in-
uocabo Iehouã, & dabit tonitrua, & pluuiam:
& ſcitote, & videte quòd malum veſtrum ma-
gnum eſt quod feciſtis in oculis Iehouæ pe-
tendo vobis Regem.
D 18 Clamauit ergo ϖSemuʁél ad Iehouam, de-
dítque Iehouáh tonitrua & pluuiam in die il-
la: & timuit vniuerſus populus Iehouam ve-
hementer & ϖSemuʁelem.
19 Dixerúntque vniuerſus populus ad ϖSemu
ʁelem, Ora pro ſeruis tuis ad Iehouam Deum
tuũ, vt nõ moriamur: addidimus enim omni-
bus peccatis noſtris malum *hoc* vt peteremus
nobis Regem.
20 Dixítq; ϖSemuʁél ad populum, Ne timea-
tis (vos *quidem* feciſtis omne malum hoc: ve-
runtamen ne recedatis à tergo Iehouæ, ſed
ſeruite Iehouæ toto corde veſtro:
Ex.14.d 21 Neque declinetis poſt idola, quæ non pro-
derunt, nec eruent: quia idola ſunt.)
22 Non enim derelinquet Iehouáh populum
ſuum propter nomen ſuum magnum: quia
voluit Iehouáh facere ſibi vos populum.
23 A me quoque abſit vt peccem Iehouæ, ceſ-
ſando orare pro vobis: docebóque vos viam
bonam & rectam.
24 Veruntamen timete Iehouam, & ſeruite ei
in veritate, *id eſt* toto corde veſtro: videte enim
quòd magnificè fecit vobiſcum.
25 Si autem malefaciendo malefeceritis: etiam
vos, etiam Rex veſter, peribitis.

CAPVT XIII.

1 Percutiuntur Philiſthæi à Saule & Ionatha. 5 Philiſthæis rurſum congregatis, pauidi Iſraëlitæ abdunt ſe in cauernis. 7 Saul elatus relinquitur à ſuis. 9 Saul contra præceptum Dei, non expectato Samuele ſacrificat, vnde & abijcitur à Deo. 14 Regnum Dauidis prædicitur. 16 Philiſthæi deſcendunt contra Iſraëlitas. 17 Aſtutia Philiſthæorum: &, carebant gladijs & armis Iſraëlitæ.

1 Filius anni *unius* erat ϖSaʁúl quando re- Infrà 15.d.17
gnauit ipſe (duobus autem annis regna-
uit ſuper Iϖſraʁelem.)
2 Elegit autem ſibi ϖSaʁúl tria millia ex Iϖſ-
raʁele, & fuerunt cum ϖSaʁule duo millia in
Michmáϖs, & in monte Beth-ʁél: mille verò
fuerunt cum Ionathán in Gibɣáh Biniamín:
reſiduum verò populi remiſit, quenque in ta-
bernacula ſua.
3 Percuſsit autem Ionathán præſidium Peli-
ϖſthím quod erat in colle, audierúntque Peli-
ϖſthím: tum ϖSaʁúl clanxit tuba per totam
terram, dicendo, Audiant ɣEbræi.
4 Et vniuerſus Iϖſraʁél audierunt quòd dice-
retur, Percuſsit ϖSaʁúl præſidiũ Peliϖſthím:
& etiã fœtuit Iϖſraʁél inter Peliϖſthím. Con-
gregati ſunt ergo populus poſt ϖSaʁúl in
Gilgál.
5 Peliϖſthím verò congregati ſunt vt pugna-
rent cum Iϖſraʁele, triginta millia curruum,
& ſex millia equitũ, & populus *erat* ſicut arena
quæ eſt ad litus maris præ multitudine: & a-
ſcenderunt, caſtrametatíq; ſunt in Michmáϖs
ad Orientem Beth-ʁáuen.
6 Viri autem Iϖſraʁél videntes quòd anguſtia B
eſſet ſibi (coartatus enim erat populus) ab-
ſconderũt ſeſe populus in ſpeluncis, & in mu-
nitionibus, & in petris, & in turribus, & in ci-
ſternis.
7 ɣEbræi præterea aliquot tranſierunt Iardén
in terram Gad & Gilɣád: ϖSaʁúl autem
adhuc erat in Gilgál, vniuerſúſque populus
commoti ſunt poſt eum.
8 Et expectauit ſeptem dies ſecundum tem-
pus quod *dixerat* ϖSemuʁél: quum autem non
veniret ϖSemuʁél in Gilgál, diſperſus eſt po-
pulus ab eo.
9 Tunc dixit ϖSaʁúl, Afferte ad me holocau-
ſtum, & hoſtias pacificas. Qui obtulit holo-
cauſtum.
10 Quúmque finem feciſſet offerendi holocau-
ſtũ, ecce ϖSemuʁél venit, & egreſſus eſt ϖSa-
ʁúl in occurſum eius vt ſalutaret eum.
11 Dixítque ϖSemuʁél, Quid feciſti? Reſpon-
dit ϖSaʁúl, Quia vidi quod diſpergebatur
populus à me, & *quod* tu non venires ad tem-
pus dierum: Peliϖſthím autem congregaue-
rant ſeſe in Michmáϖs:
12 Dixique, Nunc deſcendent Peliϖſthím ad
me in Gilgál, & faciem Iehouæ non oraui. ro-
boraui itaque me, & obtuli holocauſtum.
13 Et ait ϖSemuʁél, Stultè egiſti, non ſeruaſti C
præceptũ Iehouæ Dei tui quod præcepit tibi:
quia nunc ſtabilierat Iehouáh regnum tuum
ſuper Iϖſraʁelem vſque in ſeculum:
14 Nunc autem regnum tuum non ſtabit. quę- Act.13.d.22
ſiuit Iehouáh ſibi virum ſecundum cor ſuum,
cui præcepit Iehouáh vt ſit dux ſuper popu-
lum ſuum, quia non ſeruaſti quod præcepit
Iehouáh.

15 Surrexit autem Semuél, & aſcendit de
Gilgál in Gibáh Biniamin,& recenſuit Sa-
úl populum qui inueniebatur cum eo, fer-
mè ſexcentos viros.
16 Saúl igitur & Ionathán filius eius, & po
pulus qui inuentus eſt cum eis, manebant in
Gebá Biniamin: Peliſthím verò caſtrame-
tati erant in Michmás.
D 17 Et egreſſus eſt vaſtator è caſtris Peliſthím
in tribus capitibus: caput vnum reſpiciebat
ad viam Ophráh ad terram Suál:
18 Et caput alterum reſpiciebat ad viam Beth-
horón: caput verò tertium reſpiciebat ad
viam termini qui reſpicit contra vallem Se-
boim verſus deſertum.
19 Porrò faber non inueniebatur in tota terra
Iſraël: dixerát enim Peliſthim, Ne fortè fa
ciant Ebræi gladium aut lanceam.
20 Deſcendebántq; vniuerſus Iſraél *ad* Pe-
liſthím, vt acueret quiſque vomerem ſuum,
& ligonem ſuum, & ſecurim ſuam, & ſarcu-
lum ſuum.
21 Erat autem lima vomeribus & ligonibus,&
tridentibus, & ſecuribus, & ad acuendum ſti-
mulum.
22 Die igitur pugnæ non reperiebatur gladius
nec lãcea in manu totius populi qui erat cum
Saúle & cũ Ionathán: & tantum Saúl
& Ionathán filius eius habebant.
23 Egreſſum eſt autem præſidium Peliſthim
in tranſitum Michmás.

CAPVT XIIII.

1 Fiducia in Deum Ionathas armigero comite profligat Philiſthæos. 8 Signo vult certior reddi Ionathas de victoria Dei. 11 Conſpectis Ionatha exterriti diffugiunt Philiſthijm. 17 Perſequitur Saul Philiſthæos. 23 Victoria Deo tribuitur. 24 Iuramento aſtringit Saul populum, ne quicquam guſtet ante victoriam. 27 Ionathas edicti paterni ignarus, mel deguſtat. 32 Populus fatigatus comedit carnes, quarum totus ſanguis non effluxerat, quod fecit contra Dei præceptum. 35 Altare Domino ædificat Saul. 37 Saul conſulit Dominum contra Philiſthæos. 43 Ionathas quem pater occidere vult ob deguſtatum mel, à populo liberatur. 45 Operatus cum Deo Ionathas dicitur, per quem Deus occiderat Philiſthæos. 47 Saulis bella. 49 Saulis filij. 50 Achinoam: &, Abner. 52 Saul viros robuſtos ſibi adiungit.

1 ACcidit autem die quadam vt diceret Io-
nathán filius Saúlis ad puerum ar-
migerum ſuum, Age, trãſeamus ad præſidium
Peliſthim quod eſt trans *locum* illum: patri
autem ſuo non indicauit.
2 Saúl verò manebat in extremo Gibáh
ſub malo granato quod erat in Migrón: popu
lus autem qui erat cum eo, erant circiter ſex-
centi viri.
Sup.4.d.22. 3 Ahiiáh autem filius Ahitúb fratris I-
chabód filij Pinehás filij Eli ſacerdotis Ie-
houæ in Silóh geſtabat Ephód: populus
autem neſciebat quòd abiiſſet Ionathán.
4 Et inter tranſitus per quos quærebat Iona-
thán tranſire ad præſidiũ Peliſthim *erat* dens
petræ in tranſitu hinc, & dens petræ in tranſi-
tu inde: nomen vnius, Boſés: & nomen al-
terius, Séneh:
5 Dens vnus ſtabat ad Aquilonem contra Mi-
chmás,& alter ad Meridiem contra Gebá.
6 Dixitque Ionathán ad puerum armigerum
ſuum, Age, tranſeamus ad prẽſidium incircun
ciſorum iſtorum: fortè faciet *ſalutem* Iehouáh
Psal.4.c.11 per nos: quia non eſt Iehouæ prohibitio ſer-
uandi cum multis, vel paucis.
7 Reſpondit armiger eius, Fac quicquid eſt in B
corde tuo: diuerte, ecce ſum tecum ſecundum
cor tuum.
8 Dixitque Ionathán, Ecce nos tranſimus ad
viros,& aperiemus nos eis.
9 Si ſic dixerint nobis, Expectate, donec per-
tingamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, & ne
aſcendamus ad eos.
10 Si uerò ſic dixerint, Aſcendite ad nos; aſcen-
damus, quia tradidit eos Iehouáh in manum
noſtram: & hoc *erit* nobis ſignum.
11 Oſtenderunt ergo ſeſe ambo præſidio Peli-
ſthim, dixerúntque Peliſthím, En Ebræi
egrediũtur de antris in quibus ſeſe abdiderãt.
12 Et loquuti ſunt viri præſidij ad Ionathán &
armigerum eius, ac dixerunt, Aſcẽdite ad nos,
& indicabimus vobis aliquid. Tum ait Iona-
thán ad armigerum ſuum, Aſcende poſt me:
tradidit enim eos Iehouáh in manum Iſra-
élis.
13 Aſcendit itaque Ionathán manibus ſuis &
pedibus ſuis, & armiger eius poſt eum. & ce-
ciderunt coram Ionathán: & armiger eius in-
terficiebat poſt eum.
14 Et fuit hæc plaga prima, qua percuſsit Iona- C
thán & armiger eius, ferè viginti virorũ quaſi
in medio iugeri paris *boum in* agro.
15 Fuit itaque pauor in caſtris, & in agro, & in
omni populo: præſidium & vaſtator expaue-
runt etiam ipſi, commotáque eſt terra, ac fuit
in pauore Dei.
16 Et viderũt ſpeculatores Saúlis in Gibá
Biniamin: & ecce multitudo ipſa diſſolueba-
tur, promouebátque,& atterebatur.
17 Dixit verò Saúl ad populum qui cum eo
erat, Recenſete nunc, & videte quis abierit ex
nobis. Quúmque recenſuiſſent, ecce aberat
Ionathán,& armiger eius.
18 Aitque Saúl ad Ahiiáh, Admoue arcam
Dei. (Erat enim arca Dei die illo cum filiis I-
ſraél)
19 Et fuit, adhuc loquẽte Saúle ad ſacerdo-
tem, tumultus qui erat in caſtris Peliſthím
ibat eundo,& creſcebat: propterea dixit Sa-
úl ad ſacerdotem, Recollige manum tuam.
20 Itaque congregatus eſt Saúl, & vniuer-
ſus populus qui cum eo erat, venerúntque vſ-
que in prælium, & ecce *conuerſus* erat gladius
cuiuſque in proximum ſuum, contritio ma-
gna valde.
21 Ebræi autem qui fuerant cum Peliſthæis
ſicut heri & nudiuſtertius, & qui aſcenderant D
cum eis in caſtra, *erant* per circuitum, & etiam
ipſi *conuerſi ſunt* vt eſſent cum Iſraële, qui *erat*
cum Saúle & Ionathán.
22 Omnes inſuper viri Iſraél qui abdiderant
ſe in monte Ephráim, quum audiſſent quòd
fugerent Peliſthim, perſequuti ſunt etiam
ipſi illos in prælio.
23 Et ſeruauit Iehouáh in die illa Iſraëlem,
bellatores autem tranſierunt Beth-áuen.
24 Et vir Iſraél coartatus erat die illa: adiu-
rauerat enim Saúl populum dicendo, Ma-
ledictus vir qui comederit panem vſq; ad ve-
ſperam, donec vlciſcar me de inimicis meis.
Itaq; non guſtauit vniuerſus populus panem.
25 Vniuerſus autem *iſte populus* terræ venerunt
in ſyluam, erátq; mel in ſuperficie agri.
26 Ingreſſus eſt autem populus in ſyluam, &
ecce

ecce decurrebat mel, & nemo fuit qui admo-
ueret ori ſuo manum ſuam: timebat enim po-
pulus iuramentum.
27 Ionathán autem non audierat quando adiu
rauit pater eius populum, extenditque extre-
mitatem virgæ quæ *erat* in manu ſua, & intin-
xit illam in fauum mellis, côuertitq; manum
ſuã ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius.
28 Reſpôdit autem quidam è populo, & dixit,
Adiurando adiurauit pater tuus populum, di-
cendo, Maledictus vir qui comederit panem
hodie. & defecit populus.
E 29 Et dixit Ionathán, Turbauit pater meus *po-
pulum* terræ: videte quæſo vt illuminati ſint o-
culi mei, quia guſtaui paululum mellis huius:
30 Quanto magis ſi comedêdo comediſſet ho-
die populus de ſpoliis inimicorum ſuorum
quæ inuenit? nunc enim nónne creuiſſet pla-
ga in Peliſchthim?
31 Percuſſerunt itaq; die illo Peliſchthim à Mi-
chmáωs vſq; ad Aialón, defatigatúſq; eſt po-
pulus vehementer.
32 Et diuertit populus ad prædam, & accepe-
runt oues, & boues, & vitulos, mactauerúntq;
humi, ac comedit populus cum ſanguine.
33 Et nuntiauerût ipſi Schaúl, his verbis, Ecce
populus peccat Iehouæ comedendo cum ſan
guine. Qui ait, Præuaricati eſtis: voluite ad me
hodie lapidem magnum. Deut.12.c.16,& 23
34 Rurſum dixit Schaúl, Diſpergimini in po-
pulum, & dicite eis, Afferte ad me quiſq; bo-
uem ſuum, & quiſque pecus ſuum, & mactate
hic, & veſcimini, neq; peccabitis Iehouæ co-
medendo cum ſanguine. Et adduxerunt vni-
uerſus populus quiſque bouem ſuum in ma-
nu ſua noctu, & mactauerunt ibi.
35 Extruxit quoque Schaúl altare Iehouæ: il-
lud cœpit ædificare altare Iehouæ.
36 Et ait Schaúl, Deſcendamus poſt Peli-
ſchthim noctu, & deprędemur eos, donec illu-
xerit mane, nec relinquamus ex eis virum.
Qui dixerunt: Quicquid bonum eſt in oculis
tuis, fac. Dixit præterea ſacerdos, Accedamus
huc ad Deum.
F 37 Conſuluit itaque Schaúl Deum, Num de-
ſcendam poſt Peliſchthim? tradéſne eos in ma-
num Iiſraélis? Et non reſpondit ei die illa.
38 Dixit ergo Schaúl, Accedite huc omnes
anguli populi, & ſcitote, ac videte in quo ſit
peccatum hoc hodie.
39 Viuit enim Iehouáh qui ſaluat Iiſraelem,
quòd ſi fuerit illud in Ionathá filio meo, quòd
moriêdo morietur. Et non reſpondit ei quiſ-
piam ex toto populo.
40 Dixit præterea ad vniuerſum Iiſraelem,
Vos eritis in latere vno, ego autê & Ionathán
filius meus erimus in latere altero. Reſpon-
derunt populus ad Schaulem, Quod bonum
eſt in oculis tuis, fac.
41 Dixit autem Schaúl ad Iehouam Deum I-
iſraelis, Da perfectionê. Et deprehêſus eſt Io
nathán & Schaúl: populus verò egreſſi ſunt.
42 Dixitque Schaúl, Proiicite ſortem inter
me & Ionathán filium meum. Et deprehen-
ſus eſt Ionathán.
43 Dixitque Schaúl ad Ionathán, Indica mi-
hi quid feceris. Et indicauit ei Ionathán, & ait,
Guſtâdo guſtaui cû ſummitate virgæ quę erat
in manu mea paululû mellis, en ego moriar?
44 Reſpondit Schaúl, Sic faciat *mihi* Deus, &
ſic addat, quòd moriendo morieris Ionathán.
45 Et ait populus ad Schaulem, Nunquid Io
nathán morietur, qui fecit ſalutem magnam
hanc in Iiſraële? abſit, viuit Iehouáh ſi ceci-
derit de capillo capitis eius in terram: nã cum
Deo fecit hodie. Et redemit populus Iona-
thán, & non eſt mortuus.
46 Aſcendit ergo Schaúl à Peliſchthim: Peli-
ſchthim autem abierunt in locum ſuum.
47 Schaúl itaque cepit regnum ſuper Iiſra-
ëlem, & pugnauit per circuitum contra o-
mnes inimicos ſuos, contra Moáb, & contra
filios ʿAmmón, & contra Edóm, & con-
tra reges Sobáh, & contra Peliſchthim: &
quocunque ſe verteret, viriliter agebat.
48 Congregauit quoque exercitum, & percuſ-
ſit ʿAmalec, & eruit Iiſraëlem de manu di-
ripientis ipſum.
49 Fuerunt autem filij Schaulis, Ionathán, & 1.Par.8.c.33
Iiſui, & Malchiſchúa: nomen autem duarum
filiarum eius, nomen primogenitæ, Meráb:
nomen autem minoris, Michál.
50 Nomen verò vxoris Schaulis Ahhinóham
filia Ahhimáhaz: nomen autê principis mi-
litiæ eius, Abner filius Nér patrui Schaulis.
51 Ciſch autem *fuit* pater Schaulis: & Nér pa-
ter Abnér, filius *erat* Abiël.
52 Fuit autem bellum forte contra Peliſchthim
omnibus diebus Schaulis: & quencunque
videbat Schaúl virum fortem, quencunque
item robuſtum, adiungebat eum ſibi.

CAPVT XV.

*1 Iubet Deus vt Saul deleat Amalec vſque ad internecionem. 6 Ci-
næo miſericordi fit miſericordia. 9 Peccat Saul, prædam ex Ama-
lecitis reſeruans & regem Agag contra præceptum Dei. 11 Pœni-
tere Dei: & Orat Samuel pro Saule. 12 Expoſtulat Samuel cum
Saule, quòd contra præceptum Dei prædam reſeruaſſet & regem A-
gag. 22 Obedire nos præceptis ſuis mauult Deus, quàm victimas
ipſi offerre. 23 Saul abijcitur à Deo. 24 Saul confitetur pecca-
tum ſuum. 28 Auferetur regnum Iſraël Sauli, & datur Dauidi.
29 Deus nunquam pœnitudine ducitur. 32 Samuel occidit Agag
regem Amalec. 35 Samuel luget Saulem.*

1 Dixit autem Schemuël ad Schaulem,
Me miſit Iehouáh vt vngerê te Regem
ſuper populum ſuum, ſuper Iiſraëlem: nûc
ergo audi vocem verborum Iehouæ.
2 Sic dicit Iehouáh exercituum, Recordor eo- Exod.17.c.8
rum quæ fecit ʿAmalec Iiſraëli, quòd po-
ſuerit illi *inſidias* in via quando aſcendebat ex
Ægypto.
3 Nunc ergo vade, & percute ʿAmalec: & per-
dite quæcunque ſunt ei, nec parcas ei, ſed in-
terfice à viro vſque ad mulierem, à paruulo vſ-
que ad lactentem, à boue quoque vſq; ad pe-
cudem, à camelo vſque ad aſinum.
4 Et congregauit Schaúl populum, nume-
rauitque eos in Telaim, ducenta millia pedi-
tum, & decem millia virorum Iehudáh.
5 Venit itaq; Schaúl vſque ad ciuitatem ʿA-
malêc, & certauit in valle.
B 6 Dixitq; Schaúl ad Cinæû, Ite, recedite, de-
ſcendite de medio ʿAmalecitarum, ne fortè
diſperdam te cum eo: tu enim feciſti miſeri-
cordiam cum omnibus filiis Iiſraël quando
aſcenderunt ipſi ex Ægypto. Receſsit itaque
Cinæus de medio ʿAmaléc.
7 Et percuſsit Schaúl ʿAmaléc ab Hauiláh,
veniente te in Schur, quę eſt è regione Ægypti.
8 Cœpitque Agág regem ʿAmaléc viuum, &

omnem populum interfecit acie gladij.
9 Et pepercit ʋSaℵúl & populus ipſi Agág,& optimæ parti ouium, & bobus, & pinguibus, & ſaginatis,& omni quod bonum erat,nec voluerunt perdere ea: quicquid autem erat contemptibile & diſſolutum, illud perdiderunt.
C 10 Fuit autem verbum Iehouæ ad ʋSemuℵelem, his verbis,
11 Pœnitet me quòd conſtituerim ʋSaℵulem regem:quia auerſus eſt à me,& verba mea non confirmauit. Et iratus eſt vehementer ʋSemuℵél, clamauitque ad Iehouam tota nocte.
12 Et ſurrexit ʋSemuℵél in occurſum ʋSaℵúl mane: nuntiatum autem fuit ʋSemuℵeli, dicendo, Venit ʋSaℵúl in Charmél,& ecce conſtituit ſibi locum,& vertit ſeſe, tranſiuitque ac deſcendit in Gilgál.
13 Venitque ʋSemuℵél ad ʋSaℵulem & dixit ei ʋSaℵúl, Benedictus tu à Iehoua: ſtatui verbum Iehouæ.
14 ʋSemuℵél verò ait, Et quis eſt balatus pecorum iſtorum in auribus meis, & mugitus boum quem ego audio?
D 15 Reſpondit ʋSaℵúl, Ex ɣAmalecitis adduxerunt ea: pepercit enim populus optimæ parti ouium, & bobus, vt ſacrificaret Iehouæ Deo tuo: reſiduum verò perdidimus.
16 Dixitq; ʋSemuℵél ad ʋSaℵulem, Permitte & indicabo tibi quæ loquutus eſt Iehouáh mihi nocte. Ille ait ei, Loquere.
Suprà 13.a.1 17 Dixit ergo ʋSemuℵél, Nónne quum paruulus eſſes in oculis tuis, caput tribuum Iʋſraℵelis fuiſti, vnxitque te Iehouáh in Regem ſuper Iʋſraℵelem?
18 Et miſit te Iehouáh per viam, dixitque tibi, Vade, perde peccatores, *nempe* ɣAmalék,& pugna contra eum, donec conſumpſerint ipſi eos.
19 Et vtquid non paruiſti voci Iehouæ, ſed diuertiſti ad ſpolia, ac *ita* feciſti malum in oculis Iehouæ?
E 20 Reſpondit ʋSaℵúl ʋSemuℵeli, Imò obtemperaui voci Iehouæ,& ambulaui per viam per quam miſit me Iehouáh, & adduxi Agág regem ɣAmalék,& ɣAmalecitas perdidi.
21 Tulit autem populus de ſpoliis pecorum & boum præcipua anathematis ad immolandum Iehouæ Deo tuo in Gilgál.
Eccl. 4.d.17 Oſee 6.c 7 Mat. 9. b. 13, & 12.a.7 22 Dixit autem ʋSemuℵél, Nunquid voluntas Iehouæ *eſt* in holocauſtis & victimis, vt in obtemperando voci Iehouæ? ecce, parêre quàm ſacrificiū, melius eſt: auſcultare, quàm adeps arietum.
23 Quia *ſicut* peccatū diuinationis eſt rebellio: & idolum & theraphim tranſgredi: eo quòd contēpſiſti verbū Iehouę, abiecit te ne ſis Rex.
24 Tunc dixit ʋSaℵúl ad ʋSemuℵelem, Peccaui, quia tranſgreſſus ſum ſermonem Iehouę & verba tua: nam timui populum, & parui voci eorum.
F 25 Nūc ergo parce obſecro peccato meo,& reuertere mecum: & adorabo Iehouam.
26 Dixitque ʋSemuℵél ad ʋSaℵulem, Non reuertar tecum: quia proieciſti verbum Iehouæ, te quoque proiecit Iehouáh ne ſis Rex ſuper Iʋſraℵelem.
27 Quúmque conuertiſſet ſe ʋSemuℵél vt abiret, arripuit oram pallij eius,& ſciſſa eſt.
Supr. 28.a.17 28 Tum dixit ad eum ʋSemuℵél, Scidit Iehouáh regnum Iʋſraℵél à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.
29 Et etiam Fortitudo Iʋſraℵelis non mentietur, nec pœnitudine ducetur: non enim homo eſt, vt pœniteat illum.
30 Ait ille, Peccaui: nunc honora me quęſo coram ſenioribus populi mei,& coram Iʋſraℵele, & reuertere mecum, vt adorem Iehouam Deum tuum.
31 Reuerſus itaq; ʋSemuℵél, ſequutus eſt ʋSaℵulem,& adorauit ʋSaℵúl Iehouam. G
32 Dixit autem ʋSemuℵél, Adducite ad me Agág regem ɣAmalec. Et iuit ad eum Agág *cum* deliciis. dixitque Agág, Verè venit amaritudo mortis.
33 Et ait ʋSemuℵél, Quemadmodum orbauit mulieres gladius tuus, ſic orbabitur præ mulieribus mater tua. Et in fruſta cōcidit ʋSemuℵél Agág coram Iehouáh in Gilgál.
34 Abiit verò ʋSemuℵél in Ramáh: ʋSaℵúl verò aſcendit in domū ſuam in Gibɣáh ʋSaℵulis.
35 Neque vltrà ʋSemuℵél vidit ʋSaℵulem vſque ad diem quo mortuus eſt: lugebat enim ʋSemuℵél ʋSaℵulem: Iehouam autem pœnituit quòd regnare feciſſet ʋSaℵulem ſuper Iʋſraℵelem.

CAPVT XVI.

1 Samuelem timidum mittit Deus ad vngendū Davidem. 4 Prætextu ſacrificij vngit Samuel Davidem. 7 Homines iuxta faciem iudicant: &c. Cor intuetur Deus. 12 David pulcher vngitur. 13 Spiritus ſanctus in Dauide. 14 Deus immittit Spiritum malum in Saulem. 16 Pſaltes quæritur pro Saule. 18 David laudatur. 21 David armiger Saulis. 23 Pſallente Dauide recedit ſpiritus malus à Saule.

1 Dixit autem Iehouáh ad ʋSemuℵelem, Quouſque tu luges ʋSaℵulem, quum ego reprobauerim eum, ne regnet ſuper Iʋſraℵelem? imple cornu tuum oleo,& veni, mittam te ad Iʋſái Beth-lenhemitā: prouidi enim de filiis eius mihi Regem.
2 Ait illi ʋSemuℵél, Quomodo vadam? audiet ʋSaℵúl, & interficiet me. Reſpōdit Iehouáh, Vitulam boum tolles in manu tua, dicéſque, Ad immolandum Iehouæ veni.
3 Et inuitabis Iʋſái ad victimam, & ego indicabo tibi quid facturus ſis: vngéſq; mihi quem dixero tibi.
4 ʋSemuℵél itaque fecit quod dixerat Iehouáh, & venit in Beth-lenhem: commoti ſunt autem ſeniores ciuitatis in occurſum eius, & dixerunt, Pacificúſne eſt ingreſſus tuus? B
5 Reſpondit, Pacificus: ad immolandum Iehouæ veni: ſanctificate vos, & venite mecum ad victimam. Et ſanctificauit ipſum Iʋſái,& filios eius, inuitauitque eos ad victimam.
6 Quum autem ingreſſi eſſent, aſpexit ℵEliáb, & dixit, Certè coram Iehoua eſt chriſtus eius.
7 Dixit autem Iehouáh ad ʋSemuℵelem, Ne reſpicias ad formam eius, & ad altitudinem ſtaturæ eius, quia reieci eum: nam non quod aſpicit homo: homo enim aſpicit *quæ ſunt* præ oculis,& Iehouáh aſpicit *quæ ſunt* in corde. Pſal. 7.c.10
8 Acceſſiuit igitur Iʋſái Abinadáb, & tranſire fecit eum coram ʋSemuℵele. qui dixit, Etiam hunc non elegit Iehouáh.
9 Tranſire quoque fecit Iʋſái ʋSammáh. & dixit, Etiam hunc non elegit Iehouáh.
10 Tranſire fecit itaq; Iʋſái ſeptem filios ſuos coram ʋSemuℵele: dixítque ʋSemuℵél ad Iʋſái, Neque iſtos elegit Iehouáh.

11 Tandem

C 11 Tandē dixit ɯSemuɤél ad Iɯſái, Suntne finiti
2.Reg. 7.b.8 pueri? Reſpondit, Adhuc reſtat minor, & ecce
Pſalm. 77.g. paſcit oues. Tum dixit ɯSemuɤél ad Iɯſái,
70, & 88. Mitte, & tolle eum: non enim diſcumbemus,
c. 21 donec ille venerit huc.
12 Miſit ergo, & introduxit eum: erátque ille
rufus, cū nitore oculorū *erat*, & decorus viſu.
Et ait Iehouáh, Surge, vnge eum, quia iſte eſt.
13 Accepit igitur ɯSemuɤél cornu olei, & vnxit
eum in medio fratrum ſuorum: & manſit Spi-
Act. 7.f.16, ritus Iehouæ ſuper Dauidē à die illa & dein-
c. 13.d. ceps: ſurrexitq; ɯSemuɤél, & abiit in Ramáh.
14 Spiritus autem Iehouæ receſsit à ɯSaɤúle,
& terruit eum ſpiritus malus à Iehoua.
15 Dixerunt autem ſerui ɯSaɤúl ad eum, Ecce
nunc ſpiritus Dei malus terret te.
16 Dicat quæſo dominus noſter, *&* ſerui tui, *qui*
ſunt coram te, quærent virum ſcientem pſalle-
re cum cithara: vt quū fuerit ſuper te ſpiritus
Dei malus, pſallat manu ſua, & bene ſit tibi.
17 Dixit itaque ɯSaɤúl ſeruis ſuis, Prouidēte
quæſo mihi virum bene ſcientem pſallere, &
adducite mihi.
D 18 Et reſpondit vnus è ſeruis, ac dixit, Ecce vidi
filium ipſi Iɯſái Beth-halanhmitæ, ſcientem
pſallere, & potentem robore, ac bellicoſum,
& prudentem, & formoſum, & Iehouáh eſt
cum eo.
19 Miſit itaque ɯSaɤúl nuntios ad Iɯſái, his
verbis, Mitte ad me Dauidem filium tuum
qui *eſt* cum pecoribus.
20 Tulitq; Iɯſái aſinū *ferentem* panem, & vtrem
vini, & hœdum caprarum vnum, miſitq; per
manum Dauidis filij ſui ad ɯSaɤúlem.
21 Quum autē veniſſet Dauid ad ɯSaɤúlem,
ſtetit coram eo: & dilexit eum plurimùm,
fuitque ei armiger.
22 Miſit autem ɯSaɤúl ad Iɯſái qui dicerent,
Stet obſecro Dauid coram me: quia inuenit
gratiam in oculis meis.
23 Fuit autem, quum eſſet ſpiritus Dei ſuper
ɯSaɤúlem, tum ſumebat Dauid citharam, &
pſallebat manu ſua: & refrigerium erat ɯSa-
ɤúli, & bene erat illi, ac recedebat ab eo ſpiri-
tus ille malus.

CAPVT XVII.

1 Philiſthæi congregantur contra Iſraëlem. 4 Goliath qualis, & arma ipſius. 8 Goliath ſuperbus, prouocat Iſraël ad ſingulare certamen. 11 Timidi Iſraëlitæ. 12 Iſai quis. 14 Dauid humilis & abiectus. 15 Dauid paſcit gregem patris. 17 Dei prouidentia mittitur Dauid ab Iſai ad fratres. 22 Dauid currit ad caſtra. 25 Præmium percutienti Goliath. 27 Dauid ſpiritu tractus, quærit occaſionem vt à Rege vocetur contra Goliath. 28 Dauid fratris inuidiam & contumeliam contemnit. 32 Dauidis fides, & Saulis diffidentia. 34 Dauid fides Dei adiutorium contra leonem & vrſum experti, ipſum contra Goliath intrepidū reddit. 39 Dauid reiectis armis Saulis, Dei potentia confiſus, procedit contra Philiſthæum cum baculo & lapidibus. 43 Maledicit Goliath Dauidi. 45 Arma Dauid, potentia Dei. 46 Omnia agit Dauid, vt glorificetur Deus Iſraël etiam in Gentibus. 47 Deus abſque gladio ſaluat. 49 Interficitur Goliath, & caput eius abſcinditur. 51 Fugientes Philiſthæi occiduntur ab Iſraëlitis. 54 Caput Goliath in Ieruſalem delatum. 57 Dauid coram Saule.

1 CONgregauerunt autem Peliɯſthim co-
pias ſuas ad prælium, & congregati ſunt
iuxta ɯSochóh quæ eſt in Iehudáh: caſtrame-
tatíque ſunt inter ɯSochóh & ɣAzecáh in ter-
mino Dammim.
2 ɯSaɤúl autem & viri Iɯſraɤél congregati,
caſtrametati ſunt in valle ɤEláh, & inſtruxe-
runt aciem in occurſum Peliɯſthim.
3 Peliɯſthim verò ſtabāt ſuper montem hinc,
& Iɯſraɤelitæ ſtabant ſuper montem inde: &
vallis erat inter eos.
4 Et egreſſus eſt vir intermedius de caſtris Pe-
liɯſthim, Goliáth nomen eius, de Gáth: altitu
do eius *erat* ſex cubitorum & palmi.
5 Et galea ærea ſuper caput eius, lorica quoq;
ſquamata induebatur: pondus autem loricæ
erat quinque millium ɯſeclorum æris.
6 Præterea lamina ærea *erat* ſuper pedes eius,
& clypæus æreus inter humeros eius.
7 Et haſtile lanceę eius tanquam iugum licia-
torium texentium: ferrum verò lanceæ eius
erat ſexcentorum ɯſeclorum ferri: porrò qui
ferebat ſcutum, pergebat ante eum.
8 Et conſtitit, clamauitque ad acies Iɯſraɤe-
lis, ac dixit eis, Vt quid egreſsi eſtis ad inſtruen B
dam aciem? nónne ego Peliɯſthæus ſum, &
vos ſerui ɯSaɤúlis? eligite ex vobis virum, &
deſcendat ad me.
9 Si quiuerit pugnare mecum, & percuſſerit
me, tum erimus vobis ſerui: ſi autem ego præ-
ualuero illi, & percuſſero eum, eritis nobis
ſerui, & ſeruietis nobis.
10 Aiebat præterea Peliɯſthæus, Ego probris
affeci acies Iɯſraɤelis die hac, Date mihi vi-
rum, & pugnemus pariter.
11 Quum autem audiſſet ɯSaɤúl & omnis I-
ɯſraɤél hæc verba Peliɯſthæi, territi ſunt, &
timuerunt valde.
12 Dauid verò iſte *erat* filius viri ɤEphrathęi, de Suprà 16.a.1
Beth-lèhem Iehudáh, nomine Iɯſái, cui erāt
octo filij: is autem erat in diebus ɯSaɤúlis ſe-
nex veniens inter homines.
13 Abierántq; tres filij Iɯſái maiores, abierant Suprà 16.a.8
inquam poſt ɯSaɤúlem ad bellum: nomen au-
tem trium filiorum eius, qui perrexerant ad
bellum, ɤEliáb primogenitus, & ſecundus ab
illo Abinadáb, tertius verò ɯSammáh:
14 Dauid verò erat minor. tres itaque maiores
natu abierant poſt ɯSaɤúlem:
15 Dauid verò ibat & reuertebatur à ɯSaɤúle
ad paſcendū pecora patris ſui in Beth-lèhē.
16 Acceſsit autem Peliɯſthæus veniendo ma-
ne atque veſperi, & ſtetit quadraginta diebus.
17 Dixit autem Iɯſái ad Dauidem filium ſuum,
Tolle nunc fratribus tuis ɤephi polentæ hu-
ius, ac decem hos panes, & curre ad caſtra ad
fratres tuos.
18 Decem autem caſeos lacteos iſtos perferes C
tribuno, & fratres tuos viſitabis in pace, & pi-
gnus eorum tolles.
19 ɯSaɤúl autem & ipſi, omnéſque viri Iɯſra-
ɤél erant in valle ɤEláh pugnantes aduerſus
Peliɯſthim.
20 Surgens igitur Dauid ſummo mane, ac re-
licto grege cuſtodi, onerauit ſeſe, atque abiit
quemadmodum præceperat ei Iɯſái: & per-
uenit ad vallum: exercitus autē egreſſus fue-
rat ad aciem, & vociferabantur in prælio.
21 Ordinauerátq; Iɯſraɤél & Peliɯſthim aciem
contra aciem.
22 Derelicta itaq; Dauid ſarcina quam à ſe de-
poſuerat, in manu cuſtodis impedimētorum,
cucurrit in aciem: quúmque veniſſet, ſaluta-
uit fratres ſuos pacificé.
23 Eo autem loquente cum eis, ecce vir inter-
medius aſcendebat (Goliáth Peliɯſthæus no-
mē eius, de Gáth) de aciebus Peliɯſthinorum,

& loquebatur eiuſmodi verba: & audiuit Dauid.

24 Omnes autem viri Iωſraël quum vidiſſent virum illum, fugerunt à facie eius, & timuerunt vehementer.

25 Dixerúntque Iωſraelitæ inter ſe, Num vidiſtis virum hunc qui aſcendit? nam vt probris afficiat Iωſraelem aſcendit. qui autem percuſſerit ipſum, ditabit eum Rex diuitiis magnis, & filiam ſuam dabit ei, & domum patris eius faciet liberam in Iωſraele.

D 26 Et dixit Dauid ad viros qui ſtabant iuxta ipſum, his verbis, Quid fiet viro qui percuſſerit Peliωſthęum iſtum, & abſtulerit opprobrium ab Iωſraele? quis eſt enim Peliſthæus incircũciſus iſte, quòd probris afficiat acies Dei viuẽtis?

27 Reſpondit ei populus eundem ſermonem, dicendo, Sic fiet viro qui percuſſerit eum.

28 Audiens autem Eliáb frater eius maior *natu* illum loquentem cum viris illis, iratus eſt furor eius in Dauidem, & dixit, Cur huc deſcendiſti, & apud quem reliquiſti pauculas oues illas in deſerto? ego noui ſuperbiã tuam, & nequitiam cordis tui, quòd vt videres prælium, deſcendiſti.

29 Et dixit Dauid, Quid feci nunc? annon verbum eſt?

30 Et diuertit ab illo verſus alium, cui loquutus eſt vt antea. & reſponderunt ei populus iuxta priorem ſermonem.

31 Audita ſunt ergo verba quæ dixerat Dauid, & renũtiauerunt coram Saule: qui aſſumpſit eum.

32 Dixitq; Dauid ad Saulem, Ne concidat cor hominis in ipſo: ſeruus tuus ibit, & pugnabit cum Peliωſthæo iſto.

33 Et dixit Saúl ad Dauidem, Non poteris ire ad Peliωſthæum iſtum, vt pugnes cum eo: quia puer es, ipſe autem eſt vir bellator ab adoleſcentia ſua.

Eccl. 47.a.3 34 Reſpondit Dauid Sauli, Paſtor erat ſeruus tuus patri ſuo in pecoribus: & veniebat

E leo, & vrſus, & tollebat agnum de grege:

35 Egrediebar autem poſt eum, & percutiebam eum, eruebámq; ex ore eius: quúmque inſurgeret aduerſum me, tum apprehẽdebam barbam eius, & percutiebam eum, ac interimebam ipſum.

36 Leonem itaque, ſed & vrſum percuſsit ſeruus tuus: erit ergo Peliωſthæus incircunciſus iſte, vt alter eorum: quia probris affecit acies Dei viuentis.

37 Dixit pręterea Dauid, Iehouáh qui eruit me de manu leonis, & de manu vrſi, ipſe eruet me de manu Peliωſthæi huius. Tũ dixit Saúl ad Dauidem, Vade, & Iehouáh ſit tecum.

38 Induit ergo Saúl Dauidem veſtibus ſuis, & poſuit galeam æream ſuper caput eius, induitque eum lorica.

39 Accinxit ſe pręterea Dauid gladio ſuo ſuper veſtes ſuas, & tentauit ire: non enim periculum fecerat. dixit verò Dauid ad Saulem, Non poſſum incedere cum iſtis: quia non feci periculum. Depoſuit ergo ea Dauid à ſe.

40 Sed tulit baculum ſuum in manu ſua, & delegit ſibi quinque lenes lapides de torrente, & poſuit eos in inſtrumento paſtorali quod habebat, id eſt in pera, & fundam ſuã manu geſtabat: appropinquauitque ad Peliωſthęum.

41 Porrò incedere cœpit Peliωſthæus procedendo, & accedendo ad Dauidem, & vir ille qui ferebat ſcutum ante eum. F

42 Quúmq; Peliωſthæus intuitus eſſet, vidiſſétque Dauidem, deſpexit eum, quòd puer eſſet, & rubicundus, & pulcher aſpectu.

43 Dixitq; Peliωſthęus ad Dauidem, Nunquid canis ſum, quòd venis contra me cum baculis? Et maledixit Peliωſthęus Dauidi per deos ſuos.

44 Dixit præterea Peliωſthæus Dauidi, Veni ad me, & dabo carnem tuam volatilibus cæli & beſtiis agreſtibus.

45 Dixit autem Dauid Peliωſthæo, Tu *quidem* venis ad me cũ gladio & lancea, & clypeo: ego verò venio ad te in nomine Iehouæ exercituũ Dei acierũ Iωſraelis, quem probris affeciſti.

46 Hodie tradet te Iehouáh in manum meam, & percutiam te, atq; auferam caput tuum à te: dabóque cadauera caſtrorum Peliωſthim hodie volatilibus cæli, & beſtiis terræ, & cognoſcent omnes habitatores terræ quòd eſt Deus Iωſraeli.

47 Sciéntque vniuerſa congregatio iſta, quòd non gladio & lãcea ſaluum facit Iehouáh (Iehouæ enim eſt bellum) & tradet vos in manum noſtram.

48 Fuit autem, quum ſurrexiſſet Peliωſthæus, & veniſſet, appropinquaſſétque in occurſum Dauidi, feſtinauit & Dauid, & cucurrit in aciẽ in occurſum Peliωſthæo.

49 Et mittens Dauid manum ſuam ad inſtrumentum illud, tulit inde lapidem *unum* quem funda iecit, percuſsitq; Peliωſthæum in fronte eius, & infixus eſt lapis in fronte eius, ceciditque ſuper faciem ſuam in terram. G

50 Robuſtior itaq; fuit Dauid Peliωſthęo funda & lapide: percuſsitq; Peliωſthæum, & interfecit eum: gladius autem nullus erat in manu Dauidis. 1. Macha. 4. d.30

51 Accurrit autem Dauid, & ſtetit ſupra Peliωſthæum: tulit deinde gladium eius, & euaginauit eum è vagina ſua, interfecítque eum, ac præcidit eo caput eius. Quum autem vidiſſent Peliωſthæi quòd mortuus eſſet fortis eorum, fugerunt.

52 Surgentes itaque viri Iωſraël & Iehudáh, vociferati ſunt, ac perſequuti ſunt Peliωſthim vſquequò venias ad vallem, & vſq; ad portas Ecrón: cecidcrúntq; vulnerati Peliωſthim in via Saaráim vſq; ad Gath, & vſq; ad Ecrón.

53 Et reuerſi filij Iωſraël à perſequendo Peliωſthim, diripuerunt caſtra eorum.

54 Tollens itaque Dauid caput Peliωſthęi, intulit illud in Ieruωſaláim, & arma eius poſuit in tabernaculo ſuo.

55 Quúmque vidiſſet Saúl Dauidem egredientem in occurſum Peliωſthæi, dixerat ad Abnér principem militiæ, Filius cuius eſt iſte puer, Abnér? Reſpondit Abnér, Viuit anima tua Rex, ſi noui.

56 Et dixit Rex, Interroga tu, filius cuius ſit adoleſcens.

57 Quum autem reuerteretur Dauid à cædendo Peliωſthæo, tulit eum Abnér, & adduxit eum ante conſpectum Saulis, habentem caput Peliωſthæi in manu ſua.

58 Dixitque ad eum Saúl, Filius cuius es, puer? Reſpondit Dauid, Filius ſerui tui Iωſai Beth-helanhmitæ.

CAPUT

CAPVT XVIII.

3 Ineunt fœdus Dauid & Ionathas amiciſsimi. 5 Dauid prudẽs amatur a populo. 6 Mulieres occurrunt Sauli & Dauidi cum tympanis. 10 Inuaditur Saul à ſpiritu malo. &, Pſallit Dauid. 11 Saul tentat occidere Dauidẽ, & quare. 13 Dauid prudens cum quo Deus erat, diligitur à populo. 17 Promiſſam Dauidi Merob, alteri dat Saul. 22 Michol promittitur Dauidi. 25 Saul petit à Dauide centum præputia Philiſthinorũ, vt ſic ab eis occidatur. 27 Affert ea Dauid ad Regem, & accipit Michol vxorem. 28 Deus cum Dauide, vnde timetur à Saule.

1 POſteaquam verò finem loquendi feciſſet
ad Schaúlem, anima Iehonathán alliga
ta eſt cum anima Dauidis, & dilexit eum Ieho
nathán ſicut animam ſuam.
2 Aſſumpſit ergo eum Schaúl eodẽ die, neq;
permiſit ei redire domum patris ſui.
3 Percuſſerunt autem Iehonathán & Dauid
fœdus, quòd diligeret eum ſecũdum animam
ſuam.
B 4 Et exuit ſe Iehonathán pallio quo erat in-
dutus, & dedit illud Dauidi, veſtes quoq; ſuas
alias, vſque ad gladium ſuum, & vſque ad arcũ
ſuum, & vſque ad balteum ſuum.
5 Egrediebatur autẽ Dauid ad omnia ad quæ
mittebat eum Schaúl, & prudenter ſe gere-
bat, præfecitque eum Schaúl militibus, pla-
cuitq; in oculis totius populi, ſimúlq; in ocu-
lis ſeruorum Schaúlis.
6 Fuit autem, dum venirent ipſi, reuertẽte Da
uide à percutiendo Peliſchthæo, egreſſæ ſunt
mulieres de cũctis vrbibus Iſchraël cãtando:
& chori *mulierum ibant* in occurſum Schaúlis
regis, cum tympanis, cum *inſtrumentis* lætitiæ,
& canticis.
7 Alternis autẽ canebant mulieres illæ luden
tes, ac dicebant, Percuſsit Schaúl mille ſuos,
& Dauid decem millia ſua.
8 Et iratus eſt Schaúl valde, diſplicuitque in
oculis eius verbum iſtud, ac dixit, Tribuerunt
Dauidi decem millia, mihi autem tribuerunt
mille: & vltrà *quid dare poſſunt* ei niſi regnum?
C 9 Schaúl ergo *torue* aſpiciebat Dauidẽ à die
illa, & vltrà.
10 Fuit autẽ, poſtero die requieuit ſpiritus Dei
malus in Schaúlẽ, & prophetabat in medio
domus, Dauid autẽ pſallebat manu ſua, ſicut
conſueuerat per ſingulos dies: lancea autem erat
in manu Schaúlis:
11 Et iaculatus eſt Schaúl lanceã, dicẽs, Percu
tiam Dauidem & parietẽ. At auertit ſe Dauid
à facie eius duabus vicibus.
12 Et timuit ſibi Schaúl à Dauide, quòd Ieho-
uáh eſſet cum eo, & à Schaúle receſsiſſet.
13 Et amouit eum Schaúl à ſe, & poſuit eum
ſibi tribunum, & egrediebatur atque ingredie
batur ante populum.
D 14 Porrò Dauid in omnibus viis ſuis prudẽter
ſe gerebat, & Iehouáh erat cum eo.
15 Quúmq; vidiſſet Schaúl quòd prudenter
ſe gereret valde, timuit à facie eius.
16 Vniuerſus nanque Iſchraël & Iehudáh dili
gebat Dauidem, quia egrediebatur & ingre-
diebatur ante eos.
17 Dixit igitur Schaúl ad Dauidem, Ecce filiã
meam maiorem Meráb dabo tibi in vxorem:
tantùm eſto mihi filius fortis, & geras bella Ie
houæ: Schaúl autem dicebat, Ne ſit manus
mea in eum, ſed ſit in eum manus Peliſchthim.
E 18 Dixit verò Dauid ad Schaúlem, Quis ego
ſum, & quæ vita mea, & familia patris mei in
Iſchraële, vt ſim gener Regi?
19 Fuit itaque, quo tempore danda erat Meráb
filia Schaúlis Dauidi, data eſt Adriëli Me-
holathitæ in vxorem.
20 Amauit autem Michál filia Schaúlis Daui
dem: quod nũtiatum fuit Schaúli, & placuit
ea res in oculis eius.
21 Dixit ergo Schaúl, Dabo eã illi, vt ſit ei la-
queus, & ſit in eum manus Peliſchthinorum.
Idcirco dixit Schaúl ad Dauidem, In *altera*
duarum eris mihi gener hodie.
22 Præcepit autem Schaúl ſeruis ſuis, Loqui
mini Dauidi clàm, dicendo, Ecce complacuit
ſibi in te Rex, & omnes ſerui eius diligunt te:
nunc igitur gener eſto Regis.
23 Et loquuti ſunt ſerui Schaúlis in auribus F
Dauidis verba hæc. Reſpõdit Dauid, Num le-
ue eſt in oculis veſtris generũ eſſe Regis, quũ
ego ſim vir pauper & deſpectus?
24 Renuntiauerunt ergo ſerui Schaúlis ei, di
cendo, Talia loquutus eſt Dauid.
25 Dixit autem Schaúl, Sic dicetis Dauidi,
Non eſt voluntas Regi in dote, ſed in centum
præputiis Peliſchthim, vt vltio ſumatur de ini
micis Regis. Schaúl autem cogitabat trade-
re Dauidem in manum Peliſchthim.
26 Renuntiauerunt autẽ ſerui eius Dauidi ver
ba hæc: & placuit ea res in oculis Dauidis, ge-
nerum eſſe Regis: nondum autem completi
erant dies.
27 Surrexit ergo Dauid, & abiit ipſe & viri e- G
ius, & percuſsit ex Peliſchthim ducẽtos viros,
quorum præputia attulit Dauid, & plenè tra-
diderunt ea Regi, vt gener Regis fieret: & de- 2.Reg.3.c.14.
dit ei Schaúl Michál filiam ſuam in vxorem.
28 Videns autem Schaúl, animaduerténſque
quòd Iehouáh eſſet cum Dauide: *quodque* Mi-
chál filia ſua diligeret eum:
29 Addidit Schaúl timere ſibi amplius à facie
Dauidis: fuitque Schaúl inimicitias gerens
cum Dauide omnibus diebus.
30 Egreſsi ſunt autem principes Peliſchthim: à
quo autem tempore egreſsi ſunt, prudẽtius ſe
geſsit Dauid præ cũctis ſeruis Schaúlis, pro-
inde celebre fuit nomen eius valde.

CAPVT XIX.

1 Saul iubet occidi Dauidem. 2 Ionathas indicat Dauidi patris inſidias. 4 Saul iurat ſe non occiſurum Dauidẽ. 8 Dauid percutit Philiſthæos. 9 Saul nititur confodere Dauidem pſallentem. 11 Fugit Dauid, &, Michol, prouidentia Dei ſeruat Dauidem, per feneſtram illum demittens. 18 Dauid fugiẽs venit ad Samuelem. 19 Saul & miniſtri eius perſequentes Dauidẽ, prophetant cum prophetis.

1 LOquutus eſt autem Schaúl ad Iehona-
thán filiũ ſuum, & ad omnes ſeruos ſuos,
vt occiderẽt Dauidẽ. Iehonathán autem filius
Schaúlis complacebat ſibi in Dauide valde.
2 Renũtiauit ergo Iehonathán Dauidi dicẽs,
Quærit Schaúl pater meus interficere te: nũc
itaque caue tibi obſecro vſq; mane, & mane-
bis in occulto, & abſcondes te:
3 Ego autem egrediar, & ſtabo ad manum pa
tris mei in agro in quo eris: tũ ego loquar de
te patri meo, & videbo quid *reſpondeat*, atq; re-
nuntiabo tibi.
4 Loquutus eſt autẽ Iehonathán de Dauide
bonũ Schaúli patri ſuo: dixitq; ei, Ne peccet
Rex in ſeruũ ſuũ, in Dauidẽ: quia nõ peccauit
tibi, ſed opera eius bona *fuerunt* tibi valde.
5 Poſuit nanque animam ſuam in manu ſua,
& percuſsit Peliſchthæum, fecitq; Iehouáh ſa-

lutem magnam vniuerſo Iϖſraꭗeli: vidiſti, &
lætatus es: quare ergo peccares contra ſangui
nem innocentem, interficiendo Dauidem ſi-
ne cauſa?
6 Audiuitque ϖSaꭗúl vocem Iehonathán, ac
iurauit ϖSaꭗúl, Viuit Iehouáh, ſi morietur.
7 Proinde vocauit Iehonathán Dauidem, re-
nũtiauitque ei Iehonathán omnia verba hæc:
B &adduxit Dauidem ad ϖSaꭗulem, qui fuit
ante eum ſicut heri & nudiuſtertius?
8 Motum eſt autem rurſus bellum, & egreſſus
eſt Dauid, & pugnauit aduerſus Peliϖſthim:
percuſsitque eos plaga magna, & fugerunt à
facie eius.
9 Fuit autẽ ſpiritus Iehouæ malus ſuper ϖSa-
ꭗulem, erátque in domo ſua ſedens, habens
lanceam ſuam in manu ſua, Dauid autẽ pſalle
bat manu.
10 Conatúſq; eſt ϖSaꭗúl percutere lancea Da
uidem & parietem: & declinauit à facie ϖSa-
ꭗulis, & percuſsit lancea parietem: proinde
Dauid fugit, & euaſit nocte illa.
11 Miſit autem ϖSaꭗúl nuntios ad domũ Da-
uidis, vt cuſtodirẽt eum, & occiderent eũ ma-
ne: & indicauit illud Dauidi Michál vxor e-
ius, dicendo, Niſi ſerues animam tuam hac no
cte, cras interficieris.
12 Dimiſit ergo Michál Dauidem per feneſtrã:
qui abiens effugit, atque eripuit ſeſe.
13 Tulitque Michál ſimulachrum, & poſuit ſu
C per lectum, & puluinar *è pilis* caprarum poſuit
ſub capite eius, & operuit veſte.
14 Miſit autem ϖSaꭗúl nuntios vt tollerent
Dauidem: *illa* verò dixit, Ægrotat.
15 Remiſit autem ϖSaꭗúl nuntios vt viderent
Dauidem, dicẽdo, Afferte eum in lecto ad me,
vt interficiam eum.
16 Quúmque veniſſent nũtij, ecce ſimulachrũ
iacebat ſuper lectum, & puluinar è pilis capra-
rum *ſub* capite eius.
17 Dixítque ϖSaꭗúl ad Michál, Vtquid ſic de-
cepiſti me, & dimiſiſti inimicum meum, & e-
uaſit? Reſpõdit Michál ϖSaꭗuli, Ipſe dixit mi
hi, Dimitte me, vtquid interficiam te?
18 Dauid igitur fugiens euaſit, & venit ad ϖSe
muꭗelem in Ramáh, indicauitque omnia ei
quæ fecerat illi ϖSaꭗúl: & abiit ipſe & ϖSe-
muꭗél, & morati ſunt in Naióth.
19 Renũtiatum eſt autem ϖSaꭗuli, hiſce ver-
bis, Ecce Dauid eſt in Naióth *quæ eſt* in Ra-
máh.
20 Miſitque ϖSaꭗúl nuntios ad tollendũ Da-
uidem, & viderunt cœtum Prophetarum pro-
D phetantium, & ϖSemuꭗelem ſtantem, conſti
tutum ſuper eos, & fuit ſuper nũtios ϖSaꭗu-
lis Spiritus Dei, & prophetabant etiam ipſi.
21 Renũtiauerũt autem hoc ϖSaꭗuli: qui mi-
ſit nuntios alios, & prophetauerũt etiam ipſi:
rurſúſque & ϖSaꭗúl miſit nuntios tertios, &
prophetauerunt etiam ipſi.
22 Abiens ergo & ipſe in Ramáh, venit vſq; ad
ciſternam magnã quæ eſt in ϖSéchu: & inter-
rogans ait, Vbi *ſunt* ϖSemuꭗél & Dauid? Et di-
xit *quidam*, Ecce eſt in Naióth *quæ eſt* in Ramáh.
23 Et abiit illuc in Naióth in Ramáh: & fuit ſu
per eum etiam Spiritus Dei, atque inter eun-
dũ prophetabat vſquequo veniret in Naióth
quæ eſt in Ramáh.
24 Et exuit etiam ipſe veſtes ſuas, ac prophe-
tauit etiã ipſe coram ϖSemuꭗele, cecidítq; nu
dus tota die illa & nocte: Idcirco dicunt, Num
etiam ϖSaꭗúl inter Prophetas?

CAPVT XX.

*1 David conqueritur apud Ionathan. 3 Rurſum init fœdus Iona
than cum Dauide. 5 Fallit Dauid Saulem. 9 Signo trium
ſagittarum, promittit Ionathas Dauidi ſe indicaturum volũtatem
patris. 24 Abſconſus Dauid, requiritur à Saule. 28 Iona-
than excuſantem Dauidem vult Saul occidere. 35 Ionathas
tribus miſsis ſagittis liberat Dauidem à morte. 41 Poſt oſcula
data Ionathæ, aufugit Dauid.*

1 FVgiens autem Dauid de Naióth *quæ eſt* in
Ramáh, venit, & dixit corã Iehonathán,
Quid feci? quæ *eſt* iniquitas mea, & quod pec- Sup.10.c.11
catum meum coram patre tuo, quòd quærit
animam meam?
2 Qui dixit ei, Abſit, non morieris: ecce nõ fa-
cit pater meus rem grandem vel rem paruam
quin reuelet aurem meam: quare ergo celaret
me pater meus rem hanc? non hoc faciet.
3 Et iurauit adhuc Dauid, ac dixit, Certò no-
uit pater tuus quòd inueni gratiam in oculis
tuis, & dicet, Ne cognoſcat hoc Iehonathán:
ne fortè dolore afficiatur. verũ viuit Iehouáh,
& viuit anima tua quòd quaſi paſſus *unus eſt* in-
ter me & mortem.
4 Reſpondit Iehonathán Dauidi, Quid dicit
anima tua, & faciam tibi?
5 Dixit autem Dauid ad Iehonathán, Ecce Ca
lendæ ſunt cras, & ſedendo ſedere ſoleo apud
Regem ad veſcendum, dimittas ergo me, &
abſcondam me in agro vſque ad veſperam *diei*
tertiæ.
6 Si recordando recordatus fuerit mei pater B
tuus, dices, Poſtulãdo poſtulauit à me Dauid
vt curreret in Beth-léhhé vrbem ſuam: quòd
ſacrificium annuum ſit ibi toti familiæ.
7 Si ſic dixerit, Bene, pax *eſt* ſeruo tuo: ſi autem
indignetur, ſcito quòd completa ſit malitia
eius.
8 Facias ergo miſericordiam cum ſeruo tuo,
quia in fœdus Iehouę adduxiſti ſeruum tuum
tecum: & ſi eſt in me iniquitas, interfice me
tu: & vſque ad patrem tuum quare adduce-
res me?
9 Dixit verò Iehonathán, Abſit tibi, quòd ſi cer
tò ſciuero completam eſſe malitiam cum pa-
tre meo, vt veniat contra te, non illud annun-
tiem tibi.
10 Dauid pręterea ait ad Iehonathán, Quis re-
nuntiabit mihi *bonum*, aut quid reſponderit
tibi pater tuus duri?
11 Reſpondit Iehonathán Dauidi, Age egre-
diamur in agrum. Et egreſsi ſunt ambo in a-
grum.
12 Tũ dixit Iehonathán Dauidi, Iehouáh Deus C
Iϖſraꭗél, ſi inueſtigauero patrem meum hoc
ferè tempore cras *aut* perendie, & ecce *ſi* bonũ
fuerit ſuper Dauidem, & non tũc miſero ad te,
reuelaueróque aurem tuam:
13 Sic faciat Iehouáh Iehonathán, & ſic addat:
quòd *ſi* placuerit patri meo *adducere* malum ſu
per te, etiam reuelabo aurem tuam, ac dimit-
tam te, ibíſque in pace, & ſit Iehouáh tecum,
quemadmodum fuit cum patre meo.
14 Et non *peto a te*, *ſi fuero* adhuc viuens: non e-
nim *uereor quin* facturus ſis mecum miſericor-
diam Iehouæ, & non moriar.
15 Sed *peto* nõ reſcindas miſericordiam tuam
à domo

à domo mea vſque in ſeculum, ne tum *quidem*
quum ſuccidet Iehouáh inimicos Dauidis v-
numquenque è ſuperficie terræ.
16 Pepigit itaque fœdus Iehonathán cum do-
mo Dauidis, *dicens*, Requirat Iehouáh de ma-
nu inimicorum Dauidis.
D 17 Et addidit Iehonathán iurare ipſi Dauidi,
propterea quòd diligeret ipſum: nam *iuxta* a-
morem animæ ſuæ amabat eum.
18 Dixit autẽ ei Iehonathán, Cras ſunt Calẽdæ:
itaque memoraberis: vacabit enim ſeſsio tua.
19 Tribus igitur diebus deliteſces, *&* deſcẽdes
valde, veniéſque ad locum in quo delitueras
die operis, & manebis apud lapidẽ viatoriũ.
20 Ego autem tres ſagittas ad latus eius iaciã,
mittendo *illas* ad ſcopum.
21 Poſtea autem mittam puerum, *dicens* ei, Va-
de, inueni ſagittas. Si dicendo dixero puero,
Ecce ſagittæ à te & citrà: cape eũ, & veni, quia
pax tibi, nec eſt quicquam *mali*, viuit Iehouáh.
22 Si verò ſic dixero puero, Ecce ſagittæ *ſunt* à
te & vltrà: vade, quia dimiſit te Iehouáh.
23 Verbi autẽ quod loquuti ſumus ego & tu,
ecce Iehouáh *teſtis* inter me & te vſq; in ſeculũ.
24 Abſcõdit ergo ſe Dauid in agro. fuerũt itaq;
Calendæ, & accubuit menſæ Rex ad veſcẽdũ:
25 Seditque Rex in ſede ſua ſicut ſemel & ite-
E rum, in ſede *inquam iuxta* parietem: aſſurrexitq;
Iehonathán, ſeditque Abnér ad latus ϖSaϰu-
lis: vacabat verò locus Dauidis.
26 Non eſt tamen loquutus ϖSaϰúl quicquã
die illa: dicebat enim, Accidens eſt præterquã
quòd eſt mundus, *vel* quia non eſt mundus.
27 Fuit præterea poſtridie Calendarum, ſecun
do, vacauit locus Dauidis: & dixit ϖSaϰúl ad
Iehonathán filium ſuum, Quare non venit fi-
lius Iϖſái neq; heri, neq; hodie ad veſcẽdum?
28 Reſpõdit Iehonathán ϖSaϰuli, Obnixè po
ſtulauit Dauid à me *ut iret* vſq; Beth-léhem:
29 Dicens, Dimitte me obſecro, quia victima
eſt familiæ nobis in vrbe, & ipſe præcepit mi-
hi frater meus: nunc ergo ſi inueni gratiam in
oculis tuis, conferam me illuc, vt videam fra-
tres meos. idcirco nõ venit ad mẽſam Regis.
30 Et iratus eſt furor ϖSaϰulis in Iehonathã,
F ac dixit ei, Fili *matris* peruerſę rebellione, nón-
ne ſcio quòd elegeris filiũ Iϖſái in confuſionẽ
tuam, & in cõfuſionẽ ignominiæ matris tuæ?
31 Omnibus enim diebus quibus filius Iϖſái
vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, neque
regnum tuum. nunc ergo mitte, & tolle eum
ad me, quia filius mortis eſt.
32 Reſpondit autem Iehonathán ϖSaϰuli pa-
tri ſuo, & dixit ei, Quare morietur? quid fecit?
33 Et contorſit lanceam contra eum, vt percu-
teret eum, tũ animaduertit Iehonathán quòd
decretũ eſſet à patre ſuo interficere Dauidem.
34 Surrexit itaque Iehonathán à menſa in ira
furoris, neque comedit altera die Calẽdarum
panem: dolore enim affectus erat propter Da-
uidem, *&* quòd ignominia affeciſſet eum pa-
ter ſuus.
35 Proinde mane egreſſus eſt Iehonathán in a-
grum ad tempus conſtitutum Dauidi, & puer
paruus cum eo.
36 Dixitque ad puerũ ſuum, Curre, inueni nũc
G ſagittas quas ego iacio. Puer cucurrit, & ille ia
culatus eſt vltra illum.
37 Quum autẽ veniſſet puer vſq; ad locũ ſagit-
tæ quam iaculatus fuerat Iehonathán, clama-
uit Iehonathán poſt puerum, & dixit, Nónne
ſagitta à te & vltrà eſt?
38 Rurſum clamauit Iehonathán poſt puerũ,
Accelera, feſtina, ne ſteteris. Colligens itaque
puer Iehonathán ſagittas, venit ad dominum
ſuum.
39 Puer autem neſciebat quicquam, duntaxat
Iehonathán & Dauid ſciebant rem.
40 Tradidit igitur Iehonathán arma ſua pue-
ro ſuo: dixitque ei, Vade, defer in ciuitatem.
41 Quum autem abiiſſet puer, ſurrexit Dauid
de latere Auſtrali, & procidẽs in faciem ſuam
in terram, incuruauit ſe tribus vicibus: & oſcu
lantes ſeſe mutuò, fleuerunt alter cum altero,
ſed Dauid abundè.
42 Dixit ergo Iehonathán ad Dauidem, Vade
in pace: *& eſto memor eiuſce rei* quam iurauimus
ambo nos ipſi per nomẽ Iehouæ hiſce verbis,
Iehouáh ſit inter me & te, & inter ſemẽ meum
& ſemen tuum vſque in ſeculum.
43 Surrexit igitur D*auid*, & abiit: Iehonathán
verò regreſſus eſt in vrbem.

CAPVT XXI.

1 Dauid fugiens, venit in Nobe ad Achimelech. 4 Laicus panis. Panis ſanctus, ſiue propoſitionis. 6 Dauid comedit panes propoſitionis. 7 Doeg. 8 Arma requirit Dauid qui ſub protectione Dei erat. 10 Dauid apud Regem Achis inſaniam ſimulat.

1 PEruenit autem Dauid in Nób ad Anhimé
lech ſacerdotem: & tremẽs Anhimélech,
venit in occurſum Dauidi, dixitque ei, Quare
venis ſolus, & nemo eſt tecum?
2 Reſpõdit Dauid ipſi Anhimélech ſacerdoti,
Rex præcepit mihi quiddam, dixitque mihi,
Nemo ſciat quicquam, rem propter quã mit-
to te, & quam præcepi tibi: pueris autem con-
dixi locum talem *&* talem.
3 Nunc igitur quid eſt ſub manu tua? quinque
panes da in manu mea, aut quod inuenitur.
4 Reſpondit ſacerdos Dauidi, & dixit, Nõ eſt
panis profanus ſub manu mea, ſed panis ſan-
ctus: ſi *modo* pueri ſeruauerint ſe, maximè à mu
liere.
5 Reſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit, Certè B
mulier prohibita fuit à nobis ſicut heri *&* nu-
diuſtertius quum egreſſus ſum, *ſed* & fuerunt
vaſa puerorum ſanctitas: & ipſe *panis eſt* more
profani, quanto magis hodie ſanctificabitur
in vaſe?
6 Dedit ergo ei ſacerdos *panem* ſanctitatis: nõ *Matth.12.4.3*
enim erant ibi panes, niſi panes facierum, qui
remoti erant à facie Iehouæ, vt ponerẽtur pa-
nes calidi die qua ſublati erant *illi*.
7 Ibi autem erat quidam de ſeruis ϖSaϰulis
eo die, qui demorabatur coram Iehoua, cuius
nomen erat Doég ϰEdomæus potentiſsimus
paſtorum qui erant ipſi ϖSaϰuli.
8 Dixitque Dauid ad Anhimélech, Sed éſtne
hic ſub manu tua lancea, vel gladius? quia ne-
que gladium meum, neque arma mea tuli in
manum meam, quòd verbum Regis vrgeret.
9 Dixit autem ſacerdos, Gladius *quidem* Go-
liáth Peliϖſthæi quẽ percuſsiſti in valle ϰElá:
ecce eſt inuolutus páno poſt ϰephód: ſi iſtum
vis tollere tibi, tolle: quia non eſt alius præter
ipſum hic. Tum dixit Dauid, Non eſt ſimilis
huic, da illum mihi.
10 Surrexit ergo Dauid, & fugit die illa à facie
ϰSaϰulis: venitque ad Achiϖs Regem Gád.
11 Dixe-

D 11 Dixerúntq; ſerui Achiש ad eũ, Nónne iſte
eſt Dauid rex terræ? nónne huic cantabãt per
choros, dicẽdo, Percuſsit שSaאúl mille ſuos,
& Dauid decem millia ſua?
12 Et repoſuit Dauid ſermones iſtos in corde
ſuo, ac timuit valde à facie Achiש regis Gáth.
13 Et immutauit ipſe ſermonem ſuum in ocu-
lis eorum, & inſanum ſe oſtendebat in mani-
bus eorum, & deſcribebat ſuper fores portæ,
& demittebat ſaliuam ſuam in barbam ſuam.
14 Dixit propterea Achiש ſeruis ſuis, Ecce vi-
diſtis hominem furentem, vt quid introduxi-
ſtis eum ad me?
15 Careóne inſanis ego, quòd introduxeritis
hunc vt inſanum ageret coram me? num iſte
ingredietur domum meam?

CAPVT XXII.

1 *Ad Dauidem latitantem, ære alieno oppreſsi congregãtur.* 3 *Fugit ad Regẽ Moab, cum quo habitauerant parentes ipſius.* 5 *Gad prophetæ monitu fugit Dauid in Hareth.* 7 *Saul ſuos accuſat cõiurationis.* 9 *Doeg Dauidis innocentis proditor.* 11 *Accerſitur Abimelech, accuſatur coniurationis à Saule impio.* 17 *Occidũtur ſacerdotes quòd ſuſcepiſſent Dauidem.* 19 *Nobe percutitur à Saule.* 20 *Fuga Abiathar ad Dauidem.*

1 PRofectus ergo illinc Dauid, ſeruauit ſe in
ſpelunca עAdullam: quod quũ audiſſent
fratres eius, & vniuerſa domus patris eius, de-
ſcenderunt ad eum illuc.
2 Congregatíque ſunt ad eum quicunq; erat
in anguſtiis conſtitutus, & cuicunque erat cre
ditor, quicũq; item erat amarus animo: fuitq;
eis in principem: fuerunt autem cum eo fer-
mè quadringenti viri.
3 Abiit verò Dauid inde in Mitſpáh Moáb, di
xítque ad Regem Moáb, Egrediatur quæſo pa
ter meus & mater mea, *&* *habitent* vobiſcũ, do-
nec cognoſcam quid faciat mihi Deus.
4 Adduxit ergo eos ante Regem Moáb, & ha
bitauerunt cum eo omnibus diebus quibus
fuit Dauid in arce illa.
5 Dixit autem Gad propheta Dauidi, Ne ma-
neas poſthac in arce iſta: age, proficiſcere in
terram Iehudáh. Abiit ergo Dauid, & venit in
ſaltum חHaréth.
6 Audiuit autẽ שSaאúl quòd notus eſſet Da-
uid & viri qui erant cum eo: שSaאúl verò ma
B nebat in Gibעáh ſub arbore in Ramáh, habẽs
lanceam ſuam in manu ſua, omnéſque ſerui
eius aſtabant illi.
7 Dixit itaque שSaאúl ſeruis ſuis qui aſtabãt
illi, Audite quæſo filij Iemini, omnibúſne vo-
bis dabit filius Iשai agros & vineas vt omnes
vos conſtituat tribunos & centuriones:
8 Quòd cõiuraſtis omnes vos aduerſum me,
nec eſt qui reuelet aurem meam? quum fœdus
inierit filius meus cũ filio Iשai, non *eſt* tamen
ex vobis qui doleat ſuper me, & qui reuelet au
rẽ meã, quòd ſuſcitauit filius meus ſeruũ meũ
aduerſum me ad inſidias, vt hodie *res habet*.
9 Reſpõdit autem Doég אEdomæus qui con
ſtitutus erat ſuper ſeruos שSaאulis, & dixit,
Vidi filium Iשai venientem in Nób ad Anhi
mélech filium Anhitúb.
10 Qui conſuluit pro eo Iehouam, atque via-
ticum dedit ei: gladium quoque Goliath Pe-
liשthæi dedit ei.
11 Proinde miſit Rex ad vocandum Anhimé-
lech filium Anhitúb ſacerdotem, & omnem
familiam patris eius, *id eſt* ſacerdotes qui erãt
in Nób: qui venerunt omnes ad Regem.
12 Tunc dixit שSaאúl, Audi nũc fili Anhitúb.
Et dixit, En ego domine mi.
13 Tum ait ad eũ שSaאúl, Vt quid coniuraſtis C
aduerſum me tu & filius Iשai, quũ dediſti ei
panẽ, & gladiũ, & cõſuluiſti pro eo Deũ, vt in-
ſurgeret cõtra me in inſidiis, vt hodie *res habet*?
14 Reſpondit Anhimeléch Regi, & ait, Et quis
ex omnibus ſeruis tuis ſicut Dauid fidelis, *qui*
& gener Regis *eſt*, & qui pergit ad obedientiã
tuam, clarúſque eſt in domo tua?
15 Hodiéne *primum* cœpi cõſulere pro eo Deũ?
abſit *hoc* à me: ne imputet Rex ſeruo ſuo quid-
piam *&* toti familię patris mei: nõ enim agno
ſcit ſeruus tuus de omnibus his rem paruam
vel magnam.
16 Et ait Rex, Moriẽdo morieris Anhimeléch,
tu, & tota familia patris tui.
17 Dixit itaque Rex curſoribus ſibi aſtantibus,
Cõuertimini, & irruite in ſacerdotes Iehouæ:
quia etiam manus eorum *eſt* cum Dauide: & D
quia quum cognoſcerent quòd fugeret, non
reuelarunt aurem meam. At renuerunt ſerui
Regis extendere manum ſuam vt irruerent in
ſacerdotes Iehouæ.
18 Tunc dixit Rex ad Doég, Conuertere tu, &
interfice ſacerdotes. Conuerſus itaque Doég
אEdomæus, irruit in ſacerdotes: interfecítque
die illa octoginta & quinque viros ferentes
אephód lineum.
19 Ipſam quoque Nób ciuitatem ſacerdotum
percuſsit acie gladij, à viro vſque ad mulierẽ,
à paruulo vſque ad lactẽtem, boues, & aſinos,
& pecudes acie gladij.
20 Euaſit autem filius vnicus ipſi Anhimeléch
filio Anhitúb, cui nomen erat אEbiathár, & fu
git poſt Dauidem:
21 Renũtiauitque אEbiathár Dauidi quòd oc-
cidiſſet שSaאúl ſacerdotes Iehouæ.
22 Et dixit Dauid ad אEbiathár, Sciebã ea die
quia ibi erat Doég אEdomæus, quòd renun-
tiando renuntiaret שSaאuli: ego cauſam præ
bui in omnem animam domus patris tui.
23 Mane apud me, ne timeas: quoniã qui quæ-
ſierit animam meam, quæret animam tuam:
quia cuſtoditus eris penes me.

CAPVT XXIII.

1 *Dauid conſulto bis Domino, liberat Ceilam à Philiſthæis.* 6 *Abiathar cum ephod in Ceila.* 7 *Saul deſcendit contra Dauidem in Ceilam.* 9 *Conſultus à Dauide Dominus, reſpondet, eos quos ipſe liberaſſet, tradituros ipſum Sauli, niſi fugeret.* 14 *Moratur Dauid in ſolitudine Ziph.* 16 *Cõſolatur Ionathas Dauidẽ.* 18 *Percutit fœdus cum Ionatha.* 19 *Proditur à Ziphæis.* 21 *Benedictos prædicat Saul qui Dauidem perderent.* 25 *Perſequitur Saul Dauidem.* 28 *Immiſsis Philiſthæis contra Saulem, liberat Deus Dauidem.*

1 REnuntiauerunt autem Dauidi, his ver-
bis, Ecce Peliשthæi pugnant cũ Ceעi-
láh, & diripiunt areas.
2 Et interrogauit Dauid Iehouam, dicẽdo, Va
dámne & percutiam Peliשthęos iſtos? Reſpõ
dit autem Iehouáh Dauidi, Vade, & percuties
Peliשthæos, liberabíſque Ceעiláh.
3 Et dixerũt viri Dauidis ad eũ, Ecce nos hic
in Iehudáh timemus, quanto magis quũ per-
rexerimus in Ceעiláh ad acies Peliשthim?
4 Itaq; rurſum Dauid interrogauit Iehouam.
cui reſpondit Iehouáh, & dixit, Surge, deſcen
de in Ceעiláh, quia do Peliſthæos in manum
tuam.

5 Abiit ergo Dauid, & viri eius in Ceעiláh, & pugnauit cum Peliשthæis, & abduxit pecora eorum: percuſsitque eos plaga magna, & ſeruauit Dauid habitatores Ceעiláh.

6 Fuit autem quum fugeret אEbiathár filius Anhimélech ad Dauidé in Ceעiláh, אephód inciderat in manum eius.

7 Renuntiatum autem fuit שSaאuli quòd veniſſet Dauid in Ceעiláh, dixítque שSaאúl, Concluſit eum Deus in manum meam: quia concluſus eſt ingrediendo vrbem portarum & vectis.

8 Congregauit itaque שSaאúl omnem populum in prælium, vt deſcéderet in Ceעiláh, vt obſideret Dauidem & viros eius.

9 Animaduertens verò Dauid quòd contra ſe שSaאúl tacitè cogitaret malum, dixit ad אEbiathár ſacerdotem, Applica אephód.

10 Dixítq; Dauid, Iehouáh Deus Iשraאél, audiendo audiuit ſeruus tuus quòd quærit שSaאúl venire in Ceעiláh, vt diſperdat ciuitatē propter me:

11 An tradét me viri Ceעiláh in manum eius? an deſcendet שSaאúl, quemadmodum audiuit ſeruus tuus, Iehouáh Deus Iשraאél? indica quæſo ſeruo tuo. Reſpondit Iehouáh, Deſcendet.

12 Dixit præterea Dauid: An tradent me viri Ceעiláh, & viros meos in manū שSaאulis? Reſpondit Iehouáh, Tradent.

13 Surrexit ergo Dauid, & viri eius fermè ſexcenti viri, egreſsique ſunt è Ceעiláh, & pergebant quò pergebant: שSaאuli autem renuntiatum fuit quòd euaſiſſet Dauid è Ceעiláh, & deſtitit exire.

14 Manſit autem Dauid in deſerto in munitionibus, manſit inquā in mōte in deſerto Ziph: quæſiuit porrò eum שSaאúl omnibus dieb᾽, nec tradidit eum Deus in manum eius.

15 Quum intellexiſſet ergo Dauid quòd egreſſus eſſet שSaאúl ad quęrendum animā ſuam, tum *continuit ſe* in deſerto Ziph in ſylua.

16 Surrexit autem Iehonathán filius שSaאúl, & profectus eſt ad Dauidem in ſyluam, & confortauit manum eius in Deo.

17 Dixitque ei, Ne timeas, quia non inueniet te manus שSaאulis patris mei: ſed tu regnabis ſuper Iשraאelem: & ego ero tibi ſecūdus: & etiam שSaאúl pater meus ſcit ita.

18 Pepigerúntque ambo fœdus coram Iehoua: & remāſit Dauid in ſylua, Iehonathán autem abiit in domum ſuam.

19 Aſcenderunt autem Ziphæi ad שSaאulem in Gibעáh, dicentes, Nónne Dauid latitat nobiſcum in munitionibus in ſylua in Gibעáh הHachiláh, quæ eſt ad dextram *deſerti* Ieשimón?

20 Nunc igitur iuxta omne deſiderium animę tuæ, ô Rex, deſcendendo deſcēde, & noſtrum erit tradere eum in manum Regis.

21 Et dixit שSaאúl, Benedicti vos à Iehoua, quia miſerti eſtis mei:

22 Ite quæſo, *&* parate adhuc, & ſcitote, & videte locum eius in quo ſit pes eius, *&* quis viderit eum ibi. dixit enim mihi quòd callidiſſimus eſt.

23 Proinde conſiderate & cognoſcite omnia latibula in quibus deliteſcere ſoleat, & reuertimini ad me cum re certa: & ibo vobiſcum: quòd ſi fuerit in terra, ſcrutabor eum in omnibus millibus Iehudáh.

24 Surrexerunt igitur, & abierunt in Ziph ante שSaאulem: Dauid verò & viri eius *erant* in deſerto Maעón in campeſtribus ad dexterā Ieשimón.

25 שSaאúl verò & viri eius profecti ſunt ad quærendum: quod nuntiauerunt Dauidi, deſcenditque ad Petram, & māſit in deſerto Maעón. audiens hoc שSaאúl, perſequutus eſt Dauidem in deſertum Maעón.

26 Pergebat igitur שSaאúl ex latere montis hinc, Dauid verò & viri eius ex latere montis illinc: feſtinabátque Dauid abire à facie שSaאulis: שSaאúl autē & viri eius circundabant Dauidem & viros eius, vt apprehenderet eos.

27 Nuntius autem venit ad שSaאulem, dicēs, Accelera & veni: quoniam impetum fecerunt Peliשthim ſuper terram.

28 Reuerſus igitur שSaאúl à perſequendo Dauide, iuit in occurſum Peliשthim: ideo vocauerūt locum illum, סSeláh-hammanhlecóth.

CAPVT XXIIII.

1 Dauid habitat in En gaddi. 3 Ipſum perſequitur Saul. 4 La-
tet Dauid in ſpelunca cum ſuis. 6 Dauid timens Deū, pro malo
reddit bonum inimico Sauli in manus eius à Deo tradito. 8 Ver
bis blandis prohibuit Dauid ne Saul occideretur à ſuis. 9 Dauid
oſtendit miſericordiam ſuam Sauli. 13 Vindictam Deo reſeruat
Dauid. 18 Saul cum fletu agnoſcit Dei manum, Dauidis inno-
centiam, ſuámque iniquitatem. 23 Iurat Dauid Sauli.

1 AScendit autem Dauid illinc, & māſit in munitionibus עEn-gédi.

2 Fuit autem quum reuerſus eſſet שSaאúl à Peliשthim, nuntiauerunt ei his verbis, Ecce Dauid eſt in deſerto עEn-gédi.

3 Aſſumpſit itaque שSaאúl tria millia virorū electorū ex vniuerſo Iשraאele, & abiit vt quæreret Dauidem, & viros eius in ſuperficie rupium hircorum ſylueſtrium.

4 Et peruenit ad Caulas ouiū *quæ erant* iuxta viam, vbi erat ſpelunca: quā ingreſſus eſt שSaאúl, ad tegendum pedes ſuos: Dauid autem & viri eius, in lateribus ſpeluncæ ſedebant.

5 Dixerúntq; viri Dauidis ad eum, Ecce dies de qua dixerat Iehouáh tibi, Ecce do inimicū tuum in manū tuam, & facies ei quemadmodum placuerit in oculis tuis. Surrexit itaq; Dauid, & abſcidit oram pallij quod erat שSaאuli, clám.

6 Fuit verò, poſt hoc percuſsit cor Dauidis ipſum quòd abſcidiſſet oram *pallij* quod erat שSaאuli.

7 Dixitque viris ſuis, Abſit *hoc* mihi à Iehoua, ſi faciam hoc domino meo, chriſto Iehouæ, vt mittam manum meam in eum: quia chriſtus Iehouæ eſt.

8 Et confregit Dauid viros ſuos verbis, nec permiſit eos conſurgere in שSaאulem: שSaאúl autē ſurrexit de ſpelunca, & abiit per viā.

9 Surrexit & Dauid poſtea, egreſſúſque eſt de ſpelunca, & clamauit poſt שSaאulem, dicēs, Domine mi Rex. Reſpexit autē שSaאúl poſt ſe, tum inclinauit ſe Dauid in faciem in terrā, & adorauit.

10 Aitque Dauid ad שSaאulém, Vtquid audis verba hominum dicentium, Ecce Dauid quęrit malum tuum?

11 Ecce hodie viderunt oculi tui quòd tradiderit te Iehouáh hodie in manum meam in ſpelunca,

ſpelunca, & dixit *quiſpiam* vt occiderem te, at
C peperci tibi, & dixi, Non extendam manum
meam in dominum meum, quia chriſtus Ieho
uæ eſt.
12 Itaque pater mi vide, etiam vide oram pallij
tui in manu mea: quia dũ abſcinderem oram
pallij tui, non interfeci te: ſcito & vide quòd
non eſt in manu mea malum, neque præuari-
catio: neque peccaui in te: tu autem venaris a-
nimam meam, vt auferas eam.
13 Iudicet Iehouáh inter me & te, & vlciſca-
tur me Iehouáh de te, at manus mea non erit
in te.
14 Quemadmodum dicit prouerbium anti-
qui *hominis*, Ab impiis egredietur impietas: &
manus mea non erit in te.
15 Poſt quem egreſſus eſt Rex Iωſraℵelis? quẽ
perſequeris? canem mortuum, pulicem vnũ.
16 Sit ergo Iehouáh in iudicem, & iudicet in-
ter me & te, videátq; ac diſceptet cauſam meã,
& iudicet me de manu tua.
D 17 Fuit autem, quum compleuiſſet Dauid lo-
qui verba hæc ad ωSaℵulem, dixit ωSaℵúl,
Eſtne vox tua hæc, fili mi Dauid? Et ſublata vo
ce ſua ωSaℵúl fleuit.
18 Dixitque Dauidi, Iuſtior es me: tu enim re-
tribuiſti mihi bonum, ego autem retribui tibi
malum.
19 Tu quidem indicaſti hodie quantum fece-
ris mecum bonum: quoniam quum tradide-
rit me Iehouáh in manum tuam, non tamen
occideris me.
20 Nũquid inueniet quiſpiam inimicũ ſuum,
& dimittet eum per viam bonam? proinde Ie-
houáh retribuat tibi bonum pro eo quod ho-
die feciſti mihi.
21 Nunc ergo (noui enim quòd regnando re-
gnabis, & ſtabit in manu tua regnum Iωſ-
raℵelis.)
22 Nunc inquam iura mihi per Iehouam quòd
non abſcindes ſemen meum poſt me, neque
diſperdes nomen meum de domo patris mei.
23 Iurauit itaque Dauid ωSaℵuli, & abiit ωSa
ℵúl in domum ſuam: Dauid verò & viri eius
aſcenderunt in præſidium.

CAPVT XXV.

1 *Moritur Samuel.* 2 *Nabal impius.* 3 *Abigáil ſapiens & pulchra.* 5 *Dauid mittit ſeruos ſuos ad Nabal pro cibo.* 9 *Superba Nabal reſponſio ſeruis Dauidis.* 12 *Deſcendit Dauid vt vlciſcatur ſe de impio Nabal.* 15 *Dauidis iuſtitia etiam in neceſſitatẽ à rebus fratrũ abſtinentis.* 18 *Abigáil it obuiã Dauidi cum cibarijs.* 21 *Humanus Dauidis affectus.* 23 *Oratio Abigáil ad Dauidem.* 26 *Deus obſtitit ne Dauid occideret Nabal.* 27 *Benedictio pro muneribus.* 28 *Peccatum viri transfert in ſe Abigáil.* 32 *Gratias agit Deo ipſe Dauid, quòd prohibuerit ne Nabal occideret.* 36 *Nabal ebrius.* 38 *Nabal occiditur à Deo.* 39 *Gratiarum actio Dauidis, ob mortuum Nabal.* 40 *Dauid ducit Abigáil in vxorem.* 43 *Achinoam.* 44 *Michal vxor Dauidis datur Phalti.*

Infr. 28. d. 3
Ecc. 46. d. 23
1 MOrtuus eſt autem ωSemuℵél, congre-
gatiq; ſunt omnes Iωſraℵelitæ, & plan
xerunt eum, ac ſepelierunt eum in domo ſua
in Ramáh. Surrexit autem Dauid & deſcendit
in deſertum Parán.
2 Et vir *quidam habitabat* in Maωón, cuius opes
erant in Charmél, erátque vir ille magnus val-
de, qui habebat ouium tria millia, & mille ca-
pras. fuit autem vt tonderet oues ſuas in Char
mél.
3 Porrò nomen viri *erat* Nabál: nomen verò v-
xoris eius, *erat* Abigáil, erátque mulier illa pru
dens & pulchra forma: vir autem ille erat du-
rus, & malus operibus, atque Chalibbita.
4 Audiuit itaque Dauid in deſerto quòd ton-
deret Nabál oues ſuas.
5 Miſit ergo Dauid decem pueros, dixítq; Da
uid pueris, Aſcendite in Charmél, & ite ad Na
bál, ipſúmque ſalutate nomine meo pacificé.
6 Et dicite, Sic viuẽti: & tu ſaluus, domúſque
tua ſalua, ac omne quod eſt tibi *ſit* ſaluum.
7 Nunc autem audiui quòd tondentes *ſunt* ti- B
bi: iam paſtores qui ſunt tibi, fuerũt nobiſcũ,
non affecimus eos ignominia, nec defuit eis
quicquam omnibus diebus quibus fuerũt in
Charmél:
8 Interroga pueros tuos, & renũtiabunt tibi.
inueniant ergo pueri gratiam in oculis tuis:
in die enim bono venimus: da obſecro quod
inuenerit manus tua ſeruis tuis & filio tuo Da
uidi.
9 Venerunt ergo pueri Dauidis, & alloquuti
ſunt Nabál iuxta omnia verba hæc, nomine
Dauidis: & quieuerunt.
10 Reſpondit autem Nabál ſeruis Dauidis, &
dixit, Quis eſt Dauid, & quis filius Iωſái? ho-
die multi ſunt ſerui qui ſeparant ſe ſinguli à fa
cie dominorum ſuorum.
11 Et tollam panem meum, & aquam meam,
& victimam meam quam occidi tonſoribus
meis, vt dem viris quos non noui vndenam
ſint?
12 Itaque conuerterunt ſeſe pueri Dauidis in
viam ſuam, & reuerſi ſunt. quum veniſſent au
tem, annuntiauerunt ei ſecundum omnia ver
ba hæc.
13 Et ait Dauid viris ſuis, Accingat ſeſe quiſq;
gladio ſuo. Et accinxerunt ſe ſinguli gladio
ſuo: ſed & Dauid accinxit ſe gladio ſuo: aſcen- C
derúntque poſt Dauidem ferme quadringen
ti viri: ducenti autem remãſerunt apud ſupel-
lectilem.
14 Abigáil autem vxori Nabál retulit puer v-
nus è pueris, dicendo, En miſit Dauid nũtios
è deſerto ad ſalutandum dominum noſtrum:
qui inuectus eſt in eos.
15 Et *tamen* viri boni fuerunt erga nos mirum
in modum, neque fuimus ignominia affecti,
nec defuit nobis quicquã cunctis diebus *qui-
bus* ambulauimus cum eis dum eſſemus in a-
gro.
16 Murus fuerũt nobis tum noctu, tum inter-
diu, cunctis diebus quibus cum eis pauimus
pecora.
17 Nunc igitur ſcito, & vide quid ſis factura: nã
completum eſt malum contra dominum no-
ſtrum, & contra vniuerſam domũ eius: quum
ipſe ſit improbior quàm vt poſsit quiſquam
eum alloqui.
18 Feſtinauit itaque Abigáil, & tulit ducentos D
panes & duos vtres vini, & quinque oues pa-
ratas, & quinque ſata polentæ, & centum liga
turas vuarum ſiccarum, & ducentas maſſas ca
rycarum: & impoſuit *illa* aſinis:
19 Dixítque pueris ſuis, Tranſite ante me, en
ego poſt vos venio. At viro ſuo Nabál non in-
dicauit.
20 Fuit verò, illa equitãte ſuper aſinum, & de-
ſcendente per abditum mõtis, ecce Dauid &
viri eius deſcendebant in occurſum eius, & oc
currit eis.

21 Porrò

21 Porrò Dauid dixerat, Certè fruſtra ſeruaui
omnia quæ *habet* iſte in deſerto, vt nihil defue-
rit ex omnibus quæ habet: & *tamen* reddidit
mihi malum pro bono.
22 Sic faciat Deus inimicis Dauidis, & ſic ad-
dat, ſi reliquero ex omnibus quæ habet vſque
mane, mingentem ad parietem.
23 Quum vidiſſet autem Abigáil Dauidem, fe-
ſtinauit & deſcendit de aſino, & corruit coram
Dauide ſuper faciem ſuam, & incuruauit ſeſe
in terram.
24 Corruit inquam ad pedes eius, & dixit, In
me (ego *peccaui* domine mi) iniquitas: propte-
rea loquatur obſecro ancilla tua in auribus
tuis, & audi verba ancillæ tuæ.
25 Ne quæſo apponat dominus meus cor ſuũ
ſuper virum impium hunc, ſuper Nabál: quia
ſecundum nomen ſuum ſic eſt: Nabál nomen
eius, & ſtulcitia *eſt* cum eo. ego verò ancilla tua
non viderá pueros domini mei quos miſeras.
E 26 Nunc autem domine mi, viuit Iehouáh, &
viuit anima tua, qui prohibuit te Iehouáh ne
venires in ſanguines, & *ne* ſeruaret manus tua
te: nunc autem ſint ſicut Nabál inimici tui, &
qui quærunt domino meo malum.
27 Nunc igitur benedictio hæc quam attulit
ancilla tua domino meo, detur pueris qui am-
bulant ad pedes domini mei.
28 Parce obſecro præuaricationi ancillæ tuæ,
quia certò facturus eſt Iehouáh domino meo
domum ſtabilem, quia prælia Iehouæ domi-
nus meus præliatus eſt, & malitia non inuen-
ta fuit in te à diebus tuis.
29 Et *tamen* ſurrexit homo ad perſequendum
te, & ad quærendum animam tuam: ſed erit
anima domini mei ligata in faſciculo vitæ cũ
Iehoua Deo tuo: at animam inimicorum tuo-
rum funda iaculabitur *Deus* in medio ſedis
fundæ.
30 Quum autem fecerit Iehouáh domino meo
bonum iuxta omnia quę loquutus eſt de te, &
præceperit tibi vt ſis dux ſuper Iωſraꭓelem,
F 31 Tunc non erit hoc tibi domino meo in of-
fendiculum & offenſionem cordis, & quòd
effuderit ſanguinem ſine cauſa, aut quòd fe-
cerit ſalutem dominus meus ſibi: & *quum* be-
nefecerit Iehouáh domino meo, recordaberis
ancillæ tuæ.
32 Et ait Dauid ad Abigáil, Benedictus Ieho-
uáh Deus Iωſraꭓelis, qui miſit te hodie in oc-
curſum mei.
33 Et benedictum eloquium tuum, & benedi-
cta tu quæ prohibuiſti me hodie ne venirem
in ſanguines, & *ne* ſeruaret manus mea me.
34 Et certè viuit Iehouáh Deus Iωſraꭓelis qui
prohibuit me ne malefacerem tibi: quòd niſi
feſtinaſſes, veniſſéſque in occurſum mihi, non
remanſiſſet ipſi Nabál vſque ad lucem matu-
tinam, mingens ad parietem.
35 Accepit ergo Dauid è manu eius quod illa
attulerat ei, & dixit illi, Aſcende in pace in do-
mum tuam: vide, audiui vocem tuam, & ſuſce-
pi faciem tuam.
36 Venit itaque Abigáil ad Nabál, & en erat ei
conuiuium in domo ſua quaſi conuiuium re-
gium, & cor Nabál iucundum *erat* in eo, ipſéq;
erat ebrius valde: ipſa autem non indicauit ei
quicquam nec paruum nec magnum, vſque
ad lucem matutinam.

37 Poſtera autem die quum digeſsiſſet vinum G
Nabál, indicauit ei vxor eius verba iſta, & e-
mortuum eſt cor eius in medio eius, & fuit in
lapidem.
38 Quum autem tranſiſſent ferè decem dies,
percuſsit Iehouáh Nabál, & mortuus eſt.
39 Audiens Dauid quòd mortuus eſſet Nabál,
dixit, Benedictus Iehouáh qui iudicauit iudi-
cium opprobrij mei de manu Nabál, & ſeruũ
ſuum prohibuit à malo, & malum Nabál re-
uerti fecit Iehouáh in caput eius. Miſit inſu-
per Dauid, & loquutus eſt ad Abigáil, vt acci-
peret eam ſibi vxorem.
40 Venerunt itaque ſerui Dauidis ad Abigáil
in Charmél, loquutíque ſunt cum ea, dicẽdo,
Dauid miſit nos ad te, vt accipiat te ſibi vxorẽ.
41 Quæ ſurgens incuruauit ſe in faciem in ter-
ram, & dixit, Ecce ancilla tua in ancillam ad
lauandum pedes ſeruorum domini mei.
42 Feſtinans ergo ſurrexit Abigáil, & inſedit
aſino, & quinque puellæ eius, quæ ambulabãt
ad pedes eius, atque abiit poſt nuntios Daui-
dis, & fuit ei vxor.
43 Sed & Anhinóγá accepit Dauid de Izreꭓél,
fuerúntque etiam ambæ vxores.
44 ωSaꭓúl autem dedit Michál filiam ſuam
vxorem Dauidis, ipſi Palti filio Láiωs qui erat
de Gallim.

CAPVT XXVI.

1 Ziphæi produnt Dauidem Sauli. 3 Saul Dauidem perſequitur. 7 Parcit ſecundò Dauid inimico Sauli dormienti, haſtam & ſcyphum eius auferens. 12 Prouidentia Dei, opprimitur ſomno Saul cum ſuis. 13 Dauid exprobrat Abner ſomnolentiam. 21 Agnoſcit Saul peccatum ſuum, & miſericordiam à Dauide ſibi factam.

1 VEnerunt præterea Ziphæi ad ωSaꭓulẽ
in Gibγáh, dicendo, Nónne Dauid la-
titat in Gibγáh nHachiláh *quæ eſt* eregione Ie-
ωſimón?
2 Surrexit itaque ωSaꭓúl, & deſcendit in de-
ſertum Ziph, & cum eo *erant* tria millia virorũ
electorum ex Iωſraꭓele, vt quæreret Dauidem
in deſerto Ziph.
3 Caſtrametatus eſt autẽ ωSaꭓúl in Gibγáh
nHachiláh, quæ eſt eregione Ieωſimón iuxta
viam: Dauid autem manebat in deſerto, & vi-
dit quòd veniſſet ωSaꭓúl poſt ſe in deſertum:
4 Miſitque Dauid exploratores, & cognouit
quòd veniſſet ωSaꭓúl pro certo.
5 Surrexit ergo Dauid, & venit iuxta locum
in quo caſtra poſuerat ωSaꭓúl: viditq; Dauid
locum vbi dormiret ωSaꭓúl, atque Abnér fi-
lius Nér princeps militiæ eius: ωSaꭓúl autem
dormiebat in vallo, populus verò in caſtris
manebat per circuitum eius.
6 Et loquutus eſt Dauid, dixítq; ad Anhimé-
lech nHitthæum & ad Abiωſái filium xSer-
uiáh fratrem Ioáb, his verbis, Quis deſcendet
mecum ad ωSaꭓulem in caſtra? Reſpondit
Abiωſái, Ego deſcendam tecum.
7 Venit ergo Dauid & Abiωſái ad populũ no-
ctu, & ecce ωSaꭓúl iacẽs dormiebat in vallo,
& lãcea eius fixa erat humi ad caput eius: Ab-
nér verò & popul⁹ dormiebãt per circuitũ ei⁹.
8 Dixit autem Abiωſái ad Dauidem, Conclu- B
ſit Deus hodie inimicum tuum in manum
tuã: nunc ergo percutiam eum obſecro lancea
in terram vice vna, & non iterabo illi.
9 Dixit autem Dauid ad Abiωſái, Ne perdas
eum: quis enim extendet manũ ſuam in chri-

ſtum Iehouæ,& innocens erit?
10 Dixit præterea Dauid, Viuit Iehouáh, ſed
Iehouáh percutiet eum, aut dies eius veniet,
& morietur:vel in prælium deſcendet, & pe-
ribit.
11 Abſit mihi à Iehoua vt mittam manum meã
in chriſtum Iehouæ: ſed nunc tolle obſecro
lanceam quæ eſt ad caput eius, & ſcyphum
aquæ,& eamus.
12 Tulit itaque Dauid lanceam, & ſcyphum
aquæ qui erat ad caput ωSaℵulis,& abierunt:
& nemo vidit, nec cognouit, nec euigilauit,
ſed omnes dormiebant: ſopor enim Iehouæ
ceciderat ſuper eos.
13 Et tranſiuit Dauid in latus oppoſitum, & ſte
tit in vertice mõtis à longe:multus locus erat
inter eos.
14 Tum clamauit Dauid ad populũ & ad Ab-
nér filiũ Ner, dicendo, Reſpondebiſne Abnér?
Et reſpondit Abnér,& dixit,Quis es tu qui cla
mas ad Regem?
C 15 Dixit autem Dauid ad Abnér, Nónne tu vir
es?& quis ſicut tu in Iωſraℵele? ſed quare non
cuſtodiſti dominum tuũ Regem? venit enim
vnus è populo vt perderet Regem dominum
tuum.
16 Non eſt bonum hoc quod feciſti: viuit Ieho-
uáh quia filij mortis eſtis, qui non cuſtodiſtis
dominum veſtrum chriſtum Iehouę:nunc au-
tem vide vbi ſit lancea regia, & ſcyphus aquæ
qui erat ad caput eius.
17 Agnouit autem ωSaℵúl vocem Dauidis, &
dixit, Num vox tua iſta, fili mi Dauid? Reſpon-
dit Dauid, Vox mea eſt, domine mi Rex.
18 Dixit præterea, Vt quid dominus meus per-
D ſequitur ſeruũ ſuum? quid enim feci? & quod
in manu mea malum?
19 Nũc ergo audiat quęſo dominus meus Rex
verba ſerui ſui: ſi Iehouáh incitauit te contra
me, odoretur ſacrificium: ſi verò filij hominũ,
maledicti ſunt coram Iehoua, qui expellunt
me hodie ne adhæream hæreditati Iehouæ,
dicendo, Vade, ſerui diis alienis.
20 Nunc autem ne cadat ſanguis meus in ter-
ram à conſpectu Iehouæ:quia egreſſus eſt Rex
Iωſraℵelis ad quærendum pulicem vnũ, quē-
admodum perſequitur *quiſpiam* perdicem in
montibus.
21 Dixitque ωSaℵúl, Peccaui:reuertere fili mi
Dauid: non enim malefaciam tibi amplius,
quòd pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis
die hac:ecce ſtultè egi,& erraui multũ valde.
E 22 Et reſpondens Dauid, dixit, Ecce lãcea Re-
gis, tranſeat *huc* vnus è pueris, & tollat eam.
23 Iehouáh autem reddat viro iuſtitiam ſuam,
& fidē ſuam:tradidit enim te Iehouáh hodie
in manum, ſed nolui mittere manum meam
in chriſtum Iehouæ.
24 Et ecce vt magnificata eſt anima tua die hac
in oculis meis, ſic magnificetur anima mea in
oculis Iehouæ,& eruat me ex omni anguſtia.
25 Dixit autem ωSaℵúl ad Dauidem, Benedi-
ctus tu fili mi Dauid:& faciendo facies, & va-
lendo valebis. Poſt hæc Dauid abiit in viam
ſuam,& ωSaℵúl reuerſus eſt in locum ſuum.

CAPVT XXVII.

1 Dauid in anguſtia cordis conſtitutus, fugit ad Achis regem Gath. 5 Siceleg ciuitas datur Dauidi in habitationē. 8 Dauid excurrit ad prædam, Philiſthæos occidens. 10 Dauid fallit regem Achis.

1 DIcebat verò Dauid in corde ſuo, Tandē
abſumar die vna per manũ ωSaℵulis,
non eſt mihi bonum: ſi eruendo eruam me in
terrã Peliωſthim, tũ deſperabit de me ωSaℵúl
vt non quærat me vltrà in omni termino Iωſ-
raℵelis atque *ita* eruam me de manu eius.
2 Surgens itaque Dauid, tranſiit ipſe,& ſexcē-
ti viri qui erant cum eo ad Achiωs filium Ma-
ωóc regem Gáth.
3 Et habitauit Dauid cum Achiωs in Gáth, i-
pſe & viri eius ſinguli cum familia ſua: Dauid
& duæ vxores eius, Anhinóɣam Izreωelitis,
& Abigáil vxor Nabál Charmelitis.
4 Nuntiatum eſt autem ωSaℵuli quòd fugiſ- B
ſet Dauid in Gáth, nec addidit vltrà quærere
eum.
5 Dixit autem Dauid ad Achiωs, Si quæſo in-
ueni gratiam in oculis tuis, dent mihi locum
in vna vrbium regionis, vt maneam ibi: & vt
quid manet ſeruus tuus in ciuitate regia tecũ?
6 Et dedit ei Achiωs in die illa Siclág:ideo fuit
Siclág Regibus Iehudáh vſque ad diem hanc.
7 Fuit autem numerus dierum quibus manſit C
Dauid in regione Peliωſthim dies *aliquot* &
quatuor menſes.
8 Aſcenderat autem Dauid & viri eius, & im-
petum faciebant in Geωſuritam,& Girzitam,
& ɣAmalecitam:hi enim inhabitabãt terram
quæ *fuerat* à ſeculo, ingrediente te ωSúr vſque
ad terram Ægypti.
9 Et percuſsit Dauid terram, nec viuum reli-
quit virũ & mulierem, abſtulit quoque oues,
& boues,& aſinos,& camelos, ac veſtes: poſt-
hæc reuerſus eſt,& venit ad Achiωs.
10 Dixítque Achiωs, Quò irruiſtis hodie? Re-
ſpondit Dauid, Contra Meridiem Iehudáh, &
contra Meridiem Ierahhmeℵeli, & contra Me
ridiem Ceni.
11 Virum autem & mulierem non relinquebat
viuum Dauid, vt introduceret in Gáth, dicen- D
do, Ne fortè renuntient contra nos. Sic fecit
Dauid:& ſic *fuit* cõſuetudo eius omnibus die-
bus quibus manſit in regione Peliωſthim.
12 Et credidit Achiωs Dauidi, dicens, Abomi-
nando abominatus eſt populum ſuum Iωſra-
ℵelem:proinde erit mihi ſeruus in ſeculum.

CAPVT XXVIII.

1 Dauid conſtituitur cuſtos regis Achis in bello. 3 Samuel mortuus. Saul aufert magos & hariolos. 7 Saul Philiſthæis contra ſe congregatis, nihil ipſi reſpondente Deo, Pythoniſſam conſulit. 11 Suſcitatus Samuel, annuntiat Sauli mortem & Philiſthæos victoria potituros. 18 Saul quare abiectus à Deo: Ira furoris Dei. 20 Saulis anguſtia & deſperatio.

1 EO autē tempore cõgregarũt Peliωſthim
caſtra ſua in pugnam, vt pugnarent cum
Iωſraℵele:dixitque Achiωs ad Dauidē, Scien-
do ſcito quòd mecum venies ad caſtra tu & vi
ri tui.
2 Reſpondit Dauid ad Achiωs, Profectò ſcies
quæ faciet ſeruus tuus. Dixit ergo Achiωs ad
Dauidem, Certè cuſtodem capiti meo ponam
te omnibus diebus.
3 ωSemuℵél autem mortuus erat, & planxe- Suprà 25.a.1
rant eum vniuerſus Iωſraℵél,& ſepelierant eũ
in Ramáh, id eſt in vrbe ſua. ωSaℵúl autē ab-
ſtulerat pythones & magos è terra.
4 Congregati itaque Peliωſthim venerunt,&
caſtrametati ſunt in ωSuném: congregauit &
ωSaℵúl vniuerſum Iωſraℵelē, & caſtrametati
ſunt

ſunt in Gilbóay.
5 Videns verò ωSaωúl caſtra Peliωſthim, timuit, & expauit cor eius valde.
6 Conſuluit itaque ωSaωúl Iehouam, & non reſpondit ei Iehouáh nec per ſomnia, neque per Vrim, neque per Prophetas.
B 7 Dixit ergo ωSaωúl ſeruis ſuis, Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & ibo ad eam, atque inquiram per eam. Et dixerunt ſerui eius ad eum, Ecce mulier habens pythonē in yEn-dór.

Leu. 20. d. 27
Deut. 18. b. 11

8 Mutauit ergo ſeſe ωSaωúl, & induit ſe veſtimentis aliis, abiitque ipſe, & duo viri cum eo, venerúntque ad mulierem noctu, ac dixit, Diuina quæſo mihi per pythonem, & fac aſcendere ad me quem dixero tibi.
9 Et ait mulier ad eum, Ecce tu noſti quid fecerit ωSaωúl, qui abſcidit pythones & magos è terra: cur ergo tu offendiculum ponis animæ meæ, vt mori facias me?
10 Iurauit autem ei ωSaωúl per Iehouam, dicēdo, Viuit Iehouáh ſi euenerit tibi pœna propter hoc.
C 11 Dixit itaque mulier, Quem aſcendere faciā tibi? Ille dixit, ωSemuωelē fac aſcendere mihi.
12 Vidénſque mulier ωSemuωelem, exclamauit voce magna: dixitque mulier ad ωSaωulē in hæc verba, Vtquid decepiſti me? tu enim es ωSaωúl.
13 Et dixit ei Rex, Ne timeas: quid enim vidiſti? Reſpondit mulier ωSaωuli, deos vidi aſcendentes è terra.
14 Dixitque ei, Qualis eſt forma eius? *illa* ait, Vir *quidam* ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et cognouit ωSaωúl, quòd ωSemuωel eſſet, & incuruauit ſe in faciem ſuper terram, atque adorauit.
15 Dixit autem ωSemuωél ad ωSaωulem, Vtquid commouiſti me, faciendo aſcendere me? Reſpondit ωSaωúl, Anguſtiis afficior valde, quum Peliωſthím pugnent cōtra me, & Deus receſſerit à me, nec reſpondet mihi vltrà neq; per manum Prophetarum, neque per ſomnia: itaque vocaui te vt indicares mihi quid facturus ſim.
16 Et ait ωSemuωél, Et vtquid interrogas me, quum Iehouáh receſſerit à te, & ſit *cum* inimico tuo?
Supr. 15. f. 28 17 Et fecit illi Iehouáh quemadmodum loquutus eſt per manum meam: & ſcidit Iehouáh regnum de manu tua, & dedit illud ſocio tuo Dauidi.
18 Quemadmodum non obediſti voci Iehouę, nec feciſti iram furoris eius contra yAmaléc, ita hoc fecit tibi Iehouáh hodie.
19 Tradet autem Iehouáh etiam Iωſraωelem tecum in manum Peliωſthím, & cras eris tu & filij tui mecum: etiam *inquam* caſtra Iωſraωelis tradet Iehouáh in manum Peliωſthím.
D 20 Statim autē ωSaωúl corruit quātus quantus erat in terram: extimuerat enim vehemēter propter verba ωSemuωelis: etiam vires nō erant in eo, quia non comederat panem tota die & tota nocte.
21 Ingreſſa verò mulier ad ωSaωulem, vidit quòd territus eſſet valde, & dixit ei, Ecce obtemperauit ancilla tua voci tuæ, & poſui animam meam in manu mea, & parui verbis tuis quæ dixiſti mihi.
22 Nūc ergo obtempera quæſo etiam voci ancillæ tuæ, & ponam ante te buccellam panis, vt comedas, & ſint in te vires vt vadas per viā.
23 Qui renuit, ac dixit, Non comedam. Et coegerunt eum ſerui eius, & etiam mulier, obediuítque voci eorum: ſurrexit nanque è terra, & ſedit ſuper lectum.
24 Porrò mulieri *erat* vitulus ſaginarij in domo, & feſtinauit, & iugulauit eum: poſtea tulit farinam, & miſcuit, coxitq; ex ea infermentata.
25 Et attulit ante ωSaωulem, atq; ante ſeruos eius: qui comederunt, poſtea ſurrexerunt, & abierunt nocte ipſa.

CAPVT XXIX.

1 Dauid cum Philiſthæis cōtra Saulem pugnaturus, ab exercitu remittitur prouidentia Dei. 6 Dauid laudatur ab Achis. 9 Gentilis hic meminit Dei veri & Angeli.

1 Congregauerant autem Peliωſthim omnes copias ſuas in Aphéc: Iωſraωél verò caſtrametati erāt in fonte qui erat in Izreωél.
2 Porrò principes Peliωſthím tranſibant centeni & milleni: Dauid autem & viri eius tranſibant in extremo cum Achiωs.
3 Dixerūt autem principes Peliωſthím, Quid *ſibi uolunt* yEbræi iſti? Reſpondit Achiωs principibus Peliωſthím, Nónne iſte *eſt* Dauid ſeruus ωSaωulis regis Iωſraωelis, qui fuit mecū iam diebus, imò iam annis, & non deprehēdi in eo quicquam à die qua habitauit *mecum*, vſq; ad diem hanc?
4 Et irati ſunt aduerſus eum principes Peliωſthím, dixerúntq; ei principes *illi* Peliωſthím, Remitte virum, & reuertatur ad locum ſuum cui præfeciſti eum, neque deſcendat nobiſcū in prælium, ne ſit nobis aduerſarius in prælio. in quo enim placebit hic domino ſuo? annon in capitibus virorum iſtorum? B
1. Par. 12. c. 19
5 Nónne hic eſt Dauid cui canebant in choris, dicēdo, Percuſsit ωSaωúl mille ſuos, & Dauid decem millia ſua?
6 Vocauit itaque Achiωs Dauidē, & dixit ei, Viuit Iehouáh quòd rectus es, & bonus in oculis meis eſt egreſſus tuus & ingreſſus tuus mecum in caſtra: non enim inueni in te malū *ullum* à die qua ingreſſus es ad me, vſque ad diē hanc: ſed in oculis principum tu nō es gratus. C
7 Nūc ergo reuertere, & abi in pace, & ne cōmittas rem ingratam principibus Peliωſthím.
8 Dixítque Dauid ad Achiωs, Quid enim feci, & quid inueniſti in ſeruo tuo à die qua fui coram te, vſque ad diem hanc, vt non eam, & pugnem contra inimicos domini mei Regis?
9 Reſpondens Achiωs, dixit Dauidi, Noui quòd bonus es in oculis meis ſicut Angelus Dei: ſed principes Peliωſthim dixerunt, Ne aſcendat nobiſcum in prælium. D
10 Nunc igitur ſurge ſummo mane, & ſerui domini tui qui venerunt tecum, & ſurgite ſummo mane ſtatim vt illuxerit vobis, & ite.
11 Surrexit itaq; Dauid ipſe & viri eius, vt abiret ſummo mane, vt reuerteretur ad terrā Peliωſthím: Peliωſthim verò aſcēderūt in Izreωél.

CAPVT XXX.

1 Dauid Siceleg ſuccenſam inuenit. 5 Vxores Dauidis captæ. 6 Confortatur Dauid in domino. 7 Dauid conſulto Domino, perſequitur Amalecitas ſuccenſores. 11 Prouidentia Dei occurrit ſeruus Amalecitæ, qui Dauidem ducit ad eos qui ſuccenderant Siceleg. 15 AEgyptius meminit Dei veri. 16 Dauid occiſis Amalecitis, reducit prædam. 23 Prædam ex æquo diuidi iubet Dauid. 26 Ex præda gratificatur Dauid omnibus amicis.

1 FVit autem, quum rediiſſet Dauid & viri
eius in zSiclág die tertia, yAmalecitę graſ-
ſati fuerát verſus Meridiem & zSiclág, & per-
cuſſerant zSiclág, combuſſerántque eam igni:
2 Et captiuas duxerant mulieres quæ erant in
ea: à paruo vſque ad magnum non interfece-
rant quenquam, ſed abduxerant, & abierát in
viam ſuam.
3 Quum veniſſet ergo Dauid & viri eius ad ci-
uitatem, ecce cóbuſta erat igni: & vxores eo-
rum, & filij eorum, & filiæ eorum captiui du-
cti erant.
4 Et extollēs Dauid & populus qui erat cum
eo vocem ſuam, fleuerunt donec non eſſent in
eis vires ad flendum.
5 Duæ quoque vxores Dauidis captiuæ du-
ctæ erant, Anhinóyam Izreϰelitis, & Abigáil
vxor Nabál Charmelitæ.
B 6 Itaque anguſtiis affectus eſt Dauid valde: di-
xerant enim populus ſe lapidaturos illum,
quòd amaritudine plena eſſet anima vniuerſi
populi, quiſque propter filios ſuos & propter
filias ſuas: & roborauit ſeſe Dauid in Iehouáh
Deo ſuo.
7 Dixit autem Dauid ad ϰEbiathár ſacerdotē
filium Anhimélech, Applica quæſo mihi ϰe-
phód. Et applicauit ϰEbiathár ϰephód Dauidi.
8 Et interrogauit Dauid Iehouam, dicendo,
Num perſequar exercitum iſtum? num appre-
hendam eum? Et dixit ei, Perſequere: quia cō-
prehendendo cóprehendes, & eruēdo erues.
9 Abiit itaque Dauid ipſe & ſexcenti viri qui
erant cum eo, & venerunt vſque ad torrentem
Bewſór: reliqui verò ſubſtiterunt.
C 10 Et perſequutus eſt *eos* Dauid ipſe & quadrin
genti viri, & ſubſtiterunt ducenti viri qui laſsi
fuerant, ne tranſirent torrentem Bewſór.
11 Inuenerúntque virum Ægyptium in agro,
quem adduxerunt ad Dauidem, & dederūt ei
panem, & comedit, propinauerunt ei & aquā.
12 Dederunt ei præterea fragmen maſſæ cary-
carū, & duas ligaturas vuarum paſſarum: qui
comedit, reuerſúſque eſt ſpiritus eius in eum.
nó enim comederat panem, nec biberat aquā
tribus diebus & tribus noctibus.
D 13 Poſt hæc dixit ei Dauid, Cuius es tu, & vnde
es? Reſpondit, Puer Ægyptius ſum, ſeruus viri
yAmalecitæ, & dereliquit me dominus meus,
quòd ægrotarem hodie tres ſunt dies.
14 Nos graſſati ſumus ad Meridiem Cherethi,
& in id quod eſt Iehudáh, & ad Meridiē Cha-
léb, & zSiclág combuſsimus igni.
15 Dixit autem ei Dauid, Num deduces me ad
exercitum illum? Qui dixit, Iura mihi per Deū
quòd non interficies me, neque trades me in
manum domini mei, & deducam te ad exer-
citum illum.
16 Deduxit ergo eum, & ecce diffuſi erant in
ſuperficie totius terræ comedentes & biben-
tes, & tripudiantes propter omnia ſpolia & ea
magna quæ tulerant è terra Peliwſthim & è
terra Iehudáh.
E 17 Et percuſsit eos Dauid à crepuſculo vſque
ad veſperam, *& vſque* in craſtinum illarum: nec
euaſit ex eis quiſquam, præter quadringentos
viros adoleſcentes, qui inſiderunt camelis, &
aufugerunt.
18 Et eruit Dauid omnia quæ tulerant yAma-
lecitæ: duas quoque vxores ſuas eruit Dauid:
19 Et non defuit eis neque paruum neque ma-
gnum, tam de filiis quàm de filiabus, neque de
præda, atque omnibus his quæ abſtulerant ſi-
bi, omnia reduxit Dauid.
20 Et tulit Dauid omnes greges & armenta: *&*
ducebant *illa* ante pecus: & dixerunt, Hæc eſt
præda Dauidis.
21 Venit autem Dauid ad ducentos viros qui F
laſsi erant, ita vt non poſſent ſequi Dauidem,
& reſidere fecerant eos in torrēte Bewſór: qui
egreſsi ſunt in occurſum Dauidis & in occur-
ſum populi qui erat cum eo: & acceſsit Dauid
ad populum, & ſalutauit eos pacificé.
22 Dixit autem omnis vir malus & impius ex
his viris qui iuerant cum Dauide, hunc in mo
dum, Propterea quòd non venerunt nobiſcū,
non dabimus eis de ſpoliis quæ eruimus, niſi
vnicuique vxorem ſuam & filios ſuos, & du-
cent, & abibunt.
23 Dixit autem Dauid, Non facietis ſic, fratres
mei, de *his* quę dedit Iehouáh nobis, & qui cu-
ſtodiuit nos, deditque exercitum qui venerat
contra nos, in manum noſtram.
24 Et quis obediet vobis in re hac? ſed qualis
eſt portio deſcendentis ad prælium, talis erit
& portio manentis ad ſarcinas: pariter diui-
dentur.
25 Fuerátque *id* ab eo die & ſuprà: & poſuit il- G
lud in ſtatutum & cóſuetudinem in Iwſraϰele
vſque ad diem hanc.
26 Venit ergo Dauid in zSiclág, & miſit de ea
præda Senioribus Iehudáh amicis ſuis, dicen-
do, En vobis benedictio de ſpoliis inimicorū
Iehouæ:
27 Iis qui *erant* in Beth-ϰél, & qui in Ramóth
ad Meridiem, & qui in Iatthír,
28 Et qui in yAroyér, & qui in wSiphmóth, &
qui in ϰEſthemóay,
29 Et qui in Rachál, & qui in vrbibus Ieranhme-
ϰelitarum, & qui in vrbibus Cenitarum,
30 Et qui in nHormáh, & qui in Chor-yawſán,
& qui in yAthách,
31 Et qui in nHebrón, & omnibus locis in qui-
bus verſatus fuerat Dauid ipſe & viri eius.

CAPVT XXXI.

1 Philiſthim occidunt Iſraelitas. 2 Saul & filij eius occiduntur. 4 Saul ſeipſum occidit. 5 Armiger Saulis ſeipſum occidit. 7 Iſraelitæ fugientes. 9 Philiſthæi ſpoliato Saule, deferunt caput & arma in terram ſuam. 11 Habitatores Iabes Galaad cōburunt Saulem, & oſſa ſepeliunt. 13 Sepultura [illegible].

1 PEliwſthim inquam pugnabant cum Iwſra
ϰele: & fugerunt viri Iwſraϰelis à facie Pe 1.Par.10.a.1
liwſthim, ceciderúntque vulnerati in monte
Gilbóay.
2 Et aſſequuti ſunt Peliwſthim wSaϰulem &
filios eius: percuſſerúntq; Iehonathán, & Abi
nadáb, & Malchi-wlúay filios wSaϰulis.
3 Et aggrauatū eſt prælium contra wSaϰulē:
quem quum inueniſſent iaculatores, viri cum
arcu, timuit ſibi valde à iaculatoribus.
4 Dixitque wSaϰúl armigero ſuo, Euagina
gladium tuum, & confode me illo: ne fortè ve B
niant incircuncisi iſti, & confodiant me, illu-
dántque mihi. Noluit autē armiger eius: quòd
timeret valde: tulit ergo wSaϰúl gladium, &
irruit ſuper eum.
5 Videns verò armiger eius quòd mortuus eſ-
ſet wSaϰúl, irruit etiam ipſe ſuper gladium
ſuum, & mortuus eſt cum eo.
6 Mortuúſque eſt wSaϰúl, & tres filij eius, &
armiger

armiger eius, atque etiam omnes viri eius in
die illa pariter.
C 7 Quum autem vidiſſent viri Iωſraꞌél *alii* qui
habitabant citra vallem, & qui *habitabant* vltra Iar-
dén, quòd fugiſſent viri Iωſraꞌél, quòdque
mortui eſſent ωSaꞌúl & filij eius, relictis vr-
bibus fugerunt: venerúntque Peliωſthim, &
habitauerunt in eis.
8 Poſtridie verò venerunt Peliωſthím ad ex-
poliandū interfectos, & inuenerūt ωSaꞌulé,
& tres filios eius iacentes in monte Gilbóaʏ.
9 Et præciderunt caput eius, detraxerúntque
arma eius, & miſerūt *illa* in terram Peliωſthim
per circuitum, ad annuntiandum in templo
idolorum ſuorum & populo.
10 Et collocauerunt arma eius in templo ʏA- D
ωſtharóth: corpus verò eius affixerunt muro
Beth-ωſán.
11 Audientes autem de eo habitatores Iabéωs 2.Reg.2.a.4
Gilʏád quę fecerant Peliωſthim de ωSaꞌule:
12 Surrexerunt omnes viri fortes, & perrexe-
runt tota illa nocte, tulerúntque corpus ωSa-
ꞌulis & corpora filiorum eius de muro Beth-
ωſán: & quum veniſſent in Iabéωs, combuſſe-
runt ea ibi.
13 Accipientéſque oſſa eorum, ſepelierunt *illa*
ſub arbore *quæ erat* in Iabéωs, & ieiunauerunt
ſeptem diebus.

Secundus Samuelis liber, vulgò Secundus Regum, Hebraicè שמואל ב

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

2 Veſtis conſciſſa, & puluis ſurſum iactatus, ſigna luctus. 3 Annūtiatur Dauidi mors Saulis & Ionathæ. 11 Dauidis triſtitia ob mortem Saulis inimici, & Ionathæ amici. 12 Fletus. Ieiunium. 14 Occidi iubet Dauid eum qui narrauerat ſe occidiſſe Saulem. 19 Lamentatio Dauidis ſuper Saulem & Ionathan.

1 FVit autem, poſteaquam
mortuus eſt ωSaꞌúl, &
Dauid reuerſus eſſet à cæ-
dendo ʏAmaléc, manſit
Dauid in ωSiclág duobus
diebus.
2 Die autem tertio ecce
quidam venit è caſtris *in*
quibus egerat cum ωSaꞌule, & veſtes eius ſciſſæ
erant, terráque ſuper caput eius: qui quum ve-
niſſet ad Dauidem, corruit in terram, & incur-
uauit ſe.
3 Dixit autem ei Dauid, Vndenam venis? Cui
reſpondit, E caſtris Iωſraꞌelis eripui me.
4 Dixit ei Dauid, Quid euenerit, nūtia quæſo
mihi. Reſpondit ille, Fugit populus de pręlio,
& etiā multitudo cecidit è populo, & mortui
ſunt: ſed & ωSaꞌúl & Iehonathán filius eius
mortui ſunt.
5 Dixit præterea Dauid ad puerum qui nun-
tiabat ei, Quomodo ſcis quòd mortuus ſit
ωSaꞌúl & Iehonathán filius eius?
6 Reſpondit puer qui nuntiabat ei, Accidit vt
venirem in montem Gilbóaʏ, & ecce ωSaꞌúl
innixus erat lanceæ ſuæ: ecce præterea currus
B & equites perſequebantur eum.
7 Reſpiciens autem poſt ſe, vidit me, ac voca-
uit: & dixi ei, En ego.
8 Dixit verò mihi, Quis es? Reſpondi illi, ʏA-
malecites ſum.
9 Tum dixit mihi, Sta quæſo ſuper me, & in-
terfice me: quia tenet me anguſtia: nam tota
adhuc anima mea *eſt* in me.
10 Itaque ſtans ſuper eum, interfeci illum. ſcie-
bam enim quòd non poſſet viuere poſt caſum
ſuum: & tuli diadema quod erat ſuper caput
eius, & armillam quæ erat in brachio eius, at-
tulique ea ad dominum meum huc.
11 Tunc apprehendit Dauid veſtimenta ſua, &
ſcidit ea, atque etiā omnes viri qui erant cū eo.
12 Et planxerunt, fleuerúntque, ac ieiunauerūt
vſque ad veſperam ſuper ωSaꞌulem & ſuper
Iehonathán filium eius, ac ſuper populum Ie-
houæ, & ſuper domum Iωſraꞌelis, quòd ceci-
diſſent gladio.
13 Dixit autem Dauid ad puerum qui nuntia-
bat ei, Vndenam es tu? Reſpondit, Filius viri
peregrini ʏAmalecitæ ſum.
14 Rurſum dixit illi Dauid, Quomodo non ti- Pſal.104.b.15
muiſti mittere manum tuam ad perdendum
chriſtum Iehouæ?
15 Vocauitque Dauid vnum è pueris, cui dixit,
Accede, & occide eum. Qui percuſsit eum, &
mortuus eſt.
16 Dixitque ad eum Dauid, Sanguis tuus ſu-
per caput tuum: os enim tuum teſtificatum eſt
contra te, dicēdo, Ego occidi chriſtū Iehouæ.
17 Et lamentatus eſt Dauid lamentationem
hāc ſuper ωSaꞌulem & ſuper Iehonathán fi-
lium eius.
18 (Dixerat autem vt docerent filios Iehudáh
iaculari arcu, ecce ſcriptum eſt in libro Iaωſár.)
19 O decus Iωſraꞌelis, in excelſis tuis vulnera-
tus eſt: quomodo ceciderunt potentes?
20 Ne renuntietis in Gáth, ne ve annuntietis
in plateis Aωſcelón, ne fortè lætentur filię Pe-
liωſthím, ne fortè exultēt filię incircunciſorū.
21 Montes Gilbóaʏ nec ros nec pluuia *deſcendat* D
ſuper vos, *neque ſint* agri oblationum: quia illic
proiectus eſt clypeus fortiū, clypeus ωSaꞌu-
lis, *ac ſi* non eſſet vnctus oleo.
22 A ſanguine interfectorum, ab adipe fortiū
ſagitta arcus Ionathán non rediit retrorſum,
& gladius ωSaꞌulis non eſt reuerſus inanis.
23 ωSaꞌúl & Iehonathán amabiles, & chari in
vita ſua, in morte quoque ſua non ſunt ſepara-
ti: aquilis leuiores fuerunt, leonibus fortiores
fuerunt.
24 Filiæ Iωſraꞌelis ſuper ωSaꞌulem flete, qui
veſtiebat vos coccino cum deliciis, qui indu-
cebat ornamenta aurea veſtimentis veſtris.
25 Quomodo ceciderunt fortes in medio prę-
lij? Iehonathán in excelſis tuis occiſus es.

26 Anguſtiis afficior propter te frater mi Ieho-
nathán: dulcis fuiſti mihi valde, mirabilior
fuit amor tuus mihi amore mulierum.
27 Quomodo ceciderunt fortes, & perierunt
arma bellica?

CAPVT II.

1 Dauid conſulto Domino, aſcendit in Hebron. 4 Vngitur in Regem ſuper Iudam. Benedicuntur Iabenitæ à Dauide, quod Saulem ſepeliſſent. 8 Iſ-boſeth conſtituitur Rex ſuper Iſraelē. 11 Dauid quandiu regnauit ſuper Iudam. 13 Ducum exercitus temeritas. 16 Vincunt viri exercitus Dauidis. 17 Abner fugatur. 19 Aſael perſequitur ipſum Abner. 23 Aſaël velocitate ſua confiſus, occiditur. 24 Ioab & Abiſai perſequūtur ipſum Abner. 32 Sepelitur Aſaël.

1 HIs autem geſtis interrogauit Dauid Ie-
houam, dicendo, Num aſcēdam ad vnā
ex vrbibus Iehudáh? Cui reſpondit Iehouáh,
Aſcende. Et dixit Dauid, Quò aſcendam? Re-
ſpondit, In nHebrón.
2 Aſcendit ergo illuc Dauid, atque etiam duæ
vxores eius, Ahinoyám Izrexyelitis, & Abi-
gáil vxor Nabál Charmelitæ.
3 Viros ſuos præterea qui erant ſecum, aſcen-
dere fecit Dauid, vnumquenque cum familia
ſua, & manſerunt in oppidis nHebrón.
Mach.2. f.57 1.Reg.3 d.11 4 Venerunt autem viri Iehudáh, & vnxerunt
ibi Dauidem in Regem ſuper domum Iehu-
dáh: tum renuntiauerunt Dauidi dicēdo, Viri
Iabéws Gilyád *ſunt* qui ſepelierunt wSaxu-
lem.
5 Miſit ergo Dauid nuntios ad viros Iabéws
Gilyád, & dixit eis, Benedicti vos à Iehoua, qui
feciſtis miſericordiam hanc cum domino ve-
ſtro cum wSaxule, & ſepeliſtis eum.
B 6 Propterea nūc faciat Iehouáh vobiſcum mi-
ſericordiam & veritatem: ſed & ego faciam vo-
biſcum bonum hoc, quòd feceritis iſtud.
7 Nunc ergo confortentur manus veſtræ, &
eſtote filij fortes: quia mortuus eſt dominus
veſter wSaxúl, & etiam me vnxerunt domus
Iehudáh in Regem ſuper ſe.
8 Porrò Abnér filius Nér princeps militiæ, qui
erat ipſi wSaxuli, tulit xIwſ-bówſeth filium
wSaxulis, & tranſire fecit eū in Manhanáim.
9 Et regnare fecit eum ſuper Gilyád, & ſuper
Awſuri, & ſuper Izrexwél, & ſuper Ephráim, &
ſuper Biniamín, & ſuper Iwſraxelem vniuer-
ſum.
10 Quadragenarius erat xIwſ-bowſéth filius
wSaxulis, quando regnare cœpit ſuper Iwſra-
xelem, & duobus annis regnauit: tantùm do-
mus Iehudáh ſequuti ſunt Dauidem.
C 11 Fuit autem numerus dierum quibus fuit
Dauid Rex in nHebrón ſuper domum Iehu-
dáh, ſeptem anni & ſex menſes.
12 Porrò egreſſus eſt Abnér filius Ner, & ſerui
xIwſ-bówſeth filij wSaxulis de Manhanáim
in Gibwón.
13 Ioáb autem filius zSeruiáh, & ſerui Dauidis
egreſsi ſunt, occurrerúntque eis iuxta piſcinā
Gibwón pariter: & manſerunt hi iuxta piſci-
nam hinc, illi verò iuxta piſcinam inde.
14 Tum dixit Abnér ad Ioáb, Surgant nunc iu-
uenes, & ludant ante nos. Et ait Ioáb, Surgant.
15 Surrexerunt ergo, & tranſierunt in numero:
duodecim ex Biniamín & xIwſ-bówſeth filio
wSaxulis, & duodecim ex ſeruis Dauidis.
D 16 Et apprehenderunt quiſque caput proximi
ſui, & gladius cuiuſque in latus proximi ſui,
ceciderúntque pariter: & vocauit locū ipſum
nHelcáth haſſurim, qui eſt in Gibwón.
17 Et fuit prælium durum admodum eo die:
cæſúſque fuit Abnér, & viri Iwſraxelis coram
ſeruis Dauidis.
18 Erant autem ibi tres filij zSeruiáh, Ioáb, &
Abiwſái, & yAwſaxél: yAwſaxél autem leuis
erat pedibus ſuis, ſicut vna è capreis quæ *degunt*
in agro.
19 yAwſaxél autem perſequutus eſt Abnér, nec
declinabat eundo ad dexteram aut ad ſiniſtrā
à tergo poſt Abnér.
20 Reſpiciens autē Abnér à tergo ſuo, *ait*, Túne
es yAwſaxél? Reſpondit, Sum.
E 21 Et dixit illi Abnér, Declina ad dexteram
tuam vel ad ſiniſtram tuam, & apprehende
vnum è pueris, & tolle tibi exuuias eius. Et no
luit yAwſaxél declinare à tergo illius.
22 Rurſum autē Abnér dixit ad yAwſaxelem,
Recede à tergo meo: vtquid percutiam te in
terram? *& ſi percuſſero te*, quomodo leuabo faci-
em meam ad Ioáb fratrem tuum?
23 Quum autem renuiſſet cedere, percuſsit eū
Abnér poſteriore *parte* lanceæ in quinta *coſta*:
& egreſſa eſt lancea à tergo illius, ceciditque
ibi in loco ſuo in quo mortuus eſt. porrò qui-
cunque veniebat ad locum in quo ceciderat
yAwſaxél, & mortuus fuerat, ſubſiſtebat.
F 24 Et perſequuti ſunt Ioáb & Abiwſai ipſum
Abnér: ſol autem occubuerat quum ipſi per-
uenerunt ad Gibyáth ammá quæ eſt e regione
Giánh, iuxta viam deſerti Gibwón.
25 Tum congregati ſunt filij Biniamín poſt
Abnér, fuerúntque cœtus vnus, & ſteterunt in
ſummitate collis vnius.
26 Et clamauit Abnér ad Ioáb, & ait, Num in
perpetuum deuorabit gladius? annon noſti
quòd amaritudo ſit in nouiſsimo? quouſque
ergo non dices populo vt reuertatur à tergo
fratrum ſuorum?
27 Et dixit Ioáb, Viuit Deus quòd niſi loquut*
fuiſſes quòd *inquam* iā inde à mane aſcendiſſet
populus, quiſque à tergo fratrum ſuorum.
G 28 Clanxit ergo Ioáb buccina, & conſtitit vni-
uerſus populus, nec ſunt perſequuti vltrà Iwſ-
raxelem, neque addiderunt vltrà pugnare.
29 Porrò Abnér & viri eius perrexerunt per
campeſtria tota nocte illa, traiecerúntque Iar-
dén, & perambulauerunt totam Bithrón, ve-
nerúntque ad Manhanáim.
30 Ioáb verò reuerſus à perſequendo Abnér, cō
gregauit cunctum populum, & defuerunt è
ſeruis Dauidis nouemdecim viri & yAwſa-
xél.
31 Serui autem Dauidis percuſſerant de Binia-
mín & de viris Abnér: trecenti & ſexaginta vi-
ri mortui ſunt.
32 Et tollentes yAwſaxelem, ſepelierunt eum
in ſepulchro patris ſui quod erat in Beth-lé-
nhem, & iter fecerunt tota nocte Ioáb & viri
eius, & diluxit eis in nHebrón.

CAPVT III.

1 Series regni Saulis & Dauidis. 2 Filij Dauidis in Hebrō. 7 Iſ-boſeth iraſcitur in Abner. 9 Abner ſentit pro Dauide. 12 Abner tranſfugit ad Dauidem. 14 Dauid repetit Michol vxorem ſuam. 15 Abner reducit Michol Dauidi. 17 Hortatur Iſraelitas vt ſuſcipiant Dauidem. 20 Conuiuiū ei celebrat Dauid. 23 Ioab occidit ipſum Abner. 28 Dauid maledicit ipſi Ioab propter occiſum Abner. 30 Occiſum Abner plangit Dauid cum populo.

1 Fuit

1 FVit autem bellum lõgum inter domum
Saʼulis & domum Dauidis: porrò Da
uid ibat & confortabatur: domus verò
Saʼulis ibat & attenuabatur.
1.Paral.3.a.1 2 Nati ſunt autẽ Dauidi filij in Hebrón, quo-
rum primogenitus eius fuit Amnón ex Ahhi
nóʽam Izreʽelitide.
3 Secundus verò eius Chiláb ex Abigáil vxo-
re Nabál Charmelitæ: & tertius, Abſalóm fi-
lius Maʽacháb filiæ Thalmi regis Geſur:
4 Et quartus, Adoniiáh filius Haggith: &
quintus, Sephatiáh filius Abitál:
5 Et ſextus, Ithreʽám ex Egláh vxore Daui-
dis. iſti nati ſunt Dauidi in Hebrón.
6 Fuit autem, quum eſſet bellum inter domũ
Saʼulis & domum Dauidis, Abnér viriliter
agebat pro domo Saʼulis.
7 Saʼuli autem fuerat concubina, cuius nõ
men erat Riſpáh filia Aiáh: dixitq; Iſ-bó
ſeth ad Abnér, Quare ingreſſus es ad concubi
nam patris mei?
B 8 Iratꝰ itaq; Abnér valde propter verba Iſ-
bóſeth, dixit, Nunquid caput canis ego ſum
qui ad *tribum* Iehudáh? hodie feci miſericordiã
cũ domo Saʼulis patris tui, fratribus eius,
& proximis eius, neque tradidi te in manum
Dauidis: & *tamen* viſitas ſuper me iniquitatem
mulieris hodie.
9 Sic faciat Deus ipſi Abnér, & ſic addat ei,
quòd ſicut iurauit Iehouáh Dauidi, ſic faciã ei.
10 Vt trãſferam regnum à domo Saʼulis, &
ſtabiliam ſolium Dauidis ſuper Iſraëlem
& ſuper Iehudáh, à Dan vſque Beerſebaʽ.
11 Et non potuit vltrà amplius reſpondere ipſi
Abnér quicquam, quòd timeret eum.
12 Miſit itaque Abnér nuntios ad Dauidem lo
co ſui, his verbis, Cuius eſt terra? *&* qui dice-
rent, Feri fœdus tuum mecum, & ecce manus
mea *erit* tecum, ad reducendum ad te vniuer-
ſum Iſraëlem.
C 13 Cui reſpondit, Bene, ego feriam tecum fœ-
dus: verũtamen vnum peto à te, nempe ne vi-
deas faciem meã, niſi prius adduxeris Michál
filiam Saʼulis, quum voles venire vt videas
faciem meam.
14 Miſitque Dauid nuntios ad Iſ-bóſeth
filium Saʼulis, qui dicerẽt, Da vxorẽ meam
1.Re.18.g.27 Michál, quam deſpondi mihi centum præpu
tiis Peliſthim.
15 Miſit ergo Iſ-bóſeth, & tulit eam viro
Paltiél filio Laiſ.
16 Abiit autem cum ea vir ſuus, eundo & flẽdo
poſt eam, vſque Bahhurim: tum dixit ad eum
Abnér, Vade, reuertere. Et reuerſus eſt.
17 Porrò Abnér ſermonem habuit cum Senio-
ribus Iſraëlis, in hanc ſententiam, Et heri,
& nudiuſtertius quæſiuiſtis Dauidem vt eſſet
Rex ſuper vos:
18 Nunc igitur facite: Iehouáh enim loquutus
eſt ad Dauidem, dicendo, Per manum Daui-
dis ſerui mei ſeruabo populũ meum Iſraë-
D lem de manu Peliſthim, & de manu omniũ
inimicorum eius.
19 Præterea loquutus eſt etiam Abnér in auri-
bus Biniamin: ſed & abiit Abnér vt loquere-
tur in auribus Dauidis in Hebrón quicquid
bonum erat in oculis Iſraëlis & in oculis
totius domus Biniamin.
20 Quum ergo deueniſſet Abnér ad Dauidem
in Hebrón, & cum eo viginti viri: fecit Da-
uid ipſi Abnér & viris qui erãt cum eo, conui-
uium.
21 Poſt hæc dixit Abnér ad Dauidem, Surgam,
& ibo, vt congregem ad dominum meum Re-
gem vniuerſum Iſraëlem, qui percutient
tecum fœdus, regnabiſque in omnibus quæ
deſiderabit anima tua. Et remiſit Dauid ipſum
Abnér, qui receſsit in pace.
22 Et ecce ſerui Dauidis & Ioáb veniebant è ca
ſtris, prædam multam ſecum adducentes: Ab-
nér autem non erat cum Dauide in Hebrón,
nam remiſerat eum, receſſeràtque in pace.
23 Ioáb inquam & vniuerſus exercitus qui erat E
ſecum, eò venerunt: nuntiauerũt autem Ioáb,
dicendo, Venit Abnér filius Ner ad Regem, &
remiſit eum, illéque receſsit in pace.
24 Venit itaque Ioáb ad Regem, & dixit, Quid
feciſti? ecce venit Abnér ad te, quare dimiſiſti
eum, & abiit eundo?
25 Noſti Abnér filium Ner, quòd vt deciperet
te, venerit, & vt ſciret exitum tuum & introi-
tum tuum, & vt ſciret omnia quæ tu facis.
26 Et egreſſus Ioáb à Dauide, miſit nũtios poſt
Abnér: qui reduxerunt eum à ciſterna Siráh:
quod Dauid neſciebat.
27 Reuerſus eſt itaque Abnér in Hebrón: & 3.Reg.2.a.5
diuertere fecit eum Ioáb in medium portæ vt
loqueretur ei pacificè: & percuſsit eum ibi in
quinta *coſta*, mortuúſq; eſt propter ſanguinem
Aſaël fratris eius.
28 Quod quum poſtea reſciſſet Dauid, dixit,
Innocens ego, & regnum meum coram Ieho-
uá vſq; in ſeculum à ſanguine Abnér filij Nér.
29 Cadat ſuper caput Ioáb, & ſuper vniuerſam F
domũ patris eius, nec deficiat de domo Ioáb
fluens & leproſus, & tenens ſcipionem, & ca-
dens gladio, & carens pane.
30 Ioáb igitur & Abiſai frater eius interfece-
rũt Abnér, eo quòd interfecerat Aſaëlem
fratrem eorum in Gibʽón in prælio.
31 Dixerat autem Dauid ad Ioáb & ad vniuer-
ſum populum qui erat ſecum, Scindite veſti-
menta veſtra, & accingite vos ſaccis, & plan-
gite ante Abnér. Rex autem Dauid ibat poſt
feretrum.
32 Et ſepelierunt Abnér in Hebrón: tum ex-
tulit Rex vocem ſuam, ac fleuit ſuper ſepul-
chrum Abnér, fleuerunt & totus populus.
33 Poſt hæc planxit Rex ipſum Abnér, & dixit,
Num ſicut moritur ſtultus, & mortuus eſt
Abnér?
34 Manus tuæ non erant ligatæ, & pedes tui
non erant admoti compedibus æreis: *ſed* ſicut
corruit *quiſpiam* coram filiis iniquis, corruiſti.
Et rurſum vniuerſus populus fleuit ſuper eũ.
35 Venit autem vniuerſus populus vt cibaret G
Dauidem pane quum adhuc eſſet dies: & iu-
rauit Dauid, dicendo, Sic faciat mihi Deus, &
ſic addat ſi antequam occubuerit ſol, guſtaue-
ro panem, aut quicquam quantulumcunque
fuerit.
36 Cognouerunt igitur vniuerſus populus,
placuitque in oculis eorum: vt omnia quæ fa-
ciebat Rex, *ita hoc quoque* in oculis totius popu
li placuit.
37 Cognouerunt inquam vniuerſus populus,
totúſque Iſraël die illa quòd non fuiſſet à
Rege vt interficerent Abnér filium Ner.

38 Dixit autem Rex ſeruis ſuis, Annon ſcitis
quòd princeps & *quidem* magnus cecidit ho-
die in Iשſraאel?
39 Et ego hodie tenellus & vnctus Rex: viri au-
tem iſti filij צSeruiáh duriores ſunt me: reddat
Iehouáh faciēti malum, iuxta malitiam ſuam.

CAPVT IIII.

1 Iſrael turbatur ob mortuum Abner. 2 Baana. Rechab. Beroth. 4 Miphiboſeth filius Ionathæ. 5 Baana & Rechab occidunt Iſ-boſeth. 8 Caput Iſ-boſeth qui afferunt ad Dauidem, iuſſu eius occidūtur. 9 Liberator Deus. 12 Sepelitur caput Iſ-boſeth.

1 AVdiés autē filius שSaאulis quòd mor-
tuus eſſet Abnér in חHebrón, debilitatę
ſunt man⁹ eius, *imo* & vniuerſus Iשſraאél per-
territi ſunt.
2 Duo autem viri principes turmarum erant
filio שSaאulis: nomen vnius Baעanáh, & no-
men alterius Recháb, filij Rimmón Beאerothi
tæ de filiis Biniamín, quia etiam Beאeróth re-
putatur in Biniamín.
3 Fugerunt autem Beאerothitæ in Githaím,
& fuerunt ibi aduenæ vſque ad diem hanc.
B 4 Ipſi verò Iehonathán filio שSaאulis erat fi-
lius claudus pedibus: quinquennis erat quā-
do venit rumor *mortis* שSaאulis & Iehona-
thán de Iezreעאél: & tulit eum nutrix eius, ac
fugit: fuit autem quum feſtinaret ipſa fugere,
ille cecidit, & claudus factus eſt, & nomē eius
Mephibóשſeth.
5 Abierunt ergo filij Rimmón Beאerothitæ,
Recháb & Baעanáh, & ingreſsi ſunt quum in-
caluiſſet dies in domum אlשſ-bóשſeth: ipſe
autem dormiebat in cubiculo meridiano.
6 Ecce inquā ingreſsi ſunt vſque in medium
domus *tanquam* emptores frumentorū, & per-
cuſſerunt eum in quinta *coſta*: *ipſe* autem Re-
cháb & Baעanáh frater eius euaſerunt.
C 7 Ingreſsi ſunt inquam domum (ipſe autem
dormiebat ſuper lectum ſuum in cubiculo le-
cti ſui) & percutientes eum, interfecerunt eū,
& abſtulerunt caput eius, tulerúntque illud,
& abierunt per viam campeſtrem tota nocte.
8 Attulerúntque caput אlשſ-bóשſeth ad Da-
uidem in חHebrón: dixerúntque Regi, Ecce
caput אlשſ-bóשſeth filii שSaאulis inimici
tui qui quærebat animam tuam, & dedit Ie-
houáh domino meo Regi vltiones hodie de
שSaאule & ſemine eius.
9 Reſpondens autem Dauid ipſi Recháb &
Baעanáh fratri eius filiis Rimmón Beאerothi-
tæ, dixit eis, Viuit Iehouáh qui redemit ani-
mam meam ex omni anguſtia,
Supr.1.c.15. 10 Quòd eum qui renuntiauit mihi dicendo,
D Ecce mortuus eſt שSaאúl, (is autem erat ve-
luti euangelizans in oculis ſuis) arripui & oc-
cidi eum in צSiclág, qui *putabat quod* darem ei
præmium nuntij:
11 Quanto magis homines impios qui interfe-
cerunt virum iuſtum in domo ſua ſuper lectū
ſuum? & nunc nónne requiram ſanguinem
eius de manu veſtra, & auferam vos è terra?
12 Præcepit itaque Dauid pueris, & interfece-
runt eos, præciderúntque manus eorum, ac
pedes eorum, & ſuſpenderunt ad piſcinam
in *agro* חHebrón: caput verò אlשſ-bóשſeth tu-
lerunt, ac ſepelierunt in ſepulchro Abnér in
חHebrón.

CAPVT V.

1 Vngitur Dauid in regem ſuper Iſraelem. 2 Paſcere populum. 7 Dauid capit arcem Sion. 8 Premium occidenti Iebuſæum. 9 Ciuitas Dauid. 10 Deus cum Dauide. 11 Domus Dauidi confirmato ædificatur. 13 Ducit vxores. Filij eius in Ieruſalem nati. 17 Conſulto Domino profligat Philiſthæos. 22 Rurſum percutit Philiſthæos. 23 Deus inſtruit Dauidem ad prælium, & Philiſthæos ipſe percutit.

1 VEnerūt autem omnes tribus Iשſraאelis 1.Para.11.a.1
ad Dauidem in חHebron, atque dixe-
runt hoc modo, Ecce, nos os tuum & caro tua
ſumus.
2 Et heri & nudiuſtertius quum eſſet שSaאúl
Rex ſuper nos, tu educebas & introducebas
Iשſraאelem. Dixitque Iehouáh tibi, Tu paſces
populum meum Iשſraאelem, & tu eris dux ſu Pſa.77.g.71
per Iשſraאelem.
3 Venerūt autem omnes Seniores Iשſraאelis
ad Regem in חHebrón, & percuſsit cum eis
rex Dauid fœdus in חHebrón coram Iehoua,
& vnxerunt Dauidem in Regem ſuper Iשſra-
אelem.
4 Filius triginta annorum erat Dauid quan- 3.Reg.2.b.11
do regnauit, & quadraginta annis regnauit.
5 In חHebrón regnauit ſuper Iehudáh ſeptem
annis & ſex menſibus: & in Ieruשſaláim re-
gnauit triginta & tribus annis ſuper Iשſraאe-
lem & Iehudáh.
6 Abiit autem Rex & viri eius in Ieruשſaláim
ad Iebuשſæum habitatorem terræ, dixítque
Dauidi hoc modo, Non ingredieris huc niſi
remoueris cęcos & claudos. tanquam diceret,
Non ingredietur Dauid huc.
7 Cepit tamen Dauid arcem צSiión, ipſa eſt
ciuitas Dauidis.
8 Dixit nanque Dauid die illa, Quiſquis per-
cuſſerit Iebuשſæum, & attigerit canales, & *per*
cuſſerit claudos cæcóſque odio habitos ab ani
ma Dauidis, *conſtituam illum ducem*. ideo dixerūt,
Cæcus & claudus non intrabit domum.
9 Et habitauit Dauid in ea arce, vocauítque
eam Ciuitatem Dauidis: & ædificauit Dauid
per circuitum à Milló, & introrſum.
10 Et ibat Dauid eundo & creſcendo, & Ieho-
uáh Deus exercituum erat cum eo.
11 Miſit autem חHirám rex Tyri legatos ad Da 1.Par.14.a.1
uidem, & ligna cedrina, & fabros lignarios,
artificéſque lapidis parietis: & ædificauerunt
domum Dauidi.
12 Et cognouit Dauid quòd confirmaſſet eum
Iehouáh Regem ſuper Iשſraאelem, & quòd
exaltaſſet regnum eius propter populum ſuū
Iשſraאelem.
13 Accepit autem Dauid adhuc concubinas & 1.Para.3.b.5
vxores de Ieruשſaláim, poſtquā venit de חHe- C
brón, natíque ſunt adhuc Dauidi filij & filiæ.
14 Et hæc ſunt nomina eorum qui nati ſunt in
Ieruשſaláim, שSamúעa, & שSobáb, & Nathán,
& שSelomóh,
15 Et Ibחhár, & אEliשſúaע, & Népheg, & Ia-
phíaע,
16 Et אEliשſamáע, & אEliadáע, & אEliphélet.
17 Audientes autem Peliשſthim quòd vnxiſ- 1.Par.14.b.8
ſent Dauidem in Regem ſuper Iשſraאelem, c.11.d.16
aſcenderunt cuncti Peliשſthim ad quærendū
Dauidem: quod vbi audiuit Dauid, deſcendit
in arcem.
18 Peliשſthim autem venerunt, & diffuderunt
ſe in valle Rephaím.
19 Interrogauit igitur Dauid Iehouam his ver-
bis, Aſcendámne contra Peliשſthim? tradéſne
eos

eos in manum meam? Reſpondit Iehouáh Da
uidi, Aſcende, quia tradêdo tradã Peliwſthim
in manum tuam.
Eſa.28.c.21 20 Venit itaque Dauid in Bâyal-peraẋſim, &
percuſsit eos ibi Dauid, dixitque, Diuiſit Ieho
uáh inimicos meos coram me iuxta diuiſio-
nem aquarum. Idcirco vocauit nomen loci il
lius Bâyal-peraẋſim.
21 Et reliquerunt ibi ſculptilia ſua, quæ côbuſ
ſit Dauid & viri eius.
22 Rurſum autem aſcenderunt Peliwſthím, &
diffuderunt ſe in valle Rephaím.
23 Interrogauit ergo Dauid Iehouam: qui re-
ſpondit, Non aſcendes *nunc*, *ſed* gyra poſt eos,
& venias ad eos ex aduerſo mororum.
24 Quúmque audieris ſonitum inceſſus in ca
cuminibus mororum, tunc mouebis te: tunc
enim egredietur Iehouáh ante te, vt percutiat
caſtra Peliwſthím.
25 Et fecit Dauid ita, quemadmodum præce-
perat ei Iehouáh: & percuſsit Peliwſthim à Ge
báẏ, vſque dum venias in Gázer.

CAPVT VI.

1 Reducit Dauid arcam de domo Abinadab, neglectam à Saule. 5 Ludit Dauid coram Domino in inſtrumentis. 7 Oza occiditur à Deo, quòd arcam attigerit. 10 Ducitur arca in domum Obed-edom. 11 Benedictio Dei. 12 Ducit Dauid arcam in arcem Sion cum gaudio. 16 Dauidem ſaltantem deſpicit Michol. 18 Holocauſta: &c. Benedicit Dauid populo. 20 Michol arguit Dauidem, quòd coram Domino ſaltauerit.

1 COllegit autem adhuc Dauid omnem ele
ctum in Iwſraẋele, *nempe* triginta millia.
1.Par.13.a.5 2 Qui ſurrexit, & abiit, vniuerſúſque populus
qui erat cum eo, de Bayalá Iehúdah, vt abduce
rent inde arcam Dei *ſuper* quam inuocatur no
men, nomê *inquam* Iehouæ exercituum ſeden
tis *inter* Cherubim *qui ſunt* ſuper eam.
3 Impoſuerúntque arcam Dei plauſtro nouo:
& tulerût eam è domo Abinadáb quæ erat in
Gibẏáh: ẏVzzá autem & Anhío filij Abinadáb
deducebant plauſtrum illud nouum.
1.Reg.7.a.1 4 Tulerunt inquam eam è domo Abinadáb,
quæ *erat* in Gibẏáh, arcam Dei: Anhío autem
ibat ante arcam.
5 Dauid verò & vniuerſus Iwſraẋél ludebant
coram Iehoua in omnibus inſtrumentis muſi
cis, & citharis, & nablis, & tympanis, & ſiſtris,
& cymbalis.
1.Par.13.c.10 6 Et venerunt ad aream Nachón. extendit au
tem manum ſuam ẏVzzá ad arcam Dei, & re-
tinuit eam, quoniam declinabant boues.
B 7 Propterea iratus eſt furor Iehouæ contra
ẏVzzá, & percuſsit eum ibi Deus propter te-
meritatem, mortuúſque eſt ibi iuxta arcã Dei.
8 Iratus eſt autem Dauid, eo quòd rupiſſet Ie-
houáh rupturam in ẏVzzá: & vocauit locum
ipſum Péreẏs ẏVzzá, vſque in hunc diem.
9 Extimuit itaque Dauid Iehouam in die illa,
& dixit, Quomodo ingredietur ad me arca Ie
houæ?
10 Et noluit Dauid abducere ad ſe arcam Ie-
houæ in ciuitatem Dauidis, ſed diuertere fe-
cit eam Dauid in domum ẏObéd-ẋedóm Git
thæi.
11 Et manſit arca Iehouæ in domo ẏObéd-ẋe-
dóm Gitthæi tribus menſibus: & benedixit Ie
houáh ẏObéd-ẋedô & vniuerſæ domui eius.
1.Par.15.d.25 12 Renuntiatúmq; eſt Regi Dauidi in hæc ver-
ba, Benedixit Iehouáh domui ẏObéd-ẋedóm
& omnibus quæ habet, propter arcam Dei. Et
abiês Dauid, adduxit arcam Dei è domo ẏO-
béd-ẋedóm in Ciuitatem Dauidis cû lætitia.
13 Quum autem progreſsi eſſent illi qui porta C
bant arcam Iehouæ ſex paſſus, immolabat bo
uem & bubalum.
14 Dauid autem ſaltabat totis viribus corã Ie-
houa, erátque Dauid accinctus ẋephód lineo.
15 Dauid igitur, & vniuerſa domus Iwſraẋelis
deducebant arcam Iehouæ cum iubilo & ſo-
nitu buccinæ.
16 Fuit autem, arca Iehouæ ingrediente Ciui-
tatem Dauidis, Michál filia wSaẋulis proſpe
xit de feneſtra, & videns regem Dauidê ſubſi-
lientem & ſaltantem coram Iehoua, deſpexit
eum in corde ſuo.
17 Quum autem adduxiſſent arcam Iehouæ,
collocauerunt eã in loco ſuo in medio taber-
naculi quod tetêderat ei Dauid, & obtulit Da
uid holocauſta coram Iehoua, & pacifica.
18 Quum autem finem feciſſet Dauid offeren- 1.Par.16.a.1
di holocauſta & pacifica, benedixit populo in
nomine Iehouæ exercituum.
19 Et diſtribuit vniuerſo populo, vniuerſæque
multitudini Iwſraẋelis à viro vſque ad mulie-
rem, vnicuique placentam panis vnam, & fru
ſtum carnis vnum, & lagenam vnam: & abiit
omnis populus vnuſquiſque in domû ſuam.
20 Poſt hæc reuerſus eſt Dauid vt benediceret D
domui ſuæ: egreſſa eſt autem Michál filia wSa
ẋulis in occurſum Dauidi: & ait, Quàm glo-
rioſus fuit hodie Rex Iwſraẋél, qui diſcoope-
ruit ſe hodie in oculis ancillarum ſeruorum
ſuorum, vt ſolet ſe diſcooperire vnus è fatuis.
21 Et ait Dauid ad Michál, Coram Iehoua qui
elegit me potius quàm patrê tuum, & quàm
vniuerſam domum eius, præcipiendo mihi vt
eſſem dux ſuper populum Iehouæ, ſuper Iwſ-
raẋelem: & ludam coram Iehoua:
22 Et vilior fiam amplius quàm hoc, & ero hu-
milis in oculis meis: & apud ancillas illas de
quibus loquuta es, glorificabor.
23 Proinde ipſi Michál filiæ wSaẋulis nô fuit
natus vſque ad diem quo mortua eſt.

CAPVT VII.

1 Dauid bona intentione cogitat ædificare domum Domino. 5 Dauid prohibetur à Nathan. ædificare domum Domino. 7 [illegible] Deus ſine verbo ſuo. 8 Commemoratione beneficiorũ oſtendit Deus ſe omnia hominibus præſtare. 18 Laudat fideli Dauid benignitatem Dei, ob promiſſum ſibi Chriſtum. 20 [illegible] 21 Miſericordia Dei, populus Iſrael factus eſt Dei populus. 25 Vt promiſsiones ſuas impleat, orat Dauid Dominum.

1 FVit autem, quũ ſediſſet Rex in regia ſua, 1.Par.17.a.1
& Iehouáh requiem dediſſet ei vndiq; ab
omnibus inimicis eius,
2 Dixit Rex ad Nathán Prophetã, Vide quæ-
ſo, ego habito in regia cedrina, arca autê Dei
habitat in medio cortinæ.
3 Nathán verò ait ad Regem, Quicquid eſt in
corde tuo, vade, fac, quia Iehouáh tecum eſt.
4 Porrò ea nocte fuit verbum Iehouæ ad Na-
thán, dicendo,
5 Vade, & dic ſeruo meo Dauidi, Sic dixit Ie-
houáh, Nunquid tu ædificabis mihi domum,
vt habitem?
6 Non enim habitaui in domo *ulla* à die quo
adduxi filios Iwſraẋél de Ægypto, vſq; in hûc
diê, ſed ambulaui in tentorio & tabernaculo.

7 In omni

7 In omni *loco in* quo ambulaui cum omnibus
filiis Iϖſraʾél, num verbum vllum feci cum
aliqua è tribubus Iϖſraʾelis, cui præceperim
vt paſceret populum meum Iϖſraʾelem, di-
cendo, Vt quid non ædificaſtis mihi domum
cedrinam?
B 8 Et nunc ſic dices ſeruo meo Dauidi, Sic dixit
1.Re.16.c.12 Iehouáh exercituum, Ego tuli te è tugurio
Pſa.77.g.70 *euntem* poſt oues, vt eſſes dux ſuper populum
meum, ſuper Iϖſraʾelem.
9 Fuique tecum in omni *loco* quò perrexiſti:
excidi inſuper omnes inimicos tuos à facie
tua, fecique tibi nomen magnum iuxta nomé
magnorum qui ſunt in terra.
10 Conſtituam quoque locum populo meo
Iϖſraʾeli, & plantabo eum *illic*, habitabitque
in loco ſuo, nec mouebitur *loco* amplius, neq;
addent filij iniqui affligere eum vt prius,
11 Et ex die quo præcepi *ut eſſent* Iudices ſuper
populum meum Iϖſraʾelem: ſed requiem da-
bo tibi ab omnibus inimicis tuis. præterea an-
nũtiat tibi Iehouáh quòd domũ tibi faciet ipſe.
12 Quum exacti fuerint dies tui, dormieriſque
cum patribus tuis, ſtatuam ſemen tuum poſt
te, quod egredietur è ventre tuo, & firmabo re
gnum eius.
13 Ipſe ædificabit domum nomini meo, & fir-
mabo ſolium regni eius vſque in ſeculum.
Pſal.88.e.31 14 Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in fi-
lium: qui quum iniquè egerit, arguam eũ vir-
ga hominum, & plagis filiorum hominum.
C 15 Miſericordia autem mea non recedet ab eo,
quemadmodum abſtuli à ϖSaʾule, quem ſu-
ſtuli à facie tua.
16 Et firma erit domus tua, & regnum tuum
vſque in ſeculum coram te: thronus tuus erit
firmus vſque in ſeculum.
17 Iuxta omnia verba hæc & iuxta omnem vi-
ſionem hanc, ſic loquutus eſt Nathán ad Da-
uidem.
18 Ingreſſus itaque Rex Dauid, ſedit coram Ie-
houa, & ait, Quis ego *ſum* Domine Iehoua, &
quæ *eſt* domus mea, quòd adduxiſti me huc
vſque?
19 Et parũ adhuc *fuit* hoc in oculis tuis Domi-
ne Iehoua, & etiam loquutus es ſuper domũ
ſerui tui in lõginquum: at iſta eſt lex hominis
Domine Iehoua.
20 Et quid addet vltrà Dauid loqui ad te? & tu
noſti ſeruum tuum Domine Iehoua.
21 Propter verbum tuum, & ſecundum cor tuũ
feciſti omnem magnitudinem hanc, vt notam
faceres ſeruo tuo.
22 Ideo magnificatus es Iehoua Deus: quia nõ
eſt ſicut tu, nec eſt Deus præter te iuxta omnia
quæ audiuimus auribus noſtris.
D 23 Et quis ſicut populus tuus, ſicut Iϖſraʾél,
gens vna in terra, propter quam iuit Deus vt
redimeret ſibi in populum, & poneret ſibi no-
men, faceréque vobis magnitudinem, & ter-
ribilia terræ tuæ à facie populi tui quem rede-
miſti tibi ex Ægypto, *ex* Gẽtibus, & diis eius?
24 Et confirmaſti tibi populum tuum Iϖſraʾe
lem, tibi populum vſque in ſeculum: & tu Ie-
houa fuiſti eis Deus.
25 Nunc igitur Iehouáh Deus, verbum quod
loquutus es de ſeruo tuo & de domo eius ſu-
ſcita vſque in ſeculum, & fac ſecundum quod
loquutus es:
26 Et magnificetur nomen tuum vſque in ſe-
culum, dicendo, Iehouáh exercituum *eſt* Deus
ſuper Iϖſraʾelem: & domus ſerui tui Dauidis
erit firma coram te.
27 Tu enim Iehouáh exercituum Deus Iϖſra-
ʾelis reuelaſti aurem ſerui tui, dicendo, Do-
mum ædificabo tibi: ideo inuenit ſeruus tuus
cor ſuum vt oraret te oratione hac.
28 Nũc itaque Iehouáh Deus (tu *enim* es Deus,
& verba tua erunt veritas, & loquutus es de
ſeruo tuo bonum hoc)
29 Nunc inquam velis, & benedic domui ſerui
tui, vt ſit in ſeçulum coram te, quia tu Domine
Iehouáh loquutus es, & benedictione tua be-
nedicatur domus ſerui tui in ſeculum.

CAPVT VIII.

1 Dauid vincit Philiſthæos. 3 Percutitur Adarezer. 5 Syria Dauidi tributaria. 9 Thou rex Emath, petit à Dauide pacem. 13 Idumæa ſeruit Dauid.

1 POſt hęc auté percuſsit Dauid Peliϖſthim, 1.Par.18.a.1
& humiliauit eos: tulitq; Dauid Métheg-
ammáh de manu Peliϖſthim.
2 Et percuſsit Moáb, & menſus eſt eos funi-
culo, iacere faciẽdo eos ſuper terram: & men-
ſus eſt duos funiculos ad interficiendũ, & ple-
num funiculum ad donandum vita: fuerũtq;
Moabitæ Dauidi in ſeruos, portantes munus.
3 Ad hæc percuſsit Dauid Hadadyézer filium
Rehhób Regem zSobáh dum proficiſceretur
vt conſtitueret terminum ſuum in flumine
Peráth.
4 Cepit autem Dauid ex eis mille & ſeptin-
genos equites, & viginti millia virorum pedi-
tum, & ſubneruauit Dauid omnem currum,
& reliquit ex eis centum currus.
5 Venit autem Arám Damméϖſec vt opem B
ferret Hadadyézer regi zSobáh, & percuſsit
Dauid de Arám viginti & duo millia virorum.
6 Et conſtituit Dauid præfectos in Arám Dá-
meϖſéc, fuerũtque Aramęi Dauidi in ſeruos,
portantes munus: & ſeruauit Iehouáh Daui-
dem in omni *loco* ad quem perrexit.
7 Tulit quoq; Dauid clypeos aureos qui erãt
ſuper ſeruos Hadadyézer, & detulit eos in Ie-
ruϖſaláim.
8 De Bétahh verò & Berothái vrbibus Hadad-
yézer tulit rex Dauid æs multum valde.
9 Audiens autem Thoʿyi rex nHamáth quòd C
percuſsiſſet Dauid omnem exercitum Ha-
dadyézer:
10 Miſit Thoʿyi *ille* Ióram filium ſuum ad re-
gem Dauidem, vt ſalutaret eum pacificè, & be
nediceret ei quòd pugnaſſet cũ Hadadyézer,
ac percuſsiſſet eum: (gerebat enim bella *cum*
Thóʿyi Hadadyézer) & in manu eius erant va
ſa argentea, & vaſa aurea, & vaſa ærea.
11 Quæ etiam ſanctificauit rex Dauid Iehouæ
cum argento & auro, quæ ſanctificauerat de
vniuerſis Gentibus quas ſubegerat,
12 De Arám, & de Moáb, & de filiis yAmmón,
& de Peliϖſthim, & de yAmaléc, & de ſpoliis
Hadadyézer filij Rehhób regis zSobáh.
13 Fecit itaque Dauid *ſibi* nomen quum reuer- D
teretur à cædendo Arám in Valle ſalis, *cæſis*
octodecim millibus.
14 Conſtituit denique in ʾEdóm præfectos, in
tota inquam ʾEdóm conſtituit pręfectos: fue-
rũtque omnes ʾEdomæi ſerui Dauidis: &
ſeruauit Iehouáh Dauidem in omni *loco* ad
quem

quem perrexit.
15 Regnauit igitur Dauid ſuper vniuerſum Iɯſ-
raʜélem: faciebátque Dauid iudiciũ & iuſti-
tiam vniuerſo populo ſuo.
16 Ioáb autem filius ꝛSeruiáh erat ſuper exer-
citum: Iehoɯſaphát verò filius Anhilúd *erat* à
commentariis.
17 ꝛSadóc verò fili⁹ Aʜhitúb, & Aʜhimélech
filius ʜEbiathár *erant* ſacerdotes, & ɯSeraiáh
ſcriba.
18 Benaiáhu autem filius Iehoiadáɣ, & Chere-
thí, & Pelethí, & filij Dauidis principes erant.

CAPVT IX.

2 Siba ſeruus Saul. 3 Miſericordia Dei, beneficiumq; propter Deum. 5 Dauid Mephiboſeth filio Ionatha omnes Saulis agros reſtituit. 12 Micha.

1 DIxit autem Dauid, Eſtne adhuc *aliquis*
qui ſuperſit è domo ɯSaʜulis, vt fa-
ciam cum eo miſericordiam propter Iehona-
thán?
2 Erat verò de domo ɯSaʜulis ſeruus, cuius
nomen erat ꝛSibá, quem vocauerunt vt veni-
ret ad Dauidem: & ait Rex ad eum, Túne es
ꝛSibá? Reſpondit, Seruus tuus ſum.
3 Dixit item Rex, Eſtne adhuc aliquis è domo
ɯSaʜulis vt faciam cũ eo miſericordiam Dei?
Reſpondit ꝛSibá Regi, Supereſt adhuc filius
Iehonathán claudus pedibus.
B 4 Dixitque ei Rex, Vbinam eſt? Et dixit ꝛSibá
ad Regem, En eſt in domo Machir filij ɣAm-
miʜél de Lo-debár.
5 Tunc miſit Rex Dauid, & tulit eum è domo
a Machir filij ɣAmmiʜel de Lo-debár.
6 Veniens autem Mephibóɯſeth filius Ieho-
nathán filij ɯSaʜulis ad Dauidem, prócidit
in faciem ſuam, & adorauit: dixitque Dauid,
Mephibóɯſéth? Qui reſpondit, En ſeruus
tuus.
C 7 Ait ad eum Dauid, Ne timeas: quia facien-
do faciam tecum miſericordiam propter Ie-
honathán patrem tuum, reſtituámq; tibi vni-
uerſum agrum ɯSaʜulis patris tui, & tu co-
medes panem ad menſam meam ſemper.
8 Tunc incuruauit ſe, & dixit, Quid eſt ſeruus
tuus, quòd reſpexiſti ad canem mortuum qui
eſt ſicut ego?
9 Vocauit poſt hæc Rex ꝛSibá puerũ ɯSaʜu-
lis, & dixit ei, Quicquid erat ɯSaʜuli, & vni-
uerſæ familiæ eius, dedi filio domini tui.
10 Coles autem ei terram tu & filij tui & ſerui
tui, & afferes, vt ſit filio domini tui panis quẽ
D ipſe comedat: Mephibóɯſeth autẽ filius do-
mini tui comedet ſemper panem ad menſam
meam. Erant verò ipſi ꝛSibá quindecim filij
& viginti ſerui.
11 Reſpõdit ꝛSibá Regi, Iuxta omnia quæ præ-
cepit dominus meus Rex ſeruo ſuo, ſic faciet
ſeruus tuus: quanquam Mephibóɯſeth co-
mederet ſuper menſam meam veluti vnus de
filiis Regis.
12 Porrò ipſi Mephibóɯſeth erat filius paruus,
cui nomen erat Michá: vniuerſa autem ha-
bitatio domus ꝛSibá, ſerui erant Mephibó-
ɯſeth.
13 Mephibóɯſeth igitur manebat in Ieruɯſa-
láim, quòd ſuper menſam Regis ſemper co-
mederet: ipſe autem claudicabat ambobus
pedibus ſuis.

CAPVT X.

1 Mittit Dauid ſeruos ad conſolandum Hanon. 2 Miſericordiam &c. Conſolari. 3 Ignominia affecti remittuntur. 6 Ammonitæ cum Syris congregantur in prælium contra Dauidem quos debellat Dauid. 16 Sobach princeps exercitus. 18 Adarezer, occiditur cum exercitu. 19 Syri ſeruiunt Dauidi.

1 FVit autem poſt hæc, mortuus eſt Rex fi-
liorum Ammón, & regnauit ɦHanón fi-
lius eius pro eo.
2 Dixitq; Dauid, Faciam miſericordiam cum 1.Par.19.a.2
ɦHanón filio Naɦhás, quemadmodum fecit
pater eius mecum miſericordiam. Et miſit Da
uid vt cõſolaretur eum per manum ſeruorum
ſuorum ſuper patre ſuo: venerunt itaque ſerui
Dauidis in terram filiorum ɣAmmón.
3 Dixerúntque principes filiorum ɣAmmón
ad ɦHanón dominũ ſuum, Num honorat Da-
uid patrem tuum in oculis tuis, quia miſit ad
te cõſolatores? nónne vt inueſtigaret vrbem,
& exploraret eam, atque ſcrutaretur eam, mi-
ſit Dauid ſeruos ſuos ad te?
4 Tulit itaque ɦHanón ſeruos Dauidis & ra-
ſit dimidium barbæ eorũ, atque veſtes eorum
præcidit ad medium, id eſt vſque ad nates eo-
rum, & dimiſit eos.
5 Renuntiauerunt autem Dauidi, qui miſit in B
occurſum eorũ (erant enim viri cõfuſi valde)
dixítque Rex, Manete in Ierenhó, donec ger-
minauerit barba veſtra: & reuertemini.
6 Videntes autem filij ɣAmmón quòd rẽ fœ-
dam feciſſent Dauidi, miſerunt, & conduxe-
rũt de Arám Beth-renhób, & Arám ꝛSobáh vi
ginti millia peditum, & à rege Maɣacháh mil
le viros, & *ab* ʜIɯſ-tob duodecim millia vi-
rorum.
7 Quod audiẽs Dauid, miſit Ioáb, & omnem
exercitum robuſtorum.
8 Egreſsi ſunt autem filij ɣAmmón, & diſpo-
ſuerunt bellum *ad* oſtium portæ: Arám verò
ꝛSobáh, & Renhób, & ʜIɯſ-tób, & Maɣa-
cháh, ſeorſum in agro.
9 Videns verò Ioáb quòd eſſet contra ſe facies
belli antè & retro, elegit *aliquot* ex omnibus e-
lectis Iɯſraʜelis, & ordinauit *aciem* in occur-
ſum Arám.
10 Reſiduum verò populi tradidit in manum C
Abiɯſái fratris ſui, & ordinauit *aciem* in occur-
ſum filiorum ɣAmmón.
11 Dixitque, Si robuſtior fuerit Arám me, eris
mihi in ſalutem, ſi verò filij ɣAmmón robu-
ſtiores fuerint te, ibo ad ſeruandum te.
12 Robora te, & eſto robuſtus pro populo no-
ſtro & pro ciuitatibus Dei noſtri: Iehouáh au-
tem faciat quod bonum *eſt* in oculis ſuis.
13 Appropinquauit igitur Ioáb, & populus
qui cum eo erat, ad prælium contra Arám, &
fugerunt à facie eius.
14 Filij autem ɣAmmón videntes quòd fuge-
ret Arám, fugerunt & *ipſi* à facie Abiɯſái, in-
greſsique ſunt ciuitatem: reuerſúſque eſt Ioáb
à filiis ɣAmmón, & venit in Ieruɯſaláim.
15 Quũ autẽ vidiſſet Arám quòd cæſus eſſet co
ram Iɯſraʜele, congregauerunt ſeſe pariter.
16 Miſitque Hadarɣézer, & eduxit Arám qui D
erat vltra Flumen, & venerunt ad ɦHelám: &
ɯSobách princeps militiæ Hadarɣézer, *erat* a
ante eos.
17 Nũtiatum eſt autem Dauidi: qui congrega-
uit vniuerſum Iɯſraʜelem, tranſiuitq; Iarden,
ac vene-

ac venerunt ad nHelám: ordinauerunt verò *aciem* Aramæi in occurſum Dauidis, & prçliati ſunt contra eum.
18 Fugit autẽ Arám à facie Iwſraxelis, & interfecit Dauid de Arám ſeptingentos currus & quadraginta millia equitũ, wSobách quoque principem exercitus illius percuſsit, & mortuus eſt illic.
19 Quum autem vidiſſent omnes Reges ſerui Hadaryézer quòd cçſi eſſent coram Iwſraxele, fecerunt pacem cum Iwſraxele, ac ſeruierunt eis, timuerúntque Aramæi venire ad ſeruandum vltrà filios yAmmón.

CAPVT XI.

1. Rabba obſidetur. 2 Dauidis adulteriũ cũ Beth-ſabee. 6 Vriã ab exercitu reuocat Dauid, vt cum vxore dormiat, & celetur adulterium eius. 14 Vrias perfert literas ſuæ mortis. 16 Ioab impius timet perdere principis gratiã. 17 Mors Vriæ. 19 Nũtiat Ioab Dauidi mortem Vriæ. 26 Beth-ſabee poſt luctum vero accipitur à Dauide in vxorem.

1.Par. 20.a.1 1 FVit autem, reuertẽte anno, tempore quo egrediuntur Reges, miſit Dauid Ioáb atq; ſeruos ſuos cum eo, vniuerſum quoque Iwſraxelem, & vaſtauerunt filios yAmmón, atque obſederũt Rabbáh: Dauid autem manebat in Ieruwſaláim.
2 Fuit verò ſub tempus veſpertinum quum ſurrexiſſet Dauid de ſtratu ſuo, & deambularet ſuper tectum domus regiç, vidit mulierem lauantem ſe, è tecto: erátque mulier decora aſpectu valde.
3 Et miſit Dauid, ac inquiſiuit de muliere. & dixit *quidam*, Nónne hæc *eſt* Bath-wſebay filia xEliyam vxor xVriiáh nHitthæi?
4 Tum miſit Dauid nuntios, & tulit eam: quç ingreſſa eſt ad eum, & rem habuit cum ea (ipſa
Leuit.15.c.19 autem purgauerat ſe ab immunditia ſua) reuerſáque eſt in domum ſuam.
5 Mulier concepiſſe ſe ſentiens, miſit, & renuntiauit Dauidi, his verbis, Prægnans ſum.
6 Miſit itaque Dauid ad Ioáb *hiſce mandatis*, Mitte ad me xVriiáh nHitthæum. Et miſit Ioáb xVriiáh ad Dauidem.
7 Quum veniſſet xVriiáh ad eum, interrogauit *eum* de pace Ioáb, & de pace populi, & de pace belli.
B 8 Dixit præterea Dauid ad xVriiáh, Deſcende in domum tuam, & laua pedes tuos. Egreſſum autem xVriiáh è domo Regis, egreſſum eſt & poſt eum donum regium.
9 At dormiuit xVriiáh *ad* oſtium domus regiæ cum omnibus ſeruis domini ſui, neque deſcendit in domum ſuam.
10 Quod renuntiauerunt Dauidi, dicendo, Nõ deſcendit xVriiáh in domum ſuam. Tum dixit Dauid ad xVriiáh, Nónne de via tu venis? quare *ergo* non deſcendiſti in domum tuam?
11 Reſpõdit xVriiáh Dauidi, Arca, & Iwſraxél, & Iehudáh manet in tabernaculis, præterea dominus meus Ioáb & ſerui domini mei in ſuperficie agri manent, & ego ingrediar domum meam, vt comedã, & bibam, dormiámque cum vxore mea? *per* vitam tuam & vitam animæ tuæ ſi faciam hoc.
12 Dixit itaque Dauid ad xVriiáh, Mane hîc etiam hodie, & cras dimittam te. Manſit ergo xVriiáh in Ieruwſaláim die illa, & in craſtino.
C 13 Poſt hæc vocauit eũ Dauid, & comedit ante illum, & bibit, & inebriauit eum: & egreſſus eſt veſperi ad dormiendum in ſtratu ſuo cum ſeruis domini ſui, in domum verò ſuam non deſcendit.
14 Mane autem facto ſcripſit Dauid literas ad Ioáb, quas miſit per manum xVriiáh:
15 Scripſit autem in literis hunc in modum, Ponite xVriiáh eregione prælij fortis, poſtea reuertimini à tergo eius, vt percutiatur, & moriatur.
16 Fuit igitur quum obſideret Ioáb ciuitatem, poſuit xVriiáh in loco vbi ſciebat viros eſſe fortiſsimos.
17 Egreſsi ergo ciues ciuitatis pugnauerunt cum Ioáb: ceciderúntque *aliquot* de populo de ſeruis Dauidis: ſed & mortuus eſt xVriiáh nHitthæus.
18 Miſitque Ioáb, & renuntiauit Dauidi omnia geſta prælij:
19 Ac præcepit nuntio, dicendo, Quum finem feceris narrandi ad Regẽ vniuerſa geſta prçlij,
20 Sic facies, ſi excitetur furor Regis, & dixerit tibi, Quare acceſsiſtis *propius* ad vrbem, vt prçliaremini? nónne ſciebatis quòd proiicerent è muro?
21 Quis percuſsit Abimélech filium Ierubbéwſeth? nónne mulier proiecit ſuper eum fragmen molç è muro, & mortuus eſt in Thébeys? Iud.9.g.53
quare *inquam* acceſsiſtis ad murum? tum dices, D
Etiam ſeruus tuus xVriiáh nHitthæus mortuus eſt.
22 Abiit ergo nuntius: qui quum acceſsiſſet, renuntiauit Dauidi omnia pro quibus miſerat eum Ioáb.
23 Dixit præterea nuntius Dauidi, Præualuerunt aduerſum nos viri, & egreſsi ſunt aduerſum nos in agrum: perſequuti autem ſumus eos vſque ad oſtium portæ:
24 At iaculati ſunt iaculatores in ſeruos tuos è muro, & mortui ſũt *aliquot* è ſeruis Regis, & etiã ſeruus tuus xVriiáh nHitthæus mortuus eſt.
25 Dixit itaque Dauid nũtio, Sic dices ad Ioáb, Ne diſpliceat in oculis tuis hoc: quia hunc ſicut illum conſumit gladius: corrobora prælium tuum contra vrbem, & deſtrue eam: conforta quoque illum.
26 Audiuit autẽ vxor xVriiáh quòd mortuus eſſet xVriiáh vir ſuus, & planxit eum.
27 Tranſactóque *tempore* luctus, miſit Dauid, & recepit eam in domum ſuam, fuítque ei vxor: & peperit ei filium: diſplicuit autem id quod fecerat Dauid in oculis Iehouæ.

CAPVT XII.

1 Propoſita ſimilitudine pauperis & diuitis, Nathan à Dauide extorquet ſententiam aduerſus ipſum. 9 Contemnere verbum Domini. 11 Pœna & crux Dauidis impoſita à Deo. 13 Dauidem pœnitet peccati. 14 Peccatum condonatur reſeruata cruce. 15 AEgrotat infans. 16 Orat, & ieiunat Dauid. 24 Naſcitur Salomon. 26 Expugnatur Rabbath. 31 Ammonitarũ peregrinis afflictio.

1 MIſit autem Iehouáh Nathán ad Dauidẽ: qui veniens ad eum, dixit ei, Duo viri erãt in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper.
2 Diuiti erant oues & boues multi valde.
3 Pauperi verò non erat quicquam, præter agnam vnam paruam quam emerat, quámque nutrierat, creuerátque cum eo & cum liberis ſuis pariter: de buccella eius comedebat, & de calice eius bibebat, & in ſinu eius dormiebat, erátque illi tanquam filia.

4 Quum autem veniſſet viator ad virum diui
tem, pepercit accipere de ouibus & de bobus
ſuis vt pararet *cibum* viatori qui venerat ad ſe:
& tulit agnam viri pauperis,& parauit eam vi
ro qui venerat ad ſe.
B 5 Tum iratus eſt furor Dauidis in virum val-
de,dixitque ad Nathán, Viuit Iehouáh quòd fi
lius mortis eſt vir qui fecit hoc:
Exod. 22. a.1 6 Et agnam reſtituet bis quadruplicatam, eo
quòd fecerit hoc, & ei non pepercerit.
7 Dixitque Nathán Dauidi, Tu es vir ille: ſic
dicit Iehouáh Deus Iϖſraelis, Ego vnxi te vt
eſſes Rex ſuper Iϖſraelem, & erui te de ma-
nu ϖSaülis.
8 Dedique tibi domum domini tui,& vxores
domini tui in ſinum tuum:præterea tradidi ti
bi domum Iϖſraelis & Iehudáh:& ſi parum,
adiecturus eram tibi talia & talia.
9 Quare contempſiſti verbum Iehouæ facien
do quod malum eſt in oculis eius? ϖVriiáh
ϖHitthæum percuſsiſti gladio,& vxorem eius
C accepiſti tibi in vxorem, ipſum verò occidiſti
gladio filiorum yAmmón.
10 Nunc igitur non recedet gladius de domo
tua vſque in ſeculum,eo quòd contēpſiſti me,
ac tuliſti vxorem ϖVriiáh ϖHitthæi,vt eſſet ti
bi vxor.
D 11 Sic dixit Iehouáh, En ego ſuſcitaturus ſum
Infr. 16. d.22 aduerſum te malum de domo tua, tollámque
vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo
tuo, dormiétque cum vxoribus tuis in oculis
ſolis huius.
12 Tu enim feciſti abſconditè,ego verò faciam
hoc coram toto Iϖſraele & coram ſole.
Eccl.47.b.13 13 Dixit autem Dauid ad Nathán, Peccaui Ie-
D houæ. Et ait Nathán Dauidi, Etiam Iehouáh
tranſtulit peccatum tuum,non morieris.
14 Veruntamen quia blaſphemando blaſphe-
mare feciſti inimicos Iehouæ in hoc negotio,
etiam filius qui natus eſt tibi, moriendo mo-
rietur.
15 Poſt hæc abiit Nathán in domum ſuā: per-
cuſsit autem Iehouáh puerum quem pepere-
rat vxor ϖVriiáh Dauidi, & ægrotauit.
16 Et rogauit Dauid Deum pro puero, & ieiu-
nauit Dauid ieiunium, & ingreſſus pernocta-
uit,& iacuit ſuper terram.
17 Surrexerūt autem Seniores domus eius ad
eum vt erigerent eum è terra, ſed noluit, neq;
comedit cum eis panem.
18 Die autem ſeptima mortuus eſt infans: ti-
muerúntque ſerui Dauidis nuntiare ei quòd
mortuus eſſet infans: dicebāt enim,Ecce quū
eſſet infans viuus, loquuti ſumus ad eum, &
E non audiuit vocem noſtram, quomodo ergo
dicemus ei, Mortuus eſt infans, vt faciat ma-
lum *ſibi*?
19 Videns autem Dauid quòd ſerui ſui muſsi-
tarent, intellexit quòd mortuus eſſet infans:
dixítque Dauid ſeruis ſuis,Eſtne mortuus in-
fans?Qui dixerunt,Mortuus eſt.
20 Surgens ergo Dauid è terra, lauit ſe, atq; vn-
xit ſe, ac mutauit veſtes ſuas: ingreſſúſque eſt
domum Iehouæ,& adorauit: venit deinde in
domum ſuam, tum petiuit, & appoſuerunt ei
panem,& comedit.
21 Tunc dixerunt ſerui eius ad eum, Quid eſt
hoc quod feciſti? pro puero viuo ieiunaſti &
fleuiſti:quādo autem mortuus eſt infans, ſur-
rexiſti,& comediſti panem.
22 Qui ait,Adhuc infante viuente, ieiunaui &
fleui:dixi enim,Quis ſcit *ſi* miſereatur mei Ie-
houáh,& viuat infans?
23 Nunc autem quum ſit mortuus, vtquid
iam ieiunarem? num potero reuocare eum vl
trà? ego vado ad eum, at ille non reuertetur
ad me.
24 Et conſolatus eſt Dauid Beth-ϖſébay vxo- F
rem ſuam,ingreſſúſque ad eam, concubuit cū Matth.1.a.6
ea:& peperit filium, vocauítque nomen eius
ϖSelomóh,& Iehouáh dilexit eum.
25 Miſerat enim per manum Nathán prophe-
tæ, & vocauit nomen eius Iedidiáh, propter
Iehouam.
26 Pugnauit autem Ioáb contra Rabbáh filio- 1.Par. 20.a.1
rum yAmmón, & cepit Vrbem regiam.
27 Miſitque Ioáb nuntios ad Dauidem in hæc
verba,Pugnaui contra Rabbáh, etiam cepi Vr
bem aquarum.
28 Nunc igitur congrega reſiduum populi, & G
caſtrametare cōtra ciuitatem,& cape eam: ne
fortè capiam ego ciuitatem, & vocetur nomē
meum ſuper eam.
29 Congregauit itaque Dauid vniuerſum po-
pulum,profectúſque eſt contra Rabbáh, & pu
gnauit contra eam,cepítque eam.
30 Tulit autem diadema Regis eorum de ca-
pite eius (cuius pondus *erat* talentum auri, &
lapis pretioſus *erat in eo*) & fuit ſuper caput Da
uidis, & prædam vrbis eduxit multam valde.
31 Populum verò qui erat in ea, eduxit, & po-
ſuit ſub ſerra, & ſub trahis ferreis, & ſub ſecu-
ribus ferreis, tranſiréque fecit eos per forna-
cem:atque ita faciebat omnibus ciuitatibus fi
liorum yAmmón. reuerſus eſt itaque Dauid
& omnis populus in Ieruϖſaláim.

CAPVT XIII.

1 Inceſtus Amnon filij Dauid cū Thamar ſorore Abſolom. 15 Amnon expellit ipſam Thamar cum ingenti odio. 19 Thamar dolens cinere aſperſa manet apud Abſolom. 23 Abſolom conuiuio celebrato in tonſione ouium, occidit fratrem ſuū Amnon. 31 Triſtis Dauid ob mortem Amnonis. 34 Fugit Abſolom.

1 FActum eſt autem poſtea, quū Abϖſalóm
filio Dauidis eſſet ſoror pulchra,cuius no
men erat Thamár,vt adamaret eam Amnón fi
lius Dauidis.
2 Anguſtiis autem afficiebatur Amnón adeò
vt in morbum incideret propter Thamár ſo-
rorem ſuam: virgo enim erat, & difficile erat
in oculis Amnón facere ei quicquam.
3 Porrò ipſi Amnón erat amicus, cuius nomē
erat Ionadáb filius ϖSimyáh fratris Dauid:Io
nadáb autem erat vir prudens valde.
4 Qui dixit ei, Quare ſic es macer fili Regis
ſingulis diebus? annón indicabis mihi?Dixit-
que ei Amnón, Thamár ſororem Abϖſalóm
fratris mei adamo.
5 Et dixit ei Ionadáb,Cuba ſuper lectū tuum,
& ægrotum te ſimula: tum veniet pater tuus
ad videndum te, & dices illi, Veniat obſecro
Thamár ſoror mea,vt porrigat mihi eſcā, atq;
paret me ſpectante pulmentum,vt videam, &
cibum capiam de manu eius.
6 Accubuit ergo Amnón, & ægrotum ſe ſimu B
lauit.tum venit Rex ad videndum eum:dixit-
que Amnón Regi, Veniat obſecro Thamár ſo-
ror mea, vt faciat me ſpectante duo lagana, &
cibum capiam de manu eius.

7 Miſit igitur Dauid ad Thamár domum, di-
cendo, Veni nunc in domum Amnón fratris
tui, & fac ei pulmentum.
8 Venitque Thamár in domum Amnón fra-
tris ſui (ipſe autem iacebat) quæ tollens fari-
nam commiſcuit, fecitque lagana in oculis e-
ius, & coxit lagana.
9 Tulit poſtea ſartaginem, & effudit corã eo:
ipſe verò renuit comedere: dixitque Amnón,
Educite omnes viros à me. Et egreſsi ſunt o-
mnes viri ab eo.
10 Tũ dixit Amnón ad Thamár, Affer pulmen
tum in cubiculum, vt comedam de manu tua.
Tulit ergo Thamár lagana quæ parauerat, &
attulit ad Amnón fratrem ſuum in cubiculũ:
C 11 Et obtulit ei vt comederet: qui apprehendit
eam, dixitque ei, Veni, cuba mecũ ſoror mea.
12 *Illa* verò dixit ei, Ne frater mi, ne opprimas
me: non enim ſic fit in Iϖſraκele, ne facias ſtul
titiam hanc.
13 Nam ego quò depellam probrum meum? tu
verò eris veluti vnus è ſtultis in Iϖſraκele nũc
ergo alloquere obſecro Regem: nõ enim de-
negabit me tibi.
14 Noluit autem audire vocem eius, ſed præ-
ualuit illi, oppreſsitque eam, & concubuit
cum ea.
15 Et odio habuit eam Amnón odio magno
valde: maius enim *fuit* odiũ quo odio habuit
eam, amore quo dilexerat eam. dixitque ei A-
mnón, Surge, Vade.
16 Quæ reſpondit ei, Ob hanc cauſam malum
maius eſt hoc, quàm aliud quod feciſti mecũ,
emittendo me. At ille noluit audire eam:
17 Sed accerſito puero ſuo qui miniſtrabat illi,
dixit, Emitte nunc iſtam à me foras, & obſera
oſtium poſt eam.
18 Super eam verò *erat* tunica polymita: ſic e-
nim induebantur filię Regis virgines tunicis.
Eduxit itaque eam miniſter eius foras, & ob-
ſerauit oſtium poſt eam.
19 Tulit autem Thamár cinerem ſuper caput
ſuum, & tunicam polymitam quæ erat ſuper
ſe, ſcidit, poſuitque manum ſuam ſuper caput
ſuum, & ibat eundo, & clamabat.
20 Dixitq; ad eam Abϖſalóm frater ſuus, An-
non Amnón frater tuus fuit tecum? nunc au-
tẽ ſoror mea tace, frater tuus eſt: ne apponas
cor tuum ad hoc. Manſit itaque Thamár deſo
lata in domo Abϖſalóm fratris ſui.
21 Rex verò Dauid audiens omnia hæc, iratus
eſt vehementer.
22 Non eſt autem loquutus Abϖſalóm cum A-
mnón à malo vſq; ad bonum: odio enim habe
bat Abϖſalõ ipſum Amnón, propterea quòd
compreſsiſſet Thamár ſororem ſuam.
E 23 Et fuit, poſt duos annos dierum, tondebant
pecudes ipſi Abϖſalóm in Baγal-nhaκſór, quæ
erat iuxta κEphráim, & vocauit Abϖſalóm o-
mnes filios Regis.
24 Ingreſſus eſt etiam Abϖſalóm ad Regem, &
dixit, Ecce nunc tondent *pecudes* ſeruo tuo: ve-
niat obſecro Rex & ſerui eius cum ſeruo tuo.
25 Cui dixit Rex, Ne fili mi, ne nunc veniamus
omnes, ne grauemus te. Et cogebat eum: no-
luit tamen ire, ſed benedixit ei.
26 Dixit autẽ Abϖſalóm, Et non veniet quæſo
nobiſcum Amnón frater meus? Reſpondit ei
Rex, Ad quid iret tecum?
27 Quum autẽ cogeret eum Abϖſalóm, miſit
cum eo Amnón, & omnes filios Regis.
28 Pręcepit autem Abϖſalóm pueris ſuis, dicẽ
do, Obſeruate quæſo quum iucundum fuerit F
cor Amnón vino, & dixero vobis, Percutite
Amnón: tũ interimite eum, ne metuatis: nón-
ne quia ego præcepi vobis? confortamini, &
eſtote fortes.
29 Fecerũt igitur pueri Abϖſalóm ipſi Amnón
quemadmodum præceperat Abϖſalóm: ſurre
xerúntque omnes filij Regis, & conſcenderũt
quiſque mulum ſuum, ac fugerunt.
30 Quum autem adhuc eſſent in via, fama ve-
nit ad Dauidem, dicẽdo, Percuſsit Abϖſalóm
omnes filios Regis, & ne vnus *quidem* ex eis re-
manſit.
31 Surrexit itaque Rex, & ſcidit veſtimẽta ſua,
iacuítque in terra, omnes quoque ſerui eius
aſsiſtebant *illi* ſciſsis veſtibus.
32 Loquutus eſt autẽ Ionadáb filius ϖSimγáh
fratris Dauidis, & dixit, Ne dicat dominus
meus, Omnes pueros filios Regis intereme-
runt, quia Amnón tantùm mortuus eſt, quo-
niam in ore Abϖſalóm poſita erat *cædes* à die
qua oppreſsit Thamár ſororem ſuam.
33 Nunc ergo ne apponat dominus meus Rex
ſuper cor ſuum verbum, dicendo, Omnes filij
Regis mortui ſunt: quia Amnón ſolus mor- G
tuus eſt.
34 Fugit autẽ Abϖſalóm: & eleuans puer ſpe-
culator oculos ſuos, vidit, & ecce popul⁹ mul
tus veniebat de via *quæ erat* poſt montem ex la
tere ipſius.
35 Dixítque Ionadáb ad Regem, Ecce filij Re-
gis veniunt: iuxta verbum ſerui tui ſic fuit.
36 Quum autem finẽ feciſſet loquẽdi, ecce filij
Regis venerunt, & ſublata voce ſua fleuerunt,
atque etiã Rex & omnes ſerui eius fleuerunt
fletu admodum magno.
37 Porrò Abϖſalóm fugit, & abiit ad Thalmaî
filiũ γAmminhúr regem Geϖſúr: & luxit *Da-*
uid propter filium ſuum omnibus diebus.
38 Abϖſalóm inquam fugiẽs abiit in Geϖſúr,
fuitque ibi tres annos.
39 Poſt hæc deſiderauit *anima* Dauidis regis e-
gredi propter Abϖſalóm: quia cõſolationem
acceperat ſuper Amnón quòd mortuus eſſet.

CAPVT XIIII.

1 Aſtu mulieris Thecuitidis reuocatur Abſalõ. 24 Dauid renuit videre Abſalom. 25 Pulcher Abſalom. 26 Cæſaries eius. 27 Filij eius: &c. Thamar, filia Abſalom. 30 Abſalõ meſſem Ioab ſuccendit. 33 Abſalom oſculatur Dauidem.

1 ANimaduertens autem Ioáb filius κSer-
uiáh quòd cor Regis *eſſet* ad Abϖſalóm:
2 Miſit in Thecoγáh, & tulit inde mulierem
ſapientem, dixítque ad eam, Præ te fer luctum
obſecro, atque indue te quæſo veſtibus lugu-
bribus, nec vngas te oleo, ſisque veluti mulier
iam diebus multis lugens ſuper mortuum.
3 Ingredieris autem ad Regem, & loqueris ei
iuxta verbum hoc. poſuit enim Ioáb verba in
ore eius.
4 Loquuta eſt itaque mulier illa Thecoγitis
Regi, poſtquam ceciderat ſuper faciem ſuam
in terram, & adorauerat, dixit inquam, Serua
ô Rex.
5 Dixítque ei Rex, Quid eſt tibi? Reſpondit il
la, Profectò mulier vidua ſum, & mortuus eſt
vir meus.

B 6 Ancillæ autem tuæ duo erant filij, qui rixa-
ti ſunt ambo in agro, & non erat qui erueret
eos, percuſſitque alter alterum, & occidit eū.
7 En autem inſurrexit tota familia cótra an-
cillam tuam, & dixerunt, Da percuſſorem fra-
tris ſui, vt interficiamus eum propter animā
fratris ſui quem occidit, & diſperdamus etiā
hæredem. & extinguent prunam meam quæ
relicta eſt, vt non ponant viro meo nomen, &
reſiduum ſuper faciem terræ.
8 Dixit autem Rex ad mulierem, Vade in do-
mum tuam, & ego iubebo pro te.
9 Reſpondit verò mulier Thecowitis Regi,
Super me domine mi Rex ſit iniquitas, & ſu-
per domum patris mei: Rex autem, & thro-
nus eius ſit innocens.
10 Dixit præterea Rex, Loquentem contra te
adduc eum ad me, & non continget te vltrá.
C 11 Tum illa dixit, Recordetur obſecro Rex Ie-
houæ Dei tui, ne multiplices propinquos ſan
guinis ad perdendum, néve diſperdant filium
meum. Reſpondit, Viuit Iehouáh ſi ceciderit
pilus de coma filij tui in terram.
12 Dixitque mulier, Loquatur obſecro ancilla
tua ad dominum meum Regem verbū *unum*.
Et ait ille, Loquere.
13 Tum mulier dixit, Et quare cogitaſti ſimile
contra populum Dei? loquitur enim Rex ver-
bum hoc ſicut imprudens, eo quòd non reuo-
cet Rex expulſum ſuum.
14 Moriendo nanque morimur, & *ſumus* velu-
ti aquæ quæ defluunt in terram, quæ non con
greganτur: neque ſuſcipiet Deus animam, ſed
cogitauit cogitationes vt expulſum non ex-
pellat à ſe.
D 15 Nunc autem quòd veni vt loquerer ad Re-
gem dominum meum verbum hoc, *cauſa eſt*,
quia terruit me populus: & dixit ancilla tua,
Loquar nunc ad Regem, forſitan faciet Rex
verbum ancillæ ſuæ.
16 Audiet enim Rex vt liberet ancillam ſuā de
manu viri volentis perdere me, & filiū meum
pariter de hæreditate Dei.
17 Dixit præterea ancilla tua, Sit obſecro ver-
bum domini mei Regis ad requiē: ſicut enim
Angelus Dei, ſic eſt dominus meus Rex, vt au
diat quod bonum eſt & quod malum, & Ieho
uáh Deus tuus ſit tecum.
18 Et reſpondit Rex, dixitque ad mulierē, Ne
quæſo abſcondas à me verbum quod ego in-
terrogo te. Dixitque mulier, Loquatur obſe-
cro domine mi Rex.
19 Et ait Rex, Num manus Ioáb tecum eſt in o-
mni hoc? Reſpondit mulier, & ait, *Per* vitā a-
E nimæ tuæ domine mi Rex, non eſt *quiſpiam qui
poſſit* declinare ad dexteram vel ſiniſtram ab
omnibus quæ dixit dominus meus Rex: ſer-
uus enim tuus Ioáb ipſe præcepit mihi, ipſéq;
poſuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc:
20 Vt verterem faciem ſermonis, fecit ſeruus
tuus Ioáb rem hanc. dominus autem meus ſa-
piens eſt iuxta ſapientiam Angeli Dei, vt co-
gnoſcat omnia quæ *ſunt* in terra.
21 Dixit autem Rex ad Ioáb, Ecce nūc feci ver-
bum hoc: vade, reduc puerum Abwſalóm.
22 Et corruit Ioáb ſuper faciem ſuam in ter-
ram, adorauitque & benedixit Regi: dixitque
Ioáb, Hodie cognouit ſeruus tuus quòd inue-
ni gratiam in oculis tuis domine mi Rex: fecit
enim Rex verbum ſerui ſui.
23 Surrexit ergo Ioáb, & abiit in Gewſúr, & ad-
duxit Abwſalóm in Ieruwſaláim.
24 Dixitque Rex, Deflectat in domum ſuam, F
& faciem meam ne videat. Deflexit itaq; Ab-
wſalóm in domum ſuam, & faciem Regis non
vidit.
25 Sicut Abwſalóm autem non erat vir *ita* pul-
cher in vniuerſo Iwſraelε ad laudādum eum
valde: à planta pedis eius, vſque ad verticem
eius non erat in eo macula.
26 Et quando tondebat caput ſuum (ſolebat
autem quotannis tondere *illam*: quia graue
erat ei, ideo tondebat illud) ponderabat co-
mam capitis ſui ducentis wſeclis pondere
regio.
27 Nati ſunt autem ipſi Abwſalóm tres filij, &
filia vna, cuius nomen erat Thamár: ea fuit
mulier pulchra aſpectu.
28 Manſitque Abwſalóm in Ieruwſaláim duo-
bus annis dierum, & faciem Regis non vidit.
29 Miſit ergo Abwſalóm ad Ioáb, vt mitteret
eum ad Regem, qui noluit venire ad eum: &
miſit adhuc ſecundò, & noluit venire.
30 Dixit itaque ſeruis ſuis, Conſiderate poſſeſ G
ſionem Ioáb iuxta locum meum, ibique *habet*
hordea: ite, & comburite ipſam igni. Et ſuccē-
derunt ſerui Abwſalóm poſſeſsionem igni.
31 Surrexit igitur Ioáb, & venit ad Abwſalóm
in domum, dixitque ei, Vt quid ſuccenderunt
ſerui tui poſſeſsionem quæ eſt mihi, igni?
32 Reſpōdit Abwſalóm ipſi Ioáb, Ecce miſi ad
te dicendo, Veni huc, & mittam te ad Regem
vt dicas, Quare veni de Gewſúr? melius mihi
eſſet adhuc illic eſſe. & nunc *fac ut* videam fa-
ciem Regis: & ſi ſit in me iniquitas, interficere
me faciat.
33 Venit igitur Ioáb ad Regem, & indicauit ei:
tum vocauit Rex Abwſalóm, & venit ad Regē,
& adorauit eum ſuper faciem ſuam ſuper ter-
ram coram Rege: & oſculatus eſt Rex Abwſa-
lóm.

CAPVT XV.

1 *Abſalom ambiens regnum animos, populi ſibi conciliat.* 7 *Ab-
ſalom ementitur ſacrificium & votum, dum hypocriſi ex fraude re-
gnum quærit.* 9 *Coniuratio Abſalom.* 13 *Fugit Dauid à fa
cie Abſalom.* 19 *Ethai proſelytus, ſequitur Dauidem fugiētem.*
24 *Sadoc ſacerdotem in vrbem remittit Dauid.* 26 *Vera fidei
mortificatio & abnegatio.* 31 *Oratio Dauidis contra Achito-
phel.* 32 *Chuſai remittit Dauidem in Ieruſalem.*

1 FVit autem poſt hæc, fecit ſibi Abwſalóm
currus & equos, & quinquaginta viros
currentes ante ſe.
2 Mane verò ſurgens Abwſalóm, ſtabat iuxta
locum viæ portæ: & omnē virum cui erat cau
ſa vt veniret ad Regem pro iudicio, vocabat
Abwſalóm, & dicebat, Ex quánam ciuitate es
tu? Quúmque is reſpóderet, Ex vna tribuum
Iwſraelis *eſt* ſeruus tuus:
3 Dicebat ad eum Abwſalóm, Vide, ſermones
tui boni ſunt, & recti: at qui te audiat non eſt
tibi à Rege *conſtitutus*.
4 Dicebat præterea Abwſalóm, Quis ponat
me iudicem in terra, & ad me veniat omnis
vir cui ſit cauſa & iudicium, & iuſtitiam fa-
ciam ei?
5 Sed & quum accederet quiſpiam, & incur-
uaret ſe ei, extendebat manum ſuam, atq; ap-
prehendebat eum, & oſculabatur eum.

B 6 Faciebat autem Abwſalóm hoc pacto vni-
uerſo Iwſraℵeli qui veniebant pro iudicio ad
Regem, & furabatur Abwſalóm cor virorum
Iwſraℵelis.
7 Fuit pręterea, in fine quadraginta annorum
dixit Abwſalóm Regi, Vadam quæſo, & red-
dam votum meum quod voui Iehouæ in nHe
brón.
8 Votum enim vouit ſeruus tuus quum ma-
nerem in Gewſúr *quæ eſt* in Arám, dicendo, Si
reducendo reduxerit me Iehouáh in Ieruwſa
láim, ſeruiam Iehouæ.
9 Dixítque ei Rex: Vade in pace. Qui ſurgens
profectus eſt in nHebrón.
10 Miſit autem Abwſalóm exploratores in v-
niuerſas tribus Iwſraℵelis, vt dicerent, Quum
audieritis ſonitum buccinæ, dicite, Regnauit
Abwſalóm in nHebrón.
11 Cum Abwſalóm autem abierant ducenti vi
ri de Ieruwſaláim inuitati, qui abierant in ſim
plicitate ſua, nec ſciebant quicquam.
C 12 Miſit quoque Abwſalóm ad Aℵhithóphel
Gilonitam conſiliarium Dauidis, *qui egreſſus eſt*
de ciuitate ſua, de Gilóh, dum immolaret vi-
ctimas: factáque eſt coniuratio valida: popu-
lus nanque ibat, & augebatur cum Abwſa-
lóm.
13 Et venit nuntius ad Dauidem, dicendo, Eſt
cor viri Iwſraℵelis poſt Abwſalóm.
14 Tum dixit Dauid omnibus ſeruis ſuis qui
erant cum eo in Ieruwſaláim, Surgite, & fugia
mus: quia non erit nobis euaſio à facie Abwſa
lóm: feſtinate abire, ne fortè acceleret, & ap-
prehendat nos, & impellat ſuper nos malum,
ac percutiat ciuitatem acie gladij.
15 Dixerũt autem ſerui Regis ad Regẽ, Quic-
quid elegerit dominus meus Rex, ecce ſer-
ui tui.
16 Egreſſus eſt ergo Rex, & tota eius familia in
pedibus eius, & reliquit Rex decem mulieres
concubinas vt cuſtodirent domum.
D 17 Egreſſus inquam eſt Rex, & vniuerſus po-
pulus in pedibus eius, qui ſubſtiterunt *in* loco
longinquo.
18 Cuncti autem ſerui eius tranſibant ad ma-
num eius: omnes quoque Cherethi, & omnes
Pelethi, atque omnes Githæi, ſexcẽti viri qui
venerant in pede eius de Gáth, tranſibant an-
te faciem Regis.
19 Dixit autem Rex ad ℵItthái nHitthæum, Vt-
quid venis etiam tu nobiſcũ? reuertere (& ma
ne cum Rege: quia alienigena es, & etiã profu
gus) ad locum tuum.
20 Heri aduentus tuus *fuit*, & hodie mouebo
te *loco* vt venias nobiſcũ? ego autem vado quò
vado: reuertere, & reduc fratres tuos: tecũ *erit*
miſericordia & veritas.
E 21 Reſpondit verò ℵItthái Regi, ac dixit, Viuit
Iehouáh, & *per* vitã domini mei Regis, quòd
in quocũque loco fuerit dominus meus Rex,
tam in morte quàm in vita, quòd *inquam* ibi e-
rit ſeruus tuus.
22 Dixit ergo Dauid ad ℵItthái, Veni, & tranſi.
Et tranſiuit ℵItthái nHitthæus, & omnes viri
eius, & omnes paruuli qui erant cum eo.
23 Et tota terra flebat voce magna, vniuerſúſq;
populus tranſibat: Rex autem tranſibat per
torrentem Cidrón, & vniuerſus populus trãſi
bat contra faciem viæ ad deſertum.

24 Ecce præterea etiam xSadóc, & omnes Le-
uitæ cum eo portantes arcam fœderis Dei, &
ſtatuerunt arcam Dei, aſcẽditque ℵEbiathár,
donec finiret vniuerſus populus tranſire de ci
uitate.
25 Et ait Rex ad xSadóc, Reduc arcam Dei in
vrbem: ſi inuenero gratiam in oculis Iehouæ,
reducet me, atque illam oſtendet mihi, & ta-
bernaculum eius.
26 Si verò ſic dixerit, Non beneplacitũ eſt mi- F
hi in te: ecce ego, faciat mihi quod bonum eſt
in oculis ſuis.
27 Dixit pręterea Rex ad xSadóc ſacerdotem,
Nónne Videns es? reuertere in ciuitatẽ in pa-
ce: Aℵhimáyays autẽ filius tuus, & Ionathán
filius ℵEbiathár, duo filij veſtri, *ſint* vobiſcum.
28 Videte, ego moror in campeſtribus deſerti,
donec veniat verbũ à vobis vt nuntietis mihi.
29 Reduxit ergo xSadóc & ℵEbiathár arcã Dei
in Ieruwſaláim, & manſerunt ibi.
30 Porrò Dauid aſcendebat per aſcenſum oli-
uarum, aſcendens, & flens operto eius capite,
& nudis pedibus, vniuerſúſque populus qui
erat cum eo operuerunt quiſque caput ſuum,
& aſcendebant aſcendendo, & flendo.
31 Nuntiauit autem Dauidi *quiſpiam*, dicendo,
Aℵhithóphel *eſt* in coniuratoribus cum Ab-
wſalóm. Dixitque Dauid, Infatua obſecro cõ-
ſilium Aℵhithóphel, ô Iehouáh.
32 Peruenit autem Dauid vſque ad verticem G
vt illic adoraret Deum, & ecce in occurſum e-
ius nHuwſái Archites ſciſſam habẽs tunicam
ſuam, & terra ſuper caput eius.
33 Dixitque ei Dauid, Si tranſieris mecum, e-
ris mihi oneri.
34 Si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris
ad Abwſalóm, Seruus tuus ero ô Rex: *fui* ſer-
uus patris tui extũc: nũc verò *ero* ſeruus tuus:
diſsipabis mihi conſilium Aℵhithóphel.
35 Et annón tecũ *erit* ibi xSadóc & ℵEbiathár
ſacerdotes? porrò quicquid audieris de domo
Regis, indicabis ipſis xSadóc & ℵEbiathár ſa-
cerdotibus.
36 Ecce ibi ſunt cum eis duo filij eorum, Aℵhi
máyays ipſius xSadóc, & Iehonathán ipſius
ℵEbiathár, per quorum manus mittetis ad me
quicquid audieritis.
37 Venit itaq; nHuwſái amicus Dauidis in ci-
uitatem, & Abwſalóm ingreſſus eſt in Ieruwſa
láim.

CAPVT XVI.

1 *Siba mendaci, Dauidi occurrenti, dãtur bona Miphiboſeth.* 5 *Semei maledicit Dauidi fugiẽti.* 10 *Mortificata volũtas.* 11 *Dauid iniuriam, quòd à Deo eſſet, non vleiſcitur.* 12 *Fides, &c. Afflictio.* 16 *Chuſai iuxta Dauidis conſilium deficit ad Abſalom.* 20 *Conſilium Achitóphel.* 22 *Abſalom cum concubinis patris concumbit.*

1 QVum autem Dauid tranſiſſet paululum
de vertice *montis*, ecce xSibá puer Mephi
bówſeth in occurſum eius, cũ pari aſinorum
ſtratorum, ſuper quos erant ducenti panes, &
centum ligaturæ vuæ paſſæ, & centum maſſæ
carycarum, & vter vini.
2 Dixitque rex ad xSibá, Quid iſta tibi? Reſpõ
dit xSibá, Aſini *erunt* pro familia Regis ad equi
tãdum: panis verò & carycæ, vt comedãt pue-
ri: & vinũ, vt bibat qui laſſus fuerit in deſerto.
3 Dixitque Rex, Et vbi eſt filius domini tui? *Infr. 19. c. 27*
Reſpondit xSibá Regi, Ecce remanſit in Ieru-
wſaláim:

wſaláim;dixit enim, Hodie reſtituet mihi do-
mus Iwſraxelis regnum patris mei.
4 Et dixit Rex ad xSibá, Ecce tua ſunt omnia
quæ habet Mephibówſeth. Tũc ait xSibá, Sup
plex oro inueniam gratiam in oculis tuis, do-
mine mi Rex.
3.Reg.2.b.8 5 Venit itaque Rex Dauid vſque ad Banhu-
rím,& ecce inde vir egrediebatur è familia do
mus wSa-nulis,cuius nomen erat wSim-yi fi-
lius Gerá,egrediebatur *inquam* egrediendo, &
B maledicebat.
6 Et proiiciebat lapides in Dauidem atque
omnes ſeruos regis Dauidis: & omnis popu-
lus & omnes potentes erant à dextra eius & à
ſiniſtra eius.
7 Sic autem dicebat wSim-yi dum maledice-
ret illi, Egredere, egredere vir ſanguinum &
vir impie.
8 Reddidit tibi Iehouáh omnem ſanguinem
domus wSa-nulis,pro quo regnaſti:tradiditq;
Iehouáh regnum in manu Abwſalóm filij tui:
& ecce es in malo tuo, quoniam vir ſangui-
num es.
9 Dixítque Abiwſái filius xSeruiáh ad Regẽ,
Vtquid maledicet canis mortuus hic domino
meo Regi? tranſibo nunc, & amputabo caput
eius.
10 Ait verò Rex, Quid mihi & vobis, filij xSer-
uiáh,ſi maledicat? nam Iehouáh dixit ei, Ma-
ledic Dauid:& quis dicet, Cur feciſti ſic?
C 11 Et dixit Dauid ad Abiwſái, & ad omnes ſer-
uos ſuos, Ecce filius meus qui egreſſus eſt de
vtero meo, quærit animam meam:quãto ma-
gis nunc filius Iemini? ſinite illum vt maledi-
cat:quia dixit ei Iehouáh.
12 Forſitan reſpiciet Iehouáh ad afflictionem
meam, & reddet Iehouáh mihi bonũ pro ma-
ledictione eius hodie.
13 Et ibat Dauid & viri eius per viam:wSim-yi
autem ibat per latus montis eregione eius,
eundo & maledicebat, & proiiciebat lapides
eregione illius,& iactabat puluerem.
14 Peruenit itaque Rex & vniuerſus populus
qui erat cum eo,laſsi,& requieuit illic.
15 Abwſalóm autem & vniuerſus populus viri
Iwſraxél venerunt in Ieruwſaláim, & A-nhi-
thóphel cum eo.
16 Quũ autem ingreſſus eſſet nHuwſái Archi-
tes amicus Dauidis ad Abwſalóm, dixit nHu
wſái ad Abwſalóm, Viuat Rex, viuat Rex.
17 Dixítque Abwſalóm ad nHuwſái, Iſta eſt mi
ſericordia tua erga amicum tuum? quare non
iuiſti cum amico tuo?
D 18 Reſpondit nHuwſái ipſi Abwſalóm, Nequa
quam:ſed *eius ero* quem elegit Iehouáh & po-
pulus iſte, & omnes viri Iwſraxél, illius ero,&
cum eo manebo.
19 Et ſecundò, cui ego ſeruiturus ſum? nónne
filio eius? quemadmodum ſeruiui patri tuo,
ſic ero coram te.
20 Dixit autem Abwſalóm ad A-nhithóphel,
Date conſilium quid faciamus.
21 Reſpondit A-nhithóphel ad Abwſalóm, In-
gredere ad concubinas patris tui quas dimiſit
ad cuſtodiendam domum:audiétque vniuer-
ſus Iwſraxél quòd abominationem feceris in
patrem tuũ, & roborabũtur manus omnium
qui tecum *ſunt*.
Supr.12.c.11 22 Tetenderunt ergo ipſi Abwſalóm taberna-
culum ſuper tectũ, & ingreſſus eſt Abwſalóm
ad concubinas patris ſui in oculis totius Iwſ-
raxelis.
23 Conſilium autem A-nhithóphel quod con
ſulebat in diebus illis, erat quaſi quis interro-
gaſſet verbũ Dei:ſic erat omne conſiliũ A-nhi
tóphel,etiam Dauidi, etiam ipſi Abwſalóm.

CAPVT XVII.

1 Conſilium Achithophel. 7 Diſsipatur à Deo cõſilium Achitophel per Chuſai. 11 Conſiliũ Chuſai. 15 Chuſai,conſilium Achithophel Dauidi aperit. 19 Achimaa & Ionatha abſcõſit in puteo, fallũtur ſerui Abſalom. 23 Achithophel laqueo mortem ſibi conſciſcit. 24 Abſalom perſequitur Dauidẽ. 25 Amaſa. 26 Prouidentia Dei,cibi afferuntur in deſerto.

1 DIxit autẽ A-nhithophél ad Abwſalóm,
Deligam nũc duodecim millia virorũ,
& conſurgam,& perſequar Dauidem nocte:
2 Et irruam in eum: is enim eſt fatigatus, &
remiſsis manibus:terrebo eum, & fugiet vni-
uerſus populus qui eſt cum eo, & percutiam
Regem ſolum:
3 Atque reducam vniuerſum populum ad te:
& quum reuerſi fuerint omnes, *cùm interfeceris*
virum quem tu quæris, vniuerſus populus e-
rit in pace.
4 Et rectum fuit verbum in oculis Abwſalóm
& in oculis omnium Seniorum Iwſraxelis.
5 Dixítque Abwſalóm, Voca obſecro & nHu
wſái Architam, & audiamus quid in ore eius
etiam fuerit.
6 Et quum veniſſet nHuwſái ad Abwſalóm,di
xit illi Abwſalóm dicendo, Secũdum verbum
hoc loquutus eſt A-nhithóphel: nunquid fa- B
ciemus verbum eius,an non? tu loquere.
7 Tum dixit nHuwſái ad Abwſalóm, Non eſt
bonum conſilium quod conſuluit A-nhithó-
phel hac vice.
8 Addiditque nHuwſái, Tu noſti patrẽ tuum
& viros eius quòd fortes ſint, ad hæc amari a-
nimo ſunt ſicut vrſus orbatus in agro: præter-
ea pater tuus eſt vir bellicoſus, nec pernocta-
bit cum populo.
9 En nunc deliteſcit in quadam fouea, vel in
quodam alio loco: & erit quum inciderint in
illos initio, & audierit qui audiet, dicet, Fuit
plaga in populo qui erat poſt Abwſalóm:
10 *Hinc fiet* vt etiam vir fortis, cuius cor ſit ſicut
cor leonis,liqueſcendo liqueſcat:ſcit enim v-
niuerſus Iwſraxél quòd fortis eſt pater tuus,& C
fortiſsimi qui ſunt cum eo.
11 Sed conſulo vt congregando cõgregetur ad
te vniuerſus Iwſraxél à Dan vſque Bexer-wé-
bay, tanquam arena quæ eſt ad mare in mul-
titudine, & facies tua vadat in bellum.
12 Tum veniemus ad eum ad quẽdam locum
in quo inueniri poterit, & irruemus in eum
quemadmodum cadit ros ſuper terram, & nõ
relinquetur ex eo nec ex omnibus viris qui
ſunt cum eo, etiam vnus.
13 Quòd ſi in vrbem *aliquam* collegerit ſeſe,por
tabũt vniuerſus Iwſraxél ad ciuitatem funes,
trahemúſque eam vſque in torrentem, donec
ne lapillus quidem inueniatur ibi.
14 Dixítque Abwſalóm & omnis vir Iwſraxél, D
Melius eſt conſilium nHuwſái Architæ conſi-
lio A-nhithóphel. Iehouáh autem præceperat
deſtruere conſilium A-nhithóphel quod bo-
num erat, vt induceret Iehouáh ſuper Abwſa-
lóm malum.

15 Dixit autem nHuɷſâi ad ʒSadóc & ĸEbia-
thár ſacerdotes, Sic & ſic conſuluit Aⁿnhithó-
phel ipſi Abɷſalóm & Senioribus Iɷſraĸél: &
ſic & ſic conſului ego.
16 Nunc ergo mittite feſtinanter, & renuntia-
te Dauidi, dicendo, Ne moreris nocte in cam-
peſtribus deſerti, ſed etiam mox traiice: ne for
tè deglutiatur Rex & vniuerſus populus qui
eſt cum eo.
17 Iehonathán autem & Aⁿnhimáʒayʒ ſtabát
in fonte Rogel quò iuit ancilla, & nuntiauit
eis: ipſi verò ituri erát & renuntiaturi regi Da
uidi: non enim poterant oſtendere ſeſe ingre-
diendo vrbem:
E 18 Vidit tamen eos puer, & renũtiauit ipſi Ab-
ɷſalóm. abierunt itaque ambo feſtinanter, &
venerunt ad domum viri in Baĸhurím cui e-
rat puteus in atrio ſuo, & deſcenderunt illuc.
19 Tulit verò mulier, & expandit operimẽtum
in ſuperficie putei, & expandit ſuper illud gra
na contuſa: & non eſt agnita res.
20 Venerunt autem ſerui Abɷſalóm ad mulie
rem in domum, ac dixerũt, Vbi eſt Aⁿnhimá-
ʒayʒ & Iehonathán? Reſpõdit eis mulier, Trã
ſierunt vadum aquæ. Et quæſierũt: non inue-
nientes autem, reuerſi ſunt in Ieruɷſaláim.
21 Quum autem abiiſſent illi, aſcenderunt de
puteo, atq; abierunt, nuntiauerúntq; regi Da
F uidi, ac dixerũt ipſi Dauidi, Surgite, & tranſi-
te feſtinanter aquam: ſic enim conſuluit cõtra
vos Aⁿnhithophél.
22 Et ſurrexit Dauid, atq; omnis populus qui
erat cum eo, tranſierúntque Iardén, donec il-
luceſceret mane: vſque ad vnũ non defuit qui
non tranſiret Iardén.
23 Aⁿnhithóphel autem videns quòd nõ eſſet
factum conſilium ſuum, ſtrauit aſinum, & ſur-
rexit, abiitq; domum ſuam in ciuitatẽ ſuam,
& præcepta dedit familiæ ſuæ, poſtea ſtrangu
lauit ſeſe, & mortuus eſt, ac ſepultus in ſepul-
chro patris ſui.
24 Dauid autem venit in Maĸhanáim, & Ab-
ɷſalóm tranſiit Iardén, ipſe & omnes viri Iɷſ-
raĸelis cum eo.
25 Et poſuit Abɷſalóm ʒAmaɷſá pro Ioáb ſu-
per exercitum: ʒAmaɷſá autem filius erat viri
cuius nomen Ithrá Iɷſraĸelita, qui ingreſſus
G fuerat ad Abigál filiam Naĸháɷs ſororẽ ʒSer-
uiáh matrem Ioáb.
26 Et caſtrametatus eſt Iɷſraĸél & Abɷſalóm
in terra Gilʒád.
27 Fuit autem quum perueniſſet Dauid in Ma
ĸhanáim, ɷSobi filius Naĸhás de Rabbáh fi-
liorum ʒAmmón, & Machir filius ʒAmmiĸél
de Lo-debár, & Barzillai Gilʒadites de Ro-
gelím,
28 Lectum, & crateres, & vaſa figulina, & fru-
mentum, & hordeum, & farinam, & polentã,
& fabas, & lentes, & polentam,
29 Et mel, & butyrũ, & pecudes, & caſeos vac-
cinos obtulerunt Dauidi & populo qui cum
eo erat, ad veſcendum. dixerunt enim, Popu-
lus ille famelicus eſt, & laſſus, & ſitiens eſt in
deſerto.

CAPVT XVIII.

1 Preparat Dauid exercitum contra Abſalom. 5 Dauid præcipit ne occidatur Abſalom. 6 Vincitur exercitus Abſalom. 9 Abſalom de quercu pendens confoditur à Ioab. 17 Monumentum Abſalom. 21 Chuſi nuntiat Dauidi victoriam, & mortuũ Abſalom. 33 Dauid accepto nuntio mortis Abſalom, plangit.

1 Recenſuit autem Dauid populũ quem ha
bebat ſecum, & poſuit ſuper eos tribu-
nos & centuriones.
2 Et miſit Dauid populum, tertiam partẽ ſub
manu Ioáb, & tertiam partem ſub manu Abi-
ſâi filij ʒSeruiáh fratris Ioáb, & tertiam partẽ
ſub manu ĸItthâi Gitthęi: dixitque Rex ad po
pulum, Egrediendo egrediar etiam ego vo-
biſcum.
3 Dixit verò populus, Non egredieris: ſi enim
fugiendo fugerimus, non ponent ſuper nos
cor: & ſi mortua fuerit media pars noſtrũ, non
ponent ſuper nos cor. nũc autem es ſicut nos
decẽ millia: nũc igitur melius eſt quòd ſis no-
bis ex ciuitate auxilio.
4 Et dixit ad eos Rex, Quod bonũ eſt in ocu-
lis veſtris, faciam. Subſtitit itaque Rex in loco
portæ, & vniuerſus populus egrediebátur cẽ-
teni & milleni.
5 Præcepit autem Rex ipſi Ioáb & Abiɷſâi, & B
ĸItthâi, dicendo, Leniter propter me *tractate*
puerum Abɷſalóm. Vniuerſus autem popu-
lus audiuit quum præcepta daret Rex omni-
bus principibus propter Abɷſalóm.
6 Egreſſus eſt itaque populus in campum in
occurſum Iɷſraĸelis: (& fuit prælium in ſaltu
ĸEphráim)
7 Et cæſi ſunt ibi populus Iɷſraĸelis corã ſer-
uis Dauidis, fuitque ibi plaga magna die illa,
viginti millium.
8 Ibique pręlium diſperſum fuit in ſuperficie
vniuerſæ terræ: & plures ſylua cõſumpſit è po
pulo, quàm gladius die illa.
9 Occurrit autem Abɷſalóm in ſeruos Daui-
dis: Abɷſalóm verò equitabat ſuper mulo, &
ingreſſus eſt mulus ſubter denſitatem quer-
cus magnæ, & adhæſit caput eius quercui, po
ſitúſque eſt inter cælum & terram: mulus au-
tem qui erat ſub eo, tranſierat.
10 Quod quũ vidiſſet quiſpiam, nuntiauit ipſi C
Ioáb, & dixit, Ecce vidi Abɷſalóm ſuſpenſum
in quercu.
11 Dixit autem Ioáb viro nuntianti ſibi, En ve-
rò vidiſti, & cur non percuſsiſti eum ibi in ter
ram, & mea interfuiſſet dare tibi decem argẽ-
teos & balteum vnum?
12 Reſpondit vir ad Ioáb, iam ſi appenderẽ ſu-
per manus meas mille argenteos, non mitte-
rem manum meam in filium Regis: quia in au
ribus noſtris præcepit Rex tibi & Abiɷſâi &
ĸItthâi, dicendo, Cauete ne quis tangat pue-
rum Abɷſalóm.
13 Aut feciſſem in animam meam mẽdacium:
nihil enim eſt abſcõditum Regi, & tu ſteciſſes
ex aduerſo.
14 Dixitque Ioáb, Nõ ſic expectabo coram te. D
Tulit igitur tria tela in manu ſua, & infixit ea
in cor Abɷſalóm adhuc ipſo viuente in me-
dio quercus.
15 Circuierunt quoque decem iuuenes armi-
geri Ioáb, & percuſſerunt Abɷſalóm, & occi-
derunt eum.
16 Cecinitque Ioáb buccina, & reuerſus eſt po
pulus à perſequẽdo Iɷſraĸele, quia prohibuit
Ioáb populum.
17 Et tulerunt Abɷſalóm, proiecerũntq; eum
in ſaltum, in foueam grandem, & ſtatuerũt ſu
per eum aceruum lapidum magnum valde:
porrò vniuerſus Iɷſraĸél fugerunt ſinguli in
taber-

tabernacula ſua.

18 Abwſalóm autem ceperat hoc *conſilium*, & erexerat ſibi in vita ſua monumentum quod erat in valle regia: dixerat enim, Non eſt mihi filius qui memorari faciat nomen meum. vocauítque monumentum nomine ſuo: vocatum enim fuit illud, Locus Abwſalóm, vſque ad diem hanc.

19 Aʰhimáyays autem filius ʦSadoc dixit, Curram nunc, & nuntiabo Regi quòd iudicauerit eum Iehouáh de manu inimicorum ſuorum.

E 20 Dixítque ei Ioáb, Non vir nuntij eris hodie, ſed nuntiabis die altera: hodie non nuntiabis, eo quòd filius Regis mortuus eſt.

21 Dixit præterea Ioáb ad Chuwſi, Vade, nuntia Regi quod vidiſti. Et incuruauit ſe Chuwſi ipſi Ioáb, & cucurrit.

22 Et addidit adhuc Aʰhimáyays filius ʦSadóc, & dixit ad Ioáb, Quicquid ſit, currã queſo etiam ego poſt Chuwſi. Ait Ioáb, Vtquid tu curris fili mi, quum tibi nullum nuntium ſe offerat?

23 Et quicquid ſit, curram. Ait ei, Curre. Cucurrit igitur Aʰhimáyays per viam planitiei, & anteuertit ipſum Chuwſi.

24 Dauid autem ſedebat inter duas portas: & ierat ſpeculator ſuper tectum portæ, ſuper murum: ſublatis autem oculis ſuis aſpexit, & ecce vir currebat ſolus.

25 Clamauit ergo ſpeculator, & renuntiauit Regi: dixítque Rex, Si ſolus eſt, nuntium eſt in ore eius. Et ibat eundo, & appropinquabat.

F 26 Vidit autem ſpeculator virum alterum currentem: & clamauit ſpeculator ad ianitorem, dixítque, Ecce vir *quidam* currens ſolus. Tum dixit Rex, Etiam iſte nuntiat.

27 Dixit præterea ſpeculator, Video curſum prioris veluti curſum Aʰhimáyays filij ʦSadóc. Et ait Rex, Vir bonus eſt iſte, & cum nuntio bono venit.

28 Clamans itaque Aʰhimáyays dixit Regi, Pax. Et incuruauit ſe Regi in faciem ſuam ſuper terram, & ait, Benedictus Iehouáh Deus tuus qui tradidit viros illos qui leuauerunt manus ſuas contra dominum meum Regem.

G 29 Dixit autem Rex, Páxne eſt puero Abwſalóm? Reſpódit Aʰhimáyays, Vidi tumultum magnum dum mitteret ſeruum Regis Ioáb, & *me* ſeruum tuum, ſed non noui quid.

30 Dixítque Rex, Diuerte, ſta hîc. Diuertit ergo, & ſtetit.

31 Et ecce Chuwſi acceſsit, & ait, Nuntiatur domino meo Regi quòd iudicauit te Iehouáh hodie de manu omnium inſurgentium contra te.

32 Dixit autem Rex ad Chuwſi, Num eſt pax puero Abwſalóm? Reſpondit Chuwſi, Sint ſicut puer, inimici domini mei Regis, & vniuerſi qui inſurgunt contra te in malum.

33 Et conturbatus eſt Rex, & aſcendit in cœnaculum portæ, & fleuit: ſicque dicebat dum iret, Fili mi Abwſalóm, fili mi, fili mi Abwſalóm, vtinam mortuus eſſem pro te Abwſalóm fili mi, fili mi.

CAPVT XIX.

1 Ioab conſolatur Regem flentem Abſalom filium. 8 David ſedet in porta ciuitatis, in ſignum luctus depoſiti. 10 Increpat populus ſtultitiam ſuam, quòd Abſalom conſtituiſſet Regem. 11 Iudam hortatur David ne in reducendo ipſo ſit poſtremus. 13 Amaſa conſtituitur Princeps pro Ioab. 14 Iuda reducit Regem. 16 Semei occurrit Dauidi. 19 Veniam rogat Semei, & iurat ei Rex ſe non occiſurum eum. 24 Mephiboſeth Regi occurrit. 31 Berzellai vir nobilis & diues non vult ſibi quicquam rependi pro beneficijs erga Regem. 38 Chamaam filius Berzellai comitatur Regem. 41 Iſraël cum Iuda contendit, quòd non fuerit vocatus ad reducendum Regem.

1 NVntiatum eſt autem Ioáb, Ecce Rex flet, & luget ſuper Abwſalóm.

2 Itaq; verſa eſt ſalus die illa in luctum toti populo: audiuit enim populus die illa quòd diceretur, Dolet Rex propter filium ſuum.

3 Et furatus eſt ſe populus die illo vt ingrederetur vrbem, quemadmodum furantur ſe populus qui erubeſcunt dum fugiunt è prælio.

4 Rex autem operuerat faciem ſuam, & clamabat voce magna, Fili mi Abwſalóm, Abwſalóm fili mi, fili mi.

5 Ingreſſus eſt autẽ Ioáb ad Regem in domum & dixit, Pudore affeciſti hodie vultus omniũ ſeruorum tuorũ qui eripuerũt animam tuam hodie, & animam filiorum tuorũ & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum,

6 Diligendo eos qui te odio habent, & odiendo eos qui te diligunt. etenim indicaſti hodie quòd non ſint tibi *curæ* principes & ſerui: deprehendi nanque hodie quòd ſi *modo* Abwſalóm viueret, & omnes nos hodie mortui eſſemus, quòd *inquam* tunc rectum *eſſet* in oculis tuis.

7 Nunc ergo ſurge, egredere, & loquere ad cor ſeruorum tuorum: per Iehouam enim iuro, quòd ſi nó egreſſus fueris, non manebit quiſquam tecum hac nocte: atque iſtud tibi peius erit omni malo quod euenit tibi ab adoleſcẽtia tua vſque nunc. B

8 Surrexit itaque Rex, & ſedit in porta: poſtea vniuerſo populo renuntiauerunt his verbis, Ecce Rex ſedet in porta: tunc venit vniuerſus populus in conſpectum Regis: Iſraël autem fugerat, ſinguli in tabernacula ſua.

9 Vniuerſus autem populus certabat in omnibus tribubus Iſraëlis, dicentes, Rex eruit nos de manu inimicorum noſtrorum, idémq; eripuit nos de manu Peliſhthim: nuper verò fugit de terra *iſta* propter Abwſalóm:

10 Abwſalóm autem quem vnxeramus ſuper nos, mortuus eſt in prælio: nunc itaq; vtquid ſiletis in reducendo Rege?

11 Rex autem Dauid miſit ad ʦSadóc & Ebiathár ſacerdotes, his verbis, Loquimini ad Seniores Iehudáh, dicentes, Vtquid eritis vltimi in reducẽdo Rege in domum ſuam? (verbum autem vniuerſi Iſraëlis venit ad Regem in domum eius) C

12 Fratres mei eſtis, os meũ & caro mea eſtis: vt quid igitur eritis nouiſsimi in reducẽdo Rege?

13 Et ad Amáſá dicetis, Annon tu *quoque* os meum & caro mea es? hæc faciat mihi Deus & hæc addat, ſi non princeps fueris exercitus coram me omnibus diebus pro Ioáb.

14 Et inclinauit cor omnium virorum Iehudáh veluti viri vnius, vt mitterent *in hæc uerba* ad Regem, Reuertere tu, & omnes ſerui tui.

15 Reuerſus eſt itaque Rex, & peruenit vſque ad Iardén: Iehudáh autem venerat in Gilgál,

vt iret in occurſum Regis, traduceréſque Regem Iardén.
16 Feſtinauit quoque ωSimɣi filius Gerá filij Iemini qui erat de Banhurim, & deſcēdit cum viris Iehudáh in occurſum Regi Dauidi.
D 17 Et mille viri erant cum eo de Biniamin: ʒSibá prǽterea ſeruus domus ωSaϰulis, ac quindecim filij eius, & viginti ſerui eius cum eo, tranſierunt Iardén ante Regem.
18 Tranſiuit inſuper ſcapha vt traducerent familiam regiam, ac facerent quod bonum *eſſet* in oculis eius: ωSimɣi autem filius Gerá procidit ante Regem, dum tranſiret Iardén:
Sup.16.a.5 19 Dixitque Regi, Ne imputet mihi dominus meus iniquitatem, neq; memineris eius quod iniquè egit ſeruus tuus quo die egreſſus eſt dominus meus Rex de Ieruωſaláim, vt ponat Rex ſuper cor ſuum.
20 Agnoſcit enim ſeruus tuus ſe peccaſſe, & ecce veni hodie prim⁹ totius familię Ioſéph, vt deſcenderē in occurſum domini mei Regis.
21 Et reſpondit Abiωſái filius ʒSeruiáh, ac dixit, Nunquid propter hoc nō interficies ωSimɣi qui maledixit chriſto Iehouæ?
22 Dixit autem Dauid, Quid mihi & vobis filij ʒSeruiáh, quòd ſitis mihi hodie aduerſarij? *num* hodie interficietur vir in Iωſraϰél? annon enim noui quòd hodie ſim Rex ſuper Iωſraϰelem?
E 23 Dixitque Rex ad ωSimɣi, Non morieris. iurauitque ei Rex.
24 Mephibóωſeth prǽterea filius ωSaϰulis deſcendit in occurſum Regis: non aptauerat autem pedes ſuos, nec aptauerat labrū ſuum, & veſtes ſuas nō lauerat à die qua abierat Rex, vſque ad diem qua rediit in pace.
25 Fuit autem quum veniſſet in Ieruωſaláim in occurſum Regis, dixit ei Rex, Vtquid non veniſti mecum Mephibóωſeth?
26 Reſpondit, Domine mi Rex, ſeruus meus decepit me: dicebat enim ſeruus tuus, Sterne mihi aſinam, & equitabo ſuper eam, ibóq; ad Regem: claudus enim eſt ſeruus tuus.
Supr.16.a.3 27 Et accuſauit *me* ſeruum tuum apud *te* dominum meum Regem: dominus autem meus Rex eſt ſicut Angelus Dei: fac igitur quod bonum eſt in oculis tuis.
28 Non enim fuit vniuerſa familia patris mei niſi viri mortis domino meo Regi, & *tamen* poſuiſti ſeruum tuum inter conuiuas menſę tuę: ſed quid eſt mihi vltrà iuſtitię, vt clamem vltrà ad Regem?
Supr.16.a.4 29 Tum dixit ei Rex, Vtquid loqueris vltrà verba tua? dixi: tu & ʒSibá diuidite agros.
F 30 Et ait Mephibóωſeth Regi, Etiam omnia tollat poſtquam rediit dominus meus Rex in pace in domum ſuam.
3.Reg.2.b.7 31 Sed & Barzillái Gilɣadites deſcendit de Roglim, tranſiuitque cum Rege Iardén, vt tranſmitteret eum vltra Iardén.
Sup.17.g.27 32 Porrò Barzillái ſenex erat valde, octoginta *ſcilicet* annorum, & ipſe pauerat Regem dum moraretur in Mahhanáim: quia vir magnus erat valde.
33 Dixit autem Rex ad Barzillái, Tranſi mecum, & alam te mecum in Ieruωſaláim.
34 Barzillái verò ait ad Regem, Quot ſunt dies annorum vitæ meæ, vt aſcendam cum Rege in Ieruωſaláim?
35 Octoginta annorum ſum hodie: num diſcernam inter bonum & malum? an guſtu diſcernet ſeruus tuus quod comedā & quod bibam? num audiam vltrà vocem cantorum & cantricum? & vtquid erit ſeruus tuus adhuc oneri domino meo Regi?
36 Paululum tranſibit ſeruus tuus Iardén cum Rege: & vtquid retribueret mihi Rex retributionem iſtam?
37 Reuertatur obſecro ſeruus tuus, & moriar in ciuitate mea, in ſepulchro patris mei & matris meæ: ecce autem ſeruus tuus Chimhám tranſibit cum domino meo Rege, fac ei quod bonum eſt in oculis tuis. G
38 Dixitque Rex, Mecum tranſeat Chimhám & faciam ei quod bonum fuerit in oculis tuis, & quicquid volueris à me, faciam tibi.
39 Quum autem tranſiſſet vniuerſus populus Iardén, Rex quoque tranſiuit: & oſculatus eſt Rex ipſum Barzillái, ac benedixit ei, reuerſúſque eſt in locum ſuum.
40 Tranſiuit verò Rex in Gilgál, & Chimhám cum eo: vniuerſus autem populus Iehudáh traduxerunt Regem, atque etiam dimidium populi Iωſraϰelis.
41 Ecce præterea omnes viri Iωſraϰelis venientes ad Regem, dixerunt, Cur furati ſunt te fratres noſtri viri Iehudáh, & traduxerunt Regem ac familiam eius Iardén, & omnes viros Dauidis cum eo?
42 Reſpondit autem omnis vir Iehudáh viro Iωſraϰelis, *Traduximus*, quia propinquus eſt Rex mihi: & cur iraſceris propter hoc? num comedendo comedimus *aliquid* à Rege? num donatiuum donauit nobis?
43 Reſpōdit autem vir Iωſraϰél viro Iehudáh, & dixit, Decem partes *ſunt* mihi in Rege, & etiam in Dauide pluſquam tu: & cur flocci feciſti me? & annon fuit verbum meum prius mihi vt reducerem Regem meum? at durius fuit verbum viri Iehudáh verbo viri Iωſraϰelis.

CAPVT XX.

1 *Seba ſeparat Iſraëlem à Dauide.* 3 *Concubinas ſuas decem includit Dauid.* 4 *Amaſa conuocat Iudam contra Sebā.* 6 *Abiſai perſequitur Sebam.* 8 *Ioab doloſe interficit Amaſam.* 10 *Sebam perſequitur Ioab.* 15 *Obſidetur Abela.* 22 *Caput Sebæ traditur Ioab.* 23 *Ordo aulæ Dauidis.*

1 IBi autem caſu erat vir *quidam* beliiáɣal, cuius nomen erat ωSébaɣ filius Bichrí vir Iemini, is clanxit buccina, & dixit, Non eſt nobis pars in Dauide, neq; hæreditas nobis in filio Iωſái: quiſq; *reuertatur* ad tabernacula ſua ô Iωſraϰél.
2 Aſcendit ergo omnis vir Iωſraϰél à Dauide, poſt ωSebáɣ filium Bichrí: viri autem Iehudáh adhęſerunt Regi ſuo à Iardén vſque ad Ieruωſaláim.
3 Venit autem Dauid in domum ſuam in Ieruωſaláim: & tulit Rex decem mulieres concubinas: quas reliquerat vt cuſtodirent domū, & poſuit eas *in* domo cuſtodię, & aluit eas, ſed ad eas non eſt ingreſſus: fueruntq; vinctæ vſq; ad diem mortis ſuæ, *in* viduitate vitæ.
4 Dixit autem Rex ad ɣAmaωſá, Congrega mihi viros Iehudáh intra triduum, & tu hic eſto præſens. B
5 Abiit igitur ɣAmaωſá vt congregaret Iehudáh, moratúſque eſt vltra tempus quod conſtituerat ei.

6 Tum

6 Tum dixit Dauid ab Abiϖſái, Nunc peius fa-
ciet nobis ϖSébaɣ filius Bichrí, quàm Abϖſa-
lóm: tolle *igitur* ſeruos domini tui, & perſe-
quere eum, ne fortè inueniat ciuitates muni-
tas, & effugiat ex oculis noſtris.
C 7 Egreſsi ſunt itaq; poſt eum viri Ioáb, & Che
rethæi, & Pelethęi, atque omnes fortes: egreſ-
ſi ſunt quoque de Ieruϖſaláim ad perſequen-
dum ϖSébaɣ filium Bichrí.
8 Quum autem eſſent iuxta illud ſaxum in-
gens quod *uiſitur* in Gibϖón, ɣAmaϖſá venit
ante eos: Ioáb autem erat accinctus tunica ve-
ſtimenti ſui, & ſuper eam cingulum gladij ad-
hærentis lumbis eius in vagina ſua: quúmque
Ioáb egreſſus eſſet, tum cecidit *gladius*.
9 Dixitque Ioáb ad ɣAmaϖſá, Num ſaluus es
frater mi? & arripuit manus dextera Ioáb bar-
bam ɣAmaϖſá vt oſcularetur eum.
10 ɣAmaϖſá autem non cauebat ſibi à gladio
qui erat in manu Ioáb: & percuſsit eum illo in
quinta *coſta*, & effudit inteſtina eius in terram,
nec iterauit ei, & mortuus eſt: Ioáb autem &
Abiϖſái frater eius perſequutus eſt ϖSébaɣ fi-
lium Bichrí.
D 11 Quidam autem conſtitit iuxta ipſum *Amaſa* è
pueris Ioáb, & dixit, Quis *eſt* qui voluit *eſſe* pro
Ioáb, & quis *uoluit eſſe* Dauidi poſt Ioáb?
12 ɣAmaϖſá autem volutauerat ſeſe in ſangui-
ne in medio viæ: videns autem quidam quòd
ſubſiſteret vniuerſus populus, auertit ipſum
de via in agrum, & coniecit ſuper eum veſti-
mentum, quum videret quòd quicunque ve-
niebat iuxta eum, ſubſiſtebat.
13 Quando autem amotus fuit de via, tranſiuit
quiſque poſt Ioáb vt perſequerentur ϖSébaɣ
filium Bichrí.
14 Et pertranſiuit omnes tribus Iϖſraℵél, Abel,
& Beth-maɣacháh, & omnia *loca* Berim: con-
gregatiq; ſunt, ac venerunt etiam poſt ipſum.
E 15 Quum veniſſent autem, obſederunt eum in
Abeláh *quæ erat iuxta* Beth-maɣacháh, & effu-
derunt aggerem contra vrbem: & ſtetit in an-
temurali: vniuerſus autem populus qui erat
cum Ioáb, moliebantur ſubruere murum.
16 Et clamauit mulier *quædam* ſapiens de vrbe,
Audite, audite, dicite obſecro ad Ioáb, Appro-
pinqua huc, & loquar ad te.
17 Qui quum acceſsiſset ad eam, dixit mulier,
Túne es Ioáb? Reſpondit, Sum. Quę ait ei,
Audi verba ancillæ tuæ. Reſpõdit, Audio ego.
F 18 Tum *illa* dixit hoc modo, Loquendo loque-
Deut.20.c.11 bantur olim, dicendo, Interrogando interro-
gent in Abél: & ſic perficiebant.
19 Ego *ſum inter* pacificos *&* fideles Iϖſraℵelis:
& tu quæris interficere vrbem & matrem in
Iϖſraℵele? quare diſsipas hæreditatẽ Iehouæ?
20 Tunc reſpondit Ioáb, ac dixit, Abſit *hoc* à me
vt ſubuertam, & diſperdam:
21 Non ita habet res, ſed vir *quidam* de monte
ℵEphráim, ϖSébáɣ filius Bichrí nomen eius,
leuauit manum ſuam contra Regem, in Daui-
G dem: tradite illum ſolùm, & recedam ab vrbe.
Dixítq; mulier ad Ioáb, Ecce caput eius proii-
citur ad te per murum.
22 Venit itaque mulier ad vniuerſum populum
cum ſapientia ſua, & abſciderunt caput ϖSe-
báɣ filij Bichrí, proiecerúntq; ad Ioáb: & clan-
xit buccina, & diſperſi ſunt ab vrbe vnuſquiſ-
que in tabernacula ſua: Ioáb autem reuerſus

eſt Ieruϖſaláim ad Regem.
23 Porrò Ioáb *erat* ſuper vniuerſum exercitum Sup. 8.d.18
Iϖſraℵelis: Benaiáh verò filius Iehoiadáɣ ſu-
per Cherethi & Pelethí.
24 Adoram ſuper tributum, & Iehoϖſaphát fi-
lius Aℵhilúd à commentariis.
25 Et ϖSeiá, ſcriba: & ʒSadóc & ℵEbiathár, ſa-
cerdotes.
26 Et etiã ɣIrá Iaℵirites erat princeps Dauidis.

CAPVT XXI.

1 Fames trium annorum, ob violatã à Saule cum Gabaonitis fidem, ſedatur morte ſeptem filiorum Saulis. 7 Dauid præſtat iuramentum quod Ionathæ iurauerat. 9 Septem filij Saulis ſuſpenduntur. 10 Reſpha materna viſcera: &. Pluuia immiſſa declarat Deus famẽ remiſſam. 12 Dauid ſepelit oſſa Saulis & Ionathæ. 15 Quatuor inſignia bella Dauidis contra Philiſthæos. 17 Ieſbi-benob interficitur.

1 FVit autẽ fames in diebus Dauidis tribus
annis, anno poſt annum: & requiſiuit Da-
uid faciem Iehouæ: & dixit Iehouáh, Propter
ϖSaℵulem, & propter familiã ſanguinariam,
eo quòd interfecit Gibϖonitas.
2 Accerſiuit itaque Rex Gibϖonitas, & dixit
eis (Gibϖonitæ autem non de filiis Iϖſraℵél
erant, ſed de reliquiis ℵEmoræorum, quibus Ioſue 9.c.19
filij Iϖſraℵél iurauerãt: quæſierat autem ϖSa-
ℵúl percutere eos, dum zelaret pro filiis Iϖſ-
raℵél & Iehudáh)
3 Dixit inquam Dauid ad Gibϖonitas, Quid
faciam vobis, & quo expiabo vt benedicatis
hæreditati Iehouæ?
4 Reſponderunt ei Gibϖonitæ, Non eſt no-
bis *quæſtio* ſuper argento & auro cum ϖSaℵu-
le & cum familia eius, neque eſt nobis *uoluntas*
quenquam interficiẽdi in Iϖſraℵele. Et dixit,
Quicquid dixeritis, faciam vobis.
5 Tum dixerunt Regi, Vir ille *eſt* qui conſum- B
pſit nos, & qui cogitauit aduerſum nos: *&* de-
leti ſumus vt non ſubſiſtamus in vllo termino
Iϖſraℵél.
6 Dentur nobis ſeptem viri è filiis eius, & af-
figemus eos Iehouę in Gibɣáh ϖSaℵulis ele-
cti Iehouæ. Dixítque Rex, Ego dabo.
7 Et pepercit Rex Mephibóϖſeth filio Iehona
thán filij ϖSaℵulis, propter iuſiurandum Ie- 1.Reg. 18.d.3
houæ, quod fuit inter eos, Dauidem & Ieho-
nathán filium ϖSaℵulis.
8 Tulit ergo Rex duos filios Riʒpáh filiæ A-
iáh, quos pepererat ϖSaℵuli, Armoni & Me-
phibóϖſeth, & quinq; filios Michál filiæ ϖSa-
ℵulis, quos pepererat ɣAdriéli filio Barzillái
Meholathitæ:
9 Et dedit eos in manu Gibϖonitarum, & ſu-
ſpenderunt eos in monte coram Iehoua: &
mortui ſunt ſeptem illi ſimul, & occiſi fuerunt
in diebus meſsis, in primis diebus, in princi-
pio meſsis hordeaceæ.
10 Tollẽs autem Riʒpáh filia Aiáh ſaccum, ex-
tendit eum ſibi ſuper rupem à principio meſ-
ſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos è cælo, & nõ
permittebat aues cæli requieſcere ſuper eos
interdiu, nec beſtiam agri noctu.
11 Renuntiatum autem fuit Dauidi quod fece- C
rat Riʒpáh filia Aiáh concubina ϖSaℵulis.
12 Et abiit Dauid, & tulit oſſa ϖSaℵulis atque
oſſa Iehonathán filij eius à maioribus Iabéϖs
Gilɣád, qui furati fuerant eos de platea Beth- 1.Reg.31.d.10
ϖſán, in qua ſuſpenderant eos Peliϖſthim, die
qua percuſſerant Peliϖſthim ϖSaℵulem in
Gilbóaɣ.

13 Tulit

13 Tulit inquam inde oſſa ꝏSaꝏulis & oſſa Ie-
honathán filij eius, & collegerunt oſſa affi-
xorum.
14 Et ſepelierũt oſſa ꝏSaꝏulis & Iehonathán
filij eius in terra Biniamín in xSeláx, in ſepul-
chro Ciꝏs patris eius: & fecerũt iuxta omnia
quæ præceperat Rex, & *poſt hæc* placatus eſt
Deus terræ.
15 Fuit inſuper bellum Peliꝏſthím cum Iꝏſra-
xele, & deſcendit Dauid, ac ſerui eius cum eo,
atque prçliati ſunt contra Peliꝏſthinos: & de-
fecit Dauid.
D 16 Tum Iꝏſ-bibenób, qui erat de filiis Gigan-
tis (pondus autem *ferri* haſtæ eius *erat* trecen-
torum ꝏſeclorũ ęris, & ipſe erat accinctus *enſe*
nouo) cogitauit percutere Dauidem.
17 Et auxiliatus eſt ei Abiꝏſái filius xSeruiáh,
percuſsitque Peliꝏſthæum, atque interfecit
eum. tunc iurauerunt viri Dauidis ei, dicen-
do, Non egredieris vltrà nobiſcum in præ-
lium, ne extinguas lucernam Iꝏſraxelis.
1.Pa.20.d.4 18 Poſt hæc etiam extitit bellum in Gob cum
Peliꝏſthím: tunc percuſsit ꝏSibbechái nHu-
ꝏſathites ipſum ꝏSaph, qui erat de filiis Gi-
gantis.
19 Factum deinde & aliud bellum in Gob cum
Peliꝏſthím, vbi percuſsit xElnhanán filius Ia-
xare Oregim Bethhalanhmites *alterum* Go-
liáth Gitthæum: cuius haſtæ lignum erat tan-
quam iugum liciatorium texentium.
20 Fuit inſuper adhuc bellum in Gáth: erat au-
tem ibi vir *magnæ* menſuræ: cuius digiti ma-
nuum & digiti pedum erant ſeni, viginti qua-
tuor numero, qui etiam erat natus ex Gigãte.
21 Hic probris affecit Iꝏſraxelem, & percuſsit
eum Iehonathán filius ꝏSimxáh fratris Da-
uidis.
22 Quatuor ij nati ſunt ipſi Giganti in Gáth: &
interfecti ſunt manu Dauidis & manu ſeruo-
rum eius.

CAPVT XXII.

1 Canticum Dauidis pro liberatione ab omnibus inimicis. 44 Abiectio Iudæorum, & Gentium electio. 50 Laus Dei inter Gentes poſt prædicatum Chriſtum.

1 LOquutus eſt ergo Dauid Iehouæ verba
cantici huius die qua liberauit eum Ie-
houáh de manu omnium inimicorũ ſuorum,
& de manu ꝏSaꝏulis.
Pſalm.17.a.3 2 Et dixit, Iehouáh petra mea, & arx mea, & li-
berator meus mihi.
3 Deus fortitudo mea, ſperabo in eo, ſcutum
meum, & cornu ſalutis meæ, eleuatio mea, &
refugium meum, ſaluator meus, ab iniuria
ſaluum feciſti me.
4 Laudatum inuocabo Iehouam, & ab inimi-
cis meis ſaluus ero.
5 Circundederant enim me cõtritiones mor-
tis, torrentes impietatis terruerant me:
6 Dolores ſepulchri circundederant me, prç-
uenerant me laquei.
7 In tribulatione *itaque* mea inuocaui Iehouã,
& ad Deum meum clamaui: & exaudiuit de
templo ſuo vocem meam, & clamor meus in
aures eius *peruenit*.
8 Tum commota eſt & contremuit terra, fun-
damenta cæli commota ſunt, & intremuerũt,
quoniam iratus erat.
9 Aſcendit fumus in ira eius, & ignis de ore
eius deuorat, carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 Et inclinauit cælos, & deſcendit, & caligo
ſub pedibus eius.
11 Et equitauit ſuper Cherub, & volauit, & auo
lauit ſuper pennas venti.
12 Poſuit quoque tenebras in circuitu ſuo *tan-* B
quam tabernacula, colligationem aquarum
nubes cælorum.
13 Præ fulgore in conſpectu eius ſuccenſi ſunt
carbones ignis.
14 Tonauit è cælo Iehouáh, & altiſsimus dedit
vocem ſuam.
15 Et miſit ſagittas, & diſperſit eos: fulgur, &
contriuit eos.
16 Atque apparuerunt effuſiones maris, reue-
lata ſunt fundamenta orbis, propter increpa-
tionẽ Iehouę, ab expiratione ſpiritus iræ eius.
17 Miſit de ſummo, aſſumpſit me, extraxit me
de aquis multis:
18 Et liberauit me ab inimico meo forti, ab o-
dio habentibus me, quoniam robuſtiores
erant me.
19 Præuenerant me in die afflictionis meæ: at
Iehouáh fuit baculus mihi.
20 Et eduxit me in latitudinem: liberauit me,
quoniam complacuit ſibi in me.
21 Retribuit mihi Iehouáh ſecũdum iuſtitiam
meam, ſecundum munditiam manuum mea-
rum reddidit mihi.
22 Quia cuſtodiui vias Iehouæ, nec impiè egi
à Deo meo.
23 Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu
meo *ſunt*, & ſtatuta eius, non recedam ab eo.
24 Et fui perfectus cum eo, & ſeruaui me ab
iniquitate mea.
25 Et reſtituit Iehouáh mihi ſecundum iuſti- C
tiam meam, ſecundum munditiam meam in
conſpectu oculorum eius.
26 Cum miſericorde miſericors eris: cum viro
perfecto perfectus eris:
27 Cum mundo mundus eris, & cum peruer-
ſo peruerſe ages.
28 Et populum pauperem ſaluum facies: at
oculos tuos *pones* ſuper excelſos, humilia-
bis *eos*.
29 Quia tu *es* lucerna mea ô Iehouáh, & Ieho-
uáh illuminabit tenebras meas.
30 In te enim contriui exercitum, in Deo meo
tranſiliui murum.
31 Dei perfecta *eſt* via, eloquium Iehouæ pur-
gatum, ſcutum eſt omnibus ſperantibus in eo.
32 Quoniam quis Deus præter Iehouam, &
quis fortis præter Deum noſtrum?
33 Deus, fortitudo mea *in* exercitu: & ſoluit
perfectam viam meam,
34 Pones pedes meos tanquam ceruarum, &
ſuper excelſa mea ſtatuit me.
35 Docet manus meas ad bellum, & contritus
eſt arcus æreus brachiis meis.
36 Et dediſti mihi ſcutum ſalutis tuę, & *in* man
ſuetudine tua multiplicaſti me.
37 Dilataſti greſſum meum ſubtus me, & non
declinauerunt tali mei.
38 Perſequutus ſum inimicos meos, & diſper- D
didi eos, nec reuerſus ſum donec conſumpſi
eos:
39 Et conſumpſi eos, & cõfodi eos, nec ſurgent,
ceciderúntque ſubtus pedes meos.
40 Et accinxiſti me fortitudine ad prælium,
incuruaſti inſurgentes in me ſubtus me.

41 Et

41 Et inimicorum meorum dediſti mihi cer-
uicem, & odio habentium me, & excidi eos.
42 Aſpexerunt, & non fuit ſeruator: ad Ieho-
uam, & non exaudiuit eos.
43 Et contudi eos ſicut puluerem terræ, ſicut
lutum platearum comminui eos, & diſten-
di eos.
44 Et eruiſti me à contradictionibus populo-
rum, cuſtodiſti me in caput Gentium: popu-
lus *quem* non noueram, ſeruiuit mihi.
45 Filij alieni mentiti ſunt mihi, ad auditum
auris obediuerunt mihi.
46 Filij alieni defluxerunt, & contremuerunt
è clauſuris ſuis.
47 Viuit Iehouáh, & benedictus *eſt* fortitudo
mea, & exaltetur Deus fortitudo ſalutis meæ:
48 Deus *eſt* qui dat vindictas mihi, & deiicit
populos ſub me:
49 Et educis me ab inimicis meis, & ab inſur-
gentibus in me exaltaſti me, à viro iniquo li-
beraſti me:
Rom.15.b.9 50 Propterea confitebor tibi Iehouáh in Gen-
tibus, & nomini tuo pſallam.
51 Arx ſalutum Regis ſui, & faciens miſericor-
diam chriſto ſuo Dauidi, & ſemini eius vſque
in ſeculum.

CAPVT XXIII.

1 *Nouiſsima verba Dauid.* 2 *Spiritus Dei loquutus eſt per Dauidem.* 8 *Catalogus fortium Dauid.* 9 *Eleazar percutit Philiſthæos.* 11 *Victoria Deo tribuitur.* 14 *Dauid ſitiens non vult bibere aquam quam principes cum vitæ periculo hauſerant inter Philiſtæos.* 18 *Abiſai.* 20 *Banaias.*

1 HÆc autem ſunt verba Dauidis nouiſsi-
ma: dixit Dauid filius Iɷſâi, dixit in-
quam vir qui conſtitutus eſt excelſus, vnctus
Dei Iaɣacób, & dulcis in carminibus Iɷſra-
ɤelis,
2 Spiritus Iehouæ loquutus eſt per me, & ſer-
mo eius *factus eſt* per linguam meam.
3 Dixit Deus Iɷſraɤelis mihi, loquutus eſt for
tis Iɷſraɤelis, Dominator *erit* in hominibus,
iuſtus & dominator *in* timore Dei:
4 Et ſicut lux mane quum exortus eſt ſol, ma-
ne *inquam* abſque nubibus à ſplendore *et* à plu-
uia, herba de terra.
5 Non enim ſic domus mea cum Deo, quia pa-
ctum æternum iniit mecum, ordinatum per
omnia, & cuſtoditum: quandoquidem tota
ſalus mea, & omnis voluntas, quòd non ger-
minare faciet.
6 Impij autem *erunt* tanquam ſpinæ *quæ* pro-
pelluntur, vniuerſi: quia non manu capient:
7 Et quicunque volet tangere eas, replebitur
ferro, aut haſtili lanceæ, & igne comburendo
comburentur in loco ſuo.
1.Par.11.b.12 8 Iſta ſunt nomina fortium qui *erant* Dauidi.
Sedens in cathedra, ſapiẽs, caput magnorum,
erat ɣAdinó ɣEɤſnita *qui fuit* ſuper octingen-
tos vulneratos vice vna.
B 9 Et poſt eum ɤElɣazár filius Dodo filij Anho
ɦhi inter tres fortes *qui erant* cũ Dauide quan-
do probris affecerunt Peliɷſthæos *qui* congre-
gati erant illic in prælium, quum iam aſcen-
diſſent viri Iɷſraɤél.
10 Is exurgens percuſsit Peliɷſthim, donec de-
ficeret manus eius, & adhæreret manus eius
gladio: & fecit Iehouáh ſalutem magnam in
die illa, atque populus reuerſus eſt poſt eum,
tantùm ad ſpoliandum.
11 Poſt eum autem *fuit* ɷSammáh filius Agé Ha
rarites: congregati ſunt nanque Peliɷſthim in
villa, ibiq; erat poſſeſsio agri plena lentis, po-
pulus verò fugerat à facie Peliɷſthim:
12 Tum conſtitit in medio poſſeſsionis, & libe-
rauit eam, atque percuſsit Peliɷſthím, fecitq;
Iehouáh ſalutem magnam.
13 Deſcenderunt prętereа tres ex triginta prin
cipibus, & venerunt in meſſe ad Dauidem in
ſpeluncam ɣAdullám: caſtra autẽ Peliɷſthim
poſita erant in valle Rephâim.
14 Dauid verò tunc erat in præſidio, & præſi-
dium Peliɷſthim tunc erat in Beth-léhem.
15 Deſiderauit autem Dauid, & ait, Quis pota-
bit me aqua de ciſterna Beth-léhem quæ eſt
ad portam?
16 Tum irruperunt tres fortes in caſtra Peli- C
ɷſthim, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-
léhem, quæ erat ad portam, quam apporta-
uerunt, atque attulerunt ad Dauidem, & no-
luit bibere de ea, ſed effudit eam Iehouæ,
17 Ac dixit, Abſit mihi ô Iehouáh, ut faciã hoc:
num *bibam* ſanguinem virorum qui abierunt
cum periculo vitæ ſuæ? Et noluit bibere eam.
hæc fecerunt tres illi fortes.
18 Porrò Abiɷſâi frater Ioáb filius ɤSeruiáh erat
princeps trium, & idem excitauit lanceam
ſuam contra trecentos occiſos: & ei erat no-
men inter illos tres.
19 Trium nónne glorioſiſsimus erat? & erat eis
princeps, ſed vſque ad tres non peruenit.
20 Et Benaiáhu filius Iehoiadáɣ, filius viri for-
tis, magnus operibus, de Chabɤeél: ipſe per-
cuſsit duos fortes Moáb: idem quoq; deſcen-
dit, & percuſsit leonem in medio ciſternæ in
die niuis.
21 Ipſe præterea percuſsit virum Ægyptium
virum formoſum, & in manu Ægyptij *erat* lan
cea: deſcendit autem ad eũ cum baculo, & ra-
puit lanceam de manu Ægyptij, ac interfecit
eum lancea ipſius.
22 Hęc fecit Banaiáh filius Iehoiadáɣ, & ei erat
nomen inter tres illos fortes.
23 Iſtorũ triginta *erat* glorioſiſsimus, ſed *tamen* D
ad tres non peruenit: & poſuit eum Dauid ad
auditum ſuum.
24 ɣAɷſaɤél frater Ioáb *fuit* inter triginta: ɤEl-
ɦhanán filius Dodo *de* Beth-léhem.
25 ɷSammáh ɦHarodites, ɤElicá ɦHarodites.
26 ɦHeléɣs Paltites, ɣIra filius ɣIcceɷs The-
coɣites.
27 Abi-ɣézer ɣAnnethothites, Mebũnâi ɦHu-
ɷſathites.
28 ɤSalmón Anhonhites, Maharâi Netopha-
thites.
29 ɦHéleb filius Baɣanáh Netophathites, ɤIt-
thâi filius Ribâi de Gibɣáth filiorũ Biniamin.
30 Benaiáhu Pirɣathonites, Hiddâi de torren-
te Gáɣaɷs.
31 Abi-ɣalbón ɣArbathites, ɣAzmáueth Bar-
ɦhumites.
32 Elianhbá ɷSaɣalbonites: filij Iaɷſén, Ieho-
nathán.
33 ɷSamáh Hararites, Aɦhiám filius ɷSarár
Ararites.
34 ɤEliphélet fili⁹ Anhaɷsbâi filius Maɣacha-
thi, Eliɣám filius Aɦhithóphel Gillonites.
35 ɦHeɤſrâi Charmelites, Paɣarâi Arbites.
36 Igál filius Nathán de ɤSobáh, Bani Gadites.
37 ɤSélec

37 xSélec ȝAmmonites, Nanharái Bexerothi-
tes, armiger Ioáb filij xSeruiáh.
38 ȝIrá Ithrites, Garéb Ithrites.
39 Vriiáh nHitthæus. omnes, triginta &
ſeptem.

CAPVT XXIIII.

1 Commouetur Dauid à Deo vt numeret populum, vnde puniatur populus contra quẽ iratus erat ipſe Deus. 9 800000 viri Iſraël. & 500000 viri Iuda. 10 Pœnitet Dauidem numerati populi. 12 Ipſi tria pœnarum genera proponuntur. 13 Fames. Bellum. & Peſtis. 14 Peſtem eligit. 15 Septuaginta millia virorum cadunt peſte. 17 Dolet Dauid, propter ſe occidi populum, cum ipſe ſit qui peccauerit. 19 Ceſſat peſtis, oblatione à Dauide facta. 22 Gratis non accipit Dauid, aut vt aufert quod offerat Deo.

1 ET addidit furor Iehouę iraſci contra Iϖſ-
raxelem, & concitauit Dauidem in eos,
dicendo, Vade, numera Iϖſraxelem & Ie-
hudáh.
2 Dixit ergo Rex ad Ioáb principem exercitus
quem *habebat* ſecum, Diſcurre nũc per omnes
tribus Iϖſraxelis à Dán vſque Bexer-ϖſébaȝ,
& numerate populum, vt ſciam numerum
populi.
3 Dixítque Ioáb ad Regem, Addat Iehouáh
Deus tuus ad populum ſicut ſunt & ſicut ſunt
centum vicibus, & oculi domini mei Regis
videant: ſed vtquid dominus meus Rex vult
hoc?
4 Præualuit autem verbum Regis ſuper Ioáb
& ſuper principes exercitus: egreſſus eſt itaq;
Ioáb & principes exercitus à facie Regis vt nu
merarent populum, nempe Iϖſraxelem.
5 Et tranſierunt Iardén, & caſtrametati ſunt in
ȝAroȝér ad dexteram eius, *in loco* qui *erat* in
medio torrentis Gád, & ad Iaȝazér.
6 Poſtea venerũt in Gilȝád, & in terram Tha-
nhethim nHodſi, inde venerunt in Dan Iaȝán
& circa xSidón.
7 Veneruntque ad munitionem Tyri, & ad o-
B mnes vrbes nHiuęorum & Chenaȝançorum:
vnde egreſsi ſunt ad Meridiem Iehudáh in Be
xer-ϖſebaȝ.
8 Quúmq; obambulaſſent vniuerſam terram,
venerunt in fine nouem menſium & viginti
dierum in Ieruϖſaláim.
9 Deditque Ioáb numerum numerationis po-
puli Regi: fuit *autem* Iϖſraxél, octingenta mil-
lia virorum fortium euaginantium gladium:
& viri Iehudáh *fuerunt* quingenta millia vi-
rorum.
10 Poſt hæc percuſsit cor Dauidis ipſum, poſt-
quam numerauit populum: dixítque Dauid
ad Iehouám, Peccaui grauiter *in eo* quod feci:
nunc ergo ô Iehouáh, transfer quæſo iniqui-
tatem ſerui tui, quia ſtultè egi valde.
11 Quúmque ſurrexiſſet Dauid mane, verbum
Iehouę fuit ad Gád prophetam Videntem Da-
uidis, dicens *ei*,
12 Vade, & loquere Dauidi, Sic dixit Iehouáh,
Tria ego offero tibi, elige tibi vnum ex his, vt
faciam tibi.
13 Venit itaque Gád ad Dauidem, & nuntiauit
ei, dixítque illi, Viſne vt veniant tibi ſeptem
anni famis in terra tua: an vt tribus menſibus
fugias coram hoſtibus tuis, & ipſe *hoſtis* perſe-
quatur te: an vt ſit tribus diebus peſtis in terra
tuá? nunc cognoſce, & conſidera quale ver-
bum reſpondeam mittenti me.
14 Dixítque Dauid ad Gád, Anguſtiis afficior C
ſupra modum: incidam obſecro in manum
Iehouæ, quia multæ *ſunt* miſerationes eius, &
in manum hominum ne incidam.
15 Immiſit itaque Iehouáh peſtem in Iϖſraxe-
lem à mane vſque ad tempus conſtitutum: &
mortui ſunt de populo à Dán vſque ad Bexer-
ϖſébaȝ ſeptuaginta millia virorum.
16 Quúmque extendiſſet manum ſuam Ange-
lus ad Ieruϖſaláim vt diſperderet eam, pœni-
tuit Iehouam mali, dixítque Angelo diſper-
denti populum, Sufficit nunc: quieſcere fac
manum tuam. Angelus autem Iehouæ erat
iuxta aream Araunáh Iebuoſæi.
17 Dixítque Dauid ad Iehouam quum vidiſſet
Angelum cædentẽ populum, & ait, Ecce ego
peccaui, & ego iniquè egi: iſti autẽ ſunt oues,
quid fecerunt? ſit obſecro manus tua contra
me & contra domum patris mei.
18 Venit autem Gád ad Dauidem eo die, & di-
xit ei, Aſcende, erige Iehouæ altare in area A-
raunáh Iebuoſæi.
19 Et aſcẽdit Dauid iuxta verbum Gád, quem- D
admodum præceperat Iehouáh.
20 Reſpiciénſq; Araunáh, vidit Regem & ſer-
uos eius tranſeuntes ad ſe: & egreſſus Arau-
náh, incuruauit ſe Regi ſuper faciem ſuam ſu-
per terram.
21 Dixitq; Araunáh, Cur venit dominus meus
Rex ad ſeruum ſuum? Reſpondit Dauid, Vt
emam à te aream iſtam, vt ædificem altare Ie-
houæ, & reſtringatur plaga à populo.
22 Dixítque Araunáh Dauidi, Accipiat, & of-
ferat dominus meus Rex quod bonum eſt in
oculis ſuis: vide boues pro holocauſto, & plau
ſtra, & inſtrumenta boum pro lignis.
23 Omnia dedit Araunáh Rex Regi: dixítque
Araunáh Regi, Iehouáh Deus tuus compla-
ceat ſibi in te.
24 Dixit verò Rex ad Araunáh, Nequaquam,
ſed emendo emam à te pretio, nec offeram Ie-
houæ Deo meo holocauſta gratis. Emit itaq;
Dauid aream, & boues argento, ϖſechelim
quinquaginta.
25 Et ædificauit Dauid ibi altare Iehouæ, obtu-
lítq; holocauſta & pacifica: & placatus eſt Ie-
houáh terrę, & cohibita eſt plaga ab Iϖſraxéle.

PRIMVS

Primus Regum liber : vulgò Tertius Regum, Hebraicè מלכים א

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Seni Dauidi frigido datur Abiſag puella, quæ eum iacentem calefaciat.* 5 *Adonias inſcio patre, ſine Dei verbo occupat regnum, immolatis victimis.* 11 *Conſilio Nathan, Beth-ſabee indicat Dauidi Adoniam regnare.* 28 *Dauid præcipit Salomonem vngi in Regem ſuper Iudam & Iſraëlem.* 38 *Salomon vngitur in Regem.* 41 *Fugit Adonias, audiens Salomonem vnctum in Regem.*

1 REx autem Dauid ſenue-
rat, & venerat in dies, co-
operiebántque eum ve-
ſtibus, & non calefiebat
ei *caro*.
2 Dixerúntque ei ſerui
eius, Quæram domino
meo Regi puellam vir-
ginem, quæ ſtet coram Rege, & eum foueat,
dormiátq; in ſinu tuo, calefiátque *caro* domini
mei Regis.
3 Quæſierunt itaque puellam pulchram in o-
mni termino Iʋſraɤelis, inuenerúntque Abi-
ʋſág ʋSunamithidem, quam adduxerunt ad
Regem.
4 Puella autem erat pulchra admodum, & Re-
gem fouebat, & miniſtrabat ei : Rex verò non
cognouit eam.
5 Porrò Adoniiáh filius ħHaggith efferebat
ſeſe, dicendo, Ego regnabo. Et fecit ſibi currus
& equites, & quinquaginta viros currentes
ante ſe.
6 Et non contriſtauit eum pater ſuus à diebus
eius, dicendo, Cur ita feciſti? erat autem & iſte
decor*ꝰ* forma valde: & ipſum pepererat ħHag
gith poſt Abʋſalóm.
B 7 Et loquutus eſt cum Ioáb filio ʒSeruiáh, &
cum ℵEbiathár ſacerdote: qui adiuuerunt *cun-
tes* poſt Adoniiáh :
8 ʒSadóc verò ſacerdos & Benaiáhu filius Ie-
hoiadáɤ, & Nathán propheta, & ʋSimɤi, &
Reɤi & fortes qui *erant* Dauidi, non erát cum
Adoniiáhu.
9 Immolauit autem Adoniiáhu oues, & bo-
ues, & pinguia iuxta lapidem Zoɤhéleth, qui
erat apud fontem Rogél, & inuitauit omnes
fratres ſuos filios Regis, omnéſque viros Iehu
dáh ſeruos Regis:
10 At Nathán prophetam, & Benaiáhu, & for-
tes illos, & ʋSelomóh fratrem ſuum non in-
uitauit.
11 Dixítque Nathán ad Bath-ʋſébaɤ matrem
ʋSelomóh in hunc modum, Nónne audiſti
quòd regnet Adoniiáhu filius ħHaggith, &
dominus noſter Dauid neſcit?
12 Nunc igitur veni, & dabo tibi nunc conſiliũ,
& erue animam tuam, atque animam filij tui
ʋSelomóh.
13 Vade, & ingredere ad regem Dauidem, &
dicas ei, Nónne tu domine mi Rex, iuraſti an-
cillæ tuæ, his verbis, ʋSelomóh filius tuus re-
gnaturus eſt poſt me, ipſéq; ſedebit ſuper ſo-
lium meum? cur ergo regnat Adoniiáhu?
14 Ecce, te adhuc loquente ibi cum Rege, ve-
niam poſt te, & complebo ſermones tuos.
15 Ingreſſa eſt itaque Bath-ʋſébaɤ ad Regem
in conclaue: Rex autem ſenuerat valde, & A-
biʋſág Sunamithis miniſtrabat Regi.
16 Inclinauit ergo ſe Bath-ʋſébaɤ, & adorauit C
Regem: dixítque Rex, Quid *eſt* tibi?
17 Illa reſpondit, Domine mi, tu iuraſti per Ie-
houam Deum tuum ancillæ tuæ, ʋSelomóh
filius tuus regnabit poſt me, ipſéque ſedebit
ſuper ſolium meum.
18 Et nunc en Adoniiáhu regnat, tu verò nunc
domine mi Rex ignoras.
19 Immolauit enim boues & pinguia, & pecu-
des in multitudine, inuitauítque omnes filios
Regis, & ℵEbiathár ſacerdotem, ac Ioáb prin-
cipem exercitus : ʋSelomóh autem ſeruum
tuum non inuitauit.
20 Tu autem domine mi Rex, *noſti* quòd oculi
totius Iʋſraɤelis ſuper te ſunt, vt indices eis
quis ſeſſurus ſit ſuper ſolium domini mei Re-
gis poſt ipſum:
21 Alioqui futurum eſt, quum dormierit domi
nus meus Rex cum patribus ſuis, vt & ego &
filius meus ʋSelomóh *ſimus* peccatores.
22 Ecce autem adhuc ea loquente cum Rege,
Nathán propheta venit.
23 Et nuntiauerũt Regi, dicendo, Ecce Nathán
propheta. Et ingreſſus ante Regem, incurua-
uit ſe Regi ſuper faciem ſuam ſuper terram.
24 Aitq; Nathán, Domine mi Rex, túne dixiſti
Adoniiáhu regnabit poſt me, ipſéque ſedebit
ſuper ſolium meum?
25 Deſcendit enim hodie, & immolauit boues D
& pinguia, & pecudes in multitudine, inuita-
uítque omnes filios Regis, ac principes exer-
citus, atque ℵEbiathár ſacerdotem: & ecce ipſi
comedunt & bibunt coram eo, iámque dixe-
runt, Viuat Rex Adoniiáhu.
26 Me autem qui ſum ſeruus tuus, & ʒSadóc
ſacerdotem, & Benaiáhu filium Iehoiadáɤ, &
ʋSelomóh ſeruum tuum non inuitauit.
27 An à domino meo Rege facta eſſet res iſta,
& non indicaſſes ſeruo tuo quis ſeſſurus eſſet
ſuper ſolium domini mei Regis poſt eum?
28 Et reſpondens rex Dauid, ait, Vocate mihi
Bath-ʋſébaɤ. Quæ ingreſſa in conſpectũ Re-
gis, ſtetit coram Rege.
29 Et iurauit Rex, dicens, Viuit Iehouáh qui re-
demit animam meam de omni anguſtia,
30 Quòd quemadmodum iuraui tibi per Ieho-
uam Deũ Iʋſraɤelis, dicendo quòd filius tuus
ʋSelomóh regnaturus eſſet poſt me, ita ipſe
ſedebit ſuper ſolium meũ pro me, *quod inquam*
ſic faciam hodie.
31 Et inclinauit ſe Bath-ʋſébaɤ in faciem ſuper
terram, incuruauítque ſe regi, ac dixit, Viuat
dominus meus rex Dauid in æternum.
32 Dixit autem rex Dauid, Vocate ad me ʒSa- E
dóc ſacerdotem, & Nathán prophetam, & Be-
naiáhu filium Iehoiadáɤ. Qui ingreſſi ſunt
ante Regem.
33 Et dixit eis Rex, Capite vobiſcum ſeruos

domini veſtri, & ſedere facite ϖSelomóh filium meum ſuper mulam quæ eſt mihi, & deducite eum in Ginhón:
34 Et vnget eũ ibi ꝛSadóc ſacerdos & Nathán propheta in Regem ſuper Iϖſraℵelem: poſt hæc clangetis buccina, atq; dicetis, Viuat rex ϖSelomóh.
35 Atque aſcendetis *illinc* poſt eum, & veniens ſedebit ſuper ſolium meum, ipſéque regnabit pro me: nam illi *tam* præcepi vt ſit dux ſuper Iϖſraℵelem & ſuper Iehudáh.
36 Reſpõdit autem Benaiáhu filius Iehoiadáɣ Regi, & dixit, Amen: ſic dicat Iehouáh Deus domini mei Regis.
37 Quemadmodum fuit Iehouáh cum domino meo Rege, ita ſit cum ϖSelomóh, magnificétque ſolium eius plus quàm ſolium domini mei regis Dauidis.
38 Deſcendit ergo ꝛSadóc ſacerdos, & Nathán propheta, & Benaiáhu filius Iehoiadáɣ, Cherethæi quoque & Pelethæi: & ſedere fecerunt ϖSelomóh ſuper mulam regis Dauidis, deduxerúntque eum in Ginhón.
39 Tulit inſuper ꝛSadóc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit ϖSelomóh: poſt hæc clanxerunt buccina, dixerúntque vniuerſus populus, Viuat rex ϖSelomóh.
F 40 Et aſcendit vniuerſus populus poſt eum, atque *is* populus canebat tibiis, ac lætabatur gaudio magno, ita vt rumperetur terra à voce eorum.
41 Audiens autem Adoniiáhu, & omnes inuitati qui erant cum eo, (ipſi autem finierant comedere) audiens item Ioáb ſonitum buccinæ, dixit, Cur vox *ſit* ciuitatis tumultuantis?
42 Adhuc eo loquẽte, ecce Ionathán filius ℵEbiathár ſacerdotis venit: *cui* dixit Adoniiáhu, Ingredere, quia vir fortis *es*, & bonum renuntiabis.
43 Reſpondens autem Ionathán, dixit ad Adoniiáhu, Profectò dominus noſter rex Dauid conſtituit regem ϖSelomóh.
44 Miſitque cum eo Rex ipſum ꝛSadóc ſacerdotem, & Nathán prophetam, & Benaiáhu filium Iehoiadáɣ, ſed & Cherethæos & Pelethæos, & ſedere fecerunt eum ſuper mulam regiam.
45 Præterea vnxerunt eum ꝛSadóc ſacerdos & Nathán propheta in Regem in Ginhón: & aſcenderunt illinc lætantes, & tumultuauit ciuitas: iſte eſt ſonitus quem audiſtis.
46 Atque etiam ſedit ϖSelomóh ſuper ſolium regni.
47 Quinetiam venerunt ſerui Regis ad benedicendum domino noſtro regi Dauid, dicentes, Benefaciat Deus nomini ϖSelomóh plus
G quàm nomini tuo, & magnificet ſolium eius plus quàm ſolium tuum. Et incuruauit ſe Rex ſuper lectum.
48 Et etiam ſic dixit Rex, Benedictus Iehouáh Deus Iϖſraℵelis qui dedit hodie ſedentem ſuper thronum meum, me vidente.
49 Illi verò territi ſunt, & ſurrexerunt omnes inuitati qui erant cum Adoniiáhu, atq; abierunt ſinguli in viam ſuam.
50 Porrò Adoniiáhu timens *ſibi* à facie ϖSelomóh, ſurrexit, & abiit, tenuitq; cornua altaris.
51 Nuntiatum eſt autem ϖSelomóh his verbis, Ecce Adoniiáhu timens regem ϖSelomóh, ecce inquam apprehendit cornua altaris, dicens, Iuret mihi hodie rex ϖSelomóh quòd non interficiet ſeruum ſuum gladio.
52 Et dixit ϖSelomóh, Si fuerit filius virtutis, non cadet de capillis eius ſuper terram: ſi verò malum deprehenſum fuerit in eo, morietur.
53 Miſit itaque Rex ϖSelomóh, & abduxerunt eum ab altari: & veniens incuruauit ſe regi ϖSelomóh: dixitque ϖSelomóh, Vade in domum tuam.

CAPVT II.

1 Præcepta dat Dauid filio Salomoni. 5 Ioab occidi præcipit. 7 Berzellai filijs reddi gratiam iubet. 8 Semei occidi præcipit. 10 Moritur Dauid. 13 Adonias petit Abiſag in vxorẽ. 25 Occiditur Adonias. 26 Abiathar priuatur ſacerdotio. 28 Interficitur Ioab. 36 Semei interficitur.

1 APpropinquauerunt autem dies Dauidis vt moreretur, præcepítque ipſi ϖSelomóh filio ſuo, dicendo,
2 Ego abeo per viam vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir.
3 Et cuſtodi cuſtodiam Iehouæ, vt ambules in viis eius, vt cuſtodias decreta eius, præcepta eius, & iudicia eius, atque teſtimonia eius, ſicut ſcriptum eſt in Lege Moϖſéh, vt proſpera reddas quęcunque feceris & omnia ad quæ te verteris: Deu.17.d.16
4 Vt confirmet Iehouáh verbum ſuum quod loquutus eſt mihi, dicendo, Si cuſtodierint filij tui viam ſuam, ambulando coram me in veritate, in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, dicendo *inquam*, Non abſcindetur tibi vir de ſolio Iϖſraℵél.
5 Et etiam tu noſti quæ fecit mihi Ioáb filius ꝛSeruiáh, id eſt quæ fecit duobus principibus exercituum Iϖſraℵél, Abnér filio Nér, & ɣAmaϖſâ filio Iethér, quos occidit, & poſuit ſanguines belli in pace: poſuit inquam ſanguines belli in balteo ſuo qui erat in lumbis ſuis, & in calceamento ſuo quod erat in pedibus ſuis. 2.Reg.3.f.27 2.Reg.20.c.10 B
6 Facies ergo iuxta ſapientiam tuam, & non deduces canitiẽ eius pacificè ad ſepulchrum.
7 Filiis autem Barzillái Gilɣaditæ facies miſericordiam, & ſint inter conuiuas menſæ tuę: quia ſic acceſſerunt ad me dum fugerem à facie Abϖſalóm fratris tui. 2.Reg.19.f.31
8 Ecce præterea tecum eſt ϖSimɣi filius Gerá filij Iemini de Banhurim, & ipſe maledixit mihi maledictione vehemẽti eo die quo ibam in Manhanáim: at ipſe tamen deſcendit in occurſum mei ad Iardén, & iuraui ei per Iehouá, dicendo, Non te interficiam gladio. 2.Reg.16.a.5 2.Reg.19.d.23
9 Nunc autem ne innocentem dimittas eum: & quum ſis vir prudens, noſti quę facturus ſis, vt deducas canitiem eius cum ſanguine ad ſepulchrum.
10 Dormiuit itaque Dauid cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Ciuitate Dauidis. Act.2.c.29. & 13.e.36
11 Dies autem quibus regnauit Dauid ſuper Iϖſraℵelem, fuere quadraginta anni: in ƞHebrón regnauit ſeptẽ annis, & in Ieruϖſaláim regnauit triginta tribus annis. 2.Reg.5.a.4
12 ϖSelomóh igitur ſedit ſuper ſolium Dauidis patris ſui, & firmatũ eſt regnũ eius valde. 1.Pa.29.f.23
13 Venit autem Adoniiáhu filius ƞHaggith ad Bath-ϖſébaɣ matrem ϖSelomóh: & *illa* dixit, Pacificúſne *eſt* ingreſſus tuus? Qui reſpondit, Pacificus. C

14 Præ

14 Præterea ait, Verbum mihi *eſt* ad te. Ipſa di-
xit, Loquere.
15 Tum dixit *ille*, Tu noſti quòd meum erat re-
gnum, & ſuper me poſuerat vniuerſus Iשra-
ëél faciem ſuam, vt regnarem: ſed tralatum eſt
regnum, fuitq; fratris mei: à Iehoua enim fuit
ipſius.
16 Nunc autem petitionem vnam ego poſtu-
lo abs te, ne reuerti facias faciem meam. Illa
dixit ei, Loquere.
17 Et ille ait, Dic obſecro שSelomóh regi (non
enim reuerti faciet faciem tuam) vt det mihi
Abiשág שSunamithidem in vxorem.
18 Reſpondit Bath-שébáע, Bene ego loquar
pro te ad Regem.
19 Venit itaque Bath-שébáע ad regem שSelo-
móh vt loqueretur ei pro Adoniiáhu: & aſſur-
rexit Rex in occurſum eius: qui quum incur-
uaſſet ſe illi, ſedit ſuper ſolium ſuum, & poſuit
ſolium matri ſuæ: quę ſedit ad dexteram eius.
D 20 Illa ait, Petitionem vnam paruam ego peto
à te, ne reuerti facias faciem meam. Dixitque
ei Rex, Pete mater mea: non enim reuerti fa-
ciam faciem tuam.
21 Quę dixit, Detur Abiשág שSunamithis ipſi
Adoniiáhu fratri tuo in vxorem.
22 Tunc reſpondit rex שSelomóh, ac dixit ma-
tri ſuę, Sed quare tu poſtulas Abiשág שSuna-
mithidem pro Adoniiáhu? poſtula pro eo re-
gnũ. ipſe enim frater meus maior *natu* me eſt,
& illi eſt אEbiathár ſacerdos & Ioáb filius צSer
uiáh.
23 Et iurauit rex שSelomóh per Iehouam, di-
cendo, Sic faciat mihi Deus, & ſic addat, quòd
contra animam ſuam loquutus eſt Adoniiáhu
verbum hoc.
24 Nunc igitur viuit Iehouáh qui confirmauit
me, atque ſedere fecit me ſuper thronum Da-
uidis patris mei, & qui fecit mihi domũ ſicut
dixerat, quòd hodie interficietur Adoniiáhu.
25 Miſit ergo rex שSelomóh per manum Be-
naiáhu filij Iehoiadáע, & irruit in eum, mor-
tuúſque eſt.
E 26 Et ad אEbiathár ſacerdotem dixit Rex, In
עAnathóth vade ad agros tuos, quia vir mortis
es: verùm hodie non interficiam te, quia por-
taſti arcam Domini Iehouæ ante Dauidem pa
trem meum: deinde quia afflictus fuiſti in o-
mnibus in quibus afflictus fuit pater meus.
1.Reg.2.f.31 27 Et eiecit שSelomóh אEbiathár ne eſſet ſa-
cerdos Iehouæ: vt adimpleret verbum Ieho-
uæ quod loquutus fuerat ſuper domũ עEli in
שSilóh.
28 Peruenit autem fama vſq; ad Ioáb (qui Ioáb
declinauerat poſt Adoniiáhu, & poſt Abשſa-
lóm non declinauerat) & fugit Ioáb ad taber-
naculũ Iehouæ, & apprehẽdit cornua altaris.
29 Renunciatum verò eſt regi שSelomóh quòd
fugiſſet Ioáb ad tabernaculum Iehouæ, Et ec-
ce *inquiunt*, eſt apud altare. miſitq; שSelomóh
Benaiáhu filium Iehoiadáע, dicendo, Vade, ir-
rue in eum.
30 Et venit Benaiáhu ad tabernaculum Ieho-
uæ, dixitque ei, Sic dixit Rex, Egredere. Cui
reſpondit, Nequaquam, ſed hîc *potius* moriar.
Et retulit Benaiáhu Regi verbum, dicẽdo, Sic
loquutus eſt Ioáb, & ſic reſpondit mihi.
31 Dixitque ei Rex, Fac ſicut loquutus eſt, & ir-
rue in eum, & ſepeli eum: & auferas ſangui-
nem gratis *effuſum*, quem effudit Ioáb, à me & à
domo patris mei.
32 Et reddet Iehouáh ſanguinem eius ſuper ca- F
put eius: quia aggreſſus eſt duos viros iuſtio-
res & meliores ſe, occiditq; eos gladio, & pa-
ter meus Dauid neſciebat, Abnér *videlicet* filiũ
Ner principem exercitus Iשraëlis, & עAma 2.Reg.3.e.27
שſá filium Iéther principem militiæ Iehudáh. 2.Reg.20.c.9
33 Reuertetur itaque ſanguis eorum in caput
Ioáb, & in caput ſeminis eius in ęternum: Da-
uidi autem & ſemini eius, & domui eius, &
throno eius ſit pax vſq; in ſeculum à Iehoua.
34 Aſcendit itaque Benaiáhu filius Iehoiadáע,
& irruit in eum, & interfecit eum, ſepultúſque
eſt in domo ſua in deſerto.
35 Poſuit verò Rex ipſum Benaiáhu filium Ie-
hoiadáע pro eo ſuper exercitum, & צSadoc ſa-
cerdotem poſuit Rex pro אEbiathár.
36 Poſt hæc miſit Rex, & accerſiuit שSimעí,
dixitque ei, Ædifica tibi domum in Ieruשſa-
láim, & habita ibi, nec egrediaris inde huc aut
illuc.
37 Erit nanq;, die quo egreſſus fueris, & tranſie-
ris torrentem Cidrón, certò ſcias te moritu-
rum: ſanguis tuus erit in caput tuum.
38 Et ait שSimעi ad Regem, Bonum eſt ver-
bum: ſicut loquutus eſt dominus meus Rex,
ſic faciet ſeruus tuus. Et manſit שSimעí in Ie-
שſaláim diebus multis.
39 Fuit autem, in fine trium annorum aufuge- G
runt duo ſerui שSimעi ad Achíש filium Ma-
עacháh regem Gath: & renunciauerunt *quidam*
ipſi שSimעí dicẽdo, En ſerui tui ſunt in Gath.
40 Et ſurgens שSimעí, ſtrauit aſinum ſuum,
& abiit in Gath ad Achíש, vt requireret ſer-
uos ſuos: abiit inquam שSimעí, & reduxit
ſeruos ſuos de Gath.
41 Nunciatum eſt autem ipſi שSelomóh quòd
abiiſſet שSimעi de Ieruשſaláim in Gath, [illegible]
reuerſus eſſet.
42 Tum miſit Rex, & accerſiuit שSimעí, dixit
que illi, Nónne adiuraui te per Iehouam &
proteſtatus ſum tibi, dicẽdo, In die qua egreſ-
ſus fueris, & abieris huc aut illuc, certò ſcias
quòd moriendo morieris? Et dixiſti mihi, Bo-
num eſt verbum. audiui.
43 Quare ergo non cuſtodiſti iuſiurandum Ie-
houæ, & præceptum quod præcepi tibi?
44 Dixit præterea Rex ad שSimעi, Tu noſti
omne malum cuius conſcium eſt cor tuum,
quod feciſti Dauidi patri meo: reuerti autem
fecit Iehouáh malum tuum in caput tuum:
45 Rex autem שSelomóh benedictus, & thro-
nus Dauidis ſit ſtabilis coram Iehoua vſque in
ſeculum.
46 Præcepit itaque Rex ipſi Benaiáhu filio Ie-
hoiadáע: qui egreſſus eſt, & irruit in eum, ac
mortuus eſt: & regnum confirmatum fuit in
manu שSelomóh.

CAPVT III.

1 Salomon ducit filiam Pharaonis in vxorem. 2 Excelſa. 3 Dilectio Dei. 4 Oratio Salomonis qua petit à Deo ſapientiam ſibi dari. 13 Exponitur hîc quod Matth. 6.d.33. Primùm quærite regnum Dei, &c. 17 Iudicium eius pro duabus meretricibus.

1 AFfinitate autem coniunctus eſt שSelo-
móh ipſi Parעóh regi Ægypti, & accepit
filiam Parעóh, adduxitque eam in Ciuitatem 2.Par.1.a.9
Dauidis, donec compleret ædificare domum
ſuam, & domum Iehouæ, murúmque Ieru-

wſaláim per circuitum.
2 Tantummodo populus immolabat in ex-
celſis, quia non erat ædificata domus nomini
Iehouæ vſque ad dies illos.
3 Dilexit autem wSelomóh Iehouam ambu-
lando in præceptis Dauidis patris ſui: tantùm
in excelſis immolabat, & ſuffiebat.
4 Ibat autem Rex in Gibwón, vt immolaret
illic, quia ipſum erat excelſum maximũ: mil-
le holocauſta obtulit wSelomóh ſuper altare
illud.
5 In Gibwón viſus eſt Iehouáh ipſi wSelomóh
in ſomnis nocte, dixitque Deus, Poſtula quod
uis ut dem tibi.
6 Et ait wSelomóh, Tu feciſti cum ſeruo tuo
Dauide patre meo miſericordiam magnam,
ſicut ambulauit coram te in veritate & iuſtitia
& rectitudine cordis tecum, & ſeruaſti illi mi-
ſericordiam magnam iſtam, quòd dederis ei
filium ſedentem ſuper thronum eius ſecun-
dum diem hanc.
B 7 Et nunc ô Iehouáh Deus meus tu conſtitui-
ſti Regem me ſeruum tuum pro Dauide pa-
tre meo: ego verò puer ſum paruus, *&* neſcio
egredi & ingredi.
8 Et ſeruus tuus eſt in medio populi tui quem
elegiſti, populi multi, qui nec numerari nec
ſupputari poteſt præ multitudine.
2.Par.1.b.10 9 Des ergo ſeruo tuo cor intelligens vt iudicet
populum tuum, vt diſcernat inter bonum &
malum. quis enim poterit iudicare populum
tuum grauem iſtum?
10 Et placuit verbum in oculis Domini quòd
poſtulaſſet wSelomóh hanc rem.
11 Dixit ergo Deus ad eum, Eo quòd poſtulaſti
hoc, & non poſtulaſti tibi dies multos, neque
poſtulaſti tibi diuitias, neque poſtulaſti ani-
mam inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi
intelligentiam ad audiendum iudicium:
12 Ecce feci iuxta verba tua, dedi tibi cor ſapiẽs
& intelligens, ita vt ſimilis tui non fuerit ante
te, nec poſt te ſurrecturus ſit ſimilis tui.
Sap.7.b.11 13 Et etiam quod non poſtulaſti, dedi tibi, nem
pe diuitias atque gloriam, ita vt non fuerit ſi-
milis tui quiſquam inter Reges cunctis die-
bus tuis.
C 14 Et ſi ambulaueris in viis meis cuſtodiendo
decreta mea & præcepta mea, ſicut ambulauit
Dauid pater tuus, longos faciam dies tuos.
15 Quúmque euigilaſſet wSelomóh, & en ſo-
mnium: & venit in Ieruwſaláim, ac ſtetit corã
arca fœderis Iehouæ, & obtulit holocauſta, fe-
citque pacifica: fecit pręterea conuiuium cun
ctis famulis ſuis.
16 Tunc venerunt duę mulieres meretrices ad
Regem, & ſteterunt coram eo.
17 Dixitque mulier vna, Obſecro domine mi,
ego & mulier iſta habitabamus in eadem do-
mo, & peperi apud eam in ipſa domo.
18 Fuit verò, die tertia qua peperi, peperit etiã
mulier iſta, & eramus ſimul: non erat exter-
nus nobiſcum in ipſa domo, præter nos duas
in *ea* domo.
19 Mortuus eſt autem filius mulieris huius no
cte, quia incubuit ſuper eum.
20 Et ſurrexit media nocte, tulítq; filiũ meum
qui erat apud me, (ancilla autem tua dormie-
bat) & requieſcere fecit eũ in ſinu ſuo, & filiũ
ſuũ mortuum requieſcere fecit in ſinu meo.
21 Quum autem ſurrexiſſem mane, vt darem
lac filio meo, en mortuus erat: & conſideraui
eum mane, & ecce non erat filius meus quem
pepereram.
22 Poſtea dixit mulier altera, Nequaquã, ſed fi- D
lius meus viuit, & filius tu' eſt is qui mortuus
eſt. Illa verò dicebat, Non, ſed filius tuus eſt is
qui mortuus eſt, & filius meus eſt is qui viuit.
Et loquebantur coram Rege.
23 Dixit itaque Rex, Hæc dicit, Iſte eſt filius
meus is qui viuit, & filius tuus eſt is qui mor-
tuus eſt: & iſta dicit, Nequaquã, ſed filius tuus
eſt is qui mortuus eſt, & filius meus eſt is qui
viuit.
24 Dixit præterea Rex, Afferte mihi gladium.
Et attulerunt gladium coram Rege:
25 Tum dixit Rex, Diuidite infantem illum vi
uum in duas partes, & date dimidiam partem
vni, & dimidiam partem alteri.
26 Dixit autem mulier cuius filius erat is qui
viuebat, ad Regem, (commota enim ſunt vi-
ſcera eius ſuper filio ſuo) dixit inquam, Obſe-
cro domine mi, date ei infantem illum viuũ,
& interficiẽdo ne interficiatis eum. Altera au-
tem dicebat, Nec mihi nec tibi ſit, diuidite.
27 Tunc reſpondit Rex, ac dixit, Date illi in-
fantem illum viuum, & interficiendo ne in-
terficiatis eum, hæc eſt mater eius.
28 Audientes autem vniuerſus Iwſraxél iudi-
cium illud quod iudicauerat Rex, timuerunt
à facie Regis, quia viderunt quòd ſapiẽtia Dei
eſſet in corde eius ad faciendum iudicium.

CAPVT IIII.

*1 Salomonis principes & præfecti. 22 Apparatus ciborum Salo-
monis. 25 Pax ſub ipſo ſine vllo timore. 26 Numerus equorum.
29 Dona Dei in Salomonem collata. 30 Sapientia Salomonis.
32 Numerus parabolarum & carminum.*

ET fuit rex wSelomóh, Rex ſuper vniuer
ſum Iwſraxelem.
2 Iſti autem *ſunt* principes quos habebat: yA-
zariáhu filius xSadóc ſacerdotis.
3 xElinhóreph & Anhiiáh filij wSiwſa, ſcribę:
Iehowſaphát filius A-nhilúd à cõmentariis.
4 Benaiáhu autem filius Iehoiadáy, ſuper
exercitum: xSadóc verò & xEbiathár ſacer-
dotes.
5 Et yAzariáhu filius Nathán ſuper pręfectos,
& Zabúd filius Nathán ſacerdos amicus Re-
gis.
6 Et A-nhiwſár ſuper domum, Adonirám ve-
rò filius yAbdá ſuper tributum.
7 Erant autem ipſi wSelomóh duodecim præ
fecti ſuper vniuerſum Iwſraxelem, qui alebãt
Regem, & domum eius: menſe in anno intere
rat vnicuique eorum alere.
8 Et hæc *ſunt* nomina eorũ: filius xHur in mon
te xEphráim.
9 Filius Décer in Macáys & in wSayalbim, at-
que in Beth-wſémews, & xElón Beth-nha-
nán.
10 Filius xHéſed in Arubóth: ipſius *erat* wSo-
chóh, & tota terra xHépher. B
11 Filius Abinadáb *eius erat* vniuerſus terminus
Dxor, Taphàth filia wSelomóh erat ei vxor.
12 Bayana filius A-nhilúd *eius erat* Thayanách,
& Megiddó, & tota Beth-wſeán, quę *erat* iuxta
xSarthánah, ſubter Izrexyél, à Beth-wſeán vſ-
que ad Abél Menholáh *&* vſque trans Ioc-
meyám.

13 Filius Géber in Ramóth Gilɤád: eius erant
villæ Iaɤir filij Menaſſéh quæ erant in Gil-
ɤád: eius erat regio Argób quę *erat* in Baſán:
ſexaginta vrbes magnæ muro & vecte æreo
munitæ.
14 Ahhinadáb filius Iddó *in* Manhanáim.
15 Ahhimáɤaɤs *in* Naphthali: *&* is quoq; ac-
cepit Boſmáth filiam Selomóh in vxorem.
16 Baɤaná fili⁹ Huſái, in Aſér & in Alóth.
17 Ieho ſaphát filius Paruáh, in Iſſachár.
18 Simɤi filius Eláh in Biniamín.
19 Géber filius Vri, in terra Gilɤád, terra Si
hhón regis Emoræi, & Og regis Baſán: &
præfectus vnicus *erat* qui *præerat* illi terræ.
20 Iehudáh & Iſraél *erant* multi tanquam a-
rena quæ eſt ad mare in multitudine, come-
dentes, & bibentes, & lætantes.
Eccl.47.c.15 21 Selomóh autem dominabatur omnibus
C regnis à Flumine *vſque ad* terram Peliſthím,
& vſque ad terminum Ægypti: *&* offerebant
munera, atque ſeruiebant Selomóh omni-
bus diebus vitæ eius.
22 Erat auté cibus Selomóh in ſingulos dies,
triginta cori ſimilæ, & ſexaginta cori farinæ.
23 Decem boues pingues, & viginti boues pa-
ſcuales, centúmque oues, præter ceruos & ca-
preas, & bubalos, & gallinaceos ſaginatos.
24 Ipſe enim dominabatur omni loco trás Flu
men, à Thiphſáhh vſque ad Azzáh, *id eſt* o-
mnibus Regibus qui erát trans Flumé, & pax
erat ei ex omnibus lateribus eius in circuitu.
25 Et habitabat Iehudáh & Iſraél confiden-
ter, quiſque ſub vite ſua & ſub ficu ſua, à Dan
vſq; Beer-ſébaɤ omnib⁹ dieb⁹ Selomóh.
2.Par.9.f.25 26 Fuerunt autem ipſi Selomóh quadraginta
millia equorum *in* equilibus equorũ pro cur-
ribus ſuis, & duodecim millia equitum.
27 Porrò alebant præfecti iſti regé Selomóh,
D atque omnes qui accedebant ad menſam re-
gis Selomóh, ſinguli in menſe ſuo, non ſine-
bant deeſſe quicquam.
28 Hordeum præterea & paleas pro equis &
mulis deferebát ad locum in quo erat, ſinguli
iuxta conſtitutum ſibi.
Eccl.47.c.16 29 Dedit autem Deus ſapientiam ipſi Selo-
móh, & intelligentiam multam valde, & lati-
tudinem cordis ſecundum arenam quę eſt iu-
xta litus maris.
30 Et amplior fuit ſapientia Selomóh, ſapien
tia omnium filiorum Orientalium, & omni ſa
pientia Ægyptiorum.
31 Sapiétior item fuit omni homine, atq; adeò
ipſo Ethán Ezrahhite, & Hemán, & Chal-
chól, & Dardáɤ filiis Manhól: fuitque nomen
eius in omnibus gentibus per circuitum.
32 Loquutus quoque eſt tria millia parabola-
rum: & fuerunt cantica eius quinque & mille.
33 Loquutus eſt pręterea de arboribus, à cedro
quæ eſt in Lebanón, ad hyſſopum quæ egre-
ditur de pariete. Loquutus eſt inſuper de ani-
malibus, & de volatilibus, & de reptilibus, &
de piſcibus.
34 Et veniebant ex omnibus populis ad audi-
endam ſapiétiam Selomóh ab vniuerſis Re-
gibus terræ qui audierant ſapientiam eius.

CAPVT V.

1 *Hiram mittit ſeruos vt gratulentur Salomoni. 4 Salomon petit ligna ab Hiram in ædificationem templi. 7 Hiram gentilis agnoſcit nomen Dei. 13 Numerus artificum.*

1 Miſit autẽ Hirám rex Tyri ſeruos ſuos
ad Selomóh: (audierat enim quòd i-
pſum vnxiſſent in Regem pro patre ſuo) quia
dilexerat Hirám Dauidé omnibus diebus.
2 Miſitque Selomóh ad Hirám, dicendo, 2.Par.2.a.3
3 Tu noſti Dauidem patrem meum non po-
tuiſſe ædificare domum nomini Iehouæ Dei
ſui propter bella quæ circundederant eum,
donec Iehouáh poſuit eos ſub plantis pedum
eius.
4 Nunc verò requiem dedit Iehouáh Deus
meus mihi in circuitu: *ita vt* nullus ſit aduer-
ſarius, neque eſt occurſus malus.
5 Et ecce ego cogito ædificare domum nomi-
ni Iehouæ Dei mei: ſicut loquutus eſt Ieho-
uáh Dauidi patri meo hiſce verbis, Filius tuus 2.Reg.7.b.12
quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe æ- 1.Par.22.b.10
dificabit domum illam nomini meo.
6 Nunc ergo præcipe vt ſuccidát mihi cedros B
de Lebanón: erunt autem ſerui mei cum ſer-
uis tuis: mercedémque ſeruorum tuorum da-
bo tibi, quicquid dixeris. tu enim ſcis quòd
non eſt inter nos vir ſciens cædere ligna ſicut
Sidonij.
7 Fuit itaq;, quũ audiſſet Hirám verba Se-
lomóh, vehementer gauiſus eſt, & ait, Bene-
dictus Iehouáh hodie, qui dedit Dauidi filium
ſapientem ſuper populum multum hunc.
8 Miſitque Hirám ad Selomóh, dicendo,
Audiui quæ miſiſti ad me, ego faciam omnem
voluntatem tuam in lignis cedrinis, & lignis
abiegnis.
9 Serui mei deducét *ligna* de Lebanón ad ma-
re: ego autem ponam ea per rates in mare vſ-
que ad locum quem mandaueris mihi, & diſ- C
ſoluam ea ibi, túq; tolles: facies autem volun-
tatem meam, præbendo cibum domui meæ.
10 Dedit ergo Hirám ipſi Selomóh ligna
cedrina & ligna abiegna *iuxta* omnem volun-
tatem eius.
11 Selomóh autem præbuit Hirám viginti
millia cororum tritici in cibum domui eius,
& viginti coros olei contuſi: ſic dedit Selo-
móh ipſi Hirám per ſingulos annos.
12 Iehouáh itaq; dedit ſapientiam Selomóh Supr.3.b.12
vt dixerat ei: fuitq; pax inter Hirám & Se-
lomóh, ac percuſſerunt fœdus ambo.
13 Indixit verò rex Selomóh tributum omni
Iſraeli, & fuit tributum triginta millia vi-
rorum.
14 Quos miſit in Lebanón, decem millia per D
ſingulos menſes, viciſſim: menſe vno erant in
Lebanón, *&* duobus menſibus in domo ſua:
Adonirám autem *erat* ſuper tributum.
15 Fuerũt verò ipſi Selomóh ſeptuaginta mil-
lia portantium onus, & octoginta millia exci-
dentium in monte:
16 Præter principes *&* præfectos Selomóh
qui erant ſuper opus tria millia & trecenti, qui
præerant populo qui faciebat opus.
17 Præcepitq; Rex vt aduehèrent lapides gran
des, lapides inquam pretioſos, ad fundandam
domum, *&* lapides dolatos.
18 Dolauerunt itaque cæmentarij Selomóh
& cęmentarij Hirám, & Giblim, atq; prępa-
rauerũt ligna & lapides ad ædificandã domũ.

CAPVT VI.

2 *Fabrica & forma templi. 12 Salomonẽ ambulantem per viã mandatorũ ſuorũ non derelicturus Deus. 16 Oraculũ. 36 Atriũ internum.*

2.Paral.3.a.1 1 PORrò quadringẽteſimo octogeſimo anno
poſteaquam egreſsi ſunt filij Iɷſraël è
terra Ægypti, anno quarto, menſe Aprili (ipſe
eſt menſis ſecũdus, quo regnare cœpit ɷSelo-
móh ſup Iɷſraëlẽ) ædificauit domũ Iehouæ.
2 Domus autem quam ædificauit rex ɷSelo-
móh Iehouæ, ſexaginta cubitorum *erat* longi-
tudo eius, & viginti latitudo eius, & triginta
cubitorum altitudo eius.
3 Veſtibulum autem *erat* ante Templum do-
mus: viginti cubitorum longitudo eius ante
latitudinem domus: decem *autem* cubitorum
latitudo eius ante domum.
4 Fecit inſuper domui feneſtras latas *intrinſecus*,
anguſtas *extrinſecus*.
5 Ædificauit deinde iuxta murum domus, tha
lamum per circuitum, iuxta murum domus
per circuitum Templo & Oraculo: fecit in-
quam thalamos per circuitum.
6 Thalàmi inferioris quinq; cubitorum erat
latitudo: & medij, ſex cubitorum latitudo:
& tertij, ſeptem cubitorũ latitudo: ſiquidem
retractiones poſuerat in domo per circuitum
parte externa, ne apprehẽderẽt muros dom᷒.
7 Domus enim quũ ædificaretur, lapide per-
fecto aduecto *è monte* ædificata eſt: & mallei, &
ſecuris, *atque* omne inſtrumentum ferreum
non fuit auditum in domo quũ ædificaretur.
8 Oſtium thalami medij *erat* in latere domus
dextro: & per cochleas aſcẽdebant ad mediũ,
& de medio ad tertium.
B 9 Ædificauit ergo domum illam, & perfecit
eam: & texit domum trabibus incuruatis &
tabulatis cedrinis.
10 Ædificauit & thalamum illum cum tota do-
mo: quinque cubitorum *erat* altitudo eius, &
apprehendebat domum per trabes cedrinas.
11 Fuit autem verbum Iehouæ ad ɷSelomóh,
dicendo,
Infrà 9.a.5 2.Reg.7.c.13 1.Par.22.b.10 12 Domus iſta quam tu ædificas, ſi ambulaue-
ris in decretis meis, & iudicia mea feceris, ſer-
uaueríſque omnia mandata mea ambulando
in eis: tum ſtatuam verbum meum tecum
quod loquutus ſum ad Dauidem patrem tuũ:
13 Habitabóque in medio filiorum Iɷſraëlis,
neque deſeram populum meum Iɷſraëlem.
14 Ædificauit itaque ɷSelomóh domum illam
& perfecit eam.
15 Et ædificauit parietes domus intrinſecus ta-
bulis cedrinis: *id eſt* à pauimento domus vſq;
ad parietes contignationis, operuit ligno in-
trinſecus: obduxit quoq; pauimentum ipſum
domus tabulis abiegnis.
16 Ædificauit etiam viginti cubitos à lateribus
domus tabulis cedrinis, à pauimento vſq; ad
parietes: ædificauit quoque ſibi in domo Ora-
culum, vt eſſet Sanctitas ſanctitatum.
17 At quadraginta cubitorum erat domus: ipſa
eſt templum oppoſitum *Oraculo*.
C 18 Porrò tabulæ cedrinæ *quibus tegebatur* domus
intrinſecus depictæ *inſtar* cucurbitarum agre-
ſtium, & cælaturis *inſtar* florum: omnia tabulis
cedrinis *tegebantur*, nec lapis apparebat.
19 Oraculum autem in medio domus intrin-
ſecus pręparauit, vt poneret ibi arcam fœderis
Iehouæ.
20 Intrinſecus autem *erat* Oraculum: viginti
cubitorum *erat* longitudo *eius*, & viginti cubi-
torum latitudo, & viginti cubitorum altitudo
eius: & operuit illud auro puriſsimo: altare
autem operuit cedrinis tabulis.
21 Texit igitur ɷSelomóh domum intrinſecus
auro puriſsimo: & occluſit catenis aureis O-
raculum: & texit illum auro.
22 Totámque domum texit auro, donec perfi-
ceretur tota domus: totúmq; altare quod *erat*
ante Oraculum, texit auro.
23 Fecit autẽ in ipſo Oraculo duos Cherubim
è lignis pineis: decem cubitorũ altitudo eius.
24 Quinq; autem cubitorum erat ala Cherub
vna, & quinque cubitorum ala Cherub altera:
decẽ cubiti erant ab extremitatibus alę vnius,
vſque ad extremitates alæ alterius.
25 Decem pręterea cubitorum erat Cherub ſe-
cundus: menſura eadem, & inciſio eadem erat
ambobus Cherubim.
26 Altitudo Cherub vnius erat decem cubito-
rum, & ſimiliter Cherub ſecundi.
27 Collocauit autem ipſos Cherubim in me-
dio domus interioris: expandebántque alas
ſuas, tãgebátq; ala vnius, parietem, & ala Che-
rub alterius tangebat parietem alterum: alæ
autem eorum *quæ erant* in medio domus, con-
tingebant ſe inuicem.
28 Texítque ipſos Cherubim auro.
29 Omnes autem parietes domus per circui- D
tum ſculpſit cælaturis ſculpturarũ Cherubim
& palmarum, & cælaturis florum intrinſecus
& extrinſecus.
30 Quin & pauimentum domus texit auro in-
trinſecus & extrinſecus.
31 Et oſtio Oraculi fecit valuas è lignis pineis:
ſuperliminare, *&* poſtes *erant* quinq; laterum.
32 Duas inquam valuas *fecit* è lignis pineis, &
cęlauit in eis cęlaturas Cherubim palmarúm-
que, ac cælaturas florum, texitq; auro: & ex-
tẽdit ſuper Cherubim & ſuper palmas aurum.
33 Sic quoque fecit oſtio templi, *nempe* poſtes
è lignis pineis quadrilateros.
34 Porrò ambæ valuæ *erant* è lignis abiegnis,
& duo latera valuæ vnius rotunda, & duo la-
tera alterius valuæ rotunda.
35 Et ſculpſit *in illis* Cherubim, & palmas, & cę
laturas florũ: texitq; auro directo illud quod
erat inſculptum.
36 Poſt hæc ædificauit atrium interius tribus
ordinibus lapidum dolatorum, & ordine *uno*
trabium cedrinarum.
37 Anno quarto fundata fuit domus Iehouæ,
menſe Aprili.
38 Et anno vndecimo, mẽſe Octobri (is eſt mẽ
ſis octauus) cõpleta fuit domus cũ omnibus
vtenſilibus ſuis, atque omnibus iis quæ ad il-
lam pertinebant, & ædificauit eã annis ſeptẽ.

CAPVT VII.

*1 Ædificatur domus Salomonis in ſaltu. 2 Domus filiæ Pharaonis.
12 Atrium maius templi: &c. Atrium interius templi, 13 Hiram
artifex fundit pro Salomone. 15 Forma columnarum æ nearum.
21 Iachin: &c. Boaz. 23 Mare fuſile. 27 Baſes æneæ. 38 La-
teres decem ænei.*

1 DOmum autem ſuam ædificauit ɷSelo- Infrà 9.b.10
móh tredecim annis, & compleuit to-
tam domum ſuam.
2 Ædificauit quoq; domum ſaltus Lebanón:
centum cubitorum erat longitudo eius, &
quinquaginta cubitorum latitudo eius, & tri
ginta cubitorum altitudo eius. ſuper quatuor
ordines columnarum cedrinarũ *ædificauit eam*,
trabes

trabes autem cedrinæ *erant* ſuper columnas.
3 Et tecta erat tabulis cedrinis ſurſum ſuper
trabes quæ erant ſuper columnas quadragin-
ta & quinq;,quindecim per ordines ſingulos.
4 Et feneſtrarum erant tres ordines,feneſtrá-
que *erat* contra feneſtram tribus vicibus.
5 Et omnia oſtia & poſtes quadrata erant, *una*
cum feneſtris:eregione autem feneſtra erat cō-
tra feneſtram,tribus vicibus.
6 Porticum autem columnarum fecit: quin-
quaginta cubitorū erat longitudo eius, & tri-
ginta cubitorum latitudo eius:erátque ea por
ticus ante faciem illarum, columnæq; & tra-
bes ante faciem illarum.
7 Porticum quoq; ſolij in qua iudicaret, *nem-*
pe porticum iudicij fecit:quæ tecta erat cedro
à pauimento vſque ad pauimentum.
8 Domui autem ſuæ in qua manebat, *fecit* a-
trium alterum intra porticum illam,ſecūdum
opus illud erat. domum præterea fecit filiæ
Suprà 3.d.1 Parӯóh(quam acceperat Selomóh)ſecundū
porticum hanc.
B 9 Omnia illa *erant ex* lapidibus pretioſis,ſecū-
dum mēſuras *lapidum* dolatorum, ſerratorum
ſerra, intrinſecus & extrinſecus:& à fundamē
to vſque ad *lapides* menſuræ quatuor digitorū,
& extrinſecus,vſque ad atrium maius.
10 Fundatum autem *erat* lapidibus pretioſis,la
pidibus magnis, lapidibus decem cubitorū,
& lapidibus octo cubitorum.
11 Suprà verò *erant* lapides pretioſi ſecundum
menſuras *lapidum* dolatorū,& cedrinæ tabulę.
12 Porrò atrio maiori per circuitum *erant* tres
ordines *e lapidibus* dolatis,& ordo vnus trabiū
cedrinarum, & atrio illi domus Iehouæ inte-
riori, & porticui eius domus.
13 Mittens autem rex Selomóh, tulit Hi-
rám de Tyro:
14 Filius mulieris viduæ erat de tribu Naph-
thali:pater verò eius vir Tyrius faber ærarius:
erátque repletus ſapientia & intelligentia, &
ſciētia vt faceret omne opus ex ære:qui venit
ad regē Selomóh,& fecit omne opus eius.
15 Finxit & duas columnas æreas: octodecim
cubitorum erat altitudo columnæ vnius: &
Iere.52.c.21 filum duodecim cubitorum circundabat co-
lumnam ſecundam.
C 16 Et duo capitella fecit quæ ponerētur ſuper
capita columnarum,fuſa *ex* ære:quinque cu-
bitorū erat altitudo capitelli vnius, & quinq;
cubitorum altitudo capitelli alterius.
17 Reticula opere retis,funes *factos* opere cate
narum capitellis quæ erant ſuper caput co-
lumnarum: ſeptem *erant* capitello vni, & ſe-
ptem capitello ſecundo.
18 Fecit ergo columnas: & duos ordines in cir
cuitu in reticulo vno,vt tegerēt capitella quæ
erant ſuper caput,malogranatis:& ſic fecit ca-
pitello ſecundo.
19 Capitella autē *illa* quę *erant* ſuper caput colū-
narū, *erat* opꝰ lilij in porticu, quatuor cubitis.
20 Capitella inquam *illa quæ erant* ſuper duas
columnas,etiam dēſuper eregione ventris *ca-*
pitelli, qui *erat* vltra reticulum, *habebant malogra-*
nata:nā malogranata ducenta erant in ordini-
bus *duobus* per circuitū ſuper capitellū ſecūdū.
21 Statuit deinde colūnas illas in porticu tem
pli: & ſtatuit columnam dexteram, vocauitq;
nomen eius Iachin:ſtatuit & columnam ſini-
ſtram,vocauítque nomen eius Bóӯaz.
22 Et ſuper caput columnarum opus lilij:abſo
lutum eſt itaque opus columnarum.
23 Fecit quoque mare fuſum decem cubitorū D
à labro eius vſque ad labrum eius, rotundum
in circuitu:& quinque cubitorum erat altitu-
do eius, filúmque triginta cubitorum ambie
bat illud per circuitum.
24 Tubercula autem inſtar colocynthidum
ſubter labium eius per circuitum, circunda-
bant illud: decem in cubito,ambiebant mare
per circuitum:duo ordines tuberculorum fu-
ſorum erant in fuſione illius.
25 Stabat *mare* ſuper duodecim boues:tres re-
ſpiciebant ad Aquilonem,& tres reſpiciebant
ad Occidentem, & tres reſpiciebant ad Meri-
diem,& tres reſpiciebant ad Orientem:& ma
re ſuper eos ſupernè erat, & omnia poſteriora
eorum intrinſecus erant.
26 Denſitas autem eius *erat* palmus: & labium
eius erat ſecundum opus labij calicis *&* floris
lilij:duo millia batorum capiebat.
27 Fecit præterea baſes decem æreas:quatuor
cubitorum *erat* longitudo baſis vnius, & qua-
tuor cubitorum latitudo eius,& trium cubito
rum altitudo eius.
28 Hoc autem *eſt* opus baſis. cincturæ *erant* in
ipſis, quæ cincturæ *erant* inter prominentias.
29 Et ſuper cincturas illas quę erant inter pro-
minētias *erant* leones, boues,& Cherubim: &
ſuper prominentias *erat* baſis dēſuper: & ſub-
ter,leones & boues, additamēta *quædam* ope-
re extenſo.
30 Quatuor autē rotę æreæ *erant* baſibus ſingu E
lis, & tabulæ æreæ: & *in* quatuor angulis eius
humeruli erant: *&* ſubter concham humeruli
fuſi *erant* ex latere ſingulorum additamētorū.
31 Os verò eius intra capitellum *erat*: & ſuper-
nè,in cubito(os autem eius erat rotundum o-
pere baſis)cubitus & dimidium cubiti. & etiā
ſuper os ipſum *erant* cælaturæ, cum cincturis
ſuis,quadratæ, non rotundæ.
32 Quatuor item rotæ illæ erant intra cinctu-
ras & axes rotarum, in baſi ipſa altitudo rotæ
vnius erat cubitus & dimidium cubiti.
33 Opus præterea rotarum erat ſicut opus ro-
tæ currus:axes earum,& modioli earū, & can
thi earum,& radij earum,omnia erant fuſa.
34 Quatuor ergo humeruli *erant* ſuper qua-
tuor angulos baſis vnius:ex baſi ipſa *erant* hu-
meruli eius.
35 Et in ſummitate baſis *erat* dimidium cubiti
in altitudine rotūda per circuitum: & in ſum-
mitate illius baſis *erant* prominentiæ eius, &
cincturæ eius ex ipſa.
36 Et fecit cælaturas in tabulis prominentia-
rum eius,& in cincturis eius, Cherubím, leo-
nes,& palmas ex latere cuiuſque additamen-
torum per circuitum.
37 Ad hunc modū fecit decē baſes:fuſura eadē, F
menſura eadē,inciſio eadem *erat* cunctis ipſis.
38 Fecit & decem conchas æreas: quadraginta
batos capiebat concha vna:quatuor cubitorū
erát ſingulæ conchæ, concha vna ſuper baſim
vnam,decem baſibus.
39 Et poſuit baſes quinque ad latus domus à
dextera, & quinque ad latus domus à ſiniſtra
eius: mare quoque poſuit à latere domus de-
xtro ad Orientem contra Meridiem.

40 Fecit præterea ⁿHirám cóchas, & ſcopas, & pelues: compleuitque ⁿHirám facere vniuerſum opus quod fecit regi ωSelomóh in domo Iehouæ.
41 Columnas duas, & vaſa rotunda capitellorum quę erant ſuper caput columnarum duarum: & reticula duo, vt operirent duo illa vaſa rotunda capitellorum quæ erant ſuper caput columnarum.
42 Et malogranata quadringenta in duobus reticulis, *nempe* duo ordines malogranatorum erant reticulo vno ad operiendum duo illa vaſa rotunda capitellorum quæ erant in ſuperficie columnarum.
43 Et baſes decem, atque conchas decem ſuper baſes:
44 Et mare vnum, & boues duodecim ſubter mare:
G 45 Et lebetes, & ſcopas, & pelues: & omnia vaſa hæc quæ fecit ⁿHirám regi ωSelomóh in domo Iehouæ, erant ex ære polito.
46 In planitie Iardén fudit ea Rex in denſitate terræ inter ωSucchóth & xSarthán.
47 Et omiſit ωSelomóh omnia vaſa: propter multitudinem nimiam non eſt exploratum pondus æris.
48 Fecit inſuper ωSelomóh omnia vaſa *alia* quæ *erant pro* domo Iehouæ, altare aureum, & menſam ſuper quã erant panes facierũ, aureã.
49 Et candelabra, quinque à dextera, & quinque à ſiniſtra ante Oraculum, ex auro puriſsimo, & flores, & lucernas, & forcipes ex auro,
50 Et hydrias, & pſalteria, & pelues, & cochlearia, & acerras, ex auro puro: & cardines valuis domus interioris, *id eſt* ſanctitatis ſanctitatũ, *&* valuis domus, *id eſt* templi, aurei.
2.Paral.5.a.1 51 Abſolutum eſt itaq; vniuerſum opus quod fecit rex ωSelomóh pro domo Iehouæ, & intulit ωSelomóh ſanctitates Dauidis patris ſui, argentum & aurum & vaſa, *&* repoſuit *ea* in theſauris domus Iehouæ.

CAPVT VIII.

1 *Collocatur arca in templo.* 9 *Tabulæ Teſtamenti in arca repoſitæ.* 10 *Nebula implet tẽplum.* 14 *Salomon benedicit congregationi, poſt gratias agit Deo.* 16 *Electus Dauid.* 20 *Promiſsiones ſuas implet Deus.* 22 *Oratio Salomonis vt exaudiantur orantes in templo.* 31 *Iuramentum.* 33 *Bellum.* 35 *Pluuia.* 37 *Fames, Peſtis, & Aerugo.* 40 *Corda Deus ſolus nouit.* 41 *Alienigena.* 42 *Nomen Dei vbiq; auditur.* 44 *Bellatores orãtes victoriã.* 46 *Peccatores omnes.* 47 *Populus captiuus ductus. Confeſsio.* 55 *Salomon rurſus benedicit vniuerſo Iſraeli.* 62 *Mactantur victimæ.* 64 *Dedicatur tẽplum.* 65 *Fit ingens celebritas.*

2.Paral.5.a.2 1 TVnc conuocauit ωSelomóh ſeniores Iωſraëlis, & omnia capita tribuum, principes patrum filiorum Iωſraël, ad ſe in Ieruωſaláim, vt transferrent arcam fœderis Iehouę de ciuitate Dauidis, ipſa eſt xSiión.
2 Conuenerunt itaque ad regem ωSelomóh omnes viri Iωſraëlis in menſe Septembri in ſolennitate: is eſt menſis ſeptimus.
3 Quum autẽ veniſſent omnes Seniores Iωſraëlis, tulerunt ſacerdotes arcam,
4 Et tranſtulerunt arcam Iehouæ, tabernaculum eccleſiæ, & omnia vaſa ſancta quæ erant in tabernaculo: tranſtulerunt inquam ea ſacerdotes & Leuitæ.
5 Rex autem ωSelomóh & vniuerſa congregatio Iωſraëlis quæ conuenerat ad eum, *erat* cum eo ante arcam immolãtes oues & boues, quæ neque numerari, neque ſupputari poterant præ multitudine.
6 Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis Iehouę in locum ſuum, in Oraculum domus, in Sanctitatem ſanctitatũ ſubter alas Cherubim:
7 Nam Cherubim expandebant alas ſupra locum arcæ, operiebántq; Cherubim arcam, & vectes eius deſuper.
8 Et extraxerunt vectes, apparebántque capita vectium è Sanctitate coram Oraculo, & nõ apparebant extrinſecus, fuerúntque illic vſq; ad diem hanc.
9 Non erãt in *ea* arca niſi duæ tabulæ lapideæ, quas illic repoſuerat Mωſéh in ⁿHoreb, quã du pepigit Iehouáh *fœdus* cũ filiis Iωſraëlis, quando egreſsi ſunt è terra Ægypti. Heb.9.a.4 Deut.10.a.5
10 Fuit autem, quum exirent ſacerdotes è Sanctitate, nubes repleuit domum Iehouæ. Exod.40.d.34
11 Neque poterant ſacerdotes ſubſiſtere ad miniſtrandum propter nubem: repleuerat enim gloria Iehouæ domum Iehouæ. D
12 Tunc dicit ωSelomóh, Iehouáh dixit quòd habitaret in ipſa caligine. 2.Paral.6.a.1
13 Ædificando ædificaui domum habitationis tibi, locum vt habites *ibi* in ſecula.
14 Cõuertit autem faciem ſuam, & benedixit vniuerſæ cõgregationi Iωſraëlis: tota autem congregatio Iωſraëlis ſtabat.
15 Dixitque, Benedictus ſit Iehouáh Deus Iωſraëlis, qui loquutus eſt ore ſuo Dauidi patri meo, & manu ſua adimpleuit, dicendo,
16 A die qua eduxi populũ meum Iωſraëlem ex Ægypto, non elegi ciuitatẽ ex vniuerſis tribubus Iωſraëlis ad ædificandam domum, vt eſſet nomen meum ibi: ſed elegi Dauidem vt eſſet ſuper populum meum Iωſraëlem.
17 Fuit autẽ in corde Dauidis patris mei ædificare domum nomini Iehouæ Dei Iωſraëlis: 2.Reg.7.a.1
18 At Iehouáh dixit Dauidi patri meo, Eo quòd fuerit in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene feciſti quòd fuerit in corde tuo:
19 Veruntamen tu non ędificabis domum, ſed filius tuus qui egreſſurus eſt de lũbis tuis, ipſe ædificabit domum nomini meo.
20 Confirmauit itaque Iehouáh verbum ſuum quod loquutus eſt, & ſurrexi pro Dauide patre meo, & ſedi ſuper thronũ Iωſraëlis, quẽadmodum loquutus eſt Iehouáh, & ædificaui domum nomini Iehouæ Dei Iωſraëlis:
21 Poſuíque ibi locum ipſi arcæ, in qua eſt fœdus Iehouæ quod pepigit cũ patribus noſtris quum eduxit eos è terra Ægypti.
22 Conſtitit autem ωSelomóh ante altare Iehouæ coram vniuerſa congregatione Iωſraëlis, & expandit palmas ſuas ad cælum, C
23 Ac dixit, Iehouáh Deus Iωſraël, non eſt ſimilis tibi Deus *nec* in cælo deſuper, nec ſuper terram deorſum, cuſtodiens pactũ & miſericordiam ſeruis tuis qui ambulant coram te toto corde ſuo. 2.Mac.2.b.8
24 Qui ſeruaſti ſeruo tuo Dauidi patri meo quæ loquutus es ei: loquutus nanque es ore tuo, & manu tua impleſti, ſecundũ diem hãc.
25 Nunc igitur ô Iehouáh Deus Iωſraëlis, cuſtodi ſeruo tuo Dauidi patri meo quæ loquutus es ei, dicendo, Non excidetur tibi vir à facie mea ſedens ſuper thronũ Iωſraëlis: ſi modò cuſtodierint filij tui viã ſuam *quæ eſt* vt ambulent coram me, ſicut ambulaſti coram me. 2.Reg.7.b.12, & c.16

26 Nunc

Ambulare

26 Nunc inquam ô Deus Iſraël, ſtabiliatur obſecro verbum tuum quod loquutus es ſeruo tuo Dauidi patri meo.

27 Verúmne eſt quòd habitabit Deus ſuper terram? ecce, cælum & cæli cælorum te non continent, quanto minus domus iſta quam ædificaui?

28 At *tu* reſpice ad orationem ſerui tui, & ad deprecationē eius ô Iehouáh Deus mi, exaudiendo clamorem & orationem quam ſeruus tuus orat coram te hodie:

Deut.12.b.11 29 Vt ſint oculi tui aperti ſuper domum iſtam nocte ac die in loco de quo dixiſti, Erit nomē meum ibi: *&* vt audias orationem quam orabit ſeruus tuus in loco iſto.

30 Exaudias inquam deprecationem ſerui tui & populi tui Iſraëlis qui orauerit in loco iſto: tu quidem exaudias de loco habitationis tuæ, *id eſt* de cælis, exaudias & parcas.

D 31 Quum peccauerit vir in proximum ſuum, & detulerit in eum iuramentum, *ita* vt cogat eum iurare, & venerit iuramentum ante altare tuum in domo hac:

32 Tu exaudias in cælo, & facias, & iudices ſeruos tuos, condemnando impium, vt des viam eius in caput eius: & iuſtificando iuſtum, dando ei ſecundum iuſtitiam eius.

33 Quando cæſus fuerit populus tuus Iſraël coram inimico, quòd peccauerint tibi, & reuerſi fuerint ad te, & confeſsi fuerint nomē tuum, & orauerint, deprecatique fuerint te in domo hac:

34 Tu exaudias in cælo, & parcas peccato populi tui Iſraëlis, & reducas eos in terrā quā dediſti Patribus eorum.

35 Quando clauſum fuerit cælum, & non fuerit pluuia, quòd peccauerint tibi, & orauerint in loco iſto, confeſsíque fuerint nomini tuo, & à peccato ſuo auerſi fuerint quando afflixeris eos:

36 Tu exaudias in cælo, & parcas peccato ſeruorum tuorum, & populi tui Iſraëlis, quū docueris eos viam bonā per quam ambulent, & dabis pluuiam ſuper terram tuam quā dediſti populo tuo in hæreditatem.

37 Fames ſi fuerit in terra, *aut* peſtis quum fuerit, *aut* ariditas *&* robigo, locuſta, bruchus quū fuerit: *aut* quum obſederit eum inimicus eius in terra portarum ſuarum, quæcunque plaga, quæcunque infirmitas,

38 Quæcunque oratio, *aut* quæcunque deprecatio *ſuſcepta* fuerit à quouis, *aut* ab vniuerſo populo tuo Iſraële, quum cognoſcet quiſque plagam cordis ſui, & expanderit manus ſuas in domo hac:

39 Tu exaudias de cælo: de loco habitationis tuæ: & parcas: ac facias, déſque vnicuiq; ſecundum omnes vias ſuas, cuius cognouiſti cor (tu enim noſti ſolus cor omnium filiorum hominum)

E 40 Vt timeant te omnibus diebus quibus vixerint in ſuperficie terræ quam dediſti Patribus noſtris.

41 Quinetiam de alienigenis qui non ſunt de populo tuo Iſraële, qui venerint de terra lōginqua propter nomen tuum:

42 (Si audierint nomē tuum magnum, & manum tuam validam, & brachium tuum extenſū) venerint inquā, & orauerint in domo hac:

43 Tu exaudias de cælo, de loco habitationis tuæ, faciáſque iuxta omnia pro quibus inuocauerint te alienigenæ, vt ſciant omnes populi terræ nomē tuum, vt timeant te ſicut populus tuus Iſraël, & cognoſcant quòd nomen tuum inuocatum ſit ſuper domū hanc quam ædificaui.

44 Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicum ſuum per viam per quā miſeris eos, & orauerint Iehouam *contra* viam ciuitatis quam elegiſti, & domum quam ædificaui nomini tuo:

45 Exaudias de cælo orationem eorum, & deprecationem eorum, & facias iudicium eorū.

46 Si peccauerint tibi (nō eſt enim homo qui non peccet) & iratus fueris contra eos, tradiderí ſque eos coram inimico, & captiuos duxerint eos qui ceperint eos, in terram inimici longinquam vel propinquam: 2.Par.6.f.36 Eccl.7.c.21 1.Ioan.1.d.8

47 Et reuerſi fuerint ad cor ſuum in terra in quam captiui ducti fuerint: atque cōuerſi, deprecati fuerint te in terra illorum qui captiuos eos abduxerint, dicendo, Peccauimus, & iniquè egimus, impiè egimus:

48 Conuerſi inquam fuerint ad te toto corde ſuo, & tota anima ſua in terra inimicorum ſuorum qui captiuos abduxerint eos, & orauerint ad te *contra* viam terræ ſuæ quam dediſti patribus eorum, ciuitatē quam elegiſti, & domum quam ædificaui nomini tuo:

49 Exaudias de cęlo, de loco habitationis tuę orationem eorum & deprecationem eorum, & facias iudicium eorum: F

50 Parcáſque populo tuo, qui peccauerint tibi, & omnibus pręuaricationibus eorum quibus præuaricati fuerint contra te: & des eos in miſericordias coram illis qui captiuos abduxerint eos, & miſereantur eorum.

51 Populus enim tuus & hæreditas tua ſunt, quos eduxiſti ex Ægypto, è medio fornacis ferreæ.

52 Vt ſint oculi tui aperti ad deprecationē ſerui tui, & ad deprecationē populi tui Iſraëlis, exaudiendo eos omni *tempore* quo inuocauerint te.

53 Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de vniuerſis populis terræ, ſicut dixeras per Moſéh ſeruum tuum, quādo eduxiſti Patres noſtros ex Ægypto, Domine Iehoua.

54 Fuit autē, quū finē feciſſet Selomóh orandi Iehouam vniuerſa oratione & deprecatione iſta, ſurrexit à conſpectu altaris Iehouæ, *ac* deſiit genua flectere: & manibus ſuis expanſis ad cælum,

55 Ac ſtans, benedixit vniuerſæ congregationi Iſraëlis, voce magna, dicendo,

56 Benedictus Iehouáh qui dedit requiem populo ſuo Iſraëli iuxta omnia quę loquutus eſt: non cecidit verbum vnum ex omni verbo eius bono quod loquutus eſt per manum Moſéh ſerui ſui. G

57 Sit Iehouáh Deus noſter nobiſcū, ſicut fuit cum Patribus noſtris: ne derelinquat nos, neque deſerat nos:

58 Vt inclinare faciat cor noſtrum ad ſe, vt ambulemus in vniuerſis viis eius, & cuſtodiamus præcepta eius, & decreta eius, & iudicia eius quæ præcepit Patribus noſtris.

59 Síntque verba mea hæc, quibus deprecatus

ſum

ſum coram Iehoua, propinqua Iehouæ Deo noſtro die ac nocte, ita vt faciat iudicium ſerui ſui, & iudicium populi ſui Iϖſraℵelis per ſingulos dies.

60 Vt cognoſcant omnes populi terræ quòd Iehouáh eſt Deus, nec eſt vltra *eum.*

61 Et ſit cor veſtrum perfectum cum Iehoua Deo noſtro, ambulando in decretis eius, & cuſtodiendo pręcepta eius, ſecundũ diem hanc.

62 Rex autem & vniuerſus Iϖſraℵél cum eo ſacrificabant ſacrificium coram Iehoua.

1.Paral.7.a.5 63 Sacrificauitque ϖSelomóh ſacrificium pacificorum quod ſacrificauit Iehouæ, boũ duo & viginti millia, & ouium cẽtum viginti millia, & dedicauerunt domum Iehouæ Rex atq; omnes filij Iϖſraℵelis.

64 Eodem die ſanctificauit Rex medium atrij quod erat ante domum Iehouæ: fecit quippe ibi holocauſtum, & oblationes, & adipes pacificorum: ſiquidem altare æreum quod erat coram Iehoua, erat paruum, ita vt non cõprehenderet holocauſtum & oblationem & adipes pacificorum.

65 Fecitque ϖSelomóh tempore illo, feſtiuitatem, & vniuerſus Iϖſraℵél cum eo, congregatio magna, ab introitu חHamáth vſque ad torrentem Ægypti coram Iehoua Deo noſtro ſeptem diebus, & ſeptem diebus, quatuordecim diebus.

66 Die autem octauo dimiſit populum, & benedixerunt Regi, atque abierunt in tabernacula ſua, læti, & hilares corde propter omnia bona quæ fecerat Iehouáh Dauidi ſeruo ſuo & Iϖſraℵeli populo ſuo.

CAPVT IX.

1 Deus ſecundò per quietem apparet Salomoni. 11 Salomon dat oppida Hiram Regi. 14 120 talenta auri. 16 Gazer ſuccenſa, Chananæo occiſo. 17 Gazer. Beth horon. 18 Baalath. Palmyra. 20 Facit Salomon Chananæos & reliquos tributarios. 23 550 præfecti. 25 Salomonis oblationes. 26 Mittit claſſem cauſa auri. 28 420 talenta auri.

2.Par.7.c.11 1 FVit autem, quum cõpleuiſſet ϖSelomóh ædificare domum Iehouæ, & domum regiam, vniuerſúmque deſiderium ſuum quod voluit facere:

Suprà 3.a.5 2 Apparuit Iehouáh ipſi ϖSelomóh ſecundò, ſicut apparuerat ei in Gibγón.

3 Dixitque illi Iehouáh, Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam quam deprecatus es coram me: ſanctificaui domum iſtam quam ædificaſti, ponendo nomen meum ibi vſque in ſeculum: eruntque oculi mei & cor meum ibi omnibus diebus.

Sup.8.c.29 Deut.12.b.11

4 Et tu ſi ambulaueris coram me, ſicut ambulauit Dauid pater tuus in perfectione cordis & rectitudine, faciendo ſecũdum omnia quæ præcepi tibi, decreta mea & iudicia mea ſeruaueris:

2.Re.7.b.12. c.16 5 Firmabo thronum regni tui ſuper Iϖſraℵelem in ſeculũ, ſicut loquutus ſum Dauidi patri tuo, dicẽdo, Non abſcindetur tibi vir à throno Iϖſraℵelis.

1.Par.22.c.10

6 Quod ſi auertendo auerſi fueritis vos & filij veſtri à me, & nõ cuſtodieritis præcepta mea, & decreta mea quæ dedi coram vobis: ſed abieritis, & ſerui eritis diis alienis, & incuruaueritis vos illis:

B 7 Excidã Iϖſraℵelem è ſuperficie terræ quam dedi eis: & domum quam ſanctificaui nomini meo, dimittam à facie mea, & erit Iϖſraℵél in parabolam & in fabulam in omnibus populis,

8 Atque domus iſta quæ futura eſt altiſsima, *ita ut* quicunq; tranſierit per eam, obſtupeſcat, & ſibilet, ac dicat, Quamobrem fecit Iehouáh ſic terræ huic, & domui huic? Deu.29.d.24 Iere.22.b.8

9 Reſpondebúntque, Eo quòd dereliquerunt Iehouam Deum ſuum, qui eduxit patres eorum è terra Ægypti: & apprehenderunt deos alienos, adorauerúntque eos, & ſeruierũt eis: idcirco *inquam* induxit Iehouáh ſuper eos omne malum hoc.

10 Fuit præterea in fine viginti annorum quibus ædificauit ϖSelomóh duas domos, *nempe* domum Iehouæ & domum regiam, 2.Paral.8.a.1

11 (חHirám *autem* Rex Tyri donauerat ipſi ϖSelomóh ligna cedrina & abiegna, & aurum ſecundum omnem volũtatem eius) tunc dedit Rex ϖSelomóh ipſi חHirám viginti vrbes in terra Galil.

12 Et egreſſus eſt חHirám è Tyro vt videret vrbes quas tradiderat ei ϖSelomóh, & non placuerunt ei.

13 Dixitque, Quid ſunt vrbes iſtæ, quas dediſti mihi, frater mi? & appellauit eas terram Chabúl, vſque ad diem hanc.

14 Miſerat autem חHirám ad Regem centum & viginti talenta auri. C

15 (Et hæc *eſt* ratio tributi propter quam exegit Rex ϖSelomóh, ad ædificandum domum Iehouæ, & domum ſuam, & Milló, & murũ Ieruϖſaláim, & חHazſór, & Megiddó, & Gézer.

16 Parγóh rex Ægypti aſcẽdit, & cepit Gézer, ſuccenditque eam igni: Chenaγanæum quoque qui habitabat in ciuitate, interfecit, ac tradidit eam pro muneribus filiæ ſuæ vxori ϖSelomóh.

17 Ædificauit autẽ ϖSelomóh Gézer, & Bethhorón inferiorem,

18 Et Baγaláth, & Thamór in deſerto in terra,

19 Et omnes vrbes theſaurorum quæ erãt ipſi ϖSelomóh, & vrbes curruum, & vrbes equitũ, & deſideriũ ϖSelomóh quod deſiderauit ædificare in Ieruϖſaláim & in Lebanón, & in omni terra dominij ſui.)

20 Omnem populum qui remãſerat de ℵEmoræo, חHitthęo, Perizæo, חHiuæo & Iebuϖſæo qui non erant de filiis Iϖſraℵelis,

21 Id *eſt* filios eorum qui remanſerant poſt eos in terra, quos non potuerãt filij Iϖſraℵelis occidere: fecit ϖSelomóh tributarios vſque ad diem hanc.

22 De filiis verò Iϖſraℵelis nõ fecit ϖSelomóh ſeruum *ullum*: ſed erant viri bellatores, & ſerui eius, & principes eius, & duces eius, & principes curruum eius, & equitum eius. D

23 Iſti ſunt principes præfectorum qui *erant* ſuper opus ipſi ϖSelomóh, quingenti & quinquaginta, qui præerant populo qui faciebat opus.

24 Cæterùm filia Parγóh aſcendit de ciuitate Dauidis in domum ſuam quam ædificauerat ſibi: tunc ædificauit Milló. 2.Par.8.b.11

25 Offerebat autem ϖSelomóh tribus vicibus ſingulis annis holocauſta & pacifica ſuper altare quod ædificauerat Iehouę, & adolebat ſuper illud quod erat coram Iehoua, & perfecit domum.

26 Et claſſem fecit rex שSelomóh in עEtſion-
géber quæ erat iuxta אElóth, iuxta ripam ma-
ris סSúph in terra אEdóm.
27 Miſitque חHirám cum claſſe ſeruos ſuos
viros nauticos & gnaros maris, cum ſeruis
שSelomóh.
28 Qui deuenerunt in אOphir, ac tulerűt in-
de aurum, quadringenta & viginti talenta, &
adduxerunt ad regem שSelomóh.

CAPVT X.

1 *Regina Saba venit ad audiendam ſapientiã Salomonis. 10 Dat Salomoni munera. 14 Cenſus pecuniæ Salomonis annuus, 666 talẽta auri. 16 200 ſcuta. 18 Thronus Salomonis. 26 1400 currus: & 1200 equites.*

2.Para.9.a.1 Matth.12.c.42 Luc.11.d.31

1 REgina autẽ שSebá audiens famam שSe-
lomóh in nomine Iehouæ, venit vt ten-
taret eum in ænigmatibus.
2 Et ingreſſa eſt Ieruשſaláim cũ exercitu gra-
ui valde, & camelis portãtibus aromata, & au
rum multũ valde, & lapides pretioſos, venitq;
ad ipſum שSelomóh, atq; loquuta eſt ad eum
quæcunque habebat in animo ſuo.
3 Indicauit autem ei שSelomóh omnia verba
eius, non fuit verbum *ullum* abſcõditum à Re-
ge quod non indicauerit ei.
4 Et vidit Regina שSebá omnem ſapientiam
שSelomóh, & domum quam ædificauerat,
5 Ac cibos mẽſæ eius, & ſeſsionem ſeruorum
eius, & ſtatum miniſtrorum eius, & veſtimen
ta eorum, & pincernas eius, & holocauſtum
eius quod offerebat in domo Iehouæ: & non
erat in ea vltrà ſpiritus.
6 Dixitque ad Regem, Verum erat verbum
quod audiui in terra mea ſuper rebus tuis &
ſapientia tua.
7 Et non credidi verbis ipſis, donec ipſa veni,
& viderunt oculi mei: ecce autem nõ fuit nun
tiatum mihi dimidium: addidiſti ſapientiam
& bonum ſuper famam quam audiui.
8 Beati viri tui, beati ſerui tui iſti qui ſtant co-
ram te, ſemper audientes ſapientiam tuam.
9 Sit Iehouáh Deus tuus benedictus qui com
placuit ſibi in te, ita vt poſuerit te ſuper ſoliũ
IשſraאZelis: eo quòd dilexerit Iehouáh Iשſraא
lem in ſeculum, & poſuerit te Regem, vt face-
res iudicium & iuſtitiam.
10 Deditque *illa* Regi centum & viginti talen-
ta auri, & aromata multa valde, & lapillos pre
tioſos: non venerunt talia aromata vltrà in *tan
ta* multitudine, quæ dedit Regina שSebá regi
שSelomóh.
11 Quinetiam nauis חHirám quę portabat au
rum ex אOphir, aduexit ex אOphir coralia
multa valde & lapillos pretioſos.
12 Fecitque Rex è coraliis fulcra domus Ieho-
uæ & domus Regis, & citharas, & lyras canto
ribus: non venerunt talia coralia, nec viſa ſunt
vſque ad diem hanc.
13 Rex autem שSelomóh dedit Reginæ שSe-
bá omnem voluntatem ſuam quam petiuit,
præter ea quæ dedit illi manu regia שSelo-
móh: poſt hæc vertit ſe, & abiit in terrã ſuam
ipſa & ſerui eius.
C 14 Erat autem pondus auri quod obueniebat
ipſi שSelomóh per annos ſingulos, ſexcento-
rum & ſexaginta ſex talentorum auri:
15 Præter viros mercatores, & negotiationem
aromatariorum, & omnes Reges עArabiæ, &
duces terræ.
16 Fecit autem rex שSelomóh ducẽta ſcuta ex
auro tracto: ſexcentos aureos inſumpſit in ſin
gula ſcuta.
17 Et trecentos clypeos ex auro tracto: tres mi
nas auri inſumpſit in ſingulos clypeos, & po-
ſuit eos Rex in domo ſaltus Lebanón.
18 Fecit præterea Rex ſolium eburneum ma-
gnum, & operuit illud auro obrizo.
19 Sex gradus erant ſolio, & ſummitas rotũda
erat in ſolio à parte eius poſteriore, & fulcra
hinc & inde in loco ſeſsionis, & duo leones
ſtabant ad fulcra ipſa.
20 Duodecim leones ſtabãt illic ſuper ſex gra-
dus hinc & inde: non fuit factum tale in vni-
uerſis regnis.
21 Omnia inſuper vaſa potoria regis שSelo- D
móh erant aurea, omnia item vaſa domus ſal-
tus Lebanón ex auro puro: non erat argentũ,
nõ reputabatur in dieb⁹ שSelomóh quicquã:
22 Quia claſsis Tharשſiש erat regi per mare,
cum claſſe חHirám: ſemel in tribus annis ve-
niebat claſsis Tharשſiש, quæ referebat aurũ
& argentum, dentes elephantum, & ſimias, &
pauos.
23 Et magnificatus eſt Rex שSelomóh præ o-
mnibus Regibus terrę in diuitiis & ſapientia.
24 Omnéſque habitatores terræ quærebãt fa-
ciem שSelomóh, vt audirent ſapientiam eius
quam poſuerat Deus in corde eius.
25 Et afferebant quiſque munus ſuum, vaſa ar
gentea, & vaſa aurea, & veſtes, & arma, & aro-
mata, equos, & mulos: idque per ſingulos an-
nos.
26 Congregauit itaque שSelomóh currus & 2.Par.1.d.14
equites: & fuerũt ei mille & quadringenti cur
rus, & duodecim millia equitum, quos collo-
cauit in vrbibus curruum, & cum Rege in Ie-
ruשſaláim.
27 Et poſuit Rex argentum in Ieruשſaláim tã-
quam lapides, & cedros poſuit tanquam ſyco
moros quæ creſcunt in campeſtribus prę mul
titudine.
28 Et egreſſus equorum *qui erat* ipſius שSelo-
móh, *erat* ex Ægypto: nam congregatio merca
torum Regis accipiebant congregationem *e-
quorum* pretio.
29 Cæterùm aſcendebat & egrediebatur qua-
driga ex Ægypto cum ſexcentis argenteis: e-
quus verò cum cẽtum & quinquaginta: & ſic
omnes Reges חHitthæorum & Reges Arám
per manum eorum educebant.

CAPVT XI.

1 *Amore excæcatus Salomõ, idololatriã fert in terra ſancta. 3 700 vxores Salomonis: & 300 cõcubinæ. 7 Chamos. Moloch. 9 Iraſcitur Deus Salomoni. 11 Salomonis regnũ diuidendũ. 14 Suſcitat Dominus Adad aduerſarium Salomoni. 17 Adad fugit à facie Dauidis vaſtantis Idumæam. 21 Adad reuertitur in Iſraël. 23 Razõ aduerſarius Salomoni ſuſcitatus à Deo. 26 Ieroboam rebellis Salomoni. 29 Ahias propheta tradit decem tribus Ieroboam. 40 Fugit Ieroboam Salomonem: &. Moritur Salomon. 43 Regnat Roboam.*

1 REx autem שSelomóh adamauit mulie-
res alienigenas multas, & filiã Parעóh,
Moabitidas, עAmmonitidas, אEdomæas, צSi-
donias, & חHitthæas:
2 De gẽtibus ſcilicet quas dixerat Iehouáh fi-
liis IשſraאZelis, Nõ ingrediemini ad eas, & ipſę Exo.34.b.16
non ingredientur ad vos: ſiquidem inclinare
facient cor veſtrum poſt deos ſuos: iis *inquam*
adhæſit שSelomóh amore.

3 Fuerunt

3 Fuerunt ei præterea vxores reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ: & declinare fecerunt mulieres eius, cor eius.

4 Et fuit, tempore ſenectutis ϖSelomóh, vxores eius inclinauerunt cor eius poſt deos alienos, nec fuit cor eius perfectum cum Iehoua Deo ſuo, ſicut *fuerat* cor Dauidis patris ſui.

5 Sed abiit ipſe poſt ȝAϖſthóreth deum xSidoniorum, & poſt Milchón abominationem ȝAmmonitarum.

B 6 Fecit itaque ϖSelomóh malum in oculis Iehouæ, & non adimpleuit *ut iret* poſt Iehouam ſicut Dauid pater eius.

7 Tunc ædificauit ϖSelomóh excelſum ipſi Chemóϖs abominationi Moáb in monte qui eſt eregione Ieruϖſaláim, & Mólech abominationi filiorum ȝAmmón.

8 Et ſic fecit omnibus vxoribus ſuis alienigenis, quæ ſuffiebant & immolabant diis ſuis.

9 Iratus eſt ergo Iehouáh contra ϖSelomóh, quòd declinaſſet cor eius à Iehoua Deo Iϖſraϰelis, qui apparuerat ei duabus vicibus, — *Suprà 9.a.3*

10 Et præceperat ei ſuper hac re, ne abiret poſt deos alienos: & *tamen* non cuſtodierat quod præceperat Iehouáh. — *Supr. 6.b.12*

11 Dixit itaque Iehouáh ad ϖSelomóh, Propterea quòd fuit hoc apud te, nec cuſtodiſti pactum meum, & decreta mea quæ præceperam tibi, ſcindendo ſcindā regnum à te, & dabo illud ſeruo tuo. — *Infrà 12.d.13*

12 Verūtamen in diebus tuis non faciam hoc, propter Dauidem patrem tuum: *at* de manu filij tui ſcindam illud.

C 13 Attamen totum regnum non ſcindam, *ſed* tribū vnam dabo filio tuo, propter Dauidem ſeruum meum, & propter Ieruϖſaláim quam elegi.

14 Suſcitauit igitur Iehouáh aduerſarium ipſi ϖSelomóh, Hadád ϰEdomæum, de ſemine regio, qui erat in ϰEdóm.

15 Fuit enim, quum eſſet Dauid in ϰEdóm, *&* aſcendiſſet Ioab princeps militiæ ad ſepeliendū interfectos, & percuſsiſſet omnem maſculum in ϰEdóm: — *2.Reg.8.d.14*

16 (Nam ſex menſibus manſit ibi Ioáb, & vniuerſus Iϖſraϰél, donec exterminaret omnem maſculum in ϰEdom)

17 Tūc aufugerat Hadád ipſe, & viri ϰEdomæi de ſeruis patris ſui cum eo, vt irét in Ægyptū: Hadád autem erat puer paruulus.

18 Qui ſurgentes de Midián, venerūt in Parán, & aſſumpſerunt viros *aliquot* ſecum de Parán, & ingreſsi ſunt Ægyptum ad Parȝóh regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum iuſsit *ut ſubminiſtrarent* ei, terram quoque dedit ei.

D 19 Inuenit ergo Hadád gratiam in oculis Parȝóh valde, adeò vt dederit ei vxorem ſororem vxoris ſuæ, ſororem Thaϰhpenéϖs principis.

20 Peperit autem ei ſoror Thaϰhpenéϖs, Genubáth filium eius, ablactauítque eum Thaϰhpenéϖs in medio domus Parȝóh, & fuit Genubáth in domo Parȝóh in medio filiorum Parȝóh.

21 Quum autem Hadád audiſſet in Ægypto quòd dormiſſet Dauid cum patribus ſuis, quódque mortuus eſſet Ioáb princeps militiæ: tū dixit ad Parȝóh, Dimitte me, vt abeam ad terram meam.

22 Cui reſpondit Parȝóh, Quo enim indiges apud me, vt quæras ire ad terram tuam? Et dixit, Non, ſed dimittendo dimitte me.

23 Suſcitauit quoque Deus illi aduerſariū Rezón filium ϰEliadáȝ, qui fugerat ab Hadadȝézer rege xSobáh domino ſuo: — *2.Sam.8.a.3*

24 Congregauerátq; ad ſe viros, & fuerat princeps exercitus quum interfeciſſet eos Dauid: abierúntque Damméϖſec, & habitauerunt in ea, regnauerúntque in Damméϖſec.

25 Fuitque aduerſarius Iϖſraϰeli omnibus diebus ϖSelomóh, & cū malo quod *fecit* Hadád: & deteſtatus eſt Iϖſraϰelem, regnauítque ſuper Syriam. E

26 Iarobȝám autem filius Nebát ϰEphratęi de xSeradáh (nomen verò matris eius xSeruȝáh mulier vidua) ſeruus ipſi ϖSelomóh, leuauit manum contra Regem. — *2.Par.13.a.6*

27 Et hęc *eſt* res propter quam leuauit manum contra Regem, ϖSelomóh ædificauit Milló, *&* obſtruxit diruptionem ciuitatis Dauidis patris ſui.

28 Vir autem Iarobȝám erat potens robore: & videns ϖSelomóh puerum quòd faciēs opus erat, præfecit eum vniuerſo oneri domus Ioϖséph.

29 Eo autem tempore quū Iarobȝám egreſſus eſſet de Ieruϖſaláim, inuenit eum Aϰhhiiáh ϖSilonites propheta, in via, ipſéque erat opertus veſte noua, erántque ambo ſoli in agro.

30 Tunc apprehendit Aϰhhiiáh veſtem illā nouam quæ *erat* ſuper ſe, & ſcidit illam in duodecim ſciſsiones. F

31 Dixítque ad Iarobȝám, Tolle tibi decē ſciſſiones: ſic enim dixit Iehouáh Deus Iϖſraϰelis, Ecce ego ſcindo regnum de manu ϖSelomóh, & dabo tibi decem tribus.

32 Tribus autem vna erit ei propter ſeruum meum Dauidem, & propter Ieruϖſaláim ciuitatem quam *elegi* ex omnibus tribubus Iϖſraϰelis.

33 Eo quòd dereliquerunt me, & adorauerunt ȝAϖſthóreth deum xSidoniorum, Chemóϖs deum Moáb, & Milchóm deum filiorū ȝAmmón, nec ambulauerunt in viis meis, faciendo quod rectum eſt in oculis meis, & decreta mea, & iudicia mea, ſicut Dauid pater eius.

34 Non tamen tollam quicquam regni de manu eius, ſed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter Dauidem ſeruū meum quem elegi: quia cuſtodiuit præcepta mea & decreta mea:

35 Sed tollam regnum de manu filij eius, & dabo illud tibi, decem ſcilicet tribus:

36 Filio verò eius dabo tribum vnam, vt ſit lucerna Dauidi ſeruo meo omnibus diebus coram me in Ieruϖſaláim ciuitate quā elegi mihi vt ponerem nomen meum ibi.

37 Te autem aſſumam, & regnabis in omnibus quę deſiderabit anima tua, eriſque Rex ſuper Iϖſraϰelem. G

38 Erit præterea, ſi audieris omnia quæ præcepero tibi, & ambulaueris in viis meis, & feceris quod rectum eſt in oculis meis, cuſtodiendo decreta mea, & præcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus, ero tecum: & ædificabo tibi domum firmam, ſicut ædificaui Dauidi, & dabo tibi Iϖſraϰelem.

39 Et affligam ſemen Dauidis propter hoc: verumtamen

runtamen non omnibus diebus.
40 Quæſiuit autem ϖSelomóh interficere Ia-
robȝám: propterea ſurgens Iarobȝám fugit in
Ægyptũ ad ϖSiϖſac regem Ægypti: fuitq; in
Ægypto, donec mortuus eſſet ϖSelomóh.
41 Reliqua verò acta ϖSelomóh, & quæcũque
geſsit, & ſapientia eius nónne ſcripta ſunt in
libro actorum ϖSelomóh?
42 Dies autem quibus regnauit ϖSelomóh in
Ieruϖſaláim ſuper vniuerſum Iϖſraℵelém, fue
runt quadraginta anni.
43 Dormiuitque ϖSelomóh cũ patribus ſuis,
& ſepultus eſt in Ciuitate Dauidis patris ſui:
regnauitque Renhabȝám filius eius pro eo.

CAPVT XII.

1 Roboam conſtituitur Rex à populo. 3 Petit populus à Roboam vt tributum à Salomone inductum minuat. 6 Cõſilium ſenum. 8 Conſilium iuuenum. 11 Roboam ſequutus conſilium iuuenũ, duris verbis cum populo agit. 16 Sciſsio regni Iſraël. 17 Roboam regnat ſuper Iudam. 18 Aduram lapidatur. 20 Ieroboam regnat ſuper Iſraëlem. 21 Roboam dehortatur Deus ne bella ſuſcipiat contra fratres Iſraëlitas. 25 Sichem. 28 Ieroboam beneficij Dei immemor facit duos vitulos aureos, quos Diuino honore dignatur.

2.Par.10.a.1 1 ABiit autem Renhabȝám in ϖSechém: in
ϖSechém nanque venerat vniuerſus I-
ϖſraℵél vt Regem conſtituerent eum.
2 Fuit verò, quũ audiſſet Iarobȝám filius Ne-
bát (qui adhuc erat in Ægypto, quò fugerat à
facie regis ϖSelomóh) tum reuerſus eſt Iarob-
ȝám ex Ægypto.
3 Miſerúntque, & vocauerunt eum: venerunt
auté Iarobȝám & vniuerſa congregatio Iϖſra-
ℵelis, & loquuti ſunt ad Renhabȝám, dicendo,
4 Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum, ſed
tu nunc alleuia de ſeruitute patris tui dura, &
de iugo eius graui quod poſuit ſuper nos, &
ſeruiemus tibi.
5 Dixítque ad eos, Abite vſque ad tres dies, &
reuertimini ad me. Abiit ergo populus.
B 6 Et conſilium iniit rex Renhabȝám cum ſe-
nioribus qui ſteterãt coram ϖSelomóh patre
ſuo, adhuc eo viuente, dicendo, Quomodo cõ
ſulitis vos, vt reſpondeam populo huic verbũ?
7 Et loquuti ſunt illi, dicendo, Si hodie fueris
ſeruus populo huic, ſeruierí ſque eis, & reſpõ-
deris eis, loquutúſque fueris eis verba bona,
erunt tibi ſerui omnibus diebus.
8 Dereliquit autem cõſilium ſeniorum quod
conſuluerant ei, & conſilium iniit cum iuue-
nibus qui adoleuerant cum eo, qui ſtabant co
ram eo:
9 Dixítque ad eos, Quid conſulitis vos, vt re-
ſpõdeamus verbum populo huic, qui loquuti
ſunt mihi dicendo, Alleuia de iugo quod po-
ſuit pater tuus ſuper nos?
C 10 Dixerunt autem ei iuuenes qui adoleuerãt
cum eo, dicẽdo, Sic loquêris populo huic, qui
loquuti ſunt tibi dicendo, Pater tuus aggraua-
uit iugum noſtrum, tu autem alleuia à nobis:
ſic *inquam* loquêris ad eos, Minim° *digitus* meus
Eccl.47.d.28 craſsior eſt lumbis patris mei.
11 Nunc ergo pater meus onus impoſuit vobis
iugum graue, ego autem addam iugo veſtro:
pater meus corripuit vos flagellis, ego autem
corripiam vos ſcorpionibus.
12 Venit itaque Iarobȝám & vniuerſus popu-
lus ad Renhabȝám die tertio, ſicut loquutus
fuerat Rex, dicendo, Reuertimini ad me die
tertio.
13 Reſponditque Rex populo dura, relicto cõ-
ſilio ſeniorum quod conſuluerant ei:
14 Loquutus eſt autem ad eos ſecundum con-
ſilium iuuenum, dicendo, Pater meus aggra-
uauit iugum veſtrũ, ego verò addam iugo ve-
ſtro: pater meus corripuit vos flagellis, ego ve-
rò corripiam vos ſcorpionibus.
15 Et non exaudiuit Rex populum: fuit enim D
cauſa à Iehoua, vt confirmaret verbum ſuum Supr.11.b.11
quod loquutus fuerat ipſe per manũ Anhiiáh
ϖSilonitæ ad Iarobȝám filium Nebát.
16 Quum autem vidiſſet vniuerſus Iϖſraℵél
quòd non exaudiſſet eos Rex, reſponderunt
Regi in hunc modum, Quæ nobis portio in
Dauide? neque hęreditas eſt *nobis* in filio Iϖſai.
v*ade* in tabernacula tua ô Iϖſraℵél: nunc vide
domum tuam ô Dauid. Abiit itaque Iϖſraℵél
in tabernacula ſua.
17 Super filios autem Iϖſraℵél qui habitabant
in vrbibus Iehudáh, regnauit Renhabȝám.
18 Miſit verò rex Renhabȝám ipſum Adorám
qui erat ſuper tributum, & lapidauerunt eum
vniuerſus Iϖſraℵél lapidibus, ac mortuus eſt:
rex autem Renhabȝam roborauit ſeipſum vt E
aſcenderet currum vt fugeret in Ieruϖſaláim.
19 Et præuaricati ſunt Iϖſraℵelitæ in domum
Dauidis vſque hodie.
20 Fuit itaque, quum audiſſet vniuerſus Iϖſra-
ℵél quòd reuerſus eſſet Iarobȝám, miſerunt,
ac vocauerunt eum ad congregationem, & Re
gem conſtituerunt eum ſuper vniuerſum Iϖſ-
raℵelem: non fuit poſt domum Dauidis niſi
tribus Iehudáh ſola.
21 Venit ergo Renhabȝám in Ieruϖſaláim, &
congregauit vniuerſam domum Iehudáh, &
tribum Biniamín, centum ſcilicet & octogin-
ta millia electorum facientium bellum, vt pu-
gnaret cum domo Iϖſraℵelis, vt reduceret re-
gnum ad ſe filium ϖSelomóh.
22 Fuit autem verbum Dei ad ϖSemaȝiáh virũ 2.Par.11.a.2
Dei, dicendo,
23 Dic ad Renhabȝám filiũ ϖSelomóh regem
Iehudáh, & ad vniuerſam domum Iehudáh &
Biniamín, & reſiduo populi, his verbis,
24 Sic dixit Iehouáh, Ne aſcendatis, neq; pu- F
gnetis contra fratres veſtros filios Iϖſraℵelis:
reuertimini quiſque in domum ſuam, quia à
me facta eſt res iſta. Et paruerũt verbo Iehouę,
reuerſique ſunt vt abirent iuxta verbum Ie-
houæ.
25 Ædificauit autem Iarobȝám ϖSechém in
mõte ℵEphráim, habitauitque in ea: & egreſ-
ſus inde, ædificauit Penuℵél.
26 Dixit autem Iarobȝám in corde ſuo, Nunc Supr.11.g.37
reuertetur regnum ad domum Dauidis.
27 Si aſcenderit populus iſte ad faciendum ſa-
crificia in domo Iehouæ in Ieruϖſaláim, con-
uertetur cor populi huius ad dominum ſuũ
Renhabȝám regem Iehudáh, & me interfe-
cto, reuertẽtur ad Renhabȝám regẽ Iehudáh.
28 Cõſilio itaque inito Rex fecit duos vitulos Exod.32.b.8
aureos, dixitque ad eos, Sufficiat vobis aſcen-
diſſe *hactenus* in Ieruϖſaláim: ecce dii tui ô Iϖſ-
raℵél, qui eduxerunt te è terra Ægypti.
29 Et poſuit vnum in Beth-ℵél, & alterum po- G
ſuit in Dán.
30 Fuitque res iſta in peccatum, ita vt iret po-
pulus coram vno vſque in Dán.
31 Fecit præterea domum excelſorum, & con- 2.Paral.11.b.
X 49

ſtituit ſacerdotes quoſdam de populo qui nō
erant de filiis Leui.
32 Fecit inſuper Iarobyám ſolennitatem mēſe
octauo, quintadecima die menſis, ſecundum
ſolennitatem quæ erat in Iehudáh: & obtulit
ſuper altare: ſimiliter fecit in Beth-xél, immo-
lando vitulis quos fecerat: & conſtituit in Be-
th-xél ſacerdotes excelſorum quæ fecerat.
33 Obtulit quoque ſuper altare quod fecerat
in Beth-xél quintadecima die, menſe octauo,
menſe *inquam* quem eduxerat de corde ſuo: &
conſtituit ſolennitatem filiis Iωſraxelis, & a-
ſcendit ad altare vt ſuffiret.

CAPVT XIII.

1 Ieroboam ſacrificans vitulis, increpatur à Propheta. 2 Ioſias rex prænuntiatur. 3 Signum. 4 Extenſa manus Ieroboam in Prophetam, areſcit. 6 Orante Propheta, reſtituitur manus Ieroboam. 7 Propheta nihil ſuſcipit à contemnente verbum Dei. 11 Pſeudopropheta. 21 Propheta verbo Dei inobediēs, occiditur à leone immiſſo à Deo. 24 Prouidentia Dei, cadauer Prophetæ occiſi à leone ſeruatur ab eodem leone. 29 Sepelitur Propheta. 30 Planctus. 31 Sepultura. 33 Ieroboā impius nō cōuertitur.

1 ECce autem, vir Dei venit de Iehudáh in
verbo Iehouæ in Beth-xél: Iarobyám autē
ſtabat iuxta altare vt ſuffiret.
4.Reg.23.d.17 2 Et inclamauit cōtra altare in verbo Iehouæ,
& dixit, Altare altare, ſic dixit Iehouáh, ecce fi-
lius naſcetur domui Dauidis, cuius nomen
Iωωſiiáhu, qui immolabit ſuper te, & oſſa ho
minum comburent ſuper te.
3 Et dedit eodem die portentum, dicendo,
Hoc eſt portentum quod loquutus eſt Ieho-
uáh, Ecce, altare ſcindetur, & effundetur cinis
qui eſt ſuper illud.
4 Fuit autem, quum audiſſet Rex verbum viri
Dei quod inclamauerat contra altare in Beth-
xél, tunc extendit *ipſe* Iarobyám manum ſuam
ab altari, dicendo, Apprehendite eum. & exa-
ruit manus eius quam extenderat in eum, &
non potuit retrahere eam ad ſe.
B 5 Altare inſuper ſciſſum eſt, & effuſus eſt cinis
de altari, iuxta portentum quod dederat vir
Dei in verbo Iehouæ.
6 Loquutus eſt ergo Rex, & dixit viro Dei,
Precare quæſo faciem Iehouæ Dei tui, & ora
pro me, vt reuertatur manus mea ad me. Pre-
catus eſt itaque vir Dei, faciem Iehouæ, & re-
uerſa eſt manus Regis ad eum, fuitque ſicut
prius.
7 Tunc loquutus eſt Rex ad virum Dei, Veni
mecum domum, & corrobora te, dabóque tibi
donum.
8 Et dixit vir Dei ad Regem, Si dares mihi di-
midium domus tuæ, non irem tecum, nec co-
mederem panem, neque biberem aquam in
loco iſto:
C 9 Sic enim præcepit mihi in verbo Iehouæ,
dicendo, Non comedes panem, neque bibes
aquam, neque reuerteris per viam per quam
iueris.
10 Abiit itaque per aliam viam, nec eſt reuer-
ſus via qua venerat in Beth-xél.
11 Propheta autem vnus ſenex habitabat in Be
th-xél, cuius filius venit, & narrauit ei omne
opus quod fecerat vir Dei eo die in Beth-xél,
& verba quæ dixerat Regi, narrauerúntque ea
patri ſuo.
12 Tunc dixit illis pater ipſorum, Quanam via
abiit? Et viderunt filij eius viam qua abierat
vir Dei qui venerat de Iehudáh.
13 Dixit præterea filiis ſuis, Sternite mihi aſi-
num. Qui ſtrauerunt ei aſinum: & ſedit ſuper
eum,
14 Atque abiit poſt virum Dei: quem inuenit
ſedentem ſubter quercum, dixítque ad eum,
Túne es vir ille Dei qui veniſti de Iehudáh? Et
ait ille, Sum.
15 Tum ait ei, Veni mecum domum, & come-
de panem.
16 Ille reſpondit, Non poſſum reuerti tecum, D
& ingredi tecum: nec comedam panem, neq;
bibam tecum aquam in loco iſto.
17 Verbum enim *fuit* ad me in verbo Iehouæ,
Nō comedes panem, neque bibes ibi aquam:
non reuerteris vt eas per viam per quā veniſti.
18 Reſpondit ei, Etiam ego propheta ſum ſicut
tu: Angelúſque loquutus eſt mihi in verbo Ie-
houæ, dicendo, Reduc eum tecum in domum
tuam, vt comedat panem, & bibat aquam. Et
mentitus eſt ei.
19 Reuerſus eſt itaque cum illo, & comedit pa-
nem in domo eius, & bibit aquam.
20 Fuit verò, quum ipſi aſsiderent menſæ, fa-
ctum eſt verbum Iehouæ ad prophetam qui
reduxerat eum:
21 Et clamauit ad virum Dei qui venerat de Ie-
hudáh, dicendo, Sic dicit Iehouáh, Propterea
quòd rebellis fuiſti ori Iehouæ, nec ſeruaſti
præceptum quod præceperat tibi Iehouáh
Deus tuus:
22 Sed reuerſus es, & comediſti panem, atque E
bibiſti aquam in loco de quo dixerat tibi, Non
comedes panem, neque bibes aquam: non in-
gredietur cadauer tuum in ſepulchrum pa-
trum tuorum.
23 Poſtquam ergo comediſſet panem, & bibiſ-
ſet, ſtrauit ei aſinum, nempe prophetæ quem
reduxerat.
24 Quum itaque abiiſſet, inuenit eum leo in
via, qui occidit eum: & erat cadauer eius iacēs
in via, aſinúſque ſtabat iuxta illud, leo quoque
ſtabat iuxta cadauer.
25 Et ecce viri tranſeuntes viderunt cadauer
illud iacens in via, & leonem ſtantem iuxta il-
lud: qui venientes dixerunt in vrbe in qua pro
pheta ſenex manebat.
26 Quod quum audiſſet propheta ille qui re- F
duxerat eum de via, dixit, Vir Dei eſt qui re-
bellis fuit ori Iehouæ: ideo tradidit eum Ieho-
uáh leoni & confregit, occiditque eum iuxta
verbum Iehouæ quod loquutus fuerat ei.
27 Loquutus eſt inſuper ad filios ſuos, dicen-
do, Sternite mihi aſinum. Et ſtrauerunt.
28 Qui quum abiiſſet, inuenit cadauer eius ia-
cens in via, atque aſinum & leonem ſtantes
iuxta cadauer: non comedit leo cadauer, neq;
confregit aſinum.
29 Et tulit propheta cadauer viri Dei, poſuítq;
illud ſuper aſinum, ac reduxit illud: & venit in
vrbem ſuam, vt plangeret, & ſepeliret eum.
30 Poſuit autem cadauer eius in ſepulchro ſuo,
& planxerunt eum, Heu frater mi.
31 Poſtquam autem ſepeliuit eum, dixit filiis G
ſuis hoc modo, Quum mortuus fuero, ſepeli-
te me in ſepulchro in quo vir Dei eſt ſepultus,
iuxta oſſa eius ponite oſſa mea.
32 Euenit enim id quod exclamauit in verbo
Iehouæ contra altare quod eſt in Beth-xél, &
contra

contra omnes domos excelſorum quę ſunt in
vrbibus ϖSomerón.
33 His geſtis non eſt reuerſus Iarobȝám à via
ſua mala:ſed rurſum fecit quoſdam è populo
ſacerdotes excelſorum:qui volebat, implebat
manũ ſuam,& erat *de* ſacerdotibus excelſorũ.
34 Et fuit hæc res in peccatum domus Iarob-
ȝám, & vt extirparetur, atque deleretur è ſu-
perficie terræ.

CAPVT XIIII.

4 Vxor Ieroboam conſulit Ahiam prophetam ſuper filio ſuo ægroto.
7 Ieroboam ſe funditus euerſurũ propter idololatriã prædicit Deus
per Prophetam. 8 Laudatur Dauid à Deo. 12 Signum mo-
rituri Abia. 15 Iſraël periturus propter idololatriã. 17 Abia
filius Ieroboam moritur. 19 Moritur Ieroboam. 20 Regnat
Nadab. 22 Idololatria Iudæ. 25 Seſac rex Ægypti, diripit
domum Domini. 31 Moritur Roboam.

1 IN illo tempore ægrotauit Abiáh filius Ia-
robȝám.
2 Dixitque Iarobȝám ad vxorem ſuam, Surge
nunc, & muta teipſam, ne cognoſcant quòd
Supr.12.f.31 ſis vxor Iarobȝám:& vade in ϖSilóh, ecce ibi
eſt Anhiiáh propheta, qui loquutus fuerat de
me quòd *futurus eſſem* Rex ſuper populum ſuũ.
3 Cape autem in manu tua decẽ panes, & cru-
ſtula,& vaſculum mellis,& vade ad eum : ipſe
indicabit tibi quid euenturum ſit puero.
4 Et fecit ſic vxor Iarobȝám:ſurgens nanque
abiit in ϖSilóh, & venit in domum Anhiiáh:
Anhiiáh autem non poterat videre, quia cali-
gauerant oculi eius præ ſenectute eius.
5 Iehouáh autem dixit ad Anhiiáh, Anhiiáhu
ecce vxor Iarobȝám venit vt quærat aliquid à
B te de filio ſuo,quia ęgrotat:talia & talia loquẽ-
ris ei:& erit, quũ illa veniet,aliam præ ſe feret.
6 Quum ergo audiſſet Anhiiáhu ſonitum pe-
dum eius venientis ad oſtium,dixit, Ingrede-
re vxor Iarobȝám, cur aliam præ te fers? ego
autem miſſus ſum ad te *cum* dura *viſione*.
7 Vade, dic ad Iarobȝám, Sic dixit Iehouáh
Deus Iϖſraℵelis,Propterea quòd exaltaui te è
medio populi,& poſui te ducem ſuper popu-
lum meum Iϖſraℵelem,
8 Ac ſcidi regnum à domo Dauidis, & dedi
illud tibi:tu verò non fuiſti ſicut ſeruus meus
Dauid, qui cuſtodiuit præcepta mea, & qui
ambulauit poſt me toto corde ſuo, faciendo
tantùm quod rectum eſt in oculis meis:
C 9 Sed malefeciſti faciendo præ omnibus qui
fuerunt ante te:abiiſti enim,& feciſti tibi deos
alienos,& conflatilia, vt irritares me, me au-
tem proieciſti poſt corpus tuum:
Infrà 15.f.29 10 Idcirco ego adduco malum ſuper domum
Iarobȝám , & excîdam de Iarobȝám mingen-
tem ad parietem,clauſum & derelictum in I-
ϖſraℵele,& remouebo domum Iarobȝám, ſi-
cut remouet *quis* ſterquiliniũ, donec finiatur.
11 Eum qui mortuus fuerit de Iarobȝám in vr-
be, comedent canes: eum verò qui mortuus
fuerit in agro,comedent volucres cæli: Ieho-
uáh enim loquutus eſt.
12 Tu autem ſurge,vade in domum tuam:quã-
do ingrediẽtur pedes tui vrbẽ, morietur puer,
D 13 Plangéntque eum vniuerſus Iϖſraℵél, ac ſe-
pelient eum:iſte enim ſolus de Iarobȝám in-
gredietur in ſepulchrum,quòd inuenta ſit res
in eo grata Iehouæ Deo Iϖſraℵelis in domo
Iarobȝám.
14 Et conſurgere faciet Iehouáh ſibi Regem
ſuper Iϖſraℵelem qui excidet domum Iarob-
ȝám hoc die:& quid *eſt hoc* etiam nunc?
15 Percutiétque Iehouáh Iϖſraℵelem, ſicut mo-
uetur arundo in aqua, & auellet ipſum Iϖſra-
ℵelem è terra bona iſta quam dedit patribus
eorũ, & diſperget eos trans Flumen, eo quòd
fecerunt lucos ſuos,irritantes Iehouam.
16 Tradétq; Iϖſraℵelẽ propter peccata Iarob-
ȝám qui peccauit & peccare fecit Iϖſraℵelem.
17 Surrexit itaque vxor Iarobȝám,& abiit,per-
uenitque in Thirℵáh:ipſa autem ingrediente
limen domus,mortuus eſt puer.
18 Et ſepelierunt eum, planxerúntque eum E
vniuerſus Iϖſraℵél, iuxta verbũ Iehouæ quod
loquutus fuerat per manum ſerui ſui Anhiiá-
hu prophetæ.
19 Reliquum autem verborũ Iarobȝám, quo-
modo pugnauerit, & quomodo regnauerit,
en ſcripta ſunt in libro verborum dierum Re-
gum Iϖſraℵelis.
20 Dies autẽ quibus regnauit Iarobȝám, duo
& viginti anni fuere:dormiuitque cum patri-
bus ſuis,& regnauit Nadáb filius eius pro eo.
21 Renhabȝám autem filius ϖSelomóh regna- 2.Par.12.d.13
uit in Iehudáh. vnius & quadraginta annorũ F
erat Renhabȝám quando regnare cœpit,& ſe-
ptendecim annis regnauit in Ieruϖſaláim, ci-
uitate quam elegit Iehouáh, vt poneret nomẽ
ſuum ibi ex omnibus tribubus Iϖſraℵelis:no-
men autem matris eius fuit Naȝamáh ȝAm-
monithis.
22 Fecitque Iehudáh malum in oculis Iehouæ,
& ad iracundiam prouocauerunt eum magis
quàm omnia quæ fecerant patres eorum pec-
catis ſuis quæ peccauerant.
23 Nam ædificauerunt etiam ipſi ſibi excelſa,
& ſtatuas,& lucos ſuper omnem collem excel
ſum,& ſubter omnem arborem viridem.
24 Fuerunt etiam ſcorta maſcula in terra, fece-
rũt ſecundum omnes abominationes Gentiũ
quas eiecit Iehouáh à facie filiorũ Iϖſraℵelis. G
25 Fuit autẽ,anno quinto regis Renhabȝám a-
ſcendit ϖSiϖſác rex Ægypti contra Ieruϖſa-
láim:
26 Et tulit theſauros domus Iehouę ac theſau- Supr.10.c.16
ros domus regiæ,omnia inquam tulit:tulit &
omnia ſcuta aurea quæ fecerat ϖSelomóh.
27 Fecitq; rex Renhabȝám pro eis ſcuta ærea,
& depoſuit in manu principum curſorum qui
cuſtodiebant oſtium domus regiæ.
28 Fuit autem quo tempore ibat Rex domum
Iehouæ,deferebant ea curſores, & referebant
ea ad thalamum curſorum.
29 Reliquum autem verborum Renhabȝám,
& omnia quæ fecit,nónne hæc ſcripta ſunt in
libro verborum dierum Regum Iehudáh?
30 Fuit verò bellũ inter Renhabȝám & Iarob-
ȝám cunctis diebus.
31 Dormiuitque Renhabȝám cũ patribus ſuis,
ac ſepultus eſt cum illis in Ciuitate Dauidis:&
nomen matris eius Naȝamáh ȝAmmonithis.
Et regnauit Abiiáh filius eius pro eo.

CAPVT XV.

1 Abiam impius regnat ſuper Iudam. 2 Abſalom filius Salomonis
hic dicitur Abeſſalom. 3 Lusus Dauidis. 8 Moritur Abiam.
9 Succedit prius Aſa. 16 Bellũ inter Aſa & Baaſa. 17 Rama
ædificatur. 18 Aſa miſsis muneribus,petit auxiliũ à Ben adad.
20 Ben adad oppugnat Iſraëlem. 22 Deſtruitur Rama.Gabaa
Beniamin. Maſpha. 24 Moritur Aſa. Ioſaphat ſuccedit Aſæ.
25 Nadab impius. 28 Baaſa occidit Nadab, regnatque pro eo.
29 Domus Ieroboam deſtruitur.

2.Par.13.a.1 1 PORrò anno decimo octauo Regis Iarobyám filij Nebát regnauit Abiiám ſuper Iehudáh.

2 Tribus annis regnauit in Ieruϖſaláim: nomen autem matris eius fuit Mayacháh filia Abiϖſalóm.

3 Et ambulauit in omnibus peccatis patris ſui quæ fecerat ante eum, nec fuit cor eius perfectum cum Iehoua Deo ſuo ſicut cor Dauidis patris ſui.

4 Attamen propter Dauidem dedit Iehouáh Deus eius ipſi lucernam in Ieruϖſaláim, ſuſcitando filium eius poſt eum, & ſtabiliendo Ieruϖſaláim:

A 5 Quòd feciſſet Dauid quod rectum erat in oculis Iehouę, neque declinaſſet ab vllo eorum B quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ, 2.Re.11.a.4.c præterquam in re xVriiáh nHitthæi.

17, & 12.b.9 6 Bellum autem fuerat inter Renhabyám & Iarobyám cunctis diebus vitæ illius.

7 Reliquum autem verborum Abiiám, & omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iehudáh? fuit inquam 2.Par.13.a.3 bellum inter Abiiám & Iarobyám.

2.Par.14.a.1 8 Dormiuit autem Abiiám cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Ciuitate Dauidis: regnauitque Aϖſá filius eius pro eo.

9 Anno itaque viceſimo ipſius Iarobyám regis Iϖſraxelis regnauit Aϖſá ſuper Iehudáh.

10 Et quadraginta vno anno regnauit in Ieruϖſaláim: noménque matris eius Mayacháh filia Abiϖſalóm.

11 Fecit autem Aϖſá quod rectum erat in oculis Iehouæ, ſicut Dauid pater eius.

C 12 Suſtulit enim ſcorta maſcula de terra: & abſtulit vniuerſa idola quæ fecerant patres eius.

13 Et etiam Mayacháh matrem ſuam amouit ne eſſet princeps, quæ fecerat idolum in luco, & ſuccidit Aϖſá idolum eius, & combuſsit in torrente Cedrón.

14 Excelſa autem non ſuſtulerunt: attamẽ cor Aϖſá erat perfectum cum Iehoua omnibus diebus ſuis.

15 Et intulit ſanctificationes patris ſui, & ſanctificationes ſuas *in* domum Iehouę, argẽtum, & aurum, & vaſa.

16 Bellum autem fuit inter Aϖſá & Bayaϖſá regem Iϖſraxelis omnibus diebus eorum.

17 Aſcendit nãque Bayaϖſá rex Iϖſraxelis aduerſum Iehudáh, & ædificauit Ramáh, ne permitteret egredientem & ingredientẽ ad Aϖſá regem Iehudáh.

D 18 Et tollens Aϖſá omne argentum & aurum quæ reliqua erant in theſauris domus Iehouæ & theſauris domus regiæ, dedit ea in manu ſuorum ſeruorũ, miſitque ea rex Aϖſá ad Benhadád filium Tabrimmón filij nHezión regẽ Arám qui habitabat in Damméϖſec, dicendo,

19 Fœdus *eſt* inter me & te, & inter patrem meũ & patrem tuum: ecce mitto ad te munus, argentum & aurum: vade, irritum fac pactum tuum cum Bayaϖſá rege Iϖſraxelis, vt recedat à me.

20 Morem itaque geſsit Ben-hadád regi Aϖſá, & miſit principes exercitus quos habuit cõtra vrbes Iϖſraxelis, & percuſsit yIión & Dán, atq; Abel-beth-mayacháh, & vniuerſam Chinneróth cum vniuerſa terra Naphthali.

E 21 Fuit autem, quum audiſſet Bayaϖſá, deſtitit ædificare Ramáh, manſitque in Thirxſáh.

22 Tunc rex Aϖſá congregauit vniuerſum Iehudáh, nemo fuit exemptus: & tulerunt lapides Ramáh & ligna eius quę ædificauerat Bayaϖſá, & extruxit ex eis rex Aϖſá, Gébay Biniamín, & Mixſpáh.

23 Reliquum autem omnium verborum Aϖſá, & omne robur eius, & quidquid fecit, & vrbes quas extruxit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iehudáh? veruntamen tempore ſenectutis ſuæ ægrotauit pedibus ſuis.

24 Dormiuitque Aϖſá cũ patribus ſuis, ac ſepultus eſt cum illis in Ciuitate Dauidis patris ſui: regnauitq; Iehoϖſaphát filius eius pro eo.

25 Nadáb autem filius Iarobyám regnare cœpit ſuper Iϖſraxelem anno ſecundo Aϖſá regis Iehudáh, & regnauit ſuper Iϖſraxelẽ duobus annis. F

26 Fecitque malum in oculis Iehouæ, & ambulauit in via patris ſui, & in peccatis eius quibus peccare fecerat Iϖſraxelem.

27 Conſpirauit autem aduerſus eum Bayaϖſá filius Anhiiáh de domo Iϖſſachár, percuſsitq; eum Bayaϖſá in Gibbethón, quæ erat Peliϖſthæis (Nadáb autem & vniuerſus Iϖſraxél obſidebant Gibbethón.)

28 Interfecitque eũ Bayaϖſá anno tertio Aϖſá regis Iehudáh, & regnauit pro eo.

29 Et fuit, quum regnare cœpiſſet, percuſsit vniuerſam domum Iarobyám, non reliquit vllam animam ipſi Iarobyám, donec diſperdidit eum, iuxta verbum Iehouę quod loquutus Supr.14.c.10 fuerat per manũ ſerui ſui Anhiiáh ϖSilonitæ.

30 Propter peccata Iarobyám quæ peccauit, & G peccare fecit Iϖſraxelem, propter irritationẽ eius qua irritauit Iehouam Deum Iϖſraxelis.

31 Reliquum autem verborũ Nadáb, & omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iϖſraxelis?

32 Bellum verò fuit inter Aϖſá & Bayaϖſá regẽ Iϖſraxelis omnibus diebus eorum.

33 Anno tertio Aϖſá regis Iehudáh regnauit Bayaϖſá filius Anhiiáh ſuper vniuerſum Iϖſraxelem in Thirxſáh, vigintiquatuor annis.

34 Fecitque malum in oculis Iehouæ, ambulauitque in via Iarobyám, & in peccato eius quo peccare fecit Iϖſraxelem.

CAPVT XVI.

2 Iehu prædicit Baaſæ interitum propter idololatriam. 6 Baaſa mortuo ſuccedit Ela. 9 Zambri occidit Elam. 11 Zambri regnans pro Ela, delet domum Baaſa. 16 Contempto Zambri, eligitur Amri. 18 Zãbri ſuccẽdit ſeipſum. 21 Thebni. 24 Samaria mons. 28 Moritur Amri. 29 Achab impius ſuccedit Amri. 31 Ducit vxorem Iezabel. 34 Readificat Iericho.

1 FVit autem verbum Iehouæ ad Iehú filium nHanáni contra Bayaϖſá, dicendo,

2 Propterea quòd exaltaui te de puluere ipſo, (poſui nanque te ducem ſuper populum meũ Iϖſraxelis) & *tamen* ambulaſti in via Iarobyám, & peccare feciſti populum meũ Iϖſraxelem, irritando me peccatis eorum:

3 En ego remoueo poſteros Bayaϖſá, & poſteros domus eius: dabóque domum tuam ſicut Supr.15.f.29 domum Iarobyám filij Nebát.

4 Eum qui mortuus fuerit ex Bayaϖſá in ciuitate, comedent canes: eum verò qui mortuus fuerit ex eo in agro, comedent aues cæli.

5 Reliquum autem verborũ Bayaϖſá, & quæ fecit, atque fortitudo eius, nónne ſcripta ſunt B

in libro

in libro verborum dierum Regum Iωſraχelis?

2.Para.16.a.1 6 Quum autem dormiſſet Bayaωſá cum patribus ſuis, ſepultus eſt in Thirχſáh, & regnauit χEláh filius eius pro eo.

7 Et etiam per manum Iehú filij nHanáni prophetæ verbum Iehouæ fuerat ſuper Bayaωſá & ſuper domum eius, & ſuper omne malum quod fecit in oculis Iehouæ, irritando eum opere manum ſuarum, quòd futura eſſet ſicut domus Iarobyám, & propterea quòd percuſſiſſet eum.

8 Anno viceſimo ſexto Aωſá regis Iehudáh, regnauit χEláh filius Bayaωſá ſuper Iωſraχelem in Thirχſáh duobus annis.

C 9 Coniurauit autem aduerſus eum ſeruus eius Zamri princeps mediæ partis curruum: erátq; in Tirχſáh bibens *&* ebrius *in* domo Arχſá, qui erat ſuper domum Thirχſáh.

4.Reg.2.g.31 10 Et veniens Zimri, percuſsit eum, & occidit eum anno viceſimoſeptimo Aωſá regis Iehudáh, & regnauit pro eo.

11 Fuit autem quum ipſe regnaret, ſederétque ſuper ſolium eius, percuſsit omnem domum Bayaωſá (non reliquit ex ea mingentem ad parietem) & propinquos eius & amicos eius.

12 Deleuitque Zimri vniuerſam domum Bayaωſá iuxta verbum Iehouę quod loquutus fuerat ſuper Bayaωſá in manum Iehú Prophetæ,

13 Propter vniuerſa peccata Bayaωſá, & peccata Eláh filij eius, qui peccauerunt, & peccare

D fecerunt Iωſraχelem, ita vt irritarent Iehouam Deum Iωſraχelis in vanitatibus ſuis.

14 Reliquum autem verborum Eláh, & omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iωſraχelis?

15 Anno viceſimoſeptimo Aωſá regis Iehudáh, regnauit Zimri ſeptem diebus in Thirχſáh: populus autem caſtrametabantur contra Gibbethón quæ erat Peliωſthinis.

16 Audiens autem populus qui erat in caſtris, huiuſmodi verba, Coniurauit Zimri, & etiam percuſsit Regem: tunc Regem conſtituerunt vniuerſus Iωſraχél yOmri principem exercitus ſuper Iωſraχelem die illa, in caſtris.

17 Aſcenditq; yOmri, & vniuerſus Iωſraχél cũ eo de Gibbethón, & obſederunt Thirχſáh.

18 Quúmque videret Zimri captam eſſe ciuitatem, ingreſſus palatium domus regiæ, combuſsit ſuper ſe domum regiam igni, ac mortuus eſt,

E 19 Propter peccata ſua quibus peccauit, faciẽdo quod malum eſt in oculis Iehouæ, ambulando in via Iarobyám, & in peccatis eius quæ fecerat, peccare faciendo Iωſraχelem.

20 Reliquum autem verborum Zimri, & coniuratio eius qua coniurauit, nõne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iωſraχelis?

21 Tunc diuiſus eſt populus Iωſraχelis in duas partes: dimidia pars populi ſequebatur Thibni filium Ginάth, vt conſtituerent eum Regẽ, & altera dimidia pars ſequebatur yOmri.

22 Præualuit autem populus qui ſequebatur yOmri, populo qui ſequebatur Thibni filium Gináth, & mortuus eſt Thibni, regnauit verò yOmri.

23 Anno triceſimoprimo Aωſá regis Iehudáh regnauit yOmri ſuper Iωſraχelem duodecim annis: in Thirχſáh regnauit ſex annis.

F 24 Emitque mõtem ωSomerón à *quodam* ωSémer duobus talentis argenti, & ędificauit mõtem: vocauitque nomen ciuitatis quam ædificauit, de nomine ωSémer domini illius mõtis, ωSomerón.

25 Fecit autem yOmri malũ in oculis Iehouæ, & peius fecit omnibus qui fuerunt ante ſe.

26 Ambulauitque in omni via Iarobyám filij Nebát, & in peccato eius quo peccare fecit Iωſraχelem, irritando Iehouam Deum Iωſraχelis in vanitatibus ſuis.

27 Reliquum autem verborum yOmri, & omnia quæ fecit, & fortitudo eius quam fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iωſraχelis?

28 Dormiuitque yOmri cum patribus ſuis, ac ſepultus eſt in ωSomerón, regnauitq; Anháb filius eius pro eo.

29 Anháb autem filius yOmri regnauit ſuper Iωſraχelem anno triceſimo octauo Aωſá regis Iehudáh: regnauit inquã Anháb filius yOmri ſuper Iωſraχelem in ωSomerón viginti duobus annis. G

30 Fecitque Anhab filius yOmri peius in oculis Iehouæ omnibus qui fuerunt ante ſe.

31 Fuit autem (nónne leue fuit *ei* ambulare in peccatis Iarobyám filij Nebát?) vt acciperet vxorem ∾Izebel filiam χEth-báal regis χSidoniorum, & abiit & ſeruiuit Báyal, incuruauitque ſe ei.

32 Et erexit altare ipſi Báyal in domo Báyal quam ædificauerat in ωSomerón:

33 Fecitque Anhab lucũ, addiditq; ipſe Anhab facere ad irritandum Iehouam Deum Iωſraχelis præ cæteris Regibus Iωſraχelis qui fuerunt ante ſe.

34 In diebus eius nHiél Beth-χelita ædificauit Ierenhó: in Abiram primogenito ſuo fundauit eam, & in ωSegúb minimo ſuo ſtatuit portas eius, iuxta verbum Iehouæ quod loquutus fuerat per manum Iehoωſúay filij Nũ. Ioſue 6.d.26

CAPVT XVII.

2 Elias famem prædicit ipſi Achab. 3 Vt fugiat, hortatur Eliam Deus. 6 Prouidentia Dei, Elias paſcitur a coruis. 9 Mittitur ad mulierem Sarepthanam pauperrimam. 17 Oratione Eliæ ſuſcitatur filius hoſpitæ ſuæ.

1 Dixit autem χEliiáhu Thiωſbites de aduenis Gilyád, ad Anháb, Viuit Iehouáh Deus Iωſraχelis, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluuia niſi ſecundum verbum meum. Eccli. 48.a.1 Luc.5.d.16

2 Fuitque verbum Iehouæ ad eum, dicendo,

3 Abi hinc, & verte te ad Orientẽ, & abſconde te in torrẽte Cherith qui eſt eregione Iardén.

4 Et erit, de torrente bibes, coruis autem pręcepi vt paſcant te ibi.

5 Qui abiit, & fecit iuxta verbũ Iehouæ: abiit, inquam, & ſedit in torrente Cherith qui erat eregione Iardén.

6 Corui autem afferebant ei panem & carnes mane, panem quoque & carnes veſperi: & de torrente bibebat.

7 Poſt dies verò aliquot aruit torrens ille: non enim fuerat pluuia in terra.

8 Fuit itaque verbum Iehouę ad eum, dicẽdo,

9 Surge, vade in χSarpháth quę eſt ipſius χSidón, & mane ibi: ecce præcepi mulieri viduæ vt paſcat te. Luc. 4.d.25

10 Qui ſurgens abiit in χSarpháth, & deuenit ad portam ciuitatis. ecce autem ibi *erat* mulier

vidua colligens ligna:& vocauit eam,ac dixit,
10 Affer obſecro mihi paululum aquæ in vaſe, vt
bibam.
11 Quæ abiit vt colleret:reuocauit autem eam,
& dixit, Tolle obſecro mihi *etiam* buccellam
panis in manu tua.
12 Illa ait, Viuit Iehouáh Deus tuus, ſi eſt mihi
panis ſubcineritius præter plenam volam fa-
rinæ in hydria,& paululum olei in lenticula:
& en ego colligo duo ligna,vt vadam, & præ-
parem illud mihi &ſilio meo,comedamúſque
illud, ac moriamur.
C 13 Dixit verò ad eã ℵEliiáhu, Ne timeas, vade,
fac ſecundum verbum tuum: veruntamen fac
mihi inde ſubcineritium panem paruũ prius,
& affer mihi:tibi autẽ& filio tuo facies poſtea.
14 Sic enim dixit Iehouáh Deus Iſraℵel, Hy-
dria farinæ non conſumetur, & lenticula olei
non deficiet vſque in diem quo dabit Iehouáh
pluuiam ſuper faciem terræ.
15 Abiit ergo,& fecit ſecundũ verbum ℵEliiá-
hu:& comedit ipſa & ipſe, & familia eius per
dies.
16 Hydria farinæ non defecit, & lenticula olei
non defecit, iuxta verbum Iehouæ quod lo-
quutus fuerat per manum ℵEliiáhu.
17 Fuit autem, poſt hæc ægrotauit filius mu-
lieris dominæ domus: erátque ægritudo eius
vehemens valde,adeò vt non remaneret in eo
halitus.
18 Dixit ergo ad ℵEliiáhu, Quid mihi & tibi
vir Dei? veniſti ad me vt in memoriam redu-
ceres iniquitatem meam,& mori faceres filiũ
meum?
D 19 Dixítque ad eam, Da mihi filium tuum. Et
ipſe tulit eum de ſinu illius, portauítque eum
in cœnaculum in quo manebat,& poſuit eum
ſuper lectum ſuum:
20 Tunc clamauit ad Iehouam, ac dixit, Ieho-
ua Deus mi,etiámne viduam apud quam ha-
bito,afflixiſti,interficiendo filium eius?
21 Et admenſus eſt ſeſe ſuper puerum tribus
vicibus,clamauítque ad Iehouam,& dixit, Ie-
houa Deus mi,reuertatur obſecro anima pue-
ri huius in interiora eius.
22 Et exaudiuit Iehouáh vocem ℵEliiáhu, re-
uerſáque eſt anima pueri in interiora eius, &
reuixit.
23 Tulítque ℵEliiáhu puerum,& deduxit eum
de cœnaculo in domum, ac dedit illum matri
ſuæ:dixítque ℵEliiáhu, Vide, viuit filius tuus.
24 Et ait mulier ad ℵEliiáhu, Nunc iam noui
quòd vir Dei es,& verbum Iehouæ *quod eſt* in
ore tuo, veritas eſt.

CAPVT XVIII.

1 Elias mittitur ad Achab. Prouidentia Dei etiam erga ingratos.
3 Abdias diſpenſator domus Achab, mittitur ad inueſtigandam
herbam. 6 Achab quærit herbam. 19 Abdias timẽs vitæ ſuæ,
non vult renuntiare Achab adeſſe Eliam. 18 Elias miſſus à Deo
confidenter arguit Achab. 19 850 falſi prophetæ 21 Elias
corripit populum quòd Deo Baalim ſeruire vellet, oſtendens Deum
Iſraelis eſſe verum Deum. 22 Zelus Eliæ pro Deo. 24 Exaudi-
tǫ per ignem. 27 Irridet Elias Baal. 30 Altare reſtituit, &
offert holocauſtum. 36 Oratio Eliæ. 38 Igne de cœlo miſſo qui
conſumpſit holocauſtum, oſtendit Deus ſe verũ Deum. 40 Elias
interficit omnes prophetas Baal. 42 Impetrat pluuiã. 46 Elias
anteuertit Achab proficiſcenti in Iezrahel.

1 ELapſis autem diebus multis, verbum Ie-
houæ fuit ad ℵEliiáhu anno tertio, dicen
do, Vade,oſtende te ipſi Anháb, & dabo plu-
uiam ſuper faciem terræ.
2 Abiit ergo ℵEliiáhu vt oſtenderet ſe ipſi A-
nháb:fames autem valida erat in ϛSomerón.
3 Vocauit igitur Anháb ϛObadiáhu qui erat
ſuper domum:(ϛObadiáhu autem erat timẽs
Iehouam valde.
4 Nam quum exterminaret ·ℵIzébel Prophe-
tas Iehouæ, tulit ϛObadiáhu centum Prophe
tas,& abſcondit eos quinquagenos in ſpelũ-
ca,pauítque eos pane & aqua.)
5 Dixítque Anháb ad ϛObadiáhu, Vade per
terram ad vniuerſos fontes aquarum, & ad o-
mnes torrentes, ſi fortè inueniamus herbam,
vt viuos conſeruemus equos & mulos,neque
priuemus *urbem* iumentis.
6 Partiti ſunt ergo ſibi terram per quam tran-
ſirẽt:Anháb ibat per viam vnam ſolus, & ϛO-
badiáhu ibat per viam alteram ſolus.
7 Quúmque ϛObadiáhu *eſſet* in itinere, ecce B
ℵEliiáhu venit in occurſum eius:& quũ agno-
uiſſet eum,prócidit ſuper faciem ſuam, & di-
xit, Annon tu es dominus meus ℵEliiáhu?
8 Reſpõdit ei, Sum: vade,dic domino tuo,En
ℵEliiahu *adeſt*.
9 Et dixit, Quid peccaui quòd tradis ſeruum
tuum in manum Anháb, vt interficiat me?
10 Viuit Iehouáh Deus tuus ſi eſt gens & re-
gnum ad quod non miſerit dominus meus vt
requireret te:& dixerunt, Non eſt.tunc adiu-
rauit regnũ & gentem quòd nõ inueniſſet te.
11 Et nunc tu dicis, Vade, dic domino tuo, En
ℵEliiáhu *adeſt*.
12 Eritque, quum à te receſſero, tum Spiritus
Iehouæ aſportabit te ad locum quem non co-
gnoſcam:veniã autem vt nuntiem ipſi Anháb,
& quum ille te non inuenerit, interficiet me:
ſeruus autem tuus timet Iehouam ab adole-
ſcentia ſua.
13 Nónne renũtiatum fuit domino meo quod C
feci, quum occideret ·ℵIzébel Prophetas Ie-
houæ? quòd abſconderim ex Prophetis Ieho-
uæ centũ viros, quinquaginta & quinquagin
ta viros in ſpelunca,& paui eos pane & aqua?
14 Et nunc tu dicis, Vade, dic domino tuo, En
ℵEliiáhu:& interficiet me.
15 Reſpondit ℵEliiáhu, Viuit Iehouáh exerci-
tuum in cuius cõſpectu ſto,quòd hodie oſten-
dam me ei.
16 Abiit ergo ϛObadiáhu in occurſum Anháb,
& renuntiauit ei: venítque Anháb in occur-
ſum ℵEliiáhu.
17 Quúmque vidiſſet Anháb ℵEliiáhu, dixit
Anháb ad eum, Nónne tu es ille qui cõturbas
Iſraℵelem?
18 Qui reſpondit, Non cõturbaui Iſraℵelem,
ſed tu & domus patris tui, quum dereliqueri-
tis mandata Iehouæ,& ambulaueris poſt Be-
ϛalim.
19 Nunc igitur mitte,congrega ad me vniuer-
ſum Iſraℵelem ad montem Charmél,& pro-
phetas Báϛal quadringentos & quinquagin-
ta, prophetas quoque lucorum quadringen-
tos comedentes in menſa ·ℵIzébel.
20 Miſit itaque Anháb ad omnes filios Iſra-
ℵelis, & congregauit prophetas in monte
Charmél.
21 Et accedens ℵEliiáhu ad vniuerſum popu- D
lum,ait, Quouſque *tandem* claudicatis in duas
cogitationes? ſi Iehouáh eſt Deus, ite poſt eũ:ſi
verò

verò Baꭓál, ite poſt ipſum. Et non reſpōdit ei
populus verbum.
22 Rurſum dixit ℵEliiáhu ad populū, Ego remanſi Propheta Iehouæ ſolus: Prophetæ autem Báꭓal ſunt quadringenti & quinquaginta viri.
23 Dent itaque nobis duos iuuencos & eligāt ſibi iuuencum vnum, quem in fruſta concidant, ac ponant ſuper ligna, ignē autē nō ſupponāt: ego verò parabo iuuēcum alterū, quem ponam ſuper ligna, nec ignem ſupponam.
24 Tum inuocate nomen deorum veſtrorum, & ego inuocabo nomen Iehouæ: erit verò, Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus. Et reſpondit vniuerſus populus, dicens, Bonum *eſt* verbum.
25 Dixit præterea ℵEliiáhu ad prophetas Baꭓál, Eligite vobis iuuencum vnum, & parate primùm, quia plures eſtis: & inuocate nomen deorum veſtrorum, at ignem ne ſupponatis.
E 26 Tulerunt ergo iuuēcum quem dederat eis, & parauerunt, atque inuocauerunt nomen Báꭓal à mane vſque ad meridiem, dicendo, Báꭓal exaudi nos. ſed non erat vox, nec qui reſponderet: & trāſiliebant ſuper altare quod fecerant.
27 Quum autem eſſet meridies, illudebat eis ℵEliiáhu, atq; dicebat, Clamate voce magna, quia Deus eſt, *aut* quoniā *illi forte eſt* ſermo, aut quoniam inſequutio *eſt* illi: aut quoniam via *eſt* illi, vel dormit ipſe, & excitabitur.
28 Clamauerunt itaque voce magna, & incidebant ſe iuxta morem ſuum cultris & lanceolis, donec perfunderent ſe ſanguine.
29 Fuit autem, quū tranſiſſet meridies, & prophetaſſent vſquequo offerrent ſacrificiū: nulla erat vox, neque qui reſponderet, aut qui auſcultaret.
30 Tum dixit ℵEliiáhu ad vniuerſum populū, Accedite ad me. Et acceſſerunt vniuerſus populus ad eum: curauitque altare Iehouæ *quod fuerat* dirutum.
31 Tulítque ℵEliiáhu duodecim lapides, iuxta numerum tribuum filiorū Iaꭓacób, ad quem verbum Iehouæ factum fuerat, Iωſraꭓel erit nomen tuum.

Gen.32.f.28
4.Reg.17.f.34

32 Et ædificauit ex lapidibus altare in nomine Iehouæ: fecitque aquæductum ſecundum locum duorū ſatorū ſemētis in circuitu altaris.
F 33 Parauit deinde ligna, & in fruſta concidit iuuencum, poſuitque ſuper ligna.
34 Et dixit, Implete quatuor hydrias aqua, & effundite ſuper holocauſtum & ſuper ligna. Dixit præterea, Iterate. Et iterauerūt. Ait inſuper, Tertiò *hoc* facite. Et tertiò fecerunt:
35 Ita vt fluerent aquæ per circuitum altaris, atque etiam aquæductum impleret aqua.
36 Fuit autem, quū offerri ſolebat ſacrificiū, acceſsit ℵEliiáhu propheta, & dixit, Iehoua Deus Abrahám, Iꭓnhac, & Iωſraꭓelis, hodie cognoſcatur quòd tu es Deus in Iωſraꭓele, & *quod* ego *ſim* ſeruus tuus, quódque in verbo tuo fecerim omnia hæc.
37 Exaudi me Iehoua, exaudi me, & cognoſcat populus hic quòd tu es Iehouáh Deus, & *quod* tu conuerteris cor eorum retrorſum.
38 Tunc cecidit ignis Iehouæ, ac conſumpſit holocauſtum, & ligna, & lapides, & puluerem, & aquam quæ erat in aquæductu, linxit.
39 Hoc quum vidiſſet vniuerſus populus, prócidit in facies ſuas, ac dixit, Iehouáh eſt Deus, Iehouáh eſt Deus.
40 Et ait ℵEliiáhu ad eos, Apprehēdite prophetas Baꭓál, nemo euadat ex eis. Et apprehēderūt eos, & deduxit eos ℵEliiáhu ad torrentem Ciωſón, & interfecit eos ibi. G
41 Tunc dixit ℵEliiáhu ad Anháb, Aſcende, comede & bibe: quia ſonus multitudinis pluuiæ.
42 Aſcenditque Anháb vt comederet & biberet: ℵEliiáhu verò aſcēdit in verticē Charmél, & proſtrauit ſe in terram, poſuitque faciem ſuam inter genua ſua.
43 Et dixit ad puerum ſuum, Aſcende nunc, & proſpice ad viam maris. Aſcēdit itaq;, & proſpexit, atque ait, Nō eſt quicquam. Dixit præterea, Reuertere ſeptem vicibus.
44 Fuitque in ſeptima dixit, Ecce nubes paruula ſicut vola hominis aſcendit è Mari. Tunc dixit, Aſcende, dic ad Anháb, Liga *currum*, & deſcende, ne remoretur te pluuia.
45 Et fuit, vſque huc & vſque huc cæli contenebrati ſunt nubibus & vento, fuitque pluuia magna: conſcendit itaque Anháb, & abiit in Izreꭓyél.
46 Manus autem Iehouæ fuit ſuper ℵEliiáhu, & accinxit lumbos ſuos, & cucurrit ante Anháb, donec venias tu in Izreꭓyél.

CAPVT XIX.

1 Iezabel perſequitur Eliam. 3 Elias fugit Iezabelem. 4 Mortem optat Elias. 5 Ab Angelo paſcitur. 8 Eliæ ieiunium. 10 Queritur ſe ſolum ex Prophetis Dei relictum eſſe. 11 Signa Dei aduentus. 15 Iubetur inungere Hazaël, Iehu, & Eliſæum in vltionem idololatriæ Iſraël. 19 Eliſæus ex agricultura ad prophetiam vocatur à Deo. 20 Eliſæus relictis omnibus, ſequitur vocantem Eliam, miniſtratque Eliæ.

1 REnuntiauit autē Anháb ꭓIzébel omnia quæ fecerat ℵEliiáhu, & prorſus quòd occidiſſet omnes Prophetas gladio.
2 Miſit itaque ꭓIzébel nuntium ad ℵEliiáhu, dicendo, Sic faciant dij & ſic addant, niſi hoc tempore cras poſuero animam tuam ſicut animam vnius ex illis.
3 Quum autē vidiſſet, ſurrexit, & abiit ſecundum animam ſuam, & venit in Beꭓer-ωſebáꭓ, quæ erat in Iehudáh, & dimiſit puerum ſuum illic.
4 Ipſe autem perrexit per deſertum itinere diei: & veniens ſedit ſubter geniſtam vnam, & petiuit animæ ſuæ mori, ac dixit, Sufficit nūc, ô Iehoua: tolle animam meam: non enim melior ſum patribus meis.
5 Et recubuit ac dormiuit ſubter geniſtam vnam: & ecce, illo ipſo tempore Angelus tetigit eum, ac dixit ei, Surge, comede.
6 Quúmq; circunſpexiſſet, ecce ad caput eius panis inter prunas coctus, & ſcyphus aquę: comedit itaque, ac bibit, & rurſum recubuit. B
7 Reuerſus eſt autem Angelus Iehouæ ſecundò, & tetigit eū, ac dixit, Surge, comede, quia longior à te eſt via.
8 Surgens ergo comedit, & bibit, profectúſq; eſt in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vſque ad montem Dei nHoreb.
9 Et illic ſubiit in ſpeluncam, & pernoctauit ibi, & ecce verbum Iehouæ ad eum, dixitque

ei,Quid tibi hic ℵEliiáhu?
Rom.11.a.3 10 Qui dixit, Zelando zelatus ſum pro Iehoua
Deo exercituum:dereliquerunt enim pactum
tuum filij Iϖſraël, altaria tua deſtruxerunt,
& Prophetas tuos occiderunt gladio:& remá-
ſi ego ſolus,quærúntque animam meam vt au
ferant eam.
11 Et ait,Egredere,& ſta in monte coram Ieho
ua:ecce enim Iehouáh tranſit, & ventus gran-
dis, & fortis, ſubuertens montes, & confrin-
C gens petras coram Iehoua,non in vento Ieho
uáh:& poſt ventum commotio, non in com-
motione Iehouáh:
12 Et poſt commotionem ignis,non in igne Ie
houáh:& poſt ignem vox tacita,tenuis.
13 Quum autem audire cœpiſſet ℵEliiáhu, ope
ruit faciem ſuam pallio ſuo, & egreſſus ſtetit
ad oſtium ſpeluncæ:& ecce ad eum vox quæ
dixit,Quid tibi hic ℵEliiáhu?
14 Qui reſpondit,Zelando zelatus ſum pro Ie-
houa Deo exercituum,quia dereliquerunt pa
ctum tuum filij Iϖſraëlis, altaria tua deſtru-
xerunt,& Prophetas tuos occiderunt gladio:
& remanſi ego ſolus , quærúntque animam
meam vt auferant eam.
15 Dixitque Iehouah ad eum, Vade, reuertere
in viam tuam, in deſertum Damméϖſec: quũ
eò perueneris,vnges ℵHazaël in Regem ſu-
per Arám:
16 Iehú verò filium Nimϖſi vnges in Regem
ſuper Iϖſraëlẽ: & ℵEliϖſáy filiũ ϖSaphát de
ℵAbel-menholáh vnges in prophetá pro te.
D 17 Erit autem,eum qui ſe eruerit à gladio ℵHa-
4.Reg.9.a.1 zaël, interficiet Iehú: & qui ſe eruerit à gla-
Eccli.48.a.8 dio Iehú, interficiet ℵEliϖſáy.
Rom.11.a.4 18 Reſeruabo autem in Iϖſraële ſeptem mil-
lia:omnia genua quæ non curuauerunt ſeſe
ipſi Baγál, & omne os quod non oſculatum
eſt eum.
19 Abiens itaque inde, reperit ℵEliϖſáy filium
ϖSaphát:is autem arabat, *&* duodecim paria
erant ante eum, ipſéque *erat* in duodecimo : &
tranſiuit ℵEliiáhu ad eum, proiecitque palliũ
ſuper eum.
20 Qui relictis bobus cucurrit poſt ℵEliiáhu,
ac dixit,Oſculer obſecro patrem meum,& ma
trem meam,& ibo poſt te.Cui dixit, Vade, re-
uertere:quid enim feci tibi?
21 Et reuerſus eſt ab eo:poſt hæc tulit par boũ,
& mactauit illud,& inſtrumento boum coxit
eis carnes,deditq; populo, & comederunt:ſur
rexitq;,& abiit poſt ℵEliiáhu,& miniſtrauit ei.

CAPVT XX.

1 *Obſidetur Samaria.* 4 *Achab deſperans,ſubmittit ſe Ben-adad.* 13 *Prophetam mittit Deus ad Achab,in deſperatis rebus promittẽs ſalutem.* 20 *Achab iuxta Dei verbum, vincit Ben-adad, quem conuertit in fugam.* 22 *Propheta præmonet Achab,rurſum Ben-adad præliaturum contra eum.* 24 *Inſtaurato exercitu rurſum præliatur contra Iſraelem Ben-adad.* 28 *Propheta annuntiat ipſi Achab victoriã de Syris:&c. Cadit exercitus Ben-adad ob blaſphemiam.* 31 *Ben-adad miſericordiam orat ab Achab.* 32 *Achab non agnoſcens Dei victoriam, ſeruat Ben-adad contra Dei præceptum.* 35 *Achab ſententia ſua ſe iugulat.*

1 BEn-hadád autem rex Arám congregauit
vniuerſum exercitum ſuum, & triginta
duo Reges erant cum eo,equi quoque,ac cur-
rus:aſcendit autem, & obſedit ϖSomerón, &
oppugnauit eam.
2 Miſitque legatos ad Anháb regẽ Iϖſraëlis
in eam vrbem.
3 Dixitque ei,Sic dicit Ben-hadád,Argentum
tuum,& aurum tuum meum eſt, vxores quo-
que tuæ,& filij tui elegantes,mei ſunt.
4 Et reſpondit Rex Iϖſraëlis,ac dixit, Iuxta
verbum tuum domine mi rex,tuus ſum, & o-
mnia quæ ſunt mihi.
5 Reuerſi autem legati dixerũt, Sic dixit Ben-
hadád,dicendo, Mitto ad te, dicendo, Argen-
tum tuum & aurum tuum,& vxores tuas,& fi-
lios tuos mihi dabis.
6 Niſi hoc tempore cras mittam ſeruos meos B
ad te,& ſcrutabuntur domum tuam , domóſ-
que ſeruorum tuorum : atque ij omne concu-
piſcibile oculorum tuorum ponent in mani-
bus ſuis,ac tollent.
7 Vocauit itaque Rex Iϖſraëlis,omnes ſenio
res terræ,& ait,Cognoſcite obſecro , & videte
quòd malũ iſte quærat : miſit enim ad me pro
vxoribus meis & pro filiis meis, & pro argen-
to meo & pro auro meo:& non denegaui ei.
8 Dixerúntque ad eum omnes ſeniores illi, &
vniuerſus ille populus , Ne pareas , neque ac-
quieſcas.
9 Dixit ergo legatis Ben-hadád,dicite domi-
no meo Regi,Omnia pro quibus miſiſti ad ſer
uum tuum initiò,faciam:rem autem hanc nõ
poſſum facere. Itaque abierunt nuntij, & re-
tulerunt ei reſponſum.
10 Miſit igitur ad eum Ben-hadád,& ait,Sic fa-
ciant mihi dij & ſic addant, ſi ſuffecerit puluis
ϖSomerón pugillis vniuerſi populi qui *eſt* in
pedibus meis.
11 Et reſpondit Rex Iϖſraëlis,ac dixit, Dicite,
Ne glorietur accinctus ſicut diſcinctus.
12 Quum autem audiſſet verbum hoc (bibebat
enim ipſe & Reges in tabernaculis) dixit ſer-
uis ſuis, Admouete *inſtrumenta bellica*. Et admo-
uerunt contra ciuitatem.
13 Et ecce Propheta quidam acceſsit ad Anháb C
regem Iϖſraëlis,qui dixit, Sic dixit Iehouáh,
Nonne vidiſti vniuerſam multitudinem ma-
gnam hanc? en ego trado eam in manu tua ho
die:vt ſcias quòd ego Iehouáh.
14 Dixit verò Anháb, Per quem? Ille reſpondit,
Sic dixit Iehouáh,Per pueros principum pro-
uinciarum.Tunc dixit, Quis incipiet bellum?
Reſpondit, Tu.
15 Recenſuit itaque pueros principum prouin
ciarum , qui fuerunt ducenti & triginta duo:
poſt quos recenſuit & vniuerſum populum
omnium filiorum Iϖſraëlis,ſeptem millia:
16 Egreſsi ſunt itaque in meridie: Ben-hadád
verò bibebat ebrius in tabernaculis , ipſe &
Reges:*nam* triginta duo Reges auxiliabãtur ei.
17 Egreſsi ſunt inquam pueri principum pro-
uinciarum initiò:& miſit Ben-hadád,& renũ-
tiauerunt ei,dicendo, Viri egreſsi ſunt de ϖSo
merón.
18 Tunc ait, Siue pro pace egreſsi fuerint, ca-
pite eos viuos:ſiue ad bellum egreſsi fuerint,
capite eos viuos.
19 Illi ergo egreſsi ſũt de vrbe, *nempe* pueri prin
cipum prouinciarum, & exercitus qui ſeque-
batur eos:
20 Et percuſſerunt quiſque virum ſuum,& fu- D
gerũt Arám,perſequutúſque eſt eos Iϖſraël,
& eripuit ſeſe Ben-hadád rex Arám ſuper e-
quum & equites *aliquot*.
21 Egreſſus eſt præterea Rex Iϖſraëlis,& per-
cuſsit

cuſsit equos & currus, percuſsitque Arám pla
ga magna.
22 (Acceſſerat náque Propheta ad Regem Iwſ-
raxelis, ac dixerat ei, Vade, eſto robuſtus, & ſci
to ac vide quid facias: in reuerſione enim anni
Rex Arám aſcenſurus eſt contra te.)
23 Serui autem Regis Arám dixerunt ad eum,
Deus mótium ſunt Deus eorum, idcirco præ-
ualuerunt nobis: veruntamen pugnemus con
tra eos in loco campeſtri, *& uidebis* annon præ-
ualebimus eis.
24 Et hoc fac, Amoue Reges, quenque è loco
ſuo, & pone duces pro eis.
25 Tu præterea numerabis tibi exercitũ iuxta
exercitum qui cecidit à te, & equos iuxta e-
quos, & currus iuxta currus, & pugnabimus
contra eos in campeſtribus, *& uidebis* annon
præualebimus eis. Et audiuit vocem eorum,
ac fecit ſic.
E 26 In reuerſione igitur anni recenſuit Ben-ha-
dád Arameos, & aſcendit in Aphéc ad bellum
contra Iwſraxelem.
27 Filij autem Iwſraxelis recenſiti fuerunt, &
inuenti ſunt omnes, & abierunt in occurſum
eorum: caſtrametati ſunt autem filij Iwſraxél
eregione illorum tanquam duo parui greges,
Aramæi autem replebant terram.
28 Acceſſerat verò vir Dei, & dixerat Regi Iwſ-
raxelis, his verbis, Sic dixit Iehouáh. Propter-
ea quòd dixerũt Aramæi, Deus montium eſt
Iehouáh, & nõ Deus vallium eſt: dabo vniuer-
ſam multitudinem magnam hanc in manum
tuam: vt ſciatis quòd ego Iehouáh.
29 Caſtrametati ſunt ergo iſti eregione illorũ
ſeptem diebus: fuitq;, die ſeptima cõmiſſum
eſt prælium, & percuſſerunt filij Iwſraxelis de
Arám centum millia peditum die vna.
30 Reliqui verò fugerunt in Aphéc, in vrbẽ, &
corruit murus ſuper viginti ſeptẽ millia viro-
rũ qui remanſerant: Ben-hadád autẽ fugiens
venit in vrbem *in* cubiculum *quod erat* intra cu-
biculum.
F 31 Dixerunt verò ei ſerui eius, Ecce nunc au-
diuimus quòd Reges domus Iwſraxelis Re-
ges miſericordes ſint: ponamus obſecro ſac-
cos in lũbis noſtris, & funes in capite noſtro,
atque egrediamur ad Regem Iwſraxelis, for-
ſitan viuam ſeruabit animam tuam.
32 Cinxerũt igitur ſaccos in lumbis ſuis, ac fu-
nes in capitibus ſuis, & venerũt ad Regem Iwſ
raxelis, atque dixerunt, Seruus tuus Ben-ha-
dád dicit, Viuat obſecro anima mea. Ille ait, Vi
uitne adhuc? frater meus eſt.
33 Viri autem illi more augurum diligẽter ob-
ſeruabant num ab eo: & feſtinantes accelera-
uerunt, dixerũntque, Frater tuus Ben-hadád:
Et dixit, Ite, tollite eum. Egreſſus eſt ergo ad
eum Ben-hadád, & aſcendere fecit eum ſu-
per currum.
34 Dixitque ad eum, Vrbes quas tulit pater
meus à patre tuo, reſtituam, plateáſque pones
tibi in Damméwſec, ſicut poſuit pater meus
in wSomerón. Et ego cum hoc fœdere dimit-
tam te. Pepigit ergo cum eo fœdus, & dimiſit
eum.
35 Vir autem quidam de filiis Prophetarum
dixit ad proximum ſuum in verbo Iehouæ,
Percute me quæſo. Et renuit vir ille percute-
re eum.
36 Tum dixit ei, Propterea quòd non audiſti
vocem Iehouæ, ecce recedis à me, & percutiet
te leo. Abiit itaque ab eo, & inuenit eum leo,
qui percuſsit eum.
37 Inuenit præterea virum alterum, cui dixit, G
Percute me obſecro. Et percuſsit eum vir per-
cutiendo, ac vulnerando.
38 Et abiit Propheta ille, ac ſtetit in occurſum
Regi iuxta viam, & mutauit ſeſe cum velami-
ne ſuper oculos ſuos.
39 Quum autem Rex tranſiret, exclamauit ad
Regem, & ait, Seruus tuus egreſſus eſt in me-
diũ prælij, & en vir receſsit, & adduxit ad me
virum, ac dixit, Cuſtodi virum iſtum: ſi deſide
rando deſiderabitur, erit anima tua pro anima
ipſius, vel talentum argenti appendes.
40 Quúmq; ſeruus tuus ageret hic & illic, ipſe
non fuit. Dixitque ad eum Rex Iwſraxelis, Sic
eſt iudicium tuum, tu definiuiſti.
41 Et confeſtim amouit velamẽ ab oculis ſuis,
& agnouit eum Rex Iwſraxelis quòd de Pro-
phetis eſſet.
42 Dixitque illi, Sic dixit Iehouáh, quia dimi- *Infrà 22.f.38*
ſiſti virum occiſionis meæ de manu, erit ani-
ma tua pro anima ipſius, & populus tuus pro
populo ipſius.
43 Et abiit Rex Iwſraxelis in domum ſuam tri
ſtis & furibundus, & venit in wSomerón.

CAPVT XXI.

3 *Naboth vineã ſuam denegat regi Achab.* 4 *Triſtatur Achab.*
5 *Impia Iezabelis conſolatio.* 8 *IeZabel ſubmiſsis falſis teſtibus*
lapidari iubet Naboth. 16 *Achab approbat factum à Iezabele*
vxore ſua. 19 *Elias increpat Achab, prædicens illi mortem.*
23 *Prædicit & mortem IeZabel.* 27 *Agit pœnitentiam.*

1 FVit autem poſt hęc, vinea erat Nabóth Iz-
rexyelitæ, quæ erat in Izrexyél, iuxta æ-
des Anháb regis wSomerón.
2 Et loquutus eſt Anháb ad Nabóth, dicendo,
Da mihi vineam tuam, & erit mihi in hortum
olerum: eſt enim prope *&* iuxta domũ meam,
dabóque tibi pro ea vineam meliorem illa: ſi
placuerit in oculis tuis, dabo tibi argentum
pretium illius.
3 Reſpõdit Nabóth ad Anháb, Abſit mihi à Ie
houa vt dem hæreditatẽ patrũ meorum tibi.
4 Tum venit Anháb in domum ſuam triſtis
& furibundus propter verbum quod loqu-
tus fuerat ei Nabóth Izrexyelita, dicẽdo, Non B
dabo tibi hæreditatem patrum meorũ, & de-
cubuit ſuper lectum ſuum, auertitque faciem
ſuam, neque comedit panem.
5 Veniens autem ad eum ·Izébel vxor eius,
dixit ei, Curnam ſpiritus tuus triſtis eſt, & nõ
comedis panem?
6 Qui dixit ad eã, Quia loquutus ſum ad Na-
bóth Izrexyelitã, dixique ei, Da mihi vineam
tuam pecunia: aut ſi tu mauis, dabo tibi vineã
aliam pro ea. is verò reſpondit, Non dabo tibi
vineam meam.
7 Dixitque ei ·Izébel vxor eius, Túne nunc
faceres regnum ſuper Iwſraxelem? ſurge, co- C
mede panem, & iucundetur cor tuum: ego da
bo tibi vineam Nabóth Izrexyelitæ.
8 Scripſitque literas nomine Anháb, quas ſi-
gnauit annulo eius, & miſit literas illas ad ſe-
niores & optimates qui *erant* in vrbe eius, ha-
bitantes cum Nabóth.
9 Scripſit autem in literis talia, Indicite ieiu-
niũ, & ſedere facite Nabóth in capite populi:
10 Et ſta-

10 Et ſtatuite duos viros beliiáʋal aduerſus eũ,
qui teſtificentur contra eum, dicendo, Bene-
dixiſti Deo & Regi. Poſtea educite eum, atque
lapidate eum, vt moriatur.
11 Fecerunt ergo viri vrbis ipſius ſeniores & o-
ptimates qui habitabant in vrbe ipſius, vt mi-
ſerat ad eos אIzébel, quemadmodum ſcriptũ
erat in literis *illis* quas miſerat ad eos.
12 Indixerunt ieiunium, & ſedere fecerũt Na-
bóth in capite populi.
D 13 Venerunt poſtea duo viri beliiáʋal, & ſede-
runt e regione ipſius, ac teſtificati ſunt contra
eum viri illi beliiáʋal, *nempe* contra Nabóth,
coram popúlo, dicendo, Benedixit Nabóth
Deo & Regi. Eduxerunt ergo eum extra vrbẽ,
& lapidauerunt eũ lapidibus, ac mortuus eſt.
14 Poſt hæc miſerunt ad אIzébel, dicendo, La
pidatus eſt Nabóth, ac mortuus eſt.
15 Fuit autem, quum audiſſet אIzébel quòd la
pidatus eſſet Nabóth, ac mortuus eſſet, dixit
illa ad Anháb, Surge, poſſide vineam Nabóth
Izreʋelitæ, quam renuit dare tibi pro pecu-
nia: non enim Nabóth viuit, ſed mortuus eſt.
16 Audiens itaque Anháb quòd mortuus eſſet
Nabóth, ſurrexit ipſe, vt deſcenderet in vineã
Nabóth Izreʋelitæ, vt poſſideret illam.
E 17 Tunc fuit verbum Iehouæ ad אEliiáhu Thi-
ɷſbitén, dicendo,
18 Surge, deſcende in occurſum Anháb Regis
Iɷſraʋelis qui eſt in ɷSomerón: ecce eſt in vi-
nea Nabóth, ad quam deſcendit vt poſſideat
eam.
19 Et loquêris ad eum hiſce verbis, Sic dixit Ie-
houáh, Nónne occidiſti, & etiam poſſediſti?
Dices præterea illi hoc modo, Sic dixit Ieho-
uáh, In loco in quo linxerunt canes ſanguinẽ
Nabóth, lingent canes ſanguinem tuum, etiã
tuum.
20 Et ait Anháb ad אEliiáhu, Num deprehen-
diſti me, inimice mi? Ille reſpondit, Deprehẽ-
di, quia vendidiſti teipſum ad faciendum ma-
lum in oculis Iehouæ.
4.Reg.9.b.8 21 Ecce ego adduco ſuper te malum, & auferã
F poſt te, & ſuccidam de Anháb mingentem ad
parietẽ, & clauſum, ac derelictũ in Iɷſraʋele.
Supr.15.f.29 22 Dabo quoque domum tuam ſicut domum
Suprà16.a.3 Iarobʋám filij Nabát, & ſicut domũ Baʋaɷſa
filij Anhiiáh, propter irritationem qua irrita-
ſti, & quòd peccare feciſti Iɷſraʋelem.
23 Et etiam ſuper אIzébel loquutus eſt Ieho-
4.Re.9.g.33 uáh, dicendo, Canes comedent אIzébel intra
antemurale Izreʋél.
24 Eum qui mortuus fuerit de *domo* Anháb in
vrbe, comedent canes: & eum qui mortuus
fuerit in agro, comedent volucres cæli.
25 Veruntamen non fuit ſicut Anháb qui ven-
diderit ſeipſum ad faciendum malum in ocu-
lis Iehouæ, *&* quem incitauit אIzébel vxor
eius.
G 26 Rem enim fecit abominabilem valde, eũdo
poſt idola, iuxta omnia quæ fecerunt אEmo-
ræi quos expulit Iehouáh à facie filiorum I-
ɷſraʋelis.
27 Fuit autem, quũ audiſſet Anháb verba hæc,
ſcidit veſtimenta ſua, & poſuit ſaccum ſuper
carnem ſuam, ieiunauítque, ac dormiuit in
ſacco, & ambulauit ſenſim.
28 Fuit autem verbũ Iehouæ ad אEliiáhu Thi-
ɷſbiten, dicendo,
29 Vidiſtíne quòd humiliauerit ſe Anháb à fa-
cie mea? propterea quòd humiliauit ſe à facie
mea, non inducam malum in diebus eius: in
diebus filij eius inducam malum ſuper domũ 4.Re.9.f.26
eius.

CAPVT XXII.

4 Achab petit à Ioſaphat ſuppetias aduerſus Ramoth Galaad. 6 400 pſeudoprophetæ conſulunt bellum contra Ramoth Galaad. 7 Ioſaphat requirit verbum. 8 Michaam vnicum Dei Prophetam odit Achab, quòd vera dicat. 11 Sedecias falſus propheta imitatur veros Prophetas. 14 Propheta Dei, verbum Dei loquitur. 15 Ironia Michææ, & imitatio pſeudoprophetarũ. 17 Prædicit diſpergendum populum, & Achab occidendum. 20 [illegible] opere pſeudoprophetarum [illegible] eos qui verbum illius oderunt. 24 Percutitur Michæas propheta. 26 Incarceratur Michæas. 29 Achab pugnans contra Ramoth Galaad, iuxta verbũ Dei occiditur. 34 Achab moritur. 40 Achozias rex Iſrael. 42 Ioſaphat pius. 49 Ioſaphat mittit in Ophir pro auro. 51 Ioſaphat moritur, & Succedit Ioram. 52 Ochozias impius.

1 HAbitauerunt autem tres annos abſque 2.Par.18.a.1
bello inter Arám & Iɷſraʋelem.
2 Fuit autem, anno tertio deſcendit Iehoɷſa-
phát rex Iehudáh ad Regem Iɷſraʋelis.
3 (Tum dixit Rex Iɷſraʋelis ſeruis ſuis, Sci-
tiſne quòd noſtra fuit Ramóth Gilʋád, & nos
tacemus à recipiendo eam de manu Regis
Arám?)
4 Et ait ad Iehoɷſaphát, Veniéſne mecum ad
prælium contra Ramóth Gilʋád? Reſpondit
Iehoɷſaphát Regi Iɷſraʋelis, Sicut ego, ſic tu:
ſicut populus meus, ſic populus tuus: ſicut e-
qui mei, ſic equi tui.
5 Dixit prȩterea Iehoɷſaphát Regi Iɷſraʋelis,
Require obſecro hodie verbum Iehouæ.
6 Congregauit itaque Rex Iɷſraʋelis prophe
tas, ferè quadringentos viros, dixitque ad eos, B
Iréne debeo in Ramóth Gilʋád ad prælium,
an quieſcam? Et dixerũt, Aſcende: nam tradet
eam Dominus in manum Regis.
7 Dixitque Iehoɷſaphát, Eſtne hic Propheta
Iehouæ vltrà, vt inquiramus ex eo?
8 Et ait Rex Iɷſraʋelis ad Iehoɷſaphát, Adhuc
eſt vir vnus, vt inquiramus Iehouam ab eo: ſed
ego odi eum, quia non vaticinatur mihi bo-
num, ſed malũ, Micháiehu filius Imlá. Dixitq;
Iehoɷſaphát, Ne dicat Rex ita.
9 Vocauit itaque Rex Iɷſraʋelis eunuchum
quendam, & dixit, Feſtinare fac Micháiehu fi-
lium Imlá.
10 Cæterùm Rex Iɷſraʋelis, & Iehoɷſaphát
Rex Iehudáh ſedebant, vterque ſuper ſolium
ſuum, induti veſtibus in area ad oſtium portæ
ɷSomerón, vniuerſique prophetȩ propheta-
bant ante eos.
11 Fecerat autem ſibi צSidciiáh filius Chenaʋa-
náh cornua ferrea, ac dixit, Sic dixit Iehouáh,
His feries Aramæos, donec conſumas eos.
12 Omnes quoque prophetæ prophetabant ſi-
militer, dicendo, Aſcende in Ramoth Gilʋád,
& proſperè ages: nam tradet *eam* Iehouáh in
manum Regis.
13 Porrò nuntius qui iuerat ad vocandum Mi-
cháiehu, loquutus eſt ad eum, dicendo, En nũc
verba prophetarum ore vno bonum *annuntiant*
Regi: ſit quæſo verbũ tuum ſicut verbũ vnius
ex eis, & loquere bonum.
14 Tum dixit Micháiehu, Viuit Iehouáh, quòd
quicquid dixerit Iehouáh mihi, illud loquar.
15 Quum ergo veniſſet ad Regẽ, tunc dixit Rex
ad eum, Micháiehu, iréne debem⁹ in Ramoth
Gilʋád

C Gilɣád ad bellũ, an deſiſtere? Is verò dixit ad
eum, Aſcende,& proſperè ages: nã tradet *eam*
Iehouáh in manum Regis.
16 Dixitque ad eum Rex, Vſque ad quot vices
ego adiuro te ne loquaris mihi niſi veritatem,
in nomine Iehouæ?
17 Tũc ait, Vidi vniuerſum Iϖſraℵelem diſper-
ſum ſuper montes, velut oues quibus nõ erat
paſtor, dixitq; Iehouáh: Nõ ſunt domini iſtis:
reuertatur quiſque domum ſuam in pace.
18 (Et ait Rex Iϖſraℵelis ad Iehoϖſaphát, An-
non dixeram tibi *quod* non vaticinaretur mihi
bonum, ſed malum?)
19 Rurſum ait, Idcirco audi verbum Iehouę, Vi
di Iehouam ſedentem ſuper ſolium ſuum, at-
que vniuerſum exercitum cęli aſsiſtentem il-
li à dextera eius & à ſiniſtra eius.
20 Dixitque Iehouáh, Quis decipiet Anháb vt
aſcendat, & cadat in Ramóth Gilɣád? Et dixit
iſte ſic, & alter dicebat ſic.
21 Tunc egreſſus eſt ſpiritus, qui ſtetit coram
Iehoua, & ait, Ego decipiam eum. Iehouáh ve
rò ait ad eum, In quo?
D 22 Reſpondit, Egrediár, eróque ſpiritus men-
dacij in ore omnium prophetarum eius. Di-
xit ergo, Decipies, & etiam præualebis: egre-
dere, & fac ita.
23 Nunc ergo en dedit Iehouáh ſpiritum men
dacij in ore omnium prophetarum tuorum
iſtorum, & Iehouáh loquutus eſt ſuper te ma-
lum.
24 Tunc acceſsit ɣSidcijáhu filius Chenaɣa-
náh, & percuſsit Micháiehu in maxillam, ac
dixit, Quando tranſiuit Spiritus Iehouę à me,
vt alloqueretur te?
25 Reſpondit Micháiehu, Ecce, videbis die il-
lo quo ingredieris *de* cubiculo in cubiculum
vt abſcondas te.
26 Ait itaque Rex Iϖſraℵelis, Tolle Micháie-
hu, & reducito eum ad Amón principem vr-
bis, & ad Ioáϖs filium Regis,
27 Dicéſque, Sic dicit Rex, Ponite hunc in do-
mo carceris, & cibate eum pane arcto, & aqua
arcta, donec veniam in pace.
28 Dixit autem Micháiehu, Si reuertendo re-
uerſus fueris in pace, non eſt loquutus Ieho-
uáh per me. Præterea dixit, Audite populi o-
mnes.
29 Aſcendit itaque Rex Iϖſraℵelis, & Iehoϖſa
phát rex Iehudáh in Ramóth Gilɣád.
30 Dixitq; Rex Iϖſraℵelis ad Iehoϖſaphát, Mu
tabo meipſum, & ingrediar bellum, tu verò
indue te veſtibus tuis. Et mutauit ſeſe Rex Iϖſ
raℵelis, ingreſſúſque eſt bellum.
E 31 Rex autem Arám pręcepit principibus cur-
ruum qui erant ſibi, triginta duobus, dicẽdo,
Ne pugnetis neque cum paruo, neque cũ ma-
gno, præterquam cum ſolo Rege Iϖſraℵelis.
32 Fuit autem, quum vidiſſent principes cur-
ruum Iehoϖſaphát, dixerunt, Certè Rex Iϖſ-
raℵelis eſt. Et declinauerunt contra eum vt pu
gnarent: tum exclamauit Iehoϖſaphát.
33 Quum verò vidiſſent principes curruum
quòd non eſſet Rex Iϖſraℵelis, reuerſi ſunt
ab eo.
34 Quidam autem iaculatus eſt arcu in ſimpli
citate ſua, & percuſsit Regem Iϖſraℵelis inter
iũcturas & loricam: dixitque aurigæ ſuo, Ver-
te manum tuam, & educ me de caſtris, quia
vulneratus ſum.
35 (Incaluerat autem prælium die illa: Rex au
tem conſiſtebat in curru eregione Aramæo-
rum,) & mortuus eſt veſperi, defluebátq; ſan-
guis plagæ in ſinum currus.
36 Et tranſiuit vox præconis per caſtra quum
occubuit ſol, dicendo, quiſque *reuertatur* in vr-
bem ſuam, & quiſque in terram ſuam.
37 Mortuus eſt inquam Rex, & deportatus in
ϖSomerón, ſepelierúntque Regem in ϖSo-
merón.
38 *Quidam* autem lauit currum in piſcina ϖSo- F
merón, & linxerunt canes ſanguinem eius, & Supr. 21.c.19.
arma lauerunt, iuxta verbum Iehouæ quod lo
quutus fuerat.
39 Reliquum autem verborũ Anháb, & quæ-
cunque fecit, domus quoque eburnea quam
ædificauit, & omnes vrbes quas ædificauit,
nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum
Regum Iϖſraℵelis.
40 Dormiuit itaq; Anháb cum patribus ſuis,
& regnauit Anhaziáhu filius eius pro eo.
41 Porrò Iehoϖſaphát filius Aϖſá regnauit ſu
per Iehudáh anno quarto Anháb Regis Iϖſ-
raℵelis.
42 Iehoϖſaphát verò trigintaquinque anno-
rum erat quãdo regnare cœpit, & vigintiquin
que annis regnauit in Ieruϖſaláim, nomen au
tem matris eius erat ɣAzubáh filia ϖSilnhi.
43 Ambulauit autem in omni via Aϖſá patris
ſui, nec declinauit ab ea, faciẽdo quod rectum
erat in oculis Iehouæ.
44 Veruntamen excelſa non remouerunt, ad-
huc populo immolante & ſuffiente in *illis* ex-
celſis.
45 Pacem quoque fecit Iehoϖſaphát cum Re-
ge Iϖſraℵelis.
46 Reliquum autem verborum Iehoϖſaphát,
& robur eius quod fecit, & quo pugnauit, nõ-
ne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Re-
gum Iehudáh?
47 Et reliqua ſcorta maſcula quæ remanſerãt G
in diebus Aϖſá patris ſui, expulit è terra.
48 Porrò Rex nullus erat in ℵEdóm, pręfectus
erat Rex.
49 Iehoϖſaphát fecit naues Tharϖiſϖs, vt irẽt
in ℵOphir pro auro, & non iuerunt, quia con-
fractæ ſunt naues in ℵEzión gáber.
50 Tunc dixit Anhaziáhu filius Anháb ad Ie-
hoϖſaphát, Vadant ſerui mei cum ſeruis tuis
in nauibus. Et noluit Iehoϖſaphát.
51 Dormiuitque Iehoϖſaphát cum patribus
ſuis, ſepultúſque eſt cum patribus ſuis in Ciui
tate Dauidis patris ſui, & regnauit Iehorám fi
lius eius pro eo.
52 Anhaziáhu filius Anháb cœpit regnare ſu-
per Iϖſraℵelem in ϖSomerón anno decimoſe
ptimo Iehoϖſaphát regis Iehudáh, & regna-
uit ſuper Iϖſraℵelem duobus annis.
53 Fecitque malum in oculis Iehouę, ambula-
uitque in via patris ſui, & in via matris ſuę, at-
que in via Iarobɣám filij Nebát, qui peccare fe
cit Iϖſraℵelem.
54 Seruiuitque Baɣál, & adorauit illum, at-
que ad iracundiam prouocauit Iehouam De-
um Iϖſraℵelis, iuxta omnia quæ fecerat pa-
ter eius.

SECVNDVS

Secundus Regum liber, vulgò Quartus Regum, Hebraicè מלכים ב

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Defectio Moabitarum & lapſus Ochoziæ è cœnaculo, pœnæ ſunt idololatriæ eius. 3 Eliam admonitũ vt Deum Iſrael cõſulat, quærit vt interficiat. 6 Veſtitus Eliæ. 9 Quinquagenarij ad Eliam miſſi, conſumuntur igne. 16 Elias increpat Ochoziam. 17 Moritur Ochozias. 18 Succedit Ioram frater eius.

1 Defecit autẽ Moáb ab Iϖſra
ℵele, mortuo Anháb.
2 Decidit verò Anhaziáh
per cancellos in cœnaculũ
ſuũ quod erat in ϖSome-
rón, atque ægrotauit: tum
miſit nuntios quibus dixit,
Ite conſulite Báɣal-zebúb
deum ɣEcrón, ſi viuam de infirmitate hac.
3 Angelus autẽ Iehouæ loquutus eſt ad ℵEli-
iáh Thiϖſbiten, Surge, aſcende in occurſum
nuntiorum Regis ϖSomerón, & loquere ad
eos, Nónne quia non eſt Deus in Iϖſraℵele,
proficiſcimini vt conſulatis Báɣal-zebúb deũ
ɣEcrón?
B 4 Idcirco ſic dicit Iehouáh, De lecto ſuper quẽ
aſcendiſti, non deſcendes, ſed moriendo mo-
rieris. *Simul*que abiit ℵEliiáh.
5 Quúmque reuerſi eſſent nũtij ad eum, dixit
ad eos, Quamobrem reuerſi eſtis?
6 Reſponderunt ei, Vir *quidam* aſcendit in oc-
curſum noſtrum, dixítque nobis, Ite, reuerti-
mini ad Regem qui miſit vos, & dicite ei, Sic
dixit Iehouáh, Nónne quia non eſt Deus in I-
ϖſraℵele, tu mittis conſulturus Báɣal-zebúb
deum ɣEcrón? idcirco de lecto ſuper quem a-
ſcendiſti, nõ deſcendes, ſed moriẽdo morieris.
7 Dixit autẽ ad eos, Qualis forma eſt viri qui
aſcendit in occurſum veſtrum, & loquutus eſt
vobis ſermones iſtos?
8 Et reſponderunt ei, Vir piloſus, & cingulo
pelliceo accinctus renes ſuos. Tũ ait, ℵEliiáh
Thiϖſbites eſt.
9 Miſitque ad eum principem quinquagena-
rium, & quinquaginta eius: qui aſcendens ad
eum (ecce autem ſedebat in vertice montis)
dixit illi, Vir Dei, Rex dixit, deſcende.
10 Reſpõdẽs ℵEliiáh dixit principi quinqua-
genario, Et ſi vir Dei ſum, deſcẽdat ignis è cæ-
lo, & conſumat te atque quinquaginta tuos.
C Tum deſcendit ignis è cælo, & conſumpſit eũ
& quinquaginta eius.
11 Rurſum autem miſit ad eũ, principem quin-
quagenarium alium, & quinquaginta eius.
qui loquutus eſt, & dixit ei, Vir Dei, ſic dixit
Rex, Feſtina, & deſcende.
12 Et reſpondit ℵEliiáh, dixítque eis, Si vir Dei
ſum, deſcendat ignis è cęlo, & conſumat te at-
que quinquaginta tuos. Tum deſcendit ignis
Dei è cælo, & cõſumpſit eum atque quinqua-
ginta eius.
13 Iterum verò miſit principem quinquagena-
rium tertium, & quinquaginta eius. aſcendit
ergo, & venit princeps ille quinquagenarius
tertius, atque incuruauit ſe ſuper genua ſua co
ram ℵEliiáhu, & rogauit eum, dixítque illi, Vir
Dei, pretioſa ſit quæſo anima mea & anima
ſeruorum tuorum iſtorum quinquaginta, in
oculis tuis.
14 Ecce deſcendit ignis è cælo, & conſumpſit D
duos principes quinquagenarios priores, &
quinquaginta eorum: nunc ergo pretioſa ſit
anima mea in oculis tuis.
15 Loquutus eſt autem Angelus Iehouę ad ℵE-
liiáhu, Deſcende cũ eo, ne timeas à facie eius.
Qui conſurgens, deſcendit cum eo ad Regem.
16 Loquutúſque eſt ad eum, Sic dixit Iehouáh,
Propterea quòd miſiſti nuntios ad conſulen-
dum Baɣal-zebúb deum ɣEcrón, (& quidem
quòd non eſſet Deus in Iϖſraℵele vt conſule-
res verbum eius) idcirco *inquam* de lecto ſuper
quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morien-
do morieris.
17 Mortuus eſt itaque iuxta verbum Iehouæ
quod loquutus fuerat ℵEliiáhu: & regnauit Ie-
horám pro eo, anno ſecundo Iehorám filij Ie-
hoϖſaphát Regis Iehudáh, quia non fuerat ei
filius.
18 Reliquum autem verborum Anhaziáh quæ
fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborũ die-
rum Regum Iϖſraℵél?

CAPVT II.

1 Eliſæus Eliæ indiuiduus comes. Quæ loca adierit Elias priuſquam vento illo vehementiſsimo raperetur in cælum. 8 Elias diuidit aquas pallio. 9 Duas partes gratiæ Eliæ petit Eliſæus, non totam aut maiorem. 11 Rapitur in cælum Elias. 13 Eliſæus pallio Eliæ diuidit aquas. 17 Quæſitus Elias nõ inuenitur. 21 Aquæ mortiferæ, immiſſo per Eliſæũ ſale, ſalubres redduntur. 23 Pueri Eliſæum irridentes, lacerantur ab vrſis.

1 ET fuit, quum ſublaturus eſſet Iehouáh
ℵEliiáhu per turbinem in cælum, abiit
ℵEliiáhu & ℵEliϖſáɣ de Gilgál.
2 Tum dixit ℵEliiáhu ad ℵEliϖſáɣ, Sede obſe-
cro hîc, quia Iehouáh miſit me vſque in Beth-
ℵél. Dixit verò ℵEliϖſáɣ, Viuit Iehouáh, & vi-
uit anima tua, non derelinquam te. Deſcẽde-
runt itaque in Beth-ℵél.
3 Tunc egreſsi ſunt filij Prophetarum qui erãt
in Beth-ℵél, ad ℵEliϖſáɣ, atque dixerunt, An-
non noſti quòd hodie Iehouáh tollit dominũ
tuũ à capite tuo? Et ait, Etiam ego noui, tacete.
4 Dixit ei rurſus ℵEliiáhu, ℵEliϖſáɣ ſede ob-
ſecro hîc, quia Iehouáh miſit me in Ierenhó.
Qui reſpondit, Viuit Iehouáh, & viuit anima
tua, ſi dereliquero te. Venerũt itaq; in Ierenhó.
5 Et acceſſerunt filij Prophetarum qui erant
in Ierenhó ad ℵEliϖſáɣ, dixerúntq; illi, Annõ
noſti quòd hodie Iehouáh tollit dominũ tuũ
à capite tuo? Et ait, Etiam ego noui, tacete.
6 Dixit præterea illi ℵEliiáhu, Sede obſecro B
hîc, quia Iehouáh miſit me ad Iardén. Qui re-
ſpondit, Viuit Iehouáh, & viuit anima tua, ſi
dereliquero te. Abierunt igitur ambo.
7 Quinquaginta autem viri de filiis Prophe-
tarum,

tarum iuerunt, ſteterúntque eregione à lõge:
duo autem illi ſubſtiterunt iuxta Iardén.
8 Tulítque ℵEliiáhu pallium ſuum,& conuol
uit, ac percuſsit aquas, & diuiſerunt ſe huc &
illuc:tunc tranſierunt ambo per ſiccum.
9 Quum autem tranſiſſent, ℵEliiáhu dixit ad
ℵEliꝡſáy, Poſtula quod faciam tibi antequam
tollar à te. Et ait ℵEliꝡſáy, ſit obſecro menſura
duorum ſpiritus tui ſuper me.
10 Ille ait, Rem difficilem poſtulaſti: ſi videris
me quum tollar à te, erit tibi ſic: ſin autem
non, non erit.
11 Fuit itaque, ipſis euntibus, eundo ac collo-
quendo, ecce currus igneus atque equi ignei
Eccl.48.b.13 diuiſerunt vtrunque, & aſcendit ℵEliiáhu per
1.Mac.2.f.58 turbinem in cælum.
C 12 ℵEliꝡſáy autem videns *id*, clamabat, Pater
mi, pater mi, currus Iꝡſraℵelis & equites eius.
Et non vidit eum amplius: poſthæc apprehen
dit veſtimenta ſua, & ſcidit ea in duas ſciſ-
ſiones.
13 Suſtulítque pallium ℵEliiáhu quod ceci-
derat ab eo, ac reuerſus eſt, & ſtetit iuxta ri-
pam Iardén.
14 Accepítque pallium ℵEliiáhu quod cecide
rat ab eo, & percuſsit aquas, dixítque, Vbi eſt
Iehouáh Deus ℵEliiáhu, etiam ipſe? Et percuſ
ſit aquas, & diuiſerunt ſeſe huc & illuc:& trãſi
uit ℵEliꝡſáy.
15 Videntes autem eum filij Prophetarum qui
erant in Ierenhó eregione, dixerunt, Requie-
uit ſpiritus ℵEliiáhu ſuper ℵEliꝡſáy. & vene-
runt in occurſum eius, inclinauerúntque ſe ei
in terram.
16 Atque dixerunt ei, Ecce nunc ſunt cum ſer-
uis tuis quinquaginta viri robuſti: eant quæ-
ſo,& requirant dominum tuum: ne fortè tule
rit eum ſpiritus Iehouæ, & proiecerit eum in
vnum è mõtibus, aut in vnam è vallibus. Qui
ait, Ne mittatis.
17 Et coegerunt eum vſqueadeo vt tardauerit:
tandem dixit, Mittite. & miſerunt quinqua-
ginta viros, quæſierúntque tribus diebus, &
non inuenerunt eum.
18 Quúmque reuerſi eſſent ad eũ: (ipſe autem
habitabat in Ierenhó) dixit ad illos, An non di
xeram vobis, Ne eatis?
D 19 Porrò viri ciuitatis dixerũt ad ℵEliꝡſáy, Ec-
ce nunc habitatio ciuitatis bona *eſt*, vt domine
mi vides: at aquæ malæ *ſunt*, & terra *habitatores*
orbat.
20 Tum dixit, Afferte mihi phialam nouam, &
ponite in ea ſal. Et attulerunt ei.
21 Egreſſus autem ad exitum aquarum, conie-
cit illuc ſal, ac dixit, Sic dixit Iehouáh, Sanaui
aquas iſtas, non erit illinc vltrà mors, & *terra*
orbans.
22 Et ſanatæ ſunt aquæ illæ vſque in diẽ hanc,
iuxta verbũ ℵEliꝡſáy quod loquutus fuerat.
23 Aſcendit præterea inde in Beth-ℵél: ipſo au
tem aſcendente per viam, pueri parui egreſsi
ſunt ex vrbe, qui illudebant ei, atque dicebant
ei, Aſcende calue, aſcende calue.
24 Et reſpiciens poſt ſe, ac videns eos, maledi-
xit eis in nomine Iehouæ, & egreſſæ duæ vr-
ſæ è ſylua, lacerauerunt ex eis quadraginta
duos pueros.
25 Et abiit inde in montem Charmél, & inde
reuerſus eſt in ꝡSomerón.

CAPVT III.

1 Ieram filius Achabi impius. 4 Meſa rex Moab tributarius regi Iſrael. 9 Tribus regibus, nempe Iſrael, Iuda, & Edom, pugnaturis contra Moab, deficiunt aqua. 15 Pſalte canente, prophetat Eliſæus. 17 Eliſæus pluuiam eis prænunciat. 18 Et de Moabitis victoriam. 21 Vincuntur Moabitæ. 27 Rex eorum ſacrificat filium ſuum.

1 IEhorám autem filius Anháb regnare cœpit
ſuper Iꝡſraℵelem in ꝡSomerón anno deci
mo octauo Iehoꝡſaphát regis Iehudáh: regna
uítque duodecim annis.
2 Fecítque quod malum eſt in oculis Iehouæ:
verùm non ſicut pater ſuus & ſicut mater ſua:
nam abſtulit ſtatuas Báyal quas fecerat pa-
ter ſuus.
3 Veruntamen peccatis Iarobyám filij Nebát
qui peccare fecit Iꝡſraℵelem, adhæſit, nec re-
ceſsit ab eis.
4 Porrò Méꝡſay rex Moáb habebat greges:
& reddebat Regi Iꝡſraℵelis centum millia a-
gnorum, & centum millia arietum cum
lana.
5 Fuit autem, quum mortuus eſſet Anháb, de-
fecit Rex Moáb à Rege Iꝡſraℵelis.
6 Egreſſus eſt itaque Rex Iehorám die illa de
ꝡSomerón, & recenſuit vniuerſum Iꝡſraℵe-
lem:
7 Atque abiit, miſítq; ad Iehoꝡſaphát regem
Iehudáh, qui diceret, Rex Moáb defecit à me,
veniéſne mecum cõtra Moáb ad bellum? Re-
ſpondit, Aſcendam: ſicut ego, ſic tu: ſicut po-
pulus meus, ſic populus tuus: ſicut equi mei,
ſic equi tui.
8 Et dixit, Quanam via aſcendemus? Reſpon-
dit, Via deſerti ℵEdóm.
9 Profectus eſt itaque Rex Iꝡſraℵelis, & Rex B
Iehudáh, atque Rex ℵEdóm. quúmque circuiſ
ſent per viam ſeptem diebus, defuit aqua ca-
ſtris, atque iumentis quæ *erant* ad pedes eo-
rum.
10 Dixítq; Rex Iꝡſraℵelis, Ahah, vocauit enim
Iehouáh tres reges iſtos, vt traderet eos in ma
num Moáb.
11 Dixítque Iehoꝡſaphát, Eſtne hîc Propheta
Iehouæ, vt cõſulamus Iehouam per eum? Re-
ſpondit quidam è ſeruis Regis Iꝡſraℵelis, &
ait, Eſt hîc ℵEliꝡſáy filius ꝡSaphát, qui funde-
bat aquam ſuper manus ℵEliiáhu.
12 Dixítque Iehoꝡſaphát, Eſt cum eo verbum
Iehouæ. Deſcenderunt ergo ad eum Rex Iꝡſ-
raℵél, & Iehoꝡſaphát, atque Rex ℵEdóm.
13 Et ait ℵEliꝡſáy ad Regem Iꝡſraℵelis, Quid
mihi & tibi? vade ad prophetas patris tui, &
ad prophetas matris tuæ. Dixítque ei Rex Iꝡſ
raℵelis, Nequaquam: quia conuocauit Ieho-
uáh tres reges iſtos, vt traderet eos in manum
Moáb.
14 Dixit verò ℵEliꝡſáy, Viuit Iehouáh exerci-
tuum, in cuius conſpectu ſto, quòd niſi faciem
Iehoꝡſaphát regis Iehudáh ſuſciperem, non
intuerer te, neque te aſpicerem.
15 Nunc ergo tollite mihi pſaltem. Quúmque C
pſalleret pſaltes, fuit ſuper eum manus Ie-
houæ:
16 Et ait, Sic dixit Iehouáh, Fac *in* torrente iſto
crebras foſſas:
17 Sic enim dixit Iehouáh, Non videbitis ven-
tum *ullum*, neque videbitis pluuiam, & *tamen*
torrẽs iſte implebitur aqua, vnde bibetis vos,

& greges veſtri, & iumenta veſtra.
18 Leue autem *eſt* hoc in oculis Iehouæ: dabit
quoque Moáb in manum veſtram:
19 Percutietíſque omnem vrbem munitam, &
omnem vrbem electam: atque vniuerſas arbo
res bonas deiicietis: cunctóſque fontes aqua-
rum obturabitis, & omnem agrum bonum
operietis lapidibus.
20 Fuit igitur mane, quando offertur ſacrifi-
cium, ecce aquę veniebant è via ℵEdóm, & re-
pleta eſt terra aquis.
21 Vniuerſus autem Moáb audiens quòd aſcē-
diſſent Reges ad pugnandum aduerſus eos,
congregauerunt ſeſe, ab omni accingente ſe
cingulo & ſuprà, ſteterúntque in termino:
D 22 Et ſurrexerunt mane, quum ſol ortus eſſet
ſuper aquas: viderúntque Moabitæ eregione
aquas illas rubras tanquam ſanguinem,
23 Ac dixerunt, Sanguis eſt: digladiando di-
gladiati ſunt Reges, & percuſſerunt quiſque
proximum ſuum: & nunc *curre* ad ſpolia ô
Moáb.
24 Quúmque veniſſent ad caſtra Iωſraℵelis,
conſurrexerunt Iωſraℵelitæ, & percuſſerunt
Moabitas: fugerúntque à facie eorum, & per-
cuſſerunt eum, percuſſerunt inquam Moáb,
25 Atque vrbes deſtruxerunt, & in optimum
quēque agrum proiecerunt quiſque lapidem
ſuum, ac repleuerunt illum, & omnes fontes
aquarum obturauerunt, atque omnes arbo-
res bonas deiecerunt, ita vt *ſolum* reliquerint
lapides eius in Cir-ℵHaréωſeth: circundede-
runt verò *eam* fundibularij, & percuſſerunt eā.
26 Videns autem Rex Moáb quòd præualeret
ſibi bellum, tulit ſecum ſeptingentos viros e-
uaginantes gladium, vt irrumperet ad regem
ℵEdóm, & non potuerunt.
27 Tulit itaque filium ſuum primogenitū qui
regnaturus erat pro eo, & obtulit illum holo-
cauſtum ſuper murum: fuitq; indignatio ma-
gna ſuper Iωſraℵelem, propterea diſceſſerunt
ab eo, & reuerſi ſunt in terram.

CAPVT IIII.

1 Pauperculæ viduæ dat Deus oleum per Eliſæum, cuius ope æs alienum diſſoluit. 8 Mulier diues ſuſcipit hoſpitio Eliſæū. 14 Eliſæus hoſpitæ ſterili impetrat à Deo filium pro miniſterio. 21 Filio mortuo hoſpita currit ad Eliſæum. 29 Giezi cum baculo ſuo mittit Eliſæus ad ſuſcitandum puerum. 33 Oratione Eliſæi ſuſcitatur filius hoſpitæ. 41 Eliſæus amarum pulmentum dulce reddit. 42 Paucis panibus plurimi hîc ſaturantur precibus Eliſæi.

1 MVlier autem vna de vxoribus filiorum
Prophetarum clamauit ad ℵEliωſáy,
dicendo, Seruus tuus vir meus mortuus eſt, tu
verò noſti quòd ſeruus tuus timebat Iehouā:
creditor autem venit vt tolleret duos pueros
meos ſibi in ſeruos.
2 Ad quam dixit ℵEliωſáy, Quid faciam tibi?
indica mihi, quid eſt tibi in domo? Illa ait, Nō
eſt ancillæ tuæ quicquam in domo niſi vas
olei.
3 Tum dixit, Vade, pete tibi vaſa ab *iis qui ſunt*
extrà, *id eſt* ab omnibus vicinis tuis, vaſa *inquam*
vacua, *&* ne pauca petas:
4 Et ingrediaris, atque claudas oſtium ſuper
te & ſuper filios tuos, & fundas in omnia va-
ſa hæc: & quod impletum fuerit, amouere fa-
cies.
5 Abiit itaque ab eo, & clauſit oſtium ſuper ſe
& ſuper filios ſuos: ipſi afferebant ad eam, &
ipſa infundebat.
6 Fuit autem quum impleuiſſet vaſa illa, dixit
ad filium ſuum, Affer mihi adhuc vas *aliquod*.
Qui reſpondit, Non eſt vltrà vas. Et ſubſtitit
oleum.
7 Tunc illa venit, & indicauit viro Dei: ille ve B
rò ait, Vade, vende oleum, & redde creditori
tuo: tu autem, & filij tui viues de reliquo.
8 Fuit præterea, quadam die quum tranſiſſet
ℵEliωſáy in ωSuném, ibi aderat mulier ma-
gna, quæ vi retinuit eum vt comederet panē.
Fuit itaque dum trāſiret ipſe, declinabat illuc
vt comederet panem.
9 Dixitque illa viro ſuo, Ecce nūc noui quòd
vir Dei ſanctus eſt *iſte* qui tranſit per nos iu-
giter.
10 Faciamus quæſo cœnaculum parietis par-
uum, ponamúſque ei ibi lectum, & menſam,
& ſellam, & candelabrum: quum autem vene
rit ad nos, declinabit illuc.
11 Quadam igitur die venit illuc, & declinauit
in cœnaculum, ac requieuit ibi.
12 Dixitque ad Gehazi puerum ſuum, Voca
Sunamithidem hanc. Vocauit ergo illam. Et
illa ſtetit coram eo.
13 Dixit præterea, Age, dic ad eam, Ecce ſoli- C
cita es pro nobis omni ſolicitudine iſta: quid
vis vt faciam tibi? éſtne conueniendus tibi rex
aut princeps exercitus? Illa dixit, In medio po
puli mei habito.
14 Et ait, Et quid vis vt faciam ei? Reſpōdit Ge
ℵhazi, Equidem filius non eſt ei, & vir eius ſe-
nex eſt.
15 Tum ait, Voca eam. Et vocauit eam: & illa
ſtetit ad oſtium.
16 Poſthæc dicit, In tempore iſto ſecundū tem
pus vitæ amplexaberis filium. Et illa ait, Ne
domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.
17 Cōcepit itaque mulier, & peperit filium in
tempore iſto ſecundum tempus vitæ quod di
xerat ei ℵEliωſáy.
18 Et creuit puer. quadam autem die quum e-
greſſus eſſet ad patrem ſuum, ad meſſores,
19 Dixit patri ſuo, Caput meum, caput meum.
Et ait ad puerum *quendam*, Tolle eum ad ma-
trem ſuam.
20 Qui quum tuliſſet eum, attulit ad matrem
ſuam, & ſedit ſuper genua eius vſque ad me- D
ridiem, & mortuus eſt.
21 Tum illa aſcendit, & poſuit eum ſuper le-
ctum viri Dei, & *oſtium* clauſit ſuper eum, atq;
egreſſa eſt.
22 Vocauítque virum ſuum, & ait, Mitte obſe-
cro mihi vnum è pueris, & vnam aſinā, vt cur-
ram vſque ad virum Dei: mox reuertar.
23 Et ille dixit, Quare itura es ad eum? hodie
non ſunt Calendæ, nec ſabbathum. Reſpon-
dit illa, Pax.
24 Strauit itaque illa aſinam, dixítque puero,
Duc & vade, ne remoreris propter me vt con-
ſcendam, niſi dixero tibi.
25 Profecta igitur venit ad virum Dei in mon-
tem Charmél: quúmque vidiſſet illam vir Dei
procul, dixit ad Gehazi puerum ſuum, Ecce
Sunamithis illa.
26 Nunc age, curre ei obuiam, & dic ei, Eſtne
pax tibi? éſtne pax viro tuo? éſtne pax puero?
Illa dixit, Pax.

27 Venit

27 Venit autem ad virum Dei in montē, & apprehendit pedes eius: acceſsitque Genhazí vt depelleret eam. Et dixit vir Dei, Sine eā, quia anima eius amara eſt ei: & Iehouáh celauit me, nec indicauit mihi. E

28 At illa dixit, Nunquid petiui filiū à domino meo? annon dixi, Ne fallas me?

Luc.10.a.4 29 Et dixit ad Genhazí, Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: ſi inueneris quenpiam, ne ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te quiſpiam, ne reſponderis ei: & pone baculum meum ſuper faciem pueri.

30 Dixit autem mater pueri, Viuit Iehouáh, & viuit anima tua, ſi dimiſero te. Surrexit ergo, & ſequutus eſt eam.

31 Genhazí autem tranſierat ante eos, & poſuerat baculum ſuper faciem pueri, & non erat vox, neque attentio: idcirco reuerſus eſt in occurſum eius, & nuntiauit ei, dicendo, Non ſurrexit puer.

32 Ingreſſus verò eſt ℵEliωſáγ in domum, & ecce puer *erat* mortuus, *&* iacebat ſuper lectum eius.

33 Quúmque ingreſſus eſſet, clauſit oſtium ſuper vtrunque, orauítque ad Iehouam.

34 Et conſcendēs incubuit ſuper puerum, poſuítque os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus eius, & expandit ſe ſuper eum, calefactáq; eſt caro pueri. F

35 Et auerſus deambulabat in domo modò huc, & modò illuc, poſtea aſcendit, expandítque ſeſe ſuper eum, & ſternutauit puer vſque ad ſeptem vices, & aperuit puer ille oculos ſuos.

36 Tunc vocauit Genhazí, ac dixit, Voca ωSunamithidem illam. Et vocauit eam: venítque ad eum, & ait, Tolle filium tuum.

37 Quæ accedens quum ingreſſa eſſet, corruit ad pedes eius, & incuruauit ſe ſuper terram, tulítque filium ſuum, & egreſſa eſt.

38 Poſthæc ℵEliωſáγ reuerſus eſt in Gilgál: fames autem erat in terra, & filij Prophetarū habitabant coram eo: dixítque puero ſuo, Diſpone ollam grandem, & coque pulmentum filiis Prophetarum.

39 Egreſſus eſt itaque vnus in agrum vt colligeret olera, & offendit vitem agreſtem, & collegit ex ea colocynthides agreſtes plenum veſtimentum ſuum: dein venit, & cōſcidit in ollam pulmenti: non enim ſciebant. G

40 Fuderunt autem viris, vt comederent. Fuit verò, edentibus illis de pulmento illo, exclamauerunt atque dixerunt, Mors *eſt* in olla, vir Dei. Et non poterant comedere.

41 Dixit autem, Tollite farinam. Et proiecit in ollam, ac dixit. Funde populo. Et comederunt, nec fuit quicquam mali in olla.

42 Porrò quidā veniebat de Báγal ωSaliωſáh, & ferebat ad virum Dei panes primitiarum, *nempe* viginti panes hordeaceos, & ſpicas plenas virides cum tunicis ſuis: dixítque, Da populo, vt comedant.

43 Reſpondit miniſter eius, Quid dabo iſtud coram centum viris? Rurſum ait, Da populo, vt comedant: ſic enim ait Iehouáh, Comedēt, & ſupererit.

44 Poſuit itaque coram eis: & comederunt, & reliquerunt, iuxta verbum Iehouæ.

CAPVT V.

1 Naaman Syrus per Eliſaum curatur à lepra, ad gloriam Dei Iſraelis. 2 Captiua in gloriam Dei. 14 Lauatur Naaman in Iordane, & ſanatur. 15 Confitetur Deum Iſrael, & adorat. 16 Eliſaus non accipit munera, ne videatur Dei donum vendere. 20 Giezi mendacij munera accipit, quæ renuerat Dominus eius in gloriam Dei. 27 Giezi cum liberis ſuis lepra percutitur.

1 NAγamán autem *quidam* princeps militię regis Arám erat, vir magnus coram domino ſuo: & honoratus facie: per illum enim dederat Iehouáh ſalutem ipſi Arám. erat verò vir potens robore, *ſed* leproſus.

2 De Arám autem egreſsi erant exercitus, qui captiuam duxerāt è terra Iωſraℵelis puellam paruulam, quæ inſeruiebat vxori NaγamÁn.

3 Dixitque ad dominam ſuam, Vtinam dominus meus eſſet corā Propheta qui eſt in ωSomerón, tunc curaret eum à lepra ſua.

4 Ille venit, & renuntiauit domino ſuo, dicēdo, Sic & ſic loquuta eſt puella quæ eſt è terra Iωſraℵelis.

5 Tunc dixit rex Arám, Vade, proficiſcere & mittam literas ad Regē Iωſraℵelis. Abiit itaq; & tulit in manu ſua, *&* decem talenta argenti, & ſex millia aureorum, decem inſuper mutatoria veſtimenta. B

6 Detulítque literas ad Regem Iωſraℵelis, in hæc verba, Nunc ergo quum venerit epiſtola hæc ad te, ecce miſi ad te Naγamán ſeruum meum, vt cures eum à lepra ſua.

7 Fuit verò, quum legiſſet Rex Iωſraℵelis epiſtolam, ſcidit veſtimēta ſua, & ait, Súmne ego Deus, vt mortificem & viuificē, quòd iſte mittit ad me vt curem virum à lepra ſua? enimuero aduertite quæſo, & videte quòd occaſionē quærat ipſe contra me.

8 Quum verò audiſſet ℵEliωſáγ vir Dei quòd ſcidiſſet Rex Iωſraℵelis veſtimenta ſua, miſit ad Regem, huiuſmodi verbis, Vtquid ſcidiſti veſtimenta tua? veniat nunc ad me, & ſciat quòd eſt Propheta in Iωſraℵele. C

9 Venit itaq; Naγamán in equo ſuo, & in curru ſuo, & ſtetit ad oſtium domus ℵEliωſáγ.

10 Miſit autem ad eum ℵEliωſáγ nuntium, dicendo, Vade, & laua te ſeptem vicibus in Iardén, & reuertetur caro tua tibi, ac mūdabitur.

11 Et iratus Naγamán abibat, dicebátque, En cogitabam apud me, Egredietur egrediendo, & ſtans inuocabit nomen Iehouæ Dei ſui, eleuabítque manum ſuam ad locum, & curabit leproſum.

12 Nónne meliores ſunt Amanáh, & Parpár fluuij Damméωſec omnibus aquis Iωſraℵelis? annon *ſi* lauero me in illis, mundus ero? Et cōuerſus ibat cum ira. D

13 Acceſſerūt autem ſerui eius, ac loquuti ſunt ad eum, atque dixerunt, Pater mi, *ſi* rem grandem Propheta loquutus fuiſſet tibi, nónne feciſſes? & quanto magis quum dixerit tibi, Laua te, & mundus eris?

14 Deſcendit ergo, & lauit ſe in Iardén ſeptem vicibus, iuxta verbum viri Dei, & reuerſa eſt caro eius ſicut caro pueri parui: & mundatus eſt. Luc.4.e.27

15 Poſthæc reuerſus eſt ad virum Dei ipſe & tota turma eius, ingreſſúſque ſtetit ante eum, ac dixit, En nunc noui quòd non eſt Deus in tota terra, niſi in Iωſraℵele: nunc igitur tolle, obſecro benedictionem à ſeruo tuo.

16 Ille autem dixit, Viuit Iehouáh in cuius cō-

E ſpectu ſto, ſi accepero. cogebat autem eum vt
tolleret, at *ille* renuit.
17 Dixitque Nayamán, Et non: detur quęſo ſer
uo tuo onus paris mulorum de terra. nō enim
faciet vltrà ſeruus tuus holocauſtum aut ſacri
ficium diis alienis, niſi Iehouæ.
18 Hac in re parcat Iehouáh ſeruo tuo, quando
ingredietur dominus meus ædem Rimmón,
vt adoret ibi, & ipſe innixus fuerit ſuper ma-
num meam, & incuruauero me in æde Rim-
món, in *hac* incuruatione mea in æde Rim-
món, ignoſcat quæſo Iehouáh ſeruo tuo hac
in re.
19 Et ait illi, Vade in pace. Et abiit ab eo quaſi
milliare terræ.
F 20 Dixit autem Genhazí puer ϰEliωſáy viri
Dei, Ecce pepercit dominus meus *rebus* Naya
mán Aramæi iſtius, vt *non* acciperet de manu
eius quæ attulit: viuit Iehouáh ſi non cucurre
ro poſt ipſum, & accepero aliquid ab eo.
21 Sequutus eſt ergo Genhazí poſt Nayamán.
videns verò Nayamán *illum* currētem poſt ſe,
deſiliit de curru in occurſum eius, ac dixit,
Annon eſt pax?
22 Reſpōdit ille, Pax. dominus meus miſit me
vt dicerem, Ecce nunc *tempore* hoc venerūt ad
me duo pueri de monte ϰEphráim, de filiis
Prophetarum: da obſecro illis talētum argen-
ti, & duo mutatoria veſtimenta.
23 Dixitque Nayamán, Velis capere duo talen
ta. Coegitque eum, & colligauit duo talenta
argenti in duobus ſacculis, duóque mutato-
ria veſtimenta, quæ poſuit ſuper duos pueros
ſuos, & portabant ante ipſum.
G 24 Veniens autem ad munitionem, tulit *ea* de
manu eorum, & depoſuit in domo, ac dimiſit
viros, & abierunt.
25 Ipſe autem ingreſſus ſtetit coram domino
ſuo: dixitq; ei ϰEliωſáy, Vnde nam Genhazí?
Reſpondit, Non iuit ſeruus tuus huc aut illuc.
26 Ille verò dixit ei, Nónne cor meū iuit *tecum*,
quando conuertit ſe vir de curru ſuo in occur-
ſum tui? an tempus *eſt* vt acciperes veſtes, &
olíueta, & vineas, & pecudes, & boues, & ſer-
uos, & ancillas?
27 Lepra igitur Nayamán adhærebit tibi & ſe-
mini tuo in ſeculum. Et egreſſus eſt à conſpe-
ctu eius leproſus ſicut nix.

CAPVT VI.

6 Eliſæus ferrū ſecuris natare facit, virtute verbi Dei. 8 Syri moliūtur inſidias aduerſus Iſraëlem quod indicat Deus Regi Iſraël per Prophetam. 14 Mittit Rex Syriæ qui capiant Eliſæum. 16 Eliſæus fidens Deo, nihil timet. 17 Protegitur Eliſæus à Deo. 18 Syri percuſſi cæcitate, introducūtur in mediam Samariam. 23 Rex Iſraël Syros hoſtes ſuos conuiuio excipit auctore Eliſæo. 24 Syri obſident Samariam. 25 Fames in Samaria. Caput aſini quanti emptum, atque ſtercus columbinum. 29 Mulier coquit filium. 31 Ioram minatur mortem Eliſæo. 33 Ioram agnoſcit apud Eliſæum, Deum auctorem eſſe famis.

1 DIxerunt autem filij Prophetarū ad ϰEli-
ſáy, En quæſo locus in quo habitamus
coram te, anguſtior *eſt* nobis:
2 Eamus obſecro vſque ad Iardē, vt tollamus
inde ſinguli tignum vnum, & faciamus no-
bis ibi locum ad habitandum illic. Quibus
dixit, Ite.
3 Et ait quidam, Velis obſecro venire cum
ſeruis tuis. Ille dixit, Ego vadam.
4 Et abiit cum eis: venerúntque ad Iarden, &
& cædebant ligna.
5 Fuit autem, quum quidam deiiceret *aliquod*
tignum, ferrum decidit in aquam: tum excla-
mauit, ac dixit, Aháh domine mi, & ipſum e-
rat commodato acceptum.
6 Dixítque Vir Dei, Quò decidit? Et oſtendit B
ei locum: præcidítque lignum, & proiecit il-
luc, & ſupernatare fecit ferrum.
7 Et dixit, Tolle tibi. Et extendit manū ſuam,
& tulit illud.
8 Rex autem Arám pugnabat cum Iωſraϰéle:
& conſilium iniit cum ſeruis ſuis, dicendo, In
loco tali *&* tali erunt caſtra mea.
9 Propterea miſit Vir Dei ad Regem Iωſraϰe-
lis, dicendo, Caue ne tranſeas per locū illum:
illuc enim Aramæi deſcendunt.
10 Miſit ergo Rex Iωſraϰelis ad locum quem
dixerat ei Vir Dei, & admonuerat eū, & cauit
ſibi illinc, non ſemel atque iterum.
11 Conturbatum autem fuit cor Regis Arám
propter hoc: & conuocatis ſeruis ſuis ait illis,
Quare non indicabitis mihi quis è nobis eſt
Regis Iωſraϰelis?
12 Tum dixit vnus è ſeruis eius, Non, domine C
mi Rex, ſed ϰEliωſáy propheta qui eſt in Iωſ-
raϰele, indicat Regi Iωſraϰelis verba quæ lo-
queris in penetrali cubiculi tui.
13 Qui ait, Ite, & videte vbinam ſit, vt mittam
& tollam eum. Renuntiatum eſt autem ei his
verbis, En eſt in Dothán.
14 Miſitque illuc equos, & currus, & exerci-
tum grauem: qui venerunt nocte, & circunſe-
derunt ciuitatem.
15 Surgens autem ſummo mane miniſter Viri
Dei, atq; egreſſus, videt exercitum circūdan-
tem vrbem, & equos & currus: dixitque puer
eius ad eum, Aháh domine mi, quomodo fa-
ciemus?
16 Qui reſpondit, Ne metuas: quia plures ſunt
qui nobiſcum *ſunt*, quàm qui cum illis.
17 Orauitque ϰEliωſáy, & ait, O Iehoua, aperi D
obſecro oculos eius vt videat. Et aperuit Ieho
uáh oculos pueri, viditque: & ecce mons ple-
nus *erat* equis, & currus igneus in circuitibus
ϰEliωſáy.
18 Quúmque deſcenderent ad eum, orauit
ϰEliωſáy ad Iehouam, & ait, Percute obſecro
gentem iſtam cæcitatibus. Et percuſsit eos cę
citatibus, iuxta verbum ϰEliωſáy.
19 Dixit ergo ad eos ϰEliωſáy, Nō eſt hæc via,
nec eſt hæc vrbs: venite poſt me, & ducam vos
ad virum quem quæritis. Duxit autem eos in
ωSomerón.
20 Fuitque, quum ingreſsi eſſent ωSomerón,
dixit ϰEliωſáy, ô Iehouáh aperi oculos iſto-
rum vt videāt. Et aperuit Iehouáh oculos eo-
rum, ac viderunt, & ecce *erant* in medio ωSo-
merón.
21 Dixit autem Rex Iωſraϰelis ad ϰEliωſáy
quum vidiſſet eos, Nunquid percutiam per-
cutiam pater mi?
22 Et ait, Non percuties. num quos cepiſti gla- E
dio tuo & arcu tuo, percutis? *quin* appone eis
panem & aquam, vt comedant & bibant,
abeántque ad dominum ſuum.
23 Apparauit itaque eis apparatum magnum,
comederúntque, ac biberunt, & dimiſit eos:
illi verò abierunt ad dominum ſuum, nec ad-
diderunt vltrà exercitus Arám venire in ter-
ram Iωſraϰelis.

24 Fuit

24 Fuit autem poſt hæc, congregauit Ben-ha-
dád Rex Arám omnia caſtra ſua, & aſcendit,
atque obſedit ϖSomerón.
25 Fuitque fames magna in ϖSomerón: ecce
nanque obſederunt eam, donec eſſet caput aſi
ni octoginta argenteis, & quarta pars cab ſter
coris columbarum, quinque argenteis.
F 26 Accidit autem, quum Rex Iϖſraℵelis tranſi
ret ſuper murum, vt mulier exclamaret ad eũ,
dicendo, Saluam me fac domine mi Rex.
27 Qui dixit, Ne ſeruet te Iehouáh, vnde ſaluã
faciam te? num de area, vel de torculari?
28 Dixit præterea ei Rex, Quid eſt tibi? Illa ait,
Mulier hæc dixit mihi, Da filium tuum, vt co-
medamus eum hodie, filium autem meum co-
medemus cras.
29 Coximus igitur filium meũ, & comedimus
eum: poſtero verò die dixi ad eam, Da filium
tuum, vt comedamus eum. & illa abſcondit fi
lium ſuum.
30 Quũ ergo audiſſet Rex verba mulieris, ſci-
dit veſtimenta ſua: (tranſeunte autem illo ſu-
per murum, vidit populus, & ecce ſaccus erat
ſuper carnem eius interné)
G 31 Dixitque, Sic faciat mihi Deus, & ſic addat,
ſi ſteterit caput ℵEliϖſáy filij ϖSaphát ſuper
eum hodie.
32 (Eliϖſáy autem ſedebat in domo ſua, & ſe-
niores ſedebant cum ipſo:) miſitque virum
quendam à facie ſua, antequam *vero* nuntius ve-
niret ad eum, dixit ad ſeniores, Annõ vidiſtis
quòd miſerit filius homicidæ huc, vt auferat
caput meum? videte, quum venerit nuntius,
claudite oſtium, & reprimite eum in oſtio.
nónne ſtrepitus pedum domini eius poſt
eum eſt?
33 Adhuc eo loquente cum illis, ecce nuntius
deſcẽdebat ad eum, & dixit, Ecce, hoc malum
à Iehoua eſt: quid [expectabo Iehouam am-
plius?

CAPVT VII.

*1 Eliſæus prædicit Samariæ abũdantiam. 2 Incredulus dux ver-
bo Dei. 6 Fugantur Syri à Deo. Sine hominũ manu Dominus
ab obſidione & fame liberat Iſraëlem. 10 Leproſi annuntiant
prouidentiã Dei Iſraelis. 12 Dei ordinationem non agnoſcunt.
17 Dux qui verbo Dei incredulus fuerat, conculcatur à turba.*

1 DIxit autem ℵEliϖſáy, Audite verbum Ie
hoиæ, Sic dixit Iehouáh, Hoc tempore
cras ſatũ ſimilæ ϖſeclo *emetur*, & duo ſata hor-
dei *uno* ϖſeclo in porta ϖSomerón.
2 Et reſpondit dux ſuper cuius manum Rex
innitebatur, ad virum Dei, & ait, Si Iehouáh fa
ceret feneſtras in cælo, num eſſet hoc? Et di-
xit, En videbis oculis tuis, ſed ex eo non co-
medes.
3 Quatuor autem viri erant leproſi ad introi-
tum portæ: qui dixerunt quiſque ad proxi-
mum ſuum, Cur manemus hic donec moria-
mur?
4 Si dixerimus, Ingrediamur vrbem, fames
eſt in vrbe, & moriemur ibi: ſi verò mãſerimus
hic, moriemur etiam: nunc igitur venite, &
transfugiamus ad caſtra Arám: ſi ſinant nos vi
uere, viuemus: & ſi mori fecerint nos, morie-
mur.
B 5 Surrexerunt ergo in crepuſculo vt irent ad
caſtra Arám: venerúntque vſque ad extre-
mum caſtrorum Arám, & ecce non erat ibi
quiſquam.
6 Dominus enim effecerat vt audiret exerci-
tus Arám ſonitum curruum, & ſtrepitũ equo-
rum, *id eſt* ſtrepitum exercitus magni: dixe-
rúntque alter ad alterum, Ecce mercede con-
duxit aduerſum nos Rex Iϖſraℵelis Reges
ℵHitthæorum, & Reges Ægyptiorum, vt ve-
niant contra nos.
7 Et ſurgentes fugerũt in crepuſculo, & reli-
querunt tentoria ſua, & equos ſuos, & aſinos
ſuos (caſtra *erant* vt fuerant) & fugerunt pro a-
nima ſua.
8 Quum inquam veniſſent leproſi illi vſq; ad
extremum caſtrorum, ingreſsi tentorium v-
num, comederunt & biberunt, tulerúntq; in-
de argentum & aurum & veſtes, & abeuntes
abſconderunt: & reuerſi ingreſsi ſunt tento-
rium aliud, atque tulerunt inde, & abeuntes
abſconderunt.
9 Dixerũt autem alter ad alterum, Non rectè C
faciamus: dies hæc, dies boni nuntij eſt, & nos
tacemus? quòd ſi ipſi expectauerimus vſq; ad
lucem matutinã, inueniet nos iniquitas: nũc
igitur venite, ingrediamur, & annũtiemus in
domo Regis.
10 Venerunt itaque, & clamauerunt ad ianito-
rem vrbis, renuntiauerúntq; eis, dicendo, Ve-
nimus ad caſtra Arám, & ecce nõ erat ibi quiſ-
quam, neque vox hominis, niſi equi ligati, &
aſini ligati, & tentoria vt fuerant.
11 Clamauerunt ergo ianitores, & renuntiaue
runt in domo Regis intrinſecus.
12 Surrexitque Rex nocte, & dixit ſeruis ſuis,
Indicabo nunc vobis quid fecerint nobis Ara
mæi. Sciunt quòd famelici ſimus, propterea
egreſsi ſunt è caſtris, vt latitent in agro, dicen
do, Quum egreſsi fuerint è ciuitate, capiemus
eos viuos, & vrbem ingrediemur.
13 Tunc reſpondit vnus è ſeruis eius, ac dixit,
Tollant quæſo quinque ex equis reſiduis qui
remanſerunt in ea, (ſiquidem illi *ſunt* ſicut vni
uerſa multitudo Iϖſraℵelis quæ remãſit in ea,
illi *inquam* profectò *ſunt* ſicut vniuerſa multi-
tudo Iϖſraℵelis quæ iam conſumpta eſt) &
mittamus, atque videamus.
14 Tulerũt igitur duos currus equorum, quos
miſit Rex poſt caſtra Arám, dicendo, Ite, & vi-
dete.
15 Et abeuntes illi ſequuti ſunt eos vſq; ad Iar- D
dén, & ecce, tota via plena erat veſtibus, & va-
ſis quæ proiecerant Aramæi dum feſtinarent:
reuerſi verò nuntij indicauerunt Regi.
16 Et egreſſus populus diripuit caſtra Arám: &
fuit ſatum ſimilæ ϖſeclo, & duo ſata hordei
ϖſeclo, iuxta verbum Iehouæ.
17 Porrò Rex præfecit ducem illum, ſuper cu-
ius manum innitebatur, portę, conculcauitq;
eum populus in porta, & mortuus eſt ſicut lo
quutus fuerat Vir Dei, qui *id* dixerat fore quũ
deſcenderet Rex ad eum:
18 Fuit inquam quemadmodum loquutus fue
rat Vir Dei ad Regem, dicendo, Duo ſata hor-
dei ϖſeclo *ementur*, & ſatum ſimilæ ϖſeclo erit
hoc tempore cras in porta ϖSomerón.
19 Et reſponderat dux ad virum Dei, & dixe-
rat, Etiamſi faceret Iehouáh feneſtras in cælo,
num eſſet hoc? Dixerátque ille, En tu videbis
oculis tuis, ſed ex eo non comedes.
20 Et fuit ſic: conculcauerúntque eum popu-
lus in porta, ac mortuus eſt.

CAPVT VIII.

1 Prædicenti Eliſæo famem ſeptem annorum, Sunamithis credula fugit in Aegyptū. 3 Reuerſæ mulieri traduntur poſſeſſiones propter Eliſæum. 7 Ben-adad ægrotus conſulit Eliſæum. 11 Flet Eliſæus. 13 Hazaëli prædicit quæ mala ipſe facturus eſſet Iſraëli. 15 Hazaël imprudens ſuffocat Ben-adad, & pro eo regnat. 16 Regnat Iorām filius Ioſaphat ſuper Iudam. 20 Edom recedit à Iuda, conſtituto ſibi Rege. 22 Lobna. 24 Mortuo Ioram, ſuccedit Ochozias filius impius. 26 Bellum Iorā & Ochoziæ contra Hazaël.

Supr. 4.f.34 1 ELiωſáy autem loquutus eſt ad mulierem illam cuius viuere fecerat filium, his verbis, Surge, & vade tu & familia tua, atque peregrinare vbi potueris peregrinari: vocauit enim Iehouáh famem, & etiam venit ſuper terram ſeptem annis.

2 Surrexit itaque mulier, & fecit iuxta verbum Viri Dei. abiit nanque ipſa & familia eius, & peregrinata eſt in terra Peliωſthim ſeptem annis.

3 Fuit autem, in fine ſeptem annorum reuerſa eſt mulier è terra Peliωſthim: & egreſſa eſt vt clamaret ad Regem pro domo ſua & pro agro ſuo.

B 4 Rex autem loquutus eſt ad Genhazi puerū viri Dei, dicendo, Narra obſecro mihi omnia magnalia quæ fecit ℵEliωſáy.

5 Quúmque ille narraret Regi quomodo viuere feciſſet mortuum, en mulier cuius viuere fecerat filium, clamabat ad Regem pro domo ſua & pro agro ſuo, dixitque Genhazi, Domine mi Rex, hæc eſt mulier, & hic eſt filius eius quem viuere fecit ℵEliωſáy.

6 Tunc interrogauit Rex mulierem: quæ narrauit ei: deditque ei Rex eunuchum vnum, dicendo, Reſtitue omnia quę erant ei, & omnes fructus agri, à die qua reliquit terram vſq; ad hoc tempus.

C 7 Poſthæc venit ℵEliωſáy in Damméωſec: Ben-hadád autem Rex Arám ægrotabat, renuntiatúmque eſt ei his verbis, Venit Vir Dei hucuſque.

8 At ait Rex ipſi ηHazaℵél, Tolle in manu tua munus, & vade in occurſum Viri Dei, & requires Iehouām ab eo, dicendo, Nunquid viuam de infirmitate hac?

9 Abiit igitur ηHazaℵél in occurſum eius, & tulit munus in manu ſua, atq; omne bonum Damméωſec, onus quadraginta camelorum: & venit, ſtetitque coram eo, & ait, Filius tuus Ben-hadád Rex Arám miſit me ad te, dicēdo, Nunquid viuam de infirmitate iſta?

10 Reſpondit ei ℵEliωſáy, Vade, dic ei, Viuendo viues: oſtendit tamen mihi Iehouáh quòd moriendo morietur.

D 11 Et ſtare fecit faciem ſuam, & poſuit donec moraretur: fleuitque vir Dei.

12 Dixitque ηHazaℵél, Quare dominus meus flet? Reſpondit, Quia noui malum quod facturus ſis filiis Iωſraℵelis: munitiones eorum mittes in ignem, & adoleſcentes eorum gladio occides, & paruulos eorum allides, & prægnantes eorum diuides.

13 Dixitque ηHazaℵél, Quid eſt enim ſeruus tuus canis, vt faciat rem magnam hanc? Reſpōdit ℵEliωſáy, Oſtendit mihi Iehouáh te *fore* Regem ſuper Arám.

14 Et receſſit ab ℵEliωſáy, & venit ad dominū ſuum, dixitq; ei, Quid dixit tibi ℵEliωſáy? Et ait, Dixit mihi, Viuendo viues.

15 Fuit autem, poſtera die tulit pannū craſſum, & intinxit in aquam, & expādit ſuper faciem eius: mortuúſque eſt, ac regnauit ηHazaℵél pro eo. E

16 Anno autem quinto Iorám filij Anháb Regis Iωſraℵelis, & Iehoωſaphát Regis Iehudáh, regnauit Iehoram filius Iehoωſaphát Rex Iehudáh. 2.Par.21.a.4

17 Triginta octo annorum erat quando regnare cœpit, & octo annis regnauit in Ieruωſaláim.

18 Et ambulauit per viam Regum Iωſraℵelis, quemadmodum fecerat domus Anháb: filia enim Anháb erat ei vxor: fecitque malum in oculis Iehouæ.

19 Noluit tamen Iehouáh diſperdere Iehudáh propter Dauidem ſeruum ſuum, quemadmodum dixerat ei quòd daret ei lucernam, & filiis eius, cunctis diebus. 2.Reg.7.b.12 F

20 In diebus eius defecit ℵEdóm ab imperio Iehudáh, & conſtituerunt ſuper ſe Regem.

21 Tranſiuit igitur Iorám in ℵSeωir, & omnes currus cum eo: quúmque ſurrexiſſet nocte, & percuſsiſſet ℵEdóm qui circundederat eum, & principes curruum, fugit populus in tabernacula ſua.

22 Rurſum defecit ℵEdóm ab imperio Iehudáh vſque ad diem hanc: tunc defecit Libnáh eo tempore.

23 Reliquum autem verborū Iorám, & omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iehudáh?

24 Dormiuitq; Iorám cum patribus ſuis, fuítque ſepultus cū patribus ſuis in Ciuitate Dauidis: & regnauit Anhaziáhu filius ei⁹ pro eo. 2.Par.22.a.1

25 Anno duodecimo Iorám filij Anháb Regis Iωſraℵél regnauit Anhaziáhu filius Iehorám regis Iehudáh. G

26 Vigintiduorum annorum erat Anhaziáhu quum regnare cœpit, & anno vno regnauit in Ieruωſaláim: nomen autem matris eius erat ℵAthaliáhu filia ℵOmri Regis Iωſraℵelis.

27 Ambulauit autem per viam domus Anháb: fecítque malum in oculis Iehouæ, ſicut domus Anháb: gener enim domus Anháb erat.

28 Et iuit cum Iorám filio Anháb ad bellū contra Hazaℵél Regē Arám, in Ramóth Gilℵád, & percuſſerunt Aramæi Iorám.

29 Propterea reuerſus eſt ipſe Iorám Rex vt curaret ſe in Izreℵℵél à plagis quibus percuſſerant eum Aramæi in Ramáh, dum pugnaret contra ηHazaℵél Regē Arám: Anhaziáhu autem filius Iehorám Rex Iehudáh deſcendit vt videret Iorám filium Anháb in Izreℵℵél, quòd ægrotaret.

CAPVT IX.

1 Iehu vngitur in regem Iſraël. 9 Pugna. 7 Achab: & Iezabel. 11 Iehu conſtituitur Rex. 14 Iehu interficit Ioram regem Iſraël, & Ochoziam regē Iuda. 33 Præcipitata Iezabel moritur. 34 Comeditur à canibus iuxta verbum Dei.

1 POrrò ℵEliωſáy Propheta vocauit vnum è filiis Prophetarum, dixitque ei, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei huius in manu tua, ac vade in Ramóth Gilℵád. 1.Reg.19.d.17

2 Et ingrediaris illuc, & aſpicias ibi *ubi ſit* Iehú filius Iehoωſaphát filij Nimωſi: quum autem eo perueneris, ſurgere facias illū de medio fratrum ſuorum, & introducas eum *in* cubiculū quod

quod eſt in alio cubiculo.
3 Tum tolles lenticulam olei, & effundes ſu-
per caput eius, ac dices, Sic dixit Iehouáh, Vn-
xi te in Regē ſuper Iwſraëlem. & tum aperto
oſtio fugies, nec expectabis.
4 Abiit itaque puer ille, puer Prophetæ in
Ramóth Gilyád.
5 Qui quum eſſet ingreſſus, ecce principes e-
xercitus ſedebant: tum dixit, Verbum *eſt* mihi
B ad te ô princeps. Dixitque Iehú, Ad quem ex
omnibus nobis? Reſpondit, Ad te ô princeps.
6 Surrexit itaque, & ingreſſus eſt domum, &
fudit oleum ſuper caput eius, ac dixit ei, Sic
dixit Iehouáh Deus Iwſraëlis, Vnxi te in Re-
gem ſuper populū Iehouæ, ſuper Iwſraëlem:
7 Et percuties domum Anháb domini tui: nam
vlciſcar ſanguinem ſeruorum meorum Pro-
3. Regum 21. f. 21 phetarum, & ſanguinem omnium ſeruorum
Iehouæ de manu אIzébel:
8 Et peribit vniuerſa domus Anháb, ſuccidám
que de Anháb mingentē ad parietem, & clau-
ſum & derelictum in Iwſraële.
3. Regum 21. g. 30 9 Et dabo domum Anháb ſicut domum Iaro-
byám filij Nebát, & ſicut domum Başaſá filij
3. Reg. 16. a. 3 Anhiiáh.
10 אIzébel autem comedent canes in agro Iz-
reëél, & non erit ſepeliens. Mox aperuit o-
ſtium, & fugit.
11 Iehú autem egreſſus eſt ad ſeruos domini
C ſui: dixitque ei, Eſtne pax? cur venit inſanus
ille ad te? Reſpondit illis, Vos noſtis virum &
ſermonem eius.
12 Et dixerunt, Falſum eſt: indica nunc nobis.
Ille dixit, Sic & ſic dixit mihi, dicendo, Sic di-
xit Iehouáh, Vnxi te in Regem ſuper Iwſra-
ëlem.
13 Feſtinauerunt itaque, & tulerunt quiſq; ve-
ſtimentum ſuum, ac poſuerunt ſubter eum in
faſtigio graduum, clanxerúntque tuba, atque
dixerunt, Regnat Iehú.
14 Coniurauit itaque Iehú filius Iehowſaphát
filij Nimwſi contra Iorám (Iorám autem cu-
ſtodierat Ramóth Gilyád vnà cum vniuerſo
Iwſraële à facie חHazaël Regis Arám:
15 Et reuerſus fuerat Iehorám rex vt curaret ſe
Izreëéle à vulneribus quibus vulnerauerant
eum Aramæi dum pugnaret contra חHazaél
Regem Arám) dixitque Iehú, Si eſt voluntas
veſtra, ne egrediatur euaſor è ciuitate qui eat
vt renuntiet in Izreëél.
16 Et conſcendit Iehú, & abiit in Izreëél: Io-
rám enim decumbebat ibi: Anhaziáh quoque
Rex Iehudáh deſcenderat vt inuiſeret Iorám.
D 17 Porrò ſpeculator qui ſtabat ſuper turrim in
Izreëél, quum videret globum Iehú venien-
tem, dixit, Globum video. Dixitq; Iehorám,
Accipe equitem, & mitte in occurſum eorum,
ac dicat, Eſtne pax?
18 Abiit itaq; eques in occurſum eius, ac dixit,
Sic dixit Rex, Eſtne pax? Reſpōdit Iehú, Quid
tibi & paci? gyra poſt me. Renuntiauit autem
ſpeculator, dicendo, Venit nuntius vſque ad
eos, ſed non reuertitur.
19 Miſit igitur equitem ſecundum: qui veniēs
ad eos, ait, Sic dixit Rex, Eſtne pax? Reſpondit
Iehú, Quid tibi & paci? gyra poſt me.
20 Renuntiauit itaq; ſpeculator, dicendo, Ve-
nit vſq; ad eos, ſed non reuertitur: inceſſus au-
tem eſt ſicut inceſſus Iehú filij Nimwſi, quia
furioſè incedit.
21 Tum dixit Iehorám, Liga *currum*. Ligauit E
igitur currum eius, & egreſſus eſt Iehorā Rex
Iwſraëlis, & Anhaziáhu Rex Iehudáh, quiſ-
que in curru ſuo, egreſſi ſunt inquam in oc-
curſum Iehú, & inuenerunt eum in agro Na-
bóth Izreëelitæ.
22 Quum autem vidiſſet Iehoram Iehú, dixit,
Eſtne pax Iehú? Reſpondit, Quæ pax? adhuc
fornicationes אIzébel matris tuæ, & venefi-
cia eius quamplurima.
23 Mox conuertit Iehorám manum ſuam, &
fugit, dixitque ad Anhaziáhu, Dolus Anha-
ziáh.
24 Iehú autem impleuit manum ſuam arcu, &
percuſſit Iehorám inter brachia eius, & egreſ-
ſa eſt ſagitta è corde eius, & corruit in curru
ſuo.
25 Dixit autem ad Bidcár ducem ſuum, Tolle,
proiice eum in partem agri Nabóth Izreëe-
litę: memento enim *quod* ego & tu eramus ali-
quando cum quibuſdam qui equitabant pri- F
mi poſt Anháb patrem eius, & Iehouáh leua-
uit aduerſus eum prophetiam hanc:
26 Niſi ſanguinem Nabóth & ſanguinem filio- 3. Regum 21. g. 29
rum eius viderim heri, dicit Iehouáh: itaque
reddam tibi in agro hoc, dicit Iehouáh. Nunc
ergo tolle, ac proiice eum in agrum, iuxta ver-
bum Iehouæ.
27 Anhaziáh autem Rex Iehudáh quum vidiſ-
ſet, fugit per viam domus horti: perſequutúſ-
que eſt eum Iehú, & ait, Etiam hunc percutite
ſuper currū, in aſcenſu Gúr qui eſt iuxta Iblé-
yam. Et fugit in Megiddó, atque mortuus
eſt ibi.
28 Et impoſuerunt illum in currum vt illum
deferrent ſerui eius in Ieruwſaláim, ſepelie-
rúntque eum in ſepulchro ſuo cum patribus
ſuis in Ciuitate Dauidis.
29 Anno autem vndecimo, anno Iorám filij
Anháb regnauit Anhaziáh ſuper Iehudáh.
30 Venit ergo Iehú in Izreëél: אIzébel au-
tem quum audiſſet, ornauit fuco oculos ſuos,
ornauit quoque caput ſuum, ac reſpexit de
feneſtra.
31 Et quum Iehú ingrederetur per portam, illa
dixit, Eſtne pax ô Zimri, occiſor domini ſui? 3. Regum 16. c. 10
32 Ille verò ſublata facie ſua ad feneſtram, di-
xit, Quis eſt mecum, quis? Et proſpexerunt ad
eum duo *aut* tres eunuchi.
33 Qui dixit, Demittite eā. Et demiſerunt eam,
& aſperſum eſt de ſanguine eius in parietem,
& in equos, & conculcauit eam.
34 Ingreſſus verò comedit & bibit, ac dixit,
Viſitate nunc maledictam illam, & ſepelite
eam, quia filia Regis eſt.
35 Abeuntes itaque vt ſepelirent eam, non in-
uenerunt ex ea niſi caluariam, & pedes, & pal-
mas manuum.
36 Et reuerſi renuntiauerunt ei: qui dixit, Ver-
bum Iehouæ eſt quod loquutus eſt per manū 3. Regum 21. f. 23
ſerui ſui אEliiáhu Thiwsbitæ, dicēdo, In agro
Izreëél comedent canes carnes אIzébel.
37 Eritque cadauer אIzébel ſicut ſtercus ſuper
faciem agri in agro Izreëél, ita vt non ſint di-
cturi, Hæc eſt אIzébel.

CAPVT X.

1 *Iehu occidit ſeptuaginta filios Achabi, & abolet domum eius, vt compleretur verbum Domini.* 13 *Occidit & 42 fratres Ochoſiæ*

regis Iuda. 15 Ionadab filius Rechab pius, iungitur ipſi Iehu ad delendam idololatriam. 18 Omnes ſacerdotes Baal, aſtutia Iehu interficiuntur. 26 Baal comminuitur. 27 Ex eius templo latrinas facit Iehu. 30 Mercedem temporalem dat Deus ipſi Iehu. 32 Iſraël percutitur ab Hazaële. 34 Iehu moritur. 35 Succedit Ioachas.

1 AnHáb autem fuerant ſeptuaginta filij in
ϖSomerón: ſcripſitque Iehú literas, &
miſit in ϖSomerón ad principes Izreϰϒél ſe-
niores, & ad nutritios Anháb, huiuſmodi
mandatis,
2 Nunc ergo quum venerit epiſtola hæc ad
vos, (vobiſcum enim ſunt filij domini veſtri,
ſunt & currus vobiſcum, & equi, ciuitas quo-
que munita, & arma.)
3 Conſiderate præſtantiorem, & qui magis
placet de filiis domini veſtri, & ponite *eum* in
ſolio patris ſui, atque pugnate pro domo do-
mini veſtri.
4 Timuerunt autem vehementiſsimè, atque
dixerunt, Ecce duo Reges non ſteterunt co-
ram eo, & quomodo ſtabimus nos?
5 Miſit itaq; is qui præerat domui, & qui præ-
erat ciuitati, & ſeniores illi, & nutritij, ad Ie-
hú, dicendo, Serui tui ſumus, & omnia quæ
dixeris nobis, faciemus: non creabimus Re-
B gem quenquam: quod bonum eſt in oculis
tuis, fac.
6 Scripſit ergo ad eos epiſtolam ſecunda *uice*,
dicédo, Si mei eſtis, & voci meæ obeditis, tol-
lite capita virorum filiorum domini veſtri, &
venite ad me tempore hoc cras in Izreϰϒél.
(filij autem Regis ſeptuaginta viri erant apud
maiores ciuitatis qui educabant illos.)
7 Quúmque perueniſſet epiſtola ad eos, tule-
runt filios Regis, & iugulauerunt ſeptuaginta
viros, ac poſuerunt capita eorum in cophinis,
atque miſerunt ad eum in Izreϰϒél.
8 Venit autem nuntius qui indicauit ei, di-
cendo, Attulerunt capita filiorum Regis. Ille
dixit, Ponite ea in duobus aceruis ad oſtium
portæ vſque mane.
9 Quúmq; mane egreſſus eſſet, ſtetit, & ait ad
vniuerſum populũ, Iuſti vos eſtis: ecce ego cõ-
iuraui contra dominum meum, & interfeci
eum: ſed quis percuſsit omnes iſtos?
1.Regum 21. g.29. 10 Scitote nunc quòd non cadet quicquam de
ſermone Iehouæ in terram, quem loquutus
eſt ipſe Iehouáh contra domum Anháb, fecit-
que Iehouáh quod loquutus fuerat per ma-
num ſerui ſui ϰEliiáhu.
C 11 Percuſsítque Iehú omnes qui reliqui erant
de domo Anháb in Izreϰϒél, & omnes opti-
mates eius, notóſque eius, ac ſacerdotes eius,
donec non reliquit ei ſuperſtitem.
12 Surgens autẽ poſt hæc, profectus eſt & abiit
in ϖSomerón: ipſe *autem erat* iuxta domũ con-
ſtrinæ paſtorum in via.
13 Et Iehú inuenit fratres Anhaziáhu Regis Ie-
hudáh, & dixit, Quinam eſtis? Reſponderunt,
Fratres Anhaziáhu ſumus: & deſcendimus ad
ſalutandum filios Regis & filios Reginæ.
14 Mox dixit, Comprehendite eos viuos. Et
comprehenderunt eos viuos, iugulauerúnt-
que eos ad ciſternam domus conſtrinæ, qua-
draginta & duos viros, nec reliquit ex eis
quenquam.
D 15 Poſt hæc abiit inde, & inuenit Iehonadáb fi-
lium Rechább in occurſum ſuum, quem ſaluta-
uit, atque ei, Nunquid eſt cor tuum rectum,
quemadmodum eſt cor meũ cum corde tuo?
Reſpódit Iehonadáb, Eſt & eſt. Da igitur *inquit*
manum tuam. Et dedit ei manum ſuam, & a-
ſcendere fecit eum ad ſe in currum:
16 Ac dixit, Veni mecum, & vide zelum meum
pro Iehoua. Impoſuerunt inquam eum in cur-
ru eius,
17 Et venit in ϖSomerón, & percuſsit omnes
qui reliqui erant de Anháb in ϖSomerón, do-
nec diſperdidit ipſum, iuxta verbum Iehouæ
quod loquutus fuerat ad ϰEliiáhu.
18 Congregauit autem Iehú vniuerſum popu- 1.Regum 16.
lum: quibus dixit, Anháb coluit Báϒal parum, d.32.
Iehú colet eum multúm.
19 Nunc ergo omnes prophetas Báϒal, omnes
ſeruos eius & omnes ſacerdotes eius conuo-
cate ad me, nemo deſit: ſacrificiũ enim grande
eſt mihi ipſi Báϒal: quicunq; defuerit, non vi-
uet. Iehú autem id faciebat callidè, vt perderet
cultores Báϒal.
20 Dixitque Iehú, Sanctificate cœtum ipſi Bá-
ϒal. Et conuocauerunt.
21 Miſit deinde Iehú in vniuerſum Iϖſraϰelem: E
& venerunt omnes cultores Báϒal, nec defuit
quiſquam qui non venerit: ingreſsique ſunt
domum Báϒal, & repleta eſt domus Báϒal ab
extremo vſque ad extremum.
22 Tum dixit ei qui præerat theſauro veſtium,
Profer veſtes omnibus cultoribus Báϒal. Et
protulit eis veſtes.
23 Poſt hæc ingreſſus eſt Iehú, & Iehonadáb fi-
lius Rechább domum Báϒal, dixitque cultori-
bus Báϒal, Scrutamini & videte ne fortè ſit hic
vobiſcum de ſeruis Iehouæ, niſi cultores Bá-
ϒal ſoli.
24 Ingreſsi ſunt inquam vt facerent ſacrificia
& holocauſta. Iehú autem collocauerat ſibi fo-
ris octoginta viros, quibus dixerat, Vir qui e-
uaſerit ex hominibus illis quos ego adductu-
rus ſum in manus veſtras, anima eius *erit* pro
anima illius.
25 Quum autem compleuiſſet facere holocau- F
ſtum, dixit Iehú curſoribus & ducibus, Ingre-
dimini, percutite eos, ne vnus quidem egre-
diatur. Et percuſſerunt eos acie gladij, abie-
cerúntq; cadauera eorum ipſi curſores & du-
ces: poſtea abierunt vſque ad vrbem domus
Báϒal.
26 Et educentes ſtatuas domus Báϒal, com-
buſſerunt eas.
27 Diruerunt quoque ſtatuam Báϒal atq; do-
mum eius, poſuerúntque eam pro latrinis vſ-
que hodie.
28 Deleuit itaque Iehú Báϒal de Iϖſraϰele.
29 Veruntamen à peccatis Iarobϒám filij Ne-
bát, qui peccare fecit Iϖſraϰelem, non de-
clinauit Iehú, ab illis *id eſt a* vitulis aureis qui
erant in Beth-ϰél & in Dan.
30 Dixit ergo Iehouáh ad Iehú, Quandoqui-
dem ſtudioſè feciſti quod rectum erat in ocu-
lis meis, *&* iuxta omnia quæ *erant* in corde
meo, feciſti domui Anháb: filij quartæ ge- Infrà 15.c.12
nerationis ſedebunt tibi ſuper ſolium Iϖſra-
ϰelis.
31 Iehú autem non obſeruauit vt ambularet in
Lege Iehouæ Dei Iϖſraϰelis toto corde ſuo, G
nec declinauit à peccatis Iarobϒám qui pecca-
re fecit Iϖſraϰelem.
32 Tempore illo cœpit Iehouáh excidere in
Iϖſraϰele,

Iϖſraxele, percuſsitq; eos ṅHazaxél in omni
termino Iϖſraxelis.
33 A Iardén ad Ortum ſolis, omnẽ terram Gil-
yád, Gaditen, & Rexubeniten, & Menaϖſsi-
ten, ab Aroyér (quæ eſt iuxta torrentem Ar-
nón) & Gilyád, & Baϖſán.
34 Reliquum autem verborum Iehú, & omnia
quæ fecit, totáque fortitudo eius, nónne ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum I-
ϖſraxelis?
35 Dormiuítque Iehú cum patribus ſuis, & ſe-
pelierunt eum in ϖSomerón, regnauítque Ie-
hoanház filius eius pro eo.
36 Dies autem quibus regnauit Iehú ſuper I-
ϖſraxelem, fuerunt vigintiocto anni in ϖSo-
merón.

CAPVT XI.

1 Athalia interficit omne ſemen regium. 2 Ioas filius Ochoſiæ abſconditur. 4 Ioas fit Rex. 16 Occiditur Athalia. 17 Fœdus in quo Ioas & populus promittunt ſe obſequuturos Deo, & populus ſe morigerum fore Regi. 18 Matthan ſacerdos Baal interficitur. 20 Lætitia.

2.Par.22.d.10 1 ATHALIÁH autem mater Anhaziáhu vidẽs
quòd mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit
& perdidit omne ſemen regium.
2 Tulit verò Iehoϖſébay filia regis Iorám ſo-
ror Anhaziáhu, Ioáϖs filium Anhaziáhu, fura-
táque eſt eum è medio filiorum Regis qui in-
terficiebantur, ipſum & nutricem eius in cu-
biculo lectorum: & occultauerunt eum à facie
yAthaliáhu, nec eſt interfectus.
3 Fuítque cum illa in domo Iehouæ abſcon-
ditus ſex annis: yAthaliáh autem regnabat
ſuper terram.
2.Par.23.a.1 4 Anno autem ſeptimo miſit Iehoiadáy, &
tulit centuriones, duces & curſores, quos in-
troduxit ad ſe in domum Iehouæ, percuſsítq;
cum illis fœdus, ac iurare fecit eos in domo
Iehouæ, & oſtendit eis filium Regis.
5 Præcepítque eis, dicendo, Hoc eſt quod fa-
cietis, Tertia pars veſtrum *erit* eorum qui in-
trant ſabbathũ, & obſeruaturi ſunt cuſtodiam
domus regiæ:
B 6 Et tertia pars erit in porta ϖSúr: & tertia pars
in porta *quæ eſt* poſt curſores, & cuſtodietis cu-
ſtodiam domus à deſertione.
7 Duæ quoque partes *veſtrum, erunt* omnes ex-
euntes à ſabbatho: & *hi* cuſtodient cuſtodiam
domus Iehouæ circa Regem.
8 Et cingetis Regem per circuitum, ſinguli te-
nentes arma ſua in manu ſua. qui autem ve-
nerit ad ſepta, interficiatur: & eſtote cum Re-
ge quando egredietur & quando ingredietur.
9 Fecerunt ergo centuriones illi iuxta omnia
quæ præceperat Iehoiadáh ſacerdos: & tule-
runt ſinguli viros ſuos, eos qui ingredieban-
tur in ſabbathum, cum exeũtibus à ſabbatho:
& venerunt ad Iehoiadáh ſacerdotem.
10 Deditque ſacerdos centurionibus lanceas
& clypeos, quæ fuerãt Regi Dauidi, quę erant
in domo Iehouæ.
11 Et ſteterunt curſores, ſinguli tenentes arma
ſua in manu ſua, à latere domus dextero, vſq;
ad latus domus ſiniſtrum, ad altare & ad do-
mum, iuxta Regem per circuitum.
12 Et eduxit filium Regis, poſuitq; ſuper eum
C diadema, & ornamentum, & Regem creaue-
runt eum, vnxerúntque eum, & plauſerunt
manu, atque dixerunt, Viuat Rex.
13 Quum autem audiſſet yAthaliáh ſonitum
curſorum & populi, tum ingreſſa eſt ad popu-
lum in domum Iehouæ.
14 Quæ quum circunſpexiſſet, ecce Rex ſtabat
iuxta columnam ſecundum morem, & prin-
cipes & tubæ *erant* ante Regem, totúſque po-
pulus terræ erat lætus, & clangebant tubis:
tum ſcidit yAthaliáh veſtimenta ſua, clama-
uitque, Coniuratio, coniuratio.
15 Pręcepit ergo Iehoiadáh ſacerdos centurio-
nibus illis præpoſitis exercitus, dixitque eis,
Educite eã per media ſepta, & qui iuerit poſt
eam, interficiatur gladio. Dixerat enim ſacer-
dos, Ne moriatur in domo Iehouæ.
16 Dederúntque ei locum: & venit per viam
introitus equorum domus regiæ, & interfe-
cta eſt ibi.
17 Percuſsit autem Iehoiadáh fœdus inter Ie-
houam & Regem & populum, vt eſſet popu- D
lus Iehouæ, item inter Regem & populum.
18 Et iuit vniuerſus populus terræ in domum
Báyal, & diruerunt illam, altaria quoque eius,
& imagines eius confregerunt bene: Matthán
prætetea ſacerdotem Báyal occiderunt ante
aras: poſuítque ſacerdos præfectos ſuper do-
mum Iehouæ.
19 Tulit præterea centuriones illos, & duces,
& curſores atque vniuerſum populum terræ,
& deduxerunt Regem è domo Iehouę, ac ve-
nerunt per viam portæ curſorum ad domum
regiam, ſedítque ſuper thronum Regum.
20 Et lætatus eſt vniuerſus populus terræ,
vrbſque conquieuit: yAthaliáhu autem occi-
derant gladio iuxta domum Regis.
21 Septem annorum erat Iehoáϖs quum re-
gnare cœpit.

CAPVT XII.

2 Ioas pius habuit magiſtrum religionis Ioiadam ſummum ſacerdotem. 4 Iubet Ioas ſacerdotes inſtaurare templum. 6 Ioas ſacerdotibus non curãtibus templum inſtaurari, curat ipſe. 18 Haſaël, accepta grandi pecunia à Ioas, deſiſtit pergere oppugnare Ieruſalem. 20 Ioas interficitur à duobus ſeruis ſuis. 21 Succedit Amaſias.

1 ANno ſeptimo Iehú creatus eſt Rex Ie- 2.Par.24.a.1
hoáϖs, & quadraginta annis regnauit
in Ieruϖſaláim: nomen autem matris eius
ṡSibiáh de Bexer-ϖſébay.
2 Fecitque Iehoáϖs quod rectum erat in ocu-
lis Iehouæ, omnibus diebus ſuis quibus do-
cuit eum Iehoiadáh ſacerdos.
3 Veruntamen excelſa non receſſerant, adhuc
populus immolabat & ſuffiebat in excelſis
illis.
4 Dixit autẽ Iehoáϖs ad ſacerdotes, Omnem
pecuniam ſanctitatum quæ introducitur in
domum Iehouæ, id eſt pecuniam tranſeuntis,
& pecuniam perſonalem æſtimationis cuiuſ-
que, omnem *denique* pecuniam quam ſinguli
ſponte conferunt in domum Iehouæ:
5 Tollent ſibi ſacerdotes, quiſq; à noto ſuo, &
ipſi inſtaurabunt ruinas domus in omni loco
in quo inuenta fuerit ibi ruptura.
6 Fuit autem, anno viceſimo tertio, anno Re- B
gis Iehoáϖs nondum inſtaurauerant ſacer-
dotes ruinas templi.
7 Idcirco vocauit Rex Iehoáϖs Iehoiadáh ſa-
cerdotem atque *alios* ſacerdotes, dixitque eis,
Cur non inſtauratis ruinas templi? nunc er-
go ne accipiatis pecuniam à notis veſtris, ſed
à qui

ad ruinas domus tradite illam.
8 Morem itaq; geſſerunt ſacerdotes, non reci-
piendo pecuniam à populo, neque inſtaurare
ruinas domus.
9 Sed tulit Iehoiadáh ſacerdos arcam vnius,
& perforauit foramen in oſtio eius, poſuitque
eam iuxta altare in dextera, quum quis ingre-
ditur in domum Iehouæ, & poſuerunt ibi ſa-
cerdótes cuſtodes liminis omnem pecuniam
quæ inferebatur in domum Iehouæ.
10 Fuit autem, quando videbant multam pe-
cuniam eſſe in arca, aſcendebat ſcriba Regis,
& Sacerdos magnus, qui colligabant, poſt-
quam numerauerant pecuniam quę inuenie-
batur in domo Iehouæ.
C 11 Et tradebant pecuniam paratam in manus
facientium opus qui præfecti erant in domo
Iehouæ, & inſumebant eam in fabros ligna-
rios, & in *alios* fabros qui reficiebant domum
Iehouæ.
12 In cæmentarios & cæſores lapidum, & ad
emenda ligna, & lapides dolatos, vt inſtaura-
rent ruinas domus Iehouæ, atque in omnia
quæ inſumebantur in domum ad eam inſtau-
randam.
13 Veruntamen non fiebant in domum Iehouę
crateres argenteæ, pſalteria, pelues, tubæ, nec
vllum vas aureum, neque vllum vas argen-
teum ex pecunia quæ inferebatur in domum
Iehouæ.
14 Facientibus enim opus dabant eam, & in-
ſtaurabant ex ea domum Iehouæ.
15 Nec repoſcebant rationem ab hominibus
per quorum manus dabant pecunias vt darēt
facientibus opus: nam in fide faciebant.
16 Pecunia pro delicto & pecunia pro peccatis
non inferebatur in domum Iehouæ, ſacerdo-
tum erat.
D 17 Tunc aſcendit nHazaxél Rex Arám, & pu-
gnauit contra Gáth, cepitq; eam: poſtea con-
uertit nHazaxél faciem ſuam vt aſcenderet
contra Ieruwſaláim.
18 Tulit autem Iehoáws Rex Iehudáh omnes
ſanctificationes quas ſanctificauerant Ieho-
wſaphát & Iehorám & Anhaziáhu patres eius,
Reges Iehudáh, & ſanctificationes ſuas, & o-
mne aurum quod inuentum eſt in theſauris
domus Iehouæ & domus Regis, miſitque ad
nHazaxél Regem Arám, & aſcendit à Ieru-
wſaláim.
19 Reliquum autem verborum Iehoáws, & o-
mnia quæ fecit, annon ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iehudáh?
20 Inſurgentes autē ſerui eius, coniurauerunt
coniurationē, percuſſerúntq; ipſum Iehoáws
in Beth Milló, quæ deſcendit in wSillá:
21 Iozachár inquam filius wSimyáth, & Ieho-
zabád filius wSomér ſerui eius percuſſerunt
eum, & mortuus eſt: ſepelierúntque eum cum
patribus ſuis in Ciuitate Dauidis: & regnauit
Amaxſiáh filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

1 Ioachaz cum populo Iſraël traditur à Deo in manus Syrorum. 4 Orante rege, liberat eos Deus. 9 Mortuo Ioachaz, ſuccedit Ioas filius. 13 Ioas mortuo, regnat Ieroboam. 14 Eliſæus ægrotus prædicit Regi Ioas quoties victor futurus eſſet contra Syros. 20 Moritur Eliſæus. 21 Ad contactum oſſium Eliſæi, ſuſcitatur mortuus. 23 Promiſſionum ſuarū memor miſeretur Iſraëlis Deus. 24 Hazaël Rex Syriæ moritur: regnat Ben-adad pro eo.

1 ANno viceſimotertio, anno Ioáws filij A-
nhaziáhu regis Iehudáh regnauit Iehoa
nház filius Iehú ſuper Iwſraxelem in wSome-
rón, ſeptemdecim annis.
2 Et fecit quod malum eſt in oculis Iehouæ:
ambulauitq; poſt peccata Iarobyám filij Ne-
bát qui peccare fecit Iwſraxelem, nec declina-
uit ab eis.
3 Iratúſque eſt furor Iehouæ contra Iwſraxe-
lem, & tradidit eos in manum nHazaxél regis
Arám, & in manum Ben-hadád filij nHazaxél
cunctis diebus.
4 Deprecatus eſt ergo Iehoanház faciē Ieho-
uæ, & exaudiuit eum Iehouáh: videbat enim
afflictionem Iwſraxelis: nam affligebat eos
Rex Arám.
5 (Et dedit Iehouáh Iwſraxeli ſeruatorem, &
egreſsi ſunt de poteſtate Arám, habitauerúnt-
que filij Iwſraxelis in tabernaculis ſuis ſicut
heri & nudiuſtertius.
6 Veruntamen non receſſerunt à peccatis do-
mus Iarobyám qui peccare fecit Iwſraxelem:
per ea ambulauit, quinetiam lucus ſtetit in
wSomerón.)
7 Non enim reliquerat ipſi Iehoanház de po- B
pulo niſi quinquaginta equites, & decem cur-
rus, & decem millia peditum: diſperdiderat
enim eos rex Arám, & poſuerat eos veluti pul
uerem ad triturandum.
8 Reliquum autem verborum Iehoanház, &
omnia quę fecit, & fortitudo eius, annon ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum
Iwſraxelis?
9 Dormiuítque Iehoanház cum patribus ſuis,
& ſepelierunt eum in wSomerón, regnauitq;
Ioáws filius eius pro eo.
10 Anno triceſimo ſeptimo, anno Ioáws Regis
Iehudáh, regnare cœpit Iehoáws filius Iehoa-
nház ſuper Iwſraxelem in wSomerón ſedecim
annis.
11 Et fecit malum in oculis Iehouæ: non de-
clinauit ab vllis peccatis Iarobyám filij Ne-
bát qui peccare fecit Iwſraxelem: in illis am-
bulauit.
12 Reliquum autem verborum Ioáws, & o-
mnia quæ fecit, & fortitudo eius qua pugna-
uit cum Amaxſiáh rege Iehudáh, nónne ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum I-
wſraxelis?
13 Dormiuítque Ioáws cum patribus ſuis: Ia-
robyám autem ſedit ſuper ſolium eius: ſepul-
túſque fuit Ioáws in wSomerón cum Regibus
Iwſraxelis.
14 xEliwſáy autem ægrotauit ægritudine ſua
qua mortuus eſt, & deſcendit ad eum Ioáws
rex Iwſraxelis, ac flens ſuper faciem eius, di-
xit, Pater mi, pater mi, currus Iwſraxelis & e-
quites eius.
15 Tum dixit ei xEliwſáy, Tolle arcum *ali-
quem* & ſagittas. Et accepit ſibi arcum & ſa-
gittas.
16 Dixitque ad Regem Iwſraxelis, Apprehen-
de manu tua arcum. Et apprehēdit manū ſua.
poſuit præterea xEliwſáy manus ſuas ſuper
manus Regis,
17 Ac dixit, Aperi feneſtrā ad Orientē. Qūm-
que aperuiſſet, dixit xEliwſáy, Iaculare. Et ia-
culatus eſt. tum ait, Sagitta ſalutis Iehouæ,
ſagitta

ſagitta inquam ſalutis contra Arám: percuties
nanque Arám in Aphéc donec conſumas.
18 Rurſus ait, Tolle ſagittas: Et tulit, dixitque
Regi Iϖſraℵelis, Percute terram. Et percuſsit
tribus vicibus, poſtea deſtitit.
19 Tunc iratus eſt in eum Vir Dei, & ait, *Debue-
ras* percutere quinq; vel ſex vicibus: tunc per-
cuſsiſſes Arám, donec conſumpſiſſes: nunc au
tem tribus vicibus percuties Arám.
D 20 Poſthæc mortuus eſt ℵEliϖſáɣ, & ſepelie-
runt eum: caſtra autem Moáb venerunt in ter-
ram ſequenti anno.
21 Fuit autem quum vellent ſepelire quẽdam,
ecce, viderunt caſtra illa, & proiecerunt virum
Ecc.48.b.14 in ſepulchrum ℵEliϖſáɣ: qui deſcendens te-
tigit oſſa ℵEliϖſáɣ, & reuixit, ſurrexitq; ſuper
pedes ſuos.
22 ηHazaℵél autem Rex Arám oppreſsit Iϖſra-
ℵelem omnibus diebus Iehoanház.
23 Et miſertus eſt Iehouáh illorum, miſertus
eſt inquam illorum, & conuerſus eſt ad eos,
propter pactum ſuum cum Abrahám, Iɣſnhác
& Iaɣacób, & noluit perdere eos, nec eiecit
eos à facie ſua, vſque ad hoc tempus.
24 Mortuus eſt autem ηHazaℵél Rex Arám, &
regnauit Ben-hadád filius eius pro eo.
25 Itaq; reuerſus eſt Iehoáϖs filius Iehoanház,
& tulit vrbes de manu Ben-hadád filij ηHa-
zaℵél, quas tulerat de manu Iehoanház patris
ſui in bello: tribus vicibus percuſsit eũ Ioáϖs,
& reſtituit vrbes Iϖſraℵeli.

CAPVT XIIII.

1 *Amaſias rex Iuda interficit occiſores patris ſui.* 7 *Amaſias per-
cutit Edom.* 8 *Capitur à Ioa rege Iſraël.* 14 *Diripitur à Ioa
templum Domini.* 16 *Ioas moritur.* 17 *Succedit Ierobo.am fi-
lius eius.* 19 *Occiditur Amaſias.* 21 *Azarias filius eius con-
ſtituitur Rex.* 23 *Per Ieroboam liberat Deus Iſraëlem ab afflı-
ctionibus.* 29 *Zacharias ſuccedit Ieroboam patri ſuo.*

1.Par.25.a.1 1 ANno ſecundo Ioáϖs filij Iehoanház re-
gis Iϖſraℵelis regnare cœpit Amaɣſiá-
hu filius Ioáϖs regis Iehudáh.
2 Vigintiquinque annorum erat quando re-
gnare cœpit, & viginti nouem annis regnauit
in Ieruϖſaláim. nomen verò matris eius Ieho-
ɣaddán de Ieruϖſaláim.
3 Is fecit quod rectum erat in oculis Iehouæ,
veruntamen nõ ſicut Dauid pater eius: iuxta
omnia quæ fecerat Ioáϖs pater eius, fecit.
4 Duntaxat excelſa non abſtulerant: adhuc
populus immolabat & ſuffiebat in excelſis.
B 5 Fuit autem, quum roboratum eſſet regnum
in manu eius, percuſsit ſeruos ſuos qui per-
cuſſerant Regem patrem eius.
6 Filios autẽ percuſſorum nõ occidit, quem-
Deu.24.c.16 admodum ſcriptũ eſt in libro Legis Moϖſéh,
in quo præcepit Iehouáh, his verbis, Non in-
terficientur patres pro filiis, neque filij inter-
ficientur pro patribus, ſed quiſque pro pecca-
to ſuo interficietur.
7 Is etiam percuſsit ℵEdóm in Valle ſalis, de-
cem millia, & cepit ϖSeláɣ in bello, & vocauit
nomen eius Iocthℵél, vſque ad diem hanc.
8 Tũc miſit Amaɣſiáh legatos ad Ioáϖs filium
Iehoanház, filij Iehu regis Iϖſraℵelis, hiſce mã
datis, Veni, videamus nos facie.
9 Tum miſit Iehoáϖs Rex Iϖſraℵelis ad Ama-
ɣſiáhu regem Iehudáh huiuſmodi reſpõſum,
C Carduus qui eſt in Lebanón, miſit ad cedrum
quę eſt in Lebanón, his verbis, Da filiam tuam
filio meo vxorem. tranſiuit autem beſtia agri
quæ eſt in Lebanón, & conculcauit carduum
illum.
10 Percutiendo percuſsiſti ℵEdóm, propterea
ſubleuauit te cor tuum: gloriare, & ſede in do-
mo tua: & vtquid immiſcebis te in malum, vt
corruas tu & Iehudáh tecum?
11 Et non acquieuit Amaɣſiáhu: aſcendit ergo
Iehoáϖs Rex Iϖſraℵelis, & viderunt ſeſe facie,
ipſe & Amaɣſiáhu Rex Iehudáh in Beth-ϖſé-
meϖs quæ eſt ipſi Iehudáh.
12 Et cæcus fuit Iehudáh coram Iϖſraℵele, fu-
gerúntque ſinguli in tabernacula ſua.
13 Amaɣſiáhu verò regem Iehudáh filium Ieho D
áϖs filij Anhaziáhu, cepit Iehoáϖs Rex Iϖſra-
ℵelis in Beth-ϖſémeϖs: & venit in Ieruϖſa-
láim, diruítque murum Ieruϖſaláim à porta
ℵEphráim, vſque ad portam Anguli quadrin-
gentis cubitis.
14 Tulitque totum aurum & argentum, atque
omnia vaſa quę inuenta ſunt in domo Iehouę
& in theſauris domus Regiæ, filios quoq; ob-
ſides, reuerſúſque eſt in ϖSomerón.
15 Reliquum autem verborum Iehoáϖs quæ
egit, & fortitudo eius, & quomodo pugna-
uit cum Amaɣſiáhu rege Iehudáh, nónne ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum I-
ϖſraℵelis?
16 Dormiuítq; Iehoáϖs cũ patribus ſuis, & ſe- E
pultus eſt in ϖSomerón cum Regibus Iϖſra-
ℵelis, regnauítq; Iaroboám filius eius pro eo.
17 Vixit autem Amaɣſiáhu filius Ioáϖs rex Ie-
hudáh poſtquam mortuus eſt Iehoáϖs filius
Iehoanház regis Iϖſraℵelis, quindecim annis.
18 Reliquũm autem verborũ Amaɣſiáhu, nón-
ne ſcripta ſunt in libro verborum dierum Re-
gum Iehudáh?
19 Coniurauerunt autem aduerſus eum coniu
rationem in Ieruϖſaláim, & fugit in Lachíϖs:
miſerunt autem poſt eum in Lachíϖs, & occi-
derunt eum ibi.
20 Tulerúntque eum in equis, & ſepultus fuit
in Ieruϖſaláim cum patribus ſuis in Ciuitate
Dauidis.
21 Tulit igitur vniuerſus populus Iehudáh ɣA- F
zariáh, (erat autem ſexdecim annorum) & 2.Par.26.a.1
Regem conſtituerunt eum pro patre ſuo A-
maɣſiáhu.
22 Ipſe ædificauit ℵEláth, & reſtituit eam ipſi
Iehudáh poſtquam dormiſſet Rex cum patri-
bus ſuis.
23 Anno decimoquinto, anno Amaɣſiáhu filij
Ioáϖs regis Iehudáh, regnauit Iaroboám filius
Ioáϖs Regis Iϖſraℵelis in ϖSomerón quadra-
ginta & vno anno:
24 Et fecit malum in oculis Iehouæ, non de-
clinauit ab vllis peccatis Iaroboám filij Ne-
bát, qui peccare fecerat Iϖſraℵelem.
25 Is reſtituit terminum Iϖſraℵelis ab introitu
ηHamáth vſq; ad mare ſolitudinis, iuxta ver-
bum Iehouæ Dei Iϖſraℵelis quod loquutus G
fuerat per manum ſerui ſui Ionáh filij Amithái
Prophetæ qui erat de Gath-hanhépher:
26 Vidit enim Iehouáh afflictionem Iϖſraℵelis
mutabilem valde: & non erat clauſus, neque
derelictus, neque qui auxiliaretur Iϖſraℵeli.
27 Neq; loquutus fuerat Iehouáh quòd dele-
ret nomen Iϖſraℵelis ne eſſet ſub cælo: ideo
ſeruauit eos per manum Iaroboám filij Ioáϖs.
28 Reli

28 Reliquum autem verborum Iarobyám, &
omnia quę fecit, atque fortitudo eius, & quo-
modo pugnauerit, quomodo item reſtituerit
Damméwſec & nHamáth ipſi Iehudáh in Iwſ
raxele, nónne ſcripta ſunt in libro verborum
dierum Regum Iwſraxelis?
29 Et dormiuit Iarobyám cum patribus ſuis,
cum Regibus Iwſraxelis, regnauitque Zacha-
riáh filius eius pro eo.

CAPVT XV.

1 Azarias rex Iuda, leproſus. 7 Moritur Azarias, pro quo regnat Ioatham. 10 Zacharias occiditur à Sellum. 12 Promiſſio Iehu, impleta. 13 Sellum regnat pro Zacharia. 14 Sellum interficitur à Manahem. 16 Thapſa ciuitas percutitur: &, Prægnantes occiſæ. 17 Manahem rex Iſraël. 22 Mortuo Manahem ſuccedit Phaceia. 25 Phaceia interficitur à Phacee. 27 Phacee, Rex Iſraël. 30 Phacee interficitur ab Oſee. 32 Ioatham, Rex Iuda. 38 Mortuo Ioatham, ſuccedit Achaz.

1 ANno viceſimoſeptimo, anno Iarobyám
Regis Iwſraxelis regnare cœpit yAza-
riáh filius Amaxſiáh regis Iehudáh.
2 Sedecim annorum erat quando regnare cœ-
pit, & quinquaginta duobus annis regnauit
in Ieruwſaláim: & nomē matris eius Iecholiá-
hu, de Ieruwſaláim.
3 Is fecit quod rectum erat in oculis Iehouæ,
iuxta omnia quæ fecerat Amaxſiáhu pater
ſuus.
4 Veruntamen excelſa non fuerant ſublata:
adhuc populus immolabat & ſuffiebat in ex-
celſis.
2.Paral.26.d.21 5 Percuſsit autem Iehouáh Regem, fuitq; le-
proſus vſque ad diem quo mortuus eſt, & ha-
bitauit in domo libera: Iothám verò filius Re-
gis *erat* ſuper domum, iudicans populū terræ.
6 Reliquum autem verborum yAzariáhu, &
B omnia quæ fecit, annon ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iehudáh?
7 Et dormiuit yAzariáh cum patribus ſuis, ſe-
pelieruntque eum cum patribus ſuis in Ciui-
tate Dauidis, & regnauit Iothám filius eius
pro eo.
8 Anno triceſimooctauo, anno yAzariáhu re-
gis Iehudáh, regnare cœpit Zechariáhu filius
Iarobyám ſuper Iwſraxelem in wSomerón,
ſex menſibus.
9 Et fecit malum in oculis Iehouæ, quemad-
modum fecerant patres eius: non declinauit
à peccatis Iarobyám filij Nebát qui peccare
fecit Iwſraxelem.
10 Coniurauit autem aduerſus eum wSallúm
filius Iabéws, & percuſsit eum coram populo,
occiditque eum, & regnauit pro eo.
11 Reliquum verò verborum Zechariáh, ecce
ipſa ſcripta ſunt in libro verborū dierum Re-
C gum Iwſraxelis.
Supr.10.f.30 12 Hoc *eſt* verbum Iehouę quod loquutus fue-
rat ad Iehú, dicendo, Filij quartę generationis
ſedebunt tibi ſuper thronum Iwſraxelis. Fuit-
que ita.
13 wSallúm filius Iabéws regnauit anno trice-
ſimonono, anno yVzziiáh regis Iehudáh, &
regnauit per menſem dierum in wSomerón.
14 Aſcendit itaque Menanhém filius Gadi de
Thirxſáh, venitq; in wSomerón, & percuſsit
wSallúm filium Iabéws, in wSomerón, inter-
emitque illum, ac regnauit pro eo.
15 Reliquum autem verborum wSallúm, &
coniuratio eius qua coniurauit, ecce ipſa ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum I-
wſraxelis.
16 Tunc percuſsit Menanhém vrbem Thiph-
wſánh, & omnes qui erant in ea, & terminos
eius à Thirxſáh: quia non aperuerat: ideo per- D
cuſsit, & omnes prægnantes eius ſcidit.
17 Anno triceſimo nono, anno yAzariáh, re-
gis Iehudáh, regnauit Menanhém filius Gadí
ſuper Iwſraxelem decem annis in wSomerón.
18 Et fecit malum in oculis Iehouæ: non receſ-
ſit à peccatis Iarobyám filij Nebát, qui pecca-
re fecit Iwſraxelem omnibus diebus ſuis.
19 Venit autem Pul rex Awſſúr cōtra terram, &
dedit Menanhém ipſi Pul mille talēta argēti,
vt eſſent manus eius ſecum ad roborandum
regnum in manu ſua.
20 Indixit autem Menanhém argentum illud
Iwſraxeli, omnibus potentibus ſubſtantia, vt
darent Regi Awſſúr quinquaginta wſeclos ar-
genteos ſinguli. reuerſuſque eſt Rex Awſſúr,
nec ſubſtitit illic, in *ea* terra.
21 Reliquum autem verborum Menanhém, &
quæcunque fecit, nónne ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iwſraxelis?
22 Dormiuitq; Menanhém cum patribus ſuis, E
& regnauit Pecanhiáh filius eius pro eo.
23 Anno quinquageſimo, anno yAzariáh regis
Iehudáh, regnare cœpit Pecanhiáh filius Me-
nanhém ſuper Iwſraxelem in wSomerón, duo
bus annis.
24 Fecitque quod erat malum in oculis Ieho-
uæ, non receſsit à peccatis Iarobyám filij Ne-
bát qui peccare fecit Iwſraxelem.
25 Coniurauit autem aduerſus eum Pécanh fi-
lius Remaliáhu dux eius, & percuſsit eum in
wSomerón in palatio domus regiæ cum Ar-
gób, & cum Arieh, & cum eo quinquaginta
viri de filiis Gilyaditarum: quem quum inter-
feciſſet, regnauit pro eo.
26 Reliquum autem verborum Pecanhiáh, &
omnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ver
borum dierum Regum Iwſraxelis.
27 Anno quinquageſimo ſecundo, anno yAza- F
riáh Regis Iehudáh regnare cœpit Pécanh fi-
lius Remaliáhu ſuper Iwſraxelem in wSome-
rón, viginti annis.
28 Fecitq; quod malum erat in oculis Iehouæ:
non receſsit à peccatis Iarobyám filij Nebát,
qui peccare fecit Iwſraxelem.
29 In dieb⁹ Pécanh Regis Iwſraxelis venit Thi
glath-piléwſer Rex Awſſúr, & tulit yIión, &
Ábel-beth-mayacháh, & Iánoanh, & Cédews,
& nHaxſór, & Gilyád, & Galilah, omnem ter-
ram Naphthali, & tranſtulit eos in Awſſúr.
30 Coniurauit autem coniurationē Howſéay
filius xEláh contra Pécanh filium Remaliáhu,
& percutiens eum, occidit eum, regnauítque
pro eo, anno viceſimo Iothám filij yVzziiáh.
31 Reliquum autem verborum Pécanh, & o-
mnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ver-
borum dierum Regum Iwſraxelis.
32 Anno ſecūdo Pécanh filij Remaliáhu Regis 2.Par.27.a1
Iwſraxelis, regnare cœpit Iothám filius yVz-
ziiáhu Regis Iehudáh.
33 Viginti quinque annorum erat quando re-
gnare cœpit, & ſedecim annis regnauit in Ie-
ruwſaláim: nomen autem matris eius Ieruwſá
filia Sadóc.
34 Et fecit quod rectum erat in oculis Iehouę:
iuxta

iuxta omnia quæ fecerat ɤVzziiáhu pater
eius, fecit.
35 Veruntamen excelſa non receſſerunt, adhuc
populus immolabat & ſuffiebat in ipſis ex-
celſis: ipſe ædificauit portam domus Iehouæ
ſuperiorem.
36 Reliquum autem verborum Iothám, & o-
mnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iehudáh?
37 (In diebus ipſis cœpit Iehouáh mittere in Ie-
hudáh Rezſin Regem Arám, atque Pécanh fi-
lium Remaliáhu.)
38 Dormiuitque Iothám cum patribus ſuis, &
ſepultus eſt cum patribus ſuis in Ciuitate Da-
uidis patris ſui, regnauitque Anház filius eius
pro eo.

CAPVT XVI.

3 Achaz idololatra conſecrat filium per ignem. 5 Ieruſalem obſidetur à Raſin & Phacee. 7 Achaz petit auxilium à Rege Aſſyriorum. 9 Damaſcus vaſtatur: & Raſin interficitur. 12 Achaz in gratiam Regis Aſſyriorum, ablato Dei cultu, dijs Syriæ ſacrificat. 20 Mortuo Achaz, regnat Ezechias.

2.Par. 28.a.1 1 ANno ſeptimodecimo, anno Pécanh filij
Remaliáhu, regnare cœpit Anház filius
Iothám regis Iehudáh.
2 Viginti annorum erat Anház quando re-
gnare cœpit, & ſedecim annis regnauit in Ie-
ruɷſaláim: & non fecit quod rectum erat in
oculis Iehouæ Dei ſui, ſicut Dauid pater eius,
3 Sed ambulauit in via Regum Iɷſraℵelis, &
etiam filium ſuum tranſire fecit per ignem ſe-
cundum abominationes Gétium quas expu-
lerat Iehouáh à facie filiorum Iɷſraℵelis.
4 Immolauit inſuper & ſuffiuit in excelſis, &
collibus, & ſubter omne lignum viride.
Eſa.7.a.1 5 Tunc aſcendit Rezſin rex Arám, & Pécanh,
filius Remaliáhu rex Iɷſraℵelis in Ieruɷſa-
láim in prælium, & obſederunt Anház: non
tamen potuerunt expugnare.
6 In tempore illo reſtituit Rezſin Rex Arám
ℵElàth ipſi Arám, & extirpauit Iehudæos de
ℵElóth: tunc ℵEdomæi venerunt in ℵEláth,
B & habitauerunt ibi vſque ad diem hanc.
7 Miſit autem Anház nuntios ad Thiglath-
peléɷſer Regem Aɷſſúr, dicendo, Seruus tuus
& filius tuus ſum: aſcende, & ſerua me de ma-
nu Regis Arám, & de manu Regis Iɷſraℵelis,
qui inſurrexerunt in me.
8 Et tulit Anház argentum & aurum quod in-
uentum eſt in domo Iehouæ, & in theſauris
domus regiæ, miſitque Regi Aɷſſúr munus.
9 Acquieuit autem illi Rex Aɷſſúr: aſcendit
nanque in Damméɷſec, & cepit eam, & tranſ-
tulit eam in Cir, & Rezſin interemit.
10 Perrexitque Rex Anház in occurſum Thi-
glath-piléɷſer Regis Aɷſſúr in Damméɷſec:
videns verò altare Rex Anház quod erat in
Damméɷſec, miſit ad ℵVriiáh ſacerdotem ſi-
militudinem altaris, & figuram eius ſecúdum
omne opus eius.
C 11 Extruxítque ℵVriiáh ſacerdos altare: iuxta
omnia quæ miſerat Rex Anház è Dáméɷſec,
ſic fecit ℵVriiáh ſacerdos, donec venit Rex
Anház è Damméɷſec.
12 Quum veniſſet autem Rex è Damméɷſec,
& vidiſſet altare, acceſſit ad altare, & obtulit
ſuper illud:
13 Incendítque holocauſtum ſuum, & ſacrifi-
cium ſuum, atque libauit libamen ſuum, ſpar-
ſitque ſanguinem pacificorum ſuum iuxtà
altare.
14 Et *poſuit illud* iuxta altare æreū quod erat co-
ram Iehoua, & accedere fecit *amplius* à conſpe-
ctu domus inter altare & domum Iehouę, po-
ſuítque illud ad latus altaris ad Aquilonem.
15 Et præcepit Rex Anház ℵVriiáh ſacerdoti,
dicendo, Super altare maius incende holo-
cauſtum matutinum, & minnham veſperti-
nam, holocauſtum quoque regium, & min-
nham eius, holocauſtum inſuper vniuerſi po- D
puli terræ, & minnham eorum, & libamina
eorum: & omnem ſanguinem holocauſti, at-
que vniuerſum ſanguinem victimæ iuxta il-
lud ſparges: altare verò æreum erit meum ad
requirendum.
16 Fecit autem ℵVriiáh ſacerdos iuxta omnia
quæ præceperat Rex Anház.
17 Pręcidit etiam Rex Anház clauſuras baſium
& amouit ab eis conchas: mare quoque de-
poſuit de bobus æreis qui erant ſub eo, & po-
ſuit illud ſuper pauimentum lapideum.
18 Et tentorium ſabbathi quod ædificauerant
in domo, & introitum Regis externum reuer-
ti fecit in domum Iehouæ, propter Regem
Aɷſſúr.
19 Reliquum autem verborum Anház quæ fe-
cit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum die-
rum Regum Iehudáh?
20 Dormiuitque Anház cum patribus ſuis, &
ſepultus eſt cum illis in Ciuitate Dauidis: re-
gnauitque nHizciiáhu filius eius pro eo.

CAPVT XVII.

3 Oſee rex Iſraëlis Regi Aſſyriorum tributarius. 6 Samaria capitur à Rege Aſſur. 7 Cauſa captiuitatis Iſraël, idololatria. 16 Vituli aurei. 17 Filios conſecrant per ignem. Diuinationes. 21 Ieroboam. 24 Aſſyrijs habitantibus Samariam pro Iſraëlitis, immittit Deus leones. 29 Varij Gentium dij. 30 Socoth benoth. Nergel. Aſima. 31 Nebahaz, Tharthaz. Adramelech, Anamelech. 33 Deo & dæmonibus ſeruiunt. 36 Deus timendus, adorandus, & ei immolandum. 38 Pacti Dei memores. 41 Deo & idolo ſeruiunt.

1 ANno duodecimo Anház Regis Iehudáh
regnare cœpit Hoɷſéaɤ filius ℵEláh in
ɷSomerón ſuper Iɷſraℵelem nouem annis.
2 Fecítque malum in oculis Iehouæ, verun-
tamen non ſicut Reges Iɷſraℵelis qui fuerant
ante eum.
3 Aduerſus eum aſcenderat ɷSalmanℵéɷſer
Rex Aɷſſur, & fact⁹ fuerat ei Hoɷſéaɤ ſeruus,
reddebátque ei munus.
4 Deprehendit autē Rex Aɷſſúr in Hoɷſéaɤ
coniurationem, quòd miſiſſet legatos ad ɷSo
Regem Ægypti, neq; mitteret munus illi an-
nuatim: propterea clauſit eum Rex Aɷſſúr, &
vinxit eum in domo carceris.
5 Aſcenditque Rex Aɷſſúr in vniuerſam ter-
ram, aſcendit & in ɷSomerón, atque obſedit
eam tribus annis.
6 Anno autem nono Hoɷſéaɤ, cepit Rex Aɷſ- Infra 18.b.10
ſúr ɷSomerón, & tráſtulit Iɷſraℵelem in Aɷſ-
ſúr, collocauítque eos in nHeláh, & in nHa-
bór iuxta fluuium Gozán, & in ciuitatibus Me-
dorum.
7 Quum enim peccauerunt filij Iɷſraℵelis Ie- B
houæ Deo ſuo qui eduxerat eos è terra Ægy-
pti ne eſſent ſub poteſtate Parɷóh Regis *ipſius*
Ægypti: & timuerunt deos alienos,
8 Ambulauerúntq; in decretis Gentium quas
eiecerat Iehouáh à facie filiorum Iɷſraℵelis,

& *decretis* Regum Iſraelis quæ faciebant:
9 Et occultè fecerunt filij Iſraelis quæ non
erant recta, coram Iehoua Deo ſuo, & ædifica-
uerũt ſibi excelſa in cunctis vrbibus ſuis à tur-
re cuſtodum vſque ad ciuitatem munitam:
10 Statuerúntque ſibi ſtatuas & lucos ſuper o-
mnem collem eleuatum, & ſubter omnem ar-
borem viridem:
11 Adolentes illic ſuffitum in omnibus excel-
ſis, ſicut Gentes quas tranſtulerat Iehouáh à
facie eorum, atque fecerunt res peſsimas ad
irritandum Iehouam,
12 Seruientes idolis de quibus Iehouáh dixerat
eis, Ne feceritis hoc:
13 Tunc teſtificatus eſt Iehouáh contra Iſra-
elem & cõtra Iehudáh per manum omnium
Prophetarum & omnis Videntis, huiuſmo-
C di verbis, Reuertimini à viis veſtris malis, &
cuſtodite præcepta mea & decreta mea, iuxta
vniuerſam Legem quam præcepi patribus ve-
ſtris, & quam miſi ad vos per manum ſeruo-
rum meorum Prophetarum.
14 Et non ſunt obſequuti, ſed indurauerunt
ceruicem ſuam iuxta ceruicem patrum ſuo-
rum, qui non crediderunt in Iehouam Deum
ſuum.
15 Contempſerúntque decreta eius, & pactum
eius quod pepigit cum patribus eorum, & te-
ſtificationes eius quibus teſtatus fuerat con-
tra eos: & abierunt poſt vanitatem, vaniq; fa-
cti ſunt, & poſt Gentes quæ erant in circuitu
eorum, de quibus præceperat Iehouáh ne fa-
cerent ſicut illæ.
16 Ac *tandem* dereliquerunt omnia præcepta
Iehouæ Dei ſui, ac fecerũt ſibi conflatile, duos
vitulos atque lucum, incuruauerúntq; ſe vni-
uerſæ militiæ cæli, & ſeruierunt Báal.
17 Et tranſire fecerunt filios ſuos & filias ſuas
per ignem, & diuinauerunt diuinationes, au-
guratique ſunt, atque tradiderunt ſeſe ad fa-
ciendum malum in oculis Iehouæ, vt irrita-
rent eum.
18 Propterea iratus eſt Iehouáh vehementer
contra Iſraelem, & remouit eos à facie ſua:
nihil remanſit præter tribum Iehudáh ſolam.
19 Etiam Iehudáh non cuſtodiuit præcepta Ie-
houæ Dei ſui, ſed ambulauerunt in ſtatutis I-
ſraelis quæ fecerant.
D 20 Abhorruit itaq; Iehouáh ab vniuerſo ſemi-
ne Iſraelis, & afflixit eos, tradiditq; eos in
manum diripientium, donec proiiceret eos à
facie ſua.
1.Reg.12.d.1 21 Quoniam ſcidit Iſraelem à domo Daui-
dis, & Regem conſtituerunt Iarobeám filium
Nebát: expulit autem Iarobeám Iſraelem
ne iret poſt Iehouam, & peccare fecit eos pec-
cato grandi.
22 Ambulauerúntq; filij Iſraelis in vniuer-
ſis peccatis Iarobeám quæ ille fecerat, nec re-
ceſſerunt ab eis,
Ierem.25.b.9 23 Donec remouit Iehouáh Iſraelem à facie
ſua, ſicut loquutus fuerat per manũ omnium
ſeruorum ſuorum Prophetarum, exulauitque
Iſraél è terra ſua in Aſſúr vſq; ad diē hanc.
24 Adduxit præterea Rex Aſſúr *homines* è Ba-
bél, & è Chutháh, & Auuáh, & Hamáth, &
Sepharuáim, & collocauit eos in vrbibus
Somerón pro filiis Iſraelis, qui poſſede-
runt Somerón, & habitauerũt in vrbib⁹ eius.

25 Fuit autem, principiò quum habitare cœpe-
runt illic, non timuerũt Iehouam, & miſit Ie-
houáh in eos, leones qui eos occidebant.
26 Dixerunt ergo Regi Aſſúr, dicendo, Gen- E
tes quas tranſtuliſti & collocaſti in vrbibus
Somerón, non norunt morem Dei terræ: &
immiſit in eos leones qui interimunt eos, eo
quòd neſciunt morem Dei terræ.
27 Præcepit itaq; Rex Aſſúr hiſce mandatis,
Deducite illuc vnũ è ſacerdótibus quos tranſ-
tuliſtis inde, qui pergant & habitent illic, &
doceant eos morem Dei terræ.
28 Venit ergo vnus è ſacerdotibus quos tranſ-
tulerant de Somerón, & habitauit in Beth-
él, docebátque eos quomodo timerent Ie-
houam.
29 Fecerunt verò ſingulæ Gentes deos ſuos, &
repoſuerunt in domo excelſorum quæ fece-
rant Someronitę, ſingulę Gentes in vrbibus
ſuis in quibus habitabant.
30 Viri enim Babél fecerũt Succhóth Benóth:
viri autē Chúth fecerunt Nergál: & viri Ha-
máth fecerunt Aſimá.
31 Hauuæi autem fecerunt Nibcház & Thar- F
thác: Sepharuæi autem comburebant filios
ſuos igni ipſi Adramélech & Anamélech diis
Sepharuæorum.
32 Et timebant Iehouam: fecerúntque ſibi ali-
quot ſuorum ſacerdotes excelſorum, qui fa-
ciebant eis in domo excelſorum.
33 Iehouam *quidem* timebant, & *nihilominus* diis
ſuis ſeruiebant iuxta morem Gentium vnde
tranſtulerant eos.
34 Vſque in diem hanc faciunt iuxta ritus pri-
ſtinos: non timent Iehouam, neque faciunt
iuxta decreta & morem ipſius, neq; iuxta le-
gem, & præceptum quod præcepit Iehouáh Gene.32.f.28
filiis Iaacób, cui impoſuit nomen Iſraél. 3.Re.18.f.31
35 Pepigerat autem Iehouáh cum eis pactum,
præceperátque eis, dicendo, Non timebitis
deos alienos, nec adorabitis eos, nec ſeruietis
eis, nec immolabitis eis:
36 Sed Iehouam qui eduxit vos è terra Ægypti G
in fortitudine magna & brachio extento, hũc
timebitis, & hunc adorabitis, huícque ſacri-
ficabitis:
37 Statuta prętерea, & iudicia, & legem, & pręce-
ptum, quę ſcripſit vobis, cuſtodietis, facien-
do *ea* cunctis diebus, neque timebitis deos
alienos.
38 Pacti inſuper quod pepigi vobiſcũ ne obli-
uiſcamini, neque timeatis deos alienos:
39 Sed Iehouam Deum veſtrum timete, & ipſe
liberabit vos è manu omnium inimicorum
veſtrorum.
40 Et non obtemperarunt, ſed iuxta conſue-
tudinem ſuam priſtinam fecerunt.
41 Itaque Gentes iſtæ timuerunt Iehouam, &
nihilominus ſculptilibus ſuis ſeruierunt: etiā
filij eorum, & filij filiorum eorum, ſecundum
quod fecerunt patres eorum, *ita* ipſi faciunt
vſque ad diem hanc.

CAPVT XVIII.

1 Regnat Ezechias pius poſt impium Achas patrem. 4 Serpens Moſis æneus confringitur, quem adorabat populus. 5 Laus Ezechiæ. 10 Salmanaſar, capta Samaria, transfert Iſraelem in Aſſyrios. 14 Ezechias ſe ſubmittit Regi Aſſyriorum. 17 Sennacherib minatur Ezechiæ. 22 Blaſphemia. 30 Sennacherib blaſphemus probris afficit Deum viuentem.

1 Fuit

2.Para. 28.d. 28, & 29.a.1

1 FVit autem anno tertio Hoſéæ filij Eláh regis Iſraelis, regnare cœpit Hizciiáhu filius Anház Regis Iehudáh.
2 Vigintiquinque annorum erat quando regnare cœpit, & vigintinouem annis regnauit in Ieruſaláim: nomen autem matris eius Abi filia Zechariáh.
3 Fecitq; quod rectum erat in oculis Iehouæ, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius.
4 Ipſe ſuſtulit excelſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucum, confregítq; ſerpentem æreum quem fecerat Moſéh: quia vſque ad dies illos filij Iſraelis ſuffiebát ei: & vocauit eum Nenhuſtán. (Num. 21.c.8)
5 In Iehoua Deo Iſraelis ſperauit, & poſt eum non fuit ſimilis illi inter cunctos Reges Iehudáh, & *ex eis* qui fuerunt ante eum.
6 Adhæſitque Iehouæ, nec declinauit ab eo: cuſtodiuitque præcepta eius quæ præceperat Iehouáh Moſéh.
B 7 Fuitque Iehouáh cum eo: in omni loco ad quem egrediebatur, proſperè agebat: rebellauit autem contra Regem Aſſúr, & non ſeruiuit ei.
8 Ipſe percuſsit Peliſthæos vſque ad Azzáh, & terminos eius, à turre cuſtodum vſque ad ciuitatem munitam.
9 Fuit autem anno quarto Regis Hizciiáh (is erat annus ſeptimus ipſi Hoſéæ filio Eláh Regis Iſraelis) aſcendit Salmánæſer rex Aſſúr contra Someròn, & obſedit eam.
Suprà 17.a.1 10 Ac ceperũt eam ſub finem trium annorum: anno ſexto Hizciiáhu (is eſt annus nonus Hoſéæ regis Iſraelis) capta eſt Someró.
11 Tranſtulitque Rex Aſſúr Iſraelem in Aſſúr, & deducere fecit eos in Halánh, & in Habór, *ad* flumen Gozán, & in vrbes Madái:
12 Eo quòd non obediuerunt voci Iehouæ Dei ſui, ſed tranſgreſsi ſunt pactũ eius, *id eſt* omnia quæ præceperat Moſéh ſeruus Iehouæ: neque paruerunt, neque audierunt, neque fecerunt.
C 13 Porrò quartodecimo anno Regis Hizciiáhu aſcendit Sanherib rex Aſſúr contra omnes vrbes Iehudáh munitas, cepitque eas. (2.Par. 32.a.1 Eſa. 36.a.1 Eccl.48.c.19)
14 Miſit itaque Hizciiáhu rex Iehudáh ad Regem Aſſúr in Lachiſ, huiuſmodi mãdatis, Peccaui, recede à me: quod impoſueris mihi, feram. Et impoſuit Rex Aſſúr Hizciiáh regi Iehudáh trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.
15 Deditque Hizciiáh omne argentum quod repertum eſt in domo Iehouæ, & in theſauris domus Regiæ.
16 Eodem tempore abſcidit Hizciiáh valuas templi Iehouæ, & columnas quas texerat Hizciiáh rex Iehudáh, & dedit eas Regi Aſſúr.
17 Miſit autem Rex Aſſúr Tharthán, & Rabſariſ, & Rabſacéh, de Lachiſ ad Regem Hizciiáhu cum exercitu graui in Ieruſaláim: quia aſcenderunt, & venerunt in Ieruſaláim, & aſcenderunt inquam, & venerunt, & conſtiterunt ad aquęductum piſcinæ ſuperioris quæ eſt in via agri fullonis.
D 18 Vocauerunt autem Regem, & egreſſus eſt ad eos Eliacím filius Hilciiáhu qui erat ſuper domum, & Sebná ſcriba, & Ioánh filius
Aſáph à commentariis.
19 Dixitq; ad eos Rabſacéh, Dicite obſecrò ad Hizciiáhu, Sic dicit Rex magnus Rex Aſſúr, Quænam eſt hæc fiducia qua tu fidis?
20 Dixiſti, Certè ſermo labiorum, conſilium & fortitudo ad prælium. nunc cui fiſus es, quòd defeciſti à me?
21 Nunc ecce confiſus es in baculo arundineo confracto iſto, *nempe* Ægypto, cui ſi innitatur quiſpiam, ingredietur in manum eius, ac perforabit eam: ſic eſt Paraóh rex Ægypti omnibus confidentibus in eo.
22 Quòd ſi dixeritis mihi, In Iehoua Deo noſtro confidimus: nónne is eſt cuius abſtulit Hizciiáh excelſa, & altaria? dixitq; ad Iehudáh & Ieruſaláim, Coram altari hoc incuruabitis vos in Ieruſaláim. E
23 Nunc igitur fideiube obſecro domino meo Regi Aſſúr, & dabo tibi duo millia equorum ſi modò poſsis dare equitantes ſuper eos.
24 Et quomodo vertere facies faciem ducis vnius ſeruorum domini mei minimorum, vt cõfidas in Ægypto propter currus & equites?
25 Et nunc, nunquid abſque Iehoua aſcendi contra locum iſtum, vt diſperdam illum? Iehouáh dixit mihi, Aſcende contra terrã iſtam, & diſperde eam.
26 Et dixit Eliacím filius Hilciiáhu & Sebná & Ioánh ad Rabſacéh, Loquere obſecro ſeruis tuis Aramicè, (ſiquidẽ intelligimus) & ne loquaris nobiſcum Iehudaicè in auribus populi qui eſt ſuper murum.
27 Reſpondit verò illis Rabſacéh, Nunquid ad dominum tuum & ad te miſit me dominus meus, vt loquerer verba iſta? nónne ad viros qui ſedent ſuper murum, vt comedant ſtercus ſuum, & bibant aquam pedum ſuorum vobiſcum? F
28 Stetitque Rabſacéh, & exclamauit voce magna Iehudaicè, loquutúſque eſt, ac dixit, Audite verbum Regis magni, Regis Aſſúr:
29 Sic dixit Rex, Ne ſeducat vos Hizciiáhu, quia non poterit eruere vos è manu eius:
30 Neque ſperare faciat vos Hizciiáhu in Iehoua, dicendo, Eruendo eruet nos Iehouáh, nec tradetur ciuitas hæc in manum Regis Aſſúr.
31 Ne acquieſcatis Hizciiáhu: ſic enim dixit Rex Aſſúr, Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnuſquiſque de vite ſua, & vnuſquiſq; de ficu ſua: & bibite vnuſquiſque aquam ciſternæ ſuæ:
32 Donec veniam, & tollam vos ad terram ſimilem terræ veſtræ, terram frumenti & vini, terram panis & vinearum, terram oliuæ olei, & mellis: & viuatis, & non moriamini: neque audiatis Hizciiáhu, quum ſuadebit vobis, dicendo, Iehouáh eruet nos. G
33 Nunquid eruendo eruerunt dij Gentium vnuſquiſque terram ſuam è manu Regis Aſſúr?
34 Vbi eſt deus Hamáth & Arphád? vbi eſt deus Sepharuáim, Henáy, & Iuáh? nunquid eruerunt Someròn è manu mea?
35 Quis eſt inter omnes deos terrarũ qui eruerit terrã ſuam è manu mea, quòd eruere poſsit Iehouáh Ieruſaláim è manu mea?
36 Tacuit autem populus, nec reſponderunt ei verbum: quia præceptum Regis erat, di-

centis, Ne reſpondeatis ei.
37 Venerunt ergo ℵEliacím filius nHilciiáhu,
qui erat ſuper domum, & ϖSebná ſcriba, &
Ioánh filius Aϖſáph à commentariis, ad nHiz-
ciiáhu ſciſsis veſtibus, & nuntiauerunt ei ver-
ba Rabϖſacéh.

CAPVT XIX.

1 Mittit Ezechias nuntios ad Eſaiam, ob Sennacherib. 6 Promittit Deus victoriam Ezechiæ, et Regis Aſſyriæ mortem prædicit. 10 Blaſphemia Sennacherib. 14 Petit Ezechias auxilium à Domino cōtra Regem Aſſur, vt cognoſcatur Deus Iſraël eſſe Deus ſolus. 20 Eſaias conſolatur Ezechiam, victoriam nuntians. 29 Signum futuræ victoriæ. 34 ~~Propter ſeipſum & promiſsiones ſuas ſaluat Deus.~~ 35 Angelus Domini occidit exercitum Sennacherib. 37 Occiditur Sennacherib à filijs ſuis.

Eſaie 37.a.1 1 QVum autem audiſſet Rex nHizciiáhu,
ſcidit veſtimenta ſua, & operuit ſe ſacco
ingreſſúſque eſt domum Iehouæ.
2 Et miſit ℵEliacim qui erat ſuper domum, &
ϖSebná ſcribam, atque ſeniores ſacerdotum
opertos ſaccis ad Ieϖſaɣiáhu prophetam fi-
lium Amóɣs.
3 Qui dixerunt ei, Sic dixit nHizciiáhu, Dies
anguſtiæ & increpationis, & blaſphemiæ eſt
dies hæc. venerunt enim filij vſque ad matri-
cem, & virtus non eſt pariendi.
4 Si fortè audiat Iehouáh Deus tuus omnia
verba Rabϖſacéh quem miſit Rex Aϖſſúr do-
minus eius vt probris afficiat Deum viuētem,
& arguat verbis quæ audiuit Iehouáh Deus
tuus: & leua orationem pro reſiduo quod in-
uenitur.
5 Venerunt itaque ſerui Regis nHizciiahu ad
Ieϖſaɣiáhu.
B 6 Quibus reſpondit Ieϖſaɣiáhu, Sic dicetis
domino veſtro, Sic dixit Iehouáh, Ne timeas à
facie verborū quę audiſti, quibus probris af-
fecerunt me pueri Regis Aϖſſúr.
7 Ecce ego pono in eo ſpiritum, & audiet ru-
morem, reuertetúrq; in terram ſuam, & cade-
re faciam eum gladio in terra ſua.
8 Reuerſus eſt itaque Rabϖſacéh, & inuenit
Regem Aϖſſúr pugnantem contra Libná: au-
dierat enim quòd profectus eſſet de Lachiϖs.
Eſaie 37.b.9 9 Audiuit autem de Thirhacáh rege Chúϖs,
dicendo, Ecce egreſſus eſt vt pugnet tecum. &
reuerſus eſt, miſitque *alios* legatos ad nHizcii-
áhu, cum hiſce mandatis,
10 Sic dicetis nHizciiáhu Regi Iehudáh, dicen-
do, Ne decipiat te Deus tuus cui tu confidis,
dicēdo, Non tradetur Ieruϖſalàim in manum
Regis Aϖſſúr.
C 11 Ecce audiſti quæ fecerint Reges Aϖſſúr vni-
uerſis terris, perdendo eas: & tu liberaberis?
12 Num liberauerūt eas dij Gentium quos de-
leuerunt patres mei, Gozán & nArán, & Ré-
ȝſeph, & filios ɣEdén qui erant in Thelaϖſár?
13 Vbi eſt Rex nHamáth, & Rex Arpád, & Rex
vrbis ɔSepharuáim, Henáɣ & ɣIuáh?
14 Et tulit nHizciiáhu literas de manu legato-
rum, legítq; eas: & quum aſcendiſſet domum
Iehouæ, expandit eas nHizciiáhu coram Ie-
houa.
15 Orauítque nHizchiiáhu coram Iehoua, &
dixit, Iehouáh Deus Iϖſraℵelis, ſedens ſuper
Cherubim, tu es Deus ſolus omnium regno-
rum terræ, tu feciſti cælum & terram.
16 Inclina Iehoua aurem tuam, & audi: aperi
Iehoua oculos tuos, & vide: & audi verba
ɔSannherib, qui miſit vt probris afficeret
Deum viuentem.
17 Verè Iehoua, vaſtauerūt Reges Aϖſſúr Gen- D
tes & terram earum.
18 Et poſuerunt deos eorum in ignem: non
enim dij erant, ſed opus manuum hominum,
lignum & lapis, ideo perdiderunt eos.
19 Et nunc Iehoua Deus noſter ſaluos fac nos
obſecro de manu eius, vt cognoſcant omnia
regna terræ quòd tu es Iehouáh Deus ſolus.
20 Tūc miſit Ieϖſaɣiáhu filius Amóɣs ad nHiz
ciiáhu, dicēdo, Sic dixit Iehouáh Deus Iϖſra-
ℵelis, Pro quibus oraſti me ſuper ɔSannheríb
Rege Aϖſſúr, audiui.
21 Hoc eſt verbum quod loquutus eſt Iehouáh
ſuper eum, Contempſit te, ſubſannauit te, vir-
go filia ȝSión: poſt te caput mouit, filia Ieru-
ϖſaláim.
22 Quem probris affeciſti, & cui cōuitiatus es,
& ſuper quem exaltaſti vocem, & eleuaſti in
exceſum oculos tuos? contra ſanctum Iϖſra-
ℵelis.
23 Per manum legatorum tuorum probris af- E
feciſti Iehouam, & dixiſti, In multitudine cur-
ruum meorum aſcendi excelſa montium, la-
tera Lebanón, & ſuccidam altitudinem ce-
drorum eius, electas abietes illius, & ingre-
diar habitaculum finis eius, ſaltum Charme-
li eius.
24 Ego fodi *venam*, & bibi aquas alienas, &
ſiccaui planta pedum meorum omnes riuos
munitos.
25 Nónne audiſti à longo *tempore*? id feci, à die-
bus antiquis etiam formaui illud, nunc eue-
nire feci illud: & erit ad deſtruendum in acer-
uos ruinarum ciuitates munitas.
26 Et habitatores earum abbreuiati manu, con
triti ſunt & pudore affecti, fuerunt *ut* herba a-
gri, & olus germinis, *ut* herba tectorū, & per-
cuſſa ariditate antequam ſit ſeges.
27 Habitationem autem tuam, & egreſſum F
tuum & ingreſſum tuum noui, & furorem
tuum contra me.
28 Quoniam iratus es aduerſum me, & tumul-
tus tuus aſcendit in aures meas: ideo ponam
hamum meum in naribus tuis, & camū meum
in labiis tuis, & redire faciam te per viam qua
veniſti.
29 Et hoc tibi ſignum, Comede anno iſto per
ſe germinantia: anno autem ſecundo ſponte
etiam germinantia: anno verò tertio ſeminate
& metite, & plantate vineas, & comedite fru-
ctum earum.
30 Et addet quæ euaſit familiæ Iehudáh, quæ
remanſit, *mittere* radicem deorſum, & facere
fructum ſurſum.
31 De Ieruϖſaláim enim egredientur reliquię,
& euaſor de monte ȝSiión: zelus Iehouæ exer
cituum faciet hoc.
32 Propterea ſic dicit Iehouáh de Rege Aϖſſúr, G
Non ingredietur vrbem hanc, nec iaciet illuc
ſagittam, neque præoccupabit eam clypeo
munitus, nec effundet iuxta eam aggerem.
33 Per viam qua venit, reuertetur, & ciuitatem
hanc non ingredietur, dicit Iehouáh.
34 Et protegam ciuitatem hanc, vt ſeruem
eam propter me, & propter Dauidem ſeruum
meum.
33 Fuit igitur, nocte illa egreſſus eſt Angelus
Iehouæ,

Tob.1.d.21 Iehouæ, & percuſsit in caſtris Aϖſſúr centum
Ecc.48.d.24 octogintaquinque millia. ſurrexerunt autem
Eſa.37.g.36 ſummo mane, & en omnes ipſi cadauera
1.Machab.7. mortua.
f.41 36 Propterea profectus abiit, reuerſúſque eſt
2.Machab.8. ϖSannherib rex Aϖſſúr, & habitauit in Ni-
c.19 neuéh.
37 Et fuit, eo adoráte in domo Niϖſróch deum
Tob.1.d.25 ſuum, & Adramélech & ϖSarxéxer filij eius
percuſſerunt eum gladio: ipſi autem euaſerũt
in terram Ararát: & regnauit ℵEϖſar nhaddón
filius eius pro eo.

CAPVT XX.

1 Aegrotanti Ezechiæ predicit Eſaias mortem. 3 Oratio Ezechiæ. 4 Tempus vitæ Ezechiæ prolongatur. 6 ~~Reſponſio & promiſſa ſalutis Dei~~. 9 Signum ſanitatis accipit Ezechias in horoſcopo. 12 Recipit munera à Rege Berodach. 14 Increpatur ab Eſaia ob oſtentatos theſauros. 17 Captiuitatem Babylonicam prædicit ei. 20 Pacem & promiſſum vitæ tempus quindecim annorum petit. 21 Moritur: &, Succedit Manaſſes.

2.Par.32.f.24 1 IN diebus illis ægrotauit nHizciiáhu vſque
Ec.48.d.46 ad mortem: & venit ad eum Ieϖſaɣiáhu fi-
Eſa.38.a.1 lius Amóϖs prophetæ, dixitque ad eum, Sic
dixit Iehouáh, Præcipe domui tuæ, quia mo-
rieris, & non viues.
2 Et conuertit nHizciiáhu faciem ſuam ad pa-
rietem, & orauit ad Iehouam, dicendo,
3 Obſecro ô Iehoua, Memento quæſo quòd
ambulauerim corá te in veritate & corde in-
tegro, & quod bonum eſt in oculis tuis, fece-
rim. Et fleuit nHizciiáhu fletu magno.
4 Nondum autem Ieϖſaɣiáhu egreſſus fuerat
ad atrium medium, quũ verbum Iehouæ fuit
ad eum, dicendo,
5 Reuertere, & dic ad nHizciiáhu duci populi
mei, Sic dixit Iehouáh Deus Dauidis patris
tui, Audiui orationem tuam, vidi lachrymas
tuas, ecce ego ſano te, die tertia aſcendes in
domum Iehouæ.
B 6 Et addam diebus tuis quindecim annos: dé-
que manu Regis Aϖſſúr eruam te, & ciuita-
tem iſtam: atque protegam ciuitatem iſtam,
propter me & propter Dauidé ſeruũ meum.
7 Dixítque Ieϖſaɣiáhu, Tollite maſſam ficuũ
ſiccarum. Et tulerunt, ac poſuerunt ſuper vl-
cus, & ſanatum eſt.
8 Dixerat autem nHizciiáhu ad Ieϖſaɣiáhu,
Quod ſignum erit quòd ſanaturus ſit Iehouáh
me, & aſcenſurus ſim die tertio in domum Ie-
houæ?
9 Reſpondit Ieϖſaɣiáhu, Hoc erit tibi ſignum
à Iehoua, quòd ipſe facturus ſit ré iſtam quam
loquutus eſt, vis ne ut progrediatur vmbra de-
cem gradibus, an reuertatur decem gradibus?
10 Reſpondit nHizciiáhu, Leue eſt vmbræ de-
clinare decem gradibus: nolo hoc, ſed vt re-
uertatur vmbra retrorſum decem gradibus.
11 Clamauit itaque Ieϖſaɣiáhu Propheta ad
Iehouam, & reduxit vmbram per gradus qui-
bus deſcenderat, in cochlea quam fecerat A-
C nház, retrorſum decem gradibus.
Eſa.39.a.1 12 Tempore illo miſit Berodách Baladán filius
Baladán rex Babél literas & munera ad nHiz-
ciiáhu: audierat enim quòd ægrotaſſet nHiz-
ciiáhu.
13 Et audiuit eos nHizciiáhu, oſtenditque eis
vniuerſam domum deſiderabilem ſuam, ar-
gentum & aurum, & aromata, & vnguentum
optimũ, & domum vaſorum ſuorum, & quid-
quid inuentum eſt in theſauris ſuis: non fuit
quicquam quod non oſtenderit eis nHizciiá-
hu in domo ſua, & in omni dominatu ſuo.
14 Introiuit autem Ieϖſaɣiáhu Propheta ad
regem nHizciiáhu, dixitq; ei, Quid dixerunt
viri iſti? & vnde venerunt ad te? Reſpondit
nHizciiáhu, De terra longinqua venerunt, de
Babél.
15 Et ait, Quid viderunt in domo tua? Reſpon-
dit nHizciiáhu, Cuncta quæ erant in domo D
mea, viderunt: non fuit quicquam quod non
oſtenderim eis in theſauris meis.
16 Tunc dixit Ieϖſaɣiáhu ad nHizciiáhu, Audi
verbum Iehouæ,
17 Ecce dies veniunt, & deferetur quicquid eſt
in domo tua, & quæ condiderunt patres tui
ad hunc vſque diem, in Babél: non remanebit
quicquam, dixit Iehouáh.
18 De filiis quoque tuis qui egredientur de te,
quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in pa
latio Regis Babél.
19 Dixit autem nHizciiáhu ad Ieϖſaɣiáhu, Bo-
num eſt verbum Iehouæ quod loquutus es. Et
adiecit, Nónne bonum eſt ſi pax & veritas futura
ſit in diebus meis?
20 Reliquum autem verborum nHizciiáhu, &
omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit pi-
ſcinam & aquæductum, deduxerítque aquas
in Ciuitatem, nónne ſcripta ſunt in libro ver-
borum dierum Regum Iehudáh?
21 Dormiuitq; nHizciiáhu cum patribus ſuis,
& regnauit Menaϖſſéh filius eius pro eo.

CAPVT XXI.

1 Impius Manaſſes inſtaurat idola. 5 Duo atria. 18 Moritur Manaſſes. 19 Amon impius regnat pro Manaſſe patre impio. 23 Amon à ſeruis interficitur. 24 Ioſias filius Amon conſtituitur Rex.

1 DVodecim annorum erat Menaϖſſéh 2.Par.33.a.1
quum regnare cœpit, & quinquaginta
quinque annis regnauit in Ieruϖſaláim: no-
men autem matris eius erat nHephɣſibáh.
2 Fecitq; malum in oculis Iehouæ iuxta abo-
minationes Gentium quas expulerat Ieho-
uáh à facie filiorum Iϖſraɣelis.
3 Conuerſus nanque inſtaurauit excelſa quæ
euerterat nHizciiáhu pater eius, & erexit alta
ria ipſi Báɣal, fecitque lucum ſicut fecerat A-
nháb Rex Iϖſraɣelis: & incuruauit ſe vniuer-
ſæ militiæ cæli, & ſeruiuit eis.
4 Extruxit quoque altaria in domo Iehouæ, Ierem.32.f.3
de qua dixerat Iehouáh, In Ieruϖſaláim po- 2.Regum 7.
nam nomen meum. b.10
5 Extruxit inquam aras vniuerſæ militiæ cęli
in duobus atriis domus Iehouæ.
6 Traduxit etiam filium ſuum per ignem, ob-
ſeruauítque tempora, & auguratus eſt, & con-
ſtituit pythonem, & magos: multiplicauit vt
faceret malum in oculis Iehouæ ad irritan-
dum eum.
7 Poſuit item ſculptile luci quod fecerat, in 2.Regum 7.
domo de qua dixerat Iehouáh ad Dauidem & b.10
ad ϖSelomóh filium eius, In domo iſta & in 3.Reg.8.b.
Ieruϖſaláim quam elegi præ cunctis tribubus 16,& 9.a.3
Iϖſraɣelis, ponam nomen meum in ſempi-
ternum.
8 Nec addam vt commoueri faciam pedem
Iϖſraɣelis è terra quam dedi patribus eorum:
ita dũtaxat ſi cuſtodierint facere iuxta omnia
quæ præcepi eis, & iuxta vniuerſam Legem
quam præcepit eis ſeruus meus Moϖſéh.

9 At illi non audierunt, ſed errare fecit eos
Menawſſéh, ita vt facerent peiora quàm Gen-
tes quas deleuit Iehouáh à facie filiorum Iwſ-
raxelis.
10 Itaq; loquutus eſt Iehouáh per manum ſer-
uorum ſuorum Prophetarum, dicendo,
Iere. 15. a. 4 11 Propterea quòd fecit Menawſſéh Rex Iehu-
dáh abominationes iſtas, faciendo peiora quã
fuerint omnia quæ fecerũt xEmoræi qui pre-
ceſſerunt eum, & peccare fecit etiam Iehudáh
in idolis ſuis:
12 Idcirco dixit Iehouáh Deus Iwſraxelis, Ecce
ego inducã *tantum* malum ſuper Ieruwſaláim
& Iehudáh, vt omnis audientis illud tinniant
ambæ aures.
13 Et extendam ſuper Ieruwſaláim lineam wSo-
C merón, & perpendiculum domus Axháb: &
abſtergam Ieruwſaláim ſicut abſtergit *quiſ-
piam* ſcutellam, terſit, & vertit ſuper faciem
ſuam.
14 Deſerámque reliquias hæreditatis meæ, &
tradam eos in manum inimicorum eorum,
erúntq; in rapinam & in direptionem omni-
bus inimicis ſuis:
15 Eo quòd fecerunt malum in oculis meis, &
irritauerunt me à die qua egreſsi ſunt patres
eorum ex Ægypto, vſque ad diem hanc.
16 Sed & ſanguinem innoxium fudit Menawſ-
ſéh multum valde, ita vt impleret Ieruwſa-
láim de latere ad latus, præter peccatum ſuum
quo peccare fecit Iehudáh, faciendo malum
in oculis Iehouæ.
17 Reliquum autem verborum Menawſſéh, &
vniuerſa quæ fecit, & peccatũ eius quod pec-
cauit, nónne ſcripta ſunt in libro verborũ die-
rum Regum Iehudáh?
18 Dormiuitq; Menawſſéh cum patribus ſuis,
& ſepultus eſt in horto domus ſuæ, in horto
yVzzá, regnauítque Amón filius eius pro eo.
D 19 Viginti duorum annorũ erat Amón quando
regnare cœpit, & duobus annis regnauit in
Ieruwſaláim: nomen autem matris eius erat
Mewſullémeth filia nHarús de Iotbáh.
20 Fecitque malum in oculis Iehouæ ſicut fe-
cerat Menawſſéh pater ſuus.
21 Et ambulauit per vniuerſam viam per quam
ambulauerat pater ſuus: ſeruiuitque idolis
quibus ſeruierat pater ſuus, & incuruauit
ſe eis:
22 Ac dereliquit Iehouã Deum patrũ ſuorum,
nec ambulauit in via Iehouæ.
23 Coniurauerunt autem ſerui Amón in eum,
& interfecerunt ipſum in domo ſua.
24 Et percuſsit populus terræ omnes qui con-
iurauerant aduerſum Regem Amón, Regém-
que conſtituit *ipſe* populus terræ Ixowſiiáhu
filium eius pro eo.
25 Reliquum autem verborum Amón quæ fe-
cit, nónne ſcripta ſunt in libro verborum die-
rum Regum Iehudáh?
26 Et ſepeliuit eum in ſepulchro ſuo in horto
yVzzá, regnauítque Ixowſiiáhu filius eius
pro eo.

CAPVT XXII.

*1 Ioſias pius. 4 Ioſia cura in inſtaurando templo. 8 Deutero-
nomium reperitur. 10 Ioſias conſulit Dominum per Holdam
prophetiſſam, de libro Deuteronomij neglecto à patribus. 18 Io-
ſias credulus verbis Dei, exauditur. 19 Fletus.*

1 OCto annorum erat Ixowſiiáhu quũ re- 2.Par. 34.a.1
gnare cœpit, trigintáq; & vno anno re-
gnauit in Ieruwſaláim: nomen autem ma-
tris eius erat Iedidáh filia yAdaiáh de Bo-
xſcáth.
2 Fecítque quod rectum erat in oculis Iehouæ,
& ambulauit in omni via Dauidis patris ſui,
nec declinauit ad dexteram aut ad ſiniſtram.
3 Fuit autem decimooctauo anno regis Ixo-
wſiiáhu, miſit Rex, wSaphán filium Axſaliáhu
filij Mewſulám, ſcribam, ad domum Iehouæ,
dicendo,
4 Aſcende ad nHilciiáhu ſacerdotem ma-
gnum, vt perficiat *conflare* pecuniam quæ illa-
ta eſt in domum Iehouæ, quam collegerunt
cuſtodes liminis à populo.
5 Et tradant eam in manu facientium opus,
præfecti in domo Iehouæ: tradant inquam
eam facientibus opus quod eſt in domo Ieho-
uæ, ad inſtaurandum ruinas domus.
6 Fabris nempe, & ædificatoribus, & cæmen- B
tariis, & ad emendum ligna & lapides excifos
ad inſtaurandam domum.
7 Verùm non numeretur eis argentum illud
quod datur in manu eorum, ſed in fide faciãt.
8 Dixit autem nHilciiáhu ſacerdos magnus
ad wSaphán ſcribam, Librum Legis inueni in
domo Iehouæ. Et dedit nHilciiáhu librum ipſi
wSaphán, legítque illum.
9 Venit autem wSaphán ſcriba ad Regem, re-
tulítque Regi reſponſum, & dixit, Conflaue-
runt ſerui tui argentum quod inuentum eſt
in domo, & dederunt illud in manu facientiũ
opus præfecti in domo Iehouæ.
10 Nunciauítque wSaphán ſcriba Regi, dicen-
do, Librum dedit mihi nHilciiáhu ſacerdos,
legítque illum wSaphán coram Rege.
11 Quum autem audiſſet Rex verba libri Legis,
ſcidit veſtimenta ſua.
12 Præcepítque Rex nHilciiáhu ſacerdoti, &
Axhicám filio wSaphán, & yAchbór filio Mi-
chaiáh, & wSaphán ſcribæ, & yAwſaiáh ſeruo
Regis, dicendo,
13 Ite, requirite Iehouam pro me & pro popu- C
lo, & pro vniuerſo Iehudáh ſuper verbis libri
huius qui inuentus eſt, quia magna eſt ira
Iehouæ, quæ ſuccenſa eſt contra nos, eo quòd
non obedierunt patres noſtri verbis libri hu-
ius, faciendo omnino vt ſcriptum eſt nobis.
14 Abiit ergo nHilciiáhu ſacerdos, & Axhi-
cám, & yAchbór, & wSaphán, & yAwſaiáh ad
nHuldáh prophetiſſam vxorem wSallúm filij
Thicuáh filij nHarxhás cuſtodis veſtiũ (ipſa
autem habitabat in Ieruwſaláim in domo do-
ctrinæ) & loquuti ſunt ad eam.
15 Illa dixit eis, Sic dixit Iehouáh Deus Iwſra-
xelis, Dicite viro qui miſit vos ad me,
16 Sic dixit Iehouáh, En ego adduco malum
ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius,
id eſt omnia verba libri quem legit Rex Ie-
hudáh.
17 Eo quòd dereliquerũt me, & ſuffierunt diis
alienis, vt irritarent me in omni opere manuũ
ſuarum, ſuccenſus eſt furor meus in locum D
iſtum, nec extinguetur.
18 Ad Regem autem Iehudáh qui mittit vos
ad requirendum Iehouam, ſic dicetis, Sic di-
xit Iehouáh Deus Iwſraxelis, Verba quæ au-
diſti:

19 Verùm

19 Verùm emollitũ eſt cor tuum, & humilia-
tus es à facie Iehouæ, quando audiſti quæ lo-
quutus ſum ſuper locum iſtum, & ſuper habi-
tatores eius, quòd eſſet in deſolationem, & in
maledictionem: & ſcidiſti veſtimenta tua, &
fleuiſti coram me, & etiam ego audiui, dixit
Iehouáh.
20 Propterea ecce, ego recolligam te ad patres
tuos, & recolligéris in ſepulchra tua in pace,
& non videbunt oculi tui vniuerſum malum
quod ego induco contra locum iſtum.

CAPVT XXIII.

1 Ioſias legit Deuteronomium coram populo. 3 Fœdus percutit cum Domino, cuius conditio eſt obſeruatio Legis. 4 Demolitur idola: & Vaſa dicata Baal. 5 Sacerdotes Baal. Sol. Luna. 6 Lucus. 8 Excelſa. 10 Thopheth. 11 Equi & currus Solis. 12 Altaria idolorũ. 13 Excelſa. 15 Altare Ierobeam. 16 Oſſa mortuorum. 17 Oſſa Prophetæ Dei ſeruantur. 20 Occidit omnes ſacerdotes Baal. 21 Celebrat Phaſe. 24 Pythones. Arioli. 25 Laus Ioſiæ. Toto corde conuerſus ad Deum. 29 Occiditur Ioſia. 30 Succedit filius eius Ioachaz. 33 Capitur Ioachaz à Pharaone. 34 Subſtituitur Eliacim ſiue Ioacim.

1 ET retulerunt Regi verbũ, miſit ergo Rex, 2.Par. 34. f.30
& congregauerunt ſe ad eum omnes Se-
niores Iehudáh, & Ieruϖſaláim.
2 Aſcendítque Rex in domum Iehouæ, & o-
mnes viri Iehudáh, omnéſque habitatores Ie-
ruϖſaláim erant cum eo, & Sacerdotes, & Pro
phetæ, & vniuerſus populus, à paruo vſq; ad
magnum: legitq; in auribus eorum omnia ver
ba libri fœderis, qui inuentus fuerat in domo
Iehouæ.
3 Stetit autem Rex iuxta columnam, & pepi
git fœdus coram Iehoua, ſe ambulaturos poſt
Iehouam, & cuſtodituros præcepta eius, & te-
ſtimonia eius, decretáque eius toto corde &
tota anima, vt ſuſcitaret verba fœderis huius,
quæ ſcripta ſunt in libro illo & ſtetit vniuer-
ſus populus in fœdere.
4 Præcepit inſuper Rex Hilciiáhu ſacerdoti
magno, & ſacerdotibus ſecundis, & cuſtodi-
bus liminis, vt educerent è templo Iehouæ o-
Eccl. 49. c.3 mnia vaſa quæ facta fuerãt ipſi Bayál, & luco,
& vniuerſæ militiæ cæli: & combuſsit ea ex-
tra Ieruϖſaláim in campeſtribus Cidrón, tu-
lítque puluerem eorum in Beth-él.
B 5 Ceſſare quoq; fecit ſacerdotes *idolorum* quos
poſuerant Reges Iehudáh, vt ſuffirent in ex-
celſis in vrbibus Iehudáh, & in circuitibus Ie-
ruϖſaláim, ſimúlque eos qui ſuffiebant ipſi
Bayál, ſoli, & lunæ, & ſignis, & vniuerſæ mili-
tiæ cæli.
6 Eduxit quoque lucum è domo Iehouæ ex-
tra Ieruϖſaláim in torrentem Cidrón, & com
buſsit eum ad torrentem Cidrón: cõminuitq;
in puluerem, ac proiecit puluerem eius ſuper
ſepulchrum filiorum populi.
7 Et deſtruxit domos ſcortorũ maſculorum
quæ erant in domo Iehouæ, in quibus mulie-
res texebant cortinas luco.
8 Et venire fecit omnes ſacerdotes de vrbibus
Iehudáh, & cõtaminauit excelſa in quibus ſuf
fiebant ſacerdotes, à Gebáy vſque ad Beer-
ϖſébay, & deſtruxit excelſa portarum, & quę
erant in introitu portæ Iehoϖſúay principis
vrbis, quæ erant ad ſiniſtrã viri *ingredientis* por-
tam vrbis.
9 Veruntamen non aſcendebant *ultra* ſacer-
dotes ad altare Iehouę in Ieruϖſaláim, ſed co-
medebant infermentata in medio fratrum
ſuorum.
10 Contaminauit etiam Thópheth, quod erat Leuit.18.c.21
in valle filij Hinnóm, ne tranſire faceret quiſ- C
quam filium ſuum aut filiam ſuam per ignem
ipſi Mólech.
11 Ceſſare denique fecit equos quos poſuerãt
Reges Iehudáh ſoli, ab introitu domus Ieho-
uæ ad cubiculum Nethan-mélech eunuchi,
quod erat in ſuburbanis, & currus ſolis com-
buſsit igni.
12 Sed & aras quæ erant ſuper tectum cœnacu
li Anház, quas fecerant Reges Iehudáh, & alta
ria quę fecerat Menaϖſſéh in duobus atriis do
mus Iehouæ, deſtruxit Rex, & cucurrit inde,
& proiicere fecit puluerem eorum in torren-
tem Cidrón.
13 Excelſa quoque quæ erant coram Ieruϖſa-
láim, quæ erant ad dexteram Montis oliueti,
quæ ædificauerat Selomóh Rex Iϖſraelis 3.Reg.11.b.7.
ipſi Aϖſthóreth abominationi Sidoniorũ,
& Chemóϖs abominationi Moáb, & Mil-
chóm abominationi filiorum Ammón, con-
taminauit Rex.
14 Contriuit inſuper ſtatuas, & ſuccidit lucos,
repleuitq; locum eorum oſsibus hominum.
15 Quinetiam altare quod erat in Beth-él, & 3.Reg.12.f.
excelſum quod fecerat Iarobyám filius Ne- 28.
bát, qui peccare fecit Iϖſraelem, altare in- D
quam illud, & excelſum deſtruxit, cõbuſsitq;
excelſum, & comminuit in puluerem, cõbuſ-
ſit & lucum.
16 Conuerſus autem Ioϖſiiáhu, vidit ſepul-
chra quæ erant ibi in Monte: & mittens tulit
oſſa è ſepulchris, & combuſsit *ea* ſuper altare
illud, atque *ita* contaminauit illud, iuxta ver-
bum Iehouæ quod prædicauerat Vir Dei qui
prædicauerat hanc rem.
17 Et ait, Quid titulus iſte quem video? Reſpõ-
derũt ei viri ciuitatis, Sepulchrum Viri Dei eſt 3.Reg.13.a.2
qui venerat de Iehudáh, & prædicauerat hæc
quæ feciſti contra altare Beth-él.
18 Et dixit, Dimittite illum, nec moueat quiſ-
quam oſſa eius. Et liberauerunt oſſa eius, oſſa
inquam prophetæ qui venerat de Somerón.
19 Omnes etiam domos excelſorum quæ erãt
in ciuitatibus Somerón, quas fecerãt Reges
Iϖſraelis ad irritandum *Iehouam*, abſtulit Io-
ϖſiiáhu: fecitq; eis iuxta omnia opera quæ fe-
cerat in Beth-él.
20 Mactauit inſuper cunctos ſacerdotes excel
ſorum qui erant ibi ſuper altaria, combuſsitq;
oſſa hominum ſuper ea, & reuerſus eſt in Ieru
ϖſaláim.
21 Præcepit autem Rex vniuerſo populo, dicẽ 2.Par.35.a.1
do, Facite Péϖſanh Iehouæ Deo veſtro, ſicut 3.Eſd.1.a.1
ſcriptum eſt in hoc libro fœderis.
22 Non enim celebratum fuit tale Péϖſanh à
diebus Iudicum qui iudicauerũt Iϖſraelem,
& cũctis diebus Regum Iϖſraelis & Regum
Iehudáh.
23 Decimooctauo autem anno Regis Ioϖſi-
iáhu factum eſt Péϖſanh iſtud Iehouæ in Ieru
ϖſaláim.
24 Sed & pythones & magos, & ſimulachra,
& idola, atque cunctas abominationes quæ
conſpiciebantur in terra Iehudáh & in Ieru-
ϖſaláim, remouit Ioϖſiiáhu, vt ſtatueret ver-
ba Legis ſcripta in libro quem inuenit Hil-
ciiáhu ſacerdos, in domo Iehouæ.

25 Et ſimilis illi non fuit ante ipſum Rex qui
reuerſus ſit ad Iehouam toto corde ſuo, & to-
ta anima ſua, & totis viribus ſuis, iuxta vniuer
ſam Legem Moϖſéh, nec poſt eum exurrexit
ſimilis illi.
26 Veruntamen non eſt reuerſus Iehouáh à fu
rore iræ ſuæ magnæ quo cōcitata fuerat ira e-
ius contra Iehudáh, propter omnes irritatio-
nes quibus irritauerat eum Menaϖſſéh.
27 Dixit nanque Iehouáh, Etiam Iehudáh eii-
ciam à facie mea, ſicut eieci Iϖſraxelé, & auer
ſabor ciuitatem iſtam quam elegerá, Ieruϖſa-
láim, & domum de qua dixeram, Erit nomen
meum ibi.
28 Reliquum autem verborum Ixoϖſiiáhu, &
omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iehudáh?
29 In diebus eius aſcēdit Parϒóh Nechóh Rex — 2.Paral.35.c. 20
Ægypti contra Regem Aϖſſúr, ad flumen Pé-
ráth: abiit autem Rex Ixoϖſiiáhu in occurſum
eius, & occidit eum in Megiddó quum vidiſ-
ſet eum.
30 Et impoſuerunt eum in currū ſerui ſui mor
tuum, è Megiddó, & adduxerunt eum in Ieru
ϖſaláim, ſepelieruntq; eum in ſepulchro ſuo;
tulit autem populus terræ Iehoanház filium — 2.Par.36.a.1
Ixoϖſiiáhu, & vnxerunt eum, Regémque con
ſtituerunt pro patre ſuo.
G 31 Vigintitrium annorū erat Iehoanház quan
do regnare cœpit, & tribus mēſibus regnauit
in Ieruϖſaláim: nomē autem matris eius erat
xHamutál, filia Irmeiáhu de Libnáh.
32 Fecitque malum in oculis Iehouæ, iuxta o-
mnia quæ fecerant patres ſui.
33 Et ligauit eum Parϒóh Nechóh in Ribláh,
in terra xHamáth, dum regnaret in Ieruϖſa-
láim, & impoſuit mulctam ſuper terram, cen-
tum talenta argenti, & talentum auri.
34 Et Regem conſtituit Parϒóh Nechóh xElia
cim filium Ixoϖſiiáhu pro Ixoϖſiiáhu patre
ſuo: & vertit nomen eius Iehoiacím: ipſum au
tem Iehoanház tulit, & venit in Ægyptū, mor
tuúſque eſt ibi.
35 Argētum autem illud & aurum tradidit Ie-
hoiacím ipſi Parϒóh: præterea æſtimare fecit
terram, vt daret argētum ad imperiū Parϒóh:
ab vnoquoque ſecūdum æſtimationem ſuam
exigebat argentum & aurum à populo terræ,
vt daret ipſi Parϒóh Nechóh.
36 Viginti quinque annorum erat Iehoiacím
quando regnare cœpit, & vndecim annis re-
gnauit in Ieruϖſaláim: nomen autem matris
eius erat Zebudáh filia Pedaiáϒ de Rumáh.
37 Fecitque malum in oculis Iehouæ, iuxta o-
mnia quæ fecerant patres eius.

CAPVT XXIIII.

*1 Ioacim fit ſeruus Regis Babylonis. 6 Moritur: &, Succedit Ioa-
chim. 10 Ieruſalē obſidetur à Babylonijs. 12 Ioachin ſe tra
dit Regi Babyloniorum. 14 Ieruſalē & Ioachin transferuntur
in Babylonem. 17 Subſtituitur ei Mathanias, qui & Sedecias.*

1 IN diebus eius aſcendit Nebuchadnxexſér
Rex Babél, & fuit ei Iehoiacím ſeruus trib⁹
annis, ſed conuerſus rebellauit contra eum.
2 Miſit autem Iehouáh contra eum exercitus
Chaϖſdím, & exercitus Arám, & exercitus
Moáb, & exercitus filiorum ϒAmmón, miſit
inquam eos in Iehudáh vt perderent eū, iuxta
verbum Iehouę quod loquutus fuerat per ma
num ſeruorum ſuorum Prophetarum.

3 Certè iuxta os Iehouæ fuit contra Iehudáh⁹
vt auferret eū à facie ſua propter peccata Me-
naϖſſéh, iuxta omnia quæ fecerat.
4 Et etiam propter ſanguinem innocentem
quē effuderat, & repleuerat Ieruϖſaláim cruo
re innocenti: & noluit Iehouáh parcere.
5 Reliquum autem verborum Iehoiacím, & B
omnia quæ fecit, nónne ſcripta ſunt in libro
verborum dierum Regum Iehudáh?
6 Dormiuit itaque Iehoiacím cum patribus
ſuis, & regnauit Iehoiachín filius eius pro eo.
7 Porrò non addidit vltrà Rex Ægypti egredi
è terra ſua: tulerat enim Rex Babél à torrente
Ægypti vſque ad flumen Pérath, quicquid e-
rat Regis Ægypti.
8 Octodecim annorum erat Iehoiachín quan
do regnauit, & tribus menſibus regnauit in Ie
ruϖſaláim: nomen autem matris eius Nehu
ϖſthá, filia xElnathán de Ieruϖſaláim.
9 Fecitque malum in oculis Iehouæ, iuxta o-
mnia quæ fecerat pater eius.
10 In tempore illo aſcenderunt ſerui Nebu- Dan.1.a.1
chadnxexſár Regis Babél cōtra Ieruϖſaláim, C
& venit ciuitas in obſidionem.
11 Sed & Nebuchadnxexſár Rex Babél venit
contra vrbem, & ſerui eius obſidebant eam.
12 Egreſſus eſt autē Iehoiachín Rex Iehudáh
ad Regem Babél, ipſe & mater eius, & ſerui e-
ius, & principes eius, & eunuchi eius: & ſu-
ſcepit eum Rex Babél anno octauo quo re-
gnauit.
13 Et extulit illinc omnes theſauros domus Ie
houæ, & theſauros domus regiæ, & concidit
vniuerſa vaſa aurea quæ fecerat ϖSelomóh
Rex Iϖſraxelis in templo Iehouæ, ſicut loquu
tus fuerat Iehouáh.
14 Et transtulit totam Ieruϖſaláim, & vniuer-
ſos principes, & omnes fortes viribus, decem
millia captiuorum, & omnes artifices & in-
cluſores: nemo relictus eſt pręter pauperes po
puli terræ.
15 Transtulit & Iehoiachín in Babél, & matrem 2.Paral.36.b.
Regis, & vxores Regis, & eunuchos eius, atq; 10
fortes terræ abduxit in captiuitatem, de Ieru- Eſth.2.a.6
ϖſaláim in Babél: D
16 Omnes præterea viros roboris, ſeptem mil
lia, & artifices, & incluſores mille, omnes for-
tes facientes bellum: abduxit inquam eos rex
Babél in captiuitatem in Babél.
17 Regem autem conſtituit Rex Babél Matha Ierē.37.a.1,
niáh patruum eius pro eo, & vertit nomen e- & 52.a.1
ius in xSidciiáhu.
18 Viginti vnius annis erat xSidciiáhu quando
regnare cœpit, & vndecim annis regnauit in
Ieruϖſaláim: nomen autem matris eius erat
xHamutál, filia Irmeiáhu de Libnáh.
19 Et fecit malum in oculis Iehouæ, iuxta o-
mnia quæ fecerat Iehoiacím.
20 Nam propter furorem Iehouæ qui erat con
tra Ieruϖſaláim & Iehudáh, donec eiecit eos à
facie ſua, defecit xSidciiáhu à Rege Babél.

CAPVT XXV.

*1 Rebellante Sedecia Ieruſalē obſidetur à Nabuchodonoſor. 3 Fa
mes. 5 Sedecias capitur. 7 Filij eius occiduntur: &, Effodiun
tur oculi Sedeciæ. 9 Succenditur Ieruſalem & templū. 22 Go
dolias præfectus ſuper eos qui remanserant in Ieruſalem, occiditur.
27 Ioachin eductus è carcere, exaltatur, & nutritur à Rege Ba-
bylonis.*

1 FVit autē, anno nono regni eius, mēſe deci Ierem.39.a.
mo, decima mēſis venit Nebuchadnxeſár 1, & 52.a.4
Rex Babél

Rex Babél ipſe & vniuerſus exercitus eius cō
tra Ierūϖſaláim, caſtrametatúſque eſt aduer-
ſus eam, atque extruxerunt contra eam tur-
rim ligneam per circuitum.
2 Et venit ciuitas in obſidionem vſque ad vn-
decimum annum regis xSidciiáhu.
3 Nona menſis præualuit fames in ciuitate,
nec erat panis populo terræ.
4 Et rupta eſt vrbs, omnéſque viri bellatores
fugerunt nocte per viā portæ *quæ erat* inter duos
muros qui *erant* iuxta hortū regium: (Chaϖſ-
dim autem *erant* iuxta ciuitatem per circuitū)
& abiit Rex per viam ſolitudinis.
B 5 Perſequuti verò ſunt exercitus Chaϖshim
Regem, & comprehenderunt eum in campe-
ſtribus Ierenhó: & vniuerſus exercitus eius di
ſperſus eſt ab eo.
6 Comprehenderunt inquam Regem, & ab-
duxerunt eum ad Regem Babél in Ribláh, lo-
quutique ſunt cum eo iudicium.
7 Filios autem xSidciiáhu iugulauerūt in ocu
lis eius, atque oculos xSidciiáhu excęcauit, &
vinxit eū compedibus æneis, & abduxit eum
in Babél.
8 Menſe autem quinto, ſeptima menſis (ipſe
eſt annus nonuſdecim⁹ Regis Nebuchadnxe-
xſār Regis Babél) venit Nebuzaradán magi-
ſter laniorum, ſeruus Regis Babél, in Ieru-
ϖſaláim.
C 9 Et incendit domum Iehouæ, & domum re-
giam, & omnes domos Ieruϖſaláim, omnem
denique domum magnam combuſsit igni.
10 Muros pręterea Ieruϖſaláim per circuitum
deſtruxit vniuerſus exercitus Chaϖſdim qui
erat cum magiſtro laniorum.
11 Reliquum autem populum qui relictus fue
rat in ea vrbe, & transfugas qui transfugerant
ad Regem Babél, & reliquum vulgus multitu
dinis tranſtulit Nebuzaradán magiſter la-
niorum.
12 De pauperibus verò terræ reliquit magiſter
laniorum vinitores & agricolas.
Iere.27.d.19 13 Columnas autem æreas quæ erant in domo
Iehouæ, & baſes, & mare æreum quod erat in
domo Iehouæ, cōfregerunt Chaϖſdim, & de-
tulerunt æs eorum in Babél.
14 Ollas quoque, & ſcopas, & pſalteria, & co-
chlearia, & omnia vaſa ærea, in quibus mini-
ſtrabant, tulerunt.
D 15 Et acerras, & pelues: quæ aurea, aurea: &
quæ argētea, argentea, tulit magiſter laniorū:
16 Columnas duas, mare vnum, & baſes quas
fecerat ϖSelomóh in domo Iehouæ: non erat
pondus æris omnium vaſorum iſtorum.
3.Reg.7.b.15 Iere.52.c.21 2.Par.3.d.15 17 Octodecim cubitorum erat altitudo colum
næ vnius, & capitellum ſuper eam æreum, &
altitudo capitelli erat trium cubitorum, & re-
ticulum, & malogranata ſuper capitellū per
circuitum: & omnia ærea: & ſimilia iſtis erant
ipſi columnæ ſecundæ cum retiaculo.
18 Tulit quoque magiſter laniorum ϖSeraiáh
ſacerdotem primum, & xSephaniáhu ſacerdo
tem ſecundum, & tres cuſtodes vaſorum.
19 Et de vrbe tulit eunuchum quendam qui E
erat præfectus ſuper viros bellatores, & quin-
que viros ex iis qui videbāt faciem Regis, qui
inuenti fuerunt in vrbe: & ſcribam principem
militiæ, qui colligebat populum terræ, & ſe-
xaginta viros de populo terræ qui inuēti ſunt
in ea vrbe:
20 Tulit inquam eos Nebuzaradán magiſter
laniorum, & deduxit eos ad Regem Babél in
Ribláh.
21 Et percuſsit eos rex Babél, interfecitq; eos
in Ribláh in terra nHamáth. itaque trāſlatus
eſt Iehudáh è terra ſua.
22 Populo autem qui remanſerat in terra Iehu Ierem.40.b.
dáh, quē reliquerat Nebuchadnxexſár rex Ba 5.c.9
bél, illis *inquam* pręfecit Gedaliáhu filiū Aϖhi
cám filij ϖSaphán.
23 Audierunt autem omnes principes exerci- F
tuum, ipſi & viri, quòd præfeciſſet Rex Babél
Gedaliáhu, & venerūt ad Gedaliáhu in Mixſ-
páh, nempe Iϖſmaxyél filius Nethaniáh, & Io
nhanán filius Caréanh, & ϖSeraiáh filius Thā
nhúmeth Netophathites, & Iaazaniáhu filius
Mayachati, ipſi & viri eorum.
24 Et iurauit eis Gedaliáhu, & viris eorum, di
xitq; eis, Ne timeatis *uobis* à ſeruis Chaϖſdim:
manete in terra, & ſeruite Regi Babél, & bene
erit vobis.
25 Fuit autem, mēſe ſeptimo venit Iϖſmaxyél
filius Nethaniáh filij ϰEliϖſamáy de ſemine
regni, & decem viri cum eo: percuſſerúntque
Gedaliáhu, ac mortuus eſt: Iehudæos quo-
que, & Chaϖſdim qui erant cum eo in Mixſ-
páh.
26 Et ſurrexit vniuerſus populus à paruo vſq;
ad magnū, & principes exercituum, iuerúnt-
que in Ægyptum: timuerunt enim à facie
Chaϖſdim.
27 Fuit præterea, anno triceſimoſeptimo trāſ- G
migrationis Iehoiachin Regis Iehudáh, duo-
decimo menſe, viceſimaſeptima menſis, ele-
uauit ϰEuil-merodách Rex Babél anno quo
regnauit, caput Iehoiachin Regis Iehudáh,
de domo carceris.
28 Loquutúſq; eſt cum eo bona, & poſuit thro
num eius ſuper thronū Regum qui *erant* cum
eo in Babél.
29 Et mutauit veſtes carceris eius, & comede-
bat panem ſemper in conſpectu eius cunctis
diebus vitæ ſuæ.
30 Portio autem eius *erat* portio perpetua quę
dabatur ei à Rege per ſingulos dies omnibus
diebus vitæ ſuæ.

LIBER

Liber Paralipomenon primus: Hebraicè, דִּבְרֵי הַיָּמִים.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

2 Breuis repetitio totius genealogiæ Adam vſque ad filios Eſau & Iacob. 5 Filij Iapheth. 8 Cham. 10 Nemrod. 12 Philiſthim. 13 Filij Chanaan. 17 Sem. 19 Phaleg. 20 Ieɤtan. 28 Filij Abraham. 29 Filij Iſmaelis. 34 Iſaac. 35 Filij Eſau. 43 Reges Edom.

Geneſ.2.b.7, & 4.d.25,& 5.b.9 1 ADam, ϖSeth, ϰEnóϖs,
2 Cenán, Mahalalϰél, Ie
réd,
3 ꞑHanóch, Methuϖſé-
lanh, Lémech,
4 Nóanh, ϖSém, ꞑHám,
& Iépheth.
Gen.10.a.2 5 Filij Iephét: Gómer, &
Magóg, & Madái, & Iauán, & Thubál, & Mé-
ϖſech, & Thiráϖs.
6 Filij autem Gómer: Aϖſchenáz, & Ripháth,
& Thogarmáh.
7 Filij verò Iauán: ϰEliϖſáh, & Tharϖſiϖs,
Chittím, & Dodaním.
8 Filij ꞑHám: Chúϖs, & Miɤſráim, Put, & Che
náɣan.
9 Filij verò Chúϖs: ϖSebá, & ꞑHauiláh, &
ϖSabthá, & Raɣamáh, & ϖSabthecá. Filij autẽ
Raɣamáh: ϖSebá, & Dedán.
Gen.10.b.8 10 Chúϖs autẽ genuit Nimród: ipſe cœpit eſſe
potens in terra.
11 Miɤſráim verò genuit Ludim, & ɣAnamím,
& Lehabim & Naphthunhim,
12 Et Pathruϖſim, & Chaϖslunhím, è quibus
egreſsi ſunt Peliϖſthím & Chaphthorím.
13 Chenáɣan autem genuit ɤSidón primoge-
nitum ſuum, & ꞑHéth,
B 14 Et Iebuϖſæum, & ϰEmoræũ, & Girgaϖſęũ,
15 Et ꞑHiuæum, & ɣArcæum, & ϖSinæum,
16 Et Aruadæum, & ɤSemaræum, & ꞑHamá-
thæum.
Gen.10.d.22 & 11.b.10 17 Filij ϖSém: ɣElá, & Aϖſſúr, & Arpachϖſád,
& Lud, & Arám, & ɣVɤs, & ꞑHul, & Géther
& Méϖſech.
18 Arpachϖſád autẽ genuit ϖSélanh, & ϖSé-
lanh genuit ɣEber.
19 Ipſi autem ɣEber nati ſunt duo filij: nomen
vnius, Péleg, quia in diebus eius diuiſa eſt ter-
ra: & nomen fratris eius Ioɤtán.
20 Ioɤtán autẽ genuit Almodád, & ϖSéleph,
& ꞑHaɤſarmáueth, & Iránh,
21 Et Hadorám, & ɣϰVzál, & Dicláh,
22 Et ɣEbál, & Abimaϰél, & ϖSebá,
23 Et ɣϰOphir, & ꞑHauiláh, & Iobáb. omnes
iſti, filij Ioɤtán.
24 ϖSem, Arpachϖſád, ϖSélah,
Gen.11.a.15 25 ɣEber, Péleg, Reɣu,
Gen.11.b.14 26 ϖSerúg, Nanhór, Théranh,
Gen.17.a.5 27 Abrám: ipſe eſt Abrahám.
Gen.16.c.11 28 Filij Abrahám: Iϖſnhác & Iϖſmaϰɣél.
Gen.25.b.13 29 Hæ generationes eorũ: primogenitus Iϖſ-
maϰɣélis, Nebaióth, & Cedár, Abdeϰél, &
Mibϖſám.
30 Miϖſmáɣ, & Dumáh, Maϖſſá, ꞑHadád, &
Themá,
31 Ietúr, Naphiϖs, & Cédmah. iſti ſunt filij Iϖſ
maϰɣél:
32 Filij autem Ceturáh concubinæ Abrahám, Gen.25.a.2
peperit Zimrán, & Ioɤϖſán, & Medán, & Mi- C
dián, & Iϖsbáh, & ϖSúan. Et filij Ioɤϖſán: ϖSe
bá, & Dedán.
33 Et filij Midián: ɣEpháh, & ɣEphér, & ꞑHa Gen.25.a.4
nóch, & Abidáɣ, & ϰEldaɣáh. omnes iſti, filij
Ceturáh.
34 Genuit autem Abrahám Iɤſnhác. Filij Iɤſ- Gen.21.a.2
nhác: ɣEϖſáu & Iϖſraϰél.
35 Filij ɣEϖſáu: ϰEliphàz, Reɣuϰél, & Ieɣús, Gen.36.b.9
& Iaɣalám, & Coránh.
36 Filij ϰEliphàz: Themán, & ɣϰOmár, ɤSe-
phi, & Gaɣatthám, Cenáz, & Thimnáɣ, &
ɣAmaléc.
37 Filij Reɣuϰél: Nánhath, Zéranh, ϖSámáh,
& Mizzáh.
38 Filij autem ϖSeɣír: Lotán, & ϖSobál, &
ɤSibɣón, & ɣAnáh, & Diϖſón, & ϰEɤſér, &
Diϖſán.
39 Filij autem Lotán: ꞑHori & Homám. ſoror
verò Lotán, Thimnáɣ.
40 Filij ϖSobál: ɣAlián, & Manánhath, & ɣE-
bál, ϖSephí, & ɣϰOnám. Filij autẽ ɤSibɣón:
Aiáh, & ɣAnáh.
41 Filij ɣAnáh: Diϖſón. Filij autem Diϖſón:
ꞑHamrán, & ϰEϖsbán, & Ithrán, & Che-
rán,
42 Filij ϰEɤſér: Bilhán, & Iaɣauán, Iaɣacán. Fi-
lij Diϖſón: ɣVɤs & Arán.
43 Iſti autem ſunt Reges qui regnauerunt in D
terra ϰEdóm, antequam regnaret Rex *aliquis*
ſuper filios Iϖſraϰelis: Bélaɣ filius Beɣór: &
nomen ciuitatis eius Dinhabáh.
44 Et mortuus eſt Bélaɣ, regnauitque pro eo
Iobáb filius Zéranh de Boɤſráh.
45 Mortuo autem Iobáb, regnauit pro eo Hu
ϖſám de terra Themanæorum.
46 Mortuus eſt preterea Huϖſám, & regnauit
pro eo Hadád filius Bedád, qui percuſsit Mi-
dián in agro Moáb, & nomen ciuitatis eius
ɣAuíth.
47 Mortuo item ɣAdád, regnauit pro eo ϖSá-
láh de Maϖſrecáh.
48 Mortuus eſt autem ϖSàmláh, & regnauit
pro eo ϖSaϰúl de Renhobóth flumine.
49 Mortuus eſt & ϖSaϰúl, & regnauit pro eo
Baɣal-nhanán filius ɣAchbór.
50 Mortuus eſt deniq; Baɣal-hanán, & regna-
uit pro eo Hadád: & nomen vrbis eius fuit
Paɣi: nomen item vxoris eius, Mehetabϰél
filia Matréd filiæ Me-zaháb.
51 Mortuus eſt poſtremò Hadád. Fuerunt au-
tẽ duces ϰEdóm, dux Thimnáɣ, dux ɣAliáh,
dux Iethéth,
52 Dux Aholibamáh, dux ϰEláh, dux Pinón,
53 Dux Cenáz, dux Themán, dux Mibɤſár,
54 Dux Magdiϰél, dux ɣIrám. Iſti duces ϰE-
dóm.

CAPVT

CAPVT II.

1 *Filij Iacob.* 9 *Hesron.* 13 *Filij Iſai ſiue Ieſſe.* 16 *Filij Saruiæ.* 18 *Caleb filius Heſron.* 26 *Ierameel.* 42 *Filij Caleb.* 43 *Filij Hebron.* 48 *Maacha.* 49 *Achſa.*

Gen. 29. g. 32, 30. a. 5, & 35. c. 18
1 ISti filij Iϖſraℵelis: Reɣℵubé, ϖSimɣón, Le-
ui & Iehudáh, Iϖſſachár, & Zebulún,
2 Dan, Ioʊſéph, & Biniamín, Naphthali, Gád,
& Aϖſér.
Infrà 4. a. 1 Gen. 38. a. 3, & 46. b. 12
3 Filij Iehudáh: ɣEr, & ℵOnán, & ϖSeláh,
tres nati ſunt ei de filia ϖSúaɣ Chenaɣanithi
de. Fuit autem ɣEr primogenitus Iehudáh,
malus in oculis Iehouæ, & occidit eum.
Gen. 38. g. 29 Matth. 1. a. 3
4 Thamár auté nurus eius peperit ei Pérexs
& Zéranh. omnes filij Iehudáh, quinque.
5 Filij Pérexs: nHexſrón, & nHamúl.
6 Filij autem Zéranh: Zimri, & ℵEthán, & Hé
mán, & Chalchól, & Daráɣ. omnes hi, quinq;.
Ioſue 7. a. 1
7 Filij verò Charmi: ɣAchár turbator Iϖſraℵe
B lis, qui præuaricatus eſt in anathemate.
8 Filij autem ℵEthán: ɣAzariáh.
9 Filij verò nHexſrón qui nati ſunt ei: Iera-
nhmeℵél, & Rám, & Chelubái.
Ruth 4. d. 19
10 Rám autem genuit ɣAmminadáb: ɣAmmi-
nadáb autem genuit Nanaϖſón principem fi-
liorum Iehudáh.
11 Nanaϖſón autem genuit ϖSalmá, ϖSalmá
autem genuit Bóɣaz.
12 Bóɣaz auté genuit ɣObéd, ɣObéd autem
genuit Iϖſái.
1. Reg. 16. b. 10, & 17. b. 12
13 Iϖſái autem genuit primogenitum ſuum
ℵEliáb, & Abinadáb ſecundum, & ϖSimɣáℵ
tertium,
14 Nethanℵél quartum, Raddái quintum,
15 ℵOxſém ſextum, Dauidem ſeptimum.
16 Sorores autem eorum xSeruiáh & Abigáil.
filij autem xSeruiáh: Abϖſái, & Ioáb, & ɣA-
ϖſa-ℵél, tres.
17 Abigáil autem genuit ɣAmaϖſá: pater verò
ɣAmaϖſá fuit Iéther Iϖſmaℵɣelita.
C 18 Chaléb auté filius nHexſrón genuit ɣAzu-
báh mulieré & Ieriórh. & iſti filij eius: Ieϖſér,
& ϖSobáb, & Ardón.
19 Mortua autem eſt ɣAzubáh, & accepit ſibi
Chaléb ℵEphráh, & peperit ei nHúr.
20 nHúr autem genuit ℵVri, ℵVri autem ge-
nuit Bexſalℵél.
21 Poſtea autem ingreſſus eſt nHexſrón ad fi-
liam Machir patris Gilɣád. ipſe nanque accé-
perat eam quum eſſet ſexaginta annorum, &
peperit ei ϖSegúb.
22 ϖSegúb auté genuit Iaℵír, cui fuerũt vigin
ti tres vrbes in terra Gilɣád.
23 Cepit verò Geϖſúr & Arám oppida Iaℵír
ab eis, Cenáth, & viculos eius, ſexaginta ciui-
tates. omnes iſtæ *ſunt urbes* filiorum Machir pa
tris Gilɣád.
24 Poſteaquam autem mortuus eſt nHexſrón
in Chaléb ℵEphrátha, tum vxor nHexſrón A-
biiáh peperit ei Aϖſnhúr patrem Thecóaɣ.
D 25 Fuerunt autem filij Ieranhmeℵél primoge-
niti nHexſrón, primogenitus Rám, & Bunáh,
& ℵOren, & ℵOxſén, & Anhiiáh.
26 Fuit & vxor altera ipſi Ieranhmeℵél, cuius
nomen erat ɣAtaráh, ipſa eſt mater ℵOnám.
27 Fuerunt autem filij Rám primogeniti Iera-
nhmeℵél: Máɣaxs & Iamin & ɣEcer.
28 Fuerunt verò filij ℵOnám: ϖSammái, & Ia
dáɣ. & filij ϖSammái: Nadáb, & Abiϖſúr.
29 Et nomé vxoris Abiϖſúr, Abiháil, quæ pe-
perit ei Anhbán & Molid.
30 Filij autem Nadáb: ʊSéled, & Appáim. mor
tuúſque eſt ʊSéled abſque liberis.
31 Filij autem Appáim: Iϖſɣi. filij verò Iϖſɣi: E
ϖSeϖſán. & filij ϖSeϖſán: Anhalái.
32 Filij autem Iadáɣ fratris ϖSammái: Iéther,
& Ionathán. & mortuus eſt Iéther abſque li-
beris.
33 Filij auté Ionathán: Péleth, & Zazá. iſti fue-
runt filij Ieranhmeℵél.
34 Non fuerunt autem ipſi ϖSeϖſán filij, ſed fi
liæ. ipſi præterea ϖSeϖſán fuit ſeruus Aegy-
ptius, cuius nomen erat Iarnháɣ.
35 Et dedit ϖSeϖſán filiam ſuam ipſi Iarnháɣ
ſeruo ſuo in vxorem, quæ peperit ei ɣAthái.
36 ɣAthái auté genuit Nathán: Nathán autem
genuit Zabád.
37 Zabád auté genuit ℵEphlál. ℵEphlál autem
genuit ɣObéd.
38 ɣObéd autem genuit Iehú: Iehú autem ge
nuit ɣAzariáh.
39 ɣAzariáh autem genuit nHeléxs: nHeléxs
autem genuit ℵElɣaϖſáh.
40 ℵElɣaϖſáh auté genuit ʊSiʊſemái: ʊSiʊſe-
mái autem genuit ϖSallúm.
41 ϖSallúm auté genuit Iecamiáh: Iecamiáh
autem genuit ℵEliϖſamáɣ.
42 Filij auté Chaléb fratris Ieranhmeℵél: Me- F
ϖſáɣ primogenitus eius: ipſe fuit pater Ziph,
& filiorum Mareϖſáh, & pater nHebrón.
43 Et filij nHebrón: Córanh & Thappúanh, &
Récem, & ϖSémaɣ.
44 ϖSémaɣ autem genuit Ranhám patré Ior-
ceɣám, & Récem genuit ϖSamái.
45 Filius autem ϖSamái: Maɣón. Maɣón au
tem fuit pater Beth-xſúr.
46 ɣEpha autem concubina Chaléb peperit
nHarán, & Moxſá, & Gazéz: & nHarán ge-
nuit Gazéz.
47 Filij autem Ianhdái: Régem, & Iothám, &
Geϖſán, & Phélet, & ɣEpháh, & ϖSaɣáph.
48 Concubina Chaléb, Maɣacháh, peperit
ϖSéber & Thirnhanáh:
49 Peperit & ϖSaɣáph patrem Madmannáh,
ϖSeuáh patrem Machbenáh, & patré Gibɣá.
filia autem Chaléb, ɣAchʊſáb.
50 Iſti fuerunt filij Chaléb filij nHúr primoge-
niti Ephrátha, ϖSobál pater Ciriath-ieɣarím.
51 ϖSalmá pater Beth-lénhem, nHaréph pa- G
ter Beth-gadér.
52 Fuerũt auté filij ipſi ϖSobál patri Ciriáth-ie
ɣarím, qui cótemplabatur dimidium Hamé-
nunhóth.
53 Et familiæ Ciriáth-ieɣarím: Ithræus, & Pu-
thæus, & ϖSumathæus, & Miϖſraɣithæus.
ab iſtis egreſsi ſunt xSoraɣathæ & ℵEϖſthau
litæus.
54 Filij ϖSalmá: Beth-lénhem & Nethophati,
diademata domus Ioáb, & dimidium Mana-
nhethorum xSorɣi.
55 Et familiæ ſcribarũ habitátium in Iaɣbéxs,
Thirnhathęi, ϖSimɣathęi, ϖSucathæi. hi ſunt
Cinnæi qui venerunt de nHamáth patris do-
mus Rechab.

CAPVT III.

1 *Filij Dauid.* 10 *Reges Iuda à Salomone vſque ad Sedeciam.* 15 *Filij Ioſiæ.*

1 ISti autem fuerũt filij Dauidis, qui nati ſunt
ei in nHebrón: primogenitus Amnón ex

Anhinóɣam

Anhinóɣam Izreϰelithide:ſecũdus Daniϰél
ex Abigáil Charmelithide:
2 Tertius Abϖſalóm filius Maɣacháh filiæ
Thalmái Regis Geϖſúr: quartus Adoniáh fi-
lius nHaggith:
3 Quintus ϖSephatiáh de ɣAbital: ſextus I-
threɣám ex ɣEgláh vxore ſua.
4 Sex nati ſunt ei in nHebrón:& regnauit ibi
ſeptem annis & ſex menſibus: & triginta tri-
bus annis regnauit in Ieruϖſaláim.
2.Reg.5.c.14 5 Iſti autem nati ſunt ei in Ieruϖſaláim: ϖSi-
B mɣá,& ϖSobáb,& Nathán,& ϖSelomóh,qua
tuor de Bath-ϖſúaɣ filia ɣAmmiϰél.
6 Et Ibnhár,& ϰEliϖſamáɣ,& ϰEliphélet,
7 Et Nogág,& Nephég, & Iapiáɣ,
8 Et ϰEliϖſamáɣ, & ϰEliadáɣ,& ϰEliphélet,
nouem.
9 Omnes *hi ſunt* filij Dauidis,præter filios con
2.Reg.13.a.1 cubinarum:& Thamár ſoror eorum.
10 Filius autem ϖSelomóh fuit Renhabɣám,
Abiiáh filius eius, Aϖſá filius eius, Iehoϖſa-
phát filius eius,
11 Iorá filius eius,Anhaziáhu filius eius,Ioáϖs
filius eius,
12 Amaʒſiáhu filius eius, ɣAzariáh filius eius,
Iothám filius eius,
C 13 Anház filius eius,nHizciiáhu filius eius,Me
naϖſſéh filius eius,
14 Amón filius eius, Iϰoϖſiiáhu filius eius.
15 Filij autem Iϰoϖſiiáhu: primogenitus Io-
nhanán,ſecundus Iehoiacim, tertius ʒSidciiá
hu,quartus ϖSallúm.
Matth.1.b.11 16 Filij autẽ Iehoiacim: Iechoniáh filius eius,
ʒSidciiáh filius eius.
17 Filij autem Iechoniáh:Aϖſſír, ϖSealthiϰél fi
lius eius,
18 Et Malchirám,& Pedaiáh,& ϖSenaϰʒſár,Ie
camiáh,Hoϖſamáɣ, & Nedabiáh.
D 19 Filij autẽ Pedaiáh : Zerubbabél & ϖSimɣi,
& filius Zerubbabél, Meϖſullám, & nHana-
niáh:& ϖSelomith ſoror eorum:
20 Et nHaϖſubáh, & ϰOhél, & Berechiáh, &
nHaϖſadiá, Iuϖſabnhéϖſed,quinque.
21 Filius autem nHananiáh: Pelatiáh, & Ieϖſa
ɣiáh:filij Rephaiáh,filij Arnán,filij ɣObadiáh,
filij ϖSechaniáh.
22 Et filij ϖSechaniáh : ϖSemaɣaiáh. filij autẽ
ϖSemaɣaiáh,nHattúϖs,& Igál,& Bariánh, &
Neɣariáh, & ϖSaphát, ſex.
23 Filius autẽ Neɣariáh:ϰElioɣenái,& nHiz-
ciiáh,& ɣAzricám,tres.
24 Filij autem ϰElioɣenái, Hodauiáhu, ϰE-
liaϖſib,& Pelaiiáh,& ɣAccúb,& Ionhanán, &
Dalaiáh,& ɣAnáni,ſeptem.

CAPVT IIII.

1 Genealogia filiorum Iuda. 5 Ashur. 9 Iabes. 10 Oratio Iabes. 15 Caleb filius Iephone. 21 Filij Sela. 24 Genealogia filiorum Simeon. 28 Habitatio eorum. 40 Cham ſtirps deleta à filijs Simeon. 42 Amalecita percuſsi à filiis Simeon.

Suprà 2.a.4 1 Filij Iehudáh: Péreɣs, nHeʒſrón, & Char-
Gen.38.g.29 mi,& nHúr, & ϖSobál.
& 46.b.12 2 Reaiáh autem filius ϖSobál genuit Iánhath,
Iánhath autẽ genuit Anhumái, & Láhad : iſtæ
familiæ ʒSoraɣathi.
3 Et iſtæ *familiæ* patris ɣEtám,Izreϰél, & Iϖſ
má, & Idbáϖs : & nomen ſororis eorum ʒSe-
lelphoni.
4 Penuél autem pater Gedór, & ɣEzér pater
nHuϖſáh. Iſti filij nHúr primogeniti ϰEphrá-
tha patris Beth-lenhem.
5 Aϖſnhúr autem patri Thecóaɣ fuerũt duæ
vxores,nHeláh & Naɣaráh.
6 Et peperit ei Naɣaráh, Anhuzám, & nHé-
pher, & Themeni, & ϰAnhaϖſthari. iſti filij
Naɣaráh.
7 Filij autem nHeláh:ʒSéreth,& Ieʒſónhar,& B
ϰEthnán.
8 Cóɣs autẽ genuit ɣAnhúb, & Haʒſobebáh,
& familias Anharnhél filij Harúm.
9 Fuit autem Iaɣabéɣs honorabilior fratri-
bus ſuis:& mater eius vocauit nomen eius Ia-
ɣabéɣs, dicendo, Quia peperi eum *cum* do-
lore.
10 Et inuocauit Iaɣabéɣs Deum Iϖſraϰelis, di
cendo,Si benedicẽdo benedixeris mihi, & au
xeris terminum meum, fueríſque manus tua
mecum,& feceris *liberationem* à malo, ne dolo-
re afficiar.Et euenire fecit quod petiit.
11 Chelúb autem frater ϖSunháh genuit Me-
nhir : ipſe eſt pater ϰEϖſthón.
12 ϰEϖſthón autem genuit Beth-raphá, & Pa-
ϖséanh,& Thenhinnáh patrẽ vrbis Nanháϖs.
iſti viri Recháh.
13 Filij autem Cenáz:ɣOthniϰél, & ϖSeraiáh. C
filij autem ɣOthniϰél:nHatháh.
14 Meϖonothái autem genuit ɣOphráh:ϖSe
raiáh autem genuit Ioab patrem Vallis artifi-
cum:quia *illic* artifices fuerunt.
15 Filij autem Chaléb filij Iephunnéh : ɣIrú,
ϰEláh,& Naɣám.filij autem Eláh:Vcnáz.
16 Filij autẽ Iehaleleϰél : Ziph & Zipháh,Thi-
riáh, & Aϖſarϰél.
17 Et fili' ɣEzráh:Iéther, & Méred, & ɣEpher,
& Ialón:& peperit Miriám, & ϖSámái,& Iϖſ-
báh patrem ɣEϖſthemóaɣ.
18 Vxor autem eius Iehudiiáh peperit Iéred pa
trem Gedór,& nHéber patrem ϖSochó,& Ie-
cuthiél patrem Zanóanh . & iſti filij Bithiáh fi
liæ Parɣóh,quam accepit Méred.
19 Filij autẽ vxoris Hodiiáh ſororis Nanhám D
patris Ceɣiláh: Hagarmí, & ϰEϖſthemóaɣ
Maɣachathites.
20 Filij autem ϖSimón:Amnón,& Rinnáh fi-
lius nHanán,& Thilón.filij autem Iϖſɣi : Zo
nhéth, & Ben-zonhéth.
21 Filij ϖSeláh,filij Iehudáh:ɣEr pater Lecháh Gen.38.a.1
& Laɣadáh pater Mareϖſáh : & familiæ dom'
operis byſsini in domo Aϖsbéaɣ.
22 Et Iocim,& viri Chozebá,& Ioáϖs, & ϖSa-
ráph, qui dominati ſunt in Moáb, & Iaϖſubi
Lenhem,& verba antiqua.
23 Iſti ſunt figuli, & habitatores Netaɣím, &
Gederáh : cum Rege in opere eius, habitaue-
runt ibi.
24 Filij ϖSimϰón : Nemuϰél, & Iamín, Iarib, Gen.46.b.10
Zeránh, ϖSaϰúl. Exod.6.c.15
25 ϖSallúm filius eius, Mibϖſám filius eius, E
Miϖſmáɣ filius eius.
26 Filij autẽ Miϖſmáɣ : nHamuϰél filius eius,
Zaccúr filius eius, ϖSimɣi filius eius.
27 Ipſi ϖSimɣi fuerunt filij ſedecim, & filiæ
ſex:fratribus autem eius non fuerũt filij mul-
ti, & totam familiam ſuam non multiplicaue
runt vſque ad filios Iehudáh.
28 Habitauerunt autem in Beϰer-ϖſébaɣ, &
Moladáh,& nHaʒſarϖſuɣál,
29 Et in Bilháh,& in ɣEʒſém,& in Tholád,
30 Et in

30 Et in Bethuxél, & in nHormáh, & in xSi-
clág,
31 Et in Beth-marchabóth, & in nHaxſar-vſu-
vſim, & in Beth-bir-xi, & in wSayaráim. hæ
ciuitates eorum, donec regnauit Dauid.
F 32 Et villæ eorum: -yEtám & yAin, Rimmón
& Thochén, & yAwſán, ciuitates quinque.
33 Et omnes viculi eorum qui erant in circuitu
vrbium iſtarum, vſque ad Báyal. hæc *fuit* habi-
tatio eorum, & genealogia eorum ipſis,
34 Et Mewſobáb, & Iamléch, & Iowſáh filius
Amaxſiáh,
35 Et Ioxél, & Iehú filius Iowſibiáh filij wSera-
iáh filij yAwſixél,
36 Et xElio-yenái, & Iayacobáh, & Iewſonha-
iáh, & yAwſaiáh, & yAdixél, & Iewſimexél, &
Benaiáh,
37 Et Zizá filius wSiph-yi filij Alón filij Iedaiáh
filij wSimri filij wSemayiáh.
38 Iſti *fuerunt* qui venerunt per nomina princi-
pes in familiis ſuis, & in domo patrum ſuorũ
multiplicati ſunt in multitudinem.
39 Profecti ſunt itaque ad introitum Gedór vſ-
que ad Orientem vallis illius, vt quærerent
paſcua pecoribus ſuis:
G 40 Et inuenerunt paſcuum pingue & bonum:
(terra autem lata ſpatiis, & quieta, ac trãquil-
la) quia de nHám fuerũt habitantes ibi antea.
41 Venerunt autem iſti ſcripti per nomina, in
diebus Ienhizciiáhu Regis Iehudáh, & percuſ
ſerunt tabernacula eorum, & habitacula quæ
inuenta ſunt illic, interfecerúntque eos vſque
ad diem hanc, & habitauerunt loco illorum:
quoniam paſcuum pro pecoribus ſuis *erat* ibi.
42 Præterea *quidam* ex illis filiis wSim-yón pro-
fecti ſunt in montem wSe-yir, viri quingenti:
quibus Pelatiáh, & Neyariáh, & Rephaiáh, &
-yVzzixél filij Iwſ-yi præerat.
43 Et percuſſerunt reſiduum eorum qui eua-
ſerunt ex yAmalec, & habitauerunt ibi vſque
ad diem hanc.

CAPVT V.

1 *Regnum datum Iuda, & ius duplicis portionis ipſi Ioſeph.* 3 *Genealogia Ruben.* 6 *Beera.* 9 *Habitatio filiorũ Rubẽ.* 11 *Filiorum Gad habitatio.* 18 *Ruben, Gad, & Manaſſe filij, quales.* 20 *Orantes in fide, dum præliantur, vincunt Agarenos.* 21 *Spolia opima.* 22 *Bellum Dei.* 23 *Filiorum dimidiæ tribus Manaſſe. habitatio.* 25 *Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, veniunt in poteſtatem Aſſyriorum, ob idololatriam.*

Gen. 35. d. 22, & 49. a. 4. 1 FIlij autem Rewxubén primogeniti Iwſra-
xelis (ipſe enim *fuit* primogenitus: quum
autem violaſſet ipſe torum patris ſui, data eſt
primogenitura eius filiis Iowſéph filij Iwſra-
xelis: non tamen vt ipſi attribueretur primo-
genitura.
Gen. 49. b. 9 2 Iehudáh enim fortiſsimus fuit inter fratres
ſuos, & princeps ille ex eo, & primogenitura
ipſi Iowſéph *data eſt.*)
Gen. 46. a. 9 Exod. 6. c. 14 3 Filij *inquam* Rewxubén primogeniti Iwſraxe-
lis, nHanóch, & Pallú, nHexſrón, & Charmi.
4 Filij Ioxél: wSemayaiáh filius eius, Góg fi-
lius eius, wSim-yi filius eius,
5 Micháh filius eius, Reaiáh filius eius, Báyal
filius eius,
6 Bexeráh filius eius, quem captiuum dedu-
xit Thilgáth-pilnexéwſer Rex Awſſúr, ipſe
princeps *erat* ipſis Rewxubenitis.
7 Fratres autem eius per familias ſuas, quum
recenſiti fuerunt per generationes ſuas, prin-
ceps fuit Ie-yiél & Zechariáhu.
8 Et Beláy filius yAzán filij wSémay filij Ioxél:
ipſe habitabat in yAroyér, vſque ad Nebó &
Bayal-Me-yón.
9 Ab Oriente quoque habitauit vſque ad in- B
troitum deſerti, à flumine Peráth: quia greges
eorum multiplicati fuerant in terra Gilyád.
10 In diebus autem wSawxúl fecerunt bellum
cum Hagarenis, & ceciderunt per manum eo-
rum, habitauerúntque in tabernaculis eorum
ſuper omnem faciem Orientis *terræ* Gilyád.
11 Filij verò Gad è regione ipſorum habitaue-
runt in terra Bawſán vſque wSalcháh,
12 Ioxél dux, & wSaphám ſecundus: Iayanái au
tem & wSaphát in Bawſán.
13 Fratres verò eorum per domos patrum ſuo-
rum, Michaxél, & Mewſullám, & wSebáy, &
Iorái, & Iayachán, & Zíay, & yEbér, ſeptem.
14 Iſti *fuerunt* filij Abinháil, filij nHuri, filij Ia-
róanh, filij Gilyád, filij Michaxél, filij Iewſi-
wſái, filii Ianhadó, filij Buz:
15 Et Anhi filius yAbdixél, filij Guni principes
per domos patrum ſuorum.
16 Habitauerunt autem in Gilyád in Bawſán, C
& in viculis eius, & in vniuerſis ſuburbanis
wSarón vſque ad exitus eorum.
17 Omnes hi recenſiti fuerãt in diebus Iothám
Regis Iehudáh, & in diebus Iarobyám regis
Iwſraxelis,
18 *Fuerunt autem* filij Rewxúben, & Gaditæ, & di-
midia tribus Menawſſéh, de filiis robuſtis, vi-
ris portantibus ſcutum & gladium, & tẽden-
tibus arcũ, & edoctis bello, quadraginta qua-
tuor millia, ſeptingenti & ſexaginta, egredien
tes ad pugnam.
19 Fecerunt quoque bellum cum Hagarenis,
& Ietúr, & Naphiwſ, & Nodáb.
20 Et adiuti ſunt contra eos, traditíque ſunt in
manum ipſorum Hagareni, & vniuerſi qui e-
rant cum eis: quia ad Deum clamauerunt in
bello, & exorabilem ſeſe præbuit eis, quia ſpe
rauerunt in eo.
21 Et prædati ſunt armenta eorum, *ex* camelis
eorum quinquaginta millia: & *ex* pecudibus
ducenta & quinquaginta millia, & aſinorum
duo millia, & animarum hominum centum
millia.
22 Quia vulnerati multi corruerũt, quòd à Deo D
fuiſſet conflictus ille: & habitauerunt pro eis
vſque ad tranſmigrationem.
23 Filij autem dimidiæ tribus Menawſſéh ha-
bitauerunt in *ea* terra, à Bawſán vſque ad Báyal
nHermón, & wSenir, & montem nHermón,
quod multiplicati eſſent.
24 Iſti autem capita domus patrum eorum,
yEpher, & Iwſ-yi, & xElixél, & yAzrixél, & Ir-
meiáh, & Hodauiáh, & Ianhdixél, viri fortes
robore, viri nominum, capita domui patrum
ſuorum.
25 Præuaricati ſunt autem in Deum patrum
ſuorum, fornicatique ſunt poſt deos populo-
rum terræ quos diſperdiderat Deus à facie
eorum.
26 Suſcitauit ergo Deus Iwſraxelis ſpiritũ Pûl
regis Awſſúr, & ſpiritũ Thilgáth-pilnexéwſer
Regis Awſſúr, & tranſtulit eos, Rewxubeni-
tas, & Gaditas, & dimidiam tribũ Menawſſéh,
deduxitque eos in nHelánh, & nHabór, & Ha
ráh, & fluuium Gozán, vſque ad diem hanc.

A

CAPVT VI.

1 Filij Leui. 2 Filij Caath. 3 Filij Amrã. 10 Azarias. 15 Ioſedec. 17 Gerſon. 19 Generationes Leui. 22 Caath. 30 Merari. 31 Cantores. 33 Hemã de Caath. 39 Aſaph de Gerſom. 44 Ethan de Merari. 48 Leuitæ. 49 Aaron. 50 Filij Aaron. 54 Habitacula filiorum Aaron. 56 Caleb habitatio. 57 Ciuitates filiorũ Aaron. 61 Caath. 62 Gerſom. 63 Merari. 66 Caath. 67 Vrbes refugij. 71 Gerſom. 77 Merari. 80 Gad.

Infrà 23.b.6 Gen.46.b.11 Exod.6.d.17
1 Filij Leui:Gerϖſón, Ceháth,& Merari.
2 Filij autem Ceháth:yAmrám,Izshár,&
nHebrón,& yVzzixél.
3 Filij autem yAmrám:Aharón,& Moϖſéh, &
Miriám.Filij autem Aharón:Nadab,& Abihú,
xElyazár,& xIthamár.
4 xElyazár genuit Pinenháϖs:Pinenháϖs genuit Abiϖſúay.
5 Abiϖſúay autem genuit Bucci,Buccí autem
genuit yVzzi.
6 yVzzi autem genuit Zeranhiáh, Zeranhiáh
autem genuit Meraióth.
7 Meraióth genuit Amariáh,Amariáh autem
genuit Anhitúb.
8 Anhitúb autem genuit zSadóc,zSadóc autem genuit Anhimáyays.
9 Anhimáyays auté genuit yAzariáh, yAzariáh autem genuit Ionhanán.
10 Ionhanán autem genuit yAzariáh: ipſe eſt
qui ſacerdotio functus eſt in domo quam ędificauit ϖSelomóh in Ieruϖſaláim.
11 Genuit autem yAzariáh Amariáh, Amariáh
autem genuit Anhitúb.
12 Anhitúb autem genuit zSadóc, zSadóc autem genuit ϖSallúm.
13 ϖSallúm autem genuit nHilciiáh,nHilciiáh
autem genuit yAzariáh.
14 yAzariáh autem genuit ϖSeraiáh,ϖSeraiáh
autem genuit Iehozſadác.
B 15 Iehozſadác autem abiit quando tranſtulit
Iehouáh Iehudáh & Ieruϖſaláim per manum
Nebuchad-nezſár.
Exod.6.c.17 16 Filij *inquam* Leui:Gerϖſóm, Ceháth, & Merari.
17 Hæc verò *ſunt* nomina filiorum Gerϖſóm:
Libni & ϖSimyí.
18 Filij autem Ceháth: yAmrám, & Izshár, &
nHebrón,& yVzziél.
19 Filij Merari: Manhali,& Muϖſi.iſtæ ergo ſũt
familiæ Leui per familias ſuas.
20 Ipſi Gerϖſóm,Libní filius eius, Ianháth filius eius,Zimmáh filius eius,
21 Ioánh filius eius,yIddó filius eius, Zeráh filius eius,Ieatherái filius eius.
22 Filij Ceháth:yAmminadáb filius eius, Coránh filius eius,Aϖſſir filius eius,
23 xElcanáh filius eius, & xEbiaϖſáph filius
eius,& Aϖſſir filius eius,
24 Thánhath filius eius, xVrixél filius eius,
yVzziiáh filius eius,& ϖSaxúl filius eius.
25 Filii autem xElcanáh: yAmaϖſái & Anhimóth.
26 xElcanáh:filijxElcanáh,ϖSophái filiuseius,
& Nánhath filius eius,
27 xEliáb filius eius,Ieronhám filius eius,xElcanáh filius eius.
28 Filij auté ϖSemuxél:primogenitus Vaϖſni,
& Abiiáh.
29 Filij Merarí:Manhali, Libni fili⁹ eius, ϖSimyí filius eius,yVzzáh filius eius,
C 30 ϖSimyá filius eius, nHaggiiáh filius eius,
yAϖſaiáh filius eius.
31 Iſti ſunt autem quos præfecit Dauid in locis
cantici domus Iehouæ à requiete arcæ.
32 Miniſtrauerunt autem coram tabernaculo
tentorij eccleſiæ in cantico, donec ædificauit
ϖSelomóh domum Iehouæ in Ieruϖſaláim:
ſteterúntq; iuxta moré ſuũ in miniſterio ſuo.
33 Iſti ſunt autem qui ſteterunt, & filij eorum
de filiis Cehathitarum, Hemán cantor filius
Ioxél filij ϖSemuxél,
34 Filij xElcanáh, filij Ieronhám, filij xElixél,
filij Thóanh,
35 Filij zSuph,filij xElcanáh,filij Mánhath,filij
yAmaϖſái,
36 Filij xElcanáh,filij Ioxél, filij yAzariáh, filij
zSephaniáh,
37 Filij Thánhath,filij Aϖſſir,filij xEbiaϖſáph,
filij Coránh,
38 Filij Izshár,filij Ceháth,filij Leui,filij Iϖſraxelis:
39 Et frater eius Aϖſáph, qui ſtabat ad dexteram eius:Aϖſáph *inquam* filius Berechiáhu filij
ϖSimyá.
40 Filij Michaxél, filij Baaϖſeiáh, filij Malchiiáh,
41 Filij xEthni,filij Zéranh,filij yAdaiáh,
42 Filij xEthán,filij Zimmáh,filij ϖSimyí,
43 Filij Iánhath,filij Gerϖſóm,filij Leui. D
44 Porrò filij Merari fratres eorum *erant* ad ſiniſtram:xEthán filius Ciϖſi, filij yAbdí, filij
Mallúnh,
45 Filij nHaϖſabiáh,filij Amazſiáh, filij nHilciiáh,
46 Filij Amzſi,filij Baní,filij ϖSemér,
47 Filij Manhali, filij Muϖſi, filij Merari, filij
Leui.
48 Fratres autem eorum Leuitæ *alij* dati *ſunt* ad
omne miniſterium habitaculi domus Dei.
49 Aharón autem & filij eius adoleuerunt ſuper altare holocauſti,& ſuper altare ſuffimenti ad omne opus Sancti ſanctorum, & ad expiandum Iϖſraxelem, iuxta omnia quæ præceperat Moϖſéh ſeruus Dei.
50 Iſti autem ſunt filij Aharón, xElyazár filius
eius,Pinenháϖs filius eius, Abiϖſúay fili⁹ eius,
51 Bucci filius eius,yVzzi filius ei⁹, Zeranhiáh
filius eius,
52 Meraióth filius eius,Amariáh filius eius, Anhitúb filius eius,
53 zSadóc filius eius, Anhimáyays filius eius.
54 Et iſtæ *ſunt* habitationes eorum per palatia
eorum in termino eorum, filiorũ *ſcilicet* Aharón per familiam Cahathitarum: nam illorũ
fuit hæc ſors.
55 Dederunt ergo eis nHebrón in terra Iehudáh,& ſuburbana eius, *quæ erant* in circuitu ei⁹. E
56 Agros autem vrbis,& villas eorum dederũt
Chaléb filio Iephunnéh.
57 Filiis autem Aharón dederunt ex vrbibus Ioſue.21.b.13
Iehudáh, *urbes* euaſionis, nHebrón,& Libnáh,
& ſuburbana eius,& Iatthir,& xEϖſthemóay,
& ſuburbana eius,
58 Et nHilén,& ſuburbana eius,& Debir,& ſuburbana eius,
59 Et yAϖſán,& ſuburbana eius, & Beth-ϖſémeϖs,& ſuburbana eius.
60 De tribu autem Biniamín, Gébay,& ſuburbana eius:& yAleméth, & ſuburbana eius: &
yAnathóth, & ſuburbana eius. omnes vrbes
eorum,

eorum,tredecim vrbes per familias eorum.
61 Filiis autem Ceháth reliquis de familia tri-
bus, de dimidia tribu dimidiæ partis Mena-
ϖſſéh per ſortem, vrbes decem.
62 Filiis autem Gerϖſóm per familias ſuas, de
tribu Iϖſſachár,& de tribu Aϖſér, & de tribu
Naphthalí,& de tribu Menaϖſſéh in Baϖſán,
ciuitates tredecim.
63 Filiis Merarí per familias ſuas, de tribu Re-
ʻℵubén, & de tribu Gád, & de tribu Zebulún
per ſortem, ciuitates duodecim.
F 64 Dederunt *inquam* filij Iϖſraℵél Leuitis ciui-
tates & ſuburbana earum.
65 Dederunt *inquam* per ſortem ex tribu filio-
rum Iehudáh,& ex tribu filiorum ϖSimʻɣón,
& ex tribu filiorum Biniamin vrbes iſtas quas
vocauerunt nominibus.
66 Et *iis qui erant* de familiis filiorum Ceháth
(fuerũt autem vrbes & termini eorum, de tri-
bu Ephráim.)
Ioſue 21.b.21. 67 Illis *inquam* dederunt vrbes euaſionis, ϖSe-
chém,& ſuburbana eius,in monte ℵEphráim:
& Gézer,& ſuburbana eius:
68 Et Iocmeɣám, & ſuburbana eius: & Beth-
ꞑhorón,& ſuburbana eius:
69 Aialón præterea, atque ſuburbana eius: &
Gath-rimmón,atque ſuburbana eius.
70 Ex dimidia autẽ tribu Menaϖſſéh, ɣAnér,
& ſuburbana eius:& Bilɣám,& ſuburbana ei⁹,
ipſi familiæ filiorum Ceháth qui reſidui erãt.
71 Filiis *autem* Gerϖſóm ex familia dimidiæ tri
bus Menaϖſſéh,Golán in Baϖſán,& ſuburba-
na eius:& ɣAϖſtharóth, ac ſuburbana eius.
G 72 Ex tribu autem Iϖſſachár, Cédeϖs, & ſubur
bana eius:Dobráth,& ſuburbana eius:
73 Ramóth quoque,& ſuburbana eius: & ɣA-
ném,ac ſuburbana eius.
74 De tribu verò Aϖſer,Maϖſál, & ſuburbana
eius:& Abdón,ac ſuburbana eius:
75 Et ꞑHucóc,& ſuburbana eius:Renhób quo
que,& ſuburbana eius.
76 De tribu item Naphthalí,Cédeϖs in Galil,
& ſuburbana eius:& ꞑHammón, ac ſuburba-
na eius:& Ciriatháim,ac ſuburbana eius.
77 Filiis Merari reſiduis, de tribu Zebulún,
Rimmonó,& ſuburbana eius:Thabór, & ſub-
urbana eius.
78 Et vltra Iardén Ierenhó ad Oriẽtem Iardén,
de tribu Reʻℵubén, Béɤſer in deſerto, & ſubur
bana eius:& Iahaɤſáh,ac ſuburbana eius:
79 Cedemóth quoque, & ſuburbana eius: &
Mepháɣath,ac ſuburbana eius.
80 De tribu autem Gád,Ramóth in Gilɣád, &
ſuburbana eius: & Manhanáim,ac ſuburbana
eius:
81 Et ꞑHeϖsbón, ac ſuburbana eius: Iaɣazér
item,ac ſuburbana eius.

CAPVT VII.

1 *Genealogia filiorũ Iſſachar.* 6 *Biniamin.* 15 *Machir.* 20 *Filij Ephraim.* 21 *Occiſi filij Ephraim.* 23 *Beria.* 30 *Aſer filij.*

Gen.46.b.13 1 Filij autem Iϖſſachár: Tholáɣ, & Puáh, Ia-
ϖſúb,& ϖSimrón, quatuor.
2 Filij autem Tholáɣ: ɣVzzi,& Rephaiáh,& Ie
riℵél, & Ianhamái, & Ibϖſám, & ϖSemuℵél,
principes per domum patrum ſuorum ipſius
inquam Tholáɣ fortes robore per generationes
ſuas,numerus *autem* eorũ in diebus Dauidis,
vigintiduo millia & ſexcenti.
3 Filij ɣVzzí: Izranhiáh. Filij autem Izranhiáh,
Michaℵél, & ɣObadiáh, & Ioℵél, Iϖſiiáh
quinque,principes omnes.
4 *Erant*que cũ illis per generationes ſuas per
domum patrum ſuorum, exercitus militiæ
prælij triginta ſex millia: multiplicauerunt
enim vxores & filios.
5 Fratres quoque eorum per omnes familias B
Iϖſſachár,fortes viribus, *erant* octoginta ſeptẽ
millia,recenſiti per ſeriem generationis eorũ
per omnes.
6 *Filij* Biniamín: Beláɣ,& Bécher,& Iediɣaℵél, Gen.46.c.21
tres.
7 Filij autẽ Beláɣ: ℵEɤsbón,& ɣVzzi,& ɣVzzi-
ℵél, & Ierimóth, & ʻɣIri, quinque, principes
domus familiarum,potẽtes viribus: & quum
recenſiti fuerũt per ſeriem generationis eorũ,
vigintiduo millia & trigintaquatuor.
8 Filij autem Bécher: Zemiráh, & Ioɣáϖs, &
ℵEliɣézer, & ℵElioʻɣenái, & ɣOmri, & Iere-
móth,& Abiiáh, & ɣAnathóth, & ɣAlámeth:
omnes iſti,filij Bécher.
9 Recenſiti autem per ſeriem generationis
eorum & per generationes ſuas, principes do
mus familiarum ſuarum,fortes robore, *fuerunt*
viginti millia & ducenti.
10 Porrò filij Iediɣaℵél: Bilꞑhán. filij verò Bil- C
ꞑhán: Ieʻɣuϖs,& Biniamin,& ℵEhúd, & Che-
naɣanáh, & Zethán, & Tharϖſiϖs, & Aʻꞑhi-
ϖſánhar.
11 Omnes iſti,filij Iediɣaℵél,principes familia-
rum,fortes viribus,ſeptendecim millia & du-
centi,egredientes ad militiam in prælium.
12 Et ϖSuppim, & ꞑHuppim filij ʻɣIr: ꞑHu-
ϖſim, filij Aꞑhér.
13 Filij *autem* Naphtháli: Ianhaɤſiℵél,& Guní,&
Iéɤſer,& ϖSallúm, filij Bilháh.
14 Filij Menaϖſſéh: Aϖſriℵél,quem peperit:cõ
cubina eius Aramæhah peperit Machir patrẽ
Gilɣád.
15 Machir autem accepit *ſibi* vxorẽ ꞑHuppim
& ϖSuppim:& nomẽ ſororis eius Maɣacháh.
nomen autem ſecũdi, ɤSelophꞑhád: fuerũnt-
que ipſi ɤSelophꞑhád filiæ.
16 Peperit autẽ vxor Maɣacháh Machir filium, D
quem vocauit Péreϖs: & nomen fratris eius
ϖSéreϖs. filij autem eius: ʻℵVlam,& Récem.
17 Filij autem ʻℵVlam: Bedán. iſti filij Gilɣád
filij Machir filij Menaϖſſéh.
18 Soror autem eius, Molécheth, peperit ʻℵIϖſ
hód,& Abiɣézer,& Manhaláh.
19 Fuerunt autem filij ϖSemidáɣ, Anhián, &
ϖSéchem,& Licꞑhi,& Aniɣám.
20 Filij autem ℵEphráim: ϖSuthélaꞑh,& Béred
filius ei⁹,& Tháꞑhath filius eius, & ℵElɣadáh
filius eius,& Tháꞑhath filius eius,
21 Et Zabád filius eius, & ϖSuthélaꞑh filius
eius,& ɣEzér,& ℵElɣád.& occiderunt eos viri E
Gáth qui nati erant in terra: deſcenderãt enim
vt abigerent greges eorum.
22 Luxit itaque ℵEphráim pater eorũ diebus
multis,venerũntque fratres eius ad conſolan-
dum eum.
23 Ingreſſus eſt autem ad vxorẽ ſuã,quę conce-
pit,& peperit filiũ: vocauitq; nomen eius Be-
riɣáh,quòd in afflictione fuiſſet in domo eius:
24 Filia autem eius, ϖSeℵeráh, quæ ædificauit
Bet-ꞑhorón inferiorem & ſuperiorem & ℵV-
zén ϖSeℵeráh.

25 Et Repháńh filius eius,& Réϖſeph,& Thé-
lańh filius eius,& Tháńhan filius eius,
26 Laɣadán filius eius, ɣAmmiúd filius eius,
ϰEliϖſamáɣ filius eius,
27 Nun filius eius,Iehoϖſúaɣ filius eius.
F 28 Poſſeſsio autem eorum,& habitationes eo-
rum,Beth-ϰél,& viculi eius : & ad Orientem,
Naɣarán : & ad Occidentem, Gézer,& viculi
eius,ϖSéchem,& viculi eius,vſque ad ɣAzáh,
& viculos eius.
29 Et iuxta loca filiorũ Menaϖſſéh, Beth-ϖſe-
án,& viculi eius:Thaɣnách,& viculi eius:Me-
giddó,& viculi eius:Dór,& viculi eius. in iſtis
habitauerunt filij Ioϖſéph filij Iϖſraϰél.
Gen.46.b.17 30 Filij Aϖſér:Imnáh,& Iϖſuáh,& Iϖſui,& Be-
riɣáh,& ϖSeráńh,ſoror eorum.
31 Filij autẽ Beriáɣ:nHéber, & Malchiϰél, ipſe
eſt pater Birzáith.
32 nHéber autem genuit Iaphlér,& ϖSémer,&
nHothám, & ϖSuɣá ſororem eorum.
33 Filij autem Iaphlét : Paϖſách, & Bimhál, &
ɣAϖſuáth.iſti,filij Iaphlét.
G 34 Filij autem ϖSémer:A-nhi,& Rohagáh, Ie-
nhubbáh,& Aram.
35 Filius autem Hélem fratris eius,ʒSopháńh,
& Imnáɣ,& ϖSéleϖs,& ɣAmál.
36 Filij ʒSopháńh : ϖSuáńh, nHarnépher , &
ϖSuɣál,& Beri,& Imráh,
37 Béʒſer,& Hod,& ϖSammá,& ϖSilϖſáh , &
Ithrán,& Beϰerá.
38 Filij autem Iéther:Iephũnéh, & Piϖſpáh , &
Ara.
39 Filij autem ɣVllá : Aráńh , & nHanniϰél , &
Riʒſiáh.
40 Omnes iſti,filij Aϖſér,principes domus fa
miliarum,electi,fortes viribus, capita princi-
pum:& recenſiti ſunt per ſeriem generationis
eorum ad militiam in prælium:numerus au-
tem eorum,viri viginti ſex milia.

CAPVT VIII.

1 Genealogia filiorũ Biniamin. 33 Nomina generis Saul. 40 Filij Vlam.

Gen.46.c.21 Supr.7.b.6 1 BIniamin autem genuit Bélaɣ primogeni-
tum ſuum,Aϖsbél ſecũdum, & Anhráńh
tertium,
2 Nonháh quartum,& Raphá quintum.
3 Fuerunt autem filij ipſi Bélaɣ:Adár,& Gerá,
& Abihúd,
4 Et Abiϖſúaɣ,& Naɣamán,& Anhóańh,
5 Et Gerá,& ϖSephuphán, & nHurám.
6 Iſti verò ſunt filij ϰEnhúd(iſti,principes ſunt
familiarum habitantium *in* Gébaɣ,& tranſtu-
lerunt eos in Manáńhath.)
7 Naɣamán,& Anhiiáh:& Geráh ipſe tranſtu
lit eos. genuit autem ɣVzzaáh, & Anhinhúd.
8 ϖSanharáim autem genuit in agro Moáb,
poſteaquam eiecit illas,nHuϖſim & Baɣaráh
vxores ſuas.
9 Genuit *inquam* de nHódeϖs vxore ſua Iobáb,
& ʒSibiáh,& Meϖſá,& Malchám,
B 10 Et Ieɣúɣs, & ϖSachiá, & Mirmáh : iſti filij
eius,principes familiarum.
11 De nHuϖſîm verò genuerat Abitúb , & ϰEl-
páɣal.
12 Filij autem ϰElpáɣal:ɣEber,& Miϖſɣám , &
ϖSámed.ipſe ædificauit ϰOnó & Lod, & vil-
las eius.
13 Et Beriɣáh,& ϖSémaɣ (ipſi principes fami-
liarum habitantium in Aialón : ipſi fugauerũt
habitatores Gáth.)

14 Et Anhió, ϖSaϖſác, & Ieremóth,
15 Et Zebadiáh,& ɣArád,& ɣAder,
16 Et Michaϰél, & Iϖſpáh , & Ionhá, filij Be-
riɣáh.
17 (Et Zebadiáh, & Meϖſullám , & nHizci , &
nHáber,
18 Et Iϖſmerái,& Izliáh,& Iobáb,filij Elpáɣal.)
19 Et Iacim,& Zichri, & Zábdi,
20 Et ϰEli-ɣenái,& ʒSillethái , & ϰEliϰél,
21 Et ɣAraiáh , & Beraiáh , & ϖSimráth , filij
ϖSim-ɣi.
22 Iϖſpán autem,& ɣEber,& ϰEliϰél,
23 Et ɣAbdón,& Zichri,& nHanán,
24 Et nHananiáh,& ɣElã, & ɣAnathothiiáh,
25 Et Iphdeiáh,Penuϰél, filij ϖSaϖſác.
26 ϖSamϖſerái autẽ, & ϖSehariáh , & ɣAtha-
liáh.
27 Et Iaɣareϖſiáh,& ϰEliiáh,& Zichri , filij Ie-
ronhám.
28 Iſti principes familiarum per generationes
ſuas, principes *inquam* iſti habitauerunt in Ie-
ruϖſaláim.
29 In Gib-ɣón autem habitauerunt, princeps Infrà 9.f.35
Gib-ɣón:& nomen vxoris eius Maɣacháh:
30 Et filius eius primogenit⁹ ɣAbdón, & ʒSúr:
& Ciϖs,& Báɣal,& Nadáb,
31 Et Gedór,& Anhió,& Zécher.
32 Et Miclóth genuit ϖSimáh:& etiam iſti ere-
gione fratrum ſuorum habitauerunt in Ieru-
ϖſaláim cum fratribus ſuis.
33 Nér autem genuit Ciϖs:Ciϖs autem genuit Infrà 9.g.39
ϖSaϰúl,ϖSaϰúl autem genuit Iehonathán, 1.Re.14.g.49
& Malchi-ϖſúaɣ,& Abinadáb , & ϰEϖsbáɣal. D
34 Filius autem Iehonathán:Merib-báɣal, Me
rib-báɣal autem genuit Micháh.
35 Filij verò Micháh:Pithón, & Mélech,& Tha
ϰréaɣ,& Anház.
36 Anház autẽ genuit Iehoɣadáh , Iehoɣadáh
autem ɣAlémeth , & ɣAzmáueth , & Zimri:
Zimri autem genuit Moʒſá.
37 Moʒſá autem genuit Binɣá , Rapháh filius
eius,ϰElɣaϖſáh filius eius,Aʒſél filius eius.
38 Porrò ipſi Aʒſél fuerũt ſex filij,quorum hæc
ſunt nomina , ɣAzricám , Bóchru , & Iϖſma-
ϰél,& ϖSeɣariáh,& ɣObadiáh , & nHanám.
omnes iſti,filij Aʒſél.
39 Filij autem ɣEϖſéc fratris eius,ϰVlám pri-
mogenitus eius , Ie-ɣúϖs ſecundus , & ϰEli-
phelet tertius.
40 Fueruntq; filij ϰVlám , viri fortes robore,
tendentes arcum, & multiplicantes filios , &
filios filiorum,*uſque ad* centum & quinquagin-
ta.omnes iſti *fuere* de filiis Biniamin.

CAPVT IX.

1 Qui reuerſi ſint ex captiuitate. 2 De ſacerdotibus , Leuitiſq; & officijs eorum. 17 Sellum. 20 Phinees. 21 Zacharias. 23 Dauid & Samuel Videns quæ ordinauerint 32 Panes propoſitionis. 39 Familia Saulis.

1 OMnes itaque Iϖſraϰelitæ recenſiti fue-
rũt per ſeriem generationis , & ecce ipſi
ſcripti ſunt in libro Regum Iϖſraϰelis & Iehu-
dáh,*qui* translati ſunt in Babél propter præua-
ricationem ſuam.
2 Habitatores autem priores qui *habitauerunt*
in poſſeſsione ſua in vrbibus ſuis,Iϖſraϰél,Sa-
cerdotes,Leuitæ, & Nathinæi.
3 In Ieruϖſaláim nanque habitauerunt de fi- Nehem.11.a.3
liis Iehudáh,id eſt de filiis Biniamin, & de fi-
liis ϰEphráim & Menaϖſſéh:

4 ϖVthái

ex captiuitate

4 Vthái filius Ammihúd filij Omri, filij
Imri, filij Bani, de filiis Péreʃ filij Iehudáh.
5 Et de Siloní, Aʃaiáh primogenitus, &
filij eius.
6 Et de filiis Zéranh, Ieuél, & fratres eorũ
ſexcenti & nonaginta.
B 7 De filiis verò Biniamín, Sallú fili' Meſul-
lám, filij Hodauiáh, filij Haſenuáh.
8 Et Ibneiáh filius Ieronhám: & Eláh filius
Vzzi filij Michri: & Meſullám filius Se-
phatiáh filij Reuél filij Ibniiáh.
9 Fratres autem eorũ per generationes ſuas,
nongenti & quinquaginta ſex: omnes iſti, viri
principes familiarum per domum patrum
ſuorum.
10 Ex ſacerdotibus quoque, Iedaiáh & Ieho-
iarib, & Iachín,
11 Et Azariáh filius Hilciiáh, filij Meſul-
lám, filij Sadóc, filij Meraióth, filij Anhitúb
principis domus Dei.
12 Et Adaiáh filius Ieronhám, filij Paſ-nhúr,
filij Malchiiáh: & Maaſái filius Adiél, filij
Ianhzérah, filij Meſullám, filij Meſillemíth,
filij Immér.
C 13 Et fratres eorum principes per domos patrũ
ſuorum, mille & ſeptingenti atque ſexaginta,
fortes robore in opere miniſterij domus Dei.
14 Et de Leuitis, Semaiáh filius Haſúb fi-
lij Azricám, filij Haſabiáh, de filiis Merari.
15 Et Bacbacár Héreʃ, & Galál, & Matha-
niáh filius Micháh, filij Zichri, filij Aſáph.
16 Et Obadiáh filius Semaiáh, filij Galál,
filij Ieduthún, & Berechiáh filius Aſá, filij El
canáh, qui habitabat in villis Netophathí.
17 Porrò ianitores, Sallúm, & Accúb, & Tal-
món, & Anhimán, & fratres eorum: Sallúm
princeps.
18 Et hucuſque in porta Regis *fuerunt* ad Oriẽ-
tem, ipſi ianitores *fuerunt* per turmas filiorum
Leui.
19 Sallúm filius Coræ, filij Ebiaſáph, filij
Córanh, & fratres eius de domo patris ſui, Cor
D nhitæ, ſuper opus miniſterij, cuſtodes liminũ
tabernaculi, & patres eorum ſuper turmam
Iehouæ, cuſtodes introitus.
20 Et Pinenháos filius Elazár dux erat ſuper
eos olim: Iehouáh cum eo.
21 *Porro* Zechariáh filius Meſelemiáh ianitor
fuit oſtij tabernaculi eccleſiæ.
22 Omnes iſti electi in ianitores in *ipſis* limini-
bus, ducenti & duodecim: ipſi in villis ſuis re-
cenſiti ſunt per ſeriem generationum: ipſos
fundauit Dauid & Semuél Videns, in offi-
cio ſuo.
23 Ipſi igitur & filij eorũ *erant* ſuper portas do-
mus Iehouæ in domo tabernaculi per cuſto-
dias:
24 Ad quatuor ventos erant ianitores, ad Oriẽ-
tem, Occidentem, Aquilonem, & Meridiem.
25 Et fratres eorum *erant* in villis ſuis, vt veni-
rent ſeptimo quoque die ſingulis temporibus
cum iſtis.
E 26 In officio enim *erant* iſti quatuor potentes
ianitores, erántque Leuitę: & erant ſuper cubi-
cula, & ſuper theſauros domus Dei.
27 In circuitu autem domus Dei manebant,
quòd ſuper eos *eſſet* cuſtodia, ipſique eſſent ſu-
per apertione quotidie mane.
28 Ex illis autem *erant* ſuper vaſa miniſterij: in
numero enim inferebant ea, & in numero edu
cebant ea.
29 Et ex ipſis conſtituti erant ſuper vaſa *alia*, &
ſuper omnia vaſa ſancta, & ſuper ſimilam, &
vinum, & oleum, & thus, & aromata.
30 De filiis autem ſacerdotum conficiebãt vn-
guentum aromaticum.
31 Cæterũ Matthithiáh de Leuitis (ipſe *eſt* pri-
mogenitus Sallúm Cornhitæ) in officio ſu- F
per opus ſartaginum.
32 Et de filiis Cehathitarum ex fratribus eorũ
erant ſuper panem propoſitionis, vt pararent
illum ſingulis ſabbathis.
33 Iſti autem cantores principes familiarum
per Leuitas in cubiculis immunes: quia die ac
nocte ſuper eos *erat eſſe* in opere.
34 Iſti capita familiarum Leuitis per genera-
tiones ſuas, capita *inquam* iſti habitauerunt in
Ieruſaláim.
35 In Gibón autem habitauerunt pater Gib-
ón, Ieiél: & nomen vxoris eius, Maa-
cháh.
36 Filius autem eius primogenitus Abdón, &
Sur, & Cis, & Báal, & Ner, & Nadáb,
37 Et Gedór, & Anhió, & Zechariáh, & Mi-
clóth. G
38 Miclóth autem genuit Simám: & etiam
ipſi e regione fratrum ſuorum habitauerunt in
Ieruſaláim cum fratribus ſuis.
39 Ner autem genuit Cis, Cis autẽ genuit Supr. 8. d. 33
Saulem, Saúl autem genuit Iehona-
thán & Malchi-ſúa, & Abinadáb, & Eſ-
báal.
40 Filius autem Iehonathán, Merib-báal: Me
rib-báal autem genuit Micháh.
41 Filij autem Micháh: Pithón, & Mélech, &
Thanhréa.
42 Anház autem genuit Iaaráh, Iaaráh autẽ
genuit Alémeth, & Azmáueth, & Zimri:
Zimri autem genuit Moʃáh.
43 Moʃáh autem genuit Biná, & Rephaiáh
filius eius, Elaſáh filius eius, Aʃél filius
eius.
44 Ipſi autem Aʃél fuerunt ſex filij, quorũ iſta
ſunt nomina, Azricám, Bóchru, Iſmaél,
& Seariáh, & Obadiáh, & Hanán: iſti filij
Aʃél.

CAPVT X.

1 Pugnans Saul contra Philiſthæos, occiditur cum filiis. 4 Saul vulneratus, ſeipſum occidit. 9 Philiſtijm ſpoliato Saule, deferunt caput eius in terram ſuam. 12 Galaaditæ ſepeliunt Saulem, & filios ipſius. Ieiunium. 13 Saul quare occiſus à Deo.

1 PEliſthim autem pugnauerunt cum Iſ- 1.Reg.31. a.1
raele, fugitque vir Iſraél à facie Peli-
ſthim, cecidernntque vulnerati *aliquot* in
monte Gilbóa.
2 Perſequ[illegible]ſunt autem Peliſthim, Sau-
lem ac filios eius, percuſſerúntque illi Iehona-
thán, & Abinadáb, & Malchi-ſúa filios Sa
ulis.
3 Et aggrauatum eſt prælium contra Sau-
lem, inueneruntque eum iacientes arcũ, ac
vulneratus eſt à iaculatoribus.
4 Dixitque Saúl ad armigerum ſuũ, Eua-
gina gladium tuum, & perfode me illo: ne for-
tè veniant incircuncíſi iſti, & illudant mihi. B
Noluit autem armiger eius: timebat enim val-
de. arripuit ergo Saúl gladiũ & irruit in eũ.

5 Videns autem armiger eius quòd mortuus
eſſet ɷSaℵúl,irruit & ipſe in gladium, ac mor
tuus eſt.
6 Mortuus eſt itaque ɷSaℵúl,& tres filij eius,
vniuerſáque domus eius pariter mortui ſunt.
7 Quod quum vidiſſent omnes viri Iɷraℵelis
qui erant in valle,quòd fugiſſent,& quòd mor
tui eſſent ɷSaℵúl & filij eius, deſeruerunt vr-
bes ſuas,atque fugerunt: tum venerunt Peli-
ɷſthím,& habitauerunt in eis.
C 8 Fuit autem, in craſtino venerũt Peliɷſthím
ad ſpoliandum interfectos,& inuenerũt ɷSa-
ℵulem & filios eius iacentes in monte Gil-
bóaʏ.
9 Et ſpoliato eo,abſtulerunt caput eius, & ar-
ma eius,ac miſerunt in *vniuerſam* terram Peli-
ɷſthim per circuitum vt nuntiarent ſculptili-
bus ſuis,atque populo.
10 Poſuerúntque arma eius *in* fano dei ſui, ac
caput eius ſuſpenderunt *in* fano Dagón.
11 Audientes aut omnes *viri* Iabéɷs Gilʏád o-
mnia quæcunque fecerant Peliɷſthím ɷSa-
ℵuli,
D 12 Surrexerunt omnes viri robuſti, ac tulerunt
corpus ɷSaℵulis,& corpora filiorum eius:at-
tulerúntque ea in Iabéɷs, & ſepelierunt oſſa
eorum ſubter quercum illam in Iabéɷs, & ie-
iunauerunt ſeptem diebus.
13 Mortuus eſt itaque ɷSaℵúl propter præua-
ricationem ſuam qua præuaricatus fuerat cõ-
1.Reg.15.e.23 tra Iehouam,*hoc eſt* contra verbũ Iehouę quod
1.Reg.28.b.7 non cuſtodiuit, & etiam quòd conſuluit Py-
thonem,conſulendo *eum*:
14 Neque conſuluit Iehouam, propterea inter
fecit eum,tranſtulitque regnum ad Dauidem
filium Iɷſái.

CAPVT XI.

1 Vngitur Dauid in Regem. 2 Paſcere populum. 4 Ieruſalem, quæ & Iebus. 5 Arx Sion capitur à Dauide. 6 Iebuſæum percutientis præmium. 9 Deus cum Dauide. 10 Catalogus fortium Dauidis. 11 Ieſbaam. 12 Eleazar. 14 Victoria Deo tribuitur. 16 Dauid ſitiens non vult bibere aquam quam Principes cum periculo vitæ hauſerant. 20 Abiſai. 22 Banaias. 23 Gigas à Banaia occiſus.

2.Reg.5.a.1 1 CONgregati ſunt autẽ omnes Iɷraℵelitæ
ad Dauidem in nHebrón,dicendo,Ecçe,
os tuum & caro tua ſumus:
2 Etiam heri,etiam nudiuſtertius, etiam quũ
eſſet ɷSaℵúl Rex, tu educebas & introduce-
bas Iɷraℵelem: dixítque Iehouáh Deus tuus
tibi, Tu paſces populum meum Iɷraℵelem,
& tu eris dux ſuper populum meum Iɷra-
ℵelem.
3 Venerúntque omnes ſeniores Iɷraℵelis ad
Regem,in nHebrón,& percuſsit cũ eis Dauid
fœdus in nHebrón coram Iehoua: vnxerúnt-
que Dauidẽ in Regem ſuper Iɷraℵelem, iux-
ta verbum Iehouæ per manum ɷSemuℵelis
4 Profectus eſt autem Dauid & vniuerſus Iɷſ
raℵél in Ieruɷſaláim(ipſa eſt Iebúɷs, & ibi Ie-
buɷſæi habitatores terræ)
5 Dixerúntque habitatores Iebúɷs Dauidi,
E Non ingredieris huc. Et cepit Dauid arcem
ʒSiión:ipſa eſt Ciuitas Dauidis.
6 Dixitque Dauid,Quicunque percuſſerit Ie-
buɷſæum primus, erit princeps & dux. Aſcẽdit
ergo primus Ioáb filius ʒSeruiáh:& fuit dux.
7 Habitauit autem Dauid in arce: idcirco vo-
cauerunt eam,Ciuitatem Dauidis.
8 Ædificauítque vrbem per circuitum à Mil-
ló vſque ad gyrum:Ioáb verò inſtaurauit reli-
quum vrbis.
9 Et ibat Dauid eundo & creſcendo: nam Ie-
houáh exercituum erat cum eo.
10 Iſti autem ſunt duces fortium qui *erant* Da- 2.Reg.23.a.8
uidi, qui roborauerunt ſeſe cum eo in regno
eius cum toto Iɷraℵele,vt Regem conſtitue-
rent eum, iuxta verbum Iehouæ ſuper Iɷra-
ℵelem.
11 Iſte autem *eſt* numerus fortium qui *erant* ipſi
Dauidi: Iaɷſobʏám filius nHachmoni prin-
ceps *inter* triginta: iſte excitauit haſtam ſuam
contra trecentos, *quos* vulnerauit vice vna.
12 Et poſt eum ℵElʏazár filius Dodó Anhonhi-
tes:Ipſe inter tres potentes:
13 Is fuit cum Dauide in Paɷſ-dammím,vbi Pe
liɷſthím congregati erãt ad pugnam:erátque
poſſeſsio agri plena hordeo,& populus fuge-
rat à facie Peliɷſthím.
14 Et conſtituerũt in medio poſſeſsionis, erue 2.Reg.23.b.13
rúntque eam, ac percuſſerunt Peliɷſthím, &
ſeruauit Iehouáh ſalute magna.
15 Porrò deſcenderunt tres è triginta principi- D
bus ad rupem ad Dauidem, in ſpeluncam ʏA-
dullám:Peliɷſthím autem collocauerant ca-
ſtra in valle Rephaím.
16 Dauid verò tunc erat in ipſa arce:& ſtatio Pe
liɷſthím tum *etiam* erat in Beth-léhem.
17 Deſiderauit autem Dauid, ac dixit, Quis
potabit me aqua de ciſterna Beth-léhẽ, quæ
eſt in porta?
18 Irruperunt itaque tres illi per caſtra Peli-
ɷſthím,& hauſerunt aquam de ciſterna Beth-
léhem,quę erat in porta illa,acceperúntque,
atque attulerũt ad Dauidem: & noluit Dauid
bibere eam,ſed libauit eam Iehouæ.
19 Dixitque, Abſit mihi à Deo meo vt faciam
hoc:nunquid ſanguinem virorum iſtorum bi-
bam cum periculo vitæ ſuæ? nam cum peri-
culo vitæ ſuæ attulerunt eam. Et noluit bibe-
re eam. hæc fecerunt tres illi robuſti.
20 Et Abiɷſái frater Ioáb ipſe erat princeps il- E
lorum trium: & ipſe excitauit lanceam ſuam
contra trecentos, *quos* vulnerauit, & illi nomẽ
fuit inter illos tres.
21 Ex tribus inter duos *illos fuit* glorioſus, fuit-
que eis princeps, ſed vſque ad tres illos non
peruenit.
22 Benaiáh filius Iehoiadáʏ filij viri robuſti &
magni operibus, de Cabʒeél: ipſe percuſsit
duos fortiſsimos Moáb,idem quoque deſcen
dit,& percuſsit leonem in medio ciſternæ in
die niuis.
23 Is idem percuſsit virum Ægyptium, virum
menſuræ quinque cubitorum:& in manu Æ-
gyptij erat lancea vt liciatorium texentium:
deſcendit autem ad eum cum virga, & rapuit
lanceam è manu Ægyptij, atque occidit eum
lancea ipſius.
24 Hæc fecit Benaiáhu filius Iehoiadáʏ, & ei F
erat nomen inter tres illos fortes.
25 Ex triginta ecce ipſe inclytus eſt, ſed *tamen*
ad tres illos non peruenit:poſuit autem eum
Dauid ad auditum ſuum.
26 Potentes autem exercituum, ʏAſah-ℵél, fra
ter Ioáb, ℵElnhanán filius patrui eiᵘ, de Beth-
léhem:
27 ɷSammóth Harodites, nHéleʒ Pelonites,
28 ʏIrá

28 עIrá filius עIccešs Thecoעites, Abiעézer עAnthothites,
29 שSibbechái חHušsáthithes, עIlái Anhohites,
30 Maharái Netophathites, חHeléd filius Baעanáh Netophathites,
31 אItthái filius Ribái de Gibעáth filiorũ Biniamin, Benaiáh Pirעathonithes:
32 חHurái de torrente Gáעašs, Abiאél עArbathites,
33 עAzmáueth Banharumites, אEliahhbá שSalbonites.
34 Filij Hašſem Gizonitæ, Ionathã filius שSagé Hararites,
35 Aחhiám filius שSachár Hararites, אEliphal filius אVr,
G 36 חHépher Mecherathes, Anhiiáh Pelonites,
37 חHezró Charmelites, Naעarái filius אEzbái,
38 Ioאél frater Nathán, Mibחhár filius Gerí,
39 צSelec עAmmonites, Nanharái Berothites armiger Ioáb filij צSeruiáh.
40 עIrá Ithræus, Garéb Ithræus.
41 אVriiáh חHitthæus, Zabád filius Anhlái.
42 עAdiná filius שSizá Reאubenites, dux ipſis Reאubenitis, & cum eo triginta.
43 חHanán filius Maעacháh, & Iošſaphát Mithnites.
44 עVzziiáh עAšſtherathites, שSamáע & Ichעiel filij חHothám עAroעerites.
45 Iediעaאél filius שSimrí, & Ionhá frater eius Thiזites
46 אEliאél Manhauites, Ieribái & Iošſauiáh filij אElnaעám, & Ithmáh Moabites.
47 אEliאél & עObéd, & Iaעašſiאél de Mezſobaiáh.

CAPVT XII.

Qui tranſierint ad Dauid, quum adhuc fugeret Saulẽ. 18 Pat. Adiutor Dauidis, Deus. 23 Numerus eorum qui erant cum Dauide, vt conſtituerẽt eum Regem: ſcilicet, Numerus exercitus Dauidis 322222.

1 ISti autem ſunt qui venerunt ad Dauidem in צSiclág, adhuc clauſum à facie שSaאúl filij Cišs: & ipſi *erant* inter ponentes auxiliatores belli,
2 Armati arcu, dextra vtẽtes & ſiniſtra in ipſis lapidibus, & in ſagittis arcu, ex fratribus שSaאúl de Biniamin:
3 Dux Aחhiעézer & Ioášs filij שSemaעáh Gibעathites, & Iezיאél & Pelét filij עAzmáueth, & Berachâh & Iehú עAnthothites.
4 Et Išſmaעiáh Gibעonites fortis inter triginta, & *erat* ſuper triginta: & Irmeiáh & Ianhaziאél, & Ionhanán, & Iozabád Gederathites,
5 אElעuzái, & Ierimóth, & Beעaliáh, & שSemariáhu, & שSephatiáhu חHaruphites.
6 אElcanáh & Išſiiáhu, & עAzarאél & Ioעézer, & Iašſobעám Gorhitæ.
7 Et Ioעeláh, & Zebadiáh filij Ieronhám de Gedór.
B 8 Et de Gaditis, ſeparauerũt ſeſe ad Dauidem in arcem in deſerto, fortes viribus, viri militię ad bellum, diſponentes clypeum & ſcutũ: facies autem leonis facies eorum, & ſimiles capris ſuper montes ad feſtinandum.
9 עEzér dux, עObadiáh ſecundus, אEliáb tertius,
10 Mišſmannáh quartus, Irmeiáh quintus,
11 עAtthái ſextus, אEliאel ſeptimus,
12 Ionhanán octauus, אElzabád nonus,
13 Irmeiáhu decimus, Machbãnái vndecimus.
14 Iſti de filiis Gád duces exercitus: vnus pro centum, minor: & maior pro mille.
15 Iſti ſunt qui tranſierũt Iardén menſe primo, tametſi ipſe erat repletus ſuper omnes ripas ſuas, fugauerúntque omnes incolas vallium ad Orientem & Occidentem.
16 Venerunt præterea *aliquot* de filiis Biniamín & Iehudáh vſque ad arcem ad Dauidem. C
17 Egreſſúſque eſt Dauid ante eos, & loquens dixit eis, Si pacis cauſa venitis ad me vt auxiliemini mihi, erit mihi ſuper vos cor pariter: ſi autem ad decipiendum me *veniſtis* pro aduerſariis meis, abſque iniquitate in manibus meis, videat Deus Patrum noſtrorum, & increpet.
18 Spiritus verò induit עAmašſái principem *ſuper* triginta, Tui *ſumus*, ô Dauid, & tecum fili Išſái, *erimus*: pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis, quia adiuuat te Deus tuus. Suſcepit itaque eos Dauid, & poſuit eos inter principes turmæ.
19 De Menašſéh inſuper transfugerũt ad Dauidem, quum veniſſet cum Pelišsthím cõtra Saאulem in prælium: & non iuuerunt eos, quia conſilio *inito* remiſerunt eum principes Pelišsthím, dicendo, Cum capitibus noſtris transfugiet ad dominum ſuum שSaאulem. 1. Regum 29. b. 4
20 Quum *inquam* pergeret in צSiclág, transfugerunt ad eum aliquot de Menašſéh, עAdnáh, & Iozabád, & Iediעaאél, & Michaאél, & Iozabád, & אElihú, & צSillethái, duces militũ qui *erant* in Menašſéh. D
21 Et hi auxiliati ſunt Dauidi contra turmam illam: quia fortes viribus erant omnes, fuerúntque principes in eo exercitu.
22 Etenim quotidie veniebant ad Dauidem, vt auxiliaretur ei, donec *factus eſt* in exercitum magnum quaſi caſtra Dei.
23 Iſti autem ſunt numeri ducũ expeditorum ad pugnam, qui venerũt ad Dauidem in חHebrón, vt conuerterent regnum שSaאulis ad eum iuxta os Iehouæ.
24 Ex filiis Iehudáh portantes clypeum & haſtam, ſex millia & octingenti accincti *armis* ad pugnam.
25 De filiis שSimעón fortes viribus ad pugnam, ſeptem millia & centum. E
26 De filiis Leuí, quatuor millia & ſexcenti.
27 Iehoiadá עquoque dux, de *filijs* Aharón, & cum eo tria millia & ſeptingenti.
28 Et צSadóc adoleſcẽs fortis viribus, & *de* domo patris eius principes vigintiduo.
29 Et de filiis Biniamín, fratribus שSaאúl, tria millia: adhuc enim multitudo eorum cuſtodiebant cuſtodiam domus שSaאúl.
30 De filiis verò אEphráim, viginti millia & octingenti, fortes robore, viri nominati in domo familiarum ſuarum.
31 Ex dimidia autem tribu Menašſéh, octodecim millia qui deſignati ſunt per nomina vt venirent ad cõſtituendum Regem Dauidem. F
32 De filiis verò Išſachár, periti intelligentia temporum, ita vt ſcirent quid agendum eſſet Išſraאeli, principes eorum ducenti: & omnes fratres eorum iuxta ſermonem eorum.

33 De *filiis* Zebulún qui egrediebantur ad mili-
tiam, diſponentes bellum cum omnibus in-
ſtrumentis bellicis, quinquaginta millia, & *pa*
rati ad ordinē ſeruandū, abſque corde & corde.
34 De Naphthali autem principes mille: & cū
eis cū clypeo & haſta triginta & ſeptē millia.
35 De Danitis item diſponentes prælium, vi-
ginti octo millia & ſexcenti.
36 Et de Aωſér qui proficiſcebantur ad militiā
ad diſponendum bellum, quadraginta millia.
G 37 Et de trans Iarden, *id eſt* de Reωxubenitis &
Gaditis, & dimidia tribu Menaωſſéh *venerunt*
cum omnibus inſtrumentis pugnæ *&* belli,
centum & viginti millia.
38 Omnes iſti, viri bellatores, inſtructores a-
ciei, corde integro venerunt in nHebrón ad
conſtituendum Regem Dauidem ſuper vni-
uerſum Iωſraxelem: quin & omne reſiduum
Iωſraxelis corde vno *erant* vt Regem conſtitue
rent Dauidem.
39 Fuerúntque ibi cum Dauide diebus tribus
comedentes & bibentes: pręparauerant enim
eis fratres eorum.
40 Quinetiam qui illis vicini erant vſque ad
Iωſſachár, & Zebulún, & Naphthalí, afferebāt
panem in aſinis, & camelis, & mulis, & bobus,
eſcam, farinam, palathas, vuas paſſas, & vinū,
& oleum, & boues, & oues in multitudine. lę-
titia enim erat in Iωſraxele.

CAPVT XIII.

Reducitur arca de Cariath-iarim.

1 CONſilium autem iniit Dauid cum tribu-
nis & centurionibus, cum omnibus du-
cibus:
2 Dixítque Dauid vniuerſo cœtui Iωſraxelis,
Si vobis placet, & à Iohoua Deo noſtro *eſt*, diſ-
pergamus *&* mittamus ad fratres noſtros qui
remanſerūt, in omnes terras Iωſraxelis: (cum
illis autē *ſunt* Sacerdotes & Leuitæ in vrbibus
ſuburbanorū ſuorum) & cógregentur ad nos.
3 Vt reducamus arcam Dei noſtri ad nos: non
enim requiſiuimus eam in diebus ωSaxulis.
B 4 Et dixerūt vniuerſus cœtus vt faceret ſic. re-
cta enim *viſa eſt* res illa in oculis totius populi.
2.Reg. 6. a. 2 5 Congregauit itaque Dauid cunctum Iωſra-
xelem à Nilo Ægypti vſque ad introitum nHa
máth, vt adducerent arcam Iehouæ è Ciriáth-
ieyarim.
6 Aſcendit ergo Dauid, & vniuerſus Iωſraxél
in Bayaláth in Ciriáth-ieyarim, quæ eſt in Ie-
hudáh, vt adducerent inde arcam Dei Iehouæ
ſedentis *inter* Cherubim, *ſuper* quam inuocatū
eſt nomen *eius*.
7 Impoſuerunt autem arcam Dei ſuper plau-
ſtrum nouum è domo Abinadáb: yVzzáh au-
C tem & Anhió ducebant plauſtrum.
8 Dauid autem & vniuerſus Iωſraxél ludebant
coram Deo totis viribus, & in canticis, & in ci
tharis, & pſalteriis, & tympanis, atque cymba
lis, & tubis.
9 Quúmque veniſſent vſque ad areā Chidón,
miſit yVzzáh manum ſuam, vt teneret arcam,
quoniam declinauerant boues.
10 Et exarſit furor Iehouæ in yVzzáh, percuſ-
ſitque eum, quòd miſiſſet manum ſuam ad ar-
cam, & mortuus eſt ibi coram Deo.
D 11 Vnde ira fuit Dauidi, quòd diuiſiſſet Iehouáh
diuiſionem in yVzzáh: propterea vocauit lo-
cum ipſum Péreys yVzzáh, vſque ad diē hanc.
12 Et timuit Dauid Deum in die illa, dicendo,
Quomodo introducam ad me arcam Dei?
13 Et non deduxit Dauid arcam ad ſe in Ciui-
tatem Dauidis, ſed deduxit eam in domum
yObed-xedóm Gitthæi.
14 Et māſit arca Dei in domo yObed-xedóm,
in domo eius tribus menſibus: benedixítque
Iehouáh domui yObed-xedóm, & omnibus
quæ *erant* illius.

CAPVT XIIII.

1 Hirám mittit ligna & artifices, ad extructionem domus Dauidis. 3 Dauid acceptis vxoribus genuerat plures liberos. 8 Dauid conſulto Domino vincit Philiſthæos. 13 Rurſum præliante Deo, debellat eos.

1 MIſit autem nHirám Rex zSor legatos ad 2.Reg. 5. b. 11
Dauidem, & ligna cedrina, & artifices
parietis, & artifices lignorum ad ædificādum
ei domum.
2 Cognouit itaque Dauid quòd confirmaſſet
eum Iehouáh Regem ſuper Iωſraxelem, *&*
quòd eleuatum eſſet ſurſumuerſus regnum
ſuum, propter populum eius Iωſraxelem.
3 Accepit autem Dauid adhuc vxores in Ieru-
ωſaláim: & genuit Dauid adhuc filios & filias.
4 Et iſta *ſunt* nomina eorum qui nati ſunt ei in
Ieruωſaláim: ωSammúay & ωSobáb, Nathán
& ωSelomóh,
5 Et Ibnhár, & Eliωſúay, & xElpélet, B
6 Et Nogáh, & Népheg, & Iaphiay,
7 Et xEliωſamáy, & Beyeliadáy, & xEli-
phélet.
8 Audientes autem Peliωſthím quòd vnctus 2.Reg. 5. c. 17
eſſet Dauid Rex ſuper vniuerſum Iωſraxelem, & d. 20
aſcenderunt vniuerſi ad quærendum Dauidē:
quod quum audiſſet Dauid, egreſſus eſt con-
tra eos.
9 Peliωſthim autem venerunt, ac diffuſi ſunt
in valle Repháim.
10 Conſuluit itaque Dauid Deum, dicendo,
Aſcendámne contra Peliωſthim, & trades eos C
in manum meam? Et dixit ei Iehouáh, Aſcen-
de, & tradam eos in manum tuam.
11 Aſcenderunt itaque in Báyal-peraxſim, &
percuſsit eos ibi Dauid, ac dixit, Diuiſit Deus
inimicos meos per manum meam, tanquam
diuiſionem aquæ. idcirco vocauerunt nomen
loci ipſius, Báyal-peraxſim.
12 Dereliquerúntque ibi deos ſuos: & præce-
pit Dauid, & combuſti ſunt igni.
13 Addiderunt autem rurſum Peliωſthim, ac
diffuſi ſunt in valle.
14 Conſuluit itaque adhuc Dauid Deū & dixit
ei Deus, Ne aſcendas poſt eos: *ſed* circūda eos, D
& venies ad eos exaduerſo pyrorum.
15 Quúmque audieris ſtrepitū ipſius inceſſus
in apicibus pyrorum, tunc egredieris in præ-
lium: tum enim egreſſurus eſt Deus ante te vt
percutiat caſtra Peliωſthim.
16 Fecit ergo Dauid quemadmodum præcepe
rat ei Deus, & percuſſerunt caſtra Peliωſthim
à Gibyón vſque ad Gazeráh.
17 Et exiit nomen Dauidis in vniuerſas terras:
dedítque Iehouáh pauorem eius ſuper omnes
Gentes.

CAPVT XV.

1 Reddit Deus formidabilem Dauidē. 2 Soli Leuitæ arcā geſtare debebant. 15 Arca reducitur à Leuitis cum canticis. 17 Cantores: Heman, Aſaph, Ethan. 25 Lætitia ingens in reducenda arca. 29 Dauid ſaltans deſpicitur à Michol.

1 Fecit

1 FEcit autem ſibi domos in Ciuitate Daui-
dis, ædificauitque locum pro arca Dei, ac
tetendit ei tabernaculum.
2 Tunc dixit Dauid, Non eſt *fas* vt *quiquam* por- Numer. 4. d.
tent arcam Dei niſi Leuitæ: illos enim elegit 2. b. 20
Iehouáh vt portent arcam Dei, & vt miniſtrét
ei vſque in ſeculum.
3 Congregauit itaque Dauid vniuerſum Iſ-
raxelem in Ieruſaláim, vt induceret arcá Ie-
houæ in locum ſuum quem præparauerat ei.
4 Congregauit quoque Dauid filios Aharón,
& Leuitas.
5 De filiis Cehâth, Vrixél princeps, & fra-
tres eius, centum & viginti.
6 De filiis Merari, Aſaiáh princeps, & fra-
tres eius, ducenti & viginti.
7 De filiis Gerſón, Ioxél princeps, & fratres
eius, centum & triginta.
8 De filiis Elitſaphán, Semayaiáh prin-
ceps, & fratres eius, ducenti.
9 De filiis Hebrón, Elixél princeps, & fra-
tres eius, octoginta.
10 De filiis Vzzixél, Amminadáb princeps,
& fratres eius, centum & duodecim.
B 11 Vocauit itaque Dauid Sadóc & Ebiathár
ſacerdotes: Leuitas autē Vrixél, Aſaiáh,
& Ioxél, Semayaiáh, & Elixél, & Ammi-
nadáb:
12 Dixitque eis, Vos eſtis capita patrum Leui-
tarum: ſanctificate vos, & fratres veſtros, & in-
ferte arcá Iehouæ Dei Iſraxelis in *locum quem*
præparaui illi.
13 Quia à principio nō fuiſtis, diuiſit Iehouáh Sup. 13. d. 10
Deus noſter nos, quia non requiſiuimus eum
ſecundum ritum.
14 Sanctificauerunt ſe igitur ſacerdotes & Le-
uitæ vt inferrent arcá Iehouæ Dei Iſraxelis.
15 Tuleruntque filij Leuitarum arcam Dei,
quemadmodum præceperat Moſéh iuxta Exo. 25. b. 14
verbum Iehouę, humero ſuo cum vectibus *qui*
erant ſuper eos.
16 Dixit inſuper Dauid principibus Leuitarū
vt cōſtituerent de fratribus ſuis cantores cum
inſtrumentis cantici, pſalteriis, & citharis, &
cymbalis, vt reſonarent, exaltando vocem in
lætitia.
17 Conſtituerūt itaque Leuitæ Hemán filium
Ioxél, & de fratribus eius Aſáph filium Bere
chiáhu, & de filiis Merari fratribus eorum,
Echán filium Cuſaiáhu.
18 Et cum eis fratres eorum ſecundi, Zechariá-
hu, Ben, & Iayaziél, & Semiramóth, & Ie-
hhiél, & Vnni, Eliáb, & Benaiáhu, & Maya
ſeiáhu, & Matthithiáhu, & Elipheléhu, &
C Micneiáhu, & Obed-edóm, & Ieyixél, ia-
nitores.
19 Cantores autem, Hemán, Aſáph, & E-
thán, in cymbalis æneis, ad reſonandum.
20 Et Zechariáh, & Azixél, & Semiramóth,
& Iehhixél, & Vnni, & Eliáb, & Mayaſe-
iáhu, & Benaiáhu, in pſalteriis ſup Alamóth.
21 Et Mathithiáhu, & Elipheléhu, & Micne-
iáhu, & Obed-edóm, & Iehhixél, & Aza-
ziáhu in citharis ſuper haſeminith lena-
tſeahh.
22 Chenaniáhu autem princeps Leuitarum in
prophetia, principatum tenebat in prophe-
tia, quòd intelligens eſſet.
23 Et Berechiáh, & Elcanáh, ianitores arcæ.
24 Sebaniáhu autē & Ioſaphát, & Nethá-
xél, & Amaſái, & Zechariáhu, & Benaiáhu,
& Elieézer ſacerdotes clangebant tubis co-
ram arca Dei: Obed-edóm & Iehhiiáh, iani
tores arcæ.
25 Erant autem Dauid & Seniores Iſraxelis, D
& tribuni qui deducebant *&* transferebant ar- 2. Reg. 6. c. 12
cam fœderis Iehouę de domo Obed-edóm
in lætitia.
26 Fuit autem, quum adiuuiſſet Deus Leuitas
portantes arcam fœderis Iehouę, *propterea* im-
molabant ſeptem boues & ſeptem arietes.
27 Dauid autem indutus erat pallio byſſino,
& omnes Leuitæ portantes arcam, cantores
quoque & Chenaniáh princeps, *princeps* pro-
phetiæ cantorum: ſuper Dauidem autem erat
ephód lineum.
28 Vniuerſus verò Iſraxél deducebant arcam
fœderis Iehouæ in iubilo & ſonitu buccinæ,
& tubis, & cymbalis, *&* reſonabant in pſalte-
riis, & citharis.
29 Quum autem arca fœderis Iehouæ veniſſet
vſque ad Ciuitatem Dauidis, Michál filia Sa
úl proſpexit per feneſtram, & vidit Regem
Dauidem ſaltantem atque ludentem, deſpe-
xitque illum in corde ſuo.

CAPVT XVI.

1 Collocata arca, bene precatur populo Dauid. 2 Benedicere in nomine Domini. 4 Conſtituit qui laudent Deum in inſtrumētis muſicis. 8 Laudat Dominum. 10 Laudandus Deus. 11 Quærendus Deus. 13 Iſraëlitæ, populus Dei. 15 Promiſſiones. 21 Cuſtodit Deus populū ſuum quē vnxit. 23 Prædicandus Deus. 31 Exultandum in Deo. 34 Bonus. Miſericors. 35 Orandus ſaluator

1 ADduxerunt autem arcam Dei, & collo- 2. Reg. 6. d.
cauerūt eā in medio tabernaculi quod 17
tetenderat ei Dauid: tum obtulerunt holocau
ſta & pacifica coram Deo.
2 Quumq; finem feciſſet Dauid offerendi ho-
locauſtum & pacifica, tum benedixit populo
in nomine Iehouæ.
3 Diuiſitque omnibus viris Iſraxelis, à viro
vſque ad mulierem, vnicuique placentam pa-
nis, & fruſtum carnis, & pultem.
4 Poſuit præterea coram arca Iehouæ ex Le-
uitis miniſtros, & ad narrandū, & ad celebran
dum, & ad laudādum Iehouā Deū Iſraxelis.
5 Aſáph dux, & ſecundus ab eo Zechariáh,
Ieyixél, & Semiramóth, & Iehhixél, & Ma
thithiáh, & Eliáb, & Benaiáhu, & Obed-e
dóm: Ieyixél autem cū inſtrumentis nablorū
& citharis, & Aſáph in cymbalis reſonabat.
6 Porrò Benaiáhu, & Iahhazixél ſacerdotes
cum tubis *erant* iugiter corā arca fœderis Dei.
7 In die illa, tunc poſuit Dauid in ipſo initio
ad celebrādum Iehouam per manum Aſáph
& fratrum eius.
8 Celebrate Iehouam, inuocate nomen eius, Pſal. 104. a. 1
nota facite in populis opera eius. Eſa. 12. b. 4
9 Cantate ei, pſallite ei, loquimini de vniuer-
ſis mirabilibus eius.
10 Gloriamini in nomine ſancto eius: lætetur B
cor quærentium Iehouam.
11 Quærite Iehouam, & fortitudinem eius,
quærite faciem eius ſemper.
12 Recordamini mirabiliū eius quæ fecit, pro-
digiorum eius, iudiciorum oris eius:
13 Semen Iſraxelis ſerui eius, filij Iayacób ele
cti eius.

14 Ipſe

14 Ipſe eſt Iehouáh Deus noſter, in vniuerſa
terra iudicia eius.
15 Recordamini in ſeculū pacti ſui, verbi quod
præceperat in mille generationes,
16 Quod pepigit cum Abrahám, & iuramenti
ſui ad Iiſhhác.
17 Et ſtatuit illud ipſi Iayacób in præceptum,
Iiſraeli in pactum ſempiternum,
18 Dicēdo, Tibi dabo terram Chenáyan, por-
tionem hæreditatis veſtræ.
19 Quum eſſetis viri pauci numero, & pauco
tempore peregrini fuiſſent in ea,
20 Et ambularent de gente ad gentem, & de re
gno ad populum alterum,
21 Non permiſit homini vt vim inferrent eis, &
corripuit pro eis Reges,
Pſa.104.b 15 22 Ne tāgatis chriſtos meos, & Prophetis meis
C ne malefaciatis.
Pſal.95.a.1. 23 Cantate Iehouæ vniuerſa terra, annuntiate
de die in diem ſalutare eius:
24 Narrate in Gentibus gloriā eius, in omni-
bus populis mirabilia eius:
25 Quia magnus Iehouáh, & laudabilis valde,
& terribilis ſuper omnes deos.
26 Omnes enim dij populorum, idola: Ieho-
[redacted] autem cælos fecit.
[redacted] Cōfeſsio & decor coram eo, fortitudo &
lætitia in loco eius.
28 Afferte Iehouæ familiæ populorum, afferte
Iehouæ gloriam & fortitudinem.
29 Afferte Iehouæ gloriam nominis eius, affer
te munera, & venite in conſpectū eius, incur-
uate vos Iehouæ in decore ſanctitatis.
30 Pauete à facie eius vniuerſa terra, etiam fir-
mabitur orbis ne commoueatur.
31 Lætentur cæli, & exultet terra, & dicant in
Gentibus, Iehouáh regnauit.
32 Tonet mare, & plenitudo eius: exultet ager,
& quicquid eſt in eo.
33 Tunc exultabunt arbores ſyluæ coram Ieho
ua, quia venit iudicare terram.
34 Celebrate Iehouam, quoniam bonus, quo-
niam in ſeculum miſericordia eius,
D 35 Et dicite, Serua nos Deus ſalus noſtra, & cō-
grega nos, & erue nos de Gentibus, vt celebre
mus nomen ſanctum tuum, vt gloriemur in
laude tua.
36 Benedictus ſit Iehouáh Deus Iiſraelis à ſe
culo & vſque in ſeculum. Et dicant vniuerſus
populus, Amen: & laus ipſi Iehouæ.
37 Reliquit autem ibi coram arca fœderis Ie-
houæ Aſáph, & fratres eius, vt miniſtrarent
coram arca iugiter per ſingulos dies.
38 yObed-edóm item, & fratres eorum, ſexa-
ginta octo: yObed-edóm quoque filiū Iedi-
thún, & Hoſáh, ianitores.
39 Sadóc autem ſacerdotem, & fratres eius ſa
cerdotes coram tabernaculo Iehouæ in excel-
ſo quod erat in Gibyón:
40 Vt offerrent holocauſta Iehouæ ſuper alta-
re holocauſti iugiter, mane & veſperi, & vt *fa-
cerent* prorſus vt ſcriptum eſt in Lege Iehouæ
quam præcepit Iiſraeli.
41 Et cum eis Hemán & Ieduthún, & reſiduū
electorum qui expoſiti erant per nomina vt
darent laudem Iehouæ, Quoniam in ſeculum
miſericordia eius.
42 Cum eis inquā reliquit Hemā & Ieduthún
cum tubis, & cymbalis, vt reſonarent, & *cum*
inſtrumentis cantici Dei: filios autem Iedu-
thún ad portam.
43 Abierunt itaque vniuerſus populus, quiſq;
in domum ſuam: Dauid autem reuerſus eſt ad
benedicendum domui ſuæ.

CAPVT XVII.

1 Non vult Dominus domum ſibi conſtitui à Dauide. 6 [illegible] Paſcere populum. 8 Commemoratione beneficiorum, oſtendit Deus ſe omnia omnibus præſtare, & à nemine quicquam accipere. 13 Promittitur IESVS Chriſtus qui ædificaturus erat eccleſiam. 16 Laudat Dauid benignitatem Dei, ob promiſſum ſibi Chriſtum. 21 Miſericordia Dei, populus Iſrael factus Dei populus. 23 Orat Dauid Deum vt promiſsiones ſuas præſtet. 27 Benedictio Dei.

1 FVit autem, quum habitaret Dauid in do- 2.Reg.17.a.1
mo ſua, dixit ad Nathán prophetam, Ecce
ego habito in domo cedrina, arca autem fœde
ris Iehouæ eſt ſub cortinis.
2 Tum dixit Nathán Dauidi, Quicquid eſt in
corde tuo, fac: quia Deus tecum *eſt*.
3 In ipſa autem nocte fuit verbum Dei ad Na-
thán, dicendo,
4 Vade & dic Dauidi ſeruo meo, Sic dixit Ie-
houáh, Non ædificabis mihi domum ad habi-
tandum.
5 Non enim habitaui in *ulla* domo à die qua
eduxi filios Iiſraelis, vſque ad diem hāc: ſed
fui de tentorio in tentorium, & de taberna-
culo.
6 In omni *loco* in quo ambulaui cum vniuerſo
Iiſraele, num verbū *ullum* loquutus ſum vni
ex Iudicibus Iiſraelis (quibus præcepi vt
paſcerent populum meum) dicendo, Vtquid
non ædificaſtis mihi domum cedrinam?
7 Nunc ergo ſic dices ſeruo meo Dauidi, Sic
dixit Iehouáh exercituum, Ego tuli te è tugu-
rio poſt pecudes, vt eſſes dux ſuper populū
meum Iiſraelem.
8 Fuique tecum in omni *loco* ad quem perre- B
xiſti, & ſuccidi omnes inimicos tuos à facie
tua, fecique tibi nomen iuxta nomen magno-
rum qui ſunt in terra.
9 Et poſui locum populo meo Iiſraeli, &
plantaui eum, & habitabit in loco ſuo, nec cō-
mouebitur vltrà, neque addent filij iniquita-
tis atterere eum, quemadmodum *fecerunt* in
principio.
10 Et à tempore quo pręcepi *ut eſſent* Iudices ſu-
per populum meum Iiſraél, & humiliaui o-
mnes inimicos tuos: atque annuntiaui tibi
quòd domum ædificabit tibi Iehouáh.
11 Et erit, quum adimpleti fuerint dies tui vt
eas cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum
poſt te, quod erit è filiis tuis, & confirmabo re-
gnum eius.
12 Ipſe ædificabit mihi domum, & confirmabo
ſolium eius vſque in ſeculum.
13 Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in fi-
lium: & miſericordiam meam non auferam 2.Reg.9.c.
ab eo, ſicut abſtuli ab eo qui fuit ante te: 14
14 Sed ſtabiliam eū in domo mea & in regno
meo vſque in ſeculum, atque thronus eius erit
firmus in perpetuum.
15 Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuerſam C
viſionem hanc ſic loquutus eſt Nathán Da-
uidi.
16 Ingreſſus eſt ergo Rex Dauid, & ſedit co-
ram Iehoua, ac dixit, Quis ego ſum, ô Iehoua
Deus, & quæ eſt domus mea, quòd feciſti me
venire

venire hucuſque?
17 Et parum fuit hoc in oculis tuis, ô Deus, in-
ſuper loquutus es ſuper domũ ſerui tui in lon
ginquum, & vidiſti me iuxta diſpoſitioné ho-
minis excellentis, ô Iehoua Deus.
18 Quid addet vltrà Dauid *petere* à te ad glorifi
cãdum ſeruum tuum? tu autem ſeruum tuum
noſti.
19 O Iehoua, propter ſeruum tuum, & ſecun-
dum cor tuum feciſti omnem magnitudinem
hanc, vt nota faceres omnia magnalia *iſta*.
20 O Iehoua, non eſt ſimilis tibi, nec eſt Deus
præter te, iuxta omnia quæ audiuimus auri-
bus noſtris.
D 21 Et quis eſt ſicut populus tuus Iſraël, gẽs
vna in terra ad quam perrexerit Deus, vt redi-
meret ſibi populum, vt poneres tibi nomen,
magnitudines & terribilia, vt expelleres à fa-
cie populi tui quem redemiſti ex Ægypto,
Gentes?
22 Et poſuiſti populum tuum Iſraelem tibi
in populum vſque in ſeculum, & tu Iehoua
fuiſti eis in Deum.
23 Nunc igitur Iehoua, verbum quod loqu-
tus es de ſeruo tuo, & de domo eius, confirme
tur vſque in ſeculum, & fac ſicut loquutus es:
24 Permaneat quoque & magnificetur nomẽ
tuum vſque in ſeculum: vt dicant, Iehoua exer
cituum, Deus Iſraelis, Deus eſt ſuper Iſ-
raelem: & domus Dauidis ſerui tui firma ſit
coram te.
25 Tu enim Deus meus reuelaſti aurem ſerui
tui quòd ædificares ei domum: ideo inuenit
ſeruus tuus vt oret coram te.
26 Nunc itaque ô Iehoua (tu ipſe Deus, & lo-
quutus es ſuper ſeruo tuo bonum hoc.)
27 Nunc inquam voluiſti benedicere domui
ſerui tui, vt ſit in ſeculum coram te: tu enim Ie
houa benedixiſti, & benedicta erit in ſecu-
lum.

CAPVT XVIII.

1 *Villæ à Dauide Peliſchtæ.* 2 *Moabitæ tributarij.* 3 *Ada-
rezer percutitur à Dauide.* 6 *Syria tributaria. Adiutor Daui-
dis, Deus.* 9 *Thou Rex Hemath petit à Dauide pacẽ.* 12 *Idu-
mæa ſeruit Dauidi.* 13 *Dauid cuſtoditur à Deo.*

2. Reg. 8. a. 1 1 POſt hæc autem percuſsit Dauid Peli-
ſthim, & humiliauit eos, tulitque Gath,
& villas eius de manu Peliſthim.
2 Percuſsit & ipſum Moáb, fuerúntque Moa-
bitæ ſerui Dauidi, deferentes munus.
3 Præterea percuſsit Dauid Hadarézer Re-
gem Sobáh in Hamáth, dum pergeret vt cõ
ſtitueret potentiam ſuam in flumine Pérath.
4 Accepit autem Dauid ex eis mille currus,
& ſeptem millia equitum, & viginti millia vi-
rorum peditum: ſubneruauitq; Dauid omnẽ
currum, & reſeruauit ex eis centum currus.
B 5 Venit ergo Arám Darméſec vt opem fer-
ret Hadarézer Regi Sobáh, & percuſsit Da-
uid de Arám vigintiduo millia virorum.
6 Conſtituitque Dauid *præfectos* in Arám Dar
méſec, fuerúntque Aramæi Dauidi ſerui, de-
ferẽtes munus: & ſeruauit Iehouáh Dauidem
in omni *loco* ad quem perrexit.
7 Et tulit Dauid clypeos aureos qui erant ſu-
per ſeruos Hadarézer, & detulit eos in Ie-
ruſaláim.
8 Et de Tibháth & Chún vrbibus Hadaré-
zer tulit Dauid æs multum valde, de quo fecit
Selomóh mare æneum, & columnas, & va-
ſa ænea.
9 Audiens autẽ Thóu Rex Hamáth quòd C
percuſsiſſet Dauid omnem exercitũ Hadaré
zer Regis Sobáh,
10 Miſit Hadorám filium ſuum ad regem Daui
dem, vt ſalutaret eum pacificé, ac benediceret
ei, eo quòd pugnaſſet cũ Hadarézer, & per-
cuſsiſſet eum: gerebat enim bellum Thóu
cum Hadarézer: & *miſit ad eum* omnia vaſa au-
rea & argentea & ænea.
11 Quæ etiam ſanctificauit Rex Dauid Iehouę
cum argento & auro quod acceperat ex vni-
uerſis Gentibus de Edóm, & Moáb, & de fi-
liis Ammón, & de Peliſthím, & de A-
maléc.
12 Abſái autem filius Seruiáh percuſsit E- D
dóm in Valle ſalis, decem & octo millia.
13 Et poſuit in Edóm præſides, fuerúntque
omnes Edomæi ſerui Dauidis, & ſeruauit Ie
houáh Dauidem in omni *loco* ad quem per-
rexit.
14 Regnauit igitur Dauid ſuper vniuerſum Iſ
raelem, & faciebat iudicium & iuſtitiam v-
niuerſo populo ſuo.
15 Ioáb autem filius Seruiáh *erat* ſuper exerci
tum: Iehoſaphát verò filius Ahilúd, à com
mentariis.
16 Sadóc præterea filius Ahitúb, & Abimé
lech filius Ebiathár, *erant* ſacerdotes: Sau
ſá autem ſcriba:
17 Et Benaiáhu filius Iehoiadáy ſuper Chere-
thí & Pelethí: filij autem Dauidis *erant* primi
ad manum Regis.

CAPVT XIX.

2 *Dauid mittit ſeruos ad conſolandum Hanon. Miſericordia. Conſo-
lari.* 4 *Ignominia affecti remittuntur.* 6 *Ammonitæ cum
Syris congregantur contra Dauidẽ.* 8 *Syri vincuntur à Dauide.*
13 *Deo omnia committuntur.* 16 *Sophach princeps exerci-
tus Adarezer, occiditur à Dauide cum exercitu.* 19 *Syri, ſerui
Dauidis.*

1 FVit prætereà, poſt hæc mortuus eſt Na- 2. Reg. 10. a. 1
háſ Rex filiorum Ammón, & regna-
uit filius eius pro eo.
2 Dixitq; Dauid, Faciam miſericordiam cum
Hanún filio Naháſ: fecit enim pater eius
mecum miſericordiam. Miſit itaque Dauid le
gatos ad conſolandum eum ſuper patre ſuo:
& venerunt ſerui Dauidis in terram filiorum
Ammón ad Hanún vt conſolarentur eum.
3 Tum dixerunt principes filiorum Am-
món ad Hanún, Num honorat Dauid pa-
trem tuum in oculis tuis, quòd miſit ad te con
ſolatores? nónne ideo vt ſcrutentur & rimen-
tur, explorentque terram, venerunt ſerui eius
ad te?
4 Tulit itaque Hanún ſeruos Dauidis, & ra-
ſit eos, & præcidit tunicas eorũ per medium
vſque ad verenda, & dimiſit eos.
5 Abierunt autem & renuntiauerunt Dauidi B
de viris illis: & miſit in occurſum eorũ. (erant
enim viri ignominia affecti valde) dixítque
Rex, Manete in Ierehó, donec germinauerit
barba veſtra, tunc reuertemini.
6 Videntes autem filij Ammón quòd rẽ fœ-
dam feciſſent Dauidi, miſit Hanún & filij
Ammón mille talenta argenti, vt conduce-
rẽt mercede ſibi de Arám Naharáim, & de A-
rám Mayacháh, & de Sobáh currus & equites.

7 Et mercede conduxerunt ſibi duo & triginta millia curruum, & Regem Maȝachàh, & populum eius: poſtea venerunt, & caſtrametati ſunt eregione Medbá: filij verò ȝAmmón congregati de vrbibus ſuis, venerunt ad hoc prælium.

C 8 Quod audiens Dauid, miſit Ioáb & omnem exercitum fortium.

9 Et egreſsi filij ȝAmmón inſtruxerunt aciem ad portam vrbis: Reges verò qui venerát ſeorſum, *erant* in agro.

10 Videns autem Ioáb quòd eſſet facies belli contra ſe antè & retro, elegit aliquot ex omnibus electis Iωſraxelis, & inſtruxit *aciem* in occurſum Arám.

11 Reſiduum verò populi tradidit in manum Abωſái fratris ſui, & inſtruxerunt *aciem* in occurſum filiorum ȝAmmón.

12 Dixitque, Si fortior fuerit me Arám, eris mihi in ſalutem: ſi verò filij ȝAmmón fuerint fortiores te, ſeruabo te.

13 Robora te, & roboremus nos pro populo noſtro, & pro vrbibus Dei noſtri: Iehouáh autem quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.

14 Appropinquauit igitur Ioáb, & popul' qui erant cum eo, contra Arám in prælium: & fugerunt à facie eius.

D 15 Filij autem ȝAmmón vidétes quòd fugeret Arám, fugerūt etiam ipſi à facie Abωſái fratris eius, ingreſſique ſunt ciuitatem: poſthæc ingreſſus eſt Ioáb Ieruωſaláim.

16 Videntes verò Aramæi quòd cæſi eſſent coram Iωſraxele, miſerunt legatos, atque eduxerunt Aramæos qui erant trans Flumen: & ωSophách princeps exercitus Hadarȝézer *erat* ante eos.

17 Nuntiatum eſt autem Dauidi: qui congregauit vniuerſum Iωſraxelem, & tranſiuit Iardén, venitque ad eos, & direxit *aciem* contra eos, direxit inquam *aciem* Dauid in occurſum Arám in prælium, & pugnauerunt cum eo.

18 Fugit autem Arám à facie Iωſraxelis, & occidit Dauid de Arám ſeptem millia curruum, & quadraginta millia virorum peditum, præterea ωSophách principē exercitus interemit.

19 Quum autem vidiſſent ſerui Hadarȝézer quòd cæſi eſſent coram Iωſraxele, pacem fècerūnt cum Dauide, ac ſeruierunt ei: neque voluit Arám opem prębere filiis ȝAmmón vltrá.

CAPVT XX.

1 Rabbá vrbs deſtruitur. 3 Ammonitarū grauis afflictio. 4 Philiſthæi vincūtur à Dauide. 5 Lehemites gigas occiditur. 6 Gigas habens 24 digitos, percutitur à Ionathan.

1.Reg.10.d.1 & 11.f.16 1 FVit inſuper, tempore reuerſionis anni, tēpore quo egrediuntur Reges, duxit Ioáb robur militiæ, & vaſtauit terram filiorū ȝAmmón: & quū veniſſet, obſedit Rabbáh: (Dauid autem manebat in Ieruωſaláim) & percuſsit Ioáb Rabbáh, & deſtruxit eam.

2 Tulit autem Dauid coronam Regis eorum à capite eius, & inuenit eam ponderis talenti
B auri, in eáque *erat* lapis pretioſus, & fuit ſuper caput Dauidis: ſpolia quoque vrbis eduxit multa valde.

3 Populum verò qui erat in ea, eduxit, & ſerrauit ſerra, & carpentis ferreis, & ſerris: ſic autē fecit Dauid vniuerſis vrbibus filiorum ȝAmmón, poſtea reuerſus eſt Dauid, & vniuerſus 2.Re.21.d.18
populus in Ieruωſaláim.

4 Hoc autem geſtum eſt bellum in Gézer cū Peliωſthim: tunc percuſsit ωSibbechái ϰHuωſathites ipſum ωSippái de natis gigantum, & humiliati ſunt. C

5 Fuit item adhuc bellum cū Peliωſthím, vbi percuſsit ϰElhanán filius Ia‘ȝir ipſum Lahhmi fratrem Goliáth Gitthæum: cuius haſtæ lignum erat veluti liciatorium texentium.

6 Fuit inſuper adhuc bellum in Gáth: erat autem ibi vir menſuræ *magnæ*, cuius digiti erant ſeni, viginti quatuor: qui etiam natus erat ipſi giganti. D

7 Hic probris afficiebat Iωſraxelem, & percuſſit eum Iehonathán filius ωSimȝá fratris Dauidis.

8 Iſti nati ſunt ipſi giganti in Gáth, & ceciderunt manu Dauidis manúque ſeruorum eius.

CAPVT XXI.

1 Dauid auctore diabolo numerat populum. 8 Pœnitet Dauidem numeraſſe populum. 10 Ipſi tria pœnarum genera proponuntur. 13 Peſtilentiam eligit. Miſerationes Dei. 14 Septuaginta millia virorum cadunt peſte. 16 Dolet Dauid populum ſuum percuti, cum ipſe ſit qui peccauerit. 20 Angelo conſpecto terretur Ornan. 22 Gratis non accipit, aut vi aufert Dauid quod Deo offerat. 29 Tabernaculum & altare holocauſtorum in Gabaon.

1 STetit autem Satan contra Iωſraxelem, incitauitque Dauidem vt numeraret Iωſraxelem. 2.Re.24.a

2 Dixit ergo Dauid ad Ioáb & ad principes populi, Ite, numerate Iωſraxelē à Bexer-ωſébaȝ vſque ad Dan. & afferte ad me, vt ſciam numerum eorum.

3 Tum dixit Ioáb, Addat Iehouáh populo ſuo ſicut ſunt, centum vicibus: nunquid non domine mi Rex, omnes ipſi domino meo ſunt ſerui? vtquid quærit hoc dominus meus? vtquid erit ad delictum Iωſraxeli?

4 Verbum autem Regis præualuit aduerſus Ioáb: egreſſus eſt itaque Ioáb, & ambulauit per vniuerſum Iωſraxelem: poſtea reuerſus eſt in Ieruωſaláim.

5 Deditque Ioáb numerum numeri populi ipſi Dauidi: & fuit vniuerſus Iωſraxél mille millia & centum millia virorum euaginantium gladium: Iehudáh autem, quadringenta & ſeptuaginta millia virorum euaginantium gladium.

6 Leui verò & Biniamín non numerauit inter illos: quia abominabile fuit verbum Regis ipſi Ioáb.

7 Diſplicuit autem in oculis Dei verbum hoc, & percuſsit Iωſraxelem.

8 Dixit autem Dauid ad Deū, Peccaui valde, quòd fecerim rem hanc: nūc verò tranſfer obſecro iniquitatem ſerui tui, quia inſipienter egi valde.

9 Loquutus eſt itaque Iehouáh ad Gád Videntem Dauidis, dicendo,

10 Vade, & loquere Dauidi, dicendo, Sic dixit Iehouáh, Tria ego extendo ſuper te, elige tibi vnum ex eis vt faciam tibi. B

11 Venit itaque Gád ad Dauidem, dixítque ei, Sic dixit Iehouáh, Recipe tibi

12 Aut tribus annis famem: aut tribus menſibus ſis conſumptus à facie hoſtium tuorum, & gladius inimicorum tuorum attingat: aut tribus diebus gladius Iehouæ, & peſtis in terra graſſetur,

graſſetur & Angelus Iehouæ vaſtabit in toto
termino Iϖſraℵelis: nunc itaq; vide quod ver
bum reſpondeam mittenti me.
13 Et dixit Dauid ad Gád, Anguſtia eſt mihi ve
hemens, incidam quæſo in manum Iehouæ:
(quia multę miſerationes eius valde) & in ma
num hominum ne incidam.
14 Dedit itaque Iehouáh peſtilentiam in Iϖſ-
raℵele: & ceciderunt de Iϖſraℵele ſeptuagin-
ta millia virorum.
15 Miſit præterea Deus Angelum *quendam* in Ie
ruϖſaláim vt perderet eam: quúmque vaſta-
ret, vidit Iehouáh, & miſertus eſt ſuper malo:
dixítque Angelo vaſtanti, Sufficit nunc, ceſſet
manus tua. Angelus autē ſtabat iuxta aream
ℵOrnán Iebuϖſæi.
C 16 Eleuauit autem Dauid oculos ſuos, & vidit
Angelum Iehouæ ſtantem inter terram & cæ-
lum, & gladium eius euaginatum *vidit* in ma-
nu eius, extentum cōtra Ieruϖſaláim: cecidit
itaque Dauid, & ſeniores ipſi operti ſaccis ſu-
per facies ſuas.
17 Dixítque Dauid ad Deum, Annon ego iuſ-
ſi numerari populum? & ego ipſe ſum qui pec
caui, & male agendo male egi: iſtę autem oues
quid fecerunt? O Iehouáh Deus mi, ſit quæſo
manus tua in me & in domum patris mei, &
in populum tuum ne ſit plaga.
2. Par. 3. a. 1 18 Angelus autem Iehouæ dixit ad Gád, vt di-
ceret Dauidi vt aſcenderet ad extruendum al
tare ipſi Iehouæ, in area ℵOrnán Iebuϖſæi.
19 Aſcendit igitur Dauid iuxta verbum Gád
quod loquutus fuerat in nomine Iehouæ.
20 Quum autem conuertiſſet ſeſe ℵOrnán, vi-
dit Angelum illū, & quatuor filij eius *qui erant*
cum eo, abſconderunt ſe: ℵOrnán verò tritura
bat triticum.
21 Et peruenit Dauid ad ℵOrnán: & quū aſpe-
xiſſet ℵOrnán, vidit Dauidem: & egreſſus de
area illa incuruauit ſe Dauidi pronus in ter-
ram.
22 Dixit autem Dauid ad ℵOrnán, Da mihi lo-
cum illum areæ, vt ædificem in eo altare Ieho
uę: argento pleno da eum mihi, & prohibebi-
tur plaga à populo.
D 23 Et dixit ℵOrnán Dauidi, Tolle tibi, & faciat
dominus meus Rex quod bonum eſt in ocu-
lis ſuis: vide, do boues pro holocauſtis, & tri-
bulas pro lignis, & triticum pro ſacrificio, o-
mnia ipſa do.
24 Dixítque Rex Dauid ad ℵOrnán, Nequa-
quam, ſed emendo eman argento pleno: non
enim tollam quod *eſt* tibi, Iehouæ, & offeram
holocauſtum gratis.
25 Dedit itaque Dauid ipſi ℵOrnán pro *eo* lo-
co ϖſeclos aureos pondere ſexcentos.
26 Et ædificauit ibi Dauid altare Iehouæ, obtu
lítque holocauſta & pacifica: atque inuocauit
Iehouam, qui exaudiuit eum in igne è cælo
ſuper altare holocauſti.
27 Dixítq; Iehouáh Angelo vt cōuerteret gla-
dium ſuum in vaginam ſuam:
28 Tempore illo quum videret Dauid quòd
exaudiſſet eum Iehouáh in area ℵOrnán Iebu
ϖſæi, immolauit ibi:
29 (Tabernaculum autem Iehouæ quod fe-
cerat Moϖſéh in deſerto, & altare holocau-
ſti, tempore illo erat in ipſo excelſo *quod erat*
in Gibϖón.
30 Non potuerat autem Dauid ire in conſpe-
ctum eius vt requireret Deum: quia territus
erat propter gladium Angeli Iehouæ.)

CAPVT XXII.

1 Dauid præparat neceſſaria ad ædificationem domus Dei. 6 Iubet Dauid Salomoni vt ædificet domum Domini. 8 Cur Dauid templum non potuerit ædificare. 9 Quare Salomon ſic dicatur. 11 Exhortatur Dauid Salomonem vt Deum timeat. 19 Corda ad quærendum Deum.

1 DIxítque Dauid, Hæc eſt domus Iehouæ
Dei, & hic eſt altare in holocauſtū pro
Iϖſraℵele.
2 Præcepit autem Dauid vt congregarent pe-
regrinos qui *erant* in terra Iϖſraℵelis, quos cō-
ſtituit lapicidas ad cædendum lapides dola-
tos, vt ædificarent domum Dei.
3 Deinde ferrum in copia ad clauos, ad oſtia
portarum, & ad commiſſuras præparauit Da-
uid, atque æs in multitudine abſque pon-
dere:
4 Ligna quoq; cedrina abſque numero: quia
attulerant Sidonij & Tyrij ligna cedrina in
multitudine ad Dauidem.
5 Tum dixit Dauid, ϖSelomóh filius meus
puer eſt & tenellus: domus autem ædificanda
eſt Iehouę ad magnificandum, ad excellentiā,
ad nomen & gloriam in omnibus terris: para
bo *igitur* nūc illi. Parauit itaque Dauid in mul-
titudine ante mortem ſuam.
6 Vocauit autem ϖSelomóh filium ſuum, & B
præcepit ei vt ædificaret domum Iehouę Deo
Iϖſraℵelis.
7 Dixit præterea Dauid ad ϖSelomóh filium
ſuum, Fuit in corde meo ędificare domum no
mini Iehouæ Dei mei.
8 At fuit ad me verbum Iehouæ, dicendo, San *Infrà 28. a. 5*
guinem multum effudiſti, & bella magna geſ
ſiſti: non ædificabis domum nomini meo,
quia ſanguinem multum effudiſti in terram
coram me.
9 Ecce filius naſcetur tibi, ipſe erit vir quie-
tus, requieſcere nāque faciam eum ab omni-
bus inimicis ſuis in circuitu: ideo ϖSelomóh
erit nomen eius: pacem enim & quietem da-
bo Iϖſraℵeli in diebus eius.
10 Ipſe ædificabit domum nomini meo, ipſéq; 2. Reg. 7. b. 13
erit mihi in filium: & ego ero illi in patrem, fir 3. Reg. 5. a. 5
mabóq; ſolium regni eius ſuper Iϖſraℵelem *Heb. 1. b. 5*
vſque in ſeculum.
11 Nunc fili mi, erit Iehouáh tecum, & proſpe- C
rè ages, ædificabíſque domū Iehouæ Dei tui,
quemadmodum loquutus eſt ſuper te.
12 Veruntamen det tibi Iehouáh intellectum
& intelligentiam, præcipiátque tibi ſuper Iϖſ
raℵelem, vt cuſtodias Legem Iehouæ Dei tui.
13 Tunc proſperè ages quum cuſtodieris & fe
ceris præcepta & iudicia quæ præcepit Ieho-
uáh ipſi Moϖſéh ad Iϖſraℵelem, cōfortare, &
roborare, ne timeas, neque paueas.
14 Et ecce ſecundum paupertatem meā præ-
paraui pro domo Iehouæ auri talenta cētum
millia, & argenti mille millia talenta: æs verò
& ferrum, abſq; pondere. (quia in multitudi-
ne erat) ligna quoque, & lapides præparaui,
& his addes.
15 Tecum autem *habes* multos operarios, lapi- D
cidas, & artifices lapidis & ligni, & omnes pe
ritos in quocunque opere.
16 Auri, argenti, æris, & ferri non eſt numerus:

ſurge,& fac,& ſit Iehouáh tecum.
17 Præcepit autem Dauid cunctis principibus
Iשraאelis vt opem ferrēt שSelomóh filio ſuo.
18 Annon Iehouáh Deus veſter vobiſcum eſt,
& requieſcere vos fecit per circuitum? ná de-
dit in manum meam habitatores huius terrę,
ſubiectáque eſt terra *hæc* coram Iehoua, co-
rámque populo eius.
19 Nunc præbete cor veſtrum & animam ve-
ſtram ad requirendum Iehouam Deum ve-
ſtrum:atque ſurgite,& ædificate Sanctuarium
Iehouæ Dei : vt introducatis *illuc* arcam fœde-
ris Iehouæ & vaſa ſancta Dei pro domo ædifi-
cata nomini Iehouæ.

CAPVT XXIII.

1 *Dauid ſenex Regem conſtituit Salomonem.* 3 *Numerat Leuitas,& eiſdem officia aſsignat.* 6 *Gerſon.* 12 *Caath familia.* 14 *Moſis familia.* 21 *Merari familia.*

1 Senuit autem Dauid, & ſatur dierũ factus,
Regem cõſtituit שSelomóh filium ſuum
ſuper Iשraאelem.
2 Congregauitque omnes principes Iשraא
lis,& ſacerdotes atque Leuitas.
3 Numeratiq; ſunt Leuitæ à filio triginta an-
norum & ſuprà;& fuit numerus eorum per ca
pita ſua,per viros triginta & octo millia.
4 Ex iſtis *fuerunt* ad vrgẽdum opus domus Ie-
houæ viginti & quatuor millia : præfectorum
autem & iudicum, ſex millia.
5 Quatuor autem millia ianitorũ, & quatuor
millia laudantium Iehouam cum inſtrumẽtis
quæ feci ad laudandum.
6 Et diſtribuit Dauid eos in partes, filios Le- Suprà 6.d.1
ui,in Gerשón, Cehâth, & Merari. Exod.5.b.17
7 Gerשunitas *diſtribuit* in Laעadá,& שSim-עi.
8 Filij Laעadán : dux Ieחiאél, & Zethám, &
Ioאél, tres.
9 Filij שSim-עi : שSelomith, & חHaziאél, &
Harán, tres:iſti principes familiarũ Laעadán.
B 10 Filij aũt שSim-עi:Ianháth,Ziná, & Ieעúש,
& Beriעáh:iſti filij שSim-עi,quatuor.
11 Fuit autem Ianháth dux, & Zizá ſecundus,
at Ieעúש & Beriעáh non multiplicauerũt fi-
lios, & fuerunt in familia patris in ſupputatio
nem vnam.
12 Filij Cehâth : עAmrám, Iצhár,חHebrón, &
עVzziאél,quatuor.
Exod. 2. a. 2, 6.c.20 Heb.5.a.4 13 Filij עAmrám : Aharón & Moשéh. ſepara-
tus eſt autem Aharón,vt ſanctificaret ipſe ſan-
ctitatem ſanctitatum, ipſe & filij eius in ſecu-
lum,vt ſuffirent coram Iehoua, vt miniſtrarẽt
illi, & benedicerent in nomine eius vſque in
ſeculum.
14 Moשéh autem viri Dei filij vocabuntur in
tribu Leui.
Exo.2.d.22, & 18.a.3 15 Filij Moשéh: Gerשóm, & אEliעézer.
16 Filij Gerשón: שSebuאél dux.
17 Fuerũt autẽ filij אEliעézer, Reחabiáh dux:
nec fuerunt ipſi אEliעézer filij alij. filij autem
Reחabiáh multiplicati ſunt valde.
18 Filij Iצhár: שSelomith dux.
C 19 Filij חHebrón:Ieriiáhu dux, Amariáh ſecun
dus, Ieחaziאél terti9, & Iocmeעám quartus.
20 Filij עVzziאél: Micháh dux, & Iשſiáh ſe-
cúndus.
21 Filij Merari : Maחlí,& Muשſi. filij Maחlí:
אElעazár & Ciש.
22 Mortuus eſt autem אElעazár, nec fuerunt
ei filij,ſed filiæ:quas acceperunt filij Ciש fra-
tres earum.
23 Filij Muשſi:Maחlí, & עEdér, & Ieremóth,
tres.
24 Iſti ſunt filij Leuí per familias ſuas, princi-
pes familiarum in enumerationibus ſuis, ſe-
cundum numerum nominum per capita ſua,
facientes opus in miniſterio domus Iehouæ,
à filio viginti annorum & ſuprá.
25 Dixit enim Dauid, Requieſcere fecit Ieho-
uáh Deus Iשraאelis populum ſuum, & habi-
tabit in Ieruשſaláim vſque in ſeculum.
26 Quinetiam Leuitarum non *erit vltra* porta-
re tabernaculum, & omnia vaſa eius in mini-
ſterium eius.
27 Itaque iuxta verba Dauidis nouiſsima fuit
numerus filiorum Leui à filio viginti anno-
rum & ſuprá.
28 Statio inſuper eorum *fuit* ad manum filio- D
rum Aharón in miniſterio domus Iehouæ in
atriis, & in cubiculis, & in purificatione o-
mnis ſanctitatis, & in opere miniſterij do-
mus Dei.
29 Præterea in pane ordinato, & in ſimila in ſa
crificium, & in laganis infermentatorum, &
in craticula, & in frixa, & in omni menſura &
menſura:
30 Et vt ſtarent ſingulis matutinis ad celebran
dum & laudandum Iehouam,& ſic veſperi:
31 Et in omni oblatione holocauſtorum Ieho
uæ,in Sabbathis, & Calendis, & in ſolennita-
tibus, in numero ſecundum ordinẽ ſuper eos
iugiter,coram Iehoua.
32 Et cuſtodirent cuſtodiam tabernaculi eccle
ſiæ, & cuſtodiam ſanctitatis, & cuſtodiam fi-
liorum Aharón fratrum ſuorum in miniſterio
domus Iehouæ.

CAPVT XXIIII.

1 *Aſsignat Dauid officia filiis Aaron.* 31 *Sors.*

1 Filiorum autem Aharón *hæ ſunt* partitio- Leuit.10.a.4
nes.Filij Aharón:Nadáb & Abihú, אElעa- Nume.3.a.4.
zár & אIthamár. & 26.g.61
2 Mortuus verò eſt Nadáb & Abihú coram pa
tre ſuo,nec filij fuerũt eis:ſacerdotio ergo fun
cti ſunt אElעazár & אIthamár.
3 Et partitus eſt eos Dauid, & צSadóc de filiis
אElעazár, & Aחimélech de filiis אIthamár,
in numeratione ſua & in miniſterio ſuo.
4 Inuenti ſunt autem filij אElעazár plures in
capitibus virorum,quàm filij אIthamár, & di
uiſerunt eos. De filiis אElעazár, *fuerunt* duces
per domum familiarum ſedecim : & de filiis
אIthamár per domum familiarum ſuarum,
octo.
5 Diuiſerunt autem eos ſortibus, iſtos cum B
iſtis : quia fuerũt principes Sanctitatis,& prin
cipes Dei, & de filiis אElעazár & de filiis א-I-
thamár.
6 Et deſcripſit eos שSemaעaiáh filius Netha-
נאél ſcriba, de *tribu* Leui, coram Rege & prin-
cipibus, & צSadóc ſacerdote, atq; Aחimélec
filio Abiathár, & principibus familiarum Sa-
cerdotum & Leuitarum,*in* domum patris vnã
attributam ipſi אElעazár, attributam inquam
ipſi אIthamár.
7 Exiuit autem ſors prima ipſi Iehoiarib : ipſi
Iedaעaiáh, ſecunda:
8 חHarim,tertia:שSeעorim,quarta:
9 Malchiiáh,quinta:Miiamin,ſexta:

10 Hac-

10 Haccóɣs, ſeptima: Abiiáh, octaua.
11 Ieϖſúaɣ, nona: ϖSechaniáh, decima:
12 ℵEliaϖſib, vndecima: Iacím, duodecima:
13 nHuppa, decimatertia: Ieϖſebáb, decimaquarta:
C 14 Bilgáh, decimaquinta: ℵImmér, decimaſexta:
15 nHezír, decimaſeptima: Hapiɣſſéɣs, decimaoctaua.
16 Pethanhiáh, decimanona: Ienhezcℵél, viceſima:
17 Iachín, viceſimaprima: Gamúl, viceſimaſecunda:
18 Delaiáhu, viceſimatertia: Maɣaziáhu, viceſimaquarta:
19 Iſti *ſunt* quorum enumeratio *erat* in miniſterio ſuo, vt ingrederentur domum Iehouæ ſecundum ordinem eorũ ſub manu Aharón patris eorum, quemadmodum præceperat ei Iehouáh Deus Iſraℵelis.
20 De filiis Leuí reſiduis, de filiis ɣAmrám, ϖSubaℵél: de filiis ϖSubaℵél, Ienhdeiáhu.
21 De Renhabiáhu: de filiis Renhabiáhu, dux Iϖſiiáh.
22 De Iɣshari, ϖSelomóth: de filiis ϖSelomóth, Ianháth.
23 Filij autem Ieriiáhu, Amariáhu ſecundus, Ianhaziℵél tertius, Iecamɣám quartus.
24 Filij ɣVzziℵél, Micháh: de filiis Micháh, ϖSamír.
D 25 Frater Micháh, Iϖſiiáh: de filiis Iϖſiiáh, Zechariáhu.
26 Filij Merarí: Manhlí, & Muϖſi. filij Iaɣaziiáhu, Benó.
27 Filij Merari, de Iaɣaziiáhu, Benó, & ϖSohá, & Zacchúr, & ɣIbrí.
28 De Manhli, ℵElɣazár, & non fuerunt ei filij.
29 De Ciϖs: filij Ciϖs fuit Ieranhmeℵél.
30 Filij autem Muϖſi: Manhli, & ɣEdér, & Ierimóth. iſti filij Leuitarum per domum familiarum ſuarum.
31 Et proiecerunt etiam iſti ſortes contra fratres ſuos filios Aharón coram Dauide Rege, & ɣSadóc, & Anhimélech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum familiarum, princeps contra fratrem ſuum minorem.

CAPVT XXV.

1 *Ordinantur cantores, eorúmq; vices & ſortes.* 2 *Aſaph.* 3 *Iduthun.* 4 *Heman.*

1 SEparauit autem Dauid, & principes exercitus in miniſterium filios Aϖſáph, & Hemán, & Ieduthún, qui prophetabant in citharis, in pſalteriis, & in cymbalis: fuit autem numerus eorum *numerus* virorum operis in miniſterio ſuo:
2 De filiis Aϖſáph: Zacchúr, & Ioϖſéph, & Nethaniáh, & Aϖſarℵeláh. filij Aϖſáph *fuerunt* ſub poteſtate Aϖſáph qui prophetabat ad imperium Regis.
3 De Ieduthún: filij Ieduthún, Gedaliáhu, & ɣSerí, & Ieϖſaɣiáhu, nHaϖſabiáhu, & Matthithiáhu, ſex, ſub poteſtate patris eorum Ieduthún in cithara, qui prophetabat ad celebrandum & laudandum Iehouam.
4 De Hemán: filij Hemán, Bucciiáhu, Matthaniáhu, ɣVzziℵél, ϖSebuℵél, & Ierimóth, nHananiáh, nHananí, ℵEliatháh, Giddálthi, & Romamthi-ɣézer, Ioϖsbecaϖſáh, Mallóthi, Hothír, Manhazióth,
5 Omnes iſti filij Hemán Videntis Regis in verbis Dei ad exaltandum cornu: dedítque Deus ipſi Hemán filios quatuordecim, & filias tres.
6 Omnes iſti ſub poteſtate patris ſui, in cantico in domo Iehouæ, in cymbalis, pſalteriis, & citharis: in miniſterium domus Dei: ſub poteſtate Regis Aϖſáph, & Ieduthún, & Hemán.
7 Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis doctis cantici Iehouæ, omnes periti, ducenti octoginta octo.
8 Et proiecerunt ſortes cuſtodia contra *cuſtodiam*: ſicut paruus ſic magnus: doctus cum diſcipulo.
9 Et egreſſa eſt ſors prima ipſi Aϖſáph, nempe Ioϖſéph: ipſi Gedaliáhu, ſecunda: ipſe & fratres eius & filij eius, duodecim. C
10 Tertia, Zacchúr: filij eius & fratres eius, duodecim.
11 Quarta ipſi Iɣsri: filij eius & fratres eius, duodecim.
12 Quinta, Nethaniáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
13 Sexta, Bucciiáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
14 Septima, Ieϖſarℵeláh: filij eius & fratres eius, duodecim.
15 Octaua, Ieϖſaɣiáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
16 Nona, Matthaniáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
17 Decima, ϖSimɣi: filij eius & fratres eius, duodecim.
18 Vndecima, ɣAzarℵél: filij eius & fratres eius, duodecim.
19 Duodecima, nHaϖſabiáh: filij eius & fratres eius, duodecim.
20 Decimatertia, ϖSubaℵél: filij eius & fratres eius, duodecim. D
21 Decimaquarta, Matthithiáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
22 Decimaquinta, Ieremóth: filij eius & fratres eius, duodecim.
23 Decimaſexta, nHananiáhu: filij eius & fratres eius, duodecim.
24 Decimaſeptima, Ioϖsbecaϖſáh: filij eius & fratres eius, duodecim.
25 Decimaoctaua, nHananí: filij eius & fratres eius, duodecim.
26 Decimanona, Mallóthi: filij eius & fratres eius, duodecim.
27 Viceſima, ℵEliiathán: filij eius & fratres eius, duodecim.
28 Viceſimaprima, Hothír: filij eius & fratres eius, duodecim.
29 Viceſimaſecunda, Giddálthi: filij eius & fratres eius, duodecim.
30 Viceſimatertia, Manhazióth: filij eius & fratres eius, duodecim.
31 Viceſimaquarta, Romamthi-ɣezér: filij eius & fratres eius, duodecim.

CAPVT XXVI.

1 *Ordinantur ianitores templi: &, quæ paſſa cuique ſint aſſeruanda.* 14 *Sortes.* 29 *Vuarita.*

1 DE diuiſionibus ianitorũ. de Cornhím, Meϖſelemiáhu filius Coréℵ de filiis Aϖſáph.

B

2 Et de Meשſelemiáhu filij, Zechariáhu pri-
mogenitus, Iediעaאél ſecundus, Zebadiáhu
tertius, Iathniאél quartus,
3 עElám quintus, Iehohhanán ſextus, אEli-
hoעenái ſeptimus.
4 Et de עObed-אedóm filij, שSemaעaiáh pri-
mogenitus, Iehozabád ſecundus, Ioánh ter-
tius, & שSachár quartus, & Nethanאél quint⁹.
5 עAmmiאél ſextus, Iשſachár ſeptim⁹, Peעul-
lethái octauus: quia benedixit illi Deus.
6 · שSemaעaiáh autem filio eius nati ſunt filij
ſimiles domui patris eorum: fortes enim viri-
bus erant.
7 Filij שSemaעaiáh: עOthní, & Rephaאél, &
עObéd, אElzabád, *&* fratres eius *fuerunt* filij
fortitudinis: אElihú, & שSemachiáhu.
8 Omnes iſti de filiis עObed-אedóm, ipſi & fi
lij eorum, & fratres eorũ viri fortiſsimi in mi-
niſterium, ſexaginta duo, de עObed-אedóm.
9 Et ipſi Meשſelemiáhu filij & fratres, filij for
tes, octodecim.
B 10 Ipſi autem הHoשſáh *qui erat* de filiis Merarí,
filij *fuerunt* שSimri princeps: nõ quòd eſſet pri-
mogenitus, ſed poſuit eũ pater ſuus principẽ.
11 הHilciiahu ſecundus, Tebaliáhu tertius, Ze
chariáhu quartus: omnes filij, & fratres הHo-
שſáh, tredecim.
12 Ex iſtis diuiſiones ianitorum per principes
virorum, cuſtodiæ contra fratres ſuos, ad mi-
niſtrandum in domo Iehouæ.
13 Et proiecerunt ſortes, ſicut paruus, ſic ma-
gnus, per domum familiarum ſuarum in ſin-
gulas portas.
14 Ceciditque ſors ad Orientem ipſi שSele-
miáhu: Zechariáhu quoque filio eius cõſilia-
rio cũ intellectu proiecerunt ſortes, & egreſſa
eſt ſors eius ad Aquilonem.
15 Ipſi verò עObed-אedóm ad Auſtrũ: filiis ve-
rò eius ſuper domum conciliorum.
16 Ipſi שSuppim & הHoשſáh ad Occidentem
cum porta שSallécheth, in via ſtrata aſcenden
te: cuſtodia *erat* eregione cuſtodiæ.
17 Ad Oriẽtem Leuitæ ſex, ad Aquilonem per
diem quatuor, ad Meridiem per diẽ quatuor,
& ad *domum* conciliorum bini *&* bini.
C 18 Ad cellulam inſtrumentorum ad Occiden-
tem *erant* quatuor in via ſtrata: bini *erant* ad cel
lulam.
19 Iſtæ ſunt diuiſiones ianitorum filiorũ Cor-
הhitarum, & filiorum Merarí.
20 Et *de* Leuitis: Aהhiiáh *fuit* ſuper theſauros
domus Dei, & theſauros ſanctitatum.
21 De filiis ipſi Laעadán, filij Gerשſunitarum à
Laעadán, principes familiarum ipſi Laעadán,
Gerשſuni, Iehhiאeli:
22 Filij Iehhiאeli, Zethám, & Ioאél frater eius
fuerunt ſuper theſauros domus Iehouæ.
23 De עAmrami, de Iעshari, de הHebroní, & *de*
עAzziאeli.
24 שSebuאél autem filius Gerשſóm filij Mo-
שſéh, dux ſuper theſauros.
25 Fratres verò eius de אEliעezér, Rehhabiahú
filius eius, & Ieשſaעiáhu filius eius, & Iorám fi
lius eius, & Zichri filius eius, & שZelomith fi-
lius eius.
26 Ipſe שSelomith & fratres eius *fuerunt* ſuper
omnes theſauros ſanctificationum quas ſan-
ctificauerat Dauid rex, & principes familiarũ,
& tribuni, & cẽturiones, & principes militiæ.

27 De prælijs *enim* & de ſpoliis ſanctificauerãt
ad inſtaurandam domum Iehouæ.
28 Et quicquid ſanctificauerat שSemuאél Vi-
dens, & שSaאúl filius Ciש, & Abnér filius
Ner, & Ioáb filius צSeruiáh: *&* omnes *alij* qui
ſanctificauerant *aliquid, erant* ſub manu שSelo-
mith & fratrum eius.
29 De Iעsharitis, Chenaniáhu, & filij eius, *erant*
in opere externo ſuper Iשſraאelem præfecti
& iudices.
30 De הHebronitis, הHaשſabiáhu & fratres e-
ius, viri robuſti, mille & ſeptingenti *fuerunt* in
præfectura Iשſraאelis trans Iardén ad Occi-
dentem, in omni opere Iehouæ, & in miniſte-
rio Regis.
31 De הHebronitis, Iediiáh dux *fuit* הHebronĩ
tis in generationibus ſuis per familias. anno
quadrageſimo regni Dauidis quæſiti ſunt, &
inuenti ſunt in eis fortes viribus in Iaעazir
Gilעád.
32 Et fratres eius, viri robuſti, duo millia & ſe-
ptingenti: principes familiarum: quos conſti-
tuit Dauid Rex ſuper Reאubenitas & Gadi-
tas, & dimidiam tribum Menaשſsitarum in
omni re Dei & Regis.

CAPVT XXVII.

1 *De diuiſione populi in duodecim turmas, & de præfectis earum.*
25 *Præfecti ſubſtantiæ Dauidis.* 32 *Officiarij Dauidis.*

1 Filij autem Iשſraאelis ſecũdum numerum
ſuum principes familiarum, & tribuni, &
centuriones, & præfecti eorum qui miniſtra-
bãt Regi in omni negotio turmarum, quæ in-
grediebantur & egrediebantur per mẽſes ſin-
gulos, omnibus mẽſibus anni: turma vna *erat*
vigintiquatuor millium.
2 Super turmam primam pro menſe primo,
Iaשſobעám filius Zabdiאel, & in turma eius
erant vigintiquatuor millia.
3 De filiis Pereץ *erat* princeps cunctorũ prin-
cipum exercituum menſis primi.
4 Et ſuper turmam menſis ſecundi, Dodái A-
הhoהhites, *hæc* autem *eſt* turma eius: & Mi-
clóth dux: & in turma eius *erant* vigintiqua-
tuor millia.
5 Princeps exercitus tertij pro menſe tertio,
Benaiáhu filius Iehoiadáע ſacerdotis ſummi:
& in turma eius vigintiquatuor millia.
6 Ipſe Benaiáhu *fuit* fortis inter triginta & ſu-
per triginta: & in turma eius, עAmmizabád fi-
lius eius.
7 Quarti, pro menſe quarto, עAשſaאél frater
Ioáb, & Zebadiáh filius eius poſt eũ, & in tur-
ma eius, vigintiquatuor millia.
8 Quinti, pro menſe quinto, princeps שSam- B
húth Izraהhites: & in turma eius, vigintiqua-
tuor millia.
9 Sexti, pro menſe ſexto, עIrá filius עIccés,
Thecoעites: & in turma eius, vigintiquatuor
millia.
10 Septimi, pro menſe ſeptimo, הHéleץ Pelo-
nites de filiis אEphráim: & in turma eius, vi-
gintiquatuor millia.
11 Octaui, pro menſe octauo, שSibbechái הHu-
שſathites de *ſtirpe* Zarhhitarum: & in turma e-
ius, vigintiquatuor millia.
12 Noni, pro menſe nono, Abi-עézer עAntho-
thites, de filiis Iemini: & in turma eius, vigin-
tiquatuor millia.

13 Decimi,

13 Decimi, pro menſe decimo, Maharái Netophathites de *ſtirpe* Zarnhitarum: & in turma eius, vigintiquatuor millia.

14 Vndecimi, pro vndecimo menſe, Benaiáh Pirɣathonithes, de filiis ʌEphráim: & in turma eius, vigintiquatuor millia.

15 Duodecimi, pro duodecimo menſe, nHeldái Netophathites, de *ſtirpe* ɣOthniʌél: & in turma eius, vigintiquatuor millia.

C 16 *Fuerunt* præterea ſuper tribus Iɷſraʌelis: ſuper Reʌubenitas dux ʌEliɣezér filius Zichri: ſuper ɷSimɷonitas, ɷSephatiáhu filius Maɣacháh.

17 Super *tribum* Leui, nHaɷſabiáh filius Cemuʌél: ſuper Aharón, ɣSadóc.

18 Super Iehudáh ʌElihú de fratrib⁹ Dauidis: ſuper Iɷſſachár, ʌOmri filius Michaʌél.

19 Super Zebulún, Iɷſmaɣaiáhu filius ɣObadiáhu: ſuper Naphthalí, Ierimóth filius ɣAzriʌél.

20 Super filios ʌEphráim, Hoɷſéaɣ filius ɣAzaziáhu: ſuper dimidiam tribum Menaɷſſéh, Ioʌél filius Pedaiáhu.

21 Super dimidium Menaɷſſéh in Gilɣád, Iddó filius Zechariáhu: ſuper Biniamín, Iaɣaziʌél filius Abnér.

22 Super Dán, ɣAzarʌél filius Ieronhám. iſti principes tribuum Iɷſraʌelis.

23 Non accepit autem Dauid numerum eorũ à filio viginti annorum & infrà: quia dixerat Iehouáh quod multiplicaret Iɷſraʌelem veluti ſtellas cæli.

Suprà 21.a.7 24 Ioáb filius ɣSeruiáh cœpit numerare, ſed non compleuit: & fuit propter hoc ira ſuper Iɷſraʌelem, & non aſcendit numerus in numerum verborum dierum regis Dauidis.

25 Super theſauros autem Regis *fuit* ɣAzmáueth filius ɣAdiʌél: & ſuper theſauros *qui erant* in agro, in vrbibus, & in villis, & in arcibus *fuit* Iehonathán filius ɣVzziáhu.

D 26 Et ſuper facientes opus agri in cultura terræ, ɣEzri filius Chelúb.

27 Et ſuper vineas ɷSimɣi Ramathites: & ſuper ea quæ *erant* in vineis, *nempe* ſuper cellaria vini, Zabdi ɷSiphmites.

28 Et ſuper oliueta & ſycomoros quæ ſunt in campeſtribus, Baɣalnhanán Gederites, & ſuper cellaria olei, Ioɣáɷs.

29 Et ſuper boues qui paſcebantur in ɷSarón, ɷSitri ɷSaronites: & ſuper boues in vallibus, ɷSaphát filius ɣAdlái.

30 Et ſuper camelos, ʌObil Iɷſmaɣelites: & ſuper aſinas, Ienhdeiáhu Meronothites.

31 Et ſuper pecudes, Iaziz ɣAgerites. omnes iſti, principes *fuerunt* ſubſtantiæ quæ *erat* Regi Dauidi.

32 Iehonathán autem patruus Dauid conſiliarius, vir intelligens, & ſcriba, ipſe & Ieʌnhiʌél filius nHachmoní cum filiis Regis.

33 Aʌnhithóphel autem conſiliarius Regis, & nHuɷſái Archites amicus Regis.

34 Poſt Aʌnhithóphel autem fuit Iehoiadáɣ filius Benaiáhu, & ʌEbiathár: & princeps exercitus Regis, Ioáb.

CAPVT XXVIII.

1 *David hortatur populum & Salomonẽ filium ad ædificationẽ templi Dei.* 2 *Frater.* 9 *Deo corde perfecto ſeruiendum. Cordium ſcrutator, Deus. Quærere Deum.* 11 *Dat deſcriptionem templi, & neceſſaria ad ædificationem.* 19 *Exẽplar templi accepit à Deo.* 20 *Exhortatio ad filium,*

1 Congregauit autem Dauid omnes principes Iɷſraʌelis, principes tribuũ, & principes turmarum miniſtrantium Regi, & tribunos, & centuriones, & principes totius ſubſtantiæ, & peculij Regis & filiorum eius, cum eunuchis & potẽtibus, & robuſtiſsimos quoſque viribus, in Ieruɷſaláim.

2 Surrexit itaq; Dauid Rex ſuper pedes ſuos, & ait, Audite me fratres mei & popule mi, Ego cum corde meo ædificare domum quietis arcæ fœderis Iehouæ, & ſcabello pedum Dei noſtri: & præparaui ad ædificandum.

3 At Deus dixit mihi, Nõ ædificabis domum *ullam* nomini meo: quia vir bellorum es, & ſanguinem effudiſti. Suprà 22.b.8 2.Reg.7.b.13

4 Elegit autem Iehouáh Deus Iɷſraʌelis me ex omni domo patris mei, vt eſſem Rex ſuper Iɷſraʌelem in ſeculum: de Iehudáh enim elegit ducem, & è domo Iehudáh domum patris mei, & è filiis patris mei me voluit vt Regem cõſtitueret me ſuper vniuerſum Iɷſraʌelem.

5 Et ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Iehouáh) elegit ɷSelomóh filium meum, vt ſederet ſuper thronũ regni Iehouæ, ſuper Iɷſraʌelem. Sup.9.b.7 B

6 Dixitque mihi, ɷSelomóh filius tuus ipſe ædificabit domum meam & atria mea. elegi enim eum mihi in filium, & ego ero illi in patrem.

7 Et firmabo regnum eius vſque in ſeculum, ſi fortiter agat faciendo præcepta mea & iudicia mea, ſicut & hodie.

8 Nunc ergo in oculis totius Iɷſraʌelis congregationis Iehouæ, & in auribus Dei noſtri, cuſtodite & ſcrutamini cuncta mandata Iehouæ Dei veſtri, vt poſsideatis terram bonam, & hæreditare faciatis filios veſtros poſt vos vſq; in ſeculum.

9 Tu itaque ɷSelomóh fili mi, ſcito Deũ patris tui, & ſerui ei corde perfecto & animo voluntario. omnia enim corda ſcrutatur Iehouáh, & omne figmentum cogitationum intelligit. ſi quæſieris eum, inuenietur à te: & ſi dereliqueris eum, abiiciet te in æternum. 1.Regum 17. b.7 Pſal.7.b.10 Ierem.17.a.1, & 20.d.12

10 Vide nunc quòd Iehouáh elegit te vt ædifices domum Sanctuario: confortare & fac.

11 Dedit autem Dauid ɷSelomóh filio ſuo ſimilitudinem porticus, & domũcularum eius, & cellariorum eius, & cœnaculorum eius, & cubiculorum eius interiorum, & domus propitiatorij: C

12 Et ſimilitudinem omnium quæ fuerant in ſpiritu cũ eo pro atriis domus Iehouæ, & pro omnibus cubiculis per circuitũ in theſauros Dei & in theſauros ſanctitatum:

13 Et pro turmis Sacerdotum & Leuitarum, id eſt pro cũcto opere miniſterij domus Iehouæ, nempe pro vniuerſis vaſis ipſius miniſterij domus Iehouæ.

14 *Dedit* aurum in pondere in aurum, *id eſt* pro omnibus vaſis ſingulorum miniſteriorum: *dedit præterea* in omnia vaſa argentea *argentum* in pondere pro omnibus vaſis ſingulorum miniſteriorum.

15 Pondus inſuper *auri* in candelabra aurea & lucernas eorum aureas, *dedit inquam aurum* in pondere pro ſingulis candelabris & lucernis eorum: pro candelabris autem argenteis *dedit argentum* in pondere, pro candelabro & lu-

cernis eius, ſecundum miniſterium cuiuſli-
bet candelabri.
16 Aurum item in pondere pro menſis propo-
ſitionis, pro ſingulis menſis: & argentum pro
menſis argenteis.
D 17 Et pro fuſcinulis, & crateribus, & acerris au-
rum purum: & pro crateribus aureis *dedit au-
rum* in pondere pro ſingulis crateribus: & pro
crateribus argenteis *dedit argentum* in pondere
pro ſingulis crateribus.
18 Præterea pro altari ſuffimẽti *dedit* aurum re-
purgatum in pondere: & pro figura quadrigæ
Cherubim aurum, qui expandebant, & tege-
bant arcam fœderis Iehouæ.
19 Omnia in ſcriptura de manu Iehouæ ſuper
me, intelligere fecit *me*: omnia *inquam* opera fi-
guræ.
20 Dixit poſt hæc Dauid ɯSelomóh filio ſuo,
Confortare, & roborare, & fac: ne timeas, neq;
paueas, quia Iehouáh Deus, Deus meus tecũ
erit: non dimittet te, nec derelinquet te, donec
expletum fuerit omne opus miniſterij do-
mus Iehouæ.
21 Et quidem turmæ Sacerdotũ & Leuitarum
aderunt tibi in omni miniſterio domus Dei, te-
cum inquam *erunt* in omni opere, omnes ſpõ-
tanei in ſapientia, in omni miniſterio, princi-
pes quoque, & omnis populus in omnibus
verbis tuis.

CAPVT XXIX.

1 Quæ Dauid, eiúſque principes obtulerint in templi ædificationem. 10 Dauidis gratiarum actio & oratio. 14 Deo damus quod ab eo prius accepimus. 15 Dies noſtri. 17 Cor rectum & ſimplex aſpicit Deus. 18 Petit à Deo Dauid vt perpetuò donet Iſraëli rectam mẽtem. 20 Vt laudet Deum, hortatur Dauid populum. 22 Comedere & bibere coram Domino in lætitia. Secundò vngitur Salomon. 27 Tempus regni Dauidis. 28 Moritur Dauid, cui ſuccedit Salomon. 29 Libri Nathan & Gad Prophetarum.

1 DIxit autem Dauid rex ad vniuerſum cœ-
tũ, ɯSelomóh filius meus vnicus *quem*
elegit Deus, puellus eſt & tenellus, at opus
ingẽs eſt: non enim hominis eſt palatiũ iſtud,
ſed Iehouæ Dei.
2 Totis autem viribus meis pręparaui domui
Dei mei, aurum ad aurum, & argentum ad ar-
gentum, & æs ad æs, ferrum ad ferrum, & li-
gna ad ligna, lapides onychinos, & gemmas,
lapides ſtibinos, & diuerſorum colorum, &
omnẽ lapidem pretioſum, & lapides marmo-
reas in copia.
3 Et inſuper, quòd mihi beneplacitum ſit er-
ga domum Dei mei, eſt mihi *in* peculiari the-
ſauro aurum, & argentum *quod* dedi domui
Dei mei vltra omnia *quæ* præparaui pro domo
Sanctuarij:
B 4 Tria millia talentorum auri ex auro Ophir,
& ſeptem millia talentorum argenti repurga-
ti ad incruſtandos parietes domorum.
5 Aurum ad aurũ, & argentum ad argẽtum, &
ad omne opus *quod eſt* in manu artificũ: & quis
eſt ſpontaneus vt impleat manum ſuam ho-
die Iehouæ?
6 Sponte igitur obtulerunt principes fami-
liarum, & principes tribuum Iɯſraelis, & tri-
buni, & centuriones, & principes operis Re-
gis.
7 Dederúntque in miniſterium domus Dei,
auri talenta quinque millia, & drachmarũ de-
cem millia, & argenti talenta decem millia, &
æris decem & octo millia talenta, & ferri cen-
tum millia talenta.
8 Et cum quo inuenti ſunt lapilli, dederũt in
theſaurum domus Iehouæ per manũ Iehhiél
Gerɯſunitæ. C
9 Et lætati ſunt populus quum ſponte offer-
rent ipſi: corde enim perfecto ſponte obtule-
runt Iehouæ: quin & Dauid rex lætatus eſt læ-
titia magna.
10 Benedixit itaq; Dauid Iehouæ in oculis to-
tius congregationis: dixitque Dauid, Benedi-
ctus es tu ô Iehoua Deus Iɯſraelis patris no-
ſtri à ſeculo vſque in ſeculum.
11 Tibi ô Iehoua eſt magnificentia, & potẽtia,
& gloria, & victoria, & decor. cuncta enim *quæ*
in cælo ſunt & in terra, *tua ſunt*: tuum eſt ô Ieho
ua, regnum & exaltatio ſuper omnes *qui ſunt*
in caput.
12 Et diuitiæ & gloria à facie tua *ſunt*, & tu do-
minaris omnibus: atque in manu tua *ſunt* vir-
tus atque fortitudo, in manu quoq; tua *eſt* ma-
gnificare & corroborare omnes.
13 Nunc ergo Deus noſter confitemur nos ti-
bi, & laudamus nomen gloriæ tuæ. D
14 Etenim quis ego ſum, & quis eſt populus
meus, vt obtineamus vires ad ſponte offeren-
dum ſicut hoc? à te enim ſunt omnia, & de ma
nu tua dedimus tibi.
15 Peregrini enim ſumus coram te, & aduenæ
ſicut omnes Patres noſtri: dies noſtri ſicut vm Sap.2.4.
bra ſuper terram, nec eſt expectatio.
16 Iehoua Deus noſter, omnis copia iſta quam
præparauimus ad ædificandum tibi domũ no
mini ſancto tuo, de manu tua eſt, & tua ſunt
omnia.
17 Noui autem Deus mi quòd tu ſcrutaris cor,
& rectitudines ames, ego in rectitudine cor-
dis mei ſponte obtuli vniuerſa hæc, & nũc po
pulum tuum qui repertus eſt hîc, vidi cũ gau-
dio dum liberalitatem exerceret erga te.
18 O Iehoua Deus Abrahám, Iƶhhác, & Iɯſra- E
él Patrum noſtrorum, cuſtodi hoc in ſeculũ,
imaginationem cogitationum cordis populi
tui, & præpara cor eorum tibi.
19 ɯSelomóh autem filio meo da cor perfectũ,
vt cuſtodiat præcepta tua, teſtimonia tua, &
ſtatuta tua, & vt faciat omnia, & ædificet ædẽ
illam quam præparaui.
20 Poſt hæc dixit Dauid vniuerſæ eccleſiæ, Be
nedicite quæſo Iehouę Deo veſtro. Benedixit
itaque vniuerſa eccleſia Iehouæ Deo Patrum
ſuorum, & incuruauerunt ſe, & adorauerunt
Iehouam & Regem.
21 Immolauerúntque Iehouæ victimas, & ob- F
tulerũt holocauſta Iehouę poſtridie eius diei,
tauros mille, arietes mille, agnos mille, & li-
bamina eorum, & victimas *alias* in multitudi-
ne pro vniuerſo Iɯſraele.
22 Et comederunt ac biberunt coram Iehoua
in die illa in lætitia magna: dein Regem cõſti-
tuerunt ſecundò ɯSelomóh filium Dauidis,
atque vnxerunt Iehouæ in principem, & ƶSa-
dóc in ſacerdotem.
23 Seditque ɯSelomóh ſuper ſolium Iehouæ
Rex pro Dauide patre ſuo, & proſperè egit, pa
ruerúntque ei vniuerſus Iɯſraél.
24 Vniuerſi quoque principes, & potentes, at-
que etiam omnes filij Regis Dauidis dederũt
manum ſub ɯSelomóh Rege.

25 Et

25 Et magnificauit Iehouáh שSelomóh excel-
lenter in oculis totius Iשraאelis: deditque illi
gloriam regni, qualis non fuit vlli Regi ante
eum, ſuper Iשraאelem.
3.Reg.2.b.11 26 Porrò Dauid filius Iשſai regnauit ſuper vni-
G uerſum Iשraאelem.
27 Dies autem quibus regnauit ſuper Iשraאe-
lem, quadraginta anni: in חHebrón regnauit
ſeptem annis, in Ieruשſaláim verò regnauit
trigintatribus annis.
28 Atque mortuus eſt in ſenectute bona, ſatur
diebus, diuitiis, & gloria: regnauitque שSelo-
móh filius eius pro eo.
29 Geſta autem Dauidis Regis priora & poſte-
riora, ecce ipſa ſcripta ſunt in verbis שSemu-
él Videntis, & in verbis Nathán Prophetæ,
& in verbis Gad Videntis,
30 Cum omni regno eius, & fortitudine eius,
& tẽporibus quę tranſierunt ſuper eum, & ſu-
per Iשraאelẽ, & ſuper vniuerſa regna terrarũ.

Secundus liber Paralipomenon.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

3 Tabernaculum in Gabaon. 6 Oblatio Salomonis. 7 Deus hortatur Salomonem, vt ab ipſo petat quod velit. 10 Salomon petit à Deo ſapientiam & ſcientiam ad dirimendas lites populi. 13 Numerus curruum & equitum Salomonis. 15 Argenti, auri, & cedrorum maxima copia Ieroſolymis regnante Salomone.

3.Reg.3.a.1 1 ROBORATVS eſt au-
tem שSelomóh filius Da
uidis in regno ſuo, & Ie-
houáh Deus eius *fuit* cum
eo, magnificauitq; eum
in excelſum.
2 Dixitque שSelomóh
vniuerſo Iשraאeli, & tri-
bunis, & cẽturionibus, & iudicibus, & omni-
bus ducibus *qui erant* ſuper Iשraאelem, & prin
cipibus familiarum.
3 Profecti ſunt itaque שSelomóh & vniuerſus
ille cœtus cum eo in excelſum quod erat in
Gibעón: ibi enim erat tabernaculum eccleſię
Dei, quod fecerat Moשéh famulus Iehouę in
deſerto.
4 Sed arcam Dei aſcendere fecerat Dauid de
Ciriáth-iearim, quum præparaſſet ei *locum*
Dauid: extenderat enim ei tabernaculum in
Ieruשſaláim.
Exod.38.a.1 5 Et altare æneum quod fecerat Betſalnél fi-
B lius אVri filij חHur, *erat* ibi coram tabernacu-
lo Iehouæ: & requiſiuit illud שSelomóh &
cœtus ille.
6 Obtulit autem שSelomóh illic ſuper altare
æneum coram Iehoua, quod erat in taberna-
culo eccleſiæ, obtulit inquam ſuper illud ho-
locauſta mille.
7 In nocte ipſa apparuit Deus ipſi שSelomóh,
dixitque ei, Poſtula quod dem tibi.
8 Et dixit שSelomóh Deo, Tu feciſti cum Da-
uide patre meo miſericordiam magnam, &
conſtituiſti me Regem pro eo.
3.Reg.3.b.9 9 Nunc *ergo* ô Iehoua Deus, ſtabile ſit verbum
tuum *quod loquutus es* cum Dauide patre meo:
tu enim conſtituiſti me Regem ſuper popu-
lum multum, ſicut puluerem terræ.
1.Par.28.a.1 10 Nunc *itaque* ſapientiam & ſcientiam da mi-
Sap.9.b.7 hi, vt egrediar coram populo iſto & ingrediar:
C quis enim iudicabit populũ tuũ iſtũ magnũ?
11 Tum reſpondit Deus ipſi שSelomóh, Pro-
pterea quòd fuit iſtud in corde tuo, & non po-
ſtulaſti diuitias, opes, & gloriam, & animas
odio habentium te, nec etiam dies multos po
ſtulaſti, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam & ſcien-
tiam vt iudices populum meum ſuper quem
conſtitui te Regem:
12 Sapientia & ſcientia data eſt tibi: diuitias
autem, & opes, & gloriam dabo tibi, vt non
fuerit ſic Regibus qui fuerunt ante te, & poſt
te non erit ſic.
13 Venit autẽ שSelomóh ab excelſo quod erat D
in Gibעón in Ieruשſaláim à conſpectu taber- 3.Regum 10.
uaculi eccleſiæ, & regnauit ſuper Iשraאelem. d.28
14 Congregauitq; שSelomóh currus & equi-
tes: fueruntque ei mille quadringenti currus,
& duodecim millia equitum, quos collocauit
in vrbibus curruũ, & cũ Rege in Ieruשſaláim.
15 Præbuitque Rex argẽtum & aurum in Ieru-
שſaláim tãquam lapides: & cedros dedit tan-
quam ſycomeros quæ *creſcunt* in campeſtribus 3.Regum 10.
in multitudine. d.26
16 Et egreſſus equorũ qui erat ipſi שSelomóh,
erat ex Ægypto: nam congregatio mercato-
rum Regis accipiebant cõgregationem *equo-
rum* pretio.
17 Cæterùm aſcendebant, & educebant ex Æ-
gypto quadrigas pro ſexcẽtis argẽteis, equum
verò pro cẽtum & quinquaginta: & ſic omnes
Reges חHitthæorum & Reges Arám per ma-
num eorum educebant.

CAPVT II.

2 Artifices Salomonis. 3 Mittit Salomon ad Hiram regem Tyri pro lignis & artificibus. 6 Templum ædificatum, vt in eo thus Deo incenderetur. 7 Petit ſibi dari artifices. 11 Hiram promittit ligna Salomoni. 12 Regem ſapientem cõſtituit ſuper populum à ſe delectum Deus. 17 Numerus artificum.

1 DIxit autem שSelomóh quòd ædificaret
domum nomini Iehouæ, & domum
regno ſuo.
2 Numerauitq; שSelomóh ſeptuaginta millia
virorum baiulorum, & octoginta millia viro-
rum cædentium in monte, & præpoſitorum
ſuper eos tria millia & ſexcentos.
3 Et miſit שSelomóh ad חHurám Regẽ צSor, 3.Reg.5.a.1
dicendo, Sicut feciſti cum Dauide patre meo,
cui miſiſti cedros vt ædificaret ſibi domum in
qua habitaret:
4 Ecce ego ædifico domum nomini Iehouæ
Dei mei, ad ſanctificandum *eam* illi, & ad ado-
lendum coram illo incenſum aromaticum, &
ut diſponam diſpoſitionem iugem, & holocau-
ſta mane & veſperi in ſabbathis, & Calendis,
& ſolennitatibus Iehouæ Dei noſtri: in ſecu-
lum hoc *eſt* ſuper Iשraאelem.
5 Domus autem quam ædifico, magna eſt: ma- B
gnus eſt enim Deus noſter præ omnibus diis.
6 Et quis obtinebit vires ad ædificandum ei
domum? ſi cælum & cæli cælorum non com-
prehendunt eum, & quis ego ſum vt ędificem
ei domum? ſed ad ſuffiendum coram eo.
7 Nunc igitur mitte mihi virum ſapientẽ qui
ſciat operari in auro & argẽto, & ære, & ferro,

& purpura, & coccino, & hyacintho, quíque
ſciat ſcalpere ſcalpturas cum ſapientibus qui
ſunt mecũ in Iehudáh & in Ieruſaláim, quos
præparauit Dauid pater meus.
8 Mitte præterea mihi ligna cedrina, & abie-
gna, & coralia de Lebanón: noui enim quòd
ſerui tui ſciunt cædere ligna Lebanón, & ecce
ſerui mei *erunt* cum ſeruis tuis,
9 Vt præparét mihi ligna quamplurima: quia
domus quam ego ædifico, magna eſt & mi-
rabilis.
10 Et ecce cæſoribus, cæſoribus *inquam* ligno-
C rum dedi tritici contuſi ſeruis tuis cororum
viginti millia, & hordei cororum viginti mil-
lia, & vini batorum vigintia millia, & olei ba-
torum viginti millia.
11 Dixit autẽ Hurám rex Sór per ſcripturam
quam miſit ad Selomóh, Eo quòd dilexit Ie-
houáh populum ſuum, poſuit te ſuper eos
Regem.
12 Rurſus dixit Hurám, Benedictus Iehouáh
Deus Iſraelis, qui fecit cęlum & terram: qui
dedit Dauidi Regi filium ſapientem, cogno-
ſcentem, præditum intellectu & prudentia, vt
ædificet domũ Iehouæ & domum regno ſuo.
13 Idcirco nunc miſi virum ſapientem, pruden
tem, *qui erat* Hurám patris mei,
14 Filium mulieris de filiabus Dan, pater au-
tem eius erat Soræus, ſciẽtem operari in au-
ro & argento, in ære, ferro, lapidibus & lignis,
in purpura, hyacintho, & byſſo, & coccino, &
ſcalpere omnem cælaturam, & excogitare o-
D mnem cogitationem quæ dabitur ei cum ſa-
pientibus tuis & ſapientibus domini mei Da-
uidis patris tui.
15 Nunc ergo triticum & hordeum, oleum &
vinum, quæ dixit dominus meus, mittat ſer-
uis ſuis:
16 Nos verò cædemus ligna de Lebanón pro-
ut opus fuerit tibi: adducemúſque ea tibi ra-
tibus ad mare Iaphó, tu autem deportanda cu
rabis ea in Ieruſaláim.
17 Numerauit igitur Selomóh omnes viros
peregrinos qui erant in terra Iſraelis poſt
dinumerationem illam qua dinumerauit eos
Dauid pater eius, inuentique ſunt centum &
quinquaginta millia, atq; tria millia ſexcenti.
18 Fecitque ex eis ſeptuaginta millia baiulo-
rum, & octoginta millia cæſorum in monte:
tria item millia & ſexcẽtos qui præfecti erant
ad faciendum operari populum.

CAPVT III.

1 *Templum ædificatur.* 17 *Iachin. Booz.*

3.Reg.6.a.1 1 COepit itaque Selomóh ædificare do-
mum Iehouæ in Ieruſaláim in monte
Moriiáh, qui monſtratus fuerat Dauidi patri
2.Reg.24. eius, in loco quem præparauerat Dauid in a-
c.18 rea Ornán Iebuſæi.
1.Par.21.c.18 2 Cœpit *inquam* ædificare menſe ſecundo, *die*
ſecundo, anno quarto regni ſui.
3 Et iſtæ *ſunt diuiſiones quibus* fundatus eſt Se-
lomóh ad ædificandum domum Dei. longi-
tudo, cubitorum in menſura prima, erat cubi-
torum ſexaginta, & latitudo cubitorũ viginti.
4 Et porticus quæ erat ante longitudinem
ipſam, ante latitudinem domus, erat cubito-
rum viginti: altitudo verò centum & viginti,
obduxitq; eam intrinſecus auro puro.
5 Domum autem magnam texit ligno abie- B
tum, quod texit auro optimo, & aſcendere fe-
cit ſuper illud palmas & catenas.
6 Texit item domum lapide pretioſo ad glo-
riam: aurum autem *erat* aurum *ex* Paruáim.
7 Obduxit *inquam* domum, trabes, poſtes &
parietes eius, & oſtia eius, auro: ſculpſitque
Cherubím in parietibus.
8 Fecit & domũ Sanctitatis ſanctitatum: cuius
longitudo *erat* ſecundum latitudinem domus
cubitorum viginti: & latitudo eius *erat* cubi-
torum viginti: obduxitque eam auro optimo
talentis ſexcentis.
9 Pondus autem clauorum, ſeclorum quin-
quaginta auri *erat*, & cœnacula obtexit auro.
10 Fecit autẽ in domo Sanctitatis ſanctitatum
Cherubím duos, opere *inſtar duorum* puerorum C
quos obduxit auro.
11 Alarum verò Cherubím longitudo *erat* cubi-
torum viginti: ala vna cubitorum quinque,
attingebat parietem domus: & ala altera cu-
bitorum quinque, attingebat alam Cherúb
alterius.
12 Atque ita ala Cherúb vnius, cubitorũ quin-
que, tangebat parietẽ domus: & ala altera cu-
bitorum quinque, coniuncta erat alæ Cherúb
alterius.
13 Alæ *itaque* Cherubím iſtorum expanſę erant
cubitorum viginti: & ipſi ſtabant ſuper pedes
ſuos, & facies eorum *erat verſa* in domum.
14 Fecit præterea velũ ex hyacintho, & purpu D
ra, & cocco, & byſſo: & aptauit ei Cherubím. Matt.27.f.51
15 Fecit item ante domum columnas duas cu-
bitorum trigintaquinque *in* longitudine: & Iere.52.c.21
capitellum quod erat ſuper caput eius, cubi-
torum quinque.
16 Fecit & catenas *ſicut* in Oraculo, & poſuit
ſuper caput illarum columnarum: fecitq; ma-
logranata centum, quæ poſuit in illis catenis.
17 Statuit autẽ columnas illas ante templum,
vnam à dextera, & alteram à ſiniſtra: vocauít-
que nomen dexteræ, Iachín: & nomen ſini-
ſtræ, Bóyaz.

CAPVT IIII.

1 *Fabricatio altaris holocauſti.* 2 *Mare fuſile.* 4 *Boues xij. fu-
ſiles.* 6 *Conchæ decem.* 7 *Candelabra decem.* 8 *Menſæ
decem: & Phialæ centum.* 9 *Atrium ſacerdotum: &, Baſilica
grandis quæ & atrium magnum, ſeu atrium populi.* 19 *Altare thy-
miamatis aureum.*

1 FEcit autem altare æneum: viginti cubi- 3.Reg.7.e
torum longitudo eius, & viginti cubito-
rum latitudo eius, decem verò cubitorum al-
titudo eius.
2 Fecit quoque mare fuſile: decem cubitorum
à labro eius vſque ad labrum eius, rotundum
in circuitu: & quinq; cubitorum altitudo eius,
lineáque triginta cubitorum ambiebat illud
per circuitum.
3 Similitudo quoque boum *erat* ſubter illud
per circuitum, qui circundabant illud decem
cubitis, ambientes mare per circuitum. duo
ordines erant boum fuſorum in fuſione illius.
4 Stabat ſuper duodecim boues: tres reſpi-
ciebant ad Aquilonem, & tres reſpiciebant ad
Occidentem, tres autem reſpiciebant ad Me-
ridiem, & tres reſpiciebãt ad Orientem: erátq;
mare ſuper eos deſuper. omnia autem poſte-
riora eorum erant intrinſecus.

5 Porrò

B 5 Porrò craſsities eius *erat* palmi vnius: & la-
bium eius ſicut opus labij calicis *&* floris lilij:
comprehendebat batos *aliquot*, tria millia *ba-
torum* capiebat.
6 Fecit inſuper conchas decem, & poſuit quin
que à dextera & quinq; à ſiniſtra, ad lauãdum
in eis opus holocauſti: lauare ſolebãt in ipſis:
& mare, vt lauarent ſacerdotes in eo.
7 Fecit præterea candelabra aurea decem, ſe-
cundum normam eorum: & poſuit in tẽplo,
quinque à dextra, & quinque à ſiniſtra.
8 Fecit deinde menſas decem, quas poſuit in
templo, quinque à dextra, & quinque à ſini-
ſtra: & fecit crateras aureos centum.
C 9 Fecit quoque atrium ſacerdotum, & atrium
magnum, & oſtia ipſi atrio, oſtiáq; eorum ob-
duxit ære.
10 Porrò mare poſuit à latere dextro ad Orien-
tem contra Meridiem.
11 Fecit inſuper ɦHurám lebetes, & ſcopas, &
pelues: compleuítque ɦHurám facere opus
quod fecerat Regi ϖSelomóh pro domo Dei:
12 Colũnas duas, & funiculos, & capitella ſu-
per caput columnarum duarum, & retiacula
duo ad operiendum duos funiculos capitel-
lorum quæ erant ſuper caput columnarum.
13 Et malogranata quadringenta in duobus re
tiaculis: duo ordines malogranatorum erant
vnicuique retiaculo ad operiendum duos fu-
niculos capitellorum quę erant in faſtigio co-
lumnarum.
14 Baſes fecit, conchas quoque fecit ſuper ba-
ſes.
15 Mare vnũ, & boues duodecim ſubter illud.
16 Lebetes item, & ſcopas, & tridentes, & o-
mnia inſtrumenta eorum fecit ɦHurám pater
eius Regi ϖSelomóh pro domo Iehouæ ex æ-
re mundo.
D 17 In regione Iardén fudit ea Rex in denſitate
terræ inter ϖSuchóth & ϰSaredatha:
18 Fecit autem ϖSelomóh omnia hæc vaſa in
magna copia valde: non enim inueſtigabatur
pondus æris.
19 Fecit ergo ϖSelomóh omnia vaſa quę erant
domus Dei: & altare aureum & menſas ſuper
quas *ponebantur* panes facierum:
20 Et candelabra, & lucernas eorum, vt ardere
facerent ea iuxta ordinem ante ipſum Oracu-
lum ex auro repurgato.
21 Flores quoque, & lucernas, & forcipes ex au
ro, ipſum erat perfectum aurum.
22 Et pſalteria, & pelues, & cochlearia, & acer-
ras ex auro puro: oſtium inſuper domus, fo-
res eius interiores Sancti ſanctorum, & oſtia
domus *quæ erant* in templo, ex auro.

CAPVT V.

1 Salomon infert quæ dicauerat pater, in templum Dei, & arcam in locum ſuum. 5 Arca infertur in Sancta ſanctorum. 10 Quid in arca. 13 Bonus & miſericors Deus. Gloria Domini templum replet.

3.Reg.7.&. 3.Reg.8.a.1 1 PErfectum eſt autem opus quod fecit ϖSe-
lomóh pro domo Iehouæ: & intulit ϖSe-
lomóh ſanctificationes Dauidis patris ſui: ar-
gentum item, & aurum, atque omnia vaſa po-
ſuit in theſauris domus Dei.
2 Tunc congregauit ϖSelomóh ſeniores Iϖſ-
raxelis, & omnes principes tribuum, princi-
pes familiarum de filiis Iϖſraxelis, in Ieruϖſa
láim, vt aſcendere facerent arcam fœderis Ie-
houæ è Ciuitate Dauidis, ipſa eſt ϰSiión.
3 Congregati ſunt itaque ad Regem omnes
viri Iϖſraxelis in ſolennitate quæ *eſt* menſe
ſeptimo.
4 Venerúntq; omnes ſeniores Iϖſraxelis, por-
tauerúntque Leuitæ arcam.
5 Et aſcendere fecerunt arcam, & tabernacu-
lum eccleſiæ, atq; omnia vaſa ſanctitatis quæ
fuerant in tabernaculo, aſcẽdere *inquam* fecerũt
ea ſacerdotes *&* Leuitæ.
6 Rex autem ϖSelomóh, & vniuerſus cœtus B
Iϖſraxelis, qui conuenerant ad eum, ante ar-
cam immolabant pecudes, & boues, qui non
numerabantur neq; recenſebantur præ mul-
titudine.
7 Et introduxerunt ſacerdotes arcam fœderis
Iehouæ in locum ſuum in Oraculum domus
in Sanctitatem ſanctitatum ſubter alas Che-
rubim.
8 Cherubim autem expandebant alas ſuper
locum arcæ: tegebántque Cherubim arcam,
& vectes eius deſuper.
9 Et extraxerunt vectes, apparebántque ca-
pita vectium ab arca coram Oraculo, & non C
apparebant foris. fuitque ibi vſque ad diem
hanc.
10 Non erant in arca niſi duæ tabulæ quas po-
ſuit Moϖſéh in ɦHoréb, quando pepigit Ieho
uáh *fœdus* cum filiis Iϖſraxelis, quando egreſsi
ſunt ex Ægypto.
11 Fuit autem, quum egreſsi eſſent ſacerdotes
de Sanctitate, (omnes enim Sacerdotes qui
inuenti ſunt, ſanctificauerant ſe, nec licebat
obſeruare claſſes:
12 Neque Leuitæ cantores ex omnibus, de A-
ϖſáph, de Hemán, de Ieduthún, & de filiis eo-
rum, & de fratribus eorum, induti erant byſſo, D
cum cymbalis, & pſalteriis, & citharis ſtantes
ad Orientem altaris: & cum illis Sacerdotes
centum & viginti, clangentes tubis:
13 Erántq; tanquam vnus, clangentes, & can-
tantes ore, vt ederent vocem vnam, laudando
& celebrando Iehouam: & quum attollebant
vocem cum tubis & cymbalis & inſtrumentis
muſicis, & quum laudarent Iehouam, Quo-
niam bonus, quoniam in ſeculum miſericor-
dia eius) tũc domus implebatur nube, domus
inquam Iehouæ.
14 Neque poterant Sacerdotes ſtare ad mini-
ſtrandum propter nubem: impleuerat enim
gloria Iehouæ domum Dei.

CAPVT VI.

3 Salomon benedicit congregationi. 4 Gratias agit Deo, quòd promiſsionem Dauidi factam compleuerit. 13 Baſis ænea. Baſilica. 14 Oratio Salomonis vt exaudiantur orantes in templo. 16 Promiſsiones & miſericordia Dei, diligentibus ipſum. 22 Iuramentũ. 24 Bellum. 26 Pluuia. 27 Doctor Deus. 28 Fames. Peſtilentia. 30 Corda ſolus Deus nouit. 32 Alienigena. 34 Bellatores orantes victoriam. 36 Peccatores omnes. 38 Confeſsio. 41 Salus. 44 Miſericordia.

1 TVnc dixit ϖSelomóh, Iehouáh dixit 3.Reg.8.b.12
quòd habitaret in caligine.
2 Ego autem ædificaui domum habitaculi ti-
bi, & locum habitationi tuæ in ſecula.
3 Conuertit itaque Rex faciem ſuam, ac bene-
dixit vniuerſo cœtui Iϖſraxelis: (omnis au-
tem cœtus Iϖſraxelis ſtabat.)
4 Et ait, Benedictus Iehouáh Deus Iϖſraxe-
lis qui locutus eſt ore ſuo Dauidi patri meo,
& ma

& manibus ſuis compleuit, dicendo,
5 A die qua eduxi populum meum è terra Æ-
gypti, non elegi ciuitatem è cunctis tribubus
Iiſraëlis ad ædificandum domum, vt eſſet
nomen meum ibi, nec elegi virum vllum vt
eſſet dux ſuper populum meum Iiſraëlem:
6 Sed elegi Ieruſaláim, vt eſſet nomē meum
ibi: elegi Dauidem vt eſſet ſuper populum
meum Iiſraëlem.
7 Fuit autem in corde Dauidis patris mei vt
ædificaret domum nomini Iehouæ Dei Iiſ-
raëlis.
B 8 At Iehouáh dixit Dauidi patri meo, Quòd
fuit in corde tuo ædificare domum nomini
meo, benefeciſti, quòd fuerit in corde tuo.
9 Veruntamen tu non ędificabis domum, ſed
filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipſe
ædificabit domum nomini meo.
10 Cōfirmauitq; Iehouáh verbum ſuum quod
loquutus fuerat: & ſurrexi pro Dauide patre
meo, & ſedi ſuper thronum Iiſraëlis, ſicut
loquutus eſt Iehouáh, & ædificaui domum no
mini Iehouæ Dei Iiſraëlis.
11 Poſuiq; ibi arcam illam in qua eſt fœdus Ie-
houæ quod pepigit cum filiis Iiſraëlis.
12 Conſtitit autem coram altari Iehouæ exad-
uerſo totius cœtus Iiſraëlis, & expandit ma-
nus ſuas:
13 (Fecerat enim Selomóh ſuggeſtum inſtar
conchæ æneum, poſuerátque illud in medio
atrij: quinque cubitorum longitudo eius, &
quinque cubitorum latitudo eius, & cubito-
rum trium altitudo eius: & ſtetit ſuper illud,
ac flexit genua ſua exaduerſo totius cœtus Iiſ
raëlis, & expandit palmas ſuas ad cælum.)
2.Mac.2.c.10 14 Ac dixit, Iehoua Deus Iiſraëlis, non eſt ſi-
C milis tibi Deus in cælo & in terra, cuſtodiens
pactum & miſericordiam ſeruis tuis ambulan
tibus coram te toto corde ſuo.
15 Qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauidi patri meo
quod loquutus es ei: loquutus es ore tuo, &
manu tua impleſti ſecundum diem hanc.
16 Nunc ergo ô Iehoua Deus Iiſraëlis, præ-
ſta ſeruo tuo Dauidi patri meo quod loqu-
tus es ei, dicendo, Non excidetur tibi vir à fa-
cie mea qui ſedeat ſuper thronum Iiſraëlis,
ſi modò cuſtodierint filij tui viam ſuam, *quæ eſt*
vt ambulent in Lege mea, quemadmodum
ambulaſti coram me.
17 Nunc inquam ô Iehoua Deus Iiſraëlis,
confirmetur verbum tuum quod loquutus es
ſeruo tuo Dauidi.
18 (Sed num verè habitabit Deus cum homine
ſuper terram? ecce, cælum & cæli cælorum
non capiunt te, quanto minus domus hæc
quam ædificaui?)
19 Et reſpicias ad orationem ſerui tui & ad de-
precationē eius ô Iehoua Deus mi, exaudien-
do clamorem & orationem quam ſeruus tuus
orat coram te.
20 Vt ſint oculi tui aperti ſuper domum iſtam
D die ac nocte, ſuper locum de quo dixiſti quòd
poneres nomen tuū ibi, vt audias orationem
quam orabit ſeruus tuus in loco iſto:
21 Atque exaudias deprecationem ſerui tui &
populi tui Iiſraëlis, quam orauerint in loco
iſto, tu inquam, exaudias è loco habitationis
tuæ, *id eſt è* cælo, exaudias inquam, & parcas.
22 Quum peccauerit quiſpiam in proximum
ſuum, & detulerit illi iuramentum, ita vt fa-
ciat iurare eum, veneritque iuramentum co-
ram altari tuo in domo iſta:
23 Tu audias de cælo, & facias & iudices ſer-
uos tuos, reddēdo impio, dando viam eius in
caput eius: & iuſtificando iuſtum, dando ei
ſecundum iuſtitiam ſuam.
24 Et quum cæſus fuerit populus tuus Iiſra-
ël coram inimico, quòd peccauerint tibi, &
conuerſi fuerint, & confeſsi fuerint nomen
tuum, orauerintque, ac deprecati fuerint co-
ram te in domo hac:
25 Tu audias de cęlo, & parcas peccato populi
tui Iiſraëlis, & reducas eos ad terram quam
dediſti eis & Patribus eorum.
26 Quando clauſum fuerit cælum, & non fue- E
rit pluuia, quòd peccauerint tibi, & orauerint
in loco iſto, confeſsique fuerint nomini tuo,
& à peccato ſuo reuerſi fuerint quando affli-
xeris eos:
27 Tu exaudias de cælo, & parcas peccato ſer-
uorum tuorum & populi tui Iiſraëlis, quum
docueris eos viam bonam per quam ambu-
lent, & dabis pluuiam ſuper terram tuā quam
dediſti populo tuo in hæreditatem.
28 Fames ſi fuerit in terra, *aut* peſtis quum fue- Infrà 20.b.9
rit, *aut* ariditas: & robigo, locuſta & bruchus
quum fuerit, *aut* quum obſederit eum inimi-
cus eius in terra portarum ſuarum, quæcunq;
plaga, & quæcunque infirmitas:
29 Quæcunque oratio, *aut* quæcunque depre-
catio quæ ſuſcepta fuerit à quocunque homi-
ne, aut ab vniuerſo populo tuo Iiſraële, quū
agnouerit quiſque plagam ſuam, & dolorem
ſuum, & expanderit manus ſuas in domo iſta:
30 Tu exaudias de cælo, habitaculo ſeſsionis
tuæ, & parcas, ac des vnicuiq; iuxta vias ſuas:
quia noſti cor eius (tu enim ſolus noſti cor fi-
liorum hominum)
31 Vt timeant te, vt ambulent in viis tuis, omni- F
bus diebus quibus vixerint ſuper faciem ter-
ræ quam dediſti Patribus noſtris.
32 Quinetiam alienigenam qui non eſt de po-
pulo tuo Iiſraële, qui venerit è terra longin-
qua propter nomen tuū magnum, & manum
tuam robuſtam, & brachium tuum extētum:
venerint inquam, & orauerint in domo iſta:
33 Tu exaudias de cælo, habitaculo ſeſsionis
tuæ: faciáſque iuxta omnia pro quibus inuo-
cauerit te alienigena: vt ſciant omnes populi
terræ nomen tuum, & timeant te ſicut popu-
lus tuus Iiſraël, & cognoſcant quòd nomen
tuum inuocatum ſit ſuper domum hāc quam
ædificaui.
34 Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum
cōtra inimicos ſuos per viam qua miſeris eos:
& orauerint ad te *verſus* viam ciuitatis huius
quam elegiſti, & *verſus* domum quam ædifica-
ui nomini tuo:
35 Exaudias de cælo orationem eorum, & de-
precationem eorū, & facias iudicium eorum.
36 Si peccauerint tibi (non eſt enim homo qui 3. Reg. 8.
non peccet) & iratus fueris contra eos, tradi- c.46
derisque eos coram inimico, & captiuos du- Eccl.7.c.21
xerint eos, qui ceperint eos, in terram longin- 1.Ioan.1.d.8
quam vel propinquam: G
37 Et reuerti fecerint ad cor ſuum in terra in
quā captiui ducti ſunt, atq; conuerſi, deprecati
fuerint te in terra captiuitatis ſuæ, dicendo,
Pecca

Peccauimus, iniquè egimus, & impiè egimus.
38 Conuerſi inquam fuerint ad te toto corde
ſuo & tota anima ſua in terra captiuitatis ſuæ
ad quã captiuos duxerint eos, & orauerint *uer*
ſus viam terræ ſuæ quam dediſti Patribus eo-
rum, & *uerſus* ciuitatem quam elegiſti, & do-
mum quam ædificaui nomini tuo:
39 Exaudias de cælo, de habitaculo ſeſsionis
tuæ orationem eorum, & deprecationes eo-
rum, & facias iudicium eorum, parcáſque po-
pulo tuo qui peccauerint tibi.
40 Nunc *ergo* Deus mi, ſint quæſo oculi tui &
aures tuæ intentæ ad orationem in loco iſto
factam.
Pſal. 132. b. 8 41 Nunc inquam ſurge ô Iehoua Deus in re-
quiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sa-
cerdotes tui ô Iehoua Deus, induantur ſalute,
& ſancti tui lætentur in bono.
42 O Iehoua Deus, ne auertas faciem chriſti
tui, memento miſericordiarum Dauidis ſer-
ui tui.

CAPVT VII.

1 Ignis deuorat ſacrificium in dedicatione templi. 3 Bonus & miſericors Deus. 6 Miſericordia Dei. 8 Fit ingens ſolennitas. 12 Exaudit Dominus orationem Salomonis. 13 Pluuia. Locuſta. Peſtilentia. 14 Pœnitentia. Sanare terram. 19 Conuerti ad idola.

2. Mac. 2. c. 10 1 QVúmq; finem feciſſet שSelomóh oran-
di, ignis deſcendit è cælo, & abſumpſit
holocauſtum atque victimas, & gloria Iehouę
repleuit domum.
2 Et non poterát Sacerdotes ingredi domum
Iehouæ, quia repleuiſſet gloria Iehouæ do-
mum ſuam.
3 Omnes autem filij Iſraëlis videbát quum
deſcenderet ignis & gloria Iehouæ ſuper do-
mum: & incuruauerunt ſe in faciem in terram
ſuper pauimentum, & adorauerunt, ac lauda-
uerunt Iehouam, Quoniam bonus, quoniam
in ſeculum miſericordia eius.
4 Rex verò & vniuerſus populus immolabant
victimam coram Iehoua.
3. Reg. 8. g. 63 5 Immolauit itaq; Rex שSelomóh victimam,
boum viginti duo millia, & ouium centum &
viginti millia, dedicauerúntque domum Dei
Rex atque vniuerſus populus.
6 Sacerdotes autem in cuſtodiis ſuis ſtabant:
Leuitæ quoque cum inſtrumentis muſicis Ie-
houæ, quæ fecerat Dauid Rex ad celebrãdum
Iehouam, Quoniam in ſeculum miſericordia
eius, dum laudaret Dauid per manum eorum:
Sacerdotes verò canebát tubis è regione ipſo-
rum, & vniuerſus Iſraël ſtabant.
B 7 Sanctificauit præterea שSelomóh medium
atrij illius quod erat ante domum Iehouæ: fe-
cit enim ibi holocauſta & adipes pacificorum:
quia altare æneum quod fecerat שSelomóh,
nõ poterat capere holocauſtum, & minhhám,
& adipes.
8 Fecitque שSelomóh ſolennitatem tempore
illo ſeptem diebus, & vniuerſus Iſraël cum
eo, cœtus magnus valde, ab ingreſſu חHamáth
vſque ad torrentem Ægypti.
9 Fecerũt autem in die octauo collectam. de-
dicationem enim altaris fecerunt ſeptem die-
bus, & ſolennitatem ſeptem diebus.
10 Die autem viceſima tertia menſis ſeptimi di-
miſit populum ad tabernacula ſua lętos & hi-
lares corde, ſuper bono quod fecerat Iehouáh
Dauidi, & שSelomóh, et Iſraëli populo ſuo.
11 Compleuit autem שSelomóh domum Ie- 3. Reg. 9. a. 1
houæ & domum regiam: vniuerſúmq; quod
venerat in cor eius vt faceret in domo Iehouę,
& in domo ſua, proſperè fecit.
12 Apparuit autem Iehouáh ipſi שSelomóh no- C
cte, & ait ei, Audiui orationem tuam, & elegi Deut. 12. a. 5
locum iſtum mihi in domum ſacrificij.
13 Si clauſero cælum, vt non ſit *ulla* pluuia, & ſi
præcepero locuſtæ vt deuoret terram, ſi item
miſero peſtilentiam in populum meum:
14 Humiliauerintque ſeſe populus meus ſuper
quos inuocatum eſt nomen meum, & oraue-
rint, & exquiſierint faciem meam, conuerſiq;
fuerint à viis ſuis malis: ego quoq; exaudiam
de cælo, & parcam peccato eorum, & ſanabo
terram eorum.
15 Nunc oculi mei erunt aperti, & aures meæ
intentę ad orationem loci huius.
16 Nũc verò elegi & ſanctificaui domum hanc,
vt ſit nomen meum ibi vſq; in ſeculum: erúnt-
que oculi mei & cor meum ibi cũctis diebus.
17 Et tu ſi ambulaueris coram me ſicut ambu-
lauit Dauid pater tu⁹, ita vt facias iuxta omnia
quę præcepi tibi, & ſtatuta mea iudiciáq; mea
cuſtodieris:
18 Tunc ſtabiliam ſolium regni tui, quemad-
modum pepigi fœdus cum Dauide patre tuo,
dicendo, Non ſuccidetur tibi vir dominans in D
Iſraële.
19 Quòd ſi auerſi fueritis vos, & dereliqueritis
ſtatuta mea, & præcepta mea quæ dedi coram
vobis, & abeuntes ſerui eritis diis alienis, in-
curuaueritíſque vos illis:
20 Euellam eos è terra mea quam dedi eis: do-
mum autem iſtam quam ſanctificaui nomini
meo, proiiciam à facie mea, & dabo eam in
parabolam & in prouerbium cunctis populis.
21 Atque domus iſta quæ fuit excelſa omni
tranſeunti per eam, erit ſtupori, & dicet, Pro-
pter quid fecit Iehouáh ſic terræ huic & do-
mui huic?
22 Tunc reſpondebunt, Eo quòd dereliqne-
runt Iehouam Deum Patrum ſuorum, qui e-
duxit eos è terra Ægypti, & apprehenderunt
deos alienos, adorauerúntque eos, & ſeruie-
runt eis: idcirco *inquam* adduxit ſuper eos o-
mne malum hoc.

CAPVT VIII.

1 Ædificat Salomon ciuitates quas dederat Hiram. 7 Populi facti Salomoni tributarij. 14 Dauid homo Dei. 18 Mittit Salomon in Ophir.

1 FVit autem, in fine viginti annorum qui- 3. Reg. 9. d. 10
bus ædificauit שSelomóh domum Ieho-
uæ, & domum ſuam:
2 Ciuitates quas dederat חHurám ipſi שSelo-
móh ædificauit שSelomóh, & habitare fecit
illic filios Iſraëlis.
3 Profectus eſt deinde שSelomóh in חHamáth
צSobáh, & præualuit ei.
4 Et ædificauit Thadmór in deſerto, & vni-
uerſas vrbes theſaurorum quas ædificauit in
חHamáth.
5 Ædificauit præterea Beth-חhorón ſuperio-
rem & Beth-חhorón inferiorem, ciuitates mu
nitas muris, portis, & vectibus:
6 Bayaláth item, & omnes vrbes theſaurorum
quæ erant ipſi שSelomóh, & omnes vrbes
quadri

quadrigarum, & vrbes equitum, & omne be-
neplacitum שSelomóh quod complacuit æ-
dificare in Ieruשſaláim, & in Lebanón, & in
vniuerſa terra dominij ſui.
B 7 Omnē populum qui remāſerat de Hitthçis,
& אEmoræis, & Perizæis, & חHiuæis, & Iebu-
שſæis, qui non erant de Iשſraאele,
8 De filiis eorum qui remanſerant poſt eos in
terra, quos non conſumpſerant filij Iשſraאe-
lis, fecit tributarios שSelomóh vſque ad diem
hanc.
9 De filiis verò Iשſraאelis non poſuit שSelo-
móh ſeruos in opere ſuo: ipſi enim erant viri
bellatores, & principes principum eius, &
principes curruum eius, & equitum eius.
10 Iſti autem *ſunt* principes præfectorum qui
erant Regi שSelomóh, ducenti & quinqua-
ginta, qui dominabantur populo.
11 Cæterùm filiam Parעóh aſcendere fecit שSe
lomóh de Ciuitate Dauidis in domum quam
C ædificauerat ei: dixit enim, Non habitabit
vxor mea in domo Dauidis Regis Iשſraאelis:
nam ſanctitas ſunt, quia ingreſſa eſt in eam ar-
ca Iehouæ.
12 Tunc obtulit שSelomóh holocauſta Ieho-
uæ ſuper altare Iehouæ, quod ædificauerat
ante porticum:
13 Et per ſingulos dies vt offerrent iuxta præ-
ceptum Moשéh in ſabbathis, & Calendis, &
ſolēnitatibus, tribus vicibus per annum, *nempe*
in ſolennitate infermentatorum, & in ſolen-
nitate hebdomadum, & in ſolēnitate Taber-
naculorum.
14 Et conſtituit iuxta ordinem Dauidis patris
ſui diuiſiones Sacerdotum in miniſterio ſuo,
& Leuitas in cuſtodiis ſuis, vt laudarent & mi
niſtrarent coram Sacerdotibus per ſingulos
dies, & ianitores in diuiſionibus ſuis ad ſingu
las portas: ſic enim erat præceptum Dauidis
viri Dei.
D 15 Nec declinauerūt à præcepto Regis *quod erat*
de Sacerdotibus & Leuitis ad omnem rem, &
ad theſauros.
16 Præparatum autem erat omne opus שSelo-
móh vſque ad diem fundamēti domus Ieho-
uæ, & vſque ad perfectionem eius: perfecta
fuit igitur domus Iehouæ.
17 Tunc profectus eſt שSelomóh in עExſion-
gáber, & in אEloth *quæ erat* ad litus maris in
terra אEdóm.
18 Miſitque ad eum חHurám per manum ſer-
uorum ſuorum naues, & ſeruos gnaros ma-
ris: & iuerunt cum ſeruis שSelomóh in אO-
phir, tulerúntque inde quadringenta & quin-
quaginta talenta auri, quæ attulerunt ad Re-
gem שSelomóh.

CAPVT IX.

1 *Regina Saba venit ad audiendam ſapientiam Salomonis.* 8 *Regem ſapientem dat Deus populo à ſe dilecto.* 9 *Regina Saba dat Salomoni munera.* 12 *Salomō dat reginæ Saba munera.* 13 *Pondus auri quod apportabatur ad Salomonem quotannis.* 16 *Trecenta ſcuta aurea.* 20 *Vaſa aurea. Argentum tempore Salomonis nihili ſiebat.* 25 *Equi & Equites Salomonis.* 31 *Moritur Salomon, cui ſuccedit Roboam.*

3.Reg.10.d.1 1 REgina autem שSebá audiens famā שSe-
Matth.12.d. lomóh, venit vt tentaret שSelomóh in
42 ænigmatibus, in Ieruשſaláim, cum exercitu
Luc.11.d.31 graui valde, & camelis portantibus aromata,
& aurum in multitudine, & lapides pretioſos:
venit inquā ad שSelomóh, & loquuta eſt cum
eo quicquid habebat in corde ſuo.
2 Indicauit autem ei שSelomóh omnia verba
eius: nec latuit quicquam ipſum שSelomóh
quod non indicauerit ei.
3 Et vidit Regina שSebá ſapientiam שSelo-
móh, & domum quam ædificauerat,
4 Atque cibos menſæ eius, & ſeſsionem ſer-
uorum eius, & ſtatum miniſtrorum eius, & ve
ſtimenta eorum: pincernas quoque eius, &
veſtimenta eorum, & holocauſtum eius quod
offerebat in domo Iehouæ: & non erat vltrà
in ea ſpiritus.
5 Dixitque ad Regem, Verum erat verbum B
quod audiui in terra mea ſuper rebus tuis, &
ſapientia tua.
6 Et non credidi verbis eorum, donec ipſa ve-
ni, & viderunt oculi mei: ecce autem, non fuit
indicatum mihi dimidium multitudinis ſa-
pientiæ tuæ: addidiſti famæ quam audiui.
7 Beati viri tui, & beati ſerui tui iſti qui ſtant
coram te ſemper, & audiunt ſapiētiam tuam.
8 Sit Iehouáh Deus tuus benedictus qui com-
placuit ſibi in te, ita vt poſuerit te ſuper thro-
num ſuum in Regem Iehouæ Deo tuo: pro-
pterea quòd dilexerit Deus tuus Iשſraאelem,
vt ſtabiliat eum in ſeculum, & conſtituerit te
ſuper eos Regem, vt faceres iudicium & iu-
ſtitiam.
9 Dedit autem Regi centum & viginti talen- C
ta auri, & aromata in copia valde, & lapides
pretioſos: & non fuerunt talia aromata *poſtea*
qualia dedit Regina שSebá Regi שSelomóh.
10 Quinetiam ſerui חHurám, & ſerui שSelo-
móh qui attulerant aurum de אOphir, attu-
lerunt ligna algummim & lapides pretioſos.
11 Et fecit Rex de lignis algummim tigna in
domo Iehouæ & domo regia, & citharas &
pſalteria cantoribus: & non ſunt viſa *antea* ſi-
cut ipſa in terra Iehudáh.
12 Rex autem שSelomóh dedit Reginę שSebá
quicquid ipſa expetiuit, præter id quod attu-
lerat ad Regem: poſthæc reuerſa eſt, & abiit
in terram ſuam ipſa & ſerui eius.
13 Erat autem pondus auri quod veniebat ipſi D
שSelomóh annuatim, ſexcenta & ſexaginta
ſex talenta auri:
14 Præter *id quod* viri mercatores & negotiato-
res afferebant: & omnes Reges עArāb, & du-
ces terræ adducebant aurum & argentum ipſi
שSelomóh.
15 Fecit autem Rex שSelomóh ducenta ſcuta
ex auro ductili: ſexcenti *nummi* auri ductilis in-
ſumebantur in ſcutum vnum.
16 Trecentos item clypeos ex auro ductili:
trecenti *nummi* aurei inſumebantur in clypeum
vnum: quæ poſuit Rex in domo ſaltus Le-
banón.
17 Fecit deinde Rex ſolium eburneum grande,
quod texit auro puro.
18 Sex autem gradus erant ſolio, baſis quoque E
ex auro erat ipſi ſolio, tenentia: fulcra item
hinc & inde in loco ſeſsionis, ac duo leones
ſtantes ad fulcra.
19 Duodecim verò leones ſtabant illic ſuper
ſex gradus, hinc & inde: non fuit factum tale
in vllo regno.
20 Omnia inſuper vaſa potoria Regis שSelo-
móh aurea: omnia item vaſa domus ſaltus
Leba

Lebanón ex auro puro: nō reputabatur quic-
quam argentum in diebus ωSelomóh.
21 Naues enim Regi *erant*, quæ ibant in Thar-
ωſiωs cum ſeruis Hurám ſemel in tribus an-
nis: venire ſolebant naues Tharωſiωs por-
tantes aurum & argentum, dentes elephan-
tum, & ſimias, & pauos.
22 Magnificatúſque eſt rex ωSelomóh, præ o-
mnibus Regibus terræ in diuitiis & ſapientia.
F 23 Omnéſque Reges terræ quærebant faciem
ωSelomóh, vt audirent ſapientiam eius quam
dederat Deus in corde eius.
24 Ipſi autem deferebāt ſinguli munus ſuum,
vaſa argentea, & vaſa aurea, & veſtes, arma, &
aromata, equos & mulos annuatim.
25 Fuerunt itaque ωSelomóh quatuor millia
3. Regum 4. c.26 ſtabulorum equorum, & curruum, & duode-
cim millia equitum: quos collocauit in vrbi-
bus curruum, & apud ſe in Ieruωſaláim.
26 Et dominabatur omnibus Regibus à flumi-
ne ipſo vſque ad terram Peliωſthim, & vſque
ad terminum Ægypti.
G 27 Præbuitque Rex argentum in Ieruωſaláim
tanquam lapides, & cedros præbuit quaſi ſy-
comoros quę *creſcunt* in campeſtribus in mul-
titudine.
28 Educebāt autem equos ex Ægypto ad ωSe-
lomóh, & de cunctis terris.
29 Reliqua autem verborum ωSelomóh prio-
rum & poſteriorum, nónne ſcripta ſunt in ver
bis Nathán Prophetę, & in prophetia Anhiiáh
ωSilonitæ, & in viſionibus Iayaddó Videntis
contra Iarobyám filium Nebát?
30 Et regnauit ωSelomóh in Ieruωſaláim ſu-
per vniuerſum Iωſraelē quadraginta annis.
31 Dormiuitque ωSelomóh cum patribus ſuis:
& ſepelierunt eum in Ciuitate Dauidis pa-
tris ſui, regnauitque Renhabyám filius eius
pro eo.

CAPVT X.

1 *Roboam conſtituitur Rex.* 2 *Populus petit ſibi remitti de tri-
buto indicto à Salomone.* 6 *Conſilium ſenum.* 9 *Conſilium
iuuenum.* 13 *Relicto conſilio Seniorum, reſpondet populo dura,
volente Deo.* 16 *Sciſſio regni Iſrael.* 18 *Aduram lapidatur.*

3. Reg. 12. d. 1 1 ABiit autem Renhabyám in ωSéchem:
quia in ωSéchem conuenerant vniuer-
ſus Iωſraél vt Regem conſtituerent eum.
2 Fuit verò, quum audiſſet Iarobyám filius
Nebát, qui erat in Ægypto, (quò fugerat à fa-
cie ωSelomóh Regis) tum reuerſus eſt de Æ-
gypto.
3 Miſerúntque & vocauerunt eum. venit itaq;
Iarobyám, & vniuerſus Iωſraél, loquutique
ſunt ad Renhabyám, dicendo,
4 Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum: nūc
ergo alleuia de ſeruitute patris tui dura, & de
iugo eius graui quod poſuit ſuper nos, & ſer-
uiemus tibi.
5 Dixitque ad eos, Adhuc tres dies, & reuerti-
mini ad me. Abiit itaque populus.
B 6 Et conſilium iniit Rex Renhabyám cum ſe-
nioribus qui ſteterant coram ωSelomóh pa-
tre ſuo, ipſo viuente, dicendo, Quomodo con
ſulitis vos vt reſpondeam populo huic ver-
bum?
7 Et loquuti ſunt illi, dicendo, Si fueris in bo-
num populo huic, & complacueris eis, loquu
túſq; fueris ad eos verba bona, erunt tibi ſer-
ui omnibus diebus.

8 Dereliquit autem cōſilium ſeniorum quod
conſuluerant ei: & conſilium iniit cum ado-
leſcentibus qui adoleuerant cum ipſo, qui ſta-
bant coram illo.
9 Dixitq; ad eos, Quid vos conſulitis, vt red-
damus reſponſum populo huic, qui loquuti
ſunt mihi dicendo, Alleuia de iugo quod po-
ſuit pater tuus ſuper nos?
10 Tunc reſponderūt ei adoleſcentes qui ado-
leuerant cum eo, dicendo, Sic dices populo
qui loquuti ſunt tibi, his verbis, Pater tuus ag-
grauauit iugum noſtrum, tu autem alleuia à
nobis: ſic *inquam* dices ad eos, Minimus *digitus*
meus craſsior eſt lumbis patris mei.
11 Nunc ergo pater meus onus impoſuit vobis C
iugum graue, ego autem addam iugo veſtro:
pater meus corripuit vos flagellis, ego autem
ſcorpionibus.
12 Venit itaque Iarobyám, & vniuerſus popu-
lus ad Renhabyám die tertio, quēadmodum
loquutus fuerat Rex, dicendo, Reuertimini
ad me die tertio.
13 Reſponditque eis Rex dura, relicto conſilio
ſeniorum:
14 Loquutus nanque eſt ad eos iuxta conſiliū
adoleſcentum, dicendo, Pater meus aggraua-
uit iugum veſtrum, ego verò addam ſuper il-
lud: pater meus corripuit vos flagellis, ego ve-
rò ſcorpionibus.
15 Et non exaudiuit Rex populum. fuit enim
cauſa à Deo vt confirmaret Iehouáh verbum
ſuum quod loquutus fuerat per manum A-
nhiáhu ωSilonitæ ad Iarobyám filium Nebát.
16 Vniuerſus autem Iωſraél videns quòd non D
exaudiſſet eos Rex, reſponderunt Regi, dicē-
do, Quæ nobis eſt portio in Dauide? neque
hæreditas eſt *nobis* in filio Iωſái. quiſque in ta-
bernacula tua ô Iωſraél: nunc vide domum
tuam ô Dauid. Abiit itaq; vniuerſus Iωſraél
in tabernacula ſua.
17 Super filios autem Iωſraél qui habitabāt in
vrbibus Iehudáh, regnauit Renhabyám.
18 Miſit verò Rex Renhabyám Hadorám qui
erat ſuper tributum, & lapidauerunt eum filij
Iωſraél lapidibus, & mortuus eſt: Rex autem
Renhabyám roborauit ſeipſum vt aſcenderet
currum, vt fugeret in Ieruωſaláim.
19 Et præuaricati ſunt Iωſraelitæ contra do-
mum Dauidis vſque ad diem hanc.

CAPVT XI.

1 *Roboam contra Ieroboam pugnaturus, à Domino per Semeiam ad-
monetur vt incœpto deſiſtat.* 4 *Voluntate Dei diuiſum regnum
Iſrael.* 5 *Ciuitates à Roboā ædificatæ.* 12 *Roboam imperat
ſuper Iudam & Biniamin.* 15 *Ieroboam conſtituit ſacerdotes dæ-
moniorum.* 16 *Quærere Dominum.* 18 *Vxores aliquot Ro-
boam.* 21 *Vxores Roboam xviij, & concubinæ lx.*

1 VEnit ergo Renhabyám in Ieruωſaláim,
& congregauit domum Iehudáh & Bi-
niamín, centū & octoginta millia electorum
facientium bellum, vt dimicaret cum Iωſra-
ele, vt reduceret regnum ad ſe.
2 Fuit autem verbum Iehouæ ad ωSemayaiá- 3. Regum 12. c.22
hu virum Dei, dicendo,
3 Dic ad Renhabyám filium ωSelomóh Re-
gem Iehudáh, & ad vniuerſum Iωſraelem in
Iehudáh & Biniamín, his verbis,
4 Sic dixit Iehouáh, Ne aſcendatis, neque pu- B
gneris cōtra fratres veſtros: reuertimini quiſ-
que in domū ſuam: quia à me facta eſt res iſta.
C

Et paruerunt verbo Iehouæ, reuerſiq; ſunt ne
irent contra Iarobȝám.
5 Habitauit ergo Renhabȝám in Ieruϖſaláim
& ædificauit vrbes in munitionem in Iehu-
dáh.
6 Ædificauit inquam Beth-lénhem, & ȝE-
tám, & Thecóaȝ,
7 Et Beth-xſúr, & ϖSochó, & ȝAdullám,
8 Et Gáth, & Mareϖſáh, & Ziph,
9 Et Adoráim, & Lachiϖs, & ȝAzecáh,
10 Et xSorȝáh, & Aialón, & nHebrón, quę *erant*
in Iehudáh & Biniamin, vrbes munitas.
11 Roborauit quoque munita, & collocauit in
illis duces, & cellaria cibi, & oleum, & vinum:
12 Et in ſingulis vrbibus ſcuta & haſtas, robora-
uitque eas multùm valde: & fuit ei Iehudáh
& Biniamin.
C 13 Porrò Sacerdotes & Leuitæ qui *erant* in vni-
uerſo Iϖſraȝele, aſtiterunt iuxta eum de cun-
ctis finibus ſuis.
14 Dereliquerant enim Leuitę ſuburbana ſua,
& poſſeſsionẽ ſuam, & abierant in Iehudáh &
Ieruϖſaláim: quia eiecerat eos Iarobȝám &
filij eius, ne miniſtrarent Iehouæ.
3.Reg. 12. 28. 31 15 Et conſtituerat ſibi Sacerdotes pro excelſis,
dæmoniis, & vitulis quos fecerat.
16 Et poſt eos, de cunctis tribubus Iϖſraȝelis
qui dederant cor ſuum ad quærendum Ieho-
uam Deum Iϖſraȝelis, venerunt in Ieruϖſa-
láim ad immolandum Iehouæ Deo Patrum
ſuorum.
17 Roborauerunt itaque regnum Iehudáh, &
confirmauerunt Renhabȝám filiũ ϖSelomóh
annis tribus: ambulauerunt enim in via Da-
uidis & ϖSelomóh, annis tribus.
D 18 Accepit autem ſibi Renhabȝám vxorem Ma
nhaláth filiam Ierimóth filij Dauidis, *&* Abi-
nháil filiam ϰEliáb filij Iϖſái.
19 Quæ peperit ei filios: Ieϖúϖs, & ϖSema-
riáh, & Zahám.
20 Et poſt illam accepit Maȝacháh filiam Ab-
ϖſalóm: quæ peperit ei Abiiáh, & ȝAtthái, &
Zizá, & ϖSelomíth.
21 Amauit autem Renhabȝám Maȝacháh fi-
liam Abϖſalóm præ omnibus vxoribus ſuis
& concubinis ſuis. vxores enim octodecim
acceperat, & concubinas ſexaginta: & genuit
vigintiocto filios, & ſexaginta filias.
22 Conſtituit autem in ducem, Renhabȝám
Abiiáh filium Maȝacháh, in ducem *inquam* in-
ter fratres ſuos: quia *optabat* conſtituere eum
Regem.
23 Et docuit *eum*: diſperſit autem de omnibus
reliquis filiis ſuis in cunctas terras Iehudáh &
Biniamín. in cunctis vrbibus munitis: & de-
dit eis eſcas copioſe: & petiuit multitudinem
vxorum.

CAPVT XII.

1 Tradit Dominus Iudam in manus Seſac, quòd eum dereliquiſſet. 5 Semeias commonefacit populum peccati. 6 Humiliatio populi auertit iram Dei. 8 Quare Iſraël ſeruierit Seſac regi. 9 Seſac diripit domum Dei. 14 Cor non quærens Deum. 16 Moritur Roboam, cui ſuccedit Abia.

1 FVit autem quum confirmaſſet regnum
Renhabȝám, ac roboraſſet illud, dereli-
quit Legem Iehouæ, omníſque Iϖſraȝél
cum eo.
2 Fuit itaq;, anno quinto ipſius regis Renhab-
ȝám, aſcendit ϖSiϖſác Rex Ægypti contra
Ieruϖſaláim (præuaricati enim fuerant in Ie-
houa)
3 Cum mille & ducentis curribus, & ſexagin-
ta millibus equitum: nec erat numerus po-
puli qui venerant cum eo ex Ægypto, Lubim,
ϖSucchiim, & Chuϖſim.
4 Cepit autem vrbes munitas quæ erant in
Iehudáh, & venit vſque ad Ieruϖſaláim.
5 Tunc ϖSemaȝaiáh Propheta venit ad Re-
nhabȝám & ad principes Iehudáh qui con-
gregati erant in Ieruϖſaláim propter ϖSiϖſác
& dixit ad eos, Sic dixit Iehouáh, Vos dereli- B
quiſtis me, & ego etiam dereliqui vos in ma-
nu ϖSiϖſác.
6 Humiliauerunt autem ſe principes Iϖſraȝe-
lis & Rex, ac dixerunt, Iuſtus *eſt* Iehouáh.
7 Quúmque vidiſſet Iehouáh quòd humiliaſ-
ſent ſeſe, fuit verbum eius ad ϖSemaȝaiáh his
verbis, Humiliati ſunt, non diſperdam eos,
ſed dabo illis breui euaſionem, neque ſtillabit
furor meus contra Ieruϖſaláim per manum
ϖSiϖſác.
8 Erunt tamen ei ſerui: vt ſciant ſeruitutem
meam & ſeruitutem regnorum terrarum.
9 Aſcendit ergo ϖSiϖſác Rex Ægypti contra
Ieruϖſaláim, tulítque theſauros domus Ie-
houæ, & theſauros domus regiæ, omnia tulit:
tulit & clypeos aureos quos fecerat Rex ϖSe-
lomóh.
10 Et fecit Rex Renhabȝám loco eorum, cly- C
peos ęneos, & commiſit *eos* manui principum
curſorum, qui cuſtodiebant veſtibulum do-
mus regiæ.
11 Erat autem, ex quo ibat Rex in domum Ie-
houæ, veniebant curſores illi, & geſtabant
eos, poſtea referebant eoſdem in thalamum
curſorum.
12 Quum autem humiliaſſet ſe, auerſa eſt ab eo
ira Iehouæ, vt non diſperderet *eum* prorſus: &
etiam in Iehudáh fuerunt res bonæ.
13 Corroboratus eſt itaq; Rex Renhabȝám in 3.Reg. 14. e.21
Ieruϖſaláim, & regnauit: quia quadraginta
& vnius anni erat Renhabȝám quum regnare D
cœpit, & ſeptédecim annis regnauit in Ieru-
ϖſaláim vrbe quam elegit Iehouáh vt pone-
ret nomen ſuum ibi ex omnibus vrbibus tri-
buum Iϖſraȝelis: nomen autem matris eius
erat Naȝamáh ȝAmmonitis.
14 Fecit autem malum illud, quòd non prępa-
rauit cor ſuum ad quærendum Iehouam.
15 Verba autem Renhabȝám priora & poſte-
riora, annon ſcripta ſunt in ſermonibus ϖSe-
maȝaiáh Prophetæ, & ȝIddó Videntis, dum re-
cenſent ſeriem generationum? & *fuerunt* bella
Renhabȝám & Iarobȝám omnibus diebus.
16 Dormiuit itaq; Renhabȝám cum patribus
ſuis, & ſepultus eſt in Ciuitate Dauidis: re-
gnauitque Abiiáh filius eius pro eo.

CAPVT XIII.

1 Abia pugnat contra Ieroboam. 4 Abia dehortatur exercitum Ieroboam à bello contra ſe, qui Deum ducem haberet quem abiecîſſent. 9 Sacerdotes Ieroboam, quales. 14 Orantibus militibus Abia, Deus percutit exercitum Ieroboam. 18 Abia ſperans in Domino, victor euadit. 20 Ieroboam occiſus à Deo. 21 Abia vxores quatuordecim.

1 ANno decimooctauo Regis Iarobȝám,
regnauit Abiiáh ſuper Iehudáh.
2 Tribus annis regnauit in Ieruϖſaláim: (no-
men

men autem matris eius Michaiáhu filia ℵV-
riℵél de Gibɣáh) & bellum fuit inter Abiiáh,
& Iarobɣám.
3.Reg.15.a.7 3 Inſtruxit itaque Abiiáh aciem illam cum e-
xercitu potentium *in* bello, *nempe* quadringen
tis millibus virorum electorum: Iarobɣám
verò inſtruxit cum eo aciem, cum octingen-
tis millibus virorum electorum potentium
viribus.
4 Surrexit autem Abiiáh è monte ꝛSemaráim,
qui erat in monte ℵEphráim, & dixit, Audite
me Iarobɣám & omnis Iωſraℵél,
5 Nónne veſtra intererat ſcire quòd Iehouáh
Deus Iωſraℵelis dedit regnum Dauidi ſuper
Iωſraℵelem in ſeculum, illi & filiis eius, pacto
ſalis?
3.Regum 11. c.26 6 Surrexit autem Iarobɣám filius Nebát ſer-
uus ωSelomóh filij Dauidis, & rebellauit con-
tra dominum ſuum:
7 Congregatique ſunt ad eum viri vacui, filij
impij. & corroborauerunt ſe contra Renhab-
ɣám filium ωSelomóh: Renhabɣám autem
erat puer & tener corde, & non roborauit ſe
ante eos.
B 8 Nunc verò vos ſtatuitis roborare vos coram
regno Iehouæ, *quod est* in manu filiorum Daui
dis: eſtis autē multitudo magna, ac vobiſcum
ſunt vituli aurei quos fecit vobis Iarobɣám
pro diis.
3.Regum 12. g.31 9 Nónne eieciſti Sacerdotes Iehouæ filios A-
harón, & Leuitas, & feciſtis vobis ſacerdotes
ſicut populi terrarum? quicunque venerit vt
impleat manum ſuam iuuenco filio bouis,
& arietibus ſeptem, erit ſacerdos iis qui non
ſunt dij.
10 Nos verò *ſumus* Iehouæ Dei noſtri, neque
dereliquimus eum, Sacerdotéſque miniſtrant
Iehouæ, filij Aharón, & Leuitæ ſunt in o-
pere:
11 Adoléntque Iehouę holocauſta ſingulis ma-
tutinis & in ſingulis veſperis: & ſuffimentum
aromaticum, & diſpoſitio panis *eſt* ſuper men
ſam mundam, & candelabrum aureum & lu-
C cernæ eius, vt ardeant ſingulis veſperis: cu-
ſtodimus enim nos cuſtodiam Iehouæ Dei
noſtri, & vos dereliquiſtis eum.
12 Et certè nobiſcum pro duce Deus ille, & Sa-
cerdotes eius, & tubæ clangoris, vt inſonent
contra vos. Filij Iωſraℵelis, ne pugnetis cum
Iehoua Deo Patrum veſtrorum: quia *id* non
proſperè cedet *uobis*.
13 Iarobɣám autem circuire fecit inſidias, vt
veniret à tergo ipſorum: & fuerūt ante ipſum
Iehudáh, & inſidiæ illæ à tergo eorum.
14 Aſpexerunt autem *filij* Iehudáh, & ecce, illis
imminebat bellum antè & retro, tunc clamaue-
runt ad Iehouam, & Sacerdotes clangebant
tubis.
15 Vociferati ſunt autē viri Iehudáh: & factum
eſt quum vociferarentur viri Iehudáh, Deus
percuſsit Iarobɣám & vniuerſum Iωſraℵelem
ante Abiiáh & Iehudáh.
D 16 Fugerunt itaque filij Iωſraℵelis à facie Ie-
hudáh, ac tradidit eos Deus in manū eorum.
17 Et percuſſerunt eos Abiiáh & populus eius,
plaga magna: ceciderúntque vulnerati ex I-
ωſraℵele, quingenta millia virorū electorum.
18 Humiliati ſunt igitur filij Iωſraℵelis tempo-
re illo, & corroborati ſunt filij Iehudáh, quia
innixi ſunt Iehouæ Deo Patrum ſuorum.
19 Et perſequutus eſt Abiiáh Iarobɣám, & ce-
pit ab eo ciuitates *aliquot*, Beth-ℵél & villas ei*,
& Ieωſanáh & villas eius, & ℵEphrón & vil-
las eius.
20 Neque retinuit robur *ullum* Iarobɣám vltrà
in diebus Abiiáh: percuſsitque eum Iehouáh,
& mortuus eſt.
21 Corroboratus autem Abiiáhu, accepit ſibi
vxores quatuordecim, genuitq; vigintiduos
filios, & ſedecim filias.
22 Reliquum verò geſtorum Abiiáhu, & via-
rum eius, & verborum eius, ſcripta ſunt in li-
bro Prophetæ ɣIddó.

CAPVT XIIII.

*1 Moritur Abia. cui ſuccedit Aſa. 3 Aſa ſubuertit excelſa, praeci-
piens Iudæ vt quæreret Dominum. 7 Pax quærentibus Deum.
8 Exercitus Aſa. 9 Zara rex Aegypti innadit Aſa. 11 Ora-
tio Aſa plena fiducia. 12 Domino præliante vincit Aethiopes.
14 Terret Deus aduerſarios.*

1 DOrmiuit autem Abiiáh cum patribus 3.Reg.15.b.8
ſuis, ac ſepelierunt eum in Ciuitate Da
uidis: regnauit autem Aωſá filius eius pro eo:
in diebus eius requieuit terra decem annis.
2 Et fecit Aωſá *quod* bonum & rectum eſt in o-
culis Iehouæ Dei ſui.
3 Abſtulit nanque altaria alieni, & excelſa,
confregitque ſtatuas, ac ſuccidit locos:
4 Iuſsitque ipſi Iehudáh vt requirerent Ieho-
uam Deum Patrum ſuorum, & facerent Le-
gem & præceptum.
5 Abſtulit inquam de cunctis vrbibus Iehu-
dáh excelſa, & ſimulachra: & quieuit regnum
coram eo.
6 Ædificauit præterea vrbes munitas in Iehu-
dáh: quòd quieſceret terra, nec eſſet contra
eum bellum annis iſtis: dederat nanque illi
requiem Iehouáh.
7 Dixerat autem ad Iehudáh, Ædificemus ci- B
uitates iſtas, & circunducamus muros & tur-
res, portas, & vectes, adhuc *exiſtente* terra no-
ſtra coram nobis: quia requiſiuimus Iehouam
Deum noſtrum, requiſiuimus *inquam*, & re-
quieſcere fecit nos per circuitum. Ædificaue-
runt ergo, & proſperè fecit *eis*.
8 Fuit autem ipſi Aωſá exercitus portans ſcu-
tum & haſtam de Iehudáh, trecentorum mil-
lium, & de Biniamin portantium clypeum, &
tendentium arcum, ducēta & octoginta mil-
lia. omnes iſti, viri robuſti.
9 Egreſſus eſt autem contra eos Zéraℵh ille C
Æthiops cum exercitu mille millium, & cur-
ribus trecentis, & venit vſque ad Mareωſáh.
10 Egreſſus eſt autem Aωſá contra eum, & in-
ſtruxerunt bellum in valle ꝛSephatháh iuxta
Mareωſáh.
11 Tum clamauit Aωſá ad Iehouam Deum 1.Regum 14. a.6
ſuum, aitque, O Iehoua, non *eſt* apud te *diffe-
rentia* vt auxilieris, inter magnum *&* cum cui
non *eſt* fortitudo: adiuua nos, ô Iehoua Deus
noſter: tibi enim innitimur, & in nomine tuo
venimus contra multitudinem iſtam: ô Ieho-
ua, Deus noſter tu *es*: ne præualeat aduerſum
te homo.
12 Percuſsit ergo Iehouáh Æthiopes coram A- D
ωſá & coram Iehudáh, & fugerunt Æthiopes.
13 Quos perſequutus eſt Aωſá & populus qui
erat cum eo, vſque in Gerár: & ceciderunt ex
Æthiopibus vt non eſſet eis vita: quia con-

triti ſunt coram Iehoua & corá exercitu eius:
tulerúntque ſpolia multa valde.
14 Percuſſerunt prçterea omnes ciuitates quç
erant in circuitu Gerár: quia pauor Iehouæ
erat ſuper eos: deprædatique ſunt omnes vr-
bes, quia præda multa erat in eis.
15 Quinetiam tabernacula gregum percuſſe-
runt, & abegerunt oues quamplurimas, & ca-
melos, reuerſique ſunt in Ieruωſaláim.

CAPVT XV.

1 Azarias propheta prædicit regnum Iſraël futurum abſque Deo vero, Sacerdote, Doctore, & Lege. 5 Bella & terrores à Deo non quærentibus ipſum. 8 Aſa aufert idola, ad quem confugiunt multi ex Iſraële, quòd Deus cum eo eſſet. 14 Iurat populus ſe Deum quæſiturum ex toto corde. 16 Maacham auiam ſuam imperio priuat Aſa, quòd idola coleret.

1 SVper yAzariáhu autẽ filium ωOded fuit
Spiritus Dei.
2 Qui egreſſus ante Aωſá, dixit ei, Audite me
Aωſá, & omnis Iehudáh & Biniamín, Iehouáh
vobiſcum, quum fueritis cum eo, & ſi quæ-
ſieritis eum, inuenietur à vobis: ſi verò dereli-
queritis eum, derelinquet vos.
3 Dies autem multi *fuerunt* Iωſraℵeli abſque
Deo vero, & abſq; Sacerdote doctore, & abſ-
que Lege.
4 Reuerſus eſt autem in anguſtia ſua ad Iehou-
uam Deum Iωſraℵelis, & requiſierunt eum,
inuentúſq; eſt ab eis.
5 Et in temporibus illis nõ erat pax egredien-
ti & ingredienti, ſed contritiones multç ſuper
cunctos habitatores terrarum.
B 6 Et conciderunt gens gentem, & ciuitas ci-
uitatem: quia Deus conturbauit eos omni
anguſtia.
7 Vos igitur confortamini, & ne debilitentur
manus veſtræ: quia eſt merces operi veſtro.
8 Quum autem audiſſet Aωſá verba hæc, &
prophetiam ωOdéd prophetæ, confortatus
eſt, & tulit de medio abominationes de vni-
uerſa terra Iehudáh & Biniamín, atque ex vr-
bibus quas ceperat de monte ℵEphráim, &
inſtaurauit altare Iehouæ quod erat ante por-
ticum Iehouæ.
9 Congregauitq; vniuerſum Iehudáh & Bin-
iamín, & peregrinos cum eis ex ℵEphráim
& Menaωſſeh & ωSimωón: quia transfuge-
rant ad eum de Iωſraℵele quamplurimi, viden
C tes quòd Iehouáh Deus eius eſſet cum eo.
10 Congregati ſunt itaq; in Ieruωſaláim men-
ſe tertio, anno decimoquinto regni Aωſá:
11 Immolauerúntque Iehouæ die illo de ſpo-
liis quæ adduxerant, boues ſeptingentos, &
ouium ſeptem millia.
12 Inierúntque fœdus *illud*, quòd quęrerent Ie-
houam Deum Patrum ſuorum toto corde ſuo
& tota anima ſua:
13 Et quicunq; non quæſierit Iehouam Deum
Iωſraℵelis, interficiatur à paruo vſque ad ma-
gnum, à viro vſque ad mulierem.
14 Iurauerúntque Iehouæ voce magna, & cum
iubilo, & tubis, & buccinis.
D 15 Lætati ſunt autem vniuerſus Iehudáh ſuper
iuramento: toto enim corde ſuo iurauerant,
& tota voluntate ſua quæſierant eũ: & inuen-
tus eſt eis, & requiem præſtitit eis Iehouáh
per circuitum.
3. Regum 15. c. 12 16 Quinetiam Maγachâh matrem *ſuam* amouit
Aωſá Rex ab imperio, quia fecerat in luco ſi-
mulachrum: & cõminuit, Aωſá ſimulachrum
eius, & combuſsit in torrente Cidrón.
17 Excelſa autem non remouerunt de Iωſra-
ℵele: attamen cor Aωſá erat perfectum omni-
bus diebus ipſius.
18 Intulit præterea ſanctificationes patris ſui
& ſanctificationes ſuas in domum Dei, argen-
tum & aurum & vaſa.
19 Nec fuit bellum vſq; ad annum triceſimum
quintum regni Aωſá.

CAPVT XVI.

1 Aſa, metu Baaſa Regis Iſraël init fœdus cum Ben-adad Rege Syria. 4 Ben-adad percutit vrbes Iſraël. 7 Arguitur Aſa quòd humano auxilio magis confiſus ſit, quàm Diuino. 9 Cor perfectum cum Deo, & fides. 10 Prophetam arguentem eum incarcerat Aſa. 12 Aegrotans Aſa, non quærit Dominum, ſed ſibi medicos. 13 Mortuus comburitur Aſa cum ingenti pompa.

1 ANno triceſimo ſexto regni Aωſá aſcen-
dit Bayaωſá Rex Iωſraℵelis contra Ie-
hudáh, & ædificauit Ramáh, ita vt non per-
mitteret egredientem & ingredientem Aωſá
Regem Iehudáh.
2 Et protulit Aωſá argentum & aurum de the-
ſauris domus Iehouæ, & domus regiæ, miſit-
que ad Ben-adád Regem Arám qui habitabat
in Darmeωſéc, dicendo,
3 Fœdus inter me & te *eſt*, & inter patrẽ meum
& patrem tuum: ecce mitto ad te argentum
& aurum: vade, irritum fac fœdus tuum cum
Bayaωſá Rege Iωſraℵelis, vt recedat à me.
4 Morem itaque geſsit Ben-adád Regi Aωſá,
miſitque principes exercituum quos habebat B
ad vrbes Iωſraℵelis, & percuſſerunt ℵIión, &
Dán, & Abel-máim, & omnes theſauros vr-
bium Naphthalí.
5 Fuit autem, quum audiſſet Bayaωſá, deſiit
ædificare Ramáh, & ceſſare fecit opus ſuum.
6 Tunc Aωſá Rex aſſumpſit vniuerſum Iehu-
dáh, & aſportauerunt lapides Ramáh, & ligna
eius quibus ædificabat Bayaωſá, & ædifica-
uit ex eis Gébay & Mirſpáh.
7 In tempore autem illo venit ℏHananí Vi-
dẽs ad Aωſá Regem Iehudáh, & dixit ei, Quo-
niam innixus es Regi Arám, & non innixus
es Iehouæ Deo tuo, idcirco euaſit exercitus
Regis Arám de manu tua.
8 Nónne Æthiopibus & Lubim erant exerci- Supr. 14. c. 9
tus ingentes, cum curribus & equitibus ſupra
modum multis, & quum innixus eſſes Ieho-
uæ, tradidit eos in manum tuam.
9 Quia Iehouæ oculi luſtrant vniuerſam ter- 2. Mac. 9. a. 5
ram, & robuſtum ſe oſtẽdat apud eos qui ſunt C
corde perfecto cum ipſo: ſtultè egiſti in hoc: Iohn. 7. f. 38
propterea poſthac erunt tecum bella.
10 Tum indignatus Aωſá aduerſus Videntem,
poſuit eum in domo carceris, quia indigna-
tus fuerat cõtra illũm propter hoc, & oppreſ-
ſit Aωſá *aliquot* de populo in tempore illo.
11 Ecce autem verba Aωſá priora & poſteriora,
ecce *inquam* ipſa ſcripta ſunt in libro Regum
Iehudáh & Iωſraℵél.
12 Ægrotauit poſthæc Aωſá anno triceſimo-
nono regni ſui pedibus ſuis, vſq; ad ſummum D
fuit infirmitas eius: & tamen in infirmitate ſua
non quæſiuit Iehouam, ſed medicos.
13 Dormiuit itaque Aωſá cum patribus ſuis,
mortuúſq; eſt anno quadrageſimoprimo re-
gni ſui.

14 Et ſepelierunt eum in *uno e* ſepulchris ſuis
quod foderat ſibi in Ciuitate Dauidis: & ac-
cubare fecerunt eum in lectica quam reple-
uerant aromatibus, & diuerſis ſpeciebus aro-
matum confectis pigmentario opere, & com-
buſſerunt eum cōbuſtione magna admodum.

CAPVT XVII.

*1 Aſa ſuccedit Ioſaphat. 4 Ioſaphat fidit Deo. 5 Diui-
tiæ & gloria fidentibus Deo. 7 Ioſaphat mittit prædi-
catores per vniuerſum Iudam, habentes librum Legis.*

1 REgnauit autem Iehowſaphát filius eius
pro eo, & inualuit contra Iwſraℵelem.
2 Poſuit autem exercitum in cunctis vrbibus
Iehudáh munitis, poſuit quoque præſidia in
terra Iehudáh, & in vrbibus ℵEphráim quas
ceperat Aſá pater eius.
3 Et fuit Iehouáh cum Iehowſaphat, quòd am-
bularet in viis Dauidis patris ſui primis, nec
quæſiuit idola:
4 Sed Deum patris ſui requiſiuit, & in præce-
ptis eius ambulauit, neq; *egit* ſecundum opus
Iwſraℵelis.
B 5 Confirmauítque Iehouáh regnum in manu
eius: dederúntque vniuerſus Iehudáh mune-
ra ipſi Iehowſaphát, ita vt fuerint ei diuitiæ &
gloria copioſé.
6 Eleuatum eſt præterea cor eius in viis Ieho-
uæ, ac præter hæc ſuſtulit excelſa & lucos de
Iehudáh.
7 Anno autem tertio regni ſui miſit principes
ſuos Ben-nháil, & ɣObadiáh, & Zechariáh, &
Nethanℵél, & Michaiáhu, vt docerent in ciui-
tatibus Iehudáh.
8 Et cum eis Leuitas, wSemaiáhu, & Netha-
niáhu, & Zebadiáhu, & ɣAwſaℵél, & wSemi-
ramóth, & Iehonathán, & Adoniáhu, & Tobi-
iáhu, & Tob-adoniiáhu, Leuitas: & cum eis
ℵEliwſamáɣ & Ierám, ſacerdotes.
9 Docuerunt itaque in Iehudáh: & cum eis
erat liber Legis Iehouæ. circuibant autem per
vniuerſas vrbes Iehudáh, & docebant po-
pulum.
C 10 Propterea fuit pauor Iehouæ ſuper omnia
regna terrarum quæ erant in circuitu Iehu-
dáh, ita vt non pugnauerint aduerſum Ieho-
wſaphát.
11 Et de Peliwſthím adducebant ad Iehowſa-
phát munus & argenti vectigal: ɣArabes quo-
que adducebant ei pecorum arietum ſeptem
millia & ſeptingentos, & hircorum ſeptem
millia & ſeptingentos.
12 Fuit itaque Iehowſaphát vadens & creſcens
vſque in ſublime: & ædificauit in Iehudáh æ-
des, & vrbes theſaurorum.
13 Et opus multū fuit ei in vrbibus Iehudáh: &
viri bellicoſi, potentes viribus erant in Ieru-
wſaláim.
D 14 Iſte autem eſt numerus eorum per domum
patrum ſuorum in Iehudáh, principes mil-
lium, ɣAdnáh princeps: & cum eo robuſto-
rum viribus trecenta millia.
15 Et ad manum eius Iehonhanán princeps: &
cum eo ducenta & octoginta millia.
16 Ad manum eius ɣAmaſiáh filius Zichrí qui
ſeſe vltrò obtulerat Iehouæ: & cum eo ducen-
ta millia robuſtorum viribus.
17 De *tribu* verò Biniamin, potens viribus ℵE-
liadáɣ: & cum eo armatorum arcu & clypeo
ducenta millia.
18 Et ad manum eius Iehozabád: & cū eo cen-
tum & octoginta millia accinctorum ad mi-
litiam.
19 Iſti miniſtrabant Regi, præter eos quos po-
ſuerat Rex in vrbibus munitis in vniuerſo Ie-
hudáh.

CAPVT XVIII.

*1 Ioſaphat affinitate coniungitur cum Achab. 3 Ioſaphat cum
Achab aſcendit contra Ramoth Galaad. 5 Quadringenti
pſeudoprophetæ. 6 Ioſaphat requirit verbum Dei. 7 Mi-
chæas ſolus Dei Propheta, acerſitur. 13 Propheta Dei ver-
bum Dei loquitur. 14 Ironia Michææ & imitatio pſeudo-
prophetarum. 15 Adiurare. 16 Prædicit populum diſper-
gendum, & Achab occidendum. 19 Deus per ſpiritus pſeu-
doprophetarum, ſeducit interdum eos qui verbum ſuum ode-
runt. 23 Percutitur Michæas à pſeudopropheta. 26 Mi-
chæas incarceratur. 29 Conatur Achab effugere decretum
Dei, ſuo conſilio. 31 Ioſaphat clamat ad Dominum, qui ab
illo hoſtes auertit. 33 Percuſſus Achab moritur iuxta ver-
bum Dei.*

1 FVerunt inquam ipſi Iehowſaphát diuitię, 3.Reg.22.4.3
& gloria quàmmaxima, & affinitate iun-
ctus eſt ipſi Anháb.
2 Deſcenditque poſt aliquot annos ad Anháb
in wSomerón, & mactauit ei Anháb oues &
boues copioſe, ac populo qui erat cum eo,
perſuaſitque ei vt aſcenderet in Ramóth Gil-
ɣád.
3 Dixitque Anháb rex Iwſraℵelis ad Iehowſa-
phát regem Iehudáh, Nūquid perges mecum
in Ramóth Gilɣád? Reſpōdit ei, Sicut ego, ſic
tu: & ſicut populus tuus, ſic populus meus, &
tecum *ero* in bello.
4 Dixitq; Iehowſaphát Regi Iwſraℵelis, Con-
ſule obſecro hodie verbum Iehouæ.
5 Congregauit itaque Rex Iwſraℵelis prophe
tas quadringentos viros, dixitque ad eos, Ibi-
múſne in Ramóth Gilɣád ad bellum, an quie-
ſcam? Reſponderunt, Aſcende, & tradet Deus
in manum Regis.
6 Dixitque Iehowſaphát, Eſt ne hic Propheta B
Iehouæ vltrà, vt requiramus ab eo?
7 Et ait Rex Iwſraℵelis ad Iehowſaphát, Ad-
huc vir vnus eſt, vt requiramus Iehouam ab
eo: ſed ego odi eum, quia non vaticinatur mi-
hi bonum, ſed omnibus diebus ſuis malum: is
eſt Micháiehu filius Imlá. Dixitque Iehowſa-
phát, Ne dicat Rex ſic.
8 Vocauit itaque Rex Iwſraℵelis eunuchum
vnum, & dixit, Feſtinare fac Micháiehu filium
Imlá.
9 Cęterùm Rex Iwſraℵelis & Iehowſaphát rex
Iehudáh ſedebant vterque ſuper ſolium ſuum
induti veſtibus: ſedebant inquam in area ad
oſtium portę wSomerón, vniuerſiq; prophetę
vaticinabantur coram eis.
10 Fecerat autem ſibi ℵSidciiáhu filius Chena- C
ɣanáh cornua ferrea, ac dixit, Sic dixit Ieho-
uáh, His feries Aramæos, donec cōſumas eos.
11 Omnes quoque prophetæ prophetabant ſi-
militer, dicendo, Aſcende in Ramóth Gilɣád,
& proſperè ages: nam tradet *eam* Iehouáh in
manum Regis.
12 Nūtius autem qui perrexerat ad vocandum
Micháiehu, loquutus eſt ei, dicēdo, En, verba
prophetarum ore vno bonum *annunciant* Regi:
ſit igitur obſecro verbum tuum ſicut *uerbum*
vnius ex eis, & loquere bonum.
13 Tum dixit Micháiehu, Viuit Iehouáh quòd
quicquid dixerit Deus meus, illud loquar.
14 Qū ergo veniſſet ad Regem, tum dixit Rex

ad eum, Micháh, iréne debemus in Ramóth
Gilγád ad bellū, an quieſcam? Et dixit, Aſcen-
D dite, & proſperè agite, & tradentur in manum
veſtram.
15 Dixítque ad eum Rex, Vſque ad quot vices
ego adiuro te ne loquaris mihi niſi veritatem
in nomine Iehouæ?
16 Túc ait, Vidi vniuerſum Iωſraχelem diſper-
ſos ſuper mótes, velut oues quibus nō eſt pa-
ſtor. dixítque Iehouáh, Non ſunt domini iſtis:
reuertatur quiſque domum ſuam in pace.
17 Et ait Rex Iωſraχelis ad Iehoωſaphát, An-
non dixeram tibi, Non vaticinabitur mihi bo-
num, ſed malum?
18 Rurſum ait, Ideo audite verbum Iehouæ: vi-
di Iehouam ſedentem ſuper ſolium ſuum, at-
que vniuerſum exercitum cæli ſtantem iuxta
dexteram eius & ſiniſtram eius.
E 19 Dixítq; Iehouáh, Quis decipiet Anháb re-
gem Iωſraχelis, vt aſcendat & corruat in Ra-
móth Gilγád? Et dixit iſte ſic, alter dicebat ſic.
20 Tunc egreſſus eſt ſpiritus, qui ſtetit coram
Iehoua, & ait, Ego decipiam eum. Iehouáh
verò ait ad eum, In quo?
21 Reſpondit, Egrediar, eróque ſpiritus men-
dax in ore omnium prophetarum eius. Dixit
ergo, Decipies, & etiam præualebis: egrede-
re, & fac ita.
22 Nunc ergo en dedit Iehouáh ſpiritum men
dacem in ore prophetarum tuorum iſtorum,
& Iehouáh loquutus eſt contra te malum.
23 Tunc acceſsit γSidciiáhu filius Chenaγa-
náh, & percuſsit Micháiehu in maxillam, ac
dixit, Per quam viam tranſiuit ſpiritus Iehouę
à me, vt loqueretur tecum?
24 Reſpondit Micháiehu, Ecce, tu videbis die
illo quo ingredieris de cubiculo in cubiculū
F vt abſcondas te.
25 Ait itaque Rex Iωſraχelis, Tollite Micháie-
hu, & reducite eum ad Amón principem vr-
bis, & ad Ioáωs filium Regis.
26 Dicetíſq;, Sic dixit Rex, Ponite hunc in do-
mo carceris, & cibate eum pane arcto, & aqua
arcta, donec reuertar in pace.
27 Et dixit Micháiehu, Si reuertendo reuerſus
fueris in pace, non eſt loquutus Iehouáh per
me. Præterea dixit, Audite populi omnes.
28 Aſcendit itaque Rex Iωſraχelis & Iehoωſa-
phát rex Iehudáh in Ramóth Gilγád.
29 Dixítque Rex Iωſraχelis ad Iehoωſaphát,
Mutabo meipſum, & ingrediar pręliū: tu verò
indue te veſtibus tuis. Et mutauit ſeſe Rex Iωſ
raχelis, ingreſsíque ſunt prælium.
30 Rex autem Arám præceperat principibus
curruum qui erant ſibi, dicendo, Ne pugnetis
neque cum paruo neq; cum magno, ſed cum
Rege Iωſraχelis tantùm.
G 31 Fuit autem, quum vidiſſent principes cur-
ruū ipſum Iehoωſaphát, dixerunt, Rex Iωſra-
χelis eſt. Et cōuerſi ſunt contra eū ad pugnan-
dum: tū exclamauit Iehoωſaphát, & Iehouáh
auxiliatus eſt ei, & perſuaſit illis Deus ab eo.
32 Fuit autem, quū vidiſſent principes curruū
quòd nō eſſet Rex Iωſraχelis, auerſi ſunt ab eo.
33 Vir autem *quidam* traxit arcum in ſimplicita-
te ſua, & percuſsit Regem Iωſraχelis inter iun
cturas & inter loricam. & ait aurigæ, Verte
manum tuam, & educ me de caſtris, quia vul-
neratus ſum.
34 Inualuit autem prælium die illo, Rex verò
Iωſraχelis tenebat ſe rectum in curru eregio-
ne Arám vſque ad veſperam: & mortuus eſt
tempore quo occumbit ſol.

CAPVT XIX.

*2 Ioſaphat increpatur à Propheta Iehu, quòd auxiliū præſtiterit im-
pio Achab. 3 Fides. Opera. 4 Reuocat populum ad Deum.
6 Exhortatio Ioſaphat ad Iudices. 10 Eiuſdem exhortatio ad
Leuitas.*

1 REuerſus eſt autem Iehoωſaphát Rex Ie-
hudáh in domū ſuá in pace Ierυωſaláim.
2 Egreſſúſque obuiam ei Iehú filius nHananî
Videns, dixit Regi Iehoωſaphát, An impio *de-
cuit te* ferre opem, & oſores Iehouæ diligere? &
propter hoc ſuper te ira à facie Iehouæ:
3 Sed res bonę inuentæ ſunt tecum, quòd ſuc- B
cideris lucos de terra, & præparaueris cor tuū
vt requireres Deum.
4 Habitauit itaque Iehoωſaphát in Ieruωſa-
láim: & reuerſus eſt vt iter faceret per popu-
lum à Beχer-ωſébaγ vſque ad montem χE-
phráim, & reuocauit eos ad Iehouam Deum
Patrum ſuorum.
5 Conſtituítque Iudices in terra in cunctis ci-
uitatibꝰ Iehudáh munitis, per ſingulas vrbes.
6 Dixit autem iudicibus, Videte quid vos fa-
citis: non enim homini iudicabitis, ſed Ieho-
uæ: & *erit* vobiſcum in negotio iudicij.
7 Nunc igitur ſit pauor Iehouæ ſuper vos, cu- C
ſtodite & facite: quoniam non eſt cum Ieho-
ua Deo noſtro iniquitas, & acceptio perſona-
rum, & acceptio muneris.
8 Sed & in Ieruωſaláim cōſtituit Iehoωſaphat Deu. 10 d. 17
de Leuitis & Sacerdotibus, & de principibus Iob 34. b. 19
familiarum Iωſraχelis ad iudicium Iehouę, & Act. 10. d. 34
ad cauſam: & reuerſi ſunt in Ieruωſaláim. Rom. 2. b. 11
9 Præcepit autem eis, dicendo, Sic agetis cum Galat. 2. b. 6
timore Iehouæ, in fide & corde perfecto. Epheſ. 6. b. 9
10 Et omnē cauſam quæ venerit ad vos de fra- Coloſ. 3. d. 26
tribus veſtris qui habitant in vrbibus ſuis, in- 1. Petr. 1. c. 17
ter ſanguinem *&* ſanguinem, inter Legem & D
præceptum, ſtatuta & iudicia, admonebitíſq;
eos: & non delinquent contra Iehouam, neq;
erit ira ſuper vos & ſuper fratres veſtros: ſic
facietis, & non delinquetis.
11 Et ecce, Amariáhu ſacerdos ſummꝰ ſuper vos
in omni re Iehouæ: & Zebadiáhu filius Iωſ-
maχγél dux domus Iehudáh, in omni nego-
tio regio: & præfecti *erunt* Leuitæ coram vo-
bis. confortamini, & facite, & erit Iehouáh
cum bono.

CAPVT XX.

*1 Ammon & Moab inſurgunt contra Ioſaphat. 3 Ioſaphat implorat
auxilium Dei cū oratione & ieiunio. 6 Oratio Ioſaphat. 12 Io-
ſaphat propriæ virtuti diffidens, ſoli Deo fidit. 14 Iahaziel pro-
pheta promittit auxiliū à Deo. 20 Dei promiſſionibus credendū.
21 Laudem canunt Deo in prælio, & vincunt. 22 Ammon, &
Moab, & Seir mutuis ſe conficiunt vulneribus. 25 Ioſaphat cū ſuis
conuertitur ad ſpolia. 26 Vallis Benedictionis. 27 Gaudium
de inimicis. 28 Gratiarum actio de victoria. 29 Timor Dei
contra inimicos. 33 Excelſa non ablata. 35 Init Ioſaphat ami-
citias cum Ochoſia, propter quod reprehenditur. 37 Prophetare.*

1 ET fuit poſthæc, venerunt filij Moáb & fi-
lij γAmmón, & cum eis de γAmmonitis,
contra Iehoωſaphát ad prælium.
2 Venerunt autem, & nuntiauerunt Iehoωſa-
phát, dicendo, Venit contra te multitudo ma-
gna de trás Mare, de Arám, & ecce ſunt in nHa
ẓeẓon-thamár, ipſa *eſt* γEn-gedi.
3 Timuit itaq;, & poſuit Iehoωſaphát faciem
ſuam ad quærendum Iehouam, & prædica-
uit

uit ieiunium vniuerſo Iehudáh.
4 Et congregati ſunt *uiri* Iehudáh vt quærerẽt
Iehouam: etiam de vniuerſis vrbibus Iehudáh
venerunt ad quærendum Iehouam.
5 Et ſtetit Iehoϖſaphát in cœtu Iehudáh & Ie
ruϖſaláim in domo Iehouæ ante atrium no-
uum.
6 Et ait, O Iehoua Deus Patrum noſtrorum,
nónne tu ipſe es Deus in cælo, & dominaris
B cunctis regnis Gẽtium, & in manu tua eſt for-
titudo, & potentia, nec eſt qui tibi poſsit reſi-
ſtere?
7 Nónne tu Deus noſter expuliſti habitato-
res terræ huius à facie populi tui Iϖſraϰelis, &
dediſti eam ſemini Abrahám amici tui in ſe-
culum?
8 Propterea habitauerũt in ea, & ædificauerũt
tibi in ea Sanctuarium nomini tuo, dicendo,
Suprà 6.c.28 9 Si venerit ſuper nos malum, gladius iudicij,
vel peſtilentia, vel fames, ſtabimus coram do-
mo hac & coram te (nomen ſiquidem tuũ eſt
in domo hac) & clamabimus ad te in angu-
ſtiis noſtris, & exaudies, ac ſaluos facies:
Deut.2.b.9 10 Et nunc ecce filij ɣAmmón & Moáb, & mõs
ϖSeᵞɣír, per quos non permiſiſti Iϖſraϰeli vt
tranſirent dum venirẽt è terra Ægypti, ſed de-
clinauerunt ab eis, nec diſperdiderunt eos.
11 Ecce inquam ipſi retribuunt nobis, dum ve-
niunt vt eiiciant nos de hæreditate tua quam
iure hæreditario tradidiſti nobis:
C 12 Deus noſter, nónne iudicabis eos? nulla e-
nim eſt fortitudo in nobis coram multitudi-
ne multa hac quæ venit cõtra nos: nec nos ſci-
mus quid faciamus, ſed in te ſunt oculi noſtri.
13 Et omnes *filij* Iehudáh ſtabát coram Iehoua,
etiam paruuli eorũ, vxores eorũ, & filij eorũ.
14 Iaᵑhaziϰél autem filius Zechariáhu filij Be-
naiáh filij Ieᵞɣiϰél, filij Matthaniáh, Leuites
de filiis Aϖſáph, fuit ſuper eum Spiritus Ieho-
uæ in medio cœtus:
15 Et ait, Attendite omnis Iehudáh, & habita-
tores Ieruϖſaláim, atque Rex Iehoϖſaphát, ſic
dixit Iehouáh vobis, Vos ne timeatis, neq; pa-
ueatis à facie multitudinis multæ huius: quia
non veſtra *erit* pugna, ſed Dei.
16 Cras deſcendite contra eos, ecce ipſi aſcen-
ſuri ſunt per cliuum ʀSiʏs, inuenietíſque eos
in fine torrentis è regione ſolitudinis Ieruϰél.
D 17 Non veſtrum *erit* pugnare in hoc: conſiſtite,
ſtate, & videte ſalutem Iehouæ vobiſcum, ô Ie
hudáh & Ieruϖſaláim, ne timeatis, neque pa-
ueatis: cras egredimini contra eos, & Iehouáh
erit vobiſcum.
18 Et inclinauit ſe Iehoϖſaphát in faciẽ in ter-
rá, & omnis Iehudáh, & habitatores Ieruϖſa-
láim proſtrauerunt ſe coram Iehoua, adoran-
tes Iehouam.
19 Surrexerunt autem Leuitæ de filiis Ceha-
thitarum, & de filiis Corhitarum, ad laudan
dum Iehouam Deum Iϖſraϰelis voce magna
in excelſum.
20 Quúmque ſurrexiſſent mane, egreſsi ſunt
in deſertum Thecóaɣ: & quum egrederentur,
ſtetit Iehoϖſaphát, ac dixit, Audite me Iehu-
dáh, & habitatores Ieruϖſaláim: credite in Ie-
houam Deum veſtrum, & roboramini: credi-
te Prophetis eius, & proſperè cedet vobis.
21 Conſilio autem inito cum populo, cõſtituit
cantores Iehouæ, & laudantes in decore San-
ctuarij, dum egrederentur, ante accinctos ad
prælium, ac dicerẽt, Celebrate Iehouam, quo-
niam in ſeculum miſericordia eius.
22 Tempore autem quo cœperunt cum clamo
re & laude, poſuit Iehouáh inſidiantes contra E
filios ɣAmmón, Moáb & mõtem ϖSeᵞɣír qui
venerent contra Iehudáh, & percuſſerũt ſeſe.
23 Inſurrexerunt præterea filij ɣAmmón &
Moáb contra habitatores montis ϖSeᵞɣír, vt
perderent ac delerẽt eos. quúmque finem fe-
ciſſent contra habitatores ϖSeᵞɣír, adiuuerũt
quiſque proximum ſuum ad internecionem.
24 Iehudáh autẽ venit ad Mixſpe *quæ eſt* in de-
ſerto, & reſpexerunt ad multitudinem, & ec-
ce, illi mortui iacebant in terra, nec vllus eua-
ſerat.
25 Venit igitur Iehoϖſaphát & populus eius
vt diriperent ſpolia eorum, inuenerúntque in
eis multum diuitiarum, & cadauera *onuſta* ſu-
pellectile concupiſcibili: prædatique ſunt ſibi
abſque põdere, tribus diebus diripientes ſpo-
lia, quòd multa eſſent pondere.
26 Die autem quarta congregati ſunt in valle F
Beracháh: quia *autem* ibi benedixerũt Iehouæ,
idcirco vocauerunt nomen loci illius Vallem
Beracháh vſque ad diem hanc.
27 Conuerſi ſunt itaque omnis vir Iehudáh &
Ieruϖſaláim, & Iehoϖſaphát in capite eorũ,
vt reuerterentur in Ieruϖſaláim cum lætitia:
lætificauerat enim eos Iehouáh ab inimicis
ſuis.
28 Ingreſsi ſunt autem Ieruϖſaláim cum pſal-
teriis, & citharis, & tubis in domum Iehouæ.
29 Fuitque terror Dei ſuper omnia regna ter-
rarum, quum audiſſent quòd pugnaſſet Ieho-
uáh cum inimicis Iϖſraϰelis.
30 Quieuit itaque regnum Iehoϖſaphát, & re-
quiem dedit ei Deus ſuus vndiquaque.
31 Regnauit itaq; Iehoϖſaphát ſuper Iehudáh: G
trigintaquinq; annorum erat quũ regnare cœ
pit, & vigintiquinque annis regnauit in Ieru-
ϖſaláim, & nomen matris eius ɣAzubáh filia
ϖSilˀɴhi.
32 Ambulauítq; in via Aϖſá patris ſui, nec de-
clinauit ab ea, faciendo rectum in oculis Ie-
houæ.
33 Veruntamen excelſa non receſſerant, & ad-
huc populus non præparauerant cor ſuũ Deo
Patrum ſuorum.
34 Reliquum autem verborum Iehoϖſaphát
priorum & poſteriorum, ecce ſunt ſcripta in
verbis Iehú filij ɴHananí, de quo fit mentio in
libro Regum Iϖſraϰelis.
35 Poſt hæc ſocietatem iniit Iehoϖſaphát Rex
Iehudáh cum Aɴhaziáh rege Iϖſraϰelis: qui
impiè egit faciendo:
36 Societatem inquam iniit cum eo, vt faceret
naues quæ irent in Tharϖſiϖs: fecerúntq; na-
ues in ɣExſion-gáber.
37 Vaticinatus eſt itaque ϰEliɣézer filius Do-
dauáhu de Mareϖſáh contra Iehoϖſaphát, di-
cendo, Quia ſocietatem iniſti cum Aɴhaziá-
hu, diſsipauit Iehouáh opera tua. Et confra-
ctæ ſunt naues, neque valuerunt ire in Thar-
ϖſiϖs.

CAPVT XXI.

1 *Moritur Ioſaphat.* 2 *Filij Ioſaphat.* 4 *Regnat Ioram pri-
mogenitus Ioſaphat. Occidit fratres.* 6 *Vxor Ioram abducit
eum ad idola.* 9 *Edom rebellis Iudæ, percutitur.* 10 *Lobug*

rebellis Iuda. 12 Eliſæus qui hoc loco Elias dicitur, miſsis literis ad Ioram, prædicit ei interitũ, & quare. 16 Deus concitat Philiſthæos contra Ioram. 18 Ioram alui languore interit.

A 1 DOrmiuit autem Iehoϖſaphát cum pa-
tribus ſuis, & ſepultus eſt cum illis in
Ciuitate Dauidis: regnauitque Iehorám filius
eius pro eo.
2 Fuerunt autem ei fratres filij Iehoϖſaphát,
yAzariáh, & Ieℵhiél, & Zechariáhu, & yA-
zariáhu, & Michaℵél, & ϖSephatiáhu: omnes
iſti, filij Iehoϖſaphát Regis Iϖraℵelis.
3 Dederat autem eis pater eorum dona multa
argenti, & auri, & rerum pretioſarum, cum vr-
bibus munitis in Iehudáh: regnum autem de-
derat Iehorám, quòd ille eſſet primogenitus.
4. Reg. 8. c. 16 4 Surrexit itaque Iehorám ſuper regnum pa-
tris ſui: & quum corroboraſſet ſeſe, occidit o-
mnes fratres ſuos gladio, & etiam *quoſdam* de
principibus Iϖraℵelis.
5 Triginta duorum annorum erat Iehorám
quum regnare cœpit, & octo annis regnauit
in Ieruϖſaláim.
B 6 Ambulauitq; per viam Regum Iϖraℵelis,
quemadmodum fecerat domus Anháb: filia
enim Anháb fuit ei vxor: fecitque malum in
oculis Iehouæ.
2. Regũ 7. b. 12 7 Noluit autem Iehouáh diſperdere domum
Dauidis propter fœdus quòd pepigerat cum
Dauide, & *ut faceret* quemadmodum dixerat,
quòd daret ei lucernam, & filiis eius omnibus
diebus.
8 In diebus eius defecit ℵEdóm, ne eſſet ſub
manu Iehudáh, & regnare fecerunt ſuper ſe
Regem.
9 Tranſiuit itaque Iehorám cum principibus
ſuis, & omni curru cum eo: ſurrexitque nocte,
& percuſsit ℵEdóm qui circundederat eum,
& principes curruum.
10 Defecit igitur ℵEdóm, ne eſſet ſub manu Ie-
hudáh, vſq; ad diem hanc: tunc defecit & Lib-
náh tẽpore ipſo, ne eſſet ſub manu eius, quòd
I*ehoram* dereliquiſſet Iehouam Deum Patrum
ſuorum.
C 11 Etiam ipſe fecit excelſa in montibus Iehu-
dáh, & fornicari fecit habitatores Ieruϖſa-
láim, & impulit Iehudáh.
12 Peruenit autem ad eum ſcriptura ab ℵEliiá-
hu propheta, in hanc ſententiã, Sic dixit Ieho-
uáh Deus Dauidis Patris tui, Propterea quòd
non ambulaſti in viis Iehoϖſaphát patris tui,
& in viis Aϖſá regis Iehudáh:
13 Sed ambulaſti in via Regum Iϖraℵelis, &
fornicari feciſti Iehudáh & habitatores Ieru-
ϖſaláim ſicut fornicata eſt domus Anháb, &
inſuper fratres tuos familiam patris tui, me-
liores te, occidiſti:
14 Ecce Iehouáh percutit plaga magna popu-
lum tuum, & filios tuos, & vxores tuas, atque
cunctam ſubſtantiam tuam:
15 Tu autem *eris* in infirmitatibus multis, *id eſt*,
in infirmitate inteſtinorum tuorum, donec e-
grediantur inteſtina tua præ infirmitate per
ſingulos dies.
16 Suſcitauit itaque Iehouáh contra Iehorám
ſpiritum Peliϖſthim & yArabum qui erãt ad
fines Æthiopum.
D 17 Qui aſcendẽtes in Iehudáh, irruerunt in eã,
& diripuerunt omnẽ ſubſtantiam quæ inuen-
ta eſt in domo regia, atque etiam filios eius, &
vxores eius, nec remanſit ei filius niſi Iehoa-
ℵház minimus filiorum eius.
18 Et poſt hæc omnia percuſsit eum Iehouáh
in inteſtinis eius infirmitate cui non erat me-
dela.
19 Fuit autem, poſt multos dies, maximè poſt-
quam venit finis illorum duorum annorum,
egreſſa ſunt inteſtina eius cum infirmitate e-
ius, mortuúſque eſt infirmitatibus malis: nec
fecerunt ei populus eius combuſtionẽ ſecun-
dum combuſtionem Patrum eius.
20 Triginta duorum annorum erat quum re-
gnare cœpit, & octo annis regnauit in Ieruϖſa-
láim: ambulauítque abſque *ullo* deſiderio. &
ſepelierunt eum in Ciuitate Dauidis, ſed non
in ſepulchris Regum.

CAPVT XXII.

1 Ochozias Ioræ ſuccedit. 3 Ochozias impius. 5 Bellum Ochoziæ & Ioram contra Hazael Regem Syriæ. 6 Voluntate Dei Iehu Ochoziam occidit. 10 Athalia mater Ochoziæ occidit ſemen regium. 11 Ioas filius Ochoziæ abſconditur.

1 COnſtituerũt autem Regem habitatores 4. Reg. 8. f. 24
Ieruϖſaláim Anhaziáhu filium eius mi-
nimum pro eo: omnes enim priores occide-
rat exercitus qui venerat cum yArabibus ad
caſtra illa. regnauit itaque Anhaziáhu filius Ie-
horám Regis Iehudáh.
2 Quadragintaduorum annorum erat Anha-
ziáhu quũ regnare cœpit, & anno vno regna-
uit in Ieruϖſaláim. nomen autem matris eius
yAthaliáhu filia yOmri.
3 Etiã ipſe ambulauit in viis domus Anháb:
mater enim ei⁹ cõſuluerat ei vt impiè ageret.
4 Fecit igitur malum illud in oculis Iehouæ, B
ſicut domus Anháb: ipſi enim fuerunt ei con-
ſultores poſt mortem patris ſui, ad perditio-
nem eius.
5 Quin ipſe iuxta conſilium eorum ambula-
uit: & profectus eſt cum Iehorám filio Anháb
Rege Iϖraℵelis: ad bellum contra nHazaℵél
Regem Arám in Ramóth Gilyád: vbi percuſſe-
runt Aramæi Iorám.
6 Reuerſus eſt itaque vt curaret ſe in Izreyél,
quia plagæ *erant ei*, quibus percuſſerant eum in
Ramáh dum pugnaret cum nHazaℵél Rege
Arám: yAzariáhu autẽ filius Iehorám Regis Ie-
hudáh, deſcendit vt viſeret Iehorám filium A-
nháb in Izreyél, quia ægrotabat.
7 A Deo autem erat conculcatio Anhaziáhu, C
vt veniret ad Iorám. nam quum veniſſet, egreſ-
ſus eſt cum Iorám ad Iehú filium Nimϖí, quẽ
vnxerat Iehouáh vt ſuccideret domũ Anháb.
8 Fuit itaque, quum iudiciũ faceret Iehú cum
domo Anháb, inuenit principes Iehudáh, & fi-
lios fratrum Anhaziáhu miniſtrantes ipſi A-
nhaziáhu, & interfecit illos.
9 Quæſiuit & ipſum Anhaziáhu: quem com-
prehẽdit: (ipſe autem deliteſcebat in ϖSome-
rón) adduxerunt itaque eum ad Iehú, qui in-
teremerunt eum, ſepeliéruntque eum: dixe-
runt enim, Filius eſt Iehoϖſaphát qui quæſi-
uit Iehouam toto corde ſuo. non erat autẽ do-
mui Anhaziáhu vt retinere poſſet potentiam
ad occupandum regnum.
10 Porrò yAthaliáhu mater Anhaziáhu videns 4. Regũ 11. a. 1
quòd mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & in-
terfecit omne ſemen regium familiæ Iehu- D
dáh.
11 Tulit autẽ Iehoϖſabyáth filia Regis ipſum
Ioáϖs

Ioáωs filium Anhaziáhu, & furata eſt eum è
medio filiorum Regis qui interficiebátur, po-
ſuitque eum & nutricem eius in cubiculo le-
ctorum: & abſcondit eum Iehowſabȝáth filia
Regis Iehorá, vxor Iehoiadáȝ ſacerdotis, (ipſa
enim erat ſoror Anhaziáhu) à facie ȝAthaliá-
hu, ne interimeret eum.
12 Et fuit cum eis in domo Dei abſconditus
ſex annis: ȝAthaliáh autem regnabat ſuper
terram.

CAPVT XXIII.

1 *Ioas filius Ochoziæ vngitur in Regem.* 12 *Athalia iuſſu Ioiada Pontifícis interficitur.* 17 *Deſtruit populus domum Baal.*

4. Reg. 11. b.4 1 ANno autem ſeptimo confirmatus eſt Ie-
hoiadáȝ, & aſſumpſit centuriones ȝA-
zariáh filiũ Ieronhám, & Iωſinaxȝél filium Ie-
honhanán, & ȝAzariáhu filium ȝȝObéd, &
Maȝaωſeiáhu filiũ ȝAdaiáhu, & xEliωſapháṭ
filium Zichri, ſecum in fœdere.
2 Circumeuntes verò Iehudáh, congregaue-
runt Leuitas de cunctis vrbibus Iehudáh, &
principes familiarum Iωſraxelis, & venerunt
in Ieruωſaláim.
3 Percuſsit autem vniuerſus cœtus fœdus in
domo Dei cum Rege: dixerat verò illis, Ecce
filius Regis regnabit, ſicut loquutus eſt Ieho-
uáh ſuper filios Dauidis.
4 Hoc *ergo* eſt quod facietis, Tertia pars ve-
ſtrum qui venitis ad Sabbathum, ex Sacerdo-
tibus & Leuitis, *erit* in ianitores liminum.
5 Tertia verò pars *erit* in domo Regis, & tertia
pars ad portam Fundamenti: omnis autẽ po-
pulus *erit* in atriis domus Iehouæ.
6 Neq; *quiſquam* ingrediatur domum Iehouæ,
niſi Sacerdotes, & qui miniſtrant de Leuitis:
hi ingrediantur, quia ſanctitas ſunt: & omnis
populus obſeruent cuſtodiam Iehouæ.
B 7 Et circundabunt Leuitæ Regem vndique,
quiſque *habebit* inſtrumẽta ſua in manu ſua: &
qui ingreſſus fuerit domum, interficiatur: &
eſtote cum Rege quum ingredietur & quum
egredietur.
8 Fecerunt ergo Leuitæ & vniuerſus Iehu-
dáh iuxta omnia quæ præceperat Iehoiadáȝ
Sacerdos, aſſumpſerúntque ſinguli viros ſuos
venientes ad ſabbathum cum egredientibus
è ſabbatho: non enim dimiſerat Iehoiadáȝ Sa
cerdos claſſes.
9 Et dedit Iehoiadáȝ Sacerdos centurionibus
lanceas, & clypeos, & peltas quæ fuerant Re-
gis Dauidis, quæ erant in domo Dei.
10 Conſtituitque vniuerſum populum, (& ſin
guli gladios *habebant* in manu ſua) à latere do-
mus dextero vſque ad latus domus ſiniſtrum,
iuxta altare & domum, iuxta Regem per cir-
cuitum.
11 Tunc eduxerunt filium Regis, poſuerúntq;
ſuper eum diadema, & ornamentum: & Re-
C gem conſtituerunt eum, vnxeruntq; eum Ie-
hoiadáȝ & filij eius, atque dixerunt, Viuat
Rex.
12 Quum autem audiſſet Athaliáhu ſonitũ po
pulorum currentium, & laudantium Regem,
tum venit ad populum in domum Iehouæ.
13 Quæ quum circunſpexiſſet, ecce, Rex ſtabat
iuxta columnam ſuam in introitu, & princi-
pes & tubæ iuxta Regem, & vniuerſum popu
lum terræ lætantem, & clangentem tubis, &
cantores cum inſtrumentis muſicis, & ſcien-
tes laudare: ſcidit ȝAthaliáhu veſtimenta ſua,
ac dixit, Coniuratio, coniuratio.
14 Eduxit autem Iehoiadáȝ Sacerdos centu-
riones, præfectos exercitus, dicens illis, Edu-
cite illam extra ſepta: & qui iuerit poſt eam,
interficiatur gladio. Dixerat enim Sacerdos,
Ne interficiatis eam in domo Iehouæ.
15 Impoſuerũt itaque ei manus, & ingreſſa eſt
ad introitum portæ equorum domus regiæ,
& interfecerunt eam ibi.
16 Pepigit autem Iehoiadáȝ fœdus inter ſe & D
vniuerſum populum & Regem, vt eſſet popu
lus Iehouæ.
17 Ingreſsi ſunt itaque vniuerſus populus do-
mum Baȝál, & deſtruxerunt eam, altaria quo-
que eius, & ſimulachra eius confregerũt: Mat
thán præterea ſacerdotem Baȝál occiderunt
ante altaria.
18 Poſuítque Iehoiadáȝ præpoſitos domus Ie
houæ in manu Sacerdotum & Leuitarũ, quos
diſtribuerat Dauid in domo Iehouæ vt offer-
rent holocauſta Iehouæ, ſicut ſcriptum eſt in
Lege Mowſéh, in lætitia & cantico, per ma-
nus Dauidis.
19 (Conſtituit autem ianitores ipſos ad por-
tas domus Iehouæ, & non ingrediebatur im-
mundus in qualibet re.)
20 Poſtea aſſumpſit centuriones, & magnates,
& eos qui dominabantur populo, & omnem
populum terræ, & deduxit Regem de domo
Iehouæ, & venerunt per medium portæ ſupe
rioris *quæ erat in* domo Regis, & ſedere fecerũt
Regem ſuper ſolium regni.
21 Lætati ſunt ergo vniuerſus populus terræ,
& vrbs ipſa quieuit: ȝAthaliáhu autem inter-
fecerunt gladio.

CAPVT XXIIII.

1 *Ioas præceptore Ioiada legem ſeruat.* 4 *Ioas inſtaurat tẽplum Domini.* 15 *Moritur Ioiada: quo mortuo declinat Ioas ad idololatriam.* 19 *Iuſſu Ioas interficitur Zacharias propheta à Deo miſſus.* 23 *Syri numero pauci vincunt Iudam, eo quòd Dominum reliquiſſet.* 25 *Ioas interimitur à ſeruis ſuis.* 27 *Amaſias filius regnat pro mortuo patre.*

1 SEptem annorum *erat* Ioáωs quum regna- 4. Reg. 12. a. 1
re cœpit, & quadraginta annis regnauit in
Ieruωſaláim: nomen autem matris eius ȝSi-
biáh de Bexer-ωſébaȝ.
2 Fecitque Ioáωs rectum in oculis Iehouæ, o-
mnibus diebus Iehoiadáȝ Sacerdotis.
3 Accepit autem illi Iehoiadáȝ vxores duas,
genuitque filios & filias.
4 Poſt hęc verò fuit in animo ipſi Ioáωs vt in-
ſtauraret domum Iehouæ.
5 Congregauitque Sacerdotes & Leuitas, ac
dixit eis, Egredimini ad vrbes Iehudáh, & col
ligite ab vniuerſo Iωſraxele argentum vt in-
ſtauretur domus Dei veſtri per ſingulos an-
nos, vos autem accelerate negotium. Et non
accelerauerunt Leuitæ.
6 Propterea vocauit Rex Iehoiadáȝ principẽ, B
& dixit ei, Cur nõ perquiſiſti à Leuitis vt affer
rẽt de Iehudáh & de Ieruωſaláim munus Mo-
ωſéh ſerui Iehouę, & à cõgregatione Iωſraxe-
lis, in tabernaculum teſtimonij?
7 ȝAthaliáhu enim impia & filij eius deſtru-
xerunt domũ Dei, quinetiam omnes ſanctifi-
cationes domus Iehouæ impẽderũt in idolis.
8 Dixit igitur Rex, & fecerũt arcam vna[illegible]
quam

quam poſuerunt ad portam domus Iehouæ
foris.
9 Et promulgarũt in Iehudáh & Ieruϖſaláim
Exo. 30. b. 11 vt afferrent Iehouę donum Moϖſéh ſerui Dei
ſuper Iϖſraxelem in deſerto.
C 10 Et læτati ſunt omnes principes, atque vni-
uerſus populus, & attulerunt, conieceruntq;
in arcam donec conſummaſſent.
11 Fuit autem, tempore quo afferebat arcã ad
pręfectũ Regis per manum Leuitarum, quum
viderent quòd multum eſſet argentum, tunc
veniebat Scriba Regis, & præfectus Sacerdo-
tis primi, & effundebant arcam: poſtea repor-
tabant eam, & reponebant eam in locũ ſuum.
ſic faciebant per ſingulos dies: congregaue-
rúntque argentum in multitudine.
12 Et dedit illud Rex & Iehoiadáy facienti o-
pus miniſterij domus Iehouæ: conduxerúnt-
D que cæſores & artifices ad inſtaurandam do-
mum Iehouæ, & etiam fabros ferri & æris ad
fortificandam domum Iehouæ.
13 Fecerunt itaque operarij, & ſanatum eſt o-
pus manibus illorum, & reſtituerunt domum
Dei in diſpoſitionem ſuam, ac roborauerunt
eam.
14 Quum autem conſummaſſent, attulerũt co
ram Rege & Iehoiadáy reſiduum argenti, fece
rúntque ex eo vaſa domui Iehouæ, vaſa *inquam*
miniſterij, & mortaria, & cochlearia, vaſa quo-
que aurea & argentea: offerebántque holocau
ſta in domo Iehouæ iugiter cunctis diebus Ie-
hoiadáy.
E 15 Senuit autem Iehoiadáy ſaturatus diebus,
ac mortuus eſt: centum & triginta annorum
erat quando mortuus eſt.
16 Sepelierúntque eum in ciuitate Dauidis cũ
Regibus, quòd feciſſet bonum in Iϖſraxele &
cum Deo ac domo eius.
17 Poſtquam autem mortuus eſt Iehoiadáy, ve
nerunt principes Iehudáh, & incuruauerunt
ſe Regi, tunc obtemperauit eis Rex.
18 Et derelinquentes domum Iehouæ Dei Pa-
trum ſuorum, ſeruierũt lucis, & ſculptilibus:
fuit itaque ira contra Iehudáh & Ieruϖſaláim
propter delictum ſuum iſtud.
19 Et miſit *Iehouáh* ad eos, Prophetas, vt reuoca
rent illos ad ſe, & teſtificati ſunt eis, & nõ au-
ſcultauerunt.
20 Spiritus autem Dei induit Zechariáh filium
Iehoiadáy ſacerdotis, & ſtetit deſuper popu-
F lum, ac dixit eis, Sic dixit Deus, Cur tranſgre-
dimini præcepta Iehouę? non proſperè cedet:
quia dereliquiſtis Iehouam, *ipſe* quoque dere-
linquet vos.
21 Illi autem coniuratione facta aduerſum eũ,
obruerũt eum lapidibus, de mandato Regis,
in atrio domus Iehouæ.
Matt. 23. d. 35 22 Nec recordatus eſt Ioáϖs Rex, miſericordię
quam fecerat Iehoiadáy pater eius cum eo,
ſed interfecit filium eius: quum autem more-
retur, dixit, Videat Iehouáh & requirat.
23 Fuit autẽ in reuolutione anni, aſcendit con
tra eum exercitus Arám, veneruntque contra
Iehudáh & Ieruϖſaláim, & perdiderũt omnes
principes populi de populo, & omnia ſpolia
eorum miſerunt ad Regem Darmeϖſéc.
G 24 Quia cum paucis viris venerat exercitus A-
rám, ideo Iehouáh tradidit in manum eorum
exercitum in multitudine valde, quòd reli-
quiſſent Iehouam Deum Patrum ſuorũ: cum
Ioáϖs quoque fecerunt iudicia.
25 Et quum receſsiſſent ab eo, dereliquerunt
certè eum in languoribus multis. coniuraue-
rũt *autem* cõtra eũ ſerui ſui propter ſanguinem
filiorum Iehoiadáy ſacerdotis, & occiderunt
eum in lecto ſuo, & mortuus eſt: ſepeliertúntq;
eum in Ciuitate Dauidis, nec ſepelierũt eum
in ſepulchris Regum.
26 Iſti verò ſunt qui coniurauerunt contra eũ:
Zabád filius ϖSimyáth yAmmonithidis, & Ie
hozabád filius ϖSimríth Moabithidis.
27 Filij autem eius, & *quomodo* multiplicatum
fuerit munus apud eum, & fundamentum do
mus Dei, ecce ſcripta ſunt in commentario li-
bri Regum. regnauit autem Amaxſiáhu filius
eius pro eo.

CAPVT XXV.

2 Amaſias quo ſuæ ætatis anno regnare cœperit, & quandiu regnarit. 3 Amaſias occidit ſeruos interfectores patris ſui. 5 Amaſias congregat exercitum. 7 Monetur Amaſias ne viribus humanis fidat. 11 Percutit Amaſias Idumæos. 14 Amaſias adorat deos Idumæorum. 15 Corripitur à Domino. 17 Voluntate Dei traditur Amaſias in manus hoſtium. 27 Occiditur Amaſias.

1 VIgintiquinque annorum *erat quando* re-
gnare cœpit Amaxſiáhu: & vigintinouẽ
annis regnauit in Ieruϖſaláim. nomen autem
matris eius, Iehoyadán de Ieruϖſaláim.
2 Fecítque rectum in oculis Iehouæ, verunta-
men non corde perfecto.
3 Fuit autem, quum roboratum eſſet regnum
ſuper eum, occidit ſeruos ſuos qui percuſſerãt
Regem patrem ſuum.
4 Filios autem eorum non fecit interime- Deu. 24. c. 16
re, ſed *fecit* vt ſcriptum eſt in Lege in libro Mo 4. Regũ 14.
ϖſéh, *in* qua præcepit Iehouáh, dicendo, Non b. 6
morientur patres pro filiis, neque filij morien Ezech. 18. c.
tur pro patribus, ſed ſinguli pro peccato ſuo 20
morientur.
5 Congregauit autem Amaxſiáhu Iehudáh, B
& conſtituit eos per domum familiarum tri-
bunos, & centuriones in vniuerſo Iehudáh &
Biniamin: recenſuítque eos à filio viginti an-
norum & ſuprà, inuenitque ex eis trecẽta mil
lia electorũ egredientium ad pugnam, tenen-
tium haſtam & clypeum.
6 Conduxit quoque mercede de Iϖſraxele
centum millia fortium robore, centum talen-
tis argenti.
7 Vir autem Dei venit ad eũ, dicendo, O Rex,
ne veniat tecum exercitus Iϖſraxelis: quia Ie-
houáh non eſt cum Iϖſraxele, *nempe* cũ omni-
bus filiis xEphráim.
8 Quòd ſi *mihi non credis*, veni, fac, roborare ad
pugnam: cadere *tamen* faciet te Deus corã ini-
mico: eſt enim fortitudo Deo ad adiuuandum C
& cadere faciendum.
9 Tunc dixit Amaxſiáhu Viro Dei, Sed quid-
nam agendum eſt de centum talentis quę de-
di exercitui Iϖſraxelis? Reſpondit Vir Dei, Eſt
Iehouæ vt det tibi multò plura his.
10 Separauit itaque eos Amaxſiáhu, exercitum
ſcilicet qui venerat ad ſe de xEphráim, vt abirẽt
ad locum ſuum: & iratus eſt furor eorum val-
de contra Iehudáh, reuerſique ſunt ad locum
ſuum in ira furoris.
11 Amaxſiáhu autem corroboratus, eduxit po
pulũ ſuum, & profectus eſt in vallẽ Salis, per-
cuſsitque

cuſsitque de filiis שSeעir decem millia.
D 12 Decem item millia viuorum ceperunt filij
Iehudáh, quos adduxerunt in verticem ipſius
rupis, & præcipitauerunt eos è vertice rupis,
& omnes hi crepuerunt.
13 Filij autem exercitus quem remiſerat Ama-
צſiáhu ne iret ſecum ad bellum, diffuſi ſunt in
vrbibus Iehudáh à שSomerón vſque ad Beth-
חhorón: percuſſerunt autem ex eis tria millia,
& diripuerunt prædam multam.
14 Fuit verò, poſtquã veniſſet Amaצſiáhu à cæ-
dendo אEdomæos, tunc adduxit deos filiorũ
שSeעir, ſtatuitque eos ſibi in deos, & corã eis
incuruauit ſe, atque eis ſuffiuit.
15 Propterea iratus eſt furor Iehouæ in Ama-
צſiáhu, miſitque ad eum Prophetam, ac dixit
ei, Vtquid quæſiſti deos populi qui non erue-
runt populum ſuum è manu tua?
E 16 Fuit autem, quum loqueretur ipſe ad eum,
dixit illi, Nunquid conſiliarium Regi poſue-
rũt te? ceſſa, quare percutiẽt te? Ceſſauit itaq;
Propheta, ac dixit, Noui quòd cogitauerit
Deus perdere te, quia feciſti hoc, & nõ paru-
iſti conſilio meo.
17 Conſilium autem iniit Amaצſiáhu Rex Ie-
hudáh, & miſit ad Ioáשs filium Iehoaחház fi-
lij Iehú, Regem Iשſraאelis, dicendo, Veni, vi-
deamus nos facie.
18 Tũ miſit Ioáשs Rex Iשſraאelis ad Amaצſiá-
hu Regem Iehudáh, huiuſmodi reſponſum,
Carduus qui eſt in Lebanón, miſit ad cedrum
quę eſt in Lebanón, his verbis, Da filiam tuam
filio meo vxorem. tranſiuit autem beſtia agri
quæ erat in Lebanón, & cõculcauit carduum
illum.
F 19 Dixiſti, Ecce percuſsiſti אEdóm: tũc eleua-
uit te cor tuum ad honorificandum *te*. nũc ma
ne domi tuæ, vtquid miſcebis te *mecum* in ma-
lum, vt corruas tu & Iehudáh tecum?
20 Et non acquieuit Amaצſiáhu, quia à Deo e-
rat vt traderet eos in manũ *hoſtis*, quia quęſie-
rant deos אEdóm.
21 Aſcendit ergo Ioáשs Rex Iשſraאelis, & vi-
derũt ſeſe facie, ipſe & Amaצſiáhu Rex Iehu-
dáh in Beth-שémeש, quæ *eſt* in Iehudáh.
22 Et cæſus fuit Iehudáh coram Iשſraאele, fu-
gerũtque ſinguli ad tabernacula ſua.
23 Amaצſiáhu verò Regẽ Iehudáh filiũ Ioáשs
filij Iehoaחház, cepit Ioáשs Rex Iשſraאelis in
Beth-שémeש, & adduxit eum in Ieruשſa-
láim, diruitque murum Ieruשſaláim à porta
אEphráim vſq; ad portam anguli quadringen
tis cubitis.
G 24 Totúmq; aurum, & argentum, atq; omnia
vaſa quę inuenta ſunt in domo Dei apud עO-
bed-אedóm, & in theſauris Regis, filios quo-
que nobiles reduxit in שSomerón.
25 Vixit autem Amaצſiáhu filius Ioáשs Rex
Iehudáh poſtquam mortuus eſt Ioáשs filius
Iehoaחház Rex Iשſraאelis, quindecim an-
nis.
26 Reliquum autem verborũ Amaצſiáhu prio
rum & poſteriorum, nónne ecce ſcripta ſunt
in libro Regum Iehudáh & Iשſraאelis?
27 A tempore autem quo defecit Amaצſiáhu à
Iehoua, coniurauerunt contra eum coniura-
tionem in Ieruשſaláim, & fugit in Lachiש:
miſerunt autem poſt eum in Lachiש, & in-
terfecerunt eum ibi.
28 Tulerúntque eum ſuper equos, & ſepelie-
runt eum cum patribus ſuis in Ciuitate Ie-
hudáh.

CAPVT XXVI.

1 Ozias pius conſtituitur Rex pro Amaſia. 5 Quærere Deum. 6 Pugnat contra Philiſthym. 10 Ozias agriculturæ deditus. 11 Exercitus Oziæ. 16 Ozias contra Dei præcepta vſurpans officium ſacerdotum, percutitur lepra. 18 A ſacerdotibus corripitur Rex. 21 Ioatham filius Oziæ. 23 Moritur Ozias.

1 TVlerunt autem vniuerſus populus Iehu- 4. Reg. 14. f.
dáh עVzziiáhu (is autẽ erat ſedecim an- 21, & 15. a. 1
norum) & Regem conſtituerunt eum pro pa-
tre ſuo Amaצſiáhu.
2 Ipſe ædificauit אElóth, & reſtituit eam ipſi
Iehudáh, poſtquam dormiſſet Rex cum patri-
bus ſuis.
3 Sedecim annorum erat עVzziiáhu quũ re-
gnare cœpit, & quinquaginta duobus annis
regnauit in Ieruשſaláim. nomẽ autem matris
eius Iecholiáh de Ieruשſaláim.
4 Is fecit quod rectum erat in oculis Iehouæ,
iuxta omnia quę fecerat Amaצſiáhu pater eius:
5 Et quęſiuit Deum in diebus Zechariáhu in-
telligentis viſiones Dei: in diebus autem qui-
bus quæſiuit Iehouam, proſperũ ei ſucceſſum
dedit Deus.
6 Nam egreſſus, pugnauit cõtra Peliשthim,
& rupit murum Gáth, atque murum Iabnéh,
& murum Aשdód: & ædificauit vrbes in A-
שdód & in Peliשthim.
7 Adiuuit quoque eum Deus contra Peli- B
שthím & contra עArabes qui habitabant in
Gur-báעal & Hameעunim.
8 Dederúntq; עAmmonitę munus ipſi עVzzi-
iáhu, abiitque nomen eius vſque ad introi-
tum Ægypti: quia robuſtus fuit vſque in ex-
celſum.
9 Ædificauit pręterea עVzziiáhu turres in Ie-
ruשſaláim ſuper portã anguli, & ſuper portã
vallis, & ſuper *portam* anguli, & muniuit eas.
10 Extruxit etiam turres in deſerto, & fodit ci-
ſternas multas, quia grex multus erat ei: & in
campeſtribus & in planitie: agricolæ & vini-
tores in montibus & in Charmél: quia dilige-
bat terram.
11 Fuit quoque ipſi עVzziiáhu exercitus faciẽ-
tium bellum, ingredientium ad pugnam in
turma, iuxta numerum quo recenſiti fuerant
per manum Ieעiאél ſcribæ, & Maעaשeiáhu
præfecti, de mandato חHananiáhu, *qui erat* de
principibus Regis.
12 Omnis numerus principum familiarum ex
fortibus robore, duorum millium & ſexcen-
torum.
13 Et ſub imperio eorum exercitus militię tre-
centorum & ſeptem millium, atque quingen
torum pugnantium cum fortitudine roboris,
vt opem ferrent Regi contra inimicum.
14 Præparauit autem ipſis עVzziiáhu, *nimirum* C
cuncto exercitui, clypeos, & haſtas, & galeas,
& loricas, & arcus, & lapides fundarum.
15 Fecit item in Ieruשſaláim machinas arte ar-
tificis, vt eſſent ſuper turres, & ſuper angulos,
ad iaculandas ſagittas & lapides grandes: e-
greſſúmque eſt nomen eius procul, eo quòd
mirabilem ſeſe præſtitit, adiuuãdo *ſeipſum*, do-
nec roboratus eſt.
16 Quum autem roboratus eſſet, eleuatum eſt
cor eius, donec corrumperet *ſeſe*: & præuarica
tus

tus eſt cõtra Iehouam Deum ſuum: ingreſſus
nanq; eſt templum Iehouæ, vt ſuffiret ſuper
altare ſuffimenti.
17 Ingreſſus eſt autem poſt eum yAzariáhu ſa-
cerdos,& cum eo Sacerdotes Iehouæ octogin
ta, filij robuſti:
18 Steterúntq; contra yVzziiáhu Regem, & di
xerunt ei, Non eſt tuum yVzziiáhu, ſuffire Ie-
houæ: ſed Sacerdotum filiorum Aharón, qui
ſanctificati ſunt, eſt ſuffire. egredere de Sáctua
rio: quia præuaricatus es, neq; erit tibi ad glo-
riam à Iehoua Deo.
19 Iratus eſt itaque yVzziiáhu,(in manu autem
ſua habebat ſuffimẽtum vt ſuffiret) quúmque
D iraſceretur cõtra Sacerdotes, lepra exorta eſt
in frõte eius coram Sacerdotibus in domo Ie
houæ apud altare ſuffimenti.
20 Tum aſpexit eum yAzariáhu ſacerdos ſum-
mus:& omnes Sacerdotes, & en erat leproſus
in fronte ſua. proinde feſtinanter egredi fece-
runt eum inde: & etiam ipſe compulſus eſt e-
gredi: quia percuſſerat eum Iehouáh.
21 Fuítq; yVzziiáhu rex leproſus vſq; ad diem
quo mortuus eſt, habitauítque in domo libe-
4.Reg.15.d.5 ra leproſus, quia exciſus fuerat à domo Ieho-
uæ. Iothám autem filius eius erat ſuper domũ
Regis, ius dicens populo terræ.
22 Reliquum autem verborũ yVzziiáhu prio-
rum & poſteriorum ſcripſit Ieϖſayiáhu filius
Amóys, propheta.
23 Et dormiuit yVzziiáhu cum patribus ſuis,
& ſepelierunt eum cum patribus ſuis in agro
ſepulturæ qui *erat* Regibus: dixerunt enim,
Leproſus eſt. Et regnauit Iothám filius eius
pro eo.

CAPVT XXVII.

1 *Regnat pius Ioathã filius Oziæ.* 5 *Vincit Ammonitas.* 9 *Mortuo Ioatham ſuccedit Achaz.*

1 VIgintiquinque annorum erat Iothám
quum regnare cœpit, & ſedecim annis
4.Regum 15.g.32 regnauit in Ieruϖſaláim: nomen autẽ matris
eius Ieruϖſáh filia xSadóc.
2 Fecítque rectum in oculis Iehouæ, iuxta o-
mnia quæ fecerat yVzziiáhu pater eius: verũ-
tamen non eſt ingreſſus templum Iehouæ: &
adhuc populus erat corrumpens *uias ſuas.*
B 3 Is ædificauit portam domus Iehouæ excel-
ſam,& in muro arcis ædificauit multum.
4 Vrbes præterea ædificauit in monte Iehu-
dáh, & in ſaltibus ædificauit palatia & turres.
C 5 Is etiam bellum geſſit cum Rege filiorum
yAmmón, & roboratus eſt ſuper eos: dede-
rúntque ei filij yAmmón ipſo anno centum
talenta argenti, & decem millia cororum tri-
tici, atque hordei decem millia. hoc reddide-
runt ei filij yAmmón etiam anno ſecundo &
tertio.
D 6 Roboratus eſt ergo Iothám quòd præparaſ-
ſet vias ſuas coram Iehoua Deo ſuo.
7 Reliquum autem verborum Iothám, & o-
mnia bella eius,& viæ eius, ecce ea ſunt ſcripta
in libro Regum Iϖſraxelis & Iehudáh.
8 Vigintiquinq; annorum erat quum regna-
re cœpit, & ſedecim annis regnauit in Ieru-
ϖſaláim.
9 Dormiítque Iothám cum Patribus ſuis, &
ſepelierunt eum in Ciuitate Dauidis: regna-
uítque Anház filius eius pro eó.

CAPVT XXVIII.

1 *Impietates Achaz Regis Iudæ.* 5 *Traditur in manus Regis Syriæ.* 6 *Phacee occidit bellatores Iudæ.* 7 *Iſraëlitæ vaſtant tribum Iuda.* 9 *Oded propheta arguit filios Iſrael crudelitatis in Iudam.* 14 *Remittit Iſrael captiuos Iudæ.* 17 *Iuda affligitur ab Idumæis et Philiſthæis propter impietatẽ Regis ſui.* 23 *Immolat Achaz diis Damaſci, fruſtra ſperans auxilium ab eis.* 27 *Moritur Achaz.*

1 VIginti annorum erat Anház quũ regna- 4.Reg.16.
re cœpit, & ſedecim annis regnauit in a.2
Ieruϖſaláim, & non fecit rectum in oculis Ie-
houæ ſicut Dauid pater eius:
2 Sed ambulauit per vias Regum Iϖſraxelis,
& etiam ſtatuas fecit idolis.
3 Ipſe præterea ſuffiuit in valle Ben-hinnóm,
& combuſsit filios ſuos igni iuxta abomina-
tiones gentium quas expulerat Iehouáh à fa-
cie filiorum Iϖſraxelis.
4 Immolauit & ſuffiuit in excelſis, & ſuper
colles,& ſub omni ligno viridi.
5 Tradidit itaque eum Iehouáh Deus eius in
manum Regis Arám,& percuſſerunt eum, ce-
perúntque ex eo prædam magnam, quã addu
xerunt Darmeϖſec: atque etiam in manũ Re-
gis Iϖſraxelis traditus eſt, qui percuſsit eum
plaga magna.
6 Occidit enim Pécanh filius Remaliáhu in
Iehudáh centum & viginti millia die vno, o-
mnes filios roboris: eo quòd dereliquiſſent Ie
houam Deum Patrum ſuorum.
7 Occidit præterea Zichri potens ex xEphra-
im, Mayaϖſiáhu filium Regis, & Azricám du-
cem domus, & xElnhanáh ſecundum à Rege.
8 Ceperunt quoq; filij Iϖſraxelis de fratribus
ſuis ducẽta millia mulierum, filiorum & filia-
rum, & etiam ſpolia multa diripuerunt ab eis,
& adduxerunt ſpolia in ϖSomerón.
9 Ibi autem erat Propheta Iehouę cui nomen
erat yOdéd: qui egreſſus in conſpectum exer-
citus qui veniebat in ϖSomerón, dixit ei, En
propter iram Iehouæ Dei Patrum veſtrorum
cõtra Iehudáh, tradidit eos in manũ veſtram,
& occidiſtis eos in furore *qui* vſque ad cælum
peruenit.
10 Et nunc filios Iehudáh & Ieruϖſaláim ſta-
tuitis ſubiicere in ſeruos & ancillas vobis:
nónne verè vos *eſtis tales ut* vobiſcum *ſint* deli-
cta contra Iehouam Deum veſtrum?
11 Nunc itaque audite me,& reducite captiuí-
tatem quam captiuam duxiſtis de fratribus
veſtris: alioqui ira furoris Iehouæ *erit* ſuper
vos.
12 Surrexerunt autem viri de primoribus filio-
rum xEphráim, yAzariáhu filius Iehonhanán
Berechiáhu filius Miϖſillemóth,& Ienhizciiá
hu filius ϖSallúm, & yAmaϖſá filius nHadlái
aduerſus eos qui veniebant è pugna:
13 Et dixerunt eis, Ne adducatis captiuitatem
huc, quia in delictum *contra* Iehouam *erit* ſu-
per nos. vos ſtatuitis addere ſuper peccata no
ſtra,& ſuper delicta noſtra: magnum enim de-
lictum eſt nobis, & ira furoris *erit* ſuper Iϖſ-
raxelem.
14 Dereliquit igitur exercitus captiuitatem
& prædam illam coram principibus & toto
cœtu.
15 Et ſurrexerunt viri qui nominati ſunt per C
nomina, & ceperunt captiuitatem illam, &
omnes nudos eorum veſtierunt de ſpoliis,

veſtierunt inquam illos, & calceauerunt eos, cibauerúntque eos, ac potauerunt eos, vnxerunt quoque eos, atque deduxerunt eos in aſinis omnem infirmum, adduxerúntque eos in Ierenhó ciuitatem palmarum ad fratres eorũ: poſtea reuerſi ſunt in ωSomerón.
16 Tempore illo miſit Rex Anház ad Reges Aωſſúr, vt ſibi opem ferrent.
17 Adhuc autem xEdomæi venerunt, & percuſſerunt de Iehudáh, ceperúntque captiuos.
18 Peliωſthím præterea diffuderũt ſe per vrbes planitiei, & ad Meridiem Iehudáh: ceperúntque Beth-ωſémeωs, & Aialón, & Gederóth, & ωSochó & villas eius, & Thimnáh & villas eius, & Gimzó & villas eius, habitauerúntque ibi.
19 Humiliauerat enim Iehouáh ipſum Iehudáh propter Anház Regẽ Iωſraxelis, quia ceſſare fecerat *cultum* de Iehudáh, & præuaricando præuaricatus fuerat in Iehouam.
D 20 Venit itaq; ad eũ Thilgath Pilnexéωſer Rex Aωſſúr, qui fuit illi oneri, nec roborauit eum.
21 Diuiſit enim Anház domum Iehouæ & domum Regis, & principum, & dedit Regi Aωſſúr, nec *tamen* fuit illi auxilio.
22 Tempore autem quo erat anguſtiis affectus, addidit vt præuaricaretur in Iehouam: ipſe *eſt* Rex Anház.
23 Immolauit nãque diis Darméωſec qui percuſſerant eum: dixitque, Quandoquidem dij Regum Arám adiuuant eos, illis immolabo, vt adiuuẽt me: quum *tamen* ipſi fuerint illi ruinæ & vniuerſo Iωſraxeli.
24 Congregauit quoque Anház vaſa domus Dei, & contregit vaſa domus Dei, clauſitque oſtia domus Iehouæ, & fecit ſibi altaria in omni angulo in Ieruωſaláim.
25 Sed & in ſingulis vrbibus Iehudáh fecit excelſa vt incenſum offerret diis alienis, & ad iram prouocauit Iehouam Deum Patrum ſuorum.
26 Reliquum autem verborum eius, & omniũ viarum eius, priorum & poſteriorum, ecce, ipſa ſcripta ſunt in libro Regũ Iehudáh & Iωſraxelis.
27 Dormiuit autem Anház cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate in Ieruωſaláim: non enim adduxerunt eum ad ſepulchra Regum Iωſraxelis. regnauitque Ienhizciiáhu filius eius pro eo.

CAPVT XXIX.

1 Impio Achaz ſuccedit pius Ezechias. 3 Inſtaurat templum Domini. 5 Oratio Ezechiæ ad Leuitas, qua docet populum affligi propter neglectum Dei cultum. 15 Sacerdotes & Leuitæ mundant domum Dei. 20 Ezechias cum principibus ciuitatis aſcendit in templũ, ſacrificaturus. 26 Canunt Deo laudes. 30 Hymni Dauidis & Aſaph Videntis. 31 Laudes. 32 Numerus holocauſtorum.

4.Reg.18.a.1 1 Ienhizciiáhu regnare cœpit quum eſſet viginti quinque annorum, & vigintinouem annis regnauit in Ieruωſaláim: nomen autem matris eius Abiiáh filia Zechariáhu.
2 Fecitque rectum in oculis Iehouæ iuxta omnia quę fecerat Dauid pater eius.
3 Ipſe anno primo regni ſui, menſe primo aperuit oſtia domus Iehouæ, & inſtaurauit illa.
4 Fecitque venire Sacerdotes atque Leuitas, colligens eos in platea Orientali:
5 Dixitque eis, Audite me Leuitæ: nunc ſanctificate vos, ſanctificate quoque domum Iehouæ Dei Patrum veſtrorum, & educite immunditiam de Sanctitate.
6 Nam præuaricati ſunt patres noſtri, & fecerunt malum in oculis Iehouæ Dei noſtri, derelinquentes eum, & auertentes facies ſuas à tabernaculo Iehouæ, tradentes ceruicem.
7 Etiam clauſerunt oſtia porticus, & extinxerunt lucernas, ſuffimentúmque non ſuffierũt, nec holocauſtum obtulerunt in Sanctitate Deo Iωſraxelis. B
8 Propterea fuit ira Iehouæ ſuper Iehudáh & Ieruωſaláim, tradiditque eos in commotionem, in deſolationem, & in ſibilum, quemadmodum vos cernitis oculis veſtris.
9 Et en corruerunt patres noſtri gladio, & filij noſtri & filiæ noſtrę, atque vxores noſtrę in captiuitatem illam propter hoc.
10 Nunc *igitur* cum corde meo *eſt* percutere fœdus cum Iehoua Deo Iωſraxelis, vt auertat à nobis iram furoris ſui.
11 Filij mei nunc ne erretis: vos enim elegit Iehouáh, vt ſtetis coram eo ad miniſtrandum ei, vt ſitis ei miniſtri, & thus offeratis.
12 Surrexerunt itaque Leuitæ, Manháth filius yAmaωſai, & Ioxel filius yAzariáhu, de filiis Cahathitarũ: de filiis verò Merari, Ciωs filius yAbdi, & yAzariáhu fili' Iehalelxél: & de Gerωſunitis, Ioánh filius Zimmáh, & yEden filius Ioánh. C
13 De filiis quoque xEliτſaphán, ωSimri, & Ie-yixél: de filiis autem Aωſaph, Zechariáhu, & Matthaniáhu.
14 Et de filiis Hemán, Ie-hixél, & ωSim-yi: de filiis verò Ieduthún, ωSemayaiáh, & yVzzixél.
15 Congregauerúntque fratres ſuos: qui ſanctificati, ingreſsi ſunt iuxta mandatum Regis cum verbis Iehouæ ad mundandum domum Iehouæ.
16 Ingreſsi ſunt inquam Sacerdotes in domũ Iehouæ ad mundandum, & eduxerunt omnẽ immunditiam quam inuenerunt in templo Iehouæ, in atrio domus Iehouæ: ſuſceperunt autem Leuitæ, vt educerent ad torrentem Cidrón foras.
17 Cœperũt autem in prima menſis primi ſanctificare, & die octaua menſis ingreſsi ſunt porticum Iehouæ, ſanctificauerúntque domum Iehouæ diebus octo, & die decima ſexta menſis primi perfecerunt.
18 Ingreſsi ſunt itaq; intrò ad nHizciiáhu Regem, ac dixerunt, Mundauimus totam domũ Iehouæ, & altare holocauſti, & omnia vaſa ei', & menſam diſpoſitionis, ac omnia vaſa eius. D
19 Omnia quoque vaſa quæ neglexerat Rex Anház in regno ſuo, dum præuaricaretur, pręparauimus & ſanctificauimus, & ecce, illa ſunt coram altari Iehouæ.
20 Mane itaque ſurrexit Ienhizciiáhu Rex, cõgregauítque principes ciuitatis, & aſcendit in domum Iehouæ.
21 Adduxerunt autem tauros ſeptem, & arietes ſeptem, & agnos ſeptem, & hircos caprarum ſeptem in ſacrificium pro peccato, pro regno, & pro Sanctuario, & pro Iehudáh: dixitque filiis Aharón Sacerdotibus vt offerrent ſuper altare Iehouæ.
22 Mactauerunt itaque boues, & exceperunt Sacerdotes ſanguinem, ac ſparſerunt ſuper al-

tare:mactauerunt & arietes,ac ſparſerunt ſanguinem ſuper altare.
23 Applicuerunt præterea hircos ſacrificij pro peccato corā Rege & cœtu, impoſuerúntque manus ſuas ſuper eos.
E 24 Mactauerunt autem eos Sacerdotes, & expiauerunt ſanguinem eorum ſuper altare, ad expiandum vniuerſum Iwſraxelem: nam pro vniuerſo Iwſraxele iuſsit Rex *fieri* holocauſtū & ſacrificium pro peccato.
25 Statuítque Leuitas *in* domo Iehouæ cum cymbalis,pſalteriis, & citharis, iuxta præceptum Dauidis, & Gád Videntis Regis, & Nathán Prophetæ:quia per manum Iehouæ *illud fuit* præceptum, per manum Prophetarū eius.
26 Steterunt itaque Leuitæ illi cum inſtrumētis muſicis Dauidis,& Sacerdotes cum tubis.
F 27 Iuſsit inquam nHizciiáhu vt offerrent holocauſtum ipſum ſuper altare.quo tempore autem cœpit holocauſtum, cœpit canticum Iehouæ,& *cum* tubis, & per manus inſtrumentorum Dauidis Regis Iwſraxelis.
28 Vniuerſus verò cœtus adorabāt, *dominus* autem cantici canebat,ac *dominus* tubarum clangebat,totúmque illud *perſeuerabat* donec perficeretur holocauſtum.
29 Quúmque perfeciſſent offerre, incuruauerunt ſe Rex atque omnes qui inuenti ſunt cū eo, & adorauerunt.
30 Tum præcepit Ienhizciiáhu Rex & principes Leuitis vt laudarent Iehouam verbis Dauidis & Aſáph Videntis:laudauerunt itaque vſque ad lætitiam,incuruauerúntque ſe atque adorauerunt.
G 31 Poſthæc loquutus Ienhizciiáhu dixit, Nunc impleſtis manum veſtram Iehouæ:accedite & adducite victimas, & laudes *in* domum Iehouæ.Attulerunt itaque congregatio victimas, & laudes, omnis quoque voluntarius corde *attulit* holocauſta.
32 Fuit autem numerus holocauſtorum quæ attulerunt congregatio, boues ſeptuaginta, arietes centum,agni ducenti:in holocauſtum Iehouæ *fuerunt* omnia hæc.
33 Sanctificationes verò *fuerunt* boues ſexcenti, & pecudum tria millia.
34 Veruntamen Sacerdotes pauciores erant quàm qui poſſent excoriare omnia holocauſta:propterea iuuarunt eos fratres eorum Leuitę,donec cōſummaretur opus,ac donec ſanctificarent ſeſe *alij* Sacerdotes. Leuitæ enim erant recti corde ad ſanctificandum ſe præ Sacerdotibus.
35 Præterea *fuit* holocauſtorum ingens copia cum adipibus pacificorum,& libaminibus ad holocauſtum:& præparatum eſt miniſterium domus Iehouæ.
36 Lætatus eſt itaque Ienhizciiáhu, atque vniuerſus populus, quòd præparaſſet Deus populum,quia derepente fuit res *illa*.

CAPVT XXX.

1 Phaſe iuſſu Ezechiæ celebratur. 6 Exhortatio ad Iſraëlem vt reuertatur ad Deū. 8 Manus tradere Deo. 10 Irridens Iſraëlita exhortantem Regem vt ad Deum conuertantur. 12 Cor cōuertit Deus. 14 Congregantur multi ad celebrandum Phaſe. 19 Ezechias orat pro populo non ſanctificato. 27 Benedicunt Leuitæ populo.

1 MIſit autem Ienhizciiáhu ad vniuerſum Iwſraxelem & Iehudáh, & etiā epiſtolas ſcripſit ad xEphráim & Menawſſéh, vt venirent in domum Iehouæ in Ieruwſaláim, vt facerent Péſanh Iehouæ Deo Iwſraxelis.
2 Conſilium autem ceperat Rex & principes eius,vniuerſúſque cœtus in Ieruwſaláim, vt facerent Péſanh menſe ſecundo.
3 Non enim poterant facere illud tempore ipſo,quia Sacerdotes non erant ſanctificati ad ſufficientiam,neque populus erat congregatus *in* Ieruwſaláim.
4 Et placuit hęc res in oculis Regis & in oculis totius cœtus.
5 Et conſtituerunt vt *præconis* voce diuulgarēt per vniuerſum Iwſraxelem à Bexer-wſebáy vſque Dán,vt venirent ad faciendum Péſanh Iehouæ Deo Iwſraxelis in Ieruwſaláim: quia non multo *iam tempore* fecerant *Paſcha*,ſicut ſcriptum eſt.
6 Profecti ſunt itaque curſores cum epiſtolis de manu Regis,& principum eius in vniuerſum Iwſraxelem & Iehudáh, cum mādato Regis,huiuſmodi,Filij Iwſraxelis reuertimini ad Iehouam Deum Abrahám, Iiſnhác, & Iwſraxelis:& conuertetur ad eos qui euaſerunt vobis è manu Regum Awſſúr.
7 Et ne ſitis ſicut patres veſtri & fratres veſtri qui præuaricati ſunt in Iehouam Deum Patrū ſuorum:propterea tradidit eos in deſolationem,quemadmodum vos cernitis. B
8 Nunc *ergo* ne induretis ceruicem veſtram,ſicut patres veſtri, date manum Iehouæ, & venite ad Sanctuarium eius quod ſanctificauit in ſeculum,& ſeruite Iehoũ Deo veſtro,& auertetur à vobis ira furoris eius.
9 Si enim reuerſi fueritis ad Iehouam, fratres veſtri & filij veſtri miſericordiam conſequentur coram illis qui captiuos duxerunt eos, vt reuertantur ad terram iſtam: quoniam clemens & miſericors eſt Iehouáh Deus veſter, nec auertet faciem à vobis ſi reuerſi fueritis ad ipſum.
10 Curſores autem illi tranſibant de ciuitate in ciuitatem per terrā xEphráim & Menawſſéh, vſque ad Zebulún:*at iſti* irridebant eos, & ſubſannabant.
11 Veruntamen viri *quidam* de Awſér & Menawſſéh & Zebulún humiliauerunt ſe, & venerunt in Ieruwſaláim.
12 In Iehudáh quoque fuit manus Dei,vt daret eis cor vnum ad faciendum præceptum Regis & principum iuxta verbum Iehouæ.
13 Congregati ſunt itaque in Ieruwſaláim populus multus,vt facerent ſolennitatem infermentatorum menſe ſecundo, cœtus *inquam* multus valde. C
14 Surrexerunt autem, & remouerunt altaria quæ *erant* in Ieruwſaláim:omnia quoque altaria ſuffimenti remouerunt, ac proiecerunt in torrentem Cidrón.
15 Poſthæc immolauerunt Péſanh quartadecima menſis ſecundi: Sacerdotes autem illi & Leuitæ, pudore ſuffuſi ſanctificauerunt ſe, & adduxerunt holocauſta in domum Iehouæ.
16 Steterúntque in ſtatione ſua ſecundum morem ſuum,ſecūdum Legem Mowſéh viri Dei: *&* Sacerdotes ſpargebant ſanguinem de manu Leuitarum.
17 Quia multi erant in cœtu qui non ſanctificauerant ſe,idcirco Leuitę erant ſuper immolatione

latione victimarũ Péſanh pro omnibus mun
dis ad ſanctificandum Iehouæ.
18 Multitudo nanque populi, multitudo ex ℵE
phráim & Menaωſſéh, Iωſſachár & Zebulún
non mundauerant ſe, attamen comederunt
Péſanh, non iuxta id quod ſcriptum eſt: ſed
orauit Ienhizciiáhu pro eis, dicendo, Iehouáh
bonus expiet eum
19 *Qui* totum cor ſuũ parauit vt requirat Deũ,
Iehouam Deum Patrum ſuorum, quanuis nõ
ſit purificatus iuxta purificationem ſanctam.
20 Exaudiuit autem Iehouáh Ienhizciiáhu, &
ſanauit populum.
21 Fecerunt itaque filij Iωſraℵelis qui inuenti
ſunt in Ieruωſaláim, ſolennitatem infermen-
tatorum ſeptem diebus cum lætitia magna, &
D laudabant Iehouam ſingulis diebus Leuitæ,
Sacerdotes quoque cum inſtrumentis forti-
tudinis Iehouam.
22 Loquutus eſt autem Ienhizciiáhu ad cor o-
mnium Leuitarum intelligentium intellectũ
bonum ipſi Iehouæ, & comederunt ſacrificia
ſolennitatis ſeptem diebus, immolantes vi-
ctimas pacificorum, & confitentes Iehouæ
Deo Patrum ſuorum.
23 Inierunt autem vniuerſus cœtus conſilium
vt facerent ſeptem diebus aliis: feceruntque
ſeptem diebus cum lætitia.
24 Nam ℵHizciiáhu Rex Iehudáh obtulit cœ-
tui mille tauros, & ſeptem millia ouium: prin
cipes verò obtulerunt cœtui tauros mille, &
ouium decem millia. ſanctificauerant autem
ſe Sacerdotes quamplurimi.
25 Lætati ſunt itaq; vniuerſus cœtus Iehudáh,
& Sacerdotes, ac Leuitæ, vniuerſáque congre-
gatio quæ venerat de Iωſraℵele, & peregrini
qui venerant de terra Iωſraℵelis, atque habi-
tantes in Iehudáh.
26 Fuitque lætitia magna in Ieruωſaláim: quia
à diebus ωSelomóh filij Dauidis Regis Iωſra-
ℵelis non fuit tale aliquid in Ieruωſaláim.
27 Poſthæc ſurrexerunt Sacerdotes Leuitæ, &
benedixerunt populo: exauditáque eſt vox
eorum, & venit oratio eorum ad habitaculum
ſanctitatis eius ad cælum.

CAPVT XXXI.

1 Celebrato Phaſe populus ſimulachra, lucos, & excelſa demolitur. 2 Confiteri & laudare Deum. 4 Sacerdotibus dari iubet decimas vt verbo [redacted] *liberius vacent. 5 Decimarum ingens multitudo. 20 Ezechias toto corde quærens Deum, proſpera experitur.*

1 QVum autem perfeciſſent totũ hoc, egreſ-
ſi ſunt vniuerſus Iωſraℵél qui inuenti fue
rant in vrbibus Iehudáh, & fregerunt ſtatuas,
& ſucciderunt lucos, & demoliti ſunt excelſa,
atque altaria de vniuerſo Iehudáh, & Binia-
mín, in ℵEphráim quoque & Menaωſſéh, do-
nec abſoluiſſent: poſtea reuerſi ſunt omnes fi-
lij Iωſraℵelis, quiſque ad poſſeſsionem ſuam
in vrbes ſuas.
2 Porrò Ienhizciiáhu conſtituit diuiſiones Sa-
cerdotum & Leuitarum iuxta diuiſiones eo-
rum: quemque ſecundum miniſterium ſuum,
Sacerdotes & Leuitas, ad holocauſtum & pa-
cifica, vt miniſtrarent, & gratias agerent, & lau
darent in portis caſtrorum Iehouæ.
3 (Portio autem Regis, de ſubſtantia eius *erat*
ad *offerendum* holocauſta, holocauſta *inquam* ma
ne ac veſpere, itẽ holocauſta ſabbathis, ac Ca-
lendis & ſolennitatibus, ſicut ſcriptum eſt in
Lege Iehouæ.)
4 Et præcepit populo, habitatoribus Ieruωſa- B
láim, vt darent portionem Sacerdotibus & Le
uitis, vt confortarentur in Lege Iehouæ.
5 Quúmque multiplicata eſſet res iſta, mul-
tiplicauerunt filij Iωſraℵél primitias frumen-
ti, vini, & olei, & mellis, & omnis prouentus
agri, atque decimam omnium in copia addu-
xerunt.
6 Filij quoque Iωſraℵelis & Iehudáh qui habi
tabant in vrbibus Iehudáh, etiam ipſi decimas
boum & ouium, atque decimas ſanctitatum
quæ ſanctificatę erant Iehouæ Deo ſuo, addu-
xerunt, & poſuerunt aceruatim.
7 Menſe tertio cœperunt aceruos illos funda-
re, & menſe ſeptimo abſoluerunt.
8 Veniẽtes autem Ienhizciiáhu, & principes,
viderunt aceruos, & benedixerunt Iehouæ, &
populo eius Iωſraℵeli.
9 Interrogauit verò Ienhizciiáhu Sacerdotes
& Leuitas de aceruis.
10 Cui reſpõdens ɣAzariáh Sacerdos primus C
de domo ɀSadóc, dixit, Ex quo cœperunt obla
tiones inferre ad domum Iehouæ, comedi-
mus, & ſaturati ſumus, & reliquimus in ma-
gna copia: quia Iehouáh benedixit populo
ſuo, & multitudini huic quæ reſidua erat.
11 Iuſsit autem Ienhizciiáhu vt pararent gazo-
phylacia in domo Iehouæ. & parauerunt.
12 Intulerunt igitur primitias, & decimas, &
ſanctificata fideliter. & ſuper ea *erat* dux Cho-
naniáhu Leuita, & ωSimɣi frater ei⁹ ſecũdus:
13 Ieℵhiℵél autem, & ɣAzariáhu, & Nanháth,
& ɣAωſaℵél, & Ierimóth, & Iozabád, & ℵEli-
ℵél, & Iωſmahiáhu, & Mánhath, & Benaiáhu
præpoſiti *erant* de manu Chonaniáhu, & ωSi-
mɣi fratris eius ſecundum imperiũ Ienhizci-
iáhu Regis, & ɣAzariáhu ducis domus Dei.
14 Coré verò filius Imnáh Leuites ianitor ad
Orientem erat ſuper ſpõtè oblata Deo, vt da-
ret primitias Iehouæ, & ſanctificationes ſan-
ctificationum.
15 Ad manũ autem eius, ɣEdén, & Miniamín,
& Ieωſuáɣ, & ωSemaɣaiáhu, Amariáhu, & ωSe
chaniáhu in ciuitatibus Sacerdotum, cũ fide,
vt darẽt fratribus ſuis iuxta diuiſiones, vt ma-
gno ſic paruo: D
16 Præterquam progeniei eórum in maſculis,
à filio trium annorum & ſuprà, omni ingre-
dienti domum Iehouæ, rem diei in die ſuo, ſe-
cundum miniſterium eorum, ſecundum ob-
ſeruationes eorum, in diuiſionibus ſuis.
17 *Vt darent* inquam progeniei Sacerdotum per
domum patrum ſuorum, & Leuitarum, à filio
viginti annorum & ſuprà, ſecundum obſerua-
tiones ſuas, in diuiſionibus ſuis:
18 Et progeniei in cunctis paruulis eorum, vxo
ribus eorum, & filiis eorum, & filiabus eorum,
omni cœtui: quia fide illorum ſanctificabant
ſeſe in ſanctitate.
19 Filiis quoque Aharón Sacerdotibus *qui erant*
in agris ſuburbanis vrbium ſuarum, in ſingu-
lis ciuitatibus: viri qui expreſsi ſunt per nomi
na, vt darent partes omni maſculo, in Sacer-
dotibus, & omni progeniei in Leuitis.
20 Ad hunc modum autem fecit Ienhizciiáhu
in vniuerſo Iehudáh: fecitque quod bonũ *erat*
& rectum ac verum coram Iehoua Deo ſuo.

21 Et in omni opere quod cœpit in miniſterio
domus Dei, & in Lege, & præcepto, vt requi-
reret Deum ſuum: toto corde ſuo fecit, & pro-
ſperè illi ceſsit.

CAPVT XXXII.

1 Sennacherib inuadit Iudam. 7 Exechias paratis omnibus in aduerſarios, adhortatur populum ad fiduciam in Deum. 9 Sennacherib per nuntios conatur auertere populum à fiducia in Deum. 14 Blaſphemia Sennacherib. 20 Oratio Ezechiæ & Eſaiæ. 21 Angelus Aſſyrios percutit. Sennacherib à filiis ſuis occiditur. 24 Ægrotat Exechias. 25 Exechias ingratus in Deū. 27 Diues Ezechias. 31 Derelictus à Deo Ezechias, tētatúſque, & quare. 33 Mortuo Ezechia, regnat Manaſſe.

4.Re.18.c.13 1 POſt hæc & veritatem eorum, venit ωSan-
Eſa.36.a.1 nherib Rex Aωſſúr, & ingreſſus eſt Iehu-
Eccl.48.c.19 dáh, caſtrametatúſque eſt cōtra ciuitates mu-
nitas: & dixit ſe perrupturum eas ſibi.
2 Quum autem vidiſſet Ienhizciiáhu quòd ve
niſſet Sannherib, & *quod* facies eius *eſſet* ad bel-
lum contra Ieruωſaláim:
3 Conſilium cepit cum principibus ſuis ac po
tentibus ſuis, vt obturarent aquas fontium
qui erant extra ciuitatem: & adiuuerunt eum.
4 Congregati itaque populus multus obtu-
rauerunt omnes fontes, & torrentem inun-
dantem in medio terræ, dicendo, Qua de cau-
ſa venient Reges Aωſſúr, & inuenient aquas
multas?
5 Confortatúſque eſt, & ædificauit omnem
murum dirutum, & reparauit turres, & foris
murum alterum: roborauit & Milló *in* Ciui-
tate Dauidis: fecit prȩterea gladios valde mul-
tos, & clypeos.
B 6 Poſuit item principes bellorum ſuper popu
lum: & congregauit eos ad ſe ad plateam por-
tæ vrbis, loquutúſque eſt ad cor eorū, dicēdo,
7 Confortamini, & roboremini: ne timeatis,
& ne paueatis à facie Regis Aωſſúr, & à facie
vniuerſæ multitudinis quæ eſt cum eo: quia
nobiſcum plures ſunt quàm cum illo.
8 Cum ipſo eſt brachium carneum, nobiſcum
verò eſt Iehouáh Deus noſter vt adiuuet nos,
& gerat bella noſtra. Et innixus eſt populus
verbis Ienhizciiáhu Regis Iehudáh.
9 Poſt hæc miſit ωSannherib Rex Aωſſúr ſer-
uos in Ieruωſaláim (ipſe autem erat contra
Lachiωs, & omne regnum eius erat cum illo)
ad Ienhizciiáhu Regem Iehudáh, & ad vni-
uerſum Iehudáh qui erat in uωſaláim, di-
cendo,
C 10 Sic dixit ωSannherib Rex Aωſſúr, In quo vos
confiditis, & manetis in obſidione in Ieruωſa-
láim?
11 Nónne Ienhizciiahu ſeducit vos, vt tradat
vos ad moriēdum fame & ſiti, dicendo, Ieho-
uáh Deus noſter eruet nos è manu Regis A-
ωſſúr?
12 Annô ipſe Ienhizciiáhu abſtulit excelſa ei⁹,
& altaria eius: dixítque ipſi Iehudáh, & Ieru-
ωſaláim, hoc modo, Coram altari vno adora-
bitis, & ſuper illud ſuffietis?
13 An neſcitis quid fecerim ego & patres mei
omnibus populis terrarum? nunquid potue-
runt dij gentium terrarum eruere terram ſuā
è manu mea?
14 Quis *fuit* inter vniuerſos deos gentium illa-
rum quas occiderunt patres mei, qui potuerit
eruere populum ſuum è manu mea, vt poſsit
Deus veſter eruere vos è manu mea?
15 Nunc ergo ne ſeducat vos Ienhizciiáhu, nec- D
perſuadeat vobis ſimile, neque credatis ei. ſi
non potuit vllus deus vniuerſæ gentis & re-
gni eruere populum ſuum è manu mea, & è
manu patrum meorum, quanto minus dij ve-
ſtri non eruent vos è manu mea?
16 Adhuc item loquuti ſunt ſerui eius contra
Iehouam Deum, & contra Ienhizciiáhu ſer-
uum eius.
17 Epiſtolas inſuper ſcripſit, probris afficiendo
Iehouam Deum Iωſraelis, & loquendo con-
tra eum, ad hunc modum, Sicut dij gentium
terrarum qui non eruerunt populum ſuum è
manu mea, ſic nō eruet Deus Ienhizciiáhu po
pulum ſuum è manu mea.
18 Clamabant autem voce magna Iehudaicè
contra populum Ieruωſaláim, qui erat ſuper
murum, ad terrendum eos, & ad perturbandū
eos, vt caperent vrbem.
19 Et loquuti ſunt contra Deum Ieruωſaláim,
ſicut contra deos populorum terræ, opus ma-
nuum hominis.
20 Tunc orauit Ienhizciiáhu Rex, & Ieωſaya- E
iáhu filius Amóys Prophetæ ob hoc, vocifera-
tique ſunt in cælum.
21 Et miſit Iehouáh Angelū qui excidit omnē
potentem exercitus, & ducem, & principem
in caſtris Regis Aωſſúr, reuerſúſque eſt cum
rubore vultus in terram ſuam: ingreſſus autē
ædē dei ſui, qui egreſsi erant è viſceribus eius,
ibi interemerunt eum gladio.
22 Seruauit itaq; Iehouáh Ienhizciiáhu & ha-
bitatores Ieruωſaláim è manu ωSannherib Re
gis Aωſſúr, & è manu omnium *aliorum*, & de-
duxit eos à circuitu.
23 Et multi afferebant munera Iehouæ in Ieru 4.Reg.20.a.1
ωſaláim, dona quoque pretioſa Ienhizciiáhu Eſa.38.a.1
Regi Iehudáh: & exaltatus eſt in oculis omniū F
Gentium poſt hæc.
24 In diebus illis ęgrotauit Ienhizciiáhu vſque
ad mortem, tunc orauit ad Iehouam, ac dixit
illi: & portentum dedit ei.
25 At non iuxta retributionem ſibi factam re-
pendit Ienhizciiáhu: eleuatum eſt enim cor
eius, & fuit contra eum ira, & contra Iehudáh
& Ieruωſaláim.
26 Humiliauit autem ſe Ienhizciiáhu ab ela-
tione cordis ſui, ipſe & habitatores Ieruωſa-
láim, & non venit ſuper eos ira Iehouę in die-
bus Ienhizciiáhu.
27 Fuerunt præterea ipſi Ienhizciiáhu diuitiæ,
& gloria multa valde: theſauros nanque argē-
ti fecit ſibi, & auri, & lapidum pretioſorum, &
aromatum, & clypeorum, omniúmque vaſo-
rum concupiſcibilium:
28 Et apothecas fructus, frumenti, & vini, & o-
lei, & ſtabula ſingulis animantibus, & ordines
ſtabulis.
29 Vrbes quoque fecit ſibi, & poſſeſsionem pe
cudum, & boum in multitudine: dedit enim
ei Deus opes quàm maximas.
30 Ipſe inſuper Ienhizciiáhu obturauit ſcatu- G
riginem aquarum Ginhón ſuperiorem, & re-
cta deduxit eas ſubter ad Occidentem Ciui-
tatis Dauidis, & proſperatus eſt Ienhizciiáhu
in omnibus operibus ſuis.
31 Attamen propter legatos principum Babél
miſſos ad eum, vt quærerent de portēto quod
factum erat in terra, dereliquit eum Deus, vt
tentaret

tentaret eum, vt ſcirent omnia *quæ erant* in cor-
de eius.
32 Reliquum autem verborum Iehizciiáhu
& miſericordiarum eius, ecce ſcripta ſunt in
viſione Ieſaiaihu filij Amóts prophetæ, *&*
in libro Regum Iehudáh & Iiſraelis.
33 Dormiuit autem Iehizciiáhu cū patribus
ſuis, & ſepelierunt eum in excelſo ſepulchro-
rum filiorum Dauidis, & honorem fecerunt ei
in morte eius. vniuerſus Iehudáh, & habitato-
res Ieruſaláim: regnauitque Menaſſéh fi-
lius eius pro eo.

CAPVT XXXIII.

*2 Manaſſes inſtaurat excelſa, quæ demolitus fuerat Ezechias.
5 Deo atrea. 11 Manaſſes ducitur captiuus in Babylonem, & quare. 12 Afflictus Manaſſes, ſine intermiſſione orās, exauditur. 16 Immolat Manaſſes victimas & laudes ſeruire Deo. 19 Oratio Manaſſe. 20 Mortuo Manaſſe, regnat Amō impius. 24 Interficitur à ſeruis ſuis. 25 Ioſias conſtituitur Rex.*

4.Reg.21.a.1 1 DVodecim annorū erat Menaſſéh quū
regnare cœpit, & quinquaginta quin-
que annis regnauit in Ieruſalaim.
2 Fecit autem malum in oculis Iehouæ iuxta
abominationes Gentium quas expulerat Ie-
houáh à facie filiorum Iiſraelis.
3 Reædificauit nanque excelſa quæ diruerat
Iehizciiáhu pater eius: & erexit aras ipſis ido
lis, fecitque lucos, & adorauit vniuerſam mi-
litiam cæli, & ſeruiuit eis.
4 Extruxit deinde altaria in domo Iehouę, de
qua dixerat Iehouáh, In Ieruſaláim erit no-
2.Reg.7.b.10 men meum in ſeculum.
5 Ædificauit quoque altaria vniuerſæ militiæ
cæli in duobus atriis domus Iehouæ.
6 Et traduxit filios ſuos per ignem in valle fi-
lij Hinnóm: & obſeruabat tempora, atque au-
gurabatur, & diuinationibus operam dabat,
fecit & pythonem & magos: multa mala de-
ſignauit in oculis Iehouæ vt irritaret eum.
B 7 Poſuit inſuper ſculptile ſimulachri quod fe-
cerat, in domo Dei, de qua dixerat Deus Da-
2.Reg.7.b.10 uidi & Selomóh filio eius, In domo hac & in
3.Reg.8.b.16 Ieruſaláim quam elegi præ cunctis tribubus
Iiſrael, ponam nomen meum in ſeculum.
8 Nec addam auferre pedem Iiſraelis à terra
quam conſtitui Patribus eorum: ita duntaxat
ſi obſeruauerint facere omnia quæ præcepi
eis, omnem *nempe* Legem, & ſtatuta, & iudicia
per manum Moſéh.
9 Errare itaque fecit Menaſſéh ipſum Iehu-
dáh & habitatores Ieruſaláim, vt facerēt ma-
lum præ Gentibus quas perdiderat Iehouáh
à facie filiorum Iiſraelis.
10 Loquutus eſt autē Iehouáh ad Menaſſéh
& ad populum eius: at non attenderunt.
11 Adduxit igitur Iehouáh cōtra eos principes
exercitus qui erant Regi Aſſúr, qui ceperunt
Menaſſéh compedibus, & vinxerunt eū ca-
tenis duabus, & deduxerunt eum in Babél.
C 12 Quum verò anguſtiis eſſet affectus, orauit fa
ciem Iehouæ Dei ſui, & humiliauit ſe valde à
facie Dei Patrum ſuorum.
13 Orauitque ad eum, & exorabilis fuit ei, ex-
audiuitque deprecationem eius, & reduxit
eum in Ieruſaláim in regnum ſuum: tum co-
gnouit Menaſſéh quòd Iehouáh ipſe eſſet
Deus.
14 Et poſt hæc ædificauit murum exteriorem
Ciuitati Dauidis ad Occidentem Gihhón in
valle, & ad introitum portæ Piſcium, & cir-
cūdedit *muro* Ophél, & exaltauit eum valde,
poſuit quoque pricipes exercitus in cunctis
ciuitatibus munitis in Iehudáh.
15 Abſtulit poſt hæc deos alienigenæ, & ſimu-
lachrum è domo Iehouæ, & omnes aras quas
ædificauerat in monte domus Iehouæ & in Ie
ruſaláim, & proiecit extra vrbem.
16 Reparauit & altare Iehouæ, immolauitque
ſuper illud victimas pacificorum & gratiarum
actionis, præcepitque ipſi Iehudáh vt ſeruiret
Iehouæ Deo Iiſraelis.
17 Attamen adhuc populus immolabat in ex-
celſis, duntaxat Iehouæ Deo ſuo.
18 Reliquum autem verborum Menaſſéh, & D
oratio eius ad Deum ſuum, & verba Viden-
tium qui loquebantur ad eum in nomine Ie-
houæ Dei Iiſraelis, ecce ea *ſcripta ſunt* in ver-
bis Regum Iiſraelis.
19 Oratio autē eius, & *quomodo* exorabilis fuit
ei Deus, & omne peccatum eius, & præuarica-
tio eius, & loca in quibus ædificauerat excel-
ſa, & ſtatuerat lucos, & ſculptilia antequam
humiliaret ſe, ecce eā ſcripta ſunt in verbis
Hozái.
20 Dormiuitque Menaſſéh cū patribus ſuis,
& ſepelierunt eum in domo ſua, regnauitque
Amón filius eius pro eo.
21 Vigintiduorum annorum erat Amón quum
regnare cœpit, & duobus annis regnauit in
Ieruſaláim.
22 Et fecit malum in oculis Iehouæ, quemad-
modum fecerat Menaſſéh pater eius: cun-
ctis nanque ſculptilibus quæ fecerat Mena-
ſéh pater eius, immolauit Amón, & ſerui-
uit eis.
23 Nec humiliauit ſe coram Iehoua, quemad-
modū humiliauerat ſe Menaſſéh pater eius,
ſed ipſe Amón multiplicauit delictum.
24 Coniurauerunt autem contra eū ſerui eius,
& interfecerunt eum in domo ſua.
25 Percuſſerunt verò populus terræ omnes
qui coniurauerant contra Regem Amón, &
Regem conſtituerunt Ioſiiáhu filium eius
pro eo.

CAPVT XXXIIII.

1 Ioſias pius. 3 Ioſias quærens Deum, idola ſubuertit. 8 Iub& inſtaurari templum Domini. 14 Deuteronomium reperitur in templo. 19 Rex, audito Deuteronomio, magno terrore concuſſus, conſulit Deum per Prophetidem. 23 Oldæ prophetidis reſponſio. 27 Fletus Regis. 30 Ioſias legit Deuteronomiū coram vniuerſo populo. 32 Percutit fœdus coram Domino.

1 OCto annorum erat Ioſiiáhu quum re- 4.Reg.22.a.
gnare cœpit, ac triginta & vno anno re-
gnauit in Ieruſaláim.
2 Is fecit rectum in oculis Iehouæ, & ambula-
uit in viis Dauidis patris ſui, nec declinauit ad
dexteram, aut ad ſiniſtram.
3 Octauo autem anno regni ſui, quū ipſe ad-
huc puer eſſet, cœpit requirere Deum Dauidis
patris ſui: duodecimo verò anno cœpit mun-
dare Iehudáh & Ieruſaláim ab excelſis, & lu-
cis, & ſimulachris, & ſculptilibus.
4 Deſtruxeruntque coram eo aras idolorum
ipſorum: & ſimulachra quæ erant ſuper eis,
demoliri fecit: lucos quoque & ſimulachra, &
ſculptilia contriuit ac comminuit, ſparſitque
illa ſuper ſuperficiem ſepulchrorum illorum
qui immolauerant eis.

5 Et oſſa Sacerdotum combuſsit ſuper altaria ipſorum, mundauitque Iehudáh & Ieruʋſalàim:

6 In vrbibus quoque Menaʋſſéh, & ϰEphráim, & ʋSimʋón, vſque ad Naphthali, malleis ſuis per circuitum.

7 Demolitus eſt itaque altaria, & lucos, & ſimulachra contriuit comminuendo, & omnia ſimulachra excidit in vniuerſa terra Iʋſraϰelis: poſtea reuerſus eſt Ieruʋſaláim.

8 Anno autem decimo octauo regni ſui, poſtquam mundauit terram, & domum, miſit ʋSaphán filium Aϰſaliáhu, & Maɣaʋſeiáhu principem ciuitatis, & Ioánh filium Ioanház à commentariis, ad inſtaurandum domum Iehouæ Dei ſui.

9 Venerũt itaque ad nHilciiáhu Sacerdotem magnum, & dederunt argentum illatum in domum Dei, quod congregauerant Leuitæ cuſtodes liminis de manu *filiorum* Menaʋſſéh

C & ϰEphráim, & de vniuerſo reſiduo Iʋſraϰelis, & ab vniuerſo Iehudáh ac Biniamín, & reuerſi erant Ieruʋſaláim.

10 Tradiderunt inquam manui facientium opus, qui præfecti erant in domo Iehouæ, qui tradiderunt illud factoribus operis, qui operabantur in domo Iehouę ad ſarciendas *ruinas*, & ad inſtaurandam domum.

11 Et dederunt artificibus & cæmentariis vt emerent lapides exciſos, & ligna ad commiſſuras, & ad contignandas domos quas deſtruxerant Reges Iehudáh.

12 Viri autem illi operabantur fideliter in ipſo opere: & ſuper eos conſtituti erant Iáhath & ɣObadiáhu Leuitæ de filiis Merari: & Zechariáh & Meʋſſullám de filiis Cehathitarum ad vrgendum: & *de* Leuitis omnis intelligens in inſtrumentis muſicis.

13 E*rant* & ſuper baiulos, & qui vrgebant omnẽ facientem opus in quolibet opere: de Leuitis autem *erant* Scribæ, & præfecti, & ianitores.

14 Porrò quum educerent argentum quod il-

D latum fuerat in domum Iehouæ, reperit nHilciiáhu Sacerdos librum Legis Iehouæ *latæ* per manum Moʋſéh.

15 Loquutus eſt autem nHilciiáhu, dixítque ad ʋSaphán ſcribam, Librum Legis reperi in domo Iehouę. Et tradidit nHilciiáhu librum ipſi ʋSaphán.

16 Attulit autem ʋSaphán librum ad Regem, atque etiam retulit Regi rem, dicendo, Quicquid datum fuit in manu ſeruorum tuorum, ipſi faciunt.

17 Conflauerunt nanque argentum quod inuentum eſt in domo Iehouæ, & tradiderunt illud in manum præpoſitorum, & in manum facientium opus.

18 Indicauit pręterea ʋSaphán ſcriba Regi, dicendo, Librum dedit mihi nHilciiáhu Sacerdos. & legit in eo ʋSaphán coram Rege.

19 Fuit autem, quum audiſſet Rex verba Legis, ſcidit veſtimenta ſua.

20 Præcepitque rex nHilciiáhu & Anhicám filio ʋSaphán, atque ɣAbdón filio Micháh, & ʋSaphán ſcribæ, & ɣAʋſaiáh ſeruo ſuo, dicendo,

21 Ite, cõſulite Iehouam pro me, & pro reſiduo in Iʋſraϰele & in Iehudáh, ſuper verbis libri

E qui repertus eſt: quoniam magnus eſt furor Iehouæ, qui ſtillauit in nos, eo quòd non cuſtodierunt patres noſtri verbum Iehouæ, vt facerẽt iuxta õnia quæ ſcripta ſunt in libro hoc.

22 Abiit itaque nHilciiáhu, & qui *erant* Regis, ad nHuldáh propheteſſam, vxorẽ ʋSallúm filij Thecuáh, filij nHaʋſráh cuſtodis veſtium: (ipſa autẽ habitabat in Ieruʋſaláim in domo doctrinæ:) & loquuti ſunt ad eã huiuſmodi.

23 Illa dixit eis, Sic dixit Iehouáh Deus Iʋſraϰelis, Dicite viro qui miſit vos ad me,

24 Sic dixit Iehouáh, En ego adduco malum ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eiũs, *id eſt* omnia maledicta quę ſcripta ſunt in libro quem legerunt coram Rege Iehudáh:

25 Eo quod dereliquerunt me, & ſuffiuerunt diis alienis, vt irritarent me in cunctis operibus manuum ſuarum: & ſtillabit furor meus in locum iſtum, nec extinguetur.

26 Ad Regem autẽ Iehudáh qui mittit vos ad F requirendum Iehouam, ſic diceris, Sic dixit Iehouáh Deus Iʋſraϰelis, Verba quæ audiſti:

27 Propterea quòd emollitum eſt cor tuum, & humiliaſti te à facie Dei, quum audires verba eius contra locum iſtum, & contra habitatores eius, humiliaſti inquam te coram me, & rupiſti veſtimenta tua, ac fleuiſti coram me: ego quoque exaudiui *te*, dixit Iehouáh.

28 Ego nanque colligam te ad patres tuos, & congregaberis ad ſepulchra tua in pace, nec videbunt oculi tui vniuerſum malũ quod ego adducturus ſum contra locum iſtum, & contra habitatores eius. Retulerunt itaque Regi 4.Reg.23.a.1 verbum.

29 Tum miſit Rex, congregauítque omnes Seniores Iehudáh & Ieruʋſaláim:

30 Atque aſcendit in domum Iehouæ, & o- G mnes viri Iehudáh, habitatoréſque Ieruʋſaláim, nempe Sacerdotes, & Leuitæ, & vniuerſus populus à magno vſque ad paruum: & legit in auribus eorum omnia verba Libri fœdetis qui repertus fuerat *in* domo Iehouæ.

31 Conſtitit autem Rex in ſtatione ſua, percuſſitque fœdus coram Iehoua, quòd ambularet poſt Iehouam, & cuſtodiret præcepta eius, ac teſtimonia eius, ſtatutáque eius toto corde ſuo, & tota anima ſua, facerétque verba fœderis quæ ſcripta erant in libro illo.

32 Et ſtare fecit *pacto* omnes qui reperti ſunt in Ieruʋſaláim & Biniamin: fecerúntque habitatores Ieruʋſaláim iuxta pactum Dei, Dei *unquam* Patrum ſuorum.

33 Remouit autem Iϰoʋſiiáhu omnes abominationes de vniuerſis terris quæ *erant* filiorum Iʋſraϰelis, & coegit omnes qui reperti ſunt in Iʋſraϰele, ſeruire Iehouæ Deo ſuo: cunctis diebus eius non receſſerunt à tergo Iehouæ Dei Patrum ſuorum.

CAPVT XXXV.

1 Ioſias celebrat Phaſe. 20 Ioſias nolens acquieſcere Necho Regi verba Dei loquenti, vulneratus interit. Populus luget Ioſiam.

1 FEcit præterea Iϰoʋſiiáhu in Ieruʋſaláim 4.Re.23.c.21 Péſaϰh Iehouæ, quod immolauerũt de- 3.Eſdr.1.a.1 cimaquarta menſis primi.

2 Et conſtituit Sacerdotes in cuſtodiis ſuis, quos cõfirmauit in miniſterio domus Iehouę.

3 Dixitque Leuitis qui erudiebãt vniuerſum Iʋſraϰelem, *&* qui conſecrati erant Iehouæ, Ponite arcam ſanctitatis in domo quam ædificauit

ficauit ϖSelomóh filius Dauidis Rex Iϖſra-
ℵelis:non *erit* vobis onus in humero:nunc *er-*
go ſeruite Iehouæ Deo veſtro, & populo eius
Iϖſraℵeli:
4 Et præparate vos per familias veſtras, per
claſſes veſtras, ſecundum quod ſcripſit Dauid
Rex Iϖſraℵelis,& ſecundum ſcripturam ϖSe-
lomóh filij eius:
5 Ac ſtate in Sanctuario ſecundum claſſes fa-
miliarum fratrum veſtrorum filiorum popu-
li, & *ſecundum* diuiſionem domus patris Leui-
tarum:
6 Et immolate Péϖſanh,ac ſanctificate vos,&
præparate fratres veſtros, vt faciatis iuxta ver
bum Iehouæ *traditum* per manum Moϖſéh.
7 Largitus eſt autem Iℵoϖſiiáhu filiis popu-
li, oues, agnos, & filios caprarum, omnia pro
victimis Péϖſanh, omni qui repertus eſt, ad
numerum triginta millium, & boum tria mil
lia,iſta de ſubſtantia ipſius Regis.
B 8 Principes quoque eius ſponte, populo, Sa-
cerdotibus,& Leuitis largiti ſunt:nHilciiáhu,
& Zechariáhu, & Ie-nhiℵél principes domus
Dei Sacerdotibus dederunt in victimas Pé-
ϖſanh duo millia *pecudum* & ſexcenta, ac bo-
ues trecentos.
9 Chonaniáhu autem & ϖSemaϖaiáhu,& Ne
thanℵél fratres eius, & nHaϖſabiáhu, & Ie-
ϖhiℵél,& Iozabád,principes Leuitarum,lár-
giti ſunt Leuitis pro victimis Péϖſanh quinq;
millia *pecudum*,& boues quingentos.
10 Præparato itaque miniſterio, ſteterunt Sa-
cerdotes in ſtatione ſua,& Leuitę in claſsibus
ſuis, iuxta præceptum Regis:
11 Immolauerúntque Péϖſanh: aſperſerunt au
tem Sacerdotes *ſanguinem* de manu eorum:Le-
uitæ verò excoriabant ea.
12 Remouerunt autem de holocauſto, vt darẽt
ea ſecundum diuiſiones domus familiarum fi
liorum populi, vt offerrent Iehouæ, ſicut ſcri-
ptum eſt in libro Moϖſéh:& ſic de bobus.
13 Et aſſauerunt Péϖſanh igni de more ſolito:
ſanctificata autem elixauerunt in ollis,& ahe-
nis,& lebetibus,& porrexerunt cum celerita-
te vniuerſis filiis populi.
14 Poſthæc verò parauerunt ſibi & Sacerdoti-
bus.nam Sacerdotes, filij *nempe* Aharón, in of-
ferendis holocauſtis & adipibus fuerunt *occu-*
pati vſque ad noctem:Leuitæ igitur parauerũt
ſibi & Sacerdotibus filiis Aharón.
C 15 Cantores præterea filij Aϖſáph erant in ſta-
tione ſua,iuxta præceptũ Dauidis,& Aϖſáph,
& Hemán, & Ieduthún Videntis Regis. iani-
tores autem in ſingulis portis. non licebat eis
recedere à miniſterio ſuo: quia fratres eorum
Leuitæ parabant eis.
16 Paratum eſt itaque omne miniſterium Ieho
uæ in die illa,vt celebrarent Péϖſanh, & offer-
rẽt holocauſta ſuper altare Iehouæ,iuxta prę-
ceptum Regis Iℵoϖſiiáhu.
17 Celebrarunt ergo filij Iϖſraℵelis qui reper-
ti ſunt, Péϖſanh in tempore illo,& ſolennita-
tem infermentatorum ſeptem diebus.
18 Non eſt autem celebratũ Péϖſanh ſimile in
Iϖſraℵele à diebus ϖSemuℵelis Prophetę:ſed
nec omnes Reges Iϖſraℵelis celebrarunt ſimi
le Péϖſanh *illi* quod fecit Iℵoϖſiiáhu, & Sacer
dotes & Leuitæ, vniuerſúſque Iehudáh ac Iϖſ-
raℵél qui repertus fuerat, & habitatores Ieru-
ϖſaláim.
19 Decimooctauo autem anno regni Iℵoϖſiiá
hu factum eſt Péϖſanh hoc.
20 Poſt hæc omnia quum præparaſſet Iℵoϖſi- 4. Reg. 23.f.
iáhu domum,aſcendit Nechó Rex Ægypti, vt 29
pugnaret in Charchemis,iuxta Peráth:proceſ
ſit autem in occurſum eius Iℵoϖſiiáhu.
21 Qui mittẽs ad eum legatos, dixit, Quid mi- D
hi & tibi Rex Iehudáh? non contra te hodie,
ſed contra domum belli mei: & Deus dixit vt
feſtinarem: deſine à Deo qui mecum eſt, ne
perdat te.
22 Nó auertit autem Iℵoϖſiiáhu faciem ſuam
ab eo,ſed vt pugnaret cum eo, mutauit ſe, nec
acquieuit verbis Nechó ex ore Dei: venit itaq; Zach.12.d.11
vt pugnaret in campo Megiddó.
23 Et iacula emiſerunt ſagittarij in Regẽ Iℵo-
ϖſiiáhu: dixitque Rex ſeruis ſuis, Transferte
me:quia æger factus ſum valde.
24 Trãſtulerunt itaque eum ſerui eius de cur-
ru illo, & impoſuerunt eum ſuper currũ ſecun
dum qui erat ei, deduxerúntque eum in Ieru-
ϖſaláim:mortuúſque eſt, ac ſepultus in ſepul-
chris patrum ſuorum: & vniuerſus Iehudáh
& Ieruϖſaláim lugebat ſuper Iℵoϖſiiáhu.
25 Lamentatus eſt quoq; Irmeiáhu ſuper Iℵo-
ϖſiiáhu: dixerúntq; omnes cantores & canta-
trices in lamentationibus ſuis ſuper Iℵoϖſi-
iáhu vſque hodie, quas dederunt in ſtatutum
ſuper Iϖſraℵelem: ecce autem ea ſcripta ſunt
in lamentationibus.
26 Reliquum autem verborum Iℵoϖſiiáhu,&
miſericordiæ eius, ſicut ſcriptum eſt in Lege
Iehouæ,
27 Et res eius priores ac nouiſsimæ, ecce ipſa
ſcripta ſunt in libro Regum Iϖſraℵelis & Ie-
hudáh.

CAPVT XXXVI.

1 Succedit Ioachaz, qui ducitur in Aegyptum. 3 Dimouetur è regno. 4 Conſtituitur Eliacim, qui & Ioacim. 6 Abducitur in Babylonem. 8 Ioachin. 9 Ioachin abducto in Babylonem ſurrogatur Sedecias. 15 Deum ſolicitè monentẽ per nuntios, contemnit populus. 17 Ieruſalem & templum deſtruũtur, & populus ducitur in Babylonem. 22 Cyrus remittit populum in Ieruſalem.

1 ET tulerunt populus terræ Iehoanház fi- 4. Reg. 23.
lium Iℵoϖſiiáhu, & Regem conſtituerũt f.30
eum pro patre ſuo in Ieruϖſaláim.
2 Vigintitrium annorũ erat Iehoanház quan-
do regnare cœpit, & tribus menſibus regna-
uit in Ieruϖſaláim.
3 Et amouit eum Rex Ægypti *ne regnaret* in Ie
ruϖſaláim,& condemnauit terram centum ta
lentis argenti,& talento auri.
4 Regémque conſtituit Rex Ægypti ℵElia- Matth.1.b.11
cím fratrem eius ſuper Iehudáh & Ieruϖſa-
láim:& vertit nomẽ eius Iehoiacim:& Iehoa-
nház fratrem eius tulit Nechó, adduxítque
eum in Ægyptum.
5 Vigintiquinque annorum erat Iehoiacim
quum regnare cœpit, & vndecim annis regna
uit in Ieruϖſaláim, fecítque malum in oculis
Iehouæ Dei ſui.
6 Contra eum aſcendit Nebuchadneϖſár Rex
Babél, & vinxit eum cõpedibus duplicibus,
vt deduceret eum in Babél.
7 De vaſis quoque domus Iehouæ adduxit
Nebuchadneϖſár in Babél,& poſuit ea in tem
plo ſuo in Babél.

B 8 Reliquum autem verborum Iehoiacim, &
abominationes eius quas fecit, & quod inuē-
tum eſt ſuper eum, ecce ſcripta ſunt in libro
Regum Iϖſraxelis & Iehudáh : regnauitque
Iehoiacin filius eius pro eo.
4.Re.24.b.8 9 Octo annorum *erat* Iehoiachin quum regna
Iere.37.a.1 re cœpit, tribúſque menſibus & decem diebus
regnauit in Ieruϖſaláim: & fecit malum in o-
culis Iehouæ.
10 In reuerſione autem anni miſit rex Nebu-
chadnexſár, & adducere fecit eum in Babél cũ
vaſis concupiſcibilibus domus Iehouę, & Re-
gem conſtituit xSidciiáhu fratrem eius ſuper
Iehudáh & Ieruϖſaláim.
11 Viginti & vnius anni erat xSidciiáhu quum
regnare cœpit, & vndecim annis regnauit in
Ieruϖſaláim.
Ierem.52.a.1 12 Et fecit malum in oculis Iehouę Dei ſui, nec
humiliauit ſe à facie Irmeiáhu Prophetæ *lo-
quentis* ex ore Iehouæ.
13 Quin & contra Regem Nebuchadnexſár re-
C bellauit, qui iurare fecerat eum per Deum, ſed
indurauit ceruicem ſuam, roborauitque cor
ſuum non reuerti ad Iehouam Deum Iϖſra-
xelis.
14 Omnes etiam principes Sacerdotum & po
pulus auxerunt præuaricationē iuxta omnes
abominationes Gentium, & polluerunt do-
mum Iehouæ quam ſanctificauerat in Ieru-
ϖſaláim.
15 Idcirco miſit Iehouáh Deus Patrum ſuorum
ad eos per manum nuntiorum ſuorum, mane
ſurgendo & mittendo: quia pepercit populo
ſuo, & habitaculo ſuo.
16 At *illi* ſubſannabant nuntios Dei, & conte-
mnebant verba eius, & errabant in Prophetis
eius, donec aſcenderet furor Iehouæ in popu-
lum eius, ita vt nulla eſſet curatio.
17 Aſcendere enim fecit contra eos Regē Cha-
ϖſdim, qui occidit iuuenes eorum gladio in
domo Sanctuarij eorum, nec pepercit iuueni,
nec virgini, ſeni, & decrepito: omnes dedit in
manum eius.
18 Omnia denique vaſa domus Dei, magna &
parua, & theſauros domus Iehouæ, theſauróſ-
que Regis, & principum eius, omnia adduxit
in Babél.
19 Et combuſſerunt domũ Dei, deſtruxerúnt- D
que murum Ieruϖſaláim, omnia quoque pa-
latia eius combuſſerunt igni, omnia item vaſa
concupiſcibilia eius, ad delendum.
20 Et quod reliquum fuit à gladio, tranſtulit in
Babél: fuerúntque ei, & filiis eius in ſeruos,
quandiu regnauit regnum Paráϖs:
21 Vt impleretur verbum Iehouæ *prædictum* per
os Irmeiáhu, donec perficeret terra ſabbatha
ſua: omnibus diebus quibus deſolata fuit, qui-
euit, vt complerentur ſeptuaginta anni.
22 Anno autē primo Chóreϖs Regis Paráϖs, Iere.25.c.11,
vt perficeretur verbum Iehouæ *prolatum* per os & 29.c.10
Irmeiáhu, excitauit Iehouáh ſpiritum Chó- Eſd.1.a.1
reϖs Regis Paráϖs, qui edictum promulgauit
per vniuerſum regnum ſuũ, & etiam ſcripto,
dicendo,
23 Sic dixit Chóreϖs Rex Paráϖs, Omnia re-
gna terræ dedit mihi Iehouáh Deus cæli, & i-
pſe præcepit mihi vt ædificarem ei domum
in Ieruϖſaláim, quæ eſt in Iehudáh. quis inter
vos de vniuerſo populo eius? Iehouáh Deus
ſuus *ſit* cum eo, & aſcendat.

ORATIO MANASSÆ REGIS IVDA, QVVM CAPTVS teneretur in Babylone.

*Domine omnipotens, Deus Patrum noſtrorum, Abraham, & Iſaac, & Iacob, & ſeminis eorum iuſti, qui feciſti cælũ & terram cũ omni ornatu eorũ, qui ligaſti mare verbo præcepti tui, qui concluſiſti abyſſum, & obſignaſti eã terribili & illuſtri nomine tuo: quē omnia horrent, & tremunt à vultu virtutis tuæ: quia importabilis eſt magnificētia gloriæ tuæ, & inſuſtetabilis ira comminationis tuæ ſuper peccatores: immenſa verò & inuueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ: quoniam tu es Dominus altiſſimus, benignus, longanimis, & multùm miſericors, & pœnitens ſuper *malitias hominũ. Tu Domine, ſecundum multitudinem bonitatis tuæ promiſiſti pœnitentiam & remiſſionem iis qui peccauerunt tibi: & multitudine miſerationum tuarum decreuiſti pœnitentiam peccatoribus in ſalutem. Tu igitur Domine Deus iuſtorum, nõ poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, & Iſaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitētiam ſuper me peccatorem: quoniam peccaui ſuper numerum arenæ maris. multiplicatæ ſunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, & nõ ſum dignus qui defixis oculis intuear altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus ſum multo vinculo ferreo, vt non poſſim attollere caput meum, & non eſt relaxatio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: vt qui non fecerim voluntatem tuã, & mãdata tua non cuſtodierim, ſtatuerim abominationes & multiplicauerim offenſiones. Et nũc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnoſco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne ſimul perdas me cũ iniquitatibus meis, neque in æternũ iratus, reſerues mala mihi, neque dãnes me in intima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquã pœnitentiũ: & in me oſtēdes omnē bonitatem tuã, quia indignum ſaluabis me ſecundum magnam miſericordiã tuam, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis potentia cælorum, & tibi eſt gloria in ſecula ſeculorum. Amen.*

*Id eſt, afflictiones.

Eſdræ liber primus, qui Hebræis inſcribitur, עֶזְרָא.

Quis fuerit iſte Eſdras, ſiue Ezra, huius libri auctor, ex ſeptimi capitis huius libri verſu primo, ſexto & vndecimo, doceri poteſt, vbi genus ſuum, ſeque ſcribam velocem in Lege Moſe fuiſſe ſcribit. Hebræi dicunt ipſum fuiſſe qui librum Verborum dierum ſcripſerit, quòd eadem verba in principio huius libri habeat quæ in fine illius legûtur. vtvt ſit, videtur voluiſſe illius hiſtoriæ ſeriem continuare.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Cyrus à Deo inſpiratus remittit populum in Ieruſalem ad ædificandum templum. 5 Aſcendunt ad ædificationem templi, quorum Deus corda mouet. 8 Reddit Cyrus vaſa templi quæ abſtulerat Nabuchodonoſor.

Ierem. 25.c.12, & 29.c.10 2.Paral.36.d.2 3.Eſdr.2.a

1 ANNO Primo Chórews Regis Parás, vt perficeretur verbum Iehouæ ex ore Irmeiáh, excitauit Iehouáh ſpiritũ Chórews Regis Parás, qui edictũ promulgauit per vniuerſum regnum ſuum, & etiam ſcripto, dicendo,
2 Sic dixit Chórews Rex Parás, Omnia regna terræ dedit mihi Iehouáh Deus cæli: & ipſe præcepit mihi vt ædificem ei domum in Ieruwſaláim quæ eſt in Iehudáh.
B 3 Quis eſt inter vos de vniuerſo populo eius? ſit Deus eius cum eo, & aſcendat in Ieruwſaláim quæ eſt in Iehudáh, atque ædificet domũ Iehouæ Dei Iwſraelis (ipſe *eſt* Deus) quæ eſt in Ieruwſaláim.
4 Quiſquis autem remanſerit ex omnibus locis in quibus peregrinatur, ſubleuabunt viri loci ſui argento & auro, & ſubſtantia, & iumẽtis, cum oblatione ſpontanea domui Dei quæ eſt in Ieruwſaláim.
C 5 Surrexerunt itaque principes patrum Iehudáh & Biniamin, ac Sacerdotes & Leuitæ, omnes quorum excitauerat Deus ſpiritum vt aſcenderent ad ædificandum domum Iehouæ quæ eſt in Ieruwſaláim.
6 Omnes præterea qui erant in circuitu eorum, roborauerunt manus eorum vaſis argenteis & aureis, ſubſtantia, & iumentis, & rebus pretioſis, præter omne quod ſponte oblatum eſt.
7 Rex autem Chórews protulit vaſa domus Iehouæ quæ trãſtulerat Nebuchad-nexſár de Ieruwſaláim, & poſuerat in domo dei ſui.
D 8 Protulit inquam ea Chórews Rex Parás per manum Mithredáth theſaurarij, qui numerauit ea ipſi wSewsbaxſár principi *tribus* Iehudáh.
9 Et iſte numerus eorum: polubra aurea triginta, polubra argentea mille, cultri nouem & viginti:
10 Crateres aurei, triginta, crateres argentei, ſecundi, quadringẽti & decem: vaſa alia, mille.
11 Omnium valorum aureorum & argenteorum, quinq; millia quadringenta: omnia extulit wSewsbaxſár quando aſcendit captiuitas è Babél in Ieruwſaláim.

CAPVT II.

1 Numerus reuertentiũ è captiuitate. 36 Sacerdotes. 40 Leuitæ. 41 Cantores. 42 Ianitores. 43 Nathinæi. 59 Genealogia.

1 ISti autem ſunt filij prouinciæ, qui aſcenderunt de captiuitate tranſmigrationis, quos tranſmigrare fecerat Nebuchad-nexſár Rex Babél in Babél: & reuerſi ſunt in Ieruwſaláim & in Iehudáh, ſinguli in ciuitatem ſuam. Eſdr.7.b.9
2 Qui venerũt cum Zerubbabél, Iewſúay, Nehemiáh, wSeraiáh, Reyelaiáh, Mordochái, Bilwſán, Miſpár, Biguái, Rehúm, Bayanáh. Numerus *autem* virorum populi Iwſraelis:
3 Filij Paryóws, duo millia centum ſeptuagintaduo.
4 Filij wSephatiáh, trecenti ſeptuagintaduo.
5 Filij Aránh, ſeptingenti & ſeptuagintaquinque.
6 Filij Panháth, Moáb, filiorum Iewſúay, Ioáb, duo millia octingenti, & duodecim.
7 Filij yElám, mille ducenti, quinquagintaquatuor.
8 Filij Zathú, nongẽti & quadragintaquinq;.
9 Filij Zacchái, ſeptingenti & ſexaginta.
10 Filij Bani, ſexcenti quadragintaduo.
11 Filij Bebái, ſexcenti vigintitres.
12 Filij yAzgád, mille ducenti & vigintiduo.
13 Filij Adonicám, ſexcenti ſexagintaſex.
14 Filij Biguái, duo millia quinquagintaſex.
15 Filij yAdín, quadringẽti quinquagintaquatuor.
16 Filij Atér, ipſi nHizciiáh, nonagintaocto.
17 Filij Bexſái, trecenti vigintitres.
18 Filij Ioráh, centum & duodecim. E
19 Filij nHawſúm, ducenti vigintitres.
20 Filij Gibbár, nonagintaquinque.
21 Filij Beth-léhem, centum vigintitres.
22 Viri Netophár, quinquagintaſex.
23 Viri yAnathóth, centum vigintiocto.
24 Filij yAzmauéth, quadragintaduo.
25 Filij Ciriath-yarim, Chephiráh, & Beeróth, ſeptingenti quadragintatres.
26 Filij Haramáh & Gabáy, ſexcẽti vigintiun°.
27 Viri Michmás, centum vigintiduo.
28 Filij Beth-él & yAi, ducenti vigintitres.
29 Filij Nebó, quinquagintaduo.
30 Filij Magbiws, centum quinquagintaſex.
31 Filij yElám alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
32 Filij nHarím, trecenti & viginti.
33 Filij Lodhadid & Onó, ſeptingenti vigintiquinque.
34 Filij Ierehó, trecenti quadragintaquinq;.
35 Filij wSenaáh, tria millia ſexcenti & triginta.
36 Sacerdotes: filij Iedayaiáh domus Iewſúay, nongenti ſeptuagintatres.
37 Filij Immér, mille quinquagintaduo.
38 Filij Pawſhhúr, mille ducenti quadragintaſeptem.
39 Filij nHarím, mille & ſeptendecim.

40 Leuitæ

40 Leuitæ, filij Ieɯſúaɣ & Cadmiϰél filiorum Hodauiá, ſeptuagintaquatuor.
41 Cantores: filij Aɯſáph, centum viginti octo.
C 42 Filij Ianitorum: filij ɯSallúm, filij Atér, filij Talmón, filij ɣAccúb, filij ɦHatitáh, filij ɯSobáai, omnes centum trigintanouem.
43 Nethinæi: filij ɀSiɦháh, filij ɦHaɯſuphá, filij Tabaóth,
44 Filij Céroɯs, filij ɯSiɣahá, filij Padón,
45 Filij Lebanáh, filij ɦHagabáh, filij ɣAccúb,
46 Filij ɦHagáb, filij ɯSalmái, filij ɦHanán.
47 Filij Giddél, filij Gaɦhár, filij Reaiáh,
48 Filij Reϰſin, filij Necodá, filij Gazám,
49 Filij ɣVzzá, filij Paɯſeaɦh, filij Beɯſái,
50 Filij Aɯſná, filij Meɣunim, filij Nephuɯſim,
51 Filij Bacbúc, filij ɦHacuphá, filij ɦHarɦhúr,
52 Filij Baϰslúth, filij Meɦhidá, filij ɦHarɯſá,
53 Filij Barcóɯs, filij ɯSiɯſrá, filij Thamáɦh,
54 Filij Neϰſiaɦh, filij ɦHatiphá,
55 Filij ſeruorum ɯSelomóh, filij Sotái, filij Sophéreth, filij Perudá,
56 Filij Iaɣaláh, filij Darcón, filij Giddél,
57 Filij Sephatiáh, filij ɦHattil, filij Pochéreth Haϰsbáim, filij Ami.
58 Omnes Nethinæi, & filij ſeruorum ɯSelomóh, trecenti nonaginta duo.
59 Hi quoq; qui aſcenderunt de Thelmeláɦh, Thel-ɦharɯſá, Cherúb, Addán, ϰImmér: qui non potuerunt indicare domum patrum ſuorum, & ſemen ſuum, an ex Iɯſraϰele eſſent.
60 Filij Delaiáh, filij Tobiiáh, filij Necodá, ſexcenti quinquagintaduo.
D 61 Et de filiis Sacerdotum: filij ɦHabaiáh, filij Coɣs, filij Barzillái, qui accepit de filiabus Barzillái Gilɣaditis vxorem. & vocatus eſt de nomine eorum.
62 Hi quæſierunt ſcripturam ſuam, *id eſt* genealogias, & non ſunt inuenti, & elongati ſunt à Sacerdotio.
63 Dixitque Thirɯſátha illis ne comederent de ſanctitate ſanctitatum, donec ſtaret Sacerdos cum Vrim & Thummim.
64 Tota congregatio tanquam *uir* vnus, quater decem millia atque duo millia trecenti ſexaginta.
65 Præter ſeruos eorum & ancillas eorum: hi *erant* ſeptem millia trecenti triginta ſeptem. erant autem illis cantores & cantatrices ducenti.
66 Equi eorum, ſeptingenti triginta ſex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque.
67 Cameli eorum, quadringẽti trigintaquinque: aſini, ſex millia ſeptingenti, & viginti.
68 Et de principibus patrum quum ingreſsi ſunt domum Iehouæ quę erat in Ieruɯſaláim, ſponte obtulerunt in domum Dei, vt erigerent eam ſuper baſim ſuam.
69 Secundum vires ſuas dederunt in theſaurũ operis auri drachmarum ſexies decem millia, & mille: argenti verò minarum quinque millia: & tunicas ſacerdotales centum.
70 Habitauerunt itaque Sacerdotes, & Leuitę & de populo, & cantores, & ianitores, atque Nethinæi in vrbibus ſuis, & vniuerſus Iɯſraϰél, in vrbibus ſuis.

CAPVT III.

1 *Ieſue & Zorobabel ædificant altare.* 4 *Celebratur ſolennitas Tabernaculorum.* 6 *Inſtauratur templum.* 10 *Laus & gratiarum actio populi ob fundatum templum.*

1 QVúmque adueniſſet menſis ſeptimus, eſſéntque filij Iɯſraϰelis in vrbibus: congregati ſunt populus tanquam vir vnus in Ieruɯſaláim. 3.Eſd.5.d.47
2 Tum ſurrexit Ieɯſúaɣ filius Ioϰſadác, & fratres eius Sacerdotes, & Zerubbabél filius ɯSealthiϰél, & fratres eius, ædificaueruntque altare Dei Iɯſraϰelis, vt offerrent ſuper illud holocauſta, ſicut ſcriptum eſt in Lege Móɯſéh viri Dei.
3 Firmauerunt autem altare illud ſuper baſes ſuas, quòd timerent ſibi à populis terrarum: & obtulerunt ſuper illud holocauſta Iehouæ, holocauſta *utique* mane & veſperi. Exo.29.d.38
4 Feceruntque ſolennitatem Tabernaculorũ ſicut ſcriptum eſt, & holocauſta per ſingulos dies, iuxta numerum ſecundum conſuetudinem, per ſingulos dies. B
5 Et poſtea holocauſtum iuge, & in Calendis, & *in* omnibus ſolennitatibus Iehouæ ſanctificatis, & omnium ſpontaneè offerentium ſpóntaneum Iehouæ.
6 A die primo menſis *illius* ſeptimi cœperunt offerre holocauſta Iehouæ: templum autem Iehouæ non erat fundatum.
7 Dederunt autem pecuniam latomis & opificibus, cibum, & potum, atque oleum ɀSidoniis, ac Tyriis, vt adducerent ligna cedrina de Lebanón ad mare Iappo, iuxta voluntatẽ Chóreɯs Regis Paráɯs ſuper eos.
8 Anno autem ſecundo aduentus eorum ad domum Dei in Ieruɯſaláim, menſe ſecundo, cœperunt Zerubbabél filius ɯSealthiϰél, & Ieɯſúaɣ filius Ioϰſadác, & reliqui fratres eorũ, Sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ieruɯſaláim: ſtatueruntque Leuitas à filio viginti annorũ & ſuprà, vt præeſſent operi domus Iehouæ. C
9 Stetitque Ieɯſúaɣ, filij eius & fratres eius: Cadmiϰél, & filij eius, filij Iehudáh, tanquam *uir* vnus, vt præeſſent facientibus opus in domo Dei: filij ɦHenadád, *&* filij eorum, & fratres ipſorum Leuitæ.
10 Fundamenta itaque iecerunt architecti templi Iehouæ, conſtitueruntq; Sacerdotes *aliquot* indutos cum tubis, & Leuitas filios Aɯſaph cum cymbalis, vt laudarent Iehouam per manus Dauidis regis Iɯſraϰelis.
11 Concinebant autem, dum laudarent, & confiterentur Iehouæ, Quoniam bonus, quoniã in ſeculum miſericordia eius ſuper Iɯſraϰelẽ. vniuerſus prætereа populus vociferabantur vociferatione magna, dum laudarent Iehouã, quòd fundata eſſet domus Iehouæ. D
12 Quamplurimi autem de Sacerdotibus & Leuitis ac principibus patrum, ſenes qui viderant domum priorem, dum fundarent hanc domũ in oculis eorum, flebant voce magna, & *alij* multi vociferabantur præ lętitia, alta voce:
13 Ita vt populus non diſcerneret vocem vociferationis lætam à voce fletus populi: quòd populus ille vociferaretur vociferatione magna, adeò vt exaudiretur vox procul.

CAPVT IIII.

1 *Impeditur ædificatio templi.* 9 *Rehum Beel-teem. & Samſai epiſtola ad Artaxerxem.*

1 AVdierunt autem hoſtes Iehudáh & Biniamin, quòd filij trãſmigrationis ædificarent 3.Eſd.5.g.49

rent templum Iehouæ Deo Iϖſraℵelis:
2 Et acceſſerunt ad Zerubbabél & ad capita
patrum, dixerúntque eis, Ædificauimus vo-
biſcum, quia ſicut vos, quæremus Deum ve-
ſtrum, & ei immolauimus à diebus ℵEϖſar-
nhaddón Regis Aϖſſúr, qui aſcendere fecit
nos huc.
3 Tum dixit eis Zerubbabél, & Ieϖſúaɣ, ac re-
liqui principes patrum Iϖſraℵelis, Nõ veſtra,
ſed noſtra intereſt ædificare domum Deo no-
ſtro: idcirco nos pariter ædificauimus Iehouę
Deo Iϖſraℵelis, quemadmodum præcepit no
bis Rex Chóreϖs Rex Paráɔs.
4 Populus autem *eius* regionis diſſoluebat ma
nus populi Iehudáh, & perturbabat eos ne æ-
dificarent.
5 Et conduxerũt contra eos cõſiliarios vt diſ-
ſiparent conſilium eorum omnibus diebus
Chóreϖs Regis Paráɔs, & vſque ad regnum
Dariáueϖs Regis Paráɔs.
3.Eſdr.1.d. 6 Quum autem regnaret Anhaϖſueróϖs, in
principio regni eius ſcripſerũt accuſationem
contra habitatores Iehudáh & Ieruϖſaláim.
B 7 Nam in diebus Arthanhϖſaϖſthé ſcripſit in
pace Mithredáth, Tabℵél, & reliqui ſocij eius,
ad Arthanhϖſaϖſthé Regem Paráɔs: porrò
ſcriptura *eius* epiſtolæ ſcripta erat Syriacè, &
explicata Syriacé.
8 Renhúm à commentariis, & ϖSimϖſái ſcri-
ba ſcripſerunt epiſtolam vnam contra Ieru-
ϖſaláim ad Arthanhϖſaϖſthé Regem, huiuſ-
modi.
9 Tunc Renhúm à commentariis, & ϖSim-
ϖſái ſcriba, & reliqui ſocij eorum, Dinaie, &
Apharɔſathchaié, Tarpelaié, Apharɔſaié, Ar-
chauaié, Bablaié, ϖSuϖſanchaié, Dehaué, ɣEl
maié,
10 Et reliqui populi quos tranſtulit Aɔſnap-
pár magnus & glorioſus, & habitare fecit eos
in vrbibus Samariæ, & reliqui *populi qui ſunt*
trans Flumen, & Cheɣéneth.
11 Iſtud *eſt* exemplar epiſtolæ quam miſerunt
ad eum, *nempe ad* Arthanhϖſaϖſthé Regem,
Serui tui viri *qui ſunt* trans Flumen, & Che-
ɣéneth.
12 Notum ſit Regi quòd Iehudæi qui aſcende-
runt à te ad nos, venerunt in Ieruϖſaláim, vr-
C bem rebellem & peſsimam ædificãtes, & mu-
ros fundauerunt, & parietes compoſuerunt.
13 Nunc notum ſit Regi quòd ſi vrbs illa ædifi
cata fuerit, & muri fundati fuerint, tributum,
vectigal, & reditum annuum non dabunt, &
tributum Regum lædes.
14 Præterea pro omni viciſsitudine ſalis pala-
tij quem comedimus, & contemptum Regis
non eſt pulchrum nobis videre: propterea mi
ſimus & notum fecimus Regi,
15 Vt quęras in libro hiſtoriarum patrum tuo-
rum, & inuenies in libro hiſtoriarum, ac ſcies
quòd vrbs iſta, vrbs eſt rebellis, & nocens Re-
gibus & prouinciis, & defectionem faciunt in
medio eius à dieb⁹ ſeculi: propterea vrbs hæc
deſtructa fuit.
16 Notũ *inſuper* facimus Regi, quòd ſi vrbs hæc
ædificata fuerit, & muri extructi fuerint, ob id
portio *quæ eſt* trans Flumen, non erit tibi.
17 Verbum miſit Rex ad Renhúm à commen-
tariis, & ϖSimϖſái ſcribam, & reliquos ſocios
eorum qui habitabant in ϖSemariáh, & reli-
quos *qui erant* trans Flumen, pacẽ, & Cheɣéth.
18 Epiſtola quam miſiſtis ad nos, manifeſtè le- D
cta eſt coram me.
19 Et à me poſitum eſt decretum, & quæſierũt,
atque inuenerunt quòd vrbs illa à diebus ſecu
li inſurgit aduerſum Reges, & rebellat, & re-
bellio fit in ea.
20 Reges præterea fortes fuerunt in Ieruϖſa-
láim, & domini *fuerunt* omnium *qui erant* trans
Flumen, ac tributum, vectigal, & reditus an-
nuus dabatur illis.
21 Nunc *ergo* ponite edictum vt ceſſent viri il-
li, & vrbs illa non extruatur, donec à me præ-
ceptum poſitum ſit.
22 Et cauete vt errorem faciatis in hoc: cur cre
ſcet corruptio ad nocendum Regibus?
23 Quum primùm autem exemplar epiſtolæ
Arthanhϖſaϖſthé Regis lectum fuit coram
Renhúm & ϖSimϖſái ſcriba, & ſociis eorum,
abierunt feſtinanter in Ieruϖſaláim ad Iehu-
dæos, & ceſſare fecerũt eos brachio & robore.
24 Tunc ceſſauit opus domus Dei quæ erat in
Ieruϖſaláim, & ceſſauit vſque ad annum ſecũ-
dum regni Dariáueϖs Regis Paráɔs.

CAPVT V.

1 Adhortatione Aggæi & Zachariæ reædificatur templum. 3 Dux Thathanai conatur inhibere reædificationem, ſed fruſtra. 5 Oculus Dei. 7 Epiſtola Thathanai ad Darium regem, qua cũ conſulit ſuper ædificatione templi.

1 PRophetauit autem nHaggái propheta, & Agg.1.a.1
Zechariáh filius ɣIddó *qui fuerunt* Prophe- 3.Eſdr.6.a.6
tę ad Iehudęos & Ieruϖſaláim in nomine Dei
Iϖſraℵelis ſuper eos.
2 Tunc ſurrexerunt Zerubbabél filius ϖSeal-
thiℵél, & Ieϖſúaɣ filius Ioʒſadác, & cœperunt
ædificare domum Dei quę eſt in Ieruϖſaláim:
eránt q; cum eis Prophetæ Dei auxiliãtes eis.
3 In illo tẽpore venit ad eos Thatthenái dux
eorum qui erant trans Flumen, & ϖSethar-boze-
nái, & ſocij eorum, & ſic dixerunt eis, Quis po
ſuit vobis præceptum vt domum hanc ædifi-
caretis, & muros iſtos fundaretis?
4 Tunc *adhuc* huiuſmodi diximus eis, Quæ
ſunt nomina virorum qui hoc ædificium ædi
ficant?
5 Oculus autem Dei eorum erat ſuper ſenes B
Iehudæorum, & non fecerunt ceſſare eos, do-
nec res ad Dariáueϖs pergeret: tunc igitur re-
ſponderunt per epiſtolam ſuper his.
6 Exemplar epiſtolæ quam miſit Thatthenái
dux *eorum qui erant* trans Flumẽ, & ϖSethar-bo
zenái, & ſocij eius, & Apharɔſechaié, qui *erant*
trans Flumen, ad Dariáueϖs Regem.
7 (Verbum miſerunt ad eum) Et ſic ſcriptum
erat intra eam, Dariáueϖs Regi pax omnis.
8 Notum ſit Regi quòd profecti ſumus in Ie-
hudæam prouinciam ad domum Dei maxi-
mi, & ipſa ędificatur lapide marmoreo, ligná-
que ponuntur in parietibus, atque opus illud
feſtinanter fit, & proſperè cedit in manibus
eorum.
9 Tunc interrogauimus ſeniores illos, *atque*
ſic diximus eis, Quis poſuit vobis pręceptum
vt domun hãc ædificaretis, & muros iſtos fun
daretis?
10 Et etiam de nominibus eorum interrogaui C
mus eos, vt nota faceremus *illa* tibi: *id eſt*, vt ſcri
beremus nomina virorũ qui *ſunt* duces eorũ.

11 Eiuſmodi autem verbum reſponderunt nobis, dicendo, Nos ſumus ſerui Dei cæli, & terræ, & reædificamus domum quæ fuerat ædificata antea annis multis: quam Rex Iωſraxelis magnus ædificauerat, & fundauerat eam.

12 Sed poſteaquam prouocauerunt patres noſtri Deum cæli, tradidit eos in manum Nebuchad-nexſár Regis Babél Chaldæi, & domum hanc deſtruxit, ac populum tranſmigrare fecit in Babél.

13 Veruntamen anno primo Chórewς Regis Babél, Chórewς Rex poſuit edictum vt domũ

D Dei hanc ædificarent.

14 Et etiam vaſa domus Dei aurea & argentea, quæ Nebuchad-nexſár eduxerat è tẽplo quod erat in Ieruωſaláim, & tulerat ea in templum Babél, eduxit illa Chórewς Rex è templo Babél, & tradita fuerunt ipſi ωSewsbaxſár, quem ducem conſtituerat.

15 Dixítque ei, Hæc vaſa tolle, abi, depone ea in templo quod eſt in Ieruωſaláim, & domus Dei ædificetur in loco ſuo.

16 Tunc ωSewsbaxſár iſte venit, iecit fundamenta domus Dei quæ eſt in Ieruωſaláim, & ex eo tempore vſque ad hoc tempus ædificatur, & necdum perfecta eſt.

17 Nunc ergo ſi Regi bonum *ſit*, perquiratur in domo theſaurorum Regis quæ eſt illic in Babel, an ita ſit quòd à Chórewς Rege poſitum ſit edictum vt reædificarent domum Dei hanc quæ eſt in Ieruωſaláim: & voluntatem ſuam ſuper hoc mittat ad nos.

CAPVT VI.

2 Darius Cyri decretũ de templo extruendo inueniens, iubet & ipſe templum ipſum extrui. 13 Templum abſoluitur. 16 Dedicatur templum. 19 Celebratur paſcha. 22 Cor Regis Aſſur conuerſum à Deo in auxilium Iſraelis.

3.Eſdr.6.c.21

1 TVnc Dariáuewς Rex poſuit præceptum: & quæſiuerunt in domo librorum theſaurorum qui poſiti erant ibi in Babél.

2 Inuentum eſt autem in ſcrinio *quod erat* in palatio quod *erat* in Madái prouincia, volumen vnum: & ſic ſcriptum erat in eo memoriale.

3 Anno primo Chórewς Regis, Chórewς Rex poſuit edictum de domo Dei quę erat in Ieruωſaláim, Domus ipſa reædificetur, quæ eſt locus in quo immolãt victimas, & parietes eius colligentur. altitudo eius *ſit* cubitorum ſexaginta: latitudo eius, cubitorum ſexaginta.

4 Parietes, ex lapidibus marmoreis tres, & paries *unus* è lignis nouis: & ſumptus de domo Regis dabitur.

5 Quinetiam vaſa domus Dei aurea & argentea, quæ Nebuchad-nexſár eduxerat è templo quod erat in Ieruωſaláim, & detulerat in Babél, reddant, & vadant ad templum quod eſt in Ieruωſaláim ad locum ſuum, & reponas in domo Dei.

B 6 Nunc ergo Thatthenái dux *eorum qui ſunt trãs* Flumem, ωSethar-boznái, & ſocij eorum, & Apharoſechaié qui eſtis trans Flumen, remoti eſtote inde.

7 Dimittite vt fiat domus Dei hęc, ducẽ Iehudæorum, & ſeniores eorum, vt domum Dei hanc ædificent in loco ſuo.

8 Et à me poſitum eſt edictum de eo quod facturi eſtis cum ſenioribus Iehudæorum iſtis, vt ædificent domum Dei iſtam: nempe vt de ſubſtantia Regis, quæ eſt tributum trans Flumen, feſtinanter ſumptus detur viris illis, vt non faciant ceſſare.

9 Et id quo indiguerint, ſiue boues, ſiue arietes, ſiue agni in holocauſta Deo cæli, frumentum, ſal, vinum & oleum, iuxta verbum Sacerdotum qui ſunt in Ieruωſaláim, dentur eis per ſingulos dies, vt nullus ſit error:

10 Vt habeant vnde offerant ſuffimenta Deo cæli, & precentur pro vita Regis, & pro filiis eius.

11 Præterea à me poſitum eſt *tale* decretum, vt quicunque immutauerit verbum hoc, diruatur lignum è domo eius, & erectum ſuſpendatur in eo, & domus eius ſterquiliniũ fiat propter hoc.

12 Deus autem qui habitare fecit nomen ſuum ibi, diſsipet omnem Regem & populum qui miſerit manum ſuam vt mutet & deſtruat domum Dei iſtam quæ eſt in Ieruωſaláim. Ego Dariáuewς poſui decretum: feſtinanter fiat. C

13 Tunc Thatthenái dux *eorum qui erant* trans Flumen, ωSethar-boznái, & ſocij eorum, iuxta id quod miſerat Dariáuewς Rex, ſic feſtinanter fecerunt. 3.Eſdr.7.a.1

14 Seniores itaque Iehudæorum ædificabant, & proſperè cedebat ſecundum prophetiam ηHaggái prophetæ, & Zachariáh filij ÿAddó, & ædificauerunt, ac perfecerunt ex præcepto Dei Iωſraxelis, & ex præcepto Chórewς & Dariáuewς, & Arthanhωſaωſthé Regis Paráωs.

15 Perfecta eſt ergo domus hæc vſque ad diem tertium menſis Adár, qui erat annus ſextus regni Dariauéwς Regis.

16 Fecerúntque filij Iωſraxelis Sacerdotes & Leuitæ, ac reliqui filij tranſmigrationis, dedicationem domus Dei huius cum gaudio.

17 Et obtulerunt in dedicatione domus Dei huius, vitulos centum, arietes ducẽtos, agnos quadringentos, & hircos caprarum in ſacrificium pro peccato, pro toto Iωſraxele duodecim, ſecundum numerum tribuum Iωſraxelis. D

18 Conſtituerúntque Sacerdotes in diuiſionibus ſuis, & Leuitas in diſtinctionibus ſuis, ſuper opus Dei quod *faciendum erat* in Ieruωſaláim, ſicut ſcriptum eſt in libro Moſis. Num.3.a.6, & 8.b.9

19 Fecerunt præterea filij tranſmigrationis Péωſanh quartadecima menſis primi:

20 (Purificati enim erant Sacerdotes & Leuitæ, tanquam vnus, omnes mundi erant) immolauerunt inquam Péωſanh pro omnibus filiis tranſmigrationis, & pro fratribus ſuis Sacerdotibus, & pro ſeipſis.

21 Comederunt itaque filij Iωſraxelis qui reuerſi erant de tranſmigratione, & omnis qui ſubduxerat ſeſe à coinquinatione Gentiũ terræ ad eos vt requireret Iehouam Deum Iωſraxelis.

22 Fecerunt & ſolennitatem infermentatorũ ſeptem diebus cum lætitia, quòd exhilaraſſet eos Iehouáh, & conuertiſſet cor Regis Aωſſúr ad eos, ad confortandum eos in opere domus Dei, Dei *inquam* Iωſraxelis.

CAPVT VII.

1 Eſdras edicto Regis Artaxerxis ſumptis comitibus, aſcendit Ieruſalem. 10 Eſdras doctor Legis. 12 Edictũ Artaxerxis. 27 Gratias agit Deo Eſdras.

1 POſt hæc autẽ in regno Arthanhωſaωſthé Regis Paráωs *erat* ÿEzrá filius ωSeraiáh 3.Eſdr.8.a.1

filij

filij Azariáh, filij nHilciiáh,
2 Filij ϖSallúm, filij ɣSadóc, filij Ahhitúb,
3 Filij Amariáh, filij ɣAzariáh, filij Meraióth,
4 Filij Zeranhiáh, filij ɣVzzí, filij Bucci.
5 Filij Abiϖſúaɣ, filij Pinnháϖs, filij Elɣazár, fi
lij Aharón Sacerdotis primi.
6 Is ɣEzrá aſcendit è Babél, & erat ſcriba ve-
lox in Lege Moϖſéh, quā dedit Iehouáh Deus
Iϖſraℵelis, & dedit ei Rex iuxta manum Ie-
houæ Dei ſui ſuper ipſum, omnem petitio-
nem eius.
7 Aſcenderūt autem de filiis Iϖſraℵelis, & de
Sacerdotibus & Leuitis, & cantoribus, & iani
toribus, & Nethinęis in Ieruϖſaláim, anno ſe-
ptimo Arthanhϖſaϖſthé Regis:
8 Et peruenit in Ieruϖſaláim quinto menſe,
ipſe eſt annus ſeptimus Regis.
9 Nam in prima *die* menſis primi fuit initium
aſcenſus de Babél, & prima *die* menſis quinti
venit in Ieruϖſaláim iuxta manum Dei ſui bo
nam ſuper eum.
10 ɣEzrá enim parauerat cor ſuum vt require-
ret Legem Iehouæ, ac faceret, & doceret Iϖſ- B
raℵelem præceptum & iudicium.
11 Iſtud autem eſt exemplar epiſtolæ quam tra
didit Rex Arthanhϖſaϖſthé ɣEzræ ſacerdoti,
ſcribæ *inquam* verborum præceptorū Iehouæ,
& ſtatutorum eius ſuper Iϖſraℵelem.
12 Arthanhϖſaϖſthé Rex regū ɣEzræ Sacerdo
ti, ſcribæ Legis Dei cæli conſummato, & ipſi
Cheɣéneth.
13 A me poſitum eſt decretum, quòd quicunq;
ſpontaneus eſt in regno meo de populo Iϖſ-
raℵelis, & Sacerdotibus, & Leuitis, vt eat in
Ieruϖſaláim tecum, vadat.
14 Quemadmodum à conſpectu Regis, & ſe-
ptem conſiliariorum eius miſſus es, vt inqui-
ras in Iehudæam & Ieruϖſaláim, propter Le-
gem Dei tui: quæ eſt in manu tua.
15 Et vt deferas argentum & aurum quod Rex
& conſiliarij eius ſponte obtulerunt Deo Iϖſ-
raℵelis, cuius tabernaculū *eſt* in Ieruϖſaláim.
16 Et omne argentum & aurum quod inuene-
ris in tota prouincia Babel, cum ſpōtaneis po
puli, & Sacerdotibus qui ſpōte obtulerint do- C
mui Dei ſui quæ eſt in Ieruϖſaláim:
17 Vt celeriter emas argento hoc vitulos, arie-
tes, agnos, & minnham eorū, & libamina eo-
rum, & offeras ea ſuper altare domus Dei ve-
ſtri quæ eſt in Ieruϖſaláim: *ita facito.*
18 Quod autem tibi & fratribus tuis placuerit
de reliquo argento & auro facere, ſecundū vo
luntatem Dei veſtri facite.
19 Porrò vaſa quæ tradita ſunt tibi in miniſte-
rium domus Dei tui, redde coram Deo in Ie-
ruϖſaláim.
20 Et cætera quæ fuerint neceſſaria pro domo
Dei tui quæ conuenerit te dare, dabis è domo
theſaurorum Regis.
21 Et à me Arthanhϖſaϖſthé poſitum eſt decre
tum omnibus theſaurariis qui ſunt trans Flu-
men, vt omnia quæ petierit à vobis ɣEzrá Sa-
cerdos *&* ſcriba Legis Dei cæli, citò fiat,
22 Vſque ad argenti talenta centum, & vſq; ad
tritici coros centum, & vſque ad vini batos cē
tum, & vſque ad batos olei cētum, & ſal quod
non ſcriptum eſt.
23 Quicquid fuerit ex decreto Dei cæli, fiat fe-
ſtinanter domui Dei cæli, cuius vt quid fu-
tura eſt ira contra regnum Regis & filiorum
eius?
24 Vobis autem notum facimus quòd omni- D
bus Sacerdotibus & Leuitis, cantoribus, iani-
toribus, Nethinæis, & miniſtris domus Dei
huius, tributum, vectigal, & reditum annuum
præfectus nullus imponet.
25 Tu autem ɣEzrá ſecundum ſapientiam Le-
gis Dei tui, quæ *eſt* in manu tua, conſtitue iudi-
ces, & cauſidicos qui iudicent vniuerſum po-
pulum, qui eſt trans Flumen, omnes qui no-
runt leges Dei tui: & eum qui nō nouerit, do-
cebitis.
26 Omnem autem qui non fecerit Legem Dei
tui, & legem Regis, celeriter iudicium fiat de
eo, ſiue ad mortem, ſiue ad eradicationę eius,
ſiue ad cōdemnationem ſubſtantię, & ad vin-
ciendum.
27 Benedictus Iehouáh Deus Patrum noſtro-
rum, qui dedit tale quidpiam in corde Regis,
vt glorificaret domum Iehouæ quæ *eſt* in Ieru
ϖſaláim.
28 Et ſuper me inclinauit miſericordiā coram
Rege & cōſiliariis eius, & omnibus principi-
bus Regis potentibus: & ego confortatus ma
nu Dei mei ſuper me, congregaui de Iϖſraℵe-
le principes, vt aſcenderent mecum.

CAPVT VIII.

1 *Qui cum Eſdra aſcenderint Ieroſolymā.* 20 *Mathinei.* 21 *Prædicato sciunio orant a Deo viam ſuam dirigi.* 31 *Deus dux iti neris Eſdra.*

1 ISti autem ſunt principes patrum eorum, & 3.Eſdr. 8.c
genealogia ipſorum qui aſcenderunt me-
cum in regno Arthanhϖſaϖſthé Regis, de Ba-
bél.
2 De filiis Pinnháϖs, Gerϖſóm: de filiis ℵIcha
már, Daniℵél: de filiis Dauidis, nHattúϖs.
3 De filiis ϖSecheniáh, *qui erat* de filiis Par-
ɣóϖs, Zechariáh, & cū eo genealogia maſcu-
lorum, centum & quinquaginta.
4 De filiis Panhath-moáb, ℵElieho-ɣenái fi-
lius Zeranhiáh, & cum eo *erant* ducenti ma-
ſculi.
5 De filiis ϖSechaniáh, filius Ianhaziél, & cū
eo trecenti maſculi.
6 De filiis ɣAdin, ɣEbed filius Ionathán, & cū
eo quinquaginta maſculi.
7 De filiis autē ℵɣElám, Ieϖſaɣaiáh filius ɣA-
thaliáh, & cum eo ſeptuaginta maſculi.
8 Et de filiis ϖSephatiáh, Zebadiáh filius Mi-
chaℵél, & cum eo octoginta maſculi.
9 De filiis Ioáb, ɣObadiáh filius Ienhiℵél, & cū
eo ducenti & octodecim maſculi.
10 Et de filiis ϖSelomith, filius Ioϖſaphiáh, & B
cum eo centum & ſexaginta maſculi.
11 De filiis verò Bebái, Zechariáh filius Bebái,
& cum eo viginti & octo maſculi.
12 Et de filiis ɣAzgád, Ionhanán filius Hacca-
thán, & cum eo centum & decem maſculi.
13 Et de filiis Adonicám nouiſſimis, quorum
nomina hæc ſunt, ℵEliphélet, Ie-ɣiℵél, & ϖSe
maɣaiáh, & cum eis ſexaginta maſculi.
14 De filiis verò Biguái, ℵVthái, & Zabúd, &
cum eo ſeptuaginta maſculi.
15 Congregaui autem eos ad fluuium qui ve-
nit in Anhauá, & manſimus ibi diebus tribus:
poſt hæc conſideraui populum, & Sacerdo-
tes, & de filiis Leui non inueni ibi.
E

C 16 Miſi itaque ad ℵEliɣézer, ad Ariℵél, ad ωSe-
maɣaiáh, & ad ℵElnathán, & ad Iarib, & ad
ℵElnathán, & ad Nathán, & ad Zechariáh, &
Meωſullám, principes, & ad Ioiaríb, & ad ℵEl
nathán, peritos.
17 Et præcepi eis de ℵIddó duce in Chaωſi-
phiáh loco, poſuique in ore eorum verba quæ
loquerentur ad ℵIddó, *&* fratrem eius Nethi-
nim in Chaωſiphiáh loco, vt adducerent no-
bis miniſtros pro domo Dei noſtri.
18 Adduxerunt ergo nobis iuxta manum Dei
noſtri bonam ſuper nos, virum intelligentem
de filiis Manhali filij Leui filij Iωſraℵél, & ωSe
rebiáh, & filios eius & fratres eius octodecim.
19 Et ħHaωſabiáh, & cum eo Ieωſaɣiáh de fi-
liis Merarí, fratres eius, & filios eorũ viginti.
D 20 De Nethinæis verò quos poſuerat Dauid,
& principes ad miniſterium Leuitarum, Ne-
thinços ducentos & viginti. omnes hi expoſi
ti fuerunt nominibus.
21 Tunc indixi ibi ieiunium iuxta fluuium A-
nhauá, vt affligeremus nos coram Deo no-
ſtro, vt quæreremus ab eo viam rectam nobis,
& paruulis noſtris ac vniuerſæ ſubſtantiæ no-
ſtræ.
22 Erubui enim petere à Rege exercitum & e-
quites, vt tuerentur nos ab inimico in via. di-
xeramus enim ad Regem, dicẽdo, Manus Dei
noſtri *eſt* ſuper omnes requirentes eũ in boni-
tate: fortitudo verò & furor eius ſuper omnes
qui derelinquunt eum.
E 23 Ieiunauimus itaq;, & petiuimus à Deo no-
ſtro propter hoc, & placatus eſt nobis.
24 Separaui autem de principibus Sacerdotũ
duodecim, ωSerebiáh ħHaωſabiáh, & cũ eis
ex fratribus eorum decem.
25 Et appendi eis argentum & aurum, & va-
ſa illa, oblationem domus Dei noſtri, quam
obtulerant Rex & conſiliarij eius, & princi-
pes eius, & vniuerſus Iωſraℵél qui reperti fue-
rant.
26 Appendi inquam in manibus eorum argen
ti talenta ſexcenta, & quinquaginta, & vaſa ar
gentea centum talentorum, *&* auri centum ta
lenta.
27 Et crateres aureos viginti, drachmarũ mil-
le: & vaſa ærea aurei coloris boni, duo, deſide-
rabilia vt aurum.
F 28 Poſtea dixi eis, Vos eſtis ſanctitas Iehouę, &
vaſa ſanctitas: & argentum illud & aurum *eſt*
oblatio ſponte facta Iehouæ Deo Patrum no-
ſtrorum.
29 Vigilate & cuſtodite, donec appendatis co-
ram principibus Sacerdotum & Leuitarum,
& principibus familiarum Iωſraℵelis in Ieru-
ωſaláim in cubiculis domus Iehouæ.
30 Suſceperunt ergo Sacerdotes illi & Leuitæ
pondus argenti, & auri & vaſorum, vt adduce
rent in Ieruωſaláim ad domum Dei noſtri.
31 Profecti autem ſumus à flumine Anhauá
duodecima *die* menſis primi, vt iremus in Ie-
ruωſaláim: & man' Dei noſtri fuit ſuper nos,
eruitque nos de manu inimici & inſidiatoris
in via.
32 Tandem peruenimus Ieruωſaláim, & man
ſimus ibi tribus diebus.
G 33 Die autem quarta appenſum eſt argentum
& aurum, & vaſa *illa* in domo Dei noſtri per
manum Meremóth filij ɣℵVriáh Sacerdotis,
& cum eo *erat* ℵElɣazár filius Pinnháωs: cum
illis verò *erat* Iozabád filius Ieωſúaɣ, & Noɣa-
diáh filius Binnúi Leuitæ.
34 In numero & pondere per omnia, & deſcri
ptum eſt vniuerſum illud pondus tempo-
re illo.
35 *Porro* qui venerant de captiuitate, filij tranſ
migrationis, obtulerunt holocauſta Deo Iωſ-
raℵelis, vitulos duodecim pro toto Iωſraℵele,
arietes nonaginta ſex, agnos ſeptuaginta ſe-
ptem, hircos *ſacrificij pro* peccato duodecim, o-
mnia in holocauſtum Iehouæ.
36 Et tradiderunt leges Regis ſatrapis eius, &
ducibus *qui erant* trans Flumen, & exaltauerũt
populum, & domum Dei.

CAPVT IX.

1 Aegrè fert Eſdras quòd populus Iſraëliticus connubia inierit cum Gentibus. 6 Oratio Eſdræ confitentis peccata ſua & populi.

1 QVúmque perfeciſſent hæc, acceſſerunt 3.Eſdr.8.6
ad me principes, dicendo, Non ſepara-
uit ſeſe populus Iωſraℵelis, & Sacerdotes, &
Leuitæ à populis terrarum: in abominationi-
bus illorum, Chenaɣanæorum, ħHitthæorũ,
Perizæorum, Iebuωſæorum, ɣAmmonitarũ,
& Moabitarum, Miꝛſritarum, & ℵEmoræorũ,
ſunt abominationes eorum:
2 Quia tulerunt de filiabus eorum ſibi & fi-
liis ſuis: miſtúmque eſt ſemen ſanctum cum
populis terrarum: & manus principum & ma
giſtratuum fuit in præuaricatione iſta, prima.
3 Quod verbum quum audiſſem, ſcidi veſti-
mentum meum, & tunicam meam, & euulſi
capillos capitis mei, & barbam meam, ac ſedi
ſtupens.
4 Congregatíque ſunt ad me omnes pauidi
in verbis Dei Iωſraℵelis ob præuaricationem
filiorum tranſmigrationis: ego autem ſedebam
ſtupens vſque ad ſacrificium veſpertinum.
5 At in ſacrificio veſpertino ſurrexi de affli- B
ctione mea: quúmque ſcidiſſem veſtimentum
meum & tunicam meam, curuaui me ſuper
genua mea, atque expandi palmas meas ad Ie
houam Deum meum:
6 Ac dixi, Deus mi, pudet me & erubeſco at-
tollere Deus mi faciem meam ad te: quoniam
iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper ca
put, & delicta noſtra creuerunt vſque ad cæ-
lum.
7 A diebus patrum noſtrorum fuimus in deli
cto magno vſque ad diem hanc, ac propter ini
quitates noſtras traditi ſumus nos, Reges no-
ſtri, & Sacerdotes noſtri in manum Regũ ter-
rarum, in gladium, in captiuitatem, & in rapi-
nam, & in pudorem vultus, ſecundum diem
hanc.
8 Nunc autem modico momento fuit miſeri C
cordia à Iehoua Deo noſtro, *ita* vt relinqueret
nobis *homines* euaſionis, & daret nobis clauũ
in loco ſancto ſuo, vt illuminaret oculos no-
ſtros Deus noſter, & daret nobis vitam modi-
cam in ſeruitute noſtra:
9 Quia ſerui eramus, & in ſeruitute noſtra
nõ dereliquit nos Deus noſter, ſed inclinauit
ſuper nos miſericordiam corã Rege Páráωs,
vt daret nobis vitam, vt exaltaret domum
Dei noſtri, & inſtauraret ſolitudines eius, &
daret nobis ſepem in Iehudáh & in Ieruωſa-
láim.

10 Nunc

10 Nũc ergo quid dicemus, ô Deus noſter, poſt
hæc? nam dereliquimus præcepta tua,
11 Quæ præcepiſti per manum ſeruorum tuo-
Deuter.7.a.3 rum Prophetarum, dicendo, Terra ad quã in-
gredimini vt poſsideatis eam, terra immunda
eſt ob immũditiam populorum terrarũ, pro-
pter abominationes quibus repleuerunt eam
ab ore ad os immunditia ſua.
12 Idcirco nunc filias veſtras ne detis filiis eo-
rum, & filias eorum ne accipiatis filiis ve-
D ſtris, neque quæratis pacem eorum & bo-
num eorum vſque in ſeculum: vt confortemi-
ni, & comedatis bonum terræ, & iure hæredi-
tario *eam* poſsidendam tradatis filiis veſtris vſ
que in ſeculum.
13 Poſt omnia verò quæ euenerunt nobis pro-
pter opera noſtra mala, & propter delictũ no-
ſtrum magnum (quum tu Deus noſter pro-
hibueris ne *eſſemus* deorſum propter iniqui-
tates noſtras, & dederis nobis euaſionem ta-
lem.)
14 Nunquid reuertemur ad diſsipandum præ-
cepta tua, & ad affinitatem contrahendã cum
populis abominationum iſtarum? nunquid
non iraſcêris contra nos vſque ad cõſumptio-
nem, *ita* vt non ſit reſiduum & euaſio?
15 Iehouáh Deus Iſraelis, tu es iuſtus, quo-
niam reſidui ſumus *filij* euaſionis ſecundum
diem hanc: en *adſumus* nos coram te in delictis
noſtris: neque enim *licet nobis* conſiſtere coram
te propter hoc.

CAPVT X

1 *Populũ peccati pœnitet, & vxores alienigenas à ſe abijcit.* 11 *Cõfeſsio Deo.*

1.Eſdr.8.g 1 QVum autem oraret Ezrá, & cõfiteretur
flens, & deprimeret ſeſe coram domo
Dei, congregauerunt ſeſe ad eum de Iſrae-
le cœtus multus valde virorum & mulierum
& paruulorum: quúmque fleuiſſet populus
multo fletu,
2 Tunc loquutus eſt Sechaniáh filius Ienhi-
él, de filiis Elám, & dixit ad Ezrá, Nos præ
uaricati ſumus in Deum noſtrum, quòd du-
ximus mulieres alienigenas de populis terræ:
at nunc ſpes eſt Iſraeli ſuper hoc.
3 Nũc ergo percutiamus fœdus cum Deo no-
ſtro, quòd eiiciemus omnes mulieres, & na-
tos ex eis, ſecundum conſilium Domini, & *ui-
rorum* timentium præceptum Dei noſtri: & ſe-
cundum Legem *fiat*.
4 Surge, quia ad te pertinet res, & nos *erimus*
tecum: confortare, & fac.
5 Surrexit itaque Ezrá, & adiurauit princi-
pes Sacerdotum, ac Leuitarum, vniuerſúmq;
Iſraelem, vt facerent ſecundum verbũ hoc:
& iurauerunt.
1.Eſdr.9.a.1 6 Surrexit inquam Ezrá à facie domus Dei,
& abiit in cubiculum Iehonhanán filij Elia-
ſib: abiit inquam illuc, & panem non come-
dit, nec aquam bibit: lugebat enim ob præua-
ricationem *filiorum* tranſmigrationis.
B 7 Et voce præconis ſignificarunt in Iehudáh
& Ieruſaláim omnibus filiis tranſmigratio-
nis, vt congregarentur in Ieruſaláim.
8 Quicũque verò non veniret intra triduum,
iuxta conſilium Principum & Seniorum, peri
ret vniuerſa ſubſtantia eius, ipſéque ſeparare-
tur à cœtu tranſmigrationis.
9 Congregati ſunt itaque omnes viri Iehudáh
& Biniamin in Ieruſaláim intra triduum il-
lud, viceſima *die* mẽſis (ipſe *erat* menſis nonus)
e ſederúntque vniuerſus populus in platea do-
mus, trementes propter rem illam, & propter
pluuias.
10 Surrexit itaque Ezrá Sacerdos, & dixit ad
eos, Vos præuaricati eſtis, quòd duxiſtis mu-
lieres alienigenas, vt adderetis delicto Iſ-
raelis.
11 Quapropter nunc date confeſsionem Ieho
uæ Deo Patrum veſtrorum, & facite volunta-
tem eius, & ſeparamini à populis terræ & ab
vxoribus alienigenis.
12 Et reſponderunt totus cœtus, ac dixerũt vo-
ce magna, Sic ſecundum verbum tuum nobis
eſt faciendum.
13 At populus multus eſt, & tempus pluuiarũ
eſt, neque eſt vis ad ſtãdum foris: ad hæc opus
non eſt diei vnius, neque duorum: quia multi
ſumus qui præuaricati ſumus in hoc.
14 Stent obſecro principes noſtri in vniuerſo
cœtu, & quicũque in vrbibus noſtris *fuerit* qui
duxerit vxores alienigenas, veniat tẽporibus C
ſtatutis, & cum eis *ſint* ſeniores ſingularum vr
bium, & Iudices earum, donec auertamus irã
furoris Dei noſtri à nobis propter hoc.
15 Veruntamen Ionathán filius Aſah-él, &
Iahaziáh filius Thicuáh conſtituti fuerũt ſu-
per hoc, & Meſullám, & Sabethái Leuites
adiuuerunt eos.
16 Et fecerunt ita filij tranſmigrationis, & ſepa
rati ſunt, Ezrá, & viri principes familiarum
per domum patrum ſuorũ, & vniuerſi ipſi per
nomina: ſederunt itaq; die prima menſis deci-
mi, vt quærerent rem.
17 Perfecerúntque negotium ipſum in omni-
bus viris qui duxerant vxores alienigenas, vſ-
que ad diem primam menſis primi.
18 Et inuenti ſunt de filiis Sacerdotum qui du-
xerant vxores alienigenas: de filiis Ieſúa fi-
lij Iozàdác, & fratrum eius, Maaſeiáh, &
Eliézer, & Iarib, & Gedaliáh.
19 Et dederunt manũ ſuam vt educerent vxo-
res ſuas: & qui deliquerant, *uenerunt* cum arie-
te pecorum pro delicto ſuo.
20 Et de filiis Immér, Hananí, & Zebad-iáh.
21 Et de filiis Harim, Maaſeiá, & Eliiáh,
& Semaiáh, & Ienhiél, & Vzziiáh.
22 Et de filiis Paſhúr, Elio-enái, Maa-
ſeiáh, Iſmaél, & Nethanél, Iozabád, &
Elaſáh.
23 Et de Leuitis, Iozabád, & Sim-i, & Cela-
iáh (ipſe *eſt* Celitáh), Pethahiáh, Iehudáh, &
Eliézer.
24 De cantoribus verò Eliaſib: & de ianito
ribus, Sallúm, & Télem, & Vri.
25 Et de Iſraele: de filiis Paróſ, Ramiáh, D
& Ieziiáh, & Malchiiáh, & Miiamin, & Ela-
zár, & Malchiiáh, & Benaiáh.
26 De filiis autem Elám, Matthaniáh, Zecha
riáh, & Ienhiél, & Abdi, & Ieremóth, & E-
liiáh.
27 Et de filiis Zatthú, Elioenái, Eliaſib,
Matthaniáh, & Ieremóth, & Zabád, & Azizá.
28 De filiis præterea Bebái, Iehohanan, Ha-
naniáh, Zabbái, & Athlái.
29 De filiis autem Bani, Meſullám, Mallúch,
& Adaiáh, Iaſúb, & Seál, Ieramóth.

30 Et de filiis Panhath-moáb, עAdná, & Che-
lál, Benaiáh, Maעaשſeiáh, Matthaniáh, Bexſa-
lél, & Binnúi, & Menaשſſéh.
31 De filiis verò חHarim, אEliעézer, Iשſiiáh,
Malchiiáh, שSemaעiáh, שSimעón,
32 Biniamin, Mallúch, שSemariáh.
33 De filiis חHaשſúm, Matthenái, Matthat-
tháh, Zabád, אEliphélet, Ieremái, Menaשſſéh,
שSimעi.
34 De filiis Banní, Maעadái, עAmrám, &
אVel,
35 Benaiáh, Bediáh, Chelhú,
36 Vaniáh, Meremóth, אEliaשſib,
37 Matthaniáh, Matthenái, & Iaעaשſáu,
38 Et Bani, & Binnúi, שSimעi,
39 Et שSelemiáh, & Nathán, & עAdaiáh,
40 Machnadebái, שSaשſái, שSarái,
41 עAzarאél, & שSelemiáhu, שSemariáh,
42 שSallúm, Amariáh, Ioסéph.
43 De filiis Nebó, Ieעiאél, Matthithiáh, Za-
bád, Zebina, Iadáu, & Ioאél, Benaiáh.
44 Omnes hi acceperant vxores alienigenas:
quibuſdam autem ex eis erant mulieres quæ po
ſuerant filios.

Liber Nehemiæ, qui vulgò Eſdræ ſecundus dicitur: Hebraicè, נחמיה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

4 Nehemias pincerna Regis Artaxerxis, pro populo afflicto qui in Iudæam reuerſus fuerat ex captiuitate, Deum orat. 4 Ieiunium & oratio. 5 Promiſsio cuſtodientibus præcepta. 9 Reuertentium ad ſe, & peccata agnoſcentium, miſeretur Deus.

1 VERBA Nenhemiáh filij
חHachaliáh. & fuit, in
mēſe Chiסsléu, anno vi-
ceſimo, ego eram in שSu
שſán palatio:
2 Et venit חHanani vnus
è fratribus meis, ipſe &
viri de Iehudáh: quos in-
terrogaui de Iehudæis *viris* euaſionis, qui reſi-
dui erant de captiuitate, & de Ieruשſaláim.
3 Et dixerunt mihi, Reſidui qui remanſerunt
de captiuitate illic in prouincia, *ſunt* in malo
magno & opprobrio: præterea murus Ieru-
שſaláim dirutus eſt, & portæ eius combuſtæ
ſunt igni.
4 Poſteaquam autem audiui verba hæc, ſedi, B
ac fleui, luxique per dies: ieiunaui inſuper, &
oraui coram Deo cæli:
5 Ac dixi, Queſo Iehoua Deus cæli, fortis, ma
Dan.9.4. gne, & terribilis, cuſtodiens pactum & miſe-
ricordiam diligentibus te, & cuſtodientibus
mandata tua.
C 6 Sit queſo auris tua attendens, & oculi tui a-
perti, vt audias orationem ſerui tui, quam ego
oro coram te hodie die ac nocte, pro filiis Iשſ-
raאelis ſeruis tuis. confiteor nanque peccata fi
liorum Iשſraאelis quę peccauimus tibi: & ego
& domus patris mei peccauimus.
7 Grauiter peccauimus tibi, & non cuſtodi-
uimus præcepta, & ſtatuta, & iudicia quę prę-
cepiſti Moשſéh ſeruo tuo.
8 Memento quæſo verbi quod mandaſti Mo-
שſéh ſeruo tuo, dicendo, Vos præuaricabimi-
ni, ego verò diſpergam vos in populos.
D 9 Quum autem reuerſi fueritis ad me, & cu-
ſtodieritis præcepta mea, & feceritis: ſi fuerit
expulſio veſtra ad extremum cæli, illinc cōgre
gabo eos, & adducam eos ad locum quem ele
gi, vt illuc collocarem nomen meum.
10 Ipſi autē ſerui tui, & populus tuus *ſunt*, quos
redemiſti fortitudine tua maxima, & manu
tua fortiſsima.
11 Quæſo ô Iehoua, ſit quæſo auris tua atten-
dens ad orationem ſerui tui, & ad orationem
ſeruorum tuorum, qui cupiūt timere nomen
tuum: & ſucceſſum proſperum da quæſo ſer-
uo tuo hodie, & da eum in miſericordias corā
viro illo. Ego autem eram pincerna Regis.

CAPVT II.

1 Nehemias impetratis literis à Rege Artaxerxe, venit Ieroſolymam. 4 Oratio. 8 Manus Dei bona. 13 Nehemias conſiderat ruinas vrbis. 17 Aedificant muros Ieruſalem.

1 ET fuit, menſe Niſán, anno viceſimo Ar-
thanhשſaסſthé Regis, vinum *erat* ante
eum: tum accepi vinum illud, & tradidi Regi:
non eram autem *antea* triſtis coram eo.
2 Dixit itaq; mihi Rex, Quare vultus tuus tri-
ſtis eſt, quū non ægrotes? non eſt hoc niſi ma-
lum cordis. Et timui multum admodum.
3 Tum dixi Regi, Rex in æternum viuat: cur
non eſſet triſtis vultus meus, quum vrbs illa,
domus ſepulchrorum patrum meorum deſer
ta ſit, & portæ eius conſumptæ ſint igni?
4 Et dixit mihi Rex, Pro quānam re poſtulas?
Tum oraui ad Deum cæli.
5 Poſtea dixi Regi, Si Regi bonum *eſt*, & ſi pla
cet ſeruus tuus coram te, poſtulo vt mittas me
in Iehudáh ad vrbem ſepulchrorum patrum
meorum, vt reædificem eam.
6 Dixitque mihi Rex, (Regina autem ſedebat B
apud eum) Quouſque erit iter tuum, & quan-
do reuerteris? Et placuit coram Rege: miſitq;
me poſtquam dedi ei tempus.
7 Tum dixi Regi, Si Regi *eſt* bonum, epiſtolas
dent mihi *Scribæ* ad duces *regionis quæ eſt* trans
Flumen, vt tranſmittant me, donec veniam in
Iehudáh,
8 Et epiſtolam ad Aסſaph cuſtodem pomarij
quod *eſt* Regi, vt det mihi ligna ad contignan-
das portas palatij, quæ *erant* domui, & murum
vrbis, & domum quam ingreſſus fuero. Dedit
itaq; mihi Rex iuxta manum Dei mei bonam
ſuper me.
9 Et veni ad duces *regionis quæ erat* trās Flumē,
quibus dedi epiſtolas Regis. miſerat autē me-
cum Rex principes exercitus & equites.
10 Audiēs verò שSambalát חHoronites, & To
biáh ſeruus ille עAmmonites, diſplicuit eis
diſplicentia magna, quòd veniſſet aliquis vt
quæreret bonum filiis Iſraelis.
11 Tandem veni in Ieruשſaláim, vbi māſi die- C
bus

bus tribus.
12 Surrexi autem nocte ego, & viri pauci me-
cum: & non indicaui cuiquã quid Deus meus
dediſſet in corde meo vt facerem in Ieruשſa-
láim: nec iumentum *ullum erat* mecum niſi iu-
mentum cui inſidebam.
13 Et egreſſus ſum per portã Vallis noctu, ante
fontem Draconis, & ad portam Sterquilinij:
atq; conſideraui muros Ieruשſaláim qui erãt
diruti, portáſq; eius quæ cõſumptæ erãt igni.
14 Poſtea tranſiui ad portam Fontis, & ad piſci
nam Regis, vbi non erat locus iumento ſub
me, ad tranſeundum.
15 Aſcendi igitur per torrentem noctu, & con-
ſideraui murum: dein reuerſus, ingreſſus ſum
per portam Vallis, ac redij.
16 Porrò magiſtratus neſciebant quò abiiſſem,
& quid facerem: neque Iehudæis, ac Sacerdo-
tibus, atq; optimatibus, & magiſtratibus, reli-
quíſque facientibus opus, huculque non indi
caueram.
17 Dixi itaque eis, Vos videtis malum in quo
D ſumus, quia Ieruשſaláim deſerta eſt, & portæ
eius ſuccenſæ ſunt igni: venite, & ædifice-
mus murum Ieruשſaláim, vt non ſimus vltrà
in opprobrium.
18 Indicaui autem eis manum Dei mei quòd
eſſet bona ſuper me, & etiam verba Regis quę
dixerat mihi: tũ dixerunt, Surgamus & ædifi-
cemus. Et confortauerũt manus ſuas in bono.
19 Quum autem audiſſet סSambalát הHoroni
tes, & Tobiiáh ſeruus עAmmonites, & Gé-
שſem עArbites, ſubſannauerunt nos, ac deſpe
xerunt nos, dixerúntque, Quid eſt hoc quod
vos facitis? an contra Regem rebellatis?
20 Quibus reſpondi, dixique illis, Deus cæli,
ipſe dabit nobis proſperum ſucceſſum: nos er
go ſerui eius ſurgamus & ædificemus: vobis
autem nulla eſt portio, neque iuſtitia, neque
memoria in Ieruשſaláim.

CAPVT III.

Catalogus eorum qui muros ædificarunt.

1 POſthæc ſurrexit אEliaשſib Sacerdos ma-
ximus, & fratres eius Sacerdotes, & ædifi
cauerunt portam Pecorum: ipſi apparauerunt
eam, & ſtatuerunt oſtia eius vſque ad turrim
Meáh, apparauerunt eam, *&* vſque ad turrim
הHananeél.
2 Et iuxta locum eius ædificauerunt viri Iere
חhó: & iuxta locum eius ædificauit Zacchúr fi
lius אImri.
3 Portam autem Piſcium ædificauerunt filij
Haשſenaáh: ipſi contignauerunt eam, ac ſta-
tuerũt valuas eius, & ſeras eius, & vectes eius:
4 Iuxta locum verò eorum inſtaurauit Mere-
móth filius אVriiáh filij Haccóys: iuxtáq; lo-
cum eorum inſtaurauit Meשſullám filius Be-
rechiáh filij Meשſezabאél: iuxta locũ eorum
inſtaurauit צSadóc filius Bayána.
B 5 Iuxta quorum locum inſtaurauerunt The-
coעitæ: maiores verò eorum non adduxerũt
collum ſuum in opus domini ſui.
6 Portam verò Veterem inſtaurauerunt Ioia-
dáע filius Paſeánh & Meשſullám filius Be-
שſodiáh. hi contignauerunt eam, & ſtatuerũt
valuas eius, & ſeras eius, & vectes eius:
7 Iuxta locum eorum inſtaurauit Melatiáh
Gibעonites, & Iadón Meronothites: *&* viri
Gibעón & Mixſpáh pro ſolio ducis *regionis ſi-
te* trans Flumen:
8 Iuxta locũ verò eius inſtaurauit עVzziאél
filius הHarhaiáh aurifices, atque iuxta locum
eius inſtaurauit הHananiáh filius Haraca-
חhim: inſtaurauerunt inquam Ieruשſaláim vſ
que ad murum latum.
9 Præterea iuxta locum eorũ inſtaurauit Re-
phaiáh filius הHúr, princeps mediæ partis Ie-
ruשſaláim.
10 Et iuxta locum eorum inſtaurauit Iedaiáh C
filius הHarumáph, & contra domum ſuam: iſti
xta cuius locum inſtaurauit הHattúש filius
הHaשſabneiáh.
11 Menſuram ſecũdam inſtaurauit Malchiiáh
filius הHarim, & הHaשſúb filius Pahath-mo
áb, & turrim Furnorum.
12 Iuxta cuius locum inſtaurauit שSallúm fi-
lius Halohéש, princeps dimidiæ partis re-
gionis Ieruשſaláim, ipſe & filiæ eius.
13 Portam Vallis inſtaurauit הHanún, & habi-
tatores Zanóaחh: ipſi ædificauerunt eam, ſta-
tuerúntque valuas eius, ſeras eius, & vectes e-
ius, & mille cubitos in muro, vſq; ad portam
Stercorum.
14 Portam autem Stercorum ædificauit Mal-
chiiáh filius Recháb princeps regionis Beth-
hachárem: ipſe ædificauit eam, & ſtatuit val-
uas eius, ſeras eius, & vectes eius.
15 Portam autem Fontis inſtaurauit שSallúm D
filius Chol-חhozéh princeps regionis Mixſ-
páh: ipſe ædificauit eam, texítque eam, ac ſta-
tuit valuas eius, ſeras eius, & vectes eius: &
murum piſcinæ Pomarij, *iuxta* hortum Regis
vſque ad gradus deſcendentes de Ciuitate Da
uidis.
16 Poſt eum inſtaurauit Nehemiáh filius עAz
búc princeps dimidiæ partis regionis Beth-
צúr, vſque contra Sepulchra Dauidis, & vſq;
ad Piſcinam illam affabrè factam, & vſque ad
domum Fortium.
17 Poſt iſtum inſtaurauerunt Leuitæ: Rehúm
filius Bani: iuxta cuius locũ inſtaurauit הHa-
שſabiáh princeps dimidiæ partis regionis
Ceעiláh in regione ſua.
18 Poſt iſtum inſtaurauerunt fratres eorũ Bau-
uái filius הHenadád princeps dimidiæ partis
regionis Ceעiláh.
19 Inſtaurauit autem iuxta locum eius עEzér fi E
lius Ieשſúaע princeps Mixſpáh menſuram ſe-
cundam *a loco qui erat* eregione Aſcenſus armo
rum anguli.
20 Poſt eum accendit ſeſe, *&* inſtaurauit Ba-
rúch filius Zacchái menſuram ſecundam, ab
illo angulo vſque ad oſtium domus אEliaשſib
Sacerdotis magni.
21 Poſt iſtũ inſtaurauit Meremóth filius אV-
riiáh filij Haccóys menſuram ſecundam, ab
introitu domus אEliaשſib, vſque ad finem do-
mus אEliaשſib.
22 Poſt quem inſtaurauerunt Sacerdotes, viri
planitiei.
23 Poſt iſtũ inſtaurauit Biniamín & הHaשſúb
contra domum ſuam: poſt quem inſtaurauit
עAzariáh filius Maעaשeiáh filij עAnaniáh a-
pud domum ſuam.
24 Poſt iſtum inſtaurauit Binnúi filius הHena F
dád menſuram ſecundam, à domo עAzariáh
vſque ad angulum, vſque ad angulum inquã.

35 Palál filius אUzai contra angulum, & turrim quæ egrediebatur è domo Regis, excelſam, quæ erat in atrio carceris: poſt eum, Pedaiáh filius Parעóש.

36 Porrò Nethinęi qui habitabant in arce, vſq; ad *locum qui eſt* eregione portę Aquarum ad Orientem, & turrim prominentem.

37 Poſt ipſum inſtaurauerunt Thecoעitæ mẽſuram ſecundã à *loco qui eſt* eregione turris magnæ prominentis, vſque ad murum illius arcis.

38 A porta Equorum inſtaurauerunt Sacerdotes quiſque eregione domus ſuæ.

G 39 Poſt eum inſtaurauit זSadóc filius אImmér eregione domus ſuæ: poſt iſtum verò inſtaurauit שSemaעiáh filius שSechaniáh cuſtos portæ Orientalis.

30 Poſt quẽ inſtaurauit חHananiáh filius שSelemiáh, & חHanún filius זSaláph ſextus menſuram ſecundam. poſt iſtum inſtaurauit Meשſullám filius Berechiáh eregione cubiculi ſui.

31 Poſt quem inſtaurauit Malciiáh filius aurificis vſque ad domum Nethinæorum, & negotiatorum, eregione portæ præcepti, & vſq; ad cœnaculum Anguli.

32 Et inter cœnaculum Anguli vſque ad portam pecorum inſtaurauerunt aurifices & negotiatores.

CAPVT IIII.

1 *Sanaballat & Tobias murorum ædificationẽ prohibent.* 4 *Oratio Nehemiæ contra inimicos.* 9 *Oratio.* 12 *Armati ædificant muros Ieruſalem.*

1 FVit autem, quum audiſſet שSanballát quòd ædificaremus murum, exarſit ira illi, indignatúſque eſt admodum, & ſubſannauit Iehudæos.

2 Ac dixit coram fratribus ſuis & exercitu שSomerón, dixit inquã, Quid Iehudæi iſti imbecilles faciunt? nunquid fortificabuntur? nũquid ſacrificabunt? nunquid perficient in die? nunquid viuificabunt lapides de aceruis pulueris, quum ipſi exuſti ſint?

3 Tobiiáh autem עAmmonites erat iuxta eum, qui dixit, Etiam quod ipſi ædificant, ſi aſcenderit vulpes, diruet murum lapideum eorum.

4 Audi ô Deus noſter quòd ſumus deſpectui, & conuerte opprobrium eorum in caput eorum, dáque eos in prædam in terra captiuitatis eorum.

5 Nec tegas iniquitatem eorum, neque peccatum eorum à facie tua deleatur, quia irritauerunt ædificantes.

6 Ædificauimus itaque murum ipſum, & colligatus eſt totus ille murus vſq; ad dimidium eius: fuitque cor populo ad faciendum.

B 7 Quum autem audiſſet שSanballát, & Tobiiáh, & עArabes, & עAmmonitæ, & Aשſdodij quòd ſanati eſſent muri Ieruשſaláim (cœperant enim interrupta concludi) exarſit ira eorum valde.

8 Coniurauerunt itaque omnes pariter, vt venirent ad oppugnandum Ieruשſaláim, & facerent ei errorem.

9 Tum orauimus Deum noſtrũ, & ſtatuimus cuſtodiam contra eos interdiu ac noctu à facie eorum.

10 Dixit autem Iehudáh, Debilitatæ ſunt vires portantis, & humus multa eſt, nec poſſumus ædificare murum.

11 Adhæc dixerunt hoſtes noſtri, Neſciant, neque videant, donec ingrediamur in medium eorum, & interficiamus eos, ac ceſſare faciamus opus.

12 Quum autem veniſſent Iehudæi habitantes apud eos, ac dicerẽt nobis decem vicibus, Ex omnibus locis vnde reuertemini, *volunt venire* ad nos:

13 Tunc collocaui ab inferioribus *partibus* loci poſt murum in ipſis ſummitatibus ſaxorum, collocaui inquam populum per familias cum gladiis ſuis, lanceis ſuis, & arcubus ſuis. C

14 Quúmque aſpexiſſem, ſurrexi, dixíque ad optimates, & ad magiſtratus, & ad reſiduũ populi, Ne timeatis à facie eorum: Domini maximi, & terribilis memẽtote, & pugnate pro fratribus veſtris, filiis veſtris & filiabus veſtris, vxoribus veſtris & domibus veſtris.

15 Fuit autem, quum audiſſent inimici noſtri quòd notum factum eſſet nobis, diſſipauit Deus conſilium eorũ: & reuerſi ſumus omnes ad murum, quiſque ad opus ſuum.

16 Verùm à die illa, altera pars iuuenum operabatur, & altera pars eorum tenebat lanceas, & ſcuta, & arcus, & loricas: & principes *erant* poſt vniuerſam familiam Iehudáh.

17 Qui ædificabant in muro, & qui portabant onera, & qui *illos* onerabant, *quiſque* vna manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium.

18 Qui enim ædificabant, accincti erant quiſque gladio ſuo ſuper lumbos ſuos, & *ita* ædificabant: qui autem clangebat tuba, *erat* iuxta me.

19 Tunc dixi ad optimates, & magiſtratus, & ad reſiduum populi, Opus multum & latum eſt, nos autem ſeparati ſumus in muro, remoti alter ab altero. D

20 In quo loco audieritis ſonitum tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noſter pugnabit pro nobis.

21 Nos itaq; faciamus opus, & media pars eorum tenebat lanceas ab aſcenſu auroræ vſque ad exitum ſtellarum.

22 Etiam tempore illo dixi populo, Quiſque cũ puero ſuo maneat in medio Ieruשſaláim, ſintque nobis noctu in excubiis, & interdiu *in* opus.

23 Nec ego, nec fratres mei, nec pueri mei, neque cuſtodes qui ſequebãtur me, exuebamus veſtimentum noſtrum, quiſque deponebat illud *ad* aquas.

CAPVT V.

1 *Populus laborans fame, vſuris cogitur viuere.* 8 *Nehemias vſuras prohibet.* 15 *Dux Nehemias aliena non rapit, ſua nõ repetit, ne affligat populum, & non habentibus dat victum.*

1 FVit autem clamor populi & vxorum eius magnus aduerſus fratres ſuos Iehudæos.

2 Erant enim qui dicerent, Cum filiis noſtris & filiab⁹ noſtris ſumus multi: accipiamus igitur frumentum, & comedamus, & viuamus.

3 Erant deinde qui dicerent, Agros noſtros, & vineas noſtras, & domos noſtras pignori damus, vt accipiamus frumentum in fame.

4 Erant præterea qui dicerent, Mutuum accepimus argẽtum pro tributo regio, ſuper agros noſtros & vineas noſtras.

5 Nunc

5 Nunc autem ſicut caro fratrum noſtrorum
eſt caro noſtra, ſicut filij eorum *ſunt* filij noſtri:
& ecce nos ſubiicimus filios noſtros & filias
noſtras in ſeruos, ſuntq; *iam* è filiabus noſtris
quæ ſubiiciuntur, nec eſt facultas in manibus
noſtris ad redimendum, & agros noſtros & vi-
neas noſtras *tradidimus* aliis.
6 Iratus itaque ſum vehementer, quum audi-
rem clamorem eorum, & verba iſta.
B 7 Et cogitauit cor meum in me, atque incre-
paui optimates, ac magiſtratus, dixique eis,
Vſuram ſinguli à fratribus veſtris accipitis. Et
poſui contra eos congregationem magnam:
8 Ac dixi eis, Nos redemimus fratres noſtros
Iehudæos, qui venditi erant Gentibus ſecun-
dum facultatem quę eſt in nobis, & vos etiam
vendetis fratres veſtros, & vendentur nobis?
Et ſiluerunt, nec inuenerunt reſponſum.
9 Præterea dixi, Non eſt bona res quam faci-
tis: annon in timore Dei noſtri ambulabitis
propter probrũ Gentium inimicarũ noſtrarũ?
10 Et ego quoq; fratres mei, & pueri mei com-
modauimus eis argentum, & frumentum: re-
linquamus quæſo vſuram hanc.
11 Reddite quæſo eis hodie agros eorum, vi-
neas eorum, oliueta eorum, & domos eorum,
& centeſimam partem argẽti, & frumenti, vi-
ni, & olei, quam exigitis ab eis.
12 Reſponderunt, Reddemus, nec *quicquam* ab
C eis quæremus: ſic faciemus vt tu dicis. Tum
conuocaui Sacerdotes, & adiuraui illos vt fa-
cerent iuxta verbum hoc.
13 Etiam veſtimentum meum excuſſi, ac dixi,
Sic excutiat Deus omnem virum qui nõ com-
pleuerit verbum iſtud, de domo ſua, & de la-
bore ſuo, & ita ſit excuſſus & vacuus. Et di-
xerunt totus cœtus, Amen: atque laudaue-
runt Iehouam: fecitque populus iuxta ver-
bum iſtud.
14 Quinetiam à die qua præcepit mihi vt eſ-
ſem dux eorum in terra Iehudáh, *nempe* ab an-
no viceſimo vſque ad annum triceſimum ſe-
cundum Arthachſaſthé Regis, annis duo-
decim, nec ego, neque fratres mei panem Du-
cis comedi.
15 Duces autem priores qui fuerunt ante me,
D grauauerunt populum, & acceperunt ab eis
pro pane & vino, poſt argenti ſiclos quadra
ginta: præterea pueri eorũ dominati ſunt po-
pulo: ego verò nõ feci ita propter timorẽ Dei.
16 Quinetiam in opere muri huius inſtauraui,
nec agrum *ullum* emimus, & omnes pueri mei
congregati erant ibi ad opus.
17 Iehudæi inſuper, & magiſtratus centum &
quinquaginta viri, quíque veniebant ad nos è
gentibus *illis* quæ ſunt in circuitu noſtro, in
menſa mea *erant*.
18 Quod autem parabatur per ſingulos dies,
erat bos vnus, pecudes ſex electę, aues quoque
parabantur mihi: intra decem autem dies *ex-
cipiebam illos* cum omni *genere* vini ad copiam:
& cum hoc panem ducis non quæſiui, quia
grauis erat ſeruitus *illa* populo huic.
19 Memento mei Deus mi, in bonũ, omnium
quæ feci populo huic.

CAPVT VI.

1 Rurſus impeditur ædificatio. 6 Epiſtola Sanaballat ad Nehemiam. 8 Reſponſio Nehemiæ. 9 Nehemias non deterretur ab opere propter pſeudoprophetas. 14 Oratio.

1 FVit autem, quũ auditum eſſet à Sanbal-
lát, & Tobiiáh, & Geſém Arabe illo, &
cęteris inimicis noſtris, quòd ędificaſſem mu-
rum, nec remanſiſſet in eo interruptio: (atta-
men vſque ad hoc tempus valuas non ſtatue-
ram in portis)
2 Miſit Sanballát & Geſém ad me, his ver-
bis, Veni, & conueniamus pariter in villis in
campo Onó. Ipſi autem cogitabant facere
mihi malum.
3 Miſi quoq; ad eos nuntios, his verbis, Opus
grande facio, & non poſſum deſcendere: qua-
re ceſſabit opus ipſum quum deſeram illud, vt
deſcendam ad vos?
4 Miſerunt autem ad me iuxta verbum hoc
quatuor vicibus, & reſpondi eis iuxta ver-
bum hoc.
5 Miſit inſuper ad me Sanballát eiſdem ver- B
bis vice quinta puerũ ſuum, & epiſtola aper-
ta in manu eius,
6 In qua ſcriptum erat, In Gentibus auditum
eſt, & Gaſmú dicit quòd tu & Iehudæi cogi-
tatis rebellare: idcirco tu ædificas murum, &
tu es illis Rex, ſecundum verba hæc:
7 Et etiam Prophetas ſtatueris vt prædicent
de te in Ieruſalaim, dicendo, Eſt Rex in Ie-
hudáh. nunc verò audietur à Rege ſecundum
verba hæc: quapropter veni, & conſilium in-
eamus pariter.
8 Tum miſi ad eum his verbis, Non eſt factum
ſecundum verba hæc quæ tu dicis, ſed de cor-
de tuo fingis ea.
9 Quia omnes ij terrent nos, dicendo, Debili-
tabuntur manus eorum ab opere, & non fiet. C
nunc autem conforta manum meam.
10 Et ingreſſus ſum domum Semaiáh filij
Delaiáh, filij Mehetabéél (ipſe verò *erat* clau-
ſus) & ait, Conueniamus ad domum Dei intra
templum, claudamúſq; oſtia templi, quia ve-
niunt vt occidant te, hac quidem nocte veniũt
vt occidant te.
11 Tum dixi, Num quiſquã ſimilis mei fugiet?
& quis ſimilis mei qui ingrediatur templum,
& viuat? non ingrediar.
12 Et cognoui, & ecce Deus non miſerat illum,
ſed illam prophetiã loquutus erat aduerſum
me, & Tobiiáh & Sanballát conduxit eum
mercede.
13 Quia mercede cõductus fuerat, vt timerem,
& facerem ſic, atque peccarem, eſſétque il-
lis ad nomen malum, vt probris afficerent
me.
14 Memento Deus mi, Tobiiáh & Sanballát D
ſecundum opera ſua iſta, & etiam Noadiáh
propheteſſæ, & cæterorum prophetarum qui
terruerunt me.
15 Perfectus eſt itaq; murus ille viceſimaquin-
ta Elúl, quinquaginta duobus diebus.
16 Quum autem audiſſent omnes inimici no-
ſtri, timuerunt omnes gentes quæ *erant* in cir-
cuitu noſtro, & conciderunt valde in oculis
ſuis, cognouerúntque quòd à Deo noſtro fa-
ctum eſt opus hoc.
17 Etiam diebus illis crebras epiſtolas mitte-
bant optimates Iehudáh ad Tobiiáh, & quæ
erant ipſius Tobiiáh veniebant ad eos.
18 Multi enim in Iehudáh habebant iuramen-
tum eius, quia gener erat Sechaniáh filij A-
ráh, & Iohanán filius eius acceperat filiam

Meʋſullám filij Berechiáh.
19 Præterea bonitates eius dicebãt coram me, & ſermones meos referebãt ei : Epiſtolas miſit Tobiiáh ad terrendum me.

CAPVT VII.

1 Extructo muro conſtituuntur cuſtodes per Nehemiam. 5 Numeratur populus è captiuitate reuerſus.

Eccli. 49.c.15 1 Qvum autẽ ędificatus eſſet murus, & ſtatuiſſem valuas, conſtitutique eſſent ianitores,& cantores,& Leuitæ:
2 Præcepi nHanani fratri meo, & nHananiáh principi palatij,de Ieruʋſaláim (quòd ipſe eſſet vir verax,& timens Deum præ multis.)
3 Dixi inquam illis, Ne aperiantur portæ Ieruʋſaláim vſq; ad calorem ſolis,& adhuc ipſis adſtantibus claudent valuas,& tenebunt. conſtitui itaque cuſtodes habitantium Ieruʋſaláim, quenque in cuſtodia ſua, & quenque e regione domus ſuæ.
1.Eſdr. 2.a.1 4 Vrbs autem ipſa erat lata locis & magna, populus verò paucus in medio eius, nullæque erant domus ædificatæ.
5 Poſuit ergo Deus in corde meo vt cõgregarem optimates, & magiſtratus atq; populum
B vt recenſerẽtur ſecundum ſeriem generationum: & inueni librum genealogię eorum qui aſcenderant primũ, & inueni ſcriptum in eo,
6 Iſti ſunt filij prouinciæ qui aſcenderunt de captiuitate tranſmigrationis, quam tranſmigrare fecit Nebuchad-neʒſár Rex Babél, & reuerſi ſunt in Ieruʋſaláim & in Iehudáh, quiſq; in ciuitatem ſuam.
7 Qui venerunt cum Zerubbabél, Ieʋſúaʏ, Nehhemiáh, ʏAzariáh, Raʏamiáh, Nahhamani, Mordochái, Bilʋſán, Miʋſpéret, Biguái, Nehhúm, Baʏanáh. Numerus virorum populi Iʋſraxelis,
8 Filij Parʏóʋs, duo millia centum & ſeptuagintaduo.
9 Filij ʋSephatiáh, trecenti ſeptuagintaduo.
10 Filij Aráhh, ſexcenti quinquagintaduo.
11 Filij Pahháth-moáb de filiis Ieʋſúaʏ & Ioáb duo millia octingenti octodecim.
12 Filij ʋʏElám, mille ducenti quinquaginta quatuor.
C 13 Filij Zatthú, octingenti quadragintaquinque.
14 Filij Zecchái, ſeptingenti ſexaginta.
15 Filij Binnúi, ſexcenti quadragintaocto.
16 Filij Bebái, ſexcenti vigintiocto.
17 Filij ʏAzgád, duo millia ſexcẽti vigintiduo.
18 Filij Adonicám, ſexcenti ſexagintaſeptem.
19 Filij Biguái, duo millia ſexagintaſeptem.
20 Filij ʏAdín, ſexcenti quinquaginta quinq;.
21 Filij Atér de nHizciiáh, nonagintaocto.
22 Filij nHaʋſúm, trecenti vigintiocto.
23 Filij Beʒſái, trecenti vigintiquatuor.
24 Filij nHariph, centum duodecim.
25 Filij Gibʋón, nonagintaquinque.
26 Viri Beth-léhhem & Netopháh, centum octogintaocto.
27 Viri ʏAnathóth, centum vigintiocto.
28 Viri Beth-ʏazmáueth, quadragintaduo.
29 Viri Ciriáth-ieʏarim, Cephiráh, & Beʒeróth, ſeptingenti quadragintatres.
30 Viri Ramáh, & Gabáʏ, ſexcẽti vigintivnus.
D 31 Viri Michmáʋs, centum vigintiduo.
32 Viri Beth-ʏél & ʏAi, centum vigintitres.
33 Viri Nebó alterius, quinquagintaduo.
34 Filij ʋʏElám alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
35 Filij nHarím, trecenti viginti.
36 Filij Ierenhó, trecenti quadragintaquinq;.
37 Filij Lod-nhadid & ʏOnó, ſeptingenti vigintivnus.
38 Filij ʋSenaáh, tria millia nongenti & triginta.
39 Sacerdotes: filij Iedaʏiáh de domo Ieʋſúaʏ, nongenti ſeptuagintatres.
40 Filij ʏImmér, mille quinquagintaduo.
41 Filij Phaʋſhhúr, mille ducenti quadragintaſeptem.
42 Filij nHarim, mille ſeptendecim.
43 Leuitæ: filij Ieʋſúaʏ de Cadmiʏél de filiis Hodiiáh, ſeptuagintaquatuor.
44 Cantores: filij Aʋſáph, centum quadragintaocto.
45 Ianitores: filij ʋSallúm, filij Atér, filij Talmón, filij ʏAccúb, filij nHatitá, filij ʋSobái, centum trigintaocto.
46 Nethinæi: filij ʒSihhá, filij nHaʋſuphá, filij Tabaʋóth, E
47 Filij Ceróʋs, filij ʋSiʏá, filij Padón,
48 Filij Lebanáh, filij nHagabá, filij ʋSalmái,
49 Filij nHanán, filij Giddél, filij Ganhár,
50 Filij Reaiáh, filij Reʒſin, filij Necodáh,
51 Filij Gazzám, filij ʏVzzá, filij Paʋſeáhh,
52 Filij Beʋſái, filij Meʋunim, filij Nephiʋſeʋſim,
53 Filij Bacbúc, filij nHacuphá, filij nHarnhúr,
54 Filij Baʒſlith, filij Meʋhidá, filij nHarʋſá,
55 Filij Barcóʋs, filij ʋSiʋſerá, filij Thamánh,
56 Filij Neʒſiánh, filij nHatiphá,
57 Filij ſeruorum ʋSelomóh: filij ʋSotái, filij ʋSophéreth, filij Peridáh,
58 Filij Iaʏalá, filij Darcón, filij Giddél,
59 Filij ʋSephatiáh, filij nHattil, filij Phochéret de Haʒſebáim, filij Amón.
60 Omnes Nethinæi, & filij ſeruorum ʋSelomóh, trecenti nonagintaduo.
61 Et iſti ſunt qui aſcẽderunt de Thel-mélanh, Thel-nharʋſá, Cherúb, Addón, & ʏImmér: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum, & ſemen ſuum, an ex Iʋſraxele eſſent.
62 Filij Delaiáh, filij Tobiiáh, filij Necodá, ſexcenti quadragintaduo.
63 Et de Sacerdotibus: filij nHobaiáh, filij Hacoʏs, filij Barzillái, qui accepit de filiabus Barzillái Gilʏaditæ vxorem: & vocatus eſt nomine earum. F
64 Iſti quæſierunt ſcripturam ſuam qua ſeries generationis eorum recenſeretur, & non eſt inuenta: & ideo repudiati ſunt à Sacerdotio.
65 Et dixit eis Thirʋſátha ne manducarent de ſanctitate ſanctitatum, donec ſtaret Sacerdos in ʏʋVrim & Thummim.
66 Vniuerſa congregatio tanquã *vir* vnus, quater decem millia trecenti ſexaginta:
67 Præter ſeruos eorum & ancillas, iſti erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: inter eos item *erant* cantores & cantatrices ducenti & quadragintaquinque.
68 Equi eorum ſeptingenti trigintaſex: muli eorum ducenti quadragintaquinque:
69 Cameli, quadringenti trigintaquinque: aſini, ſex millia ſeptingenti viginti.
70 Aliqui autem è principibus familiarum dederũt in opus: Thirʋſátha dedit in theſaurũ, auri

auri drachmas mille, crateras quinquaginta,
veſtes Sacerdotum triginta & quingentas.
71 *Aliquot* verò de principibus familiarum de-
derũt in theſaurum operis, auri drachmarum
bis decem millia, & argẽti minarum duo mil-
lia ac ducentas.
72 Quæ præterea dederunt reſiduum populi,
fuerunt auri drachmarum bis decem millia, &
argenti minarum duo millia, & veſtes Sacer-
dotum ſexaginta ſeptem.
73 Habitauerunt autem Sacerdotes & Leuitę,
& ianitores, & cantores, & de populo & Ne-
thinæi, vniuerſus quoque Iɯſraʾél in vrbibus
ſuis, & aduenit menſis ſeptimus, filiique Iɯſ-
raʾelis erant in ciuitatibus ſuis.

CAPVT VIII.

1 *Populo congregato legit Eſdras Legem.* 9 *Contriſtatum popu-
lum ob auditam Legem, conſolatur Nehemias.* 12 *Lætitia in
Iſraël, cognita Dei voluntate per Legem.* 13 *Iuſſu Eſdræ celebrat
populus feſtum Tabernaculorum.* 18 *Legitur liber Legis.*

1 CONgregati ſunt itaque vniuerſus popu-
lus tanquam vir vnus in platea quæ erat
ante portam aquarum, dixerúntq; ɣEzræ ſcri-
bę vt afferret librum Legis Mowſeh quam prę
ceperat Iehouáh Iɯſraʾeli.
2 Attulit igitur ɣEzrá Sacerdos Legem coram
cõgregatione illa tam virorum quàm mulie-
rum, & omnium intelligentium, audiendo,
die prima menſis ſeptimi.
3 Et legit in eo ante plateã quæ erat ante por-
tam Aquarum, à luce ipſa vſque ad meridiem
coram viris & mulieribus, & intelligentibus:
& aures totius populi erant ad librum Legis.
4 Stabat autem ɣEzrá ſcriba ſuper ſuggeſtum
ligneum quod fecerant propter verbum, ſta-
B bátque iuxta eum Matthithiáh, & ɯSemáɣ, &
ɣAnaiáh, & ʾVriiáh, & ħHilciiáh, & Maɣa-
ɯſeiáh ad dexterã eius: à ſiniſtra verò eius, Pe-
daiáh, Miɯſaʾél, & Malchiiáh, & ħHaɯſúm,
& ħHaɯsbadanáh, Zechariáh, & Meɯſullám.
5 Aperuit itaque ɣEzrá librum in oculis to-
tius populi, quia ſupra vniuerſum populum
erat: quúmque cœpiſſet aperire, ſtetit vniuer-
ſus populus.
6 Et benedixit ɣEzrá Iehouæ Deo magno: re-
ſponditque vniuerſus populus, Amen, amen,
cum eleuatione manuum ſuarum: poſtea in-
curuauerunt ſe, atque adorauerunt Iehouam
proni in terra.
7 Ieɯſúaɣ autẽ, & Bani, & ɯSerebiáh, Iamin,
ɣAccób, ɯSabbethái, Hodaiáh, Maɣaɯſeiáh,
Celitá, ɣAzariáh, Iozabád, ħHanán, Pelaiáh, &
Leuitæ intelligere faciebãt populum Legem:
populus autem *erat* in loco ſuo.
8 Et legerunt in libro ipſo, in Lege Dei expla-
natè, & appoſuerunt intellectum, & intellexe
runt ſcripturam ipſam.
C 9 Dixit autem Nehemiáh (ipſe eſt Thirɯſá-
tha) & ɣEzrá, Sacerdos ac Scriba, & Leuitę qui
intelligere faciebant populum, vniuerſo po-
pulo, Dies ſanctus eſt Iehouæ Deo noſtro, ne
lugeatis, neque fleatis: Flebat enim vniuerſus
populus quum audiret verba Legis.
10 Dixit præterea illis, Ite, comedite pinguia,
& bibite dulcia, & mittite partes ei cui nihil
eſt paratũ, quia ſanctus dies Domino noſtro:
neque cõtriſtemini, quia gaudium Iehouæ eſt
fortitudo veſtra.
11 Leuitæ autem ſilere faciebãt vniuerſum po-
pulum, dicendo, Tacete, quia dies ſanctus eſt,
& ne doleatis.
12 Abierunt itaque vniuerſus populus vt co-
mederet, & biberet, & vt mitteret partes, atq;
lętaretur lætitia magna: quia intellexerat ver-
ba quæ docuerant eos.
13 Poſtridie autem congregauerunt ſe princi-
pes familiarum vniuerſi populi, Sacerdotes,
& Leuitæ, ad ɣEzrá ſcribam, vt intelligerent
verba Legis.
14 Inuenerunt autem ſcriptum in Lege quam
præceperat Iehouáh per manum Mowſeh, vt
habitarent filij Iɯſraʾelis in tabernaculis, in
ſolennitate ipſa, menſe ſeptimo,
15 Et audiri facerent ac tranſire vocem per vni-
uerſas vrbes ſuas, & per Ieruɯſaláim, dicendo,
Egredimini in montem, & afferte frondes oli
uæ, & frondes arboris pinus, & frondes myr-
ti, & frondes palmarũ, & frondes arboris den-
ſæ: vt faciatis tabernacula *quædam*, ſic vt ſcri-
ptum eſt.
16 Egreſsi ſunt itaque populus, atque attule-
runt, fecerúntq; ſibi tabernacula, quiſque ſu-
per tectum ſuũ, & in atriis ſuis, & in atriis do-
mus Dei, & in platea portæ Aquarum, & in
platea portæ ʾEphráim.
17 Fecerunt inquam vniuerſus cœtus qui re-
dierant de captiuitate, tabernacula, & habita-
uerunt in tabernaculis: non enim fecerant à
diebus Iehoɯſúaɣ filij Nun, ſic filij Iɯſraʾe-
lis vſque ad diem illum: fuitque lætitia ma-
gna valde.
18 Legit autem in libro Legis per ſingulos dies
à die primo vſque ad diem nouiſsimum: fece-
rúntque ſolennitatem ſeptem diebus, die au-
tem octauo collectam iuxta morem.

CAPVT IX.

1 *Populus pœnitens, vxores alienigenas abijcit.* 3 *Confeſſio pecca-
torum.* 6 *Laudat & benedicit Deum Nehemias.* 7 *Beneficia
Dei erga Iſraëlem.* 16 *Ingratitudo, & peccatũ populi.* 19 *Mi-
ſericordia Dei, & beneficia in populum & Iſraëlem, et ipſius Iſraelis
rebellio.* 20 *Spiritus Dei, doctor.* 33 *Iuſtus Deus & verax.*
34 *Confeſſio.* 38 *Percutit populus fœdus cum Domino.*

1 POrrò viceſima quarta die menſis huius *3.Eſdr.9.c.4*
congregauerunt ſeſe filij Iɯſraʾelis in ie-
iunio, & cum ſaccis, ac terra *erat* ſuper eos,
2 (Separauerant autem ſeſe ab omnibus alie-
nigenis) & ſteterunt, ac confeſsi ſunt peccata
ſua, & iniquitates patrum ſuorum.
3 Surrexerúntque in loco ſuo, & legerunt in
libro Legis Dei ſui quater in die, & quater cõ-
feſsi ſunt, atque adorauerunt Iehouam Deum
ſuum.
4 Surrexit autem ſuper gradum Leuitarum,
Ieɯſúaɣ, & Bani, Cadmiʾél, ɯSebaniáh, Bun-
ní, ɯSerebiáh, Bani, Chenáni: clamauerúntq;
voce magna ad Iehouam Deum ſuum:
5 Ac dixerunt Leuitæ *illi*, *nempe* Ieɯſúaɣ, &
Cadmiʾél, Bani, ħHaɯſabneiáh, ɯSerebiáh,
Hodiiáh, ɯSebaniiáh, Perhanhiáh, Surgite,
benedicite Iehouæ Deo noſtro à ſeculo & vſ-
que in ſeculum: & benedicant nomini glorię
tuæ, & excelſo ſuper omnem benedictionem
& laudem.
6 Tu es ô Iehoua ſolus, tu feciſti cælum, cæ- B
lum cælorum, & omnẽ exercitum eorum: ter-
ram, & omnia quæ ſunt in ea: maria, & vni-
uerſa

uerſa quæ ſunt in eis: viuificas quoque omnia
hæc,& exercitus cælorum te adorant.
7 Tu es, ô Iehoua, De' ille qui elegiſti Abrám,
& eduxiſti eum de ʼVr Chawſdím: poſuiſti-
que nomen eius Abrahám.
8 Inueniſti autem cor eius fidele coram te, &
percuſsiſti cum eo fœdus quòd dares terram
Chenaɤanæi, Hitthæi, & ʼEmoræi, & Perizçi,
& Iebuſæi, & Girgaɤſæi, quòd *inquam* dares
eam ſemini eius: confirmaſtiq; verba tua, quia
iuſtus es.
9 Reſpexiſti præterea afflictionem patrũ no-
ſtrorum in Ægypto, clamorémque eorum au-
diſti in mari ɤSúph.
10 Dediſtique ſigna & portenta in Paryóh, &
in vniuerſis ſeruis eius, atque in vniuerſo po-
pulo terræ eius: noueras enim quòd ſuperbè
egiſſent contra eos: vnde feciſti tibi nomen
ſecundum diem hanc.
11 Mare inſuper diuiſiſti coram eis, & tranſie-
runt per medium eius in ſicco: perſequutores
autem eorũ proieciſti in profunditates, tan-
quam lapidem in aquas validas.
C 12 Atq; cum columna nubis deduxiſti eos in-
terdiu, & cũ columna ignis noctu, vt illuſtra-
res eis viam per quam ambulaturi erant.
13 Poſt hæc ſuper montem ɤSinái deſcendiſti,
loquutúſque es cum eis è cælo, & dediſti eis
iudicia recta, & leges veras, ſtatuta & præce-
pta bona.
14 Sabbathum quoque ſanctum tuum notum
feciſti eis, & præcepta, & ſtatuta, & Legé præ-
cepiſti eis per manum Mowſéh ſerui tui.
15 Panem inſuper de cælo dediſti eis in fame
ſua: & aquam è petra eduxiſti eis in ſiti ſua:
tandem dixiſti eis vt ingrederentur ad poſsi-
dédum terram propter quam leuaſti manum
tuam quòd traderes *eam* illis.
16 Ipſi verò & patres noſtri ſuperbè egerunt, &
indurauerunt ceruicem ſuam, nec audierunt
præcepta tua:
17 Imò renuerunt audire, neque recordati ſunt
mirabilium tuorum quæ feceras cum eis: in-
D durauerúntque ceruicem ſuam, ac conuerſi
ſunt vt reuerterétur ad ſeruitutem ſuam cum
rebellione ſua: tu tamen Deus veniarum, cle-
mens & miſericors, longanimis & multę mi-
ſericordiæ, non dereliquiſti eos.
18 Inſuper quando fecerunt ſibi vitulum con-
flatilem, & dixerunt, Iſte eſt Deus tuus qui e-
duxit te de Ægypto, fecerúntque conuitia
magna:
19 Tu tamen propter miſericordias tuas mul-
Exod.13.d.22 tas non dereliquiſti eos in deſerto, columna
nubis non receſsit ab eis interdiu, vt deduce-
ret eos per vim: & columna ignis noctu, vt
lucere faceret eis viam per quam ambulaturi
erant.
20 Et Spiritum tuum bonũ dediſti ad inſtruen-
dum eos, man quoque tuum non prohibuiſti
ab ore eorum, & aquã dediſti eis in ſiti eorum.
21 Quadraginta quoque annis pauiſti eos in
deſerto, nulla re indiguerunt: veſtimenta eo-
rum non inueterauerunt, nec pedes eorum
intumuerunt.
22 Dediſti eis inſuper regna & populos, quos
diuiſiſti in angulum, ac poſſederunt terram
ɤSinhón, & terrã Regis ʜHeɤsbón, & terram
ʼOg Regis Bawſán.

23 Filios autem eorum multiplicaſti ſicut ſtel-
las cæli, & introduxiſti eos in terram de qua
dixeras Patribus eorum quòd ingrederentur
eam vt poſsiderent.
24 Venerunt enim filij, & poſſederunt terram E
illam: atque humiliaſti coram eis habitatores
ipſius terræ, Chenaɤanæos, dediſtique eos in
manum eorum, ac Reges eorum, & populos
eius terrę, vt facerent ex eis ſecundum volun-
tatem ſuam.
25 Ceperunt præterea vrbes munitas, atq; hu-
mum pinguem, & poſſederunt domos plenas
omni bono, ciſternas exciſas, vineas, & oliue-
ta, & arbores fuctiferas quamplurimas, come
derúntq;, ac ſaturati ſunt, atque impinguati,
& deliciis affluxerũt propter bonitatem tuam
magnam.
26 Irritauerunt itaque, & rebellauerunt contra
te, ac proiecerunt Legem tuam poſt corpus
ſuum: Prophetas quoq; tuos occiderunt, qui
teſtificabantur contra eos, vt conuerterét eos
ad te: & fecerunt conuitia magna.
27 Itaque tradidiſti eos in manum hoſtium
ſuorum, & afflixerunt eos: ac in tempore tri-
bulationis ſuæ clamauerunt ad te, & tu de cę-
lo audiſti, atque ſecundum miſerationes tuas
multas dediſti eis ſeruatores qui ſeruauerunt
eos de manu hoſtium ſuorum.
28 Quum verò eſſet illis quies, reuerſi ſunt ad F
faciendum malum coram te, idcirco dereli-
quiſti eos in manu inimicorum ſuorum, qui
dominati ſunt eis. conuerſi autem, rurſum cla
mauerunt ad te, & tu de cælo exaudiſti, atque
eruiſti eos ſecundum miſerationes tuas mul-
tis temporibus.
29 Conteſtatus verò es illos, vt conuerteres
eos ad Legem tuam: ſed ipſi ſuperbè egerunt,
nec audierunt præcepta tua, & in iudiciis tuis
peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis:
dederúntq; humerũ recedentem, & ceruicem
ſuam indurauerunt, & non audierunt.
30 Attamen protraxiſti ſuper eos annos mul-
tos, & conteſtatus es illos Spiritu tuo per ma-
num Prophetarum tuorum, & non auſculta-
uerunt: ideo tradidiſti eos in manum popu-
lorum terrarum.
31 Sed propter miſericordias tuas multas non
feciſti eos *in* conſumptionem, nec dereliquiſti
eos, quia Deus clemens & miſericors es.
32 Nũc igitur ô Deus noſter, Deus magne, for-
tis & terribilis, qui cuſtodis pactum & miſeri-
cordiam, ne parua res videatur coram te o- G
mnis labor qui inuenit nos, *id eſt* Reges no-
ſtros, principes noſtros, Sacerdotes noſtros,
& Prophetas noſtros, patres quoque noſtros,
atque vniuerſum populum tuum à diebus Re
gum Awſſúr vſque in diem hanc.
33 Tu autem iuſtus in omnibus quæ venerunt
ſuper nos: quia veritatem feciſti, nos verò im-
piè egimus.
34 Et Reges noſtri, Principes noſtri, Sacerdo-
tes noſtri, & patres noſtri, non fecerũt Legem
tuam, nec attenderunt præceptis tuis, & teſti-
moniis tuis quæ teſtificatus es eis.
35 Et ipſi in regno ſuo, & in bonitate tua multa
quã dediſti eis, & in terra lata & pingui quam
tradideras coram eis, non ſeruierunt tibi, nec
ſunt conuerſi ab operibus ſuis malis.
36 Ecce hodie ſerui ſumus, & *quidem* in terra
quam

quam dediſti Patribus noſtris vt comederent
fructum eius, & bonitatem eius, ecce *inquam*
ſerui ſumus.
37 Et fructum ſuum multiplicat Regibus quos
poſuiſti ſuper nos propter peccata noſtra, &
corporibus noſtris dominantur, & iumentis
noſtris, ſecundum voluntatem ſuam: & in tri-
bulatione maxima ſumus:
38 Et tamē nos percutimus fidelitatem, & ſcri-
bimus: & in *libello illo* ſignato ſunt Principes
noſtri, Leuitæ noſtri, Sacerdotes noſtri.

CAPVT X.

1 *Signatores fœderis.* 29 *Quid populus in fœdere Domino promiſerit.*

1 INter ſignatos autē *illos* fuerunt Nenhemiáh
Thirωlátha filius nHachaliáh, & xSidciiáh,
2 ωSeraiáh, yAzariáh, Irmeiáh,
3 Paωſnhúr, Amariáh, Malachiiáh,
4 nHattúωs, ωSebeniáh, Mallúch,
5 nHarim, Meremóth, yObadiá,
6 Danixél, Ginethón, Barúch,
7 Meωſullám, Abiiáh, Miiamín.
8 Mayaziáh, Bilgái, ωSemaiáh. iſti *ſunt* Sacer-
dotes.
9 Leuitæ verò, Ieωſúay filius Azaniáh, Binnúi
de filiis nHenadád, Cadmixél.
10 Fratres autem eorum, ωSebaniáh, Hodiiáh,
Gelitá, Pelaiáh, nHanán,
11 Micha, Renhób, nHaωſabiáh,
12 Zacchúr, ωSerebiáh, ωSebaniáh,
13 Hodiiah, Bani, Beninu.
14 Capita populi, Paryóωs, Panháth-moáb,
yElám, Zatthú, Bani,
15 Bunni, yAzgád, Bebái,
16 Adoniiáh, Biguái, yAdín,
17 Atér, nHizciiáh, yAzúr,
18 Hodiiáh, nHaωſiím, Bexſál,
19 nHariph, yAnathóth, Nebái,
20 Magpiyáωs, Meωſullám, nHezir,
21 Meωſezabxél, xSadóc, Iadúay,
22 Pelatiáh, nHanán, yAnaiáh,
B 23 Howſéay, Hananiáh, nHaωſúb,
24 Halonhéωs, Pilnhá, Sobéc,
25 Renhúm, nHaωſabnáh, Mayaωſeiáh,
26 Et Anhiiáh, nHanán, yAnán,
27 Mallúch, nHarím, Bayanáh:
28 Atq; reſiduum populi, Sacerdotes, Leuitę,
& ianitores, cantores, Nithinæi, & omnis ſe-
paratus à populis terrarū ad Legem Dei, vxo-
res eorum, filij eorum, & filiæ eorum, omnis
ſciens & intelligens,
29 Apprehenderunt cum fratribus ſuis opti-
matibus ſuis: & venerunt cum execratione &
iuramēto, quòd ambularent in Lege Dei, quæ
data eſt per manum Moωſéh ſerui Dei, & cu-
ſtodirent ac facerent vniuerſa præcepta Ieho-
uæ Dei noſtri, & iudicia eius, & ſtatuta eius:
30 Et *quod* non daremus filias noſtras populis
terræ, & filias eorum non acciperemus filiis
noſtris.
31 Et *quod* à populis terræ afferentibus merces,
& quamcunque annonam in die ſabbathi, vt
vendant, non accipiemus in ſabbatho, & in
die ſancto: quódq; dimittemus annum ſepti-
mum, & exactionem vniuerſæ manus.
C 32 Et ſtatuimus ſuper nos præcepta, vt impo-
nerent nobis tertiam partem ωſechél eo an-
no, in opus domus Dei noſtri,
33 In panē propoſitionis, & ſacrificium iugé,
& in holocauſtū iuge, ſabbatha, Calendas, &
ſolennitates, & in ſancta, & in ſacrifitia pro
peccato, ad expiandum Iωſraxelem, & omne
opus domus Dei noſtri.
34 Fecimus & ſortes ſuper oblatione ligno-
rum, Sacerdotes, Leuitæ, & populi, vt addu-
cant *ea* in domum Dei noſtri, in domum pa-
trum noſtrorū temporibus determinatis an-
nuatim, vt arderent ſuper altare Dei noſtri, ſi-
cut ſcriptum eſt in Lege.
35 Et afferremus primitiua terræ noſtræ, & pri
mitiua omnis fructus cuiuſcunq; arboris an-
nuatim in domum Iehouæ.
36 Primogenita inſuper filiorum noſtrorum, D
& iumentorum noſtrorum (ſicut ſcriptum eſt
in Lege) & primogenita boum noſtrorum &
pecorum noſtrorum, afferemus in domū Dei
noſtri Sacerdotibus miniſtrantibus in domo
Dei noſtri.
37 Et primitias paſtarum noſtratum, & obla-
tionum noſtrarum, ac fructus cuiuſcunq; ar-
boris, vini, & olei afferemus Sacerdotibus ad
cubicula pomus Dei noſtri, & decimam terræ
noſtræ Leuitis: ipſi autem Leuitæ *erunt hi qui*
decimas accipient in omnibus vrbibus ope-
rum noſtrorum.
38 Aderit verò Sacerdos filius Aharón cum Le
uitis quum decimam accipient Leuitę: & Le-
uitæ ipſi offerent decimam decimæ in domo
Dei noſtri in ipſa cubicula in domo theſauri.
39 Ad cubicula enim *illa* deferēt filij Iωſraxelis
& filij Leuí primitias frumenti, vini & olei, &
ibi erunt vaſa ipſius ſanctuarij, & ſacerdotes
miniſtrantes, & ianitores, & cantores: & non
dimittemus domum Dei noſtri.

CAPVT XI.

1 *Qui inſtaurata Ieruſalem habitauerint in ea.*

1 HAbitauerunt itaque principes populi in
Ieruωſaláim: reſiduum verò populi ie-
cerunt ſortes vt adducerent vnum è decem ad
habitandum in Ieruωſaláim Ciuitate ſancta,
& nouem *aliæ* partes in Ciuitatibus.
2 Benedixerúntque populus omnibus viris
ſpontaneis ad habitandum in Ieruωſaláim.
3 Porrò iſti ſunt principes *eius* prouinciæ qui
habitauerunt in Ieruωſaláim: at in *alijs* vrbi-
bus Iehudáh habitauerunt vnuſquiſq; in poſ-
ſeſsione ſua in vrbibus ſuis, Iωſraxél, Sacerdo-
tes & Leuitæ, & Nethinæi, atq; filij ſeruorum
ωSelomóh.
4 In Ieruωſaláim itaque habitauerunt de filiis
Iehudáh, & de filiis Biniamin. de filiis Iehu-
dáh, yAthaiáh filius yVzziiáh, filij Zechariá,
filij Amariáh, filij ωSephatiáh, filij Mahala-
lexél, de filijs Péreys.
5 Et Mayaωſeiáh filius Barúch, filij Chol-nho
zéh, filij nHazaiáh, filij yAdaiáh, filij Ioiaríb,
filij Zachariáh, filij Haωſiloní.
6 Omnes filij Péreys, habitantes in Ieruωſa-
láim, *fuerunt* quadringénti ſexagintaoctó, viri
fortes.
7 Iſti autem *ſunt* filij Biniamín: ωSalú filius
Meωſullám, filij Ioyéd, filij Pedaiáh, filij Co-
laiáh, filij Mayaωſeiáh, filij yxIthixél, filij Ie- B
ωſaiáh.
8 Et poſt eum Gabbái, ωSallái: nongenti vi-
ginti octo.

Ionéd

9 Ioℵél verò filius Zichri præpoſitus *erat* ſuper
eos: & Iehudáh filius ʋSenuáh ſuper ciuita-
tem *erat* ſecundus.
10 De Sacerdotibus: Iedaɣiáh filius Ioiaríb *&*
Iachín.
11 ʋSeraiáh filij nHilciiáh, filij Meʋſullám, filij
ɀSadóc, filij Meraióth, filij Anhitúb, *erat* prin-
ceps domus Dei.
12 Fratres autem eorum qui faciebant opus æ-
dis, octingenti vigintiduo: & ɣAdaiáh filius Ie
ronhám, filij Pelaliáh, filij Amɀſi, filij Zecha-
riáh, filij Paʋſnhúr, filij Malchiiáh.
13 Et fratres eius principes familiarum, ducẽti
quadraginta duo: & ɣAmaʋſoſái filius ɣA-
zarℵél, filij Anhazái, filij Meʋſillemóth, filij
ℵImmér.
14 Fratres autem eorum potentes robore, cen-
tum viginti octo: quibus propoſitus erat Zab-
diℵél filius Haggedolím.
15 De Leuitis autem: ʋSemaɣiáh filius nHa-
ʋſſúb, filius ɣAzricám, filij nHaʋſabiáh, filij
Buni.
C 16 Et ʋSabbethái, atq; Iozabád *erat* ſuper opus
externum domus Dei, *erantque* de principibus
Leuitarum.
17 Et Matthaniáh filius Michá filij Zabdi, filij
Aʋſáph principis, primus confitens in oratio-
ne: Bacbuciáh, ſecundus ex fratribus eius, &
ɣAbdá filius ʋSamúaɣ filij Galál, filij Iedu-
thún.
18 Omnes Leuitæ *habitantes* in Vrbe ſancta, du-
centi octogintaquatuor.
19 Ianitores inſuper: ɣAccúb, Talmón, & fra-
tres eorum, cuſtodes in portis, centum ſeptua
gintaduo.
20 Reſiduum item Iʋſraℵelis, Sacerdotum *&*
Leuitarum, *habitauerunt* in cunctis ciuitatibus
Iehudáh, quiſque in hæreditate ſua.
21 Nethinæi verò habitabant in arce: & ɀSi-
nhá & Giʋſpá *erant* ſuper Nethinæos.
22 Præfectus autem Leuitarum *qui habitabant* in
Ieruʋſaláim, ɣVzzi filius Bani, filij nHaʋſa-
biáh, filij Matthaniáh, filij Micháh: de filiis A-
ʋſáph, cantores ſuper opus domus Dei:
23 Quia præceptum Regis *erat* ſuper eos, & fir-
mitas ſuper cantores per ſingulos dies.
D 24 Et Pethanhiáh filius Meʋſezabℵél de filiis
Zéranh filij Iehudáh, ad manũ Regis in omni
re ad populum.
25 Et in villis, in viculis ſuis, de filiis Iehudáh
habitauerunt in Ciriáth-haarbáɣ, & in viculis
eius: & in Dibón, & villis eius: & in Iecabɀſe-
ℵél, & villis eius:
26 Et in Ieʋſúaɣ, & Moladáh, & in Beth-
pélet:
27 Et in nHaɀſár-ʋſuɣál, & in Beℵer-ʋſébaɣ,
& in viculis eius:
28 Et in ɀSiclág, & in Mechonáh, & in viculis
eius:
29 Et in ɣEn-rimmón, & in ɀSoɣáh, & in
Iarmúth,
30 In Zanoánh, ɣAdullám, & in villis earum:
in Lachiʋs, & agris eius: *in* ɣAzechá, & viculis
eius. manſerúntque à Beℵer-ʋſébaɣ vſque ad
Ge-hinnóm.
31 Filij autem Biniamin *habitauerunt* à Gibɣá *in*
Michmáʋs, & ɣAiá, & Beth-ℵél, & viculis
eius,
32 ɣAnathóth, Nób, ɣAnaniáh,
33 nHaſór, Ramáh, Gitthaím,
34 nHadíd, ɀSeboim, Neballáth,
35 Lód, & ℵOnó, valle Artificum.
36 Porrò *aliquot* Leuitarum *habitauerunt in* diui-
ſionibus Iehudáh à Biniamin.

CAPVT XII.

1 Numerantur Sacerdotes & Leuitæ qui cum Zerobabel venerunt in Ieruſalem. 30 Dedicatur murus. 44 Recenſentur quæſtores theſaurorum.

1 ISti ſunt autem Sacerdotes & Leuitæ qui a-
ſcenderunt cum Zerubbabél filio ʋSeal-
thiℵél, & Ieʋſúaɣ: ʋSeraiáh, Irmeiáh, ɣEzra,
2 Amariáh, Mallúch, nHattúʋs,
3 ʋSechaniáh, Renhúm, Meremóth,
4 ɣIddó, Ginnethó, Abiiáh,
5 Miiamín, Maɣadiáh, Bilgál,
6 ʋSemaɣiáh, & Ioiaríb, Iedaɣiáh,
7 ʋSallú, ɣAmóc, nHilciiáh, Iedaɣiáh. iſti
principes Sacerdotum, & fatres eorum *fuerunt*
in diebus Ieʋſúaɣ.
8 Leuitæ autem *fuerunt*, Ieʋſúaɣ, Binnúi, Cad-
miℵél, ʋSerebiáh, Iehudáh, Matthaniáh, ſu-
per hymnos *erat*, & fratres eius.
9 Et Bacbuciáh, & ɣVnni fratres eorum, *erant*
coram eis in cuſtodiis.
10 Et Ieʋſúaɣ genuit Ioacim, & Ioacím genuit
ℵEliaʋſib, & ℵEliaʋſib genuit Ioiadáɣ:
11 Et Ioiadáɣ genuit Ionathán, & Ionathán ge-
nuit Iaddúaɣ.
12 In diebus autem Ioiacím fuerunt Sacerdo-
tes principes familiarum: ipſi ʋSeraiáh, Me-
raiáh: ipſi Irmeiáh, nHananiáh:
13 Ipſi ɣEzrá, Meʋſullám: ipſi Amariáh, Ieho-
nhanán:
14 Ipſi Melichu, Ionathán: ipſi ʋSechaniáh,
Ioʋſéph:
15 Ipſi nHarím, ɣAdná: ipſi Meraióth, nHelcái:
16 Ipſi ɣIddó, Zechariáh: ipſi Ginnethón, Me-
ʋſullám:
17 Ipſi Abiiáh, Zichri: ipſi Miiamín, ipſi Moɣa
diáh, Piltái:
18 Ipſi Bilgáh, ʋSammúaɣ: ipſi ʋSemaɣiáh, Ie-
honathán:
19 Ipſi autem Ioiarib, Matthenái: ipſi Iedaɣiáh,
ɣVzzi:
20 Ipſi ʋSallái, Callái: ipſi ɣAmóc, ɣEber: B
21 Ipſi nHilciiáh, nHaʋſabiáh: ipſi Iedaɣiáh,
Nethanℵél.
22 Leuitæ *qui erant* in dieb⁹ ℵEliaʋſib, Ioiadáɣ,
& Ionhanán, & Iaddúaɣ ſcripti *fuerunt* princi-
pes familiarum: ipſi quoque fuerunt Sacer-
dotes vſq; ad regnum Darhaueʋs Perſæ.
23 Filij Leui principes familiarum ſcripti *ſunt*
in libro Verborum dierum, vſque ad dies Io-
nhanán filij ℵEliaʋſib.
24 Principes autem Leuitarum: nHaʋſabiáh,
ʋSerebiáh, & Ieʋſúaɣ filius Cadmiℵél, & fra-
tres eorum coram eis ad laudandũ *&* ad con-
fitendum, iuxta præceptum Dauidis viri Dei,
cuſtodia contra cuſtodiam.
25 Matthaniáh, & Bacbuciáh, ɣObadiáh, Me-
ʋſullám, Talmón, ɣAccúb, *erant* cuſtodes *&* ia
nitores in cuſtodia *ſua* in liminibus portarum.
26 Hi *fuerunt* in diebus Ioiacím filij Ieʋſúaɣ fi-
lij Ioɀſadác, & in diebus Nenhemiáh ducis, &
ɣEzrá ſacerdotis *&* ſcribæ.
27 In dedicatione autem muri Ieruʋſaláim re
quiſierunt Leuitas de omnibus locis ſuis, vt
addu

adducerẽt eos in Ieruωſaláim, vt facerent de-
dicationem & lætitiam tum in laudibus, tum
in cantico, cymbalis, pſalteriis, & citharis.
28 Congregati ſunt igitur filij cantorum, tum
de planitie, *quæ eſt* circum Ieruωſaláim, tum de
villis Netophathi,
29 De domo item Gilgál, & de agris Gébaʏ, &
ʏAzmauéth: quoniam villas ædificauerũt ſibi
cantorés illi in circuitu Ieruωſaláim.
30 Et mundati ſunt Sacerdotes & Leuitæ, ac
mundauerunt populum, portas quoque, &
murum.
C 31 Aſcendere itaque feci principes *tribus* Iehu-
dáh ſuper murum, & ſtatui duos choros ma-
gnos, progreſsionéſque *unius* ad dexteram ſu-
per murum ad portam Stercorum.
32 Et inceſsit poſt eos Howſaʏiáh, & dimidiũ
principum Iehudáh:
33 Et ʏAzariáh, ʏEzrá, & Meωſullám,
34 Iehudáh, & Biniamin, & ωSemaʏiáh, & Ir-
meiáh.
35 Et de filiis Sacerdotum cum tubis: Zecha-
riáh filius Ionathán filij ωSemaʏiáh, filij Mat-
thaniáh, filij Michaiáh, filij Zacchúr, filij A-
ωſáph.
36 Fratres verò eius, ωSemaʏiáh, & ʏEzra-
ℵél, Milalái, Gilelái, Maʏái, Nethanℵél, & Ie-
hudáh, ɴHananí cum inſtrumentis muſicis
Dauidis viri Dei: ʏEzrá autem ſcriba *erat* an-
te eos.
37 Et ad portam Fontis, & eregione eorum a-
ſcenderunt per gradus Ciuitatis Dauidis per
aſcenſum muri, à domo Dauidis vſq; ad por-
tam Aquarum ad Orientem.
38 Chorus autem ſecundus proficiſcebatur e-
regione, & ego *eram* poſt eum: & media pars
populi ſuper murum ipſum à turri Furnorum
vſque ad murum latum.
39 Et à porta ℵEphráim, ad portam Veteris, &
ad portam Piſcium, & turrim ɴHananℵél, &
turrim Meáh, vſque ad portam Pecorum: &
ſteterunt in porta cuſtodiæ.
40 Subſtiterúntque duo chori in domo Dei,
& ego & dimidium magiſtratuum mecum:
D 41 Et Sacerdotes, ℵEliacím, Maʏaωſeiáh, Min-
iamin, Michaiáh, ℵElioʏenái, Zechariáh,
ɴHananiáh *erant* cum tubis:
42 Et Maʏaωſeiáh, & ωSemaʏiáh, & ℵElʏazár,
& ʏVzzi, & Iehonhanán, & Malchiiáh, & ʏE-
lám, & ʏEzer: Audiréque fecerunt cantores,
& Izranhiáh *erat* præpoſitus.
43 Immolauerunt prçterea in die illa victimas
magnas, & lætati ſunt: Deus enim exhilarauit
eos lætitia magna: quin & mulieres & pueri
lætati ſunt, auditáque eſt lætitia Ieruωſaláim
procul.
44 Præpoſiti ſunt autem in die illa viri ſuper
cubicula *ut eſſent* in theſauros oblationibus,
primitiis, & decimis, ad coaceruandum in ea
ex agris vrbium portiones Legis Sacerdoti-
bus & Leuitis. lçtitia enim Iehudáh erat ſuper
Sacerdotes & Leuitas qui aſsiſtebant.
45 Et cuſtodierunt cuſtodiam Dei ſui, & cu-
ſtodiam expiationis, & cantores, & ianito-
res: iuxta præceptum Dauidis & ωSelomóh
filij eius:
46 Nam tempore Dauidis & Aωſáph, ab exor-
dio erant principes cantorum, & *uiri* cantici,
laudis, & laudationum Deo.
47 Vniuerſus quoque Iωſraℵél in diebus Ze-
rubbabél & in diebus Nenhemiáh dabãt por-
tiones cantorum & ianitorum per ſingulos
dies: ſanctificabant præterea Leuitas, & Le-
uitæ ſanctificabant filios Aharón.

CAPVT XIII.

1 Iuxta Legem ſeparantur alienigenæ. 10 Dantur Leuitis partes. 15 Nehemias reprehendit tranſgreſſores ſabbathi. 23 Increpat Iudæos ducentes vxores alienigenas.

1 IN die illo lectum eſt in libro Moωſéh in au- Deut. 23.4.
ribus populi, & inuentum eſt ſcriptum in
eo, quòd non ingrediantur ʏAmmonitæ &
Moabitæ eccleſiam Dei vſque in ſeculum:
2 Quia non præuenerũt filios Iωſraℵelis cum
pane & aqua: ſed conduxit aduerſus eum Bil-
ʏám vt malediceret ei: conuertit autem Deus
noſter maledictionem in benedictionem.
3 Fuit autem quum audiſſent Legem, ſepara-
uerunt vniuerſam miſturam ab Iωſraℵele.
4 At antea ℵEliaωſib Sacerdos fuerat præpo-
ſitus cubiculo domus Dei noſtri, propinquus
ipſi Tobiiáh.
5 Cui fecit cubiculum grande, vbi antea repo-
nebant munera, thus, & vaſa, & decimam fru-
mẽti, & vini, & olei iuſſam dari Leuitis, & can-
toribus, & ianitoribus, oblationem quoque
Sacerdotum.
6 Verùm dum hæc omnia agerentur, nõ eram
in Ieruωſaláim: quia anno triceſimoſecundo
Arthanhωſaωſthe regis Babél veni ad Regem,
& in fine dierum poſtulaui à Rege.
7 Quum autem veniſſem in Ieruωſaláim, in-
tellexi malũ quod fecerat ℵEliaωſib propter
Tobiiáh, vt faceret ei cubiculum in atriis do-
mus Dei.
8 Quod diſplicuit mihi valde: itaque proieci B
omnia vaſa domus Tobiiáh extra cubiculum:
9 Ac iuſsi, & mundauerunt cubicula: poſtea
retuli illuc vaſa domus Dei, oblationem &
thus.
10 Cognoui præterea quòd partes Leuitarum
non fuiſſent datæ: quódque fugiſſent ſinguli
in agrum ſuum, Leuitæ & cantores facientes
opus.
11 Propterea increpaui magiſtratus, ac dixi,
Cur derelicta eſt domus Dei? Congregaui ita-
que eos, & ſtatui eos in locum ſuum.
12 Et vniuerſus Iehudáh attulerunt decimam
frumenti, vini, & olei in theſauros.
13 Ac theſaurarios conſtitui ſuper theſauros *il-
los*, ωSelemiáh Sacerdoté, & ȥSadóc ſcribam,
& Pedaiáh ex Leuitis: iuxta manum autem
eórum ɴHanán filium Zacchúr, filij Mattha-
niáh: quia fideles reputati ſunt, & ad eos *erat*
diuidere fratribus ſuis.
14 Memento mei Deus propter hoc, & ne de-
leas miſericordias meas quas feci in domo
Dei mei, & in obſeruationibus eius.
15 In diebus illis vidi in Iehudáh calcãtes tor-
cularia in ωſabbatho ipſo, & afferẽtes aceruos,
onerantes item aſinos vino, vuis, & ficubus, ac C
quouis onere, afferentes inquam in Ieruωſa-
láim die ωſabbathi: & conteſtatus ſum eos die
qua vendebant eſcam.
16 Tyrij quoque ipſi habitauerunt in ea, affe-
rentes piſces, & quaſcunq; merces, & vende-
bant in ipſo ωſabbatho filiis Iehudáh in Ieru-
ωſaláim.

F

17 Idcirco obiurgaui optimates Iehudáh, ac
dixi eis, Quæ eſt res hæc mala quam facitis,&
profanatis diem ſabbathi?
18 Annon ſic fecerunt patres veſtri, & adduxit
Deus noſter ſuper nos omne malum hoc, &
ſuper ciuitatem iſtam? & vos additis iracun-
diam ſuper Iſraelē,violando ſabbathum?
19 Quum ergo obtenebratæ eſſent portæ Ie-
ruſaláim ante ſabbathum, dixi, & clauſæ
ſunt valuæ: dixi præterea ne aperirent eas *niſi*
vſq; poſt ſabbathum: de pueris quoq; meis
ſtatui in portis, ne introduceretur onus in die
ſabbathi.
20 Manſerunt itaque negotiatores & vendito-
res omnium rerum venalium extra Ieruſa-
láim ſemel & iterum.
21 Et conteſtatus ſum eos, ac dixi illis, Quare
manetis vos ex aduerſo muri? ſi iteraueritis,
manum mittam in vos: à tempore illo non ve-
nerunt in ſabbatho.
22 Dixi præterea Leuitis vt mundarent ſeſe,
& venirent ad cuſtodiendum portas, & ſancti
ficarent diem ſabbathi. etiam propter hoc
memento mei Deus mi, & parce mihi ſecun-
dum multitudinem miſericordiæ tuæ.
D 23 In diebus quoq; illis vidi Iehudæos qui du-
xerant mulieres Aſdodithidas, Ammoni-
thidas, Moabithidas.
24 Et filij eorum partim loquebantur Aſdo-
dicè, & neſciebant loqui Iehudaicè, & ſecun-
dum linguam cuiuſque populi.
25 Propterea cōtendi cum eis, & maledixi eis,
atque percuſsi ex eis aliquos, capillóſque eo-
rum euulſi: & adiuraui eos per Deum, Si de-
deritis filias veſtras filiis eorum,& ſi acceperi-
tis de filiabus eorum filiis veſtris,aut vobis.
26 Nónne propter iſta peccauit Selomóh 3.Reg. 3.b.7
Rex Iſraelis? & *tamen* in gentibus multis
non fuit Rex ſimilis ei, qui dilectus Deo ſuo
erat, & poſuerat eum Deus Regem ſuper Iſ-
raelem: eum quoque peccare fecerunt mu- 3.Reg. 11.a.1
lieres alienigenæ.
27 Et vobis nunquid obediemus vt admitta-
mus omne malum grande hoc, vt præuarice-
mur in Deum noſtrum, ducendo mulieres a-
lienigenas?
28 V*nus* autem è filiis Ioiadá filij Eliaſib Sa-
cerdotis magni, gener erat ipſius Sanballát
Horonitæ, propterea fugaui eum à me.
29 Recordare eorum Deus mi, contra eos qui
polluūt Sacerdotium,& pactum Sacerdotij &
Leuitarum.
30 Itaque emundaui eos ab omni alienigena:
& ſtatui obſeruātias Sacerdotibus & Leuitis,
vnicuique in opere ſuo:
31 Atque oblationi lignorum temporibus con
ſtitutis, primitiuis quoque. recordare mei
Deus mi, in bonum.

III. Eſdræ vulgò, apocryphus.

Huius libri ne Græcorum quidem codicem, nedum Hebræi nemini (quod ſciam) videre contigit: idcirco præter ſolam interpretationem veterem, aliud dare non potuimus.

CAPVT I.

4. Reg. 23. c. 21 2. Par. 35. a. 1
1 ET fecit Ioſias Paſcha in
Ieroſolymis Domino, &
immolauit Phaſe quarta-
decima luna primi mēſis,
2 Statuens Sacerdo-
tes per vices dierum ſto-
lis amictos in tēplo Dñi.
3 Et dixit Leuitis ſacris
ſeruis Iſrael, vt ſanctificarent ſe Domino in po
ſitione ſanctæ arcæ Domini, in domo quam
ædificauit Salomon filius Dauid Rex.
4 Non erit vobis tollere ſuper humeros eam.
& nunc deſeruite Domino veſtro, & curam
agite gentis illius Iſrael, ex parte ſecūdum pa-
gos & tribus veſtras,
5 Secūdum ſcripturam Dauid Regis Iſrael, &
ſecūdum magnificētiam Salomonis filij eius,
omnes in templo, & ſecundum particulam
principatus paternam veſtram eorū qui ſtant
in conſpectu fratrum filiorum Iſrael.
6 Immolate Paſcha, & ſacrificia parate fratri-
bus veſtris, & facite ſecundum præceptum
Domini quod datum eſt Moyſi.
B 7 Et donauit Ioſias in plebem quæ inuēta eſt,
ouium, agnorum, & hœdorum, & caprarum
triginta millia, vitulos tria millia.
8 Hæc de regalibus data ſunt ſecundum pro-
miſsionē populo: & Sacerdotibus in Paſcha,
oues numero duo millia, ac vituli centum.
9 Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fra-
tres, & Haſabias, & Oziel, & Coraba, in Phaſe,
oues quinque millia, vitulos quingentos.
10 Et hæc quū fierent eleganter, ſteterūt Sacer-
dotes & Leuitæ, habentes azima per tribus.
11 Et ſecundum partes principatus patrum, in
conſpectu populi offerebant Domino, ſecun-
dum ea quæ in libro Moyſi ſcripta ſunt:
12 Et aſſauerunt Phaſe igni prout oportebat: &
oſtias coxerunt in amulis, & in ollis cum be-
neuolentia.
13 Et attulerunt omnibus qui erant ex plebe:
& poſt hæc parauerunt ſibi & Sacerdotibus.
14 Sacerdotes enim offerebant adipes, vſque-
dum finita eſſet hora: & Leuitæ parauerunt
ſibi & fratribus ſuis filiis Aaron.
15 Et ſacri cantores filij Aſaph erant per ordi- C
nem ſecundum præceptum Dauid, & Aſaph,
& Zacharias, & Ieddimus, qui erat à Rege.
16 Et oſtiarij per ſingulas ianuas, ita vt nō præ-
uaricaretur vnuſquiſque ſuam: fratres enim
illorum parauerunt illis.
17 Et conſummata ſunt quæ pertinebant ad
ſacrificium Domini.
18 In illa die egerunt Phaſe, & offerebant ho-
ſtias ſuper Domini ſacrificium, ſecundum præ
ceptum Regis Ioſiæ.
19 Et egerūt filij Iſrael, qui inuenti ſunt in tem-
pore illo, Phaſe: & diem feſtum azymorum
per dies ſeptem.
20 Et non eſt celebratum Phaſe tale in Iſrael, à
temporibus Samuel Prophetæ:
21 Et omnes Reges Iſrael non celebrauerunt
tale Paſcha quale egit Ioſias & Sacerdotes, &
Leuitæ, & Iudæi, & omnis Iſrael, qui inuenti
ſunt in commoratione Ieroſolymis.

22 Octauo

22 Octauodecimo anno, regnante Ioſia, cele-
bratum eſt Phaſe.
23 Et directa ſunt opera Ioſię in conſpectu Do-
mini ſui in corde pleno metuentia:
24 Et quæ circa illum quidem conſcripta ſunt
in priſtinis temporibus de eis qui peccauerũt,
quique irreligioſi fuerunt in Dominum præ
omni gente, & qui non quæſierunt verba Do-
mini ſuper Iſrael.
D 25 Et poſt omnem actum hunc Ioſiæ, aſcendit
Pharao Rex Ægypti, veniẽs in Charchamis ab
itinere ſuper Euphratem, & exiit obuiam illi
Ioſias.
26 Et miſit Rex Ægypti ad Ioſiam, dicẽs, Quid
mihi & tibi eſt Rex Iudæ?
27 Non ſum miſſus à Domino vt pugnem con
tra te: ſuper Euphratem enim bellum meum
eſt: feſtinans deſcende.
28 Et non eſt reuerſus Ioſias ſuper currum: ſed
expugnare eum conabatur, non attẽdens ver-
bum Prophetæ ex ore Domini:
29 Sed cõſtituit ad eum bellum in campo Ma-
geddo: & deſcenderunt principes ad Regem
Ioſiam.
30 Et dixit Rex pueris ſuis, Amouete me à prę-
lio: infirmatus ſum enim valde. Et ſtatim amo
uerunt eum pueri ipſius de acie.
31 Et aſcendit ſuper currum ſecundariũ ſuum:
& perueniens Ieroſolymam, vita functus eſt:
& ſepultus eſt in paterno ſepulchro.
32 Et in tota Iudæa lugebant Ioſiã: & qui præ-
ſidebant, cum vxoribus lamentabant eum vſ-
que in hunc diem. & datum eſt hoc fieri ſem-
per in omne genus Iſrael.
33 Hæc autem præſcripta ſunt in libro Hiſto-
riarum Regum Iudæ: & ſingula geſta actus Io-
ſiæ, & eius gloria, & intellectus eius in Lege
Domini: quæque geſta ſunt ab eo, & quę non
ſcripta ſunt in libro Regum Iſrael & Iudæ.
E 34 Et aſſumẽtes qui erant ex gẽte, Iechoniam
filium Ioſiæ, conſtituerunt Regẽ pro Ioſia pa-
tre ſuo, quum eſſet annorum trigintatrium.
35 Et regnauit ſuper Iſrael menſibus tribus. &
amouit eum Rex Ægypti, ne regnaret in Ie-
roſolymis:
36 Et multauit gẽtem argenti talenta centum,
& auri talentum vnum.
37 Et conſtituit Rex Ægypti Ioachim fratrem
ipſius, Regem Iudæ & Ieruſalem:
38 Et alligauit magiſtratus Ioacim, & Zarace-
lem fratrem ſuum: & apprehendens reduxit
in Ægyptum.
39 Annorum erat Ioacim vigintiquinq;, quum
regnare cœpiſſet in terra Iuda & Ieruſalem, &
fecit malum in conſpectu Domini.
40 Poſt hunc autem aſcendit Nabuchodono-
ſor Rex Babylonis, & alligans eũ in æreo vin-
culo, perduxit in Babyloniam.
41 Et ſacra vaſa Domini accepit Nabuchodo-
noſor, & tulit, & conſecrauit in templo ſuo
in Babylonia.
42 Nam de immunditia eius & irreligioſitate
ſcriptum eſt in libro temporum Regum.
43 Et regnauit Ioachin filius eius pro eo. Quũ
autem conſtitutus eſſet Rex, erat annorum
decem & octo.
F 44 Regnauit autẽ menſes tres & dies decem in
Ieruſalem, & fecit malum in conſpectu Dñi.
45 Et poſt annum mittens Nabuchodonoſor,
tranſmigrauit eum in Babyloniam ſimul cum
ſacris vaſis Domini.
46 Et conſtituit Sedeciam Regem Iuda & Ie-
ruſalem, quum eſſet annorum viginti vnius.
regnauit autem annis vndecim:
47 Et fecit malũ in conſpectu Domini, & non Iere.38.f.21
eſt veritus à verbis quæ dicta ſunt ab Ieremia
Propheta ex ore Domini.
48 Et adiuratus à rege Nabuchodonoſor, per-
iurans diſceſsit: & indurata ceruice ſua, & cor-
de ſuo, trãſgreſſus eſt legitima Dñi Dei Iſrael.
49 Et duces populi Domini multa iniquè geſ-
ſerunt, & impiè egerunt ſuper omnes immun
ditias Gentium: & polluerunt templum Do-
mini, quod ſanctum erat in Ieroſolymis.
50 Et miſit Deus Patrum ipſorũ per Angelum
ſuum reuocare eos, propter quod parceret il-
lis & tabernaculo ſuo.
51 Ipſi verò ſubſannabant in Angelis ſuis: & G
qua die loquutus eſt Dominus, erant illuden-
tes Prophetis eius.
52 Qui vſque ad iracundiam concitatus eſt ſu-
per gẽtem ſuam, propter irreligioſitatẽ ſuam:
& præcepit aſcendere Reges Chaldæorum.
53 Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio, in
circuitu ſancti templi eorum, & non peperce-
runt iuueni, & ſeni, & virgini, & adoleſcenti:
54 Sed omnes traditi ſunt in manus ipſorum:
& omnia ſacra vaſa Domini, & regales apothe
cas reſumentes, tulerunt in Babyloniam.
55 Et incenderunt domum Domini, & demo-
lierunt muros Ieruſalem: & turres eius incen-
derunt igne:
56 Et conſummauerũt omnia honorifica eius,
& ad nihilum redegerunt: & reliquos à gladio
duxerunt in Babylonem.
57 Et erant ſerui illius vſq; dum regnarẽt Perſę Iere.25.c.11,
in repletione verbi Domini in ore Ieremiæ: & 29.b.10
58 Quouſq; benignè ageret terra ſabbatha ſua,
omni tẽpore deſertionis ſuæ ſabbathizauit in
applicatione annorum ſeptuagintaſeptem.

CAPVT II.

1 REgnãte Cyro rege Perſarum in conſum- 1.Para.36.d.
matione verbi Domini in ore Ieremiæ, 22
2 Suſcitauit Dominus ſpiritũ Cyri regis Per- 1.Eſdr.1.a.1
ſarum, & prædicauit in toto regno ſuo ſimul
per ſcripturam,
3 Dicens, Hæc dicit Cyrus rex Perſarum, Me
conſtituit Regem orbi terrarum Dominus Iſ-
rael, Dominus excelſus:
4 Et ſignificauit mihi ædificare domum ſibi
in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa.
5 Si quis eſt ex genere veſtro, dominus ipſius
aſcendat cum eo in Ieruſalem.
6 Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuẽt
eos qui ſunt in loco ipſo, in auro & argento,
7 In dationibus cum equis & iumentis, cum-
que aliis quæ ſecundum vota apponuntur in
ædem Domini quæ eſt in Ieruſalem.
8 Et ſtantes principes tribuum, pagorum, &
Iudææ ex tribu Biniamin, & Sacerdotes, & Le
uitæ, quos excitauit Dominus aſcendere, &
ædificare domum Domini, quæ eſt in Ieruſa-
lem, & qui erant in circuitu eorum;
9 Adiuuerunt in omni auro & argento eius, &
iumẽtis, & votis compluribus multi, quorum
ſenſus excitatus eſt.
10 Et Cyrus Rex protulit vaſa ſacra Domini, B

quæ tranſtulit Nabuchodonoſor rex Babylonis ex Ieruſalem, & conſecrauit ea idolo ſuo.
11 Et proferens ea Cyrus rex Perſarum, tradidit Mithridato, qui erat ſuper theſauros ipſius.
12 Per hunc autem tradita ſunt Salmanaſaro præſidi Iudææ.
13 Horum autem hic numerus: libatoria argentea duo millia quadringēta, athiſcæ argenteæ triginta, phialę aureæ triginta, item argenteę, duo millia quadringentæ, & alia vaſa mille.
14 Omnia autem vaſa aurea & argentea, quinque millia octingenta ſexaginta.
15 Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cum iis qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in Ieroſolymam.
1.Eſd.4.a.6 16 In Artaxerxis autem regis Perſarum temporibus ſcripſerunt ei de iis qui habitabāt in Iudæa & Ieruſalem, Balſamus, & Mithridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samelius ſcriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, ſubiectam epiſtolam regi Artaxerxi.
C 17 Domine, pueri tui Rathimus ab accidentibus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœleſyria & Phœnice.
18 Et nunc notum ſit domino Regi quoniam Iudęi qui aſcenderunt à vobis ad nos, venientes in Ieruſalem ciuitatem refugam & peſsimam, ædificant furnos eius, & ſtatuunt muros, & templum ſuſcitant.
19 Quòd ſi ciuitas iſta, & muri cóſummati fuerint, non tantùm tributa non ſuſtinebunt pendere, ſed etiam Regibus reſiſtent.
20 Et quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati ſumus nō deſpicere hoc ipſum,
21 Sed notum facere domino Regi, vt ſi videbitur, Rex, quæratur in libris patrum tuorum,
22 Et inuenies in admonitionibus ſcripta de his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refuga, & Reges & ciuitates concutiens,
23 Et Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno: ob quam cauſam ciuitas iſta deſerta eſt.
24 Nunc ergo notū facimus domine Rex, quoniam ſi ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, deſcenſus tibi non erit in Cœleſyriam & Phœnicen.
D 25 Tunc ſcripſit Rex Rathimo qui ſcribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio ſcribæ, & cæteris conſtitutis, & habitantibus in Syria & Phœnice, ea quæ ſubiecta ſunt.
26 Legi epiſtolam quam miſiſtis mihi. præcepi ergo inquiri, & inuentum eſt quoniam ciuitas illa eſt ab æuo Regibus reſiſtens,
27 Et homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & Reges fortiſsimi erant in Ieruſalem dominantes, & tributa exigentes à Cœleſyria & Phœnice.
28 Nunc ergo præcepi prohibere homines illos ædificare ciuitatem, & prohibere nequid vltra hæc fiat:
29 Sed nec procedant in plurimum, ex quo ſunt malitiæ, ita vt Regibus moleſtia importetur.
30 Tunc recitatis iis quę à rege Artaxerxe ſcripta fuerant, Rathimus, & Sabellius ſcriba, & qui cum his conſtituti erant, iungentes feſtinanter venerunt in Ieruſalem cum equitatu, & turba, & agmine:
31 Cœperúntq; ædificantes prohibere: & vacabant ab ædificatione templi in Ieruſalem, vſq; ſecūdo anno regni Darij regis Perſarum.

CAPVT III.

1 Rex Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis ſuis, & omnibus magiſtratibus Mediæ & Perſidis,
2 Et omnibꝰ purpuratis, & prętoribus & conſulibus, & præfectis ſub illo, ab India vſq; Æthiopiam, centum vigintiſeptem prouinciis.
3 Et quum manducaſſent & bibiſſent, & ſatiati reuerterentur, tunc Darius rex aſcendit in cubiculum ſuum, & dormiuit, & expergefactus eſt.
4 Tunc illi tres iuuenes corporis cuſtodes, qui cuſtodiebant corpus Regis, dixerunt alter alteri:
5 Dicamus vnuſquiſque noſtrum ſermonem qui præcellat: & cuiuſcunque apparuerit ſermo ſapientior alterius, dabit illi Rex Darius dona magna, B
6 Purpura cooperiri, & in auro bibere, & ſuper aurum dormire, & currum aureo fręno, & cydarim byſsinam, & torquem circa collum:
7 Et ſecundo loco ſedebit à Dario propter ſapientiam ſuam, & cognatus Darij vocabitur.
8 Tunc ſcribētes ſinguli ſuum verbum ſignauerunt, & poſuerunt ſubtus ceruical Darij regis:
9 Et dixerunt, Quúmq; ſurrexerit Rex, dabimus illi ſcripta noſtra: & quodcunque iudicauerit Rex è tribus, & magiſtratus Perſidis, quoniam verbum eius ſapientius eſt, ipſi dabitur victoria, ſicut ſcriptum eſt.
10 Vnus ſcripſit, Forte eſt vinum.
11 Alius ſcripſit, Fortior eſt Rex. C
12 Tertius ſcripſit, Fortiores ſunt mulieres: ſuper omnia autem vincit veritas.
13 Et quum ſurrexiſſet Rex, acceperunt ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit.
14 Et mittens vocauit omnes magiſtratus Perſarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos:
15 Et ſederunt in conſilio: & lecta ſunt ſcripta coram ipſis.
16 Et dixit, Vocate adoleſcentes, & ipſi indicabunt verba ſua. Et vocati ſunt, & introierunt.
17 Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ ſcripta ſunt. Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,
18 Et dixit, Viri, quàm præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud? ſeducit mentem.
19 Itémq; Regis & orphani facit mentem vanam. item ſerui ac liberi, pauperis ac diuitis. D
20 Et omnem mentē conuertit in ſecuritatem & iucunditatem, & non meminit omnem triſtitiam & debitum.
21 Et omnia pręcordia facit honeſta, & nō meminit Regem, nec magiſtratum, & omnia per talenta loqui facit.
22 Et non meminerunt, quum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: ſed non multū pòſt ſumunt gladios.
23 Et quum à vino merſerint & ſurrexerint, non meminerunt quæ geſſerunt.
24 O viri, num præcellit vinum? quia ſic cogitas facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPVT

CAPVT IIII.

1 ET inchoauit ſequens dicere, qui dixit de
fortitudine Regis:
2 O viri, nonn præcellunt homines qui terram
& mare obtinent, & omnia quæ in eis ſunt?
3 Rex autem ſuper omnia præcellit, & domi-
natur eorum: & omne quodcunq; dixerit il-
lis, faciunt.
4 Et ſi miſerit illos ad bellatores, vadunt, &
demoliunt montes, & muros, & turres.
5 Iugulantur, & iugulant, & regis verbum non
prætereunt. nam ſi vicerint, afferunt Regi o-
mnia quæcunque prædati fuerint.
6 Similiter & alij omnes, & quotquot non mi
litant, nec pugnant, ſed colũt terram: rurſum
quum fuerint metentes, afferũt tributa Regi.
7 Et ipſe vnus ſolus ſi dixerit, Occidite, occi-
dunt: dixerit, Remittite, remittunt:
8 Dixerit, Percutite, percutiunt: dixerit, Exter
minate, exterminant: dixerit, Ædificate, æ-
dificant:
9 Dixerit, Excidite, excidunt: dixerit, Planta-
te, plantant:
10 Et omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt,
& ſuper hoc ipſe recumbit, & bibit, & dormit.
B 11 Hi autem cuſtodiunt in circuitu eum, & non
poſſunt ire ſinguli, & facere opera ſua, ſed in
dicto obaudientes ſunt ei.
12 Viri, quomodo non præcellit Rex qui ſic dif
famatur? Et tacuit.
13 Tertius qui dixerat de mulieribus & verita-
te, (hic eſt Zorobabel) cœpit loqui.
14 Viri, non magnus Rex, & multi homines,
nec vinum præcellit. Quis eſt ergo qui do-
minatur eorum?
15 Nonne mulieres genuerũt Regẽ, & omnem
populum qui dominatur mari & terræ:
16 Et ex illis nati ſunt, & ipſę educauerunt eos
qui plantauerunt vineas ex quibus vinum fit?
17 Et ipſę faciunt ſtolas omnium hominum, &
ipſæ faciunt gloriam hominibus, & non poſ-
ſunt homines ſeparari à mulieribus.
18 Si congregauerint aurum & argentum, & o-
mnem rem ſpecioſam, & viderint mulierem
vnam bono habitu & bona ſpecie,
19 Omnia hęc relinquentes in eam intendunt,
& aperto ore conſpiciunt, & eam alliciunt ma
gis quàm aurum & argentum, & omnem rem
pretioſam.
C 20 Homo patrem ſuum relinquit qui enutriit
illum, & ſuam regionem, & ad mulierem ſe
coniungit.
21 Et cũ muliere remittit animã: & neq; patrem
meminit, neq; matrem, neque regionem.
22 Et hinc oportet vos ſcire quoniam mulieres
dominantur veſtri. Nonne doletis?
23 Et accipit homo gladium ſuum: & vadit in
viam facere furta & homicidia, & mare naui-
gare & flumina,
24 Et leonem videt, & in tenebris ingreditur:
& quum furtum fecerit, & fraudes, & rapinas,
amabili ſuæ affert.
25 Et iterum, diligit homo vxorem ſuam ma-
gis quàm patrem aut matrem.
26 Et multi dementes facti ſunt propter vxo-
res ſuas: & ſerui facti ſunt propter illas.
27 Et multi perierunt & iugulati ſunt, & pec-
cauerunt propter mulieres.
28 Et nũc credite mihi, quia magnus eſt Rex in
poteſtate ſua: quoniam omnes regiones ve-
rentur tangere eum.
29 Videbam tamen Apemen filiam Betacis
mirifici, concubinam Regis ſedentem iuxta
Regem ad dexteram,
30 Et auferentem diadema de capite eius, &
imponentem ſibi, & palmis cædebat Regem
de ſiniſtra manu.
31 Et ſuper hęc aperto ore intuebatur eam: & ſi D
arriſerit ei, ridet. Nam ſi indignata ei fuerit,
blanditur, donec reconcilietur in gratiam.
32 O viri, cur non ſunt fortiores mulieres? Ma-
gna eſt terra, & excelſũ eſt cęlũ: quis iſta agit?
33 Et tunc Rex & purpurati intuebantur in al-
terutrum: & inchoauit loqui de veritate.
34 O viri, nónne fortes ſunt mulieres? Magna
eſt terra, & excelſum eſt cælum: & velox cur-
ſus ſolis conuertit in gyro cælum in locum
ſuum in vna die.
35 Nonne magnificus eſt qui hæc facit, & veri-
tas magna, & fortior præ omnibus?
36 Omnis terra veritatem inuocat, cælũ etiam
ipſam benedicit, & omnia opera mouentur &
tremunt eam, & non eſt cum ea quicquam
iniquum.
37 Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mu-
lieres, iniqui omnes filij hominum, & iniqua
illorum omnia opera, & non eſt in ipſis veri-
tas, & in ſua iniquitate peribunt:
38 Et veritas manet, & inualeſcit in æternum,
& viuit, & obtinet in ſecula ſeculorum. E
39 Nec eſt apud eam accipere perſonas, neque
differentias: ſed quę iuſta ſunt facit omnibus,
iniuſtis ac malignis, & omnes benignantur in
operibus eius.
40 Et non eſt in iudicio eius iniquum, ſed for-
titudo, & regnum, & poteſtas, & maieſtas o-
mnium æuorum. Benedictus Deus veritatis.
41 Et deſiit loquendo: & omnes populi cla-
mauerunt, & dixerunt, Magna eſt veritas, &
præualet.
42 Tunc Rex ait illi, Pete, ſi quid vis amplius
quàm quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi, ſecũdum
quod inuentus es ſapientior proximis, & pro
ximus mihi ſedebis, & cognatus meus vo-
caberis.
43 Tunc ait Regi, Memor eſto voti tui quod vo
uiſti, ædificare Ieruſalem, in die qua regnum
accepiſti:
44 Et omnia vaſa quæ accepta ſunt ex Ieruſa-
lem, remittere, quæ ſeparauit Cyrus, quando
mactauit Babyloniam, & voluit remittere
ea ibi.
45 Et tu vouiſti ædificare templum quod in-
cenderunt Idumæi, quando exterminata eſt
Iudea à Chaldæis.
46 Et nunc hoc eſt quod poſtulo domine, &
quod peto, hoc eſt maieſtas quod à te poſtulo,
vt facias votum quod vouiſti Regi cæli ex
ore tuo.
47 Tunc ſurgens Darius rex, oſculatus eſt illũ: F
& ſcripſit epiſtolam ad omnes diſpenſatores,
& præfectos, & purpuratos, vt deducerẽt eum
& eos qui cum illo erant, omnes aſcendentes
ædificare Ieruſalem.
48 Et omnibus præfectis qui erant in Syria, &
Phœnice, & Libano, ſcripſit epiſtolas, vt traho
rent ligna cedrina à Libano in Ieruſalem, vt ę-
dificarent cum eis ciuitatem.

49 Et ſcripſit omnibus Iudæis qui aſcendebãt
à regno in Iudæam pro libertate, omnem po-
tentem & magiſtratum, & præfectum non ſu-
peruenire ad ianuas ipſorum:
50 Et omnem regionem quam obtinuerãt, im-
munem eſſe eis, & Idumęi relinquant caſtella
quæ obtinent Iudæorum:
51 Et in ſtructurã templi dare per ſingulos an-
nos talenta viginti, vſq; dum perædificaretur:
52 Et ſuper ſacrarium holocauſtomata vſtulare
quotidie, ſicut habent præceptum: alia talen-
ta decem offerre per ſingulos annos.
53 Et omnibus qui procedũt à Babylonia, con
dere ciuitatem: vt eſſet libertas tã ipſis quàm
filiis eorum, & omnibus Sacerdotibus qui prę
cedunt.
54 Scripſit autẽ & quantitatem, & ſacram ſto-
lam iuſsit dari, in qua deſeruirent.
G 55 Et Leuitis ſcripſit dare præcepta, vſque in
diem qua conſummabitur domus, & Ieruſa-
lem extruetur.
56 Et omnibus cuſtodientibus ciuitatem, ſcri-
pſit dari ei ſortes & ſtipendia.
57 Et dimiſit omnia vaſa quæcũq; ſeparauerat
Cyrus à Babylonia: & omnia quæcunq; dixit
Cyrus, & ipſe præcepit fieri, & mitti Ieruſalẽ.
58 Et quũ proceſsiſſet ille adoleſcens, eleuans
faciem in Ieruſalem, benedixit Regem cæli,
59 Et dixit, Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſa-
pientia & claritas; & ego ſeruus tuus ſum.
60 Benedictus es, qui dediſti mihi ſapientiam,
& tibi confitebor Dñe Deus Patrũ noſtrorum.
61 Et accepit epiſtolas, & profectus eſt in Baby
loniam: & venit, & nuntiauit fratribus ſuis o-
mnibus qui fuerunt in Babylonia.
62 Et benedixerunt Deum Patrũ ſuorum, quo-
niam dedit illis remiſsionem & refrigerium,
63 Vt aſcenderent & ædificarent Ieruſalem, &
templum vbi nominatum eſt nomen eius in
ipſo: & exultauerunt cum muſicis & lætitia
diebus ſeptem.

CAPVT V.

1. Eſdr.2.a.1 1 POſt hæc autem electi ſunt vt aſcenderent
principes pagorum per domos & tribus
ſuas, & vxores illorum, & filij & filiæ eorũ, &
ſerui & ancillæ ipſorum, & pecora eorum.
2 Et Darius rex miſit vnà cũ eis equites mille,
donec deducerẽt eos in Ieruſalem cum pace,
& cum muſicis, & cum tympanis & tibiis.
3 Et omnes fratres erant ludentes, & fecit eos
aſcendere ſimul cum eis.
4 Et hæc ſunt nomina virorum qui aſcende-
runt per pagos ſuos in tribus, & in partẽ prin-
cipatus ipſorum.
5 Sacerdotes: filij Phinees, filij Aaron, Ieſus fi-
lius Ioſedec, Ioacim filius Zorobabel filij Sa-
lathiel de domo Dauid, ex progenie Phares,
de tribu Iuda,
6 Qui loquutus eſt ſub Dario rege Perſarum
ſermones mirificos in ſecundo anno regni
ipſius, menſe Niſan primo.
7 Sunt autem hi qui aſcenderunt ex Iudæa de
captiuitate tranſmigrationis, quos tranſmi-
grauit Nabuchodonoſor rex Babyloniæ in Ba
bylonem, & reuerſus eſt in Ieruſalem.
8 Et requiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque in
ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel
& Ieſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emma-
nio, Mardocheo, Beelſuro, Mechpſatochor,
Olioro, Emonia vnus de principibus eorum.
9 Et numerus à gentilibus eorum, ex præpo-
ſitis eorum, Filij Phares, duo millia centum
ſeptuagintaduo.
10 Filij Ares, tria millia, cẽtũ quinquagintaſeptẽ.
11 Filij Phœmo, centum quadragintaduo. In fi- B
liis Ieſu & Ioabes, mille trecenti duo.
12 Filij Demu, duo millia quadringenti ſeptua
ginta. Filij Choraba, ducentiquinq;. Filij Ba-
nica, centum ſexagintaocto.
13 Filij Bebech, quadringentitres. Filij Archad,
quadringenti vigintiſeptem.
14 Filij Chan, trigintaſeptem. Filij Zoroar, duo
millia ſexagintaſeptem. Filij Adin, quadrin-
genti ſexagintavnus.
15 Filij Aderectis, centum octo. Filij Ciaſo &
Zelas, centum ſeptem. Filij Azoroc, quadrin-
genti trigintanouem.
16 Filij Iedarbone, centũ trigintaduo. Filij Ana
niæ, centum triginta. Filij Aſoni, nonaginta.
17 Filij Marſar, quadringenti vigintiduo. Filij
Zabarus, nonagintaquinq;. Filij Sepolemon,
centum vigintitres.
18 Filij Nepopas, quinquagintaquinque. Filij
Hechanatus, centum quinquagintaocto. Filij
Cebethamus, centum trigintaduo.
19 Filij Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ,
quadringenti vigintitres: qui ex Gramas &
Gabea, centum vigintivnus:
20 Qui ex Beſſelon, & Ceagge, ſexagintaquin
que: qui ex Baſtaro, centum vigintiduo.
21 Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinq;.
Filij Liptis, centum quinquagintaquinque.
Filij Labonni, trecenti quinquagintaſeptem.
22 Filij Sichem, trecenti ſeptuaginta. Filij Sua- C
don, & Cliomus, trecenti ſeptuagintaocto.
23 Filij Ericus, duo millia centũ quadraginta-
quinque. Filij Anaas, trecenti ſeptuaginta,
24 Sacerdotes: Filij Ieddus, filij Euther, filij E-
liaſib, trecenti ſeptuagintaduo. Filij Emerus,
ducenti quinquagintaduo.
25 Filij Phaſurij, trecenti quinquagintaſeptem,
Filij Caree, ducenti vigintiſeptem.
26 Leuitæ: Filij Iehu in Caduhel, & Bamis, &
Serebias, & Edias, ſeptuagintaquatuor. omnis
numerus à duodecimo anno, triginta millia
quadringenti ſexagintaduo.
27 Filij, & filiæ, & vxõres, omnis computatio,
quadraginta millia ducenti quadragintaduo.
28 Filij Sacerdotum qui pſallebant in templo:
Filij Aſaph, centum vigintiocto.
29 Oſtiarij verò: Filij Eſmenni, filij Azer, filij
Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes
centum trigintanouem.
30 Sacerdotes ſeruientes in templo: Filij Sel,
filij Gaſpha, filij Tobloc, filij Carię, filij Su, filij
Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub,
filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij
Anani, filij Canna, filij Geddu,
31 Filij An, filij Radin, filij Deſanon, filij Nacho
ba, filij Caſeba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone,
filij Attre, filij Haſten, filij Aſiana, filij Manei,
filij Naſiſsim, filij Accuſu, filij Agiſta, filij Azui,
filij Fauon, filij Phaſalon,
32 Filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij Bar-
cus, filij Saree, filij Coeſi, filij Naſith, filij Agiſti,
filij Pedon.
33 Salomon, filij eius filij Aſophot, filij Phari- D
da, filij

da, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Se
phegi,
34 Filij Aggia, filij Sacareth, filij Sabathe, filij
Caroneth, filij Malſith, filij Amæ, filij Saſus, fi-
lij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij
Phaſphat, filij Malmon.
35 Omnes ſacro ſeruientes, & pueri Salomo-
nis, quadringenti octogintaduo.
36 Hi ſunt filij qui aſcenderunt à Thelmela,
Thelharſa: principes eorum, Carmellam, &
Careth:
37 Et nõ poterãt edicere ciuitates ſuas & pro-
genies ſuas, quemadmodum ſint ex Iſrael. Fi-
lij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici,
38 Ex Sacerdotibus qui fungebantur ſacerdo-
tio: & non ſunt inuẽti, filij Obia, filij Achiſos,
1. Eſd. 2. d. 61 filij Addin, qui accepit vxorem ex filiabus
Phargeleu:
39 Et vocati ſunt nomine eius. & horum quæ-
ſita eſt generis ſcriptura in prædatura, & nõ eſt
inuenta, & prohibiti ſunt Sacerdotio fungi.
40 Et dixit illis Nehemias & Aſtharas, Ne par
ticipent ſancta, donec exurgat Põtifex doctus
in oſtenſionem & veritatem.
41 Omnis autem Iſrael erat, exceptis ſeruis &
ancillis, quadragintaduo millia treceti qua-
draginta.
42 Serui horum & ancillæ, ſeptem millia tre-
centi trigintaſeptem. Cantores & cantatrices
ducenti ſexagintaquinque.
E 43 Cameli, quadringenti trigintaquinque. E-
qui, ſeptem millia trigintaſex. Muli, ducenta
millia quadragintaquinque. Subiugalia, quin
que millia, vigintiquinque.
44 Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum veni
rent in templum Dei quod erat in Ieruſalem,
innouare & ſuſcitare templum in loco ſuo, ſe-
cundum ſuam virtutem:
45 Et dari in templum theſaurorum operum
ſacrum auri mnas duodecim millia, & mnas
argenti quinque millia, & ſtolas ſacerdotales
centum.
46 Et habitauerunt Sacerdotes & Leuitæ, &
qui exierãt de plebe in Ieruſalẽ & in regione:
& ſacri cantores, & oſtiarij, & omnis Iſrael in
regionibus ſuis.
1. Eſd. 3. a. 1 47 Inſtante autem ſeptimo menſe, quũque
eſſent filij Iſrael vnuſquiſque in ſuis rebus, cõ-
uenerunt vnanimes in atrium quod erat ante
ianuam Orientalem.
48 Et ſtãtes Ieſus filius Ioſedec, & fratres eius
Sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, &
huius fratres, parauerunt altare,
49 Vt offerrẽt ſuper illud holocautomata, ſe-
cundum quæ in libro Moyſi hominis Dei ſcri
pta ſunt.
50 Et conuenerunt ibi ex aliis nationibus ter-
ræ, & erexerunt ſacrarium in loco ſuo omnes
Gentes terræ: & offerebant hoſtias, & holo-
cautomata Domino matutina.
Leui. 23. f. 34 51 Et egerunt ſcenopegiam, & diem ſolẽnem,
ſicut præceptum eſt in Lege: & ſacrificia quo-
tidie, ſicut oportebat.
52 Et poſt hæc oblationes inſtitutas, & hoſtias
ſabbathorum, & neomeniarum, & dierum ſo
lennium omnium ſanctificatorum.
1. Eſdr. 3. b. 7 53 Et quotquot vouebant Domino à neome-
F nia ſeptimi menſis, cœperunt hoſtias offerre
Deo, & tẽplũ Domini nondũ erat ædificatũ.
54 Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris,
& potum & pabula cum gaudio.
55 Et dederunt carra Sidoniis & Tyriis, vt trã
ueherent illis de Libano trabes cedrinas, & fa
cerent rates in Ioppe portũ, ſecundum decre-
tũ quod ſcriptũ erat eis à Cyro rege Perſarum.
56 Et in ſecundo anno venientes in templum Eccli. 49. c. 13
Dei in Ieruſalem, menſe ſecũdo inchoauit Zo
robabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec,
& fratres ipſorum, & Sacerdotes & Leuitæ, &
omnes qui venerãt de captiuitate in Ieruſalẽ.
57 Et fundauerũt templum Dei nouilunio ſe-
cundi menſis ſecũdi anni, quum veniſſent in
Iudæam & Ieruſalem.
58 Et ſtatuerunt Leuitas à viginti annis, ſuper
opera Domini: & ſtetit Ieſus & filius eius, &
fratres omnes Leuitæ cõſpirantes, & exequu
tores Legis, faciẽtes opera in domo Domini.
59 Et ſteterunt Sacerdotes habẽtes ſtolas cum
tubis: & Leuitæ filij Aſaph, habẽtes cymbala,
60 Collaudantes Dominum, & benedicentes
ſecundum Dauid Regem Iſrael.
61 Et cantabãt canticũ Domino, quoniã dulce
do eius, & honor in ſecula ſuper omnẽ Iſrael.
62 Et omnis populus tuba cecinerunt, & pro-
clamauerunt voce magna, collaudantes Do-
minum in ſuſcitatione domus Domini.
63 Et venerunt ex Sacerdotibus & Leuitis, & G
præſidentibus ſecundum pagos ſenioribus:
qui viderant priſtinam domum:
64 Ad huius ædificationem cum clamore &
planctu magno, & multi cum tubis & gaudio
magno:
65 In tantũ vt populus non audiret tubas pro-
pter planctum populi. turba enim erat tubis
canens magnificè, ita vt longè audiretur.
66 Et audierunt inimici tribus Iudæ & Benia- 1. Eſd. 4. a. 1
min: & venerunt ſcire quæ eſſet vox tubarum.
67 Et cognouerunt, quoniam qui erant ex ca-
ptiuitate, ædificãt tẽplũ Domino Deo Iſrael.
68 Et accedentes ad Zorobabel & Ieſum, & præ-
poſitos pagorum, dixerunt eis, Ædificabimus
vna vobiſcum.
69 Similiter enim audiuimus Dominum ve-
ſtrũ, & ipſi pariter incedimus à diebus Aſbaza
reth regis Aſſyriorũ, q tranſmigrauit nos huc.
70 Et dixit illis Zorobabel, & Ieſus, & princi-
pes pagorum Iſrael, Non eſt nobis & vobis æ-
dificare domum Dei noſtri.
71 Nos enim ſoli ædificabimus Domino Iſrael 1. Eſd. 4. a. 4
ſecundum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex
Perſarum.
72 Gentes autem terræ incumbentes his qui
ſunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis
& inſidias, & populos adducentes, prohibe-
bant eos ædificare.
73 Et aggreſſuras exercentes impedierunt ne
conſummaretur ędificium omni tempore vi-
tæ Cyri regis, & protraxerunt ſtructuram per
biennium vſque ad Darij regnum.

CAPVT VI.

1 IN ſecundo autem anno regni Darij prophe 1. Eſd. 5. a. 1
tauit Aggæus, & Zacharias filius Addin
prophetæ apud Iudæam & Ieruſalem in no-
mine Dei Iſrael ſuper eos.
2 Tũc ſtãs Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus
filius Ioſedec, inchoauerũt ædificare domum
Domini, quæ eſt in Ieruſalem: quum adeſſent

eis Prophetę Domini, & adiuuarent eos.
3 In ipſo tempore venit ad illos Siſennes ſub-
regulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes,
& ſodales eius.
4 Et dixerunt eis, Quo præcipiente vobis do
mum hanc ædificatis, & tectum iſtud, & alia
omnia perficitis? & qui ſunt ſtructores qui
hæc ædificant?
5 Et habuerunt gratiam viſitatione facta ſu-
per eos qui erant ex captiuitate à Domino Se
niores Iudæorum:
6 Et non ſunt impediti ædificare, donec ſi-
gnificaretur Dario de omnibus iſtis, & reſpon
ſum acciperetur.
7 Exemplum epiſtolę quam miſerunt Dario.
Siſennes ſubregulus Syriæ & Phœnices, & Sa-
trabuzanes & ſodales eius in Syria & Phœni-
ce præſides, regi Dario ſalutem.
8 Omnia nota ſint domino Regi, quòd quum
veniſſemus in regionem Iudææ, & introiſſe-
mus in Ieruſalem, inuenimus ædificantes do-
mum Dei magnam:
B 9 Et templum ex lapidibus politis & magnis,
& pretioſis materiis in parietibus:
10 Et opera illa inſtanter fieri, & ſuffragare, &
proſperare in manibus eorum, & in omni glo
ria quàm diligentiſsimè perfici.
11 Tunc interrogauimus Seniores, dicentes,
Quo permittente vobis ædificatis domum
iſtam, & opera hæc fundatis?
12 Ideo autem interrogauimus eos, vt notum
faceremus tibi homines & præpoſitos: & ho-
minum ſcripturam præpoſitorum poſtulaui-
mus illos.
13 At illi reſponderunt nobis, dicentes, Nos ſu
mus ſerui Domini qui fecit cælum & terram:
3.Reg.6.a.1 14 Et ædificabatur hæc dom' ante annos iſtos
multos à Rege Iſrael magno & fortiſsimo, &
conſummata eſt.
4.Regū 24.d.1 15 Et quoniā patres noſtri exacerbantes erant,
& peccauerunt in Deum Iſrael, tradidit eos in
manus Nabuchodonoſor regis Babyloniæ, re
gis Chaldæorum:
16 Et domum iſtam demolientes, incenderūt:
& populum captiuum duxerūt in Babylonē.
1.Eſdr.5.c.13 17 In primo anno regnante Cyro rege Babylo
niæ, ſcripſit Cyrus rex domū hanc ædificare:
18 Et illa ſacra vaſa aurea & argentea quæ extu
lerat Nabuchodonoſor de domo quæ eſt in Ie
ruſalem, & cōſecrauerat ea in ſuo templo, rur-
ſus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat
in Babylonia, & tradita ſunt Zorobabel & Sal
manaſaro ſubregulo:
C 19 Et præceptum eſt eis vt offerrent hæc vaſa,
& reponerent in templo quod erat in Ieruſa-
lem, & ipſum templum Dei ædificare in lo-
co ſuo.
20 Tunc Salmanaſarus ſubiecit fundamenta
domus Domini, quæ eſt in Ieruſalem: & exin-
de vſque nunc ædificatur, & non accepit con-
ſummationem.
21 Nunc ergo ſi iudicatur à te ô Rex, perquira-
tur in regalibus bibliothecis Cyri regis quæ
ſunt in Babylonia:
22 Et ſi inuentum fuerit, cōſilio Cyri regis cœ-
ptam eſſe ſtructuram domus Domini quæ eſt
in Ieruſalem, & iudicatur à domino Rege no-
ſtro, ſcribat de his nobis.
23 Tunc Darius rex præcepit inquiri in biblio
thecis, & inuentus eſt in Ecbatanis oppido,
quod eſt in Media regione, locus vnus in quo
ſcripta erant iſta,
24 Anno primo regnāte Cyro, rex Cyrus præ-
cepit, domum Domini quæ eſt in Ieruſalem
ædificare, vbi incendebant igni aſsiduo,
25 Cuius altitudo ſit cubitorum decem, & la- 1.Eſdr. 6.a
titudo cubitorum ſexaginta, quadratum lapi-
dibus politis tribus, & meniano ligneo eiuſ-
dem regionis, & meniano vno nouo: & impē
dia dari de domo Cyri regis:
26 Et ſacra vaſa domus Domini tā aurea quàm D
argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor in
domū Domini, quę eſt in Ieruſalem, vbi erant
poſita, vt ponantur illic.
27 Et præcepit curam agere Siſennē ſubregu-
lum Syriæ & Phœnicis, & Satrabuzanem & ſo
dales eius, & qui ordinati erāt in Syria & Phœ
nice præſides, vt abſtinerent ſe ab eodē loco.
28 Et ego quoque pręcepi in totum ædificare:
& proſpexi vt adiuuent eos qui ſunt ex capti-
uitate Iudæorum, donec conſummetur tem-
plum ædis Domini:
29 Et à vexatione tributorum Cœleſyriæ &
Phœnicis, diligenter quātitatem dari his ho-
minibus ad ſacrificium Domini, Zorobabel
præfecto, ad tauros, & arietes, & agnos:
30 Similiter autem & frumentum, & ſal, & vi-
num, & oleum inſtanter per ſingulos annos,
prout Sacerdotes qui ſunt in Ieruſalem, dicta-
uerunt conſumi quotidie ſine vlla dilatione,
31 Vt offerantur libationes ſummo Deo pro
Rege & pueris eius, & orēt pro ipſorum vita.
32 Et denuntietur vt quicunq; tranſgreſsi fue-
rint aliquid ex iis quæ ſcripta ſunt, aut ſpreue
rint, accipiatur lignum de ſuis propriis, & ſuſ
pendantur, & bona ipſorum Regi aſcribātur.
33 Propterea & Dominus, cuius nomen inuo
catum eſt ibi, exterminet omnem Regem &
gentem, qui manum ſuam extenderit prohi-
bere, aut malè tractare domum Domini illam
quæ eſt in Ieruſalem.
34 Ego Darius rex decreui quàm diligentiſsi-
mè ſecundum hæc fieri.

CAPVT VII.

1 TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſyriæ & 1.Eſd.6.c.13
Phœnicis, & Satrabuzanes & ſodales
obſequuti iis quæ à Dario rege erant decreta,
2 Inſiſtebant ſacroſanctis operibus diligentiſ
ſimè, cooperantes cum Senioribus Iudęorum
principibus Syriæ:
3 Et proſperata ſunt ſacroſancta opera, pro-
phetantibus Aggæo & Zacharia prophetis.
4 Et cōſummauerunt omnia per præceptum
Domini Dei Iſrael, & ex conſilio Cyri, & Da-
rij, & Artaxerxis regis Perſarum.
5 Et conſummata eſt domus noſtra vſque ad B
tertiam & viceſimam diem mēſis Adar, ſexto
anno Darij Regis.
6 Et fecerunt filij Iſrael, & Sacerdotes, & Le-
uitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui ap
poſiti ſunt ſecundum ea quæ ſcripta ſunt in li
bro Moyſi.
7 Et obtulerunt in dedicationem templi Do-
mini, tauros centum, arietes ducentos, agnos
quadringentos,
8 Et hœdos pro peccatis vniuerſi Iſrael duode
cim, ſecundum numerum tribuum Iſrael.

9 Et ſte-

C 9 Et ſteterunt Sacerdotes & Leuitę amicti ſto
lis per tribus ſuper omnia opera Domini Dei
Iſrael ſecundum librum Moyſi, & oſtiarij per
ſingulas ianuas.
10 Et egerunt filij Iſrael cum iis qui erant ex
captiuitate, illud Phaſe quartadecima luna
menſis primi, quando ſanctificati ſunt Sacer-
dotes & Leuitæ.
11 Omnes filij captiuitatis non ſunt ſimul ſan-
ctificati, quia Leuitæ omnes ſimul ſanctifica-
ti ſunt.
12 Et immolauerunt Phaſe vniuerſi filij capti-
uitatis, & fratribus ſuis Sacerdotibus, & ſibi-
metipſis.
D 13 Et manducauerunt filij Iſrael, qui erant ex
captiuitate omnes qui remanſerant ab omni-
bus execrationibus Gentium terræ, quæren-
tes Dominum:
14 Et celebrauerunt diem feſtum azymorum
ſeptem diebus epulantes in conſpectu Do-
mini.
15 Quoniam conuertit conſilium Regis Aſſy-
riorum in eos, confortare manus eorũ ad ope
ra Domini Dei Iſrael.

CAPVT VIII.

1 ET poſt hunc regnante Artaxerxe Perſarũ
Rege acceſsit Eſdras filius Hazariæ, filij
Helciæ, filij Solome,
2 Filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Aza
hel, filij Bocci, filij Abiſue, filij Phinees, filij E-
leazari, filij Aaron primi Sacerdotis:
3 Hic Eſdras aſcendit de Babylonia quũ eſſet
ſcriba & ingenioſus in Lege Moyſi, quæ data
eſt à Domino Deo Iſrael docere & facere.
4 Et dedit ei Rex gloriã, quòd inueniſſet gra-
tiam in omni dignitate & deſiderio in conſpe
ctu eius.
5 Et aſcenderunt ſimul cum ipſo ex filiis Iſ-
rael, & Sacerdotibus, & Leuitis, & ſacris can-
toribus templi, & oſtiariis, & ſeruis templi in
Ieruſalem.
6 Anno ſeptimo regnante Artaxerxe in quin-
to menſe, (hic annus ſeptimus eſt regni) exeũ
tes de Babylonia nouilunio quinti menſis,
7 Venerunt Ieroſolymam iuxta pręceptum il
lius ſecundum proſperitatem itineris à Domi
no ipſorum datam eis.
8 In his enim Eſdras magnam diſciplinã ob-
tinebat, ne prætermitteret quicquam eorum
quæ eſſent ex Lege Domini & præceptis, &
docendo vniuerſum Iſrael omnem iuſtitiam
& iudicium.
9 Accedentes autem qui ſcribebant ſcripta
Artaxerxis regis, tradiderunt ſcriptum quod
obuenerat ab Artaxerxe rege ad Eſdram Sa-
cerdotem, & Lectorem Legis Domini: cuius
exemplum ſubiectum eſt.
10 Rex Artaxerxes Eſdræ Sacerdoti & lectori
Legis Domini, ſalutem.
11 Humanior ego iudicans in beneficiis, præ-
cepi eis qui deſiderant ex gente Iudæorũ ſua
ſponte, & ex Sacerdotibus & Leuitis qui ſunt
in regno meo, comitari tecum in Ieruſalem:
12 Siqui ergo cupiunt ire tecum, conueniãt, &
proficiſcantur ſicut placuit mihi & ſeptẽ ami-
cis meis conſiliariis:
B 13 Vt viſitent ea quæ aguntur ſecundum Iu-
dæam & Ieruſalem, obſeruantes ſicut habes in
Lege Domini:
14 Et ferant munera Domino Deo Iſrael, quæ
voui ego & amici Ieruſalem, & omne aurum
& argentum quod inuentum fuerit in regio-
ne Babyloniæ, Domino in Ieruſalẽ cum illo
15 Quod eſt donatum pro ipſa Gente in tem-
plum Domini eorum quod eſt in Ieruſalem:
vt colligatur hoc aurum & argentum ad tau-
ros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ iis
ſunt congruentia,
16 Vt offerãt hoſtias Domino ſuper altare Do-
mini ipſorum quod eſt in Ieruſalem.
17 Et omnia quæcunque volueris cum fratri-
bus tuis facere auro & argento, perfice pro vo
luntate tua ſecundum præceptum Domini
Dei tui.
18 Et ſacroſancta vaſa quæ data ſunt tibi ad o-
pera domus Domini Dei tui, quæ eſt in Ieru-
ſalem:
19 Et cætera quæcunque tibi ſubuenerint ad
opera templi Dei tui, dabis de regali gazo-
phylacio.
20 Quum volueris cũ fratribus tuis facere au-
ro & argento, perfice ſecundum voluntatem
Domini.
21 Et ego quidem Rex Artaxerxes præcepi cu
ſtodibus theſaurorum Syriæ & Phœnicis, vt
quæcunque ſcripſerit Eſdras Sacerdos & le-
ctor Legis Domini, diligenter detur ei vſque
ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri:
22 Et vſque ad frumenti modios centum, & vi
ni amphoras centum, & alia quæcunq; abun-
dant ſine taxatione.
23 Omnia ſecundum Legem Dei fiant Deo al
tiſsimo, ne forte exurgat ira in regno Regis, &
filij, & filiorum eius.
24 Vobis autem dicitur, vt omnibus Sacerdo-
tibus, & Leuitis, & ſacris cantoribus, & ſeruis
templi, & ſcribis templi huius,
25 Nullum tributum, neque vlla alia indictio
irrogetur, nec habeat quiſquam poteſtatẽ ob-
iicere eis quicquam.
26 Tu autem Eſdra ſecundum ſapientiam Dei C
conſtitue iudices & arbitros in tota Syria &
Phœnice: & omnes qui Legem Dei tui nõ no-
uerunt, doce:
27 Vt quotquot tranſgreſsi fuerint Legem, di-
ligenter plectantur, ſiue morte, ſiue cruciatu,
ſiue etiã pecuniæ mulctatione, vel abductione.
28 Et dixit Eſdras ſcriba, Benedictus Deus Pa-
trum noſtrorum qui dedit hanc voluntatem
in cor Regis, clarificare domum ſuam quæ eſt
in Ieruſalem,
29 Et me honorificauit in conſpectu Regis, &
conſiliariorum, & amicorum, & purpurato-
rum eius:
30 Et ego conſtans animo factus ſum ſecundũ
opitulationem Domini Dei mei, & cõgrega-
ui ex Iſrael viros, vt ſimul aſcenderent mecũ.
31 Et ij ſunt præpoſiti ſecundum ſuas patrias, *1. Eſdr. 8.a.1*
& principatus portionales eorũ qui mecum
aſcẽderũt de Babylonia in regno Artaxerxis.
32 Et ex filiis Phares, Gerſomus: ex filiis Siema
rith, Amenus: filiorum Dauid, Accus filius Sce
ciliæ:
33 Ex filiis Pares, Zacharias, & cum eo reuerſi
ſunt viri centum quinquaginta:
34 Ex filiis ductoris Moabilonis, Zaraei, & cũ
ipſo viri ducenti quinquaginta:

35 Ex

35 Ex filiis Zachues, Iechonias, Zechoeli, & cũ
ipſo viri ducenti quinquaginta:
36 Ex filiis Sala, Maaſias Gotholiæ, & cũ ipſo
viri ſeptuaginta:
37 Ex filiis Saphatiæ, Zarias Micheli, & cum
ipſo viri octoginta.
38 Ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cum ipſo viri
ducenti duodecim:
39 Ex filiis Baniæ, Salimoth filius Ioſaphiæ, &
cum ipſo viri centum ſexaginta.
40 Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipſo
viri ducenti octo.
41 Ex filiis Ezead, Iohannes Eccetan, & cum
ipſo viri centum decem.
42 Ex filiis Adonicam ipſis poſtremis, & hæc
ſunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel,
& Semeias, & cum ipſo viri ſeptuaginta.
43 Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur
Thia, & metati fuimus illic triduo, & recogno
ui eos.
1.Eſd.18.b.15 44 Et ex filiis Sacerdotum & Leuitarum non
D inueni illic.
45 Et miſi ad Eleazarum, & Eccelon, & Maſ-
man, & Maloban, & Eneathan, & Samea, & Io
ribum, Nathan, Enuagan, Zachariam, & Mo-
ſolamum ipſos ductores & peritos:
46 Et dixi eis vt venirẽt ad Loddeum, qui erat
apud locum gazophylacij.
47 Et mandaui eis vt dicerent Loddeo & fra-
tribus eius, & illis qui erant in gazophylacio,
vt mitterent nobis eos qui Sacerdotio funge-
rentur in domo domini Dei noſtri.
48 Et adduxerunt nobis ſecundum manũ va-
lidam Domini Dei noſtri, viros peritos, ex fi-
liis Moholi, filij Leui, filij Iſrael, Sebebian, & fi
lios & fratres, qui erant decem & octo.
49 Asbiam & Amin ex filiis filiorũ Chananęi,
& filij eorum viri viginti.
50 Et ex iis qui templo ſeruiebant, quos de-
dit Dauid, & ipſi principes ad operationem
Leuitis templo ſeruientium ducenti viginti.
omnia nomina ſignificata ſunt in ſcripturis.
1.Eſd.8.d.21 51 Et voui illic ieiunium iuuenibus in conſpe
ctu Dei, vt quęrerem ab eo bonum iter nobis,
& qui nobiſcum erant, & filiis, & pecoribus
propter inſidias.
52 Erubui enim petere à Rege pedites & e-
quites in comitatu, tutelæ gratia cõtra aduer-
ſarios noſtros.
53 Diximus enim Regi, quoniã virtus Domini
erit cũ eis qui inquirunt eum in omni affectu.
54 Et iterum deprecati ſumus Dominũ Deum
noſtrum ſecundũ hæc: quem & propitium ha
buimus, & compotes facti ſumus Deo noſtro.
55 Et ſeparaui ex plebis præpoſitis, & Sacerdo
tibus templi viros duodecim, & Sedebiam, &
Aſannam, & cum eis ex fratribus eorum vi-
ros decem.
56 Et appendi eis aurum & argentum & vaſa
ſacerdotalia domus Dei noſtri, quæ donaue-
rat Rex, & conſiliarij eius, & principes, & o-
mnis Iſrael.
E 57 Et quum appendiſſem, tradidi argenti talẽ-
ta centum quinquaginta, & vaſa argentea ta-
lentorum centum, & auri talenta centum,
58 Et vaſorum aureorum ſepties viginti, & va-
ſa ærea de bono æramento ſplendentia, duo-
decim, auri ſpeciem reddentia:
59 Et dixi eis, Et vos ſancti eſtis Domino, & va
ſa ſunt ſancta, & aurum, & argentum votũ eſt
Domino Deo Patrum noſtrorum.
60 Vigilate & cuſtodite, donec tradatis ex ple
bis præpoſitis, & Sacerdotibus, & Leuitis, &
principibus ciuitatum Iſrael in Ieruſalem, in
paſtophorio domus Dei noſtri.
61 Et ij qui ſuſceperunt Sacerdotes & Leuitæ
aurum & argentũ & vaſa, intulerunt in Ieruſa
lem in templum Domini.
62 Et promouimus à fluuio Thia, die duodeci 1.Eſdr.8.f.31
ma menſis primi, vſquequo introiuimus in Ie
ruſalem.
63 Et quum factus fuiſſet tertius dies, quarta
autem die ponderatum aurum, & argentũ tra
ditum eſt in domo Domini Dei noſtri Mari-
moth filio Iori ſacerdoti:
64 Et cum ipſo erat Eleazar filius Phinees: &
erant cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Medias,
& Banni filius Leuitæ ad numerum, & ad põ-
dus vniuerſa.
65 Et ſcriptum eſt põdus ipſorum eadẽ hora.
66 Qui autem venerunt ex captiuitate, obtule
rũt ſacrificiũ Domino Deo Iſrael, tauros duo-
decim pro omni Iſrael, arietes octogintaſex,
67 Agnos ſeptuagintaduos, hircos pro pecca-
to duodecim, & pro ſalute vaccas duodecim,
omnia in ſacrificium Domini.
68 Et relegerunt præcepta Regis regalibus diſ
penſatoribus, & ſubregulis Cœleſyrię, & Phœ
nicis: & honorificauerunt gentem, & tẽplum
Domini.
69 Et cõſummatis his, acceſſerunt ad me præ-
poſiti dicentes, Non ſegregauerunt genus Iſ- 1.Eſd.9.a.1
rael, & principes, & Sacerdotes, & Leuitæ.
70 Et alienigenæ Gẽtes, & nationes terræ im-
munditias ſuas à Chananæis, & Hethæis, & F
Pherezæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægy-
ptiis, & Idumæis:
71 Coniuncti enim ſunt filiabus eorum & ipſi,
& filij eorum: & mixtum eſt ſemen ſanctum a-
lienigenis Gentibus terræ: & participes erant
præpoſiti & magiſtratus iniquitatis eius ab
initio ipſius regni.
72 Et mox vt audiui iſta, conſcidi veſtimẽta &
ſacram tunicam: & lacerans capillos capitis
& barbam, ſedi dolens & mœſtus.
73 Et conuenerunt quotquot tunc mouebãn-
tur in verbo Domini Dei Iſrael, ad me lugen-
tem ſuper iniquitatem iſtam: & ſedebam tri-
ſtis vſque ad ſacrificium veſpertinum.
74 Et conſurgens à ieiunio, conſciſſa habẽs ve
ſtimenta & ſacram tunicam, ingeniculans, &
extendens manus ad Dominum,
75 Dicebam, Domine confuſus ſum, & reuere 1.Eſdr.9.b.6
tus ſum ante faciem tuam.
76 Peccata enim noſtra multiplicata ſunt ſu-
per capita noſtra, & iniquitates noſtræ exalta
tæ ſunt vſque ad cœlum:
77 Quoniam à temporibus patrũ noſtrorum
ſumus in magno peccato vſque ad diem hũc.
78 Et propter peccata noſtra & patrũ noſtrorũ Deut.28.c.13
ſumus traditi cum fratribus noſtris, & cum Sa
cerdotibus noſtris, Regibus terræ in gladium
& captiuitatem, & deprædationem, cum con
fuſione vſque in hodiernum diem.
79 Et nunc quantum eſt hoc quod contigit no
bis miſericordia abs te Domine Deus, & relin
que nobis radicem, & nomen in locũ ſanctifi-
cationis tuæ,

80 Detegere luminare noſtrum in domo Domini Dei noſtri, dare nobis cibum in omni tẽpore ſeruitutis noſtræ.

81 Et quum ſeruiremus, non fuimus derelicti à Domino Deo noſtro: ſed conſtituit nos in gratia, ponens nobis Reges Perſarum dare cibum,

82 Et clarificare templum Domini Dei noſtri, & ædificare deſerta Sion, dare nobis ſtabilitatem in Iudæa & Ieruſalem. G

83 Et nunc quid dicimus Domine habentes hæc? tranſgreſsi enim ſumus præcepta tua, quæ dediſti in manus puerorum tuorum Prophetarum,

Deuter.7.a.1 84 Dicens, Quoniam terra, in quam introiſtis poſsidere hæreditatem eius, terra polluta eſt coinquinationibus alienigenarum terræ, & immunditię illorum repleuerunt eam totam immunditia ſua:

85 Et nunc filias veſtras non coniungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis veſtris:

86 Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, vt inualeſcentes manducetis optima terræ, & hæreditatem diſtribuatis filiis veſtris vſque in æuum.

87 Et quæ contingunt nobis, omnia fiũt propter opera noſtra maligna, & magna peccata noſtra.

88 Et dediſti nobis talem radicem, & rurſum reuerſi ſumus tranſgredi legitima tua, vti commiſceremur immunditiæ alienigenarũ Gentium terræ huius.

89 Nónne iraſcêris nobis perdere nos, quoad vſque non relinquatur radix & nomẽ noſtrũ?

90 Domine Deus Iſrael, verax es. derelicta eſt enim radix vſque in hodiernum diem.

91 Ecce, nunc ſumus in conſpectu tuo in iniquitatibus noſtris: non eſt enim adhuc ſtare ante te in his.

1.Eſd.10.a.8 92 Et quũ adorando confiteretur Eſdras flens, humi proſtratus ante templum, congregati ſunt ante eum ex Ieruſalem turba magna valde, viri & mulieres, & iuuenes & iuuẽculæ. fletus enim erat magnus in ipſa multitudine.

93 Et quũ clamaſſet, Iechonias Ieheli ex filiis Iſrael, dixit Eſdrę, Nos in Dominum peccauimus, quòd collocauimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex Gẽtibus terræ.

94 Et nunc es ſuper omnem Iſrael. In iis ergo ſit iuſiurandum à Domino expellere omnes vxores noſtras quæ ex alienigenis ſunt, cum filiis earum.

95 Sicut tibi decretum eſt à maioribus ſecundum Legem Domini, exurgens explica.

96 Ad te enim ſpectat negotium, & nos tecum ſumus: viriliter fac.

97 Et exurgens Eſdras, adiurauit principes Sacerdotum & Leuitas, & omnem Iſrael facere ſecundum hæc: & iurauerunt.

CAPVT IX.

1.Eſd.10.a.6 1 ET exurgens Eſdras ab ante atrium tẽpli, abiit in paſtophorium Ionathæ filij Naſabi.

2 Et hoſpitatus illic non guſtauit panem, nec aquam bibit ſuper iniquitatem multitudinis.

3 Et facta eſt prædicatio in omni Iudæa, & in Ieruſalem omnibus qui erant ex captiuitate in Ieruſalem congregati,

4 Vt quicunque non occurrerit biduo vel triduo diei ſecundum iudicium aſsidentium Seniorum, tollerentur facultates ſuæ, & ipſe alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis.

5 Et congregati ſunt omnes qui erant ex tribu Iuda & Beniamin in tribus diebus in Ieruſalem. hic menſis eſt nonus, dies menſis viceſimus.

6 Et ſedit omnis multitudo in area templi trementes propter hyemem præſentem.

7 Et exurgens Eſdras dixit illis, Vos iniquè feciſtis, collocantes vobis in matrimoniũ vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Iſrael.

8 Et nunc date confeſsionem, & magnificentiam Domino Deo Patrum noſtrorum: B

9 Et perficite voluntatem ipſius, & diſcedite à Gentibus terræ, & ab vxoribus alienigenis.

10 Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce magna, Sicut dixiſti, faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna eſt, & tempus hybernum, & non poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc opus non eſt nobis vnius diei, neque bidui: multum enim in iis peccauimus:

12 Stent præpoſiti multitudinis, & omnes qui nobiſcum inhabitant, & quotquot habẽt vxores apud ſe alienigenas.

13 Et aſsiſtant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, vſquequo ſoluant iram Domini, negotij huius.

14 Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam ſuſceperunt ſecundũ hæc: & Boſoramus, & Leuis, & Sabbathæus ſimul cooperati ſunt cum illis.

15 Et ſteterunt ſecundum hæc omnia vniuerſi qui erant ex captiuitate.

16 Et elegit ſibi viros Eſdras Sacerdos principes magnos de patribus eorum ſecundum nomina, & conſederunt nouilunio menſis decimi examinare negotium iſtud. C

17 Et determinatum eſt de viris qui habebant vxores alienigenas, vſq; ad neomeniam primi menſis:

18 Et inuẽti ſunt ex Sacerdotibus permiſti qui habebant alienigenas vxores.

19 Ex filiis Ieſu filij Ioſedec, & fratribus eius, Maſeas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus:

20 Et iniecerunt manus vt expellerent vxores ſuas, & ad litandum in exorationem arietem pro ignorantia ſua.

21 Et ex filiis Semmeri, Maſeas, & Eſſes, & Ieelech, Azarias.

22 Et ex filiis Foſere, Limoſias, Hiſmaenis, & Nathanee, Iuſsio, Reddus, & Talſas.

23 Et ex Leuitis, Iorabd*, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, & Elionas.

24 Et ex ſacris cantoribus, Eliaſib, Zaccarus.

25 Et ex oſtiariis, Salumus, & Tolbanes.

26 Et ex Iſrael, ex filiis Foro, Ozi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & Iammebias, & Bannas.

27 Et ex filiis Iolamã, Chamas, & Zacharias, & Iezrelus, & Ioddius, & Erimoth, & Helias. D

28 Et ex filiis Zathoim, Eliadas, & Liaſumus, Zochias, & Larimoth, & Zabdis, & Tebedias.

29 Et ex filiis Zebes, Iohannes, & Amanias, & Zabdias, & Emens.

30 Et ex filiis Banni, Olamus, & Maluchus, & Ieddeus, & Iaſub, & Azabus, & Ierimoth.

31 Et ex

31 Et ex filiis Addin, Naathus, & Mooſias, &
Caleus,& Raanas,Maaſeas,Mathathias,& Be
ſeel,& Bonnus,& Manaſſes.
32 Et ex filiis Nuae, Noneas, & Afeas, & Mel-
chias,& Sameas,& Simon,Beniamin,& Mal-
chus,& Marras.
33 Et ex filiis Aſom,Carianeus,Mathathias,&
Bannus,& Eliphalach, & Manaſſes, & Semei.
34 Et ex filiis Banni, Ieremias, & Moadias, &
Abramus, & Iohel, & Baneas, & Pelias, & Io-
nas,& Marimoth,& Eliaſib, & Mathaneus, &
Eliaſis, & Orizas, & Dielus, & Semedius, &
Zambris, & Ioſephus.
35 Et ex filiis Nobei, Idelus, & Mathathias, &
Sabadus,& Zecheda,Sedmi, & Ieſſei, Baneas.
E 36 Omnes iſti coniunxerunt ſibi vxores alie-
nigenas,& dimiſerunt eas cum filiis.
37 Et inhabitauerunt Sacerdotes & Leuitæ:&
qui erant ex Iſrael in Ieruſalem, & in tota v-
na regione nouilunio menſis ſeptimi.& erant
filij Iſrael in commorationibus ſuis.
2.Eſdr.8.a.1 38 Et congregata eſt omnis multitudo ſimul
in aream, quæ eſt ab Oriente portæ Sacræ.
39 Et dixerunt Eſdræ pontifici, & Lectori, vt
afferret Legem Moyſi quæ tradita eſt à Domi
no Deo Iſrael.
40 Et attulit Eſdras pontifex Legē omni mul-
titudini eorum à viro vſque ad mulierem, &
omnibus Sacerdotibus audire Legem nouilu
nio menſis ſeptimi.
41 Et legebat in area quæ eſt ante Sacram por-
tam templi, à prima luce vſque ad veſpera co-
ram viris & mulieribus. & dederunt omnes
ſenſum ad Legem.
F 42 Et ſtetit Eſdras Sacerdos, & lector Legis ſu
per ligneum tribunal quod fabricatum erat.
43 Et ſteterunt ad eum Mathathias, & Samus,
Ananias,Azarias,Vrias,Ezechias,&Balſamus
ad dexteram:
44 Et ad ſiniſtram Faldeus,Miſael,Malachias,
Abuſthas,Sabus,Nabadias, & Zacharias:
45 Et aſſumpſit Eſdras librū coram omni mul
titudine: (præſidebat enim in gloria in con-
ſpectu omnium)
46 Et quum abſoluiſſet Legem, omnes ere-
cti ſteterunt, & benedixit Eſdras Dominum
Deum altiſsimum, Deum Sabaoth omnipo-
tentem.
47 Et reſpondit omnis populus,Amen. Et ele
uatis ſurſum manibus procidentes in terram,
adorauerunt Dominum.
48 Ieſus,& Banaeus,& Sarebias, & Iaddimus,
& Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & A-
zarias, & Ioradus, & Ananias, & Philias Le-
uitæ,
49 Qui docebant Legem Domini, & in mul-
titudine legebant Legem Domini:& præfere
bant ſinguli eos qui intelligebant lectionem.
50 Et dixit Atharathes Eſdræ pontifici, & Le-
ctori,& Leuitis,qui docebant multitudinem,
dicēs, Dies hic ſanctus eſt Domino.& omnes
flebant quum audiſſent Legem.
51 Et dixit Eſdras, Digreſsi ergo manduca- 2.Eſd. 8.c.10
te pinguiſsima quæque, & bibite dulciſsima
quæque, & mittite munera iis qui non ha-
bent.
52 Sanctus enim eſt hic dies Domini, & nolite
mœſti eſſe:Dominus enim clarificabit vos.
53 Et Leuitæ denuntiabant in publico omni-
bus,dicentes, Dies hic ſanctus eſt,nolite mœ-
ſti eſſe.
54 Et abierunt omnes manducare, & bibere,
& epulari, & dare munera iis qui non habe-
bant, vt epularētur. magnificè enim ſunt exal
tati verbis quibus edocti ſunt.
55 Et congregati ſunt vniuerſi in Ieruſalem ce
lebrare lætitiam,ſecundum teſtamentum Do
mini Dei Iſrael.

IIII. Eſdræ vulgò, apocryphus.

Inſcribitur hic liber Eſdræ prophetæ ſecundus, ideo fortaſſe quòd qui præceſsit, eiuſdem Eſdræ prophetæ ſit primus. Nam Eſdræ liber Hebraicè ſcriptus qui præcedit Nehemiam, Eſdræ ſcribæ & Legis doctoris eſt, vt ipſe teſtatur ſeptimo capite libri ſui.

CAPVT I

1.Eſd.7.a.1 1 LIBER Eſdræ prophetæ
ſecundus, filij Sarei, filij
Azaræi, filij Helciæ, filij
Sadaniæ, filij Sadoc, filij
Achitob,
2 Filij Achiæ, filij Phi-
nees, filij Heli, filij Ame-
riæ,filij Haſiei, filij Mari-
moth,filij Arna, filij Oziæ,filij Borith, filij Abi
ſei,filij Phinees, filij Eleazar,
3 Filij Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus
in regione Medorum,in regno Artaxerxis re-
gis Perſarum.
4 Et factum eſt verbum Domini ad me, di-
cens,
Eſa.58.a.1 5 Vade, & nuntia populo meo facinora ipſo-
rum, & filiis eorū iniquitates, quas in me ad-
miſerunt,vt nuntient filiis filiorum:
6 Quia peccata parētum ipſorum in illis cre-
uerunt. obliti enim mei, ſacrificauerunt diis
alienis.
7 Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti de
domo ſeruitutis? ipſi autem irritauerunt me,
& conſilia mea ſpreuerunt.
8 Tu autem excute comá capitis tui, & proii-
ce omnia mala ſuper illos:quoniam non obe-
dierunt Legi meæ.populus autem eſt indiſci-
plinatus.
9 Vſquequo eos ſuſtinebo, quibus tanta be- B
neficia contuli?
10 Reges multos propter eos ſubuerti, Pharao Exo.14.g.28
nem cum pueris ſuis,& omnem exercitum e-
ius percuſsi.
11 Omnes gentes à facie eorum perdidi, & in Numer. 21.d.
Oriente prouinciarum duarum populos Ty- 24
ri & Sidonis diſsipaui, & omnes aduerſarios Ioſue 8.10.11
eorum interfeci.
12 Tu verò loquere ad eos, dicens, Hæc dicit
dominus:
13 Nempe ego vos per mare tranſmeaui,& pla Exo.14.g.29
teas vobis initiò munitas exhibui:ducem vo-
bis dedi Moyſen,& Aaron Sacerdotem. Exod.3.b.10
14 Lucem vobis per columnam ignis præſtiti, Exo.13.d.21
& magna

& magna mirabilia feci in vobis:vos autē mei
obliti eſtis,dicit Dominus.
Exo.16.c.13 15 Hæc dicit Dominus omnipotens,Coturnix
Pſal.104.d. vobis in ſigno fuit,caſtra vobis ad tutelam de-
40 di,& illic murmuraſtis:
16 Et nō triumphaſtis in nomine meo de per-
ditione inimicorum veſtrorū,ſed adhuc nunc
vſque murmuraſtis.
17 Vbi ſunt beneficia quæ præſtiti vobis? nōne
in deſerto quū eſuriretis, proclamaſtis ad me,
Num.14.a.3 18 Dicentes,Vtquid nos in deſertum iſtud ad-
duxiſti interficere nos?melius nobis fuerat ſer
uire Ægyptiis,quàm mori in deſerto hoc.
19 Ego dolui gemitus veſtros , & dedi vobis
Sapi.16.c.20 manna in eſcam. Panem Angelorum mandu-
caſtis.
Num.20.b.11 20 Nónne quum ſitiretis,petram excidi,& flu-
C xerunt aquę in ſaturitate?propter æſtus, foliis
arborum vos texi.
21 Diuiſi vobis terras pingues:Chananæos, &
Eſa.5.a.4 Pherezæos,& Philiſthęos à facie veſtra proie-
ci.quid faciam vobis adhuc?dicit Dominus.
Exod.15.d.25 22 Hæc dicit Dominus omnipotēs, In deſerto
quum eſſetis in flumine Amorrhæo ſitientes,
&blaſphemantes nomen meum,
23 Non ignem vobis pro blaſphemiis dedi,ſed
mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.
Exod.32.b.8 24 Quid tibi faciam Iacob? Noluiſti obedire
Iuda.transferam me ad alias Gentes, & dabo
eis nomen meum, vt cuſtodiāt legitima mea.
25 Quoniam me dereliquiſtis,& ego vos dere-
linquam.Petentibus vobis à me miſericordiā,
non miſerebor.
Eſa.1.d.15 26 Quando inuocabitis me, ego nō exaudiam
vos.maculaſtis enim manus veſtras ſanguine,
& pedes veſtri impigri ſunt ad committenda
homicidia.
27 Non quaſi me dereliquiſtis,ſed voſipſos,di-
cit Dominus.
28 Hæc dicit Dominus omnipotens, Nónne
ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater fi-
lias,& vt nutrix paruulos ſuos,
29 Vt eſſetis mihi in populum , & ego vobis in
Deum:& vos mihi in filios,& ego vobis in pa-
trem?
Matt.23.d.37 30 Ita vos collegi, vt gallina pullos ſuos ſub a-
D las ſuas.modò autem quid faciam vobis? pro-
iiciam vos à facie mea.
Eſa.66.a.3 31 Oblationem quum mihi attuleritis, auertā
faciem meā à vobis. dies enim feſtos veſtros,
& neomenias,& circunciſiones repudiaui.
32 Ego miſi pueros meos Prophetas ad vos,
quos acceptos interfeciſtis,& laniaſtis corpo-
ra eorum, quorum ſanguinem exquiram, di-
cit Dominus.
33 Hæc dicit Dominus omnipotens, Domus
veſtra deſerta eſt. proiiciam vos ſicut ventus
ſtipulam:
34 Et filij procreationem non facient: quoniā
mandatum meum neglexerunt, & quod ma-
lum eſt coram me,fecerunt.
35 Tradam domos veſtras populo veniēti, qui
me non audientes credunt: quibus ſigna non
oſtendi,facient quæ præcepi.
36 Prophetas non viderunt,& memorabuntur
iniquitatum eorum.
37 Teſtor populi venientis gratiam,cuius par-
uuli exultant cum lætitia,me non videntes o-
culis carnalibus,ſed ſpiritu credētes quę dixi.
38 Et nunc frater aſpice quæ gloria:& vide po-
pulum venientem ab Oriente,
39 Quibus dabo ducatum Abraham, Iſaac, &
Iacob,& Oſee,& Amos, & Micheæ, & Ioel, &
Abdiæ,& Ionæ,
40 Et Naū,& Habacuc,Sophoniæ,Aggæi, Za-
chariæ,& Malachiæ, qui & Angelus Domini Malac.3.a.1
vocatus eſt.

CAPVT II.

1 HÆc dicit Dominus, Ego eduxi populū
iſtum de ſeruitute, quibus mādata dedi
per pueros meos Prophetas, quos audire no-
luerunt,ſed irrita fecerunt mea conſilia.
2 Mater quæ eos generauit,dicit illis, Ite filij,
quia ego vidua ſum,& derelicta.
3 Educaui vos cum lætitia, & amiſi vos cum
luctu & triſtitia:quoniam peccaſtis coram Do
mino Deo veſtro, & quod malum eſt, coram
eo feciſtis.
4 Modò autem quid faciam vobis? ego vidua
ſum & derelicta: ite filij, & petite à Domino
miſericordiam.
5 Ego autem te pater teſtem inuoco ſuper ma
trem filiorum, qui noluerunt Teſtamentum
meum ſeruare:
6 Vt des eis confuſionem,& matrem eorum in
direptionem,ne generatio eorum fiat.
7 Diſpergātur in Gentes nomina eorum, de-
leantur à terra:quoniā ſpreuerunt Sacramen-
tum meum.
8 Vę tibi Aſſur,qui abſcōdis iniquos penes te. Gene.19.c.a
gens mala,memorate quid fecerim Sodomæ
& Gomorrhæ,
9 Quorum terra iacet in piceis glebis & agge
ribus cinerum:ſic dabo eos, qui me nō audie-
runt,dicit Dominus omnipotens.
10 Hæc dicit Dominus ad Eſdram,Nuntia po-
pulo meo, quoniam dabo eis regnum Ieruſa-
lem,quod daturus eram Iſrael.
11 Et ſumam mihi gloriam illorum,& dabo eis
tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. B
12 Lignum vitæ erit illis in odore vnguenti, &
non laborabunt, neque fatigabuntur.
13 Ite,& accipietis.rogate vobis dies paucos,vt
immorentur.iam paratum eſt vobis regnum:
vigilate.
14 Teſtare cælū & terram. contriui enim ma-
lum,& creaui bonum:quia viuo ego,dicit Do-
minus.
15 Mater amplectere filios tuos,educa illos cū
lætitia.ſicut columba confirma pedes eorum:
quoniam te elegi,dicit Dominus.
16 Et reſuſcitabo mortuos de locis ſuis, & de
monumentis educam illos:quoniam cogno-
ui nomen tuum Iſrael.
17 Noli timere mater filiorum:quoniam te ele
gi,dicit Dominus.
18 Mittam tibi adiutorium pueros meos Eſa-
iam & Ieremiam, ad quorum conſilium ſan-
ctificaui,& paraui tibi arbores duodecim gra-
uatas variis fructibus,
19 Et totidē fontes fluentes lac & mel:& mon-
tes immenſos ſeptem, habētes roſam & liliū,
in quibus gaudio implebo filios tuos.
20 Viduam iuſtifica,pupillo iudica, egenti da,
orphanum tuere,nudum veſti,
21 Confractum & debilem cura,claudum irri-
dere noli, tutare mancum, & cæcum ad viſio-

nem claritatis meæ admitte.
22 Senem & iuuenem intra muros tuos ſerua:
23 Mortuos vbi inueneris, ſignans commenda ſepulchro, & dabo tibi primam ſeſsionem in reſurrectione mea.
24 Pauſa & quieſce populus meus, quia veniet requies tua.
25 Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.
26 Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.
C 27 Noli fatigari. quum enim venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alij plorabunt & triſtes erũt: tu autem hilaris & copioſa eris.
28 Zelabunt Gentes, & nihil aduerſus te poterunt, dicit Dominus.
29 Manus meæ tegent te ne filij tui gehennam videant.
30 Iucundare mater cum filiis tuis: quia ego te eripiam, Dicit Dominus.
31 Filios tuos dormiẽtes memorare: quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & miſericordiam cũ illis faciam: quoniam miſericors ſum, dicit Dominus omnipotens.
32 Amplectere natos tuos vſque dum venio, & prẹſtem illis miſericordiam: quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet.
33 Ego Eſdras præceptum accepi à Domino in monte Horeb, vt irem ad Iſrael: ad quos quum venirẽ, reprobauerunt me, & reſpuerunt mandatum Domini.
34 Ideóque vobis dico Gentes, quæ auditis & intelligitis, expectate Paſtorem veſtrum, requiẽ æternitatis dabit vobis: quoniam in proximo eſt ille qui in fine ſeculi adueniet.
35 Parati eſtote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatẽ temporis.
36 Fugite vmbram ſeculi huius: accipite iucunditatem gloriæ veſtræ: ego teſtor palàm ſaluatorem meum.
37 Commendatum donum accipite & iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad cæleſtia regna vocauit.
D 38 Surgite, & ſtate, & videte numerum ſignatorum in conuiuio Domini.
39 Qui ſe de vmbra ſeculi tranſtulerunt, ſplendidas tunicas à Domino acceperunt.
40 Recipe Sion numerum tuum, & conclude candidatos tuos qui Legem Domini compleuerunt.
41 Filiorum tuorum quos optabas, plenus eſt numerus. roga imperium Domini, vt ſanctificetur populus tuus qui vocatus eſt ab initio.
Apoc. 7. c. 9 42 Ego Eſdras vidi in mõte Sion turbam magnam, quam numerare non potui: & omnes canticis collaudabant Dominum.
43 Et in medio eorum erat iuuenis ſtatura celſus, eminentior omnibus illis, & ſingulis eorũ capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: ego autem miraculo tenebar.
44 Tunc interrogaui Angelum, & dixi, Qui ſunt hi Domine?
45 Qui reſpondẽs, dixit mihi, Hi ſunt qui mortalem tunicam depoſuerunt, & immortalem ſumpſerunt, & confeſsi ſunt nomẽ Dei: modò coronantur, & accipiunt palmas.
46 Et dixi Angelo, Ille iuuenis quis eſt qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit?
47 Et reſpondẽs dixit mihi, Ipſe eſt Filius Dei, quem in ſeculo confeſsi ſunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Domini ſteterunt:
48 Tunc dixit mihi Angelus, Vade, annuntia populo meo, qualia & quanta mirabilia Domini Dei vidiſti.

CAPVT III.

1 ANno triceſimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone, & conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ aſcendebant ſuper cor meum:
2 Quoniam vidi deſertionem Sion, & abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.
3 Et ventilatus eſt ſpiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altiſsimum verba timorata,
4 Et dixi, O dominator Domine, tu dixiſti ab initio, quando plantaſti terram, & hoc ſolus, & imperaſti populo,
5 Et dediſti Adam corpus mortuum: ſed & ipſum figmentum manuum tuarum erat, & inſufflaſti in eum, ſpiritum vitæ, & factus eſt viuens coram te: Gene. 2. d. 7
6 Et induxiſti eum in paradiſo, quem plantauerat dextera tua antequam terra aduentaret:
7 Et huic mandaſti diligere viam tuã, & præteriuit eam, & ſtatim inſtituiſti in eo mortem, & in nationibus eius: & natæ ſunt gentes, & tribus, & populi, & cognationes quarum non eſt numerus.
8 Et ambulauit vnaquæque gens in volũtate ſua, & mira agebant coram te, & ſpernebant præcepta tua. Gene. 6. c. 11
9 Iterum autem in tempore induxiſti diluuiũ ſuper inhabitantes ſeculum, & perdidiſti eos. Gene. 7. b. 10 B
10 Et factum eſt in vnoquoque eorũ, ſicut Adæ mori, ſic his diluuium.
11 Dereliquiſti autem vnum ex his, Noe cũ domo ſua, & ex eo iuſti omnes. 1. Pet. 3. d. 20
12 Et factum eſt, quum cœpiſſent multiplicari qui habitabant ſuper terram, & multiplicauerunt filios, & populos, & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere pluſquam priores.
13 Et factum eſt, quum iniquitatem facerent coram te, elegiſti tibi virum ex iis cui nomẽ erat Abraham. Gene. 12. a. 1
14 Et dilexiſti eum, & demonſtraſti ei ſoli voluntatem tuam:
15 Et diſpoſuiſti ei teſtamẽtum æternum, & dixiſti ei vt nõ vnquam derelinqueres ſemẽ eius.
16 Et dediſti ei Iſaac: & Iſaac dediſti Iacob & Eſau. Et ſegregaſti tibi Iacob, Eſau autem ſeparaſti. & factus eſt Iacob in multitudine magna. Gene. 21. a. 2 Gene. 25. d. 25 Rom. 9. b. 7 C
17 Et factum eſt quum educeres ſemen eius ex Ægypto, adduxiſti ſuper montem Sina.
18 Et inclinaſti cælos, & ſtatuiſti terram, & cõmouiſti orbem, & tremere feciſti abyſſos, & conturbaſti ſeculum.
19 Et tranſiit gloria tua portas quatuor, ignis & terræmotus, & ſpiritus & gelu, vt dares ſemini Iacob Legem, & generationi Iſrael diligentiam. Exod. 19 Deut. 4. c. 10
20 Et non abſtuliſti ab eis cor malignum, vt faceret Lex tua in eis fructum.
21 Cor enim malignũ baiulans primus Adam, tranſgreſſus & victus eſt: ſed & omnes qui de eo nati ſunt.
22 Et facta eſt permanens infirmitas, & Lex cũ corde populi, cum malignitate radicis: & diſceſsit Gene. 3. a. 6

ceſſit quod bonum eſt,& manſit malignum.

1.Re.16.c.13 2.Reg.5.a.3

23 Et tranſierunt tempora,& finiti ſunt anni:& ſuſcitaſti tibi ſeruum nomine, Dauid,

24 Et dixiſti ei ædificare ciuitaté nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.

25 Et factũ eſt hoc annis multis, & dereliquerunt qui habitabant ciuitatem,

26 In omnibus facientes ſicut fecit Adam & omnes generationes eius:vtebãtur enim & ipſi corde maligno.

27 Et tradidiſti ciuitatem tuã in manibus inimicorum tuorum.

D 28 Nunquid meliora faciunt qui habitant Babylonem:& propter hoc dominabitur Sion?

29 Factum eſt,quum veniſſem huc, & vidiſſem impietates, quarum non eſt numerus:& delinquentes multos vidit anima mea hoc triceſimo anno,& exceſſit cor meum:

30 Quoniam vidi quomodo ſuſtines eos peccantes,& peperciſti impiè agẽtibus; & perdidiſti populum tuum, & conſeruaſti inimicos tuos, & non ſignificaſti.

31 Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc.Nũquid meliora facit Babylon,quàm Sion?

Iere. 10.d.25

32 Aut alia gens cognouit te præter Iſrael? aut quæ tribus crediderunt teſtamentis tuis, ſicut Iacob?

33 Quarum merces non comparuit, neque labor fructificauit.pertrãſiens enim pertranſiui in Gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum.

34 Nunc ergo pondera in ſtatera noſtras iniquitates,& eorũ qui habitant in ſeculo:& non inuenietur nomen tuum niſi in Iſrael.

35 Aut quando non peccauerunt in conſpectu tuo qui habitant terram? aut quæ gens ſic obſeruauit mandata tua?

36 Hos quidem per nomina inuenies ſeruaſſe mandata tua:Gentes autem non inuenies.

CAPVT IIII.

1 ET reſpondit ad me Angelus qui miſſus eſt ad me,cui nomen Vriel,

2 Et dixit mihi, Excedés exceſſit cor tuum in ſeculo hoc, & comprehendere cogitas viam Altiſſimi.

3 Et dixi,Ita Domine meus. Et reſpõdit mihi, & dixit,Tres vias miſſus ſum oſtẽdere tibi, & tres ſimilitudines proponere coram te:

4 De quibus mihi ſi renuntiaueris vnã ex his, & ego tibi demonſtrabo viam quam deſideras videre:& docebo te vnde ſit cor malignum.

5 Et dixi,Loquere Domine meus. Et dixit ad me,Vade,pondera mihi ignis pondus, aut mẽſura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ præteriit.

6 Et reſpondi, & dixi, Quis natorum poterit facere,vt me interroges de his?

7 Et dixit ad me,Si eſſem interrogãs te, dicẽs, Quantæ habitationes ſunt in corde maris,aut quãtę venę ſunt in principio abyſſi,aut quantæ venæ ſunt ſuper firmamẽtum, aut qui ſunt exitus paradiſi?

8 Diceres mihi fortaſſis, In abyſſum non deſcendi,neque in infernum adhuc,neque in cælum vnquam aſcendi.

9 Nunc autem nõ interrogaui te niſi de igne, & vento,& die per quẽ tranſiſti,& à quibus ſeparari non potes:& non reſpondiſti mihi de eis.

10 Et dixit mihi,Tu quę tua ſunt,tecum coadoleſcentia,non potes cognoſcere:

11 Et quomodo poterit vas tuum capere Altiſſimi viam,& iam exterius corrupto ſeculo intelligere corruptioné euidẽtem in facie mea?

12 Et dixi illi, Melius erat nos non eſſe, quàm adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati,& non intelligere de qua re.

13 Et reſpondit ad me,& dixit,Proficiſcẽs profectus ſum ad ſyluam lignorum campi, & cogitauerunt cogitationem, Iudicũ 9.b.8 2.Paral.25.c.18

14 Et dixerunt, Venite, & eamus, & faciamus ad mare,bellum,vt recedat coram nobis,& faciamus nobis alias ſyluas. B

15 Et ſimiliter fluctus maris & ipſi cogitauerũt cogitationem, & dixerunt, Venite aſcendentes,debellemus ſyluas campi, vt & ibi cõſummemus nobiſmetipſis aliam regionem.

16 Et factus eſt cogitatus ſylue in vanum.venit enim ignis,& conſumpſit eam.

17 Similiter & cogitatus fluctuum maris. ſtetit enim arena, & prohibuit eos.

18 Si enim eſſes iudex horum, quem inciperes iuſtificare, aut quem condemnare?

19 Et reſpondi, & dixi, Vtique vanam cogitationem cogitauerunt.terra enim data eſt ſyluæ,& mari locus portare fluctus ſuos.

20 Et reſpondit ad me,& dixit,Bene tu iudicaſti:& quare non iudicaſti tibimetipſi?

21 Quemadmodum enim terra ſyluæ data eſt, & mare fluctibus ſuis:ſic qui ſuper terram inhabitãt,quæ ſunt ſuper terram,intelligere ſolummodo poſſunt:& qui ſuper cęlos,quæ ſuper altitudinem cælorum. Eſa.55.c.8 Ioan.3.d.32 1.Cor.2.d.11

22 Et reſpondi,& dixi,Deprecor te Domine,vt mihi detur ſenſus intelligendi.

23 Nõ enim volui interrogare de ſuperioribus tuis,ſed de iis quæ pertranſeunt per nos quotidie, propter quid Iſrael datus in opprobriũ Gentibus:quem dilexiſti populum, datus eſt tribubus impiis,& Lex Patrum noſtrorum in interitum deducta eſt,& diſpoſitiones ſcriptę nuſquam ſunt:

24 Et pertranſiuimus de ſeculo, vt locuſtæ, & vita noſtra ſtupor & pauor:& nec digni ſumus miſericordiam conſequi.

25 Sed quid faciet nomini ſuo quod inuocatũ eſt ſuper nos?& de his interrogaui. C

26 Et reſpondit ad me,& dixit, Si fueris plurimum ſcrutatus, frequenter miraberis: quoniã feſtinans feſtinat ſeculum pertranſire,

27 Et non capit portare quæ in futuris temporibus iuſtis repromiſſa ſunt:quoniam plenum iniuſtitia eſt ſeculum hoc,& infirmitatibus.

28 De quibus autem interrogas, dicam: ſeminatum enim eſt malum, & necdum venit deſtructio ipſius.

29 Si ergo non inuerſum fuerit quod ſeminatum eſt, & diſceſſerit locus vbi ſeminatum eſt malum:nõ veniet vbi ſeminatum eſt bonum.

30 Quoniam gramẽ ſeminis mali ſeminatum eſt in corde Adam ab initio:& quantum impietatis generauit vſque nũc,& generat vſque quum veniat area?

31 Æſtima autem apud te gramen mali ſeminis,quantum fructum impietatis generauit?

32 Quando ſecatæ fuerint ſpicæ quarum non

eſt numerus,quàm magnam aream incipient
facere?
33 Et reſpondi, & dixi, Quomodo & quando
hæc? quare modici & mali anni noſtri?
34 Et reſpódit ad me, & dixit mihi, Non feſti-
nes tu ſuper Altiſsimũ.tu enim feſtinas inani-
ter eſſe ſuper ipſum. nã exceſſus tuus multus.
35 Nónne de his interrogauerũt animæ iuſto-
rum in promptuariis ſuis,dicentes,Vſquequo
ſpero ſic?& quando veniet fructus areæ mer-
cedis noſtræ?
36 Et reſpondit ad ea Ieremiel archangelus, &
dixit, Quando impletus fuerit numerus ſe-
minum in vobis, quoniam in ſtatera ponde-
rauit ſeculum,
37 Et menſura menſurauit tempora, & nume-
ro numerauit tempora:& non commouit,nec
excitauit vſque dum impleatur prędicta men-
ſura?
D
38 Et reſpódi, & dixi, O Dominator Domine,
ſed & nos omnes pleni ſumus impietate.
39 Et ne fortè propter nos non impleantur iu-
ſtorum areæ, propter peccata inhabitantium
ſuper terram.
40 Et reſpondit ad me,& dixit, Vade, & inter-
roga prægnantem,ſi quando impleuerit nouẽ
menſes ſuos, adhuc poterit matrix eius reti-
nere partum in ſemetipſa.
41 Et dixi,Nõ poteſt, Domine. Et dixit ad me,
In inferno promptuaria animarum matrici
aſsimilata ſunt.
42 Quemadmodum enim illa feſtinat quę pa-
rit,effugere neceſsitatem partus:ſic & hæc fe-
ſtinat reddere ea quæ commendata ſunt.
43 Ab initio tibi demonſtrabitur de iis quæ
concupiſcis videre.
44 Et reſpondi,& dixi,Si inueni gratiam ante
oculos tuos, & ſi poſsibile eſt, & ſi idoneus
ſum,
45 Demonſtra mihi, ſi pluſquam præteritum
ſit habet venire, aut plura pertranſierunt ſu-
pra quàm futurum eſt.
46 Quid pertranſiuit, ſcio:quid autem futurũ
ſit, ignoro.
47 Et dixit ad me, Sta ſuper dexteram partem,
& demonſtrabo tibi interpretationem ſimili-
tudinis.
48 Et ſteti, & vidi: & ecce fornax ardens tran-
ſiit coram me. & factum eſt, quum trãſiret flã-
ma, vidi:& ecce ſuperauit fumus.
49 Poſt hæc tranſiit coram me nubes plena a-
quæ, & immiſit pluuiã impetu multã. & quũ
tranſiſſet impetus pluuiæ, ſuperauerunt in ea
guttæ.
50 Et dixit ad me, Cogita tibi:ſicut creſcit plu-
uia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fu-
mus:ſic ſuperabundauit quę tranſiuit menſu-
ra.Superauerunt autem guttæ,& fumus:
51 Et oraui,& dixi,Putas viuo vſque in diebus
illis?vel quid erit in diebus illis?
52 Reſpondit ad me,& dixit, De ſignis de qui-
bus me interrogas, ex parte poſſum tibi dice-
re: de vita autem tua non ſum miſſus dicere
tibi:ſed neſcio.

CAPVT V.

1 DE ſignis autem:ecce dies veniẽt, in qui-
bus apprehendẽtur qui inhabitant ter-
ram in cenſu multo: & abſcondetur veritatis
via,& ſterilis erit à fide regio:
2 Et multiplicabitur iniuſtitia ſuper hanc quã Matt.24.a.
ipſe tu vides,& ſuper quam audiſti olim.
3 Et erit impoſito veſtigio quam nunc vides
regnare regionem,& videbũt eam deſertam.
4 Si autem tibi dederit Altiſsimus viuere , vi-
debis poſt tertiam tubam,& relucęſcet ſubitò
ſol noctu,& luna ter in die:
5 Et de ligno ſanguis ſtillabit, & lapis dabit
vocem ſuam,& populi commouebuntur:
6 Et regnabit,quem non ſperant qui inhabi-
tant ſuper terram, & volatilia commigratio-
nem facient:
7 Et mare Sodomiticum piſces reiiciet, & da-
bit vocem noctu, quam non nouerant multi:
omnes autem audient vocem eius.
8 Et chaos fiet per loca multa,& ignis frequẽ-
ter remittetur: & beſtiæ agreſtes tranſmigra-
bunt, & mulieres menſtruatæ parient mon-
ſtra.
9 Et in dulcibus aquis ſalſæ inuenientur,& a-
mici omnes ſemetipſos expugnabunt: & ab-
ſcondetur tunc ſenſus,& intellectus ſeparabi-
tur in promptuarium ſuum:
10 Et quæretur à multis,& non inuenietur: &
multiplicabitur iniuſtitia & incontinentia ſu-
per terram.
11 Et interrogabit regio proximam ſuam, & di-
cet,Nunquid per te pertranſiit iuſtitia iuſtum
faciens?Et hoc negabit.
12 Et erit in illo tempore, & ſperabunt homi-
nes,& non impetrabunt: laborabunt, & non
dirigentur viæ eorum.
13 Hæc ſigna dicere tibi permiſſum eſt mihi:&
ſi oraueris iterum,& ploraueris, ſicut & nunc,
& ieiunaueris ſeptem diebus: audies iteratò
horum maiora.
14 Et euigilaui,& corpus meum horruit valde: B
& anima mea laborauit, vt deficeret:
15 Et tenuit me qui venit Angelus, qui loque-
batur in me, & confortauit me, & ſtatuit me
ſuper pedes.
16 Et factum eſt in nocte ſecunda, & venit ad
me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi
eras?& quare vultus tuus triſtis?
17 An neſcis quoniam tibi creditus eſt Iſrael in
regione tranſmigrationis eorum?
18 Exurge ergo, & guſta panem, & non dere-
linquas nos,ſicut paſtor gregem ſuum in ma-
nibus luporum malignorum.
19 Et dixi ei, Vade à me,& nõ appropies ad me.
Et audiuit,vt dixi:& receſsit à me.
20 Et ego ieiunaui diebus ſeptem vlulans &
plorans,ſicut mihi mandauit Vriel Angelus.
21 Et factum eſt poſt dies ſeptem,& iterum co-
gitationes cordis mei moleſtæ erant mihi
valde:
22 Et reſumpſit anima mea ſpiritum intelle-
ctus: & iterum cœpi loqui coram Altiſsimo
ſermones,
23 Et dixi,Dominator Domine,ex omni ſylua
terræ, & omnibus arboribus eius, elegiſti vi-
neam vnicam:
24 Et ex omni terra orbis,elegiſti tibi foueam
vnã:& ex omnibus floribus orbis, elegiſti tibi
lilium vnum:
25 Et ex omnibus abyſsis maris,repleſti tibi ri-
uum vnum:& ex omnibus ædificatis ciuitati-
bus,ſanctificaſti tibimetipſi Sion:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus, nomina-
ſti tibi columbam vnam: & ex omnibus plaſ-
matis pecoribus, prouidiſti tibi ouem vnam:
27 Et ex omnibus multiplicatis populis, ac-
quiſiuiſti tibi populum vnum: & ab omnibus
probatam Legem donaſti huic, quem deſide-
raſti, populo.
28 Et nunc Domine, vt quid tradidiſti vnũ plu-
ribus? & præparaſti ſuper vnam radicem alias,
& diſperdidiſti vnicum tuum in multis:
C 29 Et conculcauerunt eum, qui cõtradicebant
ſponſionibus tuis, quique tuis teſtamentis nõ
credebant.
30 Et ſi odiens odiſti populum tuum, tuis ma-
nibus debet caſtigari.
31 Et factum eſt, quum loquutus eſſem ſermo-
nes, & miſſus eſt Angelus ad me, qui antè ve-
nerat ad me præterita nocte,
32 Et dixit mihi, Audi me, & inſtruam te: & in-
tende mihi, & adiiciam coram te.
33 Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad
me, Valde tu in exceſſu mentis factus es pro
Iſrael: an plus dilexiſti eum, quàm qui eum
fecit?
34 Et dixi ad eum, Non Domine, ſed dolens lo
quutus ſum. torquent enim me renes mei per
omnem horam, quærentem apprehendere
ſemitam Altiſsimi, & inueſtigare partem iu-
dicij eius.
35 Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare
Domine? ad quid naſcebar, aut quare non fie-
bat matrix matris meæ mihi ſepulchrum, vt
non viderem laborem Iacob, & defatigationẽ
generis Iſrael?
36 Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum
venerant, & collige mihi diſperſas guttas, &
reuirida mihi aridos flores,
37 Et aperi mihi clauſa prõptuaria, & produc
mihi incluſos in eis flatus: demonſtra mihi
vocis imaginem, & tunc oſtendam tibi labo-
rem quem rogas videre.
38 Et dixi, Dominator Domine, quis enim eſt
qui poteſt hæc ſcire, niſi qui cum hominibus
habitationem non habet?
39 Ego autem inſipiens: & quomodo potero
dicere de his de quibus me interrogaſti?
40 Et dixit ad me, Quomodo non potes face-
re vnum de iis quæ dicta ſunt: ſic non poteris
inuenire iudicium meum, aut in fine charita-
tem quam populo promiſi.
41 Et dixi, Sed ecce Domine, tu propè es iis qui
in finem ſunt: & quid facient qui ante me fue-
runt, aut nos, aut ii qui poſt nos?
D 42 Et dixit ad me, Coronæ aſsimilabo iudiciũ
meum. ſicut non nouiſsimorum tarditas, ſic
nec priorum velocitas.
43 Et reſpondi, & dixi, Nec poteras facere eos
qui facti ſunt, & qui ſunt, & qui futuri ſunt, in
vnum, vt celerius iudicium tuum oſtendas?
44 Et reſpondit ad me & dixit, Non poteſt fe-
ſtinare creatura ſuper Creatorem, nec ſuſtine-
re ſeculum eos qui in eo creandi ſunt, in vnũ.
45 Et dixi, Quomodo dixiſti ſeruo tuo, quo-
niam viuificans viuificaſti à te creatam crea-
turam in vnum, & ſuſtinebat creatura: poterit
& nunc portare præſentes in vnum.
46 Et dixit ad me, Interroga matricem mulie-
ris, & dices ad eam, Et ſi paris, quare per tem-
pus? Roga ergo eam vt det decem in vnum.
47 Et dixi, Non vtique poterit, ſed ſecundum
tempus.
48 Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ
iis qui ſeminati ſunt ſuper eam per tempus.
49 Quemadmodum enim infans non parit ea
quę ſenum ſunt, ſic ego diſpoſui à me creatum
ſeculum.
50 Et interrogaui, & dixi, Quum iam dederis
mihi viam, loquar coram te: nam mater noſtra
de qua dixiſti mihi, adhuc iuuenis eſt: iam ſe-
nectuti appropinquat.
51 Et reſpondit ad me, & dixit, Interroga eam
quæ parit, & dicet tibi.
52 Dices enim ei, Quare quos peperiſti, nunc
non ſunt ſimiles iis qui ante te, ſed minores
ſtatura?
53 Et dicet tibi & ipſa, Alij ſunt qui in iuuen-
tute virtutis nati ſunt: & alij qui ſub tempore
ſenectutis deficiente matrice ſunt nati.
54 Conſydera ergo & tu, quoniam minori ſta-
tura eſtis præ iis qui ante vos:
55 Et qui poſt vos, minori quàm vos, quaſi iam
ſeneſcentes creaturæ, & fortitudinem iuuen-
tutis prætereuntes.
56 Et dixi, Rogo Domine, ſi inueni gratiam
ante oculos tuos, demõſtra ſeruo tuo per quẽ
viſites creaturam tuam.

CAPVT VI.

1 ET dixit ad me, Initio terreni orbis, & an-
tequam ſtarent exitus ſeculi, & antequã
ſpirarent conuentiones ventorum,
2 Et antequam ſonarent voces tonitruum, &
antequam ſplenderent nitores coruſcationũ,
& antequam confirmarentur fundamenta pa-
radiſi,
3 Et antequam viderẽtur decori flores, & an-
tequam confirmarentur motæ virtutes, & an-
tequam colligerentur innumerabiles militiæ
Angelorum,
4 Et antequam extollerẽtur altitudines aeris,
& antequam nominarentur menſuræ firma-
mentorum, & antequam æſtuarent camini in
Sion,
5 Et antequã inueſtigarentur præſentes anni,
& antequam abalienarentur eorum qui nunc
peccant, adinuentiones, & conſignati eſſent
qui fidem theſaurizauerunt:
6 Tunc cogitaui, & facta ſunt per me ſolum,
& non per alium: & finis per me, & non per
alium.
7 Et reſpondi, & dixi, Quę erit ſeparatio tem-
porum? aut quando prioris finis, & ſequentis
initium?
8 Et dixit ad me, Ab Abraham vſque ad Iſaac, Gene.25.d.25
quando nati ſunt ab eo Iacob & Eſau, manus
Iacob tenebat ab initio calcaneum Eſau:
9 Finis enim huius ſeculi Eſau, & principium
ſequentis Iacob.
10 Hominis manus inter calcaneum & manũ.
aliud noli quærere Eſdra.
11 Et reſpondi, & dixi, O Dominator Domine,
ſi inueni gratiam ante oculos tuos,
12 Oro vt demonſtres ſeruo tuo finem ſignorũ
tuorum, quorum partem mihi demonſtraſti
nocte præcedenti.
13 Et reſpondit, & dixit ad me, Surge ſuper pe-
des tuos, & audi vocem pleniſsimam ſonitus.
14 Et erit ſicut commotio, nec commouebitur

locus in quo ſtes ſuper eum.

15 Ideo quum loquitur, tu non expaueas, quoniam de fine verbum & fundamentum terræ intelligitur:

B 16 Quoniam de ipſis ſermo tremiſcit & commouetur. ſcit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17 Et factum eſt quum audiſſem, ſurrexi ſuper pedes meos: & audiui, & ecce vox loquens, & ſonus eius ſicut ſonus aquarum multarum.

18 Et dixit, Ecce dies veniunt, & erit quando appropinquare incipiam, vt viſitem habitantes in terra:

19 Et quando inquirere incipiam ab eis qui iniuſtè nocuerunt iniuſtitia ſua, & quando ſuppleta fuerit humilitas Sion.

20 Et quum ſuperſignabitur ſeculum quod incipiet pertranſire, hæc ſigna faciam: libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt ſimul:

21 Et anniculi infantes loquẽtur vocibus ſuis: & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor menſium, & viuent, & ſuſcitabuntur.

22 Et ſubitò apparebunt ſeminata loca non ſeminata, & plena promptuaria ſubitò inueniẽtur vacua:

23 Et tuba canet cum ſono, quam quũ omnes audierint, ſubitò expaueſcent.

24 Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expaueſcet terra cũ his: & venæ fontium ſtabunt, & non decurrent in horis tribus.

25 Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus iſtis quibus prædixi tibi, ipſe ſaluabitur, & videbit ſalutare meũ, & finem ſeculi veſtri.

26 Et videbunt qui recepti ſunt homines, qui mortem non guſtauerunt à natiuitate ſua, & mutabitur cor inhabitantium, & conuertetur in ſenſum alium.

27 Delebitur enim malum, & extinguetur dolus.

28 Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & oſtendetur veritas quæ ſine fructu fuit diebus tantis.

29 Et factũ eſt quum loqueretur mihi, & ecce paulatim intuebar ſuper eũ ante quem ſtabã.

30 Et dixit ad me hæc, Veni tibi oſtẽdere tempus venturæ noctis.

31 Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris ſeptem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quam audiui.

C 32 Audita eſt enim vox tua apud Altiſsimum. vidit enim Fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam quam à iuuentute tua habuiſti:

33 Et propter hoc miſit me demonſtrare tibi hæc omnia, & dicere tibi, Confide, & noli timere:

34 Et noli feſtinare cũ prioribus temporibus cogitare vana, vt non properes à nouiſsimis temporibus.

35 Et factum eſt poſt hæc, & fleui iterum: & ſimiliter ieiunaui ſeptem diebus, vt ſuppleam tres hebdomadas quæ dictæ ſunt mihi.

36 Et factum eſt in octaua nocte, & cor meum turbabatur iteratò in me, & cœpi loqui coram Altiſsimo.

37 Inflammabatur enim ſpiritus meus valde, & anima mea anxiebatur:

38 Et dixi, O Domine, loquens loquutus es ab initio creaturæ in primo die, dicens, Fiat cælum & terra: & tuum verbũ opus perfectum. Gen.1.a.1

39 Et erat tunc ſpiritus, & tenebræ circunferebantur, & ſilentium: ſonus vocis hominis nõdum erat abs te.

40 Tunc dixiſti de theſauris tuis proferri lumen luminoſum, quo appareret opus tuum.

41 Et die ſecundo creaſti ſpiritum firmamenti, & imperaſti ei vt diuideret & diuiſionem faceret inter aquas, vt pars quædam ſurſum recederet, pars verò deorſum maneret.

42 Et tertia die imperaſti aquis congregari in ſeptima parte terræ, ſex verò partes ſiccaſti, & conſeruaſti, vt ex iis ſint coram te miniſtrãtia ſeminata à Deo, & culta.

43 Verbum enim tuum proceſsit, & opus ſtatim fiebat.

44 Proceſsit enim ſubitò fructus multitudinis immenſus, & concupiſcentiæ guſtus multiformes, & flores colore immutabili, & odores odoramenti inueſtigabilis. & die tertia hæc facta ſunt.

45 Quarta autem die imperaſti fieri ſolis ſplẽdorem, lunæ lumen ſtellarum diſpoſitionem: D

46 Et imperaſti eis vt deſeruirent futuro plaſmato homini. Deut.4.c.19

47 Quinto autem die dixiſti ſeptimę parti, vbi erat aqua congregata, vt procrearet animalia, & volatilia, & piſces: & ita fiebat. Gen.1.c.21

48 Aqua mutata, & ſine anima, quæ Dei nutu iubebantur animalia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49 Et tunc conſeruaſti duas animas: nomen vni vocaſti Henoch, & nomen ſecundæ vocaſti Leuiathan,

50 Et ſeparaſti ea ab alterutro. non enim poterat ſeptima pars, vbi erat aqua congregata, capere ea.

51 Et dediſti Henoch vnam partem quæ ſiccata eſt tertio die, vt habitet in ea, vbi ſunt montes mille:

52 Leuiathan autem dediſti ſeptimam partem humidam, & ſeruaſti eam, vt fiat in deuorationem quibus vis, & quando vis.

53 Sexto autem die imperaſti terræ vt crearet coram te iumenta, & beſtias, & reptilia:

54 Et ſuper his Adam, quem cõſtituiſti ducem ſuper omnibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur nos omnes, quémq; elegiſti populum.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creaſti ſeculum:

56 Reſiduas autem Gentes ab Adam natas dixiſti eas nihil eſſe: & quoniam ſaliuæ aſsimilatæ ſunt, & quaſi ſtillicidium de vaſe ſimilaſti abundantiam eorum.

57 Et nunc Domine, ecce, iſtæ Gentes quæ in nihilum deputatæ ſunt, cœperunt dominari noſtri, & deuorare:

58 Nos autem populus tuus, quem vocaſti primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum, traditi ſumus in manibus eorum:

59 Et ſi propter nos creatum eſt ſeculum, quare non hæreditatem poſsidemus cum ſeculo? vſquequo hæc?

CAPVT VII.

1 ET factum eſt, quum finiſſem loqui verba hæc, miſſus eſt ad me Angelus qui miſſus fuerat

fuerat ad me primis noctibus,
2 Et dixit ad me, Surge Eſdra, & audi ſermo-
nes quos veni loqui ad te.
3 Et dixit, Loquere Deus meus. Et dixit ad
me, Mare poſitum eſt in ſpatioſo loco, vt eſſet
altum & immenſum.
4 Erit autem ei introitus in anguſto loco po-
ſitus, vt eſſet ſimilis fluminibus.
5 Quis enim volens voluerit ingredi mare, &
videre eum, vel dominari eius: ſi non tráſierit
anguſtum, in latitudinem, quomodo venire
poterit?
6 Item aliud, Ciuitas eſt ædificata & poſita in
loco campeſtri: eſt auté plena omniũ bonorũ.
7 Introitus eius anguſtus & in præcipiti poſi-
tus, vt eſſet à dextris quidem ignis, à ſiniſtris
aqua alta:
8 Semita autem eſt vna ſola inter eos poſita,
hoc eſt inter ignem & aquam, vt nó capiat ſe-
mita, niſi ſolummodo veſtigium hominis.
9 Si autem dabitur ciuitas homini in hæredi-
tatem, ſi nunquam antè poſitum periculum
pertranſierit, quomodo accipiet hęreditatem
ſuam?
10 Et dixi, Sic domine. Et dixit ad me, Sic eſt &
Iſrael pars.
11 Propter eos enim feci ſeculum: & quando
tranſgreſſus eſt Adam conſtitutiones meas, iu
dicatum eſt quod factum eſt.
12 Et facti ſunt introitus huius ſeculi anguſti,
& dolentes, & laborioſi: pauci autem & mali,
periculorũ pleni: & labore magnoperè fulti.
13 Nam maioris ſeculi introitus ſpatioſi & ſe-
curi, & facientes immortalitatis fructum.
14 Si ergo ingredientes non fuerunt ingreſſi
qui viuunt, anguſta & vana hæc non poterunt
recipere quæ ſunt repoſita.
15 Nunc ergo quare tu conturbaris, quum ſis
corruptibilis? & quid moueris tu, quum ſis
mortalis?
16 Et quare nó accepiſti in corde tuo quod eſt
futurum, ſed quod in præſenti?
Deut. 8. a. 1 17 Reſpondi, & dixi, Dominator Domine, ec-
ce diſpoſuiſti Lege tua, quoniam iuſti hęredi-
tabunt hæc, impij autem peribunt:
18 Iuſti autem ferét anguſta, ſperátes ſpatioſa.
qui enim impiè geſſerũt, & anguſta paſſi ſunt,
& ſpatioſa non videbunt.
B 19 Et dixit ad me, Non eſt iudex ſuper Deum,
neque intelligens ſuper Altiſsimum.
20 Pereunt enim multi præſentes, quia negli-
gitur quæ antepoſita eſt Dei lex.
21 Mandans enim mandauit Deus venienti-
bus, quando venerunt, quid facientes viuerét,
& quid obſeruantes non punirentur.
22 Hi autem non ſunt perſuaſi, & contradixe-
runt ei, & cóſtituerũt ſibi cogitamé vanitatis:
23 Et propoſuerunt ſibi circumuentiones deli
ctorum, & ſuperdixerunt Altiſsimo non eſſe,
& vias eius non cognouerunt,
24 Et Legé eius ſpreuerunt, & ſponſiones eius
abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non
habuerunt, & opera eius non perfecerunt.
25 Propter hoc Eſdra, vacua vacuis, & plena
plenis.
26 Ecce tempus veniet, & erit quando venient
ſigna quæ prædixi tibi, & apparebit ſponſa, &
appareſcens oſtendetur quę nunc ſubducitur
terra:
27 Et omnis qui liberatus eſt de prædictis ma-
lis, ipſe videbit mirabilia mea.
28 Reuelabitur enim filius meus Ieſus cum iis
qui cum eo ſunt: & iucundabuntur qui relicti
ſunt in annis quadringentis.
29 Et erit pòſt annos hos, & morietur filius
meus Chriſtus, & omnes qui ſpiramẽtum ha-
bent homines:
30 Et conuertetur ſeculum in antiquum ſilen-
tium diebus ſepté, ſicut in prioribus iudiciis,
ita vt nemo derelinquatur.
31 Et erit poſt dies ſeptem, & excitabitur quod
nondum vigilat ſeculũ, & morietur corruptũ.
32 Et terra reddet quæ in ea dormiunt, & pul-
uis qui in eo ſilentio habitát, & promptuaria
reddent quæ eis commendatæ ſunt animæ.
33 Et reuelabitur Altiſsimus ſuper ſedem iudi
cij, & pertranſibunt miſeriæ, & longanimitas
congregabitur.
34 Iudicium autem ſolum remanebit, veritas
ſtabit, & fides conualeſcet.
35 Et opus ſubſequetur, & merces oſtendetur,
& iuſtitiæ vigilabunt, & iniuſtitiæ non domi-
nabuntur.
36 Et dixi, Primus Abraham propter Sodomi- Gen. 18. c. 23
tas orauit, & Moyſes pro patribus qui in deſer Exod. 32. c. 11
to peccauerunt, C
37 Et qui poſt eum pro Iſrael in diebus Achaz
& Samuelis,
38 Et Dauid pro confractione, & Salomon pro 2. Regum 24.
eis qui venerunt in ſanctificationem, c. 17
39 Et Elias pro iis qui pluuiam acceperunt, & 2. Paral. 6. c.
pro mortuo vt viueret, 14
40 Et Ezechias pro populo in diebus Senna- 3. Regum 17.
cherib, & multi pro multis. d. 21, & 18.
41 Si ergo modò quando corruptibile incre- d. 25
uit, & iniuſtitia multiplicata eſt, & orauerunt 4. Regũ 19.
iuſti pro impiis: quare & nunc ſic non erit? c. 15
42 Et reſpondit ad me, & dixit, Præſens ſeculũ
non eſt finis, gloria in eo frequés manet: pro-
pter hoc orauerunt pro inualidis.
43 Dies enim iudicij erit finis téporis huius,
& initium temporis futurę immortalitatis, in
quo tranſiuit corruptela:
44 Soluta eſt intemperantia, abſciſſa eſt incre
dulitas: creuit autem iuſtitia, orta eſt veritas.
45 Tunc enim nemo poterit ſaluare eum qui
periit, neque demergere qui vicit. Et reſpódi,
46 Et dixi, Hic eſt ſermo meus primus & no-
uiſsimus, quoniam melius erat non dare ter-
ram Adam: vel quum iam dediſſet, coercere
eum vt non peccaret.
47 Quid enim prodeſt hominibus in præſen-
ti viuere in triſtitia, & mortuos ſperare puni-
tionem?
48 O tu quid feciſti Adam? ſi enim tu peccaſti, Rom. 5. b. 12
non eſt factus ſolius tuus caſus, ſed & noſter
qui ex te aduenimus.
49 Quid enim prodeſt nobis ſi promiſſum eſt
nobis immortale tempus: nos autem morta-
lia opera egimus?
50 Et quoniam prædicta eſt nobis perennia
ſpes: nos verò peſsimi vani facti ſumus.
51 Et quoniam repoſita ſunt nobis habitacula
ſanitatis & ſecuritatis: nos verò malè conuer-
ſati ſumus.
52 Et quoniã repoſita eſt gloria Altiſsimi pro-
tegere eos qui tardè conuerſati ſunt: nos auté
peſsimis viis ambulauimus.

D 53 Et quoniam oſtendetur paradiſus, cuius fru
ctus incorruptus perſeuerat, in quo eſt ſecuri-
tas & medela:
54 Nos verò nõ ingrediemur: in ingratis enim
locis conuerſati ſumus.
55 Et quoniam ſuper ſtellas fulgebunt facies
eorum qui abſtinentiam habuerunt: noſtræ
autem facies ſuper tenebras nigræ.
56 Non enim cogitauimus viuentes quando
iniquitatẽ faciebamus, quòd incipiemus poſt
mortem pati.
57 Et reſpondit, & dixit, Hoc eſt cogitamentũ
certaminis quod certabit qui ſuper terram
natus eſt homo,
58 Vt ſi victus fuerit, patiatur quod dixiſti: ſi
autem vicerit, recipiet quod dico:
Deut. 30. d 59 Quoniam hæc eſt vita quam Moyſes dixit
quum viueret, ad populum, dicens, Elige tibi
vitam vt viuas.
60 Non crediderunt autem ei, ſed nec poſt eũ
Prophetis, ſed nec mihi qui loquutus ſum ad
eos:
61 Quoniam non eſſet triſtitia in perditionem
eorum, ſicut futurum eſt gaudium ſuper eos,
quibus perſuaſa eſt ſalus.
62 Et reſpondi, & dixi, Scio Domine, quoniam
vocatus eſt Altiſsimus miſericors in eo quòd
miſereatur iis qui nondum in ſeculo adue-
nerunt,
63 Et quòd miſeretur illis qui conuerſionem
faciunt in Lege eius.
Rom. 2. a. 4 64 Et longanimis eſt: quoniam longanimita-
tem præſtat iis qui peccauerunt, quaſi ſuis o-
peribus.
65 Et munificus eſt, quoniam quidem donare
vult pro exigentiis.
66 Et multæ miſericordię: quoniã multiplicat
magis miſericordias iis qui præſentes ſunt,
& qui præterierunt, & qui futuri ſunt.
67 Si enim non multiplicauerit miſericordias
ſuas, nõ viuificabitur ſeculum cum iis qui in-
hæreditabant in eo.
68 Et donat: quoniam ſi non donauerit de bo-
nitate ſua, vt alleuentur ij qui iniquitatem fe-
cerunt, de ſuis iniquitatibus non poterit de-
cies milleſima pars viuificari hominum.
69 Et iudex ſi non ignouerit iis qui curati ſunt
verbo eius, & deleuerit multitudinem conten
tionum,
70 Non fortaſsis derelinquerentur in innume
rabili multitudine, niſi pauci valde.

CAPVT VIII.

1 ET reſpondit ad me, & dixit, Hoc ſeculum
fecit Altiſsimus propter multos, futurũ
autem propter paucos.
2 Dicam autem corã te ſimilitudinem, Eſdra.
Quomodo autem interrogabis terram, & di-
cet tibi quoniam dabit terram multam magis
vnde fiat fictile, paruum autem puluerẽ vnde
aurum fit: ſic & actus præſentis ſeculi.
Matth. 20. b. 16 3 Multi quidem creati ſunt, pauci autem ſal-
uabuntur.
4 Et reſpõdi, & dixi, Abſorbe ergo anima ſen-
ſum, & deuora quod ſapit.
5 Conueniſti enim obaudire, & prophetare
volens. nec enim tibi datum eſt ſpatium, niſi
ſolummodo viuere.
6 O Domine, ſi non permittas ſeruo tuo vt o-
remus coram te, & des nobis ſemen cordi, &
ſenſui culturam vnde fructus fiat, vnde viuere
poſsit omnis corruptus qui portabit locum
hominis?
7 Solus enim es, & vna plaſmatio nos ſumus
manuum tuarum, ſicut loquutus es.
8 Et quomodo nunc in matrice plaſmatum
eſt corpus, & præſtas membra: conſeruatur in
igne & aqua tua creatio, & nouem menſibus
patitur tua plaſmatio tuam creaturam quæ in
ea creata eſt:
9 Ipſum autem quod ſeruat, & quod ſeruatur,
vtraque ſeruabuntur: ſeruatáque quandoque
iterum reddit matrix quæ in ea creuerunt.
10 Imperaſti enim ex ipſis mẽbris, hoc eſt ma-
millis, præbere lac fructui mamillarum,
11 Vt nutriatur id quod plaſmatum eſt vſque in
tempus aliquod, & poſtea diſponas eum tuæ
miſericordiæ.
12 Enutriſti eum tua iuſtitia, & erudiſti eum in
Lege tua, & corripuiſti eum tuo intellectu:
13 Et mortificabis eum vt tuam creaturam, & B
viuificabis eum vt opus tuum.
14 Si ergo perdideris eum qui tãtis laboribus
plaſmatus eſt, tuo iuſſu facile eſt ordinari vt &
id quod fiebat, ſeruaretur.
15 Et nunc Domine dicam, de omni homine
tu magis ſcis: de populo autem tuo ob quem
doleo,
16 Et de hæreditate tua propter quam lugeo,
& propter Iſrael propter quem triſtis ſum, &
de Iacob propter quem doleo:
17 Ideo incipiam orare coram te pro me & pro
eis: quoniam video lapſus noſtros qui inha-
bitamus terram.
18 Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus
eſt.
19 Ideo audi vocem meam, & intellige ſermo-
nem meum, & loquar coram te. Initium ver-
borum Eſdræ priuſquam aſſumeretur:
20 Et dixi, Domine qui inhabitas ſeculũ, cuius
oculi eleuati in ſuperna & aere:
21 Et cuius thronus inæſtimabilis, & gloria in-
comprehenſibilis: cui aſtat exercitus Ange-
lorum cum tremore,
22 Quorum ſeruatio in vento & igni conuer-
titur: cuius verbum verum, & dicta perſeuerã-
tia: cuius iuſsio fortis, & diſpoſitio terribilis:
23 Cuius aſpectꝰ arefacit abyſſos, & indignatio
tabeſcere facit montes, & veritas teſtificatur:
24 Exaudi orationẽ ſerui tui, & auribus perci-
pe precationem figmenti tui.
25 Dum enim viuo, loquar: & dum ſapio, re-
ſpondebo.
26 Nec reſpicias populi tui delicta, ſed qui tibi
in veritate ſeruiunt.
27 Nec intendas impia Gentium ſtudia, ſed
qui tua teſtimonia cum doloribus cuſtodie-
runt.
28 Nec cogites qui in conſpectu tuo falsè con-
uerſati ſunt, ſed memorare qui ex voluntate
tua timorem cognouerunt.
29 Neque volueris perdere qui pecudum mo-
res habuerunt, ſed reſpicias eos qui Legem
tuam ſplendidè docuerunt.
30 Nec indigneris eis qui beſtiis peiores iudi-
cati ſunt, ſed diligas eos qui ſemper in tua iu-
ſtitia confidunt & gloria.
31 Quoniam nos & patres noſtri talibus mor-
bis

bis languemus: tu autem propter nos pecca-
tores miſericors vocaberis.
C 32 Si enim deſideraueris vt noſtri miſerearis,
tunc miſericors vocaberis, nobis autem nõ ha
bentibus opera iuſtitiæ.
33 Iuſti enim quibus ſunt opera multa repoſi-
ta, ex propriis operibus recipient mercedem.
34 Quid eſt enim homo, vt ei indigneris: aut
genus corruptibile, vt ita amarus ſis de ipſo?
3. Regum 8. c. 46 35 In veritate enim nemo de genitis eſt qui nõ
impiè geſsit, & de confitentibus qui non de-
2. Paralip. 6. f. 36 liquit.
36 In hoc enim annũciabitur iuſtitia tua, & bo
nitas tua Domine, quũ miſertus fueris eis qui
non habent ſubſtantiam bonorum operum.
37 Et reſpondit ad me, & dixit, Rectè loquutus
es aliqua: & iuxta ſermones tuos ſic & fiet.
38 Quoniam non verè cogitabo ſuper plaſma
eorum qui peccauerunt ante mortem, ante iu
dicium, ante perditionem:
Gen. 4. a. 4 39 Sed iucundabor ſuper iuſtorum figmẽtum,
& memorabor peregrinationis quoque, & ſal
uationis, & mercedis receptionis.
40 Quo modo ergo loquutus ſum, ſic & eſt.
41 Sicut enim agricola ſerit ſuper terrã ſemi-
na multa, & plantationes multitudinis plan-
tat, ſed non in tempore omnia quæ ſeminata
ſunt, ſaluantur, ſed nec omnia quæ plantata
Matt. 13. a. 4, ſunt, radicabunt: ſic & qui in ſeculo ſeminati
& 20. b. 16 ſunt, non omnes ſaluabuntur.
42 Et reſpondi, & dixi, Si inueni gratiam, lo-
quar:
43 Quomodo ſemen agricolæ, ſi non aſcende
rit, aut non acceperit pluuiam tuam in tempo
re, aut ſi corruptũ fuerit multitudine pluuiæ:
44 Sic perit & ſimiliter homo qui manib' tuis
plaſmatus eſt, & tu ei imago nominatus: quo-
niam ſimilatus es ei, propter quẽ omnia pla-
ſmaſti, & ſimilaſti ſemini agricolæ.
45 Non iraſcaris ſuper nos, ſed parce populo
tuo, & miſerere hæreditati tuæ, tu autem crea
turæ tuæ misereris.
46 Et reſpondit ad me, & dixit, Quæ ſunt præ-
ſentia præſentibus, & quæ futura futuris.
D 47 Multum enim tibi reſtat vt poſsis diligere
meam creaturam ſuper me: tibi autem frequẽ
ter & ipſi proximaui, iniuſtis autem nunquã.
48 Sed & in hoc mirabilis es corã Altiſsimo,
49 Quoniam humiliaſti te ſicut decet te: & nõ
iudicaſti te, vt inter iuſtos plurimum glorifi-
ceris.
50 Propter quod miſeriæ multæ & miſerabi-
les efficientur eis qui habitant ſeculum in no
uiſsimis: quia in multa ſuperbia ambulaue-
runt.
51 Tu autem pro te intellige, & de ſimilibus
tuis inquire gloriam.
52 Vobis enim apertus eſt paradiſus, plantata
eſt arbor vitæ, præparatum eſt futurum tẽpus,
præparata eſt abundantia, ædificata eſt ciui-
tas, probata eſt requies, perfecta eſt bonitas,
& perfecta ſapientia.
53 Radix mali ſignata eſt à vobis: infirmitas &
tinea à vobis abſcõſa eſt: & in infernum fugit
corruptio in obliuione.
54 Tranſierunt dolores, & oſtenſus eſt in fine
theſaurus immortalitatis.
55 Noli ergo adiicere inquirendo de multitu-
dine eorum qui pereunt.
56 Nam & ipſi accipientes libertatem, ſpreue-
runt Altiſsimum, & Legem eius contẽpſerũt,
& vias eius dereliquerunt.
57 Adhuc autem iuſtos eius conculcauerunt,
58 Et dixerunt in corde ſuo non eſſe Deum: & Pſalm. 13. a. 1.
quidem ſcientes quoniam moriuntur. & 52. a. 1
59 Sicut enim vos ſuſcipiẽt quę prædicta ſunt,
ſic eos ſitis & cruciatus, quæ præparata ſunt:
non enim voluit hominem diſperdi.
60 Sed & ipſi qui creati ſunt, coinquinauerũt
nomen eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei
qui præparauit eis vitam.
61 Quapropter iudicium meum modò appro
pinquat.
62 Quæ non omnibus demonſtraui, niſi tibi,
& tibi ſimilibus paucis. Et reſpondi, & dixi,
63 Ecce nunc Domine, demõſtraſti mihi mul-
titudinem ſignorum quæ incipies facere in
nouiſsimis: ſed non demonſtraſti mihi quo
tempore.

CAPVT IX.

1 ET reſpondit ad me, & dixit, Metiens me-
tire tẽpus in ſemetipſo: & erit, quum vi-
deris quando tranſierit pars quædam ſignorũ
quæ prædicta ſunt,
2 Tunc intelliges quoniam ipſum eſt tempus
in quo incipiet Altiſsimus viſitare ſeculum
quod ab eo factum eſt.
3 Et quando videbitur in ſeculo motio loco- Matt. 24. a. 7.
rum, & populorum turbatio, & c. 29
4 Tunc intelliges quoniam de iis erat Altiſ-
ſimus loquutus à diebus qui fuerunt ante te
ab initio.
5 Sicut enim omne quod factum eſt in ſeculo,
initium habet pariter & conſummationem,
& conſummatio eſt manifeſta:
6 Sic & Altiſsimi tẽpora initia habent mani-
feſta in prodigiis & in virtutibus, & conſum-
mationes in actu & in ſignis.
7 Et erit, omnis qui ſaluus factus fuerit, & qui
poterit effugere per opera ſua & per fidem in
qua credidiſtis,
8 Relinquetur de prædictis periculis, & vide-
bit ſalutare meum in terra mea, & in finibus
meis, quoniam ſanctificaui me à ſeculo.
9 Et tunc miſerebuntur qui nunc abuſi ſunt
vias meas: & in tormentis commorabuntur ij
qui eas proiecerunt in contemptu.
10 Qui enim non cognouerunt me, viuẽtes be
neficia conſequuti:
11 Et qui faſtidierunt Legem meam quum ad-
huc erant habentes libertatem, & quũ adhuc
eſſet eis apertus pœnitentiæ locus, non intel-
lexerunt, ſed ſpreuerunt:
12 Hos oportet poſt mortem in cruciamẽto co
gnoſcere.
13 Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe quomodo B
impij cruciabuntur: ſed inquire quomodo iu-
ſti ſaluabũtur, & quorum ſeculum, & propter
quos ſeculum, & quando.
14 Et reſpondi, & dixi,
15 Olim loquutus ſum, & nunc dico, & poſtea Suprà 8. a. 1
dicã: quoniam plures ſunt qui pereunt, quàm Matt. 20. b. 16
qui ſaluabuntur:
16 Sicut multiplicatur fluctus ſuper guttam. Et
reſpondit ad me, & dixit,
17 Qualis ager, talia & ſemina: & quales flores,
tales & tincturæ; & qualis operator, talis &
creatio

creatio:& qualis agricola, talis cultura: quo-
niam tempus erat ſeculi.
18 Et nunc quū eſſem parans iis qui nunc ſunt,
antequam fieret ſeculum in quo habitarent:
& nemo mihi contradixit.
19 Tunc enim quiſque,& nunc creator in mū-
do hoc parato,& meſſe indeficiēti, & lege in-
ueſtigabili corrupti ſunt mores eorum.
20 Et conſideraui ſeculū, & ecce erat periculū
propter cogitationes quæ in eo aduenerunt.
21 Et vidi,& peperci ei valde:& ſeruaui mihi a-
cinū de botro,& plantationē de tribu multa.
22 Pereat ergo multitudo quæ ſine cauſa nata
eſt,& ſeruetur acinus meus,& plantatio mea:
quia cum multo labore perfeci.
23 Tu autem ſi adhuc intromittas ſeptem dies
alios,ſed non ieiunabis in eis:
24 Ibis in campum florum, vbi domus non eſt
ædificata:& manducabis ſolummodo de flori
bus campi,& carnem non guſtabis, & vinum
non bibes,ſed ſolummodo flores.
C 25 Deprecare Altiſsimum ſine intermiſsione,
& veniam, & loquar tecum.
26 Et profectus ſum,ſicut dixit mihi,in campū
qui vocatur Ardath, & ſedi ibi in floribus, &
de herbis agri manducaui, & facta eſt eſca ea-
rum mihi in ſaturitatem.
27 Et factum eſt poſt dies ſeptem,& ego diſcū-
bebam ſupra fœnum,& cor meum iterum tur
babatur ſicut antè.
28 Et apertum eſt os meum,& inchoaui dicere
coram Altiſsimo, & dixi,
Exo.19.b.9, 29 O Domine,te nobis oſtendens oſtenſus es
& 24.a.3 patribus noſtris in deſerto quod non calcatur,
Deut.4.b.12 & infructuoſo,quando erant exeuntes de Æ-
gypto:
30 Et dicens dixiſti,Tu Iſrael audi me, & ſemē
Iacob intende ſermonibus meis.
31 Ecce enim ego ſemino in vobis Legem meā,
& faciet in vobis fructum, & glorificabimini
in eo per ſeculum.
32 Nam patres noſtri accipientes Legem, non
ſeruauerunt,& legitima tua non cuſtodierūt,
& factus eſt fructus Legis nō parens:nec enim
poterat,quoniam tuus erat.
Exo.32.f.28 33 Nam qui acceperunt, perierunt, non cuſto-
dientes quod in eis ſeminatum fuerat.
34 Et ecce,conſuetudo eſt, vt quum acceperit
terra ſemen,vel nauem mare, vel vas aliquod
eſcam vel potum:quum fuerit exterminatū id
in quo ſeminatum eſt, vel in quo miſſum eſt,
35 Simul id quod ſeminatum vel miſſum eſt,
vel quæ ſuſcepta ſunt,exterminātur, & ſuſce-
pta iam non manent apud nos. ſed nobis ſic
non factum eſt.
D 36 Nos quidem qui Legem accepimus, peccā-
tes periuimus, & cor noſtrū quod ſuſcepit eā:
Eſa.48.a.3 37 Nam Lex non periit, ſed permanſit in ſuo
2.Tim.2.a.8 labore.
38 Et quū loquerer hæc in corde meo, reſpexi
Infr.10.d.44 oculis meis, & vidi mulierem in dextera par-
te:& ecce hæc lugebat & plorabat cum voce
magna,& animo dolebat valde, & veſtimenta
eius diſciſſa,& cinis ſuper caput eius,
39 Et dimiſi cogitatus in quibus eram cogitās,
& conuerſus ſum ad eam,
40 Et dixi ei, Vt quid fles?& quid doles animo?
41 Et dixit ad me, Dimitte me domine meus,
vt defleam me, & adiiciam dolorem:quoniam
valde amaro ſum animo, & humiliata ſum
valde.
42 Et dixi ei, Quid paſſa es? dic mihi. Et dixit
ad me,
43 Sterilis fui ego famula tua, & non peperi,
habens maritum annis triginta.
44 Ego enim per ſingulas horas, & per ſingu-
los dies,& annos hos triginta deprecor Altiſ-
ſimum nocte ac die.
45 Et factum eſt,poſt triginta annos exaudiuit
me Deus ancillam tuam,& vidit humilitatem
meam,& attendit tribulationi meæ, & dedit
mihi filium:& iucundata ſum ſuper eum val-
de ego,& vir meus,& omnes ciues mei,& ho-
norificabamus valde Fortem.
46 Et nutriui eum cum labore multo.
47 Et factum quum creuiſſet, & veniſſet acci-
pere vxorem, feci diem epuli.

CAPVT X.

1 ET factum eſt quum introiſſet filius meus
in thalamo ſuo,cecidit, & mortuus eſt:
2 Et euertimus omnes lumina,& ſurrexerunt
omnes ciues mei ad cōſolandum me, & quie-
ui vſque in alium diem vſque nocte.
3 Et factum eſt quū omnes quieuiſſent vt me
conſolarentur,vt quieſcerem:& ſurrexi nocte,
& fugi:& veni ſicut vides, in hunc campum.
4 Et cogito iam non reuerti in ciuitatem, ſed
hic conſiſtere:& neque manducare, neque bi-
bere,ſed ſine intermiſsione lugere,& ieiunare
vſque dum moriar.
5 Et dereliqui ſermones in quibus erā, & re-
ſpondi cum iracundia ad eam, & dixi,
6 Stulta ſuper omnes mulieres, non vides lu-
ctum noſtrum & quæ nobis contingunt?
7 Quoniam Sion mater noſtra omni triſtitia
contriſtatur,& humilitate humiliata eſt,& lu-
get validiſsimè.
8 Et nūc quoniam omnes lugemus, & triſtes
ſumus:quoniam omnes contriſtati ſumus, tu
autem contriſtaris in vno filio?
9 Interroga enim terram, & dicet tibi quoniā
hæc eſt quæ debeat lugere caſum tantorum ſu
per eam germinantium.
10 Et ex ipſa ab initio omnes nati, & alij veni-
ent:& ecce, penè omnes in perditionem am-
bulant,& exterminium fit multitudo eorum.
11 Et quis ergo debet lugere magis,niſi hęc quę
tam magnam multitudinem perdidit, quam
tu quæ pro vno doles?Si autem dicis mihi,
12 Quoniam non eſt planctus meus ſimilis ter
ræ:quoniam fructū ventris mei perdidi quem
cum mœroribus peperi, & cum doloribus
genui:
13 Terra autem ſecundum viam terrę, abiítque
in ea multitudo præſens,quo modo euenit:&
ego tibi dico.
14 Sicut tu cum labore peperiſti,ſic & terra dat
fructum ſuum homini ab initio ei qui fecit
eam.
15 Nunc ergo retine apud temetipſam dolorē Heb.11.f.35,
tuū,& fortiter fer qui tibi contigerunt caſus. & 12.a.2
16 Si enim iuſtificaueris terminū Dei, & conſi- B
lium ſuum recipies in tempore, & in talibus
collaudaberis.
17 Ingredere ergo in ciuitatem ad virū tuum.
Et dixit ad me,
18 Non faciam, neque ingrediar ciuitatem, ſed
hic

me moriar.
19 Et appoſui adhuc loqui ad eam,& dixi,
20 Noli facere hũc ſermonem, ſed cõſenti per-
ſuadẽti. Quot enim caſus Sion? cõſolare pro-
pter dolorem Ieruſalem.
21 Vides enim quoniã ſanctificatio noſtra de-
ſerta effecta eſt, & altare noſtrum demolitum
eſt, & templum noſtrum deſtructum eſt,
22 Et pſalterium noſtrum humiliatum eſt, &
hymnus conticuit, & exultatio noſtra diſſolu
ta eſt, & lumen candelabri noſtri extinctũ eſt,
& arca teſtamẽti noſtri direpta eſt,& ſancta no
ſtra contaminata ſunt, & nomen quod inuoca
tum eſt ſuper nos, penè profanatum eſt: & li-
beri noſtri contumeliam paſſi ſunt, & Sacer-
dotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri in
captiuitatem abierunt, & virgines noſtræ co-
inquinatæ ſunt, & mulieres noſtræ vim paſſæ
ſunt,& iuſti noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri
perditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruierũt, & for
tes noſtri inualidi facti ſunt:
23 Et quod omnium maius,ſignaculum Sion,
quoniam reſignata eſt de gloria ſua. nã & tra-
dita eſt in manibus eorum qui nos oderunt.
24 Tu ergo excute tuam triſtitiam multam,&
depone abs te multitudinem dolorum, vt tibi
repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Al
tiſsimus requietionem laborum.
25 Et factum eſt quum loquebar ad eam,facies
eius fulgebat ſubitò & ſpecies,coruſcus fiebat
viſus eius, vt eſſem pauens valde ad eam, & co
gitarem quid eſſet hoc.
26 Et ecce,ſubitò emiſit ſonitum vocis magnũ
timore plenum, vt commoueretur terra à mu
lieris ſono. & vidi:
C 27 Et ecce,amplius mulier nõ comparebat mi
hi, ſed ciuitas ædificabatur, & locus demõſtra
batur de fundamentis magnis:& timui, & cla
maui voce magna,& dixi,
Suprà 4.a.1 28 Vbi eſt Vriel Angelus, qui à principio venit
ad me? quoniam ipſe me fecit venire in multi-
tudine in exceſſu mentis huius, & factus eſt fi
nis meus in corruptionem, & oratio mea in
improperium.
29 Et quum eſſem loquens ego hęc,ecce venit
ad me, & vidit me:
30 Et ecce eram poſitus, vt mortuus, & intelle
ctus meus alienatus erat, & tenuit dexteram
meam, & confortauit me, & ſtatuit me ſuper
pedes meos, & dixit mihi,
31 Quid tibi eſt? & quare conturbatus eſt intel
lectus tuus, & ſenſus cordis tui? & quare con-
turbaris? Et dixi,
Suprà 5.b.20 32 Quoniam dereliquiſti me, & ego quidẽ feci
ſecundum ſermones tuos, & exiui in campũ:
& ecce vidi, & video quòd non poſſum enar-
rare. Et dixit ad me,
33 Sta vt vir,& commonebo te. Et dixi,
34 Loquere Domine meus tu in me, noli me
derelinquere, vt non fruſtra moriar:
35 Quoniam vidi quæ non ſciebam, & audio
quæ non ſcio.
36 Aut nunquid ſenſus meus fallitur,& anima
mea ſomniat?
37 Nunc ergo deprecor te, vt demonſtres ſer-
uo tuo de exceſſu hoc. Et reſpondit ad me, &
dixit,
38 Audi me,& doceam te & dicã tibi de quibus
times: quoniam Altiſsimus reuelauit tibi my-
ſteria multa.
39 Vidit rectam viam tuam, quoniam ſine in-
termiſsione contriſtabaris pro populo tuo,&
valde lugebas propter Sion.
40 Hic ergo intellectus viſionis quæ tibi appa
ruit ante paululum.
41 Quam vidiſti lugentem, inchoaſti conſo-
lari eam.
42 Nunc autem iam ſpeciem mulieris non vi-
des, ſed apparuit tibi ciuitas ædificari:
43 Et quoniam enarrabat tibi de caſu filij ſui,
hæc abſolutio eſt.
44 Hæc mulier quam vidiſti, hæc eſt Sion: & D
quoniam dixit tibi quam & nunc conſpicies,
vt ciuitatem ædificatam.
45 Et quoniam dixit tibi, quia ſterilis fuit tri-
ginta annis: propter quod erant anni ſcilicet
triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio
oblata.
46 Et factũ eſt poſt annos triginta, ædificauit
Salomon ciuitatem,& obtulit oblationes: tũc
fuit quando peperit ſterilis filium.
47 Et quod tibi dixit, quoniam nutriuit eum
cum labore, hoc erat habitatio in Ieruſalem.
48 Et quoniam dixit tibi, quòd filius meus ve
niens in ſuo thalamo mortuus eſſet, & conti-
giſſet ei caſus, hoc erat quæ facta eſt ruina Ie-
ruſalem.
49 Et ecce vidiſti ſimilitudinem eius: & quo-
niam filium lugeret, inchoaſti conſolari eam:
& de iis quæ contigerunt, hæc erant tibi ape-
rienda.
50 Et nunc videt Altiſsimus quoniam ex ani-
mo cõtriſtatus es, & quoniã ex toto corde pa-
teris pro ea, oſtendit tibi claritatẽ glorię eius,
& pulchritudinem decoris eius.
51 Propterea enim dixi tibi vt maneres in cam
po vbi domus non eſt ædificata.
52 Sciebam enim ego, quoniam Altiſsimus in-
cipiebat tibi oſtendere hæc:
53 Propterea dixi tibi vt venires in agrum vbi
non eſt fundamentum ædificij.
54 Nec enim poterat opus ædificij hominis ſu
ſtineri in loco, vbi incipiebatur Altiſsimi ciui
tas oſtendi.
55 Tu ergo noli timere, neque expaueſcat cor
tuum: ſed ingredere, & vide ſplẽdorem & ma
gnitudinem ædificij, quantum capax eſt tibi
viſus oculorum videre:
56 Et poſt hæc audies quantum capit auditus
aurium tuarum audire.
57 Tu enim beatus es prę multis,& vocatus es
apud Altiſsimum ſicut & pauci.
58 Nocte autem quæ in craſtinum futura eſt,
manebis hic:
59 Et oſtendet tibi Altiſsimus eas viſiones ſu-
premorum, quæ faciet Altiſsimus iis qui habi
tant ſuper terram à nouiſsimis diebus.
60 Et dormiui illam noctem & aliam, ſicut di-
xerat mihi.

CAPVT XI.

1 ET vidi ſomniũ, & ecce aſcendebat de ma
ri aquila, cui erant duodecim alę penna-
rum, & capita tria.
2 Et vidi, & ecce expãdebat alas ſuas in omnẽ
terram, & omnes venti cęli inſufflabant in eã,
& colligebantur.
3 Et vidi,& de pẽnis eius naſcebãtur cõtrariæ
pennæ,

pennæ, & ipſæ fiebant in pennaculis minutis
& modicis.
4 Nam capita eius erant quieſcentia, & dimi-
dium caput erat maius aliorum capitum, ſed
ipſa quieſcebat cum eis.
5 Et vidi, & ecce aquila volauit in pennis ſuis,
& regnauit ſuper terram, & ſuper eos qui ha-
bitant in ea.
6 Et vidi quoniam ſubiecta erát ei omnia ſub
cælo, & nemo illi contradicebat, neque vnus
de creatura quæ eſt ſuper terram.
7 Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper vngues
ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicens,
8 Nolite omnes ſimul vigilare, dormite vnuſ-
quiſque in loco ſuo, & per tempus vigilate.
9 Capita autem in nouiſsimo ſeruentur.
10 Et vidi, & ecce vox non exibat de capitibus
eius, ſed de medietate corporis eius.
11 Et numeraui contrarias pennas eius, & ecce
ipſæ erant octo.
12 Et vidi, & ecce à dextera parte ſurrexit vna
penna, & regnauit ſuper omnem terram.
B 13 Et factum eſt quum regnaret, venit ei finis,
& non apparuit locus eius: & ſequens exurre-
xit, & regnabat. ipſa multum tenuit tempus.
14 Et factum eſt quum regnaret, & veniebat fi-
nis eius, vt non appareret ſicut prior.
15 Et ecce vox emiſſa eſt illi, dicens,
16 Audi tu quæ tanto tempore tenuiſti terram:
hęc annuntio tibi antequam incipias non ap-
parere.
17 Nemo poſt te tenebit tempus tuum, ſed nec
dimidium eius.
18 Et leuauit ſe tertia, & tenuit principatum
ſicut & priores: & non apparuit & ipſa.
19 Et ſic contingebat omnibus aliis ſingulatim
principatum gerere, & iterum nuſquam com-
parere.
20 Et vidi, & ecce in tempore ſequentes pennę
erigebantur à dextera parte, vt tenerét & ipſæ
principatum: & ex iis erant quæ tenebant, ſed
tamen ſtatim non comparebant.
21 Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed non
tenebant principatum.
22 Et vidi poſt hæc, & ecce non comparuerunt
duodecim pennæ, & duo pennacula:
23 Et nihil ſupererat in corpore aquilę, niſi duo
capita quieſcentia & ſex pennacula.
24 Et vidi, & ecce ſex pennaculis diuiſæ ſunt
duæ, & manſerunt ſub capite quod eſt ad dex-
teram partem. nam quatuor manſerunt in lo-
co ſuo.
25 Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant ſe eri-
gere & tenere principatus.
C 26 Et vidi, & ecce vna erecta eſt, ſed ſtatim non
comparuit.
27 Et ſecundæ velocius quàm priores non cõ-
paruerunt.
28 Et vidi, & ecce duæ quæ ſuperauerunt apud
ſemetipſas, cogitabant & ipſæ regnare:
29 Et in eo quum cogitarent, ecce vnum quie-
ſcentium capitum quod erat medium, euigila
bat: hoc enim erat duorum capitum maius.
30 Et vidi quoniam completa ſunt duo capita
ſecum:
31 Et ecce conuerſum eſt caput cum iis qui cũ
eo erant, & comedit duas ſubalares quæ cogi-
tabant regnare.
32 Hoc autem caput percõterruit omnem ter-
ram, & dominabatur in ea iis qui habitant ter-
ram cum labore multo: & potentatum tenuit
orbis terrarum ſuper omnes alas quę fuerunt.
33 Et vidi poſt hæc, & ecce mediũ caput ſubitò
non comparuit, & hoc ſicut alæ.
34 Superauerunt autem duo capita, quæ & i-
pſa ſimiliter regnauerunt ſuper terram, & ſu-
per eos qui habitant in ea.
35 Et vidi, & ecce deuorauit caput à dextera
parte illud quod à læua.
36 Et audiui vocem dicentem mihi, Conſpice
contra te, & conſidera quod vides.
37 Et vidi, & ecce ſicut leo concitatus de ſylua D
rugiens: & vidi quoniam emittebat vocem ho
minis ad aquilam: & dixit, dicens,
38 Audi tu, & loquar ad te: & dicet Altiſsimus
tibi,
39 Nónne tu es qui ſuperaſti de quatuor ani-
malibus quæ feceram regnare in ſeculo meo,
& vt per eos veniret finis temporum eorum?
40 Et quartus veniens, deuicit omnia anima-
lia quæ tranſierunt, & potentatu tenuit ſecu-
lum cũ tremore multo, & omnem orbem cum
labore peſsimo, & inhabitauit tot téporibus
orbem terrarum cum dolo.
41 Et iudicaſti terram non cum veritate.
42 Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti quie-
ſcentes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti ha
bitationes eorum qui fructificabant, & humi-
liaſti muros eorum qui te non nocuerunt.
43 Et aſcendit contumelia tua vſque ad Altiſ-
ſimum, & ſuperbia tua ad Fortem.
44 Et reſpexit Altiſsimus ſuperba tempora, &
ecce finita ſunt, & ſcelera eius completa ſunt.
45 Propterea nõ appareas tu aquila, & alæ tuæ
horribiles, & pennacula tua peſsima, & capita
tua maligna, & vngues tui peſsimi, & omne
corpus tuum vanum,
46 Vti refrigeretur omnis terra, & reuertatur
libera de tua vi, & ſperet iudiciũ & miſericor-
diam eius qui fecit eam.

CAPVT XII.

1 ET factum eſt, dum loqueretur leo verba
hæc ad aquilam, & vidi:
2 Et ecce quod ſuperauerat caput, & non com
paruerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum tran-
ſierunt, & erectæ ſunt vt regnarent: & erat re-
gnum eorum exile, & tumultu plenum.
3 Et vidi, & ecce ipſa nõ apparebant, & omne
corpus aquilæ incendebatur, & expaueſcebat
terra valde, & ego à tumultu & exceſſu men-
tis, & à magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui
meo,
4 Ecce tu præſtitiſti mihi hoc, in eo quòd ſcru
taris vias Altiſsimi.
5 Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu
meo inualidus ſum valde: & nec modica eſt in
me virtus à multo timore, quam expaui no-
cte hac.
6 Nunc ergo orabo Altiſsimum, vt me confor
tet vſque in finem.
7 Et dixi, Dominator Domine, ſi inueni gra-
tiam ante oculos tuos, & ſi iuſtificatus ſum a-
pud te præ multis, & ſi certè aſcendit depreca-
tio mea ante faciem tuam:
8 Conforta me, & oſtende ſeruo tuo mihi in-
terpretationem & diſtinctionem viſus horribi
lis huius, vt pleniſsimè conſoleris animã meã.

9 Dignum

9 Dignum enim me habuiſti oſtendere mihi
temporum nouiſsima. Et dixit ad me,
10 Hæc eſt interpretatio viſionis huius,
11 Aquilam quam vidiſti aſcendentem de ma-
ri, hoc eſt regnū quod viſum eſt in viſione Da-
Dan.7.c.7 nieli fratri tuo.
12 Sed nō eſt illi interpretatum, quoniam ego
nunc tibi interpretor.
13 Ecce dies veniunt, & exurget regnum ſuper
terram, & erit timor acrior omniū regnorum
quæ fuerunt ante eum.
14 Regnabunt autem in ea Reges duodecim,
vnus poſt vnum.
B 15 Nam ſecundus incipiet regnare, & ipſe tene
bit amplius tempus præ duodecim.
16 Hæc eſt interpretatio duodecim alarū quas
vidiſti.
17 Et quam audiſti vocem quæ loquuta eſt, nō
de capitibus eius exeuntem, ſed de medio cor
poris eius,
18 Hæc eſt interpretatio, quoniam poſt tēpus
regni illius naſcentur contentiones non mo-
dicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet
tunc, ſed iterum cōſtituetur in ſuum initium.
19 Et quoniam vidiſti ſubalares octo cohæren
tes alis eius,
20 Hęc eſt interpretatio, exurgent in ipſo octo
Reges, quorum erunt tempora leuia, & anni
citati, & duo quidem ex ipſis perient.
21 Appropinquante autem tempore medio,
quatuor ſeruabuntur in tempore, quum inci-
piet appropinquare tempus eius vt finiatur:
duæ verò in finem ſeruabuntur.
22 Et quoniam vidiſti tria capita quieſcentia,
23 Hæc eſt interpretatio, in nouiſsimis eius ſu
ſcitabit Altiſsimus tria regna, & reuocabit in
ea multa, & dominabuntur terram:
24 Et qui habitant in ea, cum labore multo ſu
per omnes qui fuerunt ante hos: propter hoc
ipſi vocati ſunt capita aquilæ.
25 Iſti enim erunt qui recapitulabunt impieta
tes eius: & qui perficient nouiſsima eius.
26 Et quoniam vidiſti caput maius non appa-
rēs, hæc eſt interpretatio eius, quoniam vnus
ex eis ſuper lectum ſuum morietur, & tamen
cum tormentis.
27 Nam duo qui perſeuerarint, gladius eos co
medet.
C 28 Vnius enim gladius comedet qui cū eo: ſed
tamen hic gladio in nouiſsimis cadet.
29 Et quoniam vidiſti duas ſubalares traiicien
tes ſuper caput quod eſt in dextera parte,
30 Hæc eſt interpretatio, hi ſunt quos cōſerua
uit Altiſsimus in finem ſuum, hoc eſt regnum
exile, & turbationis plenum.
31 Sicut vidiſti & leonem, quem vidiſti de ſyl-
ua euigilantē, & rugientem, & loquentem ad
aquilam, & arguentē eam, & iniuſtitias ipſius
per omnes ſermones eius ſicut audiſti:
32 Hic eſt ventus quem ſeruauit Altiſsimus in
finem ad eos, & impietates ipſorum, & arguet
illos, & incutiet coram ipſis diſcerptiones
eorum.
33 Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit,
quum arguerit eos, tunc corripiet eos.
34 Nam reſiduum populum meum liberabit
cū miſeria, qui ſaluati ſunt ſuper fines meos,
& iucūdabit eos quoadusque veniet finis dies
iudicij, de quo loquutus ſum tibi ab initio.
35 Hoc ſomnium quod vidiſti, & hæ interpre-
tationes.
36 Tu ergo ſolus dignus fuiſti ſcire Altiſsimi
ſecretum hoc.
37 Scribe ergo omnia iſta in libro quæ vidiſti,
& pone ea in loco abſcondito.
38 Et docebis ea ſapiētes de populo tuo, quo-
rum corda ſcis poſſe capere & ſeruare ſecre-
ta hæc.
39 Tu autem adhuc ſuſtine hic alios dies ſe-
ptem, vt tibi oſtendatur quicquid viſum fue-
rit Altiſsimo oſtendere tibi. Et profectus eſt
à me.
40 Et factum eſt, quum audiſſet omnis popu- D
lus quoniam pertranſierunt ſeptem dies, & e-
go non fuiſſem reuerſus in ciuitatem, & con-
gregauit ſe omnis à minimo vsque ad maxi-
mum: & venit ad me, & dixerunt mihi, di-
centes,
41 Quid peccauimus tibi, & quid iniuſtè egi-
mus in te, quoniam derelinquens nos ſediſti
in loco hoc?
42 Tu enim nobis ſuperes ſolus ex omnibus
populis, ſicut botrus de vinea, & ſicut lucerna
in loco obſcuro, & ſicut portus & nauis ſalua-
ta à tempeſtate.
43 Aut non ſufficiunt nobis mala quæ con-
tingunt?
44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis
erat melius ſi eſſemus ſuccenſi & nos cum in-
cendio Sion?
45 Nec enim nos ſumus meliores eorum qui
ibi mortui ſunt. Et plorauerunt voce magna.
Et reſpondi ad eos, & dixi,
46 Confide Iſrael, & noli triſtari tu domus
Iacob.
47 Eſt enim memoria veſtri coram Altiſsimo,
& Fortis non eſt oblitus veſtri in tentatione.
48 Ego enim non dereliqui vos, neque exceſ-
ſi à vobis: ſed veni in hunc locum vt depreca-
rer pro deſolatione Sion, vt quærerem miſe-
ricordiam pro humilitate ſanctificationis ve-
ſtræ.
49 Et nunc ite vnuſquiſque veſtrū in domum
ſuam, & ego veniam ad vos poſt dies iſtos.
50 Et profectus eſt populus, ſicut dixi ei, in ci-
uitatem:
51 Ego autem ſedi in campo ſeptem diebus, ſi-
cut mihi mandauit, & manducabam de flori-
bus ſolummodo agri, de herbis facta eſt eſca
mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

1 ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſomnia
ui ſomnium nocte.
2 Et ecce, de mari ventus exurgebat, vt cōtur-
baret omnes fluctus eius.
3 Et vidi, & ecce cōualeſcebat ille homo cum
millibus cæli: & vbi vultum ſuum vertebat vt
conſideraret, tremebant omnia quæ ſub eo vi
debantur:
4 Et vbicunque exibat vox de ore eius, arde-
ſcebant omnes qui audiebāt voces eius, ſicut
quieſcit terra quando ſenſerit ignem.
5 Et vidi poſt hæc, & ecce cōgregabatur mul-
titudo hominum, quorum nō erat numerus,
de quatuor ventis cæli, vt debellarent homi-
nem qui aſcenderat de mari.
6 Et vidi, & ecce ſibimetipſi ſculpſerat montē

magnum, & volauit ſuper eum.
7 Ego autem quæſiui videre regionem, vel lo
cum vnde ſculptus eſſet mons, & non potui.
8 Et poſt hæc vidi, & ecce, omnes qui congre-
gati ſunt ad eum, vt expugnarent eum, time-
bant valde: tamen audebant pugnare.
9 Et ecce, vt vidit impetum multitudinis ve-
nientis, non leuauit manum ſuam, neq; phra-
mæam tenebat, neq; aliquod vas bellicoſum,
niſi ſolummodo vt vidi.
10 Quoniam emiſit de ore ſicut flatum ignis,
& de labiis eius ſpiritus flammæ, & de lingua
eius emittebat ſcintillas & tempeſtates, & cō
miſta ſunt omnia ſimul, hic flatus ignis, & ſpi-
ritus flammæ, & multitudo tempeſtatis:
11 Et concidit ſuper multitudinem in impetu,
quæ præparata erat pugnare, & ſuccendit o-
mnes, vt ſubitò nihil videretur de innumera-
bili multitudine, niſi ſolūmodo puluis & fu-
mi odor: & vidi, & extimui.
12 Et poſt hæc vidi ipſum hominem deſcēden
tem de monte, & vocantem ad ſe multitudinē
aliam pacificam.
13 Et accedebat ad eum vultus hominum mul
torum, quorundam gaudentium, quorūdam
triſtantium: aliqui verò alligati, aliqui adducē
tes ex eis qui offerebantur: & ægrotaui à mul-
titudine pauoris, & expergefactus ſum, &
dixi,
B 14 Tu ab initio demonſtraſti ſeruo tuo mirabi
lia hæc, & dignum me habuiſti vt ſuſciperes
deprecationem meam:
15 Et nunc demonſtra mihi adhuc interpreta-
tionem ſomnij huius.
16 Sicut enim exiſtimo in ſenſu meo, væ qui
derelicti fuerunt in diebus illis: & multo plus
væ iis qui non ſunt derelicti.
17 Qui enim non ſunt derelicti, triſtes erant.
18 Intelligo nunc quæ ſunt repoſita in nouiſſi
mis diebus, & occurrēt eis: ſed & iis qui dere-
licti ſunt.
19 Propter hoc venerunt enim in pericula ma-
gna, & neceſſitates multas, ſicut oſtendunt
ſomnia hæc.
20 Attamen facilius eſt periclitantem venire
in hunc, quàm pertranſire, ſicut nubem à ſecu
lo, & nunc videre quæ contingunt in nouiſſi-
mo. Et reſpondit ad me, & dixit,
21 Et viſionis interpretationem dicam tibi: &
de quibus loquutus es, adaperiam tibi.
22 Quoniā de iis dixiſti qui derelicti ſunt, hæc
eſt interpretatio:
23 Qui aufert periculū illo tempore, hic ſe cu-
ſtodiuit: qui in periculo inciderūt, hi ſunt qui
habent opera & fidem ad Fortiſſimum.
24 Scito ergo quoniam magis beatificati ſunt
qui derelicti, ſuper eos qui mortui ſunt.
25 Hæ interpretationes viſionis, quia vidiſti vi
rum aſcendentem de corde maris,
26 Ipſe eſt quem conſeruat Altiſſimus mul-
tis temporibus qui per ſemetipſum liberabit
creaturam ſuam: & ipſe diſponet, qui dereli-
cti ſunt.
27 Et quoniam vidiſti de ore eius exire, vt ſpi-
ritum, & ignem, & tempeſtatem:
28 Et quoniam non tenebat phramæam, neq;
vas bellicoſum: corrupit enim impetus eius
multitudinem quæ venerat expugnare eum:
hæc eſt interpretatio.
29 Ecce dies veniunt, quando incipiet Altiſſi- C
mus liberare eos qui ſuper terram ſunt:
30 Et veniet in exceſſu mentis ſuper eos qui
inhabitant terram.
31 Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas ci Matt. 24.a.7
uitatem, & locus locum, & gens aduerſus gen
tem, & regnum aduerſus regnum.
32 Et erit, quum fient hæc, & contingent ſigna
quæ antè oſtendi tibi: & tunc reuelabitur Fi-
lius meus quem vidiſti vt virum aſcendētem.
33 Et erit, quando audierint omnes Gentes vo
cem eius: & derelinquet vnuſquiſque in re-
gione ſua bellum ſuum quod habent ad al-
terutrum:
34 Et colligetur in vnum multitudo innume-
rabilis, ſicut volentes venire, & expugnare
eum.
35 Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis
Sion.
36 Sion autem veniet, & oſtendetur omnibus
parata & ædificata, ſicut vidiſti montem ſcul-
pi ſine manibus.
37 Ipſe autem Filius meus arguet quæ adinue
nerunt Gentes, impietates eorum has quæ tē
peſtati appropinquauerunt propter mala co-
gitamenta eorum & cruciamenta, quibus in-
cipient cruciari:
38 Quæ aſſimilatæ ſunt flammę, & perdet eos
ſine Labore per Legē quæ igni aſſimilata eſt.
39 Et quoniam vidiſti eum colligentem ad ſe
aliam multitudinem pacificam,
40 Hæ ſunt decem tribus quæ captiuæ factæ
ſunt de terra ſua in diebus Oſee Regis, quem
captiuum duxit Salmanaſar rex Aſſyriorum: 4. Regū 17.
& tranſtulit eos trans Flumē, & tranſlati ſunt a.3
in terram aliam.
41 Ipſi autem ſibi dederunt conſilium hoc vt
derelinquerent multitudinem Gentium, &
proficiſcerentur in vlteriorem regionem, vbi
nunquam inhabitauit genus humanum:
42 Vel ibi obſeruare legitima ſua, quæ nū fue-
rant ſeruantes in regione ſua.
43 Per introitus autem anguſtos fluminis Eu D
phratem introierunt.
44 Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſta Ioſue 3.d.15
tuit venas fluminis vſquequo tranſirent.
45 Per eam enim regionem erat via multa iti-
neris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vo
catur Arſareth.
46 Tunc inhabitauerunt ibi vſque in nouiſſi-
mo tempore: & nunc iterum quum cœperint
venire,
47 Iterum Altiſſimus ſtatuet venas fluminis,
vt poſſint tranſire: propter hæc vidiſti multi-
tudinem cum pace.
48 Sed & qui derelicti ſunt de populo tuo, ij
ſunt qui inueniuntur intra terminum meum.
49 Factum erit ergo, quando incipiet perdere
multitudinem earum quæ collectæ ſunt Gen
tes, proteget eos qui ſuperauerunt populum:
50 Et tunc oſtendet eis multa plurima por-
tenta.
51 Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi
oſtende, propter quod vidi virum aſcendentē
de corde maris. Et dixit mihi,
52 Sicut non potes hæc vel ſcrutari, vel ſcire,
quæ ſunt in profundo maris: ſic non poterit
quiſq; ſuper terram videre Filium meum, vel
eos qui cum eo ſunt, niſi in tempore diei.

53 Hæc eſt interpretatio ſomnij quod vidiſti,
& propter quod illuminatus es hic ſolus.
54 Dereliquiſti enim tuam, & circa meam va-
caſti Legem, & quæſiſti.
55 Vitam enim tuam diſpoſuiſti in ſapientia,
& ſenſum tuum vocaſti matrem:
56 Et propter hoc oſtendi tibi merces apud Al
tiſsimum. erit enim poſt alios tres dies, ad te
alia loquar, & exponam tibi grauia & mira-
bilia.
57 Et profectus ſum, & tráſij in campum, mul-
tum glorificans & laudans Altiſsimum de mi
rabilibus quæ per tempus faciebat:
58 Et quoniam gubernat ipſum, & quę ſunt in
temporibus illata, & ſedi ibi tribus diebus.

CAPVT XIIII.

1 ET factum eſt tertio die, & ego ſedebá ſub
quercu. & ecce, vox exiuit contra me de
rubo, & dixit, Eſdra Eſdra. Et dixi,
2 Ecce ego Domine. & ſurrexi ſuper pedes
meos. Et dixit ad me,
Exod. 33. a. 2 3 Reuelans reuelatus ſum ſuper rubum, & lo
quutus ſum Moyſi, quando populus meus ſer
uiebat in Ægypto,
4 Et miſi eum, & eduxi populum meum de
Ægypto, & adduxi eum ſuper montem Sina,
& detinebam eum apud me diebus multis:
5 Et enarraui ei mirabilia multa, & oſtendi ei
temporum ſecreta & finem: & præcepi ei, di-
cens,
6 Hæc in palàm facies verba, & hęc abſcódes.
7 Et nunc tibi dico,
8 Signa quæ demóſtraui, & ſomnia quæ vidi-
ſti, & interpretationes quas tu vidiſti, in cor-
de tuo repone ea.
9 Tu enim recipieris ab omnibus, conuertê-
ris reſiduus cum conſilio meo & cum ſimili-
bus tuis, vſquequo finiantur tempora.
10 Quoniam ſeculum perdidit iuuentuté ſuá,
& tempora appropinquant ſeneſcere.
11 Duodecim enim partibus diuiſum eſt ſecu-
lum, & tranſierunt eius decima, & dimidium
decimæ partis.
12 Superſunt autem eius poſt medium deci-
mæ partis.
B 13 Nunc ergo diſpone domum tuam, & corri-
pe populum tuum, & conſolare humiles eo-
rum, & renuntia iam corruptelæ,
14 Et dimitte abs te mortales cogitationes, &
proiice abs te pódera humana, & exue te iam
infirmam naturam, & repone in vnam parté
moleſtiſsima tibi cogitamenta, & feſtina tráſ-
migrare à temporibus his:
15 Quæ enim vidiſti nunc contigiſſe mala, ite-
rum horum deteriora facient.
Matt. 24. a. 7 16 Quantum enim inualidum fiet ſeculum à
ſenectute, tantum multiplicabuntur ſuper in-
habitantes mala.
17 Prolõgauit enim ſe magis veritas, & appro-
pinquauit mendacium. iam enim feſtinat ve-
nire, quam vidiſti viſionem.
18 Et reſpondi, & dixi coram te Domine:
19 Ecce enim ego abibo, ſicut præcepiſti mihi,
& corripiam præſentem populum: qui autem
iterum nati fuerint, quis commonebit?
20 Poſitum eſt ergo ſeculum in tenebris, & qui
inhabitant in eo ſine lumine.
21 Quoniam Lex tua incéſa eſt, propter quod
nemo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipiét
opera.
22 Si enim inueni in te gratiam, immitte in me
ſpiritum ſanctum, & ſcribam omne quod fa-
ctum eſt in ſeculo ab initio, quæ erant in Lege
tuá ſcripta, vt poſsint homines inuenire ſemi
tam, & qui voluerint viuere in nouiſsimis, vi-
uant.
23 Et reſpondit ad me, & dixit, Vadens congre C
ga populum, & dices ad eos vt non quærát in
diebus quadraginta.
24 Tu auté præpara tibi buxos multos, & acci
pe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echa-
num, & Aſiel, quinque hos qui parati ſunt ad
ſcribendum velociter:
25 Et venias huc, & ego accédam in corde tuo
lucernam intellectus, quæ non extinguetur
quoaduſque finiantur quæ incipies ſcribere.
26 Et tunc perfectis quædá palàm facies, quæ-
dam ſapientibus abſcõſé trades: in craſtinum
enim hac hora incipies ſcribere.
27 Et profectus ſum ſicut mihi præcepit, & có
gregaui omnem populum, & dixi,
28 Audi Iſrael verba hæc:
29 Peregrinati ſunt patres noſtri ab initio in Gen. 47. a. 4
Ægypto, & liberati ſunt inde.
30 Et acceperunt Legem vitæ, quam non cu- Deut. 4. a. 5, & 5. a. 6
ſtodierunt, quam & vos poſt eos tranſgreſ-
ſi eſtis.
31 Et data eſt vobis terra in ſorté, & terra Sion,
& patres veſtri & vos iniquitatem feciſtis, &
non ſeruaſtis vias quas præcepit vobis Al-
tiſsimus:
32 Et iuſtus iudex quum ſit, abſtulit à vobis in
tempore quod donauerat.
33 Et nunc vos hic eſtis, & fratres veſtri intror
ſum veſtrum ſunt.
34 Si ergo imperaueritis ſenſui veſtro, & eru-
dieritis cor veſtrum, viui conſeruati eritis, &
poſt mortem miſericordiam conſequemini.
35 Iudicium enim poſt mortem veniet, quan-
do iterum reuiuiſcemus: & tunc iuſtorum no
mina parebunt, & impiorum facta oſten-
dentur.
36 Ad me igitur nemo accedat nũc, neque re- D
quirat me vſque dies quadraginta.
37 Et accepi quinque viros, ſicut mandauit mi
hi, & profecti ſumus in campum, & manſi-
mus ibi.
38 Et factus ſum in craſtinum, & ecce vox voca Ezech. 3. a. 2
uit me, dicens, Eſdra, aperi os tuum, & bibe
quo te potauero.
39 Et aperui os meũ, & ecce calix plenus porri
gebatur mihi. hoc erat plenum ſicut aqua: co-
lor autem eius vt igni ſimilis.
40 Et accepi, & bibi: & in eo quum bibiſſem,
cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus
meum increſcebat ſapientia. ná ſpiritus meus
conſeruabatur memoria.
41 Et apertum eſt os meum, & nó eſt clauſum
amplius.
42 Altiſsimus dedit intellectum quinque vi-
ris, & ſcripſerunt quę dicebantur exceſsiones
noctis quas non ſciebant.
43 Nocte autem manducabant panem, ego au
tem per diem loquebar, & per noctem non ta
cebam.
44 Scripti ſunt autem per quadraginta dies li
bri ducenti quatuor.

45 Et factum eſt quum compleuiſſet quadra-
ginta dies,
46 Loquutus eſt Altiſsimus, dicẽs, Priora quę
ſcripſiſti, in palàm pone, & legant digni & in-
digni:
47 Nouiſsimos autem ſeptuaginta conſerua-
bis, vt tradas eos ſapientibus de populo tuo.
48 In his enim eſt vena intellectus, & ſapiẽtiæ
fons, & ſcientiæ flumen. Et feci ſic.

CAPVT XV.

1 ECce loquere in aures plebis meæ ſermo-
nes prophetię, quos immiſero in os tuũ,
dicit Dominus,
2 Et fac vt in charta ſcribantur: quoniam fide-
les & veri ſunt.
3 Ne timeas à cogitationibus aduerſum te,
nec turbent te incredulitates dicentium:
4 Quoniã omnis incredulus in incredulita-
te ſua morietur.
5 Ecce ego induco (dicit Dominus) ſuper or-
bem terrarum mala, gladium, & famẽ, & mor
tem, & interitum:
6 Propter quod ſuperpolluit iniquitas omnẽ
terram, & adimpleta ſunt opera nociua il-
lorum:
7 Propterea dicit Dominus,
8 Iam non ſilebo de impietatibus eorum quę
irreligioſè agunt, nec ſuſtinebo in iis quæ ini
Apo.6.c.10, què exercent: ecce ſanguis innoxius & iuſtus
& 19.a.2 clamat ad me, & animæ iuſtorum clamãt per-
ſeueranter.
9 Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus,
& accipiam omnem ſanguinẽ innoxium ex
illis ad me.
10 Ecce populus meus quaſi grex ad occiſio-
nem ducitur, iam nõ patiar illum habitare in
terra Ægypti:
11 Sed educam eum in manu potẽti & brachiò
excelſo, & percutiam plaga ſicut prius, & cor-
rumpam omnem terram eius.
12 Lugebit Ægyptus, & fundamenta eius pla-
ga verberata, & caſtigatione quas inducet ei
Deus.
13 Lugebunt cultores operantes terram, quo-
niam deficient ſemina eorum ab vredine &
grandine, & à ſydere terribili.
14 Væ ſeculo, & qui habitant in eo:
15 Quia appropinquauit gladius & contritio
eorum, & exurget gens contra gentem ad pu
gnam, & rhomphæa in manibus eorum.
16 Erit enim inconſtabilitio hominibus: & alij
aliis inualeſcentes non curabunt Regem ſuũ,
& principes viæ geſtorum ſuorum in poten-
tia ſua.
17 Concupiſcet enim homo in ciuitatem ire,
& non poterit.
B 18 Propter ſuperbiam enim eorum ciuitates
turbabũtur, domus exterentur, homines me-
tuent.
19 Nõ miſerebitur homo proximum ſuum ad
irritum faciẽdum domos eorum in gladiũ, ad
diripiendas ſubſtantias eorum propter famẽ
panis & tribulationem multam.
20 Ecce ego cõuoco, dicit Deus, omnes Reges
terræ ad me verẽdum, qui ſunt ab Oriente, &
ab Auſtro, ab Euro, & à Libano, ad conuerten-
dos in ſe, & reddere quæ dederunt illis:
21 Sicut faciunt vſque hodie electis meis, ſic fa
ciam & reddam in ſinu eorum. hæc dicit Do-
minus Deus,
22 Non parcet dextera mea ſuper peccatores,
nec ceſſabit rhomphæa ſuper effundẽtes ſan-
guinem innoxium ſuper terram.
23 Exiit ignis ab ira eius, & deuorauit funda-
menta terræ, & peccatores quaſi ſtramen in-
cenſum.
24 Væ eis qui peccant, & non obſeruant man-
data mea, dicit Dominus.
25 Non parcam illis: diſcedite filij à poteſtate:
nolite contaminare ſanctificationem meam.
26 Quoniam nouit Dominus omnes qui de-
linquunt in illum, propterea tradidit eos in
mortem, & in occiſionem.
27 Iam enim venerunt ſuper orbem terrarum
mala, & manebitis in illis: non enim liberabit
vos Deus, propter quod peccaſtis in eum.
28 Ecce viſio horribilis, & facies illius ab O-
riente.
29 Et exient nationes draconum Arabũ in cur
ribus multis: & ſicut flatus, eorum numerus
fertur ſuper terrã, vt iam timeant & trepident
omnes qui illos audient,
30 Carmonij inſanientes in ira, & exient vt a-
pri de ſylua, & aduenient in virtute magna, &
conſtabunt in pugnam cum illis, & vaſtabunt
portionem terræ Aſſyriorum.
31 Et poſt hæc ſuperualeſcent dracones natiui
tatis ſuę memores, & conuertent ſe conſpirã-
tes in virtute magna ad perſequendos eos.
32 Iſti turbabuntur & ſilebunt in virtute illo-
rum, & conuertent pedes ſuos in fugam:
33 Et à territorio Aſſyriorum ſubſeſſor obſide- C
bit eos, & cõſumet vnum ex illis, & erit timor
& tremor in exercitu illorum, & contentio in
Reges ipſorum.
34 Ecce nubes ab Oriente, & à Septentrione
vſque ad Meridianum, & facies earum horri-
da valde, plena iræ & procellæ:
35 Et collident ſe inuicem, & collident ſydus
copioſum ſuper terram, & ſydus illorum: & e-
rit ſanguis à gladio vſque ad ventrem,
36 Et fimus hominis vſque ad ſubſtramem ca-
meli, & erit timor & tremor multus ſuper ter-
ram.
37 Et horrebunt qui videbunt irã illam, & tre-
mor apprehendet illos:
38 Et poſt hæc mouebuntur nimbi copioſi à
Meridiano & Septentrione, & portio alia ab
Occidente:
39 Et ſuperinualeſcent venti ab Oriente, & re-
cludent eam, & nubem quam ſuſcitauit in ira,
& ſydus ad faciendam exterritationem ad O-
rientalem ventum & Occidentem violabi-
tur:
40 Et exaltabũtur nubes magnę & validæ ple
næ iræ, & ſydus, vt exterreant omnem terram
& inhabitantes eam, & infundent ſuper o-
mnem locum altum & eminentem ſydus ter
ribile,
41 Ignem & grãdinem, & rhomphæas volan-
tes, & aquas multas, vt etiam impleantur o-
mnes cãpi, & omnes riui plenitudine aqua-
rum multarum.
42 Et demolientur ciuitates, & muros, & mõ-
tes, & colles, & ligna ſyluarum, & fœnum pra
torum, & frumenta eorum.
43 Et tranſibunt conſtantes vſque Babylonẽ,
& exte-

& exterent eam.
44 Conuenient ad ipſam, & circuibunt eam,
& effundēt ſydus, & omnem iram ſuper eam,
& ſubibit puluis & fumus vſque in cælum, &
omnes in circuitu lugebunt eam:
45 Et qui ſub ea remanſerint, ſeruient iis qui
exterruerunt.
46 Et tu Aſia cōcors in ſpem Babylonis, & glo
ria perſonæ eius:
47 Væ tibi miſera propter quod aſsimilaſti ei,
& ornaſti filias tuas in fornicatione ad placen
dum & gloriādum in amatoribus tuis qui te-
cum cupierunt ſemper fornicari.
D 48 Odibilem imitata es in omnibus operibus
eius, & in adinuentionibus eius: propterea
dicit Deus,
49 Immittam tibi mala, viduitatem, pauperta
tem, & famem, & gladium, & peſtem, ad deua
ſtandas domos tuas à violatione, & morte, &
gloria virtutis ſuæ.
50 Sicut flos ſiccabitur: quū exurget ardor qui
emiſſus eſt ſuper te,
51 Infirmaberis vt paupercula plagata & caſti-
gata à mulieribus, vt non poſsint te ſuſcipere
potentes & amatores.
52 Nunquid ego ſic zelabor te, dicit Dominus,
53 Niſi occidiſſes electos meos in omni tem-
pore, exaltans percuſsionem manuum, & di-
cens ſuper mortem eorum, quum inebriata
eſſes,
54 Exorna ſpeciem vultus tui?
55 Merces fornicationis tuæ in ſinu tuo, pro-
pter hoc redditionem accipies.
56 Sicut facies electis meis, dicit Dominus: ſic
faciet tibi Deus, & tradet te in malum.
57 Et nati tui fame interiēt: & tu rhōphæa ca-
des, & ciuitates tuæ cōterentur, & omnes tui
in campo gladio cadent.
58 Et qui ſunt in montibus, fame peribunt, &
manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bi-
bent à fame panis & ſiti aquæ.
59 Infœlix per maria venies, & rurſum acci-
pies mala.
60 Et in trāſitu allident ciuitatem occiſam, &
exterent aliquam portionē terræ tuæ, & par-
tem gloriæ tuæ exterminabunt, rurſum reuer
tentes ad Babylonem ſubuerſam.
61 Et demolita eris illis pro ſtipula, & ipſi erūt
tibi ignis:
62 Et deuorabunt te & ciuitates tuas, terram
tuam, & montes tuos, omnes ſyluas tuas & li-
gnum fructiferum igni comburent.
63 Filios tuos captiuos ducent, & cenſum tuū
in prædam habebūt, & gloriam faciei tuæ ex-
terminabunt.

CAPVT XVI.

1 VÆ tibi Babylon & Aſia, væ tibi Ægypte
& Syria.
2 Præcingite vos ſaccis & ciliciis, & plangite
filios veſtros, & dolete: quoniam appropin-
quauit contritio veſtra.
3 Immiſſus eſt vobis gladius, & quis eſt qui a-
uertat illum?
4 Immiſſus eſt in vobis ignis, & quis eſt qui
extinguat illum?
5 Immiſſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui re-
pellat ea?
6 Nunquid repellet aliquis leonē eſurientem
in ſylua, aut extinguet ignem in ſtipula mox
quando cœperit ardere?
7 Nunquid repellet aliquis ſagittam à ſagit-
tario forti miſſam?
8 Dominus fortis immittit mala, & quis eſt
qui repellat ea?
9 Exiit ignis ex iracundia eius, & quis eſt qui
extinguat eum?
10 Coruſcabit, & quis non timebit? tonabit, &
quis non pauebit?
11 Dominus comminabitur, & quis non fun-
ditus conteretur à facie ipſius?
12 Terra tremuit, & fundamēta eius, mare flu-
ctuat de profundo, & fluctus eius diſturbabun
tur, & piſces eius à facie Domini, & à gloria
virtutis eius:
13 Quoniam fortis dextera eius quæ arcum tē
dit, ſagittæ eius acutæ quæ ab ipſo mittuntur,
non deficient cum cœperint mitti in fines
terræ.
14 Ecce mittuntur mala, & non reuertētur do
nec veniant ſuper terram.
15 Ignis ſuccēditur, & non extinguetur donec
conſumat fundamenta terræ.
16 Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à
valido ſagittario: ſic non reuertētur mala quæ
miſſa fuerint in terram.
17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis
diebus?
18 Initium dolorum & multi gemitus, initium
famis & multi interitus: initium bellorum,
& formidabūt poteſtates: initium malorum,
& trepidabunt omnes.
19 In his quid faciam quum venerint mala?
20 Ecce fames, & plaga, & tribulatio, & angu- B
ſtia, miſſa ſunt flagella in emendatione:
21 Et in his omnibus ſe non conuertent ab ini
quitatibus ſuis, neque flagellorum memores
erunt ſemper.
22 Ecce, erit annonę vilitas ſuper terram, ſic vt
putent ſibi eſſe directam pacem: & tūc germi-
nabunt mala ſuper terram, gladius, fames, &
magna confuſio.
23 A fame enim plurimi qui inhabitāt terram
interiēt, & gladius perdet cęteros qui ſupera-
uerint à fame:
24 Et mortui ſicut ſtercora proiicientur, & nō
erit qui conſoletur eos. derelinquetur enim
terra deſerta, & ciuitates eius deiicientur.
25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui
ſeminat eam.
26 Ligna dabunt fructus, & quis vindemia-
bit illa?
27 Vua matura fiet, & quis calcabit illam? erit
enim locis magna deſertio.
28 Cupiet enim homo hominem videre, vel
vocem eius audire.
29 Relinquentur enim de ciuitate decem, &
duo de agro qui abſconderint ſe in denſis ne-
moribus & ſciſſuris petrarum.
30 Quemadmodum derelinquuntur in oliue
to & ſingulis arboribus tres aut quatuor o-
liuæ,
31 Aut ſicut in vinea vindemiata racemi relin-
quuntur ab iis qui diligenter vineam ſcru-
tantur:
32 Sic relinquētur in diebus illis tres aut qua-

tuot ab ſcrutantibus domos eorum in rhom-
phæa.
33 Et relinquetur terra deſerta, & agri eius in-
ueterabunt, & viæ eius & omnes ſemitæ eius
germinabunt ſpinas, eo quòd non tranſiét ho
mines per eam.
34 Lugebunt virgines non habentes ſponſos,
lugebunt mulieres non habentes viros, luge-
bunt filiæ earum non habentes adiutorium.
35 Sponſi earum in bello conſumentur, & viri
earum in fame exterentur.
36 Audite verò iſta, & cognoſcite ea ſerui Do-
mini.
37 Ecce verbũ Domini, excipite illud: ne diis
credatis de quibus dicit Dominus,
38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.
C 39 Quemadmodum prægnãs cum parit in no
no menſe filium ſuum, appropinquante hora
partus eius ante horas duas vel tres, dolores
circumeunt ventrem eius, & prodeunte infan
te de ventre non tardabunt vno puncto:
40 Sic non morabuntur mala ad prodeũdum
ſuper terram, & ſeculum gemet, & dolores cir
cuntenebunt illud.
41 Audite verbũ, plebs mea: parate vos in pu-
gnã, & in malis ſic eſtote, quaſi aduenæ terræ.
42 Qui vendit, quaſi qui fugiat: & qui emit,
quaſi qui perditurus.
43 Qui mercatur, quaſi qui fructũ non capiat:
& qui ædificat, quaſi non habitaturus.
44 Qui ſeminat, quaſi qui non metet: ſic & qui
vineam putat, quaſi non vindemiaturus.
45 Qui nubunt, ſic quaſi filios non facturi: &
qui non nubunt, ſic quaſi vidui.
46 Propter quod qui laborant, ſine cauſa la-
borant.
47 Fructus enim illorum alienigenæ metent,
& ſubſtantiam illorum rapient, & domos e-
uertent, & filios eorum captiuabunt: quia in
captiuitate & fame generant natos ſuos.
48 Et qui negotiantur in rapina, quantum diu
exornãt ciuitates & domos ſuas, & poſſeſsio-
nes & perſonas ſuas,
49 Tanto magis adzelabor eos ſuper peccata
ſua, dicit Dominus.
50 Quomodo zelatur fornicularia mulierem
idoneam & bonam valde:
51 Sic zelabitur iuſtitia iniquitaté quum exor
nat ſe: & accuſat eam in facie, quum venerit
qui defendat exquirentem omne peccatũ ſu-
per terram.
52 Propterea nolite ſimilari ei, nec operibus
eius:
53 Quoniam adhuc puſillum, & tolletur ini-
quitas à terra: & iuſtitia regnabit in vos.
54 Non dicat peccator ſe non peccaſſe: quo-
niam carbones ignis comburet ſuper caput e-
ius qui dicit, Nõ peccaui coram Domino Deo
& gloria ipſius.
Luc.16.d.15 55 Ecce dominus cognoſcet omnia opera ho-
minum, & adinuentiones illorum, & cogita-
tiones illorum, & corda illorum.
56 Dixit enim, Fiat terra, & facta eſt: Fiat cælũ, Gen.1.a
& factum eſt.
57 Et in verbo illius, ſtellæ fundatæ ſunt: & no Pſalm.146.
uit numerum ſtellarum. a.4
58 Qui ſcrutatur abyſſum, & theſauros illarũ:
qui menſus eſt mare & conceptum eius:
59 Qui concluſit mare in medio aquarum, &
ſuſpendit terram ſuper aquas verbo ſuo:
60 Qui extendit cælum quaſi cameram, ſuper D
aquas fundauit eum:
61 Qui poſuit in deſerto fontes aquarum, & ſu
per verticem montium lacus ad emittendum
flumina ab eminenti petra, vt potaret terram:
62 Qui finxit hominem, & poſuit cor ſuum in
medio corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam, &
intellectum,
63 Et ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit o-
mnia, & ſcrutinat omnia abſconſa in abſcon-
ſis terræ:
64 Hic nouit adinuentionem veſtram, & quæ
cogitatis in cordibus veſtris, peccantes, & vo-
lentes occultare peccata veſtra,
65 Propter quod Dominus ſcrutinando ſcruti
nauit omnia opera veſtra, & traducet vos o-
mnes.
66 Et vos confuſi eritis quum proceſſerint pec
cata veſtra coram hominibus, & iniquitates
erunt quæ accuſatores ſtabunt in die illo.
67 Quid facietis? aut quomodo abſcondetis
peccata veſtra coram Deo & Angelis eius?
68 Ecce iudex Deus, timete eũ: deſinite à pec-
catis veſtris, & obliuiſcamini iniquitates ve-
ſtras iam agere eas in ſempiterno: & Deus e-
ducet vos, & liberabit de omni tribulatione.
69 Ecce enim incenditur ardor ſuper vos tur-
bæ copioſæ, & rapient quoſdam ex vobis, &
cibabunt idolis occiſos:
70 Et qui conſenſerint eis, erunt illis in deri-
ſum, & in improperium, & in conculcationẽ.
71 Erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates
exurrectio multa ſuper timentes Dominum.
72 Erunt quaſi inſani, nemini parcentes ad di-
ripiendum & deuaſtandum adhuc timentes
Dominum:
73 Quia deuaſtabunt & diripient ſubſtantias,
& de domibus ſuis eos eiicient.
74 Tunc parebit probatio electorum meorũ,
vt aurum quod probatur ab igne.
75 Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce ad-
ſunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.
76 Ne timeatis, nec hæſiteris: quoniam Deus
dux veſter eſt.
77 Et qui ſeruat mandata & præcepta mea, di-
cit Dominus Deus, ne præponderent vos pec
cata veſtra, ne ſupereleuent ſe iniquitates ve-
ſtræ.
78 Væ qui cõſtringuntur à peccatis ſuis, & ob-
teguntur ab iniquitatibus ſuis:
79 Quemadmodum ager conſtringitur à ſyl-
ua, & ſpinis tegitur ſemita eius per quam non
tranſit homo, & excluditur, & mittitur ad de-
uorationem ignis.

LIBER

Liber Tobiæ. Τωβὶτ.

Codex Græcus pro Tobia patre, vbique ſcripſit Τωβὶτ: pro filio Τωβίας. Hebræus autem codex vnus patrem vocat טובי*, & filium* טוביה*: alter verò, pro vtroque ſcripſit* טוביה.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Tobias captiuus inter Aſſyrios, viam veritatis non deſerit. 3 Miſericors Tobias. 6 Fugit idola. 9 Ducit vxorem Annam, ex qua Tobiam generat. 10 Filium infantulum docet Deum timere. 14 Inuenit gratiam coram Salmanaſar. 17 Succurrit Gabelo egenti. 19 Charitas Tobiæ in fratres. 22 Tobias fugit à facie Sennacherib. 25 Reuertitur.

1 Liber ſermonum Tobiæ filij Tobielis, filij Ananielis, filij Adouelis, filij Gabaelis, è ſemine Aſaelis, tribúque Nephthalim,
2 Qui téporibus Salmanaſaris Aſſyriorum Regis captiuus fuit abductus è (4. Regū 17. e.3)
Thisbe, quę eſt ad dexterá eius vrbis, quæ proprio nomine Nephthalim appellatur, in Galilæa ſupra Aſer poſita.
3 Ego Tobias omni tempore vitæ meæ itineribus veritatis & iuſtitię inceſsi, multáque benignè feci gentis meæ fratribus qui mecum Niniuen in terram Aſſyriorum profecti fuerunt.
4 Ac quum in mea eſſem patria, in terra Iſrael adhuc iuuenis, paterna tribus mea vniuerſa defecit à domo Hieroſolymitana, ea quæ ex omnibus Iſrael tribubus ad ſacrificia omnium offerenda ſelecta fuerat, vbi templum tabernaculi Altiſsimi conſecratum fuerat, atque ad omnes ætates ædificatum.
5 Sed omnes tribus quæ à Deo deſciuerant, (3.Reg.12.f.25)
domúſque patris mei Nephthalim Baalim illi iuuencæ ſacrificabant:
6 Ego autē, vt vniuerſo Iſraeli præcepto ſempiterno pręſcriptum eſt, Hieroſolymam ſolus (Exo.12. d.29 Deut.12.a.6)
frequenter commeabam, primitias afferens & decimas vnà cum iis quæ primùm detonſa erant, eáque poſteris Aharonis ad altare offerebam.
7 Primas omnium fructuum decimas dabam Sacerdotibus ab Aharone ortis, qui Hieroſolymis miniſtrabant. alteras decimas vendebam: & profectus, quæ inde confeciſſem, Hieroſolymis annis ſingulis impendebam.
8 Tertias verò iis quibus par erat elargiebar, ſicut Debora mater patris mei mihi præceperat: nam me quidem pater pupillum reliquerat.
9 Porrò quum iam vir euaſiſſem, Annam ex (Num. 36.c.6)
ſtirpe generis mei vxorem duxi, ex eáque Tobiam filium ſuſtuli.
10 **Quem ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato.* (*Hoc charactere inſerta deſupta ſunt ex verſiõe D. Hieronymo attributa.)
11 Quúmq; captiuus Niniuen abductus eſſem, fratres mei, & qui de meo erant genere, de cibis Gentium comedebant:
12 Ego verò animam meam conſeruaui, vt ab illis abſtinerem,
13 Quòd memoriam Dei toto animo cuſtodirem.
14 Itaq; gratiam ac decorem Altiſsimus mihi dedit coram Salmanaſare, vt ſuo me is obſonatore vteretur.
15 Atque in Mediam profectus, apud Gabaelem Gabriæ filium in terra Mediæ decem talenta depoſui.
16 *Quum autem veniſſet in Rages ciuitatem Medorum, & ex ijs quibus honoratus fuerat à Rege, habuiſſet decem talenta argenti:*
17 *Et quum in multa turba generis ſui Gabelum egentem videret qui erat ex tribu eius, ſub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.*
18 Mortuo autem Salmanaſare Sennacherib filius ei ſucceſsit in regnum: cuius quidem res quum eſſent turbulentæ, ego in Mediam proficiſci non poteram.
19 Cæterùm temporibus Salmanaſaris multa in fratres meos benignitate vſus ſum, panes meos erogans in eos,
20 Qui eſuriebant, nudóſq; veſtimentis meis cooperiens. ac ſi quem de genere meo mortuum videram, circúmque muros in vrbe Niniue proiectum, ſepeliebam illum.
21 Quúmque rex Sennacherib cum fuga ex Iudæa reuerſus, aliquos interfecerat, eos ego furtim ſepulturæ mandabam. multos enim ille perdidit in indignatione ſua: neque quum à Rege quærerentur, cadauera eorum comparebant. (4. Regū 19. g.39 Ecc.48.d.24 Eſa. 27.g.16 2. Macha. 7. f. 41)
22 Itaq; quum quidam Niniuita me ad Regem detuliſſet quòd illos ſepelirem, latitaui: & quum cognouiſſem me ad necem requiri, receſsi. (2. Macha. 8. e.19 4. Eſd.2.b.29)
23 Omnia autem bona mea fuerunt direpta, nec quicquam mihi relictum eſt præter vxorem Annam & Tobiam filium.
24 Cæterùm nondum erant elapſi quinquaginta quinque dies, quum illum duo ipſius filij interfecerunt: qui quum in montes Arath aufugiſſent, Sarchedonus eiuſdem filius illi in regnum ſucceſsit: atq; Achiacharum Anaelis fratris mei filium omnibus patris ſui rationibus, totique gubernationi præfecit. (4. Regū 19. g.37 2.Paral. 32.e. 21)
25 Quum autem Achiacharus pro me poſtulauiſſet, Niniuen reuerſus ſum. erat autem ille à poculis, atque ab annulo ſignatorio, tum à rationibus, ac diſpenſator, vicariúmq; ſibi Sarchedonus conſtituerat è fratre meo natum.

CAPVT II.

3 Tobias inuitat timentes Deum ad prandium. 4 Relictis cenduis tollit corpus mortuum in domum, vt ſepeliat. 8 Arguitur Tobias à propinquis. 11 Efficitur cæcus in exemplum patientiæ poſteris. 15 Tobiam parentes irrident quos increpat. 19 Vxor Tobiæ textrix. 21 Innocentia Tobiæ. 22 Vxor exprobrat ei eleemoſynas.

1 QVum autem domum meam rediiſſem, vxórque mea Anna vnà cum filio Tobia reſtituta mihi eſſet, in feſto Penteco-

ſtes, quod ſeptem hebdomadarum ſacrum eſt,
prandium mihi lautum paratum eſt, *in quo* ad
cibum capiendum accubui.
2 Ibi quum obſoniorum copiam viderem, fi-
lio meo, Abi, dico, addúcque quencunq; egen
tem ex fratribus noſtris inueneris, qui quidẽ
Domini memor ſit: ecce ego interea te expe-
ctabo.
3 Ille autem quum reuerſus eſſet, Pater, inquit,
quidam è gẽte noſtra præfocatus, in foro pro-
iectus iacet.
4 Itaque tum ego, priuſquam vllum guſtaſ-
ſem cibum, exilij, & ſublatum domũ abdidi,
donec ſol occideret.
5 Deinde reuerſus laui, cibúmq; meum cepi
cum mœrore.
B 6 Recordatus illius vaticinij Amos, vt dixiſ-
Amos 8.c.10 ſet, Solennia veſtra conuertentur in luctum,
1. Mach.1.c. atque omnes lætitiæ veſtræ in lamentatio-
41 nem.
7 Fleui igitur, & poſt occaſum ſolis abij, effoſ-
ſóque ſepulchro *mortuum* illum mandaui.
8 At verò vicini mei me irridentes, Non me-
Supr.1.d.21 tuit, aiebant, iam iſte interfici huiuſce rei cau-
ſa: qui quum aufugerit, mortuos tamen ecce
iterum ſepelit.
9 *Sed Tobias plus timens Deum quàm Regem, rapiebat
corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & medijs
noctibus ſepeliebat ea.*
10 Eadem autem nocte, quum reuerſus è ſepul
tura pollutus ad parietem atrij me quieti de-
diſſem, nec faciem velaſſem,
11 Paſſeres quos in pariete latere neſciebam,
ſtercus calidum in oculos apertos deiecerunt:
vnde natis in oculis meis albuginibus, quum
medicos adiiſſem, nihil ab illis adiutus ſum.
porrò Achiacharus alebat me, donec in Eli-
maida profectum ſum.
C 12 *Hanc autem tentationem ideo permiſit Dominus eue-
nire illi, vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius, ſi-
cut & ſancti Iob.*
13 *Nam quum ab infantia ſua ſemper Deum timuerit, &
mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deũ,
quòd plaga cæcitatis euenerit ei:*
14 *Sed immobilis in Dei timore permanſit, agens gratias
Deo omnibus diebus vitæ ſuæ.*
15 *Nam ſicut beato Iob inſultabant Reges: ita iſti paren-
tes & cognati eius irridebant vitam eius,*
16 *Dicentes, Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas & ſe-
pulturas faciebas?*
17 *Tobias verò increpabat eos, dicens, Nolite ita loqui,*
18 *Quoniam filij ſanctorum ſumus, & vitam illam ex-
pectamus quam Deus daturus eſt ijs qui fidem ſuam nun-
D quam mutant ab eo.*
19 Anna verò vxor mea, opera muliebria fa-
cienda conducebat.
20 Quúmq; dominis ea miſiſſet, perſoluto illi
pretio hœdum inſuper addiderunt:
21 Qui quum perueniſſet ad me, balaréque cœ-
piſſet, Vndenam, inquam, eſt hic hœdus? num
furtiuus eſt? redde ſuis eum dominis: neque
Deute.22.d.1 enim quicquam furtiuum edere licet.
22 At illa, Dono, inquit, ad mercedem addi-
tus eſt. Cui ego non credebã, iubebámq; eum
reddi dominis, atq; eius cauſa erubeſcebam.
Iob 2.c.9 Illa verò, Vbinam, inquit, ſunt eleemoſy-
næ atque iuſtitiæ tuæ? en omnia in te appa-
rent.

CAPVT III.

*7 Sara filia Raguelis patitur improperium ab ancillis patris ſui.
10 Oratio Saræ cum ieiunio, vt ab improperio liberaretur.
15 Innocentia Saræ. 16 Caſtitas. 20 Dei conſilium ex-
tra hominis poteſtatem. 24 Exaudiuntur preces Tobiæ &
Saræ.*

1 TVm ego mœrore affectus fleui, cum do-
loréque *Deum* huiuſmodi verbis oraui,
2 Iuſtus es Domine, & omnia opera tua, o-
mnéſque tuæ viç ſunt miſericordia & veritas,
verúmque iudicium & æquum in perpetuum
exerces.
3 Memento mei, méque reſpice, neque expe-
tas à me pœnas peccatorum, aut etiam errato-
rum meorum, patrúmq; meorum qui coram
te peccauerunt:
4 Præceptis enim tuis non paruerunt: quam- Deut.28.b.15
obrem nos ad direptionem, ad captiuitatem,
ad necem, ad fabulam & ignominiam omni-
bus, inter quos diſperſi ſumus, expoſuiſti:
iam verò multæ ac iuſtæ tibi ſunt cauſæ,
5 Quamobrem mecum agas ſecundum pec-
cata mea, patrúmque meorum: quoniam non
ſeruauimus præcepta tua, neque integrè co-
ram te ambulauimus.
6 Nunc ergo pro tua voluntate age mecum, ac
iube meum eximi ſpiritum, vt diſſoluar atque
in terram redigar. præſtat enim mihi mori
potius quàm viuere: quoniam exprobratio-
nes immeritas audiui, in magnóque dolore
ſum. iube nunc vt iis ſolutus anguſtiis, in lo-
cum æternum concedam: ne tuam à me fa-
ciem auertas.
7 Eadem autem die accidit, vt Ecbatanis, qui B
ſunt in Media, Sara Raguelis filia ab ancillis
quoque patris ſui probra audiret:
8 Quòd ſeptem viris iuncta fuiſſet, quos A-
ſmodæus cacodæmon, prius quàm cum ea
vxoriam habuiſſent conſuetudinem, interfe-
ciſſet. An neſcis, inquiebant, te viros tuos
ſuffocauiſſe? ſeptem iam viros habuiſti, ne-
que vllius eorum nomine fuiſti cognomi-
nata:
9 Quid nos propter eos verberas? ſi mortui
ſunt, ad illos faceſſe hinc, vt nec filium videa-
mus nec filiam in æternum.
10 Hæc quum illa audiſſet, maximo dolore eſt
affecta, adeò vt de præfocanda ſeipſa cogita-
ret. Equidem, inquit, patri meo ſum vnica:
hoc autem ſi deſignauero, probrum ei affe-
ram, ac ſenectutem eius ad inferos cum mœ-
rore deducam.
11 *Sed in oratione perſiſtens, cum lachrymis deprecabatur
Deum, vt ab iſto improperio liberaret eam.*
12 *Factum eſt autem die tertia, dum compleret orationem,
benedicens Dominum,*
13 Porrò autem ad feneſtram huiuſmodi ver- C
bis Deum orans, Celebrandus, inquit, es tu
Domine Deus meus, & celebrandum no-
men gloriæ tuæ ſanctum auguſtúmque in ſe-
cula: te tua in perpetuum omnia opera ce-
lebrent.
14 Nunc autem ô Dnmine, in te oculos meos
vultúmque intendens,
15 Oro vt me è terra auferas, ne ego vllũ poſt-
hac opprobrium audiam.
16 Tu noſti Domine, me ab omni flagitio virili
puram eſſe:

Nec

17 Nec vnquam nomen meum patriſque mei
in terra captiuitatis meæ aliqua turpitudinis
macula inquinaſſe. vnica ſum filia patri meo,
neque puellus ei eſt qui eius hęres futurus ſit,
neq; frater propinquus, aut filius ab eo natus,
cui ego meipſam vxorem reſeruem. iam mihi
ſeptem *uiri* interierunt. Quid eſt cur ego in vi-
ta diutius maneam? Quòd ſi tibi non placet vt
occidar, fac vt ad me reſpicias, miſericordiáq;
in me cōferas, ne ego poſthac huiuſmodi pro-
brum amplius audiam.
18 *Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea
conſenſi ſuſcipere.*
19 *Et aut ego indigna fui illis, aut illi forſitan mihi non fue
runt digni: quia forſitan uiro alij conſeruaſti me.*
20 *Non eſt enim in hominis poteſtate conſilium tuum.*
D 21 *Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd uita
eius, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tri-
bulatione fuerit, liberabitur: & ſi in corruptione fuerit,
ad miſericordiam tuam venire licebit.*
22 *Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt
tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem
& fletum, exultationem infundis.*
23 *Sit nomen tuum Deus Iſrael benedictum in ſecula.*
24 Preces autem vtriuſque à maieſtate Dei ma
gni exauditæ fuerunt.
25 Atque ad vtrūq; eorum ſanandum Raphael
miſſus eſt, vt & Tobiæ albuginem oculorum
abſtergeret, & Saram Raguelis filiam Tobiæ
filio vxorem daret, Aſmodæúmq; malum dæ-
monium conſtringeret: quoniam ad Tobiam
iure quodam hæreditario pertinebat. Eodem
ipſo tēpore reuerſus Tobias, introiuit domū
ſuam, & Sara è cœnaculo deſcendit.

CAPVT IIII.

3 *Exhortatio Tobiæ ad filium, quum iam ſe moriturum putaret. Ma-
ter honoranda. 6 Deus in corde habendus. 7 Eleemoſyna.
13 Fornicatio. 14 Superbia. 15 Merces operarij. 17 E-
furiens. 18 Sepultura. 19 Conſilium. 20 Benedicen-
dus Deus. 21 Pecuniam Gabelo mutuatam ſub chirographo in-
dicat. 23 Paupertas cum timore Dei.*

1 ILla die venit in mentem Tobię eius argen-
ti quod Ragis in Media Gabaeli crediderat.
2 Et ſecum, Ego, inquit, mortem experiui, cur
non voco Tobiam filium meum, vt eum ante-
quam moriar, commonefaciam?
3 Quúmque vocaſſet eum, dixit, Poſteaquam
fili mortuus fuero, me ſepeli, nec matrē tuam
deſpicias, ſed eam omnibus diebus vitæ tuæ
honora: & fac quod ei gratum ſit, nec mole-
ſtia vlla afficias.
4 Memento fili quàm multa pericula te ge-
ſtans in vtero ſubierit.
5 Quúmque obierit, eam iuxta me eodem in
ſepulchro ſepelias.
6 Omni tempore vitæ fili Dominum Deum
noſtrum tibi propone, neq; peccare animum
inducas tuum, eiúſque mandata ſpernere.
7 Iuſtitiam autem cole omnibus vitæ tuę die-
bus, neque vias iniuſtitiæ conſecteris. ſi enim
B veritati ſtudueris, omnia quæ geres, tibi bene
ac fœliciter ſuccedent, omnibúſque iis qui iu-
ſtitiam coluerint.
Prou. 3. b. 9 8 De facultatibus tuis exerce beneficentiam,
Eccli. 4. a. 1, in eáque conferenda oculus tuus minimè ma
& 14. b. 13 lignus ſit: neque auertas faciem tuam à pau-
Luc. 14. c. 13 pere, & Deus ſuam à te faciem non auertet.
Eccli. 35. a. 4 9 Pro facultate & copia benignè fac. quòd ſi
tibi parum fuerit, ne verearis exiguum etiam
beneficium largiri.
10 Depoſitum enim bonum quaſi theſaurum
paras tibi in diem neceſsitatis.
11 Quoniam beneficentia eripit è morte: neq; Eccli. 29. c. 15
in tenebras venire ſinit.
12 Donum enim egregium eſt beneficentia co C
ram Altiſsimo omnibus iis qui ea vtuntur.
13 Caue tibi fili ab omni ſcortatione, in primiſ- 1. Theſ. 4. a. 3
que vxorem ex ſtirpe maiorum tuorum duci-
to. neque alienigenam mulierem, quæ è tribu
patris tui non ſit, tibi adiungas. Sumus enim
Prophetarū filij, Noe, Abraham, Iſaac, Iacob,
priſcis orti maioribus, memento fili, illos du-
xiſſe vxores è fratribus ſuis, atq; in ſobole ſua
benedictos fuiſſe, ſemēnque ipſorum terram
poſſeſſurum.
14 Nūc igitur fili fratres tuos dilige, neque per
animi ſuperbiam eos deſpicias, filióſque ac fi-
lias gentis tuæ aſperneris, quominus vxorem
ex illis accipias. ſuperbia enim perniciem, Gene. 3. a. 5
multámque perturbationem adiunctam ha-
bet, & *animi* ferocitatem diminutio ſummáq;
egeſtas comitatur. ſiquidem mater famis eſt
ferocitas.
15 Ne moretur apud te merces vllius hominis Leui. 19. b. 13
qui tibi operam dederit, ſed eā ſtatim ei red- Deute. 24. c.
de. nam ſi Deo ſeruieris, tibi quoque *ab eo* red- 14
detur. in omnibus quæ ages, fili mi, ſis cir-
cunſpectus, atque in omni conſuetudine tua
inſtitutus:
16 Et quod oderis ipſe, alteri cuiquam ne fece- Matt. 7. c. 12
ris. vinum ne bibas ad ebrietatem, neq; ea tibi Luc. 6. e. 31
in itinere tuo comes ſit.
17 De pane tuo da eſurienti, & de veſtimen- Luc. 14. c. 13
tis tuis iis qui nudi ſunt, imperti. Quicquid
ſuperfuerit tibi, ad beneficentiā confer: beni-
gnáque erogatio oculis tuis minimè mole-
ſta ſit.
18 Effunde panes tuos in ſepulchrū iuſtorum,
nec ſceleratis aliquid dederis.
19 Conſilium ſemper petas à ſapiente, neq; vl-
lum conſilium vtile aſperneris.
20 Dominum Deum tuum benedic omni tem D
pore, atque ab eo pete vt viæ tuæ dirigantur,
omniáque tua inſtituta & conſilia proſperen-
tur: neque enim eſt vlla gens quæ conſilium
habeat, ſed ipſe Dominus omnium bonorum
auctor eſt: & quem vult, quo vult modo, hu-
miliat. Nunc igitur fili memineris præcepto-
rum meorum, neq; ex animo ea tuo vnquam
deleantur.
21 Hoc etiam tibi ſignifico, me Gabaeli Gabrię Suprà 1. c. 17
filio, qui eſt Ragis Mediæ, decem talenta cre-
didiſſe.
22 *Et ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & reci-
pias ab eo ſuprà memoratum pondus argenti, & reſtituas
ei chirographum ſuum.*
23 Neque verò metuas fili, quòd in pauperta-
tem incidimus: multa tibi ſuppetunt, ſi Deum Rom. 8. d. 17
timeas, à peccatóque recedas, & quod gratum
ei eſt, facias.

CAPVT V.

1 *Tobias miſſus à patre in Rages ad Gabelum, quærit ſocium iti-
neris. 4 Occurrit ei Raphael quem ad patrē introducit. 13 To-
biæ patri promittit Angelus ſanitatem. 22 Angelo comite pro-
ficiſcitur Tobias. 26 Flet mater, quam pater conſolatur.*

1 REſpondens autem *filius* Tobias, dixit, O-
mnia faciam pater, quæcunque mihi
præcepiſti.

2 Sed

2 Sed quomodo accipere argentum illud po-
tero, quum ille mihi ſit ignotus?
3 Tum pater Tobias ei chirographum dedit,
ac dixit, Quære tibi hominem qui tecum vnà
proficiſcatur, cui ego mercedem dabo dum
viuo: & profectus pecuniam repete.
4 Quum igitur *ille* ad quærendum hominem
abiiſſet, inuenit Raphaelem Angelum,
5 *Iuuenem ſplendidum, ſtantem, præcinctum, & quaſi pa-
ratum ad ambulandum:*
6 Quem ignorabat: & dixit ei, Nũ potes me-
cum vſque Ragas ire in regionem Mediæ?
7 Ecquid illorum locorum peritus es?
8 Cui Angelus, Ibo, inquit, tecum. nam apud
Gabaelem fratrem noſtrum ſum cõmoratus.
B 9 Tum Tobias, Expecta me, inquit, dum pa-
tri meo ſignificem.
10 Itaque digreſſus ab Angelo, ac monitus ne
cunctaretur, domum ingreſſus, Pater, inquit,
inueni hominem qui mecum vnà proficiſca-
tur. Ille autem, Voca, inquit, eum ad me, vt cu-
ius ſit tribus, ſciam, & num fidelis comes iti-
neris tui ſit futurus.
11 Itaque quum Raphael accerſitus eſſet, do-
múmq; ingreſſus, ſe inter ſe conſalutauerunt,
12 *Et ait Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris
ſedeo, & lumen cæli non video?*
13 *Cui ait iuuenis, Forti animo eſto: in proximo eſt vt à
Deo cureris.*
14 *Dixit itaq; illi Tobias, Nunquid poteris perducere fi-
lium meum ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum? &
quum redieris, reſtituam tibi mercedem tuam.*
C 15 *Et dixit ei Angelus, Ego ducam & reducam eum ad te.*
16 Tum Tobias, Frater, inquit, indica mihi ex
qua tu tribu, & familia ſis.
17 Cui Raphael, Tribúmne, inquit, & fami-
liam quæris, an mercenarium qui comes fi-
lij tui in itinere futurus ſit? Ego verò, inquit
Tobias, cupio genus tuum, noménque co-
gnoſcere.
18 Tum Raphael, Ego, inquit, ab Azaria & Ana
nia illo magno, fratribus tuis genus duco.
19 Tobias autem, Saluus ſit, inquit, aduentus
tuus. nec verò mihi ſuccenſeas quòd ſim ge-
nus tuũ & familiam percõtatus. Nam tu qui-
dem frater meus es ex honeſta bonáque ortus
progenie: cognoui enim Ananiam & Iona-
than magni illius Samaiæ filios, quũ vnà Hie-
roſolymam ad adorandum accederemus, pri-
mogenita & fructuum decimas offerentes:
neque *unquam* in errore fratrum noſtrorum
verſati fuerunt. Sanè ex magna ſtirpe ortus es
ô frater.
20 Sed dic, quam tibi dem mercedem? drach-
mámne in dies ſingulos, ſimúlq; ea, quæ ſunt
ad iter neceſſaria, vt & meo filio?
21 Quinetiam ſi vos incolumes redieritis, ad
hanc mercedem aliquid addam.
D 22 Itaque quum inter eos cõueniſſet, Tobias fi-
lium monuit vt ſe ad iter pararet, fauſtámque
eis profectionem precatus eſt.
Quũ autẽ ille quæ ad iter ſunt neceſſaria pa-
rauiſſet, pater ei dixit, Tu quidem cũ hoc ho-
mine proficiſcere. cæterùm Deus qui habitat
in cælis, iter veſtrum fortunet, eiúſque An-
gelus vos comitetur. Egreſsi ſunt igitur am-
bo, vt abirent, & canis adoleſcentis vnà cum
illis.
23 Anna autem mater illius fleuit, & ad Tobiá
dixit, Cur amandaſti puerum noſtrum? nón-
ne baculus manus eſt noſtræ qui ingreditur &
egreditur?
24 Vtinã pecunia nunquã acceſsiſſet pecuniç:
ſed pro filio noſtro reiectanea fuiſſet.
25 Quantum enim nobis datũ eſt viuere à Do-
mino, hoc quidem nobis ſufficit.
26 At Tobias, Ne, inquit, ſolicita ſis mea ſoror,
redibit incolumis, & oculi tui eum videbunt.
27 Nam Angelus eum bonus comitatur, itérq;
proſperũ eius erit, & ſaluus ad nos reuertetur.
28 Atque illa quidem finem plorandi fecit.

CAPVT VI.

*2 Tobias inuaſus à piſce, liberatur ab Angelo. 5 Angeli monitu
reſeruat ſibi cor piſcis, fel, & iecur. 7 Rogatus Angelus à Tobia
ad quæ medicamenta hæc conferant, declarat. 11 Hortatur Ra-
phael Tobiam ad coniugium Saræ.*

1 ILli itinere faciẽdo ad Tigrim fluuium per-
uenerunt veſperi, & ibi morati ſunt.
2 Quúmque adoleſcens lauandi cauſa deſcen
diſſet, piſcis è fluuio proſiliit, eúmque deuo-
rare conatus eſt.
3 *Quem expauеſcens Tobias, clamauit voce magna, di-
cens, Domine, inuadit me.*
4 Tum Angelus, Piſcem, inquit, apprehende.
Quem quum ille apprehendiſſet, in terram
eum extraxit.
5 Cui rurſum Angelus, Piſcem, inquit, exen-
tera, & aſſumptum cor & iecur, vnà cum felle
tutò repone.
6 Itáque fecit adoleſcens vt Angelus iuſſerat:
piſcem autem aſſatum comederunt, ſuóque
ambo itinere perrexerunt, donec Ecbatanis
appropinquarent.
7 Tum adoleſcens ex Angelo ita quæſiuit, A- B
zaria frater, quam vim habet cor, & iecur ac fel
piſcis?
8 Si cui, inquit ille, dæmon, aut malus genius
moleſtus eſt, corde atque hepate ſuffitum co-
ram viro fœminâve facere oportet, neque am-
plius vexabitur.
9 Felle verò vnge hominem qui albugines in
oculis habuerit, & ſanabitur.
10 Quum autẽ iam Ragis appropinquaſſent,
11 Frater, inquit Angelus, hodie manebimus
apud Raguelem. is cognatus eſt tuus, qui fi-
liam habet vnicã nomine Saram, de qua ego
loquuturus ſum, vt eam tibi det vxorem.
12 Nam ad te quidem pertinet hæreditas eius, C
vt qui ſolus ex ipſius genere ſuperſis.
13 Puella autem pulchra eſt & prudens: qua-
propter auſculta nunc mihi, & ego cum patre
eius agam, vt quum Ragis reuerſi fuerimus,
nuptias celebremus. nam Raguelem ego no-
ui, vt qui ſecundum Legem Moſis eam vxo-
rem alteri viro daturus non ſit, aut certè cul-
pam mortis contracturus: quoniam te potius
quàm vllum alium hominem hæreditatem
accipere conuenit.
14 Tum reſpondit adoleſcens Angelo, Equi-
dem audiui frater Azaria, puellam in matri-
monium fuiſſe datam ſeptẽ viris, qui omnes
in thalamo nuptiali perierint.
15 Ego autẽ vnicus ſum patri meo *filius*, ac me-
tuo ne quemadmodum cęteri priores ad eam
ingreſſus moriar. dæmon enim eam amat,
qui neminem lædit præter eos qui ad illam
acceſſerint. quamobrem ne ipſe quoque mo-
riar,

riar, metuo: & vitam patris mei matriſq; cum dolore propter me ſuſcepto in ſepulchrum deducam. neque alius eis filius eſt, à quo ſepeliantur.

16 Tum Angelus, Annon, inquit, memoria tenes ea præcepta quæ pater tuus tibi dedit de vxore ex genere tuo ducenda? quare audi me frater: nam ea vxor tua futura eſt.

17 Neq; de dæmone anxius ſis, quoniam hac ipſa nocte tibi in matrimonium dabitur.

D 18 Genialem autem ingreſſurus thalamum, accipies cinerem ſuffimentorum, ac de corde piſcis atque hepate ſuffitum facies:

19 Quo olfacto dæmon ille ita aufugiet, vt nunquam poſtea ſit reuerſurus.

20 Cæterùm quum tu ad eam accedes, ſurgite ambo, ac Deum miſericordem inuocate: qui veſtri miſertus, vos conſeruabit.

21 Ne metuas, quoniam ea tibi à ſeculo fuit deſtinata: quam tu ſeruabis, tecúmq; deduces. quinetiam exiſtimo te liberos ex ea ſuſcepturum.

22 His auditis Tobias amore illius captus eſt, animúſque eius cum ea vehementer conglutinatus.

CAPVT VII.

1 Ingrediuntur Raphael & Tobias domum Raguelis. à quo b nigniſſimè ſuſcipiuntur. 8 Tobias petit filiam Raguelis ſibi dari in vxorem. 13 Eam tradit ei Raguel. 15 Benedictio coniugalis.

1 VEnerunt autem *illi* Ecbatana, domúmq; Raguelis acceſſerunt. Sara verò, quum eis occurriſſet, facta vtrinq; inter ſe ſalutatione, eos in ædes introduxit.

2 Tum Raguel Ednæ vxori ſuæ, Quàm ſimilis eſt, inquit, hic iuuenis Tobiæ cōſobrino meo?

3 Simúlq; rogans eos, Vndenam, inquit, eſtis vos fratres? Cui illi ſe ex tribu Nephthalim, ex iis qui captiui Niniuæ agerent, eſſe dixerunt.

4 Cognoſcitiſne, inquit, vos Tobiam fratrē noſtrum? Cognoſcimus, inquiunt. Valétne, inquit?

5 Quum autem illi reſpondiſſent, eum viuere & valere, Tobiáſq; dixiſſet patrem ſuum eſſe:

6 Raguel in eius amplexum proſiliens, oſculatus eſt eum, & fleuit:

7 Eiq; bene precatus, Honeſti & boni, inquit, tu quidem patris es filius. Quum autem audiuiſſet Tobiam oculis eſſe orbatum, doluit ac fleuit.

B 8 Simúlque Edna vxor eius, & Sara filia collachrymarunt. Cæterùm eos animo prompto exceperūt: & mactato de gregre ariete, obſonia largè appoſuerunt. tum Tobias Raphaeli, Azaria frater, inquit, propone ea de quibus in itinere loquutus es, vt negotium conficiatur.

9 Quam rem quum ille cum Raguele communicaſſet, hortatus eſt Raguel Tobiam, vt ederet ac biberet, hilarémque ſe præberet.

10 Nam te quidem par eſt filiam meā vxorem ducere: veruntamen quod verum eſt, tibi declarabo,

11 Ego ſeptem viris filiam meam collocaui; qui ſub eam noctem qua erant ad eam acceſſuri, interierunt. tu tamen fac animo præſenti ſis & læto. Ego verò, inquit, Tobias, nihil planè guſtauero donec eā huc adductam mihi deſponderitis.

C 12 *Dixit ei angelus, Noli timere dare eam iſti, quoniam huic timenti Deum debetur coniunx filia tua: propterea alius non potuit habere illam.*

13 Iam, inquit Raguel, vt æquum eſt, eam ducito. nam propinqua inter vos duos cognatio intercedit.

14 Deus verò miſericors hoc veſtrum coniugium quàm optimè fortunet.

15 Vocauit ergo Saram filiam ſuam: quę quum ad patrem veniſſet, eam ille manu apprehenſam, Tobiæ vxorem dedit, dicens, Ecce hanc ſecundum Legem Moſis habeas, atque ad patrem tuum abducas, ſimúlque illis bene precatus eſt.

16 Deinde aduocata Edna vxore, accepto libello ſyngrapham conſcripſit, & conſignauit.

17 Tum cœperunt epulari.

18 Rurſum Raguel Edna vxore ſua vocata, Soror, inquit, para aliud cubiculum, atque hanc introducas.

19 Quod quum illa vt iuſſa fuerat, feciſſet, filiam eò introduxit: tum autem Sara fleuit, cuius lachrymas mater excipiens,

20 Animo, inquit, bono eſto filia, Dominus cœli ac terræ hunc tuum mœrorem cum gaudio commutet. bono eſto animo filia.

CAPVT VIII.

1 Tobias introductus ad Saram, aſſat partem iecoris. 3 Raphael ligat dæmonium. 4 Tobias hortatur Saram ad orationem. 7 Oratio Tobiæ. 9 Coniugium propter prolem. 10 Oratio Saræ. 12 Raguel parat ſepulchrum Tobiæ, quē putabat mortuū. 16 Ancilla nuntiat Tobiam incolumem. 17 Gratias agit Domino Raguel. 21 Iubet Raguel parari conuiuium. 24 Dimidiam partem poſſeſſionis ſuæ dat Tobiæ.

1 QVum autem iam cœnati eſſent, Tobiam ad illam introduxerunt.

2 Ille verò accedens ſermonum Raphaelis recordatus, ſumpſit prunam ſuffimentorum, & corde piſcis atq; hepate ſuperpoſito ſuffitum fecit.

3 Itaque eo odore percepto, dæmon in extremas aufugit Ægypti partes, quem Angelus vinculis conſtrinxit.

4 Poſtquam autē ambo concluſi fuerunt, ſurrexit è cubili Tobias, ſimul &, Surge ſoror, inquit, ac Dominum vt noſtri miſereatur, precemur.

5 *Filij quippe ſanctorum ſumus, & non poſſumus ita coniungi ſicut Gentes quæ ignorant Deum.*

6 *Surgentes autem pariter, inſtanter orabant ambo ſimul vt ſanitas daretur eis.* B

7 Tum cœpit ita dicere, Laudandus es ô Deus Patrum noſtrorum, nomenq; tuum ſanctum & glorioſum, ac laude in ſecula celebrandum: te cœli atque omnes creaturæ tuæ celebrent.

8 Tu effeciſti Adam, atque ei adiutricem Euam dediſti pro adminiculo vxorem eius: ex iis genus hominū eſt procreatum. tu dixiſti, Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum: adiutorium efficiamus illi ſimile. Gen.2.4.7

9 Nunc autem ô Domine, non libidine impulſus, ſed integro ſyncerôque animo adductus, hanc ſororem meam vxorem accipio. fac eam mihi impertias miſericordiam vt vnà conſeneſcamus.

10 Tum illa cum eo ſubiecit, Amen.

11 Porrò quum ambo ea nocte concubuiſſent, ſurrexit Raguel, egreſſúſque ſepulchrum effodit,

12 Dicens

12 Dicens, Num & iſte morietur?
C 13 Quum autem domum reuerſus eſſet,
14 Iuſsit Ednam vxorem ſuam mittere vnam
ex ancillis, vt videret an Tobias viueret: Sin
minus, inquit, vt eum ſepeliam, nullúſque id
reſciſcat.
15 Ancilla ergo recluſo oſtio *in cubiculum* ingreſ-
ſa, ambos deprehendit dormientes.
16 Regreſſáque, illum viuere eis renuntiauit.
17 Tum Raguel Deum laudans, Omni, inquit,
pura ſanctáque laude celebrandus es, ô Deus:
téque adeò ſancti tui celebrent, ac creaturæ
tuæ vniuerſæ: omnes etiam Angeli tui, atque
electi tui per omnia ſecula te prædicent.
18 Laude celebrandus es, quòd me lætitia af-
feciſti, nec quod ipſe ſuſpicabar, mihi accide-
rit, ſed pro tua multa miſericordia nobiſcum
egeris.
D 19 Celebrandus es quòd duos vnigenitos fue-
ris miſeratus. Porro autẽ ô Domine, tuam eis
miſericordiam imperti, vt vitam ſuam ſaluam,
incolumémq; traducant cum lætitia & miſe-
ricordia *tua*.
20 Iuſsit igitur Raguel ſeruos terra ſepulchrum
opplere.
21 *Vxori autem ſuæ dixit vt inſtrueret conuiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus neceſſaria.*
22 *Duas quoq; pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis cunctiſque amicis.*
Nuptiáſque illis quatuordecim diebus cele-
brauit.
23 Iurauit autem, Tobiam non antè diſceſſu-
rum, quàm quatuordecim illi nuptiarum dies
exacti eſſent.
24 Tum denique ipſum accepta dimidia bo-
norum ſuorum parte incolumem ad patrem
reuerſurum: reliqua verò poſt mortem ſuam
vxoriſque ſuæ habiturum.

CAPVT IX.

6 Angelus rogatu Tobiæ pergit ad Gabelum: &, Raphael reddit Gabelo chirographum ipſius, & ab eodem pecuniam recipit. 9 Venit Gabelus cum Angelo ad Tobiæ nuptias.

1 TVm igitur Tobias Raphaelem vocauit,
eique dixit,
2 Azaria frater, accipe tecum puerum & duos
camelos, & Raga vrbem Medorum ad Gabae
lem proficiſcere,
3 Afférque mihi argentum, atque eum ad nu-
ptias adducito.
B 4 Raguel enim iurauit me non diſceſſurum.
5 Pater autem meus dies numerat: quòd ſi
moram fecero longiorem, magnũ animo do-
lorem ſuſcipiet.
6 Itaq; profectus eſt Raphael, ad Gabaelúm-
que diuertit, atque ei chirographum dedit: il-
le autem loculos protulit obſignatos, atque ei
tradidit.
7 *Indicauitq; ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta*
ſunt: fecitq; cum ſecum venire ad nuptias.
8 *Quumq; ingreſſus eſſet domũ Raguelis, inuenit Tobiã*
diſcumbentem: & exiliens, oſculati ſunt ſe inuicem: & fle-
uit Gabelus, benedixitq; Deum,
C 9 *Et dixit, Benedicat te Deus Iſrael, quia filius es optimi*
viri, & iuſti, & timentis Deum, & eleemoſynas fa-
cientis:
10 *Et dicatur benedictio ſuper vxorem tuam, & ſuper*
parentes veſtros.
11 *Et videatis filios veſtros & filios filiorum veſtrorum*
vſq; in tertiam & quartam generationem: & ſit ſemen
veſtrum benedictum à Deo Iſrael, qui regnat in ſecula
ſeculorum.
12 Deinde mane vnà profecti, ad nuptias vene
runt: Tobias verò vxorem ſuã grauidam fecit.

CAPVT X.

1 Tobias pater & vxor eius contriſtantur ob moram filij. 4 Lamentatio matris Tobiæ. 6 Solicitudo euſdem pro filio. 8 Raguel dimittit à ſe Tobiam vnà cum vxore. 12 Parentes Saræ docent eam officium vxoris probæ.

1 POrrò Tobias pater dies computabat ſin-
gulos: atque vt dies profectionis exacti
fuerunt, neque illi reuerterentur,
2 Num, inquit, pudefacti ſunt, aut Gabaelus
mortuus eſt, & argentum nemo illi reddit?
Itaque in magno mœrore verſabatur.
3 Vxor autem ei dixit, Puer periit, quoniam Supr. 5. Lu
moram facit. & illum cœpit deplorare. B
4 Non iam, inquit, fili, mihi quicquam curæ
eſt: quandoquidem te amiſi lumen oculorum
meorum.
5 Cui Tobias, Tace, inquit, ne ſis ſolicita: ſal-
uus enim eſt.
6 At illa, Tace tu, inquit, nec me ludifices:
meus periit filius. Egrediebatur autem quoti-
die foras in viam qua *illi* diſceſſerant: neque
verò cibum capiebat interdiu, totáſq; noctes
in lamẽtando filio ſuo Tobia cõſumebat, do-
nec quatuordecim illi nuptiarũ dies, quos eũ
illic acturũ eſſe Raguel iurauerat, exacti ſunt.
7 Tum Tobias Ragueli, Dimitte me, in-
quit, quoniam pater meus & mater mea iam
deſperant ſe me viſuros.
8 Quum autem ſocer illum hortaretur vt ma- C
neret apud ſe, ſéque ad patrem eius miſſurum
qui illum de rebus eius certiorem facerent,
9 Minimè, inquit Tobias, ſed ad patrẽ meum
me dimitte.
10 Surrexit igitur Raguel, Sarámque vxorem
eius ei dedit, dimidiámq; partem facultatum,
in qua tam mancipia & iumenta quàm pecu-
nia inerant.
11 Ac benedicens eos huiuſmodi verbis dimi-
ſit, Deus cæli, filij, priuſquam ego moriar, vos D
fortunet.
12 Filiam verò ſuam monens, Honora, inquit,
ſocerum tuum & ſocrum tuam, qui nunc pa-
rentes tui ſunt. vtinam quæ ſunt honeſta, de
te audiam. Atque oſculatus eſt eam.
13 Edna autem ſic Tobiam eſt alloquuta, Do-
minus cæli, frater dilecte, te *tuis* reſtituat: mi-
hique cõcedat vt filios tuos ex Sara filia mea
videam, vt coram Domino gaudeam. Ecce ti-
bi ego filiam meã quaſi quoddam depoſitum
committo, ne vlla eam moleſtia afficias.

CAPVT XI.

1 Tobias, familia cum vxore relicta in medio itinere, præcedit cum Angelo. 4 Admonetur ab Angelo Tobias, de felle. 5 Anna ſpeculans aduentum filij, tandem venientem agnoſcit. 9 Oſculum. 10 Pater Tobias, ad oſtium offendit. 11 Suſcipit Tobias filium cum oſculo. 12 Gratiarum actio. 13 Filius patris oculos linit ex felle piſcis, & viſum recipit. 17 Benedictio & laus Deo. 18 Pater Tobias procedit obuiam nurui ſuæ. 20 Congratulantur conſobrini Tobiæ.

1 POſt hęc profectus eſt Tobias, Deo gratias
agens quòd iter proſperum ſibi dediſſet,
Raguelémque & Ednam eius vxorem bene-
dicens

dicens, ſuo perrexit itinere donec Niniuen
appropinquauit.
2 Tum Raphael dixit Tobiæ, Tu ſcis frater,
quomodo patrem tuum reliqueris.
3 Prçcurramus vxorem tuam, & domum prç-
paremus:
4 Fel verò piſcis fac ad manum habeas. Itaq;
profecti ſunt, & canis eos ſequebatur.
5 Porrò Anna in via ſedebat, filium ſuum cir-
cunſpiciens.
B 6 Quem conſpicata venientem, Ecce, inquit
patri eius, filius tuus qui venit, & is qui cum
eo profectus eſt.
7 Tum Raphael, Equidem ſcio, inquit, Tobia,
patrem tuum viſum eſſe recuperaturum.
8 Tunc igitur fel oculis eius illine, quo ille
compunctus, detritas abolebit albugines, ac
te videbit.
9 Anna autem accurrens, ſe in collum filij ſui
coniecit. ac, Video te, inquit, fili. dehinc iam
emori contenta ſum. ac vterque fleuit.
10 Pater verò Tobias egrediens, ad oſtium of-
fendit, ad quem filius accurrens,
11 *Et ſuſcipiens, oſculatus eſt eum cum vxore ſua, & cœ-
perunt ambo flere præ gaudio.*
12 *Cumq; adoraſſent Deum & gratias egiſſent, conſe-
derunt.*
13 Eúmque apprehendens, felléque in oculos
eius aſperſo, Confide, inquit, ô pater.
14 Quúmque oculi ei compungi cœpiſſent,
confricuit eos,
15 Donec ab angulis oculorũ albugines quaſi
ſquamæ quædam detractæ ſunt. Tum verò ſi-
mulátque filium vidit, ſe in eius collum con-
iecit.
C 16 Ac flens, Celebrandus es ô Deus, inquit, no-
ménq; tuum ſempiterna laude celebrandum:
& beati ſancti Angeli tui vniuerſi.
17 Quoniam me flagellaſti, & idem miſeratus
es. ecce enim, Tobiam filium meum video.
Lætus autem filius domum ingreſſus, narra-
uit patri quæ magnifica in Media eſſent acta.
D 18 Pater verò Tobias proceſsit obuiam nurui
ſuç, gaudens & Deum laudans ad portam Ni-
niues, admirantibus hominibus qui eum vi-
debant euntem, quòd viſum recepiſſet.
19 Ipſe verò omnibus palàm teſtabatur eam
miſericordiam quam Deus in ſe contulerat.
Quúmque Saræ nurui ſuæ propinquaſſet,
his eam verbis ſalutauit, Saluus ſit ô filia ad-
uentus tuus: benedictus Deus qui te ad nos
adduxit: benedictus etiam pater tuus. Omni-
bus autem fratribus eius qui degebant Nini-
uæ, lætitia eſt allata.
20 Et venerunt Achiacharus & Nasbas fratris
eius filius:
21 Nuptiæque Tobiæ cum lætitia ſeptem die-
bus celebratæ ſunt.

CAPVT XII.

1 *Tobias filius patri commemorat beneficia à Raphaele in ſe collata.*
*5 Tobias pater & filius eius offerunt Raphaeli dimidiam partem
bonorum ſuorum. 6 Aperit eis Raphael omnem geſtæ rei, &
conditionis ſuæ veritatem. 8 Oratio. Ieiunium. 9 Elee-
moſyna.*

1 PORrò Tobias vocato filio ſuo Tobia, Vn-
de, inquit, fili, des mercedem homini qui
te comitatus eſt, atq; etiam auctario opus eſt.
2 At ille, Nihil detrimenti, inquit, accipio pa-
ter, ſi dem ei dimidium eorum quæ attuli.
3 Nam & me tibi reduxit incolumem, & vxo-
ris meæ curam habuit, & pecuniam mihi at-
tulit, & te pariter ſanauit.
4 Tum ſenex, Iure, inquit, ei debetur. B
5 Atque quum Angelum vocauiſſet, dixit ei vt
acciperet dimidium eorum omnium quæ at-
tuliſſent, atque ita ſaluus abiret.
6 Ille autẽ ambobus ſeorſum ſeuocatis, Deũ
prædicate, inquit, eíque gratias agite, magni-
ficentiam ei date, & coram omnibus qui vi-
uunt, gloriam eorum quç in vos contulit. Bo-
num eſt prædicare Deum, eiúſque nomen ex-
tollere, opera Dei honorificis verbis comme-
morantes. quamobrem non grauatim eius
laudes celebrate.
7 Arcana Regis celare bonum eſt, opera verò
Dei declarare præclarum. Quod bonum eſt
facite, & malum vos non attinget.
8 Bonæ ſunt preces quæ cum ieiunio & be-
neficentia iuſtitiáque coniunctæ ſunt. Parum
cum iuſtitia ſatius eſt, quàm multum cum in-
iuſtitia. Melius eſt dare beneficium, quàm au-
rum theſauro recondere.
9 Beneficentia enim vindicat à morte, omné-
que peccatum expiat. Qui beneficentiam &
iuſtitiam colunt, vita explebuntur:
10 Qui verò peccant, ſuæ ipſorum vitæ ſunt C
inimici.
11 Equidem nihil vos celauero. dixi autem ar-
canum Regis celare, honeſtum eſſe: Dei verò
opera proferre, præclarum.
12 Ac modò quum tu & Sara nurus tua orare- *Supr. 2.a.6*
tis, memoriam precum veſtrarum coram San-
cto retuli: quúmque mortuos ſepelires, egò
tibi pariter aderam.
13 Neque verò quum te non piguit ſurgere, re-
lictóque prandio tuo ad tumulandum mor-
tuum abire, tuum me beneficium latuit, ſed
tecum eram.
14 Nunc autem Deus me ad te Sarámque nu-
rum tuam ſanandos miſit.
15 Ego ſum Raphael vnus ex ſeptem ſanctis
Angelis qui preces ſanctorum *ad Deum* defe-
runt, atque illius maieſtatis ſanctæ ſunt emiſ-
ſarij.
16 Tum illi perturbati ſunt ambo, proniquè
metu conſternati, ciderunt.
17 At ille, Ne metuatis, inquit, quoniam vobis D
bene erit: Deum autem collaudate.
18 Quia non mea gratia veni, ſed Dei veſtri vo-
luntate. quapropter omnia in ſecula ipſum
prædicate.
19 Omnibus diebus apparebam vobis, neque Gen. 18.b.7.
tamen comedebam, nec bibebam, ſed vobis
ita videbatur. Iud. 13.c.16
20 Nunc ergo gratias Deo agite, quoniam egò
aſcendo ad eũ qui miſit me, & quæ geſta ſunt,
ea ſcriptis omnia mandate.
21 Porrò quum ſurrexiſſent, nec iam ille vſquã
compareret,
22 Magna & admiranda Dei opera prædica-
uerunt, & quemadmodum Angelus Domini
ipſis viſus fuiſſet.

CAPVT XIII.

1 *Benedicit Tobias ſenior Dominum. 4 Deus vnus. 5 Peccatũ.
Miſericordia. 8 Conuerſio miſericordia. 12 Euſdem Prophe-
tia de reducenda captiuitate in Ieruſalem.*

1 SCripſit autem Tobias orationem gratu-
latoriam, ac dixit, Celebrandus Deus qui

viuit in ęternū, regnúmq; eius prædicandum.
Deut. 32. f. 39 2 Quoniam ipſe flagellat, & miſeratur: dedu-
1. Reg. 2. b. 6 cit ad inferos, ac reducit: nec eſt qui manum
Sap. 16. b. 13 eius effugiat.
3 Huic laudes tribuite filij Iſrael coram Gen-
tibus, quoniam ipſe vos in eas diſperſit:
4 Ibi declarate magnificentiam eius, & eum
apud omnes viuos extollite. nam ipſe eſt Do-
minus noſter, & Deus noſter, ac Pater in o-
mnia ſecula.
5 Propter iniquitates noſtras flagellabit nos,
rurſúmq; miſerabitur, & nos omnibus ex Gen
tibus, inter quas diſperſi ſumus, congregabit.
B 6 *Aſpicite ergo quæ fecit nobiſcum, & cum timore &
tremore confitemini illi: regemq; ſeculorum exaltate in
operibus veſtris.*
7 *Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi:
quoniam oſtendit maieſtatem ſuam in gentē peccatricem.*
8 Si toto corde totóque animo ad eum con-
uerſi fueritis, vt integritati coram eo ſtu-
deatis, ipſe ad vos quoque conuertetur, nec
ſuam à vobis faciem abſcondet, ſed videbitis
quæ vobiſcum acturus eſt. pleno autem ore
veſtro ipſum prædicate: laudate Dominum
iuſtitiæ, ac Regem æternitatis extollite. ego
verò in terra captiuitatis meæ eum laudibus
celebro, eiúſq; potentiam & magnificentiam
genti peccatrici demonſtro. Conuertimini
peccatores, & iuſtitiam corā ipſo colite. quis
ſcit an voluntatem erga vos ſuſcipiat, & miſe-
ricordiam vobis ſuam impertiat?
9 Ego extollam Deum meum, & anima mea
Regem cæli, eiúſque magnificentiam efferet.
10 Prædicent omnes, eúmque nomine iuſtitię
celebrent.
11 Te Hieroſolyma ciuitas ſancta, propter ope-
ra filiorum tuorum flagellabit, iuſtorúmque
filios denuò miſerabitur.
C 12 Celebra Dominum, Regémque lauda ſem-
piternum, vt iterum in te tabernaculum eius
cum lætitia extruatur, ab eodémque captiui
per te recreentur, & calamitoſi in omnes ſecu
lorum ætates diligantur.
13 *Luce ſplendida fulgebis, & omnes fines terræ adora-
bunt te.*
Eſa. 49. c. 18, 14 Ad nomen Domini plurimæ Gentes è lon-
& 60. a. 5 ginquo aduenient, donaria manibus afferētes,
Act. 2. a. 5 donaria *inquam* Regi cæleſti. homines omniū
ætatum laudabunt te, & cum lætitia cele-
brabunt.
15 *Nomen enim magnum inuocabunt in te.*
16 Maledicti omnes qui te oderunt: beati verò
in perpetuum qui te diligunt.
17 Lætare atque exulta ſuper filios iuſtorum:
quoniā Dominum iuſtorum celebraturi col-
ligentur.
18 O beatos qui diligunt te, quoniam tua ex
pace lætitiam percipient. Beati qui ſuper o-
mnia flagra *quæ tu es paſſa* indoluerūt: quoniam
tua cauſa gaudebunt, quum tuam omnem glo
riam viderint, & in æternum lætabuntur.
19 Anima mea Deum regem magnū prædicet:
*quoniam liberauit Ieruſalem ciuitatem ſuam à cunctis tri
bulationibus eius, Dominus Deus noſter.*
20 *Beatus ero ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam
claritatem Ieruſalem.*
Apo. 21. e. 18 21 Quoniam Ieruſalem ſapphiro, & ſmaragdo,
lapidibúſq; pretioſis extruētur: muri tui cū tur
ribus ac propugnaculis auro puro cōſtruētur:
22 Et plateæ Hieroſolymæ beryllo, carbuncu-
lo, lapide Ophirio ſternentur.
23 Omnes viri eius Halleluia concinent, atque
collaudantes, dicent, Celebrandus Deus qui
eam omnia in ſecula exaltauit.

CAPVT XIIII.

*1 Aetas Tobiæ ſenioris. 5 Tobias moriturus, ad ſe vocat filium &
nepotes: quibus prædicit Niniuæ deſtructionem, & Ieruſalem reſtau
rationem. 11 Exhortatio ad ſeruiendum Deo. 14 Tobias iu-
nior poſt obitum matris reuertitur ad ſoceros. Moritur 127 anno
ætatis ſuæ.*

1 ATq; hic finem Dei laudādi fecit Tobias.
*& poſtquam illuminatus eſt Tobias, vixit annis
quadragintaduobus, & vidit filios nepotum ſuorum.*
2 Cæterùm annos natus erat quinquaginta-
octo quum amiſit viſum, & eundem poſt exa-
ctos octo annos recepit.
3 Inopes autem benignitate ſubleuabat, ma-
giſq; ac magis Dominum religioſè colebat &
laudabat.
4 *Reliquum verò vitæ ſuæ in gaudio fuit, & cum bono
profectu timoris Dei perrexit in pace.*
5 Quum autem ad ſummam ſenectutem per-
ueniſſet, filium ſuum & ſex ex eo nepotes ad
ſe vocauit, eíque dixit, Fili aſſume filios tuos:
nam ecce ego iam ſenui, atque exceſſui è vita
propinquus ſum: diſcede fili in Mediam.
6 Planè enim mihi perſuaſa ſunt quæ vaticina B
tus eſt Ionas propheta de Niniue, vt ea euer-
tenda ſit: in Media verò res fore ad tēpus tran-
quilliores. Quinetiam fratres noſtros in or-
bem ex opima terra eſſe diſiiciēdos, deſolan-
dámq; Hieroſolymam, & in ea concrematam
ædem Dei ad tempus deſerendam.
7 Rurſum autem Deum miſeratum illos in pa 1. Eſdr. 3. b. 8,
triam reducturum, vbi tēplum extruāt, priori & 6. c. 14
tamen diſſimile, donec tempus eius ætatis cō
pleatur: quo exacto paſſim reuertentur è ca-
ptiuitate qui magnificè Hieroſolymam ædifi-
cent. in quo domus Dei pręclara in omnes ſe-
culorum ætates ſtructura reficietur, quemad-
modum de ipſa vaticinati ſunt Prophetæ.
8 Quum omnes Gentes ſe ad Dominum con-
uertent, vt eum verè colant, ſimulachráq; ſua
defodient:
9 Quum Dominum omnes nationes celebra-
bunt: Deúmque ipſius populus laudabit, ac
Dominus populum ſuum exaltabit: lętabun-
túrque omnes qui diligunt Dominum Deum
in veritate & iuſtitia, quíque miſericordia fra-
tres ſuos proſequuntur.
10 Nunc autem fili, diſcede Niniue: quoniam C
planè euenient quæ Ionas propheta loquu-
tus eſt.
11 Tu verò Legem præceptáque obſerua: ac mi Deute. 6. c. 13
ſericordē iuſtúmq; te præbeas, vt tibi bene ſit. Ioſ. 24. b. 14
12 Me autem honeſtè ſepelias, & matrem tuam 1. Reg. 7. d. 8
mecum: neque amplius Niniue moremini.
Cogita fili, quomodo nutritium ſuum Achia-
charum tractarit Aman: quomodo eum ex lu-
ce in tenebras deduxerit, & quam ei gratiā re-
tulerit. cæterùm Achiacharum eſſe ſeruatum,
vicem verò illi eſſe relatam, vt in tenebras de-
ſcenderit. Manaſſes exercuit miſericordiam,
& euaſit è laqueo mortifero quē ei defixerant:
Aman autem incidit in laqueum, ac periit.
13 Quare nunc vide fili, quid faciat miſericor-
dia, & quomodo iuſtitia liberet. Hæc quum di
xiſſet, animam expirauit in lecto, ætate an-
norum

norum centum quinquaginta octo, quem filius honorificè ſepeliuit.

14 Quúmq; Anna diē ſuum obiiſſet, eam in ſepulchro patris ſui condidit: ipſe autem vnà cum vxore ac liberis ad Raguelem ſocerum migrauit.

D 15 Et cum honore conſenuit, & ſoceros ſuos ſepeliuit glorioſe, eorúmque facultates cum bonis patris hæreditate obtinuit.

16 Ipſe etiam Ecbatanis quæ eſt vrbs Mediæ, mortuus eſt, annum agens centeſimum viceſimumſeptimum.

17 Audiuit autem priuſquam moreretur, interitum Niniues, quæ à Nabuchodonoſore & Aſſuero capta eſt: atque ante obitum ſuum ſuper ea gauiſus eſt.

Liber Iudith. Ἰουδήθ.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

Arphaxad contra Nabuchodonoſor pugnans, vincitur.

1 ANNO duodecimo regni Nabuchodonoſoris qui in vrbe ampliſsima Niniue regnauit, Arphaxad regnum Medorum obtinebat Ecbatanis.

2 Qua in vrbe muros extruxit in circuitu ex cæſis lapidibus ternos cubitos latis, ſenóſque longis: murus autem altitudinem habebat ſeptuaginta cubitorum, quinquaginta verò cubitorum latitudinem.

B 3 Turres præterea portis vrbis impoſuit, quarum altitudo ad centum cubitos erecta erat, & latitudo in ſexaginta fundata patebat.

4 Portas autem eius extruxerat ſeptuagenos altas cubitos, latas verò quadragenos, ad educendas potentiſsimas ſuas copias, aciéſque pedeſtres inſtruendas.

5 Huic Arphaxadi Nabuchodonoſor diebus illis bellum intulit in campo illo ſpatioſo qui eſt in finibus Ragau.

6 Porrò ſe cum eo conſociarunt omnes montanæ regionis incolæ, & qui Euphraten, Tigrin, Hydaſpen & campum Arioch regis Ely-
C. mæorum accolebant, multæque gentes nationis Gelod ſuas ad pugnandum copias coniunxerunt.

7 Miſit autem Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum ad omnes incolas Perſidis, omnéſque qui tractum tenebant Occidentalem, ad habitatores Ciliciæ, Damaſci, Libani & Antilibani, atque ad omnes qui ad maritimam oram habitabant:

8 Ad eos præterea, qui Carmelum, & Galaad, & ſuperiorem Galilæam, latúmq; agrum Eſdrelon incolebant.

9 Item ad omnes habitantes in Samaria eiúſ-
D que vrbibus, & trans Iordanem Hieroſolymá vſque, & Bethauen, & Chellus, & Cades, vſq; ad fluuium Ægypti, ac Taphnē & Rameſſem, omnémque terram Geſem incolentes:

10 Ad eos vſque qui vltra Tanim Memphímq; ſunt, ad omnes denique incolas Ægypti vſque ad fines Æthiopiæ pertinentes.

11 Sed omnes iſtarum terrarum habitatorés mandatum Nabuchodonoſoris Aſſyriorum regis ſpreuerunt: neque cum eo ad ſocietatem belli ſunt profecti, quū non metuerent illum, ſed quaſi virum vnum deſpicerent: ac legatos eius re infecta ignominioſe à ſuo conſpectu remiſerunt.

12 Itaque vehementer Nabuchodonoſor aduerſus omnes iſtos populos ira exarſit: ac per thronum regnúmque ſuum iurauit, certò ſe omnes Ciliciæ, Damaſci, Syriæque fines vlturum, gladióq; ſuo interempturum omnes incolas terræ Moabiticæ, filios Ammon, Iudęos omnes, atque Ægyptios, donec ad terminos duorum marium perueniſſet.

13 Anno autem decimo ſeptimo aciem cum omnibus ſuis copiis aduerſus Arphaxadem inſtruxit, atque eum bello ſuperauit, omnémq; potentiam, equitatum, omnéſque eius currus euertit:

14 Atque vrbibus eius potitus, vſque ad Ecbatana peruenit: captiſque vrbis turribus plateiſq; peruaſtatis, decus eius ad opprobrium redegit.

15 Ipſum autem Arphaxadem in montibus Ragau aſſequutus, iaculis confixit ſuis, eúmque prorſus eo die perdidit.

16 His rebus geſtis ipſe cum omni turba ſuorum, & maxima bellicoſorum virorum multitudine Niniuen reuerſus, otia ibi conuiuiáque cum exercitu per dies centum & viginti agitauit.

CAPVT II.

Nabuchodonoſor totū orbem ſibi ſubijci per Holophernem mandat.

1 PORrò anno decimooctauo, die primi menſis viceſima ſecunda, in domo Nabuchodonoſoris Aſſyriorū regis habitus eſt ſermo, vt totam terram, quemadmodum loquutus fuerat, vlciſceretur.

2 Itaque omnes ſuos miniſtros proceréſque conuocauit, arcanúmque conſilij ſui cum eis contulit, omnémque terræ malitiam ore ſuo repetiuit.

3 Illi autē cenſuerunt omnes eos qui imperio eius nō paruiſſent, planè exterminandos eſſe.

4 Finita conſultatione Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum Holophernē accerſiuit ſummum exercitus ipſius imperatorem, poteſtatéq; ab eo ſecundum: atque huiuſcemodi mandata ei dedit.

5 Hæc dicit magnus ille Rex totius terræ dominus, Ecce, tu à conſpectu meo profectus, aſſumes tibi viros viribus ſuis confidentes, peditum ad centum viginti millia, equorum verò duodecim millia, vnà cum equitibus. expeditionéque ſuſcepta inuades omnes populos Occidentales, quòd imperio non paruerint meo. Illis denuntiabis vt aquas & terras præparent mihi, qui in furore meo ſim eos inuaſurus, omnéq; ſolum terræ pedibus copiarum mearum operturus, quibus ipſos daturus ſim

diripiendos: Ita vt ſaucij valles ac torrentes
impleant,effuſáque redundent præ cadaueri-
bus ipſorum flumina:tum autem me captiuos
ex ipſis ad vltimas quaſque terras abductu-
rum. Tu autem prægreſſus, mihi præoccupa-
bis omnes eorũ fines, eóſque tibi deditos mi-
hi in diem redargutionis aſſeruabis.
B 6 Qui verò rebelles erunt, eis non parcet ocu-
lus tuus,quominus eos in tota terra ad cędem
direptionémq; exponas. Nam ita viuam ego
& potentia regni mei, vt ea quę ſum loquutus
manu mea perficiam: tu verò caue vel vnum
mãdatorũ domini tui prętereas, ſed ea quem-
admodum præcepi tibi, ſumma cura cóficias,
neque moram in iis exequendis vllam inter-
ponas.
7 Tum Holophernes à conſpectu domini ſui
egreſſus,omnes principes ac duces,copiarúm
que Aſſyriacarum præfectos conuocauit. De-
lectum virorum, vt à domino ſuo mandatum
acceperat, in expeditionem habuit ad cẽtum
viginti millia, equitúmque ſagittariorum ad
millia duodecim.
8 Quos quidem omnes, ſicut copiæ militares
diſponi ſolent, inſtruxit. camelorum autem
atque aſinorum ad geſtandas ſarcinas maxi-
mum numerum accepit, ad eámque expedi-
tionẽ oues ac boues, capráſq; innumerabiles:
9 Commeatum verò ſingulis viris copioſè
comparatum
10 Cum auro & argento ex domo regia quam-
plurimo.
C 11 Ita egreſſus cum omnibus copiis in viam ſe
dedit,vt regem Nabuchodonoſorem pręgreſ-
ſus, omne ſolum terrarum Occidẽtalium cur-
ribus & equitibus, delectíſque peditibus ſuis
operiret. Profectum eſt autem vnà proſpicuũ
vulgus frequentiſsimum inſtar locuſtarum &
arenæ quæ eſt in terra. neque enim erat mul-
titudo eius numerabilis.
12 Profectus Niniue,trium dierum itinere per-
uenit in planitiem campi Bectileth: quo ex lo
co caſtra mouit ad montem à ſiniſtra Ciliciæ
ſuperioris ſitum. Indéq; aſportatis omnibus
copiis ſuis pedeſtribus atq; equeſtribus, cum
curribus in montanam regionem perrexit.
13 Et Phud ac Lud excidit, omnéſque populos
Raſes & Iſmael verſus deſertũ ad Auſtrinum
Chellæorum latus habitantes peruaſtauit.
D 14 Euphrate deinde traiecto, per Meſopota-
miam tranſiuit: atque omnes vrbes excelſas
ad torrentem Arbonai ſitas euertit, donec ad
mare vſque peruenerit.
15 Fines Ciliciæ occupauit, omnéſque ſibi re-
ſiſtentes concidit.Porrò autem peruaſit vſque
ad fines Iapheth ac partes Auſtrinas, regio-
némque Arabiæ.
16 Filióſq; Madian obeundo,tabernacula ipſo-
rum incendit omnia,& caſas peruaſtauit.
17 Deinde deſcendit in campos Damaſci tem-
pore meſsis triticeæ, ignique omnibus agris
eius illato,greges & armenta abſumpſit,vrbes
eius deprædatus,& populatus agros,iuuenes
eius acie gladij omnes concidit.
18 Itaq; timor ac terror iniectus eſt iis populis
qui oram incolebant maritimam, Sidoniis ac
Tyriis: atque item in omnibus incolis Sur,
Ocinæ, & Iemnaan:ciuéſque Azoti & Aſcalo-
nis illum vehementer pertimuerunt.

CAPVT III.

*Reges ſe vltro Holopherni dedunt: attamen cunctarum re-
gionum aras ſubuertit.*

1 MIſerúntq; legatos qui ab eo pacem hu-
iuſmodi verbis peterent,
2 Ecce nos ſerui Nabuchodonoſoris regis ma
gni coram te adſumus, vt agas nobiſcũ quem-
admodum tibi placuerit.
3 Ecce domicilia noſtra,totúſq; ager, & cam- B
pus frumentarius,tum greges & armenta, o-
mniáque ſepta ſtabulorum noſtrorum ſunt in
poteſtate tua,vt quod libuerit tibi, facias:ecce
vrbes etiam noſtrę, earúmque ciues ſerui ſunt
tui, veniens ita te geras ergà illos, vt commo-
dum tibi viſum fuerit.
4 *Sint omnia noſtra ſub lege tua.*
5 *Nos etiam & filij noſtri, ſerui tui ſumus.*
6 *Veni nobis pacificus dominus, & vtere ſeruitio noſtro,
ſicut placuerit tibi.*
7 Et venerunt viri ad Holophernẽ, atque hæc
ei mandata expoſuerunt.
8 Ille verò cum copiis ſuis ad oram mariti- C
mam deſcendit, vrbes excelſas præſidiis mu-
niuit: atque ad belli ſocietatem viros delectos
ex ipſis accepit.
9 Tum illi quidem, totáque regio cõtermina
10 Cum coronis, & choreis, tympaniſque illũ
excipere.
11 Ipſe verò deuaſtare omnes fines eorum, lu-
cóſque ſuccidere.
12 Erat enim decretum exterminare omnes
terræ deos,
13 Vt omnes gentes ipſum Nabuchodonoſo- D
rem ſolum colerent, omnéſque linguæ ac na-
tiones deum ipſum inuocarent.
14 Venit autem in conſpectũ Eſdraelon prope
Dotaam, quæ eſt exaduerſum ei loco qui alte
rum maiorem in Iudæam aditum habet.
15 Et inter Gaba ac Scythopolin caſtrameta-
tus, totum ibi menſem moratus eſt, dum vaſa
copiarum ſuarum omnia colligeret.

CAPVT IIII.

*1 Filij Iſrael Holophernem timentes, hortatu Eliacim Dominum
implorant. 8 Oratio continua in tribulatione cum ieiunio.
12 Oratione victus Amalec.*

1 FIlij autem Iſrael Iudæam incolentes, au-
diuerunt quę Holophernes ſummus im-
perator Nabuchodonoſoris Aſſyriorum regis
fecerat Gentibus, quemadmodum omnia il-
lorum templa deprædatus, in nihilum rede-
giſſet.
2 Itaque vehementer ab eo timuerunt, & pro-
pter Hieruſalem, templúmque Domini Dei
ſui perturbati ſunt. recens enim redierant è ca
ptiuitate, & nuper populus vniuerſus conuen
tum è Iudęa celebrauerat, vaſáque ſimul & al-
tare vnà cum templo fuerant à profanatione
expiata.
3 Ergo omnes in fines ac vicos Samariæ, &
Bethoron, & Belmen, & Iericho, & Choba, at-
que Eſora, vallémque Salem dimiſerunt:
4 Qui excelſa omnia montium iuga præoc-
cuparent, vicos ibi muris includerent, frumen-
túmque in belli apparatum reconderent. nam
meſsis recens in agris ipſorum facta erat.
5 Porrò Ioacim pontifex, qui eo tempore Hie
roſolymis erat, ſcripſit ad incolas Betuliæ, ac
Betmeſthã, quę exaduerſum Eſdraëló ſita eſt,
in cóſpectu cãpi oppido Dothaim propinqui,

6 Iubens

6 Iubens vt inſiderent montium aſcenſus, qui-
bus introitus in Iudæam pateret, ac facile eſ-
ſet illos ſubeuntes aditu prohibere ea tráſitus
anguſtia, qua viri ad ſummum bini adire
poſſent.
7 Fecerunt igitur filij Iſrael, quemadmodum
conſtituerat ipſis ſummus Sacerdos Ioacim,
ſenatúſque vniuerſi populi Iſrael, qui Hieroſo
lymæ conſederant.
8 Omnes autem viri Iſrael ad Deum magna
contentione clamauerunt, atque animas ſuas
vehementer humiliarunt:
9 Vnáque cum vxoribus, liberis, iumentis, in-
quilinis omnib⁹, mercenariis, mácipiiſq; ſuis
lumbos ſuos ciliciis accingere.
C 10 Omnes viri ac mulieres vnà cum liberis, ci-
uéſque Hieroſolymitani ante templum pro-
ſtrati, conſperſis puluere capitibus, in conſpe-
ctu Domini cilicia protédere, cum etiá ipſum
altare cingere cilicio, atque vnanimiter vehe-
mentérque Deum implorare, ne direptioni
liberos ſuos aut vxores prædæ, aut excidio
vrbes ſuas hæreditarias, ſacráve profanationi
& opprobrio cum irriſione Gentium coniun-
cto exponeret. Exaudiuit itaque Deus pre-
cationem eorum, afflictionémque reſpexit:
porrò populus per totam Iudæam ac Hiero-
ſolymam complures dies ante ſanctuaria O-
mnipotentis Domini ieiunia ſuſcipiebat.
11 *Tūc Eliacim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem*
Iſrael, alloquutuſq; eſt eos,
12 *Dicens, Scitote quoniam exaudiet Dominus preces ve-*
ſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus
in conſpectu Domini.
Exo.17.d.12 13 *Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confi-*
dentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu
ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus
ſuis, nō ferro pugnādo, ſed precibus ſanctis orādo deiecit.
14 *Sic erunt vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeueraueritis in*
hoc opere quod cœpiſtis.
15 *Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Domi-*
num, permanebant in conſpectu Domini.
16 Ioachin autem ſummus Pontifex, atque o-
mnes qui coram Domino ſtabant Sacerdotes,
cæterique qui Domino miniſtrabant, ciliciis
circa lumbos ſuos accinctis, holocauſtum il-
lud perenne vnà cum precibus voluntariiſq;
populi donariis offerebant.
17 Mitriſque ſuis puluere conſperſis, Dominū
toto animi ſtudio implorabant, vt totam do-
mum Iſraelis benignè reſpiceret.

CAPVT V.

1 Holophernes interrogat de progenie Iudæorum. 5 Achior nar-
rat Holopherni omnia quæ Deus egerit cum populo Iſraelitico.
29 Blaſphemia.

1 NVntiatum autem eſt Holopherni ſum-
mo imperatori exercitus Aſſyriorum fi-
lios Iſrael ſe ad bellum comparare, ac montiū
tranſitus intercluſiſſe, eorúmque iuga muni-
uiſſe omnia, atque obſtacula campis oppo-
ſuiſſe.
2 Itaq; vehementi permotus animi indigna-
tione, omnes Moabitarum principes ducéſq;
Ammonitarum, præfectóſque oræ maritimæ
ad ſe vocauit,
3 Atque dixit eis, Significate iam mihi, viri
Chananæi, quis ſit populus iſte mōtanam re-
gionem inſidens, quas habitet vrbes, quantus
copiarum eius numerus, in quo potentia
ipſius viréſque conſiſtant, quiſnam ei Rex aut
militiæ dux eſt conſtitutus:
4 Aut quo moti conſilio, præter cæteros pó-
pulos Occidentales mihi obuiam non pro-
ceſſerunt.
5 Tum Achior dux omnium Ammonitarum Infrà 11.b.7
ei reſpondit, Rem igitur dominus meus ex
ore ſerui ſui accipiat. etenim vera tibi narrabo
de populo hoc montanam iſtam regionem
incolente: neque ore ſerui tui mendacium
proferetur.
6 Populus hic à Chaldæis eſt oriundus.
7 Primùm peregrinati ſunt in Meſopotamia, Gene.11.d.31
quòd deos patrum ſuorum, qui in terra Chal-
dæorum colebantur, ſequi nollent.
8 Itaque quum à via patrum ſuorum deflexiſ-
ſent, Deum cæli, Deum *inquam* ſibi notum ado-
rarunt: eiectíque à conſpectu deorum illorum Gen.12.a.1
in Meſopotamiam profugerunt, vbi multis
diebus peregrini extiterūt. Deus autem ipſo-
rum iuſſit eos exire de loco peregrinationis
ſuæ, atque in terram Chanaan proficiſci: vbi
habitarunt, auro & argento, magnáq; iumen-
torum copia mutiplicati.
9 Quum autem fames totam terram Chanaā Ge.41.g.54
occupaſſet, deſcenderunt in Ægyptum, vbi ha B
bitarunt donec reuerterentur. In eam autem
multitudinem creuerunt, vt eorum genus eſ-
ſet innumerabile.
10 Tum aduerſus eos inſurrexit rex Ægypti,
eóſque dolo circunuentos, labore atque late-
ritio opere afflixit, in ſeruitutémq; redegit.
11 Sed quum illi Deum imploraſſent ſuum, iſ- Exod.14.
que totā Ægypti terram plagis inſanabilibus e.24
percuſſiſſet; Ægyptij eos à conſpectu ſuo eie-
cerunt.
12 Tum verò Deus Mare rubrum exiccauit
coram eis.
13 Atque eos ad montem Sina & Cades Barne
deduxit, expulitq; eos qui deſertū incolebāt.
14 Ita in terra Amorrhæorum habitarunt, atq; Exod.16.a.1
omnibus incolis Eſebon vi ipſorum profliga-
tis, Iordanem tranſgreſsi, omnem montanam
regionem poſſederunt.
15 *Illic fontes amari obdulcati ſunt eis ad bibēdum, & per* C
annos quadraginta annonam de cælo conſequuti ſunt. Exo.15.d.25,
16 *Vbicunq; ingreſsi ſunt, ſine arcu & ſagitta, & abſq; ſcu-* & 16.g.35
to & gladio, Deus eorum pugnauit pro eis, & uicit.
17 *Et non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quando receſ-*
ſit à cultu Domini Dei ſui.
18 *Quotieſcunq; autem præter ipſum Deum ſuum, alte-*
rum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in
opprobrium.
19 *Quotieſcunq; autem pœnituerunt ſe receſſiſſe à cultu-*
ra Dei ſui, dedit eis Deus cæli uirtutem reſiſtendi.
20 A conſpectu autem ſuo Chananæū, & Phe- Ioſue 12.c.21
rezæum, & Iebuſæum, & Sichem, omnéſque
Gergeſæos eiecerunt, terrámque iſtam longo
tempore tenuerunt.
21 Et quandiu quidem in Deum non peccarūt
ſuum, bona illis affuerūt, quòd Deus qui odit
iniquitatem, cum ipſis eſſet.
22 Vbi verò à via quam illis præſcripſerat de- Iudic.2.b.11,
flexerunt, multis bellis valde vehementer at- & 3.b.9
triti ſunt, atq; in alienam terram abducti: tum 4.Reg.25.a.1
etiam templum Dei ipſorum, ſolo æquatum
eſt, vrbéſque eorum ab hoſtibus occupatæ.

1. Eſdr. 1.4.1 23 Nunc autem ad Deum ſuum conuerſi, à di-
D ſperſione qua diſiecti fuerant, redierũt: & Hie
roſolyma, vbi ſanctuarium eſt ipſorum, recu-
perata, in montana regione quæ fuerat deſer-
ta, denuo conſcenderunt.
24 Nũc ergo dominator domine, num aliquis
in hoc populo ſit error quo in Deum peccet
ſuum, exploremus. hoc enim erit ei offenſio-
ni, & aſcendemus, eúmque debellabimus.
25 Si verò nulla eſt iniquitas in iſta gente, præ-
tereat domin⁹ meus, ne Domino pro ea pro-
pugnante, ac Deo ipſorum eis fauente, nos in
opprobrium apud omnes gẽtes incurramus.
26 Quum autem Achior finem loquendi hu-
iuſmodi verba feciſſet, accidit vt vniuerſus
qui tabernaculum Holophernis circunſtabat,
populus murmuraret:
27 Et proceres Holophernis, atque omnes ma
ritimam oram terrámque Moab incolentes,
eum concidendum eſſe clamitarent. Neque
enim aiebant, cõſpectum filiorum Iſrael per-
timeſcemus, quũ ecce populus ſit in quo nec
potentia vlla ſit, neque vires ad aciem vali-
dam *ſuſtinendam.*
28 Quare aſcendamus, & vniuerſo exercitui
tuo, domine Holophernes, deuorandi tra-
dentur.
29 *Vt ſciat omnis gens quoniã Nabuchodonoſor deus ter-
ræ eſt, & præter ipſum alius non eſt.*

CAPVT VI.

*7 Iratus Holophernes iubet Achiorem tradi Iudæis, quòd Deum con-
feſſus eſſet. 9 Achior à ſeruis ligatus relinquitur ſub radice
montis. 10 Soluitur à Iudæis, benigneq́; ab eis ſuſcipitur. 15 O-
ratio Iſraëlis.*

1 POſtquam ergo tumultus hominum con-
ſeſſum circunſtantium ſedatus eſt, Holo-
phernes ſummus imperator exercitus Aſſy-
riorum coram omni alienigenarum populo,
ac Moabitis, conductitiiſque Ephraim militi-
bus Achiorem ita alloquutus eſt,
Supr. 5.d.5 2 Quis tandem es tu Achior, qui prophetam
egeris inter nos hodie, & genus Hieroſolymi
tanum bello inuictum eſſe dixeris, quòd Deus
ipſius illud defendat? aut quis eſt Deus pręter
Nabuchodonoſorem?
Inf. 13.d.28 3 Hic miſſa potentia ſua, illos de ſolo terræ
exterminabit, nec eos liberabit Deus ipſorũ:
ſed nos eius ſerui perinde ac virum vnum, eos
delebimus: neq; illi vim equorum noſtrorum
ſuſtinere poterunt.
4 His enim nos eos proculcabimus, eorũmq;
montes ſanguine ipſorum redundabunt, &
campi cadaueribus ipſorum implebũtur, nec
veſtigio pedum ſuorum conſpectum noſtrum
ſuſtinebunt. Vt quibus Nabuchodonoſor rex,
totiúſque terræ dominus pereundum eſſe di-
xerit. dixit enim nullum dictorum ſuorum
inane fore.
B 5 Tu verò Achior mercenarie Ammonitarũ,
qui ſermones iſtos in die iniuſtitiæ tuæ pro-
tuliſti, ex hoc iam inde die faciem meam non
videbis, donec profectorum ex Ægypto iſto-
rum genus vltus fuero. tum ferrum exercitus
mei populúſque mihi ſeruiens tua perfodiet
latera, & cades inter cæſos illos, quum eos in
fugam conuertero.
6 Serui autem mei te in montanam regionem
abductum in aliqua vrbium quæ ſunt in aſcen
ſu, collocabunt: neque antè interibis, quàm
vnà cum illis extermineris. Quòd ſi ſpem ha-
bes animo conceptam, non fore vt illi capian
tur, ne vultus concidat tuus. Dixi: neq; vllum
dictorum meorum intercidet.
7 Imperauit ergo Holophernes ſeruis ſuis qui
tabernaculo ſuo aſtabant, vt comprehenſum
Achiorem Betuliam abducerent, ac traderent
in manus Iſraelitarum.
8 Tum ſerui eius acceptum Achiorem in me-
dium campum extra caſtra eductum in mon-
tanam regionem aſportarunt. Quúmque per-
ueniſſent ad fontes Betulię ſubiectos, conſpi-
cati eos in vertice montis oppidani, acceptis
armis ſuis vnà cum funditoribus omnibus in
faſtigium montis ex oppido contenderunt,
aſcenſúque occupato, lapides in illos conie-
cerunt.
9 Itaque tum illi montem ſubierunt, conſtri-
ctúmque vinculis Achiorem ſub radice mon-
tis iacentem reliquerunt, atque ad dominum
ſuum reuerterunt.
10 Iſraelitæ autem quũ ex oppido ſuo deſcen-
diſſent, circunſtantes ſoluerunt eum, abdu-
ctúmque Betuliam ad principes ſuæ ciuita- C
tis produxerunt.
11 Hi autem eo tempore erant, Ozias Micha na
tus è tribu Simeon, & Chabris Gothonielis,
Charmiſque Melchielis filius. Hi quũ omnes
conuocaſſent ſeniores ciuitatis iuuenéſq; o-
mnes ipſorũ, ac ſimul mulieres in concionem
concurriſſent: Ozias Achiorem in medio to-
tius populi conſtitutum, ſuper eo quod acci-
derat, interrogauit.
12 Tum reſpondens Achior, expoſuit eis quæ
dicta fuerant in cõſeſſu Holophernis, omnéſ-
que ſermones quos ipſe inter principes Aſſy-
rios habuerat, quęq; Holophernes in domum
Iſrael ſuperbè loquutus erat.
13 *Et quemadmodum ipſe Holophernes iratus iuſſerit eum
Iſraelitis hac de cauſa tradi: vt dum vicerit filios Iſrael,
tunc & ipſum Achior diuerſis iubeat interire ſupplicijs:
propter hoc quod dixiſſet, Deus cæli defenſor eorum eſt.*
14 Itaque tum prolapſus in terram populus
adorauit Deum, eúmque huiuſmodi verbis
implorauit,
15 Intuere Domine Deus cæli ſuperbiam eo-
rũ, humiliſq; generis noſtri miſerere. reſpice D
faciem eorum qui hodie tibi ſanctificati ſunt:
*quoniam non derelinquis præſumẽtes de te: et præſumen
tes de ſe, & de ſua virtute gloriantes, humilias.*
16 Achiorem autem ſunt cõſolati, eúmque ve-
hementer laudauerunt.
17 *Dicentes, Deus Patrum noſtrorum, cuius tu virtutem
prædicaſti, ipſe tibi dabit hanc viciſſitudinem, vt eorum
magis tu interitum videas.*
18 *Quum verò Dominus Deus noſter dederit hanc liber-
tatem ſeruis ſuis, ſit & tecum Deus in medio noſtri: vt
ſicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus conuerſeris no-
biſcum.*
19 Ozias verò eum ex concione domum ſuam
deduxit, conuiuióque excepit, cum principi-
bus: atque tota illa nocte Deum Iſrael in auxi-
lium implorarunt.
20 *Et vocatis omnibus presbyteris, ſimul expleto ieiunio
refecerunt.*
21 *Poſtea verò conuocatus eſt omnis populus, & per to-
tam noctem intra Eccleſiam orauerunt, petẽtes auxilium
à Deo Iſrael.*

CAPVT

CAPVT VII.

1 Holophernes aſcendit contra Betuliam. 4 Filij Iſrael perturbantur ob multitudinem aduenientium cũ Holopherne. 6 Holophernes educit equitatum in conſpectũ Iſraelitarum. 11 Ciues Betuliam ob ſitim Holopherni tradere volunt. 17 Oratio vehemens cum fletu & confeſſione peccati. 23 Differri per quinque dies ſuadet Ozias.

Suprà 2.b.7 1 POſtridie verò edixit Holophernes vni-
uerſo exercitui ſuo, ac populo qui arma
ſocia iunxerat, vt caſtra moueret Betuliam, a-
ſcenſúſque montium præoccuparent, & bel-
lum inferrent Iſraelitis.
2 Profectúſque eſt illo die robuſtiſsimus quiſ-
que ipſorum, & virorum bellicoſorum copię,
peditum cẽtum ſeptuaginta millia, equitum
verò duodecim millia, præter impedimenta,
viróſque alios qui quammaximo numero pe
dibus ſequebantur.
3 Et caſtra poſuerunt ad fontem in valle pro-
pinqua Betuliæ, eáque in Dothaim vſque Bel
maim latitudine extenderũt, longitudine ve-
rò à Betulia vſque Cyamonem, quę Eſdraelo-
ni obiecta eſt.
4 Itaque Iſraelitę, vbi horum viderunt multi-
tudinem, vehementer ſunt perturbati, atque
alius alij dixerunt, Nunc hi quidem faciem to
tius terræ occupabunt, adeò vt nec mõtes ex-
celſi, nec valles nec colles huic tantæ moli ſu-
ſtinendæ ſufficiant.
5 Armis itaque belli quiſque ſumptis, & ac-
cenſis ignibus excubantes per totam noctem
illam, turribus ſe continuerunt.
B 6 Poſtero verò die Holophernes educto omni
equitatu ſuo in conſpectum Iſraelitarum Be-
tulię commorantium, explorauit aſcenſus ad
ipſorum vrbem, aquęductus obiuit ac præoc-
cupauit: impoſitóque contra eos virorum bel
licoſorum præſidio, ipſe ad caſtra populi ſui
reuerſus eſt.
7 *(Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus fur-
tim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius
quàm ad potandum.)*
8 Tum adierunt Holophernem omnes prin-
cipes filiorum Eſau, ſimúlque duces populi
Moab cũ ducibus oræ maritimæ: ac dixerunt,
9 Audiat iam ſermonem Dominus noſter, ne
quid detrimenti exercitus tuus accipiat. neq;
enim fiducia huius populi Iſraelitici in haſtis
conſiſtit, ſed in iugis montium in quibus habi
tat: neque enim ad vertices montium illorum
ſubire facile eſt. Nunc igitur Domine noli eos
huiuſmodi prælio adoriri quod inſtructa acie
committatur: & ita ne vnus quidem tuorũ ca-
det. Cõtine te caſtris tuis, vt omnes copiarum
tuarum viros conſerues: ſerui verò tui aquam
fontis è radice montis promanantẽ cuſtodiis
aſſeruent. nã inde omnes Betuliæ ciues aquas
hauriũt. Ita ſitis enecabit eos, aut ad vrbis de-
ditionem adiget: nos autem cum populo no-
ſtro in propinquos montium vertices aſcẽde-
mus, ibique vallum iaciemus pręſidio futurũ,
ne quis vrbe egrediatur. Ita ipſi, vxoréſq; ipſo-
rum ac liberi fame tabeſcent: & antequam gla
dius in eos ſæuiat, in domeſticis plateis interi
bunt. túque ita rependes vicem ipſis pernicio
ſam, eo quòd ſeditionem moliti ſunt, nec pla-
cidè tibi ad nutum tuum obſequuti.
10 Eorum oratio Holopherni, eiúſque ſeruis
omnibus placuit; atque is quemadmodum il-
li loquuti fuerãt, agere cõſtituit. profecti ſu.
ergo Ammonitæ cum quinque Aſſyriorũ mil
libus: & caſtris in valle poſitis, aquas Iſraelita-
rum & aquæductus occuparũt. Filij autem E-
ſau & Ammonitæ in regionem montanam a-
ſcenderunt, caſtráq; locauerunt eregione Do
thaim. Porrò partem ſuorum miſerunt ad Au-
ſtrum & ſubſolanum aduerſus Ecrebel iuxta
Chuſi, quæ ſuper torrẽtem Mochmur ſita eſt:
reliquus Aſſyriorum exercitus in campo ca-
ſtra habuit, totámque terræ faciem operuit, vt
cuius tentoria atque impedimenta multitudi
ne latiſsimè paterent. Filij autem Iſrael clama
bant ad Dominum Deum ipſorum collapſi a-
nimis, quòd ab hoſtibus cõcluſi eſſent, nec ha
berent è medio ipſorum effugium. Iámque tri
gintaquatuor dies omnis multitudo Aſſyrio-
rum tam peditum quàm equitum cum curri-
bus ſuis eos vndique obſederant:
11 Quum aquæ defecerunt omnes incolas Be C
tuliæ vaſáque ipſorum omnia, vt omnibus ci-
ſternis exhauſtis, ne in vnam quidem diem a-
quam haberent bibendam ad ſatietatem, ſed
menſura potum acciperent.
12 Quamobrem quum infantes eorum linque
rentur animo, mulieréſque ac iuuenes præ ſi-
ti deficerent, atque conciderent in plateis vr-
bis, portarúmque trãſitu, neque vllum in ipſis
robur ſupereſſet: populus vniuerſus, & iuue-
nes, & vnà cum liberis mulieres ad Oziam &
principes ciuitatis conuenerunt, magnáq; vo
ce clamitantes coram omnibus ſenioribus,
dixerunt,
13 Iudicet Dominus inter nos & vos, quoniã Exod. 5.d.21
nos magna affeciſtis iniuria, quòd pacem ab
Aſſyriis non poſtulaueritis.
14 Nunc quidem non eſt qui nobis opem fe-
rat: ſed Deus nos venditos in manus illorum
tradidit, vt ſiti cladéque magna coram illis oc
cumbamus.
15 Nunc igitur accerſite illos atque vrbem to-
tam populo Holophernis omnibúſque eius
deprædandam dedite.
16 Præſtat enim nos dari illis in direptionem
quàm ſiti interire. erimus enim illorum ſerui,
noſtráq; viuet anima: nec mortem infantium
noſtrorum ante oculos, aut vxores & liberos
noſtros animis deficientes intuebimur.
17 Atteſtamur autem vobis cælum & terram, D
ſimul & Deum tam peccata noſtra quàm pa-
trum noſtrorum in nos vindicantem, ne hæc
in nos omnia hodie conuertat.
18 Simul tota in congregatione comploratio
magna ab omnibus vnanimiter eſt facta, atq;
ad Dominum Deum maxima voce clamaue-
runt:
19 *Peccauimus cum patribus noſtris, iniuſtè egimus, ini-* Pſal. 105.a.6
quitatem fecimus.
20 *Tu quia pius es, miſerere noſtri: aut in tuo flagello vin-
dica iniquitates noſtras, & noli tradere confitentes te po-
pulo qui ignorat te:*
21 *Vt non dicant inter gentes, Vbi eſt Deus eorum?*
22 *Et quum fatigati his clamoribus, & his fletibus laßati
ſiluiſſent,*
23 Tum Ozias, Bono, inquit, animo eſtote, fra
tres, & dies adhuc quinq; toleremus, in qui-
bus Dominus Deus noſter ſuam in nos miſe-
ricordiam conuertet.
24 Neque enim nos omnino derelinquet,

24 Quòd ſi elapſi fuerint illi dies, neque auxilium nobis vllum afferatur, ſecundum poſtulata veſtra faciam. Ita dimiſſo ab eo ad vallum ſuum populo, ad muros ac turres vrbis ſinguli abierunt, vxoribúſque ac liberis in domos ſuas ab eodem remiſsis, ſeipſos in vrbe vehementer afflictauerunt.

CAPVT VIII.

10 Reprehendit Iudith Sacerdotes quinto die ciuitatem tradere volentes, & miſericordiæ Dei terminum ſtatuentes. 21 Adhortatur Sacerdotes vt populum ad patientiam animent, exemplo patrum. 30 Conſilium Iudith in vltionem inimicorum.

1 HÆc autem temporibus illis audiuit Iudith filia Merari filij Ox, filij Ioſeph, filij Oziel, filij Helciæ, filij Ananiæ, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Acitho, filij Eliæ, filij Eliah, filij Nathanael, filij Samaliel, filij Salaſadai, filij Iſraelis.

2 Huius vir fuit Manaſſes, eiuſdem cum ea tribus & familię, qui tempore meſsis hordeaceę mortem obiit.

3 Quum enim in agro inſtaret manipulos legentibus, ingruens in caput eius æſtus, in lectum coniecit eum, vnde in vrbe Betulia mortuus eſt, atque inter maiores ſuos ſepultus in agro qui interiacet Dothain & Belamo.

4 Porrò Iudith domi ſuæ vidua vixerat tres annos & menſes quatuor.

5 Eáque in cœnaculo domus ſuæ tabernaculum ſibi extruxerat, cilicióque circa lumbos ſuos accincta, veſtes viduitatis ſuæ gerebat.

6 Quod quidem tempus totum ieiuniis trãſegit, exceptis ſabbathis, ac diebus ſabbatha nouáſque lunas proximè præcedentibus, tũ domui Iſrael ſolennibus, ac hilaribus.

7 Erat autem venuſta forma, aſpectúque perpulchra: præterea reliquerat ei Manaſſes maritus eius aurũ & argẽtum, ſeruos & ancillas, iumenta & agros, quæ poſsidebat.

8 Nec erat quiſquam qui crimẽ in eam vllum conferret, quòd Deum valde piè coleret.

Suprà 7.d.25 9 Hæc ergo quum iniqua populi ad principẽ verba audiuiſſet, quòd eſſet fracto propter inopiam aquarum animo, & ea omnia quę Ozias ad eos loquutus erat, accepiſſet: quemadmodum iuraſſet ſe poſt quinque dies elapſos vrbem Aſſyriis traditurũ, miſſa ancilla ſua quæ omnibus facultatibus eius pręerat, Oziã, Chabrim & Charmin ſeniores ciuitatis acceſſiuit.

B 10 Qui quũ veniſſent, ſic eos alloquuta eſt, Audite principes populi Betuliam incolẽtis, minimè recta eſt oratio veſtra quam habuiſtis hodie ad populum, interpoſitóque inter Deum & vos iureiurando conſtituiſtis, ac dixiſtis vrbem vos hoſtibus noſtris eſſe dedituros, ni intra dies hoſce Dominus ſe ad ferendam nobis opem conuerterit.

11 At qui tandem eſtis vos, qui Deum hodierno die tentetis, Deíque partes inter homines occupetis?

12 Quòd ſi nunc in diſquiſitionem vocetis omnipotentem Dominum, nihil pernoſcetis in æternum.

13 Quum profunda cordis humani peruestigare, & rationes mentis eius cõprehendere non poſsitis, quomodo Deum qui hęc omnia creauit, perueſtigetis, mentémque eius cognoſcatis, aut cogitationem comprehendatis? Nullo modo fratres. itaq; Dominũ Deum noſtrum ne prouocetis ad iram.

14 Nam ſi minus voluerit intra quinque hoſce dies nobis opitulari, poteſtatem ipſe habet, quibus vult, omnibúſque adeò diebus protegendi nos, aut etiam ante oculos hoſtium noſtrorum diſperdendi.

15 Vos autem ne obſtringatis conſilia Domini Dei noſtri, quoniam nõ eſt vt homo Deus qui minas patiatur, neque vt filius hominis qui in iudicium vocetur.

16 Quin potius ſalutem ab ipſo expectantes, eum in noſtrum auxilium inuocemus, & noſtram exaudiet vocem, ſi ei viſum fuerit.

17 Quoniam nõ extitit ætate noſtra, nec eſt hodie tribus, aut familia, aut populus, aut ciuitas è nobis, quæ deos adoret manu factos.

18 Quemadmodum contigit ſuperioribus tẽporibus, propter quæ patres noſtri ad cædem & prædam expoſiti fuerunt, cladéque magna coram hoſtibus noſtris occubuerunt.

19 Nos verò alium non agnoſcimus Deum, vnde ſperamus ipſum nos, aut quenquam è noſtro genere non neglecturum.

20 Neque verò vbi capti fuerimus, nomen Iudææ ſuum manebit, ſed ſacra noſtra diripientur, & Deus profanationem ab ore noſtro vindicabit. Tum metum fratrum noſtrorũ, ac terræ captiuitatem, hæreditatiſque noſtræ deſolationem in caput noſtrũ rependet inter Gentes vbi ſeruiemus, & erimus in offendiculum atque opprobrium coram iis in quorum poteſtate erimus. Neq; enim ad gratiam dirigetur ſeruitus noſtra, ſed ad ignominiam à Domino Deo noſtro conſtituetur. Iudic.2.b.11, & 4.a.4. & 6.a C

21 Quamobrem fratres exemplum nunc fratribus noſtris præferamus, quoniam illorum animus à nobis pendet, ſacráque ſimul & templum altaréque nobis nituntur. In primis verò gratias agamus Domino Deo noſtro, qui tẽtat nos, quemadmodum & patres noſtros.

22 Mementote quę cum Abraham egerit, quibúſque rebus Iſaac probarit, quæ item Iacob in Meſopotamia Syriæ paſcenti oues Laban auunculi ipſius acciderint. Gen.22.a.1

23 Etenim ſicut illos, experiundi cordis ipſorum gratia, ita nos probat, & nõ vlciſcitur: ſed commonitionis cauſa Dominus caſtigat eos qui ei appropinquant. Gen.28.b.7

24 *Illi autem qui tentationes non ſuſceperunt cum timore Domini, & impatientiam ſuam & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt,*

25 *Exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt.* 1. Corint.10. b.10

26 *Et nos ergo non vlciſcamur nos pro iis quæ patimur:* D

27 *Sed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe, flagella Domini, quibus quaſi ſerui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus.* Rom.8.d.17

28 Reſpondit ei Ozias, Quæcunque tu dixiſti, ab optimo animo profecta ſunt, neq; eſt quòd quiſquam verbis tuis contradicat. Neq; enim hodie primùm cognita eſt tua ſapiẽtia, ſed omnis populus intelligentiam tuam à primis temporibus perſpectam habet, quòd bona ſit animi tui commentatio. ſed populus maxima preſſus ſiti, nos ſecũ, queadmodũ loquuti ſumus, coegit agere, nóſque obſtringere iureiurando quod minimè violabimus.

29 Quare

29 Quare tu nunc, quum mulier pia ſis, pro no
bis ora, vt Dominus pluuiam demittat ad im-
plendas lacunas noſtras, ne ſiti deficiamus.
30 Tum Iudith, Audite me, inquit, & facinus
faciam quod ad poſteros generis noſtri conti-
nuis ætatibus perueniat.
31 *Ita quod facere diſpoſui probate ſi ex Deo eſt: & orate
vt firmum faciat Deus conſilium meum.*
32 Vos ad portã hac nocte ſtabitis: ego autem
cum ancilla mea egrediar. atque intra dies in-
tra quos dixiſtis vos vrbem hoſtibus traditu-
ros, Dominus Iſraelitis per manum meam
ſubueniet.
Infrà 10.b.8 33 Vos autem quid ego ſim actura, ne ſciſcite-
mini. neque enim vobis ego, priuſquam con-
fectum ſit quod conſtitui agere, declarabo.
34 Cui Ozias ſimul & principes reſponderũt,
Abi fœliciter, & Dominus præeat tibi ad vl-
tionem hoſtium noſtrorum. Simul conuerſi à
tabernaculo ad ſtationes ſuas diſceſſerunt.

CAPVT IX.

*Intrat Iudith ſecretum cubiculum: & cilicio induta & cinere con-
ſperſa, Deum orat, commemorans beneficia ipſius & promiſsiones
quibus eum prouocet ad miſericordiam.*

1 TVm Iudith ſuam in faciem procubuit:
quúmque puluere caput ſuum conſper-
ſiſſet, nudato quo induta erat, cilicio, quum
iam odores illius veſperæ adolerentur in æde
Domini Hieroſolymis, magna exclamans vo
ce, dixit,
Geneſ. 34. b. 25, & d. 25 2 Domine Deus patris mei Symeonis, cui tra
didiſti gladium ad vlciſcendum alienigenas,
3 Qui virginis vuluam in coinquinationem
aperuerant, femúrque nudauerant in igno-
miniam, ac vuluam in opprobrium profana-
rãt, (Tu enim interdixiſti ne id fieret) & ea pa-
trarãt ob quæ ad cædem principes eorum tra-
didiſti, vt decepti ſtratum ſuum rigarent ſan-
guine: tum ſeruos ſuper principes, atq; ipſos
principes in ſoliis ſuis trucidaſti: vxores verò
eorum in prædam, ac filias in captiuitatem, o-
B mniáque illorum ſpolia tradidiſti diuidenda
filiis à te dilectis. Qui zelo accenſi tuo pollu-
tionem ſanguinis ſui abominati ſunt, opémq;
tuam implorauerunt, ô Deus, ô Deus meus,
me etiam exaudi viduam.
4 Tu enim & ea quæ priora illis fuerunt, & il
la, & ea quæ ſunt ſequuta, feciſti: tu præſentia
quoque futuráque præmeditatus es.
5 Tibi adſunt parata quæ decreuiſti: &, Ecce
præſto ſumus, inquiunt. expedita enim ſunt
tua inſtituta, & prouiſa iudicia.
6 Ecce Aſſyrij ſua multiplicati ſunt potentia,
equo ſimul atque equite, elati, brachio pedi-
tum inſolentes, ſcuto, geſo, arcu, fundáq; con-
fidunt: neque cognoſcunt te Dominum eſſe
qui bella conficis: tuum Dominus nomen.
7 *Sed aſpexiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fatigaue-
runt eos.*
8 *Tenuit pedes eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos.*
9 *Sic fiant & iſti Domine qui confidunt in multitudine
ſua, & in curribus ſuis, & in contis, & in ſcutis, & in ſa-
gittis ſuis, & in lanceis gloriantur.*
C 10 *Et neſciunt quia tu ipſe es Deus noſter qui conteris bel
la ab initio, & Dominus nomen eſt tibi.*
11 Tu robore tuo vires eorum infringe, iráque
tua illorum potentiam contere: decreuerunt
enim profanare Sacra tua: & tabernaculũ glo-
rioſi nominis tui ſedem polluere, cornúq; al-
taris tui ferro deiicere:
12 Superbiam eorum intuere, irámque tuam
in capita ipſorum demitte, ac robur quod con
cepi, in manum viduæ meam inſere.
13 *Capiatur laqueo oculorum ſuorũ in me, & percuties
eum ex labiis charitatis meæ.*
14 *Da mihi in animo conſtantiam, vt contemnam illum:
& virtutem, vt euertam illum.*
15 Per labia falſa mea ſeruum ſuper princi- D
pem & principem ſuper ſeruum ſuum truci-
dando, ipſorum ferociam manu fœminæ in- Iudic. 4. d. 21, & 5. d. 22
fringe.
16 Neque enim in multitudine robur tuum ſi- Iudic. 7. a. 2
tum eſt, nec potentia tua in robuſtis: ſed humi 2. Paral. 14.
lium es Dominus, inferiorum adiutor, præſi- c. 11, & 6. b.
dium infirmorum, deploratorũ defenſor, ſer- 8, & 20. a. 6
uatórque deſperatorum.
17 Etiam etiam ô Deus patris mei, Deus hære-
ditatis Iſrael, domine cælorum ac terræ, crea-
tor aquarum Rex, rerum abs te creatarum o-
mnium.
18 Da ſermonem mihi, & fallaciam, & vulnus,
flagellúmque in eos qui contra Teſtamẽtum
tuum, contráque tuam ædem ſacram, contrà
verticem Sion, contráque domum quam tui
poſſident filij, conſilia dira ceperunt.
19 Prode exemplum in omni gente tribúque
tua, quo planè cognoſcatur, te omnis virtutis
potentiæque Deum eſſe, neque alium præter
te, Iſraeliticæ gentis defenſorem.

CAPVT X.

1 *Oratione abſoluta, Iudith exornat ſe. vt Holophernem vincat in
Dei gloriam.* 4 *Pulcherrima Iudith.* 11 *Comprehenſa ab
exploratoribus, deducitur ad Holophernem.*

1 QVum autem Dei Iſraelis inuocãdi finem
feciſſet, atq; hæc verba peregiſſet omnia,
ſurrexit procubitu.
2 Et ancilla ſua vocata, in domicilium vbi ſab
bathis ac diebus feſtis ſuis verſabatur, de-
ſcendit.
3 Ibi detracto, quo induebatur, cilicio, veſti-
búſque viduitatis ſuæ depoſitis, corpus aqua
priùs ablutum, vnguento pingui perunxit,
tum capillis capitis ſui compoſitis, mitráque
ſuperimpoſita, veſtes feſtiuas ſuas, quibus
ornari viuo Manaſſe viro ſuo ſolebat, induit.
4 Quúmque ſandalia ſumpſiſſet pedibus atq;
armillas, brachialia, annulos, inaures mun-
dúmque omnem ſuum aſciuiſſet: vultum ad
capiendos intuentium eam virorum oculos
perquam venuſtè compoſuit.
5 Poſtremò vtrem vinarium vino, & vas oleo
plenum ancillæ ſuæ tradidit: perámque, fari-
na, maſſa carycarum, puriſque panibus imple
uit, atque omnia vaſa conuoluta eidem im-
poſuit.
6 Ita egreſſa ad portam Betuliæ vrbis, Oziam, E
atq; ſeniores ciuitatis Chabrim & Charmim
ibi ſtantes repererunt.
7 Qui vt viderunt eam, & vultum eius alium
habitúmque immutatum, pulchritudinem
eius vehementer admirati,
8 Sic eam alloquuti ſunt, Deus Deus Patrum Suprà 8. d. 28
noſtrorũ te in gratiam ponat, & inſtituta tua
perficiat ad gloriam Iſraelis, atque excellen-
tiam Ieruſalem. Simúlque Deũ adorauerunt.
9 At illa, Portam mihi, inquit, iubete aperiri,
& egre-

& egrediar ad ea perficienda quæ mecum lo-
quuti eſtis. Tum illi iuuenibus imperarunt vt
aperirent, ſicut illa poſtulauerat.
10 Quod illi quum feciſſent, Iudith vnà cũ an-
cilla ſua egreſſa eſt, oculis eam proſequenti-
bus oppidanis, quoad ex monte deſcenderet,
eámque vallem peruadentem è conſpectu a-
mitterent.
11 Ita profectæ ſunt illæ rectà per vallem, do-
nec in Aſſyrios, qui in ſtatione pro caſtris erãt,
inciderent.
C 12 Qui comprehenſam interrogauerunt eam,
Cuias es, & vnde venis, aut quò tendis? Et illa,
Filia, inquit, ſum Hebræorum, ab illiſque trãſ-
fugi, quoniam vobis tradentur deuorandi: *pro
eo quòd contẽnentes vos, noluerunt vltro tradere ſeipſos
vt inuenirent miſericordiam in conſpectu veſtro.*
13 In conſpectum autem Holophernis ſummi
Imperatoris veſtri exercitus venio, vt ei vera
annuntiem dicta, viámque commonſtrẽ ante
oculos, per quam ingreſſus tota regione mon
tana potiatur: neque vllius corporis militum
ſuorum, aut vitalis ſpiritus incommodum pa-
tiatur.
14 His verbis eius auditis, contemplati ſunt il
lius vultum, pulchritudinémq; eius vehemen
ter admirati, dixerunt,
15 Vitam tu conſeruaſti tuam, quæ in conſpe-
ctum Holophernis properaris deſcendere.
quapropter nunc perge ad tabernaculũ eius:
deducent enim te aliquot è nobis, donec te in
manus eius tradiderint.
D 16 Verùm vbi coram eo conſtiteris, ne conſter
neris animo, ſed quæ loquuta es, ei annuntia,
& beneficentia te ſua proſequetur. Delegerũt
ergo ex ipſis viros centum, qui iuncto ipſi ſi-
mul & ancillæ curru, ad tabernaculum Holo-
phernis eam deduxerunt. Tum verò concur-
ſu totis caſtris facto, quòd fama aduentus e-
ius ad tabernacula perueniſſet, turba venien-
tium eam circundare ſtantem extra taberna-
culum Holophernis, dum illi de ipſa nuntius
afferretur.
17 Admirari verò pulchritudinem eius, adeóq;
propter ipſam filios Iſrael,
18 Atque alius alij dicere, Quis contemnat po
pulum iſtum, qui quidem tales habet mulie-
res? Sane non eſt vtile vel vnum relinqui vi-
rum ex illis, qui dimiſsi facilè queant totũ or-
bem in fraudem pellicere. Porrò egreſsi ſunt
excubitores Holophernis, atque omnes eius
ſerui in tabernaculum eam introduxerunt.
19 Tum autem Holophernes quieſcebat ſuper
lecto ſuo, in conopeo, purpura, auro, ſmarag-
do, lapidibúſque pretioſis intertexto. Quúm-
que de illa nuntium accepiſſet, prodiit in ve-
ſtibulum tabernaculi, præcedentibus eũ lam-
padibus argenteis.
20 Ibi quum Iudith in conſpectum eius atque
miniſtrorum ipſius veniſſet, omnes venuſta-
tem vultus eius mirati ſunt. illa verò in faciem
prolapſa, eum adorauit: quam ſerui illius ere-
xerunt.

CAPVT XI.

*Iudith itineris cauſam aſtutè Holopherni aperiens, illi im-
ponit.*

1 TVm Holophernes eam ſic eſt alloquu-
tus, Confide mulier, neque animo tuo
expaueſcas. neque enim ego quenquam affli-
xi, qui regi totius terræ Nabuchodonoſori ſer
uire voluit.
2 Quòd niſi me contempſiſſet populus iſte
tuus montanam inſidens regionem, non vti-
que haſtam meam aduerſus eum erexiſſem,
ſed ipſe horum ſibi cauſa eſt.
3 Iam verò dic tu mihi qua de cauſa transfuge
ris ab illis, & huc adueneris. venis enim ad ſa-
lutẽ: bono animo eſto, vtpote hac victura no-
cte, atque in poſterum. Neque enim eſt qui ti-
bi faciat iniuriam, ſed bene tractaberis, quem-
admodum ſerui domini mei Nabuchodono-
ſoris tractari ſolent.
4 Cui reſpondit Iudith, Accipe verba ancil-
læ tuæ, & loquatur coram te famula tua, nec
mendacium hac nocte domino meo enuntia-
uero. Quòd ſi monita ancillæ tuæ ſequutus
fueris per omnia, rem Deus tecum perficiet,
nec Dominus meus ab iis quæ inſtituit, ex-
cidet.
5 Teſtor enim vitam regis totius terræ Nabu
chodonoſoris, & potentiam eius qui te miſit
ad reſtitutionem omnium, non ſolùm fore vt
homines illi per te ſeruiant, ſed feræ quoque
agreſtes, ac pecudes, cælique volucres per po
tentiam tuam ſub Nabuchodonoſoris totiúſ-
que domus eius imperio viuant.
6 Nam ſapientiam tuam & calliditatem ani- B
mi tui audiuimus, totáque terra diuulgatum
eſt, te ſolũ eſſe eximium in omni regno, ſcien-
tiáque præſtantem, atque in re militari admi-
randum.
7 Iam verò ſermonem quoque quem in con- Suprà 5. d
ſeſſu tuorum Achior habuit, & quæ verba fe-
cerit, intelleximus. eum enim ciues Betuliæ
ſibi acquiſiuerunt. quibus omnia quæ apud te
loquutus eſſet, retulit. Quapropter domina-
tor domine, monita eius ne aſperneris, ſed
corde tuo recondas ea, quia vera ſunt.
8 Non enim ſupplicio obnoxium eſt genus
noſtrũ, nec valet aduerſus ipſum gladius, niſi
peccatis Deum ſuum offenderint.
9 Iam verò ne dominus meus ſpe decidat, né-
ve diſcedat infecta re, ſed mors in faciem eorũ
irruat: tale peccatum inuaſit eos, quo quidem
irritabunt Deum ſuum, quandocunque nefas
admiſerint.
10 Quoniam enim defecerunt eos alimenta,
& aquarum inopia laborant,
11 Iumenta ſua decreuerunt inuadere, ac qui-
buſcunque Deus legibus ſuis interdixit illis,
ne veſcantur, ea conſumere ſtatuerunt.
12 Atque etiam primitias frugum, & decimas C
vini atque olei, quas reſeruarant conſecra-
tas Sacerdotibus, Hieroſolymis in conſpe-
ctu Dei noſtri miniſtrantibus, eas abſume-
re decreuerunt: quum eas ne manibus qui-
dem fas ſit quenquam è populo contingere.
Miſerunt autem Hieroſolymam (*Nam & illius
incolæ talia patrauerunt*) qui ſibi licentiam à Se-
natu referant. Accidet igitur vt quum acce-
pto reſponſo fecerint, illo ipſo die ad interi-
tum tradantur.
13 Quamobrem ego ancilla tua, quum hęc co-
gnouiſſem omnia, ab eis trãſfugi: méq; Deus
miſit ad conficiendam tecum rem quæ terras
omnes, ad quas illius fama peruenerit, ſtupo-
re afficiat.

14 Reli-

14 Religioſa eſt enim ancilla tua, Deúmq; cæ-
li colit noctes ac dies. Nunc autem mi domi-
ne, apud te manebo: & egredietur ancilla tua
in vallem noctu, & preces ad Deum adhibe-
bo, vt mihi indicet quando illi peccata ſua cõ-
miſerint.
15 *Et dicet mihi quando eis reddat peccatum ſuum, & ve-
niens nuntiabo tibi, ita vt ego adducam te per mediam Ie-
ruſalem, & habebis omnem populũ Iſrael ſicut oues qui-
bus non eſt paſtor: & non latrabit vel vnus canis con-
tra te.*
D 16 *Quoniam hæc mihi dicta ſunt per prouidentiam Dei.*
17 Tum verò accedam, & rem ad te referam, &
erumpes cum omnibus tuis copiis, nec erit
quiſquam illorum qui tibi reſiſtat. Ego autem
ducam te per mediam Iudæam, donec perue-
nias in conſpectum Hieroſolymæ, ſedemque
tuam in medio illius collocẽ. ita illos vt oues
paſtore deſtitutas ages, vt ne canis quidẽ ore
ſuo coram te mutire audeat. Hæc enim mihi
per prænotionẽ dicta ſunt & enuntiata: tibiq;
vt renuntiarem miſſa ſum.
18 Huiuſmodi autem ſermones placuerũt Ho
lopherni, eiúſque miniſtris omnibus: qui ſa-
pientiam illius admirati, dixerunt,
19 Non eſt mulier ab extremo ad extremũ ter-
ræ, venuſtate formæ, peritiáque orationis ſi-
milis.
20 Simúlque Holophernes ei dixit, Bene fecit
Deus qui te huic populo miſerit, vt manibus
noſtris robur, iis verò qui dominum meũ ſpre
uerunt, exitium afferres. tu quidem vultu ve-
nuſta es, verbiſque facunda.
21 Quòd ſi feceris quæ loquuta es, Deus erit
mihi Deus ille tuus: tu verò ſedebis in domo
regis Nabuchodonoſoris, & per totã terram
celebraberis.

CAPVT XII.

1 Holophernes iubet introduci Iudith in locum theſaurorũ. 5 Petit Iudith ſibi dari facultatem foris orandi. 11 Mittitur Vagao ad Iudith vt ſuadeat ei cõſentire Holopherni. 16 Venit Iudith ad Holophernem. 20 Ebrius Holophernes.

1 TVm iuſsit eam introduci in cellã argen-
teæ ſupellectilis ſuæ, déque cibariis ſuis
menſam ei conſternendam, ac potum de vino
ſuo præbendum conſtituit.
Gen.43.g.32 Dan.1.b.8 Tob.1.b.12 2 At Iudith, De iis non edam, inquit, ne qua
contrahatur offenſio. ſed de eis quæ mecũ de-
lata ſunt, miniſtrabitur.
3 Cui Holophernes, Si verò defecerint quæ
apud te ſunt, vnde petemus quæ tibi demus
his ſimilia? nihil enim nobis tuo è genere ſup-
petit.
4 Reſpondit ei Iudith, Viuit anima tua mi do
mine, quoniam non cõſumet ancilla tua quæ
mihi adſunt, antequam Dominus conſilium
ſuum per manũ meam fuerit exequutus. In-
troduxerunt igitur eam ſerui Holophernis in
tabernaculum: vbi quum in mediam vſq; no-
ctem dormiuiſſet, ſub matutinã vigiliam ex-
ſurrexit.
B 5 Et miſit ad Holophernẽ qui diceret, Iubeat
iam dominus meus ancillam ſuam emitti ad
precationem.
6 Quúmque edixiſſet Holophernes ſtipato-
ribus corporis ſui, ne prohiberent ipſam: in [illegible]
ſtris manſit tribus diebus,
7 Noctu in vallem Betuliæ egrediens, & aqua
ſe abluens in fonte qui erat in caſtris.
8 Quúmque aſcenderet, orabat Dominũ Deũ
Iſraelis, vt inſtitutum ſuum ad leuandum ge-
nus populi ſui dirigeret.
9 Regreſſa verò munda in tabernaculo perma-
nebat, donec ſub veſperam cibum ſuum ca-
peret.
10 Euenit autem die quarto vt Holophernes
cõuiuium celebraret cum ſeruis ſuis ſolis, nec
ad concœnationem quenquam inuitaſſet eo- C
rum qui negotiis præerant.
11 Is Bagoæ eunucho, qui omnibus eius facul-
tatibus præfectus erat, dixit, Perſuade iſti mu-
lieri Hebrçę quæ apud te eſt, vt veniat ad nos,
& nobiſcum edat ac bibat. Nam ecce, perſonæ
noſtræ fuerit ignominioſum ſi talẽ mulierem
ita prætermiſerimus, vt nullam cum ea cõſue
tudinem habeamus. quòd niſi eam attraxeri-
mus, nos irridebit.
12 Egreſſus ergo à conſpectu Holophernis Ba-
goas, atq; ad illam ingreſſus, Ne grauetur an-
cilla hæc formoſa adire dominum meum, &
coram eo gloria decorari, tum vinum nobiſcũ
bibere ad hilaritatẽ, & hac die more filiarum
Aſſyriacarum quæ in domo Nabuchodonoſo
ris aſsiſtunt, ſe gerere.
13 Cui Iudith, Quænam ego ſum, inquit, vt do
mino meo aliquid denegem?
14 Quin potius quod gratum fuerit in oculis
eius, ſummo ſtudio faciam, quod quidem mi-
hi vſque ad extremum vitæ meæ diem gloriã-
di cauſam afferat.
15 Simul exurgens, ſe veſtitu & omni mundo D
muliebri exornauit, acceſsitque ancilla eius,
atque ex aduerſo Holopherni ſtrauit ei pelles
humi, quas à Bagoa quotidianum in vſum
ſuum acceperat, vt ſuper his recumbẽs cibum
caperet.
16 Quúmq; acceſsiſſet Iudith ac diſcubuiſſet,
exarſit cor Holophernis in eam, animúſq; cõ-
motus eſt, vt congreſſum eius vehementer ap
peteret. Iam enim ex quo primùm die conſpi
catus eam fuerat, obſeruabat occaſionem qua
ea abuteretur.
17 Hortabatur igitur eam, Bibe iam, inquiens,
ac te nobiſcum hilarem præbe.
18 Et Iudith, Bibam ſanè, inquit, domine, quo-
niam magnificentiam adepta eſt in me hodie
vita mea maiorẽ quàm vllo ex quo nata ſum,
tempore.
19 Simul edere coram eo biberéque cœpit quę
ſibi ab ancilla ſua parata fuerant.
20 Lætatus eſt itaque propter eam Holopher-
nes: & vini quàm plurimum bibit, quantum
nunquam aliàs biberat vno die, ex quo natus
fuerat.

CAPVT XIII.

4 Holopherne ebrietate ſopito, & puella oſtium obſeruante, Iudith caput eius præſcindit, & ciuibus ſuis defert. 17 Hortatur Iudith populum ad laudem Dei ob partam victoriam de Holopherne.

1 QVum autem iam ſerum eſſet, feſtinarunt
ſerui eius ſe recipere, & Bagoas foris oc-
cluſit tabernaculum: præſentéſq; omnes
à conſpectu domini ſui dimiſsi, ſua quiſq; cu-
bilia petierunt.
2 Erant enim omnes longa defeſsi compota- Eccl.31.d.30
tione.
3 Relicta eſt itaque Iudith in tabernaculo
ſola,

4 Et

4 Et Holophernes proiect⁹ in lecto ſuo, quòd
ebrietate perfuſus eſſet.
5 Iuſſerat autem Iudith ancillam ſuam aſtare
extra cubiculum, & ſe pro quotidiano more
exeūtem obſeruare. dixerat enim ſe exituram
ad precationem, atque in eandem ſententiam
cum Bagoa loquuta fuerat.
6 Quū ergo omnes è conſpectu ipſius diſceſ-
ſiſſent, neque quiſquam relictus eſſet in cubi-
culo paruus aut magnus, Iudith apud lectum
illius ſtans, in animo ſecum, Domine Deus o-
mnis virtutis, inquit, reſpice hac hora ad ope-
ra manuum mearum, vt Hieroſolyma extol-
latur.
7 Quoniam nunc tempus eſt adiuuandi hæ-
reditatem tuam, atque inſtituta mea perficien
di, ad cōquaſſationem hoſtium qui in nos in-
ſurrexerunt.
8 Simul acceſsit ad columellam lecti quę erat
ad caput Holophernis, & acinacem illius in-
de deſumpſit.
9 Quúmque lecto ſe applicuiſſet, coma capi-
tis eius apprehenſa, Corrobora me hodie, in-
quit, Domine Deus Iſraelis.
1.Regum 17. g.51 10 Atque ita duos ictus inflixit in ceruicē eius,
quantum poterat: & caput amputauit.
Macha. 7. g. 47 11 Tum deinde corpore eius de ſtrato deuolu-
to, ablatóq; de columnis conopeo, paulo pòſt
egreſſa, caput Holophernis ancillæ ſuæ tra-
didit.
B 12 Quod quum illa in peram cibariam ſuā im-
miſiſſet, egreſſæ ſunt ambæ ſimul quo ad pre-
cationem more ſolebant. ita è caſtris euaden-
tes, vallem illam ambierunt, montémque Be-
tuliæ conſcenderunt.
13 Quúmque ad portas eius perueniſſent, Iu-
dith procul clamauit portarum cuſtodibus,
Agite, aperite portam, aperite: adeſt nobis
Deus, Deus ille noſter, robur adhuc exercens
Hieroſolymis, & contra hoſtes potentiā, quē-
admodum fecit & hodie.
14 Hac voce eius exaudita, oppidani ad portā
vrbis ſuæ properè deſcenderunt: & quum ſe-
niores ciuitatis conuocaſſent,
15 Omnes vnà à minimo vſque ad maximum
concurrerunt (inſperatus enim erat reditus e-
ius) patefactiſque portis eas receperunt.
16 Atque igne lucis cauſa accenſo circunſtete-
runt: *illa autem aſcendens in eminentiorem locum, iuſsit
fieri ſilentium. Quúmque omnes tacuiſsent,*
17 Iudith verò magna voce, Laudate Deum,
inquit, laudate Deum.
18 Quoniam miſericordiam ſuam domui Iſrae
lis non ſubſtraxit, ſed hoſtes noſtros hac no-
cte manu mea conquaſſauit.
C 19 Simul caput è pera prolatum illis oſtentās,
Ecce, inquit, caput Holophernis ſummi impe
ratoris exercitus Aſſyriorum: ecce & cono-
peum in quo recumbebat ebrius, quem Do-
minus manu fœminæ percuſsit.
20 Viuit Dominus qui me in via qua ſum pro-
fecta, conſeruauit. quoniam illum facies mea
in perniciem eius decepit: neque ille vllum in
me fœdum ac turpe flagitium deſignauit: *ſed
ſine pollutione peccati reuocauit me Deus uobis gauden-
tem in uictoria ſua, in euaſione mea, & in liberatione ue-
ſtra.*
Pſal. 105. a.5, & 106. a.1 21 *Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in ſe-
culum miſericordia eius.*

22 Tum populus vehemēter obſtupuit: quúm-
que Deum inclinatus adoraſſet, ſimul omnis,
Celebrandus es, inquit, Deus noſter, qui ho-
ſtes noſtros hodie in nihilum redegeris.
23 Ozias verò ei dixit, Benedicta es tu filia, à
Deo altiſsimo ſupra omnes mulieres terræ.
24 Et benedictus eſt Dominus Deus, cæli &
terræ conditor, qui te direxit ad caput ducis
hoſtium noſtrorum conquaſſandum.
25 Quoniam nunquam recedet ſpes tua ab a-
nimo hominū memoriam potentiæ Dei ſem
piternam celebrātium: hanc gratiam tibi im-
pertiat Deus ad excellentiam perpetuam, vt D
te bonis locupletet, eo quòd pro generis no-
ſtri afflictione vitæ tuæ non peperciſti: ſed re-
ctam coram Deo noſtro viam ingreſſa, ruinæ
noſtræ ſubueniſti.
26 Et ſubiecit omnis populus, Eſto, fiat.
27 *Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus
Iſrael, cui tu teſtimonium dediſti quòd vlciſcatur ſe de ini
micis ſuis, ipſe caput omnium incredulorū incidit in hac
nocte in manu mea.*
28 *Et vt probes quia ita eſt, ecce caput Holophernis, qui
in contemptu ſuperbiæ ſuæ Deum Iſrael contempſit, & ti
bi interitum minabatur, dicens, Quum captus fuerit po-
pulus Iſrael, gladio perforari præcipiam latera tua.*
29 *Videns autem Achior caput Holophernis, anguſtiatus
præ pauore, cecidit in faciem ſuam ſuper terram, & æ-
ſtuauit anima eius,*
30 *Poſtea verò quàm reſumpto ſpiritu recreatus eſt, pro-
cidit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit,*
31 *Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob,
quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, ma-
gnificabitur ſuper te Deus Iſrael.*

CAPVT XIIII.

*1 Caput Holophernis in muro ſuſpenditur. 6 Achior relicta gen
tilitate, credit Deo, & circumciditur. 7 Iudæi facto armorum
ſtrepitu, Aſſyrios impetunt.*

1 POrrò autem Iudith eos ita eſt alloquuta, 1. Macha. 15. e.35
Agite fratres, audite me, & hoc caput ac-
ceptum in pinna murorum noſtrorum ſu-
ſpendite.
2 Quúmq; diluxerit dies, ac ſol ſuper terram
extiterit, arma belli quiſq; veſtra capietis, atq;
ex vrbe viri cum duce vobis dato erumpetis,
vt in campum deſcēſuri in primam ſtationem
Aſſyriorum, nec tamen deſcendentes.
3 Tum illi arreptis vniuerſis armis ſuis in ſua
contendent caſtra, vt duces copiarum Aſſy-
riacarum excitent: atque ad Holophernis ta-
bernaculum accurrent,
4 Quo non inuento, terror ingruet in illos, &
à conſpectu veſtro diffugient.
5 Tum verò vos inſequentes vnà cum iis qui
fines Iſraelis incolunt, per vias ſuas illos pro-
ſternite. Verùm antequam hæc fiant, accerſite
mihi Achiorem Ammonitam, vt conſpectum
agnoſcat eum qui domum Iſraelis tantopere
contempſerat, atque ipſum ad nos, tanquam
ad mortem, miſerat. Vocatus eſt ergo Achior
ex domo Oziæ: qui vt venit, & caput Holo-
phernis in manu cuiuſdam viri in cōcione po
puli vidit, in faciem prolapſus, animóque de-
fectus eſt. poſtquam verò eum releuarunt, ac-
cidit ad pedes Iudith, eiúſque faciem adora-
uit, & dixit, Celebranda es tu per omnia Iudæ
tabernacula, atque apud omnes Gentes quæ
fama nominis tui commotæ fuerint. ſed nunc
enuntia

enuntia mihi quæ tu per hoſce dies geſſeris.
Et narrauit ei Iudith quæcũque egiſſet, ex qua
primùm die fuerat egreſſa, vſque ad tempus
quo ad eos loquebatur. poſtquam autem finẽ
loquendi fecit, populus magna voce iubilans,
lætos per vrbem ſuam clamores extulit.
B 6 Achior verò quum vidiſſet omnia quę Deus
Iſraeli fecerat, ſummam Deo fidem habuit, &
carne pręputij ſui circunciſa, ſe ad domum Iſ-
raelis vſque ad hunc diem adiunxit.
7 Quum autem dies illuxiſſet, capite Holo-
phernis de muris ſuſpẽſo, omnes viri ſumptis
armis in ſpiram circumeuntes, ad aſcenſum
montis egreſsi ſunt: quos Aſſyrij conſpicati,
nuntios ad ſuos centuriones dimiſerunt: illi
porrò ad duces ac tribunos omnéſque ſuos
principes,
8 Atque ad tabernaculum Holophernis perue
nerunt: præfectóque vniuerſæ domus eius di-
xerunt, Excita verò dominum noſtrum, quo-
niam ſerui iſti ad nos in pugnam deſcendere
auſi ſunt, vt prorſus exterminentur.
9 *Porrò hi qui in tabernaculo erant venientes, & ante in-*
greſſum cubiculi perſtrepentes, excitandi gratia, inquie-
tudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, ſed à
ſonantibus Holophernes *euigilaret.*
C 10 *Nullus enim audebat cubiculum virtutis Aſſyriorum*
pulſando aut intrando aperire.
11 *Sed quum veniſſent eius duces ac tribuni, & vniuerſi*
maiores exercitus Regis *Aſſyriorũ, dixerunt cubiculariis,*
12 *Intrate, & excitate illum, quoniam egreſsi mures de ca-*
uernis ſuis, auſi ſunt prouocare nos ad prælium.
13 Tunc ingreſſus Bagoas pulſauit atrium ta-
bernaculi, quòd eum cum Iudith dormire ſu-
ſpicaretur.
14 Quum autem eum nemo exaudiret, dimo-
tis foribus in cubiculum ingreſſus, inuenit il-
lum proiectũ in lecto, & adempto capite mor-
tuum. tum voce magna exclamans cum fletu
ac gemitu & valida vociferatione, veſtimenta
ſua diſcidit.
15 Atque etiam ingreſſus in tabernaculum vbi
Iudith recumbere ſolebat, quum eam non in-
ueniſſet, ad populum proſiliit, vociferans,
16 Serui nefas admiſerunt: vna mulier Hebræa
ignominiam in domum regis Nabuchodo-
noſoris intulit: nam ecce humi proſtratus Ho
lophernes, nec caput eius in eo eſt.
17 Hæc verba quum principes exercitus Aſſy-
riaci audiuiſſent, tunicas ſuas dilacerarunt, at-
que animo vehementer perturbati ſunt,
18 Clamórque & maxima vociferatio mediis
in caſtris exorta eſt.

CAPVT XV.

1 Holopherne mortuo, Aſſyrij fugam capiunt. 7 Filij Iſrael ſpoliis Aſſyriorum ditantur. 9 Benedicitur Iudith à põtifice & populo.

1 TVm etiam qui erant in tabernaculis, quũ
hæc audiſſent, obſtupuerunt ſuper eo
quod factum fuerat,
2 Ingruentéque in eos metu ac terrore, non
erat quiſquam qui in conſpectu proximi ſui
conſiſteret:
3 Sed ſimul omnes per omnes vias tam cam-
peſtres quàm montanæ regionis diffugerunt.
B 4 Atque ij quoque qui circa Betuliam mon-
toſo in loco caſtra poſuerant, in fugam con-
uerſi ſunt. tunc ergo bellicoſiſsimi quique Iſ-
raelitarum ſe in eos effuderunt.
5 Et miſit Ozias Betomaſtham, Bebai, Cho-
bai, Cholam, atq; in omnes fines Iſraeliticos,
qui geſtæ rei nuntium perferrent, vt ad cędem
hoſtium cuncti prorumperent.
6 Eo igitur accepto nuntio Iſraelitæ vno ani-
mi impetu irruerunt in eos, & vſque ad Cho-
bai ceciderunt. aduenerunt item & Hieroſo-
lymitani, atque ex tota montana regione, ad
quos nuntius quoque rerum in caſtris hoſtiũ
geſtarum peruenerat. præterea Galaaditæ &
Galilæi, qui illos maxima plaga vltra Dama-
ſcum ad vſque fines ipſius profligarunt.
7 Reliqui verò incolæ Betuliæ caſtra Aſſyrio-
rum inuaſerunt, atque ex præda illorum ma-
gnas diuitias adepti ſunt.
8 Reliquiis potiti ſunt Iſraelitæ è cęde reuerſi,
vicique ac ciuitates tam montanę quàm cam- C
peſtres magnam vim ſpoliorum obtinuerunt,
quorum ingens erat copia.
9 Venerunt autem Ioachim pontifex maxi-
mus & ſenatus Iſraelitarum Hieroſolymis cõ-
morantium, confirmaturi beneficia quibus
Deus Iſraelitas affecerat, tum etiam vt viderẽt
Iudith, eámque benignè ſalutarent.
10 Qui ad ipſam ingreſsi, vno animo gratulati
ſunt ei, ac dixerunt, Tu excellentia Hieroſo-
lymæ, tu ingens Iſraelis lætitia, tu præclara
generis noſtri gloriatio.
11 Tu hæc omnia confeciſti manu tua, iiſque
beneficiis Iſraelitas affeciſti, ac Deus ſuo eos
fauore proſequutus eſt. Benedicta ſis apud
Deum omnipotentem in æuum ſempiternũ.
12 Et ſubiecit vniuerſus populus, Eſto.
13 Cęterùm populus caſtra diebus triginta de- D
prædatus, tabernaculum Holophernis, & o-
mne argentum, lectos, pelues, omnémq; eius
ſupellectilem Iudith dedit: quæ accepta illa
mulæ ſuæ iunctiſque plauſtris congeſta im-
poſuit.
14 Tum concurrerunt vidẽdæ eius cauſa mu-
lieres omnes Iſraeliticæ, eámque collaudaue-
runt, atque vnà ei chorum ſtatuerũt: ipſa verò
thyrſos manibus acceptos, mulieribus quæ
vnà ſecum aderant, diſtribuit.
15 Et impoſita ſibi ſociæque ſuæ corona olea-
gina, choream vniuerſo populo ducẽs, omni-
bus mulieribus præibat. Viri verò Iſraelitæ o-
mnes armati ſubſequebantur cum coronis,
atque hymnis quos ore ſuo decantabant.

CAPVT XVI.

2 Laudat Deum Iudith. 22 Parta victoria venit omnis populus Ieruſalem ad adorandum. 28 Iudith moritur.

1 EXorſa autem eſt Iudith hoc carmen gra-
tulatorium inter omnes Iſraelitas: & vni-
uerſus populus hanc laudem maxima voce
decantauit,
2 Dixitque Iudith, Ordimini Deo meo tym-
panis, Domino meo cymbalis canite, modu-
lamini carmen ei, extollite laudem, & nomen
eius inuocate.
3 Quoniam Deus eſt profligator bellorum,
4 Qui poſuit in medio populi caſtra ſua, & de
manu perſequentium me vindicauit.
5 Venit Aſſyrius è montibus, ab Aquilone ve-
nit cum copiarum ſuarum myriadibus: quarũ
multitudo torrentes intercluſit, valléſque e-
quitatus operuit.
6 Dixit ſe fines meos igni vaſtaturũ, gladióq;

K

ſublaturum iuuenes meos, lactentes ſolo alli-
ſurum, prædæ daturum infantes meos, & vir-
gines meas direpturum.
7 Dominus omnipotens eos manu fœminæ
fruſtratus eſt.
8 Neque enim iuuenum opera robuſtus oc-
B cubuit, nec percuſſerunt eum filij Titanum,
nec excelſi gigantes eum aggreſsi ſunt: ſed Iu-
dith filia Merari pulchritudine vultus ſui illũ
confecit.
9 Quum enim exuiſſet veſtitum viduitatis
ſuæ, vt laborantes Iſraelitas extolleret,
10 Facie ſua vnguento peruncta, & redimitis
mitra capillis ſuis, ſtola linea, quam ſumpſit,
illum decepit.
11 Sandalium eius oculum hominis rapuit, &
pulchritudo eius animum illius cepit: cerui-
cem ipſius penetrauit acinaces.
12 Perſæ exhorruerunt audaciam eius, Medíq;
eius confidentiam ſtupuerunt.
13 Tum iubilarunt humiles mei, & infirmi ex-
clamauerunt: territique ſunt illi, & ſublato cla
more in fugam conuerſi.
14 Filij puellarum confoderunt illos, atque vt
ſeruos fugitiuos vulnerauerunt, ac acie Do-
mini Dei mei interierunt.
15 Carmen ac laudem cantabo Domino,
16 Magnus es Domine, & glorioſus, admiran-
dus viribus atque inuictus.
17 Vniuerſum tibi ſeruiat tuum opificiũ, quo- Gene.1.
niam iuſsiſti, & extitit: miſiſti Spiritum tuum, Pſal. 32.b.9
& prodiit: nec eſt qui reſiſtat voci tuæ.
C 18 Montes enim à fundamentis commoue-
buntur cum aquis, petræque in modũ ceræ à
conſpectu tuo liqueſcent: quum iis qui te ti-
ment ſis propitius. Quoniam paruum apud te
eſt omne quanuis gratũ odore ſacrificium, o-
mniſque holocauſti cremat' adeps minimus.
19 Qui verò Dominum reueretur per omnia,
magnus eſt.
20 Væ gentibus quę in genus meum inſurgũt.
Dominus eas vindicabit in die iudicij,
21 Vt immittat in corpora eorum ignem ac ver
mes, quorum perpetuo ſenſu lugeant. D
22 Vt autem venerunt Hieroſolymam, adora-
uerunt Dominum, & luſtrato populo, holo-
cauſta ſua gratuitáque donaria ac munera ob-
tulerunt.
23 Iudith verò omnem ſupellectilẽ Holopher-
nis, quam à populo ſibi datam acceperat, de-
dicauit, & conopeum quod ipſa è cubiculo 2.Reg.8.b
eius abſtulerat, donariũ Domino conſecrauit:
24 Ac tribus quidem menſibus populus Hie-
roſolymis coram ſanctuario lętitiam celebra-
uit, quibuſcum Iudith ibi permanſit.
25 Exactis autem illis diebus, ad ſuam quiſque
poſſeſsionem ſe recepit: Iudíthque Betuliam
reuerſa, in bonis ſuis habitauit.
26 Fuit autem Iudith ætate ſua per totam terrã
gloria illuſtris, multóſque procos habuit.
27 Nullus vir tamen eam cognouit omni tem-
pore vitæ eius, ex quo Manaſſes vir eius mor-
tuus, atque ad populum ſuum aggregatus eſt.
28 Ea igitur proceſsit ad claritatem eximiam,
donec in domo viri ſui ad centeſimum quintũ
annum ætatis peruenit: & manumiſſa ancilla
ſua, Betuliæ obiit, ac ſepulchro viri ſui Manaſ-
ſis mandata eſt.
29 Luxitque eam domus Iſrael ſeptem diebus. Gen.50.b.10
cæterùm priuſquam moreretur, bona ſua di-
ſtribuit iis qui Manaſsi viro ſuo ſibique gene-
re proximi erant.
30 Non extitit autem in vita Iudith, nec poſt
mortem quidem eius, multis temporibus, qui
Iſraelitis terrorem vllum afferret.
31 *Dies autem victoriæ huius feſtiuitatis, ab Hebræis in
numero ſanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis
ex illo tempore vſque in præſentem diem.*

Liber Eſther, Hebraicè מגלת אסתר volumen Eſther.

Ex doctoribus Hebræorum alter dicit Mardochæũ fuiſſe huius hiſtoriæ ſcriptorem: quod colligit ex eo quod capite nono huius libri, verſu 20, ſcribitur his verbis: Scripſit itaque Mordochái verba hæc, &c. Quæ autem hîc geſta leguntur, acciderunt tempore captiuitatis, quando omnes Iudæi apud Perſas, Medos, Aſſyrios, & Chaldæos in exilio agebant.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Aſſuerus conuiuium parat principibus ſuis vt potentiam & gloriã ſuam omnibus oſtentet. 9 Vaſthi regina fecit conuiuium fœminarum in Domo regia Aſſueri. 11 Vaſthi regina iuſſu Regis acerſitur: & Vaſthi pulchra. 12 Renuit venire. 22 Edictum Regis de imperio virorum in vxores.

1 ACcidit in dieb' Anhaϖſue
róϖs (is eſt Anhaϖſueroϖs
qui regnabat ab India vſq;
ad Æthiopiam ſuper cen-
tum & viginti ſeptem pro-
uincias.)
2 In diebus *inquam* illis
quũ ſederet rex ipſe Anha-
ϖſueróϖs ſuper ſolium regni ſui quod erat in
ϖSuϖſân regia:
3 Anno tertio ex quo regnare cœpit, fecit con-
uiuium cunctis principibus ſuis, atque ſeruis
ſuis: robur *autem* Perſidis & Mediæ, ſatrapæ vi-
delicet, & principes prouinciarum *erant* co-
ram illo,
4 Tantiſper dum ille oſtentaret diuitias glo-
riæ regni ſui, & honorem decoris magnitudi-
nis ſuæ diebus multis, *nempe* centum octogin-
ta diebus.
5 Quumq; impleti fuiſſent dies illi, fecit Rex
vniuerſo populo qui inueniebatur in ϖSu-
ϖſân regia, à maximo vſque ad minimum, fe-
cit inquam cóuiuium ſeptem diebus, in atrio
horti palatij Regis.

B 6 Aulæum candidum, & viride, & color hyacinthinus tenta *erant* funibus byſsinis & purpureis in circulis argenteis, & columnis marmoreis: lecti aurei & argentei diſpoſiti erant ſuper pauimentum porphyreticum & marmoreum, & parium, & hyacinthinum.

7 Propinabant autem in vaſis aureis, & vaſa à vaſis *erant* varia: vinum quoque regium multum pro facultate regia.

8 Potatio verò *erat*: ſecundum legem, non *erat* qui cogeret: quia ſic præceperat Rex omni magiſtro domus ſuæ, *nempe* vt facerent ſecundum voluntatem cuiuſque.

9 Sed & Vaϖſthí regina fecit conuiuium fœminarum in domo regia quę *erat* Regis Anhaϖſueróϖs.

10 Die ſeptimo quum exhilaratum eſſet cor Regis à vino, dixit Mehumán, Biztha, ℵHarboná, & Bigthá, & Abagthá, Zethár, & Charcháϖs, ſeptem eunuchis, qui miniſtrabant in conſpectu Regis Anhaϖſueróϖs,

11 Vt adducerent Vaϖſthí reginam in conſpectum Regis cum diademate regni, vt oſtenderet populis & principibus pulchritudinem

C eius: quoniam decora aſpectu erat.

12 Et renuit regina Vaϖſthí venire ad mandatum Regis quod per eunuchos mandauerat: vnde iratus eſt Rex valde, iráque eius ſuccenſa eſt in eo.

13 Dixítque Rex ſapientibus ſcientibus tempora, (quia talis erat conſuetudo Regis coram omnibus ſcientibus legem & iudicium:

14 Propinquus autem illi Charϖſená, ϖSethár Admátha, Tharϖſiϖs, Méreϖs, Marϖſená, Memuchán, ſeptem principes Paráϖs & Madái, videntes faciem Regis, qui ſedebant primi in regno.)

15 Secũdum legem quid faciendum de regina Vaϖſthí, eo quòd non fecit ſermonem regis Anhaϖſueróϖs per manum eunuchorum?

16 Et dixit Memuchán coram Rege & principibus, Non contra Regem tantùm peccauit Vaϖſthí regina, ſed & aduerſus omnes principes, aduerſúſque omnes populos qui ſunt in omnibus prouinciis regis Anhaϖſueróϖs.

D 17 Egredietur enim verbum Reginę ad omnes mulieres, *unde fiet* vt contemnant maritos ſuos in oculis ſuis, dum dicẽt, Rex Anhaϖſueróϖs iuſſerat introduci Vaϖſthí reginam ad ſe, & non venit.

18 Die quoque illo dicent dominæ Paráϖs & Madái quæ audierint facinus Reginæ, omnibus principibus Regis: & abunde magnus *erit* contemptus & ira.

19 Si *igitur* Regi bonum eſt, egrediatur verbum regium à conſpectu eius, & ſcribatur inter Leges Paráϖs & Madái, neque tranſeat, quòd nõ veniet Vaϖſthí coram Rege Anhaϖſueróϖs, *quod*que regnum eius dabit Rex ſodali ſuæ quæ melior ſit illa.

20 Et exaudiatur verbum Regis quod faciet in toto regno ſuo, quáuis magnum ſit, & omnes vxores exhibebunt honorem maritis ſuis tam magnis quàm paruis.

21 Et placuit hoc verbum in oculis Regis & principum: fecítque Rex iuxta verbum Memuchán.

22 Et miſit epiſtolas ad omnes prouincias Regis, ad ſingulas prouincias ſecundum ſcripturam ſuam, & ad ſingulos populos iuxta linguam ipſorum, *nempe* vt omnis vir dominetur in domo ſua, & loquatur ſecundum linguam populi ſui.

CAPVT II.

1 Quæruntur Regi Aſſuero puellæ, inter quas erat Eſther. 7 Pulchra Eſther. Mardochæus adoptat Eſther in filiam. 8 Eſther cum cæteris pulchris puellis ſeruatur in domo Regis. 15 Eſther ad Regem introducitur, quæ præ cæteris illi placens, regina efficitur. 21 Bagathan & Thares inſidiantes vitæ Regis, ſuſpenduntur.

1 POſt hæc, quum quieuiſſet ira regis Anhaϖſueróϖs, recordatus eſt ipſius Vaϖſthí, & eius quod fecerat, atque eius quod decretum fuerat in eam.

2 Dixerúntq; pueri Regis, miniſtri eius, Quærant Regi puellas virgines decoras aſpectu:

3 Et conſtituat Rex præfectos omnibus prouinciis regni ſui, qui cõgregent omnem puellam virginem pulchram aſpectu in ϖSuϖſán regia, in domo mulierũ, in manu Hegé eunuchi Regis, cuſtodis mulierum, détque purificatoria earum.

4 Et puella illa quæ placuerit in oculis Regis, regnet pro Vaϖſthí. Hæc res placuit in oculis Regis, & fecit ſic.

5 Vir Iehudæus erat in ϖSuϖſán regia, & nomen eius Mordochái filius Iaʿir filius ϖSimʿyi filij Ciϖs, vir Iemini,

6 Qui demigrarat è Ieruϖſaláim cum tranſmigratione quę demigrauit cum Iechoniáh rege Iehudáh, quam demigrare fecerat Nebuchadneʒſár rex Babél. 4.Reg.24.d,15

7 Nutriebat autem Hadaϖſáh (ea *eſt* ℵEϖſthér) filiã patrui ſui: nõ enim erat ei pater & mater, *erat*que puella illa pulchra ſpecie, & decora aſpectu: quam, quum mortuus fuiſſet pater eius, & mater eius, accepit Mordochái ſibi in filiam.

8 Fuit autem quũ auditum eſſet verbũ Regis, B & lex eius, dúmque congregarentur puellæ multæ in ϖSuϖſán regia in manu Hegái: tunc ſublata eſt ℵEϖſthér in domum Regis, ad manum Hegái cuſtodis mulierum.

9 Et placuit puella illa in oculis eius, ſuſcepitque miſericordiam coram illo: propterea accelerauit dare illi purificatoria eius, & portiones eius, & ſeptem puellas dignas è domo Regis: & mutauit eam, ac puellas eius in bonum domus mulierum.

10 Non indicauit ℵEϖſthér populũ ſuum, nec cognationem ſuam: quia Mordochái præceperat ei ne indicaret.

11 Quotidie autem Mordochái deambulabat ante atrium domus mulierum, vt reſciret pacem ℵEϖſthér, & quid fieret de ea.

12 Quúmque aduenisset tempus ſingularum puellarum vt intrarent ad Regem Anhaϖſueróϖs, expletis *ſcilicet* iuxta legem mulierum duodecim menſibus: (ſic enim implebantur dies purificationum earum, ſex menſibus cũ oleo myrtino, & ſex menſibus cum aromatibus, & purificatoriis mulierum:

13 Et ſic puella veniebat ad Regem) quicquid C *illa* dicebat, dabatur ei vt veniret cum hoc, è domo mulierum vſque ad domum Regis.

14 Veſpere ipſa intrabat, & mane reuertebatur ad domum mulierum ſecundam, ad manum ϖSayaϖſgáz eunuchi Regis cuſtodis concubinarum: nõ veniebat vltra ad Regem niſi vo-

luiſſet eam Rex,& ipſa vocaretur nomine.
15 Quum itaque aduenisſet tempus ℵEϖſthér
filiæ Abihái,patrui Mordochái(quam accepe
rat ſibi in filiā) vt intraret ad Regem,non quæ-
ſiuit quicquā niſi quod dixiſſet Hegái eunu-
chus Regis, cuſtos mulierum: & ipſa retulit
gratiam in oculis omnium videntium eam.
16 Sublatáque eſt ℵEϖſthér ad Regem Anha-
ϖſueróϖs,in domū regni eius,menſe decimo
(ipſe eſt menſis Tebéth) anno ſeptimo regni
eius.
17 Et dilexit Rex ℵEϖſthér præ omnibus mu-
lieribus,retulitque gratiam & miſericordiam
corā eo prę omnibus virginibus,& poſuit dia-
dema regni in capite eius, eàmque conſtituit
Reginam pro Vaϖſthi.
D 18 Fecit præterea Rex conuiuium magnum o-
mnibus principibus ſuis & ſeruis ſuis, conui-
uium ℵEϖſthér:atque requiem prouinciis fe-
cit,deditque dona ſecundū potentiam regiā.
19 Et dum congregarentur virgines ſecundò,
Mordochái ſedebat in porta Regis.
20 Neque ℵEϖſthér indicabat progeniem ſuā
& populum ſuum,quemadmodum præcepe-
rat ei Mordochái: ſermonē enim Mordochái
ℵEϖſthér faciebat perinde vt quū erat in edu-
catione apud illum.
21 In diebus illis(Mordochái autem ſedebat in
porta Regis) irati ſunt Bigthán & Théreϖs
duo eunuchi Regis ex cuſtodibus liminis,&
quæſierunt mittere manum in regem Anha-
ϖſueróϖs.
22 Innotuit autem res ipſi Mordochái, qui re-
nuntiauit ℵEϖſthér reginæ:ℵEϖſthér autē di-
xit Regi nomine Mordochái.
23 Et quæſita eſt res, atque inuenta: & ſuſpenſi
ſunt ambo in ligno: ſcriptúmque eſt in libro
verborum dierum coram Rege.

CAPVT III.

1 *Aman exaltatum à Rege ſolus Mardochæus non adorat.* 5 *Vidēs*
Aman ſe contemptum à Mardochæo, omnium Iudæorum interitum
ab Aſſuero impetrat.

1 POſt hæc magnificauit rex Anhaϖſueróϖs
Hamán filium Hammedatha Agagæum,
& extulit illum,poſuitque thronū eius ſuper
omnes principes qui *erant* ſecum.
2 Omnes autem ſerui Regis qui erāt in porta
Regis,incuruabāt ſe, & genuflectebāt ipſi Ha-
mán:ſic enim pręceperat eis Rex:Mordochái
verò nec incuruabat ſeſe, nec genuflectebat.
3 Dixerunt ergo ſerui Regis qui erāt in porta
Regis, ad Mordochái, Quare tranſgrederis
præceptum Regis?
4 Fuit autem quum *ſic* loquerentur ad eum
per ſingulos dies, nec audiret eos, nuntiaue-
runt ipſi Hamán,vt viderent an ſtarent verba
Mordochái: indicauerat enim eis quòd eſſet
Iehudæus.
5 Videns autem Hamán quòd Mordochái nō
inclinaret ſe,nec genuflecteret ante ipſum,re-
pletus eſt furore.
B 6 Cōtempſit verò in oculis ſuis mittere manū
in Mordochái ſolum.indicauerāt enim ei po-
pulum ipſius Mordochái:propterea quæſiuit
Hamán diſperdere omnes Iehudæos qui *erant*
in regno Anhaϖſueróϖs,populū Mordochái.
7 Mēſe *itaque* primo(is eſt mēſis Niſán) anno
duodecimo regis Anhaϖſueróϖs, iecit pur,
hoc eſt ſortem,corā Hamán de die in diē,& de
mēſe in mēſem duodecimū:is eſt mēſis Adár.
8 Dixitque Hamán regi Anhaϖſueróϖs, Eſt
populus quidam diſperſus ac diuiſus inter po
pulos in omnibus prouinciis regni tui:quorū C
leges ſunt diuerſæ ab omni populo,nec leges
Regis faciunt,idcirco Regi nō eſt vtile dimit-
tere eos.
9 Si Regi placet,ſcribatur vt ipſi perdantur:&
decem millia talentorum argenti appendam
manibus facientium opus,vt perferant in the
ſauros Regis.
10 Detraxit autem Rex annulum ſuum è manu
ſua,& dedit illum Hamán filio Hammedátha
Agagæo,hoſti Iehudæorum.
11 Dixit inſuper ipſi Hamán, Argentum datum
tibi ſit,atque populus, vt facias de eo vt bonū
eſt in oculis tuis.
12 Vocati ſunt itaq; ſcribę Regis menſe primo,
decimatertia die eiuſdē, ſcriptúmq; eſt pror-
ſus vt præcepit Hamán ad principes Regis, &
ad duces qui præerant ſingulis prouinciis, ad
principes quoque ſingulorum populorum &
ſingularum prouinciarum ſecundum ſcriptu-
ram cuiuſque, & *ad* quenque populum iuxta
linguam ſuam, nomine regis Anhaϖſueróϖs
ſcriptum,& obſignatum annulo regio.
13 Et miſſæ ſunt literæ per manum curſorum D
ad omnes prouincias Regis,vt diſsiparent, vt
occiderēt & perderēt omnes Iehudæos à pue-
ro vſque ad ſenem, paruulos & mulieres die
vna,decima tertia menſis duodecimi,(ipſe eſt
menſis Adár)& prædam eorū vt prædarentur.
14 Exēplar ſcripturæ *erat* vt daretur lex in qua-
libet prouincia,manifeſtum omnibus popu-
lis,vt eſſent parati die illo.
15 Curſores itaque egreſsi ſunt impulſi verbo
Regis, & lex data eſt in ϖSuϖſān regia: Rex
autem & Hamán *interim* ſedebant ad bibendū,
ciuitas verò ϖSuϖſán perplexa erat.

CAPVT IIII.

1 *Luctus Mardochai ob iam paratam Iudæorum necem.* 5 *Petit*
Eſther à Mardochæo per eunuchū cauſam luctus. 8 *Mardochæus*
ſuadet ipſi Eſther vt Regem pro populo deprecetur. 16 *Eſther ad*
Regem ingreſſura, iubet pro ſe orari.

1 MOrdochái autem vt cognouit quicquid
geſtum fuerat,ſcidit veſtimēta ſua, in-
duitq; ſeſe ſacco & cinere: atq; abiit in mediū
vrbis,clamauitq; clamore magno atq; amaro.
2 Et venit vſque ad locū qui erat coram porta
Regis:non enim *fas erat* intrare portam regiam
in veſte ſacci.
3 Et in qualibet prouincia, & loco ad quem
verbum Regis & lex eius peruenerat, luctus
magnus *erat* Iehudæis, & ieiunium, & fletus,
& plāctus,ſaccus,& cinis ſternebatur multis.
4 Venientes autem puellę ℵEϖſthér,& eunu-
chi eius, renuntiauerunt ei, & doluit Regina
valde:quæ miſit veſtes quibus induerēt ipſum
Mordochái,& detraherent ſaccum eius ab eo:
& non recepit.
5 Vocauit ergo ℵEϖſthér Hathách *unum* ex eu- B
nuchis Regis quem conſtituerat ante illam,&
præcepit ei ſuper Mordochái, vt ſciret quid
hoc *eſſet*,& quare hoc.
6 Egreſſus itaque Hathách ad Mordochái in
plateā vrbis, quæ erat e regione portæ Regis:
7 Indicauit ei Mordochái quicquid acciderat
ſibi,& expoſitionem argēti quod dixerat Ha-
mán ſe appenſurum theſauris Regis propter
Iehudæos

Iehudæos ad perdendum illos.

8 Exemplar quoque ſcripturæ legis quę poſita erat in ωSuωſán, vt diſperderetur illi, dedit ei vt oſtenderet ipſi ℵEωſthér, & indicaret ei: imperarétque illi vt adiret Regẽ ad precandũ illũ, & vt peteret à facie eius pro populo ſuo.

9 Venit itaque Hathách, & renunciauit ipſi ℵEωſthér verba Mordochái.

C 10 Dixitque ℵEωſthér ipſi Hathách, & pręcepit ei *ut diceret* ad Mordochái,

11 Omnes ſerui Regis, & populus prouinciarũ Regis ſciunt quòd omnis vir & mulier qui ingreſſus fuerit ad Regem in atriũ interius, qui non fuerit vocatus, vnica lex eius eſt ad interficiendum: præter eum ad quem extenderit Rex virgam auream, & viuet: ego verò non fui vocata, vt ingrediar ad Regem, iam triginta diebus.

12 Et renuntiauerunt ipſi Mordochái verba ℵEωſthér.

13 Dixit autẽ Mordochái vt reſponderent ipſi ℵEωſthér, Ne putes in animo tuo quòd ſeruari poſſis in domo Regis præ omnibus Iudæis.

D 14 Si enim ſilendo ſilueris tempore hoc, reſpiratio & euaſio ſtabit Iehudæis ex loco alio: tu verò & domus patris tui peribitis. & quis ſcit ſi propter tempus iſtud perueneris ad regnũ?

15 Dixit autem ℵEωſthér vt reſponderet ipſi Mordochái,

16 Vade, & congrega omnes Iehudæos qui reperiũtur in ωSuωſán, & ieiunate propter me: & ne comedatis, neque bibatis tribus diebus noctu & interdiu, ego quoque & puellæ meæ ieiunabo ſic: & ita ingrediar ad Regem, quod non *eſt* ſecundum legem: & quando peribo, peribo.

17 Progreſſus eſt igitur Mordochái, & fecit iuxta omnia quæ præceperat ei ℵEωſthér.

CAPVT V.

1 Eſther intrans ad Regem, petit vt ipſe & Aman ad conuiuium veniant. 8 Rurſum petit vt poſtero die ad conuiuium veniant. 9 Aman iratus nõ ſe honorari à Mordochæo, parat ipſi patibulũ.

1 EVenit autem die tertio vt indueretur ℵEωſthér regio *veſtimento*, & ſtaret in atrio domus Regis interiori e regione domus regię: Rex autem ſedebat ſuper ſolium regni ſui in domo regni e regione oſtij domus.

2 Fuit autem, quum vidiſſet Rex ℵEωſthér reginam ſtantem in atrio, tulit gratiam in oculis eius: extenditque Rex ad ℵEωſthér virgam aureã quã manu tenebat: tunc acceſsit ℵEωſthér, ac tetigit ſummitatem ipſius virgæ.

3 Dixitque illi Rex, Quid tibi eſt ℵEωſthér regina? & quænam eſt petitio tua? vſque ad dimidium regni dabitur tibi.

B 4 Reſpondit ℵEωſthér, Si Regi placeat, veniat Rex, & Hamán hodie ad conuiuium quod feci illi.

5 Et dixit Rex, Citò acceſſite ipſum Hamán vt faciat verbum ℵEωſthér. Venit itaque Rex & Hamán ad conuiuium quod apparauerat ℵEωſthér.

6 Dixit autem Rex ad ℵEωſthér in conuiuio vini, Quæ eſt poſtulatio tua? & dabitur tibi. quæ inquam eſt petitio tua? vſque ad dimidiũ regni *pete*, & fiet.

7 Et reſpondit ℵEωſthér, ac dixit, Poſtulatio mea, & petitio mea eſt,

8 Si inueni gratiam in oculis Regis, & ſi Regi placeat dare petitionem meam, & faciat poſtulationem meam, veniet Rex, & Hamán ad conuiuium quod faciam eis: & cras faciam iuxta verbum Regis. C

9 Tunc egreſſus Hamán die ipſa lætus & exhilaratus corde quum vidiſſet ipſum Mordochái ad portam Regis, & non aſſurrexiſſet, nec ſe mouiſſet loco, repletus eſt ira contra Mordochái.

10 Continuit autem ſe Hamán, & venit in domum ſuam, miſitque, & accerſiuit amicos ſuos ac Zéreωs vxorem ſuam.

11 Narrauitque eis Hamán gloriam diuitiarũ ſuarum, multitudinem quoque filiorum ſuorum, & omnia quibus magnificauerat ipſum Rex, & quibus extuliſſęt eum ſuper principes D & ſeruos Regis.

12 Addiditque, Inſuper nõ accerſiuit ℵEωſthér regina cum Rege ad conuiuium quod parauerat, niſi me, & etiam cras vocatus ſum ab ea cum Rege.

13 At omnia hæc non proſunt mihi, quandocunque ego video Mordochái Iehudæum ſedentem in porta Regis.

14 Reſpondit ei Zéreωs vxor eius, & omnes amici eius, Præparẽt lignum altum quinquaginta cubitorum, & craſtina die dic Regi vt ſuſpendant Mordochái ſuper illud: poſtea ingredere cum Rege ad conuiuium lætus. Et placuit res *illa* in oculis Hamán: aptarique iuſſit lignum.

CAPVT VI.

1 Rex annales euoluens, fidelitatem Mardochæi inuenit. 10 Mardochæum iubet Rex honorari in confuſionem Aman. 11 Aman triſtis præcepto Regis honorat Mardochæum.

1 NOcte illa fugerat ſomnus à Rege: dixit itaque vt afferrent librum monumentorum verborum dierum, & lecta fuerũt coram Rege:

2 Inuentúmque fuit ſcriptum quòd indicaſſet Mordochái de Bigthana & Théreωs duobus eunuchis Regis ex cuſtodibus liminis, qui quæſierant mittere manum in regem Anhaωſueróωs.

3 Dixitque Rex, Quid honoris factum eſt & magnificentiæ ipſi Mordochái propter hoc? Reſponderunt pueri Regis miniſtri eius, Non eſt factum cum eo quicquam.

4 Tum dixit Rex, Quiſnam eſt in atrio? (Hamán autem venerat in atrium domus Regis exterius, vt diceret Regi vt ſuſpenderet Mordochái ſuper lignum quod parari fecerat illi.) B

5 Reſponderũt Regi pueri eius, Ecce Hamán ſtat in atrio. Dixit autem Rex, Ingrediatur.

6 Et ingreſſus eſt Hamán: cui dixit Rex, Quid faciendum eſt de homine cuius Rex optat honorem? (Cogitabat autem Hamán in corde ſuo, Cui optet Rex facere honorem pluſquam mihi?)

7 Reſpõdit Hamán Regi, Vir cuius optat Rex honorem,

8 Afferant veſtem regiam qua induitur Rex, & equum ſuper quo equitat Rex, & diadema regium quod impoſitum eſt capiti eius:

9 Tradántque veſtem illam, & equum illum in manu viri ex principibus Regis anteſignanis: induántque virum illum cuius honorem C

Rex optat, & equitare faciant eum per pla-
team ciuitatis, atque clament coram eo, Sic
fiet viro cuius honorem Rex optat.
10 Dixit autem Rex ad Hamán, Feſtina, tolle
veſtem illam & equum, quemadmodum lo-
quutus es, & fac ita Mordochái Iehudæo qui
ſedet in porta Regis: ne cadere facias quicquá
ex omnibus quæ loquutus es.
11 Tulit itaque Hamán veſtem illam, & equum
illum, induítque Mordochái: poſtea equitare
fecit eum per plateam ciuitatis, atque clama-
uit coram illo, Sic fiet viro cuius honoré Rex
optat.
D 12 Poſthæc reuerſus eſt Mordochái ad ianuam
Regis: Hamán verò proripuit ſeſe domum ſuá
lugens, & operto capite.
13 Narrauítque Hamán Zéreϖs vxori ſuę, & o-
mnibus amicis ſuis quicquid acciderat illi. di-
xerunt autem ei ſapiẽtes eius, & Zéreϖs vxor
eius, Si de ſemine Iehudæorum eſt Mordo-
chái, ante cuius conſpectum cœpiſti cadere,
non præualebis ei, ſed cadendo cades ante
conſpectum eius.
14 Adhuc illis loquentibus cum eo, eunuchi
Regis ſuperuenerunt, & feſtinauerunt addu-
cere Hamán ad conuiuium quod præparaue-
rat אEϖſthér.

CAPVT VII.

Eſther in conuiuio pro ſua & populi ſui vita orat.

1 VEnit itaque Rex & Hamán ad bibendũ
cum אEϖſthér regina.
2 Dixítque Rex ad אEϖſthér etiam die ſecun-
do in conuiuio vini, Quænam eſt poſtulatio
tua אEϖſthér regina? & dabitur tibi. & quæ eſt
petitio tua? vſque ad dimidium regni, & fiet.
3 Reſpondit אEϖſthér regina, ac dixit, Si inue-
ni gratiam in oculis tuis, ô Rex, & ſi Regi pla-
cet, detur mihi anima mea pro poſtulatione
mea, & populus meus pro petitione mea.
4 Quia venditi ſumus ego & populus meꝰ vt
diſperdamur, iugulemur, & perdamur: quòd
B ſi in ſeruos & ancillas venditi fuiſſemus, ta-
cuiſſem: quanquam hoſtis nequaquam com-
penſare poſſet damnum Regis.
5 Reſpondens auté rex Anhaϖſuerόϖs, dixit
אEϖſthér reginæ, Quis *eſt* iſte, & vbinam *eſt* iſte
cuius cor perſuaſit illi vt faceret ſic?
6 Et dixit אEϖſthér, Vir hoſtis & inimicus eſt
Hamán peſſimus iſte. Tum Hamán territus
eſt à facie Regis & Reginæ.
7 Rex autem ſurrexit in furore ſuo à conui-
uio vini ad hortum palatij: Hamán verò man-
ſit vt peteret pro anima ſua ab אEϖſthér re-
gina. videbat enim quòd completum eſſet ſibi
malum à Rege.
8 Rex autem reuerſus eſt ab horto palatij ad
domum conuiuij vini: Hamán verò ceciderat
ſuper lectum ſuper quo erat אEϖſthér. cũ dixit
Rex, Nónne etiã *vis* opprimere Reginam me
præſente in domo? Verbum illud egreſſum eſt
ab ore Regis, & faciem Hamán operuerunt.
9 Dixit autem הHarboná vnus ex eunuchis
coram Rege, En etiam lignum quod paraue-
rat Hamán ipſi Mordochái, qui loquutus eſt
bonum pro Rege, erectũ eſt in domo Hamán,
altitudinis quinquaginta cubitorum. Tunc
dixit rex, Suſpendite eum in illo.
10 Suſpenderunt itaque Hamán in ligno quod
parauerat pro Mordochái, & ira Regis con-
quieuit.

CAPVT VIII.

3 Eſther Regem orat vt literæ in necem Iudæorum miſſæ ab Aman, fiant irritæ. 9 Literæ nomine Regis ſcribuntur ad Iudæos, vt occidant hoſtes ſuos. 15 Gaudium & lætitia Iudæorum, ob edictum regis Aſſueri.

1 EOdem die dedit rex Anhaϖſuerόϖs אE-
ϖſthér reginæ domum Hamán hoſtis Ie-
hudæorum, & Mordochái ingreſſus eſt ante
Regem. indicauit enim אEϖſthér quid ipſe ſi-
bi eſſet.
2 Abſtulit itaque rex annulum ſuum quem
receperat ab Hamán, deditque illum Mordo-
chái: אEϖſthér verò poſuit Mordochái ſupra
domum Hamán.
3 Addidit præterea אEϖſthér, loquutáque eſt
coram Rege, atque cecidit ad pedes eius, flens
& rogans eum vt irritam faceret malitiam Ha-
mán Agagitæ, & cogitationem eius quam co-
gitauerat contra Iehudæos.
4 Extendit autem Rex ipſi אEϖſthér virgam
aureá: ſurgénſque אEϖſthér, ſtetit corá Rege:
5 Dixitq;, Si Regi placet, & ſi inueni gratiam
in conſpectu eius, rectáque res videtur Regi,
ac placeo in oculis eius, ſcribatur vt reuocen-
tur literæ cogitationis Hamán filij Hamme- B
dátha Agagitæ, quas ſcripſit vt perdant Iehu-
dæos qui ſunt in omnibus prouinciis Regis.
6 Quo pacto enim potero videre malũ quod
inueniet populum meum? quomodo inquam
potero videre perditionem cognationis meę?
7 Dixit autem rex Anhaϖſuerόϖs אEϖſthér
reginæ, & Mordochái Iehudæo, Ecce domum
Amán dedi אEϖſthér, & illum ſuſpenderũt in
ligno, propterea quòd miſerit manum ſuam
in Iehudæos.
8 Vos autem ſcribite Iehudæis prout vobis
videbitur, nomine Regis, & obſignate annulo
Regis. ſcripturam enim quæ ſcribitur nomine
Regis, & obſignatur annulo Regis, non licet
reuocare.
9 Vocati ſunt itaque ſcribæ Regis tempore il-
lo, menſe tertio (Ipſe eſt ϖSiuán) viceſima ter-
tia eiuſdem, & ſcriptum eſt omnino vt præce-
pit Mordochái ad Iehudæos, & ad principes,
atque duces & principes prouinciarum quæ
ſunt ab India vſque ad Æthiopiam, centum & C
viginti ſeptem prouinciarum, ſingulis prouin-
ciis iuxta ſcripturam earum, & ſingulis popu-
lis iuxta linguam ſuam, & ad Iehudęos ſecun-
dum ſcripturam eorum & linguam.
10 Scripſitq; nomine regis Anhaϖſuerόϖs, &
obſignauit annulo Regis, ac miſit literas per
manum curſorum equeſtrium, equitantium
velociſſima animalia, mulos filios equarum:
11 Quòd Rex daret Iehudęis qui erãt in omni-
bus & ſingulis ciuitatibus, vt congregarent ſe,
& ſtarent pro anima ſua, *ita* vt diſperderent, &
occiderent, & perderent omnem exercitum
populi ac prouinciæ oppugnantium ipſos,
paruulos & mulieres, & ſpolia eorum diripe-
rent:
12 Die vno in omnibus prouinciis regis Anha-
ϖſuerόϖs, nempe decima tertia menſis duo-
decimi: ipſe eſt menſis Adár.
13 Exemplar ſcripturæ erat vt daretur lex in o-
mnibꝰ & ſingulis prouinciis manifeſta omni-
bus populis, vt eſſent Iehudæi parati ad diem
illum,

illum, ad vindicandum ſeſe de inimicis ſuis.
14 Curſores illi equitantes animalia velociſsi-
ma, mulos, egreſsi ſunt accelerantes & feſti-
nantes ad verbum Regis, léxque illa data eſt
in ωSuωſán palatio.
15 Mordochái autem egreſſus eſt à conſpectu
Regis in veſte regali, hyacinthina & candida,
& *cum* corona aurea magna, & amictu byſsino
& purpureo: ciuitáſque ωSuωſán exultauit, ac
lætata eſt.
16 Iehudæis fuit lux, id eſt lætitia, & gaudium,
& honor.
17 In omnibus quoque & ſingulis prouinciis,
& in omnibus ac ſingulis ciuitatibus *ac* loco
quò verbum Regis peruenit, *fuit* lætitia & gau
dium Iehudæis, conuiuium & dies iucundus:
& multi è populis terræ efficiebantur Iehu-
dæi, quia cecidit pauor Iehudæorum ſuper
eos.

CAPVT IX.

2 Interficiunt Iudæi inimicos ſuos. 14 Decem filij Aman ſuſpenduntur. 17 Dies celebris inſtituitur in memoriam liberationis.

1 DVodecimo igitur menſe (ipſe eſt menſis
Adár) decima tertia die eiuſdẽ, qua per-
uenerat verbum Regis, & lex eius vt fieret, eo
ſcilicet die quo ſperabant inimici Iehudæorum
dominari illis, (& oppoſitum fuit, quia domi-
nati ſunt Iehudæi iis qui odio ipſos habe-
bant)
2 Congregauerunt ſe Iehudęi in vrbibus ſuis,
in omnibus prouinciis Regis Anhaωſueróωs,
vt mitterent manum in inquirentes malum
ipſorum: & nemo ſtetit coram illis, quia ceci-
derat pauor eorum ſuper omnes populos.
3 Et omnes principes prouinciarum, & ſatra-
pæ, & duces, & faciẽtes opus quod *erat* Regis,
extollebant Iehudæos: quia ceciderat pauor
Mordochái ſuper eos.
B 4 Magnus enim erat Mordochái in domo
Regis, & fama eius ibat per omnes prouin-
cias: quia vir Mordochái promouebat & cre-
ſcebat.
5 Percuſſerunt itaque Iehudæi omnes inimi-
cos ſuos plaga gladij, & occiſionis, & perdi-
tionis: & fecerunt in inimicis ſuis ſecundum
voluntatem ſuam.
6 Præterea in ωSuωſán regia occiderũt Iehu-
dæi, & perdiderunt quingentos viros.
7 Parωſandátha item, & Dalphón, & Aωſpá-
tha,
8 Et Porátha, & Adaliá, & Aridathá,
9 Et Parmaωſthá, & Ariωſái, & Aridái, & Vai-
zathá,
10 Decem filios Hamán filij Hammedátha ho
ſtis Iehudæorum occiderunt: ſed in prædam
ipſam non miſerunt manum ſuam.
11 Die ipſa venit numerus occiſorum in ωSu-
ωſán regia coram Rege.
12 Dixítque Rex ℵEſthér reginę, In ωSuωſán
regia occiderũt Iehudæi, & perdiderunt quin
gentos viros, & decem filios Hamán: in reli-
C quis prouinciis Regis quid *putas* fecerũt? quę-
nam ergo poſtulatio tua? & dabitur tibi. aut
quæ petitio tua vltrà? & fiet.
13 Reſpondit ℵEſthér, Si Regi placet, detur
etiam cras Iehudæis in ωSuωſán vt faciant ſe-
cundum legem hodiernam, & decem filios
Hamán ſuſpendant in ligno.
14 Et pręcepit Rex vt ſic fieret: data fuit itaque
Lex in ωSuωſán, & decem filios Hamán ſu-
ſpenderunt.
15 Congregati ſunt præterea Iehudæi qui erãt
in ωSuωſán etiam die decimaquarta menſis
Adár, & interfecerunt in ωSuωſán trecentos
viros: ſed in prædam non miſerunt manum
ſuam.
16 Reliqui quoque Iehudæi qui erant in pro-
uinciis Regis congregati ſunt, ſteterúntque
pro anima ſua, & quieuerunt ab inimicis ſuis. D
Interfecerunt autem de hoſtibus ſuis ſeptua-
ginta quinque millia, ſed in prædam non mi-
ſerunt manum ſuam,
17 Die decimo tertio menſis Adár, & quieue-
runt decimoquarto die eiuſdem: fecerúntque
eum diem conuiuij & lætitiæ.
18 At Iehudæi qui erant in ωSuωſán congre-
gati ſunt decima tertia eiuſdem, atque quar-
tadecima eiuſdem: quieuerunt verò decima-
quinta eiuſdem, fecerúntque eum diem con-
uiuij & lætitiæ.
19 Iccirco Iehudæi villici qui habitant in vrbi-
bus non muratis, faciũt diem decimumquar-
tum menſis Adár, *diem* lætitiæ & conuiuij, &
diem feſtum, & miſsionis partium, quiſque
proximo ſuo.
20 Scripſit itaque Mordochái verba hęc, miſit-
que literas ad omnes Iehudæos qui erant in
vniuerſis prouinciis Regis Anhaωſueróωs,
propinquos & remotos:
21 Statuendo illis vt facerent diem decimum-
quartum menſis Adár, atque decimum quin- E
tum eiuſdem per ſingulos annos.
22 Iuxta dies illos in quibus quieuerant Iehu-
dæi ab inimicis ſuis, & menſem illum qui cõ-
uerſus fuerat illis à mœrore in lætitiam, & à lu
ctu in diem bonum: vt facérent illos, dies con-
uiuij & gaudij, & miſsionis particularũ quiſ-
que proximo ſuo, & donorum pauperibus.
23 Receperũt verò Iehudæi ſeſe facturos quod
inceperant, quódque ſcripſerat Mordochái
ad ipſos:
24 Quoniam Hamán filius Hammedátha Aga Suprà 3.b.7
gites hoſtis Iehudæorum cogitauerat contra
Iehudæos perdere illos, & iecerat pur (id eſt
ſortem) vt contereret eos, & perderet eos.
25 Quum autem illa ingreſſa eſſet in conſpe- F
ctum Regis, dixit Rex cum epiſtola, Conuer-
tatur cogitatio eius mala quam cogitauit cõ-
tra Iehudæos, in caput eius: ſuſpendant quo-
que eum, & filios eius in ligno.
26 Proptérea vocauerunt dies iſtos purim de
nomine pur. idcirco propter omnia verba epi
ſtolæ huius, & id quod viderunt ſuper hoc, &
id quod peruenit ad eos,
27 Statuerunt, ac receperunt Iehudæi ſuper ſe
& ſuper ſemen ſuum & ſuper omnes adiun-
ctos illis, neq; pręteribit, ſe celebraturos duos
dies illos iuxta ſcripturam eorum, & iuxta tẽ-
pus eorum, ſingulis annis.
28 Præterea dies iſti *erunt* memorabiles & ſo-
lennes in omni generatione & generatione,
familia & familia, prouincia & prouincia, &
vrbe & vrbe: iſti inquam dies purim non tran G
ſibunt è medio Iehudæorum, & memoria il-
lorum non deſinet à ſemine eorum.
29 Scripſit autẽ ℵEſthér regina filia Abihha-
il, & Mordochái Iehudæus omni fortitudine,

vt confirmaret epiſtolam purim iſtam ſecun-
dam.
30 Et miſit epiſtolas ad omnes Iehudæos, ad
centum viginti ſeptē prouincias regni Anha-
ωſuerόωs, verbis pacis & veritatis:
31 Vt confirmarent dies ſortium iſtos tempo-
ribus ſuis quemadmodum iniunxit illis Mor-
dochái Iehudęus & ϰEωſthér regina, & quem-
admodum receperunt ſuper animam ſuam,
& ſuper ſemen ſuum ieiunia & clamorem ſuū.
32 Et ſermo ϰEωſthér confirmauit verba iſta
ſortium, & ſcriptus eſt in libro.

CAPVT X.

1 POrrò impoſuit Rex Anhaωſuerόωs tribu
tum ſuper terram, & inſulas maris.
2 Omne autem opus fortitudinis eius ac po-
tentiæ eius, & expoſitio magnitudinis Mor-
dochái, quem magnificauit Rex, nónne ſcri-
pta ſunt in libro verborum dierum Regum
Madái & Paráωs?
3 Mordochái enim Iehudæus fuit ſecundus à
Rege Anhaωſuerόωs, & magnus apud Iehu-
dæos, & acceptus multitudini fratrum ſuorū,
B quærens bonum populo ſuo, & loquens pa-
cem omni ſemini ſuo.

*Quæ habētur in Hebræo, plena fide expreſ-
ſi: hæc autem quæ ſequuntur, ſcripta reperi in
editione vulgata, quæ Græcorum lingua & li-
teris continentur: & interim poſt finem libri
hoc capitulum ferebatur, quod iuxta conſuetu
dinem noſtrā obelo, id eſt veru, prænotauimus.*

NOVA E GRAECO TRALATIO.

Somnij Mardochæi enarratio.

4 Tum Mardochæus, A Deo facta ſunt hæc,
inquit.
5 Venit enim mihi in mentem ſomnij quod
ſuper his rebus videram, quarum quidem ni-
hil planè fuit prætermiſſum.
6 Exiguus ille fons qui creuit in fluuium, atq;
in lucem ſolémque conuerſus eſt, & in vim
aquarum redundauit, Eſther inquam ille flu-
uius, quam Rex duxit vxorem, Reginámque
conſtituit.
7 Duo verò dracones, ego & Aman ſumus.
8 Gentes autem ſunt, quæ ad delendum no-
men Iudæorum conuenerunt.
9 Mea verò gens, Iſraelitæ, qui ad Dominum
clamauerunt, & ſeruati ſunt, & conſeruauit
Dominus populum ſuum, Dominus nos ex
omnibus iſtis malis eripuit: Deus edidit ea
ſigna & miracula quæ nunquam alias inter
Gentes extiterunt.
10 Itaque duas conſtituit ſortes, vnam populo
Dei, alteram omnibus Gentibus.
11 Hæ ambæ ſortes ad horam, tempus, diémq;
iudicij coram Deo inter omnes gentes eue-
nerunt.
12 Et recordatus eſt Deus populi ſui, atque hæ
reditatem ſuam aſſeruit.
13 Itaque ſolennes erunt iſti dies, menſis Adar
decima quarta die eiuſdémque decima quin-
ta, cum celebritate, lætitia, iucunditatéque
coram Deo in populo ipſius, omnibus ſecu-
lorum ætatibus.

CAPVT XI.

1 ANno quarto Regis Ptolemæi & Cleo-
patræ, Doſitheus qui ſe Sacerdotem ac
Leuitam ferebat, eiúſque filius Ptolemęus,
hanc epiſtolam phurim prodiderunt, quam
aiebant interpretatum eſſe Lyſimachum Pto-
lemæi filium Hieroſolymitanum.

*Hoc quoque principium erat in editione
vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum
fertur interpretum.*

Somnium Mardochæi.

2 Anno regni illius magni Artaxerxis ſecun- B
do, prima die menſis Niſan, vidit ſomniū Mar Suprà 2.c.5
dochæus filius Iari, filij Semei, filij Cis de tri-
bu Beniamin:
3 Homo Iudæus in vrbe Suſis habitans, ſum-
múſque vir, munus gerens in aula regia.
4 Erat autem conſors eius captiuitatis quam 4.Reg.24.d.
rex Babylonis Nabuchodonoſor Hieroſoly- 15
mis cum Iechonia deduxerat. Iere.24.a.1
5 Hoc autem fuit eius ſomnium, Ecce vox tu- C
multuoſa cum tonitruis, ac terræmotu, in i-
pſáque terra perturbatio,
6 Ecce duo immanes dracones ad concertan-
dum parati prodierunt.
7 Fuit autem maximus eorum clamor, quo o-
mnis gens ad bellum genti iuſtorum inferen-
dum excitetur.
8 Repétéque tenebroſa dies & caliginoſa ex-
titit: calamitas item & anguſtia, afflictio, ma-
gnáque ſuper terram perturbatio.
9 Coturbata itaque omnis gens mala, ſibi me D
tuens, quum ſe iam ad exitium comparaſſet,
ad Deum clamorem ſuſtulit.
10 Prę quo clamore ingens velut paruo è fon-
te fluuius, & magna vis aquarū promanauit.
11 Lux ac ſol effulſit, & humiles ſunt exaltati,
gloriáque illuſtrés abſorbuerunt.
12 Hoc ſomnium, conſiliúmque Dei ſibi repræ
ſentatum Mardochæus experrectus in animo
ſuo recondidit, ídque omni ratione cogno-
ſcerę voluit, donec nox aduenisset.

CAPVT XII.

Mardochæus ſecundò inſidias Artaxerxi ſtructas denudat.

1 AGebat autem eo tempore Mardochęus
in regia cum Bagatha & Thara, duobus
regiis eunuchis aulæ cuſtodibus.
2 Et intellexit eorum conſilia, ſtudiáque ex- Suprà 2.d.21,
plorauit atque didicit, quemadmodum regi 6.a.2
Artaxerxi manus afferre conarentur, eóſque B
ad Regem detulit.
3 Ille itaque quum habita quæſtione de duo-
bus eunuchis confeſsionem extorſiſſet, vtrū-
que laqueo ſuffocandum curauit.
4 Atque in commentarios quod geſtum erat, C
retulit, Mardochæus quoque eam hiſtoriam
monumentis prodidit.
5 Iuſsit autem Rex Mardochæum fungi mu-
nere aulico, eúmque pro delatione donis or-
nauit.
6 Tum Aman Amadathu filius Bugæus, qui
illuſtrem honoris locum apud Regem obti- D
nebat, Mardochæo eiúſque populo propter
duos eunuchos perniciē machinabatur. Hoc
autem erat exemplum epiſtolæ

Hucuſque proœmium.

Quæ

Quæ ſequuntur, in eo loco poſita erant vbi ſcriptum eſt in volumine, Et diripuerunt bona, vel ſubſtantias eorum. Quæ in ſola vulgata editione reperimus.

Epiſtolæ autem hoc exemplar fuit,

CAPVT XIII.

1 *Exemplar Epiſtolæ Artaxerxis contra Iudæos, pertinens ad hiſtoriã tertij capitis.* 8 *Oratio Mardochæi pertinens ad hiſtoriã quarti capitis.*

1 HÆc ſcribit Rex magnus Artaxerxes, centũ viginti ſeptem prouinciarũ ab India ad Æthiopiam vſque principibus ac præſidibus qui imperio ſuo ſubiecti ſunt:
2 Quum dominio multarum gentium, imperióque totius orbis potitus eſſem, nolui meipſum confidentia meæ poteſtatis inſolentius efferre, ſed clementius mitiúſque eos qui mihi ſubiecti ſunt, gubernans, in vita eos perpetuò tranquilla collocare, vt regnum mihi redderem ad extremos vſque fines quietũ ac peruium, & exoptatam omnibus hominibus pacem renouarem.
3 Cæterùm quũ ego à conſiliariis meis quæſiuiſſem quomodo hoc ad finẽ perduci poſſet, vir apud nos ſapientia præſtantiſsimus, deinde conſtanti beneuolentia, firmáque fide probatiſsimus, atque ſecundum regni honorem adeptus, Amán,
B 4 Nobis indicauit, omnibus per orbem nationibus permiſtum eſſe populum quendam inimicum, legibus omnium gentium aduerſarium, qui Regum iuſſa aſsiduè ſperneret, vt iam conſtitutum à nobis imperium nõ poſsit inoffenſum ſtatum obtinere.
5 Quum igitur accepiſſemus hanc vnam eſſe gentem in eo poſitã vt ſemper aduerſetur hominibus, rationéque legum peregrina, res noſtras commutantem, ab eíſque diſsidentẽ grauiſsima deſignare mala, vt regnum noſtrũ ſtabilitatem ſuam non obtineat:
6 Mandauimus vt quicunq; literis Amán, qui rerum adminiſtrationi præfectus eſt, & à nobis ſecũdus, ſignificati vobis fuerint, vnà cum vxoribus ac liberis omnes hoſtilibus gladiis citra vllam miſericordiam & veniam extirpẽtur radicitus, decimaquarta die menſis duodecimi Adar, anni præſentis:
C 7 Vt homines iãpridẽ & etiamnũ inimici, violẽter ad inferos demiſsi, in poſterũ quietas nobis & tranquillas omnino res exhibeant.

Hucuſque exemplar Epiſtolæ.

Quæ ſequuntur, poſt eum locum ſcripta reperi, vbi legitur, Pergénſq; Mardochæus, fecit omnia quæ ei mãdauerat Eſther. Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

8 Mardochæus autem Dominũ precatus eſt, atq; omnia eius opera in memoriam reuocás,
9 Domine Domine Rex omnipotens, inquit, in poteſtate tua ſunt omnia: neque eſt qui tibi reſiſtat, ſi tu volueris conſeruare Iſraelem.
10 Tu enim cæli terræque creator es, atque omnium quæ cælo ſubiecta ſunt, mirabilium.
11 Tu dominus omnium es, neque eſt quiſquã qui maieſtati tuæ reſiſtat.
12 Tu noſti omnia, & ſcis quòd nulla cõtumelia, aut ſuperbia, aut vlla glorię cupiditate adductus hoc fecerim, vt ſuperbum Amán non adorarim.
13 Quoniam pro ſalute Iſraelis, etiam plantas pedum eius oſculari voluiſſem. D
14 Sed hoc propterea feci ne gloriã hominis maieſtati Dei anteferrem, néve præter te, Domine, vllum alium adorarem: neque hoc quidem per ſuperbiam faciam.
15 Quamobrem nunc Domine Deus & Rex, parce populo tuo, quoniam illi nos intuẽtur, vt nos perdant, cupiúntque eam hęreditatem delere quæ ab initio tua fuit.
16 Ne negligas peculium tuum quod tibi ex Ægypto aſſeruiſti,
17 Exaudi precationem meam atque ſorti tuæ eſto propitius: luctum noſtrũ conuerte in gaudium, vt viui prædicemus nomen tuum Domine, neque os laudantium te aboleas.
18 Vniuerſus quoque Iſrael maxima vi ad Dominum clamauit, propterea quòd mors ante oculos ipſorum verſaretur.

CAPVT XIIII.

Lamentatio & oratio Eſther pro liberatione populi ſui, ad hiſtoriam quarti capitis pertinens.

1 ESther quoque regina in periculo mortis deprehenſa, ad Dominum confugit.
2 Exutíſque magnificis veſtibus ſuis, triſtes ac lugubres induit: pro ſuperbis deliciis caput ſuum puluere ſordibúſque oppleuit, ac vehemẽter afflictauit corpus ſuum: atque omnem locum feſtiuitatis ſuæ capillis ſuis intortis cõſperſit.
3 Et implorans Dominum Deum Iſraelis, Tu ſolus noſter Rex es, inquit, mi Domine fer opem mihi deſtitutæ, cui nullus præter te adiutor eſt.
4 Periculum enim meum in manu verſatur mea.
5 Equidem à prima ætate mea audiui te, Domine, Iſraelem ex omnibus Gentibus, & patres noſtros ab maioribus ipſorum in ſempiternam accepiſſe hæreditatem, atque omnia quæ illis loquutus fueras, præſtitiſſe. Deu. 4. c. 10. & 6. d. 21
6 Nunc autem nos peccauimus coram te: iccirco tu nos in manus inimicorũ noſtrorum tradidiſti, B
7 Nam deos eorum coluimus: Iuſtus tu quidem es Domine.
8 Verùm illi iam non contenti acerba ſeruitute *quæ nos premunt*, dexteras dexteris idolorum ſuorum commiſerunt,
9 Se decretum oris tui abolituros, tuámq; deleturos hæreditatem, ora obſtructuros laudãtium te, atque ſplendorem ædis aræque tuæ extincturos:
10 Ora verò Gentium aperturos ad virtutes vanorum prædicandas, Regíque carnali perpetuam admirationem conciliaturos.
11 Ne tradas, Domine, ſceptrum tuum iis qui nihil ſunt, neque in noſtra rideant iſti ruina, ſed retorque in eos conſilium ipſorum, atque ede exemplum in eum qui horum auctor eſt.
12 Memento Domine, in tempore noſtrę afflictionis C

ctionis teipſum manifeſta:ac me cõfirma Rex
gentium,& omnis imperij dominator.
13 Da in ore meo compoſitum ſermonem co-
rã Leone:conuerte cor eius in odium oppu-
gnantis nos ad interitũ ipſius, eorúmque qui
cum ipſo conſentiunt.
14 Nos verò manu tua libera:mihi planè deſti-
tutæ,neque vllum alium præter te adiutorem
habenti opem feras.
15 Omnia tibi nota ſunt Domine,tu ſcis odiſſe
me gloriam iniquorum,ac lectum incircunci-
ſorum omniſque alienigenæ abominari.
16 Scis impoſitam mihi neceſsitatem:nam de-
teſtor hoc ſuperbum inſigne meum, quod in
capite meo gero diebus iis quibus in conſpe-
ctum populi procedo, vt pannum menſtrua-
lem illud deteſtor: neque id gero iis diebus
quibus à publico me contineo.
17 Neque verò de menſa Aman ancilla tua ci-
bum ſumpſit,neque Regis conuiuium magni
fecit,nec vinum bibi libaminum.
18 Nec ex quo cõditio mea mutata eſt,ad hunc
vſque diem ancilla tua lætata eſt, niſi in te,
Domine Deus Abraham.
19 Exaudi vocem deſperatorum Deus omniũ
potentiſsime,aſſere nos à manu improborum
hominum,& me hoc metu libera.

*Hæc quoque addita reperi in editione vul-
gata.*

CAPVT XV.

*Quo pacto Eſther ad regem intrauerit, & ad eius aſpectum territa
fuerit.*

1 ET *mandauit ei (haud dubium quin Eſther Mardo-
chæus) vt ingrederetur ad Regem, & rogaret pro
populo ſuo & pro patria ſua.* Ioſephus Antiquit. lib. 11. cap. 6
2 *Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo
nutrita ſis in manu mea, quia Aman ſecundus à Rege lo-
quutus eſt contra nos in mortem:*
3 *Et tu inuoca Dominum, & loquere Regi pro nobis, &
libera nos de morte.*

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt,

4 Porrò die tertio quàm illa orandi finem fe-
cerat,factũ eſt vt depoſitis luctus veſtimentis,
veſtes præclaras magnificáſque induerit.
B 5 Ita ſplendidè ornata, poſtquam rerum o-
mnium inſpectorem ac ſeruatorem inuoca-
uit,duas accepit ancillas,
6 Quarum alteri,quaſi delicatè ſe gerens, in-
nitebatur:
7 Altera verò ponè ſequebatur, veſtem eius
defluentem ſubleuans.
8 Ipſa autem præſtantia formæ ſuæ rubore
perfuſa, vultum præ ſe ferebat ad hilaritatem
quidem amabilem compoſitum, ſed cor eius
anxio timore contractum erat.
9 Ea igitur per omnes ingreſſa ianuas, in con-
ſpectu Regis conſtitit.ſedebat autem tum ille
in regali ſolio ſuo, atque omnem ſplendoris
ſui veſtitum induerat, totus collucens auro,
ac gemmis,& perquam terribilis.
C 10 Quúmq; elata,quæ maieſtate ardebat,facie,
acriter ferocitérq; intueretur,Regina collapſa
eſt, & colore præ defectione mutato, ſuper
præcedentis ancillæ caput ſe demiſit.
Prou. 21. a. 1 11 Tum verò Deus Regis animum ad manſue-
tudinem ita conuertit,vt anxius de ſolio exi-
liẽs, illã vlnis ſuis exciperet, donec ad ſe re-

diret, eámque verbis conſolaretur blandis,ac
diceret,
12 Quid eſt Eſther? ego frater tuus ſum, bono
ſis animo:
13 Non morieris, quoniam commune eſt no-
ſtrum mandatum, accede.
14 Simul elatum ſceptrum aureũ ceruici illius
impoſuit,eámque oſculatus,
15 Loquere mihi,inquit. D
16 Tum illa,Cõtuebar te domine, inquit, tan- Gene. 33. b. 10
quam Angelum Dei: quapropter cor meum 2. Re. 19. c. 27
pauore maieſtatis tuæ perturbatum eſt.
17 Nam admirandus es domine, faciéſque tua
dignitatis eſt plena.
18 Hæc quum loqueretur illa, præ defectione
corruit:
19 Et perturbatus eſt Rex, omnéſque eius mi-
niſtri illam conſolabantur.

*Exemplar epiſtolæ Regis Artaxerxis,quã
pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias mi-
ſit: quod & ipſum in Hebraico volumine
non habetur.*

CAPVT XVI.

1 REx magnus Artaxerxes ab India ad Æ- Suprà 1. a. 1
thiopiam vſque,centum ac viginti ſeptẽ
prouinciarum præfectis, & principibus im-
perio noſtro parentibus,ſalutem dicit.
2 Complures maxima eorum qui bene me- Suprà 3. c. 10
rentur, benignitate ſæpius ornati, ſupra mo-
dum elati fuerunt:
3 Neque ſolùm ſubiectis noſtris conãtur ma-
lum inferre,ſed iam *lætam bonorum* copiam non
moderatè ferentes,hominibus de ſe bene me-
ritis perniciem machinantur.
4 Neque verò ſolùm gratitudinem ex vita ho
minum tollunt,verùm etiam quaſi qui nullo
beneficio ſint affecti, ita ſe efferunt, vt Dei o-
mnium inſpectoris vltrices malorum pœnas
ſe euaſuros eſſe arbitrentur.
5 Sæpe autem & multos,quibus commiſſa po
teſtas, & adminiſtrandæ res amicorum con-
creditæ fuerant,vana ſpes participes innocẽ-
tis ſanguinis factos calamitatibus inuoluit
immedicabilibus,
6 Dum ſimplici benignitate principum,men-
dacij peruerſitate fraudulenter abutuntur.
7 Hoc autem non tam licet ex rerum veterum B
monumentis intelligere, quàm ex iis quæ ſi
quæras,in pedes incurrunt, & à peſte indignè
dominantium impiè patrata ſunt.
8 Quare prouidendum eſt in poſterum,vt mu
tationibus vſi tranquillum omnibus homi-
nibus regnum reddamus:
9 Et quę incurrunt in oculos,moderatè obuiã
eundo, diſcernamus.
10 Nanque Aman filius Amadathi Macedo,re- Suprà 3. a. 1
uera à ſanguine Perſico alienus, multúmque
remotus à noſtra bonitate, à nobis hoſpitio
exceptus eſt:
11 Expertúſque tantum eius quam erga omnes
gentes habemus humanitatis, vt pater noſter
appellaretur, adoraretúrque ab omnibus, &
ſecundam ſolij regij perſonam ſuſtineret:
12 Hanc tantam excellentiam quum ferre ille
moderatè non poſſet, nobis principatum atq;
ſpiritum eripere conatus eſt:
13 Eo quòd conſeruatorem noſtrum Mardo- C
chæum

chæum hominem ſemper de nobis bene meritum, inculpatámq; regni noſtri ſociã Eſther, cum vniuerſa eorum gente multiplicibus fallaciarum viis ad interitum expetiuit.

14 His enim modis ſperabat, vbi nos deſertos oppreſsiſſet, ſe Perſarum imperium ad Macedonas tranſlaturum.

15 Nos verò Iudæos ab hoc peſtilentiſsimo homine exitio deſtinatos, minimè maleficos eſſe comperimus, ſed iuſtiſsimis potius legibus viuere:

16 Summi verò, & maximi, viuíque Dei qui nobis ac maioribus noſtris regnum pulcherrimum in ſtatum redegit, filios eſſe.

17 Rectè igitur feceritis, ſi eas literas quas Amã Amadathus ad vos ſcripſit, non exequuti fueritis.

18 Qui enim hæc eſt machinatus, is ad Suſorũ portas tota cum familia cruci affixus eſt: quoniam Deus qui omnia poteſt, ſubitò dignas ei pœnas rependit.

19 Cæterùm huius epiſtolæ exemplo in omni loco propoſito, ſinatis Iudæos liberè ſuis vti legibus,

20 Eóſque adiuuetis, vt eos qui tempore calamitoſo ipſis inſidias ſunt moliti, vlciſcantur: ídque ipſa die duodecimi menſis Adar decima tertia. D

21 Hanc enim Deus omnipotens pro generis electi internecione in gaudium eis conuertit.

22 Deinde verò vos eãdem inſignem diẽ in feriis veſtris ſolennibus maxima cum lætitia celebrate:

23 Vt id & nunc & in poſterum nobis amiciſq; noſtris Perſis, ſalutis: inſidiatoribus verò noſtris, exitij ſit monumentum.

24 Porrò ciuitas omnis, aut in vniuerſum regio quæ ſecundum hæc non fecerit, ferro igníque per indignationem deuaſtabitur: neque ſolùm hominibus inuia reddetur, verùm etiam feris & volucribus in tempus ſempiternum infeſta.

Liber Iob, Hebraicè אִיּוֹב

Huius hiſtoriæ Iob, meminit Ezech. cap. 14. b. 14. his verbis, Et ſi fuerint tres viri illi in medio eius, Noah, Daniel, & Iob, ipſi iuſtitia ſua liberabũt animam ſuam, dixit Dominus Iehouah. Meminit & Iac. cap. 5. c. 11, Tolerantiam Iob audiſtis. Hoc ideo diximus nequis cum veteribus Hebræis dicat Iob nunquam fuiſſe: qui à recentioribus Hebræis, & illis quidem doctiſsimis reprehenduntur.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Sanctitas Iob. 2 Liberi eius & poſſeſsio. 5 Iob poſt cõuiuia curat liberos ſuos ſanctificandos. 6 Satan in medio Filiorũ Dei adſtat coram Iehoua. 7 Satanæ natura. 10 Benedictio Dei. 11 Satan ſine permiſſu Dei non poteſt nocere ipſi Iob. 15 Boues & aſinæ Iob rapiuntur à Sabæis. 16 Oues Iob ſuccẽduntur à Deo. 17 Camelos ipſius abigunt Chaldæi. 19 Liberi occidũtur impetu venti. 21 Fides & patientia Iob in aduerſis.

1 VIR fuit in terra עVts, אIób nomen eius: erátq; vir ille perfectus & rect⁹, ac timens Deũ, recedénſque à malo.

2 Nati ſunt autẽ ei ſeptẽ filij & tres filiæ.

3 Et fuit peculium eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorũ, quingenta quoque iuga boum, ac quingentæ aſinæ, & familia multa valde: erátque vir ille maximus omnium Orientalium.

4 Ibant autem filij eius, & faciebant conuiuia in domo cuiuſque die ſuo: mittebántq; & vocabant tres ſorores ſuas, vt comederent & biberent ſecum.

5 Quúmque in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat אIób, & ſanctificabat eos: ſurgebátque ſummo mane, & offerebat holocauſta *iuxta* numerũ omnium eorum. dicebat enim אIób, Forſitan peccauerunt filij mei, & maledixerunt Deo in cordibus ſuis. Sic faciebat אIób cunctis diebus. B

6 Quadam autem die venerunt Filij Dei vt aſtarent coram Iehoua, & venit etiam Satán in medio eorum.

7 Dixítque Iehouáh ad Satán, Vnde venis? Et reſpondens Satán Iehouæ, dixit, Ab expatiando in terra, & à deambulando in ea.

8 Dixit autem Iehouáh ad Satán, Appoſuiſtíne cor tuum ad ſeruum meum אIób, quòd nõ ſit ſimilis illi in terra, vir perfectus, ac rectus, timens Deum, & recedens à malo?

9 Reſpondens autem Satán Iehouæ, dixit, An gratis timet אIób Deum?

10 Nónne tu vallaſti eum, & domum eius, ac quicquid illius eſt per circuitum? operi manuum eius benedixiſti, & poſſeſsio eius creuit in terra.

11 Verùm mitte nunc manum tuam, & tange quicquid eius eſt, niſi in faciem tuam maledixerit tibi. C

12 Dixit itaq; Iehouáh ad Satán, En quicquid eius eſt, in manu tua *eſt*, tantùm in eum ne inijcias manum tuam. Et exiuit Satán à cõſpectu Iehouæ.

13 Die autem quadam filij eius & filiæ eius comedebant & bibebant vinum in domo fratris ſui primogeniti:

14 Venitque nuntius ad אIób, ac dixit, Boues arabant, & aſinæ páſcebantur in locis ſuis:

15 Irruerũt autem שSebæi, ac tulerũt eos, puerósque percuſſerunt acie gladij, & euaſi tãtùm ego ſolus vt renuntiarem tibi.

16 Adhuc ille loquebatur & alius venit, qui dixit, Ignis Dei decidit è cælo, & exuſsit oues ac pueros, conſumpſitque eos: & euaſi tantùm ego ſolus vt renuntiarem tibi.

17 Adhuc ille loquebatur & alius venit, qui dixit, Chaldæi tribus aciebus diuiſi excurrerũt in camelos, ac tulerunt eos, puerósque percuſſerunt acie gladij: & euaſi tantùm ego ſolus vt renuntiarem tibi.

D 18 Adhuc ille loquebatur & alius venit, qui di-
xit, Filij tui & filiæ tuæ veſcebantur, ac bibe-
bant vinum in domo fratris ſui primogeniti:
19 Et ecce ventus magnus venit è *loco qui eſt* trás
deſertum, & percuſsit quatuor angulos ipſius
domus, quæ corruit ſuper pueros, & mortui
ſunt: euaſi autem tantùm ego ſolus vt renun-
tiarem tibi.
20 Tūc ſurrexit אIób, & ſcidit pallium ſuum,
totonditque caput ſuum, atque corruens in
terram, adorauit,
Eccl. 5.c.14. 1.Tim.6.b.7 21 Ac dixit, Nudus egreſſus ſum ex vtero ma-
tris meæ, & nudus reuertar illuc: Iehouáh de-
dit, & Iehouáh abſtulit, ſit nomen Iehouæ be-
nedictum.
22 In toto hoc nō peccauit אIób, nec attribuit
inſulſum *quicquam* Deo.

CAPVT II.

1 Satanæ cum Deo colloquium, petentis facultatem percutiendi corpus Iob. 7 Satan percutit Iob vlcere. 9 Tentatur Iob ab vxore. 10 Proſpera & aduerſa à Deo. 11 Veniunt tres amici Iob vt eum conſolentur.

1 QVadam autem die venerunt filij Dei vt
aſtarét coram Iehoua, & venit etiam Sa-
tán in medio eorum vt aſtaret coram Iehoua.
2 Dixitque Iehouáh ad Satán, Vnde venis? Re-
ſpondens Satán Iehouæ, dixit, Ab expatiando
in terra, & deambulando in ea.
3 Dixit autem Iehouáh ad Satán, Appoſuiſti-
ne cor tuum ad ſeruum meum אIób, quòd nō
ſit ſimilis illi in terra, vir perfectus ac rectus,
timens Deum, & recedés à malo? adhuc enim
ipſe retinet perfectionem ſuam, quanuis in-
citaueris me in eum vt perderem ipſum ſine
cauſa.
B 4 Reſpondens verò Satán Iehouæ, dixit, Pel-
lem pro pelle, & cuncta quę *ſunt* viro, dabit pro
anima ſua.
5 Verùm mitte nunc manum tuam, & tange
ipſum met & carnem eius, niſi in faciem tuam
maledixerit tibi.
6 Dixit itaque Iehouáh ad Satán, En ipſe in
manu tua, verùm animam eius ſerua.
7 Exiuit igitur Satán à facie Iehouæ, & per-
cuſsit אIób vlcere malo à planta pedis eius
vſque ad verticem eius.
8 Accepitque teſtam vt ſcalperet ſeſe ea: & ipſe
ſedebat in medio cineris.
C 9 Dixit autem ei vxor ſua, Adhuc tu retines
perfectionem tuam? maledic Deo, & morere.
10 Ad quam ille ait, Vt loquitur vna è ſtultis, lo
queris? præterea bonum ſuſcipiemus à Deo,
& malum non ſuſcipiemus? In omni hoc non
peccauit אIób labiis ſuis.
11 Porrò quū audiſſent tres amici אIób omne
D malum iſtud quod euenerat illi, venerunt ſin-
guli à loco ſuo, אEliphaz Themanites, & Bil-
dád שSuhhites, & צSophár Naעamathites: cō-
ſtituerant enim ſimul venire ad cōdolendum
ei, & conſolandum eum.
12 Qui eleuantes oculos procul, non agnoue-
runt eum, & leuauerunt vocem ſuam, ac fleue
runt, ſciderúntque ſinguli pallium ſuum, &
ſparſerunt puluerem ſuper capita ſua in cæ-
lum:
13 Atque ſederunt cum eo in terra ſeptem die-
bus & ſeptem noctibus, nec erat qui loquere-
tur ei verbum: videbant enim quòd increue-

CAPVT III.

Querimonia qua Iob deplorat, & exponit amicis triſtiſsimum verò ſuarum ſtatum, & quantos perferat cruciatus. Cuius ſumma eſt, optandum ſibi vt editus in terram non eſſet, aut moriatur citiſsimè. Vnde naſcitur occaſio diſputationis inter Iob & ſuos amicos ſuper afflictione ipſius.

1 POſt hæc aperuit אIób os ſuum, & male-
dixit diei ſuo.
2 Clamauitque אIób, ac dixit,
3 Pereat dies in qua nat⁹ ſum: & nox *quæ* dixit, Iere.20.d.14
Conceptus eſt vir.
4 Dies illa ſit tenebræ: non requirat illā Deus
déſuper, nec ſplendeat ſuper illam lux.
5 Polluant illam tenebræ, & vmbra mortis, ha
bitet ſuper illam nubes, terreant illam æſtus
diei.
6 Noctem illam occupet caligo, ne gaudeat
inter dies anni, in numerum lunarum ne ve-
niat.
7 En nox illa ſit ſolitaria, ne veniat cantus in B
illa.
8 Maledicant illi qui maledicunt diei, qui pa-
rati ſunt excitare luctum ſuum.
9 Obtenebrentur ſtellę crepuſculi eius: expe-
ctet lucem, & non adſit, nec videat palpebras
auroræ:
10 Quia non concluſit oſtia ventris mei, nec
abſcondit moleſtiam ab oculis meis.
11 Quare non à vulua mortuus ſum, *aut quare* ex
ventre egreſſus ſum, & *non* obii?
12 Quare præuenerūt me genua? & quare vbe-
ra, vt ſugerem?
13 Nunc enim iacerem, & quieſcerem: dormi-
rem, tunc quies eſſet mihi C
14 Cum Regibus & conſiliariis terræ qui ædi-
ficabant deſolata ſibi:
15 Aut cum principibus quibus *erat* aurum, qui
replebant domos ſuas argento:
16 Aut ſicut abortiuum abſconditum non fui,
ſicut paruuli qui non viderunt lucem?
17 Illic impii deſinunt *incutere* metum, & ibi
quieſcunt feſſi robore:
18 Simul vincti conquieſcunt, non audiunt vo
cem exactoris.
19 Paruus & magnus illic eſt, *illic* inquam ſer-
uus *eſt* liber à domino ſuo. D
20 Quare dedit afflicto lucem, & vitam amaris
animo?
21 Qui expectant mortem, & non *eſt*, & inqui-
runt eam pluſquam theſauros.
22 Qui lætantur exultatione, gaudent quum
inuenerint ſepulchrum.
23 *Quare inquam dedit lucem* viro cuius via abſcon
dita eſt, & præcluſit Deus propter illum?
24 Nam ante panem meum ſuſpirium meum
venit, & ſtillant inſtar aquæ rugitus mei:
25 Quia timorē timui, & euenit mihi: & quod
verebar, accidit mihi.
26 Non habeo pacem, nec quieſco, neque re-
quieſco: venit enim pauor.

CAPVT IIII.

Caput diſputationis inter Iob & amicos eſt, an Iob ſit afflictus à Deo propter impietatem & ſcelera, an aliam ob cauſam. Quam controuerſiam Deus ipſe arbiter dirimit capite 38. 7 Ex afflictionibus Iob, nititur Eliphaz probare eum eſſe impium communi omnium carnalium argumento. 17 Aliud eiuſdem argumentum à iuſtitia & æquitate Dei.

1 ET reſpondens אEliphaz Themanites illē,
dixit,

2 An ſi diſceptemus tecum, ægrè feres? attamē prohibere ſermones quis poterit?
3 Ecce, erudiſti multos, & manus laſſas roboraſti:
4 Cadentem erexerunt ſermones tui, & genua curuata roboraſti.
5 Nunc autem quum venit tibi, ægrè tuliſti: venit vſque ad te, & territus es.
B 6 Nónne timor tuus *fuit* ſpes tua, & perfectio viarum tuarum, expectatio tua?
7 Recordare obſecro quis fuerit innocens *qui* perierit: & vbinam recti ſuccisi fuerint:
8 Quemadmodum vidi, *quod* arantes iniquitatem & ſeminantes peruerſitatem, metunt illam.
9 Flatu Dei pereunt, & ſpiritu furoris eius deficiunt.
10 Rugitus leonis, & vox leonis, & dētes leunculorum excutiuntur.
11 Leo *maior* perit, quòd non ſit *ei* præda, & filij leonis diſperguntur.
C 12 Me quoque *hæc* res latebat: verùm accepit auris mea puſillum ex ea.
13 In cogitationibus viſionum nocturnarum, quando irruit ſopor ſuper homines,
14 Pauor accidit mihi, ac tremor, qui multitudinem oſsium meorum terrefecit,
15 Et ſpiritus coram me tranſiuit, inhorruit pilus carnis meæ:
16 T*um* ſubſtitit, cuius vultum nō agnoui: imago coram oculis meis *erat*, ſilentium & vocem audiui.
D 17 Nunquid homo Deo iuſtior erit? nū factore ſuo mundior erit vir?
Infrà 15.b.15 18 Ecce in ſeruis ſuis non poſuit ſtabilitatem, nec in Angelis ſuis poſuit lumen:
2.Petr. 2.a.4 19 Quanto magis in iis qui habitant domos luteas, quorum *eſt* in terra fundamentū, & quos conterent donec fuerit Arcturus.
20 A mane vſque ad veſperam conterūtur, eo quòd non ſit qui apponat *cor*, in ſeculum peribunt.
21 Nónne translata eſt dignitas eorum *quæ* in ipſis? moriuntur, & non in ſapientia?

CAPVT V

1 *Perſtat Eliphaz, nitens oſtendere ipſius Iob impietatem à ſanctorum impunitate, & ſtultorum perditione.* 9 *Argumenta iuſtitiæ Dei.* 17 *Commendatio crucis qua hominem erudit & mortificat.*

1 CLama nunc, & *uide* an ſit qui reſpondeat tibi: & ad quem ſanctorum vertes te?
2 Profectò ſtultum interficit iracundia, & ardelionem perimit inuidia.
3 Vidi ſtultum radicantem, & maledixi habitaculo eius ſtatim.
4 Elongabuntur filij eius à ſalute, & conterentur in porta, nec erit eruens.
5 Diuitię eorum *eius erant* cuius meſſem famelicus comedet, & de ſpinis tollet eam, atq; inhiabit prædo.
6 Etenim non egreditur è puluere iniquitas, nec de terra oritur peruerſitas:
B 7 Tametſi homo ad moleſtiam natus ſit, quēadmodum ſcintillæ attollunt ſeſe ad volandum.
8 Certè ego requirerem Deum, & ad Deū ponerem eloquium meum:
9 Qui facit maxima, & non eſt inueſtigatio: *ac* mirabilia abſque numero.
10 Qui dat pluuiam ſuper faciem terrę, & mittit aquas ſuper faciem platearum.
11 Vt ponat humiles in excelſo, & pullati exaltentur ſalute,
12 Diſsipat cogitationes callidorum, & non facient manus eorum quod decreuerant.
13 Et apprehendit ſapientes in calliditate eorum, & conſilium prauorum infatuatum eſt. 1.Cor.3.d.19
14 Interdiu incurrūt *in* tenebras, & quaſi in nocte palpant in meridie. C
15 Et ſeruat *humiles* à gladio, ab ore eorum, & à manu forti pauperem.
16 Eſtque pauperi ſpes: iniquitas autem clauſit os ſuum.
17 Profectò beatus eſt homo *quem* increpauerit Deus: proinde correctionem omnipotentis ne ſpernas: Prouerb.3.b.11 Iacobi 1.b.12
18 Quia ipſe dolore afficit, & medetur: percutit, & manus eius ſanant. Heb.12.b.5 Apoc.3.d.19
19 In ſex anguſtiis eruet te, & in ſeptima non tanget te malum.
20 In fame, redimet te à morte: & in bello, à manibus gladij.
21 A flagello linguæ abſconderis, neque timebis à vaſtitate quum venerit. D
22 Vaſtitatem & famem ridebis, & à beſtia terræ non timebis.
23 Quin & cum lapidibus agri *erit* pactum tibi, & beſtia agri pacifica *erit* tibi.
24 Et ſcies quòd pax *erit in* tabernaculo tuo, viſitabiſque habitaculum tuum, & non peccabis.
25 Scies inquam quòd multum *erit* ſemen tuū, & propagines tuæ velut herba terræ.
26 Ingredieris in ſenectute ſepulchrum, ſicut aſcendit aceruus *in aream* tempore ſuo.
27 Ecce, hoc inueſtigauimus, & ſic eſt: audi illud, & tu ſcito tibi.

CAPVT VI.

1 *Pœnam culpa ſua grauiorem dicit Iob.* 8 *Iob humana patitur, optando ſibi mortem.* 14 *Conqueritur ſe ab amicis relictum, quum præter meritum affligatur.*

1 REſpondens autem Iób, dixit,
2 Vtinam appendendo appenderetur querela mea, & contritionem meam in ſtatera eleuarent pariter.
3 Nūc enim arena marium grauior eſſet: ideo verba mea abſorpta ſunt:
4 Quia ſagittæ Omnipotentis apud me *ſunt*, quarum venenum ebibit ſpiritum meum, terrores Dei oppugnant me.
5 Nunquid rudit onager iuxta herbā? an mugit bos iuxta pabulum ſuum?
6 Nunquid comeditur inſipidum abſque ſale? num eſt ſapor in albumine vitelli?
7 Quæ renuebat tangere anima mea, ipſa *ſunt* velut ægritudines carnis meæ. B
8 Quis det vt veniat poſtulatio mea, & expectationem meam det Deus?
9 Velitque Deus, & conterat me: ſoluat manū ſuam, & ſuccidat me.
10 Et erit adhuc conſolatio mea (& vror dolore, nec parcit) quòd non ſuppreſſerim eloquia Sancti.
11 Verum quid fortitudo mea, quòd ſperem? & quid finis meus, quòd prolōgem vitā meam?
12 An fortitudo lapidū, fortitudo mea? an caro

mea ænea eſt?
13 Annon auxilium meum *fuit* in me, & lex ex-
pulſa eſt à me?
C 14 An diſſoluto, à ſodali ſuo cõuitium? & *quod*
timorem Omnipotentis deſeruerit?
15 Fratres mei præuaricati ſunt in me ſicut tor
rens, ſicut inundatio torrentium *qui* præter-
eunt,
16 Qui obſcuri ſunt præ glacie, *&* in quibus oc
cultatur nix.
17 Tempore *autem* quo effluxerint, excidẽtur:
dum *enim* incaleſcit, extinguuntur è loco ſuo:
18 Vel declinant *alio* ſemitæ itineris eorum, *&*
aſcendunt in vacuum, ac pereunt.
19 Conſiderauerant ſemitæ Themanitarum,
itinera ωSeba expectauerant ſibi.
20 Pudore affecti ſunt, quoniam ſperauerant:
deuenerũt vſque ad illum *locum*, & erubuerũt.
21 Certè nunc eſtis *ſimiles* illi, vidiſtis fractionẽ,
& timuiſtis.
22 Num dixi, Afferte mihi, & de fructu veſtro
date munera pro me:
D 23 Et liberate me è manu hoſtis, & de manu ro
buſtorum redimite me?
24 Docete me, & ego tacebo: & in quo errauerim, intelligere facite me.
25 Quàm fortia ſunt eloquia recta? & quid di-
ſceptando conficiet diſceptatio veſtra?
26 An diſceptando verba reputare debetis, &
ventum eloquia deſperati?
27 Iram in pupillum cadere faceretis, quum fo
diatis *aliquid* aduerſus amicum veſtrum.
28 Nunc itaque velitis reſpicere ad me, & *uidete* an in conſpectu veſtro mentiar.
29 Conuertimini nunc: *&* ne ſit iniquitas: con
uertimini inquã, *&* adhuc iuſtitia mea in ea.
30 An eſt in lingua mea iniquitas? an palatum
meum non intelligeret contritiones?

CAPVT VII.

Vitam non eſſe niſi laborem perpetuum Iob oſtendit, ſimul ipſius vita breuitatem.

1 NOnne tempus determinatum *eſt* homi-
ni ſuper terram, & ſicut dies mercenarij
dies eius?
2 Sicut ſeruus aſpirat ad vmbram, & ſicut mer
cenarius præſtolatur mercedem operis ſui:
3 Sic ceu iure hæreditario traditus ſum mihi
menſibus vanis, & noctes laborioſas paraue-
runt mihi.
4 Si iacui, tum dixi, Quando ſurgam? & *cor
meum* menſum eſt veſperam, ſaturatúſque ſum
euagationibus vſque ad crepuſculum.
5 Induta eſt caro mea vermibus, & ramento
pulueris: cutis mea rupit ſeſe, & diſſoluit ſe.
B 6 Dies mei velociores *fuerunt* radio textoris,
& defecerunt abſque ſpe.
7 Memento quòd ſicut ventus *eſt* vita mea: *&*
quod non reuertetur oculus meus vt videat
bonum.
8 Non aſpiciet me oculus videntis me: oculi
tui in me, & non ero.
9 Vt deficit nubes, & abit, ſic deſcendẽs ad in-
fernum, non aſcendet:
10 Non reuertetur vltrà ad domum ſuam, nec
agnoſcet eum vltrà locus.
11 Propterea ego non coercebo os meum, *ſed*
loquar de anguſtia ſpiritus mei, commẽtabor
C de amaritudine animæ meæ.
12 Nũquid mare ego ſum, nũ cetus, quòd po-
nas mihi cuſtodiam?
13 Quum dixi, Conſolabitur me lectus meus,
auferet lamentationem meam cubile meum:
14 Tunc terruiſti me ſomniis, & viſionibus ſtu
pefeciſti me.
15 Et elegit ſtrangulationẽ anima mea: *&* mor
tem potius quàm oſſa mea.
16 Tædio affectus ſum, non in ſeculũ victurus:
recede à me, quia vanitas *ſunt* dies mei.
17 Quid *eſt* homo quòd magnifices eũ, & quòd D
ponas ſuper eum cor tuum?
18 Et viſites eum ſingulis matutinis? *&* momẽ
tis ſingulis probes eum?
19 Quouſque non recedes à me, nec ſines me,
donec glutiam ſaliuam meam?
20 Peccaui, quid feci tibi ô cuſtos hominum?
quare poſuiſti me in offendiculũ tibi, & ſum
mihi oneri?
21 Et cur non parces præuaricationi meæ, &
dimittes iniquitatẽ meam? nunc enim in pul-
uere dormiam, & *ſi* quæſieris me, non ero.

CAPVT VIII.

1 Baldad conatur Iob ad confeſſionem peccatorum & reſipiſcentiam reuocare, idque duobus argumentis. 5 Primum argumentum à reſipiſcentium benedictione. 11 Secundum à ſubitanea hypocritarum perditione.

1 REſpondit autem Bildád ωSuhhites, &
dixit,
2 Quouſque *tandem* loqueris hæc, & *uelut* uen-
tus fortis *erunt* ſermones oris tui?
3 An Deus peruertet iudicium? & an Omni-
potens peruertet iuſtitiam:
4 Si filij tui peccauerũt ei, & expulit eos pro-
pter præuaricationem eorum.
5 Si tu mane quæſieris Deum, & Omnipoten
tem deprecatus fueris:
6 Si purus & rectus fueris, certè nunc ſuſcita- B
bit ſuper te *bonum*, & pacificum reddet habita-
culum iuſtitiæ tuæ.
7 Eritque principium tuum paruum, nouiſſi-
mum verò tuum creſcet valde.
8 Interroga enim obſecro ętatem priorem, &
præpara te inquiſitioni patrum eorum:
9 (Quia *ab* heri ſumus, nec ſcimus: quum velut Pſal. 144.b.4
vmbra ſint dies noſtri ſuper terram) Infrà 14.a.1
10 Nónne ipſi docebunt te, *ac* dicent tibi, & è
corde ſuo proferent eloquia?
11 Nunquid creſcet iuncus abſque cœno, cre- C
ſcet gramen abſque aqua?
12 Quum adhuc eſt in virore ſuo, non decerpi-
tur, & ante omnem herbam areſcit:
13 Sic ſemitæ omnium qui obliuiſcuntur Dei,
& ſpes impij perit.
14 Cuius ſucciditur ſpes, & *uelut* domus ara-
neæ *eſt* fiducia eius.
15 Innitetur domui ſuæ, & non cõſiſtet: fulciet
ſe ſuper eam, neque conſiſtet.
16 Viridis eſt ante ſolem, & ſupra hortũ ſuum
ramus eius tener egreditur.
17 Iuxta fontem radices eius intricantur, *&* D
ſicut domus lapidum implicatur.
18 Si abſorbeat eam è loco ſuo, & inficiando di
cat de eo, Non vidi te.
19 En id *erit* gaudium viæ eius: & de terra alia
germinabunt.
20 Ecce, Deus non ſpernit perfectum, nec ap-
prehendit manum malignorum:

21 Adhuc implebit riſu os tuum, & labia tua iu
bilatione.
22 Odio habentes te induentur pudore, & ta-
bernaculum impiorum non erit.

CAPVT IX.

2 Iob iuſtitia Dei comparatione, hominis iuſtitiam nullam declarat.
29 Rurſum oſtendit neminem poſſe iudicãte Domino iuſtificari.

1 ET reſpondit xIób, ac dixit,
2 Verè noui quòd ita eſt, & quomodo iu
ſtificabit ſe homo cum Deo?
3 Si velit contendere cum eo, non reſponde-
bit ei *ad* vnum ex mille.
4 Sapiens corde eſt, & fortis robore, quis du-
ra loquetur ei, & in pace erit?
5 Qui transfert montes, & non agnoſcũt quis
ſubuerterit eos furore ſuo.
6 Qui dimouet terram de loco ſuo, & colu-
mnæ eius contremiſcunt.
7 Qui dicit ſoli, & non oritur, ſtellas quoque
ſignat.
8 Qui extendit cælos ſolus, & ambulat ſuper
excelſa maris.
9 Qui facit Arcturum, Oriona, & Pleiadas, &
penetralia Auſtri.
B 10 Qui facit magna, eáque imperueſtigabilia,
& mirabilia abſque numero.
11 Ecce tráſit ante me, & nó video: & præterit,
nec intelligo eum.
12 Certè rapiet, quis reſtituere faciet eum? quis
dicet ei, Quid facis?
13 Deus non reuocat iram ſuam: ſub eo incur-
uantur adiutores ſuperbiæ.
14 Quanto minus reſpondebo ei, eligam ver-
ba mea cum eo?
15 Cui etiamſi iuſtus fuero, non reſpondebo,
iudicantem me deprecabor?
16 Si inuocauero, & reſponderit mihi, non cre
dam quòd auſcultauerit vocem meam:
17 Qui turbine contriuit me, & multiplicauit
vulnera mea gratis,
18 Non dedit mihi attrahere ſpiritum meum,
ſed ſaturauit me amaritudinibus.
C 19 Si de potentia, robuſtus profectò eſt: ſi verò
de iudicio, quis conuenire faciet me?
20 Si iuſtus fuero, os meum condemnabit me:
ſi perfectus *fuero*, peruerſum me reddet.
21 Conſumptus ſum, non noui animã meam,
propterea ſperno vitam meam.
22 Vnum eſt, propterea dico, perfectum & im-
pium ipſe conſumit.
23 Si flagellum occidat ſubitò, tẽtationem in-
nocentium ſubſannabit.
24 Terra data eſt in manu impij *qui* vultum iu
dicum eius operit. ſi non, vbinam *eſt*, & quiſ-
nam eſt?
25 Præterea dies mei velociores fuerunt cur-
ſore, fugerunt, nec viderunt bonum.
26 Præterierunt cũ nauibus xEbéh, ſicut aqui-
la quæ volat ad eſcam.
D 27 Si contigit dicere me, Obliuiſcar querimo-
niæ meæ, relinquam iram meam, & cõfirma-
bo *cor meum*.
28 *Tunc* timui *ab* omnibus doloribus meis, no
ui quòd non emundabis me.
29 Si ego *ſum* impius, quare in vanũ laborabo?
30 Etiamſi lauero me aquis niualibus, & mun
dauero in puritate manus meas:
31 Tunc in foueam demerges me, & abominã
buntur me veſtimenta mea.
32 Quia non *eſt* homo ſicut ego vt reſpondeam
ei, & veniamus ſimul in iudicium:
33 Non eſt inter nos redarguens *qui* ponat mã
num ſuam ſuper nos ambos.
34 Auferat à me virgam ſuam, & terror eius nẽ
perterreat me:
35 *Tunc* loquar, neque timebo illum, quia non
ſic ſum apud me.

CAPVT X.

1 Tædet Iob vitæ ſuæ. 8 Collatione priorum beneficiorum & præſentis afflictionis, nimiam ſeueritatem Dei in ſe oſtendit. 20 Pœnitendi ſpatium quærit. 21 Deſcriptio mortis

1 EXciſa eſt anima mea in vita mea, *propterea*
relinquam ſuper me eloquium meũ, lo-
quar in amaritudine animæ meæ.
2 Dicam Deo, Ne condemnes me, indica mi-
hi quamobrem contendas mecum.
3 Nũquid bonum tibi, quòd opprimas, quòd
reprobes laborem manuum tuarum, & conſi-
lium impiorum illuſtres?
4 Nũquid oculi carnis tibi *ſunt*? an vt videt ho
mo, vides?
5 Nunquid ſicut dies hominis, dies tui? & nũ-
quid anni tui ſicut dies hominis?
6 Quòd diſquiras iniquitatem meam, & pec- B
catum meum inquiras?
7 Tu ſcis quòd non impiè egi, & *tamen* non eſt
qui de manu tua eruat.
8 Manus tuæ finxerunt me, ac fecerunt me ſi-
mul *per* circuitum, & diſperdes me.
9 Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris
me, & in puluerem reduces me?
10 Nónne ſicut lac liquefeciſti me, & tanquam
caſeum coagulaſti me?
11 Cute & carne veſtiſti me: atque oſſibus &
neruis cooperuiſti me.
12 Vitam & miſericordiam feciſti mecum, & vi C
ſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum.
13 Et iſta abſcódiſti in corde tuo, & noui quòd
hoc eſt apud te.
14 Si peccaui, & cuſtodies me? & ab iniquitate
mea non emundabis me?
15 Si impiè egi, væ mihi: ſi verò iuſtus ſim, non
eleuabo caput meum, ſaturatus ignominia, &
videns afflictionem meam.
16 Vtinam multiplicetur & vt leo venêris me:
at reuerteris, & mirificaberis in me.
17 Renouas *enim* plagas tuas contra me, & mul
tiplicas iram tuam mecum: mutationes &
exercitus mecum ſunt.
18 Et quare de vulua eduxiſti me? *utinam* inter- D
iiſſem, & oculus non vidiſſet me,
19 Et fuiſſem tãquam non fuiſſem: ab vtero ad
ſepulchrum elatus fuiſſem.
20 Nónne pauci ſunt dies mei? ceſſa ergo *à me*,
& dimitte me, & cófortabo *cor meum* paululũ,
21 Antequam abeam, & non reuertar, ad terrã
tenebrarum & vmbræ mortis,
22 Terram *inquam* obſcuritatis ſicut caligo vm-
bræ mortis, & non *ſunt in ea* ordines, ac tene-
breſcit ſicut caligo.

CAPVT XI.

2 Sophar iniuſtè Iob arguit. 7 Deum incomprehenſibilẽ oſtendit. 14 Pœnitenti Deum miſericordem promittit: ſimul felicitas viri deſcribitur.

1 ET reſpondit xSophár Naamathites, ac
dixit,

2 An multitudo verborum carebit reſponſio-
ne? & an vir labiorum iuſtificabitur?
3 Nugæ tuæ homines tacere faciunt, & ſub-
ſannas, nec eſt qui pudore te afficiat.
4 Et dicis, Pura eſt doctrina mea, & mundus
ſum in oculis tuis.
5 Veruntamen quis det Deum loqui, & ape-
riat labia ſua tecum?
B 6 Et annuntiet tibi occulta ſapientiæ: quia du
plo maiora ſecundum legē: & ſcito quòd obli
tus eſt tui Deus propter iniquitatem tuam.
7 Num inueſtigationem Dei inuenies? an vſ-
que ad perfectionē Omnipotētem inuenies?
8 In altis cælis, quid facies? profundior eſt in-
ferno, quomodo cognoſces?
9 Longior eſt terra ipſa menſura eius, & la-
tior mari.
10 Si ſuccidat, & concludat, aut cōgreget, quis
reſpondebit ei?
C 11 Nam ipſe nouit homines vanitatis, vidétq;
homines iniquitatis, & eū qui non intelligit.
12 Homo verò vacuus efficitur cordatus, quā-
uis *ut* pullus onagri homo naſcatur.
13 Si tu præparaueris cor tuum, & extenderis
ad eum manus tuas:
14 Si qua iniquitas *ſit* in manu tua, longè faci-
to ea, neq; habitare ſinas in tabernaculis tuis
iniquitatem.
15 Tunc enim eleuabis faciem tuam à macu-
la, & eris fortis, neque timebis.
D 16 Profectò tu laboris obliuiſceris, & vt aqua-
rum *quæ* tranſierunt, recordaberis illius.
17 Et ipſo meridie *clarius* ſurget tēpus, illuſtra-
beris, ſicut mane ipſum eris.
18 Et confides quòd ſit ſpes: & fodies, confidē-
ter dormies.
Leuit.26.a.5 19 Et accubabis, nec *erit* qui exterreat te: & de-
precabuntur faciem tuam multi.
20 At oculi impiorum deficient, & effugium
peribit ab eis, ac ſpes eorum *erit* dolor animæ.

CAPVT XII.

1 *Iob quàm ſit patiens, oſtendit.* 7 *Creatoris potentiam ex crea-
turis docet.* 17 *Mutantur ſtatus principum, vt agnoſcantur do-
na Dei.*

1 ET reſpondit Iiób, ac dixit,
2 Reuera *putatis* quòd vos *ſitis* populus,
& *quod* vobiſcum moritura ſit ſapientia.
3 Etiam mihi *eſt* cor vt vobis, nō ſum inferior
vobis ſapientia: & cum quo non *ſunt* ſicut hęc?
Prouerb.14.a.2 4 Deriſio amico eius ſum qui inuocat Deum,
& reſpondet illi: irriſio eſt iuſtus perfectus.
5 Vt lampas contempta eſt cogitationi paca-
ti, qui paratus eſt ad lapſus pedis.
6 Proſperè agunt tabernacula prædonum, &
ſecura ſunt prouocantibus Deum, & ei qui
producit Deum manu ſua.
B 7 Verūtamen interroga nunc iumenta, & do-
cebunt te: & volatile cæli, & indicabit tibi.
8 Aut alloquere terram, & docebit te, & narra
bunt tibi piſces maris.
9 Quis non nouit de omnibus iſtis, quòd ma
nus Iehouæ fecit iſtud?
10 In cuius manu eſt anima omnis viuentis, &
ſpiritus omnis carnis hominis?
11 Nónne auris ſermones probat, & palatum
eſcam guſtat ſibi?
12 In decrepitis *eſt* ſapientia, & *in* longitudine
dierum intelligentia.

Eſa.22.f.22 Apoca.3.b.7 13 Cum ipſo eſt ſapientia, & fortitudo: eius eſt
conſilium & intelligentia.
14 En diruet, nec ædificabitur: concludet virū,
nec aperietur ei. C
15 Vtique cōtinebit aquas, & areſcent: & emit
tet eas, & ſubuertent terram.
16 Cum illo eſt fortitudo & ſapientia, eius eſt
errans, & errare faciens.
17 Ducit conſiliarios ſpoliatos, & iudices inſa
nire facit.
18 Vinculum Regum ſoluit, & ligat cingulum
in renibus eorum.
19 Ducit principes ſpoliatos, & fortes ſub-
uertit.
20 Aufert labium veracibus, & conſilium ſe-
num tollit. D
21 Effundit contemptum ſuper principes, &
robur fortium debilitat.
22 Qui reuelat profunda è tenebris, & educit
in lucem vmbram mortis.
23 Qui multiplicat gentes, & perdit eas, expā-
dit *locum* gentibus, & reducit eas.
24 Qui aufert cor capitum populi terræ, & er-
rare facit eos in ſolitudine abſque via.
25 Palpant tenebras, & non lucem: & errare fe
cit eos inſtar ebrij.

CAPVT XIII.

1 *Ex propriis ipſorū verbis Iob amicos redarguit.* 15 *Agnoſcentibus
peccata ſua ſalus promittitur, hypocritis verò condemnatio.*

1 ECce omnia *iſta* vidit oculus meus, audi-
uit auris mea, & intellexit ſibi.
2 Sicut noſtis vos *illa*, noui etiam ego, nō ſum
inferior vobis.
3 Sanè ego cum Omnipotēte loquar, & diſpu
tare cum Deo opto.
4 Atqui vos eſtis cōcionatores falſitatis, me-
dici vani omnes vos.
5 Vtinam tacendo taceretis, & eſſet vobis in
ſapientiam.
6 Audite quæſo diſputationem meam, & con
tentionibus labiorum meorum attendite.
7 Nunquid pro Deo loquemini iniquitatem,
& pro eo loquemini dolum?
8 An faciem eius accipietis? nūquid pro Deo
contendetis? B
9 An bonum *fuerit* quod inueſtiget vos? an ſi-
cut mentitur de homine, mentiemini de eo?
10 Arguendo arguet vos, ſi in abſcondito faciē
acceperitis.
11 Nónne excellentia eius terrere debeat vos,
& pauor eius cadere debeat ſuper vos?
12 Memoriæ veſtrę ſermones cineris, corpori-
bus luteis corpora veſtra.
13 Tacete à me, & loquar ego, & tranſeat ſuper
me quiduis.
14 Cur aufero carnem meam dentibus meis,
& animam meam ponam in manibus meis?
15 En occidet me, non expectabo: verūtamen
vias meas in conſpectu eius caſtigabo. C
16 Ipſe quoque *erit* mihi in ſalutem: non enim
in conſpectum eius impius intrabit.
17 Audite audiendo ſermonem meum, & an-
nuntiatio mea *ſit* in auribus veſtris.
18 Ecce nūc ſi diſpoſuero iudicium, noui quòd
ego iuſtificabor.
19 Quis eſt *qui* contendat mecum? nunc enim
ſi tacuero, emoriar.
20 Verùm duo ne facias mecum, & tunc à facie

tua non abſcondam me.
21 Manũ tuam à me longè facito, & terror tuus
ne exterreat me.
22 Euoca, & ego reſpõdebo: aut loquar, & re-
ſponde mihi.
23 Quot ſunt mihi iniquitates, & peccata? præ-
A uaricationes meas & peccata mea fac me co-
gnoſcere.
24 Quare faciem tuam abſcondis, & reputas
me pro inimico tibi?
25 An folium quod agitatur, conteres, & ſtipu
lam aridam perſequeris?
26 Scribis enim cõtra me amaritudines, & poſ
ſidere me facis iniquitates pueritiæ meæ.
27 Et ponis in compede pedes meos, & ſeruas
omnes ſemitas meas: ſuper radices pedum
meorum impreſſus eſt.
28 Et eſt ſicut putredo *quæ* veteraſcet, *&* vt ve-
ſtimentum *quod* comedit tinea.

CAPVT XIIII.

1 Miſeriam vitæ humanæ deſcribit Iob. 7 Prophetat reſurrectionem. 14 Expectatio ſuſtinet pios, donec impetrent quod ſperãt. 18 Aeternæ mortis pœna.

1 HOmo natus è muliere, breuis *eſt* diebus,
& ſatur ira.
Supra 8.b.9 2 Sicut flos egreditur & exciditur: *qui* & fugit
Pſal.143.b.4 velut vmbra, & non permanet.
3 Etiam ſuper hunc aperis oculos tuos, & me
adducis in iudicium tecum.
Pſal.50.b.7 4 Quis dabit mundum ex immũdo? ne vnus
quidem.
5 Si definiti ſunt dies eius, & *ſi* numerus men
ſium eius tecum *eſt*, ſtatuta eius feceris, & non
præteribit:
B 6 Recede ab eo, & ceſſet *afflictio*, donec exo-
ptet ſicut mercenarius diem ſuum.
7 Eſt enim de arbore ſpes, ſi præciſa fuerit, &
adhuc pullulabit, & propago eius nõ deſinet.
8 Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere
mortuus fuerit truncus eius,
9 Ab odore aquæ germinabit, & faciet meſ-
ſem ſicut planta nouella.
10 At homo moritur, & exciditur, ac interit ho
mo, & vbi eſt?
11 Vt abeunt aquæ à mari, & flumen exiccatur,
& areſcit:
12 Sic homo obdormit, nec reſurget: *nam* donec
C non fuerint cæli, non euigilabunt, nec exper-
giſcentur à ſomno ſuo.
13 Vtinam in ſepulchro abſcõdas me, *&* abdas
me, donec quieſcat furor tuus, *&* ponas mihi
præceptum, & recorderis mei.
14 Si moriatur homo, nunquid viuet? *ſi ſic*, cun
ctis diebus temporis mei expectarem donec
veniret immutatio mei.
15 Vocabis, & ego reſpondebo tibi: num opus
manuum tuarum perdere deſiderabis?
Prou.5.d.21 16 Nunc enim greſſus meos dinumeraſti, nec
differs peccatum meum.
D 17 Obſignata eſt *velut* in faſciculo præuaricatio
mea, & aſſuis iniquitati meæ,
18 Et ſanè *ut* mons cadens marceſcet, & rupes
quæ transferetur è loco ſuo:
19 Vt lapides comminuuntur aqua, *&* impetus
aquæ inundat, quæ ſponte fundit puluis terræ:
ſic ſpem hominis perdis.
20 Fortior eo eris in perpetuum, & abibis mu-
tans faciem ſuam, & eiicies eum.

21 Glorificabuntur filij eius, & neſciet: aut affli
gentur, & non aduertet ad eos.
22 Verùm caro eius ſuper eum, dolebit: & ani-
ma eius in eo lugebit.

CAPVT XV.

1 Eliphaz arguit Iob de ſapientia & mũditiæ arrogantia. 16 Deſcribit impiorum maledictionem, quamuis eam innocenti Iob falſò tribuat.

1 ET reſpondit Eliphàz Themanites, ac
dixit,
2 Nunquid ſapiens reſpondebit ſcientiam vẽ
toſam, & replebit Euro ventrem ſuum?
3 Diſputare verbo *quod* non proderit, & ſer-
monibus *in quibus* non erit vtilitas?
4 Etiam tu diſsipas timorem, & diminuis ora
tionem coram Deo.
5 Certè docebit iniquitatem tuam os tuum,
quum eligas linguam verſutorum.
6 Condemnat te os tuum, & non ego: & labia
tua teſtantur contra te.
7 Nunquid *ante* primum hominem natus es,
& ante colles formatus es?
8 Nunquid ſecretum Dei audiſti, & prohibes
apud te ſapientiam?
9 Quid noſti quod neſciamus? *quid* intelli-
gis, & non nobiſcum eſt?
10 Etiam canus, etiã decrepitus inter nos eſt, Eccli.18.b.13
& prouectior patre tuo diebus. B
11 An parum tibi conſolationes iſtorum? & *an*
aliquid abſconditum eſt apud te?
12 Quid cepit te cor tuum, & quid innuũt ocu
li tui,
13 Quòd reſpondeas Deo ſpiritum tuum, &
proferas ex ore tuo ſermones?
14 Quid eſt homo, vt mundus ſit, & vt iuſtifice
tur natus è muliere?
15 Ecce in ſanctis ſuis non poſuit ſtabilitatem, Supr.4.d.18
& cæli non ſunt mundi in oculis eius:
16 Quãto magis abominabilis & cõtemptibi-
lis homo bibens ſicut aquam, iniquitatem?
17 Indicabo tibi, *proinde* audi me, & hoc quod
vidi narrabo:
18 Quod ſapientes renuntiauerunt à patribus
ſuis, neque abſconderunt:
19 Quibus ſolis data eſt terra, nec tranſiuit a-
lienus per medium eorum.
20 Cunctis diebus impij ipſe dolore afficitur, C
& numero annorum *qui* abſconditi ſunt forti,
21 Strepitus terrorum in auribus ipſius, in pa-
ce vaſtator veniet ei.
22 Nõ credet reuerti è tenebris, ideo aſpicitur
à gladio.
23 Vagatur ipſe ad panem, vbinam *ſit*, *tunc* ſciet
quòd paratus ſit in manu eius dies tenebrarũ.
24 Terrebit eum tribulatio & anguſtia, robo-
rabitur contra eũ ſicut Rex paratus ad prælium.
25 Quia extendit cõtra Deum manum ſuam,
& contra Omnipotentem roboratus eſt.
26 Incurret in eum in collũ, in craſsitiem cor-
porum ſcutorum eius.
27 Quia operuit faciem ſuam adipe ſuo, & fe- D
cit rugas ſuper ilia.
28 Et inhabitauit vrbes deſolatas, domos *in
quibus* non habitabant, quæ paratæ erant in a-
ceruos lapidum.
29 Non ditescet, nec ſtabilis erit potentia eius,
neque extendet terræ perfectionem eorum.
30 Non recedet è tenebris, ramũ eius tenerum

arefaciet flamma, & recedet flatu oris eius.
31 Non credet qui vanitate errat, quòd vanitas
futura ſit permutatio eius.
32 In nó die ſuo ſuccidetur, & ramificatio eius
non vireſcet.
33 Perdet ſicut vitis vuam ſuam acerbam, &
proiiciet tanquam olea florem ſuum.
34 Congregatio enim impij *erit* deſolata, & i-
gnis deuorabit tabernacula muneris.
Eſa.59.a.4 35 N*am* conceperunt afflictioné, & pepererũt
Pſalm.7.d.15 iniquitatem, atq; véter eorũ præparat fraudé.

CAPVT XVI.

a Auſteritate amicorum motus, Iob ſuam calamitatem enarrando, ſe citra iniquitatem pati oſtendit. 16 Primum argumentum à reſipiſcentium benedictione.

1 ET reſpondit איוב Iiób, ac dixit,
2 Audiui his ſimilia multoties: conſola-
tores laborioſi *eſtis* vos omnes.
3 Nunquid *erit* finis verbis ventoſis? aut quid
corroborabit te, ſi loquaris?
4 Etiam ego ſicut vos loquerer: vtinam eſſet
anima veſtra loco animæ meæ, ſocietatem ini
rem vobiſcum ſermonibus, & mouerem ſu-
per vos caput meum:
5 Roborarem vos ore meo, & conſolatio la-
biorum meorum prohiberet.
B 6 Si loquutus fuero, non prohibebitur dolor
meus: ſi verò deſiero, quid à me recedet?
7 Verùm nunc fatigauit me, deſolaſti omnem
congregationem meam.
8 Et corrugaſti me, in teſté fuit, & ſurrexit in
me macies mea, in facie mea teſtificabitur.
9 Furor eius rapuit *me*, & odio proſequutus eſt
me, fréduit aduerſum me dentibus ſuis: hoſtis
meus acuit oculos ſuos contra me.
10 Aperuerũt aduerſum me os ſuum, cum op-
probrio percuſſerũt maxillas meas, ſimul ad-
uerſum me congregati ſunt.
C 11 Tradidit me Deus mendaci, & per manus
impiorum diuertere fecit me è via.
12 Quietus eram, & contriuit me: arripuitque
ceruicé meam, & diſsipauit me, & ſtatuit me
ſibi in ſcopum.
13 Circundederunt me iaculatores eius, diſſe-
cuit renes meos, & non pepercit, effudit in ter
ram fel meum.
14 Confregit me confractione ſuper confra-
ctionem, cucurrit aduerſum me ſicut potens.
15 Saccum conſui ſuper cutem meam, & one-
raui puluere cornu meum.
D 16 Facies mea fœdata eſt ceu luto præ fletu, &
in palpebris meis vmbra mortis:
17 Ob nullam iniuriam in manibus meis, & o-
ratio mea munda.
18 O terra, ne tegas ſanguinem meum, neq; ſit
locus clamori meo.
19 Etiam nunc, ecce in cælis eſt teſtis meus, &
teſtis meus in excelſis.
20 Colloquutores mei amici mei, ad Deũ ſtil-
lat oculus meus.
21 Vtinam diſputare poſsit vir cum Deo, ſicut
filius hominis cum amico ſuo.
22 Quia anni numeri aduenient, & ſemitã, *qua*
non reuertar, ambulabo.

CAPVT XVII.

Contabeſcendo ſe patienter præſtolari dicit.

1 SPiritus meus corruptus eſt, dies mei ſuc-
ciſi ſunt, *proinde* ſepulchra mihi.
2 *Iſtud non dicerem*, niſi illuſores mecum *eſſent*, &
in irritationibus eorum commoratur oculus
meus.
3 Appone quæſo, fideiuſſorem da mihi tecũ,
quis eſt *qui* manum meam tangat?
4 Quia cor eorum abſcondiſti ab intellectu,
propterea non exaltabis.
5 *Eum qui* blandiendi cauſa renuntiabit cogi- B
tatus *ſuos*, ſed oculi filiorum eius conſumétur.
6 Profectò ſtatuit me in parabolam populo-
rum, & *in* gehenna antea ſum.
7 Et caligauit præ indignatione oculus me⁹,
& cogitationes meę vniuerſę *ſunt* ſicut vmbra.
8 Stupebunt recti ſuper hoc, & innocens con
tra impium commouebitur.
9 Retinuit tamen iuſtus viam ſuã, & mundus C
manibus addidit robur.
10 At verò omnes reuertimini, & venite quæ-
ſo, & non inueniam inter vos ſapientem.
11 Dies mei tranſierũt, cogitationes meæ euul
ſæ ſunt, cogitationes cordis mei.
12 Noctem in diem poſuerunt, lucem propin-
quam à facie tenebrarum.
13 Si expectauero *quod* ſepulchrum *ſit* domus D
mea, *&* in tenebris ſternam lectum meum:
14 Ac foueæ dicam, Pater meus *es* tu: *&* vermi,
Mater mea, & ſoror mea *es*:
15 Vbinam nunc erit expectatio mea? & expe-
ctationem meam quis videbit?
16 Ad fulcra inferni deſcendent ſi ſimul in pul-
uere quies.

CAPVT XVIII.

Baldad reprehendit Iob, quòd non audiat bene conſulentes, & impij pœnas enarrat.

1 ET reſpódit Bildád השחי Suhhites, ac dixit,
2 Quouſque ponetis fines ſermonibus?
inſtruatis, & poſtea loquemur.
3 Cur reputamur vt iumentum, ſorduimus in
oculis veſtris?
4 Qui laniat animam ſuam furore ſuo, nun-
quid propter te derelinquetur terra, & tráſfe-
retur rupes è loco ſuo?
5 Etiam lux impiorum extinguetur, nec ſplé-
debit ſcintilla ignis eius.
6 Lux obſcurabitur in tabernaculo eius, & lu- B
cerna eius ſuper eum extinguetur.
7 Arctabuntur greſſus potentiæ eius, & proii-
ciet eum conſilium ſuum:
8 Quia proiicietur in rete pedibus ſuis, & ſu-
per rete ambulabit.
9 Apprehédet calcaneum laqueus, præuale-
bit aduerſus eum prædo.
10 Abſcondita eſt in terra pedica eius, & deci-
pula eius ſuper ſemitam.
11 Vndique terrebunt eum terrores, & diſper- C
gent eum pedibus ſuis.
12 Erit famelicum ſemen eius, & euentus ma-
lus parabitur lateri eius.
13 Deuorabit ramos cutis eius, deuorabit mé-
bra eius primogenitus mortis.
14 Abrũpetur è tabernaculo eius fiducia eius,
& incedere faciet eum ad regem terrorum.
15 Habitabit in tabernaculo eius, eo quòd nõ
ſit ipſius, ſpargetur ſuper habitaculum eius ſul
phur.
16 Deorſum radices eius areſcét, & ſurſum ex- D
cidetur ramus eius.
17 Memoria illius peribit è terra, neque *erit* Prouerb.2.

nomen illi in platea.
18 Propellent eum è luce ad tenebras, & de orbe eiicient eum.
19 Non *erit* filius illi, neque nepos in populo ſuo, & nullus ſuperſtes in habitationibus eius.
20 Super die eius obſtupeſcent poſteri, & maiores apprehendunt pauorem.
21 Sanè hæc *ſunt* habitacula iniqui, & iſte locus eius qui non nouit Deum.

CAPVT XIX.

Iob flagella ſua & miſerias deſcribens, aſſerit ſe non ob impietatem eas pati. 14 Derelictus à propinquis. 25 Vaticinium Iob de generali reſurrectione.

1 ET reſpondit ℵIiób, ac dixit,
2 Quouſq; *tandem* dolore afficietis animam meam, & contereris me ſermonibus?
3 Iam decem vicibus pudore affeciſtis me, nō erubeſcitis, perfricuiſtis frontem mihi.
4 Sed eſto ſanè errauerim, mecum moretur error meus.
5 Si verò ſanè aduerſum me magnificaueritis, & arguendo adducatis aduerſum me opprobrium meum:
6 Scitote nunc quòd Deus peruertit me, qui rete ſuum aduerſum me circunduxit.
7 En clamabo injuriam, & non exaudiar; vociferabor, & non *erit* iudicium.
B 8 Semitam meam circunſepſit, & non trāſibo, & ſuper ſemitas meas poſuit tenebras.
9 Gloriam meam mihi detraxit, & abſtulit coronam capitis mei.
10 Deſtruxit me in circuitu, & abij, recederéq; fecit ſicut arboris, ſpem meam.
11 Et ardere fecit contra me furorem ſuum, & reputauit me ſibi quaſi *unum ex* hoſtibus ſuis.
12 Simul venerunt exercitus eius, & attriuerūt ſuper me viam ſuam, & caſtrametati ſunt in circuitu tentorij mei.
13 Fratres meos à me abduxit, & noti mei ſanè alienati ſunt à me.
C 14 Deſierunt propinqui mei, & noti mei obliti ſunt mei.
15 Inquilini domus meę & ancillę meæ alienū reputauerūt me, alienus fui in oculis eorum.
16 Seruum meum vocaui, & non reſpōdit, ore meo deprecabar illum.
17 Spiritus meus alienus factus eſt vxori meæ, & deprecabar illam propter filios vteri mei.
18 Etiam iniqui deſpexerunt me: *ſi* exurgam, ſtatim loquuntur contra me.
19 Abominati ſunt me omnes viri ſecreti mei: & quos dilexi, verſi ſunt in me.
20 Cuti meæ & carni meæ adhæret os meum, & ſeruatus ſum in cute dentium meorum.
21 Miſeremini mei, miſeremini mei, vos amici mei, quia manus Dei tetigit me.
D 22 Quare perſequimini me ſicut Deus, & carne mea non ſaturamini?
23 Vtinam nunc ſcriberentur ſermones mei, vtinam in libro deſcriberentur:
24 *Vtinam inquam* ſtylo ferreo, aut *in* plumbo, *aut certè* in perpetuum, in ſaxo ſculperentur.
25 Ego quoq; noui redemptorem meum eſſe viuentem, & nouiſſimum *qui* ſuper terram ſurget.
26 Ac poſt pellem meam contriuerunt iſtud, & ex carne mea videbo Deum.
27 Quem ego viſurus ſum mihi, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alienus: defecerunt renes mei in ſinu meo.
28 Quin dicitis, Quare perſequemur eum, quū radix rei inuenta ſit in me?
29 Timete vobis à facie gladij, quoniam ira *ex* iniquitatibus gladij, vt ſciatis *fore* iudicium.

CAPVT XX.

Hic dicit Sophar impios in hoc mundo florere, ſed ad tempus.

1 REſpōdit autem ℵSophár Naamathites, ac dixit,
2 Profectò cogitationes meæ reſpondere faciunt me, & quòd ſentiam in me
3 Correctionem ignominię meę *quam* audiui, & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondere me facit.
4 Nónne hoc noſti *quod* à ſeculo *eſt*, *&* ex eo tēpore quo poſuit *Deus* hominē ſuper terram?
5 *Videlicet* exultatio impiorum eſt de propinquo, & lætitia hypocritæ ad momentum.
6 Si aſcenderit vſq; in cælum ſublimitas eius, & caput eius nubem attigerit:
7 *Attamen* inſtar ſtercoris ſui in ſempiternum peribit, videntes eum dicent, Vbinam eſt?
8 Inſtar ſomnij auolabit, & non inueniet eum, B
& recedet ſicut viſio nocturna.
9 Oculus videbit eum, & non addet, nec vltrà intuebitur eum locus eius.
10 Filij eius placabunt pauperes, & manus eius reddent quod rapuit.
11 Oſſa eius repleta ſunt occultis eius, & cū eo ſuper terram requieſcet.
12 Si dulceſcet in ore eius malum, *&* abſcōderit illud ſub lingua ſua:
13 Et pepercerit illi, neque dereliquerit illud, ſed retinuerit illud in medio palati ſui:
14 Panis eius in viſceribus eius immutabit ſeſe, fel aſpidum in interioribus eius.
15 Subſtantiā *quam* deglutiuit, euomet, de ventre eius expellet eam Deus.
16 Venenum aſpidum ſuget, *aut* occidet eum C
lingua viperæ.
17 Non videbit riuulos, *&* flumina torrentium, mellis & butyri.
18 Reſtituet laborem, & non deglutiet iuxta ſubſtantiā permutationis ſuæ, neq; exultabit.
19 Quia attriuit, reliquit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit illam.
20 Certè non agnoſcet quietum in ventre ſuo, Eccl.5.c.12
de deſiderabili ſuo non ſeruabit.
21 Non eſt quod reliquum ſit ad comedendum illud, propterea nō multiplicabitur bonū eius.
22 Quum replebitur ſufficientia eius, anguſtia erit illi, omnis manus iniqui inuadet eum.
23 *Quum* fuerit *ei* ad replendum ventrem ſuum,
immittet in eum *Deus* irā furoris ſui, & pluet D
ſuper eum, *etiam* in carnem eius.
24 *Quum* fugerit ab armis ferreis, exterminabit illum arcus æreus.
25 Educet, & exibit è pharetra, & reſplendebit felle illius: venient ſuper eum terrores.
26 Omnes tenebræ abſconditæ *ſunt* occultis illius, deuorabit eum ignis non ſufflatus: conteretur ſuperſtes in tabernaculo eius.
27 Detegent cæli iniquitatem eius, & terra ſtabit contra illum.
28 Demigrauit germen domus illius, *inſtar*

fluuiorum effuſorum in die furoris eius.

29 Hæc eſt portio hominis impij à Deo, & hæreditas ſermonis eius de Deo.

CAPVT XXI.

1 Impiorum proſperitatem Iob enarrat. Sic autem argumentatur, Si iuſtitia Dei poſtulat ut neminem affligat, niſi aliquo ſcelere meritum ſit: poſtulat etiam vt nullum ſceleratum impunè dimittat. Sed multi impij feliciſſimè viuunt. Quomodo igitur concluditis me impium, quòd affligar? 17 Eorundem repentinũ interitum deſcribit.

1 RESpondit autem ℵ Iiób, & dixit,

2 Audite audiendo ſermonem meum, & erit iſtud conſolationes veſtræ.

3 Ferte me, & ego loquar, & poſtquam loquutus fuero ſubſannes.

4 Nunquid ego ad hominem ſermonem meũ? quòd ſi, quare non anguſtiis afficietur ſpiritus meus?

5 Reſpicite ad me & obſtupeſcite, & ponite manum ſuper os.

6 Si quando recordor, tunc terreor, & apprehendit carnem meam tremor.

Ierem. 12.a.1 Abac. 1.a.3 7 Cur impij viuunt, ſeneſcunt, etiam pollent opibus?

8 Semen eorum ſtabile eſt in cõſpectu eorum cum ipſis, & germina eorũ in oculis ipſorum.

B 9 In domibus eorum *eſt* pax à timore, nec *eſt* virga Dei ſuper eos.

10 Bos eius grauidat, & non perdit ſemen: parit vacca eius, & non abortit.

11 Emittunt tanquam gregem paruulos ſuos, & nati eorum ſaltant.

12 Attollunt *uocem* quaſi *ad uocem* tympani & citharæ, & exultant *tanquam* ad ſonum organi.

13 Conſumunt in bono dies ſuos, & in momento *ad* ſepulchrum deſcendunt.

14 Et dicunt Deo, Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.

Malac. 3.d.14 15 Quid *eſt* Omnipotẽs, vt ſeruiamus ei? & quid proficiemus ſi oremus illum?

16 En non *eſt* in manu ipſorum bonum eorum, *propterea* conſilium impiorum procul eſt à me.

C 17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & veniet ſuper eos contritio ipſorum, dolores diſtribuet in furore ſuo?

18 Erunt ſicut palea coram vento, & ſicut gluma quam ſuffuratur turbo.

19 Deus abſcondet filiis eius robur ipſius, reddat illi, & cognoſcat.

20 Videant oculi eius confractionem ſuam, & de furore Omnipotentis bibat.

21 Quia quæ erit complacentia eius erga domum ſuam poſt ſe, quum numerus menſium eius truncatus ſit?

22 Nunquid Deum docebit ſcientiam, & ipſe excelſa iudicabit?

23 Iſte morietur in fortitudine perfectionis ſuæ, totus quietus, & pacificus.

24 Vbera eius replebũtur lacte, & medulla oſſa eius irrigantur.

25 Et ille morietur animo amaro, nec comedit in hilaritate.

D 26 Pariter *autem* ſuper terram iacebunt, & vermis operiet eos.

27 En noui cogitationes veſtras, & cogitationes quas aduerſum me iniquè cogitatis.

28 Quia dicitis, Vbi eſt domus principis? & vbi tabernaculum habitaculorum impiorum?

29 Nónne interrogaſtis tranſeuntes per viam, & ſigna eorum non negaſtis?

30 Quia die contritionis prohibetur malus, & die quo furores inuehuntur.

31 Quis renuntiabit in facie eius viam eius: & *quod* ipſe fecit, quis reddet ei?

32 Et ipſe ad ſepulchra ducetur, & in tumulo iugiter manebit.

33 Dulces illi ſunt glebæ torrentis, & poſt illũ omnem hominem trahet, vt ante eum *quorum* non eſt numerus.

34 Quomodo igitur conſolamini me in vanũ, quũ reſpõſiones veſtræ relictę ſint mendaciũ?

CAPVT XXII.

1 Rurſum conatur Eliphaz probare Iobum ob ſcelere mulctatum. 15 Verba infidelium: Iob tamen minimè competentia. 21 Exhortatur Iobum ad reſipiſcentiam.

1 TVnc cœpit loqui ℵ Elipház Themanites, ac dixit,

2 Nunquid Deo proderit vir, quum ipſe *uir* ſapiens proderit ſibiipſi?

3 Nunquid voluntas Omnipotenti vt iuſtificeris? & an vtilitas *erit illi* quum perfectas reddideris vias tuas?

4 Nunquid timore tui arguet te, veniet tecum in iudicium?

5 Nónne malitia tua magna eſt? at non eſt finis iniquitatibus tuis.

6 Pignus enim accepiſti à fratribus tuis gratis, & veſtes nudorum exui feciſti.

7 Ne aquam quidem laſſo propinare feciſti, & à famelico remoniſti panem.

8 At viro brachij illi *erat* terra, & is cuius perſona acceptatur, ſedet in ea. B

9 Viduas remiſiſti vacuas, & brachia pupillorum contrita ſunt.

10 Propterea in circuitibus tuis *ſunt* laquei, & terruit te timor ſubitò:

11 Aut tenebræ, nec vides, & abundantia aquarum operuit te.

12 Nónne Deus *in* ſublimitate cæli? & vide caput ſtellarum, quòd excelſæ ſint.

13 Dicéſne *propterea*, Quid nouit Deus? nũquid per caliginem iudicabit?

14 Nubes *ſunt* latibulum illi, & non videt, & in ambitu cæli deambulat.

15 Nunquid ſemitam ſeculi ſeruabis, quam calcauerunt viri iniqui? C

16 Qui ſucciſi ſunt, & nondum *erat* tempus: fluuius effuſus fuit *in* fundamentum eorum.

17 Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quid faciat Omnipotens illis?

18 Et ipſe impleuerat domos eorũ bono: proinde conſilium impiorum longè eſt à me.

19 Viderũt iuſti, & lætati ſunt, & innocens ſubſanauit eos. Pſal. 106. 42

20 Certè non ſucciſa fuit ſubſtantia noſtra, & reſiduum illorum deuorauit ignis.

21 Aſſueſce quæſo cum eo, & pacem habeto, per ea eueniet tibi bonum.

22 Accipe quæſo ex ore eius Legem, & pone eloquia eius in corde tuo.

23 Si reuerteris vſque ad Omnipotentem, ædificaberis: longè facito iniquitatem à tabernaculo tuo. D

24 Et pone ſuper terram aurum, & inſtar rupis torrentium, *erit tibi* aurum ℵ Ophir.

25 Eritque Omnipotens munitio tua, & argentum fortitudines tibi.

26 Tunc enim in Omnipotente delectaberis, & eleuabis ad Deum faciem tuam:

die contritionis prohibetur malus, &
furores inuehuntur.
renuntiabit in facie eius viam eius: &
e fecit, quis reddet ei?
e ad ſepulchra ducetur, & in aceruo
manebit.
es illi ſunt glebæ torrentis, & poſt ſe
n hominem trahet, vt ante eum quorum
numerus.
modo igitur conſolamini me inaniter,
poſitiones veſtræ relictæ ſunt mendacio?

CAPVT XXII.

Eliphaz probare Iobum ob ſcelera puniri...
...

nc cœpit loqui Eliphaz Themanites,
dixit,
uid Deo proderit vir, quum ipſe ſi ſa-
roderit ſibiipſi?
uid voluntas Omnipotenti vt iuſtificeris?
an vtilitas erit illi quum perfectas red-
vias tuas?
uid timore tui arguet te, veniet tecum
tium?
e malitia tua magna eſt? at non eſt fi-
iquitatibus tuis.
enim accepiſti à fratribus tuis gratis,
nudorum exui feciſti.
uam quidem laſſo propinare feciſti, &
co remouiſti panem.
brachij illi erat terra, & is cuius po-
epeatur, ſedet in ea.
remiſiſti vacuas, & brachia pupillo-
trita ſunt.
rea in circuitibus tuis ſunt laquei, &
timor ſubitò:
ebræ, nec vides, & abundantia aqua-
ruit te.
Deus in ſublimitate cœli? & vide
arum, quòd excelſæ ſint.
e propterea, Quid nouit Deus? num quid
inem iudicabit?
ſunt latibulum illi, & non videt, &
cæli deambulat.
uid ſemitam ſeculi ſeruabis, quam tri-
viri iniqui?
ceſſi ſunt, & nondum erat tempus, flu-
ius fuit in fundamentum eorum.
cebant Deo, Recede à nobis: & quid
nnipotens illis?
impleuerat domos eorũ bono: pro-
ſilium impiorum longe eſt à me.
t iuſti, & lætati ſunt, & innocens ſub-
os.
non ſucciſa fuit ſubſtantia noſtra: &
n illorum deuorauit ignis.
e quæſo cum eo, & pacem habeto,
eniet tibi bonum.
quæſo ex ore eius Legem, & pone
eius in corde tuo.
erteris vſque ad Omnipotentem, ædi-
longe facito iniquitatem à taberna-
.
ne ſuper terram aurum, & inſtar ſa-
um, erit tibi aurum Ophir.
ue Omnipotens munitio tua, & ar-
fortitudines tibi.
enim in Omnipotente delectaberis,
s ad Deum faciem tuam.

image
not
available

27 Deprecaberis illũ, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28 Et decernes verbum, & firmum erit tibi: & ſuper vias tuas ſplendebit lumen.

Prou.19.d.23 29 Quum humiliabuntur, tunc dices, Exultatio: nam humilem oculis ſaluat.

30 Liberat inſulam innocens, & ſeruabitur in puritate manuum tuarum.

CAPVT XXIII.

Aſſerit Iob ſe potentiam & ſententiam Iudicis vereri: & tamen ſe non affligi ob peccata.

1 ET reſpondit Iób, ac dixit,

2 Etiam hodie exacerbatio *eſt* eloquium meum, manus mea grauis eſt ſupra gemitum.

3 Vtinam ſcirem, & inuenirem eum: irem vſq; ad ſedem eius.

4 Diſponerem coram eo iudicium, & os meũ replerem argumentis.

B 5 Sciam ſermones *quos* reſpondebit mihi, & intelligam quid dicturus ſit mihi.

6 An cũ multitudine roboris diſceptabit mecum? nequaquam: imò ipſe ponet in me.

7 Ibi rectus diſputabit cum eo, & liberabor in perpetuum à iudicante me.

8 En *ad* Orientem ibo, & non erit: & ad Occidentem, nec intelligam illum.

C 9 *Aut ad* Aquilonẽ dum operatur ipſe, & non videbo: abſcondet *ſe in* Meridie, nec videbo.

10 Quum cognoſcet viam apud me, & probet me, ſicut aurum egrediar.

11 Greſſum eius apprehendit pes meus: viam eius ſeruaui, nec declinaui.

12 A præcepto labiorum eius, neque receſsi, *diligentius* quàm quod mihi neceſſarium eſt abſcondi eloquia oris eius.

13 Quòd ſi fuerit in vna *ſententia*, quis auertet eum? preterea anima eius deſiderauit, & fecit.

D 14 Quia ipſe perfecit quod neceſſarium erat mihi, & ſimilia his multa *ſunt* cum eo.

15 Idcirco à facie eius terrebor: conſiderabo, & timebo illum.

16 Et Deus emolliuit cor meum, & Omnipotens terruit me.

17 Quoniam non fui exciſus ante tenebras, & à facie mea *non* texit caliginem.

CAPVT XXIIII.

Deum humanas res curare non agnoſcit Iob, quòd Deus non puniat ſceleratos.

1 QVare ab Omnipotente non eſſent abſcõdita tempora? & ſcientes eum non viderunt dies eius?

2 Terminos attingunt alienos: gregẽ rapiunt, & paſcunt.

3 Aſinum pupillorum abducunt: in pignus accipiunt bouem viduæ.

4 Diuertere faciunt pauperes de via: ſimul abſcondunt ſe pauperes terræ.

5 Ecce *ſunt ſicut* onagri in deſerto, egrediuntur *tanquam* ad opus ſuum, mane ſurgentes ad rapinam: deſertum eſt illi panis, & filiis.

B 6 In agro pabulum eius demetunt: at vineam impij tardè vindemiant.

7 Nudum pernoctare faciunt abſque veſtimẽto, nec eſt operimentum in frigore.

8 Ab inundatione montium madefacti ſunt, & abſque operimento amplectuntur rupem.

9 Rapiunt ab vbere pupillum, & ſuper pauperem in pignus accipiunt.

10 Nudum ire faciũt abſque veſtimento: & famelicos, *eos qui* portauerunt manipulum.

11 Inter muros ſuos exprimunt oleum, torcularia calcant, & ſitiunt,

12 Ex vrbe homines clamant, & anima interfectorum vociferatur, & Deus non poſuit prohibitionem.

13 Ipſi ſunt qui rebelles ſunt lumini, non cognouerunt vias eius, nec ſteterunt in ſemitis eius. C

14 Sub lucem ſurget homicida, interficit pauperem & egenum, & in nocte eſt tãquam fur.

15 Oculus item adulteri obſeruat crepuſculũ, dicendo, Non aſpiciet me oculus: & abſconſionem faciei ponet.

16 Fodit in tenebris domos *quas* in die obſignauerunt ſibi: non agnoſcunt lucem.

17 Nam ſimul mane eſt illis vt vmbra mortis: quũ agnoſcit, terrores vmbræ mortis *ſunt illis*.

18 Leuis eſt ſuper faciem aquarum, maledicta eſt portio eorum in terra, non recedit via vinearum.

19 Vt ſiccitas & etiam calor rapiunt aquas niuis, *ſic* ſepulchrum *eos qui* peccauerunt. D

20 Obliuiſcetur illius amicus, dulcedinem ſentiet ex eo vermis: vltrà non memorabitur, & confringetur vt arbor iniquus.

21 Qui confringit vxorem ſterilem *quæ* non paritura eſt, & viduam *cui* non benefaciet.

22 Atque trahit fortes potentia ſua: inſurget, & non credet vitæ *ſuæ*.

23 Dabit illi ad confidentiam, & innitetur illi: attamen oculi eius ſuper vias eorum.

24 Receſſerunt paululum & non fuerunt, & humiliantur ſicut quilibet: obturantur *ora*, & ſicut ſummitas ſpicæ ſucciduntur.

25 Quòd ſi non, vbinam, & quis oſtendet me mẽtiri, & rediget ad nihilum ſermonẽ meum?

CAPVT XXV.

Baldad probat coram Deo neminem eſſe mundum.

1 ET reſpondit Bildad Sunhites, ac dixit,

2 Dominium & timor, *qui eſt* apud illum, facit pacem in excelſis eius.

3 Num eſt numerus exercitibus eius? & ſuper quem non ſtat lux eius?

4 Et quomodo iuſtificabitur homo cum Deo? & quomodo purus erit natus ex muliere?

5 En vſq; ad lunam non lucebit, & ſtellæ non ſunt mundæ in oculis eius:

6 Quanto magis homo vermis, & filius hominis vermis?

CAPVT XXVI.

Iob ridet Baldad.

1 ET reſpondit Iób, & dixit,

2 Quanam re adiuuiſti *eum* cui nõ eſt robur? ſaluaſti brachio, cui non eſt fortitudo?

3 Cui conſuluiſti? ei cui non eſt ſapientia? & ſapientiam abundè indicaſti.

4 Cui annunciaſti ſermones? & anima cuius exiuit à te?

5 Mortua formantur ſub aquis, & habitatoribus earum. B

6 Nudus eſt infernus coram eo, & nõ eſt operimentum perditioni.

7 Extendit Aquilonem ſuper vacuum: *imo* ſuſpendit *totam* terram ſuper nihilum.

8 Ligat aquas in nubibus ſuis, & non rumpitur nubes ſub ipſis. C

9 Conſtringit faciem ſolij, & expandit ſuper eum nubem ſuam.

10 Terminum circũdedit ſuperficiei aquarum, vſque ad perfectionem lucis cum tenebris.
11 Columnæ cæli contremiſcunt, & commouentur ab increpatione eius.
D 12 Potentia eius quieſcit mare, & intelligentia ſua percutit elationem *eius*.
13 Spiritus eius cælos ornauit, creauit manus eius ſerpentem mobilem.
14 En iſtæ *ſunt* partes viarum eius: ſed quàm puſillum eſt quod audiuimus de eo? & tumultum fortitudinum eius quis intelliget?

CAPVT XXVII.

2 Tuetur hic Iob cauſam ſuam vt antea, & Deum accuſat. 4 Innocens Iob. 7 Afflictio impiorum. 13 Maledictiones impij.

1 ADdidit autem Iiób aſſumere parabolam ſuam, ac dixit,
2 Viuit Deus *qui* abſtulit iudicium meum, & Omnipotens *qui* amaritudine affecit animam meam:
3 Quòd omni tempore quo fuerit anima mea in me, & ſpiritus in naribus meis,
4 Non loquentur labia mea iniquitatem, & lingua mea ſi loquetur dolum.
5 Abſit à me vt iuſtificẽ vos, donec deficiam, non auferam perfectionem meam à me.
B 6 Iuſtitiam meã fortificabo, nec deſeram eam, non deflecter cor meum à diebus meis.
7 Sit vt impius, inimicus meus, & aduerſarius meus, vt iniquus.
8 Quæ enim ſpes impij, quum furatus fuerit, quum pacatam reddiderit Deus animã eius?
9 Nunquid clamorẽ eius audiet Deus, quum venerit ſuper eum tribulatio?
10 Nunquid ſuper Omnipotẽte delectabitur? inuocabit Deum omni tempore?
11 Docebo vos *quæ ſunt* in manu Dei, *&* quod *eſt* cum Omnipotente non abſcondam.
C 12 Ecce vos ipſi omnes vidiſtis, cur nam ergo vanitate vaneſcitis?
13 Iſta *eſt* portio hominis impij cum Deo, & hæreditas violentorum *quam* ab Omnipotente accepturi ſunt.
14 Si multiplicati fuerint filij eius, *erunt* in gladium, & liberi eius non ſaturabuntur pane.
15 Superſtites eius in morte ſepelientur, & viduæ eius non flebunt.
16 Si coaceruauerit tanquam puluerem argentum, & ſicut lutum parauerit veſtimentum:
17 Præparabit quidem, ſed iuſtus induet ſe, & argentum innocens diſtribuet.
18 Ædificat ſicut tinea domum ſuam, & ſicut D vmbraculum *quod* facit cuſtos.
Pſal.49.c.18 19 Diues dormiet, & non congregabitur: oculos ſuos aperuit, & non eſt.
20 Apprehendent eum ſicut aquæ, terrores: noctu furaturus eſt eum turbo.
21 Tollet eum Eurus, & abibit, & turbine commouebit eum de loco ſuo.
22 Et immittet in eum, nec parcet, à manu eius fugiendo fugiet.
23 Plaudet ſuper illum manibus ſuis, & ſibilabit ſuper illum è loco ſuo.

CAPVT XXVIII.

1 Quum vel omnes ſint ab homine peruestigabiles, ſolam Dei ſapientiam inſcrutabilem oſtendit. 18 Sapientia. Intelligentia.

1 CErtè eſt argẽto latebra, & locus auro, *vnde* eliciunt.
2 Ferrũ è puluere capitur: & lapis effundit æs.
3 Finem ponit tenebris, & omni perfectioni quam ipſe inquirit, ponit lapidem caliginis & vmbræ mortis.
4 Erumpit fluuius iuxta habitatorem: & obliuioni traditæ pedibus, *& quæ* altiores erant homine, receſſerunt.
5 *Eſt* terra *aliqua* ex qua egreditur panis, & *quod* ſub ea *eſt*, vertitur *in quendam* veluti ignem.
6 Locus ſapphir lapides eius, & pulueres auri *ſunt* ei.
7 Semitam non cognouit illi auis, neque aſpicit eam oculus vulturis. B
8 Non calcant eam filij ſuperbiæ, non tranſit per eam leo.
9 In ſilicem miſit manum ſuam, & ſubuertit à radice montes.
10 E ſilicibus riuos erumpere facit, & *tamen* omne pretioſum videbat oculus eius.
11 A ſtillatione fluminum coercet, & abſconditum exire facit in lucem:
12 At ſapiẽtia ipſa vndenam inuenitur? & vbinam eſt locus intelligentiæ?
13 Non nouit homo pretium eius, neque inuenitur in terra viuentium.
14 Vorago dicit, Non *eſt* in me: mare quoque dicit, Non *eſt* mecum.
15 Non dabitur aurum pro illa, nec ponderabitur argento pretium eius. C Sap.7.a.9
16 Non æſtimabitur auro Ophir, nec onyche pretioſo, & ſapphir.
17 Non æquabit eam aurum, & adamas, nec permutatio eius *erit* vas obrizi.
18 Coralia & gabis non cõmemorabitur: & pretioſior eſt ſapientia margaritis.
19 Non æquabit eam ſmaragdus Æthiopiæ, in auro puro non æſtimabitur.
20 Vndenam igitur ſapiẽtia veniet? & vbinam eſt locus intelligentiæ,
21 Quum abſcondita ſit ab oculis omnis viuentis, & à volucri cæli occultata ſit? D
22 Perditio & mors dixerunt, Auribus noſtris audiuimus famam eius.
23 *Verum* Deus intelligit viam eius, & ipſe cognoſcit locum eius.
24 Ipſe enim vſque ad fines terræ aſpicit, ſub toto cælo videt:
25 Vt faciat vento pondus, & aquas appendat in menſura.
26 Dum faceret ipſe pluuiæ ſtatutum, & viam coruſcationi tonitruorum:
27 Tum vidit illam, & ſcripſit illam, præparauit illam, & etiam inquiſiuit illam.
28 Et dixit homini, En timor Domini eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.

CAPVT XXIX.

2 Iob vitæ ſuæ anteactæ felicitatem & pia geſta recenſet: tacitè amicos calumniæ arguens, qui dicebant illum meritò pati quæ patiebatur. 12 Officium boni principis.

1 ET addidit Iiób aſſumere parabolam ſuam, ac dixit,
2 Vtinam eſſem iuxta menſes priores, iuxta dies quibus Deus ſeruabat me:
3 Dum ſplendere faciebat lucernam ſuam ſuper caput meũ, *&* ad lumen eius ambulabam *in* tenebris:
4 Sicut erã in diebus adoleſcentiæ meæ, dum *eſſet* ſocietas Dei ſuper tabernaculum meum:

5 Dum

5 Dum adhuc *eſſet* Omnipotẽs mecum, in cir-
cuitu meo pueri mei:
6 Quando lauabam vias meas butyro, & è pe-
tra fundebantur mihi riuuli olei:
B 7 Quãdo egrediebar *per* portam iuxta vrbem,
in platea parare faciebam cathedram meam:
8 Videbant me iuuenes, & abſcondebant ſe, &
decrepiti aſſurgebant, & ſtabant.
9 Principes tardi erant in ſermonibus, & ma-
num ponebant ori ſuo.
10 Vox ducum ſupprimebatur, & lingua eorũ
palato eorum adhærebat.
11 Quum auris audiebat, & beabat me: oculus
quoq; videbat, & teſtimoniũ reddebat mihi:
12 Quia liberabam pauperem vociferantem, &
pupillum, & *eum* cui non *erat* adiutor.
C 13 Benedictio pereuntis ſuper me veniebat, &
cor viduæ exhilarabam.
14 Iuſtitiam induebam, & induebat me tan-
quam pallium, & cidaris iudicium meum.
15 Oculi eram cæco, & pedes claudo eram.
16 Pater eram pauperibus, & cauſam *quam* non
noueram, inueſtigabam.
17 Et conterebam molares iniqui, & è dẽtibus
eius excutiebam prædam.
18 Dicebam itaq;, In nido meo moriar, & tan-
quam arenam multiplicabo dies.
19 Radix *enim* mea aperta eſt iuxta aquas, &
ros pernoctat in ramis meis.
D 20 Gloria mea innouatur apud me, & arcus
meus in manu mea roboratur.
21 Mihi obediebant, & expectabant *me*, & ſile-
bant ad conſilium meum.
22 Poſt verbum meum non iterabant: ſed ſu-
per illos ſtillabat ſermo meus.
23 Et expectabãt me ſicut pluuiam, & os ſuum
aperiebant *tanquam* ad imbrem ſerotinum.
24 Ridebam ad eos, *&* non credebãt, ac lucem
vultus mei non deiiciebant.
25 Deligebam viam eorum, & ſedebam in ca-
pite, & habitabam ſic vt Rex in ipſo exercitu,
quemadmodum is qui lugentes conſolatur.

CAPVT XXX.

*1 Quanto contemptu ab hominibus, & quanta maledictione à Do-
mino tractetur, deſcribit Iob. 23 Mors domus omnium.*

1 NVnc autem deridẽt me minores me die-
bus, quorum ſpreuiſſem patres ponere
cum canibus gregis mei.
2 Etiam potentia manuum illorum ad quid
mihi? ſuper ipſos periit ſenium.
3 Propter penuriam & propter eſuriem ſoli-
tarij *erant*, qui fugiebant in ſolitudinem, locũ
tenebroſum, deſolatum, ac deſertum.
4 Qui decerpebant maluãnh iuxta arbuſta, &
radicem iuniperorum ad calefaciendum ſe.
5 E medio *urbium* expellebantur: *nam* vocifera-
bantur contra eos tanquam *contra* furem,
6 Vt habitarent in fiſſura torrentium, *&* *in* ca-
uernis terræ, & petris.
B 7 Inter arbuſta rugiebant, ſub carduo congre-
gabantur.

frænum à facie mea proiecerunt.
12 In dextram iuuentus inſurgũt, pedes meos
impellunt, & calcando terunt ſuper me ſemi-
tas contritionis ſuæ.
13 Diruerunt ſemitam meam, ex contritione
mea profecerunt, quibus non erat adiutor.
14 Tanquam per fracturam latam venerunt, C
ſub calamitate deuoluerunt ſe.
15 Conuerſi ſunt ſuper me terrores, perſequuti
ſunt ſicut ventus ſpõtaneam animam meam,
& ſicut nubes quæ tranſit, ſalutem meam.
16 Nunc itaque in me effuſa eſt anima mea, ap-
prehenderunt me dies afflictionis.
17 Nocte perforat oſſa mea ſuper me, & pulſus
mei non conquieuerunt.
18 Prę multitudine roboris mutatum eſt veſti-
mentũ meum, ſicut ora tunicę meę cingit me.
19 Proiecit me in lutũ, & aſsimilatus ſum pul-
ueri & cineri.
20 Clamaui ad te, & non exaudiſti me: ſteti, &
non conſideraſti me.
21 Vertiſti te in crudelem mihi: *&* robore ma-
nus tuæ odio habuiſti me.
22 Eleuaſti me ad ventum cui impoſuiſti me,
& eliquaſti mihi ſapientiam.
23 Noui enim *quod ad* mortẽ reuerti facies me, D
& *ad* domum congregationis omnis viuentis.
24 Profectò non in tumulũ *Deus* mittet manũ,
etiam ſi in contritione illius *fuerit* eis clamor.
25 Annon fleui durum die, contriſtata eſt ani-
ma mea ſuper egenum?
26 Quando *autem* bonum expectaui, tunc venit
malum: & *quando* præſtolatus ſum lucem, ve-
nit caligo.
27 Viſcera mea efferbuerunt, neque conticue-
runt: præuenerunt me dies afflictionis.
28 Ater ambulaui, non ob ſolẽ: ſurrexi in con-
gregatione, *&* clamaui.
29 Frater fui draconum, & ſocius filiabus ſtru-
thionis.
30 Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & os meũ
incaluit præ ſiccitate.
31 Proinde verſa eſt in luctum cithara mea, &
organum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

*1 Iob recenſet vitæ ſuæ innocentiam. 35 Scripturam æternum ſuæ
controuerſiæ ſibi contingere optat Iob.*

1 FOedus pepigi cum oculis meis: nam cur
cogitaſſem de virgine?
2 Quæ enim portio Dei dẽſuper, & *quæ* hære-
ditas Omnipotentis de excelſis?
3 Nónne confractio mea iniquo, & inſuetum
quid operantibus iniquitatem?
4 Nónne ipſe videt vias meas, & omnes greſ-
ſus meos dinumerat?
5 Si ambulaui cum mendacio, & feſtinauit ad
dolum pes meus:
6 Appendat me in ſtatera iuſtitiæ, & agnoſcet
Deus perfectionem meam.
7 Si declinauit greſſus meus à via, & *ſi* poſt ocu-
los meos abiit cor meũ, & manibus meis ad-

11 Quoniam *id* eſt ſcelus, & iniquitas iudicata.
12 Nam ignis eſt *qui* vſque ad perditionem de-
uoraſſet, & omnem prouentum meum eradi-
caſſet.
13 Si contempſi iudicium ſerui mei & ancillæ
meæ, quum ipſi litigarent mecum:
14 Quid enim feciſſem quum ſurrexiſſet Deus:
& quum viſitaſſet, quid reſpondiſſem illi?
15 Nónne qui in vtero fecit me, & diſpoſuit
nos in vulua vnus?
16 Si prohibui à voluntate pauperes, & oculos
viduæ deficere feci:
17 Et *ſi* comedi buccellam meam ſolus, & non
comedit pupillus ex ea:
18 (Nam ab adoleſcentia mea creuit mecum,
tanquam apud patrem, & ab vtero matris meę
deduxi illam.)
C 19 Si videbam pereuntem quòd abſque veſte
eſſet, & *quod* non fuerit operimentum egeno:
20 Si non benedixerunt mihi lumbi eius, & de
vellere ouium mearum calefactus eſt:
21 Si leuaui contra pupillum manum meam,
quum viderem in porta auxilium meum:
22 Scapula mea ab humero ſuo cadat, & bra-
chium meum à canna ſua confringatur:
23 Quia pauor mihi *erat* contritio *à* Deo, & à
celſitudine eius non potuiſſem *eripi*.
24 Si poſui aurum ſpem meam, & auro dixi, Fi-
ducia mea es:
25 Si lætatus ſum quòd multiplicatę eſſent fa-
cultates meę, & quòd multum inueniſſet ma-
nus mea:
26 Si vidi ſolem quando ſplendebat, & lunam
à qua precioſum abit:
27 Et ſeduxit ſeſe in abſcondito cor meum, &
oſculata eſt manum meam os meum:
28 (Etiam hoc fuiſſet iniquitas iudicata, quia
abnegaſſem Deum déſuper:)
29 Si lætatus ſum in contritione oſoris mei, &
& geſtiui quando inuenit eum malum:
D 30 Quum ne palatum *quidem* meum dederim
ad peccandum, vt expeterem maledictionem
animæ illius.
31 Annon dixerunt viri tabernaculi mei, Quis
det de carne eius? non ſaturaremur.
32 Foris *nanque* non pernoctabat peregrinus,
oſtia mea viatori aperiebam.
33 Si texi ſicut homines *reliqui* pręuaricationes
meas, vt abſconderem in abdito meo iniquita
tem meam:
34 Nam fregiſſem multitudinem magnam, &
deſpectio familiarũ humiliabat me: & tacui,
nec egreſſus ſum de oſtio.
35 Vtinam haberem audientem me: ecce ſignũ
meum *eſt quod* Omnipotens teſtificabitur pro
me, & liber *quem* ſcripſit vir litis meæ.
36 Niſi ſuper humerum meũ portauero illum,
ligauero illum *pro* coronis mihi.
37 Numerum greſſuum meorum narrabo illi,
& tanquam *ad* ducem, accedam ad illum.
38 Si aduerſum me terra mea clamet, & pariter

1 CEſſauerunt itaque tres viri iſti reſponde-
dere ℵIiób, quia ipſe *erat* iuſtus in oculis
ſuis.
2 Et exarſit furor ℵElihú filij Barachℵél Buzi-
tæ, de familia Ram, in ℵIiób: exarſit inquam
furor eius, eo quòd iuſtificaret animam ſuam
magis quàm Deum.
3 In tres quoque amicos eius iratus eſt furor
eius, propterea quòd non inuenirent reſpon-
ſionem, & *tamen* condemnaſſent ℵIiób.
4 Porro ℵElihú expectauit ipſum ℵIiób in ver
bis, quia ſeniores erant ipſo diebus.
5 Videns itaq; ℵElihú quòd non eſſet reſpon-
ſio in ore illorum trium virorum, exarſit fu-
ror eius. B
6 Cœpit ergo loqui ℵElihú filius Barachℵél
Bužites, ac dixit, Paruus ſum diebus, vos au-
tē decrepiti: idcirco expaui, & timui indicare
opinionem meam vobis.
7 Dicebam, Dies loquentur, & multitudo an-
norum notam reddent ſapientiam.
8 Profectò ſpiritus eſt in homine, ſed inſpira-
tio Omnipotentis intelligere facit eos.
9 Non honorabiles ſunt ſapientes, nec ſenes
intelligunt iudicium:
10 Ideo dixi, Audi me, indicabo ſcientiã meam
etiam ego.
11 Ecce expectaui verba veſtra: auſcultaui vſq; C
ad intelligentias veſtras, donec inueſtigaretis
ſermones.
12 Vóſque conſideraui, & ecce nemo veſtrum
eſt qui redarguat ℵIiób, quin reſpondeat ſer-
monibus eius.
13 Ne fortè dicatis, Inuenimus ſapientiã, Deus
propellat eum, non homo.
14 Non equidem ordinauit ℵIiób aduerſum
me ſermonem: neque verbis veſtris reſpon-
debo illi.
15 Extimuerunt, *ideo* non reſponderunt vltrà,
remouerunt à ſe eloquia.
16 Expectaui itaque: *at* quia non loquuntur,
ſed ſubſtiterunt, *&* non reſpondent vltrá:
17 Reſpondebo etiam ego partem meam, indi
cabo opinionem meam etiam ego.
18 Plenus enim ſum ſermonibus, coartat me
ſpiritus vteri mei.
19 Ecce venter meus tanquam *vter* vini, *qui* non
eſt apertus, *&* ſicut vtres noui rumpitur.
20 Loquar *igitur*, & reſpiratio erit mihi: aperiã
labia mea, & loquar.
21 Nequaquam accipiam faciem viri, & ad ho-
minem non mutato nomine loquar.
22 Nõ enim noui mutato nomine alloqui: bre
ui comburat me factor meus, ſi mutato nomi-
ne vtar.

CAPVT XXXIII.

1 Oſtendit Elihu in quo Iob peccauerit. 13 Cum Deo non con-tendendum, nec eius opera inquirenda curioſiùs.

1 ET quidẽ audi quæſo ℵIiób eloquia mea,
& omnia verba mea auſculta.

6 En ego iuxta os tuum pro Deo, è luto for-
matus ſum etiam ego:
7 Ecce terror meus non exterrebit te, & ma-
nus mea ſuper te non erit grauis.
8 Profectò dixiſti in auribus meis, & vocē ſer-
monum audiui.
9 Mundus ego abſque præuaricatione, inno-
cens ſum, & non eſt iniquitas mihi.
B 10 Ecce, occaſiones aduerſum me inuenit, repu
tat me vt inimicum ſibi.
11 Poſuit in compede pedes meos, obſeruat
omnes ſemitas meas.
12 Ecce, hac *uia* non es iuſtificatus, reſpondebo
tibi: quia maior eſt Deus homine.
13 Cur aduerſum eum cōtendiſti? omnia enim
verba ſua non loquitur.
14 Etenim vno *modo* loquitur Deus, aut *etiam*
duobus *ei qui* non viderit illum.
15 Per ſomnium viſionis nocturnæ, quando ir
ruit ſopor ſuper homines, in dormitationi-
bus ſuper cubile:
C 16 Tunc reuelat aurem hominum, & caſtiga-
tionem eorum *quam* obſignauit:
17 Vt auferat homo opus, & ſuperbiam à viro
abſcondat:
18 Vt *ſic* prohibeat animam ſuam à corruptio-
ne, & vitam ſuam ne tranſeat in gladium.
19 Corripitur etiā dolore ſuper cubile ſuum,
& *in* multitudine oſſium eius eſt fortis dolor.
20 Et abominari facit *eum* vita eius panem, &
anima eius cibum deſiderabilem.
21 Deficit caro eius à viſione, & cōfringentur
oſſa eius, non videbuntur.
22 Et appropinquat corruptioni anima eius,
& vita eius mortiferis.
23 Si *tum* fuerit apud eum Angelus interpretās
vnum ex mille, vt annuntiet homini rectitudi
nem illius:
24 Tunc miſerebitur eius, & dicet, Redime il-
lum, ne deſcendat *in* corruptionem: inueni
propitiationem.
D 25 Tenerior efficietur caro eius *carne* pueri-
tiæ, reuertetur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.
26 Deprecabitur Deum, & diliget eum, ac vi-
debit eius faciem in iubilo, reddétque homi-
ni iuſtitiam ſuam.
27 Proſpicit ſuper homines: & ſi quis dixerit,
Peccaui, & rectum peruerti, & non profuit
mihi:
28 Redimet animam eius, ne tranſeat in corru
ptionem, & vita eius lucem videbit.
29 Ecce omnia iſta facit Deus duabus *aut* tri-
bus *uicibus* cum viro:
30 Vt auertat animam eius à corruptione, & il
luſtretur luce viuentium.
31 Attende ℵliób, audi me: tace, & ego loquar.
32 Si ſint ſermones, reſponde mihi: loquere,
quia volo iuſtificare te.
33 Si non *ſunt*, tu audi me: tace, & docebo te ſa-
pientiam.

3 Quia auris ſermones probat, vt palatum gu
ſtat ad comedendum.
4 Iudicium eligamus nobis, & cognoſcamus
inter nos quidnam bonum.
5 Dixit enim ℵliób, Iuſtus ſum, & Deus abſtu
lit iudicium meum.
6 De iure meo mentiar? doloris plena eſt ſa-
gitta mea ſine præuaricatione.
7 Quis *eſt* vir ſicut ℵliób, *qui* ebiberit ſubſanna
tionem vt aquam,
8 Et ambulet in ſocietate cum operantibus
iniquitatem, & eat cum hominibus impiis?
9 Dixit enim, Non proderit viro, quando am
bulauerit cum Deo.
10 Ideo viri cordis audite me, abſit à Deo im-
pietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Quia *iuxta* opus hominis reddet ei: & iuxta B
viam cuiuſque inuenire faciet eum.
12 Præterea ſanè Deus nihil impiè agit, & O-
mnipotens non peruertit iudicium.
13 Quem præfecit ſibi ſuper terram? & quis
diſpoſuit orbem vniuerſum?
14 Si apponeret ſuper eum cor ſuum, ſpiritum
eius & flatum eius ad ſeſe colligeret: Pſalm.103.d.
15 Interiret omnis caro ſimul, & homo in ter- 29
ram reuerteretur.
16 Quòd ſi *eſt* intelligentia, audi hoc, auribus
percipe vocem eloquiorum meorum.
17 An etiam odio habens iudicium, dominabi
tur? & an iuſtum inſignem facies impium?
18 An dicere *licet* Regi, O inique: O impie, prin
cipibus?
19 Tanto minus ei qui non accipit perſonam Deu.10.d.17
principum, neque agnoſcitur diues corā pau- 2. Paral.19.
pere: quia opus manuum eius omnes ipſi *ſunt*. b.7
20 Subitò moriētur, & media nocte commo- Sap.6.b.8
uebuntur populi, ac tranſibūt, auferéntq; for- Eccli.15.b.16
tem non manu. Rom.2.b.11
21 Quia oculi eius ſunt ſuper vias viri, & o- C
mnes greſſus eius videt: Gal.2.b.6
22 Non *ſunt* tenebræ, nec vmbra mortis, vt la- Eph.6.b.9
teant ibi operantes iniquitatem. Coloſ.3.d.26
23 Quoniam non poſuit ſuper virum quod fu Act.10.e.34
turum eſt, vt ambulet ad Deum in iudicio. 1.Pet.1.c.17
24 Conterit fortes *quorum* non *eſt* inueſtigatio, Prou.5.d.21
& ſtare facit alios pro eis.
25 Ideo cognoſcere facit opera ipſorum: nam
vertetur nox, & conterentur.
26 Pro impiis percutit eos in loco videntium:
27 Propterea quòd ſic receſſerunt ab eo, & o-
mnes vias eius non intellexerunt:
28 Vt peruenire faciat ad ſeſe clamorem pau-
peris, & clamorem pauperum exaudiat.
29 Et ipſe quietem dabit, & quis exagitabit? ſi D
abſcondat faciem, quis intuebitur illum? *quin*
& ſuper gentem & ſuper hominem ſimul:
30 Eo quòd regnet homo hypocrita, & pro-
pter offendicula populi.
31 Sanè ad Deum qui dicit, Peperci, non de-
ſtruam:

36 Pater mi, probetur Iiob vſque in ſeculum, pro reſponſionibus in viros iniquos:
37 Quandoquidem addit peccato ſuo impietatem, ac inter nos plaudit, & multiplicat ſermones ſuos contra Deum.

CAPVT XXXV.

2 Nō Deo, ſed homini vel nocet impietas, vel prodeſt pietas. 14 Impię ſentit caro, Deum ſua non curare.

1 TVm reſpondit Elihú, ac dixit,
2 An hoc putas ęquum eſſe *quod* dixeris, Iuſtior ſum Deo?
3 Dixiſti enim, Quid proderit tibi, quid accipiam vtilitatis de expiatione mea?
4 Ego reſpondebo tibi ſermones, & ſodalibus tuis tecum.
B 5 Aſpice cælum, & vide, ac intuere cælos *quomodo* altiores ſunt te.
6 Si pecces, quid facies aduerſus eũ? & ſi multiplicatæ fuerint pręuaricationes tuæ, quid facies ei?
Supra 22. d. 3 7 Si iuſtus ſis, quid dabis ei, vel quid de manu tua accipiet?
8 Viro ſimili tibi impietas tua *nocebit*, & filio hominis iuſtitia tua *proderit*.
C 9 De multitudine calumniam patientium, quos clamare faciunt, & vociferãtur propter brachium fortium:
10 Nullus dicit, Vbi eſt Deus factor meus qui dat cantica in nocte?
11 Qui docet nos præ iumẽtis terræ, & prę volatili cæli ſapientes efficit nos.
12 Tunc clamant, & non exaudit, propter ſuperbiam malorum.
D 13 Profectò mendacium non exaudit Deus, & Omnipotens non intuetur illud.
14 Etiamſi dicas *quod* non videbis eum, iudiciũ *ſit* coram eo, & ſpera in eo.
15 Nunc autem *ſcito* quòd paululum viſitauit *te* ira eius, neque nouit multum admodum.
16 Iiób igitur vanè aperit os ſuum, & abſque ſcientia ſermones multiplicat.

CAPVT XXXVI.

2 Rurſum declarat Eliu, Dei iuſtitiam ab operibus eius. 9 Quare dominus corripiat aut flagellet. 13 Hypocritarum iudicium, confuſio & deſperatio. 33 Fideli homini cognita Dei opera.

1 ADdidit autem Elihú, ac dixit,
2 Expecta me paululum, & indicabo tibi, quia adhuc pro Deo *ſunt* ſermones.
3 Aſſumam ſcientiam meam delonge, & factori meo dabo iuſtitiam.
4 Reuera enim non *ſunt* mẽdacium ſermones mei, Deus perfectus ſcientiis *eſt* apud te.
5 Ecce Deus fortis, non abiicit fortem virtute cordis.
6 Non viuificat impium, iudicium autẽ pauperum dat.
7 Non prohibet à iuſto oculos ſuos, & cũ Regibus in ſolio collocat eos in perpetuum, ac

12 Si verò non audierint, in enſem tranſibũt, & morientur ſine ſcientia.
13 Cæterùm impij corde tribuunt furorẽ, neq; clamant quum alligauerit eos.
14 Morietur in adoleſcentia anima eorum, & vita eorum inter ſcortatores.
15 Eruet *autem* pauperem à paupertate ſua, & reuelabit aurem eorum in oppreſsione.
16 Quinetiam remouiſſet te de ore anguſtiæ *in* latitudinem, ſub qua nulla eſt anguſtia: & requies menſæ tuæ plena pinguedine.
17 At verò iudicio impij repleuiſti iuſtitiam & iudicium, *quæ* ſuſtentant. C
18 Certè ira *eſt tibi*, ne auferat te flagello: & magnitudo redemptionis non faciet te declinare.
19 Nunquid ęſtimabit diuitias tuas? non aurũ, neque omnes vires potentiæ.
20 Ne anxius ſis noctu *quomodo* excidat populos in loco ſuo.
21 Caue ne aſpicias ad iniquitatem: quia hoc delegiſti præ paupertate.
22 Ecce Deus exaltabit potentia ſua: quis ſimilis illi docens?
23 Quis conſtitutus eſt ſuper eum *ut doceat eum* viam ſuam? & quis dixit, Feciſti iniquitatem?
24 Memento vt magnifices opus eius quod cõtemplantur homines,
25 Quódque omnes homines vident, & homo intuetur eminus. D
26 Ecce Deus magnus *eſt*, & non cognoſcimus *eum*, numerum annorum eius, nec eſt inueſtigatio.
27 Quum prohibuerit ſtillas aquarum, effundent pluuiam ad vaporem illius:
28 Quia ſtillant e nubibus, ſtillant *inquam* ſuper homines affluenter.
29 Inſuper an intelliget differentias nubium, tonitrua firmamenti eius?
30 Ecce extendit ob id lumen ſuum, & radices maris operit.
31 Nam per ipſas iudicat populos, dat eſcam affluenter.
32 Super nubes tegit lucẽ, & præcipit propter illud de occurrente.
33 Tunc annuntiat de eo ſocius eius: túncq; acquiſitio iræ *eſt* ſuper aſcendentem.

CAPVT XXXVII.

Ex aliis operibus probat Eliu ſapientiam Dei & iudicium eius imperueſtigabile.

1 INſuper ad id expaueſcit cor meum, & mouetur è loco ſuo.
2 Audite audiendo cum tremore vocem eius, & eloquium *quod* ex ore eius egreditur.
3 Sub toto cælo dirigit illud, & lumen eius ſuper extrema terræ.
4 Poſt ipſum rugit ſonitu & tonat voce ſuperbiæ ſuæ: neque retardat illa quum exauditur vox eius.

9 De intima *nube* prodit turbo, & à ventis A-
quilonaribus *prouenit* frigus.
10 Pro voluntate Dei dat gelu, & latitudinem
aquarum in anguſtia.
11 Etiam propter irrigationem *terræ* defatigat
nubem, diſpergit numen luminis eius.
12 Ipſa quoque in circuitibus voluitur machi-
nis eius, vt efficiant illa quæ præceperit eis ſu
per faciem orbis in terra.
13 Siue in flagellum, ſiue propter terram ſuam,
ſiue propter miſericordiam exiſtere facit plu-
uiam.
C 14 Auſculta iſtud אIiób, ſta & intellige mirabi-
lia Dei.
15 Num noſti quum diſponeret Deus de illis,
& leuare faceret lumen nubis eius?
16 Num noſti differẽtias nubis, mirabilia per-
fecti ſcientiis?
17 *Num* quòd veſtimẽta tua *eſſent* calida, quum
quieſceret terra à Meridie?
18 *Num* extendiſti cum eo cælos qui ſunt for-
tes ſicut ſpeculum fuſum?
19 Oſtende nobis quid dicamus illi: nõ diſpo-
nemus *ſermonem* propter tenebras.
20 Num narrabitur ei quando loquar? num lo
quetur aliquis quum perdetur?
21 Nunc quoque non viderũt lumen lucidum
quod eſt in cælis: at ventus tranſit & repurgat
illud.
22 Ab Aquilone aurum veniet, propter Deum
terribilem laude.
23 Omnipotens quẽ non inuenimus, magnus
eſt potentia & iudicio, ac multitudine iuſtitię:
propterea non affligit.
24 Idcirco timebunt eum homines: non vide-
bit *propterea* omnes ſapientes corde.

CAPVT XXXVIII.

Alloquitur dominus Iob, oſtendens ei ſuam iuſtitiam ex inſcrutabilibus ſuis operibus.

1 ET alloquutus eſt Iehouáh ipſum אIiób
de ipſo turbine, atque dixit,
2 Quis *eſt* iſte qui obſcurat conſilium ſermo-
nibus ſine cognitione?
3 Accinge nunc ſicut vir lumbos tuos, interro
gabo te, & notifica mihi.
4 Vbinam eras quando fundabam terram? an-
nuncia ſi noſti intelligentiam.
5 Quis diſpoſuit menſuras eius quod noſcas?
aut quis extendit ſuper eam lineam?
6 Super quo baſes eius defixæ ſunt? aut quis
iecit lapidem eius angularem?
7 Quum laudarent pariter ſtellæ luminis, &
iubilarent omnes filij Dei?
8 Et *quis* clauſit oſtiis mare, dum erupit è vul-
ua, & prodiit?
9 Quando poſui nubem veſtimentum eius,
& caliginem faſciam eius:
10 Et decreui ſuper eo decretum meum, appo
ſuíque *illi* vectem & oſtia:

chium excelſum confringitur.
16 Nunquid ingreſſus es vſq; ad profunda ma-
ris, & in vado voraginis ambulaſti?
17 Nunquid detectæ ſunt tibi portæ mortis, &
portas vmbræ mortis vidiſti?
18 Nunquid conſideraſti vſque ad latitudines
terræ? indica ſi noſti totam ipſam:
19 Vbinam *eſt* via *in qua* habitat lux, & tenebra-
rum vbi *eſt* locus?
20 Quòd acceperis eam in regionem ſuam, &
quòd intellexeris ſemitas domus eius?
21 *Num* noſti *illud* quia tunc natus eſſes, & nu- C
merus dierum tuorum multus ſit?
22 Nũquid ingreſſus es theſauros niuis, & the
ſauros grandinis vidiſti,
23 Quem retinui in tẽpus anguſtiæ, & in diem
belli ac prælij?
24 *Et an noſti* vbinam ſit via *in qua* diuiditur exha
latio, *quæ* ſpargit ventum ſuper terram?
25 Quis diuiſit inundationi aquæductum, &
viam fulgori tonitruorum:
26 Vt pluat *etiam* ſuper terram *in qua* nullus eſt,
& *ſuper* deſertum in quo nemo eſt?
27 Vt ſatiet vaſtitatem ac deſolationem, & ger
minare faciat exitum germinis.
28 Nunquid eſt ipſi pluuiæ pater? aut quis gi-
gnit ſtillas roris?
29 De vtero cuius egreditur gelu, & pruinam
cæli quis gignit?
30 Inſtar lapidis aquæ abſcondũtur, & ſuperfi- D
cies voraginis congelatur.
31 Nunquid cohibebis delicias Vergiliarũ, aut
contractiones Orionis aperies?
32 Nunquid educes ſigna cæleſtia tẽpore ſuo?
& Arcturum cum filijs ſuis deduces?
33 Nunquid noſti ſtatuta cæli? nunquid pones
dominium eius in terra?
34 Nunquid eleuabis nubi vocẽ tuam, & mul-
titudo aquarum operiet te?
35 Nunquid emittes fulgura, & ibunt: dicẽnt-
que tibi, Ecce nos?
36 Quis poſuit in renibus ſapiẽtiam? aut quis
dedit intellectui intelligentiam?
37 Quis numerauit cælos in ſapientia? & quæ
deſcendunt de cælo, quis quieſcere fecit?
38 Quum dureſceret puluis in duritiam illam,
& glebæ ſibi inuicem adhæſerunt?

CAPVT XXXIX.

3 Pulli coruorum nos docent fiduciam in Deum. 5 Rurſus oſtendit Dominum mirabilia quæ facit in animalibus.

1 NVnquid venaris leoni prædam, & ani-
mam leunculorum imples,
2 Quum decumbunt in habitaculis, ſedéntq;
in vmbraculo ſuo propter inſidias?
3 Quis præparat coruo eſcam ipſius, quando *Pſalm.146.*
pulli eius ad Deum vociferantur, & errant *b.9*
quòd non *ſit* eſca?
4 Nunquid noſti tempus quo pariunt ibices?
& *tempus quo* parturiunt ceruæ obſeruaſti?

2 An multitudo verborum carebit reſponſio-
ne? & an vir labiorum iuſtificabitur?
3 Nugæ tuæ homines tacere faciunt, & ſub-
ſannas, nec eſt qui pudore te afficiat.
4 Et dicis, Pura eſt doctrina mea, & mundus
ſum in oculis tuis.
5 Veruntamen quis det Deum loqui, & ape-
riat labia ſua tecum?
B 6 Et annuntiet tibi occulta ſapientiæ: quia du
plo maiora ſecundum legẽ: & ſcito quòd obli
tus eſt tui Deus propter iniquitatem tuam.
7 Num inueſtigationem Dei inuenies? an vſ-
que ad perfectionẽ Omnipotẽtem inuenies?
8 In altis cælis, quid facies? profundior eſt in-
ferno, quomodo cognoſces?
9 Longior eſt terra ipſa menſura eius, & la-
tior mari.
10 Si ſuccidat, & concludat, aut cõgreget, quis
reſpondebit ei?
C 11 Nam ipſe nouit homines vanitatis, vidétq;
homines iniquitatis, & eũ qui non intelligit.
12 Homo verò vacuus efficitur cordatus, quã-
uis *ut* pullus onagri homo naſcatur.
13 Si tu præparaueris cor tuum, & extenderis
ad eum manus tuas:
14 Si qua iniquitas *ſit* in manu tua, longè faci-
to ea, neq; habitare ſinas in tabernaculis tuis
iniquitatem.
15 Tunc enim eleuabis faciem tuam à macu-
la, & eris fortis, neque timebis.
D 16 Profectò tu laboris obliuiſceris, & vt aqua-
rum *quæ* tranſierunt, recordaberis illius.
17 Et ipſo meridie *clarius* ſurget tẽpus, illuſtra-
beris, ſicut mane ipſum eris.
18 Et confides quòd ſit ſpes: & fodies, confidẽ-
ter dormies.
Leuit.26.a.5 19 Et accubabis, nec *erit* qui exterreat te: & de-
precabuntur faciem tuam multi.
20 At oculi impiorum deficient, & effugium
peribit ab eis, ac ſpes eorum *erit* dolor animæ.

CAPVT XII.

1 *Iob quàm ſit patiens, oſtendit.* 7 *Creatoris potentiam ex creaturis docet.* 17 *Mutantur ſtatus principum, vt agnoſcantur dona Dei.*

1 ET reſpondit Iób, ac dixit,
2 Reuera *putatis* quòd vos *ſitis* populus,
& *quod* vobiſcum moritura ſit ſapientia.
3 Etiam mihi *eſt* cor vt vobis, nõ ſum inferior
vobis ſapientia: & cum quo non *ſunt* ſicut hęc?
Prouerb.14.a.2 4 Deriſio amico eius ſum qui inuocat Deum,
& reſpondet illi: irriſio eſt iuſtus perfectus.
5 Vt lampas contempta eſt cogitationi paca-
ti, qui paratus eſt ad lapſus pedis.
6 Proſperè agunt tabernacula prædonum, &
ſecura ſunt prouocantibus Deum, & ei qui
producit Deum manu ſua.
B 7 Verũtamen interroga nunc iumenta, & do-
cebunt te: & volatile cæli, & indicabit tibi.
8 Aut alloquere terram, & docebit te, & narra
bunt tibi piſces maris.

13 Cum ipſo eſt ſapientia, & fortitudo: eius eſt Eſa.22.f.22
conſilium & intelligentia. Apoca.3.b.7
14 En diruet, nec ædificabitur: concludet virũ, C
nec aperietur ei.
15 Vtique cõtinebit aquas, & areſcent: & emit
tet eas, & ſubuertent terram.
16 Cum illo eſt fortitudo & ſapientia, eius eſt
errans, & errare faciens.
17 Ducit conſiliarios ſpoliatos, & iudices inſa
nire facit.
18 Vinculum Regum ſoluit, & ligat cingulum
in renibus eorum.
19 Ducit principes ſpoliatos, & fortes ſub-
uertit.
20 Aufert labium veracibus, & conſilium ſe- D
num tollit.
21 Effundit contemptum ſuper principes, &
robur fortium debilitat.
22 Qui reuelat profunda è tenebris, & educit
in lucem vmbram mortis.
23 Qui multiplicat gentes, & perdit eas, expã-
dit *locum* gentibus, & reducit eas.
24 Qui aufert cor capitum populi terræ, & er-
rare facit eos in ſolitudine abſque via.
25 Palpant tenebras, & non lucem: & errare fe
cit eos inſtar ebrij.

CAPVT XIII.

1 *Ex propriis ipſorũ verbis Iob amicos redarguit.* 15 *Agnoſcentibus peccata ſua ſalus promittitur, hypocritis verò condemnatio.*

1 ECce omnia *iſta* vidit oculus meus, audi-
uit auris mea, & intellexit ſibi.
2 Sicut noſtis vos *illa*, noui etiam ego, nõ ſum
inferior vobis.
3 Sanè ego cum Omnipotẽte loquar, & diſpu
tare cum Deo opto.
4 Atqui vos eſtis cõcionatores falſitatis, me-
dici vani omnes vos.
5 Vtinam tacendo taceretis, & eſſet vobis in
ſapientiam.
6 Audite quæſo diſputationem meam, & con
tentionibus labiorum meorum attendite.
7 Nunquid pro Deo loquemini iniquitatem,
& pro eo loquemini dolum?
8 An faciem eius accipietis? nũquid pro Deo B
contendetis?
9 An bonum *fuerit* quod inueſtiget vos? an ſi-
cut mentitur de homine, mentiemini de eo?
10 Arguendo arguet vos, ſi in abſcondito faciẽ
acceperitis.
11 Nonne excellentia eius terrere debeat vos,
& pauor eius cadere debeat ſuper vos?
12 Memoriæ veſtrę ſermones cineris, corpori-
bus luteis corpora veſtra.
13 Tacere à me, & loquar ego, & tranſeat ſuper
me quiduis.
14 Cur aufero carnem meam dentibus meis,
& animam meam ponam in manibus meis?
15 En occidet me, non expectabo: verũtamen C
vias meas in conſpectu eius caſtigabo.
16 Ipſe quoque *erit* mihi in ſalutem: non enim

tua non abſcondam me.
21 Manū tuam à me longè facito, & terror tuus
ne exterreat me.
22 Et voca, & ego reſpódebo: aut loquar, & re-
ſponde mihi.
23 Quot ſunt mihi iniquitates, & peccata? prę-
uaricationes meas & peccata mea fac me co-
gnoſcere.
24 Quare faciem tuam abſcondis, & reputas
me pro inimico tibi?
25 An folium quod agitatur, conteres, & ſtipu
lam aridam perſequeris?
26 Scribis enim cótra me amaritudines, & poſ
ſidere me facis iniquitates pueritiæ meæ.
27 Et ponis in compede pedes meos, & ſeruas
omnes ſemitas meas: ſuper radices pedum
meorum impreſſus eſt.
28 Et eſt ſicut putredo *quæ* veteraſcet, *&* vt ve-
ſtimentum *quod* comedit tinea.

CAPVT XIIII.

1 Miſeriam vitæ humanæ deſcribit Iob. 7 Prophetat reſurrectionem. 14 Expectatio ſuſtinet pios, donec impetrent quod ſperát. 18 Aeternæ mortis pœna.

1 HOmo natus è muliere, breuis *eſt* diebus,
& ſatur ira.
Suprà 8.b.9 2 Sicut flos egreditur & exciditur: *qui* & fugit
Pſal.143.b.4 velut vmbra, & non permanet.
3 Etiam ſuper hunc aperis oculos tuos, & me
adducis in iudicium tecum.
Pſal.50.b.7 4 Quis dabit mundum ex immūdo? ne vnus
quidem.
5 Si definiti ſunt dies eius, & *ſi* numerus men
ſium eius tecum *eſt*, ſtatuta eius feceris, & non
præteribit:
B 6 Recede ab eo, & ceſſet *afflictio*, donec exo-
ptet ſicut mercenarius diem ſuum.
7 Eſt enim de arbore ſpes, ſi præciſa fuerit, &
adhuc pullulabit, & propago eius nō deſinet.
8 Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere
mortuus fuerit truncus eius,
9 Ab odore aquæ germinabit, & faciet meſ-
ſem ſicut planta nouella.
10 At homo moritur, & exciditur, ac interit ho
mo, & vbi eſt?
11 Vt abeunt aquæ à mari, & flumen exiccatur,
& areſcit:
12 Sic homo obdormit, nec reſurget: *nam* donec
C nōn fuerint cæli, non euigilabunt, nec exper-
giſcentur à ſomno ſuo.
13 Vtinam in ſepulchro abſcódas me, *&* abdas
me, donec quieſcat furor tuus, *&* ponas mihi
præceptum, & recorderis mei.
14 Si moriatur homo, nunquid viuet? *ſi ſic*, cun
ctis diebus temporis mei expectarem donec
veniret immutatio mei.
15 Vocabis, & ego reſpondebo tibi: num opus
manuum tuarum perdere deſiderabis?
Prou.5.d.21 16 Nunc enim greſſus meos dinumeraſti, nec
differs peccatum meum.
D 17 Obſignata eſt *velut* in faſciculo prçuaricatio

21 Glorificabuntur filij eius, & neſciet: aut affli
gentur, & non aduertet ad eos.
22 Verùm caro eius ſuper eum, dolebit: & ani-
ma eius in eo lugébit.

CAPVT XV.

1 Eliphaz arguit Iob de ſapientia & mūditia arrogantia. 16 Deſcribit impiorum maledictionem, quanuis eam innocenti Iob falsò tribuat.

1 ET reſpondit ✱Elipház Themanites, ac
dixit,
2 Nunquid ſapiens reſpondebit ſcientiam vē
toſam, & replebit Euro ventrem ſuum?
3 Diſputare verbo *quod* non proderit, & ſer-
monibus *in quibus* non erit vtilitas?
4 Etiam tu diſsipas timorem, & diminuis ora
tionem coram Deo.
5 Certè docebit iniquitatem tuam os tuum,
quum eligas linguam verſutorum.
6 Condemnat te os tuum, & non ego: & labia
tua teſtantur contra te.
7 Nunquid *ante* primum hominem natus es,
& ante colles formatus es?
8 Nunquid ſecretum Dei audiſti, & prohibes
apud te ſapientiam?
9 Quid noſti quod neſciamus? *quid* intelli-
gis, & non nobiſcum eſt?
10 Etiam canus, etiā decrepitus inter nos eſt, Eccli.18.b.11
& prouectior patre tuo diebus. B
11 An parum tibi conſolationes iſtorum? & *ve*
aliquid abſconditum eſt apud te?
12 Quid cepit te cor tuum, & quid innuūt ocu
li tui,
13 Quòd reſpondeas Deo ſpiritum tuum, &
proferas ex ore tuo ſermones?
14 Quid eſt homo, vt mundus ſit, & vt iuſtifice
tur natus è muliere?
15 Ecce in ſanctis ſuis non poſuit ſtabilitatem, Supr.4.d.18
& cæli non ſunt mundi in oculis eius:
16 Quāto magis abominabilis & cōtemptibi-
lis homo bibens ſicut aquam, iniquitatem?
17 Indicabo tibi, *proinde* audi me, & hoc quod
vidi narrabo:
18 Quod ſapientes renuntiauerunt à patribus
ſuis, neque abſconderunt:
19 Quibus ſolis data eſt terra, nec tranſiuit a-
lienus per medium eorum.
20 Cunctis diebus impij ipſe dolore afficitur, C
& numero annorum *qui* abſconditi ſunt forti,
21 Strepitus terrorum in auribus ipſius, in pa-
ce vaſtator veniet ei.
22 Nō credet reuerti è tenebris, ideo aſpicitur
à gladio.
23 Vagatur ipſe ad panem, vbinam *ſit*, *tunc* ſciet
quòd paratus ſit in manu eius dies tenebrarū.
24 Terrebit eum tribulatio & anguſtia, robo-
rabitur contra eū ſicut Rex paratus ad prœliū.
25 Quia extendit cōtra Deum manum ſuam,
& contra Omnipotentem roboratus eſt.
26 Incurret in eum in collū, in craſsitiem cor-
porum ſcutorum eius.

arefaciet flamma, & recedet flatu oris eius.
31 Non credet qui vanitate errat, quòd vanitas
futura ſit permutatio eius.
32 In nó die ſuo ſuccidetur, & ramificatio eius
non vireſcet.
33 Perdet ſicut vitis vuam ſuam acerbam, &
proiiciet tanquam olea florem ſuum.
34 Congregatio enim impij *erit* deſolata, & i-
gnis deuorabit tabernacula muneris.
Eſa.59.a.4 35 N*am* conceperunt afflictioné, & pepererũt
Pſalm.7.d.15 iniquitatem, atq; véter eorũ præparat fraudé.

CAPVT XVI.

a Auſteritate amicorum motus, Iob ſuam calamitatem enarrando, ſe citra iniquitatem pati oſtendit. 16 Primum argumentum à reſipiſcentium benedictione.

1 ET reſpondit אִיּוֹב Ióbּ, ac dixit,
2 Audiui his ſimilia multoties: conſola-
tores laborioſi *eſtis* vos omnes.
3 Nunquid *erit* finis verbis ventoſis? aut quid
corroborabit te, ſi loquaris?
4 Etiam ego ſicut vos loquerer: vtinam eſſet
anima veſtra loco animæ meæ, ſocietatem ini
rem vobiſcum ſermonibus, & mouerem ſu-
per vos caput meum:
5 Roborarem vos ore meo, & conſolatio la-
biorum meorum prohiberet.
B 6 Si loquutus fuero, non prohibebitur dolor
meus: ſi verò deſiero, quid à me recedet?
7 Verùm nunc fatigauit me, deſolaſti omnem
congregationem meam.
8 Et corrugaſti me, in teſtẽ fuit, & ſurrexit in
me macies mea, in facie mea teſtificabitur.
9 Furor eius rapuit *me*, & odio proſequutus eſt
me, fréduit aduerſum me dentibus ſuis: hoſtis
meus acuit oculos ſuos contra me.
10 Aperuerũt aduerſum me os ſuum, cum op-
probrio percuſſerũt maxillas meas, ſimul ad-
uerſum me congregati ſunt.
C 11 Tradidit me Deus mendaci, & per manus
impiorum diuertere fecit me è via.
12 Quietus eram, & contriuit me: arripuitque
ceruicẽ meam, & diſsipauit me, & ſtatuit mé
ſibi in ſcopum.
13 Circundederunt me iaculatores eius, diſſé-
cuit renes meos, & non pepercit, effudit in ter
ram fel meum.
14 Confregit me confractione ſuper confra-
ctionem, cucurrit aduerſum me ſicut potens.
15 Saccum conſui ſuper cutem meam, & one-
raui puluere cornu meum.
D 16 Facies mea fœdata eſt ceu luto præ fletu, &
in palpebris meis vmbra mortis:
17 Ob nullam iniuriam in manibus meis, & o-
ratio mea munda.
18 O terra, ne tegas ſanguinem meum, neq; ſit
locus clamori meo.
19 Etiam nunc, ecce in cælis eſt teſtis meus, &
teſtis meus in excelſis.
20 Colloquutores mei amici mei, ad Deũ ſtil-
lat oculus meus.

2 *Iſtud non dicerem*, niſi illuſores mecum *eſſent*, &
in irritationibus eorum commoratur oculus
meus.
3 Appone quæſo, fideiuſſorem da mihi tecũ,
quis eſt *qui* manum meam tangat?
4 Quia cor eorum abſcondiſti ab intellectu,
propterea non exaltabis.
5 *Eum qui* blandiendi cauſa renunciabit cogi- B
tatus *ſuos*, ſed oculi filiorum eius conſumẽtur.
6 Profectò ſtatuit me in parabolam populo-
rum, & *in* gehenna antea ſum.
7 Et caligauit præ indignatione oculus me*us*,
& cogitationes meę vniuerſę *ſunt* ſicut vmbra.
8 Stupebunt recti ſuper hoc, & innocens con
tra impium commouebitur.
9 Retinuit tamen iuſtus viam ſuá, & mundus C
manibus addidit robur.
10 At verò omnes reuertimini, & venite quæ-
ſo, & non inueniam inter vos ſapientem.
11 Dies mei tranſierũt, cogitationes meæ euul
ſæ ſunt, cogitationes cordis mei.
12 Noctem in diem poſuerunt, lucem propin-
quam à facie tenebrarum.
13 Si expectauero *quod* ſepulchrum *ſit* domus D
mea, *&* in tenebris ſternam lectum meum:
14 Ac foueæ dicam, Pater meus *es* tu: *&* vermi,
Mater mea, & ſoror mea *es*:
15 Vbinam nunc erit expectatio mea? & expe-
ctationem meam quis videbit?
16 Ad fulcra inferni deſcendent ſi ſimul in pul-
uere quies.

CAPVT XVIII.

Baldad reprehendit Iob, quòd non audiat bene conſulentes, & impij pœnas enarrat.

1 ET reſpódit Bildád הַשּׁוּחִי Sunhites, ac dixit,
2 Quouſque ponetis finés ſermonibus?
inſtruatis, & poſtea loquemur.
3 Cur reputamur vt iumentum, ſorduimus in
oculis veſtris?
4 Qui laniat animam ſuam furore ſuo, nun-
quid propter te derelinquetur terra, & tráſfe-
retur rupes è loco ſuo?
5 Etiam lux impiorum extinguetur, nec ſplé-
debit ſcintilla ignis eius.
6 Lux obſcurabitur in tabernaculo eius, & lu B
cerna eius ſuper eum extinguetur.
7 Arctabuntur greſſus potentiæ eius, & proii-
ciet eum conſilium ſuum:
8 Quia proiicietur in rete pedibus ſuis, & ſu-
per rete ambulabit.
9 Apprehẽdet calcaneum laqueus, præuale-
bit aduerſus eum prædo.
10 Abſcondita eſt in terra pedica eius, & deci-
pula eius ſuper ſemitam.
11 Vndique terrebunt eum terrores, & diſper- C
gent eum pedibus ſuis.
12 Erit famelicum ſemen eius, & euentus ma-
lus parabitur lateri eius.
13 Deuorabit ramos cutis eius, deuorabit mé-
bra eius primogenitus mortis.

nomen illi in platea.
18 Propellent eum è luce ad tenebras, & de or-
be eiicient eum.
19 Non *erit* filius illi, neque nepos in populo
ſuo, & nullus ſuperſtes in habitationibus eius.
20 Super die eius obſtupeſcent poſteri, & ma-
iores apprehendunt pauorem.
21 Sanè hæc *ſunt* habitacula iniqui, & iſte locus
eius qui non nouit Deum.

CAPVT XIX.

1 Iob flagella ſua & miſerias deſcribens, aſſerit ſe non ob impietatem eas pati. 14 Derelictus à propinquis. 25 Vaticinium Iob de generali reſurrectione.

1 ET reſpondit Iiób, ac dixit,
2 Quouſq; *tandem* dolore afficietis animam
meam, & contereris me ſermonibus?
3 Iam decem vicibus pudore affeciſtis me, nõ
erubeſcitis, perfricuiſtis frontem mihi.
4 Sed eſto ſanè errauerim, mecum moretur
error meus.
5 Si verò ſanè aduerſum me magnificaueritis,
& arguendo adducatis aduerſum me oppro-
brium meum:
6 Scitote nunc quòd Deus peruertit me, qui
rete ſuum aduerſum me circunduxit.
7 En clamabo iniuriam, & non exaudiar; vo-
ciferabor, & non *erit* iudicium.
B 8 Semitam meam circunſepſit, & non trãſibo,
& ſuper ſemitas meas poſuit tenebras.
9 Gloriam meam mihi detraxit, & abſtulit co-
ronam capitis mei.
10 Deſtruxit me in circuitu, & abij, recedereq;
fecit ſicut arboris, ſpem meam.
11 Et ardere fecit contra me furorem ſuum, &
reputauit me ſibi quaſi *unum ex* hoſtibus ſuis.
12 Simul venerunt exercitus eius, & attriuerũt
ſuper me viam ſuam, & caſtrametati ſunt in
circuitu tentorij mei.
13 Fratres meos à me abduxit, & noti mei ſanè
alienati ſunt à me.
C 14 Defierunt propinqui mei, & noti mei obli-
ti ſunt mei.
15 Inquilini domus meę & ancillę meæ alienũ
reputauerũt me, alienus fui in oculis eorum.
16 Seruum meum vocaui, & non reſpõdit, ore
meo deprecabar illum.
17 Spiritus meus alienus factus eſt vxori meæ,
& deprecabar illam propter filios vteri mei.
18 Etiam iniqui deſpexerunt me: *ſi* exurgam,
ſtatim loquuntur contra me.
19 Abominati ſunt me omnes viri ſecreti mei:
& quos dilexi, verſi ſunt in me.
20 Cuti meæ & carni meæ adhæret os meum,
& ſeruatus ſum in cute dentium meorum.
21 Miſeremini mei, miſeremini mei, vos amici
mei, quia manus Dei tetigit me.
D 22 Quare perſequimini me ſicut Deus, & carne
mea non ſaturamini?
23 Vtinam nunc ſcriberentur ſermones mei,
vtinam in libro deſcriberentur:
24 *Vtinam inquam* ſtylo ferreo, aut *in* plumbo, *aut*
certe in perpetuum, in ſaxo ſculperentur.
25 Ego quoq; noui redemptorem meum eſſe
viuentem, & nouiſsimum *qui* ſuper terram
ſurget.
26 Ac poſt pellem meam contriuerunt iſtud,
& ex carne mea videbo Deum.
27 Quem ego viſurus ſum mihi, & oculi mei
conſpecturi ſunt, & non alienus: defecerunt
renes mei in ſinu meo.
28 Quin dicitis, Quare perſequemur eum, quũ
radix rei inuenta ſit in me?
29 Timete vobis à facie gladij, quoniam ira *ex*
iniquitatibus gladij, vt ſciatis *fore* iudicium.

CAPVT XX.

Hic dicit Sophar impios in hoc mundo florere, ſed ad tempus.

1 REſpõdit autem Sophár Nayamathites,
ac dixit,
2 Profectò cogitationes meæ reſpondere fa-
ciunt me, & quòd ſentiam in me
3 Correctionem ignominię meę *quam* audiui,
& ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondere me
facit.
4 Nónne hoc noſti *quod* à ſeculo *eſt*, *&* ex eò
tẽpore quo poſuit *Deus* hominẽ ſuper terram?
5 *Videlicet* exultatio impiorum eſt de propin-
quo, & lætitia hypocritæ ad momentum.
6 Si aſcenderit vſq; in cælum ſublimitas eius,
& caput eius nubem attigerit:
7 *Attamen* inſtar ſtercoris ſui in ſempiternum
peribit, videntes eum dicent, Vbinam eſt?
8 Inſtar ſomnij auolabit, & non inueniet eum, B
& recedet ſicut viſio nocturna.
9 Oculus videbit eum, & non addet, nec vltrà
intuebitur eum locus eius.
10 Filij eius placabunt pauperes, & manus eius
reddent quod rapuit.
11 Oſſa eius repleta ſunt occultis eius, & cũ eo
ſuper terram requieſcet.
12 Si dulceſcet in ore eius malum, *&* abſcõde-
rit illud ſub lingua ſua:
13 Et pepercerit illi, neque dereliquerit illud,
ſed retinuerit illud in medio palati ſui:
14 Panis eius in viſceribus eius immutabit ſe-
ſe, fel aſpidum in interioribus eius.
15 Subſtantiã *quam* deglutiuit, euomet, de ven-
tre eius expellet eam Deus.
16 Venenum aſpidum ſuget, *aut* occidet eum C
lingua viperæ.
17 Non videbit riuulos, *&* flumina torrentium,
mellis & butyri.
18 Reſtituet laborem, & non deglutiet iuxta
ſubſtantiã permutationis ſuæ, neq; exultabit.
19 Quia attriuit, reliquit pauperes: domum ra
puit, & non ædificauit illam.
20 Certè non agnoſcet quietum in ventre ſuo, Eccl. 5. c. 12
de deſiderabili ſuo non ſeruabit.
21 Non eſt quòd reliquum ſit ad comedendum
illud, propterea nõ multiplicabitur bonũ eius.
22 Quum replebitur ſufficientia eius, anguſtia
erit illi, omnis manus iniqui inuadet eum.
23 *Quum* fuerit ei ad replendum ventrem ſuum,
immittet in eum *Deus* irã furoris ſui, & pluet D
ſuper eum, *etiam* in carnem eius.
24 *Quum* fugerit ab armis ferreis, extermina-
bit illum arcus æreus.
25 Educet, & exibit è pharetra, & reſplendebit
felle illius: venient ſuper eum terrores.
26 Omnes tenebræ abſconditæ *ſunt* occultis
illius, deuorabit eum ignis non ſufflatus: con-
teretur ſuperſtes in tabernaculo eius.
27 Detegent cæli iniquitatem eius, & terra ſta-
bit contra illum.
28 Demigrauit germen domus illius, *inſtar*

fluuiorum effuſorum in die furoris eius.

29 Hæc eſt portio hominis impij à Deo, & hæreditas ſermonis eius de Deo.

CAPVT XXI.

1 Impiorum proſperitatem Iob enarrat. Sic autem argumentatur, Si iuſtitia Dei poſtulat ut neminem affligat, niſi aliquo ſcelere meritum ſit: poſtulat etiam vt nullum ſceleratum impunè dimittat. Sed multi impij feliciſſimè viuunt. Quomodo igitur concluditis me impium, quòd affligar? 17 Eorundem repentinũ interitum deſcribet.

1 RESpondit autem ℵIiób, & dixit,

2 Audite audiendo ſermonem meum, & erit iſtud conſolationes veſtræ.

3 Ferte me, & ego loquar, & poſtquam loquutus fuero ſubſannes.

4 Nunquid ego ad hominem ſermonem meũ? quòd ſi, quare non anguſtiis afficietur ſpiritus meus?

5 Reſpicite ad me & obſtupeſcite, & ponite manum ſuper os.

6 Si quando recordor, tunc terreor, & apprehendit carnem meam tremor.

Ierem. 12.a.1 Abac. 1.a.3 7 Cur impij viuunt, ſeneſcunt, etiam pollent opibus?

8 Semen eorum ſtabile eſt in cõſpectu eorum cum ipſis, & germina eorũ in oculis ipſorum.

B 9 In domibus eorum *eſt* pax à timore, nec *eſt* virga Dei ſuper eos.

10 Bos eius grauidat, & non perdit ſemen: parit vacca eius, & non abortit.

11 Emittunt tanquam gregem paruulos ſuos, & nati eorum ſaltant.

12 Attollunt *uocem* quaſi *ad uocem* tympani & citharæ, & exultant *tanquam* ad ſonum organi.

13 Conſumunt in bono dies ſuos, & in momento *ad* ſepulchrum deſcendunt.

14 Et dicunt Deo, Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.

Malac. 3.d.13 15 Quid *eſt* Omnipotẽs, vt ſeruiamus ei? & quid proficiemus ſi oremus illum?

16 En non *eſt* in manu ipſorum bonum eorum, *propterea* conſilium impiorum procul eſt à me.

C 17 Quoties lucerna impiorum extinguetur, & veniet ſuper eos contritio ipſorum, dolores diſtribuet in furore ſuo?

18 Erunt ſicut palea coram vento, & ſicut gluma quam ſuffuratur turbo.

19 Deus abſcondet filiis eius robur ipſius, reddat illi, & cognoſcat.

20 Videant oculi eius confractionem ſuam, & de furore Omnipotentis bibat.

21 Quia quæ erit complacentia eius erga domum ſuam poſt ſe, quum numerus menſium eius truncatus ſit?

22 Nunquid Deum docebit ſcientiam, & ipſe excelſa iudicabit?

23 Iſte morietur in fortitudine perfectionis ſuæ, totus quietus, & pacificus.

24 Vbera eius replebũtur lacte, & medulla oſſa eius irrigantur.

25 Et ille morietur animo amaro, nec comedit in hilaritate.

D 26 Pariter *autem* ſuper terram iacebunt, & vermis operiet eos.

27 En noui cogitationes veſtras, & cogitationes quas aduerſum me iniquè cogitatis.

28 Quia dicitis, Vbi eſt domus principis? & vbi tabernaculum habitaculorum impiorum?

29 Nónne interrogaſtis tranſeuntes per viam, & ſigna eorum non negaſtis?

30 Quia die contritionis prohibetur malus, *&* die quo furores inuehuntur.

31 Quis renuntiabit in facie eius viam eius: & *quod* ipſe fecit, quis reddet ei?

32 Et ipſe ad ſepulchra ducetur, & in tumulo iugiter manebit.

33 Dulces illi ſunt glebæ torrentis, & poſt illũ omnem hominem trahet, vt ante eum *quorum* non eſt numerus.

34 Quomodo igitur conſolamini me in vanũ, quũ reſpõſiones veſtræ relictę ſint mendaciũ?

CAPVT XXII.

1 Rurſum conatur Eliphaz probare Iobum ob ſcelera mulctatum. 11 Verba infidelium: Iob tamen minimè competentia. 21 Exhortatur Iobum ad reſipiſcentiam.

1 TVnc cœpit loqui ℵEliphàz Themanites, ac dixit,

2 Nunquid Deo proderit vir, quum ipſe *uir* ſapiens proderit ſibiipſi?

3 Nunquid voluntas Omnipotenti vt iuſtificeris? & an vtilitas *erit illi* quum perfectas reddideris vias tuas?

4 Nunquid timore tui arguet te, veniet tecum in iudicium?

5 Nónne malitia tua magna eſt? at non eſt finis iniquitatibus tuis.

6 Pignus enim accepiſti à fratribus tuis gratis, & veſtes nudorum exui feciſti.

7 Ne aquam quidem laſſo propinare feciſti, & à famelico remouiſti panem.

8 At viro brachij illi *erat* terra, & is cuius perſona acceptatur, ſedet in ea. B

9 Viduas remiſiſti vacuas, & brachia pupillorum contrita ſunt.

10 Propterea in circuitibus tuis *ſunt* laquei, & terruit te timor ſubitò:

11 Aut tenebræ, nec vides, & abundantia aquarum operuit te.

12 Nónne Deus *in* ſublimitate cæli? & vide caput ſtellarum, quòd excelſæ ſint.

13 Dicéſne *propterea*, Quid nouit Deus? nũquid per caliginem iudicabit?

14 Nubes *ſunt* latibulum illi, & non videt, & in ambitu cæli deambulat.

15 Nunquid ſemitam ſeculi ſeruabis, quam calcauerunt viri iniqui? C

16 Qui ſucciſi ſunt, & nondum *erat* tempus: fluuius effuſus fuit *in* fundamentum eorum.

17 Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quid faciat Omnipotens illis?

18 Et ipſe impleuerat domos eorũ bono: proinde conſilium impiorum longè eſt à me.

19 Viderũt iuſti, & lætati ſunt, & innocens ſubſanauit eos. Pſal. 106.a.42

20 Certè non ſucciſa fuit ſubſtantia noſtra, & reſiduum illorum deuorauit ignis.

21 Aſſueſce quæſo cum eo, & pacem habeto, per ea eueniet tibi bonum.

22 Accipe quæſo ex ore eius Legem, & pone eloquia eius in corde tuo.

23 Si reuerteris vſque ad Omnipotentem, ædificaberis: longè facito iniquitatem à tabernaculo tuo. D

24 Et pone ſuper terram aurum, & inſtar rupis torrentium, *erit tibi* aurum ℵOphir.

25 Eritque Omnipotens munitio tua, & argentum fortitudines tibi.

26 Tunc enim in Omnipotente delectaberis, & eleuabis ad Deum faciem tuam:

ṅia die contritionis prohibetur malus, &
uo furores inuehantur.
is renuntiabit in facie eius viam eius: &
pſe fecit, quis reddet ei?
pie ad ſepulchra ducetur, & in aceruo
er manebit.
lces illi ſunt glebæ torrentis, & poſt ſe
em hominem trahet, ut ante eum
eſt numerus.
uomodo igitur conſolamini me in vanū,
u reſponſiones veſtræ repugnare oſtenduntur mendacio?

CAPVT XXII.

... Eliphaz ... Iobum ...
... Iob ...
... Iobum ad ...

Vnc cœpit loqui Eliphaz Themanites,
ac dixit,
nquid Deo prodeſſe poteſt vir, quum ipſe etiā
prodeſſe ſibiipſi?
nquid voluntas Omnipotenti ſi iuſtus
& an vtilitas erit illi quum perfecta ...
ris vias tuas?
nquid timore tui arguet te, veniet tecum
dicium?
nne malitia tua magna eſt? at non ...
iniquitatibus tuis.
nus enim accepiſti à fratribus tuis ...
ſtes nudorum exui feciſti.
aquam quidem laſſo propinaſti ...
elico remouiſti panem.
viro brachij illi erat terra, & is ...
cceptatur, ſedet in ea.
uas remiſiſti vacuas, & brachia pupillorum
ontrita ſunt.
pterea in circuitibus tuis ſunt laquei, &
t te timor ſubito:
tenebræ, nec vides, & abundantia aquarum
operuit te.
ne Deus in ſublimitate cœli? & ...
tellarum, quod excelſæ ſunt.
eine propterea, Quid nouit Deus? ...
aliginem iudicabit?
bes ſunt latibulum illi, & non videt, &
tu cæli deambulat.
nquid ſemitam ſeculi ſeruabis, quam ...
unt viri iniqui?
ſucciſi ſunt, & nondum erat tempus ...
iffuſus fuit in fundamentum eorum.
dicebant Deo, Recede à nobis, & quid
Omnipotens illis?
pſe impleuerat domos eorū bono: ...
onſilium impiorum longè eſt à me.
erūt iuſti, & lætati ſunt, & innocens ...
t eos.
e non ſucciſa fuit ſubſtancia noſtra, &
m illorum deuorauit ignis.
ice quæſo cum eo, & pacem habe,
ueniet tibi bonum.
pe quæſo ex ore eius Legem, & pone
a eius in corde tuo.
uerteris vſque ad Omnipotentem, ...
longè facito iniquitatem à tabernaculo
o.
one ſuper terram rurum, & ...
rium, erit tibi aurum in Ophir.
que Omnipotens munitio tua, & ...
fortitudines tibi.
enim in Omnipotente delectaberis,
bis ad Deum faciem tuam:
27 Depre

image
not
available

27 Deprecaberis illũ,& exaudiet te,& vota tua
reddes
28 Et decernes verbum, & firmum erit tibi: &
ſuper vias tuas ſplendebit lumen.
Prou.19.d.23 29 Quum humiliabuntur, tunc dices, Exulta-
tio: nam humilem oculis ſaluat.
30 Liberat inſulam innocens, & ſeruabitur in
puritate manuum tuarum.

CAPVT XXIII.

Aſſerit Iob ſe potentiam & ſententiam iudicis vereri: & tamen ſe non affligi ob peccata.

1 ET reſpondit אִיּוֹב, ac dixit,
2 Etiam hodie exacerbatio *eſt* eloquium
meum, manus mea grauis eſt ſupra gemitum.
3 Vtinam ſcirem, & inuenirem eum: irem vſq;
ad ſedem eius.
4 Diſponerem coram eo iudicium, & os meũ
replerem argumentis.
B 5 Sciam ſermones *quos* reſpondebit mihi, &
intelligam quid dicturus ſit mihi.
6 An cũ multitudine roboris diſceptabit me-
cum? nequaquam: imò ipſe ponet in me.
7 Ibi rectus diſputabit cum eo, & liberabor in
perpetuum à iudicante me.
8 En *ad* Orientem ibo, & non erit: & ad Occi-
dentem, nec intelligam illum.
C 9 Aut *ad* Aquilonẽ dum operatur ipſe, & non
videbo: abſcondet *ſe in* Meridie, nec videbo.
10 Quum cognoſcet viam apud me, & probet
me, ſicut aurum egrediar.
11 Greſſum eius apprehendit pes meus: viam
eius ſeruaui, nec declinaui.
12 A præcepto labiorum eius, neque receſsi,
diligentius quàm quod mihi neceſſarium eſt ab-
ſcondi eloquia oris eius.
13 Quòd ſi fuerit in vna *ſententia*, quis auertet
eum? præterea anima eius deſiderauit, & fecit.
D 14 Quia ipſe perfecit quod neceſſarium erat
mihi, & ſimilia his multa *ſunt* cum eo.
15 Idcirco à facie eius terrebor: conſiderabo, &
timebo illum.
16 Et Deus emolliuit cor meum, & Omnipo-
tens terruit me.
17 Quoniam non fui exciſus ante tenebras, & à
facie mea *non* texit caliginem.

CAPVT XXIIII.

Deum humanas res curare non agnoſcit Iob, quòd Deus non puniat ſceleratos.

1 QVare ab Omnipotente non eſſent abſcõ-
dita tempora? & ſcientes eum non vide-
runt dies eius?
2 Terminos attingunt alienos: gregẽ rapiunt,
& paſcunt.
3 Aſinum pupillorum abducunt: in pignus
accipiunt bouem viduæ.
4 Diuertere faciunt pauperes de via: ſimul ab-
ſcondunt ſe pauperes terræ.
5 Ecce *ſunt ſicut* onagri in deſerto, egrediuntur
tanquam ad opus ſuum, mane ſurgentes ad ra-
pinam: deſertum eſt illi panis, & filiis.
B 6 In agro pabulum eius demetunt: at vineam
impij tardè vindemiant.
7 Nudum pernoctare faciunt abſque veſtimẽ-
to, nec eſt operimentum in frigore.
8 Ab inundatione montium madefacti ſunt,
& abſque operimento amplectuntur rupem.
9 Rapiunt ab vbere pupillum, & ſuper paupe
rem in pignus accipiunt.
10 Nudum ire faciũt abſque veſtimento: & fa-
melicos, *eos qui* portauerunt manipulum.
11 Inter muros ſuos exprimunt oleum, torcu-
laria calcant, & ſitiunt,
12 Ex vrbe homines clamant, & anima interfe-
ctorum vociferatur, & Deus non poſuit pro-
hibitionem.
13 Ipſi ſunt qui rebelles ſunt lumini, non co- C
gnouerunt vias eius, nec ſteterunt in ſemitis
eius.
14 Sub lucem ſurget homicida, interficit pau-
perem & egenum, & in nocte eſt tãquam fur.
15 Oculus item adulteri obſeruat crepuſculũ,
dicendo, Non aſpiciet me oculus: & abſcon-
ſionem faciei ponet.
16 Fodit in tenebris domos *quas* in die obſigna
uerunt ſibi: non agnoſcunt lucem.
17 Nam ſimul mane eſt illis vt vmbra mortis:
quũ agnoſcit, terrores vmbræ mortis *ſunt illis.*
18 Leuis eſt ſuper faciem aquarum, maledicta
eſt portio eorum in terra, non recedit via vi-
nearum.
19 Vt ſiccitas & etiam calor rapiunt aquas ni- D
uis, *ſic* ſepulchrum *eos qui* peccauerunt.
20 Obliuiſcetur illius amicus, dulcedinem ſen
tiet ex eo vermis: vltrà non memorabitur, &
confringetur vt arbor iniquus.
21 Qui confringit vxorem ſterilem *quæ* non pa
ritura eſt, & viduam *cui* non benefaciet.
22 Atque trahit fortes potentia ſua: inſurget,
& non credet vitæ *ſuæ.*
23 Dabit illi ad confidentiam, & innitetur illi:
attamen oculi eius ſuper vias eorum.
24 Receſſerunt paululum & non fuerunt, &
humiliantur ſicut quilibet: obturantur *ora*,
& ſicut ſummitas ſpicæ ſucciduntur.
25 Quòd ſi non, vbinam, & quis oſtendet me
mẽtiri, & rediget ad nihilum ſermonẽ meum?

CAPVT XXV.

Baldad probat coram Deo neminem eſſe mundum.

1 ET reſpondit Bildad הַשּׁוּחִי, ac dixit,
2 Dominium & timor, *qui eſt* apud illum,
facit pacem in excelſis eius.
3 Num eſt numerus exercitibus eius? & ſuper
quem non ſtat lux eius?
4 Et quomodo iuſtificabitur homo cum Deo?
& quomodo purus erit natus ex muliere?
5 En vſq; ad lunam non lucebit, & ſtellæ non
ſunt mundæ in oculis eius:
6 Quanto magis homo vermis, & filius ho-
minis vermis?

CAPVT XXVI.

Iob ridet Baldad.

1 ET reſpondit אִיּוֹב, & dixit,
2 Quanam re adiuuiſti *eum* cui nõ eſt ro-
bur? ſaluaſti brachio, cui non eſt fortitudo?
3 Cui conſuluiſti? ei cui non eſt ſapientia? &
ſapientiam abundè indicaſti.
4 Cui annuntiaſti ſermones? & anima cuius
exiuit à te?
5 Mortua formantur ſub aquis, & habitatori- B
bus earum.
6 Nudus eſt infernus coram eo, & nõ eſt ope-
rimentum perditioni.
7 Extendit Aquilonem ſuper vacuum: *imo* ſu-
ſpendit *totam* terram ſuper nihilum.
8 Ligat aquas in nubibus ſuis, & non rumpi-
tur nubes ſub ipſis. C
9 Conſtringit faciem ſolij, & expandit ſuper
eum nubem ſuam.

10 Terminum circũdedit ſuperficiei aquarum,
vſque ad perfectionem lucis cum tenebris.
11 Columnæ cæli contremiſcunt, & commo-
uentur ab increpatione eius.
D 12 Potentia eius quieſcit mare, & intelligentia
ſua percutit elationem *eius*.
13 Spiritus eius cælos ornauit, creauit manus
eius ſerpentem mobilem.
14 En iſtæ *ſunt* partes viarum eius: ſed quàm
puſillum eſt quod audiuimus de eo? & tumul-
tum fortitudinum eius quis intelliget?

CAPVT XXVII.

2 Tuetur hic Iob cauſam ſuam vt antea, & Deum accuſat. 4 Innocens Iob. 7 Afflictio impiorum. 13 Maledictiones impij.

1 ADdidit autem ℵliób aſſumere parabo-
lam ſuam, ac dixit,
2 Viuit Deus *qui* abſtulit iudicium meum, &
Omnipotens *qui* amaritudine affecit animam
meam:
3 Quòd omni tempore quo fuerit anima mea
in me, & ſpiritus in naribus meis,
4 Non loquentur labia mea iniquitatem, &
lingua mea ſi loquetur dolum.
5 Abſit à me vt iuſtificẽ vos, donec deficiam,
non auferam perfectionem meam à me.
B 6 Iuſtitiam meã fortificabo, nec deſeram eam,
non deflectet cor meum à diebus meis.
7 Sit vt impius, inimicus meus, & aduerſarius
meus, vt iniquus.
8 Quæ enim ſpes impij, quum furatus fuerit,
quum pacatam reddiderit Deus animã eius?
9 Nunquid clamorẽ eius audiet Deus, quum
venerit ſuper eum tribulatio?
10 Nunquid ſuper Omnipotẽte delectabitur?
inuocabit Deum omni tempore?
11 Docebo vos *quæ ſunt* in manu Dei, *&* quod *eſt*
cum Omnipotente non abſcondam.
C 12 Ecce vos ipſi omnes vidiſtis, cur nam ergo
vanitate vaneſcitis?
13 Iſta *eſt* portio hominis impij cum Deo, & hæ-
reditas violentorum *quam* ab Omnipotente
accepturi ſunt.
14 Si multiplicati fuerint filij eius, *erunt* in gla-
dium, & liberi eius non ſaturabuntur pane.
15 Superſtites eius in morte ſepelientur, & vi-
duæ eius non flebunt.
16 Si coaceruauerit tanquam puluerem argen-
tum, & ſicut lutum parauerit veſtimentum:
17 Præparabit quidem, ſed iuſtus induet ſe, &
argentum innocens diſtribuet.
18 Ædificat ſicut tinea domum ſuam, & ſicut
D vmbraculum *quod* facit cuſtos.
Pſal.49.c.18 19 Diues dormiet, & non congregabitur: ocu-
los ſuos aperuit, & non eſt.
20 Apprehendent eum ſicut aquæ, terrores:
noctu furaturus eſt eum turbo.
21 Tollet eum Eurus, & abibit, & turbine com-
mouebit eum de loco ſuo.
22 Et immittet in eum, nec parcet, à manu eius
fugiendo fugiet.
23 Plaudet ſuper illum manibus ſuis, & ſibila-
bit ſuper illum è loco ſuo.

CAPVT XXVIII.

1 Quum res omnes ſint ab homine peruestigabiles, ſolam Dei ſapientiam inſcrutabilem oſtendit. 28 Sapientia. Intelligentia.

1 CErtè eſt argẽto latebra, & locus auro, *unde*
eliciunt.
2 Ferrũ è puluere capitur: & lapis effundit æs.
3 Finem ponit tenebris, & omni perfectioni
quam ipſe inquirit, ponit lapidem caliginis &
vmbræ mortis.
4 Erumpit fluuius iuxta habitatorem: & obli-
uioni traditæ pedibus, *& quæ* altiores erant ho
mine, receſſerunt.
5 *Eſt* terra *aliqua* ex qua egreditur panis, & *quod*
ſub ea *eſt*, vertitur *in quendam* veluti ignem.
6 Locus ꝺſappir lapides eius, & pulueres au-
ri *ſunt* ei.
7 Semitam non cognouit illi auis, neque aſpi- B
cit eam oculus vulturis.
8 Non calcant eam filij ſuperbiæ, non tranſit
per eam leo.
9 In ſilicem miſit manum ſuam, & ſubuertit à
radice montes.
10 E ſilicibus riuos erumpere facit, & *tamen* o-
mne pretioſum videbat oculus eius.
11 A ſtillatione fluminum coercet, & abſcon-
ditum exire facit in lucem:
12 At ſapiẽtia ipſa vndenam inuenitur? & vbi-
nam eſt locus intelligentiæ?
13 Non nouit homo pretium eius, neque inue-
nitur in terra viuentium.
14 Vorago dicit, Non *eſt* in me: mare quoque
dicit, Non *eſt* mecum.
15 Non dabitur aurum pro illa, nec pondera- C
bitur argento pretium eius. Sap.7.a.9
16 Non æſtimabitur auro Ophir, nec onyche
pretioſo, & ꝺſappir.
17 Non æquabit eam aurum, & adamas, nec
permutatio eius *erit* vas obrizi.
18 Coralia & gabiſus non cõmemorabitur: &
pretioſior eſt ſapientia margaritis.
19 Non æquabit eam ſmaragdus Æthiopiæ, in
auro puro non æſtimabitur.
20 Vndenam igitur ſapiẽtia veniet? & vbinam
eſt locus intelligentiæ,
21 Quum abſcondita ſit ab oculis omnis viuen D
tis, & à volucri cæli occultata ſit?
22 Perditio & mors dixerunt, Auribus noſtris
audiuimus famam eius.
23 *Verum* Deus intelligit viam eius, & ipſe co-
gnoſcit locum eius.
24 Ipſe enim vſque ad fines terræ aſpicit, ſub
toto cælo videt:
25 Vt faciat vento pondus, & aquas appendat
in menſura.
26 Dum faceret ipſe pluuiæ ſtatutum, & viam
coruſcationi tonitruorum:
27 Tunc vidit illam, & ſcripſit illam, præpara-
uit illam, & etiam inquiſiuit illam.
28 Et dixit homini, En timor Domini eſt ſa-
pientia, & recedere à malo intelligentia.

CAPVT XXIX.

2 Iob vita ſua anteacta felicitatem & pia geſta recenſet: tacitè amicos calumniæ arguens, qui dicebant illum meritò pati quæ patiebatur. 12 Officium boni principis.

1 ET addidit ℵliób aſſumere parabolam
ſuam, ac dixit,
2 Vtinam eſſem iuxta menſes priores, iuxta
dies quibus Deus ſeruabat me:
3 Dum ſplendere faciebat lucernam ſuam ſu-
per caput meũ, *&* ad lumen eius ambulabam
in tenebris:
4 Sicut erã in diebus adoleſcentiæ meæ, dum
eſſet ſocietas Dei ſuper tabernaculum meum:

5 Dum adhuc *eſſet* Omnipotẽs mecum, in cir-
cuitu meo pueri mei:
6 Quando lauabam vias meas butyro, & è pe-
tra fundebantur mihi riuuli olei:
B 7 Quãdo egrediebar *per* portam iuxta vrbem,
in platea parare faciebam cathedram meam:
8 Videbant me iuuenes, & abſcondebant ſe, &
decrepiti aſſurgebant, & ſtabant.
9 Principes tardi erant in ſermonibus, & ma-
num ponebant ori ſuo.
10 Vox ducum ſupprimebatur, & lingua eorũ
palato eorum adhærebat.
11 Quum auris audiebat, & beabat me: oculus
quoq; videbat, & teſtimoniũ reddebat mihi:
12 Quia liberabam pauperem vociferantem, &
pupillum, & *eum* cui non *erat* adiutor.
C 13 Benedictio pereuntis ſuper me veniebat, &
cor viduæ exhilarabam.
14 Iuſtitiam induebam, & induebat me tan-
quam pallium, & cidaris iudicium meum.
15 Oculi eram cæco, & pedes claudo eram.
16 Pater eram pauperibus, & cauſam *quam* non
noueram, inueſtigabam.
17 Et conterebam molares iniqui, & è dẽtibus
eius excutiebam prædam.
18 Dicebam itaq;, In nido meo moriar, & tan-
quam arenam multiplicabo dies.
19 Radix *enim* mea aperta eſt iuxta aquas, &
ros pernoctat in ramis meis.
D 20 Gloria mea innouatur apud me, & arcus
meus in manu mea roboratur.
21 Mihi obediebant, & expectabant *me*, & ſile-
bant ad conſilium meum.
22 Poſt verbum meum non iterabant: ſed ſu-
per illos ſtillabat ſermo meus.
23 Et expectabãt me ſicut pluuiam, & os ſuum
aperiebant *tanquam* ad imbrem ſerotinum.
24 Ridebam ad eos, *&* non credebãt, ac lucem
vultus mei non deiiciebant.
25 Deligebam viam eorum, & ſedebam in ca-
pite, & habitabam ſic vt Rex in ipſo exercitu,
quemadmodum is qui lugentes conſolatur.

CAPVT XXX.

*1 Quanto contemptu ab hominibus, & quanta maledictione à Do-
mino tractetur, deſcribit Iob. 23 Mors domus omnium.*

1 NVnc autem deridẽt me minores me die-
bus, quorum ſpreuiſſem patres ponere
cum canibus gregis mei.
2 Etiam potentia manuum illorum ad quid
mihi? ſuper ipſos periit ſenium.
3 Propter penuriam & propter eſuriem ſoli-
tarij *erant*, qui fugiebant in ſolitudinem, locũ
tenebroſum, deſolatum, ac deſertum.
4 Qui decerpebant malúaṁ iuxta arbuſta, &
radicem iuniperorum ad calefaciendum ſe.
5 E medio *vrbium* expellebantur: *nam* vocifera-
bantur contra eos tanquam *contra* furem,
6 Vt habitarent in fiſſura torrentium, *&* *in* ca-
uernis terræ, & petris.
B 7 Inter arbuſta rugiebant, ſub carduo congre-
gabantur.
8 Filij *viri* ſtulti, etiam filij abſque nomine, *qui*
humiliati ſunt plus quàm terra ipſa.
9 Nunc autem canticum eorum ſum, & factus
ſum eis in ſermonem.
10 Abominantur me, elongant ſeſe à me, etiam
à facie mea non prohibent ſputum.
11 Quia funem meum ſoluit, & afflixit me: &
frænum à facie mea proiecerunt.
12 In dextram iuuentus inſurgũt, pedes meos
impellunt, & calcando terunt ſuper me ſemi-
tas contritionis ſuæ.
13 Diruerunt ſemitam meam, ex contritione
mea profecerunt, quibus non erat adiutor.
14 Tanquam per fracturam latam venerunt, C
ſub calamitate deuoluerunt ſe.
15 Conuerſi ſunt ſuper me terrores, perſequuti
ſunt ſicut ventus ſpõtaneam animam meam,
& ſicut nubes quæ tranſit, ſalutem meam.
16 Nunc itaque in me effuſa eſt anima mea, ap-
prehenderunt me dies afflictionis.
17 Nocte perforat oſſa mea ſuper me, & pulſus
mei non conquieuerunt.
18 Pręmultitudine roboris mutatum eſt veſti-
mentũ meum, ſicut ora tunicę meę cingit me.
19 Proiecit me in lutũ, & aſsimilatus ſum pul-
ueri & cineri.
20 Clamaui ad te, & non exaudiſti me: ſteti, &
non conſideraſti me.
21 Vertiſti te in crudelem mihi: *&* robore ma-
nus tuæ odio habuiſti me.
22 Eleuaſti me ad ventum cui impoſuiſti me,
& eliquaſti mihi ſapientiam.
23 Noui enim *quod ad* mortẽ reuerti facies me, D
& *ad* domum congregationis omnis viuentis.
24 Profectò non in tumulũ *Deus* mittet manũ,
etiam ſi in contritione illius *fuerit* eis clamor.
25 Annon fleui durum die, contriſtata eſt ani-
ma mea ſuper egenum?
26 Quando *autem* bonum expectaui, tunc venit
malum: & *quando* præſtolatus ſum lucem, ve-
nit caligo.
27 Viſcera mea efferbuerunt, neque conticue-
runt: præuenerunt me dies afflictionis.
28 Ater ambulaui, non ob ſolẽ: ſurrexi in con-
gregatione, *&* clamaui.
29 Frater fui draconum, & ſocius filiabus ſtru-
thionis.
30 Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & os meũ
incaluit præ ſiccitate.
31 Proinde verſa eſt in luctum cithara mea, &
organum meum in vocem flentium.

CAPVT XXXI.

*1 Iob recenſet vitæ ſuæ innocentiam. 35 Scriptoreṁ æternum ſitæ
controuerſiæ ſibi contingere optat Iob.*

1 FOedús pepigi cum oculis meis: nam cur
cogitaſſem de virgine?
2 Quæ enim portio Dei déſuper, & *quæ* hære-
ditas Omnipotentis de excelſis?
3 Nónne confractio mea iniquo, & inſuetum
quid operantibus iniquitatem?
4 Nónne ipſe videt vias meas, & omnes greſ-
ſus meos dinumerat?
5 Si ambulaui cum mendacio, & feſtinauit ad
dolum pes meus:
6 Appendat me in ſtatera iuſtitiæ, & agnoſcet
Deus perfectionem meam.
7 Si declinauit greſſus meus à via, & *ſi* poſt ocu
los meos abiit cor meũ, & manibus meis ad-
hæſit quicquam:
8 Seram & alius comedat, & germina mea
eradicentur.
9 Si ſeductum fuit cor meum ſuper muliere,
& iuxta oſtium amici mei inſidiatus ſum:
10 Molat alteri vxor mea, & ſuper eam incur- B
uent ſeſe alij.

11 Quoniam *id* eſt ſcelus, & iniquitas iudicata.
12 Nam ignis eſt *qui* vſque ad perditionem deuoraſſet, & omnem prouentum meum eradicaſſet.
13 Si contempſi iudicium ſerui mei & ancillæ meæ, quum ipſi litigarent mecum:
14 Quid enim feciſſem quum ſurrexiſſet Deus: & quum viſitaſſet, quid reſpondiſſem illi?
15 Nónne qui in vtero fecit me, & diſpoſuit nos in vulua vnus?
16 Si prohibui à voluntate pauperes, & oculos viduæ deficere feci:
17 Et *ſi* comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea:
18 (Nam ab adoleſcentia mea creuit mecum, tanquam apud patrem, & ab vtero matris meę deduxi illam.)
C 19 Si videbam pereuntem quòd abſque veſte *eſſet*, & *quod* non fuerit operimentum egeno:
20 Si non benedixerunt mihi lumbi eius, & de vellere ouium mearum calefactus eſt:
21 Si leuaui contra pupillum manum meam, quum viderem in porta auxilium meum:
22 Scapula mea ab humero ſuo cadat, & brachium meum à canna ſua confringatur:
23 Quia pauor mihi *erat* contritio *à* Deo, & à celſitudine eius non potuiſſem *eripi*.
24 Si poſui aurum ſpem meam, & auro dixi, Fiducia mea es:
25 Si lætatus ſum quòd multiplicatę eſſent facultates meę, & quòd multum inueniſſet manus mea:
26 Si vidi ſolem quando ſplendebat, & lunam *à qua* pretioſum abit:
27 Et ſeduxit ſeſe in abſcondito cor meum, & oſculata eſt manum meam os meum:
28 (Etiam hoc fuiſſet iniquitas iudicata, quia abnegaſſem Deum déſuper:)
29 Si lætatus ſum in contritione oſoris mei, & & geſtiui quando inuenit eum malum:
D 30 Quum ne palatum *quidem* meum dederim ad peccandum, vt expeterem maledictionem animæ illius.
31 Annon dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carne eius? non ſaturaremur.
32 Foris *nanque* non pernoctabat peregrinus, oſtia mea viatori aperiebam.
33 Si texi ſicut homines *reliqui* pręuaricationes meas, vt abſconderem in abdito meo iniquitatem meam:
34 Nam fregiſſem multitudinem magnam, & deſpectio familiarũ humiliabat me: & tacui, nec egreſſus ſum de oſtio.
35 Vtinam haberem audientem me: ecce ſignũ meum *eſt quod* Omnipotens teſtificabitur pro me, & liber *quem* ſcripſit vir litis meæ.
36 Niſi ſuper humerum meũ portauero illum, ligauero illum *pro* coronis mihi.
37 Numerum greſſuum meorum narrabo illi, *&* tanquam *ad* ducem, accedam ad illum.
38 Si aduerſum me terra mea clamet, & pariter ſulci eius fleant:
39 Si fructum eius comedi abſque pecunia, aut animam dominorum eius afflixi:
40 Pro tritico egrediatur ſpina, & pro hordeo lolium. Finita ſunt verba אIiób.

CAPVT XXXII.

2 Elihu tacentibus cæteris arguit illos inſipientiæ. 7 Docet non ætatem, ſed Spiritum Dei dare prudentiam.

1 CEſſauerunt itaque tres viri iſti reſpondedere אIiób, quia ipſe *erat* iuſtus in oculis ſuis.
2 Et exarſit furor אElihú filij Barachאél Buzitæ, de familia Ram, in אIiób: exarſit inquam furor eius, eo quòd iuſtificaret animam ſuam magis quàm Deum.
3 In tres quoque amicos eius iratus eſt furor eius, propterea quòd non inuenirent reſponſionem, & *tamen* condemnaſſent אIiób.
4 Porro אElihú expectauit ipſum אIiób in verbis, quia ſeniores erant ipſo diebus.
5 Videns itaq; אElihú quòd non eſſet reſponſio in ore illorum trium virorum, exarſit furor eius. B
6 Cœpit ergo loqui אElihú filius Barachאél Buzites, ac dixit, Paruus ſum diebus, vos autẽ decrepiti: idcirco expaui, & timui indicare opinionem meam vobis.
7 Dicebam, Dies loquentur, & multitudo annorum notam reddent ſapientiam.
8 Profectò ſpiritus eſt in homine, ſed inſpiratio Omnipotentis intelligere facit eos.
9 Non honorabiles ſunt ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium:
10 Ideo dixi, Audi me, indicabo ſcientiã meam etiam ego.
11 Ecce expectaui verba veſtra: auſcultaui vſq; C
ad intelligentias veſtras, donec inueſtigaretis ſermones.
12 Vóſque conſideraui, & ecce nemo veſtrum eſt qui redarguat אIiób, quin reſpondeat ſermonibus eius.
13 Ne fortè dicatis, Inuenimus ſapientiã, Deus propellat eum, non homo.
14 Non equidem ordinauit אIiób aduerſum me ſermonem: neque verbis veſtris reſpondebo illi.
15 Extimuerunt, *ideo* non reſponderunt vltrà, remouerunt à ſe eloquia.
16 Expectaui itaque: *at* quia non loquuntur, ſed ſubſtiterunt, *&* non reſpondent vltrá:
17 Reſpondebo etiam ego partem meam, indicabo opinionem meam etiam ego.
18 Plenus enim ſum ſermonibus, coartat me ſpiritus vteri mei.
19 Ecce venter meus tanquam *vter* vini, *qui* non eſt apertus, *&* ſicut vtres noui rumpitur.
20 Loquar *igitur*, & reſpiratio erit mihi: aperiã labia mea, & loquar.
21 Nequaquam accipiam faciem viri, & ad hominem non mutato nomine loquar.
22 Nó enim noui mutato nomine alloqui: breui comburat me factor meus, ſi mutato nomine vtar.

CAPVT XXXIII.

1 Oſtendit Elihu in quo Iob peccauerit. 13 Cum Deo non contendendum, nec eius opera inquirenda curioſiùs.

1 ET quidẽ audi quæſo אIiób eloquia mea, & omnia verba mea auſculta.
2 Ecce nunc aperiam os meum, loquetur lingua mea in palato meo.
3 Rectitudo cordis mei *erunt* eloquia mea, & ſcientiam puram labia mea loquentur.
4 Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5 Si poſsis, reſponde mihi, diſpone, coram me conſiſte.

6 En

6 En ego iuxta os tuum pro Deo, è luto formatus ſum etiam ego:
7 Ecce terror meus non exterrebit te, & manus mea ſuper te non erit grauis.
8 Profectò dixiſti in auribus meis, & vocẽ ſermonum audiui.
9 Mundus ego abſque præuaricatione, innocens ſum, & non eſt iniquitas mihi.
B 10 Ecce, occaſiones aduerſum me inuenit, reputat me vt inimicum ſibi.
11 Poſuit in compede pedes meos, obſeruat omnes ſemitas meas.
12 Ecce, hac *uia* non es iuſtificatus, reſpondebo tibi: quia maior eſt Deus homine.
13 Cur aduerſum eum cõtendiſti? omnia enim verba ſua non loquitur.
14 Etenim vno *modo* loquitur Deus, aut *etiam* duobus *ei qui* non viderit illum.
15 Per ſomnium viſionis nocturnæ, quando irruit ſopor ſuper homines, in dormitationibus ſuper cubile:
C 16 Tunc reuelat aurem hominum, & caſtigationem eorum *quam* obſignauit:
17 Vt auferat homo opus, & ſuperbiam à viro abſcondat:
18 Vt *ſic* prohibeat animam ſuam à corruptione, & vitam ſuam ne tranſeat in gladium.
19 Corripitur etiã dolore ſuper cubile ſuum, & *in* multitudine oſsium eius eſt fortis dolor.
20 Et abominari facit *eum* vita eius panem, & anima eius cibum deſiderabilem.
21 Deficit caro eius à viſione, & cõfringentur oſſa eius, non videbuntur.
22 Et appropinquat corruptioni anima eius, & vita eius mortiferis.
23 Si *tum* fuerit apud eum Angelus interpretãs vnum ex mille, vt annunciet homini rectitudinem illius:
24 Tunc miſerebitur eius, & dicet, Redime illum, ne deſcendat *in* corruptionem: inueni propitiationem.
D 25 Tenerior efficietur caro eius *carne* pueritiæ, reuertetur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.
26 Deprecabitur Deum, & diliget eum, ac videbit eius faciem in iubilo, reddétque homini iuſtitiam ſuam.
27 Proſpicit ſuper homines: & ſi quis dixerit, Peccaui, & rectum peruerti, & non profuit mihi:
28 Redimet animam eius, ne tranſeat in corruptionem, & vita eius lucem videbit.
29 Ecce omnia iſta facit Deus duabus *aut* tribus *uicibus* cum viro:
30 Vt auertat animam eius à corruptione, & illuſtretur luce viuentium.
31 Attende אIiób, audi me: tace, & ego loquar.
32 Si ſint ſermones, reſponde mihi: loquere, quia volo iuſtificare te.
33 Si non *ſunt*, tu audi me: tace, & docebo te ſapientiam.

3 Quia auris ſermones probat, vt palatum guſtat ad comedendum.
4 Iudicium eligamus nobis, & cognoſcamus inter nos quidnam bonum.
5 Dixit enim אIiób, Iuſtus ſum, & Deus abſtulit iudicium meum.
6 De iure meo mentiar? doloris plena eſt ſagitta mea ſine præuaricatione.
7 Quis *eſt* vir ſicut אIiób, *qui* ebiberit ſubſannationem vt aquam,
8 Et ambulet in ſocietate cum operantibus iniquitatem, & eat cum hominibus impiis?
9 Dixit enim, Non proderit viro, quando ambulauerit cum Deo.
10 Ideo viri cordis audite me, abſit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 Quia *iuxta* opus hominis reddet ei: & iuxta viam cuiuſque inuenire faciet eum. B
12 Præterea ſanè Deus nihil impiè agit, & Omnipotens non peruertit iudicium.
13 Quem præfecit ſibi ſuper terram? & quis diſpoſuit orbem vniuerſum?
14 Si apponeret ſuper eum cor ſuum, ſpiritum eius & flatum eius ad ſeſe colligeret: *Pſalm.*103.*d.*29
15 Interiret omnis caro ſimul, & homo in terram reuerteretur.
16 Quòd ſi *eſt* intelligentia, audi hoc, auribus percipe vocem eloquiorum meorum.
17 An etiam odio habens iudicium, dominabitur? & an iuſtum inſignem facies impium?
18 An dicere *licet* Regi, O inique: O impie, principibus?
19 Tanto minus ei qui non accipit perſonam principum, neque agnoſcitur diues corã paupere: quia opus manuum eius omnes ipſi *ſunt*. *Deu.*10.*d.*17 2. *Paral.*19.*b.*7
20 Subitò morientur, & media nocte commouebuntur populi, ac tranſibũt, auferéntq; fortem non manu. *Sap.*6.*b.*8 *Eccli.*35.*b.*16 *Rom.* 2.*b.* 11
21 Quia oculi eius ſunt ſuper vias viri, & omnes greſſus eius videt: C *Gal.*2.*b.*6
22 Non *ſunt* tenebræ, nec vmbra mortis, vt lateant ibi operantes iniquitatem. *Eph.*6.*b.*9 *Coloſ.*3.*d.*26
23 Quoniam non poſuit ſuper virum quod futurum eſt, vt ambulet ad Deum in iudicio. *Act.*10.*e.* 34 1. *Pet.*1.*c.*17
24 Conterit fortes *quorum* non *eſt* inueſtigatio, & ſtare facit alios pro eis. *Prou.*5.*d.*21
25 Ideo cognoſcere facit opera ipſorum: nam vertetur nox, & conterentur.
26 Pro impiis percutit eos in loco videntium:
27 Propterea quòd ſic receſſerunt ab eo, & omnes vias eius non intellexerunt:
28 Vt peruenire faciat ad ſeſe clamorem pauperis, & clamorem pauperum exaudiat.
29 Et ipſe quietem dabit, & quis exagitabit? ſi abſcondat faciem, quis intuebitur illum? *quum* & ſuper gentem & ſuper hominem ſimul: D
30 Eo quòd regnet homo hypocrita, & propter offendicula populi.
31 Sanè ad Deum qui dicit, Peperci, non deſtruam:

36 Pater mi, probetur ℵIiób vſque in ſeculum, pro reſponſionibus in viros iniquos:
37 Quandoquidem addit peccato ſuo impietatem, *ac* inter nos plaudit, & multiplicat ſermones ſuos contra Deum.

CAPVT XXXV.

2 Nō Deo, ſed homini vel nocet impietas, vel prodeſt pietas. 14 Impiè ſentit caro, Deum ſua non curare.

1 TVm reſpondit ℵElihú, ac dixit,
2 An hoc putas ęquum eſſe *quod* dixeris, Iuſtior ſum Deo?
3 Dixiſti enim, Quid proderit tibi, quid accipiam vtilitatis de expiatione mea?
4 Ego reſpondebo tibi ſermones, & ſodalibus tuis tecum.
B 5 Aſpice cælum, & vide, ac intuere cælos *quomodo* altiores ſunt te.
6 Si pecces, quid facies aduerſus eū? & ſi multiplicatæ fuerint pręuaricationes tuæ, quid facies ei?
Suprà 22.d.3 7 Si iuſtus ſis, quid dabis ei, vel quid de manu tua accipiet?
8 Viro ſimili tibi impietas tua *nocebit*, & filio hominis iuſtitia tua *proderit*.
C 9 De multitudine calumniam patientium, quos clamare faciunt, *&* vociferātur propter brachium fortium:
10 Nullus dicit, Vbi eſt Deus factor meus qui dat cantica in nocte?
11 Qui docet nos præ iumētis terræ, & prę volatili cæli ſapientes efficit nos.
12 Tunc clamant, & non exaudit, propter ſuperbiam malorum.
D 13 Profectò mendacium non exaudit Deus, & Omnipotens non intuetur illud.
14 Etiamſi dicas *quod* non videbis eum, iudiciū *ſit* coram eo, & ſpera in eo.
15 Nunc autem *ſcito* quòd paululum viſitauit *te* ira eius, neque nouit multum admodum.
16 ℵIiób igitur vanè aperit os ſuum, & abſque ſcientia ſermones multiplicat.

CAPVT XXXVI.

2 Rurſum declarat Eliu, Dei iuſtitiam ab operibus eius. 9 Quare dominus corripiat aut flagellet. 13 Hypocritarum iudicium, confuſio & deſperatio. 33 Fideli homini cognita Dei opera.

1 ADdidit autem ℵElihú, ac dixit,
2 Expecta me paululum, & indicabo tibi, quia adhuc pro Deo *ſunt* ſermones.
3 Aſſumam ſcientiam meam délonge, & factori meo dabo iuſtitiam.
4 Reuera enim non *ſunt* mēdacium ſermones mei, Deus perfectus ſcientiis *eſt* apud te.
5 Ecce Deus fortis, non abiicit fortem virtute cordis.
6 Non viuificat impium, iudicium autē pauperum dat.
7 Non prohibet à iuſto oculos ſuos, & cū Regibus in ſolio collocat eos in perpetuum, ac exaltantur.
8 Quòd ſi vincti fuerint compedibus, aut irretiti fuerint funibus paupertatis,
9 Tunc annuntiat eis opus eorum, & quòd præuaricationes eorum roboratæ ſint.
B 10 Et reuelat aurem eorum ad correctionem, dicitque vt reuertantur ab iniquitate.
11 Si paruerint, & ſeruierint, conſument dies ſuos in bono, & annos ſuos in delectationib⁹.
12 Si verò non audierint, in enſem tranſibūt, & morientur ſine ſcientia.
13 Cæterùm impij corde tribuunt furorē, neq; clamant quum alligauerit eos.
14 Morietur in adoleſcentia anima eorum, & vita eorum inter ſcortatores.
15 Eruet *autem* pauperem à paupertate ſua, & reuelabit aurem eorum in oppreſſione.
16 Quinetiam remouiſſet te de ore anguſtiæ *in* latitudinem, ſub qua nulla eſt anguſtia: & requies menſæ tuæ plena pinguedine.
17 At verò iudicio impij repleuiſti iuſtitiam & iudicium, *quæ* ſuſtentant. C
18 Certè ira *eſt tibi*, ne auferat te flagello: & magnitudo redemptionis non faciet te declinare.
19 Nunquid ęſtimabit diuitias tuas? non aurū, neque omnes vires potentiæ.
20 Ne anxius ſis noctu *quomodo* excidat populos in loco ſuo.
21 Caue ne aſpicias ad iniquitatem: quia hoc delegiſti præ paupertate.
22 Ecce Deus exaltabit potentia ſua: quis ſimilis illi docens?
23 Quis conſtitutus eſt ſuper eum *ut doceat eum* viam ſuam? & quis dixit, Feciſti iniquitatem?
24 Memento vt magnifices opus eius quod cōtemplantur homines,
25 Quódque omnes homines vident, & homo intuetur eminus. D
26 Ecce Deus magnus *eſt*, & non cognoſcimus *eum*, numerum annorum eius, nec eſt inueſtigatio.
27 Quum prohibuerit ſtillas aquarum, effundent pluuiam ad vaporem illius:
28 Quia ſtillant e nubibus, ſtillant *inquam* ſuper homines affluenter.
29 Inſuper an intelliget differentias nubium, tonitrua firmamenti eius?
30 Ecce extendit ob id lumen ſuum, & radices maris operit.
31 Nam per ipſas iudicat populos, dat eſcam affluenter.
32 Super nubes tegit lucē, & præcipit propter illud de occurrente.
33 *Tunc* annuntiat de eo ſocius eius: túncq; acquiſitio iræ *eſt* ſuper aſcendentem.

CAPVT XXXVII.

Ex aliis operibus probat Eliu ſapientiam Dei & iudicium eius imperueſtigabile.

1 INſuper ad id expaueſcit cor meum, & mouetur è loco ſuo.
2 Audite audiendo cum tremore vocem eius, & eloquium *quod* ex ore eius egreditur.
3 Sub toto cælo dirigit illud, & lumen eius ſuper extrema terræ.
4 Poſt ipſum rugit ſonitu *&* tonat voce ſuperbiæ ſuæ: neque retardat illa quum exauditur vox eius.
5 Tonat Deus voce ſua mirabilia: facit maxima, & non intelligimus.
6 Quia niui dicit, Eſto *ſuper* terram: & imbri pluuiæ, imbri quoq; pluuiæ fortitudinis ſuæ.
7 Vehementia omnem hominē recludit quominus recognoſcat *homo* omnes homines operis ſui. B
8 Et ingreditur beſtia latibulum, & in habitaculis ſuis habitat.

9 De

9 De intima *nube* prodit turbo, & à ventis A-
quilonaribus *prouenit* frigus.
10 Pro voluntate Dei dat gelu, & latitudinem
aquarum in anguſtia.
11 Etiam propter irrigationem *terræ* defatigat
nubem, diſpergit numen luminis eius.
12 Ipſa quoque in circuitibus voluitur machi-
nis eius, vt efficiant illa quæ præceperit eis ſu
per faciem orbis in terra.
13 Siue in flagellum, ſiue propter terram ſuam,
ſiue propter miſericordiam exiſtere facit plu-
uiam.
C 14 Auſculta iſtud ℵIiób, ſta & intellige mirabi-
lia Dei.
15 Num noſti quum diſponeret Deus de illis,
& leuare faceret lumen nubis eius?
16 Num noſti differẽtias nubis, mirabilia per-
fecti ſcientiis?
17 *Num* quòd veſtiméta tua *eſſent* calida, quum
quieſceret terra à Meridie?
18 *Num* extendiſti cum eo cælos qui ſunt for-
tes ſicut ſpeculum fuſum?
19 Oſtende nobis quid dicamus illi: nõ diſpo-
nemus *ſermonem* propter tenebras.
20 Num narrabitur ei quando loquar? num lo
quetur aliquis quum perdetur?
21 Nunc quoque non viderũt lumen lucidum
quod eſt in cælis: at ventus tranſit & repurgat
illud.
22 Ab Aquilone aurum veniet, propter Deum
terribilem laude.
23 Omnipotens quẽ non inuenimus, magnus
eſt potentia & iudicio, ac multitudine iuſtitię:
propterea non affligit.
24 Idcirco timebunt eum homines: non vide-
bit *propterea* omnes ſapientes corde.

CAPVT XXXVIII.

Alloquitur dominus Iob, oſtendens ei ſuam iuſtitiam ex inſcrutabilibus ſuis operibus.

1 ET alloquutus eſt Iehouáh ipſum ℵIiób
de ipſo turbine, atque dixit,
2 Quis *eſt* iſte qui obſcurat conſilium ſermo-
nibus ſine cognitione?
3 Accinge nunc ſicut vir lumbos tuos, interro
gabo te, & notifica mihi.
4 Vbinam eras quando fundabam terram? an-
nuntia ſi noſti intelligentiam.
5 Quis diſpoſuit menſuras eius quod noſcas?
aut quis extendit ſuper eam lineam?
6 Super quo baſes eius defixæ ſunt? aut quis
iecit lapidem eius angularem?
7 Quum laudarent pariter ſtellæ luminis, &
iubilarent omnes filij Dei?
8 Et *quis* clauſit oſtiis mare, dum erupit è vul-
ua, & prodiit?
9 Quando poſui nubem veſtimentum eius,
& caliginem faſciam eius:
10 Et decreui ſuper eo decretum meum, appo
ſuique *illi* vectem & oſtia:
B 11 Et dixi, Huc uſque venies, neque addes: & il
lic ponet elationem fluctuum tuorum.
12 An in diebus tuis præcepiſti mane, *aut* indi-
caſti auroræ locum ſuum,
13 Vt apprehendat extrema terræ, & excutian-
tur impij ex ea?
14 Mutatur ſicut lutum ſigilli, & ſtant ſicut ve-
ſtimentum.
15 Et prohibetur ab impiis lux ipſorum, & bra
chium excelſum confringitur.
16 Nunquid ingreſſus es vſq; ad profunda ma-
ris, & in vado voraginis ambulaſti?
17 Nunquid detectæ ſunt tibi portæ mortis, &
portas vmbræ mortis vidiſti?
18 Nunquid conſideraſti vſque ad latitudines
terræ? indica ſi noſti totam ipſam:
19 Vbinam *eſt* via *in qua* habitat lux, & tenebra-
rum vbi *eſt* locus?
20 Quòd acceperis eam in regionem ſuam, &
quòd intellexeris ſemitas domus eius?
21 *Num* noſti *illud* quia tunc natus eſſes, & nu- C
merus dierum tuorum multus ſit?
22 Nũquid ingreſſus es theſauros niuis, & the
ſauros grandinis vidiſti,
23 Quem retinui in tẽpus anguſtiæ, & in diem
belli ac prælij?
24 Et *an noſti* vbinam ſit via *in qua* diuiditur exha
latio, *quæ* ſpargit ventum ſuper terram?
25 Quis diuiſit inundationi aquæductum, &
viam fulgori tonitruorum:
26 Vt pluat *etiam* ſuper terram *in qua* nullus eſt,
& *ſuper* deſertum in quo nemo eſt?
27 Vt ſatiet vaſtitatem ac deſolationem, & ger
minare faciat exitum germinis.
28 Nunquid eſt ipſi pluuiæ pater? aut quis gi-
gnit ſtillas roris?
29 De vtero cuius egreditur gelu, & pruinam
cæli quis gignit?
30 Inſtar lapidis aquæ abſcondũtur, & ſuperfi- D
cies voraginis congelatur.
31 Nunquid cohibebis delicias Vergiliarũ, aut
contractiones Orionis aperies?
32 Nunquid educes ſigna cæleſtia tẽpore ſuo?
& Arcturum cum filijs ſuis deduces?
33 Nunquid noſti ſtatuta cæli? nunquid pones
dominium eius in terra?
34 Nunquid eleuabis nubi vocẽ tuam, & mul-
titudo aquarum operiet te?
35 Nunquid emittes fulgura, & ibunt: dicént-
que tibi, Ecce nos?
36 Quis poſuit in renibus ſapiẽtiam? aut quis
dedit intellectui intelligentiam?
37 Quis numerauit cælos in ſapientia? & quæ
deſcendunt de cælo, quis quieſcere fecit?
38 Quum dureſceret puluis in duritiam illam,
& glebæ ſibi inuicem adhæſerunt?

CAPVT XXXIX.

1 Pulli coruorum nos docent fiduciam in Deum. 5 Rurſus oſtendit Dominus mirabilia quæ facit in animalibus.

1 NVnquid venaris leoni prædam, & ani-
mam leunculorum imples,
2 Quum decumbunt in habitaculis, ſedéntq;
in vmbraculo ſuo propter inſidias?
3 Quis præparat coruo eſcam ipſius, quando Pſalm.146.
pulli eius ad Deum vociferantur, & errant b.9
quòd non *ſit* eſca?
4 Nunquid noſti tempus quo pariunt ibices?
& *tempus quo* parturiunt ceruæ obſeruaſti?
5 Numeraſti menſes *quibus conceptum* adim-
plent? & *an* noſti tempus quo pariunt?
6 Incuruant ſeſe, fœtus ſuos conterunt, dolo-
res ſuos remittunt.
7 *Attamen* conualeſcũt fœtus earum, creſcunt
foris: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
8 Quis emiſit onagrum liberum? & vincula
onagri quis ſoluit?
9 Cuius domũm poſui in ſolitudine, & habi-

tacula eius terram ſalſam?
10 Deridet multitudinem ciuitatis, clamores exactoris non audit.
B 11 Inueſtigatio montium paſcua eius, & poſt omne virens perquirit.
12 Nunquid volet rhinoceros ſeruire tibi? an pernoctabit ad præſepe tuum?
13 Nunquid ligabis rhinocerota in ſulco fune ſuo? nunquid arabit valles poſt te?
14 Nunquid confides in eo, quòd magna ſit fortitudo eius, & derelinques ei laborem tuum?
15 Nunquid credes illi quòd reddat ſemẽ tuũ, & areæ tuæ congreget?
16 Alis pauo exultat: an penna ſtruthioni, & pluma?
17 Derelinquit enim in terra oua ſua, & ſuper terram calefacit.
18 Et obliuiſcitur quòd pes conculcabit ea, & beſtia agri conteret illa.
C 19 Obliuiſci facit *illam* pullorum ſuorũ, in *quo* nõ illi *erunt, ſed* in vanum *erit* labor eius abſque timore.
20 Quia obliuiſci facit eam Deus ſapientiæ, neque impertitus eſt ei intelligentiam.
21 Quum tempus *fuerit*, in altum eleuat ſeſe: *tunc* deridet equum & aſcenſorem eius.
22 Nunquid dediſti equo fortitudinem? nunquid induiſti collum eius tonitru?
23 Nunquid terrebis illum ſicut locuſtã? robur naris eius terror.
24 Fodiunt vallem, & geſtit fortitudine, egreditur in occurſum armorum.
25 Deridet pauorem, nec formidat, neque reuertitur à facie gladij.
26 Super eum ſonat pharetra, ferrum lanceæ & haſtæ.
27 Cum impetu & ira fodit terram, neque credit quòd ſit ſonitus buccinæ.
28 Inter buccinas dicit, Euge, & eminus odoratur bellum, commotionem principum, & clamorem.
D 29 Nunquid per intelligẽtiam tuam volat accipiter, & extendit alas ſuas ad Auſtrum?
30 Nunquid ad ſermonem tuum eleuat ſeſe aquila: & quum exaltauerit nidum ſuum,
31 *In* petra habitat, habitat inquam in prominentia petræ & arcis.
32 Illinc explorat eſcam, eminus oculi eius cõtemplantur.
33 Pulli quoque eius abſorbent ſanguinem, & vbi fuerint cadauera, illic eſt.
34 Reſpondit autẽ Iehouáh ad ℵliób, ac dixit,
35 Nunquid contendere cum Omnipotente eſt eruditio? diſputans cum Deo, reſpondeat ad illud.
36 Tunc reſpondit ℵliób Iehouæ, ac dixit,
37 Ecce, contemptibilis ſum, quid reſpõdebo tibi? manum meam appoſui ori meo.
38 Semel loquutus ſum, nec reſpondebo vltrà: ac ſecundò, nec addam.

CAPVT XL.

2 Collatio humanæ imbecillitatis cum diuina potentia. 10 Oſtendit Deus potentiam ſuam in elephante.

1 REſpõdit itaque Iehouáh ipſi ℵliób è turbine, & dixit,
2 Accinge nunc ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & notifica mihi.
3 Nũquid etiam diſsipabis iudicium meum, & condemnabis me vt iuſtificeris?
4 Et an *eſt* tibi brachium ſicut Deo, & voce ſicut ille tonabis?
5 Orna te nũc celſitudine: & ſublimita te, gloriáque ac decore indue te:
6 Diſperge furores iræ tuæ, & vide omnẽ ſuperbum, & humilia eum:
7 Vide *inquam* omnem ſuperbum, & deprime illum, & contere impios in loco ſuo:
8 Abſconde eos in puluere ſimul, facies eorũ liga in abſcondito: B
9 Et ego etiam fatebor tibi quòd ſeruet te dextera tua.
10 Ecce nunc behemóth, quem feci tecum, herbam tanquam bos comedit.
11 Et nunc potentia eius in lumbis eius eſt, & fortitudo eius in vmbilico ventris eius.
12 Celeriter mouet caudam ſuam, *quæ eſt* ſicut cedrus, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
13 Oſſa eius, baculi ærei, oſſa *inquam* eius ſicut virga ferrea.
14 Ipſe *eſt* principium viarum Dei qui fecit eũ, applicabit *ei* gladium ſuum.
15 Profectò germẽ montes ferunt ei, & omnis beſtia agri ludunt ibi. C
16 An ſub arboribus iacet? in ſecreto calami & limo?
17 An tegẽt eum arbores, *ut ſint* vmbra eius? circundabunt eum ſalices torrentis?
18 En rapiet fluuium, ita vt non feſtinet, confidit quòd educet Iarden in os ſuum.
19 Oculis ſuis tollit illum, & offendiculis perforat naſum.
20 *Num* extrahes liuiathán hamo, & fune, quẽ demerſeris ad linguam eius?
21 Nunquid pones hamum in naribus eius, & ſpina perforabis maxillam eius?
22 Nunquid multiplicabit ad te preces? nunquid loquetur ad te mollia? D
23 Nunquid feriet fœdus tecum, *atque* accipies eum in ſeruum perpetuum?
24 Nunquid ludes eo tanquam aue, & ligabis eum puellis tuis?
25 *Nunquid* cœnabunt propter illum ſocij, diuident illum inter negotiatores?
26 Nunquid ſuccides cultris pellem eius, & cultro piſcatorio caput eius?
27 Pone ſuper eum manum tuam: non addes meminiſſe prælij.
28 Ecce ſpes illius mẽdax eſt: nónne etiam ad aſpectum eius proſternitur?

CAPVT XLI.

1 NEmo eſt tam audax qui ſuſcitet eum: & *eſt qui* coram me ſtet?
2 Quis præceſsit me, & perfeci? quicquid *eſt* ſub cælo, meum eſt.
3 Non ſilebo membra eius, & ſtatum viriũ fortitudinum, atque gratiam diſpoſitionis eius.
4 Quis detexit faciem indumenti eius? cũ duplici fræno eius quis accedet?
5 Oſtia faciei eius quis aperuit? in circuitu dentium eius *eſt* terror.
6 Res magnifica fortia ſcutorum, clauſum eſt *vnumquodque* clauſura arcta:
7 Vnum alteri appropinquat, & ventus non ingreditur inter illa:
8 Vnum alteri iungitur, retinent ſeſe, & non ſeparantur. B

9 Ster-

9 Sternutationibus eius accenditur ignis, &
oculi eius vt palpebræ auroræ.
10 De ore eius lampades procedunt, ſcintillæ
ignis egrediuntur.
11 E naribus eius egreditur fumus, ſicut ex ol-
la feruente, aut aheno.
12 Halitus eius prunas accendit, & flamma de
ore eius egreditur.
13 In collo eius moratur fortitudo, & ante eū
vertitur in lætitiam triſtitia.
C 14 Particulæ carnis eius cohærent, fortis eſt in
eo, & non commouetur.
15 Cor eius firmum *eſt* ſicut lapis, *eſt* inquam fir
mum ſicut mola inferior.
16 A maieſtate eius timent fortes, & à contri-
tionibus purgant ſeſe.
17 Qui attigerit eum gladio, non permanebit,
haſta, telum, & lorica.
18 Reputat *ut* paleam ferrum, vt lignum putri-
dum æs.
19 Non fugat eum ſagitta: in ſtipulam vertun-
tur ei lapides fundæ.
D 20 Sicut ſtipula reputantur tela, & deridet vi-
brationem haſtæ.
21 Sub eo *ſunt* acutæ teſtæ, ſternit *ſibi* rem acu-
tam in luto.
22 Feruere facit veluti ollam, profundum: ma-
re ponit ſicut *ollam* pigmenti.
23 Poſt ſe lucere facit ſemitam: reputabit vora
ginem canitiem.
24 Non eſt ſuper terram ei ſimile *quam* fecerit
ſine pauore.
25 Omne ſublime deſpicit, eſt Rex ſuper o-
mnes elatos.

CAPVT XLII.

2 Iob agnoſcit peccatum ſuum. 7 Amici Iob reprehenduntur à Deo. 9 Orat Iob pro amicis: cui duplicia reſtituuntur. 12 Benedictio Dei, diuitiæ Iob.

1 RESpondit autem אIób Iehouæ, ac dixit,
2 Noui quòd omnia potes, neque pro-
hibetur à te cogitatio.
3 Quis eſt iſte qui occultat conſilium abſque
ſcientia? propterea annuntiaui, & non intelli-
gebam: occultata erant à me, nec ſciebam.
4 Audi quæſo, & loquar: interrogabo te, & nó
tifica mihi.
5 Auditu auris audiueram te, nūc autem ocu-
lus meus videt te.
6 Idcirco abiicio, & pœnitet me in puluere &
cinere.
7 Fuit autem poſteaquam loquutus eſt Ieho- B
uáh verba iſta ad אIób, dixit Iehouáh ad אEli-
pház Themanitem, Exarſit ira mea contra te,
& duos ſocios tuos, quia non eſtis loquuti de
me rectum, ſicut ſeruus meus אIób.
8 Nunc igitur ſumite vobis ſeptem vitulos, &
ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum אIób,
atq; offerte holocauſtum pro vobis: אIób au-
tem ſeruus meus orabit pro vobis: faciē enim
eius ſuſcipiam, ne afficiā vos ignominia: quia
non loquuti eſtis de me rectum ſicut ſeruus
meus אIób.
9 Itaq; abierūt אElipház Themanites, & Bil-
dád שSuhites, צSophár Naȝamathites: fece-
rúntque ſicut loquutus eſt eis Iehouáh: & ſu-
ſcepit Iehouáh faciem אIób.
10 Et Iehouáh conuertit captiuitatem אIób, C
dum oraret ipſe pro amicis ſuis: atque auxit
omnia quæ fuerant אIób in duplum.
11 Conuenerunt autem ad eum omnes fratres
eius, & omnes ſorores eius, ac quotquot no-
uerant eum prius: comederúntque cum ipſo
panem in domo eius: & commoti ſunt ſuper
eum, atque conſolati ſunt eum ſuper omni il-
lo malo quod induxerat Iehouáh ſuper eum:
dederunt quoque ei quiſque pecudem vnam,
& quiſque inaurem auream vnam.
12 Iehouáh præterea benedixit nouiſsimo א-
Iób magis quàm principio eius: fuerunt nan-
que illi quatuordecim millia ouiū, & ſex mil-
lia camelorum, mille item iuga boum, ac mil-
le aſinæ.
13 Fuerúntque illi ſeptem filij, & tres filiæ. D
14 Vocauit autem nomen vnius Iemimáh, no-
men verò ſecundæ Cetſiáh, & nomen tertiæ
Céren-haphúch.
15 Nec inuentæ ſunt mulieres *ita* formoſę ſicut
filię אIób in tota terra: dedit autem illis pater
earum poſſeſsionem in medio fratrum ſuorū.
16 Cæterùm vixit אIób poſt hoc, centū & qua
draginta annos: & vidit filios ſuos, ac filios fi-
liorum ſuorum *uſque ad* quatuor generatio-
nes.
17 Mortuúſque eſt אIób ſenex, & ſatur die-
rum.

Liber Pſalmorum, Hebraicè תהלים

Librum iſtum LXX. Interpretes ψαλτήριον denominauerunt, nomine inſtrumenti muſici, ad quod vt & ad alia, hi Pſalmi decantabantur. Hebræi verò תהלים ſiue ספר תהלות, hoc eſt librum laudum appellant. Chriſtus Dominus noſter, Pſalmos, & Librum Pſalmorum, Luc.20.g.42, & 24.g.44. Sic & Petrus, Act.1.d.20. Ex quibus teſtimonia ſumens Chriſtus Saluator noſter, teſtatur afflatu Spiritus ſancti fuiſſe ſcriptos, Matth.22.d.43, & Petrus, Act.1.c.16.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

PSALM. I.

1 Qui ſint beati, & cui rei ſimiles, in quo eſt exhortatio ad vitam ex verbo Dei inſtituendam. 4 Impiorum exitus. 6 Cur bene pijs, & impijs male.

1 BEATVS VIR
qui non ambula
uit in cōſilio im-
piorum, & in via
peccatorum nō
ſtetit, & in cathe
dra deriſorum
non ſedit.
Ioſue 1.b.8 2 Sed in Lege Ie
houæ voluntas
eius, & in Lege
eius meditatur die ac nocte.
Ierem.17.b.8 3 Et erit ſicut arbor plantata ſecus riuos aqua
rum, quę fructum ſuum dat in tempore ſuo: &
folium eius non decidit, & omne quod faciet,
proſperè cedet.
4 Non ſic impij: ſed tanquam gluma quā pro-
iicit ventus.
5 Ideo non ſtabunt impij in iudicio, neq; pec
catores in congregatione iuſtorum.
6 Quoniam nouit Iehouáh viam iuſtorum: &
via impiorum peribit.

PSALM. II.

1 Vana conſpiratio ac furor Regum & principum tum Gentilium tum Iudæorum contra Chriſtū. 3 Rebellio impiorum contra Deum ac Chriſtum eius. 4 Irriti eorum conatus. 6 Pater teſtatur ſe conſtituiſſe Regem Iudæorum Filium ſuum. 8 Chriſtus commemorat ſe à die reſurrectionis ſuæ etiam Gentilium conſtitutum eſſe Regem. 9 Ruina contumacium contra Chriſtum. 10 Exhortatio ad principes vt ſapiant, & ſeruiant Deo, eiúſque Filium ſuſcipiant. 12 Beati qui.

Act.4.c.25 1 VT quid congregant ſe turmatim Gētes,
& populi meditantur inane?
2 Aſtant Reges terræ, & Principes conſilium
capiunt pariter aduerſus Iehouam, & aduer-
ſum Chriſtum eius.
3 Dirumpamus vincula eorū, & proiiciamus
à nobis funes eorum.
B 4 Habitans in cælis ridebit: Dominus ſubſan
nabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in furore ſuo, & in ira
ſua terrebit eos:
6 *Dicens*, Et ego conſtitui Regem meum ſuper
Siión montem ſanctum meum.
Act.13.e.33 7 Narrabo ipſum decretū *quod* Iehouáh dixit
Heb.1.b.5, & ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
5.b.5 8 Poſtula à me, & dabo Gentes hæreditatem
C tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.
Apocal.2.g. 9 Cōteres eas virga ferrea, ſicut vas figuli con
24, & 19. fringes eas.
c.15 10 Et nunc Reges prudenter agite: erudimini
Iudices terræ.
11 Seruite Iehouæ in timore: & exultate in tre
more.
12 Oſculamini Filiū, ne fortè iraſcatur, & perea
tis via, quum exarſerit vel paululū furor eius:
beati omnes qui ſperant in eo.

PSALM. III.

2 Dauid vexatus & afflictus à filio ſuo Abſalom, admiratur ac conqueritur de multitudine inimicorum ſuorum. 3 Auxilium petit à Deo, cuius fiducia omnē hoſtium metum abijcit. 8 Inuocat Deum, ac excitat ad ſuum auxilium. 9 Solius Dei eſt liberatio.

1 Cāticum Dauidis quum fugeret à facie Ab- 3. Regum 15.
ſalom filij ſui. c.14
2 IEhoua quàm multiplicati ſunt hoſtes mei,
quàm multi inſurgunt aduerſum me?
3 Multi dicunt de anima mea, Non eſt ſalus ei
in Deo. Sélah.
4 Et tu Iehoua clypeus es pro me, gloria mea,
& exaltans caput meum.
5 Voce mea ad Iehouam clamaui, & exaudi-
uit me de monte ſanctitatis ſuæ. Sélah.
6 Ego accubui, & dormiui, & euigilaui: quia B
Iehouáh ſuſtentauit me.
7 Non timebo à decem millibus populorum
qui circunquaque poſuerunt *caſtra* aduerſum
me.
8 Surge Iehoua, ſerua me Deus mi, quia per-
cuſſiſti omnes inimicos meos in maxilla: den
tes impiorum confregiſti.
9 Iehouæ eſt ſalus: ſuper populum tuum be-
nedictio tua. Sélah.

PSALM. IIII.

2 Dauid opem Dei implorat aduerſus coniurationem Abſalom filij ſui. 3 Reprehendit principes Iſraël contra ſe conſpirantes, exhortans eos vt reſipiſcant. 7 Pro bonis quibus abundant aduerſarij, Dei duntaxat beneuolentiam poſtulat: qua quidem fretus, ſe ab inimicis ſuis liberatum iri ſperat.

1 Victori in Neginoth, Pſalmus Dauidis.
2 QVum inuoco, exaudi me Deus iuſtitiæ
meæ: in anguſtia dilatationem feciſti mi
hi: miſerere mei, & audi orationē meam.
3 Filij viri, vſquequo gloriam meam *uertetis* in
ignominiam, diligetis inane, quæretis men-
dacium? Sélah.
4 Et ſcitote quòd ſegregauit ſibi Iehouáh piū:
Iehouáh exaudiet quum clamauero ad eum.
5 Pauete, & ne peccetis: loquimini in corde Ephe.4.f.26
veſtro ſuper cubili veſtro, & tacete. Sélah. B
6 Sacrificate ſacrificia iuſtitiæ, & confidite in
Iehoua.
7 Multi dicunt, Quis videre faciet nos bonū?
eleua ſuper nos lucem vultus tui Iehoua.
8 Dediſti lætitiam in corde meo, à tēpore quo
frumentum eorum & muſtum eorum multi-
plicata ſunt,

9 In pace pariter accubabo, & dormiam: quia
tu Iehoua ſolus cõfidẽter habitare facies me.

PSALM. V.

2 Dauid à Saule eiuſq; ſubditis vexatus, ardẽter petit à Deo vt preces ſuæ exaudiantur. 5 Deus non poteſt perferre impios adulatores, oſores, ſimilesq;, quibus Dauid certum exitium proponit, aut quos confidit perituros. 8 Fretus miſericordia diuina, ſperat ſe reuerſurum Ieruſalem ad adorandum cũ fidelibus. 9 Suæ cõſcius infirmitatis opem & gubernationem poſtulat propter aduerſariorum improbitatem quam deſcribit. 12 Lætitia & benedictio iis qui in Deo ſperant.

1 Victori ſuper Nehiloth Canticum Dauidis.
2 ELoquia mea auribus percipe Iehoua, in-
tellige loquutionem meam.
3 Attende voci clamoris mei, Rex mi, & Deus
mi: quoniam ad te oro.
4 Iehoua mane audies vocem meam: mane
præparabo tibi *orationem*, & ſpeculabor.
5 Quia non Deus volens impietatem es: non
habitabit iuxta te malus.
6 Non ſtabunt ſtulti coram oculis tuis: odiſti
omnes operantes iniquitatem.
B 7 Perdes loquentes mendacium: virum ſan-
guinolentum & fraudulentum abominatur
Iehouáh.
8 Ego autem in multitudine miſericordię tuę
introibo domum tuam: incuruabo me tem-
plo ſancto tuo in timore tuo.
9 Iehoua duc me in iuſtitia tua propter inimi
cos meos: dirige coram me viam tuam.
C 10 Quoniam non eſt in ore eius rectum, inti-
Pſ. 13.b.3 mum eorum prauitates: ſepulchrum patens
Rom. 3.b.13 guttur eorum, lingua ſua blandiuntur.
11 Deſola eos Deus, cadant à conſiliis ſuis: pro-
pter multitudinem præuaricationum eorum
expelle eos, quoniam rebellant contra te.
12 Et lętentur omnes qui ſperant in te, in ſecu-
lum iubilent: & operi eos, & exultent in te
qui diligunt nomen tuum.
13 Quoniam tu benedices iuſto Iehoua: vt ſcu-
to bona voluntate coronabis eum.

PSALM. VI.

2 Dauid in grauiſſimo morbo, ſe agnoſcens à Deo affligi, orat ne aſperime caſtigetur, poſtulans miſericordiam. 6 Dolet quòd mortuus non poterit laudare Deum cum cæteris. 7 Deſcribit ſuum angorem. 9 Repellens ſuos inimicos, ſe exauditum eſſe confidit.

1 Victori in Neginoth ſuper octauam Canti-
cum Dauidis.
2 IEhoua, ne in furore tuo arguas me, neque
in ira tua corripias me.
3 Miſerere mei Iehoua, quoniam debilis ſum:
ſana me Iehoua, quoniam territa ſunt oſſa
mea.
4 Et anima mea territa eſt valde: & tu Iehoua
vſquequo *conteres me*?
B 5 Reuertere Iehoua, eripe animã meam, ſerua
me propter miſericordiam tuam:
6 Quoniam non eſt in morte memoria tui, in
ſepulchro quis confitebitur tibi?
7 Laboraui in gemitu meo, natare facio omni
nocte lectum meum: lachrymis meis ſtratum
meum liquefacio.
8 Caligauit præ ira oculus meus, inueterauit
propter omnes inimicos meos.
Matt. 7.c.23, & 25.d.41 Luc. 13.f.27 9 Recedite à me omnes operantes iniquita-
tem, quoniam audiuit Iehouáh vocem fletus
mei.
C 10 Audiuit Iehouáh deprecationem meam, Ie-
houáh orationem meam ſuſcepit.

11 Pudore afficiuntur, & terrẽtur valde omnes
inimici mei: conuertentur, pudore afficien-
tur ſubitó.

PSALM. VII.

2 Dauid confidens Deo, orat vt à violenta Saulis perſequutione liberetur. 4 Declarat ſuam innocentiam. 7 Petit à Deo vt obtineat regnum promiſſum, vt populus Deo colligatur, & impii profligentur. 9 Poſtulat vt Deus contra Saulem ſuæ innocentiæ iudex ſit, vtiq; improbi puniantur. 11 Clypeus Deus quibus. 13 Ruina impiis proxima. 15 Summum impiorum ſtudium perdẽdi pios, iis ipſis pernicioſum. 18 Laudat Deum pro iuſtitia aduerſus inimicos præſtita.

1 Siggaion Dauidis quod cecinit Iehouæ ſu-
per verbis Chus filij Iemini.
2 IEhoua Deus meus in te ſpero, ſerua me ab
omnibus perſequentibus me, & eripe me.
3 Ne forté rapiat vt leo animam meam: lace-
ret, & non ſit qui eruat.
4 Iehoua Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniqui-
tas in manibus meis:
5 Si retribui pacificè degenti mecum malum,
& *ſi non* erui hoſtem meum ſine cauſa:
6 Perſequatur inimicus animam meam, atque B
comprehendat, & conculcet in terra vitam
meam, & gloriam meam in puluerem collo-
cet. Sélah.
7 Surge Iehoua in furore tuo, attolle te pro-
pter indignationes hoſtium meorum: & eui-
gila *ut adducas* ad me iudicium *quod* præcepiſti:
8 Et congregatio populorum circundabit te,
& propter eam in altum reuertere.
9 Iehouáh iudicabit populos, iudica me Ieho-
ua ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum C
perfectionem meam *quæ eſt* in me. 1.Regum 16.
10 Conſumat nunc malum impios, & ſtabili b.7
iuſtum *tu* qui probas corda & renes, Deus 1.Par. 28.b.9
iuſte. Iere. 11.d.20,
11 Clypeus meus eſt in Deo qui ſeruat rectos & 17.b.10,
corde. & 20.c.12
12 Deus iudex iuſtus, & Deus iraſcitur *impio* o-
mni die.
13 Niſi conuerſus fuerit, gladium ſuum acuet,
arcum ſuum tetendit, & parauit illum: D
14 Et ei parauit vaſa mortifera: ſagittas ſuas Iob 15.d.35
perſequentibus *me* operabitur. Eſa. 59.a.4
15 Ecce parturit iniquitatem, & concepit per-
uerſitatem, & pariet mendacium.
16 Ciſternam fodit, & effodit eam: & cecidit in
foueam *quam* operatus eſt.
17 Conuertetur peruerſitas eius in caput eius:
& ſuper verticem eius iniquitas eius de-
ſcendet.
18 Confitebor Iehouæ ſecundum iuſtitiam
eius: & pſallam nomini Iehouæ altiſsimi.

PSALM. VIII.

2 Celebrat magnificẽtiam Dei in vniuerſa rerum natura cõſpicuam. 4 Chriſto facto homini omnia ſubiecta præter Patrem.

1 Victori ſuper Haggithith, pſalmus Dauidis.
2 IEhoua Domine noſter, quàm grande eſt no
men tuum in vniuerſa terra: qui poſuiſti
gloriam tuam ſuper cælos.
3 Ex ore paruulorum & lactentium fundaſti Mat. 21.b.16
fortitudinem propter inimicos tuos, ad com-
peſcendum inimicum & vlciſcentem ſe.
4 Quum video cælos tuos, opus digitorum
tuorum, lunam & ſtellas quas præparaſti, Hebr. 2.b.6
5 Quid eſt homo, quòd recorderis eius: & fi- B
lius hominis, quòd viſites eum?

Liber Pſalmorum, Hebraicè תהלים

Librum iſtum LXX. Interpretes ψαλτήριον denominauerunt, nomine inſtrumenti muſici, ad quod vt & ad alia, hi Pſalmi decantabantur. Hebræi verò תהלים ſiue ספר תהלות, hoc eſt librum laudum appellant. Chriſtus Dominus noſter, Pſalmos, & Librum Pſalmorum, Luc. 20.g.42, & 24.g.44. Sic & Petrus, Act. 1.d.20. Ex quibus teſtimonia ſumens Chriſtus Saluator noſter, teſtatur afflatu Spiritus ſancti fuiſſe ſcriptos, Matth. 22.d.43, & Petrus, Act. 1.c.16.

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

PSALM. I.

1 Qui ſint beati, & cui rei ſimiles, in quo eſt exhortatio ad vitam ex verbo Dei inſtituendam. 4 Impiorum exitus. 6 Cur bene pijs, & impijs malè.

1 BEATVS VIR qui non ambula
uit in cóſilio im-
piorum, & in via
peccatorum nõ
ſtetit, & in cathe
dra deriſorum
non ſedit.
Ioſue 1.b.8 2 Sed in Lege Ie
houæ voluntas
eius, & in Lege
eius meditatur die ac nocte.
Iere. 17.b.8 3 Et erit ſicut arbor plantata ſecus riuos aqua
B rum, quę fructum ſuum dat in tempore ſuo: &
folium eius non decidit, & omne quod faciet,
proſperè cadet.
4 Non ſic impij: ſed tanquam gluma quã pro-
iicit ventus.
5 Ideo non ſtabunt impij in iudicio, neq; pec
catores in congregatione iuſtorum.
6 Quoniam nouit Iehouáh viam iuſtorum: &
via impiorum peribit.

PSALM. II.

1 Vana conſpiratio ac furor Regum & principum tum Gentilium tum Iudæorum contra Chriſtũ. 3 Rebellio impiorum contra Deum ac Chriſtum eius. 4 Irriti eorum conatus. 6 Pater teſtatur ſe conſtituiſſe Regem Iudæorum Filium ſuum. 8 Chriſtus commemorat ſe a die reſurrectionis ſuæ etiam Gentilium conſtitutum eſſe Regem. 9 Ruina contumacium contra Chriſtum. 10 Exhortatio ad principes vt ſapiant, & ſeruiant Deo, eiúſque Filium ſuſcipiant. 12 Beati qui.

Act. 4.c.25 1 VT quid congregant ſe turmatim Gẽtes,
& populi meditantur inane?
2 Aſtant Reges terræ, & Principes conſilium
capiunt pariter aduerſus Iehouam, & aduer-
ſum Chriſtum eius.
3 Dirumpamus vincula eorũ, & proiiciamus
à nobis funes eorum.
B 4 Habitans in cœlis ridebit: Dominus ſubſan
nabit eos.
5 Tunc loquetur ad eos in furore ſuo, & in ira
ſua terrebit eos:
6 Dicens, Et ego conſtitui Regem meum ſuper
Siión montem ſanctum meum.
Act. 13.e.33 7 Narrabo ipſum decretũ *quod* Iehouáh dixit
Heb. 1.b.5, & ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
5.b.5 8 Poſtula à me, & dabo Gentes hæreditatem
C tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ.
Apocal. 2.g. 9 Cóteres eas virga ferrea, ſicut vas figuli con
24, & 19. fringes eas.
c.15 10 Et nunc Reges prudenter agite: erudimini
Iudices terræ.
11 Seruite Iehouæ in timore: & exultate in tre
more.
12 Oſculamini Filiũ, ne fortè iraſcatur, & perea
tis via, quum exarſerit vel paululũ furor eius:
beati omnes qui ſperant in eo.

PSALM III.

2 Dauid vexatus & afflictus à filio ſuo Abſalom, admiratur ac conqueritur de multitudine inimicorum ſuorum. 5 Auxilium petit à Deo, cuius fiducia omnẽ hoſtium metum abiicit. 8 Inuocat Deum, ac excitat ad ſuum auxilium. 9 Solius Dei eſt liberatio.

1 Cãticum Dauidis quum fugeret à facie Ab- 2. Regum 15.
ſalom filij ſui. c.14
2 IEhoua quàm multiplicati ſunt hoſtes mei,
quàm multi inſurgunt aduerſum me?
3 Multi dicunt de anima mea, Non eſt ſalus ei
in Deo. Sélah.
4 Et tu Iehoua clypeus es pro me, gloria mea,
& exaltans caput meum.
5 Voce mea ad Iehouam clamaui, & exaudi-
uit me de monte ſanctitatis ſuæ. Sélah.
6 Ego accubui, & dormiui, & euigilaui: quia B
Iehouáh ſuſtentauit me.
7 Non timebo à decem millibus populorum
qui circunquaque poſuerunt *caſtra* aduerſum
me.
8 Surge Iehoua, ſerua me Deus mi, quia per-
cuſsiſti omnes inimicos meos in maxilla: den
tes impiorum confregiſti.
9 Iehouæ eſt ſalus: ſuper populum tuum be-
nedictio tua. Sélah.

PSALM. IIII.

2 Dauid opem Dei implorat aduerſus coniurationem Abſalom filij ſui. 3 Reprehendit principes Iſraël contra ſe conſpirantes, exhortans eos vt reſipiſcant. 7 Pro bonis quibus abundant aduerſarij, Dei duntaxat beneuolentiam poſtulat: qua quidem fretus, ſe ab inimicis ſuis liberatum iri ſperat.

1 Victori in Neginoth, Pſalmus Dauidis.
2 QVum inuoco, exaudi me Deus iuſtitiæ
meæ: in anguſtia dilatationem feciſti mi
hi: miſerere mei, & audi orationẽ meam.
3 Filij viri, vſquequo gloriam meam *vertetis* in
ignominiam, diligetis inane, quæretis men-
dacium? Sélah.
4 Et ſcitote quòd ſegregauit ſibi Iehouáh piũ:
Iehouáh exaudiet quum clamauero ad eum.
5 Pauete, & ne peccetis: loquimini in corde Ephe. 4.f.26
veſtro ſuper cubili veſtro, & tacete. Sélah. B
6 Sacrificate ſacrificia iuſtitiæ, & confidite in
Iehoua.
7 Multi dicunt, Quis videre faciet nos bonũ?
eleua ſuper nos lucem vultus tui Iehoua.
8 Dediſti lætitiam in corde meo, à tẽpore quo
frumentum eorum & muſtum eorum multi-
plicata ſunt.

9 In pace pariter accubabo, & dormiam: quia
tu Iehoua ſolus cõfidẽter habitare facies me.

PSALM. V.

2 David à Saule eiuſq; ſubditis vexatus ardẽter petit à Deo vt preces ſuæ exaudiantur. 5 Deus non poteſt perferre impios adulatores, oſores, ſimileſq;, quibus David certum exitium proponit, aut quos confidit perituros. 8 Fretus miſericordia diuina, ſperat ſe reverſurum Ieruſalem ad adorandum cũ fidelibus. 9 Sua cõſcius infirmitatis opem & gubernationem poſtulat propter aduerſariorum improbitatem quam deſcribit. 12 Lætitia & benedictio iis qui in Deo ſperant.

1 Victori ſuper Nehiloth Canticum Dauidis.
2 ELoquia mea auribus percipe Iehoua, in-
telligeloquutionem meam.
3 Attende voci clamoris mei, Rex mi, & Deus
mi: quoniam ad te oro.
4 Iehoua mane audies vocem meam: mane
præparabo tibi *orationem*, & ſpeculabor.
5 Quia non Deus volens impietatem es: non
habitabit iuxta te malus.
6 Non ſtabunt ſtulti coram oculis tuis: odiſti
omnes operantes iniquitatem.
B 7 Perdes loquentes mendacium: virum ſan-
guinolentum & fraudulentum abominatur
Iehouáh.
8 Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ
introibo domum tuam: incuruabo me tem-
plo ſancto tuo in timore tuo.
9 Iehoua duc me in iuſtitia tua propter inimi
cos meos: dirige coram me viam tuam.
C 10 Quoniam non eſt in ore eius rectum, inti-
Infrà 13.b.3 mum eorum prauitates: ſepulchrum patens
Rom.3.b.13 guttur eorum, lingua ſua blandiuntur.
11 Deſola eos Deus, cadant à conſiliis ſuis: pro-
pter multitudinem præuaricationum eorum
expelle eos, quoniam rebellant contra te.
12 Et lętentur omnes qui ſperant in te, in ſecu-
lum iubilent: & operi eos, & exultent in te
qui diligunt nomen tuum.
13 Quoniam tu benedices iuſto Iehoua: vt ſcu-
to bona voluntate coronabis eum.

PSALM. VI.

2 David in grauiſſimo morbo, ſe agnoſcens à Deo affligi, orat ne aſperius caſtigetur, poſtulans miſericordiam. 6 Dolet quòd mortuus non poterit laudare Deum cum cæteris. 7 Deſcribit ſuum angorem. 9 Repellens ſuos inimicos, ſe exauditum eſſe confidit.

1 Victori in Neginoth ſuper octauam Canti-
cum Dauidis.
2 IEhoua, ne in furore tuo arguas me, neque
in ira tua corripias me.
3 Miſerere mei Iehoua, quoniam debilis ſum:
ſana me Iehoua, quoniam territa ſunt oſſa
mea.
4 Et anima mea territa eſt valde: & tu Iehoua
vſquequo *conteres me*?
B 5 Reuertere Iehoua, eripe animã meam, ſerua
me propter miſericordiam tuam:
6 Quoniam non eſt in morte memoria tui, in
ſepulchro quis confitebitur tibi?
7 Laboraui in gemitu meo, natare facio omni
nocte lectum meum: lachrymis meis ſtratum
meum liquefacio.
8 Caligauit præ ira oculus meus, inueterauit
propter omnes inimicos meos.
Matt.7.c.23, 9 Recedite à me omnes operantes iniquita-
& 25.d.41 tem, quoniam audiuit Iehouáh vocem fletus
Luc.13.f.27 mei.
C 10 Audiuit Iehouáh deprecationem meam, Ie-
houáh orationem meam ſuſcepit.

11 Pudore afficiuntur, & terrẽtur valde omnes
inimici mei: conuertentur, pudore afficien-
tur ſubitó.

PSALM. VII.

2 David confidens Deo, orat vt à violenta Saulis perſequutione liberetur. 4 Declarat ſuam innocentiam. 7 Petit à Deo vt obtineat regnum promiſſum, vt populus Deo colligatur, & impii profligentur. 9 Poſtulat vt Deus contra Saulem ſuæ innocentiæ iudex ſit, vtq; improbi puniantur. 11 Clypeus Deus quibus. 13 Ruina impiis proxima. 15 Summum impiorum ſtudium perdẽdi pios, iis ipſis perniciosum. 18 Laudat Deum pro iuſtitia aduerſus inimicos præſtita.

1 Siggaion Dauidis quod cecinit Iehouæ ſu-
per verbis Chus filij Iemini.
2 IEhoua Deus meus in te ſpero, ſerua me ab
omnibus perſequentibus me, & eripe me.
3 Ne fortè rapiat vt leo animam meam: lace-
ret, & non ſit qui eruat.
4 Iehoua Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniqui-
tas in manibus meis:
5 Si retribui pacificè degenti mecum malum,
& *ſi non* erui hoſtem meum ſine cauſa:
6 Perſequatur inimicus animam meam, atque B
comprehendat, & conculcet in terra vitam
meam, & gloriam meam in puluerem collo-
cet. Sélah.
7 Surge Iehoua in furore tuo, attolle te pro-
pter indignationes hoſtium meorum: & eui-
gila *ut adducas* ad me iudicium *quod* præcepiſti:
8 Et congregatio populorum circundabit te,
& propter eam in altum reuertere.
9 Iehouáh iudicabit populos, iudica me Ieho-
ua ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum C
perfectionem meam *quæ eſt* in me.
10 Conſumat nunc malum impios, & ſtabili 1.Regum 16.b.7
iuſtum *tu* qui probas corda & renes, Deus 1.Par.28.b.9
iuſte. Iere.11.d.20,
11 Clypeus meus eſt in Deo qui ſeruat rectos & 17.b.10,
corde. & 20.c.12
12 Deus iudex iuſtus, & Deus iraſcitur *impio* o-
mni die.
13 Niſi conuerſus fuerit, gladium ſuum acuet,
arcum ſuum tetendit, & parauit illum:
14 Et ei parauit vaſa mortifera: ſagittas ſuas D
perſequentibus *me* operabitur. Iob 15.d.31
15 Ecce parturit iniquitatem, & concepit per- Eſa.59.a.4
uerſitatem, & pariet mendacium.
16 Ciſternam fodit, & effodit eam: & cecidit in
foueam *quam* operatus eſt.
17 Conuertetur peruerſitas eius in caput eius:
& ſuper verticem eius iniquitas eius de-
ſcendet.
18 Confitebor Iehouæ ſecundum iuſtitiam
eius: & pſallam nomini Iehouæ altiſsimi.

PSALM. VIII.

2 Celebrat magnificẽtiam Dei in vniuerſa rerum natura cõſpicuam. 4 Chriſto facto homini omnia ſubiecta præter Patrem.

1 Victori ſuper Haggithith, pſalmus Dauidis.
2 IEhoua Domine noſter, quàm grande eſt no
men tuum in vniuerſa terra: qui poſuiſti
gloriam tuam ſuper cælos.
3 Ex ore paruulorum & lactentium fundaſti Mat.21.b.16
fortitudinem propter inimicos tuos, ad com-
peſcendum inimicum & vlciſcentem ſe.
4 Quum video cælos tuos, opus digitorum
tuorum, lunam & ſtellas quas præparaſti,
5 Quid eſt homo, quòd recorderis eius: & fi- Hebr.2.b.6
lius hominis, quòd viſites eum? B

6 Siquidem deficere feciſti eum paululum ab
Angelis,gloria & decore coronaſti eum.
7 Dominari feciſti eum operibus manuū tua-
1. Cor.15.d. rum : omnia poſuiſti ſub pedibus eius,
27 8 Pecudes, & boues, vniuerſa ipſa, & etiam
beſtias agreſtes,
9 Volucres cæli, & piſces maris, & quicquid
tranſit ſemitas maris.
10 Iehoua Domine noſter,quàm grande eſt no
men tuum in vniuerſa terra.

PSALM. IX.

2 *Dauid toto animo ſtudioq́; gratias agit Deo pro maxima quadam victoria contra inimicos.* 5 *Victoriam totam vni Deo attribuit.* 7 *Irridet inimicum ſuū qui ſe omnia vaſtaſſe exiſtimabat.* 9 *Dominum regnans perpetuò, oppreſſos tuetur.* 11 *Fiducia in Deum.* 12 *Exhortatio ad laudandum Deum, & ratio.* 14 *Liberari petit,& quare.* 17 *Impiorum iudicium.* 19 *Afflictorum reminiſcitur Deus.* 20 *Orat vt hominis ſuperbia deijciatur.*

1 Victori ſuper Muth labben Canticum Da-
uidis.
2 COnfitebor Iehouæ in toto corde meo:
narrabo omnia mirabilia tua.
3 Lætabor & exultabo in te : cantabo nomini
tuo Altiſsime,
4 Quòd conuerſi ſint inimici mei retrorſum,
impegerint & perierint à facie tua.
5 Quoniam feciſti iudicium meum,& cauſam
meam : ſediſti in ſolio qui iudicas iuſtitiam.
6 Subuertiſti Gentes,perdidiſti impium : no-
men eorū deleſti in ſeculum & in ſempiternū.
B 7 Inimice, finitæ ſunt ſolitudines in ſeculum:
& *ipſarum* vrbium *quas* deſtruxiſti,memoria pe-
riit cum ipſis.
8 Et Iehouáh in ſeculum permanebit, parauit
ad iudicium ſolium ſuum.
9 Et ipſe iudicabit orbem in iuſtitia,iudicabit
populos in rectitudine.
10 Et erit Iehouáh exaltatio pauperi: exaltatio
in temporibus *quibus erit* in anguſtia.
C 11 Et ſperabunt in te ſcientes nomē tuum:quia
non derelinquis quærentes te Iehoua.
12 Cantate Iehouæ habitanti in Siión,annun
tiate in populis opera eius:
13 Quoniam requirens ſanguinem,eius recor-
datus eſt,non oblitus eſt clamoris pauperum.
14 Miſerere mei Iehoua:vide afflictionē meam
quæ eſt ab iis qui odio habent me, qui exaltas
me de portis mortis:
15 Vt narrem omnes laudes tuas in portis filiæ
Siión,& exultem in ſalute tua.
D 16 Demerſæ ſunt Gentes in foueam *quam* fece-
runt,in reti quod abſconderunt,captus eſt pes
eorum.
17 Notus eſt Iehouáh *quod* iudicium fecit: in
opere manuum ſuarū illaqueatus eſt impius:
meditatio in ſeculum *eſt ſalus hæc*.
18 Reuertentur impij ad ſepulchrum, omnes
Gentes quæ oblitæ ſunt Dei.
19 Quoniam non in ſeculum in obliuionem
erit pauper: expectatio pauperum *non* peribit
in ſeculum.
20 Surge Iehouáh, ne roboretur homo: iudi-
centur Gentes coram te.
21 Pone Iehouáh timorem eis, ſciant Gentes
quòd homines ſunt. Sélah.

PSALM. X.

1 *Querela ad Deum fidelis exiſtimantis ſe in manus impiorum traditum, & derelictum à Deo.* 2 *Mores, fœlicitas fallacia, impiorum ſæuientium.* 12 *Precatio ardens, ne Deus afflictorum obliuiſcatur: ſed perdat impios.*

1 VTquid Iehoua ſtas in lōginquo,abſcon-
dis *te* tempore *quo ſumus* in ipſa anguſtia?
2 Pre ſuperbia impius perſequitur pauperem:
capiantur in cogitationibus quas cogitant.
3 Quoniam laudat *ſe* impius ſuper deſiderio
animæ ſuæ, & auaro benedicit, iraſci facit Ie-
houam.
4 Impius propter ſuperbiam quam facie præ
ſe fert,non quærit *Deum*, nec *eſt* Deus *in* omni-
bus cogitationibus eius.
5 Dolore afficiunt viæ eius omni tempore: *in*
altitudine *ſunt* iudicia tua à conſpectu eius: *in*
omnes hoſtes ſuos ſufflat.
6 Dicit in corde ſuo, Non mouebor à genera-
tione in generationem: quia non *euenit illi* ma-
lum.
7 Maledictione os eius plenum eſt, & dolis, Infrà 13.b.3
& fraude: ſub lingua eius peruerſitas & ini- Rom. 3.b.14
quitas *eſt*.
8 Manet in inſidiis villarum,in latibulis occi-
dit innocentem, oculi eius ſuper pauperem
aſpiciunt.
9 Inſidiatur in latibulo ſicut leo in cubili ſuo: C
inſidiatur vt rapiat pauperē: rapit pauperem
quum trahit eum in rete ſuum.
10 Contritum,humilémque ſe oſtendit: & ca-
dit cum fortibus eius congregatio paupe-
rum.
11 Dicit in corde ſuo, Oblitus eſt Deus, occul-
tauit faciem ſuam ne videat in ſeculum.
12 Surge Iehoua Deus, eleua manum tuam, ne
obliuiſcaris pauperum.
13 Propter quid iraſci facit impius Deum? *dum*
dicit in corde ſuo *quod* non requires.
14 *Sed* vides: quia tu peruerſitatem & iram a- D
ſpicis, ad dandum in manus tuas: tibi relin-
quit *cauſam ſuam* pauper, pupillo tu es ad-
iutor.
15 Contere brachium impij & mali: quæres
impietatem eius,& non inuenies.
16 Iehouáh Rex in ſeculum & in æternum,pe-
rierunt Gentes de terra eius.
17 Deſiderium humiliū exaudis Iehoua, præ-
paras cor eorum:intendere facis aurem tuam,
18 Vt iudices pupillo & pauperi,ne addat vltrà
impius vt conterat hominem è terra.

PSALM. XI.

1 *Dauid ſuam in Deo ponens fiduciam, queritur de iis qui volebant eum, dum Saulem fugeret, latere in ſuis montibus.* 3 *Confirmat ſe quòd Deus in cælo videt afflictiones iuſti,et impios punit.* 7 *Dominus iuſtus iuſtos diligit.*

1 Victori Dauidis.
IN Iehoua ſperaui: quomodo dicitis animæ
meæ vt tranſmigret *à* monte veſtro *ſicut*
auis?
2 Quoniam ecce, impij tetenderunt arcum,
parauerunt ſagittam ſuam ſuper chordam, vt
iaculentur in caligine in rectos corde.
3 Certè retia deſtructa ſunt: iuſtus quid ope-
ratus eſt?
4 Iehouáh in templo ſanctitatis ſuæ, Iehouæ Abac. 2.d.20
in cælis eſt ſolium:oculi eius vident,palpebræ
eius probant filios hominum.
5 Iehouáh iuſtum probat: impium autem &
diligentem iniquitatē odio habet anima eius. B
6 Pluet ſuper impios, laqueos, ignem, & ſul-
phur: & ſpiritus procellarum *erit* pars calicis
eorum.

7 Quo-

7 Quoniam iuſtus Iehouáh, iuſtitias diligit:
rectum videt facies eius.

PSALM. XII.

1 David angore affectus, vociferatur ac conqueritur quòd nullos inueniat bonos, nec fideles, aut veraces. 4 Imprecatio contra aſſentatores ac glorioſos. 6 Deus promittit auxilium afflictis. 7 Promiſſa Dei ſunt certa & vera. 8 David orat vt Deus afflictos defendat contra impios.

1 Victori ſuper octauam, canticum Dauidis.
2 SErua Iehoua, quoniam defecit miſericors,
quoniam defecerunt fideles à filiis homi-
num.
3 Mendacium loquitur quiſq; cum proximo
ſuo: labio blanditiarum in corde & corde lo-
quuntur.
4 Succidat Iehouáh vniuerſa labia blanda, lin
guam loquentem magna:
5 Qui dicunt, Linguam noſtrã roborabimus,
labia noſtra nobiſcum, quis dominus nobis?
6 Propter vaſtitatem pauperum, propter cla-
morem inopum, nunc ſurgam, dicit Iehouáh:
ponam in ſalute *eum* cui laqueum iniicit.
7 Eloquia *autem* Iehouæ, eloquia munda, ar-
gentum excoctum in fornace terrea, defæca-
tum ſeptempliciter.
8 Tu Iehoua ſerua eos, cuſtodi eum à genera-
tione hac in ſeculum.
9 In circuitu impij ambulant, quum exaltan-
tur vilitates filiorum hominum.

PSALM. XIII.

1 Queritur quòd in ſuis afflictionibus Deus ſit ſui oblitus: & tamen eum orat & inuocat.

1 Victori canticum Dauidis.
2 VSquequo Iehoua obliuiſcéris me in ſe-
culum? vſquequo abſcondes faciem
tuam à me?
3 Vſquequo ponam conſilia in anima mea,
dolorem in corde meo in die? vſquequo exal-
tabitur inimicus meus ſuper me?
4 Aſpice, & exaudi me Iehoua Deus meus: il- B
lumina oculos meos, ne fortè dormiam *in*
morte:
5 Ne fortè dicat inimicus, Præualui ei: & ho-
ſtes mei exultent ſi nutauero.
6 Et ego in miſericordia tua ſpero, exultabit
cor meum in ſalute tua: cantabo Iehouæ, quo-
niam retribuit mihi.

PSALM. XIIII.

1 David deſcribit eos qui ſua ætate non habebant Deum. 3 Comminatio Diuinæ vindictæ in impios qui derident afflictos quòd ſpem ſuam in Deo ponant.

1 Victori Dauidis.
DIxit ſtultus in corde ſuo, Non eſt Deus.
corruperunt *viam ſuam*, abominabile fa-
ciunt opus, non eſt qui faciat bonum.
2 Iehouáh è cęlis proſpexit ſuper filios homi- Rom. 3.b.10
num, vt videat an ſit intelligẽs, quærens Deũ.
3 Omnes declinauerunt, pariter fœtuerũt, non B
eſt faciens bonum, non eſt etiam vnus.
Sepulchrum patens eſt guttur eorũ: linguis ſuis doloſe
agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum. Supr. 5. c.10
Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: Rom. 3. b.13
veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Inf. 140.a.4
Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis Suprà 9.c.7
non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum. Rom. 3. c.16
4 Nónne cognouerunt omnes operantes ini- Eſa. 59.b.7
quitatem, *quód* comedunt populũ meum *acſi* Infrà 35.a.3
comederent panem, & Iehoua non inuocant? Prou.1.b.16.

5 Ibi timent timore, quoniam Deus in gene-
ratione iuſti.
6 Conſilium pauperis pudore afficitis, quo-
niam Iehouáh ſpes eius eſt.
7 Quis dabit ex Tsiión ſalutẽ Iωſraelis? quan-
do conuerterit Iehouáh captiuitatem populi
ſui, exultabit Iayacób, lætabitur Iωſraël.

PSALM. XV.

1 Canticum Dauidis.
IEhoua quis peregrinabitur in tabernaculo
tuo? *et* quis habitabit in mõte ſãctitatis tuę?
2 Qui ambulat perfectè, & operatur iuſtitiam, Eſa.33.c.16
& loquitur veritatem in corde ſuo:
3 Non detrahit lingua ſua, non facit proximo B
ſuo malum, & opprobrium non accipit con-
tra propinquum ſuum:
4 Contemptus eſt in oculis eius reprobus, ti-
mentes autem Iehouam glorificat: *qui* iura-
uit in malum, & non mutat:
5 Pecuniam ſuam non dat ad vſuram, & mu-
nus contra innocentem non accipit: qui facit
hæc, non labetur in ſeculum.

PSALM. XVI.

1 Commemoratio ſummi illius boni, & felicitatis quam homo habere poteſt in hac terra. 4 Aſſertio non fidentibus ſoli Deo. 5 Præſidium Dauidis, & patrimonium, Deus. 7 De Chriſti reſurrectione prophetia. 11 Via vitæ, & lætitia per Chriſtum.

1 Michtham Dauidis.
CVſtodi me Deus, quoniam ſpero in te.
2 Dic *o anima mea* Iehouæ, Deus meus es
tu, bonum meum non ad te *peruenit*:
3 *Sed* ad ſanctos qui in terra ſunt, & fortes, er-
ga quos omnis voluntas mea eſt.
4 Multiplicabuntur dolores eorum *qui poſt* a- B
lienum *deum* feſtinant: non libabo libamina
eorum de ſanguine, nec aſſumam nomina eo-
rum in labiis meis.
5 Iehoua pars portionis meę, & calicis mei, tu
ſuſtentas ſortem meam.
6 Funes ceciderunt mihi in amœnis *locis*: etiã
hæreditas ſpecioſa *obuenit* mihi.
7 Benedicam Iehouę qui conſulit mihi: etiam
noctibus erudiunt me renes mei.
8 Pono Iehouam corã me ſemper: quia à de- Act. 2.d.25
xtera mea *eſt*, non declinabo. C
9 Propterea lętatum eſt cor meum, & exulta-
uit gloria mea: etiam caro mea habitabit con-
fidenter:
10 Quoniam non derelinques animam meam Act.2.e.31
in ſepulchro: nec permittes miſericordem & 13.f.35
tuum videre corruptionem.
11 Scire facies me ſemitam vitæ: ſatietas læti-
tiarum eſt cum vultu tuo: iucunditates ſunt in
dextera tua in ſeculum.

PSALM. XVII.

1 Vehemens & ardens precatio Dauidis, vt eripiatur à Saule. 3 Deũ adhibet teſtem ſuæ innocentiæ. 4 Demonſtrat ſuam conuerſationem fuiſſe integram. 6 Iterum commendat cauſam ſuam, ac orat vt aduerſus impios tegatur, confidens ita futurum. 10 Conqueritur de opulentia, potentia, ſuperbia inimicorum ſuorum, eamq; perſequendi ſummo ſtudio. 13 Continuat ſuam precationem: poſtulans ſubitũ auxilium, ac recognoſcens, quod patiebatur à Saule eiuſq; ſimilibus, eſſe à Deo. 15 Confirmatus animo ſperat poſt reſurrectionem, faciem Dei ſe viſurum.

Oratio Dauidis.
1 AVdi Iehoua iuſtitiam *meam*, intende cla-
mori meo, auſculta orationem meam
quæ eſt abſque labiis doli.

2 A facie tua iudicium meum egrediatur, ocu-
li tui videant æquitates.
3 Probaſti cor meum, viſitaſti nocte, conflaſti
me, non inueniſti *in me iniquitatem: quod* cogita-
ui, non tranſiuit os meum.
4 Quòd ad opera hominum *aliorum*, per verbũ
B labiorum tuorum ego cuſtodiui ſemitas diſsi-
patoris.
5 Suſtenta greſſus meos in viis tuis, ne decli-
nent pedes mei.
6 Ego inuocaui [illegible], quoniá exaudis me Deus:
inclina aurẽ tuam mihi, audi eloquiũ meum.
7 Mirifica pietates tuas ſeruator ſperantium,
ab inſurgentibus in dexteram tuam.
C 8 Cuſtodi me vt nigrum pupillæ oculi, in vm-
bra alarum tuarum abſconde me.
9 A facie impiorum qui vaſtant me, inimi-
corum meorum *qui* propter animam circun-
dant me.
10 Adipe ſuo clauſerũt *os ſuum*, ore ſuo loquun-
tur ſuperbè.
11 In greſſu noſtro nunc circundant me, oculos
ſuos ponunt ad expandendum *rete* in terram.
12 Similitudo eius vt leonis *qui* deſiderat rape-
re, & vt leunculi manentis in abditis.
D 13 Surge Iehoua, præueni faciem eius, incurua
eum, erue animam meam ab impio *qui eſt* gla-
dius tuus:
14 A viris *qui ſunt* manus tua *erue* Iehoua, à viris
de mundo, quorum pars *eſt* in vita, & abſcon-
dito tuo imples ventrem eorum: ſaturantur fi-
lij, & dimittent reſiduum ſuum paruulis ſuis.
15 Ego in iuſtitia videbo faciem tuam, ſatiabor
quum expergefacta fuerit imago tua.

PSALM. XVIII.

2 Summo ſtudio gratias agit Deo quòd eum liberarit ab inimicis. 4 Oſtendit ſe, de ope Dei magnopere certum eſſe. 5 Commemorat pericula, & malitiam inimicorum ſuorum à quibus ſubitò fuit liberatus. 8 Deſcriptio indignationis iræq; Diuinæ contra ſuos aduerſarios. 17 Modus auxilij lati, quoniã Deus ipſum amabat. 21 Demonſtrat vitam ſuam integram ex obſeruantia mandatorum Dei. 24 Liberatus eſt, quia Dominus reperit iuſtum ac innocentem in eo quod Saul ei obiiciebat. 26 Deus agit cu bonis ſecundum ipſorum bonitatem, cum malis verò ſecundum eorum prauitatem: eum ſentiunt talem quales ipſi ſunt. 31 Nihil reprehendi poteſt in operibus Dei, & ipſe ſolus Deus eſt. 33 Copioſius exponit victoriam quam Deus ei dedit. 44 Liberatus Iſraelitarum ſeditionibus, tandem conſtitutus eſt Rex eorum ac nationum finitimarum, in quo eſt figura de Chriſto Ieſu. 47 Pro liberatione laudat Deum, ac promittit ſe in omnibus nationibus eum laudaturum.

1 Victori ſerui Iehouæ, *nempe* Dauidis, qui lo-
quutus eſt Iehouæ verba cantici huius in die
2.Reg.22.d.1 qua eripuit eum Iehouáh de manu omnium
inimicorum ſuorum, & de manu Saulis.
Et dixit,
2 Diligam te Iehoua fortitudo mea,
Hebr.2.c.13 3 Iehouáh petra mea, & arx mea, & eru-
tor meus, Deus meus, fortitudo mea, ſpera-
bo in eo: ſcutum meum, & cornu ſalutis meę,
eleuatio mea.
4 Laudatum inuocabo Iehouam, & ab inimi-
cis meis ſaluus ero.
5 Circundederant me dolores mortis, & tor-
rentes impietatis terrebant me:
6 Dolores ſepulchri circundederant me, prę-
uenerant me laquei mortis:
7 In anguſtia *igitur* mea inuocaui Iehouam, &
ad Deum meum clamaui, & exaudiuit de tem-
plo ſuo vocem meam, & clamor meus coram
eo introiuit in aures eius.
8 Tum cómota eſt & contremuit terra, & fun-
damenta montium mouerunt ſe: mouerunt
ſe inquam quoniam iratus erat.
9 Aſcendit fumus in ira eius, & ignis ex ore
eius conſumpſit, carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 Et inclinauit cælos, & deſcendit, & caligo
ſub pedibus eius.
11 Et equitauit ſuper Cherub, & volauit, vola-
uit inquam ſuper pennas ventorum.
12 Poſuit tenebras latibulum ſuum: *in* circuiti-
bus eius tabernaculũ eius, tenebroſitas aqua-
rum, nubes cælorum.
13 Præ fulgore *qui erat* corá eo, nubes eius tranſ- B
ierunt, grando, & carbones ignis.
14 Et tonauit in cælis Iehouáh, & Altiſsimus
dedit vocem ſuam, grandinem & carbones
ignis.
15 Et miſit ſagittas ſuas, & confregit eos: & ful-
gura iecit, & perdidit eos.
16 Et apparuerunt profunda aquarũ, & diſco-
operta ſunt fundamenta orbis propter incre-
pationem tuam ô Iehoua, propter flatum ven-
ti iræ tuæ.
17 Miſit de ſummo, apprehendit me, *atque* ex-
traxit me de aquis multis.
18 Eruit me ab inimico meo forti, ab odio ha-
bentibus me: quoniam robuſtiores erant me.
19 Præuenerant me in die contritionis meæ,
& fuit Iehouáh baculus mihi.
20 Et eduxit me in latitudinem: eruit me quo-
niam complacuit ſibi in me.
21 Retribuit mihi Iehouáh ſecundũ iuſtitiam
meam, ſecundum puritaté manuum mearum
reddidit mihi:
22 Quia cuſtodiui vias Iehouæ, & non impiè
egi à Deo meo:
23 Quoniam omnia iudicia eius coram me, &
ſtatuta eius non ſubmoui à me.
24 Et fui perfectus cum eo, & ſeruaui me ab
iniquitate mea.
25 Et reddidit Iehouáh mihi ſecundum iuſti-
tiam meam, ſecundum puritatem manuum C
mearum coram oculis ſuis.
26 Cum miſericorde miſericors eris, & cum
viro perfecto perfectus eris:
27 Cum mundo mundus eris, & cum peruer-
ſo peruerſè agis.
28 Quoniam tu populum pauperem ſaluum
facies, & oculos excelſos humiliabis.
29 Quoniam tu illuminas lucernam meam: Ie-
houáh Deus meus illuminat tenebras meas.
30 Quoniam in te contriui exercitũ, & in Deo
meo tranſiliam murum.
31 Dei perfecta *eſt* via, eloquium Iehouæ pur-
gatũ: clypeus eſt omnibus ſperantibus in eo.
32 Quoniam quis Deus præter Iehouam? &
quis fortis præter Deum noſtrum?
33 Deus qui accingit me fortitudine, & ponit
perfectam viam meam:
34 Ponens pedes meos ſicut ceruarum, & ſu-
per excelſa mea ſtare fecit me.
35 Qui docet manus meas ad bellum, & conte-
ritur arcus æreus brachiis meis.
36 Et dediſti mihi ſcutum ſalutis tuę, & dexte-
ra tua fulciuit me, & manſuetudo tua multi-
plicauit me.
37 Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non
declinarunt crura mea.
38 Perſequutus ſum inimicos meos, & cópre- D
hédi eos, nec reuerſus ſum donec conſũpſi eos.
39 Tranſ

39 Transfixi eos, nec potuerunt ſurgere, ceci-
derunt ſubtus pedes meos.
40 Et accinxiſti me fortitudine ad bellum, in-
curuaſti inimicos meos ſubtus me.
41 Et inimicorum meorum dediſti mihi cer-
uicem, & odio habentes me, ſuccidi.
42 Clamabant, & non erat ſeruator: ad Ieho-
uam, & non exaudiuit eos.
43 Et contudi eos vt puluerem coram vento,
ſicut lutum platearum attenuaui eos.
44 Eruiſti me à contentionibus populi, poſui-
ſti me in caput Gentium: populus quem non
cognoui, ſeruiuit mihi.
45 Ad auditum auris obtemperauerunt mihi,
filii extranei mentiti ſunt mihi.
46 Filij extranei defluxerunt: & contremue-
runt è clauſuris ſuis.
47 Viuit Iehouáh, & benedictus ſit Fortis
meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ.
48 Deus *eſt* qui dat vltiones mihi, & adduxit
populos ſub me.
49 Erutor meus ab inimicis meis, etiam ab in-
ſurgentibus in me exaltaſti me, à viro iniquo
eruiſti me.
Rom. 15. b. 9 50 Propterea confitebor tibi in Gentibus ô Ie-
houa, & nomini tuo pſallam:
51 Magnificans ſalutes Regis ſui, & faciens mi
ſericordiam vncto ſuo Dauid, & ſemini eius
vſque in ſeculum.

PSALM. XIX.

*2 Oſtendit gloriam Dei celebrari à cælis quos creauit, & viciſsitudi-
ne dierum ac noctium: etiam à ſole. 8 Oſtendit etiam Legem
Dei omnibus cælis perfectiorem eſſe datam Iſraëlitis, in qua Deus
extollitur: quam varijs nominibus appellat, Legem, teſtimonia,
mandata, timorem Domini & iudicia: cuius docet efficaciam &
dignitatem. 13 Suæ conſcius infirmitatis ac corruptionis impe-
dientis ne Lex impleatur, petit vt ſua ſibi errata condonentur.
15 Orat vt ſua ei oratio grata ſit.*

1 Victori Canticum Dauidis.
2 CÆli enarrant gloriam Dei, & opus ma-
nuum eius annuntiat firmamentum.
3 Dies diei eloquitur ſermonem, & nox nocti
indicat ſcientiam.
4 Non *eſt* ſermo, nec *ſunt* verba, *ubi* non audia-
tur vox eorum:
Rom. 10. d. 18 5 In omnem terram exiuit linea eorum, & in
B extremum orbis eloquia eorum: ſoli poſuit ta
bernaculum in ipſis.
6 Et ipſe tanquam ſponſus egrediens de tha-
lamo ſuo, gaudet vt potens, ad currendam
viam.
7 Ab extremo cęlorum egreſsio eius, & reuo-
lutio eius vſque ad extrema eorum: & non *eſt*
qui abſcondat ſe à calore eius.
8 Lex Iehouæ perfecta, conuertens animam:
teſtimonium Iehouæ fidele, ſapientem effi-
ciens paruulum.
C 9 Præcepta Iehouæ recta, lætificantia cor: præ
ceptum Iehouæ purum, illuminans oculos.
10 Timor Iehouę mundus, permanens in ſecu
lum: iudicia Iehouæ veritas, iuſtificata ſunt
pariter.
11 Deſiderabilia magis quàm aurum & quàm
aurum multũ, & dulciora melle & ſtillatione
fauorum.
D 12 Etiam ſeruus tuus illuſtratur in eis: in cuſto
diendo ea, merces multa eſt.
13 Errores quis intelligat? ab occultis mun-
da me.
14 Etiam à ſuperbiis prohibe ſeruum tuum, ne
dominentur mihi: tunc perfectus ero, & mun
dus ero à præuaricatione magna.
15 Sint ad placitum eloquia oris mei, & medi-
tatio cordis mei coram te Iehoua, petra mea,
& redemptor mi.

PSALM. XX.

*2 Oratio populi ad Deum vt velit exaudire preces Dauidis regis ſui,
grataq; habere ſacrificia ab eo antè oblata, quàm bellum contra
Ammonitas ſuſciperet: ac vt det ei victoriam. 7 Populus victo-
riam ſperat, confidens planè Domino, non humanis viribus ſicut
ipſorum inimici. 10 Iterum precantur.*

1 Victori Canticum Dauidis.
2 EXaudiat te Iehoua in die anguſtiæ, ele-
uet te nomen Dei Iayacób.
3 Mittat tibi auxiliũ de ſanctitate: & de Siijón
fulciat te.
4 Recordetur omnium ſacrificiorum tuorum
& holocauſtum tuum incineret. Sélah.
5 Det tibi ſecundum cor tuum: & omne con-
ſilium tuum impleat.
6 Exultabimus in ſalute tua, & in nomine Dei B
noſtri vexillum eleuabimus: impleat Iehouáh
omnes petitiones tuas.
7 Nunc noui quòd ſeruauerit Iehouáh vnctũ
ſuum: exaudiet illum de cælis ſanctitatis ſuæ,
in fortitudinibus ſalus dexteræ eius.
8 Hi in curru, & hi in equis *fidunt*: at nos no-
men Iehouæ Dei noſtri memorabimus.
9 Hi incuruati ſunt, & ceciderunt: at nos ſur-
reximus, & ereximus nos.
10 Iehoua, ſerua, Rex *ille* exaudiat nos in die
qua inuocauerimus.

PSALM. XXI.

*2 Populus ſibi gratulans gratias Deo agit, commemorans ſalutem ac
victoriam quam in maximis periculis Dauidi dedit, omnia tribuens
Deo, nihil humanis viribus. 7 Bonus rex, populi benedictio, ſiue
exemplum benedictionis. 8 Quam vim habeat fiducia in Deo.
9 Impiorum exitus. 14 Excitant Deum ad declarandam ſuam
potentiam, & quamobrem.*

1 Victori Canticum Dauidis.
2 IEhoua, in fortitudine tua lætatur Rex, & in
ſalute tua exultat quàm vehementiſsimé.
3 Deſiderium cordis eius dediſti ei: & prola-
tionem labiorũ eius non prohibuiſti. Sélah.
4 Quoniam præueniſti eum benedictionibus
boni: impoſuiſti capiti eius coronam auream.
5 Vitam petiit à te, & dediſti ei longitudinem
dierum in ſeculum & ſeculum.
6 Magna eſt gloria eius in ſalute tua: gloriam B
& decorem poſuiſti ſuper eum:
7 Quoniam poſuiſti eum benedictiones in ſe-
culum, lætificaſti eum in lætitia vultu tuo.
8 Quoniam rex ſperat in Iehoua, & in miſeri-
cordia Altiſsimi non declinabit.
9 Inueniet manus tua omnes inimicos tuos,
dextera tua inueniet odio habentes te.
10 Pones eos vt clibanum ignis in tempore irę C
tuæ: Iehoua in furore ſuo diſperdet eos, & con
ſumet eos ignis.
11 Fructum eorum è terra perdes, & ſemen eo-
rum à filiis hominum:
12 Quoniam declinauerunt ſuper te malum,
cogitauerunt cogitationem *quam* non pote-
runt *perficere*.
13 Quoniam pones eos humerum, in funibus
tuis præparabis *ſagittas* contra faciem eorum.
14 Exalta te Iehoua in fortitudine tua: canta-
bimus, & pſallemus fortitudinem tuam.

PSALM. XXII.

2 Chriſti in cruce angores propè vſque ad deſperationem, ſentiens ſe à Patre deſtitutum eſſe, licet ad tempus. 7 Ludibria ei facta à populo, eiuſq; gubernatoribus ſacerdotibus, Scribis & Phariſæis. 10 Spem ſuam in Deo excitat, atq; inuocat Patrem. 13 Queritur de multitudine ac vi inimicorum ſuorum, oſtendens ſuā maximam debilitatē atq; imbecillitatem. 20 Continuat precationem ſuam vt liberetur, atq; ita patrem ſuum laudet in Eccleſia, atque excitet omnes Chriſtianos ad ſperandum in Deo in ſuis calamitatibus. 26 Vota Ieſu Chriſti erant ad laudandum Patrem ſuum poſt liberationem. 27 Satietas afflictis. 28 Prædicit amplificationem regni Ieſu Chriſti vſq; ad Gentes. 30 Diuites etiam ac potentes orbis, mortuiq; cognoſcent Ieſum Chriſtum, & omnes qui miſerè in ſuis conſcientijs affliguntur.

1 Victori ſuper Ceruam matutinam canticum
Dauidis.
Matt. 27. e. 46 Mar. 15. c. 34 2 DEus meus, Deus meus, vtquid dereli-
quiſti me, elongatus es a ſalute mea & à
verbis rugitus mei?
3 Deus meus clamo per diem, & non exaudis:
& nocte, & non eſt ſilentium mihi.
4 Et tu ſanctus, permanens laudes Iſrael.
5 In te ſperauerunt patres noſtri, ſperauerũt,
& eruiſti eos.
B 6 Ad te clamauerunt, & euaſerunt: in te ſperauerunt,
& non fuerunt pudore affecti.
7 Et ego ſum *ut* vermis, & non vir: opprobriũ
hominum, & contemptus populi.
Mat. 27. e. 39 8 Omnes videntes me ſubſannant me, emittunt
per labium, mouent caput:
Mat. 27. e. 43 Sap. 2. d. 18 9 Deuoluit *res ſuas* ad Iehouam, eruat eum, eripiat
eum, quoniam complacet ſibi in eo.
10 Quoniam tu es eductor meus ab vtero, confidere
faciens me ſuper hubera matris meæ.
C 11 Super te proiectus ſum à vulua: de ventre
matris meæ Deus meus es tu.
12 Ne elonges te à me: quoniam anguſtia eſt
propinqua, quia non eſt auxiliator.
13 Circundederunt me vituli multi: tauri Baſan
inſtar coronæ circundederunt me.
D 14 Aperuerunt ſuper me os ſuum, *ut* leo rapiens
& rugiens.
15 Sicut aqua effuſus ſum, & ſeparata ſunt omnia
oſſa mea: factumq; eſt cor meũ ſicut cera,
liquefecit ſe in medio viſcerum meorum.
16 Aruit tanquam teſta fortitudo mea, & lingua
mea iungitur faucibus meis, & in puluerem
mortis poſuiſti me.
17 Quoniam circundederunt me canes, congregatio
malignantium circundederunt me:
foderunt manus meas & pedes meos.
Mat. 27. d. 35 Marci 15. b. 24 18 Numerabo omnia oſſa mea: ipſi aſpiciunt,
& intuentur me.
E 19 Diuiſerunt veſtiméta mea ſibiipſis, & ſuper
veſtem meam proiecerunt ſortem.
Luc. 23. d. 33 Ioan. 19. d. 23 20 Et tu Iehoua ne elonges te, fortitudo mea
ad auxilium meum feſtina.
Ioã. 19. c. 24 21 Erue à gladio animam meam, è manu canis
vnicam meam.
22 Serua me ab ore leonis, & à cornibus vnicornium
exaudias me.
Hebr. 2. c. 12 23 Narrabo nomen tuũ fratribus meis: in medio
congregationis laudabo te.
24 *Dicam*, Timentes Iehouam laudate eum,
vniuerſum ſemen Iaacob glorificate eum, &
timete ab eo omne ſemen Iſrael:
F 25 Quia non ſpreuit, nec abominatus eſt humilitatem
pauperis, neq; abſcondit faciem ſuam
ab eo: & dum clamaret ad eum, audiuit.
26 A te laus mea in congregatione multa: vota
mea reddam coram timentibus eum.
27 Edent pauperes, & ſaturabuntur: laudabũt
Iehouam quærentes eum: viuet cor veſtrum
in ſeculum.
28 Reminiſcentur & conuertẽtur ad Iehouam G
omnes fines terræ: & inclinabunt ſe coram te
vniuerſæ familiæ Gentium:
29 Quoniam Iehouæ eſt regnum, & dominatur
Gentibus.
30 Comedent, & adorabunt omnes pingues
terræ: ante ipſum inclinabunt ſe omnes deſcendentes
in puluerem, & *qui* animam ſuam
non viuificauit.
31 Semen *eorum* ſeruiet ei, narrabitur Domino
in generationem.
32 Venient & annunciabunt iuſtitiam eius populo
genito quia fecit.

PSALM. XXIII.

1 Dauid vt expertus, ſub ſimilitudine paſtoris & ouium docet quàm magna, & certa ſit prouidentia Dei erga ſuos. 6 Miſericordia & vita æterna.

1 Canticum Dauidis.
IEhoua paſcit me: non deficiam. Eſa. 40. c. 11
2 In tuguriis germinis accubare facit me, Ierem. 23. a. 5
ad aquas requietum deducit me. Ezech. 34. f. 23
3 Animam meam conuertit, ducit me per ſemitas
iuſtitiæ propter nomen ſuum. Ioan. 10. b. 11
4 Etiáſi ambulauero per vallem vmbræ mortis, 1. Pet. 2. d. 25
non timebo malum, quoniam tu mecum
es: virga tua, & baculus tuus, ipſa conſolantur
me. B
5 Præparas coram me menſam, e regione hoſtium
meorum: impinguaſti in oleo caput
meum, calix meus exuberans.
6 Veruntamen bonum & miſericordia proſequentur
me omnibus diebus vitæ meæ, & habitabo
in domo Iehouę in longitudinem dierum.

PSALM. XXIIII.

1 Quamuis vniuerſa terra, omneſq; populi ſint Domini, tamen ſingulariter ſibi elegit montem Sion & populum Iſrael: qui mons repræſentat quaſi vmbra quadam montem cæleſtem, quo aſcendent quales hic deſcribuntur. 7 Exoptat templum ædificari in quo conſtitueretur arca quam vocat regem gloriæ, quòd ſuper eam populo ſuo appareret Deus.

1 Dauidis canticum.
IEhouæ eſt terra & plenitudo eius: orbis, & Exod. 19. a. 5
habitantes in eo. 1. Corint. 10.
2 Quia ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper f. 26
flumina firmauit eam. Pſalm. 49. c.
3 Quis aſcendet in montem Iehouæ, & quis 12
ſtabit in loco ſanctitatis eius?
4 Mundus manibus, & mundus corde, qui B
non accipit in vanum animam ſuam, nec iurat
doloſe:
5 Accipiet benedictionem à Iehoua, & iuſtitiam
à Deo ſalutis ſuæ.
6 Hæc eſt generatio quærentium eum, quærentium
faciem tuam, Iaacob. Selah.
7 Eleuate ô portę, capita veſtra, & eleuate vos
portæ perpetuæ: & introibit rex gloriæ.
8 Quis eſt iſte rex gloriæ? Iehoua fortis & potens, C
Iehoua potens in prælio.
9 Eleuate ô portæ, capita veſtra, & eleuate
vos portæ perpetuæ: & introibit Rex gloriæ.
10 Quis eſt iſte rex gloriæ? Iehoua exercituum
ipſe eſt Rex gloriæ. Selah.

PSAL.

PSALM. XXV.

1 *Confidens Deo afflictus ab inimicis, peccata agnoſcens ſua præcipuè iuuentutis orat vt à Deo doceatur, eiuſq; miſericordia ſibi ignoſcatur.* 8 *Laudat Domini bonitatē qui humiles doceat.* 10 *Quæ ſunt viæ Domini.* 11 *Iterum veniam petit.* 12 *Felicitates eorum qui timent Deum.* 15 *Adhuc ſicut initio, orat à ſuis affligentibus liberari, petens veniam peccatorum ſuorum propter quæ huiuſmodi ſunt afflictiones: demonſtrans tamen iuſtitiam ſuam in eo in quo aduerſarij eum perſequebantur.*

1 Dauidis.
א AD te Iehoua animam meam leuo.
2 אDeus meus ב in te ſpero, ne pudore af
ficiar, ne exultent inimici mei de me.
3 גEtiam omnes qui expectant te nō afficien-
tur pudore: pudore afficientur præuaricantes
ſine cauſa.
4 דVias tuas Iehoua ſcire fac me, ſemitas tuas
doce me.
5 הAmbulare fac me per veritatem tuam, ו&
doce me: quia tu es Deus ſalutis meæ, te expe-
cto omni die.
B 6 זReminiſcere miſerationum tuarū Iehoua,
& miſericordiarum tuarū, quia à ſeculo ſunt.
7 חPeccatorum adoleſcentiæ meæ, & præua-
ricationum mearum ne memineris, *ſed* ſecun-
dum miſericordiam tuam memento mei tu,
propter bonitatem tuam Iehoua.
8 טBonus & rectus Iehoua: ideo docebit pec-
catores viam.
9 יAmbulare faciet humiles in iudicio, & do-
cebit humiles viam ſuam.
10 כOmnes ſemitæ Iehouæ, miſericordia & ve
ritas cuſtodientibus pactum eius & teſtimo-
nia eius.
C 11 לPropter nomen tuum Iehoua, parce iniqui
tati meæ: quoniam multa eſt.
12 מQuis eſt vir timens Iehouam? docebit eum
viam quam eligat.
13 נAnima eius in bono commorabitur, & ſe-
men eius hæreditate accipiet terram.
14 סSecretum Iehouæ timentibus eum, & pa-
ctum eius vt ſcire faciat eos.
15 עOculi mei ſemper ad Iehouam: quoniam
ſpero quod ipſe educet è reti pedes meos.
16 פReſpice ſuper me, & miſerere mei, quia vni
cus & pauper ſum.
D 17 צAnguſtię cordis mei dilatatę ſunt: ab angu
ſtiis meis educ me.
18 קVide afflictionem meam, & laborem meū,
& parce omnibus peccatis meis.
19 רVide inimicos meos, quoniam multiplica
ti ſunt, & odio iniquo oderunt me.
20 שCuſtodi animam meam, & erue me: ne cō
fundar, quoniam ſperaui in te.
21 תPerfectio & rectitudo cuſtodiant me: quo-
niam te expecto.
22 פRedime Deus Iſraelem ex omnibus angu-
ſtiis eius.

PSALM. XXVI.

1 *Dauid nullius iniuria Sauli facta ſibi conſcius, propter quam eum ille deberet perſequi, petit à Deo vt in hac cauſa iudex ſit.* 3 *Declarat integritatem vitæ ſuæ.* 6 *Meminit ſacrificiorum quæ in ſimplicitate obtulit: cupitque vehementer in cœtu fidelium eſſe, ex quo à Saule eiectus erat: neque cōprehendi, atque implicari in pœna hominum impiorum, proteſtans ſemper de integritate ſua.*

1 Dauidis.
IVdica me Iehoua: quoniam ego in perfe-
ctione mea ambulaui, & Iehouæ fiſus ſum:
non nutabo.
2 Proba me Iehoua, & tenta me, funde renes
meos & cor meum:
3 Quoniam miſericordia tua corā oculis meis
eſt, & ambulaui in veritate tua:
4 Non ſedi cum viris mendacibus, & cum oc- B
cultantibus *ſe* non introiui.
5 Odi cœtum malignantium, & cum impiis
non ſedeo.
6 Laui in innocentia manus meas, & circun-
dedi altare tuum Iehoua:
7 Vt audire facerem vocem confeſsionis, &
narrarem omnia mirabilia tua.
8 Iehoua dilexi habitaculum domus tuæ, &
locum tabernaculi glorię tuæ.
9 Ne congreges cum peccatoribus animam C
meam, & cum viris ſanguinolētis vitam meā:
10 Quorū in manibus eſt præuaricatio, & de-
xtera eorum plena eſt muneribus.
11 At ego in perfectione mea ambulo: propte-
rea redime me, & miſerere mei.
12 Pes meus ſtetit in rectitudine: in cœtib' be-
nedicam Iehouæ.

PSALM. XXVII.

1 *Dauid canit hūc pſalmum Domino maximo quodam periculo liberatus: oſtendens ſingularem animi magnitudinē, ac firmitudinē in Domino in ſummis periculis.* 4 *Ex omnibus rebus vnā petit, vt tenere poſſit in templū cū cæteris fidelibus, & quare.* 6 *Cōfirmat ſe innitens Domino.* 7 *Orat ſummo animi ardore, quærens Dominum iuxta ipſius mandatum, poſtulans ne abiiciatur, omni ope parentum ſuorum deſtitutus.* 11 *Petit vt doceatur & dirigatur, neque inimicis ſuis permittatur.* 13 *Suo exemplo hortatur ad fidem & ſpem in Domino.*

1 Dauidis.
IEhoua lux mea & ſalus mea, à quo timebo?
Iehoua fortitudo vitæ meæ, à quo pauebo?
2 Quum appropinquarent aduerſum me ma-
ligni, vt ederent carnem meam, hoſtes mei &
inimici mei, ipſi impegerunt, & ceciderunt.
3 Si caſtrametati fuerint aduerſum me caſtra,
non timebit cor meum: ſi cōſurgat aduerſum
me bellum, huic ego fido.
4 Vnum petii à Iehoua, hoc requiram, Vt ha- B
bitem in domo Iehouæ omnibus diebus vitæ
meæ, vt videam pulchritudinem Iehouæ, &
quæram in templo eius.
5 Quia abſcondet me in tabernaculo ſuo in
die mala, & abſcondet me in abſcondito *loco*
tabernaculi ſui, in petram exaltabit me.
6 Et nunc exaltabitur caput meum ſuper ini- C
micos meos *in* circuitibus meis, & ſacrificabo
in tabernaculo eius ſacrificia vociferationis,
cantabo, & canam Iehouæ.
7 Audi Iehoua vocem meam *qua* clamo, & mi-
ſerere mei, & exaudi me.
8 Tibi dixit cor meum, Quærite faciem meā:
faciem tuam Iehoua quæram.
9 Ne abſcondas *igitur* faciem tuā à me, neque
declinare ſinas in iram ſeruum tuum: auxiliū
meū fuiſti, nē derelinquas me *igitur*, & ne deſe-
ras me, Deus ſalutis meæ:
10 Quoniam pater meus & mater mea dereli- D
querunt me: & Iehoua collegit me.
11 Doce me Iehoua viam tuam, & duc me per
ſemitam rectitudinis propter hoſtes meos.
12 Ne tradas me voluntati hoſtium meorum:
quoniam ſurrexerunt in me teſtes mendaces,
& loquens iniquitatem.
13 Defeciſſem niſi crediidiſſem me viſurum boni-
tatem Iehouæ in terra viuentium.
14 Expecta Iehouam, corroborate, & robora-

N

bit Deus cor tuum:& expecta Iehouam.

PSALM. XXVIII.

1 Dauid expulſus è patria ſua, vehemẽtérque afflictus, verſus arcam quæ erat in templo conuertens faciem ſuam, petit opẽ & vt exaudiatur, neque cum impiis opprimatur. 4 Petit vindictã contra inimicos Dei, & quare. 6 Gratias agit Deo qui eũ exaudiuit ac liberauit, laudans recognoſcénſque eius potentiam.

1 Dauidis.

AD te Iehoua clamo, petra mea, ne taceás à me: ne forte ſileas à me, & aſsimiler deſcendentibus in ſepulchrum.

2 Audi vocem deprecationum mearum quũ clamo ad te, quum eleuo manus meas ad adytum ſanctitatis tuæ.

Iere.9.c.8 B 3 Ne trahas me cum impiis, & cum operantibus iniquitatem: loquentibus pacem cum proximis ſuis, & malum in corde eorum eſt.

4 Da eis ſecundum opus eorum, & ſecũdum malum operum eorum, ſecundũ opus manuũ eorum da eis, redde retributionem eorum eis:

5 Quoniam non aduertunt animum ad opera Iehouæ, & ad opus manuũ eius: deſtruet eos, & non ædificabit eos.

6 Benedictus Iehoua, quoniam audiuit vocẽ deprecationum mearum.

C 7 Iehoua fortitudo mea, & ſcutum meum, in ipſo ſperauit cor meũ, & adiutus ſum: & exultauit cor meum, & cantico meo confitebor ei.

8 Iehoua fortitudo eis, & fortitudo ſalutum vncti ſui eſt.

9 Serua populum tuũ, & benedic hæreditati tuę: & paſce eos, & extolle eos vſq; in ſeculũ.

PSALM. XXIX.

1 Hortatur principes ac potentes huius mundi ad dandam gloriam Domino, agnoſcentes eum præpotentem, idque in eius ſanctuario. 3 Quæ ſit potentia Dei in tonitru ac tempeſtatibus. 10 Potentia Dei intelligitur ex vi & impetu aquarum è cælo deſcendentium.

1 Canticum Dauidis.

DAte Iehouæ, filij fortium, afferte Iehouę gloriam & fortitudinem:

2 Date Iehouæ gloriam nominis eius, incuruate vos Iehouæ in gloria ſanctitatis.

3 Vox Iehouæ ſuper aquas, Deus gloriæ tonare facit, Iehoua ſuper aquas multas.

4 Vox Iehouę in potẽtia, vox Iehouę in gloria.

5 Vox Iehouę confringens cedros, & confringit Iehoua cedros Libani:

B 6 Et ſaltare facit eas ſicut vitulus: Libanum & Sirion ſicut filius vnicornium.

7 Vox Iehouæ excidens flammas ignis.

8 Vox Iehouæ trepidare facit deſertum, trepidare facit Iehoua deſertum Cades.

9 Vox Iehouæ parturire facit ceruas, & detegit ſyluas: & in templo eius totus eius *populus* dicit gloriam.

10 Iehoua in diluuio ſedit, & ſedebit Iehoua rex in ſeculum.

11 Iehoua fortitudinem populo ſuo dabit: Iehoua benedicet populo ſuo in pace.

PSALM. XXX.

2 Dauid ab inimicis ſuis liberatus, atque aliquantum quietis adeptus laudat Dominum quòd ſe à morte per eos intẽtata liberarit. 5 Prouocat alios ad laudes ſimiles, commemorans bonitatem Dei non diu ſuam iram retinentis. 7 Fruens ita rebus ſecũdis, occupata ciuitate Ieruſalẽ & in monte palatio ædificato, quũ exiſtimaret huiuſmodi fœlicitatẽ fore perpetuã, Dominus immiſit aliã rerũ commutationẽ, à qua clamãs ad Deũ liberatus eſt: itaq; eũ etiã laudat.

2.Sam.5.b.11 1 Pſalmus cãtici dedicationis domus Dauidis.

2 EXaltabo te Iehoua, quoniã exaltaſti me, nec lętificaſti inimicos meos de me.

3 Iehoua Deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me.

4 Iehoua aſcẽdere feciſti ab inferno animam meam, viuificaſti me à deſcendentibus in ſepulchrum.

5 Canite Iehouæ miſericordes eius, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius:

6 Quoniam momẽtum *eſt* in furore eius, vita *in* voluntate eius: veſperi pernoctabit fletus, & mane lætitia *erit*. B

7 Et ego dixi in fœlicitate mea, Nõ vacillabo in ſeculum.

8 (*Nam* Iehoua, beneplacito tuo ſtare feciſti in monte meo fortitudinem:) abſcõdiſti faciem tuam, & fui territus.

9 *Tunc* ad te Iehoua clamaui, & ad Dominum oraui, *dicendo*:

10 Quæ vtilitas in ſanguine meo, quum deſcẽdero in foueam? nũquid confitebitur tibi puluis? nunquid annuntiabit veritatem tuam? C

11 Audi Iehoua, & miſerere mei, Iehoua eſto adiutor mihi.

12 Vertiſti planctum meum in chorum mihi: ſoluiſti ſaccũ meum, & accinxiſti me lætitia.

13 Propterea canet tibi gloria *mea*, & non tacebit: Iehoua Deus mi in ſeculũ confitebor tibi.

PSALM. XXXI.

2 Dauid concluſus in deſerto Maon à Saule & iis qui eum ſequebantur, clamat ardenter ad Deum: eique ſe commendans, in eo totã fiduciam collocat. In hoc pſalmo eſt figura Ieſu Chriſti qui pro nobis etiã à populo ſuo huiuſmodi angores perpeſſus eſt. 8 Lætatur de liberatione. 10 Deſcribit querelas, dolores, anxietates quas ſentiebat ita concluſus atque conſtrictus. 15 Redit ad preces vt liberetur, poſtulans fauorem Domini. 18 Optat impiis ac mendacibus cõfuſionem. 20 Declaratio bonorum Domini quæ ſunt parata iis qui eum timent, in eóque confidunt. 22 Gratias agit Deo pro ipſius bonitate erga ſe. 23 Quãuis diffideret, orat tamẽ, & exauditur. 24 Exhortatio ad amandum Deum, in eóque perſeuerandum. Pœnæ ſuperborum.

1 Vincenti Pſalmus Dauidis.

2 IN te Iehoua ſperaui, ne pudore afficiar in ſeculum, in iuſtitia tua eripe me.

3 Inclina ad me aurẽ tuam, celeriter erue me, eſto mihi vt petra fortis, & vt domus munita, vt ſerues me.

4 Quoniam petra mea & munitio mea es: & propter nomen tuum duc me & deduc me. B

5 Educ me è reti quod abſconderunt mihi: quoniam tu es fortitudo mea.

6 In manum tuam commendo ſpiritum meũ: redimes *enim* me Iehoua Deus veritatis. Luc.23.f.46

7 Odi obſeruantes vanitates fruſtra: at ego in Iehoua ſpero.

8 Exultabo & lætabor in miſericordia tua: quia vidiſti afflictionem meam, & agnouiſti in anguſtiis animam meam:

9 Nec concluſiſti me in manum inimici: *ſed* ſtare feciſti in latitudine pedes meos. C

10 Miſerere mei Iehoua, quoniam anguſtia eſt mihi: computruit in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.

11 Quoniam defecit pre dolore vita mea, & anni mei pre gemitu: concidit propter iniquitatem meam fortitudo mea, & oſſa mea computruerunt.

12 Omnibus hoſtibus meis fui opprobrium, & vicinis meis valde, & pauor notis meis: videntes me foris, fugiebant à me. D

13 Obliuioni datus ſum ſicut mortuus à corde, factus ſum ſicut vas perditum;

14 Quo-

14 Quoniam audiui vituperationem multo-
rum,pauor circunquaque, dum conſultabant
pariter aduerſum me:*nam* vt caperent animam
meam,cogitabant.
E 15 At ego in te ſperaui Iehoua:dixi,Deus meus
es.
16 In manu tua ſunt tēpora mea:erue me è ma-
nu inimicorum meorum, & à perſequentibus
me.
17 Lucere fac faciem tuam ſuper ſeruū tuum,
ſerua me propter miſericordiam tuam.
18 Iehoua,ne pudore afficiar,quoniam inuoca-
ui te:pudore afficiantur impij, excidantur in
ſepulchro.
F 19 Obmuteſcant labia mendacia, quę loquun-
tur aduerſus iuſtum dura cum ſuperbia & con
temptu.
20 Quàm multum eſt bonum tuum quod repo
ſuiſti timentibus te,quod operatus es ſperan-
tibus in te coràm filiis hominum.
21 Abſcondis eos in abſcondito faciei tuæ ab
elationibus viri:abſcōdis eos *tanquam* in taber-
naculo à contentione linguarum.
22 Benedictus Iehoua,quoniam mirificauit mi
ſericordiam ſuam mihi *tanquam* in ciuitate mu
nita.
G 23 Et ego dicebam dum feſtinarem , Exciſus
ſum ab oculis tuis:verùm audiſti vocem depre
cationum mearum quum clamarem ad te.
24 Diligite Iehouā omnes miſericordes eius:
fideles cuſtodit Iehoua, & reddit propter ſu-
perbiam facienti ſuperbè.
25 Roboramini, & roborabit Deus cor veſtrū,
omnes ſperantes in Iehoua.

PSALM. XXXII.

1 Dauid graui morbo affectus pro ſuis peccatis quæ ſentiebat ac cordis ſui hypocriſi exclamat, & demonſtrat quiſnam ſit iuſtus. 3 Siue taceret cogitās peccata ſua,ſiue clamaret,dolore exiccabatur. 5 Cōfeſſione peccatorū ſuorū veniā conſequitur. 6 Hac eius venia cæteri hāc miſericordiā cognoſcētes,accedant ad Deū liberè. 7 Deus ex tribulationibus liberat. 8 Doctrina atque inſtitutio ad bene viuendum. 10 Diſſimilitudo impiorum atq; in Deo confidentiū. 11 Cohortatur ad lætitiam iuſtos & rectos corde.

1 Dauidis intelligentia.
Rom.4.a.7. BEatus cui dimiſſa eſt præuaricatio,cui te-
ctum eſt peccatum.
2 Beatus homo cui non imputat Iehoua ini-
quitatem,nec eſt in ſpiritu eius dolus.
3 Quoniam tacui,inueterauerunt oſſa mea in
rugitu meo tota die.
4 Quoniā die ac nocte aggrauatur ſuper me
manus tua,verſus eſt viror meus in ſiccitates
æſtatis. Selah.
5 Peccatum *igitur* meum notum feci tibi,& ini
quitatem meam non operui:dixi,Confitebor
Eſa.65.d.14. aduerſum me præuaricationes meas Iehouæ:
& tu demiſiſti iniquitatē peccati mei. Selah.
6 Propter hoc orabit omnis miſericors ad te,
tempore inueniendi:profectò in inundatione
aquarum multarum,ad eum non pertingent.
C 7 Tu abſconſio es mihi, ab anguſtia cuſtodis
me: clamoribus liberationis circundas me.
Selah.
8 Intelligere faciam te,& docebo te viam per
quam ambules,conſulam tibi oculo meo.
D 9 Ne ſitis ſicut equus,ſicut mulus,quibus non
eſt intellectus:in camo & fræno os eius *eſt* ad
coercendum,ne appropinquet tibi.
10 Multi dolores *erunt* impio:ſed ſperantem in
Iehoua miſericordia circundabit.
11 Lætamini in Iehoua,& exultate iuſti, & lau-
date omnes recti corde.

PSALM. XXXIII.

1 Exhortatio ad rectos corde ad laudandū Deum , quoniā omnia quæ dicit & promittit,ſunt vera eáque præſtat, bene ac rectè ordinans omnia. 6 Laudat Dei potentiā ex creatione rerū, ex qua formidabilem eſſe oſtendit. 10 Prouidentia & conſilium Dei æternū, diſſipās conſiliū hominū. 12 Quis eſt populus beatus. 13 Deus videt ac cognoſcit omnia:omnium curam prouidentiámque habet, omnia habet in poteſtate ſua. 16 Deus ſolus liberat, & cōſeruat eos qui ipſum timent. 20 Dominus eſt auxilium & ſcutum noſtrum, lætitia in quē in eo fidunt.

1 EXultate iuſti in Iehoua:rectis pulchra eſt
laus.
2 Confitemini Iehouæ in cithara: in nebel &
decachordo canite ei.
3 Cantate ei canticum nouum, benefacite ca-
nendo in clamore:
4 Quia rectum eſt verbum Iehouæ, & omne
opus eius in fide.
5 Diligit iuſtitiam & iudicium, miſericordia
Iehouæ plena eſt terra.
6 Verbo Iehouæ cæli facti ſunt, & ſpiritu oris Gen.1.a.6.
eius omnis exercitus eorum:
7 Congregans velut in aceruum aquas maris,
ponens in theſauris voragines.
8 Timeant à Iehoua omnis terra,ab eo paueāt
omnes habitatores orbis:
9 Quoniam ipſe dixit,& fuit:ipſe præcepit, & Iudith16.c.18
extitit.
10 Iehoua irritum facit conſilium gentium, ir-
ritas facit cogitationes populorum:
11 Conſilium *autem* Iehouæ in ſeculum ſtat, co-
gitationes cordis eius in generationem & ge-
nerationem.
12 Beata gēs cuius Iehoua eſt Deus eius:popu- C
lus quem elegit in hæreditatem ſibi.
13 E cælis reſpicit Iehoua, videt omnes filios
hominum.
14 Ex habitaculo ſeſsionis ſuæ proſpicit ſuper
omnes habitatores terræ.
15 Qui formauit ſimul cor eorum, conſiderans
omnia opera eorum.
16 Non ſaluatur rex in multitudine exercitus,
potens non euadet in multitudine potentiæ.
17 Mendacium eſt equus ad ſalutem,in multi- D
tudine roboris ſui non eripit.
18 Ecce oculus Iehouæ ſuper timentes eum,in
ſperantes in miſericordia eius:
19 Vt eruat à morte animas eorum, & viuificet
eos in fame.
20 Ideo anima noſtra expectat Iehouam:*nam* au
xilium noſtrum,& clypeus noſter eſt.
21 Certè in eo lætabitur cor noſtrum, quia in
nomine ſanctitatis eius ſperamus.
22 Sit miſericordia tua Iehoua ſuper nos, quē-
admodum ſperamus in te.

PSALM. XXXIIII.

1 Excitat & ſe & alios ad laudandum Deū,liberatus ab Achis rege Geth. 7 Eripit Deus de afflictione. 9 Exhortatio ad guſtandam bonitatē Dei,eúmque timendū,& nihil deerit. 11 Diuites inopes. Quærentes Deum. 13 Opera quærentiū vitā. 16 Bona iuſtorum & mala impiorum. 23 Liberator Deus.Spes in Deo.

1 Dauidis, quum mutauit ipſe vultū ſuum co-
ram Abimelech , & expulit eum,& abiit.
2 BEnedicam Iehouæ in omni tēpore, ſem-
per laus eius in ore meo.
3 In Iehoua laudabit ſe anima mea : audient

humiles, & lætabuntur.
4 גMagnificate Iehouam mecum, & exalte-
mus nomen eius ſimul.
5 דQuęſiui Iehouam, & exaudiuit me, & ex o-
mnibus timoribus meis eripuit me.
6 והAſpicient ad eum, & illuminabuntur, & fa-
cies eorum non afficientur pudore.
B 7 זIſte pauper clamauit, & Iehoua audiuit: &
ex omnibus anguſtiis eius ſeruauit eum.
8 חCaſtrametatur angelus Iehouæ circum ti-
mentes eum, & eripit eos.
9 טGuſtate, & videte quòd bonus Iehoua: bea
tus vir qui ſperat in eo.
10 יTimete Iehouam ſancti eius: quoniam non
eſt penuria timentibus eum.
C 11 כLeunculi indigebunt, & famem patientur:
ſed quærentes Iehouam non deficient omni
bono.
1.Pet.3.b.10 12 לVenite filij, auſcultate mihi, timorem Ieho
uæ docebo vos.
13 מQuis vir ille qui vult vitam, diligit dies, vt
videat bonum?
14 נCuſtodi linguam tuam à malo, & labia tua
à loquendo dolum.
15 סDeclina à malo, & fac bonũ: inquire pacẽ,
Eccli.15.d.20 & perſequere eam.
16 עOculi Iehouæ ſuper iuſtos, & aures eius ad
clamorem eorum.
17 פVultus *autem* Iehouæ contra facientes ma-
D lum, vt ſuccidat è terra memoriam eorum.
18 צClamãt *iuſti*, & Iehoua exaudit, & ex omni-
bus anguſtiis eorum eripit eos.
19 קPropinquus eſt Iehoua contritis corde, &
attritos ſpiritu ſeruat.
20 רMulta ſunt mala iuſti: & à cũctis ipſis eruit
eum Iehoua:
21 שCuſtodiens omnia oſſa eius, vnum ex eis
non eſt contritum.
22 תInterimet impium malitia: & odio haben-
tes iuſtum deuaſtabuntur.
23 פRedimit Iehoua animam ſeruorum ſuorũ,
& non deuaſtabuntur omnes ſperantes in eo.

PSALM. XXXV.

1 Implorat opem Dei vt iudicis, qui cauſam ſuam agat & eũ liberet. De Chriſto prophetia. 11 Queritur de improbitate inimicorum, innocentiam ſuam commemorans. 19 Iterum deſcribit inimicos. 22 Magno dolore orat, excitans Deum in auxilium. 27 Exhortatio ad lætitiam. 28 Iuſtitia Dei.

1 Dauidis.
LItiga Iehoua cum litigantibus mecum,
pugna cum iis qui pugnant mecum.
2 Apprehende clypeum & ſcutum, & ſurge in
adiutorium meum.
3 Et educ lanceam & interclude *viam* in occur
ſum perſequentium me: dic animę meę, Salus
tua ſum.
4 Pudore afficiantur, & erubeſcant quærentes
animam meam: cõuertantur retrorſum, & pu-
dore afficiantur cogitantes malum meum.
5 Sint vt gluma ante vẽtum, & angelus Ieho-
uæ impellat *eos*.
6 Sit via eorum tenebræ & lubricitates, & an-
gelus Iehouæ perſequens eos:
B 7 Quoniam ſine cauſa abſconderunt mihi fo-
ueam retis ſui, ſine cauſa foderunt *foueam* ani-
mæ meæ.
8 Veniat ei contritio *quam* non cognoſcit, &
rete ipſius quod abſcondit, capiat eum, in de-
ſolationem ipſam cadat:

9 Anima autem mea exultet in Iehoua, gau-
deat in ſalute eius.
10 Omnia oſſa mea dicent, Iehoua quis ſicut
tu, eripiens afflictum à fortiori ſe, & pauperẽ
& egenum à diripiente eum?
11 Inſurrexerunt teſtes mendaces: quę non no-
ueram, interrogauerunt me.
12 Reddiderunt mihi malum pro bono, ſterili-
tatem animæ meæ.
13 At ego quum ægrotarent ipſi, veſtimentum C
meum *erat* ſaccus: affligebam in ieiunio ani-
mam meam, & oratio mea in ſinum meum re-
uertebatur.
14 Tanquam amicus, tanquã frater meus *eſſet*,
ſic ambulabam: tanquam lugens matrem, pul-
latus humiliabam me.
15 Sed *ipſi* in claudicatione mea lætati ſunt, &
congregauerunt ſe, congregauerunt ſe aduer-
ſum me claudi, nec ſciebam: proſciderunt me,
& non ſiluerunt.
16 *Congregauerunt ſe inquam* cũ hypocritis *&* ſub-
ſannatoribus qui indulgent ventri, frendendo
aduerſum me dentibus ſuis.
17 Domine vſquequo videbis? eripe animam
meam à deſolationibus eorũ, à leonibus vni-
cam meam.
18 Celebrabo te in cœtu magno, in populo for
ti laudabo te.
19 Ne lætetur *qui* inimici mei *ſunt* immerito: ne- Ioan.15.d.25
que odio habẽtes me ſine cauſa, innuãt oculo: D
20 Quia non pacem loquuntur, & contra hu-
miles terræ verba fraudulenta cogitant.
21 Et dilatauerunt aduerſum me os ſuum: dixe
runt, Euge euge, vidit oculus noſter.
22 Vidiſti Iehoua, ne taceas: Domine ne elon-
ges te à me.
23 Excita te, & euigila ad iudicium meũ, Deus
mi, & Domine mi ad cauſam meam.
24 Iudica me ſecũdum iuſtitiam tuam Iehoua
Deus mi, & ne lætentur de me.
25 Ne dicant in corde ſuo, Euge animæ noſtrę:
neque dicant, Diſperdidimus eum.
26 Pudore afficiantur, & erubeſcant pariter lę-
ti malo meo: induantur pudore & erubeſcen-
tia, magnificantes ſeſe aduerſus me.
27 Laudent, & exultent qui volunt iuſtitiam
meam: & dicant ſemper, Magnificetur Iehoua
qui vult pacem ſerui ſui.
28 Et lingua mea loquetur iuſtitiam tuam, o-
mni die laudem tuam.

PSALM. XXXVI.

2 Impiis nullus Dei timor. 6 Miſericordia Dei abũdantiſſima, quæ etiam beſtiis omnibus prouidet. 11 Miſericordiã Dei & iuſtitiam petit. 13 Impiorum exitus.

1 Victori, ſerui Iehouæ Dauidis.
2 DIcit pręuaricatio impio, in medio cordis
mei, Nõ eſt pauor Dei ante oculos eius.
3 Quoniam blanditur ei in oculis eius, vt in-
ueniat iniquitatem ſuam ad odium.
4 Verba oris eius ſunt iniquitas & dol⁹: deſiit
intelligere vt bene agat. B
5 Iniquitatem cogitat in cubili ſuo, ſtat ſecus
viam non bonam, malum non abiicit.
6 Iehoua vſque ad cælos miſericordia tua: ve-
ritas tua vſque ad nubes.
7 Iuſtitia tua ſicut montes Dei: iudicia tua, vo-
rago multa: hominẽ & animal ſeruas Iehoua.
8 Quàm pretioſa eſt miſericordia tua Deus: &
filij hominum in vmbra alarum tuarũ ſperãt.
9 Inebria-

C 9 Inebriabūtur pinguedine domus tuę,& tor
rente deliciarum tuarum potum dabis eis.
10 Quoniam apud te eſt vena vitæ, & in lumi-
ne tuo videbimus lumen.
11 Protrahe miſericordiam tuam ad cognoſcē-
tes te,& iuſtitiam tuam ad rectos corde.
12 Ne veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus im-
piorum ne migrare faciat me.
13 Illuc ceciderunt operarij iniquitatis,impul-
ſi ſunt, nec potuerunt ſurgere.

PSALM. XXXVII.

1 Exhortatur pios ne vrātur impiorū proſperitate. 3 Delectemur in Deo. 5 Negotiā in Deum deuoluenda. 7 Repetitio priorū verſuū. 9 Male agētes,& Deo fidentes. 12 Quales impij erga pios. 16 Piorum & impiorum ſors differens. 23 Deus dux & rector fidelium. 25 Fideles non derelinquuntur à Deo. 27 Exhortatio ad opera fidei. 35 Infideles vt fumus. 37 Exhortatio ad innocentiam. 38 Impiorum interitus.

1 Dauidis.
Prouerb.23.b 17,& 24.a.1 א NE commoueare propter malignos, ne
zelaueris facientes iniquitatem:
2 Quoniam tanquam herba velociter ſuccidē
tur,& ſicut olus germinis decident.
3 בSpera in Iehoua,& fac bonum:inhabita ter
ram, & paſce veritatem:
4 Et delecta te in Iehoua,& dabit tibi petitio-
nes cordis tui.
5 גVolue ſuper Iehouam viam tuam, & ſpera
in eo,& ipſe faciet:
6 Et educet ſicut lumen,iuſtitiam tuam:& iu-
dicia tua ſicut meridiem.
7 דTace Iehouæ,& ſpera in eo:ne commouea
re propter eum qui proſperatur in via ſua, pro
B pter virum facientem abominationes.
8 הDeſine ab ira, & miſſum fac furorē: ne mi-
ſceas te,veruntamen ad malefaciendum.
9 Quoniam maligni excidentur:at expectan-
tes Iehouam ipſi hereditate accipient terram.
10 וEt adhuc paululum,& non erit impius:&
contemplaberis locum eius, & non erit.
Matth.5.a.4 11 At humiles hereditate capient terrā,& oble-
ctabuntur multitudine pacis.
12 זCogitat impius contra iuſtum, & frendit
aduerſus eum dentibus ſuis.
C 13 Sed Dominus ridet eum:quia videt quòd ve-
nit dies eius.
14 חGladium euaginauerunt impij,& tetende
runt arcum ſuum, vt ruere faciant pauperem
& inopem,vt iugulent rectos via:
15 Sed gladius eorum ingredietur cor eorum,
& arcus eorum confringentur.
16 טMelius eſt paululum iuſto, quàm diuitiæ
impiorum multæ.
17 Quia brachia impiorum confringentur:ſu-
ſtentat autem iuſtos Iehoua.
D 18 יNouit Iehoua dies perfectorum,& hæredi-
tas eorum in ſeculum erit:
19 Non afficientur pudore in tempore malo,&
in diebus famis ſaturabuntur.
20 כQuia impij peribunt, & inimici Iehouæ
ſicut pretioſum agnorum abſumentur, ſicut
fumus deficient.
21 לMutuum accipit impius, & non reddit:ſed
iuſtus donat,& dat.
22 Quia benedicti ab eo, hæreditate accipient
terram:& maledicti ab eo,excidentur.
E 23 מA Iehoua greſſus hominis diriguntur,&
viam eius vult.
24 Quum ceciderit,non proſternetur:quia Ie-
houa ſuſtentat manum eius.
25 נPuer fui, etiam ſenui, & nō vidi iuſtum de- Eccleſiaſtici
relictum,nec ſemen eius quærens panem. 2.c.15
26 Omni die donat,& mutuum dat, & ſemen
eius eſt,in benedictione.
27 סRecede à malo,& fac bonum:& habitabis
in ſeculum:
28 Quia Iehoua amat iudicium,& non derelin F
quit miſericordes ſuos,in ſeculum cuſtodien-
tur:ſemen autem impiorum ſuccidetur.
29 עIuſti hæreditate accipient terram,& habi-
tabunt in ſeculum ſuper eam.
30 פOs iuſti loquetur ſapientiā, & lingua eius Eſa.51.c.9
loquetur iudicium.
31 Lex Dei eius in corde eius, ideo non nuta-
bunt pedes eius.
32 צSpeculatur impius iuſtum, & quærit inte-
rimere eum:
33 At Iehoua non derelinquet eum in manu
eius, nec condemnabit eum quum iudicatus
fuerit ipſe.
34 קExpecta Iehouam,& cuſtodi viam eius,& G
exaltabit te, vt hæreditate capias terram : quū
ſuccisi fuerint impij,videbis.
35 רVidi impium fortem,& vireſcentem,inſtar
lauri viridis:
36 Et tranſiuit,& ecce non fuit:& quęſiui eum,
& non eſt inuentus.
37 שObſerua perfectum hominem,& vide rectū:
quia nouiſsimum tali viro pax.
38 At præuaricantes diſsipabuntur pariter:no
uiſsimum impiorum ſuccidetur.
39 תSalus verò iuſtorū à Iehoua :qui fortitudo
eorum eſt in tempore anguſtiæ:
40 Adiuuátq; eos Iehoua,&eruit eos:eruit eos
ab impiis,& ſeruat eos,quia ſperauerūt in eo.

PSALM. XXXVIII.

2 Dauid grauiſsimo morbo laborans,petit afflictionē minui. 4 Vis morbi quem propter peccata patiebatur. 12 Deſeritur ab amicis morbo offenſis. 14 Inimicis affligentibus nihil respondet. 19 Ob peccatum afflictus. 20 Inimici. 22 Implorat Deum.

1 Pſalmus Dauid ad commemorandum.
2 DOmine,ne in furore tuo arguas me,nec
in ira tua corripias me:
3 Quoniam ſagittæ tuæ deſcenderunt in me,
& deſcendit ſuper me manus tua.
4 Non eſt integrum in carne mea propter irā
tuam:nō eſt pax oſsibus meis propter pecca-
tum meum.
5 Quoniam iniquitates meæ tranſierūt caput
meum:ſicut onus graue grauiores fuerūt me:
6 Putruerunt,tabuerunt liuores mei, propter
ſtultitiam meam.
7 Incuruus ſum,inclinatus ſum vehementiſsi B
mè:omni die pullatus ambulo.
8 Quoniam ilia mea plena ſunt ardore:& non
eſt integritas in carne mea.
9 Debilitatus ſum,& attritus ſum vehementiſ
ſimè, rugio præ fremitu cordis mei.
10 Domine corā te eſt omne deſiderium meū,
& ſuſpirium meum à te non eſt abſconditum.
11 Cor meum circumit,derelinquit me fortitu
do mea,& lumen oculorum meorum, etiam
ipſi non ſunt mecum.
12 Qui diligebant me,& ſodales mei à conſpe- C
ctu plagæ meæ ſtant, & propinqui mei à lon-
ginquo ſtant.
13 Et laqueos tetenderunt quærentes animam
meam :& quærentes malum meū loquuntur
prauitates,& dolos omni die meditantur.
14 Ego verò tanquam ſurdus nō audio,& ſicut

mutus qui non aperit os ſuum:
15 Ego inquam ſum ſicut vir qui non audit, ne-
que ſunt in ore eius redargutiones.
D 16 Quia te Iehoua expecto, tu reſpondebis Do-
mine Deus mi:
17 Quia dicebam, Ne forte lætentur de me: *qui*
dum declinat pes meus, aduerſum me magni-
ficant *os ſuum*.
18 Quoniam ego ad claudicationem paratus
ſum, & dolor meus coram me eſt ſemper.
19 Quoniam iniquitatem meam annuntio, ti-
meo propter peccatum meum.
20 Et *interea* inimici mei viuentes roborantur,
& multiplicãtur qui odio habẽt me ſine cauſa.
21 Et reddentes malum pro bono, aduerſantur
mihi, eo quòd ſequor bonum.
22 Ne derelinquas me Iehoua: Deus mi ne elõ-
ges te à me.
23 Feſtina ad auxilium meum, Domine ſalutis
meæ.

PSALM. XXXIX.

2 *Oſtendit David morbos æquo animo, & ſine vlla querimonia ferendos eſſe.* 5 *Breuitas & vanitas vitæ humanæ.* 8 *Se in Deum conijcit.* 9 *Orat peccata condonari ſibi, & afflictionem remitti.*

1 Victori ipſi Ieduthun canticum Dauidis.
2 DIxi, obſeruabo vias meas, ne peccem lin
gua mea: cuſtodiam os meum clauſura,
quandiu impius fuerit coram me.
3 Obmutui ſilẽtio, tacui à bono, & dolor meus
turbatus eſt.
4 Incaluit cor meum in medio mei, in medita
tione mea exarſit ignis, *tandem* loquutus ſum
lingua mea:
5 Scire fac me Iehoua finem meum, & menſu-
ram dierum meorũ quæ ſit, ſciam quàm tem-
poralis ſum.
B 6 Ecce *ut* palmos poſuiſti dies meos, & æuum
meum tanquam nihil coram te: profecto vni-
uerſa vanitas omnis homo ſtans. ☉Selah.
7 Profecto in imagine ambulat vir, profecto
in vanum tumultuantur: congregat, & neſcit
quis colligit ea.
8 Et nunc quid expectaui Domine? ſpes mea
in te eſt.
9 Ab omnibus *igitur* præuaricationibus meis
libera me: opprobrium ſtulti ne ponas me.
10 Q*uia* obmutui, non aperui os meum: quia tu
feciſti *iſtud*.
11 Remoue à me plagam tuam: à bello manus
tuæ ego defeci.
C 12 Dum increpationibus propter iniquitatem
corripis hominem, & liqueſcere facis vt tinea,
deſiderium eius: profecto vanitas omnis ho-
mo. ☉Selah.
13 Audi orationem meam Iehoua, & clamorẽ
meum auribus percipe, ad lachrymã meam ne
vt ſurdum te exhibeas: quia peregrinus ſum
apud te, incola vt omnes patres mei.
14 Ceſſa à me, & roborabor, antequam vadam,
& non ſim.

PSALM. XL.

2 *Chriſti & ſuorum gratiarũ actio pro ſui liberatione.* 7 *Chriſtus hoſtia pro peccatis noſtris.* 10 *Iuſtitiã qua peccator iuſtificatur, & miſericordiam prædicauit Chriſtus.* 12 *Chriſtus petit miſericordiã & promiſſionũ adimpletionẽ.* 15 *Orat contra aduerſarios.* 17 *Exhortatio ad lætitiam.* 18 *Solicitus pro ſuis Deus.*

1 Victori ipſius Dauidis canticum.
2 EXpectãdo expectaui Iehouã, & inclinauit
aurem ſuam mihi, & audiuit clamorẽ meũ.
3 Et aſcẽdere fecit me è ciſterna ſonitus, è luto
cœni, & ſtatuit ſuper petram pedes meos, dire
xit greſſus meos.
4 Et poſuit in ore meo canticum nouum, lau-
dem Deo noſtro: videbunt multi, & timebũt,
& ſperabunt in Iehoua.
5 Beatus vir ille qui poſuit Iehouam ſpem ſuã,
nec reſpexit ad ſuperbos, & *ad* declinantes *ad*
mendacium.
6 Multa feciſti tu Iehoua Deus meus, mirabi- B
lia tua: & cogitationes tuas erga nos, nemo eſt
qui ordinare *poſſit* tibi: *ſi* annuntiare & eloqui
velim, plura ſunt quàm vt narrentur.
7 Sacrificium & oblationem noluiſti: aures Heb.10.4.
autem fodiſti mihi: holocauſtum & ſacrificium
pro peccato non poſtulaſti:
8 Tunc dixi, Ecce veni: in volumine libri ſcri-
ptum eſt de me.
9 Vt facerem volũtatem tuam Deus mi, volui:
& Lex tua in medio viſcerum meorum eſt.
10 Annuntiaui iuſtitiam in cœtu multo: ecce
labia mea non prohibui, Iehoua tu noſti.
11 Iuſtitiam tuam non abſcondi in medio cor-
dis mei: veritatem tuam & ſalutem tuam dixi:
non celaui miſericordiam tuam, & veritatem
tuam in cœtu multo.
12 Tu *ergo* Iehoua ne prohibeas miſericordias
tuas à me: miſericordia tua & veritas tua ſem-
per cuſtodiant me.
13 Quoniam circundederũt me mala innume-
ra, comprehenderunt me iniquitates meæ, &
non potui videre: multiplicatæ ſunt præ capil
lis capitis mei, & cor meum dereliquit me.
14 Velis Iehoua eruere me: Iehoua ad auxiliũ
mei feſtina.
15 Pudore afficiantur, & erubeſcãt pariter quæ- D
rentes animam meam, vt perdant eam: auer-
tantur retrorſum, & pudore afficiantur volen-
tes malum meum.
16 Deſolentur in mercedem pudoris ſui, qui
dicunt mihi, Euge, euge.
17 Gaudeant & lætentur in te omnes quæren-
tes te: & dicant ſemper, Magnificetur Iehoua,
qui diligunt ſalutem tuam.
18 Ego autem pauper ſum & egenus, *at* Iehoua
cogitat de me: auxilium meum, & liberator
meus es, Deus mi ne tardaueris.

PSALM. XLI.

2 *Beati qui ſoliciti ſunt de afflictis.* 3 *Orat Deum vt peccatum auferat & morbum.* 5 *Chriſtus orat pro peccatis noſtris, tanquam ſuis.* 10 *Iudæ perfidia.*

1 Victori cantus Dauidis.
2 BEatus qui proſpicit pauperi: in die mala
liberabit eum Iehoua.
3 Iehoua cuſtodiet eum, & viuificabit eũ: bea-
tus erit in terra, neque trades eum in animam
inimicorum eius.
4 Iehoua fulciat eum ſuper lectum doloris, o-
mne cubile eius vertiſti in infirmitate eius.
5 Ego dixi, Iehoua miſerere mei, ſana animam
meam: quia peccaui tibi.
6 Inimici mei dicunt malum de me, Quando B
morietur, & peribit nomen eius?
7 Et ſi veniebat *quiſpiam ex eis* ad viſendum, mẽ
dacium loquebatur, cor eius congregabat ini-
quitatem ſibi: egreſſus foras loquebatur.
8 Simul aduerſum me murmurabant omnes
odio habentes me, aduerſum me cogitabant
malum mihi.

9 Dice-

9 *Dicebant*, Res impietatis adhæret ei: & qui
decumbit, non addet vt ſurgat.
Ioan.13.b.18 Act.1.c.16 10 Etiam vir pacis meæ cui fidebam, & qui mã
ducabat panem meũ, magnificauit aduerſum
me calcaneum.
11 At tu Iehoua miſerere mei, & erige me, &
reddam eis.
C 12 In hoc cognoui quòd complacuiſti in me,
quòd non iubilat inimicus meus ſuper me.
13 Et ego in perfectione mea ſuſtentaſti me, &
ſtatuiſti me coram te ſemper.
14 Benedictus Iehoua Deus Iiſraẽl à ſeculo
& vſque in ſeculum. Amen, & amen.

PSALM. XLII.

1 David regno pulſus à filio Abſalom, dolet ſe abeſſe à ſacro cœtu, petitque in integrum reſtitui. 5 Conſolatur ſe, quòd ſit vnus ex iis quos ſuſcipit Deus. 8 Queritur de ſuccedentibus calamitatibus. 9 Miſericordia. 11 Eius ab inimicis afflictio. 12 Excitat ſe ad ſperandam liberationem.

1 Victori intelligentia filiis Coranh.
2 QVemadmodum ceruа clamat ad torren-
tes aquarum, ita anima mea clamat ad te,
Deus.
3 Sitiuit anima mea ad Deum, ad Deum vi-
uum, *dicens*, Quando veniam, & apparebo co-
ram Deo?
4 Fuit mihi lachryma mea panis die ac nocte:
dum dicerent mihi omni die, Vbi eſt Deus
tuus?
B 5 Horum recordabar, & effundebã ſuper me
animã meam, quòd tranſibã in numero, ince-
debam cum eis vſque ad domum Dei in vo-
ce exultationis & laudis, *in* multitudine tripu
diante.
6 Cur deiicis te, anima mea, & perſonas in
me? expecta Deum: quia adhuc confitebor ei
propter ſalutes faciei eius.
7 Deus mi, in me anima mea deiecta eſt: pro-
pterea quòd recordor tui de terra Iarden, &
in Hermonitarum, à monte paruo.
8 Vorago voraginem aduocat ad ſonitũ fiſtu-
larum tuarum: omnes inundationes tuæ, & flu-
ctus tui ſuper me tranſierunt.
C 9 *Sic cogito*, In die præcipiet Iehoua miſericor
diam ſuam, & nocte canticum *eius* mecum, &
oratio Deo vitæ meæ.
10 Dicam Deo petræ meæ, Vtquid oblitus es
mei? vtquid pullatus ambulabo propter op-
preſsionem inimici?
11 Vt occiſio *eſt* in oſsibus meis, dum probris af
ficiunt me inimici mei, dicentibus ipſis ad me
omni die, Vbi eſt Deus tuus?
12 Cur deiecta es anima mea, & cur perſonas
in me? expecta Deum, quia adhuc confitebor
ei, *quod ſis* ſalutes vultus mei, & Deus meus.

PSALM. XLIII.

1 Orat afflictus illuminari cor ſuum verbo & promiſsionibus Dei. 5 Erigit ſe ad ſperandam liberationem.

1 IVdica me Deus, & litiga litem meam à gen
te non miſericorde, à viro doloſo & iniquo
eripe me.
2 Quia tu es Deus fortitudinis meæ: vtquid
repuliſti me? vtquid pullatus ambulabo pro-
pter oppreſsionem inimici?
3 Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipſæ
deducent me, & introducent me ad montem
ſanctitatis tuæ, & ad tabernacula tua:
4 Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ
exultationis meæ: & confitebor tibi in citha-
ra, Deus Deus mi.
5 Cur deiecta es anima mea, & cur perſonas
in me? ſpera in Deo, quoniam adhuc confite-
bor ei *quod ſit* ſalutes vultus mei, & Deus me⁹.

PSALM. XLIIII.

1 Commemoratis Dei beneficiis erga patres, conqueritur apud eum ſe à Palaſthinis & aliis tam grauiter affligi. 10 In tribulationibus à Deo derelicti, etiam in Deo ſperant. 24 Precatur vt virtutem ſuam tandem exerat, ſuóſque ab iniuriis impiorum aſſerat.

1 Victori filiis Coranh intelligentia.
2 DEus auribus noſtris audiuimus, patres
noſtri narrauerũt nobis opus *quod* ope-
ratus es in diebus eorum, in diebus priſtinis.
3 Tu manu tua Gentes expuliſti, & plantaſti
eos: afflixiſti populos, & emiſiſti eos.
4 Quia non gladio ſuo poſſederunt terram, &
brachium eorum non ſaluauit eos: ſed dexte-
ra tua, & brachiũ tuum, & lux vultus tui, quia
complacueras *tibi* in eis.
5 Tu ipſe rex meus, ô Deus: præcipe ſalutes
Iaacob.
6 In te hoſtes noſtros cornu peremus: in no-
mine tuo conculcabimus inimicos noſtros.
7 Quia non in arcu meo ſperabo, & gladius B
meus non ſeruabit me:
8 Sed ſeruabis nos ab hoſtibus noſtris, & odio
habentes nos pudore afficies:
9 *Propterea* in Deo laudabimus omni die, &
nomini tuo in ſeculum cõfitebimur. Selah.
10 *Nunc autem* etiam repuliſti, & erubeſcere fe-
ciſti nos, & non egrederis cum exercitibus no
ſtris.
11 Reuerti feciſti nos retrorſum ab hoſte, & o-
dio habentes nos diripuerunt ſibi ipſis *noſtras*
opes.
12 Poſuiſti nos vt pecudes cibi: & in Gentes di
ſperſiſti nos:
13 Vendidiſti populum tuum nullis diuitiis,
neque multiplicaſti *rem tuam* pretiis eorum.
14 Poſuiſti nos opprobriũ vicinis noſtris, ſub-
ſannationem & deriſionem his qui ſunt in cir
cuitibus noſtris.
15 Poſuiſti nos prouerbium in Gentibus, com C
motionem capitis in populis.
16 Omni die verecundia mea coram me eſt, &
pudor faciei meæ operit me,
17 Propter vocem probra iacientis & cõtume-
liis afficientis, propter inimicum & vltorem.
18 Totum hoc venit nobis, nec *tamen* obliti ſu-
mus tui, nec mentiti ſumus in pacto tuo.
19 Non vertit ſe retrorſum cor noſtrum, neque
declinauit greſſus noſter de ſemita tua:
20 Quum contriuiſti nos in loco draconis, &
operuiſti nos vmbra mortis.
21 Si obliti eſſemus nominis Dei noſtri, & ex-
pãdiſſemus palmas noſtras ad Deum alienũ:
22 Nonne Deus exquireret hoc? quia ipſe no- D
uit abſcondita cordis.
23 Imò propter te occidimur omni die: æſtima Rom.8.g.36
ti ſumus vt pecudes ad iugulandũ deſtinatæ.
24 Euigila, vtquid dormis Domine? expergi-
ſcere, ne repellas *nos* in ſeculum.
25 Vtquid faciem tuam abſcondis, obliuiſce-
ris afflictionis noſtræ, & oppreſsionis noſtræ?
26 Quia incuruauit ſe vſque ad puluerem ani-
ma noſtra, adhæſit terræ venter noſter.
27 Surge in auxiliũ nobis, & redime nos pro-
pter miſericordiam tuam.

PSALM. XLV.

2 *Laudāt filij Core regē Salomonē à dignitate formæ, & gratia eloquentiæ, fortitudine, potentia, ſplendore, & magnificētia cùm in ſe, tum in coniuge, Chriſtum ſponſum & Eccleſiam adumbrantibus.* 6 *Euangelij verbum conuertens corda impiorū.* 8 *Chriſtus vnctus Spiritu ſancto in regem & ſacerdotē.* 11 *Spōſus fidē requirit à ſponſa, & abnegationē ſui.* 14 *Opes ac pulchritudines Eccleſiæ.* 17 *Iudæis Gentes ſucceſſerūt.* 18 *Nomen Chriſti ſanctificandū.*

1 Victori ſuper Sowſannim filiorū Coranh, intelligentia, canticum amorum.

2 ERuctat cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi: lingua mea *ut* ſtylus ſcribæ velocis.

3 Pulcher es admodum præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea *dico quod* benedixit tibi Deus in ſeculum.

4 Accinge te gladio tuo ſuper femur, ô potēs, gloria tua & decore tuo.

5 Et *in* decore tuo proſperè age, equita ſuper verbum veritatis, & manſuetudinis & iuſtitiæ, & *tunc* docebit te terribilia dextera tua.

6 Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent: in cor inimicorum regis *cadent*.

Heb.1.c.8 7 Solium tuum, Deus, in ſeculum & ſeculum: virga æquitatis *eſt* virga regni tui.

8 Diligis iuſtitiam, & odio habes impietatē: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo gaudij præ participibus tuis.

C 9 Myrrha, & aloe, caſia, omnia veſtimenta tua ex ædibus eburneis *educta*, ex *quibus* lætificauerunt te.

10 Filiæ regum inter honorabiles tuas aſtat cō iunx ad dexteram tuam in auro Ophir.

11 Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populi tui, & domus patris tui.

12 Et concupiſcet Rex decorem tuum: quoniā ipſe eſt Dominus tuus, & incurua te ei.

13 Et filia Tyri cum munere vultum tuum deD precabuntur, diuites populi.

14 Tota inclyta eſt filia Regis intrinſecus: ex veſtibus auro ocellatis indumentum eius.

15 In veſtib⁹ Phrygionicis adducetur Regi: virgines *quæ* poſt eam, & proximę eius adducentur tibi.

16 Adducētur cū lætitiis & exultatione, ingredientur palatium Regis.

17 Pro patribus tuis erunt filij tui: conſtitues eos principes in vniuerſa terra.

18 Memorare faciam nomen tuum in omni generatione & generatione: propterea populi confitebuntur tibi in ſeculum & perpetuò.

PSALM. XLVI.

Gratulatio eſt pro inſigni aliquo auxilio lato vrbi ſanctæ Ieruſalē. Cōuenit Eccleſiæ quæ Deo præſide ſecura eſt in periculis. 7 *Aduerſariū fidelium conturbati.* 9 *Exhortatio, vt facta Dei egregia contemplemur.* 11 *Aduerſarios alloquitur Deus.*

1 Victori filiis Coranh ſuper Alamoth canticū.

2 DEus nobis protectio & fortitudo, auxilium in anguſtiis inuenimus abunde.

3 Propterea non timebimus etiamſi permutarit terram, & mouerit montes in cor maris:

4 Et fremant & turbentur aquæ eius, & contremiſcant mōtes propter ſublimitatem eius. Selah.

5 Fluminis riui eius exhilarabunt ciuitatem Dei, ſanctum habitaculorum Altiſsimi.

6 Deus in medio eius, nō commouebitur: adB iuuabit eam Deus appetente mane.

7 *Statim ut* infremuerunt Gentes, nutauerunt regna: dedit vocem ſuam, defluxit terra.

8 Iehoua exercituum nobiſcum: arx ſublimis eſt nobis Deus Iaɣacob. Selah.

9 Venite, videte opera Iehouæ, qui poſuit ſolitudines in terra.

10 Ceſſare facit bella vſque ad extremū ipſius terræ: arcum conterit, & concidit haſtam, plauſtra comburit igni.

11 Ceſſate, & ſcitote quòd ego ſum Deus: exaltabor in Gentibus, exaltabor *inquam* in terra.

12 Iehoua exercituum nobiſcum: arx ſublimis *eſt* nobis Deus Iaɣacob. Selah.

PSALM. XLVII.

2 *Aedificato templo, & arca in eo repoſita, incitat Salomō omnes ad laudandū Deum.* 6 *Deus pro arca Dei.* 10 *Gentes ab Abraham collectæ.*

1 Victori filiis Coranh cantus.

2 OMnes populi plaudite manu, iubilate Deo in voce exultationis:

3 Quoniam Iehoua altiſsimus, terribilis, rex magnus ſuper omnem terram.

4 Ducit populos ſubtus nos, & nationes ſubtus pedes noſtros.

5 Selegit nobis hæreditatem noſtram, gloriā Iaɣacob quem dilexit. Selah.

6 Aſcendit Deus cum iubilo: Iehoua cum voce tubæ. 1.Reg.6.c.15

7 Cantate Deo, cantate: cantate Regi noſtro, cantate. B

8 Quoniam rex vniuerſæ terræ Deus: canite *quotquot* intelligitis.

9 Regnat Deus ſuper Gentes, Deus ſedet ſuper thronum ſuum ſanctum.

10 Principes populorum cōgregati ſunt, *ut ſint* populus Dei Abraham: quoniā Dei ſunt ſcuta terræ, vehementer eleuatus eſt.

PSALM. XLVIII.

Videtur hic pſalmus ſcriptus ob inſignē aliquā vrbis Ieruſalem, Deo propugnāte, victoriā: ſub cuius typo, Eccleſiæ naſcentis initiū deſcribitur. 5 *Cōmotio regū in prædicatione Euangelij.* 9 *Chriſtus miſſus iuxta promiſsionem Patris.* 14 *Exhortatio ad contemplādam magnificentiam Eccleſiæ.*

1 Canticum pſalmi filijs Coranh.

2 MAgnus Iehoua, & laudādus valde in ciuitate Dei noſtri, & monte ſancto eius.

3 Pulcher termino, gaudium vniuerſæ terræ mōs Siiōn, *qui eſt* ad latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.

4 Deus in palatiis eius agnitus eſt in arcem ſublimem.

5 Quoniam ecce reges congregati ſunt, tranſierunt pariter.

6 Ipſi viderūt, & ſic admirati ſunt: territi ſunt, & feſtinauerunt. B

7 Tremor apprehendit eos ibi, dolor tanquā parturientem.

8 *Quaſi* vento Oriētali *qui* cōterit naues Tharſis *diſsipati ſunt*:

9 Sicut audiuimus, ita vidimus in ciuitate Iehouæ exercituum, in ciuitate Dei noſtri: Deus firmabit eam vſque in ſeculum. Selah.

10 Conſyderauimus Deus miſericordiam tuā in medio templi tui.

11 Secundū nomen tuū, Deus, ſic laus tua vſq; ad fines terræ: iuſtitia plena eſt dextera tua. C

12 Lætabitur mons Siiōn, exultabunt filię Iehudah propter iudicia tua.

13 Circūdate Siiōn, & circuite eam, numerate turres eius.

14 Ponite cor veſtrū ad antemurale eius, aſpicite palatia ei⁹: vt enarretis generationi poſterę.

15 Quo-

15 Quoniam iſte Deus, Deus noſter in ſeculum
&perpetuò: ipſe deducet nos vſque ad mortē.

PSALM. XLIX.

1 Chriſtus vocat omnes ad audiendum verbum ſuum. 5 In parabolis Chriſtus loquutus. 6 Chriſtus ab auaris impetitus non timet. 8 Chriſtus ſolus redemptor, non diuitiæ, aut aliud quicquã. 11 Studium diuitiũ & ratio. 15 Diuitum cruciatus, & piorum reſurrectio cum Chriſto. 17 Exhortatio ne diuites metuamus propter diuitias.

1 Victori filiis Coranh Pſalmus.
2 Audite hoc omnes populi: auſcultate omnes habitatores orbis,
3 Etiam *uos* filij hominum, etiam *uos* filij
viri, pariter diues & pauper.
4 Os meum loquetur ſapientias: & meditatio
cordis mei intelligentias.
Matt.13.c.35 5 Inclinabo ad parabolam aurem meam: ape-
Pſal.77.a.2 riam cum cithara ænigma meum.
6 Vt quid timebo in diebus malis, *quum* iniqui
tas calcaneorum meorum circundabit me?
7 Ex *illis* qui fidunt opibus ſuis, & in multitu-
dine diuitiarum ſuarum iactant ſe,
B 8 Fratrem redimẽdo non redimet quiſquam,
nec dabit Deo pretium redemptionis eius.
9 Nam pretioſa eſt redemptio animæ ipſorũ:
& deſinet in ſeculum,
10 Et *quod* viuat vltrà in ſeculum, nec videat fo
ueam.
11 Quia *quilibet* videt *quod* ſapientes moriãtur,
quodque ſimul ſtultus & inſipiens pereant, &
relinquant alienis diuitias ſuas.
12 Interiora eorum *quod manſuræ ſint* domus ſuæ
in ſeculũ: & tabernacula ſua in generatione &
generationẽ: vocauerũt nominib⁹ ſuis terras.
13 At homo in honore non permanebit: ſimi-
lis eſt iumentis quæ intereunt.
14 Hæc via eorum, *nam ineſt* ſtultitia ipſis: & *ta-
men* poſteri eorum ore ipſorum ibunt.
C 15 Sicut pecora, in inferno ponentur, mors pa-
ſcet eos, & dominabuntur eis recti mane: & fi
gura eorum vt veteraſcat *egredietur ad* foueam
ab habitaculo *quod erat* ſibi.
16 Verùm Deus redimet animam meam de po
teſtate inferi, quum acceperit me. Sélah.
17 Ne timueris quum ditatus fuerit vir, quum
multiplicata fuerit gloria domus eius.
Iob 27.d.19 18 Nam quum morietur, nõ accipiet quicquã,
neque deſcendet poſt eum gloria eius.
19 Quoniam animæ ſuæ in vita ſua benedicet:
& laudabunt te quum benefeceris tibi.
20 Introibit vſque in progeniem patrũ ſuorũ:
qui vſque in ſeculum non videbunt lumen.
21 Homo in honore, & non intelligit: ſimilis
eſt iumentis *quæ* intereunt.

PSALM. L.

1 De aduentu Chriſti, Euangelij; exortu, & populi Dei ſelectione. 7 Fiduciam ſacrificiorum reucit Deus, abolitionem eorum prædicens. 14 Vota, quæ & laudes. 15 Vt inuocetur, exhortatur Deus. 16 Ab impijs iactantibus obſeruantiam Legis, non vult Deus verbum ſuum annuntiari. 22 Exhortatio ad hypocritas. 23 Sacrificium laudis.

1 Cantus ipſi Aſaph.
Deus Deorum Iehoua locutus eſt, & ad-
uocauit terram, ab ortu ſolis vſq; ad oc-
caſum eius.
2 Ex Siiõn perfectione decoris Deus ſplen-
duit.
3 Veniet Deus noſter, & non ſilebit: ignis co-
ram eo vorabit: & in circuitu eius tempeſtate
commouebitur *terra* vehementer.
4 Aduocabit cælos déſuper, & terram, vt iudi
cet populum ſuum.
5 Congregate mihi ſanctos meos, qui pepige
runt pactum mecum ſuper ſacrificio.
B 6 Et annuntiauerũt cæli iuſtitiam eius: quo-
niam Deus iudex eſt. Sélah.
7 Audi populus mi, & loquar: Iſráel, & teſtifi
cabor tibi: Deus Deus tuus ego ſum.
8 Nõ ſuper ſacrificia tua arguam te, nec ſuper
holocauſta tua *quod non fuerint* corã me ſemper.
9 Non accipiam è domo tua iuuencum, *nec de*
ſeptis tuis hircos.
10 Quoniam mea eſt omnis beſtia ſyluæ, & a-
nimalia *paſcentia* in montibus mille.
11 Noui omne volatile montium: & fera agri
mecum eſt.
12 Si eſuriero, non dicam tibi: quia meus eſt or Pſalm.23.a.1
bis, & plenitudo eius. C
13 Nunquid comedã carnem taurorum, & ſan
guinem hircorum bibam?
14 Immola Deo laudem, & redde Altiſsimo vo
ta tua.
15 Et inuoca me in die anguſtiæ: eruam te, &
honorificabis me.
16 Impio autem dixit Deus, Quid tibi, vt enar
res ſtatuta mea, & aſſumas pactum meum in
os tuum?
17 Tu verò odiſti diſciplinam, & proieciſti ver
ba mea poſt te.
18 Si vides furem, ſtatim curris cum eo: & cum
adulteris portio tua eſt. D
19 Os tuum mittis in malum: & lingua tua cõ-
cinnat dolum.
20 Sedes, & cõtra fratrem tuum loqueris, con
tra filium matris tuæ das probrum.
21 Hæc feciſti, & tacui: *propterea* exiſtimaſti *quod*
eſſendo ero ſicut tu: *ſed* arguam te, & ordinabo
in oculis tuis *quicquid feciſti*.
22 Intelligite quæſo hoc, qui obliuiſcimini
Dei: ne fortè rapiam, & non ſit qui eruat.
23 Qui ſacrificat laudem, honorificabit me: &
ponenti viam *Dei coram ſe*, oſtendã ſalutẽ Dei.

PSALM. LI.

3 Dauid agnoſcens ſuum adulterium, petit vt in miſericordia condonet ei Deus peccatum. 7 Deprauata natura, etiam à cõceptione. 10 Pax à peccatis per Chriſtum. 12 Cor & ſpiritum ſuum innouari petit. 13 Spiritum ſanctũ petit. 16 Petit vt cædes Vriæ ſibi ignoſcatur. 18 Sacrificia Deo grata. 20 Eccleſiam Dei prædicatione Euangelij ædificari orat. 21 Vituli labiorum, laudes.

1 Victori pſalmus ipſius Dauidis,
2 Quando venit ad eum Nathan propheta, 2.Samuel.12.
poſteaquam intrauerat ad Bath-ſabæ. a.1
3 Miſerere mei Deus ſecundum miſeri-
cordiam tuam, ſecundum multitudi-
nem miſerationum tuarum dele præuarica-
tiones meas.
4 Multiplica lauare me ab iniquitate mea, &
à peccato meo munda me:
5 (Quoniam prævaricationes meas ego agno
ſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper.
6 Tibi, tibi ſoli peccaui, & malũ in oculis tuis
feci:) vt iuſtificeris dum loqueris, & ſis purus Rom.3.a.4
dum iudicas.
7 Ecce, in iniquitate genitus ſum, & in pecca- B
to calefacta eſt de me mater mea.
8 Ecce, veritatem voluiſti in renibus: & in oc-
culto ſapientiam ſcire feciſti me.
9 Purifica me hyſſopo, & mundabor: laua me, Leui.14.a.6
& præ niue dealbabor, Num.19.a.4

10 Audire fac me gaudium & lętitiam: *&* exul-
tent oſſa *quæ* contriuiſti.
11 Abſconde faciem tuam à peccatis meis, & o-
C mnes iniquitates meas dele.
12 Cor mundum crea mihi Deus: & Spiritum
rectum innoua in viſceribus meis.
13 Ne proiicias me à facie tua, & Spiritum ſan-
ctum tuum ne auferas à me.
14 Redde mihi gaudium ſalutis tuæ, & Spiri-
tus voluntarius confirmet me.
15 Docebo præuaricatores vias tuas, & pecca-
tores ad te conuertentur.
16 Erue me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis
meæ, *&* prædicabit lingua mea iuſtitiam tuã.
D 17 Domine labia mea aperi, & os meum annũ-
tiabit laudem tuam.
18 Quoniam non vis ſacrificium, & dediſſem:
holocauſtum non vis.
19 Sacrificia Dei, ſpiritus contritus: cor contri-
tum & confractum, Deus, non deſpicies.
20 Benefac in voluntate tua ipſi ꭓSiión, ædifi-
ces muros Ieruѡſaláim.
21 Tunc voles ſacrificia iuſtitiæ, holocauſtum,
& oblationem: tunc offerent ſuper altare tuũ
vitulos.

PSALM. LII.

1 Deſcribit Dauid peruerſum animum Doeg. & omnium impiorum. 7 Interitus Doeg. 8 Impiorum lapſus, eruditio eſt piis vt Deo fidant. 10 Pii in miſericordia Dei fidunt. 11 Gratiarum actio.

1 Victori intellectus ipſius Dauidis,
1.Sam.22.b.9 2 Quum veniſſet Doeg ĸEdomæus, & nun-
tiaſſet ipſi ѡSauli, & dixiſſet ei, Venit Dauid in
domum Ahhimelech.
3 Cvr iactas te de malitia, ô potens? miſeri-
cordia Dei omni die.
4 Cõtritiones cogitat lingua tua, ſicut noua-
cula acuta faciens dolum.
5 Diligis malum potius quàm bonum: menda
cium potius quàm loqui iuſtitiam. ѡSélah.
6 Diligis omnia verba perditionis, linguam
doloſam.
B 7 Etiam Deus deſtruet te in æternum: tollet
te, & euellet te è tabernaculo, & eradicabit te
è terra viuentium. ѡSélah.
8 Et videbunt iuſti, & timebunt, & ſuper eum
ridebunt, *dicentes,*
9 Ecce vir qui non poſuit Deum fortitudinẽ
ſuam: ſed fidit multitudini diuitiarum ſuarũ,
roboratus eſt in prauitate ſua.
10 Ego autẽ *ero* ſicut olea viridis in domo Dei:
ſperaui in miſericordia Dei *in* ſeculum, & ſe-
culum.
11 Celebrabo te in ſeculum, quoniam facturus
es: & expectabo nomen tuum, quoniam bonũ
eſt coram miſericordibus tuis.

PSALM. LIII.

Quales ſint inſideles. Vide eadem & Pſal. 14.

1 Victori ſuper Mahhalath intelligentia ipſius
Dauidis.
2 Dixit ſtultus in corde ſuo, Non eſt Deus:
corruperunt *uiam ſuam*, & abominabilẽ
fecerunt iniquitatem: non eſt qui faciat bonũ.
3 Deus è cælo proſpexit ſuper filios hominũ,
vt videat an ſit intelligens, *&* requirens Deũ.
4 Omnes ipſi retroceſſerũt, pariter fœtidi ſũt:
non eſt qui faciat bonum, non eſt etiam vnus.
5 An non cognouerunt omnes operantes ini-
quitatem, comedẽtes populum meum *acſi* co-
medèrent panem, *&* Deum non inuocant?
6 Ibi timebunt timore, *ubi* non fuerit timor:
quoniam Deus diſperſit oſſa caſtrametantis
contra te: pudore affeciſti *illos*, quoniam Deus
ſpreuit eos.
7 Quis dabit ex ꭓSiión ſalutes Iѡſrael? quum
conuerterit Deus captiuitatẽ populi ſui, exul-
tabit Iaꭓacób, lætabitur Iѡſrael.

PSALM. LIIII.

3 Implorat Deum contra Ziphæorum inſidias. 6 Auxiliũ Dei præſens, unde illi gratias agit. 8 Agnitio beneficij accepti.

1 Victori in Neginoth, intelligentia ipſius Da-
uidis,
2 Quũ veniſſent Ziphęi, & dixiſſent ad ѡSaul, 1.Re.23.c.19, & 26.a.1.
Nónne Dauid abſconditus eſt apud nos?
3 Devs in nomine tuo ſaluum me fac, & in
fortitudine tua iudica me.
4 Deus, audi orationem meam, auſculta ſer-
mones oris mei.
5 Quoniã alieni inſurrexerunt aduerſum me,
& formidabiles quærunt animam meam, non
poſuerunt Deum coram ſe. ѡSélah.
6 Ecce, Deus auxiliatur mihi, Domin⁹ eſt in-
ter ſuſtentatores animæ meæ.
7 Reddet malum *iſtud* inimicis meis: in veri-
tate tua ſuccide illos.
8 Voluntariè ſacrificabo tibi: celebrabo nomẽ
tuum Iehoua, quoniam bonum eſt.
9 Quoniam ex omni anguſtia eruit me, & in
hoſtibus meis *quod uolui* vidit oculus meus.

PSALM. LV.

2 Petit Dauid à Deo vt liberetur à coniuratione Abſalom. 2.Sam. 15. 16. Chriſtus autem ab inimicis. 7 Fugiens Iudæos, orat contra eos. 11 Conſilia inimicorum frangi poſtulat. 13 Conqueritur de Iuda domeſtico proditore. 18 Exauditur. 23 Cura rerum omnium in Deum reijcienda. 24 Impiorum interitus.

1 Victori in Neginoth, intelligẽtia ipſius Da-
uidis.
2 Avribus percipe Deus orationẽ meam,
& ne abſcondas te à deprecatione mea.
3 Intende mihi, & exaudi me: *nam* clamo in ſer
mone meo, & tumultuor
4 A voce inimici, *&* à facie anguſtiæ impij:
quoniam coniiciunt ſuper me mendacium, &
in furore aduerſantur mihi.
5 *Propterea* cor meum dolet in medio mei, &
terrores mortis ceciderunt ſuper me.
6 Timor & tremor venit ſuper me: & operuit
me tremor.
7 Et dixi, Quis dabit mihi alas ſicut columbę?
auolarem, & requieſcerem:
8 Ecce elongarem fugam, commorarer in de-
ſerto. ѡSélah.
9 Feſtinarem eruere me à vento qui excitatur B
à turbine.
10 Perde Domine, diuide linguã eorũ: quoniã
vidi violentiam, & contentionem in ciuitate.
11 Die ac nocte circũdant eã ſuper muros eius,
& iniquitas & peruerſitas eſt in medio eius.
12 Prauitates ſunt in medio eius: & non recedit
è platea eius fraus & dolus.
13 Neq; enim inimicus probris affecit me, alio-
qui ſuſtinuiſſem, neque odio habẽs me, aduer
ſum me magnificauit *os ſuum*, abſcondiſſem
enim me ab eo:
14 Sed tu homo iuxta æſtimationem meã, dux
meus, & notus meus, C
15 Qui ſimul dulciter cõmunicabamus ſecretũ,
in domo Dei ambulabamus in ſocietate.

16 Exigat

16 Exigat debitum mors ab eis, deſcendant *in*
infernum viuentes: quia mala ſunt in ſocieta-
te eorum, in medio eorum.
17 Ego *autem* ad Deum clamabo, & Iehoua ſer-
uabit me.
18 Veſpere, & mane, & meridie loquor & tu-
multuor, & exaudiuit vocem meam.
19 Redemit in pace animã meam à bello quod
erat cõtra me: quoniam multi erant mecum.
D 20 Audiet Deus, & affliget eos: & manés ab ini
tio, ✠Selah: quibus non ſunt mutationes, nec
timent Deum.
21 Miſit manum ſuam in eos qui pacifici erant
cum eo: polluit pactum ſuum.
22 Leniora ſunt magis quàm butyrum *uerba* o-
ris eius, at prælium *in* corde eius: leniora ver-
ba eius pluſquam oleum, & ipſa ſunt gladij.
Matt.6.d.25 Luc.12.c.22 1.Petr.5.b.7 23 Proiice ſuper Iehouam podus tuum, & ipſe
ſuſtentabit te: non dabit in ſeculum nutatio-
nem iuſto.
24 Tu autem Deus deſcẽdere facies eos in pu-
teum foueæ, viri ſanguinarij & doloſi non di-
midiabunt dies ſuos: ego autem fidam tibi.

PSALM. LVI.

2 Orat vt à periculo præſentiſsimo liberetur, Saulis & aſſentatorum eius dolos & vim apud Deum accuſans. 13 Vota ſua, quæ vocat laudem, Deo reddit, laudans eum.

1.Samuel.21.d.11 1 Victori ſuper columbam mutam in remo-
tis, ipſius Dauidis *ad* Michtham, quum cõpre-
hendiſſent eum Peliſthim in Gath.
2 MIſerere mei Deus: quoniam abſorbere
voluit me homo, quotidie bellans op-
primit me.
3 Abſorbere voluerunt me inimici mei omni
die: quoniam multi pugnãtes aduerſum me,
ô Excelſe.
4 Die quo timebo, ego tibi fidam.
B 5 In Deo laudabo verbum eius: Deo fidã, non
timebo quid faciat caro mihi.
6 Tota die verba mea dolore afficiunt me: ad-
uerſum me ſunt omnes cogitationes eorum
in malum.
7 Congregantur, deliteſcſit, ipſi veſtigia mea
obſeruant, dum expectant animam meam.
8 Propter iniquitatem euaſio erit eis? in furo-
re populos deiice, Deus.
9 Migrationes meas numeraſti, pone lachry-
mas meas in vtre tuo: nónne in libro tuo *ſunt*?
C 10 Tunc conuertentur inimici mei retrórſum,
in die qua clamabo: *in* hoc cognoſcam quòd
Deus pro me eſt.
11 In Deo laudabo verbum *eius*, in Iehoua lau-
dabo verbum.
12 Deo fido, non timebo quid faciat homo
mihi.
13 Super me Deus *ſunt* vota tua: reddam laudes
tibi.
14 Quoniam eripuiſti animam meam à mor-
te: nónne *&* pedes meos à lapſu, vt ambulem
coram Deo in lumine viuentium?

PSALM. LVII.

2 Bene confirmatus & affectus laudes canit.

1.Samuel.22.a.1, & 24.a.4 1 Victori, Ne diſperdas, ipſius Dauidis Mich-
tham, quando fugit à facie ✠Saul in ſpeluncã.
2 MIſerere mei Deus, miſerere mei, quo-
niam in te ſperat anima mea, & in vm-
bra alarum tuarum ſpero, donec trãſierit con-
tritio.

3 Clamabo ad Deum altiſsimum, ad Deum
retribuentem mihi.
4 Mittet è cęlo, & ſeruabit me *a* probro deglu
tire volentis me. ✠Selah. mittet Deus miſeri-
cordiam ſuam, & veritatem ſuam.
5 Anima mea eſt inter leones, iaceo *inter* vren
tes: *inter* filios hominũ quorũ dentes *ſunt ut* lan B
cea & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus.
6 Exalta te ſuper cælos Deus, ſuper omnẽ ter
ram gloria tua.
7 Rete parauerũt greſsibus meis: incuruauit
ille animam meam: foderunt ante me foueam,
ceciderunt in medium eius. ✠Selah.
8 Paratũ cor meum Deus, paratũ cor meum:
cantabo, & pſallam.
9 Exurge gloria mea, exurge nebel & cithara:
exurgam diluculo. C
10 Celebrabo te in populis, Domine, *&* canã
tibi in gentibus:
11 Quoniam magna eſt vſque ad cælos miſeri-
cordia tua, & vſque ad nubes veritas tua.
12 Exalta te ſuper cęlos Deus, ſuper omnẽ ter-
ram gloria tua.

PSALM. LVIII.

2 Malitiam aſſentatorum Saulis & inimicorum Chriſti deſcribit. 7 Prædicat exitum eorum, vindictámque precatur. 11 Lætitia iuſtorum videntium pœnam impiorum.

1 Victori, Ne diſperdas, ipſi⁹ Dauidis Michthã.
2 NVm verè, ô cõgregatio, iuſtitiam loqui-
mini, æquitates iudicatis filij hominũ?
3 Quin potius in corde iniquitates operami-
ni: in terra violẽtiã manuũ veſtrarũ appẽditis.
4 Abalienati ſunt impij à vulua, errauerũt ab
vtero, loquentes mendacium.
5 Venenum eſt illis inſtar veneni ſerpentis, ſi-
cut aſpidis ſurdæ quæ obthurat aurem ſuam,
6 Quæ non audit vocem incantantium, incã-
tantis incantationem periti.
7 Deus contere dẽtes eorum in ore ipſorum: B
molares catulorum leonũ confringe, Iehoua.
8 Colliqueſcant ſicut aquæ, *&* abeat ſibiipſis:
intendat *quiſque eorum* ſagittas ſuas, *ſed ſint* acſi
eſſent excisæ.
9 Sicut limax quæ liqueſcit, abeat *quiſque eo-
rum, ſicut* abortiuum mulieris, ne videant ſolẽ.
10 Antequã ſentiant lebetes veſtri *ignem* rhãni:
ſicut caro cruda, ſic ira vt turbo perdat eum.
11 Lætabitur iuſtus quum viderit vindictã: pe-
des ſuos lauabit in ſanguine impij.
12 Et dicet homo, Verè eſt fructus iuſto: vtique
eſt Deus iudicans in terra.

PSALM. LIX.

2 Dauid proximus periculo, opem petit à Deo, violentiam inimicorũ declarãs, & ſuam innocentiam. 7 Studium inimicorum in obſidenda domo ſua. 9 Reiicit ſe in Deũ certus de auxilio. 12 Orat inimicos opprimi paulatim. 15 Iterum oſtendit ſtudium inimicorum in obſidenda domo ſua. 17 Laudes Deo pro victoria.

1 Victori, Ne diſperdas, ipſius Dauidis Mich-
tham, quum miſiſſet ✠Saul vt obſeruarent do
mum vt interficerent eum.
2 ERipe me ab inimicis meis Deus mi, ab
inſurgentibus contra me extolle me.
3 Eripe me ab operariis iniquis, & à viris ſan-
guinum ſerua me.
4 Quia ecce inſidiantur animæ meæ, congre-
gati ſunt aduerſum me fortes abſque præuari
catione mea, & abſque peccato meo Iehoua.
5 Abſque iniquitate *mea* accurrerunt, & para- B
uerunt ſe: ſuſcita te in occurſum meũ, & vide.

6 Et

6 Et tu Iehoua Deus exercituum, Deus Iſra-
el, euigila ad viſitandum omnes gentes: neq;
miſerearis omnium præuaricatorum iniquo-
rum. Selah.

7 Reuertuntur ad veſperam, latrant vt canis,
& circumeunt ciuitatem.

8 Ecce, loquuntur ore ſuo, gladij ſunt in labiis
eorum: quoniam *dicunt*, Quis audit?

9 Tu autem Iehoua deridebis eos, ſubſanna-
bis omnes gentes.

C 10 Fortitudinem eius tibi reſeruabo: quoniam
Deus eleuatio mea eſt.

11 Deus miſericordiæ meę prę ueniet me: Deus
videre faciet me *optata* in inimicis meis.

12 Ne occidas eos, ne fortè obliuiſcatur popu-
lus meus: vagari fac eos fortitudine tua, & de-
pone eos, clypeus noſter Iehoua:

13 *Propter* peccatum oris eorum, *propter* verbum
labiorum ipſorum: & capiátur propter ſuper-
biam ſuam, & ob execrationem & mendaciũ
eorum quod narrant.

14 Conſume in furore, conſume, & non ſint: &
ſciant quòd Deus dominatur in Iaacob, *&* fi-
nibus terræ. Selah.

D 15 Et reuertentur ad veſperam, latrabunt vt ca-
nis, & circumibunt ciuitatem.

16 Ipſi vagabuntur vt comedant: ſi non fuerint
ſaturati, murmurabunt.

17 Ego autem cantabo fortitudinem tuam, &
laudabo mane miſericordiam tuam: quia fui-
ſti eleuatio mihi, & refugium in die anguſtiæ
meæ.

18 Fortitudo mea, tibi cantabo: quia Deus ele-
uatio mea, Deus miſericordiæ meæ.

PSALM. LX.

3 Gratiarum actio eſt pro victoria quam contulit ei Dominus contra fortiſſimos hoſtes Syros. 4 Punit Deus aliquando populum ob peccata: at conuerſus, verſis vicibus liberat. 8 Memor Dauid quòd & Iſraelem & exteras nationes ei ſubieciſſet, de victoria ſpem concipit. 13 Precatio pro victoria, & quare.

1 Victori ſuper Suſan yeduth, Michtham
ipſius Dauidis ad docendum.

2.Samu.8.a.1 & 10.a.1. 1.Para.18.a.1 2 Quum bellum gereret contra Aram Naha-
ráim, & contra Aram Sobah: & *quum* reuerſus
eſt Ioab, & percuſsit Edom in Valle-ſalis duo-
decim millia.

3 DEus proieciſti nos, diſſipaſti nos, iratus
es: *proinde* reuertere ad nos.

4 Tremere feciſti terram, ſcidiſti eam: ſana fra
ctüras eius, quia nutat.

5 Videre feciſti populum tuum dura, propina
ſti nobis vinum ſoporiferum.

6 At dediſti metuentibus te vexillum, ad ele-
uandum propter veritatem. Selah.

B 7 Vt liberentur dilecti tui: ſaluum fac dextera
tua, & exaudi me.

8 Deus loquutus eſt per Sanctitatem ſuã, *unde*
lætabor, *quod* diuidam Sechém, & vallem
Succhóth metiar.

9 Meus *erit* Gilyád, & meus erit Menaſſéh,
& Ephráim fortitudo capitis mei, Iehudah le-
gifer meus.

10 Moab olla ablutionis meę: ſuper Edóm pro
iiciam calceamentum meum, ſuper me Pelé-
ſeth iubila.

C 11 Quis deducet me ad ciuitatem munitam?
quis deducet me vſque ad Edóm?

12 Nónne tu, Deus, *qui* proieceras nos, & non
egrediebaris, Deus, cum exercitibus noſtris?

13 Da nobis auxilium de anguſtia: nam men-
dax ſalus hominis.

14 In Deo faciemus militiam, & ipſe concul-
cabit inimicos noſtros.

PSALM. LXI.

Oratio eſt qua petit liberari à grauibus periculis, & ſe gratum fore pollicetur. 7 Regnũ Dauidis, regnũ Chriſti permanens. 9 Vota gratiarum actionis.

1 Victori ſuper Neginath, ipſius Dauidis.

2 AVdi Deus clamorem meum, intende
orationi meæ.

3 Ab extremo Terræ ad te clamabo, dum in
mœrore eſt cor meum: ad petram *quæ* celſior
eſt me, deduc me.

4 Quia fuiſti ſpes mihi, *&* turris fortitudinis
à facie inimici.

5 Habitabo in tabernaculo tuo in ſecula, ſpe-
rabo in abſcondito alarum tuarum. Selah.

6 Quoniam tu Deus audiſti vota mea: dediſti
hæreditatem timentium nomen tuum.

7 Dies ſuper dies regis adiicies, *& erunt* anni
eius vt generatio & generatio.

8 Habitabit in ſeculum coram Deo: miſericor
diam & veritatem præpara *quæ* conſeruent
eum.

9 Sic canam nomini tuo in ſeculum, vt reddã
vota mea *de* die *in* diem.

PSALM. LXII.

2 Dauid proiicit ſe in Deum in aduerſis, à quo ſolo auxilium expectat. 4 Audacter compellat improbos. 6 Rurſum ſe Deo fidere oſtendit. 9 Ad ſperandum in Deo exhortatio. 10 Vanitas hominis. 11 Iniquitas. Rapina. Diuitiæ. 12 Potentia & miſericordia Deo.

1 Victori ipſi Ieduthũ pſalmus ipſius Dauidis.

2 TAntùm Deo ſilet anima mea: *nam* ab ipſo
ſalus mea.

3 Tantùm ipſe eſt petra mea, & ſalus mea, ele-
uatio mea, non labaſcam multo *lapſu*.

4 Vſquequo cogitabitis praua contra vnum-
quenque? interficiemini vniuerſi vos, *eritis* tan
quam paries inclinatus, *&* maceria impulſa.

5 Tantummodo à magnitudine ipſius *Dei* cõ- B
ſultant repellere *alter alterum*: diligunt menda-
cium: ore ſuo benedicunt, & in intimo ſuo ma
ledicunt. Selah.

6 Tantùm Deo tace anima mea: quoniam ab
ipſo eſt quod præſtolor.

7 Tantùm ipſe eſt petra mea & ſalus mea: ele-
uatio mea, non nutabo.

8 In Deo eſt ſalus mea, & gloria mea, robur
fortitudinis meæ, *&* ſpes mea in Deo eſt.

9 Sperate in eo omni tempore ô populi, effun
dite coram illo cor veſtrum: Deus eſt ſpes no-
ſtra. Selah.

10 Tantùm vanitas ſunt filij hominum; men- C
dacium, filij viri: in ſtateras *ſi* aſcendant ipſi,
leuiores erunt vanitate ſimul.

11 Ne fidatis calumniæ & rapinæ, neque eua-
neſcatis: ſubſtantia ſi multiplicetur, ne pona-
tis cor.

12 Semel loquutus eſt Deus, bis hoc audiui, Mat.16.d.27
quòd fortitudo eſt Deo: Rom.2.a.6

13 Et *quod* tibi Domine miſericordia, quia tu 1.Cor.3.b.8
reddis vnicuique ſecundum opus ſuum. Galat.6.b.5.

PSALM. LXIII.

2 Exul Dauid magnum habet deſiderium redeundi ad ſacrum cœtũ, quo æſtuans petit reſtitui à Deo.

1 Cantus ipſius Dauidis quum eſſet in deſer- 1.Samu.23.b.14
to Iehudah.

2 DEus Deus meus es, quæro te mane, ſitit
te anima mea, deſiderat te caro mea in
terra deſerti, & ſitibunda, *in qua* non eſt aqua.
3 Sic *ut* in Sanctitate vidi te, vt videam forti-
tudinem tuam & gloriam tuam.
4 Quoniã melior eſt miſericordia tua quàm
vita: *propterea* labia mea laudabunt te:
B 5 Sic benedicam tibi in vita mea: in nomine
tuo leuabo manus meas.
6 Sicut adipe & pinguedine ſaturatur anima
mea, & labijs iubilationũ laudat te os meum:
7 Quum recordor tui in cubilibus meis, *&* in
vigilijs meditor de te.
8 Quia fuiſti auxilium mihi, & in vmbra ala-
rum tuarum exulto.
C 9 Adhæſit anima mea tibi, me ſuſtentat dex-
tera tua.
10 Ipſi autem *qui* ad deſolationem quærũt ani-
mam meam, introibunt in inferiora terræ:
11 Occident eum gladio, pars vulpium erunt,
12 Rex uerò lætabitur in Deo, gloriabitur o-
mnis qui iurat per eum: quia obſtruetur os lo-
quentium mendacium.

PSALM. LXIIII.

2 Orat aduerſus falſas linguas, quæ eum iniquè accuſabant. 4 Delatorum ingenium. 9 Ruina illorum.

1 Victori cantus ipſius Dauidis.
2 AVdi Deus vocem meã in oratione mea,
à timore inimici cuſtodi vitam meam.
3 Abſconde me à ſecreto malignorum, à con
gregatione operantium iniquitatem:
4 Qui acuerunt vt gladium linguam ſuam: te-
tenderunt ſagittam ſuam, verbum amarum:
5 Vt iaculentur in abſconditis in integrum,
ſubitò ſagittas iaciunt *in eum*, & non timent.
6 Corroborãt ſibiipſis verbum nequam, nar-
rant de abſcõdendis laqueis: dicunt, Quis vi-
debit eos?
B 7 Scrutantur iniquitates, perficiunt ſcrutiniũ
ſcrutatum, & intimum vniuſcuiuſque, & cor
profundum.
8 Et iaculatus eſt in eos Deus ſagittam ſubitò:
mox fuerunt plagæ eorum.
9 Et impingere fecerunt in ſemetipſos ipſam
linguam ſuam, fugient omnes videntes eos.
10 Et timebunt omnes homines, & annuntia-
bunt opus Dei, & opus eius intelligent.
11 Lætabitur iuſtus in Iehoua, & ſperabit in
eo: & gloriabuntur omnes recti corde.

PSALM. LXV.

2 Gratiarum actio eſt: continens laudes diuinas ob præſtita beneficia populo, cùm antea fuiſſet penuria rerũ oppreſſus ob peccata. 2. Sam. c. 1. 10 De annis fertilibus.

1 Victori pſalmus ipſius Dauidis, canticum.
2 TE expectat laus Deus in ☧Siión, & tibi
reddetur votum.
3 Audis orationem, ad te omnis caro veniet.
4 Res iniquæ præualuerant mihi, *&* præuari-
cationibus noſtris tu propitiabaris.
5 Beatus *quem* elegeris, & appropinquare fe-
ceris *tibi, ut* habitet in atrijs tuis: ſaturabimur
bono domus tuæ, *loco* ſanctiore templi tui.
B 6 In terribilibus *miraculis* in iuſtitia exaudies
nos, Deus ſalutis noſtrę: ſpes omnium finium
terræ, & *inſularum* maris diſtantium.
7 Qui firmat montes potentia ſua, qui accin-
ctus eſt fortitudine.
8 Qui compeſcit ſonitum marium, ſonitum
fluctuum eorum, & ſtrepitum gentium.
9 Et timent habitatores finium *terræ* à ſignis
tuis: *ob* exitus matutini & veſperæ exultare
facis.
10 Viſitas terram *pluuia*, poſtquã deſiderare fe- C
ciſti eam, plurimũ locupletas eam: riuus Dei
repletus eſt aquis: præparas frumentum eo-
rum, quia ſic præparas eam.
11 Liras eius inebrias, deſcendere facis *pluuiam*
in ſulcos eius, imbribus liquefacis eam, ger-
mini eius benedicis.
12 Coronas annum bono tuo, & ſemitæ tuæ
ſtillant pinguedinem.
13 Stillant ſuper habitacula *paſtorum* deſerti, &
exultatione colles accinguntur.
14 Induerunt ſe paſcua pecudibus, & valles
operuerunt ſe frumento, *unde* clamant, etiam
canunt.

PSALM. LXVI.

1 Prouocat omnes ad laudandũ Deum, & ad conſideranda eius opera. 7 Potentia Dei impijs formidanda. 8 Excitat populos ad laudandum, qui eos liberauit ex afflictionibus ab ipſo profectis. 13 Sacrificia pro gratiarum actione. 16 Narrat vt fuerit exauditus.

1 Victori canticum pſalmi.
IVbilate Deo omnis terra.
2 Cantate gloriam nominis eius: ponite
gloriam laudem eius.
3 Dicite Deo, Quàm terribilia ſunt opera tua:
propter magnitudinem fortitudinis tuę men
tientur tibi inimici tui.
4 Omnes *habitatores* terræ incuruabunt ſe tibi,
& pſallent tibi, pſallent nomini tuo. ☞ Selah.
5 Venite, & videte opera Dei: terribilis opere
ſuper filios hominum.
6 Conuertit mare in aridam: per flumen tranſ B
ierunt pede, ibi lætati ſumus in ipſo.
7 Dominatur fortitudine ſua in ſeculum, ocu
li eius Gentes ſpeculantur: rebelles non exal-
tabunt ſeſe. ☞ Selah.
8 Benedicite populi Deo noſtro, & audire fa-
cite vocem laudis eius:
9 Qui poſuit animã noſtram in vitam, & non
permiſit vt declinaret pes noſter.
10 Quoniam probaſti nos Deus, conflaſti nos
ſicut conflatur argentum.
11 Induxeras nos in rete, poſueras anguſtiam C
in lumbis noſtris:
12 Impoſueras hominẽ ſuper caput noſtrum,
ingreſſi eramus ignem & aquam: & eduxiſti
nos in terram irriguam.
13 Ingrediar domum tuam in holocauſtis, &
reddam tibi vota mea,
14 Quæ vouerunt labia mea, & loquutum eſt
os meum dum eſſet anguſtia mihi:
15 Holocauſta *agnorum* pinguium offeram tibi,
cum ſuffitu arietum: faciam boues cum hir-
cis. ☞ Selah.
16 Venite, audite, & narrabo (omnes timentes D
Deum.) quæ fecit animæ meæ.
17 Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltatus eſt
lingua mea.
18 Iniquitatem ſi ſpectaſſem in corde meo, nõ
exaudiuiſſet Dominus.
19 Sed exaudiuit Deus, attendit voci oratio-
nis meæ.
20 Benedictus Deus qui non amouit *à conſpectu ſuo* orationẽ meã, & miſericordiã ſuã à me.

PSALM. LXVII.

2 *Orat totius populi nomine, vt regnum Dei quàm latiſſimè inter ipſos propagetur, imò per vniuerſum mundum.*

1 Victori in Neginoth pſalmus cantici.
2 DEus miſereatur noſtri,& benedicat no-
bis,lucere faciat vultũ ſuum nobiſcum,
ʊSelah:
3 Vt cognoſcant in terra viam tuã,*&* in omni-
bus gentibus ſalutem tuam.
4 *Tunc* celebrabunt te populi Deus, celebra-
bunt te populi omnes.
5 Lætabuntur,& ouabunt gentes:quoniã iu-
dicabis populos in æquitate,& gentes in ter-
ra duces.ʊSelah.
6 Celebrabunt te populi Deus, celebrabunt
te populi omnes.
7 *Tunc* terra dabit fructũ ſuum:benedicet no-
bis Deus Deus noſter.
8 Benedicet nobis Deus:& *tunc* metuent eum
omnes fines terræ.

PSALM. LXVIII.

2 *Gratiarum actio pro victorijs quas contulit Deus Dauidi contra hoſtes potẽtiſſimos & ferociſſimos, quales erãt Ammonitæ.* 5 *Exhortatio ad laudandum Deum,& quare.* 8 *Exitus ex Aegypto.* 16 *Deus habitans in Sion,à quo victoria.* 19 *Inimici ſubiecti Dauidi,qui figura erat Chriſti.* 25 *Pompa triumphi populi pro victoria:& qui erãt in eo triumpho.* 29 *Victoria Dei eſt.* 30 *Populi ſubiecti Dauidi,id eſt Chriſto.*

1 Victori Dauidis pſalmus cantici.
2 EXurgat Deus, *&* diſpergentur inimici Numer.10.d.35.
eius,& fugient qui odio habent eum, à
facie eius:
3 Sicut propellitur fumus,propelles *eos*:ſicut
liqueſcit cera à facie ignis,*ſic* peribunt impij à
facie Dei.
4 Iuſti autem lætabuntur, *&* exultabunt co-
ram Deo,& geſtient præ lætitia.
5 Cantate Deo, pſallite nomini eius, exalta-
te eum qui equitat ſuper cælos,in Iah nomen
eius,& exultate coram eo.
6 Pater *eſt* pupillorum , & iudex viduarum:
Deus *ille qui præſidet* in habitaculo Sanctitatis
ſuæ.
7 Deus habitare facit vnicos in domo:educit
vinctos compedibus:rebelles autem habitant
in ſiticuloſo *loco*.
8 Deus quum egredereris coram populo tuo,
quum incederes per deſertum, ʊSelah:
9 Terra tremuit,etiã cæli diſtillauerunt à facie
Dei:iſte ʊSinái *tremuit* à facie Dei,qui eſt Deus
Iʊſraelis.
B 10 Pluuiam abundantem eleuabas Deus *ſuper*
hæreditatem tuam:& *ſi* fatigata fuit,tu cõfir-
maſti eam.
11 Congregatio tua habitat in ea,præparas bo-
nitate tua pauperi Deus.
12 Dominus dedit ſermonem:earum quæ nun
tiabant exercitus magnus *erat*.
13 Reges exercituum fugerunt,fugerunt:& ha
bitatrix domus diuiſit ſpolia.
14 Si dormieritis inter tripodes, eritis *ſicut* pen
næ columbæ quæ tecta eſt argento, *&* cuius
alæ *ſunt velut tectæ* flauo auro.
15 Quum diſſipauit Omnipotens reges in ea,
alba facta eſt velut nix in ʀSalmon.
16 Mons Dei *eſt ut* mons Baʊſan : mons excel-
ſus,*ut* mons Baʊſan.
17 Vt quid exilitis montes excelſi? mons *ille eſt*
quem deſiderauit Deus inhabitare, certe Ieho-
uah *tunc* inhabitabit in ſeculum.
18 Currus Dei,viginti milia,milia Angelorum:
Dominus inter eos, *ſicut in* ʊSinái in Sãctitate.
19 Aſcendiſti in altum, captiuam duxiſti capti C
uitatẽ,accepiſti dona in hominibus : & etiam Eph.4.b.8.
rebelles, vt inhabitent *in tabernaculo* Iah Dei.
20 Benedictus Dominus *qui* quotidie confert
nobis *bona*,*&* Deus ſalus noſtra. ʊSelah.
21 Deus, nobis eſt Deus in ſalutes : & Iehouæ
Domino ad mortem ſunt exitus.
22 Veruntamen Deus transfiget caput inimi-
corum ſuorum,*&* verticem capilli ambulan-
tis in delictis ſuis.
23 Dixit Dominus,Ex Baʊſan reducã *meos*,re-
ducam de profundis maris:
24 Vt rubeſcat pes tuus ſanguine,& lingua ca
num tuorum, *ſanguine dico* inimicorũ,*&* ipſius.
25 Viderunt inceſſus tuos Deus , inceſſus Dei
mei,*&* Regis mei *qui eſt* in Sanctitate.
26 Præcedebant cãtores,pòſt pulſantes muſi-
ca inſtrumẽta:in medio,puellæ tympaniſtriæ.
27 In cõgregationibus benedicite Deo,*&* Do-
mino,*uos qui eſtis* ex vena Iʊſrael.
28 Ibi *erat* Biniamin paruulus,dominator eo- D
rum,*&* principes Iehudah congregatio eorũ,
principes Zebulún,principes Naphthali.
29 Præcepit Deus tuus fortitudinem tuam:ro
bora ô Deus,hoc quod operatus es nobis.
30 A templo tuo *quod eſt* in Ieruʊſaláim,tibi of
ferent reges munera.
31 Diſperdidit congregationem calami, con-
gregationem taurorum cum vitulis populo-
rum,*quiſque eorum* conculcatus cum fragmẽtis
argenteis:diſperſit populos qui bella volunt.
32 Veniẽt magni principes ex Ægypto,Æthio- E
pia currere faciet manus ſuas Deo.
33 Regna terræ cantate Deo,canite Domino,
ʊSelah:
34 Equitanti ſuper cælos cælorum antiquita-
tis:ecce edit in voce ſua vocem fortitudinis.
35 Date fortitudinem Deo:ſuper Iʊſrael ma-
gnificentia eius,& fortitudo eius in cælis.
36 Terribilis es Deus à Sanctuarijs tuis:Deus
Iʊſrael ipſe dat fortitudinem & robora popu
lo:benedictus Deus.

PSALM. LXIX.

2 *Dauid typus Chriſti, conqueritur de afflictionibus quas à populo ſuo,pro toto; patiebatur.* 5 *Propter peccata noſtra patitur Chriſtus.* 7 *Precatur ne ob afflictiones ſuas auertantur fideles à ſe.* 11 *Chriſtus ſatiſfactio pro peccatis.* 12 *Irriſiones Chriſto factæ.* 14 *Non ceſſat orare in anguſtijs.* 21 *Nemo illum conſolatur.* 23 *Iudæorum ruina ob cõtemptum Chriſtum.* 31 *Laudat Chriſtus Patrem,quòd cruce glorificatus ſit.* 33 *Exhortatio ad quærendum & laudandum Deum.*

1 Victori ſuper ʊSoʊſannim,ipſius Dauidis.
2 SErua me Deus:quoniam intrauerũt aquæ
vſque ad animam.
3 Demerſus ſum in limum profundũ,& non
eſt firmatus:veni in profunda aquarum,& flu
xus *aquarum* operit me.
4 Delaſſatus ſum clamando,ſiccatum eſt gut-
tur meum:defecerũt oculi mei dum expecta-
rem Deum meum.
5 Plures ſunt quàm capilli capitis mei qui o- B
dio habẽt me ſine cauſa : roborati ſunt qui di-
ſperdunt me inimici mei abſque cauſa : quæ
non rapui,tunc reddidi.
6 Deus tu noſti ſtultitiam meam , & delicta
mea à te non ſunt abſcondita.

7 Nepu-

7 Ne pudore afficiantur in me qui expectant
te, Domine Iehoua exercituum: ne erubeſcāt
in me qui quærunt te, Deus Iwſrael:
8 Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium,
operuit confuſio faciem meam.
C 9 Alienus factus ſum fratribus meis, & extra-
neus filijs matris meæ:
10 Quia zelus domus tuæ exēdit me, & probra
Ioan.2.d.18 eorum qui probris afficiunt te, reciderunt ſu-
Rom.15.a.5 per me.
11 Fleui & ieiunio *afflixi* animam meam: & fui-
ſti in opprobrium mihi.
12 Et poſui veſtimentum meum ſaccum: & fui
eis in parabolam.
13 Loquebantur contra me ſedentes in porta:
& cantiones *factus ſum* bibentibus wſechár.
14 At ego orationē meam *conuerto* ad te, Ieho-
ua, tempore beneplaciti: Deus, propter multi-
tudinem miſericordiæ tuæ exaudi me, pro-
pter veritatem ſalutis tuæ.
D 15 Eripe me è luto, & ne infigar, *fac* eripiar ab
odio habētibus me, & è profundis aquarum.
16 Ne inundet me decurſus aquarum, nec ab-
ſorbeat me profundum, neque claudat ſuper
me puteus os ſuum.
17 Exaudi me Iehouah, quoniam bona eſt mi-
ſericordia tua: ſecundum multitudinem mi-
ſerationum tuarum reſpice ad me:
18 Et ne abſcondas faciem tuam à ſeruo tuo,
quoniam anguſtia eſt mihi: feſtina exaudi me.
19 Appropinquā animæ meæ, redime eā: pro-
pter inimicos meos redime me.
E 20 Tu noſti probrum meum, & pudorē meum,
& ignominiam meam: coram te ſunt omnes
hoſtes mei.
21 Probrum cōtriuit cor meum, & dolui: & ex-
pectaui qui condoleret, & non fuit: & conſola
tores, & non inueni.
Matth.27.f.48. 22 Et dederunt in eſcam meā fel, & in ſiti meā
propinauerunt mihi acetum.
Ioā.19.e.28. 23 Sit menſa eorum coram eis laqueus: & *quod*
Rom.11.b.9. ad paces, in offendiculum.
24 Obſcurentur oculi eorum ne videāt: & lum
bos eorum ſemper nutare fac.
F 25 Effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ
tuæ comprehendat eos.
Act.1.d.20. 26 Sit palatium eorum deſolatum, in taberna-
culis eorum non ſit qui habitet:
27 Quoniā eum quem percuſsiſti, perſequun-
tur, & de dolore vulneratorū tuorum narrāt.
28 Pone iniquitatem ſuper iniquitatē eorum,
nec ingrediantur ad iuſtitiam tuam.
29 Deleantur è libro viuentium, & cum iuſtis
non ſcribantur.
30 Ego autem ſum afflictus & dolens: ſalus tua
Deus, in loco alto ſtatuet me.
G 31 *Tunc* laudabo nomen Dei cum cantico, &
magnificabo illud cum celebritate:
32 Gratius erit Iehouæ quàm bos, aut vitulus
cornua producens & vngulas.
33 Videbunt *hæc* humiles, & gaudebūt, *&* quę-
rentes Deum, & viuet cor veſtrum.
34 Quoniam audit pauperes Iehoua, & vinctos
ſuos non deſpicit.
35 Laudent eum cæli & terra, maria, & omne
repens in eis.
36 Quoniam Deus ſeruabit Siión, & ædifica-
bit ciuitates Iehudáh: & habitabunt ibi, & hæ-
reditate accipient eam.

37 Et ſemen ſeruorum eius hæreditate acci-
piet eam: & diligētes nomen eius habitabunt
in ea.

PSALM. LXX.

*2 Celerem opem ſibi orat, & vltionem de hoſtibus. Eadem vide Pſal.
40. à verſu 14. ad finem. 5 Lætitia fidelibus videntibus eum li-
beratum.*

1 Victori ipſius Dauidis, ad commemorādum.
2 DEus ut eruas me, Deus ad auxilium mei
feſtina.
3 Pudore afficiantur, & erubeſcant quærentes
animam meam: conuertantur retrorſum, &
erubeſcant volentes malum meum.
4 Conuertantur pro mercede pudoris ſui, qui
dicunt, Euge, euge.
5 Gaudeant, & lætentur in te omnes quęren-
tes te: & dicant ſemper, Magnificetur Deus,
qui amant ſalutem tuam.
6 Ego autem afflictus & pauper ſum, *propterea*
Deus feſtina ad me: auxilium meum, & erutor
meus es, *propterea* Iehoua ne tardaueris.

PSALM. LXXI.

*1 Certus Dauid de Domini ope, contra Abſalom opem Dei implorat.
4 Quum à iuuentute fiduciam habuerit in Deo, orat vt etiam in
ſenectute fidat. 12 Perſeuerantia in oratione. 14 Conſtantia
fidei & confeſsionis. 17 Commemorat Dei beneficia poſt varias
afflictiones. 20 Tentationibus victu, fortius fidere diſcimus.
22 Laus & gratiarum actio pro omnibus beneficijs.*

1 IN-te Iehoua ſperaui, ne pudore afficiar in
æternum.
2 In iuſtitia tua eripe me, & erue me: inclina ad
me aurem tuam, & ſerua me.
3 Eſto mihi robuſtum habitaculum, vt *illud* in-
grediar iugiter: præcepiſti ſeruare me, quia pe
tra mea, & munitio mea es tu.
4 Deus mi erue me è manu impij, è manu per-
uerſi & violenti:
5 Quoniam tu es expectatio mea, Domine
Iehoua fiducia mea ab adoleſcentia mea.
6 Tibi innixus ſum ab vtero, è viſceribus ma-
tris meæ tu extractor meus es: de te laus mea
ſemper.
7 Tanquam portentum fui multis: & *tamen* tu
fiducia mea præualida.
8 Repleatur os meum laude tua, tota die glo- B
ria tua.
9 Ne abiicias me temporē ſenectutis: quum
defecerit fortitudo mea, ne derelinquas
me:
10 Quia loquuti ſunt inimici mei de me: & ob-
ſeruantes animam meam, conſilium inierunt
pariter,
11 Dicendo, Deus dereliquit eū, & perſequimi
ni, & comprehendite eum: quia non eſt qui
eruat.
12 Deus ne elongeris à me: Deus mi ad auxiliū
meum feſtina.
13 Pudore afficiantur, pereant aduerſarij ani-
mæ meæ: operiantur probro & pudore quæ-
rentes malum meum.
14 Ego autem ſemper expectabo, & adijciam
ſuper omnem laudem tuam.
15 Os meum narrabit iuſtitiam tuam, tota die C
ſalutem tuam: tametſi nō nouerim numeros.
16 Ingrediar in potentias Domini Iehoua: re-
cordabor iuſtitiæ tuæ ſolius.
17 Deus docuiſti me ab adoleſcētia mea, & ha-
ctenus annuntiaui mirabilia tua.

18 Quin & vſque ad ſenium & canitiem, Deus,
ne derelinquas me: donec annuntiem bra-
chium tuum generationi *huic*, omni qui ven-
turus eſt fortitudinem tuam:
19 Et iuſtitiam tuam, Deus, *quæ eſt* vſque in ex-
celſum, quia feciſti magna: Deus quis ſicut tu?
D 20 Qui oſtendiſti mihi anguſtias multas & ma
las, reuerſus viuificaſti me: & ex voraginibus
terræ conuerſus aſcendere feciſti me:
21 Auxiſti magnitudinem meam, & conuerſus
conſolatus es me.
22 Etiam ego celebrabo tibi inſtruméto nébel
veritatem tuam Deus mi: cantabo tibi in ci-
thara, ſancte Iʋſraelis.
23 Exultabunt labia mea quum canam tibi, &
anima mea quam redemiſti.
24 Inſuper lingua mea tota die loquetur de iu-
ſtitia tua: quia pudore affecti ſunt, quia *inquam*
ignominia affecti ſunt quærétes malú meum.

PSALM. LXXII.

1 Sub typo regni Salomonici orat aduenire regnú Dei per Chriſtum. 3 Pax & iuſtitia per Chriſtum. 5 Regnum Chriſti æternum. 6 Chriſtus regnare faciens iuſtos & pacem, vt pluuia herbam germinare facit. 8 Dilatatio regni Chriſti. 12 Peccata agnoſcentem liberat Chriſtus. 15 Chriſto offert populus quicquid habet pretioſum. 17 Per Chriſtum benedictio. 18 Gratiarum actio.

1 Ipſi ʋSelomóh.
DEus iudicia tua Regi da, & iuſtitiá tuam
filio Regis:
2 Iudicabit populú tuum in iuſtitia, & pau-
peres tuos in iudicio.
3 Afferent montes pacem populo, & colles
ob iuſtitiam.
4 Iudicabit pauperes populi, ſeruabit filios
pauperes, & confringet calumniatorem.
5 Timebunt te cum ſole & ante lunam, *in* ge-
neratione generationum.
B 6 Deſcendet ſicut pluuia ſuper deſectam her
bam, ſicut imbres ſtillantes *ſuper* terram.
7 Florebit in diebus eius iuſtus, & multitu-
do pacis, donec non ſit luna.
8 Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flu
mine vſque ad terminos terræ.
9 Coram illo procident habitatores deſerti,
& inimici eius terram lingent.
10 Reges maris & inſularum munus afferent:
reges ʋSeba *Arabicæ* & ʋSeba *Æthiopicæ* mu-
nus offerent.
11 Et incuruabunt ſe ei omnes reges, omnes
gentes ſeruient ei:
C 12 Quia eruet pauperem clamantem, & affli-
ctum, cui non eſt auxiliator.
13 Miſerebitur pauperis & inopis: & animas
pauperum ſeruabit.
14 A dolo, & ab iniquitate *diuitum* redimet ani-
mam eorum, & pretioſus erit ſanguis eorum
in oculis eius.
15 Et viuet *pauper*, & dabit ei *rex* de auro ʋSeba
Arabicæ, & orabit pro eo ſemper, tota die be-
nedicet ei.
16 Erit pugillus frumenti in terra *ſatus* in capi-
te montium, & contremiſcet ſicut Lebanon
fructus eius: & florebunt de ciuitate ſicut her-
ba terræ.
D 17 Erit nomen eius in ſeculum, quandiu fue-
rit ſol propagabitur nomen eius: & benedicét
ſe in eo omnes Gentes, & beatum dicét eum.
18 Benedictus Iehoua Deus Iſraël, qui facit mi
rabilia ſolus:
19 Et benedictum nomen gloriæ eius in ſecu-
lum, & repleatur gloria eius vniuerſa terra.
Amen, & amen.

Finem habent orationes Dauidis filij Iʋſai.

PSALM. LXXIII.

1 Canit in conſolationem ſanctorum qui fœlicitate impiorum vruntur & offenduntur, quàm infœlicem ea exitum habeat: & quàm fœlix exitus eorum qui in hoc mundo afflictionibus exercentur. 13 Iterum deſcribit tentationem fidelis videntis fœlicitatem impiorum. 17 Deus docet eum exitum impiorum. 22 Rurſus tentatur fidelis proſperitate impiorum. 23 Laudat bonitatem & prouidentiam Dei erga ſe. 27 Spirituale adulterium.

1 Pſalmus ipſius Aʋſaph.
PRofectò bonus eſt Iʋſraeli Deus, *ſed* mun
dis corde.
2 Et ego, penè declinauerunt pedes mei, ferè
nihil *abfuit quin* effuſi ſint greſſus mei:
3 Quia zelaui in inſanos, *quum* pacem impio-
rum viderem:
4 Quia non ſunt ligamenta in morte eorum,
quin ſana eſt fortitudo eorum.
5 In labore hominis non ſunt, & cum homi-
nibus non flagellantur.
6 Ideo vt torques cingit eos ſuperbia, indui-
tur *quiſque eorum* veſte violentiæ. B
7 Egreſſi ſunt præ adipe oculi eorum: tranſ-
grediuntur cogitationes cordis.
8 Diſſoluunt & loquuntur malitioſè calumni
am, *imo* de Excelſo loquuntur.
9 Ponunt in cælum os ſuum, & lingua eorum
ambulat in terra.
10 Ideò reuertitur populus eius huc, & aquæ
pleni *calicis* exprimuntur eis.
11 Et dicunt, Quomodo nouit Deus? & *ſi eſt*
ſcientia in excelſo?
12 Ecce, iſti impij, & pacati ſeculi, multiplicant
diuitias.
13 Verè in vanum mundaui cor meum, & laui
in munditia manus meas,
14 Et fui flagellatus omni die, & fuit increpa-
tio mea ſingulis matutinis.
15 Si dicebam, Narrabo ſicut *hoc*: ecce genera- C
tio filiorum tuorum *dicent quod* præuaricatus
ſum.
16 Itaque cogitabam vt ſcirem hoc, *ſed* labor
fuit in oculis meis:
17 Donec ingrederer in Sanctuaria Dei, & in-
telligerem nouiſsimum eorum.
18 Profecto in locis lubricis poſuiſti eos, cor-
ruere facis eos in deſolationes.
19 Quomodo fuerunt in deſolationem quàm
cito: defecerunt, conſumpti ſunt à terroribus.
20 *Sunt* velut ſomnium expergefacto *homine*:
Domine quum ſuſcitabis *mortuos*, imaginem
eorum ſpernes.
21 Profecto excandeſcebat cor meum, & lum-
bi mei acuebantur.
22 Ego autem inſipiés eram, nec cognoſcebam: D
ut iumenta eram apud te.
23 Tamen ego ſemper tecum *fui*, tenuiſti ma-
num dexteram meam.
24 Conſilio tuo deduxiſti me, & poſtea *cum* glo
ria excepiſti me.
25 Quis mihi *eſt* in cælo? & tecum nolo *quen-
quam* in terra.
26 Defecerat caro mea & cor meum: robur *au-
tem* cordis mei, & pars mea eſt Deus in ſeculú.

27 Quo-

27 Quoniam ecce, qui ſe elongāt à te, peribūt:
ſuccidis omnem fornicantem à te.
28 Et ego *noui quod* acceſſus ad Deum mihi eſt
bonus, *ideo* poſui in Domino Iehoua ſpem
meam, vt enarrem omnia opera tua.

PSALM. LXXIIII.

2 Populus Iſrael conqueritur de vaſtitate ac deſolatione templi. 3 Iniuria & crudelitas inimicorum. 9 Queruntur ſe deſtitui omni ope, & conſolatione diuina. 12 Concipiunt ſpem liberationis, repetitis Dei in ipſos beneficijs. 18 Continuatio orationis aduerſus inimicos. 20 Obijciunt Deo ſua fœdera.

1 Intelligentia ipſius Aσáph.
VTquid Deus repuliſti *nos* in ſeculum,
fumat furor tuus contra pecudes pa-
ſcuæ tuæ?
2 Recordare congregationis tuæ quam ac-
quiſiuiſti ab antiquo, *quod* redemiſti virgam
hęreditatis tuæ, montem ꭗSiión iſtum in quo
habitas.
3 Leua pedes tuos ad deſolationes in ſeculū
ſuper omnem inimicum qui malefecit in San-
ctitate.
4 Rugierunt hoſtes tui in medio ſynagoga-
rum tuarum: poſuerunt ſigna ſua ſigna.
B 5 Notus erat velut afferēs ſuperne *qui inferebat*
in perplexitatem ligni ſecures.
6 Nunc autem cælaturas eius pariter bipenni
& malleis conterunt.
2.Reg.25.b.9. 7 Miſerunt ignem in Sanctuaria tua, in ter-
ram *deturbantes* polluerunt tabernaculum no-
minis tui.
8 Dixerunt in corde ſuo, Depopulabimur
eos pariter: incenderunt omnia tabernacula
Dei in terra.
9 Signa noſtra non videmus, non eſt vltrà
Propheta, nec eſt nobiſeum qui cognoſcat vſ-
quequo.
10 Vſquequo Deus, probris afficiet *te* aduerſa-
rius, ſpernet inimicus nomen tuum in ſe-
culum?
11 Vtquid reducis manum tuam, & dexteram
tuam? è medio ſinus tui prohibe *manum tuam.*
Luc.1.g.70 12 Deus autem Rex meus ab initio, operatur
C ſalutes in medio terræ.
13 Tu confregiſti fortitudine tua mare, confre
giſti capita cetorum in aquis.
14 Tu cōtriuiſti capita Liuiathan, dediſti eum
eſcam populo deſerta *incolenti.*
15 Tu excidiſti fontem & torrentem: tu ſicca-
ſti fluuios fortes.
16 Tuus eſt dies, etiam tua eſt nox, tu præpa-
raſti lumen & ſolem.
17 Tu ſtatuiſti omnes terminos terræ: æſtatem
& hyemen tu plaſmaſti.
18 Memento huius, *quod* inimicus probris af-
fecit Iehouam, & *quod* populus ſtultus ſpreuit
nomen tuum.
D 19 Ne tradas cōgregationi *inimicorum* animam
turturis tuæ: congregationis pauperum tuo-
rum ne obliuiſcaris in æternum.
20 Reſpice ad pactum *tuum*: quia repleta ſunt
loca tenebroſa terræ habitationibus iniqui-
tatis.
21 Ne redeat attritus affectus pudore: *ſed* pau-
per & mendicus laudent nomen tuum.
22 Surge Deus, diſcepta cauſam tuam: memen-
to probri tui *quo afficeris* à ſtulto, omni die.
23 Ne obliuiſcaris vocis hoſtium tuorum, *neque*
ſonitus inſurgentiū in te *qui* aſcēdit ſemper.

PSALM. LXXV.

2 Sub vmbra Dauidis, Chriſtus de potentia ſibi à Patre data gloriatur. 6 Ne quis ſe contra Chriſti regnum efferat. 10 Laudes Deo. 11 Impiorum ruina, & piorum exaltatio.

1 Victori, Ne diſperdas: pſalmus ipſi Aσáph
& canticum.
2 CElebrauimus te Deus, celebrauimus: et-
enim propinquum *erat* nomen tuum:
liberati a te narrauerunt mirabilia tua.
3 Quum accepero ſtatutum tempus, ego rectè
iudicabo.
4 Liquefiebat terra, & habitatores eius: ego
uero direxi columnas eius. ꭤSélah.
5 Dixi inſanis, Ne inſaniatis: & impijs, ne exal
tetis cornu,
6 Ne extollatis in excelſum cornu veſtrum,
neque loquamini collo pingui:
7 Quia nec ab Exortu *ſolis*, nec ab Occidente, B
neque ab Aquilone *uenit* exaltatio.
8 Quoniam Deus iudex eſt: hunc humiliat, &
illum exaltat.
9 Quia calix in manu Iehouæ: & vinum *quod*
in eo, rubet: *&* plenus eſt miſto, & effundit ex
hoc: vtique fæces eius ſugent, *&* bibēt omnes
impij terræ.
10 Ego autem annūciabo in ſeculum, *&* pſal-
lam Deo Iaꭤacob:
11 Et omnia cornua impiorum confringam,
exaltabuntur *uero* cornua iuſti.

PSALM. LXXVI.

2 Laudat populus Deum, quòd inimicos à Ieruſalē profligarit. Idem propè cum Pſalmo 48. argumentum. 6 Deſcriptio victoriæ. 8 Dei potētiam laudat in liberando populo. 12 Exhortatio ad vota ſiue laudes.

1 Victori in Neginoth pſalmus ipſi Aσáph, *&*
canticum.
2 NOtus in Iehudah Deus, in Iꭤſraxel ma-
gnum nomen eius:
3 Et eſt in ꭤSalem tabernaculum eius, & ha-
bitatio eius in ꭗSiión.
4 Illic confregit ſagittas arcus, ſcutum & gla-
dium, ac bellum. ꭤSélah.
5 Splēdidus es, *&* fortis præ mōtibus prædæ.
6 Spoliati fuerunt fortes corde: dormierunt B
ſomnum ſuum, nec inuenerunt omnes viri
fortes manus ſuas.
7 Propter increpationē tuam, Deus Iaꭤacob,
conſopitus eſt currus & equus.
8 Tu terribilis es, tu *inquam*, & quis ſtabit co-
ram te ſimulatque *exarſerit* ira tua?
9 E cælis audire feciſti iudicium, terra timuit
& quieuit,
10 Quum exurgeres ad iudicium Deus, ut ſer- C
uares omnes humiles terræ. ꭤSélah.
11 Profecto ira hominis confitebitur tibi, reſi-
duum iſtarum cinges.
12 Vouete, & reddite Iehouæ Deo veſtro, o-
mnes qui *eſtis* in circuitu eius afferant munus
terribili,
13 *Qui* ſuccidit ſpiritum principum, terribilis
eſt regibus terræ.

PSALM. LXXVII.

2 Conqueritur fidelis de maxima & grauiſsima afflictione. 5 Ex mœrore non poteſt ſomnum capere. 6 Recordatione beneficiorum Dei, non credit ſe abiectum eſſe. 11 Verſans in ea captiuitate; atque de ſe actum eſſe exiſtimans, ſperat tamen Deum opem laturum vt alias.

1 Victori pro Ieduthun, ipſi ʋAſaph pſalmus.
2 VOx mea ad Deum, & vociferatus ſum:
vox mea ad Deum, & auſcultauit mihi.
3 In die anguſtiæ meæ Dominum quæſiui:
plaga mea noctu defluebat, nec quieſcebat:
renuebat conſolari anima mea.
4 Recordabar Dei, & tumultuabar: loque-
bar, & anguſtiis afficiebatur ſpiritus meus.
ʋSélah.
5 Tenuiſti vigilias oculorum meorum: con-
tritus ſum, nec loqui potui.
B 6 *Tunc* ſupputaui dies *qui fuerunt* à principio,
annos ſeculorum:
7 Recordabar cantici mei: noctu corde meo
meditabar, & ſcrutabatur ſpiritus meus,
8 Nũquid in ſecula repellet *me* Dominus, nec
addet vt bene velit adhuc?
9 Nunquid defecit in ſeculum miſericordia
eius? defecit verbum in generationem & ge-
nerationem?
10 Nunquid oblitus eſt miſereri Deus? nũ con
cluſit in ira miſericordias ſuas? ʋSélah.
C 11 Et cogitaui, Mors mea eſt: *tunc recordatus ſum*
annorum dextræ Excelſi:
12 Recordabar operum Iah: nam recordabar à
principio mirabilium tuorum:
13 Et meditabar in omnibus operibus tuis, &
de operibus tuis loquebar, *dicens*,
14 Deus, in ſanctitate via tua: quis Deus ma-
gnus ſicut Deus?
15 Tu es Deus qui facis mirabile: notam feciſti
in Populis fortitudinem tuam.
16 Redemiſti in brachio populum tuum, filios
Iaʋacób, & Ioʋséph. ʋSélah.
17 Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ,
& timuerũt, etiam commotæ ſunt voragines.
18 Inundare fecerunt aquas nubes, tonitruum
dederũt cæli, etiam fulgura tua diſcurrerunt.
19 Sonitus tonitrui tui in rotunditate, illuſtra-
uerunt fulgura orbem, commota eſt & contre
muit terra.
20 In mari via tua, & ſemitę tuæ in aquis mul-
tis: & ſemitæ tuæ non ſunt agnitæ.
Exod.14. c.19 21 Deduxiſti ſicut pecudes populum tuũ, per
manum Mowſéh & Aharón.

PSALM. LXXVIII.

2 Excitat Dauid ac cõmonet populum ad audiendũ quæ docere inſti-
tuit, à paucis intellecta, & obliuioni mandata. 4 Facta Dei erga
Iudæos admirabilia, à patribus ex præcepto Dei narrata filijs: &
quare. 8 Contumacia, infidelitaſque Iudæorum. 9 Prælium
aduerſum ab Iſraelitis cõmiſſum, quòd Dei eſſent obliti, & operum
eius in Aegypto. 15 Petra. 18 Tentare Deum. 21 Infideli-
tas Iudæorum punitur. 24 Manna. 30 Rurſum incredulitas
eorum punitur. 34 Afflicti quærunt Deum in hypocriſi, ſine
vlla in eum fiducia. 36 Lingua diligere. 37 Cor non rectum.
38 Miſericors Deus. 39 Caro ſunt homines. 43 Plagæ Aegypti.
51 Primogenita. 52 Exitus ab Aegypto. 56 Rebelles & idolo-
latræ Iudæi. 60 Arca Dei, (quam vocat tabernaculũ, tentorium,
& fortitudinem) quare Philiſtæis tradita. 67 Tribu Ephraim
reiecta, elegit Deus tribum Iuda, ex qua delegit Dauidem.

1 Intelligentia ipſi ʋAſáph.
AVſculta popule mi Legem meam, incli
nate aurem veſtram ad verba oris mei.
Pſal.48.a.5. 2 Aperiam in parabolam os meum, loquar
Matth.13.e. ænigmata à principio.
35. 3 Quæ audiuimus & cognouimus, ea & pa-
tres noſtri narrauerunt nobis,
4 Non abſcondemus *ea* à filios eorum, *qui* ge-
nerationi poſteræ narrabunt laudes Iehouæ,
& fortitudinem eius, & mirabilia eius quæ
fecit.

5 Et ſuſcitauit teſtimonium in Iaʋacób, & Le
gem poſuit in Iɯſraél, quæ præcepit patri-
bus noſtris, vt nota facerent ea filiis ſuis:
6 Vt cognoſceret generatio poſtera, *& ut* filij
qui naſcerentur, exurgerent, & narrarent fi-
lijs ſuis:
7 Vt ponerent in Deo ſpem ſuam, nec obliui-
ſcerentur operum Dei, & mandata eius cu-
ſtodirent:
8 Nec eſſent ſicut patres ſui generatio defi- B
ciens *à Deo* & rebellis, generatio quæ non di-
rexit cor ſuum, nec fuit fidelis cum Deo ſpi-
ritus eius.
9 Filij ℵEphráim armati, iacientes arcu, verte-
runt *terga* in die belli.
10 Non cuſtodierunt pactũ Dei, & in lege eius
noluerunt ambulare:
11 Sed obliti ſunt operum eius, & mirabilium
eius quæ oſtenderat eis.
12 Coram patribus eorum fecerat mirabilia in
terra Ægypti in agro ɤSóʋan.
13 Secuit mare, & tranſire fecit eos, & ſtare fe- Exod.14.c
cit aquas velut aceruum. 21
14 Et deduxit eos in nube per diem, & tota no Exod.13.d.
cte in lumine ignis. 21,14.e.24
15 Rupit petras in deſerto, & potum dedit eis Pſal.104.d.
è voraginibus magnis. 39
16 Et eduxit fluenta de petra, & deſcendere fe- Pſal.104.d.
cit tanquam flumina aquas. 41
17 Et addiderunt adhuc peccare ei, vt prouoca Exo.17.b.6
rent Excelſum in ſolitudine. Num.20.b.
18 Et tentauerunt Deum in corde ſuo, petendo 10
cibum animæ ſuæ.
19 Et loquuti ſunt contra Deũ: dixerunt, Nun- Num.11.a.1
quid poterit Deus parare menſam in deſerto? C
20 Ecce percuſsit petram, & fluxerunt aquæ, Exo.17.b.6
& torrentes inundauerũt: nunquid etiam pa- Num.20.b.11
nem poterit dare? num apparabit carnem po- Pſal.104.d.
pulo ſuo? 41
21 Ideo audiuit Iehoua, & iratus eſt, igniſque 1.Corin.10.
accenſus eſt in Iaʋacób, & etiam furor aſcen- a.4
dit contra Iɯſraél: Sap.11.a.4
22 Quòd non credidiſſent Deo, nec ſperauiſ- Num.11.a.1
ſent in ſalute eius.
23 Nam mandauerat nubibus déſuper, & ia-
nuas cæli aperuerat,
24 Et pluerat ſuper eos man ad comedendum, Exod.16.c.
& triticum cæli dederat eis. 14
25 Panem fortium comedit vir: cibum miſerat Num.11.b.7
eis ad ſaturitatem. Ioan.6.d.31
26 Excitauit *namque* Eurum in cælo, & induxit 1.Cor.10.a.3
in fortitudine ſua Auſtrum, Num.11.f.31
27 Et pluit ſuper eos ſicut puluerem, carnem,
& ſicut arenam marium volatile alatum:
28 Et cadere fecit *illud* in medium caſtrorum
eius, in circuitu tabernaculorum eius.
29 Et comederunt, & ſaturati ſunt valde, & de-
ſiderium illorum attulit eis.
30 Non erant alienati à deſiderio ſuo, adhuc Num.11.g.
eſca eorum in ore eorum erat: 33
31 Quum furor Dei aſcendit in eos, & occidit D
pingues eorum, & electos Iɯſraél incur-
uauit.
32 Cum omni hoc peccauerunt adhuc, & non
crediderunt mirabilibus eius.
33 Ideo conſumpſit in vanitate dies eorum, &
annos eorum feſtinanter.
34 Si occidebat eos, quærebãt eum, ac reuerte-
bantur, & diluculo quærebant Deum.

35 Et

35 Et recordabantur quòd Deus rupes eorum *eſſet*, & Deus excelſus *eſſet* redemptor eorum.
36 Et blandiebantur ei ore ſuo, & lingua ſua mentiebantur ei:
37 Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles fuerunt in pacto eius.
38 Ipſe tamen miſericors condonauit iniquitatem, neque diſperdidit: & multiplicauit vt auerteret iram ſuam, neque excitauit omnem iram ſuam.
39 Recordatúſque eſt quòd caro eſſent: ſpiritus vadens, & non reuertens.
40 Quoties exacerbauerũt eum in deſerto, irritauerunt eum in ſolitudine?
41 Et reuerſi ſunt, & tentauerunt Deum, & San-
E ctum Iſraël limitauerunt.
42 Non ſunt recordati manus eius, diei qua redemit eos de anguſtia:
43 *Neque eius* qui poſuerat in Ægypto ſigna ſua, & mirabilia ſua in regione Sóan:
Exod. 7. d. 20 44 Et conuertit in ſanguinem flumina eorum, & fluenta eorum, ne biberent.
Exod. 8. a. 6. f. 24 45 Miſit in eis omnẽ genus muſcarum, & comedit eos: ranam quoque, & diſperdidit eos.
Exo. 10. c. 13 46 Et dedit brucho fructum eorum, & laborem eorum locuſtæ.
Exod. 9. d. 2. e. 23 47 Perdidit grandine vites eorum, & ſycomoros eorum maiuſcula grandine.
48 Et tradidit grandini iumẽta eorum, & poſſeſsiones eorum carbonibus ignitis.
49 Miſit in eos furorem indignationis ſuæ: irã & indignationẽ & anguſtiam, immiſsionem angelorum malorum.
50 Ponderauit ſemitam furori ſuo, non prohibuit à morte animam eorum, & vitam eorum peſti tradidit.
Exo. 12. e. 29 51 Et percuſsit omne primogenitum in Ægypto, primitias fortitudinum in tabernaculis Ham.
Exod. 13. e. 18 52 Et proficiſci fecit velut pecudes populum ſuum, & deduxit eos tanquam gregem, in deſerto:
F 53 Et deduxit eos tutò, nec timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.
54 Introduxit eos ad terminos Sãctitatis ſuæ, in montem iſtum quẽ acquiſiuit dextera eius.
Ioſue 13. b. 7 55 Eiecitque à facie eorum gentes, & cadere fecit eas in funiculo hęreditatis: & habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Iſraël.
56 Attamen tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelſum: & teſtimonia eius non cuſtodierunt.
57 Et auerterunt ſe, & præuaricati ſunt ſicut patres eorum: conuerſi ſunt vt arcus doloſus.
58 Et irritauerunt eum excelſis ſuis: & ſculptilibus ſuis ad æmulationem prouocauerunt eum.
59 Audiuit Deus, & commotus eſt: & ſpreuit valde Iſraëlem.
1. Reg. 4. d. 1 60 Propterea dereliquit tabernaculum Silóh, tentorium *in quo* habitauit inter homi-
G nes.
61 Et tradidit in captiuitatem fortitudinem ſuam, & gloriam ſuam in manum hoſtis.
62 Tradidit item gladio populum ſuum, & in hæreditatem ſuam iratus eſt.
63 Iuuenes eius vorauit ignis, & virgines eius non fuerunt laudatæ.
64 Sacerdotes eius gladio ceciderunt, & viduę eius non fleuerunt.
65 Excitatus eſt autem tanquã dormiens Dominus, tanquam potens clamans à vino:
66 Et percuſsit hoſtes ſuos retrorſum, opprobrium perpetuum dedit eis.
67 Spreuitque tentorium Ioſéph, & tribum Ephráim non elegit:
68 Elegit autẽ tribum Iehudáh, montẽ Siión quem dilexit.
69 Et ædificauit ſicut *palatia* excelſa Sanctuarium ſuum, velut terram quam fundauit in ſeculum.
70 Et elegit Dauid ſeruum ſuum, & tulit eum de ſeptis pecudum: 1. Regum 16. c. 11, & 2. Re
71 *Eunte*m*que* poſt lactantes adduxit eum, vt paſceret Iaacob populum ſuum, & Iſraël hæreditatem ſuam. gum 7. b. 8 2. Reg. 5. a. 2
72 Pauit igitur eos in ſimplicitate cordis ſui, & prudentiis manuum ſuarum deduxit eos.

PSALM. LXXIX.

1 Queruntur Iſraelitæ de euerſione templi, vrbiſque Ieroſolymæ, factæ per Antiochum: ac de ingenti cæde gentis ſuæ. 5 Orant vt placetur Deus, & contra ipſorum inimicos indignationẽ ſuam conuertat. 6 Vehemens ardénſque oratio vt Dominus ipſis ignoſcat: & quare. 12 Iterum cõtra inimicos precantur. 13 Laudes pro liberatione.

Pſalmus ipſi Aſáph.

1 DEus venerunt Gentes in hæreditatem tuãm, polluerunt Templum ſanctitatis tuæ, poſuerunt Ieruſaláim in aceruos *lapidum*.
2 Dederũt cadauera ſeruorum tuorum eſcam volatilibus cæli, carnem miſericordium tuorum beſtiis terræ.
3 Effuderunt ſanguinem eorum tanquam aquam *in* circuitibus Ieruſaláim: nec erat qui ſepeliret.
4 Fuimus probro vicinis noſtris, ſubſannatio & deriſio iis qui ſunt in circuitibus noſtris.
5 Vſquequo Iehoua iraſcẽris in ſeculum? ardebit velut ignis, zelus tuus?
6 Effunde iram tuam ſuper Gentes quæ non nouerunt te: & ſuper regna quę nomen tuum non inuocant: Iere. 10. d. 25
7 Quia vorarũt Iaacób, & habitaculum eius deſolauerunt.
8 Ne memineris nobis iniquitatum priorum: feſtina, præueniãt nos miſericordiæ tuę, quia attenuati ſumus valde. Eſa. 64. c. 9
9 Adiuua nos Deus ſalutis noſtrę propter gloriã nominis tui, & erue nos, & propitiare peccatis noſtris propter nomen tuum.
10 Vtquid dicerent Gentes, Vbi eſt Deus eorum? nota fiat in Gentibus in oculis noſtris vltio ſanguinis ſeruorum tuorum qui effuſus eſt.
11 Introeat coram te gemitus vinctorum, ſecundum magnitudinem brachij tui relinque *in vita* filios mortis.
12 Et redde vicinis noſtris ſeptuplũ in ſinum eorum, probrum ipſorum quo probris affecerunt te Iehoua.
13 Nos autẽ populus tuus, & oues paſcuæ tuæ, celebrabimus te in ſeculũ, in generationem & generationem narrabimus laudem tuam.

PSAL. LXXX.

2 Preces ardentes vt præcedente Pſalmo, vt Deus pro ſua gratia ipſos liberet ex afflictionibus in quibus eos conſtituit. 9 Commemo

rant beneficia quæ Deus in ipſos contulit. 13 Deplorant ſuam ruinam. 15 Orant vt in priſtinum ſtatum reſtituantur.

1 Victori, ſuper ʋSoʋſannim, ʏeduth ipſius A-
ʋſáph pſalmus.
2 O Paſtor Iʋſraĸelis auſculta, qui ducis tan
quam pecudes, Ioʋſéph: qui ſedes inter
Cherubim, ſplende.
3 Coram ĸEphráim, & Biniamin, & Menaʋſ-
ſéh ſuſcita fortitudinem tuam, & veni in ſalu-
tem nobis.
4 Deus conuerte nos, & lucere fac faciem tuã,
& ſeruabimur.
5 Iehoua Deus exercituum, vſquequo fuma-
bis in orationem populi tui?
6 Cibaſti eos pane lachrymarum, & propina-
ſti eis lachrymas in menſura.
7 Poſuiſti nos litem vicinis noſtris, & inimici
noſtri ſubſannauerunt *nos* ſibi.
B 8 Deus exercituum cóuerte nos: & lucere fac
faciem tuam, & ſeruabimur.
9 Vitem ex Aegypto traduxiſti, eieciſti Gen-
tes, & plantaſti eam.
10 Repurgaſti *locum* ante eam, & radicari feci-
ſti radices eius, & impleuit terram.
11 Operti ſunt mótes vmbra eius, & rami eius
ut cedri Dei.
12 Miſit ramos ſuos vſque ad Mare, & vſque ad
Flumen propagines ſuas.
13 Vtquid *igitur* dirupiſti macerias eius, & col-
legerunt eam omnes tranſeuntes per viam?
14 Conſumpſit eam aper ſylueſtris, & fera a-
greſtis depaſta eſt eam.
C 15 Deus exercituum reuertere obſecro: reſpi-
ce è cælo, & vide, & viſita vitem iſtam,
16 Et vitiarium quod plantauit dextera tua, &
ſuper plantationem quam roboraſti tibi.
17 Incenſa eſt igni, ſucciſa: ab increpatione iræ
tuæ pereunt.
18 Sit manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, *&*
ſuper Filium hominis quem roboraſti tibi.
19 Et nó retrocedemus à te: viuifica nos, & no-
men tuum inuocabimus.
20 Iehoua Deus exercituum conuerte nos: lu-
cere fac faciem tuam, & ſeruabimur.

PSALM. LXXXI.

2 Exhortatio eſt ad gratitudinem pro anni prouentu. 7 Deus reuocat in memoriam ſua in Iſraelitas beneficia. 9 Qui Deo credit, in nullo alio fidit. 12 Derelicti à Deo propter inobedientiam. 14 Deus ægrè ferens, commemorat beneficia, quæ populus ſua inobedientia amiſit.

1 Victori ſuper Githith ipſi Aʋſáph.
2 E Xultate Deo fortitudini noſtræ, iubilate
Deo Iaʏacob.
3 Sumite canticum, & date tympanum, citha
ram iucundam cum nébel.
4 Clangite in Calendis tuba, in tempore con
ſtituto, in die feſtiuitatis noſtræ:
5 Quia ſtatutum Iʋſraĸeli eſt, iudicium Deo
Iaʏacob:
Gen. 42. f. 25 6 Teſtimonium in Iehoʋſéph poſuit illud:
quum exiret ipſe ſuper terram Ægypti, *ubi* lin
guam *quam* non noueram, audiebam.
B 7 Subduxi ab onere humerum eius: manus e-
ius ab aheno receſſerunt.
8 In anguſtia inuocaſti *me*, & erui te, exaudi-
ui te in abſcondito tonitrui: probaui te apud
Exod. 17. b. 6 aquas Meriba. ʋSélah.
Exo. 20. a. 1 9 *Tunc dixi*, Audi popule mi, & teſtabor tibi:

Iʋſraĸel ſi audieris me,
10 Et non fuerit in te Deus alienus, nec incur-
uaueris te Deo extraneo:
11 (*Nam* ego ſum Iehoua Deus tuus qui aſcen-
dere feci te è terra Ægypti) dilata os tuum, &
implebo illud.
12 At non paruit populus meus voci meæ, &
Iʋſraĸel noluit mihi *obtemperare.* C
13 Permiſi igitur eos fortitudini cordis eorum, Act. 14. c. 16
& ambularunt in conſiliis ſuis.
14 Vtinam populus meus obtemperaſſet mi- Baruch 3.
hi, Iʋſraĸel in viis meis ambulaſſet: b. 12
15 Breui tẽpore inimicos eorum humiliaſſem,
& contra hoſtes eorum vertiſſem manum
meam:
16 Odio habentes Iehouam mẽtiti fuiſſent ei,
& fuiſſet tempus eorum in ſeculum:
17 Et cibaſſet eum *Deus* adipe frumenti, & de
petra melle ſaturaſſem te.

PSALM. LXXXII.

1 Deus in medio magiſtratuum, eos reprehendit iniuſtitiæ. 6 Iſte locus exponitur à Chriſto, Ioan. 10. g. 35. 8 Orat Propheta vt Deus ipſe iudicium exerceat.

1 Pſalmus ipſius Aʋſáph.
D Eus aſtat in congregatione Dei, in me-
dio deorum iudicat.
2 Vſquequo iudicabitis iniquitatem, & facies
impiorum ſuſcipietis? ʋSélah.
3 Iudicate pauperi & pupillo: pauperem & e-
genum iuſtificate.
4 Eripite pauperem & egenum: *&* de manu Prouerb. 24.
impiorum eruite. b. 11
5 Nihil norunt, nec intelligũt: in tenebris am
bulant, nutant omnia fundamenta terræ.
6 Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes Ioan. 10. g. 35
vos.
7 Veruntamen ſicut homines moriemini, &
ſicut vnus è principibus cadetis.
8 Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hæ-
reditate poſsidebis omnes Gentes.

PSALM. LXXXIII.

2 Precatio eſt, vt Dominus ſuccurrat populo ſuo contra tot grauiſsimos & potentiſsimos hoſtes. 10 Orat populus vt inimici ſui pœnas luant ad gloriam Dei.

1 Canticum *&* Pſalmus ipſius Aʋſáph.
2 D Eus ne *ſit* ſilentium tibi, ne taceas, néve
quieſcas Deus.
3 Quoniam ecce inimici tui tumultuantur, &
odio habentes te extulerunt caput.
4 Super populum tuum callidè inierunt con-
ſilium, & conſultauerunt aduerſus abſcondi-
tos tuos.
5 Dixerunt, Venite & ſuccidamus eos de gen
te, & ne memoretur nomen Iʋſraĸel vltrà.
6 Quoniam conſilium inierunt ex corde pa-
riter, contra te fœdus pepigerunt. B
7 Tabernacula ĸEdom & Iʋſmaʏĸelitarum,
Moab, & Hagareni,
8 Gebál, & ʏAmmon, & Amalék, Peleʋſeth,
cum habitatoribus ʏSor.
9 Etiam Aʋſſur coniunctus eſt eis: fuerũt bra-
chium filiis Lot. ʋSélah.
10 Fac illis ſicut Midian, ſicut ʋSiʋſerá, ſicut Ia Iudic. 7. f. 22
bin in torrente Ciʋſón: Iudic. 4. c. 15
11 Qui perierunt in ʏEn-dʋor, fuerunt ſtercus
terræ. Iudic. 7. g. 25,
12 Pone eos, *nempe* duces eorum, ſicut ʏOreb, & 8. e. 21
& ſicut

& ſicut Zeéb, & ſicut Zébah, & ſicut Salmunná, omnes principes eorum:
13 Qui dixerunt, Poſsideamus nobis habitacula Dei.
C 14 Deus mi, pone eos velut rotam, ſicut ſtipulam coram vento,
15 Velut ignis qui comburit ſyluá, & ſicut flamma quæ ſuccendit montes:
16 Ita perſequere eos tempeſtate tua, & turbine tuo terre eos.
17 Imple facies eorum ignominia, & quærant nomen tuum Iehoua.
18 Pudore afficiantur, & terreantur in ſeculum ſeculi, & opprobrio afficiantur, & pereant:
19 Et cognoſcant quòd tu cuius nomen *eſt* Iehoua, ſolus tu altiſsimus ſuper omnem terrá.

PSAL. LXXXIIII.

2 Idem argumentum huius pſalmi quod XLII. 5 Beati qui in cœtu fidelium laudant Deum. 7 Populi ſtudium Ieroſolymam proficiſcentis ad laudandum Deum cum fidelibus. 9 Petit vt Ieroſolymam poſsit redire. 12 Fiducia in Deo.

1 Victori ſuper Githith filiis Coranh pſalmus.
2 QVàm amabilia tabernacula tua Iehoua exercituum.
3 Concupiſcit, & etiam deficit anima mea ad atria Iehouæ: cor meum, & caro mea exultant ad Deum viuum.
4 Etiam paſſer inuenit domum, & hirundo nidum ſibi in quo ponat pullos ſuos, *nempe* altaria tua Iehoua exercituū Rex mi, & Deus mi.
5 Beati habitatores domus tuæ, in ſeculū laudant te. Sélah.
B 6 Beatus homo cui⁹ fortitudo eſt in te: & viæ in corde eorum.
7 Tranſeuntes per vallem Habbacha, fontem ponunt eam: etiam piſcinas operit pluuia.
8 Eunt de turma ad turmam, donec cōſpiciatur *quiſque eorum* ante Deum in Siión.
9 Iehoua Deus exercituum exaudi orationē meam, auſculta Deus Iaacób. Sélah.
10 Clypeus noſter vide, Deus, & aſpice faciem Chriſti tui.
C 11 Quia melior eſt dies in atriis tuis, quàm *alibi* mille: elegi eſſe in limine in domo Dei mei, potius quàm habitare in tabernaculis impietatis.
12 Quia ſol & ſcutum *nobis* Iehoua Deus: gratiam & gloriam dat Iehoua, nec prohibet bonum ambulantibus perfectè.
13 Iehoua exercituum, beatus homo qui ſperat in te.

PSAL. LXXXV.

2 Populus fidelis gratias Deo agit quòd illis ſit placatus. 5 Ardenter orat vt Deus ſit illis propitius. 9 Miſericordia & remiſsio peccatorum per Chriſtum, vnde oritur pax in cordibus. 11 Fructus iuſtificatorum per Chriſtum.

1 Victori filiis Coranh pſalmus.
2 COmplacuiſti Iehoua terræ tuę, reduxiſti captiuitatem Iaacób.
3 Remiſiſti iniquitatem populi tui, operuiſti omne peccatum eorum. Sélah.
4 Abſtuliſti omnem iram tuam, reuocaſti ab excandeſcendo furorem tuum.
5 Conuerte nos Deus ſalutis noſtræ, & ceſſare fac iram tuam erga nos.
6 Num in ſeculum iraſcéris contra nos? extendes iram tuam in generationem & generationem?
7 Annon tu cōuertêris, viuificabis nos, & populus tuus lætabitur in te?
8 Oſtēde nobis Iehoua miſericordiam tuam, & ſalutem tuam da nobis. B
9 Audiam quid loquatur Deus Iehoua: quoniam loquetur pacem ad populum ſuum, & ad miſericordes ſuos, & non conuertentur ad ſtultitiam.
10 Profectò propinqua eſt timentibus eum ſalus eius, vt inhabitet gloria in terra noſtra.
11 Miſericordia & veritas obuiauerunt *ſibi*, iuſtitia & pax *ſe mutuo* oſculatæ ſunt.
12 Veritas è terra germinabit, & iuſtitia è cælo proſpicit.
13 Etiam Iehoua dabit bonum, & terra noſtra dabit fructum ſuum.
14 Iuſtitiam ante ſe ambulare faciet *quiſque*, & ponet in viá greſſus ſuos.

PSALM. LXXXVI.

1 Dauid afflictus atque ab omnibus derelictus, maximo animo orat vt liberetur, & quare. 8 Laudans potentiam Dei, prædicat conuerſionem Gentium. 11 Orat vt à Domino doceatur, & liberetur, vt eum glorificet. 14 Conqueritur de ſuis aduerſariis. 15 Prædicans miſericordias Dei, orat liberari.

1 Oratio ipſius Dauidis.
INclina Iehoua aurē tuam, exaudi me: quoniam pauper & egenus ſum.
2 Cuſtodi animá meam, quoniam miſericors ſum, ſerua ſeruum tuum tu Deus mi ſperātem in te.
3 Miſerere mei Iehoua, quoniam ad te clamo omni die.
4 Lætifica animam ſerui tui: quoniam ad te Domine animam meam attollo.
5 Quoniam tu Domine bonus, & parcens, & multus miſericordia omnibus inuocantibus te. Ioel 2.c.13
6 Auſculta Iehoua orationem meam, & intende voci deprecationum mearum. B
7 In die anguſtiæ meæ inuoco te, quia exaudis me.
8 Non eſt ſicut tu inter Deos Domine, nec *ſunt* ſecundum opera tua.
9 Omnes gentes quas feciſti venient, & genu flectent coram te, Domine, & glorificabūt nomen tuum.
10 Quoniam magnus es tu, & facis mirabilia, tu es Deus ſolus.
11 Doce me Iehoua viam tuam, *vt* ambulem in veritate tua: vni cor meum vt timeat nomen tuum.
12 Celebrabo te Domine Deus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in ſeculum.
13 Quoniam miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam ex fouea inferiori. C
14 Deus, ſuperbi inſurrexerunt aduerſum me, & congregatio fortium quæſierunt animam meam, & non poſuerunt te coram ſe.
15 Et tu Domine *es* Deus miſericors, & clemēs, longus ira, & multus miſericordia & veritate.
16 Reſpice ad me, & miſerere mei, da fortitudinem tuam ſeruo tuo, & ſerua filium ancillæ tuæ.
17 Fac mecum ſignum in bonum, & videant odio habētes me, & pudore afficiantur, quòd tu Iehoua adiuueris me, & conſolatus fueris me.

PSALM.

PSALM. LXXXVII.

Conſolatur fideles Iudæos qui velut deſperati poſt reductam captiuitatem, non exiſtimabant poſſe fieri vt in priſtinum ſtatum reſtitui poſſent: promittens vt ex omnibus Gentibus inimicis, etiam adſcribantur ciues ipſi Ieruſalem cæleſti: vnde gloria templi ſecundi maior futura ſit quàm primi.

1 Filiis Córanh Pſalmus cantici.

FVndamentum eius in montibus ſanctis.
2 Diligit Iehoua portas xSiión magis,
quàm omnia habitacula Iaycób.
3 Glorioſa dicuntur de te Ciuitas Dei. ɔSélah.
4 Memorabo Ægyptum & Babél inter ſcientes me: ecce Peleſthina, & Tyrus cum Aethiopia, iſte natus eſt ibi.
5 Et de xSiión dicetur, Vir & vir natus eſt in ea, & ipſe confirmabit eam Altiſsimus.
6 Iehoua numerabit, quando ſcribet populos, Iſte natus eſt ibi. ɔSélah.
7 Et cantores vt tibicines: omnes fontes mei in te.

PSALM. LXXXVIII.

2 *Grauis ad Deum querela fidelis, morbo, aut perſecutione, atque aduerſitate grauiter afflicti, ac ſine vlla conſolatione quaſi à Deo derelicti.* 11 *Auerſatur mortem, propterea quòd cum fidelibus Deũ laudare non poterit.* 14 *Queritur orationem ſuam non exaudiri.*

1 Cãticum pſalmi filiis Córanh: victori ſuper Manhalath ad canendum, intelligentia ipſius Hemán xEzranhitæ.

2 IEhoua Deus ſalutis meę in die clamo, in nocte coram te:
3 Intret coram te oratio mea: inclina aurem tuam ad clamorem meum:
4 Quia ſaturata eſt malis anima mea, & vita mea ad ſepulchrum peruenit.
5 Reputatus ſum cum deſcendẽtibus *in* ſepulchrum: fui ſicut vir *cui* non eſt fortitudo,
B 6 Et inter mortuos liber: ſicut interfecti dormientes in ſepulchro, quorum nõ recordaris amplius, & ipſi à manu tua exciſi ſunt.
7 Poſuiſti me in lacu inferiori, in tenebris, in profundis.
8 Super me ſuſtentata eſt ira tua, & cunctis fluctibus tuis affixiſti. ɔSélah.
9 Elõgaſti notos meos à me, poſuiſti me abominationes illis, concluſus ſum, neque egrediar.
10 Oculus meus elanguit præ afflictione mea: inuoco te ô Iehoua omni die, expando ad te manus meas.
11 Num mortuis facies miraculum? num mortui reſurgent, *ut* celebrent te? ɔSélah.
12 Nunquid narrabitur in ſepulchro miſericordia tua, & veritas tua in perditione?
C 13 Nunquid cognoſcetur in tenebris miraculum tuum, & iuſtitia tua in terra obliuionis?
14 Ego vero ad te Iehoua clamo, & mane oratio mea præuenit te.
15 Vtquid Iehoua repellis animam meam, abſcondis faciem tuam à me?
16 Pauper ſum ego & deficiens ab adoleſcẽtia: portaui terrores tuos, animi dubius ſum.
17 Super me tranſierunt iræ tuæ, terrores tui ſucciderunt me.
18 Circundederunt me ſicut aqua, tota die: circundederunt me pariter.
19 Elongaſti à me amantem & ſocium, notos meos *in* tenebris.

PSALM. LXXXIX.

1 *Magna copia verborum laudat bonitatem Dei propter fœdus eius perpetuum quod conſtituit cum eo, electiſque ſuis per Chriſtum Dauidis filium regnantem in ſua Eccleſia, in qua perpetuò laudatur.* 7 *Laudat ſummam Dei potentiam.* 15 *Dominus omnium in omni æquitate gubernator.* 16 *In quo cõſiſtit ſumma beatitudo ac fœlicitas populi Dei.* 20 *Promiſsiones Dauidi factæ de ipſius regno ſuper Iſrael, eiuſque tranquillitate: de quo multa 2. Sam. 7. a. 8. ex cuius ſemine deſcendit Chriſtus rex ſempiternus, vt Lucas narrat cap. 1. c. 32.* 39 *Conqueritur deplorans maximam diſſipationem, ac ruinam regni Dauidis: adeo vt videatur Deus non ſeruaſſe promiſſum ſuum.* 47 *Summo animi angore orat vt ſuis afflictionibus liberetur, cogitata præſertim breuitate vitæ humanæ, proponens Deo, ipſius promiſsiones.*

1 Intelligentia ipſius xEthán xEzranhitæ.

2 MIſericordias Iehouæ in ſeculum cantabo: in generatione & generatione notam faciam veritatem tuam ore meo.
3 Quoniam dixi, In ſeculum miſericordia ędificabitur: in cælis firmaſti veritatem tuam.
4 Percuſsi fœdus cum electo meo, iuraui Dauidi ſeruo meo, 2.Reg.7.b.11
5 Vſque in ſeculum ſtabiliam ſemen tuum, & ædificabo in generationem & generationem thronum tuum. ɔSélah.
6 Celebrant autem cæli miraculum tuum Iehoua: etiam veritas tua eſt in eccleſia Sanctorum.
7 Quoniam quis in cælo æquabitur Iehouæ, *quis inquam* ſimilis eſt Iehouæ in filiis deorum?
8 Deus terribilis in cõgregatione Sanctorum multa, & terribilis ſuper omnes *qui ſunt in* circuitibus eius.
9 Iehoua Deus exercituum, quis ſicut tu, fortis Domine? & veritas tua *in* circuitibus tuis. B
10 Tu dominaris elationi maris: quum eleuãt ſe fluctus eius, tu compeſcis eos.
11 Tu confregiſti tanquam vulneratum Ægyptum, in brachio fortitudinis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.
12 Tui ſunt cæli, etiam tua eſt terra: orbẽ & plenitudinem eius tu fundaſti: Gen.1.a.1
13 Aquilonem & Meridiem tu creaſti: Thabor & Hermon in nomine tuo exultant.
14 Tibi eſt brachium cum fortitudine: robuſta eſt manus tua, exaltata eſt dextera tua. C
15 Iuſtitia & iudicium baſis ſolij tui: miſericordia & veritas præcedunt faciem tuam.
16 Beatus populus qui ſcit iubilationem: Iehoua in lumine vultus tui ambulabunt.
17 In nomine tuo exultabunt omni die, & in iuſtitia tua exaltabunt ſe:
18 Quoniam gloria fortitudinis eorum es, & in voluntate tua exaltantur cornua noſtra.
19 Quia Iehouæ eſt clypeus noſter, & Sancti Iiſraëlis Rex noſter.
20 Tunc locutus es in viſione miſericordi tuo, & dixiſti, Poſui adiutorium ſuper potentem, exaltaui electum de populo.
21 Inueni Dauid ſeruum meum, oleo ſanctitatis meæ vnxi eum: 1.Regum16.c.12
22 Cum quo manus mea firma erit, etiam brachium meum roborabit eum. Act.13.d.22 D
23 Non exiget inimicus ab eo, & filius iniquitatis non affliget eum.
24 Et conteram à facie eius hoſtes eius, & odio habentes eum percutiam.
25 Et veritas mea, & miſericordia mea cum ipſo: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

26 Et ponam in mari manum eius,& in flumi-
nibus dexteram eius.
27 Ipſe inuocabit me,Pater meus es,Deus me-
us,& rupes ſalutis meæ.
28 Etiam ego primogenitum ponam eum, &
excelſum Regibus terræ.
29 In ſeculum cuſtodiã ei miſericordiam meã,
& pactum meum firmum erit ipſi.
30 Et ponam in ſeculum ſemen eius, & thro-
num eius ſicut dies cæli.
E 31 Si dereliquerint filij eius Legem meam, &
in iudiciis meis non ambulauerint:
32 Si ſtatuta mea prophanauerint,& præcepta
mea non cuſtodierint:
33 Tunc viſitabo virga præuaricationem eorũ,
& plagis iniquitatem eorum.
34 Miſericordiam autem meam non auferam
ab eo, neque mentiar in veritatem meam:
35 Non prophanabo pactum meum, & quod
egreſſum eſt de labiis meis non mutabo.
F 36 Semel iuraui per Sanctitatem meam,Si Da-
2.Regum 7. d.16 uidi mentiar:
37 Semen eius in ſeculum erit:& thronus eius
Joan.12.e.34 ſicut ſol coram me:
Apoc.1.a.5, & 3.a.5 38 Sicut luna ſtabilietur in ſeculum,& teſtis in
cælo fidelis. ✡Sélah.
39 Tu verò repuliſti,& ſpreuiſti, iratus es con-
tra Chriſtum tuum.
40 Abieciſti pactum ſerui tui:prophanaſti *pro-
iiciendo* in terram diadema eius.
41 Rupiſti omnes macerias eius, poſuiſti mu-
nitiones eius contritionem.
42 Diruperunt eum omnes tranſeuntes per
viam:opprobrium eſt vicinis ſuis.
43 Exaltaſti dexteram hoſtium eius,exhilara-
ſti omnes inimicos eius.
44 Etiam retudiſti aciem gladij eius, & non
ſubleuaſti eum in prælio.
45 Ceſſare feciſti ſplendorem eius, & ſolium
eius in terram deieciſti.
G 46 Abbreuiaſti dies adoleſcentiæ eius,operui-
ſti eum pudore. ✡Selah.
47 Vſquequo Iehoua abſcõdes te in ſeculum,
exardeſcet ſicut ignis ira tua?
48 Meméto,ego quid ſim, quod tempus:pro-
pter quid fruſtra creaueris omnes filios ho-
minum?
49 Quis vir viuet, & non videbit mortem, e-
ruet animam ſuam de manu ſepulchri? ✡Sé-
lah.
2.Regum 7. b.11 50 Vbinam ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Do
mine, *quas* iuraſti Dauidi in veritate tua?
51 Recordare Domine opprobrij ſeruorum
tuorum,*quod* fero in ſinu meo,*opprobrij* omniũ
fortium populorum:
52 Quia probris affecerunt inimici tui Iehoua,
quia probris affecerũt veſtigia Chriſti tui.
53 Benedictus Iehoua in ſeculum. Amen & a-
men.

PSALM. XC.

1 Deus perpetuũ fidelium refugium, ſicut ipſe æternus eſt. 3 Queritur de breuitate ac miſeria vitæ præſentis. 7 Breuitas huius vitæ eſt pœna peccatorum noſtrorum. 11 Orat Dominũ vt meditatio huius vitæ breuis ſeruiat ei ad ſapientiam. atque vt placetur,læteturque de ſuo populo, quòd eum afflixerit, eumq; omnibus in rebus dirigat.

1 Oratio ipſius Mowſéh viri Dei.
DOmine habitaculum tu fuiſti nobis in
generatione & generatione.
2 Priuſquam montes naſcerentur, & forma-
res terram,& orbem,& à ſeculo & vſque in ſe-
culum tu es Deus.
3 Conuertis hominem vſque ad contritionẽ,
& dicis, Reuertimini filij hominum.
4 Quoniá mille anni in oculis tuis ſicut dies 2.Petr.3.b.8
heſterna quum tranſierit,& cuſtodia in nocte.
5 Inundas eos, *ut* ſomnus ſunt:mane ſicut her B
ba,vires accipit,
6 Mane floret,& vires accipit: veſperi excidi-
tur,& ſiccatur.
7 Quia cõſumimur in furore tuo: & in ira tua
terremur.
8 Poſuiſti iniquitates noſtras coram te, erro-
res noſtros in lumine vultus tui.
9 Quoniam omnes dies noſtri declinauerũt
propter iram tuam, conſumpſimus annos no
ſtros tanquam ſermonem.
10 Dies annorũ noſtrorum quibus *uiuimus*, ſe- C
ptuaginta anni:& ſi in fortitudinibus *ſit*,octo- Eccli.18.d.8
ginta anni: & fortitudo eorum peruerſitas &
iniquitas:quoniam recedit citò,& auolamus.
11 Quis cognoſcit fortitudinem iræ tuæ? & vt
timor tuus, ira tua.
12 Vt numeremus dies noſtros, ſic ſcire fac *nos*,
& adducemus *in* cor ſapientiam.
13 Conuertere Iehoua, vſquequo? & placare ſu D
per ſeruos tuos.
14 Satura nos mane miſericordia tua, & exul-
tabimus, & lætabimur omnibus diebus no-
ſtris.
15 Exhilara nos ſecundum dies *quibus* afflixiſti
nos, *ſecundum* annos *quibus* vidimus malum.
16 Conſpiciatur in ſeruis tuis opus tuũ,& glo-
ria tua ſuper filios eorum.
17 Et ſit decor Domini Dei noſtri ſuper nos, &
opus manuum noſtrarum dirige ſuper nos,
opus inquam manuum noſtrarum dirige.

PSALM. XCI.

1 Deſcribit in qua ſecuritate viuat is qui omnem ſuam ſpem in Deo ponit, in eumq; planè atque eius protectionem ſe conijcit:& quemadmodum in omnibus afflictionibus ac tentationibus ab eo conſeruatur. 11 Angeli cuſtodes. 14 Promiſſio Dei facta iis qui eum cognoſcunt, amant,inuocant vt liberentur.

1 QVi habitat in abſcondito Altiſsimi, & in
vmbra Omnipotentis commoratur:
2 Illi dicá de Iehoua ſpe mea, & arce mea,
Deo meo in quo ſpero:
3 Certè ipſe eruet te de laqueo venatoris, &
peſte prauitatum.
4 Alis ſuis teget te, & ſub alis eius ſecurus e-
ris:ſcutum & clypeus veritas eius.
5 Non timebis à timore noctis, à ſagitta quæ
volauerit per diem,
6 A peſte *quæ* in caligine ambulat, à peſte *quæ* B
vaſtat meridie.
7 Cadent à latere tuo mille,& decem millia à
dextera tua:tibi *tamen* non appropinquabit.
8 Tantùm oculis tuis aſpicies,& retributionẽ
impiorum videbis.
9 Quoniam tu *dixiſti*,Iehoua ſpes mea:Excel-
ſum poſuiſti habitaculum tuum,
10 Non accidet tibi malum: neque plaga ap-
propinquabit tabernaculo tuo:
11 Quoniam angelis ſuis mandabit de te,vt cu Mat.4.a.6
ſtodiant te in omnibus viis tuis: Luc.4.b.10
12 In manibus portabũnt te,ne fortè impingat D
ad lapidem pes tuus.

13 Super

13 Super leonem & baſiliſcum calcabis, con-
culcabis catulum leonis, & draconem.
14 Quoniam me valde amat, propterea eruam
eum: exaltabo eum, quoniam agnoſcit nomē
meum.
15 Inuocabit me, & exaudiam eum, cum ipſo
ero in anguſtia, eruam eum, & glorificabo eū:
16 Longitudine dierum ſaturabo eū, & videre
faciam eum ſalutem meam.

PSALM. XCII.

1 *Pſalmus compoſitus ad canendum in die Sabbathi, vt excitetur po-
pulus ad recognoſcendum, laudandúmque Deum in eius operibus.
5 Lætatur in operibus Dei. 7 Stulti non intelligunt impium
florentem periturum. 11 Fœlicitas, proſperitáſque iuſtorum, ac
fidelium qui in domo Domini ſunt plantati, vt eum laudent.*

1 Pſalmus cantici in diem ♉ Sabbathi.
2 BOnum eſt celebrare Iehouam, & pſallere
nomini tuo Altiſsime:
3 Annunciare mane miſericordiam tuam, &
veritatem tuam in noctibus,
4 Super decachordo, & ſuper nébel, cum can
tico in cithara:
5 Quia lætificaſti me Iehoua in operibus tuis,
in operibus manuum tuarum exulto.
6 Quàm magna ſunt opera tua Iehoua: valde
profundæ ſunt cogitationes tuæ.
B 7 Vir inſipiens non cognoſcit, neque ſtultus
intelligit iſtud:
8 Quòd floreant impij ſicut herba, & flores e-
mittāt omnes operarij iniquitatis, vt diſsipen
tur ipſi in æternum.
9 Tu autem excelſus es in ſeculum Iehoua.
10 Quoniam ecce inimici tui Iehoua, quoniā
ecce inimici tui peribunt, diſsipabuntur o-
mnes operarij iniquitatis.
11 Et exaltabis ſicut vnicornis cornu meū, con
ſpergar oleo viridi.
12 Et videbit oculus meus *quod uolo* in hoſtibus
meis: de conſurgentibus aduerſum me, de ma
lignantibus audient *grata* aures meæ.
C 13 Iuſtus vt palma florebit, ſicut cedrus in Le-
banon multiplicabitur.
14 Plantati in domo Iehouæ, in atriis Dei no-
ſtri florebunt.
15 Adhuc fructificabunt in ſenectute, pingues
& virides erunt.
16 Ad annunciandum quòd rectus Iehoua eſt,
fortitudo mea, neque ſit iniquitas in eo.

PSALM. XCIII.

1 *Laudat ſummam Domini potentiam ex creatione mundi. 3 Do-
minus deiicit atque humiliat omnem populum aduerſum eius po-
tentiam ſe extollentem. 5 Promiſsiones Dei de ſancta eius Ec-
cleſia perpetuò manſura, ſunt vera.*

1 IEhoua regnat, gloriam induit: induit Ieho-
ua fortitudinem, accinxit ſe: etiam firmauit
orbem, ne ſe moueat.
2 Stabilitum ſoliū tuum ex eo tempore: à ſe-
culo tu es.
3 Eleuauerunt flumina Iehoua, eleuauerunt
flumina ſonum ſuum, eleuauerūt flumina flu-
ctus ſuos.
4 Magis quàm ſonitus aquarum multarum *&*
fortium fluctuum maris, fortis eſt in excelſo
Iehoua.
5 Teſtimonia tua fidelia ſunt valde: domui
tuæ decora eſt ſanctitas, Iehoua, in longitudi-
ne dierum.

PSALM. XCIIII.

1 *Orat dominum vt ſe vlciſcatur de impiis innocentes affligentibus,
vt eius potentiam cognoſcant. 8 Oſtendit impiis Deum videre
atque cognoſcere eorū ſcelera, etiam hominum cogitationes, vt ſe cō-
tineant. 13 Quies afflictis & quare. 14 Iudicio impiorū facto, bo
ni conabūtur rectè viuere. 16 Fideles nullum contra impios au
xilium niſi à Deo, reperit. 20 Conſolatio fidelis quòd Deus nū-
quam cum impiis conſentit, ſed pium defendit, & deſtruit impios.*

1 DEus vltionum Iehoua, Deus vltionum
appare.
2 Eleua te iudex terræ, redde retributionem
ſuperbis.
3 Vſquequo impij Iehoua, vſquequo impij
exultabunt,
4 Effutient, loquētur dura, extollēt ſe omnes
operarij iniqui?
5 Populum tuum Iehoua conterunt, & hære-
ditatem tuam affligunt:
6 Viduam & peregrinum interficiunt, & pu-
pillos occidunt:
7 Et dixerunt, Non videt Iah, neque intelligit
Deus Iaacób.
8 Intelligite ſtupidi in populo: & fatui quan- B
do intelligetis?
9 An qui plantauit aurem, non audiet? an qui
finxit oculum, non videbit?
10 An qui corripit Gentes, non arguet? an qui
docet hominem ſcientiam, *non cognoſcet*?
11 Iehoua cognoſcit cogitationes hominum 1.Cor.3.d.20
quòd ſint vanitas.
12 Beatus vir quem erudieris Iah, & Legem
tuam docueris.
13 Vt quietem præſtes ei à diebus malis, donec
fodiatur impio fouea.
14 Quia nō derelinquet Iehoua populū ſuum, C
& hæreditatem ſuam non derelinquet:
15 Nam *tandem* vſque ad iuſtitiam reuertetur iu
dicium, & poſt illam omnes recti corde.
16 Quis conſurget pro me cōtra malignantes?
quis ſtabit pro me contra operarios iniquos?
17 Niſi Iehoua auxilio fuiſſet mihi, breui habi-
taſſet in ſilentio anima mea.
18 Si dicebam, Motus eſt pes meus: miſericor-
dia tua Iehoua ſuſtentauit me.
19 In multitudine cogitationum mearum in D
intimo meo, conſolationes tuæ lætificarūt
animam meam.
20 Nunquid ſociabitur tibi thronus peruerſi-
tatum, creans iniquitatem in præcepto?
21 Congregant exercitum contra animam iu-
ſti, & ſanguinem innocentem condemnant?
22 At Iehoua factus mihi pro arce, & Deus
meus in petram fiduciæ meæ:
23 Et reddet eis iniquitatem eorum, & malo
ipſorum ſuccidet eos, ſuccidet eos *inquam* Ie-
houa Deus noſter.

PSALM. XCV.

1 *Grauis exhortatio ad laudandum Deum maximo animo, & qua-
re. 6 Iterum ſummo ſtudio cohortatur omnes ad Deum adorā-
dum qui noſter eſt paſtor, nóſque eius oues. 8 Commonitio ad
populum Dei, ne ſit incredulus inobediénſque verbo Domini ſicut
fuerunt patres ipſius.*

1 VEnite, exultemus Iehouæ, iubilemus ru
pi ſalutis noſtræ:
2 Præoccupemus faciem eius cum laude, in
canticis iubilemus ei:
3 Quoniam Deus magnus Iehoua, & rex ma-
gnus ſuper omnes deos:
4 In cuius manu ſunt ima terræ, & fortitu-
dines

dines montium eius ſunt:
5 Cuius eſt mare,& ipſe fecit illud,& ſiccã ma
nus eius formauerunt.
6 Venite, proſternamur, & incuruemus nos,
genu flectamus coram Iehoua factore noſtro.
7 Quia ipſe eſt Deus noſter, & nos populus
B paſcuæ eius,& pecus manus eius,hodie ſi vo-
cem eius audieritis.
Heb.3.b.7 8 Ne obduretis cor veſtrum ſicut in Meriba,
Numer.14.d.22 ſicut in die Maſa in deſerto,
9 In quo tentauerunt me patres veſtri, proba-
Exo.17.a.2, b.7 uerunt me, etiam viderunt opus meum.
10 Quadraginta annis litigaui cũ generatione
Numer.14.f.34 *hac*, & dixi, Populus erràtes corde ſunt, & ipſi
non cognouerunt vias meas.
Heb.4.a.3 11 Propterea iuraui in furore meo, Si introibũt
in requiem meam.

PSALM. XCVI.

Summo ſtudio inuitat omnes creaturas ad laudãdum Deum, eiúſq; opera cõmemoranda, quòd nunc regnet per filium ſuum Ieſum Chriſtum, de quo præcipuè loquitur verſu 10. & vlt.

1.Paral.16.c.23 1 CAntate Iehouæ canticum nouum, can-
tate Iehouæ omnis terra.
2 Cantate Iehouæ, benedicite nomini eius,
annuntiate de die in diem ſalutem eius.
3 Narrate in Gentibus gloriam eius, in omni-
bus populis mirabilia eius:
Eccli.43.d.31 4 Quoniam magnus Iehoua,& laudabilis val
de: terribilis eſt ſupra omnes deos.
B 5 Quoniam omnes dij populorum idola: Ie-
houa autem cælos fecit.
6 Gloria & decor coram eo: fortitudo & glo-
ria in Sanctuario eius.
7 Afferte Iehouæ familiæ populorum, afferte
Iehouæ gloriam & fortitudinem.
8 Afferte Iehouę gloriam nominis eius, affer-
te munera, & introite atria eius.
9 Incuruate vos Iehouę in decore Sanctitatis;
pauete à facie eius vniuerſa terra.
C 10 Dicite in Gentibus, Iehoua regnat, etiam fir
mabitur orbis, non commouebitur, iudicabit
populos in rectitudine.
11 Lætentur cæli,& exultet terra: tonet mare,
& plenitudo eius.
12 Exultet ager, & omne quod eſt in eo, *&* tũc
exultabunt omnes arbores ſyluæ.
13 Coram Iehoua, quia venit, quoniam venit
iudicare terram: iudicabit orbem in iuſtitia,&
populos in veritate ſua.

PSALM. XCVII.

1 De regno Ieſu Chriſti per quem Deus declarauit ſuam potentiam & gloriã contra Gentiles atque idololatras. 7 Confuſio in qui adorant imagines. 8 Iſraelita audientes aduentum Ieſu Chriſti lætantur. 10 Exhortatio ad bene viuendum. 11 Ieſus Chriſtus lux omnium & lætitia.

1 IEhoua regnat, exultet terra, lætentur inſu-
læ multæ.
2 Nubes & caligo in circuitu eius: iuſtitia &
iudicium habitaculum ſolij eius.
3 Ignis corã eo ambulat, & exurit in circui-
tu hoſtes eius.
4 Illuſtrant fulgura eius orbẽ: videt, & tremit
terra.
5 Montes ſicut cera diſſoluuntur à facie Ieho-
uæ, à facie domini totius terræ.
6 Annuntient cæli iuſtitiam eius, & videant
Exod.20.a.4 omnes populi gloriam eius.
Leuit.26.a.1 7 Pudore afficiantur omnes qui ſeruiunt ſcul
Deut.5.a.8 ptilibus, qui iactant ſe de idolis: incuruate vos
ei omnes dij. B
8 Audiuit,& lætata eſt ✝Siión: & exultauerũt Heb.1.b.6
filiæ Iehudáh propter iudicia tua Iehoua:
9 Quoniam tu Iehoua excelſus ſuper omnem
terram: valde exaltatus eſt ſuper omnes deos.
10 Qui diligitis Iehouam, odio habete malũ: Amos 5.d.15
cuſtodit animas miſericordium ſuorũ, è ma- Rom.12.b.15
nu impiorum eruit eos.
11 Lux ſata eſt iuſto,& rectis corde lætitia.
12 Lætamini iuſti in Iehoua,& cõfitemini me-
moriæ ſanctitatis eius.

PSALM. XCVIII.

Exhortatio vehemens, ardénſq; ad laudandum Dominũ pro beneficio quæ per Dauidem typum Chriſti Iſraeli ſuo contulit.

1 Pſalmus.
CAntate Iehouæ canticum nouum, quia
mirabilia fecit: ſeruauit eum dextera e-
ius & brachium ſanctitatis eius.
2 Notam fecit Iehoua ſalutem ſuam, in oculis Eſa.52.e.10
Gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.
3 Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & verita-
tis ſuæ domui Iſraël: viderunt omnes fines
terræ ſalutem Dei noſtri.
4 Iubilate Iehouæ omnis terra: vociferate, &
exultate,& pſallite:
5 Pſallite Iehouæ in cithara, in cithara & voce B
cantus,
6 In tubis claſsicis, & ſonitu cornu, iubilate
coram rege Iehoua.
7 Tonet mare,& plenitudo eius: orbis, & ha-
bitantes in eo.
8 Flumina plaudant manu, ſimul montes ex-
ultent
9 Coram Iehoua, quia venit iudicare terram:
iudicabit orbem in iuſtitia, & populos in re-
ctitudine.

PSALM. XCIX.

1 Deo regnante in Iſrael, eumq; gubernante, omnes aduerſarij erãt attoniti ad potentiam iuſtitiamq; eius regis. 5 Exhortatio ad laudandum colẽdumq; Deum exemplo Moſis, Aaronis, ac Samuelis, qui Dominum inuocantes exauditi fuerunt.

1 IEhoua regnat, contremiſcunt populi: ſedet
inter Cherubim, contremiſcit terra.
2 Iehoua in ✝Siión magnus,& excelſus eſt ſu-
per omnes populos.
3 Celebrabunt nomen tuum magnum & tre-
mendum *quod* ſanctum eſt.
4 Et fortitudo Regis iudicium diligit: tu appa
ras *omnia* ex rectitudine, iudicium,& iuſtitiam
in Iaӡacób tu feciſti.
5 Exaltate Iehouam Deum noſtrum, & incur
uate vos ſcabello pedum eius, *quia* ſanctũ eſt.
6 Mowſch & Aharón inter ſacerdotes eius, &
Semuël inter inuocantes nomẽ eius: inuo- B
cabant Iehouam, & ipſe exaudiebat eos.
7 In columna nubis loquebatur ad eos: cuſto-
diebant teſtimonia eius, & ſtatutum *quod* de-
dit eis.
8 Iehoua Deus noſter, tu exaudiebas eos, De-
us parcens eras eis, & vltionem capiens de o-
peribus eorum.
9 Exaltate Iehouam Deum noſtrum, & incur
uate vos monti ſanctitatis eius: quoniam ſan-
ctus Iehoua Deus noſter.

PSALM. C.

Hortatur ſanctos vt conſiderantes infinitam Dei bonitatem erga ſe, ſæpe & libenter incundéq; templum adeant, vt eum laudent, cæteriq; hoc modo ad eum adorandum excitentur.

1 Pſalmus pro laude.
IVbilate Iehouæ omnis terra,
2 Seruite Iehouæ in lætitia, ingredimini
coram eo cum exultatione.
3 Scitote quòd Iehoua, ipſe eſt Deus, ipſe fecit
nos, & non ipſi nos: populus eius, & pecus pa
ſcuæ eius.
4 Ingredimini portas eius cum celebratione,
atria eius cum laude: celebrate illum, & bene-
dicite nomini eius:
5 Quoniam bonus eſt Iehoua, in ſeculum mi
ſericordia eius, & vſq; in generationem & ge-
nerationem veritas eius.

PSALM. CI.

Deſcribit quid regimen tenere velit in regendo ſuo populo: ſeruās in omnibus bonitatem, innocentiam, æquitatem: perſequens malos, & bonos euehens.

1 Ipſius Dauid pſalmus.
ח MIſericordiam & iudicium cantabo: tibi
Iehoua pſallam.
2 Intelligam in via perfecta quando venies ad
me, ambulabo in perfectione cordis mei, in
medio domus meæ.
3 Non ponam coram oculis meis rem impiā,
quam deſignem, opus declinantium odiui, non
adhærebit mihi.
4 Cor prauum recedet à me, malum non a-
gnoſcam.
כ B 5 Detrahentem in ſecreto proximo ſuo, hunc
ſuccīdam: elatum oculis, & latū corde ipſum
non potero *ferre*.
6 Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeant mecū:
ambulās in via perfecta, iſte miniſtrabit mihi.
7 Non habitabit in medio domus meæ faciēs
dolum: loquens mendacia non firmabitur co
ram oculis meis.
8 Singulis matutinis ſuccīdā omnes impios
terræ, vt exterminē de ciuitate Iehouę omnes
operarios iniquitatis.

PSALM. CII.

2 Oratio populi fidelis pro reparatione tēpli, vrbiſque euerſe. 3 Pro cōſuetudine ſanctorum maximo orat ſtudio vt ſua oratio exaudiatur. 4 Deſcribit ſummum ſuum dolorē & angorem. 7 Queritur ſe deſertum ab omnibus, habitans quaſi in deſertis. 9 Opprobria ac contumelias inimicorum ſuorum, & propterea eiuſdē afflictiones ſpiritus. 14 Exoptat & prædicit inſtaurationē templi & vrbis. 15 Cyri & Darij beneuolentia ac ſtudium reficiēda Ieroſolymæ, ad gloriam Dei. 22 Laudes Deo per populos regnáque ad Chriſtū poſt reſtaurationē Ieruſalē cōuerſa. 24 Queritur Iſrael de ruina ſua & diminutione, tum quum augeri incipiebat, orans ne antè intereat, quàm Chriſtus miſſus ſit. 26 Conſiderans æternitatem Dei, ſe confirmat quòd præſtabit promiſſa, & quòd filij ſui perpetuò viuent per Ieſum.

1 Oratio pauperis quum anguſtiis afficietur, &
coram Iehoua effundet orationem ſuam.
2 IEhoua audi orationem meam: & clamor
meus ad te veniat.
3 Ne abſcondas faciem tuam à me: in die an-
guſtiæ meæ inclina ad me aurem tuam: in die
qua inuoco, feſtina exaudi me.
4 Quia defecerūt ſicut fumus dies mei, & oſſa
mea tanquam focus exuſta ſunt.
5 Percuſſum eſt velut herba, & exaruit cor
meū, quia oblitus ſum comedere panē meū.
6 A voce gemitus mei adhæſit os meum carni
meæ.
7 Aſsimilatus ſum pelicano deſerti: fui ſicut
bubo ſolitudinum.
B 8 Vigilo, & ſum ſicut paſſer ſolitarius ſuper
tectum.
9 Tota die probris afficiunt me inimici mei,
inſanientes in me per me iurant.
10 Quia cinerem tanquam panem manduca-
ui, & potum meum cum fletu miſcui
11 A facie indignationis tuæ & iræ tuæ, quia
eleuaſti me, & proieciſti me.
12 Dies mei ſunt vt vmbra inclinata, & ego ſi-
cut herba areſcam.
13 Tu autem Iehoua in ſeculum permanes: &
memoria tui in generationē & generationē.
14 Tu exurge, & miſerearis Tsiión: quia tem-
pus miſerēdi eius, quia venit tempus ſtatutū.
15 Quoniam maximè diligūt ſerui tui lapides C
eius, & pulueris eius miſeret eos.
16 Et timebunt Gentes nomen Iehouæ, & o-
mnes Reges terræ gloriam tuam:
17 Dū ædificauerit Iehoua Tsiión, & viſus fue
rit in gloria ſua.
18 Et reſpexerit ad orationē *eorum qui ſunt velut*
myricæ, & non ſpreuerit orationem eorum.
19 Scribetur hoc pro generatione nouiſsima:
& populus qui creabitur laudabit Dominum:
20 Quia proſpexit de excelſo ſanctitatis ſuæ,
Iehoua è cælo in terram aſpexit:
21 Vt audiret gemitum vinctorum, vt ſolueret
morti deſtinatos:
22 Vt narrent in Tsiión nomen Iehouæ, & lau-
dem eius in Ieruſaláim,
23 Quum congregati fuerint populi ſimul, & D
regna vt ſeruiant Iehouæ.
24 Afflixit in via fortitudinē meam, abbreia-
uit dies meos.
25 Dico, Deus mi, ne ſuccidas me in dimidio
dierum meorum: in generatione generatio-
num anni tui.
26 Antea terram fundaſti, & opus manuū tua- Heb.1.c.10
rum ſunt cæli.
27 Ipſi peribunt, & tu perſtabis, & omnia ipſa
ſicut veſtimentum veteraſcent: veluti pallium
mutabis eos, & mutabuntur:
28 Tu autē ipſe, & anni tui non conſumentur.
29 Filij ſeruorum tuorum habitabunt, & ſemē
eorum coram te ſtabilietur.

PSALM. CIII.

1 Excitat ſe ad laudandum Deum, quòd peccata ei condonarit, morbiſque liberarit, eique largitus ſit omnia quæ ad vitam præſentem ſunt neceſſaria, atque ex aduerſitate eripuerit. 6 Lex data per Moſen Iſraeli. 8 Declarat ſummā bonitatem ac miſericordiam Dei procliuis ad ignoſcendū populo ſuo ſicut optimi parētis. 14 Vita humana fragilis & caduca. 17 Dominus æternus perpetuat ſuam miſericordiam erga eos qui ipſum reuerentur, eiúſque pactum cuſtodiunt. 20 Hortatur & Angelos & homines ad laudandum Deum regem cæli & terræ.

Ipſius Dauidis.
1 BEnedic anima mea Iehouæ, & omnia in- ח
teriora mea nomini ſanctitatis eius.
2 Benedic anima mea Iehouæ, & ne obliuiſca
ris omnium beneficiorum eius:
3 Qui remittit omnes iniquitates tuas, qui
ſanat omnes infirmitates tuas,
4 Qui redimit de fouea vitam tuam, qui coro
nat te in miſericordia & miſerationibus.
5 Qui ſatiat bono os tuum, & renouatur vt a- כ
quilæ, iuuentus tua.
6 Faciens iuſtitias Iehoua, & iudicia omnibus
quibus vis infertur.
7 Notas fecit vias ſuas Mouſéh, filiis Iiſraël B
opera ſua.
8 Miſericors & clemens Iehoua, longus iræ, & Numer.14.c.18
multus miſericordia.

9 Non in ſeculum contendit, nec in ſeculum
ſeruat *iram*.
10 Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis,
neque ſecundum iniquitates noſtras retri-
buit nobis.
11 Quoniam ſecũdum altitudinem cæli ſuper
terram, roborauit miſericordiam ſuam ſuper
timentes ſe.
12 Quantum diſtat Oriens ab Occidente, diſta
re fecit à nobis præuaricationes noſtras.
C 13 Quomodo miſeretur pater filiorum, miſe-
retur Iehoua timentium ſe.
14 Quia ipſe cognoſcit figmentum noſtrũ, re-
cordatur quòd puluis ſumus.
15 Hominis ſicut herba ſunt dies: ſicut flos a-
gri, ſic floret:
16 Quoniam ventus tráſit in illum, & non eſt,
nec agnoſcit eum vltrà locus eius.
17 Miſericordia autem Iehouæ à ſeculo & vſq;
in ſeculum ſuper timétes eum, & iuſtitia eius
ſuper filios filiorum,
D 18 Super cuſtodientes pactum eius, & eos qui
recordantur præceptorũ eius ad faciendũ ea.
19 Iehoua in cælo præparauit thronum ſuũ, &
regnum ipſius omnibus dominatur.
20 Benedicite Iehouæ Angeli eius fortes robo
re, facientes verbum eius, ad obtemperádum
voci verbi eius.
21 Benedicite Iehouæ omnes exercitus eius,
miniſtri eius facientes voluntatem eius.
22 Benedicite Iehouæ omnia opera eius, in o-
mnibus locis dominationis eius: benedic ani
ma mea Iehouæ.

PSALM. CIIII.

1 *Laudes Deo pro creatione rerum omnium, earúmque gubernatione ac prouidentia.* 4 *Venti, ipſius Dei nuntij.* 5 *Terra firma: aquæ, monteſque terminati.* 10 *Fontes in vallibus pro beſtiis & auibus.* 13 *Pluuia ad irrigandam terram, panémque, vinũ, & oleum procreandum.* 16 *Arbores, montes, rupes.* 19 *Officium lunæ in nocte.* 22 *Sol, & homo ad opus ſuum.* 24 *Omnia à Deo facta in ſapientia.* 25 *De ſumma Dei potentia & ſapientia in mari, eiuſq; piſcibus.* 27 *Prouidentia Dei erga homines, & beſtias.* 31 *Gloria Domino qui montes tremefacit.* 33 *Promittit ſe Deum laudaturum.* 35 *Imprecatio aduerſus impios.*

1 BEnedic anima mea Iehouę, Iehoua Deus
mi magnificatus es vehemẽter: gloriam
& decorem indutus es.
2 Qui operit ſe lumine tanquam veſtimento,
qui extendit cælum veluti cortinam.
3 Qui contignat aquis ſuperiora ſua, qui po-
nit nubes currum ſuum, qui ambulat ſuper a-
las venti.
4 Qui facit angelos ſuos, ſpiritus: miniſtros Heb.1.b.7
ſuos, ignem flammantem.
5 Fundauit terram ſuper baſes ſuas, ne mo-
ueat ſe in ſeculum & in ſeculum.
6 Voragine tanquam veſtimento operueras
eam: ſuper montes ſteterant aquæ.
7 *Et tamen* ab increpatione tua fugerunt, à ſo-
nitu tonitrui tui feſtinauerunt.
8 *Tunc* aſcenderunt montes, deſcenderũt val-
les ad locum iſtum quem fundaſti eis.
B 9 Terminum poſuiſti *eis* quem non tráſibunt:
non reuertentur ad operiendum terram.
10 Qui emittit fontes in conuallibus, inter mõ
tes ambulant.
11 Potum dant omnibus beſtiis agreſtibus, frã-
gunt onagri ſitim ſuam.
12 Iuxta eos *fontes* volucres cæli habitant, inter
frondes dant vocem.
13 Qui irrigat montes de ſuperioribus ſuis, de
fructu operum tuorum ſatiabitur terra.
14 Qui germinare facit fœnum pro iumentis, Ioſue 9.b.13
& herbam ad vſum hominum, vt educat pa-
nem è terra:
15 Et vinum *quod* lætificat cor hominis, vt faciẽ
nitere faciat præ oleo: & panem qui cor homi
nis fulcit.
16 Saturantur arbores excelſæ, cedri Lebanón
quas plantauit,
17 Vt ibi aues nidificent: ciconiæ, abietes ſunt
domus.
18 Montes excelſi ibicibus, petræ hoſpitium
leporibus.
19 Fecit lunam in tempora, ſol nouit occaſum
ſuum.
20 Ponis tenebras, & eſt nox: in ipſa reptat o-
mnis beſtia ſylueſtris.
21 Leunculi rugiunt ad prædam, & ad quærẽ-
dum à Deo eſcam ſuam.
22 Oritur ſol, congregant ſe, & in habitaculis
ſuis accubant.
23 *Tunc* egreditur homo ad opus ſuum, & ad
culturam ſuam vſque ad veſperam.
24 Quàm multiplicata ſunt opera tua Iehoua:
omnia ipſa in ſapientia feciſti: impleta eſt ter-
ra poſſeſſionibus tuis.
25 Hoc mare magnum, & latum locis: ibi re-
ptilia quorum non eſt numerus, beſtiæ puſil-
læ cum magnis.
26 Ibi naues ambulant, Liuiathán iſte quẽ for- Iob 40.b.10
maſti ad ludendum in eo. D
27 Vniuerſa ipſa in te ſperant, vt des eſcã ipſo- Pſalm.140.
rum in tempore ſuo. c.15
28 Das eis, colligunt: aperis manum tuam, ſa-
turantur bono.
29 Abſcondis faciem tuam, turbantur: aufers
ſpiritum eorum, deficiunt, & in puluerẽ ſuum
reuertuntur.
30 Mittis Spiritum tuum, creantur: & innouas
faciem terræ.
31 Erit gloria Iehouæ in ſeculum, lætabitur Ie-
houa in operibus ſuis.
32 Qui aſpicit terram, & tremit: tangit mõtes,
& fumant.
33 Cantabo Iehouæ, in vita mea: pſallam Deo
meo quandiu ero.
34 Dulce erit ei eloquium meum, ego lætabor
in Iehoua.
35 Conſumantur peccatores de terra, & impij
vltrà ne ſint: benedic anima mea Iehouæ. Ha-
lelu-Iáh.

PSALM. CV.

1 *Vehemens exhortatio ad Deum laudandum, inuocandum, quærendum, eiuſq; præclara opera ad memoriam reuocanda.* 5 *Appellãs Iſraelem, cõmemorat fœdus quod cum Abrahám, Iſaac, & Iacob conſtituerat.* 12 *Cura, & prouidentia quam de illis habuit, nõ permittens vt à quoquam tangerentur, nominans eos vnctos, hoc eſt ſibi conſecratos per Spiritum ſanctum, & ſuos Prophetas, quibus vt ſuis dilectis ſecreta ſua communicauerat.* 17 *De fame in Iſrael, cui Deus proſpexit ac conſuluit per Ioſeph.* 23 *Introitus filiorum Iſrael in Aegyptum, & quòd illis euenit per Aegyptios, Aegyptiiq; eorum cauſa.* 37 *Exitus ex Aegypto cum lætitia, ſicut D. eis promiſerat.* 43 *Eorum introitus in terram ſanctam, & quare.*

1 CElebrate Iehouám, inuocate nomẽ eius: 1.Par.16.a.8
cognoſcere facite in populis opera eius. Eſa.12.b.4
2 Cantate ei, pſallite ei, loquimini de vniuer
ſis mirabilibus eius.
3 Gloriamini in nomine ſancto eius, lætetur

cor quærentium Iehouam.
4 Quærite Iehouam, & fortitudinem eius:
quærite faciem eius ſemper.
5 Memento mirabiliū eius quæ fecit, & pro-
digiorum eius,& iudiciorum oris eius,
6 ▪ Semen Abraham ſerui eius, ô filij Iaɣacób
electi eius.
7 Ipſe eſt Iehoua Deus noſter,in vniuerſa ter-
ra iudicia eius.
8 Memor fuit in ſeculum pacti ſui,verbi quod
præceperat in mille generationes,
Gene.22.c.16 9 Quod pepigit cum Abraham, & iuramenti
Luc.1.g.73 ſui ad Iѡſhac.
Heb.6.d.17 10 Et ſtatuit illud ipſi Iaɣacób in ſtatutum, Iѡſ-
raëli *in* pactum ſempiternum:
11 Dicendo, tibi dabo terram Chenaɣan funi-
culum hæreditatis veſtræ.
12 Quum eſſent viri pauci numero, & pauco
tempore peregrini fuiſſent in ea:
B 13 Et ambularent de gente ad gētem, de regno
ad populum alterum:
14 Non permiſit hominē iniuria afficere eos,
& corripuit propter eos, reges,
1.Paral.16.c.22 15 Ne tangatis Chriſtos meos, & Prophetis
meis ne malefaciatis.
16 Et vocauit famē ſuper terram, omnem vir-
gam panis contriuit.
Gen.37.f.28 17 Miſit ante eos virum: pro ſeruo venditus eſt
Ioѡſeph.
39.d.20 18 Affixerunt compedibus pedem eius, *&* *in*
ferrum venit anima eius,
19 Vſque ad tempus quo venit verbum eius:
eloquium Iehouæ purgauit eum.
Geneſ.41.b.14 20 Miſit rex, & ſoluit eum: dominator populo-
rum, & ſoluit eum.
41.e.40 21 Poſuit eum dominum domus ſuæ, & domi-
natorem in omni poſſeſsione ſua,
22 Vt alligaret principes eius ſecundum ani-
mam ſuam, & ſenes eius ſapientes efficeret.
46.d.6 23 Et ingreſſus eſt Iѡſraël Ægyptum, & Iaɣa-
C cób peregrinatus eſt in terra ɦCham:
24 Et auxit populum ſuum valde, & roborauit
eum præ hoſtibus eius.
Exod.1.b.8, c.16 25 Conuertit cor eorum vt odio haberent po-
pulum ſuum: vt machinarentur dolos in ſer-
uos ipſius.
3.c.10, & 4 d.15.g.30 26 *Tunc* miſit Moѡſéh ſeruū ſuum, *&* Aharón
quem elegerat:
7.a.9 27 *Qui* poſuerunt in eis verba ſignorum eius,
& prodigia in terra ɦCham.
10.f.22 28 Immiſit tenebras, & obſcurauit: neque repu
gnarunt verbo eius.
7.d.20 29 Conuertit aquas eorum in ſanguinem, &
occidit piſces eorum.
8.b.6 30 Edidit terra eorum ranas, in cubilibus re-
gum ipſorum.
8.f.24 31 Dixit, & venit cōgregatio miſta beſtiarum,
pediculi in omni termino eorum.
9.e.23.32 32 Dedit pluuias eorū grandinem, ignem flam
marum in terra eorum.
D 33 Et percuſsit vites eorum, & ficus eorum, &
contriuit arbores termini eorum.
Exo.10.b.4. d.23 34 Dixit, & venit locuſta, & brucus abſque nu-
mero:
35 Et comedit omnem herbā in terra eorum,
& comedit fructum terræ eorum.
12.e.29 36 Et percuſsit omnem primogenitum in ter-
ra eorum, primitias omnis roboris eorum.
12.e.36 37 Et eduxit eos cum argento & auro, nec fuit
in tribubus eius debilis.
38 Lętata eſt Ægyptus quum egreſsi ſunt: quia
irruerat pauor eorum ſuper ipſos.
39 Expandit nubem in tentorium, & ignem 13.d.21
ad illuſtrandam noctem. Pſal.78.b.14
40 Petiit, & adduxit coturnices: & pane cęli ſa- Exo.16.c.12
turauit eos. 17.b.6
41 Aperuit petram, & fluxerunt aquæ: abierūt Numer.20.
per arida *loca, inſtar* fluminis. b.11
42 Quoniam recordatus eſt verbi ſanctitatis Sup.78.c.20
ſuæ, cum Abraham ſeruo ſuo: Sap.11.a.4
43 Et eduxit populum ſuum in gaudio, cum 1.Cor.10.a.4
iubilo electos ſuos. Gen.22.c.16
44 Et dedit eis terras Gentium, & labores Po- Ioſue 3.d.17
pulorum poſſederunt:
45 Vt cuſtodirēt ſtatuta eius, & leges eius con
ſeruarent. Halelu-Iáh. Halelu-Iáh.

PSALM. CVI.

1 Populus Dei, Iſraël inter gentes ſparſus, eos hortatur ad laudādam bonitatem Dei propoſitam quærētibus ipſam. 3 Exhortatio ad bene viuendum. 4 Orant vt Deus iuxta promiſsionem ſuā impertiat ipſis ſuam miſericordiā, recolligens ipſos in terram ſanctā. 6 Recognoſcunt ac confitentur ſua peccata patrumq; ſuorum, eorumq; rebelliones. 8 Cur Deus ſaluat populum ſuum. 9 Illi immemores beneficij quod in ipſos contulerat liberans eos ex ſeruitute Aegypti. 16 Coniuratio Core, Dathan, & Abiron contra Moſen & Aaronē. 19 Vitulus aureus, eorumq; idololatria obliuiſcentium beneficia Dei. 23 Moſes pro eis orat. 25 Murmuratio ab illis facta aduerſus ſpeculatores miſſos ad explorandam bonitatem terræ ſanctæ. 28 Eorum idololatria cum Moabitis, qua Dominus iratus volebat eos perdere, ni Phinees eum placaſſet. 32 Murmur eorum ex inopia aquarum. 34 Eorum idololatria in terra Chanaan. 43 Summa Dei miſericordia in populum ſuum ita ſæpe rebellem, liberans eos ex ipſorum inimicis propter fœdus ſuum cum eis initum. 47 Ardens oratio pro ipſorum liberatione. 48 Laudes Deo.

1 CElebrate Iehouam, quoniā bonus, quo- Iudith 13.e.21
niam in ſeculum miſericordia eius.
2 Quis eloquetur fortitudines Iehouæ *&* e- Eccl.43.d.35
narret omnem laudem eius?
3 Beati qui cuſtodiunt iudicium, qui faciunt
iuſtitiam omni tempore.
4 Memento mei Iehoua in beneplacito popu
li tui: viſita me in ſalute tua:
5 Vt videam bonum electorum tuorum, vt lę-
ter in lætitia gentis tuæ, & glorier cum hære-
ditate tua.
6 Peccauimus cum patribus noſtris, praua fe- Iudith 7.d.19
cimus, impia fecimus.
7 Patres noſtri in Aegypto non intellexerunt
mirabilia tua, non fuerunt memores multitu-
dinis miſericordiarum tuarum: ſed rebellaue
runt iuxta mare, in mari ɵSuph.
8 Seruauit tamen eos propter nomen ſuum,
vt notam faceret fortitudinem ſuam: II
9 Et increpuit mare ɵSuph, & ſiccatum eſt, & Exo.14.e.21
ambulare fecit eos per abyſſos tanquam per
deſertum.
10 Et ſeruauit eos de manu odio habentis, &
vindicauit eos de manu inimici.
11 Et operuerunt aquæ hoſtes eorum, *ita vt* v- 14.f.27
nus ex eis non remanſerit.
12 Tunc crediderunt verbis eius, cantauerunt
laudem eius.
13 Feſtinauerunt, obliti ſunt operum eius, non
expectauerunt conſilium eius.
14 Et concupierunt concupiſcentiam in deſer 17.a.2
to, & tentauerunt Deum in ſolitudine. 1.Cor.10.b.6
15 Et dedit eis petitionem eorum: veruntamē Nume.11.f.31
immiſit maciem in animam eorum. C
16 Et inuiderunt ipſi Moѡſe in caſtris, ipſi Aha
rón ſancto Iehouæ,

17 Tunc

17 Tunc aperuit ſe terra, & deglutiuit Datha͂, & operuit congregationem Abirám:

18 Et exarſit ignis in congregatione iſtorum, flamma combuſsit impios.

Exod.32.a.4 19 Fecerunt vitulum in Horeb, & incuruauerunt ſe conflatili:

20 Et permutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem bouis comedentis herbam.

21 Obliti ſunt Dei ſaluatoris ſui, qui fecerat magna in Ægypto,

D 22 Mirabilia in terra Ham, terribilia in mari Suph.

Exod.32.c.11 23 Et dixit ſe diſperditurum eos, niſi Moſéh electus eius ſtetiſſet in ruptura coram eo, vt auerteret iram eius ne diſperderet.

24 Spreuerunt etiam terram deſiderabile͂, non crediderunt verbo eius.

25 Et murmurauerunt in tabernaculis ſuis, no͂ obtemperauerunt voci Iehouæ.

26 Et eleuauit manum ſuam ſuper eos, ſe proſtraturum eos in deſerto:

Num.14.e.28 27 Proſtraturum etiam ſemen eorum in Gentibus, & diſperſurum eos in terras.

28 Et adhæſerunt ipſi Baal-peor, & comederunt ſacrificia mortuorum.

E 29 Et irritauerunt *Deum* operibus ſuis, & creuit in eis plaga.

Num.25.b.7 30 Et ſtetit Pinhas, & diiudicauit, & cohibita eſt plaga.

31 Et reputatum eſt ei ad iuſtitiam in generatione & generationem vſque in ſeculum.

Num.20.a.1 32 Irritauerũt etiam eum iuxta aquas Meriba, & malum fuit ipſi Moſeh propter eos:

33 Quia exacerbauerunt ſpiritum eius, & protulit labiis ſuis.

Deut.7.a.2 34 *Præterea* non diſperdiderunt populos quos dixerat Iehoua eis:

35 Sed miſcuerunt ſe cum Gentibus, & didicerunt opera eorum:

36 Et ſeruierunt ſculptilibus eorum, & fuerũt eis laqueus.

F 37 Nam ſacrificauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis:

38 Et effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum, quos ſacrificauerunt ſculptilibus Chenáan, & infecta eſt terra ſanguine.

39 Et polluerunt ſe in operibus ſuis, & fornicati ſunt in operibus ſuis.

40 Et iratus eſt furor Iehouæ in populũ ſuum, & abominatus eſt hæreditatem ſuam:

41 Et dedit eos in manum Gentium, & dominati ſunt eis odio habentes eos.

42 Et oppreſſerunt eos inimici eorum, & humiliati ſunt ſub manu eorum.

G 43 Vicibus multis liberauit eos, ipſi aute͂ exacerbauerunt *cum* co͂ſilio ſuo, & humiliati ſunt propter iniquitatem ſuam.

44 Tame͂ vidit quum eſſet anguſtia eis, quum audiret ipſe clamorem eorum.

Deut.30.a.1 45 Et recordatus eſt illis pacti ſui, & pœnituit eum ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum.

46 Et dedit eos in miſerationes coram omnibus qui captiuos abduxerunt eos.

47 Serua nos Iehoua Deus noſter, & congrega nos de Gentibus: vt celebremus nome͂ ſanctitatis tuæ, vt gloriemur de laude tua.

48 Benedictus Iehoua Deus Iſraël à ſeculo & vſque in ſeculum: & dicat omnis populus, Amen.

PSALM. CVII.

1 Exhortatio ad omnes quos Dominus ex afflictione liberauit vt eũ laudent. 4 Dominus in viam reducit vagos atque errantes. 5 Satiat fame ac ſiti laborantes, ad eumque clamantes, qua ex re laudandus eſt. 10 Captiui vinctique in carcere propter ipſorũ rebelliones, conſiliumq; Domini ſpretum, clamantes ad eum liberantur: itaque laudent eum. 17 Afflicti morbo propter ipſorum peccata, implorantes Deum liberantur, propterea eũ laude͂t. 22 Sacrificare ſacrificia gratiarum actionis. 23 Mercatores qui in mari negotiantur, vident mirabilia Dei cum maximis iactantur ventis: ad eum clamantes, ab eo in portum perducuntur, ac liberantur: ex quo ad laudandum excitantur. 33 Prauitas hominũ eſt cauſa vt Deus reddat ſterile id quod erat fertile. 35 Benedictio Dei, erga eos qui illi ſunt obedientes. 40 Status etiam Principũ contumacium à Domino immutatur. 41 Extollit pauperes, quemadmodum ei placet. 42 Recti ad ſapientiam in hoc pſalmo inſtituuntur vt Deum cognoſcant.

Halelu-Iáh.

1 CElebrate Iehouam, quonia͂ bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Iudith 13.e.21

2 Dicant redempti Iehouæ, quos redemit de manu inimici,

3 Et de terris congregauit eos, ab Oriente & ab Occidente, ab Aquilone & à Mari.

4 *Quum* errarent in deſerto in ſolitudine à via, & ciuitatem habitationis non inuenirent:

5 Famelici erant, etiam ſitibũdi, *adeo ut* anima eorum in ipſis deficeret:

6 Et clamauerũt ad Iehouam in anguſtia ſua, de anguſtiis eorum eruit eos:

7 Et deduxit eos per viam recta͂, vt irent ad ciuitatem habitationis.

8 Celebrent *ergo* Iehouæ miſericordiam eius, & mirabilia eius filiis hominum *prædicent*,

9 Quòd ſaturauerit animam auidam, & animam famelicam impleuerit bono.

10 Habita͂tes in tenebris, & vmbra mortis, vincti inopia & ferro,

11 Quia rebelles fuerunt eloquiis Dei, & conſilium Altiſsimi deſpexerunt:

12 Propterea humiliauit in labore cor eorum, corruerunt, & non *eſt* auxiliator: B

13 Tunc clamauerunt ad Iehouam in anguſtia ſua, & de anguſtiis eorum ſeruauit eos.

14 Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis, & vincula eorum diſrupit.

15 Celebrent *ergo* Iehouæ miſericordiam eius, & mirabilia eius filiis hominum *prædicent*,

16 Quòd contriuerit portas æreas, & vectes ferreos confregerit.

17 Stulti propter viam præuaricationis ſuæ, & propter iniquitates ſuas affliguntur:

18 *Ita ut* omnem eſcam abominetur anima eorum, & peruenerunt vſque ad portas mortis.

19 Tunc clamauerunt ad Iehouam in anguſtia ſua, ab anguſtiis eorum ſeruauit eos.

20 Mittit verbum ſuum, & ſanat eos, & eruit *eos* de foueis ipſorum.

21 Celebrent *ergo* Iehouæ miſericordiam eius, & mirabilia eius filiis hominum *prædicent*:

22 Et ſacrificent ſacrificia laudis, & narre͂t opera eius cum iubilo.

23 Deſcendentes ad mare nauibus, *quique* faciunt opus in aquis multis,

24 Ipſi vident opera Iehouæ, & mirabilia eius in profundo. C

25 Dicitque, & ſtare facit ſpiritum turbinis, & exaltat fluctus eius.

26 Aſcendunt vſque ad cælum, deſcendunt vſ-
que ad voragines: *ita ut* anima eorum in malo
liqueſiat.
27 Iactátur, & nutant ſicut ebrius, ita vt omnis
ſapientia eorum abſorbeatur.
28 Tunc clamant ad Iehouam in anguſtia ſua,
& de anguſtiis eorum educit eos.
29 Stare facit turbinem in ſiléntium, & ſilent flu
ctus eorum.
30 Tunc lætantur quòd ſiluerunt, & deduxe-
rit eos ad terminum voluntatis eorum.
31 Celebrēt Iehouæ miſericordiam eius, & mi
rabilia eius filiis hominum *prædicent*:
32 Et exaltent eum in cœtu populi, & in cathe
dra ſeniorum laudent eum.
D 33 Ponit flumina in deſertum, & exitus aqua-
rum in ſitim:
34 Terram fructiferam in ſalſuginem, propter
malitiam habitantium in ea.
35 *Contra* ponit deſertum in ſtagnum aquarū,
& terram deſertam in exitus aquarum:
36 Et collocat ibi famelicos, & præparant ciui
tatem habitationis:
37 Et ſeminant agros, & plantant vineas, & fa
ciunt fructum prouentus.
38 Et benedicit eis, & multiplicantur valde, &
iumenta eorum non minuit.
39 *Poſtea* verò minuuntur, & humiliantur à ty-
rannide, malo & ægritudine animi.
40 Effundit contemptum in Principes, & er-
rare facit eos in ſolitudine *in qua* non eſt via.
41 Contrà ſubleuat pauperē ab inopia, & po-
nit eos inſtar gregis familiás.
Iob 22.c.19 42 Vident *hæc* recti, & lætantur, & omnis ini-
quitas claudit os ſuum.
43 Quis ſapiens & obſeruabit hęc, & aduertet
animum ad miſericordias Iehouæ?

PSALM. CVIII.

2 Hi quinque priores verſus videntur deſumpti ex pſalmo LVII, ab 8. verſu vſque ad finem pſalmi. 7 Hi verſus ſunt idem atque ij qui ſunt ſcripti in pſalmo LX.

1 Canticum pſalmi ipſius Dauid.
2 PAratum cor meum, Deus, cātabo & pſal-
lam, etiam gloria mea.
3 Expergiſcere nablum & cithara: euigilabo
in aurora.
4 Celebrabo te in populis Iehoua, & pſallam
tibi in nationibus:
5 Quia magna eſt ſupra cælos miſericordia
tua, & vſque ad cælos veritas tua.
Pſal.60.b.7 6 Exaltare ſuper cęlos Deus, *&* ſuper omnem
terram gloria tua:
7 Vt liberentur dilecti tui: ſerua dextera tua,
& exaudi me.
B 8 Deus locutus eſt per Sanctitatem ſuam *unde*
exultabo, *quod* diuidam שSechém, & vallem
סSuccóth metiar:
9 Meus erit Gilעád, meus erit Menaשſſéh, &
אEphráim fortitudo capitis mei: Iehudáh le-
gifer meus:
10 Moáb olla ablutionis meæ, ſuper אEdóm
proiiciam calceamentum meum, ſuper Pelé-
שſeth iubilabo.
C 11 Quis deducet me ad ciuitatem munitam?
quis deducet me vſque ad אEdóm?
12 Nónne *tu* Deus *qui* repuleras nos, nec egre-
diebaris Deus, cum exercitibus noſtris?
13 Da nobis auxilium ab anguſtia: nam mēdax
ſalus hominis.
14 In Deo faciemus fortitudinem, & ipſe con-
culcabit hoſtes noſtros.

PSALM. CIX.

1 Dauid à Doeg falsò delatus ad Saulem, ab aliiſq; adulatoribus qui contra eum Saulem incitabant, petit à Deo auxilium: oratq; aduerſus illos. Per eos autem notatur Iudas proditor Ieſu Chriſti, ſimileſq; certi inimici filiorum Dei. 16 Cauſa præcedentium imprecationum. 21 Poſtulat auxilium à Deo, exponens illi ſuam miſeriā. 26 Orat Deum vt ab eo ita ſubleuetur adiuueturq; vt inimici eius ſentiāt eam opem à manu Dei profectam eſſe, ſicut declarat verſu 27. 30 Vouet vota laudis, & quare.

1 Victori ipſius Dauid pſalmus.
DEus laudis meæ ne taceas:
Quia os impij & os doloſi ſuper me
aperuerunt ſe, loquuti ſunt mecum lingua
mendaci:
3 Et verbis odioſis circundederunt me, & pu-
gnauerunt contra me abſque cauſa.
4 Pro dilectione mea aduerſati ſunt mihi, &
ego *uir* orationis *eram*.
5 Et poſuerunt aduerſum me malum pro bo-
no, & odium pro dilectione mea.
6 Conſtitue ſuper eum impium, & ſatan ſtet
ad dexteram eius.
7 Dum iudicatur ipſe, exeat impius: & oratio
eius ſit in peccatum.
8 Sint dies *uitæ* eius pauci, præfecturam eius Ioan.17.c.12
accipiat alter. Act.1.d.20
9 Sint filij eius pupilli, & vxor eius vidua. B
10 Et vagando vagentur filij eius, & mendicēt,
& quærant *uictum* de ſuis deſertis *prodeuntes*.
11 Illaqueet fœnerator omnia quæ ſunt ei, & di
ripiant alieni laborem eius.
12 Ne ſit ei extendens miſericordiam, & ne ſit
qui miſereatur pupillis eius.
13 Nouiſsimum eius excidatur, in generatio-
ne altera deleatur nomen eorum.
14 Reuocetur in memoriam iniquitas patrum
eius apud Iehouam, & peccatum matris eius
ne deleatur:
15 Sint coram Iehoua ſemper, & ſuccidat è ter
ra memoriam eorum:
16 Eo quòd non eſt recordatus facere miſeri-
cordiam, & perſequutus eſt virum pauperem,
& mendicum, & attrito corde, vt interficeret:
17 Et dilexit maledictionem, & venit ei: & no- C
luit benedictionem, & elongauit ſe ab eo.
18 Et induit maledictionem ſicut veſtimētum
ſuum, & intrauit vt aqua interiora eius, & vt
oleum in oſſa eius.
19 Sit ei ſicut veſtimētum *quo* operiat ſe, & pro
cingulo *quo* ſemper accingatur.
20 Hæc merces aduerſariorum meorū à Ieho-
ua, & loquentium malum contra animā meā.
21 Tu autem Iehoua Domine, fac mecū pro-
pter nomen tuum: quia bona eſt miſericordia
tua, erue me:
22 Quia pauper & egenus ego ſum, & cor meū
vulneratum eſt in viſceribus meis.
23 Velut vmbra dum declinat, abeo, excutior
vt locuſta,
24 Genua mea debilitata ſunt à ieiunio, & ca- D
ro mea macruit à pinguedine.
25 Ego quoque ſum opprobrium eis: *quum* vi-
dent me, mouent caput ſuum.
26 Adiuua me Iehoua Deus meus, ſerua me ſe-
cundum miſericordiam tuam:
27 Et ſciant quòd manus tua hoc, *&* *quod* tu Ie-
houa feciſti hoc.
28 Maledicēt ipſi, & tu benedices: inſurgēt, &
pudore

pudore afficiētur: ſeruus autē tuus lætabitur.
29 Induantur aduerſarii mei pudore, & operiantur tanquam veſtimento pudore ſuo.
30 Celebrabo Iehouam valde ore meo, & in medio multorum laudo eum:
31 Quòd ſtet ad dexteram pauperis, vt ſeruet *eum* à iudicantibus animam eius.

PSALM. CX.

1 Chriſti regnum poſt aſcenſionem. 3 Populus prædicato Euangelio ſe Chriſto ſponte ſubijciens. 4 Chriſtus ſacerdos & mediator. 5 Chriſtus iudex in Euangelij hoſtes.

1 Ipſius Dauid pſalmus.
Dixit Iehoua Domino meo, Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis. Matth. 22.d. 44 1.Corin.15.d. 25 Hebr.1.d.13, & 10.c.12
2 Virgam fortitudinis tuæ mittet Iehoua ex Siión: dominare in medio inimicorū tuorū.
3 Populus tuus ſpontaneus in die exercitus tui in ſplendoribus ſanctitatis: ex vtero & ab aurora tibi rós natiuitatis tuæ. Act.2.e.34
4 Iurauit Iehoua, & non pœnitebit eum, Tu es ſacerdos in ſeculum ſecundum morem Malchi-tſédec. Heb.5.b.6, et 7.c.17 Ioan.12.e.34
B
5 Dominus *qui eſt* ad dexteram tuam, vulnerabit in die furoris ſui Reges.
6 Iudicabit in Gentibus, implebit *loca* cadaueribus, percutiet caput ſuper terrā multam.
7 De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.

PSALM. CXI.

1 Hortatur ad laudandum Deum, ſuo exemplo, totoq; corde, ac cum fidelibus. 3 Extollit laudibus opera Dei facta in Iſraelē. 4 Memoria operum Dei ſempiterna. 6 Dedit terram Chanaan Iſraelis ſecundum ſuas promiſsiones, quas fideliter iuſteq; compleuit, conſeruans & liberans ipſos ab inimicis. 10 Prudentia & ſapientia hominum in quo ſita.

1 Halelu-Iáh.
א Confitebor Iehouæ toto corde ב in cœtu rectorum & congregatione.
2 ג Magna opera Iehouæ, ד explorata omnibus volentibus ea.
3 ה Gloria & decor opus eius, ו & iuſtitia eius manet in ſeculum.
4 ז Fecit vt memoria celebrentur mirabilia ſua: ח clemens & miſericors Iehoua.
5 ט Eſcam dedit timentibus ſe: י *quia* memor fuit in ſeculum pacti ſui.
6 כ Fortitudinem operum ſuorum annuntiauit populo ſuo, ל dādo eis hæreditatem Gentium.
7 מ Opera manuum eius, veritas & iudicium: נ fidelia omnia præcepta eius:
8 ס Confirmata in perpetuum & in ſeculum, ע facta in veritate & rectitudine.
9 פ Redemptionem miſit populo ſuo, צ præcepit in ſeculum *ſeruari* pactum ſuum: ק ſanctum & terribile nomen eius.
10 ר Principium ſapiētiæ, timor Iehouæ: ש intellectus bonus omnibus faciētibus ea: ת laus eius permanet in ſeculum. Prouerb.1.a. 7, & 9.c.10 Eccli.1.b.16

PSALM. CXII.

1 Beatitudines eius qui timet Deum eiusq; mādata cuſtodit. 6 Opera, ac probi mores ipſius timentis Dominum eoq; nitentis. 10 Impius moleſtè ferens fœlicitatem fidelium, tandem peribit.

1 Halelu-Iáh.
א Beatus vir qui timet Iehouam, ב & mandatis eius delectatur valde.
2 ג Potens in terra erit ſemen eius, ד generatio rectorum benedicetur.
3 ה Opes & diuitiæ in domo eius: ו & iuſtitia eius manet in ſeculum.
4 ז Oritur in tenebris lumen rectis: ח clemēs, & miſericors, & iuſtus Deus.
5 ט Bonus vir miſeretur & commodat: י moderatur res ſuas in iudicio.
6 כ Quia in ſeculum non mouebitur, ל in memoria æterna erit iuſtus: B
7 מ Ab auditione mala non timebit, נ *quia* paratum cor eius fidens Iehouæ.
8 ס Confirmatum cor eius, non timebit, ע donec videat in hoſtibus ſuis *quod optat.*
9 פ Diſpergit *ac* dat pauperibus, צ iuſtitia eius manet in ſeculum: ק cornu eius exaltabitur in gloria. 2.Cor.9.c.9
10 ר Impius videbit, & iraſcetur, ש dētibus ſuis fremet, & tabeſcet: ת deſiderium impiorum peribit.

PSALM. CXIII.

1 Exhortatio ad laudādum Deum pro ipſius prouidentia in cælo & in terra. 7 Prouidentia eius erga pauperes, ac mulieres ſteriles.

1 Halelu-Iáh.
Laudate ſerui Iehouam, laudate nomen Iehouæ.
2 Sit nomen Iehouę benedictum ex hoc tempore & vſque in ſeculum. Dan.2.c.20
3 Ab ortu ſolis vſque ad occaſum eius, laudabile nomen Iehouæ. Malach.1.c. 11
4 Excelſus ſupra omnes gentes Iehoua, ſupra cælos gloria eius.
5 Quis ſicut Iehoua Deus noſter, qui eleuat *ſeſe* ad habitandum?
6 Qui humiliat ſeſe ad videndum *ea quæ* in cælo & in terra?
7 Qui erigit è puluere inopem, è ſtercore eleuat pauperem:
8 Vt ſedere faciat *eum* cum principibus, cum principibus populi ſui:
9 Qui conſtituit ſterilem, familiam matrem filiorum, lætantem.

PSALM. CXIIII.

Breuiter commemorat liberationem Iſraelis ab Aegyptijs, atque aliqua miracula illi facta.

Halelu-Iáh.
1 Qvum egrederetur Ieſraël ex Ægypto, & familia Iayacób è populo barbaro: Exod.14.e 22
2 Fuit Iehudah ſanctificatio ei⁹, Ieſraël dominium eius.
3 Mare vidit & fugit, Iardén conuerſus eſt retrorſum. Ioſue 3.c.13
4 Montes ſubſilierunt ſicut arietes: & colles ſicut agni ouium.
5 Quid *accidit* tibi mare, quòd fugiſti? *quid tibi* Iarden, *quod* conuerſus es retrorſum? B
6 Et *uos* montes *quod* ſubſiliſtis ſicut arietes: & *uos* colles vt agni ouium?
7 A facie Domini contremiſcit terra, à facie Dei Iayacób,
8 Qui cōuertit petram in ſtagnum aquarum, ſilicem in fontem aquarum.

PSALM. CXV.

1 Vult omnem gloriam Deo tribui, non hominibus. 3 Quæ differentia inter Deum & idola. 9 Exhortatio ad Iſraelem omnesq; fideles, vt fiduciam ſuam in Deo collocent. 12 Promittit eis benedictionem Dauid, quamuis affligantur. 17 Orat pro liberatione Iſraelis, vt liberati Deum laudare poſsint.

1 Non nobis Iehoua, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, propter miſericordiam tuam, propter veritatem tuam.

2 Vtquid dicent Gentes, Vbi eſt nunc Deus
eorum?
3 Certè Deus noſter eſt in cælo: omnia quæ
voluit fecit.
4 Simulachra *autem* eorum ſunt argentum &
aurum, opus manuum hominum.
Sap.15.c 5 Os eſt eis, & non loquuntur: oculi ſunt eis,
& non vident.
6 Aures ſunt eis, & nõ audiunt: nares ſunt eis,
& non odorantur:
B 7 Manus ſunt eis, & non palpant: pedes ſunt
eis, & nõ ambulant: non reſonãt gutture ſuo.
8 Sicut ipſa ſint qui faciunt ea, omnis qui fi-
dit eis.
9 *Tu vero* Iſraël fide Iehouæ: *nam* auxilium
eorum & clypeus eorum eſt.
10 Domus Aharón fidite Iehouæ: *quia* auxiliũ
eorum, & clypeus eorum eſt.
11 Qui timetis Iehouam, fidite Iehouæ: *quia* au-
xilium eorum, & clypeus eorum eſt.
12 Iehoua memor fuit noſtri, benedicet nobis:
benedicet domui Iſraël, benedicet domui
Aharón.
C 13 Benedicet timẽtibus Iehouam, puſillis cum
magnis.
14 Adiiciet Iehoua ſuper vos, ſuper vos & ſu-
per filios veſtros.
15 Benedicti vos à Iehoua, qui fecit cælos &
terram.
16 Cælum, cælum *inquam* Iehouæ eſt: terram
autem dedit filiis hominum.
Baruch 2.d.2 17 Non mortui laudabunt Iah, nec omnes de-
ſcendentes *in* ſilentium.
Dan.2.c.20 18 Nos autem benedicemus Iah ex hoc tempo
re & vſque in ſeculum.

PSALM. CXVI.

1 David in deſerto Maon obſeſſus ab aſſeclis Saulis liberatusq; à Domino, agnoſcit beneficium: ac alios vt idem faciant cohortatur. 7 Ex lætitia ſeipſum alloquitur, atque excitat ad reditum in Ieruſalem vbi erat arca Dei testimonium præſentiæ ipſius. 10 Certus de promiſsionibus Dei ipſum liberatum, prædicat veritatem eius. 12 Pro omnibus beneficiis, nihil aliud Deo præſtare poteſt, quàm gratiarum actionem & laudem, eiusq; perpetuam inuocationem. 15 Suo exemplo oſtendit Dominũ ſummam curam habere afflictorum ſuorum. 17 Iterum promittit ſe redditurum vota & ſacrificia laudis Deo debita coram omnibus.

Halelu-Iáh.

1.Reg.23.d.1 1 Dilexi, quoniam audiuit Iehoua vocem
meam, deprecationes meas.
2 Quia inclinauit aurem ſuam mihi, & in die-
bus meis inuocabo.
3 Circundederant me dolores mortis, & an-
guſtiæ inferni inuenerant me: anguſtiam &
dolorem inueneram:
4 Nomen autem Iehouæ inuocaui, Quæſo Ie-
houa erue animam meam.
5 Clemens Iehoua & iuſtus, & Deus noſter
miſerans.
6 Cuſtodit ſimplices Iehoua: attenuatus erã,
& me ſeruauit.
7 *Tunc dixi*, Reuertere anima mea ad requiem
tuam: quia Iehoua benefecit tibi.
8 Quia eripuiſti animam meam à morte, ocu-
lum meum à lachryma, pedem meum ab im-
pulſione.
9 Ambulabo corã Iehoua in terris viuẽtium.
2.Corin.14.c.22 10 Credidi, propterea locutus ſum: ego affli-
ctus eram valde,
Rom.3.a.4 11 Ego dicebam in feſtinatione mea, Omnis
homo mendax.
12 Quid reddam Iehouæ *pro* omnibus benefi-
ciis eius *quæ contulit* in me?
13 Calicem ſalutum accipiam, & nomen Ieho-
uæ inuocabo.
14 Vota mea Iehouæ reddam nunc coram o-
mni populo eius.
15 Pretioſa in oculis Iehouæ mors miſericor-
dium eius.
16 Vtiq; Iehoua, quia ego ſeruus tuus, ego ſer- Sap.9.a.5
uus tuus, filius ancillę tuæ: ſoluiſti vincula mea.
17 Tibi ſacrificabo ſacrificiũ laudis, & nomen
Iehouæ inuocabo.
18 Vota mea Iehouæ reddam nũc coram omni
populo eius:
19 In atriis domus Iehouæ in medio tui Ieru-
ſaláim.

PSALM. CXVII.

Cohortatur Gentiles ad laudandum Deum, quòd ipſis etiam, ſicut Iudæis vitam æternam dederit.

Halelu-Iáh.

1 Laudate Iehouam omnes Gentes, laudate Rom.15.c.11
eum omnes populi:
2 Quoniã roborata eſt ſuper nos miſericordia Ioan.12.c.34
eius, & veritas Iehouæ in ſeculũ.

PSALM. CXVIII.

1 David ab inimicis ſuis liberatus conſtitutusq; rex ſuper omnem Iſraël, hortatur omnes ad gratias Deo agendas, eumq; laudandum. 6 Exauditus, Deumq; habens pro ſe, neminem metuit. 8 Commemorans liberationes factas per Dominum, docet in omnibus aduerſitatibus ſperandum eſſe in Deo, non in hominibus. 14 Fortitudo noſtra. 15 Lætitia. 17 Vita. 18 Caſtigatio. 19 Iubet ſacerdotibus vt portæ Tabernaculi aperiantur ei, ad gratias Deo agendas. 22 David à Saule populoq; reiectus, tandem conſtitutus rex, typus Chriſti, ut ipſe exponit apud Matthæum. 25 Acclamãt Chriſto ingredienti Ieruſalem. 27 Exhortatio ſacerdotum ad faciendа ſacrificia pro aduentu Chriſti veri Davidis.

Halelu-Iáh.

1 Confitemini Iehouæ quoniam bonus,
quoniam in ſeculum miſericordia eius.
2 Dicat nunc Iſraël, quòd in ſeculum miſe-
ricordia eius.
3 Dicant nunc familiæ Aharón, quòd in ſecu-
lum miſericordia eius.
4 Dicant nunc qui timent Iehouam, quòd in
ſeculum miſericordia eius.
5 De anguſtia inuocaui Iah, & exaudiuit me
in latitudine Iah.
6 Iehoua mecum eſt, non timebo quid faciat Heb.13.a.6
mihi homo.
7 Iehoua mecum eſt inter auxiliatores meos:
propterea ego videbo *quod opto* in odio ha- B
bentibus me.
8 Melius eſt ſperare in Iehoua, quàm ſperare
in homine:
9 Melius eſt ſperare in Iehoua, quàm ſperare
in principibus.
10 Omnes gentes circundederunt me: *ſpero* in
nomine Iehouæ quòd ſuccidam eos.
11 Circundederunt me, etiam circundederunt
me: *ſpero* in nomine Iehouæ q. ſuccidam eos.
12 Circundederũt me velut apes, extincti ſunt
vt ignis ſpinarum: *nam ſperabam* in nomine Ie-
houæ quòd ſuccederem eos.
13 Impellendo impuleras me vt caderem, &
Iehoua adiuuit me.
14 *Nam* fortitudo mea, & canticum Iah, & fuit Exod.15.a.2
mihi in ſalutem. Eſa.12.a.2
15 Vox iubilationis & ſalutis in tabernaculis
iuſtorum *dicentium*, Dextera Iehouæ facit for-
titudinem:
16 Dextera Iehouę excelſa, dextera Iehouæ fa- C
cit fortitudinem.

17 Non

17 Non moriar,ſed viuã:& narrabo opera Iah.
18 Corripiẽdo corripuit me Iah,& morti non
tradidit me.
19 Aperite mihi portas iuſtitiæ, ingrediar eas,
& celebrabo Iah.
20 Hæc porta Iehouæ:iuſti intrabunt per eam.
21 Confitebor tibi quòd exaudieris me, & fue-
ris mihi in ſalutem.
Mat.21.d.42 22 Lapis *quem* reprobauerunt ædificantes, fuit
Mar.12.a.10 in caput anguli.
Luc.20.c.17 23 A Iehoua factum eſt hoc, & eſt mirabile in
Act.4.b.11 oculis noſtris.
Rom.9.g.33 24 Hæc *eſt* Dies quam fecit Iehoua:exultemus
D & lætemur in ea.
1.Pet.2.a.6 25 Obſecro Iehoua ſaluum fac nunc, obſecro
Eſa.28.d.16 Iehoua da nunc fœlicem ſucceſſum.
Matt.21.a 26 Benedictus qui venit in nomine Iehouę:be
nedicimus vobis de domo Iehouæ.
27 Fortis Iehoua, & illuxit nobis : ligate agnũ
funibus,vſque ad cornua altaris,
28 Deus meus es tu, & confitebor tibi : Deus
meus,& exaltabo te.
29 Cõfitemini Iehouæ,quoniam bonus:quo-
niam in ſeculum miſericordia eius.

PSALM. CXIX.

In hoc pſalmo demonſtratur animus verè inflammatus deſiderio ſtudioq; Diuinæ Legis qui pro exemplo hîc eſt propoſitus. Deſcribit hominem eſſe beatum qui ſolicitè ſtudet conſeruare Legem Dei. Petit item à Deo vt inſtruatur ad eam cuſtodiendam Quòd verbum Domini eſt lux hominum. Conqueritur aliquando de ſuis inimicis, de impijs ac tranſgreſſoribus Legis Dei:contra quos precatur perſpiciens maximum eorum contemptum.

א Aleph.

1א BEati perfecti via, qui ambulant in Lege
Iehouæ.
2 אBeati qui cuſtodiunt teſtimonia eius,toto
corde quærunt eum:
3 אEtiam *qui* non operantur iniquitatem, *ſed*
in viis eius ambulant.
4 אTu præcepiſti mandata tua vt cuſtodian-
tur valde.
5 אVtinam firmentur viæ meæ ad cuſtodien-
dum ſtatuta tua.
6 אTunc non pudore afficiar,cum inſpexero
ad omnia præcepta tua.
7 אCelebrabo te in rectitudine cordis, quum
didicero iudicia iuſtitiæ tuæ.
8 אStatuta tua cuſtodiam:ne derelinquas me
diutius.

ב Beth.

9 בIn quo mundabit puer ſemitam ſuam? ſi
cuſtodiat *eam* iuxta verbum tuum.
10 בToto corde meo exquiſiui te, ne errare ſi-
nas me à mandatis tuis.
11 בIn corde meo abſcondi eloquium tuum,
ne peccem tibi.
12 בBenedictus es Iehoua,doce me ſtatuta tua.
13 בLabiis meis narraui omnia iudicia oris tui.
14 בIn via teſtimoniorũ tuorum gauiſus ſum,
vt in omnibus diuitiis.
15 בIn præceptis tuis meditabor,& cõſiderabo
ſemitas tuas.
16 בIn ſtatutis tuis delectabor, non obliuiſcar
verborum tuorum.

ג Gimel.

17 גRetribue ſeruo tuo *ut* viuam,& cuſtodiam
verbum tuum.
18 גReuela oculos meos,& aſpiciam mirabilia
de Lege tua.
19 גAduena ego ſum in terra, ne abſcondas à
me præcepta tua.
20 גConfracta eſt anima mea deſiderando iu-
dicia tua omni tempore.
21 גDiſperdidiſti ſuperbos:maledicti qui errãt
à præceptis tuis.
22 גRemoue à me opprobriũ & contemptum:
quia teſtimonia tua cuſtodiui.
23 גEtiam ſederunt principes, & contra me lo
cuti ſunt:*interea* ſeruus tuus meditabatur in ſta
tutis tuis.
24 גEtiam teſtimonia tua ſunt delectationes
meæ, & viri conſilij mei.

ד Daleth.

25 דAdhæſit pulueri anima mea,viuifica me ſe-
cundum verbum tuum.
26 דVias meas narraui *tibi*,& exaudiſti me, do-
ce *igitur* me ſtatuta tua.
27 דViam præceptorum tuorum fac me intel-
ligere,& meditabor in mirabilibus tuis.
28 דDiſfluit anima mea præ triſtitia:confirma
me iuxta verbum tuum.
29 דViam mendacij amoue à me, & Lege tua
dignare me.
30 דViam veritatis elegi, iudicia tua poſui co-
ram me.
31 דAdhæſi teſtimoniis tuis Iehoua,ne pudore
afficias me.
32 דViam mãdatorum tuorum curram, quum
dilataueris cor meum.

ה He.

33 הDoce me Iehoua viam ſtatutorũ tuorum,
& cuſtodiam eam *uſque in* finem.
34 הDa mihi intelligentiam,& cuſtodiam Le-
gem tuam,& cuſtodiam illam toto corde.
35 הDeduc me per ſemitam mandatorum tuo-
rum,quia in ea eſt beneplacitum meum.
36 הInclina cor meum ad teſtimonia tua, &
non ad auaritiam.
37 הAuerte oculos meos,ne videat vanitatem:
in via tua viuifica me.
38 הConfirma ſeruo tuo eloquium tuum, qui
timori tuo *adhæret*.
39 הAufer à me opprobrium meum quod ti-
mui:quia iudicia tua bona.
40 הEcce, concupiui mandata tua : in iuſtitia
tua viuifica me.

ו Vau.

41 וEt obueniant mihi miſericordiæ tuæ Ieho
ua:& ſalus tua ſecundum eloquium tuum :
42 וEt reſpondebo probris afficienti me, ver-
bum,quod ſpero in verbo tuo.
43 וEt ne eripias de ore meo verbum veritatis
vſquequaque:quia iudicia tua expecto.
44 וEt cuſtodiam Legem tuam ſemper, in ſe-
culum & vſque in ſeculum.
45 וEt ambulabo in latitudine: quia mandata
tua exquiſiui.
46 וEt loquar de teſtimoniis tuis coram Regi-
bus,neque pudore afficiar.
47 וEt delectabor in mandatis tuis quæ dilexi.
48 וEt leuabo palmas meas ad præcepta tua
quæ dilexi,& meditabor in ſtatutis tuis.

ז Zain.

49 זMemento verbi ſeruo tuo, in quo ſperare
feciſti me.
50 זHæc eſt conſolatio mea in afflictione mea:
quia eloquium tuum viuificauit me.
51 זSuperbi deriſerunt me plurimum; à Lege
autem

autem tua non declinaui.
52 זRecordatus ſum iudiciorum tuorum à ſe-
culo Iehoua,& ſolatus ſum memetipſum.
53 זTerror inuaſit me propter impios derelin-
quentes Legem tuam.
54 זCantus fuerunt mihi ſtatuta tua in domo
peregrinationum mearum.
55 זRecordatus ſum nocte nominis tui, Ieho-
ua,& cuſtodiui Legem tuam.
56 זHoc mihi euenit q; pręcepta tua cuſtodiui.

ח Heth.

57 חPortio mea Iehoua,dixi:vt cuſtodiam ver-
bum tuum.
58 חDeprecatus ſum faciem tuam toto corde:
miſerere mei *igitur* ſecũdum eloquium tuum.
59 חReputaui vias meas, & conuerti pedes
meos ad teſtimonia tua.
60 חFeſtinaui, & non tardaui cuſtodire man-
data tua.
61 חCaterua impiorum prædatæ ſunt me: *at*
Legis tuæ non ſum oblitus.
62 חMedia nocte ſurgo ad confitendum tibi ſu
per iudicia iuſtitiæ tuæ.
63 חSocius ſum omnibus qui timent te, & cu-
ſtodiunt præcepta tua.
64 חMiſericordiæ tuæ Iehoua plena eſt terra:
ſtatuta tua doce me.

ט Teth.

65 טBonũ feciſti cum ſeruo tuo Iehoua, ſecun
dum verbum tuum.
66 טBonitatem ſenſus & ſcientiam doce me:
quia præceptis tuis credidi.
67 טPriuſquam humiliarer, ego errabam:nũc
autem eloquium tuum cuſtodio.
68 טBonus tu,& benefic':doce me ſtatuta tua.
69 טConcinnauerunt aduerſum me menda-
cium ſuperbi: ego *autem* toto corde cuſtodio
præcepta tua.
70 טImpinguatum eſt ſicut adeps cor eorum:
ego *autem* Lege tua delector.
71 טBonum mihi eſt quòd afflictus fuerim:vt
diſcam ſtatuta tua.
72 טMelior eſt mihi Lex oris tui, quàm milia
talenta auri & argenti.

י Iod.

73 יManus tuæ fecerunt me,& pręparauerunt
me:fac me intelligere,& diſcam pręcepta tua.
74 י*Tunc* timentes te,videbunt me,& lętabun-
tur:quia verbum tuum expectaui.
75 יNoui Iehoua quòd iuſtitia *ſunt* iudicia tua,
& in veritate afflixiſti me.
76 יSit quæſo miſericordia tua ad conſolandũ
me,ſecundum eloquium tuum *quod loquutus es*
ſeruo tuo.
77 יVeniant mihi miſericordiæ tuæ,& viuam:
quia Lex tua delectatio mea eſt.
78 יPudore afficiantur ſuperbi, quoniam ſine
cauſa peruerterunt me:ego autem meditabor
in præceptis tuis.
79 יConuertantur ad me qui timent te,& no-
uerunt teſtimonia tua.
80 יSit cor meum perfectum in ſtatutis tuis,
ne pudore afficiar.

כ Caph.

81 כDefecit ad ſalutem tuam anima mea, ver-
bum tuum expecto.
82 כDefecerunt oculi mei ad eloquium tuum,
dicendo,Quando conſolaberis me?
83 כQuia fui ſicut vter in fumo:*attamen* ſtatuto-
rum tuorum non ſum oblitus.
84 כQuot ſunt dies ſerui tui,quãdo facies con-
tra perſequentes me iudicium?
85 כFoderunt mihi ſuperbi foueas: quod non
eſt ſecundum Legem tuam.
86 כOmnia mãdata tua veritas:ſine cauſa per-
ſequuntur me,adiuua me.
87 כFerè conſumpſerunt me in terra: ego ta-
men non dereliqui præcepta tua.
88 כSecundum miſericordiam tuam viuifica
me,& cuſtodiam teſtimonium oris tui.

ל Lamed.

89 לIn ſeculum Iehoua verbum tuum perma-
net in cælo.
90 לIn generationem & generationem veritas
tua:fundaſti terram,& perſtat.
91 לAd iudicia tua perſtant vſq; ad hanc diem:
quia omnia ſunt ſerui tui.
92 לNiſi Lex tua delectationes meæ fuiſſent,
tunc periiſſem in afflictione mea.
93 לIn ſeculum non obliuiſcar præceptorum
tuorum:quia in ipſis viuificaſti me.
94 לTuus ego ſum,ſerua me:quoniam præce-
pta tua quæſiui.
95 לMe expectauerunt impii ad perdendum
me:teſtimonia tua perpendebam.
96 לOmni perfectioni vidi finem: latum præ-
ceptum tuum valde.

מ Mem.

97 מQuàm diligo Legem tuam? omni die eſt
meditatio mea.
98 מPræ inimicis meis ſapientem effeciſti me
præceptis tuis:quia in ſeculum ſunt mihi.
99 מPræ omnibus docentibus me intellexi:
quia teſtimonia tua meditatio mea ſunt.
100 מPræ ſenibus intellexi,quia præcepta tua
cuſtodio.
101 מAb omni ſemita mala prohibui pedes
meos,vt cuſtodiam verbum tuum.
102 מA iudiciis tuis non receſsi:quia tu docui-
ſti me.
103 מQuàm dulcia ſunt palato meo eloquia
tua,præ melle ori meo.
104 מEx præceptis tuis intelligentiã mihi com
paraui:propterea odi omnẽ ſemitã mendacii.

נ Nun.

105 נLucerna pedi meo verbum tuum,& lumẽ
ſemitæ meæ.
106 נIuraui, & præſtabo, *nempe* cuſtodire iudi-
cia iuſtitiæ tuæ.
107 נAfflixi me vehementiſsime Iehoua,viuifi-
ca me ſecundum verbum tuum.
108 נVoluntaria oris mei grata habe quæſo Ie-
houa,& iudicia tua doce me.
109 נAnima mea in manu mea ſemper:tamen
Legis tuæ non ſum oblitus.
110 נPoſuerunt impii laqueum mihi: tamen à
præceptis tuis non aberraui.
111 נHæreditate accepi teſtimonia tua in ſecu-
lum:quia gaudium cordis mei ſunt.
112 נInclinaui cor meum ad faciendum ſtatuta
tua in ſeculum *& uſque in* æternum.

ס Samech.

113 סCogitationes odi,& Legem tuam dilexi.
114 סLatibulum meum & ſcutum meum es tu,
verbum tuum expecto.
115 סRecedite à me maligni,& cuſtodiam præ-
cepta Dei mei.
116 סConfirma me ſecundũ verbum tuum,& vi
uam:

tuam:& ne pudore afficias me ab expectatione mea.
117 סSuſtenta me,& ſeruabor: & delectabor in ſtatutis tuis ſemper.
118 סConculcaſti omnes errātes à ſtatutis tuis: quia mendacium eſt dolus eorum.
119 סVt ſcorias ceſſare feciſti omnes impios terræ:ideo dilexi teſtimonia tua.
120 סHorruit præ timore tui caro mea, & à iudiciis tuis timui.

ע Ain.

121 עFeci iudicium & iuſtitiam:ne derelinquas me opprimentibus me.
122 עOblecta ſeruum tuum bono,& ne vim inferant mihi ſuperbi.
123 עOculi mei defecerunt ad ſalutem tuam, & ad eloquium iuſtitiæ tuæ.
124 עFac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam,& ſtatuta tua doce me.
125 עSeruus tuus ego ſum,da mihi intelligentiam,& ſciam teſtimonia tua.
126 עTempus faciendi ô Iehoua:*nam* diſſipauerunt legem tuam.
127 עIdeo dilexi præcepta tua magis quàm aurum & obrizum.
128 עPropterea omnia præcepta omnium *præceptorum* Legis recta eſſe cenſui:omnem ſemitam mendacij odi.

פ Pe.

129 פMirabilia teſtimonia tua,ideò cuſtodit ea anima mea.
130 פOſtium verborum tuórum illuminat, intelligere facit ſimplices.
131 פOs meum aperui, & aſpiraui: quia præcepta tua deſideraui.
132 פAſpice ad me,& miſerere mei ſecundū conſuetudinem *tuam* erga diligētes nomen tuum.
133 פGreſſus meos dirige in verbo tuo, & ne dominetur mihi vlla iniquitas.
134 פRedime me ab oppreſsione hominum, & cuſtodiam præcepta tua.
135 פFaciem tuam fac lucere ſuper ſeruū tuum, & doce me ſtatuta tua.
136 פRiui aquarū deſcenderunt ab oculis meis, propterea quòd non cuſtodiebāt Legē tuam.

צ Sade.

137 צIuſtus es Iehoua,& rectum iudiciū tuum.
138 צPræcepiſti iuſtitiam teſtimonia tua,& veritatem valde.
139 צSuccidit me zelus meus: quia obliti erant verborum tuorum hoſtes mei.
140 צRepurgatus eſt ſermo tuus valde:& ſeruus tuus diligit illum.
141 צParuulus ſum, & deſpectus, *tamen* præceptorum tuorum non ſum oblitus.
142 צIuſtitia tua, iuſtitia in ſeculum,& Lex tua veritas.
143 צAfflictio & anguſtia inuenerant me:*verum* præcepta tua delectationes meæ fuerunt.
144 צIuſtitia ſunt teſtimonia tua in ſeculum:da mihi intelligentiam,& viuam.

ק Coph.

145 קClamaui toto corde, exaudi me Iehoua; *&* ſtatuta tua cuſtodiam.
146 קClamaui ad te,ſerua me,& cuſtodiam teſtimonia tua.
147 קPræuenio *alios* crepuſculo,& clamo: *quid* verbum tuum expecto.
148 קPræuenerunt oculi mei vigilias ad meditandum in eloquio tuo.
149 קVocem meam audi ſecūdum miſericordiam tuam,Iehoua:ſecūdum iudicium tuum viuifica me.
150 קAppropinquauerunt *ſceleri* ſequentes ſcelus:à Lege tua elongauerunt ſe.
151 קPropè ades tu Iehoua,& omnia præcepta tua ſunt veritas.
152 קPridem noui de teſtimoniis tuis,quòd *ut durent* in ſeculum,fundaueris ea.

ר Res.

153 רVide afflictionem meam,& erue me:quia Legis tuæ non ſum oblitus.
154 רLitiga litigium meum,& redime me:propter eloquium tuum viuifica me.
155 רLonge abeſt ab impiis ſalus: quia ſtatuta tua non inquirunt.
156 רMiſericordiæ tuæ multæ Iehoua,ſecundū iudicia tua viuifica me.
157 רMulti ſunt perſequētes me,& hoſtes mei: à teſtimonis *autem* tuis non declinaui.
158 רVidi præuaricantes,& tædio affectus ſum, quòd eloquium tuum non cuſtodirent.
159 רVide quòd præcepta tua diligo Iehoua:ſecundum miſericordiam tuam viuifica me.
160 רPrincipium verbi tui veritas:& in ſeculum omne iudicium iuſtitiæ tuæ.

ש Sin.

161 שPrincipes perſecuti ſunt me ſine cauſa:& à verbis tuis timuit cor meum.
162 שGaudeo ſuper eloquio tuo,ſicut qui inuenit ſpolia multa.
163 שMendacium odi & abominatus ſum:Legem tuam dilexi.
164 שSepties in die laudo te ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.
165 שPax multa diligentibus Legem tuam, & non eſt eis offendiculum.
166 שExpectaui ſalutem tuam Iehoua, & præcepta tua feci.
167 שCuſtodiuit anima mea teſtimonia tua:& diligo ea vehementer.
168 שCuſtodiui præcepta tua & teſtimonia tua: quia omnes viæ meæ ſunt coram te.

ת Thau.

169 תAppropinquet clamor meus coram te Iehoua,ſecundum verbum tuum da mihi intelligentiam.
170 תVeniat deprecatio mea coram te:ſecundum eloquium tuum erue me.
171 תEructabunt labia mea laudem quum docueris me ſtatuta tua.
172 תLoquetur lingua mea eloquiū tuum:quia omnia mandata tua ſunt iuſtitia.
173 תSit manus tua ad auxiliandum mihi:quoniam præcepta tua delegi.
174 תDeſideraui ſalutem tuam Iehoua, & Lex tua delectationes meæ ſunt.
175 תViuet anima mea & laudabit te,& iudicia tua adiuuabunt me.
176 תErraui ſicut ouis quæ perit:quære ſeruum tuū,quia mandatorū tuorū non ſum oblitus.

PSALM. CXX.

1 Dauid orans Deum,exauditur. 2 Queritur de fallacibus linguis aſſeclarum Saulis. 5 Viuere cum huiuſmodi hominibus,perinde exiſtimat,ac ſi apud Iſmaelitas exularet. 6 In ſummo pacis ſtudio eius,maxima illorum bellandi cupiditas.

1 Canticum graduum.
AD Iehouam in anguſtia mea clamaui,& exaudiuit me.

2 Iehoua eripe animam meam à labio mēdaci, à lingua doloſa.
3 Quid dabit tibi, & quid apponet tibi lingua *tua* doloſa?
4 Eſt *uelut* ſagittæ potentis acutæ, cum carbonibus iuniperorum.
B 5 Hei mihi quòd *tādiu* peregriner in Meѡſech, habitem cum tabernaculis Cedar:
6 Quod tandiu habitet anima mea cum odio habente pacem.
7 Ego *uir* pacis: & quum loquor, ipſi *commouentur* ad bellum.

PSALM. CXXI.

1 Dauid ad bellum proficiſcens, leuat oculos ad cælos pro auxilio, de quo certus erat. 3 Hæc ſunt verba ſacerdotum ac populi de auxilio Domini regem confirmantis.

1 Canticum graduum.
2.Paral.20. c.17 LEuo oculos meos ad mōtes, vnde veniat auxilium meum.
2 Auxilium meum à Iehoua qui fecit cælum & terram.
3 Non dabit in commotionem pedem tuum, neque dormitabit qui cuſtodit te.
4 Ecce non dormitabit, neq; dormiet qui cuſtodit Iѡſraël.
5 Iehoua cuſtodit te, Iehoua vmbra tua *ſtans* ſuper manum dexteram tuam.
6 Per diem ſol non percutiet te, neque luna in nocte.
7 Iehoua cuſtodiet te ab omni malo, cuſtodiet animam tuam.
8 Iehoua cuſtodiet exitum tuum & introitum tuum, ex hoc tempore & vſque in ſeculum.

PSALM. CXXII.

1 Studium populi Dei, aſcendendi Ieroſolymam cum cœtu fidelium ad laudandum Deum: de quo dictum in Pſalmis 42. & 84. per quam intelligitur Eccleſia Chriſti. 3 Laudat Ieroſolymam propter concordiam ciuium: conſtitutum vt conuenientes in eam, Deum laudarent. 6 Preces pro ipſa Ieruſalem, Eccleſia Chriſti.

1 Canticum graduum ipſius Dauidis.
LÆtatus ſum cum dicentibus mihi, In domum Iehouæ ibimus.
2 Stantes fuerunt pedes noſtri in portis tuis ô Ieruѡſaláim.
3 Ieruѡſaláim quæ ædificatur vt ciuitas quæ coniuncta eſt ſibi pariter.
4 Quia illuc aſcenderunt tribus, tribus Iah, *quod eſt* teſtimonium Iѡſraëli, ad celebrādum nomen Iehouæ.
5 Quia illic collocatę ſunt ſedes ad iudicium, ſedes domus Dauid.
6 Poſtulate pacē Ieruѡſaláim: proſperè agant diligentes te.
7 Sit pax in antemurali tuo: proſperitas in palatiis tuis.
8 Propter fratres meos & proximos meos loquar nunc pacem de te:
9 Propter domum Iehouę Dei noſtri quęram bonum tibi.

PSALM. CXXIII.

1 Fideles contempti à diuitibus ſuperbis, & irriſoribus ſine intermiſſione opem à Deo flagitant.

1 Canticum graduum.
AD te leuo oculos meos, qui habitas in cælis.
2 Ecce, ſicut oculi ſeruorum *intenti ſunt* ad manum dominorum ſuorum: ſicut oculi ancillæ ad manum dominæ ſuæ: ita oculi noſtri ad Iehouam Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.
3 Miſerere noſtri Iehoua, miſerere noſtri: quia multum ſaturati ſumus deſpectione.
4 Multum ſaturata eſt anima noſtra ſubſannatione, *ſubſannatione inquam* opulentorum, deſpectione ſuperborum.

PSALM. CXXIIII.

Iſraelitæ commemorant ac prædicant omnibus ſe liberatos eſſe à violentia Ammonitarum inimicorum ſuorum ſola Domini ope, oſtendentes illorum crudelitatem.

1 Canticum graduum ipſius Dauidis.
NIſi quòd Iehoua fuit nobiſcū, dicat nunc Iѡſraël:
2 Niſi quòd Iehoua fuit nobiſcum, quum inſurgerent aduerſum nos homines,
3 Tunc viuos deglutiſſent nos: quum iraſceretur furor eorum in nos,
4 Tunc aquæ inundaſſent nos, torrens pertranſiſſet ſuper animam noſtram:
5 Tunc *inquam* tranſiſſet ſuper animā noſtram aqua illa ſuperba.
6 Benedictus Iehoua, qui non dedit nos prædam dentibus eorum.
7 Anima noſtra ſicut auis euaſit de laqueo aucupum: laqueus cōtritus eſt, & nos euaſimus.
8 Adiutoriū noſtrum in nomine Iehouæ, qui fecit cælum & terram.

PSALM. CXXV.

1 Fideles Deo fidentes cuſtodiuntur ab eo ne ſe dedant iniquitati, ſicut Ieruſalem cuſtoditur à montibus eam cingentibus. 4 Oratio pro bonis ac rectis corde. 5 Hypocritis exitium, pax fidelibus.

1 Canticum graduum.
QVi confidūt in Iehoua, *ſunt* vt mōs ꝛSiión *qui* non cōmouetur, *ſed* in ſeculum permanet.
2 Ieruѡſaláim, montes in circuitu eius: & Iehoua in circuitu populi ſui, ex hoc tempore & vſque in ſeculum:
3 Quia non requieſcet virga impietatis ſuper ſortem iuſtorum: ne mittant iuſti ad iniquitatem manus ſuas.
4 Benefac Iehoua bonis, & rectis in cordibus ſuis.
5 Declinantes autem *in* peruerſitates ſuas ambulare faciet Iehoua cum operātibus iniquitatem: pax *erit* ſuper Iѡſraël.

PSALM. CXXVI.

1 Lætitia, ac voluptas populi à captiuitate Babylonis redeuntis cum ſumma cæterorum populorum admiratione. 4 Orans vt plenè liberentur ab inimicis. 5 Similitudine ſeminantis promittit ſummam lætitiam & pacem populo cum maxima afflictione.

1 Canticum graduum.
QVando redire fecit Iehoua captiuitatem ꝛSiión, fuimus veluti ſomniantes:
2 Tunc repletum fuit riſu os noſtrum, & lingua noſtra laude: tunc dixerunt inter Gentes, Res maximas Iehoua egit cum iſtis.
3 Res maximas Iehoua fecit nobiſcum, *unde* fuimus lætantes.
4 Redire fac Iehoua captiuitatem noſtram ſicut torrentes in Auſtro,
5 Qui ſeminauerūt cum lachrymis, cum exultatione metent.
6 Eundo ibit, & flendo, qui portat pretioſum ſemen: & veniendo veniet cum exultatione, reportans manipulos ſuos.

PSALM. CXXVII.

1 Omnem humanam diligentiam & ſolicitudinem nihil prodeſſe, niſi Deus prouideat. 2 Familia & victus à Deo quaſi dormientibus ſuppeditantur. 3 Liberi dantur à Deo vt ſubleuent parentem etiam cum vexatus in iudicio fuerit.

1 Can-

1 Canticum graduum ipſi Selomóh.
SI Iehoua nõ ædificet domum, fruſtra labo-
rant ædificantes eam: ſi Iehoua non cuſto-
diat ciuitatem, fruſtra vigilat cuſtos.
2 Fruſtra vobis *eſt* maturantibus ſurgere, tar-
dantibus ſedere, edentibus panem dolorum:
ſic dabit dilecto ſuo ſomnum.
3 Ecce hæreditas Iehouæ, filij: merces, fructus
ventris.
4 Vt ſagittæ in manu potentis: ita filij iuuen-
tutum.
5 Beatus vir qui impleuit pharetram ſuã ipſis:
non afficientur pudore quum loquuti fuerint
cum inimicis in porta.

PSALM. CXXVIII.

Deſcribit fœlicitatem coniugum Deum timentiũ atque in eius viis ac mandatis ambulantium.

1 Canticum graduum.
BEatus omnis qui timet Iehouam, qui am-
bulat in viis eius:
2 Laborem manuum tuarum quia comedes:
beatus eris, & bonum tibi erit.
3 Vxor tua *erit* ſicut vitis fructificans in lateri-
bus domus tuæ: *&* filij tui ſicut plantationes
olearum in circuitu menſæ tuæ.
4 Ecce certe ſic benedicetur vir qui timet Ie-
houam.
5 Benedicet tibi Iehoua ex Siión, & videbis
bonũ Ieruſaláim omnibus diebus vitæ tuæ:
6 Et videbis filios filiorum tuorum, *&* pacem
ſuper Iſraël.

PSALM. CXXIX.

1 *Populus fidelis gloriatur ſe ſuperaſſe omnes conatus inimicorum ſuorum auxilio ſolius Dei.* 4 *Impiorum interitus, qui ſicut herba in tectis enaſcens ſubitò peribunt.*

Canticum graduum.
1 MVltum anguſtiis affecerunt me ab ado-
leſcentia mea, dicat nunc Iſraël:
2 Multũ *inquam* anguſtiis affecerunt me ab ado
leſcentia mea: verùm non prævaluerunt mihi.
3 Supra dorſum meum arauerunt arãtes, pro-
longauerunt ſulcum ſuum.
4 Iehoua *autem* iuſtus præcidit funes impiorũ.
5 Pudore afficientur, & conuertentur retrorſum
omnes qui odio habent Siión.
6 Erunt vt herba tectorũ, quæ antequam egre
diatur, aruit:
7 Qua non impleuit manum ſuam qui metit,
nec brachium ſuum qui cõgregat manipulos:
8 Neque dicent tranſeuntes, Benedictio Ieho
uæ ſuper vos, benedicimus vobis in nomine
Iehouæ.

PSALM. CXXX.

1 *Iſrael captiuus in Babylone, in profundo ſuæ calamitatis orat Deũ.* 3 *Nullus iuſtus corã Deo.* 4 *Propitiatio apud Deum.* 5 *Declarat ſummũ ſtudiũ orandi Deum.* 7 *Exhortatio ad expectandam liberationem calamitatibus propter peccata immiſsis.*

Canticum graduum.
1 DE profundis clamo *ad* te ô Iehoua,
2 Iehoua audi vocem meam: ſint aures
tuæ intentæ ad vocem deprecationis meæ.
3 Si iniquitates obſeruaueris ô Iah, Domine
quis ſtabit?
4 Quia tecum eſt venia, vt timearis.
5 Expectaui Iehouam: expectauit anima mea,
& in verbo eius ſperaui.
6 Anima mea *expectat* Dominum magis quàm
cuſtodes ipſum mane, *magis inquam* quàm cuſto
des ipſum mane.
7 Expectet Iſraël Iehouam: quia cũ Iehoua
eſt miſericordia, & multa apud eũ redemptio.
8 Et ipſe redimet Iſraël ex omnibus ini-
quitatibus eius.

PSALM. CXXXI.

1 *Dauid expulſus oſtẽdit ſe perpetuò in humilitate ambulaſſe, neque vnquam regnum Saulis affectaſſe.* 3 *Exhortatio ad liberationem ſemper ſperandam à Deo.*

1 Canticum graduum ipſius Dauid.
IEhoua, non eſt exaltatum cor meum, neq;
exaltati ſunt oculi mei, neque ambulaui in
magnis, neque in mirabilibus ſupra me.
2 Si non poſui, & ſilere feci animam meam, ſi-
cut ablactatus *ſilere ſolet* apud matrẽ ſuam, *hæc
faciat mihi Deus*: ſicut ablactatus, eſt apud me
anima mea.
3 Expecta Iſraël Iehouam ex hoc tempore
& vſque in ſeculum.

PSALM. CXXXII.

Precatio Dauid vt Deus inſtitutũ ſuum de ædificando templo perficiat: ſimul canit ſibi indicatũ fuiſſe, Sion ſedẽ fore domus Dei, id eſt Eccleſiæ & regni æterni Chriſti.

1 Canticum graduum.
MEmento Iehoua Dauid, cum omni affli
ctione eius:
2 Qui iurauit Iehouæ, vouit potenti ipſius Ia-
ªcób,
3 Si introiero in tabernaculum domus meæ,
ſi aſcendero ſuper lectum ſtrati mei,
4 Si dedero ſomnum oculis meis, palpebris
meis dormitationem:
5 Donec inuenero locum Iehouæ, manſiones
forti ipſius Iaªcób.
6 Ecce, audiuimus eam in Ephrathah: inueni- B
mus eam in campis ſyluæ.
7 Introibimus in manſiones eius, incuruabi-
mus nos ſcabello pedum eius.
8 Surge Iehoua *ut venias* ad requiem tuam, tu & 2.Paral.6.g.
arca fortitudinis tuæ. 41
9 Sacerdotes tui induant iuſtitiam, & ſancti
tui exultent.
10 Propter Dauid ſeruum tuum, ne auertas fa-
ciem Chriſti tui.
11 Iurauit Iehoua ipſi Dauid veritatem, nõ auer C
tetur ab ea, De fructu ventris tui ponam ſuper 2.Reg.7.c.12
ſolium tuum. Luc.1.e.55
12 Si cuſtodierint filij tui pactum meum, & te- Act.2.c.30
ſtimonium meum quod docebo eos: etiam fi-
lij eorum vſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſo-
lium tuum.
13 Quoniam elegit Iehoua Siión, expetiuit vt
eſſet habitaculum ſibi.
14 Hæc requies mea vſque in ſeculum: hic ha- D
bitabo, quoniam expetiui eam.
15 Eſcæ eius benedicendo benedicam, paupe-
res eius ſaturabo pane.
16 Sacerdotes autem eius induam ſalute: & ſan
cti eius exultando exultabunt.
17 Ibi oriri faciam cornu ipſi Dauid, parabo lu Luc.1.g.69
cernam Chriſto meo. Malach.3.a.1
18 Inimicos eius induam pudore: & ſuper eum
florebit diadema eius.

PSALM. CXXXIII.

Oſtendit quàm grata ſit Deo concordia fratrum.

1 Canticum graduum ipſi Dauid.
ECce quàm bonum & quàm iucundum,
habitare fratres etiam ſimul.

2 Eſt ſicut vnguentum optimum ſuper caput,
deſcendẽs ſuper barbam, barbã Aharón:quod
deſcendit ſuper oram veſtimentorum eius:
3 Et ſicut ros Hermon qui deſcendit ſuper mõ
tes ꝛSiión:quoniam illuc pręcepit Iehoua be-
nedictionem, & vitam vſque in ſeculum.

PSALM. CXXXIIII.

Exhortatio tam ad Leuitas quàm ad populum vt Deum laudent. 3 Oratio Leuitarum pro populo.

1 Canticum graduum.
ECce,benedicite Iehouæ omnes ſerui Ie-
houæ, qui ſtatis in domo Iehouæ in no-
ctibus:
2 Attollite manus veſtras *ad* Sanctuarium, &
benedicite Iehouæ.
3 Benedicat tibi Iehoua ex ꝛSiión qui fecit cę-
lum & terram.

PSALM. CXXXV.

1 *Hortatur Sacerdotes ac Leuitas,qui aſſiduè in templo verſabantur, ad laudãdũ Deũ quòd Iacob elegerit pro ſua hæreditate,ac quòd potẽs ſit facere omnia quæ vult in cælo,terra,& mari:inter cætera imbres,tonitrua,ventóſque cõmemorans. 8 Opera eius facta ad liberandum ſuũ populũ è terra AEgypti,introducendúmq; in terrã Chanaã. 13 Gloria & memoria Dei eſt magna ex eo quòd ſemper populum ſuũ de manu inimicorũ liberauerit. 15 Irridet imagines & idola eóſq; qui illa adorãt. 19 Exhortatio ad laudãdũ Dominũ.*

1 Halelu-Iah.
LAudate nomen Iehouæ, laudate ſerui Ie-
houæ:
2 Qui ſtatis in domo Iehouæ, in atrijs domus
Dei noſtri.
3 Laudate Iah,quia bonus Iehoua:pſallite no-
mini eius,quia iucundum eſt:
4 Quoniam Iaꝟacób elegit ſibi Iah, & Iꝡſra-
ꝁelem in peculium ſibi.
5 Quia ego noui quòd magnus eſt Iehoua, &
Dominus noſter præ omnibus diis.
B 6 Omnia quæ voluit Iehoua fecit in cęlo & in
terra,in maribus & omnibus voraginibus.
Iere.10.b.13 7 Qui aſcẽdere facit nubes ab extremo terræ:
fulgura cum pluuia ipſa facit, qui educit ven-
tum de theſauris ſuis.
Exod.12.e.29 8 Qui percuſſit primogenita Ægypti ab ho-
mine vſque ad iumentum.
9 Miſit ſigna & prodigia in medio tui Ægy-
C pte,in Parꝡóh & in omnes ſeruos eius.
Nume.21.d.1, 10 Qui percuſſit Gentes multas, & occidit re-
& 24.g.33 ges potentes,
11 ꝺSinhón regem ꝁEmoræum, & ꝩOg regem
Baꝡſan,& omnia regna Chenáꝟan.
Ioſue 12.c.7 12 Et dedit terram eorum hæreditatem, hęredi
tatem ipſi Iꝡſraꝁel populo ſuo.
13 Iehoua nomen tuum in ſeculum,Iehoua me
moria tua in generationem & generationem:
D 14 Quia iudicabit Iehoua populum ſuum, &
ſuper ſeruis ſuis pœnitentia ducetur.
15 Simulachra Gentium argentum & aurum,
opus manuum hominis.
16 Os eſt eis, & non loquuntur:oculi ſunt eis,
& non vident.
17 Aures ſunt eis,& non auſcultant:etiam non
eſt ſpiritus in ore ipſorum.
18 Sicut ipſa ſint facientes ea, *atque* omnis qui
fidit eis.
19 Familiæ Iꝡſraꝁel benedicite Iehouæ: fami-
liæ Aharón benedicite Iehouæ.
20 Familiæ Leui benedicite Iehouæ:qui time-
tis Iehouam benedicite Iehouæ.
21 Benedictus Iehoua ex ꝛSiión, qui habitat in
Ieruꝡſaláim. Halelu-Iah.

PSALM. CXXXVI.

Exhortatio ad laudandũ Deum cùm propter creationem rerũ ab eo factarum,tũ propter beneficia eius erga Iſraelẽ liberatũ ex captiuitate AEgypti,atque in terram Chanaan introductum.

1 CElebrate Iehouam:quoniã bonus, quo-
niam in ſeculum miſericordia eius.
2 Celebrate Deum deorum:quoniam in ſecu-
lum miſericordia eius.
3 Celebrate Dominum dominorum:quoniã
in ſeculum miſericordia eius.
4 Eum qui facit mirabilia magna ſolus:quo-
niam in ſeculum miſericordia eius.
5 Eum qui fecit cælos cum intelligentia:quo- Geneſ.1.a.1
niam in ſeculum miſericordia eius.
6 Eum qui extendit terram ſuper aquas:quo- Geneſ.1.a.6
niam in ſeculum miſericordia eius. Iere.10.b.12,
7 Eum qui fecit luminaria magna: quoniam & 51.b.15
in ſeculum miſericordia eius. Geneſ.1.b.14
8 Solem in dominium in die:quoniam in ſe-
culum miſericordia eius.
9 Lunam & ſtellas in dominia in nocte: quo- B
niam in ſeculum miſericordia eius.
10 Eum qui percuſſit Ægyptũ in primogenitis Exo.12.e.29
eorum:quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
11 Eum qui eduxit Iꝡſraꝁelem de medio eorũ: Exo.12.e.37,
quoniam in ſeculum miſericordia eius. & 13.c.17
12 In manu forti, & brachio extento:quoniam
in ſeculum miſericordia eius.
13 Eum qui diuiſit mare ꝺSuph in diuiſiones:
quoniam in ſeculum miſericordia eius.
14 Et trãſire fecit Iꝡſraꝁelem per mediũ eius: C
quoniam in ſeculum miſericordia eius.
15 Excuſſit autẽ Parꝡóh,& exercitũ eius in ma Exo.14.g.28
ri ꝺSuph:quoniã in ſeculũ miſericordia eius.
16 Qui deduxit populum ſuum per deſertum:
quoniam in ſeculum miſericordia eius.
17 Eum qui percuſſit Reges magnos: quoniã
in ſeculum miſericordia eius.
18 Et occidit Reges potentiſſimos: quoniam Num.21.e.24
in ſeculum miſericordia eius.
19 ꝺSinhón Regem ꝁEmoræũ:quoniam in ſe-
culum miſericordia eius.
20 Et ꝩOg regem Baꝡſan: quoniam in ſeculũ Num.21.g.35
miſericordia eius.
21 Et dedit terram eorum in hęreditatem:quo- Ioſue 12.c.7
niam in ſeculum miſericordia eius. D
22 Hæreditatem Iꝡſraꝁeli ſeruo ſuo:quoniam
in ſeculum miſericordia eius.
23 Qui in deiectione noſtra memor fuit noſtri:
quoniam in ſeculum miſericordia eius.
24 Et vindicauit nos ab hoſtibus noſtris:quo-
niam in ſeculum miſericordia eius.
25 Qui dat panem omni carni:quoniam in ſe-
culum miſericordia eius.
26 Celebrate Deum cæli:quoniam in ſeculum
miſericordia eius.

PSALM. CXXXVII.

1 *Sacerdotes,ac Leuitæ,cantoréſque Babylone captiui cum populo Iſraël,queruntur ſe inuitari ad cantationes Ieruſalem. 5 Proteſtantur ſe nunquam obliuioni daturos Ieruſalem. 7 Orant cõtra Idumæos inimicos incitantes. 8 Prædicit excidium Babylonis.*

1 IVxta flumina Babél illic ſedimus,etiam fle-
uimus dum recordaremur ꝛSiión.
2 Super ſalices in medio eius ſuſpendimus ci-
tharas noſtras.
3 Quum ibi poſtulauerunt à nobis qui capti-
uos duxerunt nos,*ut diceremus* verba cantici: &
citharis noſtris ſuſpenſis *verba* lætitiæ, *dicentes*,
Cantate

Cantate nobis de cantico Siión: *reſpondimus*,
4 Quomodo cantabimus canticum Iehouæ
in terra alienigenarum?
5 Si oblitus fuero tui ô Ieruſaláim: obliuiſca
tur dextera mea *pulſationis ſuæ*.
6 Adhæreat lingua mea palato meo, ſi nõ me-
minero tui: ſi non aſcendere fecero Ieruſa-
láim ſuper caput lætitiæ meæ.
7 Recordare Iehoua filiorum Edóm, diei Ie-
ruſaláim, qui dicebant, Diſcooperite, diſcoo
perite vſque ad fundamentum in ea.
8 Filia Babél vaſtata, beatus qui retribuet tibi
retributionem tuam quam retribuiſti nobis.
Eſa.13.c.16 9 Beatus qui apprehendet, & allidet paruulos
tuos ad petram.

PSALM. CXXXVIII.

1 Dauid maximo animo laudat bonitatẽ Domini erga ſe, in eo quòd ſe à Saule deuictum reſtituerit in ſedem. 7 Expertus tantã Domini bonitatem, de eius auxilio confidit in futurum.

1 Ipſius Dauid.
CElebrabo te toto corde meo: coram diis
pſallam tibi.
2 Incuruabo me verſus templũ ſanctitatis tuę,
& celebrabo nomen tuum ſuper miſericordia
tua, & ſuper veritate tua: quoniã magnificaſti
ſuper omnia nomen tuum, *&* eloquium tuũ:
3 In die *qua* inuocaui te, exaudiſti me: robora-
ſti me in anima mea fortitudine.
4 Confitebuntur tibi Iehoua omnes Reges
terræ: quia audierunt eloquia oris tui:
B 5 Et cantabũt in viis Iehouæ, *dicentes*, quòd ma
gna eſt glória Iehouæ:
6 Nam excelſus Iehoua, & *tamen* humilem in-
tuetur, & excelſum è longinquo cognoſcit.
7 Si ambulauero in medio anguſtiæ, viuifica-
bis me: contra iram inimicorum meorum mit
tes manum tuam, & ſeruabit me dextera tua.
8 Iehoua perficiet pro me *opus ſuum*: Iehoua mi
ſericordia tua in ſeculum: opus manuum tua-
rum non dimittes.

PSALM. CXXXIX.

Dauid à ſuis inimicis accuſatus proditionis, adhibet Dominum teſtẽ qui eũ planè cognoſcit. 5 Cauſæ cur eũ debeat cognoſcere. 7 Oſtendit quemadmodum Deus vbique præſens eſt Spiritu ſuo ac virtute, vt nihil poſſit ei abſconditum eſſe. 13 Conſiderans amplius admirabilem creationem hominis, mirãdáque eius cõſilia ac cogitationes, ad ipſum laudandũ cõmonetur. 19 Optat exitũ inimicorũ ſuorũ, Saulis ac cæterorũ, qui odio Domini affecti, ipſum quoque oderãt. 23 Deũ teſtẽ facit ſuæ cõſcientiæ, piique in inimicos ſuos odij.

1 Victori ipſi Dauid.
IEhoua probaſti me, & cognouiſti:
2 Tu cognoſcis ſeſsionẽ meam & ſurrectio
nẽ meã, intelligis cogitationẽ meã lóge antè.
3 Semitam meam & accubitum meum cingis:
& omnibus viis meis aſſueuiſti:
4 Quia necdum eſt ſermo in lingua mea, ecce
Iehoua tu noſti totum ipſum.
5 Retro & antè formaſti me, & poſuiſti ſuper
me manum tuam.
6 Mirabilior eſt ſcientia à me, excelſa eſt, non
potero ad eam *attingere*.
B 7 Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fu-
giam?
Amos 9.a.12 8 Si aſcendero in cælum, ibi es: & *ſi* ſtratum fe
cero *in* inferno, ecce tu ades.
9 Si aſſumam alas auroræ, & habitem in no-
uiſsimo maris,
10 Etiam illuc manus tua deducet me, & appre
hendet me dextera tua.
11 Quum dixi, Saltem tenebræ occultabũt me,
falſus ſum: nam etiam nox lucebit propter me.
12 Etiam tenebræ non occultant *aliquid* à te, &
nox vt dies lucet: tenebræ ſunt vt lux, & lux vt
tenebræ:
13 Tu enim poſſediſti renes meos, *&* texiſti me C
in vtero matris meæ.
14 Celebro te propterea quòd terribilia *ſunt*
opera tua, mirabilis ſum: admiranda ſunt opera
tua, & anima mea cognoſcit abundé.
15 Nõ fuit occultatum corpus meum à te, quã-
do factus fui in occulto, *quando* variis mem-
bris decoratus fui in inferioribus terræ.
16 Imperfectum meum viderunt oculi tui: acſi
in libro tuo vniuerſa ſcripta fuiſſent, *licet* die-
bus *multis membra* formata ſint, & nec vnum ex
eis *eſſet adhuc*.
17 Itaque mihi quàm pretioſæ ſunt cogitatio-
nes tuæ ô Deus: quàm multiplicatæ ſunt ſum-
mæ earum.
18 Si numerẽ eas, præ arena multiplicatæ ſunt:
etiam ſi ſemper eſſem expergefactus, & adhuc te-
cum *eſſem, non poſſem illas numerare*.
19 Si occideris Deus impium, & viros ſangui- D
narios, *quibus dico*, Recedite à me:
20 Qui dixerunt *contra* te abominationem, aſ-
ſumpſerunt in vanum *nomen tuum* hoſtes tui.
21 Nonne odio habẽtes te Iehoua odi, & inſur-
gentium in te tædet me?
22 Perfecto odio odi illos, *&* pro inimicis fue-
runt mihi.
23 Explora me Deus, & cognoſce cor meum:
proba me, & cognoſce cogitationes meas:
24 Et vide ſi via irritationis in me eſt, & *ſi ita eſt*,
duc me per viam mundi.

PSALM. CXL.

1 Dauid maximo animo orat vt à Doeg & aliis aſſentatoribus Saulis liberetur, qui perpetuò apud Saulẽ ea de ipſo criminoſè loquebãtur quibus eũ in diſcrimen vitæ adducerent. 7 In periculo atque afflictione cõſtitutus orat Dominũ, certus de eius auxilio. 9 Impij ſuam malitiam ſine permiſſione Dei nõ poſſunt exequi. 10 Orat aduerſus obtrectatores ſuos.

1 Victori pſalmus ipſius Dauid.
2 ERipe me Iehoua ab homine malo, à viro
violento cuſtodi me:
3 Qui cogitant mala in corde, omni die con-
gregant bella.
4 Exacuunt linguam ſuam ſicut ſerpens, ve- Rom.3.b.14
nenum aſpidis ſub labiis eorum. Sélah. Suprà 13.b.3
5 Cuſtodi me Iehoua a manibus impii, à viro
violento cuſtodi me, *ab iis* qui cogitauerũt im-
pellere pedes meos.
6 Abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, & fu- B
nibus extenderũt rete: in loco ſemitæ laqueos
poſuerunt mihi. Sélah.
7 Dixi Iehouæ, Deus meus es tu: auſculta Ie-
houa vocem deprecationum mearum.
8 Iehoua Domine fortitudo ſalutis meæ, *qui*
operis caput meum in die armorum.
9 Ne tradas Iehoua deſideria ſua impio: cogi-
tationẽ eius ne perficias, *ne* exaltẽtur. Sélah.
10 Caput circundantium me, peruerſitas labij C
ſui operiat ipſum.
11 Decidant ſuper eos prunæ: in ignem cadere
faciat eos, in foueas profundas, ne reſurgant.
12 Vir linguoſus ne firmetur in terra: virum vio
lentum venetur malũ *ita ut* impellatur *præceps*.
13 Scio quòd faciet Iehoua iudicium pauperis,
iudicium egenorum.

14 Profectò iuſti confitebuntur nomini tuo, ha
bitabunt recti cum vultu tuo.

PSALM. CXLI.

1 David per adulatores Saulis Ieroſolyma expulſus, precatur à Domino vt ſua oratio tam ſit ei grata, quàm ſi in templo oblationes offerret. 3 Orat vt à dictis factiſque prauis cuſtodiatur. 5 Mauult reprehendi, quàm cum impiis lætari: contra quorũ malitiã precatur. 6 Orat cõtra principes, iudiceſque aulæ Saulis propter eorũ iniuſtitiã. 8 Iterũ orat Dominũ ne à ſuis inimicis occidatur. 10 Adhuc contra inimicos ſuos precatur.

1 Cantus ipſius Dauid.
IEhoua ad te clamo, feſtina ad me: auſcultà
vocem meam quum clamauero ad te.
2 Sit ſtabilis oratio mea *ſicut* ſuffimentum in
conſpectu tuo: munus manuum mearum *ſit ut*
ſacrificium veſpertinum.
3 Pone Iehoua cuſtodiam ori meo, cuſtodi o-
ſtium labiorum meorum.
4 Ne inclines cor meum ad rem malam ad o-
perandum opera cum impietate, cum viris o-
perantibus iniquitatem: & ne veſcar *cibo* vo-
luptatum eorum.
5 Percutiat me iuſtus, *erit* miſericordia: & in-
crepet me, *& erit* oleum præcipuum *quod* non
franget caput meum: quoniam adhuc *ero*, &
oratio mea in mala eorum.
6 Deiiciãtur in locis petroſis iudices eorum,
& audiant verba mea, quoniam dulcia ſunt.
7 Sicut ſcindens & findens *ligna* in terra: *ita* di-
ſperſa ſunt oſſa noſtra in ore ſepulchri.
8 Quia ad te Iehoua Domine oculi mei, in tè
ſperaui, ne effundas animam meam.
9 Cuſtodi me à locis laquei, *quem, ut me illaque-
ent*, tetenderunt mihi, & à laqueis operantium
iniquitatem.
10 Cadant in retiacula eius impij ſimul, dum
ego tranſibo.

PSALM. CXLII.

1 David deſcribit orationem quã habuit ad Deum, quũ in ſpecu lateret fugiens Saulem. Hic perſpici poſſunt maximi angores afflictorũ pro Domino, nullum auxilium niſi in eo, repertentium. 6 Deus ſpes ipſius atque hæreditas. 8 Liberationes Dei ad eius gloriam.

1 Intelligentia ipſius Dauid, quum eſſet in ſpe 1.Re.24.a.4
lunca, oratio.
2 VOce mea ad Iehouam clamo: voce mea
ad Iehouam deprecor.
3 Effundo in conſpectu eius commentationẽ
meam: anguſtiam meam in cõſpectu eius an-
nuntio.
4 Quum deficeret in me ſpiritus meus, *&* tu
cognoſceres ſemitam meam: in via qua ambu
laturus eram abſconderunt laqueum mihi.
5 Aſpiciebam ad dexteram, & videbam, nec
erat qui me agnoſceret: perierat effugiũ à me,
nec erat qui requireret animam meam.
6 *Proinde* clamaui ad te Iehoua, *&* dixi, Tu es
ſpes mea, portio mea in terra viuentium.
7 Intende ad clamorem meum, quia attenua-
tus ſum valde: erue me à perſequentibus me:
quoniam robuſtiores ſunt me.
8 Educ de carcere animam meam, vt laudem
nomen tuum: propter me coronabũt ſe iuſti,
quòd retribueris mihi.

PSALM. CXLIII.

Hic pſalmus eadem habet atque ſuperior. Nam David poſtulat iuſtitiam, hoc eſt, bonitatem Dei, quòd coram ipſo nemo iuſtus ſit ſi ſummo iure agat. 3 Deſcribit ſuum angorem. 5 Cõſiderans bonitates Dei recipit animum ad orandum. 8 Petit à Deo doceri, orans vt ipſius bonitate ac miſericordia liberetur. 12 Precatur contra ſuos inimicos.

1 Pſalmus ipſius Dauid. 2.Reg.17
IEhoua audi orationem meam, auſculta de-
precationem meam propter veritatem tuã,
exaudi me propter iuſtitiam tuam:
2 (Et ne venias in iudicium cum ſeruo tuo: Exo.34.d.7
quia non iuſtificabit ſe in cõſpectu tuo omnis
viuens)
3 Quia perſequitur inimicus animam meam:
attriuit in terram vitam meam: habitare fecit
me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi.
4 Et defecit in me ſpiritꝰ meus: in medio mei B
deſolatur cor meum.
5 Recordor dierum *qui fuerunt* à principio: me-
ditor in omni opere tuo, de opere manuum
tuarum commentor.
6 Expando manus meas ad te: anima mea ſi-
cut terra ſiticuloſa, ad te *anhelat*. Sélah.
7 Velociter exaudi me Iehoua, defecit ſpiri-
tus meus: ne abſcondas faciem tuam à me, &
ſimilis ero deſcendentibus in ſepulchrum.
8 Audire fac me manè miſericordiam tuam,
quia in te ſpero: ſcire fac me viam per quam C
ambulem, quia ad te leuaui animam meam.
9 Erue me ab inimicis meis Iehoua: in te
ſpero.
10 Doce me facere voluntatem tuam, quia tu
es Deus meus: Spiritus tuus bonus deducat
me in terra recta.
11 Propter nomen tuũ Iehoua, viuificabis me:
propter iuſtitiam tuam educes de anguſtia
animam meam.
12 Et propter miſericordiam tuam diſperdes
inimicos meos: & perdes omnes hoſtes ani-
mæ meæ, quia ego ſeruus tuus ſum.

PSALM. CXLIIII.

David recognoſcit victoriã quã aduerſus inimicos ſuos adeptus eſt, à ſolo Deo eſſe. 3 Admiratur quòd Deus ei tantum boni facere dignetur, homini nihili. 5 Oratio quam habuit pro victoria contra inimicos ſuos, qui nihil aliud quàm vanitatem ac prauitatem & dicebant, & faciebant. 9 Promittit laudem Domino, ſi eũ à ſuis inimicis liberet. 12 Orat pro totius populi Iſrael proſperitate, quam promiſerat iis qui ipſius mandata cuſtodirent.

1 Ipſius Dauid.
BEnedictus Iehoua rupes mea, qui docet
manus meas ad prælium, & digitos meos
ad bellum.
2 Miſericordia mea, & arx mea: eleuatio mea,
& liberator meus mihi, ſcutum meum, & in i-
pſo ſperaui, qui ſubdit populum meũ ſub me.
3 Iehoua quid eſt homo, & agnoſcis eũ: filius
hominis, & reputas eum?
4 Homo vanitati ſimilis eſt: dies eius ſunt vt B
vmbra tranſiens.
5 Iehoua inclina cælos tuos, & deſcende: tan-
ge montes, & fumigabunt.
6 Fulgura fulgur, & diſperge eos: mitte ſagit-
tas tuas, & turba illos.
7 Mitte manum tuam de excelſo, redime me,
& erue me ex aquis multis, è manu filiorum
alienorum:
8 Quorum os loquitur mendacium: & dexte-
ra eorum, dextera mendax.
9 Deus canticum nouum cãtabo tibi: in pſal- C
terio, *in* decachordo canam tibi.
10 Qui dat ſaluté Regibus, qui redimit Dauid
ſeruum ſuum de gladio malo,
11 Redime me, & erue me de manu filiorum
alienigenarum, quorum os loquitur menda-
cium; & dextera eorum, dextera mendax:

12 Vt

D 12 Vt ſint filij noſtri ſicut plantationes auctæ iñ
adoleſcentia ſua: filiæ noſtræ ſicut anguli ex-
ciſi inſtar palatij:
13 Anguli noſtri pleni, producentes de ſpecie
ad ſpeciem: greges noſtri parientes mille, de-
cem millia in plateis noſtris:
14 Boues noſtri onuſti *carne*: nō ſit ruptura, nec
qui egrediatur, nec ſit clamor in plateis no-
ſtris.
15 Beatus populus cui ſic eſt: beatus populus
cuius Deus eſt Iehoua.

PSALM. CXLV.

1 *David generatim laudat opera & mirabilia Dei quibus clemētia, miſericordia, potētiaq; eius declaratur. 4 Omnis generatio, cognita eius bonitate, clemētia, & miſericordia, eū laudabit. 13 Deus regnans perpetuò & opitulans afflictis atque oppreſsis. 15 Dominus paſcit omnem creaturam. 17 Deus iuſtus ac miſericors, in omnibus ſuis operibus. 18 Qualis eſt Deus erga eos qui eum inuocant, timent, amant. 21 Promittit ſe perpetuò laudaturum.*

1 Laus ipſius Dauid.
א EXaltabo te Deus meus Rex, & benedi-
cam nomini tuo in ſeculum & in perpe-
tuum.
2 בOmni die benedicam tibi, & laudabo no-
men tuum in ſeculum & in perpetuum.
3 גMagnus Iehoua & laudabilis valde, & ma-
gnitudinis eius non eſt inueſtigatio.
4 דGeneratio generationi narrabit opera tua,
& fortitudines tuas annuntiabunt.
5 הDecorem gloriæ magnificentiæ tuę, & res
mirabilium tuorum loquar:
B 6 וEt fortitudinem terribilium *operum* tuorũ
dicent: & magnitudinem tuam narrabo.
7 זMemoriam multitudinis bonitatis tuę eru
ctabunt, & iuſtitiam tuam vociferabuntur.
8 חClemens & miſerator Iehoua, tardus ad
iraſcendum, & magnus miſericordia.
9 טBonus Iehoua vniuerſis, & miſericordiæ
eius ſuper omnia opera eius.
10 יCelebrãt te Iehoua omnia opera tua, & mi-
ſericordes tui benedicunt tibi.
11 כGloriam regni tui dicunt, & fortitudinem
tuam loquuntur:
C 12 לVt notas faciant filiis hominum fortitudi-
nes eius, & gloriam ſplendoris regni eius.
13 מRegnum tuum regnum omnium ſeculo-
rũ, 2 & dominatio tua in omni generatione &
generatione.
14 סSuſtentat Iehoua omnes corruẽtes, & eri-
git omnes incuruatos.
15 עOculi omnium in te ſperant, & tu das illis
eſcam ſuam in tempore ſuo.
16 פAperis manum tuam, & ſaturas omne vi-
uens *ad* voluntatem.
17 צIuſtus Iehoua in omnibus viis ſuis, & miſe
ricors in omnibus operibus ſuis.
D 18 קPropinquus eſt Iehoua omnibus inuocan-
tibus eum, omnibus *inquam* qui inuocant eum
in veritate.
19 רVoluntatem timentium ſe facit, & clamo-
rem eorum exaudit, ac ſeruat eos.
20 שCuſtodit Iehoua omnes diligentes ſe: &
omnes impios diſperdet.
21 תLaudem Iehouę loquetur os meum: & be-
nedicet omnis caro nomini ſancto eius in ſe-
culum & in perpetuum.

PSALM. CXLVI.

1 *David oſtendit ſummum ardorem quem habebat laudandi Deum.*
3 *Docet non eſſe fidendum hominibus ſed Deo ſoli, & quare.*

Halelu-Iáh.
1 LAuda anima mea Iehouam:
2 Laudabo Iehouam in vita mea, pſallã
Deo meo quandiu ero.
3 Ne fidatis principibus, filio hominis in quo
non eſt ſalus.
4 Egreditur ſpiritus eius, reuertitur in terram
ſuam, in die illa pereunt cogitationes eius.
5 Beatus *itaque* eſt is cuius in auxilio eſt Deus
Iaγacób, cuius ſpes eſt in Iehoua Deo ſuo:
6 Qui fecit cælum & terram, mare, & omnia Act. 14. c. 15
quæ in eis ſunt: qui ſeruat veritatem in ſeculũ. Apo. 14. b. 7
7 Qui facit iudicium iniuria affectis, qui dat
panem famelicis: Iehoua ſoluit vinctos.
8 Iehoua illuminat cæcos, Iehoua erigit incur
uatos, Iehoua diligit iuſtos.
9 Iehoua cuſtodit aduenas, pupillum & viduã
ſubleuat: & viam impiorum ſubuertit.
10 Regnabit Iehoua in ſeculum, Deus tuus
ʒSiión in generatione & generatione.

PSALM. CXLVII.

1 *Propheta poſt captiuitatē à Babylone reuerſam hortatur omnes ad laudandū Deum quòd populum ſuū vbique diſperſum recollegerit. 5 Potentia & prudētia in Deo liberãte afflictos oppreſſoreſque perdente. 6 Laudes Deo ex eo quòd beſtiis etiam proſpicit. 9 Oſtẽdit Deo ad colligẽdum eius populū nō opus eſſe armis, ſed fiducia in ipſum. 12 Hortatur Ieruſalē ad laudandū Deū, quòd populū ſuū diſſipatū collegerit, eiq; neceſſaria copioſè ſuppeditarit. 19 Omniū beneficiorū in populū Iſrael maximū, Lex ab eo per Moſen data.*

Halelu-Iáh.
1 LAudate Iah, quoniã bonũ eſt canere Deo
noſtro, quoniam dulce, & decora eſt laus.
2 Ædificans Ieruωſaláim Iehoua, eiectos Iωſ-
raëel congregabit.
3 Qui ſanat contritos corde, & alligat dolores
eorum:
4 Qui numerat numerum ſtellarum, omnes
illas nominibus vocat.
5 Magnus Dominus noſter, & multus fortitu
dine, intelligentiæ eius non eſt numerus.
6 Subleuat manſuetos Iehoua, humiliat im-
pios vſque ad terram.
7 Canite Iehouæ cum laude, canite Deo no-
ſtro in cithara,
8 Qui operit cælum nubibus, & parat terræ
pluuiã: qui germinare facit *in* mõtibus herbã.
9 Qui dat iumento eſcam ſuam, filiis coruorũ Iob 39. a. 3
qui clamant.
10 Non in fortitudine equi voluntatem habet,
neque in tibiis viri delectatur:
11 Diligit Iehoua timentes ipſum, ſperantes in
miſericordia eius.
12 Lauda Ieruωſaláim Iehouam, lauda Deum
tuum ʒSiión:
13 Quoniam roborat vectes portarum tuarum,
benedicit filiis tuis in medio tui.
14 Qui ponit terminum tuum pacem, adipe
frumenti ſaturat te.
15 Qui mittit verbũ ſuum terræ: celerrimè cur-
rit verbum eius.
16 Qui dat niuem *albam* velut lanam, pruinam
velut cinerem ſpargit.
17 Proiicit glaciem ſuam vt buccellas: corã fri-
gore eius quis ſtabit?
18 Mittit verbum ſuum, & liquefacit ea: flat ſpi
ritus eius, & fluunt aquæ.
19 Annuntiat verbum ſuum ipſi Iaγacób, ſtatu-
ta ſua & iudicia ſua Iωſraeli.
20 Non fecit ſic cuilibet gẽti: & iudicia *eius* nõ
nouerunt.

PSALM. CXLVIII.

1 Inuitat ad laudandũ Deum omnes creaturas quæ ſunt in cælo. & quæ in terra: admonens omnes de admirabili Dei virtute, ſapiẽtia, & bonitate. 13 Laudandus Deus ab eius maieſtate, & quòd præ cæteris populis populum ſuum Iſrael elegerit.

1 Halelu-Iáh.
LAudate Deum de cælis: laudate eum in
excelſis.
2 Laudate eum omnes angeli eius: laudate eũ
omnes exercitus eius.
3 Laudate eum ſol & luna: laudate eũ omnes
ſtellæ luminis.
Dan.3.e.60 4 Laudate eum cæli cælorum: & aquæ quæ
Geneſ.1.a.7 ſuper cælos ſunt,
5 Laudent nomẽ Iehouæ: quia ipſe præcepit,
& creata ſunt:
6 Et ſtare fecit ea in perpetuum & in ſeculum:
B ſtatutum dedit, & non præteribit.
7 Laudate Iehouam de terra, dracones, & o-
mnes voragines:
8 Ignis & grãdo, nix & vapor, ventus turbinis
faciens verbum eius:
9 Montes, & omnes colles, arbor fructifera, &
omnes cedri:
C 10 Beſtia, & omne iumẽtũ, reptile, & auis alata:
11 Reges terræ, & omnes populi, principes, &
omnes iudices terræ:
12 Iuuenes, & etiã virgines, ſenes cũ iuniorib⁹,
13 Laudent nomẽ Iehouæ: quia exaltatũ eſt no
men eius ſolius, gloria eius ſuper terrã & cęlũ.
14 Et extulit cornu populo ſuo, laus omnibus
miſericordibus eius, filiis Iſraël, populo
propinquo ei. Halelu-Iáh.

PSALM. CXLIX.

David hortatur Iſraelem ad Deũ laudandũ in omni genere laudis, quòd ſibi in eis complacet, & quòd lætitiam ipſis det victoriarum aduerſus Gentes.

Halelu-Iáh.
1 CAntate Iehouæ canticum nouum, laus
eius in congregatione miſericordium:
2 Lætetur Iſraël in factore ſuo, & filij Ziiõ
exultent in Rege ſuo:
3 Laudent nomen eius in choro, in tympano
& cithara canant ei:
4 Quia complacet ſibi Iehoua in populo ſuo:
glorificabit humiles in ſalute.
5 Exultabunt miſericordes in gloria, exulta- B
bunt in cubilibus ſuis.
6 Exaltationes Dei in gutture eorum, & gla-
dius anceps in manu eorum,
7 Ad faciendam vindictam de Gẽtibus, incre-
pationes in populis:
8 Ad alligandum Reges eorum in compedi-
bus, & nobiles eorum in compedibus ferreis:
9 Ad faciẽdũ in eos iudiciũ ſcriptũ: decor iſte
erit omnibus miſericordibus ſuis. Halelu-Iáh.

PSALM. CL.

Exhortatio ad laudandam potentiam, magnitudinémque Dei in omni genere inſtrumentorum.

Halelu-Iáh.
1 LAudate Deum in ſanctitate eius: laudate
eum in firmamento fortitudinis eius.
2 Laudate eum in fortitudinibus eius: laudate
eum ſecundum multitudinem magnitudinis
eius.
3 Laudate eum in clangore buccinæ: laudate
eum in nébel & cithara.
4 Laudate eum in tympano, & fiſtula: laudate
eum fidibus & organo.
5 Laudate eum in cymbalis ſonoris, laudate
eum in cymbalis iubilationis.
6 Omnis ſpiritus laudet Iah. Halelu-Iáh.

Prouerbia Salomonis, Hebr. מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה

Librũ iſtum LXX. interpretes inſcripſerunt Παροιμίαι Σαλομῶντος *Prouerbia Solomonis: Hebræi autem* מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה, *quod ſignificat ſimilitudines & comparationes, quas Græci* παραβολὰς *vocant.*

NOVA EX HEBRÆO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Vis & vſus verbi Dei. 11 Illecebris peccatorũ non acquieſcẽdum. 20 Conqueritur ſapientia ſe ab omnibus contemni: & exitium cõtemptorum prædicit.

1 PARABOLÆ
Selomóh filij
Dauid, regis Iſ-
raël:
2 Ad ſciẽdũ ſapiẽ-
tiã & eruditionẽ,
ad intelligẽdum
eloquia intelligẽ
tiæ,
3 Ad ſuſcipiẽdum
eruditionẽ intel-
ligentiæ, iuſtitiam, & iudiciũ, & rectitudines:
4 Ad dãdum ſimplicibus calliditatem, puero
ſcientiam & cogitationem.
5 Audiet ſapiẽs, & addet doctrinam: & intel-
ligens, conſilia poſſidebit.
6 Ad intelligendum parabolam, & elocutio-
nem, verba ſapientum, & ænigmata eorum.
Pſa.110.d.10 7 Timor Iehouę, principium ſcientię: ſapien-
tiam & eruditionem ſtulti deſpexerunt. Eccli.1.b.16
8 Audi fili mi eruditionem patris tui, & ne di-
mittas legem matris tuæ:
9 Quia adiectio gratiæ erunt capiti tuo, & tor
ques gutturi tuo.
10 Fili mi, ſi ſeducere voluerint te peccatores, B
ne acquieſcas.
11 Si dixerint, Veni nobiſcum, inſidiemur ſan-
guini, inſidiemur innocenti abſque cauſa:
12 Deglutiamus eos ſicut ſepulchrum, viuen-
tes: & integros, ſicut deſcendentes in foueam.
13 Omnimodam ſubſtantiam pretioſam repe-
riemus, implebimus domos noſtras ſpoliis.
14 Sortem tuam proiice inter nos, marſupium
vnum ſit omnibus nobis.
15 Fili mi, ne ambules in via cum eis, prohibe
pedem tuum à ſemitis eorum:
16 Pedes enim eorum ad malum currunt, & fe- Eſa.59.b.7
ſtinant vt effundant ſanguinem. Rom.3.b.15
17 Certè ut ſine cauſa ſpargitur rete in oculis o-
mnis auis:
18 Sic hi ſanguini eorum inſidiantur, inſidian
tur animabus eorum.

19 Tales ſunt ſemitæ omnis lucro inhiantis,
animam dominorum illius capiet.
C 20 Sapientia foris clamitat, in plateis *ipſis* dat
vocem ſuam:
21 In capite tumultuantium clamat, in oſtiis
portarum, in vrbe *ipſa* eloquia ſua dicit,
22 Vſquequo ſimplices diligetis ſimplicitatẽ:
& deriſores deriſionem deſiderabunt, & ſtul-
ti odio habebunt ſcientiam?
Eſa.65.b.12, & 66.a.4 Iere.7.c.13 23 Conuertimini ad increpationem meam, en
depromam vobis ſpiritum meum, ſcire vos fa
ciam verba mea.
24 Proptereà quòd vocaui, & renuiſtis: extẽdi
manum meam, & non fuit qui attenderet:
25 Et ceſſare feciſtis omne conſilium meum, &
increpationem meam noluiſtis:
26 Etiam ego in contritione veſtri ridebo: ſub-
D ſannabo, quum venerit timor veſter.
27 Quum *inquam* venerit ſicut deſolatio, timor
veſter: & contritio veſtri veluti turbo venerit,
quũ venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia.
28 Tunc inuocabũt me, & non exaudiam: ma-
nè quærent me, & non inuenient me:
29 Eo quòd oderunt ſcientiam, & timorem Ie-
houæ non elegerunt,
30 Nec acquieuerunt conſilio meo, ſpreuerũt
vniuerſam increpationem meam.
31 Comedent igitur de fructu viæ ſuæ, & conſi
liis ſuis ſaturabuntur.
32 Quia requies ſimplicium interficiet eos: &
proſperitas ſtultorum perdet eos.
33 Qui autem obedit mihi, habitabit confiden
ter, & requieſcet à timore mali.

CAPVT II.

1 *Monet ſapientiam amplectendam, quæ timorem & ſcientiam Domini docet.* 6 *Sapientia, ſciẽtia, & intelligẽtia, dona Dei ſunt.* 10 *Sapientia ab impiorum via, & ſcortatione liberat, & dirigit in viam Dei.* 20 *Piorum vita, & impiorum interitus.*

1 FIli mi, ſi ſuſceperis verba mea, & mandata
mea abſconderis apud te,
2 Vt attendere facias ſapientiæ aurem tuam,
& ſi inclinaueris cor tuum intelligentiæ:
3 Imò ſi ad intelligentiam clamaueris: *&* in-
telligentiæ dederis vocem tuam:
4 Si quæſieris eam tanquam argentum, & ſi-
cut theſauros ſcrutatus fueris eam:
5 Tunc intelliges timorem Iehouæ, & cogni-
tionem Dei inuenies.
6 Quia Iehoua dat ſapiẽtiam, ex ore eius *egre-
ditur* cognitio & intelligentia.
B 7 Recondet rectis eſſentiam, ſcutum *erit* am-
bulantibus perfectè,
8 Vt cuſtodiant ſemitas iudicij, & viam miſeri
cordium eius cuſtodiet.
9 Tũc intelliges iuſtitiam, & iudicium, & re-
ctitudines, *&* omnem ſemitam bonam.
10 Quando intrauerit ſapientia cor tuum: &
cognitio, animæ tuæ dulcis fuerit:
11 Cogitantia cuſtodiet te, *&* intelligentia cõ-
ſeruabit te,
12 Vt eruat te à via mala, à viro loquente per-
uerſitates:
C 13 Qui derelinquunt ſemitas rectas, vt ambu-
lent per vias tenebricoſas:
14 Qui lætantur facere malum, exultãt in per-
uerſitatibus mali.
15 Quorum ſemitæ peruerſæ ſunt, & peruerſi
ſunt in viis ſuis.
16 Vt eruat te *inquam* à muliere extranea, ab a-
liena quæ eloquia ſua emollit,
17 Quæ deſerit ducem adoleſcentiæ ſuæ, & pa
cti Dei ſui oblita eſt.
18 Quia inclinat ad mortem domus eius: & ad
mortuos ſemitæ eius *ducunt*.
19 Omnes ingredientes ad eam, non reuertun D
tur, nec apprehendunt ſemitas vitæ.
20 Vt ambules *inquam* per viam bonorũ, & ſe-
mitas iuſtorum cuſtodias.
21 Quia recti inhabitabunt terram, & integri
ſuperſtites erunt in ea:
22 Impij verò de terra ſuccidentur, & præuari- Iob 18.d.17
catores eradentur ex ea.

CAPVT III.

1 *Verbum Dei affert vitam.* 3 *Miſericordia & veritas.* 5 *Fiducia in Deũ.* 7 *Timor Dei.* 9 *Honorãdus Deus.* 11 *Correctio Dei cum lætitia ferenda.* 13 *Sapientia laus.* 21 *Sequentibus verbum Dei, & eius conſilium, omnia proſpera pollicetur.* 27 *Præcepta de charitate.* 31 *Iniqui non imitandi.* 33 *Impiorũ maledictio, & piorũ benedictio.*

1 FIli mi, legis meæ ne obliuiſcaris, & præce
pta mea cuſtodiat cor tuum:
2 Quia longitudinem dierum, & annos vitæ, Deut.8.a.1, & 30.c.16
& pacem apponent tibi.
3 Miſericordia & veritas ne deſerant te, liga
eas ad guttur tuum, ſcribe eas in tabula cordis
tui:
4 Et inuenies gratiam & intellectum bonum
in oculis Dei & hominum.
5 Fide Iehouæ toto corde tuo, & intelligentię
tuæ ne innitaris:
6 In omnibus viis tuis recognoſce eum, &
ipſe diriget ſemitas tuas.
7 Ne ſis ſapiens in oculis tuis: time Iehouã, & Rom.12.c.16
recede à malo:
8 Sanitas *enim* erit vmbilico tuo, & medulla oſ
ſibus tuis.
9 Honora Iehouam de diuitiis tuis, & de pri- Tob.4.b.7
mitiis omnium prouentuum tuorum: Luc.14.c.13
10 Et implebuntur horrea tua ſaturitate, & vi- B
no nouo torcularia tua ſeſe rumpent.
11 Correctionem Iehouæ fili mi, ne abiicias, & Heb.12.b.5
ne tædio afficiaris propter increpationẽ eius: Apoc.3.d.19
12 Quem enim diligit Iehoua increpat, & velu
ti pater filium *quem* valde amat.
13 Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & ho
mo qui producit *in lucem* intelligentiam:
14 Quia melior eſt negotiatio eius negotia-
tione argenti: & auro *melior eſt* prouẽtus eius.
15 Pretioſior eſt margaritis, & omnia deſidera-
bilia tua non æquantur ei.
16 Longitudo dierum eſt in dextera illius: *&* C
in ſiniſtra illius, diuitiæ & gloria.
17 Viæ eius, viæ delectabiles: & omnes ſemitæ
eius pax.
18 Hæc lignum vitæ eſt apprehendentibus eã:
& qui tenent eam, beati.
19 Iehoua in ſapientia fundauit terram, ſtabi-
liuit cælos in intelligentia.
20 In ſcientia eius abyſsi ruperunt ſeſe, & cæli
ſtillant rorem.
21 Fili mi, ne recedant *hæc* ab oculis tuis: cuſto-
di legem & cogitationem:
22 Et erũt vita animę tuę, & gratia gutturi tuo.
23 Tunc ambulabis cum fiducia viam tuam, &
pes tuus non impinget.
24 Si accubueris, non timebis: quum quieſces,
ſuauis erit ſomnus tuus.
25 Non timebis à pauore repentino, & à deſo-
latione impiorum, quum venerit.

26 Quia Iehoua erit fiducia tua,& cuſtodiet pe
dem tuum à captione.
D 27 Ne prohibeas bonum à dominis ſuis,quum
fuerit facultas manui tuæ ad faciendum.
28 Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere, &
cras dabo:quum *quod petit*,ſit apud te.
29 Ne cogites contra amicum tuum malum,
quum ipſe habitet ſecurè tecum.
30 Ne contendas cum homine ſine cauſa,ſi nõ
retribuerit tibi malum.
Pſal.36.a.1 31 Ne æmuleris virum iniuſtum: neque eligas
vllam viarum eius:
32 Quia abominatio Iehouæ eſt peruerſus: &
cum rectis ſecretum eius.
33 Maledictio Iehouæ eſt in domo impij:habi-
taculo autem iuſtorum benedicit.
34 Profectò illuſoribus ipſe illudit, & humili-
bus dat gratiam.
35 Gloriam ſapientes hæreditate accipient:&
ſtulti ſuſtinent ignominiam.

CAPVT IIII.

1 *Sapientiam,eiuſque fructũ,& viam quærẽdam dicit.* 14 *A via
impiorũ declinãdam ſuadet.* 20 *De cuſtodia verbi Dei.* 23 *Cor.*
24 *Os.* 25 *Oculi.* 26 *Inceſſus.*

1 AVdite filij diſciplinam patris: & atten-
dite ad ſciendam intelligentiam.
2 Quia doctrinam bonam do vobis:legem *igi-
tur* meam ne derelinquatis.
3 Quando filius fui patri meo tener, & vnicus
inter filios matris meæ:
4 Ipſe docebat me,dicebátq; mihi,Teneat elo
quia mea cor tuum: cuſtodi præcepta mea, &
viues.
5 Compara ſapientiam, compara intelligen-
tiam:ne obliuiſcaris, neque declines ab elo-
quiis oris mei.
6 Ne dimittas eam,& cuſtodiet te:dilige eam,
& conſeruabit te.
B 7 Principium ſapiẽtia:acquire *igitur* ſapientiã,
& omni ſubſtãtia tua acquire intelligentiam.
8 Exalta eam, & exaltabit te: glorificabit te,
quum amplexatus fueris eam:
9 Dabit capiti tuo augmentum gratiæ, coro-
nam decoris tradet tibi.
10 Audi fili mi,& ſuſcipe eloquia mea, & mul-
tiplicabuntur tibi anni vitæ.
11 Per viam ſapientiæ docui te *incedere*: calcare
feci te ſemitas rectas.
12 Quum ambulaueris, non arctabitur greſſus
tuus:& ſi cucurreris, non impinges.
13 Apprehende correctionem,ne dimittas:cu-
ſtodi eam,quia ipſa eſt vita tua.
C 14 Per ſemitam impiorum ne ingrediaris: &
ne gradiaris in via malorum:
15 Deſere eam, ne tranſeas per eam:declina ab
ea,& tranſi.
16 Non enim dormiunt, niſi malefecerint, &
rapitur ſomnus eorum, niſi ruere fecerint.
17 Quia comedunt panem impietatis, & vinũ
rapinarum bibunt.
18 Semita autẽ iuſtorũ veluti lux luciferi : pro-
greditur,& illuminat vſque ad perfectũ diem.
19 Via *autem* impiorum ſicut caligo:neſciunt in
quid impingant.
20 Fili mi,verbis meis attende,ad eloquia mea
inclina aurem tuam:
D 21 Ne recedant ab oculis tuis, ſed cuſtodi ea in
medio cordis tui:
22 Vita enim ſunt inuenientibus ea, & vniuer-
ſæ carni ſuæ ſanitas.
23 Præ omni cuſtodia ſerua cor tuum: quia ex
ipſo ſunt egreſſus vitæ.
24 Remoue à te peruerſitatem oris,& prauita-
tem labiorum elonga à te.
25 Oculi tui ad rectum aſpiciant, & palpebræ
tuæ dirigant *uiam tuam* coram te.
26 Põdera ſemitam pedum tuorum, & omnes
viæ tuæ dirigantur.
27 Ne declines ad dexteram,neque ad ſiniſtrã:
remoue pedem tuum à malo.

CAPVT V.

1 *Scortationẽ vitandã monet.* 9 *Prodigalitatẽ prohibet.* 15 [illegible] 18 *Vxor di-
ligenda.* 20 *A ſcortatione dehortatur.*

1 FIli mi ſapientiæ meæ attende,intelligen-
tiæ meæ inclina aurem tuam:
2 Vt cuſtodias cogitatus, & ſcientiam labia
tua conſeruent.
3 Quia fauum ſtillant labia extraneę:& lenius
eſt oleo palatum eius:
4 Nouiſſimum autem eius amarum ſicut ab-
ſinthium,acutum veluti gladius biceps.
5 Pedes eius deſcendunt ad mortem, infernũ
greſſus eius ſuſtentant.
6 Semitam vitæ forſitan *ſi* ponderes, mobiles B
ſunt viæ eius,& non cognoſces.
7 Nunc igitur filij,parete mihi, & ne receda-
tis ab eloquiis oris mei.
8 Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropin-
ques oſtio domus eius:
9 Ne fortè des alienis decorem tuũ, & annos
tuos crudeli:
10 Ne fortè ſaturentur alieni robore tuo, & la-
bores tui ſint in domo alieni:
11 Et rugias in nouiſſimis tuis quum conſum-
pſeris carnem tuam & corpus tuum:
12 Et dicas,Quomodo odi eruditionem, & in- C
crepationem ſpreuit cor meum:
13 Et non obtemperaui voci inſtruentium me,
& docentibus me nõ inclinaui aurem meam?
14 Parum abfuit quin fuerim in omni malo, in
medio cœtus & congregationis.
15 Bibe aquam de ciſterna tua,& fluẽta de me-
dio putei tui.
16 Diſpergant ſeſe fontes tui foras: in plateis,
riui aquarum:
17 Sint tibi ſoli, & non alienis tecum.
18 Sit ſcaturigo tua benedicta,& lætare de vxo D
re adoleſcentiæ tuæ.
19 Ceruа amorũ,& caprea gratiæ:hubera eius
inebrient te omni tempore, in amore eius de-
lecteris iugiter.
20 Et vtquid delectaberis fili mi,cum aliena,&
amplecteris ſinum extraneæ,
21 Quando coram oculis Iehouæ ſunt viæ viri, Iob 34.c.21
& omnes ſemitas eius ponderat?
22 Iniquitates ſuæ capient ipſum impium, &
funibus peccati ſui tenebitur.
23 Ipſe morietur,eo quòd nõ *audiuit* eruditionẽ:
& propter multitudinẽ ſtultitiæ ſuæ errabit.

CAPVT VI.

1 *Sponſorẽ inſtruit.* 6 *Excitatur piger ad laborem.* 12 *Arguitur
ſchiſmaticus, & iurgiorũ autor apud Deũ deteſtabilis.* 17 *Ocu-
li. Lingua. Manus.* 18 *Cor.*

1 FIli mi,ſi ſpoponderis pro amico tuo, per-
cuſsiſti alieno manu tua:
2 Illaqueat' es verbis oris tui,captus es eloqiis
oris

oris tui.
3 Propterea fac hoc nunc fili mi,& erue te poſt-
quam incidiſti in manū amici tui: vade, pro-
ſterne te, & robora amicos tuos:
4 Ne des ſomnum oculis tuis, & dormitatio-
nem palpebris tuis.
5 Erue te tanquam caprea de manu *uenatoris*,
& ſicut auis de manu aucupis.
6 Vade ad formicam piger, vide vias eius, &
ſapiens eſto:
7 Cui *quum* nō ſit dux,nec præfectus,nec dn̄s,
8 *Tamen* parat in æſtate cibum ſuum, congre-
gat in meſſe eſcam ſuam.
Infr.24.d.32 9 Vſquequo piger dormies? quando ſurges à
ſomno tuo?
B 10 Parum ſomnorum, parum dormitationum
capiendo,parum complicationis manuū ad dor
miendum:
11 Et veniet tanquam viator egeſtas tua,& pau
pertas tua tanquam vir clypeo *armatus*.
12 Homo impius,vir iniquus, ambulat in per-
uerſitate oris.
13 Annuit oculis ſuis,loquitur pedibus ſuis,do
cet digitis ſuis.
14 Peruerſitates ſunt in corde eius,machinatur
malum omni tēpore,contentiones immittit.
15 Ideo ex templo veniet contritio eius,ſubitò
conteretur, & non erit medela.
16 Sex ſunt quæ odit Iehoua, imò ſeptem ſunt
abominatio animæ eius:
17 Oculos ſublimes, linguam mendacem, &
manus effundentes ſanguinem innocentis:
C 18 Cor quod molitur cogitationes iniquas, pe
des feſtinantes vt currant ad malum:
19 *Eum qui* loquitur mendacia, teſtem menda-
cem:& immittentem iurgia inter fratres.
20 Cōſerua fili mi præceptum patris tui, & ne
relinquas legem matris tuæ:
21 Alliga ea in corde tuo ſemper, adnecte ea
gutturi tuo.
22 Quum deambulaueris,deducet te: quū dor
mieris,cuſtodiet te:& quū expergefactus fue-
ris,ipſa colloquetur tecum:
23 Quia *ut* lucerna *eſt* mandatum, & lex *ut* lux:
& via vitæ *ſunt* increpationes eruditionis:
24 Vt cuſtodiant te à muliere mala, à blanditiis
linguæ *mulieris* extraneæ.
25 Ne cōcupiſcas pulchritudinem eius in cor-
de tuo,neque capiat te ſplendoribus ſuis.
26 Quia propter mulierem meretricem *ueniet*
homo vſque ad fruſtum panis:& mulier viri ani
mam pretioſam venabitur.
D 27 Nunquid accipiet vir ignem in ſinum ſuum
& veſtimenta eius non comburentur?
28 An ambulabit vir ſuper prunas, & pedes e-
ius non comburentur?
29 Sic qui ingreditur ad vxorem proximi ſui,
non erit innocens quiſquis tetigerit eam.
30 Non ſpernunt furem ſi furatus fuerit vt im-
pleat animam ſuam, quum eſurierit:
31 Et inuētus reddet ſeptuplum,*aut certe* omnē
ſubſtantiam domus ſuæ dabit.
32 Qui *uero* adulterium committit *cum* mulie-
re, caret corde: corrumpit animam ſuam qui
fecerit illud.
33 Plagam,& ignominiam inueniet, & oppro
brium eius non delebitur.
34 Quia zelus *eſt* furor viri, & non parcet *adul-
tero* in die vindictæ.
35 Nō acceptabit faciem vllius redemptionis:
neque volet, etiamſi multiplicaueris munus.

CAPVT VII.

1 Exhortatio ad ſapientiam & obſeruationem præceptorū. 6 Sapientia,verbive Dei adhærendum monet, quò technas ſcortorum vitemus quas deſcribit.

1 Fili mi cuſtodi ſermones meos, & præce-
pta mea reconde apud te.
Fili, honora Dominum,& valebis: præter eum verò
ne timueris alienum. Ex LXX.
2 Cuſtodi præcepta mea, & viues: & legem
meam tanquam pupillam oculorum tuorū.
3 Alliga ea digitis tuis,ſcribe ea in tabulā cor-
dis tui.
4 Dic ſapientiæ, Soror mea es tu: & propin-
quam, intelligentiam voca:
5 Vt cuſtodiant te à muliere aliena, ab extra-
nea *quæ* ſermones ſuos lenit.
6 Quum per feneſtram domus meæ, per fene
ſtram meam proſpexi,
7 Tunc vidi inter ſimplices,conſideraui inter B
filios iuuenem carentem corde,
8 Tranſeuntem per plateam, iuxta angulum
eius,& *per* viam domus eius gradiebatur
9 In crepuſculo,in veſpera diei,in tenebris no
ctis & caligine:
10 Et ecce mulier in occurſum eius,ornatu me
retricio,& cauta corde,
11 *Quæ* tumultuoſa eſt & peruerſa: in domo
ſua non habitant pedes eius:
12 Nunc foris,nunc in plateis,& iuxta omnem
angulum inſidiatur.
13 Et apprehendit eum,& oſculata eſt eum:ro-
borauit vultum ſuum, & dixit ei,
14 *Carnes* ſacrificiorum pacificorum ſunt mihi: C
hodie reddidi vota mea:
15 Idcirco egreſſa ſum in occurſum tui,vt quę-
rerem faciem tuam,& inueni te.
16 Ornamentis ornaui lectum meum, *conſtan-
tem lignis* affabrè inciſis, *&* fune Ægyptio.
17 Suffiui cubile meum myrrha,aloe,& cinna-
momo.
18 Veni,inebriemur amoribus vſque mane, læ
temur amoribus.
19 Quia non eſt vir in domo ſua, abiit via lon-
ginqua.
20 Ligamen argenti tulit in manu ſua:ad diem
conſtitutum redibit domum ſuam.
21 Declinare fecit eum multitudine dulcedi-
nis ſermonis ſui, blanditiis labiorum ſuorum
perpulit eum.
22 Vadit poſt eam ſtatim veluti bos ad victi- D
mam ire ſolet,& ſicut compedes *quæ ſunt* ad ca
ſtigationem ſtulti,
23 Donec findat ſagitta iecur eius: ſicut feſti-
nat auis ad laqueum, & neſcit quòd contra a-
nimam ſuam eſt.
24 Et nunc filij audite me, & attēdite eloquiis
oris mei:
25 Ne declinet ad vias eius cor tuū, ne*que* ober
res in ſemitis eius.
26 Multos enim vulneratos cadere fecit:& for
tes omnes occiſi eius.
27 Viæ inferni,domus eius, deſcendētes ad cu
bicula mortis.

CAPVT VIII.

Sapientia ſeipſam commendat.

1 Nonne ſapientia clamat, & intelligentia
dat vocem ſuam?

2 In ſummitate *locorum* excelſorum, iuxta viā,
in loco ſemitarum ſtat:
3 In loco portarum in oſtio ciuitatis, *in* ingreſ-
ſu oſtiorum clamat:
4 Ad vos ô viri clamo, & vox mea ad filios ho
minum.
5 Intelligite ſimplices aſtutiam, & ſtolidi in-
telligite corde.
6 Audite, quoniā honorabilia loquar, & aper-
tio labiorum meorum *erit* rectitudines:
7 Quia veritatem loquetur palatum meum:
& abominatio labiorum meorū eſt impietas.
8 In iuſtitia ſunt omnia eloquia oris mei: non
eſt in eis prauum, nec peruerſum.
9 Vniuerſa ipſa recta ſunt intelligenti, & recta
inuenientibus ſcientiam.
10 Accipite eruditionem meam, & non argen-
tum: & ſcientiam potius quàm aurum electū:
Suprà 3. c. 15 11 Quià melior eſt ſapientia margaritis: & o-
mnia deſiderabilia non æquabuntur ei.
12 Ego ſapientia habito in aſtutia: & ſcientiam
cogitationum inuenio.
13 Timor Iehouæ eſt odio habere malum, ſu-
perbiam & arrogātiam, & viam malam, & os
loquens peruerſitates odi.
14 Penes me eſt conſilium & ſapiētia, ego ſum
intelligentia, mea eſt fortitudo.
15 Per me Reges regnant, & principes decer-
nunt iuſtitiam.
16 Per me principes dominantur, & principes
& omnes iudices terræ.
17 Ego diligentes me diligo: & quærentes me
inueniunt me.
18 Diuitiæ & gloria mecum ſunt, ſubſtantia ſta
bilis, & iuſtitia.
C 19 Melior eſt fructus meus auro & obrizo: &
prouentus meus argento electo.
20 Per ſemitam iuſtitiæ deduco, in medio ſe-
mitarum iudicij:
21 Vt diligentes me hæreditare faciam eſſe per
petuum, & theſauros eorum repleam.
Sapien. 9. b. 9 22 Iehoua poſſedit me principio viæ ſuæ, ante
opera ſua ex eo tempore.
Eccli. 24. b. 14 23 A ſeculo principatum habui, à principio,
ante terram:
24 Quum nondum eſſent voragines, formata
ſum, quum nondum eſſent fontes abūdantes
aquis:
25 Antequam montes fundati eſſent, ante col-
les formata ſum:
26 Nondum fecerat terram, & plateas, & ſum-
mitatem puluerum orbis:
27 Quando præparabat cælos, illic eram: quā-
do deſcribebat circulum in ſuperficie abyſsi:
D 28 Quando firmabat cælos deſuper, quando
roborabat fontes abyſsi:
29 Quando ponebat mari ſtatutum ſuum, &
aquis, ne tranſirent litus ſuum: quando deſcri-
bebat fundamenta terræ:
30 Eram apud eum *veluti* alumnus, & erā in læ-
titiis quotidie, & ludo corā illo omni tēpore:
31 Ludo in orbe terræ eius, & delectationes
meæ cum filiis hominum.
32 Nunc igitur filij obtemperate mihi: & beati
qui vias meas cuſtodient.
33 Audite eruditionem, & ſapientes eſtote, &
ne repellatis eam.
34 Beatus homo qui auſcultat mihi, excuban-
do iuxta fores meas quotidie, obſeruando po
ſtes oſtiorum meorum.
35 Nam qui inuenit me, inuenit vitam: & hau-
rit voluntatem à Iehoua.
36 Qui autem peccat contra me, ſpernit animā
ſuam: omnes qui odio habent me, diligunt
mortem.

CAPVT IX.

1 *Sapientia omnes ad ſe inuitat.* 10 *Timor Dei.* 13 *Meretrix.*

1 Sapientia ædificauit domum ſuam, excîdit
columnas ſuas ſeptem:
2 Immolauit victimam ſuam, miſcuit vinum
ſuum, etiam apparauit menſam ſuam:
3 Miſit puellas ſuas, vocauit: ſuper ſummita-
tes excelſorum ciuitatis *dicendo*,
4 Quiſquis eſt ſimplex, declinet huc. carenti
corde dixit *quoque*,
5 Venite, comedite panem meum, & bibite B
de vino *quod* miſcui.
6 Relinquite ſimplices *viam veſtrām*, & viuetis:
& incedite per viam intelligentiæ.
7 Corripiens deriſorem, accipit ſibi ipſi igno-
miniam: & increpās impium *accipit* maculam
ſuam.
8 Ne increpes *igitur* deriſorem, ne *forte* odio ha
beat te: increpa ſapientem, & diliget te. C
9 Da ſapienti *increpationem*, & ſapientior erit:
doce iuſtum, & addet doctrinam.
10 Principium ſapientiæ, timor Iehouæ: & ſciē Suprà 1. a. 7
tia ſanctorum, intelligentia. Pſa. 110. d. 10 Eccli 1. b. 16
11 Per me enim multiplicabūtur dies tui, & ad-
dentur tibi anni vitæ.
12 Si ſapiens fueris, ſapiēs eris tibi: ſi verò illu-
ſor, ſolus lues pœnas.
13 Mulier ſtulta tumultuatur, ſimplex *eſt*, & ne-
ſcit quicquam.
14 Et ſedet ad oſtium domus ſuę ſuper ſedem, D
in *locis* excelſis ciuitatis:
15 Vt vocet tranſeuntes per viam, qui dirigunt
ſemitas ſuas, *dicens*,
16 Quiſquis eſt ſimplex, declinet huc. & carē-
ti corde dixit,
17 Aquæ furatæ dulces ſunt: & panis abſcondi
tus ſuauis eſt.
18 Et neſcit *ſimplex* quòd mortui *ſunt* ibi, in pro-
fundis inferni ſunt inuitati ab ea.
Qui enim applicabitur illi, deſcendet ad inferos: nam Ex LXX.
qui abſceſſerit ab ea, ſaluabitur.

CAPVT X.

1 PARABOLÆ SELOMOH.

Filius ſapiens exhilarat patrē, & filius ſtul
tus triſtitia eſt matris ſuæ.
2 Non proderunt theſauri impietate *acquiſiti*:
iuſtitia autem eruit à morte.
3 Non ſinet eſurire Iehoua animam iuſti: pro-
pter prauitatem autem impios expellet.
4 Pauperem facit manus fraudulenta: & ma-
nus ſedulorum ditat *eos*.
Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos, idem autem i- Ex LXX.
pſe ſequitur aues volantes.
5 Qui congregat in æſtate, filius intelligēs eſt:
qui vero dormit in meſſe, filius eſt confun-
dens.
6 Benedictiones *ſunt* ſuper caput iuſti: os au-
tem impiorum operit iniquitatem.
7 Memoria iuſti erit in benedictionem: & no-
men impiorum putreſcet.

8 Sapiens corde ſuſcipiet præcepta: & ſtultus labiis impinget.
9 Qui ambulat perfectè, ambulat confidēter: & qui deprauat vias ſuas, contereretur.
Eccli.27.c.25 10 Qui annuit oculo, affert dolorem: & ſtultus labiis punietur.
11 Vt vena vitæ os iuſti: & os impiorum operit iniquitatem.
1.Petr.4.b.8 12 Odium ſuſcitat rixas: & vniuerſas præuaricationes operit charitas. 1.Cor.13.b.4.
13 In labiis intelligentis inuenitur ſapiētia: & virga erit corpori carenti corde.
14 Sapientes condunt ſciētiam: & os ſtulti eſt contritio propinqua.
C 15 Diuitię diuitis ſunt *ut* vrbs fortitudinis eius: conſternatio pauperum eſt egeſtas eorum.
16 Opus iuſti eſt ad vitam: prouentus verò impij, eſt ad peccatum.
17 *Velut* ſemita ad vitam, *eſt* cuſtodiens correctionem: & qui reſpuit increpationem, errat.
18 Operiunt odium labia mendacia: & proferens detractionem, eſt ſtultus.
19 In multitudine verborum non deeſt præuaricatio: coercēs autem labia ſua, intelligēs eſt.
20 Vt argentum electum eſt lingua iuſti: cor verò impiorum *tanquam* modicum.
21 Labia iuſti paſcunt multos: & ſtulti ob defectum cordis moriuntur.
22 Benedictio Iehouæ ditat, nec apponit Iehoua dolorem ei *benedictioni*.
D 23 Veluti riſus *eſt* ſtulto facere abominationē: ſapientia verò *eſt* viro intelligentia.
24 Quod timet impius, euenit ei: & quod deſiderant iuſti, dat Deus.
25 Vt trāſit turbo, *ſic* non erit impius: iuſtus autem eſt *ut* fundamentum perpetuum.
26 Sicut *officit* acetum dentibus, & ſicut fumus oculis: ſic piger mittentibus illum *moleſtus eſt*.
27 Timor Iehouæ apponit dies: & anni impiorum breuiantur.
28 Expectatio iuſtorum, lætitia: & ſpes impiorum peribit.
29 Fortitudo perfecto eſt via Iehouæ: & pauor operantibus iniquitatem.
30 Iuſtus in ſeculum non commouebitur: impij autem non habitabunt in terra.
31 Os iuſti proferet ſapientiam: lingua autem *loquens* peruerſitates, ſuccidetur.
32 Labia iuſti cognoſcūt quòd beneplacitum eſt Deo, & os impiorum peruerſa *loquitur*.

CAPVT. XI.

1 Statera doloſa eſt abominatio Iehouæ: & pondus perfectum voluntas eius.
2 *Quum* venit ſuperbia, venit & ignominia: & cum humilibus ſapientia.
3 Perfectio rectorum deducit eos: peruerſitas autem præuaricatorum perdit eos.
Eccli.5.c.13 Ezec.7.c.19 4 Non proderunt diuitiæ in die irę: iuſtitia vero eruet à morte.
5 Iuſtitia perfecti diriget viā eius: ſed propter impietatem ſuam corruet impius.
6 Iuſtitia rectorum eruet eos: at propter prauitatem *ſuam* præuaricatores capientur.
Sap.5.c.15 7 Quum mortuus fuerit homo impius, peribit ſpes: & expectatio iniquorum peribit.
8 Iuſtus de anguſtia liberatur, impius autē venit loco eius.
E 9 Ore hypocrita corrumpit amicum ſuū: ſciētia autem, iuſti eruuntur.
10 Fœlicitate iuſtorū lætatur ciuitas: & quum pereunt impij, erit exultatio.
11 Propter benedictionem rectorum exaltatur ciuitas, & ore impiorum ſubuertitur.
12 Deſpicit amicum ſuum carens corde: vir autem intelligens tacet.
13 Qui ambulat fraudulenter, reuelat ſecretū: fidelis autem ſpiritu, celat rem.
14 Quum non fuerint conſilia, corruet populus: ſalus autem *eſt* in multitudine cōſultorū.
15 Cōtritione cōteretur *homo* quū fideiuſſerit pro extraneo: & qui odit ſtipulantes, cōfidit.
16 Mulier gratioſa aſſequetur gloriam, & fortes aſſequentur diuitias.
17 Retribuit animæ ſuæ *bonum* vir miſericors: turbat autem carnem ſuam crudelis. C
18 Impius facit opus mendax: ſeminăti autem iuſtitiam erit merces ſtabilis.
19 Sic iuſtitia *eſt* ad vitam: qui verò ſequitur malum, ad mortem ſuam.
20 Abominatio Iehouæ ſunt peruerſi corde: & perfecti via beneplacitum eius.
21 *Etiamſi* manus ad manum, non erit innocēs malus: ſemē autem iuſtorum euadet *periculum*.
22 *Sicut* inauris aurea in naribus porci, *ita eſt* mulier pulchra & deficiens conſilio.
23 Deſiderium iuſtorum *eſt* tantummodo bonum: præſtolatio impiorum, furor.
24 Eſt qui diſpergit *rem*, & additur *ei* amplius: & *eſt qui* parcit *rei ſuæ* plus æquo, ſed ad inopiā.
25 Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui ſatiat, etiam ipſe ſatiabitur. D
26 Prohibenti frumētum, maledicet populus: benedictio autem ſuper caput vendentis frumentum.
27 Qui quærit bonum, inueſtigat beneuolentiam: & qui quærit malum, eueniet ei.
28 Qui fidit diuitiis ſuis, corruet: at tanquam frons, iuſti germinabunt.
29 Qui conturbat domum ſuam, hæreditate accipiet ventum, & ſtultus *ille*, erit ſeruus ſapienti corde.
30 Fructus iuſti *eſt ueluti* arbor vitæ: & qui docet animas, eſt ſapiens.
31 Ecce iuſto in terra reddetur: quanto magis impio & peccanti? 1.Pet.4.d.18

CAPVT XII.

1 Qui diligit caſtigationem, diligit ſcientiā: & qui odio habet increpationem, inſipiens eſt.
2 Bonus haurit beneplacitum à Iehoua: & virum malarū cogitationū condemnabit Deus.
3 Nō erit ſtabilis homo in impietate: radix autem iuſtorum non dimouebitur.
4 Mulier fortis corona eſt viri ſui: & veluti putredo eſt in oſſibus illius quæ *ſuum uirum* pudore afficit.
5 Cogitationes iuſtorum *ſunt* iudicium: conſilia verò impiorum, dolus.
6 Verba impiorum ſunt ad inſidiandum ſanguini: & os rectorum eruet eos.
7 Euertet Deus impios, & non erūt: domus autem iuſtorum ſtabit.
8 Iuxta intellectum ſuum laudatur vir, peruerſus autem corde erit in contemptum.
9 Præſtātior eſt ignobilis, cui eſt ſeruus, quàm iactabundus carens pane. Eccli.10.d.30

10 Co-

10 Cognoſcit iuſtus animam iumenti ſui: miſerationes autem impiorum crudeles.

Infrà 28.c.19 Eccl. 20.d.30 11 Qui colit terram ſuam, ſaturabitur pane: & qui ſequitur vacuos, deficiens eſt corde.

Ex LXX. *Qui ſuauis eſt in vini demorationibus, in ſuis munitionibus relinquit contumeliam.*

12 Deſiderat impius rete malorum: radix autem iuſtorum dabit *fructum ſuum*.

13 In præuaricatione labiorum laqueus *hominis* mali: egredietur autem de anguſtia iuſtus.

C 14 De fructu oris *ſui* vir ſaturabitur bono: & retributionem manuũ hominis reddet ei *Deus*.

15 Via ſtulti recta eſt in oculis eius: & qui obtẽperat conſilio, ſapiens eſt.

16 Stulti in ipſa die cognoſcetur ira: & qui operit ignominiam *ſibi factam*, callidus eſt.

Infrà 14.d.5 17 Qui loquitur veritatem, annuntiat iuſtitiã: & teſtis mendax, doloſus eſt.

18 Eſt qui profert *uerba quæ ſunt* veluti cõfoſſiones gladij: lingua autem ſapientũ eſt ſanitas.

19 Labium veracis firmum erit in perpetuum: & ad momentum *ſtabilis erit* lingua mendacis.

20 Dolus eſt in corde cogitantium malum: at in *corde* conſulentium pacem, eſt lætitia.

21 Non accidet iuſto vlla iniquitas: impij autẽ repleti ſunt malo.

D 22 Abominatio Iehouæ ſunt labia mendacia: & in facientibus veritatẽ eſt beneplacitũ eius.

23 Homo callidus operit ſcientiam: & cor ſtultorum prædicat ſtultitiam.

24 Manus ſolicitorũ dominabitur: doloſa verò erit tributaria.

25 Solicitudo anxia in corde viri, humiliat illud: ſed verbum bonum lætificabit illud.

26 Abundantior eſt proximo ſuo iuſtus: via autem impiorum errare faciet eos.

27 Non adurit vir doloſus venationem ſuam: diuitiæ autẽ hominis pretioſæ, eſt ſolicitudo.

28 In ſemita iuſtitiæ eſt vita: & via ſemitæ eius non eſt mors.

CAPVT XIII.

1 Filius ſapiens *audit* eruditionem patris: & deriſor non audit increpationem.

2 De fructu oris *ſui* quiſque comedet bonum: & *de fructu* animæ præuaricatorum *comedent uiri* iniquitatis.

3 Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animã ſuam: aperienti *temere* labia ſua erit contritio.

4 Concupiſcit, & non eſt, anima pigri: anima autem ſolicitorum impinguabitur.

5 Verbum mendax odio habet iuſtus: impius autem fœtere facit, & pudore afficit.

6 Iuſtitia cuſtodit perfectum via: impietas autem peruertet peccatorem.

B 7 Eſt qui ſe diuitem oſtentat, & non *eſt ei* quicquam: eſt qui pauperem ſe oſtentat, & diuitiæ multæ *ſunt ei*.

8 Redemptio animæ viri *ſunt* diuitiæ eius: pauper autem non audit increpationem.

9 Lux iuſtorum exhilarat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 Verè in ſuperbia dabit *ſuperbus* litem: at cum conſultis eſt ſapientia.

Infrà 28.c. 11 Diuitiæ *quæ proueniunt* ex vanitate, minuẽtur: & qui congregat *diuitias* manu *ſua*, multiplicabit *eas*.

12 Expectatio quæ protrahitur, infirmitas eſt cordis: & *ut* lignũ vitæ eſt deſiderium veniẽs.

13 Contemnens verbum, peribit propter ipſum: & timenti præceptum, reddetur *merces*. C

Animæ doloſæ errant in peccatis: iuſti autẽ miſericordes ſunt & miſerantur. Ex LXX.

14 Lex ſapientis eſt *ut* vena vitæ, vt recedatur à laqueis mortis.

15 Intelligentia bona dat gratiam: at via contemptorum *eſt* dura.

16 Omnis callidus *res ſuas* facit cum ſciẽtia: ſtultus autem expandit ſtultitiam.

17 Nuntius impius cadet in malum: legatus autem verax, *eſt uelut* ſanitas.

18 Paupertas & ignominia erit deſerenti correctionem: ſed qui cuſtodit increpationem, honore afficietur.

19 Deſiderium factum dulce eſt animæ: & abominatio ſtultorum *eſt* recedere à malo. D

20 Qui graditur cum ſapientibus, ſapiens erit: ſed qui eſt amicus ſtultis, conteretur.

21 Peccatores inſectatur afflictio: iuſtis autem *Deus* reddet bonum.

22 Bonus hæreditare faciet *opes ſuas* filios filiorum: & reſeruatur iuſto ſubſtantia peccatoris.

23 Multus cibus *in* agro pauperũ: & eſt qui perit, quòd non *ſit ei* ius.

24 Qui ſubtrahit virgam ſuam, odit filium ſuũ: ſed qui diligit eum, quærit ei correctionem.

25 Iuſtus cõmedit ad ſaturitatem animæ ſuæ: venter autem impiorum egebit.

CAPVT XIIII.

1 Sapiens mulier ædificat domum ſuam: ſtulta autem manibus ſuis deſtruit eam.

2 Qui ambulat in rectitudine ſua, timet Iehouam: ſed peruertens vias ſuas, deſpicit eum. Iob 12.a.4

3 In ore ſtulti eſt baculus ſuperbiæ: labia autẽ ſapientum cuſtodiunt eos.

4 Quum non fuerint boues, præſepe eſt vacuum: & copia frugũ eſt in fortitudine bouis.

5 Teſtis verax non mentitur: loquitur autem mendacia teſtis mendax. Supr. 12.c.17

6 Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit: at ſcientia intelligenti eſt facilis *inuentu*.

7 Vade à conſpectu viri ſtulti: quum non noueris *in eo* labia ſcientiæ.

8 Sapientia callidi, eſt intelligere viam ſuam: & ſtultitia ſtultorum dolus.

9 Stulti loquuntur delictum: & inter rectos *eſt* beneuolentia.

10 Cor cognoſcit amaritudinem animæ ſuæ: & in lætitia ipſius non miſcebitur alienus. B

11 Domus impiorum delebitur: ſed tabernaculum rectorum florebit.

12 Eſt via recta coram viro: & exitus eius, viæ mortis. Infrà 16.d.25

13 Etiam in riſu dolet cor: & exitus lætitiæ, triſtitia.

14 Viis ſuis ſaturabitur auerſus corde, & ab eo *auertetur* vir bonus.

15 Simplex credit omni verbo: callidus autem intelligit greſſum ſuum.

Filio doloſo nihil erit boni: ſeruo autẽ ſapienti proſperi erunt actus, & dirigetur via eius. Ex LXX

16 Sapiens timet & recedit à malo: ſed ſtultus iraſcitur, & confidit.

17 Qui citò iraſcitur, facit ſtultitiam: & vir cogitationum odio habetur.

18 Hæreditate accipient ſimplices ſtultitiam: callidi autem coronabuntur ſcientia. C

19 Incur-

19 Incuruant ſe mali coram bonis:& impij *ſunt*
ad portas iuſti.
20 Etiã amico ſuo odioſus eſt pauper: ſed qui
diligunt diuitem, multi ſunt.
21 Contemnit proximum ſuum peccator: ſed
qui miſeretur pauperum, beatus eſt.
22 Nonne errant cogitantes malum? miſeri-
cordia autem & veritas cogitantibus bonum.
23 In omni labore eſt abundantia: ſed verbum
labiorum tantùm *eſt* ad inopiam.
24 Corona ſapientum, diuitiæ eorum: ſtultitia
ſtultorum, ſtultitia.
25 Eruit animas teſtis verax: loquitur autem
mendacia doloſus.
26 In timore Iehouæ eſt fiducia fortitudinis:
& filiis eius erit ſpes.
D 27 Timor Iehouæ *uelut* vena vitæ, vt recedatur
à laqueis mortis.
28 In multitudine populi *eſt* gloria Regis: &
quũ non fuerit populus, *eſt* attritio principis.
29 Tardus ira, eſt multus intelligentia: & bre-
uis ſpiritu, exaltat ſtultitiam.
30 Vita carnium, *eſt* cor lene: at putredo oſſiũ,
inuidia.
Infrà 17.a.5 31 Qui opprimit pauperem, probris afficit fa-
ctorem eius: & honorat eum, qui miſeretur
pauperis.
32 Propter malitiam ſuam expelletur impius:
ſperat autem in morte ſua iuſtus.
33 In corde intelligentis requieſcit ſapientia:
at in medio ſtultorum *ipſa* cognoſcitur.
34 Iuſtitia exaltat gentem: at ignominia eſt po-
pulis peccatum.
35 Beneplacitũ Regis eſt erga ſeruũ intelligẽ-
tem: & ira eius eſt *ſeruus* qui pudore *eum* afficit.

CAPVT XV.

1 Reſponſio mollis auertit iram: & ſermo
dolore afficiens, aſcendere facit furorẽ.
2 Lingua ſapientum decorabit ſcientiam: &
os ſtultorum loquitur ſtultitiam.
3 In omni loco oculi Iehouæ contemplantes
malos & bonos.
4 Sanitas linguæ *eſt ut* lignum vitæ: at peruer-
ſitas in ea, *eſt* contritio in ſpiritu.
5 Stultus contemnit correctionẽ patris ſui: ſed
qui obſeruat increpationẽ, efficietur aſtutus.
Ex LXX. *In abundanti iuſtitia virtus maxima eſt: cogitationes*
autem impiorum eradicabuntur.
6 In domo iuſti eſt theſaurus magnus: & in
fructu impii conturbatio.
B 7 Labia ſapientum ſpargunt ſciẽtiam: cor au-
tem ſtultorum non ſic.
Eccli.34.c.23 8 Sacrificium impiorũ eſt abominatio Ieho-
uæ: oratio autem rectorum beneplacitũ eius.
9 Abominatio Iehouæ eſt via impii: ſectãtem
autem iuſtitiam diligit.
10 Correctio moleſta eſt relinquenti ſemitam:
& qui odio habet increpationem, morietur.
11 Infernus & perditio ſunt corã Iehoua, quã-
to magis corda filiorum hominum?
12 Non amat illuſor increpãtem ſe: ad ſapien-
tes non accedit.
Infrà 17.d.22 13 Cor lætum decorat faciem: at propter do-
lorem cordis, ſpiritus *erit* triſtis.
14 Cor intelligens quærit ſciẽtiam: & os ſtul-
torum paſcetur ſtultitia.
15 Omnes dies pauperis, mali: ſed iucundus
corde, *eſt ac ſi eſſet in* conuiuio iugi.
16 Melius eſt parũ cum timore Iehouæ, quàm
theſaurus magnus & contritio in eo.
17 Melius eſt conuiuium oleris vbi ſit dilectio, C
quàm *eſca* bouis ſaginati in quo ſit odium.
18 Vir iracũdus miſcet lites: ſed tardus ad iram
ſedat litem.
19 Via pigri *eſt* quaſi ſæpes ſpinoſa: ſemita au-
tem rectorum *eſt* eleuata.
20 Filius ſapiẽs lætificat patrem: & ſtultus ho-
mo deſpicit matrem ſuam.
21 Stultitia, eſt lætitia deficiẽti corde: & vir in-
telligens dirigit *viam ſuam* ad ambulandum.
22 Diſſipãtur cogitationes quãdo non eſt con-
ſilium: ſed multitudine cõſiliariorũ firmãtur.
23 Lætitia eſt viro in reſpõſione oris ſui: & ver-
bum *dictum* in tempore ſuo, quàm bonum eſt.
24 Via vitæ ſurſum verſus *eſt, quæ eſt* intelligenti
vt declinet ab inferiori *quæ eſt* deorſum.
25 Domum ſuperborum demolitur Iehoua: D
ſtatuit autem terminum viduæ.
26 Abominatio Iehouæ ſunt cogitationes *uiri*
mali: at mundis ſunt eloquia pulchra.
27 Turbat domũ ſuam qui auarè ſectatur aua-
ritiam: ſed qui odio habet dona, viuet.
Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: per ti- Ex LXX.
morem autem Domini declinat omnis à malo. Infrà 16.a.6
28 Cor iuſti meditatur quod reſpõdeat: os au-
tem impiorum loquetur mala.
29 Longinquus eſt Iehoua ab impiis: ſed ora-
tionem iuſtorum exaudit.
30 Lumen oculorum lætificat cor: fama bona
impinguat oſſa.
31 Auris quæ audit increpationẽ vitæ, in me-
dio ſapientum commorabitur.
32 Qui negligit diſciplinam, ſpernit animam
ſuã: ſed qui audit increpationẽ, poſſidet cor.
33 Timor Iehouæ, eruditio ſapientiæ: & ante
gloriam humilitas.

CAPVT XVI.

1 Hominis ſunt præparationes cordis: ſed
à Iehoua eſt reſponſio linguæ.
2 Omnes viæ viri mundæ ſunt in oculis ſuis:
ſed qui ponderat ſpiritus, eſt Iehoua.
3 Deuolue ad Iehouã opera tua: & firmabun- Pſal.37.a.5
tur cogitationes tuæ. 1.Pet.5.b.7
4 Omnia operatꝰ eſt Iehoua propter ſeipſum:
& etiam impium ad diem malum.
5 Abominatio Iehouæ eſt omnis elatus cor-
de: manus ad manum non erit innocens.
Initium viæ bonæ, facere iuſtitiam: accepta eſt autem Ex LXX.
apud Deum magis quàm immolare hoſtias. Suprà 15.d.27
6 Miſericordia & veritate redimetur iniqui-
tas: & in timore Iehouæ receditur à malo.
7 Quum placuerint Iehouæ viæ viri, etiàm
inimicos eius pacatos reddet ei.
8 Melius eſt parum cum iuſtitia, quàm multi- B
tudo prouentuum abſque iure.
9 Cor hominis excogitat viam ſuam: Iehoua
autem dirigit greſſum eius.
10 Diuinatio *eſt* in labiis Regis: in iudicio non
præuaricatur os eius.
11 Statera & bilãces iudicii, Iehouæ: opus eius Suprà 11.a.1
ſunt omnia pondera crumenæ.
12 Abominatio Regibus eſt facere impietatẽ:
quia in iuſtitia confirmabitur ſolium.
13 Beneplacitum Regum labia iuſta: & loquen-
tem recta diligunt.
14 Ira Regis *eſt ut* nuntius mortis: at vir ſapiens
remouebit eam.
15 Quum illuxerit facies Regis, erit vita: & be-

neuolentia eius erit veluti nubes *effundens* ſe-
rotinam pluuiam.
C 16 Acquirere ſapientiam multo præſtãtius eſt,
quàm *acquirere* aurum precioſum:& acquirere
intelligentiã multo præſtantius eſt, quàm *ac-
quirere* electum argentum.
17 Via rectorum eſt declinare à malo: cuſtodit
animam ſuam qui cuſtodit viam ſuam.
18 Ante contritionem eſt ſuperbia,& ante rui-
nam elatio ſpiritus.
19 Melius eſt humiliari ſpiritu cum humili-
bus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.
20 Intelligens rem, inueniet bonum:& confi-
dens in Iehoua, beatus eſt.
21 Sapiens corde vocatur intelligens:& dulce-
do labiorum addit doctrinam.
22 Vena vitæ eſt intelligentia domino ſuo: at
eruditio ſtultorum, ſtultitia eſt.
23 Cor ſapiẽtis prudens reddit os ſuum:& la-
biis ſuis addit doctrinam.
24 Vt fauus mellis ſunt eloquia dulcia: dulce-
do animæ,& ſanitas oſsibus.
Suprà 14. b. 12 25 Eſt via recta coram viro:& nouiſsimũ eius,
viæ mortis.
D 26 Anima laborantis, laborat ſibi: quia incur-
uat ſe ei os ſuum.
27 Vir impius fodit malum:& labiis ſuis eſt vt
ignis ardens.
28 Vir peruerſus immittit litem:& ſuſurro ſe-
parat principes.
29 Vir iniquus ſeducit proximũ ſuum, & am-
bulare facit eum per viam nõn bonam.
30 Claudens oculos ſuos ad excogitandũ per-
uerſitates, mouet labia ſua, perficit malum.
31 Corona gloriæ eſt canities: in via iuſtitię in-
uenietur.
32 Melior eſt tardus ad irã, quàm fortis:& qui
dominãt ſpiritui ſuo, quàm is qui capit vrbẽ.
33 In ſinũ proiicitur ſors,& à Iehoua eſt omne
iudicium eius.

CAPVT XVII.

1 MElior eſt buccella ſicca, & pax in ea,
quàm domus plena victimis iurgii.
Eccli. 10. d 30 2 Seruus intelligens dominabitur filio pu-
dore afficienti *patrem ſuum*:& inter fratres diui-
det hæreditatem.
3 Eſt conflatorium argento, & caminus au-
ro, at probat corda Iehoua.
4 Malus attendit labio iniquo: mẽdax auſcul-
tat linguæ prauæ.
Suprà 14. d. 31 5 Qui ſubſannat pauperem, probris afficit fa-
ctorem eius: qui lętatur in contritione *alterius*,
non erit impunitus.
6 Corona ſenum, filij filiorum:& gloria filio-
rum patres eorum.
7 Non eſt decorũ ſtulto labium excellẽs: quã-
to magis principi *non eſt decorum* labiũ mẽdax?
B 8 Vt lapis precioſus eſt munus in oculis domi-
ni ſui: ad omnem *locum* ad quem ſe vertit *munus
illud*, proſperabitur.
9 Qui tegit pręuaricationem *cuiuſpiam*, quærit
eius amicitiã: qui verò iterat rem, ſeparat prin-
cipem.
10 Deſcendit increpatio in intelligẽtem, ma-
gis quàm ſi percutias ſtultum centies.
11 Profectò rebellis quærit malum, & nuntius
crudelis mittetur contra eum.
12 Occurrere vrſæ orbatæ *ſatius eſt* viro, quàm
ſtulto in ſtultitia ſua.
13 Reddens malum pro bono, non recedet ma Rom. 12. d.
lum de domo eius. 17
14 Velut is qui aperit *uiam* aquis, eſt principium 1. Theſſ. 5. d.
contentionis: antequam igitur miſceatur, li- 15
tem dimitte. 1. Pet. 3. b. 9.
15 Iuſtificans impium, & qui iuſtum facit im- Eſa. 5. e. 23
pium, abominatio Iehouæ *ſunt* etiã ambo ipſi. C
16 Vtquid eſt pretium in manũ ſtulti, vt emat
ſapientiam,& cor non eſt ei?
Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam:& qui Ex LXX.
euitat diſcere, incidet in mala.
17 Omni tempore diligit amicus,& frater ad
anguſtiam naſcetur.
18 Homo deficiens corde percutit manũ, ſpon
dens ſponſionem coram amico ſuo.
19 Diligit præuaricationem, qui diligit litem:
qui eleuat oſtium ſuum, quærit contritionem.
20 Peruerſus corde non inuenit bonum:& qui D
vertitur in lingua ſua, cadet in malum.
21 Qui generat ſtultum, ad triſtitiam ſuam gi-
gnit: nec lætabitur pater ſtulti.
22 Cor lætum, benefacit *ut* medicina:& ſpiri- Suprà 15. b. 13
tus triſtis exiccat oſſa.
23 Munus è ſinu impius accipit ad peruerten-
dum ſemitas iudicij.
24 In conſpectu intelligentis *apparet* ſapientia: Eccleſ. 2. c.
& oculi ſtulti *ſunt* in extremo terræ. 14. & 8. a 1
25 Ira *eſt* patri ſuo filius ſtultus,& amaritudo
genitrici ſuæ.
26 Etiam condemnare iuſtum non *eſt* bonum:
percutere principes propter rectitudinem.
27 Cohibet eloquia ſua qui ſcit ſcientiam: pre- Iacob. 1. c. 19
tioſius ſpiritu *eſt* vir intelligens.
28 Etiam ſtultus quum tacet, ſapiens reputa-
tur: & qui obthurat labia ſua, intelligens.

CAPVT XVIII.

1 OB deſiderium *eius* quæret ſeparatus, in
omni ſapientia miſcebit ſe.
2 At non complacebit ſibi ſtultus in intelligẽ-
tia, niſi quum manifeſtabitur cor eius.
3 Quãdo venit *ad nos* impius, venit etiam con-
temptus:& cum *uiro* ignominioſo opprobriũ.
4 Vt aquæ profundę *ſunt* verba oris viri: *ut* tor-
rens redundans *eſt* vena ſapientiæ.
5 Accipere perſonam impij non *eſt* bonum, vt
declinare faciant iuſtum in iudicio.
6 Labia ſtulti veniunt cum lite,& os eius ad
percuſsiones vocabit.
7 Os ſtulti *erit* contritio ſibi:& labia ipſius la- B
queus animæ ſuæ.
8 Verba ſuſurronis *ſunt* velut blanda, ſed ipſa
deſcendunt ad interiora ventris.
Pigrum deiicit timor: animæ autem effœminatorum Ex LXX.
eſurient.
9 Etiam qui remiſſus eſt in opere ſuo, frater
eſt domino diſsipanti.
10 Vt turris fortis *eſt* nomen Iehouæ: ad ipſum
curret iuſtus,& exaltabitur.
11 Opes diuitis *ſunt ut* vrbs fortitudinis ſuæ, &
ſicut murus eleuatus in imaginatione ſua.
12 Ante attritionem eleuatur cor viri:& ante
gloriam *erit* humilitas.
13 Reſpondẽs verbum antequam audiat, ſtul- Eccli. 11. a. 8
titia eſt ei & pudor. C
14 Spiritus viri feret infirmitatem eius: ſpiri-
tum autem percuſſum quis feret?
15 Cor intelligens acquirit ſcientiam:& auris
ſapientum quærit ſcientiam.
16 Donum hominis dilatare facit ei *locum*: &
ante

ante magnates deducit eum.
17 Iuſtus, prior eſt in cauſa ſua: venit autem ſo-
cius eius, & inueſtigat eum.
18 Lites ceſſare facit ſors: & inter fortes diuidet.
19 Frater *læſus* durior eſt ciuitate forti: & lites
fratrum ſunt velut vectis palatij.
D 20 De fructu oris viri ſatiatur venter ipſius:
prouentu labiorum ſuorum ſaturabitur.
21 Mors & vita in manu linguæ: & qui diligit
eam, comedet fructum eius.
Infrà 19.b. 14 22 Qui inuenit mulierem, inuenit bonum, &
hauſit beneuolentiam à Iehoua.
Ex LXX. *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui au-*
tem tenet adulteram, ſtultus eſt & inſipiens.
23 Deprecationes loquitur pauper: diues au-
tem reſpondet dura *uerba*.
24 Vir amicorum *par eſt* vt præſtet ſe amicum,
quũ ſit amicus magis cõiunctus quàm frater.

CAPVT XIX.

Infrà 28.a.6 1 MElior eſt pauper qui ambulat in inte-
gritate ſua, quàm peruerſus labiis ſuis,
& eſt ſtultus.
2 Etiam abſque ſcientia, deſiderium nõ eſt bo-
num: & feſtinus pedibus, peccat.
3 Stultitia hominis peruertet viam eius: &
contra Iehouam indignatur cor eius.
4 Opes adiungunt amicos multos: at pauper
ab amico ſuo ſeparatur.
Deu. 19.d.19 Dan.13.g 60 5 Teſtis mendax non erit impunitus: & *qui* lo-
quitur mendacia, non euadet.
6 Multi precantur faciem principis: & omnis
amicus *eſt* viro dona *tribuenti*.
7 Omnes fratres pauperis oderũt eum: quan-
to magis amici illius elongabũt ſe ab eo? per-
ſequitur verba, & non *ſunt*.
B 8 Poſsidens cor, diligit animam ſuam, *&* cu-
ſtodit intelligentiam vt inueniat bonum.
9 Teſtis mendax non erit impunitus: & *qui*
loquitur mendacia, peribit.
10 Non eſt decora ſtulto delectatio: quanto mi-
nus *decet* ſeruum dominari principibus?
11 Intelligentia hominis retardat furorem i-
pſius: & gloria eius *eſt* preterire preuaricationẽ.
12 Veluti rugitus catuli leonis *eſt* ira Regis: &
ſicut ros ſuper herbam beneuolentia eius.
13 Contritiones patri ſuo *eſt* filius ſtultus: &
ſicut ſtillatio continua, *ſunt* contentiones mu-
lieris.
Suprà 18.d. 22 14 Domus & diuitiæ hæreditas patrum *eſt*: à
Iehoua autem *accipitur* mulier intelligens.
15 Pigredo cadere facit ſoporem: & anima re-
miſſa eſuriet.
16 Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animam
ſuam: *ſed* qui contemnit vias ſuas, morietur.
C 17 Mutuat Iehouæ qui largitur pauperi, & re-
tributionem ſuam reddet ei.
18 Caſtiga filium tuum, quũm eſt *adhuc* ſpes: &
ad interficiẽdum eum ne eleues animã tuam.
19 Magnus ira ſuſtinet pœnam: quia ſi erueris
eum, adhuc tamen addes *caſtigare eum*.
20 Audi conſilium, & ſuſcipe correctionem: vt
ſis ſapiens in nouiſsimo tuo.
21 Multæ cogitationes ſunt in corde viri: con-
ſilium autem Iehouæ permanet.
D 22 Deſiderium hominis miſericordia eius: &
præſtantior eſt pauper quàm vir mendax.
23 Timor Iehouæ ad vitam, & ſatur commo-
rabitur: non viſitabitur malo.
Infrà 26.b.15 24 Abſcõdit piger manum ſuam in ſinu: etiam
ad os ſuum non adducet eam.
25 Deriſorem *ſi* percuſſeris, ſimplex efficietur Infrà 21.b.11
aſtutus: & *ſi* increpauerit *quiſpiam* intelligentẽ,
intelliget ſcientiam.
26 Deſtruit patrem, fugat matrem, filius pu-
dore & probris afficiens *parentes*.
27 Ceſſa fili mi audire inſtitutionem *quæ eſt* vt
aberres ab eloquiis ſcientiæ.
28 Teſtis impius deridet iudicium: & os im-
piorum tegit iniquitatem.
29 Parata ſunt deluſoribus iudicia, & contri-
tiones corpori ſtultorum.

CAPVT XX.

1 DEriſorem *efficit* vinum, tumultuantem
efficit ſechar: & omnis qui ſe oblectat
in eo, non erit ſapiens.
2 Rugitus tanquam leunculi *eſt* terror Re-
gis: qui iraſcitur illi, peccat *contra* animam
ſuam.
3 Gloria *eſt* viro quieſcere à lite: & omnis ſtul-
tus admiſcet *ſe liti*.
4 Propter hyemem piger non arabit, idcirco
mendicabit æſtate, & non erit *panis*.
5 Vt aqua profunda *eſt* conſilium in corde vi-
ri: & homo intelligens hauriet illud.
6 Multitudo hominum prædicat vniuſcuiuſ-
que miſericordiã: virum autem veracem quis
inueniet?
7 Ambulantis in perfectione ſua iuſti, beati
erunt filij eius poſt eum.
8 Rex qui ſedet ſuper ſolium iudicij, diſpergit B
oculis ſuis omne malum.
9 Quis poteſt dicere, Mundaui cor meum, 3.Reg.8.e.
mundatus ſum à peccato meo? 46
10 Duplex põdus & duplex menſura, abomi- 2. Paral.6.g.
natio Iehouæ *ſunt* etiam ambo ipſa. 36
11 Etiam operibus ſuis cognoſcitur puer, an 1.Ioan.1.d.8
mundum & an rectum ſit opus eius.
12 Aurem audientem, & oculum videntem, Ie-
houa fecit etiam ambo iſta.
13 Ne diligas ſomnum, ne fortè efficiaris pau-
per: aperi oculos tuos, ſatura teipſum pane.
14 Malum eſt, malũ eſt, dicit emptor: & diſce-
dens tunc iactabit ſeſe.
15 Eſt aurum & multitudo gemmarum: at *ut* C
vas precioſum *ſunt* labia ſcientis.
16 Tolle veſtimentum eius, quia fideiuſsit pro Infrà 27.b.
extraneo: & *quia* pro extranea *fideiuſsit*, pignus 13
ab eo *accipe*.
17 Suauis eſt viro panis mendax: & poſtea im-
plebitur os eius arena.
18 Cogitationes conſilio firmantur: & conſi-
liis fac bellum.
19 Qui reuelat ſecretum, incedit fraudulenter: Suprà 11.c.13
& *cum eo* qui allicit labiis ſuis, ne miſceas te.
20 Maledicentis patri ſuo & matri ſuæ extin- Exo. 21.c.17
guetur lucerna in obſcuritate tenebrarum. Leuit.20.b.9
21 Hæreditas feſtinãter acquiſita in principio, Matt. 15.a.4
etiam nouiſsimum eius non benedicetur. D
22 Ne dicas, Reddam malũ: expecta Iehouam, Deut.32.e.35
& ſaluum faciet te. Suprà 17.c.
23 Abominatio Iehouæ *ſunt* diuerſa pondera, 13
& bilanx doloſa non eſt bona. Infrà 24.d.
24 A Iehoua greſſus viri *diriguntur*: homo autem 29
quomodo intelliget viam ſuam?
25 Laqueus *eſt* homini deglutire ſanctificatũ: Rom.12.d17
& poſt vota, quærere. 1.Theſ.5.c.15
26 Diſpergit impios Rex ſapiens: & reducit ſu- 1.Pet.3.b.9
per eos rotam.

27 Lucerna Iehouæ eſt animus hominis, quæ
inueſtigat omnia interiora ventris.
28 Miſericordia & veritas cuſtodient Regem:
& fulciet per miſericordiam ſolium ſuum.
29 Gloria iuuenum, fortitudo eorum:& decor
ſenum,canities.
30 Liuores vulneris ſunt medicina in malo ho-
mine:& plagæ in interioribus ventris.

CAPVT XXI.

1 VElut riuuli aquarum eſt cor Regis in ma-
nu Iehouæ:ad omne quod vult incli-
nat illud.
2 Omnis via viri recta eſt in oculis eius:pon-
derat autem corda Iehoua.
3 Facere iuſtitiam & iudiciũ magis eſt electum
Iehouæ,quàm ſacrificium.
4 Exaltatio oculorum,& latitudo cordis,lu-
cerna impiorum,peccatum ſunt.
5 Cogitationes uiri ſoliciti profectò tendunt ad
abundantiam:omnis autem qui eſt feſtinus,
tendit profectò ad inopiam.
6 Cõgregatio theſaurorum lingua mendaci,
eſt vanitas & res quæ propulſatur, & quæren-
tium mortem.
7 Rapina impiorum perdet eos:quia renuunt
facere iudicium.
8 Inuerſa eſt via viri, & aliena:mundi autem
uiri rectum eſt opus.
Infrà 25.d.24 9 Melius eſt habitare in angulo tecti, quàm
B cum muliere contentioſa,& in domo ampla.
10 Anima impij deſiderat malum:non eſt gra-
tus in oculis eius amicus eius.
Suprà 19.d.25 11 Quum iudex mulctat deriſorem,ſimplex effi-
citur ſapiens: & quum inſtituunt ſapientem,
accipit ſcientiam.
12 Conſiderat iuſtus domum impij:ſubuertit
Iehoua impios propter malum.
13 Qui claudit aurem ſuam ad clamorem pau-
peris,etiam ipſe clamabit,& non exaudietur.
14 Donum in abſcondito datum ſedat furorem:
& munus in ſinum coniectum,iram fortem.
15 Lętitia eſt iuſto facere iudicium:at contritio
eſt operantibus iniquitatem.
C 16 Homo qui aberrat à via intelligentię,in cœ-
tu mortuorum requieſcet.
17 Vir egenus erit qui diligit lætitiã: qui diligit
vinum & pinguia,non ditabitur.
Suprà 11.a.8 18 Pro redemptione iuſti dabitur impius,& pro
rectis præuaricator.
Infr. 25.d.24 19 Melius eſt habitare in terra deſerti, quàm
Eccli.2.c.25 cum muliere contentioſa & iracunda.
20 Theſaurus deſiderabilis & oleũ eſt in habi-
taculo ſapiẽtis:at ſtult⁹ homo diſſipabit illũ.
21 Qui ſectatur iuſtitiam & miſericordiam, in-
ueniet vitam,iuſtitiam,& gloriam.
22 In ciuitatem fortium aſcendit ſapiens, &
deiicit robur fiduciæ eius.
23 Qui cuſtodit os ſuum,& linguam ſuam, cu-
ſtodit ab anguſtiis animam ſuam.
D 24 Superbus arrogans, deriſor eſt nomen eius,
qui facit opera ſua in ira ſuperbiæ.
25 Deſideriũ pigri interficit eum:quia renue-
runt manus eius facere quicquam.
26 Eſt qui tota die concupiſcit concupiſcentiã:
iuſtus autem tribuit,nec parcit.
Eccli.34.c.21 27 Sacrificium impiorũ eſt abominatio: quan-
Eſa.1.d.13 to magis ſi cum ſcelere obtulerint illud?
28 Teſtis mendax peribit:at vir qui audit,ſem-
per loquetur.

29 Roborat vir impius faciem ſuam:rectus au-
tem,ipſe diſponit viam ſuam.
30 Non eſt ſapientia, neque intelligentia, ne-
que conſilium contra Iehouam.
31 Equus paratus eſt ad diem belli:ſed Iehouæ
eſt ipſa ſalus.

CAPVT XXII.

1 ELigibilius eſt nomen bonũ, quàm diui- Eccleſ. 7.a.1
tiæ multæ:& quàm argentum & quàm
aurum eligibilior eſt gratia bona.
2 Diues & pauper obuiauerunt ſibi: faciens
omnes ipſos Iehoua.
3 Callidus videt malum,& abſcondit ſe:ſim-
plices autem tranſeunt,& mulctantur.
4 Propter humilitatem & timorem Iehouæ,
diuitiæ,& gloria,& vita.
5 Spinæ & laquei ſunt in via peruerſi:qui cu-
ſtodit animam ſuam,elongabit ſe ab illis.
6 Imbue puerũ iuxta viam ſuam:etiam quum
ſenuerit,non recedet ab ea.
7 Diues pauperibus dominatur,& ſeruus erit
mutuum accipiens,viro mutuanti.
8 Qui ſeminat iniquitatem, metet iniquita-
tem:& virga iræ eius conſummabitur.
9 Benignus oculus ipſe benedicetur:quia de- Eccli.31.c.28
dit de pane ſuo pauperi. B
Victoriam & honorem acquiret qui dat munera:ani- Ex LXX.
mam autem aufert accipientium.
10 Eiice deriſorem,& ſimul egredietur conten-
tio,ceſſabitque lis & ignominia.
11 Qui diligit munditiã cordis,propter gratiam
labiorum eius,amicus eius erit Rex.
12 Oculi Iehouæ cuſtodiunt ſcientiam, & per-
uertit res præuaricatoris.
13 Dicit piger, Leo eſt foris:in medio platea-
rum occidar.
14 Vt fouea profunda eſt OS mulierum alienarũ:
is contra quem iratus eſt Iehoua,cadet illuc.
15 Stultitia colligata eſt in corde pueri: virga C
correctionis elongare faciet eam ab eo.
16 Qui vi aufert à paupere,vt augeat ſua,& qui
dat diuiti,profectò ad egeſtatem id facit.
17 Inclina aurem tuam,& audi verba ſapientũ:
& cor tuum appone ſcientiæ meæ:
18 Quia delectabile eſt ſi cuſtodieris ea uerba in
ventre tuo,& dirigantur pariter in labiis tuis.
19 Vt ſit in Iehoua fiducia tua,ſcire te feci hæc
hodie,etiam tu cuſtodi ea.
20 Nónne ſcripſi tibi ter,in cõſiliis & ſcientia?
21 Vt notam facerem tibi veritatem eloquio-
rum veracium,ad reſpondendum eloquia ve-
ritatis mittentibus ad te?
22 Ne diripias pauperem,quia pauper eſt:ne-
que conteras egenum in porta:
23 Quia Iehoua iudicabit cauſam illorum, & D
rapiet à rapientibus eos,animam.
24 Ne ſis amicus iracundo, & cum viro furi-
bundo ne eas:
25 Ne fortè diſcas ſemitas eius,& accipias la-
queum in animam tuam.
26 Ne ſis inter percutiẽtes manum fideiubendo,
neque inter fideiubentes pro debitis.
27 Si non ſit tibi ad reddendum,vt quid tollet
creditor lectum tuum qui eſt ſubter te?
28 Ne transferas terminum antiquum, quem
fecerunt patres tui.
29 Vidiſti virum velocem in opere ſuo?coram
regibus ſtabit,non ſtabit coram obſcuris.

Caput

CAPVT XXIII.

1 QVum ſederis vt edas cum domināte, con
ſiderando conſidera quod erit coram te.
2 Et pone cultrū in gutture tuo, ſi præ-
ditus cupiditate ſis.
3 Ne concupiſcas pulmenta eius, quum ſit ci-
bus fallax.
4 Ne labores ut diteris: *ſed* à conſideratione
tua deſine.
5 Num cōiicies oculos tuos in eas, quum nul
læ ſint? quoniam faciendo faciunt ſibi alas ſi-
miles aquilæ, & euolant in cælum.
6 Ne comedas panem malum oculum *haben-
tis*, & ne concupiſcas pulmenta eius.
7 Quoniam vt æſtimauit animo ſuo, ſic eſt:
Comede, & bibe, dicet tibi: cor autem eius
non eſt tecum.
8 Buccellam tuam *quam* comediſti, euomes, &
perdēs verba tua dulcia.
B 9 In auribus ſtulti ne loquaris: quia cōtemnet
prudentiam eloquiorum tuorum.
10 Ne transferas terminum antiquum, & in
agrum pupillorum ne introeas:
11 Quia redemptor illorum fortis eſt, ipſe iu-
dicabit cauſam eorum contra te.
12 Applica eruditioni cor tuum, & aures tuas
admoue eloquiis ſcientiæ.
Suprà 13.d.24 13 Ne ſubtrahas à puero correctionem: *nam* ſi
percuſſeris eum virga, non morietur:
Eccli.30.a.1 14 Tu virga percuties eum, & animam eius ab
inferno erues.
15 Fili mi, ſi ſapiens fuerit cor tuum, lætabitur
cor meum, etiam ego *lætabor*:
16 Exultabunt etiam renes mei, quum labia
tua loquentur quæ recta ſunt.
Pſal.36.a.1 Infrà 24.a.1 17 Ne æmuletur cor tuum peccatores, imò po-
tius in timore Iehouæ *eſto* tota die:
18 Quia re uera eſt merces: & ſpes tua non ſuc-
cidetur.
19 Audi tu fili mi, & ſapiens eris: & ambulare
fac per viam *regiam* cor tuum.
C 20 Ne ſis cum potatoribus vini, *neque* cum vo-
ratoribus carnis:
21 Quia bibax, & epulo pauperes efficientur:
& veſtibus laceris induet *hominem* dormitatio.
22 Obtempera patri tuo, ipſi qui genuit te: &
ne contemnas, cum ſenuerit mater tua.
23 Veritatem emé, & ne vendas: *eme* ſapiētiam,
& eruditionem, & intelligentiam.
24 Exultādo exultabit pater iuſti: & generans
ſapientem lætabitur in eo.
25 *Fac ut* lętetur pater tuus & mater tua, & exul
tet genitrix tua.
26 Prębe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias
meas obſeruent:
27 Quia *uelut* fouęa profunda eſt meretrix, &
ueluti puteus anguſtus *eſt* aliena.
28 Etiam ipſa, tanquam prędator, inſidiatur, &
præuaricatores in hominibus addet.
D 29 Cuinam væ? cui *inquam* væ? cui rixę? cui mur
mur? cui vulnera ſine cauſa? cui rubor oculo-
rum *erit*?
30 His qui immorantur circa vinum eūtibus
ad diſquirendum miſtum,
31 Ne *igitur* intuearis vinū quòd rubrū ſit, quòd
det in calice colorem ſuum, agitet ſeſe probé:
32 *In* fine velut ſerpens mordebit, & velut re-
gulus dolore afficiet:
33 Oculi tui videbunt *viſiones* extraneas, & cor
tuum loquetur peruerſa:
34 Et eris veluti dormiens in corde maris, & ſi-
cut dormiens in capite mali *nauis*:
35 Verberauerunt (*inquies*) me, & non ægrota-
ui: concuſſerunt me, nec ſenſi: quando euigi-
labo, addam quærere illud adhuc.

CAPVT XXIIII.

1 NE æmuleris homines malos, neque de- Pſal.36.a.1 Suprà 23.b.17
ſideres eſſe cum eis:
2 Quia rapinam meditatur cor eorum, & ini-
quitatem labia eorum loquuntur.
3 Sapiētia ædificabitur domus, & intelligen-
tia ſtabilietur:
4 Et ſcientia interiora *domus* replebūtur omni-
bus opibus pretioſis & iucundis.
5 Vir ſapiens *eſt* in fortitudine: & vir peritus
roborat vires:
6 Quia conſiliis facies bellum: & ſalus *ſita eſt*
in multitudine conſiliariorum.
7 Excelſæ ſunt ſtulto ſapientiæ: in porta non
aperiet os ſuum.
8 Cogitantem malefacere, eum, virum cogi-
tationum malarum vocabunt.
9 Cogitatio mala ſtulti, *eſt* peccatum: & abo-
minatio hominum *eſt* deriſor.
10 Si remiſſus fueris in die anguſtiæ, anguſta
erit fortitudo tua.
11 Eruere eos qui raptantur ad mortem, & eos Pſal.82.a.4
qui diuertunt ad occiſionē, num cōtinebis *te*?
12 Si dixeris, Profectò ignorauimus iſtud: B
nónne qui ponderat corda, ipſe intelliget: &
qui cuſtodit animam tuam, ipſe cognoſcet,
reddétque homini ſecundum opus ſuum?
13 Comede fili mi mel, quia bonum *eſt*: & fauū,
qui dulcis eſt palato tuo:
14 Sic cognitio ſapientiæ *ſuauis erit* animæ tuæ,
ſi inueneris *eam*: & erit merces: & expectatio
tua non excidetur.
15 Ne inſidieris, ô impie, habitaculo iuſti, nec
diripias accubitum eius:
16 Quia ſepties cadit iuſtus, & reſurgit: impij
autem corruunt in malum.
17 Quum ceciderit inimicus tuus, ne læteris:
& quum impegerit, ne exultet cor tuum:
18 Ne fortè videat Iehoua, & diſpliciat in ocu-
lis ei9, & auertat ab eo furorē ſuū, *et in te cōuertat*.
19 Ne commercium habeas cum malignis: & Pſal.37.a.1
ne æmuleris impios: C
20 Quia non erit finis *homini* malo: lucerna im-
piorum extinguetur.
21 Time Iehouam, fili mi, & Regem: cum mu-
tantibus *ſeſe* ne admiſceas te:
22 Quoniam repente conſurget contritio eo-
rum: & contritionem amborum quis ſcit?
23 ETIAM HÆC AD SAPIENTES
pertinent.
Agnoſcere faciem in iudicio, non *eſt* bonū. Leuit.19.d.15
24 Dicenti impio, Iuſtus es: maledicēt populi,
deteſtabuntur eum nationes: Deut.1.c.17
25 Sed increpantibus *impium* ſuauis erit *Iehoua*: Eccli.42.a.1
& ſuper eos veniet benedictio boni.
26 Labia deoſculabitur qui reſpōdet verba recta.
27 Præpara foris opus tuum, & præpara illud
in agro tuo: & poſtea ædificabis domū tuam.
28 Ne ſis teſtis mendax contra proximū tuum, D
& *ne* allicias labiis tuis.
29 Ne dicas, Quemadmodum fecit mihi, ſic fa- Suprà 20.d.22
ciam ei: reddam ipſi viro ſecundū opus ſuum.
30 Iuxta agrum hominis pigri trāſiui, & iuxta

vineam hominis carentis corde:
31 Et ecce aſcenderant per totum ipſum ſpinę, operuerant ſuperficiem eius vrticæ, & clauſura lapidum eius deſtructa erat:
32 Et vidi ego, & poſui cor meum: vidi *inquam*, & accepi: eruditionem.
Ex LXX. *Vſquequo piger dormies? vſquequo de ſomno cōſurges?*
Suprà 6.b.9 33 Puſillum ſomni, puſillum dormitationum,
Supr. 6.b.10 puſillum cōplicationis manuū ad dormiēdū.
34 Et veniet *tanquam* viator paupertas tua, & penuria tua tanquam vir ſcutatus.

CAPVT XXV.

1 ETIAM HÆ *ſunt* PARABOLÆ SELOMOH, quas tranſcripſerunt viri Hizciiáh Regis Iehudáh.
2 GLoria Dei eſt celare verbum: & gloria Regum ſcrutari verbum.
3 Cælorum altitudinis, & terræ profunditatis, & cordis Regum non eſt inueſtigatio.
4 Aufer ſcorias de argento, & prodibit argentario vas *pretioſum*:
5 Remoue impium à conſpectu Regis, & firmabitur in iuſtitia ſolium eius.
6 Ne magnifices te corā Rege, & in loco magnorum ne ſteteris:
Luc.14.b.10 7 Quia melius eſt vt dicatur tibi, Aſcēde huc: quàm vt humiliet te *aliquis* coram principe, quem viderunt oculi tui.
8 Ne egrediaris in contentionem citò: ne fortè *neſcias* quid agas in nouiſsimo eius *litis*, quādo pudore affecerit te proximus tuus.
B 9 Cauſam tuam cum proximo tuo, & ſecretū alteri ne reueles:
10 Ne fortè probris afficiat te audiens, & infamia tua non auertatur.
Ex LXX. *Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerua, ne exprobrabilis fiat.*
11 *Sicut* mala aurea cum figuris argēteis, *eſt* verbum dictum quibus modis dici debet.
12 Vt inauris aurea, & ornamentum obrizi, *eſt qui* arguit ſapientem cui eſt auris obtemperās.
13 Sicut frigus niuis in die meſsis, *ſic* legatus fidelis mittentibus illum, & animam domini ſui requieſcere facit.
14 Vt nubes & ventus, & pluuia non *eſt*: *ſic eſt* vir qui ſe iactat de dono mendacij.
Suprà 15.a.1 15 Longanimitate flectitur princeps, & lingua mollis confringit oſſa.
C 16 Si mel inueneris, comede quantum ſufficit tibi: ne fortè ſatieris eo, & euomas illud.
17 Prohibe pedem tuum à domo proximi tui: ne fortè ſatiatus te, odio habeat te.
18 Vt malleus, & gladius, & ſagitta acuta, *eſt* vir qui loquitur contra proximum ſuum teſtimonium falſum.
19 Vt dens confractus, & pes labens, *ſic eſt* fiducia præuaricatoris in die anguſtiæ.
20 Vt qui remouet veſtimentum *à ſe* in die frigoris, & *ut* acetum *ſuperfuſum* nitro: ſic qui canit cantilenas cordi afflicto.
Ex LXX. *Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi.*
Rom.12.d.19 21 Si eſurierit odio habens te, ciba illum pane: & ſi ſitiuerit, propina ei aquam:
22 Quia prunas tu congeris ſuper caput eius: & Iehoua reddet tibi.
D 23 Vt ventus Aquilo fugat pluuiam, *ſic* & faciés iracunda linguam occultè *detrahentem*.
Suprà 21.b. 9, & 19 24 Melius eſt ſedere in angulo tecti, quàm cum muliere contentioſa, & in domo ampla.
25 Vt aquæ frigidę animæ ſitienti: ſic nuntium bonum è terra longinqua.
26 Vt fons conculcatus, & vena corrupta *eſt* iuſtus inclinans ſeſe coram impio.
27 Vt comedere mel multum, non eſt bonum: Eccli.3.c.22
ſic inueſtigatio gloriæ eorum *non eſt* gloria.
28 Vt vrbs dirupta & abſque muro, *eſt* vir cuius ſpiritui non eſt cohibitio.

CAPVT XXVI.

1 SIcut nix in æſtate, & vt pluuia in meſſe *eſt intempeſtiua*, ſic nec conueniens eſt ſtulto gloria.
2 Sicut paſſeris eſt vagari, & vt hirundinis eſt volare, ſic maledictio ſine cauſa *prolata* non veniet.
3 Vt flagellum equo, & capiſtrum aſino *conuenit*: ſic virga *neceſſaria eſt* tergo ſtultorum.
4 Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam eius, ne adæqueris ei etiam tu.
5 Reſponde ſtulto ſecūdum ſtultitiam ſuam, ne fortè ſit ſapiens in oculis ſuis.
6 *Sicut is* qui præcidit pedes *eius quem aliquo mittit*, iniquitatem bibit: *ſic* qui mittit quippiam per manum ſtulti.
7 *Sicut* inæquales ſunt tibiæ claudi, ſic & parabola in ore ſtultorum.
8 Sicut incluſio lapilli in aceruo lapidum, ſic B
qui dat ſtulto gloriam.
9 *Sicut* ſpina qui aſcendit in manu ebrij, *ſic* & parabola in ore ſtultorum.
10 Magnus creat omnia, & mercedem dat ſtulto, & mercedem dat tranſgreſſoribus.
11 Vt canis reuertitur ad vomitū ſuum, *ſic* ſtul- 2.Pet.2.d.22
tus iterans ſtultitiam ſuam.
12 Vidiſti virum ſapientem in oculis ſuis? ſpes *eſt* de ſtulto magis quàm de eo.
13 Dicit piger, Leo *eſt* in via, leo *eſt* in plateis. Suprà 22.b.13
14 *Sicut* fores vertuntur in cardine ſuo, ſic & piger in lectulo ſuo.
15 Abſcondit piger manum ſuam in ſinu, fati- Suprà 19.d.24
gatur reducere eam ad os ſuum.
16 Sapientior eſt piger in oculis ſuis, ſeptem C
reſpondentibus conſilium.
17 *Sicut* qui apprehendit auribus canem, *ſic eſt* tranſiens qui iraſcitur in lite non ſua.
18 Sicut abſcondit ſe qui emittit ſcintillas, ſagittas, & mortem:
19 Sic vir qui fraudat amicum ſuum, & dicit, Nonne ludo ego?
20 Quum non fuerint ligna, extinguitur ignis: ſic quum non fuerit ſuſurro, ſilebit contentio.
21 Vt carbo *eſt aptus* ad prunas, & ligna ad ignē, Eccli.28.b.12
ſic & vir cōtentioſus ad ſuccendendum litem.
22 Verba ſuſurronis *ſunt* tanquam blandientia, Suprà 18.b.8
& ipſa deſcendunt ad penetralia ventris. D
23 Vt, *eſt* argentū plenum ſcoriis ſuperinductū teſtæ, *ſic ſunt* labia ſuccendētia *lites*, & cor malū.
24 Labiis ſuis alium pręſe fert qui odio habet: at in interioribus ſuis ponet dolum.
25 Quum gratioſè alloquetur *te*, ne crediderit ei: quoniā ſeptem abominationes *ſunt* in corde illius.
26 Operit ſe odium in deceptionem: manifeſta erit malitia eius in congregatione.
27 *Qui alteri* fodit foueam, in eam cadet: & qui Eccleſ.10.b.8
voluit lapidem *contra alium*, ad eum reuertetur.
28 Lingua mendax odio habet contritum, & Eccli.27.d.30
os blandum facit impulſionem.

Caput

CAPVT XXVII.

1 NE glorieris de die craſtino: quia neſcis quid paritura ſit dies:

2 Laudet te alienus, & non os tuũ: extraneus, & non labia tua.

Eccli.22.b.18 3 Grauitas *eſt* ſaxo, & pondus *eſt* arenæ, ſed ira ſtulti grauior eſt vtroque.

4 Crudelitas *eſt in* ira, & impetus *in* furore: at quis ſtabit coram inuidia?

5 Melior eſt increpatio manifeſta, quàm amor abſconditus.

6 Fidelia *ſunt* vulnera diligẽtis: & dulcia oſcula odio habentis.

Iob 6.b.6 7 Anima ſaturata calcat fauum: at animæ famelicæ omne amarum *erit* dulce.

8 Vt auis vagatur à nido ſuo, ſic vir vagatur à loco ſuo.

9 Vt vnguentum & ſuffimentum lętificat cor, ſic dulcedo amici ſui propter conſiliũ animæ.

10 Amicum tuum & amicum patris tui ne derelinquas: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ: *nam* melior eſt vicinus propinquus, quàm frater longinquus.

11 Sis ſapiens fili mi, & lætifica cor meũ, & reſpondebo verbum exprobranti mihi.

12 Callidus videt malum, *&* abſcondit ſe: ſimplices tranſeunt, *&* mulctantur.

Sup.20.c.16 13 Tolle veſtimentum eius, quia fideiuſsit pro extraneo: & *quia ſpopondit* pro extranea, accipe pignus ab eo.

14 Qui benedicit amico ſuo voce magna, manè ſurgendo, maledictio reputabitur ei.

C 15 Stillatio aſsidua in die pluuiæ, *&* mulier cõtentioſa æquantur.

16 Abſcondens eam, abſcondit ventum, & *ut* vnguentum *quod eſt* in dextera ſua clamabit.

17 Ferrum ferro acuitur, ita vir exacuit faciem amici ſui.

18 Qui cuſtodit ficũ, comedit fructum eius: ſic qui cuſtodit dominũ ſuum, honore afficietur.

1.Cor.2.d.15 19 *Sicut in* aqua facies faciei *reſpondet*, ſic cor hominis homini.

Eccli.14.b.9 20 Sepulchrum & perditio non ſaturantur: ſic oculi hominum non ſaturantur.

Suprà 17.a.3 21 Vt conflatorium argento, & fornax auro: ſic *eſt* viro os laudantis eum.

Ex LXX. *Cor iniqui inquirit mala, cor autẽ rectũ inquirit ſciẽtiã.*

D 22 At ſi contuderis ſtultum in mortario in medio triticorum contuſorum piſtillo, non recedet ab eo ſtultitia eius.

23 Conſiderando cõſidera vultum pecoris tui, pone cor tuum ad greges.

24 Quia non in ſeculum diuitiæ *ſunt duraturæ*, & nũ corona *erit* in generatione & generatione?

25 Prodit gramen, & apparet herba, & colligũtur herbæ montium.

1.Tim.6.b.7 26 Ouium *lanæ ſunt* pro indumẽtis tuis: & pretium agri *ſunt* hirci:

27 Et ſufficientia lactis caprarum in cibũ tuũ, *&* in cibum domus tuæ, & *ad* victum puellarum tuarum.

CAPVT XXVIII.

1 FVgiunt tametſi nemo perſequatur, impij: iuſti autem inſtar leunculi confidunt.

2 Propter præuaricationem regionis, multi principes eius: at propter hominẽ intelligentem *&* ſcientem, ſic prolongabitur *regnum.*

3 Vir pauper, & vi ſpolians pauperes, *eſt ut* pluuia inundans, & nullus *eſt poſtea* panis.

4 Derelinquentes Legem, laudant impium: at cuſtodientes Legem, contendunt cum eis:

5 Viri mali non intelligunt iudicium: quærentes autem Iehouam, intelligunt omnia.

6 Præſtantior *eſt* pauper qui ambulat in perfectione ſua, quàm peruerſus viis, & ipſe diues. Suprà 19.a.1

7 Qui cuſtodit Legem, filius *eſt* intelligẽs: qui autem paſcit comedones, pudore afficit patrem ſuum. B

8 Qui multiplicat diuitias ſuas vſura & fœnore, ad largiendum pauperibus congregat eas.

9 Qui remouet aurem ſuam, ne audiat Legẽ, etiam oratio eius *erit* abominatio.

10 Qui errare facit rectos per viam malam, in foueam ſuam ipſe corruet: at perfecti, hæreditate accipient bonum.

11 Sapiens in oculis ſuis *eſt* vir diues, pauper autem intelligens ſcrutatur eum.

12 Quum exultãt iuſti, multa eſt gloria: & quũ euehuntur impij, abſcondit ſe homo.

13 Qui tegit ſcelera ſua, nunquam aget proſperè: qui verò confitetur, & derelinquit, miſericordiam conſequetur.

14 Beatus homo qui pauet ſemper: ſed qui indurat cor ſuum, corruet in malum.

15 Vt leo rugiens, & vrſus eſuriens, eſt princeps impius ſuper populum pauperem. C

16 Dux carens intelligentiis, multiplicat rapinas: *ſed* qui odio habet auaritiam, prolongabit dies.

17 Homo qui opprimit in ſanguine animæ: vſque ad ſepulchrũ fugiet, nec retinebunt eum.

18 Qui ambulat integrè, ſaluus erit: peruerſus autem viis cadet ſemel.

19 Qui colit terram ſuam, ſaturabitur pane: ſed qui ſectabitur otioſos, ſaturabitur egeſtate. Supr.12.b.11 Eccli.20.b.30

20 Vir fidelis multiplicabit benedictiones: at qui feſtinat ditari, non erit innocens. Supr.13.b.11

21 Agnoſcere faciem *in iudicio*, non eſt bonum: & ob buccellam panis præuaricatur vir.

22 Feſtinat ad diuitias vir mali oculi, nec cognoſcit quòd inopia eueniet ei. D

23 Qui increpat hominẽ retrocedẽtem, gratiã inueniet magis quàm is qui blanditur lingua.

24 Qui diripit *bona* patris ſui, & matris ſuę, & dicit non eſſe præuaricationem, is ſocius eſt viri exterminationis.

25 Latus animo, miſcet litem: ſed qui fidit Iehouæ, impinguabitur.

26 Qui fidit cordi ſuo, eſt ſtultus: qui verò ambulat in ſapientia, ipſe euadet.

27 Ei qui dat pauperi, nõ erit inopia: & auertẽti oculos ſuos, erit multitudo maledictionũ.

28 Dum euehuntur impij, abſcondit ſe homo: quum verò pereunt, multiplicantur iuſti.

CAPVT XXIX.

1 VIr increpatus qui indurat ceruicem, repente conteretur, nec erit *illi* ſanitas.

2 Quando dominantur iuſti, lętatur populus: & quum dominatur impius, gemit populus.

3 Vir qui amat ſapientiam, lætificat patrẽ ſuũ: ſed qui paſcit ſcorta, perdit ſubſtantiam. Luc.15.c.13

4 Rex in iudicio ſtabilẽ reddit terram: vir autem qui ſuſcipit dona, diruet eam.

5 Vir qui blanditur amico ſuo, rete expandit ante greſſus eius.

6 In præuaricatione viri mali *eſt* laqueus: iuſtus autem cantabit & lætabitur.

7 Cognoſcit iuſtus cauſam pauperũ: impius

non intelligit ſcientiam.

B 8 Homines deriſores illaqueant ciuitatem: ſapientes verò auertunt furorem.

9 Vir ſapiens cõtendat cum ſtulto, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non erit requies.

10 Viri ſanguinolenti oderunt integrum: recti autem quærunt animam eius.

11 Totum ſpiritũ ſuum profert ſtultus: ſapiens autem in poſterum quieſcere facit eum.

12 Dominatoris attendentis verbo mendaci, omnes miniſtri *ſunt* impij.

13 Pauper & vir vſurarum occurrerunt ſibi: illuminat oculos amborum Iehoua.

14 Regis qui iudicat in veritate pauperes thronus in æternum firmabitur.

C 15 Virga & increpatio tribuit ſapientiam: puer autem *ſibi* derelictus, pudore afficit matrē ſuã.

16 Quum multiplicati fuerint impij, multiplicabitur præuaricatio: iuſti autem ruinam eorum videbunt.

17 Corripe filium tuum, & requieſcere faciet te, dabítque delicias animæ tuæ.

18 Quum non eſt viſio, diſsipatur populus: cuſtodiens autem Legem, beatus.

19 Verbis non erudietur ſeruus: quanuis intelligat, non eſt tamen reſponſio.

20 Vides virum velocem in verbis ſuis? ſpes *eſt* de ſtulto magis quàm de illo.

21 Qui delicatè nutrit à pueritia ſeruum ſuum *in* nouiſsimo ſuo erit *tanquam* filius.

D 22 Vir iracundus miſcet litem, & furibundus multiplicat præuaricationem.

Iob 22. d. 29 23 Superbia hominis humiliat eum: & humilē ſpiritu ſuſtentat gloria.

24 Qui participat cũ fure, odio habet animam ſuam: maledictionē audit, & non annunciat.

25 Timor hominis ponit laqueum: & qui fidit Iehouæ, exaltabitur.

26 Multi quærunt faciem dominantis: & à Iehoua *proficiſcitur* iudicium vniuſcuiuſque.

27 Abominatio iuſtorum *eſt* vir iniquus: abominatio autem impij *eſt* rectus via.

Ex LXX. *Verbum cuſtodiens filius, extra perditionem erit.*

CAPVT XXX.

1 VERBA AGVR FILII IACE. Prophetia *quam* dixit vir ad איתיאל Ithiel, ad איתיאל Ithiel *inquam* & אכל Vchál.

2 SAnè ſtultior ſum quolibet, nec eſt intelligentia hominis mihi:

3 Neque didici ſapientiam, nec ſcientiam ſanctorum noui.

4 Quis aſcendit in cælum, & deſcendit? quis collegit ventum in pugillis ſuis? quis congregauit aquas in veſtimento? quis ſtabiliuit omnes terminos terræ: quod nomen eius, & quod nomen filij eius, ſi noſti?

Pſalm. 18. c. 8 5 Omnis ſermo Dei *velut igne* purgatus, clypeus eſt ſperantibus in ſe:

Deut. 4. a. 2, & 12. d. 32 6 Ne addas verbis eius, ne fortè increpet te, & mendax deprehendaris.

B 7 Duo poſtulaui à te, ne prohibeas à me, antequam moriar:

8 Vanitatem & verbum mēdax remoue à me: paupertatē & diuitias ne dederis mihi: ale me cibo qui conuenit mihi:

9 Ne fortè ſatier, & abnegem, dicámque, Quis eſt Iehoua? & ne fortè efficiar pauper, & furer, aſſumámque *in vanum* nomen Dei mei.

10 Ne accuſes ſeruum apud dominum ſuum: ne fortè maledicat tibi, & delinquas.

11 *Eſt* generatio quæ patri ſuo maledicit, & matri ſuæ non benedicit.

12 *Eſt & generatio* quæ munda eſt in oculis ſuis, & à ſorde ſua non eſt abluta.

13 *Eſt* generatio quædã cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius eleuatæ ſunt.

14 *Eſt* generatio cuius dentes ſunt *ut* gladij, & *ut* cultri molares eius, vt deuorent pauperes è terra, & egenos ex hominibus.

15 Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ *quæ dicunt*, Affer, affer. Tria ſunt quę non ſatiantur: *imo* quatuor *ſunt quæ* non dicunt, Sufficit: C

16 Sepulchrũ, & ſterilis vulua, & terra *quæ* non eſt ſatiata aquis, & ignis *qui* non dicit, Sufficit.

17 Oculum qui ſubſannat patrē, & contemnit obedientiam matris, effodiant corui torrētis, & deuorent eum filij aquilæ.

18 Tria ſunt abſcondita à me, imo quatuor *ſunt quæ* ignoro:

19 Veſtigium aquilæ in cęlo, veſtigium ſerpentis ſuper petram, veſtigium nauis in corde maris, & veſtigium viri in virgine:

20 Sic eſt via mulieris adulterę, comedit, & tergit os ſuũ, & dicit, Nõ ſum operata iniquitatē.

21 Propter tria cõmouet ſe terra, imò propter quatuor non poteſt ſuſtinere:

22 Propter ſeruum, quum regnauerit, & ſtultũ quum ſaturatus fuerit pane:

23 Propter exoſam, quũ maritata fuerit: & ancillam quum hæres fuerit dominæ ſuæ.

24 Quatuor ſunt parua terræ, & tamen ſunt ſapientiora ſapientibus: D

25 Formicæ *ſunt* populus non fortis, attamen præparant in æſtate cibum ſuum:

26 Cuniculi *ſunt* populus non fortis, attamen ponunt in petra domum ſuam:

27 Rex non eſt locuſtæ, attamē egreditur vniuerſa ipſa cum turma:

28 Aranea manibus apprehēdit, quum tamen ſit in ædibus Regiis.

29 Tria ſunt optimi inceſſus, imò quatuor quę bene gradiuntur:

30 Leo fortiſsimus inter animalia, nec conuertitur *retrorſum* propter vllum *animal*:

31 *Lelaps* præcinctus lumbis, ſiue hircus, & rex in quem nemo inſurgit.

32 Si cecidiſti quum te efferres, & ſi malum cogitaſti, manum ad os *pone*.

33 Quemadmodum expreſſor lactis, educit butyrum: & vehemens emũctor naris, educit ſanguinem: ſic expreſſor furorum, educit litem.

CAPVT XXXI.

1 VERBA LEMVEL REGIS, & PROphetia qua erudiuit eum mater ſua.

2 QVid fili mi? & quid fili vteri mei? & quid fili votorum meorum?

3 Ne dederis mulieribus fortitudinem tuã, & vias tuas, *quod ſatis eſt* ad delendũ Reges.

4 Non eſt Regum, ô Lemuél, non eſt Regũ bibere vinum: & principum non eſt ſechár.

5 Ne fortè bibat, & obliuiſcatur ſtatuti, & mutet iudicium omnium filiorum afflictorum.

6 Date ſechar pereunti, & vinum iis qui amaro animo *ſunt*.

7 Vt bibat, & obliuiſcatur egeſtatis ſuæ, & calamitatis ſuæ non recordetur amplius.

8 Aperi

8 Aperi os tuum muto, ad iudicium omnium
filiorum tranſitus.
9 Aperi os tuum, iudica iuſtitiam, & iudicium
pauperis & egeni.
B 10 א Mulierē fortem quis inueniet? nam pro-
cul *eſt* à margaritis pretium eius.
11 ב Confidit in ea cor viri ſui, & ſpoliis nō in-
digebit.
12 ג Reddit ei bonum, & non malum, omni-
bus diebus vitæ ſuæ.
13 ד Perquirit lanam & linum, & operatur ſe-
cundum voluntatem manibus ſuis.
14 ה Eſt velut nauis mercatoris *quæ* ex longin-
quo adducit panem ſuum.
15 ו Et ſurgit dum *eſt* adhuc nox, dátque cibum
familiæ ſuæ, & portionem puellis ſuis.
16 ז Conſiderat agrum, & emit eum: de fructu
manuum ſuarum plantat vineam.
17 ח Accingit fortitudine lumbos ſuos, & ro-
borat brachia ſua.
18 ט Guſtat quòd bona ſit negotiatio ſua: non
extinguitur in nocte lucerna eius.
C 19 י Manus ſuas admouet ad verticulum, & ma
nus eius tractant fuſum.
20 כ Manum ſuam extendit ad pauperē, & ma
nus ſuas extendit ad egenum.
21 ל Non timet familiæ ſuæ à niue, quia tota fa
milia eius veſtita eſt coccino.
22 מ Tapetia facit ſibi: byſſus & purpura indu-
mentum eius.
23 נ Notus in portis vir eius, quum ſedet ipſe
cum Senioribus terræ.
24 ס Linteum facit, & tradit: & cingulum tra-
dit negotiatori.
25 ע Fortitudo & decor indumentum eius, & D
ridebit in die nouiſsimo.
26 פ Os ſuum aperit ſapienter, & lex clemen-
tiæ *verſatur* in lingua eius.
27 צ Speculatur vias domus ſuæ, & panem pi-
gritiæ non comedit.
28 ק Surgunt filij eius, & beatam dicunt eam:
etiam vir eius *ſurgit*, & laudat eam.
29 ר Multæ filiæ parauerunt *ſibi* diuitias, tu au-
tem ſuperas vniuerſas.
30 ש Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mu
lier cui eſt timor Iehouæ, ipſa laudabitur.
31 ת Date illi de fructu manuum ſuarum, & lau
dent eam in portis facta eius.

Eccleſiaſtes, Hebraicè. קהלת

Librum iſtum LXX. Interpretes inſcripſerunt Ἐκκλησιαστὴς, id eſt Concionator, qui verba facit ad populū. Hebræi קהלת *Concionatrix, ſub. anima. de quo mox primo verſu.*

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

2 Omnia vanitas. 13 Inueſtigatio rerum vana.

1 VERBA Eccle-
ſiaſtæ filij Dauid
regis in Ieruωſa
láim.
2 Vanitas vani-
tatum, dixit Ec-
cleſiaſtes: vani-
tas vanitatū, o-
mnia vanitas.
3 Quid vtilitatis
eſt homini de v-
niuerſo labore ſuo, quo laborat ſub ſole?
4 Generatio *una* labitur, & *altera* generatio ad-
uenit: terra autem in ſeculum ſtat.
B 5 Et oritur ſol, & occidit ſol, & ad locum ſuum
regreditur vbi oritur.
6 Vadit ad Meridiem, & circuit ad Aquilonē:
ſubinde circumeundo pergit ventus, & ad cir
cuitus ſuos reuertitur ventus.
Eccli. 40. b. 11 7 Omnia flumina pergunt ad mare, & mare
non impletur: ad locum vnde pergunt flumi-
na, illuc reuertuntur vt *rurſus* redeant.
8 Cunctæ res laborioſæ, nec poteſt vir eloqui:
non ſatiatur oculus videndo, nec expletur au-
ris audiendo.
9 Quid *eſt* quod fuit? idipſum quod erit: &
quid *eſt* quod factum eſt? idipſum quod fiet: &
non eſt quippiam nouum ſub ſole.
C 10 Eſt quippiam de quo dici poſsit, Vide iſtud,
nouum eſt? iam fuit in ſeculis quę fuerunt an-
te nos.
11 Non eſt memoria priorum: & etiam poſte-
riorum quæ erunt, non erit de illis memoria
apud *eos* qui erunt poſtea.
12 Ego Eccleſiaſtes fui Rex ſuper Iωſraxel in
Ieruωſaláim,
13 Et dedi cor meum ad diſquirendum & inue
ſtigandum cum ſapientia, omne quod fit ſub
cælo: (hāc occupationem malam dedit Deus
filiis hominum, vt occupent ſe in ea.)
14 Vidi omnia opera quæ fiunt ſub ipſo ſole, &
ecce vniuerſa ſunt vanitas, & afflictio ſpiritus.
15 Peruerſum non poteſt dirigi, & defectus nō D
poteſt numerari.
16 Loquebar ego cum corde meo, dicendo, Ec
ce ego magnus factus ſum, & addidi ſapientiā
ſupra omnes qui fuerunt ante me in Ieruωſa-
láim, & cor meum vidit multitudinem ſapien
tiæ & ſcientiæ.
17 Et dedi cor meum vt cognoſcerem ſapien-
tiam & ſcientiam, & inſanias & ſtultitiam. a-
gnoui quòd hoc etiam eſſet afflictio ſpiritus:
18 Quia in multitudine ſapientiæ multa ira: &
qui addit ſcientiam, addit dolorem.

CAPVT II.

1 In affluentia deliciarum vanitas. 4 Aedificia & diuitias vana eſſe. 12 Alia vanitas, ſapientis & ſtulti vnum eſſe euētum.

1 DIxi ego in corde meo, Veni nunc, pro-
babo *te* in lętitia, & vide bonum. & ecce
etiam hoc vanitas.
2 De riſu dixi, Inſanis: & de lætitia, Quid hoc
facit?
3 Inueſtigaui in corde meo vt abſtraherem à
vino carnem meam, & cor meum inducerem
in ſapientiam, & retinerem à ſtultitia: donec
viderem quodnam eſſet bonum filiorum ho-
minum qui operantur ſub cælo, numero die-
rum vitæ ſuæ.

4 Magnificaui opera mea: ædificaui mihi do-
mos, plantaui mihi vineas.
5 Feci mihi hortos, & paradiſos, & plantaui in
eis arbores omnium fructuum.
6 Feci mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ex
illis ſyluam germinantem arbores.
B 7 Acquiſiui ſeruos & ancillas, & filij domus
fuerunt mihi: etiam poſſeſsio boum & peco-
rum multa fuit mihi præ omnibus qui fuerũt
ante me in Ieruwſaláim.
8 Coaceruaui mihi etiam argentum & aurũ,
& theſaurum deſiderabilem Regũ & prouin-
ciarum: comparaui mihi cantores & cantatri-
ces, & delicias filiorum hominum, electas mu
lieres ex præda.
9 Et magnificatus ſum, & auctus ſum præ o-
mnibus qui fuerunt ante me in Ieruwſaláim:
inſuper ſapientia mea perſtitit apud me.
10 Et omnia quæ expetiuerunt oculi mei, non
prohibui eis: nec prohibui cor meũ ab omni
lætitia: cor enim meum lætatum eſt de omni
labore meo: & hoc fuit pars mea de omni la-
bore meo.
11 Et reſpexi ego ad omnia opera mea quæ fe-
cerant manus meæ, & ad laborem quo labo-
raui ad operandum: & ecce vniuerſa vanitas,
& afflictio ſpiritus, nullaque præcipua vtili-
tas ſub ſole.
C 12 Et reſpexi ego vt viderem ſapientiam, & in-
ſanias & ſtultitiam, (quid enim eſt homo vt
veniat poſt Regem, *ut cognoſcat* quæ iam fece-
runt *alij*?)
13 Et vidi ego quòd vtilior eſt ſapientia quàm
ſtultitia, ſicut vtilior eſt lux quàm tenebræ.
Prouer.18.d.24 14 Sapientis oculi *ſunt* in capite eius: ſtultus au
tem in tenebris ambulat: & cognoui ego e-
Infrà 8.d.1. tiam quòd euentus idem eueniat omnibus i-
pſis.
15 Propterea dixi ego in corde meo, *Si* vt eue-
nit ſtulto, etiam eueniet mihi: vtquid ego ope
ram dedi vt ſapiens eſſem tunc magis? itaque
loquutus ſum in corde meo, quòd etiam hoc
eſt vanitas.
16 Non enim *erit* memoria ſapientis cum ſtul-
to in ſeculum: quum iam dies qui vẽturi ſunt,
omnes obliuioni tradendi ſint: & quomodo
moritur ſapiens, ſic & ſtultus.
17 Itaque odi vitam ipſam, quia diſplicuit mi-
hi opus quod fiebat ſub ſole: omnia enim va-
nitas & afflictio ſpiritus.
D 18 Odi quoque ego omnem laborem meum
quo ego laboro ſub ſole: quia relinquam illũ
homini qui erit poſt me:
19 Et quis ſcit an ſapiens futurus ſit, vel ſtul-
tus? dominabitur tamẽ omni labori meo quo
laboraui, & quo ſapiẽs fui ſub ſole. etiam hoc
vanitas eſt.
20 Et ego verti me vt auocarem cor meum ab
omni labore quo laboraui, & quò ſapiens fui
ſub ſole.
21 Quia eſt homo cuius labor fit in ſapientia &
in ſcientia, atque in *animi* rectitudine: homini
tamen qui non laborauit in eo, dabit partem
ſuam, etiam hoc eſt vanitas, & malum magnũ.
22 Quid enim contingit homini pro vniuerſo
labore ſuo, & afflictione cordis ſui, quo ipſe la
borauit ſub ſole?
23 Quia omnes dies eius *ſunt* dolores: & indi-
gnatio, occupatio eius: etiam noctu nõ quie-
ſcit cor eius. etiam hoc vanitas eſt.
24 Non eſt *igitur* bonum in homine, *niſi* quòd e-
dat & bibat, & oſtendat animæ ſuæ bonum de
labore ſuo. etiam hoc vidi ego quòd de manu
ipſius Dei eſt.
25 Quis enim comedat, & quis curet *affluere de-
licijs* potius quàm ego?
26 Quia homini qui eſt bonus coram eo, dat ſa
pientiam, & ſcientiam, & lætitiam: peccatori
autem dat occupationem vt congreget & coa
ceruet, vt det bono coram Deo. Etiam hoc eſt
vanitas, & afflictio ſpiritus.

CAPVT III.

Deus omnibus rebus præſtituit tempus ſuum.

1 OMni rei *eſt* tempus determinatum, & tẽ
pus *eſt* omni voluntati ſub cælo.
2 Tempus naſcendi, & tempus moriendi: tẽ-
pus plantandi, & tempus euellendi plantatũ.
3 Tempus occidendi, & tempus curandi: tem
pus deſtruendi, & tempus ædificandi.
4 Tempus flendi, & tempus ridendi: tempus
plangendi, & tempus ſaltandi.
5 Tempus diſpergẽdi lapides, & tempus col-
ligendi lapides: tempus amplexandi, & tem-
pus recedendi ab amplectendo.
6 Tempus quærendi, & tempus perdendi: tẽ- B
pus cuſtodiendi, & tempus abiiciendi.
7 Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi:
tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 Tempus amandi, & tempus odio habendi:
tempus belli, & tempus pacis.
9 Quid vtilitatis facienti ex eo circa quod ipſe
laborat?
10 Vidi *enim* occupationẽ quam tradidit Deus
filiis hominum, vt occupent ſe in ea.
11 Omnia fecit pulchra in tempore ſuo: quin-
etiam ipſum mũdum poſuit in corde eorum,
vt non inueniret homo opus quod facit Deus
à principio vſque ad finem.
12 Noui quòd nihil eſt melius in eis quàm læ-
tari, & facere bonum in vita ſua.
13 Et etiam quòd omnis homo comedat & bi- C
bat, & videat bonum de omni labore ſuo: do-
num Dei eſt.
14 Noui quòd quicquid facit Deus, ipſum erit
in perpetuum: ſuper illud non eſt addendum,
nec ab eo detrahẽdum: Deus autem facit *illud*
vt timeant à facie eius.
15 Illud quod fuit, iam eſt: & quod futurum eſt,
iam fuit: & Deus requirit *tempus* præteritum.
16 Et præterea vidi ſub ſole locum iudicij, ibi
impietas: & locum iuſtitiæ, ibi impietas.
17 *Tunc* dixi in corde meo, Iuſtum & impium
iudicabit Deus: quia tempus omni voluntati,
& ſuper omne opus illic.
18 Dixi ego in corde meo ſuper negotio filio-
rum hominum, quòd purificauerit eos Deus,
& oſtenderit quòd ſint *ueluti* animalia ſibi.
19 Quia accidens filiorum hominum, & acci- D
dens animalis, accidens idem eſt eis: ſicut mo
ritur iſtud, ſic moritur iſte: & ſpiritus idem o-
mnibus: & amplius homini quàm iumento
non eſt, quia omnia ſunt vanitas.
20 Omnia pergunt ad locum vnum: omnia
ſunt ex puluere, & omnia reuertuntur in i-
pſum puluerem.
21 Quis ſcit *an* ſpiritus filiorum hominum ſit
is qui aſcendat ſurſum, & *an* ſpiritus animalis
ſit

ſit is qui deſcendit ſubtus terram?
22 Itaque vidi quòd nihil ſit melius quàm vt lę-
tetur homo in operibus ſuis: quia hæc eſt pars
eius: quis enim adducat eũ vt videat id quod
futurum ſit poſt ipſum?

CAPVT IIII.

1 Calumnia innocentium. 4 Labores hominũ ſuperflui. 8 Solitarij moleſtia vana. 17 Obedientia, victimæ præferenda.

1 ET conuerſus ſum ego, & vidi omnes op-
preſsiones quæ fiunt ſub ſole: & ecce la-
chrymæ oppreſſorum, nec eſt eis conſolator:
& in manu opprimentium eos eſt potentia,
nec eſt illis conſolator.
2 Itaque laudaui ego mortuos qui iam mor-
tui ſunt, magis quàm viuos qui ſunt viui huc-
uſque.
3 Imò melior vtriſque illis, qui necdum fuit:
quia non vidit opus malum quod fit ſub ſole.
4 Vidi quoque ego omnem laborem, & omnẽ
rectitudinem operis, quòd eſſet inuidia viri in
proximum ſuum. etiam hoc eſt vanitas & af-
flictio ſpiritus.
B 5 Stultus complicat manus ſuas, & comedit
carnem ſuam.
6 Melior eſt plenitudo volę *unius* cum requie,
quàm plenitudo vtriuſque volæ cum labore
& afflictione ſpiritus.
7 Rurſum conuerſus ſum ego, & vidi vanita-
tem ſub ſole:
8 Eſt *homo* vnicus, nec eſt ſecundus *ei*, etiam fi-
lius & frater non eſt ei, & *tamen* non eſt finis o-
mnis laboris eius, etiam oculi eius non ſatian-
tur diuitiis, *nec recogitat*, Cui laboro ego, & defi-
cere facio animam meam à bono? etiam iſtud
eſt vanitas, & occupatio mala eſt.
C 9 Meliores ſunt duo quàm vnicus, quia eſt eis
merces melior ex labore ſuo:
10 Quia ſi ceciderint, vnus eriget ſocium ſuũ:
væ ergo illi vni: quia quum ceciderit, non erit
ſecundus ad ſubleuandum eum.
11 Si etiam dormierint duo, *plus* caloris erit eis:
vnico verò quomodo erit calor?
12 Quòd ſi præualuerit ei vnus, duo ſtabũt con-
tra eum: imò filum triplicatum non citò rum-
pitur.
13 Melior eſt puer pauper, & ſapiens, Rege ſe-
ne & ſtulto, qui neſcit admonitionem recipe-
re amplius:
14 Quoniam è domo vinctorum egreditur *ali-
quis* ad regnãdum: quia etiam in regno ſuo na-
tus eſt pauper.
D 15 Vidi cunctos viuentes ambulantes ſub ſole
cum puero ſecundo qui ſtabit pro eo.
16 Nullus eſt finis vniuerſo populo, vniuerſo
inquam qui fuit ante eos: etiam poſteri non læ-
tabuntur in eo: quia etiam iſtud eſt vanitas &
afflictio ſpiritus.
17 Cuſtodi pedem tuum quando ibis ad do- 1. Regum 15. c.22
mum Dei: & propinquior ſis ad audiendum, Oſee 6. c.7
quàm ad dandum ſtultorum ſacrificium: quia
neſciunt facere voluntatem *eius*.

CAPVT V.

1 Non temere apud Deum pronunciandum. 3 Votum. 5 Dei prouidẽtia nõ negãda. 7 Non mirandum de egenorũ oppreſsione. 9 Auarus. 11 Securitas laborantis. 12 Moleſtia diuitis.

1 NE feſtines ore tuo, neque cor tuum acce-
leret proferre verbum ante Deum: quia
2 Deus eſt in cęlo, & tu ſuper terram: idcirco ſint
verba tua pauca.
2 Quia *ſicut* venit ſomnium ex multitudine
occupationis, ſic vox ſtulti ex multitudine
verborum.
3 Quum voueris votum Deo, ne tardes red- Deut.23.d.21
dere illud, quia non eſt beneplacitum Deo in
ſtultis: quæ *igitur* voueris, redde.
4 Melius eſt vt non voueas, quàm vt voueas
& non reddas.
5 Ne des os tuum vt peccare faciat carnẽ tuã: B
neque dicas coram Angelo ipſo quòd error
ſit. vtquid iraſcetur Deus propter vocẽ tuam,
& diſsipabit opus manuum tuarum?
6 Quia in multitudine ſomniorum, & vani-
tates, & verba ſunt multa: ſed Deum time.
7 Si calumnioſam oppreſsionem pauperis, &
ſubreptionẽ iudicij & iuſtitiæ videris in pro-
uincia, ne mireris de voluntate *diuina*: quia ex-
celſus *qui eſt* ſuper excelſum obſeruat, & excel-
ſi ſunt ſuper eos.
8 Porrò vtilitas *culturæ* terræ in omnibus eſt:
Rex agro ſeruit.
9 Qui diligit argentum, *non* ſatiatur argẽto:
& qui amat *habere* multitudinem, eſt ſine fru-
ctu. etiam hoc eſt vanitas.
10 Quum multiplicantur bona, multiplicãtur C
comedentes illa: quod ergo bonum eſt domi-
no ſuo, niſi aſpectus oculorum eius?
11 Dulcis ſomnus operantis, ſiue parum, ſiue
multum comedat: ſaturitas autem diuitis nõ
ſinit eum dormire.
12 Eſt mala infirmitas *quam* vidi ſub ſole: diui- Iob 20.c.20
tiæ conſeruatæ dominis ſuis in malum ſuum:
13 Pereúntq; diuitiæ ipſæ in occupatione ma-
la: & genuit filium, & non eſt in manu eius
quicquam.
14 Quemadmodum egreſſus eſt ex vtero ma- Iob 1.d.21
tris ſuæ, nudus reuertitur: vt diſcedat queãd- 1.Tim.6.b.7
modum venit, nec quicquam reportat de la-
bore ſuo quod venire fecerit in manum ſuam.
15 Iſta etiam eſt mala infirmitas: quemadmo- D
dum venit, ſic abiturus eſt: & quid vtilitatis *e-
rit* ei quòd laborauit in ventum?
16 Etiã cunctis diebus vitæ ſuæ in tenebris co-
medet, & ira multa, & infirmitas ei, & furor.
17 Ecce *igitur* quod vidi ego bonum: quòd pul-
chrum eſt comedere & bibere, & videre bonũ
ex omni labore ſuo quo laborat ſub ſole, nu-
mero dierũ vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus: quia
eſt hæc portio eius.
18 Etiam quòd omni homini dedit Deus diui-
tias & opes, & poteſtatem fecit ei vt comedat
ex eis, & ſumat portionem ſuam, & lętetur de
labore ſuo, hoc donum Dei eſt.
19 Non enim multum recordatur dierum vitæ
ſuæ, quia Deus exaudit *eum* in lætitia cordis
ſui.

CAPVT VI.

Auari diuitis calamitas.

1 EST malum quod vidi ſub ſole, & frequens
hominı:
2 Vir cui dedit Deus diuitias, & opes & glo-
riam, nec deficit animæ eius *quicquam* ex o-
mnibus quæ deſiderat: at nõ facit ei poteſtatẽ
Deus comedendi ex eis, ſed vir extraneus co-
medet ea: hoc vanitas, & infirmitas mala eſt.
3 Si genuerit vir centum *liberos*, & annos mul- B
tos vixerit, & multiplicati fuerint dies an-
norum

norum eius, & anima eius non fuerit ſaturata
bono ipſo, & etiam ſepultura non fuerit ei, di-
xi, Melior eſt illo abortiuus.
4 Nam in vanum venit, & in tenebras abitu-
rus eſt, & tenebris nomen eius tegetur.
C 5 Etiam *quod* ſolem non viderit, nec cognoue
rit *quicquam*: requies *eſt* huic magis quàm illi.
6 Quòd ſi vixerit mille annos duabus vici-
bus, & bonum non viderit, nónne ad locum
vnum omnes pergunt?
7 Vniuerſus labor hominis pro ore eius, & ta
men anima non expletur.
8 Quid enim amplius eſt ſapienti quàm ſtul-
to, quid *profuerit* pauperi ſcienti ambulare an-
te viuos?
D 9 Melior eſt viſio oculorum, quàm anima
quæ abit: etiam hoc vanitas, & afflictio ſpi-
ritus.
10 Id quod eſt, iam nominatum eſt nomē eius,
& notum eſt quòd eſt homo: nec poteſt diſce-
ptare cum eo qui ſe fortior eſt.
11 Sanè verba multa multiplicant vanitatem,
quid amplius homini?

CAPVT VII.

1 Viribus ſuis maiora non quærenda. 2 Quæ inter multa magis eligenda. 10 Ira vitanda. 16 Alia vanitas. 21 Nemo à peccato purus. 27 Amara mulier, ſola Dei gratia vitatur.

1 QVis enim nouit quid ſit bonum homini
in vita, numero dierũ vitæ vanitatis ſuæ,
& fecit eos tanquam vmbram? quoniam
quis indicabit homini quid erit poſt ipſum
ſub ſole?
Prou.22.a.1 2 Melius eſt nomen *bonum* quàm vnguentum
bonum: & dies mortis quàm dies quo *quis* na-
tus eſt.
3 Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ire
ad domum cõuiuij: eo quòd eſt finis omnium
hominum, & viuens ponet *illud* ſuper cor
ſuum.
4 Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam vultus,
exhilarabitur cor.
5 Cor ſapientum in domo luctus, & cor ſtul-
torum in domo lætitiæ.
6 Melius eſt audire increpationem ſapientis,
quàm vt quis audiat canticum ſtultorum:
7 Nam ſicut crepitus ſpinarum ſub olla, ſic *eſt*
riſus ſtulti. & etiam hoc vanitas.
8 Sanè oppreſſio inſanire facit ſapientem, &
labefactat cor munus.
9 Melior eſt finis rei quàm principium eius:
melior eſt lõganimis ſpiritu, quàm elatus ſpi-
ritu.
B 10 Ne feſtines in ſpiritu tuo ad iraſcendũ: quia
ira in ſinu ſtultorum requieſcit.
11 Ne dixeris, Quid cauſæ eſt quòd dies prio-
res fuerunt meliores iſtis? quia non ex ſapien
tia interrogaueris ſuper hoc.
12 Bona eſt ſapientia cum hęreditate, & eſt ex-
cellentia videntium ſolem:
13 Quia in vmbra ſapientiæ, *&* in vmbra argen
ti *requieſcet homo*: ſed excellentior cognitio ſa-
pientiæ, *quæ* vitam affert dominis ſuis.
14 Vide opus Dei: quis enim poterit dirigere
quem curuauerit?
15 In die bono eſto in bono: & in die mala, vi
de: etiam hoc e regione iſtius fecit Deus, in
hoc ne inueniret homo poſt ipſum quicquã.
16 Omnia vidi in diebus vanitatis meæ: eſt iu-
ſtus qui perit per iuſtitiã ſuam, & eſt impius
prolongans *dies* per malitiam ſuam.
17 Ne ſis iuſtus multum, & ne ſis ſapiens ni- C
mium: vtquid deſolaberis?
18 Ne ſis impius multum, & ne ſis ſtultus: vt-
quid morieris non in tempore tuo?
19 Bonum eſt vt apprehendas iſtud, & etiã ab
hoc ne ſubtrahas manũ tuam: qui enim timet
Deum, egreditur ab omnibus his.
20 Sapientia roborat ſapientem, magis quàm
decem potentes principes qui ſunt in vrbe.
21 Profectò nõ eſt quiſquam iuſtus in terra qui 1.Regum 8.e.
faciat bonum, & non peccet. 46
22 Etiam omnibus verbis quæ loquentur *homi* 2.Paral.6.g.
nes, ne des cor tuum: ne audias ſeruum tuũ ma 48
ledicentem tibi. Prou.20.b.9
23 Nam etiam vicibus multis nouit cor tuum 1.Ioan.1.d.8
quòd tu quoque maledixiſti aliis.
24 Omnia hæc tentaui in ſapientia: dixi, Sa-
piens ero: & ipſa elongata eſt à me.
25 Procul abeſt, quid *inde* erit? & quod maximè
profundum eſt quis inueniet?
26 Circuiui ego & cor meum vt ſcirẽ, & vt ex-
plorarem, & quærerem ſapientiam, & ratio- D
nem: & vt ſcirem impietatem ſtultitiæ, & fa-
tuitatem erroris.
27 Et inueni ego rem amariorem morte, *nempe*
mulierem: quia eſt *ſicut* retia & laquei cor eius:
ut vincula, manus eius. bonus coram Deo, eua
det ab illa: peccans autem, capietur ab ea.
28 Vide, hoc inueni (dicit Eccleſiaſtes) vnum
poſt alterum, vt inuenirem rationem:
29 Quod adhuc quæſiuit anima mea, & nõ in-
ueni: Hominem vnum *rectum* ex mille inueni:
mulierem autem *rectam* inter omnes iſtas non
inueni.
30 Tantummodo vide, hoc inueni, quòd fecit
Deus hominem rectum: ipſi autem inquiſie-
runt cogitationes multas.

CAPVT VIII.

1 Os Regis obſeruandum. 8 Alia vanitatis. 15 In lætitia viuendum. 17 Opera Dei ab homine inperueſtigabilia.

1 QVis *eſt* vt ſapiens? & quis *eſt ut* cognoſcens
interpretationem rei? ſapientia hominis
illuſtrat vultum eius, & fortitudo faciei
eius mutabitur.
2 Ego *moneo te ut* os Regis obſerues, & ſuper Prouerb.16.
verbo iuramenti Dei. b.13
3 Ne ſis feſtinus à facie eius abire: ne ſtes in re
mala: quia quicquid voluerit efficiet.
4 Secũdum verbum regis eſt poteſtas: & quis
dicet ei, Quid facis?
5 Qui cuſtodit præceptũ, non cognoſcet rem
malam: & tempus & iudicium cognoſcit cor
ſapientis.
6 Quia omni voluntati eſt tempus & iudiciũ:
quia malum hominis multum ſuper eum.
7 Quia neſcit quid futurum ſit: nam quando
id erit, quis indicabit ei?
8 Nullus homo eſt qui poteſtatem habeat in
ſpiritum, vt retineat ſpiritum: neque eſt pote-
ſtas *ei* in diem mortis: nec *illius eſt* emiſsio *telo-
rum* in prælio: neque eruet impietas poſſeſſo-
rem ſuum.
9 Omne hoc vidi, & dedi cor meum ad omne
opus quod fit ſub ſole, *&* *vidi adeſſe* tempus
quo dominatur homo in hominem in ma-
lum ſibi.

10 Et tunc vidi impios ſepultos, & redierũt: & *eos qui* de loco ſancto ambulauerunt, obliuioni traditi ſunt in ea vrbe in qua [illegible]um fecerunt. etiam hoc vanitas eſt.

11 Quia non fit ſententia *iudiciorum* de opere malo cito, ideo totum in hoc eſt cor filiorum hominum vt faciat malum.

C 12 Quamuis peccans faciat malum centies, & prolonget ei *Deus dies*, ſcio nihilominus quòd erit bonum timentibus Deum, qui timuerint à facie eius:

13 Et bonum non erit impio, neque prolongabit dies, tanquam vmbra *erit*: quia non timet à facie Dei.

14 Eſt vanitas quæ fit ſuper terrã, quia ſunt iuſti quibus vſu venit acſi feciſſent opus impiorum: & ſunt impij quibus vſu venit acſi haberent opus iuſtorum: *unde* dixi quòd etiam hoc eſt vanitas.

D 15 Et laudaui ego lætitiam, *reputans* nihil eſſe melius homini ſub ſole, niſi vt comedat & bibat, & lætetur: & *quod ſaltem* hoc adhærebit ei de labore ſuo, diebus vitæ ſuæ quos dedit ei Deus ſub ſole.

16 Propterea dedi cor meum ad cognoſcẽdam ſapientiam, & vt viderem occupationem quę fit ſuper terram, quòd etiam die ac nocte ſomnum oculis ſuis non videt.

17 Et vidi de omni opere Dei, quòd non poſſit homo inuenire opus quod fit ſub ſole, propter quod laborat homo vt inueſtiget, nec adinuenit: *quinetiam* ſi dixerit ſapiens ſe dare operam vt ſciat, non poterit inuenire.

CAPVT IX.

1 ~~Iuſtitiam operum neſcit homo amore, an odio dignus ſit.~~ 5 Viuendum in hilaritate. 11 Euenus hominum inſperatus. 14 Sapientia commendatio.

1 SAne totum hoc poſui in corde meo, & vt declararem totum hoc, Quòd iuſti & ſapientes, & opera eorum *ſunt* in manu Dei: etiã amorem, etiam odium neſcit homo omnium *quæ* ante eos *ſunt*.

2 Omnia *eueniunt* conſimiliter omnibus: euentus vnus eſt iuſto & impio, bono & mundo & immundo, ſacrificanti quoque, & ei qui nõ ſacrificat: ſicut bonus, ſic qui peccat, *&* is qui iurat, *eſt* ſicut is qui iuramentum timet.

3 Hoc malum eſt inter omnia quæ fiunt ſub ſole, quòd euentus vnus *ſit* omnibus: & etiam cor filiorum hominum plenum eſt malo, & inſanię in corde eorum in vita ſua: & poſt hoc ad mortuos.

B 4 Quia cuicunque conſociato cum omnibus viuentibus eſt ſpes: quia canis viuus eſt melior leone mortuo.

5 Viuentes enim ſciunt quòd morituri ſunt: mortui autem neſciunt quicquam, nec eſt eis vltrà merces, quia obliuioni tradita eſt memoria eorum.

6 Etiam amor eorum, etiam odium eorum, etiam inuidia eorum iam periit, & portio non eſt eis vltrà in ſeculum in omni quod fit ſub ſole.

7 Vade, comede in gaudio panem tuum, & bibe hilari corde vinum tuum: quia iam grata ſunt Deo opera tua.

8 Omni tempore ſint veſtimenta tua cãdida, & oleum ſuper caput tuum ne deficiat.

9 Vide vitam cum vxore quam dilexiſti, omnibus diebus vitæ vanitatis tuæ, quos dedit tibi Deus ſub ſole omnibus diebus vanitatis tuæ: quia hæc eſt pars tua in vita *hac*, & de labore tuo quo tu laboras ſub ſole. C

10 Omne quod inuenerit manus tua ad faciendum, ſecundum vires tuas fac: quia non eſt opus, nec cogitatio, nec ſcientia, nec ſapiẽtia in ſepulchro, quò tu pergis.

11 Conuerſus ſum, & vidi ſub ſole quòd nõ eſt velocium curſus, nec eſt fortium bellum: ſed nec ſapientum panis, neque prudentium diuitiæ, neque etiam ſcientium eſt gratia: ſed tempus & caſus accidit omnibus.

12 Quia etiam neſcit homo tempus ſuum: ſicut piſces qui capiuntur reti malo, & vt aues quæ capiuntur laqueo, ſic capiẽtur filij hominum in tempore malo, quum irruerit ſuper eos repente.

13 Etiam hanc vidi ſapientiam ſub ſole, & magna eſt mihi:

14 Ciuitas parua, & viri in ea pauci, & venit aduerſus eam Rex magnus, & circundedit eam, & extruxit contra eam munitiones magnas: D

15 Et inuentus eſt in ea vir pauper ſapiens, & eruit ipſe vrbem ſapientia ſua, & nemo eſt recordatus viri illius pauperis.

16 Tunc dixi ego, Præſtantior eſt ſapientia quàm fortitudo: quamuis ſapientia pauperis contempta ſit, & verba eius non fuerint audita.

17 Verba ſapientum in quiete audiuntur, potius quàm clamor dominantis inter ſtultos.

18 Melior eſt ſapientia quàm inſtrumenta bellica: at peccator vnus perdit bonum multum. *Sap. 6.a.1*

CAPVT X.

1 Sapientis & ſtulti differentia. 5 Alia vanitas. 11 Detractor occultus cui ſimilis. 16 Sub Rege puero, infœlicitas, ſub nobili verò proſperitas.

1 SIcut muſcæ mortuæ fœtere faciunt & emanare *fœtorem* vnguẽtum aromatarij: ſic *hominem* pretioſum ob ſapientiam, & gloriam, ſtultitia modica *fœtere facit*.

2 Cor ſapientis ad dexteram eius, & cor ſtulti ad ſiniſtram ipſius.

3 Et etiam per viam quum ſtultus ambulat, cor eius deficit: & dicit de omnibus, Stultus eſt.

4 Si ſpiritus dominantis aſcenderit contra te, locum tuum ne deſeras: [illegible] lenitas quieſcere facit peccata magna.

5 Eſt malũ *quod* vidi ſub ſole ſimile errori qui egreditur à facie dominantis:

6 Conſtitutus eſt ſtultus in excellentiis magnis: diuites verò in humilitate ſedent.

7 Vidi ſeruos ſuper equos, & principes ambulantes velut ſeruos ſuper terram. B

8 Fodiens foueam in eam incidet: & diſſipãs ſepem, mordebit eum ſerpens. *Prouerb. 26.d.27*

9 Transferens lapides, dolore afficietur in eis: ſcindens ligna, diſcrimini ſe exponit per illa. *Eccli.27.d.30*

10 Si hebetatum fuerit ferrum, & huius aciem non terſerit, vires roborauit *ſcindens*: at excellentia rectificationis eſt ſapientia.

11 Si mordeat ſerpens non incantatus, ſic non
eſt excellentia linguaci.
C 12 Verba oris ſapientis, gratia: labia autem ſtul
ti perdunt eum.
13 Initium verborum oris eius, ſtultitia: & finis
oris eius, inſania mala.
14 Et ipſe ſtultus multiplicat verba: *dicitque*,
Neſcit homo id quod futurum eſt: & id quod
erit poſt illum quis annuntiabit illi?
15 Labor ſtultorum defatigat eos: qui *tamen* ne-
ſciunt pergere ad vrbem.
16 Væ tibi terra, quando Rex tuus puer eſt, &
principes tui mane comedunt.
D 17 Beata tu terra quum Rex tuus filius eſt no-
bilium, & principes tui in ipſo tempore co-
medunt propter fortitudinem, & nō propter
potationem.
18 Propter pigritias inclinat ſe *ut cadat* cōtigna-
tio: & propter deiectionem manuum perſtil-
lat domus.
19 Propter riſum faciunt *piſtores* panem, & vi-
num lætificat viuos, & argentum reſpondet
omnibus.
20 Etiam in cogitatione tua, Regi ne maledi-
cas: & in penetralibus cubilis tui ne maledi-
cas diuiti: quia auis cęli deferet vocem ipſam,
& habens alas annuntiabit verbum.

CAPVT XI.

1 Pauperibus benefaciendum. 4 Omnia committenda diuinæ prouidentiæ.

1 Mitte panem tuum ſuper faciem aqua-
rum: quia in multitudine dierum inue
nies illum.
2 Da partem *panis* ſeptem *indigentibus*, aut e-
tiam octo: non enim ſcis quid erit mali ſuper
terram.
3 Si repletę fuerint nubes, pluuiam ſuper ter-
ram effundent: & ſi ceciderit arbor ad Auſtrū,
aut ſi ad Aquilonem, in locum in quem ceci-
derit ipſa arbor, ibi erit.
B 4 Qui obſeruat ventum, nūquam ſeminabit,
& qui reſpicit nubes, nunquam metet.
5 Quemadmodum tu ignoras quæ ſit via ſpi-
ritus, & quomodo *concreſcant* oſſa in ventre
prægnantis: ſic neſcis opus Dei qui facit o-
mnia.
6 Mane ſemina ſemen tuū, & veſperi ne quie-
ſcere facias manum tuam: quia neſcis vtrū ma
gis conueniat, hoc an illud, & an ambo pari-
C ter ſint bona.
7 Dulcis quidem eſt lux, & iucundum eſt ocu
lis intueri ſolem.
8 Sanè ſi annis multis vixerit homo, & in o-
mnibus illis lætatus fuerit, recordetur verò
dierum tenebrarū, quia multi ſunt: quicquid
euenit, *iudicabit eſſe* vanitatem.
D 9 Lætare iuuenis in adoleſcentia tua, & exhi-
laret te cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, &
ambula in viis cordis tui, & ſecundum aſpe-
ctum oculorum tuorum: ſed ſcito quòd pro-
pter omnia hæc adducet te Deus in iudi-
cium.
10 Aufer autem irā à corde tuo, & remoue ma-
litiam à carne tua: quia adoleſcentia & iuuen-
tus vanitas *ſunt*.

CAPVT XII.

Cogitandum Deus à teneris annis.

1 ET memento Creatoris tui in diebus iu-
uentutis tuæ, prius quàm veniant dies
mali, & accedant anni de quibus dicas, Non
eſt mihi in eis beneplacitum:
2 Prius quàm obtenebreſcat ſol, & lux, & lu-
na, & ſtellæ: & reuertantur ipſæ nubes poſt i-
pſam pluuiam:
3 In die qua commouebunt ſe cuſtodes do-
mus, & incuruabunt ſe homines robuſti, &
ceſſabunt molares, quia diminuent, & ob-
tenebreſcent † *facultates illæ* videntes per fene-
ſtras. † i. oculi
4 Et claudentur oſtia extrinſecus, propter re-
miſſionem ſoni ipſius molæ: & conſurget ad B
vocem volucris, & humiliabuntur omnes fi-
liæ cantici.
5 Etiam à *re* alta timebunt, & pauebunt in via,
& florebit amygdalus, & oneri erit *illi* locuſta:
& diſſipabitur concupiſcentia: quoniam va-
dit homo ad domum ſeculi ſui, & circuibunt
in platea plangentes.
6 Prius quàm prolongetur funis argenteus,
& confringatur lenticula aurea, & conteratur
hydria ſuper fontem, & diſſipetur rota ſuper
ciſternam:
7 Et reuertatur puluis in terram, quemadmo
dum erat: & ſpiritus reuertatur ad Deum qui C
dedit illum.
8 Vanitas vanitatū, dixit Eccleſiaſtes: omnia
vanitas.
9 Et quo magis fuit Eccleſiaſtes ſapiēs, eo ma
gis docuit ſcientiam populum, & auſcultare
fecit, & inueſtigauit, concinnauit parabolas
multas.
10 Perquiſiuit Eccleſiaſtes inuenire verba quæ
placerent, & ſcripturam rectam, verba veri-
tatis.
11 Verba ſapientum *ſunt* tanquā ſtimuli, & tan-
quam claui infixi, authorum collectionū, *quæ* D
data ſunt à paſtore vno.
12 Et amplius his, fili mi, caue *quæras*: faciēdi li-
bros plures non eſt finis: & doctrina multa, af-
flictio *eſt* carnis.
13 Finis verbi totius auditus eſt: Deum time,
& mandata eius cuſtodi, quia hoc *eſt* omnis
homo.
14 Quia omne opus Deus adducet in iudiciū,
quod erit ſuper omni occulto, ſiue bonum *ſit*, ſi-
ue malum.

CAN-

Canticum canticorum, Hebraicè שִׁיר הַשִּׁירִים

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

Hoc canticum, totum eſt myſticum, Chriſti erga Sponſam ſuam Eccleſiam, ac rurſum Sponſa erga Chriſtum incomprehenſibilis amoris pleniſſimum.

1 CANTICVM CANTICORVM,
quod eſt שSelomóh.
2 ש OSCVLETVR
Me oſculis oris
ſui: quia gratio-
res ſunt amores
3 tui vino.
Propter odo-
rem vnguento-
rum tuorũ opti-
morũ, *ut* vnguen
tum effuſum *eſt*
nomen tuũ, ideo
adoleſcentulæ dilexerunt te.
4 Trahe me, poſt te curremus. Introduxit me
Rex in cubicula ſua: exultabimus, & lætabi-
mur in te, recordabimur amorum tuorum ma
gis quàm vini: recti diligunt te.
5 Nigra ſum, at deſiderabilis, filiæ Ieruwſa-
láim, ſicut tabernacula Cedar, ſicut cortinæ
שSelomóh.
B 6 Ne contemplemini me quòd ſubnigra ſim:
quia aſpexit me ſol: filij matris meæ irati ſunt
in me, poſuerunt me cuſtodem vinearum: vi-
neam meam quæ erat mihi, non cuſtodiui.
7 Renuntia mihi, quem diligit anima mea, v-
binam paſcas, vbi accubare facias in meridie:
vtquid enim ero veluti declinās ad greges ſo-
dalium tuorum?
C 8 ה Si neſcias, ô pulchra inter mulieres, egrede-
re per veſtigia ipſius gregis, & paſce capellas
tuas iuxta tabernacula paſtorum.
9 Equę in *uno* e curribus Paryóh aſſimilaui te,
ô amica mea.
10 Pulchræ ſunt maxillę tuę inter murænulas,
collum tuum inter torques.
11 Murænulas aureas faciemus tibi cum clauis
argenteis.
12 Dum Rex eſſet in accubitu ſuo, nardus mea
dedit odorem ſuum.
13 Faſciculus myrrhæ *eſt* dilectus meus mihi,
quod inter hubera mea commorabitur.
D 14 Racemus chophér *eſt* dilectus meus mihi, in
vineis שEn-gedi.
15 ש Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pul-
chra: oculi tui *ſunt ueluti* columbarum.
16 ש Ecce tu pulcher es, dilecte mi: etiam dulcis,
etiam lectus noſter virens.
17 Trabes domorum noſtrarum cedrinæ, la-
quearia noſtra abiegna.

CAPVT II.

1 ש EGo roſa campi, *&* lilium conuallium.
2 Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea
inter filias.
3 ש Sicut malus inter arbores ſylueſtres, ſic dile
ctus meus inter filios: in vmbra eius deſidera-
ui *ſedere*, & ſedi: & fructus eius *fuit* dulcis pala-
to meo.
4 Introduxit me in cellam vinariam: & vexil-
lum eius ſuper me, amor.
5 Fulcite me phialis vitreis, ſtipate me malis,
quia languens amore ſum.
6 Læua eius *ſit* ſub capite meo, & dextera eius
amplexata eſt me.
7 ה Adiuro vos, filiæ Ieruwſaláim, per capreas, B
vel ceruas agri, ne ſuſcitetis, & ne euigilare fa
ciatis amorem ipſum, donec velit.
8 ש Vox dilecti mei: ecce iſte venit ſaliens ſuper
montes, ſubſiliens ſuper colles.
9 Similis eſt dilectus meus capreæ, vel hinnu
lo ceruorum: en iſte ſtat poſt parietem noſtrū,
proſpiciens è feneſtris, oſtendens ſeſe per can
cellos.
10 Loquutus eſt dilectus meus, & dixit mihi, C
Surge amica mea, formoſa mea, & veni.
11 Ecce enim hyems tranſiit, imber mutatus
eſt, & abiit.
12 Flores apparuerũt in terra, tempus cantio-
nis aduenit, & vox turturis audita eſt in terra
noſtra.
13 Ficus protulit groſſos ſuos, & vites vuā mi-
nutam *habentes* dederunt odorem: ſurge amica
mea, formoſa mea, & veni.
14 Columba mea *quæ habitas* in ſciſſuris petræ, D
in abſcondito gradus, oſtende mihi aſpectum
tuum, fac me audire vocē tuam: vox enim tua
dulcis, & aſpectus tuus decorus.
15 Capite nobis vulpes, vulpes *inquam* paruas,
corrumpentes vineas, dum vineæ noſtræ vuā
minutam *habent*.
16 Dilectus meus eſt meus, & ego ſum illius,
qui paſcit inter lilia.
17 Donec aſpiret dies, & fugiant vmbræ, reuer
tere, ſimilis eſto, dilecte mi, capreæ, vel hinnu
lo ceruorum, ſuper montes Béther.

CAPVT III.

1 ש IN cubili meo in noctibus quæſiui quem di
ligit anima mea, quæſiui eum, nec inueni
eum.
2 Surgam *igitur* nunc, & circuibo per ciuitatē,
per plateas & per loca lata quæram quem dili
git anima mea: quæſiui eum, & non inueni i-
pſum.
3 Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ci
uitatem, *quibus dixi*, Num quem diligit anima
mea vidiſtis?
4 Quum paululum tranſiſſem ab eis, tunc in- B
ueni quem diligit anima mea: apprehendi eū,
nec dimiſi eum, donec introduxi eum in do-
mum matris meæ, & in cubiculum genitricis
meæ.

5 Adiuraui vos filiæ Ieruſaláim,per capreas,
vel per ceruas campi,ne ſuſcitetis,neve euigi-
lare faciatis amorem, donec voluerit.
C 6 Quæ eſt iſta quæ aſcendit è deſerto, ſicut co-
lumnæ fumi, ſuffita myrrha & thure, *&* omni
puluere aromatarij?
7 En lectus ipſius Selomóh, ſexaginta for-
tes *ſunt* in circuitu eius ex fortibus Iſraël.
8 Omnes ipſi tenent gladium, docti bellato-
res:vniuſcuiuſque gladius *eſt* ſuper femur ſuũ,
propter timorem in noctibus.
D 9 Ædificium fecit ſibi Rex Selomóh ex li-
gnis Lebanón.
10 Columnas eius fecit ex argento, ſtratum e-
ius ex auro, cælum eius ex purpura: medium
eius ſtratum eſt amore filiarum Ieruſa-
láim.
11 Egredimini, & videte filiæ Siión Regem
Selomóh, in corona qua coronauit eum ma-
ter ſua in die deſponſationis ſuæ, & in die læ-
titiæ cordis ſui.

CAPVT IIII.

1 Ecce tu pulchra es,amica mea,ecce tu pul
chra es: oculi tui,columbarum, inter cin
cinnos tuos:capillus tuus *ſic* quaſi grex capra-
rum quæ aſpiciunt de monte Gilad.
2 Dentes tui, vt grex *ouium* æqualium, quæ a-
ſcendunt de lauacro, quæ omnes pariunt ge-
mellos,& orba non eſt inter eas.
B 3 Sicut filum coccineũ labia tua, & eloquium
tuum decorum:ſicut fragmen mali punici tẽ-
pora tua inter cincinnos tuos.
4 Sicut turris Dauid collũ tuum, ædificata ad
propugnandum: mille clypei ſuſpenſi ſunt in
ea, *&* omnes peltæ potentium.
5 Duo hubera tua, *ſunt* ſicut duo hinnuli ge-
melli capreæ, qui paſcuntur inter ipſa lilia.
6 Donec aſpiret dies,& fugiãt vmbræ, ibo ad
montem myrrhæ, & ad collem thuris.
7 Tota tu pulchra es, amica mea, & macula
non eſt in te.
C 8 Mecum de Lebanón,ô ſponſa, mecũ de Le-
banón venias:*&* proſpice de vertice Amanáh,
de vertice Senir & Hermon, de habitaculis
leonum, de montibus pardorum.
9 Vulneraſti cor meum,ſoror mea ſponſa, vul
neraſti cor meum vno ex oculis tuis, *&* vna
torque colli tui.
10 Quàm pulchri ſunt amores tui, ſoror mea
ſponſa: quanto meliores ſunt amores tui vi-
no, & odor vnguentorum tuorum præ cũctis
aromatibus.
11 Fauum ſtillant labia tua, ô ſponſa:mel & lac
ſub lingua tua,& odor veſtimẽtorum tuorum
velut odor Lebanón.
D 12 Hortus cõcluſus ſoror mea ſpõſa, fons clau-
ſus, fons obſignatus.
13 Plantationes tuæ, paradiſus malorum pu-
nicorum,cum fructibus dulcibus, cyperi cum
nardis.
14 Nardus & crocus, canna & cinnamomum,
cum omnibus arboribus thuriferis: myrrha
& aloes cum omnibus præcipuis aromati-
bus.
15 Fons hortorum, puteus aquarum viuentium,
& quæ fluunt ex Lebanón.
16 Surge Aquilo, & veni Auſter,perfla hortum
meum, *vt* fluãt aromata illius. veniat dilectus
meus ad hortum ſuum, & comedat fructum
ſuauitatum eius.

CAPVT V.

1 Veni ad hortum meum,ſoror mea ſpõſa,
collegi myrrham meam cum aromate
meo: comedi fauum meum cum melle meo,
bibi vinum meum cum lacte meo: comedite
amici,bibite, & inebriate vos chariſsimi.
2 Ego dormio,& cor meum vigilat:*& ecce* vox
dilecti mei pulſantis, Aperi mihi ſoror mea,a-
mica mea, columba mea, immaculata mea:
quia caput meum plenum eſt rore, cincinni
mei guttis noctis.
3 Exui tunicam meam:quomodo induam il- B
lam? laui pedes meos, quomodo inquinabo
illos?
4 Dilectus meus miſit manum ſuam per fora-
men *oſtij*, & viſcera mea ſonuerunt in me.
5 Surrexi ego vt aperirem dilecto meo:& ma-
nus meæ ſtillauerunt myrrham, & digiti mei
myrrham tranſeuntem ſuper manubria peſ-
ſuli.
6 Aperui ego dilecto meo, at dilectus meus
abierat, *ac* præterierat: anima mea egreſſa eſt,
dum loqueretur ipſe:quæſiui eum, & non in-
ueni eum, vocaui eum, & non reſpondit
mihi.
7 Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ci- C
uitatem:percuſſerunt me, vulnerauerunt me:
abſtulerũt peplum meum à me cuſtodes mu-
rorum.
8 Adiuro vos, ô filiæ Ieruſaláim, ſi inueneri-
tis dilectum meum, quid renunciabitis illi?
Quòd langueo amore.
9 Quid *habet* dilectus tuus præ dilectis, ô pul-
cherrima inter mulieres? quid *inquam* dilectus
tuus præ dilectis, quòd ſic adiuraſti nos?
10 Dilectus meus candidus,& rubicundus, in-
ſignis præ decem millibus.
11 Caput eius *vt* aurum obrizum,cincinni eius
criſpi, nigri veluti coruus.
12 Oculi eius vt columbarũ iuxta riuos aqua-
rum, lauantes ſe lacte, manentes iuxta pleni-
tudinem.
13 Maxillæ eius velut areola aromatis, *vt* flores D
aromatum:labia eius, *vt* lilia diſtillantia myr-
rham tranſeuntem.
14 Manus eius *vt* annuli aurei, repleti lapidi-
bus pretioſis inſtar hyacinthi:vẽter eius *vt* can
didum ebur, obductus ſapphiris.
15 Crura illius *vt* columnæ marmoreæ funda-
tæ ſuper baſes auri: aſpectus eius *vt* Lebanón,
electus vt cedri.
16 Palatũ eius dulcedines, imò totus ipſe deſi-
deria: iſte eſt dilectus meus, iſte inquam eſt a-
micus meus, ô filiæ Ieruſaláim.
17 Quò abiit dilectus tuus, ô pulcherrima in-
ter mulieres? quò declinauit dilectus tuus, &
quæremus eum tecum?

CAPVT VI.

1 Dilectus meus deſcẽdit in hortum ſuum
ad areolas aromatis, vt paſcat in hortis,
& vt colligat lilia.
2 Ego dilecto meo,& dilectus meus mihi, qui
paſcit inter lilia.

3 Pulchra es amica mea velut Thirzſa, decora
vt Ieruſaláim, formidabilis vt caſtra cum ve-
xillis.
B 4 Auerte oculos tuos à conſpectu meo, quia i-
pſi fortiores me ſunt: capillus tuus eſt vt grex
caprarum, quæ aſpiciunt de Gilad.
5 Dentes tui vt grex agnarum quæ aſcendunt
de lauacro, quæ omnes gemellos pariũt, & ſte
rilis non eſt inter eas.
6 Sicut fragmen mali punici *ſunt* tempora tua
inter cincinnos tuos.
7 Sexaginta ſunt reginæ & octoginta con-
cubinæ, & adoleſcentularum non eſt nume-
rus.
C 8 *Verùm* vna eſt colũba mea, immaculata mea:
vnica eſt matri ſuæ, electa eſt genitrici ſuæ: vi-
derunt eam filiæ, & beatam dixerunt eam: re-
ginæ & concubinæ, & laudauerunt eam.
9 Quæ eſt iſta quæ videtur velut aurora, pul-
chra vt luna, munda vt ſol, terribilis velut ca-
ſtra cum vexillis?
D 10 Ad hortum nucum deſcẽderam vt viderem
fructus conuallis, vt viderem an floruiſſet vi-
tis, & *an* floruiſſent mala punica.
11 Non noui, anima mea poſuit me *velut* qua-
drigas populi mei nobilis.
12 Reuertere, reuertere ô Sulamith, reuerte-
re, reuertere, & intuebimur te. Quid videbitis
in Sulamith? Velut chorum caſtrorum.

CAPVT VII.

1 Qvàm pulchri ſunt pedes tui in calceamẽ-
tis, filia principis: iuncturæ feminũ tuo-
rum ſunt velut monilia: opus manuum
egregij artificis.
2 Vmbiculus tuus *ut* crater rotundus qui non
caret temperamento: vẽter tuus *ut* aceruus tri
ticorum ſeptus liliis.
B 3 Duo hubera tua velut duo hinnuli gemelli
capreæ.
4 Collũ tuum velut turris eburnea: oculi tui
ut piſcinæ in Heſbon, iuxta portã Bath-rab-
bim: naſus tuus, ſicut turris Lebanón reſpi-
ciens faciem Damáſec.
5 Caput tuum ſuper te veluti coccinum, & co
ma capitis tui ſicut purpura, Rex ligatus in ti-
gnis.
C 6 Quàm pulchra facta es, & quàm dulcis, ô a-
mor in deliciis?
7 Ipſa ſtatura tua ſimilis eſt palmæ: & hubera
tua botris.
8 Dixi, Aſcendam in palmam, apprehendam
ramos eius: & erunt nunc hubera tua ſicut ra-
cemi vitis, & odor narium tuarum ſicut ma-
lorum.
9 Et palatum tuum velut vinum optimum va
dens ad dilectum meum directe, faciẽs loqui
labia veterum.

10 Ego dilecti mei *ſum*, & erga me *eſt* deſideriũ D
eius.
11 Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, com
moremur in villis.
12 Mane ſurgamus ad vineas, videamus an flo-
ruerit vitis, & an aperuerit ſeſe vua parua, &
an floruerint mala punica: ibi dabo amores
meos tibi.
13 Mandragoræ dederunt odorem *ſuum*, & in
portis noſtris omnia dulcia: noua & vetera, di
lecte mi, reſeruaui tibi.

CAPVT VIII.

1 Qvis det te vti fratrem mihi, ſugentem hu
bera matris meæ: *ut* inueniam te foris, o-
ſculer te, atque non contemnant te?
2 Deducam te, introducam te in domum ma-
tris meæ, *illic* docebis me: bibere faciam te vi-
num aromaticum, & vinum muſtũ malogra-
nati mei.
3 Læua eius *erit* ſub capite meo, & dextera il-
lius amplexabitur me.
4 Adiuro vos filiæ Ieruſaláim, cur excitabi-
tis, & cur euigilare facietis amorem ipſum, do
nec voluerit?
5 (Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto, inni- B
xa ſuper dilectum ſuum?) ſub malo ſuſcitaui
te, ibi concepit te mater tua, ibi concepit quæ
te peperit.
6 Pone me vt ſigillum ſuper cor tuum, & vt ſi-
gnaculum ſuper brachium tuum: quia fortis
eſt vt mors dilectio, dura ſicut ſepulchrũ æmu-
latio: prunæ eius, prunæ ignitæ, *utque* flamma
vehementiſsima.
7 Aquæ multæ non poſſent extinguere chari C
tatem, neque flumina obruent illam: ſi daret
vir omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro illo
amore, contemnendo contemnent eam.
8 Soror eſt nobis paruula, & hubera non ſunt
ei: quid faciemus ſorori noſtræ in die qua fiet
ſermo de ea?
9 Si murus ſit, ædificemus ſuper eũ palatium
argenteum: & ſi oſtium ſit, muniamus illud ta
bula cedrina.
10 Ego *ſum* murus: & hubera mea *ſunt* velut tur D
res: tunc fui in oculis eius vt reperiens pa-
cem.
11 Vinea fuit ipſi Selomóh in Baal-hamón:
tradidit vineam ipſam cuſtodibus, ſinguli ad-
ducunt pro fructu eius mille argenteos.
12 At vinea mea quæ eſt mihi, coram me *eſt*: mil
le *argentei* tibi *ſint*, ô Selomóh, & ducenti cu-
ſtodientibus fructum eius.
13 O quæ habitas in hortis, ſocij auſcultẽt vo-
cem tuam: fac me audire.
14 Fuge dilecte mi, & aſsimilare capreæ, vel
hinnulo ceruorum, ſuper montes aroma-
tum.

Sapientia Salomonis, Σοφία Σολομῶντος.

Liber iſte non legitur Hebraicè ſcriptus, ſed tantùm Græcè.

NOVA EX GRAECO TRANSLATIO.

CAPVT I.

2 Quomodo Deus quærendus, & à quibus inueniatur. 11 Murmuratio vitanda, & detractio. 12 Mors. 15 Iuſtitia & iniuſtitia.

3. Reg. 3. a.3 Eſa.56.a.1 1 DILIGITE
Iuſtitiam, qui iu
dicatis terrã: ſen
tite de Domino
in bonitate, atq;
in ſimplicitate
cordis eũ quæ-
rite:
Deut.4.e.29 2.Par.15.a.4 2 Quoniã inue-
nitur ab his qui
non tentant eũ,
& illis patent qui ei non diffidunt.
3 Cogitationes nanque peruerſæ ſeparant à
Deo, *cuius*que potentia dum tentatur, inſipien-
tes arguit.
4 Quoniam in animam malitioſam non in-
troibit ſapientia, nec in corpore peccatis ob-
noxio habitabit.
Ierem.4.e.22 5 Nam Spiritus diſciplinæ ſanctus fugit quod
B fictum eſt, atque ab ſtultis cogitationibus re-
cedit, túmque cognoſcitur quum iniquitas
aduenit.
Galat.5. d.22 6 Spiritus enim ſapientiæ benignus eſt, neq;
eum qui impiè loquitur, culpa labiorũ ipſius
liberabit, quum Deus renum eius teſtis ſit, &
verus cordis eius inſpector, auditórque *eorum*
quæ lingua *illius proferuntur*.
7 Quoniam Spiritus Domini replet orbẽ ter-
rarum, & qui continet omnia, quid dicatur
intelligit.
C 8 Quare qui loquitur iniuſta, non latebit: ne-
que iudicium, in quo redarguatur, effugiet.
9 Nam in conſilia impij inquiretur: fama au-
tem dictorum eius vt iniquitates ipſius coar-
guantur, ad Dominum perueniet.
10 Quoniam auris indignans audit omnia, nec
clamor murmurationum occultatur.
11 Cuſtodite igitur vos ab inutili murmura-
tione, atque linguam ab obtrectatione conti-
nete: quoniam ſermo clandeſtinus non abi-
bit impunitus: os verò mentiens animam in-
terimit.
12 Ne ſectemini mortem in errore vitæ veſtræ,
Deut.4.d.23 neque operibus manuum veſtrarum exitium
D vobis accerſatis:
Ezech.18. d. 13 Neque enim Deus author eſt mortis, nec vi-
32, & 33.c.11 uorum interitu delectatur:
14 Quippe qui omnia vt eſſent, creauit, ortúſ-
que mundi ſunt ſalutares, in quibus nullũ ve-
nenum eſt pernicioſum, nec inferorũ regnum
in terra.
15 Iuſtitia enim eſt immortalis.
16 Impij verò illam manibus ſuis ſermonibúſ-
que aſciuerunt, ac contabuerũt, eam amicam
Infrà 15. a.6 arbitrati, fœdúſque cum ea inierunt, planè di-
gni qui illius ſint participes.

CAPVT II.

Verba impiorum de hominis fine.

1 DIxerunt enim ipſi ſecum non rectè exi-
ſtimantes, Breuis & moleſta eſt vita no
ſtra, nec eſt remedium contra mortem homi-
nis, nec fuit cognitus qui ab inferis reuerterit.
2 Quoniam temerè nati fuimus, & poſthac i-
ta ſumus futuri, quaſi nunquam fuiſſemus,
propterea quòd fumus eſt ſpiritus in naribus
noſtris, & ſermo ſcintilla è corde noſtro exci-
tata:
3 Quo extincto corpus noſtrũ redigetur in ci
nerem, & ſpirit⁹ quaſi aer fluxus diffundetur,
4 Lapſúque temporis veniet in obliuionẽ no
men noſtrum, nec quiſquam factorũ noſtrorũ
memoriam vſurpabit, & ſicut veſtigiũ nobis
præteribit vita noſtra, & quaſi nebula à radiis
ſolis profligata, eiuſdémque calore compreſſa
diſſoluetur:
5 Nam inſtar vmbræ tranſeuntis euaneſcit tẽ- 1. Paral. 29.
pus vitæ noſtræ, nec datur à mortis obitu pe- d.15
dem referre, quoniam conſignatus eſt, nec in- B
de quiſquam reuertitur.
6 Adeſte igitur, & bonis fruamur præſenti- Eſa. 22. b.13,
bus, & creatura quaſi adoleſcẽtia vtamur gna- & 56. d.12
uiter: 1.Cor.15.d.32
7 Vino pretioſo vnguẽtiſque repleamus nos,
neque florem vitæ prætereamus:
8 Baccis roſarum, priuſquam marceſcant, co-
ronemur:
9 Nemo veſtrum noſtræ ſit expers petulãtiæ,
vbique ſigna lætitiæ relinquamus: quoniam
hæc portio noſtra eſt, hæc hæreditas noſtra.
10 Opprimamus pauperem iuſtum, nec parca-
mus viduæ, nec canitiem ſenis longæuam re-
uereamur.
11 Sit autẽ noſtri roboris vis iuſtitiæ lex: quo-
niam quod infirmum eſt, inutile eſſe compe-
ritur.
12 Circumueniamus igitur iuſtum, quoniã in- C
commodus eſt nobis, operibúſque noſtris ad-
uerſatur, & nobis exprobrat peccata contra le
gem commiſſa, delictáque noſtræ diſciplinæ
in nos diffamat.
13 Profitetur habere ſe cognitionem Dei, ac fi- Mat.27.e.43
lium Dei ſeipſum nominat.
14 Factus eſt nobis ad redarguendas cogita- Ioan.7. a.6
tiones noſtras.
15 Eius etiam aſpectus nobis grauis eſt, quo- Eſa.53.c.8
niam diſsimilis aliorum eſt vita illius, differẽ-
téſque ſemitæ eius.
16 Pro adulterinis ab eo habiti ſumus, & abſti-
net à viis noſtris, quaſi à quibuſdam immun-
ditiis, extrema iuſtorũ beata prędicat, Deúm-
que patrem iactitat.
17 Videamus an ea quę dicit, vera ſint: atque ea D
quæ ei ſunt euentura, experiamur.
18 Nam ſi iuſtus eſt filius Dei, ſuſcipiet illũ, at- Pſalm.21.a.9
que eum de manu aduerſariorum liberabit. Mat.27.e.43
19 Contumelia & cruciatu eum examinemus, Ier.11.d.19
vt cognoſcamus manſuetudinem eius, ac to-
lerantiam eius iudicemus.
20 Infami eũ morte condemnemus: eius enim
ratio iuxta ipſius ſermones habebitur.

21 Hæc

21 Hæc cogitarunt, & errarũt:nam malitia ſua
ſunt excæcati.
Rom.1.c.21 22 Neque myſteria Dei cognouerunt,nec mer-
cedem ſanctimoniæ ſperauerunt, nec vllam
rationem præmij inculpatis animis propoſiti
habuerunt:
Gen.1.d.27, 23 Quoniam Deus creauit hominem ad im-
& 2.a.7, & mortalitatem,eúmque ad imaginem propriæ
5.a.1 ſimilitudinis fecit.
Eccli.17.a.1 24 Inuidia autem diaboli mors introiuit in
Gen.3.a.1 mundum:
25 Eámque experiuntur qui ſunt partiũ illius.

CAPVT III.

1 *Martyrum fœlicitas.* 10 *Impiorum præmia.*

Deut.33.a.3 1 IVſtorum autem animę in manu Dei:nec at-
tinget eos cruciatus.
Infrà 5.a.4 2 Viſi ſunt in oculis inſipientiũ mori:eorúm-
Heb.11.f.34 que exitus ærumna eſt exiſtimatus:
3 Et diſceſſus à nobis, contritio:hi verò ſunt
in pace.
Rom.8.c.24 4 Nam ſi in conſpectu hominum crucientur,
2.Cor.5.a.1 ſpes ipſorum immortalitatis plena eſt.
1.Pet.1.c.13 5 Et paucis caſtigati malis, magnis beneficiis
Exod.16.a.2 afficientur:quoniam Deus eos tentauit,atque
Deut.8.a.2 ſeipſo dignos inuenit.
6 Tanquam aurum in fornace probauit illos:
eóſque vt integrum ſacrificium excepit.
Matt.13.f.43 7 Itaque in tempore viſitationis ſuæ reſplen-
B deſcẽt,& velut ſcintillæ in ſtipulis diſcurrent.
Mat.19.d.28 8 Iudicabunt gentes, dominabuntúrque po-
1.Cor.6.a.2 pulis:& Dominus in eis perpetuũ regnabit.
9 Qui fiduciam in eo ſuam habent,veritatem
intelligent:& fideles in charitate, in eo per-
manebũt:quoniam gratia & miſericordia er-
ga ſanctos eius, & ratio electorum eius ha-
bebitur.
Matth.25.d. 10 Impij verò pœnas ſuis cogitationibus debi-
41,& 45 tas dabunt:vt qui neglexerint iuſtum,atque à
Domino defecerint.
C 11 Nam qui ſapientiam, diſciplinámque pro
nihilo ducit,miſer eſt,ſpéſque talium vana:&
labores infructuoſi,atq; opera corũ inutilia.
12 Mulieres eorum inſipientes, improbique
liberi,execrabilis progenies eorum.
Eſa.56.b.3 13 Quoniam beata eſt ſterilis impolluta, quæ
non nouit lectũ in flagitio,in viſitatione ani-
marum fructum capiet.
14 Spado item,qui ſcelus manu non deſigna-
uit,nec quicquam improbè cõtra Dominum
cogitauit:dabitur enim ei gratia fidei exquiſi-
ta,& ſors in templo Domini pergrata.
D 15 Bonorum enim laborum glorioſus eſt fru-
ctus:nec radix prudentiæ decidit.
16 Filij verò adulterorum à ſacris arcebun-
tur, & orta ex iniquo toro ſoboles extermi-
nabitur.
17 Quòd ſi diutiſsimè vixerint,nullo in pretio
habebuntur: in nouiſsimiſque diebus inglo-
riam agent ſenectutem.
18 Sin celeriter ex vita deceſſerint:nullam ha-
bent ſpem,nec conſolationem in die inqui-
ſitionis.
19 Generationis enim iniquę diri ſunt exitus.

CAPVT IIII.

1 *De caſta germinatione fidelium.* 8 *Non æſtimanda ſenectus an-
norum numero.* 16 *Impiorum condemnatio,& iuſtorum mors.*

1 STerilitas liberorum cum virtute coniun-
cta potior eſt,vt cuius immortalis ſit me-
moria:quoniam & apud Deum,& apud homi
nes cognoſcitur.
2 Eam cum pręſentem imitantur,tum abſen-
tem requirunt,atque etiam coronata in per-
petuum triumphat,præmia impolluta certa-
mine victrix aſſequuta:
3 Soboleſcens autem impiorum multitudo
non perueniet ad frugem,nec ex propagini-
bus adulterinis altas radices aget, neque ſta-
bile fundamentum conſtituet.
4 Nam etſi ad tempus in ramos egerminaue- Ierem.17.a.6
rit, leuiter tamen fundata commouebitur à Mat.7.c.19
vento,ac vi procelloſa extirpabitur:
5 Imperfecti circũ rami defringentur,eorúm-
que fructus inutilis,ad eſum immaturus,nul-
lámque ad rem commodus.
6 Liberi enim ex nefario nati cõcubitu,teſtes
ſunt improbitatis aduerſus parentes,eo tem-
pore quo in ipſos inquiritur:
7 Iuſtus verò etiamſi pręmatura morte obeat,
quiete tamen perfruetur.
8 Honorata enim eſt ſenectus, non diutur-
nam adepta vitam,neque numero annorum
definita:
9 Sed canities hominibus prudentia eſt, &
ætas ſenectutis vita nulla labe maculata.
10 Quoniam Deo *ille* placuit, charus ei fuit,& Gen.5.e.24.
quum inter peccatores viueret,tranſlatus. Heb.11.a.5
11 Raptus eſt,ne malitia mentem eius immu-
taret,aut dolus eius animum deciperet.
12 Faſcinatio enim improbitatis obfuſcat quæ
ſunt honeſta,cupiditatiſque leuitas mentem
integram peruertit.
13 Exiguo perfunctus ſpatio vitæ,longa tem-
pora expleuit:
14 Nam placebat Deo anima illius:quapropter
properè exceſsit de medio prauitatis.
15 At populi *hoc* videntes, non intellexerunt,
neque animaduerterũt gratiam & miſericor-
diam eſſe erga ſanctos eius, electorúmque
ipſius rationem habitam.
16 Cæterùm iuſtus mortuus viuos cõdemna-
bit impios:iuuentúſque celeriter vita defun-
cta,longæuam iniuſti ſenectutem.
17 Sapientis enim obitum videbunt quidem:
ſed quid Dominus de eo cõſtituerit, & quor-
ſum eum tutò conſeruarit,non intelligent.
18 Videbunt *inquam*, eúmque deſpicient, Do-
minus autem illos irridebit.
19 Et corruent poſthac cum ignominia & con
tumelia inter mortuos ſempiterna:quoniam
conquaſſabit illos voce intercluſa præcipi-
tatos, funditúſque commouebit, deſolabun-
tur extremè, doloréque cruciabuntur, & me-
moria ipſorum interibit.
20 Prodibunt pauidi in cogitatione peccato-
rum ſuorum,atque ex aduerſo ſceleribus ſuis
conuincentur.

CAPVT V.

1 *Conſtantia iuſtorum contra perſecutores.* 9 *Spes impiorũ vana.*
16 *Sanctorum beatitudo.* 18 *Armatura Chriſti ad iudicium.*

1 TVnc iuſtus magna cum audacia ſtabit co
ram iis,qui affixerunt eum,quique eius
labores reiecerunt.
2 Videntes graui timore turbabuntur,atque
inopinata ſalute obſtupéſcent.
3 Dicẽt ipſi ſecum pœnitudine affecti,ac preſ-
ſi ſpiritus angore, ingemiſcent.Hic eſt quem

nos quondam ludibrio habuimus, prouerbióque contumelioſo.

Suprà 3.a.3 4 Stulti vitam eius exiſtimabamus inſaniam, atque exitum eiuſdem ignominioſum:

5 Quomodo cum filiis Dei annumeratus eſt, & inter ſanctos ſortem adeptus:

6 Deerrauimus vtique à via veritatis, neque lux iuſtitiæ nobis illuxit, nec ſol nobis exortus eſt.

7 In viis iniquitatis ac perditionis laſſati ſumus, & deſerta inuia peruaſimus: viam verò Domini ignorauimus.

B 8 Quid nobis profuit ſuperbia? & diuitię cum iactantia quid nobis contulerunt?

1.Par.19.d.15 Suprà 2.a.5 9 Tanquam vmbra, nuntiúſque tranſcurrens, illa præterierunt omnia:

10 Et in modum nauis fluctuoſas aquas permeātis, cuius elapſæ veſtigium non inuenias, nec inter fluctus iter meatus eius:

Prou.30.c.19 11 Aut quum auis aerem peruolat, nulla deprehenditur nota volatus, percuſsione verò turbans aerem leuem, qui verberatur ac ſcinditur vi ſtridente, motu alarum ita aerem permeat, vt in eo poſtea nullũ meatus veſtigium reperiatur:

12 Aut vt telo ad ſcopum emiſſo, diſſectus aer ilico ita rurſum coit in ſeipſum, vt traiectus eius ignoretur:

C 13 Ita & nos poſteaquam ſumus nati, defecimus, ac nullum quidem ſpecimen virtutis dare potuimus, ſed in noſtra planè malitia conſumpti ſumus.

14 *Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt.*

Iob 8.b.9 Pſal.1.a.4. & 141.b.4 Prou.10.d. 25, & 11.a.7 Iacob.2.b.4 Pſal.39.a.5, & 124.a.1 15 Quoniam ſpes impij, tanquã puluis à vento ablatus, & vt ſpuma tenuis à procella iactata: vt fumus à vento diſsipatus, & quaſi memoria hoſpitis vnius diei præteriit.

16 Iuſti verò viuent in perpetuum, eorúmque merces apud Dominum *aſſeruatur*, & cura de iis ſuſcepta apud Altiſsimum.

17 Quamobrem regnum præclarũ adipiſcentur, & diadema pulcherrimum à manu Domini: quoniam manu proteget eos, & brachio illos defendet.

Pſal.17.a.9 18 Accipiet pro tota integráque armatura indignationem ſuam, ad vltionémque inimicorum creaturam armabit. D

Epheſ.6.b.13 19 Pro thorace induet iuſtitiam, ac verum iudicium galeam ſibi imponet.

20 Sumet ſcutum inexpugnabile, ſanctitatem.

21 Acrem autem iram ſuam pro lancea acuet, ipſe verò mundus contra ſtultos cum eo pugnabit.

22 Directa ferentur fulgurum iacula, & quaſi ab arcu nubium bene contento atque adducto, ad ſcopum inſilient,

23 Grandinéſque cōfertim è furore lapidante vibrabuntur, excandeſcétque aduerſus illos aqua maris, flumina verò prerupta cōcurrent.

24 Spiritus potentiæ eis obſiſtet, & quaſi turbo iactabit eos, totam terrã iniquitas deſolabit, ſedéſque potentium maleficentia euertet.

CAPVT VI.

Magnates ad iuſtitiam & ſapientiam hortatur. 14 Sapientia ſe offert quærentibus ſe.

Prou.16.d.32 Eccleſ.9.d. 18 1 *Melior eſt ſapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis.*

2 AVdite igitur Reges, & attendite, & diſcite Iudices finium terræ,

2 Aures præbete moderatores populi, quíque nationum multitudine gloriamini.

4 Quoniam à Domino vobis dominatio data eſt, & poteſtas ab Altiſsimo, qui in opera inquiret veſtra, & conſilia perſcrutabitur. Rom.13.a.1

5 Quoniam quum eſſetis miniſtri regni eius, non rectè iudicaſtis, neque Legem conſeruaſtis, nec conſilium Dei eſtis ſequuti.

6 Horribiliter ſuperueniet vobis & repentè, quoniam iudicium in proceres ſeueriſsimum exercebitur.

7 Nam infimi *homines* digni ſunt miſericordia: in potentes verò inquiretur acriter. B

8 Nec enim perſonę *cuiuſquam* parcet omnium Dominus, nec magnitudinē verebitur, quoniam tam infimum, quàm ſummũ ipſe creauit, & pariter prouidentiam habet omnium. Deu.10.d.17 2.Par.19.c.7 Iob 34.b.19 Eccli.35.b.16

9 Potentibus verò vehemēs inſtat inquiſitio. Act.10.e.34

10 Ad vos igitur *ſpectant* ſermones mei, ô tyranni, vt diſcatis ſapientiam, neque offenſetis. Rom.2.b.11 Gal.2.b.6

11 Qui enim iura officiáque ſanctitatis ſanctè conſeruarint, ſancti cenſebuntur: hiſque inſtituti, habebunt quod reſpondeant. Epheſ.6.b.9 Coloſſ.3.d.25 1.Pet.1.c.17

12 Expetite itaque ſermones meos ac deſiderate, & eruditionem conſequemini.

13 Præclara eſt, & quæ nunquam marceſcit, ſapientia: facilè perſpicitur ab iis qui eam diligunt, & inuenitur ab iis qui illam quærunt.

14 Anteuertens, *ſui* ſtudioſis ſe offert cognoſcendam.

15 Qui manè ſurrexerit ad illam, non laborabit: aſsidentē enim ſuis foribus eam inueniet. C

16 Nam de illa ſuſcepta cogitatio, prudentiæ eſt perfectio: & qui propter eam vigilauerit, continuò ſecurus erit.

17 Quia ſe dignos ipſa quærit circumeundo, atq; in viis beneuolè ſe illis oſtendit, in omnique cogitatione eis occurrit.

18 Initium enim ipſius eſt veriſsima eruditionis cupiditas: cura verò eruditionis, amor.

19 Amor autem, obſeruatio legum ipſius: rurſum legum obſeruatio eſt immortalitatis confirmatio.

20 Porrò immortalitas facit vt proximè ad Deum accedamus.

21 Sapientiæ igitur cupiditas ad regnum perducit.

22 Si itaque ſoliis ſceptriſque delectamini, Reges populorum, honorate ſapientiam, vt in perpetuum regnetis. Num.27.c. 16 2.Reg.14.c.

23 *Diligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis populis.* 11

24 Quid autem ſit ſapientia, & quomodo orta fuerit, referam, nec celabo vos myſteria: ſed à prima origine inueſtigabo cognitionē eius, atque in apertum proferam, neque veritatem præteribo. 3.Reg.3.b.9 D

25 Neque verò cum eo qui inuidia contabeſcit iter habebo: quoniam huiuſmodi, non erit ſapientiæ particeps.

26 Sapientum autem multitudo eſt mundi ſalus, & Rex prudens ſtabilimentum populi:

27 Quapropter ſermonibus meis erudimini, & vtilitatem percipietis.

CAPVT VII.

Eadem omnium conditio.

1 SVm equidem & ego mortalis homo, ſimilis omnibus, atque ab homine, qui primus ex terra formatus eſt, procreatus.

2 In vtero matris caro decem menſiũ tempore for- Iob 10.b.10

fórmatus ſum,in ſanguine coagulatus,ex ſe-
mine viri,ac voluptate ſomnum comitante.
3 Quinetiam natus communem hauſi aerem,
atque in terram iiſdem incōmodis maliſque
obnoxiam décidi,ac primam vocem eandem
quam omnes,plorans emiſi.
4 In faſciis curiſque ſum educatus.
5 Nullus enim Rex aliud naſcendi initium
habuit:
Iob 1.d.21 6 Sed vnus in vitam introitus eſt omnium, &
1.Tim.6.b.7 idem exitus.
7 Quapropter optaui,& prudentia mihi data
eſt:inuocaui,& ſpirit⁹ ſapiētiæ obuenit mihi.
8 Sceptris ac ſoliis illam antepoſui,prę eáque
diuitias pro nihilo æſtimaui.
Iob 28.c.15 9 Nec verò ei lapidem pretioſum compara-
ui,quoniam aurum cum ea collatū arena pau
ca:& lutum,eſtimabitur argentum,cum illa
comparatum.
10 Supra ſanitatem ac formæ pulchritudinem
dilexi illam:atque ea malui quàm luce frui,vt
cuius ſplendor non poteſt ſupprimi.
3.Reg.3.b.11 11 Acceſſerunt autem mihi bona ſimul omnia
B cum illa, diuitiæque per manus illius innu-
merabiles.
12 Lætatus autem ſum in omnibus, quoniam
eorum author eſt ſapientia:ego verò ignora-
bam eorum ipſam eſſe matrem.
13 Eam ſine fraude percepi,ſine inuidia com-
munico,diuitiáſque eius non abſcondo.
14 Inexhauſtus enim hominibus theſaurus eſt:
quo qui ſunt vſi,amicitiam cum Deo coierūt,
propter dona diſciplinæ commendati.
15 Deus mihi dedit ex ſententia dicere,ac pro
dignitate eorum quæ dantur, cogitare:quo-
niam ipſe & ſapientiæ dux eſt, & ſapientum
moderator.
Suprà 3.a.1 16 Nam in manu ipſius ſumus tum nos, tum
ſermones noſtri,omnis etiam prudētia,ſcien-
tiáque opificiorum.
C 17 Mihi enim dedit Deus,eorum quæ ſunt in
natura veram cognitionem,vt mundi conſti-
tutionem,vímque elementorum intelligam:
18 Initium,exitum,mediúmque temporū,ſol-
ſtitiorum viciſſitudinem,ac tempeſtatum va-
rietatem,
19 Annorum circuitus,ac ſitus ſtellarum:
20 Naturas animalium,iráſque beſtiarū,ven-
torum vim,& cogitationes hominum,diffe-
rentias plantarum,radicúmque facultates.
21 Omnia denique quæ ſunt recōdita & aper-
ta cognoui: nam omnium artifex ſapientia
me docuit.
22 Eſt enim ſpiritus in ea intelligens,ſanctus,
ſimplex,multiplex,ſubtilis,mobilis, illuſtris,
impollutus,perſpicuus, innoxius, boni ſtu-
dioſus,acutus,expeditus,beneficus,
23 Humanus,ſtabilis,certus,ſecurus,omnipo-
tens,omnia perſpiciens,atque per omnes ſpi-
ritus intelligentes, puros, ſubtiliſsimóſque
permeans.
D 24 Nullus enim eſt motus, quem agilitate ſua
non ſuperet ſapientia,quæ propter ſuam pu-
ritatem per omnia pertinet ac permeat.
25 Eſt enim vapor virtutis Dei,& defluxus glo
riæ omnipotenti ſyncerus:quapropter nihil
polluti in eam cadit.
Heb.1.a.3 26 Etenim lucis æternæ ſplendor eſt, atque
ſpeculū virtutis Dei,nulla macula aſperſum,
eiúſque imago bonitatis.
27 Quum autem vnica ſit,omnia poteſt:in ſe-
ipſáque manens innouat omnia, ac ſingulas
per ætates in ſanctas ſe transferens animas,
amicos Dei, Prophetáſque efficit.
28 Neminem enim diligit Deus,niſi qui cum
ſapientia conſuetudinem habeat.
29 Eſt enim ipſa ſpecioſior ſole, ſupráque o-
mnem aſtrorum ſitum collocata,& luci com-
parata prior inuenitur.
30 Hanc enim nox excipit,ſapientiam autem
non vincit malitia.

CAPVT VIII.

Perſeuerat in laudibus ſapientiæ.

1 PErtingit autem ab extremo ad extremū
fortiter,atq; omnia vtiliter moderatur.
2 Hanc ego dilexi,& à iuuentute mea quæſi-
ui,ac ſponſam mihi ſtudui adiungere, amoré-
que pulchritudinis eius captus ſum.
3 Nobilitatē eius hoc illuſtrat,quòd vnà cum
Deo viuit,Dominúſque omniū illam dilexit.
4 Eſt enim perita ſcientiæ Dei, atque ei ini-
tiata,eiúſque operum electrix.
5 Quòd ſi diuitiarum eſt in vita poſſeſsio de-
ſiderabilis:quid ſapientia omnia operante lo-
cupletius.
6 Si autem prudentia agit,atque opera efficit:
quid illa in rerum natura artificioſius eſt?
7 Si verò iuſtitiam quis diligit:labores huius
virtutes ſunt:temperantiā enim docet,& pru-
dentiam, iuſtitiam, ac fortitudinem, quibus
nihil eſt hominibus in vita vtilius.
8 Præterea ſi quis multarum vſum rerum de- B
ſiderat,hęc antiqua nouit,& futura coniectat,
ſermonum verſutias atque ænigmatum expli
cationes intelligit, ſigna & prodigia præno-
ſcit,euentúſque tempeſtatum ac temporum.
9 Itaque hanc decreui mihi ad vſum vitæ ac
conſuetudinem adiungere, certò ſciens eam
bonorum conſultricem mihi fore, curarúmq;
ac moleſtiæ conſolatricem.
10 Gloriam in vulgus propter hanc adipiſcar,
& honorem apud ſeniores iuuenis.
11 Acutus inueniar in iudicio, in cōſpectúque
potentum ero admirabilis.
12 Me tacentem expectabunt, loquentémque C
attentè audiēt,atque dum pluribus diſſeram,
ori ſuo manum apponent.
13 Propter hanc, immortalitatem obtinebo,
ac relinquam memoriam poſteris ſempi-
ternam.
14 Populos gubernabo,nationéſque mihi ſub-
ditæ erunt.
15 Tyranni formidabiles quum audierint,me
extimeſcent, in multitudine bonus videbor,
& in bello ſtrenuus.
16 In hac domū meam ingreſſus conquieſcam:
nullam enim acerbitatem habet conſuetudo
ipſius,nec vllam moleſtiam eius cōuictus,ſed
lætitiam & gaudium.
17 Hæc apud me reputans, ſummáque animi D
cura perpendens eſſe immortalitatem in co-
gnatione ſapientiæ,
18 Et bonam in amicitia illius delectationem,
diuitiáſque inexhauſtas in laboribus manuū
eius,atque in congreſsione collocutionéque
eiuſdem prudentiam, atque in communica-
tione ſermonum gloriam:circumeundo quę-
rebam, vt eam apud me reciperem.

19 Eram autẽ puer eximia ingenij indole præditus,bonámque animam ſortitus.
20 Imò verò quum eſſem bonus,in corpus introiui impollutum.
21 Quum autem intellexiſſem, me non aliter *eius* compotem fore,quàm ſi Deus *eam* daret, quod ipſum erat prudentiæ,intelligere cuius hoc eſſet beneficiũ, adij Dominum, eúmque oraui,ac dixi toto corde meo:

CAPVT IX.

Oratio Salomonis pro ſapientia habenda.

1 DEus patrum ac Domine miſericordiæ, qui omnia creaſti verbo tuo,
2 Atque hominem tua ſapiẽtia effeciſti,vt rebus abs te conditis dominaretur,
3 Et adminiſtraret mundum in ſanctitate ac iuſtitia,rectitudinéque cordis iudicium exerceret:
3.Reg.3.b.9 4 Da mihi aſsidentem thronis tuis ſapientiam, & ne me numero ſeruorũ tuorum ſummoueas.
Pſal.115.b.16 5 Quoniam ego ſeruus tuus ſum,ac filius ancillæ tuæ,homo imbecillus,ac vitæ breuis,& minor quàm vt iudicium ac leges poſsim intelligere.
B 6 Nam etiam ſi quis fuerit perfectus inter filios hominum,tamen ſi ſapiẽtia abſit tua,nihili æſtimabitur.
1.Par.28.a.5 2.Par.1.b.9 7 Tu me elegiſti regem populi tui,& iudicem filiorum tuorum,ac filiarum.
8 Iuſsiſti *me* ædificare templũ in monte ſancto tuo,& in vrbe habitationis tuæ altare inſtar tabernaculi ſancti,quod præparaſti ab initio.
Prou.8.c.22 Ioan.1.a.9 C 9 Ac tecũ vnà eſt ſapientia,quę tua nouit opera,quæque tunc affuit quum mundum efficeres,quæ ſcit quid in oculis tuis gratum ſit,ac rectum in tuis præceptis.
10 Hanc demitte è ſanctis cælis,atque à ſolio gloriæ tuæ eam mitte,vt præſens mecũ laboret,atque intelligã quid acceptum ſit apud te.
11 Nouit enim ac intelligit omnia,ac me deducet in actionibus meis moderatè,atque in gloria ſua cuſtodiet.
12 Et erunt accepta opera mea, ac rectè populum tuum diiudicabo,eróque dignus ſolio patris mei.
Eſa.40.c.13 Rom.11.d.34 1.Cor.2.d.16 13 Quis enim homo conſilium Dei intelligat? aut quid velit Deus,animo comprehendat?
14 Nam cogitationes mortalium timidæ ſunt, ac noſtræ opiniones fallaces.
15 Corpus enim corruptioni obnoxiũ aggrauat animam,ac terrenũ domicilium plenam curarum mentem deprimit.
D 16 Ac vix quæ in terra ſunt,coniectura aſſequimur,& quæ in manibus verſantur,cum labore inuenimus:quis autẽ ea perueſtigauit quæ ſunt in cælis?
17 Conſilium autem tuum quis nouit, niſi tu dederis ſapientiam,ac de altiſsimis Spiritum ſanctum tuum miſeris?
18 Nam ita viæ eorum qui terram incolunt,directæ fuerunt,ac quę tibi placent,didicerunt,
19 Et ſunt ſapientia conſeruati.

CAPVT X.

Sapientiæ laus à liberatione eorum quos ab initio hucuſque ſeruauit.

1 HÆc patrem mundi primum formatum, ſolúmque creatum conſeruauit, eúmque à ſuo lapſu aſſeruit.
2 Atque illi eam vim dedit qua omnia vincere poſſet. Gen.2.c.10
3 Ab hac verò iniuſtus quum defeciſſet in ira ſua,furiis fraterni parricidij interiit. Gen.4.b.8
4 Propter quem demerſam diluuio terram ſapientia iterum cóſeruauit, quum iuſtum exiguo ligno gubernaſſet. Gen.7.b.12
5 Hęc etiam iuſtũ inter gentes malitioſa conſpiratione coniunctas inuenit, ſeruauítque Deo inculpatum, atque in viſceribus filij fortem præſtitit. Gen.12.a.1
6 Hæc iuſtum pereuntibus impiis liberauit fuga ereptum ex incendio,quod in quinque ciuitates demiſſum eſt. Gen.19.c.17
7 Quarum etiamnum malitiæ teſtimonium fumoſa extitit terra,plantæque fructus ferentes,qui nunquã ad maturitatem perueniunt, atque ſalis ſtatua monumentum animæ diffidentis conſtituta. B
8 Nam contemptores ſapientiæ, non ſolùm eo ſunt incommodo affecti, quòd res bonas ignorarunt:ſed etiam ad vitam monumẽtum ſuæ inſipientiæ reliquerunt, vt ne in iis quidem,in quibus ſunt lapſi,latere poſsint.
9 Cultores autem ſuos ſapientia ærumnis liberauit.
10 Hæc iuſtum à fratris ira profugum per rectas deduxit vias,Dei regnum ei oſtendit:cognitionémque ſanctorum ei dedit,locupletauit eum in ærumnis, eiúſque labores ſumma bonorum copia compenſauit. Gen.28.a.5, c.12
11 Quum per auaritiã opprimeretur,ei affuit, atque illum ditauit.
12 Conſeruauit eum ab hoſtibus, atque ab inſidiatoribus protexit,in grauíque certamine ei victoriã dedit,vt cognoſceret pietatem omni re eſſe ſuperiorem. C
13 Hæc venditum non dereliquit iuſtum, ſed à peccato eum ſeruauit, vnà cum eo deſcendit in foueam. Gen.37.f.28 Act.7.b.10
14 Neque in vinculis eum deſeruit, donec ei ſceptrum attulit regium, poteſtatémque in eius oppreſſores:atque accuſatores eius mendacij coarguit,ac gloriam ei conciliauit ſempiternam. Gen.41.f. 40
15 Hæc populum ſanctum, & inculpatum ſemen ab affligente ipſum gente liberauit. Exod.1.b.6
16 Intrauit in animam ſerui Domini,ac formidandis Regibus per ſigna, atque portenta obſtitit. Exod.3.c.10
17 Reddidit ſanctis mercedem laborũ ſuorum, viáque mirabili illos deduxit, ac fuit eis pro integumento interdiu,& noctu pro ſplendore ſtellarum. D
18 Traiecit illos per Mare rubrum,plurimáſq; per aquas eos traduxit. Exo.14.c.22 Pſal.77.b.13
19 At inimicos ipſorum *undis* demerſit, ipſos *uero* è profunditate abyſsi eduxit.
20 Quamobrem iuſti tulerũt ſpolia ab impiis, tuúmque ô Domine, decantauerunt nomen ſanctum:manúmque victricem tuam vno animo laudauerunt. Exod.12.e.35 Exod.15.a.1
21 Quoniam ſapientia os mutorum aperuit, linguáſque infantium fecit diſertas.

CAPVT XI.

1 DIrexit per manum ſancti Prophetę opera eorum, Exod.16.a.1

Qui

2 Qui per deſertum inhabitabile iter fecerunt,
atque in locis inuiis tentoria poſuerunt:
Exo.17.c.13 3 Obſtiterunt hoſtibus, ac inimicos propul-
ſarunt.
Num.20.b.11 4 Sitierunt, atque inuocauerunt te, & ſumma
ex rupe illis aqua data eſt, ac è duro lapide ſi-
tis ſedatio.
5 Nam per quæ pœnas dederunt eorũ inimi-
6 ci, per eadem hi, quum inopia laborarent, be-
neficium acceperunt.
7 Pro fonte enim perenni fluminis ſanioſo
8 ſanguine turbati, ad edictũ de infantibus ne-
candis exprobrandum, aquam huberrimam
præter ſpem his dediſti:
Exod.7.d.20 9 Oſtendés per ſitim, quæ tunc extitit, quem-
admodum aduerſarios puniuiſſes.
Deut.8.a.2 10 Quum enim tentati fuerũt, & quidem cum
B miſericordia caſtigati, cognouerunt quæ im-
pij tormenta in ira iudicati pertulerunt.
11 Siquidem hos ut pater admonẽs probauiſti:
in illos verò vt rex ſeuerus condemnans ani-
maduertiſti.
12 Quinetiam tam abſentes quàm præſentes
eodem modo afflictabantur.
13 Duplex enim mœror ceperat illos, & gemi-
tus recordatione præteritorum excitatus.
14 Nam quum ſuis propriis ſuppliciis audiuiſ-
ſent beneficia in illos collata, Dominum ſen-
ſerunt.
15 Et quem olim expoſitum, abiectúmque pro
deplorato irridentes habuerãt, eum in extre-
mo rerum euentu ſunt admirati, quum alia
longè quàm iuſti laboraſſent ſiti.
Infr.12.d.24 16 Porrò pro ſtultis iniuſtitiæ ipſorum cogita-
C tionibus quibus ſeducti ſerpẽtes rationis ex-
pertes, viléſque beſtias colebant, immiſiſti in
eos multitudinem animaliũ irrationabilium
ad vindictam:
17 Vt intelligerent, per quæ quis peccaſſet, per
eadem eſſe puniendum.
Leui.26.d.22 18 Neque enim omnipotenti manui tuæ, quæ
Infrà 16.a.1 mũdum ex informi materia effecit, deerat fa-
Ierem.8.f.17 cultas qua vrſorum multitudinem, animoſóſ-
que leones in eos immitteres:
19 Aut feras recenti furore plenas & ignotas,
quę aut in modum ignis vrentem halitum ef-
flarent, aut ſonitus fumi ventilati ederent: aut
horrendas ab oculis ſcintillas inſtar fulguris
emicantes emitterent:
20 Quarum non ſolùm noxa illos perimere
poterat, ſed etiam aſpectus terrore incuſſo
perdere.
D 21 Atque etiam ſine his tuo preſsi iudicio, atq;
flatu tuæ potentiæ diſsipati, vno ſpiritu cade-
re poterãt: ſed tu omnia modo ac ordine, pon-
deréque temperaſti.
22 Nam vis quidem qua plurimum vales, a-
pud te ſemper fuit, ac robori brachij tui quis
reſiſtat?
23 Quoniam tanquam momentũ ſtateræ vni-
uerſus coram te mundus eſt, & quaſi gutta ro-
ris matutini in terram delapſa.
Rom.2.a.4 24 Sed tu omnium misereris, quoniam potes
Mich.7.b.18 omnia, & diſsimulas hominum peccata, vt re-
ſipiſcant.
25 Omnia enim quæ ſunt in natura diligis, ac
nihil eorum, quorum es effector, abominaris:
neque enim quicquam tibi odioſum effici
potuiſſet.

26 Quomodo autem quod tu noluiſſes, per-
manere potuiſſet: aut quod non vocaſſes, ſal-
uum exiſtere?
27 Sed tu parcis omnibus quoniam tua ſunt
Domine animarum amantiſsime.

CAPVT XII.

11 *Cum Deo non contendendum.* 19 *Dat Deus locum pœnitentiæ.*

1 NAm omnibus incorruptus tuus ineſt
ſpiritus.
2 Itaque eos qui ſunt lapſi, paulatim coarguis,
in memoriámque reducens peccatorum, ad-
mones: vt relicta prauitate, in te credant Do-
mine.
3 Etenim veteres quidem Terræ tuæ ſanctæ Deut.9.a.5,
incolas quum odiſſes, & 12.d.29,
4 Vtpote odioſiſsima veneficiorum facinora, & 18.b.9
impiáque ſacrificia obeuntes,
5 Atque immiſericordes liberorum interfe-
ctores, ac viſcerum carniúmque humanarum
voratores, dapéſque ex ſanguine abominan-
das, ſacerdotéſque fanaticos,
6 Et patres authores cædis animarum omni
auxilio deſertarũ, perdere per manus patrum
noſtrorum voluiſti:
7 Vt terra quæ omnium apud te eſt pretio-
ſiſsima, dignam ſeruis Dei coloniam acci-
peret.
8 Sed his quoque vt hominibus peperciſti,
veſpáſque exercitus tui præcurſores emiſiſti,
quæ illos paulatim exterminarent:
9 Non quòd non poſſes in acie impios in po-
teſtatem iuſtorum tradere, aut ſæuis beſtiis,
aut duro verbo ad vnum delere:
10 Sed quum paulatim iudicares, locum dabas Exo.23.d.29
eis pœnitentiæ: non ignorans prauam eorum Deut.7.d.22
generationem eſſe, innatámque ipſorum ma- B
litiam: neque vnquam fore vt eorum cogita-
tio immutaretur,
11 Quum ab initio ſemen fuiſſet maledictum:
neque verò quenquam metués, veniam pec-
catorum, quæ commiſiſſent, *illis* dabas.
12 Quis enim *tibi* dicat, Quid egiſti? aut quis ſe Rom.9.d.20
iudicio opponat tuo? quis verò de perditis
gentibus, quas creaſti, in crimen te vocet, aut
intercedat contra te hominum vindex iniu-
ſtorum?
13 Neque enim alius eſt Deus præter te, qui 1.Pet.5.c.7
curam habes omnium: quo te oſtẽdis non in-
iuſtè iudicare.
14 Neque eſt Rex, aut tyrannus, qui intueri
cõtra te poſsit, cauſa eorum de quibus tu pœ-
nas ſumpſeris.
15 Iuſtus autem quum ſis, iuſtè gubernas o-
mnia: eum qui nullam ſit meritus pœnam
condemnare, exiſtimans alienum tua po-
teſtate.
16 Nam robur tuum iuſtitiæ principium eſt, & C
quòd omnibus dominaris, ex eo adduceris vt
parcas omnibus.
17 Quum enim fides tibi abſolutæ tuæ poten-
tiæ non habetur, quantum valeas oſtendis, &
ſapientum audaciam redarguis.
18 Sed tamen tu potentię dominator, in æqui-
tate iudicas, ſummáque cum indulgentia nos
gubernas: quoniam poſſe, quum volueris,
præſto tibi eſt.
19 Per huiuſmodi autem opera docuiſti popu-
lum tuum, quòd iuſtũ oportet eſſe humanum:
ac filios tuos in bonam ſpem induxiſti, quòd
in

in peccatis,pœnitentiæ locum das.
20 Etenim ſi inimicos puerorũ tuorum mor-
témque commeritos,tanta cum attẽtione ac
obteſtatione puniuiſti, dans illis tempus &
locum quo à malitia recederent:
21 Quanta cum moderatione filios tuos iudi-
caſti, quorum patribus iuramenta, pactáque
dediſti bonarum promiſsionum?
D 22 Quum ergo nos caſtigas,infinitis partibus
grauius flagellas inimicos noſtros: vt cum ſo-
licitudine bonitatem tuam iudicemus,iudi-
cati autem miſericordiam expectemus.
23 Idcirco iniuſtos etiam homines,qui vitam
cum ignorantia degerunt,per ſuas ipſorum
abominationes excruciauiſti.
Suprà 11.c.16 24 Nam longius viis erroris errauerunt, deos
exiſtimantes etiam quaſdam infames inimi-
Rom.1.c.23 corum animantes,falſi in modum infantium
ſtolidorum.
25 Quamobrem illis, vt pueris ratione caren-
tibus,iudicium in ludibrium miſiſti.
26 At illi probroſis ludificationibus non emẽ-
dati,dignum Dei iudicium experientur.
27 Nam in quibus ipſi patientes indignaban-
tur,in his quum viderent ſe puniri,quos arbi-
trabantur deos,eum quem negabant olim ſe
noſſe, verum agnouerũt Deum:quamobrem
extrema etiã in eos condemnatio ſuperuenit.

CAPVT XIII.

1 Vanos eos eſſe oſtendit,qui Deum ex ipſius operibus non poſſunt cognoſcere. 3 Creator per creaturas cognoſcendus. 10 Infœlicitas idololatrarum. 17 In cultores idolorum.

Rom.1.c.19 1 ETenim vani ſunt omnes homines natu-
ra,in quibus ineſt ignoratio Dei,& qui
ex iis,quæ ſpectantur,bonis,eum qui eſt,non
potuerũt intelligere,neque ex operibus con-
ſideratis ipſum opificem agnouerunt:
Deu.4.c.19, & 17.a.3 2 Sed aut ignem,aut ventum,aut celerem ae-
rem,aut aſtrorũ orbem,aut violẽtam aquam,
aut lumina cæli,rectores mundi deos eſſe pu-
tauerunt.
3 Quorum quidem pulchritudine delectati,ſi
illa deos exiſtimarunt,intelligere debuerunt,
quanto horũ Dominus præſtantior eſt:quan-
doquidem pulchritudinis author creauit ea.
4 Sin potentiam atque efficaciam ſunt admi-
rati:ex eiſdem animaduertere,quanto eſt po-
tentior is qui ea effecit.
5 Siquidem ex pulchritudinis rerúmq; crea-
tarum excellentia cum iis collatus, eorum
effector ſpectatur.
B 6 Veruntamen in his paruam mereantur re-
prehenſionem,qui ſtudio quærendi Deum &
inueniendi fortaſſe errant:
Rom.1.c.21 7 Etenim in operibus eius verſantur perſcru-
tandis,fidéque oculis facta perſuadẽtur,quo-
niam præclara quæ ſub aſpectum veniunt.
8 Sed ne hoc quidem modo ſunt venia digni.
9 Si enim tantam habuerunt intelligendi fa-
cultatem,vt mundum poſſent coniectura ca-
pere,quomodo Dominũ horum non potius
inuenerunt?
10 Infœlices autem, atque in rebus mortuis
ſpem ſitam habentes,qui manuum humana-
rum opera, aurum,& argentum arte fabrefa-
ctum,atque ſimulachra animalium, aut lapi-
dem,inutile manus opus antiquæ, deos ap-
pellauerunt.
Eſa.44.b.11 11 Aut ſiquis faber materiari* arboris ad opus
parabilis ſuccisæ omnem circà corticem eius Iere.10.a.3
ſcitè deſtrinxit,concinnéque fabricatus opus C
effecit ad vſum vitæ accommodatum:
12 Reciſamentis verò operis ad cibum paran-
dum conſumptis,expletus eſt.
13 Refectũ inde nullius vſus tortuoſum trun-
cum,ramiſque nodoſum ſumpſit, accurateq;
per otium ſculpſit,ac pro intelligentia ſua pe-
ritè eum formauit,adeóque hominis figura-
uit effigie:
14 Aut animalis cuiuſpiam vilis ſimulachrum
effinxit:deinde minio & fuco deliniens, ru-
beum eius colorem effecit, atque omnẽ quæ
in eo erat,maculam obduxit:
15 Tum in extructo ad id domicilio digno,col
locauit ad parietem ferróque firmauit:
16 Atque ita quidem ille ne caderet,huic pro- D
ſpexit:ſciens illud non poſſe ſibi ipſum opi-
tulari, quum ſimulachrum ſit, & opis indi-
gum:
17 Poſtremò pro poſſeſsionibus, pro nuptiis,
& pro liberis preces adhibẽs, non veretur in-
animum alloqui.
18 Et nunc pro valetudine inuocat infirmum,
nunc pro vita mortuum orat,nunc pro auxi-
lio ſupplicat imperitiſsimo:
19 Pro itinere verò faciendo eum appellat qui
ne gradum quidem facere poteſt:ad quęſtum
denique,ad opus faciẽdum,ad manuum ſuc-
ceſſum,ab ignauiſsimo nauitatem poſtulat.

CAPVT XIIII.

8 Idolum maledictum, & fabricator eius. 15 Idola vnde traxerint originem. 23 Quæ mala procedant ex idololatria.

1 RVrſum alius adornans nauigationem,&
per feros fluctus curſum inſtituens, ſe
vehente nauigio putridius lignum implorat.
2 Nam illud quidem quæſtus cupiditas ex-
cogitauit,& artifex fabricauit ſapientia.
3 At tua,Pater,prouidentia gubernat:quippe Exo.14.c.21
qui etiam per mare viam,& per fluctus tutum
iter dederis,
4 Oſtendens quòd omni ex loco potes inco-
lumem præſtare,etiam ſiquis nulla arte adiu-
tus conſcenderit.
5 Neque tamen vis opera ſapientiæ tuæ eſſe
otioſa:quapropter homines ſuam ligno per-
quàm exiguo vitam cõmittunt,marique tem-
peſtuoſo nauicula tranſmiſſo ſunt conſeruati.
6 Nam initio quum ſuperbi perirent gigãtes, Gen.6.a.4,
ſpes mundi in nauigio perfugium nacta, tua & 7.b.10
manu gubernata ſemẽ genitale æuo reliquit.
7 Benedictum enim lignum,per quod iuſtitia
exiſtit.
8 Manu verò factum eſt maledictũ tam ipſum, Pſal.115.b.8
quàm eius fabricator:hic,ut operis author:il- Baruch 6.a.3
lud,vt nomen Dei, quum obnoxium ſit cor-
ruptioni,adeptum.
9 Nam peræquè inuiſi Deo ſunt,impius eiuſ- Pſal.5.a.7
que impietas.
10 Etenim opus vnà cum ipſo opifice pœnam
ſubibit.
11 Quamobrem in ſimulachra etiam gentium B
inquiretur,quoniam in opificio Dei ad abo-
minationem ſunt deformata, ad offenſionem
animis hominum,ad laqueum pedibus inſi-
pientium iniiciendum.
12 Initium enim ſcortandi,excogitatio ſimu-
lachrorum eſt:atque eorundem inuentio,vi-
tæ corruptela.

13 Neque

13 Neque enim erant ab initio, neque in æter-
num erunt.
14 Quippe hominum ambitione in mundum
ſunt introducta:& ideo celer eis interitus de-
ſtinatus eſt.
15 Nã acerbo luctu filij præmaturè erepti mœ-
rens pater, effecta imagine iam antea mortuũ
hominem, nunc vt Deum colere cœpit, atque
ſubditis ſuis ſacra ceremoniáſque tradidit.
16 Deinde progreſſu temporis inualeſcẽs im-
pia conſuetudo pro lege ſeruata eſt, mãdatiſq;
tyrannorum effectum vt ſculptæ imagines re-
ligioſè colerentur.
17 Et quos præſentes ipſi homines honorare
non poterant, vt procul habitantes, eorum re-
motam faciem quum effinxiſſent, illuſtrẽ ima
ginem honorandi Regis effecerunt, vt abſen-
tem tanquam præſentẽ ſtudioſè obſeruarent.
18 Porrò ad augendam ſuperſtitionem etiam
ipſius artificis ambitio ignaros homines eſt
adhortata.
C 19 Nam hic quidẽ Principi gratificari cupiens,
quàm pulcherrimam potuit, effigiem arte ex-
preſsit.
20 Multitudo verò allecta venuſtate operis, eũ
qui paulo antè homo honore affectus fuerat,
mox vt numen exiſtimauit.
21 Atque hoc vitæ inſidioſum fuit, quoniã ho-
mines calamitate aut tyrannide oppreſsi, no-
men cum nulla re communicandum lapidi-
bus ac lignis impoſuerunt.
22 Neque verò illis ſatis eſt circa cognitionem
Dei errauiſſe, ſed etiam in maximo ignoran-
tiæ bello viuentes, hæc tot ac tanta mala pa-
cem appellant.
23 Nam aut ſacrificia cęde liberorum inquina- Deut.18.b.10 Iere.7.d.9.& 10.a.4
ta, aut myſteria occulta, aut inſanas ex aliis ri-
tibus bacchationes agitantes,
24 Neque vitam iam, neque coniugia conſer-
uant pura: ſed alius alium aut interficit per in-
ſidias, aut adulterando excruciat.
D 25 Omnes denique ſine vllo diſcrimine occu-
pat ſanguis & cædes, furtũ ac fraus, corrupte-
la, perfidia, tumultus, periurium,
26 Perturbatio bonorum, beneficiorum obli-
uio, animarum pollutio, ſobolis alienatio, cõ-
nubiorũ confuſio, adulterium, & impudicitia.
27 Infandorum enim idolorum cultus, omnis
mali origo, & cauſa, & finis eſt.
28 Aut enim *eorum cultores* inſaniunt lætantes,
aut falſa vaticinantur, aut viuunt iniuſtè, aut
citò peierant.
29 Nam inanimatis confiſi ſimulachris, malũ,
quum malè iurauerint, ſe accepturos non ex-
pectant.
30 Cæterùm vtraque de cauſa pœnam iuſtam
ſubibunt: quòd & ſimulachris dediti malè de
Deo ſenſerunt, & ſpreta ſanctitate iniuſtè per
dolum iurauerunt.
31 Non enim eorum per quos iuratur potẽtia,
ſed eorum qui delinquunt iuſta vindicta deli-
ctorum pœnas ab iniuſtis ſemper expetit.

CAPVT XV.

*1 Vox fidelium qui Dei miſericordiam laudant, cuius gratia non ſer-
uiunt idolis. 7 Subſannatio idololatrarum.*

1 TV verò, Deus noſter, benignus es, & ve-
rus, & patiens, & qui miſericordia guber
nas omnia.

2 Et enim ſi peccauerimus, tui ſumus, tuã po-
tentiam cognoſcentes: non peccabimus autẽ,
vt qui nos tuos cenſeri ſciamus.
3 Nam noſſe te, conſummata eſt iuſtitia: & tuã
intelligere potentiam, radix immortalitatis.
4 Neque enim in errorem nos induxit perni-
cioſum hominum inuentum, nec labor picto-
rum infructuoſus, figura *ſcilicet* coloribus va-
riis maculata,
5 Quorum aſpectus dementes *homines* in eam
cupiditatem inducit, vt mortuæ imaginis for-
mam ſpiritu vacuam deſiderent.
6 Malorũ amatores digni ſunt qui tales ſpes
habeant, & qui *ea* efficiunt, & qui concupiſcũt,
& qui venerantur.
7 Nam figulus mollem preſſans terram, ad v- Rom.9.d.20
ſum noſtrũ vnumquodque vas laborioſè fin- B
git, ſed ex eadem argilla effinxit, cùm vaſa mũ-
dis operibus accommodata, tum cõtraria his
omnia: quorum in vtroque genere aliquis eſt
vſus ſingulorum, arbiter verò figulus.
8 Atque idem ille peſsimè locans operam, ex
eodem luto vanum effingit Deum, qui paulo
antè è terra natus, mox in eã ex qua ſumptus
eſt reuertitur, reddens debitum vitæ repetitũ.
9 At ille non, qui labores ſe maneant, curat,
aut quàm breuis ſuperſit vita: ſed cum aurifi-
cibus & argentariis contendit, fabróſque æra-
rios imitatur: atque ſibi gloriæ ducit, quòd fi-
gurat impoſturas.
10 Puluis eſt cor illius, ſpes item eius terra vi-
lior, & abiectior luto vita ipſius.
11 Quoniam eum qui finxit ipſum, qui vegetã C
inſpirauit animam, qui vitalem ſpiritum infla
uit, ignorat.
12 Verùm iſti ludicram vitam noſtram ſunt ar-
bitrati, ætatémque hominis quæſtuoſam nũ-
dinationem, vt qui dicant, vndecunque atque
etiam ex malo, rem eſſe faciendam.
13 Nam hic quidem omnium optimè nouit ſe
peccare, quòd ex terrena materia fragilia vaſa
& effigies efficiat.
14 Omnes autem longè inſipientiſsimi, atque
animis ſtultorum miſeriores inimici populi
tui, qui eum potentia oppreſſerunt.
15 Quoniam omnia etiam Gentiũ ſimulachra Pſal.113.b.5. & 134.c.16
deos exiſtimauerunt, quibus nullus oculorũ
vſus eſt quibus videant, neque nares quibus
hauriant aerem, neque aures quibus audiant,
nec manuum digiti quibus palpẽt, nec pedes
ad ingreſſum habiles.
16 Homo enim eos effecit, & qui mutuatus eſt
ſpiritum effinxit illos: neque enim vllus eſt
homo, qui ſimilem ſibi Deum formare poſsit.
17 Sed mortalis nefariis manibus effinxit mor
tuum: cultis enim à ſe rebus eſt prſtantior, vt
qui vitam ſit adeptus, illa nunquam.
18 Quinetiam animalia quoque colunt odio-
ſiſsima, & quæ aliis comparata, deteriora ſint
propter hanc dementiam.
19 Quæque ne animalibus quidem tam pul-
chra videantur, vt eorum deſiderio afficiãtur:
verũ & laude Dei carent, & eius benedictione.

CAPVT XVI.

*1 Pœna idololatrarum. 16 Iudicia Dei. 20 Miſsio mannæ.
26 Non in ſolo pane viuit homo.*

1 PRopterea per ſimilia meritò puniti ſunt,
& per multitudinem beſtiarum cruciati.

T

Num.11.g.31 2 Pro qua pœna populum tuũ beneficio affe-
ciſti,quum auidæ ipſius appetẽtiæ noui ſapo-
ris cibum paraſti coturnicem:
3 Vt illi cibum appetentes propter ea quæ i-
pſis oſtẽſa immiſſáque ſunt, deſiderium etiam
neceſſarium auerſarentur: hi verò penuriam
pauliſper experti, nouum ſaporem participa-
rent.
4 Oportebat enim illis qui tyrannidem exer-
cebant,penuriam ineuitabilem accidere: his
verò tantummodo oſtendi quemadmodum
hoſtes ipſorum cruciarentur.
Nume.21.b.6 5 Nam quum eos ſæua beſtiarum ira inuaſiſ-
1.Cor.10.b.9 ſet,ac morſibus noxiorum ſerpentum interi-
rent,
6 Ad extremum nõ permanſit ira tua, ſed ad-
monitionis gratia pauliſper fuerunt pertur-
bati,ſignum ſalutis habentes quod memores
mandati Legis tuæ redderet.
B 7 Neque enim qui reſpexerat, propter rẽ vi-
ſam, ſed propter te omnium ſeruatorem ſer-
uabatur.
8 Atque in hoc quidem hoſtes noſtros docui-
ſti te eum eſſe,qui omni ex malo eripis.
Exo.10.d.4, 9 Nam illos,morſus locuſtarum, muſcarúmq;
& 8.f.24 interemerunt:nec remedium vitæ ipſorum re
Apoc.9.b.7 pertum eſt, quòd digni eſſent tali ſupplicio.
10 Filios verò tuos, ne venenatorum quidem
draconum dentes vicerũt,quum tua interceſ-
ſiſſet miſericordia,atque eos ſanauiſſet.
11 Hi enim quaſi ſtimulabantur, vt memoriam
oraculorum tuorum reuocarẽt: celeriter autẽ
ſeruabantur, ne in altam obliuionem prola-
pſi,tuo non poſſint retrahi beneficio.
12 Neque enim herba, nec malagma medicinã
eis fecit,ſed tuum ô Domine, verbum ſanans
omnia.
Deut.32.f.39 13 Tu enim vitæ & mortis poteſtatem habes,
1.Reg.2.d.11 ad portáſque inferorum deducis & reducis.
Tob.13.a.2 14 Homo quidem ſua malitia mortem infert,
ſed efficere non poteſt vt ſpiritus è corpore
egreſſus reuertatur, & vt anima aſſumpta, in
corpus redeat.
15 Tuam verò manum vt quis effugiat, fieri nõ
poteſt.
Exod.9.c.23 16 Nam impij te noſſe negantes, vi brachij tui
C flagellati fuerunt inuſitatis pluuiis, grandini-
bus,imbribus,perſequutione vexati ineuita-
bili,atque igne conſumpti.
17 Quod enim maximè mirum eſt: in aquam
omnia extinguentem ſummam vim ignis ha-
bebat:quippe mundus ipſe iuſtorum vindex
eſt.
18 Interdum enim miteſcebat flamma, ne im-
miſſa in impios animalia combureret, ſed ipſi
ſe iudicio exagitari palàm viderent.
19 Interdum autẽ etiam ſupra vim, ignis exar-
deſcebat,vt germina terræ iniuſtæ aboleret.
20 Pro quibus rebus cibo Angelorum populũ
Exo.16.c.14 tuum refeciſti,ac panem omni pollentem vo-
Num.11.b.7 luptate, omníque guſtui accõmodatum, ſine
Pſal.77.c.25 labore de cælo ipſis demiſiſti.
Ioan.6.d.31 21 Subſtantia enim tua ſuauitatem erga filios
tuam declarabat, atque deſiderio aſſumentis
ſubſeruiens,ſe ad illius qualemcunque volũ-
tatem temperabat.
Exo.9.c.23 22 Nix autem & glacies ita vim ignis ſuſtine-
D bant,vt non liqueſcerent:vt intelligerẽt quòd
ignis ardens per grandines pluuiáſque cor-
ruſcans,fructus inimicorum aſſumpſiſſet:
23 Eundem rurſus, vt iuſti alerentur, virium
etiam ſuarum eſſe oblitum.
24 Nam creatura tibi deſeruiens Creatori, ad
ſupplicia de iniuſtis ſumenda exardeſcit: rur-
ſúmque miteſcit ad beneficia in eos conferẽ-
da qui fiduciam in te ſuam poſuerunt.
25 Propterea tum quoque ad omnia transfor-
mata benignitati tuæ omnium nutrici, ad vo-
luntatem indigentium ſubſeruiebat:
26 Vt intelligerent filij tui, quos dilexiſti Do- Deut.8.a.3
mine, prouentu fructuum hominem nequa- Matt.4.a.4
quam ali, ſed verbo tuo, eos qui tibi fidunt,
conſeruari.
27 Quod enim ab igne non conſumebatur o-
mnino, ab exiguo ſolis radio calefactum li-
queſcebat:
28 Quo notum eſſet,ſolem ad gratias tibi agẽ-
das præueniendum eſſe,atque te ſub lucis or-
tum ſalutandum.
29 Nam ingrati ſpes tanquam pruina hyberna
colliqueſcet, & ſicut aqua inutilis diffluet.

CAPVT XVII.

1 *De magnitudine iudiciorum Dei, qui pœnis mirabilibus impios affligebat.*

1 NEmpe magna ſunt tua iudicia, & expli-
catu difficilia: quapropter animę impe-
ritæ errauerunt.
2 Nam iniqui quum genti ſanctæ ſe domina-
turos arbitrati eſſent,vinculis tenebrarum lõ-
gæque noctis compedibus conſtricti, atque Exod.10.f.23
incluſi tectis,ab æterna prouidentia extorres
iacuerunt.
3 Siquidem occultis ſe peccatis latere arbitra
ri, obſcuro obliuionis velamẽto diſſipati ſunt,
grauiter perterriti, atque ſpectris perturbati.
4 Neque enim latebra, qua cõtinebantur, ſe-
curos reddebat ipſos: ſed ſonitus pauore eos
percellentes circunſtrepebant,laruæque mœ-
ſto aſpectu triſtes apparebant.
5 Neque verò vlla vis ignis lucem præbere po
terat, neque illuſtres ſiderum flammæ patie-
bantur vt triſtem illam noctem illuſtrarent:
6 Sed ignes tantùm quidam terribiles vltrò B
micabant ipſis: attoniti verò à non viſa illa vi-
ſione, quæ cernebantur, peiora eſſe exiſtima-
bant.
7 Aderant autem magicæ ludibria artis, & cõ Exod.7.d.22,
tumelioſa exprobratio eius arrogantiæ, qua & 8.b.7
ob prudentiam vſi fuerant.
8 Nam qui timores ac perturbationes ab ani-
mo ægroto ſe depulſuros promittebant, hi ri-
dicula formidine laborabant.
9 Quòd ſi etiam nihil turbulentum eos terri-
10 taſſet, tranſitu tamen beſtiarum ac ſerpentum
ſibilis exagitati, interibant tremebundi: etiam
aerem, qui nullo modo euitari poteſt, ſe intue
ri negantes.
11 Etenim formidoloſa res eſt malitia proprio C
teſte comdemnata, & quæ compreſſa à con-
ſcientia, ſemper mala præſagit.
12 Nihil enim aliud eſt timor, quàm auxiliorũ
à ratione proficiſcentium defectio.
13 Quum autem intus minor ſpes reſideat, ma-
ius id putat quod ignoratur, cauſa tormentũ
præbente.
14 Ergo illi per noctem verè impotentem, at-
que ab impotentis Orci receſſu profectam eo-
dem ſomno ſopiti,

15 Partim

15 Partim ſpectrorum monſtris exagitabantur,
partim animæ defectione exanimabantur:re-
pentinus enim & inexpectatus timor eis in-
gruerat.
16 Atque hoc deinde modo, quicunque tan-
dem ibi fuiſſet,collapſus in carcerem citra fer
D rum incluſus cuſtodiebatur.
17 Nam ſiue quis agricola,ſiue paſtor erat, ſiue
operarius labores in deſerto obiens, quiſque
præoccupatus ineuitabilem neceſsitatem ſu-
ſtinebat.
18 Siquidem omnes vna tenebrarum catena
conſtricti erant:ſiue flatus ſibilans,ſiue denſos
inter ramos canora vox auium, ſiue ſonitus
aquarum impetu currentium,
19 Siue immanis ruentium ſaxorum fragor,
ſiue viſum effugiens ſaltantium animalium
curſus,ſiue frementium ſæuiſsimarum ferarũ
vox,ſiue Echo montium cauernis repercuſſa,
metu illos exanimabat.
20 Totus enim mundus clara luce reſplende-
bat,atque expeditis continebatur operibus.
21 Illis verò ſolis grauis incumbebat nox, ima-
go quædam earum tenebrarum, quę illos erãt
excepturæ:ipſi denique ſibi tenebris grauio-
res erant.

CAPVT XVIII.

1 *De luce Iſraelitarum eos præcedente.* 5 *Afflictio impiorum AEgyptiorum.*

Exo.10.f.23 1 Sanctis autẽ tuis maxima lux aderat, quo-
rum quidem vocem audientes illi, ſpeciẽ
autem non videntes, quòd non eadem & ipſi
paterentur, beatos prædicabant.
2 Quòd verò non nocerẽt iniuria prouocati,
gratias eis agebant, & veniam inimicitiarum
precabantur.
Exo.13.d.21 3 Quorum cauſa igneam columnam itineris
Pſa.77.b.14, ignoti ducem,innocuúmque ſolem magnifi-
& 104.d.39 cæ peregrinationis præbuiſti.
4 Nam illi quidem digni erant qui luce priua
ti cuſtodia tenebrarum tenerentur, vt qui fi-
lios tuos,per quos incorruptum Legis lumen
orbi erat impertiendum, concluſos aſſeruaſ-
ſent.
Exod.1.c.16, 5 Cæterùm quum illud conſilium cepiſſent,
& 2.a.3 vt infantes ſanctorum tuorum occiderent,
vnúſque expoſitus fuiſſet,atque ad eos redar-
guendos reſeruatus,tu orbaſti eos liberorum
copia,& in aqua vehementi ſimul omnes per-
didiſti.
Ex.14.f.24, 6 Nox illa maioribus antè ſignificata fuit, vt
g.27 certò ſcientes quibus crediderant iuramẽtis,
bono ac ſecuro animo eſſent.
7 Populus autem tuus & iuſtorum ſalutem,&
hoſtium interitum eſt conſequutus.
8 Vt enim inimicos noſtros vltus es, ſic nos
aduocans gloria illuſtraſti.
9 Clàm igitur ſacrificabant ſancti bonorum
filij,ac diuinam Legem concorditer ſanxerũt,
ſanctos eorundem & bonorum & periculorũ
ex æquo cõſortes fore,patribus iam hymnos
præcinentibus.
10 Clamor cõtrà hoſtium diſſonus reſonabat,
miſerabiliſque liberorum, qui deplorabãtur,
lamentatio ferebatur.
Ex.12.d.27, 11 Eadem autẽ pœna ſeruus, qua dominus af-
e.29 fectus fuit,& plebeius paria cum Rege eſt per-
peſſus.

12 Vnóque adeò mortis nomine cuncti ſimul
innumerabiles habuerunt mortuos : neque
enim qui viui erant ad ſepeliendos ſufficiebãt:
quoniam vno momento præſtantiſsima eorũ
proles interiit.
13 Atque ita qui propter præſtigias nihil credi-
derant, in primogenitorum clade populum
Dei filium eſſe confeſsi ſunt.
14 Nam quum ſilentium quietum teneret o- C
mnia,nóxque ſui curſus mediam partem con-
feciſſet,
15 Omnipotens ſermo tuus bellator durus in
medium exitialis terræ, ex ſolio Regali de cę-
lo deſiliit,
16 Mandatum tuum minimè fictum,quaſi gla-
dium acutum gerens,ſtánſque, partim cælum
attingens, partim ſolo inſiſtens, omnia morte
compleuit.
17 Tunc quidem ſubitò,cum viſiones ſomnio-
rum vehementer eos perturbarunt,tum terro
res inexpectati ſe obtulerunt.
18 Et alius aliò proiectus declarabat ſemimor-
tuus,quam ob cauſam moreretur.
19 Hoc enim ſomnia quæ ipſos conturbarant,
eis præſignificarunt, ne ignari cur hæc mala
paterentur, interirent.
20 Cęterùm iuſtos quoq; attigit tentatio mor-
tis,& ſtrages in deſerto facta eſt multitudinis:
ſed illa non diu ira manſit.
21 Nam properè vir inculpatus armis miniſte- D
rij ſui,precatione, ſuffimentóque propitiato- Num.16.g.
rio prolatis, propugnatorem ſe præſtitit, reſti 46
tit indignationi : declaránſque ſe tuum ſeruũ
eſſe,finem calamitati impoſuit.
22 Interemptorem autem non robore corpo-
ris,neque vi armorum deuicit : ſed iuramenta
patrum ac fœdera allegans, plectẽtem oratio-
ne ſuperauit.
23 Nam aceruatim iam aliis ſuper alios colla-
pſis mortuis,hic medius obſiſtens iram pręci-
dit, viámque ad viuos intercluſit.
24 Siquidem omnis in tunica talari ornatus Exo.28.b.11
inerat:& decora patrum in ſculptura lapidis
quadripartito ordine diſtincti:atque in diade-
mate capitis eius,maieſtas tua.
25 His vaſtator ceſsit, hæc verò extimuit : ſola
enim iræ experientia ſufficiebat.

CAPVT XIX.

De interitu AEgyptiorum,& Hebræorum liberatione.

1 Impios autem indignatio ſine miſericordia
ad extremum vſque eſt perſecuta, vt quorũ
etiam futura facinora præuiderat:
2 Quòd eos quos abire permiſiſſent, atque cũ
ſtudio præmiſiſſent,pœnitentia ducti rurſum
eſſent perſequuturi.
3 Quũ enim recenti adhuc luctu ad ſepulchra Exod.14.a.5
mortuorum lamentarentur, aliud conſilium
amentiæ plenum ceperunt,vt quos ſupplicã-
do extruſerãt,eos vt fugitiuos perſequerẽtur.
4 Merita enim neceſsitas ad hunc finem eos
pertraxit,atque eorũ quæ *ipſis* acciderant,obli
uionem iniecit, vt reliquas cruciatuũ pœnas
perſoluerent:
5 Ac populus quidem tuus admirabilem iti-
neris rationem tentaret:illi verò nouum mor-
tis genus inuenirent.
6 Siquidem omnes res creatæ in ſuo ſingulæ B
genere, propriis ſeruiẽtes muneribus à te mã-

datis,vt filij tui nullo incommodo affecti con-
ſeruarentur,deintegro rurſum aliam figuram
induebant:
7 Nubes caſtra obūbrabat,& quæ aquis prius
occupata erat terra, emergens ſicca apparuit,
itérque item expeditum è Mari rubro, & her-
boſus è violento gurgite campus:
8 Per quem tota gens tranſiit, hi qui tua pro-
tecti manu,ſtupenda miracula conſpexerunt.
9 Nam in modum equorum hinnierunt, mo-
réque agnorum exultauerunt,te liberatorem,
ô Domine,decantantes.
C 10 Meminerant enim adhuc rerum actarum in
peregrinatione ſua,quemadmodum pro ani-
malium ſobole terra protuliſſet inſecta, & pro
piſcibus multitudinem ranarum fluuius euo-
muiſſet.
Exod.16.d.13 Num.11.g.31 11 Nouiſsimè autem viderunt nouam auium
progeniem,quum permoti cupiditate delica-
tos cibos poſtulaſſent.
12 Nam ad ſolatium eorum ſublimis à Mari co
turnix aduolauit,porrò ſceleratis pœnæ præ-
greſsis fulminum vi ſignis irrogatæ fuerunt,
quas iuſtè ſua nequitia meriti patiebātur, quū
grauiorem inhoſpitalitatem exercuiſſent.
13 Nam alij ignotos homines, quum ad ipſos
veniſſent,non recipiebant: alii hoſpites bene
meritos in ſeruitutem redigebant.
14 Neque ſolùm hoc, ſed ſiqua ipſorum eſſet
viſitatio, quoniam alienigenas inimicè reci-
piebant.
15 Alij item quos feſtorum celebritate excepiſ-
ſent, admiſſos iam in eiuſdem iuris commu-
nionē grauiſsimis laboribus afflixerunt.
16 Itaque cæcitate etiā percuſsi fuerūt, vt quō- Geneſ.19.c.11
dam ad iuſti fores illi qui vaſtis circunſepti te-
nebris,ſuarum quiſq; forium aditū quærebāt.
17 Etenim elementa per ſe aptè tranſponūtur, D
quemadmodum in pſalterio ſoni nomen cō-
centus permutantes,ſonum tamen ſemper ali
quem retinent:quod licet ex animaduerſione
rerum actarum exactè coniicere.
18 Aquaticis enim commutabantur terreſtria,
& natatilia in terram tranſibant.
19 Ignis in aqua virium ſuarum immemor va-
lebat, & aqua naturæ extinctricis obliuiſce-
batur.
20 Flammæ rurſum animaliū, quæ corruptio-
ni obnoxia ſunt,corpora in his inambulantiū
nulla tabe affecerunt,nec ad liqueſcendum na
tū glaciale ambroſij cibi genus liquefecerunt.
21 Per omnia enim, ô Domine,amplificaſti po-
pulum tuum, gloriáque ornauiſti, nec ei vllo
tēpore aut loco præſens adeſſe es dedignatus.

Sapientia Ieſu filii Sirach, Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σιράχ. vulgò Eccleſiaſticus.

PRAEFATIO SAPIENTIAE IESV FILII SIRACH.

NOVA EX GRAECO TRANSLATIO.

1 MVLTA & magna
nobis per Legem
& Prophetas,cæ-
teróſq; qui illos
ſunt conſequuti,
tradita fuerunt,
quorum nomine
ſumma doctrinæ
ſapiētiæque laus
Iſraeli meritò tri-
buenda eſt.
2 Ex quibus oportet non lectores ſolùm do-
ctos eruditóſque exiſtere,verumetiam homi-
nes earū rerum ſtudioſos eam facultatem cō-
parare,vt & loquendo & ſcribendo exteris vti
les eſſe poſsint.
3 Ex eorum numero Ieſus auus meus, quū in
legenda Lege,ac Prophetis, cæteriſque libris
B qui à patribus traditi ſunt,plurimum ſtudij o-
peræque poſuiſſet,in hiſque ſatis exercitatio-
nis ac facultatis comparaſſet:in eam eſt indu-
ctus voluntatem, vt ipſe quoque aliquid ſcri-
beret eorum quæ ad doctrinam & ſapientiam
pertinerent:
4 Vt ſtudioſi atq; huiuſmodi rebus dediti, hac
viuendi in Lege ratione ac conſuetudine ma-
iores progreſſus facerent.
5 Vos igitur monitos volo,& hortor,vt cū be-
neuolentia atque attentione hæc legatis: ve-
niámque detis, ſi minus aſſequuti eſſe videa-
mur vim quarundam dictionum, quas inter-
pretando exprimere conati ſumus.
6 Neque enim hæc ipſa eadem vim habent
eandem quum Hebraicè dicuntur,& quū alie-
nam in linguam transferuntur.
7 Neque verò hæc ſolùm, ſed etiā cætera, atq; C
adeò ipſa Lex,ac Prophetæ, aliíque libri non
paruam habent diſsimilitudinem & differen-
tiam,quū ſuo ac proprio ſermone explicātur.
8 Ego autē anno trigeſimo octauo regis Euer-
getæ,quū veniſſem in Ægyptū,ibique aliquā-
diu cōmoratus exemplar non paruæ eruditio
nis reperiſſem: maximè neceſſarium ſum arbi
tratus,aliquid ſtudij, operę, laboriſq; in eo ad-
hibere,vt hūc librū in aliā linguā conuerterē.
9 Nam in hoc quidem temporis ſpatio mul-
tum vigiliæ, ſcientiæque adhibui, vt liber ad
finem perductus ederetur,vtque hi qui in exi-
lio cupiunt diſcere,ſuos in Lege mores cōfor-
mantes vitam degerent.

ALIA INCERTI AVTHORIS PRÆFATIO.

1 Ieſus hic,Sirach quidem filius fuit,nepos ve-
rò Ieſu eodem appellari nomine.
2 Vixit autē poſterioribus tēporibus, poſtea-
quam populus in captiuitatem abductus eſt,
& in patriam reuocatus,atq; adeò poſt omnes
ferè Prophetas.
3 Porrò auus eius Ieſus, quemadmodum ipſe
teſtatur,vir fuit inter Hebræos ſumma tū in-
duſtria

duſtria, tum prudentia:
4 Qui non ſolùm aliorum qui ante ſe fuerunt
hominum ſapientum ſapienter dicta collegit:
ſed ipſe etiam quædam priuatim commodè
ac ſcitè pronuntiauit multæ intelligentiæ ac
ſapientiæ plena.
5 Quum igitur hunc librum propè collectum
Ieſus ille primus vita defunctus reliquiſſet, Si-
rach poſt mortem illius eundem acceptũ Ieſu
filio ſuo tradidit.
6 Qui quidem eum in manus ſumptũ concin-
nè totum redegit in volumẽ: ſapientiamq; nõ
ſuo ſolùm & patris, ſed etiam aui ſui nomine
appellauit: vt hoc Sapientiæ nomine, ſtudium
amoremq; auditoris ad ipſius libri meditatio-
nem alliceret.
7 Itaq; hic quidem liber dicta ſapientia, atque
ænigmata, ſimilitudineſq; continet, tum ſin-
gulares quaſdam veteres Diuinaſq; hiſtorias,
etiam virorum qui Deo grati extiterunt, qui-
bus oratio eius laudatioq; accedit.
8 Præterea quibus Deus beneficiis populum
ſuũ dignatus affecerit, & quibus malis hoſtes
eius cumularit, in eodem libro memoratur.
9 Hic Ieſus Solomonis fuit aſſectator, nec mi-
norem doctrinæ ſapientiæque laudem quàm
ille, adeptus eſt: vt qui vere multiſcius & ipſe
fuerit, & appellatus.

Eccleſiaſticus.

NOVA EX GRAECO TRANSLATIO.

CAPVT I.

4 *Sapientiæ laudatio.* 11 *Timor ſiue religio Domini.* 33 *In quo conſiſtat ſtudium ſapientiæ.* 34 *Quomodo adeũda ſapientia.*

1 OMNIS Sapientia à Do-
mino *manat*, & cum eo eſt
in perpetuum.
2 Arenam maris, & gut-
tas pluuiæ, aut dies ſecu-
li, quis enumeret? altitu-
dinem cæli, ac terræ lati-
tudinẽ, profundúmque
abyſsi, & ſapientiam quis inueſtiget?
3 *Sapientiam Dei præcedentem omnia quis inueſtigauit?*
4 Rerum omnium prima creata eſt ſapientia,
& prudentiæ intelligentia iam inde à ſeculo.
5 *Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis, & ingreſſus il-
lius mandata æterna.*
Rom.11.d.34 6 Radix ſapientiæ cuinam eſt reuelata? & aſtu-
tias eius quis cognouit?
7 *Diſciplina ſapientiæ cui reuelata eſt, & manifeſtata,
& multiplicationem ingreſſus illius quis intellexit?*
8 Vnus eſt ſapiens vehementer metuẽdus, qui
in ſolio ſuo ſedet.
9 Dominus ipſe creauit eam ac vidit, illámq;
dinumerauit.
10 Et effudit eam ſuper omnia ſua opera, ac ſu-
per omnem carnem pro munificentia ſua, atq;
hominibus ſui amantibus illam exhibuit.
11 Timor Domini gloria eſt, & gloriatio, & læ-
titia, exultationiſque corona.
12 Timor Domini delectat cor, ac lætitiã, gau-
dium, vitámque longam impertit.
13 Timẽti Dominum bene erit ad extremum,
atque in die mortis ſuæ beatus erit.
14 *Dilectio Dei honorabilis ſapientia:*
15 *Quibus autem apparuerit in viſu, diligunt eam in vi-
ſione, & in agnitione magnalium ſuorum.*
Prouer.1.a.7, & 9.c.10 Pſal.110.d.11 16 Initium ſapientiæ timere Deum, & vnà cũ
fidelibus creata eſt in vtero: nidum fundauit
æternum inter homines, eorúmque ſemini ſe
concredet.
17 *Timor Domini, ſcientiæ religioſitas.*
18 *Religioſitas cuſtodiet, & iuſtificabit cor, iucunditatem
atque gaudium dabit.*
19 *Timenti Dominum bene erit, & in diebus conſumma-
tionis illius benedicetur.*
20 Revereri Dominũ plenitudo eſt ſapientiæ,
quæ fructibus ſuis ſtudioſos ſui exaturat.
21 Vniuerſam domum ipſorum bonis deſidera-
tis implebit, ac ſuis cellas prouentibus: vtraq;
enim dona Dei ſunt ad pacem.
22 Corona ſapientię timor Domini, germinãs
pacem atque incolumitatem ſalutarem: qui
autẽ ipſum diligunt, eos ad gloriandũ dilatat.
23 *Et vidit, & dinumerauit eã: vtraq; autẽ ſunt dona Dei.*
24 Scientiam atque facultatem intelligendi
effundit ſapientia, & eos qui ipſam amplectũ-
tur, extollit gloria.
25 Timere Dominum radix eſt ſapientiæ, atq;
eiuſdem rami vitæ propagatio diuturnæ.
27 Timor Domini peccata depellit, & quãdiu
præſens eſt, iram auertit.
28 Vir iracundus non poterit cenſeri iuſtus: nã
ruinam ei creat ipſius ad iram procliuitas.
29 Qui patiens eſt, ad tempus præſtabit tole-
rantiam: poſtea ei lætitia exorietur.
30 Verba ſua ad tẽpus ſupprimet, & labia mul-
torum conſilium eius enarrabunt.
31 In theſauris ſapientiæ latet ſcientia,
32 Scelerato verò pietas eſt execrabilis.
33 Sapientiam ſi cupis, fac ſerues mandata, &
Dominus tibi eam largietur.
34 Nã ſapientia & eruditio timor Domini eſt,
35 Et gratæ ſunt ei fides ac manſuetudo.
36 Ne diffidas timori Domini, & ad eũ corde
duplici ne acceſſeris.
37 Ne conformes te ad ſermones hominum,
neque labiis tuis confidas.
38 Ne extollas teipſum, vt ne cadas, atque ani-
mæ tuæ dedecus afferas:
39 Detegátque Dominus ſecreta tua omnia, &
in medio cœtu te proſternat,
40 Eo quòd ad timorem Domini non acceſſẽ-
ris in veritate, & cor tuum doli plenum fuerit.

CAPVT II.

1 *Seruiẽtes Dei expectãda afflictio.* 6 *Fides & ſpes in Deum habẽda.*

1 FIli, ſi tu inſtituiſti ſeruire Deo, fac animum Matth.4.a.1
tuũm ad tentationem præpares. 2.Tim.3.c.12
1.Pet.4.c.16
2 Dirige cor tuum, ac tolera: & in tempore in-
curſionis ne feſtines.
3 Adhæreſcas ei, & ne deſciſcas: vt extremo tẽ-
pore tuo amplificeris.
4 Quicquid tibi acciderit, libẽter ſuſcipe: atq;
in commutatione afflictionis tuæ patientiam
habe.
5 Quoniam aurum igni probatur, & homines Sapien.3.a.6 Prouer.17.a.

probabiles in fornace afflictionis.
B 6 Habeto ei fidem, & ſuſcipiet te: dirige vias
tuas, ſpémque tuam in eo reponas.
7 *Metuentes Dominum ſuſtinete miſericordiam eius: & non deflectatis ab illo, ne cadatis.*
8 Qui timetis Dominum, ei fidem habetote,
nec merces veſtra intercidet.
9 Qui Dominum timetis, ſperate bona, læti-
tiámque ſempiternam & benignitatem.
10 Qui reueremini Dominum, expectate miſe-
ricordiā eius, & ne declinetis, vt nō cōcidatis.
11 Reſpicite in priſca retrò ſecula, & cōſiderate:
quis ſuam in Domino fixit fiduciā, & pudore
affectus eſt?
Pſal. 37. c. 25 12 Quis in timore eius permanſit, & fuit dereli
Eſa. 2. c. ctus? quis eū inuocauit, qui ab eo ſpret⁹ fuerit.
C 13 Nā miſericors & clemēs eſt Dominus, ſum-
mæque tum patientiæ, tum miſericordiæ: qui
& peccata remittit, & ſalutē affert in afflictio-
nis tempore.
1. Re. 18. d. 21 14 Væ cordibus timidis, remiſsiſque manibus,
& peccatori duabus viis ingredienti.
15 Vę cordi collapſo, quia nullam habet fidem:
ideo protectione quoque deſtituetur.
16 Væ vobis qui patientiam amiſiſtis.
17 Quid enim facietis, quū Domin⁹ inſpexerit?
18 Qui Dominū reuerētur, non diffidūt verbis
Ioa. 14. d. 24 eius: qui diligūt eum, vias ipſius conſeruabūt.
19 Qui Dominum reuerētur, inqrēt quæ grata
ſūt illi: qui diligūt eū, Lege ipſius implebūtur.
20 Qui timent Dominū, ſua præparabunt cor-
da: atque animas ſuas coram illo humiliabūt.
21 *Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius,*
4. Reg. 24. c. 22 22 *Dicentes, Si pœnitentiam non egerimus,*
Incidemus in manus Domini, non in manus
hominum.
23 Nam quanta eſt maieſtas eius, tanta eiuſdē
miſericordia eſt.

CAPVT III.

2 De parentibus honorandis. 19 Manſuetudo. 20 Humilitas. 22 Arcana Dei nō inquirēda curioſius. 27 Cor prauū. 30 Superbi. 31 Cor ſapiens. 33 Eleemoſyna.

1 *Filij ſapientiæ, eccleſia iuſtorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.*
2 IVdicium patris audite filij, & ſic facite vt ſal
ui ſitis.
Exo. 20. d. 6 3 Dominus enim honorem tribuit patri in ob
Deut. 5. b. 10. ſeruantia filiorū, & iudicium matris in filios
Epheſ. 6. a. 2 confirmauit.
4 Qui reueretur patrem, expiat peccata:
5 Et recondit ſibi quaſi theſaurum, qui matrē
ſuam honorat,
6 Qui reueretur patrem, lętitiā ex liberis pci-
piet, atque in die precationis ſuæ exaudietur.
7 Qui honorat patrē, longa vita perfruetur: &
qui audit Dominum, matrem ſuam recreabit.
8 Qui timet Dominum, patrem honorabit: &
parentibus tanquam dominis inſeruiet.
B 9 Tam factis quàm dictis patrem matrémque
Exo. 20. c. 12 honora,
Deut. 5. b. 10 10 Vt ab hominibus ad te benedictio pueniat.
Matt. 15. a. 4 11 Nā bona patris precatio domos liberorū ſta-
Marc. 7. b. 7 bilit: dira verò matris imprecatio eruit funda-
Epheſ. 6. a. 2 menta.
Gen. 27. d. 27 12 Ignominia patris tui ne glorieris: non enim
Deut. 33. a. 1 gloriæ tibi eſt patris infamia.
13 Gloria enim homini honore patris cōpara-
tur, & opprobrio liberis eſt ignominia mater
affecta.
14 Fili, ſubleua patrem tuum in ſenecture, neq;
in vita tua eum moleſtia afficias.
15 Quòd ſi ſenſu deſtituatur, ignoſce ei, ac caue
ne tuis fretus viribus illum deſpicias.
16 Neque enim tributa patri benignitas dabi-
tur obliuioni, atq; aduerſus peccata tibi pro-
pugnaculum extruetur.
17 Recordabitur tui in die afflictionis tuę: & vt
per ſerenitatem glacies, ita peccata tua diſſol-
uentur.
18 Quàm infamis eſt deſertor patris: & maledi C
ctus à Domino, qui mouet indignationē ma-
tri ſuæ.
19 Fili, res tuas cum māſuetudine perage, & ho
mini probato charus eris.
20 Quāto maior es, eo te geras ſummiſsius, & Philip. 2. a. 3
gratiam apud Dominum reperies: multi qui-
dem altitudine fortunæ gloriáque excellunt,
ſed manſuetis reuelantur arcana.
21 Quoniam potētia Domini magna eſt, & ab
humilibus gloriam conſequitur.
22 Difficiliora quàm quibus par ſis, inconſide- Prou. 25. d. 27
ratè ne quæras: & quæ tuas ſuperant vires, ne Rom. 12. a. 3
ſtultè exquiras.
23 Quæ tibi mandata ſunt à Deo, ea ſanctè me-
ditare: neque enim opus eſt tibi, quæ ſunt arca
na, oculis cernere.
24 Quæ non neceſſaria, ſed ſuperuacanea ſunt
orationi tuæ, ea curioſè ne tracta.
25 Nam plura quàm humanus ſenſus capiat,
tibi patefacta ſunt.
26 Multos enim decepit vana de ſe ſuſcepta o-
pinio, & praua cogitatio eorum ſententiā la-
befactauit.
27 Cor pertinax malum tādem accipiet: & qui D
periculum amat, in illo peribit.
28 Pupillis orbus, lumine carebis: cognitionē
autem cuius expers es, ne profitearis.
29 Cor durū grauabitur laboribus, & ſcelera-
tus peccata peccatis cumulabit.
30 In perſuaſione ſuperbi nullum eſt remediū:
greſſus eius conuellentur, quoniam in eo ra-
dices egit planta malitiæ.
31 Cor hominis intelligentis recōditos ſermo-
nes meditatur, & aurē attentā ſapiens expetit.
32 *Sapiens cor & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.*
33 Ignem aqua ardentem extinguit, & pecca- Pſal. 40. a. 2
tum expiat miſericors benignitas: Dan. 4. c. 24
34 Et Dominus qui gratiā reddit, memor erit Matth. 5. a. 7
in poſterum, vt author in tempore caſus ſui fir
mamentum inueniat.

CAPVT IIII.

1 Nō auertendus oculus à paupere. 10 Iudex ſit miſericors erga pupillos. 12 Redit ad ſapientiæ commendationē. 18 Tentatio ſequitur ſtudioſos ſapientiæ. 23 Tempus. 26 Mendaciū. 28 Sapientia. 30 Veritas. 31 Peccatū. 32 Potens. 33 Iuſtitia. 34 Lingua. 35 Sæuitia fugienda. 36 Auaritia.

1 FIli, ne defraudes pauperem victu, nec ocu Deut. 15. a. 4
los egenos ſpe diu produxeris. Tob. 4. b. 7
2 Animam eſurientē ne moleſtia afficias, neq; Matt. 25. c. 35
quēquam in ſua inopia de die in diem ducas. Luc. 11. f. 41
3 Cor exacerbatum ne perturbes magis: nec
differas quod indigenti largiturus es.
4 Supplicem afflictum ne reiicias, nec faciem
auertas tuam à paupere.
5 Oculum ab egeno ne auertas, nec locū tibi
malè

malè precandi cuiquam des.
6 Nam quum tibi malè in acerbitate animæ
ſuæ precabitur, eius precationem exaudiet
qui creauit eum.
7 In cœtu multitudinis exhibe te amabilem,
& principi caput tuum ſummitte.
8 Inclina aurem tuam pauperi ſine vlla offen-
ſione, & quæ ſunt amica reſponde ei cum mã-
ſuetudine.
Geneſ.14.c.14 9 Iniuriam patientem eripe è manu iniuriam
inferentis, neque in vindicando animum par-
Exod.2.b.11 uum habeas.
Prouerb.4.a.1 10 Inſtar patris eſto pupillis, & loco viri matri
illorum:
B 11 Et eris tanquam filius Altiſsimi, qui te cha-
riorem, quàm mater tua, eſt habiturus.
12 Sapientia filios extollit ſuos, atque eos am-
plectitur qui ipſam quærunt.
13 Qui diligit eam, vitam diligit: & qui mane
ad illam vigilant, replebuntur lætitia.
14 Qui apprehendit eam, hæreditate gloriam
conſequetur, & quam vitæ viam fuerit ingreſ-
ſus, eam Dominus fortunabit.
15 Qui colunt eam, inſeruient ſancto: & qui di-
ligunt illam, à Domino diligentur.
16 Qui obtemperat ei, gentes iudicabit: & qui
illi attendit, ſecurè habitabit.
17 Si fidem ei habuerit, hęres eius erit: & poſſeſ-
ſionem retinebit eiuſdem progenies.
C 18 Nam obliquè primum cum eo ambulabit,
19 ac timorem metúmque ei afferet, atque in di-
ſciplina ſua cruciabit: donec exploratum ha-
buerit animum eius atque per iura ſua eũ ten-
tauerit.
20 Tum demum rurſum ad eum rectà redibit,
21 illúmque exhilarabit, atque ei pateſaciet ar-
cana ſua.
22 Si autem deerrauerit, eum derelinquet, tra-
détque in manus ruinæ eius.
Rom.12.c.11 23 Obſerua tempus, atque malum caueas.
24 Neque te pudeat, quum tua agitur anima.
25 Eſt enim pudor peccatum trahens ſecũ: eſt
itẽ pudor qui gloriam gratiámque conciliat.
26 Ne accipias perſonam aduerſus tuam ani-
mam, neque eam verearis in ruinam tuam.
Prouerb.24.b.17 27 *Ne reuerearis proximum tuum in caſu ſuo.*
28 Tempus ſalutis nactus, ne comprimas ſer-
D monem, neque ſapientiam tuam celes, quum
illuſtranda eſt.
29 Nam ex ſermone ſapiẽtia cognoſcetur, atq;
ex verbis linguæ eruditio.
30 Ne vlla in re veritati contradicas, quin po-
tius te in mendacio tuæ inſcitiæ pudeat.
31 Ne verearis cõfiteri peccata tua, nec curſum
fluminis vi cohibeas.
32 Ne te ſubmittas ſtulto homini, ac perſonam
potentis ne accipias.
33 Vſque ad mortẽ decerta pro veritate, & Do-
minus Deus pro te pugnabit.
34 Ne ſis audax in lingua tua, atq; in operibus
tuis piger ac remiſſus.
35 Ne te geras domi tuæ inſtar leonis, nec in
domeſticos tuos inſanè ſæuias.
Act.20.g.35 36 Ne manũ porrectã ad accipiendum habeas,
ad reddendum verò contractam.

CAPVT V.

*1 Diuitiis nõ fidendum. 3 Contemptus Dei. 5 Remiſsio pec-
cati. 10 Diuitiæ. 11 Inconſtantia. 13 Via Domini.
13 Sermo. 15 Lingua. 16 Suſurro.*

1 NE confidas tuis diuitiis, neque dicas, Ad Luc.12.b.15
vitam meam abundè inſtructus ſum.
2 Ne indulgeas animo tuo, ac potentiæ tuæ,
vt in viis cordis tui ambules.
3 Ne dicas, Quis me propter opera mea in po-
teſtatem ſuam rediget? Dominus enim vin-
dex petulantiam tuam vindicabit.
4 Ne dixeris, Peccaui: & quid mihi acerbũ ac- B
cidit? Dominus patiens eſt, non te dimittet.
5 De venia ne ſis nimium ſecurus, vt peccata
peccatis cumules.
6 Ac ne dicas, Miſericordia eius plurima eſt, Infrà 21.a.1
multitudinem peccatorum meorum mihi i-
gnoſcet.
7 Tã enim ira, quàm miſericordia ab eo pro- Infr.16.b.13
perabit, ac ſuper ſceleratos furor eius requie-
ſcet.
8 Ne differas cõuerti ad Dominum, nec diem
ex die ducas.
9 Nam ſubitò ira Domini erumpet, & quum C
ſecurus eris, profligaberis, atque in tempore
vltionis peribis.
10 Ne animum adiicias ad diuitias iniuſtas: ni- Proue.10.a.2, & 11.a.4
hil enim proderunt in tempore incurſionis.
11 Ne agiteris omni vento, neque omnem vi- Ezec.7.d.19
am ingrediaris: ſic enim ſceleratus qui bilin-
guis eſt.
12 In tuo ſenſu certo conſtans eſto, atque vnus
& idem ſit ſermo tuus.
13 Ad auſcultandum quę ſunt bona, promptus Iacob.1.c.19
eſto: ad reſpondendum verò quod eſt rectum, D
moderatus.
14 Si eſt tibi intelligentia, reſpõde proximo: ſin
minus, manus tua ori tuo ſit admota.
15 Gloria, & ignominia orationis comes eſt,
& ſua cuique lingua ruinam affert.
16 Ne appelleris ſuſurrator, neque lingua tua
cuiquam inſidias facias.
17 Furem enim grauis ſequitur ignominia, bi-
linguem verò peſsima damnatio comita-
tur.
18 Nullius rei tam paruæ, quàm magnæ igna-
rus ſis.

CAPVT VI.

*1 Bilinguis. 2 Superbia. 5 Verbum dulce. 18 Doctrinam
amplectendam ſuadet.*

1 NE ex amico efficiaris inimicus: nomen
enim malũ, ignominiam, opprobriúm-
que vir huiuſmodi adipiſcetur. Ita bilinguis
improbus infamia notabitur.
2 Ne efferaris animi tui conſilio, ne quaſi tau- Rom.12.c.16
rus diſcerpatur anima tua.
3 Folia tua comedes, fructúſque tuos perdes, Philip.2.a.3
atque teipſum velut arborem aridam deſti-
tues.
4 Anima improba diſperdet poſsidentem ſe,
irriſionique hoſtium eum exponet.
5 Suauis oratio multos ſibi amicos conciliat, Infr.20.b.13
linguáque bene loquens, multorum commo-
dos allicit ſermones.
6 Fac beneuolos habeas multos, at vnum de
mille conſiliarium.
7 Amicum paraturus, experimẽto probatum Deu.13.b.6, & 33.b.8
para, nec eius fidei temerè te committas:
8 Nam eſt amicus ſuo ſeruiens tempori, qui Mich.7.a.5
in tempore calamitatis non permanebit. Mat.10.d.35
9 Eſt item amicus qui in inimicum ita cõuer-
titur, vt per rixam opprobrium tuũ proferat.

Infrà 37.a.5 10 Eſt etiã amicus menſæ particeps, qui in die
B affictionis tuæ te derelinquet.
11 Secundis rebus tuis erit ſicut tu, atque in domeſticos tuos ſumma vtetur libertate:
12 Quòd ſi fueris afflictus, erit contra te, & à facie tua ſe abſcondet.
13 Inimicos tuos deuita, & à tuis amicis caue tibi.
14 Amicus fidelis firmum eſt præſidiũ: qui talem nactus eſt, theſaurum inuenit.
15 Fidelitas amici nulla re permutari poteſt, nec vllo pondere pulchritudo eius æſtimari.
16 Amicus fidus medicina vitæ eſt, & qui Dominum timent, talem nanciſcentur.
17 Qui Dominum reueretur, amicitiam ſuam conſtituet, quoniam tanquam alter ipſe erit proximus eius.
18 Fili à iuuentute tua delige diſciplinam, & ſapientiam ad canos vſq; duraturam inuenies.
19 Quaſi qui ares ac ſeras, accede ad eam, & bonos ab ea fructus expecta.
Infrà 51.d.35 20 Nam in cultura eius nõ multum laborauers, quin de prouentibus eius mox comedas.
C 21 Quàm valde aſpera eſt imperitis: nõ permanebit in ea excors.
22 Tanquam lapis probator grauis erit in eo, nec moram interponet quin eam abiiciat.
23 Nam ſapientia nomine ſolùm ſuo illis, non re vera multis nota eſt.
24 Audi fili, ac ſententiam meam amplectere, & conſilium meum ne aſperneris.
25 Pedes tuos in compedes eius inſere, & ad numellam eiuſdem alliga ceruicem tuam.
Matt.11.d.29 26 Humero tuo ſubiecto ſuſtine illam, neque indignè feras vincula eius.
27 Toto animo tuo accede ad eam, totiſque viribus vias eius conſerua.
28 Inueſtiga & inquire, & tibi cognoſcẽda dabitur: eámque ſemel adeptus, ne dimittas.
29 Ad extremũ enim eius requiem inuenies, eáque tibi in lætitiam conuertetur.
D 30 Tum erunt compedes eius pro præſidio tibi validiſsimo, eiuſdémque numellæ pro amictu præclaro.
31 Ornatus enim aureus in ea eſt, & nexus hyacinthinus vincula eius.
32 Vt veſtem gloriæ præſtãtem indues eã, coronámque lætitiæ plenam tibi impones.
33 Si volueris ô fili, doctus eris: & ſi animum tuum intenderis, euades callidus.
34 Si affectus fueris ſtudio audiendi, prudentiã percipies: & ſi aurem tuã inclinaris, adipiſceris ſapientiam.
Infrà 8.a.9 35 Conſiſte in cœtu ſenum, & ſiquis eſt ſapiẽs, ei adhære: narrationẽ Diuinã omnẽ libẽter audias, nec te recondita prudentiæ dicta fugiãt.
36 Si tu videris intelligentem, mane ad eũ propera, & limina foriũ eius pes tuus atterat.
Pſal.1.a.2 37 Perfectè perpende præcepta Domini, & eiuſdem mandata perpetuò meditare: ipſe cor tuũ confirmabit, & dabitur tibi deſideriũ ſapientiæ.

CAPVT VII.

1 Peccata diligenter eſſe fugienda. 22 De familia & re domeſtica.

1 NEquid mali facias, & malum te non cõprehendet.
2 Recede ab eo quod eſt iniquum, & declinabit à te peccatum.
3 Fili, ne committas ſemen ſulcis iniuſtitiæ, ne ſepties tanto ampliorem inde meſſem facias.
4 Principatũ a Domino ne petas, nec a Rege ſedem magnificam.
5 Ne iuſtitiam tuam coram Domino vẽdites, nec apud Regem oſtentes ſapientiam. Iob 9.a.2.c.20 Pſal.142.a.2
6 Iudex eſſe ne contendas, quũ iniuriis tollẽdis par eſſe non poſsis: nequando faciem potentis reformides, atque integritati tuæ ponas offendiculum. Eccls.7.c.17 Luc.18.b.11
7 Nequid pecces in multitudinem ciuitatis, nec te in turbam præcipites.
8 Caue peccati vinculum congemines, quum ne vnum quidem impune laturus ſis. Infrà 12.a.5
9 In precatione tua ne paruo ſis animo, neq;
10 eleemoſynas facere neglexeris. B
11 Ne dicas, Deus ſummus reſpiciet copiã munerum meorum, eaque me offerente accipiet.
12 Ne derideas hominem in acerbitate animæ ſuæ conſtitutum: eſt enim qui deiiciat, & idẽ extollat. 1.Samu.2.b.7
13 Ne confles mendacium aduerſus fratrem tuum, nec idem ſtruas in amicum.
14 Ne velis vti vllo mendacio: non enim ad bonum tendit frequentatio eius.
15 Ne ſis garrulus in cœtu ſenum, nec in precatione tua verba iteres.
16 Laborioſum opus ne oderis, nec agriculturam ab Altiſsimo creatam.
17 In numerum ſceleratorum ne te aſcribas,
18 Sed vindictam memineris nullam morã eſſe facturam.
19 Animum tuum admodum ſummitte: quoniam ignis & vermis ſupplicia ſunt impii.
20 Ne permutes amicũ vlla re eximia, nec fratrem ſincerum auro Ophirio.
21 Vxore ſapiente ac bona ne excideris: nam gratia eius auro præſtat. C
22 Ne malè tractes famulũ operantẽ fideliter, nec mercenarium ſe tibi totum impendentẽ. Leuit.19.c.13 infrà 33.d.30, & 34.d.27
23 Famulum prudentem animo charũ habeas, nec defraudes eum libertate.
24 Pecudes ſi tibi fuerint, inſpice eas: & ſi tibi vtiles ſunt, apud te permaneant. Deut.25.a.2
25 Sũt tibi filii? inſtitue eos atque à prima ætate ceruicem eorum inflecte.
26 Filiæ tibi ſunt? aſſerua corpus earum, nec faciem tuam oſtendas eis hilarem.
27 Eloca filiã, & magno opere perfunctus eris: cæterum viro prudenti eam muneri dato.
28 Vxorem ex animi tui ſentẽtia nactus, ne repudies: nec verò te permittas odioſæ.
29 Honorato patrem toto corde tuo, & dolorum matris tuæ ne obliuiſcaris. Suprà 3.b.9
30 Memento quòd per eos natus es: & quam gratiã referes ꝓ meritis, quæ ab illis accepiſti? Tob.4.a.3
31 Toto animo Dominum reuerere, ac ſuſpice ſacerdotes eius.
32 Omnibus dilige viribus eum qui te creauit: neque miniſtros illius derelinquas. D Deut.12.c.18
33 Time Dominum, ſacerdotémq; honora: & partem, ſicut mandatum habes, eis impertias,
34 Primitias, donáque piacularia, brachiorum
35 munus, ac ſanctificationis ſacrificia, primitiáſque ſacrorum.
36 Deinde pauperi manum tuam porrige, vt tua cõpleatur benedictio.
37 Gratioſa eſt apud omnes viuos munificentia, ac ne à mortuis quidem prohibenda. Tob.1.d.21
38 Ne deſis lamentãtibus *conſolando*, ac cũ lugẽtibus Rom.12.c.15

tibus lugeas.
Matt.25.d.36 39 Ne te pigeat inuiſere ægrotum: nam ex hu-
iuſmodi officiis charus eris.
40 In omnibus quæ dices, quæ ve facies, me-
mento extremorum tuorum, & in æternum
non peccabis.

CAPVT VIII.

1 NE concertes cum homine præpotente,
ne in manus eius incidas.
Matt.5.d.25 2 Cum homine opulento ne contendas, ne ſe
ex aduerſo librans, pondus tuum eleuet.
Infrà 31.a.6 3 Aurum enim multos perdidit, ac corda Re-
gum peruertit.
4 Ne depugnes cum homine linguace, neque
in ignem eius ligna congeras.
5 Ne colludas cum imperito, ne maiores tui
ignominia afficiantur.
2.Cor.2.b.6 6 Homini à peccato recedenti probrum ne
Galat.6.a.1 obiicias: ſed memento nos eſſe omnes in cri-
mine.
Leu.19.g.32 7 Ne vituperes hominem in ipſius ſenectute:
B nam ex nobis ſunt qui conſeneſcunt.
8 Ne inſultes mortuo inimiciſsimo tuo: ſed
memento, omnibus moriendum eſſe.
Supr.6.d.35 9 Ne negligas quæ à ſapientibus ſunt memo-
rata, atq; eorum ſcitè ac commodè dicta me-
ditare.
10 Ab illis enim diſciplinam diſces, & eam gra
tiam qua principibus facilè inſeruias.
11 A ſermonibus ſenum ne deerres: nam ipſi à
principibus ſuis didicerunt.
12 Itaque ſapere diſces ab eis, atque in tempo-
re opportuno reſpondere.
C 13 Ne accẽdas carbones ſcelerati, neque incẽ-
daris flammis ignis eius.
14 Ne inueharis in contumelioſum, ne tanquã
ſubſeſſor ori tuo inſidietur.
Infrà 29.a.4 15 Nequid mutuo dederis homini te potẽrio-
ri: quòd ſi dederis, pro amiſſo habeas.
16 Ne ſpondeas quid maius quàm facultas tua
patiatur: quòd ſi feceris, quaſi ſis perſolutu-
rus, ita curam ſuſcipe
17 Ne litiges cum iudice: nam iudicium ex ſen
tentia illius fiet.
Gen.4.b.8 18 Ne iter facias cum homine audace, ne ingra
ueſcat aduerſum te: nam ipſe faciet quod ſibi
libuerit, & tu cum ſtultitia eius peribis.
Prouerb.22. 19 Ne committas pugnam cum iracundo, nec
d.24 deſertum cum eo perambules: quoniam pro
nihilo ſanguinem ducit, & vbi nihil eſt opis,
proſternet te.
20 Ne conſilium ineas cum ſtulto: neque enim
dicta continere poterit.
21 Nihil agas ſecreti cum alieno: neſcis enim
quid ille pariat.
22 Ne aperias cor tuum cuiuis homini, ne fal-
ſam tibi gratiam referat.

CAPVT IX.

1 *Vxor.* 3 *Meretrix fugiẽda.* 14 *Amicus.* 22 *Iuſtus.* 23 *Sermo.*

1 VXorem quã complecteris, ne proſequa-
ris zelotypia, nec eam malam artem in
te doceas.
2 Ne permittas animũ tuum mulieri, ne ipſa
ſupra vires aſcendat tuas.
3 Mulieri meretrici ne te des obuiam, ne for-
tè in laqueos eius incidas.
4 Mulierem cantatricẽ ne frequentes, ne for-
tè artibus eius capiaris.
5 Ne contempleris virginem, ne in ornamen- Gene.6.a.2
tis venuſtatis eius offendiculum patiaris.
6 Ne des ſcortis animam tuã, vt hæreditatem Prou.5.a.2
tuam ne perdas.
7 In vicis vrbis ne circumſpectes, atq; in deſer-
tis eius ne oberres.
8 A muliere formoſa auerte oculos, nec cõtem Matt.5.d.28.
pleris pulchritudinem alienam.
9 Pulchritudo enim multos adduxit in errorẽ, Gen.34.a.2
ex eáq; amor in modum ignis exardeſcit. Reg.11.a.2
10 *Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via* Iudith 10.
conculcabitur. d.17
11 *Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti*
ſunt: colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.
12 Cum muliere maritata ne ſedeas omnino.
13 Neq; cum ea comporandi gratia committas
ſymbolũ, ne fortè ad eã animus inclinet tuus,
atq; affectu tuo in perniciem prolabare.
14 Ne relinquas veterem amicum: nam nouus C
illi nullo modo æquandus eſt.
15 Vinum nouum, amicus nouus: quòd ſi inue
terauerit, cum lætitia ipſum bibes.
16 Ne æmuleris gloriam hominis ſcelerati: ne- Iudic.9.a.5
ſcis enim quis eius exitus futurus ſit. 2. Reg. 15.
17 Quæ placent impiis, tu ne probes: ſed me- b.12
mento illos vſq; ad mortem nihil eſſe factu-
ros quod iuſtum ſit.
18 Procul abſiſte ab homine poteſtatem necis
habẽre, & ita omni timida mortis ſuſpicione
vacuus eris.
19 Quòd ſi ad eũ acceſſeris, nequid delinquas,
ne protinus vitam tibi eripiat.
20 Per medios te laqueos tranſire ſcito, ac ſu-
per pinnacula vrbis deambulare.
21 Quàm poteris diligẽtiſsimè, amicos explo- D
ra: & cum ſapientibus conſilium conferas. Infrà 7.a.8
22 Viri iuſti conuiuæ ſint tui, & in timore Do-
mini tua gloriatio.
23 Colloquia tua cum prudentibus habeas, at-
que in lege Altiſsimi ſit omnis ſermonis tui
communicatio.
24 De manu artificis opus laudabitur: qui ve-
rò præeſt populo, ex oratione ſua ſapiens co-
gnoſcetur.
25 Formidãdus in ciuitate eius vir linguax, &
ſuo temerarius ſermone dignus erit odio.

CAPVT X.

1 *De rectoribus.* 7 *Superbia.* 15 *Superbia.* 23 *Ti-
mor Dei.*

1 REctor ſapiens erudit populum ſuum, &
principatus viri prudentis moderatus
erit.
2 Qualis gubernator ciuitatis eſt, tales quoq; Prouerb.19.
ſunt miniſtri eius: & mores principis cæteri b.12
omnes ciues imitantur.
3 Rex imperitus perdet populũ ſuum, at pru- 3.Reg.12.a.1
dentia procerum vrbs incolis frequẽtabitur.
4 Poteſtas terræ in manu Domini eſt, is in tẽ-
pore hominem vtilem in ea ſuſcitabit.
5 Succeſſus hominis eſt in manu Domini, qui
perſonæ etiam ipſius ſcribæ gloriam apponit
ſuam.
6 Ne ſuccenſeas proximo ob quanuis iniuriã, Leu.19.a.17
ac cum petulantia contumelioſa nihil egeris.
7 Odioſa coram & Domino & hominibus ſu
perbia eſt, atque ex vtriſque committet ini-
qua.

Iere. 27.a.6. Dan. 4.c.14 8 Propter iniurias & cõtumelias, fraudéq; pa-
ratas opes, regnum ab vna ad aliam gentem
transfertur.
9 (*Quid ſuperbit terra & cinis?*)
10 Nam auaro quidem nihil iniquius eſſe po-
teſt, quippe qui animam ſuam venalẽ habeat:
pro cuiuſque vita ſua quiſque viſcera eruat.
11 *Omnis potẽtatus breuis vita: languor prolixior grauat medicum.*
12 Tenacem morbũ præcidit medicus, ita Rex
hodie *viuus*, cras moritur.
13 Quid tandem ſuperbit terra & puluis, quũ
vermes, ac ſerpentes, beſtiáſque iure quodam
hæreditario ſit poſſeſſurus?
14 Initiũ ſuperbiæ eſt defectio hominis à Do-
mino, atque à creatore ſuo cordis auerſio.
15 Porrò peccati origo ſuperbia eſt: & qui præ-
ditus eſt ea, profundet execrabilia, donec tan-
dem ſubuertatur.
16 Propterea Dominus faſtus *ſuperborum* igno-
minia afficit, & eos ſubuertit ad extremum.
17 Dominus principes detraxit de ſedibus, eo-
rúmque in loco manſuetos collocauit.
18 Radices gentiũ ſuperbarum extirpauit Do-
min⁹, ac loco earũ humiles cũ gloria plãtauit.
19 Dominus euertit regiones gentium, eáſque
funditus aboleuit.
20 Exiccauit eas, illáſque diſperdidit, ac me-
moriam earum de terra deleuit.
21 *Memoriam ſuperborum perdidit Deus, & reliquit me-
moriam humilium ſenſu.*
22 Superbia hominibus non eſt creata, nec ira
furioſa progeniei mulierum.
23 Eſt ſemen honoratum, ſemen ſcilicet homi-
nis, ſemen honoratũ, qui Dominũ reuerẽtur:
eſt ſemen infame, ſemẽ videlicet hominis, ſe-
men infame qui pręcepta Domini violant: ſe-
men ſtabile ſunt, qui timent Dominum, & ho
neſta planta, qui eundem diligunt: ſemen infa
me ſunt qui Legem negligunt, & ſemẽ fallax,
qui præcepta violant.
24 Inter fratres qui præeſt ipſis, honore præ-
ſtat: qui verò Dominum reuerentur, apud eũ
gratia honoréque excellunt.
Ne deficiat imperium, timor Domini impe-
dit: at duritia & ſuperbia imperium amittitur.
25 Eſt diues, & honoratus, & pauper, & decus
eorum eſt timor Domini.
26 Non cõuenit, aut pauperem cordatũ dede-
core, aut diuitem improbum honore afficere.
D 27 Principes, ac gubernatores, potentéſque ho
noribus excellent: attamen nemo eorum ti-
mente Dominum maior eſt.
Proue.17.a.2 28 Seruo prudenti liberi ſeruient, & ſapiens
2.Re.12.c.15 quum eruditur, non murmurabit.
29 Ne cauſas nectas, quominus agas opus tuũ,
neque ipſius in difficili tempore per ſuperbiã
te pudeat.
Proue.12.b.9 30 Pluris eſt enim qui operatur, & omnibus re
bus abundat, quàm qui glorioſè ſe iactat, & in-
diget pane.
31 Fili, cum manſuetudine gloriã animæ tuæ
concilia, & eam honore quem meretur, affice.
32 Quis iuſtum dicat eum qui peccat in animã
ſuam? aut illũ honoret qui vitã ſuam infamat?
33 Pauper, ꝓpter ſcientiã ſuam gloriã adipiſci-
tur, & diues ꝓpter ſuas diuitias eſt in honore.
34 Qui verò pauper honoratus eſt, quanto idẽ
diues eſſet honoratior? & qui inglorius eſt in
diuitiis, quanto in paupertate eſſet magis?

CAPVT XL

4 *Superbia.*

1 SApientia extollit caput humilis, & inter Geneſ. 41.c
proceres illum collocat. 40
2 Ne laudes virũ nomine pulchritudinis eius, Dan. 6.a.3
nec propter formam quenquam vituperes.
3 Parua quidem inter volucres apis eſt, & fru-
ctus eius dulcedinis primas obtinet.
4 Ne glorieris amictu veſtium, nec die hono- Act. 12.d.21
rifico efferaris: quoniam mirabilia ſunt opera
Domini, eiúſq; actiones hominibus occultæ.
5 Multi tyranni humi reſederũt: & de quo nul
la erat opinio, diadema tulit.
6 Multi potẽtes magnam ſubierunt infamiã, 1.Reg.15.f.28
& gloria illuſtres in aliorum poteſtatem ve- Heſter 6. c,
nerunt. 10.& 7.d.10
7 Ne accuſes quenquam priuſquàm explora- Deut.12.c.14
ris: fac priuſquàm cognoſcas, & tum demum & 17.b.6
reprehende. Ioſue 7.c.22,
8 Antequam audieris, nequid reſpondeas: nec & 17.c.11
inſtitutum alterius ſermonem vllo verbo in- Prou.18.c.13
terpelles.
9 Ne cõtendas de eo quod tua nullam in par-
tem intereſt, nec in iudicio ſceleratorum con-
ſideas. B
10 Fili, ne multis negotiis implicieris: ſi enim Matt.19.c.21
abundaris, non eris innocens: aut ſiquid perſe 1.Tim.6.b.9
cutus fueris, non aſſequêris: nec ſi aufugeris,
effugies.
11 Eſt qui laboret, moliatur, ſatagat: qui tamen Prou.10.c.13
egeat multo magis.
12 Eſt rurſum qui tardus, atque opis indigus, Iob 42.c.10
viribúſque deſtitutus, & abundè pauper,
13 Quem Dominus benigno reſpiciat oculo,
eúmque ex humili conditione erigat.
Caput eius attollit è calamitate, ita vt multi
ſpectantes admirentur.
14 Bona & mala, vita & mors, paupertas & di- Iob.1.c.21
uitiæ à Domino proficiſcuntur. Ezec.28.a.4
15 A Domino manat item ſapientia, atque ſciẽ
tia, Legíſque intelligentia: tum charitas, & bo
norum inſtitutio operum ab eodem oriuntur.
16 Hominibus improbis cognata ſunt error &
tenebræ: & qui ſuis lætantur vitiis, in malitia
conſeneſcunt.
17 Donum Domini apud pios permanet, & fa-
uor ipſius perpetuis procedit ſucceſsibus. C
18 Eſt qui diteſcat attentione ac tenacitate ſua,
atque hanc ſolam mercedis ſuæ partem con-
ſequatur:
19 Quum dicit, Nactus ſum requiem, nunc bo- Luc. 12.c.19
nis meis fruar aſsiduè.
20 Ignorat planè quòd eũ tempus ſit ſequutu-
rũ, quòd morietur, bona alienis ſua relicturus.
21 Fac in tuo ſtes ordine, in eóq; aſsiduè verſe- Matt.10.c.22
ris: atque in tuo officio muneréq; cõſeneſcas.
22 Ne mireris opera hominis ſcelerati: cõfide
Domino, atque in labore tuo perſeuera.
23 Nam perfacile eſt in oculis Domini citò ac
ſubitò locupletare pauperem.
24 Benedictio Domini merces pio propoſita
eſt, quæ facit breui tempore vt fœlicitas illius
efflореſcat.
25 Ne dicas, Quis meus eſt vſus iucundus, &
quænam bona mihi poſthac obuenient?

26 Ne

26 Ne rurſum dicas, Satis habeo, multáq; poſſideo: quid igitur mali in vita mihi poſthac accidet?
Infrà 18.d.25 27 In ſtatu bono memor ſis malorum: in malo verò, bonorum ne obliuiſcaris:
28 Quoniam Domino facile eſt homini in tempore obitus digna factis rependere.
D 29 Afflictio horæ, deliciarum obliuionē affert, & acta hominis declarat ipſius exitus.
30 Ante mortem beatum neminem dixeris: nam in liberis ſuis vir cognoſcetur.
31 Ne quemuis hominem in ædes tuas introducas: multæ enim doloſorum ſunt inſidiæ.
32 Vt perdix capta in cauea proſpectat, ſic cor hominis ſuperbi: atque vt ſpeculator aſcendens, caſum obſeruat tuum.
33 Nam bona inuertens in mala, inſidiatur: & quæ ſunt laudabilia, criminosè vituperat.
34 A ſcintilla parua exardeſcit focus: ita homo ſceleratus inſidiatur vſque ad ſanguinem.
35 Ab homine caue malefico, (molitur enim quæ ſunt praua) ne notā tibi perpetuā inurat.
36 Alienum in domum tuam recipe, & cū perturbatione te ſubuertet: atque à te, quæ ſunt tua, abalienabit.

CAPVT XII.

1 Quū tu vis de aliquo bene mereri, cognoſce cui benignè facias: & beneficiorum tuorum extabit gratia.
2 Benignè fac pio, & referetur tibi gratia, ſi minus ab eo, certè ab Altiſsimo.
3 Perſeueranti in malis nihil boni erit, nec ei qui beneficentiam non exercet.
4 Erga pium liberalis ac benignus eſto, impium verò tua ope ne comprehendas.
5 Apud bonos viros tua pone beneficia, atq; in improbos nihil opis contuleris.
6 Benefac afflicto, neque impio quicquā largiaris: prohibe eum cibis tuis, neque ei dederis, ne his adiutus te opprimat. B
7 Alioqui duplicia recipies maleficia pro beneficiis omnibus quæ in illum cōtuleris: nam & Altiſsimus improbos odit, pœnáſq; ab his meritas repetet: eos autem in diem acerrimæ vindictæ reſeruat.
8 Amicus rebus ſecundis cognoſci nō poteſt, neque aduerſis inimicus latere.
9 Rebus hominis ſecundis dolent inimici eius, aduerſis verò amicus etiam diſcedet.
10 Ne fidas vnquam inimico tuo: nā quale eſt æs ærugine obſitum, talis illius malitia eſt.
11 Quòd etiāſi humilis incuruúſq; inceſſerit, aduerte tamen animū tuū, atque ab eo caue.
Et eris in eo quaſi qui ſpeculum abſterſerit, cognoſcéſque in eo æruginem non penitus abſterſam eſſe.
C 12 Ne aſciſcas eum tibi propius, ne poſtquam te ſubuerterit, in locum ipſe tuum ſubeat.
Ad dexterā eum tuam ne colloces, ne quærat occupare ſedem tuam, tádemq; dicta mea ſentias, ac de verbis meis diſcrucieris.
13 Quis incantatoris à ſerpēte icti miſereatur, aut eorum qui ad beſtias acceſſerint? itidem eius qui viro improbo ſe adiunxit: eiúſq; peccatis admiſcuit.
14 Horæ ſpatio iuſta in ſtatione tecum permanebit, nec ſi res declinent tuæ, perdurabit.
Ier. 42.b.6 D 15 Ac labiis quidem ſuis ſuauiter loquetur inimicus, multáque blandè ſuſurrabit, bona tibi verba dans.
16 Oculis etiam ſuis illachrymabit, animo autem ſuo deliberabit præcipitare te in foueam: neque adeò occaſionem nactus, ſanguine tuo ſatiabitur.
17 Si mala tibi acciderint, reperies eū ibi priorem te:
18 Ac per ſpeciem hominis opitulaturi, calcem tuum eneruabit.
19 Motabit caput ſuum, plaudétque manibus: atque ſparget multos rumores, vultúmque ſuum immutabit.

CAPVT XIII.

1 Qui contrectat picem, inquinabitur ea: & qui communicat cum ſuperbo, ſimilis ei efficietur. Deut. 7.d.2
2 Ne ſuſcipias in vita onus maius quàm facultas tua ferat, nec potētiori te aut ditiori te adiungas.
3 Olla cum lebete quid commune habere poterit? hic impinget, illa verò cōquaſſabitur.
4 Diues ſi iniuriam intulit, minas præterea adiiciet: pauper verò ſi paſſus eſt iniuriā, oportet etiam eſſe ſupplicem: ſi diues iniuriam fecit, illi ſupplicandum eſt inſuper: pauper ſi idē commiſit, minas protinus audiet.
5 Quandiu ipſe vſui eris, erit qui tua vtatur opera: qui te derelinquet ſimul atque opportunitas operæ tuæ defierit.
6 Siquid habes, vnà viuet tecum, ac te exinaniet, nec ipſe laborabit.
7 Si eguerit tui, ſeducet te, tibíque arridebit atque ſpem dabit: bonis vtens verbis, Qua re tibi opus eſt? inquiet.
8 Pudefaciet te cibis ſuis, donec te planè inaniat, & ad extremū etiam irrideat: poſtea quū te cōſpicatus fuerit, derelinquet, ac caput ſuū motabit aduerſus te.
9 *Humiliare Deo, & expecta manus eius.*
10 Caue ne ſeducaris animo, nec per ſtultitiā tuam deiiciaris.
11 *Noli eſſe humilis in ſapientia tua, ne humiliatus in ſtultitiam ſeducaris.* B
12 Si te potens aduocet, fac vt ab eo refugias: tantóque ille te vocabit magis ac ſæpius.
13 Noli te ingerere, ne temerè reiiciaris: nec rurſum abſcedas procul, ne tradaris obliuioni.
14 Ne dubites cum eo colloqui, neque fidem dictis eius multis habeas: multo enim ſermone pertentabit te, & quaſi arridens explorabit.
15 Immiſericors eſt dicta promiſſáque non ſeruans, neque vllis malis ac vinculis quibus te affligat, parciturus.
16 Fac tibi caueas, & auſcultes perquam attentè: quoniam cum ruina tua ambulas. C
17 Hæc audiens, in ſomno tuo vigila.
18 Per omnem vitam tuam ama Dominū, atq; eum in ſalutem tuam inuoca.
19 Omne animal diligit ſibi ſimile, & omnis homo propinquum ſuum.
20 Omne animal generatim congregatur, & quiſque ſe adiungit ſui ſimili.
21 Quam communionem lupus cum agno habere poteſt? eadem vitæ coniunctio ac conſuetudo improbo homini cum pio eſt. 2. Corint. 6. c. 10
22 Quis cōſenſus eſt hyænæ cum cane? & quæ pax diuiti cum paupere?

23 Quem-

23 Quemadmodum præda leonum ſunt ona-
gri in deſerto, ita paſcua diuitum pauperes.
24 Humilitas ſuperbo eſt execrabilis, eodem
modo pauper abominatus diuiti.
25 Diues quaſſatus, ab amicis confirmatur: pau
perem verò præcipitantem amici etiam im-
pellunt.
26 Diuiti lapſo multi adſunt adiutores: nefan-
da quoque loquutum, iuſtum prædicabunt.
27 Humilem lapſum inſuper etiam obiurga-
bunt: nec vllus ei dabitur locus, ſi prudẽter lo-
quutus fuerit.
28 Diuite loquente, omnes ſilentium præſtãt,
eiúſque orationem vſque ad nubes efferunt.
29 Paupere loquente, Quis eſt iſte? inquiunt.
quòd ſi quid offenderit, inſuper eum euertũt.
30 Diuitiæ ſunt bonæ ei in quo non eſt pecca-
tum, & paupertas mala in ore impij.
31 Cor hominis immutat vultum ipſius ſiue ad
bona, ſiue ad mala.
32 Veſtigium cordis rebus ſecundis fruentis,
eſt vultus hilaris: & ſententiarum recõdita in-
uentio, ſunt laborioſæ cogitationes.

CAPVT XIIII.

Infr. 19. c. 16, & 25. b. 11. Iacob. 3. a. 2

1 Beatus vir qui ore ſuo lapſus non eſt, nec
angore peccati cruciatus.
2 Beatus vir quem ſuus non condemnat ani-
mus, neque ab ſpe in Domino ſita excidit.
3 Virum ſordidũ diuitiæ non decent, & quor-
ſum pecuniæ homini inuido?
4 Qui comparſit ſuum defraudans genium,
aliis colligit: atque in bonis eius alii delicia-
buntur.
5 Qui malignus ſibi eſt, cuinã erit benignus?
ne ex bonis quidem ſuis iucunditatem vnquã
capiet.
6 Qui ſibi inuidet, eo nullus peior eſſe poteſt:
atque hoc eſt iuſtum prauitatis eius præ-
mium.
7 Quòd ſi quid benignè facit, id imprudens fa
cit & inuitus: ac ſuam tandem malitiã prodet.
8 Prauus eſt aſpectu oculus inuidi: auertit fa-
B ciem, atque homines deſpicit.
Prouer. 17. c. 20
9 Oculus auari nulla expletur portione, &
iniuſtitia mali vitam ipſius exhaurit.
10 Oculus malignus panem inuidet, atque in
menſa ſua laborat inopia.
11 Fili, pro eo quod habes, benefac tibi ipſi: &
digna Domino donaria offeras.
12 Memento mortem moram non facere, nec
ſtatum fati tempus tibi eſſe declaratum.
Suprà 4. a. 1 Tob. 4. b. 7 Luc. 14. c. 13
13 Antequam moriaris, amico benefac, eique
pro tua facultate manu porrecta elargire.
14 Ne te iucũdo defraudes die, neque partem
boni deſiderij prætermittas.
C 15 Nónne labores tuos alij relinques, & quæ
tua opera comparaſti, diuidenda trades hære-
dibus?
16 Da & accipe, & ſanctifica animam tuam:
17 Nam apud inferos quidem non eſt cur ciba-
ria quæras.
Eſa. 40. b. 5 Iacob. 1. b. 10 1. Pet. 1. d. 24
18 Omne animans in modum veſtimẽti vete-
raſcit: hoc enim eſt ab æuo condito fatũ, Mor-
te morieris.
19 Vt foliorum in condenſa arbore virentium
alia decidunt aliis naſcentibus: ita quod carne
ſanguinéque procreatur, aliud obit, aliud na-
tum exiſtit.

20 Omne opus putridum deficit, eiúſque opi-
fex vnà cum eo interibit.
21 *Et omne opus electum iuſtificabitur, & qui operatur illud, honorabitur in illo.*
22 Beatus vir qui præclara meditatur per ſa- Pſal. 1. a. 1
pientiam, & qui per prudentiam ſuam ſancta D
loquitur.
23 Qui vias eius in corde ſuo meditatur, arca-
na quoque illius intelliget: tanquam indaga-
tor proſequere illam, eiúſque vias inſide.
24 Qui per feneſtras eius proſpicit, etiam ad
fores illius auſcultabit.
25 Qui prope domum eius diuerſatur, ad pa-
rietes quoque illius paxillum figet: ad eiúſq;
latus tabernaculum conſtituet.
26 Is commorabitur in hoſpitio bonorum: in
illiúſque tecto ſuos ponet liberos, atque ſub
eiuſdem ramis conquieſcet.
27 Ab æſtu per eã protegetur, & in gloria eius
habitabit.

CAPVT XV.

1 Qui Dominum reueretur, faciet quæ ſunt
recta: & cognitionem Legis adeptus, eã
comprehendet.
2 Hęc illi occurret quaſi mater, & eum tanquã
vxor virgo ducta excipiet.
3 Hęc eũ cibabit pane intelligentiæ, & aquam Matt. 4. a. 4
ſapientiæ potui ei dabit. Ioan. 4. b. 10
4 Firmatus hac, ſtatu moueri non poterit: & ſi
fuerit innixus ei, non pudefiet.
5 Hæc ſupra ipſius ſocios extollet illum, atq;
in media concione os eius aperiet.
6 Hæc lætitiam illi & coronam exultationis B
afferet, atque hæredem nominis ſempiterni
eum efficiet.
7 Homines autem inſipientes non compre-
hendẽt eam, neq; viri improbi illam vnquam
viderint.
8 Longè abeſt à ſuperbia: & viri mẽdaces, eius
non erunt memores.
9 Laus in ore ſcelerati minimè eſt ſpecioſa:
neque enim à Domino profecta eſt.
10 Laus à ſapiente proficiſcetur oratione, eám- C
que fœliciter Dominus diriget.
11 Ne dicas, Defeci impulſu Domini: nam quæ
ille odit, tu non debes facere.
12 Ne dicas, Ipſe me induxit in errorem: neque
enim improbo viro ei opus eſt.
13 Omne nefas odit Dominus, nec probatur iis
qui eum timent.
14 Ipſe hominem creauit ab initio, eúmque ar
bitrio conſilij ſui permiſit. Geneſ. 1. d. 27
15 *Adiecit mandata & præcepta ſua.*
16 Si volueris, mandata ſeruabis, optimæque Matt. 19. c. 17
voluntatis fidem præſtabis.
17 Ignem & aquam tibi propoſuit: ad vtrum D
voles manum tuam porrige.
18 Vita ſimul & mors propoſita ſunt homini: & Ierem. 21. c. 8
vtrumcunque placuerit, dabitur ei:
19 Quoniam multa eſt Domini ſapientia, is po
tentia valet, ac videt omnia.
20 Eius oculi ſunt coniecti in eos qui ipſum Pſal. 33. c. 16
metuunt, & omne hominis opus ipſe co-
gnoſcet.
21 Impiè agere nemini præcepit, nec cuiquam
dedit licentiam peccandi.
22 *Non enim concupiſcit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.*

CAPVT

CAPVT XVI.

Filij.

1 NE appetas copiam inutiliũ liberorum,
nec filiis læteris impiis: ne delecteris
abundantia eorum, niſi timor Domini in illis
fuerit.
2 Ne confidas vitæ eorum, nec multitudinem
illorum magnifacias.
3 Pluris enim eſt iuſtus vnus, quàm mille *hu-
iuſmodi.*
4 Et præſtat mori prole carentem, quàm im-
pios habere liberos.
5 Per vnum enim cordatum frequens ædifi-
cabitur ciuitas, impiorum verò natio quam-
primum deſolabitur.
6 Talia vidit multa oculus meus, atq; his gra-
uiora mea auris audiuit.
Infrà 21.b.10 7 In cœtu ſceleratorum ignis accendetur, &
ira exardeſcet in gentem contumacem.
Gene.6.a.4 8 Implacabilis Deus priſcis fuit gigantibus,
qui inſaua freti potentia, ab eo defecerunt.
Gen.7.d.21 9 Ne hoſpitio quidem Loti pepercit iis,
quos propter ipſorum ſuperbiam abomina-
tus eſt.
10 Non eſt miſertus gẽtis perditæ, quæ in pec-
catis quæ committebat, efferebatur.
Num.14.e. 11 Sicque adeò ſexcenta millia peditum, eos
15, & 26.g. qui in duritia cordis ſui congregati fuerant,
64 flagellando, miſerando, cædendo, ſanandóq;
B Dominus miſericordia caſtigationéque ſer-
uauit: quare ſi contumax vnus in populo fue-
rit, mirum eſt ſi impunè abeat.
Suprà 5.b.10 12 Nam penes eum ſunt miſericordia & ira:
celeriter veniam dare potens eſt, & iram ef-
fundere.
Prout multa eſt miſericordia eius, ita multa
quoque ipſius caſtigatio, ſecundum opera ſua
vnumquenque iudicat.
13 Non effugiet cum rapina ſceleroſus, nec pa-
tientia pij ſpem alet tardiorem.
14 Omni beneficentiæ locum parat, nam fru-
ctum pro ratione operum ſuorum quiſque
percipiet. Dominus Pharaonem indurauit, ne
ipſum cognoſceret, vtque poſtea ipſius facta
terræ cælo ſubiectæ innoteſcerent, omni re-
rum naturę miſericordia ipſius nota eſt, ada-
mante diſcreuit lucem ſuam & tenebras.
15 Ne dicas, Latebo Dominum, & quis ab alto
curabit me?
16 In ſumma populi multitudine nulla mei
memoria erit: nam in tam immẽſa rerum na-
tura quantula eſt anima mea?
2.Pet.3.b.7. 17 Ecce cælum cælique cælorum Dei, abyſ-
c.10 ſus ſimul & terra, quæque in his comprehen-
C duntur omnia, quum inquiret in ea, commo-
uebuntur.
18 Totus mundus creatus, & qui creatur pro
voluntate eius, montéſq; ſimul ac fundamen-
ta terræ, quum Dominus in ea deſpicit, tre-
more concutiuntur.
19 Neque pro dignitate hæc cor vllum cogita-
bit, nec vias eius quis animo cõprehẽdet, non
turbinem quem homo non videbit.
20 Nam maxima quidem pars operum ipſius
occulta eſt: quis enarret exempla iuſtitię eius,
aut ſuſtineat?
21 Remota eſt enim ordinatio, atq; inquiſitio
omnium deficit.
22 Qui animo ſubmiſſo præditus eſt, perpen-
dit hæc: qui autem inſipiens eſt, cum errore
ſtulta cogitat.
23 Audi me fili, ac ſcientiam amplectere, atque D
ad mea dicta animum aduerte:
24 Declarabo in pondere eruditionem, & cum
certitudine ſcientiam eius ediſſeram.
25 Cum iudicio operatus eſt Dominus ab ini-
tio, & à prima rerum creatione partes earum
diſpoſuit.
26 Opera ſua excoluit perpetuò, & initia eo-
rum per ſua ſecula generáque: non eſurierunt,
nec defeſſa ſunt in ſuis operibus, nec ab offi-
ciis ſuis ceſſauerunt.
27 Nullus eorum proximo ſuo moleſtus fuit,
nec vnquam verbo ipſius repugnabunt.
28 *Non ſis incredibilis verbo illius.*
29 Poſthęc deſpexit in terram Dominus, eám-
que bonis ſuis impleuit.
30 Vita animantium omnis generis operuit
ſuperficiem eius, & in eandem unumquodq;
reuertitur.

CAPVT XVII.

1 DOminus è terra creauit hominem, rur- Gen.1.d.27,
ſúmque in eandem ipſum redegit. & 5.a.1
2 Dies aſsignauit eis numeratos ſtatúmque Sapien.2.d.
tempus, & dedit eis in terreſtria poteſtatem: 23, & 9.b.6
induit eos virtute ſua ſecundum ſeipſos, atq; 1.Cor.11.c.7
ad imaginem ſui eos creauit. Coloſ.3.b.10
3 *Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi po-
teſtatem eorum quæ ſunt ſuper terram.*
4 Omni animanti terrorem eius impoſuit, vt
beſtiis ac volucribus dominaretur.
5 Iudicium, linguam, oculos, aures, & cor de- Geneſ.2.d.22
dit eis ad cogitandũ: ſexto loco mentem quó-
que donauit diſpertiẽs: & ſeptimo ſermonem
interpretem operum ſuorum.
6 Scientia intelligendi inſtruxit eos, eiſq; bo-
na ſimul & mala demonſtrauit.
7 Adiecit ad corda eorum oculum ſuum, vt
magnificẽtiam operum ſuorum eos doceret.
8 Dedit his gloriari miraculis ſuis perpetuò,
vt prudenter enarrent opera ipſius, & electi
nomen eius ſanctum collaudent.
9 Scientiam eis addidit, ac Legem vitæ tradi- B
dit hæreditariam, vt ſe nunc mortales eſſe co-
gnoſcerent.
10 Pactum cum ipſis conſtituit ſempiternum,
& iudicia eos ſua edocuit.
11 Amplitudinem glorioſam viderunt oculi
eorum, & maieſtate vocis illius auris eorum
audiuit.
12 Ab omni re iniqua, inquit, abſtinete: ac ſin- Exod.20.21.
gulis de proximo mandata dedit. 22.23
13 Coram ipſo ſunt viæ eorum, neque vnquam
abditæ ab illius oculis remouebuntur: omnis
autem homo à iuuentute *procliuis* eſt ad mala:
nec potuerunt corda ſua pro lapideis efficere
carnea.
14 Nam in diſtributione nationum vniuerſæ
terræ, vnicuique genti ducem præfecit. Rom.13.a.1
15 Et Iſraelem populum peculiarem ſibi dele-
git, quem vt primogenitum alit diſciplina, & Deu.4.c.20,
lumen impertiens amabiliſsimum, non di- & 10.c.15
mittit.
16 Quapropter omnia opera illarum, tan- C
quam ſol, in conſpectu eius verſantur, eiuſ-
démque oculi continenter vias earum in-
tuentur.
17 Iniuſtè facta illarum eum non latent, ſed

omnia earum peccata coram ipſo:ipſe autem quum benignus ſit,ac figmentum cognoſcat ſuum, non dimittit eos, neque deſerit, parcens eis.

Infrà 29.b.16 18 Beneficentia hominis coram ipſo velut res ſigillo conſignata, & gratiam ab vnoquoque collatam quaſi pupillam cõſeruat:filiis eius ac filiabus locum concedens pœnitentiæ.

Matt. 25.c.35 19 Tandem verò exurget, & ſuũ ſingulis præmium reddet,ac ſuam cuique vicem in caput regeret.

Act. 3.c.19 20 Reditum tamen reſipiſcentibus concedit, & labaſcentes ad patientiam cohortatur.

Ierem. 3.d.12 21 Conuertere igitur ad Dominum,& peccata derelinque.

22 Fac ei ſupplices,& offendiculum minuas.

23 Reuocare ad Altiſsimum, ab iniuſtitiáque recede:is enim è tenebris ad lucem deducet ſalutarem:atque quod abominandũ eſt,ſummo odio proſequere.

24 *Et cognoſce iuſtitias & iudicia Dei,& ſta in ſorte propoſitionis,& orationis altiſsimi Dei.*

Pſal. 6.a.6 Eſa. 38.d.19 25 *In partes vade ſeculi ſancti,cum viuis & dantibus confeſsionem Deo.*

D 26 Quis apud inferos laudabit Altiſsimum perinde atq; viui mutuæ gratulationi dediti?

27 Mortuum non ſecus atque eum qui eſſe deſierit, laudatio deficit: viuus autem & corde ſanus laudabit Dominum.

28 Quàm magna eſt miſericordia Domini Dei noſtri, & eiuſdem placabilitas erga illos qui ſanctè ad ipſum conuertuntur.

29 Non enim in hominibus poſſunt eſſe omnia,propterea quòd homine natus immortalis non ſit.

30 Quid luce ſolis ſplẽdidius?atque hæc quoque deficit,ita etiã vir qui carnem ac ſanguinem cogitabit.

31 Ille virtutem excelſi cæli perluſtrat:omnes autem homines terra ciniſque ſunt.

CAPVT XVIII.

Gene. 1.a.1 1 QVi viuit in æternum,omnia pariter creauit, Dominus qui ſolus eſt iuſtus, nec præter eum eſt alius. Ipſe palmo manus ſuæ mundum diſponit,eiúſque voluntati omnia obediunt:nam ſua ipſe potentia regit omnia,quæ in eis ſancta ſunt ſegregans à profanis.

2 Cuinam explicandi facta ſua facultatem dedit?

3 Aut quis egregia ipſius facinora inueſtiget?

4 Quis vim magnificentiæ eius recenſeat?aut quis conetur miſerationes eius enarrare?

5 Nihil eſt quod demas aut addas, nec quod perueſtiges miracula Domini.

6 Quum abſoluerit homo,tum demum incipit: & quum conquieuerit, tum verò incertus eſt.

7 Quid eſt homo,aut quis eius vſus?quod bonum, quódve malum ipſius eſt?

Pſal. 89.b.10 8 Numerus dierum hominis centũ anni cum plurimum,nec cuiuſquã ex omnibus explorata eſt obitus ſui ratio:quãtula eſt aquæ gutta è mari ſumpta,& ex arena calculus, tantillum ſunt anni mille præ tempore æternitatis.

B 9 Propterea patientia vtitur in homines,atq; in eos miſericordiam ſuam effundit.

10 Vidit ac cognouit exitum vitæ illorum malum eſſe,

11 Itaque amplam effecit clementiam ſuam.

12 Miſeratio hominis confertur in proximum ſuum:at miſericordia Domini omnes cõmplectitur mortales.

13 Quos caſtigat, erudit, docet:atque vt paſtor gregem ſuum reducit.

14 Miſericordia proſequitur eos qui ſuſcipiunt diſciplinam,quíq; ſtudioſè iudicia ipſius conſectantur.

15 In rebus bonis, fili, ne adhibeas reprehenſionem,nec vllo in dono verbi mali moleſtiã.

16 Nónne ros æſtum mitigat?ſimili ratione ſermo eſt præſtantior ipſo dono.

17 Nónne ecce muneri pręſtat oratio?cæterùm gratia vtriuſque ab homine gratioſo eſt. C

18 Stultus ingratè exprobrat, donúmque inuidi oculos tabefacit.

19 Antequam loquaris, diſce:& ante ægritudinem adhibe curationem.

20 Ante iudicium explora teipſum,& in tempore inquiſitionis veniam conſequêris. 1. Cor. 11.f. 28

21 Ante infirmitatẽ teipſum temperantia macera,atque in tempore peccatorum emendationem oſtende.

22 Nulla re impediaris,quominus votum reddas opportune, nec tuam probitatem vſq; in mortem differas. Luc. 18.a.1 1. Theſ. 5.c. 17

23 Priuſquam vota facias, para teipſum:ne ſimilis ſis homini tentanti Dominum.

24 Memento iræ extremo die futuræ:& vltionis,quo tempore *Dominus* auertet faciem. Supra 7.b. 18

25 Perpende animo tempus famis in tempore ſaturitatis,& inopiam ac penũriam die diuitiarum. Supr. 11.c.17

26 Tempus à mane mutatur ad veſperam, & coram Domino ſubita ſunt omnia. D

27 Homo ſapiens in omnibus metuet,in diebúſque vitioſis cauebit à delicto:inſipiens autem non obſeruat tempora.

28 Omnis cordatus agnoſcit ſapientiam & diſciplinam,eamque adepto laudem tribuit.

29 Prudentes homines in ſermone quoque ſapientiam proferunt,atque animi moderatione ſelectas ad vitam ſententias dicunt.

Optima loquendi libertas in ſolo Domino ſita eſt,ſiquidem mortali cor inhęret mortuũ.

30 Ne ſequaris cupiditates tuas, atque à tuis appetitionibus auertere. Rom. 6.d.6, & 13.d.14

31 Quòd ſi animo tuo indulſeris deſiderium voluntatis eius,facies quod inimicis tuis qui tibi inuident,iucundum ſit.

32 Ne delecteris multis deliciis,neque earum conſortio deuinciaris.

33 Caue ne ſis pauper concinnandis de mutuo conuiuiis,donec nihil tibi ſit in ſacculo:alioqui inſidiator vitæ tuæ famoſus eris.

CAPVT XIX.

1 OPerarius ebrioſus non diteſcet:& paulatim ſublabetur qui ſpernit exigua.

2 Vinum & mulieres abducunt prudentes. Gen. 19.f.31

3 Et qui meretricibus conſueſcit, euadet audacior:caries & vermes occupabunt eum, & anima confidens auferetur, grauique ſupplicio contabeſcet. 3. Reg. 11.a.1

4 Qui facile credit,leuis eſt animo,& qui delinquit in animam ſuam,perperam aget. Ioſue 22.c.11

5 Qui gaudet mala habitudine,in reprehenſionẽ incurret:qui verò voluptatibus reſiſtit, coronat vitam ſuam.

6 Qui

6 Qui continet ſe lingua non pugnace, cum alijs viuet: & qui loquacitatē odit, minus malitiæ habebit.

7 Quod tibi fuerit dictum, ad alterum ne deferas, & nullum capies detrimentum.

B 8 Nec apud amicum, nec apud inimicum mores alienos enunties, & ſi non redundat in te peccatum, ne detegas.

9 Audierit enim ille, & obſeruabit te: atque in tempore ſuum in te odium oſtendet.

Infr.22.c.28, & 27.c.17 10 Sermonem audiuiſti, fac tecum commoriatur, & ſecurus eſto, vt qui non diſrumpat te.

11 Simulátque audierit ſermonem ſtultus, parturiet non aliter quàm grauida premēte fœtu.

12 Vt telum eſt defixum in femore corporis, ita ſermo in ſtulti pectore.

Leuit.19.d.17 13 Redargue amicum, ſiquid fortè non fecit: & ſi fecerit, ne porrò pergat facere.

Matt.18.b.15 Luc.17.a.3 14 Redargue amicum, ſiquid fortè non dixit: quòd ſi dixerit, ne porrò rurſum dicat.

C 15 Redargue amicum: ſæpe enim exiſtit calumnia.

16 Neque omni ſermoni fidem adhibeas. eſt qui labatur verbo, ſed non ex animo: & quis lingua ſua non peccauit?

Suprà 14.a.1, et infrà 25.b.11 17 Amicum redargue antequam mineris.

Iacob.3.a.2 18 Ac Legi Altiſsimi da locu, ira planè vacuus. timor Dei primus quo ad eum recipiaris, gradus eſt: amorem verò eius demeretur ſapientia. cognitio præceptorum Domini eruditio vitæ eſt: & qui faciūt quæ ipſi grata ſunt, ij fructum carpent immortalitatis.

Timor Domini ſumma eſt ſapientia, & in omni ſapientia præſtatio Legis, ſummæque eius potentię cognitio. Si ſeruus dicat Domino, Sicut *tibi* placet, non faciam: ſi idem poſtea faciat, offendit altorem ſuum.

19 Scientia malitiæ non eſt ſapientia, nec conſilium ſceleratorum cum prudentia coniunctum eſt.

20 Eſt malitia, eáque execranda: eſt etiam inſipiens ſapientia vacuus.

21 Melior eſt timore affectus cui ingenium deeſt: quàm qui abundat prudentia, & Legem Altiſsimi violat.

D 22 Eſt aſtutia exquiſita, & eadem iniuſta: & eſt qui gratiam iuris pronunciādi peruertat: rurſúmque alius qui iuſtè iudicet ſapiens.

Matt. 6.b.16 23 Eſt qui praua moliatur demiſſus, attractúſq; mœſtitia, cuius interiora dolo tota ardeant.

24 Vultum contrahens, ſurdúmq; ſe ſimulans, vbi non ſuſpiceris, occupabit te vt malefaciat.

25 Quòd ſi virium deſtitutione peccare prohibeatur, malum tibi dabit nactus occaſionem.

26 Ab aſpectu quiſque cognoſcitur: & ex vultus obiectu intelligitur cordatus.

Infrà 21.c.23 27 Suus cuiuſque habitus, ac rictum diducens riſus, inceſſúſque hominis, qualis ſit indicant.

CAPVT XX.

1 Eſt quædam minimè ſpecioſa reprehenſio: éſtque qui taceat, & ipſe prudens.

2 Longè melius eſt reprehendere quàm alere indignationem: & qui culpam fatetur, protegetur à detrimento.

Infrà 30.c.21 3 Qualis eſt eunuchi puellam corrumpendi libido, talis eſt qui per vim exercet iudicia.

4 Quàm bonum eſt, quum prehenſus fueris, declarare pœnitentiam: ſic enim voluntarium peccatum effugies.

5 Eſt qui tacendo ſapiens declaretur, & eſt qui multa ſit loquacitate odioſus.

6 Alius tacet, non habens quod reſpondeat: alius ſilet, qui temporis rationem habeat.

7 Homo ſapiens tacebit quoad opportunum fuerit: nugator autem & inſipiens opportunitatem prætetibit. Infrà 32.a.6

8 Qui multis vtitur verbis, ingratus in faſtidium incurret: qui verò poteſtatē ſibi ſumit, odium acquirit.

9 Accidit vt homini ſcelerato in rebus malis fœliciter ſuccedat: & aliquando vt res inuenta detrimentum afferat. B

10 Eſt munus quod tibi non proſit: & eſt munus cuius dupla ſit compenſatio.

11 Eſt qui ſe ſummittat cauſa gloriæ, rurſúmq; qui ab humilitate caput attollat.

12 Eſt qui multa paruo emat, cui ſepties tantò amplius ſit rependendum.

13 Sapiens in ſermonibus ſeipſum amabilem reddet: gratiæ verò ſtultorum *in ſermone fluxæ* effundentur. Suprà 6.a.5

14 Munus inſipientis tibi non proderit acceptum: nec item inuidi propter ipſius importunitatem: nam oculi eius ad accipiendū pro vno multi ſunt.

15 Pauca dabit, & multa exprobrabit: atque os ſuum more præconis aperiet. Suprà 18.b.15, & infrà 41.c.17

16 Mutuum dabit hodie quod cras repetat: inuiſus Deo ſimul & hominibus talis eſt.

17 Stultus dicit, Amicus mihi nullus eſt, nec gratia bonis meis comparata:

18 Qui veſcuntur pane meo, lingua ſunt maledica. quot irridebunt hunc & quoties? C

19 Neque enim quod habet, opinione recta complectitur, & perinde refert ac ſi nihil habeat.

20 Lapſus è pauimento dicto citior eſt: ita ruina malorum repentina aderit.

21 Homo inuenuſtus quaſi importuna eſt fabula, *ea* in ore imperitorum crebrò verſabitur.

22 Parabola ore ſtulti pronuntiata gratiam amittit: neque enim eam dicet in tempore.

23 Eſt qui peccare impediatur præ inopia, qui ſeorſim apud ſe non diſcrutietur.

24 Eſt qui animam ſuam perdat præ pudore, atque eam habenda perſonæ ratione interimet.

25 Eſt qui verecūdia adductus amico promittat, & eum vltrò inimicum ſibi efficiat.

26 Probrum in homine peſſimum eſt mendacium: at id in ore imperito frequens eſt. Infrà 25.a.4 D

27 Tolerabilior eſt fur, quàm qui frequentat mendacium: cæterùm vterque ſibi perniciem quaſi hæreditatem acquiret.

28 Conſuetudo hominis mendacis eſt ignominioſa, & ſuum eum dedecus perpetuò comitatur.

29 Sapiens ſeipſum dictis ſuis prouehet, & vir prudens placebit proceribus. Gene.41.f.44

30 Qui terram colit, aceruum ſuum reddet cumulatiorem: & qui placet magiſtratibus, veniam ſuæ iniuſtitiæ obtinebit. Dan.2.g.48 Prouer.12.b.11, et 28.c.19

31 Xenia & munera occæcant oculos ſapientum, & quaſi oris obſtructio reprehenſiones inhibent. Exod.23.a.8 Deu.16.d.19 Infr.41.c.18

32 Quum ſapientia occultatur, aut theſaurus abditur, quid eſt in vtroque vtilitatis?

33 Melior eſt qui ſuam celat ſtultitiam, quàm

qui ſapientiam ſuam ſupprimit.
34 Pluris eſt neceſſaria ſequenti Dominum pa
tientia, quàm vitæ propriæ gubernator abſq;
Domino.

CAPVT XXI.

Suprà 5.b.9, & 7.4 1 SI peccaſti fili, ne pergas peccare: ſed pro
delictis commiſsis deprecare.
Pſal.40.d.5 Luc.15.c.21 2 Tanquam à conſpectu ſerpentis fuge pec-
catum: nam ſi propius acceſſeris, mordebit te.
3 Dentes leonini ſunt dentes ipſius, animas
hominum perimentes.
4 Inſtar ancipitis gladij eſt omnis iniquitas,
plaga eius nullo remedio eſt ſanabilis.
5 Concertatio & petulãtia opes diſsipabunt,
ſimiliterque domus ſuperbi deſolabitur.
Exod.3.c.9, & 22.d.23 6 Precatio ex ore pauperis profecta, ad aures
Domini peruenit, iudiciúmq; illius quampri-
mum veniet.
7 Qui odit caſtigationem, in veſtigio ſcelerati
conſiſtit: at qui Dominum reueretur, ex ani-
mo reſipiſcet.
8 Qui potens eſt lingua, procul cognoſci po-
teſt: at ſapiens nouit quando ille labitur.
B 9 Qui ære alieno ædificat domum ſuam, ſimi-
lis eſt ei qui in tumulum ſuæ ſepulturæ lapi-
des congerit.
Supr.16.a.7 10 Stupa collecta cœtus eſt iniquorum, flam-
máque ignis exitialis eorum exitus.
11 Via ſceleratorum lapídibus eſt complanata,
ſed in exitu eius, inferni fouea eſt.
12 Qui ſeruat Legem Domini, eius intelligen-
tiam tenet.
13 Et perfectio timoris Domini eſt acceſsio ſa-
pientiæ.
14 Qui non eſt callidus, non patietur erudi-
ri ſe.
15 Eſt autem quædam calliditas, quæ amaritu-
dinem multiplicat.
16 Scientia ſapientis quaſi inundatio redun-
dat, ac veluti fons vitæ purus eiuſdem con-
ſilium.
Infrà 33.a.5 17 Interiora ſtulti inſtar vaſis confracti ſunt, nec
vllam in vita ſua ſcientiam continebit.
C 18 Si peritus ſapienter dictum audierit, lauda-
bit illud, auctiúſque reddet. *Quodſi* imperitus
idem audiuerit, id improbabit, atque poſt ter-
gum ſuum abiiciet.
19 Sermo ſtulti tanquam ſarcina eſt in itinere,
at in labiis prudentis gratia deprehenditur.
20 Os prudentis in conuentu requiretur, &
quiſque animo dicta illius perpendet.
21 Inſtar domus euerſæ eſt ſtulto ſapientia, &
cognitio imprudentis ſermones imperueſti-
gabiles.
22 Diſciplina compedes ſunt pedibus ſtulto-
rum, & in manu dextera manicæ.
Suprà 19.d.27 23 Stultus per riſum ſuſtollit cachinnum, at vir
ſapiens ſubridet vix tacitè.
D 24 Velut ornamentum aureum eſt eruditio ſa-
pienti, & inſtar armillæ brachio dexteræ.
25 Pes ſtulti velox eſt in ianuam *alterius*, at pe-
ritus homo etiam inſpectionem veretur.
26 Inſipiens à ianua domum introſpicit, eru-
ditus verò vir foris conſiſtit.
27 Ad oſtium auſcultare, inſcitia eſt: at ſapienti
ignominia grauis erit.
28 Labia loquacium narrant abſurda: dicta au-
tem ſapientum ſtatẽra ponderãtur.
29 In ore ſtultorum eſt cor eorum: os verò ſa-
pientum in corde ipſorum ſitum eſt.
30 Quum impius Satanã execratur, ipſe ſuam
execratur animam.
31 Obtrectator animam ſuam polluit: & vbi- Infr. 28.b.13
cunque verſabitur, odioſus erit.

CAPVT XXII.

1 LApidi conſpurcato comparandus eſt pi-
ger, quem omnes ob ignominiam ipſius
irrideant.
2 Piger comparandus eſt ſtercori ſterquilinij,
quod quicunque tollit, manus ſuas excutiet.
3 Ignominia patris eſt filius malè inſtitutus,
filiáque minoris æſtimanda venit.
4 Filia prudens hæreditate poſsidebit virum
ſuum: at viuens turpiter, moleſtiam affert ge-
nitori.
5 Impudens patrem & virum afficit ignomi-
nia, & ab vtroque vituperabitur.
6 Intempeſtiua narratio quaſi in luctu muſica
eſt: caſtigatio verò & diſciplina in tempore à
ſapiente adhibetur.
7 Teſtam conglutinat, qui ſtultum docet: ac
è profundo ſomno dormientem laborat ex-
citare.
8 Liberi ſi cum proba vita alimenta habeant,
ignobilitatem parentũ ſuorum obliterabunt:
liberi ſi contumacia & imperitia inſoleſcant,
generis ſui nobilitatem polluent.
9 Dormitantem alloquitur, qui ſtulto loqui-
tur: qui finito demum ſermone, Quid eſt? in-
quiet.
10 Mortuum lamentare, quòd luce priuatus Infrà 38.b.16
ſit: ſtultum quoque deplora, quòd ſenſum
amiſerit.
11 Mortuum leuius defle, utpote quieſcẽtem:
12 Vita verò ſtulti morte deterior eſt.
13 Defunctus ſeptem dies eſt lamẽtabilis, ſtul- Gen.50.b.10
tus verò & impius diebus vitæ ſuæ omnibus.
14 Ne verba multa facias cum inſipiente, nec B
ad excordem acceſſeris.
15 Caue ab eo, ne moleſtiam cõtrahas, aut ma- Supr.12.c.13
culam ſuſcipias aſperſam, quum is ſeipſum
excuſſerit.
16 Declina ab eo, & requiem conſequẽris: nec
ex amentia eius mœrorem accipies.
17 Quid grauius eſt plumbo? & quo id nomi-
ne alio quàm ſtulti eſt appellandum?
18 Arenam, & ſalem, ferreámque maſſam ferre Prou.27.a.3
facilius eſt, quàm hominem vecordem.
19 Vt compages & iugamenta lignea ædificio
indita, concuſſu non diſſoluuntur: ſic animus
perpenſo conſilio firmatus, nullo tempore
pertimeſcet.
20 Animus prudẽte nixus cogitatione, eſt ve- C
lut in polito pariete arenatum tectorium.
21 Vt cannæ in ſublimi ſuſpenſæ ventum non
ſuſtinent:
22 Ita animus in cogitatione ſtulti timidus, ad-
uerſus omnem terrorem firmus non perma-
nebit.
23 *Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore*
non metuet: ſic & qui in præceptis Dei permanet ſemper.
24 Qui pungit oculum, lachrymam elicit: & 1.Cor.14.c.
qui cor ſtimulat, affectum prouocat. 14
25 Qui lapides in volucres iecerit, abiget eas: Heb.4.c.11
qui probrum obiicit amico, amicitiam diſ-
ſoluet.
26 Si gladium ſtrinxeris in amicum, ne deſpe-
res: eſt enim in gratiam reditus.

27 Si in

27 Si in amicũ aperueris os tuum, ne metuas:
nam locus reconciliationi relictus eſt, dũmo-
do exprobratio, aut ſuperbia, aut arcani pate-
factio, plagáque doloſa abfuerit: his enim o-
mnis amicus planè abalienabitur.
D 28 Fidelem te præbe in inopia amici, vt ex re-
bus eius bonis lætitiam capias.
29 In tẽpore calamitatis cõſtãter mane cum
eo, vt in hæreditate eius cohæres ſis. neque
enim res in aliquas anguſtias adducta, ſemper
eſt aſpernanda, neque diues mentis inops ad-
mirandus.
30 Vt vapor camini fumúſque ignem præce-
dit: ita conuitia præcurrunt effuſionem ſan-
guinis.
31 Amicum tueri non verebor, nec me ſubdu-
cam à conſpectu eius.
32 Quòd ſi malum accepero per illum, quicũ-
que factum audiuerit, ab eo cauebit.
Pſal. 140.a.3 33 Quis apponat ori meo cuſtodiam, labiiſve
meis ſigillũ prudentię: ne ſubitò his corruam,
nec lingua mea perdat me?

CAPVT XXIII.

1 DOmine Pater, totiúſque vitæ domina-
tor meæ, ne me permittas conſilio il-
lorum, nec ſinas me per ea corruere.
2 Quis caſtigationem cogitationi meæ adhi-
beat, & cordi meo ſapientem inſtitutionem,
ne meis parcant ignorationibus, nec peccata
earum prætereant?
3 Ne *inquam* ignorantiæ meæ multiplicentur,
& peccata mea pernicioſam acceſsionem fa-
ciant: corruámque coram meis aduerſariis,
atque inimici mei me irrideant, quorum ſpes
à tua miſericordia longè abeſt.
4 Domine pater, Deúſque vitæ meæ, ne mihi
tribuas oculos elatos: ſed gigãteum animum
ſemper à ſeruis tuis prohibeas.
5 Auertas à me ſpes vanas & concupiſcentias:
tibique ſeruire perpetuò cupientem, in offi-
cio retineas.
6 Ne me comprehendat appetitus ventris &
concubitus, nec animæ impudenti ſeruum
permittas tuum.
7 Filij, audite inſtitutionẽ oris veracis, quam
qui ſeruarit, labiis ſuis non capietur.
8 Homo improbus ſuis capietur labiis: & ma-
ledicus ſuperbúſque per ea offendet.
Exod. 20.b.7 9 Iuramento ne conſuefacias os tuum:
Matth. 5.e.33 10 Nec ad eam conſuetudinem nomen Sancti
Infrà 27.b.15 ſæpe adhibeas.
B 11 Sicut enim ſeruus crebrò vapulans, non ca-
ret vibicibus: ita qui iurat, atq; aſsiduè nomen
Dei vſurpat, non facilè culpa carebit.
12 Vir crebrò iurans replebitur ſcelere, neque à
domo eius flagellum recedet.
13 Quum impiè quippiam cõmiſerit, ipſe cul-
pam ſuam ſuſtinebit: quam ſi non agnoſcat,
eandem conduplicauerit.
14 Ac ne temerè quidem vſus iureiurando, in-
nocens iudicabitur: nam domus eius crebris
incurſionibus appetetur.
15 Eſt ſermo morte quaſi quadam veſte inuo-
lutus, abſit vt in hæreditate Iacob inueniatur.
16 Sanè à piis aberunt hæc omnia, qui in pec-
catis non inuoluentur.
Epheſ. 5.a.4 17 Os tuum iurandi intemperantiæ ne aſſue-
facias: ex ea enim peccandi occaſio exiſtit.
18 Memento patris & matris tuæ: nam inter
proceres conſidebis.
19 Ne tu quoque apud eos in obliuionem ve-
nias, conſuetudineq; tua ita marceſcas, vt no-
lis te natum eſſe, diémque tuum natalem
execreris.
20 Homo verbis probroſis aſſuetus, per omnẽ 2.Reg.16.b.
vitam ſuam diſciplinam non ſuſcipiet. 7
21 Duo ſunt hominum genera quæ peccata C
multiplicant: tertium etiam quod iram im-
portat.
22 Anima *videlicet* ęſtuans tanquã ardens ignis,
qui non extinguitur donec abſumatur.
23 *Deinde* homo ſcortator in corpore carnis
ſuę, non cõquieſcet donec ignem accenderit.
24 Quiuis cibus ſuauis eſt homini ſcortatori:
non ceſſabit donec intereat.
25 Tum tori ſui homo temerator ſic animo ſe- Eſa. 29.c.15
cum cogitans, Quis me videt?
26 Tenebris circunſeptus ſum, parietibúſque
occultus, nec quiſquam me videt: quidnam
metuam? peccata mea non curat Altiſsimus.
27 Hic oculos hominum tantummodo me-
28 tuit, neque intelligit oculos Domini luce ſo-
lis infinitis partibus clariores eſſe, vias homi-
num omnes inſpicientes, atque abditas *mundi*
partes perluſtrantes.
29 Antequam crearentur, cognouit omnia, at- D
que item poſtquam perfecta ſunt, omnia per-
ſpicit.
30 Huiuſmodi homo in plateis vrbis punietur:
& vbi non ſuſpicatur, comprehendetur.
31 *Et erit dedecus omnibus, eo quòd non intellexerit timo-
rem Domini.*
32 Idem eueniet mulieri virũ ſuum relinquen- Leui. 21.b.10
ti, acquirentique hæredem ex alieno. Deut. 22.c.22
33 Primùm enim Legi Dei non obtemperauit, Exo. 20.c.14
deinde peccauit in virũ ſuum, tum autem ſtu-
pro adulterata, liberos ex alieno viro peperit.
34 Ipſa producetur in concionem, atque in li-
beros eius inquiretur.
35 Liberi eius non agent radices, nec rami eius
fructum afferent.
36 Memoriam ſui relinquet in execrationem,
nec probrum eius vnquam abolebitur.
37 Superſtites cognoſcent nihil melius eſſe ti-
more Domini, nec quicquam ſuauius, quàm
mandata eius obſeruare.
38 Deum ſequi, ſumma eſt gloria: & ab eodem
ſuſcipi, vitæ longinquitas.

CAPVT XXIIII.

Laus ſapientiæ.

1 SApientia laudabit ſeipſam, atque in me-
dio populo ſuo gloriabitur.
2 In concilio Altiſsimi aperiet os ſuum, & co-
ram potentia eius ſe glorioſè iactabit.
3 *Et in medio populi ſui exaltabitur, & in plenitudine
ſancta admirabitur.*
4 *Et in multitudine electorum habebit laudem, & inter
benedictos benedicetur.*
5 Ego, *inquit*, ex ore Altiſsimi prodij, ac in mo-
6 dum nebulæ terram obtexi.
7 Ego in excelſis domicilium habui, atque in
nubis columna ſedem meam.
8 Orbem cæli circuiui ſola, & profundũ abyſ-
ſi perambulaui.
9 Omnes fluctus maris, & terrã omnem, cun-
ctóſque populos ac gentes poſſedi.
10 *Et omnium excellentium & humilium corda virtute
calcaui.*

11 Atque in his omnibus locũ in quo quieſce-
rem, quæſiui, & hæreditariam poſſeſsionem,
in qua commorarer.
12 Tum conditor vniuerſi mandatum mihi de-
dit, & creator meus domicilium meum con-
ſtituit.
B 13 Et ait, In Iacob habita, & in Iſrael tuam acci-
pe hæreditatem.
Prou.8.c.23 14 Ab initio ante ſecula me creauit, nec defi-
Exo.31.a.3 ciam in æternum: in habitaculo ſancto coram
ipſo miniſtraui, & ita in Sion ſum confirmata.
Pſal.131.b.8 15 Tum etiam in dilecta ciuitate quietem mi-
hi attribuit, & Ieroſolymis poteſtatem ſum
adepta.
16 In populo gloria illuſtri ſum radicata in
ea, quæ Domino ceſſerat, hæreditate.
17 Inſtar cedri in Libano excreui, & ſicut cu-
preſſus in monte Hermon.
18 Quaſi palmæ in litoribus conſitæ ſum exal-
tata, veluti plantæ roſarum in Iericho.
19 Vt pulchra olea in campo amœno, & vt pla-
tanus ab aquis erecta, altitudine excellui.
20 Vt cinnamomum, & maſſa ficorum, odorem
expiraui aromaticum, & vt myrrha lectiſsi-
ma, ſuauiter redolui.
21 Quaſi galbanus, & onyx, & ſtacte, thuríſque
vapor ſparſus in tabernaculo.
22 Ego vt terebinthus ramos expandi: rami ve-
rò mei, rami gloriæ ſunt & gratiæ.
Ioan.15.a.1 23 Ego quaſi vitis odorem emiſi fragrantem,
& flores mei fructus ſunt gloriæ atque opu-
lentiæ.
C 24 Ego pulchræ charitatis, & timoris, & cogni-
tionis, ſanctæque ſpei mater ſum.
25 Do autem æterna meis liberis quibus Deus
iuſsit omnibus.
26 Accedite ad me, quicunq; mei ſtudioſi eſtis,
& de fructibus meis expleamini.
27 Nam memoria mei melle dulcior eſt, & hæ-
reditas mea ſuauior fauo mellito.
28 *Memoria mea in generationes ſeculorum.*
Ioan.6.d.33, e.50 29 Qui me comederint, eſurient amplius: &
qui me biberint, adhuc ſitient.
30 Qui me audiet, nullo vnquam pudore affi-
cietur, & qui ſua per me obibunt negotia, non
peccabunt.
31 *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*
32 Hæc omnia liber ſunt fœderis Dei altiſsimi,
Exo.20.a.1, & 24.a.3 33 Lex, quam nobis mandauit Moſes, *quaſi* hæ-
reditatem in congregationibus Iacob.
Deut.4.d.1, & 29.b.9 34 Ne elaſſeſcatis cum Domino fortiter agere,
vt ipſe quoque vos confirmet: ipſi adhæreatis,
quia Dominus omnipotens Deus vnus eſt,
nec præter eum ſeruator alius.
Gen.2.b.11 35 Qui quaſi Phiſon omnia implet ſua ſapien-
tia, & vt Tigris nouarum frugum temporibus
effuſus.
Ioſue 3.d.13 36 Qui vt Euphrates ingenium fœcundat, &
velut Iordanis tempore meſsis *terram irrigantis*.
37 Qui profert vt lucem diſciplinam cognitio-
nis, inundat ſicut Geon vindemiæ tempore.
D 38 Primus eam non cognouit perfectè, neque
item vltimus planè peruestigauit.
39 Nam abundantior mari eſt intellectus eius,
& conſilium eius profundo immenſius.
40 Ego ſapientia veluti foſſa è flumine ducta,
41 Et quaſi aquæductus in paradiſum exiui.
42 Dixi, Præſtantiſsimo horto meo potum da-
bo, iuſtámque meam areolam inebriabo.
43 Aquæductus ecce meus extitit flumen, &
flumen meum in mare excreuit.
44 Quoniam diſciplinam quaſi diluculũ illu-
minabo, atque in multum tempus illuſtrabo.
45 *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam*
omnes dormientes, & illuminabo ſperantes in Domino.
46 Doctrinam adhuc vt prophetiam effun-
dam, eámque ad omnes ſeculorum ætates
tranſmittam.
47 Videte non mihi ſoli me, ſed omnibus ſa- Infrà 33.c.18
pientiam quærentibus laboraſſe.

CAPVT XXV.

22 *Mulier mala.*
1 TRia me exhilarant, & coram Deo ſimul
& hominibus condecorant.
2 *Nempe* concordia fratrum, amicitia pro- Gen.13.b.8
pinquorum, & vir ac vxor inter ſe bene con- Rom.12.c.10
uenientes. Gen.2.d.40
3 Tria verò hominum genera odit animus
meus, eorumq; vitam perquàm indignè fero:
4 Pauperem *ſcilicet* ſuperbum, mendacémque
diuitem, & ſenem adulterum, vtpote mentis
impotem.
5 Si nihil in iuuentute tua congregaſti, quo-
modo inuenies in ſenectute tua?
6 Quanto eſt ornamento canitiei iuriſdictio,
& cognitio conſilij ſenibus.
7 Quam decora ſenibus eſt ſapientia, & intel-
ligentia prudentiáque conſilij honoratis.
8 Multarum vſus rerum, corona ſenum eſt, &
timor Domini eorundem gloriatio.
9 Nouẽ ſunt res quas cogitatione mea beatas
iudico, decimã verò lingua mea pronuntiabo.
10 Homo qui in vita ſua ex liberis lætitiam ca- B
pit, & qui caſum videt inimicorum ſuorum.
11 Beatus qui cum prudente viuit vxore, & qui Suprà 14.a.
lingua ſua lapſus nõ eſt, & qui ſe indigno non 1, & 19.c.16
ſeruiuit. Iacob.3.a.2
12 Beatus qui prudentiam aſſecutus eſt, & na-
ctus aures orationi ſuæ ſecundas.
13 Quàm magnus eſt, qui adeptus eſt ſapien-
tiam: ſed timente Dominum nemo maior eſt.
14 Timor Domini claritate ſuperat omnia.
15 Qui autem eo prædictus eſt, ei quis compa-
rari poterit?
16 Timor Domini amoris ipſius eſt initium:
fides autem, origo coniunctionis cum ipſo.
17 Quæuis plaga eſt tolerabilis, excepta plaga
animi. C
18 Quæuis etiã malitia, niſi malitia mulieris.
19 Quiuis impetus, modò ne impetus odio fla-
grantium.
20 Et vltio vndecunq;, modò ne ab inimicis.
21 Vt nullum caput eſt ſerpentis capite nocen-
tius: ita non eſt ira, ira inimici pernicioſior.
22 *Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt*
ira ſuper iram mulieris.
23 Cum leone ac dracone malim vnà viuere, Prou.21.c.19
quàm habitare cum mala muliere.
24 Malitia mulieris immutat vultum ipſius, &
tanquam ſaccum faciem eius offuſcat.
25 Inter vicinos ſedens vir eius, propter ipſam
inuitus etiam ingemiſcit grauiter.
26 Omnis malitia eſt parua cum malitia mulie-
ris comparata: ſors ſceleratorũ in eam incidat.
27 Quod aſcenſus arenoſus eſt ſenis pedibus, D
hoc eſt mulier linguax viro ſedato.
28 Ne offendas in pulchritudinem mulieris, Infrà 42.b.12
neque ad voluptatem mulierem cõcupiſcas. 2.Reg.13.a.2

29 Ira-

29 Iracunda, impudens, & perquàm probroſa
eſt mulier quæ maritum ſuum nutrit.
30 *Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro.*
31 Cor afflictum, vultúmque mœſtum, & vul-
nus animi efficit mulier mala.
32 Tũ manus remiſſas, & genua diſſoluta: nec
virum ſuum beabit.
Gen.3.a.6 33 Peccatũm duxit initium à muliere, & per
eandem omnes morimur.
34 Caue des aquæ exitum, nec improbæ mu-
lieri viam licentiæ.
35 Si ductum manus tuæ non ſequitur, à cor-
36 pore tuo eam abſcinde: da ei libellum, & re-
pudia.

CAPVT XXVI.

1 *Vxor bona.* 13 *Aſſeruandæ filiæ.*

1 BEatus eſt vir probæ mulieris, & numerus
dierum ipſius conduplicabitur.
2 Mulier ſtrenua exhilarat virũ ſuum, & an-
nos eius cum pace explebit.
3 Vxor bona, portio eſt bona: pro portione da
bitur iis qui Dominum reuerentur.
4 *Huiuſmodi autem hominis* tã diuitis quàm pau-
peris cor erga Dominũ bene affectum eſt, vul-
tum habentes hilarem exultabunt.
5 Tria expaueſcit cor meum, & quartum fa-
cies mea perhorreſcit:
6 Ciuitatis *ſcilicet* proditionem, multitudinis
7 concitatæ coitionem, & calumniã: quæ mor-
te grauiora ſunt omnia:
8 At dolor animi & luctus, eſt mulier æmula
mulieris.
9 Et flagellum linguæ quæ cum omnibus cõ-
municat.
B 10 Mala mulier ſimilis eſt iugo boum laxita-
te inquieto, qui eam tenuerit, perinde faciet
ac qui ſcorpionem apprehenderit.
11 Mulier ebria ac mente alienata, animũ gra-
uiter offendit: vt quę turpitudinem ſuam non
celet.
12 Impudicitia mulieris elucet in elatis ipſius
oculis, atque in palpebris eius cognoſcitur.
Infr. 42.b.11 13 Filiæ inuerecundæ firmam cuſtodiam adhi
be, ne licentiam nacta, ſua vtatur libidine.
14 Oculum impudentem aſſerua, neque mire-
ris ſi ea in te deliquerit.
15 Tanquam viator ſitiens reperto fonte os a-
periet, ac bibet de proxima quauis aqua: ad o-
mnem palum deſidebit, & obuiam cuiuis te-
lo pharetram aperiet.
16 Gratia mulieris virũ ſuum delectat, & eiuſ-
dem intelligentia oſſa illius pinguefacit.
C 17 Vxor taciturna & beneuola, donum Dei eſt,
18 Nec vllũ eſt pretium quo fœmina bene inſti
tuta ſit permutanda.
19 Vxor verecunda & fidelis, gratia eſt duplici
commendatione cumulata.
20 Nec tanti vllum eſt pondus, quod æſtima-
tione animum *eius* moderatum ęquare poſsit.
21 Vt ſol oriens in ſupremis Domini locis, ita
pulchritudo bonæ mulieris in ornatu domus
eius.
22 Lucerna ſplendẽs in ſancto candelabro, pul
chritudo formæ in ætate conſtanti eſt.
23 Vt columnæ aureæ ſuper baſi argentea, itã
pedes formoſi in pectore ſtabili.
Fili, vigorem ætatis tuę conſerua incolumẽ,
nec robur tuum alienis impertias.
Vbi per omnes campos fœcundam poſſeſ-
ſionem quæſiueris, propria ſemina iace *in ea*,
fretus generoſitate tua.
24 *Fundamenta æterna ſuper petram ſolidam, & manda-* D
ta Dei in corde mulieris ſanctæ.
Sic demum ſoboles tua ſuperſtes libera in-
genuitatis profeſsione confiſa adoleſcet.
Mulier meretrix porcæ ſimilis exiſtimabi-
tur: nupta autem, propugnaculum quoddam
contra mortem marito ſuo exiſtimanda eſt.
Mulier impia homini iniquo portio dabi-
tur, pia verò datur ei qui Dominum timet.
Inhoneſta mulier contemnit ignominiam,
filia verò honeſta virum etiam veretur ſuum.
Mulier impudens cani comparãda eſt: quæ
autem prædita eſt pudore, Dominum reue-
retur.
Mulier virum ſuum honorans, ſapiens ab
omnibus iudicabitur: ſpernens autem eũ im-
pia, nobilitabitur ſuperbia.
Clamoſa mulier & linguax, ad fugãdos ho
ſtes idonea perſpicietur: omnis verò hominis
animus his moribus conformis inter tumul-
tus bellicos verſabitur.
25 Duo cor meum contriſtant, & tertium mihi
mouet indignationem:
26 Vir bellicoſus egeſtate laborãs, & homines
prudentes, quum abiecti in ſummo verſantur
contemptu.
27 Tum qui à iuſtitia ad peccatũ ſe refert, Do-
minus eum gladio deſtinabit.
28 Mercator vix euitabit delictũ, & caupo cul-
pa non vacauerit.

CAPVT XXVII.

1 MVlti peccauerunt propter inopiam, & 1. Tim.6.b.9
qui quærit abundare, oculum ſuum a- Prou.23.a.4
uertit.
2 Vt fixus inter compages lapidum paxillus:
ita peccatum inter venditionem vrgetur &
emptionem.
3 *Conteretur cum delinquente delictum.*
4 Niſi quis ſe in timore Domini ſtudioſè con-
tinuerit, citò euertetur domus eius.
5 Quemadmodum ſordes in excuſſo cribro re-
manent, ita ſpurcitiæ hominis in cogitatione
ipſius.
6 Fornax probat vaſa figuli, homo verò in co- Prouerb.27.
gitatione ſua probatur. c.21
7 Cultum arboris indicat fructus eius: ita ani-
mum hominis meditatus ſermo declarat.
8 Ne laudes quenquam, antequam eius ora-
tionem intellexeris: nam hæc demum homi-
num probatio eſt.
9 Si ſequaris iuſtitiam, aſſequêris eam: & tan-
quam togam honorificam indues.
10 Volucres ad ſimiles ſui ſe recipiunt, ita veri- B
tas cultores ſuos reuiſit.
11 Vt leo feræ inſidiatur, ita peccatum mala fa-
cientibus.
12 Oratio hominis pij, perpetua eſt ſapientia:
ſtultus autem inſtar lunæ variat.
13 Inſipientibus interuenturus, tempus obſer-
ua: cœtum verò hominum prudentiũ frequen
ter adeas.
14 Sermo ſtultorum offenſionem habet, & ri-
ſus eorum, ſceleratam voluptatem.
15 Oratio hominis crebrò iurantis horrorẽ in- Sup.23.b.10
cutit, & aures obtundit talium contentio.

16 Concertatio ſuperborum ſanguinis effuſio eſt,& conuitia eorum auditu grauia.

Sup.19.b.10 & 22.c.28 17 Enũtiator arcanorum fidem amiſit, nec pro voto animi ſui amicum inueniet.

18 Fac ames amicum, ac te ei fidum præbeas.

C 19 Quòd ſi efferas eius arcana, ne aſſecteris eũ poſtea:

20 Vt enim quiſpiam inimicum perdit ſuũ, ita amicum tuum perdideris:

21 Et quaſi qui auem manu emiſeris, ita amittes amicum,quem nullo venatu recuperes.

22 Ne ſecteris eum, quoniam procul abſceſsit: & quaſi caprea effugit laqueum.

23 Nam vulnus quidem obligari poteſt,& à cõuitiis aliquis reconciliationi locus eſt:

24 Proditor verò arcani omnem fidem amiſit.

Prouerb.10.b.10 25 Mala molitur nictans oculo: qui nouerit ipſum,miſſum faciet.

26 In conſpectu tuo loquetur ſuauia, dictáque tua mirabitur: poſtea verò peruertet os ſuum, dictáque tua in offenſionem adducet.

D 27 Odio permulta ſum proſequutus,ſed nihil æquè atque talem: eum etiam Dominus oderit.

28 Qui lapidem proiicit in altum,in caput ſuũ proiicit: & ictus doloſus magnum vulnus infligit.

Prouerb.26.d.27 29 Qui foueam effodit, in eandem incidet: & qui laqueum ponit,eodem capietur.

Eccli.10.b.8 30 Qui mala molitur, malis inuoluetur: nec ſciet vnde ſibi ingruant.

31 Ludibrium & opprobrium comitatur ſuperbos, & vltio eis quaſi leo inſidiabitur.

32 Qui lætantur caſu piorum,capiẽtur laqueo: & ante mortem dolore conficientur.

33 Et furor & ira ſunt execrabilia, & vir ſceleratus his erit obnoxius.

CAPVT XXVIII.

Deut.32.e.35 Rom.12.d.19 1 Cvpidum vltionis vltio manet à Domino,& peccata eius ſedulò conſeruabit.

2 Remitte iniuriam proximo tuo, & tunc tibi quoque oranti peccata diſſoluentur.

Mat.6.b.14 3 Anne homo iram retineat aduerſus hominem, & à Domino ſalutem poſtulet?

4 Aut erga hominem ſui ſimilem nullã capiat miſericordiam, & pro peccatis ſuis deprecetur?

5 Ipſe quum ſit caro,iram fouet,& quis peccata eius expiabit?

6 Memento extremorum, atque inimicitias depone:

7 Perniciem mortémque proximo per iram ne mineris, ſed perſiſte in mandatis.

8 Memento mandatorum, nec iraſcaris proximo.

E 9 Pactum Altiſsimi tibi propone, & ignorantiam deſpice.

Supr.8.a.1 10 Abſtine à rixis,peccatáque minues.

11 Nam iracundus homo pugnam accẽdet: vir ſceleratus conturbat amicos, atque inter eos qui pacem habent,calumniam iniicit.

Prouerb.26.c.21 12 Pro materia ſubiecta ignis exardeſcit, ita pro vehemẽtia pugnæ ardor excitatur: & pro viribus hominis furor eius inualeſcit, próque opibus eius ira augeſcit.

13 Rixa feſtinata ignem accendit, pugnáque properè ſuſcepta effundit ſanguinem.

14 Scintilla,ſi afflaueris, accendetur:ſin expueris in eam, extinguetur: attamen vtrunq; tuo ex ore proficiſcitur.

15 Delatorem execreris & bilinguem: multos enim pacem habentes perdiderunt. Sup.21.d.30

16 Lingua duplex multos commouit,eóſq; ex alia in aliam gentem tranſtulit.

17 *Ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit.*

18 Vrbes diruit validas, & potentium domos euertit. C

19 Lingua duplex ſtrenuas profligauit mulieres, ſuiſque laboribus defraudauit.

20 Qui attentè audit eam,tranquillitatem non inueniet, nec quietam vitam.

21 Plaga à flagello facta, veſtigia in cute impreſſa relinquit: plaga verò à lingua accepta, oſſa planè comminuit.

22 Acie gladij multi occubuerunt, plures tamen per ipſam linguam interierunt.

23 Beatus qui tutus fuit ab ea, nec in furorem eius incurrit:qui iugum ipſius non ſubiit, nec vinculis eius fuit conſtrictus.

24 Iugum enim illius iugũ eſt ferreum: & vincula eius ærea vincula.

25 Mors dira eſt mors illius, & Orcus potius quàm ea expetendus. D

26 Pij eius imperium non ſuſtinebunt, neque illius flamma conflagrabunt.

27 Qui deſerunt Dominum,incident in illam: eáque in ipſos exardeſcet, nec extingui poterit: in hos quaſi leo immittetur, & velut pardus interitum afferet.

28 Ecce poſſeſsionem tuam vepribus circunſepias,& ori tuo valuas obicéſque opponas.

29 Obliga argentum & aurum tuum, orationíque tuæ ſtateram adhibe, atque ori tuo valuas oppone & obices.

30 Attẽde ne labaris in illis, ne coram inſidiatore corruas.

CAPVT XXIX.

20 *Fideiuſsio.*

1 Qvi colit miſericordiam, proximo mutuũ dabit:& qui manui ſuæ imperat, mãdata cuſtodit.

2 Proximo mutuum tempore neceſsitatis eius dato, rurſúmque ei *quod ab eo acceperis*, in tẽpore reddito.

3 Fac tua cõfirmes dicta, fidúmque te illi præbeas: & in omni tempore neceſſaria tibi reperies.

4 Multi quod mutuò acceperant pro reperto habuerunt, moleſtiámque iis exhibuerunt à quibus adiuti eſſent.

5 Eſt qui dum accipiat, manum alterius exoſculatur:& propter pecunias proximi voce vtitur ſupplici.

6 Qui rurſum,quum reſtituendum eſt, extrahit tempus: negligentiſq; hominis verba dat, & tempus excuſat.

7 Quòd ſi etiam ſoluendo eſt, dimidiam vix partem affert, debitúmque pro repertitio arbitratur.

8 Sin minus ſua ipſum pecunia defraudat, atque inimicitias cum eo vltrò ſuſcipit: B

9 Execrationes conuitiáque ei rependẽs, pro honore illi reddit contumeliam.

10 Multi igitur ob hanc malitiam ſe auertunt ab homine, ac nullo ſuo merito defraudari me-

metuunt.

11 Veruntamen erga hominem humilem patiens eſto, neque eum expectatione beneficij diu ducas.

12 Propter præceptum ſubueni pauperi: atque eum, quia inops eſt, ne repudies.

13 Propter fratrem & amicum amitte pecuniam vt nihil emolumẽti ad te redeat: neque ſub ſaxo eam abdens, ad interitum rubigine obducas.

14 Theſaurũ tuum ſecundũ mandatũ Altiſsimi colloca, & tibi magis quàm aurum proderit.

Dan.4.c.24 15 In cellas tuas conclude beneficentiam, & ea te ex omni afflictione liberabit.

Luc.11.f.41 Act.10.a.4 Sup.17.c.18 16 *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit.*

C 17 *Et poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum.*

18 Magis quàm ſcutum validum robuſtáq; lancea, aduerſus hoſtem pro te pugnabit.

19 Vir bonus fideiubet pro amico: at qui pudorem amiſit, eum deſerit.

20 Gratiæ à fideiuſſore collatę ne obliuiſcaris, animam enim pro te ſuam depoſuit.

21 *Repromiſſorem fugit peccator & immundus.*

22 Beneficium ſponſoris ſceleratus euertit.

23 Sceleratus refugit à fideiuſsione, & ingratus liberatorem ſuum iam animo deſerit.

24 Fideiuſsio multos perdidit fœliciter agentes, eóſque in modum marini fluctus agitauit.

25 Viros potentes expulit domo, atque inter gentes peregrinas vagos effecit.

26 Sceleratus præceptorum Domini violator, incidet in ſponſiones: & qui præſtanda conſectatur aliena negotia, litibus implicabitur.

27 Opitulare proximo pro facultate tua: verũtamen caue tibi ne cadas.

Infrà 39.c.31 28 Præcipuum vitæ humanæ præſidium eſt aqua, cibus, & veſtitus, atque domus ad integu- D mentum turpitudinis neceſſaria.

29 Victus pauperis ſub tecto trabibus cõfecto præſtat, quàm lautus ciborum apparatus in alienis.

30 Paruis æquè atque magnis contentus ſis, vt ne tibi domicilium exprobrari audias.

31 Miſera vitæ ratio, ex alia in aliam domum migratio: nam vbi fueris inquilinus, nõ audebis hiſcere.

32 Hoſpitio atque potu excipies ingratos, & inſuper acerba audies.

33 Ades inquiline, menſam adorna: & ſiquid eſt ad manum cibi, mihi præbeas.

34 Cede inquiline præſenti magnificentiæ: opus eſt domo, excipiendus mihi hoſpitio frater eſt.

35 Grauia ſunt hæc homini mentem habenti, obiectatio domus, creditoríſque conuitium.

CAPVT XXX.

Caſtigatio liberorum.

Prouer.13.d.24, & 23.b.13 1 Qui ſuum diligit filium, crebra ei admouet flagella, vt in poſtremis vitæ ſuæ diebus gaudeat.

2 Qui filium ſuũ caſtigat, iuuabitur eo, & inter notos eodem gloriabitur.

Deut.6.b.7 3 Qui filium ſuum docet, rem moleſtam faciet inimicis, & coram amicis de eo ſibi gratulabitur.

4 Si pater eius vita exceſſerit, perinde eſt quaſi non deceſsiſſet: vt qui ſuperſtitem ſui ſimilem reliquerit.

5 Viuus eum vidit, ex eóq; lætitiam cepit: nec moriens vllo dolore affectus eſt.

6 Aduerſus inimicos reliquit vindicem, atque amicis gratum beneficiorum remuneratorem.

7 Qui blanditur filio, vulnera eius alligat, & facit vt ad omnem eius clamorem totis viſceribus expaueſcat.

8 Vt equus indomitus euadit intractabilis, ita filius qui omni ſolutus eſt diſciplinâ, præceps temerariúſque exiſtit.

9 Lactes filium, territabit te: ludas cum eo, te contriſtabit. B

10 Ne arrideas illi, vt ne cum eo doleas, tandémque dentibus tuis infrendeas.

11 Ne des ei licentiam in iuuentute, neque ad eius errata conniueas.

12 Inflecte ceruicem ei adhuc iuueni, & dum puer eſt, eius latera tunde: ne aliquãdo durior factus, tibi non pareat, atque animæ tuæ dolorem afferat. Sup.7.c.25

13 Erudi filium tuum, in eóq; elabora, ne turpitudo eius aliquam tibi offenſionem pariat.

14 Potior eſt pauper ſanus & bene valẽs, quàm diues ſuo afflictus corpore.

15 Sanitas, & bona corporis conſtitutio omni præſtat auro, corpuſque valens, immenſis opibus. C

16 Nullæ diuitię ſunt corporis valetudine meliores, nec vlla voluptas maior lætitia animi.

17 Melior eſt mors quàm vita amara aut afflicta, & diuturna corporis valetudo.

18 Bona ori clauſo offuſa, perinde ſunt ac fercula epularum ſepulchro appoſita.

19 Quorſum ſepulchro libamẽta? neque enim edet inde, nec odorem percipiet. Dan.14.b.6

20 Ita ſe habet is quem Dominus perſequitur.

21 Oculis videt, & ingemiſcit: vt ſpado virginem complectitur, & ſuſpirat. Supr.20.a.3 D

22 Ne des ægritudini animum tuum, nec teipſum conſilio tuo affligas. Prouer.12.c.21, & 15.b.13, 17.d.22

23 Lætitia cordis vita demum homini eſt: & gaudium viri, longinquitas ætatis.

24 Dilige animam tuam, & cor tuum conſolare, ac mœrorem abs te longè depelle.

25 Multos enim mœror interemit, nec vllus in eo fructus eſt.

26 Inuidia & iracundia dies minuunt, ſolicitudóque præmaturam adducit ſenectutem.

27 Cor ſplendidum ac bonum, in cibis victus rationem curámque habebit.

CAPVT XXXI.

1 Studium diuitiarum cum vigiliis coniunctum, corpus tabefacit, & ſomnum abigit ſolicitudo earum.

2 Solicitudo vigil interrũpit ſoporem, vt grauis corporis ægritudo ſomnum adimit.

3 Laborat diues in congerendis opibus, & in quiete ſuis deliciis expletur.

4 Laborat pauper in tenuitate vitæ, atque in quiete egenus exiſtit.

5 Qui amat aurũ, non habebitur iuſtus: & qui conſectatur corruptionem, ea explebitur.

6 Multi propter aurum in ruinam præcipitati ſunt, & paratum ante oculos ſuos exitium habuerunt. Suprà 8.a.3

7 Li-

7 Lignum offendiculi eſt ei ſacrificantibus, & omnis inſipiens eo capietur.
Luc.6.d.24 8 Beatus diues repertus ſine crimine, & qui aurum non eſt ſequutus:
9 Quis eſt ille, & beatū prædicabimus? in populo enim ſuo miranda fecit.
10 Quis eo probatus eſt, integérque cōpertus? is eſto ſpecimen gloriæ. quis potuit peccare, qui non peccarit? quis malè agere, qui nō malè egerit?
B 11 Itaque eius bona conſtabilientur, eiúſq; beneficia in cœtu *ſanctorum* commemorabuntur.
12 Quum magnificæ accubueris menſæ, in illā faucibus tuis ne inhies: nec dicas multa eſſe appoſita.
13 *Non dicas, Simulata ſunt quæ ſuper illam ſunt.*
14 Fac memineris quantum malum ſit oculus nequam.
15 Et quid nequius oculo creatum eſt? quippe qui quacunque de cauſa lachrymetur.
16 Ne extendas manum quocūque aſpexerit, nec eam cum ipſo in catinum inferas:
17 *Ne comprimaris in conuiuio.*
Matt. 7.a.2, c.12 18 Quæ ſunt proximi, ex teipſo conſidera: ac rem omnem perpende.
19 Appoſita tibi, vt homo, comedas: nec te ingurgites, vt in odium non incurras.
20 Modeſtiæ cauſa deſiſte primus, nec te inſatiabilem præbeas, nequid offendas.
21 Quòd ſi diſcubueris inter multos, manū primus ne extenderis.
C 22 Quàm paruo homo bene inſtitutus eſt contentus: quo fit vt in cubili ſuo non anhelet.
Infrà 37.d.32 23 Vigilia laborioſa, & cholera, contorſióq; *alui*, hominis intemperantis comes eſt.
24 Somno ſalubri fruuntur viſcera temperātis: mane is ſurgit, & compos eſt animi.
25 Quòd ſi fueris ad cibos coactus, exurge, ambula, vome, & conquieſcas.
16 Audi me fili, ne ſpernas me: etenim quę ego dico, tandem tu experieris.
27 In omni negotio promptum te præbe, nec vllus morbus inuadet te.
Prou.22.b.9 28 Hominem panes liberaliter erogantem labia pędicabunt, certúmque extabit honeſtatis eius teſtimonium.
29 Qui malignè panem impertit, in eum frendet ciuitas: nec dubium erit malignitatis eius teſtimonium.
D 30 In vino virum ne te exhibeas: vinum enim multos perdidit:
Iudith 13.a.2 31 Vt fornax probat duritiem mucronis, dum mergitur: ita vinum cor ſuperborum, quum inebriantur.
Pſal.103.b.15 32 Vinum humanæ vitæ accommodatum eſt,
Prou.31.a.4 ſi moderatè bibatur.
33 Quęnam vita eſt eius qui vino victus eſt? atque ipſum ad exhilarandos homines creatum eſt.
34 *Quid defraudat vitam? Mors.*
35 *Vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem, ab initio.*
36 Lætitiam animi & hilaritatem parit potus vini iuſtus atque opportunus.
37 *Sanitas eſt animæ & corpori, ſobrius potus.*
38 *Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas faciens.*
39 Vinum copioſius ſumptum acerbitatē animi parit cum rixis, & contumacia.
40 Animum ſtulti ebrietas maiorem efficit ad offendiculum, vires eneruat, inſértque vulnera.
41 Ne reprehendas proximum in conuiuio Sup.20.61
compotatione hilaro, nec eum in ſua lætitia vituperes.
42 Dicto probroſo ne lædas illum, nec in occurſu eum affligas.

CAPVT XXXII.

1 SI ſummus conuiuij magiſter es conſtitutus, ne te ſupra alios efferas, ſed quaſi vnū ex illis præbeas.
2 Habeto curam eorum, atque ita conſide: & quum tuo munere perfunctus fueris, commendationem adeptus, acquieſce:
3 Vt læteris eorum cauſa, ornamentíque gratia coronam accipias.
4 Loquere ſenex, quia te quidem decet:
5 Sed cum intelligentia exquiſita, nec muſica prohibe.
6 Vbi nulla *eſt* audientia, ſermonē ne iniicias, Eccles.3.b.7
neque intempeſtiuè ſapienter agas. Supr.20.a.7
7 Concentus muſicorum in conuiuio cōpotatione læto, eſt quaſi inſigne carbūculi in ornatu incluſum aureo.
8 Et modulatio cantorum adhibita ad ſuaue vinum, eſt tanquam ſigillum ſmaragdi in apparatu aureo poſitum. B
9 *Audi tacēs, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia.*
10 Loquere adoleſcēs, ſi vſus tui veniat, vix tamen, etiam quum bis rogatus fueris.
11 *Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum.*
12 Summatim ſermonem comprehende, paucíſque multa: ſis vt homo intelligēs, & interea tacens.
13 In cœtu procerum ne te illis exæques, in cōuentúque ſenum ne multa garrias.
14 Vt fulgur pręcurrit tonitru, ita prudentē gratia antecedit.
15 Maturè ſurge, ac non inter vltimos domum accurre, neque deſideas. C
16 Ibi lude, tuóque indulge arbitrio: modò ne pecces, aut ſuperbè quid agas.
17 Ad hæc celebra eum qui te creauit, & qui te ſuis bonis cumulat.
18 Qui reueretur Dominum, eius diſciplinam amplectetur: & mane eum quærentes, beneuolentiam ipſius reperient.
19 Qui ſectatur Legem, ea explebitur: ſimulator verò in ea offendetur.
20 Qui timēt Dominum, quod iuſtum eſt deprehendent: & tanquam lumen iuſtitiam accendent.
21 Homo ſceleratus declinat caſtigationem, & pro voluntate ſua defenſionem excogitat. D
22 Vir conſultus non ſpernit deliberationem: at ineptus & ſuperbus nullo metu commouetur,
23 Etiam quum inconſultò quid fecerit.
24 Nequid inconſultò facias, & non te facti pœnitebit.
25 Viam ne ingrediaris impeditam, ne in petricoſis offendas: rurſum autem planæ viæ ne confidas.
26 Atque etiam tibi à liberis tuis caueas.
27 In omni bono opere animo fideli eſto: hæc enim eſt mandatorum Dei obſeruatio.
28 Qui

28 Qui confidit Domino, mandata eius obſer-
uat:& qui fiduciam in eo ſuam habet, nullo af
ficietur detrimento.

CAPVT XXXIII.

20 Non perdenda libertas. 25 Serui quomodo tractandi.

1 TImēti Dominum nihil accidet mali, ſed
tantum in tentatione, rurſúmque eum
eripiet.
2 Non odit Legem vir ſapiens: qui autem fi-
ctè verſatur in ea, velut nauis in procella eſt.
3 Homo cordatus fideliter in Lege verſabi-
tur:& Lex ei viciſsim erit fidelis.
4 Vt in interrogatione plana diſpone *tuam* o-
rationem,& tunc audieris: doctrinam conne-
cte, ac tunc reſponde.
Sup. 21. b. 17 5 Similia rotæ currus intima ſtulti ſunt,& ve-
lut axis verſatilis eiuſdem cogitatio.
6 Amicus irriſor eſt quaſi equus admiſſarius,
qui ſub quouis ſeſſore hinnit.
7 Quare dies diem præcellit, quũ omnis lux
dierum anni à ſole proficiſcatur?
8 Iudicio Domini diſtincti ſunt, qui viciſsitu-
dines temporum feſtorúmque dierum diſpo-
ſuit.
9 Is alios dies extulit ac conſecrauit, alios in
B ordinem dierum redegit.
Gen. 1. d. 27, & 2. d. 7 10 Et omnes homines e terra ſunt orti, Adám-
que è terra creatus eſt.
11 Sed Dominus multiplici ſcientia diſtinxit
eos,& vias eorum diuerſas fecit.
12 Alios fortunauit atque euexit, conſecrauit
propinquóſque ſibi fecit alios: alios execra-
biles habuit & depreſsit, ſuiſque euertit ſe-
dibus.
Rom. 9. d. 20 13 Vt lutũ in manu figuli eſt, quod pro ſuo tra-
ctet arbitrio:
14 Ita homines ſunt in manu Dei creatoris ſui,
quibus pro ſuo iudicio ſingulis reddat.
2. Corint. 6. c. 14 15 Vt contrarium malo bonum, contrariáque
morti vita eſt: ſic oppoſitus ſcelerato eſt pius,
& aduerſus pium ſceleratus: ita in omnibus
operibus Altiſsimi bina quæque videas, quo-
rum alterum repugnat alteri.
16 Nouiſsimus autem ego euigilaui, tanquam
racemator properans poſt vindemiatores.
C 17 Profecique in gratia Domini, & perinde ac
vindemiator torcular impleui.
Suprà 24. c. 26 18 Conſiderate non mihi ſoli laboraſſe me, ſed
omnibus iis qui diſciplinam quærunt.
19 Audite me principes populi, ac rectores ec-
cleſiæ aures adhibete.
20 Nec filio, nec vxori, nec fratri, nec amico
permittas in te poteſtatem in vita tua: nec bo-
na tua des alteri, ne pœnitentia ductus, eadem
ſupplex requiras.
21 Dum viues atque ſpiritum duces, ne te cui-
quam mortalium emancipes.
22 Præſtat enim filios tuos tui indigere, quàm
te in manus filiorum tuorum reſpicere.
23 In omnibus rebus tuis teneas principatum.
24 Ne gloriæ tuæ vllam maculam aſpergas.
In tẽpore dierum vitæ tuæ finiendorum,
quum tibi moriendum erit, hæreditatem di-
ſtribue.
25 Pabula, virga, oneráque aſino conueniunt:
& cibaria, caſtigatio, atque opera ſeruo.
D 26 Opus ſeruo faciẽdum impoſueris, quietem
adipiſcẽris: manus eidem laxaueris, quæret li
bertatem.
27 Iugum & lorum ceruicem ſubigunt, ita ner
uus & tormenta ſeruum malitioſum.
28 Mitte eum in opus, ne ſit otioſus:
29 Otium enim multa vitia docuit.
30 Adige *eum* ad opus quod officium eius po-
ſtulat, quòd ſi non paruerit, ſuis eum graua cõ
pedibus: caueto tamen nimius eſſe in vllũ cor
pus, nec quicquam citra iudicium egeris.
31 Si tibi ſeruus eſt, vt animam propriã foueas Supr. 7. c. 22
illum, propterea quòd eum in ſanguine com
paraſti: ſi ſeruus tibi eſt, tracta vt fratrem, quo-
niam eius vt animæ propriæ indiges.
32 Quòd ſi eum læſeris iniuria, illéque profe-
33 ctus aufugerit, quànam eum via requiras?

CAPVT XXXIIII.

1 SPes ſtulti vanæ ac falſæ ſunt,& ſomnia in-
ſipientibus alas extollunt.
2 Quaſi qui vmbram captat ventúmque per-
ſequitur, eſt is qui ſomniis attendit.
3 Spectrum ſomniorum ex imagine rei alte-
rius exiſtit, ſicut ex facie aduerſa faciei ſimu-
lachrum.
4 Ab impuro quæ puritas proficiſci, aut quæ
à falſo veritas emanare poterit?
5 Auguria, diuinationes, ſomnia ſunt vana:&
inſtar parturientis animus phantaſia occu-
patus.
6 Niſi ab Altiſsimo viſitãdi tui cauſa miſſa fue
rint, animum ad illa tuum ne applices.
7 Multos enim inſomnia deceperunt:& qui
conceperunt ſpem ex illis, exciderunt.
8 Sine mendacio præſtabitur Lex, ori que ve-
raci ſapientia perfectio eſt.
9 Qui multa peragrauit loca, multa nouit:& B
qui multarum vſum rerum eſt conſequutus,
ſapienter diſſeret.
10 Qui nihil eſt expertus, parum nouit:
11 Homo verò in multis regionibus rebúſque
verſatus, maiorem aſtutiam acquirit.
12 Ego in vagatione mea multa vidi, pluráque
quàm dicam intelligo.
13 Sæpe vſq; ad mortem periclitatus ſum, rur-
ſúmque per iſta conſeruatus.
14 Spiritus timentium Dominum viuet:
15 Spes enim eorum ſita eſt in ipſorum ſerua-
tore.
16 Qui timet Dominum, nihil metuet: neque
expaueſcet, quia ſpes eius ipſe eſt.
17 Beata eſt anima ei⁹ qui Dominũ reueretur.
18 Quem enim ſpectat, aut quo nititur?
19 Oculi Domini in eos ſunt intẽti qui ipſum
diligunt: potens præſidiũ, ac firmamentũ vali-
dũ, tegumentũ ab æſtu, vmbraculũ à meridie,
ab offenſione tuitio, in ruináque auxilium:
20 Erigit animũ, oculos illuminat, ſanitatem
dat, vitam & proſperitatem.
21 Qui ſacrificat ex rebus iniuſtè partis, hoſtiã Prouerb. 21. d. 17
offert ridiculam: inimicorúmque donaria nul
la vnquam cum gratia accipientur.
*22 Dominus ſolus ſuſtinentibus ſe in via veritatis & in-
ſtitiæ.*
23 Oblationibus impiorũ non delectatur Do- Prou. 15. b. 8
minus, nec multitudine ſacrificiorũ pro pec-
catis placatur.
24 Quaſi qui ſacrificat filium coram patre, eſt D
is qui ſacrificium offert pauperis bonis com-
paratum.

25 Panis

25 Panis indigentium eſt vita pauperum: qui
eo illos defraudat, vir eſt ſanguinarius:
26 Qui victu proximum priuat, eum occidit:
Deuter.24. 27 Et qui mercenariũ ſua fraudat mercede, ſan
c.14 guinem effundit.
Supr.7.c.21 28 Quũ quod extruit vnus, alter deſtruit: quid
præter laborem redit ad vtrunque?
29 Quũ quod precatur alius, alius execratur:
vtrius vocem exaudiet Dominus?
Numer.19. 30 Si quis ablutus à cadauere, rurſus idem con
b.11 tigerit, quid ei proderit ablutio?
2.Pet.2.d.20 31 Similiter ſiquis propter peccata ſua ieiunio
ſe affligit, rurſúmque abit vt eadem commit-
tat: quis preces eius exaudiet? aut quid ſibi ſua
profuit afflictione?

CAPVT XXXV.

1 QVi Legem cuſtodit, copioſa facit ſacri-
ficia:
1.Regum 15. 2 Et qui mandata obſeruat, hoſtiã offert
c.22 ſalutarem.
Ierem.7.d.3 3 *Et deprecatio pro peccatis, recedere ab iniuſtitia.*
Phil.4.d.18 4 Qui bene meritis gratiam refert, ſimilaginẽ
offert: & qui beneficentiam exercet, ſacrificiũ
facit laudis.
5 Recedere à malitia, Deo grata res eſt: iuſtitiã
relinquere, piaculare ſacrificium.
Ex.23.b.15, 6 Ne venias in conſpectum Domini vacuus:
& 34.c.23 7 Hæc enim omnia præcepti cauſa ſunt inſti-
Deut.6.d.16 tuta.
Gen.4.a.4 8 Aram pinguefacit immolatio iuſti, eiúſque
odor coram Altiſsimo ſuauis eſt.
B 9 Sacrificium viri iuſti eſt acceptum, eiúſque
memoria nulla obliuione delebitur.
10 Dominum oculo honora benigno, nec pri-
mitias manuum tuarum minue.
2.Cor.9.b.7 11 In omni munere vultum præbeas hilarem,
& cum lætitia decimas conſecra.
Tob.4.a.6 12 Offer Altiſsimo munera pro munificentia
ipſius erga te, prouentúmque manuum tuarũ
benigno oculo.
13 Nam Dominus remunerator eſt, qui reddet
tibi ſepties tanto amplius.
Leu.22.c.21 14 Ne quicquam ex dono tuo diminuas, nec
Deu.15.d.20 enim id recipiet:
15 Nec iniquum obeas ſacrificium, quoniã Do
Deu.10.d.17 minus iudex eſt, nec valet apud eum ratio o-
2.Paral.19. pinióque perſonæ.
c.7 16 Nullam habet rationem perſonæ aduerſus
Iob 34.b.19 inopem, ſed hominis iniuria affecti precatio-
Sap.6.b.8 nem exaudit.
Act.10.c.34 17 Supplicationem orphani minimè negliget:
nec viduam, ſi querelam effundat ſuam.
Rom.2.b.11 18 Nónne lachrymæ viduæ in genas eius de-
Galat.2.b.6 fluunt, & vociferatio eius aduerſus illum eſt
Eph.6.b.9 qui eas euocauit.
Coloſ.3.d.26 19 *A maxilla enim aſcendunt vſque ad cælum, & Domi-*
1.Pet.1.c.17 *nus exauditor delectabitur in illis.*
C 20 Qui Deum colit, ſuſcipietur cum beneuo-
lentia: eiúſque precatio vſque ad nubes per-
tinget.
21 Oratio afflicti nubes penetrat, nec conquie
ſcit ac deſiſtit, donec peruenerit ad Altiſsimũ,
iſque reſpexerit.
D 22 Iudicabit iuſtos, iudiciúmq; exercebit, neq;
moram faciet Dominus: nec patiẽtiam ſuper
eis diutius habebit fortis,
23 Donec conquaſſarit lumbos immiſericor-
dium, gentéſque ſupplicio multauerit: donec
ſuſtulerit turbã iniurioſorũ, atque iniuſtorum
ſceptra confregerit:
24 Donec iuxta ſua cuique acta rependerit, &
iuxta cuiuſque opera eorum cogitationes vin
dicarit:
25 Donec exercuerit iudicium populi ſui, eóſ-
que ſua miſericordia recreauerit.
26 Quàm præclara eſt calamitoſo tempore mi
ſericordia: quaſi nubes pluuię in tempore ſic-
citatis.

CAPVT XXXVI.

1 MIſerere noſtri Domine Deus omnium,
& reſpice nos:
2 Metúmque tui immitte omnibus gẽtibus,
quæ te non requirunt.
3 Tolle manum tuam ſuper gentes alienas, vt Ier.10.d.25
potentiam tuam perſpiciant.
4 Vt inſpectantibus illis numen tuum in no-
bis declaraſti, ita coram nobis maieſtatem in
illis tuam oſtendẽ:
5 Vt cognoſcant te, quemadmodum nos te co
gnouimus: quoniam nullus præter te Deus
eſt, Domine.
6 Noua ede ſigna variáque miracula.
7 Oſtenta manum brachiúmque dextrum, vt
miranda facta tua prædicent.
8 Excita indignationem, irámque effunde.
9 Aduerſarium aufer, atque inimicum con-
tere.
10 Accelera tempus, mementóque iuramenti, B
vt tua commemorentur mirabilia.
11 Qui euaſerit, ira ignis abſorbeatur: & op-
preſſores populi tui exitium conſequantur.
12 Contere capita principum inimicorum, qui
dicunt, Non eſt alius præter nos.
13 Congrega omnes tribus, & eas vt ab initio
poſside.
14 Miſerere Domine, populi nomine tuo ap-
pellati, & Iſrael quem primogenitum nomi- Exod.4.c.22
naſti.
15 Miſericordiam cape erga Ieruſalem vrbem
tuæ ſanctitatis, ac locum requietis tuæ.
16 Reple Sionem, vt tua oracula extollat: tuáq; C
tuum populum gloria exple.
17 Da teſtimonium iis quos ab initio vt poſſeſ
ſionem acquiſiuiſti, prophetias in tuo nomi-
ne ſuſcita.
18 Tribue mercedem iis qui te expectãt: & fac
vt tuis Prophetis fides habeatur.
19 Preces ſeruorum tuorum exaudi Domine, Num.6.d.23
iuxta benedictionẽ Aaronis pro populo tuo
factam: & omnes qui terram habitant, cogno-
ſcant te Dominum Deum eſſe ſempiternum.
20 Venter quemuis cibum capit: eſt tamen ci-
bus cibo melior.
21 Vt fauces ferinam guſtu deprehendunt, ita
animus ſagax verba mendacia.
22 Praua mens moleſtiam affert, & vir multa
expertus reſiſtet ei.
23 Cuiuſuis maris capax eſt mulier: filia autem D
filiæ præſtat.
24 Pulchritudo mulieris exhilarat vultum, at-
que omnia hominis deſideria ſuperat.
25 Si in lingua *eius* eſt comitas, manſuetudo, ac
ſanitas, maritus eius ex communi hominum
numero eſt eximendus.
26 Qui vxorem nactus eſt *bonam*, rationem rei
faciendæ iam inchoatam adeptus eſt, quũ ad-
iutri-

iutricem habeat conſortem, & columē quod-
dam quietis ſuæ.
27 Vbi nulla ſepes eſt, poſſeſsio diripitur:& cui
non eſt vxor, ingemiſcet vagabundus.
28 Quis enim fidat expedito latroni ex alia in
aliam vrbem oberranti? quis item homini nō
habenti nidum, morantique vbicunque adue
ſperauerit?

CAPVT XXXVII.

1 *Amicitia.* 30 *Temperantia.*

1 QViuis amicus dicet, Huic ego quoq; ſum
amicus:ſed eſt amicus nomine ſolum a-
micus.
2 Nónne mœror eſt ad mortem vſque ma-
nens, ſocius amicúſque conuerſus in inimi-
cum?
3 O ſcelerata cogitatio, vndenam prorepſiſti
vt terram dolo operires?
Supr.6.b.10 4 Sodalis rebus lætis familiariter viuit cum
amico, qui tempore calamitatis aduerſarius
exiſtet.
5 Eſt qui cauſa ventris laborat pro amico, &
aduerſus hoſtem ſcutum arripit.
6 Ne animū tuum amici vlla capiat obliuio,
nec in facultatibus tuis illius ſis immemor.
7 Quibus tu ſuſpectus es, cum his conſiliū ne
ceperis: idque cela eos qui tibi inuident.
Supr.8.c.21, & 9.c.28 8 Omnis conſiliarius ſuum extollit conſiliū,
ſed ſunt qui ſibiipſis conſulant.
B 9 Caue tibiipſi à conſiliario: priúſque cogno-
ſce qua ipſe re indigeat: (nam ipſe ſibi conſu-
let) ne ſorti committat te & aleæ.
10 Etiam tibi dicat, rectam te viam rationémq;
inſtituiſſe: atque interim ex aduerſo ſpectato-
rem ſe tui euentus conſtituat.
11 *Ne conſilium capias* cū muliere de ipſius pelli-
12 ce, de bello cum meticuloſo, de permutatio-
ne cum mercatore, de vēditione cum empto-
re, de gratitudine cum homine maligno,
13 Cum inhumano de humanitate, cum pigro
de quouis opere,
14 Cum annuo mercenario de perfectione in-
ſtituti operis, nec cum ſeruo ignauo de opera
multa nauanda: ne, *inquam,* attendas his in vlla
deliberatione ſuſcepta.
15 Sed virum frequētes pium, quem noris ob-
ſeruantem præceptorum Domini:
16 Cuius animus tuo reſpondeat, quique, ſi of
fenderis, tuo caſu condoleſcat.
17 Ac conſilium cape ex teipſo: nihil enim eſt
illo tibi fidelius.
C 18 Solet enim interdum plura monere ſuus cu
iuſque animus, quàm ſeptem in alta ſpecula
ſedentes excubitores.
19 Ceterùm in his omnibus Dominum ora, vt
inſtituta tua fideliter dirigat.
20 Initium omnis operis ſit ratio, & conſilium
omnem actionem præcedat.
21 Indicium cordis immutati, quaſi quoddam
veſtigium in vultu impreſſum eſt.
Quatuor rerum genera exiſtunt, bonū &
D malum, vita & mors, in quibus lingua perpe-
tuum habet dominatum.
22 Eſt vir aſtutus qui multos erudiuit, qui ſibi-
ipſi eſt inutilis.
23 Eſt qui verbis affectans ſapientiam, odioſus
fit: qui omni ſapientia careat.
24 Non enim eſt illi data gratia à Domino, quū
inops ſit omnis ſapientiæ.
25 Eſt qui ſibiipſi ſapiat, cuius in ore certi ſunt D
fructus ſapientiæ.
26 Vir ſapiens erudiet populum ſuum, & fru-
ctus intelligentiæ eius ſunt ſtabiles.
27 Vir ſapiens benedictione cumulabitur: &
quicunque eum viderint, prædicabunt bea-
tum.
28 Vita cuiuſque numero dierum eſt definita,
ſed dies Iſrael ſunt innumerabiles.
29 Sapiens in populo ſuo authoritatem conſe
quetur, & nomen eius viuet in perpetuum.
30 Fili, proba animam tuam in vita tua: & vide
quid ei noxium ſit, neque id ei indulgeas.
31 Non enim omnia omnibus conferunt, nec *1.Cor.6.c.12*
animus cuiuſque quacunque re delectatur. *& 10.c.23*
32 Ne ſis in omnibus inſatiabilis deliciis, neq; *Supr.31.c.22*
in cibos profuſus.
33 Ingluuiem enim ciborum morbus comita-
tur, edacitáſque inexplebilis in choleram con
uertitur.
34 Multi auiditate ciborum inſatiabili interie-
runt: at qui attendit, vitam prorogabit.

CAPVT XXXVIII.

Medicinæ commendatio.

1 MEdicum ſuis affice honoribus propter
neceſsitatem: etenim Dominus illum
creauit.
2 Nam ab Altiſsimo eſt medicina, & à Rege
gloriam conſequetur.
3 Sciētia medici extollit caput eius: & coram
principibus eſt admirabilis.
4 Dominus medicamenta procreauit de ter-
ra, & vir prudens ea non abhorrebit.
5 Nónne aqua à ligno accepit dulcedinem, vt *Exo.15.d.25*
potentia eius homini innoteſceret? *Iudith 5.c.15*
6 Et ipſe ſcientiam hominibus dedit, vt in mi
rabilibus ſuis gloriam conſequatur.
7 Ipſe ſanat per hæc, atque hominis dolorem
tollit.
Pharmacopola mixturas his ſuas tempe-
rat, neque vllum opera eius finem habent:
8 Sed proſperitas ab eo demanat ſuper vni-
uerſam terram.
9 Fili, ne prætermittas in morbo tuo quin *Eſaiæ 38.a.2*
Deum ores, & ipſe ſanabit te.
10 Recede à delicto, & manum dirige: atq; ab
omni peccato cor emunda.
11 Suffimentum ſuauis odoris adole, monu-
mētúmque ſimilaginis: opimúmque munus
offer, vt qui priores non feres.
12 Deinde medico locum des, vt cuius creator B
Deus eſt: nec diſcedat abs te, quoniam ipſius
indiges.
13 Euenit quum medicorum quoque manus
ſucceſſum conſequantur.
14 Nam & ipſi Dominum orant, vt leuamentū
ſibi fortunet, cauſáque vitæ curationem.
15 Qui in Creatorem ſuum peccauerit, in ma-
nus medici incidat.
16 Fili, effunde lachrymas ſuper mortuo, lu- *Sup.22.d.10*
ctúmque vt acerba paſſus exordire: iuxta verò *1.Theſſal.4.*
morem funebrem corpus eius contege, nec *c.13*
ſepulturam neglige.
17 Acerbam ede lamentationem, planctúmq;
accende, & luctu quo dignus eſt, eum proſe-
quere: idque vno aut altero die, vt calumniam
euites, deinde accipe cōſolationem, quo mœ-

rorem deponas.
18 *Et fac luctum ſecundum meritum eius vno die vel duobus propter detractionem.*
Prouer. 15. b. 13. & 17. d. 22 — 19 Mœror enim mortem affert, animiq; ægritudo vires inflectit.
20 Inductione *animi* etiam exiſtit mœror, vitáq; hominis afflicti in animo conſiſtit.
21 Ne dedas animum tuum triſtitiæ, ſed eã repelle memor extremorum.
22 Ne obliuiſcaris nullam eſſe reuerſionem: & quòd illum nihil adiuueris, & teipſum affligeris.
C 23 Memento illius ſortem eam fuiſſe quæ tua futura eſt: mihi heri, tibi hodie.
2. Regum 12. e.20 — 24 In quiete hominis defuncti fac vt tua quoq; illius memoria cõquieſcat: atq; in exceſſu ſpiritus eius conſolationem ſuper eo accipe.
25 Sapientia hominis literati in opportunitate otij comparatur: & qui minus ſui habet negotij, ſapiens exiſtit.
26 Quomodo ſapiens euadat qui tenet aratrũ, quíq; gloriatur in haſtili ſtimuli boues agens? qui in operibus eorũ nutritus eſt, cuius in ore atq; ſermone taurorum progenies ſolùm verſatur?
27 Is ad ſulcos ducendos animum ſuum applicat, & ad pabula vaccis paranda vigilantiam præſtat.
28 Eodem modo faber & architectus, qui noctes ac dies in opere trãſigit: & qui ſigillorum ſcalpunt cælaturas, quorum aſsidua eſt opera vt multam varietatem effingant: quíque animo in id incumbunt, vt imitatione picturæ animalia exprimant, atque operi perficiendo inuigilent.
29 Faber item ferrarius ſedens ad incudẽ operi ferri intentus, vapore ignis corpus eius exiccante, æſtu fornacis conflictatur,
D 30 Cuius aures creber mallei ſonitus excauat,
31 qui oculos ſuos ad cõformandum inſtrumentum defigens, animum ad opus abſoluẽdum applicat: & ad idem vigilat exactè poliẽdum.
32 Similiter ſedens ad opus ſuum figulus, rotámque ſuam pedibus verſans, ad opus ſuum ſumma cum cura ſemper incumbit, operá nauans planè numeratam.
33 Nunc lutum effingit manibus ſuis, nunc pe-
34 dibus eiuſdem vim ſubigit, atque operi plumbando curam impendit, ad purgandúmq; caminum euigilat.
35 Horum omnium quiſque ſuis fretus manibus, in opere ſuo conſumit quod habet ſapientiæ.
36 Ac ſine his quidem nec coleretur vrbs vlla, neque habitaretur, nec aduẽtu hominum frequentaretur.
37 Attamen nec ſententiam rogabuntur in cõſultatione populi, nec in concione eminebunt.
38 Nec ſedebũt pro tribunalibus, nec formam rationémque iudiciorum intelligent: neq; verò de iure aut æquo pronũtiarint, nec in dictis exquiſitis ſententiíſque locum habuerint.
39 Sed tuentur opificia mundi, & pro exercitio artis vota faciunt.

CAPVT XXXIX.

1 SOlus qui ad Legem Altiſsimi applicauit animum, atque in meditatione eius verſatur, ſapientiam omnium antiquorum exquiret, & in Prophetis ſtudium operámque ſuam ponet.
2 Diſputationes conſeruabit celebrium virorum, atque in ſententiarum reconditarũ inuolucra penetrabit.
3 Occultas prouerbiorum ſententias conquiret, atque in ænigmatis parabolarum verſabitur.
4 Inter proceres obibit munera, & corã principibus apparebit.
5 Peragrabit terras gentium exterarũ: etenim bona ſimul & mala inter homines expertus eſt.
6 Inſtituet animum manè ad Dominum creatorem ſuum ſalutandum, & coram Altiſsimo preces effundet:
7 Os ſuum aperiet ad orandum, peccatáq; ſua deprecabitur.
8 Si dominus ille magnus voluerit, ſpiritu intelligentiæ replebitur:
9 Verbáque ſapientię effundet, & Dominum ſua celebrabit oratione.
10 Ipſe diriget conſilium ſuum & ſcientiã, atq; in arcanis ſuis meditabitur.
11 Is diſciplinam doctrinæ ſuæ declarabit, & Lege pacti Domini gloriabitur. B
12 Multi perpetuò laudabunt huius intelligẽtiam, nec memoria vnquam deficiet, aut abolebitur:
13 Sed nomen eius vigebit per omnes ſeculorum ætates.
14 Gentes commemorabunt huius ſapiẽtiam, Infra 44. b.
eiúſque laudem quiuis *hominum* cœtus peruulgabit. 14
15 Si vita defungatur, nomen relinquet millies celebrius quàm alij: ſi remaneat, ſibi acquiret.
16 Ego autem plura commentatus adhuc ediſſeram: quoniam inſtar plenæ lunæ refertus ſum.
17 Audite me filij ſancti, & quaſi roſa iuxta riuum aquarum plantata pullulate.
18 Odore in modum thuris flagrate, & florem vt lilium mittite.
19 Spirate odorem, laudémque canite, Dominúmque in omnibus operibus ſuis celebrate.
20 Tribuite nomini eius magnificẽtiam, ſuíſque eum laudibus prædicate tam canticis oris quàm citharis. porrò in laudatione veſtra ita dicetis, C
21 Omnia Domini opera præclara ſunt, ſingu- Gen. 1. d. 31
láque eius mandata ſuo fient tempore. Mar. 7. d. 37
22 Non eſt fas dicere, Quid hoc eſt, aut quorſum hoc? nam hæc omnia ſuo tempore declarabuntur. iuſſu eius vnda ſtetit inſtar acerui, & Gene. 1. b. 9
aquæ ad verbum oris eius ſe receperunt.
23 Beneplacitum enim eius imperium eſt, nec eſt qui ſalutem illius minuat.
24 Omnia mortalium opera ſunt poſita in conſpectu eius, neque ab oculis eius remota latere poſſunt.
25 A ſeculo in ſeculum proſpicit, nec corã ipſo quicquam eſt admirabile.
26 Nihil eſt, cur quiſquam dicat, Quid hoc? aut quorſum hoc? omnia enim ad vſus ſuos creata ſunt.
27 Benedictio eius quaſi fluuius operit terrã, & velut inundatio eam fœcundat.

28 Iram

28 Iram eius gentes ita acquirent, ſicut in ſalſu
ginem aquas conuertit.
Exo.14.c.21 29 Vt viæ eius ſanctis planę ſunt, ita iniquis ad
offendiculum procliues.
30 Bona ab initio creata ſunt bonis, & mala iti
dem improbis.
Sup.19.d.18 31 Summa omnium ad vitam hominis neceſſa
riorum conſtat aqua, igni, ferro, ſale, ſimila fru
menti, melle, lacte, ſanguine vuarum, oleo, ve
D ſtitúque.
1.Tim.4.a.4 32 Quæ omnia vt piis in bonum, ita improbis
in malum conuertuntur.
33 Sunt ſpiritus ad vindictam creati, qui furo-
re ſuo confirmant flagella eius.
34 Hi tempore internecionis vim effundūt, cō
ſummántque iram Creatoris ſui.
Infr.40.b.9 35 Ignis, grando, fames, & mors: ſimul omnia
hæc ad vindictam creata ſunt.
36 Dentes ferarum, ſcorpiones, & ſerpentes,
ac gladius exitialem impiis pœnam infligūt.
37 Hæc gaudebunt mandato eius, atque ad v-
ſus in terra præparabuntur: nec iuſſa tempo-
ribus ſuis *exequenda* præteribunt.
38 Quapropter confirmatus iam inde ab ini-
tio, meditatus ſum hæc, ſcriptiſque mandaui.
Gen.1.d.31 39 Opera Domini bona ſunt omnia, ipſéq; ſuo
tempore ſuppeditat quæcunque poſtulat ne-
ceſsitas.
40 Non licet dicere, Hoc illo peius eſt: omnia
enim ſuo tempore laudem inuenient.
41 Nunc igitur corde toto ac ore laudes cani-
te, noménque Domini celebrate.

CAPVT XL.

1 MAgnum negotium cuique homini de-
ſtinatum eſt, & graue iugum poſteris
Adami, iā inde à die quo ex vtero matris exi-
terunt, vſque ad eum quo ad communem o-
mnium matrem reuertuntur.
2 Cogitationes eorum dico metúmque ani-
mi, tum ſolicitas rerum expectationes, ac mor
tis diem:
3 Ab eo qui ſedet in ſolio maieſtatis, vſque ad
eum qui humi atque in puluere abiectus ia-
cet:
4 Ab eo qui geſtat hyacinthina coronámque,
vſque ad illum qui crudo lino veſtitus eſt.
5 Indignatio, æmulatio, perturbatio, commo
tio, formido mortis, iracūdia, ſimultas: atque
tempore quietis nocturnus in cubili ſomnus
mentem cuiuſque variè afficiunt.
6 Parum ac propè nihil datur quieti: deinde
in ſomnis quaſi in ſpeculis excubaret, animi
ſui imaginatione perturbatur.
7 Et velut qui è cōſpectu prælij aufugerit, ex-
citatur tempore ſalutis ſuæ, vanúmque terro-
B rem admiratur.
8 Hoc omni adiunctum eſt animanti, tam ho
mini, quàm pecudi: at ſceleratis ſepties tanto
amplius:
Sup.39.d.35 9 Ad hæc mors, cædes, diſsidia, gladij, oppu-
gnationes, fames, clades, flagelláque:
Gen.7.b.11 10 Simul omnia hęc in iniuſtos creata ſunt, at-
que etiam diluuium propter ipſos extitit:
Geneſ.3.d.19 11 Quæcunque è terra cōſtant, in terrā redeūt:
Infr.41.b.13 & è mari orta, in mare remeant.
Eccleſ.1.b.7 12 Omnis largitio & iniuſtitia abolebitur: at
integritas perpetuò manebit.
13 Opes iniuſtorum in modum fluminis exa-
reſcent, & ſicut ingens tonitru cū pluuia pro-
funditur.
14 Quum manus aperit *ad recipiendum*, gaudet:
ſed prauè agentes prorſus deficient.
15 Non multiplicabit ramos ſoboles impio-
rum: nam impuræ radices in ſumma rupe exi-
ſtunt.
16 Pullus eorum ſuper quamuis aquam aut o- C
ram fluminis, ante omnem herbam euelle-
tur.
17 Benignitas inſtar horti eſt fortunati, & be-
neficentia in perpetuum permanet.
18 Vita hominis ſua ſorte contenti atq; opera- Phili.4.b.11
rij, habet ſuauitatem, ſed vtrūque ſuperat qui 1.Tim.6.b.6
theſaurum reperit.
19 Liberi & extructio ciuitatis nomen reddūt
ſtabile: at potior vtriſque cēſenda eſt vxor in-
culpata.
20 Vinum & muſica cor exhilarant, ſed vtroq;
magis ſtudium ſapientiæ.
21 Fiſtula & pſalterium ſuauem edunt cātum:
linguæ verò ſuauitas vtrunq; ſuperat.
22 Venuſtatem ac pulchritudinem oculus deſi
derabit, ſed viride ſemen exiſtet vtroque gra-
tius.
23 Amicus ad tempus cōgruit cum amico: vir
tamen & vxor concordes vtrique ſunt præfe-
rendi.
24 Fratres & auxilia profuerint tempore cala- D
mitatis: ſed miſericordia præſtantior vtriſque
eſt liberatrix.
25 Aurum quidem & argentum pedem conſta
biliunt: ſed conſilium eſt vtroque commenda
bilius.
26 Opes atque vires animum erigunt: ſed ti-
mor Domini vtroque præſtat.
27 Timori Domini nihil deeſt, nec eſt cur in
eo opem deſideres.
28 Timor Domini eſt inſtar horti fortunatiſsi-
mi, in quo colendo atque ornando omnis a-
lia gloria eſt ſuperata.
29 Fili, vitam mēdicam ne degeris: mors enim
mendicitati eſt præferenda.
30 Viri menſam alienam ſpectantis vita, non
eſt pro vita deputanda: animum enim ſuum
alienis contriſtat cibis.
31 Cauebit autem vir prudens & eruditus.
32 Ori impudentis ſuauis eſt mendicitas, & in
ventre eius ignis ardet.

CAPVT XLI.

1 QVàm amara eſt, ô mors, memoria tua ho-
mini quietè viuenti in bonis ſuis:
2 Homini omni cura ſolicitudineq; va-
cuo, ac per omnia fœlici, valentique adhuc ci-
bum capere.
3 Quàm iucūdum eſt, ô mors, iudicium tuum
homini egenti, defectóque viribus.
4 In extrema ſenectute curis diſtricto omni-
bus, & qui diffidit, patientiámque perdidit.
5 Iudicium mortis ne timeas, ſed ſuperiorum
memineris & poſteriorum: nam hoc quidem
à Domino decretum eſt omnibus mortali-
bus.
6 Quomodo autem recuſes quod placet Altiſ B
ſimo, ſiue decem habeas, ſiue centum annos,
ſiue mille?
7 Vita nullam habet aduerſus Orcum defen-
ſionem.

8 Liberi execrabiles euadunt liberi ſcelerato-
rum, & quicunque verſantur in vicinia im-
piorum.
9 Hæreditas liberorum improborum interi-
bit:& opprobrium cum ſemine eorum perpe
tuò coniunctum eſt.
10 Patrem impium liberi accuſabũt, quoniam
propter ipſum in opprobrium incurrunt.
11 Væ vobis, viri impij, Legis ſummi Dei de-
ſertores : nam etiamſi fueritis multiplicati,
peribitis.
12 Quum fueritis nati,in execrationem naſce-
mini:quum mortui, in deteſtationem ſepara-
bimini.
Sup.40.b.11 13 Quæcunque è terra conſtant, in terram abi-
bunt, itémque impij ab execratione ad inter-
C itum.
Prou.22.a.1 14 Vt corpora ſuorum homines luctu proſe-
quantur, malum tamen improborum no-
men delebitur.
15 Habe curam nominis: hoc enim tibi mane-
bit potius quàm magni theſauri mille auri.
16 Proba vita dies ſuos habet definitos : bonũ
autem nomen manet in perpetuum.
17 Filij, conſeruate diſciplinam placidè:ſapien
tia occulta & theſaurus abditus quid proſunt?
Sup.20.d.33 18 Homo ſuam celãs ſtultitiam, præſtat homi-
ni ſuam ſapientiam occultanti.
19 Quamobrem verba mea reueremini.
20 Neque enim quauis teneri verecundia pul-
chrũ eſt:nec omnia, quum de fide agitur, pro-
banda ſunt in omnibus.
21 Pudeat vos coram patre aut matre, ſcorta-
tionis: coram verò principe ac poteſtatem ge
rente, mendacij:
D 22 Delicti, coram iudice & magiſtratu : coram
cœtu & populo, rei aduerſus leges commiſſæ:
23 Coram ſocio atque amico, iniuriæ:
24 Et furti, in loco quem incolis: itémque co-
ram Dei veritate, pactóque cubito inniti pa-
nibus:ne etiam vel dando, vel accipiendo ali-
quam ſubeas vituperationem.
25 Deinde pudeat te coram ſalutantibus, ſilen
tij:tum meretricem aſpicere mulierem:
26 Faciem auertere à cognato, parte ſua aut re
data defraudare quenquam.
Matt.5.d.28 27 Ac de muliere viro iuncta ſecus cogitare, ad-
hæc ancillæ cuiuſpiam attentare pudicitiam,
& ad lectum eius accedere : appetere amicum
contumeliis,
Sup.20.b.15 28 Aut quod donaueris, exprobrare:
Supr.19.a.7 29 Quódque auditum ab aliis acceperis, enun
tiare alteri, & res ſecretas effutire. Ita demum
verecundus verè fueris, & gratiam inieris a-
pud omnes homines.

CAPVT XLII.

Leui.19.c.15 Deu.1.c.17, & 16.d.19 Prouerb.24.c.24 Iacob.2.a.2
1 IN his autem ne des locum pudori, nec per-
ſonæ rationem habeas, vt delinquas.
2 Quum agitur de Lege Dei, eiúſque fœdere,
aut in eo iudicio, in quo homo pius ſit abſol-
uendus:
3 Quum ſocius & viatores ſunt audiendi, aut
quum hæreditas conſortum eſt partienda.
4 In adæquanda libra & ponderibus, in poſ-
ſidendis ſiue multis ſiue paucis:
5 In æquabili venditione mercium, in crebra
liberorum caſtigatione, in latere mali ſerui
cruentando verberibus:
6 In fera mulieri malæ vtiliter apponenda, &
claudendo vbi manus multæ ſunt:
7 In eo quod cuipiam daturus es, ad numerũ
pondúſque tribuendo, omniáque dando vel
accipiendo obſignata ſyngraphis.
8 Præterea, quum inſipientes ſtultiq; ſunt in- B
ſtituendi, & quum homo decrepitus cum iu-
uenibus in iudicio contendit : ita demum eru
ditus verè fueris, atque omnibus qui viuunt,
approbatus.
9 Filia patri vigilia eſt occulta, ſomnúmq; abi
git ſolicitudo eius, ne aut in iuuentute florem
ætatis prætereat, aut in cõiugio in odium in-
currat:
10 Ne aut ſtupro polluatur in ſua virginitate,
grauidáq; in domo patris deprehendatur: aut
coniuncta viro, adulterio violet fidem coniu-
gij, aut in eo planè ſterileſcat.
11 Filiæ inuerecundę firmam adhibe cuſtodiã, Sup.26.b.13
ne te ridiculum inimicis faciat, fabulam ciui-
tati, ne famoſum in populo, in vulgúſq; igno-
minioſum reddat.
12 Ne contempleris quenquam hominẽ eius C
pulchritudine allectus, nec inter mulieres cõ- Sup.25.d.18
ſideas.
13 Nam vt tinea naſcitur è veſtimẽtis, ita à mu- Gen.3.a.6
liere nequitia muliebris.
14 Melior eſt nequitia viri, quàm mulier beni-
gna:mulier quæ aliquid probro dignum com
mittit.
15 Equidem memorabo opera Domini:& quę
vidi, explicabo: in verbo Domini opera il-
lius.
16 Sol lucidus colluſtrat omnia, opúſque eius
gloria Domini plenum eſt.
17 Nonne Dominus ſanctis prædicandá con-
ſtituit omnia miracula ſua, quæ fundauit Do-
minus idem omnipotens, gloriáque ſua cun-
cta conſtabiliuit?
18 Abyſſum & cor perueſtigat, aſtutáq; eorum
conſilia intelligit: tenet enim Dominus o-
mnem ſcientiam, & conſignationem ęui per-
ſpicit.
19 Preterita annunciat ſimul & futura, arcano- D
rúmque veſtigia detegit.
20 Nulla cogitatio eum præterit, nec vllus ſer Iob 41.a.4
mo eum latet. Eſa.29.c.15
21 Magnifica opera ſua exornauit ſua ſapien-
tia, & quum exiſtat ante *omne* æuum, in æuum
ſempiternum:
22 Neque auctus eſt neque diminutus, nec cõ-
ſiliarij vllius indiguit.
23 Quàm ſunt opera eius deſiderabilia, atq; ad
ſcintillam ſpectanda?
24 Vigent hæc omnia, atque per omne æuum
permanent ad omnes vſus, cunctáque obe-
diunt.
25 Gemina ſunt omnia, quorum alterum con
trarium eſt alteri, nec quicquam factum quod
mancum ſit.
26 Alterũ confirmat bona alterius:& quis ſpe-
ctando gloriam Dei, ſatietur?

CAPVT XLIII.

1 GLoria altitudinis, firmamentum purita-
tis, ſpecies cæli viſu præclara.
2 Sol lucem annuntians in ortu *ſuo*, machina
admirabilis, opus Altiſsimi.
3 Quum meridianus torret regiones, quis ar-
dorem

dorem eius ferre poterit?
4 Ter tanto magis montes exurit, quàm qui
fornacem ſufflat accendendis operibus: vapo
rem igneum exhalat, atque ſplendore radio-
rum oculos præſtringit.
5 Magnus Dominus illius effector, cuius iuſ-
ſu iter ſuum accelerat.
Gen.1.b.16 6 Lunam idem fecit vt ſuo tempore exiſtat,
indicium temporum & ſignum æui.
Exod.12.a.2 7 Luna dies feſtus deſignatur, luce decreſcen
te donec deficiat.
8 Menſis nomen ex ea accipit, & creſcens mu
tationibus eſt admirabilis.
9 Apparatus eſt caſtrenſis in altitudine, in fir-
mamento cæli relucens.
B 10 Pulchritudo cæli gloria aſtrorum, ornatúſ-
que luminoſus in regione celſa Domini.
11 Ad imperium ſancti ſuo conſiſtunt ordine,
nec vnquam defeſſa ſuas ſtationes deſerunt.
Gen.9.b.14 12 Contemplare arcum ſplendore ſuo perquã
elegantem, atque effectori eius laudem tri-
bue.
13 Succingit cælum circulo gloriæ pleno, atq;
Eſa.40.c.12 eum Domini manus extenderunt.
14 Idem niuem ſuo accelerat imperio, & ful-
getra pro ſuo iudicio celeriter concitat.
15 Propter hoc theſauris eius recluſis nubes
tanquam volucres prouolant.
16 Corroborat nubes magna ſua potentia, vt
lapides grandinis elidat.
17 Eius aſpectu montes commouentur, eiuſdẽ
voluntate Auſter flat.
18 Sonitus tonitrui eius terrã inſtar parturien-
19 tis commouet, & Aquilonaris procella tur-
bóque venti, more volucrum deuolantium lo
cuſtarúmque ſidentium niuem deſcendẽtem
ſpargit.
20 Pulchritudinem cãdoris eius, miratur ocu-
lus: & ad imbrem eius, animus obſtupeſcit.
C 21 Idem pruinam ſalis in modum humi effun-
dit, quæ conglaciata palis imponat apicem.
22 Frigidus ſpirat ventus Boreas, & in glaciem
cogit aquam: in omni aqua collecta commo-
ratur, eámque quaſi thoracem induit.
23 Montes depaſcitur, deſertáque perurit: &
herbam velut ignis perimit.
24 Quorum omnium præſens remedium eſt
nubes, & ros vredini occurrens exhilarat.
25 Profundum conſilio tranquillat ſuo, & inſu
las in eo plantat.
26 Nauigantes mare narrãt eius pericula, quæ
nos noſtris audita auribus miramur.
27 Ac incredibilia ſunt ibi & admiranda ope-
ra, omnigena varietas animantium, & natura
cetorum.
28 Omnia per eundem conſequuntur fœli-
cem finem ſuum, eiúſque verbo ſunt conſti-
tuta.
D 29 Dixerimus multa, nec tamen ea aſſequuti
erimus: cæterùm ſumma dictorum eſt, ipſum
eſſe omnia.
30 Ad laudandum eum quæ noſtra eſt facul-
tas? ipſe enim maior eſt omnibus ſuis operi-
bus.
Pſal.95.a.4 31 Terribilis eſt Dominus, & perquàm ma-
gnus: potentiáque eius mirabilis.
32 *Glorificantes Dominum quantuncunque potueritis: ſu-
perualebit adhuc, & admirabilis magnificentiã eius.*
33 Quantum poteſtis, extollite Dominum lau
dando: adhuc enim omni laude maior erit.
34 Extollendo eo colligite vires, neque laſſe-
ſcatis: nec enim laudando, eius laudem adæ-
quare poteritis.
35 Quis eum vidit, & de eo loquetur? quis ex- Pſal.105.a.2
tollat eum ſicuti eſt?
36 Multa occulta ſunt his maiora: nam operũ
eius pauca vidimus.
37 Dominus enim creauit omnia, & ſapientiã
piis dedit.

CAPVT XLIIII.

1 POrrò laudemus viros illuſtres, & quibus
prognati ſumus, patres noſtros.
2 Dominus per hos magnam gloriam acqui-
ſiuit iam inde à ſeculo magnificentia ſua.
3 In regnis ſuis principatum obtinuerunt, vi-
ri potentia nobiles, prudentiáque ingenij ſui
excellentes, qui oracula Diuina annunciarũt:
4 Qui populum conſilio rexerunt, eáque in- Exo.18.d.25
telligentia quæ literis erudita ad rectionẽ po-
puli plurimum valet, quorũ ſapientes ſermo-
nes in eorum doctrina habiti ſunt:
5 Qui concentus exquiſiuerũt muſicos, & car
mina ſcriptis prodita explicauerunt:
6 Viri diuites ac robore inſtructi, qui pacatam
domi ſuæ vitam traduxerunt.
7 Omnes hi & ipſi ſuis ætatibus gloriam ſunt
adepti, & temporibus ſuis laudi fuerunt.
8 Ex his ſunt aliqui qui nomen reliquerũt ad B
laudes commemorandas accommodatum.
9 Sunt rurſum quorum nulla extat memoria, Gen.7.d.22
qui quaſi nunquam extitiſſent, ita interierũt:
huiuſmodique euaſerunt homines, quaſi nun
quam omnino nati fuiſſent, quorum obſcuri-
tatem liberi ipſorum ſunt ſequuti.
10 Ex priore genere ſunt homines miſericor-
dia præditi, quorum rectè facta obliuioni non
ſunt mandata.
11 Quorum ſoboli bona aſſeruatur hæreditas,
quorúmque ſemen in fœdere comprehẽſum
eſt: fœdere comprehẽſa eſt progenies eorum,
eidémque ſuccedens poſteritas.
12 Poſteritas eorũ manebit in perpetuum, nec
gloria eorum obliterabitur.
13 Corpora eorum placidæ ſepulturæ manda-
ta ſunt: nomen autem eorum viuit per omnes
ætates ſeculorum. C
14 Populi prædicant ſapientiam eorũ, cœtúſq; Sup.39.b.14
hominum illorum laudes celebrant.
15 Henoch Domino Deo placuit, tranſlatúſq; Geneſ.5.c.24
eſt exemplum pœnitentiæ nationibus conſti Hebr.11.a.5
tutum.
17 Noe integer ac iuſtus inuentus eſt, cui in tẽ Gene.6.b.9,
pore iræ præmium tributum fuit: & 7.a.1
18 Ideóque reliquus terræ factus eſt, quum di- Heb.11.b.7
luuium extitit.
19 Cum eo fœdus eſt inſtitutum ſempiternũ, Gen.9.b.11
ne diluuio vniuerſum genus humanum in-
tereat.
20 Magnus eſt Abraham multarum pater gen Gene.12.a.3,
tium, nec gloria ei par quiſquam extitit. & 15.a.5, &
21 Is ſeruauit legem Altiſsimi, in pactóq; cum 17.a.4
eo permanſit, quod ratum effecit in carne ſua, Gen.22.d.16
atque in tentatione fidelis inuentus eſt. Gal.3.b.8
22 Quapropter iureiurando ei confirmauit, ſe D
benedicturum omnes gentes in ipſius ſemi- Gen.22.c.16
ne, eúmque inſtar pulueris terræ multiplica-
turum.

23 Et quaſi aſtra eius ſemen exaltaturum, vt à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad extrema terræ hæredes futuri eſſent.

Geneſ.26.d.1 24 Idem Iſaaco confirmauit propter Abraham eius patrem,

Ge.27.d.28, & 28.a.1 25 Eam benedictionē ad omnes homines peruenturam: pactúmq; ad caput Iacob in quiete ſancitum eſt.

Gen.28.c.14 Ioſue 18.19 26 Agnouit eum in benedictionibus ſuis, atq; ei hęreditatem tradidit: diſtribuit partes eiuſdem, ac in duodecim tribus diſpertiuit.

27 Ex hoc virum produxit miſericordem, qui gratiam apud omnes homines adeptus eſt.

CAPVT XLV.

Exod.11.a.3 Act.7.c.22 1 DEo ſimul charum & hominibus Moſen, cuius memoria eſt perbeata.

2 Hunc gloriæ ſanctorum æquiparauit, magnúmque fecit terrendis hoſtibus.

Exod.5.7.8 3 Eius oratione ſigna ſedauit, atque eum reddidit glorioſum coram Regibus, mandata dedit huic ad populum ſuum, & ei gloriā ſuam oſtendit.

Exo.16.c.12 Num.12.a.3 4 Sanctum hunc reddidit fide ac manſuetudine, atque ex omnibus elegit mortalibus.

5 Vocem ſuam huic edidit audiendam, atque in nebulam eum induxit.

Exo.19.b.7 6 Huic præcepta coràm tradidit, Legem vitæ ſcientiæque, vt pactū edoceret Iacob, & Iſraelem iudicia ſua.

Exo.4.g.28 7 Euexit Aaronem ſanctum, illi conſimilem, fratrémque eiuſdem è tribu Leui.

8 Pactum æternum ſanxit cum eo, ac ſacerdotium populi ei attribuit: ornatu eum beatum reddidit, & habitu induit glorioſo.

9 Perfecta magnificentia veſtiuit eum, vaſiſq; virtutis inſtruxit, periſcelide, toga, epomide.

B Exo.28.f.35 10 Globulis aureis ſuccinxit eum, crebriſq; circuncirca tintinnabulis,

11 Quę ſonos ederent ipſo incedente, atque in templo tinnitum ederent in memoriam filiis Iſrael, populo ſuo:

12 Stola ſancta, auro item, coloréq; hyacinthino, & purpura, auguſto habitu varij operis & artificij, pectorali iudicij, ſignis veritatis:

13 Opere coccinis filis artificioſè contexto, ac pretioſis lapidibus ſigillorum in modum ſcalptis, operéq; ſcalptoris illigatis in auro, cum ſcriptura monumenti cauſa inciſa ſecundum numerum tribuum Iſrael.

14 Deinde auream ſupra mitram coronā quandā habente effigiem ſanctitatis, ornamento honorifico, & eximio opere, oculorúmque decoro amœnóque oblectamento.

15 Ante eum talia facta non ſunt vllo ſeculo,

16 Nec indutus eſt iis alienigena, ſed filij eius ſoli, nepotéſque perpetuó.

C 17 Solidè cōſumi ſolita ſunt horum ſacrificia, bina videlicet quotidiana aſsiduitate oblata.

Leuit.8.d.12 18 Manus huius Moſes conſecrauit, & eum ſacro inunxit oleo.

19 Pacto ſempiterno conceſſum eſt huic ac ſemini eius quoad erit dies cęli, miniſtrare Deo ſimul & ſacrificare, eiúſque nomine populo ipſius fauſta precari.

20 Hunc ex omnibus viuis ad libanda ſibi munera, populúmque ſuffimentis ad commendationem gratis odoribus expiādum elegit Dominus.

21 Eidem mandata ſua tradidit, ac ſecundum præſcripta iura poteſtatem, vt teſtimonia ſua doceret Iacob, & Iſraelem in Lege ſua illuminaret. Deut.17.c.10, & 21.a.5

22 Aduerſus eum coorti ſunt alieni, atque inuidia in eum in deſerto exarſerunt viri Dathā & Abiron ſequuti, factióque Core cum iracūdia & furore. Num.16.a.1

23 Hoc Dominus vidit, nec probauit: ideóque ira ſæua conſumpti ſunt.

24 Edidit in eos miracula, quum flamma ignis ſui illos conſumpſit. D

25 Aaronem verò auxit gloria, & fructum ei cōſtituit hęreditarium: primitias primogenitorum ei attribuit, in primiſque panem parauit ad ſatietatem. Num.17.c.8

26 Sacrificia nanque Domini comedunt, quæ ei ac poſteris eius aſsignauit.

27 Cęterùm in terra populi nullam habuit poſſeſsionem, nec in gente ſua portionē adeptus eſt: nam ipſe Dominus eius hæreditaria portio eſt. Deu.12.b.12, & 18.a.1

28 Porrò gloria ab his tertius eſt Phinees Elea- Num.25.c.11
29 zari filius, eo quòd flagrarit ſtudio religionis Domini, populóq; deſciſcenti obſtiterit optima animi alacritate, & Iſraelem expiarit. 1.Mach.2.f.54

30 Quapropter *Dominus* pactum firmauit ei pacis, antiſtitem fore ſacrorum in ſuo populo, vt ei ac ſemini ipſius amplitudo ſacerdotij in perpetuum maneret.

31 Et iuxta pactū cum Dauide factū, ius regni hæreditariū ad eius filium ex tribu Iuda pertinet: ita ius ſacerdotij hæreditarium Aaroni eiúſque ſemini promiſſum eſt.

32 Det nobis *Dominus* ſapientiam in corde noſtro, ad populum cum æquitate iudicandum: ne bona eorum vnquam aboleantur, neque ipſius gloria eorum ſeculis.

CAPVT XLVI.

1 FOrtis bello Ieſus Naue filius, Moſis ſucceſſor in munere prophetico. Ioſue 12.c.7 Numer.27.d.18

2 Hic ſecundum nomē ſuum magnus vir fuit ad conſeruandos Dei electos, hoſtes conſurgentes vlciſcendos, & Iſraelitas inducendos in poſſeſsionem. Deu.34.b.9 Ioſue 1.a.2

3 Quantam eſt adeptus gloriam: quoties manus ſuas extulit, ac gladium ſuum vibrauit in ciuitates? Ioſue 8.a.3

4 Quis ante eū talis extitit? is enim bella Domini geſsit.

5 Nónne ſol reſtitit huius manu, & dies vnus ad duos excreuit? Ioſue 10.c.12

6 Quum hoſtes eum vndique premerent: inuocauit Dominatorem altiſsimū: & magnus Dominus eum exaudiuit, vehementi violentáque grandine lapidando.

7 Prælio in gentes irruit, atque obſiſtētes in-
8 teremit in deſcenſu: vt gentes arma eius cognoſcerent, & bellum ab eo geri fauente Domino. B

9 Nam ipſe potentem ſequutus eſt, temporibúſque Moſis miſericordiam præſtitit: quum ipſe & Caleb Iephone filius hoſti ſe opponerēt, prohiberéntque peccare populum, ac fremitum malitioſum comprimerent. Num.14.a.6 1.Machab.2.f.56

10 Hi duo ſeruati ſunt è ſexcētis peditum millibus: vtpote inducendi in poſſeſsionem, in terram manantem lacte ac melle. Num.26.g.65 Deut.1.f.35

11 Caleb

Ioſue 14.c.11 11 Caleb inſuper Dominus dedit fortitudinẽ,
quæ ad ſenectutem vſque ei permanſit:donec
conſcendit terram excelſam, eiúſque proge-
nies poſſeſsionem obtinuit:
C 12 Vt ſcirent omnes poſteri Iſraelis quàm ſit
bonum ſequi Dominum.
13 Porrò iudicum quoq; nominatim omnium,
14 quorumcunque non ſcortatus eſt animus,&
quicunque à Domino non defecerũt,memo-
ria fuerit beata.
Infr.49.c.12 15 Oſſa eorum locis ſuis reuireſcant,noménq;
eorũ per ſucceſsiones ad celeberrimos quoſ-
que illorum poſteros traditum.
1.Re.10.a.1, 16 Charus Domino ſuo Samuel Propheta Do-
& 16.c.13 mini,regna cõſtituit, populóque ipſius prin-
cipes vnxit.
17 Lege Domini gubernauit multitudinem,&
Dominus Iacob reſpexit.
18 Hic fidelis Propheta probatus eſt, fidéq; ſua
in viſione fidelis cognitus.
D 19 Dominum potentem inuocauit, prementi-
bus eum vndique hoſtibus ipſius,agnúmque
lactentem immolauit.
1.Reg.7.c.11 20 Tum Dominus è cælo tonuit, magnóque
tonitrui ſono vocem audiendam edidit.
1.Reg.12.d.3 21 Ita concidit duces Tyriorum,omnes Palæ-
ſthinorum principes.
22 Denique antequam in perpetuum obdor-
miret,coram Deo & vncto ipſius teſtatus eſt,
ſe nec pecunias ab vllo mortalium, nec ad cal
ceamenta vſque quicquam accepiſſe:neq; ve-
rò quiſquam eum criminatus eſt.
1.Re.25.a.1, 23 Etiam poſt obitum ſuum vaticinatus eſt,&
et 28.a.3.c.15 Regi interitum ipſius indicauit:vocem ſuam
è terra ſuſtulit, ſcelera populi delenda vati-
cinans.

CAPVT XLVII.

2.Reg.12.a.1 1 POſt hunc exortus eſt Nathan,qui tempo-
poribus Dauidis propheta fuit.
2 Sicut adeps à pacifica hoſtia, ſic Dauid ſele-
ctus fuit è filiis Iſrael.
1.Reg.17.d. 3 Cum leonibus quaſi cum hœdis luſit,& cum
34 vrſis perinde ac cum agnis ouium.
1.Reg.17.g. 4 Nónne in iuuẽtute ſua interemit gigantem,
49 & opprobrium è populo ſuſtulit?
5 Quando manum leuauit cum lapide funda
emiſſo,ſuperbiámque Goliath deiecit.
6 Nam inuocauit Dominum altiſsimum,qui
dexterá ipſius roborauit vt hominem tolleret
bello potentẽ,ac cornu populi ſui extolleret.
1.Re.18.b.7 7 Is ei tribuit gloriam decem millium:Diui-
níſque laudibus eum ornauit,eíque diadema
gloriæ detulit.
2.Reg.5.b.7 8 Circumcirca hoſtes attriuit, & Palæſthinos
inimicos redegit ad nihilum: adeò vt cornu
eorum etiam hodie fractum ſit.
B 9 In omni opere ſuo laudem Sumno numini
honorificis verbis tribuit:
10 Toto corde decantauit,dilexítque Creato-
rem ſuum.
1.Par.16.a.4 11 Cãtores inſtituit ante altare qui ſuaues ſono
ſuo cantus ederent,ſuíſq; laudes carminibus
quotidie redderent.
12 Dies feſtos ornamẽtis decorauit,& ad ſum-
mum exornauit tempora quibus celebrarent
nomen ſanctum Dei,& à matutino tempore
ſanctuarium eius perſonarent.
2.Re.12.d.13 13 Dominus peccata eius aboleuit, cornúque
eius erexit ad tempus perpetuum,fœdere pa-
ctus ei regnum & ſolium maieſtatis in Iſrael.
14 Huic ſucceſsit filius ſapiens,qui per illum
in amplam poſſeſsionem venit.
15 Solomõ regnauit tempore pacifico,& glo- 3.Reg.4.c.21
riam adeptus eſt:poſtquam Deus circumiecta
loca reddidit pacata, vt nomine ipſius ſtatue-
ret ædem, ac ſanctuarium in perpetuum pa-
raret.
16 Quàm ſapiens in iuuentute tua factus es,& 3.Re.4.d.29
fluminis inſtar repletus intelligentia:
17 Animus tuus terram omnem operuit,& al- C
legoriis ænigmaticis impleuit:nomen tuum
procul ad inſulas vſque peruagatum eſt,pacé-
que tua charus fuiſti.
18 Te admiratæ ſunt regiones propter canti-
ca & prouerbia, ſimul & allegorias,interpre-
tationéſque.
19 In nomine Domini Dei qui Deus Iſraelis
cognominatus eſt,
20 Aurum congeſsiſti vt ſtannum,& argẽtum 3.Reg.10.d.
inſtar plumbi cumulaſti. 27
21 Lumbos tuos mulieribus applicauiſti, téq; 3.Reg.11.a.1
tuo corpore in *earum* poteſtatem redigi paſ-
ſus es.
22 Maculam gloriæ tuæ aſperſiſti, noménque
tuum profanaſti:offenſam tuis importaſti li-
beris,tuáq; ſtultitia tibi dolorem contraxiſti.
23 Vnde bipertito diuiſum eſt imperium, re- 3.Re.12.d.17
gnúmque rebelle ex Ephraim ortum eſt.
24 Neque tamen Dominus miſericordiã ſuam 2.Reg.7.c.15
omiſit,nec eam ex operibus ſuis diſperdidit, D
neque aboleuit nepotes electi ſui,nec proge-
niem ſuſtulit eius qui ipſum dilexit:
25 Sed Iacob reliquias dedit, & Dauidi radi-
cem ex ipſo.
26 Cæterùm Solomon cum patribus ſuis re-
quieuit.
27 Et poſt ſe reliquit ſtultitiam publicam de
ſuo ſemine,
28 Inopémque mentis Roboam qui populum 3.Re.12.c.16
ſuo conſilio alienauit,
29 Et Ieroboam Nabatis filium,qui in errorem 3.Re.12.d.28
induxit Iſraelem,peccãdique viam Ephraim
tradidit.
30 Itaque multiplicata ſunt eorum peccata,
adeò vt terra eos ſua pellerent.
31 Omnem prauitatem experiuerunt, donec
indignatio vltióque ſuper ipſos venerit.

CAPVT XLVIII.

1 POrrò Elias propheta velut ignis eſt exor- 3.Reg.17.a.1
tus,cuius ſermo quaſi quædã fax exarſit.
2 Is famem grauem immiſit in eos,ardoréque
animi Deum amantis ad paucos redegit.
3 Verbo Domini cælum inhibuit, ignem de
cælo ter deduxit.
4 Quantam gloriam miraculis tuis adeptus 3.Re.18.f.38,
es Elia,& quis paria tecum glorietur? & 4.Reg.1.
5 Qui defunctũ à morte excitaris,& animam b.10
ab Orco verbo Altiſsimi: 3.Re.17.d.22
6 Qui detraxiſti Reges ad interitum, glorio-
ſóſque de ſede ſua:
7 Qui audiſti in Sina increpationem Domi- 3.Re.19.c.15
ni,& in Horeb iudicia vindictæ:
8 Qui Reges ad vicem rependendam,& Pro-
phetas tibi ſucceſſuros vnxeris: 3.Re.19.c.17
9 Qui procella ſublatus fueris ignea,in curru 4.Re.2.b.11
equorum ardentium: B
10 Qui ad reprehenſiones temporibus certis Malach.4.
adhibendas ſcriptus es, ad ſedandam iram iu- b.8

dicij Diuini priuſquã exardeſceret, ad cor pa-
tris reconciliandum filio, & ad tribus Iacob
conſtituendas.
11 Beati qui te viderunt, & qui in dilectione
obierunt.
12 Nam nos vita viuemus.
4.Reg.2.c.11 13 Simulátque Elias turbine tectus eſt, Eliſæus
ſpiritu eius repletus fuit: is temporibus ſuis
non fuit perculſus à principibus, nec in pote-
ſtatem cuiuſquam redactus.
4.Reg.13.d.21 14 Nulla res ſuperauit eum, corpúſq; eiuſdem
Prophetam egit in dormitione.
4.Re.5.d.14 15 Miracula deſignauit in vita ſua, operáque
defuncti ſunt admiranda.
C 16 Neque tamen ob hæc omnia reſipuit popu-
4.Re.18.c.12 lus, nec à peccatis ſuis receſsit, donec à terra
ſua captiuus eſt abductus:
17 Adeò vt populus in domo Dauidis pauciſ-
ſimus cum principe relictus fuerit.
18 Eorum quidem aliqui, quod rectũ eſt ege-
runt: alij verò peccata ſua multiplicarunt.
4.Re.18.a.2 19 Vrbem ſuam muniuit Ezechias, & aquam in
medium eius induxit: effodit rupem ferro, a-
quarúmque cauſa fontes conſtruxit.
4.Re.18.c.13 20 Huius temporibus aſcẽdit Sẽnacherib, qui
præmiſſo Rabſace cõtra Sionem manum ex-
tulit, atque in ſuperbia ſua gloriatus eſt.
21 Tum perculſa ſunt corda manúſque eorum,
& in modum parturientium indoluerunt.
D 22 Sed Dominum miſericordem manibus ad
23 eum extentis inuocarunt, & Sanctus è cælo
eos exaudiuit, & redemit eos in manu Eſaiæ.
4.Reg.19.g.35 24 Caſtra Aſſyriorum cecidit, & Angelus Do-
mini deleuit eos.
Tob.1.d.21 25 Ezechias enim, quod gratum erat Domino,
Eſa.37.g.36 fecit: ſéque fortiter geſsit in viis Dauidis pa-
1.Mach.7.f.41 tris ſui, quas Propheta magnus ac vaticina-
tione ſua fidus, ei commendauerat.
2.Mach.8.c.19 26 Temporibus illius retroceſsit ſol, vitámq;
Regis prorogauit.
4.Reg.20.b.10 27 Ingenti Spiritu nouiſsima præuidit, ac lu-
Eſa.38.a.1 gentes in Sione eſt conſolatus.
28 In æuum vſque futura prænunciauit, arca-
náque fata priuſquam euenirent.

CAPVT XLIX.

4.Re.22.a.1, & 23.a.2 1 MEmoria Ioſiæ eſt quaſi quædam mix-
2.Par.34.a.3 tura odoramenti artificio vnguenta-
rij confecta.
2 Omni ori mellis in modum dulcis erit, & vt
in conuiuio hilari vino muſica.
3 Hic ad conuertendum populum ſummam
rectitudinem adhibuit, atque abominandas
impietates ſuſtulit.
4.Reg.23.a.4 4 Direxit cor ſuum ad Dominum, temporibúſ-
que impiorum pietatem conſtabiliuit.
5 Præter Dauidem, Ezechiã, & Ioſiam, omnes
ſceleratè deliquerunt.
6 Nam deſeruerunt legem Altiſsimi, Regéſ-
que Iuda defecerunt.
B 7 Aliis itaque tradidit cornu eorum, & glo-
riam genti alienæ.
4.Re.25.b.9 8 Electam ſanctitatis vrbem incendit, vicóſq;
iuxta vaticinium Ieremiæ deſolauit.
Ierem.38.b.6 9 Hunc enim malè tractauerãt, quum ab vte-
Ierem.1.b.5 ro Propheta ad extirpandum, affligendum, ac
perdendum, rurſúmque ad ædificandum &
plantandum conſecratus eſſet.
Ezech.1.a.2 10 Ezechiel autem intuitus eſt viſum gloriæ,
quod ei in curru Cherubim oſtenſum eſt.
11 Hic ſub imbre meminit inimicorum, rectá- C
que via incedentes direxit.
12 Duodecim quoq; Prophetarum oſſa de lo- Suprà 46.d.14
cis ſuis reuireſcant, memoriáque eorum fau-
ſta ſit atque beata: nam quiſque eorum conſo-
lati ſunt Iacob, eúmque ſpe certa redemerũt.
13 Quomodo Zorobabelem extollemus, qui Agg.1.g.14
quoddam in manu dextera ſigillum eſt? 1.Eſd.3.a.2
14 Atque item Ieſus Ioſedec filius, qui tempo- Zach.3.a.1
ribus ſuis ædificauerunt domum, templúmq; 1.Eſdr.3.a.2
ſanctum ad gloriam ſempiternam Domino Agg.1.d.11, & 2.a.3
paratum erexerunt.
15 Inter electos etiam eſt diuturnæ memoriæ D
Neemias, qui nobis muros collapſos excita- Nehem.7.a.1
uit, portáſque inſtaurauit cum obicibus, ac 2.Eſdr.1.a.1
domuum noſtrarum fundamenta denuò ſub- 2.Eſdr.7.a.1
ſtruxit.
16 Nemo verò in orbe ſimilis Henoch extitit, Gene.5.c.24
vt qui de terra ſublimis aſſumptus ſit. Heb.11.a.5
17 Neque Ioſepho par vir quiſquam ortus eſt: Geneſ.41.f.44, & 42.a.6, & 44.d.16, et 45.c.8, & 50.c.18
18 fratrum dux, populique firmamentum, cuius
oſſa conſeruata fuerunt.
19 Sem & Seth gloria excelluerunt inter ho-
mines: & in creatione rerum, Adam inter cun-
cta animantia. Gen.5.a.3, d.32

CAPVT L.

1 ADde & Simonẽ Oniæ filiũ, pontificem 2.Mach.3.a.4
maximum, qui ſacrã ædem inſtaurauit
in vita ſua, templúmque ætate ſua firmauit.
2 Ab hoc altitudo fundata eſt, excelſum mu-
nimen illud templum ambiens.
3 Huius temporibus receptacula aquarum
diminuta, *inſtaurata fuerunt*, & ænea facta tan-
quam mare.
4 Hic populo ſuo maxima cum cura cauit à
ruina, in vrbéq; munitionibus includẽda ela-
borauit.
5 Quàm ſe gerebat honorificè, quum verſaba-
tur in populo, quúmq; è domicilio velo præ-
tento procedebat.
6 Quaſi ſtella matutina inter nebulas, & per-
inde ac luna plena diebus ſuis:
7 Veluti ſol irradians templum Altiſsimi, vt
arcus illuminans nubes gloria illuſtres:
8 Vt flos roſarum verno tempore, & quaſi ad
aquas profluentes lilia, vt thurifer ſurculus
tempore æſtatis:
9 Et vt ignis aut thus in foco,
10 Vt vas auro ſolidum, omni lapide pretioſo B
exornatum:
11 Vt olea pręclara & fructifera, & quaſi cupreſ
ſus quæ ad nubes vſque exaltatur.
12 Quum ſumebat veſtem gloria præſtantem,
quúmque omni magnificẽtia induebatur, at-
que in aſcenſu ſacri altaris amictum ſanctita-
tis decorabat:
13 Partes item è manibus ſacerdotum accipie-
bat, ſtans ad focum aræ.
14 Cingebat eum corona fratrum, vt plantæ
cedrum in Libano natam, & vt palmarum ſur-
culi:
15 Omnibus ſcilicet qui ab Aarone orti ſunt,
cum ſua magnificentia circunſtantibus, ſacri-
ficiáque Domini, manu tenentibus coram v-
niuerſo cœtu Iſraelis.
16 Ita ille miniſtrás ſuper aram vt ſacrum per-
ageret, ſacrificiúmque ſummi atque omnipo-
tentis Dei decoraret, manum ſuam protende-
bat ad libamina:

17 Liquorem

17 Liquorémque vuæ ſanguineum libabat,at-
que ad baſim aræ ſummo rerum Rectori fra-
grans odoramentum effundebat.
C 18 Tum filij Aaronis exclamare,tubíſque du-
ctilibus clangere, & coram Altiſsimo vocem
ingentem edere cauſa memoriæ.
19 Tum quoque populus omnis communiter
in idem incumbere,atq; humi procidere pro-
nus in faciem, vt Dominũ ſuum Deum omni-
potentem ac ſummum adorarent.
20 Cantores etiã vocibus laudes agere, vt ſua-
ue plurimo ſono carmen ederetur.
21 Interim populus ſummo Domino ſuppli-
care, precéſque fundere coram Miſericordi:
donec abſolueretur cultus ipſius,ſacráq; mi-
niſteria peragerentur.
22 Deinde quum deſcendiſſet, ille manus ſuas
ad omnem cœtum Iſrael extẽdere,laudes Do-
mino labiis ſuis tribuẽdo, gloriãdóque illius
nomine:
23 Inde rurſus adorabat, vt benedictionem Al-
tiſsimi perciperet.
D 24 Nunc quoq; laudate Deum qui ſolus vbiq;
magna facit,qui nobis ab vtero incremẽta vi-
tæ dat,ac nobiſcum pro ſua miſericordia agit.
25 Is nobis det cordis lætitiam,noſtriſq; tem-
poribus pacem concedat, vt priſcis ſeculis in
Iſrael:
26 Et miſericordiam ſuam in nobis ratam fa-
ciat,nóſque temporibus ſuis redimat.
27 Duabus gẽtibus infenſus eſt animus meus,
atque tertiæ quæ minimè eſt gens:
28 Iis videlicet qui tenent montem Samariæ,
& incolis Paleſthinæ, ſtultóque populo habi-
tanti Sichimis.
29 Doctrinam prudentię ſcientiæque conſcri-
pſit in hoc libro Ieſus filius Sirach Eleazaro
nati, Hieroſolymitanus: in quo ſapientiam
animi ſui effudit.
30 Beatus eſt qui verſatus fuerit in his:& qui
ea in corde ſuo repoſuerit,euadet ſapiens.
31 Nam ſi hęc egerit, valebit ad omnia: quia ve-
ſtigium ponit in luce Domini qui piis ſapien-
tiam dat. Laudetur Deus in perpetuum. Fiat,
fiat.

CAPVT LI.

PRECATIO IESV FILII SIRACH.

1 Celebrabo te Domine Rex, téque ſerua-
torem meum collaudabo:nomen tuum
prædicabo.
2 Qui mihi defenſor fuiſti,& adiutor, quòd
ſeruaris corpus meum ab interitu:
3 Et à laqueo linguæ calumniatricis & men-
dacio deditæ,contráque aduerſarios mihi au-
xilium tuleris:
4 Méque pro magnitudine miſericordiæ tuę
liberaſti à fremitibus eorum qui ad me deuo-
randum parati erant:
5 Atque etiam è manu vitam meam quæren-
tium, è plurimis quas perpeſſus ſum, affli-
ctionibus:
6 A ſuffocatione ignis vndique me inuaden-
tis,è medio ignis,ita vt in eo non arſerim:
7 Ex profundo Orci ventre,ab impura lingua,
à falſa apud Regem criminatione, & ab iniu-
ſtæ linguæ calumnia.
8 Ad mortem vſque appropinquarat anima
mea,
9 Vitáque deorſum quamproximè Orcum B
acceſſerat.
10 Comprehenſum me tenebant vndique, nec
vllus erat qui opem ferret:ad auxilium homi-
num reſpiciebam,ſed nullum erat.
11 Tum miſericordiæ tuæ Domine, recorda-
tus ſum,& huius conſuetudinis qua vſus es à
ſeculo:
12 Quoniam tu liberas eos qui te expectant:
atque è manibus gentium vindicas.
13 Ergo è terra ſuſtuli precationẽ,& vt à mor-
te liberarer, oraui.
14 Dominum inuocaui Domini mei patrem,
ne me derelinqueret in diebus afflictionis,
quũ eſſem omni ſuperborum ope deſtitutus.
15 Laudabo nomen tuum aſsiduè, & cum gra-
tiarum actione decantabo:precatio enim mea
eſt exaudita.
16 Seruaſti me ab interitu,atq; à tempore malo
liberaſti.
17 Propterea gratias tibi agam, laudéſque tri-
buam: ac nomen tuum celebrabo.
18 Iuuenis adhuc antequam peregrinarer, pa- C
làm precatione mea ſapientiam quæſiui.
19 Hanc petebam ante templum, & vſque ad
extremum exquirã eam in modum vuæ ma-
tureſcentis efflorеſcentem.
20 Cor meum in ea lætatum eſt, pes meus re-
ctà ingreſſus, etiam inueſtigaui eam à iuuen-
tute mea.
21 Aurem meã admoui modicè,ac didici,mul-
támque mihi doctrinam comparaui.
22 Quum itaque progreſſum in ea fecerim,
23 Tribuam gloriam ei qui mihi ſapientiam
dedit.
24 Decreui enim eam præſtare, ſectariq; quod
bonum eſt: neq; vllo pudore afficiar.
25 Animus meus ſecum conflictatus eſt, meáq;
perpendi facta:
26 Extendi manus meas in altum,atq; ignora-
tiones eius recognoui.
27 Direxi ad illam animum meum, atq; in pu-
rificatione eam inueni.
28 Coniunctũ cum ea cor adeptus ſum ab ini-
tio, propterea non derelinquar.
29 Viſcera mea ſunt cõmota ad quęrendam il-
lam, propterea bonã poſſeſsionẽ nactus ſum. D
30 Dominus linguam mihi dedit mercedem
meam,eáque ipſum laudabo.
31 Accedite à me ô imperiti,atque in domo di-
ſciplinæ verſamini.
32 Quidnam cunctamini? aut quid dicitis ſu-
per his, quum animæ veſtræ vehementer ſi-
tiant?
33 Aperui os meum, ac loquutus ſum: ſine ar- *Eſa.55.a.1*
gento vobis comparate.
34 Ceruicem veſtram iugo ſubiicite, & anima
veſtra ſuſcipiat diſciplinam: eam inuenire in
promptu eſt.
35 Veſtris videte oculis me parum laboraſſe, *Supr. 6.c.20*
multámque mihi requiem nactum eſſe.
36 Participes eſtote diſciplinæ cum maximo
argenti numero: nam cum ea multum auri
acquiretis.
37 Anima veſtra lætetur in benignitate eius,
neque vos laudis ipſius pudeat.
38 Agite maturè opus veſtrum,& ipſe dabit vo
bis mercedem in ſuo tempore.

PRO-

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Quo tempore prophetauerit Eſaias. 3 Ingratitudo Iudæorum. 5 Omni genere afflictionum percuſſi Iudæi, non ſunt reuerſi ad Deum. 8 Deſolatio & ruina Iudæorum vmbraculo & Sodomis comparata. 11 Ceremonias & ſacrificia in quibus colloca bant ſanctitatem, reiicit Dominus. 16 Eos ad pœnitentiā exhortatur. 18 Se mundaturum eos pollicetur. 20 Inobedientia cauſa afflictionum. 21 Admiratur & deplorat peccata Ieruſalem. 23 In principes. 24 Ingemiſcit ſententiam laturus in Iudæos hoſtes ſuos, prædicitq́; conſeruatis piis, eccleſiam Ieruſalem in priſtinū ſtatum reſtituendam. 29 Ardor impiorum in ſuperſtitionibus deſcribitur.

A 1 VISIO Ieſaiáhu filij Amoys,
quā vidit ſuper
Iehudáh, & Ie-
ruſaláim in di-
ebus Vziiáhu,
Iothám, Anhaz,
& Iehizciiáhu
Regū Iehudáh.
2 Audite cæli, &
auribus percipe
terra, quoniā Dominus locutus eſt, Filios enu-
triui, & exaltaui: ipſi autem præuaricati ſunt
contra me.
3 Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus
præſepe domini ſui: Iſrael non cognouit, po-
pulus meus non intellexit.
B 4 Væ genti peccatrici, populo graui iniquita-
te, ſemini malorum, filiis corruptoribus: de-
reliquerūt Iehouam, iraſci fecerunt Sanctum
Iſraél, alienauerunt ſe retrorſum.
5 Propter quid percutiemini adhuc? addetis
peruerſitatem: omne caput *diſpoſitum eſt* ad in-
firmitatem, & omne cor infirmum:
6 A planta pedis vſque ad verticem non eſt in
eo perfectio: *ſed* vulnus, & liuor, & plaga recēs:
non ſunt conſtricta, neque alligata, nec emol-
lita oleo.
Infrà 5.b.5 7 Terra veſtra deſolatio, ciuitates veſtræ ſuc-
cenſæ igni: terram veſtram coram vobis alie-
ni comedunt: deſolatio *inquam erit* ſicut ſub-
uerſio alienorum.
C 8 Et derelinquetur filia Siión ſicut vmbra-
culum in vinea, velut tugurium in cucumera-
rio, & vt ciuitas deſolata.
Rom.9.c.29 9 Niſi Iehoua exercituum reliquiſſet nobis
Geneſ.19.c.24 ſuperſtites paucos, ſicut Sedóm fuiſſemus,
ipſi Amoráh ſimiles fuiſſemus.
Ierem.6.e.20 10 Audite verbum Iehouę, principes Sedóm,
Amos 5.f.22 auribus percipite Legem Dei noſtri, populus
Amoráh.
11 Vtquid mihi *offertis* multitudinem victima-
rum veſtrarum, dicit Iehouáh? ſatur ſum: ho-
locauſta arietum, & adipem bubalorū, & ſan-
guinem vitulorum, & agnorum, & hircorum
nolui.
D 12 Quum veniretis vt conſpiceremini coram
me, quis quæſiuit hoc de manu veſtra, vt con-
culcaretis atria mea?
13 Ne addatis offerre ſacrificium mendax: ſuf-
fimentum abominatio eſt mihi: calendas &
ſabbathum, quòd conuocetis cōuocationem,
non poſſum *ferre* iniquitatem cum cœtu.
14 Calendas veſtras & ſolennitates veſtras o-
dio habuit anima mea, ſunt mihi oneri, fati-
gatus ſum ſuſtinendo.
15 Et quum extēdetis manus veſtras, occulta-
bo oculos meos à vobis: etiam quum multi-
plicabitis orationem, non audiam: *nam* ma- Infrà 59.a.1
nus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.
16 Lauate *uos*, mundi eſtote, remouete malum 1.Pet.3.d.11
operum veſtrorum à conſpectu oculorū meo- E
rum: deſinite malefacere,
17 Diſcite benefacere, quærite iudicium, di-
rigite oppreſſum, iudicate pupillo, iudicate
viduæ.
18 Venite nunc, & increpemus nos, dicit Ieho-
ua: ſi fuerint peccata veſtra tanquā coccinum,
veluti nix albeſcent: ſi fuerint rubra tanquam
vermiculus, velut lana alba erunt.
19 Si volueritis & audieritis, bonum terræ co-
medetis:
20 Si autem renueritis, & irritaueritis, gladio
deuorabimini: quia os Iehouæ locutum eſt.
21 Quomodo facta eſt *ut* meretrix ciuitas fide- F
lis? *erat* plena iudicij, iuſtitia morabatur in ea:
nunc autem homicidæ.
22 Argētum tuum verſum eſt in ſcorias, vinum
tuum miſtum eſt aqua,
23 Principes tui declinantes, & ſocij furum, o-
mnes diligūt munera, & ſequuntur retribu-
tiones: pupillo non iudicant, & cauſa viduæ Ierem.5.g.28
non ingreditur ad eos. Zach.7.c.10
24 Propterea dicit Dominus Iehoua exerci-
tuum, fortis Iſraelis, Heu conſolationem
capiam de hoſtibus meis, & vindicabo me de
inimicis meis:
25 Et cōuertam manum meam ſuper te, & ex-
purgabo vt purificatiuum, ſcorias tuas, & au-
feram omnia ſtanna tua.
26 Et reſtituam iudices tuos vt erant in prin- G
cipio, & conſiliarios tuos vt erant initio:
poſt hæc vocaberis Ciuitas iuſtitiæ, ciuitas
fidelis.
27 Siión in iudicio redimetur, & cōuerſi eius
in iuſtitia.
28 Contritio autem præuaricatorum, & pec-
catorum *fiet* pariter, derelinquentéſque Ieho-
uam conſumentur.
29 Pudore enim afficiemini propter arbores
quas cōcupiuiſtis, & pudore afficiemini pro-
pter hortos quos elegiſtis,
30 Quando eritis velut quercus defluens fo-
liis ſuis, & velut hortus cui aqua non eſt.
31 Eritque fortis vt ſtupa & operator eius vt
ſcintilla: & ſuccēdentur ambo pariter, & non
erit qui extinguat.

CAPVT II.

1 Confirmat quod dixerat de reſtituenda Eccleſia per Chriſtum. 2 Vndiquaque colligenda Eccleſia. Ex Sion doctrina Euangelij prodiutura. 4 Pax, regnante Chriſto. 5 Lumen Dei. 6 Admirabundus conqueritur de Deo, deſeruiſſe eum populum ſuum. 10 Iudicium Dei præſens aduerſus impios nihil metuentes illum. 12 Iudicium generale. 20 Coacti, ſuperſtitiones abiecturi. 22 Ne confidant in hominibus, dehortatur.

1 Verbum

1 VErbum quod vidit Ieʋsaiáhu filius A-
mors ſuper Iehudáh & Ieruʋſaláim.
Mich.4.a.1 2 Et erit, in nouiſsimis diebus præparatus
erit mons domus Iehouæ in vertice mõtium,
& eleuabit ſe præ collibus, confluéntque ad
eum omnes gentes.
3 Et ibunt populi multi, & dicent, Venite &
aſcendamus ad montem Iehouæ, ad domum
Dei Iaʋacób, & docebit nos vias ſuas, & ambu
labimus in ſemitis eius: quia de ɤSiión exibit
Lex, & verbum Iehouæ de Ieruʋſaláim.
B 4 Et iudicabit inter gentes, & arguet populos
multos, & contundent gladios ſuos in ligo-
nes, & lanceas ſuas in falces: non leuabit gens
contra gentem gladium, & non diſcent vltrà
bellum.
5 Domus Iaʋacób venite, & ambulemus in lu
mine Iehouæ.
6 Dimiſiſti enim populum tuum, domũ Iaʋa-
cób, quia *ſuperſtitione* repleti ſunt prę Oriente:
& augures fuerũt ſicut Peliʋsthim, & in ſcien
tiis alienis fuerunt ſufficientes.
7 Et repleta eſt terra eius argento & auro, nec
eſt finis theſauris eius: & repleta eſt terra eius
equis, nec eſt finis quadrigis eius.
8 Repleta quoque eſt terra eius idolis: operi
manuum ſuarum incuruauerunt ſe, quod fe-
cerunt digiti eorum.
9 Et incuruauit ſe homo, & humiliauit ſe vir:
& non parces eis.
C 10 Ingredere in petram, & abſconde te in pul-
uere à facie formidinis Iehouæ, & à decore al-
titudinis eius.
11 Oculi elati hominis humiliabuntur, & in-
curuabitur altitudo hominum: exaltabitur
autem Iehoua ſolus in die illa.
12 Dies enim Iehouæ exercituum *veniet* ſuper
omnem ſuperbũ, & excelſum, & ſuper omnẽ
elatum, & humiliabitur:
13 Et ſuper omnes cedros Lebanón ſublimes
& eleuatas, & ſuper omnes quercus Baʋſán:
14 Et ſuper omnes montes excelſos, & ſuper
omnes colles eleuatos,
15 Et ſuper omnem turrim excelſam, & ſuper
omnem murum munitum:
16 Et ſuper omnes naues Tharʋſiʋs, & ſuper
omnes picturas concupiſcibiles.
D 17 Et incuruabitur elatio hominis, & humilia-
bitur altitudo hominum, & eleuabitur Do-
minus ſolus in die illa:
18 Et idola penitus concidet:
Lucæ23.d.30 Oſeæ 10.b.8 Apocal.6.d.16, & 9.b.6 19 Et introibunt in ſpeluncas petrarum, & in
foueas ſubterraneas à facie formidinis Ieho-
uæ, & à gloria altitudinis eius, quum ſurrexe-
rit vt conterat terram.
20 In die illa proiiciet homo idola argẽtea ſua,
& idola aurea ſua, quæ fecerunt ſibi, vt incur-
uarent ſe *imaginibus* talparũ & veſpertilionum.
21 Vt ingrediatur in foramina petrarũ, & in ca-
uernas ſaxorum à facie formidinis Domini,
& à gloria altitudinis eius, quum ſurrexerit vt
conterat terram.
22 Deſinite *timere* vobis ab homine cuiꝰ anima
in naribꝰ eſt: quid enim reputationis eſt ipſe?

CAPVT III.

1 Calamitatem inſtare prædicit gloriãtibus de præſenti rerum ſtatu. 7 Status adeò deploratus in Iudæa, vt quiſque recuſet principem agere. 9 Nullus pudor inter eos. 10 Iuſti ſtatus fœlix, impij infelix. 12 De principibus conqueritur Deus. 16 Comminatio aduerſus mulierum Ieroſolymitanarũ ambitionem & ſuperbiam.

1 ECce enim dominator Iehoua exercituũ
aufert à Ieruʋſaláim & à Iehudáh fulci-
mentum & fulcimentum, *hoc eſt* omne fulci-
mentum panis, & omne fulcimentum aquæ,
2 Fortem & virũ bellicoſum, iudicem & Pro-
phetam, & diuinum & ſenem,
3 Quinquagenarium, & honorabilem vultu,
& conſiliarium, & ſapientem artificum, & in-
telligentem incantationis.
4 Et dabo pueros principes eorum, & pueri
dominabuntur eis.
5 Et opprimetur populus, vir in virũ, & vir in
amicum ſuum: inualeſcent puer in ſenem, &
ignobilis in nobilem.
6 Apprehẽdet enim quiſq; fratrẽ ſuum fami-
liæ patris ſui, dicens, Veſtimentũ tibi eſt, ptin-
ceps eris nobis, ruináq; hęc ſub manu tua erit.
7 Et *ille* iurabit in die illa, dicens, Non ero do- B
minus: nam in domo mea non eſt panis, nec
veſtimentum: ne *igitur* conſtituatis me princi-
pem populi.
8 Ruit enim Ieruʋſaláim, & Iehudáh cõcidit:
quia lingua eorum & opera eorum contra Ie-
houam ad irritandum oculos gloriæ eius.
9 Agnitio vultus eorum teſtificabitur contra
eos, & peccatum ſuum ſicut ʋSedóm annun-
tiauerunt, & non abſconderũt: væ animæ eo-
rum, quoniam reddiderunt ſibiipſis malum.
10 Dicite iuſto quum *fuerit* bonus, quòd fructũ
operum ſuorum comedent.
11 Vę impio *in* malum: retributio enim manuũ
eius fiet ei.
12 Populi mei oppreſſores eius paruulus: & C
mulieres dominatæ ſunt ei: popule mi, qui
beatum dicunt te, errant, & viam ſemitarum
tuarum perdunt.
13 Stat ad iudicandum Iehoua, & ſtat ad iudi-
candum populos.
14 Iehoua ad iudicium veniet cum ſenibus po-
puli ſui, & principibus ſuis, *dicetque eis*, Et vos
depaſti eſtis vineam, rapina pauperis eſt in do
mibus veſtris.
15 Quid vobis *accidit quod* attereritis populum
meum, & facies pauperum commolitis? dicit
Dominus Iehoua exercituum.
16 Et dixit Iehoua, Pro eo quòd eleuatæ ſunt
filiæ ɤSiión, & ambulauerũt extento gutture,
& innuentes oculis, ambulando, & tripudian
do iuerunt, & pedibus ſuis ſtrepitum crepita-
culorum excitant.
17 Et decaluabit Dominus verticem filiarum
ɤSiión, & Iehoua nates earum nudabit.
18 In die illa auferet Dominus gloriam orna- D
mentorum pedum inſtar ſquamarum, & vit-
tas inſtar retis, & lunulas,
19 Torques, & armillas, & mitras,
20 Pileos, & periſcelides, & murenulas, & pe-
ctoralia, & inaures,
21 Annulos, & circulos naris,
22 Mutatoria, & vela, & linteamina, & cru-
menas,
23 Et ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra.
24 Eueniétque vt pro aromate putredo ſit, &
pro cingulo exciſio, & pro *crinium* diſpoſi-
tione æquali caluitium, & pro faſcia pecto-
rali cingulum ſacci, aduſtio pro pulchritu-
dine.
25 Viri tui gladio cadent, & fortitudo tua in
prælio *concidet*.

26 Et

26 Et plangent,& lugebũt portæ eius:& mundata,in terra ſedebit.

CAPVT IIII.

1 Extrema internecio, vt vix vir vnus ſuperſtes reperiatur. 2 Conſolatur pios Iſraelitas,ne dira cladis nuntio absterreãtur,gratiam Dei per Chriſtum diffundendam prædicens. 4 Afflictionibus eluuntur ſordes Eccleſiæ. 5 Liberationem & reſtitutionem Eccleſiæ à tribulationibus prædicit.

1 ET apprehendẽt ſeptem mulieres virum vnum in die illa,dicẽdo,Panem noſtrũ comedemus,& veſtimẽtis noſtris induemur: tantummodo inuocetur nomen tuum ſuper nos,aufer opprobrium noſtrum.

2 In die illa erit germen Iehouæ in decorem & gloriam & fructus terræ in ſublimitatem & gloriam,euaſori Iɷſraɤel.

3 Et erit,qui relictus fuerit in ɤSiión, & reſiduus in Ieruɷſaláim,ſanctus dicet illi:omnis qui ſcriptus fuerit in vita,*erit* in Ieruɷſaláim.

4 Quando abluerit Dominus ſordem filiarum ɤSiión,& ſanguinem Ieruɷſaláim lauerit de medio eius, in ſpiritu iudicij & ſpiritu exciſionis.

5 Et creabit Iehoua ſuper omnem locũ montis ɤSiión,& ſuper loca cõuocationis eius nubem per diem,& fumum,& ſplẽdorem ignis flammantis per noctem:ſuper omnem enim gloriam *erit* protectio.

6 Et tabernaculum erit in vmbram per diem ab æſtu,& in tegmen & abſconſionem à turbine & à pluuia.

CAPVT V.

1 Parabola de Iudæis aſſumptis in populum Dei. 3 Reiectio Iudæorum. 7 Vinea. Germen. 8 Auaritia vineæ Dei. 11 Ebrietas. 12 Conuiuia. 13 Captiui quare Iudæi. 14 Pœna ebriorum. 15 Deus ſublimis & ſanctus propter iudicium. 17 Paſci verbo. 18 Perſeuerantes in peccatis. 20 Verbum Dei damnantes. 21 Sapientes ſibi. 23 Iniuſtitia propter munera. 24 Exterminatio Iudæorum ob abiectionem legis Dei. 26 A Babylonijs Iudæi deſtructi,& quomodo.

Ierem. 2.d.21 Matt.21.d.33 1 CAntabo nunc dilecto meo cãticum eius vineę ſuæ:vinea fuit dilecto meo in colle loco pingui.

2 Et ſepiuit eam, & lapides collegit ex ea,& plantauit eam plantis vitis optimæ, & ædificauit turrim in medio eius, & etiam torcular excidit in ea:& expectauit vt faceret vuas,at fecit labruſcas.

3 Nunc igitur habitator Ieruɷſaláim, & vir Iehudáh iudicate iam inter me & vineam meam:

4 Quid faciendum erat vltrà vineæ meæ,& non feci in ea?cur expectaui vt faceret vuas,& fecit labruſcas?

B 5 Et nunc indicabo vobis quid ego facturus ſim vineæ meæ: remouebo ſepem eius,& erit ad paſcendum:diruam maceriam eius,& erit in conculcationem.

6 Ponámque eam in deſolationem:non putabitur,neque fodietur,& aſcẽdet vepris, & ſpina:nubibus quoque mandabo ne pluát ſuper eam pluuiam.

7 Vinea enim Iehouæ exercituum domus Iɷſraɤél eſt:& vir Iehudáh, plãtatio lætitiarũ eius:expectauit autem *Deus ut facerent* iudiciũ, & ecce plaga lepræ:iuſtitiam,& ecce clamor.

8 Væ iis qui cõiungunt domum domui,agrũ agro appropinquare faciunt, adeò vt non ſit locus pauperi: & *putatis quod* habitabitis vos ſoli in medio terræ?

C 9 In auribus meis *ſunt,dicit* Iehoua exercituũ, Si non domus multæ in deſolationem erunt: grandes,& pulchræ abſque habitatore.

10 Decem enim iugera vineæ facient bathum vnum:& ſementis corus faciet ephah.

11 Væ iis qui ſummo mane ſurgunt *ut* inebriatiua ſectentur, & qui immorantur vſque ad crepuſculum, *donec* vinum æſtuare faciat eos:

12 Eſtque cithara, & nébel,& tympanum,& tibia,& vinum *in* conuiuiis eorum:opus autem Iehouæ non reſpiciunt, nec opus manuũ eius vident.

13 Propterea captiuꝰ ductus eſt populus meus, eo quòd non habuerit ſcientiam,& *uiri* gloriæ eius, *ſunt* viri famis: & multitudo eius, arida ſiti.

14 Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum præter morem:& deſcendet decorus eius, & multitudo eius, & turba eius,& lætus in ea. D

15 Et incuruabitur homo,& humiliabitur vir, & oculi ſublimium humiliabuntur.

16 Et exaltabitur Iehoua exercituum propter iudicium, & Deus ſanctus apparebit ſanctus propter iuſtitiam.

17 Et paſcentur agni iuxta morem ſuum, & *in* deſertis *terræ* pingues agni incolentes comedent.

18 Væ iiś qui attrahunt *ad ſe* iniquitatẽ funibus mendacij, & veluti funibus plauſtri *trahunt* peccatum.

19 Qui dicunt, Acceleret, feſtinet opus ſuum, vt videamus:& appropinquet,ac veniat conſilium Sancti Iɷſraɤel,& ſciemus. E

20 Væ dicentibus malum bonum, & bonum malum:qui ponunt tenebras lucem,& lucem tenebras:qui ponunt amarum dulce,& dulce amarum.

21 Væ ſapientibus in oculis ſuis, & coram facie ſua prudentibus. Prouer.3.[...] Ro.12.d.[...]

22 Væ iis qui ſunt potentes ad bibendum vinum, & hominibus robuſtis ad miſcendum inebriatiua.

23 Qui iuſtificãt impium propter munera:iuſtitiam autem iuſtorum auferunt ab eis.

24 Propterea ſicut abſumit ſtipulam lingua ignis,& quiſquilias flamma debilitat:*ſic* radix eorum veluti putredo erit,& germen eorum velut puluis aſcendet:ſpreuerũt enim legem Iehouæ exercituum, & eloquium Sancti Iɷſraɤél contempſerunt. F

25 Ideo iratus eſt furor Iehouæ in populum ſuum,& extendit manum ſuam ſuper eum,& percuſſit eum:& contremuerunt montes, & fuit morticinũ eorum exciſum in medio platearũ.in omni hoc non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta.

26 Eleuabit enim vexillum in nationes à longe,& ſibilabit ei ab extremo terrę,& ecce cito leuis veniet.

27 Non erit deficiens,nec erit laborans in eo: non dormitabit,neque dormiet:neque ſoluetur cingulum lumborum eius,nec rumpetur corrigia calceamentorum eius. G

28 Quia ſagittæ eius acutæ, & omnes arcus eius extenti:vngulæ equorum eius vt ſilex reputatæ ſunt,& rotæ eius tanquam tempeſtas.

29 Rugitus ei ut leonis,rugiétq; vt catuli leonum, & fremet, & apprehendet prædam: & rapiet,

& rapiet, & non erit qui eruat.
30. Et fremet ſuper illum in die illa ſicut fremit
mare: & aſpiciet in terrá, & ecce tenebræ, an-
guſtia, & lux obtenebrata eſt in cælis eius.

CAPVT VI.

1 *Viſio quæ deſcribit Eſaias mittentis ſe authoritatem.* 5 *Agnoſcit peccatum Propheta.* 6 *Signo & verbo remiſſionem peccatorum conſequitur.* 8 *Mittitur vt annunciet cæcitatem & illuminationem populi.* 11 *Vaſtati Iudæi à Romanis.* 13 *Reliquiæ Iudæorum ſaluandæ.*

1 ANno quo mortuus eſt rex yVziiáhu, vi-
di Dominum ſedentem ſuper ſolium
excelſum, & eleuatum, & fimbriæ eius reple-
bant templum.
2 ʋSeraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ erant
vnicuique, duabus velabat *vnuſquiſque* faciem
ſuam, & duabus velabat pedes ſuos, & duabus
volabat. B
Apoc.4.c.8 3 Et clamabat alter ad alterum, & dicebat, Sá-
ctus, ſanctus, ſanctus Iehoua exercituum: ple-
na eſt omnis terra gloria eius.
4 Et mouerunt ſe ſuper liminaria poſtium à
voce clamantis, & domus repleta eſt fumo.
5 Et dixi, Vę mihi, quia tacui: nam vir pollutus
labiis ſum, & in medio populi polluti labiis
habito: ſiquidem Regem Iehoua exercituum
viderunt oculi mei.
6 Et volauit ad me vnus de ʋSeraphim, & in
manu eius erat carbo ignitus, quem forcipi-
C bus tulerat de altari.
7 Et tetigit os meum, & dixit, Ecce tetigit hic
carbo labia tua, & auferet iniquitatem tuam, ac
peccatum tuum expiabitur.
8 Et audiui vocem Domini dicentis, Quem
mittam? & quis ibit nobis? Túc dixi, Ecce ego,
mitte me.
Mat.13.b.14 9 Et dixit, Vade, & dicas populo huic, Audite
Marc.4.b.12 audiédo, & ne intelligatis: & videte videndo,
Luc.8.b.10 & ne cognoſcatis.
Ioan.12.f.40 10 Impingua cor populi huius, & aures eius ag
Act.28.f.26 graua, & oculos eius claude: ne fortè videat
Rom.11.a.8 oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo
D intelligat, & conuertatur, & ſanet eum.
11 Et dixi, Vſquequo Domine? Et dixit, Donec
deſolentur ciuitates abſque *vllo* habitatore, &
domus ſine homine, & terra deſoletur deſola-
tione.
12 Et elongauerit Iehoua hominem, & mul-
tiplicauerit *dies eius quæ* derelicta eſt in medio
terræ.
13 Verùm adhuc in ea *erit* decima: & reuertetur,
& erit in excisionem, ſicut terebinthus & ſicut
quercus, quibus ſtatio eſt in ʋSallécheth, ſe-
men ſanctitatis ſtatio eius.

CAPVT VII.

1 *Ieruſalem obſidetur ab Raſin & Phacee.* 3 *Promittit Deus ſe liberaturum Achaz cum populo ſuo à timore Regum Raſin & Phacee, finem regni Damaſci & Iſrael prædicens.* 11 *Admonetur credere in promiſſum à Deo auxiliū, & huius promiſsionis ſignū quærere.* 14 *Promittitur CHRISTVS.* 16 *Ante Chriſtum natum, regnū Iſrael deſtructum.* 18 *Regni Iuda deſtructio ab Aſſyriis.* 21 *Deſcriptio ſolitudinis futuræ.*

4.Reg.16.a. 1 FVit autem in diebus Anház filij Iothám,
filij yVziiáhu regis Iehudáh, aſcendit Re-
zſin rex Aram, & Peccanh filius Remaliáhu,
rex Iʋſraél, in Ieruʋſaláim ad prælium con-
tra eam: & non potuit expugnare eam.
2 Nunciatúmque eſt domui Dauid dicendo,
Requieuit ℵAram cum Ephráim, & cómouit
ſe cor eius, & cor populi eius, ſicut mouentur
arbores ſyluæ à facie venti.
3 Dixit autem Iehoua ad Ieʋſaʋiáhu, Egrede-
re nunc in occurſum ℵAnház tu, & ʋSeʋar Ia-
ʋſub filius tuus ad extremum aquęductus pi-
ſcinæ ſuperioris ad viam Agri fullonis:
4 Et dices ad eú, Caue, & quieſce: ne timeas,
& cor tuum ne molleſcat à duabus caudis ti-
tionum fumigantium iſtorum, in ira furoris
Rezſin, & ℵAram, & filij Remaliáhu:
5 Eo quòd conſilium malum inierit contra te
ℵArám, ℵEphráim, & filiꝰ Remaliáhu, dicédo,
6 Aſcendamus in Iehudáh, & obſideamus eá, B
& ſcindamus eam nobis: & regnare faciamus
regem in medio eius filium Tabeal.
7 Sic dixit Dominus Iehoua, Non ſtabit, & nó
erit.
8 Ná caput ℵArám *eſt* Damméʋſec, & caput
Dáméʋſec *eſt* Rezſin: & adhuc ſexaginta quin-
que anni, frangetur *cum* ℵEphráim, ne ſit po-
pulus.
9 Et caput ℵEphráim, ʋSomrón: & caput ʋSó
rón, filius Remaliáhu: ſi nó credatis *uerbis meis,*
id fit quia non eſtis ſtabiles.
10 Adiecit autem Iehoua loqui ad Anház, di-
cendo,
11 Pete tibi ſignum à Iehoua Deo tuo, demitte
teipſum petendo, vel eleua teipſum déſuper.
12 Et dixit Anház, Non petam, nec tentabo Ie-
houam.
13 Et dixit, Audite nunc domus Dauid, nun-
quid parú eſt vobis labore afficere homines,
quòd labore afficitis & Deum meum?
14 Ideo dabit Dominus ipſe vobis ſignú, Ecce Matth.1.d.23
virgo *erit* prægnans, & pariens filium: & voca- Luc.1.c.31.
bit nomen eius yImmanuél. C
15 Butyrum & mel comedet: vt ſciat reprobare
malum, & eligere bonum.
16 Quia antequam ſciat puer ille reprobare
malum, & eligere bonum, derelinquetur ter-
ra quam tu deteſtaris à facie duorum Regum
ſuorum.
17 Adducet Dominus ſuper te, & ſuper popu-
lum tuum, & ſuper domum patris tui, dies qui
non venerút à die qua ſeperauit ſe ℵEphráim
à Iehudah, *nempe* Regem Aʋſſur.
18 Et erit, in die illa ſibilabit Iehoua muſcę quę
eſt in extremo fluminum Ægypti, & api quæ
eſt in terra Aʋſſur:
19 Veniéntque, & requieſcent omnes ipſi in
torrentibus deſertorum, & in cauernis petra-
rum, & in omnibus ſpinetis, & in vniuerſis ar-
boribus vilibus.
20 In die illa radet Dominus nouacula condu- D
ctitia in *iis qui uenient de regionibus quæ ſunt trans* 4.Re.19.g.35
flumé cum Rege Aʋſſur, caput, & pilos pedú,
& etiam barba abſumetur.
21 Et erit, in die illa nutriet quiſpiam vitulam
filiam bouis, & duas oues.
22 Eritque præ copia lactis quod faciet, come-
det butyrum: butyrum enim & mel comedet
quicunque remanſerit in medio terræ.
23 Erit quoque in die illa, erit *inquam, ut* omnis
locus in quo fuerant mille vites pro mille ar-
genteis, in veprem & in ſpinam erit.
24 Cum ſagittis & arcu ingredietur illuc: ve-
pris enim & ſpina erit tota terra.
25 Et omnes montes qui ſarculo ſarrientur, nó
veniet illuc timor vepris & ſpinæ, ſed erunt in
paſcuum bouis, & in cóculcationem pecoris.

CAPVT VIII.

1 Ante natiuitatem Chriſti, quem prædatorem & redemptorem noſtrū vocat, Iſraelita deſtructis ab Aſſyriis. 4 Iuda deſtructio ab Aſſyriis. 9 Interitum Aſſyriorū prædicit Propheta ad conſolationem piorū. 11 ~~Fiducia in Deo, nō in humano auxilio.~~ 14 Iudæorū ruina ob incredulitatem in Chriſtum. 18 Auxilium à Deo. 19 Verbum Dei interrogandū, quod ſequamur. 21 Pœna negligentium verbum Dei.

1 ET dixit Iehoua ad me, Sume tibi volumē
grande, & ſcribe in eo ſtylo hominis, Ad
feſtinandum ſpolium, accelerauit prædam.
2 Et teſtificari mihi faciā teſtes fideles, ꝍVri-
iáh ſacerdotem, & Zechariáhu filium Iebere-
chiáhu.
3 Acceſsi autem ad Propheciſſam, quæ conce-
pit, & peperit filium: & dixit Iehoua ad me,
Voca nomen eius, Ad feſtinandum ſpolium,
accelerauit prædam.
4 Quia antequam ſciat puer vocare Pater mi,
Mater mea, tollet *miles* Damméꝍſec, & ſpolia
ꝍSomrón coram Rege Aꝍſſur.
5 Et adiecit Iehoua loq ad me adhuc, dicēdo,
B 6 Eo quòd abiecit populus iſte aquas ꝍSilo-
anh, quę vadunt quietè, & gaudium *eſt illi* cum
Rezſin, & filio Remaliáhu:
7 Ideo ecce Dominus aſcendere facit ſuper
eos aquas fluminis fortes & multas, regem A-
ꝍſſur, & vniuerſam gloriam eius: aſcendétque
ſuper omnes riuos ſuos, & ibit ſupra omnes
ripas ſuas.
8 Tranſibitque per Iehudáh, inundabit, & trā-
ſibit, vſque ad collum pertinget: & erit exten-
ſio alarum eius plenitudo latitudinis terræ
tuæ, ô ɣImmanuel.
9 Confringite populi, & conteramini: & au-
ribus percipite vniuerſi lōginqui terræ: accin-
gite vos, & conteramini: accingite *inquam* vos,
& conteramini.
10 Conſultate cōſilium, & diſsipabitur: loqui-
mini verbum, & nō ſtabit: quia nobiſcū Deus.
C 11 Sic enim dixit Iehoua ad me in fortitudine
prophetiæ: & erudiuit me ne irem in viam po
puli huius: dicendo,
12 Ne dicatis, Coniuratio *eſt*: omnia quæ dicit
populus iſte, coniuratio *eſt*: & timorem eius
ne timeatis, neque formideris.
13 Iehouam exercituum ſanctificabitis: & ipſe
ſit timor veſter, & ipſe pauor veſter.
Luc. 2. e. 34 14 Et erit in palatium, & in lapidem offenſio-
Rom. 9. g nis, & in petram ruinæ duabus domibus Iſ-
1. Petr. 2. b. 7 rael: in laqueum, & in tendiculam habitanti
Ieruꝍſaláim:
15 Impingéntq; in ea plurimi, & cadent, & cō-
terentur: irretientúrque, & capientur.
16 Liga teſtimonium, obſigna legem in diſci-
pulis meis.
D 17 Præſtolabor igitur Iehouam qui abſcondit
faciem ſuā à domo Iaɣacób, & expectabo eū.
Heb. 2. d. 13 18 Ecce ego, & pueri quos dedit mihi Iehoua
in ſigna, & portenta in Iꝍſraél à Iehoua exer-
cituum, qui habitat in monte ɣSiión.
19 Quum autem dixerint ad vos, Quærite à py
thonibus, & à diuinis qui garriunt, & loquun-
tur: *dicite illis*, Nū populus à Deo ſuo requiret?
pro viuis à mortuis?
20 Ad Legem, & ad teſtimonium. ſi non dixe-
rint iuxta verbū hoc: quia non eſt ei aurora.
21 Et tranſibit per *terram* ipſam induratus, & fa-
melicus: eritq;, quum premetur fame, iraſce-
tur, & maledicet Regi ſuo, & Deo ſuo, & ſu-
ſpiciet ſurſum.
22 Et terrā intuebitur, & ecce tribulatio, & te-
nebræ, obſcuratio anguſtiæ, & *ad* caliginem
impulſum *ſe uidebit*.

CAPVT IX.

1 Gentes ſuſcipiūt Euangeliū. 6 Chriſtus. 14 Caput & cauda.

1 QVia non *erit* ei obſcuratio ſecundum an-
guſtiam quæ fuit ei tempore primo *ab eo*
qui alleuiare fecit terram Zebulún, & terram
Naphthali: & vltimo *ab eo qui* aggrauari fecit,
via maris trans Iardén Gelil Gentium.
2 Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lu
cem magnam: habitantibus in terra vmbræ
mortis lux ſplenduit ſuper eos.
3 Multiplicaſti gentem, non magnificaſti læ-
titiam: lætati *enim* ſunt coram te iuxta lętitiam
quæ eſt in meſſe, & quemadmodum exultant
milites quando diuidunt ſpolia.
4 Iugum enim oneris eius, & virgam humeri
eius, ſceptrum exactoris in eo, confregiſti ſe- Iudic. 7. e. 22
cundum diem Midián.
5 Nam omnis qui pugnat, pugnat cum com-
motione: & veſtimentum volutatum in ſan-
guine, erit ad combuſtionem, cibus ignis.
6 Paruulus enim natus eſt nobis, filius datus B
eſt nobis, & fuit principatus ſuper humerum Ioan. 3. b. 16
eius: & vocabit nomen eius Admirabilis, Cō-
ſiliarius, Deus fortis, Pater æternitatis, Prin-
ceps pacis.
7 Ad multiplicandum principatum, & pacis
non erit finis, ſuper ſolium Dauid, & ſuper re-
gnum eius: vt confirmet illud, & corroboret
in iudicio & iuſtitia, ex hoc tempore & vſque
in ſeculū: zelus Iehouę exercituum faciet hoc.
8 Verbum miſit Dominus in Iaɣacób, & ceci-
dit in Iꝍſraxel.
9 Et ſcient populus vniuerſus, xEphráim, &
qui habitant ꝍSomrón, in ſuperbia & magni-
tudine cordis dicentes,
10 Lateres ceciderunt, ſed leuigato *lapide* ædi-
ficabimus: ſycomori ſucciſæ ſunt, ſed cedros
immutabimus.
11 Eleuabit autē Iehoua hoſtes Rhezſin ſuper
eum, & inimicos eius fundet.
12 Aram ab Oriente, & Peliꝍſthim ab Occidē- C
te, & deuorabunt Iꝍſraxelem toto ore. in o-
mni hoc non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc
manus eius *eſt* extenta.
13 Et populus non eſt reuerſus ad percutientē
ſe, & Iehouam exercituum non requiſierunt.
14 Excidétque Iehouáh ab Iꝍſraxele caput &
caudam, ramum & iuncum die vna.
15 Senex, & honorabilis vultu, ipſe eſt caput: &
propheta qui docet mēdacium, ipſe eſt cauda.
16 Et erunt beatificantes populum iſtum, erra-
re facientes: & beatificati eius, perditi.
17 Ideo ſuper adoleſcentulis eius non lætabi- D
tur Dominus, & viduarum eius & pupillorum
eius non miſerebitur: quia vniuerſi ſunt hypo
critæ, & maligni, & omne os loquitur ſtulti-
tiam. in toto hoc nō eſt auerſus furor eius, ſed
adhuc manus eius extenta.
18 Succenſa eſt enim tanquam ignis impietas,
veprem & ſpinam deuorabit, ſuccendetúrque
in denſitatibus ſyluæ, & eleuauerunt ſe ſicut
eleuatur fumus.
19 Propter iram Iehouæ exercituum obſcura-
ta eſt terra, & fuit populus tāquam eſca ignis:
quiſque

quiſque fratri ſuo non parcet.
20 Et retrahet ſe ad dexteram,& eſuriet:& co-
medet ad ſiniſtram, & non ſaturabitur: vnuſ-
quiſque carnem brachii ſui comedet.
21 Menawſſéh *comedet* ✱Ephráim, & ✱Ephráim
Menawſſéh, ſimul ipſi contra Iehudáh. in toto
hoc *tamen* non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc
manus eius extenta.

CAPVT X.

1 Legū conditores iniquos alloquitur. 5 Deus Iudæos interfecturus, miniſterio Aſſyriorum vtitur. 12 Aſſyriis, quibus fuerat vſus vt inſtrumentis, reddit afflictionem, ne glorientur aliquid ex ſe feciſſe. 20 Iudæi poſt percuſſum Aſſyrium ſoli Deo confidentes. 21 Iudæi pauci ſaluati. 24 Conſolatur Deus Iudā, quòd breuis futura ſit eius afflictio, perſequutoresq́; eius puniendi. 28 Varij rumores de aduentu Sennacherib in Ieruſalem. 33 Interitus Sennacherib.

1 VÆ ſcribētibus decreta iniqua, & *qui* ſcri-
bentes, mendacium ſcribere fecerunt.
2 Vt peruertant iudicium pauperum,& rapiát
in iudicio pauperes populi mei: vt ſint viduæ
præda eorum,& pupillos diripiant.
3 Et quid facietis in die viſitationis & deſola-
tionis quæ à longinquo veniet? ad quem fu-
gietis pro auxilio?& vbi derelinquetis gloriā
veſtram?
4 *Non euadet quiſpiam*, niſi qui incuruauerit ſe
inter vinctos,& inter interfectos ſe proſtraue-
rit. in toto hoc non eſt auerſus furor eius, ſed
adhuc manus eius extenta.
5 O Awſſur, virga furoris mei: & virga quæ eſt
in manu eorum, eſt ira mea.
B 6 Ad gentem impiam mittam eum, & ſuper
populum furoris mei mandabo ei vt ſpoliet
ſpolia,& prædetur prædam, & ponat eum in
conculcationem ſicut lutum platearum.
7 Ipſe autem non ſic exiſtimabit, nec cor eius
ita reputabit, ſed ad perdendum *ſemiſſum puta-
bit* in corde ſuo,& ad excidendum gentes non
paucas.
8 Dicet enim, Nónne principes mei ſimul Re
ges ſunt?
9 Nónne ſicut Charchemis, Chalnó? nónne
ſicut Arphád, ✱Hamáth? nónne ſicut Dammé-
wſec, wSomrón?
10 Quemadmodū inuenit manus mea regna
idoli,& ſimulachra eorum, de Ieruwſaláim &
de wSomrón.
11 Nónne quemadmodū feci wSomrón & idó-
lis eius, ſic faciam Ieruwſaláim, & ſimulachris
eius?
12 Et erit, quum compleuerit Dominus omne
opus ſuum in mõte ꝩSiión & in Ieruwſaláim,
4. Re. 19. g. 35 viſitabo ſuper fructum magnitudinis cordis
infrà 37. g. 36 Regis Awſſur,& ſuper gloriā altitudinis ocu-
lorum eius.
13 Dixit enim, In fortitudine manus meæ feci,
& in ſapientia mea: quia intellexi, & amoui
terminos populorum,& theſauros eorum de-
prædatus ſum,& deſcēdere feci tanquam po-
tens habitantes.
D 14 Et inuenit veluti nidum manus mea ſub-
ſtantiam populorum:& ſicut colliguntur oua
derelicta, *ſic* omnem terram ego congregaui:
nec fuit qui moueret alam, aut aperiret os, &
garriret.
15 Nunquid gloriabitur ſecuris contra incidē-
tem cum ea? nūquid ſe magnificabit ſerra cō-
tra eleuantem eam? perinde ac ſi eleuaret ſe vir
ga contra exaltantes ipſam, vtque ſi exaltaret
ſe virga *quæ* non eſt lignum.
16 Ideo mittet dominator Iehouáh exercituū
in pingues eius maciem,& in loco gloriæ ſuæ
ardebit ardendo, ſecundum combuſtionem
ignis.
17 Et erit Lux Iwſraél in ignē, & Sanctus eius
in flammam:& conburet, & deuorabit ſpinā
eius & veprem eius in die vna.
18 Et gloriam ſyluæ eius, & Charmeli eius, ab B
anima vſque ad carnem conſumet, & erit vt
diſſolutio vexilliferi.
19 Et reſiduæ arbores ſyluæ eius *paucæ* numero
erunt,& puer ſcribet eas.
20 Et erit, in die illa non adiiciet vltrà reſiduū
Iwſraélis, & euaſor domus Iaꝩacób, inniti ſu
per percutientem ipſum, ſed innitetur ſuper
Iehouam ſanctum Iwſraelis in veritate.
21 Reſiduum conuertetur, reſiduum Iaꝩacób Rom. 9. f. 27
ad Deum fortem.
22 Quia *etiam* ſi fuerit populus tuus Iwſraël ve
luti arena maris, *attamen* reſiduum conuertetur
ex eo. conſumptio deciſa inundat iuſtitiam.
23 Quia cōſumptionem & *quidem* deciſam Do- Infrà 28. f. 22
minus Iehouáh exercituum facit in medio F
terræ.
24 Idcirco ſic dixit Dominus Iehouáh exerci-
tuum, Ne timeas populus mi habitator ꝩSiión
ab Awſſur: virga percutiet te,& baculum ſuum
leuabit ſuper te in via Ægypti.
25 Adhuc enim paulum paululum, & con-
ſummabitur ira,& furor meus ad conſumptio
nem eorum.
26 Et ſuſcitabit ſuper eum Iehouáh exercituū Iudic. 7. g. 25
flagellū iuxta plagam Midián in Petra ꝩOréb,
& virgam ſuam *ut ſuſcitauit* ſuper Mare, & ele-
uabit eam ſuper eum in via Ægypti.
27 Et erit, in die illa auferetur onus eius ab hu- G
mero tuo,& iugum eius à collo tuo, corrum-
petúrque iugum à facie olei.
28 Venit ad ꝩAiáth, tranſiuit in Migrón, in Mi-
chmáws parabit inſtrumenta ſua.
29 Tranſierunt vadum, *in* Gebáh diuerſorio
pernoctarunt, obſtupuit Ramáh, Gibꝩáh wSa-
ꝩul fugit.
30 Exalta vocem tuam filia Gallím, attende
Laiwſáh, pauper ꝩAnathoth,
31 Elōgauit ſe Madmenáh, habitatores Gebim
congregauerunt ſeipſos.
32 Adhuc *erit* dies *quum ueniet* in Nob ad ſtandū:
leuabit manum ſuam contra montem filiæ
ꝩSiión, & collem Ieruwſaláim.
33 Ecce Dominator Iehouáh exercituum exci-
det ramum cum robore, & excelſi ſtatura ſuc-
ciſi,& ſublimes humiliabuntur.
34 Succidétque arbores perplexas ſyluę ferro,
& *arbores* Lebanón *ferro* forti cadent.

CAPVT XI

1 Chriſtus naſciturus ex radice Ieſſe. 3 Arma Chriſti regis. 4 Virga. Spiritus. 5 Iuſtitia, fides. 6 Opera & fructus Euangelii. 9 Scientia Domini. 10 Vocatio Gentium. 11 Vera reductio Iudæ & Iſraelis à captiuitate ad Euangelium. 13 Apoſtoli adducentes omnes ad Euangelium.

1 ET egredietur virga de ſemine Iwſái, & ſur Act. 13. d. 23
culus de radicibus eius creſcet.
2 Et requieſcet ſuper eum Spiritus Iehouę, ſpi
ritus ſapientiæ & intelligentiæ, ſpiritus con-
ſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & timoris
Iehouæ:
3 Et odorari faciet eum in timore Iehouæ: &
non ſecundum viſionem oculorum ſuorum

iudicabit,neque ſecundum auditum aurium
ſuarum arguet:
2.Theſſ.2.b.8 4 Sed iudicabit in iuſtitia pauperes, & arguet
in rectitudine propter manſuetos terræ: per-
cutiétque terrá virga oris ſui, & ſpiritu labio-
rum ſuorum interficiet impium.
B 5 Eritque iuſtitia cingulum lumborum eius,
& fides cingulum renum eius.
6 Et habitabit lupus cum agno, & pardus cũ
hœdo accubabit, & vitulus & catulus leonis
& bubalus ſimul,& puer paruus ducet eos.
7 Et vacca & vrſa paſcentur, ſimul accubabũt
nati earum:& leo ſicut bos comedet paleam.
8 Delectabitúrque lactens ſuper foramen aſ-
pidis,& ſuper cauernam reguli ablactatus ma
num ſuam extendet.
9 Nón nocebunt, neque perdent in vniuerſo
monte ſanctitatis meæ: quia repleta eſt ter-
ra cognitione Iehouæ, ſicut aquæ mare ope-
rientes.
C 10 Et erit,in die illa eum *qui egredietur de* radice
Rom.15.c.18 Iωſai,qui ſtabit in vexillum populorũ, ipſum
Gentes requirent,eritq; requies eius *in* gloria.
11 Erit denique in die illa, adiiciet Dominus ſe
cundò *mittere* manum ſuam ad poſsidendum
reſiduum populi ſui, quod remanebit ab A-
ωſſur,& ab Ægypto,& á Pathrôs, & à Chus,
& ab ɣElam, & à ωSinɣár, & ab nHamat, &
ab inſulis maris.
12 Et eleuabit vexillum in nationibus, cógre-
gabítq; profugos Iωſraℵel, & diſperſas *animas*
Iehudáh congregabit à quatuor angulis terrę.
13 Et recedet zelus ℵEphráim, & hoſtes Iehu-
dáh excidentur:ℵEphráim non æmulabitur Ie
D hudáh,& Iehudáh nó anguſtiabit ℵEphráim.
14 Et volabũt in humerum Peliωſthim ad Oc-
cidentem, ſimul prædabuntur filios Orientis:
ℵEdom & Moab immiſsio manus eorum, filij
ɣAmmon obedientia ipſorum.
15 Et excidet Iehouáh ſcopulũ maris Ægypti,
& leuabit manum ſuam ſuper flumen in for-
titudine ſpiritus ſui, percutiétque illud *diui-
dendo* in ſeptem flumina, & ambulare faciet
tranſeuntes in calceamentis.
Exo.14.g.29 16 Eritque via reſiduo populi eius qui relin-
quetur ab Aωſſúr, ſicut fuit Iωſraℵeli in die
qua aſcendit è terra Ægypti.

CAPVT XII.

Chriſtianorũ gratiarum actio,pro Dei miſericordia per Chriſtum en facta

1 ET dices in die illa, Confitebor tibi Ieho-
uáh,quoniã iratus fuiſti contra me,auer-
ſus eſt furor tuus,& conſolatus es me.
Exod.15.a.2 2 Ecce Deus ſalus mea,confidam, & non pa-
Pſa.117.b.14 uebo:quia fortitudo mea,& laus *mea* Deus Ie-
houáh,fuítque mihi ſalus.
E 3 Et haurietis aquas in gaudio è fontibus ſa-
lutis:
1.Par.16.16.a.8 4 Et dicetis in die illa, Confitemini Iehouæ,
inuocate nomen eius: nota facite in populis
Pſal.104.a.1 opera eius,mementote quòd excelſum eſt no
men eius.
5 Cantate Iehouæ, quoniam magnifica fecit:
notum *eſt* hoc in vniuerſa terra.
6 Exalta vocẽ,& lauda habitatrix τSiión:quia
magnus in medio tui ſanctus Iωſraℵél.

CAPVT XIII.

Babylon deſtruenda prædicitur.

1 PRophetia Babél quam vidit Ieωſaɣiáhu
filius ℵAmóɣs.
2 Super montem excelſum eleuate vexillum,
exaltate vocem contra eos,leuate manum, &
ingrediantur portas ducum.
3 Ego præcepi præparatis à me, etiam vocaui
fortes meos in ira mea, exultantes *in* gloria
mea.
4 Vox multitudinis in montibus *ad* ſimilitu-
dinem populi multi: vox ſonitus regnorum
gentium congregatarum: Iehouáh exercituũ
numerat exercitum prælij.
5 Veniunt de terra longinqua ab extremo cæ-
li,Iehouáh & vaſa furoris eius ad diſperden-
dum vniuerſam terram.
6 Vlulate, quia propè eſt dies Iehouæ: quaſi
vaſtitas ab Omnipotente veniet.
7 Idcirco omnes manus debiles erunt, & o- B
mne cor hominis liqueſcet.
8 Et terrebuntur:anguſtiæ & dolores appre-
hendent *eos*,inſtar parturientis dolebũt:vnuſ-
quiſque ad proximum ſuum ſtupebunt,facies
flammarum facies eorum.
9 Ecce dies Iehouæ venit, crudelis,& indigna
tio,& ira furoris:vt ponat terram in ſolitudi-
nem,& peccatores eius diſperdat ex ea.
10 Quoniam ſtellæ cælorum & Orion eorum Ezec.32.b.7
nequaquam ſplendere facient lumen ſuum: Ioel.3.c.15
obſcurabitur ſol quando egredietur, & luna Matt.24.c.29
nequaquam ſplendere faciet lumen ſuum. Mar.13.c.24
11 Et viſitabo ſuper orbem terrarum malum,& Luc.21.c.25
ſuper impios iniquitatem eorum:& ceſſare fa
ciam ſuperbiam ſuperborum, & ſuperbiã for-
tium humiliare faciam.
12 Pretioſiorem faciam hominem magis quàm
obrizum,& hominem quàm aurum Ophir.
13 Idcirco cælum commouere faciam,& moue
bitur terra de loco ſuo, propter iram Ieho- C
uæ exercituum, & propter diem iræ furoris
eius.
14 Et erit táquam ceruus eiectus, & ſicut oues
diſperſæ,& non *eſt* qui congreget: vnuſquiſque
ad populum ſuum reuertentur, & vnuſquiſq;
ad terram ſuam fugient.
15 Omnis qui inuentus fuerit,confodietur: &
omnis additus cadet gladio.
16 Et paruuli eorum allidentur in oculis eorũ: Pſal.136.b.9
diripientur domus eorum, & vxores eorum
violabuntur.
17 Ecce ego ſuſcito contra eos Madai,qui argẽ
tum non æſtimabunt,& aurum non volent:
18 Et arcus *illorum* pueros allident, neque fru-
ctui ventris miſerebuntur, neque filiis parcet
oculus eorum.
19 Et erit Babél gloria regnorum,decus ſuper-
biæ Chaldæorum, ſecundum ſubuerſionem Geneſ.19.e.25
qua ſubuertit Deus ɔSedóm & ɣAmoráh. Iere.50.f.40
20 Non incoletur in ſeculum,neque habitabi-
tur vſque in generationem & generationem:
ſed neque tendet tentorium ibi ɣArabs,& pa-
ſtores non accubare facient ibi *pecudes*.
21 Sed accubabunt ibi beſtiæ ſylueſtres, & re-
plebuntur domus eorum furunculis, & habi-
tabunt ibi filiæ ſtruthionis,dæmones quoque
ſaltabunt ibi.
22 Et cantabunt vlulæ in ædibus eius, & draco
nes in palatiis deliciarum.propè eſt autem vt
veniat tempus eius, neque dies eius protra-
hentur.

CAP-

CAPVT XIIII.

1 Reuerſio Iudæorũ ex captiuitate, & Babyloniorũ afflictio. 3 Nabuchodonoſor ab Iſraele irridetur. 12 Mors Regis Babylonis ſimilis auroræ de cælo cadenti & obſcuratæ. 24 Iuramento affirmat ſe perditurum Sennacherib & Aſſyrios. 29 Excidium Palæſtinorum ab Ezecia factum quòd Iudam oppreſſiſſet.

1 MIſerebitur enim Iehouáh Iaɣacób, &
eliget adhuc Iwſraɣelem, & requieſcere faciet eos ſuper humũ ſuam, & copulabit ſe
peregrinus eis, adhęrebúntq; domui Iaɣacób.
2 Et tollent eos populi, & adducent eos ad locum ſuum: & hęreditabunt ex eis domus Iwſraɣél ſuper terram Iehouæ in ſeruos & ancillas: & capient eos qui ſe ceperant, dominabúntúrque oppreſſoribus ſuis.
3 Et erit, in die qua requiem dederit Iehouáh
tibi à labore tuo, & à timore tuo, & à ſeruitute dura quam ſeruiiſti:
B 4 Tunc ſumes parabolam iſtam contra Regẽ
Babel, & dices, Quomodo ceſſauit oppreſſor,
quieuit cupida auri.
5 Contriuit Iehouáh baculum impiorum, virgam dominantium,
6 Percutiétem populos in ira percuſsione indeſinente, dominanté in furore gentibus, perſequutionem paſſum non prohibuit.
7 Quieuit, requieuit vniuerſa terra, cecinerũt
laudem.
8 Etiam abietes lætatæ ſunt de te, & cedri Lebanon: ex eo *tempore quo* obdormiſti, non aſcẽdit qui ſucciderct nos.
9 Infernus deorſum expauit propter te: in occurſum aduentus tui, ſuſcitauit tibi mortuos,
C omnes principes terræ ſurgere fecit de ſoliis ſuis, omnes Reges gentium.
10 Omnes iſti vociferabuntur, & dicent tibi,
Etiam tu infirmatus es ſicut nos, nobis ſimilis factus es.
11 Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, ſonitus
nablorum tuorum, ſubter te ſternitur vermis, & operit te vermis.
12 Quomodo cecidiſti de cęlo Lucifer fili auroręe? & ſucciſus es ad terrã qui debilitabas gẽtes.
13 Tu autem dixiſti in corde tuo, Cælum aſcẽdam, ſuper ſtellas Dei exaltabo ſolium meum,
& ſedebo in monte congregationis in lateribus Aquilonis:
D 14 Aſcendam ſupra altitudines nubis, ſimilis
fiam Altiſsimo.
15 Veruntamen ad infernum detraheris, ad latera ſepulchri.
16 Videntes te, te proſpicient, te contemplabuntur, *dicentes*, Num hic eſt vir ille qui cõturbabat terram, concutiebat regna?
17 Qui poſuit orbem terrarum tãquam deſertum, & vrbes eius deſtruxit, & vinctis ſuis nõ
aperuit carcerem?
18 Omnes reges gẽtium, vniuerſi ipſi dormierunt cum gloria, quiſque in ſepulchro ſuo.
19 Tu autem proiectus es de ſepulchro tuo tãquã ſtirps abominabilis, & veſtimentũ occiſorũ qui cõfoſſi ſunt gladio, *aut* q deſcenderũt ad
lapides ſepulchri, *ac* veluti cadauer cõculcatũ.
E 20 Non vnies te cũ eis in ſepultura, quia terrã
tuam diſperdidiſti, populum tuum occidiſti:
non vocabitur in æternum ſemen peſsimorũ.
21 Præparate filios eius occiſioni propter iniquitatem patrum ipſorum, ne conſurgant, neque hæreditate accipiant terram, atque impleant ſuperficiem orbis inimicis.
22 Et conſurgam cõtra eos, dicit Iehouáh exercituum, & ſuccidam ipſi Babél nomen, & propinquum, & filiũ, & nepotem, dicit Iehouáh.
23 Ponámque eam in poſſeſsionem ericij, & *in* F
paludes aquarum, & ſcopabo eam ſcopis diſsipationis, dicit Iehouáh exercituum.
24 Iurauit Iehouáh exercituum, dicẽdo, Si nõ
ſecundum quod cogitaui, ſic fiet: & ſecundum
quod decreui, conſurget,
25 Vt conteram Aſſur in terra mea, & in mõtibus meis conculcem eũ, recedétq; ab illis iugũ eius, & onus ipſi⁹ ab humero eorũ recedet.
26 Hoc eſt conſilium quod decretum eſt *a me*
ſuper vniuerſam terram, & hæc manus illa extenta ſuper omnes gentes.
27 Iehouáh enim exercituum decreuit, & quis
irritabit? & manus eius *eſt manus illa* extenta, & G
quis redire faciet eam?
28 In anno quo mortuus eſt Rex Ahház, fuit 2.Paral.28.d.
prophetia iſta.
29 Ne læteris Peléwſeth omnis tu, quòd confracta ſit virga percuſsionis tuę: de radice enim
ſerpẽtis egredietur regulus, & fructus eius ceraſtes volans.
30 Et paſcentur primogeniti pauperũ, & mendici confidenter accubabũt: & interire faciã fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiet.
31 Vlula ô porta, clama ô ciuitas, defluxit Peléwſeth omnis tu: ab Aquilone enim fumus vẽnit, & nõ *erit* ſolitarius in temporibus illius.
32 Et quid reſpondebit *quiſque* nuntiorum gẽtis? Quòd Iehouáh fundauit ɣSiiõ, & in ea ſperabunt pauperes populi eius.

CAPVT XV.

Moabitarum ruina prædicitur.

1 PRophetia Moáb, Quia nocte vaſtatus eſt
ɣAr Moáb, & ſucciſus eſt, quia *inquam* nocte vaſtatus eſt Cir Moáb, & ſucciſus eſt.
2 Aſcendit in ædem, & *in* Dibón, & *ad* excelſa, Iere.48.f.37
in planctum: ſuper Nebó, & ſup Medbá, Moáb Ezec.7.c.18
vlulabit, in cunctis capitibus eius *erit* caluitiũ,
& omnis barba *erit* raſa.
3 In plateis eius accingent ſe ſaccis: in tectis B
eius, & in plateis eius tota ipſa vlulabit, deſcendens in fletum
4 Et vociferabitur ɦHeſbón & ɣEleɣaléh, vſque ad Iahaɣs exaudietur vox eorum: ideo armati Moáb vociferabuntur, anima eius vociferabitur ſibi.
5 Cor meum ad Moáb vociferabitur, profugi C
eius *fugient* vſque ad ɣSoɣár vitulam triẽnem:
quia per aſcenſum Luhhith in fletu aſcendẽt,
quia in via ɦHoronáim clamorem contritionis ſuſcitabunt.
6 Aquæ enim Nimrim *in* deſolationes erunt:
quia aruit herba, defecit gramẽ, viride nõ fuit.
7 Ideo diuitias *quas quiſque* fecit, & ſubſtantias
eorum, iuxta torrentem ſalicum deferent. D
8 Quia circuiuit clamor terminum Moáb, vſque ad ɣEgláim vlulatus eius, & *vſque* Beer
ɣElim vlulatus eius.
9 Quia aquæ Dimón replebuntur ſanguine:
ponam enim ſuper Dimón addita: euaſori
Moáb leonem, & reſiduo terræ.

CAPVT XVI.

Moab à Deo punitus ob perfidiã, immiſericordiã & arrogantiã ſuã.

1 MIttite agnum Dominatoris terrę de Petra deſerti ad montem filiæ ɣSiiõn.

2 Et erit Moáb ſicut auis fugiens, *& uelut* nidus
dimiſſus erunt filiæ Moáb *ad* vada Arnon.
3 Affer conſilium, fac iudicium, pone ſicut no
ctem vmbram tuam in medio meridiei, abſcō-
de expulſos *patria*, fugientem ne prodas.
4 Habitent in te expulſi mei, Moáb eſto lati-
bulū eis à facie populatoris: defecit enim ex-
preſſor, defecit populator, cōſumpta ſunt rep-
tilia de terra.
B 5 Et præparabitur in miſericordia ſolium, &
ſedebit ſuper illud in veritate in tabernaculo
Dauid, iudicans & quærens iudicium, & feſti-
nans ad iuſtitiam.
6 Audiuimus ſuperbiā Moab (ſuperb⁹ *erat* val-
de) ſuperbiā *inquam* eius & extollentiā eius, &
indignationem eius: nō *erant* recta verba eius.
Iere. 48.c.20 7 Idcirco vlulabit Moáb ſuper Moáb, vniuer-
ſus ipſe vlulabit: ſuper fundamēta Cir-nharé-
ɷſeth loquemini, veruntamen percuſsi.
8 Quia vites nHeɷſbon deſolatæ ſunt: *&* vitis
ɷSibmáh, domini gentiū cōtriuerūt optimas
C vites eius: vſque ad Iayazer peruenerunt, erra-
uerunt *in* deſerto, propagines eius extenderūt
ſe, tranſierunt mare.
9 Idcirco plorabo in fletu Iayazér, *in fletu* vitis
ɷSibmáh, inebriabo te lachrymis meis nHe-
ɷsbón & ĸEleyale: quoniā ſuper fructus tuos
ęſtiuos, & ſuper meſſem tuā celeuſma cecidit.
Iere. 48.c.33 10 Et deficiet lætitia & exultatio de agro fertili,
li, & in vineis non cantabitur, neque iubilabi-
tur: vinum in torcularibus non calcabit calca-
tor, celeuſma ceſſare feci.
D 11 Ideo viſcera mea ad Moáb veluti cithara reſo
nabunt, & intima mea ad Cir-nháreɷs.
12 Et erit, quum apparuerit quòd fatigatus fue
rit Moáb ſuper excelſum, tunc ingredietur ſan
ctuarium ſuum vt oret, & non poterit.
13 Hoc *itaque* eſt verbum quod loquutus eſt Ie-
houáh de Moáb ex eo tempore.
14 Nunc autem loquutus eſt Iehouáh, dicēdo,
In tribus annis tāquā annis mercenarii vilipē-
detur gloria Moab, in omni populo multo: &
reſiduum paucum, puſillum, non forte.

CAPVT XVII.

1 Vaſtitas Damaſcenū ab Aſſyriis. 4 Contra decē tribus Damaſcenis conſœderatas prophetat. 7 Calamitas cogit reuerti ad Deū. 12 Raînam Aſſyriorum prædicit.

1 PRophetia Dāméɷſec, Ecce Dāméɷſec re-
mouetur ne ſit ciuitas, eritque cumulus
ruinæ.
2 Derelictę ciuitates ɣAroyér gregibus erunt,
& accubabunt, neque erit qui exterreat.
3 Et ceſſabit munitio ab ĸEphráim, & regnū
Dāméɷſec, & reſiduū ĸArám, ſicut gloria filio-
rū Iɷſraëlis erūt, dixit Iehouáh exercituum.
4 Et erit, in die illa attenuabitur gloria Iaya-
cób, & pinguedo carnis eius macreſcet.
5 Et erit, ſicut colligit meſſor ſegetem, & bra-
chio ſuo ſpicas demetit: erit quoque ſicut qui
colligit ſpicas in valle Rephaïm.
B 6 Et relinquentur in eo racemi, *&* ſicut excuſ-
ſio oleæ, duo *uel* tria grana in ſummitate rami:
aut quatuor *uel* quinq; *racemi* in cacuminibus
eius fructus, dixit Iehouáh Deus Iɷſraël.
7 In die illa aſpiciet homo ad Factorem ſuum,
& oculi eius ad Sanctum Iɷſraël reſpicient.
8 Et non aſpiciet ad altaria, opus manuū eius:
& quod fecerunt digiti eius non reſpiciet: &
lucos, & imagines ſolis.
9 In die illa erunt ciuitates fortitudinis eius C
ſicut derelictio virgulti & rami, *& id* quod de-
reliquerunt à facie filiorum Iɷſraël, & erit
deſolatio.
10 Quia oblita es Dei ſalutis tuæ, & petræ for-
titudinis tuę non es recordata: proptereà plā-
tabis plātationes pulchras, & palmitem alie-
ni ſeminabis.
11 In die plantationis tuæ creſcere facies, & ma
nè ſemen tuum germinare facies: *at* commo-
tio rami in die *plagæ* ægritudinem efficientis,
& doloris deſperati.
12 Væ multitudini populorum multorum, *qui* D
velut fremitus marium ſonabunt: & tumultus
populorum ſicut ſonitus aquarum multarum
ſonabunt.
13 Populi *inquam* ſicut ſonitus aquarum multa-
rum ſonabunt, at increpabit eū *Deus*, & fugiet
delonge: & perſequutionem patietur ſicut
gluma montium à facie venti, & ſicut ſtipula
coram turbine.
14 Tēpore veſpertino ecce turbatio: antequā
ſit mane, non erit: hæc eſt pars prædantiū nos,
& ſors diripientium nos.

CAPVT XVIII.

Vocatio Gentium.

1 VAE terræ inumbranti alis quæ *eſt* trans
flumina Æthiopiæ,
2 Qui mittit per mare legatos, & in nauibus
iunceis ſuper faciem aquarum, *dicendo*, Ite nū-
tii leues ad gentem diſtractam & expilatam,
ad populum terribilem ex quo fuit & vltrà:
gentem *inquam* lineæ lineæ, & conculcatam, B
cuius diripuerunt flumina terram.
3 Omnes habitatores orbis, & habitatores ter
ræ, quum eleuauerit vexillum *in* mōtibus, vi-
debitis: & quum clanxerit tuba, audietis.
4 Sic enim dixit Iehouáh ad me: Quieſcam, &
cōſiderabo in loco meo, ſicut āër ſerenus pro-
pter ſolem, ſicut nubes rorida in æſtu meſsis. C
5 Nam ante meſſem quum conſummatus fue
rit flos, & vua acerba matureſcens fuerit flos
eius, præcidet ramuſculos falcibus, & propa-
gines auferet, *&* ſuccidet.
6 Relinquentur ſimul auibus montium & be-
ſtiis terræ: & æſtiuabit ſuper eum auis, & o-
mnis beſtia terræ ſuper eum hyemabit.
7 In tēpore illo deferetur munus Iehouæ exer D
cituum *a* populo diſtracto & depilato, à popu-
lo *inquam* terribili ex quo fuit, & vltrà, gente li-
neæ lineæ & conculcata, cuius terram diripue
runt flumina, ad locum nominis Iehouę exer-
cituum, montem xSiión.

CAPVT XIX.

1 AEgyptiorum vaſtatio ab Aſſyriis. 11 Conſilium humanum contra Dominum nihil poteſt. 13 Inſapientes AEgyptios. 14 Spiritus mendaces 18 AEgyptij cōuerſi ad Chriſtū. 21 Laudatur Chriſtus ab AEgyptiis. 22 Cruæ. 23 Et in Aſſyria, & in AEgypto Chriſtiani. 24 Gentes Iſraeli æquales.

1 ONus Ægypti. Ecce Iehouáh vehitur ſu-
per nuben leuē, & ingredietur Ægyptū,
& mouebūt ſe ſimulachra Ægypti à facie eius,
& cor Ægypti liqueſiet in medio eius.
2 Et confundam Ægyptum cum Ægypto, pu-
gnabúntque vir in fratrem ſuum, & vir in ami-
cum ſuum: ciuitas in ciuitatem, regnum in
regnum.

3 Et

3 Et euacuabitur ſpiritus Ægypti in medio e-
ius,& cōſilium eius deſtruá: interrogabúntq;
ſimulachra, & diuinos, & pythones, & ario-
los.
4 Et tradam Ægyptum in manum dominorū
durorum,& Rex fortis dominabitur eis, dixit
dominator Iehouáh exercituum.
5 Et deperdétur aquæ de mari, & fluuius exic
cabitur,& areſcet.
B 6 Et elongabunt ſeſe flumina, attenuabūtur,
& ſiccabuntur riui Ægypti,calamus & iuncus
excidentur.
7 Graminea *quæ ſunt* iuxta riuum, iuxta ripā
fluminis, & omnis ſementis riui areſcet: pro-
pulſabitur,& non erit.
8 Mœrebúntq; piſcatores,& lugebunt omnes
proiicientes in riuum hamum:& expandētes
rete in ſuperficie aquarum, infirmabuntur.
9 Et pudore afficientur operantes lina pecti-
nata,& texentes retia.
10 Erúntque retia eius contrita,omnes facien-
tes clauſuram ſtagnorum pro piſcibus.
11 Veruntamen ſtulti principes xSoϖan,ſapiē-
tes conſiliarij Parϖóh, *quorum* conſilium infa-
tuatum eſt, quomodo dicetis pro Parϖóh, Fi-
lius ſapientum ego ſum, filius Regum anti-
quorum?
12 Vbi ſunt nunc ſapientes tui? annuntiēt nūc
tibi, & ſcire faciant quid decreuerit Iehouáh
exercituum ſuper Ægyptum.
13 Infatuati ſunt principes xSóϖan,errauerunt
principes Nóph, errare fecerunt Ægyptū an-
gulus tribuum eius.
C 14 Iehouáh miſcuit in medio eius ſpiritū per-
uerſitatum,& errare fecerunt Ægyptum in o-
mni opere ſuo,ſicut errat ebri9 in vomitu ſuo.
15 Nec erit Ægypto opus *ullum* quod faciat ca-
put vel cauda,ramus vel iuncus.
16 In die illa erit Ægyptus, ſicut mulieres, &
ſtupebit, & timebit a facie eleuationis manus
Iehouæ exercituum,quam ipſe eleuaturus eſt
ſuper eam.
17 Et erit terra Iehudáh Ægypto in pauorem:
omnis qui recordatus fuerit illius, ſibi time-
bit, à facie conſilij Iehouæ exercituum quod
ipſe decreuit ſuper eum.
18 In die illa erunt quinque ciuitates in terra
Ægypti loquentes labio Chenaϖan,& iurātes
per Iehouam exercituum, ciuitas nHereϖs di
cetur vni.
19 In die illa erit altare ipſi Iehouæ in medio
terræ Ægypti, & titulus iuxta terminum eius
ipſi Iehouæ.
D 20 Et erit in ſignum, & in teſtem ipſi Iehouæ
exercituum in terra Ægypti:clamabunt enim
ad Iehouam à facie opprimentium, & mittet
eis ſeruatorem,& magnatem, liberabitq; eos.
21 Et cognoſcetur Iehouáh ab Ægypto, & co-
gnoſcent Ægyptij Iehouam in die illa, & fa-
ciéntq; ſacrificium & oblationem: vouebūtq;
votum Iehouæ,& reddent.
22 Et percutiet Iehouáh Ægyptum percutien-
do & ſanando: & reuertentur ad Iehouam, &
placabitur eis, & ſanabit eos.
23 In die illa erit via ab Ægypto ad Aϖſſur, &
intrabit Aϖſſur Ægyptū, & Ægyptus in Aϖſ-
ſur,coléntque Ægyptij & Aϖſſur.
24 In die illa erit Iϖraxél tertius Ægyptio, &
Aϖſſur:benedictio *erit* in medio terræ.
25 Cui benedixit Iehouáh exercituum, dicen-
do: Benedictus populus meus Ægypti, & o-
pus manuum mearum Aϖſſur, & hæreditas
mea Iϖſraxél.

CAPVT XX.

*Ægyptiorum & Æthiopum captiuitas prædicitur. Auctarium qua-
ſi 18 & 19 capitis.*

1 IN anno quo ingreſſus eſt Tharthan in Aϖſ
dód, quum miſiſſet eum υSargón Rex Aϖſ
ſur,& pugnaſſet contra Aϖſdód,cepit eam:
2 Tempore *inquam* illo loquutus Iehouáh per
manum Ieϖſayiáhu filij xAmoys,dicendo,Va
de, & ſolue ſaccum de lumbis tuis, & calcea-
mentum tuum ſolue de pedibus tuis. & fecit
ſic,eundo nudus & diſcalceatus.
3 Dixit autem Iehouáh,Quemadmodum am
bulauit ſeruus meus Ieϖſayiáhu nudus & diſ-
calceatus,trium annorum ſignum, & porten-
tum erit ſuper Ægyptum & ſuper Æthiopiā.
4 Sic ducet Rex Aϖſſur captiuitatem Ægypti, B
& tranſmigrationem Æthiopicam, pueros &
ſenes, nudum & diſcalceatum, & diſcooper-
tos natibus,turpitudine Ægypti.
5 Et confringentur, & pudore afficientur ab
Æthiopia aſpectu ſuo, & ab Ægypto gloria
ſua.
6 Et dicet habitator inſulæ huius in die illa,
Ecce ſic aſpectus noſter, quò confugimus pro
auxilio, vt liberaremur à facie Regis Aϖſſur:
quomodo ergo euademus nos?

CAPVT XXI.

1 *Deſtruenda Babylon prædicitur.* 11 *Idumææ ruina.* 13 *A-
rabum ruina.*

1 PRophetia deſerti maris. Sicut turbines in
auſtro ad trāſeundum, *ita* è deſerto venit,
è terra formidabili.
2 Viſio dura nuntiata eſt mihi, Præuaricatori
erit præuaricator,& populatori *erit* populator:
aſcende yElam,obſide Media, omnem gemi-
tum eius ceſſare feci.
3 Propterea repleti ſunt lūbi mei dolore, an-
guſtiæ apprehēderunt me,ſicut anguſtiæ par-
turientis: incuruaui me quando audiui, terri-
tus fui quando vidi.
4 Errauit cor meum,horror terruit me: noctē
amabilem mihi,poſuit mihi in pauorem.
5 Diſpone menſam, ſpeculare *in* ſpecula: co- B
mede,bibe:ſurgite principes, vngite clypeū.
6 Sic enim dixit ad me Dominus, Vade, cōſti-
tue ſpeculatorem, *&* quod viderit annuntiet.
7 Et vidit currum paris equitum, currum aſi-
ni,& currū cameli:& attendit attentione,mul
ta attentione.
8 Et clamauit, Leo ſuper ſpeculam, Domine *Habac. 2.a.1*
ego ſto iugiter per diem, & ſuper cuſtodiam
meam ego ſto totis noctibus.
9 Et ecce iſte venit currus vniuſcuiuſq; paris C
equitum,loquutúſque eſt,& dixit, Cecidit,ce *Ierem. 51.a.8*
cidit Babél, & omnia ſculptilia deorum eius *Apo. 14. b.8*
contriuit in terram.
10 Tritura mea *erit*,& filius areæ meæ,quæ au-
diui à Iehouáh exercituum Deo Iϖſraxél an-
nuntiaui vobis.
11 Prophetia Dumáh. Ad me clamat è ϖSeϖir,
Cuſtos quid de nocte? cuſtos quid de nocte?
12 Dixit cuſtos, Venit mane,& etiā nox: ſi quę-
ritis,quærite: reuertimini, venite.
13 Prophetia in yAráb. In nemore in yAráb mo

rabimini, ô ſemitæ Dedaním.
D 14 In occurſum ſitiéti venite aquę, habitatores
terrę Themâ, cũ pane eius pręuenite fugiétẽ.
15 A facie enim gladiorum fugerũt, à facie gla-
dij nudati, à facie arcus extenti, & à facie gra-
uitatis prælij.
16 Sic enim dixit Dominus ad me, In termino
anni, ſicut anni mercenarii, deficiet omnis glo
ria Cedár.
17 Et reliquiæ numeri arcu *iaculantium* fortium
filiorum Cedár imminuentur: Iehouáh enim
Deus Iſraël loquutus eſt.

CAPVT XXII.

1 Obſidio vrbis Ieruſalem à Nabuchodonoſor. 17 Sobnæ interitus prædicitur, qui coniurauit cũ Sennacherib cõtra Ezeciam dominũ ſuum. 20 Eliacim à Deo vocatus, ſubſtituitur in locum Sobnæ. 25 Paxilli ſiue Sobnæ interitus.

1 PRophetia Vallis viſionis. Quid tibi nunc,
quod aſcendiſti vniuerſa tu in tecta?
2 Tumultibus plena vrbs tumultuans, ciuitas
lætabunda: interfecti tui non *erunt* interfecti
gladio: neque mortui, bello.
3 Cuncti principes tui fugerunt ſimul, à iacu-
latoribus ligati ſunt: quotquot inuenti ſunt in
te, vincti ſunt pariter, *& ſic qui* procul fugerant.
4 Propterea dixi, Ceſſate à me, *ut* amaritudine
afficiam *me* fletu: ne feſtinetis conſolari me ſu-
per populatione filiæ populi mei.
B 5 Dies enim contritionis & cõculcationis, &
coartationis à Domino Iehouáh exercituũ in
Valle viſionis: diruens parietem, & clamor ad
montem.
6 Elam quoq; ſumpſit pharetrã in curru ho-
minis *&* equitũ, & Cir manifeſtabit clypeos.
7 Et fuit, electæ valles tuæ repletæ ſunt curri-
bus, & equites locando locauerunt *ſe* in porta.
8 Et diſcooperuit *hoſtis* operimentũ Iehudáh,
& reſpexiſti in die illa ad arma domus ſaltus.
C 9 Et fracturas ciuitatis Dauid vidiſtis, quòd
multiplicatæ ſint, & congregaſtis aquas piſci-
næ inferioris:
10 Domos quoque Ieruſaláim numeraſtis, &
diruiſtis domos ad muniendum murum:
11 Et lacum feciſtis inter duos muros aquis piſ
cinæ veteris, nec ſuſpexiſtis ad Factorem eius,
& Formatorem eius delonge non vidiſtis.
12 Et vocabit Dominus Iehouáh exercituum
in die illa ad fletum, & ad plãctum, & ad calui-
tium, & ad cingulum ſacci.
D 13 Et ecce gaudium & lætitia, occidere boues, Sapien. 2.b.6
& iugulare pecudes, comedere carnem, & bi- 1.Cor.15.d.32
bere vinum: comedere *inquam &* bibere: cras Infrà 56.d.12
enim moriemur.
14 Et reuelabitur *id* in auribus meis, *qui ſum* Ie-
houáh exercituũ, Si expiabitur iniquitas hæc
vobis, donec moriamini, dixit Dominus Ieho
uáh exercituum.
15 Sic dixit Dominus Iehouáh exercituũ, Vade
ingredere ad theſaurarium iſtum, *nempe* ad
Sebná qui eſt ſuper domum, *& dic ei*,
E 16 Quid tibi *negotij eſt* hic? & quis *eſt* tibi hic,
quòd excidiſti hic ſepulchrum, *ſicut* qui exci-
dit *in* excelſo ſepulchrum ſuum, *&* qui ſculpſit
in petra tabernaculum ſibi?
17 Ecce Iehouáh migrare facit te migratione vi
ri, & amiciet te amiciendo.
18 Conuoluendo conuoluet te conuolutione
tanquam pilam in terram latam locis: ibi morie-
ris, & ibi currus gloriæ tuæ *erunt*, ignominia
domus domini tui.
19 Et pellam te de ſtatione tua, de ſtatu quoq;
tuo diruet te.
20 Et erit, in die illa vocabo ſeruum meum E-
liacim filium Hilkijahu,
21 Et induam eum tunica tua, & cingulo tuo F
roborabo eum: poteſtatem quoque tuam tra-
dam in manum eius, & erit in patrem habita-
tori Ieruſaláim, & domui Iehudáh.
22 Et ponam clauem domus Dauid ſuper hu- Apoc.3.b.7
merum eius: & aperiet, nec erit qui claudat: & Iob.12.c.14
claudet, nec erit qui aperiat.
23 Et figam illum *ut* clauũ in loco ſtabili, eritq;
in ſolium gloriæ domus patris ſui.
24 Et ſuſpendent ſuper illum omnem gloriã G
domus patris ſui, filij & nepotes: omne vas
paruum à vaſis craterarum vſq; ad omnia in-
ſtrumenta nebelim.
25 In die illa dixit Iehouáh exercituum, remo-
uebitur clauus qui fixus fuerat in loco ſtabili,
& excidetur, & corruet, exciderúq; onus im-
poſitum illi, quia Iehouáh loquutus eſt.

CAPVT XXIII.

1 Tyri excidium. 17 Poſt 70 annos Tyri reparatio promittitur, Chriſto credituræ.

1 PRophetia Sór. Vlulate naues Tharſis
quia vaſtatus eſt, *ita ut* nulla *ſit* domus, nul-
lus introitus: de terra Chithim reuelatꝰ eſt eis.
2 Silete habitatores inſulæ: negotiator Si-
dón, transfretans mare repleuerunt te.
3 Et in aquis multis ſemẽ Sinhór, meſſis flu
minis *erat* fructus eius: fuitque negotiatio Gẽ
tium.
4 Erubeſce Sidón: dixit enim mare, fortitu-
do maris, dicendo, Nõ parturiui, & nõ peperi,
neque enutriui iuuenes, *neque* extuli virgines.
5 Simulatque rumor *peruenerit* ad Ægyptios, B
dolebunt ſecundum rumorem Sor.
6 Tranſite in Tharſis, vlulate habitatores
inſulæ.
7 Nunquid hæc *eſt* vobis *urbs* exultás? à diebus
antiquis antiquitas eius: *ſed* ducent eam pedes
eius longè ad peregrinandum.
8 Quis conſuluit hoc ſuper Sor coronantem
uiros ſuos: cuius negotiatores principes, inſtito
res eius inclyti terræ?
9 Iehouáh exercituum conſuluit hoc, vt pro-
phanaret ſuperbiam omnis gloriæ, vt vilipen
deret vniuerſos inclytos terræ.
10 Tranſi terram tuam inſtar fluminis *ad* filiam
Tharſis, non eſt *tibi* fortitudo vltrà. C
11 Manum ſuam extendit *Deus* ſuper mare, cõ-
mouit regna: Iehouáh præcepit ſuper Chanaã
ad diſperdendum fortitudines eius:
12 Et dixit, Nõ adiicies vltrà vt exultes, oppreſ-
ſa virgo filia Sidon, *ad* Chithim ſurge, trãſi:
etiam ibi non erit requies tibi.
13 Ecce terra Chaſdím, iſte populus non erat
illic olim: nam Aſſur fundauit eam nauibus, ere
xerunt arces illius: contriuerunt ædes eius, po
ſuit eam in ruinam.
14 Vlulate *ergo* naues Tharſis, quia vaſtata
eſt fortitudo veſtra.
15 Et erit, in die illa obliuioni tradetur Sor ſep
tuaginta annis, ſicut dies Regis vnius: in fine
ſeptuaginta annorum erit ipſi Sor veluti cã-
ticum meretricis.
16 Sume citharam, circui ciuitatem ô meretrix
obliuioni tradita: ſtude bene canere, multi-
plica

plica canticum, vt ſis in memoriam.
17 Et erit, in fine ſeptuaginta annorum viſita-
bit Iehouáh τSor, & illa reuertetur ad merce-
des ſuas: fornicabitúrq; cum vniuerſis regnis
terræ *quæ ſunt* ſuper faciem terræ.
18 Et erit negociatio eius, & mercedes eius ſan
ctitas ipſi Iehouæ: non recondetur, neq; repo-
netur: quia habitantibus coram Iehouah erit
negotiatio eius, vt comedant ad ſaturitatem,
& in operimentum vetus.

CAPVT XXIIII.

Euerſio terræ ſanctæ prædicitur ob Chriſtum non receptum ab eis.

ECce Dominus euacuat terrã, & deſolare
facit eam, & ſubuertet faciem eius, & di-
ſpergere faciet habitatores eius.
Oſee 4.b.9 2 Eritque ſicut populus ſic ſacerdos, ſicut ſer-
uus ſic dominus eius, ſicut ancilla ſic domina
eius, ſicut emens ſic vendens, ſicut mutuãs ſic
accipiens mutuũ, ſicut qui fœnerat ſic qui fœ-
neratur.
3 Euacuando euacuabitur terra, & diripien-
do diripietur: Iehouáh enim loquutus eſt ver-
bum hoc.
4 Deſtructa eſt, ruit terra: deſolata eſt, ruit or-
bis: infirmati ſunt excelſi populi terræ.
5 Et terra impiè egit propter habitatores ſuos,
quia tranſgreſsi ſunt leges, mutauerunt prçce
ptum, diſsipauerunt fœdus ſempiternum.
B 6 Ideo periurium deſolauit terram, & deſola-
ti ſunt habitantes in ea: ideo exuſti ſunt habi-
tatores terrę, & relinquentur homines pauci.
7 Deſolatum eſt vinum, deſolata eſt vitis: in-
gemuerunt omnes læti corde.
8 Ceſſauit gaudium tympanorum, quieuit ſo
nitus exultantium, quieuit gaudium citharæ.
9 Cum canticis non bibent vinum, amara erit
ωſechár bibentibus illam.
10 Attrita eſt ciuitas vanitatis: clauſa eſt omnis
domus ne quis ingrediatur.
11 Clamor propter vinum *erit* in plateis, obte-
nebrata eſt omnis lætitia, migrauit gaudium
terræ.
12 Remanſit in vrbe ſolitudo, & deſolatione
contereur porta.
13 Sic enim erit in medio terrę, in medio popu
lorũ ſicut excuſsio oleæ, *&* ſicut racemi quan-
do finita fuerit vindemia.
C 14 Hi eleuabunt vocẽ ſuam, *&* laudabunt, pro-
pter gloriam Iehouæ exultabunt à Mari.
15 Ideò in vallibus glorificate Iehouam, in in-
ſulis maris nomen Iehouæ Dei Iωſraælis.
16 Ab extremo terræ laudes audiuimus, gloriã
Iuſtó, & dixi: Secretum meum mihi, ſecretum
meum mihi, væ mihi: præuaricatores præuari
cati ſunt, & præuaricatione præuaricantium
præuaricati ſunt.
17 Formido, & fouea, & laqueus *erit* ſuper te, ô
habitator terræ.
Ier.48.g.44 18 Et erit, qui fugerit à voce formidinis, cadet
in foueã: & qui aſcenderit de medio foueæ, ca
pietur laqueo: quia cataractæ de excelſo ape-
rientur, & contremiſcent fundamenta terræ.
D 19 Confringendo cõfracta eſt terra, diſsipãdo
diſsipata eſt terra, mouendo mouit ſeſe terra.
20 Agitando agitabit ſeſe terra ſicut ebrius, &
mouebitur ſicut tugurium, & aggrauabitur ſu
per eam impietas eius, corruétque, & non ad-
iiciet vt reſurgat.
21 Erit præterea, in die illa viſitauit Iehouáh
exercitum excelſi in excelſo, & Reges terrę ſu
per terram.
22 Et congregabuntur congregatione vincto-
rum in carcere, claudentúrque in carcere, &
poſt multos dies viſitabuntur.
23 Itaque erubeſcet luna, pudoréque afficietur
ſol: quia regnauit Dominus exercituũ in mon
te τSiiòn & in Ieruωſaláim, & coram ſenibus
ſuìs *erit in* gloria.

CAPVT XXV.

1 Gratiis actis, vaſtationẽ Synagogæ & populi Iudaici deſcribit Propheta. 8 Fideles [illegible] per Chriſtum.

1 IEhouáh Deus meus es tu, exaltabo te, confi
tebor nomini tuo, quoniam feciſti mirabi-
lia: conſilia *quæ iniſti* à longe firma, firma ſunt.
2 Quia poſuiſti ciuitatem in tumulum, vrbẽ
munitam in ruinam, palatium alienorum *fe-
ciſti*, vt non ſit ciuitas: in ſempiternum nõ ædi-
ficabitur.
3 Ideo glorificabunt te populus fortis, ciuitas
gentium fortium timebunt te.
4 Quia fuiſti fortitudo pauperi, fortitudo *in-
quam* egeno in tribulatione eius, tegmen à tur B
bine, vmbraculum ab æſtu: ſpiritus enim ro-
buſtorum ſicut turbo *ruere faciens* parietem.
5 More ęſtus in loco ſicco ſtrepitum alienorũ
humiliabis: *ſicut* æſtus in vmbra nubis, exciſio
fortes humiliabit.
6 Faciet quoque Iehouáh exercituum omni-
bus populis in monte hoc conuiuium pin-
guium, conuiuium defæcatorum, pinguium
item medullatorum, *&* defæcatorũ purgatorũ.
7 Et perdet in monte hoc faciem operimenti
expanſi ſuper omnes populos, & tegmen ex- C
panſum ſuper omnes gentes.
8 Perdet mortem in ſempiternum, & abſter-
get Dominus Iehouáh lachrymã ab omni fa- Apo.7.d.17;
cie, & opprobrium populi ſui auferet ab vni- & 21.a.4
uerſa terra, quia Iehouáh loquutus eſt.
9 Et dicet *populus* in die illa, Ecce Deus noſter
iſte *eſt*, expectauimus eum, & ſeruabit nos: iſte
Iehouáh expectauimus eum, exultabimus &
lætabimur in ſalute eius.
10 Quia requieſcet manus Iehouæ in monte D
iſto, & triturabitur Moáb ſubter eum, ſicut tri
turatur palea in ſterquilinio.
11 Extendétque manus ſuas in medio eius,
quemadmodum extendit natás ad natandũ:
& humiliabit ſuperbiam eius cum cubitis ma
nuum ſuarum.
12 Et munitionem ſublimitatis murorum tuo-
rum incuruabit, humiliabit, *&* peruenire fa-
ciet in terram vſque ad puluerem.

CAPVT XXVI.

1 Eccleſia Chriſti deſcribitur. 10 Impiorum cæcitas flagella non videntium. 12 Pax fidelibus. Opera bona operatur Deus in nobis. 16 Tribulationibus compellit Deus ire ad ſe. 19 Conſolatio in afflictionibus, & exhortatio ad patientiam.

1 IN die illa cantabitur canticum iſtud in ter-
ra Iehudáh, Vrbs fortitudinis nobis: ſalutẽ
ponet *Deus* muros & antemurale.
2 Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta, cu
ſtodiens veritates.
3 *Eum cuius* deſiderium eſt coniunctum *tibi* cu-
ſtodies *in* pace, *in* pace, quia tibi fidit.
4 Fidite Iehouæ vſque in ſeculũ: quia *fidendum
eſt* Deo Iehouæ forti in ſecula.

5 Quia

5 Quia incuruabit habitatores excelſi, ciuita-
tem ſublimem humiliabit, humiliabit *inquam*
eam vſque ad terram, peruenire faciet eam vſ-
que ad puluerem.
6 Conculcabit eam pes, pedes pauperis, greſ-
ſus egenorum.
B 7 Semita iuſto rectè, o *Deus* recte callem iuſti
ponderabis.
8 Etiam *in* via iudiciorũ tuorum Iehouáh ex-
pectauimus te, ad nomen tuum, & ad memo-
riam tui eſt deſiderium animæ *noſtræ*.
9 Animo meo deſideraui te in nocte, etiam ſpi
ritu meo *qui eſt* in medio mei quæram te: nam
quando iudicia tua fuerunt in terra, iuſtitiam
didicerunt habitatores orbis.
10 Fiat miſericordia impio, & non diſcet iuſti-
tiam: in terra rectorum iniquè aget, & non vi-
debit ſublimitatem Iehouæ.
11 Iehouáh, exaltata eſt manus tua, ne videant:
videbunt, & pudore afficientur inuidẽtes po-
pulo *tuo*: etiam ignis hoſtes tuos conſumet.
C 12 Iehouáh, diſpones pacem nobis: quia etiam
omnia opera noſtra operatus es nobis.
13 Iehouáh Deus noſter dominati ſunt nobis
domini præter te: tantùm in te recordati ſu-
mus nominis tui.
14 Mortui *ſunt*, non viuent: mortui *ſunt*, non re-
ſurgent: propterea viſitaſti & diſsipaſti eos, &
perdidiſti omnem memoriam eorum.
15 Addidiſti genti ô Iehouáh, addidiſti genti,
glorificatus es: elongaſti *uſque ad* omnes termi-
nos terræ.
16 Iehouáh, in anguſtia viſitauerunt te, effude-
runt orationem *quum* correctio tua *fuit* eis.
17 Sicut prægnans *quum* appropinquat partui
dolet, clamat in doloribus ſuis: ſic fuimus à fa-
cie tua, Iehouáh.
18 Concepimus, parturiuimus, tanquam ſi pe-
periſſemus ventum: ſalutes non ſunt factæ *in*
terra, nec ceciderunt habitatores orbis.
D 19 Viuent mortui tui, *cum* cadauere meo reſur-
gent: expergiſcimini, & laudate habitatores
pulueris: quia vt ros olerum ros tuus, & terra
mortuos proiiciet.
20 Vade popule mi, ingredere cubicula tua, &
claude oſtium tuũ poſt te: abſconde teipſum
paulùlum ad momentum, donec tranſeat ira.
Mich.1.4.3 21 Ecce enim Iehouáh egreditur de loco ſuo,
vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ con-
tra eum, & reuelabit terra ſanguines ſuos, &
non operiet vltrà interfectos ſuos.

CAPVT XXVII.

1 *Regna omnia ſub aduentu Chriſti deſtructa à Romanis, & pax per totum orbem.* 13 *Prædicatio Euangelij. Fides Gentium.*

1 IN die illa viſitabit Iehouáh in gladio ſuo
duro, & magno, & forti ſuper Leuiathán ſer
pentem, tranſeuntem *mare*, & ſuper Leuiathan
ſerpentem tortuoſum, occidétque cetum qui
eſt in mari.
2 In die illa, Vinea ruboris cantate ei.
3 Ego Iehouáh cuſtodio eam, per ſingula mo-
menta rigare faciam eam: ne fortè viſitet eam
hoſtis, nocte & die cuſtodiam eam.
4 Ira nõ eſt mihi, quis det mihi *ut contra* ſpinas
& vepres in prœliũ gradiar, ſuccẽdã eas pariter?
B 5 Aut apprehendet fortitudinem meam, *ut* fa-
ciat pacem mecum, pacem *inquam* faciat mecũ?
6 Veniunt *dies quibus* radices aget Iaӕacób, flo-
rebit & germinabit Iſraẽl, implebúntq; fa-
ciem orbis fructu.
7 An iuxta plagam percutientis illum percuſ
ſit eum? num ſecundum occiſionem occiſorũ
eius occiſus eſt?
8 In menſura, in plãtatione eius iudicabis eã,
remouebit *Deus* vento ſuo duro tempore *quo*
flat Eurus. C
9 Idcirco hoc pacto remouebitur iniquitas Ia-
ӕacób, & iſte erit vniuerſus fructus, vt remo-
ueat peccatum eius: quũ poſuerit ipſe omnes
lapides altaris, ſicut lapides calcis dirutos, *&*
non ſtent luci & idola.
10 Ciuitas enim munita, ſolitaria *erit*, habitacu
lum, dimiſſum *erit*, & derelictum veluti deſer-
tum: ibi paſcetur vitulus, ibíque accubabit, &
conſumet ramos eius.
11 Quum aruerint ramuſculi eius, contererũtur:
mulieres venientes ſuccendent eos: non enim
populus intelli gentiarum eſt, ideo non mi-
ſerebitur eius qui fecit eum, & qui formauit D
eum non miſerebitur eius.
12 Et erit, in die illa excutiet *ſuos* Iehouáh ab al-
ueo Fluminis vſque ad torrentem Ægypti: &
vos colligemini ſigillatim filij Iſraẽl.
13 Et erit, in die illa clangetur tuba magna, &
venient qui perierant in terra Aſſur, & expul
ſi fuerant in terram Ægypti, & incuruabunt ſe
Iehouæ in monte ſanctitatis Ieruſaláim.

CAPVT XXVIII

1 *Inuehitur Eſaias in Iſraelitas, qui vino & delicijs & luxurijs vaca bãt.* 7 *In ſacerdotes & prophetas verbi Dei contẽptores.* 10 *In Iudæos Prophetarum ſubſannatores.* 11 *Euangelij prædicatio.* 13 *Perditio illuſorũ verbi Dei* 15 *Impiorũ ſecuritas.* 16 *Chri-* [illegible]. 17 *Afflictio non recipientibus Chriſtum.* 22 *Exhortatio ad pœnitentiam. Saluandi pauci.* 23 *De priori afflictione inter quos alij magis, alij minus affliguntur.*

1 VÆ coronę ſuperbię, & ebriis Ephráim,
& flori decidenti, gloriæ decoris eius, A
quæ *eſt* ſuper verticem vallis pinguium, *qui ſunt*
concuſſi vino.
2 Ecce *dies* validus & fortis Domino, tanquam
tempeſtas grandinis, & turbo excidionis velut
tempeſtas aquarum multarum inundantium,
quæ deiicit in terram in fortitudine.
3 Pedibus conculcabuntur corona ſuperbiæ,
& ebrij Ephráim:
4 Eritque flos decidens gloria decoris eius,
quæ *eſt* ſuper verticem vallis pinguium, ſicut
prǽcox ficus *quæ uenit* ante fructus æſtatis: quã
quum viderit videns, dum adhuc fuerit in ma- B
nu eius, deglutiet eam.
5 In die illa erit Iehouáh exercituum corona
gloriæ & cidaris gloriæ reſiduo populi ſui.
6 Et erit Spiritus iudicii ſedenti ſuper thronũ
iudicij, & fortitudo vertentibus prælium vſq;
ad portam.
7 Et iſti quoque propter vinum errauerunt, &
propter Sechár errauerunt: ſacerdos & pro-
pheta errauerunt propter Sechár, abſorpti
ſunt præ vino, errauerunt propter Sechár, er
rauerunt in viſione, impegerunt in iudicio.
8 Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu
& ſorde, ita vt non ſit locus *abſque ſorde.* C
9 Quem docebit *ultra Propheta* ſcientiam? &
quẽ intelligere faciet quod audiuit? *ſunt ut pueri*
ablactati à lacte, auulſi ab uberibus.
10 Nã *ut pueris datur eis* præceptũ poſt præceptũ,
præceptum poſt præceptum: lineã poſt lineã,
lineã poſt lineam: parum ibi, parum ibi.

1.Cor.14.d.21 11 Quia balbutientibus labiis & lingua altera
loquetur *propheta* ad populum iſtum.
12 Ad quos dixit *Propheta*, Hæc requies eſt, re-
quiem præſtare laſſo, & hęc requies: & nolue-
runt audire.
13 Et erit eis verbum Iehouæ, præceptum poſt
præceptum, præceptum poſt præceptum: li-
nea poſt lineam, linea poſt lineam: parum ibi,
parum ibi: vt vadant, & corruant retrorſum,
& conterantur, & illaqueentur, & capian-
D tur.
14 Propter hoc audite verbum Iehouæ, viri il-
luſores, dominatores populi huius qui eſt in
Ieruwſaláim.
15 Dixiſtis enim, Percuſsimus fœdus cum mor
te, & cum ſepulchro fecimus pactum: flagellū
inundans quum trāſierit, non eueniet nobis:
quia poſuimus mendacium ſpem noſtram, &
in mendacio occultati erimus.
Pſal.117.e.22 16 Propterea inquam, ſic dixit Dominus Ieho-
Mat.21.d.42 uáh, Ecce ego fundo in Siión lapidem, lapi-
Act.4.b.11 dem munitionis, anguli pretioſi, fundamenti
1.Pet.2.a.6 fundati: qui credit, ne feſtinet.
Rom.10.b.11 17 Et ponam iudicium ad lineam, & iuſtitiam
E ad trutinam, & verret grando ſpem mēdacij,
& occultationem aquæ inundabunt.
18 Et remouebitur fœdus veſtrum cum morte,
& viſio veſtra cum ſepulchro non ſtabit: flagel
lo inundanti quum tranſierit, eritis in concul
cationem.
19 Ex quo tempore tranſire cœperit, ipſe tollet
vos: quoniam ſingulis diebus tranſibit diu &
noctu, & erit tantum pauor intelligere fa-
mam *eorum quæ uobis contigerunt.*
20 Breuius enim erit ſtratum quàm vt poſsint
ſe extendere *in eo*: & operimentum erit angu-
ſtius, quàm vt ſeipſos poſsint colligere *ſub eo.*
2.Reg.5.c.20 21 Sicut enim in monte Peraxſim, conſurget
2.Paral.14.c.11 Iehouáh, ſicut in valle *quæ eſt* in Gibwón iraſce
tur, vt faciat opus ſuum, extraneum opus ſuū:
Ioſue 10.c.12 & vt operetur operationem ſuam, extraneam
F operationem ſuam.
22 Nunc igitur ne illudatis, ne inualeſcant vin
cula veſtra: quia conſumptionem & *quidem*
deciſam audiui à Domino Iehouáh exerci-
tuum ſuper vniuerſam terram.
23 Auribus percipite, & audite vocem meam:
attendite, & audite eloquium meum.
24 Nunquid tota die arabit arans, vt ſerat? pro-
ſcindet, & occandet glebas terræ ſuæ?
25 Nónne quum adæquauerit faciem eius, tūc
diſperget nigellam, & cyminum ſparget, po-
nétque triticum menſuratum, & hordeum ſi-
gnatum, atque ſpeltam *in* termino ſuo?
G 26 Erudit enim *ſatorem* illū ad iudicium, Deus
ſuus docet eum.
27 Non enim tribula trituratur nigella, nec ro
ta plauſtri ſuper cyminum circunducitur, ſed
virga excutitur nigella, & cyminum baculo.
28 Panis comminuetur, ſed nō in perpetuum
triturando triturabit illum, nec conteret rota
plauſtri eius, & dentibus illius non cōminuet
eum.
29 Etiam hoc à Iehouáh exercituum egreſſum
eſt, *qui* mirificauit conſilium, magnificauit ſa-
pientiam.

CAPVT XXIX.

*1 Destructio Ieruſalem. 9 Excæcatio Iudæorum, ne quid intelli-
gerent eorum quæ prædicebant Prophetæ. 13 Iudæi reiecti, do-
ctrinas hominū mandato Dei præferentes. 16 In eos qui ſe pec-
catores non agnoſcunt. 17 Regnum Euangelij à Iudæis ſuperbis
ad Gentes cæcas conuerſum. 22 Gentes prædicantes gratiam
Chriſti.*

VÆ Ariél, Ariél ciuitas, *in qua* manſit Da-
uid: addite annum ſuper annum, agni
deficient.
2 Et coanguſtabo Ariél, eritque *in urbe* plāctus
& luctus: & erit mihi tanquam Ariél.
3 Et caſtrametabor *in circuitu tuo* inſtar pilæ *ro-
tundæ* contra te, & obſidebo te turri lignea, &
erigam contra te munitiones.
4 Et humiliaberis, *&* *quaſi* de terra loquêris, &
uelut è puluere humile erit eloquium tuū: erit-
que vt pythonis, *quaſi* de terra vox tua, & *acſi
exiret* de puluere eloquium tuum garriet.
5 Eritq; velut puluis tenuis multitudo diſper B
gentium te, & ſicut gluma tranſiens multitu-
do fortium, eritque repentè *ac* ſubitò.
6 A Iehouáh exercituum viſitabitur in toni-
tru, & in concuſsione, & voce magna: turbi-
ne, & tempeſtate, & flamma ignis conſumen-
te *eam.*
7 Eritque ſicut ſomnium viſionis nocturnæ
multitudo omnium gentium quæ dimicabūt
contra Ariél, & omnes militātes contra eam,
& munitiones extruentes contra eam, & an-
guſtiis afficientes ipſam.
8 Et erit, ſicut qui ſomniat eſuriens, & ecce co C
medit: quúmque expergiſcitur, vacua *eſt* ani-
ma eius: & vt ſomniat ſitiens, & ecce bibit, ex-
pergiſcitur verò, & ecce *eſt* laſſus, & anima e-
ius appetit: ſic erit multitudo omnium gen-
tium quæ dimicabunt contra montem Si-
ón.
9 Tardate, & admiramini: excæcati ſunt *pro-
phetæ*, & *uos* excęcauerunt: inebriati ſunt, & nō
vino: nutauerunt, & non wſichera.
10 Quoniam operuit vos Iehouáh ſpiritu ſo-
poris, & clauſit oculos veſtros: prophetas &
principes veſtros qui vident, operuit.
11 Eritque vobis viſio omnium *uerorum Prophe-* D
tarum, ſicut verba epiſtolę obſignatę, quam da-
bunt ſcienti literas, dicēdo, Lege nunc iſtam:
& dicet, Non poſſum, quia obſignata eſt.
12 Et dabitur epiſtola ei qui nō nouit literas, di
cendo, Lege nunc iſtam: & dicet, Non noui li-
teras.
13 Dixit itaque Dominus, Propterea quòd ap- Mat.15.a.8
propinquauit populus iſte ore ſuo, & labiis Marc.7.a.6
ſuis honorauerunt me: cor autem eius elonga
uit ſe à me: fuitque timor eorum *quo timuerunt*
me, mandatum hominum edoctum.
14 Propterea *inquam* ecce ego addam vt mira fa E
ciam in populo iſto: mira *inquam* & miraculū:
peribitque ſapientia ſapientium eius, & intel 1.Corint.e.13
ligentia intelligentium eius abſcondet ſeſe.
15 Væ iis, qui profundi ſunt vt à Iehouáh abſcō Abdiæ 1.a.8
dant conſilium, & ſunt in tenebris opera eo-
rum, & dixerunt, Quis videt nos? & quinā co- Eccli.23.c.28
gnoſcunt nos?
16 Subuerſio veſtra verè ſicut lutum figuli re-
putabitur. num dicet opus de factore ſuo, Nō
fecit me? & figmentum dicet de fictore ſuo,
Non intelligit?
17 Nónne adhuc paululum paululum, & con- F
uertetur Lebanón in Charmel, & Charmel vt
ſylua reputabitur?
18 Audientq; in die illa *qui modo ſunt* ſurdi, verba
libri:

libri:& de caligine & tenebris oculi cæcorum
videbunt.
19 Et addent mites in Iehouáh lętitiam,& mé-
dici hominum in Sancto Iωſraχél exultabũt:
20 Quum defecerit fortis,& cõſumptus fuerit
illuſor,ſuccidentúrque omnes qui perſeuerãt
in iniquitate.
21 Peccare facientes hominem in verbo, & ei
qui increpat *eos* in porta laqueos tendunt, de-
clinaréque faciunt fruſtra iuſtum.
G 22 Idcirco ſic dicit Iehouáh ad domũ Iaγacób,
qui redemit Abraham, Iam non pudore afficie
tur Iaγacób, neque iam facies eius albeſcet.
23 Quia quũ viderit ipſe natos ſuos, opus ma-
nuum mearum in medio ſui, ſanctificabũt no-
men meum, ſanctificabunt inquam Sanctum
Iaγacób,& Deum Iωſraχél timebunt.
24 Sciéntque qui errabant ſpiritu, intelligen-
tiam:& qui murmurabant, diſcent Legem.

CAPVT XXX.

1 *In Iudæos qui ſpretis Dei conſiliis, ſuæ prudentiæ innitebantur,* [illegible]. 6 *Iudæi auxilium petẽtes ab Ægyptiis pereũt à beſtiis in itinere.* 10 *Prophetas Iudæi prohibent verbũ Dei annuntiare.* 12 [illegible]. 18 *Promittit Deus miſericordiam cõuerſis ad ipſum.* 27 *Aſſyriorum exitus prædicitur.* 33 *Deſcribitur infernus.*

1 VAE filiis declinantibus, dixit Iehouáh,
vt faciant conſilium,& nó ex me: & te-
gant *ſe* tegumento,& non ex Spiritu meo, vt
addant peccatum ſuper peccatum.
2 Qui proficiſcuntur vt deſcendant in Ægy-
ptum,& os meum non interrogauerunt, vt *ſei-
pſos* roborent in fortitudine Parγóh,& ſperent
in vmbra Ægypti.
3 Erit autem vobis fortitudo Parγóh in pudo-
rem,& ſpes in vmbra Ægypti in ignominiam.
4 Fuerunt enim in τSoγán principes eius, &
nuntij eius in ηHanes peruenerunt.
5 Omnes pudore affecti ſunt ſuper populo *qui*
B non proderunt eis, nec ad auxilium, neque ad
afferendum vtilitatem, ſed in confuſionem &
etiam in opprobrium.
6 Prophetia animalium Meridiei. In terra tri-
bulationis & anguſtiæ, leo & tigris *egredientur*
ex illis *partibus*, vipera,& ſerpẽs ignitus volans
ad eos qui deferent ſuper humerum pullorum
diuitias ſuas, & ſuper gibbum camelorum the-
ſauros ſuos, populo *qui* non proderit.
7 Et Ægyptij vanè & inaniter auxiliabuntur:
ideo clamaui ad hanc *Ieruſalaim*, Fortitudo eo-
rum *eſt* manere.
8 Nunc *ergo* ingredere *ad eos, &* ſcribe ipſam in
tabula apud eos,& in libro ſcribe eam: vt ſit in
die nouiſsimo in teſtimonium vſque in ſecu-
lum.
9 Populus enim rebellis eſt, filii mendaces, fi-
lij *inquam* qui noluerunt audire Legé Iehouæ.
10 Qui dicunt videntibus, Ne videatis: & pro-
C ſpicientibus, Ne proſpiciatis nobis recta: *ſed* lo
quimini nobis blanda, videte illuſiones.
11 Recedite de via *hac*, declinate de ſemita *iſta*,
ceſſare facite à facie noſtra Sanctũ Iωſraχelis.
12 Propterea ſic dixit Sanctus Iωſraχelis, Eo
quòd ſpreuiſtis verbum hoc,& ſperaſtis in ca-
lumnia & peruerſitate,& innixi eſtis ei:
13 Propterea erit vobis iniquitas hæc velut ru-
ptura cadẽs, *aut* tumor in muro excelſo, cuius
ſubitò *&* repentè veniet contritio.

14 Et conteret eum contritione lagenæ figu-
lorum, conterendo non parcet, nec inuenie-
tur de fragmento eius teſta *ulla* ad capiendum
ignem de incendio, aut ad hauriendam aquã
è fouea.
15 Sic enim dixit Dominus Iehouáh Sanctus
Iωſraχelis, In quiete & requie ſalui eritis: in D
tranquillitate & ſpe erit fortitudo veſtra: &
noluiſtis.
16 Sed dixiſtis, Nequaquam, ſed ſuper equum
fugiemus: ideo fugietis. Et ſuper leuem equi-
tabimus: ideo leues erunt perſequentes vos.
17 Mille vnũ *fugiet* à facie increpationis vnius:
à facie increpationis quinque, fugietis: donec
relinquamini ſicut malus *nauis* in vertice mõ-
tis,& veluti vexillum ſuper collem.
18 Et propterea expectat Iehouáh, vt miſerea-
tur veſtri,& propterea exaltabit ſeſe, *vt inquam*
miſereatur veſtri: quia Deus iudicii Iehouáh:
beati omnes qui expectant eum.
19 Populus enim in τSiión habitabit *&* in Ie-
ruωſaláim, plorando non plorabis, miſerádo
miſerebitur tui: ad vocẽ clamoris tui, ſimulac
audierit, reſpondebit tibi.
20 Dabitq; vobis Dominus panem anguſtiæ, E
& aquam oppreſsionis, ſed non elongabitur
vltrà doctor tuus: videbúntque oculi tui do-
ctorem tuum.
21 Et aures tuæ audient verbũ *eius* qui erit poſt
te dicendo, Hæc eſt via, ambulate in ea: quan-
do declinabitis ad dexteram, vel ad ſiniſtram.
22 Contaminabitiſque operimentum ſculpti-
lium argenti tui, & operimentum pretioſum
cõflatilis auri tui: diſperges ea ſicut menſtruũ,
Egredere, dices ei.
23 Et dabit *Deus* pluuiam ſeminis tui, quando
ſeminaueris terram, & panem fructus terræ:
eritque fructus pinguis & huberrimus: paſcet
etiam pecus tuum in die illa paſcuum ſpatio-
ſum.
24 Boues quoque & pulli aſinorum operan-
tes terram farraginem mundam comedent,
quæ ventilatur pala & ventilabro.
25 Et erunt ſuper omnem montem excelſum, F
& ſuper omnem collem eleuatum, riui, riui
aquarum in die interfectionis multitudinis,
quum ceciderint turres.
26 Eritque lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis
erit ſeptéplicite, ſicut lux ſeptem dierum, in
die qua alligauerit Iehouáh contritionem po
puli ſui,& percuſſuram plagæ eius ſanauerit.
27 Ecce nomen Iehouæ venit è longinquo, ar-
dens furor eius,& graue onus eius, labia eius
repleta ſunt ira,& lingua eius tanquam ignis
conſumens.
28 Eſtque ſpiritus eius velut torrés inundans,
qui vſque ad collum diuidit: ad ventilandum
gentes in ventilabro vanitatis,& frænum er-
rare faciens in maxillis populorum.
29 Canticum erit vobis ſicut in nocte *qua* ſan-
ctificatur ſolennitas: & lætitia cordis ſicut eſt
pergenti cum tibia, vt veniat in montem Ie-
houæ ad fortem Iωſraχelis. G
30 Audiréque faciet Iehouáh potentiam vocis
ſuæ & deſcenſionem brachii ſui oſtendet in
ira furoris,& flamma ignis conſumentis, *cum*
diſperſione,& turbine,& lapide grandinis.
31 Nam à voce Iehouæ contereretur Aωſſúr, *acſi*
virga percuteretur.

32 Et

32 Et erit omnis tráſitus virgæ fundatæ quam
requieſcere faciet Iehouáh ſuper eum, in tym
panis & citharis: & præliis eleuationis pu-
gnabit contra illam.
33 Præparata eſt enim ab heri Thophthéh, etiã
ipſi Regi præparata eſt, profundam fecit *eam*
Deus, dilatauit: pyra eius ignis, & ligna multa
erunt: flatus Iehouæ ſicut torrens ſulphuris ar-
det in ea.

CAPVT XXXI.

1 *Eos qui ſpe in Deum vinum relicta, confugiunt ad humanum au-
xilium, perituros prædicit cum ſuo auxilio. 6 Exhortatio ad fi-
duciam in Deũ. 8 Potentia Dei cadit hoſtis, non noſtris viribus.*

1 VÆ deſcendentibus in Ægyptum pro
auxilio: & equis innitũtur, & ſperant
in curribus, quòd multi ſint: & in equitibus,
quòd prevalidi ſint valde: & non reſpexerunt
ad Sãctum Iſraelis, & Iehouam ipſum non
requiſierunt.
2 Atqui ipſe quoq; ſapiens eſt, & adducet ma-
lum, & verba ſua non auertet, ſed inſurget cõ-
tra domum peſſimorum, & contra auxilium
operantium iniquitatem.
B 3 Porrò Ægyptij homines ſunt, & non Deus:
& equi eorum caro ſunt, & non ſpiritus: Ieho-
uáh autem extendet manum ſuam, & corruet
auxiliator, cadétque is cui eſt auxilio, atq; ſi-
mul omnes ipſi deficient.
4 Sic enim dixit Iehouáh ad me: Quemadmo-
dum rugit leo, & catulus leonis ſuper prędam
ſuam, contra quem ſi conuocetur congrega-
tio paſtorum, à clamore eorum non reformi-
dat, neque à multitudine eorũ humiliatur: ſic
C deſcendet Iehouáh exercituũ ad præliandum
pro monte Tſiión, & pro colle eius.
5 Sicut aues volantes, ſic proteget Iehouáh
exercituum Ieruſaláim, protegendo & libe-
rando, tranſiliendo & ſeruando.
6 Reuertimini *ad eum* contra quem multipli-
cauerunt peruerſum filij Iſraël.
7 In die enim illa abiicient quiſque idôla ar-
genti ſui, & idôla auri ſui, quæ fecerunt vobis
manus veſtræ *in* peccatum.
D 8 Et cadet Aſſúr gladio, non viri, & gladius
non hominis cõſumet eum: ſed fugiet à facie
gladij, & iuuenes eius tributarij erunt.
9 Et ad arcem ſuam præ formidine tranſibit,
& pauebunt à vexillo principes eius: dixit Ie-
houáh cui eſt ignis in Tſiión, & clibanus in
Ieruſaláim.

CAPVT XXXII.

1 *Quale ſit regnũ Chriſti, & conditiones regni bene inſtituti. 10 Iu-
dæorum deſtructio poſt aduentum Chriſti. 18 Regnum Chriſti
deſcribitur, regnum ſumma pacis & ſecuritatis.*

1 ECce ad iuſtitiam *faciendam* regnabit Rex,
& principes ad iudicium *faciendum* præ-
erunt.
2 Erítque vir ſicut abſconſio *a* vento, & *ut* lati-
bulum *a* turbine, vt riui aquarum in deſerto,
& vt vmbra petræ ingentis in terra ſitiente.
3 Et non caligabunt oculi videntium, & aures
audientium attendent.
4 Cor quoque ſtultorum intentũ erit ad ſcien
tiam, & lingua balborum feſtinabit loqui ni-
tida.
5 Non vocabitur vltrà ſtultus liberalis, & aua-
rus non dicetur diues.
6 Stultus enim ſtultitiam loquitur, & cor eius
facit iniquitatem: vt faciat impietatem, & lo-
quatur contra Iehouam errorem, vt vacuam
reddat animam eſurientis, & potum ſitientis B
deficere faciat.
7 Porrò auari vaſa *menſuræ* mala ſunt, ipſe co-
gitationes malas cogitat, ad perdendum pau-
peres verbis mẽdacibus & loquatur *contra*
pauperem *in* iudicio.
8 At liberalis liberalia cõſulit, & ipſe propter
liberalitates conſurget.
9 Mulieres opulentæ ſurgite, audite vocem
meam: filiæ confidẽtes, percipite auribus elo-
quium meum.
10 Dies ſuper annum pauebitis, ô confiden-
tes: defecit enim vindemia, & collectio *frugum*
non veniet.
11 Pauete opulentæ, commouete vos ô confi- C
dentes: exuite vos ac nudate vos, & accingite
vos *ſaccis* ſuper lumbos.
12 Super hubera plangent, ſuper agros deſide-
rabiles, ſuper vitem fructificantem.
13 Super humum populi mei ſpina & vepris
aſcendet, quia ſuper omnes domos gaudij, &
ciuitatem exultantem *aſcendent*.
14 Palatium enim derelinquetur, multitudo
vrbis deſeretur: arx & munitio erunt in ſpe-
luncas vſq; in ſeculum, gaudium onagrorum,
paſcua gregum.
15 Donec effundatur ſuper nos Spiritus de ex- D
celſo, ſitq; deſertum vt Charmél, & Charmél
vt ſylua reputetur.
16 Et habitabit in ſolitudine iudicium, & iuſti- *Infrà 29.f.17*
tia in Charmél habitabit.
17 Et erit opus iuſtitiæ pax, & iuſtitiæ tranquil
litas & ſecuritas vſque in ſeculum.
18 Et habitabit populus meus in tabernaculo
pacis, & in tabernaculis fiduciarum, & in re-
quiebus opulentis.
19 Grandinabit autem grando *in* ſyluam, & in
humilitate humiliabit ſe ciuitas ipſa.
20 Beati eſtis qui ſeritis ſuper omnem locum
aquoſum, qui immittitis pedem bouis & aſi-
ni *in agrum ueſtrum*.

CAPVT XXXIII.

1 *Eſaias prophetat aduerſus Sennacherib. 2 Orat Dei auxilium
Propheta. 3 Aſſyrij vaſtandi. 5 Exaltatum Deum prædicat,
prædicens regnum Chriſti. 7 Calamitatem Iſraelis prædicit &
liberationem. 13 Suam potentiã omnibus notam eſſe vult Deus.
20 Ieruſalem protexit Deus, ne à Sennacherib vaſtaretur. 24 In
Eccleſia peccati remiſſio.*

1 VÆ qui prædaris, & tu non es prædatio-
nem paſſus: & qui præuaricaris, & non
ſunt præuaricati in te: quum conſummaueris
eſſe prædator, prædationem patiêris: quum
conſummaueris præuaricari, *alij* præuarica-
buntur in te.
2 Iehouáh, miſerere noſtri, te expectauimus:
eſto brachium eorum in matutinis, etiam ſa-
lus noſtra in tempore anguſtiæ.
3 A voce tumultus fugerunt populi, ab exal-
tationibus tuis diſpertiæ ſunt gentes.
4 Colligetúrque præda veſtra vt colliguntur
bruchi: ſicut inceſſus locuſtarum incedẽs per
illum.
5 Exaltabitur Iehouáh, quoniam habitat in
excelſo, impleuit Tſiion iudicio & iuſtitia.
6 Eritque firmitas temporis tui fortitudo ſa-
lutum, ſapientia & ſcientia: timor Iehouę ipſe
eſt theſaurus eius,
7 Ecce nuntij eorum clamabunt foris, nuntij
inquam pacis amarè flebunt.

Z 2

B 8 Deſolatæ ſunt viæ, ceſſauit tranſiens ſemitam: irritum fecit *Deus* pactum, abiecit vrbes, non reputauit hominem.

9 Deſtructa eſt, deſolata eſt terra, pudore affectus eſt Lebanón, ſucciſus eſt: eritque planities ſicut deſertum, & excuſſus eſt Bawſán & Charmél.

10 Nunc ſurgam, dicit Iehouáh, nunc exaltabo meipſum, nunc eleuabo me.

11 Concipietis quiſquilias, parietis ſtipulam: ſpiritus veſter *erit* ignis qui conſumet vos.

12 Eruntque populi *ut* incendia calcis, *ut* ſpinæ exciſæ igni comburentur.

13 Audite longinqui quæ fecerim, & cognoſcite vicini fortitudinem meam.

14 Formidauerunt in ꝛSiión peccatores, apprehendit tremor impios: *dicunt enim*, Quis habitabit *ex* nobis cum igne deuorante? quis habitabit *ex* nobis *cum* ardoribus perpetuis?

Pſal.14.a.1 15 Qui ambulat *in* iuſtitiis, & loquitur æquitates: qui reprobat auaritiam oppreſsionū, qui C excutit manus ſuas ne ſuſcipiat munera: qui obthurat aurem ſuam ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malum:

16 Is in excelſis habitabit, munitiones rupium *erunt* ſublimitas illius: panis eius dabitur *illi*, aquæ eius ſtabiles.

17 Regem in decore ſuo videbunt oculi tui, videbunt terram longinquam.

1.Cor.1.c.20 18 Cor tuum meditabitur timorem: vbi eſt ſcriba? vbi ponderator? vbi numerans turres?

19 Populum fortem non videbis, populū profundæ linguæ vt non intelligas, blæſum lingua quem non poſsis intelligere.

20 Reſpice ꝛSiión ciuitatem ſolennitatis noſtræ: oculi tui videbunt Ieruwſaláim, habitationem quietam, tabernaculū *quod* non tranſ- D feretur, nec migrabunt claui eius in ſeculum, & cuncti funes eius non rumpentur.

21 Quia verè ibi fortis Iehouáh nobis erit *velut* locus fluuiorum, *&* riuorum latorum, per quem non poſsit ire nauis remigij, neque nauis magna tranſibit per eum.

22 Iehouáh enim iudex noſter eſt, Iehouáh Legifer noſter: Iehouáh Rex noſter *eſt*, ipſe ſeruabit nos.

23 Laxati ſunt funes tui, non potuerunt bene roborare malum ſuum, nec expanderunt velum: tunc diuiſa eſt præda, *&* ſpolia multa: *etiam* claudi diripuerunt prædam.

24 Et non dicet habitator, Ægrotus ſum: populo qui habitat in ea, remiſſa eſt iniquitas.

CAPVT XXXIIII.

1 Afflictio Gentilium omnium, & maximè Idumæorum à Nabuchodonoſor, quòd tranſitum Iſraelitis negarint, quum redirent ex Aegypto.

1 ACcedite Gentes ad audiendum, & populi attendite: audiat terra & plenitudo eius, orbis & omnia germina eius.

2 Quia ira eſt ipſi Iehouæ ſuper omnes gentes, & furor ſuper vniuerſum exercitum eorum: interfecit eos, dedit eos iugulationi.

3 Et interfecti eorum proiicientur, & de cadaueribus eorum aſcēdet fœtor eorum, & liqueſcent montes propter ſanguinem eorum.

4 Liqueſcet quoque vniuerſus exercitus cæli, complicabunturque cæli ſicut liber, & vniuerſus exercitus eorum decidet ſicut decidit folium de vite, & ſicut decidit de ficu.

5 Quoniā inebriatus eſt in cælo gladius meus, B ecce ſuper ℵEdóm deſcendet, & ſuper populum interfectionis meæ ad iudicium.

6 Gladius Iehouæ repletus eſt ſanguine, impinguatus eſt adipe, ſanguine agnorū & hircorum, adipe renum arietum: ſacrificiū enim Iehouæ in Boꝛſráh, & mactatio magna in terra ℵEdom.

7 Deſcendéntque vnicornes cum eis, & iuuenci cum tauris, & inebriabitur terra eorum ſanguine, & puluis eorum adipe impinguabitur.

8 Quia dies vltionis Iehouæ, annus retributionum ad iudicium ꝛSiión. Infrà 63.a.4

9 Et conuertentur torrentes eius in picem, & puluis eius in ſulphur, vertetúrque terra eius in picem ardentem.

10 Nocte & die non extinguetur, in ſeculum C aſcendet fumus eius: à generatione in generationem deſolabitur, in ſeculum ſeculorum non erit tranſiens per eam.

11 Et poſsidebunt eam pelicanus & ericius, vlula quoque & coruus habitabunt in ea: extendétque ſuper eam, lineam deſolationis & lapides vacuitatis. Soph.2.d.14

12 Principes eius, & non ibi, *ad* regnum vocabunt: & omnes principes eius erunt nihil.

13 Et aſcendent *in* palatiis eius ſpinæ, vrtica & paliurus in munitionibus eius, eritque habitaculum draconum, atrium filiabus ſtruthionis.

14 Occurréntque beſtiç ſylueſtres cum vlulis, D & dæmon ad ſocium ſuum clamabit: quin ibi quieſcet lamia, & inueniet ſibi requiem.

15 Ibi nidificabit ericius, & pariet: rumpétque *oua*, poſtquam collegerit in vmbra ſua: quinetiam ibi congregabūtur vultures, alter cum altero.

16 Requirite ex libro Iehouæ, & legite, unum ex eis non defuit, nulla defuerunt: quia os meum ipſum *eſt quod* præcepit *ea*, & ſpiritus eius ipſe *eſt qui* congregabit ea.

17 Et idem proiecit eis ſortem, manúſque eius diuiſit *eam* illis in linea: vſque in ſeculum poſſidebunt eam, in generatione & generatione habitabunt in ea.

CAPVT XXXV.

1 Lætitia & conſolatio promittitur credentibus in Chriſtum. 5 Signa aduentus Chriſti. 8 Chriſtus via ad Patrem.

1 LÆtabuntur deſertum & inuia, & exultabit ſolitudo, florebitque veluti roſa.

2 Germinādo germinabit, & exultabit etiam exultatione & laude: gloria Lebanón dabitur ei, decor Charmél & planitiei: ipſi videbunt gloriam Iehouæ, decorem Dei noſtri.

3 Confortate manus remiſſas, & genua debilia roborate. B

4 Dicite feſtinis corde, Confortamini, ne timeatis, ecce Deus veſter cum vltione veniet, *cum* retributione Dei: ipſe veniet & ſaluos faciet vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Matt.15.c.30

6 Tunc ſaliet vt ceruus, claudus, & laudabit lingua muti: quia eruperunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine.

7 Eritque locus aridus in ſtagnum, & ſitiens *terra* in ſcaturigines aquarum; in habitaculo

draconum

draconum, *in* accubitu eius locus calamo &
iunco.
8 Erit quoque ibi ſemitá & via, viáque ſancti-
tatis vocabitur: non tranſibit per eam pollu-
tus, & hæc erit ipſis: ambulás per viam, & ſtul-
ti non errabunt *in ea*.
9 Non erit ibi leo, & lædens inter beſtias non
aſcédet per eam, nec inuenietur ibi: incedent
autem per eam redempti.
10 Redempti enim à Iehouáh reuertentur, &
venient in xSiión cum laude, lætitia quoque
perpetua erit ſuper caput eorum: gaudium &
lętitiam apprehendent, fugiéntque triſtitia &
gemitus.

CAPVT XXXVI.

1 Quia frequenter meminit liberationis Ieruſalem, proſequitur hiſtoriam: vt oſtendat verè fuiſſe ſua vaticinia. 14 Sennacherib probris afficit Deum viuentem. 19 Blaſphemia Sennacherib.

4.Re.18.c.13 2.Par.32.a.1
1 ET. fuit, quartodecimo anno Regis nHiz-
ciiáhu aſcendit ϖSennherib Rex Aϖſſur
contra omnes ciuitates Iehudáh munitas, &
cepit eas.
2 Miſitq; Rex Aϖſſur Rabϖſacéh de Lachiϖs
in Ieruϖſaláim ad Regem nHizciiáhu cum
exercitu graui, & ſtetit in aquæductu piſcinæ
ſuperioris *quæ eſt* in via Agrifullonis.
3 Et egreſſus eſt ad eum xEliacím filius nHiz-
ciiáhu, qui erat ſuper domũ, & ϖSebnáh ſcri-
ba, & Ioánh filius Aϖſáph à commentariis.
4 Et dixit ad eos Rabϖſacéh, Dicite nunc ad
nHizciiáhu, Sic dixit Rex magnus, Rex Aϖſ-
ſúr, Quæ eſt fiducia hæc qua confiſus es?
5 Dixi, Certè verbum labiorum, conſilium, &
fortitudo ad prælium. nunc *igitur* cui fidiſti,
quod rebellaſti contra me?
6 Ecce, confiſus es in baculo arundineo con-
fracto iſto, nempe Ægypto: cui ſi innixus fue-
B rit quiſpiam, intrabit in manum eius, & per-
forabit eam: ſic eſt Paryóh Rex Ægypti, omni-
bus fiduciam habentibus in eo.
7 Quòd ſi dixeris mihi, In Iehouah Deo no-
ſtro confidimus: nónne iſte eſt cuius abſtulit
nHizciiáhu excelſa & altaria: dixitque ad Ie-
hudáh & Ieruϖſaláim: Corã altari iſto incur-
uabitis vos?
8 Nunc igitur fideiube obſecro domino meo
Regi Aϖſſur, & dabo tibi duo millia equorũ,
ſi modò poſsis dare æquitantes ſuper eos.
9 Et quomodo vertere facies faciem ducis v-
nius è ſeruis domini mei minoribus, vt con-
fidas in Ægypto propter currus & equites?
C 10 Et nunc nunquid abſque Iehouáh aſcendi
ad terram iſtam, vt diſperdam eam? Iehouáh
dixit mihi, Aſcende ad terram iſtam, & diſper-
de eam.
11 Et dixit Eliacim, & ϖSebná, & Ioánh ad
Rabϖſacéh, Loquere obſecro ſeruis tuis Sy-
riacè, quia nos intelligimus: & ne loquaris no-
bis Iehudaicè in auribus populi qui eſt ſuper
murum.
12 Et dixit Rabϖſacéh, Nunquid ad dominum
tuum & ad te miſit me dominus meus, vt lo-
querer verba iſta? annon *magis* ad homines ſe-
dentes ſuper muro, vt comedant ſtercora ſua,
& bibant aquas pedum ſuorum vobiſcum?
13 Stans igitur Rabϖſacéh, clamauit voce ma-
gna Iehudaicè, & dixit: Audite verba Regis
magni, Regis Aϖſſur.
14 Sic dixit Rex, Ne ſeducat vos nHizciiáhu:
quia non poterit eruere vos.
15 Neque confidere faciat vos nHizciiáhu in
Iehouáh dicendo, Eruendo eruet nos Ieho-
uáh, nec tradetur ciuitas hæc in manu Regis
Aϖſſur.
16 Ne audiatis nHizciiáhu: ſic enim dixit Rex D
Aϖſſur, Facite mecum benedictionem, & e-
gredimini ad me, & comedite vnuſquiſq; de
vite ſua, & vnuſquiſque de ficu ſua, & bibite
vnuſquiſque aquam ciſternæ ſuæ:
17 Donec veniam, & tollam vos in terram ſimi
lem terræ veſtræ, in terram frumenti & vini,
terram panis & vinearum.
18 Ne fortè perſuadeat vobis nHizciiáhu, di-
cendo, Iehouáh eruet nos. nunquid eruerunt
dij Gentium vnuſquiſque terram ſuam de ma
nu Regis Aϖſſur?
19 Vbi eſt Deus nHamáth, & Arphád? vbi eſt
Deus ϖSepharuáim? & num eruerunt ϖSom-
rón de manu mea?
20 Quis eſt inter omnes deos terrarum iſta-
rum qui eruerit terram ſuam de manu mea, vt
eruat Iehouáh Ieruϖſaláim de manu mea?
21 Siluerunt autem, & non reſponderũt ei ver-
bum: præceptum enim Regis erat, qui dixe-
rat, Ne reſpondeatis ei.
22 Venit autem Eliacim filius nHizciiáhu, qui
erat ſuper domum, & ϖSebná ſcriba, & Ioánh
filius Aϖſáph, à commentariis, ad nHizciiáhu
ſciſsis veſtibus, & nuntiauerunt ei verba Rab-
ϖſacéh.

CAPVT XXXVII.

1 Mittit nuntios Ezecias ad Eſaiam ob Sennacherib. 6 Promittit Deus victoriam Ezeciæ. 10 Blaſphemia Sennacherib. 16 Oratio Ezeciæ. 20 Eſaias cõſolatur Ezechiam, victoriã prænuntians. 36 Angelus Domini occidit exercitum Sennacherib. 38 Occiditur Sennacherib. Aſarhaddon regnat pro eo.

1 ET fuit, quum audiſſet Rex nHizciiáhu, 4.Re.19.a.1
ſcidit veſtimenta ſua: & operuit ſe ſacco,
intrauitque in domum Iehouæ.
2 Et miſit Eliacim, qui erat ſuper domum, &
ϖSebná ſcribam, atque ſeniores ſacerdotum
opertos ſaccis, ad Ieϖſayiáhu filium xAmóys
Prophetam.
3 Qui dixerunt ad eum, Sic dixit nHizciiáhu,
Dies anguſtię & increpationis, atque blaſphe
miæ, dies hæc: quia venerunt filij vſque ad
matricem, & virtus non eſt ad pariendum.
4 Si fortè audiat Iehouáh Deus tuus verba
Rabϖſacéh, quem miſit Rex Aϖſſúr dominus
eius, vt probris afficiat Deum viuentem, & ar-
guat verbis, quæ audiuit Iehouáh Deus tuus:
leua ergo orationem pro reſiduo quod inue-
nitur.
5 Venerunt itaque ſerui Regis nHizciiáhu ad B
Ieϖſayiáhu:
6 Et dixit ad eos Ieϖſayiáhu, Sic dicetis do-
mino veſtro, Sic dixit Iehouáh, Ne timeas à fa
cie verborum quę audiſti, quibus contempſe-
runt *me* pueri Regis Aϖſſúr.
7 Ecce ego do in eo ſpiritum, & audiet rumo-
rem, reuertetúrque in terram ſuam, & cadere
faciam eum gladio in terra ſua.
8 Reuerſus autẽ Rabϖſacéh, inuenit Regem
Aϖſſur oppugnantem Libnáh: audierat enim
quòd profectus erat de Lachiϖs.
9 Audiuit prætereà de Thirhacáh rege Æthio 4.Re.19.b.9
piæ, dicendo, Egreſſus eſt vt pugnet tecum:

audiuit inquam, & miſit nuntios ad nHizciiá-
hu, dicendo:
C 10 Sic dicetis ad nHizciiáhu Regem Iehudáh,
dicentes, Ne ſeducat te Deus tuus, cui tu con-
fidis, dicẽdo, Non dabitur Ieruwſaláim in ma-
num regis Awſſur.
11 Ecce audiſti quę fecerunt Reges Awſſur vni-
uerſis terris, delendo eas: & tu eruêris?
12 Nunquid eruerunt eas dij Gentium, quos
ſubuerterunt patres mei Gozam, & nHaram,
& Rexſeph, & filios yEden, qui erant in Thela-
wſar?
13 Vbi *eſt* Rex nHamáth, & Rex Arphád, & Rex
ciuitatis vSepharuáim, Henyá, & yIuáh?
14 Et tulit nHizciiáhu literas de manu nuntio-
rum, legítque eas: & aſcendens in domum Ie-
houæ, expandit illas nHizciiáhu coram Ie-
houáh.
15 Orauit autem nHizciiáhu ad Iehouam, di-
cendo:
16 Iehouáh exercituum Deus Iwſraxél ſedens
ſuper Cherubim, tu es Deus ſolus omnium re-
gnorum terræ, tu feciſti cælum & terram.
17 Inclina Iehouáh aurem tuam, & audi: aperi
Iehouáh oculos tuos, & vide: & audi omnia
verba vSannherib, qui miſit vt probris affice-
ret Deum viuentem.
D 18 Verè Iehouáh vaſtauerunt Reges Awſſur o-
mnes terras, & terram eorum:
19 Et tradidit deos eorum igni: non enim dij
erant, ſed opus manuum hominum, lignum
& lapis, ideo perdiderunt eos.
20 Et nũc Iehouáh Deus noſter, ſaluos fac nos
de manu eius, vt cognoſcant omnia regna ter-
ræ, quòd tu es Iehouáh ſolus.
21 Tunc miſit Iewſayiáhu filius xAmóys ad
nHizciiáhu dicendo, Sic dixit Iehouáh Deus
Iwſraxél, Pro quibus precatus es me ſuper
vSannherib Rege Awſſúr, *audiui.*
22 Hoc *eſt* verbum quod loquutus eſt Iehouáh
ſuper eum, Deſpexit te, ſubſannauit tẽ, virgo
filia xSiion: poſt te caput mouit, filia Ieruwſa-
láim.
23 Quem probris affeciſti, & cui conuitiatus
es, & contra quem exaltaſti vocem, & eleuaſti
in excelſum oculos tuos? contra Sanctum Iwſ
raxelis.
E 24 Per manum ſeruorum tuorum probris af-
feciſti Dominum, & dixiſti, In multitudine
curruum meorum aſcendi altitudinem mon-
tium, latera Lebanón: & ſuccidam altitudinẽ
cedrorum eius, electas abietes eius, & introi-
bo altitudinem ſummitatis eius, ſyluam Char
meli eius.
25 Ego fodi, & bibi aquas *alienas*, & ſiccaui plan
ta pedum meorum omnes riuos munitionis.
26 Annon audiſti *quod* à longinquo *tempore* fe-
cerim eam, à diebus antiquis etiam formaue-
rim ipſam? nunc verò adduxi ipſam vt ſit in
deſolationem, in aceruos ruinarum, ciuitates
munitas.
27 Nam habitatores earum abbreuiati manu,
contriti ſunt, & pudore affecti ſunt: fuerunt *ut*
herba agri & olus germinis, *imo ut* herba tecto-
rum, & *tanquam* herba percuſſa ariditate ante-
quam ſit ſeges.
F 28 Habitationẽ autem tuam, & egreſſum tuũ,
& introitum tuũ noui, & furorem tuũ in me.
29 Quoniam iratus es contra me, & tumultus
tuus aſcendit in aures meas, ideo ponam ha-
mum meum in naribus tuis, & camum meum
in labiis tuis, & redire faciam te per viam qua
veniſti.
30 Et hoc tibi ſignum: comede anno *hoc* per ſe
germinantia, & anno ſecundo ſponte *etiam* na
ſcentia: anno verò tertio ſeminate, & metite,
& plantate vineas, & comedite fructũ earum.
31 Et addet ſuperſtes domus Iehudáh, qui re-
manſit *mittere* radicem deorſum, & facere fru-
ctum ſurſum.
32 Quia de Ieruwſaláim egredientur reliquiæ,
& ſuperſtes de monte xSiión: zelus Iehouæ
exercituum faciet hoc.
33 Propterea ſic dicit Iehouáh de Rege Awſſur: G
Non intrabit ciuitatem iſtam, nec iaciet illuc
ſagittam, neque præoccupabit eam clypeo *mu-*
nitus, & non effundet iuxta eam aggerem.
34 Per viam qua venit, reuertetur, & ciuitatem
hanc non ingredietur, dixit Iehouáh.
35 Et protegam ciuitatem hanc, vt ſeruem eam
propter me, & propter Dauid ſeruum meum.
36 Egreſſus eſt autem Angelus Iehouáh, & per- 4. Reg. 19. g.
cuſſit in caſtris Awſſur centum & octoginta 35. 36
quinque millia: & ſurrexerunt ſummo mane, Tob. 1. d. 21
& ecce omnes *erant* cadauera mortuorum. Eccli. 48. d.
37 Tum profectus eſt, & abiit, reuerſúſque 24
eſt Sannherib Rex Awſſúr, & habitauit in Ni- 1. Machab. 7.
neuéh. f. 41
38 Et accidit, eo adorante in domo Nivſróh 2. Machab. 8.
deum ſuũ, Adramélech & wSarxexſer filij eius c. 19
percuſſerunt eum gladio, euaſerúntq; in ter-
ram Ararát: & regnauit xEvſarnhaddón filius
eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

1 *Aegrotat Ezechias.* 8 *Accipit ſignum ſanitatis in horoſcopo.*
10 *Canticum Ezechiæ.*

1 IN diebus illis ægrotauit nHizciiáhu vſque 4. Re. 20. a. 1
ad mortem: & venit ad eum Iewſayiáhu fi- 2. Paral. 32. f.
lius xAmóys Propheta, dixítque ad eum, Sic 24
dixit Iehouáh, Præcipe domui tuæ, quia mo-
riêris tu, & non viues.
2 Et conuertit nHizciiáhu faciem ſuam ad pa-
rietem, & orauit ad Iehouam,
3 Et dixit, Obſecro Iehouáh, recordare quæſo
quòd ambulauerim corã te in veritate, & cor-
de perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis,
fecerim. & fleuit nHizciiáhu fletu magno.
4 Et fuit verbum Iehouæ ad Iewſayiáhu, di-
cendo,
5 Vade, & dic ad nHizciiáhu, Sic dixit Iehouáh
Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuã,
vidi lachrymas tuas: ecce addo diebus tuis
quindecim annos.
6 Et de manu Regis Awſſur eruam te & ciui-
tatem hanc, protegámque ciuitatem hanc. B
7 Et hoc tibi ſignum à Iehouáh, quòd facturus
ſit Iehouáh verbum hoc quod loquutus eſt.
8 Ecce, reuerti facio vmbram graduũ quibus
deſcendit in horologio Anhaz in ſole retror-
ſum decem gradibus. reuerſúſque eſt ſol de-
cem gradibus quibus iam deſcenderat.
9 Scriptura nHizciiáhu Regis Iehudáh, quum
ægrotaſſet, & conualuiſſet ab infirmitate ſua,
10 Ego dixi in exciſione dierum meorum, Va-
dam ad portas ſepulchri: priuatus ſum reſi-
duo annorum meorum.
11 Dixi, Non videbo Iáh Iáh in terra viuẽtium:
non

non aſpiciam hominem vltrà cum habitato-
ribus orbis.
C 12 Habitatio mea receſsit,& migrauit à me ve-
luti tabernaculum paſtoris: præcidi more te-
xtoris vitam meam, ægritudine *Deus* ſuccidet
me:à die vſque ad noctem conſummabis me.
13 Tunc poſui *vitam meam* vſque ad mane: veluti
leo, ſic contriuit omnia oſſa mea: à die vſque
ad noctem conſummabis me.
14 Sicut grus *&* hirundo, ſic garriebam,geme-
bam vt columba: eleuabátur oculi mei in ex-
celſum:Domine *infirmitas* vim facit mihi,quie-
ſcere fac me.
15 Quid loquar? Et dixit mihi *per Prophetam*, &
fecit *quod dixit*: leniter incedam omnibus an-
nis meis,in amaritudine animæ meæ.
D 16 Domine vltra eos viuent, & omnibus *dicant*
quod in ipſis eſt vita ſpiritus mei: itaque ſana
me, & viuifica me.
17 Ecce,*dum eſſem* in pace,amaritudo mihi ama-
ra:tu autem deſideraſti eruere animam meam
à fouea conſumptionis: quia proieciſti poſt
tergum tuum omnia peccata mea.
18 Non enim ſepulchrum confitebitur tibi,*ne-*
que mors laudabit te,nec ſperabũt qui deſcen
dunt in ſepulchrum,in veritate tua.
19 Viuens,viuens ipſe confitebitur tibi, ſicut
ego hodie:pater filiis notam faciet veritatem
tuam.
20 Iehouáh ad ſeruandum me *adfuit*,ideo pſal-
mos meos pſallemus, omnibus diebus vitæ
noſtræ in domo Iehouæ.
21 Dixerat autem Ieϖſayiáhu,Tollant maſſam
ficuum,& alligent ſuper vlcus,& ſanabitur.
22 Dixerátque nHizciiáhu, Quod ſignum *erit*
quod aſcendam in domum Iehouæ?

CAPVT XXXIX.

1 Ezecias recepit munera à rege Merodach. 3 Increpatur ab Eſaia ob oſtentatos theſauros.

4.Reg.20.c.12 1 IN tempore illo miſit Merodách Baladán
filius Baladán Rex Babél literas, & munus
ad nHizciiáhu: audierat enim quòd ægrotaſ-
ſet,& conualuiſſet.
2 Lætatus eſt autem nHizciiáhu, & oſtendit
B eis domum aromatum ſuorum, argentum, &
aurum, atque aromata & vnguẽtum optimũ,
& omnem domum vaſorum ſuorum, & quic-
quid inuentum eſt in theſauris ſuis: non fuit
quicquam quod non oſtenderet eis nHizciiá-
hu in domo ſua,& in vniuerſa ditione ſua.
3 Introiuit autem Ieϖſayiáhu propheta ad Re
gem nHizciiáhu, & dixit ei: Quid dixerunt
viri iſti,& vnde venerunt ad te? Et dixit nHiz-
ciiáhu, De terra longinqua venerunt ad me,
de Babél.
C 4 Rurſum ait,Quid viderunt in domo tua? Et
dixit nHizciiáhu, Cuncta quæ erant in domo
mea, viderunt: non fuit aliquid quod non o-
ſtenderim eis in theſauris meis.
5 Tunc dixit Ieϖſayiáhu ad nHizciiáhu, Audi
verbum Iehouæ exercituum:
6 Ecce dies veniunt,& auferetur quicquid eſt
in domo tua, & quæ recondiderunt patres tui
ad hunc vſque diem, in Babel: non relinque-
tur aliquid,dixit Iehouáh.
7 De filiis quoque tuis qui egredientur de te,
D quos genueris,tollent, & erunt eunuchi in pa
latio Regis Babél.
8 Et dixit nHizciiáhu ad Ieϖſayiáhu, Bonum
verbum Iehouæ quod loquutus es. Et adiecit,
Saltem fiat pax & veritas in diebus meis.

CAPVT XL.

1 Lætitia & remiſsio peccatorum per Chriſtum. 3 Ioannes Baptiſta annuntiat Chriſtum. 6 Hominis fragilitas. 9 Verbum Dei. Chriſti aduentus. 11 Paſtor Chriſtus. 12 Dei potentia & benignitas. 15 Gentium imbecillitas. 18 In idololatras. 27 Increpat eos qui dicunt ſe Deo non eſſe curæ.

1 COnſolamini, o *Prophetæ*, conſolamini po
pulum meum,dixit Deus veſter.
2 Loquimini ad cor Ieruϖſaláim, & clamate
ad eam: quòd completum eſt tempus eius,
quòd remiſſa eſt iniquitas eius: quòd ſuſcepit
de manu Iehouæ duplicia pro omnibus pec-
catis ſuis.
3 Vox clamantis in deſerto, Repurgate viam Matt.3.a.3
Iehouæ, rectam facite in ſolitudine viam Dei Marci 1.a.3
noſtri. Lucæ 3.a.4
4 Omnis vallis exaltabit ſeſe,& omnis mons Ioan.1.c.23
& collis humiliabunt ſe: eritque curuum in
directionem,& excelſa in planitiem.
5 Releuabítque ſe gloria Iehouæ, & videbit E
omnis caro pariter q, os Iehouę loquutum ſit.
6 Vox dicentis,Clama. Et dixit, Quid clama- Eccl.4.c.18
bo? Omnis caro *ut* herba, & omnis miſericor- Iacob.1.b.10
dia eius tanquam flos agri. 1.Pet.1.d.24
7 Exaruit herba, cecidit flos: quia ſpiritus Ie-
houæ ſufflauit in eum: verè herba eſt populus.
8 Exaruit *inquam* herba, cecidit flos: verbum Ioan.12.e.34
autem Dei noſtri ſtabit in ſeculum.
9 Super montem excelſum aſcende euange-
lizatrix Tsiión,exalta cum fortitudine vocem
tuam euangelizatrix Ieruϖſaláim, exalta, ne
timeas: dic vrbib^9 Iehudáh,Ecce Deus veſter.
10 Ecce Dominus Iehouáh cum forti *exercitu* C
veniet, & brachium eius dominatur ſibi: ec-
ce merces eius cum eo, & opus illius coram
ipſo.
11 Sicuti paſtor, gregem ſuum paſcet: brachio Ezech.34.f.
ſuo cõgregabit agnos, & in ſinu ſuo portabit, 23,et 37.f.24
fœtas deducet. Ioan.10.b.11
12 Quis menſus eſt pupillo ſuo aquas,& cælos
palmo direxit,menſúſque eſt menſura pulue-
rem terræ,& librauit in ſtatera montes & col-
les in bilance?
13 Quis direxit Spiritum Iehouę,& *quis* vir con Sapiẽ.9.c.13
ſilij eius,indicauítque illi? Ro.11.d.34
14 A quo petiit conſilium,& inſtruxit eum,do- 1.Cor.2.d.16
cuítque eum ſemitam iudicij, atque erudiuit
eum ſcientia,& viam intelligentiarum oſten-
dit illi?
15 En Gentes ſicut ſtilla ſiculæ, & vt puluis te- D
nuis ſtateræ reputantur: en inſulas tanquam
puluerem proiicit.
16 Nec Lebanón ſufficit ad accendendũ, & fe-
ræ eius non ſufficiunt ad holocauſtum.
17 Omnes gentes tanquam nihilum ſunt co-
ram eo, minus quàm nihilum & inane repu-
tantur præ ipſo.
18 Cui igitur aſsimilabitis Deum? & quam ſi- Act.17.f.29
militudinem diſponetis ei?
19 Nónne ſculptile conflat faber, & aurifaber
ex auro expandit illud, catenáſque argenteas
conflat pro eo aurifex?
20 Nónne pauper oblationi lignum *quod* nõn E
putreſcat eligit: artificem peritum quærit ſibi
ad præparandum ſculptile *quod* non dimo-
ueatur?

21 Annon ſcitis? nónne audiſtis? annon vobis annuntiatum eſt à principio? annon, annon intellexiſtis fundamenta terræ?

22 Is ſedet ſuper ſphæram terræ, & habitatores eius *ſunt* vt locuſtæ: qui extendit velut telam cælos, & expandit eos tãquam tabernaculum ad habitandum.

F 23 Qui ponit principes in nihilum, iudices terræ velut inane facit.

24 Etiam non ſunt plantati, neq; ſati ſunt, neque etiam radices egit in terra trũcus eorum: & etiam flat in eos, & areſcunt, turbóque velut ſtipulam auferet eos.

25 Cui inquam aſsimilabitis me, & æquabor *illi*, dicit Sanctus?

26 Leuate in excelſum oculos veſtros, & videte quis creauerit iſta: *Dominus eſt* qui educit in numero exercitũ illarum: omnes illas ex nomine vocat: præ multa fortitudine & forti potentia ne vnum quidem deeſt.

G 27 Vtquid dicis Iaȝacób, & loqueris Iȝſraȝel, Abſcondita eſt via mea à Iehouáh, & à Deo meo iudicium meum tranſiuit?

28 Annon noſti? annon audiſti *quod* Deus æternus Iehouáh qui creauit terminos terræ, non laſſatur, nec defatigatur, & non eſt inueſtigatio intelligentiæ eius?

29 Qui dat laſſo fortitudinem: & cui non ſunt vires, robur multiplicat.

30 Laſſantur quidem adoleſcentes, & fatigantur, & iuuenes cadendo cadunt:

31 At ſperantes in Iehouáh mutabunt robur, aſcendent ala ſicut aquilæ: current, & non laſſabuntur: ambulabunt, & non fatigabuntur.

CAPVT XLI.

1 Diſceptat Deus cum populis, & Gentibus de potentia & miſericordia ſua, tanquam coram iudicibus cauſam agens. 6 Conſpiratio omnium ad fabricandum idolum 9 Conſolatur pios vt conſtanter ferant aduerſa, prædicatq; Deum illis in omnibus aſſuturum. 21 Idolorum virtus in annuntiandis futuris, irridetur à Deo. 25 Deus ſolus qui futura prænunciat, Chriſti aduentum prædicit dæmonibus maximè terribilem. 26 Omnes ſunt peccatores, & Chriſto iuſtificatore egent.

1 TAcete mihi, ô inſulares, & populi mutẽt fortitudinem: accedant, tunc loquantur, pariter ad iudicium accedamus.

2 Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtitiam, vocauit eum ad pedem ſuum, dedit in conſpectu eius Gentes, & Regibus dominari fecit, dedit veluti puluerẽ gladio eius, *ac* veluti ſtipulam propulſatam arcui eius?

3 Perſequutus eſt illos, trãſiuit in pace, *per* ſemitam *quam* pedibus ſuis nõ ingreſſus fuerat.

B 4 Quis operatus eſt, & fecit, vocãs generationes ab exordio? Ego Iehouáh primus, & cum nouiſsimis ego ſum.

Infrà 44.a.6. & 48.b.12 Apo. 1.d.17, & 22.c.13

5 Viderunt inſulares, & timuerunt: extrema terræ obſtupuerunt, appropinquauerunt, & venerunt.

6 Quiſque proximo ſuo auxiliatus eſt, & fratri ſuo dixit, Confortare.

7 Et confortauit faber aurificem polientem malleum ad percuſsionem incudis, dicens aurifici, Ad coniunctionem *bractearum* bonũ eſt, & corrobarauit illud clauis, ne moueatur.

Luce 1.e.54

8 At tu Iȝſraȝél ſeruus meus *es*, Iaȝacób quem elegi, ſemen Abȝaham qui dilexit me.

C 9 Quia apprehendi te ab extremis terræ, & à maioribus eius vocaui te: dixique tibi, Seruus meus *es* tu: elegi te, & non abieci te.

10 Ne timeas, quoniam tecum ſum ego: ne terrearis, quia ego Deus tuus *ſum*: roboraui te, inſuper auxiliatus ſum tibi, atque ſuſcepi te dextera iuſtitiæ meæ.

11 Ecce pudore afficiẽtur, & erubeſcent omnes qui iraſcuntur contra te: erunt tanquam nihilum, & peribunt viri contendentes tecum.

12 Quęres eos, & non inuenies eos, viros *ſcilicet* qui contendunt tecum: erunt tanquam nihil, & veluti nihilum viri bellantes contra te.

13 Nam ego Iehouáh Deus tuus apprehẽdens dexteram tuam, dicénſq; tibi: Ne timeas, ego adiuuabo te.

14 Ne timeas vermis Iaȝacób, viri Iȝſraȝél: ego auxiliabor tibi, dixit Iehouáh, & Redemptor tuus Sanctus Iȝſraȝelis. D

15 Ecce ponam te in traham, & tribulam nouam habentem ora: triturabis montes, & comminues, colles quoq; ſicut quiſquilias pones.

16 Ventilabis eos, & ventus tollet eos, turboq; diſperget eos: tu verò exultabis in Iehouáh, in Sancto Iȝſraȝelis gloriaberis.

17 Egeni & pauperes quærunt aquas, & non ſunt, lingua eorum ſiti periit: ego Iehouáh exaudiam eos, Deus Iȝſraȝelis non derelinquam eos.

18 Aperiã in excelſis flumina, & in medio camporum fontes: ponam deſertum in ſtagnum aquarum, & terram ſolitudinis in ſcaturigines aquarum. E

19 Dabo in deſerto cedrum, & ȝſittáh, & myrtum, & arborem pinum: ponam in deſerto abietem, vlmum & buxum pariter:

20 Vt videant, & cognoſcant, & ponant *ſuper cor*, & intelligant pariter quòd manus Iehouæ fecit iſtud, & Sanctus Iȝſraȝelis creauit ipſum.

21 Appropinquare facite litem veſtram, dicit Iehouáh: accedere facite fortia veſtra, dicit Rex Iaȝacób.

22 Accedere faciant, & annuntient nobis quæ euentura ſunt, priora quæ fuerunt annuntiate: & ponemus cor noſtrum, & ſciemus nouiſsima eorum: aut quæ futura ſunt narrate nobis. F

23 Annuntiate quæ ventura ſunt in poſterum, & cognoſcemus quòd dij eſtis: quinetiam benefaciatis, aut malefaciatis, & narrabimus, & videbimus ſimul.

24 Ecce eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex nihilo: vir abominabilis eliget vos.

25 Suſcitabo ab Aquilone, & veniet, ab Ortu ſolis vocabit nomen meum: veniétque *ſuper* principes veluti *ſuper* lutum, & vt figulus conculcabit lutum. G

26 Quis annuntiauit ab initio, & ſciemus: & à principio, & dicemus quòd iuſtus ſit? vtique non eſt qui annuntiet, etiam non eſt qui narret, etiam non eſt qui audiat ſermones veſtros.

27 Primus *qui veniet*, ad ȝSiión *dicet*, Ecce, ecce adſunt: & ipſi Ieruȝſaláim euangeliſtam dabo.

28 Videbo autẽ, & non erit quiſpiam: etiam ex illis, & non erit conſiliarius: interrogabo præterea eos, & non reſpondebunt quicquam.

29 Ecce omnes ſunt vanitas, nihili ſunt opera eorũ, ventus eſt inane conflatilia eorum.

CAPVT

CAPVT XLII.

1 *Chriſtus patri placet.* 3 *Lenitas Chriſti.* 5 *Deus.* 6 *Chriſtus fœdus noſtrũ.* 8 *Gloria & laus Dei.* 11 *Orientales Chriſto credentes.* 14 *Fidelibus in afflictione etiamſi nullum appareat auxilium, tamen iuuantur.* 18 *Increpantur increduli Iudæi.* 24 *Auulſi à fide, direpti à Deo Iudæi.*

1 ECce ſeruus meus, innitar ei: electus me⁹, *in quo ſibi* cõplacuit anima mea: dedi Spiritum meum ſuper eũ, iudicium Gentibus proferet. Mat.12.b.18

2 Non clamabit, neque exaltabit, neque audire faciet in platea vocem ſuam.

3 Calamum quaſſatum non cõteret, & linum ferè extinctũ non extinguet: in veritate proferet iudicium.

4 Non remiſſus erit, nec frangetur animo, donec ponat in terra iudicium: & Legẽ eius inſulares expectabunt.

5 Sic dixit Deus Iehouáh creator cælorum, & extendens eos, expandens terram & germina eius, dans flatum populo *qui eſt* ſuper eam, & ſpiritum ambulantibus per eam,

6 Ego Iehouáh vocaui te in iuſtitia, & apprehendam manum tuam, & cuſtodiam te: ac dabo te in fœdus populi, *&* in lucem Gentium. Infr.49.b.6

B 7 Vt aperias oculos cæcorum, vt educas è carcere vinctum, *&* è domo carceris ſedentes in tenebris.

8 Ego Iehouáh, hoc eſt nomen meum: & gloriam meam alteri non dabo, nec laudẽ meam ſculptilibus. Infr.48.b.11

9 Priora ecce venerunt, & noua ego annũtio: antequam oriantur, nota faciam vobis.

10 Cantate Iehouæ canticum nouum, laudem eius *canant* ab extremo terræ: deſcendentes in mare, & plenitudo eius, inſulæ, & habitatores earum.

11 Attollãt *vocem* deſertum & ciuitates eius, *&* villę *in quibus* habitat Cedar: cantent habitatores artium, de vertice montium clament.

12 Ponant Iehouæ gloriam, & laudem eius in inſulis annuntient.

13 Iehouáh ſicut fortis egredietur, *&* vt vir bellicoſus excitabit zelum, vociferabitur, inſuper, exclamabit: contra inimicos ſuos roborabit ſe.

C 14 Tacui à ſeculo, ſilui, continui me: *tandem* velut parturiens clamabo, deſolabo & deglutiam ſimul.

15 Deſolabo montes & colles, & omnem herbam eorum ſiccabo: ponámq; flumina in inſulas, & ſtagna ſiccabo.

16 Et ambulare faciam cæcos per viam quam non nouerant, *&* per ſemitas quas non cognouerant incedere faciam eos: ponam tenebras coram eis in lucem, & obliqua in rectum: hæc faciam eis, & non derelinquam eos.

17 Conuertentur retrorſum, pudore afficiẽtur qui fidunt ſculptili, qui dicunt conflatili, Eſtis dij noſtri.

18 Surdi audite, & cæci viſum recipite, vt videatis.

19 Quis eſt cæcus, niſi ſeruus meus: aut ſurdus ſicut nuntius meus *quem* mittam? quis cæcus, ſicut *eſt* præfectus: & cæcus, vt ſeruus Iehouæ?

20 Vidiſti multa, & nõ obſeruaſti: aperuiſti aures, & non audiuiſti.

D 21 Iehouáh *autem* voluit propter iuſtitiã ſuam: magnificabit Legem, & corroborabit.

22 At hic populus direptus, & expilatus, quos omnes *eorum inimici* capere facient in ſpelũcis, & in domibus carcerum *in quibus* latitabunt, erunt in rapinam, & non erit qui eruat: *in* direptionem, nec erit qui dicat, Redde.

23 Quis in vobis auribus percipiet hoc, aduertet, & audiet in poſterum?

24 Quis dedit in direptionem Iayacób, & Iω ſraxelem prædãtibus? nónne Iehouáh, cui peccauimus? nec voluerũt in viis eius ambulare, neque paruerunt Legi eius:

25 Itaque effudit ſuper eum iram furoris ſui, & robur belli: inflammauítque illum in circuitu, & non cognouit: ſuccenditq; eum, nec poſuit ſuper cor.

CAPVT XLIII.

1 *Promittit Chriſtus ſe liberatorem affuturum Eccleſiæ ſuæ quam redemit.* 5 *Gentium vocatio in Dei gloriam.* 9 *Teſtimonio omnium populorum probat Deus ſe Deum verum, & idola vana,* [redacted] 14 *Commemorata reductione Iudæorum ex captiuitate Babylonica, redit ad libertatem per Chriſtũ nobis partam, Gentes in vnam Eccleſiam ſuam congregantẽ.* 23 *Cultus externus fide deſtitutus reiicitur.* 25 *Chriſtus factus homo, per quem remittuntur nobis peccata.* 26 [redacted]

1 ET nunc ſic dixit Iehouáh creator tuus, ô Iayacób, & formator tuus ô Iωſraxél, Ne timeas, quia redemi te: vocaui nomen tuum, meus es tu.

2 Quum tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: quum ambulaueris per ignem, non comburêris, neque flamma ardebit in te:

3 Quia ego Iehouáh Deus tuus, Sanctus Iωſraxelis, Seruator tuus: dedi pretium tuũ Ægyptum, Chuωs, & ϖSebá pro te.

4 Ex quo pretioſus fuiſti in oculis meis, glorioſus fuiſti, & ego dilexi te: propterea dabo hominem pro te, & populos pro anima tua.

5 Ne timeas *inquam*, quia ego tecum ſum: ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occidẽte congregabo te.

6 Dicam Aquiloni, Da: & Auſtro, Ne prohibeas: adducito filios meos de longinquo, & filias meas ab extremo terræ.

7 Omnis qui vocatur in nomine meo, & ad gloriã meam creaui eum, formaui eum, etiam feci eum. B

8 Vt educam populum cæcũ, & oculi ſunt ei: & ſurdos, & aures *ſunt* eis.

9 Omnes gentes congregentur ſimul, & colligantur populi: quis inter illos annuntiabit iſtud, & priora indicabunt nobis? dent teſtes ſuos, & iuſtificentur: ſed audiant, & dicãt, Verum eſt.

10 Vos teſtes mei, dicit Iehouáh, & ſeru⁹ meus quem elegi: vt ſciatis, & credatis mihi, ac intelligatis quòd ego ſum: ante me non *eſt* formatum *quippiam à* Deo, & poſt me non erit.

11 Ego, ego Iehouáh, & non eſt præter me ſeruator. Oſee 13.b.4

12 Ego annuntiaui, & ſeruaui, audire quoq; feci, & nõ fuit in vobis *Deus* alienus: vos autem teſtes mei, dixit Iehouáh, & ego Deus.

13 Etiam à die ego ipſe ſum, & non eſt qui de manu mea eruat: operabor, & quis reuocabit illud?

14 Sic dixit Iehouáh redemptor veſter, Sãctus Iωſraxelis: Propter vos miſi in Babél, & deſcẽdere feci: fugitiui vniuerſi ipſi, & Chawſdim,

quorum in nauibus eſt clamor.
C 15 Ego Iehouáh, Sanctus veſter, Creator Iwſrae
lis, Rex veſter.
16 Sic dixit Iehouáh, qui dat in mari viam, &
in aquis vehementibus ſemitam.
17 *Quum* educit *populum ſuum*, currus & equus,
exercitus & robuſtus, pariter obdormierunt,
nec ſurgent: extincti ſunt, ſicut linum extincti
ſunt.
18 Ne memineritis priorum, & antiqua ne in-
tueamini.
2.Cor.5.d.17 19 Ecce ego facio nouum, iamiam orietur: an-
Apoc.21.b.5 non cognoſcetis illud? inſuper ponam in de-
ſerto viam, in ſolitudine flumina.
20 Glorificabit me beſtia agri, dracones, & fi-
liæ ſtruthionis: quòd dederim in deſerto a-
quas, flumina in ſolitudine, vt potum darē po
pulo meo, electo meo.
21 Populum iſtū formaui mihi, laudem meam
narrabunt.
22 Et me non inuocaſti, ô Iaγacób, quin fatiga
tus es in me, ô Iwſraël.
23 Non adduxiſti mihi pecus holocauſtorum
tuorum, nec victimis tuis glorificaſti me: non
feci te ſeruire in oblatione, nec fatigaui te in
ſuffimento.
D 24 Non emiſti mihi argento calamum *aromati-
cum*, nec adipe victimarum tuarum inebriaſti
me: ſed ſeruire feciſti me in peccatis tuis, labo
rare feciſti me in iniquitatibus tuis.
25 Ego, ego ſum qui deleo præuaricationes
tuas propter me, & peccatorum tuorum non
recordabor.
26 Fac me recordari, contendamus iudicio ſi-
mul: narra tu, vt iuſtificaris.
27 Pater tuus primus peccauit, & interpretes
tui præuaricati ſunt contra me.
28 Ideo contaminaui principes ſanctitatis, &
dedi occiſioni Iaγacób, & Iwſraël in oppro-
bria.

CAPVT XLIIII.

1 Dimiſsis peccatis, abundantia donorum ſpiritualium promittitur. 6 Deus prædicat ſuam potentiam. 9 Idolorum nulla potentia. 21 Populo Dei dimiſſa peccata. 23 Gratiarum actio. 24 Potentiam ſuam Deus inculcat, & ſua beneficia cōmemorat.

Iere.30.b.10, 1 ET nūc audi Iaγacób ſerue mi, & Iwſraël
& 46.g.27 quem elegi.
2 Sic dixit Iehouáh factor tuus, formatórque
tuus ab vtero, *qui* auxiliabitur tibi, Ne timeas
ſerue mi Iaγacób, & ô recte quem elegi:
Ioel 2.g.28 3 Quia effundam aquas ſuper ſitientē, & fluē-
Act.2.c.17 ta ſuper aridam: effundam Spiritum meum ſu
Ioan.7.f.38 per ſemen tuum, & benedictionem meam ſu-
per germina tua:
4 Et germinabunt *quaſi* inter herbam, & ſicut
ſalices iuxta riuulos aquarum.
5 Hic dicet, Iehouæ ego ſum: & ille inuocabit
in nomine Iaγacób: & alius ſcribet manu ſua,
Iehouæ ſum, & nomine Iwſraëlis cognomi-
nabit ſeipſum.
6 Sic dixit Iehouáh Rex Iwſraëlis, & redem-
Sup.41.b.4 ptor eius Iehouáh exercituum: ego primus, &
Infr.48.b.12 ego nouiſsimus, & præter me non eſt Deus.
Apo.1.d.17, 7 Et quis ſicut ego, *qui* vocet quod præteriit,
& 22.c.13 annuntiétque illud, & ordinet illud mihi, ex
quo poſui mihi populū mundi, & ea quæ *pau-
lo poſt* ſunt ventura, & quę futura ſunt *longo poſt
tempore*, nuntient illis?
B 8 Ne timeatis, neque formidetis: nónne ex eo
tempore indicaui tibi, & annūtiaui? itaq; vos
teſtes mei an ſit Deus præter me, & *quod* nō ſit
fortis quem non nouerim.
9 Fictores ſculptilis, omnes ipſi vanitas, & cō
cupiſcibilia eorum nō proderunt: & teſtes eo-
rum ipſi, quòd non vident, neque cognoſcūt,
vt pudore afficiantur.
10 Quis formauit Deum, & ſculptile cōflauit,
vt non proſit?
11 Ecce omnes ſocij eius pudore ſuffundētur,
artificéſque ipſi ſunt ex hominibus: congrega
buntur omnes ipſi, *&* ſtabunt, pauebunt, *ac* pu
dore afficientur ſimul.
12 Faber ferrarius dolabram *faciet*, & operabi- Sap.13.c.11
tur cum prunis & malleis, *qua* figuret illud: o- Ierem.10.a.3
perabitur inquam *illam* brachio fortitudinis
ſuæ, etiam famelicus, ita vt deficiant vires, nō
bibat aquam, & laſſus ſit.
13 Faber *vero* lignarius extendit lineā, delinea-
bit illud filo phœnicio: faciet illud dolabris,
& circino figurabit illud, faciétq; illud ad ima
ginem viri, iuxta gloriam hominis, vt habitet
in domo.
14 *Ibit* vt ſuccidat ſibi cedros, & tollet ilicem &
quercum, & roborabit ſe *ut quærat meliora* inter
ligna ſyluæ: plantabit pinum, quam pluuia
nutriet.
15 Tum erit homini ad comburendum: nā ſu- E
met ex eis, & calefaciet ſe: præterea *furnum* ac-
cendet, & coquet panem: etiam efficiet Deū,
& adorabit, faciet illud ſculptile, & incurua-
bit ſe ei.
16 Dimidium eius comburet igni, *&* ex altera
parte eius carnes comedet: aſſabit aſſaturam,
& ſaturabitur: præterea calefaciet ſe, & dicet,
Euge, calefeci me, vidi focum.
17 Ex reliqua autem eius parte Deum faciet, *id
eſt* ſculptile ſuum: incuruabit ſe ei, & adorabit,
& orabit eum, & dicet, Libera me: nam Deus
meus es tu.
18 Nihil norunt, neq; intellexerunt, quia *Deus*
obleuit oculos eorū ne videant, *&* corda eorū
ne intelligant.
19 Et non redit ad cor ſuum, non eſt ſciētia, ne-
que intelligentia, vt dicat, Dimidium eius cō-
buſsi igni, & etiam coxi ſuper carbones eius
panem, aſſaui carnes, & comedi: & reſiduum
eius in abominationem faciam, trunco arbo-
ris incuruabo me?
20 Paſcit cinerem, cor ſeductum declinare fe-
cit eum, & non liberabit animam ſuam, nec di
cet, Nónne mendacium *eſt* in dextera mea?
21 Memento horum Iaγacób & Iwſraël, quo-
niā ſeruus meus es tu: formaui te, ſeruus meus
es tu Iwſraël, ne obliuiſcaris mei.
22 Deleui vt nubem præuaricationes tuas, &
veluti nubē peccata tua: reuertere ad me, quia
redemi te.
23 Laudate cæli, quoniā feci Iehouáh: iubilate
inferiora terræ, edite mōtes clamorem, ſylua
& omnis arbor quę *eſt* in ea: quoniam redemit
Iehouáh Iaγacób, & in Iwſraël glorificabitur.
24 Sic dixit Iehouáh, redemptor tuus, & plaſ-
mator tuus ex vtero: Ego Iehouáh faciens o-
mnia, extendens cælos ſolus, expandens ter-
ram mea potentia.
25 Diſsipat *Deus* ſigna mendacium, & diuinos
inſanire facit: conuertit ſapientes retrorſum,
& ſcientiam eorum ſtultam facit.

26 Su-

26 Suſcitat verbum ſerui ſui, & conſilium nun
tiorum ſuorum complet: *ille eſt* qui dicit ad Ie-
ruwſaláim, Habitaberis: & ad ciuitates Iehu-
dáh, Ædificabimini, & deſolationes eius eri-
gam.
27 Qui dicit profundo: Exſicca te, & flumina
tua areſaciam.
28 Qui dicit de Chórews, Paſtor meus: & o-
mnem voluntatem meam perficiet: dicendo
etiam ipſi Ieruwſaláim, Ædificaberis: & tem-
plo, Fundaberis.

CAPVT XLV.

1 De reſtituendis Iudæis per Cyrum prophetat Eſaias. 8 Iudæi Chriſtum petunt. 9 Impij offenſi in factis Dei, quòd populus eius affligatur. 14 Cyro promittitur imperium etiam in alias Gentes. 16 Iudæi reducendi è captiuitate. 20 Inſultatio in Babylonios. 22 Fidéque omnis Deum [illegible] præ-[illegible] ſalutem.

1 SIc dixit Iehouáh de Chriſto ſuo, de Cho-
rews, cui apprehendi dexteram, vt expan-
dam coram eo Gentes, & lumbos Regũ diſſol
uam, vt aperiam coram eo fores, & portæ non
claudentur.
2 Ego ante te ibo, & tortuoſa dirigam: ianuas
æreas conteram, & vectes ferreos concidam.
3 Dabóque tibi theſauros *qui ſunt in locis* tene-
broſis, & theſauros abſconditos: vt ſcias quòd
ego *ſum* Iehouáh, qui voco nomẽ tuum, Deus
Iwſraxelis.
4 Propter ſeruum meum Iayacób, & Iwſraxe-
lem electum meum, vocaui te nomine tuo: co
gnominaui te, & non noſti me.
5 Ego Iehouáh, & non eſt amplius, præter me
non eſt Deus: accinxi te, & non nouiſti me.
6 Vt ſciant ab Ortu ſolis, & ab Occidẽte quòd
non *eſt* præter me: ego Iehouáh, & nullus eſt
vltrá:
7 Formans lucem & creans tenebras, faciens
pacem & creans malum: ego Iehouáh faciens
omnia hæc.
B 8 Rorate cæli deſuper, & cæli ſtillent iuſtitiã:
aperiat ſeſe terra, & proueniant ſalus & iuſti-
tia, *quas* germinare faciet *terra* ſimul: ego Ieho-
uáh creaui eum.
Ierem.18.d.6 9 Væ contendenti cum plaſmatore ſuo, teſtæ
Rom.9.d.20 cum teſtis terræ: nunquid dicet lutum fictori
ſuo, Quid facis? & operi tuo nõ *fuerunt* manus.
10 Vę qui dicit patri: Quid generas? & mulieri,
Quid parturis?
11 Sic dixit Iehouáh Sanctus Iwſraxelis, & pla-
ſmator eius: quæ ventura ſunt interrogate me:
ſuper filios meos, & ſuper opus manuũ mea-
rum præcipite mihi.
12 Ego feci terrã, & hominem ſuper eam crea-
ui: ego, manus meæ tetenderunt cælos, & o-
mni exercitui eorum præcepi.
13 Ego ſuſcitaui eum in iuſtitia, & omnes vias
eius dirigam: ipſe ædificabit vrbem meam, &
captiuitatem meam dimittet non pretio, nec
munere, dixit Iehouáh exercituum.
C 14 Sic dixit Iehouáh, Labor Ægypti, & nego-
ciatio Chuws, & Sebaxim, viri menſuræ ſu-
per te tranſibunt, & tui erunt: poſt te ambu-
labunt, in compedibus tranſibunt: tibique
incuruabunt ſe, teque deprecabuntur: tan-
tum in te *eſt* Deus, & nullus *eſt* vltra, non *eſt*
Deus.
15 Verè tu es Deus abſcõdens te, Deus Iwſraxel
ſaluator.

16 Pudore afficientur atque etiam erubeſcent
omnes ipſi: ſimul abierunt cum ignominia fa
bricatores ſculptilium.
17 At Iwſraxel ſaluatus eſt in Iehouáh ſalute ę-
terna: non pudore afficiemini, neque erube-
ſcetis vſque in ſecula ſeculi.
18 Quia ſic dixit Iehouáh creator cælorum (i-
pſe Deus formator terræ, & factor eius, ipſe
inquam qui præparauit eam, non in vanum crea
uit eam, *ſed* ad inhabitandum formauit eam)
Ego Iehouáh, & nullus præterea.
19 Non in abſcondito loquutus ſum, in loco
terræ tenebrarum: non dixi ſemini Iayacób,
In vanum quærite me: ego Iehouáh loquens
iuſtitiam, *&* qui annuntio recta.
20 Congregate vos, & venite, accedite ſimul D
abiecti Gentium: nihil nouerunt qui ferunt
lignum ſculptilis ſui, & orant Deum qui non
ſeruat.
21 Annuntiate & accedere facite, inſuper con-
ſilium ineant ſimul: quis audire fecit hoc ab
initio, *&* extunc annuntiauit illud? annon e-
go Iehouáh, & non eſt vltrà Deus præter me?
Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me.
22 Reſpicite ad me, & ſalui eritis omnes fines
terrę: quoniã ego ſum Deus, & nõ eſt amplius.
23 Per me iuraui, egreſſum eſt de ore meo *in* iu-
ſtitia verbum, & non reuertetur, quòd mihi Rom.14.b.
curuabitur omne genu, *per me* iurabit omnis 11
lingua. Phili.2.b.10
24 Veruntamen per Iehouam mihi (dixit *ele-
ctus*) iuſtitiæ & fortitudo, vſq; ad eum veniet:
pudore autem afficientur omnes qui iraſcun-
tur in eum.
25 In Iehouáh iuſtificabunt ſeſe, *&* laudabunt
ſeſe omne ſemen Iwſraxél.

CAPVT XLVI.

1 Idola Babyloniorum destructa. 3 Deus ad ſui cognitionem filios Iſrael vocat, vt ei omnia accepta ferant, non idolis: promittens per Cyrum liberationem. 12 Infideles, promiſſo ſaluti non credentes.

1 CVruauit ſe Bel, incuruauit ſe Nebó: fue-
runt ſimulachra eorum beſtiis & iumen
tis: quæ vos ferebant, onerata erant onere *ni-
mio* ad laſsitudinem.
2 Curuauerunt ſeſe, incuruauerunt ſe ſimul,
nec potuerunt eruere ſe ab onere, & anima eo
rum in captiuitatem abiit.
3 Audite me domus Iayacób, & omnes reli-
quiæ domus Iwſraxelis, qui portamini *à me* ab
vtero, *& qui* geſtamini à vulua. B
4 Et vſq; ad ſenectam ego ſum *vobiſcum*, & vſ-
que ad canitiem ego portabo: ego feci, & ego
feram, ego quoque portabo & eruam.
5 Cui aſsimilabitis me, & adæquabitis, aut cõ
parabitis me, & ſimilitudo ero?
6 Qui depromunt aurum de loculo, & argen
tum in ſtatera ponderantes, mercede condu-
cent aurifabrum, facientque ex illo deum *cui*
incuruabunt ſeſe, etiam adorabunt.
7 Portabunt illum ſuper humerum, geſtabunt Baruch 6.c.
eum, & ponent illum in loco ſuo, & ſtabit, de 25
loco ſuo non mouebit ſe: inſuper clamabit ad C
eum, & non reſpondebit, nec de tribulatione
eius ſeruabit eum.
8 Mementote huius, & roborate vos, reduci-
te præuaricatores ſuper cor.
9 Recordamini priorũ quę à ſeculo *contigerunt*:
quoniam

quoniam ego Deus, & non *eſt* vltrà Deus, ne-
que eſt ſicut ego:
10 Annuntians ab exordio nouiſsimum, & ab
initio ea quæ nondum facta ſunt, dicens, Con
ſilium meum ſtabit, & omnem voluntatem
D meam faciam.
11 Vocans ab Oriente auem, de terra longin-
qua virum conſilij mei: etiam loquutus ſum,
etiam adducam illud: formaui, etiam faciam
illud.
12 Audite me duri corde, qui procul eſtis à iu-
ſtitia:
13 Appropinquare faciam iuſtitiam meam, nô
elôgabit ſe, nec ſalus mea moram faciet: & da-
bo in Tſiión ſalutem, *&* Iſraeli gloriam
meam.

CAPVT XLVII.

1 *Regni Babylonici deſtructio.* 6 *Imperium Babylonii auferetur, quòd fuerint immiſericordes adverſus Iſraelem.*

1 DEſcende, & ſede in puluere virgo filia
Babél, ſede in terra, non eſt *vltrà* ſolium
tibi ô filia Chaſdim, quia non addes vt vocēt
te teneram & delicatam.
2 Tolle molas, & mole farinam: denuda cin-
cinnos tuos, diſcooperi plantas, detege crura,
tranſi flumina.
Nahum 3.e.5 3 Reuelabitur turpitudo tua, etiam videbitur
opprobrium tuum, vltionem capiam, & non
occurram *tibi ſicut* homines.
4 Redemptor noſter, Iehouáh exercituum no
men eius, Sanctus Iſraelis.
5 Sede, tace, & intra in tenebras filia Chaſ-
dim: quia non addes vt vocent te Dominam
regnorum.
B 6 Iratus fui contra populum meum, contami
naui hæreditatem meam: tradidiq; eos in ma
num tuam, nec preſtitiſti eis miſericordias: ſu
per ſenem aggrauaſti iugum tuum valde:
7 Et dixiſti, In æternum ero domina: adeò vt
non poſueris hæc ſuper cor tuum, neq; recor-
data fueris nouiſsimi tui.
8 Nunc ergo audi iſtud ô delicata, quæ habi-
tas confidenter: quæ dicis in corde tuo, Ego
ſum, & non eſt præter me vltrà: non ſedebo vi
dua, nec cognoſcam orbitatem.
Infrà 51.f.19 Apo.18.b.7 9 Euenient autem tibi duo hęc ſubitò eodem
tempore, orbitas & viduitas, quum perfecta
C fuerint ipſa *mala*: venient *inquam* ſuper te pro-
pter multitudinem maleficiorū tuorum, pro-
pter fortitudinem incantatorum tuorum ue-
hementem.
10 Fidiſti quoque malitiæ tuæ, & dixiſti: Non eſt
qui uideat me, ſapientia tua *&* ſcientia tua i-
pſa rebellare fecit te, dixiſtique in corde tuo,
Ego ſum, & nulla eſt præter me vltrà.
11 Propterea veniet ſuper te *dies* mala, neſcies
lucem eius: & cadet ſuper te contritio quam
non poteris remouere, veniétque ſuper te re-
pente deſolatio *quam* neſcies.
D 12 Sta nunc cum incantationibus tuis, & cum
multitudine maleficiorum tuorum in quibus
laboraſti ab adoleſcentia tua: ſi fortè poſsis
proficere, ſi fortè robores te.
13 Fatigata es multitudine conſiliorū tuorum:
ſtent nunc & ſeruent te ſpeculantes cælum,
qui contemplantur ſtellas: quique cognoſce-
re faciunt menſes, ab iis quæ ventura ſunt ſu-
per te.

14 Ecce erunt tanquam ſtipula, ignis combu-
ret eos: non liberabunt animam ſuam de ma-
nu flammæ: non erit pruna ad calefaciendum
ſe, nec ignis ad ſedendum coram eo.
15 Sic erunt tibi ij in quibus laboraſti: negocia
tores tui ab adoleſcentia tua: quiſque ante ſe
errabit, non erit qui ſeruet te.

CAPVT XLVIII.

1 *In Iudæos hypocritas, nomine quidem in Deo gloriantes; factis autem denegantes.* 4 *Iudæorum gens obſtinata.* 9 *Expectat nos Deus ad pœnitentiam, vt glorificetur ob ſeruatum populum.* 16 *Eſaiæ verba conſolantis populum in captiuitate.*

1 AVdite hoc domus Iaacób, qui vocami-
ni ex nomine Iſraelis: & de aquis Ie-
hudáh exierunt, qui iurant per nomē Iehouę,
& Dei Iſraelis recordantur, nô in veritate,
neque in iuſtitia.
2 Quoniam ab vrbe ſancta uocantur, & Deo
Iſraelis innixi ſunt: Iehouáh exercituum
nomen eius.
3 Priora extunc annuntiaui, & ex ore meo e-
xierunt, & audire feci ea: repente feci, & eue-
nerunt.
4 Iam noui quòd durus es, & *ut* neruus ferreus
ceruix tua, & frons tua vt æs.
5 Annūtiaui inquam tibi iam olim, antequam
eueniret audire feci te: ne fortè diceres, Idolū
meum fecit hæc, & ſculptile meum, & confla-
tile meum præcepit ea.
6 Audiſti, vide totū hoc: & vos nónne annun- B
ciabitis? audire feci te noua extunc, & conſer-
uata *apud me*, & non noueras ea.
7 Nunc creata ſunt, & non extunc, neque ante
diem hunc audiueras ea: ne fortè diceres, Ec-
ce noueram ea.
8 Etiam non audiſti, etiam non cognouiſti, e-
tiā extunc nô fuit aperta auris tua: noui enim
quòd præuaricando preuaricareris, quódque
præuaricator ab vtero vocatus ſis.
9 Propter nomen meum differam furorem
meum, & *propter* laudem meam prolongabo
iram meam tibi, vt non ſuccidam te.
10 Ecce purificaui te, & non tanquam argen-
tum: elegi te in fornace afflictionis.
11 Propter me, propter me *inquam*, faciam: nam
quomodo eſſet pollutū *nomen meum*? gloriam Supr.42.b.8
quoque meam alteri non dabo.
12 Audi me Iaacób, & Iſraél vocatus à me: Sup.41.b.4.
ego ſum, ego primus, etiam ego nouiſsimus. & 44.a.6
13 Manus quoque mea fundauit terrā, & dexte C
ra mea palmo menſa eſt cælos: voco ego eos,
& aſtant ſimul.
14 Congregate vos omnes, & audite, quis in-
ter eos annuntiauit iſta? Iehouáh dilexit eum,
& faciet voluntatem eius in Babél, & brachiū
eius erit in Chaſdim.
15 Ego, ego loquutus ſum, etiam vocaui eum:
adduxi eum, & etiam proſperabitur via eius.
16 Appropinquate ad me, audite hoc: nô à prin
cipio in abſcondito loquutus ſum: à tempore
quo fuit ipſa *prophetia*, ibi eram: & nunc Domi
nus Iehouáh miſit me, & Spiritus eius.
17 Sic dixit Iehouáh redemptor tuus, Sanctus
Iſraelis, Ego Iehouáh Deus tuus docens te,
vt proſim: dirigens te per viam per quam am-
bules.
18 Vtinam attendiſſes ad mandata mea, tunc D
fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua
velut

velut fluctus maris:
19 Fuiſſet quoque velut arena ſemen tuum, &
Exo. 17. b. 6 germina vteri tui ſicut lapilli eius: nō excide-
retur, neque diſsiparetur nomen eius à fa-
cie mea.
20 Egredimini de Babél, fugite à Chaſdim:
Numer. 20. b. 11 in voce clamoris annunciate, *&* audire facite
hoc, efferte illud vſque ad extremum terræ: di
cite, Redemit Iehouáh ſeruum ſuum Iaacób.
21 Non ſitierūt, per deſerta deduxit eos, aquas
de petra profluere fecit eis: ſciditque petram,
& fluxerunt aquæ.
Infrà 57. d. 21 22 Non eſt pax (dixit Iehouáh) impiis.

CAPVT XLIX.

1 Eccleſiae ex Gentibus congregatae, ſub nomine inſularum alloquitur Christus. 6 Christus etiam ſalus Gentium. 8 Tempus aduentus Christi à Deo conſtitutum, vt miſereatur populi ſui. 14 Conqueritur Eccleſia ſe à Deo derelictam: quam conſolatur Dominus, promittens Gentium multitudinem. 22 Verba Patris promittentis ſe ex omnibus Gentibus electos adducturum in Eccleſiam. 24 Eccleſia obijcit Deo vim hoſtium, à quibus ſe eam liberaturum ipſe promittit.

1 AVdite inſulares me, & attendite populi
délonge: Iehouáh ab vtero vocauit me,
de ventre matris meæ memorauit nomen
meum.
2 Poſuitque os meum tanquam gladium acu
tum, in vmbra manus ſuæ abſcondit me, & po
ſuit me in ſagittam terſam: in pharetra ſua ab-
didit me.
Infrà 51. c. 16 3 Et dixit mihi, Seruus meus *es* tu Iſraél,
quia in te gloriabor.
4 Ego autem dixi, In vacuum laboraui, inani-
ter & vanè fortitudinē meam conſumpſi: verè
iudicium meum eſt cum Iehouáh, & opus
meum cum Deo meo.
B 5 Et nunc dixit Iehouáh qui formauit me ab
vtero ſeruum ſibi, vt reducam ad ſe Iaacób, &
Iſraél ei congregabit ſeſe, & glorioſus ero
in oculis Iehouæ, & Deus meus erit fortitudo
mea.
6 Dixit inquam, Leue eſt vt ſis mihi ſeruus ad
ſuſcitandas tribus Iaacób, & ad reducendam
Sup. 42. b. 6 deſolationem Iſraelis: etiam dedi te in lū-
Act. 13. g. 47 cem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extre-
mum terræ.
7 Sic dixit Iehouáh redemptor Iſraelis, Sā-
ctus eius, ad contemptibilem animā, ad abo-
minatam gentem, ad ſeruum dominorū, Re-
ges videbunt, & ſurgent principes: & adora-
bunt propter Iehouam qui fidelis eſt, *propter*
Sanctum Iſrael, qui elegit te.
2. Cor. 6. a. 2 8 Sic dixit Iehouáh, In tempore beneplaciti
C exaudiui te, & in die ſalutis auxiliatus ſum ti-
bi: atq; conſeruabo te, & dabo te in fœdus po-
puli ad ſuſcitandam terram, vtque hæreditate
obtineas hæreditates deſolatas.
9 Vt dicas vinctis, Exite: & his qui in tenebris
ſunt, Manifeſtate vos: in vijs paſcentur, & in
omnibus *locis* excelſis erunt paſcua eorum.
Apo. 7. d. 16 10 Non eſurient, neque ſitient, neq; percutiet
eos æſtus, aut ſol: quia miſerator eorum diri-
get eos, & ad fontes aquarum deducet eos.
11 Ponam quoq; omnes mōtes meos in viam,
& ſemitæ meæ exaltabuntur.
D 12 Ecce iſti à longinquo venient, & ecce illi ab
Aquilone, & Occidēte, alij verò de terra Si-
nim.
13 Laudate cæli, & exulta terra, & edite mōtes
clamorem: quia conſolatus eſt Iehouáh po-
pulum ſuum, & pauperum ſuorum miſere-
bitur.
14 Dixit autē Siión, Dereliquit me Iehouáh,
& Dominus oblitus eſt mei.
15 Nunquid obliuiſcetur mulier infantis ſui,
ita vt non miſereatur filij vteri ſui? etiam iſtæ
obliuiſcentur, ſed ego non obliuiſcar tui.
16 Ecce in manibus deſcripſi te, muri tui corā E
me ſunt ſemper.
17 Feſtinabunt filij tui, diſsipātes te, & deſtruē
tes te, à te exibunt.
18 Leua per circuitum oculos tuos, & vide, o- Infrà 60. a. 4
mnes iſti congregauerunt ſeſe, venerunt tibi:
viuo ego, dixit Iehouáh, quòd omnibus illis
velut ornamēto veſties te, & ligabis eos *ut tor-*
ques collo tuo tanquam ſponſa.
19 Quia *in* deſertis tuis, & deſolationibus tuis,
& terra deſtructionis tuæ: quia *inquam* nunc at
cta eris præ habitatoribus, & elōgabūt ſe per-
dentes te.
20 Adhuc dicēt in auribus tuis filij orbitatum F
tuarum, Anguſtus eſt mihi locus, ſecede *alio*
propter me, vt habitem.
21 Dicéſque in corde tuo, Quis genuit mihi i-
ſtos, quum ego ſim orbata & ſolitaria? captiua
& recedēs, & iſtos quis educauit? ecce ego re-
manſeram ſola, *&* iſti vnde ſunt?
22 Sic dixit dominus Iehouáh, Ecce leuabo ad
Gentes manum meam, & ad Populos exalta-
bo vexillum meum, & afferēt filios tuos in vl-
nis, & filiæ tuæ ſuper humerum portabuntur.
23 Et erunt Reges nutritij tui, & reginę eorum
nutrices tuæ: proni in terram incuruabūt ſeſe
tibi, & puluerem pedum tuorum lingent: & G
ſcies quòd ſum Iehouáh, quia non pudefient
ſperantes in me.
24 Nunquid tolletur à potente præda? & num
captiuitas iuſta euadet?
25 Atqui ſic dixit Iehouáh, Etiā captiuitas po-
tentis tolletur, & præda robuſti euādet, aduer
ſarium quoque tuum ego iudicabo, & filios
tuos ſeruabo.
26 Et comedere faciam ſpoliatores tuos carnē
ſuam, & tanquā muſto, ſanguine ſuo inebria-
bunt ſe: ſciéntque omnis caro quòd ego Ieho-
uáh ſeruator tuus ſum, & redemptor tuus ro-
buſtus Iaacób.

CAPVT L.

1 Iudæi reiecti à Deo, quòd Chriſtum non recepiſſent. 2 Potentia Dei non minuitur. 4 Chriſtus diſertus. 5 Chriſti obedientia. 6 Chriſtus conſputus, & alapis caeſus. 8 Chriſtus innocens, victor. 10 Inimicis Chriſti pœnitentibus venia promittitur.

1 SIc dixit Iehouáh, Quiſnam eſt iſte liber re-
pudij matris veſtræ quam dimiſi? aut qui
ſunt creditores mei quibus vendidi vos? ecce
propter iniquitates veſtras vēditi eſtis, & pro-
pter ſcelera veſtra dimiſſa eſt mater veſtra.
2 Cur veni, & nemo adfuit: vocaui, & non fuit
qui reſponderet? nūquid abbreuiando abbre- Infr. 59. a. 1
uiauit ſe manus mea vt non redimat? annō iā B
me potentia ad eruēdum? ecce, increpatione
mea ſiccare facio mare, ponō flumina in deſer
tum: ita vt computreſcāt piſces eorū eo quòd
non eſt aqua, & moriantur ſiti.
3 Induo cælos tenebris, & *quaſi* ſaccum pono
operimentum eorum.
4 Dominus Iehouáh dedit mihi linguam eru
ditorum, vt ſciam *dicere* in tempore ſitibundo
verbum:

verbum: excitabit ſingulis matutinis, excita-
bit *inquam* mihi aurem ad audiendum, ſicut do
ctis.
5 Dominus Iehouáh aperuit mihi aurem, &
ego non fui rebellis: retrorſum non ſum con-
uerſus.
Math.26.g.67 6 Corpus meum dedi percutientibus, & ge-
nas meas vellentibus: faciem meam non abſ-
C condi ab ignominiis & ſputo.
7 Dominus autem Iehouáh auxiliabatur mi-
hi, ideo non fui confuſus: propterea poſui fa-
ciem meam vt ſilicẽ, & ſcio quòd non pudore
afficiar.
Rom.8.c.33 8 Iuxtà eſt qui iuſtificat me, quis contendet
mecum? conſiſtamus ſimul, quis aduerſarius
meus? accedat ad me.
9 Ecce Dominus Iehouáh auxiliabitur mihi,
D quis eſt qui condemnet me? ecce omnes ipſi
tanquam veſtimentum veteraſcent, tinea co-
medet eos.
10 Quis inter vos eſt timens Iehouam? audiat
vocẽ ſerui eius: qui ambulauit *in* tenebris, nec
fuit ſplendor ei, ſperet in nomine Iehouæ, &
innitatur Deo ſuo.
11 Ecce omnes vos ſuccenditis ignem, accincti
eſtis ſcintillis: ambulate in foco ignis veſtri, &
in ſcintillis quas ſuccendiſtis: de manu mea
fuit hoc vobis, in dolore moriemini.

CAPVT LI.

1 Fideles adhortatur Deus ad fidem & patiẽtiam exemplo Abrahæ, qui putant ſe deſertos. 5 Chriſtus expectatio Gentiũ. 7 Aufert timorem humanum à fidelibus. 17 Docet in quanta miſeria agat Ieruſalem, prædicturus beneficium liberationis eius.

1 AVdite me qui ſectamini iuſtitiam, quæ-
rentes Iehouam: aſpicite ad petram *un-
de* exciſi eſtis, & ad perforationem ciſternæ vn
de eruti eſtis.
2 Aſpicite ad Abraham patrem veſtrum, & ad
Saráh *quæ* parturiuit vos: quia vnicum vo-
caui eum, & benedixit ei, multiplicauique
eum.
3 Vtique conſolabitur Iehouáh Siión, conſo
latus eſt omnes deſolationes eius: ponetque
deſertum eius tanquam delicias, & ſolitudi-
nem eius veluti hortum Iehouæ: gaudium &
lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, &
B vox laudis.
4 Attendite ad me popule mi, & gens mea au
res arrige ad me: quia Lex à me exibit, & iudi-
cium meum in lucem populorum quieſcere
faciam.
5 Propè eſt iuſtitia mea, egreſſa eſt ſalus mea,
& brachia mea populos iudicabunt: me inſu-
lares expectabũt, & brachium meum præſto-
labuntur.
6 Leuate in cælum oculos veſtros, & aſpicite
terram deorſum: cæli enim vt fumus deficiẽt,
C & terra velut veſtimentum veteraſcet, habita-
tores quoque eius ſimiliter interibunt: ſalus
autem mea in ſempiternũ erit, & iuſtitia mea
non contereretur.
7 Audite me qui cognoſcitis iuſtitiam, popu-
lus in quorum corde Lex mea eſt: ne timeatis
opprobrium hominum, & propter opprobria
eorum ne frangamini *animo*.
8 Quia ſicut veſtimentum comedet eos tinea,
& velut lanam deuorabit eos vermis: iuſtitia
autem mea in ſempiternum erit, & ſalus mea
in generationem generationum.
9 Suſcita te, ſuſcita te, indue te fortitudinem D
ô brachium Iehouæ: ſuſcita te *inquam* ſicut *in*
diebus antiquis, ſicut in generationibus ſecu-
lorum: annon tu es *brachium illud* quod exci-
dit Ægyptum, *quodque* dolore affecit draco-
nem?
10 Nónne tu es *brachium illud* quod exiccauit Exo.14.e.21
mare, & aquas voraginis magnæ? quod po-
ſuit profundum maris viam, vt tranſirent re-
dempti?
11 Et redempti Iehouę reuertantur, & veniant
in Siión cum laude, lætitia quoque ſempiter
na ſit ſuper caput eorum: gaudium & lętitiam
aſſequantur, fugiántque dolor & gemitus.
12 Ego ego ſum conſolator veſter: quæ es tu vt
timeas ab homine qui morietur, & à filio ho-
minis *qui tanquam* herba dabitur?
13 Et oblitus es Iehouæ factoris tui, qui exten- E
dit cælos, & fundauit terram: & formidaſti iu-
giter tota die à facie furoris opprimentis, qui
comparat ſe vt perdat: ſed vbinam eſt furor *il-
lius* opprimentis?
14 Feſtinat ligatus vt ſoluatur, & non moriatur
in fouea, nec deficiat panis eius.
15 Ego autem ſum Iehouáh Deus tuus qui di-
uiſit mare, & perſonuerunt fluctus eius: Ieho-
uáh exercituum nomen eius.
16 Et poſui verba mea in ore tuo, & in vmbra Supr.49.a.2
manus meæ protexi te, vt plãtes cælos, & fun
des terram, & dicas ad Siión: Populus meus
es tu.
17 Suſcita te, ſuſcita te, ſurge Ieruſaláim, quæ F
bibiſti de manu Iehouæ calicem furoris eius,
fæces calicis tremoris bibiſti, & expreſsiſti.
18 Non eſt ductor ei ex omnibus filiis quos ge
nuit, nec eſt qui apprehendat manum eius ex
omnibus filiis quos enutriuit.
19 Duo hæc acciderunt tibi, quis condolebit ti Sup.47.b.9
bi? vaſtitas, & contritio, & fames, & gladius, *in*
quo conſolabor te?
20 Filij tui defecerunt, iacuerunt in capite o- G
mnium platearum, velut bos ſylueſtris in re-
ti, pleni furore Iehouæ, increpatione Dei tui.
21 Idcirco audi nunc hoc paupercula, & ebria
anguſtiis, & non vino:
22 Sic dixit dominus tuus Iehouáh, ac Deus
tuus qui aget cauſam populi ſui, Ecce tuli de
manu tua calicem tremoris, fæcem calicis fu-
roris mei, non adiicies vt bibas illum vltrà:
23 Sed ponam illum in manu depopulãtium
te, qui dixerunt animæ tuæ, Incurua te, & trãſi
bimus *ſuper te*: & poſuiſti vt terrã corpus tuũ,
& velut plateam tranſeuntibus.

CAPVT LII.

1 Finem tribulationis prænuntiat à falſis doctoribus & Prophetis, ſicut olim à captiuitate Babylonica. 7 De prædicatoribus miſſis ad euangelizandum. 9 Laus ob remiſsionem per Chriſtum. 11 Opera poſt fidem in Chriſtum. 13 De Chriſti paſsione & glorificatione.

1 SVſcita te, ſuſcita te, indue te fortitudine
tua Siión: indue te veſtimẽtis gloriæ tuæ
Ieruſalaím ciuitas ſancta: quia non adiiciet
vt veniat per te vltrà incircuncisſus & immun-
dus.
2 Excute te de puluere, ſurge, ſede Ieruſa-
láim: ſolue te à vinculis colli tui, captiua filia
Siión.
3 Sic enim dixit Iehouáh: Gratis venundati e-
ſtis,

ſtis,& abſque argento redimemini.
Gen.46.a.6 4 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, In Ægy-
ptum deſcendit populus meus initio,vt pere-
grinaretur ibi, & Aſſur pro nihilo oppreſsit
eum.
B 5 Et nunc quid mihi hic, dixit Iehouáh? quo-
niam ablatus eſt populus meus gratis, domi-
Ezech.36.d. natores eius vlulare faciũt *eum*, dixit Iehouáh,
20 & iugiter tota die nomen meum ſpernitur.
Rom.2.d.24 6 Propterea cognoſcet populus meus nomen
meũ, in die illa, quòd ego ipſe qui loquebar,
ecce adſum.
Nahũ 1.d.15 7 Quàm ſpecioſi ſunt ſuper mõtes pedes euã
Rom.10.c.15 gelizantis, publicantis pacem: euangelizãtis
bonum, prædicantis ſalutem, dicentis ad Si-
ión, Regnat Deus tuus.
C 8 Vox ſpeculatorum tuorum *tunc audietur*, at-
tollent vocem, ſimul clamabũt: quia oculo ad
oculum videbunt, quum reduxerit Iehouáh
Siión.
9 Cãtate, laudate ſimul, deſerta Ieruſaláim:
quia conſolatus eſt Iehouáh populum ſuum,
redemit Ieruſaláim.
10 Denudauit Iehouáh brachium ſanctũ ſuum
Pſal.97.a.2 in oculis omnium Gẽtium, & videbũt omnes
fines terræ ſalutem Dei noſtri.
2.Corinth.6. 11 Recedite, recedite, exite inde: pollutum no-
d.17 lite contingere: exite de medio eius, purifica-
te vos qui fertis vaſa Iehouæ,
D 12 Nõ enim cum feſtinatione exibitis, & cum
fuga nõ ambulabitis: quoniam præcedet vos
Iehouáh, & congregabit vos Deus Iſra-
raél.
13 Ecce intelliget ſeruus meus, exaltabitur, &
eleuabitur, ſublimiſque erit valde.
14 Quemadmodum admirati ſunt ſuper illum
multi, *quod* adeò corruptus eſſet præ viro a-
ſpectus eius, & forma eius præ filiis homi-
num.
15 Sic aſperget gẽtes multas, ſuper ipſum clau
Rom.15.c.21 dent Reges os ſuum: quia quod non fuerat
antea narratum *ipſis*, videbunt: & quod non au-
dierant, intelligent.

CAPVT LIII.

1 Quod non omnes obediant Euangelio. 3 Afflictio Chriſti pro peccatorum noſtrorũ ſatisfactione. 6 Omnes peccatores, omnibus Chriſto opus. 9 Chriſti innocentia. 11 [illegible]

Ioan.12.f.38 1 QVis credidit auditui noſtro? & brachium
Rom.10.c.16 Iehouæ cui reuelatum eſt?
2 Et aſcendit ſicut virgultum coram eo,
& velut radix de terra deſerti: nõ *erat* forma ei,
neque decor: aſpeximus autem eum, & nõ *erat*
aſpectus, & *non* deſiderauimus eum *videre*.
Marci.9.b.12 3 Deſpectus *fuit* & reiectus inter viros vir do-
lorum, & expertus infirmitatem, & veluti ab-
ſconſio faciei ab eo: deſpectus *inquam*, & nõ pu
tauimus eum.
Matt.8.c.17 4 Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolo-
1.Pet.2.d.24 res noſtros portauit: nos autem reputauimus
eum plagis affectum, percuſſum à Deo, & hu-
B miliatum.
1.Cor.15.a.3 5 Ipſe autem vulneratus eſt propter præuari-
cationes noſtras, attritus eſt propter iniquita-
tes noſtras: caſtigatio pacis noſtræ ſuper eum,
& liuor eius ſanitas *fuit* nobis.
6 Omnes nos ſicut oues errauimus, vnuſquiſ-
que ad viam ſuam declinauit, & Iehouáh cõ-
iecit in illum iniquitates omnium noſtrûm.

7 Oppreſſus fuit, & ipſe afflictus, & non ape- Ioã.10.c.17
ruit os ſuum: ſicut agnus ad mactationem du-
ctus eſt, & velut ouis coram tondente ſe, ob-
mutuit, nec aperuit os ſuum. Mat.26.f.63
8 A carcere & iudicio ſublatus eſt: & genera- Act.8.f.32
tionem eius quis enarrabit? quia abſciſſus eſt C
è terra viuentium: propter præuaricationem
populi mei plaga *fuit* ei.
9 Et dedit cũ impiis ſepulturam eius, & cum
diuite in morte ſua: quáuis iniquitatem non 1.Pet.2.d.22
fecerit, nec dolus fuerit in ore eius. 1.Ioan.3.a.5
10 Iehouáh autem voluit conterere eum, *&* æ-
grotare fecit *eum*: quum poſuerit *ſeipſum* ſacrifi-
cium pro delicta anima eius, videbit ſemen
quod prolongabit dies, & voluntas Iehouæ in D
manu eius proſperabitur.
11 Propter laborem animæ ſuæ videbit *fructum*
quo ſaturabitur: ſcientia ſui iuſtificabit iuſtus
ſeruus meus multos, & iniquitates ipſorum
ipſe portabit.
12 Ideo partem dabo ei cum multis, & cum for
tibus diuidet ſpolia: eo quòd effudit in mortẽ Mar.15.c.28
animam ſuam, & cum præuaricatoribus annu Luc.22.d.37
meratus eſt: ipſe quoque peccatũ multorum
tulit, & pro præuaricatoribus orauit.

CAPVT LIIII.

1 Plures ex Gentibus Chriſto credentes, quàm ex Iudæis. 4 Promiſſionem ſuam de regno Chriſti confirmat Deus, ne quid timeamus. 11 Conſolatio qua magnificentia, ſecuritas, & fœlicitas regni Chriſti docetur.

1 LAuda ſterilis, quæ nõ pariebas, prorum- Luc.23.d.29
pe in laudem, *&* exulta, quæ non partu- Gal.4.d.27
riebas: quia plures ſunt filij deſolatæ quàm fi-
lij maritatæ, dixit Iehouáh.
2 Dilata locum tabernaculi tui, & cortinas ta
bernaculorum tuorum extendant, ne prohi-
beas: prolonga funiculos tuos, & clauos tuos
conſolida.
3 Ad dexteram enim & ſiniſtram dilataberis, B
ſemen quoque tuum Gentes hæreditate acci
piet, & ciuitates deſolatas inhabitabit.
4 Ne timeas, quia non afficieris pudore, nec
erubeſces, quia non afficieris ignominia: pu-
doris enim adoleſcentiæ tuæ obliuiſcẽris, &
opprobrij viduitatis tuæ nõ recordaberis am-
plius.
5 Nam maritus tuus, *eſt* factor tuus, Iehouáh Luc.1.c.18
exercituum nomen eius: & redemptor tuus, C
Sanctus Iſraelis, Deus vniuerſæ terræ vo-
catur.
6 Quia ſicut mulierem derelictam & dolore
affectam ſpiritu, vocauit te Iehouáh, & vxo-
rem adoleſcentiæ, quum repudiata fueris, di-
xit Deus tuus.
7 Momento paruo dereliqui te, at in miſera-
tionibus magnis congregabo te.
8 In momento iræ abſcondi faciem meam ad
momentum à te: at in miſericordia ſempiter-
na miſertus ſum tui, dixit Redemptor tuus Ie D
houáh.
9 Nam *ut* aquæ Nóahh hoc mihi, cui iuraui Geneſ.9.b.11
quòd non tranſirent aquæ Nóahh vltrà ſuper
terram: ſic iuraui quòd non iraſcar contra te,
nec increpabo te.
10 Montes enim mouebunt ſeſe, & colles nu-
tabunt: miſericordia autem mea à te non rece
der, & fœdus pacis meæ non nutabit, dixit mi
ſerator tuus Iehouáh, B

11 Paupercula in turbine verſans non accepit
conſolationem: en ego iacere faciam in car-
bunculis lapides tuos, & fundabo te in ſap-
phiris,
12 Et ponam *ex* margaritis feneſtras tuas, &
portas tuas ex lapidibus carbunculi, atque o-
mnem terminum tuum *ex* lapidibus deſidera
F bilibus.
13 Vniuerſi quoque filij tui *erunt* docti à Ieho-
Ioan.6.e.45 uáh,& multiplicabit pacem filiorum tuorum.
14 In iuſtitia fundaberis, lõgè aberis ab oppreſ
ſione, quia non timebis *eam*: & à contritione,
quia non appropinquabit tibi.
15 En congregando congregabit ſe *populus con-
tra te* abſque me: quiſquis congregauerit ſe te-
cum, contra te cadet.
G 16 Ecce ego creaui fabrum ferrarium ſufflantẽ
in igne prunas, & proferentem inſtrumẽtum
in opus ſuum:& ego inquã creaui vaſtatorem
ad perdendum.
17 Omne inſtrumentum quod formabitur cõ-
tra te,non proſperabitur: & omnem linguam
quæ ſurget contra te in iudicium condemna-
bis.hæc *eſt* hæreditas ſeruorum Iehouæ,& iu-
ſtitia eorum à me eſt, dixit Iehouáh.

CAPVT LV.

1 *Exhortatur ad audiendum verbum Domini.* 6 *Pœnitentia.*
7 *Miſericordia.* 10 *Verbum Dei prædicatum fructificans.*
12 *Lætitia.*

Eccli.51.d. 34 1 OMnes ſitiẽtes venite ad aquas: *etiam* vos
quibus non eſt argentum, venite, emi-
te,& comedite: venite inquam, emite abſque
argento & abſque *ullo* precio vinum & lac.
2 Quare appenditis argẽtum in non panem,
& laborem veſtrum in *id quod* ſaturare non po
teſt? audite audiendo me, & comedite bonũ,
delectabitúrque in pinguedine anima veſtra.
3 Inclinate aurem veſtram,& venite ad me:au
dite, & viuet anima veſtra:feriámq; vobiſcum
Act.13.e.34 pactum ſempiternnm, miſericordias Dauid fi
B deles.
4 Ecce teſtem populis dedi eum, ducẽ & præ-
ceptorem populis.
5 En gentem quam non noſti vocabis *ad te*: &
gentes quę non nouerunt te ad te currẽt pro-
pter Iehouam Deum tuum, & Sanctũ Iſraẽ
lis,quia glorificabit te.
6 Quærite Dominũ dum inuenitur,inuocate
eum dum eſt propinquus.
7 Derelinquat impius viam ſuam, & vir ini-
quus cogitationes ſuas: reuertatúrque ad Ie-
houam, & miſerebitur eius: & ad Deum no-
C ſtrum, quoniam multus eſt ad remittendum.
8 Non enim cogitationes meæ, cogitationes
veſtræ: nec viæ veſtræ, viæ meæ, dixit Ieho-
uáh.
9 Nam quanto altiores ſunt cæli quàm terra,
tanto altiores ſunt viæ meæ quam viæ veſtræ,
& cogitationes meæ quàm cogitationes ve-
ſtræ.
10 Certè quemadmodum deſcendit imber &
nix de cælo,& illuc nõ reuertitur,ſed inebriat
terrã, & gignere facit eam, ac germinare eam
facit, & dabit ſemen ſerenti & panem come-
denti:
D 11 Sic erit verbum meum quod egredietur de
ore meo,non reuertetur ad me vacuum,ſed fa
cit quod volo,& proſperatur in his ad quę mi-
ſi ipſum.
12 In lætitia enim egrediemini, & in pace de-
ducemini: montes & colles cantabunt coram
vobis laudem, & omnes arbores agri plaudẽt
manu.
13 Pro ſpina alba aſcendet abies, *&* pro vrtica
aſcendet myrtus: eritque Iehouæ in nomẽ,*&*
in ſignum æternum,non delebitur.

CAPVT LVI.

1 *Adhortatur ad iudicium,& iuſtitiam,& ſabbatiſmum.* 3 *Con
ſolatur propheta proſelytos, qui in numerum Iudæorum recepti,de-
ſperabãt ſe ſaluatum iri,quòd ex ſemine Abrahã nõ eſſent.* 9 *In-
uehitur in epiſcoporum impietatem.*

1 SIc dixit Iehouáh, Cuſtodite iudicium, & Sap.1.a.1
facite iuſtitiam: nam propè eſt ſalus mea
vt veniat, & iuſtitia mea vt reueletur.
2 Beatus homo qui fecerit hoc, & filius homi
nis qui apprehẽderit iſtud: *&* qui cuſtodit ſab
bathum ne polluat illud, quique cuſtodit ma-
num ſuam ne faciat vllum malum.
3 Et ne dicat filius alienigenæ, qui adhæret Ie
houæ,dicendo, Separando ſeparabit me Ieho
uáh à populo ſuo: nec dicat eunuchus, Ecce
ſum arbor arida.
4 Quia ſic dixit Iehouáh eunuchis,Qui ſerua- B
uerint ſabbatha mea, & elegerint quæ volui,
apprehenderintque fœdus meum:
5 Dabo eis in domo mea, & intra muros me-
os locum, & nomen melius quàm filiis & fi-
liabus: nomen ſempiternum dabo eis quod
non peribit.
6 Filios autem alienigenas qui adhærent Ie-
houæ vt miniſtrent ei, diligántque nomen Ie-
houæ, vt ſint ei ſerui: quencunque cuſtodien-
tem ſabbathum ne polluat illud, & tenentes
fœdus meum: C
7 Adducam eos ad montem ſanctum meum,
& lætificabo eos in domo orationis meæ:ho-
locauſta eorum & victimæ eorum erunt *mihi* Mat.21.b.13
grata ſuper altari meo: quia domus mea, do- Mar.11.c.17
mus orationis vocabitur omnibus populis. Luc.16.g.46
8 Ait Dominus Iehouáh, qui cõgregat diſper
ſos Iſraelis, Adhuc congregabo ſuper eum
congregatos eius.
9 Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum,
omnes *quoque* beſtiæ ſyluæ.
10 Speculatores eius cęci, vniuerſi ipſi nihil no D
runt: vniuerſi ipſi canes muti qui non valẽt la-
trare, dormitantes, iacentes, diligentes dor-
mitare.
11 Canes autem fortes anima non nouerunt ſa
turari,& ipſi paſtores non norunt intelligere, Iere.5.6.c.13
vniuerſi in viam ſuam reuerſi ſunt, quiſque ad
auaritiam ſuam,in termino ſuo.
12 Venite *inquiunt*,accipiamus vinũ, & inebrie- Sap.2.b.6
mur ſechar: eritque ſicut hæc, dies craſtina,
vel maior multò *cum* excellentia.

CAPVT LVII.

1 *Iuſtorum finis incognitus.* 2 *Pax eorum, & requies.* 3 *Im-
pij vocantur ad iudiciũ,quibus multa ſcelera obijciuntur.* 13 *Spe-
rãtibus in Domino, vita æterna hæreditas promittitur.* 17 *Qua-
re mali percuſſi.*

1 IVſtus perit, & non *eſt* quiſquam qui ponat
ſuper cor: & viri miſericordes congregãtur
ad populum ſuum, nec *eſt* qui intelligat quòd pro-
pter malum *venturum* congregatur iuſtus ille.
2 Ingredietur *in* pace, requieſcẽt in cubilibus
ſuis, qui ambulauerit coram eo.

3 Vos

3 Vos autem accedite huc filij auguratricis, ſe-
men adulteri, & *quorum mater* fornicata eſt.
4 Super quo oblectati eſtis, contra quem dila-
taſtis os, protraxiſtis linguam? annon eſtis fi-
lij præuaricatores, ſemen mendax.
5 Incaleſcentes cum diis ſub omni ligno viri-
di, immolantes paruulos in torrentibus ſub-
ter eminentes petras.
B 6 In lenibus petris torrentis *eſt* pars tua, ipſi
ſunt ſors tua: etiam ipſis fudiſti libamen, obtu
liſti ſacrificium: nunquid ſuper his conſolatio-
nem accipiam?
7 Super montem excelſum & eleuatum po-
ſuiſti cubile tuum: illuc etiam aſcendiſti ad im-
molandum victimam:
8 Et poſt oſtium & poſtem poſuiſti ſuffitum
tuum: quia à me *diſcedens* diſcooperuiſti *turpitu
dinem tuam*, & aſcendiſti *excelſa*, dilataſti cubile
tuum, & pepigiſti *pactum* cum eis, dilexiſti cu-
bile eorum, *in omni* loco *quem* vidiſti.
9 Munera quoque detuliſti Regi cum oleo,
& multiplicaſti pigmenta tua, miſiſtique lega
tos tuos procul, & deieciſti teipſam vſque ad
inferos.
C 10 Multitudine viarum tuarum fatigaſti te, nec
dixiſti, Deſperatum eſt: vitam manus tuæ in-
ueniſti, propterea non ægrotaſti.
11 Et quem formidaſti & timuiſti, quòd men-
tita es *mihi*, nec mei es recordata, neque poſui-
ſti ſuper cor tuum? nónne *quia* ego tacui, & *qui-
dem* à ſeculo, ideo me non timuiſti?
12 Ego annũtiabo iuſtitiam tuam, & opera tua
quæ non proderunt tibi.
13 Quum clamaueris, liberent te *milites* congre
gati à te: atque eos omnes tollet ventus, tollet
vanitas: qui autem ſperat in me, hæreditate ca
piet terram, & poſſidebit montem ſanctum
meum.
Infr. 62. d. 10 14 Dicétque, Eleuate, eleuate, mundate viã: tol
lite offendiculum de via populi mei.
15 Quia ſic dicit Excelſus & ſublimis, habitans
in ſeculum, & cuius nomen *eſt* Sanctus: excel-
ſum *locum* & ſanctum habito, & cum contrito
& humili ſpiritu, vt viuificem ſpiritum humi-
D lium, & vt viuificem cor contritorum.
16 Non enim in ſempiternum litigabo, nec in
ſeculum iraſcar: quia ſpiritus *qui eſt* à facie mea
induit *corpus*, & animas ego feci.
17 Propter iniquitatẽ auaritię eius iratus ſum,
& percuſsi eum abſcondendo faciem meam,
& indignatus ſum: & abiit rebellis per viã cor
dis ſui.
18 Vias eius vidi, & ſanabo eum: deducámque
eum, & reddam conſolationes ei, & lugenti-
bus eius.
19 Creo fructum labiorum, pacem, pacem lon
ginquo & propinquo, dixit Iehouáh, & ſano
eum.
20 Impij autem ſunt veluti mare impulſum:
nam quieſcere non poteſt, propellúntque a-
quæ eius cœnum & lutum.
21 Non *eſt* pax (dixit Deus) impiis.

CAPVT LVIII.

1 [illegible] 3 Murmurant hypocritæ. Ieiunium impiorum & ieiunium Dei. 13 Sabbathum Dei.

Sup. 48. d. 11 1 CLama gutture, ne prohibeas *clamorem*, tã-
quam tuba exalta vocem tuam, & annũ-
tia populo meo præuaricationem ſuam, & do
mui Iaacób peccatum ſuum.
2 Me tamen per ſingulos dies quærunt, & ſci-
re vias meas volunt: veluti gens quę iuſtitiam
fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit:
interrogant me iudicia iuſtitiæ, appropinqua
tionem Dei volunt.
3 Vt quid, *inquiunt*, ieiunauimus, & non aſpe-
xiſti? afflix imus animas noſtras, & neſciſti? ec-
ce in die ieiunij veſtri inuenitis quod vultis,
& omnes facultates veſtras exigitis.
4 Ecce ad litem & contentionem ieiunatis, &
vt percutiatis pugno impiè: ne ieiunetis *poſt-
hac* ſicut hodie, vt audire faciatis in excelſo vo
cem veſtram.
5 An tale eſt ieiunium quod elegi, per diem vt Zachar. 7. b. 5
affligat homo animam ſuam? an vt incuruet B
ſicut iũcus caput ſuum, & ſaccum & cinerem
ſternat? an iſtud vocabis ieiuniũ, & diem acce
ptabilem Iehouæ?
6 Nónne hoc eſt ieiunium quod elegi, Vt diſ-
ſoluas colligationes impietatis, ſoluas faſci-
culos graues, & dimittas confractos liberos,
atque vt omne iugum diſrumpatis?
7 Nónne vt frangas eſurienti panem tuum, & Ezech. 18. b.
pauperes vagos introducas in domum? quum 16
videris nudum, operias eum, & à carne tua ne Matt. 25. c. 35
abſcondas te?
8 Tunc erumpet veluti aurora lumen tuum, C
& ſanitas tua citò germinabit, ibítque coram
te iuſtitia tua, gloria Iehouæ colliget te.
9 Tunc inuocabis, & Iehouáh exaudiet te: cla
mabis, & dicet, Ecce adſum. ſi abſtuleris è me-
dio tui iugum, *deſieriſque* emittere digitum, &
loqui iniquitatem:
10 Et *ſi* protuleris famelico animã tuam, & ani
mam afflictam ſaturaueris: orietur in tenebris
lux tua, & caligo tua erit ſicut meridies.
11 Deducétq; te Iehouáh ſemper, & ſaturabit
in ſiccitatibus animam tuam, oſſáque tua im-
pinguabit: & eris veluti hortus irriguus, ac ve
lut ſcaturigo aquarum, cuius aquæ non defi- D
ciunt.
12 Et erunt ex te qui ædificabunt deſerta longi Infrà 61. b. 4
temporis, fundamenta generationis & gene-
rationis ſtare facies: vocaberíſque Sepiens ru-
pturam, reductor ſemitarum ad habitan-
dum.
13 Si reuerti feceris à Sabbatho pedem tuum,
vt non facias voluntatem tuam in die ſancto
meo, & vocaueris Sabbathum delicias, ſanctũ
Iehouæ glorioſum, & honore affeceris illud
vt non facias vias tuas, *neque* inuenias volunta
tem tuam, *néue* loquaris verbum:
14 Tunc delectaberis in Iehouáh, & equitare
faciam te ſuper excelſa terræ, & comedere fa-
ciam te hæreditatem Iaacób patris tui: quia
os Iehouæ loquutum eſt.

CAPVT LIX.

1 Noſtra culpa fit vt neque ſaluet nos Dominus, neque exaudiat. 3 Iniquitates noſtras recenſet Propheta. 9 Peccata cauſa ſunt excæcationis noſtræ. 12 Confeſsio peccatorum. 14 Mundo impietatibus abundanti, memor miſericordiæ ſuæ Deus parcit. 21 Verbum Dei manet Eccleſiæ.

1 ECce non eſt abbreuiata manus Iehouæ, Num. 11. c. 23
vt ſaluare nõ poſsit, nec aggrauata eſt au Supr. 50. a. 2
ris eius vt non exaudiat:
2 Sed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos,
& Deum veſtrum, & peccata veſtra abſcõdere

fecerunt faciem à vobis ne exaudiat.
Supr.1.d.15 3 Manus enim veſtrę pollutæ *ſunt* ſanguine,&
digiti veſtri iniquitate,labia veſtra protulerũt
mendacium, lingua veſtra iniquitatem lo-
quitur.
4 Non eſt qui clamet pro iuſtitia, neq; eſt qui
iudicet pro veritate,confidunt rebus nihili, &
Iob 15. d.35 loquuntur vanitatem: concipiunt peruerſita-
Pſal.7.d.15 tem,& pariunt iniquitatem.
5 Oua aſpidis rumpunt,& telas araneę texũt:
qui comederit de ouis eorum, morietur:&
quod fractum eſt, erumpet in regulum.
B 6 Telæ eorum non erunt pro veſtimento,nec
tegentur operibus ſuis: opera eorum, opera
iniquitatis,& opus iniquitatis eſt in manibus
eorum.
Prou.1.c.16 7 Pedes eorum ad malum currunt, & feſtinãt
Rom.3.c.15 vt effundant ſanguinem innocentem:cogita-
tiones eorum cogitationes iniquæ,vaſtitas &
contritio in viis eorum.
8 Viam pacis non nouerunt, nec eſt iudicium
in viis eorum: ſemitas ſuas peruerterunt ſibi:
quiſquis graditur per eas,neſciet pacem.
9 Propterea elongauit ſeſe iudicium à nobis,
& non apprehẽdit nos iuſtitia: expectauimus
lucem,& ecce tenebræ: ſplendores, *& ecce* in
tenebris ambulauimus.
10 Palpauimus ſicut cæci parietem, & veluti *ij*
qui abſque oculis *ſunt*, attrectauimus: impegi-
mꝰ in meridie, vt in crepuſculo, in ſepulchris
ſicut mortui.
11 Vociferati ſumus velut vrſi omnes nos, &
tanquam columbæ gemendo gemuimus: ex-
pectauimus iudicium, & non eſt: ſalutem, *&*
elongauit ſe à nobis.
C 12 Multiplicatæ ſunt enim prę uaricationes no
ſtræ coram te,& peccata noſtra teſtificata ſunt
contra nos:quia iniquitates noſtræ nobiſcum
ſunt:& iniquitates noſtras agnouimus.
13 Præuaricati ſumus, & mentiti ſumus in Ie-
houam,& retroceſsimus à Deo noſtro: loqu
ti ſumus calumniam & peruerſitatem,conce-
pimus, ac loquuti ſumus de corde verba men
dacia.
14 Propterea retroceſsit *a nobis* iudicium, & iu-
ſtitia à longe ſtetit: quia impegit in platea ve-
ritas, & æquitas non potuit ingredi.
15 Veritas inquam defecit, & *qui* receſsit à ma-
lo, prædæ fuit expoſitus: & vidit Iehouáh, &
diſplicuit in oculis eius quòd non eſſet iudi-
cium.
16 Vidit præterea quòd non eſſet vir,& admira
tus eſt quòd non eſſet qui intercederet:itaque
ſalutem fecit ipſi brachium eius, & iuſtitia e-
D ius ipſa confirmauit eum.
Eph.6.c.17 17 Et induit ſeſe iuſtitia vt lorica, & galea ſalu-
1.Theſſ.5.b.8 tis in capite eius: induitque ſeſe veſtimento
vltionis *tanquam* veſte, & tanquam pallio,
zelo.
18 Quaſi propter retributiones, quaſi ad red-
dendam vindictam hoſtibus ſuis, retributio-
nem inimicis ſuis, inſularibus retributionem
reddet.
19 Et timebunt ab Occidente nomen Iehouæ,
& ab ortu ſolis gloriam eius, quum venerit ſi-
cut fluuius hoſtis, Spiritus Iehouæ fugabit
eum.
Rom.11.d.26 20 Veniétque ad ꝛSiión redemptor, & redeun
tibus *ab* iniquitate in Iaacób, dixit Iehouáh.
21 Hoc autem pactum meum *quod ego pangam*
cum eis, dixit Iehouáh, Spiritus meus qui eſt
ſuper te, & verba mea quæ poſui in ore tuo,
non recedẽt de ore tuo, & de ore ſeminis tui,
& de ore ſeminis ſeminis tui, dixit Iehouáh,
ex hoc tempore & vſque in ſeculum.

CAPVT LX.

*1 Sermo ad Eccleſiam quæ per prædicationem Euangelij in toto orbe
congregatur, & omnibus bonis abundare incipit 15 Docet com-
paratione malorũ quæ paſſa eſt Eccleſia, quãta bona ſit habitura
annuntiatio Euangelij. 19 Sol. Luna.*

1 SVrge,illuminare: quia venit lumen tuum,
& gloria Iehouæ ſuper te orta eſt.
2 Quia ecce tenebræ operient terram, & cali-
go populos: ſuper te autẽ orietur Iehouáh, &
gloria eius ſuper te videbitur.
3 Et ambulabunt Gentes ad lumen tuum, &
Reges ad ſplendorem ortus tui.
4 Leua in circuitu oculos tuos,& vide:omnes Sup.49.c.18
iſti congregauerunt ſe, venerunt tibi, filij tui
delonge venient, & filiæ tuæ ad latus nutri-
entur.
5 Tunc videbis,& illuminaberis,timebitque,
& dilatabitur cor tuum, quòd conuerſa fuerit
ad te multitudo maris, fortitudo Gentium ve
nerint tibi.
6 Multitudo camelorum operiet te, pulli *ca-
melorum* Midiã & ‑ꝩEpháh: omnes ipſi de ꝩSe
bá venient, aurum & thus deferent, & laudes
Iehouæ annuntiabunt.
7 Omnia pecora Cedár congregabunt ſeſe ti B
bi, *&* arietes Nebaióth miniſtrabunt tibi: aſcẽ
dent cum beneplacito ſuper altare meum, &
domum gloriæ meæ glorificabo.
8 Qui ſunt iſti qui vt nubes aduolant, & ſicut
columbæ ad feneſtras ſuas?
9 Me enim inſulæ expectabũt, & naues Thar
ꝩſiſ *vt* ab initio, vt adducant filios tuos de lõ
ginquo: argẽtum eorum, & aurum eorũ cum
eis nomini Iehouæ Dei tui, & ſancti Iꝩſraél,
quia glorificauit te.
10 Et ædificabunt filij alienigenæ muros tuos,
& Reges eorum miniſtrabunt tibi:in ira enim
mea percuſsi te, & in beneplacito meo miſer-
tus ſum tui.
11 Et aperientur portæ tuæ iugiter, die ac no- Apoc.21.g.24
cte non claudentur:vt afferant ad te fortitudi-
nem Gentium,& Reges earum adducantur.
12 Gentes enim & regnum quę non ſeruierint
tibi, peribunt: Gentes inquam vaſtando va-
ſtabuntur.
13 Gloria Lebanon ad te veniet, abies & bu- C
xus,& pinus ſimul:ad decorandum locũ San-
ctuarij mei,& locum pedum meorum glorifi-
cabo.
14 Venient autem ad te curuando ſe filij affli-
gentium te,& incuruabunt ſeſe ſuper plantas
pedum tuorum omnes qui ſpernebant te: &
vocabunt te ciuitatem Iehouæ, ꝛSiión ſancti
Iꝩſraél.
15 Pro eo quòd fuiſti derelicta & exoſa, & non
erat qui tranſiret *per te*, ponam te in gloriam
perpetuam, *&* gaudium generationis & ge-
nerationis.
16 Et ſuges lac Gentium, & mammillam Re-
gum ſuges, tunc cognoſces quòd ſum Ieho-
uáh ſaluator tuus, & redemptor tuus, fortis
Iaacób.

17 Pro ære afferam aurum, & pro ferro argen-
tum,& pro arboribus æs,& pro lapidibus fer-
rum: ponámque *pro* præfectis tuis pacem, &
pro exactoribus tuis iuſtitiam.
D 18 Non audietur vltrà rapina in terra tua, va-
ſtitas & contritio in terminis tuis, & vocabis
Salutem muros tuos, & portas tuas Laudem.
Apoc.21.g. 23, & 22.a.5 19 Nó erit tibi amplius ſol in lucem per diem,
& ſplendor lunæ non illuminabit te, ſed erit
tibi Iehouáh in lucem ſempiternam, & Deus
tuus in gloriam tuam.
20 Non occidet vltrà ſol tuus, & luna tua non
deficiet:quia Iehouáh erit tibi in lucem ſempi
ternam,& finientur dies luctus tui.
21 Populus quoque tuus omnes *erunt* iuſti, in
ſeculum hæreditate accipient terram: *eritque*
virgultum plantationis meæ opus manuum
mearum, vt glorificer.
22 Parua *familia* erit in mille, & parua *familia* e-
rit in gentem fortem:ego Iehouáh in tempo-
re ſuo accelerare faciam illud.

CAPVT LXI.

1 *Chriſtus ſiue vnctus miſſus ad prædicationem Euangelij.* 5 *Miniſtri verbi, etiam ex Gentibus.* 6 *Sacerdotes doctores.* 7 *Profectus populi, gaudium miniſtrorum verbi.* 10 *Exultatio Eccleſiæ prædicantis dona & beneficia, quæ à Deo eſt acceptura per Chriſtum.*

Luc.4.c.18 1 SPiritus Domini Iehouę ſuper me,eo quòd
vnxerit Iehouáh me: ad annuntiandum
manſuetis miſit me, vt alligarē contritos cor-
de, vt prædicarem captiuis libertatem, & vin-
ctis apertionem carceris:
Matth.5.a.3 2 Vt prædicarem annum beneplaciti Iehouę,
& diem vltionis Deo noſtro, vt conſolarer o-
mnes lugentes:
3 Vt ponerem lugētibus *in* Siión, darémque
eis gloriam pro cinere, oleum gaudij pro lu-
ctu,pallium laudis pro ſpiritu contricto:& vo-
cabuntur *in* eis arbores iuſtitiæ, plantatio Ie-
B houæ, vt glorificer.
Sup.58.d.12 4 Et ædificabunt deſerta longi temporis, de-
ſolationes antiquorum erigent,& innouabũt
ciuitates deſolationis, deſerta generationis
& generationis.
5 Stabúntque alieni,& paſcent pecora veſtra:
& filij alienigenæ erunt agricolæ veſtri ac vi-
nitores veſtri.
6 Vos autem Sacerdotes Iehouę vocabimini,
Miniſtri Dei noſtri, dicetur vobis: opes Gen-
tium comedetis, & in gloria eorum exaltabi-
mini.
C 7 Pro pudore veſtro duplicia *recipietis*, & *pro*
ignominia exultabunt *de* portione eorũ: ideo
in terra eorum duplicia poſſidebunt, lætitia
ſempiterna erit eis.
8 Nam ego Iehouáh diligo iudicium,odio ha
beo rapinam in holocauſtum: & dabo opus
eorum in veritate, & fœdus ſempiternum fe-
riam cum eis.
9 Et notum erit in Gentibus ſemen eorum,&
germina eorum in medio populorum:omnes
qui viderint eos,cognoſcent eos quòd ſint ſe-
D men cui benedixit Iehouáh.
10 Gaudendo gaudebo in Iehouáh, exultabit
anima mea in Deo meo: quoniam induit me
veſtimentis ſalutis, pallio iuſtitiæ induit me
tanquam ſponſus qui magnificat gloriam, &
tanquam ſponſa quæ ornat ſeſe monilibus
ſuis.

11 Quia ſicut terra profert germen ſuum, & ſi-
cut hortus ſata ſua germinare facit, ſic Domi-
nus Iehouáh germinare facit iuſtitiam & lau-
dem coram vniuerſis Gentibus.

CAPVT LXII.

1 *Propheta non ceſſat orare donec venerit Chriſtus ſaluator & iuſtificator.* 5 *Eccleſiæ nomen nouum, in qua Dei voluntas fit.* 5 *Eccleſia dilecta à Deo.* 6 *Epiſcopi & miniſtri vigilantes in verbo.* 8 *Fructus verbi quod docent miniſtri.* 11 *Chriſti aduentus.*

1 PRopter Siión non tacebo, & propter Ie-
ruſaláim non quieſcam,donec egredia-
tur vt ſplendor Iuſtitia eius, & Salus eius vt
lampas ardeat.
2 Et videbunt Gentes iuſtitiam tuam,& cũcti
Reges gloriam tuam: vocabitúrq; tibi nomen
nouum quod os Domini imponet.
3 Et eris *tanquam* corona gloriæ in manu Ieho-
uæ,& *ut* diadema regni in manu Dei tui.
4 Non dicetur tibi vltrà Derelicta:& terræ tuę
non dicetur amplius Deſolata: ſed vocaberis,
Volũtas mea in ea:& terra tua, Maritata: quia B
complacuit Iehouæ in te, & terra tua nubet
viro.
5 *Sicut* enim ducit in vxorem iuuenis virginē,
ita quaſi ducēt te in vxorem filij tui:& *ut* eſt gau
dium ſponſo ſuper ſpõſam, *ſic* gaudebit ſuper
te Deus tuus.
6 Super muros tuos, ô Ieruſaláim, conſtitui
cuſtodes,tota die & tota nocte iugiter non ta-
cebunt: Qui reminiſcimini Iehouæ, ne ſilen-
tium ſit vobis.
7 Neque detis ſilentium ei,donec ſtabiliat, & C
donec ponat Ieruſaláim laudem in terra.
8 Iurauit Iehouáh per dexteram ſuam, & per
brachium fortitudinis ſuę,Si dedero triticum
tuum vltrà in cibum inimicis tuis, & ſi bibe-
rint filij alieni vinum tuum in quo laboraſti.
9 Sed qui congregauerint illud, comedent i-
pſum, & laudabunt Iehouam: & qui congre-
gauerint hoc, bibent illud in atriis ſanctitatis
meæ.
10 Tranſite trãſite per portas, expurgate viam Sup.57.d.14
populi, ſternite ſternite viam *lapidibus*, purga- D
te *eam* lapidibus, eleuate vexillum ad po-
pulos.
11 Ecce Iehouáh audiri fecit ad extremum ter-
ræ, Dicite filiæ Siión, Ecce ſalus tua venit, ec Zach.9.b.9
ce merces eius cum eo, & opus eius coram Matt.21.a.5
illo.
12 Vocabúntque eos Populum ſanctum, redē-
ptos à Iehouáh: tu autem vocaberis, Requiſita
ciuitas, non derelicta.

CAPVT LXIII.

1 *Chriſtum redeuntem in cælos victis hoſtibus admiratur Propheta.* 3 *Chriſtus reſpondet ſe ſanguine inimicorum aſperſum, quos ſolus vicit.* 7 *Propheta commemorat beneficia Dei erga Iſraelem.* 15 *Cõqueruntur Iudæi ſe à Deo derelictos, & traditos in errorem.* 17 *Salutem precantur.*

1 QVis iſte qui venit de Edóm, rubras ve-
ſtes habens de Boſráh? iſte *inquam* deco-
rus in veſte ſua, demigrare faciés in mul-
titudine potentiæ ſuæ? ego qui loquor in iu-
ſtitia, magnus ad ſaluandum.
2 Quare rubrum eſt indumētum tuum, & ve- Apo.19.c.13
ſtimenta tua ſicut calcantis in torculari?
3 Torcular calcaui ſolus, & de Populis non
fuit quiſquam mecum: calcabo enim eos in

furore meo, conculcabo inquã eos in ira mea:
ſpargetúrque ſanguis eorum ſuper veſtimen-
ta mea, & omnia indumenta mea inqui-
nabo.
4 Dies enim vltionis in corde meo, annus re-
demptorum meorum venit.
5 Aſpexi itaque, & non erat auxiliator: & ad-
miratus ſum, & non erat qui fulciret: ſaluauit
itaq; me brachium meum, & ira mea ipſa ful-
B ciuit me.
6 Et conculcabo populos in ira mea, & ine-
briabo eos furore meo, & deſcendere faciam
in terram fortitudinem eorum.
7 Miſerationes Iehouæ memoria repetam, *&*
laudes Iehouæ pro omnibus quæ contulit no
bis Iehouáh, & multiplex bonum domui Iɷſ-
raël, quòd contulit eis ſecundum miſericor-
diam ſuam, & ſecundum multitudinem miſe
rationum ſuarum.
8 Dixit autem, Verè populus meus ſunt, filij
qui non mentientur, & fuit eis ſeruator.
C 9 In omni anguſtia eorum fuit ei anguſtia, &
Angelus faciei eius ſaluos fecit eos: propter
amorem ſuum & indulgẽtiam ſuam redemit
eos, portauitque eos, & tulit eos cunctis die-
bus ſeculi.
10 Ipſi autem rebelles fuerunt, & iraſci fece-
runt Spiritum ſanctum eius: ideo conuerſus
eſt eis in inimicum, & ipſe pugnauit contra
eos.
11 Et recordatus eſt dierum longi temporis, Exo.14.e.30
Mowſéh & populi ſui: vbinam eſt qui aſcẽde-
re fecit eos de mari cum paſtore gregis ſui? v-
bi eſt qui poſuit in medio eius Spiritum ſan-
ctum ſuum?
12 Qui ambulare fecit ad dexteram Mowſéh,
brachio gloriæ ſuæ: qui ſcidit aquas ante eos,
vt faceret ſibi nomen ſempiternum.
13 Qui ambulare fecit eos per voragines: ſicut
equus *non impingit* per deſertum, non impege-
runt.
14 Veluti iumentum quod per vallem deſcen-
dit, Spiritus Iehouæ deduxit eum: ſic deduxi-
ſti populum tuum, vt faceres tibi nomen glo-
riæ.
D 15 Aſpice è cælo, & vide de habitaculo ſancti- Deu.26.d.15 Baruch 2.d.16
tatis tuæ, & gloriæ tuæ: vbinam eſt zelus tu-
us & fortitudo tua, multitudo viſcerum tuo-
rum, & miſerationum tuarum? mihi conti-
nent ſeſe.
16 Tu enim pater noſter es, etiamſi Abrahám
neſciat nos, & Iɷſraël non agnoſcat nos: tu
tamen Iehouáh pater noſter, redemptor noſter,
à ſeculo eſt nomen tuum.
17 Quare errare nos feciſti ô Iehouáh, de viis
tuis, indurasti cor noſtrum à timore tuo? con-
uertere propter ſeruos tuos, *qui ſunt* tribus hæ-
reditatis tuæ.
18 Breui tempore poſſederunt *hæreditatem tuam*
populus ſanctitatis tuæ, hoſtes noſtri concul-
cauerunt ſanctuarium tuum.
19 Fuimus *ut ij* quibus à ſeculo non es domi-
natus, ſuper quos non eſt inuocatum nomen
tuum.

CAPVT LXIIII.

*1 In luctu Iudæorum perſeuerat Propheta, quo profundiſſimis deſide-
riis ſuum deplorat exilium. 6 Omnes peccatores. 8 Orat Deum
Propheta, vt populum ſuum non abiiciat.*

1 VTinam dirumperes cælos, ac deſcende-
res, *&* à facie tua montes defluerent,
2 Sicut exurit ignis liquefaciens, aquam bul-
lire facit ignis, vt notum facias nomen tuum
hoſtibus tuis, à facie tua gentes formidabunt.
3 Quum faceres terribilia quæ non ſperaba-
mus, deſcendiſti, à facie tua montes defluxe-
runt.
4 Et à ſeculo non audierunt, neque auribus 1.Cor.2.b.9
perceperunt: oculus nõ vidit Deum *alium* prę-
ter te, qui faciat *ſic* expectanti ipſum.
5 Occurriſti gaudẽti *in te*, & facienti iuſtitiam, B
in viis tuis recordabantur tui: ecce *autem* iratus
es, quia peccauimus: in ipſis *fuimus in* ſeculum,
& *tamen* ſalui facti ſumus.
6 Eramus autem vt immundus omnes nos, &
tanquam veſtimẽtum inquinatum omnes iu
ſtitiæ noſtræ: & decidimus veluti folium o-
mnes nos, & iniquitates noſtræ, tanquam ven
tus, abſtulerunt nos. C
7 Et nemo eſt qui inuocet nomen tuum, qui
excitet ſeſe vt apprehendat *te*: abſcõdiſti enim
faciem tuam à nobis, & diſſoluiſti nos, in ma-
nu iniquitatum noſtrarum.
8 Nunc igitur Iehouáh pater noſter es, nos lu
tum, & tu fictor noſter, opúſque manus tuę o-
mnes nos.
9 Ne iraſcaris Iehouáh vſque valde, & ne in Pſal.78.b.8
ſeculũ memineris iniquitatis: en reſpice quæ-
ſo, populus tuus omnes nos.
10 Ciuitates ſanctitatis tuæ fuerunt *ut* deſer- D
tum, *&* Siión *ut* deſertum fuit, Ieruſalaim de-
ſolata.
11 Domus ſanctificationis noſtræ & gloriæ no
ſtræ, in qua laudauerunt te Patres noſtri, fuit
in exuſtionem ignis, & omne deſiderabile no
ſtrum fuit in deſolationem.
12 Nunquid ſuper his continebis te Iehouáh,
tacebis, & affliges nos vſque valde?

CAPVT LXV.

*1 Gentium vocatio. 2 Gentes quales. 6 Idololatræ puniendi.
8 Ex Iudæis reliquiæ ſaluatæ, & vehemẽter multiplicatæ. 11 Inſi
delibus pœnas minatur. 13 Fidelium gaudia, & impiorum ſup-
plicia. 18 Quantũ gaudium in Eccleſia ſpiritibus per Chriſtum
regeneratis. 24 Inuitatio ad orationem. 25 Regnum Chriſti
pacatiſſimum.*

1 QVæſitus ſum ab iis qui *antea* non interro- Rom.10.d.20
gabant, inuentus ſum ab iis qui nõ quæ-
rebãt me: dixi, Ecce ego, ecce ego, ad gen
tem non vocatam nomine meo.
2 Expandi manus meas tota die ad populum
peruerſum, qui gradiuntur per viam non bo-
nam, poſt cogitationes ſuas:
3 Ad populum *inquam* qui iraſci faciunt me, in
faciem meam ſemper: qui ſacrificant in hor-
tis, & ſuffiunt ſuper lateres.
4 Qui manẽt in ſepulchris, & in deſertis per-
noctant: qui comedunt carnem ſuillam, & ius
prophanatorum *eſt in* vaſis eorum.
5 Qui dicũt, Mane apud te, ne appropinques
mihi, quia ſanctior ſum te. iſti *ſunt* fumus in fu
rore meo, ignis ardens tota die.
6 Ecce *peccatum iſtud* ſcriptum eſt coram me,
non tacebo, ſed reddam & repẽdam in ſinum
eorum.
7 Iniquitates veſtræ, & iniquitates patrum
veſtrorum ſimul, dixit Iehouáh: qui ſuffierunt
ſuper montes, & ſuper colles probris affe-
cerunt

cerunt me: idcirco remetiar opus eorum pri-
mùm in ſinum eorum.
8 Sic dixit Iehouáh, Quemadmodum inueni-
tur muſtum in botro, & dicit *quis*, Ne perdas
illud, nam benedictio eſt in illo: ſic faciã pro-
pter ſeruos meos, vt non diſperdam totum.
9 Et educam de Iaɣacób ſemen, & de Iehudáh
qui hæreditate accipiat montes meos, hære-
ditatéq; accipient eam electi mei, & ſerui mei
habitabunt ibi.
10 Eritque planities habitaculum pecorum, &
vallis ɣAchor *locus* accubitus armentorum po
pulo meo qui requiſierunt me.
11 Vos autem qui derelinquitis Iehouam, qui
obliuiſcimini montis ſanctitatis meæ, qui pa-
ratis exercitui *cæli* menſam, *quique* adimpletis
numero *ſtellarum* libamen:
Prou. 1.c.23 12 Numerabo certè vos gladio, & omnes vos
Ierem. 7.c.13 iugulationi incuruabitis vos: eo quòd vocaui,
Infr. 66. b.4 & non reſpondiſtis: loquutus ſum, & non au-
diſtis, feciſtiſque malum in oculis meis, & quę
nolui elegiſtis.
C 13 Proptereà ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
ſerui mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſer-
ui mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſerui mei læ-
tabuntur, & vos pudore afficiemini:
14 Ecce ſerui mei lætabuntur præ iucunditate
cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, &
præ contritione ſpiritus vlulabitis:
15 Et relinquetis nomen veſtrum in execratio-
nem electis meis: interficiétque te Dominus
Iehouáh, ſeruos autem ſuos vocabit nomine
alio.
16 Quis benedicet ſe in terra, benedicet ſeſe in
Deo veraci: & qui iurauerit in terra, iurabit in
Deo veraci: quoniam obliuioni traditæ ſunt
anguſtiæ priores, & abſcondent ſe ab oculis
meis.
2.Petr. 3.c.13 17 Ecce enim ego creo cælos nouos & terram
Apoc. 21.a.1 nouam, & non memorabuntur priores, nec
aſcendent ſuper cor.
18 Sed gaudete & exultate in ſeculum ſeculi, in
his quæ ego creo: nam ecce ego creo Ieruѡſa-
láim exultationem, & populum eius gau-
dium.
19 Et exultabo in Ieruѡſaláim, gaudebóque in
populo meo, nec audietur in ea vltrà vox fle-
tus, & vox clamoris.
D 20 Non erit inde vltrà infans dierum, & ſenex
qui non impleuerit dies ſuos: quoniam puer
centenarius morietur, & peccator centena-
rius maledicetur.
21 Ædificabúntq; domos, & habitabunt *in illis*:
atq; plantabunt vineas, & comedent fructum
earum.
22 Non ædificabunt *domos*, & alius habitabit *in
illis*: non plantabunt, & alius comedet: nam
iuxta dies arboris erunt dies populi mei, &
opus manuum ſuarum ad vetuſtatem perdu-
cent electi mei.
23 Non laborabunt invanum, nec parient cum
terrore: quia ſemen benedictorum à Iehouáh
ſunt, & germina eorum cum eis *uiuent*.
Pſalm. 32.b.5 24 Erit prętereà, antequã clament ego audiam:
adhuc ipſis loquentibus ego audiam.
Supr. 11.a.6 25 Lupus & agnus paſcentur ſimul, & leo ſicut
bos comedet paleam, & cibus ſerpentis erit
puluis: non affligent, neque nocebunt in toto
monte ſancto meo, dixit Iehouah.

CAPVT LXVI.

1 Non in manufactis templis habitat Deus. 3 Sacrificia reijcit quæ abſq; miſericordia & fide. 5 Conſolatur Deus eos qui propter eum affliguntur. 10 Exhortatur ſuos ad lætitiam. 12 Pax in Eccleſia. 13 Conſolatio in tribulationibus. 15 Iudicium Dei extremum. 17 In hypocritas. 19 Vocatio Gentium per prædicationem Apoſtolorum. 23 Perpetua feria & ſabbatha apud Chriſtianos.

1 SIc dixit Iehouáh, Cælum eſt ſoliũ meum, Act. 7.f.48
& terra ſcabellum pedum meorum: quæ
eſt iſta domus quam ædificabitis mihi, & quis
eſt locus quietis meæ?
2 Omnia nanq; iſta manus mea fecit, & *uerbo
meo* facta ſunt omnia hæc, dixit Iehouáh: & cũ
hoc, reſpiciam ad pauperem & contritum ſpi-
ritu, & *ad* trementem ad verba mea.
3 Qui immolat bouem, *perinde peccat atque* qui
interficit virum: qui immolat pecus, *ut qui* iu-
gulat canem: qui offert oblationem, *eſt ut qui
offert* ſanguinem ſuillum: qui recordatur thu- B
ris, *ut qui* benedicit idolo. etiam ipſi elegerunt
vias ſuas, & abominationes eorũ anima ipſo-
rum dilexit.
4 Etiam ego eligam illuſiones eorum, & quæ Prou. 1.c.23
timent adducam eis, eo quòd vocaui, & nemo Ierem. 7.c.13
reſpondit: loquutus ſum, & non audierunt: Sup. 65.b.12
fecerúntq; malum in oculis meis, & quę nolui
elegerunt.
5 Audite verbum Iehouæ, qui tremitis ad ver-
bum eius: dixerunt fratres veſtri odio haben-
tes vos, repellentes vos *a ſe* propter nomen
meum, Glorificetur Iehouáh, & conſpiciatur
in lætitia veſtra: & ipſi pudore afficientur. C
6 Vox ſonitus ex vrbe *audietur*, vox de templo,
vox Iehouæ reddentis retributionem inimi-
cis ſuis.
7 Antequam parturiret, peperit: antequam
veniret dolor ei, peperit maſculum.
8 Quis *unquam* audiuit ſimile, & quis vidit ſi-
mile? an edita eſt in lucem terra die vna? an
parietur gens vice vna, quòd parturiuit, etiam
peperit צSiión filios ſuos?
9 An ego venire faciam ad partum, & non pa-
rere faciã, dixit Iehouáh? aut ego qui generare
facio, prohibebo *ne pariant*, dixit Deus tuus?
10 Lætamini cum Ieruѡſaláim, & exultate in D
ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea
gaudio, vniuerſi qui lugetis ſuper eam:
11 Vt ſugatis, & ſaturemini vbere conſolatio-
num eius, vt mulgeatis, & delectemini ſplen-
dore gloriæ eius.
12 Sic enim dixit Iehouáh, Ecce ego declino ad
eam tanquam fluuium, pacem: & tanquã tor-
rentem inundantem, gloriam Gentium, & ſu-
getis: ſuper latus portabimini, & ſuper genua
lætificabimini.
13 Sicut vir quem mater ſua conſolatur, ſic ego
conſolabor vos, & in Ieruѡſaláim conſolatio-
nem accipietis.
14 Videbitiſque, & gaudebit cor veſtrum, oſſá-
que veſtra tanquam herba germinabunt: & E
cognoſcetur manus Domini cum ſeruis ſuis,
& iraſcetur inimicis ſuis.
15 Ecce enim Iehouáh in igne veniet, & tan-
quam turbo *uenient* quadrigæ eius: vt reddat in
ira furorem ſuum, & increpationem ſuam in
flammas ignis.
16 Quoniam in igne Iehouáh iudicabit, & in
gladio ſuo cum omni carne: multique erunt
interfecti à Iehouáh.

17 Qui ſanctificant ſe, & qui mũdant ſe in hor-
tis, poſt *piſcinam* peculiarem *quæ eſt* in medio
horti: comedentes carnem ſuillam, & abomi-
nationem atque murem, ſimul conſumentur,
dixit Iehouáh.
F 18 Ego autem *ero cum* operibus eorum, & cogi-
tationibus eorum *quando tempus* veniet vt con-
gregem omnes gentes, & linguas: veniéntq;
& videbunt gloriam meam.
19 Ponámque in eis ſignum, & mittam ex illis
euaſores ad Gentes *in* Tharvſiſv, Pûl, & Lud,
& ad trahentes arcu, *ad* Iubál, & Iauan, *atque* ad
inſulas remotas, quæ non audierunt famam
meam, & non viderunt gloriam meam, & an-
nuntiabunt gloriam meam in Gentibus.
20 Et adducent omnes fratres veſtros de cun-
ctis Gentibus donum Iehouæ in equis, & in
quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in car-
rucis, ad mõtem ſanctum meum Ieruſaláim,
dixit Iehouáh: quemadmodum inferunt filij
Iſraël oblationem in vaſe mundo, in do-
mum Iehouæ.
21 Et etiam ex eis aſſumam in ſacerdotes, & in G
Leuitas, dixit Iehouáh. Apoc. 21. a.1
22 Nam ſicut cæli noui & terra noua, quæ ego
facio, ſtant coram me, dixit Iehouáh: ſic ſtabit
ſemen veſtrum & nomen veſtrum.
23 Et erit *ut* de menſe in menſem eius, & de ſab
batho in ſabbathum eius, veniat omnis caro,
vt incuruet ſe coram me, dixit Iehouáh.
24 Et egredientur, videbuntq; cadauera viro- Marci 9. F
rũ qui præuaricati ſunt in me: quoniã vermis 44
eorum nõ morietur, & ignis ipſorum non ex-
tinguetur: eruntq; opprobrium omni carni.

Prophetia Ieremiæ, Hebraicè ירמיה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Ieremiæ genus, & quo tempore prophetauerit. 6 Ieremias propheta Gentium cauſatur imperitiam. 8 Ieremias doctus à Deo, & animoſus factus. 11 Oſtendit Deus Ieremiæ imminentem Iudæis deſtructionem à Babylonijs. 17 Iubetur Ieremias verba Dei ſine timore nuntiare Iudæis.

1 VERBA Irmeiá-
hu filij Hilciiá-
hu de ſacerdoti-
bus qui *erant* in
Anathóth in ter
ra Beniamin.
2 Ad quem fa-
ctum eſt verbum
Iehouæ in diebus
Ioſiiáhu filij A
mon Regis Iehu-
dáh, decimotertio anno quo regnauit ipſe:
3 Factum eſt præterea in diebus Iehoiacim fi-
lij Ioſiiáhu Regis Iehudáh, vſq; ad conſum-
mationem vndecimi anni Sidciiáhu filij Io-
ſiiáhu Regis Iehudáh, vſq; ad trãſmigratio-
nem Ieruſaláim, menſe quinto.
4 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
B 5 Priuſquam te formarem in vtero, noui te: &
antequam exires de vulua, ſanctificaui te, Pro-
phetam Gentibus dedi te.
6 Et dixi, Aháh Domine Iehouáh, en neſcio
loqui, quia puer ſum.
7 Et dixit Iehouáh ad me, Ne dicas, Puer ſum:
quia ad omnia ad quæ mittam te, ibis: & vni-
uerſa quæ præcipiam tibi, loquêris.
8 Ne timeas à facie eorum, quia tecum ſum vt
eripiam te, dixit Iehouáh.
Infrà 18. a.7 9 Et miſit Iehouáh manum ſuam, tetigítque
os meum: Iehouáh inquam dixit ad me, Ecce
poſui verba mea in os tuum.
10 Vide, conſtitui te hodie ſuper Gentes, & ſu-
per regna: vt euellas, & diruas, & diſperdas, &
demoliaris, vt ædifices, & plantes.
C 11 Fuit præterea verbum Iehouæ ad me dicen-
do, Quid tu vides Irmeiáhu? Et dixi, Virgam
amygdalinam ego video.
12 Et dixit Iehouáh ad me, Rectè vidiſti, quia
accelero ego verbum meum vt faciam illud.
13 Et fuit verbum Iehouæ ad me, ſecundò di-
cendo, Quid tu vides? Et dixi, Ollam bullien-
tem ego video: & faciẽ eius à facie Aquilonis.
14 Et dixit Iehouáh ad me, Ab Aquilone ſolue- Infrà 4. b. 6
tur malum ſuper omnes habitatores terræ.
15 Quoniam ecce ego aduoco omnes familias
regnorum Aquilonis, dixit Iehouáh: & veniẽt
& ponent quiſq; ſolium ſuum *in* introitu por-
tarũ Ieruſaláim, & iuxta omnes muros eius
in circuitu, & iuxta vniuerſas vrbes Iehudáh.
16 Loquárque iudicia mea cum eis propter o- D
mnem malitiam eorum qui dereliquerũt me,
& thus incenderunt diis alienis, & incuruaue
runt ſe operibus manuum ſuarum.
17 Tu autem accinge lumbos tuos, & ſurge, &
loquere ad eos omnia quæ ego præcipiã tibi:
ne paueas à facie eorum, ne fortè conteram te
in conſpectu eorum.
18 Ecce enim ego dedi te hodie in ciuitatẽ mu- Infrà 6. g. 27
nitam, & in columnam ferream, & murum æ-
reum ſuper omnẽ terram, Regibus Iehudáh,
principibus eius, Sacerdotibus eius, & popu-
lo terræ.
19 Et *ipſi quidem* pugnabunt contra te, ſed non
præualebunt tibi: quia tecum ſum, dicit Ieho-
uáh, vt liberem te.

CAPVT II.

1 Commemorat Deus beneficia ſua erga Iudæos. 8 In Sacerdotes & Prophetas Dei contemptores. 9 Iudæorum malitiam arguit aliarum gentium comparatione. 12 Deſtructi Iudæi ob derelictum Deum, & fornicationem eorum cum idolis. 21 Iudæos peccatum ſuum non agnoſcentes, conuincit Deus peccatores eſſe, hypocritas & fornicatores.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Vade, & clama in auribus Ieruſaláim,
dicendo, Sic dixit Iehouáh, Recordatus ſum
tui, miſericordiæ adoleſcentiæ tuæ, charitatis
deſponſationis tuæ, quando ambulabas poſt
me in deſerto in terra non ſata.
3 Sanctitas eſt Iſraël Iehouæ, primitiæ fru-
gum eius: omnes deuorantes eũ delinquent,
malum veniet ſuper eos, dixit Iehouáh.
4 Audite verbum Iehouæ domus Iaacób, &
omnes cognationes domus Iſraël.
5 Sic dixit Iehouáh, Quid inuenerunt Patres
veſtri iniquitatis in me, quòd elongauerunt ſe
à me, & ambulauerunt poſt vanitatem, & vani
facti ſunt?
6 Nec dixerunt, Vbi eſt Iehouáh qui aſcende- B
re fecit

te fecit nos è terra Ægypti, qui ambulare fecit
nos per deſertum, *nempe* per terram deſertam,
& deſolatam, per terrā aridam, & vmbræ mor-
tis, per terram per quam non tranſibat vir, ne-
que habitabat homo ibi.
7 Et induxi vos in terram Charmel, vt come-
deretis fructum eius, & bonū eius: & ingreſsi
eſtis, contaminaſtiſque terram meam, & hære-
ditatem meam poſuiſtis in abominationem.
8 Sacerdotes non dixerunt, Vbinam *eſt* Ieho-
uáh? & tenentes Legem non nouerunt me, &
paſtores præuaricati ſunt in me, & Prophetæ
prophetauerunt in Báyal, & ambulauerunt
poſt *ea quæ* non profuerunt.
9 Propterea adhuc iudicabo vos, dixit Ieho-
uáh, & filios filiorum veſtrorum iudicabo.
C 10 Sed tranſite *ad* inſulas Chithiim, & videte: &
in Cedár mittite, & conſiderate vehementer,
& videte ſi factum ſit ſicut iſtud,
11 Num mutauit gens *ulla* deos, qui tamen non
ſunt dij? populus verò meus mutauit gloriam
ſuam in id quod non prodeſt.
12 Admiramini cæli ſuper hoc, & timete: deſo-
lamini vehementer, dixit Iehouáh.
13 Duo enim mala fecit populus meus: me de-
reliquerunt venam aquę viuæ, vt effoderent
ſibi ciſternas, ciſternas confractas quæ non
continent aquas.
14 Nunquid ſeruus eſt Iſraël? num eſt ver-
naculus? quare *ergo* fuit in prædam?
15 Super eum rugierunt catuli leonum, *&* de-
derunt vocem ſuam, *&* poſuerunt terram eius
in ſolitudinem, ciuitates eius exuſtæ ſunt abſ-
que habitatore.
D 16 Etiā filij Nóph & Thanhaphanenheos con-
fringent tibi verticem.
17 Annon hoc fecit tibi, eo quòd dereliquiſti
Iehouam Deum tuum tempore *quo* ambulare
faciebat te per viam?
18 Nunc ergo quid tibi in via Ægypti? vt bibas
aquam Nili? & quid tibi in via Aſſur? vt bibas
aquam Fluminis?
19 Corripiet te malitia tua, & auerſio tua incre-
pabit te: ſcito autem & vide quòd malum &
amarum eſt reliquiſſe te Iehouam Deū tuum,
& non eſſe timorem mei in te, dicit Dominus
Iehouáh exercituum.
Infrà 3.b.6 20 Nam à ſeculo confregi iugum tuum, rupi
E vincula tua: & dixiſti, Non ſeruiam: nam ſu-
per omnem collem ſublimem, & ſub omni li-
gno viridi tu diſcurrebas meretrix.
21 Ego autem plantaui te optimam vitem, to-
Eſdæ 5.d.1 tam ipſam ſemen verum: & quómodo con-
Mat. 21.d.33 uerſa es mihi *in* ſarmenta vitis alienæ?
22 Quòd ſi laueris te nitro, & multiplicaueris
tibi borith, ſignata eſt iniquitas tua coram me,
dixit Dominus Iehouáh.
23 Quomodo dices, Non ſum polluta, *&* poſt
Bayalim non ambulaui? vide viam tuam in
valle, agnoſce quid feceris, dromedaria leuis
circuiens vias ſuas.
24 Onager aſſuetus in deſerto pro deſiderio
animæ ſuæ attrahit ventū occaſionis ſuę, quis
auertet eam? omnes quærentes eam non fati-
gabuntur, in menſe ſuo inuenient eam.
25 Prohibe pedem tuum ne *ſit* diſcalceatus, &
guttur tuum à ſiti: & dixiſti, Deſperatum eſt,
nequaquam: adamaui quippe alienos, & poſt
eos ibo.
26 Vt pudore afficitur fur quando deprehen- F
ditur: ſic pudore affecti ſunt domus Iſraël,
ipſi, Reges eorum, Principes eorum, & Sacer-
dotes eorum, atque Prophetæ eorum,
27 Dicentes ligno, Pater meus es tu: & lapidi,
Tu genuiſti me: nam obuerterunt mihi ceruī-
cem, & nō faciem: at tempore afflictionis ſuæ
dicent, Surge, & ſerua nos.
28 Et vbinam ſunt dij tui quos feciſti tibi? ſur-
gant, an liberare te poſsint in tempore affli- Infrà 11.c.13
ctionis tuæ: nam *iuxta* numerum ciuitatū tua-
rum fuerunt dij tui ô Iehudáh.
29 Vtquid litigatis contra me? omnes vos prę-
uaricati eſtis contra me, dixit Iehouáh.
30 Fruſtra percuſsi filios veſtros, diſciplinam
non receperunt: deuorauit gladius veſter Pro
phetas veſtros tanquam leo vaſtator.
31 O generatio, vos videte verbū Iehouæ: num G
ſolitudo fui Iſraëli? num terra tenebroſa?
vtquid *ergo* dixerunt po[illegible]ulus meus, Domi-
namur, nec veniemus vltrà ad te?
32 Nunquid obliuiſcitur virgo ornamenti ſui,
& ſponſa muræ nularum ſuarum? populus ve-
rò meus obliti ſunt mei diebus innumeris.
33 Cui præparas viam tuam ad quęrendum di-
lectionem? ideo etiam mala docuiſti vias tuas.
34 Etiam in oris *ueſtimentorum* tuorum inuenti
ſunt ſanguines animarum pauperum *&* inno-
centum, quos non in ſuffoſsione inueniſti, ſed
propter omnia iſta.
35 Et dixiſti, Innocēs ſum, certè auerſus eſt fu-
ror eius à me: ecce ego iudico te, eo quòd di-
xeris, Non peccaui.
36 Cur diſcurſas crebrò mutando viam tuam?
etiam ab Ægypto pudore afficieris, quemad-
modum pudore affecta es ab Aſſúr.
37 Etiā hinc egredieris, & manus tuæ *erunt* ſu-
per caput tuum: quia cōtempſit Iehouáh con-
fidentias tuas, neque proſperè cedet *tibi* in eis.

CAPVT III.

1 Deus miſericors populum ſuum à ſe reiectum ob fornicationem cum idolis, reuocat ad pœnitentiam. 6 Decem tribus Iſraël à Deo reiecta ob fornicationem cum idolis, quas tamen imitatus eſt Iuda. 12 Adhortatur Iſraelem ad pœnitentiam: promittens ei paſtores qui veram Dei ſcientiam habeant. 16 Conuerſio Gentium. 22 Reuerſio Iſraelis ad Deum, confitentis peccatum ſuum.

1 DIcendo, Si dimiſerit vir vxorem ſuam, &
abierit ab eo, & fuerit viri alterius: nun-
quid reuertetur ad eam amplius? (annon prę-
uaricādo præuaricata eſt terra ipſa?) tu autem
fornicata es *cum* amatoribus multis, ſed reuer-
tere ad me, dixit Iehouáh.
2 Leua oculos tuos ad excelſa *loca*, & vide vbi
non fueris conſtuprata: in viis ſediſti eis, ſicut
y Arabs in deſerto: & pręuaricari feciſti terram
fornicationibus tuis, & malitia tua.
3 Itaq; prohibiti ſunt imbres, & ſerotina plu-
uia non fuit: & frons mulieris meretricis fuit
tibi, renuiſti erubeſcere. B
4 Nónne ex hoc tempóre vocabis me, Pater
mi, dux adoleſcentiæ meæ es?
5 Nunquid reſeruabit in ſeculum *iram*? an re-
ſeruabit in æternum? ecce loquuta es, & feci-
ſti mala, & potuiſti.
6 Dixit autē Iehouáh ad me in diebus Ioſiiá- Suprà 2.d.20
hu Regis, Vidiſtine quę fecit rebellis Iſraël?
abit ipſa ſuper omnem montem excelſum, &
ſub omnem arborem viridem, & fornicatur
ibi.

7 Et

7 Et dixi, poſtquam fecit omnia iſta, Ad me
reuertere: & non eſt reuerſa, viditque præua-
ricatrix ſoror eius Iehudáh.
C 8 Et vidi *etiam quod vidit* quòd propter omnes
cauſas quibus fornicata eſt rebellis Iωſraël
dimiſi eam, dedíque ei libellum repudiorum
eius, & *tamen* non timuit præuaricatrix Iehu-
dáh ſoror eius, ſed abiit, & fornicata eſt etiam
ipſa.
9 Et fuit, ob facillitatem fornicationis ſuæ,
peccare fecit terram, & mœchata eſt cum lapi-
de & ligno.
10 Et tamen in omnibus his non eſt reuerſa ad
me præuaricatrix ſoror eius Iehudáh toto cor
de ſuo, ſed mendaciter, dixit Iehouáh.
11 Et dixit Iehouáh ad me, Iuſtificauit animam
ſuam rebellis Iωſraël magis quàm præuari-
catrix Iehudáh.
D 12 Vade, & exclama ſermones iſtos ad Aquilo-
nem, & dic, Reuertere rebellis Iωſraël, dixit
Iehouáh, & non faciam cadere iram meam in
vos: quia miſericors ſum, dixit Iehouáh, nec
reſeruabo *iram* in ſeculum.
13 Veruntamen agnoſce iniquitatē tuam: quia
in Iehouam Deum tuum præuaricata es, & di-
ſperſiſti vias tuas alienis, ſub omni arbore vi-
ridi, & vocem meā non audiſtis, ait Iehouáh.
14 Conuertimini filij rebelles, dixit Iehouáh:
nam ego dominatus ſum vobis: & aſſumam
vos, vnum de ciuitate *una*, & duos de familia
una, & introducam vos in xSiión.
15 Dabóque vobis paſtores iuxta cor meum, &
E paſcent vos ſcientia & intelligentia.
16 Et erit, quum multiplicati fueritis, & creue-
ritis in terra in diebus illis, dixit Iehouáh: non
dicent vlterà, Arca fœderis Iehouæ: nec aſcen-
det ſuper cor, neque recordabuntur illius, ne-
que viſitabunt, nec fiet vltrá.
17 In tempore illo vocabunt Ieruωſaláim So-
lium Iehouæ: & congregabunt ſe ad eam oēs
Gentes in nomine Iehouę *habitantis* in Ieruωſa
láim: neque ambulabunt vltrà poſt duritiam
cordis ſui mali.
18 In diebus illis ibunt domus Iehudáh ad do-
mum Iωſraël, & venient ſimul de terra Aqui
lonis ad terram quam dedi in hæreditatem
Patribus veſtris.
F 19 Ego autem dixi, Quomodo ponam te inter
filios, & dabo tibi terram deſiderabilem, hæ-
reditatem concupiſcibilem exercituum Gen-
tium? & dixi, Pater mi, vocabis me, & à me
non recedes.
20 Siquidē *ut* præuaricata eſt vxor à ſocio ſuo,
ſic præuaricati eſtis contra me, ô domus Iωſra
ël, dixit Iehouáh.
21 Vox ſuper excelſa audita eſt, fletus depreca-
tionum filiorum Iωſraël: quoniam iniquam
fecerunt viam ſuam, obliti ſunt Iehouæ Dei
ſui.
22 Couertimini filij rebelles, ſanabo rebellio-
G nes veſtras: Ecce nos venimus ad te: tu enim
es Iehouáh Deus noſter.
23 Verè mēdacium eſt *ut expectemus ſalutem* à col-
libus, *a* multitudine, *a* montibus: verè in Ieho-
uáh Deo noſtro eſt ſalus Iωſraël.
24 Confuſio autem conſumpſit laborem Pa-
trum noſtrorum ab adoleſcentia noſtra, oues
eorum, & boues eorum, filios eorum, & filias
eorum.
25 Dormiemus in cōfuſione noſtra, & operiet
nos ignominia noſtra, quoniam Iehouæ Deo
noſtro peccauimus, nos & Patres noſtri ab a-
doleſcentia noſtra, & vſque ad diem hanc, ne-
que obtemperauimus voci Iehouę Dei noſtri.

CAPVT IIII.

1 Vera pœnitentia ſiue conuerſio ad Deum. 5 Iuda vaſtatio prædicitur propter malitiam cordis. 19 Compatitur Propheta populo, prævidens eius vaſtationem.

1 SI reuerſus fueris Iωſraël, dixit Iehouáh,
ad me, quieſces: & ſi abſtuleris abomina-
tiones tuas à facie mea, non demigrabis.
2 Et iurabis, Viuit Iehouáh, in veritate, & in iu
dicio, & in iuſtitia: & benedicēt ſeſe in eo Gen
tes, & in eo gloriabuntur.
3 Sic enim dixit Iehouáh viro Iehudáh & Ieru Oſee 19.c.12
ωſaláim, Arate vobis aruum, & ne ſeratis ſu-
per ſpinas.
4 Circuncidite vos Iehouæ, & auferte præpu-
tia cordis veſtri viri Iehudáh & habitatores
Ieruωſaláim: ne fortè egrediatur vt ignis ira
mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat,
propter malitiam operum veſtrorum.
5 Annuntiate in Iehudáh, & in Ieruωſaláim B
audiri facite, & dicite, Clangite tuba in terra,
clamate, congregate, & dicite, Congregate
vos, & ingrediamur ciuitates munitas.
6 Attollite vexillum in xSiión, cōgregate vos, Suprà 1.c.14
ne ſubſiſtatis: quia malū ego adduco ab Aqui-
lone, & contritionem magnam.
7 Aſcēdit leo de vmbraculo ſuo, & interfector
Gentium profectus eſt, & egreſſus eſt de loco
ſuo: vt ponat terram tuam in ſolitudinem, ci-
uitates tuæ deſolabuntur abſque habitatore.
8 Super hoc accingite vos ſaccis, plangite & C
vlulate: quoniam non eſt auerſa ira furoris Ie-
houæ à nobis.
9 Et erit, in die illa, dixit Iehouáh, peribit cor
Regis, & cor Principum, & obſtupeſcent Sa-
cerdotes, & Prophetæ admirabuntur.
10 Et dixi, Aháh, Domine Iehouáh, verè deci-
piendo decepiſti populum iſtum & Ieruωſa-
láim, dicendo, Pax erit vobis, & peruenit gla-
dius vſque ad animam.
11 In tempore illo dicetur populo huic, & Ieru
ωſaláim, Ventus ſiccus *in* excelſis *locis, ſpirans* in
deſerto, via filię populi mei: non ad ventilan-
dum, neque ad repurgandum.
12 Ventus vehementior his veniet mihi: nunc
etiam ego loquar iudicia cum illis.
13 Ecce tanquam nubes aſcendet, & veluti tur- D
bo currus eius, leuiores ſunt aquilis equi eius:
væ nobis, quoniam in prædam dati ſumus.
14 Laua à malitia cor tuum Ieruωſaláim, vt ſal-
ua ſis: vſquequo morari ſines in medio tui co-
gitationes iniquitatis tuæ?
15 Vox enim annuntiantis *ueniet* à Dan, & au-
dire facientis *uox* iniquitatem de monte E-
phráim.
16 Memorate de Gētibus, ecce audiri facite de
Ieruωſaláim, *quod* cuſtodes veniunt è terra lon
ginqua, & dabunt ſuper ciuitates Iehudáh vo-
cem ſuam.
17 Veluti cuſtodes agrorum fuerunt iuxta eam
in circuitu: quia me irritauit, dixit Iehouáh.
18 Via tua, & actus tui fecerūt hæc tibi, iſta ma- Sapien. 1.b.8
litia tua: quia amarum, quia perueniet vſque
ad cor tuum.

19 Ventrem

E 19 Ventrem meum, ventrem meum doleo, &
parietes cordis mei, reſonat in me cor meum:
non tacebo, quoniam vocem tubæ audiſti ani
ma mea, & clamorem belli.
20 Contritio poſt contritionem vocata eſt: ſi-
quidem vaſtata eſt tota terra, repentè vaſtata
ſunt tabernacula mea, ſubitò cortinæ meæ.
21 Vſquequo videbo vexillum, audiam vocem
tubæ?
22 Quia ſtultus *eſt* populus meus, me nō agno-
uerunt: filij inſipientes ſunt, & non intelligen
tes ſunt: ſapientes ſunt ad malefaciendum,
benefacere autem non nouerunt.
23 Vidi terram, & ecce erat deſolata & vacua: &
cælos, & non *erat* lux eorum.
F 24 Aſpexi montes, & ecce tremebāt: & omnes
colles deſtructi fuerunt.
25 Vidi, & nullus *erat* homo: & omnes aues cæ-
li receſſerant.
26 Vidi, & ecce locus fertilis *erat ut* deſertum, &
omnes vrbes eius deſtructę erant à facie Ieho-
uæ, & à facie iræ furoris eius.
27 Sic enim dixit Iehouáh, Deſerta erit tota ter
ra: conſummationem tamen non faciam.
28 Propter hoc deſolabitur terra, & obſcurabū-
tur cæli deſuper: eò quòd loquutus ſum, cogi-
taui, & nòn pœnituit me, nec auertar ab eo.
G 29 A ſtrepitu equitum & ſagittariorum, fugit
omnis *habitator* ciuitatis, ingreſsi ſunt ſyluas
denſas, & in rupes aſcenderunt: omnes ciui-
tates derelictę ſunt, nec habitat in eis quiſquā.
30 Tu autem vaſtata quid facies? quòd *modo* in-
induis te coccino, quòd ornas te ornamento
aureo, quòd pingis ſtibio oculos tuos, fruſtra
ornas te: cōtempſerunt te amatores, animam
tuam quærent.
31 Vocem enim tanquam parturientis audiui;
uocem inquam anguſtię, vt primogenitū pariēn-
tis: vox filiæ Tsiiōn *quæ* lamentatur, expandit
manus ſuas, *dicendo*, Vę nunc mihi, quia defecit
anima mea propter interfectos.

CAPVT V.

1 In Iudæa nullus iuſtus & fidelis inuentus, tam in populo, quàm in magiſtratu, propter quem debuerit Dominus parcere ciuitati. 6 Quare Iudæa vaſtata ſit ab Aſſyrijs. 14 Deſcribit ferocitatem Chaldæorum, à quibus paſſuri ſunt meritò Iudæi. 19 Iudæos quare afflixerit Deus.

1 SCrutamini per plateas Ieruſaláim, & vi-
dete nunc, & cognoſcite, & quærite in pla
teis eius, an inueniatis virum, & an ſit qui fa-
ciat iudicium, & qui quærat veritatem, & par-
cam ei.
2 Et ſi Viuit Iehouáh, dixerint, verè menda-
cium iurabunt.
3 Iehouáh annon oculi tui *ſunt* ad veritatem?
percuſsiſti eos, & non doluerunt: conſumpſi-
ſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam, du-
riores fuerunt facies eorum petra, renuerunt
reuerti.
4 Ego autem dixi, Profectò pauperes ſunt,
ſtulti facti ſunt: quia non nouerunt viam Ie-
houæ, & iudicium Dei ſui.
5 Ibo *ergo* ad maiores, & alloquar eos: ipſi enim
nouerunt viam Iehouæ, iudicium Dei ſui. ve-
rùm ipſi *omnes* ſimul fregerunt iugum, rupe-
runt vincula.
B 6 Idcirco percutiet eos leo de ſylua, lupus de-
ſerta incolens vaſtabit eos, pardus vigilabit
ſuper ciuitates eorum: quiſquis egreſſus fue-
rit ex eis, rapietur, quia multiplicatæ ſunt
præuaricationes eorum, multiplicatæ ſunt re
belliones eorum.
7 O propter hanc parcam tibi? filij tui dereli-
querunt me, & iurauerunt per *eos qui* non *ſunt*
Deus: ſaturaui eos, & adulterium cōmiſerunt,
& *in* domum meretricis congregauerunt ſe
turmatim.
8 Vt equi ſaturati manè fuerunt: quiſque ad Ezec.22.b.11
vxorem proximi ſui hinniant.
9 Nunquid ſuper his non viſitabo? dixit Ieho-
uáh, annon de Gente quę eſt ſicut hęc, non vl-
ciſcetur ſe anima mea?
10 Aſcendite muros eius, & diſsipate, conſum- C
mationem autem ne feceritis: auferte minas
murorum eius, quia non ſunt Iehouæ.
11 Nam præuaricando præuaricati ſunt in me
domus Iſraël, & domus Iehudáh, ait Ieho-
uáh.
12 Negauerunt Iehouam, & dixerunt, Non *eſt*
ipſe: neque veniet ſuper nos malum, nec gla-
dium nec famem videbimus.
13 Prophetæ autem erunt in ventum, & ſermo
non in illis: ſic fiet eis.
14 Propterea ſic dixit Iehouáh Deus exerci-
tuum, Eo quòd loquuti eſtis verbum hoc, ecce
ego ponam verba mea in ore tuo vt ignem, &
populum iſtum vt ligna, deuorabitque eos.
15 Ecce ego adducam ſuper vos gentem de lon
ginquo, ô domus Iſraël, ait Iehouáh, gens D
robuſta eſt, gens *quæ* à ſeculo *eſt*, gens cuius
ignorabis linguam, nec intelliges quid lo-
quatur.
16 Pharetra eius veluti ſepulchrum patēs, vni-
uerſi *ſunt* fortes.
17 Et comedet meſſem tuam & panem tuum,
comedet filios tuos & filias tuas, comedet o-
ues tuas & boues tuos, comedet vitem tuam
& ficum tuam: ad extremam paupertatem re-
diget vrbes munitas tuas quibus tu fidis, *idque*
gladio.
18 Et etiam in diebus illis, dixit Iehouáh, non
faciam vobiſcum conſummationem. E
19 Et erit, quum dicetis, Propter quid fecit Ie- Infrà16.b.10
houáh Deus noſter nobis omnia hæc? tum di-
ces ad eos, Quemadmodum dereliquiſtis me,
& ſeruiſtis diis peregrinis in terra veſtra, ſic
ſeruietis alienis in terra non veſtra.
20 Annunciate iſtud in domo Iaacob, & audi-
ri facite iſtud in Iehudáh, dicendo,
21 Audite nunc iſtud popule ſtulte & excors, Eſaiæ 6.c.9
quibus oculi ſunt, & non vident: quibus aures
ſunt, & non audiunt.
22 An me non timebitis, ait Iehouáh? annon à
facie mea pauebitis? qui poſui arenam termi-
num mari, ſtatutum ſempiternum, nec præ-
teribit illud: commouebūtur quidem, & non
præualebunt: & intumeſcent fluctus eius, &
non tranſibunt illud.
23 Populo autem huic eſt cor declinans, & re- F
belle, declinauerunt, & abierunt:
24 Neq; dixerunt in corde ſuo, Metuamus nūc
Iehouáh Deum noſtrum, qui dat pluuiā tem-
poraneam & ſerotinam in tempore ſuo: heb-
domadas ſtatutorum meſsis cuſtodit nobis.
25 Iniquitates veſtræ declinare fecerunt hæc,
& peccata veſtra prohibuerunt bonū à vobis.
26 Inueniuntur enim in populo meo impij:
aſpiciet *ad eas* vt qui ponit laqueos, ſtatuerunt
laqueum

laqueum, homines capient.
27 Vt cauea plena auibus, ſic domus eorum plenæ ſunt dolo: ideo magni facti ſunt, & ditati ſunt.
G 28 Impinguati ſunt, nituerunt, etiam ſuperauerunt facta mali: iudicium non iudicauerūt, iudicium *inquam* pupilli, & *tamen* proſperè egerunt, & iudicium pauperū non iudicauerunt.
Eſaiæ 1.f.23 *Zach. 7.c.10*
29 Nunquid ſuper his non viſitabo dicit Iehouáh? annon de gente quæ eſt ſicut hæc, non vlciſcetur ſe anima mea?
30 Stupendum & turpe factum eſt in terra.
31 Prophetæ prophetauerunt mendaciter, & ſacerdotes acceperunt *munera* in manus ſuas: & populus meus dilexerunt ſic: quid autem facietis in nouiſsimo eius.

CAPVT VI.

1 Ironica Prophetæ adhortatio ad Iudæos, vt exercitui Chaldæorum occurrant. 6 Peccata propter quæ Ieruſalem affligitur. 10 Incircunciſæ aures. 13 Auaritia. 16 Cura Dei erga populum. Populi contemptus in Deum. 20 Sacrificia Iudæorum reijcit Dominus. 22 Rurſum Babyloniorum aduentus prænuntiatur.

1 FVgite filij Biniamin, de medio Ieruſaláim, & in Thecóya clangite buccina, & ſuper Beth-hachérem eleuate vexillum: quia malum viſum eſt ab Aquilone, & contritio magna.
2 *Mulieri iugiter* habitanti in tabernaculo, & delicatæ aſsimilaui filiam Siión.
3 Ad eam venient paſtores, & greges eorum: figent iuxta eam tentoria per circuitum: depaſcent quiſque in loco ſuo.
4 Præparate aduerſus eam bellum, ſurgite, & aſcendamus meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia extenderūt ſe vmbræ veſpertinæ.
5 Surgite, & aſcendamus noctu, & demoliamur palatia eius.
B 6 Sic enim dixit Iehouáh exercituum, Succidite ligna, & effundite iuxta Ieruſaláim aggerem: ea *eſt* ciuitas *quæ* viſitata eſt tota ipſa, oppreſſor eſt in medio eius.
7 Quemadmodum ſcaturire facit puteus aquam ſuam, ſic ſcaturire facit malitiam ſuam: iniuria & vaſtitas auditur in ea, in conſpectu meo iugiter, infirmitas & percuſsio.
8 Erudire Ieruſaláim, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponā te deſertam *tanquam* terram non habitatam.
9 Sic dixit Iehouáh exercituum, Racemando racemabunt tanquam vitem, reliquum Iſraelis: conuerte manum tuam ſicut vindemiator ad caniſtra.
C 10 Quem alloquar, & *quem* monebo, & audiēt? ecce incircunciſa eſt auris eorum, neque potuerunt attendere: ecce verbum Iehouæ fuit eis opprobrio, non amauerunt illud.
11 Itaque ira Iehouæ plenus ſum, defatigatus ſum continendo me, ad effundendum *illam* ſuper paruulos foris, & ſuper congregationem iuuenum pariter: quia etiam maritus cum vxore capientur, ſenex cum pleno dierum.
12 Et vertentur domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam ſuper habitatores terræ, dicit Iehouáh.
Eſa. 56.d.11 *Infrà 8.d.10*
13 A paruo enim eorum vſque ad magnum eorum omnes auarè ſectantur auaritiam: & à Propheta vſq; ad Sacerdotem, omnes faciunt mendacium.

14 Et curabant contritionem filiæ populi mei, D
leui *ſermone*, dicendo, Pax, pax: & non *erat* pax.
15 Num pudore affecti ſunt, quòd abominationem fecerint? ne pudendo quidem pudore affecti ſunt, nec etiam erubeſcere nouerūt: propterea cadent inter corruentes, in tēpore quo viſitabo eos, corruent, dicit Iehouáh.
16 Sic dixit Iehouáh, State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quænam ſit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis requiem animæ veſtræ. & dixerunt, Non ambulabimus. *Mat.11.d.29*
17 Conſtitui præterea ſuper vos ſpeculatores, E
qui dicerent, Attēdite voci buccinæ. & dixerunt, Non attendemus.
18 Ideo audite gentes, & cognoſce ô congregatio quæ *ſunt* in eis:
19 Audi terra, Ecce ego adduco malum ſuper populum iſtum, fructum cogitationum eorū: quia verbis meis non attenderunt, & Legem meam reprobauerunt.
20 Vt quid *iam* mihi thus de Sebá veniet, & calamus odoratus optimus de terra longinqua? *Eſaiæ 1.c.11* *Amos 5.f.21*
holocauſtomata veſtra non ſunt ad beneplacitum, nec ſacrificia veſtra dulcia ſunt mihi.
21 Propterea hæc dixit Iehouáh, Ecce ego do F
populo huic ruinas, & corruent in eis patres & filij pariter, vicinus & amicus eius peribūt.
22 Sic dixit Iehouáh, Ecce populus venit de terra Aquilonis: & gens magna conſurget à lateribus terræ.
23 Arcum & ſcutum arripient, crudeles ſunt, & non miſerebuntur: vox eorum tanquam mare ſonabit, & ſuper equos equitabunt, parati tanquam vir ad prælium aduerſum te filia Siión.
24 Audiuimus rumorem eius, *&* debilitatæ ſunt manus noſtræ, tribulatio apprehendit nos, *&* dolor vt parturientis.
25 Ne exeatis *ad* agrum, & per viam ne ambuletis: quoniam gladius inimici, pauor *eſt* in circuitu.
26 Filia populi mei accinge te ſacco, & te voluta in cinere: luctum vnici fac tibi, planctum amaritudinum: quia repentè veniet vaſtator ſuper nos. G
27 Propugnaculum poſui te in populo meo, *&* munitionem: cognoſcas itaq; & probes viam eorum. *Suprà 1.d.18*
28 Omnes ipſi principes declinantium, ambulantes fraudulēter: chalybs & ferrum, omnes ipſi corruptores ſunt.
29 Combuſtum ſufflatorium ab igne, conſumptum eſt plumbum, fruſtra conflauit conflator, & mali non ſunt auulſi.
30 Argentum reprobatum vocate eos, quia reprobauit Iehouáh eos.

CAPVT VII.

1 Iubetur Ieremias annunciare populo verbum Domini confidenti in externo templi cultu nihil mouentis. 12 Silo. 13 Mala euentura Iudæis ob contemptum Prophetarum. 16 Prohibet Dominum orare pro populo. 21 Sacrificia à Iudæis non requirit potiſsimum Dominus, ſed vt obediant verbo ſuo. 25 Propheta. 29 Inuitat populum ad planctum ob peccata ſua & imminentia mala. 31 Thopheth.

1 VErbū quod fuit ad Irmeiahu à Iehouáh, dicendo:
2 Sta in porta domus Iehouæ, & prædica ibi verbum iſtud, & dic, Audite verbum Iehouæ omnis

omnis Iehudáh qui ingredimini per portas
iſtas,vt adoretis Iehouam:
3 Sic dixit Iehouáh exercituum Deus Iwſra-
ël,Bonas facite vias veſtras, & opera veſtra,
Infrà 26. d.13 & habitare faciam vos in loco iſto.
4 Ne fidatis vobis in verbis mendacii, dicen-
do,Templum Iehouæ,templum Iehouæ,ſunt
templum Iehouæ.
5 Quoniam ſi emendando emēdaueritis vias
veſtras,& opera veſtra, & faciendo feceritis iu
dicium inter virum & amicum eius,
6 Peregrinum,pupillum & viduam non op-
preſſeritis,& ſanguinem innocentem non ef-
fuderitis in loco iſto:& poſt deos alienos non
ambulaueritis in malum vobis:
7 Tunc habitare faciam vos in loco iſto,in ter
ra quam dedi Patribus veſtris, à ſeculo vſque
B in ſeculum.
8 Ecce vos confiditis vobis in verbis menda-
cij,quod non prodeſt.
9 Nunquid furabimini,occidetis,& adultera-
bitis,& iurabitis in vanum, & adolebitis Bá-
yal,& ambulabitis poſt deos alienos quos nō
noſtis:
10 Et venietis, & ſtabitis coram me in domo
hac,ſuper quam inuocatum eſt nomē meum:
& dicetis,Liberati ſumus: vt faciatis *poſtea* o-
mnes abominationes iſtas?
11 Num *ut* ſpelunca latronum facta eſt domus
Matt.21. b.13 hæc,ſuper quam inuocatum eſt nomē meum
Marc.11.c.17 in oculis veſtris? etiam ego ſanè video, dixit
Luc.19.g.46 Iehouáh.
C 12 Sed ite quæſo ad locum meum qui erat in
wSiló,vbi habitare feci nomen meum in prin-
cipio,& videte quæ fecerim ei propter mali-
tiam populi mei Iwſraël.
Prouer.1.c.23 13 Nūc ergo quia feciſtis vos omnia opera hęc,
Eſa.65.b.12 dixit Iehouáh,& loquutus ſum ad vos, manè
ſurgendo, & loquendo, & non audiuiſtis: &
vocaui vos, & non reſpondiſtis:
14 Faciam & *ego* domui huic,ſuper quam inuo
1.Re.4.c.11 catum eſt nomen meum, in qua vos confidi-
tis:& loco huic quem dedi vobis & Patribus
veſtris,ſicut feci wSiló:
15 Et proiiciam vos à facie mea, ſicut proieci
omnes fratres veſtros, vniuerſum ſemen *E-
phráim.
Infrà 14. b.11 16 Tu ergo ne ores pro populo iſto,neque aſ-
ſumas pro eis clamorem & orationem, & ne
depreceris me:quia non exaudiam te.
D 17 Nónne vides quid iſti faciant in ciuitatibus
Iehudáh,& in plateis Ieruwſaláim?
Infrà 44.c.19 18 Filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt
ignem,mulieres verò ſubigunt paſtam, vt fa-
ciant placentas Reginæ cæli,& libent libami-
na diis alienis, vt me prouocent ad iram.
19 An me ipſi iraſci faciunt,dixit Iehouáh? an-
non *potius* ſeipſos in confuſionem vultuum
ſuorum?
20 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh,Ecce
furor meus,& ira mea effunderur in locū iſtū,
ſuper homines,& ſuper animalia, & ſuper ar-
bores agri, & ſuper fructus terræ: ſuccende-
túrque,& non extinguetur.
E 21 Sic dixit Iehouáh exercituū, Deus Iwſraël,
Holocauſta veſtra addite victimis veſtris,& co
medite carnes.
22 Non enim ſum loquutus cum Patribus ve-
ſtris,nec præcepi eis die quo eduxi eos è terra
Ægypti,de holocauſtis & victimis.
23 Sed verbum hoc præcepi eis dicendo, Ob-
temperate voci meæ,& ero vobis in Deum,&
vos eritis mihi in populum:& ambulate in o-
mni via quam præcepero vobis, vt bene ſit
vobis.
24 Verùm non paruerunt, nec inclinauerunt
aurem ſuam:ſed abierunt in conſiliis *ſuis*,in du
ritia cordis ſui mali,& retroceſſerunt, & pro-
greſsi non ſunt.
25 A die qua egreſsi ſunt Patres veſtri è terra Æ F
gypti vſque ad diem hanc,miſi ad vos omnes
ſeruos meos Prophetas, per diem ſurgendo
manè,& mittendo.
26 Et non audierunt me, nec inclinauerūt au- Infrà 16.c.12
rem ſuam: ſed indurauerunt ceruicem ſuam,
& peius egerunt quàm Patres eorum.
27 Et loquéris ad eos omnia verba hæc,nec au
dient te:& vocabis eos,nec reſpondebūt tibi.
28 Et dices ad eos,Hæc eſt gens quæ non ob-
tēperauit voci Iehouę Dei ſui, nec recepit diſ-
ciplinam: periit veritas,& exciſa eſt ab ore i-
pſorum.
29 Tonde cæſariem tuam & proiice, & attolle
ſuper loca excelſa planctum: quia proiecit Ie-
houáh, & dereliquit generationē furoris ſui.
30 Fecerunt enim filij Iehudáh malum in ocu- G
lis meis,dixit Iehouáh,poſuerūt abominatio-
nes ſuas in domo ſuper quā inuocatū eſt no-
men meum,vt polluerent eam:
31 Et ædificauerunt excelſa Thopheth,quæ eſt
in Valle filij *Hinnom, vt comburerent filios
ſuos & filias ſuas igni:quod non præcepi, nec
aſcendit ſuper cor meum.
32 Ideo ecce dies veniunt,dixit Iehouáh, & nō
dicetur vltrà Thopheth, & Vallis filij *Hin-
nóm,ſed Vallis interfectionis: & ſepelient in
Thopheth,donec non ſit locus.
33 Et erit morticinum populi huius in cibum
volatilibus cæli,& beſtiis terræ,& nō erit qui
exterreat.
34 Et ceſſare faciam de vrbibus Iehudáh, & de
plateis Ieruwſaláim vocem gaudij & vocem Ezec.26.c.13
lætitiæ,vocem ſponſi & vocem ſponſæ: quo-
niam in deſolationem erit terra.

CAPVT VIII.

1 *Iudaici populi deſtructio.* 4 *Inuitat eos Dominus ad reſipiſcē-
[illegible].* 8 *Doctrinam Prophetarū & ſacer
dotū mēdatem arguit,& eorum auaritiam.* 10 *Auaritia. Men-
dacium.* 13 *Tempus viſitationis prædicitur.* 21 *In afflictione
Ieruſalem videtur afflictus Dominus.*

1 IN tempore illo dixit Iehouáh,Educent oſſa
Regum Iehudáh,& oſſa Principum eius, &
oſſa Sacerdotum,& oſſa Prophetarum, atq; oſ
ſa habitātium Ieruwſaláim,de ſepulchris ſuis.
2 Et expandent ea ad ſolem & lunam, & ad o-
mnem exercitum cæli,quæ dilexerūt, & qui-
bus ſeruierunt,& poſt quæ ambulauerunt, &
quæ quæſierunt,& quibus incuruauerunt ſe:
non colligentur,nec ſepelientur, in ſterquili-
nium ſuper faciem terræ erunt.
3 Et eligetur mors magis quàm vita, ab omni
reſiduo quod reliquum fuerit de familia ma-
la hac,quod reliquum *inquam* fuerit in vniuer- B
ſis locis ad quæ detruſero eos, dixit Iehouáh
exercituum.
4 Dices itaque ad eos,Sic dixit Iehouáh, Nū-
quid cadent,& non reſurgent?nunquid auer-
tetur,& non conuertetur?

5 Quare rebellis eſt populus iſte Ieruſaláim
rebellione forti? apprehenderunt dolum, re-
nuerunt reuerti.
6 Attendi,& audiui, non rectum loquuntur,
non eſt quiſquam quem pœniteat mali ſui, di-
C cendo, Quid feci? omnis conuerſus eſt in cur-
ſum ſuum, tanquam equus impetu irruens in
prælium.
7 Etiam ciconia in cęlo cognouit tempus ſuũ,
& turtur,& grus,& hirundo obſeruãt tempus
aduentus ſui: populus autem meus non nouit
iudicium Iehouæ.
8 Quomodo diceris, Sapientes ſumus, & Lex
Iehouæ eſt nobiſcum? verè ecce in vanum a-
daptauit ſtylum *ſuum ſcriptor*, fruſtra *ſcripſerunt*
ſcribæ.
9 Pudore affecti ſunt ſapiẽtes, perterriti ſunt,
& capti ſunt: ecce verbum Iehouæ reprobaue-
runt,& ſapientia cuius rei eſt eis?
D 10 Propterea dabo vxores eorum aliis, agros
Eſa. 56.d.11 eorum hæredibus: quia à paruo vſque ad ma-
Suprà 6.c.13 gnum auarè ſectantur auaritiam, à Propheta
vſque ad Sacerdotem omnes faciunt menda-
cium.
11 Et ſanabant contritionem filiæ populi mei
leui *uerbo*, dicendo, Pax, pax:& non erat pax.
12 Num pudore affecti ſunt quòd abominatio-
nem fecerint? ne pudendo quidem pudore af-
fecti ſunt, nec erubeſcere nouerunt: idcirco ca
dent inter corruẽtes in tempore quo viſitabo
eos, corruent, dicit Iehouáh.
E 13 Conſumendo cõſumam eos, dixit Iehouáh,
non ſunt vuæ in vite, nec ſunt ficus in ficu, &
folium defluxit,& *quæ* dedi eis tranſierunt ab
eis.
14 Vt quid manemus? congregate vos,& ingre
diamur ciuitates munitas, & ſilebimus illic:
quia Iehouáh Deus noſter tacere nos fecit, &
potum dedit nobis aquam fellis: peccauimus
Infrà 14.d.19 enim Iehouæ.
15 Expectabimus pacem, & non erit bonum:
tempus medelæ, & ecce terror.
F 16 A Dan exauditus eſt fremitus equorũ eius,
à ſonitu hinnituum fortium *equorum* eius tre-
muit omnis terra:& venerunt, & deuoraue-
runt terram,& plenitudinem eius, vrbem, &
habitantes in ea.
17 Quoniam ecce ego mitto in vos ſerpẽtes re-
gulos, quibus non eſt incantatio,& mordebũt
vos, ait Iehouáh.
18 *In* fortificatione mea ſuper dolore, in me cor
meum eſt infirmum.
G 19 Ecce vox clamoris filię populi mei *præ timore*
inimici uenientis de terra longinqua, *dicentis*, Nun-
quid Iehouáh non eſt in Tziión? an Rex eius
non eſt in ea? Quare iraſci fecerunt me ſculpti
libus ſuis, *&* vanitatibus *dei* alieni?
20 Præteriit meſsis, finita eſt æſtas, & nos non
ſumus ſaluati.
21 Propter contritionem filię populi mei con-
tritus ſum, obtenebratus ſum, ſtupor arripuit
me.
22 Annon eſt theriaca in Gilyad? annon medi-
cus eſt ibi? ſed cur non eſt curata medicinis fi-
lia populi mei?

CAPVT IX.

1 Planctus Prophetæ ſuper populi malitia. 12 Quare Ieruſalem ſit deſtructa. 17 Inuitat eos Dominus ad planctum. 24 In Dei cognitione ſolùm gloriandum. 26 Incircumciſio cordis.

1 QVis ponat caput meum aquam, & oculũ
meum fontem lachrymarum, vt defleam
die ac nocte interfectos filiæ populi mei?
2 Quis det mihi in ſolitudine diuerſorium
viatorum, vt derelinquam populum meum,&
recedam ab eis? vniuerſi enim *ſunt* adulteri, *&*
cœtus præuaricatorum.
3 Et iaculari fecerunt linguam ſuam *ueluti* ar-
cum ſuum, mendacium, neque in veritate ro-
borauerunt ſe in terra: quia de malo ad ma-
lum egreſsi ſunt,& me non nouerunt, dixit Ie
houáh.
4 Quiſque ab amico ſuo cauete, neque omni B
fratri fidatis: nam omnis frater ſupplantando
ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter
incedet.
5 Et quiſque amicum ſuum circumueniunt, &
veritatem non loquuntur: docuerunt *enim* lin-
guam ſuam loqui mendacium, prauè agendo
laborant.
6 Habitatio tua *eſt* in medio doli: præ dolo re-
nuerunt cognoſcere me, dixit Iehouáh.
7 Propterea ſic dixit Iehouáh exercituũ, Ecce
ego excoquam eos,& probabo eos: quomodo
enim faciam propter filiam populi mei?
8 Sagitta extẽſa lingua eorum, dolum loqui- C
tur: *quiſque* ore ſuo pacem cum amico ſuo lo- Pſal. 27.a.3
quuntur,& in corde ſuo ponunt inſidias ſuas.
9 An ſuper his nõ viſitabo eos, dixit Iehouáh?
an de Gente quæ eſt ſicut hæc, non vlciſcetur
ſe anima mea?
10 Super montes aſſumam fletum & lamentũ,
& ſuper habitacula deſerti planctum: quoniã
incenſa ſunt, vt non ſit quiſquam qui tranſeat,
neque audiunt vocem pecudum: à volucri-
bus cæli vſque ad iumenta demigrauerunt *&*
abierunt.
11 Et ponam Ieruſaláim in aceruos, habita-
culum draconum, & ciuitates Iehudáh ponã
in deſolationem, vt non ſit habitator.
12 Quis *eſt* vir ſapiens, & intelliget hoc? & ad D
quem loquutum eſt os Iehouæ,& renuntiabit
illud, propter quod *ſcilicet* perierit terra, *&* de-
ſolata ſit veluti deſertum, vt non ſit tran-
ſiens?
13 Dixit autem Iehouáh, Eo quòd derelique-
runt Legem meam, quam dedi coram eis, &
non paruerunt voci meæ, nec ambulauerunt
in ea:
14 Sed abierunt poſt duritiẽ cordis ſui, & poſt
Beyalim, quos docuerunt Patres eorum.
15 Idcirco ſic dixit Iehouáh exercituum, Deus Infrà 23.d.15
Iſraél, Ecce ego cibabo eos, *nempe* populum
hũc abſynthio, & potum dabo eis aquã fellis.
16 Diſpergam præterea eos in gentes quas nõ
nouerunt ipſi & Patres eorum:& mittam poſt E
eos gladium, donec conſumpſero eos.
17 Sic dixit Iehouáh exercituum, Contempla-
mini,& vocate lamentatrices, vt veniant:& ad
ſapientes mittite, vt veniant:
18 Et feſtinẽt, aſſumántque ſuper nos planctũ,
& deducant oculi noſtri lachrymas, & palpe-
bræ noſtræ defluant aquis.
19 Nam vox lamẽtationis audita eſt de Tziión,
Quomodo vaſtati ſum⁹, pudore affecti ſumus
vehementer: quoniam dereliquimus terram,
quoniam proiecerunt *nos* habitacula noſtra.
20 Propterea audite mulieres verbum Iehouę,
& excipiat auris veſtra verbum oris eius: atq; F
docete

docete filias veſtras lamentum,& vnaquæque
amicam ſuam planctum:
21 Aſcendit enim mors per feneſtras noſtras,
intrauit palatia noſtra:vt diſperdat paruulum
de vicis,& iuuenes de plateis.
22 Loquere,Sic dixit Iehouáh, Cadet mortici-
num hominis tanquam ſtercus ſuper faciem
agri, & veluti manipulus poſt meſſorem, &
non eſt qui colligat.
1.Cor.1.d.31 2.Cor.10.d.17 23 Sic dixit Iehouáh,Ne iactet ſeſe ſapiens in ſa
pientia ſua,nec iactet ſeſe potens in potentia
ſua,neque iactet ſeſe diues in diuitiis ſuis:
G 24 Sed in hoc iactet ſeſe qui ſe iactat, quòd in-
telligat & cognoſcat me:quòd ego ſum Ieho-
uáh qui facio miſericordiam,iudicium, & iu-
ſtitiam in terra:hæc enim volo,dixit Iehouáh.
25 Ecce dies veniunt,dixit Iehouáh,& viſitabo
omnem circunciſum,*& habentem* præputium,
26 Ægyptum, & Iehudáh, & Edóm, & filios
Ammón,& Moáb,& omnes habitātes in ex-
tremo angulo *orbis*, qui habitant in deſerto:
quia omnes gentes *ſunt* præputiatæ, & omnis
domus Iſraël præputiata eſt corde.

CAPVT X.

1 Non eſſe metuendas ſyderum conſtellationes. 4 De idolorū imbecillitate. & Dei potentia. 17 Euerſio Chaldæorum. 19 Ieruſalē culpæ ſuæ tribuit quod patitur. 21 Paſtores. Grex. 23 Dei eſt hominis viam dirigere.

1 AVdite verbum quod loquutus eſt Ieho-
uáh ſuper vos, domus Iſraël.
2 Sic *enim* dixit Iehouáh, Viam Gētium ne diſ-
catis,& à ſignis cæli ne metuatis:ſed metuant
Gentes ab eis.
3 Quoniam ſtatuta populorum vanitas ſunt:
nam lignum *eſt quod* de ſylua præcidit, opus
manuum artificis cum aſcia.
4 Argēto & auro ornat illud:clauis & malleis
firmant illud, ne cadat.
5 Sicut palma æqualis ſunt,& non loquuntur:
portando portantur,quia non incedunt:ne *igi
tur* timeatis ab illis, quia malefacere non poſ-
ſunt,nec etiam benefacere penes eos eſt.
Apoc.15.b.4 6 Non eſt ſimilis tui Iehouáh: magnus es, &
magnum nomen tuum fortitudine.
7 Quis non timebit te, ô Rex Gentium? tibi
enim cōuenit *regnum*:nam inter omnes ſapiē-
tes Gentium,& inter omnia regna eorum nō
eſt ſimilis tui.
8 Et in vnum deſipiunt,& ſtultè agunt:erudi-
tio vanitatum lignum eſt.
B 9 Argentum extēſum de Tharſis affertur,
& aurum de Vphaz,opus artificis,& manuū
aurificis,hyacinthus & purpura indumentum
eorum:opus ſapientum vniuerſa ſunt.
10 Iehouáh autem Deus veritas eſt, ipſe Deus
viuens,& Rex æternus:ab ira eius contremiſ-
cet terra,neque ſuſtinebunt Gentes indigna-
tionem eius.
11 (Sic dicetis eis,Dij qui cælum & terram non
fecerunt,pereant è terra,& de ſub cælis iſtis.)
12 Qui facit terrā potentia ſua, qui ſtabilit or- Geneſ.1.a.6
bem ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit Infrà 51.b.15
cælos. Pſal.135.a.6
13 Qui voce *ſua* dat multitudinem aquarum in
cælo,poſteaquam aſcēdere facit nubes ab ex-
tremo terræ,fulgura cum pluuia facit, & edu- Pſal.134.b.7
cit ventum de theſauris ſuis.
C 14 Vt brutum animal fit omnis homo præ ſciē-
tia:pudore afficitur omnis aurifex à ſculptili:
quia mendacium eſt conflatile eius, neque eſt
ſpiritus in eis.
15 Vanitas ſunt,& opus irriſionum, in tempo-
re viſitationis eorum peribunt.
16 Non *eſt* ſicut illa,pars Iaacób:quia plaſma-
tor omnium ipſe *eſt*,& Iſraël virga hæredi-
tatis eius,Iehouáh exercituum nomen eius.
17 Congrega de terra merces tuas,quę habitas
in loco munito.
18 Quoniam ſic dixit Iehouáh, Ecce *ut* funda
proiiciam habitatores terræ vice hac, & affli-
gam eos, vt inueniant.
19 Væ mihi ſuper contritione mea, doloris ple
na plaga mea:ego cogitabam,Profectò hęc in-
firmitas mea,& portabo eam.
20 Tabernaculum meum vaſtatum eſt, & om-
nes funiculi mei diſrupti ſunt:filij mei egreſsi
ſunt à me,& non ſunt:non eſt qui extendat vl-
trà tentorium meum, & qui erigat cortinas D
meas.
21 Quia vt bruta animalia facti ſunt paſtores,
& Iehouá non requiſierūt:propterea nō intel-
lexerunt,& omnis paſcua eorū diſperſa eſt.
22 Vox rumoris,ecce venit, & commotio ma-
gna de terra Aquilonis, vt ponat ciuitates Ie-
hudáh *in* ſolitudinem, *in* habitaculū draconū.
23 Noui Iehouáh quòd nō *eſt* hominis via eius,
nec eſt viri ambulantis vt præparet greſſum
tuum.
24 Corripe me Iehouáh, verum in iudicio, nō Pſal.6.a.1
in furore tuo, ne fortè diminuas me.
25 Effunde indignationem tuam ſuper Gentes Pſal.78.b.6
quæ non nouerunt te, & ſuper nationes quæ
nomen tuum non inuocant:quia comederūt
Iaacób:deuorauerunt inquam eum, & con-
ſumpſerunt eum,habitaculúmq; eius deſtru-
xerunt.

CAPVT XI.

1 Maledictio eorum qui nō obediunt verbo pacti Diuini. 7 Iubet Dominus pactum ſuum ſæpius populo inculcari. 10 Populus Iudæ Patrū veſtigia ſequutus,deos adorat. 11 Dominus ſe nō exauditurum Iudæos dicit. 14 Ieremiam etiam prohibens pro eis orare. 18 Commendat Dei miſericordiam,qui ſuos in periculo deſerere non ſolet. 21 Excidium Iudæorum ob Chriſtum traditum in manus Gentium.

1 VErbū quod fuit ad Irmeiáhu à Iehouáh,
dicendo,
2 Audite verba pacti huius,& loquimini ad vi
ros Iehudáh,& ad habitatores Ieruſaláim,
3 Et dices ad eos,Sic dixit Iehouáh Deus Iſ-
raël,Maledictus vir ille qui non paruerit ver-
bis pacti huius,
4 Quod pręcepi Patribus veſtris die quo edu-
xi eos è terra Ægypti,è fornace ferrea,dicēdo,
Audite vocem meam,& facite ea iuxta omnia
quæ præcepero vobis:& eritis mihi in popu-
lum,& ego ero vobis in Deum.
5 Vt ſtatuam iuramentum quod iuraui Patri-
bus veſtris, vt darem eis terram fluentem lacte
& melle,ſecundum diem hanc. Et reſpondi,
& dixi, Amen Iehouáh.
6 Et dixit Iehouáh ad me, Clama omnia ver-
ba hæc in ciuitatibus Iehudáh,& in plateis Ie-
ruſaláim,dicendo, Audite verba pacti huius,
& facite ea.
7 Quia conteſtando conteſtatus ſum Patres B
veſtros die qua aſcendere feci eos è terra Æ-
gypti vſque ad diem hanc, mane ſurgendo &
conteſtando, dum dicerem, Audite vocem
meam:

8 At non paruerunt, nec inclinauerunt aurem
ſuam: ſed abierunt, quiſq; in prauitate cordis
ſui mali: proinde inducam ſuper eos omnia
verba pacti huius, quod pręcepi vt facerent, &
non fecerunt.
9 Et dixit Iehouáh ad me, Inuenta eſt coniu-
ratio in viris Iehudáh, & habitatoribus Ieru-
ꝟſaláim.
10 Reuerſi ſunt ad iniquitates Patrum ſuorum
priorum, qui renuerunt obtemperare verbis
meis: imò abierunt poſt deos alienos, vt ſerui-
rent eis: diſsipauerunt domus Iꝟſraxél & do-
mus Iehudáh pactũ meum, quod pepigeram
cum patribus eorum.
11 Quamobrem ſic dixit Iehouáh, Ecce ego in-
ducam ſuper eos malum, de quo non poterũt
exire: & clamabunt ad me, & nó audiam eos.
12 Ibunt proinde ciuitates Iehudáh & habita-
tores Ierußaláim, & clamabunt ad deos qui-
bus ipſi adolent thura: & ſeruando non ſerua-
C bunt eos tempore mali eorum.
Suprà 2.f.28 13 Siquidem *ſecundum* numerum ciuitatum tua-
rum fuerũt dii tui Iehudáh, & *ſecundum* nume-
rum platearum Ieruꝟſaláim poſuiſtis aras cõ-
fuſionis, aras *inquam* ad ſuffiendum thus ipſi
Báyal.
Infrà 14.b.12 14 Tu ergo, ne ores pro populo hoc, neque aſ-
ſumas pro eis clamorem & orationem: quia
ego non exaudiam tempore quo clamauerint
ad me ſuper malo ſuo.
15 Quid *eſt* dilecto meo *ultra* in domo mea quũ
faciat abominationes *cum* multis? & carnes ſan
ctitatis tranſeunt à te: quia *in* malitia tua tunc
exultas.
16 Oliuam viridem, pulchram fructu *&* forma,
vocauit Iehouáh nomen tuum: ad vocem lo-
quelæ magnæ ſuccendit ignem ſuper eam, &
confregerunt ramos eius.
17 Et Iehouáh exercituum qui plantat te, ſlo-
quutus eſt ſuper te malum, propter malitiam
domus Iꝟſraxél & domus Iehudáh quæ fece-
runt ſibi ad irritandum me, ſacrificãdo Bayal.
18 Iehouáh autem indicauit mihi, & cognoui:
tunc oſtendiſti mihi opera eorum.
D 19 Ego autem *eram* tanquam agnus, *& tanquam*
bos *qui* ducitur vt iugulent *eum*, & non noue-
ram quód contra me cogitauerant cogitatio-
nes, Corrumpamus ligno cibum eius, & exci-
damus eum è terra viuentium, & nomen eius
non memoretur amplius.
1.Par.28.b.9 20 Sed ô Iehouáh exercituũ qui iudicas iuſtè,
Infrà 17.b.10, qui probas renes & cor, videam vltionem tuã
& 20.c.12 de eis: tibi enim reuelaui cauſam meam.
Pſal.7.b.10 21 Propterea ſic dixit Iehouáh de viris ꝟAna-
thóth, qui quærunt animam tuam, dicendo,
Noli prophetare in nomine Iehouæ, & non
morieris manu noſtra.
22 Propterea *inquam* ſic dixit Iehouáh exerci-
tuũ, Ecce viſito eos: iuuenes moriētur gladio,
filij eorum & filiæ eorum morientur fame.
23 Et reſiduum nó erit eis: inducam enim ma-
lum ſuper viros ꝟAnathóth anno viſitationis
eorum.

CAPVT XII.

*1 Propheta impiorum proſperitatem admiratur, tãetſi Deum iuſtũ fa-
teatur. 2 Terra Iudæorum vaſtata etiam ab amicis. 5 Prædi-
cit Deus Ieremiæ grauem afflictionem Ieroſolymis. 7 Relinquũ-
tur à Domino Iudæi. 10 Inuehitur in paſtores populi ſeductores.
14 Vicinis gentibus Iudæam infeſtantibus minatur Dominus in-
teritum.*

1 IVſtus es Iehouáh, ſi contendam tecum: ve- Iob 21.a.7
runtamen iudicia loquar tecum: quare via Habac.1.a.3
impiorum proſperè euenit, pacem habent o-
mnes præuaricantes præuaricationem?
2 Plantaſti eos, etiam radices egerunt: profe-
cerunt, etiam fecerunt fructũ: propè fuiſti ori
eorum, & longè à renibus eorum.
3 Et tu Iehouáh noſti me, vidiſti me & proba-
ſti cor meum *quod* tecum eſt: euelle eos ſicut
oues ad iugulationem, & præpara eos ad diẽ
occiſionis.
4 Quouſque *tandem* deſolata erit terra, & her-
ba omnis agri areſcet, propter malitiam habi-
tantiũ in ea? defecerunt animalia & volucres:
quoniam dixerunt, Non videbit nouiſsima
noſtra.
5 Si cum peditibus cucurriſti & fatigauerunt B
te, quomodo miſcebis te cũ equis? & in terra
pacis tu fidebas, & quomodo facies in elatio-
ne Iardén?
6 Nam etiam fratres tui, & domus patris tui,
etiam ipſi præuaricati ſunt in te, etiam ipſi cla
mauerunt poſt te congregatio: ne credas eis
quum loquuti fuerint tibi bona.
7 Dereliqui domum meam, deſerui hęredita-
tem meam, dedi dilectionem animæ meæ in
manum inimicorum eius.
8 Fuit mihi hæreditas mea tanquã leo in ſyl-
ua: dedit contra me vocem ſuam, ideo odi eã.
9 Nunquid *ut* auis tincta hęreditas mea mihi?
annon aues *circunſtant* per circuitum contra
eam? *& dicunt*, Venite, congregate omnes be-
ſtias agri, venite ad deuorandum eam.
10 Paſtores multi demoliti ſunt vineam meã, C
conculcauerunt portionem meam, poſuerunt
portionem deſiderabilem meam in deſertum
ſolitudinis.
11 Poſuit eam in deſolationem, luxit cõtra me
deſolata: deſolata erit omnis terra *hæc*, quia
non eſt quiſquam qui ponat ſuper cor.
12 Super omnia loca excelſa in deſerto vene-
runt vaſtatores: quia gladius Iehouæ deuorat
ab extremo terræ vſque ad extremum eius:
non eſt pax vniuerſæ carni.
13 Seminauerunt frumenta, & ſpinas meſſue-
runt: ægrotauerunt, *quod* non profecerunt: pu-
dore ſuffuſi ſunt propter fructus veſtros ob irã
furoris Iehouæ.
14 Sic dixit Iehouáh aduerſum omnes vicinos
meos peſsimos, qui attrectant hæreditatem, D
quam hæreditare feci populum meum Iꝟſra-
xelem, Ecce euellam eos è terra ſua, & domũ
Iehudáh euellam è medio eorum.
15 Et erit, Poſtquam euulſero eos, conuertar, &
miſerebor eorum, & reducam eos: quéque ad
hęreditatem ſuam, & quenque ad terrã ſuam.
16 Erit præterea, ſi diſcendo didicerint vias po
puli mei, vt iurent *ſcilicet* in nomine meo, Viuit
Iehouáh, ſicut docuerunt populum meum iu-
rare in Bayál, ædificabuntur in medio populi
mei:
17 Si autem non audierint, euellam gentem il-
lam euellendo, & perdendo dixit Iehouáh.

CAPVT XIII.

*1 Interitus Iudæorum præfiguratur & eorum diſperſio. 11 Quare
aſſumptus Iſrael in populum Dei & quare reiectus. 15 Prouocat
ad pœnitentiam. 23 Conſuetudo mali indelebilis.*

1 SIc dixit Iehouáh ad me, Vade, & eme tibi
cingulum lineum, & ponas illud ſuper lũ-
bos

bos tuos,& in aquam non inferas illud.
2 Emi igitur cingulum illud,iuxta verbum Ie-
houæ,& poſui ſuper lumbos meos.
3 Fuitque verbum Iehouæ ad me ſecundò, di-
cendo,
4 Tolle cingulum quod emiſti, quod eſt ſu-
per lumbos tuos,& ſurge: vade ad Euphrátẽ,
& abſconde illud ibi in foramine petræ.
5 Perrexi itaque,& abſcódi illud in Euphráte,
ſicut præceperat Iehouáh mihi.
6 Et fuit, in fine dierum multorum dixit Ie-
houáh ad me, Surge, vade ad Euphrátem, &
tolle inde cingulum quod præcepi tibi vt ab-
ſconderes ibi.
7 Perrexi itaque ad Euphrátem,& fodi, tuliq;
cingulum de loco in quo abſconderam illud,
& ecce computruerat cingulum illud,nec vti-
le erat vlli rei.
B 8 Et fuit verbum Iehouæ ad me,dicendo,
9 Sic dixit Iehouáh,Sic putreſcere faciam ſu-
perbiam Iehudáh, & ſuperbiam Ieruſaláim
multam,
10 Populum *inquam* iſtum peſſimũ qui renuunt
audire verba mea,qui ambulãt in duritie cor-
dis ſui,abierúntque poſt deos alienos vt ſer-
uiant eis,& incuruẽt ſe eis:& erit ſicut cingu-
lum iſtud quod nullius eſt vtilitatis.
11 Sicut enim adhæret cingulũ lumbis viri, ſic
adhærere feci mihi totam domum Iſraël,&
vniuerſam domum Iehudáh,dixit Iehouáh: vt
ſint mihi in populum,& in nomen, & in lau-
dem,& in gloriam: at non audierunt.
12 Dices ergo ad eos verbum iſtud,Sic dixit Ie-
houáh Deus Iſrael,Omnis vter implebitur
vino. Et dicent ad te, Nunquid ignoramus
quòd omnis vter implebitur vino?
13 Dices autem ad eos,Sic dixit Iehouáh, Ecce
ego impleo omnes habitatores terræ huius,
& Reges qui ſedent pro Dauide ſuper ſolio
eius,& Sacerdotes,& Prophetas,& omnes ha
bitatores Ieruſalaim, ebrietate.
C 14 Et collidam eos alter ad alterum, patres &
filios pariter,ait Iehouáh: non parcam, neque
vtar miſericordia, nec miſerebor vt non de-
ſtruam eos.
15 Audite & auſcultate, Ne eleuetis vos: quia
Iehouáh locutus eſt.
16 Date Iehouæ Deo veſtro gloriam antequã
contenebreſcere faciat, & antequam offen-
dant pedes veſtri ad mótes caliginoſos:& ex-
pectetis lucem,& ponat eam in vmbram mor-
tis & in caliginem.
Thren. 1.d.2 17 Quòd ſi non audieritis iſtud,in occultis plo
rabit anima mea propter ſuperbiam *veſtram*:&
lachrymãdo lachrymabitur,deducétq; oculus
meus lachrymas,quòd captus ſit grex Iehouę.
18 Dic Regi & Reginæ, Humiliate vos, ſedete
humi: quoniam deſcendit de capitibus veſtris
corona gloriæ veſtræ.
19 Ciuitates *quæ ſunt* ad Meridiem clauſæ ſunt,
& nõ eſt qui aperiat: tranſlata eſt Iehudáh tota,
tranſlata eſt omnino.
20 Leuate oculos veſtros,& videte eos qui ve-
niunt ab Aquilone, vbinam eſt grex qui datus
eſt tibi, pecus gloriæ tuæ?
D 21 Quid dices quũ viſitauerit te? tu enim aſſue
feciſti eos ſuper te principes & in caput: nón-
ne dolores apprehendent ſe vt mulierem par-
turientem?
22 Quúmque dixeris in corde tuo, Quare eue-
nerunt mihi iſta? Propter multitudinem ini-
quitatis tuæ diſcoopertæ ſunt fimbriæ tuæ,
diſcoopertæ ſunt plantæ tuæ.
23 Nunquid mutabit Æthiops pellem ſuam, & Suprà 10.a
pardus maculas ſuas? vos quoq; poteritis be-
nefacere,aſſueti malefacere?
24 Idcirco diſpergam eos tanquam ſtipulam
tranſeuntem ad ventum deſerti.
25 Hæc ſors tua,& portio mẽſurarum tuarum
à me,dixit Iehouáh, quę oblita es mei,& fidiſti
mendacio.
26 Et etiam ego nudaui fimbrias tuas contra fa
ciem tuam,& apparuit ignominia tua.
27 Adulteria tua,& exultationes tuæ, fœditas
fornicationis tuæ ſuper colles: in ipſo agro
vidi abominationes tuas. vę tibi Ieruſaláim,
non mundaberis,poſt quando adhuc?

CAPVT XIIII.

1 *De ſiccitate futura in Iudæa.* 7 *Oratio populi petentis miſericor
diã a Domino.* 10 *Non exauditur populus infidelis.* 12 *Oratio.
Ieiunia.* 14 *Falſi prophetæ ſeducentes populum.* 19 *Rurſum
orat populus peccata ſua agnoſcens,& Deũ commemoratione pacti
ſui ad parcendum inuitans.*

1 VErbum Iehouæ quod fuit ad Irmeiáhu
ſuper verba prohibitionum *pluuiarum*:
2 Deſolata eſt Iehudáh,& portæ eius deſola-
tæ ſunt,obſcuratæ ſunt in terram,& clamor Ie
ruſaláim aſcendit.
3 Et maiores eorum miſerũt minores ſuos ad
aquam: *qui* venerunt ad foſſas, & non inuene-
runt aquam *vllam*: reuerſi *autem cum* vaſis ſuis va
cui,pudore affecti ſunt,erubuerũt, & obtexe-
runt caput ſuum,
4 Eo quòd terra erat contrita: quia non fuit
pluuia in terra,pudore affecti ſunt agricolę, &
obtexerunt caput ſuum.
5 Quin cerua in agro peperit, & dereliquit:
quia non erat herba.
6 Et onagri ſteterunt in excelſis, attraxerunt
ventum tanquam dracones, defecerunt oculi
eorum: quia non erat herba.
7 Si iniquitates noſtræ teſtificantur cótra nos,
Iehouáh fac propter nomen tuum: quia mul-
tæ ſunt rebelliones noſtræ,tibi peccauimus.
8 Expectatio Iſraël, ſeruator eius in tempo
re afflictionis,quare futurus es veluti peregri-
nus in terra, & tanquam viator qui declinat
ad pernoctandum?
9 Quare futurus es veluti vir attonitus, & tã-
quam fortis qui non poteſt ſaluum facere? tu
autem in medio noſtri *es* Iehouáh, & nomen
tuum ſuper nos inuocatũ eſt, ne derelinquas
nos.
10 Sic dixit Iehouáh populo huic, Ita expeti- B
uerunt mouere ſe,pedes ſuos non prohibue-
runt: ideo Iehouáh noluit eos, nunc recorda-
bitur iniquitatis eorum,& viſitabit peccatum
eorum.
11 Et dixit Iehouáh ad me,Ne ores pro populo Suprà 7.c.14
iſto in bonum.
12 Quum ieiunauerint,ego non exaudiam cla-
morem eorum:& quum obtulerint holocau-
ſtum,& oblationem, non acceptabo ea: quia
gladio,& fame,& peſte conſumam eos.
13 Et dixi, Aháh Domine Iehouáh, ecce prophe Infrà 23.d.25,
tæ dicunt eis, Non videbitis gladium, nec fa- & 27.c.15,
mes erit vobis: ſed pacem veram dabo vobis in & 29.b.8
loco iſto.

14 Et dixit Iehouáh ad me, Falſum vates vati-
cinantur in nomine meo: non *enim* miſi eos,
neque præcepi eis, nec loquutus ſum ad eos:
ſed viſionem mendacem, & diuinationem &
nihilum & ſeductionem cordis ſui vaticinan-
tur vobis.
15 Idcirco ſic dixit Iehouáh ſuper vates qui va-
ticinantur in nomine meo, & ego nō miſi eos,
quíque dicunt, Gladius & fames non erit in
terra iſta: gladio & fame cōſumētur vates illi.
16 Et populus quibus vaticinantur, proiecti
erunt in plateis Ieruſaláim præ fame & gla-
dio, nec erit qui ſepeliat eos: ipſi *inquam*, vxores
eorum, & filij eorum, & filiæ eorū, & effundā
ſuper eos malum ſuum.
Thren.1.f.16 & 2.f.18 17 Dices itaque ad eos verbum iſtud, Deducāt
oculi mei lachrymas nocte ac die, & ne quieſ-
cant: quoniam contritione magna cōtrita eſt
virgo filia populi mei, plaga dura valde.
D 18 Si egreſſus fuero in agrū, ecce occiſi gladio:
& ſi introiero in ciuitatem, ecce ægrotantes fa-
me: quoniam tum Vates, tū Sacerdos circuie-
runt in terram, & non cognouerunt.
19 Nunquid abiiciendo abiecisti Iehudáh? nū
Siión abominata eſt anima tua? quare percu-
tere feciſti nos, & non eſt nobis ſanitas? expe-
Suprà 8.c.15 ctauimus pacem, & nullum fuit bonum: tem-
pus ſanitatis, & ecce turbatio.
20 Agnoſcimus Iehouáh impietatem noſtrā,
iniquitatem Patrum noſtrorum, nam pecca-
uimus tibi:
21 Ne reprobes propter nomen tuū, & ne deii-
cias ſolium gloriæ tuæ: recordare, ne irritum
facias pactum tuum nobiſcum *initum*.
22 Nunquid ſunt in vanitatibus Gentium qui
pluere faciant, & non cæli dabunt imbres? án-
non tu es Iehouáh Deus noſter? te igitur ex-
pectamus: tu enim feciſti omnia hæc.

CAPVT XV.

1 Oſtendit Deus quantopere ſibi diſpliceat idololatria, & animus à pœnitentia alienus. 6 Cauſa tantorū malorū. 10 Conqueritur ſe occaſionē fuiſſe diſcordiæ. 11 Promittitur ei auxiliū. 13 Rurſus annunciat Iudæorum vaſtationem. 15 Iterū veluti conquerendo petit liberationem à ſua afflictione. 19 Reſpondens Dominus Prophetæ, oſtendit fructum laboru.

1 ET dixit Iehouáh ad me, Si ſteterint Mo-
ſéh & Semuél coram me, non erit
anima mea ad populū iſtum: eiice à facie mea,
& egrediatur.
Zach.11.b.9 2 Et erit, quū dixerint ad te, Quò egrediemur?
dices ad eos, Sic dixit Iehouáh, Qui ad mortē,
ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: &
qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuita-
tem, ad captiuitatem.
3 Et præficiam eis quatuor gentes, dixit Ieho-
uáh, gladium ad occidendum, & canes ad di-
ſtrahendum, & volatilia cæli & beſtias terræ
ad deuorandum & diſſipandum.
4.Re.21.b.11 4 Et dabo eos in commotionem vniuerſis re-
gnis terræ propter Menaſſéh filiū Iehizci-
iáhu Regis Iehudáh, propterea quæ fecit in
Ieruſaláim.
5 Quis enim miſerebitur tui Ieruſaláim? &
quis condolebit tibi? & quis diſcedet ad petē-
dum *de* pace tua?
B 6 Tu dereliquiſti me, dicit Iehouáh, retrorſum
abiiſti: ob id extendam manum meam ſuper
te vt diſperdam te, fatigatus ſum *toties* pœni-
tere.

7 Et ventilaui eos ventilabro in portis terræ:
orbaui & perdidi populum meum, & *tamen* à
viis ſuis non ſunt reuerſi.
8 Multiplicatæ ſunt mihi viduę eius præ are-
na maris: adduxi illis contra congregationem
iuuenum vaſtatorem ipſo meridie, ruere feci
ſuper eam repentè ciuitatem, & feſtinanter.
9 Eneruata eſt quæ peperit ſeptē, dolore affe- Amos.8.c.9
cta eſt anima eius: occidit ſol eius quū adhuc
eſſet dies, pudore affecta eſt & erubuit: reſi-
duum verò earum in gladium dabo coram ini
micis eorum, dixit Iehouáh.
10 Væ mihi mater mea quòd genuiſti me virū C
rixæ & virum diſcordiæ toti terræ: non fœne-
raui eis, nec fœnerati ſunt mihi: omnes male-
dicunt mihi.
11 Dixit Iehouah, Si non reliquiæ tuę in bonū,
ſi non occurrere fecero tibi in tempore malo,
& in tempore afflictionis inimicum.
12 Nunquid ferrum conteret ferrum quod eſt
ab Aquilone, & æs?
13 Opes tuas & theſauros in direptionem dabo
abſque pretio, ídque propter omnia peccata
tua: & in omnibus terminis tuis. Deut.32.c.21
14 Et tranſire faciam te ad inimicos tuos, in Rom.10.d.19
terram quam non noſti: quia ignis ſuccenſus
eſt in furore meo, ſuper vos ardebit.
15 Tu noſti Iehouáh, recordare mei & viſita
me, & vindica me de inimicis meis: ne in lon-
ganimitate furoris tui ſuſcipias me, ſcito quòd
ſuſtineam propter te opprobrium.
16 Inuenti ſunt ſermones tui, & comedi eos: & D
fuit verbum tuum mihi in gaudium, & in læ-
titiam cordis mei: quia inuocatum eſt nomen
tuum ſuper me Iehouáh Deus exercituum.
17 Non ſedi in cœtu ludentium, nec exultaui:
propter plagam tuam ſolus ſedi, quoniam ira
repleſti me.
18 Vt quid fuit dolor meus fortis, & plaga mea Infrà 30.c.15
deſperata, *quæ* renuit curari? futurus es mihi
veluti *uena* mendax, *ueluti* aquæ quæ non ſunt
fideles.
19 Propterea ſic dixit Iehouáh, Si conuerſus
fueris, tunc conuertam te, & coram me ſtabis:
& ſi eduxeris pretioſum à vili, tāquam os meū
eris: conuertentur ipſi ad te, & tu non conuer-
têris ad eos.
20 Et dabo te populo huic murū æneum, mu-
nitum, pugnabúntque contra te, & non præua
lebunt tibi: quia tecum ſum vt ſeruem te, &
eruam te, dixit Iehouáh:
21 Et eruam inquam te de manu peſſimorum,
& redimam te de manu fortium.

CAPVT XVI.

1 Iudæorum calamitatem prædicit. 10 Idolorū cultum & Legis Dei contēptū, tāta calamitatis cauſam eſſe oſtēdit. 15 Captiuitatē Babylonicā prædicit, & populi liberationē ab ea. 19 Vocatio Gētiū.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Non accipies tibi vxorem, nec erunt
tibi filij & filiæ in loco iſto.
3 Quoniam ſic dixit Iehouáh de filiis & filia-
bus qui nati fuerint in loco iſto, & de matrib⁹
eorum quæ genuerint eos, atque de patribus
eorum qui procreauerint eos in terra iſta,
4 Mortibus ægrotationum morientur, non
plangentur, neque ſepelientur, *ſed* in ſterqui-
linium ſuper faciem terræ erunt, gladióque &
fame conſumentur: & erunt cadauera eorum
in eſcam volatilibus cæli, & beſtiis terræ.

5 Sic

5 Sic enim dixit Iehouáh, Ne ingrediaris do-
mum luctus, nec vadas ad plangendum, neq;
condoleas eis: quia abſtuli pacem meam à po
pulo iſto, dixit Iehouáh, miſericordiam & mi
ſerationes.
6 Et moriētur magni & parui in terra hac: nō
ſepelientur, nec plangent eos, neq; ſe incidēt,
nec decaluabunt ſe propter eos.
B 7 Et non expandent *manus ſuas* ob luctū vt con
ſolentur eos ſuper mortuo, neque potabunt
eos calice conſolationum ſuper patre ſuo &
ſuper matre ſua.
8 Domum quoque cōuiuij ne ingrediaris, vt
ſedeas cum eis ad comedendum & biben-
dum:
9 Sic enim dixit Iehouáh exercituum Deus
Iwſraėl, Ecce ego ceſſare faciam de loco iſto
in oculis veſtris, & in diebus veſtris vocē gau-
dij & vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem
ſponſæ.
Suprà 5.c.19 10 Eritque, quum renūtiaueris populo huic
omnia verba hæc, & dixerint tibi, Propter
quid loquutus eſt Iehouáh ſuper nos omne
malum grāde hoc? & quæ *eſt* iniquitas noſtra,
& quod peccatum noſtrū quod peccauimus
Domino Deo noſtro?
11 Tunc dices ad eos, Propterea quòd dereli-
querūt Patres veſtri me, ait Iehouáh, & ambu-
lauerunt poſt deos alienos, & ſeruierūt eis, &
incuruauerunt ſe eis, me autem dereliquerūt,
C & Legem meam non cuſtodierunt.
Supr.7.f.26 12 Et vos peius feciſtis faciendo quàm Patres
veſtri: ecce enim vos ambulatis vnuſquiſque
poſt duritiem cordis ſui mali, vt non audiatis
me.
Infr.23.b.8 13 Idcirco eiiciam vos de terra hac ad terrā quā
nec vos nouiſtis, neque Patres veſtri: ibiq; ſer-
uietis diis alienis die ac nocte, quia non dabo
vobis miſericordiam.
14 Propterea ecce dies veniunt, dixit Iehouáh,
& non dicetur vltrà, Viuit Iehouáh qui aſcen-
dere fecit filios Iwſraėl è terra Ægypti:
15 Sed, Viuit Iehouáh qui aſcendere fecit filios
Iwſraėl de terra Aquilonis, & de vniuerſis ter
ris ad quas expulerat eos: & reducā eos in ter-
ram ſuam quam dedi Patribus eorum.
16 Ecce ego mitto ad piſcatores multos, dixit
Iehouáh, & piſcabuntur eos: & poſtea mittam
ad multos venatores, & venabuntur eos ex o-
mni monte, & omni colle, & de cauernis pe-
trarum.
D 17 Quia oculi mei ſuper omnes vias eorum, &
non ſunt occultatæ à facie mea: neque eſt abſ-
condita iniquitas eorum à conſpectu oculo-
rum meorum.
18 Et reddam primum duplum iniquitatis eo-
rum, & peccatum eorum: eo quòd contamina
uerunt terram meam cadaueribus abomina-
tionum ſuarum, & abominationibus ſuis im-
pleuerunt hæreditatem meam.
19 Iehouáh fortitudo mea, & robur meum, &
refugium meum in die afflictionis: ad te Gen-
tes venient ab extremis terræ, & dicent, Verè
mendacium poſſederunt Patres noſtri, vanita
tem, & non eſt in eis vtilitas.
20 Nunquid faciet ſibi homo deos, & ipſi non
ſunt dij?
21 Idcirco ecce oſtendam eis vice hac, oſten-
dam *inquam* eis manum meam, & fortitudi-
nem meam: & ſcient quòd nomen meum *eſt*
Iehouáh.

CAPVT XVII.

1 *Iudæorum pertinacitas.* 5 *Maledicti confidentes in homine.* 7 *Benedicti, quorum Dominus eſt fiducia.* 9 *Cor hominis prauum.* 10 *Deus ſcrutator cordium.* 13 *Orat Ieremias auxilium à Deo.* 14 *Derelinquere Deum. Aqua viua. A Domino vera ſalus petenda.* 21 *Sanctificationem ſabbathi præcipit.*

1 PEccatum Iehudáh ſcriptum eſt ſtylo fer-
reo, & vngue adamantino: ſculptum in
tabula cordis eorum, & in cornibus ararū ve-
ſtrarum.
2 Recordantur enim filij eorum ararum ipſo-
rum, & lucorum ipſorum *quæ ſunt* iuxta arbo-
res virides, & in collibus excelſis.
3 Montane, in agro opes tuas & omnes the-
ſauros tuos in direptionem dabo, propter pec
catum excelſorum tuorum *quæ ſunt* in vniuer-
ſis finibus tuis.
4 Et remiſsio erit in te ab hæreditate tua quā
dedi tibi, & ſeruire te faciam inimicis tuis in
terra quam non noſti: quoniam ignem ſuccē-
diſti in furore meo *qui* vſque in æternum ar-
debit.
5 Sic dixit Iehouáh, Maledictus vir qui fidit
hominí, & ponit carnem brachium ſuum, & à
Iehouáh recedit cor eius.
6 Erit enim tanquam myrica in deſerto, neq; Infrà 48.a.6
videbit qūum venerit bonum, ſed habitabit *in*
ſiccitatibus in deſerto, terra deſolata, & *quæ*
non habitatur.
7 Benedictus vir qui fidit Iehouæ: & eſt Ieho-
uáh fiducia eius.
8 Erit enim tanquam arbor plantata ſecus a- B
quas, & *quæ* iuxta riuum mittit radices ſuas, & Pſalm.1.a.3
non videbit quū venerit æſtus, eritque folium
eius viride, & anno prohibitionis *pluuiæ* nō ti-
mebit, nec deſinet facere fructum.
9 Fraudulentum eſt cor præ omnibus *rebus* &
peruerſum, quis cognoſcet illud?
10 Ego Iehouáh ſcrutans cor, probans renes, 1.Reg.16.
vt dem vnicuique iuxta viam ſuam, & iuxta b.7
fructum operum ſuorum. Pſal.7.c.10
11 *Sicut* perdix *quæ* colligit *oua aliena*, quæ nō pe Apoc.2.f.23
perit, *ſic* qui facit diuitias & non in iudicio, in
dimidio dierum ſuorum derelinquet eas, &
in nouiſsimo ſuo erit inſipiens.
12 Vt ſolium gloriæ altitudo à principio: *ſic* lo-
cus ſanctificationis noſtræ.
13 O ſpes Iwſraėl Iehouáh, omnes qui de-
relinquunt te pudore ſuffundentur: & rece-
dentes à me in terra ſcribentur, quoniam de-
reliquerunt venam aquarum viuentium Ie-
houam.
14 Sana me Iehouáh, & ſanabor: ſaluū me fac,
& ſaluus ero, quoniam laus mea tu es.
15 Ecce ipſi dicunt ad me, Vbi eſt verbum Ieho C
uæ? veniat nunc.
16 Et ego nō ſum abominatus ne eſſem paſtor
poſt te: & diem contritionis non deſideraui,
tu noſti: quod exiuit de labiis meis coram te
fuit.
17 Ne ſis mihi formidini, ſpes mea tu in die
mala.
18 Pudore afficiantur perſequentes me, & ne
pudore afficiar: paueāt ipſi, & ne paueam ego:
induc ſuper eos diem malam, & duplici con-
tritione contere eos.

19 Sic dixit Iehouáh ad me, Vade, & ſta in por-
ta filiorum populi, per quam ingrediuntur
Reges Iehudáh, & per quam egrediũtur, & in
omnibus portis Ieruwſaláim,
20 Et dices ad eos, Audite verbum Iehouæ Re-
ges Iehudáh & omnis Iehudáh, omnéſque ha-
bitatores Ieruwſaláim, qui ingredimini per
portas iſtas:
21 Sic dixit Iehouáh, Cauete propter animas
veſtras, & ne portetis onus die ſabbathi, neq;
inferatis per portas Ieruwſaláim,
22 Neq; efferatis onus de domibus veſtris die
ſabbathi, nec vllum opus faciatis: ſed ſanctifi-
cate diem ſabbathi quemadmodum præcepi
Patribus veſtris.
D 23 At *illi* non audierunt, nec inclinauerunt au-
rem ſuam: ſed indurauerũt ceruicem ſuam ne
audirent, & ne acciperent diſciplinam.
24 Erit enim ſi audiendo audieritis me, dixit
Iehouáh, vt non inferatis onus per portas ciui
tatis huius die ſabbathi, ſed ſanctificaueritis
diem ſabbathi, vt non faciatis in eo vllũ opus:
25 Ingredientur per portas ciuitatis huius Re-
ges & principes, ſedentes ſuper ſolium Dauid,
vecti curru & equis, ipſi & principes eorũ, viri
Iehudáh & habitatores Ieruwſaláim, habita-
bitúrque ciuitas hæc in ſeculum.
26 Et venient de ciuitatibus Iehudáh & de cir-
cuitibus Ieruwſaláim, & de terra Biniamin, &
de campeſtribus, & de monte, & ab Auſtro ad-
ducentes holocauſtum, & ſacrificium, & obla-
tionem, & thus, adducentes inquam laudem
in domum Iehouæ.
27 Si autem non obedieritis mihi, vt ſanctifi-
cetis diem ſabbathi, nec portetis onus, nec in-
grediamini *cum onere* per portas Ieruwſaláim
die ſabbathi, ſuccendam ignem in portis eius,
qui deuorabit domos Ieruwſaláim, nec extin-
guetur.

CAPVT XVIII.

1 Exemplo figuli oſtendit Deus in manu ſua eſſe, contemptores verbi ſui poſſe perdere, eoſdem autem reſipiſcentes readificare. 8 Conuerſis miſericordia promittitur. 11 Iudæis obſtinatis parat Dominus exitium. 18 Conſpiratio Iudæorũ in Ieremiã. 19 Oratio Ieremiæ contra aduerſarios, quibus mala non tã imprecatur, quàm prædicit.

1 VErbũ quod fuit ad Irmeiáhu à Iehouáh,
vt diceret,
2 Surge, & deſcende in domum figuli, & ibi
audire faciam te verba mea.
3 Deſcendi igitur in domum figuli, & ecce fa-
ciebat opus ſuper rotam.
4 Et diſſipatum eſt vas quod ipſe faciebat ex
luto in manu figuli: & cõuerſus fecit illud, vas
alterum, ſecundum quòd rectum viſum eſt in
oculis figuli vt faceret.
5 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
Rom. 9. d. 20 Eſa. 45. b. 9 6 Nunquid ſicut figulus iſte non potero face-
re vobis, domus Iwſraẽl, ait Iehouáh? ecce,
ſicut eſt lutum in manu figuli, ſic eſtis in manu
mea, ô domus Iwſraẽl.
Suprà 1. b. 10 7 Repentè loquar aduerſus Gẽtem *aliquam*, &
aduerſus regnum, vt euellam, & confringam,
& perdam.
B 8 Sin autem conuertatur gens ipſa à malo ſuo
contra quod loquutus ſum, pœnitebit me ma-
li quod cogitaueram facere ei.
9 Repentè quoque vt loquutus fuero de Gẽte
aliqua, & de regno, vt ædificem & plantem,
10 Et fecerit malum in oculis meis, vt non au-
diat vocem meam: pœnitebit me illius boni
quo conſtitui illi benefacere.
11 Nunc ergo dic quæſo viro Iehudáh, & habi-
tatoribus Ieruwſaláim, dicendo, Sic dixit Ieho
uáh, Ecce ego fingo contra vos malum, & co- Infrà 25. a. 5
gito cõtra vos cogitationem: reuertimini nũc & 35. c. 15
quiſque à via ſua mala, & bonas facite vias ve- Ionæ 3. d. 9
ſtras, & opera veſtra.
12 Et dixerunt, Deſperatum eſt: ſed poſt cogi-
tationes noſtras ibimus, & ſinguli cogitatio-
nem cordis ſui mali faciemus.
13 Ideo ſic dixit Iehouáh, Interrogate nunc Gẽ
tes, Quis audiuit ſimilia? rem valde fœdam fe-
cit virgo Iwſraẽl.
14 Nunquid relinquet *aliquis* de petra agri niuẽ C
Lebanón? num relinquentur aquæ alienæ, fri-
gidæ, defluentes?
15 Quòd oblitus eſt mei populus meus, fruſtra
adolent, & impingere faciunt eos *falſi prophe-
tæ* in viis ſuis, *ut deſerant* ſemitas lõgi temporis,
vt ambulent per ſemitas, *id eſt*, per viam non
calcatam.
16 Vt ponant terram ſuam in admirationẽ, ſibi- Infrà 19. c. 8
lóſque perpetuos: omnis qui tranſierit iuxta 49. c. 13, &
eam admirabitur, & mouebit caput ſuum. 50. c. 16
17 Sicut ventus Orientalis diſpergam eos co-
ram inimico: ceruicem, & non faciem oſtendã
eis in die perditionis eorum.
18 Et dixerunt, Venite, & excogitemus contra
Irmeiáhu *malas* cogitationes: nõ enim peribit
Lex à Sacerdote, & conſilium à ſapiẽte, & ver-
bum à Propheta. venite, & percutiamus eum
lingua, & ne attendamus ad vlla verba eius.
19 Attende Iehouáh ad me, & audi vocem liti- D
gantium mecum.
20 Nunquid redditur pro bono malum, quòd
foderunt foueam animę meę? recordare quòd
ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis
bonum, vt auerterem iram tuam ab eis.
21 Propterea trade filios eorum in famem, &
fluere fac eos per manus gladij: & ſint vxores
eorum orbatæ, & viduæ, & viri earũ ſint occiſi
morte, iuuenes eorum ſint percuſſi gladio in
prælio.
22 Audiatur clamor de domibus eorum, quum
adduxeris ſuper eos exercitum repentè: quia
foderunt foueam, vt caperent me, & laqueos
abſconderunt pedibus meis.
23 Tu autem Iehouáh noſti omne conſilium
eorum aduerſum me in mortem: ne propitie-
ris iniquitati eorum, & peccatum eorum à fa-
cie tua ne deleas: ſintque impingentes in cõ-
ſpectu tuo, tempore furoris tui fac cum eis.

CAPVT XIX.

1 Prædicit Ieroſolymitanũ excidium ob contemptum verbi Dei: cuius rei ſymbolum eſt diſſipatio lagenæ fictilis, quæ ſemel fracta, inſtaurari non poteſt.

1 SIc dixit Iehouáh, Vade, & eme œnophorũ
à figulo teſtaceum, & *duc tecum* de ſeniori-
bus populi, & de ſenioribus ſacerdotum:
2 Et egredere ad Vallem filij Hinnóm, quæ eſt
in oſtio portę fictilis, & prædica ibi verba *hæc*
quæ loquar ad te.
3 Dic autem, Audite verbum Iehouæ Reges
Iehudáh, & habitatores Ieruwſaláim, ſic dicit
Iehouáh exercituũ, De' Iwſraẽl, Ecce adduco
malum

malum ſuper locum iſtum, ita vt quicunq; au-
dierit illud, tinniant aures eius:
4 Eo quòd dereliquerunt me, & alienum red-
diderunt locum iſtum, & adoleuerunt in eo
diis alienis, quos non nouerant ipſi, & Patres
eorum, & Reges Iehudáh, & repleuerunt locũ
iſtum ſanguine innocentum.
B 5 Ædificauerunt quoque excelſa Báyal, ad cõ
burendum filios ſuos igni in holocauſta ipſi
Báyal, quod non præcepi, nec loquutus ſum,
ſed nec aſcendit ſuper cor meum.
6 Propterea ecce dies veniunt, dixit Iehouáh,
& non vocabitur locus iſte amplius Tho-
pheth, & Vallis filij Hinnóm, ſed vallis occi-
ſionis.
7 Et diſſipabo conſilium Iehudáh & Ieruſa
láim in loco iſto, & cadere faciam eos gladio
coram inimicis ſuis, & in manu quærentium
animas eorum: tradámq; cadauera eorum in
eſcam volatilibus cæli, & beſtiis terræ.
Sup. 18. c. 16 8 Et ponam ciuitatem hanc in ſtuporem & ſi-
Inf. 49. c. 13, bilum: omnis qui tranſierit per eam, obſtu-
& 50. c. 13 peſcet, & ſibilabit propter vniuerſas plagas e-
ius.
C 9 Et comedere faciam eos carnem filiorum
ſuorum & carnem filiarum ſuarum, & vnuſ-
quiſq; carnem amici ſui comedet in obſidio-
ne & anguſtia qua anguſtiis afficient eos ini-
mici eorum & quærentes animam eorum.
10 Conteres autem œnophorum in oculis vi-
rorum qui eunt tecum,
11 Dicéſque ad eos, Sic dixit Iehouáh exerci-
tuum, Sic conteram populum iſtum & ciuita-
tem iſtam, ſicut conterit quiſpiam vas figuli
quod non poteſt inſtaurari vltrà, & in Tho-
pheth ſepelientur, eo quòd non erit locus *alius*
ad ſepeliendum.
12 Sic faciam *inquam* loco huic, ait Iehouáh: &
habitatoribus eius, vt ponam ciuitatem iſtam
ſicut Thopheth.
D 13 Et erunt domus Ieruſaláim, atque domus
Regum Iehudáh ſicut locus Thopheth, immũ
dæ: propter omnes domos ſuper quarum te-
ctis adoleuerunt vniuerſæ militiæ cæli, & li-
bauerunt libamina diis alienis.
14 Venit autem Irmeiáhu de Thópheth quò
miſerat eum Iehouáh vt prophetaret: & ſtetit
in atrio domus Iehouæ, dixitque ad omnem
populum.
15 Sic dixit Iehouáh exercituũ, Deus Iſraël,
Ecce adduco ſuper ciuitatem iſtam & ſuper
omnes vrbes eius omne malum quod loqu-
tus ſum contra eam: quoniam indurauerunt
ceruicem ſuam, ne audirent verba mea.

CAPVT XX.

1 Ieremias ob verbum Dei percutitur, & in carcerẽ cõijcitur. 3 Prædixit exilium Babylonicum. 7 Conqueritur ſe eſſe in deriſum ob verbum Dei. 9 Nolens cogitur prædicare verbũ Dei. 11 Fiducia prophetæ in Deum. 13 Gratiarum actio ob liberationem ſuam, poſtquam rurſum à tentatione impetitur.

1 ET audiuit Paſhhúr filius Immér ſacer
dos (is autem erat præpoſitus & dux in
domo Iehouæ) Irmeiáhu prophetantem ver-
ba iſta.
2 Et percuſſit Paſhhúr Irmeiáhu prophetã,
& poſuit eum in carcerem qui erat in porta
Biniamin ſuperiore, quæ erat in domo Ie-
houæ.
3 Et fuit in craſtino vt educeret Paſhhúr Ir-
meiáhu de carcere: & dixit ad eum Irmeiáhu,
Non Paſhhúr vocauit Iehouáh nomẽ tuum,
ſed Magór Miſſabib, *id eſt pauorem undique*:
4 Quia ſic dixit Iehouáh, Ecce ego ponam te
in pauorem tibi, & omnibus diligentibus te:
& corruent gladio inimicorum ſuorum, vi-
dentibus oculis tuis: & omnem Iehudáh da-
bo in manum Regis Babél, & traducet eos in B
Babél, percutiétque eos gladio.
5 Dabo præterea omnes opes ciuitatis huius,
& omnem laborem eius, & omne pretioſum
eius: ſed & cunctos theſauros Regum Iehu-
dáh dabo in manum inimicorum ſuorum, &
deripient eos, tollĕntque eos, & deducẽt eos
in Babél.
6 Tu autem Paſhhúr, & omnes habitatores
domus tuę ibitis in captiuitatem, & Babél in-
gredieris, ibique morieris: & ibi ſepelieris tu
& omnes diligentes te, quibus vaticinatus es
mendaciter.
7 Seduxiſti me Iehouáh, & ſeductus ſum, for-
tior me fuiſti, & præualuiſti: fui in deriſum o-
mni die, vniuerſus *ludis* ſubſannat me.
8 Quia omni tempore *quo* loquor, vociferor,
iniquitatem & vaſtitatem clamo: quia fuit ver
bum Domini mihi in opprobrium & ſubſan-
nationem tota die. C
9 Et dixi, Nõ recordabor illius, neque loquar
vltrà in nomine eius: & fuit in corde meo *ver-
bum Dei* tanquam ignis ardens, *&* clauſus in oſ
ſibus meis, & fatigatus fui ferendo, nec potui.
10 Audiui enim obtrectationem multorum,
pauor *eſt* vndique, Annuntiate, & renuntiabi-
mus illud. Omnes viri pacis meæ obſeruãt an
claudicem *in aliquo, dicentes*, Fortè decipietur, &
præualebimus ei, & ſumemus vltionem no-
ſtram de eo.
11 Iehouáh autem mecum *eſt* tanquam potens
fortis: idcirco perſequentes me impingẽt nec
prętualebunt *mihi*, pudore afficientur vehemẽ-
ter, quia non proſperè agent, ignominia per- Infr. 23. g. 40
petua erit illis quæ obliuioni non tradetur. D
12 O Iehouáh exercituum qui probas iuſtum, 1. Par. 28. b. 9
qui vides renes & cor, videam vltionem tuam Pſal. 7. c. 10
de eis: quia tibi reuelaui cauſam meam. Sup. 11. d. 20,
13 Cantate Iehouæ, laudate Iehouam, quia li- & 17. b. 10
berauit animam pauperis de manu malo-
rum.
14 Maledicta ſit dies illa in qua natus ſum: dies Iob 3. a. 3
in qua peperit me mater mea, ne ſit benedicta:
15 Maledictus ſit vir ille qui annuntiauit patri
meo, dicẽdo, Natus eſt tibi filius maſculus, &
lætificando lætificauit eum.
16 Et ſit vir ille ſicut ciuitates quas ſubuertit Ie
houáh, & non pœnituit eum: audiat præterea
clamorem manè, & vociferationem tempore
meridiano.
17 Quòd non interfecerit me à vulua, & fuiſſet
mihi mater mea ſepulchrum meum, & vulua
eius *fuiſſet* conceptus in ſeculum.
18 Vt quid hoc *quod* de vulua egreſſus ſum vt vi-
derem laborem & dolorem, & conſumerẽtur
in pudore dies mei?

CAPVT XXI.

Vaticinatur Sedeciam capiendum, & vrbem exurendam.

1 VErbũ quod fuit ad Irmeiáhu à Iehouáh,
quando miſit ad eum Rex Sidciiáhu,
Paſ-

Pawſhhúr filium Malciiáh, & Sephaniáh filium Maawſeiáh Sacerdotem, vt dicerent,

2 Interroga nũc pro nobis Iehouam: quia Nebuchadrezzar Rex Babél prœliatur aduerſum nos: ſi fortè faciat Iehouáh nobiſcum ſecundũ omnia mirabilia ſua, & aſcendat à nobis.

3 Et dixit Irmeiáhu ad eos, Sic dicetis ad Sidciiáhu,

4 Sic dixit Iehouáh Deus Iwſraël, Ecce ego conuerto inſtrumenta bellica quæ in manibus veſtris ſunt, & quibus vos pugnatis cum Rege Babél, & Chawſdim qui obſidét vos extra murum, & congregabo illos in medium ciuitatis huius.

B 5 Et pugnabo cõtra vos manu extenta, & brachio forti, & furore, & indignatione, & ira magna.

6 Percutiámque habitatores ciuitatis huius: & homines, & animalia, peſtilẽtia magna morientur.

7 Et poſtea (ſic dixit Iehouáh) Dabo Sidciiáhu Regem Iehudáh, & ſeruos eius, & populũ, & qui remanſerint in ciuitate hac à peſte, & à gladio, & à fame, in manum Nebuchadrezzar Regis Babél, & in manum inimicorum eorũ, atque in manum quærentium animam eorũ: & percutiet eos acie gladij, non ignoſcet eis,

C nec parcet, neque miſerebitur.

8 Ad populum verò iſtum dices, Sic dixit Iehouáh, Ecce propono vobis viam vitæ & viam mortis. *Infrà 38.d.2*

9 Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, fame, & peſte: qui autem egreſſus fuerit, & transfugerit ad Chawſdim qui obſident vos, viuet, & erit ei anima ſua in ſpolium.

10 Poſui enim faciem meam contra ciuitatem hanc in malum, & nõ in bonum, ait Iehouáh: in manum Regis Babél tradetur, & exuret eã igni.

11 Et domui Regis Iehudáh dic, Audite verbũ Iehouæ:

Infrà 22.d.3 12 Domus Dauid ſic dixit Iehouáh, Iudicate

D mane iudicium, & eruite oppreſſum de manu opprimentis: ne egrediatur tanquam ignis ira mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat propter malitiam operum ſuorum.

13 Ecce *venio* ad te habitatrix vallis petræ campeſtris, ait Iehouáh: qui dicitis, Quis deſcẽdet contra nos, & quis ingredietur habitacula noſtra?

14 Et viſitabo vos iuxta fructum operũ veſtrorum, dixit Iehouáh: & ſuccẽdam ignem in ſylua eius, & abſumet omnia in circuitu eius.

CAPVT XXII.

1 Regem Iuda adhortatur ad iudicium & iuſtitiam. 9 Quare ſit Ieruſalem in captiuitatem ducta. 11 Mors Sellum filij Ieſiæ prædicitur. 13 Prophetat contra Ioacim. 24 Captiuitatem Iechoniæ, qui & Ioacim, prædicit.

1 SIc dixit Iehouáh, Deſcende in domũ Regis Iehudáh, & loquere ibi verbum hoc,

2 Et dic: Audi verbum Iehouæ Rex Iehudáh qui ſedes ſuper ſoliũ Dauid, tu & ſerui tui, & populus tuus qui ingrediũtur per portas iſtas.

3 Sic dixit Iehouáh, Facite iudicium & iuſtitiam, & liberate oppreſſum de manu opprimentis, & aduenam & pupillum & viduam ne fraudetis, neque rapiatis: & ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto. *Suprà 23.d.12*

4 Si enim faciendo feceritis verbum iſtud, ingredientur per portas domus huius Reges ſedentes ex Dauid ſuper ſolium eius, inſidentes currui & equis, ipſe & ſerui eius & populus eius. B

5 Quòd ſi non audieritis verba hęc, per me iuraui, dixit Iehouáh, quòd in ſolitudinem erit domus hæc.

6 Quia ſic dixit Iehouáh ſuper domum Regis Iehudáh, Gilyád tu *fuiſti* mihi, *&* caput Lebanón: ſi non poſuero te in ſolitudinem, *& ut* vrbes quæ non habitantur.

7 Et præparabo aduerſum te interfectores, vnumquenq; cum armis ſuis, & ſuccident electas cedros tuas, & coniicient in ignem.

8 Tranſibuntque Gentes multæ iuxta ciuitatem iſtam, & dicent quiſque ad ſocium ſuum, Cur fecit Iehouáh ſic ciuitati grandi huic? *Deu.19.d.24* *3.Reg.9.b.8*

9 Et dicent, Propterea quòd dereliquerũt pactum Iehouæ Dei ſui, & incuruauerunt ſe diis alienis, ſeruierúntque eis. C

10 Ne defleatis mortuum, & ne condoleatis ei: *ſed* flendo flete pro abeunte: quia non reuertetur vltrà, nec videbit terram natiuitatis ſuæ.

11 Quoniam ſic dixit Iehouáh de Sallum Iwoſiiáhu filio Rege Iehudáh, qui regnat pro Iwoſiiáhu patre ſuo, Qui egreſſus eſt de loco iſto, non reuertetur huc amplius.

12 Sed in loco ad quem trãſtulerint eum, morietur, & terram iſtam non videbit amplius.

13 Væ ædificanti domum ſuam ſine iuſtitia, & cœnacula ſua ſine iudicio: proximo ſuo operatur gratis, & mercedem operis ſui nõ dat ei. D

14 Qui dicit, Ædificabo mihi domũ *magnarum* menſurarum, & cœnacula ſpatioſa: & apertas facit ei feneſtras, & tectam *domum* cedrinis *tabulis* & pictam ſinopide.

15 Nunquid regnabis quòd tu miſces te cum cedrino ædificio? annon pater tuus comedit & bibit, & fecit iudicium & iuſtitiam, *&* tunc bonum *fuit ei*?

16 Iudicauit iudicium pauperis & egeni, *&* tũc bonum *fuit ei*: nónne hoc eſt noſſe me, dixit Iehouáh?

17 Sed non *ſunt* oculi tui & cor tuum niſi ad auaritiam tuam, & ad ſanguinem innocentem vt effundas, & ad oppreſsionem, & ad contritionem vt facias *illa*.

18 Propterea ſic dixit Iehouáh de Iehoiacím filio Iwoſiiáhu Rege Iehudáh, Non plangent eum, Heu frater mi, & Heu ſoror: non plangẽt eum, Heu Domine, & Heu gloria eius. E

19 Sepultura aſini ſepelietur, tractus & proiectus vltra portas Ieruwſaláim.

20 Conſcende *montem* Lebanón, & clama, & in *monte* Bawſán da vocem tuam, & clama vndiq;: quia contriti ſunt omnes amatores tui.

21 Locutus ſum ad te in fœlicitatibus tuis: dixiſti, Non audiam. hæc via tua ab adoleſcentia tua, quòd non audieris vocem meam.

22 Omnes paſtores tuos depaſcet ventus, & amatores tui in captiuitatem ibunt: tunc pudore afficieris, & erubeſces propter vniuerſam malitiam tuam. F

23 Habitas in Lebanón, nidificas in cedris, quàm gratioſa eris quũ venerint tibi dolores, *&* dolor tanquam parturientis?

24 Viuo ego, dixit Iehouáh, quòd ſi eſſet Choniáhu filius Iehoiacim regis Iehudáh *tanquam* anulus in manu dextera mea, quòd *inquam* inde

de euellam te.
25 Et dabo te in manum quærentium animam
tuam, & in manum eorum à quorum conſpe-
ctu formidas, & in manum Nebuchadneʒʒar
Regis Babél, & in manum Chaωſdím.
G 26 Et aſportari faciam te, & matrem tuam quę
genuit te, in terram alienam, in qua non eſtis
nati, ibique moriemini.
27 Et ad terram ad quam ipſi eleuant animam
ſuam, vt reuertantur illuc, illuc non reuer-
tentur.
28 Num *ut* ſculptile contemptibile *&* contritũ
eſt vir iſte Choniáhu, aut *ut* vas in quo non eſt
voluntas? vt quid proiecti ſunt ipſe & ſemen
eius? proiecti *inquam* ſunt ſuper terram quam
non nouerunt.
29 Terra, terra, terra, audi verbum Iehouæ,
30 Sic dixit Iehouáh, Scribite virum iſtum or-
bum, virum cui nihil proſperè cedet in diebus
ſuis: nó enim proſperè aget de ſemine eius vir
ſedens ſuper ſolium Dauid, & qui dominetur
vltrà in Iehudáh.

CAPVT XXIII.

*1 In principes, pontifices, & alios populi præfectos. 3 De conuer-
ſione reliquiarum populi Iudaici ad fidem. 5 Chriſti veri pa-
ſtoris aduentus prædicitur. 9 Contra pſeudoprophetas aſſerit
Iudææ captiuitatem futuram. 12 Eorum pœna. 16 Admo-
netur populus, ne pſeudoprophetis credat. 19 Contra pſeudopro
phetas aſſerit Iudææ captiuitatem futuram. 22 Propheta præ-
dicante verbum Dei, conuertit Deus corda audientium. 23 Deus
vbique. 25 In prophetas ſub nomine Domini mendacia prophe
tantes. 32 Miracula pſeudoprophetarum. 33 Ironicæ popu
li & pſeudoprophetarum interrogationi de onere Domini, reſpõdet
grauitatem viſionũ ad eos pertinere.*

Ezec.34.a.2 1 VÆ paſtoribus qui perdunt & diſpergũt
oues paſcuæ meæ, dixit Iehouáh.
2 Ideo ſic dixit Iehouáh Deus Iωſraél ad pa-
ſtores qui paſcunt populũ meum, Vos diſper-
ſiſtis oues meas, & eieciſtis eas, & nó viſitaſtis
eas: ecce viſito ſuper vos malitiam operũ ve-
ſtrorum, dixit Iehouáh.
Ezech.34. 3 Et cógregabo reſiduum ouium mearum de
c.15 omnibus terris ad quas eieci eas, & redire fa-
ciam eas ad habitacula ſua: & creſcent, & mul
tiplicabuntur.
4 Et conſtituam ſuper eas paſtores, & paſcent
eas, & non timebunt vltrà, nec formidabunt,
neque deficient, dixit Iehouáh.
Eſaie 4.a.2, 5 Ecce dies veniunt, dixit Iehouáh, & ſuſcita-
& 45.b.8 bo Dauidi germen iuſtum, & regnabit Rex, &
Infr.33.c.14 proſperè aget, & faciet iudicium & iuſtitiam
Dan.9.f.24 in terra.
Ioan.1.g.45 6 In diebus eius ſaluus erit Iehudáh, & Iωſra-
Deut.33.d.28 él habitabit confidenter: & hoc eſt nomen e-
B ius quod vocabunt *eum*, Iehouáh iuſtus no-
ſter.
7 Ideo ecce dies veniunt, dixit Iehouáh, & nõ
dicent vltrà, Viuit Iehouáh qui aſcẽdere fecit
filios Iωſraél è terra Ægypti:
Supr.16.d.15 8 Sed, Viuit Iehouáh, qui aſcẽdere fecit, & qui
adduxit ſemen domus Iωſraél de terra Aqui
lonis, & de omnibus terris ad quas eieci eos:
& habitabunt in terra ſua.
9 Propter prophetas contritum eſt cor meum
in medio mei, commota ſunt omnia oſſa mea,
fui tanquam vir ebrius, & veluti vir *quem* per-
tranſiuit vinum, à facie Iehouæ, & à facie ver-
borum ſanctorum eius.
10 Quia adulteris repleta eſt terra, quia pro-
pter *falſum* iuramentum deſolata eſt terra, arue
rũt paſcua deſerti: éſtque curſus eorum *ad* ma-
lum, & fortitudo eorum non recta.
11 Quia tam Propheta, quàm Sacerdos pecca- C
uerũt: etiam in domo mea inueni malum eo-
rum, ait Iehouáh.
12 Idcirco erit via eorum eis tanquam lubrica
itinera, in caligine impellentur, & corruent in
ea: adducam enim ſuper eos malum, annum
viſitationis eorum, ait Iehouáh.
13 Et in Prophetis ωSomron vidi inſulſa, pro-
phetauerunt in Bayál, & errare fecerũt popu-
lum meum Iωſraél.
14 Et in prophetis Ieruωſaláim vidi fœda: adul
teria committunt, & ambulant in mendacio:
& cófortauerunt manus malorum, ita vt non
conuertantur vnuſquiſq; à malitia ſua: *&* fue-
rũt mihi vniuerſi ipſi vt habitatores ωSedóm,
& habitatores eius vt *habitatores* yAmoráh.
15 Propterea ſic dixit Iehouáh exercituum ad Supra 9.c.15
Prophetas illos, Ecce ego comedere facio eos
abſynthium, & propinare faciam eis aquã fel-
lis: à Prophetis enim Ieruωſaláim egreſſa eſt
iniquitas in omnem terram.
16 Sic dixit Iehouáh exercituum, Ne audiatis D
verba Prophetarum illorum qui prophetant
vobis: vaneſcere faciunt vos, viſionem cordis
ſui loquuntur, non de ore Iehouæ.
17 Dicunt dicendo, ſpernentibus me, Loquu-
tus eſt Iehouáh, pax erit vobis: & omni ambu
lanti in duritia cordis ſui dixerũt, Non veniet
ſuper vos malum.
18 Quis enim ſteterit in ſecreto Iehouæ, & vidit
& audiuit verbum illius? quis attendit verbo
eius & audiuit?
19 Ecce turbo Iehouæ *cum* furore egredietur:
& turbo imminens ſuper caput impiorum
cadet.
20 Non auertetur furor Iehouæ donec fece-
rit, & donec ſtatuerit cogitationes cordis ſui:
in nouiſsimo dierum intelligetis eam intel-
ligentia. E
21 Non miſi prophetas illos, & ipſi currebant: Sup.14.c.13
non ſum loquutus ad eos, & ipſi propheta- Infr.27.c.21,
bant. & 29.b.8
22 Et ſi ſtetiſſent in ſecreto meo, & audire fe-
ciſſent verba mea populum meum: & auerti
feciſſent eos à via ſua mala, & à malitia ope-
rum eorum.
23 Nunquid Deus de propinquo ego ſum, di-
xit Iehouáh, & non Deus de longinquo?
24 Num occultabit ſe quiſpiam in occultis, &
ego non videbo eum, dixit Iehouáh? annon
cælum & terram ego impleo, dixit Ieho-
uáh?
25 Audiui quæ dixerunt prophetæ illi, prophe
tantes in nomine meo mendacium, dicendo,
Somniaui, ſomniaui.
26 Vſquequo? annõ eſt in corde prophetarum
prophetantium mendacium, & prophetan-
tium dolum cordis ſui?
27 Annon *inquam* cogitant quomodo obliuiſci
faciãt populum meum nominis mei ſomniis F
ſuis quæ narrant quiſque proximo ſuo? ſicut
obliti ſunt *&* Patres eorum nominis mei pro-
pter Bayál?
28 Propheta apud quem eſt ſomnium, narret
ſomnium: & apud quem eſt verbum meum,
loquatur verbum meum verè: quid paleæ ad
triticum, dixit Iehouáh?

29 Non

29 Nónne ſic eſt verbum meum táquam ignis,
dixit Iehouáh: & veluti malleus *qui* conterit
petram?
30 Propterea ecce ego ad prophetas, ait Ieho-
uáh, qui furantur verba mea quiſque à proxi-
mo ſuo.
31 Ecce ego ad prophetas, ait Iehouáh, qui le-
nificant linguam ſuam, & dicunt, Dixit.
32 Ecce ego ad prophetantes ſomnia menda-
cia, ait Iehouáh, & narrant ea, & errare faciunt
populum meum mendaciis ſuis & blanditiis
ſuis: & ego non miſi eos, nec præcepi eis: &
proficiendo non profuerũt populo huic, dixit
Iehouáh.
33 Quum autẽ interrogauerit te populus iſte,
vel propheta, aut ſacerdos, dicendo, Quod eſt
onus Iehouæ? Dices ad eos, Quodnã ſit onus?
derelinquam vos, dixit Iehouáh.
G 34 Et Propheta, aut Sacerdos, vel populus qui
dixerit, Prophetia Iehouæ: viſitabo ſuper virũ
illum, & ſuper domum eius.
35 Sic dicetis vnuſquiſque ad ſocium ſuum, &
vnuſquiſque ad fratrem ſuum, Quid reſpódit
Iehouáh, & quid loquutus eſt Iehouáh?
36 Et, Onus Iehouæ non memorabitis vltrá,
quia onus erit vnicuiq; verbum ſuum: & per-
uertiſtis verba Dei viuentis, Iehouæ exerci-
tuum Dei noſtri.
37 Sic dices ad Prophetam, Quid reſpódit tibi
Iehouáh, & quid loquutus eſt Iehouáh?
38 Et ſi, Onus Iehouæ, dixeritis, propterea ſic
dixit, Iehouáh: Quia dixiſtis verbũ iſtud, Onus
Iehouæ, & miſi ad vos, dicendo, Ne dicatis,
Onus Iehouæ:
39 Propterea *inquam* ecce ego obliuiſcar veſtri
obliuiſcẽdo, & euellam vos, & ciuitatem quã
dedi vobis & Patribus veſtris *abiiciendo* à facie
mea:
Suprà 20.c.11 40 Et dabo ſuper vos opprobrium ſempiter-
num, & ignominias ſempiternas, quod obli-
uioni non tradetur.

CAPVT XXIIII.

1 *Viſio duorum calathorum ficu plenorum.* 4 *Prima viſio ſignifi-
cat partem populi à captiuitate reducendam.* 8 *Altera Sedecíã
& reliquos populi perdendos.*

1 VIdere fecit me Iehouáh, & ecce duo ca-
niſtra ficuum collocata ante templũ Ie-
houæ: poſtquam tranſtulerat Nebuchadrez-
zár Rex Babél Iechoniáh filium Iehoiacim
Regem Iehudáh, & principes Iehudáh, & arti-
fices, & incluſores de Ieruωſaláim, & adduxit
eos in Babél.
2 Caniſtrum vnum *habebat* ficus bonas valde,
ſicut ficus præcoces: & caniſtrum alterum *ha-
bebat* ficus malas valde, quæ non poterant co-
medi propter malitiam.
B 3 Et dixit Iehouáh ad me, Quid tu vides Irme-
iáhu? Et dixi, Ficus, ficus bonas bonas valde,
& malas malas valde, quæ non poſſunt come-
di propter malitiam.
4 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
5 Sic dixit Iehouáh Deus Iωſraël, Sicut ficus
iſtæ bonæ: ſic agnoſcam tranſmigrationem Ie-
hudáh, quam emiſi de loco iſto in terram Cha-
ωſdim in bonum:
C 6 Ponam enim oculum meum ſuper eos in bo
num, & reducam eos in terram hanc: & ædifi-
cabo eos, neque deſtruam, plantabóque eos,
neque euellam.
7 Et dabo eis cor, vt ſciant me quòd ſum Ieho- Infrà 31.f.33
uáh: erúntque mihi in populum, & ego ero eis
in Deum: quia reuertentur ad me toto corde
ſuo.
8 Et ſicut ficus malæ quę comedi non poſſunt Infrà 29.d.17
propter malitiam: ſic dabo Tſidciiáhu Regem
Iehudáh, & principes eius, & reſiduum Ieru-
ωſaláim, qui remanſerunt in terra iſta, & qui D
habitant in terra Ægypti:
9 Dabo inquam eos in commotionem, & ma
lum omnibus regnis terræ: in opprobrium, &
parabolam, & prouerbium, & maledictionem
in omnibus locis ad quæ eiecero eos.
10 Et mittam in eos gladium, famem, & peſtẽ,
donec conſumantur ipſi è terra quam dedi eis
& patribus eorum.

CAPVT XXV.

1 *Captiuitatẽ LXX annorũ prædicit Ieremias ob verbi Dei cõtemptũ.*
12 *Oſtendit poſt LXX annos Babylonios deſtruẽdos.* 14 *Omniũ
gentium deſtructio prædicitur.* 34 *Inuitat paſtores Gentium ad
planctum.*

1 VErbum quod fuit ad Irmeiáhu de vni-
uerſo populo Iehudáh, anno quarto Ie-
hoiacim filij Ioωſiiáhu Regis Iehudáh (ipſe
eſt annus primus Nebuchadrezzár Regis
Babél.)
2 Quod *inquam* loquutus eſt Irmeiáhu prophe
ta ad omnem populum Iehudáh, & ad vniuer-
ſos habitatores Ieruωſaláim, dicendo:
3 A tertio decimo anno Ioωſiiáhu filij Amõ
Regis Iehudáh vſq; ad diem hanc (ipſe eſt ter-
tius & viceſimus annus) factum eſt verbum Ie
houæ ad me, & locutus ſum ad vos manè ſur-
gendo & loquendo: & non audiſtis.
4 Et miſit Iehouáh ad vos omnes ſeruos ſuos
Prophetas manè ſurgendo & mittendo, (&
non audiſtis, neque inclinaſtis aurem veſtram
vt audiretis)
5 Dicendo, Conuertimini nunc à via veſtra 4.Re.17.b.13
mala, & à malitia operum veſtrorum, & habi- Suprà 18 b.11
tabitis ſuper terram quã dedit Iehouáh vobis Infrà 35. c.15
& Patribus veſtris à ſeculo & vſque in ſeculũ. Ionæ 3.c.8
6 Et ne ambuletis poſt deos alienos vt ſeruia- B
tis eis, & incuruetis vos eis: neque irritetis me
opere manuum veſtrarum, & nó malefaciam
vobis.
7 Et non obtemperaſtis mihi, dixit Iehouáh,
vt ad iracundiam prouocaretis me opere ma-
nuum veſtrarum, in malum vobis.
8 Propterea ſic dixit Iehouáh exercituum, Eo
quòd non paruiſtis verbis meis:
9 Ecce mittam & aſſumam vniuerſas cogna-
tiones Aquilonis, ait Iehouáh, & Nebuchad-
rezzár Regem Babél ſeruum meum, & addu-
cam eos ad terram iſtam, & ad habitatores
eius, & ad omnes nationes iſtas per circuitũ,
& interficiam eos, ponámq; eos in ſtuporem,
& in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas.
10 Perdámque ab eis vocem gaudii & vocem C
lætitiæ, vocem ſponſi & vocem ſponſæ, vocẽ
molarum, & lumen lucernæ.
11 Et erit vniuerſa terra hæc in ſolitudinem, &
in ſtuporem: & ſeruient gẽtes iſtæ Regi Babél
ſeptuaginta annis.
12 Erit autem quum impleti fuerint ſeptuagin Infrà 29. c.10
ta anni, viſitabo ſuper Regem Babél & ſuper 2.Par.36.d.22
gentẽ illam, dixit Iehouáh, iniquitatem eorũ, 1.Eſdr.1.a.1
& Dan.9.a.2

& ſuper terram Chaωſdím: ponámque illam
in ſolitudines ſempiternas.
13 Et adducam ſuper terram illam omnia verba
mea quæ loquutus ſum contra eá, omne quod
ſcriptum eſt in libro hoc quod prophetauit Ir
meiáhu aduerſum omnes gentes.
14 Nam vtentur eis etiam ipſis gentes multæ
& Reges magni: reddámq; eis ſecũdum opus
ſuum & iuxta opus manuum ſuarum.
D 15 Quia ſic dixit Iehouáh Deus Iωſraél ad me,
Apo.16.d.19 Sume calicẽ vini furoris huius de manu mea,
& propina illum omnibus gentibus ad quas
ego mitto te.
16 Et bibent, & tremẽt, & inſanient à facie gla-
dij quem ego mitto inter eos.
17 Accepi itaque calicem de manu Iehouæ, &
propinaui omnibus gentibus ad quas miſit
me Iehouáh:
18 Ieruωſaláim, & ciuitatibus Iehudáh, & Re-
gibus eius, & principibus eius: vt ponerẽ eas
in ſolitudinem, in ſtuporem, & in ſibillum, &
in maledictionem ſecundum diem hanc:
19 Parγóh Regi Ægypti, & ſeruis eius, & prin-
cipibus eius, & omni populo eius:
20 Et omnibus populis miſtis, & omnibus Re-
gibus terræ γVγs, & omnibus Regibus terræ
Peliωſthím, Aωſcelón, & γAzáh, & γEcrón, &
reſiduo Aωſdód,
21 ℵEdóm, & Moáb, & filiis γAmmón,
E 22 Et omnibus Regibus ɤSór, & vniuerſis Re-
gibus ɤSidón, & omnibus Regibus inſularum
qui ſunt trans mare:
23 Et Dedán, & Themá, & Buz, & vniuerſis ter-
minis anguli *mundi:*
24 Et cunctis Regibus γArabiæ, hoc eſt omni-
bus Regibus γArabię qui habitant in deſerto:
25 Et cunctis Regibus Zimri, & vniuerſis Regi-
bus γElám, & omnibus Regibus Madái:
26 Sed & cunctis Regibus Aquilonis propin-
quis, & remotis aliis ab aliis, & omnibus re-
gnis terræ quæ ſunt in ſuperficie terræ: Rex
verò ϖSeωſáh bibet poſt eos.
27 Dices itaque ad eos, Sic dixit Iehouáh exer-
cituum Deus Iωſraél, Bibite, & inebriamini:
& vomite, & corruite, neq; ſurgatis à facie gla
dij quem ego mitto inter vos.
28 Et erit, ſi renuerint accipere calicem de ma-
nu tua vt bibant, dices ad eos, Sic dixit Ieho-
uáh exercituum, Bibendo bibetis:
F 29 Quoniam ecce ciuitati ſuper quam inuoca-
1.Pet.4.d.17 tum eſt nomen meum, ego incipio maleface-
re, & vos penitus eritis innoxij? non eritis in-
noxij: gladium enim aduoco ſuper omnes ha-
bitatores terræ, dixit Iehouáh exercituum.
Ioel 3.d.16 30 Tu ergo prophetabis ad eos omnia verba
Amos 1.a.2 hæc, dicéſque ad illos, Iehouáh de excelſo ru-
giet, & de habitaculo ſancto ſuo dabit vocem
ſuam, rugiẽdo rugiet ſuper habitaculum ſuũ:
celeuſma veluti calcãtium concinetur omni-
bus habitatoribus terræ.
31 Peruenit ſonitus vſque ad extremum terræ:
quia iudicium eſt ipſi Iehouæ cum Gentibus,
iudex eſt ipſe omnis carnis, impios tradet gla
dio, dixit Iehouáh.
32 Sic dixit Iehouáh exercituum, Ecce malum
egreditur à gente in gentem, & turbo magnus
ſuſcitabitur à lateribus terræ.
G 33 Et erunt interfecti *à* Iehouáh in die illa ab
extremo terræ vſque ad extremum eius: non
plangentur, nec colligentur, neque ſepelien-
tur: veluti ſterquilinium in ſuperficie terræ
erunt.
34 Vlulate paſtores, & clamate, & volutate vos
in puluere maiores gregis: quia completi
ſunt dies veſtri vt iugulet *alter alterum, & comple-
tæ ſunt* diſperſiones veſtræ, cadetiſq; veluti vas
deſiderabile.
35 Et peribit fuga à paſtoribus, & euaſio à ma-
ioribus gregis.
36 Vox clamoris paſtorum, & vlulatus maio-
rum gregis: quoniam vaſtauit Iehouáh paſcua
eorum.
37 Et ſucciſa ſunt paſcua pacifica propter iram
furoris Domini.
38 Dereliquit tanquam leunculus tabernacu-
lum ſuum: quia fuit terra eorum in deſolatio-
nem propter iram opprimentis & propter
iram furoris eius.

CAPVT XXVI.

1 Ieremias inuitat populum ad reſipiſcentiam. 7 Comprehenſus à Sacerdotibus & Prophetis, adducitur in iudicium. 12 Accuſatus coram principibus, reſpondet ſe verba Dei tantum nuntiaſſe. 16 Principes & populus abſoluunt Ieremiam inuitis Sacerdotibus & Prophetis, exemplo Ezechiæ qui Michæam eadem prædicantem abſoluerat. 20 Vrias propheta ab Ioacim occiſus contra Dei voluntatem.

1 IN principio regni Iehoiacím filij Iꞩoωſiiá-
hu Regis Iehudáh, fuit verbum iſtud à Ieho-
uáh vt diceret,
2 Sic dixit Iehouáh, Sta in atrio domus Ieho-
uæ, & loquere ad omnes ciuitates Iehudáh
qui veniunt vt adorent in domo Iehouæ, vni-
uerſa verba quæ præcepi tibi vt loquaris ad
eos: ne prohibeas verbum.
3 (Si fortè audiant, & conuertantur quiſque à
via ſua mala, & pœniteat me mali quod cogi-
to facere eis propter malitiam operum eorũ.)
4 Dices *inquam* ad eos, Sic dixit Iehouáh, Si non B
parueritis mihi vt ambuletis in Lege mea quã
dedi coram vobis,
5 Et vt obtemperetis verbis ſeruorũ meorum
Prophetarum quos mitto ad vos manè ſurgen
do & mittendo: & non paruiſtis illis:
6 Certè dabo domum iſtam ſicut ϖSilóh, & 1.Re.4.c.14
vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis
gentibus terræ.
7 Audierunt autem Sacerdotes & Prophetæ,
atque vniuerſus populus Irmeiáhu loquen-
tem verba hæc in domo Iehouæ.
8 Et fuit, quum finem loquendi feciſſet Irme-
iáhu omnia quæ præceperat Iehouáh vt lo-
queretur ad vniuerſum populum, apprehen-
derunt eum Sacerdotes & Prophetæ, & vni- C
uerſus populus, dicendo, Moriendo morieris:
9 Quare prophetaſti in nomine Iehouæ, di-
cẽdo, Sicut ϖSilóh erit domus iſta, & vrbs iſta
deſolabitur ita vt non ſit habitator? Et congre
gatus eſt omnis populus aduerſus Irmeiáhu
in domo Iehouæ.
10 Audierunt autem principes Iehudáh hæc,
& aſcenderunt de domo Regis in domum Ie-
houæ, & ſederunt in oſtio portæ Iehouæ
nouæ.
11 Et dixerunt Sacerdotes & Prophetæ ad prin
cipes & ad omnem populum, dicendo, Iudi-
cium mortis eſt viro huic: quia prophetauit
contra ciuitatem iſtam, ſicut audiſtis auribus
veſtris.

D 12 Et ait Irmeiáhu ad cunctos principes, & ad
vniuerſum populum, dicendo, Iehouáh miſit
me vt prophetarem contra domum iſtam, &
contra ciuitatem hanc omnia verba quæ au-
diſtis.
Suprà 7.a.5 13 Nunc igitur bonas facite vias veſtras & ope-
ra veſtra, & obedite voci Iehouæ Dei veſtri, &
pœnitebit Iehouam mali quod loquutus eſt
aduerſum vos.
14 Ego autem ecce ſum in manibus veſtris, fa-
cite mihi ſicut bonum & ſicut rectum eſt in o-
culis veſtris:
15 Veruntamen ſciendo ſciatis quòd ſi occide-
ritis me, ſanguinem innocentem traderis ſu-
per vos, & ſuper ciuitatem iſtam, & ſuper habi
tatores eius: in veritate enim miſit me Ieho-
E uáh ad vos vt loquerer in auribus veſtris o-
mnia verba hæc.
16 Et dixerunt principes atque cunctus popu-
lus ad Sacerdotes & Prophetas, Non eſt viro
huic iudicium mortis: quia in nomine Ieho-
uæ Dei noſtri loquutus eſt ad nos.
17 Surrexeruntq; viri de ſenioribus terræ, & di
xerunt ad omnem cœtum populi, dicendo,
18 Micháh Moraꭃſtites prophetauit in diebus
nHizciiáhu Regis Iehudáh, & ait ad vniuer-
ſum populum Iehudáh, dicendo, Sic dixit Ie-
Mich. 3.d.12 houah exercituum, ʒSiión *ut* ager arabitur, &
Ieruꭃſaláim *ut* deſertum erit, & mons domus
F in excelſa ſyluæ.
19 Nunquid *ob id* interficiendo interfecerunt
eum nHizciiáhu Rex Iehudáh, & omnis Iehu-
dáh? annon timuit Iehouam, & precatus eſt fa
ciem Iehouę, & pœnituit Iehouam mali quod
locutus fuerat aduerſus eos? Et nos facimus
malum grande contra animas noſtras.
20 Fuit præterea vir *qui* prophetauit in nomi-
ne Iehouæ, ℵVriiáhu filius ꭃSemaɤaiáhu, de
Ciriáth-ieɤarim, prophetauit inquam aduer-
ſus ciuitatem iſtam & aduerſus terram hanc
iuxta omnia verba Irmeiáhu.
G 21 Et audiuit Rex Iehoiacím, omnéſque poten
tes eius, & omnes principes verba eius: quæ-
ſiuit autem Rex interficere eum. quod audiẽs
ℵVriiáhu, timuit, fugitque, & ingreſſus eſt Æ-
gyptum.
22 Miſit itaque Rex Iehoiacím viros *in* Ægy-
ptum, ℵElnathán filium ɤAcbór, & viros cum
eo in Ægyptum.
23 Qui eduxerunt ℵVriiáhu de Ægypto, addu-
xerúntque eum ad Regem Iehoiacim: & per-
cuſsit eum gladio, proiecitq; cadauer eius in
ſepulchra filiorum populi.
24 Veruntamen manus Ahhicám filij ꭃSaphán
erat cũ Irmeiáhu, ne traderent eum in manum
populi vt interficerent eum.

CAPVT XXVII.

1 *Iuſſu Domini Ieremias Regi Iuda & vicinis Regibus mittit vincula quibus monentur ſubijci Nabuchodonoſor.* 9 *Admonet populum & Reges, ne pſeudoprophetis credant.*

1 IN principio regni Iehoiacím filij Iꭓoꭃſiiá-
hu Regis Iehudáh fuit verbum iſtud ad Ir-
meiáh à Iehouáh, dicendo,
2 Sic dixit Iehouáh ad me, Fac tibi vincula &
vectes, & pones ea ſuper collum tuum:
3 Et mittes ea ad Regem ℵEdom, & ad Regem
Moáb, & ad Regem filiorum ɤAmmon, & ad
Regem ʒSor, & ad Regem ʒSidón per manum
nuntiorũ qui veniunt in Ieruꭃſaláim ad ʒSid-
ciiáhu Regem Iehudáh.
4 Et præcipies eis vt dominis ſuis dicant, Sic
dixit Iehouáh exercituum, Deus Iꭃſraɤél, Sic
dicetis dominis veſtris,
5 Ego feci terram, hominem, & animalia quæ
ſunt in ſuperficie terræ potentia mea magna
& brachio meo extento, & dedi eam cui re-
ctum fuit in oculis meis.
6 Nunc ergo dedi omnes terras has in manu
Nebuchadnɤexſár Regis Babél ſerui mei: &
etiam beſtias agri dedi ei vt ſeruiant ei.
7 Et ſeruient ei omnes gentes, & filio eius, & B
filio filij eius, donec venerit tempus terrę eius
etiam ipſius, & in ſeruitutem redigent eam
gentes multæ & Reges magni.
8 Et erit, gens & regnum quæ non ſeruierint
illi, *nempe* Nebuchadnɤexſár Regi Babél, & qui
non poſuerit collum ſuum ſub iugo Regis Ba
bél, gladio, & fame, & peſte viſitabo gentem
illam, ait Iehouáh: donec compleuerim *tradere*
eos in manum eius.
9 Vos itaque ne audiatis prophetas veſtros, &
diuinos veſtros, & ſomnia veſtra, & augures
veſtros, & maleficos veſtros, qui dicunt vobis,
dicendo, Non ſeruietis Regi Babél:
10 Quia mendacium ipſi vaticinantur vobis,
vt elongẽt vos à terra veſtra, & vt eiiciam vos,
& pereatis.
11 Gens autem quæ introduxerit collum ſuum
in iugum Regis Babél, & ſeruierit ei, dimitti
faciam illam in terra ſua, dixit Iehouáh: & co-
let eam, habitabítque in ea.
12 Quin & ad ʒSidciiáhu Regẽ Iehudáh loquu-
tus ſum iuxta omnia verba hæc, dicendo, In-
troducite colla veſtra in iugum Regis Babél,
& ſeruite ei, atque populo eius, & viuite: C
13 Vt quid moriemini tu & populus tuus gla-
dio, fame, & peſte quemadmodum loquutus
eſt Iehouáh ad gentem quę non ſeruierit Regi
Babél?
14 Ne inquam audiatis verba prophetarum di
centium vobis, dicendo, Non ſeruietis Regi
Babél: quia mendacium prophetant vobis.
15 Siquidem non miſi eos, ait Iehouáh: & *tamen* *Suprà 14.c.*
ipſi prophetant in nomine meo mendaciter, *13, & 23.d.21*
vt eiiciam vos, & pereatis vos, & prophetę qui *Infrà 29.b.8*
vaticinantur vobis.
16 Ad Sacerdotes quoque & ad vniuerſum po-
pulum iſtum loquutus ſum, dicendo, Sic di-
xit Iehouáh, Ne audiatis verba prophetarum
veſtrorum qui prophetant vobis, dicendo,
Ecce vaſa domus Iehouæ reuertentur de Ba-
bél nunc citò: quia mendacium prophetant
vobis.
17 Ne *ergo* audiatis eos, ſeruite Regi Babél, &
viuite: vtquid erit ciuitas hæc ſolitudo?
18 Quòd ſi prophetæ ſunt, & eſt verbum Ieho- D
uę cum eis, orent nunc Iehouam exercituum,
ne vaſa quæ reſidua ſunt in domo Iehouæ, &
in domo Regis Iehudáh, & in Ieruꭃſaláim, ve
niant in Babél.
19 Quoniam ſic dixit Iehouáh exercituum de 4.Re.25.c.13
columnis illis, & de mari, atque de baſibus, ac
de reſiduis vaſorum quæ remanẽt in vrbe hac,
20 Quæ non abſtulit Nebuchadnɤexſár Rex
Babél, quum transferret Iechoniáh filium Ie-
hoiacim Regem Iehudáh de Ieruꭃſaláim in
Babél, & omnes optimates Iehudáh & Ieru-
ꭃſaláim.

21 Sic

21 Sic enim *inquam* dixit Iehouáh exercituum
Deus Iwſraël de vaſis quæ relicta ſunt in do-
mo Iehouæ, & in domo Regis Iehudáh & Ieru
wſaláim:
22 In Babél adducentur, & illic erunt vſque in
illũ diem quo viſitabo ea, dixit Iehouáh: poſt-
ea & aſcendere faciam ea, reducámque ea in
locum iſtum.

CAPVT XXVIII.

1 *Hananiæ prophetæ falſa prophetia.* 7 *Oſtendit Ieremias falſam Hananiæ prophetiam exemplo aliorum prophetarum.* 12 *Inſpiratus à Domino Ieremias increpat Hananiam, mortem ei prænuntians.*

1 FVit autem in anno ipſo, in principio re-
gni zSidciiáhu Regis Iehudáh, anno quar
to, menſe quinto, dixit ad me nHananiáh (fi-
lius ʒAzur propheta qui erat de Gibʒón) in
domo Iehouæ, in oculis Sacerdotum, & totius
populi, dicendo:
2 Sic dixit Iehouáh exercituũ, Deus Iwſraël,
dicendo, Confregi iugum Regis Babél.
3 Quum adhuc duo *fuerint* anni dierum, redu-
cam ad locum hunc omnia vaſa domus Ieho-
uæ, quæ tulit Nebuchadnezzar Rex Babél de
loco iſto, & intulit ea in Babél.
4 Et Iechoniáh filium Iehoiacim Regem Iehu
dáh, & omnem tranſmigrationem Iehudáh
qui ingreſsi ſunt in Babél, ego reducam ad lo-
cum iſtum, ait Iehouáh: conteram enim iu-
gum Regis Babél.
B 5 Et dixit Irmeiáh Propheta ad nHananiáh
prophetam, in oculis Sacerdotum & in oculis
totius populi qui ſtabant in domo Iehouæ,
6 Ait inquam Irmeiáh propheta, Amen, ſic fa-
ciat Iehouáh, ſuſcitet Iehouáh verba tua quib⁹
propheraſti quòd reducerẽtur vaſa domus Ie-
houæ, & vniuerſa tranſmigratio de Babél ad
locum iſtum.
7 Veruntamen audi nunc verbum iſtud quod
ego loquor in auribus tuis, & in auribus vni-
uerſi populi.
8 Prophetæ qui fuerunt ante me & ante te à
ſeculo, prophetauerunt ſuper terras multas,
& regna magna de bello, & afflictione, &
peſte:
9 Propheta qui vaticinatus eſt de pace, quum
C euenerit verbum Prophetæ cognoſcetur Pro-
pheta quod miſerit eum Iehouáh in veritate.
10 Et tulit nHananiáh propheta vectem de col-
lo Irmeiáhu prophetæ, & confregit eum.
11 Et ait nHananiáh in oculis totius populi, di
cendo, Sic dixit Iehouáh, Sic confringam iu-
gũ Nebuchadnezzar Regis Babél poſt duos
annos dierum, de collo omnium gentium. Et
abiit Irmeiáh propheta in viam ſuam.
12 Et fuit verbũ Iehouæ ad Irmeiáh (poſtquam
confregit nHananiáh propheta vectem de col
lo Irmeiáh prophetæ) dicendo,
13 Vade, & dic ad Hananiáh, dicendo, Sic dixit
Iehouáh, Vectes ligneos confregiſti: & facies
D pro eis vectes ferreos.
14 Quoniam ſic dixit Iehouáh exercituũ Deus
Iwſraël, Iugum ferreum poſui ſuper collum
cunctarum gẽtium iſtarum, vt ſeruiant Nebu-
chadnezzar Regi Babél, & *quidem* ſeruient ei:
inſuper & beſtias agri dedi ei.
15 Tunc dixit Irmeiáh propheta ad nHananiáh
prophetam, Audi nunc nHananiáh, Non miſit
te Iehouáh, tu tamen fidere feciſti populum
iſtum mendacio.
16 Idcirco ſic dixit Iehouáh, Ecce emittam te
de ſuperficie terræ: hoc anno morieris, quia
uerbum declinans loquutus es cõtra Iehouam.
17 Mortuus eſt itaq; nHananiáh propheta an-
no ipſo, menſe ſeptimo.

CAPVT XXIX.

1 *Epiſtola Ieremiæ miſſa ad captiuos in Babylonem.* 10 *Prophetat reductionem à captiuitate poſt LXX. annos.* 16 *Prædicit Regis & populi qui remanſerat in Ieruſalem, exitium.* 21. *Minatur duobus pſeudoprophetis ſeducentibus populum.* 25 *Semeiæ Nehelamitæ mors prædicitur.*

1 HÆc autem ſunt verba epiſtolæ quam
miſit Irmeiáh propheta de Ieruwſaláim
ad reſiduum ſeniorum tranſmigrationis, & ad
Sacerdotes, & ad Prophetas, & ad vniuerſum
populum quem captiuum abduxerat Nebu-
chadnezzar de Ieruwſaláim in Babél:
2 Poſteaquam egreſſus eſt Iechoniáh Rex, &
regina, & eunuchi, & principes Iehudáh, & Ie
ruwſaláim, & artifices, & incluſores de Ieru-
wſaláim.
3 Per manum zElʒawſáh filij wSaphán, & Ge
mariáh filij nHilciiáh, quos miſit zSidciiáh
Rex Iehudáh ad Nebuchadnezzar Regem Ba
bel in Babél, dicendo,
4 Sic dicit Iehouáh exercituũ Deus Iwſraël,
omni tranſmigrationi quam tranſmigrare fe-
ci de Ieruwſaláim in Babél:
5 Ædificate domos, & inhabitate, plantate
præterea hortos, & comedite fructum eorum.
6 Accipite vxores, & generate filios & filias: B
accipite quoque filiis veſtris vxores, & filias
veſtras date viris, vt pariant filios & filias: &
multiplicate vos illic, neque imminuamini.
7 Et quærite pacem ciuitatis ad quam demi-
grare feci vos, & orate pro ea ad Iehouá: quo-
niam in pace illius erit vobis pax.
8 Sic enim dixit Iehouáh exercituum, Deus *Sup.14.c.13, & 23.d.21*
Iwſraël, Ne ſeducant vos prophetæ veſtri qui
ſunt in medio veſtri, & diuini veſtri, neque at-
tendatis ad ſomnia veſtra quæ ſomniare fa-
citis:
9 Quia falſò ipſi prophetant vobis in nomine
meo: non *enim* miſi eos, dixit Iehouáh.
10 Sic enim dixit Iehouáh, Vt impleti fuerint *Supr.25.c.10*
in Babél ſeptuaginta anni, viſitabo vos, & ſu- *2.Pa.36.d.22*
ſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, vt re *1.Eſdr.1.a.1*
ducam vos ad locum iſtum. *Dan.9.a.2*
11 Ego enim noui cogitationes quas cogito ſu C
per vos, dixit Iehouáh: cogitationes pacis, &
non mali, vt dem vobis finem & expectatio-
nem.
12 Tunc inuocabitis me, & incedetis: orabitiſ-
que me, & exaudiam vos.
13 Et quæretis me, & inuenietis, quum quæſie-
ritis me toto corde veſtro.
14 Inueniar inquã à vobis, dixit Iehouáh, & re-
ducam captiuitatem veſtram, congregabóque
vos de vniuerſis gentibus, & de cunctis locis
ad quæ expuli vos, dixit Iehouáh: reuertíque
faciam vos ad locum vnde tranſmigrare feci
vos.
15 Quoniam dixiſtis, Suſcitauit nobis Iehouáh D
prophetas in Babél.
16 Quia ſic dixit Iehouáh de Rege qui ſedet
ſuper ſolium Dauid, & de omni populo qui

habirat in vrbe iſta, *de* fratribus *ſcilicet* veſtris
qui non ſunt egreſsi vobiſcum in tranſmigra-
tionem:
Supr. 24.c.8 17 Sic *inquam* dixit Iehouáh exercituum, Ecce
mitto in eos gladium, famem, & peſtem: dabó
que eos veluti ficus turpes quæ non poſſunt
comedi præ malitia:
18 Et perſequar eos gladio, *&* fame, & peſte, da
bóque eos in commotionem vniuerſis regnis
terræ, in maledictionem, & in ſtuporem, & in
ſibilum, & in opprobrium cunctis gentibus ad
quas eieci eos:
19 Eo quòd non audierunt verba mea, dixit Ie-
houáh, quæ miſi ad eos per ſeruos meos Pro-
phetas manè ſurgendo & mittendo: & non
E audiſtis, dixit Iehouáh.
20 Vos itaque audite verbum Iehouæ, omnis
tranſmigratio quam emiſi de Ieruϖſaláim in
Babél.
21 Sic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iϖſraχél
de Anháb filio Colaiáh, & de ꝛSidciiáhu filio
Maγaϖſeiáh, qui prophetant vobis in nomi-
ne meo mẽdaciter, Ecce ego trado eos in ma-
nu Nebuchadnæzſar Regis Babél, & percu-
tiet eos in oculis veſtris.
22 Et aſſumetur ab eis maledictio ab omni trãſ-
migratione Iehudáh quæ eſt in Babél, dicẽdo,
Ponat te Iehouáh ſicut ꝛSidciiáhu, & ſicut A-
nháb quos combuſsit Rex Babél igni:
F 23 Eo quòd fecerunt nefas in Iϖſraχél, & adul-
terium commiſerunt cum vxoribus proximo-
rum ſuorum, & loquuti ſunt verbum in nomi-
ne meo mendaciter, quod non præcepi eis:
ego autem ſum is qui noui *illud*, teſtiſque *ſum*,
dixit Iehouáh.
24 Et ad ϖSemaγaiáhu Nenhelamiten dices
his verbis,
25 Sic dixit Iehouáh exercituum Deus Iϖſra-
χél, dicens, Eo quòd miſiſti nomine tuo lite-
ras ad vniuerſum populum qui eſt in Ieruϖſa-
láim, & ad ꝛSephaniáh filium Maγaϖſeiáh ſa-
cerdotem, & ad vniuerſos Sacerdotes, dicẽdo,
26 Iehouáh dedit te ſacerdotem pro Iehoia-
dáγ ſacerdote, vt ſitis præfecti in domo Ieho-
uæ ſuper omnem virum furioſum, & pro-
phetantem: vt ponas eum in carcerem & in
neruum.
27 Et nunc vtquid non increpaſti Irmeiáhu γ-
Anathothiten prophetantem vobis?
G 28 Quia idcirco miſit ad nos in Babél, dicen-
do, Longum eſt, ædificate domos, & habitate:
plantate item hortos, & comedite fructum
eorum.
29 Et legit ꝛSephaniáh ſacerdos epiſtolã hanc
in auribus Irmeiáhu prophetæ.
30 Fuitque verbum Iehouæ ad Irmeiáhu, di-
cendo,
31 Mitte ad vniuerſam tranſmigrationem, di-
cendo, Sic dixit Iehouáh de ϖSemaγaiáh Ne-
nhelemite, Eo quod prophetauit vobis ϖSe-
maγaiáh, & ego non miſi eum, & confidere fe-
cit vos mendacio:
32 Idcirco ſic dixit Iehouáh, Ecce ego viſito
ſuper ϖSemaγaiáh Nenhelemiten, & ſuper
ſemen eius, Non erit ei vir habitans in medio
populi huius, neque videbit bonum illud
quod facio populo meo, dixit Iehouáh, quia
verbum declinans loquutus eſt aduerſus Ie-
houáh.

CAPVT. XXX.

1 *De regno Christi, cuius figura erat liberatio à captiuitate Babylo-
nica. 12 Castigatione sua oſtendit Deus populum peccatorem.
16 Destructio inimicorum Iſraëlis. 17 Reducendum Iſraëlem
à captiuitate prædicit. 23 Dies iudicij terribilis improbis.*

1 VErbum quod fuit ad Irmeiáhu à Domi-
no, dicendo:
2 Sic dixit Iehouáh Deus Iϖſraχél, dicendo,
Scribe tibi omnia verba quæ loquutus ſum ad
te, in libro *quodam*.
3 Ecce enim dies veniũt, dixit Iehouáh, & re-
ducam captiuitatem populi mei Iϖſraχél &
Iehudáh, dixit Iehouáh, & redire faciam eos
ad terram quam dedi Patribus eorum, & poſ-
ſidebunt eam.
4 Hæc ſunt autem verba quę loquutus eſt Do
minus de Iϖſraχél & Iehudáh,
5 Quoniam ſic dixit Iehouáh, Vocem terroris
audiuimus, formidinis, nec eſt pax.
6 Interrogate nunc, & videte an pariat maſcu
lus: quare *ergo* vidi omnem virum habentem
manus ſuper lumbos ſuos tanquã parturiens:
& verſæ ſunt omnes facies in pallorem?
7 Væ, quia magna eſt dies illa, ita vt non ſit ſi- Ioel.2.c.11
milis illi: tempúſque afflictionis eſt ipſi Iaγa- Amos 5.c.10
cób, & ex ipſa ſeruabitur. Soph. 1.d.15
8 Et erit in die illa, dixit Iehouáh exercituum, B
conteram iugum eius de collo tuo, & vincula
tua dirumpam, & non redigent illum vltrà in
ſeruitutem alieni:
9 Sed ſeruient Iehouę Deo ſuo, & Dauid Regi
ſuo quem ſuſcitabo eis.
10 Tu ergo ne timeas ſerue mi Iaγacób, dixit Eſa.44.a.1
Iehouáh, neq; paueas Iϖſraχél: quia ecce ego Luce 1.g.70
ſaluans te à *loco* longinquo, & ſemen tuum de
terra captiuitatis eorum: reuertetúrque Iaγa-
cób & requieſcet, & pacatus erit, nec erit qui
exterreat:
11 Quoniam tecum ego ſum, ait Iehouáh, vt
ſaluum faciam te. faciam autem conſumma-
tionem in cunctis gẽtibus in quas diſperſi te:
veruntamen ex te non faciam conſummatio-
nem, ſed caſtigabo te in iudicio, nec ſucciden-
do ſuccidam te.
12 Sic enim dixit Iehouáh, Deſperata fractura
tua, difficilis plaga tua.
13 Non eſt qui iudicet iudicium tuum ad ſani-
tatem, medicinæ & curatio non ſunt tibi.
14 Omnes amatores tui obliti ſunt tui, te non C
quærent: plaga enim inimici percuſsi te, ca- Suprà 23.d.
ſtigatione crudelis propter multitudinem i-
niquitatis tuæ, *&* *quod* multiplicata ſunt pec-
cata tua.
15 Quid clamas ſuper contritione tua? deſpe- Sup. 15.d.18
ratus dolor tuus: *nam* propter multitudinem
iniquitatis tuæ, *&* quia multiplicata ſunt pec-
cata tua, feci hæc tibi.
16 Propterea omnes deuorantes te deuorabun
tur, & vniuerſi hoſtes tui, vniuerſi inquam in
captiuitatem ibunt: eruntque diripientes te
in direptionem, & cunctos prędantes te dabo
in prædam.
17 Adducam enim ſanitatem tibi, & à plagis
tuis ſanabo te, dixit Iehouáh: quia eiectam vo-
cauerunt te, ꝛSiión ipſa eſt, non eſt requirens
ipſam.
18 Sic dixit Iehouáh, Ecce reduco captiuitatem D
tabernaculorum Iaγacób, & tabernaculorum
eius miſerebor: ædificabitúrque ciuitas ſuper
cumulum

cumulum ſuum, & palatium ſecundum con-
ſuetudinem ſuam manebit.
19 Et egredietur ab eis gratiarum actio & vox
gaudentium: multiplicabóq; eos, & non im-
minuentur: multiplicabo inquam eos, nec
minuentur.
20 Et erunt filij eius ſicut prius, & cœtus eius
coram me firmabitur: & viſitabo omnes qui
oppreſſerunt illum.
21 Et erit fortis eius ex eo, & dominator eius
de medio eius egredietur: & appropinquare
faciam eũ, & accedet ad me: quis enim eſt iſte
qui illexit cor ſuum vt appropinquet mihi, di-
xit Iehouáh?
22 Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis
in Deum.
23 Ecce turbo Iehouæ cum furore egreſſus eſt,
& turbo imminens ſuper caput impiorum
manebit.
24 Non reuertetur ira furoris Iehouæ, donec
fecerit, & donec ſtatuerit cogitationes cordis
ſui: in nouiſsimo dierum intelligetis iſtud.

CAPVT XXXI.

1 De aduentu Chriſti, per quem oſtendit Deus ſe eſſe Deum, Iſraelis ſaluatorem & protectorem. 10 Vocatio Gentium, incolarum, continentis, & inſularum. 19 Conuerti à peccatis, eſt Deo donum. 22 Natiuitas Chriſti prædicitur 30 Omnes in peccato ſuo morientur. 32 Teſtamentum nouum. 34 Docti à Deo Chriſtiani. Remiſsio peccatorum. 37 Promittit Deus ſe non omnino abiecturum populum ſuum Iudaicum. 38 De reædificatione Ieruſalem.

1 IN tempore illo, dixit Iehouáh, ero in Deum
vniuerſis cognationibus Iωſraél, & ipſi
erunt mihi in populum.
2 Sic dixit Iehouáh, Inuenit gratiam in deſer-
to populus euaſores gladij: ambulauit *Deus*
ante eum vt requieſcere faceret eum, *nempe* Iω-
ſraélem.
3 A longinquo *tempore, inquit populus*, Iehouáh
apparuit mihi. *Et Iehouah ait*, Charitate perpe-
tua dilexi te: ideo attraxi te miſericordia.
4 Adhuc ædificabo te, & ædificaberis virgo
Iωſraél: adhuc ornaberis tympanis tuis, &
egredieris cum choro ludentium:
5 Adhuc plantabitis vineas in mõtibus ʒSom
rón: plantabunt plantantes, & profanabunt.
6 Quia erit dies in qua clamabunt cuſtodes in
monte ℵEphráim, Surgite & aſcendamus in
ʒSiión ad Iehouam Deum noſtrum.
7 Sic enim dixit Iehouáh, Exultate in Iaɤacób
cum lætitia, & exultate in capite Gentium: au
ditum facite, laudate, & dicite, Saluum fac Ie-
houáh populum tuum reſiduum Iωſraél.
B 8 Ecce reducam eos de terra Aquilonis, & con
gregabo eos de lateribus terræ: inter eos erũt
cæcus & claudus, & prægnãs & pariens ſimul:
cœtus magnus reuertentur huc.
9 Cum fletu venient, & cum miſericordiis re-
ducam eos: ambulare faciam eos ad torrentes
aquarum per viam rectam, non impingent in
ea: quia ero Iωſraéli in patrem, & ℵEphráim
primogenitus meus eſt.
10 Audite verbum Iehouæ Gentes, & annun-
tiate in inſulis quæ procul ſunt, & dicite, Qui
diſperſit Iωſraél, congregabit eum, & cuſto-
diet eum, ſicut paſtor gregem ſuum.
11 Redemit enim Iehouáh Iaɤacób, redemit in-
quam eum de manu fortioris eo.
12 Et venient, & laudabunt in excelſo ipſius
ʒSiión, & confluent ad bonitatem Iehouæ ad
frumentum, & ad vinum, & ad oleum, & ad fi-
lios pecorum, & boum: eritque anima eorum
quaſi hortus irriguus, nec addent vt doleant
vltrà.
13 Tunc lętabitur virgo in choro, iuuenes & ſe- C
nes ſimul: conuertámq; luctum eorum in gau
dium, & conſolabor eos, lætificabóque eos à
dolore ſuo.
14 Et inebriabo animam Sacerdotum pingue-
dine, & populus meus bonitate mea ſaturabi-
tur, dixit Iehouáh.
15 Sic dixit Iehouáh, Vox in excelſo *colle* audita Matt. 2. d. 18
eſt, ploratus, *&* fletus amaritudinum: Ranhél
plorans ſuper filiis ſuis, renuit conſolari ſuper
filiis ſuis, quia non ſunt.
16 Sic dixit Iehouáh, Prohibe vocem tuam à fle
tu, & oculos tuos à lachrymis: quia eſt merces
operi tuo, ait Iehouáh, reuertentúrq; de terra
inimici.
17 Eſt quoque ſpes nouiſsimo tuo, ait Iehouáh,
& reuertentur filij *tui* ad terminum ſuum.
18 Audiendo audiui ℵEphráim plangentẽ, Ca-
ſtigaſti me, & caſtigatus ſum vt vitulus nõ aſ-
ſuetus *ferre iugum*: fac me conuerti, & conuer-
tar: quia tu es Iehouáh Deus meus.
19 Poſteaquam enim conuerſus ſum, pœnituit D
me, & poſteaquam oſtẽſum eſt mihi, percuſsi
femur: confuſus ſum & erubui, quoniam ſu-
ſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.
20 Nunquid filius pretioſus *eſt* mihi ℵEphráim?
nunquid puer delectabilis? tamen ex quo lo-
quutus ſum de eo, recordando recordabor *eius*
adhuc: idcirco ſonuerũt viſcera mea ſuper eũ,
miſerando miſerebor eius, ait Iehouáh.
21 Statue tibi ſigna, pone tibi cumulos altos,
pone cor tuum ad ſemitam, viam *per quam* am-
bulaſti: reuertere virgo Iωſraél, reuertere ad
ciuitates tuas iſtas.
22 Vſquequo vertes te huc illuc ô filia rebellis?
Quia creabit Iehouáh nouum in terra: fœmi-
na circundabit virum.
23 Sic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iωſraél, E
Adhuc dicẽt verbum iſtud in terra Iehudáh &
in vrbibus eius: quum conuertero captiuita-
tem eorum, Benedicat tibi Iehouáh ô habita-
culum iuſtitiæ, mons ſancte.
24 Et habitabunt in ea Iehudáh, & omnes ciui-
tates eius ſimul: agricolæ *item*, & proficiſcen-
tur cum grege *ſuo*.
25 Quia inebriaui animam laſſam, & omnem
animam triſtem impleui.
26 Propter hoc expergefactus ſum & vidi, &
ſomnus meus dulcis fuit mihi.
27 Ecce dies veniũt, dixit Iehouáh, & ſemina-
bo domum Iωſraél & domum Iehudáh ſemi
ne hominis & ſemine animalis.
28 Et erit quemadmodum ſollicitus fui ſuper
eos ad euellendum, & diruẽdum, & deſtruen-
dum, & perdendum, & affligendum: ſic ſolli-
citus ero ſuper eos ad ædificãdum & plantan-
dum, dixit Iehouáh.
29 In diebus illis non dicent vltrà, Patres co- Ezec. 18. a. 2
mederunt vuam acerbam, & dentes filiorum
obſtupuerunt:
30 Sed vnuſquiſque propter iniquitatem ſuam
morietur: omnis hominis qui comederit vuá
acerbam obſtupeſcent dentes.
31 Ecce dies veniunt, dixit Iehouáh, & feriam Hebr. 8. b. 8
cum domo Iωſraél & cum domo Iehudáh fœ F
dus nouum:

32 Non ſecundum fœdus quod pepigi cum Pa-
tribus eorum in die qua apprehendi manum
eorum vt educerem eos è terra Ægypti : quia
ipſi irritum fecerũt pactum meum, & ego do-
minatus ſum eis dixit Iehouáh.
Supr.24.c.7 Lucæ.1.g.37 Hebr.8.c.10
33 Sed iſtud eſt fœdus quod feriam cum domo
Iwſraxél poſt dies ipſos, dixit Iehouáh : Dabo
Legem meam in medio eorum, & in corde eo
rum deſcribam eam:& ero eis in Deum,& ipſi
erunt mihi in populum.
Eſaie 54.f.13 Ioan 6.e.45,& 14 Act.10.g.43
34 Nec docebunt vltrà vnuſquiſq; proximum
ſuum,& vnuſquiſque fratrem ſuum, dicendo,
Cognoſcite Iehouá : omnes enim cognoſcent
me à minimo eorum vſque ad maximum eo-
rum, dixit Iehouáh : quia propitiabor iniqui-
tati eorum, & peccati eorum non recordabor
amplius.
35 Sic dixit Iehouáh, qui dedit ſolem in lucem
diei, & ſtatuta lunæ & ſtellarum in lucem no-
ctis : qui rupit mare,& ſonuerunt fluctus eius,
Iehouáh exercituum nomen eius.
G 36 Si amoueri poſſunt ſtatuta iſta à facie mea,
dixit Iehouah, etiam ſemen Iwſraxél amoueri
poterit, vt non ſit gens corã me cũctis diebus.
37 Sic dixit Iehouáh, Si menſurari poſsint cæli
ſurſum,& inueſtigari fundamenta terrę deor-
ſum, etiam ego abiiciam vniuerſum ſemen
Iwſraxél propter omnia quæ fecerunt, dixit
Iehouáh.
38 Ecce dies veniunt,dixit Iehouáh, & ædifica
bitur ciuitas ipſi Iehouæ à turre nHananexél
vſque ad portam anguli.
39 Et exibit vltra filum menſuræ coram eo ſu-
per collem Garéb,& circuibit Goyáth,
40 Et totam vallem cadauerum, & cineris *lo-
cum*,& vniuerſas regiones vſque ad torrentem
Cidrón, & vſque ad angulum portę equorum
ad Orientem, ſanctitas ipſi Iehouæ *erunt* : non
euelletur neque deſtruetur vltrà in ſeculum.

CAPVT XXXII.

1 Conjicitur Ieremias in carcerem, quòd ciuitatem capiendam à Rege Babylonis prophetaſſet. 7 Per agrum emptum à Ieremia iuſſu Domini, ſignificatur populum reuerſurum in poſſeſsionem terræ ſuæ. 38 Populus Dei. 40 Dei donum, timor ſui, vt fugentur peccata.

1 VErbum quod fuit ad Irmeiáhu à Ieho-
uáh anno decimo xSidciiáhu Regis Ie-
hudáh : ipſe eſt annus decimuſoctauus Nebu-
chadnexrár.
2 Tunc autem exercitus Regis Babél obſide-
bat Ieruwſaláim, & Irmeiáhu propheta erat
incluſus in atrio cuſtodiæ, quæ erat in domo
Regis Iehudáh:
3 Incluſerat enim eum xSidciiáhu Rex Iehu-
dáh, dicendo, Quare tu vaticinaris, dicendo,
Sic dixit Iehouáh, Ecce ego trado ciuitatem
iſtam in manum Regis Babél,& capiet eam.
4 Et, xSidciiáhu Rex Iehudáh non euadet de
manu Chawſdím: ſed tradendo tradetur in
manum Regis Babél, loquetúrque os eius
cum ore illius, & oculi eius oculos illius vi-
debunt.
5 Et *in* Babél ire faciet xSidciiáhu, ibíque erit
donec viſitauero eum, dixit Iehouáh. ſi dimi-
caueritis cum Chawſdím, non proſperè vo-
bis cedet.
6 Et dixit Irmeiáhu, Fuit verbum Iehouæ ad
me, dicendo,
7 Ecce nHanamexél filius wSallúm patrui tui
venit ad te, dicendo, Eme tibi agrum meum,
qui eſt in yAnathóth : quia tuum eſt iure re-
demptionis, vt emas.
8 Venit ergo ad me nHanamexél filius patrui B
mei iuxta verbum Iehouę ad atrium cuſtodię,
& ait ad me, Eme quæſo agrum meum qui eſt
in yAnathóth, qui eſt in terra Biniamín : quia
tuus eſt iure hęreditario, & tua eſt redemptio,
eme tibi. tunc cognoui quòd verbum Iehouæ
eſſet.
9 Emi itaque agrum ab nHanamexél filio pa-
trui mei qui erat in yAnathóth, & appendi ei
argentum ſeptem wſecalím, & decem argen-
teos :
10 Et ſcripſi in libro, & ſignaui, teſtificariq; feci
teſtes, & appendi argentum in ſtatera:
11 Accepi poſthęc librum emptionis *illius* ſigna-
tum *ſecundum* pręceptum & conſuetudines *Le-
gis*, & *librum* apertum.
12 Et dedi librum emptionis Barúch filio Ne-
riiáh filio Manhwſeiáh in oculis nHanamexél
patruelis mei, & in oculis teſtium qui ſcripti
erant in libro emptionis, in oculis *inquam* o-
mnium Iehudæorum qui manebant in atrio
cuſtodiæ.
13 Et præcepi Barúch in oculis eorum,dicẽdo,
14 Sic dixit Iehouáh exercituũ,Deus Iwſraxél,
Tolle libros iſtos, librum emptionis hunc, &
ſignatum, & librum apertum hunc : & pone C
eos in vaſe fictili,vt ſtent diebus multis.
15 Sic enim dixit Iehouáh exercituum, Deus
Iwſraxél, Adhuc poſsidebũtur domus, & agri,
atque vineæ in terra iſta.
16 Et oraui Iehouam, poſtquam dedi librum
emptionis Barúch filio Neriiáh, dicendo,
17 Aháh Domine Iehouáh, ecce tu feciſti cæ-
lum & terram potentia tua magna, & brachio
tuo extento : nec eſt abſconditum à te quic-
quam.
18 Qui facis miſericordiam in millibus,& red- Exo.34.a.7 Deut.5.a.9
dis iniquitatem patrum in ſinum filiorum eo-
rum poſt eos, *tu es* Deus magnus, potens, Ieho
uáh exercituum nomen eius.
19 Magnus cõſilio,& multus opere: quia oculi
tui aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum ho-
minum,vt des vnicuique ſecundum vias ſuas,
& ſecundum fructum operum ſuorum.
20 Qui poſuiſti ſigna & portenta in terra Ægy-
pti vſque ad diem hanc,& in Iwſraxél,& in ho
mine, & feciſti tibi nomen ſecundũ diem hãc.
21 Et eduxiſti populum tuum Iwſraxél è terra D
Ægypti ſignis, & portentis, & manu robuſta,
& brachio extento, & terrore magno.
22 Et dediſti eis terram hanc ſuper quam iu-
raſti Patribus eorum quòd dares eis, terram
fluentem lacte & melle.
23 Et ingreſsi ſunt,& poſſederunt eam:& *tamen*
non obedierunt voci tuæ,nec in Lege tua am-
bulauerunt : cuncta quæ præcepiſti eis, vt fa-
cerent,non fecerunt : propterea euenire feci-
ſti eis vniuerſum malum hoc.
24 Ecce arietibus ingreſsi ſunt ciuitatem ad ca
piẽdum eam, & vrbs data eſt in manu Chawſ-
dím pugnantium aduerſus eam : propter gla-
dium & famẽ & peſtilentiam: & quod loqu-
tus es, fuit,& ecce tu cernis.
25 Tu autem dixiſti mihi Domine Iehouáh, E-
me tibi agrum argento, & teſtificari fac teſtes:
& *tamen* vrbs tradita eſt in manum Chawſdím.
26 Et fuit verbũ Iehouæ ad Irmeiáhu,dicendo,
27 Ecce

27 Ecce ſum Iehouáh Deus vniuerſæ carnis:
nunquid à me celabitur quicquam?
E 28 Propterea ſic dixit Iehouáh, Ecce trado ciui
tatem iſtam in manum Chawſdím, atq; in ma
num Nebuchadrezzár Regis Babél, & capiet
eam:
29 Et venient Chawſdim qui præliātur aduer-
ſum vrbem hãc, & ſuccendẽt ciuitatem iſtam
igni, & comburent eam: & domos ſuper qua-
rum tecta adoleuerunt ipſi Báyal, & libauerũt
libamina diis alienis vt ad iracundiam prouo
carent me:
30 Quia fecerunt filij Iwſraël, & filij Iehudáh
profectò malũ in oculis meis ab adoleſcentia
ſua: quia *inquam* filij Iwſraël profectò ad ira-
cundiam prouocauerunt me opere manuum
ſuarum, dixit Iehouáh.
31 Quia in furore meo & in ira mea fuit mihi
ciuitas hæc à die qua ædificauerunt eam, vſq;
ad diem hanc vt auferre faciam eam à facie
mea:
32 Propter omnem malitiam filiorũ Iwſraël,
& filiorum Iehudáh quam fecerunt vt irrita-
rent me, ipſi, Reges eorum, principes eorum,
Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum, & viri
Iehudáh, & habitatores Ieruwſaláim:
F 33 Et verterunt mihi ceruicem, & non faciem:
& quum docerem eos manè ſurgendo, & do-
cendo, non audiebant vt reciperent diſcipli-
nam,
4.Reg.21.4 34 Sed poſuerunt abominationes ſuas in do-
mo ſuper quam inuocatum eſt nomẽ meum,
vt pollurent eam.
35 Et ædificauerunt excelſa Báyal, quæ ſunt in
valle filij πHinnóm, vt tranſire facerent filios
ſuos & filias ſuas ipſi Mólech: quod non præ-
cepi eis, nec aſcendit in cor meum, vt facerent
abominationem hanc, vt peccare facerent Ie-
hudáh.
36 Nunc autem propterea ſic dixit Iehouáh
Deus Iwſraël ad ciuitatem hanc de qua vos
dicitis, Tradetur in manum Regis Babél gla-
dio, & fame, & peſte:
37 Ecce ego cõgrego eos de vniuerſis terris ad
quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, &
in indignatione grandi: rediréque faciam eos
ad locum iſtum, & habitare faciam eos confi-
denter.
Ezec.11.c.19 38 Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in
Deum.
39 Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt ti-
meant me cunctis diebus: vt bene ſit eis & fi-
liis eorum poſt eos.
G 40 Feriam quoque cum eis pactum ſempiter-
num, quòd non reuertar à tergo eorum vt be-
nefaciam eis: & timorem meum dabo in cor-
de eorum vt non recedant à me.
41 Et lętabor ſuper eos benefaciendo eis, plã-
tabóque eos in terra hac in veritate, toto cor-
de meo, & tota anima mea.
42 Quoniam ſic dixit Iehouáh, Sicut induxi
ſuper populum iſtum omne malum grande
hoc: ſic inducam ſuper eos omne bonũ quod
loquor ſuper eos.
43 Et poſſidebitur ager in terra iſta, de qua vos
dicitis, Deſerta eſt abſque homine & iumẽto,
tradita eſt in manum Chawſdím:
44 Agros argento ement, & ſcribẽt in libro, &
ſignabunt, & teſtificari facient teſtes in terra
Beniamin, & in circuitu Ieruwſaláim, & in ci-
uitatibus Iehudáh, & in ciuitatibus mõtanis,
& in ciuitatib⁹ campeſtribus, & in ciuitatibus
quæ ſunt ad Auſtrum: quia redire faciam ca-
ptiuitatem eorum, dixit Iehouáh.

CAPVT XXXIII.

1 Monetur Propheta orare pro populi liberatione quam promittit Dominus. 8 Remittit Deus peccata, & benefacit populo, ad gloriam ſuam. 14 De Chriſto naſcituro. 16 De regno Chriſti in Eccleſia nunquam finituro.

1 ET fuit verbum Iehouę ad Irmeiáhu ſecũ-
dò, (ipſe autem adhuc erat clauſus in a-
trio cuſtodiæ) dicendo,
2 Sic dixit Iehouáh qui facit eam, Iehouáh
qui format eam vt ſtabiliat illam, Iehouáh no
men eius.
3 Clama ad me, & reſpondebo tibi, & annun-
tiabo tibi grandia & fortia quæ non noſti:
4 Sic enim dixit Iehouáh Deus Iwſraël ad do
mos vrbis huius, & ad domos Regũ Iehudáh,
quæ deſtructæ ſunt arietibus & ſecuribus.
5 Eo quod *habitatores earum* venerunt vt dimi-
carent cum Chawſdim ad implendum eas *do-
mos* cadaueribus hominum quos percutere fe
ci in furore meo & ira mea: & quia abſcondi
faciem meam à ciuitate hac, propter omnem
malitiam eorum.
6 Ecce ego curo ipſi *Ieruſalaim* ſanitatẽ, & me-
dicinam, & curabo eos: & reuelabo eis multi-
tudinem pacis & veritatis.
7 Et redire faciam captiuitatem Iehudáh, &
captiuitatem Iwſraël, & ædificabo eos ſicut
in principio.
8 Et emundabo illos ab omni iniquitate ſua
qua peccauerunt contra me: & parcam omni-
bus iniquitatibus eorum quibus peccauerũt
contra me, & quibus præuaricati ſunt in me.
9 Et erit mihi in nomen, gaudium, laudem & B
gloriam apud omnes gentes terræ, quæ audie
rint omne bonum quod ego faciam eis: & pa-
uebunt, & contremiſcẽt ſuper omni bono, &
ſuper omni pace quam ego faciam ei.
10 Sic dixit Iehouáh, Adhuc exaudietur in lo-
co hoc (de quo dicitis quòd deſertus eſt abſq;
homine, & abſque animali) in ciuitatibus Ie-
hudáh, & in plateis Ieruwſaláim, quæ deſola-
tæ ſunt, abſque homine & abſque habitatore,
& abſque animali,
11 Vox gaudij & vox lætitiæ, vox ſponſi & vox
ſponſæ, vox dicentium, Confitemini Iehouæ
exercituum, quoniam bonus Iehouáh, quo-
niam in ſeculũ miſericordia eius: offerentium
confeſsionem in domum Iehouæ: quia redu-
cam captiuitatem terræ ſicut in principio, di-
xit Iehouáh.
12 Sic dixit Iehouáh exercituum, Adhuc erit in
loco iſto deſerto abſque homine vſque ad a-
nimal, & in cunctis ciuitatibus eius habitacu-
lum paſtorum accubare facientium gregem
ſuum.
13 In ciuitatibus *quoque* mõtanis, in ciuitatibus C
campeſtribus, & in ciuitatibus quę ſunt ad Au
ſtrum, & in terra Biniamin, & in circuitu Ieru-
wſaláim, atque in ciuitatibus Iehudáh adhuc
tranſibunt pecora ad manus numerantis, di-
xit Iehouáh.
14 Ecce dies veniunt, dixit Iehouáh, & confir- Supr. 23. a.5
mabo verbum bonum quod loquutus ſum ad

domum Iωſraël, & ad domum Iehudáh.
15 In diebus illis & in tempore illo germinare
faciam ipſi Dauid germen iuſtitiæ: & faciet iu
dicium atque iuſtitiam in terra.
Deut.33.d.28 16 In diebus illis ſeruabitur Iehudáh, & Ieru-
ωſaláim habitabit confidenter: & iſte qui vo-
cauit eam, eſt Iehouáh iuſtus noſter.
17 Quia ſic dixit Iehouáh, Non excidetur ipſi
Dauid vir qui ſedeat ſuper ſolium domus Iωſ
raël.
18 Et Sacerdotibus Leuitis, Non excidetur vir
à facie mea qui offerat holocauſtum, & incen
dat oblationem, & faciens ſacrificium omni-
bus diebus.
19 Et fuit verbũ Iehouæ ad Irmeiáhu, dicẽdo,
20 Sic dixit Iehouáh, Si irritum facere poteſtis
D pactum meum cum die, & pactũ meum cum
nocte, ita vt non ſit dies & nox tempore ſuo:
21 Etiam pactum meum irritum fiet cum Da-
uid ſeruo meo vt non ſit ei filius regnãs ſuper
thronũ eius, & cum Leuitis ſacerdotibus, mi-
niſtris meis.
22 Quemadmodum nõ poteſt numerari exer-
citus cæli, nec menſurari poteſt arena maris:
ſic multiplicabo ſemen Dauid ſerui mei, & Le
uitas miniſtrantes mihi.
23 Et fuit verbum Iehouæ ad Irmeiáhu, dicen-
do,
24 Nónne vidiſti quid populus iſte loquutus
ſit, dicendo, Duas familias quas elegerat Ieho
uáh abiecit, & populum meum deſpexerunt:
vt non ſit vltrà gens coram eis?
25 Sic dixit Iehouáh, Si non *erit* pactum meum
cum die & nocte, *&* *ſi* ſtatuta cæli & terræ non
poſui:
26 Etiam ſemen Iaγacób, & Dauid ſerui mei
abiiciam, vt non aſſumam de ſemine eius qui
dominẽtur ſemini Abrahám, Iωſhhác, & Iaγa
cób: reducam enim captiuitatem eorũ, & mi-
ſerebor eorum.

CAPVT XXXIIII.

1 Minatur ciuitatem tradendam in manus Regis Babylonis. 3 Sedecias tradendus Regi Babel. 5 Cremabantur corpora. 8 Increpat eos qui fratres libertate donatos retrahebant in ſeruitutem.

1 Verbũ quod fuit ad Irmeiáhu à Iehouáh
(quum Nebuchadreʒʒar Rex Babél, &
omnis exercitus eius, vniuerſáque regna ter-
ræ poteſtatis manus eius, & omnes populi pu
gnarent contra Ieruωſaláim, & contra omnes
vrbes eius) dicendo,
2 Sic dixit Iehouáh Deus Iωſraël, Vade, & dic
ad ʒSidciiáhu Regẽ Iehudáh, dic inquam ad
eum, Sic dixit Iehouáh, Ecce do ciuitatem hãc
in manũ Regis Babél, & ſuccendet eam igni.
3 Et tu non euades de manu eius, ſed compre
hendendo comprehẽdêris, & in manum eius
tradêris: & oculi tui oculos Regis Babél vide-
bunt, & os eius os tuum alloquetur, & Babél
ingrediêris.
4 Attamen audi verbum Iehouæ ʒSidciiáhu
Rex Iehudáh, Sic dixit Iehouáh de te, Nõ mo-
rieris gladio:
5 In pace morieris, & ſecundum combuſtio-
nes Patrum tuorum, Regum priorum, qui fue
runt ante te, ſic combũrent tibi, & Vę domine
plangent te: quia verbũ loquutus ſum, dixit
Iehouáh.
B 6 Et loquutus eſt Irmeiáhu propheta ad ʒSid
ciiáhu Regem Iehudáh vniuerſa verba hæc
in Ieruωſaláim.
7 Exercitus autem Regis Babél pugnabat cõ
tra Ieruωſaláim, & contra omnes ciuitates Ie-
hudáh quæ remanſerant *nempe* cõtra Lachiωs
& contra γAzecáh: iſtæ enim remanſerant de
ciuitatibus Iehudáh, vrbes munitæ.
8 Verbum quod fuit ad Irmeiáhu à Iehouáh,
poſtquam percuſſit Rex ʒSidciiáhu fœdus cũ
omni populo in Ieruωſaláim vt prędicaret eis
libertatem:
9 Vt *ſcilicet* emitteret vnuſquiſque ſeruũ ſuum,
& vnuſquiſque ancillam ſuam Hebræũ & He
bræam, liberos: ne vllus vteretur eis tanquam
ſeruis, Iehudæo *ſcilicet* fratre ſuo.
10 Et audierunt omnes principes, & vniuerſus
populus, qui venerant in pactum, vt emitteret
vnuſquiſque ſeruum ſuum, & vnuſquiſq; an-
cillam ſuam, liberos, vt ne *quis* vteretur eis am
plius tanquam ſeruis: audierũt inquam, & di-
miſerunt.
11 Conuerſi autem ſunt poſtea, & reduxerunt
ſeruos & ancillas quos dimiſerant liberos, &
ſubiugauerunt eos in ſeruos & in ancillas.
12 Et fuit verbum Iehouæ ad Irmeiáhu à Ieho- C
uáh, dicendo,
13 Sic dixit Iehouáh Deus Iωſraël, Ego percuſ
ſi fœdus cum Patribus veſtris die qua eduxi
eos è terra Ægypti, de domo ſeruorum, di-
cendo,
14 A fine ſeptem annorum dimittetis vnuſquiſ Exod.21.a.2
que fratrem ſuum Hebræum qui vẽditus fue- Deut.15.c.12
rit tibi, & ſeruiet tibi ſex annis, dimittẽſq; eũ
liberum à te: ſed non audierunt Patres veſtri
me, nec inclinauerunt aurem ſuam.
15 Et conuerſi eratis hodie, & feceratis rectum
in oculis meis, vt prædicaretis libertatẽ vnuſ-
quiſque proximo ſuo: & feceratis pactum in
conſpectu meo in domo ſuper quam inuoca-
tum eſt nomen meum.
16 Sed reuerſi eſtis, & maculaſtis nomẽ meum,
& reduxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum, & v-
nuſquiſque ancillam ſuam, quos emiſeratis li
beros in animã ſuam: & ſubiugaſtis eos vt ſint
nobis in ſeruos & in ancillas.
17 Propterea ſic dixit Iehouáh, Vos non obedi
ſtis mihi vt prędicaretis libertatem vnuſquiſ-
que fratri ſuo, & vnuſquiſque proximo ſuo: ec
ce ego prædico vobis libertatem, dixit Ieho-
uáh, ad gladium, & ad peſtem, & ad famem: da D
bóque vos in commotionem cunctis regnis
terræ.
18 Et tradam viros iſtos qui transgreſsi ſunt pa
ctum meum, *id eſt* qui non confirmarunt ver-
ba fœderis quod pepigerant in cõſpectu meo,
vitulo quem conciderunt in duas partes, &
tranſierunt inter partes eius,
19 Principes Iehudáh, & principes Ieruωſa-
láim, eunuchos, & Sacerdotes, atque vniuer-
ſum populum terrę, qui tranſierunt inter par-
tes vituli:
20 Tradam inquam eos in manum inimicorũ
ſuorum, & in manum quærentium animam
eorum: eritque cadauer eorum in eſcam vola-
tilibus cæli & animalibus terræ.
21 ʒSidciiáhu quoque Regẽ Iehudáh & prin-
cipes eius tradam in manum inimicorũ ſuo-
rum, & in manum quærentium animam eo-
rum, & in manum exercitus Regis Babél, qui
aſcen-

aſcenderunt à vobis.
22 Ecce præcipio, dixit Iehouáh, & reducã eos
ad ciuitatem hanc, & præliabuntur aduerſus
eam, & capient eam, incendéntque eam igni:
& ciuitates Iehudáh dabo in ſolitudinẽ, adeò
vt non ſit habitator.

CAPVT XXXV.

1 Propoſita Iudæis Rechabitarum obediẽtia, docet humana præcepta diligentius obſeruari quàm diuina. 6 Præceptum Ionadab patris Rechabitarũ. 17 Iudæis rebellibus pœnam minatur. 18 Rechabitis obedientibus felicitatem promittit.

1 VErbum quòd fuit ad Irmeiáhu à Ieho-
uáh, in diebus Iehoiacim filij Iꝺoſiiá-
hu Regis Iehudáh, dicendo,
2 Vade ad domum Rechabitarum, & loquere
cum eis, atque introduc eos in domum Ieho-
uæ *in* vnum è cubiculis, & propinabis eis vinũ.
3 Aſſumpſi itaque Iaazaniáh filium Irmeiáhu
filij ꝺHabaʒʒiniáh, & fratres eius, omnéſque fi
lios eius, & vniuerſam domum Rechabitarũ.
4 Et introduxi eos in domum Iehouæ in cubi
culum filiorũ ꝺHanan, filij Igdalláhu viri Dei,
quod erat iuxta cubiculum principum, quod
erat ſupra cubiculum Maꝺaꝺſeiáhu filij ꝺSal-
lum cuſtodis liminis.
5 Poſui itaq; coram filiis domus Rechabitarũ
ſcyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos,
Bibite vinum.
6 Et dixerunt, Non bibemus vinum: quia Io-
nadáb filius Recháb pater noſter præcepit no
bis, dicendo, Non bibetis vinum vos & filij ve B
ſtri vſque in ſeculum.
7 Nec domum ædificabitis, & ſementem non
feretis, & vineã non plãtabitis, nec erit vobis:
ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus
veſtris, vt viuatis diebus multis in ſuperficie
terræ *in* qua peregrinamini.
8 Obediuimus igitur voci Iehonadáb filij Re-
cháb patris noſtri in omnibus quæ præcepit
nobis, vt non biberemus vinum cunctis die-
bus noſtris, nos, vxores noſtræ, filij noſtri, &
filiæ noſtræ.
9 Neque ædificaremus domos pro habitatio-
ne noſtra; neque vinea, & ager, & ſementis eſ-
ſent nobis:
10 Sed habitauimus in tabernaculis, atq; obe-
diuimus, & fecimus iuxta omnia quæ præce-
perat nobis Iehonadáb pater noſter.
11 Fuit autem, quum aſcẽderet Nebuchadnez-
zar Rex Babél ad terram, diximus, Venite, &
ingrediamur Ieruꝺſaláim à facie exercitus
Chaꝺſdim, & à facie exercitus Arám, & man-
ſimus in Ieruꝺſaláim.
C 12 Fuit itaque verbum Iehouæ ad Irmeiáhu, di
cendo,
13 Sic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iꝺſraꝺél,
Vade, & dic viris Iehudáh, & habitatoribus Ie
ruꝺſaláim, Nunquid nõ recipietis diſciplinã
vt obediatis verbis meis, dixit Iehouáh?
14 Cõfirmatum eſt verbum Iehonadáb filij Re-
cháb, quod præcepit filiis ſuis vt non biberẽt
vinum: & non biberunt vſque ad diem hanc,
quia paruerũt præcepto patris ſui: ego autem
loquutus ſum ad vos manè ſurgẽdo & loquen
do, & non obediſtis mihi.
15 Miſiq; ad vos omnes ſeruos meos Prophe-
tas, manè ſurgendo & mittendo, dicendo, Cõ
uertimini obſecro vnuſquiſque à via ſua ma-
la, & bona facite opera veſtra, neque ambule-
tis poſt deos alienos, vt ſeruiatis eis, & habi-
tabitis in terra quã dedi vobis & Patribus ve-
ſtris: & nõ inclinaſtis aurem veſtram, nec obe-
diſtis mihi.
16 Quia confirmauerunt filij Iehonadáb filij
Recháb præceptum patris ſui quod præcepe-
rat eis: populus autem iſte non obediuerunt D
mihi.
17 Idcirco ſic dixit Iehouáh Deus exercituum,
Deus Iꝺſraꝺél, Ecce adduco ſuper Iehudáh &
omnes habitatores Ieruꝺſaláim omne malũ
quod loquutus ſum ſuper illos: eo quòd lo-
quutus ſum ad eos, & non audierunt: vocaui
illos, & non reſponderunt.
18 Domui autem Rechabitarum dixit Irmeiá-
hu, Sic dixit Iehouáh exercituum Deus Iꝺſra-
ꝺél, Eo quòd obediſtis præcepto Iehonadáb
patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata e-
ius, feciſtiſq; iuxta omnia quæ præcepit vobis:
19 Propterea ſic dixit Iehouáh exercituũ, Deus
Iꝺſraꝺél, Non excidetur vir de Ionadáb filio
Recháb, ſtans in cõſpectu meo cũctis diebus.

Sup.18.b.11,
& 25.a.5
Ione 3.c.8

CAPVT XXXVI.

1 Scribit Baruch dictante Ieremia volumen maledictionum aduerſus Iudam & Iſrael. 5 Mittitur cum volumine ad populum. 9 Legit Baruch volumen coram omni populo. 14 Accerſitus ad principes, verba eadem legit coram eis. 16 Nuntiant principes Regi verba voluminis. 21 A Iehudi accepto volumine, & pauc[i]s in eo lectis, illud in ignem proijcit Rex. 27 Iuſſu Domini aliud volumen ſcribitur.

1 ET fuit, anno quarto Iehoiácim filij Iꝺo-
ꝺſiiáhu Regis Iehudáh, fuit verbũ iſtud
ad Irmeiáhu à Iehouáh, dicendo,
2 Tolle tibi volumen libri, & deſcribe in eo o-
mnia verba quæ loquutus ſum tibi aduerſum
Iꝺſraꝺél & Iehudáh, & aduerſum omnes gen-
tes, à die qua loquutus ſum ad te, à diebus Iꝺo
ꝺſiiáhu vſque ad diem hanc:
3 Si fortè audiant domus Iehudáh omne ma-
lum quod cogito facere eis: vt reuertantur v-
nuſquiſque à via ſua mala, & propitius ſim ini
quitati eorum, & peccato eorum.
4 Accerſiuit ergo Irmeiáhu Barúch filiũ Neri-
iáh: & ſcripſit Barúch ex ore Irmeiáhu omnia
verba Iehouæ quæ loquutus eſt ad eum, in vo
lumine libri.
5 Et præcepit Irmeiáhu Barúch, dicendo, Ego
ſum clauſus, non poſſum ingredi domum Ie-
houæ:
6 Ingredere ergo tu, & lege in volumine *in*
quo ſcripſiſti ex ore meo verba Iehouæ in au- B
ribus populi, in domo Iehouæ in die ieiunij:
& etiam in auribus vniuerſi Iehudáh qui ve-
niunt de ciuitatibus ſuis, leges ea:
7 Si fortè cadat deprecatio eorum in conſpe-
ctu Iehouæ, & reuertantur vnuſquiſque à via
ſua mala: quia magnus eſt furor & ira quã lo-
quutus eſt Iehouáh aduerſus populum iſtum.
8 Fecit autem Barúch filius Neriiáh iuxta o-
mnia quæ præceperat ei Irmeiáhu propheta,
legẽdo in libro verba Iehouæ in domo Iehouæ.
9 Et fuit, anno quinto Iehoiacim filij Iꝺoꝺſiiá
hu Regis Iehudáh, menſe nono, prædicauerũt
ieiunium in conſpectu Iehouæ vniuerſo popu
lo in Ieruꝺſaláim, & vniuerſo populo qui ve-
niebat de vrbibus Iehudáh, in Ieruꝺſaláim:
10 Legitque Barúch in libro verba Irmeiáhu in C
domo Iehouæ in cubiculo Gemariáhu filij
ꝺSaphán ſcribæ, in atrio ſuperiore *ad* oſtium
portæ domus Iehouæ nouæ, in auribus totius
popu-

populi.
11 Et audiuit Micháichu filius Gemariáhu fi-
lij ϖSaphán omnia verba Iehouæ ex libro,
12 Deſcenditque *in* domum Regis, ad cubiculũ
Scribæ: & ecce ibi omnes principes ſedebant,
ℵEliϖſamáɤ ſcriba, & Delaiáhu filius ϖSema-
ɤiáhu, & ℵElnathán filius ɤAchbór, & Gema-
riáhu filius ϖSaphán, & ꭓSidciiáhu filius nHa
naniáhu, & vniuerſi principes.
13 Et núnciauit eis Micháichu omnia verba quę
audierat legente Barúch in libro, in auribus
populi.
14 Miſeruntque omnes principes ad Barúch,
Iehudi filium Nethániahu filij ϖSelemiáhu fi
lij Chuϖſi, vt diceret, Volumen ex quo legiſti
D in auribus populi, ſume in manu tua & veni.
& tulit Barúch filius Neriiáh volumen in ma-
nu ſua, & venit ad eos.
15 Et dixerunt ad eum, Sede nunc, & lege illud
in auribus noſtris. & legit Barúch in auribus
eorum.
16 Fuit autem, quum audiſſent omnia verba,
expauerũt vnuſquiſque ad proximum ſuum:
& dixerunt ad Barúch, Nunciando nunciabi-
mus Regi omnia verba iſta.
17 Et ipſum Barúch interrogauerunt, dicẽdo,
Nũcia nunc nobis quomodo ſcripſeris omnia
verba iſta ex ore eius.
18 Dixit autem eis Barúch, Ore ſuo legebat mi
hi omnia verba iſta, & ego ſcribebam in libro,
atramento.
19 Dixerunt autem principes ad Barúch, Vade
abſcõde te, tu & Irmeiáhu, & nemo ſciat vbi-
nam ſitis.
20 Ingreſsique ſunt ad Regem in atrium (volu
men autem cõmendauerunt in cubiculo ℵEli
ϖſamáɤ ſcribę) & nunciauerũt in auribus Re-
E gis omnia verba hæc.
21 Miſit itaque Rex, Iehudi vt caperet volumẽ:
tulit ergo illud de cubiculo ℵEliϖſamáɤ ſcri-
bæ, & legit in ipſo, Iehudi in auribus Regis, &
in auribus omnium principũ qui ſtabãt iuxta
Regem.
22 Rex autem ſedebat *in* domo hyemali men-
ſe nono, & foculus coram eo ardebat.
23 Et fuit, quum legiſſet Iehudi tres pagellas,
aut quatuor, ſcidit illud cultello ſcribę, & pro-
iecit in ignem qui erat in foculo, donec conſu
meretur totũ iſtud volumen ſuper ignem qui
erat in foculo.
24 Nec timuerunt, nec ſciderũt veſtimenta ſua
Rex, & omnes ſerui eius qui audiebãt omnia
verba iſta.
25 Et etiam ℵElnathán & Delaiáhu, & Gema-
riáhu deprecati ſunt Regem ne cõbureret vo-
lumen illud: & non audiuit eos:
F 26 Sed præcepit Rex Ierahmeꭓél, filio Ham-
mélech, & ϖSeraiáhu filio ɤAzriꭓél, & ϖSele-
miáhu filio Abdeꭓél vt tollerẽt Barúch ſcribã
& Irmeiáhu prophetam: abſcondit autem eos
Iehouáh.
27 Fuit autem verbũ Iehouę ad Irmeiáhu poſt-
quam cõbuſſerat Rex volumen & verba quæ
ſcripſerat Barúch ex ore Irmeiáhu, dicendo,
28 Reuertere, tolle tibi volumen aliud, & ſcri-
be in eo omnia verba priora quæ erant in vo-
lumine priori quod combuſsit Iehoiácim rex
Iehudáh.
29 Et ad Iehoiácim Regem Iehudáh dicẽs, Sic
dixit Iehouáh, Tu combuſsiſti volumẽ iſtud,
dicendo, Quare ſcripſiſti in eo in hunc modũ,
Veniẽdo veniet Rex Babél, & vaſtabit terram
hanc, & ceſſare faciet ex ea homines & ani-
malia?
30 Propterea ſic dixit Iehouáh ad Iehoiácim G
Regem Iehudáh, Non erit ei qui ſedeat ſuper
ſolium Dauid, cadauérque eius proiectũ erit
ad æſtum in die, & ad gelu in nocte.
31 Et viſitabo ſuper eum, & ſuper ſemẽ eius, &
ſeruos eius iniquitatẽ eorum: & inducam ſu-
per eos, & ſuper habitatores Ieruϖſaláim, &
ſuper viros Iehudáh, omne malũ quod loquu
tus ſum ad eos, & non audierunt.
32 Irmeiáhu ergo tulit volumẽ aliud, & dedit
illud Barúch filio Neriiáhu ſcribæ: & ſcripſit
in eo ex ore Irmeiáhu omnia verba libri quẽ
combuſſerat Iehoiácim Rex Iehudáh igni, &
præterea addita ſunt ſuper ea verba multa ſi-
milia.

CAPVT XXXVII.

1 Succedit Sedeciæ Iechoniæ. 6 Prædicit Deus vrbis excidium. 11 Proficiſcẽs Ieremias in terrã Beniamin cõprehenditur. 15 Cæſus in carcerem mittitur. 17 Liberatur à Rege Sedecias.

1 REgnauit autem Rex ꭓSidciiáhu filius I- 4.Reg.24.
ꭓoϖniáhu pro Choniáhu filio Iehoiá- d.17
cim, quem regem cõſtituit Nebuchadneꭓʃár 2.Paral.36.
Rex Babél in terra Iehudáh. b.10
2 Et non obediuit ipſe, & ſerui eius, neque pó
pulus terræ, verbis Iehouæ quæ dixerat per Ir
meiáhu prophetam.
3 Et miſit Rex ꭓSidciiáhu Iehucál filium ϖSe-
lemiáh, & ꭓSephaniáhu filium Maɤaϖſeiáh
Sacerdotem ad Irmeiáhu prophetam, vt dice-
rent, Ora quęſo pro nobis ad Iehouam Deum
noſtrum.
4 Irmeiáhu autem ingrediebatur & egredie-
batur in medio populi: nec *enim* poſuerãt eum
in domum carceris.
5 Exercitus autem Parɤóh egreſſus eſt de Æ-
gypto, audierúntque Chaϖſdím qui obſide-
bant Ieruϖſaláim auditum eorum, & aſcẽde-
runt ab Ieruϖſaláim.
6 Tũc fuit verbum Iehouæ ad Irmeiáhu pro-
phetam, dicendo,
7 Sic dixit Iehouáh Deus Iϖſraꭓél, Sic dicetis B
ad Regem Iehudáh qui miſit vos ad me ad in-
terrogandum me, Ecce exercitus Parɤóh qui
egreſſus erat vobis in auxilium, reuerſus eſt
in terram ſuam in Ægyptum.
8 Et redibunt Chaϖſdím, oppugnabúntq; ci-
uitatem hanc, & capient eam, & ſuccendent
eam igni.
9 Sic dixit Iehouáh, Ne decipiatis animas ve-
ſtras, dicẽdo, Abeundo abibũt à nobis Chaϖſ-
dím: non enim abituri ſunt.
10 Nã etiamſi percuſſeritis vniuerſum exercitũ
Chaϖſdím qui oppugnant vos, & remãſerint
ex eis viri transfixi, *tamen* quiſq; è tentorio ſuo
conſurget, & incendent ciuitatem hanc igni.
11 Fuit autẽ, quũ aſcendiſſet exercitus Chaϖſ-
dím ab Ieruϖſaláim, propter exercitũ Parɤóh,
12 Egreſſus eſt Irmeiáhu de Ieruϖſaláim vt iret C
in terram Biniamín vt ſegregaret ſe inde: *quia*
erat in medio populi.
13 Quum autem eſſet in porta Biniamín, ibíq;
eſſet præpoſitus, cuius nomen erat Irɤiiáh, fi-
lius ϖSelemiáh filij nHananiáh, ille apprehẽ-
dit

dit Irmeiáhu prophetam, dicendo, Ad Chaɯſ
dím tu transfugis.
14 Dixitque Irmeiáhu, Falſum eſt, non transfu
gio ad Chaɯſdím. at non audiuit eum, ſed cō
prehendit Irɯiiáh ipſum Irmeiáhu, adduxítq;
eum ad principes.
15 Iratique ſunt principes contra Irmeiáhu, &
percutere fecerunt eum, poſuerúntque eum
in domum carceris, in domum Iehonathán
ſcribæ: ipſam enim fecerant domum carce-
ris.
16 Quum ingreſſus eſſet Irmeiáhu in domum
laci, & in locū vbi detinebantur vincti, & man
ſiſſet ibi Irmeiáhu diebus multis:
17 Tandem miſit rex ɣSidciiáhu, & tulit eum,
interrogauitque eum Rex in domo ſua abſcō
D ditè, & dixit, Num eſt verbum à Iehouáh? Et di
xit Irmeiáhu, Eſt: præterea dixit, In manū Re-
gis Babél tradēris.
18 Et dixit Irmeiáhu ad Regem ɣSidciiáhu,
Quid peccaui in te, & in ſeruos tuos, & in po-
pulum iſtum, quòd poſuiſtis me in domū car-
ceris?
19 Et vbinam ſunt prophetæ veſtri qui prophe
tabant vobis, dicendo, Non veniet Rex Ba-
bél contra vos, & contra terram iſtam?
20 Nunc itaque audi obſecro domine mi Rex,
cadat obſecro deprecatio mea in conſpectu
tuo, & ne redire facias me in domum Iehona-
thán ſcribæ, ne moriar ibi.
21 Et præcepit Rex ɣSidciiáhu, & poſuerūt Ir-
meiáhu in atrio cuſtodiæ, & dedit ei tortā pa-
nis per diem ex platea piſtorum, donec conſu
meretur omnis panis de ciuitate: manſit itaq;
Irmeiáhu in atrio cuſtodiæ.

CAPVT XXXVIII.

1 Principum ſuaſu demittitur Ieremias in lacum. 7 Abdé melech eunuchi rogatu, iubet Rex Ieremiam educi è lacu 14 Oſtendit Ieremias qua ratione poſſit euadere mortem Rex qui ipſum conſulebat.

1 AVdiuit autem ɯSephatiáh filius Mat-
thán, & Gedaliáhu filius Paɯſhnur, &
Iuchál filius ɯSelemiáhu, & Paɯſhnur filius
Malchiiáh verba quę Irmeiáhu loquebatur ad
vniuerſum populum, dicendo:
Suprà 21. a 8 2 Sic dixit Iehouáh, Qui manſerit in ciuitate
iſta, morietur gladio, & fame, & peſte: qui au-
tem exierit ad Chaɯſdím, viuet, eritque ani-
ma eius in ſpolium, & viuet.
3 Sic dixit Iehouáh, Tradendo tradetur ciui-
tas hæc in manum exercitus Regis Babél, &
capiet eam.
4 Dixerunt itaque principes ad Regem, Mo-
B riatur quæſumus vir iſte: quia idcirco debili-
tat manus virorum bellicoſorum qui reman-
ſerunt in ciuitate hac, & manus vniuerſi popu
li, quòd loquatur ad eos talia verba: vir enim
iſte non quærit pacem populo huic, ſed malū.
5 Et dixit Rex Sidciiáhu, Ecce eſt in manibus
veſtris: non enim Rex poteſt vobis *denegare*
quicquam.
6 Tulerunt itaque Irmeiáhu, & proiecerunt
eum in lacum Malchiiáhu filij Hamélech, qui
erat in atrio cuſtodiæ, & demiſerunt Irmeiáhu
funibus: in lacu autem non erat aqua, ſed cœ-
num, defixúſque eſt Irmeiáhu in cœnum.
7 Quod quum audiſſet ɣEbed-mélech Æthi-
ops, vir eunuchus (ipſe autē erat in domo Re-
gis) quòd poſuiſſent Irmeiáhu in lacum; tunc
Rex ſedebat in porta Biniamín.
8 Egreſſus eſt itaque ɣEbed-mélech de domo
Regis, & loquutus eſt ad Regem, dicendo,
9 Domine mi Rex, malè fecerunt viri iſti in C
omnibus quæ fecerunt ipſi Irmeiáhu prophe
tæ, quem proiicere fecerunt in lacum: morie-
tur enim in loco ipſo propter famē: quia non
eſt panis vltrà in ciuitate.
10 Pręcepit itaque Rex ipſi ɣEbed-mélech Æ-
thiopi, dicēdo, Tolle in manu tua hinc trigin-
ta viros, & aſcēdere fac Irmeiáhu prophetam
de lacu, antequam moriatur.
11 Aſſumpſit ergo ɣEbed-mélech viros in ma-
nu ſua, & ingreſſus eſt domum Regis ad *locum*
qui erat ſub theſauro: tulitque inde veteres *pan-*
nos putridos, & veteres corruptos: & demiſit
eos ad Irmeiáhu in lacum funibus.
12 Et dixit ɣEbed-mélech Æthiops ad Irmeiá-
hu, Pone nunc veteres *pannos* putridos & cor-
ruptos ſub axillis manuum tuarum, ſubter fu
nes. & fecit Irmeiáhu ſic.
13 Extraxerunt itaque Irmeiáhu funibus, & a- D
ſcendere fecerunt eum è lacu: manſitq; Irme-
iáhu in atrio cuſtodiæ.
14 Miſit autē Rex ɣSidciiáhu & tulit Irmeiáhu
prophetam ad ſe, ad introitum tertium qui e-
rat in domo Iehouæ, dixitque Rex ad Irmeiá-
hu, Interrogo te aliquid, ne abſcondas à me
quicquam.
15 Dixit autem Irmeiáhu ad ɣSidciiáhu, Si an-
nuntiauero tibi, annon interficiendo interfi-
cies me? & ſi conſilium dedero tibi, non pare-
bis mihi.
16 Et iurauit Rex ɣSidciiáhu ipſi Irmeiáhu clā,
dicendo, Viuit Iehouáh qui fecit nobis animā
hāc, ſi occidero te, & ſi tradidero te in manum
virorum iſtorum qui quærunt animam tuam.
17 Et dixit Irmeiáhu ad ɣSidciiáhu, Sic dixit Ie E
houáh Deus exercituū Deus Iɯſraél, Si exeū
do exieris ad principes Regis Babél, & viuet
anima tua, & ciuitas hęc non ſuccēdetur igni,
& viues tu & familia tua:
18 Si autem non exieris ad principes Regis Ba
bél, tradetur ciuitas hæc in manū Chaɯſdím,
& ſuccendent eam igni, neque effugies de ma
nu eorum.
19 Dixit autē Rex ɣSidciiáhu ad Irmeiáhu, Ti-
meo mihi propter Iehudęos qui transfugerūt
ad Chaɯſdím, ne fortè tradant me in manum
eorum, & illudant mihi.
20 Et dixit Irmeiáhu, Non tradent: audi quęſo
vocem Domini qua loquor ad te, & bene erit
tibi, & viuet anima tua:
21 Si autem renueris exire, hoc eſt verbū quod F
oſtendit mihi Iehouáh,
22 Ecce omnes mulieres quæ remanſerunt in
domo Regis Iehudáh, educētur ad principes
Regis Babél: eædémque dicent, Suaſerūt tibi,
& præualuerunt tibi viri pacis tuæ: infixi ſunt
in cœno pedes tui, conuerſi ſunt retrorſum.
23 Et omnes vxores tuas & filios tuos educent
ad Chaɯſdím, tu quoq; non euades de manu
eorum: ſed manu regis Babél capieris, & ciui-
tatem hanc combures igni.
24 Dixit autē ɣSidciiáhu ad Irmeiáhu, Nemo
ſciat verba iſta, & non morieris.
25 Quòd ſi audierint principes quòd loquutus
ſum tecū, & venerint ad te, dixerintq; tibi, In-
dica nūc nobis quid loquutus ſis ad Regē, ne G
celes

celes nos, & non interficiemus te: & quid lo-
quutus ſit ad te Rex.
26 Dices ad eos, Cadere feci ego deprecationẽ
meam coram Rege, ne reducere faceret me in
domum Iehonathán, vt morerer ibi.
27 Venerunt ergo omnes principes ad Irmeiá
hu, & interrogauerunt eum: nuntiauítque eis
iuxta omnia verba illa quæ præceperat Rex,
& ſiluerunt ab eo: quia non fuerat exauditum
verbum.
28 Et manſit Irmeiáhu in atrio cuſtodiæ vſque
ad diem quo capta eſt Ieruɷſaláim: erátque *ibi*
quum capta fuit Ieruɷſaláim.

CAPVT XXXIX.

1 Nabuchodonoſor obſidet Ieruſalem. 4 Fugit Sedecias. 5 Cõprehenditur à Chaldæis. 6 Occiduntur filij eius. 7 Excæcatur. 11 Ieremias protegitur. 15 Abde-melech ob fiduciam in Deum, liberatur à captiuitate.

4.Reg.25.a.1 Infrà 52.a.4
1 ANno nono ꝛSidciiáhu Regis Iehudáh,
menſe decimo, venit Nebuchadrꝛexſár
Rex Babél, & vniuerſus exercitus eius contra
Ieruɷſaláim, & obſederunt eam.
2 Vndecimo autem anno ꝛSidciiáhu, menſe
quarto, nona menſis rupta eſt ciuitas.
3 Ingreſsíque ſunt omnes principes Regis Ba
bél, & ſederunt in porta media, Nergal ɷſarꝛé
ꝛſer, ɷSamgar-nebo, ɷSaroſechim, Rab-ſa-
rios, Nergal ɷſarꝛérſer, Rab-mag, & omnes
reliqui principes Regis Babél.
4 Et fuit, quum vidiſſet eos ꝛSidciiáhu Rex Ie
hudáh, omnéſque viri bellatores, fugerunt, &
egreſsi ſunt nocte de ciuitate per viam horti
Regis, per portam *quæ erat* inter duos muros,
egreſſúſque eſt per viam deſerti.
B 5 Perſequutus eſt autem eos exercitus Chaɷſ
dim, & aſſequuti ſunt ꝛSidciiáhu in deſertis Ie
renhó, tulerúntque eum, atque aſcendere fece
runt eam ad Nebuchadrꝛexſár Regem Babél
in Ribláh, *quæ eſt* in terra ɳHamáth, & loquu-
tus eſt cum eo iudicia.
6 Et iugulauit Rex Babél filios ꝛSidciiáhu in
Ribláh in oculis eius: omnes item nobiles Ie-
hudáh iugulauit Rex Babél.
7 Oculos verò ꝛSidciiáhu excæcauit: & vin-
xit eum compedibus vt adduceret eum in Ba
bél.
8 Domum autem Regis & domos populi ſuc
cenderunt Chaɷſdim igni: & muros Ieruɷſa-
láim diruerunt.
9 Reſiduum autem populi qui remanſerat in
vrbe, & tranſfugas qui transfugerant ad eum,
& reſiduum populi qui remanſerat, tranſtulit
Nebuzar-adán princeps militum in Babél.
C 10 De plebe verò pauperum quibus non erat
quicquam, reliquit Nebuzar-adán magiſter
militum in terra Iehudáh, & dedit eis vineas
& agros in die illa.
11 Præceperat autẽ Nebuchadrꝛexſár Rex Ba-
bél de Irmeiáhu, per manũ Nabuzaradán ma-
giſtri militum, dicendo,
12 Tolle illum, & oculos tuos pone ſuper illũ,
neque feceris ei quicquam mali: ſed vt loque-
tur ad te, ſic facies cum eo.
13 Miſit itaque Nabuzaradán princeps mili-
tum & Nabuɷſazbán, Rabɷſarios, & Neregál
ɷSarꝛerér, Rab-mág, & omnes principes Re-
gis Babél.
14 Miſerunt inquam, & tulerunt Irmeiáhu de
atrio cuſtodiæ, & tradiderunt eum Gedaliá-
hu filio Anhicam filij ɷSaphán, vt educeret eũ
ad domum: & habitauit in medio populi.
15 Ad Irmeiáhu quoque factum fuerat verbum D
Iehouæ quum eſſet clauſus in atrio cuſtodiæ,
dicendo,
16 Vade, & dic ad ꝩEbed-mélech Æthiopem,
dicendo, Sic dixit Iehouáh exercituum Deus
Iɷſraꝛél, Ecce adducturus ſum verba mea ſu-
per ciuitatem hanc in malum, & non in bonũ,
& erunt in conſpectu tuo in die illa,
17 Et eripiam te in die illa, dixit Iehouáh, & nõ
tradêris in manum virorum à quorum facie
tu formidas:
18 Sed eruendo eruam te, & gladio non cades,
eritque tibi anima tua in prædam: quia fidiſti
mihi, ait Iehouáh.

CAPVT XL.

1 Datur Ieremiæ facultas proficiſcendi quò velit. 6 Habitat Ieremias cum populo relicto in Ieruſalẽ, cui præerat Godolias. 13 Iohanan prædicit Godoliæ ducis mortem ſuam.

1 VErbum quod fuit ad Irmeiáhu à Ieho-
uáh, poſtquam dimiſerat eum Nebuza-
radán magiſter militum de Ramáh: quãdo tu-
lit eum, quum is eſſet tum vinctus catenis in
medio vniuerſæ transmigrationis Ieruɷſa-
láim & Iehudáh, qui captiui deducebantur in
Babél.
2 Tulit autem princeps militum Irmeiáhu,
& dixit ad eum, Iehouáh Deus tuus loquutus
eſt malum hoc contra locum iſtum,
3 Et adduxit, fecítque Iehouáh quemadmodũ
loquutus eſt: quia peccaſtis Iehouæ, & non pa
ruiſtis voci eius, propterea fuit vobis verbum
hoc.
4 Nunc ergo ecce ſolui te hodie à catenis quę
erant in manibus tuis: ſi bonũ *eſt* in oculis tuis
vt venias mecum *in* Babél, veni, & ponã oculũ
meũ ſuper te: ſin autem malũ *eſt* in oculis tuis
vt venias mecum *in* Babél, deſine: vide, omnis
terra in conſpectu tuo eſt: ad *locum qui* bonus &
rectus eſt in oculis tuis vt vadas illuc, vade.
5 Adhuc autem ille non *dixerat quod non* reuer-
teretur: & *dixit*, Reuertere ad Gedaliáh filium B
Anhicám filij ɷSaphán, quem præpoſuit Rex
Babél ciuitatibus Iehudáh, & habita cum eo
in medio populi: vel ad omnem *locum qui* re-
ctus fuerit in oculis tuis vt vadas, vade. Et de-
dit ei princeps militiæ viaticũ & munus, & di
miſit eum.
6 Venit igitur Irmeiáhu ad Gedaliáh filium
Anhicám in Miꝛſpáh, & habitauit cum eo, in
medio populi qui remanſerat in terra.
7 Audierunt autem omnes principes exerci-
tuum qui in agro *erant*, ipſi & viri eorum quòd
præfeciſſet Rex Babél Gedaliáhu filium Anhi
cám terræ, quódque commẽdaſſet ei viros, &
mulieres, & paruulos, & pauperes terræ, eos
qui non fuerant tranſlati in Babél:
8 Et venerunt ad Gedaliáhu in Miꝛſpáh, nẽ- C
pe Iɷſmaꝛél filius Nethaniáhu, & Iohhanã,
& Ionathan filij Caréanh, & ɷSeraiáh filius
Thannhuméth, & filij ꝩEphái Netophathitæ,
& Iezaniáhu filius Maꝛachathi, ipſi & viri eo-
rum:
9 Et iurauit eis Gedaliáhu filius Anhicám filij
ɷSaphán, & viris eorum, dicendo, Ne timea- 4.Reg.25.
tis ſeruire Chaɷſdim: habitate in terra, & ſer- f.24
uite

uite Regi Babél,& bene erit vobis.
10 Et ego ecce habito in Mixſpáh, vt ſtem corã
Chaϖſdim qui venient ad nos: vos autem col
ligite vinum,& fructum, & oleum, & ponite
in vaſis veſtris, & manete in vrbibus veſtris
quas cepiſtis.
11 Quinetiã omnes Iehudæi qui erãt in Moáb,
& inter filios ℵAmmón,& in ℵEdóm,& qui e-
rant in omnibus *aliis* terris, audierũt quòd de-
diſſet Rex Babél reſiduum Iehudáh, & quòd
præfeciſſet eis eos Gedaliáhu filiũ Anhicám
filij ϖSaphán:
D 12 Et reuerſi ſunt omnes Iehudæi de vniuerſis
locis ad quę expulſi fuerant:& venerũt in ter-
ram Iehudáh ad Gedaliáhu in Mixſpáh:colle-
gerúntque vinum, & fructus multos valde.
13 Iohanán autem filius Caréanh, & omnes
principes exercituum qui *erant* in agro, vene-
runt ad Gedaliáhu in Mixſpáh,
14 Dixerúntque ei, Nónne cognoſcendo co-
gnoſcis quòd Baɣalîϖs Rex filiorũ ɣAmmón
miſit Iϖſmaɣℵél filium Nethaniáh vt percu-
tiat te *in* anima? ſed nõ credidit eis Gedaliáhu
filius Anhicám.
15 Iohanán autẽ filius Caréanh loquutus eſt
ad Gedaliáhu clàm in Mixſpáh,dicendo, Ibo
nunc, & percutiam Iϖſmaɣℵél filium Netha-
niáh,& nemo ſciet:cur *enim* percutiet te *in* ani-
ma, & diſpergentur omnes Iehudæi qui con-
gregati ſunt ad te, & peribit reſiduum Iehu-
dáh.
16 Et dixit Gedaliáh filius Anhicám ad Iohá-
nán filium Caréanh, Ne feceris verbum hoc:
falſum enim tu loqueris de Iϖſmaɣℵél.

CAPVT XLI.

1 *Iſmahel dolo occidit Godolsã & alios complures.* 11 *Iohanan perſequitur Iſmahelem.*

1 ET fuit menſe ſeptimo, venit Iϖſmaɣℵél fi
lius Nethaniáh filij ℵEliϖſamáɣ de ſemi-
ne Regio, & optimates Regis, & decem viri
cum eo ad Gedaliáhu filiũ Anhicám in Mixſ-
páh: & comederunt ibi panem ſimul, *nempe* in
Mixſpáh.
2 Surrexit autẽ Iϖſmaɣℵél filius Nethaniáh,
& decem viri qui erant cum eo, & percuſſerũt
Gedaliáhu filium Anhicám filij ϖSaphán gla-
dio: & interfecit eum quem præfecerat Rex
Babél ipſi terræ:
3 Et omnes Iudæos qui erant cum eo, *nempe*
cum Gedaliáhu in Mixſpáh,& Chaϖſdim qui
inuenti ſunt ibi:viros *inquam* bellatores percuſ
ſit Iϖſmaɣℵél.
4 Fuit autem die poſtero quo occidit Gedaliá
hu,idque nemine ſciente,
5 Venerunt viri de ϖSechém, de ϖSiló, & de
ϖSomrón, octoginta *nempe* viri, raſa barba, &
ſciſsis veſtibus,& laniata *facie*: in quorum ma-
nibus erant munera,& thus, vt adducerent in
domum Iehouæ.
B 6 Et egreſſus eſt Iϖſmaɣℵél filius Nethaniáh
in occurſum eorum de Mixſpáh,vadens eũdo
& flens.fuit autem,quum occurriſſet eis,dixit
ad eos, Venite ad Gedaliáhu filium Anhicám.
7 Fuit itaque quum veniſſent in medium vr-
bis,iugulauit eos Iϖſmaɣℵél filios Nethaniáh
ad medium ciſternæ, ipſe & viri qui erant
cum eo.
8 Decem autem viri reperti ſunt inter eos,qui
dixerunt ad Iϖſmaɣℵél, Ne occidas nos: quia
ſunt nobis theſauri in agro, *theſauri* frumento-
rũ,& hordeorum,& olei,& mellis: deſtitit igi
tur, nec interfecit eos in medio fratrum eo-
rum.
9 Ciſterna autẽ in quam proiecit Iϖſmaɣℵél
omnia cadauera virorum quos percuſſerat
propter Gedaliáhu, ipſa eſt quam fecerat Rex
Aϖſá propter Baɣϖſã Regem Iϖſraℵél: ipſam
repleuit Iϖſmaɣℵél filius Nethaniáh oc-
ciſis.
10 Et captiuum abduxit Iϖſmaɣℵél omne re- C
ſiduum populi qui erat in Mixſpáh, filias Re-
gis, & vniuerſum populum qui remanſerat in
Mixſpáh: quos commendauerat Nebuzar-a-
dán princeps militiæ *apud* Gedaliáhu filium
Anhicám:& captiuos abduxit eos Iϖſmaɣℵél
filius Nethaniáh: & abiit vt tranſiret ad filios
ɣAmmón.
11 Et audiuit Iohanán filius Caréanh, & om-
nes principes exercituum qui erant cum eo,
omne malum quod fecerat Iϖſmaɣℵél filius
Nethaniáh.
12 Aſſumpſerunt igitur omnes viros,& abierũt
vt pugnarẽt cum Iϖſmaɣℵél filio Nethaniáh,
& inuenerunt eum ad aquas multas quę ſunt
in Gibɣón.
13 Fuit autem, quum audiſſet vniuerſus popu-
lus qui erat cum Iϖſmaɣℵél, Iohanán filium
Caréanh, & vniuerſos principes exercituum
qui erant cum eo,læti ſunt.
14 Et cóuerterunt ſe vniuerſus populus quem D
captiuum duxerat Iϖſmaɣℵél de Mixſpáh:re-
uerſique ſunt, & iuerunt ad Iohanán filium
Caréanh.
15 Iϖſmaɣℵél autem filius Nethaniáh euaſit cũ
octo viris à facie Iohanán, & abiit ad filios
ɣAmmón.
16 Tulit autem Iohanán filius Caréanh, & o-
mnes principes exercituum qui erãt cum eo,
vniuerſas reliquias populi quem reduxerat
ab Iϖſmaɣℵél filio Nethaniáh de Mixſpáh,
poſtquã percuſsit Gedaliáh filium Anhicám
viros bellatores, & mulieres, & paruulos, &
eunuchos quos reduxerat de Gibɣón.
17 Et abierunt,& habitauerunt in Gerúth Chi
mhám,quę eſt iuxta Beth-léhem, vt profici-
ſcerentur & ingrederentur Mixráim,
18 A facie Chaϖſdim: timebãt enim à facie eo-
rum: quia percuſſerat Iϖſmaɣℵél filius Netha
niáh, Gedaliáhu filium Anhicám,quem terræ
præfecerat Rex Babél.

CAPVT XLII.

1 *Conſulunt principes Ieremiam quid facere debeant.* 9 *Monet reliquias populi ne proficiſcantur in Aegyptum.*

1 ACceſſerũt autem omnes principes exer
cituum,nẽpe Iohanán filius Caréanh,
& Iezaniáh filius Hoϖſaɣiáh,& vniuerſus po-
pulus à paruo vſque ad magnum,
2 Et dixerunt ad Irmeiáhu prophetam,Cadat
quæſumus oratio noſtra in conſpectu tuo, &
ora pro nobis ad Iehouam Deum tuum pro
omni reſiduo iſto:quia relicti ſumus pauci ex
multis,ſicut oculi tui intuentur nos.
3 Et annũtiet nobis Iehouáh Deus tuus viam
per quam pergamus, & verbum quod facia-
mus.
4 Dixit autem ad eos Irmeiáhu propheta, Au

diui: ecce orabo ad Iehouam Deum veſtrum
ſecundum verba veſtra: quicquid autē reſpon
derit Iehouáh vobis, indicabo vobis: nō prohi
bebo à vobis verbum.
5 Ipſi autem dixerunt ad Irmeiáhu, Sit Ieho-
uáh inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non iu-
xta omne verbum propter quod miſerit te Ie-
houáh Deus tuus ad nos, ſic faciamus.
6 Siue bonum ſiue malum, voci Iehouæ Dei
noſtri ad quem mittimus te, obediemus: vt be
ne ſit nobis quum obediuerimus voci Iehouę
Dei noſtri.
B 7 Fuit autem in fine decem dierum, fuit ver-
bum Iehouæ ad Irmeiáhu,
8 Vocauítque Ionhanán filium Caréanh, & o-
mnes principes exercituum qui erāt cum eo,
atque vniuerſum populum à paruo vſque ad
magnum,
9 Et dixit ad eos, Sic dixit Iehouáh Deus Iωſ-
raël, ad quem miſiſtis me vt cadere facerem
preces veſtras in conſpectu eius,
10 Si manendo manſeritis in terra hac, ædifica
bo vos, & non deſtruam: plantabo vos, & non
euellam: quia pœnitet me mali quod feci vo-
bis.
11 Ne timeatis à facie Regis Babél, à cuius facie
vos timetis: ne timeatis à facie eius, dixit Ieho
uáh: quia vobiſcum ſum, vt ſaluos faciam vos,
& eruam vos de manu eius.
12 Dabo enim vobis miſericordias: & miſere-
bitur veſtri, & habitare faciet vos in terra ve-
ſtra.
C 13 Quòd ſi dixeritis, Non habitabimus in terra
hac, non obediendo voci Iehouæ Dei veſtri:
14 Dicēdo, Nequaquam, ſed terram Mixſráim
ingrediemur, in qua non videbimus bellum,
nec ſonum tubæ audiemus: & pane nō eſurie-
mus, & ibi habitabimus.
15 Nunc ergo propterea audite verbum Ieho-
uæ, reliquiæ Iehudáh, Sic dixit Iehouáh exer-
cituum Deus Iωſraél, Si vos ponendo poſue
ritis facies veſtras vt ingrediamini Mixſráim,
& intraueritis ad peregrinandum ibi:
16 Erit, gladius à quo formidatis, ibi compre-
hendet vos in terra Mixſráim: & fames à qua
timetis, ibi adhęrebit vobis in Mixſráim, ibíq;
moriemini.
17 Erit enim, omnes viri qui poſuerint facies
ſuas vt ingrediantur Mixſráim, ad peregrinan
dum ibi, morientur gladio, fame, & peſte: nec
erit eis ſuperſtes & euaſor à facie mali quod
ego adduco ſuper eos.
18 Sic enim dixit Iehouáh exercituum Deus
Iωſraél, Sicut effuſus eſt furor meus, & ira
mea ſuper habitatores Ieruωſaláim, ſic effun-
detur ira mea ſuper vos quum ingreſsi fueri-
D tis Ægyptum: & eritis in iuſiurandum, & in
ſtuporem, & in maledictionem, & in oppro-
brium, nec videbitis vltrà locum iſtum.
19 Loquutus eſt Iehouáh ſuper vos ô reliquiæ
Iehudáh, Ne intretis Mixſráim: ſciendo ſciatis
quia monuerim vos hodie.
20 Equidem errare feciſtis animas veſtras: vos
enim miſiſtis me ad Iehouam Deum veſtrum,
dicendo, Ora pro nobis ad Iehouam Deū no-
ſtrum, & iuxta omnia quæ dixerit Iehouáh
Deus noſter, ſic annuntia nobis, & faciemus:
21 Et annuntiaui vobis hodie, ſed non audiſtis
vocem Iehouæ Dei veſtri, & vniuerſa pro qui-
bus miſit me ad vos.
22 Nunc ergo ſciendo ſciatis quòd gladio, & fa
me, & peſte moriemini in loco *illo* in quē con-
cupiſtis intrare ad peregrinandum ibi.

CAPVT XLIII.

1 Reclamante Ieremia Iohanā abducit reliquias populi in Aegyptū.
8 Ieremias prædicit vaſtitatem Aegypti.

1 ET fuit, quum compleſſet Irmeiáhu loqui
ad omnem populum vniuerſa verba Ie-
houæ Dei eorum, pro quibus miſerat eum Ie-
houáh Deus eorū ad ipſos, omnia *inquam* ver-
ba iſta,
2 Dixit γAzariáh filius Hoωſaγiáh & Ionha-
nán filius Caréanh, & omnes viri ſuperbi, di-
centes ad Irmeiáhu, Mendacium loqueris: nō
miſit te Iehouáh Deus noſter, dicendo, Ne in-
grediamini Mixſráim ad peregrinandum ibi:
3 Sed Barúch filius Neriiáh incitat te aduer-
ſus nos, vt tradas nos in manum Chaωſdim,
vt interficere facias nos, migraréq; facias nos
in Babél.
4 Et non paruit Ionhanán filius Caréanh, &
omnes principes exercituum, & vniuerſus po B
pulus voci Domini, vt manerent in terra Ie-
hudáh:
5 Sed tulit Ionhanán filius Caréanh, & omnes
principes exercituum omne reſiduum Iehu-
dáh, *eorum* qui reuerſi fuerant de cunctis gen-
tibus ad quas expulſi fuerant, vt habitarent in
terra Iehudáh,
6 Viros, & mulieres, & paruulos, & filias Re-
gis, & omnem animam quam dimiſerat Ne-
buzar-adán pręfectus militum cum Gedaliá-
hu filio Ahhicám filio ωSaphán, & Irmeiáhu
prophetam, & Barúch filium Neriiáhu:
7 Et profecti ſunt in terram Mixſráim: quia
non obedierunt voci Iehouæ, & venerunt vſ- C
que ad Thanhpannhéωs.
8 Fuit autem verbum Iehouæ ad Irmeiáhu in
Thapnhpannhéωs, dicendo,
9 Sume in manu tua lapides grādes, & abſcō-
de eos in luto, in fornace laterū quę *eſt* in por-
ta domus Paryóh in Thanhpannhéωs in ocu-
lis virorum Iehudæorum:
10 Et dic ad eos, Sic dixit Iehouáh exercituum
Deus Iωſraél, Ecce ego mitto, & aſſumā Ne-
buchadnexſár Regem Babél ſeruum meum,
& ponam thronum eius ſuper lapides iſtos
quos abſcondi, & tendet tentorium ſuum ſu-
per eos.
11 Veniétq; & percutiet terram Mixſráim: qui
ad mortem, ad mortem: & qui ad captiuitatē, D
ad captiuitatem: & qui ad gladium, ad gla-
dium.
12 Et ſuccendam ignem in domibus deorum
Mixſráim, & comburet eas, & captiuos abdu-
cet eos: & induet terram Mixſráim, quemad-
modum induit ſe paſtor pallio ſuo: egredie-
túrque inde in pace.
13 Conteret quoq; ſtatuas Beth-ωſémeωs, quę
eſt in terra Mixſráim, & domos deorum Mixſ-
ráim, comburet igni.

CAPVT XLIIII.

Arguit populum idololatriæ.

1 VErbum quod fuit ad Irmeiáhu de omni-
bus Iehudæis qui habitabant in terra
Mixſráim, qui habitabant *inquam* in Migdól, &
in

in Thanhpanhhéos, & in Nóph, & in terra Pa
thróos, dicendo,
2 Sic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iſraël,
Vos vidiſtis omne malum quod adduxi ſuper
Ieruſaláim, & ſuper cunctas vrbes Iehudáh,
& ecce ipſæ ſunt deſolatæ hodie, nec eſt in eis
habitator,
3 Propter malitiam eorum quam fecerunt ad
iram me prouocando, dum abierunt vt offer-
rent incẽſum, & coluerunt deos alienos quos
non cognoſcebant ipſi, vos, & Patres veſtri.
4 Et miſi ad vos omnes ſeruos meos Prophe-
tas, manè ſurgendo, & mittendo, dicendo, Ne
quæſo faciatis verbum abominationis huius
quam odi.
5 Et non obtemperauerunt, nec inclinauerũt
aurem ſuam vt conuerterẽtur à malitia ſua, ne
ſuffirent diis alienis.
B 6 Et effuſa eſt ira mea, & furor meus, & ſuccẽ-
ſa eſt in vrbibus Iehudáh, & in plateis Ieruſa
láim, & fuerunt in ſolitudinem & vaſtitatem
ſecundum diem hanc.
7 Nunc igitur ſic dixit Iehouáh exercituum
Deus Iſraël, Quare facitis malum *hoc* gran-
de contra animas veſtras, vt excidatis *ex* vo-
bis virum & mulierem, paruulum & lactẽtem
de medio Iehudáh, vt non relinquatis vobis
reliquias?
8 Vt iraſci faciatis me per opera manuum ve-
ſtrarum, ſuffiendo diis alienis in terra Ægypti
ad quam ingreſsi eſtis vt habitetis ibi: vt exter
minetis vobis, & ſitis in maledictionem & in
opprobrium in cunctis gentibus terræ?
9 Num obliti eſtis malorum Patrum veſtrorũ,
& malorum Regum Iehudáh, & malorũ vxo-
rum eius, & malorum veſtrorum, & malorum
vxorum veſtrarum, quæ fecerunt in terra Ie-
hudáh, & in plateis Ieruſaláim?
10 Non ſunt attriti vſque ad diem hanc, nec ti-
muerunt, nec ambulauerunt in Lege mea, &
in ſtatutis meis quæ dedi coram vobis, & co-
C ram Patribus veſtris.
11 Ideo ſic dixit Iehouáh exercituum Deus Iſ
Amos 9.d.4 raël, Ecce ego pono faciem meam in vobis
in malum: & ad exterminandum omnem Ie-
hudáh.
12 Et tollam reſiduos Iehudáh qui poſuerunt
facies ſuas vt ingrederentur terram Mitſráim
ad habitandum ibi, & conſumentur omnes in
terra Mitſráim, cadẽt gladio, fame conſumen
tur: à paruo vſque ad maximum gladio & fa-
me morientur, & erunt in iuſiurandum, & in
ſtuporem, & in maledictionem, & in oppro-
brium.
13 Et viſitabo habitantes in terra Mitſráim,
quemadmodum viſitaui Ieruſaláim, gladio,
& fame, & peſte.
14 Nec erit euaſor, & ſuperſtes reſiduo Iehu-
dáh qui ingreſsi fuerunt ad habitandum ibi:
nempe in terra Mitſráim, ad reuertẽdum in ter-
ram Iehudáh: ad quam ipſi eleuant animam
ſuam vt reuertantur ad habitandum ibi: quia
non reuertentur niſi qui euaſerint.
D 15 Et reſponderunt ipſi Irmeiáhu omnes viri
qui ſciebant quòd ſuffirent vxores eorum diis
alienis, & vniuerſæ mulieres quæ aſtabãt, cœ-
tus magnus, & vniuerſus populus qui habita-
bat in terra Mitſráim in Pathróos, dicendo,
16 Verbum quod loquutus es ad nos in nomi-
ne Iehouæ non audimus à te:
17 Sed faciendo faciemus omne verbum quod
egreſſum eſt de ore noſtro, ſuffiendo reginæ
cęli, & libando ei libamina, ſicut fecimus nos,
& Patres noſtri, Reges noſtri, & Principes no-
ſtri in vrbibus Iehudáh, & in plateis Ieruſa-
láim: & ſaturati ſumus pane, & fuimus iucun-
di, & malum non vidimus.
18 Ex eo autem tempore quo ceſſauimus ſuffi-
re reginæ cæli, & libare ei libamina, carui-
mus omnibus, gladióque & fame conſum-
pti ſumus.
19 Quum verò nos ſuffimus reginæ cæli, & li- *Supr.7.d.18*
bamus ei libamina, nunquid ſine viris noſtris E
fecimus ei placentas ad exhilarandam eam,
& ad libandum ei libamina?
20 Loquutus eſt igitur Irmeiáhu ad omnem
populum, ad viros, & ad mulieres, vniuerſám-
que plebem qui reſponderant ei verbum, di-
cendo,
21 Nónne ſuffitus quem ſuffiuiſtis in ciuitati-
bus Iehudáh, & in plateis Ieruſaláim, vos &
Patres veſtri, Reges veſtri, & Principes veſtri
atque populus terræ, recordatus eſt Iehouáh,
& aſcendit ſuper cor eius?
22 Non potuit autem Iehouáh vltrà ferre pro-
pter malitiam operum veſtrorũ, propter abo-
minationes quas feciſtis: ideo fuit terra veſtra
in deſolationem, & in ſtuporem, & in maledi
ctionem, vt non ſit habitator ſecundum diem F
hanc.
23 Propterea quòd ſuffiuiſtis, & peccauiſtis Ie
houæ, & non paruiſtis voci Iehouæ, & in Le-
ge eius, & in præceptis eius, & in teſtimoniis
eius non ambulaſtis: idcirco euenit vobis ma
lum hoc ſecundum diem hanc.
24 Dixit autem Irmeiáhu ad omnem populũ,
& ad vniuerſas mulieres, Audite verbum Ie-
houæ omnis Iehudáh qui eſtis in terra Mitſ-
ráim.
25 Sic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iſraël,
dicẽdo, Vos, & vxores veſtræ, & loquutæ eſtis
ore veſtro, & manibus veſtris impleſtis, dicen
do, Faciendo faciemus vota noſtra quæ voui-
mus, vt ſuffiamus reginæ cæli, & libemus ei li
bamina: confirmando cõfirmaſtis vota veſtra,
& faciendo feciſtis vota veſtra.
26 Ideo audite verbum Iehouę omnis Iehudáh
qui habitatis in terra Mitſráim, Ecce iuraui in
nomine meo magno, dixit Iehouáh: ſi erit vl-
trà nomen meum inuocatum in ore vllius vi-
ri Iehudæi (dicentis, Viuit Dominus Deus) in G
tota terra Mitſráim.
27 Ecce ego vigilo ſuper eos in malum, & non
in bonum: & conſumentur omnes viri Iehu-
dáh qui ſunt in terra Mitſráim, gladio & fa-
me, donec conſumantur.
28 Et euaſores gladij reuertentur è terra Mitſ-
ráim in terram Iehudáh, viri pauci admodum:
ſciéntque vniuerſæ reliquiæ Iehudáh quę in-
greſſæ ſunt terram Mitſráim vt illic habita-
rent, cuius verbum complebitur, meum, an i-
pſorum.
29 Et hoc vobis ſignum, (ait Iehouáh) quòd vi
ſitaturus ſum vos in loco iſto: vt ſciatis quòd
confirmando confirmabuntur verba mea ſu-
per vos in malum.
30 Sic dixit Iehouáh, Ecce ego trado Parhóh
Hophráh Regem Mitſráim in manũ inimi-

corum eius, & in manum quærentium ani-
mam eius: ſicut tradidi xSidciiáhu Regem Ie-
hudáh in manum Nebuchadrexſár Regis
Babél inimici ſui, & quærentis animam eius.

CAPVT XLV.

Dolentem Baruch ſibi propheticum ſpiritũ non dari, præſertim quũ Ieremias eſſet in carcere, conſolatur Deus.

1 VErbũ quod loquutus eſt Irmeiáhu Pro-
pheta ad Barúch filium Neriiáh, quum
ſcripſiſſet verba hęc in libro, ex ore Irmeiáhu,
anno quarto Iehoiacím filij Iωωſiiáhu Regis
Iehudáh, dicendo,
2 Sic dixit Iehouáh Deus Iωſraél ad te Ba-
rúch,
3 Dixiſti, Væ nunc mihi: quoniam addidit Ie-
houáh triſtitiam ſuper dolorem meum: labo-
raui in gemitu meo, & requiem non inueni.
4 Sic dices ad eum, Sic dixit Iehouáh, Ecce
B quos ædificaui ego deſtruam, & quos planta-
ui ego euellam, & vniuerſam terram *quæ mea*
eſt:
5 Et tu quæris tibi grandia? ne quæras: quia
ecce ego adducam malum ſuper omnem car-
nem, dixit Iehouáh: & dabo tibi animã tuam
in prædam in omnibus locis ad quæ perre-
xeris.

CAPVT XLVI.

1 Prædicit cladem Aegypti à Nabuchodonoſore. 13 Alia Nabuchodonoſoris victoria contra Aegyptios. 27 Promittitur Iſraëli liberatio.

1 QVod fuit verbũ Iehouæ ad Irmeiáhu Pro-
phetam contra *omnes* Gentes.
2 Ad Mixſráim aduerſum exercitum
Paryóh Nechó Regis Mixſráim, qui erat iuxta
flumen Peráth in Charchemiωs, quem percuſ
ſit Nebuchadrexſár Rex Babél anno quarto
Iehoiacim filij Iωωſiiáhu Regis Iehudáh.
3 Præparate ſcutum & clypeum, & accedite
ad bellum.
4 Iungite equos, & cõſcendite equites: & con
ſiſtite cum galeis, polite lanceas, induite vos
loricis.
5 Cur vidi eos pauidos? conuerſi ſunt retror-
B ſum, & fortes eorum contriti ſunt, & fuga fu-
gerunt, nec reſpexerunt: terror vndique, dixit
Iehouáh.
6 Ne fugiat leuis, nec euadat fortis: ad Aqui-
lonem iuxta ripam fluminis Peráth impege-
runt & ceciderunt.
7 Quis *eſt* iſte *qui* tanquam fluuius aſcẽdit, ve-
luti flumina commouentur aquæ eius?
8 Mixſráim tanquam fluuius aſcendit, & ve-
lut flumina mouẽtur aquæ *eius*, & dixit, Aſcen
dam, operiam terram: perdam vrbem, & habi-
tantes in ea.
9 Aſcendite equi, & inſanite currus, & egre-
diantur fortes, Chúωs, & Púτ apprehenden-
tes ſcutum, & Ludím apprehendentes & tẽn-
dentes arcum.
C 10 Dies autẽ illa Domini Iehouæ exercituum
dies vltionis, vt vlciſcatur ſe de hoſtib⁹ ſuis: &
vorabit gladius, & ſaturabitur, inebriabiturq;
ſanguine eorum: cædes enim Domino Iehou-
uæ exercituum in terra Aquilonis ad flumen
Peráth.
11 Aſcende in Gilyád, & tolle *tibi* balſamũ, vir-
go filia Mixſráim: fruſtra multiplicabis medi-
camina, ſanitas non erit tibi.
12 Audierunt Gẽtes ignominiam tuam, & cla-
mor tuus repleuit terram: quia fortis in fortẽ
impegerunt, pariter ceciderunt ambo.
13 Verbum quod loquutus eſt Iehouáh ad Ir-
meiáhu prophetam, de aduentu Nebuchadr-
exſár Regis Babél ad percutiendam terram
Mixſráim:
14 Annuntiate in Mixſráim, & prædicate in D
Migdól: prædicate itẽ in Nóph, & in Thanh-
pannhéωs: dicite, Conſiſte, & præpara te: quia
deuorabit gladius circuitum tuum.
15 Quare propulſatus eſt fortis tuus? non con-
ſtitit: quoniam Iehouáh impulit eum.
16 Multiplicauit corruentem, etiam ruit quiſ-
que in proximum ſuum: & dixerunt, Surge, &
reuertamur ad populum noſtrum & ad ter-
ram natiuitatis noſtræ à facie gladij oppri-
mentis.
17 Clamauerunt ibi, Paryóh Rex Mixſráim &
tumultus: tranſire fecit tempus ſtatutum.
18 Viuo ego (inquit Rex, Iehouáh exercituum E
nomen eius) quoniam ſicut Thabór in mon-
tibus, & ſicut Charmél in mari, veniet.
19 Vaſa tranſmigrationis fac tibi habitatrix fi-
lia Mixſráim: quia Nóph in ſolitudinem erit,
& deſolabitur vt non ſit habitator.
20 Vt vitula formoſa Mixſráim, exciſio ab A-
quilone venit, venit *illi inquam*.
21 Etiam *milites* eius mercede conducti, *ſunt* in
medio eius veluti vituli ſaginati: quia etiã ipſi
verterunt ſe, fugerunt ſimul, nec conſtiterũt:
nam dies contritionis eorum venit ſuper eos,
tempus viſitationis eorum.
22 Vox eius quaſi ſerpẽtis procedet: quoniam F
cum exercitu *magno* pergent, & cum ſecuribus
venient ei, tanquam cæſores lignorum.
23 Succident ſyluam eius, ait Iehouáh, quia nõ
poterit inueſtigari *numerus*: multiplicabuntur
enim magis quàm locuſtæ, nec erit eis nu-
merus.
24 Pudore afficietur filia Mixſráim, tradetur in
manum populi Aquilonis.
25 Dixit Iehouáh exercituum Deus Iωſraél,
Ecce ego viſito populum de Nóx, & Paryóh,
& Mixſráim, & deos eius, & Reges eius: Par-
yóh inquam & fidentes ei.
26 Et dabo eos in manum quærentium animã
eorum, & in manum Nebuchadrexſár Regis
Babél, & in manum ſeruorũ eius; & poſt hæc
habitabitur ſecundum dies antiquos, dixit Ie
houáh. G
27 Et tu ne timeas ſerue mi Iayacób, & ne pa- Eſa. 44. a. 1
ueas Iωſraél: quia ecce ego ſaluum facio te Sup. 30. b. 10
de longinquo, & ſemen tuum de terra capti-
uitatis eorum: & reuertetũr Iayacób, & requie
ſcet, & fœlix erit, nec erit qui exterreat.
28 Tu *inquam* ne timeas ſerue mi Iayacób, ait Ie
houáh, quia tecum ſum: quia faciam conſum-
mationem in cunctis gentibus ad quas eieci
te: tecum autem non faciam conſummatio-
nem, ſed caſtigabo te in iudicio, & excidendo
non excidam te.

CAPVT XLVII.

Palæſtinorum deſtructio.

1 QVod fuit verbũ Iehouę ad Irmeiáhu pro-
phetam ſuper Peliωſthím, antequã per-
cuteret Paryóh Azáh:

2 Sic

2 Sic dixit Iehouáh, Ecce aquæ aſcendunt ab
Aquilone, & erunt in torrentē, inundabúntq;
terram, & plenitudinem eius, *id eſt* vrbē & ha-
B bitantes in ea, clamabúntque homines, & vlu
labit omnis habitator terræ.
3 A ſonitu inceſſus vngularum equorū eius, à
commotione curruum eius, multitudine ro-
tarum eius: non reſpexerunt patres ad filios
propter debilitatem manuum:
4 Propter diem venientem ad vaſtandum o-
C mnes Peliϖſthím, ad ſuccidendum ʒSor, &
ʒSidón omnem ſuperſtitem auxiliatorem: va
ſtat enim dominus Peliϖſthím, reliquias inſu
læ Chaphthór.
5 Venit caluitium ad ɣAzáh: ſucciſa eſt Aϖſce
lón, *&* reſiduum vallis earum: vſquequo inci-
D des te?
6 O mucro Iehouæ, vſquequo non quieſces?
collige te in vaginam tuam, quieſce, & ſile.
7 Quomodo quieſces? nam Iehouáh præce-
pit ei *ut eat* in Aϖſcelón & ad littus maris: ibi
enim conſtituit eum.

CAPVT XLVIII.

Excidium Moabitarum.

1 AD Moáb. Sic dixit Iehouáh exercituum
Deus Iϖſraël: Væ ſuper Nebó, quoniā
vaſtata eſt, pudore affecta eſt: capta eſt Ciria-
tháim, pudore affecta eſt Miϖſgáb, & expauit.
2 Non erit vltrà gloriatio Moáb de nHeϖſ-
bón: cogitauerunt *enim* malum, Venite, & diſ-
perdamus eam de gente, etiam Madmén ſuc-
cidêris, poſt te ibit gladius.
3 Vox clamoris de Horonáim, vaſtitas, & con
tritio magna *erit illic.*
4 Contrita eſt Moáb, audire fecerunt clamo-
rem paruuli eius.
5 Quia in aſcenſu Munhíth cum fletu aſcēdet
flens: nam in deſcenſu nHoronáim hoſtes cla
morem contritionis audituri ſunt.
Supr.17.a.8 6 Fugite, eripite animam veſtram, & ſitis velu
ti myrica in deſerto.
7 Nam propterea quòd habuiſti fiduciam in
pecudibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque
capiêris: egredietúrque Chemóϖs in tranſmi
grationem, ſacerdotes eius, & principes eius
ſimul.
8 Veniátque vaſtator ad ſingulas vrbes, & nul
B la vrbs euadet: peribítque vallis, & diſsipabi-
tur planities, quemadmodum dixit Iehouáh.
9. Date alas Moáb, quia volando volabit: & ci
uitates eius in deſolationem erunt, ita vt non
ſit habitator in eis.
10 Maledictus qui facit opus Iehouæ fraudu-
lenter, & maledictus qui prohibet gladium
ſuum à ſanguine.
11 Quietus fuit Moáb ab adoleſcentia ſua, &
requieuit ipſe in fæcibus ſuis, neque fuit trā-
fuſus de vaſe in vas, & in tranſmigrationem
non iuit, ideo remanſit ſapor eius in eo, & o-
dor eius non eſt immutatus.
12 Propterea ecce dies veniunt, dixit Iehouáh,
& mittam ei tranſmigratores, & tranſmigrare
facient eum, & vaſa eius exhaurient, & vtres
eorum collident.
13 Et pudore afficietur Moáb à Chemóϖs,
3.Regum 12. quemadmodum pudore affecti ſunt domus
g.29 Iϖſraël à Beth-ël fiducia ſua.
Eſa.16.b.7 14 Quomodo dicitis, Fortes ſumus, & viri ro-
buſti ad bellum?
15 Vaſtatus eſt Moáb, & ciuitates illius exci- C
dit, & electi iuuenes eius deſcenderunt ad iu-
gulationem, ait Rex Iehouáh exercituum no-
men eius.
16 Propinqua eſt contritio Moáb vt veniat, &
malum eius feſtinat valde.
17 Condolete ei omnes qui eſtis in circuitu e-
ius: & vniuerſi qui ſcitis nomen eius, dicite,
Quomodo confracta eſt virga fortis, baculus
gloriæ?
18 Deſcende de gloria, ſede in ſiti habitatrix fi
lia Dibón: quoniam vaſtator Moáb aſcendit
contra te: diſsipauit munitiones tuas.
19 In via ſta, & aſpice habitatrix ɣAroɣér, in-
terroga fugientem, & eam quæ euaſit, dic,
Quidnam factum eſt?
20 Pudore affectus eſt Moáb, quoniam contri-
ta eſt: vlulate, & clamate, annūtiate in Arnón
quòd vaſtata eſt Moáb.
21 Et iudicium venit ſuper terram campeſtrē,
ſuper nHolón, & Iahʒſáh, & Mepháɣath,
22 Et Dibón, & Nebó, & domum Diblatháim, D
23 Et ciriatháim, & Beth-gamúl, & Beth-me-
ɣón,
24 Et ſuper Ceriiórh, & Boʒſráh, & omnes vr-
bes *reliquas* terræ Moáb, longinquas & propin
quas.
25 Abſciſſum eſt cornu Moáb, & brachiū eius
contritum eſt, dixit Iehouáh.
26 Inebriate eum, quoniam contra Iehouam
magnificauit *os ſuum*, & volutet ſeſe Moáb in
vomitu ſuo, & ſit in deriſum, etiam ipſe.
27 Et annō riſui fuit tibi Iϖſraël, ac ſi inter fu
res inuentus eſſet? nam ex quo loquutus es de
eo, commouiſti te.
28 Relinquite ciuitates, & habitate in petra,
habitatores Moáb: & eſtote veluti columba
quæ nidificat in lateribus oris foueæ.
29 Audiuimus ſuperbiam Moáb, ſuperbus eſt
valde: elationem eius, & ſuperbiam eius, & ar
rogantiam eius, & exaltationem cordis eius.
30 Ego noui, dixit Iehouáh, iram eius, non ſta- E
bilietur: mendacia eius non ſic facient.
31 Ideo ſuper Moáb eiulabo, & ſuper Moáb v-
niuerſam clamabo, ſuper viros Cir-nhéreϖs
gemet.
32 Fletu Iaɣazér flebo propter te vitis ϖSib-
máh: propagines tuæ tranſierunt mare, *uerum*
vſque ad mare Iaɣazér peruenient: ſuper fru-
ctus tuos æſtiuos & ſuper vindemiam tuam
prædo irruet.
33 Et deficiet lætitia & exultatio de agris cul- Eſa.16.c.10
tis, & de terra Moáb: & vinum de torcularibus
ceſſare faciam, non calcabit *calcator cum* celeuſ-
mate, celeuſma non *erit* celeuſma.
34 A clamore nHeϖſbón vſque ad nElɣaléh,
& vſque ad Iáhaɣs dederunt vocem ſuam: à
ʒSoɣár vſque ad nHoronáim vitula triennis:
quia etiā aquæ Nimrim in deſolationes erūt.
35 Et ceſſare faciam de Moáb ait Iehouáh, offe F
rentem in excelſo, & ſuffientem diis ſuis.
36 Propterea cor meum ad Moáb, veluti tibiæ
reſonabit, & cor meum ad viros Cir-nhéreϖs
tanquā tibiæ, reſonabit: eo quòd diuitiæ quas
fecit, perierunt.
37 Quia *ſuper* omne caput *erit* caluitium, & o- Eſa.15.a.3
mnis barba *erit* diminuta, ſuper omnes ma- Ezec.7.c.18
nus inciſiones, & ſuper omnes lūbos ſaccus.

38 Super omnia tecta Moáb, & in plateis eius
vniuerſus Moab *erit in* planctu: quoniam con-
triui Moáb ſicut vas in quo non eſt complacẽ-
tia, dixit Iehouáh.
39 Quomodo expauit (vlulabunt) quomodo
vertit ceruicem Moáb, *&* pudore affectus eſt?
fuitque Moáb in deriſum, & in formidinem
omnibus qui ſunt in circuitibus eius?
40 Sic enim dixit Iehouáh, Ecce tanquam a-
quila aduolabit *hoſtis*, & extendet alas ſuas ad
Moáb.
G 41 Captę ſunt vrbes,& munitiones captę ſunt:
eritque cor fortium Moáb in die illa ſicut cor
mulieris afflictæ.
42 Et perdetur Moáb vt non ſit populus:quo-
niam contra Iehouam magnificauit *os ſuum*.
43 Pauor,& fouea,& laqueus ſuper te, ô habi-
tator Moáb, dixit Iehouáh.
Eſa.24.c.17 44 Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueã:
& qui aſcẽderit de fouea,capietur laqueo: ad-
ducam enim ſuper eam, *nempe* ad Moáb, annũ
viſitationis eorum, ait Iehouáh.
45 In vmbra ✶Hewſbón ſteterunt propter po-
tentiam fugientes, quia ignis egreſſus fuerat
de ✶Hewſbón,& flamma ex ✶Sihón,& deuo
rauerat angulum Moáb, & verticem filiorum
tumultuantium.
46 Væ tibi Moáb, periit populus Chemóws:
quia comprehenſi ſunt filij tui in captiuitatẽ,
& filiæ tuæ in captiuitatem.
47 Et cóuertam captiuitatem Moáb,in nouiſ-
ſimo dierum,ait Iehouáh. hucuſque iudicium
Moáb.

CAPVT XLIX.

1 *Contra Ammonitas qui occupauerant regionem Gad & Ruben.*
7 *Contra Idumæam hæc eadem ferè verba habet Abdias in ſua Prophetia contra Idumæam.* 23 *Contra Damaſcum.* 28 *Contra Cedar.* 33 *Contra Aelamitas,id eſt Perſas.*

AD filios ✶Ammón ſic dixit Iehouáh, Nũ
filij non ſunt ipſi Iwſraẍel? an hæres nõ
ei? cur *igitur* hæreditate accepit Rex eorum i-
pſum Gád, & populus eius in vrbibus eius ha
bitauit?
2 Ideo ecce dies veniunt,dixit Iehouáh,& au-
dire faciam in Rabbáth filiorũ ✶Ammón cla-
morem prælij: & erit in aceruum deſolatio-
nis,& filiæ eius igni ſuccendentur,& hæredi-
tate accipiet Iwſraẍél eos qui hæreditate acce
perunt ipſos, dixit Iehouáh.
3 Vlula ✶Hewſbón, quia vaſtata eſt ✶Ai: cla-
mate filiæ Rabbáth, accingite vos ſaccis, plan
gite, & circuite per ſepes: quia Rex eorum in
tranſmigratione abiit,ſacerdotes eius,& prin
cipes eius ſimul.
4 Quid gloriaris in vallib⁹? defluxit vallis tua,
filia rebellis quæ fidit theſauris ſuis,quę dicit,
Quis accedet ad me?
B 5 Ecce ego adduco ſuper te terrorem, ait Do-
minus Iehouáh exercituum, ab omnibus cir-
cuitibus tuis,& expellemini vnuſquiſque an-
te faciem ſuam, & non erit qui congreget va-
gantem.
6 Et poſt hæc reuerti faciam captiuitatẽ filio-
rum ✶Ammón, dixit Iehouáh.
7 Ad ✶Edóm. Sic dixit Iehouáh exercituum,
Non eſt vltrà ſapientia in Themán, periit con
ſilium à filiis,corrupta eſt ſapientia eorum?
8 Fugite(cóuerſi ſunt, callidum conſiliũ inig-
runt vt habitẽt) habitatores Dedán:quoniam
contritionem ✶Ewſáu adducturus ſum ſuper
eum, tempore *quo* viſitabo eum.
9 Si vindemiatores venerint tibi, non relin- Abd.a.5
quẽt racemos:ſi fures in nocte, vaſtabũt quod In Abdia le-
opus fuerit eis. gitur inter-
10 Quia ego diſcooperui ✶Ewſáu,reuelaui ab- rogatiuè.
ſcondita eius,& abſcondere ſe non poterit:va
ſtatum eſt ſemen eius,& fratres eius, & vicini
eius,& non erit *qui dicat*,
11 Relinque pupillos tuos, ego viuificabo, &
viduæ tuæ in me ſperabunt.
12 Quia ſic dixit Iehouáh, Ecce, quorum non C
erat iudicium vt biberent calicem, bibendo bi
bent:& tu immunis exiſtendo,immunis eris?
non eris immunis,ſed bibendo bibes.
13 Quia per me iuraui, dixit Iehouáh, quòd in
ſolitudinem, in opprobrium, in deſertum, &
in maledictionem erit Boẍráh, & omnes vr-
bes eius erunt in deſolationes ſeculi.
14 Auditum audiui à Iehouáh,& legatus in Gẽ Abd.a.1
tes miſſus eſt qui dicat, Congregate vos, & ve
nite contra eam, & conſurgite ad prælium.
15 Ecce enim abiectum dabo te inter Gentes,
contemptum inter homines.
16 Simulachrum tuum decepit te, *&* ſuperbia
cordis tui, qui habitas in cauernis petræ, qui
apprehendis altitudinem collis:quum exalta
ueris inſtar aquilæ nidum tuum, illinc deſcen
dere faciam te, dixit Iehouáh. D
17 Et erit ✶Edóm in ſolitudinem: omnis qui
tranſierit per eam, ſtupebit, & ſibilabit ſuper
omnes plagas eius.
18 Secũdum ſubuerſionem ✶Sedóm & ✶Amo- Gen.19.c.25
ráh,& vicinas eius (ait Iehouáh) nõ habitabit
ibi quiſquam,nec incolet eam filius hominis.
19 Ecce tanquam leo aſcẽdet à tumore Iardén
ad habitaculum robuſtum,quum quieſcere fa
ciam,currere faciam eũ ab illa: & quis electus
quem aduerſus eam pręficiam?quis enim eſt ſi-
milis mei? & quis conſtituet mihi tempus? & Iob 41.a.1
quiſnam *eſt* ille paſtor qui ſtet coram me?
20 Propterea audite conſilium Iehouæ quod
cóſultauit ſuper ✶Edóm, & cogitationes eius
quas cogitauit ſuper habitatores Themán: ſi
non traxerint eos paruuli gregis, ſi non deſo-
lauerit cum eis habitacula eorum.
21 A voce caſus eorum commota eſt terra, cla-
mor in Mari rubro,audita eſt vox eorum.
22 Ecce tanquam aquila aſcendet *hoſtis*,& vola
bit,& expandet alas ſuas ſuper Boẍráh:eritq;
cor fortium ✶Edóm in die illa ſicut cor mulie E
ris afflictæ.
23 Ad Damméwſec. Pudore affecta eſt ✶Ha-
máth & Arphád:quoniam rumorem malũ au
dierunt, *&* liquefacti ſunt, *ſicut qui eſt* in mari,
præ pauore quieſcere non poteſt.
24 Diſſoluta eſt Damméwſec,cóuertit ſe ad fu-
giendum, tremórque apprehendit *eam*:angu-
ſtia & dolores tenuerunt eam, tanquam par-
turientis.
25 Quomodo nõ eſt derelicta vrbs laudis,vrbs
gaudij mei?
26 Ideo cadent iuuenes eius in plateis eius: &
omnes viri bellatores excidentur in die illa,
ait Iehouáh exercituum.
27 Et ſuccendere faciam ignem in muro Dam
méwſec, & abſumet ædes Ben-hadád.
28 Ad Cedár,& ad regna ✶Haẍór quæ percuſ-
ſis

ſit Nebuchadrezſár Rex Babél, ſic dixit Ieho
uáh, Surgite, aſcendite contra Cedár, & vaſta-
te filios Cédem.
F 29 Tabernacula eorum, & greges eorũ capient:
cortinas eorum & omnia vaſa eorum, & came
los eorum tollent ſibi: & vocabunt aduerſus
eos formidinem in circuitu.
30 Fugite, elógate vos multùm (callidum con-
ſilium inierunt vt habitent) habitatores nHa-
zſór, dixit Iehouáh: quia conſilium iniit con-
tra vos Nebuchad-rezſár Rex Babél, & cogi-
tauit aduerſus vos cogitationem.
31 Surgite, aſcendite ad gentem fœlicem, habi-
tantem confidenter, ait Iehouáh: non portæ
nec vectis ſunt eis, ſoli habitant.
32 Et erunt cameli eorum in direptionem, &
multitudo pecorum eorum in prædam, & di-
ſpergam eos in omnem ventum, eiectos in ex-
tremũ angulum: & ex omnibus lateribus eius
adducam interitum eorum, dixit Iehouáh.
33 Et erit nHazſór habitaculum draconum, ſo-
litudo vſq; in ſeculum: non habitabit ibi quiſ-
quam, nec incolet eam filius hominis.
G 34 Quod fuit verbũ Iehouæ ad Irmeiáhu pro-
pheram ſuper ɣElám in principio regni zSid
ciiáhu Regis Iehudáh, vt diceret,
35 Sic dixit Iehouáh exercituum, Ecce confrin
go arcum ɣElám, principium fortitudinis
eorum.
36 Et adducam ſuper ɣElám quatuor ventos
à quatuor extremitátibus cæli, & vétilabo eos
in omnes ventos iſtos, neq; erit gens ad quam
non veniant profugi ɣElám.
37 Et pauere faciam ɣElám à conſpectu inimi
corum ſuorum, & à conſpectu quærentium a-
nimam eorum, & adducam ſuper eos malum,
nempe irá furoris mei, dixit Iehouáh: mittámq;
poſt eos gladium, donec conſumpſero eos.
38 Et ponam ſolium meum in ɣElám, & per-
dam inde Regem & Principes, dixit Iehouáh.
39 Erit autem in nouiſsimo dierum, reuerti fa-
ciam captiuitatem ɣElám, dixit Iehouáh.

CAPVT L.

1 Prædicit deſtructionem Babylonis, & captiui Iſraëlis liberationem. 8 Explicata cauſa captiuitatis, redit ad liberationem. 21 Rurſum prædicitur ruina Chaldæorum.

1 VErbum quod loquutus eſt Iehouáh con
tra Babél, *&* contra terram Chawſdím
per manum Irmeiáhu prophetæ.
2 Annũtiate in Gentibus, & audiri facite, ele-
uate quoq; ſignum, audire facite *inquam &* ne
celeris: dicite, Capta eſt Babél, pudore affectus
eſt Bél, confractus eſt Merodáh, pudore affecta
ſunt ſculptilia eius, contrita ſunt idola eius:
3 Quoniam aſcendit contra eam gens ab A-
quilone, ea ponet terram eius in ſolitudinem,
& non erit qui habitet in ea ab homine vſque
ad animal: moti ſunt, obierunt.
4 In diebus illis & in tẽpore illo, ait Iehouáh,
venient filij Iwſraél ipſi & filij Iehudáh ſimul
eundo & flendo ibunt, & Iehouam Deum
ſuum quærent.
5 zSiión interrogabunt viam, huc *conuerſæ* fa-
cies eorum, Venite, & copulate vos Iehouæ
fœdere ſempiterno *quod* nunquam obliuioni
tradetur.
6 Vt oues perditæ, fuerunt populus meus, pa-
ſtores eorum errare fecerunt eos, *in* montibus
vagari fecerunt eos: de monte ad collem abie-
runt, obliti ſunt accubitus ſui.
7 Omnes qui inuenerunt eos, comederunt
eos: hoſtéſq; eorum dixerunt, Non deliqui- B
mus: propterea quòd peccauerunt Iehouę ha-
bitaculo iuſtitiæ, & expectationi patrum eo-
rum Iehouæ.
8 Recedite de medio Babél, & de terra Chawſ
dím egredimini, & eſtote tanquam hirci ante
gregem.
9 Quoniam ecce ego ſuſcito, & aſcendere fa-
cio contra Babél congregationem gentium
magnarum de terra Aquilonis, & ordinabunt
bellum contra eam, inde capietur: ſagittæ eius
tanquam fortis orbantis, non reuertetur *ulla*
vacua.
10 Et erit terra Chawſdím in prædam, omnes
qui prædabuntur eam ſaturabuntur, dixit Ie-
houáh:
11 Quoniam læti eſtis, quoniam exultaſtis di-
ripientes hæreditatem meam: quoniam mul-
tiplicati eſtis ſicut vitula quæ paſcit germina,
& mugiſtis ſicut tauri *partà uictoria*.
12 *Idcirco* pudore affecta eſt mater veſtra valde,
erubuit genitrix veſtra: ecce nouiſsima Gen-
tium *erunt* deſertum, terra arida, & ſolitudo.
13 Propter iram Iehouæ non habitabitur, ſed
erit ſolitudo tota: omnis qui pertranſierit per C
Babél, ſtupebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis
plagis eius.
14 Præparate *bellum* cõtra Babél per circuitum:
omnes qui tenditis arcum, iacite contra eam,
ne parcatis iaculo, quia contra Iehouam pec-
cauit.
15 Clamate aduerſus eam per circuitum, tra-
didit manum ſuam, ceciderunt fundamenta
eius, deſtructi ſunt muri eius, quia vltio Ie-
houæ eſt, ſumite vindictam de ea: ſicut fecit,
facite ei.
16 Succidite ſatorem de Babél & tenentem fal-
cem tempore meſsis: à facie gladij opprimen-
tis, quiſq; ad populum ſuum ſe vertet, & qui-
libet ad terram ſuam fugiet.
17 Vt pecus diſperſum fuit Iwſraél, leones eie
cerunt eos: primus deuorauit eum Rex Awſ-
ſúr: & iſte nouiſsimus exoſſauit eum, Nebu-
chadrezſár Rex Babél.
18 Propterea ſic dixit Iehouáh exercituũ Deus
Iwſraél, Ecce ego viſito Regem Babél, & ter- D
ram eius, ſicut viſitaui Regem Awſſúr,
19 Et reducam Iwſraél ad habitaculum ſuum,
& paſcetur Charmél, & Bawſán, & in monte
nEphráim, & *in* Gilɣád ſaturabitur anima
eius.
20 In diebus illis & in tempore illo, dixit Ieho
uáh, quæretur iniquitas Iwſraél, & non erit:
& peccata Iehudáh, & non inuenientur: quo-
niam parcam eis quos relinquam.
21 Aduerſus terram rebellãtium aſcende Dari,
& contra habitatores viſitationis: diſsipa, &
interfice poſt eos, dixit Iehouáh: & fac iuxta
omnia quæ præcepi tibi.
22 Sonitus belli in terra, & contritio magna.
23 Quomodo abſciſſus & cõtritus eſt malleus
vniuerſæ terræ? quomodo fuit in deſertum
Babél inter Gentes?
24 Illaqueaui te, & etiam capta es Babél, tu
verò neſciuiſti: inuenta es, & etiam compre-
henſa, quoniam contra Iehouam litigaſti.

25 Aperuit Iehouáh theſaurum ſuum, & protu
lit vaſa irę ſuæ: quoniam hoc opus eſt Domini
Iehouæ exercituum in terra Chawſdim.
E 26 Venite aduerſus eam ab extremo, aperite
horrea eius, calcate eam ſicut aceruos, & per-
dite eam, ne ſint ei reliquiæ.
27 Occidite vniuerſos vitulos eius, deſcendant
ad occiſionem: væ eis, quia venit dies eorum,
tempus viſitationis eorum.
28 Vox fugiētium & euaſorum de terra Babél,
vt annuntient in Siión vltionem Iehouę Dei
noſtri, vltionem templi eius.
29 Congregate contra Babél iaculatores: o-
mnes tendentes arcum caſtrametamini ad-
uerſus eam per circuitum, ne ſit ei euaſor: red-
dite ei ſecūdum opus ſuum, iuxta omnia quæ
fecit, facite illi: quia contra Iehouam ſuperbi-
uit, aduerſum Sanctum Iwſraél.
30 Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius:
& omnes viri bellatores eius ſuccidentur in
die illa, ait Iehouáh.
31 Ecce ego ad te, ó ſuperbe, dixit Dominus Ie-
houáh exercituum, quia venit Dies tuus, tem-
pus quo viſitem te.
32 Et impinget ſuperbus, & cadet, nec erit ei
qui ſuſcitet: & ſuccēdam ignē in vrbibus eius,
& conſumet omnes qui ſunt in circuitu eius.
F 33 Sic dixit Iehouáh exercituū, Oppreſsi fue-
runt filij Iwſraél, & filij Iehudáh ſimul: & o-
mnes qui ceperūt eos captiuos, retinent eos,
renuunt dimittere eos.
34 *Sed* Redemptor eorū fortis, Iehouáh exerci-
tuum nomen eius, iudicando iudicabit iudi-
cium eorū, vt quieſcere faciat terram, & com-
moueat habitatores Babél.
35 Gladius ad Chawſdim, dixit Iehouáh, & ad
habitatores Babél, & ad principes eius, & ad
ſapientes eius.
36 Gladius ad mendaces, & inſanient: gladius
ad fortes eius, & timebunt.
37 Gladius ad equos eius, & ad currus eius, &
ad omne vulgus quod eſt in medio eius, & e-
runt vt mulieres: gladius ad theſauros eius, &
diripientur.
38 Siccitas ſuper aquas eius, & exareſcent: quia
terra ſculptilium eſt, & in ſimulachris inſa-
niunt.
39 Propterea habitabunt beſtię ſylueſtres cum
vlulis, habitabūt etiam in ea filiæ ſtruthionis,
nec habitabitur vltrà in ſeculum: non habita-
bitur inquam vſque in generationem & gene
rationem.
Gene.19.e.15 Eſa.13.d.19 40 Quemadmodum ſubuertit Deus Sedóm
& Amoráh, & vicinas eius, dixit Iehouáh, nó
G habitabit ibi quiſquam, nec incolet eam filius
hominis.
41 Ecce populus venit ab Aquilone, & gens
magna, & Reges multi excitabuntur à lateri-
bus terræ.
42 Arcum & ſcutum apprehendent, crudeles
erunt, & non miſerebuntur: ſonitus eorum ve
luti mare ſonabit, & ſuper equos equitabunt,
parati erunt tanquam vir ad *ſingulare* certamen
contra te filia Babél.
43 Audiuit Rex Babél rumorem eorum, & diſ-
ſolutæ ſunt manus eius: anguſtia apprehendit
eum, dolor tanquam parturientis.
44 Ecce tanquam leo aſcendet de tumore Iar-
dén ad habitaculum robuſtum, quum quie-
ſcere faciam, currere faciam eos ab illa: & quis
electus *quem* aduerſus eā præficiam? quis enim
eſt ſimilis mei? & quis cōſtituet tempus mihi?
& quiſnam eſt ille paſtor qui ſtet coram me? Iob 41.a.1
45 Propterea audite conſilium Iehouæ quod
conſultauit contra Babél, & cogitationes eius
quas cogitauit contra *habitatores* terræ Chawſ-
dím, Si non traxerint eos paruuli gregis, ſi nó
deſolauerit cum eis habitaculum.
46 A voce captæ Babél commota eſt terra, &
clamor in gentibus auditus eſt.

CAPVT LI.

1 Quomodo Babylon euertenda. 45 Iubet Iſraëlitas linquere Babylonem, & periculo ſe ſubducere. 59 Librum ſuum Ieremias dat Saraiæ.

1 SIc dixit Iehouáh, Ecce ego ſuſcito contra
Babél, & contra cor inimicorum meorum
qui habitant *terram Chaſdim* ventum corrum-
pentem.
2 Et mittam in Babél ventilatores, & ventila-
bunt eam: euacuabúntque terram eius, quo-
niam erunt aduerſus eam vndiq; in die mali.
3 Ad tendentem qui tendit arcum ſuum, & ad
extollētem ſe in lorica ſua, *dicturus ſum*, Ne par-
catis iuuenibus eius, interficite vniuerſum e-
xercitum eius.
4 Et cadent interfecti in terra Chawſdim, &
confoſsi in plateis eius.
5 Quoniam non viduatus *eſt* Iwſraél & Iehu-
dáh Deo ſuo, *id eſt* Iehouáh exercituum: quia
terra eorum repleta eſt delicto propter San-
ctum Iwſraél.
6 Fugite de medio Babél, & eruite quiſq; ani-
mam veſtram, ne perdamini propter iniqui-
tatem eius: quoniam tempus vltionis *eius* eſt
ipſi Iehouæ, retributionem reddet ei.
7 Calix auri eſt Babél in manu Iehouæ, ine-
brians vniuerſam terram: de vino eius bibent
Gentes, ideo inſanient Gentes.
8 Subitò cecidit Babél, & contrita eſt, vlulate Eſaie 21.c.9
ſuper eam: tollite balſamum ad dolorem eius, Apo.14.b.8
ſi fortè ſanetur.
9 Curauimus Babél, & non eſt ſanata: derelin-
quite eam, & eamus vnuſquiſq; in terram ſuā:
quoniam peruenit ad cælos iudicium eius, &
eleuatum eſt vſque ad nubes.
10 Eduxit Iehouáh iuſtitias noſtras: venite, & B
narremus in Siión opus Iehouæ Dei noſtri.
11 Extergite ſagittas, congregate ſcuta, ſuſcita-
uit Iehouáh ſpiritum Regum Madái, quia con
tra Babél *eſt* cogitatio eius vt perdat eam, quo-
niam vltio Iehouæ eſt, vltio templi ſui.
12 Super muros Babél leuate vexillum, fortifi-
cate cuſtodiam, ſtatuite cuſtodes, apparate in-
ſidias: quia etiam cogitauit Iehouáh, etiam fe-
cit quæ loquutus eſt ſuper habitatores Babél.
13 O quæ habitas iuxta aquas multas, locuples
theſaurorum, venit finis tuus, finis oppreſsio-
nis tuæ.
14 Iurauit Iehouáh exercituum per animam Amos 6.b.8
ſuam, Niſi repleuero te hominibus veluti bru-
chis, & cantabunt contra te celeuſma.
15 Qui facit terram fortitudine ſua, qui firmat Gene.1.a.6
orbem ſapientia ſua, & prudentia ſua exten- Pſal.135.a.6
dit cælos. Supr.10.b.12
16 Qui voce *ſua* dat multitudinem aquarum in
cælo, poſteaquam aſcendere fecit nubes ab
extremo terræ, fulgura cum pluuia fecit, & e-
duxit ventum de theſauris ſuis.

17 Vt bellua fit omnis homo præ ſcientia: pu-
dore afficitur omnis aurifex à ſculptili, quia
mendacium eſt conflatile eius, nec eſt ſpiritus
in eis.
18 Vanitas ſunt, *&* opus irriſionum, in tempo-
re viſitationis eorum peribunt.
19 Non *eſt* ſicut illa pars Iaɤacób, quia plaſma-
tor omnium ipſe eſt, & ſceptrum hæreditatis
eius: Iehouáh exercituum nomen eius.
C 20 Malleus es mihi, inſtruméta bellica: & con-
teram per te Gétes, & diſperdam per te regna,
21 Et conteram per te equum, & aſcenſorem
eius: cóteram inquam per te currum, & aſcen-
ſorem eius.
22 Conteram præterea per te virum & mulie-
rem, cóteram inquam per te ſenem, & puerũ,
conteram inquam per te iuuené & virginem.
23 Conteram item per te paſtorem & gregem
eius, cóteram per te agricolam & iugũ boum
eius, & conteram per te duces & principes.
24 Et reddam Babél & cunctis habitatoribus
Chaωſdím omne malum eorũ quod fecerunt
in ɤSiión in oculis veſtris, dixit Iehouáh.
25 En ego ad te, mons corrumpens dixit Ieho-
uáh, qui corrupiſti omné terram, & extendam
manum meam ſuper te, & deuoluam te de pe-
tris, & ponam te montem combuſtionis.
26 Et non tollent de te lapidem pro angulo, &
lapidem pro fundamentis, quoniam in deſo-
lationes ſempiternas eris, dixit Iehouáh.
27 Leuate ſignum in terra, clangite buccina in
Gentibus: præparate aduerſus eam Gentes,
congregate contra illam regna Ararát, Minní,
& Aωſchenáz, præficite contra eam principé,
aſcendere facite equos tanquam bruchos hor
ripilantes.
28 Præparate contra eam Gentes, *nempe* Reges
Madái, duces eius, & vniuerſos principes eius,
cunctámque terram poteſtatis eius.
29 Et cótremiſcet terra, & dolebit, quia firma-
ta eſt contra Babél omnis cogitatio Iehouæ,
vt ponat terrá Babél in ſolitudinem, eo quòd
non ſit habitator.
D 30 Ceſſauerunt fortes Babél pugnare, habita-
uerunt in munitionibus: defecit fortitudo eo-
rum, fuerunt vt mulieres, incenderunt habi-
tacula eius, contriti ſunt vectes eius.
31 Curſor in occurſum curſoris curret, & nũtius
in occurſum nuntij ad nuntiandum Regi Ba-
bél, quòd capta ſit ciuitas eius, à termino,
32 Et vada occupata ſunt, & arũdines combuſ-
ſerunt igni, & viri bellatores conterriti ſunt.
33 Quia ſic dixit Iehouáh exercituũ Deus Iωſ-
raél, Filia Babél eſt tanquam area, tempus eſt
calcandi eam: adhuc paululum, & veniet tem-
pus meſſis ei.
34 Deuorauit me, & contriuit me Nebuchadr-
ezzár Rex Babél, ſtatuit me *ut* vas inane, ab-
ſorpſit me veluti draco, repleuit vétrem ſuum
deliciis meis, *atque* eiecit me.
35 Rapina mei, & caro mea ſunt ſuper Babél,
dicet habitatrix ɤSiión: & ſanguis meus ſuper
habitatores Chaωſdím, dicet Ieruωſaláim.
36 Propterea ſic dixit Iehouáh, Ecce ego iudi-
co cauſam tuam, & vlciſcar vltionem tuam:
& ſiccabo mare eius, & areſcere faciam ve-
nam eius.
37 Et erit Babél in aceruos, habitatio draconũ,
ſtupor & ſibilus: eo quòd non ſit habitator.
38 Simul vt leones rugient, rugient veluti ca-
tuli leonum.
39 In calore eorum ponam conuiuia eorum, &
inebriare faciam eos, vt exultent, & dormiant
ſomnum ſempiternum, & non euigilent, di-
xit Iehouáh.
40 Deſcendere faciam eos tanquam agnos ad E
occiſionem, *&* tanquam arietes cum hircis.
41 Quomodo capta eſt ωSeωſác, & cóprehen-
ſa eſt laus vniuerſę terrę? quomodo fuit in ſtu-
porem Babél inter Gentes?
42 Aſcendit contra Babél mare, multitudine
fluctuum eius obruta eſt.
43 Fuerunt ciuitates eius in deſolationem, ter
ra arida, & deſertum, terra *in qua* non habitabit
quiſquam, nec tranſibit per eam filius ho-
minis.
44 Viſitabo quoq; ipſum Bél in Babél: & edu-
cam quod deglutiuit, de ore eius: & non con-
fluent ad eum vltrà Gentes: etiam murus Ba-
bél corruet.
45 Egredimini de medio eius, popule meus,
& eruite vnuſquiſque animam ſuam ab ira fu-
roris Iehouæ.
46 Et ne fortè molleſcat cor veſtrũ, & timea-
tis propter rumorem qui audietur in terra: ve-
niet in anno rumor, & poſtea in anno rumor:
& *fiet* rapina in terra, & dominator ſuper domi
natorem *ueniet*.
47 Propterea ecce dies veniũt, & viſitabo ſcul-
ptilia Babél: & vniuerſa terra eius pudore af-
ficietur, & vniuerſi interfecti eius cadent in
medio eius.
48 Et laudes dicent ſuper Babél cæli & terra,
& quicquid in eis eſt: quia ab Aquilone veniét
ei prædones, ait Iehouáh.
49 Siquidem Babél *fuit cauſa* vt caderent inter-
fecti Iωſraél: etiam propter Babél ceciderunt
occiſi vniuerſæ terræ.
50 Euaſores à gladio abite, ne ſubſiſtatis: recor F
damini à longe Iehouæ, & Ieruωſaláim aſcen-
dat ſuper cor veſtrum.
51 Pudore affecti ſumus, quoniam audiuimus
opprobriũ: operuit ignominia facies noſtras,
quòd venerunt alieni contra ſanctuaria do-
mus Iehouæ.
52 Propterea ecce dies veniunt dixit Iehouáh,
& viſitabo ſculptilia eius, & in vniuerſa terra
eius gemet occiſus.
53 Si aſcenderit Babél in cælum, & ſi munierit
excelſum roboris ſui, à me *tamen* venient præ-
datores ei, dixit Iehouáh.
54 Vox clamoris de Babél, & contritio magna
de terra Chaωſdím:
55 Quoniam vaſtat Iehouáh Babél, & perdet
ex ea vocem magnam, & ſonabunt fluctus eo-
rum, tanquam aquæ multę edetur ſonitus vo-
cis eorum:
56 Quia venit contra eam, contra Babél vaſta-
tor, & comprehéſi ſunt fortes eius, confractus
eſt arcus eorum: quia Deus retributionum Ie-
houáh reddendo reddet.
57 Et inebriabo principes eius, & ſapiétes eius,
duces eius, & nobiles eius, & fortes ei⁹: & dor-
mient ſomnũ ſempiternum, nec expergiſcen-
tur, ait Rex, Iehouáh exercituum nomen eius.
58 Sic dixit Iehouáh exercituum, Murus Babél
latus confringédo confringetur, & portę eius G
excelſæ igni comburentur: & laborabunt po-
puli

puli inaniter, & gentes in igne, & laſſabuntur.
59 Verbum quòd præcepit Irmeiáhu propheta
ϖSeraiáh filio Neriiáh Manheϖſeiáh, quũ per-
geret cum xSidciiáhu Rege Iehudáh in Babél
anno quarto regni eius: ϖSeraiáh autem erat
princeps quietis.
60 Et ſcripſit Irmeiáhu omne malũ quod ven-
turum erat ſuper Babél in libro vno, omnia *ſci-
licet* verba *hæc* quæ ſcripta ſunt contra Babél.
61 Dixitq; Irmeiáhu ad ϖSeraiáh, Quum per-
ueneris in Babél, & videris, & legeris omnia
verba hæc,
61 Dices, Iehouáh tu loquutus es cõtra locum
iſtum quòd ſuccideres eum, ita vt non ſit in eo
habitator ab homine vſque ad animal, ſed in
ſolitudines perpetuas futura ſit.
63 Et erit, quum compleueris legere librum
hunc, ligabis ſuper eum lapidem, & proiicies
illum in medium Peráth.
64 Et dices, Sic ſubmergetur Babél, & nõ con-
ſurget à facie mali quod ego induco ſuper eã,
& laſſabuntur. Hucuſque verba Irmeiáhu.

CAPVT LII.

1 Repetit captionem Sedeciæ, vt veritatem diuinarum promiſſionum oſtendat. 4 Ieruſalem capitur à Chaldæis. 10 Occiſis filiis Sedeciæ coram eo, ipſe excæcatur. 12 Incenditur ciuitas. 17 Templum ſpoliatur. 24 Qui in Ieruſalem relicti, transferuntur in Babylonem. 31 Rex Ioachim captiuus è carcere educitur, conſtituunturq; ei cibaria regia.

4. Reg. 24. d.17 1 VIginti & vnius anni erat xSidciiáhu,
2. Paral. 36. b. 11 quando regnauit, & vndecim annis re-
gnauit in Ieruϖſaláim: & nomen matris eius
nHamutál filia Irmeiáhu de Libnáh.
2 Fecitque malum in oculis Iehouæ, iuxta ea
quæ fecerat Iehoiacím:
3 Quia propter furorem Iehouæ qui fuit con-
tra Ieruϖſaláim & Iehuda, donec proiiceret
eos à facie ſua, rebellauit xSidciiáhu contra
Regem Babél.
4. Re. 25. a.1 Suprà 9. a.1 4 Fuit autem anno nono regni eius, menſe
decimo, decima menſis, venit Nebuchadrex-
ſár Rex Babél, ipſe & vniuerſus exercitus
eius aduerſus Ieruϖſaláim: & caſtrametati
ſunt contra eam, & ædificauerunt contra eam
munitionem vndique.
5 Venitq; ciuitas in obſidionem vſque ad vn-
decimum annum Regis xSidciiáhu.
6 Menſe quarto, nona menſis, inualuit fames
in vrbe: *adeo* vt non eſſet panis populo terræ.
B. 7 Et dirupta eſt ciuitas, & omnes viri bellato-
res fugerunt, exierúntque de vrbe nocte, per
viam portæ *quæ erat* inter duos muros qui *erant*
iuxta hortum Regis (Chaϖſdím autem erant
iuxta ciuitatem per circuitum) abierúntque
per viam ſolitudinis.
8 Perſequuti verò ſunt exercitus Chaϖſdím
Regem, apprehenderúntq; xSidciiáhu in de-
ſertis Ierichó: & omnis exercitus eius diſper-
ſus eſt ab eo.
9 Comprehenderũt igitur Regem, & aſcẽde-
re fecerunt eum ad Regem Babél in Ribláh, in
terrã nHamáth: & loquutus eſt cũ eo iudicia.
10 Et iugulauit Rex Babél filios xSidciiáhu in
oculis eius: & etiam omnes principes Iehu-
dáh iugulauit in Ribláh;
11 Oculos autem xSidciiáhu excæcauit, & vin-
xit compedibus, adducique fecit eum Rex Ba
bél in Babél: & poſuit eum in domo carceris
vſque ad diem quo mortuus eſt.

12 Menſe autem quinto, decima menſis (is an- C
nus erat decimuſnonus annus Regis Nebu-
chadrexſár Regis Babél) venit Nebuzar-adã
princeps militum, qui ſtabat coram Rege Ba-
bél, in Ieruϖſaláim.
13 Et incendit domum Iehouæ, & domum Re-
gis, atq; cunctas domos Ieruϖſaláim, & omnẽ
domum magnam combuſsit igni.
14 Omnéſque muros Ieruϖſaláim vndiq; de-
ſtruxerunt omnis exercitus Chaϖſdím, qui
erat cum magiſtro militum.
15 De pauperibus autem populi, & de reliquo
populo qui remanſerant in ciuitate, & de trã-
fugis qui transfugerant ad Regem Babél, & de
reliquiis multitudinis, tranſmigrare fecit Ne-
buzar-adán magiſter militum.
16 De pauperibus verò terrę reliquit Nebuzar-
adán magiſter militum, vinitores & agricolas.
17 Et columnas æreas quæ erant in domo Ie- D
houę, & baſes, & mare ęreum quod erat in do-
mo Iehouę, confregerunt Chaϖſdím, & detu-
lerunt omne æs eorum in Babél.
18 Lebetes quoque, & ſcopas, & pſalteria, &
pelues, & cochlearia, & omnia vaſa ærea qui-
bus miniſtrabant, tulerunt.
19 Et hydrias, & thuribula, & pelues, & ollas, &
candelabra, & mortariola, & cyathos: quæ au-
rea, aurea: & quæ argentea, argentea, tulit ma
giſter militum:
20 Columnas duas, mare vnum, & boues duo-
decim æreos qui erant ſub baſibus quas fece-
rat Rex ϖSelomóh in domo Iehouæ: non erat
pondus æris eorum omnium, *ſcilicet* vaſorum
iſtorum.
21 Et columnarum, octodecim cubitorum erat E
altitudo columnæ vnius: & filum duodecim
cubitorum circuibat eam, cuius craſsitudo,
quæ erat quatuor digitorum, *erat* vacua.
22 Capitellum autem quod erat ſuper eam, æ-
reum: altitudo verò capitelli vnius, quinque
cubitorum erat: & retiaculum, & malograna-
ta ſuper capitellum per circuitum, omnia æ-
rea: & ſimilia erant columnæ ſecundæ, & ma-
logranata.
23 Fuerunt autem malogranata nonaginta &
ſex, ad plagam *vnam*: omnia malogranata, cen-
tum ſuper retiaculum per circuitum.
24 Tulit quoque magiſter militum ϖSeraiáh
Sacerdotem primum, & ϖSephaniáh Sacerdo
tem ſecundum, & tres cuſtodes liminis:
25 Et de ciuitate tulit eunuchũ vnum, qui erat
præpoſitus ſuper viros bellatores: & ſeptem
viros ex iis qui videbant faciem Regis, qui in-
uenti ſunt in ciuitate: & Scribam principem
militiæ qui colligebat ad militiam populum
terræ: & ſexaginta viros de populo terræ, qui F
inuenti ſunt in medio ciuitatis:
26 Tulit inquam eos Nebuzar-adán magiſter
militum, & deduxit eos ad Regem Babél in
Ribláh:
27 Et percuſsit eos Rex Babél, & interfecit eos
in Ribláh in terra nHamáth: & translatus eſt
Iehudáh de terra ſua.
28 Iſte eſt populus quem trãsferre fecit Nebu-
chadrexſár anno ſeptimo, Iehudęos tria mil-
lia, & viginti tres.
29 Anno decimooctauo Nebuchadrexſár trãſ-
ferre fecit de Ieruϖſaláim animas octingentas
triginta duas.

30 An-

30 Anno tertio & viceſimo Nebucadnezar
transferre fecit Nebuzar-adán magiſter militũ
Iehudæorum animas ſeptingẽtas quadragin-
taquinque: omnes animæ, quatuor millia, &
ſexcentæ.
G 31 Fuit autem triceſimoſeptimo anno tranſmi-
grationis Iehoiáchin Regis Iehudáh, duode-
cimo menſe, viceſimaquinta menſis, eleuauit
ℵEuil-merodáh Rex Babél, anno regni ſui, ca-
put Iehoiachin Regis Iehudáh, & eduxit eum
de domo carceris.
32 Loquutúſq; eſt cum eo bona, & poſuit thrõ-
num eius ſuper thronum Regum qui erant ſe-
cum in Babél.
33 Et mutauit veſtimenta carceris eius, & co-
medebat panem coram eo ſemper, omnibus
diebus vitæ ſuæ.
34 Et portio eius portio perpetua dabatur ei à
Rege Babél per ſingulos dies eius, vſq; ad diẽ
quo mortuus eſt, omnibus diebus vitæ eius.

Lamẽtationes Ieremiæ, Heb. איכה vel קינות

Hic liber apud Hebræos eſt ſine nomine: niſi quòd à prima ipſius dictione nominant איכה, *id eſt* Quomodo. *In commentarijs tamen appellant eum* קינות *lamentationes.* A LXX *autem dicitur* θρῆνοι, *quod etiam lamentationes ſiue fletus ſignificat. Exiſtimant Hebræi hunc fuiſſe librum quem Rex Iuda ab initio legit, & mox in ignem abiecit, vt Iere.36.c.23.legimus: cui opinioni contradicunt doctiores inter ipſos. Scribitur autem hoc ordine in Hebræo, vt primus verſus incipiat ab* א, *ſecundus à* ב, *& ita reliqui: ſeruata literarum alphabeti Hebraici ſerie. In tertio autem capite tres primi verſus incipiunt, ſinguli ab* א: *tres verò ſequentes à tribus* ב, *ſeruato ternario numero, vſque ad finem Alphabeti. In cuius rei memoriam Latini ſingulis verſibus nomina, aut etiam notas literarum Hebraicarum aſcripſerunt: ne putes aliud ſubeſſe myſterium. Fortaſſe id factum fuit ab ipſo authore, vt facilius diſceretur, & memoria teneretur.*

Apud LXX hęc legũtur: Et factũ eſt, poſtquam in captiuitatẽ redactus eſt Iſrael, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias propheta flẽs, & planxit lamẽtatione hac ſuper Ieruſalem, & amaro animo ſuſpirans & eiulans, dixit:

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 א QVOMODO
ſedet ſola ciuitas
copioſa *quondam*
populo, facta eſt
veluti vidua co-
pioſa in Gẽtibus,
domina in pro-
uinciis facta eſt
tributaria?
Iere. 13.c.17 2 ב Plorando
plorat in nocte,
& lachrymæ eius *defluunt* in maxillas eius, non
eſt ei cõſolator ex omnibus amatoribus eius:
omnes amici eius ſpreuerunt eam, facti ſunt
ei in inimicos.
3 ג Tranſmigrauit Iehudáh propter afflictio-
nem, & propter multitudinem ſeruitutis: ipſa
habitat inter Gentes, non inueniens requiem:
omnes perſequutores eius apprehenderunt
eam inter anguſtias.
B 4 ד Viæ ʒSiión lugent, eo quòd non ſint qui
veniant *ad* ſolẽnitatem: omnes portæ eius de-
ſolatæ, ſacerdotes eius ſuſpirantes, virgines
eius afflictæ, & ipſi eſt amaritudo.
5 ה Fuerunt hoſtes eius in caput, inimici eius
proſperè egerunt, quia Iehouáh dolore affecit
eam propter multitudinem prȩuaricationum
eius: paruuli eius abierunt in captiuitatem
ante hoſtem.
6 ו Et egreſſus eſt à filia ʒSiión omnis decor
C eius: fuerunt principes eius veluti cerui qui
non inuenerunt paſcua, & abierunt abſq; for-
titudine ante perſequutorem.
7 ז Recordata eſt Ieruȣſaláim dierũ afflictio-
nis ſuæ, & indigentiarum ſuarum, omnium
deſiderabilium ſuorum quæ fuerunt à diebus
antiquis, dum caderet populus eius manu ho
ſtis, nec eſſet auxiliator ei: viderũt eam hoſtes,
deriſerunt ſabbathum eius.
8 ח Peccatum peccauit Ieruȣſaláim, propter-
ea in deriſionem fuit: omnes qui honorabant
eam, ſpreuerunt eam, quia viderunt turpitu-
dinem eius: etiam ipſa ſuſpirauit, & conuerſa
eſt retrorſum.
9 ט Sordes eius in fimbriis eius: non eſt recor
data nouiſsimi ſui, & deſcendit mirabiliter:
non eſt conſolator ei. vide Iehouáh afflictio-
nem meam, quoniam magnificè fecit inimi-
cus.
10 י Manum ſuam extendit hoſtis ad omnia D
deſiderabilia eius: vidit enim Gentes ingredi
Sanctuarium ſuum, de quibus præcepiſti vt
non ingrederentur in eccleſiam tuam.
11 כ Omnis populus eius ſuſpirantes, quærẽtes
panem: dederunt deſiderabilia ſua pro cibo, vt
refocillarent animam. vide Iehouáh, & aſpice
quòd ſim vilis.
12 ל Ne ſit vobis *graue*, omnes qui tranſitis per
viam, aſpicite, & videte an ſit dolor ſicut dolor
meus qui factus eſt mihi: quoniam dolore af-
fecit *me* Iehouáh in die iræ furoris ſui.
13 מ De excelſo miſit ignem in oſſa mea, & do- E
minatus eſt vnicuique ipſorum: expandit rete
pedibus meis, conuertit me retrorſum: poſuit
me deſolatam, tota die mœrentem.
14 נ Ligatum eſt iugum iniquitatum mearum
manu eius: implexæ ſunt, aſcenderunt ſuper
collum meum, corruere fecit vires meas, tra-
didit me Dominus in manus *hoſtium a quibus*
non potero ſurgere.
15 ס Conculcauit omnes validos meos Domi-
nus in medio mei: vocauit aduerſum me con-
gregationem ad conterendum electos meos:
torcular calcauit Dominus virgini filiæ Ie-
hudah.
16 ע Propter hæc ploro, *ex* oculo meo, *ex* oculo Iere. 14.c.17
inquam meo deſcendit aqua: quia longè receſ- F
ſit à me conſolator recreans animam meam,
filij mei deſolati ſunt, quia præualuit inimicus.
17 פ Frangit ʒSiión manibus ſuis, non eſt con-
ſolator ei: præcepit Iehouáh contra Iaɣacób,
ut eſſent

ut eſſent in circuitu eius hoſtes eius, fuit Ieruϖſa
làim in abominationem inter eos.
18 צ Iuſtus eſt Iehouáh, quia ori eius rebellaui.
audite quæſo omnes populi, & videte dolo-
rem meum: virgines meæ, & iuuenes mei ab-
ierunt in captiuitatem.
G 19 ק Vocaui amicos meos, *at* ipſi deceperunt
me: Sacerdotes mei, & ſenes mei in vrbe con-
ſumpti ſunt quum quęrerent cibum ſibi vt re-
focillarent animam ſuam.
20 ר Vide Iehouáh quòd tribulatio *eſt* mihi, vi-
ſcera mea intumuerunt, inuerſum eſt cor meũ
in medio mei, quia rebellando rebellaui: fo-
ris orbauit gladius, domi tanquam mors *eſt*.
21 ש Audierunt quòd ingemiſco, nec eſt conſo
lator mihi: omnes inimici mei audito malo
meo gauiſi ſunt quòd tu *hoc* feciſti: adduxiſti
diem *quem* indixiſti, ſed erunt ſicut ego ſum.
22 ת Ingrediatur omne malum eorum coram
te, & fac illis quemadmodum feciſti mihi pro
pter omnes iniquitates meas: multa enim
ſunt ſuſpiria mea, & cor meum mœret.

CAPVT II.

1 א QVomodo obſcurauit in furore ſuo Do-
minus filiam ꜩSiión, proiecit è cælo in
terram decorem Iϖſraɣél, & non eſt recorda-
tus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui?
2 ב Perdidit Dominus, & non pepercit, omnia
tabernacula Iaɣacób deſtruxit in furore ſuo,
munitiones filiæ Iehudáh deiecit in terram,
polluit regnum & principes eius.
3 ג Concidit in ira furoris omne cornu Iϖſra-
ɣél, redire fecit retrorſum dexteram ſuam à fa
cie inimici, & accenſa eſt in Iaɣacób veluti
ignis flammæ conſumpſit in circuitu.
B 4 ד Tetendit arcum ſuum veluti inimicus, ſte-
tit dextera eius tanquam hoſtis, & occidit o-
mnia deſiderabilia oculi, in tabernaculo filiæ
ꜩSiión, effudit tanquam ignem indignatio-
nem ſuam.
5 ה Fuit Dominus veluti inimicus, perdidit
Iϖſraɣelem, perdidit omnia palatia eius, diſsi
pauit munitiones eius, & multiplicauit in fi-
lia Iehudáh planctum & luctum.
6 ו Et tranſtulit veluti hortũ tentorium ſuum,
ſubuertit congregationem ſuam: obliuiſci fe-
cit Iehouáh in ꜩSiión ſolennitatem & ſabba-
thum, & ſpreuit in ira furoris ſui Regem &
Sacerdotem.
C 7 ז Repulit Dominus altare ſuum, abomina-
tus eſt Sanctuarium ſuum: tradidit in manum
inimici muros palatiorum eius, vocem dede-
runt in domo Iehouæ, ſicut in die ſolénitatis.
8 ח Cogitauit Iehouáh vaſtare murum filiæ
ꜩSiión, extẽdit regulam, non retraxit manum
ſuam à perdendo, deſolauitque antemurale &
murum, pariter deſolata ſunt.
9 ט Demerſæ ſunt in terram portæ eius, per-
didit & contriuit vectes eius, Regem eius, &
principes eius in Gentibus: non eſt Lex, pro-
phetę quoque eius nón inuenerunt viſionem
à Iehouáh.
10 י Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ
ꜩSiión, impoſuerunt puluerem ſuper caput
ſuum, accinxerunt ſe ſaccis, demittunt in ter-
ram caput ſuum filiæ Ieruϖſaláim.
D 11 כ Defecerunt prę lachrymis oculi mei, intu-
muerunt viſcera mea, effuſum eſt in terram ie-
cur meum propter contritionem filiæ populi
mei, quum deficeret paruulus & lactens in pla
téis ciuitatis.
12 ל Matribus ſuis dixerunt, Vbi eſt triticum &
vinum? quum ſcilicet deficerent tanquam oc-
ciſus in platéis ciuitatis, quum effunderetur
anima eorum in ſinu matrum ſuarum.
13 מ Quid teſtificabor tibi, quídve aſsimilabo
tibi filia Ieruϖſaláim? quid æquabo tibi vt con
ſoler te, virgo filia ꜩSiión? magna eſt enim ve-
lut mare, contritio tua: quis medebitur tibi?
14 נ Prophetæ tui viderunt tibi vanum & in- E
ſulſum, & non aperuerunt iniquitatem tuam
vt conuerterent auerſionem tuam: viderunt
inquam tibi prophetias vanas & expulſio-
nes.
15 ס Complauſerunt ſuper te manibus omnes
tranſeuntes per viam, ſibilauerunt & moue-
runt caput ſuum ſuper filiam Ieruϖſaláim, *di-
centes*, Hæccine *eſt* vrbs quam dicebant perfe-
cti eſſe decoris, gaudium vniuerſæ terræ?
16 פ Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes ini-
mici tui, & ſibilauerunt, & frenduerunt den-
te: dixerunt, Perdamus: equidem hæc eſt
dies quam expectabamus, inuenimus, vi-
dimus.
17 ע Fecit Iehouáh quæ cogitauit, compleuit *Leuit. 26.k.*
ſermonem ſuum quem mandauerat à diebus 14
antiquis: deſtruxit, & non pepercit, lætifica- *Deut. 28.b.15*
uitque ſuper te inimicum, exaltauit cornu ho F
ſtium tuorum.
18 צ Clamauit cor eorum ad Dominum, O mu *Ierr. 14.c.17*
re filiæ ꜩSiión, deſcendere fac lachrymam ve- *Supr. 1.f.16*
luti torrentem per diem & noctem, ne des re-
quiem tibi, nec quieſcat pupilla oculi tui.
19 ק Surge, clama in nocte in principio vigilia-
rum, effunde ſicut aquam cor tuum ante con-
ſpectum Domini: leua ad eum manus tuas
propter animam paruulorũ tuorum deficien-
tium præ fame in capite omnium platearum.
20 ר Vide Iehouáh, & aſpice cuinam ſic feceris: G
num comedunt mulieres fructum ſuum, par-
uulos qui educantur? num occiditur in San-
ctuario Domini Sacerdos & Propheta?
21 ש Iacuerunt humi in platéis puer & ſenex,
virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt gla-
dio: interfeciſti in die furoris tui, iugulaſti,
non peperciſti.
22 ת Vocaſti tanquam ad diem ſolénem timo-
res meos de circuitu, nec fuit in die furoris Ie-
houæ euaſor & ſuperſtes: quos educaui & e-
uexi, inimicus meus conſumpſit.

CAPVT III.

26 Iugum Dei ferendum. 37 Proſpera & aduerſa à Deo.

1 א EGo ſum vir ille *qui* vidi afflictionẽ in vir-
ga indignationis eius.
2 א Me duxit, & deduxit in tenebras, & non in
lucem.
3 א Profectò contra me conuerſus eſt, vertit
manum ſuam *contra me* tota die.
4 ב Vetuſtam reddidit carnem meã & pellem
meam, confregit oſſa mea.
5 ב Ædificauit aduerſum me, & circundedit
felle & labore.
6 ב In tenebroſis *locis* manere fecit me, veluti
mortuos *in* ſeculum.
7 ג Circunſepiuit me, & non egrediar: aggra-
uauit compedem meum.

8 ג Cir

8 ג Etiam quando clamabam & vociferabar, occluſit *aures ad* orationem meam.
9 ג Circunſepſit vias meas exciſo lapide, ſemitas meas peruertit.
B 10 ד Vt vrſus inſidians fuit mihi, *ut* leo in latibulis.
11 ד Vias meas peruertit, & concidit me in fruſta, poſuit me deſolatam.
12 ד Tetendit arcum ſuum, & ſtatuit me tanquã ſcopum ſagittæ.
13 ה Ingredi fecit renes meos ſagittas ſuas.
14 ה Fui riſui omni populo meo, cãticum eorũ tota die.
15 ה Satiauit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio.
16 ו Et confregit lapillis dentes meos, operuit me puluere.
17 ו Et elongauit ſe à pace anima mea, oblitus ſum boni.
18 ו Dixi ergo, Periit fortitudo mea, & ſpes mea à Iehouáh:
C 19 ז Dum recordor afflictionis meę & planctus mei, abſynthii & fellis.
20 ז Recordando *enim* recordatur, & humiliatur in me anima mea.
21 ז Hoc reduco ad cor meum, idcirco ſpero.
22 ח Miſericordię Iehouę *ſunt* quòd non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſericordię eius.
23 ח Nouæ ſunt quolibet mane *miſericordiæ eius*, magna eſt fides tua.
24 ח Pars mea Iehouáh, dixit anima mea: propterea expectabo eum.
25 ט Bonus eſt Iehouáh expectantibus eũ, animæ quæ quæſierit eum.
26 ט Bonum eſt *quod* & expectet *homo*, & ſit ſilens in ſalute Iehouæ.
D 27 ט Bonum eſt viro quum portauerit iugum in adoleſcentia ſua.
28 י Manebit ſolitarius, & tacebit: quia portauit ſuper ſe *iugum*.
29 י Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.
30 י Dabit percutienti ſe maxillam, ſatiabitur probro:
31 כ Quia non deſeret in ſeculum Dominus.
32 כ Nam ſi dolore affecerit, & miſerebitur ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum.
33 כ Non enim affligit ex corde ſuo, nec dolore affecit filios viri,
34 ל Vt conterat ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ,
35 ל Vt declinare faciat iudicium viri corã vultu Altiſsimi:
E 36 ל Vt peruertat hominem in iudicio ſuo, Dominus non vidit.
37 מ Quis *igitur eſt* qui dixit, & fuit, & Dominus non præcepit?
Amos 3.b.6 38 מ *Aut ſi* ex ore altiſsimi non egrediétur mala & bona?
39 מ Cur *inquam* dolet homo viuens, vir ſuper peccato ſuo?
40 נ Scrutemur *potius* vias noſtras, ac inquiramus & reuertamur ad Iehouam.
41 נ Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum in cælos.
42 נ Nos præuaricati ſum*, & rebelles fuimus: *idcirco* tu non pepercisti.
43 ס Oppoſuiſti furorẽ, & perſequutus es nos: occidiſti, & non pepercisti.
44 ס Oppoſuiſti nubẽ tibi ne tranſiret oratio.
45 ס Abraſionem & abiectionem poſuiſti nos in medio populorum. F
46 פ Aperuerũt ſuper nos os ſuum omnes inimici noſtri.
47 פ Formido & laqueus fuit nobis, vaſtatio & contritio.
48 פ Riui aquarum deſcendunt ex oculo meo propter contritionem filiæ populi mei:
49 ע Oculus meus defluit, nec ceſſat, eo quòd non ſint intermiſsiones:
50 ע Donec aſpiciat & videat Iehouáh de cęlis.
51 ע Oculus meus dolore afficit animum meũ propter cunctas filias vrbis meæ.
52 צ Venando venati ſunt me veluti auem inimici mei immeritó.
53 צ Strinxerũt in carcere vitam meam, & proiecerunt lapidem contra me.
54 צ Inundauerunt aquæ ſuper caput meum: dixi, Exciſus ſum.
55 ק Inuocaui nomen tuum ô Iehouáh è carcere infimo.
56 ק Vocem meam audiſti, ne abſcondas aurẽ tuam, propter reſpirationem meam ad clamorem meum. G
57 ק Appropinquaſti die quo inuocaui te: dixiſti, Ne timeas.
58 ר Iudicaſti Domine iudicium animæ meæ, redemiſti vitam meam.
59 ר Vidiſti Iehouáh ô peruerſitatẽ meam, iudica iudicium meum.
60 ר Vidiſti omnem vltionem eorum, omnes cogitationes eorum contra me.
61 ש Audiſti opprobrium eorum ô Iehouáh, omnes cogitationes eorum aduerſum me:
62 ש Labia inſurgentium contra me, & meditationem eorum aduerſum me tota die.
63 ש Seſsionem eorum & ſurrectionem eorum aſpice, ego canticum eorum.
64 ת Redde eis retributionem Iehouáh, ſecũdum opus manuum ſuarum.
65 ת Da eis dolorem cordis, maledictionem tuam eis.
66 ת Perſequere in furore, & cõtere eos de ſub cælis Iehouæ.

CAPVT IIII.

1 א Quomodo obſcuratum eſt aurum, immutauit ſe aurum illud optimum, diſiecti ſunt lapides Sanctuarii in capite omniũ platearum?
2 ב Filij Siión pretioſi, æſtimati auro puro, quomodo reputati ſunt vt lagenæ teſtaceæ, opus manuum figuli?
3 ג Etiam ſerpentes educunt mammam, lactant catulos ſuos: filia *vero* populi mei crudelis veluti ſtruthiones in deſerto.
4 ד Adhæſit lingua lactentis palato eius præ ſiti: paruuli petierunt panem, qui frangeret non fuit eis.
5 ה Qui veſcebantur delicatis cibis, perierunt in plateis: qui alebantur in coccino, amplexati ſunt ſtercora.
6 ו Maior itaque *reputata* eſt iniquitas filiæ populi mei peccato quaſi Sedóm, quæ ſubuerſa eſt in momento, & non caſtrametata ſunt cõtra eam caſtra. *Gene.19.e.25*
7 ז Mundiores erant Nazaræi eius niue, niti- B

diores erant lacte,rubicundiores erant corpo-
re quàm gemmæ, ſapphirus *erat* exciſio eorũ.
8 ח At *nunc* obſcurior eſt nigredine forma eorũ,
non ſunt agniti in plateis: adhæret cutis eorũ
oſsibus eorum,aret tanquam lignum.
9 ט Fœliciores fuerũt interfecti gladio, inter-
fectis fame:quòd iſti fluxerũt perfoſsi propter
defectum fructuum agrorum
10 י Manus mulierum miſericordium coxerũt
natos ſuos,*qui* fuerunt eis in eſcam in contri-
tione filiæ populi mei.
11 כ Compleuit Iehouáh indignationẽ ſuam,
effudit furorem iræ ſuæ:& ſuccendit ignem in
צSijón,qui conſumpſit fundamenta eius.
12 ל Non credebant Reges terræ, vniuerſique
habitatores orbis, quòd ingrederetur hoſtis
& inimicus per portas Ieruשſaláim.
C 13 מ Propter peccata prophetarum eius,*&* ini-
quitates ſacerdotum eius qui effuderunt in
medio eius ſanguinem iuſtorum,
14 נ Vacillarunt *ut* cæci in plateis, polluti ſunt
ſanguine,vt non poſſent *accedentes* contingere
veſtimenta eorum.
15 ס Diſcedite,immũdus ſum, clamauerunt ad
eos:Recedite,recedite, ne tãgatis:quia inqui-
nati erant,etiam commoti:dixerunt in Gen-
tibus,Non vltrà inuolent.
16 פ Ira Iehouæ diuiſit eos, non vltrà aſpiciet
eos:quòd faciem Sacerdotum non ſint reueri-
ti,ſenum non ſunt miſerti.
17 ע Adhuc nobis *expectantibus* defecerunt oculi
noſtri ad auxilium noſtrum vanum, in expe-
ctatione noſtra *qua* expectauimus Gẽtem *quæ*
ſeruare non poteſt.
D 18 צ Venati ſunt greſſus noſtros ne incedere-
mus per plateas noſtras: appropinquauit finis
noſter,completi ſunt dies noſtri, venit enim
finis noſter.
19 ק Velociores fuerunt perſecutores noſtri
aquilis cæli:ſuper mõtes perſequuti ſunt nos,
in deſerto inſidiati ſunt nobis.
20 ר Spiritus narium noſtrarum Chriſtus Ieho
uæ captus eſt in foueis eorum:in cuius, dixi-
mus,vmbra viuemus inter Gentes.
21 ש Gaude & lætare filia אEdóm, quæ habitas
in terra עVץs:etiam ſuper te trãſibit calix,ine-
briaberis,& eris vomens.
22 ת Cõpleta eſt iniquitas tua,filia צSijón, non
addet vt tranſmigrare faciat te:*ſed* viſitabit ini-
quitatem tuam filia אEdóm, diſcooperiet pec
cata tua.

ORATIO IEREMIÆ.

CAPVT V.

1 RECordare Iehouáh quid acciderit nobis,
aſpice,& vide opprobrium noſtrum.
2 Hæreditas noſtra verſa eſt ad extraneos,do-
mus noſtræ ad alienigenas.
3 Pupilli fuimus abſque patre: matres noſtræ
ſunt veluti viduæ.
4 Aquam noſtram pecunia bibimus,ligna no
ſtra pretio venerunt.
5 Super collum noſtrum perſequutionẽ paſsi
ſum*:laborauimus,nõ dabatur requies nobis.
6 Ægypto dedimus manum,*&* Aſſyrio, vt ſa- B
turaremur pane.
7 Patres noſtri peccauerunt, & non ſunt, nos
pœnas iniquitatum eorum portauimus.
8 Serui dominati ſunt nobis, non fuit qui li-
beraret è manu eorum.
9 Cum diſcrimine vitæ noſtræ afferebamus
panem noſtrum propter gladium deſerti.
10 Pelles noſtræ tanquam clybanus denigratæ
ſunt propter exuſtiones famis.
11 Mulieres in צSijón afflixerunt, *&* virgines
in ciuitatibus Iehudáh.
12 Principes manu eorum ſuſpenſi fuerunt, fa-
cies ſenum non honorauerunt.
13 Iuuenes ad molendum tulerunt, & pueri in C
ligno corruerunt.
14 Senes de porta ceſſauerunt,iuuenes à canti-
co ſuo.
15 Ceſſauit gaudium cordis noſtri,verſus eſt in
luctum chorus noſter.
16 Cecidit corona capitis noſtri:væ nũc nobis,
quia peccauimus.
17 Propterea mœſtum fuit cor noſtrũ, propter
iſta obtenebrati ſunt oculi noſtri.
18 Propter montem צSijón,quòd deſolatus ſit,
ita ut vulpes ambulent in eo.
19 Tu Iehouáh in ſeculum permanebis,ſolium D
tuum in generatione & generatione.
20 Vtquid in perpetuum obliuiſcèris noſtri,
derelinques nos in longitudinem dierum?
21 Conuerte nos Iehouáh ad te, & conuerte-
mur:innoua dies noſtros ſicut ab initio.
22 Sed reprobando reprobaſti nos, iratus es
contra nos vehementiſsimé.

Prophetia Baruch.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Baruch tẽpore quo deuaſtata eſt Ieruſalem ſcripſit librũ, quẽ legit coram Rege Iechonia, & vniuerſo populo. 6 Mittũt Iudæi librũ cum pecunia in Ieruſalem ad reliquos fratres, vt pro ipſis orent.

1 IThi ſunt ſermo-
nes libri quẽ Ba-
ruch natus Neria
filio Maaſiæ filij
Sedeciæ nati ex
Aſodia Helciæ fi-
lio,ſcripſit Baby-
lone,
2 Anno quinto,
ſeptima die, eo
tẽpore quo Chal
dæi ceperunt Ieroſolymam, ignique ſuccen-
derunt.
3 Et legit Baruch ſermones huius libri,audiẽ-
te Iechonia Ioacimi Regis Iuda filio,omnique
populo, qui ad audiendum librum conue-
nerat,
4 Audientibus item proceribus, Regũmque
filiis atque ſenioribus, audiente denique o-
mni populo,ab infimo vſq; ad ſummum eorũ
omnium qui Babylone habitabant ad fluuiũ
Sud,
5 Qui plorabant ac ieiunabant, & preces ad-
hibebant coram Domino.
6 Conferebant autem pecuniam pro vt facul- B
tas vniuſcuiuſque patiebatur:

7 Quam

7 Quam miſerunt Ieroſolymam ad Ioacim ſa-
cerdotem filium Helciæ filij Salomi, & ad Sa-
cerdotes, omnémque populum qui inuentus
fuit cum eo Ieroſolymis:
8 (Quum is quidé vaſa domus Domini, quæ
ex templo exportata fuerant vaſa argentea,
quæ facienda curauerat Ioſiæ filius Rex Iudęę
Sedecias, in Iudæam reſtituéda recepiſſet de-
cima die menſis Siuan,)
9 Poſteaquam Nabuchodonoſor Rex Baby-
lonis Ieroſolymis abduxit Iechoniam, & Prin
cipes, ac poteſtes vinctos, populúmque, atque
eos Babylonem traduxit:
10 Et dixerunt, Ecce miſimus ad vos pecunias,
quibus holocauſta pro peccatis expiandis có-
paretis, & thus munúſque conficiatis, atque
ad aram Domini Dei noſtri offeratis:
11 Atq; oretis pro vita Nabuchodonoſor Regis
Babylonij, eiúſque filij Balthaſar, vt dies eorũ
in terra diuturnitate diebus cęli reſpondeant:
12 Et dabit Dominus nobis fortitudiné, ocu-
lóſque noſtros illuminabit, & viuemus ſub
vmbra Nabuchodonoſor Regis Babylonij, ac
ſub vmbra Balthaſar eius filij, & ſeruiemus
eis diebus multis, gratiámque apud ipſos có-
ſequemur.
13 Deinde pro nobiſipſis Dominum Deum no
ſtrum orate, propterea quòd Domino Deo no
ſtro peccauimus, necdum ad hunc vſque diem
auerſa eſt à nobis indignatio eius atque ira-
cundia.
14 Legetis præterea librum iſtum, quem ad
vos miſimus, diebus feſtis ſolennibúſque re-
citandum in æde Domini.
Suprà 2.b.6 15 Et dicetis, Domino Deo noſtro iuſtitia de-
betur: nobis verò vultus confuſio, qualis eſt
hodie in homine Iudæo, atque iis qui degunt
Ieroſolymis,
16 In Regibus noſtris, in Principibus, in Sacer-
dotibus, in Prophetis ac Patribus noſtris.
D 17 Quoniam peccauimus corá Domino, neq;
Dan.9.a.5 ei credidimus,
18 Nec vocem eius audiuimus, vt in iis præ-
ceptis, quæ coram nobis palámque dederat,
ambularemus.
19 Ab eo die quo Dominus eduxit Patres no-
ſtros è terra Ægypti, vſque ad hunc diem, re-
belles fuimus Domino Deo noſtro, eiúſque
vocem audire pro nihilo duximus.
Deut.28.b.15 20 Quamobrem impacta ſunt nobis mala &
maledictio quam Dominus per Moſen ſeruũ
ſuum propoſuerat, eo tempore quo Patres no
ſtros eduxit è terra Ægypti, vt terrá lacte mel-
léque fluentem nobis daret, quemadmodum
conſtat hodierno die.
21 Neq; enim audiuimus vocem Domini Dei
noſtri in iis omnibus quę ſunt dicta à Prophe-
tis quos ad nos miſit.
22 Sed quiſque cordis ſui praui cogitationem
ſequutus eſt, vt alienos coleremus deos, ma-
láque in oculis Domini Dei noſtri committe-
remus.

CAPVT II.

1 Propter peccata iuſtè ſe pati fatentur Iudæi. 21 Vult Dominus nos etiam principibus malis obtemperare. 31 Populum à Captiuitate ſe reuocaturum promittit Dominus, illíque teſtamentum nouum & æternum daturum.

1 QVapropter re comprobauit Dominus ſer
monem ſuum, quem aduerſum nos iu-
dicéſque noſtros qui iudicauerunt Iſrael, tum
aduerſum Reges ac principes noſtros, omnes
denique Iſraelitas ac Iudæos pronuntiauit:
2 Vt nobis magna importaret mala cuiuſmo-
di nulla in regione quæ ſit ſub cælo, vnquam
euenerunt, quemadmodum deſignata ſunt Ie
roſolymis, quæ planè reſponderunt iis quæ *Deut.28.f.53*
ſcripta fuerant in Lege Moſis,
3 Vt carnem filiorum ſuorum, & carnem filia-
rum ſuarum quidam ex noſtris hominibus co
mederent.
4 Pręterea dedit eos in manum, ſeruitutémq;
regnorum omnium vndique nobis contermi-
norum, ad opprobrij turpitudinem, atque de-
ſolationem in omnibus populis in circuitu
noſtro poſitis in quibus eos diſperſit Domi-
nus.
5 Atque *ita* depreſsi ſunt, ac non euecti: quo- B
niam peccauimus Domino Deo noſtro, eo
quòd vocem eius non audiuimus.
6 Domino Deo noſtro iuſtitia: nobis autem *Suprà 1.c.15*
vultus confuſio debetur, qualis apparet hoc
die.
7 Quæ in nos Dominus mala denuntiauit, ea
nobis euenerunt omnia.
8 Neque tamen faciem Domini deprecati ſu-
mus, vt à ſui quiſque cordis praui cogitationi-
bus recederet.
9 Et propterea euigilauit Dominus in hiſce
malis quæ induxit ſuper nos: quoniam iuſtus
eſt Dominus in omnibus ſuis operibus quorũ
nobis mandata dedit.
10 Neque vocem eius audiuimus, vt ambula-
remus in præceptis ipſius, quæ nobis ante
oculos propoſuit.
11 Et nunc Domine Deus Iſrael, qui populum *Dan.9.d.15*
tuum eduxiſti è terra Ægypti in manu valida,
in ſignis & prodigiis, magna cum potentia, ac C
brachio excelſo, noménque tibi, quale hodie
apparet, peperiſti:
12 Et nos quidem Domine Deus noſter pec-
cauimus & impiè egimus, atq; in tuis omni-
bus iudiciis ſcelerate verſati ſumus.
13 Sed tua à nobis auertatur indignatio, quo-
niam reliqui ſumus perpauci inter Gentes
ad quas tu nos diſperſiſti.
14 Exaudi Domine orationem atque depreca-
tionem noſtram, & propter te nos libera, gra-
tiámque nobis concilia apud eos qui nos è pa
tria abduxerunt:
15 Vt vniuerſa terra cognoſcat te Dominum
Deum eſſe noſtrum, noménque tuum fuiſſe
inuocatum ſuper Iſrael, ac ſuper genus eius.
16 Reſpice nos Domine ex æde Sanctuarii tui, *Deut.26.d.15*
atque ad nos attende, inclina aurem tuam, & *Eſa.63.d.15*
exaudi. D
17 Aperi oculos tuos Domine: quoniam non *Pſal.113.d.17*
mortui qui ſunt apud inferos, quorum viſce-
ribus ablatus eſt ſpiritus, gloriam laudémque
iuſtitiæ Domino tribuent:
18 Sed ſuper magnitudine *corporis* quę incurua
debilitatáq; incedit, animus mœſtus, & oculi
deficientes, animáque eſuriens gloriam & iu-
ſtitiam Domine tibi dabunt.
19 Neque enim rectè factis Patrum, Regúmq;
noſtrorum freti, Domine apud te ſupplices
miſerabiléſque preces noſtras effundimus:
20 Sed quoniam indignationem atque iram
tuam in nos immiſiſti, quemadmodum in

manu ſeruorum tuorum Prophetarũ loqu-
tus fueras,
21 Dicens, Sic ait Dominus, Inclinate humerũ
veſtrum, ac Regi Babylonio ſeruite: & ſe-
dem retinebitis in terra, quam Patribus veſtris
dedi.
Iere. 29. d. 17 22 Quòd ſi vocem Domini audire nolueritis vt
ſeruiatis Regi Babylonio, faciã vt ex vrbibus
Iuda atque Ieroſolymis
23 Vox lætitię & vox gaudii, vox ſponſi & ſpõ-
ſæ profligetur, terráque tota ſit ab habitatori-
bus planè deſerta.
24 Nos autem non audiuimus vocem tuam, vt
obſequium ſeruitiúmq; Regi Babylonio præ-
ſtaremus: itaque reipſa verba tua comproba-
ſti quę loquutus fueras per manum ſeruorum
tuorum Prophetarum: videlicet vt oſſa Regũ
Patrúmque noſtrorum ſuo ex loco tranſlata
aliò deportarentur:
F 25 En eadem ad ardorem Solis, glaciémque
noctis proiecta iacent: illique acerbiſsimis do
loribus, fame, gladio, atque exilio interie-
runt.
26 Domum autem tuam, in qua inuocatum eſt
nomen tuum, redegiſti eum in ſtatum quem
hæc dies oſtendit, propter prauitatem domus
Iſrael & domus Iuda.
27 Et tu Domine Deus noſter egiſti nobiſcum
ſecundum benignitatem tuam, ſummámque
miſericordiam,
Leui. 26. b. 14 Deut. 28. b. 15 28 Quemadmodum per Moſen ſeruum tuum
teſtatus es eo die quo Legem tuam iuſsiſti co-
ram filiis Iſrael perſcribere,
29 Dicens, Niſi vocem meam audieritis, hæc
tanta hominum multitudo, quæ quaſi exa-
men apum bombat, ad ſummam paucitatem
redigetur inter Gentes, ad quas ego vos di-
ſpergam:
30 Scio enim quòd me quidem non audient,
quoniam ſunt populus duræ ceruicis, ſed in
terra captiuitatis ſuæ ad cor ſuum reuerten-
tur:
G 31 Et *tum denique* cognoſcent quòd ego ſum Do-
minus Deus ipſorum: & dabo eis cor *ut intelli-
gant*, & aures vt audiant.
32 Et laudabunt me meíque nominis recorda-
buntur.
33 Atque illud ſuum contumax deponent dor-
ſum, improbáque facinora abiicient, quum in
memoriam reuocabunt viam Patrum ſuorum
qui coram Domino peccauerunt.
34 Et reducam eos in terram quam iureiuran-
do promiſi Patribus eorum Abraham, Iſaac, &
Iacob, vt ea potiantur: tum etiam eos multi-
plicabo, nec diminuentur.
35 Fœdúſque cum eis perpetuum conſtituam,
vt ſim eis in Deum, ipſique viciſsim ſint mihi
in populum: neque amplius populum Iſrael
è terra quam eis dedi, amouebo.

CAPVT III.

1 Pergit populus in oratione iã incepta, pro ſua liberatione. 9 Cõmendat populo prudentiam, oſtendens ob neglectũ eius, tanta mala illi obtigiſſe. 31 Solus Deus ſapientia adinuentor. 38 De Chriſto incarnato.

1 DOmine omnipotens Deus Iſrael, anima
in anguſtiis poſita, & ſpiritus angore
afflictus ad te clamat.
2 Audi Domine, & miſerere, quoniam tu mi-
ſericors es: miſerere inquam, quoniam pecca-
uimus aduerſum te.
3 Tu enim in æternum permanes, nos verò
perimus in perpetuum.
4 Domine omnipotẽs Deus Iſrael audi quæ-
ſo preces mortuorum Iſrael, filiorúmque qui
peccauerunt in te, nec vocem Domini Dei ſui
audiuerunt, propterea nobis hæc mala adhæ-
ſerunt.
5 Iniquitatẽs Patrum noſtrorum in memoriã
ne reuoces, ſed memor ſis manus tuæ, nomi-
níſque tui in hoc tempore:
6 Quoniam tu es Dominus Deus noſter, &
laudabimus te Domine.
7 Nam ideo timorem tui cordibus noſtris in-
iecisti, vt nomen inuocemus tuum, ac te in
exilio noſtro collaudemus, vt qui Patrum no-
ſtrorum qui coram te peccauerunt, omnem
iuſtitiam in memoriam & cogitationem no-
ſtram reduximus.
8 Ecce nos hodie in exilio noſtro, ſumus op-
probrio, execrationi, exactioníque obnoxii,
iuxta omnes iniquitates Patrum noſtrorum,
qui à Domino Deo noſtro defecerunt.
9 Audi Iſrael præcepta vitæ, atque ad pruden- B
tiam cognoſcendam aures præbete.
10 Quid eſt Iſraël quòd in terra inimicorum
degis?
11 In aliena terra inueteraſti, cum mortuis pol-
lutus es, atque inter eos numeratus qui de-
ſcendunt in infernum.
12 Fontem Sapientiæ reliquiſti.
13 Nam ſi viam Dei tenuiſſes, in pace vixiſſes
ſempiterna.
14 Diſce vbinam prudentia ſit, vbi fortitudo,
vbi ſit intelligentia? vt cognoſcas ſimul vbi lõ-
ginquitas vitæ, atque adeò vita ipſa & lux ocu
lorum, ac pax ſita ſit.
15 Quis inuenit ſedem eius, aut in illius theſau
ro quis vnquam introiuit?
16 Vbi ſunt Principes Gẽtium, & hi qui beſtiis
terræ dominantur?
17 Qui auibus cæli ad ludos iocóſque ſuos abũ
tuntur, qui recondunt theſauros argenti, atq;
auri quo homines maximè confidunt, nec vllũ
acquirendi finem faciunt.
18 Argenti enim pecuniæque fabricatores, qui
ea ſumma cura ſolicitudinéque parant, quæ
ne cogitatione quidem comprehẽdi poſſunt,
19 Iam euanuerunt, ad inferóſque deſcende-
runt, aliique in eorum locum ſucceſſerunt.
20 Iuuenes quidem hanc lucem aſpexerunt,
atque habitauerunt ſuper terram: viam verò
ſcientiæ non cognouerunt,
21 Neque intellexerunt ſemitas eius, nec filij
eorum eam ſunt amplexi, longè ab ea abfue-
runt.
22 Neque verò in terra Chanaan audita eſt, ne-
que in Theman viſa:
23 Nec etiãm filij Agar prudentiam in terra ex-
quirentes, nec Meran, Themánque negotia-
tores, nec fabularum interpretes, cæterique
prudentiæ conquiſitores viam ſapientiæ co-
gnouerunt, nec in memoria ſemitas eius ha-
buerunt.
24 O Iſrael quàm ampla eſt domus Dei, quàm
longè patens locus habitationis eius?
25 Locus magnus eſt & infinitus, excelſus atq;
immenſus.

26 Ibi fuerunt gigantes homines iam inde ab
initio nobiles, ingenti corporis magnitudine
præditi, reique bellicæ ſcientiſsimi:
27 Veruntamen Dominus eos non elegit, neq;
viam ſcientiæ eis dedit: itaque perierunt.
28 Quoniam prudentia caruerunt, ſua inquam
imprudentia perierunt.
29 Quis aſcendit in cælum, eámque adeptus
eſt, aut eam è nubibus deduxit?
D 30 Quis traiecit mare, atque eam inuenit, vt
inde eam potius quam aurum puriſsimũ ap-
portet?
31 Nullus eſt qui cognoſcat viam eius, nec qui
animo ſemitam illius comprehendat.
32 Cui nota ſunt omnia, is eã cognoſcit, ſuáque
intelligentia illam inuenit, qui terram ſtabi-
liuit in tempus ſempiternum, eámque iumẽ-
tis quadrupedibus impleuit.
33 Qui quum lucem emittit, ea progreditur:
quum reuocat eandem, cum tremore ei obſe-
quitur.
34 Stellæ verò ſuis in ſtationibus luxerunt, læ-
tatæque ſunt.
35 Simulatque ab eo ſunt vocatæ, dixerunt,
Præſto ſumus: ac cum lætitia ſuo luxerũt crea-
tori.
36 Hic eſt Deus noſter, neque eſt alius qui cum
ipſo comparetur.
37 Is inuenit omnem viam ſcientiæ, eámque
ſeruo ſuo Iacob, & Iſrael dilecto ſuo dedit.
38 Ea poſtea in terra viſa eſt, atque inter homi-
nes verſata.

CAPVT IIII.

1 Legem tenentium merces, & ſpernentium pœna. 5 Conſolatio populi captiui. 10 Querimonia Ieruſalem, & ſub eius typo Eccleſiæ. 20 Eiuſdem conſolatio ob futuram ciuium ſuorum liberationem, quibus & ſalutis ſpem addit.

1 HIc eſt liber præceptorum Dei, & Lex in
æternum duratura: quicunque eam ap-
prehendunt, vitam ingredientur: qui verò de-
reliquerint eandem, morientur.
2 Conuertere Iacob, & apprehende eam, atq;
ad ſplendorem in lumine eius ambula.
3 Gloriam tuam alteri ne dederis, nec cõmo-
da tua genti alienæ.
4 Beati ſumus ô Iſrael: quoniam quæ placent
Deo, fuerunt nobis declarata.
5 Bono animo eſto popule mi, monumentum
Iſrael.
6 Non eſtis venundati vt pereatis, ſed quoniã
Deum ad iracundiam prouocaſtis, idcirco in
poteſtatem hoſtium traditi eſtis.
B 7 Exacerbaſtis enim eum qui vos creauit, dæ-
moniis ſacrificantes, & non Deo.
8 Obliti eſtis eius qui vos genuit Dei æterni,
& Ieruſalẽ quæ vos nutriuit, dolore affeciſtis.
9 Vidit enim vindictam à Deo vobis importa-
tam, ac dixit, Audite finitimæ Sion, maximum
in me luctum Deus induxit.
10 Vidi enim captiuitatem filiorum meorum
ac filiarum, in quam Æternus eos coniecit.
11 Quos enim nutriui cum lætitia, eos cum fle-
tu luctúque dimiſi.
12 Nemo inſultet mihi viduæ, à multiſque de-
ſertæ: quoniam deſolata ſum propter peccata
filiorum meorum qui à Lege Dei deflexerunt.
C 13 Iudicia autem ipſius non cognouerunt, neq;
in viis mandatorum eius ambulauerunt, nec
inſtiterunt ſemitis iuſtitiæ eius.
14 Finitimæ Sion adeſte, ac memorate captiui
tatem filiorum ac filiarum mearum, in quam
Æternus eos induxit.
15 Adduxit enim in eos gentem è longinquo,
gentem impudentem ac barbaram:
16 Homines qui neque ſenes reueriti ſunt, neq;
puerorum miſerti, qui à vidua dilectos ipſius
abduxerunt, & deſolatam filiabus orbauerũt.
17 Ego autem quid opis vobis poſſum afferre?
18 Qui enim induxit in vos hæc mala, is vos è
manu inimicorum veſtrorum eripiet.
19 Ite filij, ite: nam ego ſola derelicta ſum. D
20 Exui autem veſtem pacis: ſaccum verò de-
precationis meæ indui, in his temporibus
meis ad Æternum clamatura.
21 Bono animo eſtote filij, ac clamores veſtros
ad Deum tollite, qui vos è dominatu, manuq;
inimicorum veſtrorum liberabit.
22 Ego enim iam à Deo ſempiterno ſalutem
veſtram ſperaui, lætitiáque mihi à Sancto alla-
ta eſt propter miſericordiam quæ ab æterno
Seruatore noſtro quamprimum vobis obue-
niet.
23 Nam vos quidem emiſi cum luctu ac fletu,
ſed Deus vos mihi cum gaudio & lætitia in
perpetuum reſtituet.
24 Vt enim vicinæ Sion modò viderunt capti- E
uitatem veſtram, ita breui videbunt ſalutem
veſtram à Deo allatam, quæ ſumma cum glo-
ria atque ſplendore ſempiterno vobis obue-
niet.
25 Filij, patienter ferte vindictam à Deo vobis
illatam: te quidem inimicus tuus eſt perſe-
quutus, ſed tu breui eius exitium videbis, atq;
impoſitus ceruici eius inſultabis.
26 Delicati mei per vias aſperas abierũt, quaſi
grex direptus ab inimicis ſublati ſunt.
27 Confidite filij, ad Deumque clamate: qui
enim vos in hanc fortunam conditionemque
adduxit, is veſtri quoq; memoriam ſuſcipiet.
28 Nam quemadmodum eò intentum habui- F
ſtis animum, vt à Deo declinaretis: ita ad eun-
dem conuerſi, decies tanto magis ipſum quæ-
rite.
29 Qui enim hæc mala vobis importauit, is
quoque lætitiam ſempiternam cum veſtra ſa-
lute coniunctam afferet.
30 Bono animo eſto Ieruſalem: is enim à quo
es nominata, conſolabitur te.
31 Miſeros homines qui te vexauerunt, quique
caſu tuo lætati ſunt.
32 Miſeras atq; infœlices ciuitates quibus filij
tui ſeruierunt: miſeram illam, quæ filios tuos
accepit.
33 Vt enim in ruina tua gauiſa eſt, & in caſu tuo
lætata: ſic in ſua ſolitudine mœrebit.
34 Atque exultantem eius frequentiam circũ- G
cidam, & in luctũ ipſius gloriationẽ conuertã.
35 Ignis enim à Deo æterno in eam ad multa
tempora immittetur, diúque à dæmoniis ha-
bitabitur.
36 Reſpice ad Orientem Ieruſalem, atq; aſpice Infrà 5. b. 6
lætitiam ab ipſo Deo tibi venientem.
37 Ecce filij tui quos dimiſeras, adueniunt ab
ortu vſque ad occaſum congregati, lætantes
verbo ſancti cum Dei gloria.

CAPVT V.

1 Inuitatur Ieruſalem ad lætitiam ob reditum ſui populi, & ſub illius typo, Eccleſia.

1 EXue veſtem luctus, atque afflictionis tuæ
ò Ieruſalem, & indue decorem glorię quã
Deus ſempiternam tibi tribuit.
2 Veſti te diploide iuſtitiæ tibi à Deo datæ,
capiti tuo impone mitram eius honoris quo
Deus æternus te ornare voluit.
3 Deus enim ſplendorem tuum omni nationi
quæ ſit ſub cælo, declarabit.
B 4 Nam nomen tibi ab eo tribuetur ſempiter-
num, Pax iuſtitiæ, pietatiſque gloria.
5 Excitare Ieruſalem, atque in excelſo conſi-
ſte loco, reſpice ad Orientem, ac vide filios
tuos collectos ab ortu ſolis vſque ad occaſum,
gaudentes in verbo Dei, memoriámque San-
C cti celebrantes.
Suprà 4.g.16 6 Egreſsi enim ſunt abs te pedib⁹ ducti ab ho-
ſtibus: Deus autẽ eos cum gloria dignitatéque
euectos, quaſi regios filios ad te reducet.
7 Conſtituit enim Deus mõtes, perennéſque
ſcopulos deiicere, ac valles complere in ęqua-
bilem planitiem, vt Iſrael tutum iter cum glo-
ria Dei habeat.
D 8 Syluæ etiam arboréſque odore ſuauiſsimo
fragrantes, ſuam Iſraeli vmbram præbebunt à
Deo iuſſæ.
9 Deducet enim Deus Iſraelem cum lętitia in
lumine gloriæ ſuæ, cum miſericordia, & ea iu-
ſtitia cuius ipſe author cognoſcatur.

CAPVT VI.

EXEMPLVM EPISTOLÆ QVAM
Ieremias miſit ad captiuos Babylonem à Rege
Babyloniorum abducendos, vt ipſis expone-
ret quæ à Deo mandata habuit.

1 PRopter peccata quæ in Deum cõmiſiſtis,
captiui Babylonem abducemini à Nabu-
chodonoſor Babyloniorum Rege.
2 Itaque Babylonem ingreſsi, eritis ibi multis
annis multóque tempore ad ſeptimam vſque
progeniem: poſtea verò inde cum pace vos e-
ducam.
Eſa.44.b.10 3 Hoc quidem tẽpore videbitis deos aureos,
argenteos, ac ligneos, qui in humeris portten-
tur, intentantes metum Gentibus.
4 Cauete igitur ne ſimilitudine vos ad exte-
rarum Gentium mores, ritúſque conformetis,
eorúmque deorum metu terreamini.
5 Quũ videbitis turbam antè & poſt eos ado-
rantem, mente potius ac cogitatione veſtra
dicite, Te Domine oportet adorare.
6 Nam angelus quidem meus vobiſcum eſt,
veſtrarum vindex animarum.
7 Lingua enim illorũ à fabro polita eſt, ipſáq;
idola auro argentóque obducta vana ſunt, lo-
quendi facultate deſtituta.
8 Et ſicut virgini ornamentum appetenti aurũ
ſumunt,
9 Coronáſque conficiunt, quas ſuorum deorũ
capiti imponunt. euenit autem aliquando, vt
ſacerdotes aurum à ſuis diis ablatum in vſus
ſuos conſumant,
10 Aut etiam meretricibus domeſticis imper-
tiant: ipſos rurſum deos argenteos, aureos, li-
gneóſque veſtimentis quaſi homines exor-
nant.
B 11 Hi autem ab ærugine & tinea ne vendicare
quidem ſe poſſunt:
12 Quãuis veſte purpurea eos induant, eorúm-
que faciem extergant propter puluerem qui
è domo copioſus ſuper eos excitatur.
13 Sceptrum etiam habet in manu vt quidam
regionis gubernator, qui tamen in ſe peccan-
tem non occidit.
14 Præterea pugionem geſtat in dextera atque
ſecurim, qui ſe a bello latronibúſque non eri-
piat. quibus ex rebus facilè intelligitur, illos
non eſſe deos,
15 Ne ergo timueritis eos: quemadmodũ enim
vas hominis comminutũ inutile efficitur, ita
iſtorum dii exiſtunt
16 In ædibus collocati, quorum oculi opplen-
tur obſiti puluere pedibus ingredientium ex-
citato.
17 Et ſicut cuipiam qui Regem læſit atria cir-
cunſepta claudi ſolent, aut ei qui ad ſuppliciũ
capitis ducendus eſt. ita ſacerdotes ædes eorũ
oſtiis, clauſtris ac vectibus muniũt, ne à latro-
nibus expolientur.
18 Lucernas eis accendunt, & quidem plures
quàm ſibi ipſis, quarum nullã videre poſſunt:
quippe qui inſtar trabis ſunt in domo.
19 Corda verò illorum aiunt elingi à ſerpen-
tibus qui è terra exiſtunt, à quibus cum veſti-
mentis ſuis exeduntur, nec ſentiunt.
20 Facies eorum nigreſcunt, fumo in ædibus
orto ofuſcatæ.
21 Supra corpus illorum & caput noctuæ atq;
hirundines, cæteræque aues volitant, eodém-
que aditum etiam feles habent.
22 Vnde cognoſcetis non eſſe deos: ne ergò
illos timueritis.
23 Neque verò auro, quo ad ſpeciẽ ornatúmq; C
ſunt veſtiti, vnquam fulgebunt, niſi quis ſitum
abſterſerit: neque enim tum quum conflaren-
tur, vllum ſenſum habebant.
24 Ea omni pretio empta ſunt, quibus nullus Eſa.46.b.7
ineſt ſpiritus.
25 Pedibus deſtituti portantur humeris *homi-
num*, ſuam ipſorum ignominiam hominibus
oſtentantes: cultores etiam illorum pudore
afficiuntur.
26 Ne ſi fortè aliquod eorum ceciderit, reſur-
gere non queat: aut ſi rectum fuerit, ſeipſum
commouere: aut ſi inclinatum, ſeipſum eri-
gere non poſsit: planè tanquam mortuis do-
naria eis apponuntur.
27 Sacrificiis autem illorum venditis ſacerdo-
tes abutuntur, eodemque modo mulieres ab
iiſdem in penum recondentes atque aſſeruan
tes, nihil inde inopi infirmóque impertiunt.
28 Sacrificia denique illorum menſtruata mu-
lier & puerpera contingunt. quamobrem quũ
ex his intellexeritis non eſſe deos, non eſt cur
illos timeatis.
29 Nam vnde vocentur dij? an quia mulieres
ad deos aureos, argenteos, & ligneos donaria
deponunt?
30 Sacerdotes autem tunicas ſciſſas habentes,
& caput barbámque raſam in ędibus ipſorum
ſedeant, quorum capita detecta nudáq; ſunt?
31 Coram autem diis ſuis, quaſi hi qui in con-
uiuio epulóque lamentantur funebri, vocife-
rantes rugiunt?
32 Veſtimenta eorum auferunt ſacerdotes, & D
vxores ſuas inde liberóſque veſtiunt.
33 Neque verò ſiquid mali ab aliquo eis infer-
tur, aut aliquid boni confertur, poſſunt repen-
dere,

dere, nec Regem conſtituere, aut eum regno
abdicare.
34 Neque item diuitias cuiquam, aut æs etiam
dare poſſunt. Quòd ſi quis votum eis nuncu-
parit, nec reddiderit, illud quidem nunquam
requirent.
35 Periculo mortis hominem nunquam libe-
rabunt, neque imbecillum à potentiore eri-
pient.
36 Homini cæco viſum non reſtituent, nec in
neceſsitate conſtituto opem ferent.
37 Viduę non miſerebuntur, nec in pupillum,
vllum beneficium conferent.
38 Lapidibus erutis è monte ſimilia ſunt iſta
lignea, aurata, argentatáque idola: qui verò ea
colunt, pudore afficientur.
39 Quomodo igitur illi aut habendi ſunt dij,
aut appellandi?
40 Quum ipſi quoque Chaldæi dedecus illis
concilient, qui ſi viderint mutum loquendi
facultate deſtitutum, adhibito Belo, vt loqua
tur, poſtulant,
41 Quaſi ille vllum ſenſum habeat: atque hæc
quum ipſi animaduertant, non tamē poſſunt
miſſa facere, vt qui ſenſu quoque ipſi careant.
42 Iam mulieres funiculis accinctę ad vias ſe-
dent furfures adolentes.
43 Ac quum quæpiam ipſa ab aliquo præter-
eunte ad ſtupri conſuetudinem adducta attra
ctáque fuerit, alteri exprobrat quòd nō digna,
E ſicut ipſa, habita ſit, nec funiculus eius fuerit
diruptus.
44 Omnia autem quæ fiunt in illis, falſa ſunt:
quomodo igitur exiſtimandum aut dicendū,
illos eſſe deos?
45 A fabris autem atq; aurificibus effecta ſunt,
neque aliud eſſe poſſunt quàm quod artifices
ea eſſe voluerunt.
46 Ipſique illorum effectores vitam minimè
diuturnam obtinebunt. quomodo igitur ea
quæ ab illis ſunt effecta, dij eſſe poſſunt?
47 Etenim mendaciū poſteris opprobriúmq;
reliquerunt.
48 Nam ſimulátque bellum, maláque aliqua
fuerint illata, conſultant ſacerdotes apud ſe,
vbinam cum idolis ſuis abdantur.
49 Quid eſt igitur cur non exiſtimemus eos
nullo modo eſſe deos, qui neque in bello, nec
in malis cæteris tueri ſe ac cōſeruare poſſunt?
50 Nā lignea quum ſint, & auro argentóq; ob-
ducta, ea falſa eſſe poſthac facilè intelligetur.
Omnibus Gētibus ac Regibus notum erit nō
eſſe deos, ſed opera manibus hominū effecta,
nec vllum Dei opus in his eſſe.
51 Quare igitur cognoſcentur quòd non ſunt
dij.
52 Neque enim Regem regioni alicui præfi-
cient, nec hominibus pluuiam dabunt,
53 Nec iudicium inter eos cōſtituent, nec quū
ſint imbecilles, iniuriam propulſabunt: ſunt
enim quaſi corniculæ inter cælum & terram
pendentes.
54 Etenim quum ignis in domum deorum li- F
gneorum, auratorum, aut argentatorum illa-
tus fuerit, ſacerdotes quidem fugient, atq; in-
cendium euadent, ipſi verò in medio quaſi tra
bes conflagrabunt.
55 Nec verò Regi aut hoſtibus vnquā reſiſtent:
quomodo igitur exiſtimandi, aut recipiendi
quaſi ſint dij?
56 Nec fures quidem & latrones effugere ſalui
poterunt dij lignei, & auro argentóque indu-
cti; quum illi iſtis potentiores,
57 Aurum, argentum, veſtitúmque quo ſunt
amicti, ablatum habentes ſecum abeant, nec
iſti ſibiipſi opem ferant.
58 Potior itaque eſt Rex ſuam declarans forti-
tudinem, aut vas in domo vtile quod domino
ſit vſui, quàm falſi fictique dij: potior domus
ianua, quæ in ea ſunt cuſtodiens, aut columna
lignea regiarum, quàm dij falſi.
59 Nam ſol quidem & luna, reliquáque ſyde-
ra quum ſint luminoſa & ſplendida, & quæ
ad vſus neceſſarios emittuntur, facilè obe-
diunt.
60 Similiter & fulgur, quum *emiſſum* emicarit,
conſpicuum eſt & aſpectabile: eodémque mo
do ventus qui omnem perflat regionem.
61 Et nubes totum orbem permeare iuſſæ, i-
pſum mandatum obeunt atq; perficiunt.
62 Ignis etiam ad conſumendos montes, ſyl-
uáſque deſuper emiſſus, facit quod mādatum
eſt: hæc verò nullam neq; formam, nec vim ha
bent, vt illis ſimilia videantur. G
63 Ex quo dij nec habendi ſunt, neq; appellan
di, quum nec iudicium exercere poſsint, nec
vllum in homines beneficium conferre.
64 Itaque ne metuatis ipſos quum cognoueri-
tis non eſſe deos.
65 Nec enim Regibus vnquam aut benedicēt,
aut maledicent.
66 Neque in Gentibus ſigna dabunt, neque in
cælo: neque vt ſol lucebunt, neque vt luna il-
luminabunt.
67 Beſtiæ illis ſunt præſtantiores, quæ ſub te-
ctum poſſunt confugere, ac ſibiipſæ prodeſſe.
68 Manifeſtum eſt igitur nobis, eos nullo mo-
do eſſe deos, quare ipſos ne timueritis.
69 Nā quod eſt in cucumerario terriculamen-
tum nihil defendens, hoc ſunt iſtorum lignei,
inaurati atq; inargentati dij.
70 Inſtar ſpinæ hortenſis, cui quæuis auicula
inſidet. denique cadaueri in tenebris proiecto
ſimiles ſunt dij eorum lignei, aurati & argen-
tati.
71 A purpura autem & ſplendore ſuper illos
marceſcente cognoſcetis non eſſe deos, ipſi
etiam poſtremò exedentur, omnique regioni
opprobrium afferent.
72 Præſtat igitur homo iuſtus qui caret ſimu-
lachris: longiſsimè enim ab ignominia & de-
decore aberit.

Prophetia Ezechielis, Hebraicè יחזקאל

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Quo tempore prophetauerit Ezechiel, & quo loco.* 3 *Ezechielis grauo, & officium.* 15 *Viſio rotarum.* 26 *Viſio throni & imaginis ſuper thronum.*

1 ET fuit, Triceſimo
anno, quarto *men*
ſe, quinta die mé-
ſis (ego autem erá
in medio tranſmi
grationis iuxta
fluuiũ Chebár,)
aperti ſunt cæli,
& vidi viſiones
Dei:
2 Quinta *inquam*
menſis (ipſe eſt annus quintus tranſmigratio-
nis Regis Ioiachin)
3 Factum eſt verbum Iehouæ ad Ienhezckél fi-
lium Buzi Sacerdotẽ in terra Chaſdim, iux-
ta flumen Chebár: & fuit ſuper eum ibi manus
Iehouæ.
B 4 Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab
Aquilone, nubes magna, & ignis *in medio nubis*
inuoluens ſe, & ſplendor erat ei per circuitũ,
& de medio eius *apparebat* veluti aſpectus ele-
ctri, de medio *inquam* ignis.
5 Et de medio eius *apparuit* ſimilitudo quatuor
animalium: & hic aſpectus eorum, ſimilitudo
hominis erat eis.
6 Et quatuor facies erant vni: & quatuor alæ
vnicuique.
7 Et pedes eorum pes rectus, & planta pedis
eorum veluti planta pedis vituli: & ſcintillan-
tes tanquam aſpectus æris politi.
8 Porrò manus hominis ſub alis eorũ in qua-
tuor partibus eorum: facies autem eorum, &
alæ eorum in quatuor ipſis.
C 9 Iuncta erant vnum ad alterum alis ſuis: non
conuertebantur quando ambulabant, vnum-
quodque contra faciem ſuam gradiebatur.
10 Similitudo autem facierum eorum *hæc erat*,
facies hominis & facies leonis ad dexteram
ipſis quatuor: facies autẽ bouis *erat* à ſiniſtra i-
pſis quatuor, & *erat* facies aquilę quatuor ipſis.
11 Et *hæ* facies eorum: alæ autem eorum exten-
tæ deſuper: vnicuique duæ *alæ* iunctæ erant
vnaquæque *alteri*, duæ autem tegebant corpo-
ra eorum.
12 Et vnũquodque contra faciem ſuam ambu-
labat: quocunque erat ſpiritus vt ambularent,
ambulabant: non conuertebantur quum am-
bularent.
D 13 Et ſimilitudo animalium aſpectus eorum,
veluti prunarum ignis ardentium, tanquam
aſpectus lampadarũ: ipſe *ignis* diſcurrebat inter
animalia, & ſplendor *erat* ipſi igni, & de igne
egrediebatur fulgur.
14 Et animalia currebant, & redibant ſecundũ
aſpectum fulguris.
15 Et quum vidiſſem animalia, & ecce rota vna
in terra iuxta animalia cum quatuor faciebus
ſuis.
16 Aſpectus rotarum, & opus earum tanquam
aſpectus lapidis tharſiſ: & ſimilitudo vna
quatuor ipſis: aſpectus earum & opus earum
ac ſi eſſet rota in medio rotæ.
17 Ad quatuor latera ſua, dum irent ipſa, ibant:
non conuertebantur quando ambulabant.
18 Et canti erát eis, & altitudo erat eis, & pauor E
erat propter eas: & dorſa earum plena erant
oculis per circuitum, quatuor ipſis.
19 Quúmque ambularent animalia, ambula-
bant rotæ iuxta ea: & quum eleuabant ſe ani-
malia à terra, eleuabant ſe rotæ.
20 Quocunque erat ſpiritus vt irent, ibant, &
illuc ſpiritus *rotarum erat* vt irent: & rotæ eleua-
bant ſe eregionè eorum: ſpiritus enim anima-
lis erat in rotis.
21 Quum ambularent ipſa, ibant *rotæ*: & quum
ſtabant ipſa, ſtabant: & quum eleuabant ſe à
terra, eleuabát ſe rotæ eregionè ipſorum: quia
ſpiritus animalis *erat* in rotis.
22 Et ſimilitudo ſuper capita *uniuſcuiuſque* ani- F
malis erat firmamenti, tanquam aſpectus cry-
ſtalli terribilis, expanſa ſuper capita eorum ſu
perné.
23 Sub firmamento autem alæ eorum *erant* re-
ctæ, altera alteri vnicuique duæ, quibus tege-
bant ſe, vnicuique inquam duæ *erant quibus te-*
gebant corpora ſua.
24 Et audiui ſonum alarum ipſorum tanquam
ſonum aquarum multarum, & tanquam vocẽ
Omnipotentis quando ambulabant, vocem
inquam loquelæ tanquam vocem caſtrorum:
quando ſtabant, remittebant alas ſuas.
25 Et facta eſt vox è firmamẽto quod erat ſuper
caput eorum, quando ſtabant illa, & remitte-
bant alas ſuas.
26 Et ſuper firmamentum quod erat ſuper ca- G
put eorum, erat tanquã aſpectus lapidis ſap-
phiri ſimilitudo throni: & ſuper ſimilitudinẽ
throni erat ſimilitudo tanquam aſpectus ho-
minis ſuper eum ſuperné.
27 Et vidi tanquam ſpeciem electri, tanquam
aſpectum ignis intra ipſam per circuitum ab
aſpectu lumborum eius, & ſuprà: & ab aſpectu
lumborum eius, & infrà vidi tanquam ſpeciẽ
ignis, & ſplendor *erat* ei per circuitum.
28 Velut aſpectus arcus qui fit in nube in die
pluuię, ſic erat aſpect⁹ ſplendoris per circuitũ.

CAPVT II.

1 *Mittitur Propheta ad Iſraelitas, & oſtenditur viſus viſionis.*

1 HÆc *erat* viſio ſimilitudinis gloriæ Ieho-
uæ: & vidi, & cecidi ſuper faciem meam,
& audiui vocem loquentis, Et dixit ad me, Fili
hominis, ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecũ.
2 Et ingreſſus eſt in me Spiritus, poſtquam lo-
quutus eſt mihi, ſtatuítque me ſuper pedes
meos: & audiui loquentem ad me,
3 Dixitque ad me, Fili hominis, mitto ego te
ad filios Iſraël, ad gentes rebelles quæ re- B
bellauerunt contra me, ipſi & Patres eorum
præuaricati ſunt in me vſq; ad hũc ipſum diẽ.
4 Et filij duri facie, & duri corde ſunt, *ad quos*
ego mitto te: dicéſque ad eos, Sic dixit Do-
minus

minus Iehouáh:
5 Et ipſi ſi audierint,& ſi ceſſauerint: quia do-
mus rebellis ſunt: & ſciēt quòd Propheta fue-
rit in medio eorum.
G 6 Et tu fili hominis, ne timeas ab eis, & à ver-
bis eorū ne metuas: quoniam rebelles & ſpi-
næ tecum *ſunt*,& cum tribulis tu habitas:à ver-
bis *inquam* eorum ne timeas, & à facie eorū ne
formides: quia domus rebellis ſunt.
7 Loquerísque verba mea ad eos, ſi audiāt, &
ſi ceſſent: quoniam rebelles ſunt.
8 Tu autem fili hominis,audi quę ego loquor
D ad te: Ne ſis rebellis ſicut eſt domus rebellis:
aperi os tuum,& comede quæ ego do tibi.
9 Et vidi, & ecce manus miſſa eſt ad me,& ec-
ce in ea erat volumen libri.
10 Et expandit illud coram me,& ecce erat ſcri
ptum antè & retrò,& ſcripta erāt in eo lamen-
tationes,gemitus, & veh.

CAPVT III.

1 *Propheta paſtus verbo Dei, & conſtantia Spiritus accepta, ad Iſraëlem in transmigrationem mittitur.*

1 DIxit autem ad me, Fili hominis, quic-
quid inueneris comede:comede *inquam*
volumen iſtud, & vade, loquere ad domum
Iωſraël.
2 Aperui igitur os meum, & comedere fecit
me volumen illud.
3 Dixítq; ad me, Fili hominis, ventrem tuum
comedere fac, & viſcera tua imple volumine
iſto quod do tibi.& comedi illud,& fuit in ore
meo ſicuti mel præ dulcedine.
4 Et dixit ad me,Fili hominis,vade, ingrede-
ad domum Iωſraël, & loquere in verbo meo
ad eos.
5 Non enim ad populum profundi labij &
grauis linguæ mitteris, *ſed* ad domum Iωſ-
raël:
6 Non *inquam* ad populos multos profundi la-
B bij & grauis linguæ, quorum non intelligas
verba: profectò ſi ad eos mitterem te, ipſi au-
dirent te.
7 Domus autē Iωſraël nolunt audire te,quia
nolunt audire me: vniuerſa enim domus Iωſ-
raël dura fronte,& duro corde eſt.
8 Ecce dedi faciem tuam fortem contra facies
eorum, & frontem tuam fortem contra fron-
tem eorum.
9 Vt adamantem fortiorem ſilice dedi fron-
tem tuam: ne *igitur* timeas eos, neque metuas
à facie eorum: quia domus rebellis eſt.
C 10 Et dixit ad me, Fili hominis, omnia verba
mea quæ loquar ad te excipe in cor tuum, &
auribus tuis audi.
11 Et vade,ingredere ad tranſmigrationem,ad
filios *ſcilicet* populi tui, & loquere ad eos, &
dic eis, Sic dixit Dominus Deus, ſi audierint,
& ſi ceſſauerint.
12 Et ſuſtulit me ſpiritus,& audiui poſt me vo-
cem commotionis magnę, *dicentem*, Benedicta
gloria Iehouæ *diſcedentis* de loco ſuo.
13 Et vocem alarū animalium mutuò ſeſe con-
tingentium, & vocem rotarum contra ea, &
vocem commotionis magnæ.
14 Et ſpiritus ſuſtulit me, & aſſumpſit me, &
D abij amarus in ira ſpiritus mei,& manus Ieho
uæ ſuper me fortis.
15 Veni itaque ad tranſmigrationem Thel-a-
bib, habitantes iuxta flumen Chebár, & ſedi,
ipſis ſedentibus ibi, ſedi inquam ibi ſeptem
diebus, admirans in medio eorum.
16 Et fuit,in fine ſeptem dierum factum eſt ver
bum Iehouæ ad me,dicendo,
17 Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Infrà 33.b.7
Iωſraël: audies igitur de ore meo verbum,&
admonebis eos nomine meo.
18 Quum dixero ego impio,Moriendo morie-
ris:& non admonueris eum,nec loquutus fue- E
ris vt caueat impius, *ut recedat* à via ſua impia,
vt viuat: ipſe impius in iniquitate ſua morie-
tur: ſanguinem autem eius de manu tua re-
quiram.
19 Quod ſi admonueris impium,& non fuerit
conuerſus ab impietate ſua,& à via ſua impia:
ipſe in iniquitate ſua morietur, ſed tu animā
tuam liberaſti.
20 Et quum auerſus fuerit iuſtus à iuſtitia
ſua, & fecerit iniquitatem, dabo offendicu-
lum coram eo:ipſe morietur,quia non admo-
nuiſti eum: in peccato ſuo morietur, nec me-
morabuntur iuſtitiæ eius quas fecit: ſangui-
nem verò eius de manu tua requiram.
21 Quòd ſi admonueris illum iuſtum vt non F
peccet iuſtus, & non peccauerit: viuendo vi-
uet, quia admonitus eſt, & tu animam tuam
liberaſti.
22 Fuit autem ſuper me ibi manus Iehouæ, &
dixit ad me, Surge, egredere in campum, &
ibi loquar tecum.
23 Surrexi igitur & egreſſus ſum in campum:
& ecce ibi gloria Iehouæ ſtabat ſimilis gloriæ Suprà 1.d.8
quam videram iuxta fluuium Chebár:& ceci-
di in faciem meam.
24 Tunc ingreſſus eſt in me ſpiritus, & ſtatuit
me ſuper pedes meos, & alloquutus eſt me,
dixítq; ad me, ingredere & include te in me- G
dio domus tuæ.
25 Tu autem fili hominis, ecce ponent ſuper
te funes, & ligabunt te eis, & non egredieris
in medium eorum.
26 Et linguam tuam adhærere faciam palato
tuo, erísque mutus,& non eris eis vt vir obiur
gans:quia domus rebellis ſunt.
27 Quando autem loquutus fuero tecum, ape
riam os tuum,& dices ad eos,Sic dixit Domi-
nus Iehouáh, Qui audit audiat, & qui ceſſat
ceſſet:quia domus rebellis ſunt.

CAPVT IIII.

1 *Vrbis Ieruſalem obſidio ſignificatur.* 9 *Prædicitur fames futura in captiuitate.*

1 ET tu fili hominis, ſume tibi laterem, &
pone eum coram te, & deſcribe ſuper
eum ciuitatem Ieruωſaláim.
2 Pone deinde aduerſum eam obſidionem,&
ædifica contra eam munitionem,& funde cō-
tra eam aggerem: pone item contra eam ca-
ſtra: & pone aduerſus eam arietes in circui-
tu.
3 Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pone
eam in parietem ferreum inter te & ciuitatē:
& obfirmabis faciem tuam contra eam,& erit
in obſidionem,& obſidebis eam:ſignū eſt do-
mui Iωſraël.
4 Et tu dormi ſuper latus tuum ſiniſtrum, &
pone iniquitatē domus Iωſraël ſuper illud:
iuxta numerū dierum quibus dormies ſuper
illud,

illud,portabis iniquitatem eorum.
5 Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorũ
iuxta numerum dierum, trecentos & nona-
ginta dies,& portabis iniquitatem domus I-
wſraël.
B 6 Et expletis his dormies ſuper latus tuum
Num.14.f.34 dextrum ſecundò, & portabis iniquitatem
domus Iehudáh quadraginta diebus: diē pro
anno,diem *inquam* pro anno dedi illud tibi.
7 Et ad obſidionem Ieruwſaláim obfirmabis
faciem tuam,& brachium tuũ erit diſcooper-
tum,& prophetabis aduerſus eam.
8 Et ecce poſui ſuper te funes,& non vertes te
à latere tuo *uno*, in latus tuum *alterum*, donec
compleueris dies obſidionum tuarum.
9 Et tu cape tibi triticum,& hordeum, & fa-
C bas,& lentes,& milium,& viciam: & pone ea
in vaſe vno,& fac ex eis tibi panem: iuxta nu-
merum dierum quibus dormies ſuper latus
tuum, *id eſt* trecentis & nonaginta diebus co-
medes illum.
10 Cibus autem tuus quo veſcêris, *erit* in pon-
dere,viginti ſiclorum in diem:à tempore vſq;
ad tempus comedes illum.
11 Et aquam in menſura bibes, ſextam *partem*
hin:à tempore vſque ad tempus bibes *illa*.
12 Et *tanquam* panem ſubcinericium hordeaceũ
comedes illum,& ſtercoribus excrementi hu-
mani coques illum in oculis eorum.
13 Et dixit Iehouáh,Sic comedent filij Iwſraël
panem ſuum pollutum inter Gentes ad quas
eiiciam eos.
D 14 Et dixi,Aháh Domine Iehouáh,ecce anima
mea non eſt polluta,& morticinum, & raptũ
non comedi ab adoleſcẽtia mea vſque ad hoc
tempus,nec eſt ingreſſa os meum caro *rei* im-
mundæ.
15 Et dixit ad me,Vide,dedi tibi ſtercora boum
pro ſtercoribus humanis, & facies panem tuũ
cum eis.
Infrà 5.d.17, & 14.d.13 16 Dixítque ad me,Fili hominis,ecce contero
baculum panis in Ieruwſaláim, & comedent
panem in pondere, & pauore: & aquam in
menſura & ſtupore bibent.
17 Vt careant pane & aqua:& obſtupeſcãt alter
ad alterum, & deficiant propter iniquitatem
ſuam.

CAPVT V.

1 *Aenigma pilorum quo ſignificatur vaſtatio populi.* 4 *Cauſa iræ Dei in populum ſuum.* 12 *Aenigma pilorũ ediſſerit Dominus.*

1 ET tu fili hominis,tolle tibi gladium acu-
tum, nouaculam *ſcilicet* tonſoriam,hanc
cape tibi,& tranſire fac ſuper caput tuum, &
barbam tuam:cape item tibi ſtateram ponde-
ris,& diuide eos.
2 Tertiam partem igni combure in medio ci-
uitatis iuxta adimpletionem dierum obſidio-
nis:deinde aſſume tertiam partem, & percute
eam gladio in circuitu eius: & tertiam partem
diſperge in ventum, & gladium euaginabo
poſt eos.
3 Et ſume inde paucos numero, & liga eos in
oris *ueſtimenti* tui.
4 Et ex eis rurſum tolle,& proiice eos in me-
dium ignis,combuŕeque eos igni:ex eo egre-
dietur ignis in omnem domum Iwſraël.
5 Sic dixit Dominus Iehouáh,Iſta eſt Ieruwſa-
láim,in medio Gentium poſui eam, & in cir-
cuitu eius terras.
6 Et mutauit iudicia mea in impietatem præ B
Gentibus,& ſtatuta mea præ terris quæ ſunt
in circuitu eius:quia iudicia mea ſpreuerunt,
& præcepta mea,nec ambulauerunt in eis.
7 Idcirco ſic dixit Dominus Iehouáh,Eo quòd
multitudo veſtra *fuit* præ Gentibus quæ in cir-
cuitu veſtro ſunt,in præceptis meis non am-
bulaſtis,neque iudicia mea feciſtis,quin iuxta
iudicia Gentium quæ in circuitu veſtro ſunt
non feciſtis:
8 Ideo ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego
ad te,etiam ego,& faciam in medio tui iudi-
cia in oculis Gentium.
9 Et faciam in te quod non feci, neque factu-
rus ſum ſimile vltra,propter omnes abomina-
tiones tuas.
10 Siquidem patres comedent filios in medio
tui,& filij comedent patres ſuos,faciámque in
te iudicia,& ventilabo omne reſiduum tuum
in omne latus.
11 Idcirco viuo ego,dixit Dominus Iehouáh,Si C
non propterea quòd Sanctuarium meum vio-
laſti omnibus contaminationibus tuis, & cũ-
ctis abominationibus tuis: & etiam confrin-
gam, & non parcet oculus meus, nec etiam
ego miſerebor.
12 Nam tertia pars tui peſte morietur, & famē
conſumetur in medio tui:& tertia pars gladio
cadet in circuitu tuo:& tertiam partem in o-
mnem ventum diſpergam, & gladium euagi-
nabo poſt eos.
13 Et ceſſabit furor meus, & quieſcere faciam
indignationem meam in eis, & conſolationē
accipiam: ſciẽtq; quòd ego Iehouáh loquu-
tus ſim in zelo meo,quum impleuero indigna
tionem meam in eis.
14 Et dabo te in deſertum, & in opprobrium
in Gentibus quę ſunt in circuitu tuo,in oculis
omnis tranſeuntis.
15 Et eris opprobrium & contemptus, diſci- D
plina,& ſtupor Gentibus quæ in circuitu tuo
ſunt,quum fecero in te iudicia in furore,& ira
& increpationibus iræ:ego Iehouáh loquutus
ſum.
16 Quando miſero ſagittas famis malas in eos,
quæ erunt in deſtructionem, quas immittam
vt perdam vos, & famem congregabo ſuper
vos,& conteram in vobis baculum panis.
17 Et mittã ſuper vos famem, & beſtias malas Suprà 5.c.17
quæ orbabunt te:& peſtilentia, & ſanguis trã- Infrà 14.d.18
ſibit per te,atque gladium inducam ſuper te:
ego Iehouáh loquutus ſum.

CAPVT VI.

1 *Propter peccatũ idololatriæ, populũ percutiendũ prædicit.* 8 *Pœnitentiam reliquiarum populi prophetat,& liberationē.* 11 *Obſtinatorum interitum prædicitur.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, pone faciem tuam ad Infrà 36.a.1
montes Iwſraël,& propheta contra eos,
3 Et dic,Montes Iwſraël,audite verbum Do-
mini Iehouæ:ſic dixit Dominus Iehouáh mõ-
tibus & collibus,torrentibus & vallibus,Ecce
ego *inquam* adduco ſuper vos gladium, & per-
dam excelſa veſtra.
4 Et deſolabuntur aræ veſtræ,& confringen-
tur ſimulachra veſtra Solis, & cadere faciam
interfectos veſtros ante idola veſtra.

5 Et ponam cadauera filiorum Iſraël ante
idola eorum, & diſpergam oſſa veſtra circum
aras veſtras.
B 6 In cunctis habitationibus veſtris ciuitates
deſertæ erunt, & excelſa deuaſtabuntur, ita vt
deſolentur, & deſertæ fiant aræ veſtræ: & con-
fringentur, & ceſſabunt idola veſtra, & ſucci-
dentur ſimulachra veſtra Solis, & delebuntur
opera veſtra.
7 Et cadet interfectus in medio veſtri: & ſcie-
tis quòd ſum Iehouáh.
8 Et reliquum faciam *aliquid* vt ſint ex vobis e-
uaſores à gladio inter Gentes, quum diſperſi
fueritis in terras.
9 Et recordabuntur mei euaſores veſtri inter
Gentes inter quas captiui erunt, quòd cõtriui
me propter cor eorum fornicans quod de-
clinauit à me, & propter oculos eorum forni-
C cantes poſt idola ſua: & ſuccidẽtur à facie eo-
rum propter mala quæ fecerunt in cũctis abo
minationibus ſuis.
10 Et ſcient quòd ſum Iehouáh, *& quod* nõ fru-
ſtrà loquutus ſim me facturum eis malum
hoc.
11 Sic dixit Dominus Iehouáh, Percute manu
tua *femur tuum*, & extende pede tuo *lutum*, &
dic, Heu, propter omnes abominationes ma-
lorum domus Iſraël: quia gladio, fame, &
peſte corruent.
12 Qui longè abfuerit, peſte morietur: & qui
propè erit, gladio corruet: & qui relictus fue-
rit & obſeſſus, fame morietur: complebóque
indignationem meam in eos.
D 13 Et ſcietis quòd ſum Iehouáh quum fuerint
interfecti eorum in medio idolorum ſuorum,
in circuitu ararum eorum, in omni colle ex-
celſo, in cunctis ſummitatibus montium, &
ſub omni arbore viridi, & ſub omni quercu
frondoſa, *in* loco vbi dederunt odorem ſuauiſ-
ſimum vniuerſis idolis ſuis.
14 Extendam itaque manum meam ſuper eos,
& dabo terram deſolatam, & derelictam à de-
ſerto vſque Dibláth in cunctis habitationibus
eorum: & ſcient quòd ſum Iehouáh.

CAPVT VII.

1 *Finis totius terræ Iſrael repentè venturus.* 23 *Iubetur Prophe-
ta ſummam imminentium malorum annuntiare.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Et tu fili hominis, ſic dixit Dominus Ie
houáh terræ Iſraël, Finis, venit finis ſuper
quatuor angulos terræ.
3 Nunc finis ſuper te, & mittam furorem meũ
in te, & iudicabo te iuxta vias tuas, ponámq;
ſuper te omnes abominationes tuas.
4 Et non parcet oculus meus tibi, neque miſe
rebor: ſed vias tuas ſuper te ponam, & abomi-
nationes tuę in medio tui erũt: & ſcietis quòd
ego Iehouáh.
B 5 Sic dixit Dominus Iehouáh, Malum, vnum
malum ecce venit:
6 Finis venit, venit finis: euigilauit aduerſum
te, ecce venit.
7 Venit matutina *ſententia* tibi habitatori ter-
ræ, venit tempus: propè eſt dies occiſionis, &
non echo montium.
8 Nunc è proximo effundam iram meam ſu-
per te, & complebo furorem meum in te, &
iudicabo te ſecundum vias tuas, & ponam ſu-
per te omnes abominationes tuas.
9 Et non parcet oculus meus, neque miſere-
bor, *ſed* iuxta vias tuas ſuper te dabo, & abomi
nationes tuę in medio tui erũt: & ſcietis quòd C
ſum Iehouáh qui percutio.
10 Ecce dies, ecce venit, egreſſa eſt matutina
ſententia, floruit virga, germinauit ſuperbia.
11 Iniquitas ſurrexit in virgam impietatis: non
remanebit reſiduum ex eis, neque ex diuitiis eo-
rum, neque ex eorum *ſemine*, nec *erit* lamen-
tum in eis.
12 Venit tempus, adeſt dies: qui emit, ne læte-
tur, & qui vendit, ne lugeat: quia ira *venit* ſuper
omnem populum eius.
13 Quoniam qui vendit, ad venditionem non D
reuertetur, etiamſi in vita *extiterit* anima eo-
rum: viſio enim ad omnem multitudinem e-
ius non reuertetur: & vniuſcuiuſque vita in
iniquitate ſua *demerſa erit*, non confortabun-
tur.
14 Clangite tuba, & præparate omnia, & non
erit qui vadat ad prælium: ira enim mea ſuper
vniuerſum populum eius.
15 Gladius foris, peſtis & fames intrinſecus:
qui in agro fuerit, gladio morietur: & eũ qui
fuerit in ciuitate, fames & peſtis conſumet.
16 Et euadent euaſores eorum, & erunt ſuper
montes veluti columbæ vallium, vniuerſi ge-
mentes, vnuſquiſque propter iniquitatem
ſuam.
17 Omnes manus debilitabuntur, & omnia E
genua ibunt *tanquam* aquæ.
18 Et accingent ſe ſaccis, & operiet eos formi- *Eſa.15.a.3*
do, & in omni facie pudor, & in vniuerſis ca- *Iere.48.f.37*
pitibus eorum caluitium.
19 Argentum ſuum in platéas proiicient, & au *Prou.11.a.4*
rum eorum elongabitur: argentum eorum, & *Eccli.5.c.13*
aurum eorum non poterit liberare eos in die *Soph.1.d.18*
furoris Iehouæ: animam ſuam non ſaturabũt,
& ventres ſuos non implebũt: quia ruina hæc
propter iniquitatem eorum erit.
20 Et gloriam ornamenti eius *quod* in ſuperbiã
poſuerant, & imagines abominationum ſua-
rum, *&* idolorum ſuorum fecerunt in ea: pro-
pter hoc dedi eam ipſis in elongationem.
21 Et dabo eam in manum alienorum ad diri- F
piendum, & impiis terræ in ſpolia, & cõtami-
nabunt eam.
22 Auertam quoq; faciem meam ab eis, & vio-
labunt adytum meum, & introibunt in illam
diruentes, & pollueht illam.
23 Fac catenam: quoniam terra plena eſt iudi-
cio ſanguinum, & ciuitas plena eſt iniqui-
tate.
24 Et adducam peſsimos Gentium, & poſsi-
debunt domos eorum, & ceſſare faciam ſu-
perbiam fortium, & polluentur ſanctuaria G
eorum.
25 Exciſio venit, & quærent pacem, & non e-
rit.
26 Contritio ſuper contritionem veniet, & au
ditus ſuper auditum erit: & quærent viſionẽ à
Propheta, *& non erit*: & Lex peribit à Sacerdo-
te, & conſilium à Senioribus.
27 Rex lugebit, & princeps induetur deſola-
tione, & manus populi terræ conturbabũtur:
ſecundum viam eorum faciam eis, & iudiciis
eorum iudicabo eos: & ſcient quòd ego Ieho-
uáh.

CAPVT VIII.

1 Apparitio ſimilitudinis Dei. 3 Ezechiel in ſpiritu adductus eſt in Ieruſalē. 4 Oſtendit Dominus Prophetæ abominationes idololatriæ domus Iſrael, & maximè ſacerdotū. 11 Iezonias. 13 Vox infidelium.

1 ET fuit, anno ſexto, *menſe* ſexto, quinta die
menſis, ego ſedebam in domo mea, & Se
niores Iehudáh ſedebant corám me, & cecidit
ſuper me illic manus Domini Iehouæ,
2 Et vidi, & ecce ſimilitudo tanquam aſpectus
ignis, ab aſpectu lumborum eius, & infrà erat
ignis: & à lumbis eius, & ſuprà, tanquam aſpe-
ctus ſplendoris, tanquam viſio electri.
Dan.15.c.25 3 Et miſit ſimilitudinem manus, & tulit me
B per cincinnos capitis mei, & eleuauit me Spi-
ritus inter cælum & terram, & adduxit me in
Ieruϖſaláim in viſionibus Dei, ad oſtium por-
tæ *atrij* interioris, quod reſpiciebat ad Aqui-
lonem: vbi *erat* habitatio idoli zeli, zelare fa-
cientis *Deum*.
4 Et ecce ibi erat gloria Dei Iϖſraél, iuxta vi-
ſionem quam videram in campo.
5 Et dixit ad me, Fili hominis, leua nunc ocu-
los tuos *ad* viam Aquilonis. leuaui igitur ocu-
C los meos *ad* viam Aquilonis, & ecce ad Aqui-
lonem, iuxta portam altaris *erat* idolum illud
zeli, in introitu.
6 Et dixit ad me, Fili hominis, nónne vides
quid iſti faciant, *id eſt* abominationes magnas,
quas domus Iϖſraél faciunt hîc, vt procul re-
cedam à Sanctuario meo? ſed adhuc conuerte
te, *&* videbis abominationes maiores.
7 Et adduxit me ad oſtium atrij, & vidi, & ecce
foramen vnum erat in pariete.
D 8 Et dixit ad me, Fili hominis, fode nunc in pa
riete. & fodi in pariete, & ecce oſtium vnum.
9 Et dixit ad me, Ingredere, & vide abomina-
tiones malas quas iſti faciunt ibi.
10 Ingreſſus ſum igitur, & aſpexi, & ecce omnis
ſimilitudo reptilis, & animalis, abominatio:
& vniuerſa idôla domus Iϖſraél, depicta erāt
in pariete per circuitum.
11 Et ſeptuaginta viri de Senioribus domus I-
E ϖſraél, & Iaazaniáhu filius ϖSaphán ſtabat
in medio eorum qui ſtabant coram illis *idolis*,
& vnuſquiſq; thuribulum ſuum in manu ſua
habebat, & vapor nebulæ ſuffimenti aſcēdebat.
12 Et dixit ad me, Vidiſtine fili hominis, quæ
Seniores domus Iϖſraél faciunt in tenebris,
vnuſquiſque in cubiculis picturæ ſuæ? dicunt
enim, Non videt nos Iehouáh, dereliquit Ie-
houáh terram.
13 Et dixit ad me, Adhuc conuerte te, *&* vide-
bis abominationes maiores quas iſti faciunt.
F 14 Et adduxit me ad oſtium portæ domus Ie-
houæ, quod eſt ad Aquilonem: & ecce ibi mu-
lieres ſedebant plangentes Thammúz.
15 Et dixit ad me, Nónne vides fili hominis?
adhuc conuerte te, *&* videbis abominationes
maiores his.
16 Introduxit igitur me in atrium domus Ie-
houæ interius, & ecce iuxta oſtium templi Ie-
houæ inter veſtibulum & altare, *erant* circiter
vigintiquinque viri, quorum poſteriora *verſa*
G erant ad templum Iehouæ, & facies eorum ad
Orientem, & incuruabant ſe ad ortum Solis.
17 Et dixit ad me, Annon vidiſti, fili hominis?
nunquid leue eſt domui Iehudáh quòd faciat
omnes abominationes quas faciunt hîc? ſiquidē
repleuerunt terram iniquitate, & conuerſi
ſunt ad irritandum me, & ecce mittunt fœto-
rem ad nares ſuas.
18 Et etiam ego faciam in furore, non parcet o-
culus meus *illis*, neque miſerebor: & clamabūt
in aures meas vocē magna, & non exaudiam
eos.

CAPVT IX.

1 Deſtructio vrbis, & ciuiū cædes. 4 Seruandi ſignātur. 5 Occiduntur non ſignati. 8 Querimonia prophetæ ob cædem populi, cuius cauſam reddit ei Dominus.

1 ET clamauit in auribus meis voce magna,
dicendo, Appropinquauerunt viſitatio-
nes ciuitatis: & ſinguli *habent* inſtrumentum
ad perdendum in manu ſua.
2 Et ecce ſex viri veniebant de via portæ ſupe
rioris verſæ ad Aquilonem: & ſinguli *habebant*
inſtrumentum ſuum ad perdendum in manu
ſua: & vir vnus erat in medio eorum veſtitus
lineis, & atramentarium ſcribæ *erat* ad renes
eius: qui ingreſſi ſteterunt iuxta altare æreum.
3 Et gloria Dei Iϖſraél receſsit à Cherúb ſu- B
per quem fuerat, ad limen domus: & vocauit
virum qui indutus erat lineis, qui *habebat* atra-
mentarium ſcribæ in lumbis ſuis.
4 Et dixit Iehouáh ad eum, Tranſi per mediū Exod.12.d.22
ciuitatis, *nempe* per medium Ieruϖſaláim, & ſi- Apoc.7.a.3
gna thāu ſuper frontes virorum gementium,
& clamantium propter cunctas abominatio-
nes quæ fiunt in medio eius.
5 Et illis dixit in auribus meis, Tranſite per ci
uitatem poſt eum, & percutite, non parcat o-
culus veſter, nec miſereamini:
6 Senes, adoleſcentes, & virgines, paruulos, C
& mulieres occidite ad perditionem: ad omnē
autem virum ſuper quem fuerit thāu, ne acce-
datis, & à Sanctuario meo incipite. & incepe-
runt à viris Senioribus qui erāt coram domo.
7 Et dixit ad eos, Contaminate domum, & im
plete atria interfectis, egredimini. egreſsi ſunt
itaque, & percuſſerunt in ciuitate.
8 Et fuit, quum percuſsiſſent eos, remāſi ego,
& corrui ſuper faciem meam, clamauique, ac
dixi, Aháh Domine Iehouáh, an perdes omne
reſiduum Iϖſraél, dum effundis furorem tuū
ſuper Ieruϖſaláim? D
9 Et dixit ad me, Iniquitas domus Iϖſraél &
Iehudáh magna eſt admodum, & repleta eſt
terra ſanguinibus, & ciuitas plena eſt peruer-
ſo *iudicio*: dixerunt enim, Dereliquit Iehouáh
terram, & Iehouáh non videt.
10 Et ego quoque, non parcet oculus meus,
neque miſerebor: *ſed* viam eorum in caput il-
lorum reddam.
11 Et ecce vir indutus lineis, qui *habebat* atramē-
tarium in lumbis ſuis, reſpondit verbum, di-
cendo, Feci iuxta id quod præcepiſti mihi.

CAPVT X.

1 De viro è medio rotarum & Cherub in prunas accipiente in ſignū excidionis vrbis Ieruſalē. 8 Repetitio viſionis rotarū. 19 Cherubim.

1 ET vidi, & ecce ſuper firmamentum quod
erat ſuper caput Cherubim tāquam lapis
ϖſapphirus, veluti ſpecies ſimilitudinis ſolij
apparuit ſuper eos.
2 Et dixit ad virum illum indutum lineis, dixit
inquam, Ingredere in medium rotarū *quæ ſunt*
ſub Cherubim, & imple manus tuas prunis
ignis

ignis de medio Cherubím, & ſparge ſuper vr-
bem, ingreſſúſque eſt in conſpectu meo.
3 (Cherubím autem ſtabant à dextera domus,
quum ingrederetur vir iſte: & nubes imple-
bat atrium interius.
4 Et receſsit gloria Iehouę à Cherúb ad limen
domus: & repleta eſt domus nube, & atrium
repletum eſt ſplendore gloriæ Iehouæ.
5 Sonitus quoque alarum Cherubím auditus
eſt vſq; ad atrium exterius, tanquam vox Dei
omnipotentis quando loquitur.)
B 6 Et fuit quum præcepiſſet viro induto lineis,
dicendo, Tolle ignem de medio rotarum &
de medio Cherubím: ingreſſus eſt, & ſtetit in
medio rotarum.
7 Et miſit Cherúb manũ ſuam de medio Che-
rubím ad ignem qui *erat* inter Cherubím, &
ſumpſit, poſuítque in volas induti lineis: qui
accepit, & egreſſus eſt.
8 Et apparuit in Cherubím illis ſimilitudo
manus hominis ſub alis eorum.
9 Et vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta Cheru-
bím: rota vna erat iuxta Cherúb vnum, & ro-
ta altera iuxta Cherúb alterum: aſpectus au-
tem rotarum *erat* tanquam color lapidis thar-
ſiſis.
10 Et aſpectus earum (ſimilitudo vna quatuor
ipſis) ac ſi fuiſſet rota in medio rotæ.
11 Quum ambulabãt, in quatuor lateribus ſuis
ambulabant: non reuertebantur dum ambu-
larent, ſed ad locum ad quem conuertebat ſe
primus *Cherub*, poſt illum ibant, nec reuerte-
bantur dum ambularent.
Suprà 1.b.8, & c.18 12 Et omnis caro earum, & dorſa earum, & ma-
nus earum, & alæ earum, atq; rotę, plena erant
C oculis per circuitũ quatuor ipſarum rotarum.
13 Ipſis rotis acclamatum eſt *à Cherub*, O rota,
in auribus meis.
14 Et quatuor facies erant vnicuique *Cherub*:
facies prima, facies Cherúb: & facies ſecunda,
facies hominis: & tertia, facies leonis: & quar-
ta, facies aquilæ.
15 Et eleuati ſunt Cherubím: hoc eſt animal
quod vidi in flumine Chebár.
16 Et quum ambularent Cherubím, ambula-
bant rotæ iuxta eos: quũ verò eleuarent Che-
rubím alas ſuas vt attollerent ſeſe à terra, non
reuertebantur rotæ etiam ipſæ ab illis.
17 Dum ſtarent illi, ſtabant: & dum eleuabant
ſe illi, eleuabant ſe cum illis: quia voluntas ani
malis *erat* in eis.
18 Et egreſſa eſt gloria Iehouę à limine domus,
D & ſtetit ſuper Cherubím.
19 Et eleuantes Cherubím illi alas ſuas, eleuati
ſunt à terra in oculis meis: dum egrederentur
ipſi, & rotæ erant eregione ipſorum, ſtetit-
que in introitu portæ domus Iehouæ Orien-
talis, & gloria Dei Iſraël ſuper eos dé-
ſuper.
20 Hoc eſt animal quod videram ſub Deo Iſ-
Supr. 1.b.14 raël in flumine Chebár, & cognoui *tandem*
quòd Cherubím eſſent.
21 Quatuor facies erant vnicuique, & quatuor
alę vnicuique: atque ſimilitudo manuum ho-
minis ſub alis eorum.
22 Similitudo autem facierum eorum erat vt
facierũ quas vidi iuxta fluuium Chebár: aſpe-
ctus earum, & ipſæmet: vnuſquiſque contra
faciem ſuam ibat.

CAPVT XI.

1 Qui populum Ieruſalem ſeducebant. 4 Contra hos vaticinatur prædicens eorum diſperſionem. 13 Mors Phelitiæ, ob quam reliqui populi timet exitium. 15 Futuram captiuorum eductionem audit à Domino. 19 Cordis innouatio à Deo, vt in præceptis eius ambulemus. 21 Proprijs conſilijs innitentibus minatur. 22 Recedit gloria Dei de Ieruſalem, & Propheta in ſpiritu reuertitur in Chaldæam.

1 ET eleuauit me Spiritus, & introduxit me
ad portã domus Iehouæ Oriẽtalem, quæ
reſpicit ad Orientem: & ecce in oſtio portæ vi
gintiquinq; viri, inter quos vidi Iaazaniáh fi-
lium Hazúr, & Pelatiáhu filium Benaiáhu Prin
cipes populi.
2 Dixítque ad me, Fili hominis, iſti ſunt viri
qui cogitant iniquitatem, & conſulunt conſi-
lium malum in vrbe iſta.
3 Dicunt *enim*, Non in propinquo *eſt contritio*;
ædificemus *igitur* domos: hæc Ieruſalaim *eſt ut*
lebes, & nos *ut* caro.
4 Idcirco vaticinare contra eos, vaticinare fi-
li hominis.
5 Cecidit ergo ſuper me Spiritus Iehouę, & di
xit ad me, Dic, Sic dixit Iehouáh, Sic *quidem* di-
xiſtis domus Iſraël, & quæ aſcendunt in
ſpiritu veſtro ego noui.
6 Multiplicaſtis interfectos veſtros in hac vr- B
be, & impleſtis plateas eius interfectis:
7 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, In-
terfecti veſtri quos poſuiſtis in medio eius, ipſi
ſunt caro: ipſa autem eſt lebes: vos verò edu-
cam de medio eius.
8 Gladium metuiſtis, & gladium inducam ſu-
per vos, dixit Dominus Iehouáh.
9 Et educam vos de medio eius, dabóque vos
in manũ alienorum, & faciã in vobis iudicia.
10 Gladio cadetis, in termino Iſraël iudica-
bo vos: & ſcietis quòd ego ſum Iehouáh.
11 Hæc non erit vobis vt lebes, nec vos eritis in
medio eius vt caro: in termino Iſraël iudi-
cabo vos,
12 Et ſcietis quòd ego ſum Iehouáh: quoniam
in ſtatutis meis nõ ambulaſtis, & iudicia mea
non feciſtis: ſed iuxta iudicia Gentium quæ
ſunt in circuitu veſtro, feciſtis.
13 Et fuit, quum prophetarem, Pelathiáhu fi-
lius Benaiáh mortuus eſt: & cecidi ſuper fa-
ciem meam, clamauíque voce magna, & dixi,
Aháh Domine Iehouáh, túne conſummatio-
nem facis reſidui Iſraël?
14 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo, C
15 Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri pro-
pinqui tui, & omnis domus Iſraël, vniuerſa
inquam ipſa *ſunt* quibus dixerunt habitatores
Ieruſaláim, Elongate vos à Iehouáh, *quia* no-
bis data eſt terra in poſſeſsionem.
16 Propterea dic, Sic dixit Dominus Iehouáh,
Etiamſi procul eiecerim eos in Gentes, & di-
ſperſerim eos per terras, ero tamen eis in San-
ctuarium paruum in terris ad quas venerint.
17 Propterea dic, Sic dixit Dominus Iehouáh,
Congregabo vos de populis, & adunabo vos
de terris in quas diſperſi eſtis, & dabo vobis
terram Iſraël.
18 Et ingredientur illuc, & remouebũt omnes
contaminationes eius, cunctáſque abomina-
tiones eius de illa.
19 Et dabo eis cor vnum, & Spiritum nouum tri D
buam in viſceribus eorũ: auferámq; cor lapi- Ierem. 31.f.39
deũ de carne eorum, & dabo eis cor carneum: Infrà 36.f.17

20 Vt in ſtatutis meis ambulent, & iudicia mea
cuſtodiant, faciántque ea: & ſint mihi in popu
lum, & ego ſim eis in Deum.
21 Et quorum cor ambulat ad cor contamina-
tionum eorum, & abominationum eorum,
viam eorum in caput eorum dabo, dixit Do-
minus Iehouáh.
22 Eleuauerunt itaque Cherubím alas ſuas, &
rotæ è regione ipſorum: & gloria Dei Iſraël
erat ſuper eos deſuper.
23 Et receſsit gloria Iehouæ è medio vrbis, ſte-
titque ſuper montem qui eſt ab Oriente vr-
bis.
24 Et Spiritus ſuſtulit me, reduxitq; me in ter-
ram Chaſdím ad tranſmigrationē in viſione
in Spiritu Dei: & receſsit à me viſio *illa* quam
vidi.
25 Et loquutus ſum ad tranſmigrationem o-
mnia verba Iehouæ, quæ oſtenderat mihi.

CAPVT XII.

1 Parabola vaſorum tranſmigrationis. 8 Expoſitio parabolæ quæ Sedeciæ Regis captiuitas ſignificatur. 17 Alia parabola quæ anguſtia famis & ſitis ſignificatur. 20 Prædictorum malorum acceleratio prædicitur.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, in medio domus rebel-
lis habitas: quibus oculi ſunt vt videant, & nō
vident: aures eis ſunt ad audiendum, & nō au-
diunt, quia domus rebellis ſunt.
3 Et tu fili hominis, fac tibi vaſa tranſmigra-
tionis, & tranſmigra per diem in oculis eorū:
tranſmigrabis autem de loco tuo ad locum al
terum in oculis eorum, ſi fortè videāt: quia do
mus rebellis ſunt.
B 4 Efferes autem vaſa tua tanquam vaſa trāſmi
grationis per diem in oculis eorum: tu autem
egredieris veſperi in oculis eorum, ſecundum
exitus tranſmigrationis.
5 In oculis eorum perfode parietem, & educ
per eum:
6 In oculis eorum ſuper humerum porta, in
tenebris effer, faciem tuam vela, neq; aſpicias
terram: quia portentum dedi te domui Iſ-
raël.
7 Feci igitur ſic, quemadmodum præceptum
fuerat mihi: vaſa mea protuli tanquam vaſa
tranſmigrationis per diem, & veſperi perfodi
parietem manu: in caligine protuli, ſuper hu-
merum portaui in oculis eorum.
C 8 Et fuit verbū Iehouæ ad me manè, dicendo,
9 Fili hominis, annon dixerunt ad te domus
Iſraël, domus rebellis, Quid tu facis?
10 Dic ad eos, Sic dixit Dominus Iehouáh, *Su-
per* ducem eſt prophetia hæc in Ieruſaláim,
& *ſuper* omnem domum Iſraël quæ eſt in
medio eorum.
11 Dic *illis*, Ego portentum veſtrum: ſicut feci,
ſic fiet eis: in tranſmigrationem, & in captiui-
tatem abibunt.
12 Et dux qui eſt in medio eorum, ſuper hume
rū portabit *veſtimenta ſua* in caligine, & egredie
tur: parietem *ſerui eius* perfodient vt educant il
D lum per ipſum: faciē ſuam operiet, ne videat
Infr. 17. f. 20, & 32. 4. 3 oculo terram.
13 Et expandam rete meum ſuper eum, capie-
túrq; ſagena mea: & adducam eum in Babél,
terram Chaſdím, ipſam tamen non videbit,
& ibi morietur.
14 Et omnes qui in circuitu eius ſunt *ad* auxi-
lium eius, omniáque agmina eius diſpergam
in omnem ventum, & gladium euaginabo
poſt eos.
15 Et ſcient quòd ego ſum Iehouáh, quando
diſperſero eos in Gentes, & ſparſero eos in
terra.
16 Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, à
fame, & à peſte: vt enarrent omnes abomina-
tiones ſuas in Gentibus, ad quas deuenerint:
& ſcient quòd ego Iehouáh.
17 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo, E
18 Fili hominis, panem tuum cum tremore co-
mede, & aquas tuas cum commotione & tre-
more bibe.
19 Et dic ad populum terrę, Sic dixit Dominus
Iehouáh ſuper habitatores Ieruſaláim, ſuper
terram Iſraël, Panem ſuum cum timore co-
medent, & aquas ſuas in deſolatione bibent:
vt deſoletur terra eius à plenitudine ſua, pro-
pter iniquitatem omnium habitantium in ea.
20 Et vrbes habitatę deſolabuntur, & terra de- F
ſerta erit: & ſcietis quòd ſum Iehouáh.
21 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
22 Fili hominis, quod eſt prouerbium iſtud vo-
bis in terra Iſraël, dicendo, Prolongabūtur
dies, & peribit omnis viſio?
23 Ideo dic ad eos, Sic dixit Dominus Iehouáh,
Faciam ceſſare prouerbium iſtud, nec dicent
prouerbium iſtud vltrà in Iſraël: ſed loque-
re ad eos, Appropinquauerunt dies illi, & ver-
bum omnis viſionis.
24 Non enim erit vltrà vlla viſio vana, nec erit
diuinatio blandientis *prophetæ* in medio do-
mus Iſraël:
25 Quia ego Iehouáh loquar: quod loquar ver- G
bum, fiet, non protrahetur vltrà, ſed in diebus
veſtris, domus rebellis, loquar verbum, & fa-
ciam illud, dixit Dominus Iehouáh.
26 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
27 Fili hominis, ecce domus Iſraël dicunt,
Viſio quam hic videt, *eſt* ad dies multos, & in
tempora longa iſte prophetat.
28 Proptorea dic ad eos, Sic dixit Dominus Ie-
houáh, Non protrahetur vltrà omne verbum
meum: quod loquar verbum, fiet, dixit Domi-
nus Iehouáh.

CAPVT XIII.

1 Sermo Domini contra pſeudoprophetas, populum docentes conſilia cordis ſui. 17 Sermo Domini contra propheti ſſas mendaces.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, vaticinare contra prophe *Infrà 14. 6. 9*
tas Iſraël, qui vaticinantur, & dic prophe-
tantibus de corde ſuo, Audite verbū Iehouæ,
3 Sic dixit Dominus Iehouáh, Væ prophetis
inſipientibus qui ambulant poſt ſpiritum ſuū,
& nihil viderunt.
4 Tanquam vulpes in deſertis, prophetæ tui
Iſraël fuerunt.
5 Non aſcendiſtis ad fracturas, neque ſepiui-
ſtis ſepem ſuper domum Iſraël, vt ſtaretis
in prælio in die *furoris* Iehouæ.
6 Viderunt vanum, & diuinationem menda-
cem: dicunt, Dixit Iehouáh, & Iehouáh non
miſit eos, & *populum* ſperare fecerunt, vt confir
ment *ſuæ prophetiæ* verbum.
7 Annon viſionem caſſam vidiſtis, & diuina-
tionem mendacem dixiſtis? & *tamen* dicitis,
Dixit Iehouáh, quum ego non ſim loquutus.

8 Pro-

8 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Quia
loquuti eſtis vanum, & vidiſtis mendacium,
ideo *inquam* ecce ego *uenio* ad vos, dixit Domi-
nus Iehouáh.

B 9 Et erit manus mea contra prophetas qui vi-
dent vanum, & diuinant mendacium: in cœ-
tu populi mei non erũt, & in ſcriptura domus
Iωſraël non ſcribentur, & terram Iωſraël
non ingredientur: & ſcietis quòd ego Domi-
nus Iehouáh:

10 Propterea propterea quòd errare fecerunt
populum meum, dicendo, Pax, & nõ fuit pax:
& ipſe ædificabat parietem, & ecce ipſi com-
planabant eum luto infirmo.

11 Dic ad cõplanatores luto infirmo, Caſurus
eſt *paries*, erit imber inundans, & dabo lapides
grandinis qui corruere facient *parietem*, & ven-
tus turbinum ſcindet *illum*.

12 Et ecce cecidit paries: annon dicitur vobis,
Vbi eſt complanatio qua complanaſtis?

13 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Et e-
rumpere faciam ſpiritũ turbinum in ira mea,
& imber inundans in furore meo erit, & lapi-
des grandinis in ira *mea* ad conſumendum.

14 Et diruam parietem illum, quem complana
ſtis luto infirmo, & pertingere faciam eum ad
terram: diſcooperieturq́; fundamentum eius,
& corruet: & cõſumemini in medio eius, ſcie-
tíſque quòd ego Iehouáh.

C 15 Et complebo furorem meum in parietem,
& in complanantibus eum luto infirmo, di-
cámque vobis, Non exiſtit paries, neq; extant
complanantes eum.

16 *Nempe* Prophetæ Iωſraël qui prophetant
Ieruωſaláim, & vident ei viſionẽ pacis, & non
eſt pax, dixit Dominus Iehouáh.

17 Et tu fili hominis, pone faciem tuam ad fi-
lias populi tui, quæ prophetant de corde ſuo,
& vaticinare contra eas:

18 Et dic, Sic dixit Dominus Iehouáh, Væ iis
quæ conſuunt puluinaria omnibus axillis ma
nuum, & faciunt vela ſuper caput cuiuſcunq;
ſtaturæ ad venandum animas. Nunquid ani-
mas venabimini populi mei, & animas *quæ ſunt*
vobis viuificabitis?

19 Et cõtaminabitis me in populo meo pro pu
gillis hordei, & fragmẽtis panis, vt interficia-
tis animas, quæ non morientur, & viuificetis
animas quæ non viuent, mentientes populo
meo audienti mendacium?

D 20 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
ego ad pugillos veſtros quibus ibi venamini
animas, vt auolent *e corpore*, & dirumpam eos
è brachiis veſtris: & dimittam *liberas* animas
quas venamini, animas vt auolent.

21 Et dirumpam vela veſtra, & liberabo popu-
lum meum de manu veſtra, & non erunt vltrà
in manu veſtra in venationem: & ſcietis quòd
ego Iehouáh.

22 Propterea quòd dolore affeciſtis cor iuſti
mendaciter, & ego non affeci illud dolore: &
propterea quod roboraſtis manus impij, vt non
auertatur à via ſua mala, viuificando eum:

23 Propterea *inquam* vanum non videbitis, &
diuinationem non diuinabitis vltrà, eruámi-
que populum meum de manu veſtra: & ſcie-
tis quòd ego Iehouáh.

CAPVT XIIII.

Propter peccata Dominus populo verbum ſuum denegat. 4 [redacted] 13 [redacted] 21 *Conſolatio eorum
qui in Babylonem tranſmigrauerant.*

1 ET venerunt ad me viri de Senioribus Iωſ-
raël, & ſederunt coram me.

2 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,

3 Fili hominis, viri iſti aſcendere fecerũt idola
ſua ſuper cor ſuum, & offendiculum iniquita-
tis ſuæ poſuerunt ante faciem ſuam: num in-
terrogatus reſpondebo eis?

4 Propterea alloquere eos, & dic illis, Sic di- B
xit Dominus Iehouáh, Quicunque de domo
Iωſraël aſcendere fecerit idola ſua in cor ſuũ,
& offendiculum iniquitatis ſuæ poſuerit ante
faciem ſuam, & venerit ad Prophetam: ego
Iehouáh reſpondebo ipſi venienti in multitu-
dine idolorum ſuorum:

5 Vt capiam domum Iωſraël in corde ſuo,
quòd ſeparauerint ſe à me in idolis ſuis vni-
uerſi ipſi.

6 Propterea dic ad domum Iωſraël, Sic dixit
Dominus Iehouáh, Conuertimini, & conuer-
ti facite *alios* ab idolis veſtris, & ab vniuerſis
abominationibus veſtris conuerti facite fa-
cies veſtras.

7 Si quiſpiam de domo Iωſraël, & de pere- C
grinis qui peregrinantur in Iωſraël, ſepara-
uerit ſe ne eat poſt me, & aſcẽdere fecerit ido-
la ſua in cor ſuum, & offendiculum iniquita-
tis ſuæ poſuerit ante faciem ſuam, veneritque
ad Prophetam vt inquirat eum propter me:
ego Iehouáh reſpondebo ei propter me.

8 Et dabo faciem meam contra virum ipſum,
& ponam eum in ſignum & prouerbia, ſucci-
dámque eum è medio populi mei: & ſcietis
quòd ego Iehouáh.

9 Et Propheta quum ſeductus fuerit, & loqu- *Suprà 12.d.1*
tus fuerit verbum, ego Iehouáh ſeduxi Pro-
phetam illum: & extendam manum meam
ſuper eum, delebóq; eum è medio populi mei
Iωſraël:

10 Et ferent iniquitatem ſuam: ſicut *eſt* iniqui-
tas quærentis, ſic iniquitas Prophetæ erit:

11 Ne errent vltrà domus Iωſraël, non eundo D
poſt me, nec polluantur vltrà in vllis præuari-
cationibus ſuis: ſintque mihi in populum, &
ego ſim eis in Deum, dixit Dominus Ie-
houáh.

12 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,

13 Fili hominis, terra quum peccauerit mihi
præuaricando præuaricationem, extendam *Sup.4.d.16,*
manum meam ſuper eam, & conteram ei vir- *& 5.d.17*
gam panis, & mittam in eam famem, & ſucci-
dere faciam ex ea homines, & iumenta.

14 Et *ſi* fuerint tres viri illi in medio eius Nó-
anh, Daniël, & Iiób: ipſi iuſtitia ſua libera-
bunt animam ſuam, dixit Dominus Iehouáh.

15 Si beſtiam malam tranſire fecero per terram, E
& orbauerit eam, & fuerit deſolata abſq; tranſ-
eunte propter beſtiam,

16 Et tres viri illi fuerint in medio eius: viuo
ego, dixit Dominus Iehouáh, *quod* neq; filios,
neque filias liberabunt, ipſi ſoli liberabuntur:
terra autem erit deſolatio.

17 Vel *ſi* gladium induxero ſuper terram ipſam
& dixero, Gladie, tranſi per terram *illam*, &
ſuccidere fecero ex ea homines & iumenta,

18 Et tres viri illi fuerint in medio eius: viuo

ego; dixit Dominus Iehouáh; non liberabunt
filios & filias, ipſi ſoli liberabuntur.
F 19 Vel *ſi* peſtilentiam immiſero ſuper terram
ipſam, & effudero iram meam ſuper eam in
ſanguine, vt ſuccidam ex ea homines & iu-
menta,
20 Et Noáhh, & Daniẽél, & Iióbh fuerint in
medio eius, viuo ego, dixit Domin⁹ Iehouáh,
ſi filium, ſi filiam liberabunt, ipſi iuſtitia ſua li-
berabunt animam ſuam.
21 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, Quanto
magis *ſi* quatuor iudicia mea mala, gladium,
& famem, & beſtiam malam, & peſtilentiam
miſero contra Ieruſaláim, vt ſuccidam ex ea
homines & iumenta?
G 22 Attamen remanebit in ea euaſio, qui abdu-
centur captiui, filij & filiæ: ecce ipſi egreſſuri
ſunt ad vos, & videbitis viam eorum, & opera
eorum, & conſolationẽ accipietis ſuper malo
quod induxero ſuper Ieruſaláim, de omni-
bus *inquam* quæ induxero ſuper eam.
23 Et conſolabuntur vos quum videritis viam
eorum, & opera eorum: & ſcietis quòd non
ſine cauſa feci omnia quæ feci in ea, dixit Do-
minus Iehouáh.

CAPVT XV.

1 Vt lignum vitis inutile igni traditur, ſic Ieruſalem exurendam dicit.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, quid erit lignum vitis prę
omni ligno, palmite *inquam* qui eſt inter ligna
ſyluæ?
3 Num capietur ex eo lignum ad faciendum
opus? num capient ex eo paxillum, vt depen-
deat in illo vllum vas?
4 Ecce igni datum eſt vt conſumatur, ambas
extremitates eius conſumpſit ignis, & media
pars eius exuſta eſt: nunquid profuerit ad
opus?
B 5 Ecce quum fuerit integrum, non apparabi-
tur ad opus: quanto minus quum ignis deuo-
rauerit illud, & combuſtum fuerit apparabi-
tur vltrà ad opus?
6 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Quẽ-
admodum lignũ vitis inter ligna ſyluæ quod
tradidi igni vt conſumatur: ſic tradidi habita-
tores Ieruſaláim.
7 Ponam enim faciem meam contra eos: de
igne *uno* egreſsi ſunt, & ignis *alius* conſumet
eos: ſcietiſque quòd ſum Iehouáh, quum po-
ſuero faciem meam contra eos.
8 Et dabo terram *in* deſolationem, eo quòd
præuaricati ſunt præuaricationem, dixit Do-
minus Iehouáh.

CAPVT XVI.

1 Abominationes Ieruſalem enarraturus, primùm beneficia Dei erga eam commemorat. 15 Arguitur ingratitudinis ob fornicationem ſuam cum idolis. 36 Minatur ei pœnam. 46 Scelera aliarum gentium iuſtificat comparatione peccatorum Ieruſalem. 49 Cauſa abominationum in quas inciderunt Sodomitæ. 55 Conuerſio Ammonitarum & Moabitarum. 59 Iuſtitia Dei. 60 Miſericordia eiuſdem per Chriſtum.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, notas fac *urbi* Ieruſaláim
abominationes ſuas,
3 Et dic, Sic dixit Dominus Iehouáh ſuper Ie-
ruſaláim, Habitatio tua & cognatio tua *viden-*
tur eſſe de terra Chenaanæa: pater tuus *eſt* E-
morræus, & mater tua Hitthæa.
4 Natiuitas autem tua *talis eſt*, *ac ſi* in die qua
nata es non fuiſſet præciſus vmbilicus tuus, &
aqua non fuiſſes lota ad lenimen, & ſale non
fuiſſes ſalita, & inuoluendo non fuiſſes in-
uoluta.
5 Non miſertus eſt tui oculus *ullius* vt faceret ti
bi vnum ex his, vt miſereretur tui: & proiecta
es ſuper faciem agri cum abiectione animæ
tuæ die qua nata fuiſti.
6 Et tranſiui iuxta te, & vidi te conculcatam
in ſanguine tuo: & dixi tibi, In ſanguine tuo
viues: dixi inquam tibi, In ſanguine tuo viues.
7 Decem millia veluti germen agri dedi te, &
multiplicata es, & magnificata es, & ingreſſa
es ornamentum ornamentorum, vbera intu-
muerunt, & pilus tuus germinauit: tu autem
eras nuda & diſcooperta.
8 Et tranſiui iuxta te, & vidi te, & ecce tempus
tuum *erat* tempus amorum: expandi autem
amictum meum ſuper te, operui ignominiam
tuam, & iuraui tibi, & ingreſſus ſum pactum
tecum, ait Dominus Iehouáh, & fuiſti mea.
9 Et laui te aqua, laui inquam ſanguinẽ tuum
à te, & vnxi te oleo.
10 Veſtiui te præterea diſcoloribus, & calcea-
ui te taxo, cinxiq́; te byſſo, & operui te ſerico.
11 Ornaui te inſuper ornamento, & dedi ar-
millas in manibus tuis, torquem in guttu-
re tuo.
12 Dedi etiam circulum in naribus tuis, & in-
aures in auribus tuis, & coronam glorię in ca-
pite tuo.
13 Ornata itaque es auro, & argento, & veſtis
tua fuit byſſus, & ſericum, & polymitum: ſimi-
lam, & mel, & oleum comediſti, & decora fa-
cta es vehementer valde, & profeciſti in re-
gnum.
14 Egreſſum eſt igitur tibi nomen inter Gentes B
propter pulchritudinem tuam: abſoluta enim
erat ob decorem meum quem poſueram ſu-
per te, dixit Dominus Iehouáh.
15 Fidiſti autem pulchritudini tuę, & fornicata
es propter nomen tuum: & effudiſti fornica-
tiones tuas ad omnem tranſeũtem: erga eum
erat *deſiderium tuum*.
16 Et accepiſti de veſtimentis tuis, feciſtiq́; tibi
excelſa diſcoloria, & fornicata es in eis: non
futura ſunt *ſimilia*, neque erit *unquam* populus
qui talia faciat.
17 Tuliſti præterea vaſa gloriæ tuæ de auro
meo & de argento meo, quæ dederam tibi, &
feciſti tibi imagines maſculinas, & fornicata
es cum eis.
18 Tuliſti quoque veſtimenta tua diſcoloria, &
operuiſti illas: & oleum meum, & ſuffimen-
tum meum dediſti coram eis.
19 Et panem meum quem dederam tibi, ſimi-
lam & oleum & mel *quibus* cibaui te, poſuiſti
coram eis, in odorem quietis, & *ita* fuit, ait Do-
minus Iehouáh.
20 Tuliſti inſuper filios tuos & filias tuas quos C
generaſti mihi, & immolaſti illos eis ad con-
ſumendum: nunquid parum eſt *tibi* de forni-
cationibus tuis?
21 Et immolaſti filios meos, dediſtique eos vt
tranſire faceres eos *per ignem* illis.
22 Et cum omnibus abominationibus tuis &
fornicationibus tuis non es recordata dierum
adoleſcentiæ tuę, quando eras nuda, & diſco-
operta

opertа,& conculcata in ſanguine tuo.
23 Et fuit, poſt omnem malitiam tuam, (Væ væ
tibi, dixit Dominus Iehouáh)
24 Ædificaſti tibi excelſum, & feciſti tibi ex-
celſum in omni platea.
25 Ad omne caput viç ædificaſti excelſum tuũ,
& abominatum reddidiſti decorem tuum, &
aperuiſti pedes tuos omni tranſeunti, & mul-
tiplicaſti fornicationes tuas.
26 Et fornicata es cũ filiis Ægypti, vicinis tuis
magnorum membrorum, multiplicaſtiq; for-
nicationem tuam ad irritandum me.
27 Proptérea ecce extendi manum meam ſu-
per te, & diminui ſtatutum *cibum* tibi, & dedi
te in animam odio habentium te filiarum Pe-
liwſthim, quæ erubeſcunt de via tua turpi.
28 Fornicata es præterea cum filiis Awſſúr, eo
quòd non eſſet ſaturitas tibi: fornicata es in-
quam cum eis, eo quòd non eſſes ſatiata.
29 Et multiplicaſti fornicationem tuam in ter-
ra Chenáyan, *terræ* Chawſdím *aſsimilata*, nec e-
tiam in hoc es ſatiata.
30 Quàm infirmum eſt cor tuum, dixit Domi-
nus Iehouáh, quòd feceris omnia iſta, opus
mulieris meretricis dominium ſui habentis?
D 31 Quòd ędificaueris excelſum tuum in capite
omnis viæ, & excelſum tuum feceris in omni
platea: & non fuiſti ſimilis meretrici ſpernen-
do mercedem.
32 Mulier adultera ꝓ viro ſuo ſuſcipięt alienos.
33 Omnibus meretricibus *ſcortatores* dant mer-
cedem: tu verò dediſti dona tua cunctis ama-
toribus tuis, & munera dediſti illis vt intrarẽt
ad te vndique, propter fornicationes tuas.
34 Et fuit in te contrarium mulierum in forni-
cationib9 tuis, nec poſt te *erit ſimilis* fornicatio:
quum enim dederis mercedem, & merces nõ
ſit data tibi, fuiſti aliis contraria.
35 Propterea meretrix, audi verbum Iehouæ,
36 Sic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd effuſa
eſt turpitudo tua, & reuelata eſt turpitudo tua
in fornicationibus tuis ſuper amatores tuos,
& ſuper omnia idola abominationũ tuarum,
& iuxta ſanguinem filiorum tuorum quos de-
diſti eis.
37 Ideo ecce ego congrego omnes amatores
tuos cũ quibus oblectata es te, & omnes quos
dilexiſti cũ vniuerſis quos odio habebas: con-
gregabo inquam eos aduerſum te vndique, &
reuelabo turpitudinem tuam eis, videbúntq;
omnem turpitudinem tuam.
Infrà 32.b.10 38 Et iudicabo te iudiciis adulterarum & effun
dentium ſanguinem, dabóque te ſanguinem
iræ & zeli.
E 39 Dabo te pręterea in manũ eorum, deſtruéntq;
que excelſum tuũ, & confringent excelſa tua,
item nudare faciam te veſtimentis tuis, & au-
ferent vaſa gloriæ tuæ, & dimittent te nudam
& diſcoopertam.
40 Et aſcendere faciẽt ſuper te cœtum, & lapi-
dabunt te lapide, & confodient te gladiis ſuis,
4.Re. 25.b.2 41 Atque comburent domos tuas igni, & fa-
cient in te iudicia in oculis mulierũ plurima-
rum, & ceſſare faciã te ne ſis meretrix, & etiam
mercedem non dabis vltrá.
42 Ita requieſcere faciam iram meam in te, &
recedet zelus meus à te: & conquieſcam, nec
iraſcar amplius.
43 Eo quòd non fueris recordata dierum ado-
leſcentiæ tuæ, ſed prouocaſti me in omnibus
his: & etiam ego ecce viam tuam in caput de-
di, dixit Dominus Iehouáh, nec *tamen* feciſti
cogitationem ſuper omnibus abominationi-
bus tuis.
44 Ecce quicunque parabolicè loquitur, de te
loquetur parabolicè, dicendo, Sicut mater, *ſic*
filia eius.
45 Filia matris tuæ es tu, quę abominata eſt vi-
rum ſuum & filios ſuos: & ſoror ſororis tuæ es
tu, quæ abominatæ ſunt viros ſuos & filios
ſuos: mater veſtra ħHitthæa, & pater veſter
ʼEmorræus.
46 Soror autem tua maior, ẅSomerón ipſa eſt,
& filiæ eius, quę habitat ad ſiniſtram tuam: ſo-
ror autem minor te, quę habitat à dextris tuis,
eſt ṫSedóm & villæ eius.
47 Et *quidem* in viis earum non ambulaſti, nec F
ſecundum abominationes earũ feciſti, veluti
paululum pauxillúmque *foret*, ſed corrupta es
præ illis in omnibus viis tuis.
48 Viuo ego, dixit Dominus Iehouáh, ſi fecit
ṫSedóm ſoror tua & filiæ eius, ſicut feciſti tu
& filiæ tuæ.
49 Ecce iſta fuit iniquitas ẅSedó ſororis tuæ, *Gen.19.f.24.*
ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia otij
fuit ei, & filiabus eius: & manum egeni, & pau
peris non apprehendit.
50 Eleuatæ ſunt autem, fecerúntque abomina-
tionem coram me: & abſtuli eas ſicut vidi.
51 Porrò ẅSomerón ſecundum dimidium pec-
catorum tuorum non peccauit, & multiplica-
ſti abominationes tuas præ illis, & iuſtificaſti
ſorores tuas in omnibus abominationibus
tuis quas feciſti.
52 Etiam tu porta pudorem tuum, quę iudica-
ſti ſororem tuam: in peccatis tuis quibus abo-
minationes feciſti præ eis, iuſtificatæ ſunt prę
te: tu inquam etiam erubeſce, & porta igno-
miniam tuam, quum iuſtifices ſorores tuas.
53 Conuertam igitur captiuitatem earum, *id eſt*
captiuitatem ṫSedóm & filiarum eius, & ca-
ptiuitatem ẅSomerón & filiarum eius, & ca-
ptiuitatem captiuitatum tuarum in medio
earum,
54 Vt portes ignominiam tuam, & erubeſcas
de omnibus quæ feciſti, dum tu eris conſola-
tioni illis.
55 Et ſorores tuæ, ṫSedóm & filiæ eius reuer- G
tentur ad antiquitatem ſuam: & Somerón &
filiæ eius reuertentur ad antiquitatem ſuam:
tu quoq; & filiæ tuæ reuertemini ad antiqui-
tatem veſtram.
56 Non fuit autem ṫSedóm ſoror tua in rumo-
rem in ore tuo, in die ſuperbiarum tuarum:
57 Antequam *ſcilicet* reuelaretur malitia tua, ſi-
cut tempore opprobrij filiarum Arám & cun-
ctarum filiarum Peliwſthím quæ ſunt in cir-
cuitu eius, quæ te ſpernunt circunquaque.
58 Scelus tuum, & abominationes tuas porta-
ſti, dixit Iehouáh:
59 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, Faciam
tecum ſicut feciſti, quæ contempſiſti iuramen
tum, vt irritum faceres pactum.
60 Recordabor tamen pacti mei quod pepigi
tecum in diebus adoleſcentiæ tuæ, & confir-
mabo tibi pactum ſempiternum.
61 Et recordaberis viarũ tuarum, & erubeſces
quum ſuſceperis ſorores tuas maiores te cum

minoribus te: & dabo eas tibi in filias, at non
ex pacto tuo.
62 Et confirmabo pactum meum tecum: ſciéſ-
que quòd ego Iehouáh.
63 Vt recorderis, & pudefias, neq; ſit tibi vltrà
apertio oris, propter pudorem tuum, quum
placatus fuero tibi in omnibus quæ feciſti, di-
xit Dominus Iehouáh.

CAPVT XVII.

1 *Parabola duarum aquilarum ſignificat Sedeciam contra iuſiurandum, relicta amicitia Nabuchodonoſor ſe ad Regem Aegypti trãſtuliſſe, & ideo periiſſe.* 22 *Zorobabel nepos Iechoniæ, regnaturus in Ieruſalem.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, ænigmaticè loquere æni-
gma, & parabolicè loquere parabolam ad do-
mum Iωſraél.
3 Et dic, Sic dixit Dominus Iehouáh, Aquila
grandis grandium alarum, longis alis, plena
plumis, cui ineſt varietas, venit ad Lebanón,
& tulit ſummitatem cedri.
4 Summitatem nouellarũ plantationum eius
auulſit, & adduxit illam ad terram mercato-
rum, in vrbem negotiatorum poſuit illam.
5 Poſtea tulit de ſemine terræ, & poſuit illud
in agro ſeminis: tulit *illud* iuxta aquas multas,
inſtar ſalicis poſuit illud.
6 Et germinauit, & effectum eſt vitis luxuriãs
humilis ſtaturæ, vt reſpiciant rami eius ad il-
lam, & radices eius ſub ea ſint: & effecta eſt vi-
tis, fecítque palmites, & emiſit propagines.
7 Et fuit aquila vna grandis magnarũ alarum,
& multarum plumarum: & ecce vitis iſta con-
gregauit radices ſuas iuxta eam, & ramos ſuos
extendit ad eam, vt irrigaret eam lineis plan-
tationis ſuæ.
8 In agro bono iuxta aquas multas plantata
eſt, vt faciat ramos, & ferat fructum, & efficia-
tur vitis grandis.
9 Dic, Sic dixit Dominus Iehouáh, Num proſ-
perè cedet? nónne radices eius euellet, & fru-
ctum eius excindet & ſiccabit, omnes frondes
germinis eius ſiccabit, & non cum brachio
grandi, & populo multo, ad euellendum eam
à radicibus ſuis?
10 Et ecce plantata eſt: nunquid proſperè ce-
det? annon quum attigerit eam ventus Orien
talis, ſiccabitur ſiccando, *&* in lineis germinis
ſui areſcet?
11 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
D 12 Dic nunc ad domum rebellem, Annon co-
gnouiſtis quid hæc *ſint*? Dic, Ecce venit Rex
Babél in Ieruωſaláim: & tulit Regem eius, &
Principes eius, & adduxit eos ad ſe in Babél.
13 Tulit quoque de ſemine regni, & iniit cum
eo fœdus, & adduxit eum in iuſiurandum, &
fortes terræ tulit.
14 Vt eſſet regnum humile, ne eleuaret ſe, ſed
cuſtodiret pactum eius, vt ſtaret in eo.
15 Rebellauit verò contra eum, mittendo nun-
tios ſuos ad Mitſráim, vt daret ei equos, & po-
pulum multum. an proſperè cederet *ei*? an eua
deret qui facit hæc? aut, qui irritum fecit pa-
ctum, effugeret?
E 16 Viuo ego, dixit Dominus Iehouáh, ſi non in
loco Regis qui regnare facit eum, cuius ſpre-
uit iuramẽtum, & cuius irritum fecit pactum
cum eo, in medio Babél moriatur.
17 Neque cum exercitu magno, atq; cum cœtu
multo faciet cum eo Parəóh in prælio, quum
effuderit aggerem, & extruxerit vallum, vt ſuc
cidant animas multas.
18 Spreuit inquam iuramentum, vt irritum fa-
ceret pactum, & ecce dedit manum ſuam, &
omnia hæc fecit, non euadet.
19 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Viuo F
ego, niſi iuramentum meum quod ſpreuit, &
fœdus meum quod irritum fecit, dedero in ca-
put eius.
20 Et expandam ſuper eum rete meum, & com Supr. 12. d. 13
prehendetur ſagena mea: & adducere faciam Infrà 32. a. 3
eum in Babél, & iudicio contendam cum eo
ibi, *propter* præuaricationem ſuam qua præua-
ricatus eſt contra me.
21 Et omnes fugitiui eius cum vniuerſis exer-
citibus eius gladio cadent: reſidui autem in o-
mnem ventum diſpergentur: & ſcietis quòd
ego Iehouáh loquutus ſum.
22 Sic dixit Dominus Iehouáh, Et tollam ego
de ſummitate cedri illius ſublimis, & ponam:
de vertice *inquam* nouellarum plantationum
eius tenerum excidam, & plantabo ego ſuper
mõtem excelſum, & inſtar cumuli eleuatum.
23 In monte *inquam* ſublimi Iωſraél plantabo G
illum, & eleuabit ramum, & faciet fructum, &
efficietur cedrus magna: habitabúntque ſub
ea omnes aues, omne alatum in vmbra ramo-
rum eius habitabunt.
24 Sciéntque omnes arbores agri quòd ego Ie-
houáh humiliauerim arborem ſublimem, *&*
exaltauerim arborem humilem: exiccare fe-
cerim arborem virentem, & florere fecerim
arborem aridam. ego Iehouáh loquutus ſum,
& feci.

CAPVT XVIII.

1 *Ab vnoquoque pœnam peccati ſui eſſe portandam denuntiat.* 21 *Reſipiſcenti ſalus promittitur.* 24 *Iuſto ſe à via recta auertenti mors prædicitur.* 29 *Via Dei. Via hominis.* 30 *Ad pœnitentiam hortatur.* 32 *Benignitas Dei in peccatores.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Quid vobis vt parabolicè loquamini pa
rabolam hanc ſuper terram Iωſraél dicendo,
Patres comederunt vuam acerbam, & dentes
filiorum obſtupeſcunt?
3 Viuo ego, dixit Dominus Iehouáh, ſi erit vo- Iere. 31. e. 29
bis vltrà vt parabolicè loquamini parabolam
iſtam in Iωſraél.
4 Ecce omnes animæ, meæ ſunt: ſicut anima
patris, ſic & anima filij, meæ ſunt: anima quæ
peccauerit, ipſa morietur.
5 Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium &
iuſtitiam:
6 Super montes nõ comederit, & oculos ſuos B
non eleuauerit ad idola domus Iωſraél: &
vxorem proximi ſui non violauerit, & ad mu-
lierem menſtruatam non acceſſerit:
7 Et quenquam non oppreſſerit: pignus de- Eſa. 58. b. 7
bitori reddiderit: aliena non rapuerit: panem Matt. 25. c. 35
ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit
veſtimento:
8 Cum vſura non dederit, & amplius non ac-
ceperit: ab iniquitate retraxerit manum ſuam,
iudicium verum fecerit inter vnũ & alterum:
9 In præceptis meis ambulauerit, & iudicia
mea cuſtodierit, vt faciat veritatem: iuſtus eſt,
viuendo viuet, dixit Dominus Iehouáh.

10 Et

C 10 Et ſi genuerit filium latronem effunden-
tem ſanguinem, & fecerit vnum aliquod
ex iſtis.
11 Et omnia hæc non fecerit, ſed etiam ſuper
montes comederit, & vxorem proximi ſui
violauerit:
12 Egenum, & pauperem oppreſſerit, aliena
rapuerit, & pignus non reddiderit:& ad idola
leuauerit oculos ſuos, abominationem fe-
cerit:
13 Cum vſura dederit,& amplius acceperit:&
viuet? non viuet: omnes abominationes iſtas
fecit, moriendo morietur, ſanguis eius in ipſo
erit.
14 Quòd ſi genuerit filium, & viderit omnia
peccata patris ſui quæ fecit, viderit inquam,
& non fecerit ſimilia:
15 Super mõtes non comederit, & oculos ſuos
non leuauerit ad idola domus Iſraél: vxo-
rem proximi ſui non violauerit:
D 16 Nec quenquã oppreſſerit, pignus non acce-
perit in pignus,& aliena non rapuerit: panem
ſuum eſurienti dederit, & nudũ operuerit ve-
ſtimento:
17 A paupere retraxerit manum ſuam: vſuram
& amplius non acceperit, iudicia mea fecerit,
in præceptis meis ambulauerit: hic non mo-
rietur propter iniquitatem patris ſui, *ſed* vi-
uendo viuet.
18 Pater eius, quia oppreſsit oppreſsione, ra-
puerit rapinam fratris, & quod non eſt bonũ,
fecit in medio populi ſui: & ecce mortuus eſt
propter iniquitatem ſuam.
19 Et dicitis, Cur non portabit filius pœnã pa-
tris? filius iudicium & iuſtitiam fecit, omnia
pręcepta mea cuſtodiuit, fecitque ea: viuendo
E viuet.
Deu.24.c.16 20 Anima quæ peccauerit, ipſa morietur: filius
4. Reg.4. non portabit iniquitatem patris, neque pater
b.6 portabit iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſuper
2.Par.25.a.4 eum erit, & impietas impij ſuper eum erit.
21 Impius autem ſi auerſus fuerit ab omnibus
peccatis ſuis quæ fecit, & cuſtodierit omnia
pręcepta mea, feceritque iudicium & iuſtitiã:
viuendo viuet, non morietur.
22 Omnes præuaricationes eius quas fecit nõ
commemorabũtur ei: propter iuſtitiam ſuam
quam fecit, viuet.
23 Nunquid deſiderando deſidero vt moriatur
impius, dixit Dominus Iehouáh? Annon ſi
auerſus fuerit à viis ſuis, viuet?
F 24 Si autem auerſus fuerit iuſtus à iuſtitia ſua,
& fecerit iniquitatem ſecundum omnes abo-
minationes quas fecit impius, fecerit, & vi-
uet? omnes iuſtitiæ eius quas fecit non com-
memorabuntur: propter præuaricationem
ſuam qua præuaricatus eſt,& propter peccatũ
ſuum quo peccauit, propter ipſa *inquam* mo-
rietur.
Infrà 33.d.20 25 Et dicitis, Non eſt æqua via Domini. Audi-
te nunc domus Iſraél, Num via mea nõ eſt
æqua? annon *potius* viæ veſtræ nõ ſunt æquæ?
26 Quum *enim* auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua,
& fecerit iniquitatem, morietur propter illa:
propter iniquitatem ſuam quam fecit, mo-
rietur.
27 Et quũ auerterit ſe impius ab impietate ſua
quam fecit, & fecerit iudicium & iuſtitiã, ipſe
animam ſuam viuificabit.

Et cũ auerterit se impius ab impietate sua
quã fecit et fecerit iudiciũ et iustitiã
ipse animã suã vivificabit.

28 Vidit nanq;, & auerſus eſt ab omnibus præ- G
uaricationibus ſuis quas fecit: viuendo viuet,
non morietur.
29 Et dicunt domus Iſraél, Non eſt ęqua via
Domini. Nũ viæ meæ non ſunt æquæ, domus
Iſraél? annõ *potius* viæ veſtræ nõ ſunt æquę?
30 Idcirco, vnumquenque iuxta vias ſuas, iudi
cabo vos, domus Iſraél, dixit Dominus Ie- Matth.3.a.2
houáh: conuertimini,& conuerti facite ab o-
mnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vo-
bis in offendiculum iniquitas.
31 Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras
quibus pręuaricati eſtis,& facite vobis cor no
uum & ſpiritum nouum:& vt quid moriemi-
ni domus Iſraél?
32 Quia nolo mortem mortui, dixit Dominus 2. Regũ 14.
Iehouáh. reuerti facite igitur,& viuetis. c.14
Infr.34.c.11

CAPVT XIX.

1 Captiuitas Ioachaz & Ioacim per leunculos & leonem ſignificatur. 10 Sub metaphora vineæ euulſæ docetur calamitas Synagogæ, quæ ſua culpa ſpoliata fuit Regibus.

1 Et tu aſſume planctum ſuper principes
Iſraél,
2 Et dic, Cur mater tua leæna inter leones ac-
cubuit? in medio leunculorum multiplicauit
catulos ſuos.
3 Et aſcendere fecit vnum de catulis ſuis: leun
culus fuit,& didicit rapere rapinam, homines
comedere.
4 Et audierunt de eo Gentes, reti eorũ captus
eſt, & adduxerunt eum catenis ad terram Mi-
ſráim.
5 Quum autem vidiſſet ſe diu expectaſſe, &
periiſſe expectationem ſuam, tulit vnũ de ca-
tulis ſuis, leunculum poſuit eum.
6 Et incedebat in medio leonum, & leuncu-
lus factus eſt,& didicit rapere rapinam, homi B
nes comedit,
7 Cognouit quoque viduas eorum,& ciuita-
tes eorum deſolauit, deſolatáque eſt terra, &
plenitudo eius à voce rugitus eius.
8 Et ediderũt *vocem* ſuper eum Gentes per
circuitum de prouinciis, & expanderunt ſu-
per eum rete ſuum, reti earum captus eſt.
9 Et poſuerunt eũ in carcere in catenis, & ad-
duxerunt eum ad Regem Babél, & induxerũt C
eum in munitiones, ne audiretur vox eius vl-
trà ſuper montes Iſraél.
10 Mater tua fuit tanquã vitis in ſanguine tuo,
iuxta aquas plantata, fructificans & producẽs
ramos propter aquas multas.
11 Fueruntque ei virgæ fortes pro ſceptris do-
minantium: & exaltata eſt ſtatura eius ſuprà,
inter ramos, & conſpecta eſt in altitudine ſua
in multitudine ramorum ſuorum. D
12 Euulſa autem eſt in ira, in terram deiecta, & Oſee 13.d.19
ventus Orientalis ſiccauit fructum eius, con-
fracti ſunt *rami eius* & aruerunt, virgam robo-
ris eius ignis abſumpſit.
13 Nunc autem plantata eſt in deſerto, in terra
arida & ſitibunda.
14 Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum eius,
fructum eius conſumpſit,& non fuit in ea vir-
ga fortis, ſceptrum ad dominandum: planctus
eſt, & erit in planctum.

CAPVT XX.

1 Dominus negat ſe reſponſurum rogantibus, ob peccatum ingratitudinem quod hic obiicit. 12 Sabbathum. 25 Præcepta non bo

na. 29 *Excelſum.* 33 *Reditum à captiuitate promittit Dominus populo.* 45 *Per ſaltum exurendum, incendium vrbis ſignificatur.*

1 ET fuit, anno ſeptimo, quinto *menſe*, decima *die* menſis: venerunt viri de Senioribus Iωſraél ad interrogandum Iehouáh, & ſederunt coram me.
2 Et fuit verbum Iehouæ ad me, vt dicerem,
3 Fili hominis, alloquere Seniores Iωſraél,
& dic ad eos, Sic dixit Dominus Iehouáh, Nũ
ad interrogandum me venitis? viuo ego ſi con
ſultus reſpondero vobis, dixit Dominus Ieho
uáh.
4 Num iudicabis eos? num iudicabis, fili ho-
minis? abominationes Patrum eorum indica
illis.
5 Et dic ad eos, Sic dixit Dominus Iehouáh,
in die qua elegi Iωſraél, & leuaui manum
meam pro ſemine domus Iaɣacób, & cogni-
tus ſum illis in terra Miʒſráim, leuaui *inquam*
manũ meam eis, dicendo, Ego Iehouáh Deus
veſter:
6 In die *inquam* illa leuaui manum meam eis
quòd educerem eos de terra Miʒſráim ad ter-
ram quam prouideram eis, fluentem lacte &
melle: deſiderabilis eſt omnibus terris.
7 Et dixi ad eos, Singuli abominationes ocu-
lorum ſuorum abiicite, & in idolis Miʒſráim
ne polluatis vos: ego Iehouáh Deus veſter.
B 8 Rebellauerunt autem contra me, & nolue-
runt parere mihi: abominationes oculorum
ſuorum non abiecit quiſquam, nec idola Miʒſ
ráim reliquerunt: dixi igitur me effuſurũ iram
meam ſuper eos, vt implerem iram meam in
eos in medio terræ Miʒſráim.
9 At feci propter nomen meum, ne pollere-
tur in oculis Gẽtium, in quarum medio erát,
in quarum oculis innotui eis vt educerẽ illos
è terra Miʒſráim.
10 Eduxi ergo eos è terra Miʒſráim, & adduxi
eos in deſertum.
Leuit. 18. a. 5 11 Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea in-
Rom. 10. a. 5 dicaui eis: quę ſi fecerit homo, viuet ꝓpter ea.
Exo. 20. b. 8, 12 Et inſuper ſabbatha mea dedi eis, vt eſſent
& 31. c. 13. in ſignum inter me & eos, vt ſcirẽt quòd ſum
d. 17 Iehouáh qui ſanctificò eos.
Deut. 5. b. 12 13 Rebellauerunt autem cõtra me domus Iωſ-
raél in deſerto, in præceptis meis non ambu
lauerunt: & iudicia mea abiecerunt, quæ ſi fe-
Exo. 16. f. 28 cerit homo, viuet propter ea: & ſabbatha mea
violauerũt vehementer. & dixi me effuſurum
iram meam ſuper eos in deſerto, vt conſume-
rem eos:
14 At feci propter nomen meum, ne pollere-
tur in oculis Gentium, in quarum oculis edu-
xi eos.
C 15 Et etiam ego leuaui manũ meam eis in de-
ſerto, me nõ inducturum eos in terram quam
dedi, fluentem lacte & melle, quæ deſiderabi-
lis eſt omnibus terris:
16 Eo quòd iudicia mea abiecerunt, & in præ-
ceptis meis non ambulauerunt, & ſabbatha
mea violauerunt: quia poſt idola ſua cor eorũ
gradiebatur.
17 Pepercit tamen oculus meus eis ne interfi-
cerem eos, nec feci cum eis cõſummationem
in deſerto.
18 Dixi autem ad filios eorũ in deſerto, In pręce-
ptis Patrum veſtrorum ne incedatis, & iudi
cia eorum ne cuſtodiatis, & in idolis eorum
ne polluatis vos.
19 Ego Iehouáh Deus veſter: in pręceptis meis
ambulate, & iudicia mea cuſtodite, & faci-
te ea.
20 Et ſabbatha mea ſanctificate, & erunt in ſi-
gnum inter me & vos: vt ſciatis quòd ſum Ie-
houáh Deus veſter.
21 Rebellauerunt autem cõtra me filij: in præ-
ceptis meis non ambulauerũt, & iudicia mea
non cuſtodierunt vt facerent ea: quæ ſi fecerit
homo, viuet propter ea: ſabbatha mea pollue-
runt. & dixi me effuſurum iram meam ſuper
eos, vt complerem iram meam in eos in de-
ſerto.
22 Verùm retraxi manũ meam, & feci propter D
nomẽ meum ne violaretur in oculis Gentiũ,
in quarum oculis eduxi eos.
23 Etiam ego leuaui manum meam eis in de-
ſerto, me diſperſurum eos in Gẽtes, & venti-
laturum eos per terras:
24 Eo quòd iudicia mea non fecerant, & pręce
pta mea abiecerant, & ſabbatha mea violaue-
rant, & poſt idola Patrum ſuorum fuerãt ocu-
li eorum.
25 Et etiam dedi eis præcepta non bona, & iu-
dicia propter quæ non viuent.
26 Et pollui eos in muneribus ſuis: ita vt trãſi-
re fecerint *per ignem* omne primogenitum, vt
deſolare facerem eos: vt ſcirent quòd ego ſum
Iehouáh.
27 Quamobrem loquere ad domum Iωſraél,
fili hominis, & dic ad eos, Sic dixit Dominus
Iehouáh, Adhuc *in* hoc probris affecerunt me
Patres veſtri, quum *antea* præuaricati eſſent in
me præuaricationem:
28 Introduxi enim eos in terram ſuper quã le-
uaui manum meam, me daturum eam illis: &
viderũt omnem collem excelſum, & omnem
arborem denſam, & ſacrificauerunt ibi ſacrifi-
cia ſua, dederúntque ibi iram oblationis ſuæ:
& poſuerunt ibi odorem ſuauitatis ſuæ, liba-
uerúntque ibi libamina ſua.
29 Et dixi ad eos, Quid eſt excelſum ad quod E
vos conuenitis? Et vocatum eſt nomen eius
Excelſum, vſque ad diem hanc.
30 Propterea dic ad domum Iωſraél, Sic dixit
Dominus Iehouáh, Annon more Patrum ve-
ſtrorum polluitis vos, & poſt abominationes
eorum fornicamini?
31 Quum enim offertis dona veſtra traducẽdo
filios veſtros per ignẽ, polluitis vos in omni-
bus idolis veſtris vſque hodie: & ego cõſultus
reſpondebo vobis, domus Iωſraél? viuo ego,
dixit Dominus Iehouáh, ſi conſultus reſpon-
dero vobis.
32 Et quod aſcendit ſuper ſpiritum veſtrũ, pe-
nitus non erit. dicitis enim, Erimus ſicut Gen
tes, ſicut cognationes terrarum miniſtrãdo li-
gno & lapidi.
33 Viuo ego, dixit Dominus Iehouáh, niſi in
manu forti, & brachio extento, & furore effu-
ſo regnauero ſuper vos.
34 Et educam vos de populis, & congregabo
vos de terris in quas diſperſi eſtis, manu vali-
da, & brachio extento, & furore effuſo.
35 Et adducam vos ad deſertum populorum,
& iudicio contendam vobiſcum ibi facie ad
faciem.

36 Si-

36 Sicut iudicio contẽdi cum Patribus veſtris
in deſerto terræ Mixſráim, ſic iudicio conten-
dam vobiſcum, dixit Dominus Iehouáh.
37 Et tranſire faciam vos ſub virgam, & addu-
cam vos in vinculum fœderis.
38 Et ſeligam ex vobis rebelles, & præuarican
tes in me, è terra incolatus eorum educã eos,
& ad terram Iωſraël non venient: & ſcietis
quia ego Iehouáh.
39 Et vos domus Iωſraël, ſic dixit Dominus
Iehouáh, Singuli poſt idola ſua ambulate, &
ſeruite, poſteaquam non paretis mihi, & no-
men ſanctum meum ne polluatis vltrà muné-
ribus veſtris, & idolis veſtris:
40 Quia in monte ſancto meo, *id eſt* in monte
excelſo Iωſraël, dixit Dominus Iehouáh, ibi
ſeruiet mihi tota domus Iωſraël, vniuerſa i-
pſa in terra: ibi volam eos, & ibi requirã obla-
tiones veſtras, & primitias munerum veſtro-
rum in omnibus ſanctificationibus veſtris:
41 In odore quietis volam vos, quum eduxe-
ro vos de populis, & congregauero vos de ter
ris in quas diſperſi eſtis: & ſanctificabor in vo-
bis in oculis Gentium.
G 42 Et ſcietis quòd ego Iehouáh, quum induxe
ro vos in terram Iωſraël, *id eſt* in terram pro
qua leuaui manum meam, me daturum eam
Patribus veſtris.
43 Et recordabimini ibi viarum veſtrarum, &
omnium operum veſtrorum quibus pollui-
ſtis vos, & ſucciſione dignos reputabitis vos
in conſpectu veſtro propter omnia mala ve-
ſtra quæ feciſtis.
44 Et ſcietis quòd ego Iehouáh, quum fecero
vobiſcum propter nomen meum, non ſecun-
dum vias veſtras malas, & ſecundum opera ve
ſtra corrupta, domus Iωſraël, dixit Dominus
Iehouáh.
45 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
46 Fili hominis, pone faciem tuã contra viam
Auſtri, & ſtilla ad Meridiem, atque propheta
ad ſyluam agri Meridiani.
47 Et dices ſyluæ Meridianæ, Audi verbum Ie
houæ, Sic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego
ſuccẽdo in te ignem, & abſumet in te omnem
arborem viridem, & omnem arborem aridã:
non extinguetur flamma flammæ, comburen
túrque in ea omnes facies ab Auſtro ad Aqui-
lonem.
48 Et videbit omnis caro quòd ego Iehouáh
ſuccendi illum: non extinguetur.
49 Et dixi, Aháh Domine Iehouáh: ipſi dicunt
mihi, Annon parabolicè loquitur parabolas
iſte?

CAPVT XXI.

1 Minatur gladium, hoc eſt cladem, vrbi Ieroſolymitanæ. 19 De diuinatione Regis Babylonis. 25 Cladem regni prædicens, ſceptrum ſeruandũ oſtẽdit, donec veniat Chriſtus cuius eſt. 28 Destructio Ammonitarum. 30 Poſt aliorum cædem, tandem ipſi Nabuchodonoſor minatur Dominus interitum.

1 ET fuit verbum Domini ad me, dicendo,
2 Fili hominis, pone faciem tuam ad Ie-
ruωſaláim, & ſtilla ſuper Sãctuaria, & prophe-
ta ſuper terram Iωſraël.
3 Et dic terræ Iωſraël, Sic dixit Iehouáh, Ec-
ce *venturus ſum* ad te, & educam gladium meũ è
vagina ſua, & excidam ex te iuſtum & impiũ.
4 Propterea quòd ſucciderim ex te iuſtum &
impiũ; idcirco egredietur gladius meus de va
gina ſua ad omnem carnem ab Auſtro ad A-
quilonem.
5 Et ſciet omnis caro quòd ego Iehouáh edu-
xi gladium meum de vagina ſua: non reuertẽ-
tur vltrà.
6 Et tu fili hominis ingemiſce in contritione B
lumborum, & in amaritudine ingemiſce in o-
culis eorum.
7 Et erit, quũ dixerint ad te, Quare tu gemis?
dices, Propter rumorem: quia venit, & lique-
fiet omne cor, & debilitabuntur vniuerſæ ma
nus, anguſtiiſque afficietur omnis ſpiritus, &
omnia genua ibunt *tanquam* aquæ: ecce venit,
& fiet, dixit Dominus Iehouáh.
8 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
9 Fili hominis propheta, & dic, Sic dixit Do-
minus Iehouáh: dic *inquam*, Gladius gladius
exacutus eſt, & etiam lima terſus.
10 Vt iuguler victimas exacutus eſt, vt ſit ei C
ſplendor limatus eſt: quomodo gaudebimus
de hoc gladio tribum filij mei ſpernẽte, *&* omne
lignum?
11 Et tradidit eum ad tergendum, ad tenẽdum
manu: hic exacutus eſt gladius, & hic terſus
eſt, vt tradat eum in manum interfectoris.
12 Clama, & vlula fili hominis, quia iſte erit in
populũ meum, iſte in cunctos duces Iωſraël:
terrores gladij erũt populo meo, idcirco per-
cute femur.
13 Quoniam probatio *erit*: quid ſi etiam tribũ
reprobans non erit, dixit Dominus Iehouáh?
14 Tu ergo fili hominis, propheta, & percute
manum ad manum, dupliceturq; gladius ter-
tiò, gladius interfectorum: hic eſt gladius occi
ſorum magnorum, qui percutiet eos in pene-
tralibus,
15 Vt liqueſiat cor, & multiplicẽtur offendicu- D
la, in omnibus portis eorum dedi terrorẽ gla-
dij: heu factus eſt ad fulgorem, amictus eſt ad
iugulationem.
16 Seorſum eſto *in aliquo loco*, pone te ad dexte-
ram, pone *faciem tuam ad Aquilonem*, pone te ad
ſiniſtram, quò facies tua parata eſt.
17 Et etiam ego percutiam manum meam ad
manum meam: & requieſcere faciam irã meã:
ego Iehouáh loquutus ſum.
18 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
19 Et tu fili hominis, pone tibi duas vias, vt ve-
niat gladius Regis Babylonis: è terra vna egre
diantur ambæ, & locum elige, in capite viæ ci
uitatis elige *inquam*.
20 Viam alterã *ponas* vt veniat gladius ad Rab- E
báth filiorum ỹ Ammón, & *alteram qua* ad Iehu-
dáh in Ieruωſaláim munita.
21 Stetit enim Rex Babél in biuio, *id eſt* in capi-
te duarum viarum, vt diuinet diuinationem,
terſit ſagittas, interrogauit imagines, inſpexit
iecur.
22 In dextera eius fuit diuinatio ſuper Ieruωſa
láim, vt conſtitueret duces, vt aperiant os ad
cædem, vt eleuent vocem in vociferatione, vt
ponant arietes contra portas, vt fundant ag-
gerem, & ædificent munitionem.
23 Et erit eis quaſi qui falſa diuinat in oculis
eorum, *quod* iurarint iuramenta eis, & id in
memoriam reducit iniquitatem vt capiatur.
24 Idcirco ſic dixit Dominus Deus, Eo quòd F
in memoriam reduxiſtis iniquitatem veſtrã,
dum manifeſtæ ſunt præuaricationes veſtræ,
& con-

& conſpecta ſunt peccata veſtra in omnibus
operib⁹ veſtris, propterea *inquam* quòd in me-
moriam veniſtis, manu capiemini:
25 Tu autem profane, impie dux Iſraël, cu-
ius venit dies tempore iniquitatis *propter quam*
uenit finis,
26 Sic dixit Dominus Iehouáh, Auferam cida-
rim, & tollam coronam: hæc *quæ modo eſt*, non
erit iſta, humilem ſubleuabo, & ſuperbum hu-
miliabo.
27 Subuerſionem, ſubuerſionem, ſubuerſioné
ponam eam: hoc quoque non fuit, donec ve-
niret is cuius *erat* iudicium, & traderem *illud in*
manus eius.
28 Et tu fili hominis, propheta, & dic, Sic dixit
Dominus Iehouáh ad filios y Ammón, & op-
probrium eorum: dic inquam, Gladius, gla-
G dius euaginatus eſt, ad iugulationem politus,
vt conſumat propter fulgorem:
29 Interim dum vident tibi vanum, dum diui-
nant tibi mendacium vt dent te *gladio* cum col
lo interfectorum impiorum, quorum venit
dies, in tempore iniquitatis *propter quam uenit*
finis.
30 *Nunquid* reducam *gladium* in vaginam ſuam?
in loco in quo creatus es, in terra habitationũ
tuarum iudicabo te:
31 Et effundam ſuper te iram meam, ignem fu
roris mei ſufflare faciam in te: tradámque te
in manum virorum inſipientium, artificũ de-
ſtructionis.
32 Igni eris ad deuorandum, ſanguis tuus erit
in medio terræ, nõ venies in memoriam, quia
ego Iehouáh loquutus ſum.

CAPVT XXII.

1 Taxantur Ieroſolymitani crudelitatis, aliorumq́; ſcelerũ. 6 Exponit crimina ſigillatim. 18 Deprauationem populi Iſrael oſtendit. 21 De impia pſeudoprophetarum & ſacerdotum doctrina, & eorum inexplebili auaritia. 27 Principum tyrannis.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Et tu fili hominis, iudicabiſne? iudica-
biſne ciuitatem effundentem ſanguinem in-
noxium, & indicabis ei abominationes eius?
3 Et dic, Sic dixit Domin⁹ Iehouáh, Vrbs quæ
effundit ſanguinem in medio ſui, vt veniat té-
pus eius: & quæ fecit idola contra ſeipſam vt
pollueret ſe.
4 Sanguine tuo quẽ effudiſti, deliquiſti: & ido
lis tuis quæ feciſti, polluiſti te, & appropin-
quare feciſti dies tuos, & veniſti vſque ad an-
nos tuos: propterea dedi te opprobrium Gé-
tibus, & irriſionem omnibus terris.
5 Quæ propè ſunt, & quæ longè ſunt à te, ri-
debunt te, ſordidam nomine, multæ contri-
tionis.
6 Ecce duces Iſraël, ſinguli ſecundum bra-
B chium ſuum fuerunt in te vt effunderent ſan-
guinem.
7 Patrem & matrem ſpreuerũt in te, peregri-
no fecerunt cum oppreſsione in medio tui,
pupillum & viduam oppreſſerunt in te.
8 Sancta mea ſpreuiſti, & ſabbatha mea pol-
luiſti.
9 Viri fraudulenti fuerunt in te vt effunderẽt
ſanguinem, & ſuper mõtes comederunt in te,
fœda fecerunt in medio tui.
10 Turpitudinem patris reuelauerũt in te, im-
mundam menſtruo afflixerunt in te.
11 Et vnuſquiſque cum vxore proximi ſui fecit *Iere. 3. b. 8*
abominationem, & vnuſquiſq; nurum ſuam
polluit turpiter, & vnuſquiſque ſororé ſuam
filiam patris ſui afflixit in te.
12 Munera accceperunt in te vt effunderẽt ſan C
guinem, vſuram & ſuperabundantiam acce-
piſti, fraudaſtíque proximos tuos per oppreſ-
ſionem: & mei oblita es, dixit Dominus Ie-
houáh.
13 Et ecce, percuſsi manum meam propter a-
uaritiam tuam quam feciſti, & propter ſangui
nem tuum qui fuit in medio tui.
14 Nunquid conſiſtet cor tuum? num fortifica-
buntur manus tuæ in diebus quos facio tecũ?
ego Iehouáh loquutus ſum, & faciam.
15 Et diſpergã te in Gentes, & ventilabo te in
terras, & deficere faciã immunditiam tuã à te.
16 Et capies hæreditatem in te in oculis Gen-
tium: & ſcies quòd ego Iehouáh.
17 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo, D
18 Fili hominis, fuerunt mihi domus Iſraël
in ſcoriam: omnes ſunt vt æs, & ſtannum, &
ferrum, & plumbum in medio fornacis, *ut* ſco
riæ argenti fuerunt.
19 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Quia
facti eſtis omnes vos vt ſcoriæ, idcirco ecce e-
go congrego vos in medium Ieruſaláim
20 Congregatione argenti, & æris, & ferri, &
plumbi, & ſtanni ad medium fornacis, vt ſuf-
flent in ea ignem ad conflandum: ſic congre-
gabo in furore meo & ira mea, & requieſcere
faciam, & fundam vos.
21 Congregabo inquam vos, & ſufflabo ſuper E
vos in igne furoris mei, & fundemini in me-
dio eius.
22 Vt funditur argentum in medio fornacis,
ſic fuſi eritis in medio eius: & ſcietis quòd ego
Iehouáh effuderim iram meam ſuper vos.
23 Rurſum fuit verbum Iehouę ad me, dicẽdo,
24 Fili hominis, dic ad eam, Tu terra es nõ mũ-
da, nec compluta in die furoris.
25 Coniuratio prophetarum eius in medio e-
ius: ſicut leo rugiens, rapiens rapinã, animam
comederunt, opes & gloriam acceperunt, vi-
duas eius multiplicauerunt in medio eius.
26 Sacerdotes eius ſurripuerunt Legé meam, F
& polluerunt ſancta mea: inter ſanctũ & profa
nũ non poſuerunt diſcrimen, & inter immun
dum & mundum non indicauerunt: & à ſab-
bathis meis abſconderunt oculos ſuos, & co-
inquinabar in medio eorum.
27 Principes eius in medio eius tanquam lupi *Mich. 3. d. 11*
rapientes rapinam, effundẽdo ſanguinem, ad *Soph. 3. a. 3*
perdendum animas, vt auaré ſectentur auari-
tiam.
28 Prophetæ autem eius complanabãt eos lu-
to infirmo, videntes vanum, & diuinantes eis G
mendacium, dicentes, Sic dixit Dominus Ie-
houáh: & Iehouáh non erat loquutus.
29 Populus terræ opprimebant oppreſsione,
& rapiebãt rapinam, & egenum & pauperem
opprimebant, aduenam item opprimebant
abſque iudicio.
30 Et quæſiui ex eis virum qui ſepiret ſepem,
& ſtantem in fractura coram me pro terra, ne
diſsiparem eam: & non inueni.
31 Propterea effudi ſuper eos iram meam, igne
iræ meæ conſumpſi eos: viam eorum in caput
eorum dedi, dixit Dominus Iehouáh.

CA-

CAPVT XXIII.

1 De fornicatione, id eſt idololatria Samariæ & Ieruſalem ſub nomine Oola & Ooliba. 10 Comparatione Samariæ, fornicationem Ieruſalem impudentiorem oſtendit. 22 Vaſtatio Ieruſalē prædicitur. 36 Vtriuſque meretricis adulterium repetitur. 46 Earum exitium.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt.
3 Fornicatæ autem ſunt in Mitſráim: in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt: ibi compreſſa ſunt hubera earum: & ibi contuderunt mammas virginitatis ipſarum.
4 Porrò nomina earum, Aholáh maior, & Aholibáh ſoror eius: fuerunt autem meæ, & pepererunt filios & filias: nomina inquam earum, wSomrón, Aholáh: & Ieruwſaláim, Aholibáh.
5 Fornicata eſt Aholáh ſub me, & adamauit amatores ſuos, *nempe* Awſſúr propinquos:
6 Induti hyacintho, duces, & principes, iuuenes deſiderabiles vniuerſi *erant*, equites equitantes equos.
7 Dedit itaque fornicationes ſuas cum eis, (*cum* electis filiorum Awſſúr vniuerſis) & in omnes quos adamauit, in cunctis idolis eorum polluit ſe.
B 8 *Sed* & fornicationes ſuas quas didicit ab Mitſráim, non dereliquit: nam cum ea dormierunt in adoleſcentia eius, & ipſi compreſſerūt hubera virginitatis eius, & effuderunt fornicationem ſuam ſuper eam.
9 Propterea tradidi eam in manum amatorum ſuorum, in manum filiorum Awſſúr quos adamauit.
Sup. 16. d. 38 10 Ipſi diſcooperuerunt ignominiam eius, filios eius, & filias eius tulerunt, & ipſam gladio occiderunt, & fuit nomen mulieribus, & iudicia fecerunt in ea.
11 Et vidit ſoror eius Aholibáh, & corrupit amorem ſuum præ illa, & fornicationes ſuas præ fornicationibus ſororis ſuæ.
12 Filios Awſſúr adamauit, duces & principes, propinquos indutos omni genere *pretioſarum veſtium*, equites equitantes ſuper equos, adoleſcentes deſiderabiles vniuerſos ipſos.
13 Et vidi quòd polluta eſſet, via vna ambabus.
14 Addidit verò ſuper fornicationes ſuas: nam vt vidit viros depictos in pariete, imagines
C Chawſdim depictas ſinopide:
15 Accinctos balteo lumbos ſuos, & tiaras tinctas in capitibus ſuis *habentes*, (aſpectus ducū vniuerſis ipſis, & ſimilitudo filiorum Babél, Chawſdim terra natiuitatis eorum.)
16 Adamauit eos ad aſpectum oculorum ſuorum, miſitque nuntios ad eos in terram Chawſdim.
17 Et ingreſsi ſunt ad eam filij Babél ad cubile amorum, & polluerunt eam fornicatione ſua: polluit quoque ſe cum eis, & receſsit anima eius ab eis.
18 Et denudauit fornicationes ſuas, diſcooperuitque ignominiam ſuam: propterea receſsit anima mea ab ea, ſicut receſſerat anima mea à ſorore eius.
19 Multiplicauit item fornicationes ſuas, ita vt in memoriam reduxerit dies adoleſcentiæ eius quibus fornicata fuerat in terra Mitſráim.
20 Et adamauit ſeruos eorum quorum caro vt caro aſinorum eſt: & *ut* fluxus equorum, fluxus eorum.
21 Et recordata es fœditatis adoleſcentiæ tuæ, quando compreſſerunt in Mitſráim hubera tua, propter *compreſsionem* huberum adoleſcentiæ tuæ.
22 Propterea Aholibáh, ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego ſuſcito amatores tuos contra te, eos à quibus receſsit anima tua, & venire faciam eos aduerſum te vndique, D
23 Filios Babél, & omnes Chawſdím præfectos, & principes, & duces, & omnes filios Awſſúr cum eis: iuuenes deſiderabiles, duces, & principes, vniuerſi ipſi *erunt* heroes, & maiores, aſcenſores equorum vniuerſi ipſi.
24 Et venient ſuper te *cum* rhedis, curribus, & rotis, & multitudine populorum: ſcutum, & clypeum, & galeam ponent contra te vndiq;: dabóque coram eis iudicium, & iudicabūt te iudicijs ſuis.
25 Et dabo zelum meum contra te, & faciēt tecum in furore: naſum tuū & aures tuas remouebūt, & nouiſsimum tuum gladio cadet: ipſi filios tuos & filias tuas capient, & nouiſsimū tuum deuorabitur igni.
26 Et exuent te veſtimentis tuis, & tollent vaſa gloriæ tuæ.
27 Et ceſſare faciam fœditatē tuam à te, & fornicationem tuam de terra Mitſráim, nec attolles oculos tuos ad eos, & Mitſráim non recordaberis amplius.
28 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego trado te in manum eorum quos odiſti, in manum eorum à quibus receſsit anima tua. E
29 Et agēt tecum cum odio, & tollent omnem laborem tuum, & dimittent te nudā & diſcoopertam: & reuelabitur turpitudo fornicationum tuarum, & fœditas tua, & fornicationes tuæ.
30 Faciam iſta tibi quòd fornicata ſis poſt Gentes, cum quibus polluiſti te in idolis earum.
31 In via ſororis tuæ ambulaſti, & dabo calicē eius in manu tua.
32 Sic dixit Dominus Iehouáh, Calicem ſororis tuæ bibes profundum & latum: erit *cauſa* vt derideant & ſubſannent te Gentes, magnus *erit* vt multum capiat *uini*.
33 Ebrietate & dolore repleberis: calice ſolitudinis & deſolationis, calice ſororis tuę wSomrón.
34 Bibes inquam illum, & exhauries, & teſtas eius confringes, & hubera tua euelles: quia ego loquutus ſum, dixit Dominus Iehouáh.
35 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd oblita es mei, & proieciſti me poſt corpus tuum, & etiam tu porta fœditatem tuam, & fornicationes tuas.
36 Et dixit Iehouáh ad me, Fili hominis nónne iudicabis Aholáh & Aholibáh? & annuntia eis abominationes ſuas. F
37 Quia adulteratæ ſunt, & ſanguis eſt in manibus earū: & cum idolis ſuis fornicatæ ſunt: atque etiam filios ſuos quos genuerant mihi, tranſire fecerunt *per ignem* illis, ad conſumendum.
38 Amplius hoc fecerunt [illegible]i, polluerunt ſan

ctua-

ctuarium meum in die illa, & ſabbatha mea
profanarunt.
39 Et quũ immolaſſent filios ſuos idolis ſuis,
ingrediebátur ſanctuarium meum in ipſa die,
vt pollueren illud:& ecce ſic fecerunt in me-
dio domus meæ.
40 Et quanto magis quòd miſerunt ad viros
venientes delonge, ad quos nuncius miſſus
fuerat,& ecce venerunt? propter quos te laui-
ſti, ſtibio fucaſti oculos tuos, & ornaſti te or-
namento.
41 Et ſediſti ſuper lectum honorabilem:men-
ſáque præparata eſt ante ipſum: & thymiama
meum, & vnguentum meum poſuiſti ſuper
eum.
42 Et vox turbæ pacificæ exaudita eſt in ea: &
cum viris vt multiplicarent homines, adducti
ſunt ʊSabæi è deſerto, & poſuerunt armillas
ſuper manus earum, & coronam gloriæ ſuper
capita earum.
43 Et dixi inueteratæ *in* adulteriis, Nunc egre-
dientur fornicationes eius,& ipſa.
44 Et ingreſsi ſunt ad eã ſicut ingreditur quiſ-
piam ad mulierem meretricem : ſic ingreſsi
ſunt ad Aholáh,& Aholibáh mulieres fœdas.
45 Et viri iuſti iudicabunt eas iudicio adulte-
rarum, & iudicio effundentium ſanguinem:
quia adulteræ ſunt, & ſanguis eſt in manibus
earum.
46 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, Aſcẽde-
re faciam aduerſum eas cœtum,& dabo eas in
commotionem, & rapinam:
47 Et lapidabunt eas lapidibus multitudo, &
ſuccident eas gladiis ſuis,filios earum & filias
earum interficient,& domos earum igni com
burent.
48 Et ceſſare faciam fœditatem à terra:erudiẽ-
túrque omnes mulieres, & non facient ſecun
dum fœditatem veſtram.
49 Et ponent fœditatem veſtram ſuper vos, &
peccata idolorum veſtrorũ portabitis:& ſcie-
tis quòd ego Dominus Iehouáh:

CAPVT XXIIII.

3 *Per ollam liquefactam incendium Ieruſalem probat.* 15 *Parabola de vxore Ezechielis mortua.* 21 *Parabolam ediſſerit propheta.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me anno illo
nono, mẽſe decimo, decima *die* eiuſdem
menſis, dicendo,
2 Fili hominis, deſcribe tibi nomẽ huius diei,
hunc ipſum diem : appropinquauit *enim* Rex
Babél Ieruʊſaláim hoc ipſo die.
3 Et parabolicè loquere ad domum rebellio-
nis,atque dic ad eos,Sic dixit Dominus Ieho-
uáh, Pone ollam, pone *inquam*, & etiam funde
in eam aquam.
4 Congere fruſta eius in eam, omne fruſtum
bonum,femur,& armum, electis oſsibus im-
ple.
5 Electum pecus aſſume, & etiam incẽde oſſa
ſub ea : bullire fac bullitiones eius, etiam co-
B quite oſſa eius in medio eius.
6 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Vę ci
uitati ſanguinum, ollæ cuius ſpuma eſt in ea,
& ſpuma eius non exiuit ab ea : fruſtatim, fru-
ſtatim educ eam, non cadat ſuper illam ſors.
7 Sanguis enim eius in medio eius fuit, ſuper
eminentem petram poſuit eum : non effudit
illum ſuper terram ad operiendum illum pul-
uere:
8 Vt aſcendere faceret iram ad vlciſcẽdum vl-
tionem: *ita* poſui ſanguinem eius ſuper locum
eminentem petræ ne operiatur. C
9 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Væ *Nahum 3.a.1*
ciuitati ſanguinum, & etiam ego grandem fa *Habac.2.c.12*
ciam pyram.
10 Multiplicabo ligna, ſuccendam ignem, con
ſumam carnem, & condiam condimentũ aro
matibus:& oſſa adurentur.
11 Et ſtatuam eam ſuper prunas eius vacuam,
vt incaleſcat, & comburatur fundum eius: &
fundetur in medio eius inquinamẽtum eius,
conſumetur ſpuma eius.
12 Mendaciis fatigarunt ſeſe, nec exiuit de ea
multa ſpuma eius : *ideo* igni conſumetur ſpu-
ma eius.
13 In immũditia tua *adhuc es, hoc eſt* ſcelere:pro- D
pterea quòd mundaui te, & non mundaſti te
ab immunditia:non mũdabis te amplius, do-
nec quieſcere faciam iram meam in te.
14 Ego Iehouáh loquutus ſum : venit, & feci,
non retrocedam,neque parcam,neque pœni-
tebit me : iuxta vias tuas & opera tua iudica-
bunt te,dixit Dominus Iehouáh.
15 Et fuit verbum Iehouæ ad me,dicendo,
16 Fili hominis, en ego tollo à te deſiderium E
oculorum tuorum percuſsione: ne plangas
eam,nec plores,neque veniat lachryma tua.
17 Ab eiulando tace, mortuorum luctum ne fa
cias, tiaram tuam circumliga ſuper te, & cal-
ceamenta tua pone in pedibus tuis, & ne ope
rias labrum ſuperius, & panem hominum ne
comedas.
18 Loquutus ſum itaque ad populum mane,&
mortua eſt vxor mea veſperi, fecique mane ſi-
cut iuſſum fuit mihi.
19 Et dixit ad me populus, Annõ indicabis no
bis quid iſta *portendant* nobis? tu enim facis *illa
propter nos.*
20 Et dixi ad eos, Verbum Iehouæ fuit ad me, F
dicendo,
21 Dic domui Iʊſraël, Sic dixit Dñs Deus,
Ecce polluo ſanctuarium meum, ſuperbiam
fortitudinis veſtræ, deſiderabile oculorum ve
ſtrorum, & indulgentiam animæ veſtræ: filij
veſtri, & filiæ veſtræ, quas reliquiſtis, gladio
cadent.
22 Et facietis quemadmodum feci, labrum ſu-
perius non operietis, & panem hominũ non
comedetis.
23 Et tiaræ veſtræ erunt ſuper capita veſtra, &
calceamenta veſtra in pedibus veſtris:nõ plan
getis,neque flebitis:ſed tabeſcetis propter ini
quitates veſtras, & gemetis alter cum altero.
24 Eritque Iehezcél vobis in portentũ:iuxta G
omnia quæ fecit,facietis:quum venerit iſtud,
tunc ſcietis quòd ſum Dominus Iehouáh.
25 Et tu fili hominis, annon in die qua tollam
ab eis fortitudinem eorum, gaudium gloriæ
eorum, deſiderium oculorum ipſorum, & ele
uationem animæ eorum, filios eorum & filias
eorum,
26 In die *inquam* ipſa veniet euaſor ad te ad au-
ditum aurium?
27 In die illa aperietur os tuum cum euaſore,
& loquêris, nec obmuteſces vltrà: & eris illis
in portentum,& ſcient quòd ego Iehouáh.

CAPVT XXV.

1 Quæ euentura ſint Gentibus, prædicit. 2 Contra Ammonitas qui ſuper ruina Ieruſalem fuerant lætati. 8 Contra Moab & Seir. 12 Contra Idumæam. 15 Contra Palæſtinos.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, pone faciem tuam ver-
ſus filios ɣAmmón, & propheta aduerſum
eos;
3 Et dic filiis ɣAmmón, Audite verbum Domi
ni Iehouæ, Sic dixit Dominus Iehouáh, Pro-
pterea quòd dixiſti, Euge, ſuper Sanctuarium
meum, quia pollutum eſt: & ſuper terram Iωſ
raϰél, quia deſolata eſt: & ſuper domum Iehu-
dáh, quoniam abierunt in captiuitatem:
4 Idcirco ego trado te filiis Orientis in hære-
ditatem, & collocabunt palatia ſua in te, & po
nent in te habitacula ſua: ipſi comedēt fruges
tuas, & bibent lac tuum.
B 5 Dabóque Rabbáh in habitaculum camelo-
rum, & filios ɣAmmón in cubile pecorum: &
ſcietis quòd ego Iehouáh:
6 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd
plauſiſti manu, & percuſsiſti pede, & gauiſus
es in omni contemptu tuo ex animo ſuper ter
ram Iωſraϰél:
7 Idcirco ecce ego extendi manum meam ſu-
per te, & tradam te in direptionem Gentibus,
& ſuccidam te è populis, & perdam te è terris,
& delebo te: & ſcies quòd ego Iehouáh.
8 Sic dixit Domin⁹ Iehouáh, Propterea quòd
dixit Moáb & ωSeɣir, Ecce ſicut omnes gen-
tes, domus Iehouáh:
9 Idcirco ecce ego aperio latus Moáb, ab vr-
bibus, ab vrbibus *inquam* eius *quæ ſunt* in extre-
mo ei⁹, deſiderabiles terras Beth-ieωſimóth,
Báɣal-meɣón, & Ciriatháim.
C 10 Filios Orientis *uocabo ut ueniant* contra filios
ɣAmmón, & dabo eam in hæreditatem, ita vt
non memorentur filij ɣAmmón inter Gētes.
11 In Moáb quoque faciam iudicia, & ſcient
quòd ego Iehouáh.
12 Sic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd fecit
ϰEdóm, quando vlta eſt vltionem contra do-
mum Iehudáh, & deliquerunt delinquendo,
& vlti ſunt ſeſe de eis:
13 Idcirco, ſic dixit Dominus Iehouáh, Exten-
dam manū meam ſuper ϰEdóm, & ſuccidam
ex ea homines & iumenta, ponámque eam in
deſolationem à Themán, & *incolæ* Dedán gla-
dio cadent.
D 14 Et dabo vltionem meam in ϰEdóm per ma-
num populi mei Iωſraϰél, faciéntq; in ϰEdóm
iuxta furorem meum, & iuxta iram meam, &
ſcient vindictam meam, dixit Dominus Ieho-
uáh.
15 Sic dixit Domin⁹ Iehouáh, Propterea quòd
fecerunt Peliωſthím propter vindictam, & vl-
ti ſunt vltionem cum contemptu in animo ad
vaſtationem inimicitiis perpetuis:
16 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
ego extēdo manum meam ſuper Peliωſthím,
& ſuccidam Cherethęos, & perdam reſiduum
littoris maris:
17 Faciámque in eis vltiones magnas cum in-
crepationibus iræ: ſciéntque quòd ego Ieho-
uáh, quum dedero vindictam meam in eis.

CAPVT XXVI.

1 Tyrum euertendam prædicit, quòd inſultauerit deſtructæ Ieruſalem. 15 Admiratio & ſtupor negotiatorum ſuper vaſtatione Tyri.

1 ET fuit, vndecimo anno, prima menſis,
fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, propterea quòd dixit ʒSór ſu-
per Ieruωſaláim, Euge, confracta eſt porta po
pulorum, cōuertit ſeſe ad me, replebo me, de-
ſerta eſt:
3 Idcirco ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce e-
go contra te ʒSór, aſcenderéque faciam cōtra
te Gentes multas, ſicut aſcendit mare flucti-
bus ſuis.
4 Et diſsipabunt muros ʒSór, & deſtruent tur
res eius, & detraham puluerem eius ex ea, po-
námque eam in ſummitatem petræ.
5 Expanſio ſagenarum erit in medio maris,
quia ego loquutus ſum, dixit Dominus Ieho-
uáh, & erit in direptionem Gentibus.
6 Et filiæ eius quæ ſunt in agro, gladio occi-
dentur, & ſcient quòd ego Iehouáh.
7 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego
adduco aduerſum ʒSór Nebuchadneʒar Re-
gem Babél ab Aquilone, Regem Regum, cum
equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, popu
lóque multo.
8 Filias tuas quæ ſunt in agro, gladio interfi- B
ciet, & ponet cōtra te munitionem ligneam,
effundétque contra te aggerem, & conſurge-
re faciet contra te ſcutum.
9 Et baliſtas contra eam ponet, contra muros
tuos, & turres tuas deſtruet malleis ſuis.
10 Præ multitudine equorum eius operiet te
puluis eorum: præ tumultu equitum, & rota-
rum, & curruum mouebūtur muri tui, quum
ingreſſus fuerit per portas tuas tanquam per
introitus ciuitatis diſsipatæ.
11 Vngulis equorum ſuorum conculcabit o-
mnes plateas tuas: populum tuum gladio oc-
cidet, & ſtatuæ fortitudinis tuæ in terram de-
ſcendent.
12 Et prædabuntur opes tuas, & diripient ne-
gotiationem tuam, & deſtruent muros tuos,
& domos deſiderabiles tuas deſtruent, & la-
pides tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in
medio aquarum ponent.
13 Et ceſſare faciam multitudinem cāticorum *Iere.7.8.34*
tuorum, & ſonitus cithararum tuarum nó au- C
dietur amplius.
14 Et ponam te vt ſummitatem petræ, expāſio
ſagenarum eris, nec ædificaberis vltrà, quia e-
go Iehouáh loquutus ſum, dixit Dominus Ie-
houáh.
15 Sic dixit Dominus Iehouáh ipſi ʒSór, Annō
à ſonitu ruinæ tuæ, quum vociferabitur vulne
ratus, quū occidetur occiſione in medio tui,
commouebuntur inſulæ?
16 Et deſcendent de ſoliis ſuis cūcti principes
maris, & remouebunt pallia ſua, & veſtimen-
ta diſcoloria ſua exuent, ſtuporibus induētur,
ſuper terram ſedebunt, & pauebunt ad *ſingula*
momenta, & obſtupeſcent ſuper te.
17 Et aſſument ſuper te lamentum, dicéntq; ſu
per te, Quomodo periſti quæ habitata eras *a*
negotiatoribus uenientibus à maribus, vrbs quæ e-
ras laudata? quæ fuit fortis in mari, ipſa & ha-
bitatores eius, qui dabant terrorem ſuum o-
mnibus habitatoribus eius.
18 Nunc pauebunt inſulæ *in* die ruinæ tuæ, ter
rebuntur inquam inſulares qui *ſunt* in mari ab
exitu tuo.
19 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, Quū po-

ſuero te vrbem deſolatam, ſicut ciuitates quæ
non habitantur, quum aſcendere fecero ſuper
te voraginem, & operuerint te aquæ multæ:
20 Et deſcendere fecero te cũ deſcendentibus
in ſepulchrum, ad populum ſeculi, & colloca-
uero te in terra inferiore, ſicut ſolitudines *quæ*
fuerunt à ſeculo, cum deſcendentibus *inquam in*
ſepulchrum, ita vt nõ habiteris, & dedero glo
riam in terra viuentium:
21 Conſummationem ponam te, & non eris:
requireriſque, & non inuenieris vltrà in ſecu-
lum, dixit Dominus Iehouáh.

CAPVT XXVII.

1 Inuitatur Propheta ad planctum ob Tyri deſolationem. 4 Tyri celebritatem ex frequentia, & varietate negotiatorum deſcribit. 26 Subita Tyri deſtructio. 28 Planctus ſuper eandem.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Et tu, fili hominis, aſſume ſuper xSór
lamentum,
3 Et dic ipſi xSór quæ habitat in oſtiis maris,
negotiatrici populorum ad inſulas multas,
Sic dixit Dominus Iehouáh, xSór, tu dixiſti,
Ego ſum perfecti decóris.
4 In corde marium ſunt termini tui: ædifica-
tores tui perfecerunt decorem tuum.
5 Ex abietibus de monte ωSenír ædificauerũt
tibi omnes naues: cedros de Lebanón tule-
runt, vt facerent malum tibi.
6 E pinis Baωſán fecerunt ramos tuos: tabu-
latum tuum fecerunt ex ebore congregatio
Aωſſurim, de inſulis Chithím.
7 E byſſo opere phrygionico texta, ex Mixſ-
ráim fuit expãſio tua, vt eſſet tibi in velum, *ex*
hyacintho & purpura de inſulis xEliωſáh fuit
operimentum tuum.
B 8 Habitatores xSidón & Aruád fuerunt remi-
ges tibi: ſapientes tui xSór fuerunt in te, ipſi
erant nautæ tui.
9 Senes Gebál, & ſapientes eius, inſtauraue-
runt in te rimas tuas: omnes naues maris, &
remiges earum fuerunt in te ad negotiãdum
negotiationem tuam.
10 Paráωs, & Lud, & Put fuerũt in exercitu tuo
viri bellatores tui: ſcutum & galeam ſuſpẽde-
runt in te, ipſi dederunt decorem tuum.
11 Filij Aruád cum exercitu tuo *illo* ſuper mu-
ros tuos per circuitum, & Pygmæi in turribus
tuis fuerunt: ſcuta ſua ſuſpenderunt ſuper mu
ros tuos per circuitum, ipſi fecerunt pulchri-
tudinem tuam.
C 12 Tharωſiωs negotiatrix tua ob multitudinẽ
cunctarum diuitiarum in argento, ferro, ſtan-
no, & plumbo, *quæ* dederunt *in* nundinis tuis.
13 Iauã, Thubál, & Meωſech, ipſi inſtitores tui:
cum animabus hominum, & vaſa ærea dede-
runt *in* nundinis tuis.
14 De domo Thogarmáh, equos & equites, &
mulos dederunt *in* foro tuo.
15 Filij Dedán negotiatores tui, inſulæ multæ
negotiatio manus tuæ: cornua eburnea, & pa-
uones reddiderunt *in* munus tuum.
16 Arám negotiatrix tua propter multitudinẽ
operum tuorum, cum carbunculo, purpura,
& veſtibus diuerſorum colorum, & byſſo, &
cora liis, & vnionibus *quæ* dederunt in nundi-
nis tuis.
D 17 Iehudáh & terra Iωſraël ipſi inſtitores tui,
cum frumentis *terræ* Minnith & Pannág, &
melle & oleo, & theriaca, *quæ* dederunt *in* mer
catu tuo.
18 Dammeωſec negotiatrix tua in multitudi-
ne operum tuorum, propter multitudinem
vniuerſarum opum, in vino *loci* nHelbón, & la
na candida.
19 Dan autem, & Iauán Mexuzál in nundinis
tuis dederũt: ferrum purum, caſia, & calamus
aromaticus in mercatu tuo fuit.
20 Dedán inſtitrix tua in pannis pretioſis pro
curribus.
21 yArab, & vniuerſi principes Cedár, ipſi ne-
gotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibꝰ,
& hircis, in his *inquam* inſtitores tui.
22 Mercatores ωSebá & Raymáh fuerunt inſti E
tores tui: præcipua inter vniuerſa aromata, &
omnem lapidem pretioſum, & aurum dede-
runt in nundinis tuis.
23 nHarán & Channéh, & yEdén negotiato-
res ωSebá: Aωſſúr, *&* Chilmád inſtitrix tua:
24 Ipſi inſtitores tui in omnibus generibus, in
palliis hyacinthinis, & polymitis, & in capſis
pretioſarum veſtium, funibus iũctarum, & tor-
quibus in negotiatione tua.
25 Naues Tharωſiωs pariter eũtes ad te in ne-
gotiatione tua: & repleta es, & multiplicata
es valde in medio marium.
26 In aquas multas adduxerũt te remiges tui:
ventus Orientalis contriuit te in medio ma- F
rium.
27 Opes tuæ, & nundinæ tuæ, negotiatio tua,
remiges tui, & nautæ tui, inſtauratores fiſſu-
rarum tuarum, & negotiatores negotiatio-
num tuarum, & omnes viri bellatores tui qui
erant in te, & vniuerſus cœtus tuus qui *eſt* in
medio tui, cadẽt in medio marium, in die rui-
næ tuæ:
28 Ad ſonitum clamoris nautarum tuorũ con-
tremiſcent ſuburbana.
29 Et deſcendẽt de nauibus ſuis omnes tenen
tes remum: remiges, omnes nautæ maris ſu-
per terram ſtabunt.
30 Et audire facient ſuper te vocem ſuam, &
clamabunt amarè: & aſcendere facient pulue-
rem ſuper capita ſua, in cinere volutabunt
ſeſe.
31 Et decaluabunt ſuper te caluitium, & accin
gent ſe ſaccis, & plangent ſuper te in amaritu G
dine animæ, planctu amaro.
32 Et aſſumẽt ſuper te in lamentationibus ſuis
lamentum, & lamentabuntur ſuper te, *dicen-*
tes, Quæ *fuit* ſicut xSór, *&* vt ſuccisa in medio
maris?
33 Quando egrediebantur merces tuæ de ma-
ribus, ſaturabas populos multos: multitudi-
ne opum tuarum, & negotiationum tuarum
ditaſti Reges terræ.
34 Tempore quo eris contrita à maribus in
profunditatibus aquarum, negotiatio tua, &
omnis cœtus tuus in medio tui cadent.
35 Vniuerſi habitatores inſularum obſtupue-
runt ſuper te, & Reges earum formidauerunt
formidine, indignati ſunt vultu.
36 Negotiatores in populis ſibilauerũt ſuper
te: terrores fuiſti, nec eris vſq; in ſeculum.

CAPVT XXVIII.

1 Sermo Domini contra Regem Tyri ob eius ſuperbiam. 3 Daniel. 12 Inuitatur Propheta ad plangendum Regem Tyri. 21 Ser-
mo

me Domini cōtra Sidonem. 25 Promittit Dominus, filios Iſraël ſe congregaturum.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, dic principi ɤSór, Sic di-
xit Dominus Iehouáh, Eo quòd exaltatum eſt
cor tuum, dixiſtique, Deus ego ſum, in thro-
no Dei ſedi, in medio marium: quum tu ho-
mo ſis, & non Deus: & poſuiſti cor tuum tan-
quam cor Dei.
3 Ecce ſapientior es Daniɤéle: nihil eſt abſcó-
ditum quod ſit abſconditum tibi.
4 Sapientia tua, & intelligentia tua congrega
ſti tibi opes, & acquiſiſti aurum & argentū in
theſauris tuis.
B 5 Multitudine ſapientiæ tuæ in negotiatione
tua multiplicaſti opes tuas, exaltatúmque eſt
cor tuum propter opes tuas.
6 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Eo
quòd poſuiſti cor tuum ſicut cor Dei:
7 Idcirco ecce ego adduco ſuper te alienos, ro
buſtos Gentium, & euaginabūt gladios ſuos
contra pulchritudinem ſapientiæ tuæ, & pol-
luent pulchritudinem tuam.
8 In foueam deſcendere facient te, & morie-
ris mortibus occiſorum in medio marium.
9 Nunquid dicendo dices, Deus ſum, corā in-
terfectore tuo? tu autem homo *es*, & nō Deus,
in manu interfectoris tui.
C 10 Morte incircūciſorum morieris manu alie-
norum: quia ego loquutus ſum, ait Dominus
Iehouáh.
11 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
12 Fili hominis, leua planctum ſuper Regem
ɤSór, & dic ei, Sic dixit Dominus Iehouáh, Tu
ſigillas ſummam, plenus ſapientia, & perfe-
ctus decore.
13 In ɤEdē horti Dei fuiſti, omnis lapis pretio-
ſus operimentum tuum, ſardius, topaſius, &
iaſpis, chryſolithus, onix, & beryllus, ſapphi-
rus, carbunculus, & ſmaragdus, & aurū: opus
tympanorum tuorum & tibiarum tuarum in
te, in die qua creatus fuiſti præparata fuerunt:
D 14 Tu Cherúb magnus, tegens: & poſui te *in ta-
li dignitate*: in monte ſancto Dei fuiſti, in medio
lapidum ignitorum ambulaſti.
15 Perfectus fuiſti in viis tuis, à die qua creatus
es, donec inuenta eſt iniquitas in te.
16 Multitudine negotiationis tuæ repleuerūt
medium tui iniquitate, & peccaſti: & profana
bo te de mōte Dei, & perdam te ô Cherúb te-
gens, de medio lapidum ignitorum.
17 Eleuatum eſt cor tuum propter decorem
tuum, perdidiſti ſapientiā tuam propter ſplen
E dorem tuum, in terram proiiciam te, ante Re-
ges ponam te, vt videant te.
18 Prę multitudine iniquitatum tuarum, & ob
iniquitatem negotiationis tuæ polluiſti ſan-
ctificationem tuam: & producam ignem de
medio tui qui conſumet te, & ponā te in cine-
rem ſuper terram in oculis omnium aſpicien-
tium te.
19 Omnes qui nouerunt te in populis, obſtu-
peſcent propter te: terrores eris, nec eris vſq;
in ſeculum.
20 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
21 Fili hominis, pone faciem tuam ſuper ɤSi-
F dón: & propheta aduerſus eam,
22 Et dic, Sic dixit Dominus Iehouáh, Ecce e-
go *uenio* ad te ɤSidón, & glorificabor in medio
tui: & ſcient quòd ego Iehouáh quum fecero
in ea iudicia, & ſanctificauero me in ea.
23 Et mittam in eam peſtilentiam, & ſanguinē
in plateas eius, & corruēt interfecti in medio
eius: cum gladio aduerſus eam vndique *ventu-
rus eſt hoſtis*: & ſcient quòd ſum Iehouáh.
24 Et non erit vltrà domui Iɤſraɤél ſpina pun-
gens, & ſpina dolorem inferens ex omnibus
circuitibus eorum qui ſpernunt eos: ſcientq;
quòd ego Dominus Iehouáh.
25 Sic dixit Dominus Iehouáh, Quando con- G
gregauero domum Iɤſraɤél de populis inter
quos diſperſi ſunt, & ſanctificauero me in eis
in oculis Gentium, habitabunt ſuper terram
ſuam quam dedi ſeruo meo Iaɤacób.
26 Et habitabunt ſuper eam confidenter, & æ-
dificabunt domos, & plantabunt vineas, habi
tabunt inquam confidenter, quum fecero iu-
dicia in omnibus qui ſpernunt eos in circui-
tibus eorum: & ſciēt quòd ego Iehouáh Deus
eorum.

CAPVT XXIX.

*1 Prophetat contra Pharaonem. 8 Aegypti deſolationem prædi-
cit & Aegyptiorum diſperſionem. 13 Poſt 40. annos ſe reſtitutu-
rum Aegyptum pollicetur Dominus. 17 Aegyptus merces Regis
Nabuchodonoſor ob laborem quem ſubijt aduerſus Tyrum.*

1 ANno decimo, mēſe decimo, duodecima
mēſis, fuit verbū Iehouę ad me, dicēdo,
2 Fili hominis, pone faciē tuā contra Parɤóh
Regem Miɤſráim, & propheta contra eum, &
contra Miɤſráim vniuerſam.
3 Loquere, & dic, Sic dixit Domin' Iehouáh,
Ecce ego contra te Parɤóh Rex Miɤſráim, ce-
te magne qui cubas in medio fluminum ſuo-
rum: qui dixit, Meus eſt fluuius meus, & ego
feci mihi.
4 Et ponam hamos in maxillis tuis, & agglu-
tinabo piſces fluminum tuorū ſquamis tuis,
& aſcendere faciam te de medio fluminū tuo-
rum, atque omnes piſces fluminum tuorum
ſquamis tuis adhærebunt.
5 Et derelinquam te in deſerto, te *inquam* & o- D
mnes piſces fluminum tuorum: in ſuperficie
agri cades, non recolligeris, nec congregabe-
ris: beſtiis terræ & volatilibus cæli dedi te
pro eſca.
6 Et ſciēt omnes habitatores Miɤſráim quòd
ego Iehouáh, eo quòd fuerunt baculus arundi
neus domui Iɤſraɤél.
7 Quum apprehenderint te manu, cōfringe-
ris, & lacerabis eis totum humerum: & quum
innixi fuerint tibi, cōtereris, & ſtare facies eis
totos renes.
8 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
ego adduco aduerſum te gladium, & excidā
ex te hominem & iumentum.
9 Eritque terra Miɤſráim in deſertum & ſoli-
tudinem: & ſciēt quòd ego Iehouáh, eo quòd
dixit, Fluuius meus *eſt*, & ego feci.
10 Idcirco ecce ego *uenturus ſum* contra te, & ad
flumina tua, dabóque terram Miɤſráim in ſo-
litudines ſolitudinis deſerti à turre ɤSeuenéh
vſque ad terminum Chúɤs.
11 Non tranſibit per eam, pes hominis, neque E
pes iumenti trāſibit per eam, nec habitabitur
quadraginta annis.
12 Dabóq; terram Miɤſráim in deſolationem
in medio terrarum deſolatarum, & vrbes eius
in medio vrbium deſtructarum erunt in deſo

lationem quadraginta annis, diſpergámque
Miʒſráim in Gẽtes, & ventilabo eos in terras.
13 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, In fine
quadraginta annorum cõgregabo Miʒſráim
de populis inter quos diſperſi fuerint.
14 Et reducam captiuitatem Miʒſráim, redu-
cam inquam eos *in* terrã Pathróωs, in terram
habitationis ſuæ:eruntq; ibi regnum humile.
15 Præ *aliis* regnis erit humile, nec eleuabit ſe
vltrà ſuper Gentes: imminuam enim eos ne
dominentur Gentibus.
16 Et non erit vltrà domui Iωſraël in cõfiden
tiam quę recordari facit iniquitatis, quum re-
ſpexerint poſt eos: & ſcient quòd ego Domi-
nus Iehouáh.
D 17 Et fuit viceſimo ſeptimo anno, primo *menſe*,
prima *die* menſis, fuit verbum Iehouæ ad me,
dicendo,
18 Fili hominis, Nebuchadreʒſár Rex Babél
ſeruire fecit exercitum ſuum ſeruitutem ma-
gnã aduerſus ʒSór: omne caput decaluatum
eſt, & omnis humerus depilatus eſt: merces
autem nõ fuit ei, & exercitui eius de ʒSór pro
ſeruitute quam ſeruiuit aduerſus eam.
19 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
ego do Nebuchadreʒſár Regi Babél terram
Miʒſráim, & accipiet multitudinem eius, &
ſpoliabit ſpolia eius, & prædabitur prædam
eius, & erit merces exercitui eius.
20 *Propter* opus eius quo ſeruiuit in ea, dedi ei
terram Miʒſráim, quia *malum* fecerunt contra
me, dixit Dominus Iehouáh.
21 In die illa germinare faciam cornu domui
Iωſraël: & tibi dabo apertionem oris in me-
dio eorum: & ſcient quòd ego Iehouáh.

CAPVT XXX.

Plangitur deſtructio Aegypti, & vrbium eius.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicen-
do,
2 Fili hominis propheta, & dic, Sic dixit Do-
minus Iehouáh, Vlulate, *dicentes*, Væ diei:
3 Quia propè eſt dies, propè inquam eſt dies
Domini, dies nubis: *&* tempus Gentium erit,
4 Veniétque gladius in Miʒſráim, & erit do-
lor in Chuωs quum ceciderint vulnerati in
Miʒſráim: & tollẽt multitudinem eius, & de-
ſtruentur fundamenta eius.
5 Chuωs & Put, & Lud, & omne vulgus, &
Chub, & filij terræ fœderis, cum eis gladio ca-
dent.
B 6 Sic dixit Iehouáh, Cadent fulcientes Miʒſ-
ráim, & deſcendet ſuperbia fortitudinis eius:
à turre ωSeuenéh gladio cadent in ea, dixit
Dominus Iehouáh.
7 Et deſolabuntur in medio terrarum deſola-
tarum, & vrbes eius in medio vrbium deſerta-
rum erunt.
8 Et ſcient quòd ego Iehouáh quum dedero
ignẽ in Miʒſráim, & attriti fuerint omnes au-
xiliatores eius.
9 In die illa egredientur nuntij à facie mea in
nauibus ad terrendum Chuωs *habitantem* con-
fidenter: eritque dolor in eis ſicut *in* die Miʒſ-
ráim: quia ecce venit *tempus viſitationis eorum*.
C 10 Sic dixit Dominus Iehouáh, Et ceſſare faciã
multitudinem Miʒſráim per manum Nebu-
chadreʒſár Regis Babél.
11 Ipſe, & populus eius cum eo, fortiſsimi Gen
tium adducentur ad diſperdendum terrã: eua
ginabúntque gladios ſuos ſuper Miʒſráim, &
implebunt terram interfectis.
12 Et ponam flumina in ſiccitatem, & vendam
terram in manu malorum, & diſsipabo terrã,
& plenitudinem eius per manum alienigena-
rum. ego Iehouáh loquutus ſum.
13 Sic dixit Dominus Iehouáh, Et perdã ſimu- Zach.13.2.
lachra, & ceſſare faciam idola de Nóph, & dux D
de terra Miʒſráim non erit vltrà, daboq; timo
rem in terra Miʒſráim.
14 Et deſolabo Pathróωs, dabóque ignem in
ʒSóɤan, & faciam iudicia in Noɤ.
15 Et effundam iram meam ſuper ωSín robur
Miʒſráim, & ſuccidam multitudinem Noɤ.
16 Et dabo ignem in Miʒſráim, dolendo dole-
bit ωSin, & Noɤ erit vt ſcindatur, & ipſi Nóph E
uenient anguſtiæ interdiu.
17 Iuuenes Auen & Phi-béωſeth gladio cadẽt,
& illæ in captiuitatem ibunt.
18 Porrò in Theɤhaphneɤhéωs prohibebit
dies *lucem ſuam* dum cõtriuero ibi vectes Miʒſ-
ráim, & ceſſabit in ea ſuperbia fortitudinis
ſuæ: ipſam nubes operiet, & habitatores villa-
rum eius in captiuitatem ibunt.
19 Faciámque iudicia in Miʒſráim, & ſcient
quòd ego Iehouáh.
20 Fuit prętereà, vndecimo anno, primo *menſe*,
ſeptima *die* menſis factum eſt verbum Iehouæ
ad me, dicendo,
21 Fili hominis, brachium Parɤóh Regis Miʒſ- F
ráim cõfregi, & ecce non fuit alligatum vt po-
nantur medicamina, vt apponatur faſcia ad
obligandum illud, ad roborãdum illud vt te-
neat gladium.
22 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce
venio ad Parɤóh Regem Miʒſráim, & conte-
ram brachia eius *ac* fortitudinẽ, & *iam* confra-
ctum eſt, & cadere faciã gladiũ de manu eius.
23 Et diſpergam Miʒſráim in Gentes, & venti-
labo eos in terras.
24 Et roborabo brachia Regis Babél, dabóque G
gladium meum in manu eius, & confringam
brachia Parɤóh, & vociferabitur vociferatio-
ne interfecti coram eo:
25 Roborabo inquam brachia Regis Babél, &
brachia Parɤóh cóncidẽt: ſciéntque quòd ego
Iehouáh, quum dedero gladiũ meum in ma-
nu Regis Babél, & extenderit eum ſuper ter-
ram Miʒſráim.
26 Et diſpergam Miʒſráim in Gentes, ventila-
bóque eos in terras: & ſcient quòd ego Ie-
houáh.

CAPVT XXXI.

1 *Comparatio fœlicitatis Pharaonicæ cum fœlicitate Aſſyriorum.*
10 *Vt excellentiam Pharaonis cum Aſſyriorum ſublimitate con-
tulit, ita ſimilem eius interitum prædicit.* 15 *Omnes caſum Aſ-
ſyriæ Regis grauiter tulerunt.*

1 ET fuit vndecimo anno, tertio *menſe*, pri-
ma *die* menſis, fuit verbum Iehouæ ad
me, dicendo,
2 Fili hominis, dic ad Parɤóh Regẽ Miʒſráim,
& ad multitudinem eius, Cuinam ſimilis es
in magnitudine tua?
3 Ecce Aωſſúr *erat tanquam* cedrus in Lebanón,
pulchra ramis, & ramis denſis inumbrans, &
excelſa altitudine, & inter condenſa fuit ca-
cumen eius.
4 Aquæ creſcere fecerũt eum, vorago exalta-
uit

tit illum: flumina eius ibāt per circuitus plan
tationis eius, & riuulos ſuos miſit ad vniuer-
ſas arbores agri.
B 5 Propterea exaltata eſt altitudo eius præ o-
mnibus arboribus agri:& multiplicati ſunt ra
mi eius, & prolongati ſunt rami eius propter
aquas multas quum illa mittebat *eas*.
6 In ramis eius nidificauerunt omnia volati-
lia cæli, & ſub ramis eius pepererunt cunctæ
beſtiæ agri, & in vmbra illius habitauerunt
omnes Gentes multæ.
7 Pulchra itaque facta eſt magnitudine ſua,
longitudine ramorum ſuorum, quòd radix
eius fuerit iuxta aquas multas.
C 8 Cedri non abſconderunt eam in horto Dei,
abietes non fuerunt ſimiles ramis eius, & ca-
ſtaneæ non fuerunt ſicut rami eius: nulla ar-
bor in horto Dei fuit ſimilis ei in pulchritudi-
ne ſua.
9 Pulchram feci eam multitudine ramorum
eius,& æmulatę ſunt eam omnes arbores ɏE-
dén quæ erant in horto Dei.
10 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Quā-
doquidē eleuatus es ſtatura,& dedit ſummita
tem ſuam inter condenſa, & eleuatum eſt cor
D eius in celſitudine ſua:
11 Tradidi eum in manū fortiſsimi Gentium,
faciendo faciet ei:propter impietatem eius e-
ieci eum.
12 Et ſuccident eum alieni,fortes Gentium, &
dimittent eum:ſuper montes & in cūctis val-
libus corruent rami eius,& confringentur ra-
mi eius in vniuerſis torrentibus terræ:deſcen
déntque ab vmbra eius omnes populi terræ,
& relinquent eum.
E 13 Super ruinam eius habitabunt omnia vola-
tilia cęli,& ſuper ramos eius erunt omnes be-
ſtiæ agri.
14 Quamobrem non eleuabuntur ſtatura ſua
omnes arbores aquarum, nec dabunt ſublimi
tatem ſuam inter condenſa,neque ſtabunt vl-
mi eorum in ſublimitate ſua, omnes potato-
res aquarum: quia omnes traditi ſunt morti,
terræ inferiori in medio filiorum hominum
cum deſcendentibus in ſepulchrum.
F 15 Sic dixit Dominus Iehouáh, Eo die quo de-
ſcendit ad infernum,lugere feci, *&* operire fe
ci propter eum voraginem *ſacco*, prohibuíque
flumina eius, & prohibitæ ſunt aquæ multæ,
& tenebreſcere feci propter eum Lebanon, &
omnes arbores agri *illius* fatigatæ ſunt.
16 A fragore ruinæ eius commoui Gētes,dum
deſcendere feci eum ad infernum cum deſcē-
dentibus in ſepulchrum,& conſolationē acce
perunt in terra inferiores omnes arbores ɏE-
dén electæ,& bonum Lebanón, omnes biben
tes aquas.
G 17 Etiam ipſi cum eo deſcenderunt ad infernū
ad interfectos gladio,& brachium eius, *&* *qui*
ſedebant in vmbra eius in medio Gentium.
18 Cuinam ſimilis factus es ſic in gloria & ma-
gnitudine inter arbores ɏEdén? & deiicieris
cum lignis ɏEdén in terram inferiorē, in me-
dio incircunciſorum dormies cum interfectis
gladio. Is eſt Paryóh,& vniuerſa multitudo e-
ius,dixit Dominus Iehouáh.

CAPVT XXXII.

1 *Iubetur Propheta plangere Pharaonem Regem Aegypti.* 11 *Va*
ſtationem Aegypto, à Rege Babylonis venturā prædicit. 17 *Plan-*
ctus ſuper deſcenſu eius ad inferos. 22 *Qui cum Aegypto deſcē-*
derint ad inferos.

1 ET fuit,duodecimo anno,duodecimo mē
ſe, prima *die* menſis, fuit verbum Iehouæ
ad me,dicendo,
2 Fili hominis leua lamentum ſuper Paryóh
Regem Mizſráim, & dic ad eum, Catulo leo-
nis Gentium ſimilis factus es, tu quoque *fuiſti*
tanquam cetus in maribus, & educebas flumi
na tua, & turbabas *cæteras* aquas pedibus tuis,
& conculcabas flumina eorum.
3 Sic dixit Dominus Iehouáh, Expandam ſu- *Sup.12.d.13,*
per te rete meum in cœtu populorum multo- *& 17.f.20*
rum,& extrahent te ſagena mea.
4 Et relinquam te in terra, ſuper faciem agri
proiiciam te: & habitare faciā ſuper te omnia
volatilia cæli, & ſaturabo de te beſtias vniuer-
ſæ terræ.
5 Dabóque carnem tuam ſuper mon̄tes: & cō
plebo valles celſitudine tua.
6 Et irrigabo terram natationis tuæ ſanguine B
tuo vſque ad montes, & torrentes replebūtur
ex te.
7 Et operiam,quū extinxero te,cælos:& obte *Eſa.13.b.10*
nebreſcere faciam ſtellas eorum, Solem nube *Ioel 2.g.31,*
tegam, & Luna non lucere faciet lumē ſuum. *& 3.c.15*
8 Omnia *alia* luminaria lucis in cælo obtene- *Matth.24.*
ſcere faciam propter te, dabóque tenebras ſu- *c.29*
per terram tuam,dixit Dominus Iehouáh.
9 Et iraſci faciam cor populorum multorum,
quum adduxero contritionem tuam in Gen-
tes, *&* ſuper terras quas non noſti.
10 Et obſtupeſcere faciam propter te populos
multos, & Reges eorum horreſcent propter
te horrore, quum coruſcare fecero gladium
meum ante facies eorum,& exterrebuntur ad
ſingula momēta quiſque in animo ſuo, in die
ruinæ tuæ.
11 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, Gladius C
Regis Babél veniet tibi.
12 Gladiis fortium cadere faciam multitudi-
nem tuam, fortes Gentium omnes ipſi, & va-
ſtabunt ſuperbiam Mizſráim, diſperdetúrque
vniuerſa multitudo eius.
13 Perdam omnia iumenta eius vt deſināt eſſe
iuxta aquas multas, neq; turbabit eas pes ho-
minis vltrà, & vngulæ iumentorum non tur-
babunt eas.
14 Tunc immergi faciam aquas eorum, & flu-
mina eorum velut oleum deducam,dixit Do-
minus Iehouáh,
15 Quum dedero terram Mizſráim in deſola-
tionem, & deſolata fuerit terra à plenitudine
ſua, quando percutiam omnes habitantes in
ea:& ſcient quòd ego Iehouáh.
16 Planctus eſt, & plangent eam, filiæ *inquam*
Gentium plangent eam: ſuper Mizſráim & ſu
per omnem multitudinem eius plangent, di- D
xit Dominus Iehouáh.
17 Et fuit, duodecimo anno, decimaquinta *die*
menſis fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
18 Fili hominis plange ſuper multitudinē Mi-
zſráim, & deiice ipſam, ipſam *inquam* & villas
Gentiū robuſtarum ad terram inferiorū, cum
deſcendentibus *in* ſepulchrum.
19 Quonam iucundior es? deſcende, & dormi
cum incircunciſis.
20 In medio interfectorū gladio cadēt: gladio
data eſt, trahite eam & omnes populos eius.

21 Loquentur ei fortes potentium de medio
inferni, cum auxiliatoribus eius, qui deſcen-
derunt,*&* dormierunt *cum* incircũciſis interfe
ctis gladio.
E 22 Ibi Aſſûr, & vniuerſus cœtus eius, in circui
tibus eius erunt ſepulchra eius: omnes ipſi in-
terfecti gladio:
23 Cuius ſepulchra *iam* poſita ſunt in lateribus
ſepulchri, éſtque cœtus eius per circuitus ſe-
pulchri eius: omnes ipſi interfecti ceciderunt
gladio, qui dederunt formidinem in terra vi-
uentium.
24 Ibi Elám, & vniuerſa multitudo eius per
circuitus ſepulchri illius. omnes hi interfecti
ceciderunt gladio, qui deſcenderunt incircun
ciſi ad terram inferiorum: qui dederunt terro-
rem ſuum in terra viuentium, & portauerunt
ignominiam ſuam cum deſcendẽtibus in ſe-
pulchrum.
25 In medio interfectorũ poſuerunt cubile ei,
cum vniuerſo populo eius, per circuitus eius
F ſepulchra eius. omnes ij incircunciſi, interfe-
cti gladio, quia datus eſt terror eorum in terra
viuentium, & portauerũt ignominiam ſuam
cum deſcendẽtibus in ſepulchrum, in medio
interfectorum poſitus eſt.
26 Ibi Méſech, Thubál, & omnis multitudo
eius, in circuitib' eius ſepulchra illius: omnes
ij incircunciſi, interfecti gladio, quia dederũt
formidinem ſuam in terra viuentium.
27 Et non dormient cum fortibus qui cecide-
runt de incircunciſis, qui deſcenderunt ad in-
fernum cum armis bellicis ſuis, & poſuerunt
gladios ſuos ſub capitibus ſuis: ſed erunt ini-
quitates eorum ſuper oſſa ipſorũ: quia terror
fortium *illorum fuit* in terra viuentium.
G 28 Tu verò in medio incircunciſorum conte-
reris, & dormies cum interfectis gladio.
29 Ibi Edóm *&* Reges eius & omnes duces
eius, qui poſiti ſunt cum fortitudine ſua cum
interfectis gladio: ipſi cum incircunciſis dor-
mient, & cum deſcendẽtibus in ſepulchrum.
30 Ibi principes Aquilonis omnes & vniuerſi
Sidonij, q deſcenderunt cũ interfectis, in ter-
rore ſuo à fortitudine ſua pudore affecti ſunt,
& dormierunt incircũciſi cum interfectis gla-
dio, & portauerunt pudorem ſuum cũ deſcen
dentibus in ſepulchrum.
31 Illos videbit Paróh, & conſolationem acci
piet ſuper vniuerſa multitudine ſua: interfecti
gladio *erunt* Paróh & vniuerſus exercitus e-
ius, dixit Dominus Iehouáh.
32 Quia dedi terrorem meũ in terra viuẽtium:
& dormiet in medio incircũciſorum cum in-
terfectis gladio, Paróh, & vniuerſa multitu-
do eius, dixit Dominus Iehouáh.

CAPVT XXXIII.

1 Admonet ſuos vt vatibus credant, docens interim quod ſit officium episcopi & ſubditi, cum exhortatione ad reſipiſcentiam. 9 Deſperantes confirmat, & promiſſione miſericordiæ Dei erigit. 12 Vt iuſto ſi ad peccandum ſe addixerit, nihil proſunt priores iuſtitiæ, [illegible] 21 Excidium Ieruſalem factum nunciatur. 24 Sermo Domini contra reliquias populi. 30 In deriſores verborum Prophetæ.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicen-
do,
2 Fili hominis, loquere ad filios populi tui, &
dic ad eos, Quum induxero ſuper terram gla-
dium, & tulerint populus terræ virum vnum
de nouiſsimis ſuis, & poſuerint eum ſibi ſpe-
culatorem:
3 Et *ille* viderit gladium venientem ſuper ter-
ram, clanxeritque buccina, & præmonuerit
populum:
4 Quicunque audierit ſonitum buccinæ, &
non obſeruauerit, veneritque gladius, & tule-
rit eum, ſanguis eius in caput eius erit.
5 Sonitum buccinæ audiuit, & non ſe obſer-
uauit: ſanguis eius in ipſo erit: qui autem ob-
ſeruauerit ſe, animam ſuam eruit.
6 Speculator verò ſi viderit gladium venien- B
tem, & non clãxerit buccina, & populus non
cuſtodierit ſe, veneritque gladius, & tulerit ex
eis animam: ipſe propter iniquitatem ſuam
captus eſt, ſanguinem autem eius de manu
ſpeculatoris illius requiram.
7 Tu autem fili hominis, ſpeculatorem dedi Supr. 3. d. 17
te domui Iſraël, & audies de ore meo ver-
bum, & præmonebis eos ex me.
8 Quum dixero impio, Impie, moriendo mo-
rieris: & non fueris loquutus, vt ſe cuſtodiat
impius à via ſua: ipſe impius propter iniquita
tem ſuam morietur, ſanguinem autem eius de
manu tua requiram.
9 Quòd ſi tu admonueris impium de via ſua
vt auertatur ab ea, & non fuerit auerſus à via
ſua: ipſe propter iniquitatem ſuam morietur,
& tu animam tuam liberaſti.
10 Tu autẽ fili hominis dic ad domũ Iſraël, C
Sic dixiſtis dicendo, Scelera noſtra, & peccata
noſtra ſunt ſuper nos, & propter ipſa tabeſci-
mus, & quomodo viuemus?
11 Dic ad eos, Viuo ego, dixit Dominus Ieho- 2. Regũ 14.
uáh, Si volo mortem impij, ſed vt auertatur c. 14
impius à via ſua, & viuat. conuertimini, con- Sup. 18. g. 32
uertimini *igitur* à viis veſtris malis, & vt quid
moriemini domus Iſraël?
12 Tu autem fili hominis dic ad filios populi
tui, Iuſtitia iuſti non eruet eum die quo præ-
uaricatus fuerit: & impietas impij non *faciet ut*
corruat in eam die quo conuerſus fuerit ab
impietate ſua: & iuſtos nõ poterit viuere pro-
pter eam die quo peccauerit.
13 Quum ergo dixero iuſto, Viuendo viuet: &
confiſus iuſtitiæ ſuæ, fecerit iniquitatem: o-
mnes iuſtitiæ eius non memorabuntur, ſed
propter iniquitatem ſuam quam fecit mo-
rietur.
14 Rurſum quum dixero impio, Moriendo mo D
rieris: & auerſus fuerit à peccato ſuo, fecerítq;
iudicium & iuſtitiam.
15 *Nempe* pignus reſtituerit impius, quod ra-
puit reddiderit, in mandatis vitæ ambulaue-
rit, ne faciat iniquitatem: viuendo viuet, & nõ
morietur.
16 Omnia peccata eius quæ peccauit nõ com-
memorabũtur ei: iudicium & iuſtitiam fecit,
viuendo viuet.
17 Et dixerũt filij populi tui, Non eſt æqua via
Domini: quum potius via eorũ non ſit æqua.
18 Quum auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fe-
cerit iniquitatem, morietur propter illa.
19 Et quum auerſus fuerit impius ab impieta-
te ſua, & fecerit iudiciũ & iuſtitiam, propter
ipſa viuet.
20 Et dixiſtis, Non eſt æqua via Domini: vnũ- Supr. 18. f. 25
quenq; iuxta viam ſuam iudicabo vos, domus
Iſraël.

21 Fuit

Convertimini convertimini a viis vestris malis
et ut quid moriemini domus Israel.
si fecerit iustitiam et iudicium impius vita
vivet ... reliquet malum et faciat ...

E 21 Fuit præterea duodecimo anno, *menſe* deci-
mo, *die* quinta menſis tráſmigrationis noſtræ,
venit ad me euaſor de Ieruωſaláim, dicendo,
Percuſſa eſt ciuitas.
22 Et manus Iehouæ fuit ad me veſperi ante-
quam veniret euaſor, aperuitq; os meum, do-
nec veniret ad me mane, aperuit inquam os
meum, & non ſilui amplius.
23 Fuit item verbum Iehouæ ad me, dicendo,
24 Fili hominis, habitatores ſolitudinum iſti
in terra Iωſraël dicunt dicendo, vnus erat A-
brahám, & poſſedit terram: nos autem multi,
nobis tradita eſt terra in poſſeſsionem.
F 25 Idcirco dic ad eos, Sic dixit Dominus Ieho-
uáh, Cum ſanguine comedetis, & oculos ve-
ſtros attolletis ad idola veſtra, & ſanguinem
effundetis, & terram hanc poſsideretis?
26 Stetiſtis in gladiis veſtris, feciſtis abomina-
tionem, & quiſque vxorem proximi ſui pol-
luiſtis, & terram hanc poſsideretis?
27 Sic dices ad eos, Sic dixit Domin⁹ Iehouáh,
Viuo ego, niſi qui in ſolitudinibus ſunt gladio
ceciderint, & eū qui in ſuperficie agri, beſtiæ
tradiderim, vt deuoret eum: & qui in præſidiis
& in ſpeluncis ſunt, peſte morientur.
28 Et dabo terram *in* ſolitudinem & deſertum,
ceſſabitque ſuperbia fortitudinis eius, & deſo
labuntur montes Iωſraël, ita vt non ſit qui
tranſeat *illac*.
29 Et ſcient quòd ego Iehouáh, quum dedero
terram in ſolitudinē & deſertum, propter vni-
uerſas abominationes eorum quas fecerunt.
G 30 Et tu fili hominis, filij populi tui qui oblo-
quuntur tibi iuxta parietes illos & in oſtiis do
morum: loquiturq; alter cum altero, quiſque
cum fratre ſuo, dicendo, Venite quæſo, & au-
dite quodnam *ſit* verbum quod egreditur à Ie-
houáh:
31 Et veniunt ad te ſecundum ingreſſum popu
li, & ſedent coram te populus meus, & audiūt
verba tua, quæ tamen non faciunt: quia ſub-
ſannationes ore ſuo faciunt, poſt auaritiam
ſuam cor eorum ambulat.
32 Et ecce tu es illis veluti canticum amorum
pulchræ vocis, & bene ſcientis canere: nam
audient verba tua, ſed non facient ea.
33 Quum aūt euenerit illud, (ecce venit) ſcient
quòd Propheta fuit in medio eorum.

CAPVT XXXIIII.

*1 In paſtores qui neglecto grege Chriſti quæ ſua ſunt quærunt. 7 Di-
cit Dominus ſe viſitaturum oues ſuas diſsipatas, & eas congregatu-
rum. 17 Arguit quarundam ex grege malitiam. 23 Verum
paſtorem Chriſtum promittit, & cum eo pacem.*

Iere. 23. a. 1 1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, propheta contra paſtores
Iωſraël, propheta *inquam* & dic ad illos, *nempe*
paſtores, Sic dixit Dominus Iehouáh, Væ pa-
ſtoribus Iωſraël, qui pauerunt ſemetipſos: an
non gregem paſcunt paſtores?
3 Adipē comediſtis, & lana induiſtis vos: craſ-
ſum iugulaſtis, *& tamen* oues non pauiſtis.
4 Infirmas non conſolidaſtis, & ægrotam non
ſanaſtis, & confractam non obligaſtis, & abie-
ctam non reduxiſtis, & perditam nō quęſiſtis:
ſed durè dominati eſtis eis, & tyrannicè.
5 Et diſperſæ ſunt, quòd *ſint* abſque paſtore, &
fuerunt in deuorationem omni beſtiæ agri:
diſperſæ ſunt inquam.
B 6 Errauerunt oues meæ in cunctis montibus,
& in omni colle excelſo, & in omni ſuperficie
terrę diſperſæ ſunt oues meę, nec fuit qui quę-
reret, neque qui requireret.
7 Propterea, ô Paſtores, audite verbū Iehouæ,
8 Viuo ego, dixit Dominus Iehouáh, ſi non eo
quòd fuit grex meus in direptionem, & fuerūt
oues meæ in deuorationem omni beſtię agri,
quod eſſent abſque paſtore, nec quæſierunt pa-
ſtores mei oues meas, ſed pauerunt paſtores
ſemetipſos, & oues meas non pauerunt:
9 Propterea *inquam* ô Paſtores, audite verbum
Iehouæ,
10 Sic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego ven- C
turus ſum ad paſtores illos, & requiram oues
meas de manu eorum, & ceſſare faciam eos ne
paſcant oues *meas*, neque paſcent vltrà paſto-
res ſemetipſos: & eruam oues meas de ore
eorum, nec erunt eis in eſcam.
11 Quia ſic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego
ipſe requiram oues meas, & quæram eas.
12 Quemadmodum inquirit paſtor gregem
ſuum die qua eſt in medio ouium ſuarum di-
ſperſarum, ſic requiram oues meas, & eruam
eas ex omnibus locis in quæ diſperſæ fuerant,
in die nubis & caliginis.
13 Et educam eas è populis, congregabóq; eas
è terris, & inducam eas in terram ſuam, & pa-
ſcam eas in montibus Iωſraël, in riuis & in
cunctis habitationibus terræ.
14 In paſcuis bonis paſcam eas, & in montibus D
excelſis Iωſraël erit caula earum: ibi accuba-
bunt in caula bona, & paſcua pinguia paſcen-
tur in montibus Iωſraël.
15 Ego paſcam oues meas, & ego accubare eas
faciam, dixit Dominus Iehouáh.
16 Perditam requiram, & abiectam reducam,
& confractam obligabo, & ægrotam conſoli-
dabo: pinguem verò & fortem diſperdam, *&*
paſcam illas in iudicio.
17 Vos autem oues meæ, ſic dixit Dominus Ie-
houáh, Ecce ego iudico inter pecudem & pe-
cudem, *inter* arietes & hircos.
18 An parum vobis eſt quòd paſcua bona paſci E
mini, niſi *etiam* reſiduum paſcuorum veſtrorū
conculceris pedibus veſtris? & profundas a-
quas bibatis, niſi *etiam* reſiduas pedibus veſtris
conculcetis?
19 Et oues meæ conculcationem pedum ve-
ſtrorum paſcuntur, & cōculcationem pedum
veſtrorum bibunt.
20 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh ad
eos, Ecce ego, ego iudicabo inter pecudē pin-
guem & pecudem macilentam,
21 Eo quòd latere & humero pepuliſtis, & cor-
nibus veſtris cornupetiſtis omnes infirmas,
donec diſpergeretis eas foras.
22 Seruabo pecudes meas, & non erunt vltrà in
rapinā, & iudicabo inter pecudem & pecudē.
23 Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, & pa F
ſcet eas, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet eas, Eſa. 40. c. 11
ipſéque erit eis in paſtorem. Dan. 9. g
24 Ego autem Iehouáh ero eis in Deum, & ſer- Ioan. 10. b. 11
uus meus Dauid princeps in medio eorum:
ego Iehouáh loquutus ſum.
25 Et feriam cum eis pactum pacis, & ceſſare fa
ciam beſtias malas de terra, habitabúntque in
deſerto confidenter, & dormient in ſyluis.
26 Et ponā eas & *quæ ſunt in* circuitu collis mei
benedictionem, & deſcendere faciā pluuiam

tempore ſuo,pluuiæ benedictionis erunt.
27 Et dabit arbor agri fructum ſuum, & terra
dabit fructum ſuum: erúntque ſuper terram
ſuam cõfidenter: & ſcient quòd ego Iehouáh,
quum contriuero vincula iugi eorum, & eru-
ero eos de manu operantium in eis.
28 Et non erunt vltrà *in* prædam Gentibus, &
beſtiæ terrę non deuorabunt eas, habitabúnt-
que confidenter, nec erit qui exterreat.
29 Et ſuſcitabo eis plantã in nomen, nec erunt
vltrà conſumpti fame in terra, nec portabunt
vltrà ignominiam Gentium.
30 Et ſcient *Gentes* quòd ego Iehouáh Deus eo-
rum *ſum* cum eis, & ipſi *ſunt* populus meus, do-
mus Iϖſraẍél, dixit Dominus Iehouáh.
Ioan. 10.b.11 31 Vos autem oues meæ, oues paſcuę meæ, ho-
mines eſtis: ego Deus veſter, dixit Dominus
Iehouáh.

CAPVT XXXV.

1 *Futura montis Seir, hoc eſt Idumæorum deſtructio, quòd populum Domini afflixerit.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis pone faciem tuã ad mon-
tem ϖSeyír, & propheta aduerſus eum,
3 Et dic ei, Sic dixit Dominus Iehouáh, En ego
ad te mons ϖSeyir, & extendam manũ meam
contra te, ponámque te *in* deſolationem & ſo-
litudinem,
4 Vrbes tuas *in* deſolationem ponam, & tu *in*
deſolationem eris: ſciéſq; quòd ego Iehouáh,
5 Eo quòd fuerint tibi inimicitiæ perpetuæ,
& effuderis *ſanguinem* filiorũ Iϖſraẍel acie gla-
dij, tempore calamitatis eorum, tempore *quo*
propter iniquitatem *eorum uenit* finis.
B 6 Propterea viuo ego, dixit Dominus Ieho-
uáh, quod ſanguini præparabo te, & ſanguis
perſequetur te: niſi ſanguinem odio habueris,
ſanguis perſequetur te:
7 Et dabo montem ϖSeyir in deſolationem &
ſolitudinem, & ſuccidam de eo tranſeuntem
& reuertentem:
8 Et implebo montes eius occiſis ipſius in col
libus tuis, & vallibus tuis, & omnibus torren-
tibus tuis, interfecti gladio corruent in eis.
C 9 *In* ſolitudines perpetuas tradam te, & vrbes
tuæ non reuertentur: & ſcietis quod ego Ie-
houáh.
10 Propterea quòd dixiſti, Duæ iſtæ gentes, &
hæ duæ terræ, meæ erũt, & poſsidebimus eas,
quum Iehouáh ibi eſſet:
11 Idcirco viuo ego, dixit Dominus Iehouáh,
Faciam ſecundum iram tuam, & ſecundum ze
lum tuũ quem feciſti propter odia tua in eos:
& notus ero in eis quum iudicauero te.
D 12 Et ſcies quòd ego Iehouáh audiui omnia
probra tua quæ dixiſti cõtra montes Iϖſraẍél,
dicendo, Deſolati ſunt, nobis traditi ſunt ad
deuorandum.
13 Et magnificaſtis aduerſum me ore veſtro, &
multiplicaſtis aduerſum me verba veſtra, ego
audiui:
14 Sic dixit Dominus Iehouáh, Sic lætabitur
vniuerſa terra *ob* deſolationem *quam* faciam
tibi:
15 Sicut lætatus es ſuper hæreditatem domus
Iϖſraẍél, propterea quòd deſolata eſt, ſic faciã
tibi: deſolatus erit mons ϖSeyir, & omnis ẍE-
dóm vniuerſus: & ſcient quòd ego Iehouáh.

CAPVT XXXVI.

1 *Promittit Iſraëli liberationem à Gentibus.* 16 *Cauſa afflictionis Iſraelis.* 22 *Beneficia in Iudæos collata miſericordiæ Dei tribuenda, non eorum meritis.* 26 *Innouat Deus cor noſtrum vt in præceptis eius poſsimus ambulare.*

1 ET tu fili hominis, vaticinare ſuper mon- Suprà 6.a.1
tes Iϖſraẍél, & dic, Montes Iϖſraẍél au-
dite verbum Iehouæ,
2 Sic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd dixit
inimicus ille ſuper vos, Euge, etiam excelſa
perpetua in hæreditatem fuerunt nobis:
3 Propterea vaticinare, & dic, Sic dixit Domi-
nus Iehouáh, Eo quòd, eo quòd inquam deſo-
lauerunt & abſorbuerunt vos vndiq;, vt eſſe-
tis hæreditas reliquis Gentibus, & aſcendiſtis
ſuper labium linguæ, & oblocutionẽ populi:
4 Propterea montes Iϖſraẍél, audite verbum
Domini Iehouæ, Sic dixit Dominus Iehouáh
montibus & collibus, torrentibus & vallibus,
& deſertis deſolatis, & vrbibus derelictis quæ
fuerũt in direptionem *&* ſubſannationem re-
ſiduis Gentibus quæ erant vndique:
5 Propterea *inquam* ſic dixit Domin⁹ Iehouáh, B
Niſi in igne zeli mei loquutus ſum contra re-
ſiduas Gentium, & contra ẍEdóm vniuerſam
quæ poſuerunt terrã meam ſibi in hæreditatẽ
cum lætitia totius cordis, *&* cum contemptu
animi, vt eiicerent eam in direptionem.
6 Idcirco vaticinare ſuper humum Iϖſraẍél, &
dic montibus & collibus, torrentibus & valli-
bus, Sic dixit Dominus Iehouáh, Ecce in zelo
meo & furore meo loquutus ſum, eo quòd i-
gnominiam Gentium portaſtis:
7 Idcirco ſic dixit Dominus Iehouáh, Ego le-
uaui manum meam, niſi gentes quę vobis vn-
dique ſunt, ignominiam ſuam portauerint.
8 Vos autem montes Iϖſraẍél, ramos veſtros
dabitis, & fructum veſtrum afferetis populo
meo Iϖſraẍél: quoniam appropinquauerunt C
vt veniant.
9 Quia ecce ego *uenio* ad vos, & conuertar ad
vos: & colemini, & ſeremini.
10 Et multiplicabo ſuper vos homines, totam
domum Iϖſraẍél, totam: & inhabitabuntur
vrbes, & deſerta ædificabuntur.
11 Et multiplicabo ſuper vos homines, & iu-
menta, & multiplicabuntur, creſcéntque: &
habitare faciam vos ſecundum antiquitates
veſtras, & benefaciam *nouiſsimis ueſtris* magis
quàm prioribus veſtris: ſcietiſque quòd ego
Iehouáh.
12 Et ambulare faciam ſuper vos homines, po-
pulum meum Iϖſraẍél, & poſsidebunt te, &
eris eis in hæreditatem, nec addes vltrà orba-
re eos.
13 Sic dixit Dominus Iehouáh, Eo quòd dicunt
vobis, *Terra* deuoratrix hominum es, & orba-
trix gentium tuarum fuiſti:
14 Propterea homines nõ deuorabis amplius,
& gentes tuas non orbabis vltrà, dixit Domi-
nus Iehouáh:
15 Nec audire faciam in te amplius ignominiã D
Gentium, & probra populorum non portabis
vltrà, neq; gentes tuas cadere facies amplius,
dixit Dominus Iehouáh.
16 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo:
17 Fili hominis, domus Iϖſraẍél habitantes ſu-
per terram ſuam, polluerũt eam moribus ſuis,
& operibus ſuis: tanquam immunditia men-
ſtruatę

ſtruatæ fuerunt mores eorum coram me.
18 Et effudi iram meam ſuper eos propter ſan-
guinem quem effuderunt ſuper terram, & *quia*
idolis ſuis polluerunt eam:
19 Et diſperſi eos in Gentes, & ventilati ſunt in
terras: iuxta mores eorum, & iuxta opera eo-
rum iudicaui eos.
Eſa. 52.b.5 20 Et ingreſsi ad Gentes, ad quas venerũt, pol-
Rom.2.d.24 luerunt nomen ſanctum meum, dum dicere-
tur eis, Populus Iehouæ ſunt, & de terra eius
egreſsi ſunt.
21 Et peperci nomini ſancto meo, quod pollue
runt domus Iωſraχél in Gentibus ad quas e-
greſsi ſunt.
E 22 Idcirco dic domui Iωſraχél, Sic dixit Domi-
nus Iehouáh, Non propter vos facio, domus
Iωſraχél, ſed propter nomen ſanctum meum
quod polluiſtis in Gentibus ad quas veniſtis.
Rom.2.d.24 23 Et ſanctificabo nomen meum magnum pol
lutum in Gentibus, quod polluiſtis in medio
earum: & ſcient Gentes quòd ego Iehouáh,
ait Dominus Iehouáh, quum ſanctificatus fue
ro in vobis in oculis veſtris.
24 Tollámque vos de Gentibus, congregabó-
que vos de vniuerſis terris, & venire faciam
vos in terram veſtram.
25 Et ſpargam ſuper vos aquã mundam, & mũ-
dabimini: ab omnibus inquinamentis veſtris,
& ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos.
Sup.11.d.19 26 Daböq; vobis cor nouũ, & ſpiritum nouum
F dabo in medio veſtri: & auferam cor lapideũ
è carne veſtra, dabóque vobis cor carneum.
27 Et Spiritum meum dabo in medio veſtri, ef-
ficiámque vt in præceptis meis ambuletis, &
iudicia mea cuſtodiatis, & faciatis illa.
28 Et habitabitis in terra quam dedi Patribus
veſtris: eritiſque mihi in populum, & ego ero
vobis in Deum.
29 Seruabo vos quoque ab vniuerſis inquina-
mentis veſtris, & vocabo frumentum, multi-
plicabóque illud, neque dabo vobis famem.
30 Multiplicabo inſuper fructum arborum, &
fructum agrorum: ne accipiatis vltrà probrum
famis in Gentibus.
31 Et recordamini viarum veſtrarum malarum
operúmque veſtrorum quæ non ſunt bona: &
excidemini vos in conſpectu veſtro propter
iniquitates veſtras, & propter abominationes
veſtras.
32 Non propter vos ego facio, dixit Dominus
Iehouáh, notum ſit vobis: pudeat *ergo* vos, &
erubeſcite de iniquitatibus veſtris, domus I-
ωſraχél.
33 Sic dixit Dominus Iehouáh, Die qua mun-
dabo vos ab omnibus iniquitatibus veſtris,
habitare faciam vrbes, & ædificabuntur de-
G ſolatæ.
34 Et terra illa deſolata, erit culta, vice ei⁹ quòd
fuit in deſolationẽ in oculis omnis tranſeũtis.
35 Et dixerũt, Terra iſta deſolata, fuit ſicut hor-
tus yEdén: & ciuitates iſtæ deſertæ & deſolatę
& dirutæ, munitæ habitabantur.
36 Et ſcient Gentes quæ derelictæ fuerint in
circuitibus veſtris quòd ego Iehouáh ædifica-
ui diruta, plantaui deſolatam *terram*: ego Ieho-
uáh loquutus ſum, & feci.
37 Sic dixit Dominus Iehouáh, Adhuc *in* hoc
ero requiſitus domui Iωſraχél vt faciam eis,
multiplicabo eos hominibus ſicut gregibus,
38 Vt oues ſanctæ, *id eſt* vt pecudes Ieruωſalálm
in ſolennitatibus eius, ſic erunt ciuitates de-
ſertæ plenæ gregibus hominũ: & ſcient quòd
ego Iehouáh.

CAPVT XXXVII.

1 *Aſtruitur fides promiſsioni ſuperiori, ducto argumento à reſurre-ctione corporum, vt à re certiſsima. Deinde oſtendit Iſraelem redu-cendum in terram ſuam cum acceſsione Gentium. 16 Decem tri-buum cum duabus vnionem oſtendit. 24 Chriſtus vnius populi Chriſtiani Rex, & paſtor vnus, eq; æternus.*

1 FVit ſuper me manus Iehouę, & eduxit me
in Spiritu Iehouę, & quieſcere fecit me in
medio campi qui erat plenus oſsibus.
2 Tranſire autem fecit me iuxta ea circũcirca:
& en erant quamplurima in ſuperficie agri, &
certè ſicca valde:
3 Et dixit ad me, Fili hominis, num viuent oſſa
iſta? Et dixi, Domine Iehouáh tu noſti.
4 Et dixit ad me, Vaticinare ſuper oſsibus iſtis,
& dic eis, Oſſa ſicca audite verbum Iehouæ,
5 Sic dixit Dominus Iehouáh oſsib⁹ iſtis, Ecce
ego introire facio in vos ſpiritum, & viuetis.
6 Et ponam ſuper vos neruos, & aſcendere fa-
ciam ſuper vos carnẽ, atq; operiam vos pelle:
ponam præterea in vobis ſpiritum, & viuetis:
ſcietíſque quòd ego Iehouáh.
7 Prophetaui itaque ſicut præceptum fuerat
mihi: & fuit ſonitus, me prophetante, & ecce
commotio: & appropinquauerunt oſſa, os ad
os ſuum.
8 Et vidi, & ecce ſuper ea *erant* nerui, & caro a-
ſcenderat, & obducta erat ſuper illa pellis dé-
ſuper: ſpiritus verò non erat in eis.
9 Dixit præterea ad me, Vaticinare ad ſpiritũ, C
vaticinare *inquam* fili hominis, & dic ad ſpiritũ,
Sic dixit Dominus Iehouáh, A quatuor ventis
veni ô ſpiritus, & ſpira in interfectos iſtos, &
viuent.
10 Prophetaui itaq; ſicut præceperat mihi, in-
greſſúſque eſt in ea ſpiritus & vixerunt, ſtete-
rúntque ſuper pedes ſuos exercitus grandis
valde valde.
11 Et dixit ad me, Fili hominis, oſſa iſta vniuer-
ſa, domus Iωſraχél ſunt: en dicunt, Aruerunt
oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra, ſucciſi ſumus
nobis.
12 Propterea vaticinare, & dic ad eos, Sic dixit D
Dominus Iehouáh, Ecce ego aperio tumulos
veſtros, & educam vos è tumulis veſtris, popu
lus mi, & adducam in terram Iωſraχél.
13 Et ſcietis quòd ego Iehouáh quum aperue-
ro ſepulchra veſtra & eduxero vos è tumulis
veſtris populus mi.
14 Ponámq; ſpiritum meum in vobis, & viue-
tis, & requieſcere faciam vos ſuper terram ve-
ſtram: & ſcietis quòd ego Iehouáh loquutus
ſum, & feci, dixit Iehouáh.
15 Rurſus fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
16 Et tu fili hominis cape tibi lignum vnum, &
ſcribe in eo, Iehudæ, & filiis Iωſraχél ſociis
eius. Deinde tolle lignum alterum, & ſcribe
in eo, Ipſi Ioωſéph arbori κEphráim, & cunctæ
domui Iωſraχél ſociorum eius.
17 Et adiunge ea alterum ad alterum, vt ſint li- E
gnum vnum: erúntque vnum in manibus
tuis.
18 Et quum dixerint tibi filij populi tui, dicen-
do, Annon indicabis nobis quid iſta tibi?
19 Loquere ad eos, Sic dixit Dominus Ieho-
uáh,

uáh, Ecce ego aſſumo lignum Ioωſéph, quod
eſt in manu ℵEphráim, & tribus Iωſraℵél lo-
cias eius, & ponam eas cum eo, cum ligno Ie-
hudáh, & faciam eas in lignum vnum, erúntq;
vnum in manu mea.
20 Sint autem ligna in quibus ſcribes, in manu
tua in oculis eorum.
21 Et loquere ad eos, Sic dixit Dominus Ieho-
uáh, Ecce ego aſſumo filios Iωſraℵél è Genti-
F bus ad quas abierunt, & congregabo eos vn-
dique, veniréque faciam eos in terram ſuam.
22 Et faciam eos in gentem vnam in terra, in
montibus Iωſraℵél: atq; Rex vnus erit vniuer-
Ioan. 10. c. 16 ſis ipſis in Regem, nec erunt vltrà duæ gentes
neq; diuidétur ampli⁹ in duo regna amplius.
23 Nec pollient ſe vltrà idolis ſuis, & abomi-
nationibus ſuis, & cunctis præuaricationibus
ſuis: ſaluóſque faciam eos de vniuerſis habita
tionibus ſuis in quibus peccauerũt, & emun-
dabo eos, erúntque mihi in populum, ego ve-
rò ero eis in Deum.
Eſa. 40. c. 11 24 Et ſeruus meus Dauid erit Rex ſuper eos, &
Ierem. 23. a. 5 paſtor vnus erit vniuerſis ipſis: & in iudiciis
Dan. 9. f. 24 meis ambulabunt, & mãdata mea cuſtodient,
Sup. 34. f. 23 faciéntque ea.
Ioan. 1. g. 45, 25 Et habitabunt ſuper terram quam dedi ſer-
& 10. b. 11 uo meo Iaяacób, in qua habitauerunt Patres
G veſtri, habitabunt inquam ſuper eam ipſi & fi-
lij eorum, & filij filiorum eorum vſque in ſe-
culum: & Dauid ſeruus meus erit princeps eis
in ſeculum.
Pſal. 109. b. 26 Percutiam inſuper cum eis fœdus pacis, fœ-
4, et 116. a. 2 dus perpetuũ erit *mihi* cum eis: & ponam eos
Ioã. 18. c. 34 *in terra mea*, & multiplicabo eos, ponámq; San-
ctuarium meum in medio eorum in ſeculum.
27 Et erit tabernaculum meum in eis, & ero eis
in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.
28 Et ſcient Gentes quòd ego Iehouáh ſancti-
fico Iωſraℵél, quum fuerit Sãctuarium meum
in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

*1 Vaticinatur Gog & Magog venturos cum inſtructo exercitu in ter-
ram promiſsionis. 10 Eorum conatus. 14 Repetit Gog ad-
uentũ, à prophetis iam olim prænuntiatum. 21 Eiuſdẽ interitus.*

1 ET fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo,
Apoc. 20. c. 8 2 Fili hominis, pone faciem tuam contra
Gog *& ſuper* terram Magóg, principem capitis
Méωſech & Thubál, & vaticinare ſuper eum,
3 Et dic, Sic dixit Dominus Iehouáh, Ecce ego
ad te, Gog principem capitis Méωſech, &
Thubál:
4 Et conteram te, ponámq; hamos in maxil-
lis tuis, & exire faciam te, & vniuerſum exer-
citum tuum, equos & equites, indutos omni
armorum genere omnes, multitudinem ma-
gnam cum clypeis & ſcutis, tenentes gladios
omnes erunt.
5 Paráωs, Chuωs, & Put cum eis: omnes erunt
cum ſcutis & galeis.
B 6 Gómer, & vniuerſa agmina eius: domus
Thogarmáh incolens latera Aquilonis, & o-
mnia agmina eius, populi multi tecum.
7 Præpara teipſum, & præpara tibi omnem
multitudinem tuam quæ congregauerunt ſe
ad te, & ſis eis in cuſtodiam.
8 Poſt dies multos viſitaberis: in nouiſsimo
annorũ venies ad terram attritam gladio, con
gregatam è populis multis, ad mõtes Iωſraℵél
qui fuerunt in deſolationem ſemper: ipſa au-
tem è populis educta eſt, & habitabunt confi-
denter omnes ipſi.
9 Et aſcendes, tanquam multitudo *aquarum*
venies, *&* vt nubes, vt operias terram, eris tu
& omnia agmina tua, & populi multi tecum. C
10 Sic dixit Dominus Iehouáh, Et erit in die il-
la, aſcendent verba ſuper cor tuum, cogitabiſ-
que cogitationem malam.
11 Et dices, Aſcendam contra terram villarum,
veniam *ad* quieſcentes, *&* habitantes cõfiden-
ter: omnes hi habitant abſque muro, & vectes
& portæ non ſunt eis:
12 Vt ſpolies ſpolia, & prædaris prædam, vt re-
ducas manum tuam ſuper deſolata habitabi-
lia facta, & ſuper populum collectum è Genti- D
bus, facientem pecudes & opes, habitantes in
vmbilico terræ.
13 ωSebá, & Dedã, & negotiatores Tharωſiωs,
& omnes leunculi eius dicent tibi, Annon ad
ſpoliandum ſpolia venis? annon ad prædan-
dum prædam congregaſti multitudinem tuã,
vt auferas argentum & aurum, vt tollas pecu-
des & opes, vt ſpolies ſpolia magna?
14 Propterea vaticinare fili hominis, & dic ad
Gog, Sic dixit Dominus Iehouáh, Annó in die E
illa, quum habitauerit populus meus Iωſraℵél
confidenter, ſcies?
15 Et venies è loco tuo, *nempe* è lateribus Aqui-
lonis, tu & populi multi tecum? equitabunt
equos vniuerſi, cœtus magnus & exercitus
multus.
16 Et aſcendes cõtra populum meum Iωſraℵél
ſicut nubes, vt operias terram ipſam: in nouiſ-
ſimo dierum eris, & adducam te ſuper terram
meam: vt cognoſcant Gentes me, quum ſan-
ctificatus fuero in te in oculis eorum, ô Gog.
17 Sic dixit Dominus Iehouáh, Num tu es ille F
de quo loquutus ſum in diebus antiquis per
manum ſeruorum meorum Prophetarũ Iωſra
ℵél, qui prophetauerũt in diebus illorum an-
norum, quòd adducerem te ſuper eos?
18 Et erit in die illa, die qua venerit Gog contra
terrã Iωſraℵél, dixit Dominus Iehouáh, aſcen-
det ira mea in furore meo,
19 Et in zelo meo, in igne iræ meæ loquutus
ſum, Si non in die illa fuerit cõmotio magna
ſuper terram Iωſraℵél.
20 Et contremiſcent à facie mea piſces maris, Matth. 24. c.
& volucres cæli, & beſtię agri, & omne reptile 29
quod reptat ſuper terram, & omnes homines Luc. 21. c. 26
qui ſunt in ſuperficie terræ: diruentúrq; mon-
tes, & corruent gradus, & omnis murus in ter- G
ram corruet.
21 Et aduocabo aduerſus eum in cunctis mon-
tibus meis gladium, dixit Dominus Iehouáh:
gladius cuiuſque in fratrem ſuum erit.
22 Et iudicio contendam cum eo peſte & ſan-
guine: & imbrẽ inundantem, & lapides gran-
dinis, ignem & ſulphur pluere faciam ſuper
eum, & ſuper exercitus eius, & ſuper populos
multos qui erunt cum eo.
23 Et magnificabor, & ſanctificabor, & notus
ero in oculis Gentium multarum: & ſcient
quòd ego Iehouáh.

CAPVT XXXIX.

*1 Rurſum oſtendit deſtructionem Gog & Magog. Hæc antichriſti
interitum & caſum prædicunt. 11 Sepulchrum Gog & eius e-
xercitus. 17 Ipſum cum ſuis à volucribus & beſtijs deuorandum
prædicit. 23 Quare domus Iſraël vaſtata. 24 Reductio à
captiuitate promittitur.*

Tu

1 TV autem fili hominis vaticinare contra
Gog,& dic, Sic dixit Dominus Iehouáh,
Ecce ego ad te, ô Gog princeps capitis Méω-
ſech,& Thubál.
Apoc.20.b.7 2 Et conteram te,& ſextam partem relinquam
ex te, aſcẽdereq; faciam te è lateribus Aquilo-
nis,& adducam te ſuper montes Iωſraël.
3 Et excutiam arcum tuũ de manu tua ſiniſtra,
& ſagittas tuas de manu dextera tua deiiciam.
4 Super montes Iωſraél cades tu, & omnia
agmina tua, & populi qui fuerint tecum: vo-
lucribus, volatilibus, omni alato, & beſtiis a-
gri dedi te ad deuorandum.
B 5 Super faciem agri cades: quia ego loquutus
ſum, dixit Dominus Iehouáh.
6 Et mittam ignem in Magóg, atq; in eos qui
habitant in inſulis confidenter: & ſcient quòd
ego Iehouáh.
7 Et nomen ſanctum meum notũ efficiam in
medio populi mei Iωſraél,& non ſinam pol-
luere nomen ſanctum meum vltrà: ſciéntque
Gentes quòd ego Iehouáh ſanctus Iωſraél.
8 Ecce venit, & factum eſt, dixit Dominus Ie-
houáh: hic eſt dies de quo loquutus ſum.
9 Et egrediẽtur habitatores vrbium Iωſraél,
& ſuccendent, atque comburent arma,& ſcu-
ta,& clypeos, arcus & ſagittas, & baculos ma-
nus, & lanceas, & ſuccendent ea igni ſeptem
annis.
C 10 Et non portabunt ligna de agro, nec ſucci-
dent de ſyluis, quoniam arma ſuccẽdent igni,
& ſpoliabunt ſpoliatores ſuos, & prædabun-
tur prædatores ſuos, dixit Dominus Iehouáh.
11 Et erit in die illo, dabo ipſi Gog locum ſepul
chri ibi, *nempe* in Iωſraél, vallem trãſeuntium
ad Orientem maris, hæcque obthurare faciet
tranſeuntibus *nares*: & ſepelient ibi Gog, & v-
niuerſam multitudinem eius:& vocabunt *eum*
Vallem Hamón God.
12 Et ſepelient eos domus Iωſraél, vt mundẽt
terram, ſeptem menſibus.
13 Sepelient inquam *eos* cunctus populus ter-
ræ:eritque eis in nomen dies quo glorificatus
fuero, dixit Dominus Iehouáh.
D 14 Et viros quotidianos ſegregabũt, qui tranſ-
eunt per terram, ſepelientes, cum iter facien-
tibus, remanentes in ſuperficie terræ, vt emun
dent eam: in fine ſeptem menſium inquirent.
15 Tranſibunt autem tranſeuntes per terram,
& *quum quis* viderit oſſa hominis, ædificabit iu-
xta illa ſignum, donec ſepeliant ea ſepultores
illi Gog, in Valle Hamón-Gog.
16 Et etiã nomen ciuitatis *erit* Hamonáh: mun-
dabúntque terram.
17 Et tu fili hominis, ſic dixit Dominus Ieho-
uáh, Dic volucrib*us*, omni alato,& omni beſtiæ
agri, Congregamini, & venite: colligite vos
vndiq; ad ſacrificium meum quod ſacrifico vo
E bis: ſacrificium grande ſuper montes Iωſraél,
& comedetis carnem,& bibetis ſanguinem.
18 Carnem *inquam* fortium comedetis, & ſan-
guinem principum terræ bibetis, arietum, a-
gnorum,& hircorum, boum, bubalorum *qui in*
Baωſán omnes *ſaginati* ſunt.
19 Et comedetis adipem ad ſaturitatem, & bi-
betis ſanguinem ad ebrietatem vſq; de ſacrifi-
cio meo quod ſacrificaui vobis.
20 Et ſaturabimini ſuper menſam meã, equis,
& curribus fortibus,& omnibus viris bellato-
ribus, dixit Dominus Iehouáh.
21 Et dabo gloriam meam in Gentibus, vide-
búntq; oẽs Gẽtes illæ iudicium meum quod
feci,& manum meam quam poſui in eis.
22 Et ſcient domus Iωſraél quòd ego Iehouáh F
Deus eorum, à die illa & deinceps.
23 Scient quoq; Gentes quòd propter iniqui-
tatẽ ſuam captiui ducti ſunt domus Iωſraél,
propterea *inquam* quòd prҽuaricati ſunt in me:
& abſcondi faciem meam ab eis, tradidíque
eos in manum hoſtium ſuorum,& ceciderunt
gladio omnes.
24 Secundum immunditiam eorum,& ſecun-
dum præuaricationes eorum feci cum eis, &
abſcondi faciem meam ab eis.
25 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Nunc
reducam captiuitatem Iaγacób, & miſerebor
totius domus Iωſraél, & zelabo pro nomine
ſancto meo:
26 Poſteaquam portauerint ignominiã ſuam,
& omnem præuaricationem ſuam qua prҽua- G
ricati ſunt in me, quum habitarent in terra ſua
confidenter, & non eſſet qui exterreret:
27 Quum reduxero eos è populis, & cõgrega-
uero eos è terris inimicorum ſuorum, & ſan-
ctificatus fuero in eis in oculis Gentium plu-
rimarum.
28 Sciéntque quòd ego Iehouáh Deus eorum,
quum tranſmigrare fecero eos in Gentes, &
congregauero eos ſuper terram ſuam, nec re-
linquam vltrà ex eis ibi.
29 Neq; abſcondam vltrà faciem meam ab eis,
quia effudi Spiritum meum ſuper domum Iωſ
raél, dixit Dominus Iehouáh.

CAPVT XL.

1 *Prophetæ oſtenditur futura reſtauratio ciuitatis & templi.*

1 VIceſimo quinto anno tranſmigrationis
noſtræ, in exordio anni, decima menſis,
decimoquarto anno poſtquam percuſſa fuit
vrbs, in hac ipſa die, fuit ſuper me manus Ieho
uæ,& adduxit me illuc.
2 In viſionibus Dei adduxit me in terram Iωſ-
raél, & dimiſit me ſuper montem excelſum
nimis, ſuper quem erat tanquam ædificium
ciuitatis à Meridie.
3 Adduxit inquam me illuc, & ecce vir cuius
aſpectus erat tanquam aſpectus æris, & filum
lineum erat in manu eius, calamúſq; menſu-
ræ,& *is* ſtabat in porta.
4 Alloquutus eſt autem me vir ille *dicens*, Fili
hominis, vide oculis tuis,& auribus tuis audi,
& pone cor tuum ad omnia quæ oſtendo tibi:
quia vt oſtenderẽ *illa* tibi adductus es huc: an-
nuntia omnia quæ vides, domui Iωſraél.
5 Et ecce murus extra domum per circuitum:
calamus autem menſuræ *qui erat* in manu viri
illius, ſex cubitorum erat in cubito & palmo.
menſus verò eſt latitudinem ædificij calamo
vno,& altitudinem calamo vno.
6 Et venit ad portam cuius facies *erat* ad viam B
Orientalem, & aſcẽdit per gradus eius, men-
ſúſque eſt poſtem portæ calamo vno in latitu-
dinem, & poſtem alterum calamo vno in lati-
tudinem.
7 Et thalamum calamo vno in longitudinem,
& calamo vno in latitudinẽ: & *parietem qui erat*
inter thalamos, quinque cubitis in latitudi-
nem;& poſtem portҽ *qui erat* iuxta veſtibulum
portҽ,

portæ,internè calamo vno.
8 Menſus eſt & veſtibulum eius portæ inter-
num calamo vno.
9 Et menſus eſt veſtibulum portæ illius octo
cubitis,& poſtes eius duobus cubitis:veſtibu-
lum autem illius portæ *erat* intrinſecus.
10 Thalami verò portæ ad viam Orientalem,
tres hinc & tres inde *erant*: menſura vna *erat* tri
bus ipſis: menſura præterea vna poſtibus hinc
& inde.
11 Et menſus eſt latitudinem oſtij illius portæ
decem cubitis: & longitudinem portæ eius
tredecim cubitis.
12 Et terminum ante thalamos cubito vno *hinc*
& cubito vno terminum inde: thalami autem
illi *erant* ſex cubitorum hinc, & ſex cubitorum
inde.
13 Menſus eſt igitur portam illam *totam* à tecto
thalami vſque ad tectum ipſius *portæ* latitudi-
nem vigintiquinque cubitis: oſtium *autem erat*
contra oſtium.
14 Et fecit poſtes ſexaginta cubitorum, & vni-
cuique poſti atrij,& portę per circuitum *eadem*
erat menſura.
15 Et à fronte illius portę introitus vſq; ad fron
C tem veſtibuli portæ interioris, *erant* quinqua-
ginta cubiti.
16 Et feneſtræ anguſtæ *erant* in thalamis, & in
poſtibus eorum intra portam per circuitum,
& ſic in veſtibulis:feneſtræ autem iſtæ per cir-
cuitum *erant* intrinſecus: & *unicuique* poſti pal-
mæ *inſculptæ*.
17 Et adduxit me in atrium exterius, & ecce
erant cubicula & pauimẽtum factum atrio illi
circuncirca: triginta *autem* cubicula *erant* in pa-
uimento illo.
18 Et pauimentum *erat* ad latus portarum ere-
gionè longitudinis portarum illarum, paui-
mentum *inquam* infernum.
19 Menſus eſt autem latitudinem à limine por-
tæ inferioris vſq; ad limen atrij interioris ex-
trinſecus, centum cubitos ad Orientem & A-
quilonem.
20 Portę autem,cuius facies erat ad viam Aqui
lonis atrio illi exteriori, menſus eſt longitu-
dinem & latitudinem.
21 Et thalami eius tres hinc, & tres illinc, po-
ſtéſque eius, & veſtibula eius erant ſecundum
menſuram portæ primæ: quinquaginta cubi-
torum longitudo eius, & latitudo quinque &
viginti cubitorum.
D 22 Feneſtræ verò eius, & veſtibula eius, & pal-
mę eius *erant* ſecundum menſuram illius por-
tæ cuius facies eſt ad viam Orientis, & per gra
dus ſeptem aſcendebant per eam, & veſtibula
eius *erant* ante ipſos gradus.
23 Portáque atrij interioris *erat* contra portam
Aquilonarem & Orientalem: & menſus eſt à
porta ad portam centum cubitos.
24 Et deduxit me ad viam Meridianam, men-
ſúſque eſt poſtes eius, & veſtibula eius iuxta
menſuras iſtas.
25 Feneſtrę autem *erant* ei,& veſtibulis eius per
circuitum, ſicut feneſtræ illæ: quinquaginta
cubitorum *erat* longitudo, & latitudo quinq;
& viginti cubitorum.
26 Gradus verò eius,ſeptem gradus *erant*,& ve-
ſtibula eius ante eos: palmæque ei *erant*, vna
hinc & altera inde,in poſte eius.
27 Et porta *erat* atrio interiori ad viam Meri-
dianam: & menſus eſt à porta ad portam ad
viam Meridianam centum cubitos.
28 Et introduxit me in atrium interius portæ
Meridianæ, menſúſque eſt portam illam Me-
ridianam iuxta menſuras iſtas.
29 Thalami autem eius, & veſtibula eius *erant*
ſecundum menſuras iſtas: & feneſtræ *erant* ei,
& veſtibulis eius per circuitum: quinquagin-
ta cubitorum *erat* longitudo *illius*, & latitudo
vigintiquinque cubitorum.
30 Veſtibula autem *erant* per circuitum: longi- E
tudo *eorum erat* quinque & viginti cubitorum,
& latitudo quinque cubitorum.
31 Et veſtibula eius *erant* atrio exteriori, & pal-
mæ *unicuique* poſti eius: gradus verò eius, octo
erant gradus.
32 Duxit me præterea in atrium interius à par-
te Orientali, menſúſq; eſt portam illam ſecun
dum menſuras iſtas.
33 Et thalamos eius, & poſtes eius, & veſtibula
eius ſecundum menſuras iſtas:feneſtrę autem
erant ei,& veſtibulis eius per circuitum: longi-
tudo *illius erat* quinquaginta cubitorum,& lati
tudo quinque & viginti cubitorum.
34 Et veſtibula eius *erant* atrio exteriori,& pal-
mę *unicuique* poſti eius hinc & inde:& octo gra-
dus, *erant* gradus eius.
35 Deduxit me etiam ad portã Aquilonarem,
menſúſque eſt *eam* ſecundum menſuras iſtas.
36 Thalamos eius,poſtes eius,& veſtibula eius:
& feneſtræ *erant* ei per circuitum: longitudo
eorum erat quinquaginta cubitorum, & latitu-
do quinque & viginti cubitorum.
37 Poſteſque eius *erant* atrio exteriori, & pal-
mæ vnicuique poſti eius hinc & inde: & octo
gradus *erant* gradus eius.
38 Cubiculum autem *unum erat*, & oſtium eius F
ad poſtes portarum: ibi lauabant holocau-
ſtum.
39 In veſtibulo verò portæ *erant* duę mẽſę hinc,
& duæ menſæ inde, ad immolandum ſuper
eas holocauſtum, & ſacrificium pro peccato,
& victimam pro delicto.
40 Et ad latus *ipſum* extra gradum, ad oſtium
portæ Aquilonaris, duæ *erant* menſæ: & ad la-
tus alterum quod erat in veſtibulo portæ,duę
menſæ.
41 Quatuor menſæ hinc,& quatuor menſę in-
de ad latus portæ iſtius, octo *erant illæ* menſæ:
ſuper eas immolabant.
42 Porrò quatuor menſæ pro holocauſto *erant*
ex lapidibus leuigatis: longitudine cubiti
vnius & dimidij, & latitudine cubiti vnius &
dimidij, & altitudine cubiti vnius: ſuper eas
ponebant inſtrumenta quibus immolabant
holocauſtum & ſacrificium.
43 Et tripodes palmi vnius præparati intrin-
ſecus circuncirca: ſuper menſas autem caro
oblationis.
44 Et extra portam illam interiorem *erant* cu-
bicula cantorum in atrio illo interiori quæ
erant ad latus portæ Aquilonaris: quorum fa- G
cies *erat* ad viam Meridianam: vnum *autem erat*
ad latus portæ Orientalis, cuius facies *erat* ad
viam Aquilonarem.
45 Et loquutus eſt ad me, Hoc cubiculũ cuius
facies eſt ad viã Meridianam, *erit* ſacerdotum
cuſtodientium cuſtodiam domus.

46 Cu-

46 Cubiculum verò cuius facies eſt ad viam
Aquilonarem, *erit* ſacerdotum cuſtodientium
cuſtodiam altaris: iſti ſunt filij ✝Sadóc, qui ac-
cedunt de filiis Leui ad Dominum, vt mini-
ſtrent ei.
47 Et menſus eſt atrium: longitudo *erat* centũ
cubitorum, & latitudo centum cubitorum:
quadratum *enim* erat: altare quoque mẽſus eſt
quod erat ante domum.
48 Et adduxit me in veſtibulum domus, men-
ſúſque eſt poſtem ipſius veſtibuli, quinque cu-
bitorum *erat* hinc, & quinque cubitorum inde:
latitudo autem portæ *erat* triũ cubitorũ hinc,
& trium cubitorum inde.
49 Longitudo ipſius veſtibuli *erat* viginti cu
bitorum, & latitudo vndecim cubitorum,
& per gradus quibus aſcendebant ad illud: co-
lumnę autem *erant* iuxta illos poſtes, vna hinc,
& altera inde.

CAPVT XLI.

1 *Diſpoſitio reædificandi templi, & ad illud pertinentium.*

1 INtroduxit me quoque in templum, & mẽ-
ſus eſt poſtes *portæ templi*, ſex cubitorum erat
latitudo hinc, & ſex cubitorum latitudo inde,
quanta erat latitudo veſtibuli.
2 Latitudo verò portæ, decem cubitorũ erat,
& latera portæ quinque cubitorum hinc, &
quinque cubitorum inde: menſus eſt & lon-
gitudinem eius quadraginta cubitis, & latitu-
dinem *totam* viginti cubitis.
3 Ingreſſus eſt autem intrinſecus, & menſus
eſt poſtem portæ duobus cubitis, & portã ſex
cubitis, & latitudinem oſtii ſeptem cubitis.
4 Menſus eſt inquam longitudinem eius vi-
ginti cubitis, & latitudinem viginti cubitis
ante templum. Et dixit ad me, Hoc eſt ſancti-
tas ſanctitatum.
5 Et menſus eſt murum domus ſex cubitis:
latitudinem quoque thalami quatuor cubitis
per circuitum domus vndique.
6 Thalami autem, thalamus ſuper thalamum,
trium & triginta pedum *altitudinis*: capita verò
trabium ingrediebantur parietem domus *factum* B
propter thalamos per circuitum, vt inniteren-
tur *ei*, non autem innitereniur parieti domus.
7 Et dilatabatur *thalamus*, circuibátque ſurſum
ſurſum verſus ad thalamos: nã cochlea domus
ſurſum ſurſum verſus *aſcendebat* per circuitum
domus: idcirco latitudo dom⁹ *creſcebat* ſurſum:
ita inferior aſcẽdebat ad ſuperiorẽ per mediũ.
8 Et vidi domus altitudinem per circuitũ: fun
damenta autem thalamorum *erant* plenitudi-
nis calamo ſex cubitorum magnitudinis.
9 Latitudo autem parietis qui *erat* thalamo
forinſecus, quinque cubitorum erat: & inter-
ſtitium derelictum domus thalamorum quod
erat intrinſecus.
10 Inter cubicula verò erat latitudo viginti cu-
bitorum per circuitum domus.
11 Pręterea oſtiũ thalami *erat, quod vergebat* ad lo-
cum relictum: oſtiũ vnum ad viã Aquilonis, &
oſtium alterũ ad Meridiem: latitudo autẽ loci
relicti, quinque cubitorum *erat* circumcirca.
12 Ædificium verò quod *erat* coram ſolario *in*
angulo viæ Occidentis, *erat* latitudinis ſeptua
ginta cubitorum: paries autẽ ædificii quinque
cubitorum latitudinis per circuitum, & lõgi-
tudo eius nonaginta cubitorum.
13 Menſus eſt & ipſam domum: longitudo *erat*
centum cubitorum: ſolarium item & ædificiũ, C
& parietes eius, longitudinis *erant* centum cu-
bitorum.
14 Latitudo autem faciei domus, & ſolarij ad
Orientem, *erat* centum cubitorum.
15 Menſus eſt denique longitudinem ædificii
quod *erat* contra ſolariũ, *& ædificium* quod erat
poſt ipſum, & thalamos hinc & inde, centum
cubitis, templum item interius, & veſtibula
ipſius atrij.
16 Limina, & feneſtras anguſtas *externe*, & tha-
lamos in circuitu ad tres *plagas* ipſorum contra
poſtem opertum ligneis *tabulis* per circuitum,
& *a* terra vſque ad feneſtras, & feneſtræ erant
opertæ.
17 Vſque *ad id quod erat* ſuper oſtium, & vſque ad
domum interiorem, & forinſecus, & totum
parietem per gyrum in interiore & in exterio-
re *domo* menſuris *menſus eſt*.
18 Et *paries* erat factus cum pictura Cherubím
& palmarum, erátque palma *una* inter Cherúb
& Cherúb, binæque facies erant ipſi Cherúb.
19 Facies autem hominis *verſa erat* ad palmam
hinc, & facies leonis ad *aliam* palmam inde: *hoc*
erat factum in tota domo per circuitum.
20 A terra vſque ad *id quod erat* ſupra oſtiũ, erant D
Cherubim & palmę factę, & *ſic in* pariete tẽpli.
21 Templi *uterque* poſtis *oſtij erat* quadrangulus:
& aſpectus *utriuſq; poſtis oſtij* ſanctitatis *erat* ſicut
aſpectus *poſtis templi*.
22 Altaris lignei trium cubitorum *erat* altitudo,
& longitudo eius duorum cubitorum: & an-
guli eius *erant* ei, longitudóque eius, parietes
quoq; eius *erant* lignei. Et loquutus eſt ad me,
Hæc eſt menſa quæ eſt coram Iehouáh.
23 Duo autẽ oſtia *erant* in templo & ſanctuario.
24 Et geminæ fores *in ſingulis* oſtiis *portæ templi*
& ſanctuarij, id eſt duo verſatilia oſtia: duę *vniquam*
fores *erant* oſtio vni, & duæ fores alteri.
25 Factę item erant in oſtiis templi *figuræ* Che-
rubim & palmarum, quemadmodum factæ
erãt parietibus: trabs quoque lignea *poſita erat*
ante faciem veſtibuli forinſecus.
26 Feneſtræ pręterea anguſtæ *extrinſecus*, & pal-
mæ hinc & inde ſuper latera *portæ* veſtibuli, &
latera domus, & tigna.

CAPVT XLII.

1 *De gazophylaciis, cæteriſque ad vſum ſacrorum reparandis.*

1 ET eduxit me ad atrium exterius *per* viam,
viam *inquam* Aquilonis, & adduxit me ad
cubiculum quod *erat* eregionè ſolarii, quódq;
erat eregione ædificii ad Aquilonem.
2 Ante longitudinem cubitorum centum *erat*
oſtiũ Aquilonare, & latitudinis *erat* quinqua-
ginta cubitorum.
3 Eregione viginti *illorum cubitorum* qui *erant* in
atrio interiori, & eregione pauimẽti illi⁹ quod
erat in atrio exteriori cubiculum contra faciẽ
cubiculi in triplici *ordine*.
4 Porrò ante cubicula *erat* deambulatorium
decem cubitorum latitudinis ad interiora: via
cubiti vnius: & aperturæ eorum ad Aquilonẽ.
5 Cubicula autem illa ſuperiora erant arctiora
aliis quia abſumebant cubicula magis quàm
iſta, *hoc eſt* quàm inferiora, & media ædificia.
6 Quia triplici *ordine ædificata erant* (nõ *erant* autẽ
eis columnæ ſicut columnę atriorum) propte B
rea anguſtiora erant inferioribus, & mediis à
ſecta.

7 Et murus qui *erat* forinſecus eregione cubi-
culorum *ad* viam atrij exterioris eregione cu-
biculorum, lõgitudinis *erat* quinquaginta cu-
bitorum.
8 Nam longitudo cubiculorum quę *erant* atrio
exteriori, quinquaginta cubitorũ *erat*:& ecce
ante faciem templi centum cubitorum *erat*
longitudo.
9 Subter cubicula autem illa *erat* introitus ab
Oriente, quũ quis ingrediebatur in ea ab atrio
illo exteriore.
10 In latitudine muri illius atrij verſus Orien-
tem coram ſolario, & coram ædificio *erant* cu-
bicula.
11 Porrò via *quæ erat* ante ea, ſimilis erat *uiæ* cubi-
culorum quæ *erant* verſus Aquilonem, ſecun-
C dum longitudinem illorũ *erat longitudo iſtorum*,
ſic latitudo iſtorum:& omnes exitus iſtorum,
iuxta rationem illorum, & ſecundum oſtia il-
lorum.
12 Et ſecundum oſtia cubiculorum *quæ erant*
ad viam Meridianam, *erat* oſtium ad caput viæ,
viæ *inquam quæ erat* eregione illius muri elegã-
tis, ad viam Orientalem ingredientibus.
13 Et dixit ad me, Cubicula Aquilonaria *&* cu-
bicula Meridionalia, quæ *ſunt* ante ſolarium il-
lud, ſunt cubicula ſanctitatis, in quibus come-
dent ſacerdotes qui appropinquant Iehouæ,
ſanctificationes ſanctificationum : ibi depo-
nent ſanctificationes ſanctificationum, & o-
blationem, & ſacrificium pro peccato, & ſacri-
ficium pro delicto:locus enim ille ſanctus eſt.
14 Quum ingreſsi fuerint *ipſa* ſacerdotes, non
egredientur de ſanctitate in atrium exterius,
ſed ibi deponent veſtimenta ſua *cum* quibus
miniſtrauerint, quia ſanctitas ſunt : induéntq;
veſtes alias, & accedẽt ad ea quæ ſunt populi.
15 Compleuit itaque dimenſiones domus in-
D terioris, & eduxit me per viam portæ cuius fa-
cies erat ad viam Orientalem, menſúſque eſt
eam circumcirca.
16 Menſus eſt angulum Orientalem calamo
menſuræ quingentis calamis, calamo menſu-
ræ per circuitum.
17 Menſus eſt *&* angulum Aquilonarem quin-
gentis calamis, calamo menſuræ per circuitũ.
18 Angulum *quoque* Meridianum menſus eſt
quingentis calamis, calamo menſuræ.
19 Circuiuit *etiam* ad angulum Occidentalem,
& menſus eſt *illud* quingentis calamis, calamo
menſuræ.
20 Ad quatuor angulos menſus eſt illam : mu-
rus *erat* ei circumcirca longitudinis quingen-
torum calamorum, & latitudinis quingento-
rum calamorum ad diuidendum inter ſanctũ
& profanum.

CAPVT XLIII.

1 Videt gloriam Dei intra templum, à quo ante receſſerat. 6 Idolo-
latriam filiorum Iſrael commemorat, propter quam conſumpti ſunt.
9 Iubetur eos reuocare ad pœnitentiam. 12 Deſcriptio altaris.
18 Ritus ſacrificandi.

1 ET deduxit me ad portam, portam *inquam*
quæ reſpiciebat ad viam Orientalem:
2 Et ecce gloria Dei Iiſraël veniebat de via
Orientali:vóxque eius tanquam vox aquarũ
multarũ, & terra ipſa ſplendebat propter glo-
riam eius.
Suprà 9.a.5 3 Et viſio quam vidi *erat* ſecundum viſionem,
ſecũdum viſionem *inquam* quam vidi dum
veni ad perdendum ciuitatem:viſiones quoq; Suprà 1.a.1
erant ſecundum viſionem quam videram iuxta
fluuium Chebár, & cecidi in faciem meam.
4 Gloria inquam Iehouæ ingreſſa eſt domum
per viã portæ cuius facies *erat ad* viã Orientalẽ.
5 Et eleuauit me Spiritus, introduxítque me
in atrium interius:& ecce repleuerat gloria Ie
houæ domum.
6 Et audiui *Deum* loquentem mihi de domo, B
& quidam ſtabat iuxta me.
7 Et dixit ad me, Fili hominis, *uide* locum ſolij
mei, & locum plantarum pedum meorum, in
quo habitabo in medio filiorum Iiſraël in
ſeculum : & non polluent vltrà domus Iiſra-
ël nomen ſanctum meum ipſi, & Reges eorũ
fornicatione ſua, & cadaueribus Regum ſuo-
rum, *&* excelſis ſuis.
8 Quum poſuerint limen ſuum iuxta limen
meum, & poſtem ſuum iuxta poſtem meũ (*uni-*
cus enim paries *erat* inter me & eos:) polluerũt
tamen nomen ſanctum meum abominationi
bus ſuis quas fecerunt:ideo conſumpſi eos fu-
rore meo.
9 Nunc *uero* longè faciant fornicationem ſuã, C
& cadauera Regum ſuorum à me, & habitabo
in medio eorum in ſeculum.
10 Tu fili hominis, annuntia domui Iiſraël
domum iſtam, & erubeſcant propter iniqui-
tates ſuas, & metiantur exemplar.
11 Quòd ſi erubuerint de omnibus quæ fece-
runt, figuram domus, & diſpoſitionem eius,
& exitus eius, & introitus eius, & omnes figu-
ras eius, & omnes deſcriptiones eius, & o-
mnes picturas eius, & omnes leges eius indica
eis:& deſcribe in oculis eorum, cuſtodiántq;
omnem formam eius, & omnes deſcriptiones
eius, & faciant eas.
12 Iſta eſt lex domus, Super verticem montis
erit: omnis terminus eius circũcirca, ſanctitas
ſanctitatum erit. en iſta eſt lex illius domus.
13 Iſtæ autem *ſunt* menſuræ altaris in cubitis: D
cubitus *de quo loquor, eſt* cubitus *communis* & qua
tuor digiti:*in* medio *altaris erat altitudo* cubiti *u-*
nius & cubiti *unius* latitudo:clauſura autẽ illius
quę erat ad labium eius per circuitum, erat *alta*
palmum vnum:hæc eſt altitudo altaris.
14 A medio autem terræ vſque ad locum infe-
riorem *erant in longitudine* duo cubiti, latitudo
autem *erat* cubiti vnius:à loco verò illo mino-
re vſque ad locum maiorem *erant in longitudine*
quatuor cubiti, & latitudo *erat unius* cubiti.
15 Altare autem quatuor *erat* cubitorum: & ab
eo altari & ſurſum, cornua quatuor erant.
16 Porrò altare ipſum duodecim *cubitorum erat* E
in longitudine, cũ duodecim latitudinis:qua-
dratum erat in quatuor quadrangulis ſuis.
17 Atrium autem illud quatuordecim cubito-
rum longitudinis cum quatuordecim latitu-
dinis, in quatuor quadrangulis eius : clauſura
verò quæ erat in circuitu eius, erat dimidij cu-
biti *in altitudine*, medium quoque ei erat cubiti
unius per circuitum : gradus autem eius erant
verſus Orientem.
18 Et dixit ad me, Fili hominis, Sic dixit Domi
nus Deus, Hæc ſunt ſtatuta altaris, die quo fa-
ctum fuerit ipſum, ad offerendum ſuper illud
holocauſtum, & ad ſpargendum ſuper illud
ſanguinem.

19 Et

F 19 Et dabis ſacerdotibus Leuitis, qui ſunt de
ſemine צSadóc, qui accedunt ad me, ait Domi
nus Iehouáh, vt miniſtrent mihi, vitulum filiũ
vaccæ in victimam pro peccato.
20 Et capies de ſanguine eius, ponéſq; in qua-
tuor cornibus illius & in quatuor angulis eius
atrij, & in clauſura quæ eſt in circuitu, munda-
biſque illud, atque expiabis illud.
21 Tolles quoque vitulum *oblatum* pro peccato,
& combures eum ſecundum præceptum do-
mus, extra ſanctuarium.
22 Die verò ſecunda offeres hircum caprarum
perfectum *in hoſtiam* pro peccato, & expiabunt
altare ſicut expiauerunt vitulo.
G 23 Quum compleueris expiare, offeres vitulũ
filium vaccæ perfectum, & arietem de grege
perfectum.
24 Et offeres eos coram Iehouáh, & iniicient
ſacerdotes ſuper eos ſal, offeréntque eos in ho
locauſtum Iehouæ.
25 Septem diebus facies hircum pro peccato
per diem, vitulum etiam filiũ bouis, & arietẽ
de grege perfectos facient.
26 Septem diebus expiabunt altare, ac munda
bunt illud, & conſecrabunt manus ſuas.
27 Cæterum completis illis diebus, die octauo
& deinceps facient ſacerdotes ſuper altare i-
pſum holocauſta veſtra, & pacifica veſtra: &
placatus ero vobis, ait Dominus Iehouáh.

CAPVT XLIIII.

1 Quæ porta templi ſit clauſa, oſtendit. 5 Reddit Dominus Prophe tam attentũ. 6 Iubetur populo exprobrare ſua ſcelera. 7 Incircũciſus corde & carne. 9 Qui admittendi ad miniſteriũ templi, & qui ab illo reijciẽdi. 15 Quos ex ſacerdotibus velit admitti in ſanctuariũ ſuũ praeſcribit ſimul & eorum officium. 21 Vinum. 22 Vxores. 23 Inſtructuri populum ſacerdotes & lites compoſituri. 28 Hæreditas ſanctorum.

1 ET reduxit me ad viã portæ ſanctuarij ex-
terioris reſpicientem ad Orientem: & ea
erat clauſa.
2 Et dixit ad me Iehouáh, Porta hęc clauſa erit
non aperietur, neque quiſquam ingredietur
per eam: quoniam Iehouáh Deus Iſraẽl in-
greſſus eſt per eam, eritque clauſa.
3 Principis erit, princeps ipſe manebit in ea vt
comedat panem coram Iehouáh: per viam ve-
ſtibuli portæ *eius* ingredietur, & per viam eius
egredietur.
4 Et adduxit me *per* viam portæ Aquilonaris
coram domo, & vidi, & ecce repleuerat gloria
Iehouæ domum Iehouæ, & cecidi ſuper faciẽ
meam.
B 5 Et dixit ad me Iehouáh, Fili hominis, pone
cor tuum, & aſpice oculis tuis, & auribus tuis
audi quæcunque ego loquor tecum de omni-
bus ſtatutis domus Iehouæ, & de cunctis Le-
gibus eius: ponas item cor tuum ad ingreſſum
domus, per omnes egreſſus ſanctuarij.
6 Et dices ad rebellem, ad domum Iſraẽl,
Sic dixit Dominus Iehouáh, Sufficiat vobis de
omnibus abominationibus veſtris, domus I-
ſraẽl.
7 Quod induxeritis alienigenas incircũciſos
corde, & incircunciſos carne, vt eſſent in ſan-
ctuario meo ad polluendum ipſam domum
meam: dum obtuliſtis panem meum, *id eſt* adi-
pem & ſanguinem: & diſſoluerunt pactũ meũ
per omnes abominationes veſtras:
C 8 Et nõ ſeruaſtis cuſtodiam ſanctitatũ mearũ,
ſed poſuiſtis cuſtodes cuſtodiæ meæ in ſan-
ctuario meo vobis:
9 Sic dixit Dominus Iehouáh, Nullus filius
alienigenæ incircunciſus corde & incircunci-
ſus carne ingredietur ſanctuarium meum, ex
omnibus filiis alienigenarũ qui ſunt in medio
filiorum Iſraẽl.
10 Et Leuitæ illi qui longè receſſerunt à me
quando errauit Iſraẽl, qui errauerunt à me
euntes poſt idola ſua, portabunt iniquitatem
ſuam:
11 Eruntque in ſanctuario meo miniſtri, præ-
poſiti portis domus, & miniſtrantes in domo:
ipſi mactabunt holocauſtum & victimam po- D
pulo, ipſique ſtabunt in conſpectu eorum vt
miniſtrent eis:
12 Eo quòd miniſtrauerunt illis in conſpectu
idolorum ſuorum, fueruntque domui Iſra-
ẽl in offendiculum iniquitatis, idcirco leua-
ui manum meam ſuper eos, dixit Dominus Ie
houáh, & portabunt iniquitatem ſuam.
13 Nec appropinquabunt mihi vt ſacerdotio
fungantur mihi, & accedent ad omnes ſancti-
ficationes meas, *id eſt* ad ſanctitates ſanctitatũ:
ſed portabunt ignominiam ſuam, & abomina
tiones ſuas quas fecerunt.
14 Et ponam eos cuſtodes cuſtodiæ domus in
omni miniſterio eius, atque in omnibus quæ
fient in ea.
15 Sacerdotes autem Leuitę filij צSadóc, qui cu E
ſtodierunt cuſtodiam ſanctuarij mei quum
errarent filij Iſraẽl à me, ipſi accedent ad me
vt miniſtrent mihi, ſtabúntque in conſpectu
meo vt offerant mihi adipem & ſanguinem,
ait Dominus Iehouáh.
16 Ipſi ingredientur ſanctuarium meum, ipſiq;
accedent ad menſam meam vt miniſtrẽt mihi,
& cuſtodient cuſtodiam meam.
17 Erit autem, quum ingredientur portas atrij
interioris, veſtibus lineis induent ſeſe, nec a-
ſcendet ſuper eos lana, quando miniſtraue-
rint in portis *eius* atrij interioris, & intrinſe-
cus.
18 Cidares lineæ erunt in capite eorum, & fe-
minalia linea erunt in lumbis eorum, non ac-
cingent ſe in *locis* ſudoris.
19 Quum autem egredientur in atrium exte-
rius, in atrium *inquam* exterius, ad populum,
exuent ſeſe veſtimentis ſuis cum quibus mini F
ſtrauerant, & deponẽt ea in cubiculis ſanctua-
rij, veſtient autem ſe veſtimentis aliis: & non
ſanctificabunt populum veſtibus ſuis.
20 Neque caput ſuum radent & cæſariem non
demittent: attondendo attondent capita ſua.
21 Vinum item non bibent vlli ſacerdotes quã-
do ingreſſuri ſunt atrium illud interius.
22 Viduam præterea, aut repudiatam non acci Leuit.21.c.13
pient ſibi in vxores: ſed virgines de ſemine do
mus Iſraẽl, aut viduam quæ fuerit vidua *re-
licta* à ſacerdote, accipient.
23 Et populum meum docebũt diſcernere in-
ter ſanctum & profanum, & inter immũdum
& mundum docebunt eos diſcernere.
24 Et in controuerſia ipſi ſtabunt ad iudican-
dum, iuxta iudicia mea iudicabunt eam: Le-
géſque meas & decreta mea in omnibus ſo-
lennitatibus meis cuſtodiẽt, & ſabbatha mea
ſanctificabunt.
25 Ad mortuum autem hominem non ingre-

dicetur ſacerdos vt polluat ſe: ſed ſuper patrem
& matrem, & filium & filiam, fratrem & ſororem
quæ non fuerit viro, contaminabit ſe.
G 26 Poſtquam verò mundatus fuerit ipſe, ſeptē
dies numerabunt ei.
27 Et die quo ingredietur Sanctitatem, *id eſt* ad
atrium interius, vt miniſtret in ſanctitate, offeret
oblationem *pro* peccato ſuo, ait Dominus
Iehouáh.
Deut.18.a.1 Num.18.c.20 28 Erit autem *ſacerdotium* eis in hæreditatē, ego
hæreditas eorum: & poſſeſsionem nō dabitis
eis in Iwſraél, ego poſſeſsio eorum.
29 Oblationem & ſacrificium pro peccato, &
ſacrificium pro delicto comedent: & quicquid
dedicatum erit in Iwſraél, ipſorum erit.
Exod.13.a.2. b.12, & 22.d. 29 & 34.c.19 30 Et primitiæ omnium primitiuorum omnis
fructus, & omnis oblatio omnium oblationum
ex omnibus oblationibus veſtris, ſacerdotum
erit: primitias quoque paſtarum veſtrarum
dabitis ſacerdoti, vt ponat benedictionem in
domo tua.
Leuit.22.a.8 31 Nullum morticinum & raptum tam de auibus
quàm de animalibus, comedent ſacerdotes.

CAPVT XLV.

1 *Ex tota terra promiſsionis ſeparantur quatuor portiones, quarū prima ſacerdotibus & templo deputatur. 5 Altera Leuitis. 6 Tertia ciuitati. 7 Quarta principi. 9 Exhortatio ad principes Iſrael. 10 De æquitate ponderis & menſuræ. 12 Siclus. 13 De primitijs. 18 De oblationibus primi menſis. 21 De oblationibus paſchæ. 24 Scenopegia.*

1 QVando autem diuidetis terram ipſam in
hæreditatem, offeretis oblationem Iehouæ,
ſanctitatem de terra: longitudo *eius*
erit quinq; & viginti milium, & latitudo decē
miliū: ſanctitas erit in omni termino eius per
circuitum.
2 Erunt ex hoc pro Sanctitate, quingēti *in longitudinem
cum* quingentis *in latitudinem*, quadratū
per circuitum: quinquaginta autem cubitorū
ſuburbanum ei per circuitum.
3 Ex menſura inquam iſta menſurabis *id eſt* ex
longitudine quinque & viginti milium, & la-
B titudine decem milium: & in ipſo erit Sanctuarium,
ſanctitas ſanctitatum.
4 Sanctitas de terra ipſa, ſacerdotibus miniſtris
Sanctuarii erit, qui accedunt ad miniſtrādum
Iehouæ: & erit eis locus pro domibus, &
ſanctuarium pro ſanctuario.
5 Præterea *offeretis oblationem* vigintiquinque
milium *calamorum* longitudinis, & decem milium
latitudinis: eritque Leuitis miniſtris domus
in poſſeſsionem viginti cubiculorum.
6 Poſſeſsionem quoque vrbis dabitis, quinq;
milium *calamorum erit* latitudo, & longitudo
quinque & viginti milium e regionē oblationis
illius ſanctitatis, vniuerſæ domui Iwſraél
erit.
C 7 Principis autem hinc & inde *erit portio* iuxta
oblationem ſanctitatis, & iuxta poſſeſsionem
ciuitatis, ante oblationem ſanctitatis & ante
poſſeſsionem vrbis, ab angulo Occidentali
vſque ad Occidentem, & ab angulo Orientali
vſque ad Orientem: longitudo autem erit cōtra
vnam è partibus, à termino Occidentali vſque
ad terminum Orientalem.
8 In terra illa erit ei *portio illa* in poſſeſsionem,
in Iwſraél: & non opprimēt vltrà principes
mei populum meum, & *reliquum* terræ dabunt
Iwſraél per tribus eorum.

9 Sic dixit Dominus Iehouáh, Sufficiat vobis D
ô principes Iwſraél: iniquitatem & vaſtationem
declinate, iudicium & iuſtitiam facite:
auferte angarias veſtras à populo meo, dixit
Dominus Iehouáh.
10 Statera iuſta, & ʼephàh iuſtum, & bathus
iuſtus erit vobis.
11 ʼEphàh & bathus menſuræ eiuſdem erunt,
vt capiat decimam partem nhómer, bathus: &
decimam partē nhómer, ʼephàh: in nhómer
erit æqualitas eius.
12 wSécel autem *eſt* viginti obolorum: viginti Exo.30.b.13
wſecalim, quinque & viginti wſecalim, quin- Leui.27.c.25
decim wſécel mina erit vobis. Num.3.g.47
13 Iſta *eſt* oblatio quam offeretis, ſextam partē E
ʼephàh de nhómer frumēti, ſextámque partem
ʼephàh de nhómer hordei.
14 Statutum verò olei (bathus autem *eſt* menſura
olei) decimam partem bathi de choro *offeretis*:
decem bathi *erunt* nhómer, quia decē bathi
ſunt nhómer.
15 Et agnam vnam de grege è ducentis, è pinguibus
Iwſraél in ſacrificium, & in holocauſtum,
& in pacifica, ad expiandum eos, ait Dominus
Iehouáh.
16 Vniuerſus populus terræ erit ad oblationē
iſtam propter principem in Iwſraél.
17 Principis autem erit *dare* holocauſta, & ſacrificium,
& libamen in ſolennitatibus & calendis
& ſabbathis, in vniuerſis ſolennitatibus
domus Iwſraél: ipſe faciet oblationem pro F
peccato, & ſacrificium & holocauſtum & pacifica,
ad expiandum domum Iwſraél.
18 Sic dixit Dominus Iehouáh, Primo *menſe*,
prima *die* menſis ſumes vitulum filium bouis
immaculatum, & mundabis ſanctuarium.
19 Tollet autem ſacerdos de ſanguine oblationis
pro peccato, ponétq; ſuper poſtē domus;
& ſuper quatuor angulos atrij *quod coniunctum
eſt* altari, & ſuper poſtem portę atrij interioris.
20 Sic facies & ſeptima menſis pro vnoquoq;
ignorante & decepto: & expiabitis domum.
21 Primo *menſe*, quarta decima die menſis erit G
vobis péſanh: ſolennitas ſeptem dierum *in
qua* infermentata comedentur.
22 Faciétque princeps die illa pro ſe & pro vniuerſo
populo terræ vitulum pro peccato.
23 Septem verò diebus ſolēnitatis faciet holocauſtum
ipſi Iehouæ, *nempe* ſeptem vitulos &
ſeptem arietes immaculatos in dies, ſeptē diebus,
& *in ſacrificium* pro peccato hircum caprarum
in dies.
24 Et oblationem ʼephah in vitulum, & ʼephah
in arietem faciet: & olei hin in ʼephàh.
25 Septimo *menſe*, quintadecima die menſis in
ſolennitate faciet ſimilia ſeptem diebus, tam
pro peccato quàm pro holocauſto, & ſacrificio,
& oleo.

CAPVT XLVI.

1 *Sacrificia ſabbathi & calendarū. 5 Oblatio principis. 8 Per quas portas templū ingredi, & ex eo egredi oporteat. 12 De ſpontaneo principis holocauſto. 16 De donis eiuſdem hæreditariis. 19 Coquinæ Sacerdotum.*

1 SIc dixit Dominus Iehouáh, Porta atrij interioris
quæ reſpicit Orientem erit clauſa
ſex diebus operis: die autem wſabbathi aperietur,
& die calendarum aperietur.
2 Et ingredietur princeps per viam veſtibuli
illius portæ *veniendo* deforis, ſtabitq; ad poſtes
eius

eius portæ:& facient ſacerdotes holocauſtum
eius & pacifica eius, incuruabitq; ſe ad limen
ipſius portæ, & egredietur: porta autem illa
non claudetur vſque ad veſperam.
3 Et incuruabit ſe populus terrę ad introitum
portæ ipſius in שſabbathis, & in calendis, co-
B ram Iehouáh.
4 Holocauſtum autem quod offeret princeps
ipſi Iehouę, die שſabbathi *offeret* ſex agnos im-
maculatos, & arietem immaculatum.
5 Et *in* oblationem אepháh in arietem: & in
agnos oblationem donum manus ſuæ: & olei
hin per אepháh.
6 Die autem calendarum *erit* vitulus filius bo-
uis immaculatus, & ſex agni, & aries, imma-
culati erunt.
7 Et אepham in vitulum, & אepham in arie-
tem faciet *in* oblationem: in agnos verò ſicut
apprehenderit manus eius, & olei hin per אe
pháh.
C 8 Quumque ingredietur princeps, per viam
veſtibuli portæ ingredietur, & per viam eius
exibit.
9 Quando verò ingredietur populus terræ in
conſpectum Iehouæ, in ſolennitatibus: qui in-
greſſus fuerit *per* viam portæ Aquilonaris, vt
ſe incuruet *Iehouæ*, egredietur *per* viam portæ
Meridianæ: qui autem ingreſſus fuerit *per* viã
portæ Meridianæ, egredietur *per* viam portæ
Aquilonaris: non reuertetur *per* viã portæ *per*
quam ingreſſus fuerit, ſed eregione illius egre
dietur.
10 Princeps autem in medio eorum, quando
ingredientur ipſi, ingredietur: quum verò illi
egreſsi fuerint, egredietur.
D 11 Et in feſtiuitatibus atque in ſolennitatibus
erit oblatio אepháh in vitulum, & אepháh
in arietem, & in agnos donum manus eius, &
olei hin per אepháh.
12 Porrò quum faciet princeps liberaliter ho-
locauſtum, aut pacifica liberaliter Iehouæ: ape
riet ei portam illam reſpicientem Orientem,
& faciet holocauſtum ſuum & pacifica ſua,
ſicut faciet in die שſabbathi: poſtea egredie-
tur, & claudet illam portam poſtquam egreſ-
ſus fuerit.
E 13 Et agnum aniculum immaculatum facies in
holocauſtum in die, ipſi Iehouæ, ſingulis ma-
tutinis facies illum.
14 Oblationem verò facies cũ eo ſingulis ma-
tutinis ſextam partem אepháh, & olei tertiã
partem hin, ad miſcendam ſimilam, oblatio-
nem *inquam* Iehouæ ſtatutis perpetuis iugiter.
15 Facient *itaque* agnum, & oblationem, & oleũ
ſingulis matutinis, holocauſtum iuge.
16 Sic dixit Dominus Iehouáh, Si dederit prin-
ceps donum *aliquod* alicui de filiis ſuis *de* hære-
ditate ſua, ipſum *erit* filiorum eius: *nam* poſſeſ-
ſsio eorum *eſt* in hæreditate.
F 17 Si autem dederit donum de hæreditate ſua
vni de ſeruis ſuis, erit illius vſque ad annum li-
bertatis, & reuertetur ad principem: verum
hæreditas illius, *hæreditas* filiorum eius *eſt*, &
eorum erit.
18 Præterea non accipiet princeps de hæredi-
tate populi, opprimendo eos de poſſeſsione
ipſorum: de poſſeſsione ſua hæreditatẽ dabit
filiis ſuis, ne diſpergatur populus meus, quiſ-
que à poſſeſsione ſua.

19 Et introduxit me per ingreſſum qui *erat* ex
latere portæ, in cubicula ſancta *quæ erant* Sacer-
dotum, quæ reſpiciebant ad Aquilonem, ecce
autem ibi *erat* locus in lateribus ad Occidentẽ.
20 Et dixit ad me, Iſte eſt locus in quo coquent G
ſacerdotes victimam pro delicto & pro pecca-
to, & in quo coquent oblationem: ne *illa* effe-
rant in atrium exterius, ad ſanctificandum po
pulum.
21 Eduxit me deinde in atrium exterius, dedu-
xítque me per quatuor angulos illius atrij, &
ecce in ſingulis angulis *erat* atrium.
22 In quatuor angulis atrij *erant* atria alligata,
quadraginta cubitorum in longitudine, & tri-
ginta in latitudine: menſura vna *erat* ipſis qua-
tuor angularis.
23 Paries autem *erat* in circuitu ipſorum, in cir-
cuitu *inquam* ipſorum quatuor: & culinæ fa-
ctæ erant ſubter parietes per circuitum.
24 Et dixit ad me, Iſtæ ſunt domus coquentiũ,
in quibus coquent miniſtri domus victimam
populi.

CAPVT XLVII.

1 Viſio aquarum è templo manantiũ. 9 Baptiſmi gratia. 11 Dimenſio terræ Iſraeliticæ abſoluitur, quæ cap. 45. fuit inchoata, paulò alia eſt ab ea, quam Moſes Num. 34. deſcribit.

1 ET reuerti fecit me ad oſtium domus, &
ecce aquę egrediebãtur de *loco qui erat* ſub
limine *eius* domus ad Orientem: facies enim
domus *erat* ad Orientem: aquæ verò deſcen-
debant de *loco qui erat* ſub latere domus dextro
à Meridie altaris.
2 Et eduxit me per viam portę Aquilonaris, &
circuire fecit me per viam extra portã extrin-
ſecus, & ad viam *portæ* reſpicientis Orientem:
& ecce aquæ egrediebantur à latere dextro.
3 Quum egrederetur vir ille *ad* Orientẽ, linea
erat in manu eius: & menſus eſt mille cubitos,
& traduxit me per aquas, aquas *inquam pertin-
gentes* ad talos.
4 Menſus item eſt mille *alios*, & traduxit me
per aquas, aquas *uſque ad* genua *pertingentes*: mẽ-
ſus eſt præterea mille, & tranſduxit me per
aquas *uſque ad* renes.
5 Et menſus eſt mille, & *ecce* torrens quem nõ
potui tranſire, quoniam eleuarant ſeſe aquæ,
aquæ natationis, torrentis qui tranſuadari nõ
poteſt.
6 Et dixit ad me, Vidiſtine fili hominis? Et de- B
duxit me, & reduxit me ad ripã ipſius torrẽtis.
7 Quũ reuerſus eſſem, *uidi* & ecce in ripa ipſius
torrẽtis *erant* arbores multę valde hinc & inde.
8 Et dixit ad me, Aquæ iſtæ egrediũtur ad Ge-
liláh, Orientalem, & deſcẽdunt in planitiem,
ingrediẽtúrque mare *Orientale*, in mare *inquam*
eductarum *aquarum*, & ſanabuntur aquę.
9 Erit autem, omnis anima viuẽs quæ reptat,
quocunque ingreſsi fuerint ij duo torrentes,
viuet: eruntque piſces multi valde, quia intra-
uerunt aquæ iſtæ illuc, & ſanabuntur, & viuet
quicquid intrauerit illuc *ubi erit* torrens ille.
10 Erit præterea, ſtabunt iuxta illum piſcato-
res: ab עEn-gédi vſque ad עEn-ęgláim ex-
panſio retium erunt: in ſpecie ſua erunt piſces
eorum, ſicut piſces Maris magni, multi valde.
11 Cœnoſá eius & paludes eius non ſanabũtur,
in ſalinas dabuntur.
12 Cæterùm iuxta torrentem illum aſcẽdet ad
ripam eius hinc & inde omnis arbor cibi *come-*

C ſtibilis:non defluet folium eius, nec deficiet fru
ctus eius:menſibus ſuis afferet primitiua,quia
aquæ eius de ſanctuario egrediuntur: eritque
fructus eius in cibum:& foliũ eius ad fractio-
nem *ſanandam utile.*
13 Et dixit Dominus Iehouáh, Iſte eſt terminus
in quo hæredes conſtituemini terræ per duo-
Gene.48.d.22 decim tribus Iſrael:Ioſéph, ſortes *duæ erunt.*
14 Et hæreditario iure accipietis eam, quiſque
ſicut frater ſuus, *ſuper* quam leuaui manum
meam quòd darẽ eam Patribus veſtris: cadét-
que terra hæc vobis in hæreditatem.
15 Hic autẽ eſt terminus terrę ad plagam Aqui-
lonarem,à Mari magno via חHethlón venien-
do in צSedád.
16 חHamáth, Beróthah, סSibraim quæ eſt inter
terminum Damméשſec & terminum חHa-
máth, חHaצér hathichon quæ eſt in termino
חHaurán.
17 Erit itaq; terminus à Mari חHaצár עEnón,
terminus Damméשſec,& *reſiduum partis* Aqui-
D lonaris *terræ Iſrael, & ad Aquilonem *mundi*, &
terminus חHamáth,& plaga Aquilonaris.
18 Et plagam Orientalẽ inter חHaurán & inter
Damméשſec,& inter Gilעád,& à medio terræ
Iשraאél, à Iardén, à termino *qui eſt* ad mare O-
rientale, metiemini.
19 Plagam autem Meridianam ad Auſtrum, à
Thamár, vſque ad aquas Meribóth *in* Cadéשs,
& torrẽtem *qui decurrit uſque* ad Mare magnum:
& hæc eſt plaga Meridiana Auſtralis.
20 Plaga autem Occidẽtalis *erit* Mare magnũ
à termino *iſto* vſque eregione ingreſſus חHa-
máth:hæc eſt plaga Occidentalis.
21 Diuidetis ergo terram hanc vobis per tribus
Iשraאél.
22 Et erit, ſortiemini eam in hæreditatem vo-
bis,& peregrinis qui peregrinantur in medio
veſtri, qui genuerint filios in medio veſtri:
eruntque vobis tãquam indigenæ inter filios
Iשraאél, vobiſcum cadent in hæreditatem in
medio tribuum Iשraאél.
23 Et erit, in tribu in qua peregrinatur peregri-
nus, ibi dabitis illi hæreditatẽ eius, dixit Do-
minus Iehouáh.

CAPVT XLVIII.

1 Sortes ſeptem tribuum. 9 Repetuntur partes poſſeſſionis ſacerdotum & templi. 13 Leuitarum. 16 Ciuitatis. 21 Principis. 23 Sortes reliquarum tribuum. 31 Portæ ciuitatis.

ET hæc nomina tribuum: à fine Aquilonis
ad latus viæ חHethlón veniendo חHa-
máth, חHaצár, עEnán, & terminum Dammé
שſec ad Aquilonem, ad latus חHamáth (erunt
ei *limites iſti à* plaga Orientali vſque ad Occidẽ-
tem) Dan vna.
2 Et iuxta terminum Dán à plaga Orientali
vſque ad plagam Maris, Aשér vna.
3 Et iuxta terminũ Aשér, à plaga Oriẽtali vſ-
que ad plagam Occidẽtalem, Naphthali vna.
4 Et iuxta terminum Naphthali à plaga Oriẽ
tali vſque ad plagam Occidentalem, Mena-
שſéh vna.
5 Et iuxta terminum Menaשſéh, à plaga O-
rientali vſque ad plagam Occidentalem, אE-
phráim vna.
6 Et iuxta terminum אEphráim, à plaga Oriẽ-
tali vſque ad plagam Occidẽtalem, Reאubén
vna.
7 Et iuxta terminum Reאubén, à plaga Oriẽ-
tali vſq; ad plagã Occidentalem, Iehudáh vna.
8 Et iuxta terminum Iehudáh, à plaga Orien-
tali vſque ad plagam Occidentalem, erit obla-
tio ſpontanea quam offeretis quinque & vi-
ginti milium *calamorum* latitudinis, & longitu-
dinis ſicut vnaquæque partium, à plaga Orien
tali vſque ad plagam Occidentalem: eritq; ſan-
ctuarium in medio eius.
9 Oblatio illa quam offeretis Iehouæ, *erit* lon-
gitudinis quinque & viginti milium, & latitu
dinis decem milium *calamorum.*
10 Et iſtorum erit oblatio ſancta, nempe ſacer- B
dotibus: ad Aquilonem, quinq; & viginti mi-
lia *calamorum longitudinis*: & ad Occidentem, la-
titudinis decem milia: & ad Orientem, latitu-
dinis decem milia: ad Meridiem præterea lon
gitudinis quinque & viginti milia. & erit ſan-
ctuarium Iehouæ in medio eius.
11 Sacerdotibus *inquam* ſanctificatis de filiis צSa
dóc, qui cuſtodierunt cuſtodiam meam, qui
non errauerunt quum errarent filij Iשraאél,
ſicut errauerunt *alij* Leuitæ.
12 Erit *itaque* eis oblata *terra* de oblatione terræ,
ſanctitas ſanctitatum iuxta terminũ Leuitarũ.
13 Leuitarum autem *portio* iuxta terminum ſa-
cerdotum, quinque & viginti milium longi-
tudinis, & latitudinis decem milium. tota lon
gitudo, quinque & viginti milium, & latitudo
decem milium.
14 Non vendent autem ex eo, nec commuta-
bunt, neque transferent primitias terræ, quia
ſanctitas *eſt* ipſi Iehouæ.
15 Porrò quinque milia quæ ſuperſunt in lati-
tudine ſuper quinque & viginti milia, erunt
profana ciuitati *ædificandæ* in habitationem, &
in ſuburbanum, & erit vrbs ipſa in medio eius.
16 Hæ *ſunt* autem dimenſiones eius: ad plagam
Aquilonarem *erat* quingentorum & quatuor
milium: & ad plagam Auſtralem quingentorũ
& quatuor milium: & ad plagam Orientalem,
quingentorum & quatuor milium: & ad pla-
gam Occidentalem, quingẽtorum & quatuor
milium.
17 Suburbanum verò vrbi, erit ad Aquilonem C
quinquaginta & ducentorum, & ad Occiden-
tem quinquaginta & ducentorum.
18 Quod autem reliquũ fuerit in ipſa longitu-
dine, eregione oblationis ſanctæ, *erunt* decem
milia ad Orientem, & decem milia ad Occidẽ
tẽ, eritq; eregione illius oblationis ſanctę: fru-
ctus autem eius erit in panẽ ſeruientibus vrbi.
19 Hi autem qui ſeruient vrbi, ſeruient ei ex o-
mnibus tribubus Iשraאél.
20 Tota oblatio iſta *erit* quinque & viginti mi-
lium cum quinque & viginti milibus: quadra-
tam offeretis oblationem ſanctam cum poſſeſ
ſione vrbis.
21 Quod autem reliquum fuerit, principis erit,
reliquum inquam hinc & inde ad oblationem ſan
ctam, & ad poſſeſſionem vrbis eregione quin-
que & viginti milium *totius* oblationis, vſque
ad terminum Orientalem: & ad Occidentem
eregione quinque & viginti milium vſque ad
terminum Occidentalem, eregione partium,
principis erit: eritq; oblatio ſancta, & ſanctua-
rium domus in medio eius.
22 A poſſeſſione enim Leuitarũ, & à poſſeſſio-
ne vrbis, *quæ* in medio *eius ſunt* quod principis
erit, inter terminum Iehudáh & terminum
Binia-

Biniamin principis erit.
23 Porrò reſiduum tribuum *ſic ſe habebit*: à plaga
Orientali vſque ad plagam Occidentalẽ, Bin-
iamin vna.
24 Et iuxta terminum Biniamin, à plaga Oriẽ-
D tali vſque ad plagam Occidentalẽ, ωSimωón
vna.
25 Et iuxta terminum ωSimωón, à plaga Oriẽ
tali vſque ad plagam Occidẽtalem, Iωſſachár
vna.
26 Et iuxta terminum Iωſſachár, à plaga Oriẽ-
tali vſque ad plagam Occidentalem, Zebulún
vna.
27 Et iuxta terminum Zebulún, à plaga Orien
tali vſque ad plagam Occidentalem, Gad
vna.
28 Et iuxta terminũ Gad, ad plagam Meridio-
nalem ad Auſtrum, *erit limes regionis Meridiona-
lis*, & erit terminus *ille Meridionalis* à Thamár *uſ
que ad* Aquas Meribáh *in* Cadéωs *&* torrentem
qui decurrit in mare magnum.
29 Hæc eſt terra quam ſortiemini in hereditatem tribubus Iωſraxél, & hæ portiones earũ,
dixit Dominus Iehouáh.
30 Hi autem *erunt* exitus vrbis, ad plagã Aqui-
lonarem, quatuor milia & quingenti *calami* in
menſura.
31 Et portæ illæ vrbis *erunt* ſecundum nomina
tribuum Iωſraxél: portæ tres ad Aquilonem,
porta Reωuben vna, porta Iehudáh vna, por-
ta Leui vna.
32 Et ad plagam Orientalem, quatuor milia &
quingenti *calami*: portęque tres, porta Ioωſéph
vna, porta Biniamin vna, porta Dan vna.
33 Ad plagam etiam Meridianam, quatuor mi
lia & quingenti *calami* in mẽſura: & portę tres,
porta ωSimωón vna, porta Iωſſachár vna, por
ta Zebulún vna.
34 Ad plagam verò Occidẽtalem, quatuor mi-
lia & quingenti *calami*: *&* portæ eorũ tres, por-
ta Gad vna, porta Aωſér vna, porta Naphthalí
vna.
35 Per circuitum, octo & decem millia *calamo-
rum*: & nomen vrbis ex eo die, Iehouáh illic.

Prophetia Danielis, Hebraicè דניאל

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Captiuitatem Ioacim Regis Iuda refert Propheta. 3 De filiis captiuis iubet Rex eligi qui doceantur literas & linguam Chaldæorum. 5 Annona regia eis conſtituitur. 8 Daniel abſtinet à cibis Regis Babyloniorum. 17 Horum puerorum ſcientia & diſciplina.

4. Reg. 24. b. 10
1 ANNO TER-
tio regni Iehoia
cím Regis Iehu-
dáh, venit Nebu
chadnxexſár rex
Babél Ieruſalá-
im, & obſedit eã.
2 Deditque Do
minus in manũ
eius ipſum Ieho
iacim Regem Ie
hudáh, & partem vaſorum domus Dei, & de-
duxit eos in terram ωSinyár, in domum Dei
ſui, & vaſa intulit in domum theſauri Dei ſui.
3 Dixitque Rex ad Aωſpenáz principem eu-
nuchorum ſuorum, vt adduceret de filiis Iωſ-
raxél, *&* de ſemine regni, & de principibus,
4 Pueros in quibus non eſſet vlla macula, &
decoros aſpectu, & eruditos in omni ſapiẽtia,
& ſcientes ſcientiam, & intelligentes cogita-
tionem, & in quibus eſſent vires vt ſtarent in
palatio Regis: & vt doceret eos literas, & lin-
guam Chaωſdím.
5 Et conſtituit eis Rex demenſum per ſingu-
los dies, de portione cibi Regij, & de vino po-
tus ſui, & vt enutriat eos annis tribus, vt exa-
ctis illis ſtarent coram Rege.
B 6 Fuerunt autem inter eos de filiis Iehudáh,
Daniél, nHananiáh, Miωſaxél, & yAzariáh.
7 Quibus impoſuit princeps eunuchorũ no-
mina, impoſuit enim Daniéli *nomen* Belteωſa-
xſár, & nHananiáh ωSadrách, & Miωſaxéli
Meωſách, & yAzariáh yAbed-negó.
8 Propoſuit verò Daniel in corde ſuo ne pol-
lueret ſe in portione cibi regij, & in vino po-
tus eius, petiuitque à principe eunuchorũ ne
pollueret ſe.
9 (Dederat autem Deus Danielem in miſeri-
cordiam & in miſericordias coram principe
eunuchorum.)
10 Dixitque princeps eunuchorum ad Danie-
lem, Timeo Dominum meum Regem qui cõ-
ſtituit eſcam veſtram & potum veſtrum: qui ſi
viderit vultus veſtros macilẽtiores pueris qui
ſunt ſimiles vobis, condẽnabitis caput meum
Regi.
11 Et dixit Daniél ad Melxſár quem conſtitue- C
rat princeps eunuchorum ſuper Daniél, nHa-
naniáh, Miωſaxél, & yAzariáh,
12 Tenta obſecro ſeruos tuos diebus decem,
dẽntq; nobis de leguminibus vt comedamus:
& aquam vt bibamus.
13 Et videantur coram te vultus noſtri, & vul-
tus puerorum qui veſcũtur parte cibi regij: &
vt videris, fac cum ſeruis tuis.
14 Morẽ igitur geſsit eis in hoc, & tentauit eos
diebus decem.
15 In fine autem dierum decem viſus eſt vultus
eorum melior, & pinguiores carne *viſi ſunt* prę
cæteris pueris qui veſcebantur portione cibi
Regij.
16 Quare Melxſár tollebat portionem cibi eo-
rum, & vinum potus eorum, & dabat eis legu-
mina.
17 Porrò pueris iſtis quatuor dedit Deus cogni D
tionem, & intelligentiam in omnibus literis
& ſapiẽtia: at Daniél intellexit *ultra illos* omnẽ
viſionem & ſomnia.
18 Elapſis autem diebus, poſt quos dixerat rex
vt introduceret eos, introduxit eos princeps
eunuchorum coram Nebuchadnxexſár.
19 Et loquutus eſt cum eis Rex, & non eſt inuẽ
tus de vniuerſis illis ſicut Daniél, nHananiáh,
Miωſaxél, & yAzariáh: & ſteterunt coram
Rege.

20 Et *in* omni verbo ſapientiæ & intelligentię
quod ſciſcitatus eſt ab eis Rex, inuenit eos de-
cem partibus ſupra omnes genethliacos, &
aſtrologos qui erant in toto regno eius.
Infrà 6.g.28 21 Fuitque Daniel vſque ad annum primum
Chorews Regis.

CAPVT II.

1 Somnium Nabuchodonoſor. 2 Accerſitis magis quærit ab eis & ſomnium & ſomnij interpretationem. 10 Reſpondent ſe nō poſſe indicare. 12 Iubet Rex omnes ſapiētes Babylonis interfici. 16 Petit Daniel tēpus ſibi dari ad quæſtionē diſſoluendā. 19 Danieli reuelat myſterium Dominus. 20 Gratiarū actio. 23 Confiteri & laudare. 24 Introducitur Daniel ad Regem. 28 Regi ſomniū indicat Daniel, & eius interpretationē. 44 De regno Chriſti æterno. 45 Lapis Chriſtus. 46 Daniel à Rege exaltatur.

1 ANno autem ſecūdo regni Nebuchadne-
xſār, ſomniauit Nebuchadnexſar ſom-
nia, & cōtritus eſt ſpiritus eius, & ſomnus eius
fractus eſt ei.
2 Iuſsit ergo Rex cōuocari genethliacos, aſtro
logos, & maleficos, & chawſdim, vt indicarent
Regi ſomnia ſua: venerunt itaque, & ſteterunt
coram Rege.
3 Dixitque ad eos Rex, Somnium ſomniaui,
& contritus eſt ſpiritus meus vt ſcirem ſom-
nium.
4 Et loquuti ſunt chawſdim ad Regem Syria-
cè, Rex, in æternum viue. Dic ſomnium ſeruis
tuis, & interpretationem indicabimus.
5 Reſpondit Rex, & dixit ad chaldęos, Res à
me receſsit niſi indicaueritis mihi ſomnium,
& interpretationem eius, in fruſta efficiemini,
& domus veſtræ in ſterquilinium ponentur.
6 Quòd ſi ſomnium & interpretationem eius
indicaueritis, dona & munera, & honorem
magnum recipietis à conſpectu meo: propte-
rea ſomnium & interpretationem eius indi-
cate mihi.
7 Reſponderunt ſecundò, & dixerunt, Rex
ſomnium dicat ſeruis ſuis, & interpretationē
eius indicabimus.
B 8 Reſpōdit Rex, & dixit, Certè cognoſco quòd
tempus redimitis, propterea quòd videatis
quòd receſſerit à me res.
9 Quòd ſi ſomnium non indicaueritis mihi,
vnica eſt ſententia *de* vobis: certè ſermonem
mendacem & corruptum præparaſtis vos vt
dicatis corā me, donec tempus mutetur. quā-
obrem ſomnium dicite mihi, & intelligam
quòd interpretationem eius indicare poſsi-
tis mihi.
10 Reſponderunt chaldæi coram Rege, atque
dixerunt, Non eſt homo ſuper terram qui ver-
bum Regis poſsit indicare: præterea, nullus
antea Rex, Princeps, aut Poteſtas tale quid in-
terrogauit vllum genethliacum, & aſtrologū,
& chaldæum.
11 Porrò verbum quod Rex poſtulat, graue eſt,
nec alius eſt qui indicet coram Rege, præter
Deos quorum habitatio cum carne non eſt.
12 Ob id Rex *fuit* in ira & furore magno: & iuſ-
ſit vt perderent omnes ſapientes Babél.
13 Itaque lex egreſſa eſt, & ſapientes interficie-
bantur: & quæſiuerunt Danielem, & ſocios
eius vt interficerentur.
C 14 Tunc Daniél reſpondit ſapientiam & pru-
dentiam ad Arióch principem carnificum Re-
gis, qui egreſſus fuerat vt interficeret ſapien-
tes Babél.
15 Reſpondit *inquam*, & dixit ipſi Arióch præfe-
cto Regis, Quamobrem decretum feſtinauit à
facie Regis? Tunc rem *omnem* indicauit Arióch
Danieli.
16 Et Daniél ingreſſus eſt, & petiit à Rege vt
tempus daret ſibi, & interpretationem indica
ret Regi.
17 Tunc Daniél domum ſuam perrexit: & nHa
naniáh, Miwſaél, & yAzariáh ſociis ſuis rem
ipſam indicauit.
18 Et miſericordias petiuerunt à facie Dei cæli
ſuper ſecreto iſto, ne perirent Daniél & ſocij
eius, cum aliis ſapientibus Babél.
19 Tunc Danieli in viſione noctis ſecretum re-
uelatum eſt: quamobrem Daniél benedixit
Deo cæli.
20 Loquutus eſt *autem* Daniél, & dixit, Sit no- Pſal. 112. a.2.
men Dei benedictum à ſeculo & vſque in ſe- & 113.d.18
culum, quia ſapientia & fortitudo eius eſt.
21 Et ipſe mutat tempora, & ætates: aufert Re-
ges, & conſtituit Reges: dat ſapientiam ſapien
tibus, & ſcientiam ſcientibus intelligentiam.
22 Idem reueleat profunda & abſcōdita: nouit D
id quod eſt in tenebris: & lux cum eo manet.
23 Tibi ô Deus Patrum meorum cōfiteor, téq;
laudo quòd ſapientiam & fortitudinem dedi-
ſti mihi: nunc autem indicaſti mihi id quod pe
tiuimus à te: nam negotium Regis indicaſti
nobis.
24 Quapropter Daniél ingreſſus eſt ad Arióch,
quem conſtituerat Rex vt perderet ſapientes
Babél: perrexit, & ſic dixit ei, Sapientes Babél
ne perdas, introduc me coram Rege, & inter-
pretationem Regi indicabo.
25 Tunc Arióch cum feſtinatione introduxit
Danielem in conſpectum Regis, & ſic dixit ei,
Inueni virum de filiis captiuitatis Iehudáh,
qui interpretationem Regi notam faciet.
26 Reſpōdit Rex, & dixit Danieli, cuius nomē
erat Beltewſaſſar, Nunquid eſt tibi facultas
notum faciendi mihi ſomnium quod vidi, &
interpretationem eius?
27 Reſpondit Daniél coram Rege, & dixit, Se- E
cretum quod Rex interrogat, nequaquam Sa-
pientes Aſtrologi, Genethliaci, Diuinatores
poſſunt indicare Regi:
28 Profectò eſt Deus in cælo qui reuelat ſecre-
ta, & notum fecit Regi Nebuchad-nexſár quid
futurum ſit in nouiſsimo dierum. Somnium
tuum, & viſio capitis tui in cubili tuo, hoc eſt:
29 Tuæ ô Rex cogitationes in cubili tuo a-
ſcenderunt *ſuper cor tuum*, vt ſcires quid eſſet fu-
turum poſthac: & qui reuelat ſecreta, indica-
uit tibi quod futurum eſt.
30 Mihi autem non propter ſapientiam quę ſit
in me præ omnibus viuentibus, ſecretum hoc
reuelatum eſt, ſed vt interpretationem Regi
notam faciant, & cogitationes cordis tui co-
gnoſceres.
31 Tu Rex videbas, & ecce ſtatua quędā gran-
dis: ſtatua hæc quæ adeò erat magna, & cuius
gloria erat ſublimis, ſtabat è regione tui, & for
ma eius terribilis.
32 Huius ſtatuæ caput *erat* ex auro optimo, pe-
ctus eius & brachia eius argentea, venter eius
& femora eius ærea.
33 Crura eius ferrea, pedes eius partim *erant* fer
rei, & partim fictiles.
34 Aſpiciebas, donec abſciſſus eſt lapis, qui nō
mani-

manibus *abſciſſus erat*: & percuſſit ſtatuam in
pedibus eius ferreis & fictilibus, contriuitque
eos.
35 Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs,
argentum, & aurum, factáq; ſunt tanquã quiſ-
quiliæ de areis æſtatis, quas eleuat ventus, &
nullus locus inuentus eſt eis: lapis autem qui
percuſſerat ſtatuam, effectus eſt mõs magnus,
& repleuit totam terram.
F 36 Hoc *eſt* ſomnium: interpretationem quoq;
eius dicemus coram Rege.
37 Tu Rex, es Rex Regum: quia Deus cæli re-
gnum, potẽtiam, & fortitudinem, & gloriam
dedit tibi.
38 Et in omni *loco* in quo habitant filij homi-
num, beſtiæ agri, & volucres cæli, *et* tradidit
in manu tua, & dominium tuum *eſt* in omni-
bus ipſis. tu es caput illud aureum.
39 Et poſt te ſurget regnum aliud minus te: &
regnum tertium aliud æreum, quod domina-
bitur vniuerſæ terræ.
40 Et regnum quartum erit forte ſicut ferrum:
quomodo autem ferrum comminuit & do-
mat omnia, & vt ferrum quod conterit omnia
iſta: *ita* comminuet & conteret.
41 Quòd autẽ vidiſti pedes & digitos partim
fictiles figuli, & partim ferreos, regnum diui-
ſum erit, & de plantario ferri erit in eo, quem-
admodum vidiſti ferrum miſtum cum teſta
lutea.
42 Porrò digiti pedum partim ferrei & partim
fictiles, *ſignificant quod* ex parte regnũ erit forte,
& ex parte erit contritum.
43 Quòd autem vidiſti ferrum miſtum cũ teſta
lutea, miſcebũtur ſemine hominis, ſed nõ ad-
hærebunt ſibi alter cum altero, ſicut ferrũ non
miſcetur cum teſta.
G 44 Porrò tempore Regum iſtorum, ſuſcitabit
Deus cæli regnum, quod in æternum nõ cor-
rumpetur, & regnum iſtud populo alteri non
relinquetur: comminuet, & conſummabit o-
mnia iſta regna, & ipſum ſtabit in æternum.
45 Quemadmodum vidiſti quòd de mõte ab-
ſciſſus eſt lapis, qui manibus *abſciſſus* nõ eſt, &
comminuit ferrum, æs, teſtam, argentũ, & au-
rum: *ita* Deus magnus indicauit Regi illud
quod futurum eſſet poſthac. & verum eſt ſom
nium, & fidelis eſt interpretatio eius.
46 Tunc Rex Nebuchadnezſár corruit in fa-
ciem ſuam, & Danieli incuruauit ſe, & ſacrifi-
cium ſuffitúmque dixit vt ſacrificarent ei.
47 Loquutus eſt Rex ad Danielẽ, & dixit, Ve-
rè *noui* quòd Deus veſter eſt Deus deorum, &
Dominus Regum, atque reuelator ſecretorũ,
quòd potuiſti reuelare ſecretum hoc.
48 Tunc Rex Danielem magnificauit, & mu-
nera multa & magna dedit ei, præfecítq; eum
vniuerſæ prouinciæ Babél, & principem præ-
fectorum vltra omnes ſapientes Babél.
49 Daniél autẽ poſtulauit à Rege, & præfecit
operi prouinciæ Babél, Sadrách, Meſách,
& Abed-négo: Daniél autem *erat* in porta
Regis.

CAPVT III.

*1 Erigitur à Rege aurea ſtatua, quam adorari præcipit. 8 Accu-
ſantur Sidrach, Miſach, & Abdenago, quòd decretum regium con-
tempſerint. 12 Hi ad Regem adducti ſtatuam adorare iuben-
tur. 16 Recuſant. 19 Mittuntur in fornacem. 24 Aza-
riæ oratio, fidei & humilitatis plena. 52 Ab igne intacti Deũ
laudant. 91 Fide in Deum liberantur Sidrach, Miſach, & Ab-
denago ab igne. 95 Nabuchodonoſor confitetur potentiam Dei,
viſo miraculo.*

1 NEbuchadnezſár Rex fecit ſtatuam au-
ream: altitudo eius erat cubitorum ſexa
ginta, latitudo eius cubitorũ ſex: ſtatuit eam
in campo Durá, in prouincia Babél.
2 Porrò Nebuchadnezſár Rex miſit ad cõgre
gandum Satrapas, Præfectos, & Duces, Adar-
gazeræos, Gedabræos, Dethabræos, Thiph
thæos, & omnes præfectos prouinciarum vt
venirent ad dedicationem ſtatuę quam erexe
rat Nebuchadnezſár Rex.
3 Tunc congregati ſunt Satrapæ, Præfecti, &
Duces, Adargazeraęi, Gedabraęi, Dethabraęi,
Tiphthaæi, & omnes præfecti prouinciarum,
ad dedicationem ſtatuæ quam erexerat Nebu
chadnezſár Rex: & ſtabãt coram ſtatua quam
erexerat Nebuchadnezſár:
4 Pręco autem clamabat valenter, Vobis dici-
tur populis, tribubus, & linguis,
5 Quo tempore audieritis ſonitum cornu, fi-
ſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalterij, ſymphonię,
& omnis *generis* inſtrumẽti muſici, cadetis, &
adorabitis ſtatuam auream quam erexit Ne-
buchadnezſár Rex.
6 Et quiſquis nõ cõciderit & adorauerit, eadẽ
hora proiicietur infra fornacẽ ignis ardẽtem.
7 Quamobrem cum primũ audierunt omnes
populi ſonitum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambu
cæ, pſalterij, & omnis *generis* muſici inſtrumẽ-
ti, conciderunt omnes populi, tribus, & lin-
guæ, & adorauerunt ſtatuam auream, quã ere
xerat Nebuchadnezſár Rex.
8 Propterea in ipſo tempore acceſſerunt viri
Chaſdáin, & detulerunt Iehudæos:
9 Loquuti ſunt *autem*, & dixerunt ad Nebu-
chadnezſár Regem, Rex in æternum viue.
10 Tu Rex poſuiſti decretum vt omnis homo
qui audito ſono cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambu
cæ, pſalterij, & ſymphoniæ, & omnis *generis*
inſtrumenti muſici cadat, & adoret ſtatuã au-
ream:
11 Qui autem non conciderit, & adorauerit,
proiiciatur intra fornacem ignis ardentem.
12 Sunt viri Iehudæi, quos conſtituiſti ſuper o- B
pera prouinciæ Babél, Sadrách, Meſách, &
Abed-négo: viri iſti non poſuerunt ſuper te,
ô Rex, rationem: deos tuos non colunt, ſtatuã
auream quam erexiſti non adorant.
13 Tunc Nebuchadnezſár cũ furore & ira di-
xit vt adducerent Sadrách, Meſách, & A-
bed-négo: tum viri iſti adducti ſunt coram
Rege.
14 Loquutus eſt Nebuchadnezſár, & dixit ad
eos, Verúmne eſt Sadrách, Meſách, & A-
bed-négo, quòd Deum meum non colitis, at-
que ſtatuam auream quam erexi, nõ adoratis?
15 Nunc ergo, eſtíſne parati vt tempore quo au
dieritis ſonitum cornu, fiſtulæ, citharę, ſambu
cæ, pſalterij, & ſymphoniæ, & omnis generis
inſtrumenti muſici, cadatis, & adoretis ſtatuã
quam feci? quòd ſi non adorauerítis, in ipſa
hora coniiciemini in medium fornacis ignis
ardentis: & quis ille Deus qui eruat vos de ma-
nibus meis?
16 Reſponderunt Sadrách, Meſách, & A-
bed-négo, & dixerũt Regi Nebuchadnezſár,
Non oportet nos ſuper hac re reſpõdere tibi:
17 Ecce

17 Ecce Deus noſter quẽ colimus,poteſt erue-
re nos de fornace ignis ardente: & de manu
tua,ô Rex,eruet.
18 Quòd ſi non *eruat nos* notum ſit tibi, ô Rex,
quòd deum tuum non adoramus, & ſtatuam
quam erexiſti non colemus.
19 Tunc Nebuchadnezſár repletus eſt furore,
& imago vultus eius immutata eſt ſuper ϖSa-
drách,Meϖſách,& yAbed-negó:loquutus eſt,
& iuſsit ſuccendere fornacem *pro* vna *vice* ſep-
tuplo magis quàm conſueuerant ſuccendere
eam.
20 Et viris fortibus robore qui erant in exerci
tu ſuo,præcepit vt ligarẽt ϖSadrách,Meϖſách
& yAbed-negó, vt coniicerent in fornacem
ignis ardentem.
21 Tunc viri iſti vincti ſunt, cum femoralibus
ſuis,& tiaris ſuis,& operimentis ſuis,& *aliјs* ve
C ſtibus ſuis : proiectíque ſunt intra fornacem
ignis ardentem.
22 Quapropter eo quòd verbum Regis vrge-
bat,& fornacem curauerat accendendam val-
de,viros illos qui extulerant ϖSadrách, Me-
ϖſách,& yAbed-negó,occidit flamma ignis.
23 Porrò iſti tres viri, ϖSadrách, Meϖſách, &
yAbed-negó, corruerũt intra fornacem ignis
ardentem ligati.

Quæ ſequuntur, in Hebraicis codicibus nõ leguntur,ſed tantum apud LXX.

24 Et incedebant in medio flammę,laudantes
Deum,ac Dominum benedicentes.
25 Stans autem Azarias,ita orauit,oréque aper
to in medio igne dixit,
26 Benedictus es Domine Deus Patrum no-
ſtrorum,laudabile nomen tuum, atque in ſe-
cula glorioſum:
27 Quoniam iuſtus es omnibus in rebus quas
nobiſcum egiſti:& omnia opera tua ſunt vera,
ac rectæ viæ tuæ,omniáq; iudicia tua veracia.
28 Vera enim iudicia exercuiſti in omnib⁹ quę
in noſipſos,ſanctámque ciuitatem Patrum no
ſtrorum Ieruſalem intuliſti:quoniam in veri-
tate ac iudicio induxiſti hæc omnia,propter
peccata noſtra.
29 Peccauim⁹ enim,& iniquè egimus, qui de-
fecerimus à te,atque in omnibus deliquimus.
30 Qui nec audiuimus præcepta tua, nec con-
ſeruauimus, nec quæ præceperas , vt nobis
bene eſſet, præſtitimus.
31 Quæcunque ergo intuliſti nobis, & feciſti,
vero iudicio feciſti.
32 Ac tradidiſti nos in manus hoſtium iniquo-
rum,deſertorúmque *Dei*, infeſtiſsimorum, tũ
Regi iniuſto,atque omnium qui ſunt in vni-
uerſa terra peſsimo.
33 Et nunc quidem os aperire nobis non licet:
dedecus,opprobriumque ſeruis tuis, cæteriſ-
que qui te colunt,facti fuimus.
D 34 Ne igitur prorſus abiicias nos propter no-
men tuum,nec fœdus tuum diſsipes:
35 Nec tuam à nobis miſericordiam remoueas
propter Abrahám à te dilectum , & propter
Iſaác ſeruum tuum, ſanctúmque tuum Iſraél:
36 Quibus loquutus es,eis promittens te ſemẽ
eorum inſtar ſtellarum cæli,& arenæ quæ eſt
in ora maris,multiplicaturum:
37 Quoniam Domine omnium populorum
qui ſunt in orbe,maximè ſumus diminuti,ho-
diéque in omni terra propter peccata noſtrá
humiliati.
38 Non eſt nobis Princeps hoc tempore, non
Propheta,non Dux,non holocauſtum, nõ ſa-
crificium,non oblatio,non incenſum, non *de-*
nique locus ſacrificandi coram te,
39 Vt miſericordiam tuam conſequamur:ve-
runtamen quum animo ſimus contrito affli-
ctóque ſpiritu,ſuſcipiamur abs te.
40 Et quaſi arietum taurorúmque holocauſta,
ac multa milia agnorum pinguium tibi offer-
rentur, ita ſit hodie coram te ſacrificium no-
ſtrum,atque in conſpectu tuo perlitetur:quo-
niam non pudeſiunt ij qui fiduciam ſuam in
te locarunt.
41 Et nunc te toto corde ſequimur, atque ti-
memus,faciémque tuam quærimus.
42 Ne pudore nos afficias,ſed pro tua benig-
nitate,ac magnitudine miſericordiæ tuæ age
nobiſcum.
43 Secundum miracula tua libera nos, ac no-
mini tuo gloriam Domine concilia.
44 Pudore verò afficiantur qui male tractaue-
runt ſeruos tuos,atque tota cum ſua poteſta-
te confundantur,omniſque vis ipſorum con-
teratur:
45 Et cognoſcant te Dominum ſolum eſſe
Deum,atque in vniuerſo terrarum orbe glo-
rioſum.
46 Interim non ceſſabant,qui coniecerant eos
miniſtri regij,fornacem naphthá, pice, ſtupa,
ſarmentoque ſuccendere,
47 Adeò vt flamma, quum erupit, fornacem
ad quadraginta nouem cubitos exuperaret:
48 Et quos circa eam Chaldęos offendit,con-
cremauit.
49 Angelus autem Domini qui vnà cum Aza-
riæ ſociis in fornacem deſcenderat,
50 Diſcuſſa è fornace ignea flamma, ſuſurran- E
tem quaſi roſcidum flatum in medio eius ex-
citauit,vt ignis prorſus eos relinqueret inta-
ctos & illæſos,nec vlla moleſtia afficeret.
51 Tum illi tres,quaſi vno ore Deum in forna-
ce decantabant,gloriáque ac laude ita celebra
bant,
52 Benedictus es Domine Deus Patrũ noſtro-
rum,laudandus atque in perpetuum extollen
dus,benedictum eſt nomen gloriæ tuæ ſan-
ctum,ſupra modúmque laudandum,atque ad
æternitatem ſeculorum efferendum.
53 In templo ſanctæ maieſtatis tuæ es prædi-
candus,ſummíſque ac ſempiternis celebran-
dus laudibus perquàm glorioſus.
54 Prædicandus es in ſolio regni tui glorioſo,
atque in omnia ſecula omni ſumma laude glo
riáque decorandus.
55 Prædicandus es, qui profunda abyſſorum
perſpicias,ac ſuper Cherubim ſedeas, æternis
ſeculis percelebrandus,ac extollendus.
56 Prædicandus es in firmamento cæli, ſuprá-
que modum celebrandus,glorioſus in ſecula.
57 Omnia Domini opera prædicate Dominũ,
eúmque in ſecula decantate atque extollite.
58 Angeli Domini prædicate Dominum, lau-
date eum,ac exaltate in ſecula.
59 Prædicate cæli Dominum, laudate eum & Pſa.148.a.4.
exaltate in ſecula.
60 Omnes aquæ ſupra cælos poſitæ prędicate
Dominum, laudate eum, ac exaltate in ſe-
cula.

cula.
61 Omnes Domini virtutes Dominum prædicate, eum laudate, atque extollite in ſecula.
62 Sol & luna Dominum prædicate: eum laudate, atque extollite in ſecula.
63 Stellæ cæli Dominum prædicate: eum laudate, ac exaltate in ſecula.
64 Omnis imber, & ros prædicate Dominum: laudate eum, ac exaltate in ſecula.
65 Omnes ſpiritus prædicate Dominum: laudate eum, atque exaltate in ſecula.
66 Ignis & æſtus Dominum prædicate, laudate eum & exaltate in ſecula.
67 Frigus & æſtus Dominum prædicate, laudate eum & exaltate in ſecula.
68 Prædicate Dominum rores pluuiæque niuales, laudate eum exaltatéque in ſecula.
69 Gelu ac frigus Dominum prædicate, eum laudate ac exaltate in ſecula.
70 Pruinę ac niues Dominum prædicate, eum laudate atque exaltate in ſecula.
71 Prædicate Dominum noctes & dies, laudate eum ac exaltate in ſecula.
72 Lux & tenebræ Dominum prædicate, eum laudate ac exaltate in ſecula.
F 73 Fulgura & nubes Dominũ prædicate, eum laudate ac exaltate in ſecula.
74 Dominum prædicet terra, eúmque laudet atque extollat in ſecula.
75 Mõtes & colles Dominum prædicate, eum laudate ac exaltate in ſecula.
76 Cuncta terræ germina prædicate Dominũ, laudate eum ac exaltate in ſecula.
77 Prædicate fontes Dominum, laudate eum ac exaltate in ſecula.
78 Maria fluminá que prædicate Dominũ, laudate eum ac exaltate in ſecula.
79 Ceti & omnia in aquis natantia prædicate Dominum, laudate eum ac exaltate in ſecula.
80 Omnes cæli volucres Dominũ prædicate, eum laudate ac exaltate in ſecula.
81 Prædicate Dominum beſtiæ cunctæque pecudes, laudate eum ac exaltate in ſecula.
82 Fili hominum prædicate Dominũ, laudate eum ac exaltate in ſecula.
83 Iſrael prędicet Dominum, eúmq; laudet atque extollat in ſecula.
84 Sacerdotes Domini prædicate Dominum, laudate eum ac exaltate in ſecula.
85 Serui Domini prędicate Dominum, laudate eum atque exaltate in ſecula.
86 Spiritus & animæ iuſtorum Dominum prædicate, eúmque laudate ac exaltate in ſecula.
87 Prædicate Dominum ſancti atque humiles corde, laudate eum ac exaltate in ſecula.
88 Anania, Azaria, Miſaélque Dominum prædicate, eúmque laudate ac exaltate in ſecula: quoniam eripuit nos ab inferis, mortiſq; à poteſtate nos vindicauit, atque è media fornace flammis ardente, è medio inquam igne nos liberauit.
89 Confitemini Domino quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
90 Cuncti cultores Domini Deum deorũ prędicate, laudate, ac recognoſcite: quoniam miſericordia eius ad omnia ſecula pertinet.

Hucuſque in Hebræo non habetur: & quæ poſuimus, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

91 Tunc Nebuchad-nexſár Rex obſtupuit, & ſurrexit properè: loquutus eſt, & dixit optimatibus ſuis, Nónne viros tres proiecimus intra ignem ligatos? Reſponderunt, & dixerunt Regi, Verè Rex.
92 Reſpondit, & ait, Ecce video viros quatuor ſolutos deambulantes in medio ignis, & nulla corruptio eſt in eis: & aſpectus quarti ſimilis eſt Filio Dei. G
93 Tunc acceſsit Nebuchad-nexſár ad oſtium fornacis ignis ardentis, loquutúſque eſt, & dixit, wSadrách, Mewſách, & yAbed-negó, ſerui Dei excelſi egredimini, & venite. Tunc egreſſi ſunt wSadrách, Mewſách, & yAbed-negó, de medio ignis.
94 Congregati ſunt igitur Satrapæ, Pręfecti, & duces, & optimates Regis, contemplaturi viros iſtos, quòd non dominatus fuiſſet ignis corporibus eorum, neque capillus capitis eorum aduſtus eſſet, nec veſtes eorum eſſent mutatæ, & odor ignis non tranſiſſet per illa.
95 Loquutus eſt *autem* Nebuchad-nexſár, & dixit, Benedictus Deus eorum, *nempe* wSadrách, Mewſách, & yAbed-negó, qui miſit Angelum ſuum, & eruit ſeruos ſuos qui ſperauerunt in ipſo: & verbum Regis mutauerunt, tradideruntque corpora ſua ne ſeruirent, néve adorarent vllum Deum, præter Deum ſuum.
96 A me ergo poſitum eſt decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quæ dixerit blaſphemiam contra Deum wSadrách, Mewſách, & yAbed-negó, in fruſta fiat, & domus eius in latrinam ponatur: eo quòd nõ ſit Deus *alius* qui poſsit eruere ſicut hic.
97 Tũc Rex magnificauit wSadrách, Mewſách, & yAbed-negó in prouincia Babél.
98 Nebuchad-nexſár Rex omnibus populis, tribubus, & linguis qui habitãt in vniuerſa terra, pax vobis multiplicetur.
99 Signa & mirabilia quæ fecit mecum Deus excelſus, decorum eſt coram me vt narrem.
100 Signa eius quàm magna ſunt, & mirabilia eius quàm fortia ſunt? regnum eius regnum ſempiternum, & dominium eius *erit* cum generatione & generatione. Infrà 7.d.14

CAPVT IIII.

1 Rurſum ſomniat Nabuchodonoſor. 16 Somnium Regis Daniel interpretatur, de amiſsione regni, & habitatione eius cum beſtiis, ac tandem eius in regnum reſtitutione. 26 Nabuchodonoſor è regno eijcitur, & cum beſtiis comedit. 31 Nabuchodonoſor confitetur potentiam ſolius Dei, & in regnum reſtituitur.

1 EGo Nebuchad-nexſár quietus erã in domo mea, & florens in palatio meo.
2 Somnium vidi, & terruit me, & cogitationes in cubili meo, & viſiones capitis mei turbauerunt me.
3 Proin à me poſitum eſt decretum, vt introducerent coram me omnes ſapientes Babél, qui interpretationem ſomnij indicarẽt mihi.
4 Tunc ingreſsi ſunt *ad me* genethliaci, aſtrologi, chaldæi, & diuini: & ſomnium dixi coram eis, attamen interpretationem eius non indicauerunt mihi.

5 Donec

5 Donec tandem introductus eſt coram me
Daniél cuius nomen eſt Beltewſaxſár ſecun-
dum nomẽ dei mei,& in quo eſt ſpiritus Deo-
rum ſanctorum,& ſomnium coram ipſo dixi.
6 Beltewſaxſár princeps genethliacorũ, noui
quòd ſpiritus Deorum ſanctorum ſit in te, &
quod nullum ſecretum ſit abſconditum tibi:vi-
ſiones ſomnii mei quod vidi,& interpretatio-
nem eius dic.
B 7 Viſiones autem capitis mei in cubili meo,
Videbam,& ecce arbor in medio terræ, & al-
titudo eius magna.
8 Magna *erat* arbor & fortis : & altitudo eius
pertingebat ad cælum , aſpectus verò eius ad
finem vniuerſæ terræ.
9 Ramus eius pulcher,& fructus eius multus:
& eſca vniuerſis *erat* in ea:ſub ſe vmbrã facie-
bat beſtiis agri,& in ramis eius habitabant vo
lucres cæli,& ex ea veſcebatur omnis caro.
10 Videbam in viſionibus capitis mei, in cubi-
li meo, & ecce Vigil & ſanctus de cælo deſ-
cendit:
11 Clamauit fortiter,& ſic dixit,Succidite arbo
rem,& præcidite ramos eius , decutite ramos
eius,& diſpergite fructum eius : ſecedant be-
ſtiæ quæ ſub ea ſunt,& volucres à ramis eius.
12 Veruntamen ſtirpem radicum eius in terra
relinquite,& vinculo ferreo & æreo *ligatus ma-
neat* in herba agri:rore cæli tingatur, & cum be
ſtiis ſit pars eius in herba terræ.
C 13 Cor eius ab homine mutent, & cor beſtiæ
detur ei : & ſeptem tempora mutentur ſuper
eum.
14 Decreto Vigilum *fiet* hoc,& in ſermone ſan
ctorum petitio *reſpondebitur*, Vt cognoſcant vi-
uentes quòd dominatur Altiſsimus in regno
hominum,& cui voluerit dabit illud,& humi
lem inter homines conſtituet ſuper illud.
15 Hoc eſt ſomnium *quod* vidi ego Rex Nebu-
chad-nexſár,tu autẽ Beltewſaxſár interpreta-
tionem eius dicito:quia omnes ſapiẽtes regni
mei non potuerunt interpretationem indica-
re mihi:tu verò *id* potes,quia ſpiritus Deorum
ſanctorum in te eſt.
16 Tunc Daniél, cuius nomen erat Beltewſa-
xſár ſiluit circiter horã vnam, & cogitationes
eius terrebant eum. Loquutus eſt *autem* Rex,
& dixit,Beltewſaxſár,ſomnium & interpreta-
tio eius non terreant te. Reſpondit Beltewſa-
xſár,& dixit,Domine mi, ſomnium ſit inimi-
D cis tuis,& interpretatio eius hoſtibus tuis.
17 Arbor quam vidiſti, quæ erat magna & for-
tis, altitudóque eius pertingebat ad cælum,&
aſpectus eius in omnem terram:
18 Et rami eius pulchri,& fructus eius multus,
& eſca omnibus in ea:ſubter eam habitabant
beſtiæ agri,& in ramis eius habitabant volu-
cres cæli.
19 Tu ipſe es ô Rex,qui magnificatus es,& ro-
boratus es,& magnitudo tua creuit, & perue-
nit ad cælum,& potentia tua ad finem terræ.
20 Quòd autem vidit Rex Vigilem,& ſanctum
deſcendentem è cælo,& dixit,Succidite arbo-
rem,& diſſipate illam, attamen ſtirpem radi-
cum eius in terra dimittite, & vinculo ferreo
& æreo *ligatus, maneat* in herba agri,& rore cæli
aſpergatur,& cum beſtiis agri ſit pars eius,do-
nec ſeptem tempora tranſeant ſuper eum:
21 Hæc eſt interpretatio ô Rex,& decretum Al
tiſsimi eſt,quod peruenit ſuper dominũ meũ
Regem.
22 Te enim eiicient ab hominibus, & cum be-
ſtiis agri erit habitatio tua,& herbæ inſtar boũ E
te paſcent,& rore cęli te tingent,& ſeptem tẽ- *Infrà 5. f. 21*
pora tranſibunt ſuper te,donec ſcias quòd do-
minetur Altiſsimus in regno hominum,& cui
voluerit dabit illud.
23 Quòd autem dixerunt vt dimitterent ſtirpẽ
radicum eius, *nempe* arboris:regnum tuum tibi
manebit , donec cognoueris quòd Domini
ſunt cæli.
24 Quamobrem,ô Rex,conſilium meum pla- *Eccli. 3. d. 33*
ceat tibi,& peccata tua iuſtitia redime, & ini-
quitates tuas miſeratione pauperum,ecce erit
medela delicti tui.
25 Omnia *hæc* venerunt ſuper Nebuchad-ne-
xſár Regem.
26 In fine menſium duodecim,in palatio regni
Babél deambulabat.
27 Loquutus eſt Rex,& ait,Nónne hæc eſt Ba- F
bél magna, quam ego ædificaui in domum
regni, in robore fortitudinis meæ, & in glo-
riam decoris mei?
28 Adhuc ſermo erat in ore Regis, *&* vox è cęlo
ruit, Tibi dicunt Nebuchad-nexſár Rex, re-
gnum tranſiuit à te,
29 Et ab hominibus te eiicient, & cum beſtiis
agri erit habitatio tua : herba inſtar boum te
paſcent,ſeptémque tempora tranſibunt ſuper
te, donec agnoſcas quòd dominetur Altiſsi-
mus in regno hominum, & cui voluerit dabit
illud.
30 Eadem hora ſermo completus eſt ſuper Ne-
buchad-nexſár,& ex hominum *conſortio* abie-
ctus eſt,& herbam vt boues comedebat, rore
cæli corpus eius tingebatur, donec capillus
eius ſicut *plumæ* aquilæ creuit, & vngues eius
ſicut auium.
31 In fine autem dierum ego Nebuchad-nexſár G
oculos meos ad cælos leuaui, & intellectus
meus ad me reuerſus eſt , Altiſsimúmque be-
nedixi, & viuentem in ſecula laudaui, atque
glorificaui,quia poteſtas eius,poteſtas ſempi- *Infrà 7. d. 14*
terna,& regnum eius cum generatione & ge-
neratione.
32 Et omnes habitatores terræ,tanquam nihi-
lum reputati ſunt:& iuxta voluntatem ſuam
facit in exercitu cæli & habitatoribus terræ:
nec eſt qui percutiat manu ſua,& dicat ei, Quid
feciſti?
33 Eodem tempore intellectus meus reuerſus
eſt ad me,& ad gloriam regni mei *reuerſus ſum*:
decor meus & ſplendor meus reuerſus eſt ad
me:præterea optimates mei, & principes mei
requiſierunt me , & in regno meo confirma-
tus ſum, & magnificentia amplior addita eſt
mihi.
34 Nunc *ergo* ego Nebuchadnexſár, laudo , ex-
tollo,& glorifico Regem cæli, quia omnia o-
pera eius veritas, & ſemitæ eius iudicium, &
eos qui gradiuntur in ſuperbia poteſt humi-
liare.

CAPVT V.

*1 Balſaſar Rex Babylonis, abutens vaſis templi, videt manum ſcribẽ-
tem ad parietem. 7 Accerſiti à Rege magi, non valent ſcripturã
edifferere. 13 Accerſitur Daniel. 17 Scripturã legit, & inter-
pretatur: Regem videlicet è regno deturbandum. 30 Interfecto
Balſaſar ſuccedit Darius Medus.*

Bel-

1 BElωſaxſár Rex fecit conuiuium grande
principibus ſuis mille,& coram mille vi-
num bibebat.
2 Is *autem* pręcepit in guſtu vini vt afferrent va-
ſa aurea & argentea quæ aſportauerat Nebu-
chadnexſár pater eius de templo quod *erat* in
Ieruωſaláim:& biberét in eis Rex & principes
eius,vxores eius & concubinæ eius.
3 Tunc allata ſunt vaſa aurea quæ aſportaue-
rant è templo domus Dei quod *erat* in Ieruωſa
láim : & biberunt in eis Rex & principes eius,
vxores eius & concubinæ eius.
4 Biberunt *inquam* vinum , & laudauerũt deos
aureos & argẽteos,æreos, ferreos, ligneos,&
lapideos.
5 In ipſa hora egreſsi ſunt digiti manus homi
nis , & ſcribebant eregione candelabri in ſu-
perficie parietis aulæ regiæ, & Rex aſpiciebat
palmam manus quæ ſcribebat.
B 6 Tunc Regis facies mutata eſt, & cogitatio-
nes eius turbauerunt eum, & cingula lumbo-
rum eius ſoluta ſunt, atq; genua eius alterum
ad alterum colliſa ſunt.
7 Clamauit Rex fortiter vt introducerent *ad ſe*
genethliacos,chaldæos,& diuinos:*atque ſic* lo-
quutus eſt Rex,& dixit ſapiẽtibus Babél, Qui-
cunque legerit ſcripturam hanc, & interpre-
tationem eius indicauerit mihi, purpura ve-
ſtietur, & torques aurea erit in collo eius, ter-
tiúſque in regno imperabit.
8 Tunc ingreſsi ſunt omnes ſapientes Regis,
& non potuerũt ſcripturam legere, nec inter-
pretationem eius indicare Regi.
9 Tunc Rex Belωſaxſár ſatis conturbatus fuit,
& vultus eius mutati ſunt in eo, & principes
eius conturbati ſunt.
C 10 Regina propter verba Regis & principum
eius,domum conuiuij ingreſſa eſt: loquutáq;
eſt ipſa,& dixit,Rex,in ęternum viue:non ter-
reant te cogitationes tuę,& vultus tui ne mu-
tentur.
11 Eſt vir *quidam* in regno tuo in quo *eſt* ſpiritus
Deorum ſanctorum:& in diebus patris tui, il-
luminatio , & intelligentia, & ſapientia, ſicut
ſapientia deorum inuenta eſt in eo,quem Rex
Nebuchadnexſár pater tuus, principem ge-
nethliacorum,aſtrologorum,chaldæorum,di
uinorum conſtituit,pater tuus *inquam* Rex.
12 Eo quòd ſpiritus amplior, & ſcientia, & in-
telligentia, (interpretabatur *enim* ſomnia, &
indicatio problematum *erat in eo*, & ſolutio li-
gatorum) inuenta eſt in eo, in Daniele *videlicet*
cui Rex impoſuit nomen Belteωſaxſár. nunc
igitur Daniel vocetur,& interpretationem in-
dicabit.
D 13 Tunc Daniel adductus eſt coram Rege. lo-
quutus eſt Rex, & dixit Danieli , Túne es ille
Daniél, qui es de filiis captiuitatis Iehudáh,
quem adduxit Rex pater meus de Iehudáh.
14 Et audiui de te quòd ſpiritus Deorum ſan-
ctorum eſt in te, & illuminatio, & intellectus,
& ſapientia amplior inuenta eſt in te.
15 Nunc autem adducti ſunt coram me ſapien-
tes *&* aſtrologi qui ſcripturam hanc legerent,
& interpretationẽ eius indicarent mihi, & nõ
potuerũt interpretationẽ ſermonis indicare.
16 Et ego audiui de te quòd poſsis interpreta-
tiones interpretari,& ligata ſoluere : nunc *igi-
tur* ſi potueris ſcripturam legere,& interpreta-
tionem eius indicare mihi , purpura veſtieris,
& torques aurea *erit* in collo tuo, & tertius in
regno *meo* dominaberis.
17 Tunc reſpõdit Daniél,& dixit coram Rege, E
Munera tua tibi ſint, & dona tua alteri da : ve-
runtamen ſcripturam legam Regi, & interpre
tationem indicabo ei.
18 Tu Rex *audi*, Deus altiſsimus regnum,& ma
gnificentiam , & gloriam , & decorem dedit
Nebuchad-nexſár patri tuo.
19 Et propter magnificentiam quam dedit ei,
omnes populi , tribus, & linguæ tremuerunt,
& timuerunt à facie eius : quos volebat occi-
debat,& quos volebat percutiebat:& quos vo
lebat exaltabat, & quos volebat humiliabat.
20 Quando autem eleuatum fuit cor eius , &
ſpiritus eius induratus eſt ad ſuperbiam,depo
ſitus eſt de ſolio regni ſui , & gloriam abſtule-
runt ab eo.
21 Et à filiis hominum abiectus eſt, & cor eius Supr. 4.c.22
cum beſtiis poſitum eſt , & cum onagris habi- F
tatio eius,*&* herba tanquam bouẽ cibauerunt
eum,& rore cæli corpus eius tinctum fuit,do-
nec cognouit quòd dominaretur Deus altiſsi-
mus in regno hominum,& eum quem volue-
rit conſtituet ſuper illud.
22 Et tu filius eius Belωſaxſár, non humiliaſti
cor tuum, quum totum hoc ſcires.
23 Et aduerſus Dominum cæli eleuatus es, &
vaſa domus eius attulerũt coram te : túque, &
principes tui , vxores tuæ, & concubinæ tuæ,
vinum bibiſtis in eis : deos præterea argẽteos,
& aureos, æreos, ferreos, ligneos & lapideos,
qui non vident,neque audiunt,laudaſti : *ſed* &
Deum in cuius manu eſt anima tua, & omnes
viæ tuæ ſunt, non honoraſti.
24 Tunc à conſpectu eius miſſa eſt palma ma-
nus,& ſcriptura hæc exarata eſt:
25 Et hæc *eſt* ſcriptura quę exarata eſt, MENE G
MENE THECEL VPHARωSIN.
26 Hæc *eſt* interpretatio ſermonis, MENE,
Numerauit Deus regnum tuum , & comple-
uit illud.
27 THECEL, Appenſus es in ſtatera, & in-
uentus es deficiens.
28 PERAωS, Diuiſum eſt regnum tuum, &
datum eſt Madái & Paráωs.
29 Tunc iubente Belωſaxſár induerunt Danie-
lem purpura, & torques aurea poſita eſt in col
lo eius, prædicauerúntque de eo quòd domi-
naretur tertius in regno.
30 In ipſa nocte interfectus fuit Belωſaxſár Rex
Chaldæus.
31 Porrò Dariáueωs Medus ſuſcepit regnum,
iam annorum ſexaginta & duorum.

CAPVT VI.

1 Daniel conſtituitur à Rege princeps ſuper ſatrapas. 5 Edicti excogitatio aduerſus Daniele͂. 10 Edicti promulgatio, cuius tanquã violator Daniel accuſatur apud Regem. 16 Iuſſu Regis mittitur in lacum leonum. 21 Eius liberatio quæ fidei in Deum tribuitur. 24 Accuſatores Danielis exponũtur leonibus dilaniandi. 25 Darius decreti publicatione Deum Danielis prædicat.

1 PLacuit ipſi Dariáueωs, vt conſtitueret ſu-
per regnum ſatrapas centum & viginti,
qui eſſent in toto regno.
2 Supra eos verò,præfectos tres,ex quibus Da
niel vnus *erat*,quibus ſatrapę iſti redderent ra-
tionem,ne Rex moleſtia afficeretur.
3 Tunc Daniél iſte ſuperabat ipſos præfectos
& ſatrapas, eo quòd Spiritus amplior *eſſet* in

eo:& Rex cogitabat de conſtituendo eo ſuper
totum regnum.
4 Tum præfecti & ſatrapæ quærebant occa-
ſionem cõtra Danielem ex parte regni: at nul-
lam occaſionem aut corruptelam potuerunt
inuenire, quòd fidelis eſſet, & nullũ delictum
aut corruptela inuenta eſt in eo.
B 5 Tunc viri iſti dixerunt, Nunquam inuenie-
mus contra Danielem hunc vllam occaſionẽ,
niſi inueniamus contra eum in Lege Dei ſui.
6 Tunc præfecti & ſatrapæ iſti congregauerũt
ſeſe apud Regem, atque ita dixerunt ei, Dariá-
uews Rex, in æternum viue.
7 Conſiliũ inierunt præfecti regni, magiſtra-
tus, ſatrapæ, optimates, & duces ſtatuere ſta-
tutũ regium, & roborare pactum, Quòd qui-
cunq; petierit petitionem à quocunque Deo
aut homine vſq; ad triginta dies, niſi à te Rex,
proiiciatur in ſpeluncam leonum.
8 Nunc *ergo* Rex confirma edictum, & ſcribe
ſcripturam, vt non mutetur iuxta legem Ma-
C dái & Parás, quæ non tranſit.
9 Propterea Rex Dariáuews ſcripſit ſcriptu-
ram, & edictum.
10 Daniél autem quum intellexiſſet quòd ſcri-
pta eſſet ſcriptura, ingreſſus eſt domum ſuam,
& feneſtris apertis in cœnaculo ſuo verſus Ie-
ruwſaláim, temporibus tribus in die incurua-
bat ſe ſuper genua ſua, & orabat, & confiteba-
tur coram Deo ſuo, quemadmodum faciebat
antea.
11 Tunc viri illi congregauerunt ſeſe, & inuene
runt Danielem orantem & deprecantem co-
ram Deo ſuo.
12 Tum acceſſerunt, & verba fecerunt coram
Rege de edicto regio, Nónne edictum ſcripſi-
ſti, quòd quicunque petierit à quocunque deo
aut homine vſq; ad dies triginta, niſi à te, Rex,
proiiceretur in ſpeluncam leonum? Reſpon-
dit Rex, & dixit, Verus *eſt* ſermo, iuxta legem
D Madái & Parás, quæ non tranſit.
13 Tunc reſponderunt & dixerũt coram Rege,
Daniél qui eſt de filiis captiuitatis Iudæorum
non poſuit ſuper te, ô Rex, rationem, & edictũ
quod ſcripſiſti: ſed temporibus tribus in die
petit petitionem ſuam.
14 Tunc Rex quum verbum audiſſet, vehemẽ-
ter diſplicuit ei, & ſuper Danielem poſuit Rex
cor *ſuum* vt erueret eum, & vſque ad Occaſum
ſolis ſatagebat eruere eum.
15 Verùm viri illi congregauerũt ſeſe apud Re-
gem, dixerúntq; Regi, Scito Rex quòd lex Ma
dái & Parás *eſt* vt nullum decretum, aut ſtatu-
tum quod Rex ſtatuerit, immutetur.
E 16 Tunc Rex iuſsit, & adduxerunt Danielem,
proiecerúntq; in ſpeluncam leonum. Loquu-
tus autem Rex, dixit ad Danielem, Deus tuus
cui tu ſeruis iugiter, ipſe eripiet te.
17 Et allatus eſt lapis vnus, poſitúſque eſt ſuper
os laci, quem obſignauit Rex anulo ſuo & anu
lo principum ſuorum, ne mutaretur voluntas
in Daniele.
18 Tunc abiit Rex in palatium ſuũ, & perman-
ſit incœnatus, neq; menſa appoſita eſt coram
eo, & ſomnus eius fugit ab eo.
19 Tunc Rex diluculo ſurrexit dum ſplende-
ſceret, & cum feſtinatione ad ſpeluncam leo-
num perrexit.
20 Quúmque appropinquaſſet ſpeluncæ, Da-
nielem voce triſti inclamauit: & loquutus Rex
dixit ad Danielem, Daniél ſerue Dei viuentis,
Deus tuus cui tu ſeruis iugiter, potuítne libe-
rare te à leonibus?
21 Tunc Daniél cum Rege loquutus eſt, Rex in F
æternum viue.
22 Deus meus miſit Angelum ſuum, & conclu- 1.Mach.2.f.
ſit os leonũ, & non perdiderunt me: quia co- 60
ram eo iuſtitia inuenta eſt in me, & etiam co-
ram te, Rex, corruptelam non feci.
23 Tunc Rex vehementer iucundus fuit ſuper
eo, & Danielem iuſsit educi è ſpelunca: edu-
ctúſque eſt Daniél de fouea, & nulla læſio in-
uenta eſt in eo, quia credidit Deo ſuo.
24 Iubente quoque Rege adducti ſunt viri illi
qui accuſauerant Danielem, & in ſpeluncam
leonũ proiecti ſunt ipſi, filij eorum, & vxores
eorum: & nondum peruenerant ad pauimen-
tum ſpeluncæ, quũ dominati ſunt eorum leo-
nes, & omnia oſſa eorum contriuerunt.
25 Tunc Dariauéws Rex ſcripſit, Omnibus po G
pulis, tribubus, & linguis qui habitabant in v-
niuerſa terra, Pax vobis multiplicetur.
26 A conſpectu meo poſitum eſt decretum, vt
in vniuerſo imperio regni mei tremant & pa-
ueant à conſpectu Dei Danielis: ipſe *enim* eſt
Deus viuens & permanens in ſecula, & regnũ
eius *eſt regnum* quod non diſſipabitur, & pote-
ſtas eius *durabit* vſque in finem.
27 Eruens, & liberans, & faciens ſigna & mira-
bilia in cælo & in terra, qui eripuit Danielem
de poteſtate leonum.
28 Porrò Daniél iſte proſperè egit in regno Da Suprà 1.d.21
riauéws, & in regno Chorews Perſæ.

CAPVT VII.

*1 Viſio quatuor beſtiarum Danieli oſtenditur. 16 Viſionem inter-
pretatur de quatuor mundi regnis. 20 De potentia & incremen
to Antichriſti. 27 De regno Chriſti æterno.*

1 ANno primo Belſaſſár Regis Babél, Da
niél ſomnium vidit: viſiones autem ca-
pitis eius *factæ ſunt* in cubili eius: tunc ſomniũ
illud ſcripſit: initio ſermonum dixit,
2 Loquutus eſt Daniél, & dixit, Videbam in vi
ſione mea in nocte, & ecce quatuor venti cæli
pugnabant in mari magno.
3 Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant è
mari, diuerſæ ab inuicem.
4 Prima *erat* ſicut leo, & alę aquilę *erant* ei: ſpe-
ctabam *uero* donec euulſæ ſunt alę eius, & abla
ta eſt è terra, atque in pedes more hominum
ſtetit, corq; hominis datum eſt ei.
5 Ecce autem alia beſtia ſecunda ſimilis erat
vrſo, & ad latus vnum ſtetit, tres quoque coſtę
erant in ore eius inter dentes ipſius: ſicq; dice-
bant ei, Surge, vora carnem plurimam.
6 Poſthæc videbam, & ecce alia ſimilis pardo: B
& ei *erant* alæ quatuor volucris ſuper dorſum
eius: quatuor quoq; capita *erant* beſtiæ, & po-
teſtas data eſt ei.
7 Poſtea vidi in viſionibus noctis, & en beſtia
quarta formidoloſa & terribilis, & fortis val-
de: cui dentes *erant* ferrei magni, vorans, & cõ-
minuens, reſiduũ autem pedibus ſuis concul-
cans, erátque diuerſa ab omnibus beſtiis quæ
fuére ante eam, & cornua decem erant ei.
8 Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud C
paruum aſcendebat inter ea, tria autem ex cor
nibus priorib⁹ euulſa ſunt à facie eius, & ecce
oculi

oculi velut oculi hominis *erant* in cornu iſto,
& os loquens grandia.
9 Videbam *certe* donec throni ablati ſunt, &
Antiquus dierum ſedit: veſtimentum eius *erat*
vt nix candidum, & pilus capitis eius vt lana
munda: thronus eius flammæ ignis: rotæ il-
lius, ignis ardens.
Apoca.1.c.11 10 Fluuius igneus procedebat, egrediebatúrq;
à conſpectu eius: milies mille miniſtrabant ei,
& decies milies centena milia corã eo ſtabãt:
poſtea iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.
D 11 Spectabam tunc propter vocem ſermonum
grandium quos cornu loquebatur: ſpectabam
inquam tandiu donec interſecta fuit beſtia, & per
ditũ fuit corpus eius, & tradita incẽdio ignis.
12 Reliquarum quoque beſtiarum abſtulerant
poteſtatem: & longitudo *temporis* in vita data
fuerat illis vſque ad tempus & tempus.
13 Videbam in viſione noctis, & ecce in nubi-
bus cæli tanquam Filius hominis veniebat, &
vſque ad Antiquũ dierum peruenit, & in con-
ſpectum eius appropinquare fecerunt illum.
Supr.3.g.33, 14 Deditq; ei poteſtatem, & gloriam, atque re-
& 4.g.31 gnum: omneſq; populi, tribus, & linguę ei ſer-
Mich.4.c.7 uient: poteſtas eius, poteſtas æterna quæ non
Luce 1.c.32 auferetur, & regnũ eius quod non corrũpetur.
E 15 Contritus fui ſpiritu meo ego Daniél in me-
dio corporis, & viſiones capitis mei turbaue-
runt me.
16 Acceſsi ad vnum de aſtantibus, & veritatem
quæſiui ab eo ſuper toto hoc: & dixit mihi, in-
terpretationémq; ſermonum indicauit mihi:
17 Hę beſtię magnę quę ſunt quatuor, quatuor
ſunt Reges qui conſurgent è terra:
18 Et ſuſcipient regnum Sancti Altiſsimi, poſ-
ſidebúntq; regnum vſque in ſeculum & vſque
in ſeculum ſeculorum.
19 Tunc volui *ſcire* veritatem beſtię quartę quę
erat diuerſa à cunctis aliis, formidoloſa valdè:
cui dentes erant ferrei, & vngues eius ęrei: de-
uorabat & comminuebat, & reſiduum pedi-
bus ſuis conculcabat:
F 20 De cornibus quoque decem quæ erant in
capite eius, & altero quod aſcenderat, & ceci-
derãt à conſpectu eius tria, & cornu huic oculi
erant, & os loquens grandia, & aſpectus ma-
ior ſociis ſuis.
21 Videbámque cornu iſtud gerere bellum ad-
uerſus Sanctos, & præualebat eis.
22 Donec venit Antiquus dierum, & iudicium
datum eſt Sanctis Altiſsimi, & tempus adue-
nit, & regnum poſſederunt Sancti.
23 Sic *autem* ait, Beſtia quarta *ſignificat quod* regnũ
quartum erit in terra, quod maius erit omni-
bus regnis, & deuorabit vniuerſam terram,
eámque conculcabit, & comminuet eam.
24 Cornua verò decem *indicant quod* ex ipſo re-
gno decem Reges conſurgent, & alius ſurget
poſt eos, & ipſe maior erit prioribus, tréſque
Reges humiliabit.
G 25 Verba etiam faciet ex parte Altiſsimi, & San
ctos Altiſsimi conteret, & exiſtimabit ſe poſſe
mutare tempora & Legem: tradentúrque in
manu eius vſque ad tempus, & tempora, & di-
midium temporis.
26 Et iudicium ſedebit, & poteſtatẽ illius trãſ-
ferent, vt diſsipent, & diſperdãt vſq; in finem.
Luce 1.c.33 27 Regnum autem, & poteſtas, & magnitudo
regni *quod eſt* ſub toto cælo, detur populo San-
cto Altiſsimi: regnum eius, regnum ęternum:
& omnes poteſtates ei ſeruient, & obediẽt ei.
28 Hucuſq; finis verbi. ego Daniel, multum co-
gitationes meę terruerunt me, & vultus meus
mutatus eſt in me: ſermonem autem in corde
meo conſeruaui.

CAPVT VIII.

1 *Viſio pugnæ inter arietem & hircum.* 15 *Viſionis intelligentia de conflictu Regis Perſarum & Regis Græcorum.* 24 *De rege impudenti Antichriſto.*

1 ANno tertio regni Belשſaxſár Regis, viſio
apparuit mihi ipſi Danieli poſt eã quæ
apparuerat mihi in principio.
2 Vidi in viſione, fuitque quum viderem *eam*,
eram in שSuשſán regia, quę eſt in עיElám pro-
uincia: vidi inquam in viſione illa, quũ eſſem
iuxta flumen אוVlái.
3 Quúmq; ſuſtuliſſem oculos meos, vidi, & ec
ce aries vnus ſtabat ante fluuiũ, & ei erant duo
cornua, & illa excelſa, & vnum excelſius alte-
ro, & illud excelſius aſcẽdebat in nouiſsimo.
4 Vidi arietem illum cornupetentem, ad Oc-
cidentem, & Aquilonem, & Meridiem, & nul-
læ beſtiæ reſiſtere poterant illi, nec erat qui e-
rueret de manu eius: fecerátque ſecundum vo
luntatem ſuam, & magnus euaſit.
5 Quum autem ego *hæc* conſiderarẽ, ecce hir- B
cus caprarum veniebat ab Occidente ſuper fa
ciem totius terræ, qui non attingebat terram:
hirco verò illi *erat* cornu inſigne inter oculos
eius.
6 Et venit vſq; ad arietem illum habentem illa
duo cornua, quem videram ſtantem ante flu-
uium, & cucurrit ad eũ in ira fortitudinis ſuæ.
7 Vidi eum præterea accedentem ad arietem
illum, & eleuatus eſt contra eum, percuſsitq;
eum, & cõminuit duo cornua eius, quòd non
eſſet fortitudo in ariete ad reſiſtendum ei: de-
iecítque eum in terram, & conculcauit eum,
nec erat qui liberaret arietem de manu eius.
8 Hircus igitur caprarũ magnus euaſit valde: C
quũ verò eſſet in ſummo virtutis ſuę, fractũ eſt
cornu illud magnum, & aſcenderunt inſignia
cornua quatuor pro eo ad quatuor ventos cæli.
9 Ex vno autem illorũ egreſſum cornu vnum
paruum, & creuit valde ad Meridiem, & ad O-
rientem, & ad *terram* deſiderabilem.
10 Creuitq; vſque ad exercitũ cęli, & deiecit in
terrã de exercitu, & de ſtellis, & cõculcauit eas.
11 Deniq; vſq; ad Principem exercitus magni-
ficatũ eſt, & ab eo ablatũ eſt iuge ſacrificium,
& proiectus eſt locus ſanctificationis eius.
12 Et exercitus tradetur propter iuge ſacrificiũ D
ob pręuaricationem, & proiiciet veritatem in
terram, & faciet, & proſperè ſuccedet illi.
13 Et audiui vnum ſanctum loquentem, dixit-
que alter è ſanctis cuidam loquẽti, Vſquequo
viſio iugis [illegible]cij *ablati*, & pręuaricatio deſo-
lans, vt [illegible] ſanctuarium & exercitum in
conculcationem.
14 Et dixit mihi, Vſq; ad [illegible] mane bis
mille & trecentos, & expiabitur [illegible]rium.
15 Fuit autem dum ſpectarem ego Daniel vi- E
ſionem, & quærerem intelligentiam, ecce ſte-
tit coram me tanquam forma viri.
16 Audiui etiam vocem hominis inter אוVlái, Infr.
qui exclamauit & dixit, Gabriאél doce iſtum
viſionem.

17 Et venit iuxta ſtationem meam; quúmque
veniſſet, territus ſum, & corrui in faciē meām:
& dixit ad me, Intellige fili hominis, quòd ad
tempus finis viſio.
18 Quúmque loqueretur mecum, ſopore cor-
reptus cecidi in faciem meam in terram: teti-
git autem me, & cōſtituit me in ſtatione mea.
19 Atque dixit, Ecce docebo te quid futurum
ſit in nouiſsimo irę, quia ad tempus finis.
F 20 Aries ille quem vidiſti habentem cornua,
Reges Madái & Parāvs *ſunt*.
21 Hircus verò, hircus *inquam*, Rex *eſt* Gręciæ: &
cornu grande quod erat inter oculos eius, eſt
Rex primus.
22 Quòd autem contritum eſt, & ſteterūt qua-
tuor pro eo, quatuor regna de *ea* Gente ſtabūt,
ſed non iuxta fortitudinem eius.
23 In nouiſsimo verò regni eorum, quum con-
ſumpti fuerint præuaricatores, ſtabit Rex for-
tis facie, & intelligens ænigmata.
24 Et roborabitur fortitudo eius, ſed non for-
titudine ipſius, & mirabiliter vaſtabit, & pro-
ſperè illi ſuccedet, & faciet, & vaſtabit robu-
ſtos, & populum ſanctorum.
G 25 Et per intellectum ſuum proſperabit dolum
in manu ſua, & in corde ſuo: magnificabit ſeſe,
& in pace vaſtabit multos, quinetiam contra
Principem principum conſurget, & abſq; for-
titudine conteretur.
26 Et viſio veſpere & mane quæ dicta eſt, veri-
tas eſt: tu autem claude viſionem, quia *erit* ad
dies multos.
27 Et ego Daniél contritus ſum, & ægrotaui
diebus *aliquot*: poſtquam *uero* conualui, feci o-
pus Regis, & ſtupebam ſuper viſione, & non
erat qui intelligeret.

CAPVT IX.

*1 Daniel poſtulat impleri à Deo quod promiſit de reditu populi ab e-
xilio Babylonico. 4* [redacted] *20 Exauditur Danielis ora-
tio. 21 Gabriel. 22 Viſionem LXX. hebdomadum edisserit ei
Angelus. 24 Vnctio Christi. 25 Reædificatio Ieruſalem ſub
Nehemia. 26 Chriſti mors, & Abiectio impiorum Iudæorum.*

Iere. 25.c.12, & 29.c.10 1 ANno primo Dariáuews filij Anhawſue-
róws, de ſemine Madái, qui conſtitutus
fuerat Rex ſuper regnum Chawldim,
2 Anno primo *inquam*, ego Daniél intellexi in
Libris numerum annorum, de quo factum eſt
verbum Iehouæ ad Irmeiáh prophetam quòd
impleret deſolationibus Ieruwſaláim ſeptua-
ginta annos.
3 Et poſui faciem meam ad Dominum Ieho-
uam vt quærerem orationem, & deprecatio-
nem, in ieiunio, & ſacco, & cinere.
2. Eſdr. 1. b. 5 4 Et oraui Iehouam Deum meum, & confeſ-
ſus ſum, dixique, Obſecro Domine Deus, ma-
gne & terribilis, cuſtodiens pactum & miſeri-
cordiam erga diligentes te, & cuſtodientes
mandata tua:
Baruch 1. c. 17 5 Pecc[redacted]mus, impiè
[redacted]ceſsimus à man
[redacted]tis tuis.
[redacted]bediuimus ſeruis tuis Prophetis, qui
[redacted]quuti ſunt nomine tuo Regib⁹ noſtris, Prin-
cipibus noſtris, & Patribus noſtris, & toti po-
pulo terræ.
7 Tibi Domine iuſtitia, nobis autem pudor fa
ciei, ſicut *apparet* hodie viro Iehudáh & habita-
toribus Ieruwſaláim, & omni Iwſraeli, pro-
pinquis & remotis in vniuerſis terris ad quas
eiecisti eos, propter præuaricationem eorum
qua præuaricati ſunt in te.
8 O Iehouáh, nobis *inquam* pudor faciei, Regi-
bus noſtris, Principibus noſtris, & Patribus
noſtris: quia peccauimus tibi.
9 Domino *autem* Deo noſtro miſericordiæ &
propitiationes: quia receſsimus ab eo.
10 Neque obediuimus voci Iehouę Dei noſtri,
vt ambularemus in Legibus eius quas poſuit
coram nobis, per ſeruos ſuos Prophetas.
11 Vniuerſus etiam Iwſraél trāſgreſsi ſunt Le- C
gem tuam, & declinauerunt non obtemperan Deute. 27. &
do voci tuæ: propterea ſtillauit ſuper nos ma- 14
ledictio, & iuſiurandum quod ſcriptum eſt in
Lege Mowſéh ſerui Dei, quia peccauimus illi.
12 Statuitq; verbum ſuum quod loquutus fue-
rat ſuper nos & ſuper Iudices noſtros qui iudi
cauerunt nos, inducēdo malum grande quod
non fuit factum ſub toto cælo, ſicut factum eſt
in Ieruwſaláim.
13 Quemadmodum ſcriptum eſt in Lege Mo-
wſéh, omne malum hoc venit ſuper nos: neq;
rogauimus faciem Iehouæ Dei noſtri, vt con-
uerteremur ab iniquitatibus noſtris, & intel-
ligeremus veritatem tuam.
14 Et feſtinauit Iehouáh ſuper malum, & addu D
xit illud ſuper nos: quia iuſtus eſt Iehouáh
Deus noſter in omnibus operibus ſuis quę fe-
cit: non enim paruimus voci eius.
15 Nunc autem Domine Deus noſter, qui edu- Baruch 2. b.
xiſti populum tuum de terra Mizſráim manu 11
forti, & feciſti tibi nomen, vt hodie *uidere eſt*, Exo. 14. g. 28
peccauimus, impiè egimus.
16 Domine *inquam*, pro omnibus iuſtitiis tuis
auertatur obſecro furor tuus & ira tua ab vrbe
tua Ieruwſaláim monte ſancto tuo: propter
peccata enim noſtra, & ob iniquitates Pa-
trum noſtrorū, Ieruwſaláim & populus tuus
in opprobrium *ſunt* cunctis *qui ſunt in* circuitu
noſtro.
17 Nunc igitur exaudi Deus noſter orationem E
ſerui tui, & deprecationes eius, & illuſtra fa-
ciem tuam ſuper ſanctuarium tuū deſolatum,
propter Dominum.
18 Inclina Deus meus aurē tuam, & audi: aperi
oculos tuos, & vide deſolationes noſtras, &
vrbem ſuper quam inuocatum eſt nomen tuū:
nō enim in iuſtitiis noſtris nos proſternimus
deprecationes noſtras in conſpectu tuo, ſed in
miſerationibus tuis multis.
19 Domine exaudi, Domine parce, Domine
attēde, & fac, ne moreris, propter temetipſum
Deus meus: quia nomen tuum inuocatum eſt
ſuper ciuitate tuam, & ſuper populum tuum.
20 Adhuc autem loquebar & orabam, & con-
fitebar peccatum meum & peccatum populi
mei Iwſraél, & proſternebā deprecationem
meam coram Iehouáh Deo meo, pro monte
ſancto Dei mei:
21 Adhuc inquam loquebar in oratione, & vir Supr. 8. c. 16
ille Gabriél quem videram in viſione in prin F
cipio volantem volatu, tetigit me tempore ſa-
crificij veſpertini:
22 Et intelligere fecit me, loquutúſque eſt me-
cum, & dixit, Daniél, modò egreſſus ſum vt
intelligere faciam te intelligentiam.
23 In principio deprecationum tuarum egreſ-
ſum eſt verbum: & ego veni vt indicarem, quia

Mat.24.b.15 Iohan.1.g.45 vir deſideriorum es: intellige ergo verbum, &
intellige viſionem.
24 Hebdomadę ſeptuaginta deciſæ ſunt ſuper
populũ tuum, & ſuper vrbem ſanctã tuam, ad
finiendam prævaricationem, & ad conſumen-
dum peccatum, & expiandam iniquitatem, &
ad iuſtitiam ſeculorum adducẽdam, & finien-
dum viſionem & Prophetam, & vngendum
Sanctitatem ſanctitatum.
25 Scias ergo & intelligas *quod* ab exitu ſermo-
nis de reducendo *populo*, & ædificãda Ieruſa-
láim vſque ad Chriſtum ducem, hebdomadæ
ſeptem hebdomadę ſexaginta duę: *&* redibit,
reædificabitur platea, & murus, *idque* in angu-
ſtia temporum.
26 Poſt hebdomadas verò ſexagintaduas exci-
detur Chriſtus, & non *erit* ei *opem ferens*, & *poſtea*
vrbem illam & ſanctuarium diſſipabit popu-
lus ducis venturi, & finis eius cum inundatio-
ne, & vſque ad finem belli excidetur deſola-
tionibus.
27 Et roborabit pactum multis hebdomada
vna, & *in* dimidia hebdomada ceſſare faciet ſa-
crificium & oblationem, & propter extenſio-
Mat.24.b.15 nem abominationum deſolabit, donec con-
ſummatio, & *quidem* deciſa effuderit ſeſe ſuper
admirantem.

CAPVT X.

1 Apparet Danieli vir lineis veſtibus indutus. 11 Quare ad eum miſſus ſit declarat.

1 ANno tertio Choréſi Regis Paráſi, ver-
bum reuelatum eſt Danieli, cuius voca-
batur nomen Belteſaſſár: & verum *erat* ver-
bum ipſum, tempúſq; magnum, & intellexit
verbum illud, & intelligentia illi in viſione.
2 In diebus *inquam* illis, ego Daniel lugebam
tribus hebdomadibus dierum.
3 Panem deſideriorum non comedi, nec caro
nec vinum introierunt in os meum, nec vn-
gendo vnctus ſum, donec complerentur tres
hebdomades dierum.
4 Die autem viceſima quarta menſis primi,
ego erã ad ripam fluminis illius magni nHid-
decél.
5 Quúmque ſuſtuliſſem oculos meos, vidi, &
ecce vir quidam veſtitus lineis, & lumbi eius
accincti auro obrizo.
B 6 Corpus autem eius ſicut tharſiſi: & facies
eius velut aſpectus fulguris: oculi verò eius vt
lampades ignis, & brachia eius, & pedes eius
ſicut color ęris candentis: vox item verborum
eius vt vox multitudinis.
7 Cæterùm vidi ego Daniél ſolus viſionem il-
lam: viri autem qui erant mecũ non viderunt
hanc viſionem, ſed terror magnus irruit ſuper
eos, ita vt fugerent vt abderent ſeſe.
8 Itaque ego relictus ſum ſolus, & vidi viſionẽ
magnam hanc, neque remanſit in me *ulla* for-
titudo, & vis mea mutata eſt in me in corru-
ptionem, nec retinui fortitudinem *ullam*.
9 Et audiui vocem verborum eius: quum au-
tem audiſſem vocem verborum eius, fui ſopo
ratus ſuper faciem meam, & facies mea ad
terram.
10 Ecce autem manus tetigit me, & mouere fe-
cit me ſuper genua mea, & palmas manuum
mearum.
11 Dixítq; ad me, Daniél vir deſideriorum in-
tellige verba quæ tibi loquar, & ſta in gradu
tuo: quia nunc miſſus ſum ad te. quúmque lo-
queretur mecum verbum hoc, ſteti tremens.
12 Et ait ad me, Ne timeas Daniel, quia à primo C
die quo dediſti cor tuum ad intelligendum &
affligendum te coram Deo tuo, exaudita ſunt
verba tua, & ego veni propter verba tua.
13 Princeps autem regni Paráſi ſtetit cõtra me
viginti & vno diebus, & ecce Michaël vnus è
principibus primis venit vt auxiliaretur mihi.
remanſique illic apud Reges Paráſi.
14 Adueni autem vt intelligere facerẽ te quid
euenturum ſit populo tuo in nouiſsimo die-
rum: quoniam adhuc viſio in dies *illos*.
15 Quúmq; loqueretur mecum eiuſmodi ver-
ba, poſui vultum meum ad terrã, & obmutui.
16 Et ecce, tanquam ſimilitudo filiorum homi
nis tetigit labia mea: & aperui os meum, lo-
quutúſq; ſum, & dixi ei qui ſtabat coram me,
Domine mi, in ea viſione conuerſi ſunt dolo-
res mei ſuper me, nec retinui fortitudinem D
ullam:
17 Et quomodo poſſet ſeruus domini mei iſtius
loqui cum domino meo iſto? nam ex tempore
non ſtabit in me fortitudo *ulla*, & *tam* halitus
non remanſit in me.
18 Itaque addidit tangere me tanquam ſimili-
tudo hominis, & corroborauit me,
19 Dixítque, Ne timeas vir deſideriorum, pax
tibi: fortis eſto, & robora te. quúmque loque-
retur mecum, corroboratus ſum, & dixi, Lo-
quatur dominus meus, quia corroboraſti me.
20 Et ait, Noſtine quare venerim ad te? iam au-
tem reuertar vt prælier cum principe Paráſi:
quúmque egreſſus fuero, ecce princeps Iauán
veniet.
21 Verùm indicabo tibi *prius* quod expreſſum
eſt in Scriptura veritatis: & non *eſt* vnus qui
confirmet ſe mecum in iſtis, niſi Michaël
princeps veſter.

CAPVT XI.

1 Vaticinium de Regibus Perſarum. 3 De regno Græciæ. 5 De regno Aegypti, & fœdere eius, & bello cum regno Syriæ. 14 De Iudæis ad Regem Aegypti confugientibus quos Rex Syriæ Antiochus perſequitur, nobis Antichriſtum præfigurans. 36 Antiochi elatio.

1 EGo quoq; anno primo Dariáueſi Medi
ſteti ad confirmandum & roborandum
illum.
2 Nunc igitur veritatem indicabo tibi: Ecce
adhuc tres Reges ſtabunt in Paráſi, & quar-
tus diteſcet opibus magnis præ oĩbus: quúm-
que præualuerit opibus ſuis, excitabit omnes
contra regnum Iauán.
3 Stabit autem Rex fortis qui dominabitur do
minio multo, & faciet ſecundum voluntatem
ſuam.
4 Quúmque ſteterit, conteretur regnum eius
& diuidetur in quatuor ventos cæli: non au-
tem poſteritati eius *erit*, neque iuxta domina-
tionẽ eius qua dominatus eſt: quia euelletur
regnum eius, & aliis præter iſtos.
5 Roborabitur autem Rex Auſtri, & è princi-
pibus illius, & prævalebit illi, & dominabitur:
dominatio multa *erit* dominatio eius.
6 In fine autem annorum coniungentur: nam
filia Regis Auſtri veniet ad Regem Aquilonis
vt faciat rectitudines: ſed non retinebit forti-
tudinem brachij, neq; ſtabit ille & brachium
eius. tradetur enim ipſa, & qui adduxerint
eam, & genitor eius, & qui confortabat eam

temporibus illis.
B 7 Stabit autem de germine radicum eius ſuper
baſim eius, veniétque ad exercitum, & ingre-
dietur munitionem Regis Aquilonis, & faciet
de eis *pro uoluntate*, & corroborabit ſeſe.
8 Sed & deos eorum cum principibus eorum,
cum vaſis concupiſcibilibus eorum argenteis
& aureis in *ea* captiuitate, adducet in Mizſ-
ráim: ipſéque annis *aliquot* ſtabit *tutus* à Rege
Aquilonis.
9 Veniétque in regnum *ſuum* Rex Auſtri, & re-
uertetur in terram ſuam.
10 Filij autē eius irritabuntur, & colligent mul
titudinem exercituum multorum, veniétque
veniendo, & inundabit, & tranſibit: poſtea re-
uertetur, & irritabitur, *deuenietque* vſque ad mu
nitionem eius.
11 Vnde exacerbabitur Rex Auſtri, & egredie-
tur, pugnabitq; cum Rege Aquilonis, & ſtare
faciet multitudinem magnam, tradetúrque
multitudo illa in manum eius.
12 Vnde extollet ſeſe multitudo, eleuabitur cor
eius, & proſternet viginti millia, & non præ-
ualebit.
C 13 Et reuertetur Rex Aquilonis, ſtaréque faciet
multitudinem maiorē quàm prius, & poſt ali-
quot annos veniet veniendo cum exercitu ma
gno & ſubſtantia multa.
Eſaie 19.e 14 Temporibus autem illis multi inſurgent in
Regem Auſtri, filij quoque diſsipatorum po-
puli tui extollent ſeſe, vt ſtatuant viſionem, &
corruent.
15 Et veniet Rex Aquilonis, effundétque agge-
rem, & capiet vrbem munitam: & brachia Au-
ſtri non conſiſtent, nec populus electionum
eius, nulláq; erit *illis* fortitudo ad reſiſtendum.
16 Faciétq; qui veniet contra eum, ſecundum
voluntatem ſuam, nec erit qui conſiſtat coram
eo, ſtabítque *uictor* in terra deſiderabili, & defi-
ciet in manu eius.
17 Ponet etiam faciem ſuam vt veniat *in Aegy-
ptum* cum fortitudine totum regnum eius, &
recti *quidem erunt* cum eo, & faciet: filiámq; fœ-
minarum dabit illi, vt euertat illam: ſed non
ſtabit *illa*, nec erit pro eo.
D 18 Conuertet præterea faciem ſuam ad inſulas
& capiet multas: ceſſaréq; faciet princeps op-
probrium eius illi, præterquam quòd ignomi
niam eius reddet ei.
19 Exin conuertet faciem ſuam ad munitiones
terræ ſuæ, impingétque, & corruet, nec inue-
nietur.
20 Stabit autem loco eius qui transferet exa-
ctorem, gloria regni, & diebus paucis conte-
retur, non in furore, neque in prælio.
21 Stabit verò loco eius deſpectus, cui non da-
bunt honorem regni: ſed veniet cum dolo,
obtinebítque regnum blanditiis.
22 Et brachia inundatione inundabuntur à
conſpectu eius, & conterentur, & etiam dux
fœderis.
23 Poſteaquam ſocietatem inierit cum eo, fa-
ciet dolum, & aſcendet, & præualebit cum
modica gente.
E 24 In otio & contra pingues regionis ingre-
dietur, & faciet quæ non fecerunt patres eius,
neque patres patrum: prædam, & ſpolia, &
ſubſtantiam illis diſperget, & cōtra munitio-
nes cogitabit cogitationibus ſuis, idque vſ-
que ad tempus.
25 Et excitabit fortitudinem ſuam & cor ſuum
aduerſum Regem Auſtri cū exercitu magno,
Réxq; Auſtri irritabitur ad bellum cum exer-
citu *etiam* magno & fortiſsimo: ſed non ſtabit,
quia cogitabunt aduerſus eum cogitationes.
26 Et comedentes buccellam eſcæ eius conte-
rent eum, & exercitum eius inundabit, & ca-
dent interfecti multi.
27 Et horum duorum Regum cor erit ad male-
faciendum, & in menſa eadem mendacium lo
quentur, ſed non proſperè cedet, quia adhuc
erit finis ad tempus conſtitutum.
28 Reuertetur igitur in terram ſuam cum diui-
tiis multis, & cor eius *erit* contra *homines* fœde-
ris ſancti, & faciet: poſtea reuertetur in terram
ſuam.
29 Ad tempus reuertetur, & veniet in Auſtrū,
ſed non erit poſterior *aduentus* ſimilis priori.
30 Nam venient ad eum naues Chithim vnde
dolebit: ſed reuertetur, & iraſcetur contra *ho-
mines* fœderis ſancti, & faciet: poſtea reuerte-
tur, & animum adiiciet ad deſertores fœderis
ſancti.
31 Et brachia *illic* ab eo ſtabunt, & polluent ſan
ctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrifi-
cium, ponéntque abominationem ſtupere fa-
cientem.
32 Et impiè agentes in pactum, peccare faciet F
blanditiis: at populus cognoſcens Deum ſuū,
fortificabit *cor ſuum*, & faciet.
33 Intelligentes autem populi docebunt mul-
tos: & *ex illis* corruent gladio, & flamma, capti-
uitate & præda diebus multis.
34 Quúmq; corruent, iuuabuntur auxilio par-
uo, & adiungent ſeſe illis multi fraudulenter.
35 De peritioribus autem illis corruent ad re-
purgandum per eos, & ad mundandum, & ad
dealbandum vſq; ad tempus finis, quia adhuc
erit finis temporis conſtituti.
36 Faciet autem iuxta voluntatem ſuam Rex,
& extollet ſeſe, atque magnificabit ſe ſuper o-
mnem deum, & contra Deum deorum loque-
tur miranda, & proſperè euenient *ei omnia*, do-
nec finita fuerit ira: nam deciſio facta eſt.
37 Et ad deum patrum ſuorum non adiiciet a-
nimum, nec ad concupiſcentiam mulierum,
nec ad vllum deum adiiciet animum: nam ſu-
per omnia magnificabit ſeſe.
38 Et deum fortitudinum in loco ſuo venera-
bitur, deum quoq; quem non nouerunt ma-
iores eius, venerabitur auro & argento, & la-
pide pretioſo, & deſiderabilibus.
39 Faciétque *hæc omnia* in munitionibus forti- G
tudinum cum deo alieno quem agnoſcet, *&*
multiplicabit *illi* gloriam, dominarique faciet
eós in multis, & terram diuidet pretio.
40 In tempore autem finis cornupetet illum
Rex Auſtri, & inſtar turbinis veniet cōtra eum
Rex Aquilonis cum curribus & equitibus, &
nauibus multis: ingredietúrq; terras, & inun-
dabit, & tranſibit.
41 Veniet etiam in terram deſiderabilem, &
multæ *urbes* corruent: iſti autem euadent de
manu eius, [x]Edóm & Moáb, & primitiæ filio-
rum [y]Ammón.
42 Mittet quoque manum ſuam in terras: &
terram Mizſráim non erit in euaſionem.
43 Sed dominabitur theſauris auri & argenti,
omni-

omnibúſque concupiſcibilibus Mixſráim: &
Lubím & Chuwſím in greſsibus eius *erunt*.
44 Rumores autem terrebunt eum ab Oriente & ab Aquilone: egredietúrq; *e loco ſuo* cum
ira magna vt perdat & interficiat multos.
45 Et plantabit tabernacula palatij ſui inter
maria, in monte inclyto ſanctitatis, & veniet
vſque ad ſummitatem eius, & non *erit* adiutor ei.

CAPVT XII.

1 Prophetat mortuorum reſurrectionem. 4 Prophetiæ huius obſcuritas.

1 IN tempore autem illo ſtabit Michaél princeps magnus qui ſtat pro filiis populi tui,
éritque tempus anguſtiæ, qualis non eſt facta
ex eo tempore quo fuit gens vſque ad tempus
illud. eo autem tempore euadet populus tuus
quicunque inuentus fuerit ſcriptus in Libro.
2 Multique dormiéntium in terra pulueris ex-
Mat. 25. d. 45 pergiſcentur, hi ad vitam æternam, & illi ad
opprobria, *&* ad contemptum ſempiternum.
Sapien. 3. a. 7 3 Intelligentes autem fulgebunt vt ſplendor
Matt. 13. f. 43 firmamenti: & iuſtificantes multos, tanquam
B ſtellæ in ſeculum, & in æternum.
4 Tu autem Daniél claude verba, & obſigna
librum vſq; ad tempus finis: *quo tempore* diſcurrent multi, & multiplicabitur ſcientia.
5 Porrò aſpexi ego Daniél, & ecce duo alij ſtãtes, alter hinc ad ripam fluminis, & alter inde
ad *alteram* ripam fluminis.
6 Et dixit viro illi induto lineis *veſtibus* qui *erat*
Apoc. 10. a. 5 ſupra aquas fluminis, Vſquequo finis mirabilium?
7 Et audiuit virum illum indutum lineis *veſtibus* qui *erat* ſupra aquas fluminis, & eleuauit
C dexteram ſuam & ſiniſtram ſuam ad cęlum, &
iurauit per viuentem in ſecula, quòd ad tempus, tempora, & dimidium *temporis*: quúmque
compleuerit diſpergere manus populi ſancti,
conſummabuntur vniuerſa hæc.
8 Ego quidem audiui, ſed non intellexi, & dixi, Domine quid in nouiſsimo horum?
9 Et dixit, Abi Daniél, quia clauſa & obſignata ſunt verba vſque ad tempus finis.
10 Mundabuntur, & dealbabuntur, & repurgabuntur multi: impiè autem agent impij, nec
D intelligent omnes impij: ſed intelligentes intelligent.
11 A tempore autem quo ablatum fuerit iuge
ſacrificium, ad ponendam abominationẽ ſtupendam, *erunt* dies mille ducenti & nonaginta.
12 Beatus qui expectauerit, & peruenerit vſq;
ad dies mille trecentos triginta & quinque.
13 Tu autem vade ad finem *tuum*, & requieſces,
ſtabiſque in ſorte tua in fine dierum.

Hucuſque Danielem in Hebraico codice legimus.

Quæ ſequuntur vſque ad finem libri, de Theodotionis volumine tranſlata ſunt.

CAPVT XIII.

1 Ioacim ducit vxorem Suſannam filiam Helciæ. 8 Eam concupiſcunt duo illi ſenes. 19 Ab eis inuaditur. 22 Oppreſſa ingemiſcit & exclamat. 27 Accuſatur adulterij à ſenibus. 29 Iuſſu eorum adducitur coram populo. 34 Falſum ſenum teſtimonium in Suſannam. 41 Morti adiudicatur. 42 Oratio eius ad Deum. 45 Suſcitatur ſpiritus Danielis qui Suſannam liberat. 60 Suſannæ calumniatores à Daniele conuicti, lege talionis plectuntur.

1 VIr quidam Babylone habitabat, nomine Ioacim.
2 Qui vxorem duxerat Suſannam nominatam, Helciæ filiam egregia forma, ac timore
Domini præditam.
3 Parentes etiam eius erant iuſti, filiámque
ſuam in lege Moyſis inſtituerant.
4 Ioacim autem erat homo prædiues hortum
habens ſuis ædibus propinquum, ad quem Iudæi, quoniam honore cæteris omnibus præſtabat, accedebant.
5 Porrò eo anno duo ſenes ex populo creati
ſunt iudices, de quibus dixit Dominus, è Babylone profectam eſſe iniquitatem à ſenibus
iudicibus qui populũ gubernare videbantur.
6 Hi frequentes erant domi ipſius Ioacim, ad
quos qui controuerſiam aliquam habebát, accedebant.
7 Fiebat autem, vt quum populus ipſo meridie digreſſus eſſet, Suſanna ingrederetur ambulans in horto viri ſui.
8 Hanc duo ſenes conſpiciebant quotidie ingredientem atque deambulantem, adeò vt eius amore libidinosè exarſerint,
9 Ac mentem ſuam peruerterint, oculos deflectentes ſuos, ne in cælum intuerentur, atq; iu- B
dicia æqua recordarentur.
10 Quúmque eſſent amore eius vulnerati, neuter tamen alteri ſignificabat dolorem ſuum:
11 Propterea quòd pudebat ipſos libidinẽ ſuã
declarare, q̃ conſuetudinem eius appeterent.
12 Obſeruabant autem ſtudioſè vt eam quotidie viderent: altérque alteri,
13 Abeamus (inquiunt) domum, quoniam iam
adeſt tempus prãdij. egreſsíque, alius ab alio
digreſſus eſt.
14 Reuerſi autem, eundem in locum conuenerunt, ac quum inter ſe cauſam quærerent, tandem libidinem ſuam confeſsi ſunt. communi
verò conſilio tempus cõſtituerunt quo illam
poſſent ſolam deprehendere.
15 Accidit autem, vt quum illi diem cómodum
obſeruarent, Suſanna pro more ſuo quotidiano cum duabus puellis in hortum ingrederetur: & quoniam æſtus erat, lauare cuperet.
16 Nec verò quiſquam ibi erat, præter duos ſenes qui latebant, atque eam obſeruabant.
17 Tum Suſanna puellis, Afferte (inquit) mihi
oleum ſmegmáque vt lauem: & oſtia pomarij
claudite.
18 Quæ vt illa imperauerat, fecerunt: ianuiſq;
pomarij occluſis, ipſę foribus obliquis egreſſę
ſunt vt afferrent quæ mandata ipſis erant: nec
ſenes (quoniam ſe abdiderant) viderunt.
19 Factum eſt vt poſtquã puellæ eſſent egreſſę, C
duo ſenes ſurrexerint, ad Suſannámque accurrerint, dicentes,
20 Ecce, oſtia pomarij clauſa ſunt, neq; eſt quiſquam qui nos videat: nos autem amore tui capti ſumus: quapropter morem geras nobis, copiámque tui facias:
21 Si minus, teſtimonium dicemus contra te,
quòd iuuenis tecum fuerit, eámq; ob cauſam
puellas abs te dimiſeris.
22 Tum ingemuit Suſanna, ac dixit, Anguſtiæ
me premunt vndique: ſiue enim hoc fecero,
mors mihi parata eſt; ſiue non fecero, manus

veſtras non euadam.
23 Verùtamen mihi melius eſt, hoc flagitio nõ admiſſo, incidere in manus veſtras, quàm in conſpectu Domini delinquere.
24 Simúlque Suſanna voce magna exclamauit: duo etiam ſenes aduerſus eam clamauerunt.
25 Quorum vnus quum cucurriſſet, fores pomarij aperuit.
26 Quum autem clamorem editum in horto domeſtici audiuiſſent, per ianuam obliquam irruerunt, vt viderent quidnam ei accidiſſet.
27 Poſtquam verò ſenes verba ſua expoſuerũt, ſerui ſunt maximoperè verecũdati: quoniam nihil vnquam tale de Suſanna dictum fuerat.
D 28 Quum autem poſtridie populus ad Ioacim maritum illius conueniſſet, duo quoque ſenes acceſſerunt pleni iniquæ cogitationis aduerſus Suſannam ſuſceptæ, vt eam morti addicerent.
29 Ac coram populo dixerunt, Mittite ad Suſannam Helciæ filiam vxorémque Ioacim.
30 Tum accerſita venit ipſa, & parẽtes eius ac liberi, omnéſque eius propinqui.
31 Erat autem Suſanna valde delicata & formoſa.
32 Itaque iniqui eam (quoniam erat velata) iuſſerũt detegi, vt pulchritudine eius ſatiarẽtur.
33 Deinde quũ propinqui eius flerent, omnéſque qui illam nouerant:
34 Iidem duo ſenes ſurrexerunt in medio populi, manúſque capiti eius impoſuerunt.
35 Ea verò flens in cælum ſuſpiciebat, propterea quòd animus eius fiduciam habebat ſuam in Domino.
36 Dixerũt autem ſenes, Deambulantibus nobis in pomario ſolis, hæc cum duabus ancillis ingreſſa eſt. quúmq; occluſis pomarij foribus ancillas à ſe dimiſiſſet,
37 Iuuenis qui latuerat, ad eam venit, cũ ipſáq; concubuit.
38 Porrò nos in angulo pomarij quũ eſſemus, atque huiuſmodi ſcelus vidiſſemus, ad eos accurrimus.
E 39 Deprehenſiſq; in coitu, illum comprehendere nõ potuimus quòd robuſtior nobis eſſet, ac foribus apertis effugiſſet.
40 Hanc autem comprehẽſam quum interrogaſſemus quis eſſet ille iuuenis, nobis indicare noluit. horum nos teſtes ſumus.
41 Quibus cœtus ille fidem habuit, vt & ſenibus, & iudicibus populi, eámque mortis condemnauit.
42 Tum verò Suſanna voce magna exclamauit, ac dixit, Deus æterne, occultorum cognitor qui noſti omnia, etiam priuſquam fiant:
43 Tu ſcis iſtos teſtimonium cõtra me falſum dixiſſe: en ego morior, quum nihil cõmiſerim eorũ quæ iſti aduerſum me malitioſè improbéque ſunt machinati.
44 Et exaudiuit Deus vocem eius.
45 Quúmque ad ſupplicium duceretur, excitauit Deus ſpiritum ſanctum pueri ætate minimi, cui nomen erat Daniél.
46 Vocéque magna clamauit, Purus ſum ego ab huius ſanguine.
47 Ad quem ſe populus conuertit, ac dixit, Quis eſt iſte ſermo quem tu loquutus es?
48 Tum ille ſtans in medio eorum, Adeóne (inquit) ſtulti eſtis Iſraelitæ, vt filiam Iſraelis non diſquiſita cauſa, nec apertè cognita, condemnetis?
49 Reuertimini ad iudicium: nam falſum iſti contra hanc teſtimonium dixerunt.
50 Itaq; cum populus eſt reuerſus, dixerúntq; F
illi ſenes, Huc ades, ac inter nos conſide, nobiſque demonſtra quòd Deus ad te hoc munus ſenile detulerit.
51 Et Daniél, Separate (inquit) eos lõgo interuallo inter ſe, vt ipſos examinem.
52 Poſtquã autem alius ab alio fuit ſeparatus, tum Daniel eorum alterum vocauit, eique dixit, Inueterate in diebus malis, nunc venerũt peccata tua quæ antea committebas,
53 Iniuſta exercens iudicia quum innocentes condemnares, nocentes verò abſolueres: quũ Exod. 23. c. 7
Dominus præceperit ne inſontem ac iuſtum occidas.
54 Nunc igitur hanc ſi quidem vidiſti, dic ſub qua arbore congreſſos eos vidiſti. Ille autem reſpondit, Sub lentiſco.
55 Cui Daniel, Rectè (inquit) in tuum ipſius caput mentitus es: iam enim Angelus Dei accepta ab eo ſententia te medium diſſecabit.
56 Tum eo ſemoto iuſsit adduci alterum: cui dixit, Semen Chanaan potius quàm Iuda, pulchritudo decepit te, libidóque animum tuum peruertit.
57 Sic agebatis cũ filiabus Iſrael: atq; illæ metu adductæ vobiſcum conſuetudinem habebãt: at verò filia Iuda iniquitatẽ veſtram nullo modo perpeſſa eſt.
58 Nunc ergo dic mihi, ſub quanam arbore eos coeuntes deprehendiſti? At ille, Sub prino, inquit.
59 Cui Daniel, Rectè tu quoq; in tuum ipſius G
caput mẽtitus es: iam enim te expectat Angelus Dei gladium gerẽs, vt te diſcindat mediũ, voſque ambos exterminet.
60 Tum vniuerſa concio magna voce exclamauit, Deúmque benedixit conſeruatorẽ eorum qui in ipſo ſpem ſuam poſuerunt.
61 Simul in duos ſenes conſurrexerunt, propterea quòd Daniel eos falſum teſtimonium dixiſſe, ſuo ipſorum ore conuiciſſet.
62 Eos autem affecerunt eo genere ſupplicij, Deu. 19. d. 19
iuxta Moſis Legem, quòd malitioſè in proxi- Prou. 19. a. 5
mum excogitauerant, atque illos morte mulctauerunt: eo autem die ſanguis innocẽs fuit conſeruatus.
63 Et Helcias vxórque eius pro ſua filia Suſanna, cum Ioacim viro illius, atq; omnibus propinquis Deum laudauerunt, quòd flagitium in ea deprehenſum minimè fuiſſet.
64 Daniel verò apud populum eb eo die atque in poſterum ſummus vir habitus fuit.
65 Quum Rex Aſtyages conceſsiſſet ad maiores ſuos, Cyrus Perſa regnum eius excepit.

CAPVT XIIII.

1 De idolo Bel & cibo eius, quem ſacerdotes vorabant. 5 Monitus a Daniele Rex, pactum init cum ſacerdotibus, eorumq; dolũ deprehendit. 20 Detecta eorum fraude, occiduntur cum vxoribus & filiis. 22 Daniel Bel euertit, & draconẽ interficit. 30 Conijcitur in lacum leonum. 32 Paſcit eum Habacuc. 39 Rex innocentem eum à leonibus intactum iubet è lacu educi.

1 Viuebat autẽ vnà cum Rege Daniel, ſumma inter omnes eius amicos gloria pręditus.

ditus.
2 Porrò ſimulachrum Babyloniis erat nomi-
ne Bel, in quod ſingulis diebus duodenas ſi-
milæ artabas, ouéſque quadragenas, & ſenas
vini metretas impendebant.
3 Ac Rex colebat illud, atque vt adoraret, ſin-
gulis diebus accedebat. Daniel verò Deũ ado
rabat ſuum. Cui Rex dicit, Quare non adoras
Belum?
4 Quoniam (inquit) non veneror ſimulachra
manu facta, ſed Deum viuum qui cœlũ & ter-
ram condidit, omniáque animantia in ſua ha-
bet poteſtate.
5 Cui Rex rurſum, Annon (inquit) Bel viuus
B tibi videtur eſſe Deus? annõ vides quàm mul-
ta comedat & bibat?
6 Tum Daniel ridens, Ne erres (inquit) Rex,
iſte quidem intrinſecus eſt luteus, extrinſecus
verò æreus, neque vnquam comedit, ac bibit.
7 Itaque Rex iratus, ſacerdotes ſuos vocauit,
eíſque dixit, Niſi mihi dixeritis, quis hoc im-
pendium comedat, moriemini.
8 Quod ſi oſtenderitis Belem comedere, Da-
niel morietur, propterea quòd in Belem blaſ-
phemus fuit. Et Daniel Regi, Fiat vt iubes, in-
quit.
9 Erant autem ſeptuaginta Belis ſacerdotes,
præter vxores eorum & liberos. quúmq; Rex
cum Daniele in ædem Belis veniſſet,
10 Iidem ſacerdotes Belis dixerunt, Ecce nos
foras egredimur, tu verò Rex, appone cibos,
vinúmque infuſum ſtatue, clauſámq; ianuam
annulo obſigna tuo:
11 Quòd niſi manè reuerſus omnia à Bele co-
meſta repereris, moriamur nos, aut aduerſus
nos mentitus Daniel.
C 12 Illi autem *ſecuri* contemnebant, propterea
quòd clãdeſtinum ſub menſa introitum fece-
rant, per quem ſemper ingrediebantur, atque
ea quæ in menſa poſita erant auferebant.
13 Egreſsis igitur illis, Rex beli cibos appo-
ſuit: ſeruique Danielis, (vt iuſsi fuerant ab eo)
cineres attulerũt, totúmque templum coram
Rege conſperſerunt: & egreſsi, ianua clauſa,
atque annulo Regis obſignata, diſceſſerunt.
14 Sacerdotes autem noctu (quemadmodum
conſueuerant) ingreſsi cum ſuis vxoribus ac
liberis, comederunt omnia, & biberunt.
15 Quum verò Rex vnà cum Daniele primo di
D luculo ſurrexiſſet,
16 Saluáne ſunt ò Daniel, ſigilla, inquit? Cui il-
le, Salua ſunt, ò Rex.
17 Vbi verò primum Rex aperuit ianuam, in-
tuitus menſam, magna voce exclamauit, Ma-
gnus es ò Bel, nec vllus dolus apud te eſt.
18 At Daniel ridens, Regem ne introiret reti-
nuit, ac dixit, Intuere pauimentum, & cuius
hæc ſint veſtigia, conſidera.
19 Tum Rex, veſtigia (inquit) video virorũ, mu
lierum ac puerorum.
20 Iratúſq; ſacerdotes cum vxoribus ipſorum
ac liberis cõprehendit: qui quum ianuas clan
deſtinas, quibus ingreſsi, quæ appoſita erant
in menſa conſumebant, oſtendiſſent,
21 A Rege ſunt interfecti: ab eodémque Bel Da
nieli in poteſtatẽ traditus, qui & ipſum & tem
plum eius ſubuertit.
22 Erat autem eodem in loco ingens draco
quem colebant Babylonij.
23 Dicitque Rex Danieli, Num etiam hunc di- E
ces eſſe æreũ? ecce viuit, comedit ac bibit. non
potes negare quin viuus ſit iſte Deus. hũc igi-
tur adora.
24 At Daniel, Dominũ (inquit) Deum meum
adorabo, quoniam ipſe Deus eſt viuus.
25 Tu verò Rex da mihi poteſtatem: & Draco-
nem iſtum abſq; gladio aut fuſte interficiam.
Cui Rex, Do tibi, inquit.
26 Daniel ergo picem, ſeuum, & pilos vnà co-
xit: quúmque ex his maſſas confeciſſet, in os
draconis iniecit, atque is diruptus eſt. Daniel
autem, Ecce (inquit) numina veſtra *quæ colitis*.
27 Hoc quum audiſſent Babylonij, vehemẽter
ſunt indignati, conuerſique contra Regem, di
xerunt, Rex *ſane* Iudæus factus eſt: qui Belem
ſubuertit, & draconem interemit, ſacerdotéſ-
que occidit.
28 Atque etiam ad Regem quum veniſſent, Da
(inquiunt) nobis Danielem, aut te domúmq;
tuam interficiemus.
29 Itaque Rex quũ videret ſe ab illis vehemen F
ter vrgeri, neceſsitate compulſus, Danielem
eis tradidit.
30 Atque illi eum in foueam leonum coniece-
runt, vbi ſex dies fuit.
31 Erãt autem in fouea ſeptem leones, quibus
bina quotidie corpora, ouéſque binę pro cibo
dabantur: eo verò die nihil planè datum eſt vt
Danielem deuorarent.
32 Porrò erat in Iudæa Habacuc Propheta, qui
pultem coxerat, & panẽ intriuerat in alueo-
lum, ibátque in agrum vt meſſoribus afferret.
33 Huic dixit Angelus, Defer prandium quod
habes, Babylonem, ad Danielem in foueam
leonum.
34 Cui reſpondit Habacuc, Babylonem nun-
quam vidi Domine, foueáque vbi ſit, ignoro.
35 Tum Angelus verticem eius apprehendit, Ezech. 8.a3
cõmáque capitis arreptum atque aſportatum
impetu ſpiritus ſui, Babylone ſuper foueam G
leonum conſtituit.
36 Ibi quum Habacuc clamaſſet, Daniel, Da-
niel (inquiens) accipe prandium quod tibi
Deus miſit.
37 Tum Daniel, Etiam (inquit) mei meminiſti
Deus, nec eos qui te quærunt, diligúntq;, de-
ſeruiſti.
38 Simul ſurrexit, & comedit. Angelus autem
Domini Habacuc confeſtim in locum ſuum
reſtituit.
39 Rex verò die ſeptimo venit ad lugendũ Da
nielem. quúmque ad foueam acceſsiſſet, atq;
introſpexiſſet, ecce Daniel ſedebat *inter leo-
nes*.
40 Tum Rex magna exclamans voce, Magnus
es (inquit) Domine Deus Danielis, nec eſt a-
lius præter te.
41 Eum autem ex fouea extraxit, in eandém-
que eos qui eius exitij authores fuerant, con-
iecit, qui ſubitò coram ipſo ſunt deuorati.
PRO-

Prophetia Oſee, Hebraicè הוֹשֵׁעַ

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Quo tempore Oſee prophetauerit. 2 Oſee, accepta vxore fornicaria, idololatriã populi ſignificat. 4 Iehu poſteritatis, & Iſraelitarum exitium praedicitur. 9 Iudae abiectio. 10 Gẽtium vocatio. 11 Vtriuſque populi coniunctio ad caput vnum, Chriſtum.

VERBVM Iehouæ quod fuit ad
Howſéay filium
Bexeri, in diebus
yVziiáh, Iothám,
Anház, & Ienhizciiáh
Regum Iehudá, & in diebus
Iarobeam filij Ioáws
Regis Iwſraél.
2 Principium ſermonis Iehouæ in Howſéay:
& dixit Iehouáh ad Howſéay, Vade, accipe tibi
vxorem fornicationum, & filios fornicatiõnum:
quia fornicãdo fornicabitur terra ne *cat*
poſt Iehouáh.
3 Abiit itaq;, & accepit Gómer filiam Diblá-
im: quæ concepit, & peperit ei filium.
B 4 Dixítque Iehouáh ed eum, Voca nomẽ eius
Izryexél: quoniam adhuc paululum, & viſita-
bo ſanguinem Izryexél ſuper domum Iehúx,
ceſſaréque faciam regnum domus Iwſraél.
5 Eritque in die illa, cõteram arcum Iwſraél
in valle Izryexél.
6 Et concepit adhuc, peperítque filiam, & di-
xit ei, Voca nomen eius Lo-runhámah, *id eſt
conſequuta miſericordiam*: quia non addam vltrà
vt miſerear domus Iwſraél, ſed obliuiſcendo
obliuiſcar eorum.
C 7 At domus Iehudáh miſerebor, & ſeruabo
eos in Iehouáh Deo ſuo, at non ſeruabo eos ar
cu & gladio & bello, equis & equitibus.
8 Ablactauit autem Lo-runhámah: & conce-
pit *iterum*, peperítque filium.
9 Et dixit, Voca nomen eius, Lo-yammí, *id eſt
non populus meus*: quandoquidem vos non *eritis*
populus meus, & ego non ero veſter *Deus*.
D 10 Erit autem numerus filiorum Iwſraél ſicut
arena maris quæ nec menſuratur, neque nu-
meratur. & erit, pro eo quod dicebatur eis, (Rom. 9. f. 28)
Non populus meus vos: dicetur eis, Filij Dei
viuentis.
11 Et congregabuntur filij Iehudáh & filij Iwſ-
raél pariter, ponéntque ſibi caput vnum, &
aſcendent è terra: quia magnus dies Izryexél.

CAPVT II.

1 Conuerſo populo præcipit vt impiam Synagogam ad pœnitentiam vocet. 4 Fornicationes eius recenſet, additis minis. 14 Vltimam eiuſdem conuerſionem prænuntiat. 18 Pax in regno Chriſti. 19 Iuſtitia, iudicium, & miſericordia in eodem. 20 Fides. 23 Gentium conuerſionem repetit.

1 DIcite fratribus veſtris, Populus mi: & ſo
roribus veſtris, Ru-nhamáh.
2 Expoſtulate cum matre veſtra, expoſtulate:
quoniam ipſa non *eſt* vxor mea, & ego nõ *ſum*
vir eius: vt auferat fornicationes ſuas à facie
ſua, & adulteria ſua de medio vberum ſuo-
rum:
3 Ne fortè expoliem eam nudam, & ſtatuam
eam ſecundum diem natiuitatis ſuæ, ponám-
que eam tanquam ſolitudinem: ponam *in-
quam* eam velut terram inuiam, & enecem
eam ſiti.
4 Filiorum quoque illius non miſerebor: quia
filij fornicationum ſunt.
5 Fornicata eſt enim mater eorũ, pudore affe-
cta eſt, quæ concepit eos: dixit nãque, Vadam
poſt amatores meos dantes panem meum, &
aquas meas, lanam meam, & linum meum, o-
leum meum, & potum meum.
6 Propterea en ego ſepiam viam tuam ſpinis, B
& ſepiam ſepem, & ſemitas ſuas non inue-
niet.
7 Sequetur enim amatores ſuos, & non appre
hendet eos: quæret quoque eos, & non inue-
niet: tunc dicet, Vadam, & reuertar ad virum
meum priorem: quia bene mihi fuit tunc ma-
gis quàm nunc.
8 Et ipſa neſciebat quòd ego dediſſem ei fru-
mentum & vinum, & oleum: imò argentum
quod multiplicaueram ei, & aurum fecerunt
in Báyal.
9 Idcirco conuertar, & ſumam frumentum
meum tempore ſuo, & vinum meum tempo-
re ſuo: auferámq; lanam meam & linũ meum,
quæ dederam ad tegẽdam ignominiam eius.
10 Nunc autem reuelabo ſtultitiam eius in o-
culis amatorum eius, & nemo eripiet eam de
manu mea.
11 Ceſſare quoque faciam vniuerſum gau-
dium eius, ſolennitatem eius, neomeniam e-
ius, & wſabbathum eius, & omnem feſtiuita-
tem eius.
12 Deſolabo item vineas eius & ficus eius, eo C
quòd dixit, Merces ſunt mihi, quam dederũt
mihi amatores mei, & ponam eas in ſyluam,
& comedent eas beſtiæ agri.
13 Et viſitabo ſuper eam dies Bayalím quibus
adolebat *thus*, & ornabat ſeſe inaure ſua & mo
nili ſuo, ibátq; poſt amatores ſuos: mei autem
oblita eſt, ait Iehouáh.
14 Propterea en ego ſeducã eam, & deducam
eam in deſertum, loquárque ad cor eius,
15 Et dabo ei vineas ſuas inde, & vallẽ yAchór,
in oſtium ſpei: canétque ibi iuxta dies iuuen-
tutis ſuæ, & iuxta diem quo illa aſcendit è ter
ra Mixráim.
16 Et erit, in die illo (ait Iehouáh) vocabis *me*
xlwſi, nec vocabis me vltrà Bayali.
17 Auferam enim nomina Bayalím de ore e-
ius, nec memorabuntur vltrà nomine ſuo.
18 Et percutiam eis fœdus in die illa cũ beſtiis D
agri, & cum volucribus cæli, & reptilibus ter-
ræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram
de terra, dormiréque faciam eos ſecuré.
19 Et deſponſabo te mihi in ſempiternum, de-
ſpõſabo te mihi inquam in iuſtitia, & iudicio,
& miſericordia, & miſerationibus.

20 Et

20 Et deſponſabo te mihi in fide,& cognoſces
Iehouam.
21 Erit autem in die illa,exaudiam (dicit Ieho
uáh)exaudiam *inquam* cælos,& ipſi exaudient
terram:
22 Terra verò exaudiet triticum & vinum &
oleum:& hæc exaudient ipſum Izrɣeℵél.
Rom.9.e.25 23 Et ſeminabo eam mihi in terra,miſerebórq;
1.Pet.2.b.10 ipſius Lo-ruɦámah:& dicam ad Lo-ɣammi,
Populus meus *es* tu:& ipſe dicet *mihi*, Deus
meus *es*.

CAPVT III.

1 *Dei erga Iſraelitas peccatores,amor.* 3 *Eorũ abiectio.* 5 *Eorundem ad Chriſtum reuerſio.*

1 ET dixit Iehouáh ad me, Rurſum vade, a-
ma mulierem dilectam amico,& adulte-
ram, ſicut diligit Iehouáh filios Iωſraℵél: ipſi
autem reſpiciunt ad deos alienos,& amant la
genas vuarum.
2 Comparaui itaque eam mihi quindecim ar
genteis, & coro hordei, atque dimidio coro
hordei.
B 3 Et dixi ad eam, Diebus multis manebis mi-
hi:non fornicaberis,nec eris viro alteri:& etiã
ego non ingrediar ad te.
4 Nam diebus multis manebunt filij Iωſraℵél
abſque Rege,& abſque principe, & ſine *ullo* ſa
crificio,& ſine ſtatua, & ſine ℵephód & thera-
phim.
5 Poſtea reuertentur filij Iωſraℵél, & requirẽt
Iehouam Deum ſuum, & Dauid Regem ſuũ,
& pauebunt ad Iehouam,& ad bonum eius in
nouiſsimo dierum.

CAPVT IIII.

1 *Peccata populi Iſraelitici receſentur.* 11 *Fornicationem & vinum cor auferre.* 15 *Adhortatur Iudam, ne vitia Iſraelis ſequatur.*

1 AVdite verbũ Iehouæ, filij Iωſraℵél, quia
diſceptatio ipſi Iehouæ cum habitato-
ribus huius terræ: nulla enim *eſt* veritas,nulla
miſericordia, nulla cognitio Dei in terra *hac*:
2 Sed peierare,& mentiri, & occidere, & fura-
ri,& adulterari, fregerunt *ſeptum Legis*, & ſan-
guis ſanguinem contigit.
3 Propterea lugebit terra,& infirmabitur qui-
cunque habitat in ea,cum beſtiis agri, & volu
cribus cæli,quin & piſces maris colligentur.
4 Veruntamen,nemo cõtendat,nemo arguat,
quum populus tuus ſimilis *ſit* contendẽtibus
cum ſacerdote.
B 5 Corrues igitur hoc tempore,& corruet etiã
propheta tecũ,*ut corruit quis* nocte, ſuccidámq;
matrem tuam.
6 Succidetur populus meus eo quòd *ſit* abſq;
ſcientia: quia tu ô *ſacerdos* ſcientiam ſpreuiſti,
ſpernã te,ne ſacerdotio fungaris mihi: & quia
oblitus es Legis Dei tui, obliuiſcar filiorum
tuorum etiam ego.
7 Secundum multitudinem eorum, ita pecca
uerunt mihi:*propterea* gloriam eorum in igno-
miniam commutabo.
8 Peccatum populi mei comederunt,& ad ini
quitatem eorum attollunt animum ſuum.
Eſa.24.c.2 9 Eritque vt populus,ita ſacerdos: & viſitabo
ſuper eum vias eius,& opera eius reddam ei.
C 10 Comedent enim,& non ſaturabuntur: for-
nicabuntur,& non multiplicabuntur:quoniã
Iehouam dereliquerunt cuſtodire.
11 Fornicatio & vinum & muſtum auferũt cor.
12 Populus meus lignum ſuum interrogat, &
baculus eius indicat ei:ſpiritus enim fornica-
tionũ errare fecit eos, & fornicati ſunt à Deo
ſuo.
13 Super capita montium immolauerunt,& ſu
per colles adolent, ſub quercu, & populo, &
terebintho,quòd bona *ſit* vmbra eius:ideo for
nicantur filiæ veſtræ,& ſponſæ veſtræ adulte-
ria committunt.
14 Non viſitabo ſuper filias veſtras quũ fuerint D
fornicatæ,& ſuper ſponſas veſtras quum adul
teria cõmiſerint: quoniam dum ipſi *ſunt* cum
meretricibus,diuidunt ſe *ab uxoribus*,& cũ ſcor
tis ſacrificant:populus autem qui non intelli-
git,corruet.
15 Si fornicaris Iωſraℵél,*ſaltem* ne delinquat Ie-
hudáh,& ne ingrediamini Gilgál,nec aſcẽda-
tis *in* Beth-áuen,nec iuretis, Viuit Iehouáh.
16 Quoniã ſicut vitula rebellis rebellauit Iωſra
ℵél: nunc paſcet eos Iehouáh tãquam agnum
in latitudine.
17 Particeps ſimulachrorum ℵEphráim, dimit
te eum.
18 Putidum eſt vinum eorum,fornicando for-
nicati ſunt: amant *dicere*, Date *nobis munera*, *ad*
ignominiam,principes eius.
19 Ligabit ventus eam in alis ſuis,& pudore af
ficientur à ſacrificiis ſuis.

CAPVT V.

1 *Iſraelitas increpat, & maximè Sacerdotes & Principes.* 5 *Eorum punitio.* 6 *Carnalium ſacrificia ſubſannat.* 8 *Iſraelis deſtructio.* 13 *Auxilia hominum vana aduerſus manũ Dei.*

1 AVdite hoc Sacerdotes, & attendite do-
mus Iωſraℵél, & domus Regis auſcul-
tate, quia veſtrũ eſt *facere* iudicium: quoniam
ut laqueus fuiſtis collocatus ſuper montẽ Mi-
ɣſpáh, & *ut* rete expanſum ſuper Thabór.
2 Et ad immolandum qui declinant *a uia recta*,
callidum inierunt conſilium: ego autem *uir*
correctionis ſum omnibus.
3 Ego noui ℵEphráim, & Iωſraℵél nõ eſt abſ-
conditus à me, quòd iam fornicatus eſt ℵE-
phráim,polluit ſeſe Iωſraℵél.
4 Non permittent opera eorum vt reuertãtur
ad Deum ſuum:quia ſpiritus fornicationis eſt
in medio eorum, & Iehouam non cognoue-
runt. B
5 Teſtificabitur autem ſuperbia Iωſraℵél *ei* in
faciem eius: nam Iωſraℵél & ℵEphráim ruent
propter iniquitatem ſuam: corruet etiam Ie-
hudáh cum eis.
6 Cum ouibus ſuis,& bobus ſuis ibũt ad quę-
rendum Iehouáh,& non inuenient: ſubtraxit
enim ſe ab eis.
7 In Iehouam præuaricati ſunt, quia filios a-
lienos genuerunt:nunc conſumet eos menſis
cum partibus eorum.
8 Clãgite buccina in Gibɣáh, tuba in Ramáh, C
taratantarizate *in* Beth-áuen, poſt te ô Binia-
mín.
9 ℵEphráim in deſolationem erit in die corre
ptionis:in tribubus Iωſraℵél oſtendi fidem.
10 Fuerunt principes Iehudáh ſicut hi qui trãſ-
ferunt terminum: ſuper eos effundã tanquam
aquam, furorem meum.
11 Oppreſſus erit ℵEphráim, fractus iudicio,
quoniam voluit & ambulauit poſt præce-
ptum.

12 Ero

12 Ero itaque tanquam tinea ipſi ℵEphráim, &
tanquam putredo domui Iehudáh.
D 13 Videbit autem ℵEphráim languorem ſuum,
& Iehudáh plagam ſuam, & ibit ℵEphráim ad
Aɷſſúr, mittétque ad Regem Iaréb, qui tamen
non poterit ſanare vos, neque ſanabit à vobis
plagam.
14 Quia ero tanquam leo ipſi ℵEphráim, & ve-
luti catulus leonis domui Iehudáh: ego ego
rapiam, & abibo, tollam *prædam*, & nô erit qui
eruat.
15 Ibo, & reuertar ad locum meum, donec defi
ciant, & requirât faciem meam. In tribulatio-
ne ſua quærant me, *dicentes*,

CAPVT VI.

1 *Afflictio ducit ad Deum.* 4 *Conqueritur Deus quod Iſrael plagis non emendetur.* 6 *Miſericordia. Scire Deum.*

1 VEnite, & reuertamur ad Iehouam: quia
ipſe rapuit, & ſanabit nos: percuſsit, &
alligabit nos.
1.Cor.15.a.4 2 Viuificabit nos poſt biduum, die tertia ſuſci
tabit nos, & viuemus in conſpectu eius.
B 3 Cognoſcemúſque eum, *ut* ſequamur ad co-
gnoſcendum Iehouam: tanquam aurora præ-
paratus eſt egreſſus eius: & veniet tanquã im-
ber nobis, *&* veluti pluuia ſerotina *&* tempo-
ranea *uenit* terræ.
4 Quid faciam tibi ℵEphráim? quid faciam ti-
bi Iehudáh? quum miſericordia veſtra *ſit* vt nu
bes matutina, & tanquam ros manè abiens.
C 5 Propterea ſuccidi Prophetas, *ac prope* eneca-
ui eos verbis oris mei, vt iudicia tua *eſſent* vt
lux *quæ* egreditur.
Matth. 9. b. 6 Quia miſericordiam volo, & nô ſacrificium:
17.12.a.7 & cognitionem Dei præ holocauſtis.
Eccle.4.d17 7 Ipſi autem tanquã hominis, tranſgreſsi ſunt
1. Regum 15. pactum: ibi præuaricati ſunt in me.
d.22 8 Gilɷád *eſt* ciuitas operantium iniquitatem,
D fœdata ſanguine.
9 Et vt expectât virum latrones, *ſic* collegium
ſacerdotum in via interficiunt conſenſu *uno*:
quia abominationem faciunt.
10 In domo Iɷſraél vidi fœditatem: ibi eſt for
nicatio ℵEphráim, contaminauit ſe Iɷſra-
él.
11 Etiam ô Iehudáh, poſuit plantarium tibi,
quum conuerterem captiuitatẽ populi mei.

CAPVT VII.

1 *Iſraelis peccata.* 3 *Mendacia.* 4 *Adulteria.* 5 *Ebrietas.* 8 *Punitio.* 10 *Iſraelis deſtructio.*

QVum ſanarem Iɷſraél, diſcooperuit ſe
iniquitas ℵEphráim, & malitiæ ɷSome-
rón, quia operantur mendaciũ: fur quoq;
ingreditur, ſpoliat latro foris.
2 Et non cogitant in corde ſuo *quod* totius ma
litiæ eorum recordor: nunc circundabunt eos
opera ſua *quæ* coram facie mea ſunt.
3 Malitia ſua exhilarant Regem, & mẽdaciis
ſuis Principes.
4 Omnes adulteria committunt tanquam cli
banus accenſus à coquente, *quum* ceſſat ab ex-
citando *mulieres* à ſubactione paſtæ, donec ipſa
fermentetur.
B 5 Die Regis noſtri ægrotare fecerunt *eum* prin
cipes vtre vini: protrahit manum ſuam cum il
luſoribus.
6 Certè applicant *quod eſt* inſtar *ardentis* clibani
cor ſuum, quum ipſi inſidiátur, tota nocte dor
mit coquens illa: manè ipſum ſuccenſum eſt
tanquam ignis flammæ.
7 Omnes æſtuãt veluti clibanus *feruens*, & de-
uorant iudices ſuos, omnes Reges eorum ce-
ciderunt, nec eſt inter eos qui clamet ad me.
8 ℵEphráim ipſis populis commiſcuit ſeſe,
ℵEphráim erit *ut* panis ſubcineritius non ver-
ſatus.
9 Comedunt alieni robur eius, & ipſe neſcit: C
præterea canities ſparſit ſeſe in eo, & non no-
uit.
10 Et teſtificabitur ſuperbia Iɷſraél in facie
eius, & *tamen* nô ſunt reuerſi ad Iehouã Deum
ſuum, nec quæſierunt eum in vniuerſo hoc.
11 Eritque ℵEphráim veluti columba ſtolida
abſque corde, Mixſráim inuocabunt, *& in* Aɷſ
ſúr abibunt.
12 Quum *autem* abibunt expandam ſuper eos
rete meum, tanquam auem cæli deſcẽdere fa-
ciam eos, caſtigabo eos iuxta id quod audiuit
cœtus eorum.
13 Væ eis, quoniam receſſerunt à me: *propterea* D
vaſtitas *erit* eis, quoniam præuaricati ſunt in
me: & ego redemi eos, ipſi autem loquuti ſunt
contra me mendacia.
14 Et non clamauerũt ad me in corde ſuo quã-
do ingemuerunt in cubilibus ſuis: propter tri
ticum & muſtum congregabunt ſeſe, *& tamen*
rebellabunt contra me.
15 Ego enim erudiui, roboraui brachia eorum,
& *tamen* contra me cogitauerunt malum.
16 Reuertentur non *ad* Altiſsimum, ſunt tan-
quam arcus doloſus: cadent gladio principes
eorum propter furorem linguæ ſuæ: iſta *erit*
ſubſannatio eorum in terra Mixſráim.

CAPVT VIII.

Iſrael & Iuda deſtruendi propter idolorum cultum.

1 PAlato tuo *adhibe* tubam, tanquam Aquila
ueniet hoſtis contra domũ Iehouæ: eo quòd
tranſgreſsi ſunt pactum meum, & in Legem
meam præuaricati ſunt.
2 Ad me Iɷſraél clamabunt, Deus mi, noui-
mus te.
3 Repulit à ſe Iɷſraél bonum, inimicus perſe
quetur eum.
4 Ipſi regnare fecerunt, & non ex me: princi-
pes conſtituerunt, & non noui: argento ſuo &
auro ſuo fecerunt ſibi imagines, vt ſuccide-
retur.
5 Elongare fecit *te de terra tua* vitulus tuus, ô Sa B
maria, excanduit furor meus in eos. quouſ-
que non poterunt innocentiam *ſibi compa-*
rare?
6 Quia ex Iɷſraél & iſte vitulus *fuit*, artifex
fecit illum, proinde nô eſt Deus: quoniam in
fruſta diſcerpetur vitulus ɷSomerón.
7 Quia ventum ſeminauerunt, & turbinem
metent: ſeges nulla *erit* illi, germen non fa-
ciet farinam: ſi fortè fecerit, alieni deglutient
eam.
8 Deuorabitur Iɷſraél, nunc erunt in natio-
nibus tanquam vas in quo non eſt compla-
centia. C
9 Quia ipſi aſcenderunt *ad* Aɷſſúr, vt onager
ſolitarius ſibi: ℵEphráim cõduxerunt merce-
de amatores.

10 Etiam quòd conduxerint mercede Gentes,
non proderit, nunc enim congregabo eas:& do
lebunt paululum propter onus Regis, & Prin
cipum:
11 Quoniam multiplicauit ℵEphráim altaria
ad peccandum, fuerunt ei altaria ad peccan-
dum.
12 Scripſi ei honorabilia Legis meæ:*ſed* tanquá
aliena reputata ſunt.
D 13 Sacrificia donorum meorum ſacrificauerũt
carnem, & comederunt, *at* Iehouáh non vult
ea: nũc *igitur* recordabitur iniquitatis eorum,
& viſitabit peccatum eorum, ipſi *autem* in Mixſ
ráim reuertentur.
14 Oblitus eſt autem Iϖſraℵél factoris ſui, & æ-
dificauit delubra, & Iehudáh multiplicauit vr
bes munitas: mittam igitur ignem in ciuita-
tes eius, & conſumet ædes eius.

CAPVT IX.

Famem Iſraeli prædicit & captiuitatem.

1 NE læteris Iϖſraℵél ad exultationem ſi-
cut *alij* populi: quia fornicatus es à Deo
tuo: dilexiſti mercedẽ *meretriciam* ſuper omnes
areas tritici.
2 *Propterea* area & torcular non alet eos:& mu
ſtum mentietur eis.
3 Non habitabunt in terra Iehouæ, ſed reuer-
tetur ℵEphráim in Mixſráim, & in Aϖſſúr, vbi
polluta comedent.
4 Non libabunt Iehouæ vinum, neque grata
erunt ei ſacrificia eorum, tanquam panis lugẽ
tium *reputabuntur* eis, quem quicunque come-
dunt, cõtaminant ſeſe: quia panis eorum pro
anima eorum, nõ intrabit in domum Iehouæ.
B 5 Quid facietis in die ſolennitatis, & in die fe
ſtiuitatis Iehouæ?
6 Quia ecce abituri ſunt propter vaſtitatem,
Mixſráim cõgregabit eos, Móph ſepeliet eos:
domos deſiderabiles argenti ſui vrtica hæredi-
rio iure accipiet, lappa in tabernaculis eo-
rum.
7 Venerunt dies viſitationis, venerũt dies re-
tributionis, *tunc* cognoſcet Iϖſraℵél ſtultum
fuiſſe prophetam, furioſum, virum ventoſum,
propter multitudinem iniquitatis tuę, & mul
tum odium.
8 Speculatorem ℵEphráim *poſuit ſibi* cum Deo
meo, prophetam *qui eſt illi tanquam* laqueus au-
cupis in omnibus viis eius, odium in domo
Dei eius.
Iud.19.d.16 9 Callidum inierunt conſilium: corruperunt
C ſe ſecundum dies Gibγáh: *breui* recordabitur
iniquitatis eorum, viſitabit peccata eorum.
10 Tanquam vuas in deſerto inueni Iϖſraℵél,
& tanquam primitiuum in ficu initio eius vi-
di Patres veſtros: ipſi tamen ingreſsi ſunt ad
Baγal-peγór, ſeparauerúntque ſeſe *a me* pudo
ri, & fuerunt abominationes ſecundum amo-
rem eorum.
11 ℵEphráim tãquam auis auolabit, gloria eo-
rum, à partu, aut ab vtero, aut à conceptu.
12 Quòd ſi educauerint filios ſuos, orbabo eos
vt non *ſint* homines: quia etiam væ eis, quum
receſſero ab eis.
13 ℵEphráim *uidi* vt vidi xSór plantatam in ha-
bitaculo: & *tamen* ℵEphráim eductурus eſt ad
interfectorem filios ſuos.
D 14 Da eis Iehouáh. quid dabis? da eis vuluam
orbantem, & vbera arentia.
15 Omnis malitia eorum *fuit* in Gilgál: quia ibi 1. Regum 8.
odio habui eos propter malitiam operum eo- 4.5
rum, è domo mea eiiciam eos: non addam vt
diligam eos, omnes principes eorum deſer-
tores.
16 Percuſſus eſt ℵEphráim, radix eorum aruit,
fructum nõ facient: etiam ſi genuerint, interfi
ciam deſiderabilia vteri eorum.
17 Abiiciet eos Deus meus, quia non paruerũt
ei, erúntque vagi inter Gentes.

CAPVT X.

*1 Ingratitudo Iſraelis. 2 Eius interitus. 5 Plagis non emen-
datur. 5 Vitulus quē colebat, in Aſſyrios translatus. 13 Exi-
tium decem tribuum repetit.*

1 VItis vacua Iϖſraℵél, fructum ponet ſibi?
ſecundũ multitudinem fructus ſui mul
tiplicauit altaria: ſecundum bonitatem terræ
ſuæ pulchras poſuerunt ſtatuas.
2 Diuiſit ſe cor eorum, *propterea* nunc deſola-
buntur, ipſe confringet aras eorum, & vaſta-
bit ſtatuas eorum.
3 Nunc enim dicturi ſunt, Non eſt Rex vobis:
non enim timemus Iehouam: proinde Rex
quid faceret vobis?
4 Loquuti ſunt verba *inter ſe* deierando men-
daciter, feriendo pactum: propterea germina- B
bit ſicut venenum iudicium in ſulcis agri.
5 Ad vitulas Beth-áuen habebunt habitato-
res ϖSomerón, quia lugebit ſuper eum popu-
lus eius, & ſacerdotes eius *qui* ſuper eo exul-
tant, ob gloriam eius, quòd migratura ſit ab
eo.
6 Etiam ipſe in Aϖſſúr ducetur *in* munus Re-
gi Iareb: pudorem ℵEphráim capiet, & pudo-
re afficietur Iϖſraℵél à conſilio ſuo.
7 Succiſus eſt in ϖSomerõ Rex eius, ſicut ſpu
ma in ſuperficie aquæ.
8 Diſperdentur quoque excelſa Auen, pecca-
tum Iϖſraℵél, ſpina & tribulus aſcẽdet ſuper C
aras eorum: dicẽntque mõtibus, Operite nos, Iudic.10.d.b
& collibus, Cadite ſuper nos. Eſa.2.d.19
9 A diebus Gibγáh peccaſti Iϖſraℵél: ibi ſteté Luc.23.d.30
runt, non apprehendet eos in Gibγáh præliũ Apoc.9.b.16
ſuſceptum contra filios iniquitatis.
10 In deſiderio meo *eſt*, & corripiam eos: cõgre
gabuntur enim ſuper eos populi, dum ligaue
rint ſeſe in duobus ſulcis ſuis.
11 ℵEphráim autem vitula aſſueta & diligens
triturare: & ego tranſiui ſuper pulchrum col-
lum eius: imponam *ergo* ipſi ℵEphráim *iugum*,
arabit Iehudáh, confringet glebas ſibi Iaγa-
cób.
12 *Dixique*, Seminate vobis in iuſtitia, metite iu Ierem.4.a.3
xta miſericordiam, arate vobis arationem: nã
tempus requirendi Iehouam donec veniat, &
doceat vos iuſtitiam.
13 *Sed* araſtis impietatem, *ideo* iniquitatem me- D
tetis, comedetis fructum mendacem, quia fi-
ſus es viæ tuæ, & multitudini fortium tuo-
rum.
14 Propterea conſurget tumultus in populis
tuis, & omnes munitiones tuæ vaſtabuntur, Iudic.8.c.12
ſicut vaſtauit ϖSalmán Beth-Arbℵél in die bel
li, mater cum filiis allidetur:
15 Sic faciet vobis Beth-ℵél propter malitiam
malitiæ veſtræ: in aurora ſuccidendo ſuccide-
tur Rex Iϖſraℵél.

CAPVT XI.

1 *Deus beneficia ſua erga Iſraelem commemorat.* 5 *Ingrati popu li captiuitas.* 7 *Eiuſdem libertatio.*

1 QVum puer Iωſraאél *eſſet*, dilexi eum, & ex
Matth.2.c.15 Mixſráim vocaui filium meum.
2 Clamauerunt ad eos, ſic abierunt à fa-
cie eorũ, Beγalim ſacrificauerunt, & ſculptili-
bus ſuffiuerunt.
3 Ego autẽ ambulare feci pedibus ipſum אE-
phráim, *&* portauit eos in brachiis ſuis, & nõ
agnouerunt quòd ſanauerim eos.
4 Funibus hominum traxi eos, funibus chari-
tatis: & fui eis tanquam exaltantes iugum in
B maxillis eorum, & declinare feci ad eum ci-
bum.
5 Non reuertetur *quidem* ad terram Mixſráim,
ſed Aωſſúr ipſe erit Rex eius: quoniam nolue-
runt conuerti *ad me*.
6 Et irruet gladius in vrbes eius, conſumétq;
villas eius propter conſilia eorum.
7 Populus autem meus ſuſpenſus erit *animo*
propter rebellionem *ſuam* in me: & *quamuis* ad
excelſum inuitarint eũ *Prophetæ*, nemo tamen
exaltauit *Deum*.
C 8 Quomodo dedam te אEphráim *hoſtibus*, tra-
Gen.10.c.24 dam te Iωſraאél? quomodo ponã te ſicut Ad-
Amos 4.d.11 máh, ponam te ſicut xSeboאím? inuerſum eſt
in me cor meum, pariter incaluerunt pœnitu-
dines meæ.
9 Non faciam ſecundũ iram furoris mei, non
reuertar ad diſperdendum אEphráim, quoniã
Deus ſum, & non vir: in medio tui Sanctus,
neque ingrediar ciuitatem.
D 10 Poſt Iehouam ambulabunt *qui* veluti leo ru
giet: ipſe enim rugiet & pauebunt filij ab Oc-
cidente.
11 Pauebunt vt aues ex Mixſráim, & veluti co-
lumba ex terra Aωſſúr, collocabóq; eos in do-
mibus ſuis, dixit Iehouáh.
12 Circundederunt me mendacio אEphráim,
& dolo domus Iωſraאél: Iehudáh autem ad-
huc dominatur cum Deo, & cum Sanctis fide-
lis eſt.

CAPVT XII.

1 *Vanam Iſraelis fiduciam deſcribit.* 3 *Exemplum Iacob propo- nit vt conuertantur.* 7 *Iniquitatem eorum damnat.* 9 *Fa- cem promittit.* 10 *Idololatriã Galaad & Galgal carpit.* 12 *Be neficia in Iacob collata.* 14 *Impietatem eorum repetit & pœ- nam.*

EPhráim paſcit ventum, & perſequitur Eu
rum, mendacium & vaſtitatem multipli
cat, & fœdus cũ Aωſſúr percuſſerunt, & oleum
in Mixſráim deportatur.
2 Diſceptatio autem ipſi Iehouæ cum Iehu-
dáh, & vt viſitet Iaγacób iuxta vias eius, iuxta
opera eius reddet ei.
Gene.25.d.25 3 In vtero ſupplantauit fratrem ſuum, & for-
Gen.32.f.24 titudine ſua præualuit Angelo:
B 4 Præualuit inquam Angelo, & ſuperior fuit,
fleuit, & rogauit eum: in Beth-אél inuenit eũ,
& ibi loquutus eſt nobiſcum.
5 Iehouáh autem *eſt* Deus exercituum, Ieho-
uáh memoriale eius.
6 Tu ergo ad Deum tuum reuertere, miſeri-
cordiam & iudicium cuſtodi, & fide Deo tuo
ſemper.
7 *Inſtar* mercatoris in cuius manu ſtatera do-
loſa, opprimere dilexit.
C 8 Aitque אEphráim, Profectò ditatus ſum, in-
ueni diuitias mihi: in omnib' laboribus meis
non inuenient in me iniquitatem & peccatũ.
9 Ego autem Iehouáh Deus tuus è terra Mixſ
ráim, adhuc habitare faciam te in tabernacu-
lis ſecundum dies feſtiuitatis.
10 Et loquutus ſum ad Prophetas, & ego viſio-
nem multiplicaui, & per manũ Prophetarum
propoſui ſimilitudines.
11 Nónne Gilγád *incepit* iniquitatem? profectò D
vanitas fuerunt: in Gilgál boues immolaue-
runt: etiam altaria eorum *fuerunt* ſicut acerui
lapidum in ſulcis agrorum.
12 Fugit autem Iaγacób *in* regionem Arám, & Gen.28.a.5
ſeruiuit Iωſraאél propter vxorẽ *unam*, & pro-
pter vxorem *alteram* cuſtodiuit *greges*.
13 Et per Prophetam aſcendere fecit Iehouáh Exo.14.c.21
Iωſraאelem ex Mixſráim, per Prophetã quoq;
cuſtoditus eſt.
14 *Sed* iraſci fecit *Deum* amaritudinibus, ideo
ſanguis eius ſuper eum diffundetur, & oppro
brium eius reddet ei Dominus ſuus.

CAPVT XIII.

1 *Abominationes Iſraelis oſtendit.* 4 *Exitium minatur ob ingra titudinem.* 10 *Auxilium à Deo. Rex.* 14 *Victoria mortis & inferni per Chriſtum.*

1 QVum loqueretur אEphráim, tremor *erat*,
extulit *caput ſuum* in Iωſraאél: ſed deliquit
in Báγal, & mortuus eſt.
2 Nunc verò addiderunt vt peccarent, fece-
rúntque ſibi conflatile ex argẽto ſuo iuxta in-
telligentiam ſuam, *&* idôla, opus artificum to-
tus ipſe *vitulus*: de eis ipſi *ſacerdotes* dicũt, Immo
latores hominum vitulos oſculentur.
3 Idcirco erunt veluti nubes matutina, & ſicut
ros matutinus abiens, ſicut gluma *quæ* turbi-
ne propellitur ab area, & ſicut fumus qui egre
ditur de feneſtra.
4 Ego autem ſum Iehouáh Deus tuus è terra Eſa.43.b.11
Mixſráim, & Deum præter me neſcies, neque B
ſeruator *erit tibi* præter me.
5 Ego noui te in deſerto, in terra ſitibunda.
6 Iuxta paſcua ſua ſaturati ſunt, ſaturati ſunt
inquam, & eleuatum eſt cor eorũ, idcirco obliti
ſunt mei.
7 Fui itaque eis tanquã leo, ſicut pardus iuxta
viam tritam.
8 Occurram eis tanquam vrſus orbatus, & di-
rumpam clauſuram cordis eorum, & cõſumã
eos ibi veluti leo, beſtia agri diſcindet eos.
9 Perdidit te, Iωſraאél: ſed in me auxiliũ tuũ. C
10 Ero *in perpetuum*, *ſed* Rex tuus nunc ſeruet te
in omnibus vrbib' tuis, & iudices tui de qui-
bus dixiſti, Da mihi Regem & principes. 1.Reg.8.a.5
11 Dedi *quidem* tibi Regẽ in furore meo, & ab-
ſtuli *eum* in ira mea.
12 Ligata eſt *apud me* iniquitas אEphráim, recõ-
ditum eſt peccatum eius.
13 Dolores parturientis venient ei, ipſe filius
non ſapiens, alioqui tempore *paruo* ſtetiſſet in
vulua filiorum.
14 E poteſtate inferorum redimam eos, à mor D
te redimam eos: ero mors tua ô mors, ero mor 1.Corint.15.
ſus tuus inferne: pœnitudo abſcondetur ab o- g.55
culis meis. Hebr.2.d.14
15 Quia ipſe inter fratres creſcet: veniet Auſter Ezech.19.d.
ventus Iehouæ è deſerto aſcendens, & ſiccá- 12
bit venam eius, ſiccabitúrque fons eius: ipſe
diripiet theſaurum omnium vaſorum expe-
tibilium.

CA-

CAPVT XIIII.

1 Samariæ interitus. 2 Ad reſipiſcentiam vocat. 3 Vituli labiorum. 6 Miſericordiam promittit Dominus.

1 DEſolabitur ωSomerón, quia rebellauit
in Deum ſuum, gladio cadent *ciues eius*:
paruuli eorum allidentur, & fœtæ eius diſcin
dentur.
2 Reuertere Iωſraél ad Iehouam Deũ tuum,
quoniam corruiſti per iniquitatem tuam.
3 Tollite vobiſcum verba, & conuertimini ad
Iehouam, & dicite ei, Omnem aufer iniquita-
tem, & accipe bonum, & reddemus vitulos la
B biorum noſtrorum.
4 Aωſſúr non liberabit nos, *&* ſuper equũ non
aſcendemus: neq; dicemus vltrà, Dij noſtri, o-
peri manuum noſtrarum: quia per te miſeri-
cordiam conſequetur pupillus.
5 Sanabo rebellionem eorũ, diligam eos ſpon
taneè: quia auerſus eſt furor meus ab eo.
6 Ero tanquam ros Iωſraél, germinabit tan- C
quam lilium, & pertingent radices eius, velu-
ti Lebanón.
7 Ibunt rami eius, & erit tanquam *gloria* oleæ
gloria eius, & odor ei tanquam *odor* Lebanón.
8 Reuertentur ſedentes in vmbra eius, viuifi-
cabunt ſeipſos *ut* triticũ, & germinabunt tan- D
quam vitis, odor eius ſicut *odor* vini Leba-
nón.
9 ×Ephráim *tunc dicet*, Quid mihi vltrà cũ ido-
lis? ego exaudiam, & reſpiciam eum, ego *ero*
ei vt abies virens, ex me fructus tuus inuen-
tus eſt.
10 Quis ſapiens, & intelliget iſta? intelligens,
& ſciet ea? quia rectæ viæ Iehouæ, & iuſti am-
bulabunt in eis: prævaricatores verò corruent
in eis.

Prophetia Ioelis, Hebraicè יוֹאֵל

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Ioel parabola propoſitâ, deſtructionem Ieruſalẽ prædicit. 13 Adhortatur Sacerdotes ad orationem & ieiunium, ob inſtantem calamitatem. 19 Planctus Prophetæ.

1 VERBVM Ieho
uæ quod fuit ad
Ioχél filium Pe-
thuχél.
2 Audite iſtud
ſenes, & auribus
percipite omnes
habitatores ter-
ræ: an fuit hoc in
diebus veſtris? &
an in diebus Pa-
trum veſtrorum?
3 Super hoc filiis veſtris narrate, & filij veſtri
filiis ſuis, & filij eorum generationi alteræ.
4 Reſiduum erucę comedit locuſta, & reſiduũ
locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi
comedit nhaωſil.
5 Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate o-
mnes qui bibitis vinum propter muſtũ: quo-
niam ſubſtractum eſt ab ore veſtro.
B 6 Gens enim aſcẽdit ſuper terram meam, for-
tis, & innumerabilis: dentes eius *ut* dentes leo
nis, & molares ei *ut molares* leonis.
7 Poſuit vitem meam in deſolationem, & ficũ
meam in decorticationem: nudando nudauit
eam, & proiecit, albi facti ſunt rami eius.
8 Plange tãquàm virgo accincta ſaccò ob ma-
ritum adoleſcentiæ ſuæ.
9 Exciſum eſt ſacrificium, & libatio à domo
Iehouæ, luxerunt Sacerdotes illi miniſtri Ie-
houæ.
10 Vaſtatus eſt ager, deſolata eſt terra: quia de-
uaſtatum eſt triticum, aruit muſtum, exciſum
eſt oleum.
C 11 Erubeſcite agricolæ, vlulate vinitores pro-
pter triticum & hordeum: periit enim meſsis
agri.
12 Vitis aruit, & ficus deſolata eſt, malograna-
tum etiam, palma & malus, omnes arbores a-
gri aruerunt: quia aruit gaudium à filiis ho-
minum.
13 Accingite vos *ſaccis*, & plãgite ô Sacerdotes,
vlulate miniſtri altaris, venite, manete in ſac-
cis miniſtri Dei mei: quoniam prohibitũ eſt à
Domo Dei veſtri ſacrificium & libatio.
14 Præparate ieiunium, vocate cœtum, congre *infrà 2. d. 15*
gate ſenes, omnes habitatores terræ in domũ
Iehouæ Dei veſtri, & clamate ad Iehouam.
15 Aháh diei, quia propinquus *eſt* dies Ieho- D
uæ, & tanquam vaſtitas ab Omnipotente ve-
niet.
16 Nónne coram oculis noſtris eſca exciſa eſt,
à domo Dei veſtri lætitia & exultatio?
17 Computruerũt grana ſub pulueribus ſuis,
deſolati ſunt theſauri, deſtructa ſunt horrea:
quoniam aruit triticum.
18 Cur ingemuit beſtia, perplexa ſunt armen-
ta boum? quia non ſunt paſcua eis: etiã greges
pecorum deſolati ſunt.
19 Ad te Iehouáh clamabo, quia ignis abſum-
pſit paſcua deſerti, & flamma ſuccẽdit omnes
arbores agri.
20 Etiã beſtiæ agri vociferabuntur ad te, quòd
exiccati ſint riui aquarum, & ignis cõſumpſit
paſcua deſerti.

CAPVT II.

1 Aduentum locuſtarum prædicit & crudelitatem. 11 Adhortatio ad conuerſionem. 17 Oratio. 18 Amor Dei in populum ſuum. 23 Doctor Eccleſiæ Chriſtus. 26 Laus. 28 Miſſio Spiritus ſancti. 32 Inuocare Deum.

1 CLangite tuba in ×Siión, & taratantariza-
te in monte ſancto meo, contremiſcant
omnes habitatores terrę: quia venit dies Ieho
uæ, quia propè eſt.
2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis &
tenebroſitatis: veluti aurora *quæ eſt* expanſa ſu
per montes, populus multus & fortis, ſimilis
illi non fuit à ſeculo, & poſt eum non addet
eſſe vſque ad annos generationis & generatio-
nis.
3 Ante faciem eius conſumet ignis, & poſt i-
pſum exuret flamma: tanquam hortus ×Edén
erat terra ante eum, & poſt eum *erit* deſertum

ſolitudinis,præterea euaſor non erit ei.
B 4 Tanquam aſpectus equorum *eſt* aſpectus e-
ius:& tanquam equites,ſic current.
5 Sicut ſtrepitus quadrigarum ſuper faſtigia
montium ſubſilient, ſicut ſonitus flammæ i-
gnis deuorantis ſtipulam, velut populus for-
tis diſpoſitus ad prælium.
6 A facie eius dolebunt populi,omnes vultus
contrahent nigrorem.
7 Sicut fortes current, tanquam viri bellato-
res aſcendent murũ: & ſinguli in viis ſuis am-
bulabunt,neque retardabunt itinera ſua.
8 Nemóque ſocium ſuum impellet, quiſq; in
calle ſuo ibit:& ſuper gladiũ ipſum decident,
& non vulnerabuntur.
9 Per vrbẽ gradientur, per mœnia diſcurrent,
in domos conſcendent,per feneſtras intrabũt
more furis.
Eſa. 13. b. 10 10 Ante ipſum cõmouebitur terra, tremebunt
Ezec. 32. b. 7 cæli,ſol & luna obtenebrabuntur,ſtellæq; re-
Matth. 24. c. trahent ſplendorem ſuum.
29 11 Iehouáh autẽ dabit vocem ſuam corã exer-
Mar. 13. c. 24 citu ſuo, quia admodum multa ſunt caſtra e-
Luc. 21. c. 25 ius, quia fortia *&* facientia verbum eius. ma-
C gnus enim dies Iehouæ, & terribilis valde, &
Iere. 30. a. 7 quis ſuſtinebit eum?
Amos 5. c. 18 12 Et etiam nunc, dixit Iehouáh, Conuertimi-
Sopho. 1. d. 15 ni ad me toto corde veſtro, & in ieiunio, & fle
tu,& planctu.
13 Et ſcindite cor veſtrum,non autem veſtimẽ
ta veſtra, & conuertimini ad Iehouam Deum
Pſalm. 85. a. 5 veſtrum,quia miſericors & miſerator eſt, lon-
Ione 4. a. 2 ganimis,& multæ miſericordiæ, & pœnitens
ſuper malum.
Ione 3. d. 9 14 Quis ſcit ſi conuertatur,& pœniteat eum *ma
li*,& relinquat poſt eum benedictionẽ, ſacrifi-
cium,& libamen Iehouæ Deo veſtro?
Supr. 1. c. 14 15 Clangite buccina in ꞅSiión,ſanctificate ieiu
D nium, proclamate cœtum.
16 Congregate populum, ſanctificate congre-
gationem, coadunate ſenes, congregate par-
uulos & ſugentes vbera: egrediatur ſpõſus de
cubili ſuo,& ſponſa de thalamo ſuo.
17 Inter veſtibulum, & altare plorent Sacerdo
tes miniſtri Iehouæ, & dicant, Parce Iehouáh
populo tuo, & ne des hæreditatẽ tuam in op-
probrium,vt dominentur eis nationes, quare
dicent in populis, Vbi eſt Deus eorum?
18 Et *tunc* zelabitur Iehouáh terrã ſuam,& par-
cet populo ſuo.
E 19 Et reſpondit Iehouáh, & dixit populo ſuo,
En ego mitto vobis frumentum, & muſtum,
& oleum, & ſaturabimini eo, neque dabo vos
vltrà opprobrium inter Gentes.
20 Aquilonarem autem *exercitum* elongabo à
vobis,& expellam eum in terram deſertam &
deſolatam: (facies eius *erit* ad Mare Oriẽtale,
& finis eius ad Mare nouiſsimum:) aſcẽdetq;
fœtor eius,aſcẽdet inquam putredo eius,quia
magnificauit facere.
21 Ne timeas terra, exulta & lætare: quia ma-
gnificabit Iehouáh facere.
22 Ne timeatis animalia agri, quia germina-
uerunt paſcua deſerti: quia arbores attulerũt
fructum ſuum, ficus & vitis dederunt fructus
ſuos.
F 23 Vos itaque filij ꞅSiión exultate,& lætemini
in Iehouáh Deo veſtro: quia dedit vobis Do-
ctorem illum iuſtitiæ,atque deſcendere faciet
vobis imbrem, pluuiam temporaneam & ſe-
rotinam *menſe* primo.
24 Implebunturque areæ ipſę frumento,& re-
dundabunt torcularia ipſa vino & oleo.
25 Reddam præterea vobis annos quos come
dit locuſta,bruchus,& nhaoiil,& eruca, exer-
citus meus magnus,quem miſeram in vos.
26 Et comedetis comedendo & ſaturando *vos*,
atque laudabitis nomẽ Iehouæ Dei veſtri, qui
fecit vobiſcum mirabilia, neque pudore affi-
cietur populus meus in ſeculum.
27 Et cognoſcetis quòd in medio Iꝍſraël
ſum, & ego Iehouáh Deus veſter,neque *eſt* vl-
trà:& non pudore afficietur populus meus in
æternum.
28 Erit autem poſt hæc: Effundam Spiritum *Eſa. 44. a.*
meum ſuper omnem carnem,& prophetabũt *Act. 2. c. 17*
filij veſtri & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia G
ſomniabunt, iuuenes veſtri viſiones videbũt.
29 Quin & ſuper ſeruos & ſuper ancillas in
diebus illis effundam Spiritum meum,
30 Dabóque prodigia in cælo & in terra, ſan-
guinem,& ignem,& columnas fumi.
31 Sol ipſe conuertetur in tenebras, & luna in *Infra 3. g.*
ſanguinem,antequam veniat dies Iehouæ ma *Matth. 24. c.*
gnus & horribilis. *29*
32 Erit præterea, quicunque inuocauerit no- *Luc. 21. c. 25*
men Iehouæ, euadet:nam in monte ꞅSiión & *Rom. 10. c. 13*
Ieruꝍſaláim erit euaſio,ſicut dixit Iehouáh,&
in ſuperſtitibus quos Iehouáh vocat.

CAPVT III.

1 Promittit Dominus ſe iudicaturum hoſtes populi ſui. 11 Vocantur omnes Gentes ad hoc iudicium. 16 Prædicatio verbi Dei è Sion per Apoſtolos Iudæos. 20 Eccleſia æternitas.

1 QVia ecce, in diebus illis & in tempore il-
lo quo conuertam captiuitatem Iehu-
dáh & Ieruꝍſaláim,
2 Congregabo omnes Gentes, & deſcendere
faciam eas in vallem Iehoꝍſaphát, & iudicio
contendam cum illis ibi propter populum
meum & hæreditatem meam Iꝍſraël, quos
diſperſerunt in nationes, & terram meam di-
uiſerunt *ſibi*.
3 Et ſuper populum meum proiecerunt ſor-
tem,dederuntque puerum pro ſcorto,& puel
lam vendiderunt pro vino vt biberent.
4 Et etiam quid vos mihi ꞅSór & ꞅSidón & o-
mnes termini Palæſthinæ? nunquid retribu-
tionem redditis mihi? quòd ſi retribuitis mi-
hi, citò *&* celeriter reddam retributionem ve-
ſtram in caput veſtrum.
5 Nam argentum meum & aurum meum tu- B
liſtis, & deſiderabilia illa mea optima intuli-
ſtis in delubra veſtra.
6 Filios quoq; Iehudáh & filios Ieruꝍſaláim
vendidiſtis filiis Græcorum, vt elõgaretis eos
à termino ſuo.
7 Ecce ſuſcitabo eos de loco quò vendidiſtis
ipſos, & cõuertam retributionem veſtram in
caput veſtrum.
8 Vendámque filios veſtros & filias veſtras in
manu filiorum Iehudáh, & vendent eos *Ara-
bicis* ꝍSabæis,genti longinquæ:quia Iehouáh
loquutus eſt.
9 Proclamate iſtud inter Gentes, præparate
bellum,ſuſcitate robuſtos,accedant,aſcendãt
omnes viri bellatores.
10 Concidite bidẽtes veſtros in gladios,& fal-
ces

ces veſtras in láceas, debilis dicat, Fortis ſum.
C 11 Congregate vos, & venite omnes Gẽtes de
circuitu, & congregamini: illuc deſcẽdere fac
ò Iehouáh, robuſtos tuos.
12 Excitentur & aſcendant Gentes ad vallem
Iehowſaphát: quia ibi ſedebo ad iudicandum
omnes Gentes de circuitu.
Apo.14.d.15 13 Mittite falcem, quoniam matura eſt meſsis:
venite, deſcendite, quia plenum eſt torcular,
exuberant præla ipſa: multa enim eſt malitia
eorum.
14 Populi, populi *inquam* in valle conciſionis:
quia propè eſt dies Iehouæ in valle conciſio-
nis.
Supr.2.g.31 15 Sol & luna obtenebrabuntur, & ſtellæ retra
hent ſplendorem ſuum.
Iere.25.f.30 16 Et Iehouáh de xSiión rugiet, & de Ieruwſa-
Amos 1.a.2 láim dabit vocem ſuam, ita vt cõtremiſcát cæ-
li & terra: Iehouáh autẽ *erit* ſpes populi ſui, &
fortitudo filiorum Iwſraxél.
17 Et cognoſcetis quòd ego Iehouáh Deus ve-
ſter, qui habito in xSiión monte ſanctitatis
meæ, eritque Ieruwſaláim ſanctitas, ideò alie-
ni non tranſibunt per eam vltrà.
18 Erit autem in die illa, ſtillabunt montes mu *Amos 9.d.13*
ſto, & colles diffluent lacte, omnéſque riui Ie-
hudáh fluent aquis, & fons è domo Iehouæ e-
gredietur, irrigabitque torrentem wSittím.
19 Mixſráim in deſolationem erit, & ℵEdóm
in deſertum ſolitudinis erit, propter iniuriam
illatam filiis Iehudáh: quia effuderunt ſanguinẽ
innocentem in terra eorum.
20 At Iehudáh in æternum habitabitur, & Ieru
wſaláim in generationem & generationem.
21 Mundabo quidem, *ſed* ſanguinem eorũ non
mundabo, & Iehouáh habitat in xSiión.

Prophetia Amos, Hebraicè עמוס

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Amos conditio, & eius prophetiæ tempus. 3 Sermò Domini contra Damaſcum. 5 Contra Philiſthæos. 9 Contra Tyrum. 11 Contra Idumæam. 13 Contra filios Ammon.

1 VERBA yA-
móos, qui fuit
inter paſtores
Thecóay, quę vi
dit ſuper Iwſra-
ℵél in dieb⁹ yV-
ziiáh Regis Ie-
hudáh, & in die-
bus Iarobyám fi
lij Ioxás Regis
Iwſraxél, duob⁹
annis ante terræ motum.
Zachar.14.a.15 2 Et dixit, Iehouáh ex xSiión rugiet, & de Ieru
wſaláim dabit vocem ſuam: & diſperdẽtur ha
Iere.25.f.30 bitacula paſtorum, & areſcet ſummitas Char-
Ioel 3.c.16 mél.
3 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus Damméwſec, & ſuper quatuor non
parcam ei, eo quòd triturauerint plauſtris fer
reis *habitatores* Gilyád.
4 Et mittã ignem in domum nHazaél, & deuo
rabit palatia Bẽn-hadád.
B 5 Conterámque vectem Damméwſec, & exci
dam habitatorem de Bicyath-áuen, & tenen-
tem ſceptrum de Beth-yéden, transferentúr-
que populus Arám in Cír, dixit Iehouáh.
6 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus yAzáh, & ſuper quatuor nõ parcam
ei, eo quòd captiuam duxerit captiuitatẽ inte
gram, vt traderet ipſi ℵEdóm.
7 Et mittam ignem in murũ yAzzáh, qui de-
uorabit palatia eius.
8 Excidámque habitatorem de Awſdód, & te-
nentem ſceptrum de Awſcelón, & reuerti fa-
ciam manum meam ſuper yEcrón, & peribũt
reliquiæ Peliwſthím, dixit Dominus Ieho-
uah.
C 9 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus xSór, & ſuper quatuor non parcã ei,
eo quòd tradiderint captiuitatem perfectam
ipſi ℵEdóm, nec recordati ſunt fœderis fra-
trum.
10 Et mittam ignem in murum xSór, & deuo-
rabit palatia eius.
11 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus ℵEdóm, & ſuper quatuor nõ parcam
ei: eo quòd perſequutus eſt gladio fratrẽ ſuũ,
& corruperit miſericordias ſuas, & rapuerit
eum in æternum furor eius, & iram ſeruauerit
in perpetuum.
12 Immittámque ignem in Themán, qui deuo
rabit palatia Boxſráh. D
13 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus filiorum yAmmón, & ſuper quatuor
non parcam ei: eo quòd ſciderint montes Gil-
yád, vt dilatarent terminum ſuum.
14 Et ſuccẽdam ignem in muro Rabbáh, & de-
uorabit palatia eius, cum vociferatione in die
belli, cum tempeſtate in die turbinis.
15 Et ibit Rex eorum in captiuitatem, ipſe &
principes eius ſimul, dixit Iehouáh.

CAPVT II.

1 Prophetat aduerſum Moab. 4 Aduerſum Iudam, hoc eſt regnũ duarum tribuum. 6 Aduerſum Iſraelem, hoc eſt regnum decem tribuum.

1 SIc dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus Moáb, & ſuper quatuor non par
cam ei, eo quòd cremauerit oſſa Regis ℵEdóm
in cinerem.
2 Et mittam ignem in Moáb, qui deuorabit
palatia Ceriióth: morieturq; in tumultu Mo-
áb, in vociferatione & in ſonitu tubæ.
3 Et excindam iudicem de medio eius, & o-
mnes principes eius interficiam cum eo, dixit
Iehouah.
4 Sic dixit Iehouáh, Super tribus præuarica-
tionibus Iehudáh, & ſuper quatuor non par-
cam ei, eo quod abiecerint Legem Iehouæ, &
ſtatuta eius non ſeruauerint: & errare fece- B
runt eos mendacia ſua poſt quæ abierunt Pa-
tres ipſorum.
5 Et mittam ignem in Iehudáh, qui deuorabit

palatia Ieruſaláim.
6 Sic dixit Dominus, Super tribus præuarica-
tionibus Iſraël, & ſuper quatuor non parcã
ei: eo quòd vendiderint argento iuſtũ, & pau-
perem pari calceorum.
7 Qui anhelant vt ſit puluis in capite paupe-
rum, & viam humiliũ declinare fecerunt: præ-
terea vir & pater eius iuerunt ad *eandem* puel-
C lam, vt violarent nomen ſanctum meum.
8 Et ſuper veſtiméta in pignus accepta diſcũ-
bebant iuxta vnumquódque altare: & vinum
pœnis affectorum bibebant *in* domo deorum
ſuorum.
Num.21.d.25 9 Ego autem perdidi Emoræum à facie eo-
Deut.2.f.31 rum, cuius altitudo *erat* ſicut altitudo cedro-
rũ, & fortis velut quercus: perdidi inquam fru
ctum eius ſurſum, & radices eius deorſum.
Exo.14.c. 10 Ego quoque aſcendere feci vos è terra Miſ-
ráim, & deduxi vos per deſertum quadragin-
ta annis, vt poſsideretis terram Emoræi.
11 Adhęc ſuſcitaui de filiis veſtris vt eſſent Pro-
phetæ, & de iuuenibus veſtris vt eſſent Nezi-
D ræi: ſed nónne ita eſt ô filij Iſraël, dicit Ie-
houáh?
12 Vos autem potum dediſtis Nezireis vinũ, &
Prophetis præcepiſtis, dicendo, Ne prophe-
tetis.
13 Ecce ego anguſtabo *vos* in loco veſtro, quẽ-
admodum anguſtatur plauſtrum plenum ma
nipulis.
14 Peribitque fuga à veloce, & fortis non robo
rabit fortitudinem ſuam, & robuſtus nõ eruet
animam ſuam.
15 Et qui tenet arcum, non conſiſtet, neque ve-
lox pedibus ſuis eruet *ſeſe*, neque inſidens e-
quo eruet animam ſuam.
16 Et qui roborat cor ſuum inter robuſtos, nu-
dus fugiet in die illa, dixit Iehouáh.

CAPVT III.

1 *Domũ Iſrael ingratitudinis arguit, æquiſsima in eam flagella præ-
nuntians. 8 Inuitantur alienigenæ, vt videant æquitatem iu-
diciorum Dei aduerſus Iſraelem.*

1 AVdite verbũ hoc quod loquutus eſt Ie-
houáh contra vos filij Iſraël, aduer-
ſus totam cognationem quam aſcendere fe-
ci è terra Miſráim, dicendo,
2 Tantum vos agnoui ex omnibus cognatio-
nibus terræ: idcirco viſitabo ſuper vos omnes
iniquitates veſtras.
3 Ambulabúntne duo pariter, niſi conuene-
rint?
4 Rugiétne leo in ſylua, & præda non erit illi?
an dabit leunculus vocem ſuam de habitacu-
lo ſuo *egreſſus*, niſi apprehenderit?
B 5 Nunquid cadet auis in laqueũ *in* terra *diſpoſi
tum*, & laqueus non erit ipſi? nunquid aſcendet
laqueus è terra, & capiendo non capiet?
6 Nunquid clangetur tuba in ciuitate, & po-
pulus non expaueſcet? an erit malum in ciui-
tate, & Iehouáh non fecerit?
7 Quia non facit Dominus Iehouáh quicquã,
niſi reuelauerit ſecretum ſuum ſeruis ſuis Pro
phetis.
8 *Si* leo rugiat, quis non timebit? Dominus Ie
houáh loquutus eſt, quis non prophetabit?
C 9 Promulgatæ ſuper palatia *quæ ſunt* in Aſ-
dód, & ſuper palatia *quæ ſunt* in terra Miſráim,
& dicite, Congregamini ſuper montes So-
merón, & videte contritiones multas in me-
dio eius, & oppreſſos in medio eius:
10 Nec norũt facere rectum, dixit Iehouáh, qui
recondunt iniquitatem & direptionem in pa
latiis ſuis.
11 Propterea ſic dixit Dominus Iehouáh, Tri-
bulatio, & in circuitu terræ: & detrahet à te for
titudinem tuam, & diripientur palatia tua.
12 Sic dixit Iehouáh, Quemadmodũ eruit pa-
ſtor de ore leonis duo crura, vel extremum au
ris: ſic eruentur filij Iſraël habitãtes in So
merón, in angulo lecti & angulo grabati.
13 Audite, & teſtimonio comprobate in domo D
Iaacób, dixit Iehouáh Deus exercituum:
14 Quòd die quo viſitabo præuaricationes Iſ-
raël ſuper eũ, viſitabo ſuper altaria Beth-él,
& amputabũtur cornua altaris, cadéntque in
terram.
15 Et percutiam domum hyemalem vnà cũ do
mo æſtiua, peribúntque domus eburneæ, &
deficient domus multæ, dixit Iehouáh.

CAPVT IIII.

1 *Sub typo vaccarum pinguium in primates inuehitur, eorum pœnas
prædicens. 4 Eorũ idololatriam ſubſannat. 5 Laus. 6 Fa-
me percuſsi non ſunt conuerſi ad Deum. 12 Adhortatio ad fidu-
ciam in Deum poſt perpeſſa mala.*

1 AVdite verbum hoc vaccæ Baſán, quæ
eſtis in móte Somerón, quæ opprimi-
tis pauperes, quæ confringitis pauperes, quæ
dicitis dominis veſtris, Afferte, & bibemus.
2 Iurauit Dominus Iehouáh per ſanctitatem
ſuam, quòd ecce dies veniunt ſuper vos, & tol
let vos *inimicus* ſpinis, & poſteritatem veſtram
hamis piſcatoriis.
3 Et *per* rupturas *muri* exibitis vnaquæque an-
te ſe, & coniicietis vos in palatium ipſum, di-
xit Iehouáh.
4 Venite in Beth-él, & præuaricamini in Gil
gál, multiplicate præuaricari, & afferte mane
ſacrificia veſtra, poſt tres annos decimas ve-
ſtras.
5 Et adolete de fermento confeſsionẽ, & indi B
cite oblationes voluntarias: proclamate, quia
ſic vultis filij Iſraël, dixit Dominus Ieho-
uáh.
6 Ego quoque dedi vobis munditiem dẽtium
in cunctis vrbibus veſtris, & penuriam panis
in cunctis locis veſtris: & non eſtis reuerſi vſq;
ad me, dixit Iehouáh.
7 Sed & ego prohibui à vobis imbrem, quum
adhuc eſſent tres menſes vſque ad meſſem: &
pluere feci ſuper ciuitatem vnam, & ſuper ci-
uitatem alteram non feci pluere: fundus vnus
compluтus fuit, fundus autem ſuper quẽ non
pluit, aruit.
8 Et proficiſcebantur duæ, tréſue ciuitates ad C
ciuitatem illam ſuper quam pluere feceram,
vt biberent aquam, & non ſatiabantur: non ta
men reuerſi eſtis vſque ad me, dixit Ieho-
uáh.
9 Percuſsi vos ariditate & robigine multipli-
ces hortos veſtros, & vineas veſtras, & ficе-
ta veſtra, & oliueta veſtra comedit eruca: nec
tamen rediiſtis vſque ad me, dixit Iehouáh.
10 Immiſi in vos peſtilentiam in via Miſráim,
occidi gladio iuuenes veſtros, cum captiuita-
te equorum veſtrorum: & excitaui fœtorem
caſtrorum veſtrorum in nares veſtras: nec ta-
men rediiſtis ad me, dixit Iehouáh.
11 Sub-

D 11 Subuerti in vobis quemadmodum ſubuertit Gen.19.c.24
Deus ϖSedóm & ꝩAmoráh: fuiſtiſq; ſicut tor- Oſee 11.c.8
ris erutus ab incendio: nec tamen rediiſtis vſ-
que ad me, dixit Iehouáh.
12 Quapropter ſic faciam tibi, Iϖſraℵél: eo quòd
hoc faciam tibi, præpara teipſum in occurſum
Dei tui, ô Iϖſraℵél.
13 Quia ecce, qui format montes, & creat ven-
tum, & annuntiat homini quænam ſit medita
tio eius, qui facit auroram tenebras, quiq; gra-
ditur ſuper excelſa terræ, Iehouáh Deus exer-
cituum nomen eius.

CAPVT V.

1 Caſum Iſrael luget. 4 Ad reſipiſcentiam vocat. 10 Odium populi in Prophetas, ob quod, & pauperum oppreßionem, eius infelicitatem prænuntiat. 14 Exhortatio ad opera bona. 18 Diei Domini mala deſcribit. 21 Feſtiuitates & ſacrificia eorum abijcit.

1 AVdite verbum hoc quo ego leuo aduer-
ſum vos lamentum, domus Iϖſraℵél.
2 Cecidit, non addet vt ſurgat virgo Iϖſraℵél,
derelicta eſt ſuper terram ſuam, non eſt qui at-
tollat eam.
3 Sic enim dixit Dominus Iehouáh, Vrbs ex
qua egrediebantur mille, relinquet centum: &
ex qua egrediebantur centum, relinquet de-
cem domui Iϖſraℵél.
4 Quoniá ſic dixit Iehouáh domui Iϖſraℵél,
Quærite me, & viuetis.
B 5 Et ne quæratis Beth-ℵél, neq; Gilgál ingre-
dimini, nec *in* Beℵerϖſebáꝩ tranſeatis: ná Gil-
gál demigrando demigrabit, & Beth-ℵél erit
in nihilum.
6 Quærite Iehouam, & viuetis: ne fortè findat
ſicut ignis domum Ioϖſéph, & deuoret, nec ſit
qui extinguat in Beth-ℵél.
7 Qui conuertunt in abſynthium iudicium, &
iuſtitiam in terra relinquunt.
Infrà 9.b.6 8 Qui facit Arcturum & Orionem, & conuer-
C tit in mane vmbrá mortis, & diem in noctem
tenebreſcere facit: qui aduocat aquas Maris,
effunditque eas ſuper faciem terræ, Iehouáh
nomen eius.
9 Qui roborat vaſtatorem ſuper robuſtum, &
vaſtator in munitionem veniet.
10 Oderunt in porta corripientem, & loquen-
tem perfectùm abominati ſunt.
11 Propterea quòd fatigatis pauperé, & faſcem
Soph.1.c.13 tritici accipitis ab eo, domos inciſorũ *lapidum*
ædificaſtis, & non habitabitis: vineas deſide-
rabiles plantaſtis, & nõ bibetis vinum earum.
12 Scio enim multas præuaricationes veſtras,
& fortia peccata veſtra, affligunt iuſtum, acci-
piunt pretium redemptionis, & pauperes in
porta cadere faciunt *cauſa ſua*.
D 13 Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia
tempus malum eſt.
14 Quærite bonum, & non malum, vt viuatis:
ſic enim erit Iehouáh Deus exercituum vobiſ-
cum, ſicut dixiſtis.
Pſal.96.d.10 15 Odio habete malum, & diligite bonum, &
Rom.12.b.9 conſtituite in porta iudiciũ, fortè miſerebitur
Iehouáh Deus exercituum reſidui Ioϖſéph.
16 Propterea ſic dixit Iehouáh Deus exercituũ
dominator, In omnibus plateis *erit* planctus,
& in cunctis plateis dicent, Heu heu: & inui-
E tabunt agricolam ad luctum, & ad planctum
ſcientes lamentum.
17 Et in omnibus vineis *erit* planctus, quia tráſ-
ibo per medium tui, dixit Iehouáh.
18 Væ deſiderantibus diem Iehouæ, vt quid hoc Iere.30.a.7
vobis? dies Domini hæc, tenebræ & non lux. Ioel 2.c.11
19 Quemadmodũ *ſi* fugiat quis à facie leonis, Soph.1.d.15
& occurrat ei vrſus: aut ingrediatur domum,
& innitatur manu ſua parieti, & mordeat eum
coluber.
20 Nónne tenebræ dies Iehouæ, & non lux: & F
caligo, & non ſplendor ei?
21 Odi, reprobaui ſolennitates veſtras, nec odo Eſaiæ 1.c.11
rabor feſta veſtra. Ierem.6.c.20
22 Quòd ſi obtuleritis mihi holocauſta & mu-
nera veſtra, non acceptabo, nec pacifica pin-
guium veſtrorum reſpiciam.
23 Tolle à me multitudiné canticorum tuorũ,
& cantum lyrarum tuarum non exaudiam.
24 Sed decurrat ſicut aqua iudicium, & iuſtitia
veluti torrens vehemens.
25 An ſacrificia & oblationem obtuliſtis mihi
in deſerto quadragita annis, domus Iϖſraℵél? G
26 Et portaſtis idôlum Regis veſtri, & placen- Act.7.e.42
tam imaginum veſtrarũ, ſydus dei veſtri quod
feciſtis vobis.
27 Migrare igitur faciam vltrà Dãméϖſec, dixit
Iehouáh, Deus exercituum nomen eius.

CAPVT VI.

1 Aduerſus optimates Iſraël prophetat. 8 Iurat Dominus ſe impleturum quæ contra Iſraël propoſuit.

1 VÆ quietis in ꝛSiión, & confidentibus in Luc.6.d.24
monte ϖSomerón, nominatis *à* princi-
pio gentiũ ipſarum, & *tamen* venerunt ad eos,
domus Iϖſraℵél.
2 Tranſite *in* Chalnéh, & videte, & ite inde *in*
ℏHamáth magnam, & deſcendite *in* Gáth Peli
ϖſthim: an meliores *ſunt* regnis iſtis? *&* an am-
plior eſt terminus eorum termino veſtro?
3 Qui longinquum putát diem malum: & ap-
própinquare faciunt ſedem iniquitatis.
4 Qui dormiunt in lectis eburneis, & exten-
dunt ſe in ſtratis ſuis: comedúntq; agnos *pin-*
gues de grege, & vitulos de medio ſaginarij.
5 Qui particulatim canunt ad nébel, ſicut Da- B
uid putant *ſe habere ſcientiam* inſtrumentorum
muſicorum.
6 Qui bibunt in phialis vinum, & electis vn-
guentis vngunt ſe: nec dolent ob contritio-
nem Ioϖſéph.
7 Propterea nunc migrabunt in capite demi-
grantium: & appropinquabit luctus ſe exten-
dentium *in lectis*.
8 Iurauit Dominus Iehouáh per animá ſuam, Iere.51.b.14
dixit Iehouáh Deus exercituum, Abominor
maieſtatem Iaꝩacób, palatiáq; eius odi, & tra-
dam ciuitatem *hoſti*, & plenitudinem eius.
9 Erit quoq;, ſi remanſerint decem viri in do- C
mo vna, morientur.
10 Et tollet quenque eorum patruus ſuus, &
auunculus eius, vt efferat oſſa de domo: & di-
cet ei qui erit in lateribus domus, An adhuc
ſunt apud te *cadauera*? Et reſpondebit, Nequa-
quam. Et dicet, Tace: quia nõ *ſumus aſſueti* com-
memorare nomen Iehouæ.
11 Quia ecce Iehouáh præcipiet, & percutiet
domum maiorem rimis, & domum minorem
ſciſſuris.
12 Curréntne in petra equi? an arabit *arator eam* D
petram bobus: quòd conuertiſtis in venenum,
iudicium, & fructum iuſtitiæ in abſynthium?

13 Qui lætamini abs re: qui dicitis, Annon for-
titudine noſtra abſumpſimus nobis cornua?
14 Ecce enim ego ſuſcitabo ſuper vos, domus
Iωſraxél, dixit Iehouáh Deus exercituũ, Gen-
tem, & opprimẽt vos ab introitu nHamách,
vſque ad torrentem deſerti.

CAPVT VII.

1 Per locuſtam videns Amos totius Iſraelis aſſumptionem, oratione ſua auertit. 4 Aliã plagã quam itidem reuocat. 7 Abiectio populi per trullam cæmentarii deſignata. 10 Obſiſtit Amaſias Prophetæ Dei. 14 Amos de ſe teſtimonium reddit, prophetans aduerſus Amaſiam, & populi captiuitatem prænuntians.

1 SIc oſtẽdit mihi Dominus Iehouáh, En con
gregatio locuſtarũ in principio quo aſcen
dit herba ſerotina, & ecce herba ſerotina *ſuccre
uerat* poſt tonſiones ipſius Regis.
2 Fuit autem quum finiuiſſet comedere her-
bam terræ, dixi, Domine Iehouáh, parce obſe-
cro: quis ſuſcitabit Iaγacób? quia paruulus eſt.
3 Pœnituit Iehouam ſuper hoc: Non erit, dixit
Iehouáh.
4 *Rurſum* ſic oſtendit mihi Dominus Iehouáh,
En vocabat ad iudicium per ignem Dominus
Iehouáh, & conſumpſit voraginem magnam,
aſſumpſitque partem.
5 Tum dixi, Domine Iehouáh ceſſa obſecro:
quis *enim* ſuſcitabit Iaγacób? ſiquidem paruu-
lus eſt.
B 6 Pœnituit *igitur* Iehouam ſuper hoc: etiam
iſtud non erit, dixit Dominus Iehouáh.
7 Sic *etiam* oſtendit mihi, En Dominus ſtabat
ſuper murum *ædificatum ad* perpendiculum, &
in manu eius perpendiculum.
8 Tũ dixit Iehouáh ad me, Quid tu vides γA-
móωs? Et dixi, Perpendiculum. Dixitque Do-
minus, En ego pono perpẽdiculum in medio
populi mei Iωſraxél, nõ adiiciam vltrà vt præ-
teream illum.
9 Et deſtruentur excelſa Iωſhhác, & ſanctuaria
Iωſraxél deſolabuntur, inſurgámque contra
domum Iarobγám gladio.
C 10 Et miſit Amaxſiiáh ſacerdos Beth-xél ad Ia-
robγám Regem Iωſraxél, dicẽdo, Coniurauit
contra te γAmóωs in medio domus Iωſraxél:
non poſſet terra ſuſtinere omnia verba eius.
11 Sic enim dixit γAmóωs, Gladio morietur Ia
robγám, & Iωſraxél demigrando demigrabit
è terra ſua.
12 Et dixit Amaxſiiáh ad γAmóωs, ô Vidẽs, va-
de, fuge ad terram Iehudáh, atque comede ibi
panem, ibíque propheces.
13 *In* Beth-xél autem ne adiicias vltrà vt pro-
pheces: quia ſanctuarium Regis eſt, & domus
regni.
D 14 Reſpõditq; γAmóωs, & dixit ad Amaxſiiáh,
Non ſum Propheta, neque filius Prophetæ
ſum, ſed armentarius, & colligens ſycomora.
15 Tulit autem me Iehouáh *euntem* poſt pecora,
& dixit ad me Iehouáh, Vade, propheta popu-
lo meo Iωſraxél.
16 Nunc ergo audi verbum Iehouæ. tu dicis,
Ne propheces contra Iωſraxél, neq; ſtilles con
tra domum Iωſhhác.
17 Propter hoc, ſic dixit Iehouáh, Vxor tua in
ciuitate fornicabitur, filij verò tui & filiæ tuæ
gladio cadent, inſuper terra tua funiculo di-
uidetur, tu autem in terra polluta morieris,
& Iωſraxél demigrando demigrabit è terra
ſua.

CAPVT VIII.

1 Finis regni Iſraël oſtenditur. 4 In pauperum oppreſſores. 9 Acerbitatem calamitatis Iſraëliticæ deſcribit. 11 Famem verbi Dei prophetat.

1 SIc oſtendit mihi Dominus Iehouáh, En ca
niſtrum *plenum* fructibus æſtiuis.
2 Et dixit, Quid tu vides γAmóωs? Dixique,
Caniſtrum *plenum* fructibus æſtiuis. Tum ait
Iehouáh ad me, Venit finis ipſe ſuper popu-
lum meum Iωſraxél: non adiiciam vltrà vt
prætereaın eum.
3 Et in vlulatum vertentur cantica templi in
die illa, dixit Dominus Iehouáh: multiplica-
buntur cadauera in omni loco, proiiciet *in* ſi-
lentio.
4 Audite hoc ô qui deglutitis pauperes, & *co-* B
gitatis ſuccidere *e mundo* pauperes terræ,
5 Dicendo, Quando præterierit menſis ille, &
venundabimus frumentum: & hebdomada
illa, & aperiemus frumentũ, vt imminuamus
modium, & augeamus wSécel, & peruerta-
mus ſtateras doloſas.
6 Vt emamus *nobis* argento egenos, & paupe-
rem pro duobus calceis, & quiſquilias fru-
menti vendamus?
7 Iurauit Iehouáh per maieſtatem Iaγacób, ſi
obliuiſcar in ęternũ omnium operum eorum.
8 An ob id non commouebitur terra, & lúge- C
bit omnis qui habitat in ea, aſcendétque tan-
quã fluuius tota, & eiicietur, & abſorbebitur,
veluti fluuius Mixſráim?
9 Et erit in die illa, dixit Dominus Iehouáh,
occumbere faciam ſolem in ipſo meridie, &
tenebris obruam terram in die luminis.
10 Conuertam quoq; feſtiuitates veſtras in lu- Tob. 2.b.7
ctum, & omnes cantiones veſtras in lamenta- 1.Mach. 8.c.
tionem: faciámq; aſcẽdere ſuper omnes lum- 41
bos ſaccum, & ſuper omne caput caluitium,
ponámq; eam tanquam luctum vnigeniti, &
nouiſſimum eius *erit* vt dies amarus.
11 En dies veniunt, dixit Dominus Iehouáh, &
mittã famem in terram, non famẽ panis, neq;
ſitim aquæ, ſed audiendi verba Iehouæ. D
12 Et diſcurrent à Mari vſq; ad Mare, ab Aqui-
lone vſque ad Orientem circuibunt quæren-
do verbum Iehouæ, & non inuenient.
13 In die illa deficient virgines pulchræ, & iu-
uenes, præ ſiti.
14 Qui iurant per delictum wSomerón, & di-
cunt, Viuit deus tuus *qui eſt in* Dan, & viuit via
Bexer-wſébaγ, & corruẽt, neq; reſurgẽt vltrá.

CAPVT IX.

1 Duarum tribuum & templi euerſionem prænuntiat. 2 Manum Dei nemo poteſt euadere. 7 Iſraelis ingratitudinẽ carpit. 11 Eccleſiæ inſtauratio.

1 VIdi Dominum ſtantem ſuper altare, &
dixit, Percute ſuperliminare, & contre-
miſcent poſtes, & in fruſta concidam eos *qui*
in capite omnium, & nouiſſimũ eorũ gladio
interficiam: non fugiet ex eis fugiens, neque
euadet ex eis euaſor.
2 Si ſuffoderint in inferno, inde manus mea Pſal. 138.b.8
tollet eos: & ſi aſcenderint in cælum, inde de-
ſcendere faciam eos.
3 Quòd ſi abſconderint ſe in vertice Charmél,
inde ſcrutabor, & tollã eos: & ſi abſcondãtur à
conſpectu oculorum meorũ in pauimẽto ma-
ris, inde præcipiam ſerpenti, & mordebit eos.
4 Si verò abierint in captiuitatem ante inimi-
cos

Iere.44.c.11 cos ſuos,inde mandabo gladio vt occidat eos:
ponámq; oculos meos aduerſus illos in malum,& non in bonum.

B 5 Et Dominus Iehouáh exercituū *is eſt* qui tangit terram,& liquefit: lugebúntque omnes habitantes in ea : & aſcendet tanquam fluuius tota, & abſorbebitur ſicut fluuius Mizſráim.

Supr. 5.c.8 6 Qui ædificat in cælo ſphęras ſuas, & faſciculum ſuper terram fundauit : qui vocat aquas maris, & effundit eas *ad ſe* ſuper faciem terræ, Iehouáh nomen eius.

7 Nónne velut filij Chuωſiim eſtis mihi filij Iωſraκél, dixit Iehouáh? nónne aſcendere feci Iωſraκél è terra Mizſráim, & Peliωſthiim de Chaphthor;& Arám de Cir?

C 8 Ecce oculi Domini Iehouę in regnum quod peccauit,& diſperdam illud è ſuperficie terræ: veruntamen deſtruendo non deſtruam domū Iaγacób, dixit Iehouáh.

9 Ecce enim ego præcipio,& vagari faciam in omnibus Gentibus domum Iωſraκél,vt vagatur *triticum* in cribro,nec cadit lapillus in terrá.

10 Gladio morientur omnes peccatores populi mei,qui dicunt,Non appropinquabit,nec anticipabit propter nos malum.

11 In die illa ſuſcitabo tabernaculū Dauid quod cadit, & ſepiam aperturas eorū, & diruta eius ſuſcitabo, & ædificabo illud ſicut *in* diebus ſeculi: Act. 15.c.16

12 Vt poſsideant reſiduum κEdóm, & omnes nationes,hi ſuper quos inuocatum eſt nomen meum,dixit Iehouáh faciens iſtud. D

13 Ecce dies veniunt, dixit Iehouáh,& accedet arator ad meſſorem, & calcator vuarū ad portantem ſementem, & ſtillabunt montes muſtum,& omnes colles liquefient. Ioel 3.d.18

14 Et conuertam captiuitatem populi mei Iωſraκél, & ædificabunt vrbes deſolatas, & inhabitabunt *eas*: plantabunt quoque vineas,& bibent vinum earum : facient & hortos, comedéntque fructus eorum.

15 Plantabo item eos ſuper terram ſuam, nec euellentur vltrà è terra ſua quam dedi eis, dixit Iehouáh Deus tuus.

Prophetia Abdiæ, Hebraicè עוֹבַדְיָה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Abdias accipit legationem à Domino aduerſus Edom. 4 Contra fiduciam eius in diuitias. 7 In amicos. 8 In prudentiam carnis. 11 Euerſionis Edom cauſa præcipua. 17 Prophetia de Chriſto & Eccleſia. 18 Deſtruitur Eſau ab Iſraelitis.

Iere.49.c.14 1 VISIO γObadiáh. Sic dixit Dominus Iehouáh ad κEdóm, Auditū audiuimus à Iehouáh, & legatus ad Gentes miſſus eſt,Surgite,& ſurgamus aduerſus eam in prælium.

2 Ecce, paruulum dabo te in Gentibus, contemptus eris tu valde.

3 Superbia cordis tui decepit te, ô tu qui habitas in munitionibus rupis,*in* celſitudine habitationis tuæ: qui dicis in corde tuo, Quis deſcendere faciet me in terram?

Iere.49.c.16 B 4 Si exaltaueris *locum tuum* vt aquila, & ſi inter ſtellas poſueris nidum tuum,inde deſcendere faciam te, dixit Iehouáh.

5 Nunquid fures introierunt ad te? nunquid prędones nocturni? quomodo *ergo* exciſus es? nónne furati fuiſſent quæ ſuffeciſſent ſibi? ſi vindemiatores introiſſent ad te, nónne reliquiſſent racemos *aliquot*?

6 Quomodo inueſtigata fuerunt *quæ erant* γEωſáu,diſquiſita ſunt abſcondita eius?

C 7 Vſque ad terminum *inimicorum tuorum* dimiſerunt te omnes viri confœderati tibi: impoſuerunt tibi: *&* præualuerunt tibi viri pacifici tui: panem tuū *comedentes* ponent plagam ſubter te: non eſt intelligentia in eo.

Eſa.29.c.15 8 Annon in die illa,dixit Iehouáh,perdam ſapiētes de κEdō,& prudentiā de mōte γEωſáu?

9 Et timebunt fortes tui ô Themán:propterea quòd excidetur vniſquiſq; de monte γEωſáu ob *multam* ſtragem.

10 Propter iniquitatem *in* fratrem tuum Iaγacób,operiet te pudor,& excidêris in ſeculum. Ge.27.g.41

11 Die quo ſtabas eregione, eo die quo captiuū ducebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius,& ſuper *domos* Ieruωſaláim proiiciebant ſortem, tu quoq; eras tanquam vnus ex eis. D

12 Non debebas videre diem *afflictionis* fratris tui, diē *inquam* quo alienatus eſt: nec debebas lætari ſuper filiis Iehudáh die quo perierunt: nec debebas magnificare os tuū die anguſtiæ.

13 Neque debebas ingredi portam populi mei in die contritionis eorum: nec aſpicere debebas etiam tu malum eius in die contritionis eius:neq; mittere debebant ſe *manus tuæ* in ſubſtantiam eius in die contritionis eius: E

14 Neque ſtare in biuio vt excidere faceres euaſores eius: nec tradere *hoſti* ſuperſtites eius in die anguſtiæ.

15 Quoniam iuxta eſt dies Iehouę *uentura* ſuper omnes Gentes:ſicut feciſti,fiet tibi, retributio tua reuertetur in caput tuum.

16 Quemadmodū enim bibiſtis in monte ſanctitatis meę,bibent omnes Gentes *illæ* iugiter: bibent inquam,& abſorbebunt, erúntque acſi non fuiſſent. F

17 In monte autem γSiión erit euaſio, & erit ſanctitas,& poſsidebunt domus Iaγacób poſſeſsiones ſuas.

18 Et erit domus Iaγacób vt ignis, & domus Ioωſéph *uelut* flamma, & domus γEωſáu *ut* ſtipula,& cremabunt eos,conſuméntq; eos, nec erit ſuperſtes domui γEωſáu: quia Iehouáh loquutus eſt.

19 Poſsidebunt inquā Meridiē montis γEωſáu, G
& cam-

& cāpeſtria Peliωſthim, & poſsidebunt agros
xEphráim, & agros ωSomerón: & Biniamin
poſsidebit idipſum Gilyád.
20 Et tranſmigratio exercitus huius filiorum
Iωſraxél, qui *ſunt inter* Chenayanæos vſque ad
zSarepháth, & trāſmigratio Ierωſaláim, quæ
erit in ωSepharád, poſsidebūt ciuitates Auſtri.
21 Et aſcendent ſaluatores in montem zSiión
ad iudicandum montem yEωſáu, eritque ipſi
Iehouæ regnum.

Prophetia Ionæ, Hebraicè יונה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Ionas miſſus in Niniuen ad prophetandum, fugit. 4 Orta tempeſtate ob eius inobedientiam, in mare præcipitatur. 16 Hoſtia. Vota.

1 ET fuit verbum
Iehouæ ad Ionā
filium Amithái,
dicendo,
2 Surge, vade in
Nineuéh ciuita-
tem magnam, &
clama cōtra eam:
aſcēdit enim ma
litia eorū coram
me.
3 Surrexit verò Ionáh vt fugeret in Tharωſiωs
à facie Iehouæ, & deſcendit Iapho: reperit au-
tem nauem euntem in Tharωſiωs, deditque
mercedem eius, & deſcēdit in eam vt iret cum
eis in Tharωſiωs, à conſpectu Iehouæ.
B 4 At Iehouáh excitauit ventum magnum in
mare, fuitque turbo magnus in mari, & nauis
putauit conteri.
5 Timuerunt igitur nautæ, & clamauerunt
quiſque ad deum ſuum, proiecerūntq; inſtru-
menta quæ *erant* in naui, in mare, vt alleuiarēt
eam ab his: Ionáh autem deſcenderat ad *unum*
e lateribus nauis, dormiebátq;, & ſopore op-
preſſus erat.
6 Acceſsit autem ad eum magnus gubernator,
& dixit ei, Quid tibi ſoporato? ſurge, clama ad
Deum tuum, fortè placabitur Deus ipſe nobis
& non peribimus.
7 Et dixerunt quiſq; ad proximum ſuum, Ve-
nite & proiiciamus ſortes: vt ſciamus propter
quem malum iſtud *euenit* nobis. proiecerunt
itaque ſortes: & cecidit ſors ipſa ſuper Ionam.
C 8 Dixerunt ergo ad eum, Indica nunc nobis *tu*
propter quem hoc malum *accidit* nobis: quod
eſt opus tuum, & vnde venis, & quæ terra tua,
& de quónam populo es?
9 Et dixit ad eos, Hebræus ſum, & Iehouam
Deum cæli timeo, qui fecit mare & aridam.
10 Timuerunt itaque viri illi timore ingenti,
& dixerunt ei, Cur hoc feciſti? ſciebant enim
viri illi quòd à facie Iehouæ fugeret: nam in-
dicauerat eis.
11 Dixerúntque ad eum, Quid faciemus tibi, vt
ſileat mare à nobis? nam mare ibat & intume-
ſcebat.
D 12 Quibus dixit, Tollite me, & proiicite me in
mare, & ſilebit mare à vobis: ſcio enim ego
quòd propter me tempeſtas hæc ſuperuenit
vobis.
13 Nitebantur autem remis viri illi vt reduce-
rent *nauem* ad aridam, ſed non valuerunt: quia
mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.
14 Clamauerunt itaque ad Iehouam, & dixe-
runt, Quæſumus Iehouáh ne obſecro perea-
mus propter animam viri iſtius, neque ponas
ſuper nos ſanguinem innocentem: tu enim
Iehouáh, ſicut voluiſti, feciſti.
15 Tulerūt ergo Ionam, & proiecerunt eum in
mare: conſtititque mare ab ira ſua.
16 Timuerunt autem viri illi timore ingenti
Iehouam, & immolauerunt hoſtiam Iehouæ,
vouerúntque vota.

CAPVT II.

1 Ionas à piſce abſorptus. 3 Eiuſdem canticum. 11 Iubente Domino euomit piſcis Ionam.

1 PRæparauerat autem Iehouáh piſcem gran- *Mat. 12. c. 40*
dem, vt deglutiret Ionam: & fuit Ionáh in *& 16. a. 4*
ventre piſcis tribus diebus & tribus noctibus. *Luc. 11. d. 30*
2 Et orauit Ionáh ad Iehouam Deum ſuum de *1. Cor. 15. a. 4*
ventre piſcis,
3 Dixítque, Clamaui ex afflictione mea ad Ie- *Pſal. 119. a. 1*
houam, & exaudiuit me: de ventre inferni cla-
maui, *&* exaudiſti vocem meam.
4 Proieciſti autem me in profundum, *quod eſt* B
in medium marium, & *ceu* flumen circūdedit
me: omnes vndæ tuæ & fluctus tui ſuper me
tranſierunt.
5 Ego verò dicebam, Proiectus ſum è conſpe-
ctu oculorum tuorum: verūtamen addam re-
ſpicere ad templum ſanctitatis tuæ.
6 Circundederunt me aquæ vſq; ad animam: *Pſal. 68. a. 1*
vorago circundedit me, alga alligata eſt capi- C
ti meo.
7 Ad extrema montium deſcendi, terra *clauſa*
vectibus ſuis propter me in ſeculum: attamen
aſcendere feciſti è fouea vitam meam, ô Ieho-
uáh Deus mi.
8 Quum deficeret in me anima mea, Domini
recordatus ſum, & introiit ad te oratio mea, in
templum ſanctum tuum.
9 Obſeruantes vanitates mendaces, miſeri- D
cordiam ſuam derelinquunt.
10 At ego cū voce confeſsionis immolabo tibi,
quod voui reddam *tibi*. Salus *eſt* Iehouæ.
11 Et præcepit Iehouáh piſci illi, & euomuit
Ionam in aridam.

CAPVT III.

1 Rurſum iubetur prædicare Niniuitis. 4 Eius prædicatio. 5 Niniuitarum reſipiſcentia. 10 Miſericordiam conſequuntur.

1 ET fuit verbum Iehouæ ad Ionam ſecun-
do, dicendo,
2 Surge, vade in Niniuéh vrbē illam magnam,
& prædica in ea prędicationem quam loquor
ad te.
3 Surrexit itaque Ionáh, & abiit in Niniuéh
iuxta

Iuxta verbum Iehouę (porrò Nineuéh erat ci-
uitas magna valde, itinere trium dierum.)
B 4 Et cœpit Ionáh introire ciuitatẽ itinere diei
vnius, & clamauit, dixitq;, Adhuc quadragin-
ta dies *ſunt*, & Niniuéh ſubuertetur.
Mat. 12. d. 41 5 Crediderunt autẽ viri Nineuéh Deo, & præ-
Lucæ 11. c. 32 dicauerunt ieiunium, induerúntque ſe ſaccis
à maiore eorum vſque ad minorem ipſorum.
6 Et peruenit verbum illud ad Regem Nine-
uéh: qui ſurrexit de ſolio ſuo, & depoſuit ve-
ſtimentum ſuum à ſe, operuitque ſeſe ſacco, &
ſedit in cinere.
C 7 Et proclamare iuſsit, ac dicere in Niniuéh
decreto regio & magnatum eius, dicẽdo, Ho-
mines & iumenta, boues & pecudes ne guſtẽt
quicquam, neque paſcantur, & aquam non
bibant.
Iere. 18. b. 11 8 Operiantúrq; ſaccis homines ipſi, & ipſa iu-
Ioel 2. c. 14 menta, atque clament ad Deũ fortiter: & con-
uertantur quiſque à via ſua mala, & ab iniqui-
tate ipſa quæ eſt in manibus eorum.
D 9 Quis ſcit *ſi* conuertatur, & pœniteat Deum,
auertatúrq; à furore irę ſuę: & non peribimus?
10 Vidit autem Deus opera eorum quòd con-
uerſi eſſent à via ſua mala, & pœnituit Deum
ipſum mali quod loquutus fuerat ſe facturum
illis, & non fecit.

CAPVT IIII.

1 Affligitur Ionas quòd ſermo eius contra Niniuẽ non fuerit impletus. 4 Increpatur à Domino. 6 Per cucurbitam, iniuſtam eius iracundiam oſtendit Dominus.

1 Diſplicuit autem Ionæ diſplicentia ma-
gna, & iratus eſt.
2 Orauit itaque ad Iehouam, & dixit, Obſecro
Iehouáh, nónne hoc eſt verbum meum quum
adhuc eſſem in terra mea? ideo præoccupaui
fugere in Tharωſiωs: ſciebam enim quòd tu Pſalm. 85. a. 5
es Deus clemens & miſericors, longanimis & Ioel 2. c.
multæ miſericordiæ, & pœnitens ſuper malo.
3 Nunc ergo ô Iehouáh, tolle quæſo animam
meam à me: quoniam melior eſt mors mihi
quàm vita mea.
4 Dixit autem Iehouáh, Nónne vehemens ira B
eſt tibi?
5 Egreſſus eſt itaque Ionáh de vrbe ipſa, & ſe-
dit ad Orientem eius, fecitq; ſibi illic taberna-
culum, & manſit ſubter illud in vmbra ipſa,
donec videret quid futurum eſſet vrbi ipſi.
6 Et præparauit Iehouáh Deus cucurbitam,
quæ aſcendit ſuper Ionam, vt eſſet vmbra ca-
piti eius, vt erueret eum à malo eius: lætatus C
eſt itaq; Ionáh ob cucurbitam lætitia magna.
7 Pręparauit autem Deus ipſe vermem, aſcen
dente aurora poſtero die, & percuſsit cucurbi-
tam, quæ aruit.
8 Fuit verò, oriente ſole pręparauit Deus ven-
tum Orientalem vehemẽtem, & percuſsit ſol
caput Ionæ qui æſtuabat: petiuítque animæ
ſuæ vt moreretur, & dixit, Melior eſt mors
mihi quàm vita mea.
9 Dixit itaque Deus ad Ionam, Nónne vehe- D
mens ira eſt tibi ob cucurbitam? Qui dixit, Ve-
hemens ira eſt mihi, vſque ad mortem.
10 Cui dixit Iehouáh, Tu peperciſti cucurbitæ
ipſi in qua non laboraſti, nec feciſti creſcere
eã: quæ vna nocte nata eſt, & vna nocte periit.
11 Et ego nõ parcam Nineuéh vrbi illi magnæ,
in qua ſunt pluſquam duodecies decem milia
hominum, qui non nouerunt inter dexteram
ſuam & ſiniſtram ſuam, & animalia multa?

Prophetia Michææ, Hebraicè מִיכָה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Quo tempore prophetauerit Michæas. 2 Comminatio in regnum Iſraeliticum & Iudaicum. 14 In Philiſthæos.

1 VERBVM Ieho-
uæ quod fuit ad
Micháh Moraω-
ſthiten in diebus
Iothám, Anhház,
& Iehhizciiáh Re
gũ Iehudáh, quod
vidit ſuper ωSo-
merón, & Ieru-
ωſaláim.
Deut. 32. a. 1 2 Audite populi
Eſaie 1. a. 1 omnes, attende terra, & plenitudo eius, ſitque
Dominus Iehouáh cõtra vos in teſtem, Domi-
nus *inquam* de templo ſancto ſuo.
Eſa. 26. d. 21 3 Ecce enim Iehouáh egreditur è loco ſuo, &
deſcendet, calcabítque ſuper excelſa terræ.
B 4 Et liqueſcent montes ſub eo, & valles ſcin-
dẽt ſeſe, *liqueſient inquam* ſicut cera à facie ignis,
ſicut aquæ effuſæ in præcipiti.
5 Propter præuaricationẽ Iaγacób totum hoc
accidet, & propter peccata domus Iωſraxél.
quis *fuit cauſa* præuaricationis Iaγacób? nónne
ωSomerón? & quis *fuit cauſa* excelſorum Iehu-
dáh? nónne Ieruωſaláim?
6 Ponam igitur ωSomerón in aceruum agri,
in plantationes vineæ, diſpergámque in val-
lem lapides eius, & fundamenta eius reue-
labo.
7 Omnia quoq; ſculptilia eius cõfringentur, &
omnes mercedes eius comburentur igni, o-
mnia idola eius ponam in deſolationem: nam
de mercede meretricis *hæc* congregauit, &
vſque ad mercedem meretricis reuertentur.
8 Propterea plangam & vlulabo, incedam C
ſpoliatus & nudus, faciam planctum velut
draconis, & luctum veluti filiarũ ſtruthionis.
9 Quia acerbæ ſunt plagæ eius: quia peruenit
hoſtis vſque ad Iehudáh, peruenit vſq; ad por-
tam populi mei, vſque ad Ieruωſaláim.
10 In Gáth ne annuntietis, flendo ne fleueritis:
propter domum γOphráh, puluere conſperge
teipſam.
11 Tranſi habitatrix ωSaphír nuda pudore: non
eſt egreſſa habitatrix xSaanán *ad* planctũ Beth-
haxéxſel: *inimicus* accipiet à vobis ſtationem
ſuam.
12 Quia doluit propter bonum *amiſſum* habita-
trix Maróth: quia deſcendit malum à Iehouáh
uſque ad portam Ieruωſaláim.

13 Liga

D 13 Liga quadrigas ad equos velociſsimos, ha-
bitatrix Lachiϖs, *quæ* principium peccati fui-
ſti filiæ χSiion: quia in te inuentæ ſunt præ-
uaricationes Iϖſraχél.
14 Propterea dabis dona ipſi Moreϖſeth, *quæ eſt*
in Gáth: domus Achzib *erunt* in mendacium
Regibus Iϖſraχél.
15 Adhuc hęredem adducā tibi habitatrix Ma-
reϖſāh: vſque ad ɤAdulám veniet *hæres* glorię
Iϖſraχél.
16 Decalua teipſam, & tonde *comam* ſuper filios
deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum ſi-
cut aquila, quia demigrauerunt à te.

CAPVT II.

Peccata populi recenſet, ob quæ flagella prænuntiat.

1 VÆ excogitantibus iniquitatem, & ope-
rantibus malum in cubilibus ſuis: quū
illuxerit mane, faciunt illam: quoniam eſt fa-
cultas in manu eorum *ad opprimendum.*
2 Quòd ſi concupiere agros, mox rapiunt: aut
domos, tunc tulerunt: oppreſſerunt eum vi-
rum, & domum eius, virum *inquam* & hæredi-
tatem eius.
3 Idcirco ſic dixit Iehouáh, Ecce ego cogito
ſuper familiam iſtam malum, à quo non remo
uebitis colla veſtra: & nō incedetis erecta cer-
uice: quòd tempus malum ſit.
4 In die illa ſumet *lamentator* ſuper vos parabo-
B lam, & lamentabitur lamentum lamentatio-
nis: dicet, Vaſtando vaſtati ſumus, partem po-
puli mei commutauit: quomodo remouit à
me *quos ſperabamus nobis* reſtitui, agros noſtros?
hoſtis diuiſit *ſibi.*
5 Idcirco nō erit tibi qui proiiciat funiculum
in ſortem in cœtu Iehouæ.
6 Ne ſtilletis, ſtillabunt: non ſtillabunt iſtis,
non apprehendent *eos* ignominiæ.
7 O quę diceris domus Iaɤacób, nunquid ab-
breuiatus eſt Spiritus Iehouæ? an iſta *ſunt* ope-
ra eius? nónne verba mea benefaciunt rectè
ambulanti?
C 8 Qui antea populus meus, tāquam ſit hoſtis,
inſurgit contra veſtem: pallium expoliatis à
tranſeuntibus confidenter *qui* reuertuntur è
prælio.
9 Vxores populi mei *pauperis* eiicitis è domo
delectationum ſuarum: à paruulis earum au-
fertis decus meum perpetuum.
10 Surgite *ergo*, & abite, non enim iſta *erit* re-
quies: quia eſt immūda, corrumpet *uos*, & *qui-*
dem corruptione forti.
11 Si *fuerit* quiſpiam qui ambulet *per uiam* venti,
& mendacium mentitus fuerit, *dicendo*, Stilla-
bo tibi pro vino, aut ϖſechár, is erit ſtillans
populo iſti.
D 12 Congregando congregabo te totum Iaɤa-
cób, colligendo colligam reſiduum Iϖſraχél,
ſimul ponam illum veluti pecus Boχſráh, tan-
quàm gregem in medio caulæ ſuæ, tumultua-
buntur *urbes* præ hominibus.
13 Aſcendet effractor ante ipſos: frangent &
tranſibunt portam, & egredientur per eam:
tranſibitq; Rex eorum ante eos: Iehouáh au-
tem *antea erat* in capite eorum.

CAPVT III.

1 *Contra principum tyrannidem.* 5 *Contra pſeudoprophetas.*
8 *Prophetæ Dei authoritas.* 9 *Rurſum in primatum ſcelera.*
12 *Ieruſalem deſtructio.*

1 DIxi autē, Audite quæſo capita Iaɤacób,
& duces domus Iϖſraχél, Nónne veſtrū
erat ſcire iudicium?
2 *Atqui ipſi ſunt* qui odio habent bonum, & di-
ligunt malum: qui rapiunt pellem eorum ab
ipſis, & carnem eorum ab oſsibus ipſorum.
3 Et qui comedunt carnem populi mei, & pel-
lem eorū ab eis detrahunt: oſſa quoq; illorum
confringunt, & concidunt quaſi *iniicienda* in le
betem, & velut carnes intra ollam.
4 Tunc clamabunt ad Iehouam, & non exau-
diet eos, ſed abſcondet faciem ſuam ab eis in
tempore illo, quemadmodum mala reddide- B
runt opera ſua.
5 Sic dixit Iehouáh de prophetis qui errare fa
ciunt populum meum, qui mordent dentibus
ſuis, & prædicant pacem: & *contra eum* qui non
dederit *eſcam* in os eorum, præparant bellum.
6 Propterea nox *erit* vobis ex viſione, & tene-
bræ erunt vobis à diuinando: occumbétque
ſol ſuper prophetas ipſos, & obtenebreſcet
ſuper eos dies.
7 Et pudore ſuffundentur vates, erubeſcéntq; C
diuini, & operient labrum ſuum omnes ipſi,
quòd non ſit verbum Dei.
8 Ego verò repletus ſum robore Spiritus Ie-
houæ, & iudicio, & fortitudine, vt annuntiem
ipſi Iaɤacób præuaricationem ſuam, & ipſi I-
ϖſraχél peccatum ſuum.
9 Audite quæſo hoc, capita domus Iaɤacób, &
duces domus Iϖſraχél, qui abominamini iu-
dicium, & omne rectum peruertitis:
10 Qui ædificatis *in* χSiión *domos* ſanguine, & *in*
Ieruϖſaláim iniquitate:
11 (Capita eius munere iudicant, & ſacerdotes *Exec.22.f.27*
eius pretio docent, & prophetæ eius argento *Soph. 3.a.3*
diuinant, & *interim* Iehouæ innituntur, dicen- D
do, Nónne Iehouáh eſt in medio noſtri? *ideo*
non veniet ſuper nos malum.)
12 Idcirco propter vos, χSiión *ut* ager arabitur, *Iere. 26.f.18*
& Ieruϖſaláim *in* aceruos erit, & mons domus
in excelſa ſyluæ.

CAPVT IIII.

1 *Prophetia de Chriſto, Eccleſia, & verbo Dei.* 6 *Iſraelitarum vo-*
catio in regnum Chriſti. 8 *Eccleſiæ confirmatio aduerſus hoſtes.*

1 ET erit in nouiſsimo dierū erit mons do- *Eſaiæ 2.a.2*
mus Iehouę præparatus in vertice mon-
tium: & altior erit collibus, confluéntque ad
eum populi.
2 Et ibunt Gentes multæ, dicéntque, Venite,
& aſcendamus ad montem Iehouæ, & ad do-
mum Dei Iaɤacób: & docebit nos vias ſuas, &
ambulabimus in ſcmitis eius: nam de χSiión
egredietur Lex, & verbum Iehouæ de Ieru-
ϖſaláim.
3 Et iudicabit inter populos multos, corri-
piétq; gentes fortes vſque in longinquum: &
concident gladios ſuos in ligones, & haſtas
ſuas in falces: non leuabit gens contra gētem B
gladium, nec diſcent vltrà bellum.
4 Et manebunt quiſque ſub vite ſua, & ſub fi-
cu ſua, nec erit qui exterreat: quia os Iehouæ
exercituum loquutum eſt.
5 Omnes enim populi ambulabunt, quiſq; in
nomine dei ſui: nos autē ambulabimus in no-
mine Iehouæ Dei noſtri in ſeculum & vltrá.
6 In die illa, dixit Iehouáh, cōgregabo claudi-
cantem: & eiectā congregabo, & quam afflixi.

7 Ponám-

Soph.3.d.19 Dan.7.d.14 Luc.1.c.33

7 Ponámque claudicátem illam in reliquias: & procul eiectam in gentem robuſtam: regnabitque Iehouáh ſuper eos in monte ɤSiión, ex eo tempore & vſque in ſeculum. C

8 Tu autem turris gregis, turris filia ɤSiión, vſque ad te veniet: & accedet dominium primũ, regnum ipſi filiæ Ieruωſaláim.

9 Nunc vt quid vociferaris vociferationem? nunquid Rex non eſt in te? num conſiliarius tuus periit, quòd apprehendit te dolor tanquã parturientis?

10 Dole, & ingemiſce filia ɤSiión veluti parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in agro, veniéſque vſque ad Babél: ibi eruêris, ibi redimet te Iehouáh de manu inimicorum tuorum.

D 11 Nunc autem congregauerunt ſe ſuper te gẽtes multæ, quæ dicunt, Peccabit: & aſpiciet in ɤSiión oculus noſter *quod optat.*

12 Ipſi autem non cognouerunt cogitationes Iehouæ, nec intellexerunt cõſilium eius: quia congregauit eos tanquam manipulum in aream.

13 Surge, & tritura, filia ɤSiión: nam cornu tuũ ponam ferreũ, & vngulas tuas ponam æreas: comminuéſque populos multos, & interficiá ipſi Iehouæ deſiderium eorum, fortitudinémque eorum Domino vniuerſæ terræ.

CAPVT V.

1 Imminens vrbis Ieruſalem vaſtatio. 2 Chriſtus dux. 7 Reliquiarum Iſrael exaltatio. 11 A vero Iſraele aufert Deus omnem carnis fiduciam.

1 NVnc congregabis teipſam, ô filia turmarum: obſidionem poſuit aduerſum nos: virga percutient maxillam iudicis Iωſraél.

Matt.2.a.6 Ioh 7.f.42

2 Tu autem Beth-léhhé Ephráthah, paruula es vt ſis in milibus Iehudáh: ex te *tamen* mihi egredietur vt ſit dominator in Iωſraél, & egreſſus eius ab initio, à diebus ſeculi.

3 Propterea dabit eos vſq; ad tempus *quo* parturiens parit, & reſiduum fratrum eius conuertetur cum filiis Iωſraél.

B 4 Et ſtabit, & paſcet *eos* in fortitudine Iehouę, in ſublimitate nominis Iehouę Dei ſui, manebúntque: nunc enim magnificabitur vſque ad terminos terræ.

5 Eritq; iſte pax: Aωſſúr quum venerit in terrã noſtram, & quũ calcauerit in palatiis noſtris, & ſuſcitabimus aduerſus eũ ſeptem paſtores, & octo principes hominum.

6 Et confringent terram Aωſſúr gladio, & terram Nimród gladiis ſuis: eruétque ab Aωſſúr quum venerit in terram noſtram, & calcauerit fines noſtros.

C 7 Et erit reſiduum Iaɤacób in medio populorum multorum ſicut ros *immiſſus* à Iehouáh, tãquam imbres *decidentes* ſuper herbam, quos nõ expectat *quiſquam* ab homine, nec præſtolatur à filiis hominum.

8 Eritque reſiduum Iaɤacób inter Gentes, in medio populorum multorum, vt leo inter animalia ſyluæ, vt catulus leonis inter greges pecorum: qui ſi tranſierit, & conculcauerit, & rapuerit, non eſt qui eruat.

9 Exaltabitur manus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui ſuccidentur.

10 Erit præterea in die illa (dixit Iehouáh) ſuccidam equos tuos de medio tui, diſperdámq; quadrigas tuas.

11 Et ſuccidam vrbes terrę tuæ, ac diruã omnes munitiones tuas. D

12 Succidam item maleficia de manu tua, & diuinatores non erunt tibi.

13 Succidam ſculptilia tua, & ſtatuas tuas de medio tui: neque incuruabis te vltrà operi manuum tuarum.

14 Et euellam lucos tuos de medio tui: diſperdámque inimicos tuos.

15 Et faciam in furore & ira vltionem de gentibus quæ non audierint.

CAPVT VI.

1 Adhortatio ad audiendum Dei iudicium aduerſus ingratũ Iſraelẽ. 6 Quæ ſacrificia requirat Dominus. 10 Iſraelis impietates arguit.

1 AVdite quęſo quid Iehouáh dicat, Surge, expoſtula cum montibus, & audiát colles vocem tuam.

2 Audite montes expoſtulationem Iehouę, & fortia fundamẽta terræ: quia expoſtulatio eſt ipſi Iehouæ, cum populo ſuo, & cum Iωſraél diſceptabit.

3 Popule mi quid feci tibi, & in quo laborare feci te? loquere contra me.

Exo.15.c.16

4 Quia aſcendere feci te è terra Mitſráim, & è domo ſeruorum redemi te, & miſi ante faciem tuam Mowſéh, Aharón, & Miriám.

Num.22.a. & 23.a.7

5 Popule mi, memento nunc quid cogitauerit Balác Rex Moáb, & quid reſpóderit ei Bilɤám filius Beɤór: & à ωSittim vſq; ad Gilgál, vt ſcias iuſtitias Iehouæ.

6 Cum quo prę occupabo Iehouam, & curuabo me Deo excelſo? num præoccupabo eum holocauſtis & vitulis anniculis? B

7 Nunquid volet Iehouáh milia arietum, *aut* decem milia torrentium olei? nunquid dabo primogenitum meum *pro* præuaricatione mea, fructum ventris mei *pro* peccato animæ meę?

8 Indicauit tibi, o homo, quid ſit bonũ, & quid Iehouáh requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & humiliare te ad ambulandum cum Deo tuo. C

9 Vox Iehouæ ad ciuitatem clamat, & *uir* ſapiens videbit nomen tuum: audite *inquit* virgam, & quis conſtituerit eam.

10 Súntne adhuc *in* domo impij, theſauri impietate *congregati*, & modius deficiens deteſtatus Domino?

11 Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam, & ſacculum ponderum doloſorum?

12 Cuius *urbis* diuites repleti ſunt iniquitate, & habitatores eius loquuti ſunt mendacium, & lingua eorum, fraudulenta in ore ipſorum.

13 Ego quoque ægrotare faciam *te* percutiẽdo te, deſolabo *te* propter peccata tua.

14 Tu comedes, & non ſaturaberis, & humiliatio tua *erit* in medio tui: & tanges *uxorem tuam*, & nõ eiiciet *conceptum*: & quos eiecerit, gladio dabo. D

Deut.28.d.38 Agg.1.a.6

15 Tu ſeminabis, ſed nõ metes: tu calcabis oliuas, ſed non vnges te oleo: & muſtum, ſed non bibes vinum.

16 Et cuſtodita fuerunt præcepta ɤOmri, & omne opus domus Anhab, ambulaſtiſque in cõſiliis ipſorum, vt dem te in deſolationem, & habitatores eius in ſibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

CAPVT VII.

Impiorum multitudinem & verè piorū luget paucitatem. 5 Cōtra veritatem ne propinquiſsimis quidē acquieſcendum. 7 Suā in Deum fiduciam oſtendit in perſona ſanctorū. 14 Eccleſiæ proſperitas. 18 Spe promiſsionum Dei, ipſam confirmat.

VÆ mihi, quia fui tanquam collectiones
fructus æſtatis, ſicut racemi vindemiæ:
nō eſt botrus ad comedendum, primitiua de-
ſiderauit anima mea.
2 Periit miſericors è terra, & rectus inter homi
nes non eſt: vniuerſi ſanguini inſidiátur, quiſ-
que fratrem ſuum venatur reti.
3 Pro malo *quod eſt præ* manibus, vt perficiant
illud, princeps poſtulat, iudéxq; *indicat* propter
retributionem, & magnus loquitur perditio-
nem animæ ſuæ, & corroborant illam.
4 Optimus eorum *eſt* vt paliurus, rectiſsimus
illorum aſperior ſepe ſpinarū: dies *tamen uenit* ſpe-
culatorum tuorum: *nam* viſitatio tua venit: nūc
erit deſolatio eorum.
5 Ne credatis amico, & ne cōfidatis in maiore
natu fratre: ab ea quę dormit in ſinu tuo, cuſtodi
oſtia oris tui.
B 6 Quia filius vituperat patrem, filia inſurgit
Matt.10.d.36 in matrem ſuam, nurus in ſocrū ſuam: inimici
viri, domeſtici eius.
7 Ego autem ad Iehouam aſpiciam, expectabo
Deum ſalutis meæ, audiet me Deus meus.
8 Ne læteris inimica mea propter me quòd ce
ciderim, ſurgam: ſi ſedero in tenebris, Iehouáh
lux mea *erit*.
9 Iram Iehouæ ferā, quoniā peccaui ei: donec
iudicet cauſam meam, & faciat iudicium meū:
educet me in lucem, videbo iuſtitiam eius.
10 Et aſpiciet inimica mea, & operiet eā pudor,
quæ dicebat ad me, Vbi eſt Iehouáh Deus tu°?
oculi mei videbunt in ea: nunc erit in concul-
cationem velut lutum platearum.
11 Die qua ædificabit *Dominus* macerias tuas, C
die illa elongabitur *a te* ſtatutum:
12 Die *inquam* illa: & vſque ad te *tamen* veniet *ho-
ſtis* de Aſſúr, & *uſque ad* vrbes munitas, & ab
vrbe munita vſque ad Flumen, & Mare Occi-
dentale, & Har montem.
13 Et erit terra in deſolationem cum habita-
toribus ſuis, propter fructum operum ſuo-
rum.
14 Paſce populum tuum virga tua, gregem hę-
reditatis tuæ habitátem ſolum, *in* ſylua *perinde
atque* in medio Charmel: paſcant Baſán &
Gilyád, iuxta dies antiquos.
15 Iuxta dies egreſsionis tuæ è terra Mizráim,
oſtendam ei mirabilia.
16 Videbunt Gentes, & pudore afficientur ab
omni fortitudine ſua: ponēt manum ſuper os,
aures eorum obſurdeſcent.
17 Lingent puluerem ſicut ſerpens, ſicut repti- D
lia terræ, commouebuntur à clauſuris ſuis, à
Iehouáh Deo noſtro formidabunt, & timebūt
ſibi à te.
18 Quis Deus ſimilis tui, parcens iniquitati, & *Act.10.g.43*
tranſiens ſuper pręuaricationem reliquiarum
hæreditatis ſuæ? non retinet in ſeculum iram
ſuam: quoniam diligit miſericordiam.
19 Reuertetur, miſerebitur noſtri, ſubiiciet ini-
quitates noſtras, & proiiciet in ꝓfunda maris
omnia peccata noſtra.
20 Dabis veritatem ipſi Iayacób, miſericordiā
ipſi Abrahám, quam iuraſti Patribus noſtris à
diebus antiquis.

Prophetia Nahum, Hebraicè נחום

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Prædicat Nahum Dei vindictam in Aſſyrios, & bonitatē in Iudæos.* 13 *Liberationem ab Aſſyriis promittit.*

1 PROPHETIA Ni-
neuéh: Liber viſi-
onis Nanhū ×El-
coſæi.
2 Deus zelotes, &
vlciſcens Ieho-
uáh, vltor *inquam*
Iehouáh: & ha-
bēs iram, vlciſci-
tur *enim ſe* Ieho-
uáh de hoſtibus
ſuis, & *iram* reſeruans inimicis ſuis.
3 Iehouáh longanimis, & magnus potentia, &
tamen mundando non mundabit *impios*: Ieho-
uæ in tem[illegible], eſtate & turbine *eſt* via, & nubes
puluis pedum eius.
B 4 Qui increpat mare, & exiccat illud, omnia
quoque flumina ſiccare ſolet: deſolatus eſt Ba-
ſán & Charmél, & flos Lebanon deſolatus
eſt.
5 Montes tremuerunt ab eo, & colles diſſolue
rūt ſe, exuſtáque eſt terra à facie eius, ac orbis,
& omnes habitantes in eo.
6 Ante iram eius quis conſiſtet? & quis ſtabit
in ira furoris eius? ira eius effuſa eſt ſicut ignis,
& petræ confractæ ſunt ab eo.
7 Bonus Dominus, fortitudo in die anguſtię,
& agnoſcens ſperantes in ipſo.
8 Verùm in inundatione tranſeunte conſum- C
mationem faciet loci eius, & inimicos ipſius
perſequentur tenebræ.
9 Quid cogitabitis contra Dominū? conſum-
mationem ipſe facit: non conſurget bis angu-
ſtia.
10 Quia *uenient* vſque ad ſpinas perplexas, & *ad*
ebrios quum inebriati fuerint: conſumentur
velut ſtipula ariditate plena.
11 Ex te egreſſus eſt qui contra Iehouam cogi-
tat, malum: qui conſulit *conſilium* impium.
12 Sic dixit Iehouáh, *Etiam* ſi pacifici *fuerint*, &
ita multi, attamen attondentur, ac præteribit: D
& *quamuis* afflixerim te *per eos*, non affligam te
vltrá.
13 Nunc enim conteram iugum eius à te, & vin
cula tua dirumpam.
14 Præcipiet autem de te Iehouáh, non rema-
nebit ſemen nominis tui amplius: de domo
dei tui ſuccidere faciam ſculptile & confla-
tile, *nam* ponam ſepulchrum tuum *ibi*, quia de-
ſpectus fuiſti.
15 Ecce ſuper montes ipſos *ſunt* pedes euange- *Eſa.52.b.7*
lizantis

Rom.10.c.15 lizantis,annunciantis pacem:celebra ô Iehudáh feſtiuitates tuas,redde vota tua: quia non addet vltrà vt tranſeat per te impius,totus ipſe ſuccisus eſt.

CAPVT II.

Victoriam Chaldæorum aduerſus Aſſyrios deſcribit. 11 Eorum ſuperbiam irridet.

1 ASCENDIT diſperſor ante faciem tuam cuſtodi munitionem, contemplare viam, conforta lumbos,robora potentiam valde:
2 Conuertet enim Iehouáh gloriam Iaӯacób, ſicut gloriam Iɯſraӿél:quia euacuauerunt eos euacuatores, & propagines eorum corruperunt.
3 Clypeus fortiū eius rubefactus eſt,viri exercitus induti veſtibus vermiculatis:in igne lampadum currus *erit* in die qua præparabit ſeſe, & abietes tremebunt.
B 4 In plateis inſanient *aſcenſores* curruum,feſtinanter ambulabunt per plateas:aſpectus eorū veluti lampades tanquam fulgura diſcurrent.
5 Recordabitur fortium ſuorum, impingent quum perrexerint,feſtinabunt ad murū eius, & præparabitur operimentum.
6 Portæ fluminum aperientur, & palatium diſſoluetur.
7 Et Huxſáb *regina* captiua ducta eſt,*currum* iuſſa eſt aſcendere,& ancillæ eius ducebant *eam* gementes vt columbæ, percutientes pectora ſua.
C 8 Et Nineuéh tanquam piſcina aquæ,à diebus *antiquis* fuit:at ipſi *nunc* fugiūt:State,ſtate,*dicunt*: & non *eſt* qui retrò aſpiciat.
9 Diripite argentum, diripite aurū,non enim eſt finis diuitiarum:ſupellex eius pretioſior eſt omni ſupellectile concupiſcibili.
10 Euacuabitur,& exinanietur,ac deſtructa *erit*, & cor liquefactum erit,& colliſio genuum, & dolor in cunctis renibus, & facies cunctorum redigentur *in* nigredines.
D 11 Vbi eſt *nunc* habitaculum leonum, & paſcuū
Eſaie 13.d.7 catulorum leonum, quò ſe recipiebat leo, & leæna, & catuli leonis, & non erat exterrens?
12 Leo rapiebat ſufficiēter catulis ſuis,& ſuffocabat leænis ſuis:implebátque præda foramina ſua,& habitacula ſua rapina.
13 En ego ad te, dixit Iehouáh exercituum, & ſuccendam igne fumante quadrigas tuas,leūculos quoque tuos conſumet gladius,& exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur vltrà vox nunciorum tuorum.

CAPVT III.

1 Niniuen vrbem ſanguinum, euertendam prædicit. 8 Huius vaſtationē confirmando repetit,propoſito exēplo Alexādriæ. 12 Vires earum quibus innitebatur ſubſannat.

Ezec.24.c.9 Habac.2.c.12 1 VÆ ciuitati ſanguinum, tota mendacio & rapina plena eſt, non recedit *ab ea* præda.
2 *Audietur propediem* ſonitus flagelli,& ſtrepitus commotionis rotarum,atque equorum cōcutientium terram, & quadrigarum ſaltantium:
3 Eques eriget & micantem gladium,& fulgurantem haſtam, *eritque* multitudo interfectorum,& multitudo cadauerum: nullúſque erit finis corporibus,impingéntque *inimici* in corpora illorum.
4 *Eueniet hæc ei* propter multitudinem fornicationum meretricis decorę gratia,præditę maleficiis, quæ vendit Gentes fornicationibus ſuis,& populos maleficiis ſuis.
5 En ego ad te, dixit Iehouáh exercituum, & reuelabo fimbrias tuas in facie tua,& oſtendā Gentibus turpitudinem tuam,& regnis ignominiam tuam. Eſa.47.a.3. B
6 Et proiiciam ſuper te abominationes,atque contumeliis afficiam te,ponámque te tanquā inquinamentum:
7 Ita vt omnes qui viderint te, elongaturi ſint ſe à te,atque dicturi, Vaſtata eſt Nineuéh: quis condolebit ei? vndenam quæram conſolatores tibi?
8 Nunquid melior es ciuitate Nóӿ, populos habente multos,quæ ſita eſt inter flumina? & aquæ *ſunt* in circuitu eius:cuius antemurale *eſt* mare:*non* à mari murus eius.
9 Chúɯs *erat illi* robur, & Mixſráim, neque *erat* finis *populi eius:quemadmodum* Pút & Lubim fuerunt in auxilio tuo.
10 Etiam ipſa in tranſmigrationem abiit, & in captiuitatem, etiam paruuli eius alliſi fuerunt C
in capite omnium platearum: & ſuper inclytos eius proiecerunt ſortem:omnéſque optimates eius alligati ſunt compedibus.
11 Tu quoque inebriaberis, eris abſcondita: tu etiam quæres fortitudinem propter inimicū.
12 Omnes munitiones tuæ *ut* ficus cum primitiis:*quæ* ſi concuſſæ fuerint, cadunt in os comedentis.
13 En populus tuus *ut* mulieres in medio tui: inimicis tuis aperiendo apertæ ſunt portæ *urbium* terrę tuę: deuorauit ignis vectes tuos.
14 Aquam obſidionis hauri tibi, fortifica munitiones tuas,intra in lutum, & calca lutum, tene fornacem.
15 Illic comedet te ignis, excidet te gladi⁹, deuorabit te tanquam bruchus: multiplica te vt bruchus, multiplica te *inquam* vt locuſta.
16 Multiplicaſti negotiatores tuos præ ſtellis cæli,bruchus graſſatus eſt,& auolauit. D
17 Maiores tui ſicut locuſtæ, & principes tui ſicut locuſtæ locuſtarum, quæ caſtrametantur in ſepibus in die frigoris: ſole exorto, elongant ſe, neque cognoſcitur locus earum vbi fuerunt.
18 Dormitabunt paſtores tui Rex Aɯſſúr: requieſcent fortes tui,diſpergetur populus tuus ſuper montes,nec erit qui congreget.
19 Nulla eſt curatio fracturæ tuæ, doloris plena eſt plaga tua:quicunque audierint famam tuam plaudent manu ſuper te:ſuper quē enim non tranſiuit malicia tua iugiter?

Prophetia Habacuc, Hebraicè חבקוק

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *In persona ſanctorum piè conqueritur Propheta quòd mali iuſtos perſequantur.* 5 *Chaldæos ſuſcitatos eſſe à Domino oſtendit ad ſanctorum correctionem.* 11 *Eorum ruinæ.* 13 *Querelam repetit.*

1 PROPHETIA
Illa quam vidit
nHabacúc Pro-
pheta.
2 Víſquequo Ie-
houáh clamabo,
& nó exaudies?
vociferabor ad
te *propter* iniqui-
tatem, & nó ſal-
uabis?
3 Vtquid oſtẽdis mihi iniquitatem,& peruer-
ſitatem aſpicis,& *eſt* vaſtitas & iniquitas corã
me?éſtque *qui* litem & cõtentionem *contra me*
ſuſcipiat?
B 4 Propterea debilitatur Lex, & *dicunt homines*,
Nõ egredietur in ſeculum iudicium:nam im-
pius *quiuis* circundat iuſtum:propterea (*aiunt*)
egredietur iudicium peruerſum.
Act.13.f.41 5 Videte in Gentibus,& aſpicite, & admira-
mini,admiramini: *Deus* enim operaturus eſt
opus in diebus veſtris,non credetis quũ nar-
rabitur.
6 Quia ecce, ego ſuſcito Chaſdim, gentem
amaram,& præcipitem quæ perãbulabit lati-
tudinem terrę,vt poſsideat habitacula nõ ſua.
7 Horribilis & terribilis eſt:ex ſeipſa iudiciũ
eius & dignitas eius egredietur.
8 Leuiores ſunt pardis equi eius, & acutiores
C lupis veſpertinis: quamplurimi ſunt equites
eius,*qui* delonge venient: & aduolabunt tan-
quam aquila feſtinans ad comedendum.
9 Tota ipſa *gens* propter rapinã veniet:oppo-
ſitio faciei eorum *ſimilis erit* vento Orientali:
congregabitque tanquam arenam captiuita-
tem.
10 Illa quoque Reges ipſos ridet,& riſus *ſunt* ei
principes ipſa omnem vrbem munitam ridet,
& congregabit terram,& capiet eam.
11 Tunc tranſibit ſpiritus *eius*, ac trãſgredietur,
atque delinquet,*dicendo* hanc potentiam ſuam
dei ſui *eſſe*.
12 Nónne fuiſti ab initio Iehouáh Deus meus,
Sancte meus?non moriemur,ô Iehouáh:vt iu-
dicium *facias*,poſuiſti illum:& fortem vt incre
D pares,fundaſti eum.
13 Tu *quum ſis* mundus oculis,vt nõ cernas ma-
lum,& aſpicere prauitatem nõ poſsis: vtquid
reſpicis contemptores, & taces, diſperdente
impio iuſtiorem ſe?
14 Faciſque homines ſimiles piſcibus maris:
ſimiles reptili cui non eſt dominator.
15 Omnes hamo *ſuo* extrahet, cõgregabit illos
ſagena ſua,& congregabit eos reti ſuo: ob id
lætabitur,exultabitque.
16 Propterea ſacrificabit ſagenæ ſuæ, & ſuffiet
reti ſuo: quia per illa impinguata eſt portio
eius,& cibus eius pingue *pecus*.
17 Nunquid propterea euacuabit ſagenã ſuam,
& aſsiduè interficere gentes non parcet?

CAPVT II.

1 *Reſponſionem expectat à Domino.* 2 *Iubetur cõfidere.* 4 *Fidei efficacitas* 5 *Superbia impios cõfundit.* 9 *Auaritia.* 15 *Ebrietas.* 18 *Contra idolorum cultum.*

1 SVper cuſtodiam meam ſtabo,& conſiſtam Eſaie 21.b.8
ſuper munitionem,atque contemplabor,
vt videã quid loquatur in me *Dominus*, & quid
reſpondeam arguenti contra me.
2 Reſpõdit autem mihi Iehouáh,& dixit, Scri
be viſionem,& explana in tabulis, vt percur-
rat qui legerit eam.
3 Nam adhuc viſio *erit* in tempus, & loquitur
in finem,nec mentietur:ſi moram fecerit, ex-
pecta eum,quia veniendo veniet, & non tar-
dabit.
4 Ecce extollit ſeſe is cuius anima non eſt re- Eſa.21.d.2
cta in eo:iuſtus autem fide ſua viuet. Ioan.3.d.37
5 Et quanto magis vino deditus preuaricatur, Rom.1.b.17
& homo ſuperbus,nec permanebit in habita- Galat.3.b.11
culo *ſuo*?qui dilatauit ſicut infernus animam Heb.10.g.38
ſuam,éſtque veluti mors, neque ſatiatur: ſed
congregauit ad ſe omnes gentes,& coacerua-
uit ad ſe omnes populos.
6 Nónne omnes iſti *populi* ſuper eum parabo-
lam ſument, & ſermonem ænigmaticum de
eo?dicéntque, Væ multiplicanti non ſua: &
quouſque *id faciet*, & aggrauabit ſuper ſe *opes*
tanquam denſum lutum?
7 Nónne repentè conſurgent qui mordeant B
te,& expergiſcentur qui commoueant te,eriſ
que in rapinas illis?
8 Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt
te omnes reliqui populi propter ſanguinem
hominum,& violentiam terræ,& ciuitatis,o-
mniúmque habitantium in ea.
9 Væ auarè ſectanti auaritiam malam, vt do-
mum ſuam *ædificet*,vt ponat in excelſo nidum
ſuum,vt liberetur à manu mali.
10 Conſilium iniiſti ad ignominiam domui
tuæ,excidiſti populos multos, & peccaſti *in*
animam tuam.
11 Nam lapides è muris clamabũt *contra te*,& ti- C
gna è ſtructuris ligneis reſpondebunt illis.
12 Væ ædificanti vrbem ſanguine,& ei qui ſta- Ezec.24.b.9
bilit ciuitatem iniquitate. Nahum 3.a.1
13 Nónne ecce à Iehouáh exercituum *ueniet ul-*
tio?laborabunt itaque populi igne, & gentes
fruſtra fatigabuntur.
14 Replebitur enim terra ipſa *cognitione ultionis*
Diuinæ,vt agnoſcant gloriam Iehouæ:*eritque ul-*
tio illa inſtar aquarum quæ operiunt mare.
15 Væ potanti ſocios ſuos *nimio uino*,admouen-
ti vtrem ſuum *plenum uini*,atque inebrianti *eos*,
vt aſpiciat nuditates eorum.
16 Saturatus es *Regum* ignominia præ gloria:
bibes tu quoque, & nudaberis: vertet *enim* ſe
ſuper te calix dexteræ Iehouæ, & vomitus i-
gnominioſus *decidet* ſuper gloriam tuam.
17 Quandoquidem rapina *quam feciſti in* Leba- D
nón,obruet te,& præda illata à feris, conteret
eas propter ſanguinem hominum, & violen-
tiam

tiam terræ, & ciuitatis, omniúmque habitan-
tium in ea.
18 Quid prodeſt ſculptile, quòd ſculpſerit illud
fictor eius, *aut* conflatile, & quod docet men-
dacium, quòd ſperet fictor *in* figmento ſuo, vt
faciat idola muta?
19 Væ dicenti ligno, Expergiſcere: & lapidi ſi-
lenti, Excitare: num ipſe docet? en coopertus
eſt auro & argento, nec vllus ſpiritus eſt in eo.
Pſal.10.b.4 20 Iehouáh autem *eſt* in templo ſancto ſuo ſi-
leat *ergo* à facie eius vniuerſa terra.

CAPVT III.

1 Ex concepto timore, prophetiæ ſuæ magnitudinem oſtēdit Habacuc. 3 Chriſti aduentus & victoria aduerſus peccatum, mortē & infernum. 16 Rurſum quàm magna ſint quæ audiuit, docet.

1 ORatio nHabacúc Prophetæ, pro igno-
rantiis.
2 O Iehouáh audiui famam tuam, & timui: Ie-
houáh opus tuum in medio annorum viuifi-
ca, in medio *inquam* annorum notam fac *clemen-
tiam tuam*: in ira, miſericordiæ recorderis.
3 Deus à Themán venit *in Sinai*, & Sanctus de
mōte Parán. ϖSélah. *tunc* operuit cælos gloria
eius, & laudis ipſius plena fuit terra.
4 Splendor *illius* fuit vt lux *ſolis*, ſplendores
quoque à manu eius *fuerunt* illi, & ibi *reuelata fuit*
abſconſio fortitudinis eius.
5 Ante faciem eius ambulabat peſtis, & egre-
diebatur carbunculus propter eum.
6 Stetit, & menſus eſt terram: aſpexit, & exili-
re fecit Gentes, & contriti ſunt montes ſeculi,
incuruauerunt ſe colles ſeculi, *nam* itinera ſe-
culi, *ſunt* illius.
B 7 Pro nihilo vidi tentoria Chuϖſán, trepida-
uerūnt cortinæ terræ Midián.
8 Nunquid cōtra flumina iratus eſt Iehouáh?
num contra flumina ipſa *inquam* *exarſit* furor
tuus? annon cōtra mare ipſum *efferbuit* ira tua?
quia aſcēdiſti ſuper equos tuos, *fueruntque* qua-
drigæ tuæ *ad* ſalutem.
9 Manifeſtatione manifeſtat° fuit arcus tuus,
& iuramenta *quæ feciſti* tribubus, repromiſſio
tua. ϖSélah. & *in* fluuios ſcidiſti terram.
10 Viderunt te, tremuerunt montes, inundatio
aquarum tranſiit, dedit vorago vocem ſuam,
in altitudinem manus ſuas eleuauit.
11 Sol & luna ſteterunt *in* habitaculo *ſuo*: ad lu- C
cem ſagittarum tuarū ambulauerunt, ad ſplē-
dorem fulgoris haſtæ tuæ.
12 In ira inceſſiſti *ſuper* terram, in furore tritu-
raſti Gentes.
13 Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſalutem
inquam cum Chriſto tuo: tranſfixiſti caput de
domo impii, denudando fundamentum vſq;
ad collum. ϖSélah.
14 Perfodiſti baculis eius caput exercituum i-
pſius: tanquam turbo inuaſerant vt diſperge-
rent me: exultatio eorum *erat ut properantium* ad
deuorandum pauperem in abſcondito.
15 Calcaſti per mare ipſum *ſuper* equos tuos, *per* D
aceruum aquarum multarum.
16 Audiui *uerba tua*, & expauit venter meus, ad
vocem contremuerunt labia mea, ingreſſa eſt
putredo in oſſa mea, & apud me expaui, qui
tamen requieſcam in die anguſtiæ quę euentu-
ra eſt populo qui oppugnauerit eum.
17 Ficus enim non florebit, nec erit fructus in
viribus: mentietur opus oliuæ, & arua non fa-
cient cibum: abſcindetur ab ouili pecus, nec
erit bos in ſtabulis.
18 Ego autem in Iehouáh exultabo, & lętabor
in Deo ſalute mea.
19 Iehouáh Dominus *eſt* fortitudo mea, & po-
net pedes meos tanquam ceruarum: atque ſu-
per excelſa mea calcare faciet me. victori in
pſalmis meis.

Prophetia Sophoniæ, Hebraicè צפניה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

2 De rerum omnium conſumptione prophetat. 4 Comminatur Iudæis ob idololatriam. 14 De die vltionis Domini in Iudæos.

1 VERBVM Ieho-
uæ quod fuit ad
zSephaniáh filiū
Chuϖſí filij Ge-
daliáh, filij Ama-
riáh, filij nHizci-
iáh, in diebus Io-
xϖſiiáhu filij xA-
món Regis Iehu-
dáh.
2 Conſumēdo cō-
ſumam omnia è ſuperficie terræ, dixit Ie-
houáh.
3 Conſumam homines & animalia, conſumā
volatilia cæli & piſces maris: & offendicula
erūnt impiis: & ſuccidam *reliquos* homines è ſu-
perficie terræ, dixit Iehouáh.
4 Et extēdam manum meam ſuper Iehudáh
& ſuper omnes habitatores Ieruϖſaláim: &
ſuccidam de loco iſto reſiduum Báyal, nomē
eorū qui nigras induūt veſtes, cū ſacerdotibus.
5 Et eos qui adorant ſuper tecta militiam cęli, B
& qui adorant iurantes per Iehouam & iuran-
tes per Malchám:
6 Eóſque qui retrocedunt *ne eant* poſt Iehouā,
& qui non quærunt Iehouam, neque inueſti-
gant eum.
7 Tace à facie Domini Iehouæ: quia propè eſt
dies Iehouæ: nam apparauit Iehouáh ſacrifi-
cium, præparauit inuitatos ſuos.
8 Et erit, in die ſacrificij Iehouæ viſitabo Prin-
cipes, & filios Regis, & omnes indutos indu-
mento peregrino.
9 Viſitabo quoq; omnem tranſilientem limen
in die illa: qui replent domum dominorum
ſuorum rapina & dolo.
10 Et erit in illa die, dicit Iehouáh, *exaudietur* C
vox clamoris à porta piſciū, & vlulatus à ſcho-
la, & contritio magna à collibus.
11 Vlulate habitatores Machthéϖs: quia ſucci-
ſus eſt omnis populus mercator: ſucciſi ſunt
omnes ferentes argentum.
12 Et erit, tempore illo ſcrutabor Ieruϖſaláim
lucernis, viſitabóque viros ſtantes in fæcibus
ſuis: qui dicunt in corde ſuo, Non benefacit Ie

houáh,nec malefacit.
Amos 5.c.11 13 Erit quoque ſubſtantia eorum in direptio-
nem,& domus eorum in deſolationem: ædi-
ficabúntque domos, nec habitabunt *in eis*: &
plantabunt vineas,nec bibent vinum earum.
14 Iuxta eſt dies Iehouæ magnus, iuxta eſt *in-*
quam,& feſtinus valde:vox diei Domini ama-
D ra,clamat ibi fortis.
Ierem.30.a.7 15 Dies iræ *erit* dies illa, dies anguſtiæ & affli-
Ioel 2.c.11 ctionis,dies tumult⁹ & deſolationis,dies tene-
Amos 5.c.18 brarũ & caliginis,dies nubis & tenebroſitatis.
16 Dies tubæ & vociferationis ſuper ciuitates
munitas,& ſuper turres excelſas.
17 Et anguſtiis afficiã homines,& ambulabunt
vt cæci:quia Iehouæ peccauerunt:effundetúr-
que ſanguis eorum inſtar pulueris,& caro eo-
rum velut ſordes.
Ezech.7.c.19 18 Neque argentum eorum,neque aurum po-
Infrà 3.b.8 terit eruere eos in die iræ Iehouæ: nam igne
zeli eius conſumetur tota terra:ſiquidem cõ-
ſummationem profectò feſtinatam faciet cũ
omnibus habitatoribus terræ.

CAPVT II.

1 Omnes gentes ad reſipiſcentiam vocat. 5 Prophetat aduerſum Philiſthæos. 8 Aduerſum Moabitas & filios Ammon. 12 Aduerſus Aethiopes, & Aſſyrios.

1 SCrutamini voſipſos,& ſcrutamini gens nõ
deſiderabilis,
2 Antequam decretum pariat diem *in quo eritis*
vt gluma quæ tranſit: antequam veniat ſuper
vos ira furoris Iehouę,antequam veniat ſuper
vos dies iræ Iehouæ.
3 Quærite Iehouam omnes humiles terrę,qui
iudicium eius operati eſtis:quærite iuſtitiam,
quærite humilitatem,fortè abſcondemini vos
in die furoris Iehouæ:
4 Quia ɣAzáh derelicta erit, & Awſcelón erit
in deſolationem, Awſdód in meridie eiicient,
& ɣEcrón eradicabitur.
B 5 Væ habitantibus in regione maritima,genti
Cherethim:verbum Iehouę ſuper vos Chená-
ɣan terra Peliwſthim,perdam te ita vt non ſit
habitator.
6 Et erit regio maritima in habitacula caularũ
paſtorum,& ſepta pecorum.
7 Eritq; regio reſiduo domus Iehudáh, in eis
paſcentur,in domibus Awſcelon veſperi accu-
babũt:quia viſitabit illos Iehouáh Deus eorũ,
& reuocabit captiuitatem eorum.
8 Audiui probra Moáb,& opprobria filiorum
ɣAmmón, quibus probris affecerunt populũ
meum,& magnificauerunt *os ſuum* iuxta termi
num ſuum.
C 9 Propterea viuo ego, dixit Iehouáh exerci-
tuũ Deus Iwſraél,quòd Moáb ſicut wSedóm
erit, & filij ɣAmmón ſicut ɣAmoráh, exitus
vrticæ,& fodina ſalis,deſolatióq; vſque in ſe-
culum erit:reſiduum populi mei diripiet eos,
& reſiduum gentis meæ poſsidebit illos.
10 Hoc *continget* illis propter ſuperbiam ſuam,
quòd probris affecerint,& magnificauerint *os*
ſuum contra populum Iehouæ exercituum.
11 Terribilis *erit* Iehouáh aduerſus illos,quoniã
attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt
eum quiſque de loco ſuo,& omnes inſulæ Gé
tium.
D 12 Vos *quoque* Chuwſím interfecti gladio meo
eritis.
13 Et extendet manum ſuam ſuper Aquilonẽ,
& perdet Awſſúr,ponétque Nineuéh in deſo-
lationem,& vaſtitatem ſicut deſertum.
14 Et accubabunt in medio eius greges,& o- *Eſa.34.c.11*
mnes beſtiæ Gẽtium:etiam onocrotalus,etiã
ericius in ſuperliminaribus eius cõmorabun-
tur:vox *auis* cantabit in feneſtris,deſolatio erit
in poſtibus:quoniam cedrum eius nudauit.
15 Hæc eſt vrbs illa lætabunda quæ habitabat
confidenter, quæ dicebat in corde ſuo, Ego
ſum,& non eſt præter me vltrà.quomodo *ergo*
fuit in deſolationem,& cubile beſtiarum?qui-
cunque tranſierit iuxta eam, ſibilabit, & agi-
tabit manus ſuas.

CAPVT III.

1 Totam Ieroſolymam arguit,& præcipuè rectores eius. 8 Vltima Iſraelis conuerſio,poſt Gentium plenitudinem.

1 VÆ fœdatæ & inquinatæ ciuitati, quæ
ſpoliat.
2 Non audiuit *docentium* vocem, nec ſuſcepit
diſciplinam, Iehouæ non fidit, Deo ſuo non
appropinquauit.
3 Principes eius in medio eius *ut* leones ru- *Ezec.22.f.27*
gientes,iudices eius *ut* lupi veſpertini: ne oſſa *Mich.3.d.11*
quidem reſeruant in mane.
4 Prophetæ eius contemptibiles,viri præua-
ricationum,Sacerdotes eius polluerunt ſan-
ctitatem,tranſgreſsi ſunt Legem.
5 Iehouáh iuſtus in medio eius,non faciet ini-
quitatem,quotidie iudicium ſuum edit in lu-
cem,non deficit, nec *tamen* nouit iniquus pu-
dorem.
6 Succidi Gentes,deſolatæ ſunt arces earum,
deſtruxi plateas eorũ,ita vt non ſit qui trãſeat:
deſolatæ ſunt vrbes eorum, ita vt ſint abſque
hominibus,abſque habitatoribus.
7 Dicebam,Profectò timebis me,ſuſcipies di- B
ſciplinam,& non ſuccidetur habitaculũ eius,
nec eueniet quicquam *eorum* propter quæ viſita-
turus ſum eam:verùm manè ſurrexerunt, cor-
ruperunt omnia opera ſua.
8 Quapropter expectate me, inquit Iehouáh,
ad diem quo conſurgam ad ſpolia: quoniam
iudicium meum *eſt* vt congregem Gentes & *Suprà 1.d.18*
colligam regna, vt effundam ſuper eas indi-
gnationem meam,omnem iram furoris mei:
nam igne zeli mei conſumetur tota terra.
9 Tunc enim vertam ad populos labium ele-
ctum,vt inuocent omnes nomen Iehouæ, vt
ſeruiant ei humero vno.
10 *Qui habitant* trans flumina Chuws,ɣAtharái, C
& congregatio diſperſorum meorum, afferẽt
munus mihi.
11 In die illa non pudebit te vllius operũ tuorũ,
quibus præuaricata *es* in me:tunc enim aufe-
ram de medio tui eos qui exultant *in* ſuperbia
tua,neque adiicies vt ſuperbias vltrà de mõte
ſanctitatis meæ.
12 Et relinquam in medio tui populum humi-
lem & pauperem, & ſperabunt in nomine Ie-
houæ.
13 Reliquiæ Iwſraél nõ admittent iniquitatẽ,
nec loquentur mendacium,neque inuenietur
in ore eorum lingua doloſa: nam ipſi paſcen-
tur,& accubabunt,& nemo erit qui exterreat.
14 Lauda filia ɣSiión,iubilate Iwſraél, lætare
& exulta toto corde filia Ieruwſaláim.
15 Remouit Iehouáh iudicia tua, eiecit inimi-
cum tuum:Rex Iwſraél Iehouáh *eſt* in medio
tui,

tui, non videbis malum vltrá.
16 In die illo dicetur Ieruwſaláim, Ne timeas:
ɤSiión *ipſi*, Ne debilitentur manus tuæ.
17 Iehouáh Deus tuus in medio tui potens, ſer
uabit te: gaudebit ſuper te lætitia, ſilebit eo
quòd diligat te, exultabit ſuper te cum can-
tico.
18 Dolore affectos præ tempore congregabo,
qui ex te fuerint: *nam* onus ſuper te *erit* oppro-
brium.
19 Ecce ego contuſurus ſum omnes affligen- Mich. 3. b. 7
tes te tempore illo, & ſeruabo claudicantem,
eiectámq; congregabo: & ponam illos in lau-
dem, & in nomen in tota terra pudoris eo-
rum.
20 Tempore illo adducam vos, tempore quo-
que *illo* congregabo vos: dabo enim vos in no
men & laudem inter omnes populos terræ,
quum conuertero captiuitates veſtras in ocu-
lis veſtris, dixit Iehouáh.

Prophetia Aggæi, Hebraicè חגי

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Increpat Aggæus Iudæos qui neglecto templo, propria ædificia extruebant.* 6 *Incommoda eorum ob dilationem operis recenſet.* 12 *Zorobabel & Ieſus Sacerdos, excitati à Domino opus aggrediuntur.*

1 ANNO Secundo
Dariáuews Re-
gis, mēſe ſexto,
die prima mēſis,
fuit verbum Ie-
houæ in manu
nHaggái pro-
phetæ ad Zeru-
babél filiū wSal-
thiél ducem Ie
huda, & ad Ieho
wſúaɤ filium Iehoɤſadác ſacerdotem magnū,
vt diceret,
2 Sic dixit Iehouáh exercituum dicendo, Po-
pulus iſte dixit, Nondum tempus venit, tēpus
inquam Domus Iehouæ vt ædificetur.
3 Fuit itaque verbum Iehouæ in manu nHag-
gái prophetæ, vt diceret,
4 Nunquid ô vos, tempus vobis *aduenit* vt habi
tetis in domibus veſtris laqueatis, & domus
iſta eſt deſerta?
5 Nunc ergo ſic dixit Iehouáh exercituum, Po
nite cor veſtrum ſuper vias veſtras.
Deu. 28. d. 38 6 Seminabitis multum, & inferetis parum: co
Mich. 6. d. 15 medetis, & non ſaturabimini: bibetis, & non
B inebriabimini: induetis vos, & non calefietis:
& qui ſe locauerit mercede, locabit ſe merce-
de *quæ erit ac ſi decideret* in ſacculum pertuſum.
7 Sic dixit Iehouáh exercituum, Ponite cor ve
ſtrum ſuper vias veſtras.
8 Aſcendite in montem, & adducite *illinc* li-
gna, & ædificate domum, & complacebo mi-
hi in ea, & glorificabor, dixit Iehouáh.
C 9 Reſpicietis ad multū, & ecce parum: & intu
liſtis *ipſum* in domum: at exufflo illud, Qua de
cauſa, dixit Iehouáh exercituum? Propter do-
mum meam quæ eſt deſerta, vos autem curri-
tis quiſque in domum ſuam.
10 Propterea ſuper vos clauſit ſe cælum ne da-
ret *nobis* rorem: terra quoque clauſit ſe ne fru-
ctum ſuum ederet.
11 Et vocaui ſiccitatem ſuper terram hanc, ac
ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinū,
& ſuper oleum, quin & ſuper *vniuerſa* quę pro-
fert humus, & ſuper homines, & ſuper iumen
ta, & ſuper omnem laborem manuum.
12 Audiuit autem Zerubabél filius wSalthiél, D
& Iehowſúaɤ filius Iehoɤſadác ſacerdos ma-
gnus, cunctúſque reliquus populus vocem Ie
houæ Dei ſui, & verba nHaggái prophetæ, ſi-
cut miſerat eum Iehouáh Deus eorū, timuitq;
populus à facie Iehouæ.
13 Dixit itaque nHaggái legatus Iehouæ in le-
gatione Iehouæ, populo, dicendo, Ego vobiſ-
cum *ſum*, dixit Iehouáh.
14 Et ſuſcitauit Iehouáh ſpiritum Zerubabél
filij wSalthiél ducis Iehudáh, & ſpiritum Ie-
howſúaɤ filij Iehoɤſadác ſacerdotis magni, &
ſpiritū totius reliqui populi: & ingreſsi ſunt,
& fecerunt opus in domo Iehouę exercituum
Dei ſui.

CAPVT II.

1 *Futurum dicit, vt gloria ſecundi templi maior ſit quàm fuerit prioris, ob Chriſti aduentum.* 11 *Sacrificia eorum, & opera omnia polluta adſerit.* 16 *Vt opus templi negligentibus erant aduerſa omnia: ita reſtaurantibus ſe benedicturum promittit Dominus.* 22 *Prophetia de Chriſto ſub typo Zorobabel.*

1 DIe viceſima & quarta menſis, in ſexto,
anno ſecundo Dariáuews Regis,
2 Septimo mēſe, viceſima & prima *eiuſdem* fuit
verbum Iehouæ in manu nHaggái prophetæ,
dicendo,
3 Dic nūc ad Zerubabél filium wSalthiél du
cem Iehudáh, & ad Iehowſúaɤ filium Iehoɤſa
dác ſacerdotem magnum, & ad reſiduum po-
puli, dicendo,
4 Quis *eſt* ex vobis reliquus qui viderit domū
iſtam in gloria ſua priorem, & qualem videtis
eam nunc? nónne ſic *eſt* ac ſi non eſſet in oculis
veſtris?
5 Nunc autē roborate ipſum Zerubabél, dixit
Iehouáh, robora te quoque Iehoſúaɤ filij Ieho
ɤſadác ſacerdos magne, & robora te vniuerſa
plebs terræ huius, dixit Iehouáh, & operami-
ni: quoniam vobiſcū ſum, dixit Iehouáh exer-
cituum.
6 Et *faciam* verbū quod pepigi vobiſcum quū
egrederemini ex Mitzráim: Spiritus quoque
meus ſtabit in medio veſtrum: ne timeatis.
7 Sic enim dixit Iehouáh exercituum, Adhuc B
vnum puſillum eſt, & ego commouebo cælum Heb. 12. g. 26
& terram, ac mare & aridam:
8 Commouebóque omnes Gentes, & veniet
deſiderium omnium Gentium, ac replebo do
mum iſtam gloria, dixit Iehouáh exerci-
tuum.

9 Meum eſt argentum,& meum eſt aurum, di
xit Iehouáh exercituum.
10 Maior erit gloria Domus huius poſterioris,
gloria prioris,dixit Iehouáh exercituum: & in
loco iſto dabo pacẽ, dixit Iehouáh exercituũ.
11 Viceſima & quarta *die menſis* noni, anno ſecũ-
do Dariáuews fuit verbum Iehouæ in manu
nHaggái prophetæ,dicendo,
12 Sic dixit Iehouáh exercituũ,Interroga nunc
Sacerdotes Legem, dicendo,
13 Si tulerit quiſpiã carnes ſanctificatas in ora
veſtimenti ſui,& tetigerit ora ſua panem, aut
pulmẽtum,vel vinum,aut oleum, ſiue quem-
libet cibum, nunquid ſanctificabitur? Et re-
ſponderunt Sacerdotes,dixeruntque,Non. C
14 Et dixit nHaggái,Si tetigerit immundus ob
cadauer humanum aliquod illorũ, eritne im-
mundus? Et reſponderunt Sacerdotes, dixe-
rúntque,Immundus erit.
15 Cœpit itaque nHaggái dicere, Sic populus
iſte, & ſic gens iſta eſt coram me, dixit Ieho-
uáh,atque ſic omne opus manuum eorum: &
quicquid offerunt illic,immundum eſt.
16 Nunc igitur ponite quæſo cor veſtrum à die
hac & ſuprà,antequam ponerent *operarij* lapi-
dem ſuper lapidem in templo Iehouæ.
17 Antequam eſſent *in eo opere*,veniebat *agricola*
ad aceruũ viginti *modiorum*,& erat decem *mo-
diorum*:veniebat *quoq; vinitor* ad torcular, vt hau
riret quinquaginta *cados vini* è torculari, & erat
viginti:
18 Percuſsi vos ariditate & robigine, & gran-
dine,omne opus manuum veſtrarum, & non
conuertebatis vos ad me,dixit Iehouáh.
19 Ponite nunc cor veſtrum à die iſta, & ſuprà, D
à die *inquam* viceſima & quarta *menſis* noni, *hoc
eſt* à die qua fundatum eſt templum Iehouæ
ponite cor veſtrum:
20 Num adhuc eſt ſemen in horreo ipſo? præ-
terea nõdum vitis,& ficus, & malogranatum,
& arbor oleæ protulit fructum: à die hac be-
nedicam.
21 Et fuit verbum Iehouę ſecundò ad nHaggái
viceſima & quarta *die* ipſius menſis vt diceret,
22 Dic ad Zerubabél ducem Iehudáh,dicendo,
Ego commoturus ſum cælum & terram:
23 Et ſubuertam ſolium regnorum, ac diſper-
dam robur regnorum Gentium, ſubuertámq;
currus & aſcenſores eorum,& deſcẽdent equi
& aſcenſores eorum,quiſque gladio ſocij ſui.
24 In die illa,dicit Iehouáh exercituum, tollã Eccle.49.c.11
te Zerubabél fili wSealthiæél ſerue mi', dixit
Iehouáh, & ponam te tanquam ſignaculum:
quia te elegi,dicit Iehouáh exercituum.

Prophetia Zachariæ, Hebraicè זכריה

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

Monet populum vt conuertatur ad Dominum, & parentum ſcelera vitet. 8 Christum præfigurat & apoſtolos. 14 Iudæorum liberationem promittit 18 In aduerſarios populi Dei.

1 MENSE Octauo,
anno ſecũdo Da
riáuews, fuit ver
bum Iehouæ ad
Zechariáh filiũ
Berechiáh filij
yIddó Prophe-
tę,dicendo,
2 Iratus eſt Ieho
uáh cõtra Patres
veſtros ira.
Malac.3.b.7 3 Dic itaq; ad eos,Sic dicit Iehouáh exercituũ,
Cõuertimini ad me,dixit Iehouáh exercituũ:
& cõuertar ad vos,dixit Iehouáh exercituum.
Eſaiæ 21.b.8. & 31.c.6, & 45.d.21 Ierem.3.c.12 Ezec.18.g.30 & 20.a.3, & 33.c.11 Oſee 14.a.2 Ioel 2.c.12
4 Ne ſitis ſicut Patres veſtri ad quos clamaue-
runt Prophetæ illi priores, dicendo, Sic dicit
Iehouáh exercituum, Conuertimini nunc à
viis veſtris malis,& ab operibus veſtris malis:
& non audierunt, neque attenderunt mihi,
dixit Iehouáh.
5 Patres veſtri vbinam ſunt? & Prophetæ illi
nunquid in ſempiternum viuent?
6 Veruntamen verba mea & ſtatuta mea quæ
B mandaui ſeruis meis Prophetis, ánnon appre
henderunt Patres veſtros? conuerſi enim dixe
runt, Quemadmodum cogitauerat Iehouáh
exercituum facere nobis ſecundum vias no-
ſtras & ſecundum opera noſtra, ſic fecit no-
biſcum.
7 Die viceſima quarta vndecimi menſis (is *eſt*
menſis wSebát) anno ſecundo Dariáuews,fuit
verbum Iehouæ ad Zechariáh filiũ Berechiáh
filij yIddó Prophetæ,dicendo,
8 Vidi nocte,& ecce vir equitãs ſuper equum
rufum,& idem ſtabat inter myrtos quæ erant
in profundo:& poſt eum *erant* equi rufi, varij
& albi.
9 Et dixi,Quid *ſibi volunt* iſti,domine mi? Dixit
itaq; ad me Angelus ille qui loquebatur me-
cum,Ego oſtendam tibi quid ſint iſti.
10 Reſpondit autẽ vir ille qui ſtabat inter myr-
tos, & dixit, Hi *ſunt* quos miſerat Iehouáh vt
perambularent terram.
11 Et reſponderunt Angelo illi Iehouæ qui ſta- C
bat inter myrtos, & dixerunt, Perambulaui-
mus terram, & ecce tota terra habitatur, &
quieſcit.
12 Et reſpondit Angelus Iehouæ,& dixit, O Ie-
houáh exercituum,quouſque non miſerebe-
ris Ieruwſaláim & vrbium Iehudáh,quibus ira-
tus es iam ſeptuaginta annos?
13 Et reſpondit Iehouáh Angelo illi qui loque-
batur mecum verba bona,verba conſolatoria.
14 Dixit autẽ ad me Angelus qui loquebatur Infrà 8.a.2
ad me,Clama dicendo,Sic dicit Iehouáh exer
cituum,Zelo Ieruwſaláim & xSiión zelo ma-
gno.
15 At ira magna iraſcor cõtra Gentes illas quie-
tas:nam iratus eram parùm:ipſi verò adiuue-
runt in malum.
16 Propterea ſic dicit Iehouáh, Reuerſus ſum
ad Ieruwſaláim cum miſerationibus: domus D
mea

mea ædificabitur in ea, ait Iehouáh exercituũ:
& perpendiculum extendetur ſuper Ieruϖſa-
láim.
17 Adhuc clama dicẽdo, Sic dicit Iehouáh exer
cituum, Adhuc diſpergentur vrbes meæ præ
bonis: & conſolabitur Iehouáh adhuc ꝛSiión,
eligétque adhuc Ieruϖſaláim.
18 Et leuaui oculos meos, & vidi, & ecce qua-
tuor cornua,
19 Tunc dixi ad Angelum qui loquebatur me-
cum, Quid ſunt hæc? Et dixit ad me, Hæc ſunt
cornua illa quæ ventilauerunt Iehudáh, Iϖſ-
raël, & Ieruϖſaláim.
20 Oſtendit præterea mihi Iehouáh quatuor
fabros.
21 Et dixi, Quid iſti veniunt facturi? Et dixit di
cendo, Iſti ſunt *inquam* cornua quæ ventilaue-
runt Iehudáh, ita vt non leuaret quiſquam ca-
put ſuum: venerunt autem iſti vt deterreant il
la, proiiciántque cornua Gentium *illarum* quæ
leuauerunt cornu ſuper terram Iehudáh vt vẽ
tilarent eam.

CAPVT II.

1 *Inſtauratio Ieruſalẽ promittitur.* 6 *Diſperſi reuocãtur.* 10 *Aduentus Chriſti, & Gentium ingreſſio in Eccleſiam.*

1 LEuaui quoque oculos meos, & vidi: & ec
ce vir, in cuius manu funiculus menſuræ.
2 Et dixi, Quó vadis? Et dixit ad me, Vt metiar
Ieruϖſaláim, vt videam quanta *ſit* latitudo e-
ius, & quanta longitudo eius.
3 Et ecce, Angelus ille qui loquebatur mecũ,
egrediebatur, Angelúſque alius egrediebatur
in occurſum eius.
B 4 Et dixit ad eum, Curre, loquere ad puerum
iſtum, dicendo, *Inſtar* vrbium abſque muro ha
bitabitur Ieruϖſaláim præ multitudine homi
num, & iumentorum in medio eius.
5 Ego quoque ero ei (dixit Iehouáh) murus i-
gneus in circuitu, & in gloriam ero in medio
eius.
6 O ô *egredimini* & fugite de terra Aquilonis,
dicit Iehouáh: quia in quatuor ventos cæli di-
ſperſi vos, dicit Iehouáh.
C 7 O ꝛSiión erue te quę habitas *cum* filia Babél:
8 Quia ſic dicit Iehouáh exercituum, Poſt glo
riam mittet me ad Gentes quæ ſpoliauerunt
vos: qui enim tangit vos, tangit pupilllam o-
culi ſui.
9 Quia en ego leuo manum meam ſuper eos,
erúntque ſpolia ſeruis ſuis: & ſcietis quòd Ie-
houáh exercituum miſerit me.
10 Lauda, & lætare filia ꝛSiión, quia ecce ve-
niam, & habitabo in medio tui, ait Iehouáh.
D 11 Et congregabuntur Gentes multæ ad Ieho-
uam in die illa, erúntque mihi in populum, &
habitabo in medio tui: túncque cognoſces
quòd Iehouáh exercituum miſerit me ad te.
12 Poſsidebitque Iehouáh Iehudam partem
ſuam in Terra ſancta: & eliget adhuc Ieruϖſa-
láim.
13 Sile omnis caro à conſpectu Iehouæ: quia
tandem excitabitur de habitaculo ſanctitatis
ſuæ.

CAPVT III.

1 *De ignominia & gloria Chriſti ſub typo Ieſu Sacerdotis.* 8 *De Chriſto prophetia.*

1 OStendit autem mihi Iehoϖſuam Sacer-
dotem magnum ſtantem coram Ange-
lo Iehouæ, & ϖSatán ſtabat ad dexteram eius
vt aduerſaretur ei.
2 Dixítque Iehouáh ad ϖSatán, Increpet Ie-
houáh te ϖSatán, increpet inquã Iehouáh te,
qui eligit Ieruϖſaláim: nonne iſte *eſt ut* torris
erutus de igne?
3 Porrò Iehoϖſúaȝ erat indutus veſtibus ſor-
didis, & ſtabat coram Angelo.
4 Et loquutus eſt, & dixit ad eos qui ſtabant
coram ſe, dicendo, Auferte veſtimenta illa ſor B
dida ab eo. Et dixit ad eum, Vide, Tranſire feci
à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis
ueſtibus.
5 Tunc dixi, Imponant cidarim mundam ſu-
per caput eius. impoſuerunt itaque cidarim
mundam ſuper caput eius, & iam induerant
eum veſtibus: Angelus autem Iehouæ ſtabat.
6 Et cõteſtatus eſt Angelus Iehouæ ipſum Ie-
hoϖſúaȝ, dicendo,
7 Sic dicit Iehouáh exercituũ, Si in viis meis C
ambulaueris, & ſi cuſtodiam meam cuſtodie-
ris, etiam tu iudicabis domum meam, quin e-
tiam cuſtodies atria mea, dabóque tibi vias
inter hos aſtantes.
8 Audi nunc Iehoϖſúaȝ ſacerdos magne, tu
& amici tui qui habitant coram te, quia viri
prodigiorum ſunt: ecce enim adduco ſeruum Luc. 1. 78
meum *nomine* Germen.
9 Quia ecce lapis ille quem dedi coram Ieho- D
ϖſúaȝ, ſuper quem vnum *erunt* ſeptem oculi:
en ego cælabo cælaturam eius, dicit Iehouáh
exercituum, auferámque iniquitatem ipſius
terræ in die vna.
10 In die illa, dicit Iehouáh exercituum, voca-
bitis quiſque ſodalem ſuum ſubter vitem, &
ſubter ficum.

CAPVT IIII.

1 *Viſio candelabri aurei.* 5 *Eius expoſitio, in qua multa de Chriſto & Eccleſia habẽtur.*

1 REuerſus eſt autem Angelus qui loque-
batur mecum, & excitauit me tanquam
virum qui excitatur à ſomno ſuo.
2 Dixitque ad me, Quid vides? Et reſpondi, Vi
deo, & ecce candelabrum aureum totum, &
lenticula ſuper caput eius, ſeptémque lucer-
næ eius ſuper illud: ſeptem *inquam ſunt*, & ſeptẽ
infuſoria lucernis ipſis quæ *ſunt* ſuper caput il
lius.
3 Duæ quoque oliuæ *ſunt* ſuper illud: vna à B
dextera ipſius lenticulæ, & altera ad ſini-
ſtram eius.
4 Tunc reſpondi, & dixi ad Angelum illũ qui
loquebatur mecum, dicendo, Quid *ſibi uolunt*
hæc, domine mi?
5 Reſpondit autem Angelus ille qui loqueba
tur, dixitque mihi, Noſtine quid ſint hæc? Et
dixi, Non domine mi.
6 Tunc reſpondit, & dixit ad me, dicẽdo, Hoc
eſt verbũ Iehouæ ad Zerubabél, dicendo, Non
virtute vlla, nec potentia *hoc fiet*, ſed Spiritu
meo, dixit Iehouáh exercituum.
7 Quis tu ô mons magne coram Zerubabél? C
in planitiem *eris*, educétque lapidem prima-
rium *cum* acclamationibus *huiuſmodi*, Gratia,
gratia *inquam* illi.
8 Fuit itaque verbum Iehouæ ad me, dicen-
do,
9 Manus Zerubabél fundauerunt domũ iſtã,
ma-

manúſque eius perficient *eam* : & cognoſces
quòd Iehouáh exercituum miſerit me ad vos.
10 Quis enim deſpexit diem paruarum *conſola-*
tionum? lætabuntur autem quum videbunt la-
pidem ſtanneum in manu Zerubabél: illa *ſunt*
ſeptem oculi Iehouæ circumeuntes per vni-
uerſam terram.
D 11 Et loquutus ſum, & dixi ad eum, Quid *ſunt*
duæ oliuæ iſtę ad dexteram ipſius candelabri,
& ad ſiniſtram eius?
12 Et loquutus ſum ſecundò, & dixi ad eum,
Quid *ſunt* duæ illæ ſpicæ oliuarum quæ *ſunt* in
medio duarum ampullarum aurearum, quæ
effundunt ex ſe *oleum coloris* auri?
13 Dixit autem ad me, dicendo, Noſtíne quid
ſint hæc? Et dixi, Non, domine mi.
14 Tunc dixit, Iſti ſunt duo illi filij olei, qui ſtãt
iuxta Dominatorem vniuerſæ terræ.

CAPVT V.

1 Viſio libri volantis, maledictionem furum & Dei nomine abutentium ſignificantis. 5 Viſio amphoræ qua Iudæ tranſlatio in Babylonem deſignatur.

1 COnuerſus ſum autem, & leuaui oculos
meos, atque aſpexi: & ecce volumen vo-
labat.
2 Dixitque mihi, Quid vides? Cui reſpondi,
Video volumen volans: longitudo eius viginti
cubitorum, & latitudo eius decem cubitorũ.
3 Et dixit ad me, Hæc *eſt* maledictio illa quæ
egreſſura eſt ſuper faciem vniuerſæ terrę: nam
omnis fur (ſicut *ſcriptum eſt* ex vna *parte* ipſius)
ſucciſus eſt: & omnis iurans (ſicut *ſcriptum eſt* ex
altera *parte* ipſius) ſucciſus eſt.
B 4 Educam illam, dixit Iehouáh exercituum,
veniétque ad domum ipſius furis, & ad domũ
iurantis in nomine meo mendaciter, & com-
morabitur in medio domus eius, conſumétq;
eam, & ligna eius, ac lapides eius.
5 Egreſſus eſt autem Angelus ille qui loque-
batur mecum, & dixit ad me, Leua nunc ocu-
los tuos, & vide quid ſit hoc quod egreditur.
6 Et dixi, Quidnam eſt? Qui reſpõdit, Hæc eſt
amphora egrediens. Addiditque, Hæc *eſt* ocu-
lus eorum in vniuerſa terra.
C 7 Et ecce talentum plumbi portabatur, & *cum*
ipſo mulier vna ſedebat in medio eius am-
phoræ.
8 Dixitque *Angelus*, Hæc *eſt* impietas illa. pro-
iecit itaque eam *Deus* in medium amphoræ, &
coniecit lapidem plumbeum in os eius.
9 Leuaui quoque oculos meos, & aſpexi: &
ecce duæ mulieres egrediebantur, ventúſque
erat in alis earum: *erant* autem illis alæ ſimiles
D alis ciconiæ, & leuauerunt amphoram illam
inter terram & cælum.
10 Dixíque ad Angelum illum qui loquebatur
mecum, Quónam iſtæ deducunt amphoram?
11 Qui reſpondit mihi, Vt ædificetur ei domus
in terra שSinyár, prępareturque *habitatio eius*, ac
conſtituatur illic ſuper baſim ſuam.

CAPVT VI.

1 Per quatuor quadrigas, quatuor regnorum ſucceſſionem deſcribit. 9 Figura regni & ſacerdotij Chriſti.

1 COnuerſus autem leuaui oculos meos, &
aſpexi: & ecce quatuor quadrigæ egre-
diebantur inter duos montes: montes autem
illi *erant* montes ærei.
2 In quadriga prima *erant* equi rufi, & in qua-
driga ſecunda equi nigri.
3 In quadriga autẽ tertia equi albi, & in qua-
driga quarta equi varij, fortes.
4 Tunc cœpi dicere ad Angelum qui loque-
batur mecum, Quid *ſibi volunt* hæc, domine
mi?
5 Et reſpondit Angelus ille, & ait ad me, Iſti
ſunt quatuor venti cæli qui egrediuntur à lo-
co vbi ſtabant coram Dominatore vniuerſæ
terræ.
6 *Quadriga* in qua *erant* equi nigri, egredieban B
tur ad terrã Aquilonis: & *equi* albi egreſſi ſunt
poſt illos: varij autem egreſſi ſunt ad terram
Auſtri:
7 Fortes quoque egreſſi ſunt, & quærebant vt
irent ad perambulãdum per terram. dixitque
Deus, Ite, perambulate terram. perambulaue-
runt itaque terram.
8 Vocauit autem me, & loquutus eſt ad me,
dicendo, Vide, qui egrediuntur ad terrã Aqui-
lonis, quieſcere fecerunt ſpiritum meum in
terra Aquilonis.
9 Et fuit verbum Iehouæ ad me, dicendo, C
10 Accipe ab his qui reuerſi ſunt de tranſmigra
tione, nempe ab חHeldái, & à Tobiiáh, & à Ie-
daיiáh: veniéſque tu in die illa, ac ingredieris
domum Ioשׁiiáh filij צSephaniáh, qui reuer-
ſi ſunt de Babél
11 Accipe inquam argentum & aurum, & fac
coronas, & impone capiti Iehoשúaי filij Ie-
hoצadác ſacerdotis magni:
12 Dicéſque ad eum in hunc modum, Sic dicit Luc. 1. g. 78
Iehouáh exercituum, dicendo, Ecce vir, Ger-
men nomen eius, & de loco ſuo germinabit,
& ædificabit templum Iehouæ.
13 Ipſe inquam extruet templum Iehouæ, & D
idem portabit gloriam, ſedebitque, ac domi-
nabitur in ſolio ſuo: erit quoque Sacerdos in
ſolio ſuo, & conſilium pacis erit inter vtrunq;.
14 Porrò coronæ erunt ipſi חHélẽ, & Tobiiáh,
& Iedaיiáh, & ipſi חHen filio צSephaniáh in
memoriale in templo Iehouæ.
15 Remoti quoque venient, & ædificabunt in
templo Iehouæ: ac cognoſcetis quòd Iehouáh
exercituum miſerit me ad vos: & *ita* erit, ſi au-
diendo audieritis vocem Iehouæ Dei veſtri.

CAPVT VII.

1 Quæſtio proponitur Sacerdotibus ſuper ieiunio & plãctu. 5 Re-[illegible] 9 Iudicium. 10 Miſericordia.

1 FVit autem anno quarto Dariáuešs Regis,
fuit *inquam* verbum Iehoũæ ad Zechariáh,
Quarta *die* menſis noni qui eſt Chiſléu:
2 Poſteaquam *captiuitas* miſiſſet ad templum
Dei, שSarאéꝛſer & Regẽ-mélech, & viros eius
ad deprecandum faciem Iehouæ:
3 Dicerentque ad Sacerdotes qui erant in do-
mo Iehouę exercituum, & ad Prophetas ipſos
in hunc modum, Flebóne *adhuc* menſe quinto,
ſeparando me *a cibis*, quemadmodum feci iam
tot annis?
4 Fuit inquam verbum Iehouæ exercituum
ad me, dicendo,
5 Dic ad vniuerſum populum huius regionis, B
& ad Sacerdotes, ad hunc modum, Quum ie- Eſa. 58. b. 5
iunaſtis, & planxiſtis in quinto *menſe*, & ſepti-
mo, idq; iá ſeptuaginta annis, nũquid ieiuniũ
ieiuna-

ieiunaſtis propter me? *præcepine* ego?
6 Et quādo comeditis aut bibitis, nónne *pro-
pter* vos comeditis & propter vos bibitis?
7 Nónne *hæc ſunt* verba quæ prædicauit Iehou-
áh per manum Prophetarum priorū: quum
adhuc Ieruſalem habitaret *confidenter*, & eſſet
quieta, vrbes quoque eius illi circunſtātes, &
pars Meridiana *ac* planities habitaretur?
C 8 Fuit itaque verbum Iehouæ ad Zechariáh,
dicendo,
9 Sic dixit Iehouáh exercituum, dicendo, Iu-
dicium verum iudicate, & miſericordiam ac
miſerationes facite quiſque cum fratre ſuo.
Exo.22.d.22 10 Viduámque & pupillum, aduenam & pau-
Eſa.1.f.23 perem ne opprimatis: præterea malum quiſq;
Ierem.6.g.28 fratris ſui ne cogitetis in corde veſtro.
11 Et renuerunt attendere, & dederunt ſcapu-
lam auerſam, aures quoque ſuas aggrauaue-
runt ne audirent:
D 12 Et cor ſuum poſuerunt *ut* adamantem, ne au
dirent Legem ipſam, & verba illa quę miſerat
Iehouáh exercituum in Spiritu ſuo per manū
Prophetarum priorum: vnde facta eſt ira ma-
gna à Iehouáh exercituum.
13 Euenítq;, vt quemadmodum clamauerant,
& non audierant: ſic clamabunt, & non exau-
diam, dicit Iehouáh exercituum.
14 Et *quaſi* turbine diſperſi eos in omnes Gen-
tes illas quas non nouerant: terra quoque ipſa
deſolata fuit poſt eos, ita vt nemo illac tranſi-
ret, aut reuerteretur: poſuerúntque terrā deſi-
derabilem in deſolationem.

CAPVT VIII.

1 *De reditu Iſraelitici populi in Ieruſalem, cui proſpera multa pro-
mittit Deus.* 16 *Præcepta ſanctiſſima.* 20 *Concurſus Gen-
tium ad Chriſtum.*

1 RVrſum fuit verbum Iehouæ exercituum
ad me, dicendo,
2 Sic dicit Iehouáh exercituum, Zelatus ſum
ꝛSiión zelo magno, & ira magna zelatus ſum
eam.
3 Sic dicit Iehouáh, Reuertar ad ꝛSiión, & ha-
bitabo in medio Ieruϖſaláim, vocabitúrq; *ipſa*
Ieruϖſaláim, Vrbs veritatis, & Mons Iehouæ
exercituum, Mons ſanctus.
4 Sic dicit Iehouáh exercituum, Adhuc habi-
tabunt ſenes, & anus in plateis Ieruϖſaláim,
& viro erit baculus in manu præ multitudine
dierum.
5 Plateæ quoque vrbis replebuntur pueris &
puellis ludentibus in plateis eius.
6 Sic dicit Iehouáh exercituum, Quòd *ſi hoc*
difficile videatur in oculis reliquiarū populi
huius, in diebus illis, *an* etiam in oculis meis
difficile erit, ait Iehouah exercituum?
7 Sic dicit Iehouáh exercituum, En ego ſaluū
facio populum meum de terra Orientis, & de
terra Occaſus ſolis.
E 8 Adducámque eos, & habitabunt in medio
Ieruϖſaláim: erúntque mihi in populum, &
ego ero eis in Deum in veritate & iuſtitia.
9 Sic dicit Iehouáh exercituum, Confortētur
manus veſtræ vos qui auditis in diebus iſtis
verba hæc ex ore ipſorum Prophetarum, qui
loquuti ſunt à die qua fundata eſt domus Ieho-
uæ exercituum, vt templum ipſum ædifica-
retur.
10 Nam ante dies iſtos merces hominis non
fuit, neque merces animalis: quin & exeunti
& introeunti nulla erat pax præ anguſtia: cō-
miſi enim omnes homines, quenque in proxi
mum ſuum.
11 Nunc autem non iuxta dies illos priores *fa-
ciam* reliquiis populi huius, dicit Iehouáh ex-
ercituum:
12 Sed ſemē pacis erit: vitis dabit fructū ſuum,
atque terra dabit fructum ſuum: cæli quoque
dabunt rorem ſuum, & poſsidere faciam reli-
quias populi huius vniuerſa iſta.
13 Euenietque vt quemadmodum fuiſtis ma- C
ledictio inter Gentes ipſas, ô domus Iehudáh
ac domus Iϖſraël, ita ſeruabo vos, & eritis be
nedictio: *propterea* ne timeatis, ſed conforten-
tur manus veſtræ:
14 Sic enim dicit Iehouáh exercituum, Quē-
admodum cogitaui malefacere vobis, quum
me ad iracundiam prouocarent Patres veſtri,
dicit Iehouáh exercituum, neque me pœni-
tuit:
15 Sic conuerſus cogitaui in diebus iſtis bene-
facere ipſi Ieruϖſaláim, & domui Iehudáh:
quapropter ne timeatis.
16 Hæc ſunt *autem* quæ facietis, Loquimini ve- Ephes.4.f.25
ritatem quiſque cum proximo ſuo, veritatem
ac iudicium pacis iudicate in portis veſtris:
17 Et quiſque malum proximi ſui ne cogitetis
in cordibus veſtris: atque iuramentum mēdax
ne diligatis: omnia enim iſta ſunt quæ ꝓdi, ait
Iehouáh.
18 Et fuit verbum Iehouæ exercituum ad me,
dicendo,
19 Sic dicit Iehouáh exercituum, Ieiuniū *men-
ſis* quarti, & ieiunium quinti, & ieiuniū ſepti-
mi, & ieiunium decimi erit domui Iehudáh
in gaudium & lætitiam & in ſolēnitates præ-
claras: veritatem igitur & pacem diligite.
20 Sic dicit Iehouáh exercituū, Adhuc *erit tem-
pus* quo veniēt populi, & habitatores vrbium
magnarum,
21 Ibúntque habitatores vnius *urbis* ad alterā,
atque dicent, Eamus eundo, vt deprecemur fa
ciem Iehouæ, & quæramus Iehouam exerci-
tuum: *dicentque ſinguli*, Vadam etiam ego.
22 Venient itaque populi multi, & Gentes ro-
buſtæ ad quærendum Iehouam exercituum
in Ieruϖſaláim, & ad deprecandum faciem Ie
houæ.
23 Sic dicit Iehouáh exercituum, In diebus il-
lis *erit* quum apprehendent decem viri ex o-
mnibus linguis earum Gentium, apprehen-
dent inquam oram viri Iehudęi, dicendo, Ibi-
mus vobiſcum: audiuimus enim Deum eſſe
vobiſcum.

CAPVT IX.

1 *Gentium conuerſio.* 9 *Chriſti aduentus ſedentis ſuper A-
ſinam.*

1 PRophetia verbi Iehouę *quæ fuit ad me* in ter
ra ɳHadrách & *in* Damméϖſec requie e-
ius, quia ad Iehouam *conuertentur* oculi homi-
num, atque omnium tribuum Iϖſraël.
2 Sed & ɳHamáth terminos habebit in ea,
ꝛSor & ꝛSidón, quanuis ſapiens fuerit admo-
dum.
3 Ædificauit enim ꝛSór munitionem ſibi: coa
ceruauítque argentum tanquam puluerem,
& aurum vt lutum platearum.

4 Ecce Dominus expellet eam,& percutiet in
mari fortitudinem eius, ipſa quoque igni ab-
ſumetur.
5 Videbit Awſcelón,& timebit:ɣAzáh quoq;,
& dolebit vehementer:& ɣEcrón, quoniam
pudore afficietur aſpectus eius : peribitque
Rex de ɣAzáh,& Awſcelón non habitabitur.
B 6 Et habitabit ſpurius in Awſdód,& ſuccidam
ſuperbiam Peliwſtim.
7 Auferam quoque ſanguiné eius de ore eius,
& abominationes eius è dentibus eius, & re-
linquentur etiam ipſi Deo noſtro: erúntque
tanquam dux in Iehudáh, & ɣEcrón velut Ie-
buſæus.
8 Præterea caſtrametabor circum domũ meã,
ne timeat ab exercitu *aduerſariorum,&* à tranſeun-
te & redeunte: neque tranſibit per eos vltrà
exactor:nunc enim vidi oculis meis.
Eſa.62.d.11 Matt.21.a.5 9 Exulta valde, filia ʒSiión, iubila filia Ieruwſa
láim:ecce Rex tuus veniet tibi (iuſtus, & ſer-
uabit ſeipſum) mitis,& ſedés ſuper aſinum &
ſuper pullum filium aſinæ.
10 Succidam itaque quadrigas de ℵEphráim,
& equos de Ieruwſaláim, excidẽtúrque arcus
bellici, & loquetur pacem Gentibus: domi-
nium autem eius *dilatabit ſeſe* à mari vſque ad
C mare,& à Fluuio vſque ad terminos terræ.
11 Tu quoque *ſeruaberis* ſanguine fœderis tui:
emiſi vinctos tuos de ciſterna in qua non eſt
aqua.
12 Conuertimini ad munitionem ô vincti ſpei:
etiam hodie annuntiãs duplum reddam tibi.
13 Quoniam tetendi mihi Iehudáh *tanquam* ar-
cum, impleui *manum* ℵEphráim, & ſuſcitaui
filios tuos ô ʒSiión contra filios tuos ô Iauán,
& ponam te veluti gladium fortis.
D 14 Iehouáh enim illis conſpicietur,prodibitq;
tanquam fulgur iaculum eius:& Dominus Ie-
houáh tuba clanget,atque incedet cum turbi-
nibus Auſtri.
15 Iehouáh exercituum proteget eos, & abſu-
ment,ac ſubiicient lapides fundæ, bibéntque
ac tumultuabunt ſicut *qui* vinum *potauerunt*, &
replebuntur vt peluis, *&* tanquam anguli al-
taris.
16 Et ſeruabit eos Iehouáh Deus eorum in die
illa, tanquam gregem populi ſui: *erunt* enim
tanquam lapilli coronæ,exaltati ſuper terram
eius.
17 Quanta enim bonitas eius,& quãta pulchri
tudo eius:triticum iuuenes,& muſtum cãtare
faciet virgines.

CAPVT X.

1 Monetur populus doctrinam veritatis petere à Domino. 3 Domũ Iuda & Iſrael ſe viſitaturum promittit Dominus & confortaturũ. 5 Gentilium fideliũ fortitudo. 8 Congregatio fideliũ in Eccleſia.

1 PEtite à Iehouáh pluuiam in tempore ſe-
rotinæ pluuiæ, *&* Iehouáh faciet coruſca
tiones,atque pluuiam imbris dabit vobis, *&*
cuique herbam in agro ipſo.
2 Nam ſimulachra illa loquuta ſunt vanitaté,
& diuini viderũt mendacium,ac ſomnia vana
loquuti ſunt, *atque in* vanum conſolabantur:
idcirco profecti ſunt inſtar ouium, humiliati
ſunt quòd carerent paſtore.
3 Contra paſtores illos iratus eſt furor meus,
B & hircos ipſos viſitabo:quoniam viſitabit Ie-
houáh exercituum gregem ſuum domum Ie-
hudáh,ponétque eos tanquam equum cuius
gloria *eſt* in bello.
4 Ex ipſo *erit* angulus,ex ipſo *inquam* palus, ex
ipſo arcus belli:ex eo *quoque* prodibit omnis
præfectus ſimul.
5 Et erunt tanquã fortes conculcantes in luto
platearum *inimicos* in ipſo prælio, pugnabúnt-
que,quoniam Iehouáh cum illis *erit*: pudore
autem afficientur aſcenſores equorum.
6 Corroborabo enim domum Iehudah,&do-
mum Ioſéph ſeruabo,cóuertámque eos: quo-
niam miſerebor eorum,erúntque acſi non re- C
puliſſem eos:ego enim Iehouáh Deus eorum,
& exaudiam eos.
7 Et erunt *filij* ℵEphráim veluti potens, lætabi
túrque cor illorum, ſicut *bibentis* vinum: filij
quoque eorum videbunt,& lætabuntur: *atque*
exultabit cor eorum in Iehouáh.
8 Sibilabo eis,& congregabo illos:nam redi-
mam eos,& multiplicabuntur,quemadmodũ
ante multiplicati fuerunt.
9 Et diſſeminabo eos in populos, & in locis
remotis recordabuntur mei, viuéntque cum
filiis ſuis,& reuertentur.
10 Reducam enim eos è terra Mizſráim, & ex D
Awſſúr congregabo eos,atque ad terram Gil-
ɣád & Lebanón adducam eos,nec ſufficiet eis
locus ille.
11 Tranſibitq; in mare anguſtia, & percutiet in
ipſo mari fluctus, ac deſiccabũtur omnia pro-
funda fluminis, atque deiicietur ſuperbia A-
wſſúr,ſceptrum quoque Mizſráim recedet.
12 Et roborabo eos in Iehouáh, & in nomine
eius ambulabunt,dicit Iehouáh.

CAPVT XI.

1 Deſtructionem ſecundi templi per Romanos prænuntiat. 4 Fidelium cura Chriſto à Patre commiſſa. 7 Viſio grauis in Iſraelẽ & Iudam. 12 Chriſtus triginta argenteis æſtimatur. 15 De paſtore Antichriſto.

1 APeri ô Lebanón portas tuas, & abſumat
ignis cedros tuas.
2 Vlula abies, quia cecidit cedrus, quoniam
magnifici vaſtati ſunt:vlulate querc⁹ Bawſán,
quoniam deiicietur ſaltus munitus.
3 Vox vlulatus paſtorũ illorum *audita eſt* quòd
vaſtata ſit magnificentia eorũ: ſtrepitus *quoque*
rugitus catulorum leonum, quoniam vaſtata
eſt ſuperbia ipſius Iardén.
4 Sic dicit Iehouáh Deus meus,Paſce oues il-
las occiſionis,
5 Quas poſſeſſores earum occident, nec tamé
delinquent *ipſi*:& *quiſque eorum* qui vendet eas,
dicet, Benedictus Iehouáh, diues factus ſum,
paſtor autem earum non parcet eis.
6 Siquidem non parcam vltrà habitatoribus B
huius regionis,dicit Iehouáh: nam ecce, ego
traditurus ſum homines ipſos,quemq; in ma-
nu proximi ſui,& in manu regis ſui, & conte-
rent regionem ipſam,neque eruã *eos* de manu
illorum.
7 Paſcam autem oues illas occiſionis, profe-
ctò pauperes gregis:& aſſumam mihi duas vir
gas:vnam vocaui Noɣám, & alteram vocaui
ℵHobelím:paſcam inquam oues ipſas.
8 Et ſuccidam tres illos paſtores menſe vno,
affligeturque anima mea propter eos:& etiam
anima eorum abhorrebit à me.
9 Dicamque,Non paſcam vos *vltra*: quæ mo- Ierem.15.a.2
ritur moriatur, & quæ ſuccidítur ſuccidatur:
quæ

quæ autem reſiduæ fuerint deuorent quæquē
carnem ſociæ ſuæ.
C 10 Tollam itaq; virgam meam Noȝám, & ab-
ſcindam illam, vt irritum faciam pactū meum
quod pepigi cum omnibus populis.
11 Irritum autē fiet in die illa, & ita cognoſcent
pauperes eius gregis, qui obſeruant me, quòd
verbum Iehouæ eſt.
12 Et dicam ad eos, Si bonum eſt in oculis ve-
ſtris, afferte mercedem meam: ſin autem, ceſ-
Matt.27.a.9 ſate. appenderunt autem mercedem meam
triginta argenteis.
13 Dixitq; Iehouáh ad me, Proiice illos ad the-
ſaurarios, magnificentiam gloriæ qua appre-
tiatus ſum ab eis. Tuli itaque triginta argen-
teos, & proieci illos in domum Iehouæ ad
theſaurarium.
D 14 Præcidam quoque virgam meam alteram,
Hobelim, vt diſſipem fraternitatem illam
quæ eſt inter Iehudáh & Iſraël.
15 Et dixit Iehouáh ad me, Adhuc ſume tibi vas
paſtoris ſtulti.
16 Nam ecce ſuſcito paſtorem *quendam* in terra,
qui oues ſuccisas non viſitabit, quod paruum eſt
non quæret, & quod contritum eſt non ſa-
nabit, quod conſiſtit non portabit: ſed carnes
pinguium comedet, & vngulas earum con-
fringet.
17 O paſtor idolum, qui derelinquit gregem,
gladius *erit* ſuper brachium eius, & ſuper ocu-
lum eius dextrum: brachium eius areſcendo
areſcet, & oculus eius dexter caligando cali-
gabit.

CAPVT XII.

1 De vaſtatione ac reſtitutione Ieruſalem. 10 De effuſione Spiritus ſancti in Iudæos, & eorum conuerſione.

1 PRophetia verbi Iehouę ad Iſraël. Dicit
Iehouáh qui extendit cælum, & fundauit
terram, finxitque ſpiritum hominis in medio
eius.
2 En ego pono Ieruſaláim *tanquam* calicem
ſoporiferum omnibus populis per circuitum,
ipſi quoque Iehudáh *qui* erit in obſidione con
tra Ieruſaláim.
3 Erit autem in die illa, ponam Ieruſaláim
lapidem oneroſum omnibus populis: quot-
quot ferent illum, incidendo incidentur: con-
gregabuntur enim aduerſus eum vniuerſæ
Gentes terræ.
4 In die illa, dixit Iehouáh, percutiam omnem
equum ſtupore, & aſcenſorem eius amentia:
ſuper domum autem Iehudáh aperiam ocu-
los meos: omnem quoq; equum populorum
B percutiam cæcitate.
5 Dicéntque duces Iehudáh in corde ſuo, Ro-
bur mihi *erunt* habitatores Ieruſaláim, in Ie-
houáh exercituum Deo ſuo.
6 In die illa ponam duces Iehudáh tanquam
prunas ignis in lignis, & ſicut lampadē ignis
in manipulis: deuorabúntque ad dexteram &
ſiniſtram omnes populos ipſos in circuitu: &
habitabitur Ieruſaláim ruſus in loco ſuo in
Ieruſaláim.
7 Seruabitque Iehouáh tabernacula Iehudáh
initio ipſo, ne magnificetur gloria domus Da-
uid & gloria habitatoris Ieruſaláim contra
Iehudáh.
C 8 In die illa proteget Iehouáh habitatorem
Ieruſaláim: eritque qui infirmus fuerit inter
eos in die illa, ſicut Dauid: & domus Dauid
tanquam Deus, *ac* tanquam Angelus Iehouæ
coram eis.
9 Erit quoque in die illa, quæram conterere
omnes Gentes quæ veniunt contra Ieruſa-
láim.
10 Et effundam ſuper domum Dauid, & ſuper
habitatores Ieruſaláim ſpiritum gratiæ &
precum: & aſpicient ad me quem confixe- Ioan.19.g.37
runt plangéntque ſuper eum, iuxta planctum
qui fit ſuper vnigenitum: ac amaritudine affi-
cientur propter eum, ſicut amaritudine affici-
tur quis ob primogenitum.
11 In die illa magnus erit planctus in Ieruſa- D
láim, iuxta planctum Hadadrimmón in cam- 2.Par.35.d.25
po Megiddón.
12 Plangétque terra, familiæ ſingulæ ſeorſum:
familia domus Dauid ſeorſum, & mulieres
eorum ſeorſum: familia domus Nathán ſeor-
ſum, & mulieres eorum ſeorſum:
13 Familia domus Leui ſeorſum, & mulieres
eorum ſeorſum: familia Simȝi ſeorſum, &
vxores eorum ſeorſum.
14 Omnes *denique* familię reliquę, familiæ ſeor-
ſum, & mulieres eorum ſeorſum.

CAPVT XIII.

1 Chriſtus abluens peccata. 2 De ablatione idolorum & pſeudoprophetarum. 9 De probatione electorum.

1 IN die illa erit Vena patens domui Dauid, &
habitatoribus Ieruſaláim in expiationem
peccati, & in aſperſionem.
2 Erit quoque in die illa, dicit Iehouáh exer- Ezec.30.d.13
cituum, ſuccidam nomina ſimulachrorum
è terra, & non memorabuntur vltrà: & etiam
prophetas, & ſpiritum immundum auferam
è terra.
3 Eritque, quum prophetauerit quiſpiam vl-
trà, dicent ad eum pater eius & mater eius, ge-
nitores ipſius, Non viues: quia mendacium
loquutus es in nomine Iehouæ: & configent B
eum pater eius & mater eius, genitores eius,
quum prophetauerit.
4 Erit præterea in die illa, pudore afficientur
prophetę quiſque à viſione ſua, quum prophe
tauerit: nec induentur vltrà pallio piloſo vt
mentiantur.
5 Et dicet *interroganti*, Non ſum Propheta, vir C
agricola ſum: quoniam Adam vt eſſem paſtor
docuit me à iuuentute mea.
6 Et dicet *quis* ad eum, Quid ſunt plagæ iſtæ
inter manus tuas? Et reſpondebit, *Hæ ſunt plagæ*
quibus percuſſus ſum in domo diligentium
me.
7 O gladie, ſuſcita te ſuper Paſtorem, & ſuper Matt.26.e.31
virum ſocium meum, dixit Iehouáh exer- Marci 14.e.
cituum: percute Paſtorem, & diſpergentur 27
oues: conuertam quoq; manum meam ſuper
paruulos ipſos.
8 Erit enim in tota hac terra, dicit Dominus, D
partes duæ in ea ſuccidentur, *ac* deficient: ter-
tia autem relinquetur in ea.
9 Adducámque tertiam *illam partem* per ignem,
& conflabo eos ſicut conflatur argentum, &
probabo eos ſicut probatur aurum: ipſe inuo-
cabit nomen meum, & ego exaudiam eum:
dicámque, Populus meus ipſe eſt, & ipſe dicet,
Iehouáh Deus meus eſt.

CAPVT XIIII.

1 *Eccleſiæ vaſtatio ſub typo Ieruſalem.* 8 *De viuo Dei verbo ex Eccleſia manante.* 9 *Rex vnus, & Dominus, Chriſtus.* 12 *De plagis hoſtium Eccleſiæ.* 16 *De aſcenſu Gentium ad Eccleſiam.*
20 [redacted]

1 ECce dies venit ipſi Iehouæ, & diuidentur
ſpolia tua in medio tui.
2 Congregabo enim omnes Gentes contra Ie
ruwſaláim in prælium, & capietur ciuitas, &
diripientur domus, atque mulieres violabun-
tur: & egredietur dimidium *habitatorum* ciuita-
tis in captiuitatem, reliquum autem populi
non ſuccidetur ex ipſa vrbe.
3 Et egredietur Iehouáh, & prẹliabitur contra
Gentes illas, iuxta diem quo præliatus eſt in
die belli.
4 Et ſtabunt pedes eius in die illa ſuper Mon-
tem oliuarum qui eſt eregione Ieruwſaláim
ab Oriente, & ſcindetur Mons oliuarum ex
dimidio ſui ad Orientem & Occidentem, *ut ſit*
vallis magna valde: & recedet dimidiũ mon-
tis ad Aquilonem, & medium eius ad Meri-
diem.
5 Fugietis autem *ad* vallem montium: pertin-
get enim vallis montium vſque ad Axſál: fu-
gietis inquam quemadmodum fugiſtis ob ter
ræmotum in diebus yVziiáh Regis Iehudáh,
B veniétq; Iehouáh Deus meus, & omnes San-
2. Paral. 35.d ẞi cum eo.
Amos 1.a.1 6 Erit autem in die illa, non erit lux pretioſa
& coagulata.
7 Erit præterea dies vnus, (is notus eſt Ieho-
uæ,) neque dies, neque nox: fiet poſtremò, in
tempore veſpertino erit lux.
8 Erit quoque in die illa, egredienturaquẹ vi-
uẹ de Ieruwſaláim: media pars earum ad Mare
Orientale, & media pars earum ad Mare no-
uiſſimum: *id autem* æſtate & hyeme erit.
9 Et erit Iehouáh Rex ſuper vniuerſam terram:
in die *nanque* illa erit Iehouáh vnus, & nomen
eius vnum.
10 Vertetur tota terra tanquam planities à Ge-
báy vſque ad Rimmón, ad Auſtrum Ieruwſa-
láim: & exaltabitur, & habitabitur in loco ſuo,
à porta Biniamin vſque ad locum portæ prio-
ris, & vſque ad portam angulorum, & turrem
nHananeél, & vſque ad torcularia Regia.
11 Habitabúntque in ea, & excidium *ullum* non C
erit vltrà: ſed habitabitur Ieruwſaláim confi-
denter.
12 Hẹc autem erit plaga qua percutiet Iehouáh
omnes populos illos qui militauerint aduer-
ſus Ieruwſaláim, Liquefiet caro eorum, adhuc
ipſis ſtantibus ſuper pedes ſuos, oculi quoque
eorum liqueſcent in foraminibus ſuis, & lin-
gua eorum tabeſcet in ore ipſorum.
13 Siquidem in die illa erit contritio magna in
eis à Iehouáh: apprehendet enim quiſpiã ma-
num proximi ſui, & euaneſcet manus eius in
manu proximi ſui.
14 Sed & Iehudáh pugnabit contra Ieruwſa-
láim, congregabuntúrque opes omnium Gen
tium illarum per circuitum, aurum, & argen-
tum, & veſtes in magna copia.
15 Taliſq; futura eſt plaga equorum, mulorum,
camelorum, & aſinorum, ac omnium *aliorum*
iumentorum quæ fuerint in caſtris illis, ſicut
plaga iſta.
16 Quotquot autem reliqui fuerint de vniuer-
ſis illis Gentibus quæ venturæ ſunt contra Ie-
ruwſaláim, aſcendent ſingulis annis vt adorẽt
Regem Iehouam exercituum, & vt celebrent
feſtiuitatem tabernaculorum.
17 Qui verò non aſcenderint de familiis terræ D
ipſius in Ieruwſaláim, vt adorent Regem Ieho
uam exercituum, nõ erit ſuper eos imber ipſe.
18 Si quoque familia Mixſráim non aſcenderit
nec venerit, neq; *deſcenderit* ſuper eos *imber ille:*
erit *ſuper eos* plaga illa qua percutiet Iehouáh
ipſas Gentes quẹ non aſcẽderint ad celebran-
dum feſtiuitatem illam tabernaculorum.
19 Hẹc erit pœna peccati Aegypti, & pœna pec
cati omnium *aliarum* gentium quæ non aſcen-
derint ad celebrandum feſtiuitatem taberna-
culorum.
20 In die illa erit ſuper tintinnabula equorum,
Sanctitas ipſi Iehouæ: erúntque lebetes ipſi in
domo Iehouæ ſicut pelues illi coram altari.
21 Eritque omnis lebes in Ieruwſaláim & in
Iehudáh ſanctitas ipſi Iehouæ exercituum: &
venient omnes immolantes, atque ſument ex
illis, coquéntque in eis, & non erit vltrà mer-
cator *ullus* in domo Iehouæ exercituum in die
illa.

Prophetia Malachiæ, Hebraicè מלאכי

NOVA EX HEBRAEO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *De electione Iacob & reprobatione Eſau.* 6 *De honore & timore Domini. In Sacerdotes nominis Dei contemptores.* 10 *Eorum auaritia.* 11 *De munda electorum ex Gentibus hoſtia.* 13 *In eos qui corruptas victimas offerebant, aut raptas.*

1 PROPHETIA verbi Ie-
houæ ad Iwſraxél in ma-
num Malachí.
2 Dilexi vos, dicit Ieho-
uáh: & dixiſtis, In quo di-
lexiſti nos? Nónne frater
Rom. 9.c.13 erat yEſáu ipſi Iayacób
(dicit Iehouáh) & dile-
xi Iayacób?
3 yEſáu autem odio habui, poſuique montes
eius ſolitudinem, & hæreditatem eius *habitan-
dam* draconibus deſerti.
4 Si dixerit xEdóm, Pauperes effecti ſumus,
reuertemur autem & ædificabimus deſolata:
ſic dicit Iehouáh exercituum, Ipſi ædificabũt,
& ego deſtruam: vocabúntq; eos, Terminum
impietatis, & populum quem deteſtatus eſt
Iehouáh vſque in ſeculum.
5 Et oculi veſtri videbunt: vos autem dicetis, B
Magnificetur Iehouáh ſup terminũ Iwſraxél.
6 Filius honorat patrem, & ſeruus dominum
ſuum *timet*: quòd ſi pater ego ſum, vbi eſt ho-
nor mei? & ſi Dominus ſum, vbi eſt timor mei?
Dicit

Dicit Iehouáh exercituum vobis ô Sacerdotes
deſpicientes nomen meum & dixiſtis, In quo
deſpeximus nomen tuum?
7 Offertis ſuper altare meum, panem pollu-
tum, & dicitis, In quo polluimus te? Quum
dicitis, Menſa Iehouæ deſpecta eſt.
8 Et quum offertis cæcum ad immolandum,
nónne *eſt* malum? & ſi offertis claudum, aut
languidum, nónne eſt malum? offer illud nūc
duci tuo, nunquid complacebit ſibi in te, vel
ſuſcipiet faciem tuam, dicit Iehouáh exerci-
tuum?
9 Nunc autem deprecamini queſo vultū Dei,
& miſerebitur noſtri: (de manu veſtra fuit
iſtud) nunquid ſuſcipiet ex vobis facies, dicit
Iehouáh exercituum?
10 Quis etiam in vobis eſt qui claudat oſtia, &
non incendatis ignem ſuper altare meum fru
ſtrà? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Ie-
houáh exercituum, & munus non volam de
manu veſtra.
Pſalm. 18.c.3 11 Certe ab ortu ſolis vſq; ad occaſum eius ma-
gnum eſt nomen meum inter Gentes, & in o-
mni loco incenſum offertur nomini meo, &
oblatio munda: certe *inquam* magnum *erit* no-
men meum inter Gentes ipſas, dicit Iehouáh
exercituum.
D 12 Et vos polluitis illud, quum dicitis, Menſa
Iehouæ contaminata eſt: & verbum eorum,
Contemptibilis eſca eius.
13 Dixiſtis autem, Ecce labor: & proieciſtis il-
lud, dicit Iehouáh exercituum: intuliſtis item
raptum, aut claudum, vel languidum, & obtu-
liſtis munus: acceptabóne illud de manu ve-
ſtra, dicit Iehouáh?
14 Maledictus autem doloſus, in cuius grege
eſt maſculus, & quum vouerit, immolat corru
ptum ipſi Iehouæ: quia rex maximus ego, di-
cit Iehouáh exercituum, & nomen meum for
midabile *erit* inter Gentes.

CAPVT II.

1 Sacerdotibus reſipiſcere nolentibus comminatur. 4 Eorum officium iuxta pactum Dei cum Leuitis. 7 Sacerdotum peccata. 10 In populum & Sacerdotes ducentes alienigenas. 13 Sacrificiorum reprobatio ob violatum ab eis coniugij fœdus.

1 NVnc autem ad vos mandatum hoc, ô Sa-
cerdotes.
Leuiti. 26.b. 14 2 Niſi áudieritis, & niſi poſueritis ſuper cor vt
detis gloriā nomini meo, dicit Iehouáh exer-
Deut.28.b.15 cituum, mittam in vos maledictionem, male-
dicámq; benedictionibus veſtris, & etiam ma
ledixi ei, quòd non ponatis ſuper cor.
3 En ego corrumpo vobis ſementem, & diſ-
pergam ſtercus ſuper vultus veſtros, ſtercus
inquam ſolennitatum veſtrarum, & aſſumet vos
ad ſe.
4 Scietíſq; quòd miſerim ad vos præceptum
iſtud, vt eſſet pactum meum cum Leui, dicit
Iehouáh exercituum.
5 Pactum meum fuit cum eo, vitę & pacis, de-
díque ea illi ob timorem: timuit enim me, &
à facie nominis mei contritus fuit ipſe.
B 6 Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas nō
eſt inuenta in labiis eius: in pace & æquitate
ambulauit mecum, & multos reuocauit ab i-
niquitate.
7 Labia enim Sacerdotis cuſtodiunt ſciētiam,
& Legem requirent ex ore eius: quia legatus
Iehouæ exercituum eſt.
8 Vos autem receſsiſtis de via, offendiculo fui-
ſtis multis in Lege: corrupiſtis pactum Leui,
dicit Iehouáh exercituum.
9 Et ego quoque reddam vos contemptibiles
& humiles omni populo, quemadmodū non
cuſtodiſtis vias meas, & accepiſtis faciem in
Lege.
10 Annon Pater vnus ex omnibus nobis? an- *Epheſ.4.a.6*
non Deus vnus creauit nos? cur *ergo* ſpernit
quiſque fratrem ſuum, violando pactum Pa-
trum noſtrorum?
11 Spreuit Iehudáh, & abominatio facta eſt in C
Iwſraél & in Ieruwſaláim: quia contamina-
uit Iehudáh ſanctū Iehouę quod diligit, quum
in vxorem duxit filiam dei alieni.
12 Succidet Iehouáh virū illum qui fecerit hoc,
vigilantem & reſpondentem de tabernaculis
Iaγacób, & offerentem munus ipſi Iehouæ e-
xercituum.
13 Et hoc ſecundò facitis, operitis lachrymis *Amos 5.f.21*
altare Iehouæ, fletu & clamore, vt non vltrà
reſpiciam ad ſacrificium, neque accipiam *obla-
tionem* placentem de manu veſtra.
14 Et dixiſtis, Quare? Propterea quòd Iehouáh
teſtificatus ſit inter te & vxorem adoleſcentiæ
tuæ, quam tu deſpexiſti, quū ipſa ſit ſocia tua,
& vxor fœderis tui.
15 Non autem vnicus *ita* fecit, & *tamen* excellen D
tia ſpirit⁹ fuit ei. Et quid *fecit* vnicus ille? Quæ-
ſiuit ſemen Dei. cauete ergo in ſpiritu veſtro,
& in vxorem adoleſcentiæ tuæ ne præuari-
ceris.
16 Si oderit *quiſpiam*, dimittat, dicit Iehouáh
Deus Iwſraél: at operit *quiſque* iniquitatem
quaſi veſtimento ſuo, dicit Iehouáh exercituū.
cuſtodite igitur vos in ſpiritu veſtro, & ne de-
ſpiciatis.
17 Fatigaſtis Iehouam verbis veſtris: & dicitis,
Qua in re fatigauimus eum? Dum dicitis, O-
mnis qui facit malum, bonus eſt in oculis Ie-
houæ, & in illis ſibi placet: aut vbi eſt Deus
iudicij?

CAPVT III.

1 [illegible] Ioanne Baptiſta præcurſore, & aduentu Chriſti. 3 De purgatione fidelium, & eorum ſacrificiis. 5 De iudicio Chriſti aduerſus impios. 7 Hipocritarum cæcitas nunquam peccata ſua agnoſcentium. 13 Blaſphemia impiorum in Deum. 16 Sermo fidelium de cura Dei erga ſeruos ſuos. 17 Peculium Dei. Parcit Deus.

1 ECce ego mitto Legatum meum, & verret *Pſal. 1;1.17*
viam ante faciem meam, & ſtatim veniet *Matt.11.b.10*
ad templum ſuū Dominator quem vos quæ- *Marci 1.a.5*
ritis, & Legatus fœderis quem vos optatis: *Lucæ 1.b.17,*
ecce venit, dicit Iehouáh exercituum. *& 7.d.27*
2 Et quis ferre poterit diem aduentus eius?
quiſve poterit ſtare quū apparuerit? ipſe enim
tanquam ignis conflans, & tanquam borith
fullonum.
3 Et ſedebit conflans & emūdans argentū: pur
gabit enim filios Leui, conflabítque eos ſicut
aurum, & ſicut argentum: eruntque ipſi Ieho-
uæ offerentes munus in iuſtitia.
4 Et placebit ipſi Iehouæ ſacrificium Iehudáh
& Ieruwſaláim ſecundum dies ſeculi, & ſecun E
dum annos antiquos.
5 Et accedam ad vos ad iudicium, & ero teſtis
velox in maleficos, & adulteros, & in iurantes
mendaciter, & calumniantes mercedem mer-

cenarij, viduæ & pupilli, & peruertentes *iudi-*
cium peregrini: nec timuerunt me, dicit Iehouáh exercituum.
6 Ego enim Iehouáh non muto: vos autem fi-
lij Iaącób non eſtis conſumpti.
Zach.1.a.3 7 A diebus Patrum veſtrorum receſsiſtis ab in-
ſtitutis meis, & non cuſtodiſtis illa: conuerti-
mini ad me, & conuertar ad vos, dicit Iehouáh
exercituum. Et dixiſtis, In quo conuertemur?
8 Nunquid rapere debet homo quæ ſunt Dei,
quòd vos rapitis mea? Et dixiſtis, In quo rapui
mus tua? In decimis & oblationibus.
C 9 Maledictione maledicti eſtis, & vos mea ra-
pitis, gens tota.
10 Afferte omnes decimas in domum theſauri,
ſitque eſca in domo mea, & probate me in
hoc, dicit Iehouáh exercituum: ſi non aperue-
ro vobis cataractas cæli, & euacuauero vobis
benedictionem, adeò vt non ſit vobis ſuffi-
cientia.
11 Et increpabo vobis deuorantem, & non cor-
rumpet vobis fructum terrę, nec abortiet vitis
in agro, dicit Iehouáh exercituum.
12 Beatos quoque vos dicent omnes Gentes:
eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Ieho-
uáh exercituum.
Iob 21.b.14 13 Inualuerunt contra me verba veſtra, dicit
Iehouáh. Et dixiſtis, Quid loquuti ſumus con-
tra te?
14 Dixiſtis, Vanum *eſt* colere Deum, & quid e-
molumenti quod cuſtodierimus cuſtodiam
eius, & quòd ambulauerimus humiliter à fa-
cie Iehouæ exercituum?
15 Nunc ergo beatos dicimus ſuperbos: etiam
ædificantur facientes impietatem: prætere a
tentant Deum, & liberantur.
16 Tunc contrà loquuti ſunt timētes Iehouam
quiſque ad proximum ſuum: & attendit Ieho-
uáh, & audiuit: ſcriptúſque eſt liber memoriæ
coram eo timentibus Iehouam, & cogitanti-
bus nomen eius.
17 Erúntque mihi (dicit Iehouáh exercituum)
in die qua ego facio, *in* peculium: & parcam
eis quemadmodum parcit quis filio ſuo ſer-
uienti ſibi.
18 Et conuertemini, & diſcernetis inter iuſtum
& impium: inter ſeruientem Deo & eum qui
non ſeruit ei.

CAPVT IIII.

1 *De die aduentus Domini.* 5 *De Iohāne Baptiſta in ſpiritu Eliæ venturo.*

1 ECce enim dies illa venit, ardens tāquam
clibanus: & erunt omnes ſuperbi, & o-
mnes facientes impietatem *ut* ſtipula: combu
rétq; eos dies illa ventura, dicit Iehouáh exer-
cituum, quę non relinquet eis radicem, neque
ramum *ullum*.
2 Orietur autē vobis timentibus nomen meū Luce 1.g.78
Sol iuſtitię, & ſanitas *erit* in alis ei⁹: egrediemi-
niq;, & multiplicabimini ſicut vituli ſaginarij.
3 Et diruetis impios quum fuerint vt cinis ſub
plantis pedum veſtrorum in die qua facio, ait
Iehouáh exercituum. B
4 Mementote Legis Mośéh ſerui mei, cui Exo.20.a.3
mandaui in ḥHoréb ad vniuerſum Iśraél
ſtatuta & iudicia.
5 Ecce ego mitto vobis ĸEliā Prophetam ante- Matth.17.b.
quam veniat dies Iehouę magnus & terribilis. 14
6 Et conuertet cor patrum ad filios, & cor fi- Marc.9.c.11
liorum ad patres eorum: ne fortè veniam, & Luce 1.b.16
percutiam terram excidio.

Liber primus Machabæorum, Μακκαβαίων πρῶτος.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Alexandro Macedone mortuo, regnum ſuſcipit Antiochus.* 12 *Multi ex filiis Iſrael pactum ineunt cum Gentibus.* 17 *Antiochus Aegyptum & Ieruſalem ſuæ ſubiicit ditioni.* 30 *Ieruſalem exuſta propria leges condit, & Dei legem ſeruari vetat.* 57 *Idolum erigit Antiochus ſuper altare Dei.*

1 POSTQVAM
Alexander Phi-
lippi filius, Ma-
cedo, profectus è
terra Cethiim,
Darium Regem
Perſarum, Me-
dorúmque ceci-
dit, eíque in re-
gnum ſucceſsit,
quum prius re-
gnaſſet in Græcia:
2 Accidit vt idem multa mouens bella, expu-
gnatis præſidiis, ac Regibus terræ interfectis,
3 Ad extremas vſque terras penetrarit, præ-
dámque multis ex Gentibus compararit, ac
terra *denique* coram eo quieuerit.
4 Itaque animo factus elatior, ac ſuperbior,
maximas collegit vires:
5 Regionéſque populorum atque Regum oc-
cupauit, eáſque ſibi tributarias reddidit.
6 Poſtea autem quum lecto decubuiſſet, ac
moriendum ſibi eſſe cognouiſſet:
7 Vocatis ſeruis ſuis illuſtribus, qui vnà cum
eo à iuuentute educati fuerant, viuus adhuc
regnum illis ſuum diſpertiuit.
8 Porrò quum Alexander duodecim regnaſſet
annos, ſuúmque diem obiiſſet,
9 Serui eius ſuo ſinguli loco dominatum ob- B
tinuerunt:
10 Diademáq; impoſitum capiti geſtauerunt,
eorúmque filij poſt ipſos, multos annos ean-
dem poteſtatem retinuerunt. ita in terra mul-
tiplicata ſunt mala.
11 Ex illis eſt orta ſcelerata ſtirps Antiochus il-
luſtris, filius Antiochi eius qui quū obſes Ro-
mæ datus fuiſſet, anno regni Græcorum cen-
teſimo triceſimoſeptimo regnum obtinuit.
12 Temporibus illis extiterunt ex Iſrael homi-
nes nefarij, qui multis perſuaſerunt, dicentes,
Eamus, & cum Gentibus quæ circa nos ſunt,
fœdus ineamus: nam ab eo tempore quo ab
illis

illis nos diſiunximus, multis malis implicati fuimus.
13 Hanc illi orationem bonam arbitrati ſunt.
14 Ac plerique ex populo eam in ſententiam adducti fuerunt, ad Regémque profecti, quibus ille dedit poteſtatem vt Gentium inſtitutis ritibúſque vterentur.
15 Quamobrem gymnaſium Hieroſolymis ædificauerunt more Gentium:
16 Ac præputiis ſibi factis, à ſancto fœdere defecerunt, & cum Gentibus coniuncti, ad malum patrandum ſe emancipaueruut.
17 Porrò Antiochus cõſtabilito iam ſibi regno, Ægypti quoque regnum affectabat, vt duobus in regnis dominatum obtineret.
C 18 Itaque inuaſit in Ægyptum cum maximis copiis, cum carris, elephantis, equitibus, & cum magna claſſe:
19 Regique Ægypti Ptolemæo bellum intulit. quúmque Ptolemæus conſpectu eius territus fugam cepiſſet, cæſiq; occubuiſſent multi,
20 Antiochus occupatis in Ægypto munitiſſimis vrbibus, terram Ægyptiacam deprædatus eſt.
21 Ab hac, Ægypto illata clade, reuerſus Antiochus anno centeſimo quadrageſimotertio aduerſus Iſraelitas,
22 Et Hieroſolymam cum ingentibus copiis aſcendit,
23 Sanctuariúmq; cum ſuperbia ingreſſus, aram illam auream abſtulit vna cum lucifero cãdelabro, omnique eiuſdem apparatu, cum menſa propoſitionis, vaſiſque libatoriis, phialis, ac peluibus aureis ad ſacrificandũ inſtitutis, cum velo, coronis, aureóque quod erat in conſpectu templi, ornamento:
24 Quibus omnibus detractum argentum aurúmque cum omnibus vaſis deſiderabilibus abſtulit: præterea theſauros quos inuenit reconditos prædatus, aſportans ſecum omnia, in terram ſuam reuerſus eſt,
D 25 Poſtquam cædem magnam edidiſſet, ſummámque in verbis ſuperbiam oſtentaſſet.
26 Quam ob rem lamentatio in Iſrael ingẽs eſt orta in omnibus ipſorum locis,
27 Principes ac ſenes ingemuerunt, iuuenes atq; virgines debilitati fuerunt, pulchritudo mulierum eſt immutata,
28 Omniſque ſponſus lamentatus: & quæ ſedebat in thalamo, in luctu verſata eſt.
28 Terra denique ſuper incolis ſuis commota fuit, & omnis domus Iacob deformitatem induit.
30 Duobus annis pòſt, Rex in ciuitates Iuda præfectum tributi miſit, qui Hieroſolymam venit cum igenti hominum multitudine.
31 Quúmq; ciues verbis eius pacificis, doloſè tamen agentis, fidem habuiſſent,
32 Repentè irruit in vrbem, & maxima eam clade affecit: nam & magnum Iſraelitarum numerum interfecit:
33 Et vrbem deprædatus, eam igni ſuccendit, domóſque eius ac muros circumcirca diruit.
34 Mulieres verò cum liberis ipſarum captiuas abduxerunt, ac iumenta poſſederunt.
35 Tum vrbem Dauidis muro magno & valido munitiſque turribus extruxerunt, eámque pro arce parauerunt.
36 In eandem etiam impoſuerunt genus hominum ſceleratum, viróſque nefarios, qui magnas ibi vires ſibi comparauerunt,
37 Armáq; & alimenta eundem in locum comportarũt, & prædam Hieroſolymis collectam in eodem repoſuerunt. E
38 Itaque laqueus maximus, atque inſidiæ in his ſanctuario paratæ fuerunt, aduerſariúſque peſsimus omni tempore Iſraeli fuit conſtitutus.
39 Nam & circa ſanctuarium, ſanguinem innoxium profuderunt, illúdque commacularunt:
40 Et propter ipſos, ciues Hieroſolymæ aufugerunt: atque ita vrbs ab alienigenis fuit habitata, & ab indigenis ſuis alienata, deſertáq; ab iis qui ex ea nati fuerunt.
41 Sanctuarium eius inſtar deſerti fuit deſolatum, atque ſolennitates in luctum ſunt conuerſæ: ſabbatha in opprobrium, & honos in contemptum adductus eſt:
42 Et par ignominia priſtinam eius gloriam conſequuta: denique ſumma eius altitudo in lugubrem ſqualorem delapſa eſt.
43 Quum autem literas miſiſſet Rex ad vniuerſum regnum ſuum, vt omnes in vnum coaleſcerent populum, ſuáque ſinguli inſtituta iuráque relinquerent,
44 Omnibus populis edicto eius parentibus,
45 Multi ex Iſraelitis religionẽ illius amplexi, ſacrificauerũt ſimulachris, & Sabbathum profanarunt.
46 Quinetiam Rex per legatos Hieroſolymã, & in ciuitates Iudæ libellos miſit, vt leges terræ alienas ſuſciperent, F
47 Holocauſta, ſacrificia, & libamina à ſanctuario prohiberent,
48 Atque vt Sabbathis ſacriſque diebus profanatis,
49 Sanctuarióque vnà cum ſanctis hominibus polluto,
50 Aras, lucos, idolorum delubra extruerent, ſues ac pecudes impuras immolarent,
51 Filios ſuos relinquerent incircunciſos, animas ſuas omni immũditie abominabiles redderent, ſéque ita profanarent, vt Legem perpetua abolerent obliuione, atque omnia inſtituta iudiciáque Dei immutarent:
52 Quòd ſi quis non feciſſet iuxta edictum Regis, pœnam mortis ſubiret.
53 Secundum hæc dicta omnia ſcripſit ad vniuerſum regnum ſuum, præfectiſque conſtitutis in omni populo,
54 Ciuitatibus Iudæ vt oppidatim ſacrificarent, imperauit.
55 Porrò multi ex populo ad illos ſunt congregati, omnes vtique Legis deſertores, qui maleficia in terra committebant.
56 Atque in latebras, Iſraelitas compellebant, quocunque illi exulatum confugiſſent.
57 Decimo verò quinto die menſis Caſléu, anni cẽteſimi quadrageſimiquinti, abominatio deſolationis ſuper altare erecta eſt,
58 Atque in vrbibus Iudæ circuniectis altaria extructa, in foribus ædium priuatarum viciſq; facta ſuffimenta.
59 Librique Legis qui inuenti fuiſſent, concerpti atque igni concremati fuerunt:
60 Apud quencunq; etiam Liber fœderis deprehenſus eſſet, aut ſi quis fauiſſet Legi, is edicto Regis per illorum poteſtatem morte

mulctabatur.

61 Ita iſti tractabant Iſraelitas, qui per ſingulos menſes comparuiſſent in vrbibus,

62 Quinta & viceſima die menſis ſuper aram altari impoſitam ſacrificantes:

63 Mulieres autem quę filios ſuos circuncidiſſent, interficiebant iuxta edictum Regis,

64 Infantéſque de collo ipſarum ſuſpendebãt: domos eorum diripiebant, ac morte afficiebant eos qui infantes circuncidiſſent.

65 Multi tamen ex Iſraelitis ſe fortes præſtiterunt: ac ne impuris veſcerentur, animos ſuos obfirmarunt, maluerúntque mori quàm cibis pollui,

66 Et ſanctum violare fœdus. itaque mors illis illata eſt,

67 Vindictáque magna in Iſraelem maximoperè graſſata.

CAPVT II.

1 Planctus Mathathiæ & filiorum eius ob deſolationem ciuitatis ſanctæ. 15 Iuſti idolis ſacrificare recuſant. 23 Zelus Mathatiæ pro Lege Dei. 34 Die ſabbathi pugnare nolentes interimuntur. 41 Conſilium Iudæorum in defenſionem ſuam aduerſus hoſtes. 49 Moriturus Mathathias filios legem Dei tueri iubet, exemplo Patrum.

1 TEmporibus illis ſurrexit Mattathias filius Ioannis filij Simeonis, ſacerdos à Ioarib, oriundus de Ieruſalem, Modinique conſedit.

2 Erant autem ei quinq; filij, Iohanan cognomine Gaddis,

3 Simon appellatus Thaſsi,

4 Iudas cognomento Machabæus,

5 Eleazar Abarõ cognominatus, & Ionathan cognomine Apphus.

6 Hic contumelias *Dei impias* quum vidiſſet in Iudæa & Ieroſolymis,

7 Hei mihi (inquit) quorſum ego natus ſum? *an* vt calamitatem populi mei, ſanctæque ciuitatis interitum videam, & illic ſedeam, dum illa,

8 Et Sanctuarium in manum hoſtium, atque alienorum traditur? viro ignobili ſimile eſt templum:

9 Præclara eius vaſa in captiuitatẽ ſunt aſportata: infantes eius in vicis, ac iuuenes hoſtili gladio interfecti.

10 Quæ gens regnum eius non occupauit, aut ſpoliis ipſius non eſt potita?

11 Sublatus eſt omnis eius ornatus: & quæ libera erat, in ſeruitutem redacta eſt:

12 Sacráque noſtra & decus, ac gloria ſunt deſolata, atque à Gentibus profanata.

B 13 Quid ergo nobis eſt cauſæ cur adhuc in vita maneamus?

14 Simul autem Mattathias diſcidit veſtimenta ſua, & vnà ipſius filij, induтique ciliciis, vehementer ſunt lamentati.

15 Porrò quum prefecti Regij, qui defectionem vrgebant, ſacrificiorum curandorum cauſa in oppidum Modin veniſſent,

16 Compluréſque ex Iſraelitis ad illos acceſsiſſent: Mathathias quoque & filij eius congregati ſunt.

17 Tum hi qui à Rege miſsi erant, Mattathiam his verbis ſunt alloquuti, Quum tu princeps & honoratus, ac ſumus in hac ciuitate ſis, tum etiam filiis ſubnixus, & fratribus,

18 Primus accede nunc, & mandatum Regis exequere: quemadmodum fecerunt Gentes omnes, virique Iudęi, atq; ij qui Hieroſolymis relicti ſunt: & vnà cum domo tua in amicis Regis numeraberis, túque cum filiis tuis, auro & argento, aliiſque plurimis muneribus honoraberis.

19 Mattathias verò reſpondit, atq; magna voce dixit, Etiamſi omnes Gentes, quæ ad regiam Antiochi domum pertinent, ei obedierint, atque à Patria religione ſua deſciuerint, illiúſq; mandata ſuſceperint:

20 Ego tamen, & filij, fratréſque mei in fœdere Patrum noſtrorum incedemus.

21 Propitius ſit nobis Deus, ne Legem & iudicia derelinquamus, C

22 Neque ita edictis Regis obediemus vt à religione noſtra ad dextram, ſiniſtrámve deflectamus.

23 Quúmque loquendi finem feciſſet, acceſsit vir Iudæus in conſpectu omnium, vt ſuper aram (quæ Modini erat cõſtituta) iuxta regium edictum ſacrificaret.

24 Quem conſpicatus Mattathias, tanta indignatione eſt commotus, vt neruis contremuerit, & quodam animi furore exarſerit, iudicio ſtudióq; Legis permotus, atque irruens, illum ſuper aram interfecit.

25 Eodémque tempore præfectum Regis, homines cogentem ad ſacrificandum, interemit, aram etiam deiecit:

26 Legem proſequutus eodem animi ardore, quo Phineas in Zambrem Salomi filium edidit. Num. 25.b.7

27 Quúmq; in oppido Mattathias magna voce exclamaſſet, egrediatur poſt me, *inquit*, qui Legis ſtudio, amoréque affectus eſt: quiq; fœdus firmum ſtabiléque eſſe vult.

28 Simul ipſe ac filij eius ad montes, relictis his quæ in oppido habebant, profugerunt.

29 Tum multi iuſtitiæ iudiciique ſtudioſi, in deſertum deſcenderunt,

30 Vt ibi cũ vxoribus, liberis ac pecudibus ſuis degerent, eo quòd mala in ipſis aucta, multiplicata fuiſſent. D

31 Quum autem viris Regiis & copiis quæ erãt Hieroſolymis in vrbe Dauid, nuntiatum eſſet, quoſdam qui mandatum *regium* violaſſent, in latebras deſerti deſcendiſſe, permulti eos ſunt perſequuti.

32 Qui quum deprehẽſos illos, vallo iacto obſediſſent, die ſabbathorum oppugnare eos adorti ſunt.

33 Verbis autem his illos hortabantur, Hactenus vobis quidem ſatis ſit: nunc prodire, atque edictum Regis obſequio præſtate, vt viuatis.

34 Quibus illi reſponderũt, Minimè verò egrediemur, neq; edicto Regis parebimus, vt diem Sabbathi profanemus.

35 Quum autem præliũ aduerſus illos cierent,

36 Nihil planè reſpondebant, nec lapidẽ in eos vllum mittebant, nec latebras obſtruebant:

37 Sed, In ſimplicitate, aiebant, noſtra moriamur: teſtimonio nobis ſunt cælum & terra quòd iniuſtè nos occidatis.

38 Itaque prelio facto, eos ſunt adorti, quo ipſi & liberi eorũ, & vxores cum iumentis ad homines mille occubuerunt.

39 Quo nuntio allato, Mattathias, atque amici eius vehementer ſunt lamentati:

40 Huiuſmodique verbis alius alium ſunt alloquuti, Si nos ita agamus, quemadmodum egerunt fratres noſtri, vt pro vita & religione noſtra non pugnemus, illæ iam nos de terra ſubitò exterminauerint.

E 41 Itaq; conſtituerunt inter ſe his verbis, Quicunque hominum nos die Sabbathorum prælio adortus fuerit, cũ eo pugnabimus: ne moriamur omnes, quemadmodum fratres noſtri mortui ſunt.

42 Tum adiunxerunt ſe ad eos Aſidæi, homines ex Iſraelitis valentiſsimi viribus, omnes qui voluntate ſtudióque in Legem erant propenſi:

43 Atque ex illis malis profugi, ſe cum illis coniunxerunt, eiſque firmamentum attulerunt.

44 Ita collectis & comparatis copiis, ira atque indignatione incitati, homines ſceleratos nefarióſque ceciderunt: reliquis fuga ad Gentes dilapſis, vt ſaluti ſuæ conſulerent.

45 Circumeuntes autem Mattathias & amici eius, diruebant aras:

46 Et pueros quos in finibus Iſraelis incircuncisos deprehendiſſent, maxima cum virtute circuncidebant:

47 Superbúmq; hominum genus perſequentes, bene ac proſperè rem gerebant.

48 Ita è manu Gentium, ac Regum dominatu Legem aſſeruerunt: nec hominibus improbis potentiam conceſſerunt.

F 49 Porrò dies quibus moriendum erat Mattathiæ, appropinquarunt: is filios ſuos ita alloquutus eſt, Nunc quidem ſuperbia, & caſtigatio, ac tempus euerſionis, iráque indignationis vires accepit.

50 Vos igitur filij ſuſcipite ſtudium Legis, atq; animas veſtras pro fœdere Patrum noſtrorum profundite.

51 Reuocate in memoriam res eas quas Patres noſtri ſuis ætatibus geſſerunt, & maximam gloriam noménque ſempiternum accipite.

Gene. 22. b. 9 — 52 Abraham nónne in tentatione fidelis eſt inuentus, idque ei pro iuſtitia imputatum fuit?

Geneſ. 41. e. 40 — 53 Ioſeph tempore anguſtiæ ſuæ præceptum conſeruauit: & dominatum Ægypti obtinuit.

Num. 25. c. 13, Eccli. 45. d. 28 — 54 Phineas ille pater noſter pro eximio Legis religioniſque ſtudio, pactum Sacerdotij ſempiternum adeptus eſt.

Ioſue 1. a. 2 — 55 Ioſue, quia mandatum exequutus eſt, gubernator populi in Iſrael fuit conſtitutus.

Num. 14. d. 6, Ioſue 14. d. 13 — 56 Chaleb quum teſtimonium conſtans *eorum quæ viderat*, in concione dediſſet, poſſeſsionem terræ adeptus eſt.

2. Reg. 2. a. 4 — 57 Dauid pro manſuetudine ſua ſolium regni hæreditarium, ac perpetuum accepit.

4. Regum 2. b. 11 — 58 Elias Legem Dei ardentiſsimo ſtudio atq; amore proſequutus, in cælum vſque ſublatus eſt.

Dan. 3. b. 16 — 59 Ananias, Azarias, & Miſael, quum Deo crédidiſſent, ex flamma ſunt conſeruati.

Dan. 6. f. 22 — 60 Et Daniel pro integritate ſua è faucib⁹ leonum fuit ereptus ac liberatus.

G 61 Atque ita per ſingulas ætates conſiderate, ac cognoſcite, nullos fuiſſe vnquam, nec eſſe, qui ſpem ſuam in Deo ponentes, debilitentur.

62 Neque verò edicta hominis ſcelerati metuatis, cuius gloria in ſtercora atque vermes redigetur.

63 Hodie extollitur, qui cras non comparebit: propterea quòd in ſuum puluerem redierit, eiúſque cogitatio perierit.

64 Itaque filij fortes eſtote, vóſque viros præſtate in Lege defendenda: quoniam ex ea gloriam vobis comparabitis.

65 Ecce autem Simonem fratrem veſtrum noui virum eſſe magni conſilij, quem vos omni tempore audietis: ipſe vobis erit loco patris.

66 Iudas verò Machabæus qui viribus etiam à iuuentute valuit, dux militiæ veſtræ ſit: ita bellum pro populo gerentes,

67 Omnes Legis cultores vobis adiũgite, cauſámque populi atque iniuriam vindicate.

68 Reddite vicem Gentibus, atque ad præcepta Legis attendite.

69 Tum bona fauſtáq; eis precatus, ad patres ſuos eſt aggregatus,

70 Anno centeſimo quadrageſimoſexto vita defunctus. eum filij in ſepulchris patrum ſuorum ſepelierunt, eundémque omnes Iſraelitæ maximo luctu ſunt proſequuti.

CAPVT III.

1 Iudas Iudæis præfectus, Apollonium, & Seron Syriæ principem interficit. 10 Apollonius debellatur. 13 Serõ vincitur. 18 [illegible] ducta Iuda in Deum. 27 Contra Lyſiam ab Antiocho exercitui præfectum, pugnare ſtatuit Iudas. 49 Oratio Nazaræorum.

1 TVm in locum eius ſucceſsit Iudas cognomine Maccabæus illius filius.

2 Quem adiuuabant omnes ipſius fratres, vnà cum iis qui ſe patri eius adiunxerant, & bellum pro Iſraele cum alacritate gerebant.

3 Hic gloriam populi ſui amplificabat, & thorace veluti gigas indutus, armiſque ſuis accinctus bellicis, bella gerebat, caſtra gladio protegens.

4 Adeóque factis ſuis leoni, aut in prædã frementi leonis catulo ſimilis extitit.

5 Nefarios inueſtigans homines eſt perſequutus, ac ſui populi perturbatores ſuccendit flammis, & quaſi incendio quodam abſumpſit.

6 Itaq; eius terrore improbi homines repreſſi fuerunt, magnopereque perturbati omnes qui iniquitatẽ ſectabantur: ſalus autem opera eius feliciter eſt procurata.

7 Multíque reges ab eodem exacerbati: Iacob verò rebus eius geſtis fuit recreatus, cuius memoria in perpetuum eſt celebranda.

8 Quinetiam vrbes Iudaicas obeũdo, impios ex illis expulit, atque exterminauit: iram auertit ab Iſraele,

9 Eóſque qui perierant recolligens, nomen ſuum vſque ad extremas terræ partes propagauit.

10 Et quum Apollonius ex Gentibus copias contraxiſſet, atque à Samaria magnum comparaſſet exercitum, vt Iſraeli bellum inferret: B

11 Iudas re cognita, obuiam ei proceſsit, cladéque illata, eum interfecit: tũ multi cæſi occubuerunt, cæteri ſe in fugam coniecerunt.

12 Quorum ſpolia adeptus Iudas, & potitus

gladio Apollonij, eò ad bellum omni tempo-
re vſus eſt.
13 Seron autem dux exercitus eius qui erat in
Syria, quum audiuiſſet Iudam collegiſſe co-
pias, fideléſq; homines ſecum habere, qui ad
bellum profecti erant:
14 Parabo(inquit)mihi nomen gloriámque in
regno, ac Iudam cum ſociis ſuis qui ſpernunt
imperium Regis, debellabo.
15 Perrexit autem aſcendere, aſcenditque vali
do agmine impiorum eum comitãte, vt & au
xilio ei eſſent, & vindictam in Iſraelem exer-
cerent.
16 Quúmque appropinquaſſet vſq; ad cliuum
Bethorõ, Iudas ei obuiam progreſſus eſt cum
militibus perpaucis.
17 Qui exercitum videntes venientem ex ad-
uerſo, ſic Iudã ſunt alloquuti, Quomodo nos
C tam pauci contra tantam & tam potẽtem ho-
minum multitudinem acie cõfligere poteri-
mus, quũ preſertim hodie inedia deficiamus?
18 Tum Iudas, Facilè eſt(inquit) tradi conclu-
díque multos in manus paucorum: nec refert
vllo modo in conſpectu cæli ad ſeruandum,
multine an pauci adhibeantur.
19 Neque enim in multitudine, ac magnitudi-
ne virium, victoria belli ſita eſt: ſed è cælo *eſt*
potentia.
20 Illi quidem nos aggrediuntur maxima con
fuſi petulantia & iniuſtitia, vt nos cum vxori-
bus ac liberis deleant, ac deprædentur:
21 Nos verò pro vita noſtra Legibúſq; noſtris
dimicamus.
22 Itaque ipſe Deus eos in conſpectu noſtro
planè conficiet. vos ergo nihil ab illis metua-
tis.
23 Hæc quum dixiſſet, repentè in eos irruit:
& Seron cum exercitu ſuo fuſus confectúſ-
que eſt:
24 Quem à cliuo Bethoron vſq; ad planitiem
ſunt perſequuti: ceciderunt autem ex illis viri
circiter octingenti, reliqui verò in terram Pa-
læſtinorum diffugerunt.
25 Tum metus Iudæ, fratrúmque eius in Gen
tes circumiectas irruit:
26 Noménque eius ad Regem vſque perue-
nit, omnibus populis prælia Iudæ memoran-
tibus.
D 27 His auditis Rex Antiochus ſumma indi-
gnatione exarſit: miſsíſq; ducibus qui omnes
regni ſui copias contraherent, exercitum va-
lidiſsimum comparauit:
28 Ærarióque ſuo aperto, ſtipendium ſuis co-
piis in annum numerauit, eáſque paratas eſſe
iuſsit ad omnem neceſsitatem.
29 Porrò quum videret pecunias theſaurorum
ſuorum deficere, ac vectigales regionis eſſe
perpaucos propter ſeditionem & cladem, cu-
ius author in ea fuerat, eo quòd iura priſcis
temporibus conſtituta aboleuiſſet:
30 Veritus eſt ne nõ (vt iam ſemel) in ſumptus
iterum, muneráque quę antea larga manu de-
derat, & largitione priores Reges ſuperarat,
ſufficeret.
31 Animo igitur vehementer anxius, in Perſiã
proficiſcendi conſilium cepit: vt vectigalibus
earum regionum acceptis, maximam pecu-
niæ vim conficeret.
32 Itaque reliquit Lyſiam hominem de regio
genere nobilem, quem rerum earum quæ ad
regnum pertinerent, curatorem conſtituit, à
flumine Euphrate vſque ad fines Ægypti,
33 Curámque educandi Antiochi filij eidem
mandauit, donec ipſe reuerſus eſſet:
34 Præterea dimidiam copiarum partem & e-
lephantos ei tradidit, mandatáque omnium
rerum, quas vellet, dedit, etiam de iis qui in Iu
dæa, Hieroſolymíſque agerent:
35 Vt mitteret exercitum in eos, quo potẽtiam E
Iſraelis, ac reliquias Hieroſolymæ euerteret
atque excinderet, memoriámque eorum ex
eo loco tolleret:
36 Et hominibus alienigenis in finibus eorum
collocatis, terram ſorte diſtribueret.
37 Ipſe autem Rex accepta parte dimidia co-
piarum, quæ relictæ erant ab Antiochia vrbe
ſua regia, profectus eſt anno centeſimo qua-
drageſimo ſeptimo: Euphratéq; flumine tranſ
miſſo, ſuperiores regiones peruadebat.
38 Tum Lyſias delectos miſit, Ptolemęum Do
rymenis filium, & Nicanorem, ac Gorgiam, vi
ros inter amicos Regis potentes:
39 Cúmque eis quadraginta virorum millia,
equitúmque ſeptem millia, vt Iudæam inua-
derent, atque eam iuxta mandatũ Regis de-
uaſtarent.
40 Itaque profecti cum omnibus copiis ſuis,
in eam terram venerunt. qui quum prope Em
maum loco campeſtri caſtra locaſſent:
41 Mercatores eius regionis aduentu illorum
audito, maximum argenti aurique numerum
in caſtra ad eos cum ſeruis ſuis attulerunt, vt
Iſraelitas ſeruitio ſuo addicerent, quibus co-
piæ Syrię atque exterorum populorum ſe cõ-
iunxerunt.
42 Iudas autem fratréſque eius poſtquam vi- F
derunt multiplicata eſſe mala, & copias illas
ſuis in finibus caſtra habere, verbáque Regis
quibus excidium atque internecionem popu
li mandauerat, intellexerunt:
43 Ita ſunt alius alium alloquuti, Erigamus
hanc populi deiectionem, ac pro noſtro popu
lo, Sacriſque noſtris dimicemus.
44 Et conuenit multitudo vt parata eſſet, cùm
ad bellum gerendum, tum etiam ad orãdum,
& ad veniam atque miſericordiam imploran-
dam.
45 Hieroſolyma autem erat inſtar deſerti deſo
lata, neque quiſquam erat ex indigenis ipſius
qui ingrederetur in eam, aut egrederetur: San
ctuarióque conculcato, arx ab hominibus a-
lienigenis occupabatur, ac Gentium erat di-
uerſorium: iucunditas verò è Iacob, & tibia, ci
tharáque defecerat.
46 Itaq; congregati illi venerunt in Maſpham
e regione Ieroſolymæ poſitã, propterea quòd
orandi locus antea Maſphæ Iſraelitis erat con
ſtitutus.
47 Ibi ieiunium celebrarunt illo die induti ci-
liciis, & capite conſperſo cinere, ſciſſíſque ve-
ſtimentis ſuis,
48 Et expanderunt librum Legis, quales con-
quirebant Gẽtes, vt in his effigies ſimulachro
rum ſuorum pingerent.
49 Tum veſtes ſacrificas, primitias, decimáſq;
attulerunt, Nazareóſque excitarũt: qui quum
dies compleſſent,
50 In cęlum magna voce ita exclamarũt, Quid G
fa-

faciemus iſtis, aut quónam eos expellemus?
51 Sacra tua conculcata ſunt & profanata, Sa-
cerdotéſque tui in luctu afflictionéque ver-
ſantur.
52 En Gentes ad tollendos nos congregatas;
quid illæ in nos cogitant, tu noſti.
53 Quomodo poterimus coram eis ſubſiſtere,
niſi tu nobis opem tuleris?
54 Et cecinerunt tubis, atque maxima voce cla
mauerunt.
55 Poſtea conſtituit Iudas duces populi, tribu-
nos, centuriones, quinquagenarios, ac decu-
riones.
Deut. 20. b. 5 56 Et iis qui in ædificatione domorum eſſent,
Iudic. 7. a. 3 aut plantatione vinearum, aut qui vxores de-
ſpondiſſent, timidiſque domum ſuam ſingu-
lis iuxta Legem reuerti iuſsis,
57 Caſtra mota ad Emmaum poſuit.
58 Ibi Iudas, Accingite vos (inquit) ac fortes
vos præſtate viros, manéque parati ſitis ad di-
micandum cum his Gentibus quæ aduerſum
nos ad excidium noſtrum Sacrorúmque no-
ſtrorum conuenerunt:
59 Pręſtat enim nos occumbere in bello quàm
calamitates gentis noſtræ & ſanctorum in-
tueri.
60 Veruntamen vt in cælo voluntas *eſt*, ita
fiat.

CAPVT IIII.

1 Inſidianti Gorgiæ occurrit Iudas. 14 Gorgiam & exercitum eius in fugam adigit. 28 Iudæam inuadit Lyſias, quem & debellat Iudas. 36 Iudas templum purificat & altare dedicat. 59 Inſtitutio Encæniorum.

1 PORrò Gorgias aſſumptis quinque milli-
bus virorũ, ac mille lectis equitibus, pro-
fectus eſt è caſtris noctu,
2 Vt irrueret in caſtra Iudæorum, & ſubitam
cladẽ eis inferret: qui autem tenuerát arcem,
horum duces erant.
3 Hoc vt intellexit Iudas, cum robore ſuorum
properat ad cedendum exercitum Regis ad
Emmaum,
4 Dum adhuc diſperſæ à caſtris abeſſent co-
piæ.
5 Vt ergo noctu Gorgias peruenit in caſtra Iu
dæorum, nec quenquam inuenit, quærebat
eos in montibus: quòd diceret illos à ſe fu-
gere.
6 Prima verò luce Iudas in campo cum tribus
virorum millibus viſus eſt: ſed quum nec te-
gumenta haberent, nec gladios, vt vole-
bant:
7 Viderent autem exercitum Gentium vali-
dum ac loricatum, tum circunſeptum equita-
tu, eundémque belli peritum:
8 Tum Iudas ſuos in hunc modũ eſt alloqu-
tus, Ne metuatis multitudinem iſtorum, neq;
impetum eorum formidetis.
Exo. 14. b. 9 9 Mementote quemadmodum Patres noſtri
ſeruati fuerunt in Mari rubro, quum eos Pha-
rao cum exercitu perſequeretur.
B 10 Nunc igitur clamorem noſtrum in cælum
attollamus, ſi quo pacto miſereatur noſtri Do
minus, & fœderis cum Patribus cõſtituti me-
mor, exercitum iſtum hodie in conſpectu no-
ſtro conficiat.
11 Vt cognoſcant omnes Gentes, eſſe qui Iſrae
lem liberet, atque conſeruet.
12 Quum autẽ alienigenæ ſublatis oculis eos
ex aduerſo venientes vidiſſent:
13 Ipſi è caſtris in aciem proceſſerunt, & qui à
Iuda ſtabant, claſsico ſignum dederunt.
14 Pugnáque commiſſa, fuſæ ſunt Gentes, ac
per campum fugatæ.
15 E quibus vltimis quibuſque gladio cæſis,
perſequuti ſunt eas ad Gazeron vſque, & cam
pos Idumęæ, Azoti, & Iamniæ. cæſiſque ex eis
ad tria millia virorum,
16 Iudas cum exercitu reuerſus à perſequẽdis
fugientibus,
17 Populũ ſuum ſic alloquutus eſt, Né vos ſpo-
liorum capiat cupido: quia aduerſa nobis ad-
huc acies inſtructa eſt:
18 Ac Gorgias in monte prope nos eſt cum
exercitu: ſed nunc ſtate contra inimicos no-
ſtros, atque eos debellate, vt poſtea ſecuri libe
tique ſpolia legatis.
19 Hæc adhuc dicente Iuda, pars quædã ſe viſa
eſt è monte oſtendere.
20 Qui vt viderunt in fugam verſos eſſe ſuos,
& milites *Iudæ* caſtra ſuccendere (fumus enim
qui conſpiciebatur, quid accidiſſet indica-
bat)
21 Territi ſunt vehementer, & exercitum Iu- C
dæ in campo ſtantem in procinctu conſpi-
cati,
22 In terram alienigenarum aufugerunt.
23 Iudas autem reuerſus ad deprædãda caſtra,
magnam vim auri atque argenti, pręterea hya
cinthina, marinámq; purpuram, & ſummam
opulentiam adeptus eſt.
24 Ita re geſta reuerſi, laudes Dei in cælum effe
rebant, eúmque prædicabant, Quoniam bo-
nus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
25 Magna ſanè eo die ſalus Iſraeli parta eſt.
26 Quicunque verò alienigenarum euaſerant,
quum ad Lyſiam veniſſent, omnia ei vt erant
geſta, nuntiauerunt.
27 Quibus ille auditis, conſternatus deſpõde-
bat animũ: quia non qualia voluiſſet ipſe, obti
gerant hæc Iſraeli, nec ſicut Rex ei mandaue-
rat, obuenerant.
28 Quare ſubſequenti anno idem Lyſias con-
traxit lectorum peditum ſexaginta millia, &
equitum quinque millia, vt his copiis Hiero-
ſolymam expugnaret.
29 Venerunt autem in Idumæam: & quum ca-
ſtra poſuiſſent ad Bethſura, occurrit illis Iu-
das cum decem virorum millibus.
30 Validúmque conſpicatus exercitum, orans D
ita loquutus eſt, Prædicandus es Seruator Iſ- 1. Regũ. 17.
raelis, qui in manu Dauidis ſerui tui impetũ f. 50
potentis infregiſti, & exercitum Gẽtium exte 1. Reg. 14.
rarum Ionathæ Saulis filio, armigeroque eius b. 13
in manus tradidiſti.
31 Has quoque Copias cõclude in manus po-
puli tui Iſraelis, vt eas virium ſuarum equita-
tuſque pudeat.
32 Immitte eis formidinem, audaciámque ro-
boris ipſorum labefacias, vt contritione ſua
percellantur.
33 Proſterne eos gladio diligentium te: ac lau-
dibus te celebrent omnes quibus nomen tuũ
notum eſt.
34 Tum prælio commiſſo, ad quinque millia
virorum de exercitu Lyſiæ occubuerunt: cæ-
teri omnes coram illis fuſi ſunt.

35 Ly-

35 Lyſias autem poſtquã vidit aciem ſuorum
in fugam verſam, & exercitus ipſius Iudæ au-
daciam, quòd ſiue ad viuendum, ſiue ad mo-
riẽdum fortiter paratus eſſet, Antiochiam re-
uerſus, peregrinos milites colligebat, atque
exercitu ad priorem numerum refecto, cogi-
tabat cum eo ſupplemento iterum Iudæam
inuadere.
36 Iudas verò & fratres eius dixerũt, Ecce pro-
fligati ſunt hoſtes noſtri: aſcendamus ad ex-
pianda Sacra, ac renouanda.
E 37 Totiſque caſtris congregati, in montẽ Sion
aſcenderunt.
38 Tum viderunt Sanctuarium deſolatum, at-
que altare profanatum, tum etiam portas exu
ſtas, virgultáque quaſi in ſaltu, aut mõte quo-
piam enata, ędiculáſque Sacerdotum dirutas.
39 Itaque ſciſsis veſtimentis ſuis lamentatio-
nem magnam ediderunt, & capite ſuo puluе-
re conſperſo,
40 Proni in faciem terrámque prociderunt, ac
tubis quibus ſigna dantur, cecinerunt, atq; in
cælum clamorem ſuum extulerunt.
41 Tum Iudas conſtitutis viris qui depugna-
rent aduerſus eos qui arcem tenebant, quoad
Sacra luſtrata eſſent:
42 Sacerdotes inculpatos ac Legis ſtudioſos,
luſtrandis iiſdem delegit:
43 Hi quum Sancta purgaſſent, ac lapides pol-
lutos in locum profanum extuliſſent,
44 De altari holocauſti profanato deliberan-
tibus, quid illo facerent,
45 Bonum incidit conſilium diruendi illud,
ne quãdo eſſet ipſis opprobrio, quòd Gentes
illud polluiſſent. quamobrem altare demo-
liti,
F 46 Lapides in monte templi, opportuno in lo
co depoſuerunt, donec exoriretur Propheta
qui de his reſpondere poſſet.
47 Sumptis autem lapidibus iuxta Legem in-
tegris, nouam aram extruxerunt ſecundum
priorem:
48 Ædificatóque deinde Sacrario, interiores
templi partes, atriáque cõſecrauerunt:
49 Præterea ſacra vaſa templi innouarunt, &
candelabro, ariſque holocauſtorum, ac ſuffi-
mentorum, menſáque in templum illatis,
50 Adoleuerunt ſuffimenta ſuper aram: lucer-
nis etiam in candelabro accenſis, templum il-
luminauerunt,
51 Panes impoſuerunt menſæ, & vela expan-
derunt. abſolutis autem quæ inſtituerant, o-
peribus,
52 Quum mane ſurrexiſſent quinta & viceſi-
ma die noni mẽſis, (qui Caſleu erat) anni cen
teſimi quadrageſimi octaui,
53 Sacrificium obtulerũt ſuper aram holocau-
ſtorum, quam nouam extruxerant.
54 Idque opportunè eodem die, quo Gentes il
G lam profanarant: eodem die etiam ipſa ara eſt
dedicata, adhibitis canticis, citharis, cinyris,
ac cymbalis:
55 Quum populus vniuerſus in faciem proſtra
tus adoraret, atque eum qui ſucceſſus præcla-
ros dederat, in cælum extolleret.
56 Hac aræ dedicatione conſumptis octo die-
bus, quibus holocauſta immolarunt lætabun
di, & hoſtias ſalutis, atque laudis ſacrificaue-
runt:
57 Faciem templi exornarunt coronis, & ſcu-
tulis, ianuáſque dędicatis portis, ac exedris
indiderunt.
58 Tum lętitia in populo perquàm magna ex-
orta eſt, opprobriúmque Gentium ſublatum.
59 Iudas autem cum fratribus ſuis, totáq; Iſrae Ioã. 10. d.
lis multitudine ſtatuit vt dies arę dedicarę ſin
gulis annis celebrarentur per octo dies à quin
ta & viceſima die menſis Caſleu cum lætitia
& voluptate.
60 Eo quoque tempore montem Sion muro
vndique præalto, validíſque turribus circun-
ſtruxerunt: nequando inuadentes ea loca Gẽ-
tes, ſicut anteà fecerant, conculcarent.
61 Et copias ibi præſidij cauſa collocauerunt,
eodémque firmando, Bethſuram muniuerũt,
vt populus aduerſus Idumæam, locum muni-
tum haberet.

CAPVT V.

1 Iudas finitimas Gentes Iſraelem perdere tentãtes percutit, auxiliantibus fratribus Simone & Ionatha. 49 Ciuitatem Ephrõ euertit Iudas, ob denegatum tranſitum. 63 Filios Eſaũ expugnat Iudas. 68 Idola Gentium ſuccendit.

1 EVenit autem, vt quum populi Gentium
circumiecti, altare ædificatum, Sanctua-
riúmque inſtauratum ſicut antea fuerat, intel
lexiſſent, vehementer indignati fuerint:
2 Ac de Iacob excindẽdo, quòd inter ipſos ha
bitaret, conſilium ceperint: adeóque cœpe-
runt occidere quoſdam de populo & peri-
mere.
3 Iudas autem tum aduerſus Idumæos ab E-
ſau oriũdos bellum gerebat ad Acrabattinem
quòd Iſraelitas obſediſſent: quos affecit ingen
ti clade, ſpoliiſque exutos compreſsit.
4 Recordatus eſt etiam malitiæ nationis Bæ-
an quę populo inſtar laquei fuerat & offendi-
culi, cui inſidias in via ponebat.
5 Hos compulſos in arces obſedit, ac deuo-
uit, arcéſque eorum cum omnibus qui inerãt
in illis, igni ſuccendit.
6 Inde tranſgreſſus in nationem Ammonita-
rum quum inueniſſet manum validam, & tur
bam ingentem, cuius dux erat Timotheus:
7 Commiſsis prælis quamplurimis, eos præ
ſe fuſos profligauit:
8 Captáque Gazer cum oppidulis eius, in Iu-
dæam reuerſus eſt.
9 Quum autem Gẽtes quæ Galaaditidem te-
nebant, congregatę eſſent aduerſus Iſraelitas,
fines earum incolentes, illi in Dathemam lo-
cum munitum confugerunt.
10 Inde literas miſerunt ad Iudam & fratres e- B
ius in hæc verba, Gentes quæ nos circunco-
lunt, collectæ ad nos excindendos
11 Venire parant, ac munitionem, in quam cõ-
fugimus, capere: dux autem exercitus earum
Timotheus eſt.
12 Nũc igitur ſubueniens eripe nos è manibus
eorum: nam occubuerunt è nobis multi.
13 Et fratres noſtri qui in locis Tubim erant,
interfecti ſunt, captis ipſorum vxoribus, libe-
ris ac ſarcinis, adeóque illic circiter mille viri
interempti fuerunt.
14 Quum hæ literæ adhuc legerentur, alij ecce
nuntij è Galilęa venerunt ſciſsis veſtimentis,
qui in eadem verba nuntiantes,
15 Dicerent, aduerſum ſe è Ptolemaide, Tyro
ac

ac Sidone, tota alienigenarum Galilæa, qui ſe delerent, eſſe congregatos.
16 Quod nuntium vbi Iudas & populus accepit, concionem frequentem conuocarunt ad deliberandum quid fratribus ſuis facerét iis, qui in calamitate verſarentur, ab illiſq; oppugnarentur.
17 Tum Iudas Simonem fratrem ſuum ita eſt alloquutus, Delige tibi viros, quibus cũ profectus, fratres tuos qui ſunt in Galilæa, liberes: ego autem & frater meus Ionathas in Galaaditidem contendemus.
18 Ioſephum verò Zachariæ filium & Azariam duces populi cum reliquo exercitu in Iudæa præſidio reliquit:
19 Eiſque mandata dedit vt præeſſent populo, neque prælium cum Gẽtibus, priuſquam ipſe reuerſus eſſet, committerent.
20 Attributa ſunt Simoni virorũ (quibuſcum in Galilæam proficiſceretur) tria millia: Iudæ verò in Galaaditidem, octo millia virorum.
C 21 Itaque profectus Simõ in Galilæam, quum multa prælia cum Gentibus feciſſet, eas præ ſe fuſas & fugatas vſque ad portas Ptolemaidis perſequutus eſt.
22 Cæſis autem virorum è Gentibus circiter tribus millibus, lectiſque ſpoliis eorum,
23 Aſſumptos eos qui in Galilæa & Arbattis erant, vnà cum vxoribus, ac liberis, omnibuſque ipſorum rebus, in Iudæam cum magna lætitia deduxit.
24 Porrò Iudas Maccabæus, & frater eius Ionathan traiecto Iordane, atq; itinere triũ dierum per deſertum confecto,
25 Inciderunt in Nabathæos, qui pacificè ipſis occurrebant: hi expoſuerunt omnia quæ in Galaaditide fratribus acciderant:
26 Multóſque eorum in Boſorra, & Boſor, in Alemis, Haſbon, Maged, & Carnáim (quæ omnes vrbes munitæ ſunt ac magnæ)
27 Atque in reliquis Galaaditidis vrbibus cõpreheſos teneri, quos in craſtinum oppugnare in munitionibus, & captos omnes eos vno die delere decretum eſſet.
28 Ita cõuerſus Iudas cum exercitu ſuo via per deſertum protinus correpta, Boſorram verſus vrbẽ cepit, cæſiſq; acie gladij maribus omnibus, & captis inde ſpoliis, igni eam ſuccendit.
29 Inde quum noctu mouiſſet, vt profecturus ad munitionem:
D 30 Poſtquam mane diluxit, oculos attollentibus, ecce turba ingens atque innumerabilis cernebatur, ſcalas & machinas ad munitionem capiendam ferentium, atque illos oppugnantium.
31 Videns ergo Iudas iam initam eſſe pugnã, & clamorem ciuitatis tubis, immaniſque voce ad cælum vſque ferri,
32 Viros exercitus ſui hortatus eſt, Hodie (inquit) pugnetis pro fratribus veſtris:
33 Atque illos à tergo tribus in locis concluſit. tum ſignũ tubis datum eſt, & cum precatione clamor ſublatus.
34 Vnde copiæ Timothei Maccabæum adeſſe intelligentes, fugerũt à conſpectu eius: acceptáque ab eo clade magna, die illa viri ex illis ad octo millia cæſi ſunt.
35 Inde diuertit ad Maſphan, quam occupauit expugnatam, & quicquid marium eius erat, interfecto, ſpoliatam à ſe igni ſuccendit.
36 Rurſum profectus illinc occupauit Haſbõ, Maged, ac Boſor, & reliquas vrbes Galaaditidis.
37 Porrò his ita geſtis, Timotheus alium coegit exercitum: quúmque caſtra ad Raphon poſuiſſet trans torrentem,
38 Iudas exploratum caſtra miſit, qui hæc ei dicta retulerunt: Omnes Gentes quę nos circũcolunt, cõgregatę ſunt ad iſtos perquàm multo exercitu:
39 Et Arabes conſilio ſibi conduxerũt, caſtriſque trans torrentem poſitis, bellum tibi inferre paratæ ſunt. Quum autem Iudas obuiam eis proficiſceretur,
40 Timotheus hæc ducibus exercitus ſui dixit, Vbi Iudas cum copiis ſuis appropinquarit ad torrentem, ſi prior ad nos traiecerit, nõ poterimus eum ſuſtinere: quoniam viribus erit ſuperior: E
41 Sin territus trans flumen caſtrametatus fuerit, nos ad eum traiiciemus, & erimus ſuperiores.
42 Vt autem Iudas ad torrentem propius acceſſit, quum ſcribis populi iuxta torrentẽ conſtitutis mandaſſet, cauerent ne quenquam hominum vallum iacere ſinerẽt, ſed omnes prælium inirent:
43 Traiecit ad illos prior, omniſque multitudo eius conſequuta eſt: & fuſæ ſunt à conſpectu eius omnes Gentes: quæ quum abiectis armis ſuis confugiſſent in fanum, quod eſt Carnaim,
44 Vrbe capta, fanum cum omnibus qui in eo erant, igni ſuccendit. ſic euerſa eſt Carnaim, nec poterant illi iam conſpectum Iudæ ſuſtinere.
45 Tum congregauit Iudas omnes Iſraelitas qui erant in Galaaditide, tam paruos quàm natu grandes cum vxoribus ipſorum, & liberis, ac ſarcinis, maximum hominum agmen, vt in Iudæam venirent.
46 Quúmque ad Ephron vſque (quæ vrbs eſt magna in itinere, atque admodum munita) perueniſſent: nec daretur ab ea dextra ſiniſtráve diuerticulum, ſed per medium eius iter eſſet:
47 Incolæ autem eos intercluſiſſent, portáſq; obſtruxiſſent lapidibus, miſit ad eos Iudas qui verbis amicis
48 Dicerent, Detur nobis tranſitus per terram veſtram, vt in noſtram pergamus patriam: nemo vobis vllam iniuriam inferet, ſed tantùm pedibus tranſibimus. Verùm illis aperire nolentibus, F
49 Quum edixiſſet Iudas per præconem in exercitu, vt quo conſtiterat quiſque loco inuaderet:
50 Inuaſerunt milites, atque vrbem toto illo die ac tota illa nocte oppugnauerũt. quæ quũ in manus eorum tradita eſſet,
51 Omnem virilem ſtirpem acie gladij ſuſtulit, ac funditus eam euertit: atque ita præda inde ablata, per vrbem ſupra cæſorum corpora ingreſſi,
52 Tranſmiſſo Iordane in campum illum ſpatioſum, qui eſt in conſpectu Bethſan euaſerunt.

53 Iudas

53 Iudas autem extremum agmen colligebat, populum per totam viam exhortás donec in Iudæam perueniret.
54 Quúmque in montem Sion aſcendiſſent, cũ gaudio lętitiáque immolarunt holocauſta: eo quòd nemo ex illis occubuiſſet, ſed omnes fœliciter reuertiſſent.
55 Porrò quo tempore Iudas cum Ionathan erat in Galaaditide, & Simon frater eius ad Ptolemaidem in Galilæa,
56 Ioſeph filius Zachariæ, & Azarias præfecti exercitus, rebus bene geſtis, ac bello quod illi confeciſſent, intellectis,
G 57 Paremus, inquiunt, & ipſi nobis nomen, atque ad oppugnandũ Gentes quæ nos circuncolunt, proficiſcamur.
58 Et ſimul iuſſu ſuo exciuerũt quot militum ſecum habebant in exercitu, & Iamniam contenderunt.
59 Cæterum quum Gorgias cum ſuis ex vrbe obuiam illis eſſet egreſſus in aciem,
60 Fuſi ſunt Ioſephus & Azarias, & vſque ad fines Iudęæ fugati: occubuerunt autem illo die de populo Iſraelitico viri ad duo millia: adeò effuſa fuit populi fuga,
61 Eo quòd Iudæ ac fratribus eius non paruiſſent, ſe præclarè ac fortiter rem geſturos arbitrantes.
62 Neque verò erant hi de ſemine virorum illorum, quibus Iſraelem manu ſua ſeruare datum erat.
63 Vir autem ille Iudas, eiúſque fratres ſummam gloriam ſunt conſequuti, quum apud omnes Iſraelitas, tũ etiam apud omnes Gentes, ad quas nomen eorum perueniſſet.
64 Quæ frequentes ad eos confluebant gratulatum.
65 Porrò Iudas cum fratribus ſuis nationem Eſau in Auſtrali regione vexauit bello, & Hebron cladę affecit, & eius oppidula, diruitque munimenta eius, ac turres circuncirca ſuccendit.
66 Motis deinde caſtris contendens in terram alienigenarum, peruadebat Samariam.
67 Eo tempore Sacerdotes vrbium dum ſtudent fortiter agere, ac temerè ſe in pręlium cõmittunt, occubuerunt.
68 Conuertit ergo ſe Iudas in terram alienigenarum ad Azotum, aráſq; eorum demolitus, ſtatuis Deorum ipſorum igni concrematis, prædáque capta ex vrbibus, in terram Iudaicam reuerſus eſt.

CAPVT VI.

1 Antiochus Elymaidem vrbem volens deprædari, à ciuibus propellitur. 16 Obitus Antiochi. 17 Conſtituitur Rex filius eius, Antiochus Eupater. 19 Obſidio arcis Sion. 28 Antiochi Eupatoris aduentus in Iudaeam cum numeroſo exercitu. 43 Eleazari magnanimitas. 55 Rex ſuadente Lyſia init pacem cum Iuda. 62 Rex fœdus violat.

1 INterea Rex Antiochus ſuperiores peruadens regiones, intellexit in Elymaide Perſiæ vrbem eſſe diuitiis, vtpote auro & argento nobilem:
2 Ac delubrum in ea maximè opulentum, vbi eſſent regumenta aurea, loricæ, & arma quæ Alexander Macedo Philippi *filius*, qui regnum Græcorum primus obtinuit, reliquerat.
3 Itaque eò profectus, vrbem illam capere & deprædari conatus eſt, nec potuit. nam quum incolæ vrbis, re cognita,
4 Aduerſus eum bello inſurrexiſſent, in fugã actus ab illis, ſummo cũ dolore abſceſsit, inde Babyloniam repetens.
5 Tum nũtius in Perſiam ei venit, copias quæ profectæ fuiſſent in Iudæam, fugatas eſſe:
6 Ac Lyſiam qui cum exercitu in primis valido expeditionem ſuſceperat, à Iudæis profligatum: illos autem armis, & potentia, partáq; de caſtris, quæ expugnaſſent, præda plurima auctos eſſe.
7 Tum demolitos eſſe eos abominationem quam ipſe ſuper aram illam Hieroſolymitanam extruxiſſet, & Sacrarium muris præaltis ſpecie priſtina, vrbémque ipſius Bethſuram cinxiſſe.
8 His verbis auditis, Rex expauit, & cõmotus vehemẽter, lecto decubuit, in morbum delapſus ex mœrore, quod res pro voto ipſius non ſucceſsiſſet. vel, incidit in morbum.
9 Quúmque dies ibi multos egiſſet, augeſcẽte mœrore ſuo magno, moriendũ ſibi eſſe exiſtimauit. B
10 Tum amicis omnibus accerſitis, Somnus (inquit) oculos meos deſtituit, atque animo collapſus præ angore
11 Sic mecum ipſe cogito, Quò deueni ego calamitatis, & in quos decidi malorum fluctus, in quibus nũc verſor, ego qui fœlix & charus antea eram in poteſtate mea?
12 Nunc verò quum reminiſcor malorum quę perpetraui Hieroſolymis, quãdo vaſa omnia aurea, & quę ibi erant argentea, abſtuli: miſiq; inſuper qui delerent incolas Iudææ nihil tale promeritos:
13 Hæc mihi propter illa accidiſſe mala agnoſco, & ecce magno mœrore pereo, idq; in terra peregrina.
14 Et quum vocatum vnum ex amicis ſuis Philippum toti ſuo regno præfeciſſet,
15 Tradito ei diademate, veſtéque regali cum annulo, vt Antiochum filium ipſius inſtituẽs, regno educaret.
16 Mortuus eſt illic Antiochus anno cẽteſimo quadrageſimonono.
17 Vt autem Lyſias Regem deceſsiſſe cognouit, in ipſius locum ſuffecit Antiochum ipſius filium, vt regnaret, eúmq; educauit adoleſcentem, cui nomen Eupatori impoſuit.
18 Porrò qui inſidebant arcem, Iſraelitas circa Sacram ædem anguſtiſsimè continebant, mala moliẽntes illis aſsiduè, Gẽtibúſque firmamentum.
19 Iudas igitur delere illos cogitans omni populo ſuo ad obſidendos illos euocato.
20 Poſtquam congregatus eſt, cœpit obſidere eos anno centeſimo & quinquageſimo, paratis aduerſus eos baliſtis & machinis. C
21 Elapſi autem quidam ex obſidione, quibus ſe quidem Iſraelitarum impij adiunxerant:
22 Et profecti ad Regem, Quandiu cunctaris, inquiũt, exercere iudicium, ac fratres noſtros vindicare?
23 Nos patri tuo ſeruire, ac parẽre edictis eius, mandatiſque obſequi animum induximus.
24 Nam eam ob cauſam pars populi iſtius iam pridem à nobis ſunt alienati: atq; etiam quicunque è nobis fuiſſent deprehenſi, interficiebantur, ac poſſeſsiones noſtræ diripiebantur.

25 Neq;

35 Neque verò nobis ſolùm illi manus iniecé-
runt, ſed finibus ſuis omnibus.
26 Atque adeò ecce hodie arcem obſident Hie
roſolymis, vt eam occupent: præterea Sacra-
rium & Bethſuram muniuerunt.
27 Ac niſi eos quamprimùm præueneris, ma-
iora his efficient, vt tandem eos ſuperare non
poſsis.
28 Hæc Rex quum audiuiſſet, iratus eſt: conuo
cauitque omnes amicos ſuos, duces exerci-
tus, ac magiſtros equitum:
29 Atque etiam à Regibus ſociis & amicis, ac
marium inſulis, ad eum conductitij exercitus
venerunt.
30 Itaque numerus copiarum eius confectus
eſt, centum millia peditum, equitúmq; vigin-
ti millia, cum elephantis ad prælia inſtitutis
triginta duobus.
D 31 Hi per Idumæam ingreſsi, Bethſuram obſi
dentes per multos dies, oppugnabant extru-
ctis machinis: illi autem eruptione facta con-
cremauerunt eas, viriliterque pugnauerunt.
32 Tum Iudas ab arce mouit: & quum caſtra
ad Bethzachariam contra Regis caſtra loca-
uiſſet,
33 Rex manè excitatus, verſus Bethzachariam
magna vi copias ſuas eduxit: ac quum acies
ad prælium fuiſſent explicatæ, claſsica ceci-
nerunt.
34 Porrò elephãtis ſanguineus vuarum & mo-
rorum liquor oſtendebatur, quo irritarentur
ad prælium.
35 Diſpoſitis autem per ordines partéſq; exer-
citus belluis, vnumquenque elephantorum
milleni ſtipabant pedites hamatis thoracibus
loricati, galeáſque capitibus geſtantes æreas:
& equites lecti quingeni cuique belluæ attri-
buti:
36 Qui opportunè vbicunque bellua eſſet, adé
rant: & quacunque incederet, comitabantur
vnà, nec ab ea diſcedebant.
37 Ligneæ quoque turres ac validæ impoſitæ,
ſingulas protegebant belluas machinis qui-
buſdam ſuperilligatæ: quarum in ſingulis viri
erant triceni bini pugnantes ex illis, cum ſuo
cuiuſque Indo *belluæ magiſtro*.
38 Reliquus verò equitatus hinc atque illinc
erat conſtitutus, qui ex vtraque parte agmen
cieret in anguſtiis illis, & contineret.
E 39 Quoties autem ſol radios in clypeos aura-
tos iaceret, refulgebant inde montes, atq; in-
ſtar facium ignitarum ſplendebant.
40 Ita pars exercitus regij per editiora montiũ
porrecti, pars per depreſsiora cautè ordineq;
incedebant.
41 Et percellebantur omnes quicunque vocé
multitudinis eius, ac inceſſum agminis conſi
ctúmque armorum audiuiſſent: etenim exer-
citus perquàm magnus erat & validus.
42 Cęterùm Iudas exercitúſque eius in aciem
dimicationémque proceſsit: à quibus ſexcen-
ti viri de exercitu Regis cæſi interierunt.
43 Eleazar autem ille dictus Abaron, quum vi
diſſet vnam belluarum tegminibus loricatam
regalibus, cæteris omnibus belluis magnitu-
dine præſtantiorem, Regem ea portari ſuſpi-
catus eſt:
44 Quúmque populi ſui ſeruandi, atque æter
num nomen ſibi comparandi cauſa ſe in eam
intuliſſet:
45 Impetum fecit ad eam per mediam aciem
animosè, ad dexteram læuámque cædens, il-
lis ſe hinc atque illinc dirimentibus.
46 Et ſuccedens, elephanto ſe ſuppoſuit, atq;
interfecit eum: quo ſuper ipſum humi colla-
pſo, ibidem occubuit.
47 Videntes autem hi vim Regis ac impetum
copiarum eius, receperunt ſe ab illis:
48 Regiæque copiæ obuiam eis aſcenderunt F
Hieroſolymam. quum ergo Rex in Iudæá, ac
monte Sion caſtra poſuiſſet,
49 Bethſuræos accepit in deditionem: quibus
vrbe egreſsis, eo quòd ob vacationẽ terræ da-
tam alimenta non eſſent quibus obſidionem
tolerarent,
50 Rex Bethſuram occupauit impoſito ad cu-
ſtodiam eius, præſidio.
51 Cæterùm ædem ſacrã per multos dies obſe
dit: collocatis ibi baliſtis ac machinis, atq; la-
pidum igniúmque tormentis, cum ad mitten
da tela ſcorpionibus, ac fundis.
52 Contra quas machinas illi rurſum paraue-
runt alias, compluréſque dies pugnauerunt.
53 Quum autem in horreis nulla eſſent alimẽ-
ta, eo quòd annus iam ageretur ſeptimus: reli
quias verò repoſitorum ij conſumpſiſſent qui
à Gentibus ſe in Iudæam receperant:
54 Viri in Sacrario pauci relicti ſunt, propterea
quòd inualeſcente fame ſuam quiſque in do-
mum eſſet dilapſus.
55 Porrò vt intellexit Lyſias Philippum quem
Rex viuus adhuc, filio ſuo Antiocho in regnũ
educando præfecerat,
56 E Perſia Mediáq; reuerſum cũ copiis quas G
Rex ſecum abduxerat, eúmque regnum cum
adminiſtratione rerum capeſſere:
57 Subitò extimulatus, ab arce Regem ducéſ-
que exercitus adit, & ait, Deficimus indies, pa
rúmque alimentorum ſupereſt nobis: deinde
locus quem obſidemus munitus eſt, regniq;
cura nobis incumbit.
58 Nunc ergo dextera hominibus iſtis data, pa
cem cum eis totáque ipſorum gẽte faciamus:
59 Et confirmemus, vt eis ſicut antea, ſuis vti
Legibus *liceat*. nam propter Leges ſuas à no-
bis diſsipatas, ira commoti hæc omnia effe-
cerunt.
60 Placuit hæc oratio cùm Regi, tum Princi-
pibus. quúmque miſsi eſſent qui pacem defer
rent illis:
61 Eam cum interpoſito Regis ac Procerum iu
reiurando acceperunt. Poſthæc quũ illi eſſent
egreſsi è munitione,
62 Rex ingreſſus montem Sion, locique muni
tionem contemplatus, iuſiurandũ quod dede
rat, infregit, & murum iuſsit vndique dirui.
63 Deinde cum feſtinatione diſceſsit: Antio-
chiámque reuerſus, quum Philippũ reperiſſet
ciuitati dominantem, oppugnauit eum, & vr-
bem vi cepit.

CAPVT VII.

1 Occiſis Antiocho & Lyſia, Demetrius regnat. 5 Rex, impiorum conſilio mittens Bacchidem & Alcimum in Iudæam, plurimos Iſrael affligit. 26 Poſt reditum Bacchidis & Alcimi mittit Rex Nicanorem. 37 Oratio Sacerdotum aduerſus Nicanorẽ. 41 Iudas, oratione facta, Nicanorem interficit.

1 ANno centeſimo quinquageſimo primo
Demetrius Seleuci filius Roma proſe-

ctus, ad vrbem maritimam cum paucis appli-
cuit, ac regnum ibi obtinuit.
2 Accidit autem, vt eo regiam domum maio-
rum ſuorum intrante, exercitus Antiochum
& Lyſiam comprehenderet, vt eos ad ipſum
adduceret.
3 Sed quum ille re cognita vetuiſſet ne ſibi fa-
ciem illorum oſtenderent,
4 Exercitus eos interfecit, & ſoliũ regni De-
metrius occupauit.
5 Tum adierunt eum viri omnes ex Iſraelitis
nefarij atq; impij, quorum dux erat Alcimus,
qui Sacerdotium affectabat.
6 Hi populum apud Regem his verbis detu-
lerunt, Iudas ac fratres eius ſuſtulerũt omnes
amicos tuos, & nos è patria noſtra extermi-
narunt.
7 Nunc igitur mitte virum cui fidem habeas,
qui eò profectus, omnem inſpiciat calamitatẽ
quã ille nobis ac regioni Regis attulit, in eóſ-
que ſimul, & adiutores animaduertat.
B 8 Tum Rex deſignatum Bacchidem, amicum
regium qui trans fluuium erat cum poteſtate,
magnum regno, Regíque fidelem miſit:
9 Et vnà Alcimum illum impium, cui decre-
uit Sacerdotium, ac pœnas ei ab Iſraelitis ex-
petendas demandauit.
10 Profecti igitur, & cum magnis copiis ingreſ
ſi terram Iudaicam, inter nuntios ad Iudam &
fratres eius cum blandis per dolum mandatis
præmiſerunt.
11 At illi verbis eorum non acquieuerũt: quòd
eos cum ingentibus copiis aduenisse vide-
rent.
12 Cõuenit autem ad Alcimum & Bacchidem
certus Scribarum numerus ac cœtus, vt quæ-
dam quæ ſunt æqua, poſtularent.
13 Atque adeò primi inter Iſraelitas fuerũt Aſ-
ſidæi qui pacem ab eis poſcerent:
14 Quòd ita dicerent, Homo Sacerdos cum co
piis aduenit ex progenie Aaronis, qui nos nul
la iniuria afficiet.
15 Cum his ille verbis egit pacificis, ac iureiu-
rando confirmauit, ſe nullum eis malum, nec
amicis ipſorum moliturum.
C 16 Sed quum illi credidiſſent, alij ex his com-
prehenſos ſexaginta viros necauerunt, iuxta
illud quod ſcriptum eſt,
Pſal.78.a.2 17 Corpora Sanctorum tuorum & ſanguinem
eorum effuderunt circa Hieroſolymam, nec
erat qui illa ſepeliret.
18 Itaque ingruit terror eorum ac tremor in v-
niuerſum populum: dicebant enim nullam in
illis eſſe fidem aut iuſtitiam: quoniam pactum
ac iuſiurandum quod dederant, violaſſent.
19 Porrò Bacchides quum relictis Hieroſoly-
mis, caſtra poſuiſſet ad Bezaith, miſit compre
henſum multos quoſdam, quos apud ſe habe
bat transfugarum, & quoſdam è populo. Eos
quum mactatos magnum in puteum proie-
ciſſet,
20 Commiſſa Alcimo regione, militum quod
ei præſidio foret, apud eum reliquit, ipſéq; ad
Regem reuerſus eſt.
21 Alcimus autem de Sacerdotio decertabat.
22 Ad quem omnes populi ſui perturbatores
congregati, terram Iudaicam occupauerũt, &
cladem Iſraeli ingentem intulerunt.
D 23 Videns ergo Iudas omnem calamitatẽ quã

Alcimus cum ſuis Iſraelitas affeciſſet atrocius
quàm Gentes,
24 Excurſiones fecit in omnes Iudęę fines cir-
cum circa, pœnáſque à viris illis deſertoribus
repetiuit, donec ab incurſionibus regionis ſe
continuerunt.
25 Poſtquam autem Alcimus vidit Iudam cum
ſuis eſſe ſuperiorem, nec ſe ſuſtinendis illis pa
rem, reuerſus ad Regem grauiſsima de illis cri
mina detulit.
26 Quapropter Rex Nicanorem miſit, vnũ ex principibus ſuis eximium, inimicum Iſraeli- 2.Machab.
tis & infeſtum: eíque excidium populi demã- 15.a.1
dauit.
27 Quum ergo Nicanor maxima vi ad Hiero-
ſolyma veniſſet, ad Iudam & fratres eius mi-
ſit, qui verbis ſpecie pacis fictæ fraudulẽtis ita
dicerent,
28 Ne qua inter nos & vos pugna intercedat,
veniam paucis comitatus, vt ora veſtra cũ pa-
ce aſpiciam.
29 Verùm quum ad Iudã veniſſet, pacifica cõ-
ſalutatione inter ſe inuicẽ facta, hoſtes Iudam
parabant abripere.
30 Qua re Iudas cognita, ſe vtique per dolum E
eſſe conuentum, expauit illum, nec porrò vo-
luit in conſpectu eius permanere.
31 Poſtquam igitur cognouit Nicanor conſi-
lium ſuum eſſe detectum, obuiam Iudæ pro-
ceſsit ad Capharſalama.
32 Et occubuerunt de exercitu Nicanoris circi
ter quingenti viri: reliqui autem in vrbem Da
uidis aufugerunt.
33 His rebus ita geſtis, quum Nicanor aſcen-
diſſet in montem Sion, exierunt ad eum è Sa-
cerdotibus ex Sacrario, atque ex Senioribus
populi, qui eum pacificè ſalutarent, & holo-
cauſtum ei, quod pro Rege offerebatur, oſten-
derent.
34 At ille irridere eos, & habere ludibrio: pol-
luere eos atque ſuperba loqui:
35 Tum iurare, ac cũ indignatione dicere, Niſi
nunc traditus fuerit Iudas exercitúſq; eius in
manus meas, vbi primùm incolumis rediero,
ſuccendam domum iſtam. Simúlque cum ira
magna exiit.
36 Tum ingreſsi Sacerdotes, ante altare tem-
plúmque ſtantes, plorauerunt ac dixerunt:
37 Tu ædem hanc delegiſti, vt nomen in ea
tuum inuocaretur, vt domus orationis foret
populo tuo, ac precationis.
38 Suſcipe vindictam de iſto homine atq; exer F
citu eius, vt gladio trucidentur: recordare ma
ledicta eorum, nec locum conſiſtendi eis de-
deris.
39 Egreſſus itaque Hieroſolymis Nicanor, ca-
ſtra in Bethoron poſuit, cui copiæ ex Syria
profectæ occurrerunt.
40 Iudas verò Adaſis ſtatiua habuit cum tribus
virorum millibus: ibi Iudas orauit ac dixit,
41 Olim quum ij qui à Rege *Sennacherib* miſsi 4.Regũ 19.
fuerant, contumelioſè eſſent loquuti, exortus g.35
Angelus tuus centum octogintaquinque mil Tob.1.d.21
lia ex ipſis interfecit: Eccli.48.d.
42 Eodem hodie modo contere exercitũ hũc 24.
in conſpectu noſtro, vnde cæteri diſcant eum Eſa.37.g.36
aduerſus Sacra tua malè loquutum fuiſſe: atq; 2.Machab.8.
eum pro malitia ipſius iudica. c.19
43 Poſtea prælio inter acies cõmiſſo, die men-
ſis

ſis Adar tertiadecima fuſa eſt acies Nicanoris,
ipſéque primus in ea pugna cecidit.
G 44 Quem vbi cæſum eſſe viderunt copię eius,
abiectis armis fugam ceperunt.
45 Eas autem itinere vnius diei ab Adaſis vſq;
ad Gazera ſunt perſequuti, claſsicis quibus ſi-
gna dantur, poſt eas ſonantibus.
46 Prouolabántque ex omnibus vndique Iu-
dææ vicis, quòd quum ex vna parte ab aliis
impellerentur, ex altera in alios incidebãt: ita
omnes gladio ſunt cæſi, vt ne vnus quidem ex
illis euaſerit.
47 Tum hi ſpoliis lectis, prædáque parta, ca-
put Nicanoris & dexterã quam ſuperbè pro-
tenderat, amputarunt: eáque allata iuxta Hie-
roſolymam ſuſpenderunt.
48 Populus autem admodùm lætatus, illum
diem celebrauit vt ingentis lætitiæ.
49 Eúmque diem ſingulis annis decimatertiã
menſis Adar celebrandum inſtituit.
50 Ita terra Iudaica paucis diebus conquieuit.

CAPVT VIII.

1 Iudas Romanorum res bene geſtas conſiderans, pacem cum eis init.
23 Reſcriptum Romanorum ad Iudæos.

1 AVdiuit autem Iudas nomen Romano-
rum, quantum potẽtia valerẽt, & quòd
facilè concederent ea omnia quæ ab ipſis pe-
terentur, atque amicitiam conſtituerent cum
iis qui ad eam ſe conferrent: deniq; quòd opi-
bus ac viribus plurimùm poſſent.
2 Audiuit etiam bella eorum, réſque præclarè
ac fortiter geſtas aduerſus Gallos, quos deui-
ctos ſibi tributarios reddidiſſent.
3 Deinde quæcunque geſsiſſent in prouinciã
Hiſpania, vt metalla auri & argenti quod ibi
eſſet, obtinerent, totam regionem illam conſi
lio atque animi magnitudine ſuperaſſe, atque
in poteſtatem ſuam redegiſſe, quamuis locus
ab ipſis maximopere remotus eſſet.
4 Pręterea Reges, qui ab vltimis terris eos bel
lo petiuiſſent, planè profligaſſe, atque ingenti
clade affeciſſe, à reliquis verò tributum ſingu-
lis annis exegiſſe.
5 In his etiam Philippum, ac Perſen Cithieo-
rum Regem, cæteróſque qui arma contra eos
tuliſſent, ab illis confectos, in poteſtatémque
redactos.
6 Ex eorum numero fuit Antiochus magnus
ille Aſiæ Rex, qui quum ad bellum contra Ro
manos gerendum cum centum ac viginti ele
phantis, equitatu, curribus, maximíſque viri-
bus iuiſſet, ab illis fuſus ac profligatus,
7 Viuúſq; captus, iuſſus eſt & ipſe, & ſucceſſo-
B res eius in regno magnum tributum pẽdere,
ac dare obſides.
8 Eoſdémque facta Aſiæ diuiſione, regiones
Indiam, Mediam, Lydiam, partémq; amœniſ-
ſimarum ipſius regionum ab illo acceptas, Eu
meni Regi tradidiſſe.
9 Quum verò Græci adoriri eos atque excin-
dere deliberaſſent, ipſos vt rem cognoue-
runt,
10 Duce vno aduerſus illos miſſo, bellóque il-
lato, cæſos ex eis multos interemiſſe, multos
captiuos cum vxoribus ipſorum liberiſq; ab-
duxiſſe: prędáque parta, terra eorum fuiſſe po
titos: tum diruiſſe munitiones eorũ, eoſdém-
que deprædatos in ſeruitutem ad hunc vſque
diem redegiſſe.
11 Reliqua denique regnã, & inſulas, omnes
quicunque eis reſtiterunt, deuaſtaſſe, eóſq; ſi-
bi ſubieciſſe.
12 Cum amicis verò ſuis, atque iis qui in ipſis
acquieſcerent, amicitiam coluiſſe, ac conſer-
uaſſe, ita regnis omnibus tam propinquis
quàm remotis potitos fuiſſe, omnibúſq; eſſe,
qui nomen ipſorum audiuiſſent, formidan-
dos.
13 Quoſcunque denique voluiſſent adiutos ipſi,
in regnúmque inductos, eos regnare: rurſúm-
que è regno educi quos voluiſſent: planè ſum-
mam poteſtatis eorum magnitudinẽ eſſe ad
quam eſſent euecti.
14 Neque tamen in his omnibus quẽquam ex C
ipſis diadema impoſitum geſtare, aut purpu-
ram qua ſe magnificè gerat, induere:
15 Sed Senatum legiſſe ſibiipſis, in quo trecen-
ti ac viginti viri quotidie conſilium *de republi-*
ca caperent: *itaque* curam populi ſuſciperẽt, vt
honeſta ac moderata vitæ ratio ipſorum eſſet.
16 Porrò imperium ſuum vni homini annuum
committere, qui vniuerſæ ipſorum terræ do-
minetur, cui omnes dicto ſint audientes: nec
inuidiam eſſe vllam inter eos aut æmulatio-
nem.
17 Iudas itaque delectos, Eupolemum Ioannis
ex Accos nati filiũ, & Eleazari filium Iaſonẽ,
Romam miſit ad amicitiam & ſocietatẽ cum
Romanis conſtituendam:
18 Vt ab illis eo ſeruitutis iugo liberarentur,
quo à regno Gręcorum videbant premi Iſrae-
lem.
19 Hi Romam profecti per longo itinere, poſt-
quam in Senatum ſunt ingreſsi, ſic orſi loquu
ti fuerunt,
20 Iudas qui Maccabæus appellatur, eiúſq; frã
tres, ac omnis populus Iudaicus nos ad vos
miſerunt, vt ſocietatem ac pacem habeamus
vobiſcum, atque in numerum ſociorũ veſtro-
rum & amicorum aſcribamur.
21 Hæc illis oratio grata fuit.
22 Et hoc eſt exemplum epiſtolæ, quam reſcri
ptam in tabulis æreis miſerunt Hieroſolymã,
vt illic apud Iudæos eſſet monumẽtum pacis
ac ſocietatis conſtitutum.
23 Quod fœlix fauſtúmque ſit populo Roma- D
no gentíque Iudaicæ, tam mari quàm terra in
perpetuum: gladius quidem & hoſtis procul
ab his eſto.
24 Veruntamen ſi bellum prius in Romanos
motum fuerit, aut in quoſcunque eorum ſo-
cios, in omni ipſorum ditione,
25 Auxilium feret ipſis gẽs Iudaica, ſumma vo
luntate, pro vt tempus eis præſcriptũ ac præ-
ſtitutum fuerit.
26 Neque hoſtibus frumenta dabit, neque ar-
ma, nec pecuniam, aut nauem ſuppeditabit,
vt Romanis placuerit: quorum præſcripta ſer
uabunt nulla mercede.
27 Similiter autem ſi bellum genti Iudæorum
priori exciterit, auxilia dabunt Romani bona
fide, pro vt tempus eos monuerit.
28 Bellúmque iuuantibus nec frumentum ab
ipſis ſuppeditabitur, nec arma, pecuniæ, na-
ues, pro vt Romanis viſum fuerit faciendum.
atq; hæc præſcripta ſeruabunt ſine vllo dolo.
29 In hæc verba Romani cum populo Iudaico

ſunt pacti.
30 Quod ſi ad hęc verba decreuerint hi, aut illi
addere quidpiam, aut demere, alterorum id
faciēt voluntate, ratúmq; eſto quicquid addi-
derint, aut dempſerint.
31 Porrò de iniuriis quibus Demetrius Iudęos
affecit, his verbis ei ſcripſim⁹, Quare iugo tuo
grauaſti amicos noſtros & ſocios Iudæos?
32 Certè ſi nos adierint aduerſum te denuo,
perſequemur ius eorum, & bellum tibi mari
terráque faciemus.

CAPVT IX.

1 Nicanore mortuo, rurſum mittit Demetrius Bacchidē & Alcimum contra Iudam. 16 Iudas interficitur. 23 Impij affligentes amicos Iudæ. 29 Ionathan fratri ſubſtituunt Iudæi. 43 Conflictus Ionathæ & Bacchidis. 55 Alcimus paralyſi diſſolutus interijt. 56 Reuerſus ad Regem Bacchides, impiorum ſuaſu Ionathan aggreſſus, vincitur. 70 Fœdus Ionathæ cum Bacchide.

1 VT autem intellexit Demetrius quomo-
do Nicanor cum copiis ſuis bellum geſ
ſiſſet, denuo miſit Bacchidem & Alcimum in
Iudæam, eiſque cornu dextrum attribuit.
2 Hi itinere quo ad Galgala itur, profecti, quū
ad Maſaloth (quæ in Arbelis eſt) caſtra poſuiſ-
ſent: ea capta, vitam plurimis hominibus eri-
puerunt.
3 Deinde menſe anni centeſimi quinquageſi-
miſecundi primo, caſtra ad Hieroſolymā mo-
uerunt.
4 Indéque Beream cum viginti millibus pe-
ditum, equitúmque millibus duobus perue-
nerunt.
5 Iudas autem ſtatiua habebat Eleaſæ cum tri
bus electorum virorum millibus.
6 Qui quum vim ingētem exercitus illius vi-
diſſent, exterriti ſunt vehementer, multíque è
caſtris dilapſi, vt præter viros octingentos ex
illis nemo relinqueretur.
7 Videns ergo Iudas exercitum ſuum eſſe di-
lapſum, & ſe bello premi, fractus animo, eo
quòd tempus recolligendi illos non haberet,
conſternatúſque,
8 Hortatur reliquos, Inſurgamus atq; aggre-
diamur hoſtes noſtros, ſi fortè poſsimus eos
debellare.
9 At illi abſterrere eum ac dicere, Minimè po-
terimus, quin potius hoc tempore vitę noſtrę
conſulamus: reuertere, nam fratres noſtri dila
pſi ſunt, & nos aduerſus iſtos pugnemus, quū
pauci ſimus?
B 10 At Iudas, Abſit hoc à me facinus, inquit, vt
iſtos fugerim: quandoquidem dies noſtra ve-
nit, moriamur pro fratrib⁹ noſtris fortiter, nec
gloriæ noſtræ probrum relinquamus.
11 Interim è caſtris proceſsit exercitus, atq; ex
aduerſo his conſtitit. Erat autē equitatus duas
in partes diuiſus, & præcedebant exercitum
funditores ac ſagittarij: primámque robuſtiſ-
ſimi quique aciem tenebant.
12 Bacchides verò erat in cornu dextro. certa-
men igitur inierunt phalanges ex vtraq; par-
te, ac tubis cecinerunt.
13 Inſonuerunt etiā à Iudę copiis claſsica, adeò
vt terra prę ſonitu exercituum contremiſceret.
Quum autem commiſſo prælio à mane vſque
ad veſperam pugnatum eſſet,
14 Vidiſſetque Iudas Bacchidem cum firma-
mento exercitus in parte dextera, iunxerūt ſe
ei animo fidentiſsimi quique,
15 Et fuſo cornu dextero, fugientes vſque ad
montem Azoti perſequuti ſunt.
16 Cæterùm qui tenebāt ſiniſtrū cornu, quum
vidiſſent dextrum cornu fuſum eſſe, ſe in ve-
ſtigia Iudæ & ſociorum eius à tergo circune-
gerunt.
17 Ingraueſcente autem certamine dum cæſi
hinc atque illinc crebri cadunt,
18 Iudas quoque occubuit, & reliqui fugam ce
perunt.
19 Tum Ionathan & Simon ſublatum Iudam
fratrem ſuum ſepulchro maiorum ſuorū Mo-
dini tradiderunt,
20 Et defleuerunt eū, ac planxerunt omnes Iſrae C
litæ ſumma cum lamentatione, luxerúntque
diebus multis, dictitantes,
21 Siccine cecidiſſe fortem virum, ſeruatorem
Iſraelis?
22 Cæterùm rerum Iudę ac bellorū, fortiúmq;
factorum eius, eorúmq; amplitudinis alia ſu-
perſunt, quæ non ſunt ſcripta: ſiquidem per-
multa fuerunt.
23 Porrò poſt obitū Iudæ accidit vt proferrent
ſe homines nefarij in omnibus finibus Iſrae-
lis, atque iniuſtiſsimi quique exiſterent.
24 Eodem etiam tempore grauiſsima fames
extitit, qua regio preſſa vnà cum illis deſciuit.
25 Tū Bacchides delectos illos homines im-
pios regionis dominos conſtituit.
26 Hi amicos Iudę inquirere, & inueſtigare, &
ad Bacchidem ducere pœnis afficientē eos, ha
bentémque ludibrio.
27 Et accidit Iſraelitis calamitas tanta, quantā
nulla vnquam extitit ex quo nullus inter eos
Propheta viſus fuit.
28 Proinde omnes amici Iudæ ad Ionathā con
gregati dixerunt,
29 Ex quo frater tuus Iudas mortuus eſt, non
extat vir ei ſimilis qui ſe hoſtibus noſtris, &
Bacchidi, ac gentis noſtræ inimicis opponat.
30 Nūc igitur te hodie delegimus, vt princeps
noſter ſis loco eius, & dux qui bellū noſtrum
geras.
31 Ita Ionathan principatum ſuſcepit eo tēpo-
re, Iudæque fratri ſuo ſucceſsit.
32 Quod quum intellexiſſet Bacchides, ad ne-
cem eum quærebat.
33 Hac re intellecta, Ionathan & Simon frater D
eius cum omnibus ſociis confugerunt in de-
ſertū Thecuæ, & caſtra ad aquas lacus Aſphar
poſuerunt.
34 Bacchides autem die Sabbathorum obſer-
uato, cum omni exercitu ſuo vltra Iordanem
venit.
35 Interea quum Ionathas fratrem ſuum mul-
titudinis ducem ad Nabathæos amicos ſuos
miſiſſet ſupplicem, vt apud eos ſarcinas ſuo-
rum, quas multas habebat, aſſeruandas depo-
neret:
36 Filij Ambri facta eruptione ex Medaba, ce-
perunt Iohannem: prædáque omnium, quę il
li habebat, onuſti abierunt.
37 His autem geſtis nunciatum eſt Ionathę fra
tríque eius Simoni, eoſdem Ambri filios ma-
ximas nuptias celebrare, ſponſámque ducere
è Nadabath filiam cuiuſdam primatis inter
Chananæos potentis, cum maxima pompa.
38 Itaq; memores hi Iohannis fratris ſui, aſcen
dunt, ac ſe ſub latebram montis abſcondunt.

39 Hi

39 Hi autem ſublatis oculis, magnum tumul-
tum apparatúmque viderunt: ſpóſúmq; cum
amicis ſuis exeuntem, ac fratres eius obuiam
his cum tympanis, organis, armíſq; plurimis
venientes:
40 In quos illi ex inſidiis excitati, impetũ fecé
runt, trucidatis eorum multis, cædendóque
proſtratis: reliquis verò fugatis in montem,
omnibus eorum ſpoliis potiti ſunt.
41 Ita nuptiæ in luctum conuerſæ ſunt, ſonúſ-
que muſicorum in fletum.
E 42 Hi verò ſanguinem fratris ſui graui vindi-
cta expiarunt, & ad paludem Iordanis reuer-
ſi ſunt.
43 Quod quum intellexiſſet Bacchides, ac vé-
niſſet ad ripam Iordanis cum exercitu multo
die ſabbathorum,
44 Ionathas ſuos ita alloquutus eſt, Exurga-
mus nunc, & pro vita noſtra dimicemus. neq;
enim ita ſe nunc res habet vt heri aut nudiuſ-
tertius.
45 Nam ecce bellum nos vrget à fronte atque
à tergo, aquæ verò Iordanis hinc atque illinc,
tum paludes ac ſaltus: nec locus patet effu-
gio.
2.Par.20.4.3 46 Nũc ergo clamate in cælum, vt è manu ho-
ſtium veſtrorum ſalui euadatis.
47 Porrò quum cõmiſſo prælio Ionathas extẽ
ta manu appetiuiſſet Bacchidem, illéq; ab eo
retrò declinaſſet:
48 Ionathas & qui cum eo erant, capto in Ior-
danem ſaltu, in vlteriorem ripam tranauerũt,
nec hi poſt eos Iordanem traiecerunt.
49 Cæſi autem ſunt illa die milites Bacchidis
ad mille: ipſe verò Hieroſolymam reuerſus,
50 Vrbes muniuit extructionibus in Iudæa,
propugnaculum Iericho, & Emmaum, ac Be-
thoron, itémque Bethel, ac Thamnatha Pha-
rathoni, Tepho muris altis, portis ac clau-
ſtris,
51 Præſidiáque inſuper ad infeſtandum Iſrae-
lem impoſuit.
52 Vrbem etiam Bethſuram muniuit, & Gaza-
ram, & arcem: eáſq; præſidiis, ac impoſito cõ-
meatu inſtruxit.
53 Adhæc filios principum regionis obſides
accepit, eóſque cuſtodiis in arce Hieroſolymi
tana aſſeruandos curauit.
F 54 Anni centeſimi quinquageſimitertij mẽſe
ſecundo, quum Alcimus iuſsiſſet murum atrij
interioris ſacræ ædis dirui, & opera Prophe-
tarum deſtrui, iámque aggreſſus eſſet demo-
litionem:
55 Illo ipſo tempore tactus eſt Alcimus, eiúſq;
opera impedita fuerunt. nam occluſum eſt os
illius præ paralyſi, vt verbum eloqui non poſ-
ſet, nec teſtamentum condere:
56 Sed vt illo tempore cum magno cruciatu
moreretur.
57 Videns ergo Bacchides Alcimum eſſe mor-
tuum, ad Regẽ reuerſus eſt. Quare quum ter-
ra Iudaica duobus annis interquieuiſſet,
58 Nefarij homines conſilio inito, Ecce, in-
quiunt, Ionathas ac ſui ſecuri quietem agunt:
nunc igitur excieamus Bacchidem qui eos o-
mnes vna nocte comprehendat.
59 Profectique, conſilium cum eo ſuum com-
municarunt.
60 Venit itaque ille, cum copiis ingẽtibus iter
ingreſſus, ſimul epiſtolas clàm miſit ſociis ſu-
is omnibus qui in Iudæa erant, vt Ionathan cũ
ſuis caperent. verùm hoc illi non perfecerunt:
nam hi conſilio illorum cognito,
61 Comprehẽſos regionis incolas ſceleris du
ces ad quinquaginta viros occiderunt.
62 Deinde Ionathas & Simon cum ſuis ſe rece
perunt Bethbaſin, quæ eſt in deſerto, & eam
quæ diruta fuerat, refectam muniuerunt.
63 Hæc quum Bacchides cognouiſſet, coactis G
omnibus copiis ſuis, euocatis etiam ex Iudæa
militibus,
64 Profectus caſtra poſuit ad Bethbaſin, eám-
que machinis extructis per dies multos oppu
gnauit.
65 Tũ Ionathas Simone fratre ſuo in vrbe reli-
cto, in agrum exiit: atque educta numeroſa
manu,
66 Interfecit Odomeram & fratres eius, filióſ-
que Phaſeron, oppreſſos in tabernaculis ſuis.
quum autem cœpiſſet cædere, ac magis viri-
bus magiſque inualeſceret,
67 Simon quoque eruptionem ex vrbe fecit
cum ſuis, qui machinas ſuccenderunt.
68 Pugnáque cum Bacchide commiſſa, eũ grá
uiter afflictum profligarunt: quia igitur conſi-
lium illud & expeditio fruſtra erat ſuſcepta,
69 Iratus eſt Bacchides viris illis nefariis qui
ei regionis inuadendæ authores fuerant, &
multos eorum interfecit: conſilium etiam cẽ-
pit vt in terram rediret ſuam.
70 Itaque miſit Ionathas legatos de pace pa-
ciſcenda, qua etiam captiui redderentur.
71 Quam ille accepit, eiúſque poſtulatis ac-
quieuit: atque etiam iurauit ſe nihil mali ei o-
mnibus diebus vitæ ſuæ moliturum.
72 Et captiuos, quos è terra Iudaica antehac
abduxerat, ei reddidit. Tum reuertens in ter-
ram ſuam, abſceſsit, neque poſtea Iudæorum
fines rurſum attentauit inuadere.
73 Ita ſublato ex Iſraele bello, Ionathas Mach-
mis conſedit, vbi populum cœpit iudicare: at-
que impios ex Iſraele deleuit.

CAPVT X.

*1 Cupit Demetrius inire pactum cum Ionatha, qui id recuſans Alexã-
dro adhæret. 48 Bellum committit Alexander cum Demetrio.
50 Demetrius interimitur. 53 Amicitiam inter ſe ſtatuunt,
Ptolemæus & Alexander. 56 Occurrens ei Ionathas ſummo af-
ficitur honore. 69 Apollonius dux exercitus Demetrij, cum Io-
natha congreſſus, ab eodem deuincitur.*

1 ANno centeſimo ſexageſimo, Alexander
filius Antiochi, illuſtris cognominati,
aſcẽdit, ac Ptolemaida occupauit, & receptus
ibi regnauit.
2 Quod quum intellexiſſet Demetrius rex,
copias maximo numero collectas aduerſus
eum in expeditionem eduxit:
3 Simul ad Ionathan literas miſit verbis paci-
ficis ſcriptas, in quibus eum extollebat.
4 Ita enim ſecum cogitabat, occupãdum eſſe
tempus pacis cum eo cõficiendæ, priuſquam
eam cum Alexandro aduerſus ſe paciſci poſ-
ſet.
5 Memor enim, inquit, erit omnium malorũ
quæ ei ac fratribus eius gentique intulimus.
6 Dátque ei poteſtatem colligendi exercitũ,
& comparandi arma, ſocietatiſque ſecum ha-
bendæ: obſides quoq; qui in arce erant, eidem

tradi iuſsit.
7 Venit itaque Hieroſolymam Ionathas, ac li
teras toti populo cuſtodibúſque arcis legit.
8 Qui quum audiuiſſent poteſtatem ei à Re-
ge exercitus cogendi factam eſſe, magno ti-
more perculſi,
9 Obſides Ionathæ tradiderunt, quos ille pa-
rentibus reddidit.
10 Porrò habitans Hieroſolymis Ionathas ædi
ficare cœpit, & vrbem inſtaurare:
11 Opificéſque iuſsit muros ac montem Sion
vndiq; quadratis lapidibus extruere, vt eſſent
munimento. quod quum ita facerent,
12 Qui propugnacula à Bacchide extructa te-
nebant alienigenæ, diffugerunt,
13 Deſertóque ſuo quiſque loco, patriam ſuam
repetiuerunt:
B 14 Niſi quòd Bethſuris relicti ſunt quidam Le-
gis ac præceptorum deſertores, qui eò ſe reci-
piebant.
15 Audiuit autem Alexander rex promiſſa quę
Demetrius Ionathæ detulerat, commemora-
táque accepit bella, eáque quæ tam ab ipſo
quam à fratribus maxima cum virtute ac labo
re acta erant.
16 Itaque, Num, inquit, nos virum talem inue-
niemus, eúmque nobis amicum, ſociúmq; ef-
ficiemus?
17 Miſit etiam ad eum literas in hanc ſenten-
tiam ſcriptas,
18 Rex Alexander fratri Ionathæ Salutem.
19 Nos de te accepimus, te virum eſſe pollen-
tem viribus, atque ad noſtram amicitiam ac-
commodatum:
20 Itaque nos hodie te Pontificem gentis tuæ
cõſtituimus, vt amicus Regis appelleris, par-
téſque noſtras teneas, & noſtram colas amici-
tiam. Simúlq; purpuram ei miſit, & coronam
auream.
21 Proinde menſe anni centeſimi & ſexageſi-
mi ſeptimo Ionathas die ſcenopegiorum ſo-
lenni induit ſacrum habitum, copias coegit,
& magnam armorum vim comparauit.
22 His intellectis Demetrius maximo dolore
affectus,
23 Quid, inquit, egimus, quòd Alexander ami
citia cum Iudæis ad ſuum præſidium conſti-
tuenda comparandáque nos anteuertit?
24 Scribam illis & ego huiuſmodi verbis de di
gnitatibus atque muneribus, quibus eos ex-
hortor vt ſua nobiſcum iungant auxilia.
25 Scripſit autem in hęc verba, Rex Demetrius
genti Iudaicæ ſalutem.
26 Quòd vos ſeruaſtis pacta nobiſcum conſti-
tuta, atque in amicitia noſtra permanſeritis,
nec vos ad inimicos noſtros adiunxeritis, au-
diuimus, ac lætati fuimus.
27 Nunc igitur in fide in nos conſeruanda ma
nete, & veſtra erga nos officia noſtris benefi-
ciis compenſabimus:
C 28 Ac multa vobis quę debentur, remittemus,
muneráque largiemur.
29 Atque adeò iam nunc immunitatem do vo
bis, tributáque Iudæis omnibus, ſaliſque pen
ſiones & coronarum remitto: pręterea tertias
ſeminum,
30 Et dimidium fructus arborum debitam mi
hi obuentionem, condono vobis iam inde ab
hoc die in poſterum: vt nec à terra Iudaica exi
gatur, nec à tribus ei additis præfecturis Sa-
mariæ & Galilęæ, ab hoc die in tempus per-
petuum.
31 Tum Hieroſolyma ſacroſancta eſto & libe-
ra cum ſuis finibus, decimis, vectigalibus.
32 Cedo etiam poteſtate arcis Hieroſolymita-
nę, eámque ſummo trado Pontifici, vt ei viros
imponat, quos ipſe præſidio illius delegerit.
33 Adhæc omnes Iudæos qui captiui è terra Iu
daica in totum regnum meum abducti ſunt,
gratis libero: vt vectigalia omnibus etiam iu-
mentis ipſorum remittantur.
34 Dies inſuper ſolennes omnes, & ſabbatha
ac neomenię, ſtatique dies, atque adeò tres ſo
lennem præcedentes dies, totidémque eun-
dem ſubſequentes, immunes ſint omnes ac li
beri Iudæis omnibus regnum meum incolen
tibus.
35 Nec poteſtatem habeat quiſquam faciendi,
quo quenquam eorum vlla in re interpellet
& conturbet.
36 Porrò deſcribantur in exercitum Regis ex
Iudæis ad triginta virorum millia, quibus ſti-
pendium, quod omnibus Regis militibus cõ-
ſtitutum eſt, attribuatur: eorum alij diſponan
tur per magnas Regis munitiones:
37 Alij præficiantur iis rebus regni curandis
atque adminiſtrandis, quæ fidem poſtulant.
Tribuni autem ipſorum ac principes ex ipſis
conſtituantur, ſuiſque vtantur Legibus, ſicut
Rex in terra Iudaica præcepit.
38 Quinetiam tres illæ præfecturæ quæ ad Iu- D
dæã additæ ſunt de terra Samariæ, Iudææ iun
gantur, ita vt contributæ ſubſint vni: neque al
teri cuiuſquam, præterquam Summi pontifi-
cis poteſtati pareant.
39 Ptolemaidem autem cum ſuo territorio,
Sãctis qui ſunt Hieroſolymis donaui in ſum-
ptus ad Sacra pertinentes.
40 Addo etiam de meo, ſiclorum argenti an-
nua quindecim millia de rationibus regiis, at-
que iis locis qui ad eum pertinent.
41 Reliqua etiam de curationibus ſuperiorũ
annorum nondum perſoluta, vt dehinc iam
in opera templi impendantur.
42 Ad ſiclorum argenti quinque millia de cu-
rationibus Sacrarij ſuperioribus annis deſum
pta è rationibus annuis, etiam ea condonan-
tur, quòd ad Sacerdotes Sacrorum miniſtros
pertineant.
43 Et quicunque rationibus regiis quacũque
de re obnoxij, in templũ Hieroſolymitanum
aut quenuis ipſius terminum cõfugerint, di-
mittantur: ac res quas in regno meo habent,
ipſis conſeruentur.
44 Poſtremò ex iiſdem regiis facultatibus atq;
opibus, ſumptus ad opera Sacrorũ conficien-
da & reficienda ſuppeditabitur.
45 Tum ad Hieroſolymam muris extruẽdam
& muniẽdam vndique, ſumptus item ex æra-
rio regio conferetur, necnon in muros per Iu-
dæam ædificandos.
46 His auditis Ionathas & populus non adhi Supr.7.a.8
buerunt fidem, neque eis acquieuerunt: me-
mores eorum maleficiorum quibus Iſraelitas
affecerat, & vehementer afflixerat:
47 Sed ſuam ad Alexandrum voluntatem ad-
iunxerunt, qui princeps veræ pacis cum ipſis
conſtituẽdæ fuerat: & ſocietatem cum eo per
omne

omne tempus coluerunt.
48 Porrò quum Alexander collectas ingentes
copias aduerſus Demetrium in aciem edu-
xiſſet,
49 Conſerta inter vtrunq; Regem pugna, exer
citus Demetrij fugam cepit: quem Alexander
perſequutus, victoriam aduerſus eos obtinuit.
50 Quúmque illud acre prælium vſque ad oc-
caſum ſolis cõmiſſum inualuiſſet, Demetrius
illa die occubuit.
E 51 Tum miſit Alexander ad Ptolemęum regem
Ægypti legatos cum mandatis in hæc verba:
52 Quoniam reuerſus in regnum, conſedi in
ſolio maiorum meorum, imperium obtinui,
Demetrium fudi, ac regione noſtra potitus
ſum:
53 (Nam commiſſo cum illo prælio, quo ipſe
fuſus eſt à nobis cum exercitu ſuo, ſolium re-
gni ipſius occupauimus.)
54 Nũc amicitiam inter nos ineamus, & filiam
tuam mihi des vxorem, vt ſim gener tuus, mu-
neráque tibi atque ei dabo te digna.
55 Ei reſpondit Ptolemæus hiſce verbis, Fœlix
eſt illa dies qua in terram maiorum tuorum
reuerſus, in ſolio regni ipſorum conſediſti.
56 Itaque nunc quidem tecum ita agam vt ſcri
pſiſti: verùm tu mihi obuiam venias Ptole-
maidem, vt alter alterum videamus: ſocérque
tuus ero vt petiuiſti.
57 Venit ergo Ptolemęus ex Ægypto profectus
cum filia ſua Cleopatra Ptolemaidem, anno
centeſimo ſexageſimoſecundo.
58 Vbi & Alexander rex ei pręſtò fuit, qui Cleo
patra eius filia ipſi in matrimonium data, nu-
ptias Ptolemaide more regio ſumma cũ ma-
gnificentia celebrauit.
59 Rex autem Alexander Ionathan literis ob-
uiam ſibi euocauit.
60 Qui quum veniſſet Ptolemaidem cum glo-
ria, vtrunque Regem coràm adiit, offerens eis
argentum & aurum, amicíſque eorum mune-
ra: magnámque apud eos gratiam iniuit.
61 Conuenerunt etiam eòdem aduerſus eum
viri peſtilẽtes ex Iſraele, ac nefarij vt eum cri-
minarentur: ſed Rex eis aurem non præbuit.
62 Sed Ionathan exutum veſtibus ſuis, purpu-
ra iuſsit indui: quod quum ita factum eſſet,
Rex eo iuxta ſe collocato,
63 Principibus ſuis dixit, Progreſsi cum hoc in
medium ciuitatis, per præconem edicite ne
quis eum vlla de re in crimen vocet, aut ei vl-
lius dicti nomine moleſtus ſit.
F 64 Ita factum eſt vt accuſatores, poſtquam glo
riã eius, quomodo prædicata eſſet, amictúmq;
purpureum viderent, omnes ſe fuga prori-
perent.
65 Ionathas autem quum Rex eum gloria or-
natum amicũ inter primos ſcripſiſſet, ducém-
que conſtituiſſet, ac tribunum militum:
66 Hieroſolymam cum pace & lætitia reuer-
ſus eſt.
67 Porrò anno centeſimo ſexageſimoquinto,
Demetrius Demetrij filius è Creta rediit in pa
triam ſuam.
68 Quod quum audiſſet Alexander, maximo
affectus dolore, Antiochiam reuerſus eſt.
69 Demetrius autem ducem conſtituit Apol-
lonium præfectum Cœleſyriæ, qui collectis
ingentibus copiis, caſtriſq; poſitis ad Iamniã,
ad Ionathan ſummum pontificem hæc man-
data miſit.
70 Tu ſolus omnium aduerſus nos extolleris:
ego verò ludibrio ſum habitus propter te, &
probro affectus: ad quid tandem aduerſus nos
ferocis in montibus?
71 Quin ſiquid eſt in virib⁹ tibi fiduciæ, deſcen-
de iam nunc ad nos in campum, vbi armis de-
cernamus inter nos: nam apud me quidem eſt
robur ciuitatum.
72 Interroga ac diſce quis ego ſim, & cæteri
quibus vtor auxiliariis: & reſpondebunt, vos
non poſſe pedibus in noſtro conſiſtere conſpe
ctu, quia maiores veſtri in terra ſua bis in fu-
gam verſi ſunt.
73 Neque nunc equitatum, tantúmq; exerci-
tum poteris in campo ſuſtinere, vbi nulla ru-
pes eſt, nullum ſaxum, nullus denique locus
ad fugam opportunus.
74 Hæc Apollonij verba quum audiſſet Iona-
thas, commotus animo, cum decem lectis vi-
rorum millibus, Hieroſolymis egreſſus eſt: &
quum ſe ei frater eius Simon auxilio iũxiſſet,
75 Ad Ioppen duxit exercitum, atque vrbe ex-
cluſus, quòd Apollonij præſidium intus erat,
eam oppugnauit.
76 Quamobrem territi ciues, portas vrbis ape
ruerunt, & Ionathas Ioppe potitus eſt.
77 Hoc nuntio accepto Apollonius cum dele- G
ctis ſibi equitum tribus millibus, magnóque
peditum numero,
78 Quaſi iter facturus, Azotum profectus eſt,
ſimúlque in planitiem eſt progreſſus: propter-
ea quòd maximum habebat equitatum, eóq;
maximopere cõfidebat: quem Ionathas Azo-
tum contendentem à tergo perſequutus, præ-
lium cum vltimo agmine commiſit.
79 Reliquerat autem Apollonius abditos ſuo-
rum mille equites poſt eos.
80 Quas inſidias ſuo imminere tergo quum
Ionathas animaduertiſſet, exercitũ illius cir-
cumuenerunt, & lanceas à mane vſque ad ve-
ſperam vibrauerunt in populum.
81 Perſtitit tamen populus quomodo Ionathas
imperauerat, equóſque illorum fatigauit.
82 Tum Simon acie ſua explicata, phalangem
adortus eſt: (nam laſſatus erat equitatus) qua
ab eo fuſa & fugata,
83 Equites quoque, ſparſa per campum fuga,
Azotum in ædem Dagonis ſimulachri ſui ſa-
lutis cauſa confugerunt.
84 Ionathas autem ſuccendit Azotum cum op
pidis ei circumiacentibus: captiſq; inde ſpo-
liis, delubrum Dagonis cum iis qui eò confu-
gerant, igni cremauit.
85 Et confectus eſt numerus cæſorum gladio
cum iis qui exuſti fuerunt, ad octo millia vi-
rorum.
86 Inde profectus Ionathas, ad Aſcalonem ca-
ſtra poſuit: & quum ciues obuiam illi proceſ-
ſiſſent ſumma cum veneratione,
87 Hieroſolymam cum ſuis ſpolia multa ge-
rentibus reuerſus eſt.
88 His rebus auditis, Alexander rex Ionathan
amplioribus auxit honoribus,
89 Eíque bullam auream miſit, qualis propin-
quis Regum dari ſolebat: atque Accaronem
cum omnibus ipſius finibus poſsidendam at-
tribuit.

CAPVT XI.

1 *Diſsidium inter Ptolemaũ & Alexandrum generum ſuum.* 18 *Ptolemæo mortuo, regnat Demetrius.* 20 *Demetrius cum Ionatha fœdus confirmans, Iudæam liberam permittit.* 38 *Videns Demetrius omnia pacata, dimittit exercitum. In ipſum ſuſcitat Tryphon Antiochum Alexandri filium.* 44 *Per Ionathan Demetrius liberatur.* 52 *Liberatus Demetrius illũ fœdus violat.* 54 *Expulſo Demetrio regnat Antiochus.* 60 *Bellum Ionathæ aduerſus alienigenas.*

1 PORrò Rex Ægypti contracto exercitu inſtar arenæ quę circa oram mariseſt, innumerabili, claſſéque copioſa, regnum Alexandri dolo quærebat occupare, ac ſuo regno adiicere.
2 Quum igitur amico prætextu eſſet ingreſſus in Syriam, qui tenebant vrbes, ei portas aperuerunt, atque obuiam prodierunt: nam mandatum erat regis Alexandri, vt quoniam ſocer ipſius eſſet, obuiam ei procederetur.
3 Ille verò vrbes Ptolemaidis ingreſſus, copias ſingulis præſidiáque imponebat.
4 Vt autem appropinquauit ad Azotum, oſtẽſum eſt illi delubrum Dagonis exuſtum, & Azotus ipſa cum circumiacentibus oppidis diruta, corporáque proiecta, & cadauera eorum qui in bello exuſti fuerant: nam ea in aceruos, quà iter habebat, coniecerant.
5 Quæcunq; denique Ionathas egiſſet, Regi ad inuidiam illi faciendam narrata ſunt: Rex tamen tacuit.
6 Et Ionathas obuiam ei aduenit Ioppen magnificè: vbi quum inter ſe conſalutatione facta, pernoctaſſent,
7 Ionathas Regem vſque ad fluuium qui Eleutherus nominatur comitatus, Hieroſolymam repetiit.
8 Rex autem Ptolemæus vrbibus tractus maritimi vſque Seleuciam & ipſam maritimam occupatis, mala in Alexandrum conſilia animo agitabat.
B 9 Legatóſq; ad Demetrium regem miſit cum hiſce verbis: Age, fœdus inter nos ineamus, & filiam meam quã Alexander habet tibi in matrimonium dabo, túq; regnum paternum obtinebis.
10 Nam me quidem pœnitet filiam ei meam vxorem dediſſe: quoniam necem mihi machinatus eſt.
11 Ita illum criminatus, vt qui regnum eius appeteret,
12 Ereptam illi filiam ſuam Demetrio in matrimonium locauit: eóque ab Alexandro alienato, apertæ inter ipſos inimicitiæ ſuſceptæ ſunt.
13 Itaque Ptolemæus Antiochiam ingreſſus, duo diademata *duorum regnorum inſignia*, Aſiæ atque Ægypti, capiti ſuo impoſuit.
14 Erat autem rex Alexander in Cilicia temporibus illis, quòd incolæ locorum illorum defectionem molirentur.
15 Qui hoc nuntio accepto, arma contra illum tulit. verùm quum Ptolemæus copiis eductis, ei occurriſſet cum manu valida, fuſus ab eo Alexander,
16 In Arabiam confugit, vt ibi tutus ſaluúſque eſſet: Ptolemæus verò *in ſummam regni poteſtatem* euectus fuit.
17 Porrò Zabdiel Arabs caput amputauit Alexandro, atque illud ad Ptolemæum miſit.
C 18 Itémq; rex Ptolemæus tertio pòſt die mortuus eſt: qui etiam erant in præſidiis, alij ab aliis interfecti, interierunt.
19 Ita Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo regnum obtinuit.
20 Illis autem temporibus Ionathas ex Iudæis copias ad expugnandam arcem Hieroſolymitanam contraxit. quúmq; multas iam aduerſus eam machinas confeciſſet:
21 Quidam gentem ſuam exoſi viri nefarij ad Regem profecti, retulerunt illi Ionathan arcem obſidere.
23 Quod vt intellexit ille, iratus eſt: & ſimul atque audiuit, profectus venit Ptolemaidem, atque Ionathæ ſcripſit vt ab obſidione deſiſteret, & obuiam ſibi Ptolemaidẽ ad colloquium quamprimùm veniret.
22 Hoc nuntio accepto, Ionathas ſuis vt obſiderent iuſsis, ipſe cum delectis ex Iſraele Senioribus ac Sacerdotibus ſe periculo cõmiſit.
24 Sumptóque argento, atque auro, & veſtimentis, aliiſque xeniis quamplurimis, Ptolemaidem ad Regem profectus eſt, gratiámque apud eum conſequutus.
25 Et quamuis eum quidam ſuæ gentis nefarij homines criminarentur,
26 Rex tamen eum ita tractauit, ſicut à prioribus Regibus tractatus fuerat: eúmque coram omnibus amicis ſuis amplificauit.
27 Præterea ei Pontificatum confirmauit, ac quæcunque alia antè honorifica habuit: eúmque inter primos amicum exiſtimari voluit.
28 Poſtulauit itaque Ionathas à Rege vt Iudçæ, ac tribus prçfecturis, Samariæque, *atque illius finibus* immunitatem daret, atque ei trecenta talenta promiſit.
29 Hoc autem Regi placuit, qui etiam literas de omnibus his rebus ad Ionathan miſit, in hanc ſententiam ſcriptas:
30 Rex Demetrius Ionathç fratri gentíque Iudaicæ ſalutem.
31 Exemplum epiſtolę quam de vobis Laſtheni ſcripſimus, ad vos etiam ſcribimus vt cognoſcatis.
32 Rex Demetrius Laſtheni patri ſalutem.
33 Genti Iudçorũ qui nobis amici ſunt, iuráq; nobiſcum pacta conſeruant, pro ſua in nos beneuolentia, beneficia dare decreuimus.
34 Itaque aſsignauimus illis fines Iudææ, tres D
præfecturas, Aphærema, Lyddam & Ramathen, de Samaria ad Iudæam additas, omniáq; pertinentia ad eos omnes qui Hieroſolymis ſacrificant: ídque pro regiis vectigalibus, quæ Rex antea ab ipſis annua de fructibus tam terræ quam arborum percipiebat.
35 Alia item quæ dehinc nobis perſoluerentur tam decimas, quàm tributa nobis debita, atque etiam ſalinas & coronas quæ pendebantur nobis,
36 Simul illis omnia concedimus: iámque inde in omne tempus ne vnum quidem horum irritum erit.
37 Iam igitur exemplum horum curate deſcribendum, quod detur Ionathæ, atque in Monte ſancto in celebri loco ponatur.
38 Videns autem Demetrius pacatã coram ſe eſſe terram, nec quidquam ſibi reſiſtere, dimiſit omnes copias ſuas, ſuam quemque domum: excepto exercitu peregrino, quem ab inſulis Gẽtium cõtraxerat. quapropter copiæ ipſius

ipſius, quas à patre acceperat, omnes odium
in eum ſuſceperunt.
39 Fuit tum Tryphon quidam, olim Alexandri
partium, qui videns milites aduerſus Deme-
trium omnes fremere, ad Simalchue Arabẽ,
qui Antiochum Alexandri filium educabat, ſe
contulit:
40 Eúmque inſtigauit vt ſibi eum ad regnan-
dum loco patris traderet: ſimul ei retulit quæ-
cunque Demetrius effeciſſet, offenſionémque
odij quod exercitus aduerſus illum haberet
ſuſceptum: diéſque ibi multos egit.
E 41 Interim Ionathas ſcripſit ad regem Deme-
trium, vt præſidia ex arce Hieroſolymitana ac
munitionibus deduceret, quòd crebrò Iſrae-
lem impugnarent.
42 Cui Demetrius hoc remiſit reſpõſum, Non
ſolùm hæc prętabo tibi gentique tuæ, ſed na-
ctus opportunitatem, te ſimul & gẽtem tuam
gloria illuſtrabo.
43 Porrò in præſentia rectè feceris ſi viros ad
me miſeris qui mihi ſint auxilio: quoniam o-
mnis exercitus à me deſciuit.
44 Tum Ionathas virorum robore pollentium
tria millia miſit Antiochiam: qui quum ad
Regem veniſſent, ipſéque aduentu eorum læ-
taretur,
45 Ciues in medium vrbis concurrerunt ad
virorum centum & viginti millia, vt eum in-
terficerent.
46 Rex itaq; confugit in regiam: quam quum
occupatis vrbis vicis ciues oppugnare ince-
piſſent,
47 Auxilia Iudęorum inuocauit. qui quum ad
eum ſimul omnes conueniſſent, effuſi in vrbẽ,
48 Interfecerunt in ea ad centũ millia illa die:
& incenſa vrbe, prædáque plurima eadem die
parta, Regem ſeruauerunt.
49 Quum autem oppidani viderẽnt Iudæos
vrbe, vt volebant, potitos eſſe, conſternati ani-
mo, ad Regem ſupplices clamauerunt,
50 Dictitãtes, Da nobis dexteram, vt Iudęi nos
& vrbem noſtram impugnare deſiſtant.
F 51 Simúlque arma abiecerunt. ita pace facta,
Iudæi gloriam apud Regem atque omnes qui
in regno eius erant, conſequuti, multa onuſti
præda Hieróſolymam redierunt.
52 Demetrius autem repoſitus in ſolium regni
ſui, pacata iam ſub ipſo terra,
53 Quæcunque promiſerat, irrita fecit: & à Io-
nathan abalienatus, nõ retulit ei gratiam qua-
lem ab illo acceperat: ſed eum vehementer
afflictauit.
54 Cæterùm his ita geſtis reuerſus eſt Tryphõ
cum Antiocho adoleſcentulo, qui regno occu
pato, impoſitum diadema tulit.
55 Nam ad eum conuenerunt omnes copiæ à
Demetrio dimiſſæ: cui quum bellum intuliſ-
ſent, fuſo eo & fugato,
56 Belluiſque captis, Tryphon Antiochiam
obtinuit.
57 Tum Antiochus adoleſcens ad Ionathan
ſcripſit in hæc verba, Pontificatum confirmo
tibi, & quatuor te pręfecturis præficio, vt ami-
cum Regis te præbeas.
58 Simúlq; miſit illi potoria aurea & vaſarium:
auróque bibendi, atque purpuram cum aurea
bulla geſtandi poteſtatem dedit.
59 Simoni autem fratri eius præfecturam tri-
buit à termino Tyri vſque ad fines Ægypti.
60 Profectus itaq; Ionathas trans fluuium, obi-
bat ciuitates: quumque collectis ad ſe copiis
è Syria auxiliaribus omnibus veniſſet ad Aſca-
lonem, ciues vrbis egreſsi, honorificè illi ob-
uiam prodierunt.
61 Illinc ad Gazam acceſsit, & à Gazæis exclu- G
ſus, obſedit eam: & circumiacentia oppida ſuc
cendit, ac prædatus eſt.
62 Ita ſupplices Ionathæ Gazæi facti ſunt: qui-
bus ille dexteram porrexit, ab eiſque obſides
accepit filios principum. eos quum Hieroſo-
lymam miſiſſet, ipſe regionem illam vſque Da
maſcum peruaſit.
63 Porrò quum intellexiſſet Ionathas princi-
pes Demetrij Cades (quæ eſt in Galilæa) ad-
ueniſſe cum magno exercitu, quòd cuperent
eum à regione remouere,
64 Obuiam illis profectus eſt. reliquerat au-
tem Simonem fratrem ſuum in patria,
65 Qui quũ Bethſuram obſediſſet, multis die-
bus oppugnatam eo redegit anguſtiarum,
66 Vt oppidani ſibi dexteram dari poſcęrent:
quam quum dediſſet, eóſq; illinc deduxiſſet,
vrbe potitus, præſidium ei impoſuit.
67 At Ionathas cum exercitu ſuo ad lacum Ge-
naſar caſtra applicuit: ruſúmque inde manè
mouit in campum Aſor,
68 Vbi improuiſa alienigenarum acies ei oc-
currit in ipſo campo. collocauerant autem ei
inſidias in montibus: ipſi verò ex aduerſo ſe
inferebant.
69 Quum igitur ij qui in inſidiis locati fuerant,
è locis ſuis exurrexiſſent, & commiſiſſent prę-
lium,
70 Fugam ceperunt omnes qui ſtabant à Iona-
tha: ac ne vnus quidem ipſorum ſubſtitit, prę-
ter Mattathiam filiũ Abſalomi, & Iudam Cal-
phi filium duces exercitus.
71 Tum Ionathas ſciſsis veſtimentis ſuis, & ca-
pite cõnſperſo puluere, Deum precatus,
72 Rediit ad eos pugnans, hoſteſque fudit, ac
fugauit.
73 Quod quum vidiſſent ſui qui fugerant, ſeq;
ad eum recepiſſent, perſequuti ſunt illos vſq;
ad Cades, ad caſtra eorum quæ eo in loco fi-
xerant.
74 Cæſiſq; illa die ex alienigenis virorum cir-
citer tribus millibus, Ionathas Hieroſolymã
reuerſus eſt.

CAPVT XII.

1 Confirmandi fœderis gratia legatos Romam & ad Spartiatas mittit Ionathas. 24 Fugat Ionathas principes Demetrij. 39 Ionathan dolo circumuentum comprehendit Tryphon.

1 VIdens autem Ionathas ſe iuuari oppor-
tunitate temporis, delectos viros Ro-
mam miſit ad amicitiam cum Romanis con-
firmandam & renouandam:
2 Spartámq; & alia in loca in eandem ſenten-
tiam literas miſit.
3 Quúmque Romam veniſſent, Curiam in-
greſsi, Ionathas, inquiunt, Summus Pontifex,
& gens Iudęorum nos huc mittit, vt priſtinam
amicitiam & ſocietatem inter nos inſtitutam
iuxta priores leges renouemus.
4 Tum illi dederunt literas his ad ſingulorum
locorum incolas, vt eos pacificè in terram Iu-
daicam deducerent.

5 Hoc

5 Hoc autem eſt exemplum literarum quas
Ionathas miſit Spartiatis.
6 Ionathas Summus pontifex, Senatúſq; gen-
tis, ac Sacerdotes, tum reliquus Iudæorum po
pulus Spartanis fratribus ſalutem.
7 Quia literæ iam ad Oniam Summum ſacer-
dotem à Dario apud vos regnante miſſæ fue-
runt, in quibus declaraſtis vos fratres eſſe no-
ſtros, vt ſubſcriptum exemplum continet:
B 8 Et Onias virum miſſum excepit honorificè,
literáſque de amicitia & ſocietate ſcriptas ac-
cepit.
9 Quamuis horum nos non indigeamus, vt
qui ſolatium noſtrum ex Sacris libris quos in
manibus habemus, capiamus,
10 Putauimus tamen ſcribendum vobis de fra-
terna coniunctione, amicitiáque renouanda:
ne quoniam multum temporis interceſsit, ex
quo ad nos ſcripſiſtis, aliqua noſtra à vobis
alienatio fieret.
11 Ac nos quidem omni tempore ac ſine inter-
miſsione, tam feſtis quàm reliquis diebus op-
portunis memoriam veſtri conſeruamus in ſa
crificiis & precibus, vt par eſt & decet fratrum
meminiſſe.
12 Atque etiam de veſtra lętamur gloria.
13 Cæterùm nos multis circumuenti calamita
tibus fuimus, multiſq; bellis, & pręliis appetiti
Regum eorum qui in circuitu noſtro ſunt.
14 Neq; tamen in his bellis vobis, cæteriſq; ſo-
ciis, atque amicis moleſti eſſe voluimus.
15 Habuimus enim pręſens nobis è cælo auxi-
lium, quo & nos ab inimicis noſtris liberati
fuimus, & hoſtes noſtri afflicti ſunt.
C 16 Delegimus tamen Numenium Antiochi, &
Antipatrum Iaſonis filium, eóſque ad Roma-
nos, ad amicitiam, & priſtinã ſocietatem cum
eis renouandam miſimus.
17 Quibus etiam mandauimus vt vos quoque
adirent, ac ſalutarent: literáſque noſtras de
fraterna coniunctione renouanda, vobis red-
derent.
18 Proinde iam nunc rectè feceritis, ſi ad eas
nobis reſponderitis.
19 Hoc autem eſt exemplum literarum quas
Darius miſit ad Oniam.
20 Rex Spartiatarum Oniæ Pontifici maximo
ſalutem.
21 Repertum eſt in monumentis Scriptorum
de Spartiatis & Iudæis, fratres eſſe eos, ex ge-
nere Abrahæ oriundos.
22 Quod poſteaquam cognouimus, exiſtima-
uimus vos rectè facturos eſſe ſi ad nos de ſtatu
veſtro ſcribatis:
23 Nos verò viciſsim ad vos ſcribimus, pecudes
ac facultates veſtras eſſe noſtras, & quæ noſtra
ſunt, veſtra eſſe. itaque in hanc ſententiam
mandata ad vos dedimus, vt vobis expone-
rentur.
D 24 Porrò quũ Ionathas audiſſet principes De-
metrij cum exercitu multo quàm antea maio-
re, ad bellum ſibi inferendum reuerti,
25 Profectus Hieroſolymis, properauit obuiam
eis in Hamathitin regionem: neque enim illis
dabat ſpatium in ſuam regionem ingrediẽdi.
26 Et miſit exploratores in caſtra eorum: qui
reuerſi, nuntiauerunt illos ita conſtituiſſe vt
ipſos noctu opprimant.
27 Vt ergo occidit ſol, iubet Ionathas ſuos vi-
gilare, & ſtare in armis paratos ad prælium per
totam noctem, & circum caſtra excubitores
diſponit.
28 Quum autem intellexiſſent hoſtes, Iona-
than cum ſuis paratum eſſe ad prælium, territi
animóque conſternati, ignes in caſtris ſuis ac-
cenderunt.
29 Nec reſciuit rem Ionathas cum ſuis, donec
manè diluxit: propterea quòd videbant ignes
ardentes.
30 Tum Ionathas eos à tergo eſt perſequutus,
neque aſſequi potuit: iam enim Eleutherum
fluuium tranſierant.
31 Itaque diuertit Ionathas in Arabas, qui Za- E
budęi nominantur: atq; eos percuſsit, eorúm-
que ſpolia accepit.
32 Motiſque inde caſtris, venit ad Damaſcum,
atque omnem *eius* agrum percurrit.
33 Simon quoque quum ad Aſcalonem vſque
& proxima præſidia expeditione peruaſiſſet,
declinauit inde ad Ioppen, eámque occu-
pauit.
34 Et quoniam audierat eos de tradenda De-
metrianis munitione cogitare, præſidium ad
eam retinendam impoſuit.
35 Reuerſus autem Ionathas, Seniores populi
conuocauit, conſiliúmque cepit dę ædifican-
dis in Iudæa munitionibus,
36 De muris Hieroſolymæ extruendis, ac de
attollenda celſa mole inter arcem atque vr-
bem, quæ arcem ſeorſum ſtantem ab vrbe
dirimens, vendendi, emendíque facultatem
impediret.
37 Itaque congregati ſunt qui vrbem reficerent
(nam muri pars quæ ad torrentem eſt ab Ortu
ſolis, corruerat) & Caphenata locum ita ap-
pellatum, inſtaurarunt.
38 Simon autẽ extruxit Adida in Sephela, eám-
que portis & clauſtris communiuit.
39 Porrò Tryphon regnare in Aſia, imponeréq; F
ſibi diadema, atque Antiocho manus aſſerre
cupiebat:
40 Sed metuens ne id non permitteret Iona-
thas, ſed bellum ipſi inferret, eius comprehen
dendi atque interficiendi viam quærebat.
41 Quum igitur profectus Bethſan aduenisſet,
egreſſus ei obuiam Ionathas cum delectis ad
prælium quadraginta virorum millibus, ipſe
quoque Bethſan venit.
42 Videns autem Tryphon eum cum magnis
adeſſe copiis, manum conferre veritus,
43 Honorificè illũ excepit, ac ſuis amicis com-
mendauit: ei dedit munera, & amicos exerci-
túmque ſuum æquè atque ſibi parẽre iuſsit.
44 Ionathan verò ſic eſt alloquutus, Cur popu
lum hunc ita vexandum putauiſti, quum nul-
lum inter nos bellum ſit?
45 Iam igitur remiſsis domos ſuas his, dele-
ctiſq; tibi viris paucis qui tecum remaneant,
veni mecum Ptolemaidem: tradam enim eam
tibi cum reliquis præſidiis atq; copiis, omni-
búſque rerum gubernatoribus: atque inde re-
trò qua veni, remeabo: nam hac quidem de
cauſa adſum.
46 Cui fidem adhibẽs ille, conſilio eius paruit,
& copias in terram Iudaicam dimiſit,
47 Retentis apud ſe virorum tribus millibus:
quorum duo millia reliquit in Galilæa, reli-
quos mille ſecum abduxit.

48 Cæte-

G 48 Cæterùm vt primùm Ionathas Ptolemai-
dem intrauit, Ptolemenſes occluſis portis, cō-
prehenderunt eum, & omnes ſimul ingreſſos
ferro interfecerunt.
49 Tum Tryphon pedeſtrem exercitum cum
equitatu miſit in Galilæam in campum illum
magnum, vt omnes Ionathę ſocios perimeret:
50 Sed quum illi Ionathan captum eſſe intel-
lexiſſent, & eum cum ſuis interiiſſe: cohortati
ſe inuicem, in prælium ibant condenſi atque
parati.
51 Itaque hi qui perſequutum illos venerant,
quum viderent vitæ diſcrimen ac certamen
eſſe, ſe receperunt.
52 Illi verò ſalui in Iudęam peruenerunt, Iona-
than & ſocios eius lamentantes: quapropter
territi vehemēter omnes Iſraelitæ, maximum
luctum ſuſceperunt.
53 Nam omnes quæ in circuitu eorum erant
Gentes, eos delere conabantur.
54 Dicebant enim, Nullum neque ducem ha-
bent, neque adiutorem: itaq; nūc bello eos in-
uadamus, memoriámque ipſorum inter ho-
mines aboleamus.

CAPVT XIII.

*1 Capto Ionatha, Simon dux eligitur, à quo Tryphon pro Ionatha re-
demptione liberos eius & argentum accipiens, ipſum cum liberis in-
teremit. 25 Sepulchrum Ionathæ. 31 Occiſo Antiocho regnū
occupat Tryphon. 35 Pacem init Demetrius cū Simone. 43 Si-
mon Gazam expugnat. 49 Arcem Sion occupat. 54 Iohan-
nem filium ducem conſtituit.*

1 PORrò Simon vt intellexit Tryphonem
maximas contraxiſſe copias, quibuſcum
terram Iudaicam inuaderet, atque attereret:
2 Vidit autem populū ſummo terrore ac for-
midine affectum: quum Hieroſolymam aſcen
diſſet conuocatum populum,
3 His verbis eſt adhortatus, Vos ipſi, inquit,
ſcitis quas & quantas res ego, & fratres mei,
domúſque paterna pro Legibus Sacriſque
geſſerimus, quibúſque in bellis, atque angu-
ſtiis verſati fuerimus.
4 Propter hæc enim fratres mei mortem pro
Iſraele oppetierunt, & ſolus ego relictus ſum.
5 Abſit igitur nunc à me vt vitæ parcam meæ
vllo tempore calamitoſo: neque enim pluris
ego ſum quàm fratres mei.
6 Quin Gentem meam & Sacra, tum vxores
ac liberos noſtros vindicabo: nam omnes qui-
dem Gentes ad excindendum nos hoſtili ani-
mo conſpirauerunt.
7 Hæc ſimulátque dicta audiuit populus, ani-
mis refocillatus atque recreatus,
8 Magna voce reſpōdens, exclamauit, Tu dux
noſter es loco Iudę ac Ionathæ fratrū tuorum:
B 9 Tu bellum gere noſtrum, & omnia quęcun-
que nobis imperaueris, faciemus.
10 Tū viros collegit omnes bellicoſos, ſimúlq;
muris Hieroſolymæ perficiendis inſtans, eam
vndique communiuit.
11 Ionathan autem filium Abſalomi cum ſatis
magno exercitu Ioppen miſit: quam ille inco-
lis expulſis, inſedit.
12 Interim quum Tryphon multo cum exerci-
tu Ptolemaide mouiſſet, terram inuaſurus Iu-
daicam, & Ionathan ſecum ducēs in cuſtodia,
13 Simon Adidis in profectu campi caſtra fecit.
14 Vt autem Tryphon cognouit Simonem Io-
nathæ fratri ſuo ſucceſsiſſe, ipſúmq; prælium
eſſe ſecum commiſſurum, legatos ad eum miſit,
15 Qui dicerent, Fratrem tuum Ionathan ob pe
cunias quas regiis rationibus propter cōmiſ-
ſas ſibi curationes debet, detinemus.
16 Nunc igitur mitte centum talenta argenti,
& duos filiorum eius obſides (ne dimiſſus de-
ficiat à nobis) & eum dimittemus.
17 Itaque Simon etſi dolo ſecum agi intellige- C
bat, argentum tamen & pueros miſit, ad eui-
tandam populi magnam offenſionem, atque
eam reprehenſionem:
18 Quaſi frater, quia argentum liberóſque non
miſiſſet, interiiſſet.
19 Pueros ergo miſit cum centum talentis: ſed
ille fefellit fidem, neque Ionathan dimiſit.
20 Deinde quum Tryphon ad regionem inua-
dendam vaſtandámq; accedens, iter Adoram
verſus circunflecteret, Simon cōtrà exercitum
ducebat ei obuiam, quæcunque ille in loca
proficiſceretur.
21 Qui verò arcem tenebant, miſerunt legatos
ad Tryphonē, qui eum, vt ad ſe per deſertum
contenderet, commeatúmque ſibi mitteret,
ſolicitarent.
22 Quapropter Tryphon omnem equitatum
ſuum ad illud iter cōparauit: verùm quia mul-
tū ea nocte ninxerat, impeditus niue, non po-
tuit venire, ſed in Galaaditidem contendit.
23 Quum autem appropinquaſſet Baſcama, Io-
nathan interfecit.
24 Quo ibi ſepulto, conuerſus terram ſuam re-
petiit.
25 Tum miſit Simon, qui translata indè oſſa Io-
nathæ fratris ſui, Modini in patriā ſua ſepe- D
lirent.
26 Omnéſq; Iſraelitę eum magna lamentatio-
ne proſequuti, per dies multos luxerunt.
27 Et extruxit Simon patri ſuo fratribúſq; mo-
numentum præalto expolito lapide ædificio
à fronte & à tergo ſpectandum.
28 Septémq; pyramides ſingulis aduerſas ſin-
gulas patri ac matri, & quatuor fratribus ſuis
inſuper impoſuit.
29 Tum has artificioſa columnarum ingētium
ſtructura circundedit, & columnis omnem ar-
morum apparatum ad memoriam ſempiter-
nam ſuperaddidit: nauibus iuxta arma in co-
lumnis inſculptis, quæ eſſent nauibus mare
nauigantibus conſpicuæ.
30 Hoc eſt monumētum quod ille curauit effi-
ciendum Modini, hodie quoq; ſpectandum.
31 Porrò Tryphon dolo agens cum Antiocho
rege adoleſcente, quum interempto eo
32 Regnum occupaſſet, impoſuit ſibi diadema
Aſiæ, cladémque terræ magnam intulit.
33 Simon autem extruxit munitiones Iudææ, E
atque eam præaltis turribus, ac muris ingen-
tibus, propugnaculis, portis, clauſtriſque com
muniuit: ac munitionibus commeatus im-
poſuit.
34 Delectos viros ad regem Demetrium miſit
de dāda regioni vacatione, eo quòd Tryphon
omnia egiſſet per direptiones.
35 Cui Demetrius legatos remiſit cum huiuſ-
modi mandatis ac reſponſis, eique talem epi-
ſtolam reſcripſit:
36 Rex Demetrius Simoni ſummo pontifici ac
Regibus amico, & Senatui, gentique Iudæo-
rum ſalutem.

37 Coro-

37 Coronam auream & bainen quam miſiſtis,
accepimus: & parati ſumus pacem vobiſcum
ſummam facere, atq; ſcribere præfectis vecti-
galium vt vobis immunitatem concedant,
38 Et vt quæcunq; pacti ſumus vobis, rata ſint:
ac etiam ſint veſtræ, quas ædificaſtis, muni-
tiones.
39 Errata quoque, & quæ ad hunc vſque diem
peccata ſunt, vobis condonamus, vnà cum co-
rona quam debebatis: & ſiquid aliud pende-
batur Hieroſolymis, vt iam non pendatur.
40 Quòd ſi qui veſtrum qui numero noſtrorũ
aſcribantur, idonei ſunt, aſcribantur, & pax
inter nos conſtituatur.
F 41 Anno centeſimo ſeptuageſimo ſublatum eſt
ab Iſraele iugum gentium,
42 Cœpitque populus Iſraeliticus ſic inſcribe-
re ſyngraphas in contractibus, ac perſcriptio-
nes, Anno primo Simone pontifice maximo,
duce ac principe Iudæorum.
43 Illis temporibus Simon exercitum duxit
ad Gazam, cinctæq; obſidione vrbi extructam
machinam applicuit: quúmque pulſatam tur-
rim vnam cepiſſet,
44 Iis qui in machina erant, in vrbem deſilien-
tibus, magna in ciuitate trepidatio orta eſt,
45 Et ciues vnà cum vxoribus ac liberis pro-
currere in muros ſciſsis veſtimentis ſuis, ma-
gnáq; voce clamitare, dexteram à Simone ſibi
dari poſcentes:
46 Ac dicere, Ne ſecundum noſtram malitiam,
ac potius pro tua miſericordia nobiſcũ agas.
47 Simon autem eorum miſericordiam cepit,
atq; ob oppugnãda vrbe deſtitit: expulſis de-
inde ex vrbe illis, atque ædibus in quibus ſi-
mulachra erãt, expurgatis: ita demum ingreſ-
ſus eſt in illam, laudans *Deum* ac prædicans.
G 48 Eiectáque inde omni impuritate, quum vi-
ros Legis ſtudioſos in ea collocauiſſet, reddi-
dit eam munitiorem, ſibique habitationem in
ea ædificauit.
49 Qui autem arcem tenebant Hieroſolymi-
tanam, quum in agros neque poſſent egredi,
neque ingredi: omniq; tum emendi, tum ven-
dendi facultate intercluſi, atque impediti eſ-
ſent: graui fame laborarunt, adeò vt præ fame
bona eorum pars periret.
50 Itaque dexteram ſibi à Simone dari magnis
clamoribus poſcebant: quam quum dediſſet,
eóſque inde eieciſſet, arcem ab inquinamen-
tis expurgauit.
51 Ac tertia & viceſima die ſecundi menſis an-
ni centeſimi ſeptuageſimi primi, ingreſſus eſt
in eam cum laudibus & ramis palmeis, cum ci-
tharis atque cymbalis, cum nablis, hymnis, &
canticis: eo quòd hoſtis immanis extermina-
tus eſſet ex Iſraele.
52 Eam diem etiam ſingulis annis cum lætitia
celebrandam inſtituit.
53 Quúmq; montem tẽpli arci proximum com
muniuiſſet, ipſe cum ſuis ibidem habitauit.
53 Videns autem Simon Iohannem filium ſuũ
in virum euaſiſſe, eum conſtituit ducem vni-
uerſi exercitus, & habitauit in Gazaris.

CAPVT XIIII.

1 Demetrius ab Arſace deuincitur. 4 Simone duce, ſumma in Iſraele quies. 16 Renouant fœdus cum Iudæis, Spartiatæ & Romani.

1 ANno centeſimo ſeptuageſimoſecundo
rex Demetrius in Mediam ad auxilia ſi-
bi contrahenda profectus eſt, vt Tryphoni bel
lum inferret.
2 Vt autem audiuit Arſaces rex Perſiæ ac Me-
diç fines ſuos ingreſſum eſſe Demetrium, vnũ
miſit è principibus ſuis, qui viuum eum com-
prehenderet.
3 Qui Demetrium cæſo eius exercitu captum
perduxit ad Arſacem, à quo in cuſtodiam tra-
ditus eſt.
4 Terra autem quiete eſt vſa omnibus tempo-
ribus Simonis: nam & ſtudioſus fuit commo-
dorum gentis ſuæ: & apud eam poteſtate glo-
riáque ſua per omne tempus gratioſus.
5 Inter omnia ab ipſo præclarè geſta Ioppen
quoque cepit portu peropportunam: ad inſu-
las maris ingreſſum aperuit:
6 Gentis ſuæ fines dilatauit: vbi rector regio-
nis factus,
7 Captiuos multos recollegit: potitus eſt Ga-
zaris ac Bethſuris, & arce ex qua impuritates
ſuſtulit: nec iam quiſquam ei reſiſtebat.
8 Sed in pace quiſq; terram ſuam colebat: illa B
verò fruges ſuas, & arbores agrorum fructus
ſuos afferebat.
9 Senes ſedebant in plateis, omnes de rebus
bonis ſermones inter ſe conferebant: iuuenes
autem ſe habitu veſtitúque magnificè ac belli-
coſè gerebant:
10 Præterea ciuitates iuuit commeatibus, &
eas armamentis, quibus communirentur, in-
ſtruxit: adeò vt gloria nominis eius in vltimas
vſque terras peruagata fuerit.
11 Hic pacẽ terræ peperit, vnde Iſrael ſummam
lætitiam percepit.
12 Sedebat enim quiſq; ſub vite ſua & ficu ſua,
nec erat quiſquam qui eos exterreret.
13 Nam ſublati erant de terra hoſtes eorum, Re
gèſque temporibus illis profligati.
14 Hic confirmauit omnes humiles in populo
ſuo, Legem ſtudioſè quæſiuit, & nefarium o-
mnem ſceleratúmque deleuit,
15 Condecorauit Sacra, & vaſa ſancta multipli-
cauit.
16 Porrò quum auditũ eſſet Romæ mortuum
eſſe Ionathan, famáque ad Spartiatas vſq; per-
ueniſſet, maximus illis dolor allatus eſt.
17 Poſtquam autem audiuerunt Simonem fra C
trem loco eius creatum eſſe ſummum ponti-
ficem, eundémque victorem ipſam regionem
cum vrbibus obtinere:
18 Scripſerunt ad eum tabulis æreis de reno- *Supr.8.c.23, & 12.4.1*
uãda cum eo amicitia & ſocietate, quam cum
Iuda & Ionatha fratribus eius conſtitutam ha
buerant.
19 Ac literæ Hieroſolymis pro concione reci-
tatæ fuerunt. Hoc autem eſt exemplum lite-
rarum quas miſerunt Spartiatæ:
20 Spartiatarum principes, & ciuitas Simoni
pontifici maximo, tum Senioribus, ac Sacer-
dotibus, reliquóq; Iudæorum populo, fratri-
bus ſalutem.
21 Poſtquam legati ad populum noſtrũ miſsi,
nos de gloria honoréque veſtro certiores fe-
cerunt, aduentu eorum gauiſi, relationem eo-
rum in plebiſcita perſcripſimus hoc pacto,
22 Quum Numenius Antiochi filius, & Anti-
pater filius Iaſonis legati Iudæorum veniſſent
ad nos, renouaturi priſtinam nobiſcum ami-
citiam:

D 23 Placuit populo viros eos honorificè excipe-
re, atque exemplum actorum eorum in publi-
cas literas referre, populo Spartano monumẽ
to futurum. horum autem exemplum ad Si-
monem ſummum pontificem ſcriptum eſt.
24 Poſt hæc miſit Simon Numenium Romam
cum ingẽti clypeo pondo minarum mille au-
reo ad ſocietatem cũ Romanis cõfirmandam.
25 Quum autem populus hæc vt eſſent acta,
intellexiſſet, Quam, inquit, gratiam Simoni,
ac filiis eius referemus?
26 Nam ipſe cum fratribus ſuis domóque pa-
terna conſtabiliuit Iſraelem, & hoſtibus bello
propulſatis, libertatem ei peperit. Cõſcriptas
itaque tabulas æreas in columnis in monte
Sion propoſuerunt.
27 Hoc autem eſt ſcripti plebiſciti exemplum,
Octaua decima die menſis Elul, anni centeſi-
mi ſeptuageſimi ſecũdi (qui tertius erat annus
ex quo Simon ſummum Pontificatum obti-
nuerat in Saramel)
28 In magno concilio Sacerdotum, & populi,
tum Principum gẽtis Seniorúmque regionis,
publicè declarandum iudicauimus, quum in
noſtra regione crebra bella eſſent exorta,
29 Simonem Mattathiæ filium è poſteris Iarib
oriundum, ac fratres eius ſe commiſiſſe peri-
culis, atque hoſtibus gentis ſuæ oppoſuiſſe, vt
E Sacra ipſius & Lex ſalua forent, eandémque
gentem magna gloria condecoraſſe.
30 Quum verò Ionathas, qui gentẽ ſuam, cuius
ſummus erat Pontifex, continuerat, ad popu-
lum ſuum conceſsiſſet:
31 Hoſtéſque eorum conarentur terram ipſorũ
inuadere, vt depopularentur eam, Sacriſque
ipſorum manus afferrent:
32 Tum Simon exortus, bellum ſuſcepit pro
gente ſua, pecunias de ſuo multas erogauit,
milites gentis ſuæ armis inſtruxit, eiſque ſti-
pendia dedit:
33 Prǽterea vrbes Iudaicas communiuit: in hiſ-
que Bethſuram ſitã in Iudææ finibus, vbi arma
hoſtium antè fuerant, ibiq; viros Iudæos præ-
ſidio impoſuit:
34 Ioppen quoq; vrbem maritimam muniuit
& Gazaram in finibus Azoti poſitam, quam
hoſtes antea tenuerant: in quibus Iudæos col-
locauit, omniáque impoſuit ad reparationem
eorum accommodata.
35 Videns ergo populus fidem Simonis, & qua
gloria gentem ſuam decreuiſſet afficere, ducẽ
eum ſibi conſtituit, ſummúmque Pontificem
propter hæc omnia quæ geſsit, & ob eam quã
F genti ſuæ ſeruauit, iuſtitiam & fidem, vt qui
populum ſuum omni ratione ſtuduerit extol-
lere.
36 Huius temporibus opera eiuſdem fœliciter
effectum eſt vt Gentes è terra ipſorum aufer-
rentur, ſimul cum iis qui vrbem Dauidis Hie-
roſolymis occupauerant, in eáque arcem ſibi
extruxerant, è qua excurrentes, quæ circum
erant Sacra profanabant, magnámque cladem
ſanctitati importabant:
37 Hanc arcem Simon impoſitis viris Iudæis
communiuit ad præſidium regionis atque
vrbis, muróſque Hieroſolymæ erexit.
38 Rex quoque Demetrius Pontificatũ ei con-
ſtabiliuit
39 Eas ob cauſas: atque eum amicis ſuis annu-
merauit, & ſumma ornauit gloria.
40 Audierat enim Iudęos à Romanis appella-
ri amicos atque ſocios, Simoniſque legatos ab
iiſdem honorificè eſſe exceptos:
41 Præterea placuiſſe Iudæis ac Sacerdotibus
principem eſſe Simonem, ſummumque Pon-
tificem perpetuò, donec Propheta certus exi-
ſteret:
42 Atque etiam ducem ſuum cui curæ Sacra G
forent, & qui muneribus eorum ac regioni,
tum armis, munitionibúſque certos homines
præficeret:
43 Qui curam haberet Sacrarij, cuiúſque impe
rio omnes parerent: adhæc vt nomine ipſius
inſcriberentur omnes per regionẽ ſyngraphę:
vt purpuram aurúmque geſtaret.
44 Nec cuiquam è populo Sacerdotibúſve
fas eſſet quicquam horum irritum facere, aut
imperio eius cõtradicere, aut cœtus factioſos
agitare iniuſſu eius, aut veſtiri purpura, bullá-
ve aurea inſigniri.
45 Quòd ſiquis præter hæc quid feciſſet, aut
aliquid horũ infregiſſet, vt is culpa teneretur.
46 Hæc placuit populo Simoni decernere fa-
cienda ſecundum huiuſmodi verba.
47 Quę Simon accepit, libentérque conſenſit
& ſummo Põtificatu fungi, & dux eſſe ac prin-
ceps gentis Iudaicæ & Sacerdotum, atque o-
mnibus præeſſe.
48 Conſtitutum autem eſt vt hæc perſcripta
proponerentur in tabulis æreis collocatis in
pariete Sacrarium ambiente, in loco celebri:
49 Exemplum verò eorum poneretur in æra-
rio aſſeruandum, vt Simon filiique eius illud
haberent.

CAPVT XV.

1 Antiochus cũ Simone fœdus ferit, & Tryphonẽ perſequitur. 15 Mittunt Romani epiſtolas ad Reges & regiones, ad Iudæorum protectionem. 26 Miſſum à Simone auxilium recuſans Antiochus, pactum rumpit. 28 Athenobius legatus ab Antiocho ad Simonem. 36 Cendebæum mittit Antiochus contra Iudæam.

1 POrrò Antiochus regis Demetrij filius ex
inſulis maris miſit ad Simonem pontifi-
cem ac principem gentis Iudaicæ, atque ad i-
pſam gentem vniuerſam literas
2 In hanc ſententiam ſcriptas, Rex Antiochus
Simoni ſummo pontifici principi gentis, ipſi-
que genti Iudæorum, ſalutem.
3 Quoniam homines peſtilentes regnum pa-
trum meorum occupauerunt, conſtitui idem
regnum mihi vindicare, vt illud conſtituam,
atque priſtinum in ſtatum reſtituam: quam
ob cauſam maximum militum numerum cõ-
duxi, & claſſem comparaui bellicam,
4 Vt regionem adeam, eóſque vlciſcar qui eã
vaſtauerunt, multáſque regni ciuitates in ſo-
litudinem redegerunt.
5 Itaque omnes immunitates, quas priores
me Reges tibi conceſſerunt, eas nunc tibi con
firmo, & quaſcunque alias tibi penſiones re-
miſerunt:
6 Præterea permitto tibi vt monetam nota B
propria impreſſam conficias:
7 Hieroſolyma verò & Sacra libera ſint: vtque
arma quæ paraſti omnia, munitionéſque quas
extruxiſti ac obtines, tua maneant.
8 Quicquid etiam debetur Regi, aut poſthac
deberetur, id omne tibi ſit remiſſum ac cõdo-
natum.

9 Vbi verò regnum noſtrum à nobis erit con-
ſtitutum, gloria te magna, & gentem tuam,
templúmque ornabimus, adeò vt gloria veſtra
nobilis exiſtat in omni terra.
10 Anno centeſimo ſeptuageſimo quarto terrã
paternam ſuam ingreſſus eſt Antiochus, ad
quem omnes copiæ confluxerũt, adeò vt per-
paucę apud Tryphonem remanerent.
11 Quúmque Antiochus rex eum perſequere-
tur, perfugit in Doram vrbem maritimam.
12 Videbat enim conflata ſibi eſſe mala, & ſe ab
exercitu deſtitutum ac deſertum.
C 13 Antiochus itaque caſtris ad Doram applica-
tis, cum centum viginti millibus bellicoſo-
rum peditum, & equitum octo millibus vrbẽ
obſedit.
14 Eámque nauibus à mari oppugnantibus
tam terra quàm mari premẽs, nec egredi vrbe
quenquam, nec ingredi in eam patiebatur.
15 Interim Numenius eiúſque comites Roma
rediere cum literis ad Reges atque prouin-
cias, quibus hæc ſcripta erant:
16 Lucius Romanorum conſul Ptolemęo regi
ſalutem.
17 Legati Iudæorum, qui amici noſtri ſunt &
ſocij, ad nos venerunt priſtinam amicitiam &
ſocietatem renouatum, miſsi à Simone ſum-
mo Pontifice, populóque Iudæorum.
18 A quibus etiam clypeus aureus mille mina-
rum nobis allatus eſt.
19 Itaque viſum eſt nobis ad Reges nationéſq;
ſcribere, ne vllis eos iniuriis appetant, aut vr-
bes regionémque ipſorum oppugnent: né ve
D oppugnantibus eos auxilia præbeant.
20 Clypeum verò ab illis accipiendum exiſti-
mauimus.
21 Siqui igitur malefici perfugerunt ad vos,
curate eos Simoni ſummo Pontifici traden-
dos, vt in eos ſecundum legem ſuam animad-
uertat.
22 Hæc eadem ſcripta ſunt ad regem Deme-
trium, ad Attalum, Arathen, Arſacem,
23 Atque in omnes regiones, ad Sampſamem,
item & ad Spartiatas, in Delum, in Myndum,
in Sicyonem, in Cariam, in Samum, in Pam-
philiam, Lyciam, Halicarnaſſum, Rhodum,
Phaſelidem, in Co, & Siden, Cortynam atque
Gnidon, & Cyprum, ac Cyrenen.
24 Exemplum autem eorum ad Simonẽ ſum-
mum pontificem ſcriptum eſt.
E 25 Antiochus verò rex Doram ſecundò iam
oppugnabat, aſsiduè manus admouẽs, admo-
liénſque machinas, & Tryphonem exitu in-
greſſúque intercluſerat.
26 Cui Simon duo millia electorum virorum
ſubſidio miſit, ſimul etiam argẽtum & aurum,
armentáque plurima.
27 Verùm hæc ille accipere noluit, ſed irrita
fecit quæ antea ei pactus fuerat omnia: atque
ab eo abalienatus,
28 Miſit Athenobium vnum ex amicis ſuis, qui
cum eo his verbis ageret, Vos occupatis Iop-
pen & Gazaram, arcémque Hieroſolymis in
vrbe regni mei:
29 Finibúſque earum deſolandis magnã terris
cladem importaſtis: dominatum in multis re-
gni mei locis obtinetis.
30 Nunc igitur vrbes quas occupaſtis, vnà cum
vectigalibus locorum, quibus extra fines Iu-
dææ dominamini, reddite.
31 Aut certè pro illis quingenta argenti talen-
ta numerate: pro ea etiam calamitate quam
vos regioni intuliſtis, ac vectigalibus locorũ,
alia quingenta talenta ſoluite: aut certè vos
adorti bello profligabimus.
32 Venit ergo Athenobius amicus Regis Hie- F
roſolymam, & magnificentiã Simonis videns,
abacúmque cum vaſario aureo & argenteo,
amplúmque apparatum ſtupens, mandata
Regis ei retulit.
33 Cui reſpondens Simon, Neque terram,
inquit, alienam occupauimus, nec quæ ſunt
aliorum, obtinemus: ſed nos poſſeſsionem à
parentibus traditam, ab hoſtibus ad tempus
iniuſtè vſurpatam,
34 Occaſionem nacti vendicauimus.
35 Nã de Ioppe & Gazara, quas petis, quamuis
ipſæ populo noſtro cladem in regione noſtra
magnam intulerint, pro illis tamen centum
talenta perſoluemus. Ad hæc Athenobius ne
verbo quidem reſpondit:
36 Sed cum indignatione ad Regem reuerſus,
hæc dicta, ſimul & magnificentiam Simonis,
& quæcunque ipſe vidiſſet, ei renuntiat. Rex
itaque magna incenſus ira,
37 Quum Tryphon in nauim ſe conieciſſet, G
atque Orthoſiadem confugiſſet,
38 Cendebæum oræ maritimæ præfecit, co-
piáſque ei tum pedeſtres, tum equeſtres at-
tribuit.
39 Eidem mandata dedit vt arma contra Iu-
dæam moueret, Cedron inſtauraret ac com-
muniret portis, vt populum oppugnaret: ipſe
verò Tryphonem perſequitur.
40 Venit ergo Cendebæus Iamniam, popu-
lúmque prouocare cœpit, ac Iudæam inuade-
re, tum captos agere homines ac cædere: extru
xit etiam Cedron:
41 Equitéſque ibi conſtituit & copias, quæ ex-
curſionibus itinera Iudææ (vt à Rege manda-
tum erat) peruaderent.

CAPVT XVI.

1 Cendebæus dux exercitus Antiochi, à filiis Simonis profligatur. 11 Ptolemæus Abobi filius, Simonem cum duobus filiis in conuiuio interfecit. 19 Iohannes vita ſua inſidiantes interimit.

1 TVm Iohannes Gazara profectus, nuntia-
uit Simoni patri ſuo quæ Cendebæus
egiſſet.
2 Quare Simon duos filios ſuos natu maiores
Iudam & Iohannem vocauit, eiſque dixit, Ego
& fratres mei, domúſque paterna bellum cum
hoſtibus Iſraelis à iuuentute ad hodiernum
vſque diem geſsimus: manibúſque noſtris fœ-
liciter effectum eſt vt Iſrael ſæpe ſeruaretur.
3 At nunc ego conſenui, vos verò beneficio æ-
tatis magnam habetis facultatem *de patria bene
merendi*: vos ſubite in meam ac fratris mei vicẽ,
& profecti pro gente noſtra pugnate: adſit
autem vobis de cælo auxilium.
4 Ergo delectis ex ipſa regione peditum bel-
licoſorum viginti millibus, atque equitibus,
contenderunt aduerſus Cendebæum.
5 Quúmque Modini pernoctaſſent, mane ex-
citati, exibant in campum: quum ecce vis in-
gens tam peditum quàm equitũ ſe illis offert,
erat autem torrens inter vtroſque medius,
6 Ad quem Iohannes cum ſuis caſtra poſue-
rat.

ſtat. quúmque videret populum traiicere torrentem formidare, primus ipſe tranſiit: quod
B vbi viderunt cæteri, ipſi quoque poſt eum ſinguli traiecerunt.
7 Tum exercitum diremit equitibus inter pedites intermediis. erat autem aduerſariorum perquàm multus equitatus.
8 Verùm vbi claſsica cecinerunt, in fugam verſus eſt Cendebæus, ac eiuſdem exercitus: cæſique ex illis multi occubuerunt, reliqui verò in munitiones confugerunt.
9 Ibi quum Iudas frater Iohannis vulnus accepiſſet, Iohannes fugiẽtes Cedronem vſque, quam ille inſtaurauerat, perſequutus eſt.
10 Quúmque perfugiſſent in arces in agro Azoti ſitas, igni ſuccendit ſingulas: & cæſis illorum viris ad duo millia, ſaluus in terram Iudaicam reuerſus eſt.
11 Erat autem Ptolemæus quidam Abubi filius agro Ierichuntino præfectus: qui quum auro argentóque abundaret,
12 Vt qui gener Summi ſacerdotis eſſet,
13 Elatus animo, dominatum regionis affectabat: & dolos in Simonem eiúſque filios machinabatur animo, quibus eos tolleret.
C 14 Tum Simon quum obiret vrbes regionis, eiſque curandis intentus eſſet, Ierichuntem deſcẽdit ipſe cum Mattathia & Iuda filiis ſuis, anni centeſimi ſeptuageſimiſeptimi, menſe vndecimo, qui menſis Sabat eſt.
15 Eis Abubi filius in munitiunculam nomine Doch, quã ædificauerat, per dolum exceptis, magnum cõuiuium apparauit. locarat autem certos in inſidiis.
16 Quúmque Simon ac filij eius largius bibiſſent, coortus Ptolemæus eiúſque conſocii, armis ſuis arreptis irruerunt ad Simonem in conuiuium, & ipſum duóſque filios eius cum quibuſdam ſeruulis ipſius trucidarunt.
17 Hoc vbi nefas ingens perpetrauit Ptolemæus, maláque pro beneficiis reddidit,
18 Scripſit de his, & miſit ad Regem vt auxilio ſibi copias mitteret, regionem ſe illorum & vrbes ei traditurum.
19 Alios autem Gazaram miſit qui Iohannem D
tollerent: atque ad tribunos literas dedit vt ad ſe venirent, ſe eis argentum & aurum, muneráque daturum.
20 Miſit etiam alios Hieroſolymam, qui eam montémque templi occuparent.
21 Quum autem præcurriſſet quidam, & Iohãni interitum, patris fratrúmque eius nuntiauiſſet, atque adeò miſſos eſſe qui ipſum quoq; occiderent:
22 Ipſe hoc nuntio vehemẽter perculſus, viros qui eũ interfecturi venerãt, cõprehenſos occidit: cognouerat enim ſe ad necẽ ab illis quæri.
23 Reliqua verò geſta Iohannis, nempe bella eius, fortiáque facta quæ præclarè geſsit, tum ædificium murorum quos extruxit, ac cæteræ illius res geſtæ,
24 Hæc, inquam, omnia in hiſtoria Pontificatus eius ſcripta ſunt ab eo tempore quo ſummus Pontifex poſt patrem ſuum creatus eſt.

Liber II. Machabæorum, Μακκαβαίων δεύτερος.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Epiſtola Iudæorum habitãtium Ieroſolymis, ad eos qui in Aegypto, qua ſuper morte Antiochi Deo gratias agere eos adhortantur. 19 De igne in puteo abſcondito.

1 FRATRIBVS Ægyptum incolentibus Iudæis, fratres qui ſunt Hieroſolymis, & in Iudaica terra Iudæi, ſalutem *precantur*, & fœlicem tranquillitatem.
2 Benefaciat vobis Deus memor fœderis ſui cum Abraham Iſaac & Iacob ſeruis ſuis fidelibus conſtituti:
3 Eúmque vobis det omnibus animum quo ipſum colatis, eiúſque volũtati ſummo corde atque ſtudio obtemperetis:
4 Tum corda etiam veſtra ad Legem ſuam & præcepta aperiat, pacémque impertiat vobis:
5 Ac preces veſtras exaudiat, reconcilietur vobis nec vos in tempore calamitoſo deſerat.
B 6 Ac nunc quidem nos hic ſumus preces *ad Deum* pro vobis adhibentes.
7 Anno autem centeſimo ſexageſimo nono nos Iudæi ad vos ſcripſimus, tum quum in calamitate verſaremur, & ea vi quæ nobis hiſce annis allata eſt, ex quo Iaſon ac ſocij eius à terra ſancta atque à regno defecerunt,
8 Combuſſerúntque veſtibulum, & ſanguinẽ innoxium effuderunt. Eo *tempore* quum orauiſſemus Dominum, exauditi fuimus: & victimas, ſimilaginémque obtulimus, accendimus lucernas, & panes propoſuimus.
9 Qua propter nũc vos dies Scenopegiæ mẽſis Chaſleu celebrate. Leui.23.f.34
10 Anno centeſimo octogeſimo octauo, Hieroſolymitani & cæteri qui in Iudæa ſunt, Senatúſque ac Iudas, Ariſtobulo Ptolemæi regis C
magiſtro, ortóque ab vnctis Sacerdotibus, cæteriſque Iudæis in Ægypto degentibus, ſalutem atque incolumitatem.
11 Magnis à Deo periculis liberati, maximas ei gratias agimus æquè ac ſi Regem in acie viciſſemus.
12 Nam quũ ipſe eos qui ſanctam vrbem oppugnarant, in Perſiam eduxiſſet,
13 Ipſe dux, exercitúſque eius qui ſuſtineri non poſſe videbatur, in templo Nanææ conciſus eſt dolo quo ſacerdotes ipſius Nanææ vſi fuerunt.
14 Namque Antiochus quaſi cum illa habitaturus, eum in locum cum amicis ſuis venit, vt dotis nomine pecunias acciperet.
15 Quas quum ſacerdotes Nanææ propoſuiſſent, illéque cum paucis ad ambitum delubri acceſsiſſet, occluſo poſt ingreſſum ipſum templo,

D 16 Apertóque laqueáris occulto oſtio, conie-
ctu lapidum quaſi fulminantes, ducem *cum ſuis*
obruerunt, conſectóſque membratim, ampu-
tatis capitibus foras proiecerunt.
17 Per omnia celebrandus eſt Deus, qui *ſuppli-
cio* impios tradidit.
18 Celebraturi igitur die mẽſis Chaſleu quinta
& viceſima purificationem templi, ſignifican-
dum id vobis iudicauimus: vt vos quoq; aga-
tis quaſi ſolennem diem Scenopegiæ, & ignis
quo Neemias templo altarique ædificato ſa-
crificium obtulit.
19 Nam quum patres noſtri ducerentur in Per-
ſiam, qui tum pii ſacerdotes erant, acceptam
ignis ab altari partem in cauerna putei locum
ſiccum habente clàm abſconderunt: tutóque
ita repoſuerũt, vt locus ille omnibus ignotus
eſſet.
E 20 Elapſis autem multis annis, vbi Deo viſum
eſt, dimiſſus à Rege Perſiæ Neemias, nepotes
Leuit.10.a.2 ſacerdotum illorum qui ignem abdiderant,
miſit ad eum requirendum: qui vt nobis retu-
lerunt, quum non ignem, ſed aquam craſſam
inueniſſent,
21 Iuſsit vt haurirent eam, & afferrent: deinde
iis quæ ad ſacrificia pertinebant, aræ impoſi-
tis, iuſsit Neemias ſacerdotes aqua tam ligna
quàm quæ iiſdem erant impoſita, perfundere.
22 Quod vbi factũ eſt, atque interpoſito aliquo
temporis ſpatio ſol antea nubibus obductus
effulſit, ignis ingens exarſit, adeò vt omnes ca
peret eius admiratio.
23 Interea dum ſacrificium conſumebatur, tam
ſacerdotes quàm omnes allij precationem fa-
ciebant, verba præeunte Ionatha, cæteríſque
exemplo Neemiæ ſubſequentibus.
F 24 Erat autem oratio hunc in modum inſtitu-
ta, Domine, Domine Deus, qui creator es o-
mnium terribilis, potens, iuſtus, miſericors:
qui Rex ſolus es & benignus,
25 Solus liberalis, ſolus iuſtus, omnipotens,
atque æternus, qui Iſraelem ex omni malo li-
beras, qui elegiſti Patres *noſtros*, eóſque ſancti-
ficaſti:
26 Suſcipe ſacrificiũ pro vniuerſo populo tuo
Iſraele tibi oblatum, portionem conſerua tuá,
& conſecra.
27 Recollige diſperſionem noſtram, libera eos
qui inter Gentes ſeruiunt, ſpretos atque exe-
cratos reſpice: vt Gentes te Deum eſſe noſtrũ
cognoſcant.
28 Affige eos qui nos opprimunt, ac contume
lioſè ſuperbéque affligunt.
Deut.30.a.5 29 Et quemadmodum Moyſes dixit, plãta tuũ
populum in ſancto loco tuo.
30 Sacerdotes autem hymnos canebant.
G 31 Quúmque conſumpto ſacrificio reliqua ſu-
pereſſet aqua, Neemias lapides maiores ea
perfundi iuſsit.
32 Hoc vbi factum eſſet, exarſit flamma, quæ lu
mine ab altari refulgente conſumpta eſt.
33 Vt autem palàm facta res eſt, Regíque Perſa-
rum relata, in loco quo abducti in exilium ſa-
cerdotes ignem abdidiſſent, aquam eſſe inuẽ-
tam, qua etiam Neemias cum ſuis ſacrificia
conſecraſſet:
34 Rem approbãs Rex, locum circumſeptum
ſacroſanctum reddidit,
35 Liberalitate ſua multos ſumptus inſumens
& impendens.
36 Cæterùm appellauit eum locum Neemias
Ephthar, quod interpretatur luſtratio: vocatur
autem apud multos Nephthar.

CAPVT II.

1 Quo pacto occultarit Ieremias tabernaculum, arcam & altare in monte. 24 De quinque libris Iaſonis in vnum volumen digeſtis.

1 EST autem proditum monumẽtis literarũ, Ierem.29.b.
Ieremiam prophetam iuſsiſſe, vt qui ibãt
exulatum, ignem acciperent, vt declaratũ eſt:
ſicut etiam iiſdem in exilium abeuntibus idẽ
Propheta mãdauit,
2 Legem ipſis tradẽs, ne obliuiſcerentur præ-
ceptorum Domini, neque deciperentur ani-
mis, quum aurea argenteáque ſimulachra, eo-
rúmque ornatum viderent.
3 Atque alia huiuſmodi præcipiens, admone-
bat ne Lex eorum animis excideret.
4 Illud etiam proditum extat, vt Tabernacu-
lum & Arcam Propheta edito ſibi oraculo, ſe-
qui iuſſerit. quúmque perueniſſet in montem, Deut.34.a.1
in quem Moſes quum aſcendiſſet, poſſeſsionẽ
Domini contemplatus eſt:
5 Progreſſúſque Ieremias conformatum in
antrum domicilium reperiſſet, intulerit eò Ta
bernaculum & Arcam & Aram ſuffimenti, atq;
oſtium obſtruxerit.
6 Deinde vt quidam notandæ viæ cauſa quũ B
eodem vnà conſequuti acceſsiſſent, locum de-
prehendere non potuerint:
7 Vtque ea re cognita, increpãs eos Ieremias,
dixerit ignotum fore illũ locum, donec Deus
recollegerit multitudinem populi, ac placa-
tus fuerit.
8 Tum denique Dominum illa oſtenſurum,
gloriámque eiuſcum nube apparituram, que-
madmodum & tempore Moſis apparuit, & ſi-
cut Solomon petiit vt locus magnificè conſe-
craretur.
9 Etenim apertè traditum eſt qua ille ſapien- 2.Reg.8.a.5
tia præditus, ſacrificium templi dedicati per- & g.62
fectique obtulerit.
10 Quemadmodum Moſes precatus eſt ad Do Leui.10.d.24
minum, & ignis deſcendit de cælo, qui ſacrifi- 2.Para.7.a.1
cium conſumpſit: ita quum Solomon quoque
oraſſet, demiſſus ignis holocauſta depaſtus
eſt.
11 Dicit autem Moſes, quia factum pro peccato C
ſacrificium non eſt comeſtum, ideo conſum- Leui.10.d.16
ptum eſſe.
12 Eodem modo & Solomon octo dies illos ce
lebrauit.
13 Memorantur autem in monumentis litera-
rum & commentariis Neemiæ hæc eadem,
atque etiam vt bibliothecam conficiens, in eã
ſcripta de Regibus & Prophetis, & quæ Daui-
dis ſunt, itémque epiſtolas Regum de conſe-
crandis donariis conieceri.
14 Qualia Iudas etiam ea quæ propter bellum
nobis illatum interciderãt, omnia recollegit.
& extant apud nos.
15 Quorum quidem ſi indigetis, mittite qui ad
vos perferant.
16 Nunc quidem purificationem celebraturi,
ad vos ſcripſimus: quapropter rectè feceritis ſi
vos quoque eoſdem dies feſtos obeatis.
17 Deum autem totius populi ſui liberatorem,
qui poſſeſsionem omnibus cum Regno, &
Sacer-

Sacerdotio, Sanctuarióque,
Deut. 30. a. 3 18 Sicut in Lege pollicitus eſt, reſtituit: eum in-
quam Deum ſperamus breui noſtri miſertu-
rum, atque è terra, quàm latè ſub cælo patet, in
locum ſanctum ſuum collecturum.
19 Magnis enim ex malis eripuit nos, & locũ
expurgauit.
20 Cæterum res geſtas Iudæ Machabæi, & fra-
trum eius, templíque magni expiationem ac
dedicationem aræ:
21 Tum bella cum Antiocho Illuſtri eiuſdémq;
filio Eupatore geſta:
22 Signáque de cęlo edita iis qui pro Iudaiſmo
ſtrenues ac fortes viros ſe præſtiterunt, ita vt
E totam pauci regionem peruaderent, barbará-
que agmina pellerent:
23 Celebre illud per totum orbem templum
inſtaurarent, Vrbem liberarent, & iam in ni-
hilum cadentes Leges, Domino ipſis cũ ſum-
ma clementia placato, reſtituerent:
24 Quæ ab Iaſone Cyrenæo quinque libris
explicata ſunt, nos vno volumine perſtringe-
re conabimur.
25 Conſyderata enim effuſa copia, quantáque
obiiciatur difficultas in commentariis hiſto-
riarum verſari volentibus propter rerum tur-
bam:
F 26 Et delectationi legere ea volentium, & me-
moriæ mandare cupientium facilitati, omniũ
denique euoluentium vtilitati ſtuduimus.
27 *Quo quidem in genere* nos moleſtiam ſuſcepi-
mus huius epitomes conficiendæ, rem mini-
mè facilem, ſed ſudoris & vigiliarum ple-
nam.
28 Quemadmodum quum quis côuiuium in-
ſtruit, & aliorum quærit vtilitatem, res nego-
tio non caret: hunc tamen laborem in gratiam
multorum libenter ſuſtinebimus:
29 Exacta ſingulorum pertractione authori
conceſſa, ipſi propoſitum exemplar ad epito-
G men elaborandum per ſequentes.
30 Sicut enim nouæ domus architectum de
vniuerſa ſtructura oportet eſſe ſolicitum: for-
mis autem eam exprimere, aut depingere ten
tanti, ea quæ ad ſpeciem faciunt, tantùm con-
ſideranda ſunt: ita cenſeo noſtro quoque in
negotio:
31 Penetrare altius, omniáque oratione pertra-
ctare, curioſéque rimari ſingula, ad authorem
hiſtoriæ pertinere:
32 Compendium verò dictionis conſectari, &
vitare quæ ſunt in re exquiſitiora, ei qui ſtylo
ſubſequitur, concedendum.
33 Hac igitur hactenus præfatione vſi, hinc nar
rationem ordiamur: ſtultũ enim ſit in iis quæ
hiſtoriam pręcedunt effluentem, ipſam hiſto-
riam arctius contrahere.

CAPVT III.

*1 De honore Templi à Regibus exhibito. 4 Simon Templi theſau-
ros prodit. 7 Mittitur Heliodorus vt eos auferat. 23 Helio-
dorus percutitur à Deo. 32 Sanatur ad Oniæ orationem.*

1 QVum Vrbs ſancta cum ſumma pace habi-
taretur, ac Leges conſeruarentur quam
optimè propter pietatem & animum Oniæ
Summi pontificis à ſcelere abhorrentem,
2 Euenit vt ipſi quoque Reges locum hono-
rarent, ac Templum ſplendidiſsimis condeco
rarent muneribus:
3 Ita vt Seleucus Aſiæ rex de reditibus ſuis o-
mnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum
pertinentes ſuppeditaret.
4 Simon autem quidam ex tribu Beniamin
præfectus Templi conſtitutus de iniquitate
quæ in vrbe patrabatur, cum ſummo Sacer-
dote contendebat.
5 Is quum Oniam non poſſet vincere, contu-
lit ſe ad Apollonium Thraſææ filium, eo tem-
pore Cœleſyriæ Phœniciæque præfectum:
6 Atque ei nuntiauit ærarium Hieroſolymi-
tanum ineffabili pecuniarum ſumma refertũ
eſſe: adeò vt innumerabilis eſſet vis nummo-
rum qui ad ſacrificiorum rationem non per-
tinerent: fieri autẽ poſſe, vt in poteſtatẽ Regis
peruenirent.
7 Quum Regem adiiſſet Apollonius, & ad eũ B
de pecuniis ſibi indicatis retuliſſet, ille dele-
ctum Heliodorum ærarij Tribunum miſit cũ
huiuſmodi mandatis, vt ſupradictas pecunias
auferret.
8 Statímque Heliodorus iter ingreſſus eſt, ſpe
cie quidem quaſi vrbes Cœleſyriæ Phœniciæ-
que obiturus, ſed reuera Regis conſilium exe-
quuturus.
9 Quúmque perueniſſet Hieroſolymam, & à
Summo ciuitatis pontifice benignè eſſet ac-
ceptus, indicium vt factum eſſet propoſuit, &
cuius rei cauſſa adeſſet demonſtrauit, ſciſcitãs
inſuper an reuera hæc ſic ſe haberent.
10 Cui Summus pontifex oſtendit, viduis ſu-
bleuandis atque pupillis eas pecunias eſſe re-
poſitas:
11 Quaſdam autem etiam eſſe Hircani Tobiæ
viri ſumma in dignitate conſtituti: non autem
quales impius Simon calumnioſè retuliſſet: in
vniuerſum verò eſſe talenta argenti quadrin-
genta, & auri ducenta.
12 Iniuria porrò affici eos qui ſanctitate loci, &
maieſtate Templi omni tempore honorati, re
ligionéque non violanda freti, eas pecu-
nias commiſiſſent, planè id nullo modo fieri
poſſe.
13 At Heliodorus propter mandata quę à Rege C
acceperat, omnino regium in ærarium infe-
rendas eſſe affirmabat.
14 Atque adeò die conſtituto ad diſpenſatio-
nem earum diſpiciendam ingreſſus eſt: qua-
propter mœror non mediocris totam ciuita-
tem occupauit.
15 Nam Sacerdotes ſacris induti veſtimentis
coram altari ſeipſos abiicientes, elata in cæ-
lum voce, eum inuocabant qui de depoſito
legem tuliſſet, vt iis qui eas depoſuerãt, ſaluas
conſeruaret.
16 In primis autem faciem ſummi Pontificis
contemplantibus animus ſauciabatur: ipſe
enim vultus & color immutatus, animi ango-
rem indicabat:
17 Quippe circunfuſus vir ille erat quodam ti-
more atque horrore corporis, ex quibus eui-
dens erat intuẽtibus, qui dolor in animo eius
inſideret.
18 Præterea è domibus gregatim ad publicam
ſupplicationem concurrebant: quòd locus
ipſe in contemptum venturus eſſe videre-
tur.
19 Mulieres autem ſub vberibus ciliciis accin-
ctæ, vicos implebant: ſed & cõcluſarum antea D

virginum aliæ ad portas concurrere, aliæ in muros, quædam proſpectare è feneſtris.

20 Omnes autem extentis in cælum manibus, preces facere.

21 Planè miſeranda erat miſta totius populi concurſatio, atque in magno mœrore conſtituti ſummi Sacerdotis expectatio.

22 Atque hi quidem Dominum omnipotentem inuocabant, vt creditas pecunias iis qui crediderant, ſaluas cũ tutiſsima cuſtodia conſeruaret.

23 At verò Heliodorus quod habebat conſtitutum, peragebat: cæterùm quum ipſe iam cũ ſatellitibus ad ærarium acceſsiſſet,

24 Dominus Patrum, atque omnis potentiæ princeps euidẽs ingẽnſque miraculum exhibuit: ita vt omnes qui cum illo eò venire auſi fuerant, potentia Dei conſternati, audaciam cum animi conſternatione formidinéque cõmutarint.

E 25 Viſus eſt enim illis equus cum equite terribili, pulcherrimo adornatus tegmine, qui incitato impetu, Heliodoro priores vngulas iniecit: qui autem inſidebat equo, vniuerſa inſtructus armatura aurea cernebatur.

26 Duo ante eum conſpiciebantur iuuenes robore decoréque gloriæ præſtantes, ac amictu inſignes, qui vtrinque aſtantes, flagellabant illum ſine intermiſsione, multáque ei verbera infligebant.

27 Quúmque ſubitò collapſus eſſet humi, multáque circunfuſus caligine, correptum eum lecticæ impoſuerunt.

28 Eúmque qui paulo antè magna cum incurſione ac ſatellitum ſtipatione prædictum in ærarium venerat, ferebant omni armorum ſuorum ope deſtitutum, vt qui palàm potentiam Dei cognouiſſent.

F 29 Et ille quidem Diuina virtute mutus, & ab omni ſpe, atque ſalute derelictus, iacebat.

30 Hi verò Dominum qui gloria locum ſuum affeciſſet, prædicabant: & quod paulo antè metu ac perturbatione plenum fuerat templum, Domino omnipotente ſe præſentem exhibente, gaudio & lętitia repletum eſt.

31 Statim autem quidam Heliodori familiares rogauerunt Oniam vt Altiſsimum inuocaret, vt ei qui extremam planè iam animam ageret, vitam donaret.

32 Veritus ſummus Pontifex ne fortè ſuſpicio Regi incideret, dolum aliquem malum in Heliodorum fuiſſe ſtructum, pro ſalute viri illius ſacrificium obtulit.

33 Porrò preces faciente ſummo Pontifice, ijdem illi iuuenes iiſdem amicti veſtibus, Heliodoro apparuerunt: & ſtantes, Plurimam, inquiunt, habeto Oniæ ſummo Pontifici gratiã: nam Dominus in gratiam ipſius tibi vitam largitus eſt.

G 34 Tu verò de cælo flagellatus, ampliſsimam Dei potentiam omnibus prædica. Hæc quum illi dixiſſent, è conſpectu abierunt.

35 Heliodorus autem quum Domino ſacrificium obtuliſſet, votáque magna nuncupaſſet ei qui vitam *ipſi* reſtituerat, Onia ſalutato, motíſque caſtris, ad Regem reuerſus eſt.

36 Quæ verò ſuis ipſius oculis viderat opera maximi Dei, omnibus teſtatus eſt.

37 Quúmque Rex Heliodorum interrogaſſet ecquem cenſeret idoneum qui denuo Hieroſolymam mitteretur,

38 Si quem, inquit, hoſtem habes, aut hominẽ rebus tuis inſidioſum, eum illuc mittito, & recipies flagellatum: ſi tamen ſaluus euaſerit. nam verè Diuinum quoddam numen in eo verſatur loco.

39 Qui enim domicilium cæleſte habitat, ipſe eſt inſpector loci illius & defenſor, qui cædit ac diſperdit eos qui eò nocendi cauſa acceſſerint.

40 Atque quod ad Heliodorum quidem & ærarij defenſionem attinet, hæc acciderunt.

CAPVT IIII.

1 Oniam Simon calumniatur. 7 Ambiens Iaſon Sacerdotium, Regẽ muneribus corrũpit. 10 Peruerſa Iaſonis inſtitutio. 23 Expulſo Iaſone Sacerdotium occupat Menelaus, à quo itidem deturbatur ſuccedente Lyſimacho. 34 Menelai ſuaſu Andronicus Oniã dolo interficit. 37 Antiochi iuſſu occiditur Andronicus. 39 Lyſimachum populus opprimit. 43 Accuſatus Menelaus corrupto Ptolemæo abſoluitur.

1 SImon autem (cuius ſuprà mẽtio facta eſt) pecuniarum & patriæ proditor criminabatur Oniam, quaſi ipſe pulſaſſet Heliodorũ, ac malorum omnium author fuiſſet:

2 Et de patria benè merentem, curámque ſuæ gentis ſuſcipientem ac legum ſtudioſum, regni inſidiatorem appellare audebat.

3 Quum autem inimicitiæ euſque proceſſiſſent, vt per quoſdam Simonis amicos cędes fierent:

4 Videns Onias acerbitatem inimicitiarum, & inſaniam Apollonij, qui Cœleſyriæ Phœniciæque prefectus, Simonis malitiam augebat, ad Regem ſe contulit,

5 Non vt accuſator ciuium ſuorum, ſed & publicè & priuatim vtilitati populi conſulens.

6 Videbat enim, ſine regia procuratione pacem iam non poſſe dari, nec Simonem facturum finem inſaniæ.

7 Quum autem Seleucus vitam *cum morte* commutaſſet, eíſque in regnum ſucceſsiſſet Antiochus cognominatus Epiphanes, Iaſon frater Oniæ ſummum ambiens Pontificatum,

8 Regem adiit, talenta argenti trecenta ſexaginta pollicens, atque ex alio quodam reditu octoginta:

9 Ad hæc promittebat etiam alia ſe centum & quinquaginta perſcripturum, ſi ſibi ab eo poteſtas fieret conſtituendi gymnaſii, in quo iuuentus exerceretur, atque vt incolæ Hieroſolymæ Antiocheni ſcriberentur. B

10 Quæ quum Rex annuiſſet, ipſéque obtinuiſſet principatum, protinus gẽtem ſuam transformabat in mores Græcorum:

11 Et abrogabat priuilegia Principum clementer conceſſa, atque impetrata per Iohannem patrem Eupolemi eius qui legationem de amicitia ſocietatéque cum Romanis conſtituenda obiuerat: atque etiam legitima inſtituta publica abolens, nefarias conſuetudines introducebat.

12 Etenim quum ſub ipſa arce gymnaſium vltrò conſtituiſſet, optimos quoſque adoleſcentum in ſuas partes pertrahens, ſub petaſum ducebat.

13 Ita ardens quoddam erat ſtudium morum Græcorum, exterorúmque inſtitutorum incremen-

crementum, propter ſummam impij miniméque Pontificis Iaſonis impuritatem:
14 Vt nulla iam amplius eſſet ad munera altaris obeunda in Sacerdotibus animorum propenſio paratáque voluntas, ſed contẽpto templo, ſacrificiiſque neglectis, currerent ad fruẽda nefaria ſpectacula quæ in palæſtra exhibebantur, diſcique certamina:
C 15 Ac patrios honores pro nihilo habẽtes, decora Græca pulcherrima ducerent.
16 Quamobrem grauis eos circumuenit calamitas: & quorum æmulabantur ſtudia atque inſtituta, quorúmque ſimiles fieri ſtudebant, eoſdem hoſtes ac pœnarum exactores habuerunt.
17 Nam res minimè leuis eſt, impiè leges Diuinas violare: ſed hæc tempus quod eſt conſequutum, declarabit.
18 Porrò quum ludi quinquennales Tyri celebrarentur, vbi Rex præſens aderat,
19 Miſit Iaſon ille ſcelerat⁹ ſpectatores ab Hieroſolymis, quaſi Antiochenſes eſſent, drachmas argenti trecentas in ſacrificium Herculis deferentes: rogarunt tamen hi qui eas deferebant, ne erogarẽtur in illud ſacrificium, quòd minus conueniret, ſed alium in ſumptum cõferrentur.
20 Miſſæ ſunt igitur hæ, quantum quidem ad eum qui illas miſit attinet, in ſacrificium Herculis: propter eos verò qui eas detulerunt, ad triremes conficiendas collatæ fuerunt.
21 Quum autem Antiochus Apollonio Mneſthei filio in Aegyptum propter Regis Ptolemæi Philometoris inauguratione miſſo, accepiſſet ipſum à commodis ſuis eſſe alienatum, de rebus ſuis tutum in ſtatum conſtituendis cogitauit: itaque quum Ioppen perueniſſet,
D Hieroſolymam profectus eſt.
22 Vbi quum magnificè ab Iaſone ac ciuitate exceptus eſſet, & cum facibus clamoribúſque in vrbem introductus, poſtea rebus ita geſtis in Phœniciam reuerſus eſt.
23 Triẽnio autem pòſt miſit Iaſon Menelaum Simonis (cuius ſuprà memini) fratrem qui pecuniam Regi afferret, & huiuſmodi mandata, quibus eum de rebus neceſſariis commoneret.
24 Ille verò Regi commendatus, quum ſummam poteſtatis gloriam ei tribuiſſet, Pontificatum ad ſeipſum tranſtulit, quum Iaſonem quidem talentis trecentis ſuperaſſet.
25 Acceptis autem à Rege mandatis, Hieroſolymam aduenit, nihil ſecum afferens ſummo Sacerdotio dignum, ſed animos ſæui tyranni, & beſtiæ immanis iracundiam præ ſe ferens.
26 Et Iaſon quidem qui dolo ſuum ipſius fratrem circunſcripſerat, dolo circunſcriptus ab alio, profugus in Ammanitidem regionem compulſus eſt.
27 Menelaus autem principatum quidẽ obtinebat: cæterùm de pecuniis Regi promiſſis nihil ei procedebat, quanuis Soſtratus arcis præfectus eas exigeret.
28 Penes hunc enim erat pecuniarum exactio. Hanc ob cauſam quum vterque à Rege euocatus eſſet,
29 Menelaus procuratorem Pontificatus reliquit Lyſimachum fratrem ſuum: Soſtratus verò Craterem præfectum Cypriis.
30 Dum hæc aguntur, accidit vt Tharſenſes & Mallotæ ſeditionem mouerent, quòd Antiochidi pellici Regis dono dati eſſent. E
31 Itaque Rex protinus ad res componendas profectus eſt, relicto procuratore Andronico, vno ex iis qui pollebant dignitate.
32 Tum verò Menelaus ſe commodam nactũ occaſionem ratus, aurea quædam templi vaſa depeculatus, Andronico largitus eſt: alia etiã Tyri, atque in circumiacentibus ciuitatibus vendidit.
33 Eam autem rem certò compertam criminabatur Onias, qui ſe in aſylum Daphnen Antiochiæ vicinam receperat.
34 Qua de cauſa Menelaus ſeorſum nactus Andronicũ, orauit vt Oniam interficeret. Quum igitur ille veniſſet ad Oniam fide dolo comparata, & dextera cum iureiurando data (quãuis ſuſpicione non careret) ei perſuaſit, vt ex aſylo procederet, ſtatimque eum interfecit, iuſtitiam minimè reueritus.
35 Quamobrem non Iudæi ſolùm, ſed multi etiam gentium exterarum indignam iniuſtámque illius viri cædem grauiter & acerbè tulerunt.
36 Quúmque Rex è Cilicia reuerſus eſſet, qui in vrbe erant Iudæi, adiuuantibus odio ſceleris & Græcis, de immerita Oniæ cæde apud eum conqueſti ſunt.
37 Quare Antiochus maximo animi dolore affectus, in miſericordiámque conuerſus, illachrymauit propter moderationem hominis mortui ſummámque modeſtiam. F
38 Tum ira inflammatus, illico detracta Andronico purpura, tunicáque diſciſſa, eum per totam vrbem circunductum eo in loco, vbi Oniam impiè violauerat, impurum homicidam interficiendum curauit, Domino condignas ab illo pœnas repetente.
39 Porrò multis per vrbem ſacrilegiis à Lyſimacho commiſſis de conſilio Menelai, famáque rei diuulgata, multitudo aduerſus eũ congregata eſt, quum multum iam aurum diuerſa in loca exportatum eſſet.
40 Ibi Lyſimachus, quum turba eſſet concitata, atque indignationis plena, armatis circiter tribus millibus, iniuſta manuum vi agere cœpit, duce quodam tyranno affecta iam ætate, nec minus mente.
41 Videntes ergo illi conatum Lyſimachi, alij correptos lapides, alij fragmenta lignorum, quidam etiam pulueris oblati quantum manu prehendiſſent, in factionem Lyſimachi aggredientem proiiciebant:
42 A quibus multi vulnerati, quidã etiam proſtrati, omnes certè in fugam compulſi fuerũt: ipſe verò ſacrilegus iuxta ærarium eſt interfectus. G
43 Quibus de rebus iudicio aduerſus Menelaum conſtituto,
44 Quum Rex Tyrũ veniſſet, tres viri à ſenatu miſſi, coram eo illum reum egerunt.
45 Menelaus autem iam conuictus, pecuniarum quod ſatis eſt, Ptolemæo Dorymenis filio pollicitus eſt, vt Regem ſibi conciliaret.
46 Itaque Ptolemæus Regem, quum is in atrium quoddam quaſi refrigerationis gratia ſeceſſiſſet, peruertit:

47 Vt Menelaum totius ſceleris authorem cri-
minibus abſolueret: miſeros autem illos, qui
etiam ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, omni
culpa abſoluti liberatiq; fuiſſent, morte dam-
naret.
48 Itaque confeſtim iniuſta pœna ſunt affecti
qui cauſam ciuitatis & populi, vaſorúmque ſa
crorum ſuſceperant.
49 Quamobrem Tyrij quoque odio ſceleris
commoti, quæ ad ſepulturam eorum pertine-
bant, magnificentiſsimè ſuppeditarunt.
50 Menelaus autem per auaritiam potentum
principatum retinuit, creſcens malitia, ma-
gnúſque ciuibus inſidiator conſtitutus.

CAPVT V.

1 Signa Ieroſolymis viſa in cæleſtibus. 4 Iaſon ciues ſuos perſequẽs, tandem exul perimitur. 10 Perſequutio Iudæorum per Antiochũ. 15 Templi ſpoliatio per eundem.

1 CIrca autem illud tẽpus Antiochus ſecun-
dam expeditionem in Ægyptũ ſuſcepit.
2 Cõtigit autem vt per totam vrbem quadra-
ginta ferè diebus per aerem cernerẽtur diſcur
rentes aurato habitu equites, & quaſi armatæ
haſtatorum cohortes,
3 Turmæque equorum ordinibus digeſtæ: tũ
pugnæ cominus factæ, cõcurſúſque vtrinque,
ſimul & conflictus ſcutorum, magna vis ſpicu-
lorum, gladiorúmque eductio, telorum ia-
ctus, & micantia ſplendore ornamenta aurea,
loricæque omnis generis in eodem aere vide-
rentur.
4 Quapropter omnes, vt hæc oſtenta bono
forent, precabantur.
5 Sed quũ falſus rumor emanauiſſet, vita ex-
ceſsiſſe Antiochum, Iaſon collectis nõ minus
mille viris, ad vrbem capiendam repente ve-
nit: quum autem *ciues* ad muros conuolaſſent,
& vrbs iam ipſa caperetur, Menelaus ad arcem
confugit.
6 Iaſon verò ſuorum ipſius ciuium cædem fa-
ciebat, nemini parcens: nec cogitans fœlicita-
tem cum pernicie ſuorum coniunctam, infœ-
licitatem eſſe maximam, ſed arbitrans ſe de
hoſtibus, & non de ciuibus trophæa conſti-
tuere.
7 Neque tamen is principatum obtinuit: ſed
(qui fuit inſidiarũ exitus) dedecore ſuſcepto
B fugiens, rurſus ſe in Ammanitidem recepit.
8 Tandem itaque infœlicem eſt exitum con-
ſequutus, apud Aretam Arabum principem,
ita incluſus, vt ex alia in aliam vrbem profu-
geret: quem quum omnes perſequerentur, at-
que vt legis deſertorem odio proſequerentur,
deteſtarentúrque vt patriæ ac ciuium carnifi-
cem, in Ægyptum extruſus eſt.
9 Et qui multos è patria extorres fecerat, ipſe
extorris periit, quũ is ad Lacedæmonios (qua-
ſi locum ſalutis tutum propter cognationem
apud eos habiturus) ſe contuliſſet.
10 Et qui multos abiecerat inſepultos, omnis
expers luctus, iuriſque atque officij in funere
debiti, patrio ſepulchro caruit.
11 Hæc quum Rex vt geſta erant accepiſſet, Iu-
dæam parare defectionem ſuſpicatus eſt: quã-
obrem reuerſus ex Ægypto, animóque effera-
tus, ipſam vrbem armis cœpit.
12 Militibúſque imperauit vt nemini parcen-
tes, tam eos cæderent qui obuii facti eſſent,
quàm eos q in domos aſcendiſſent, trucidarẽt.
13 Cædebantur ergo tum iuuenes, tum ſenes,
viri ſimul, ac mulieres cum liberis occideban-
tur, virgines infantéſque iugulabantur:
14 Adeò vt intra tres ad ſummum dies octo-
ginta millia fuerint occiſa, quadraginta verò
millia manu capta, nec pauciores venditi fue-
runt, quàm interfecti.
15 Neque verò his contentus, etiam in templũ C
totius orbis ſanctiſsimum ingredi auſus eſt
duce Menelao, Legum ac patriæ proditore.
16 Et ſceleratis manibus ſacra vaſa corripiens,
vnáque ea quæ ab aliis Regibus ad amplitu-
dinem, gloriam, honorémque loci conſecrata
fuerant, impiis contrectans manibus,
17 Animo Antiochus efferebatur inſolenter:
non conſiderans Dominum propter peccata
ciuium ad breue tempus vrbi iratum fuiſſe,
eóque neglectum ſpretumque eſſe locum.
18 Nam niſi contigiſſet illos multis peccatis
implicatos teneri, vt Heliodorus ille à Seleuco
rege miſſus ad perſcrutandum ærarium: ita *Suprà 3.c.24*
hic quoque vbi eodem irrupit, repente flagel-
latus, ab audacia fuiſſet abſterritus.
19 Sed non loci gratia gentem, ſed gentis gra-
tia locum Dominus elegerat.
20 Itaque ille locus qui malorum quæ populo
acciderunt, particeps fuit, idem beneficiorum
quoque Domini particeps extitit: & qui per
iram Omnipotentis deſertus fuerat, idem gra
tia maximi Dei reconciliata, cum omni gloria
eſt reſtitutus.
21 Antiochus igitur quum mille & octingenta D
talenta abſtuliſſet è templo, celeriter Antio-
chiam abſceſsit, præ ſuperbia terram nauiga-
bilem, mare verò pedibus peruium ſe effectu-
rum exiſtimans: tanta animi erat elatio.
22 Reliquit autem præfectos qui gentem affli-
gerent: Hieroſolymis quidem Philippum na-
tione Phrygem, moribus eo ipſo qui eum cõ-
ſtituerat, barbariorem ac immaniorem:
23 In Garizim autem Andronicum, & præter
hos Menelaum qui omnium acerbiſsimè in
ciues ſuos ferebatur:
24 Habebat enim inimicam in ciues Iudæos
voluntatem. miſit etiam odioſum principem
Apollonium cum exercitu viginti duorũ mil-
lium, cum huiuſmodi mandatis, vt eos qui vi-
rili eſſent ætate, occideret: mulieres autem ac
iuniores venderet.
25 Hic quum perueniſſet Hieroſolymã, paci-
ficum ſe ſimulans, rem vſque in ſacrum ſabba-
thi diem diſtulit: quo feriantes nactus Iudęos,
ſuis vt armati in procinctu eſſent, imperauit:
26 Omnéſque ad ſpectaculum egreſſos truci-
dauit, & in vrbem cum armatis irruens, ingen
tem hominum ſtragem fecit.
27 Tum Iudas Machabęus decimus ipſe in de-
ſertũ ſeceſsit, ibíque cum ſuis ferarum in mo-
dum viuebat in montibus, & cibo herbarum
veſcentes durabant, ne ſe pollucrent.

CAPVT VI.

1 Iudæi legem Dei relinquere compelluntur. 2 Templum violatur. 12 Monentur lectores ne aduerſa, quibus Dominus filios ſuos affligit, exhorreſcant. 18 Eleãzari paſsio.

1 NEc multo pòſt tempore miſit Rex ſenem
quendam Athenienſem, qui Iudæos iu-
ra patria deſerere compelleret, ac leges Dei
relin-

relinquere, ne illis regerentur:
2 Quique templum contaminaret Hieroſoly
mitanum, eique cognomen Iouis Olympij
imponeret: illud autem quod in Garizim erat
quemadmodum incolæ quidem eius loci re-
quirebant, templum Iouis hoſpitalis nomi-
naret.
3 Grauis erat hæc vniuerſis & acerba ſceleris
introductio.
4 Nam templum luxu replebatur & comeſſa-
tionibus Gentium, quæ inter ſcorta deſide-
bant: atque inter ſacros parietes cum mulie-
ribus conſuetudinem habebant: præterea in-
trò, quæ minimè conueniebat, importa-
bant.
5 Altare etiam rebus nefariis Lege vetitis re-
fertum erat.
6 Neque Sabbathum celebrare quiſquam au-
debat, nec ſolẽnes dies patrios obſeruare: nec
omnino Iudæum ſe profiteri.
B 7 Ducebantur autem per vim acerbam ad
diem Regis natalem ſingulis menſibus cele-
brandum, ad viſcerationem, atque ad agitan-
dum, colendúmque Bacchanaliorum ſolen-
ne cogebantur Iudęi hedera redimiti, Baccho
pompam ducere.
8 Decretum inſuper in vicinas Græcorum vr
bes eſt editum Ptolemæi inſtinctu, vt idẽ inſti
tutum, atque epulum contra Iudæos celebrã-
dum ſuſciperetur.
9 Quòd ſi qui minus in Græcorum ritus ac
mores tranſire voluiſſent, interficerentur. ita-
que quiſque videre poterat præſentem cala-
mitatem.
10 Duæ mulieres fuerũt productæ, quòd filios
ſuos circuncidiſſent: quæ ſuſpenſos ab vberi-
bus infantes ſuos ferentes, per vrbem publicè
ſunt circunductæ, atque de muro præcipi-
tatæ.
C 11 Alij verò quidam quum proximas in ſpelũ-
cas confugiſſent, ſeptimum diem latenter ce-
lebraturi, indicati Philippo, flammis concre-
mati ſunt, quòd propter maieſtatem religioſiſ
ſimi diei auxilium ſibi ferre vererentur.
12 Quamobrem obſecro eos qui hunc librũ le-
cturi ſunt, ne propter has calamitates exhorre
ſcant animo: ſed potius reputent huiuſmodi
ſupplicia non ad perniciem gentis noſtræ, ſed
ad caſtigationem conſtituta fuiſſe:
13 Atque etiam ſummæ benignitatis ſignum
eſſe, quòd non diuturnum ſæuiendi tempus
impiis hominibus conceſſum fuerit, ſed quã-
primùm pœnas luerint.
14 Non enim quemadmodum in aliis Genti-
bus lenitate Dominus expectat, vt cum deni-
que quum ad cumulum peccatorum peruene
rint, in eas animaduertat,
15 Ita de nobis ſtatuit: ne ſcilicet peccatis no-
ſtris ad ſummum vſque cumulatis, pœnas tan
dem à nobis repetat.
D 16 Quare à nobis quidem miſericordiam ſuam
nunquam ſubducit: populum verò ſuum ad-
uerſis caſibus caſtigans, non derelinquit.
17 Verùm hęc commonitionis gratia dicta ſint
à nobis hactenus: nunc deflexu breui ad narra
tionem eſt redeundum.
18 Eleazarus vnus è primariis Scribis, vir æta-
te iam prouecta, vultúſque ſpecie honeſtiſſi-
ma præditus, aperire os, & carnem porcinam
edere cogebatur.
19 At ille glorioſam mortẽ vitæ cum odio con
iunctæ anteponens, ad tormentum vltrò acce
debat, expuens:
20 Quo modo accedere oportebat eos, qui
propter ea quæ non fas eſt amore vitæ guſta-
re, ſupplicium perpeſſuri eſſent.
21 Cæterùm qui nefariæ viſcerationi præfecti E
erant, propter antiquam quam habebant viri
notitiam, ſeductum ſeorſum rogabãt vt ſum-
ptis quibus vti ſibi liceret carnibus paratis à
ſe, ſimularet ſe veſci carnibus ſacrificij à Rege
imperatis,
22 Vt hoc pacto mortem effugeret, ac propter
veterem quam cum ipſis habebat amicitiam,
miſericordiam conſequeretur.
23 Ille verò honeſtam ſuſcipiens cogitationẽ,
dignámque ætate & ſenectutis excellentia, &
contracta iam ſpectabili canitie, tum optima
à puero educatione: imo verò Lege ſancta, à
Deóque tradita, continuò reſpondit, dixitque
citò ad inferos ſe præiturum.
24 Neque enim, inquit, noſtræ ætati conuenit
ſimulare, vnde multi adoleſcẽtes Eleazarum F
iam nonagenarium in ritus Gentium extera-
rum tranſiiſſe exiſtimantes,
25 Ipſi quoque ſimulatione mea, ac breuitate
momentaneæ vitæ *à me adamatæ* in errorẽ indu
cantur: & ego piaculum probrúmque ſenectu
ti meæ contraham.
26 Nam etiamſi in præſentia euaſero hominũ
ſupplicia, manus quidem certè Omnipotẽtis,
neque viuus neque mortuus vnquam effu-
gero.
27 Quamobrem nunc quidem fortiter mo-
riens, me qualem ſenectute dignum eſt, præ-
ſtitero:
28 Adoleſcentibus verò præclarum reliquero
exemplum, ad mortem pro ſanctis veneran-
diſque Legibus animosè ac generosè oppe-
tendam. Hæc quum dixiſſet, continuò proceſ
ſit ad tormentum.
29 Qui autem eum ducebant, animum ſuum à G
beneuolẽtia quam erga ipſum paulò antè de-
clarauerant, ad maleuolentiam traduxerunt,
propter ſermones ſuprà expoſitos cum inſa-
num exiſtimantes.
30 At ille inter verbera iam moriturus, ingemi
ſcens, Domino, inquit, qui ſanctam habet co-
gnitionem, notum eſt, me, quum poſſem mor
te liberari, duros perferre corpore dolores fla
gellatum, animo verò libenter hos cruciatus
propter ipſius religionem perpeti.
31 Atque hic quidem hoc modo vitam finiuit,
mortéque ſua non iuuenibus ſolum, ſed aliis
quoque ſuę gentis quamplurimis exemplum
generoſi animi cum virtutis memoria coiun-
ctum reliquit.

CAPVT VII.

Septem fratrum matriſque eorum ſupplicia.

1 Contigit etiam vt ſeptẽ fratres vnà cum
matre comprehenſi, carnes ſuillas qui-
bus veſci non liceret, guſtare à Rege cogeren-
tur cæſi flagellis ac taureis.
2 Quorũ vnus primus omnium ſic ait, Quid
tandem exquirere vis, aut à nobis ſciſcitari?
nam nos quidem mori potius parati ſumus
quàm leges patrias tranſgredi.

3 Tum Rex ira accenſus, ſartagines ac lebe-
tes iuſsit ferue facere:quibus ſtatim accenſis,
4 Protinus ei qui primus fuerat loquutus,lin-
guam præcidi imperat:eúmque cute detracta,
extremis *corporis* partibus mutilari, cæteris
eius fratribus cum matre inſpectantibus.
5 Deinde omnibus *membris* inutilem redditũ,
igni admoueri iuſsit ſpirantem adhuc, & ſar-
tagine torreri: Porrò dum vapor à ſartagine
ſe latè diffunderet, illi ſe inuicem cum matre
hortabantur ad mortem generoſè oppeten-
dam.
B. 6 Ac ſic dicebant, Dominus Deus perſpicit
hęc,& reuera in nobis conſolationem accipit,
quemadmodum in Cantico coram populo
edito prodidit Moſes, Et ſuper ſeruis ſuis ſe
Deut.32.c.43 conſolabitur.
7 Hoc modo quum primus ille vita defun-
ctus eſſet, & ſecundus ad illuſionem ducere-
tur,illi eum cute capitis cum capillis detracta,
interrogabant, eſſetne tandem comeſturus
prius quàm corpore membratim mutilando
multaretur.
8 At ille patrio ſermone reſpondens,Minimè,
inquit.Itaque iſte deinceps eundem cruciatũ
quem primus,perpeſſus fuit.
9 Et extremum agens ſpiritum, ait, Tu quidẽ
infeſtiſsime carnifex præſentem nobis vitam
eripis:ille uerò mundi Rex nos pro Legibus
ſuis morientes,ad reſurrectionem vitæ æter-
næ reuocabit.
10 Poſt hunc autem tertius,quum ipſe quoque
illuderetur,linguam quam poſcebant, confe-
ſtim protulit,& manus audacter protendens,
C 11 Animoſè inquit,Hæc è cælo accepi,hęc eadẽ
ſperno propter Leges eius, à quo ſpero me
rurſum ea recepturum:
12 Ita vt ipſe Rex cum iis qui aderant adoleſcẽ-
tis animũ admiraretur, qui eos cruciatus pro
nihilo duceret.
13 Hoc quoque vita defuncto,quartum iiſdem
tormentis excruciabant,
14 Qui iam morti proximus, ſic eſt loquutus:
Optabile eſt abiecta ſpe humana,fretos Diui-
na, expectare a Deo eam reſurrectionem qua
ipſi ad vitã reuocentur:nam tibi quidem nulla
ad eam vitam reſtitutio erit.
15 Quintus deinceps quum adductus torque-
retur,ad Regem reſpiciens,
16 Tu quidem,inquit,in homines poteſtatem
adeptus,quũ ſis caducus,quod tibi lubet facis:
verum ne putes genus noſtrum à Deo eſſe de-
relictum.
17 Expecta verò, & ſummam eius potentiam
vide,quemadmodum te progeniémque tuam
ſit cruciaturus.
D 18 Poſt hunc autem quum ſextus productus
iam moriturus eſſet,Ne erres, inquit, temerè:
nos enim hæc quæ digna ſunt admiratione,
propter noſmetipſos patimur,vt qui in noſtrũ
ipſorum Deum peccauerimus.
19 Tu tamen ne exiſtimes te impunitum inul-
tumque futurum,qui cum Deo bellum gere-
re conatus ſis.
20 Supra modum autem mater admiranda, &
fœlici digna memoria, quæ vno eodémque
die intereuntes ſeptem filios intueri æquo ac
forti animo ſuſtinuit propter ſpes quas in Do
mino locauerat.

21 Nam ſingulos eorum voce patria hortaba-
tur,generoſi plena ſpiritus,ac muliebrem co-
gitationem virili animo excitans,
22 Sic illos alloquebatur: Qualis fuerit ortus
in vtero meo veſter ego neſcio: neque ſpiritũ
vobis ac vitam dedi, neque elementa quibus
vnuſquiſque veſtrum conſtat, concinnaui. E
23 At verò mũdi Creator ille, qui hominem in
ipſius origine formauit,generationémque o-
mnium inuenit, idem rurſum vobis & ſpiri-
tum & vitam clementer redditurus eſt, qui
vitæ nunc veſtrę nullam rationem propter le-
ges ipſius habetis.
24 Antiochus autem ſe contemni arbitrans
vocémque ſibi exprobrantem animaduertẽs,
quum ſupereſſet adhuc natu minimus, non
verbis modò exhortationem adhibebat, ſed
etiam iureiurando confirmabat ſe illum red-
diturum diuitem atque beatum,ſi à patriis in-
ſtitutis legibúſque deſciuiſſet: atque adeò i-
pſum pro amico habiturum, negotiáque ei
adminiſtranda commiſſurum.
25 Porrò quum adoleſcens nihil moueretur,
Rex aduocatam matrem hortabatur, vt iuue-
ni conſilium daret ad ſalutem.
26 Quæ quum multùm inſtante eo,ſe filio ſua-
ſuram recepiſſet:
27 Vt ad illum acceſsit propius, crudelem ty-
rannum irridens, patria voce ſic eſt loquuta.
Miſerere mei fili, quæ te nouem menſibus in
vtero tuli meo,quę te lactaui tribus annis,quę
te enutriui,& ad hanc vſque ætatem perduxi,
atque educaui:
28 Poſtulo à te fili,vt in cælum ſuſpiciens, ter-
rámque & omnia quæ in ea ſunt contemplãs,
agnoſcas Deũ ea effeciſſe ex nihilo, eodémq;
modo humanum genus procreaſſe.
29 Carnificem iſtum ne metuas,ſed tuis te di-
gnum præbens fratribus,mortem ſuſcipias:vt
per clementiam te cum eiſdem recipiam.
30 Hæc quum ea adhuc loqueretur,Quem,in-
quit adoleſcens,expectatis?Imperio Regis nõ
obedio: ſed audio potius præceptum Legis
quæ Patribus noſtris per Moſen tradita eſt.
31 Tu verò qui omnis malitiæ inuentor in He-
bræos extitiſti,manꝰ Dei nequaquã effugeris.
32 Nos quidem hęc propter peccata noſtra pa-
timur:
33 Sed quanuis caſtigationis & correctionis
gratia viuus Dominus nobis aliquantiſper
iratus ſit,rurſum tamen ſeruis ſuis reconcilia-
bitur.
34 Tu verò,ô impie atque omnium hominum
ſceleratiſsime,ne incerta ſpe fremens,temere G
teipſum efferas,ſeruis cæleſtis Dei manus af-
ferens:
35 Nondum enim iudicium omnipotentis,at-
que inſpectoris Dei effugiſti.
36 Nam fratres mei breuem perpeſsi dolorem,
Diuino vitæ perennis fœdere continentur: tu
verò iuſtas ſuperbiæ pœnas iudicio Dei datu-
rus es.
37 Ego autem quemadmodum & fratres, tum
corpus, tum vitam pro legibus patriis deuo-
ueo,Deum inuocans vt ſe breui propitium gẽ
ti noſtræ exhibeat,túque inter tormenta fla-
gelláque,ſolum eſſe Deum confitearis.
38 In me verò ac fratribus meis ira Omnipotẽ-
tis deſinat, quæ iuſtè in vniuerſam gentem
noſtram

noſtram illata eſt.
39 Tum Rex ira commotus, ſe deriſum acerbè
ferens, huic ſe magis quàm cæteris acerbum
ſæuúmque exhibuit.
40 Itaque hic quoque Domino planè cõfiſus,
purè mortem oppetiit.
41 Nouiſsimo verò poſt filios loco mater vi-
tam finiuit.
42 Ac de iis quæ ad epulum, grauiſsimúmque
tormentum, ac ſupplicium pertinebant, ha-
ctenus hæc dicta ſint.

CAPVT VIII.

1 Iudas exercitum colligit. 8 Mittitur Nicanor aduerſus Iudam. 12 Iudas ſuos hortatur ad conſtantiam. 23 Vincitur Nicanor. 27 Profligatis hoſtibus, agunt gratias Iudæi, ſpolia orphanis & viduis diuidentes. 34 Fugit ad Antiochum Nicanor.

1 POrrò Iudas Machabæus, & qui ſe ei ſo-
cios adiunxerant, latenter in caſtella in-
greſsi, cognatos euocabant ad ſocietatem: &
quum eos qui in Iudaiſmo permanſerant, ac-
cepiſſent, ad ſex millia *hominum* contraxerunt.
2 Inuocabant autem Dominum, vt afflictum
ab omnibus populum reſpiceret: templiq́; ab
impiis hominibus profanati,
3 Atque etiam labefactatæ, ac propè iam ſolo
æquandæ vrbis miſericordiam caperet: vtque
clamantem ad ſe ſanguinem exaudiret,
4 Et recordaretur iniuſtas innocentum infan
tium mortes, factáſque nomini ſuo contume-
lias, atque ſuum in ſcelera odium declararet.
5 Machabæus ergo quum manum hominum
collegiſſet, intolerabilis erat gentibus, ira Do
mini in miſericordiam conuerſa,
B 6 Nam vrbes & caſtella aduẽtu aggreſſus im-
prouiſo, incendebat, & opportuna loca occu-
pans, non paucos hoſtium agens in fugam, ſu
perabat:
7 Noctes ad huiuſmodi inſidias peropportu-
nas exiſtimans: ac præclara quædam fama vir
tutis eius vbique diffuſa peruagabatur.
8 Itaque videns Philippus virum incremẽtis
paulatim proficere, & crebras rerum bene ge-
ſtarum acceſsiones facere, ad Ptolemæũ præ-
fectum Cœleſyriæ, Phœniciæque ſcripſit, vt
negotiis Regis ſubueniret.
9 Is delectum protinus Nicanorem Patrocli
filium è primariis amicis vnum miſit, eiq́; cir-
citer viginti millia ex promiſcuis Gẽtibus col
lecta attribuit, vt vniuerſum Iudęorum genus
deleret: adiunxit etiam ei Gorgiam virũ impe
ratorium, & qui magnum in re militari vſum
habebat.
C 10 Cõſtituerat autem Nicanor Regi tributum
Romanis pendendum, duo talentorum mil-
lia, quæ ex captiuitate Iudęorũ ſupplerentur.
11 Itaq; confeſtim ad mari timas ciuitates mi-
ſit qui emptores Iudaicorum mancipiorũ euo
carent, nonagena mancipia talento ſe diſtra-
cturum pollicens: nec expectans eam vindi-
ctam quæ in ipſum ab Omnipotente conſe-
quutura erat.
12 Machabæus de aduentu Nicanoris certior
factus, quum ſuis exercitum *hoſtium* aduenifſe
ſignificaſſet:
13 Quidam timidi, ac vindictę Dei diffidentes,
ſeipſos ſubducentes diffugiebant:
14 Alij verò omnibus quæ reliqua habebãt ven
ditis, vnà precabantur Dominum vt conſerua
ret eos, quos impius Nicanor ante ipſorũ oc-
curſum congreſſúmque vendidiſſet.
15 Quòd ſi minus propter ipſos, at certè pro- D
pter fœdera cum Patribus conſtituta faceret:
ac propter venerandum magnificúmque no-
men quo cenſerentur.
16 Machabæus autem collectos ſocios, qui e-
rant ſex millia numero, hortabatur ne hoſtes
reformidarent, neque multitudinem Gẽtium
quæ iniuſtè inuaderent ipſos, metuerent, ſed
decertarent fortiter:
17 Ponentes ſibi ob oculos tum contumeliam
in ſanctum locum nefariè indignéq; illatam,
tum ciuitatis ludibrio habitæ iniuriam, tum
etiam Rempub. quæ à maioribus fuit conſti-
tuta, planè euerſam.
18 Illi quidem, inquit, armis ſimul & audacia
confidunt: nos verò fiduciam noſtram in Deo
omnipotente poſuimus, qui poteſt eos qui
nos inuadunt, atque etiam totum mundum
vno nutu deiicere.
19 Præterea eis auxilia commemorauit, quæ E
Deus antè maioribus tuliſſet: tum illud quo 4. Regũ 19.
ſub Sennacherib centum & octoginta quinq; g.35
millia interierunt: Tob.1.d.21
20 Tum etiam prælium in Babylonia cũ ipſis Eccli. 48. d.
Galatis commiſſum: vbi quum ad rem geren- 24.
dam octo millia cum quatuor Macedonũ mil Eſa. 37. g.36
libus conueniſſent: Macedonibus hæſitanti- 1. Machab. 7.
bus, ipſa octo millia, centum & viginti homi- f.41
num millia confecerunt propter auxilium eis
miſſum è cælo, vnde plurima commoda con-
ſequuti fuiſſent.
21 His verbis quum illis animum addidiſſet,
atq; pro legibus & patria moriendi alacritatẽ,
22 Quadrifariam exercitum diuiſit, collocatis
fratrib9 ſuis Simone, Ioſepho, & Ionatha, quĩ
vtraque in acie ordinibus præeſſent: quibus
ſingulis mille & quingentos homines attri-
buit, *eiſdem* etiam *ordinibus* Eleazarum *præfecit*.
23 Ipſe autem ſacro libro recitato, quũ ſignum
Diuini auxilij dediſſet, primæ dux cohortis,
prælium cum Nicanore commiſit.
24 Omnipotente autem eis opem ferente, ho-
ſtium ſupra nouem millia interfecerunt: ma-
ximam verò partem exercitus Nicanoris affẽ
cerunt vulneribus, membriſque mutilauerũt:
omnes certè in fugam compulerunt.
25 Pecuniis etiam eorum qui ad ipſorum em- F
ptionem venerant, potiti ſunt. poſtea quum il
los, quantum ſatis eſſet, perſequuti fuiſſent,
26 Tempore interclufi ſe receperũt. erat enim
pridie ſabbathi: quam ob cauſam nõ diu ſunt
eos inſequuti:
27 Sed lectis hoſtium armis, ſpoliiſque detra-
ctis, ſabbatho celebrando ſe dediderunt: maxi
mas & laudes tribuentes Domino, & gratias
agentes, qui conſeruaſſet ipſos ad eum diem,
ſuęq́; miſericordię principium eis diſtillaſſet.
28 Exacto verò ſabbatho, parte ſpoliorum in
debiles, viduas, atq; orphanos diuiſa, reliqua
inter ſe ac liberos diſtribuerunt.
29 His peractis, indictáque ſupplicatione pu-
blica, miſericordem Dominum orarunt vt ſe
placatum ſeruis ſuis in perpetuum exhiberet.
30 Atque impreſsione cõiunctim facta in eos
qui cum Timotheo erant & Bacchide, ſupra
hominum viginti millia interfecerunt: muni
tionibúſq; præaltis perquã fœliciter expugna
tis,

tis,plurimam prædam inter ſe partiti,in ea par
ticipanda debiles,& orphanos,& viduas, atq;
etiam ſenes ſibi exæquarunt.
G 31 Arma deinde hoſtium diligenter collecta,in
loca opportuna repoſuerũt:reliquámque ſpo-
liorum partem Hieroſolymam deportandam
curauerunt:
32 Occiderunt etiam Philarchem virum impu
riſsimum qui partes Timothei ſequutus erat,
multiſque moleſtiis Iudæos vexauerat.
33 Quúmque celebrarent Epinicia in patria,
Calliſthenem qui ſacras portas ſuccenderat,
quum is in quaſdam ædiculas cõfugiſſet,ſub-
iecto igne cremauerunt:qua in re ille dignam
impietatis mercedem recepit.
34 Nicanor autem ille conſceleratiſsimus qui
mille mercatores ad venditionem Iudæorum
euocarat,
35 Ab iis quos minimo æſtimabat, Diuino au-
xilio afflictus,depoſito magnifico veſtitu, per
Mare mediterraneum ſerui fugitiui modo,
quum ſe ipſe ſolitarium feciſſet, Antiochiam
peruenit,amiſſo exercitu, & re ſupra modum
infœliciter geſta:
36 Et qui receperat ſe Romanis tributum de
captiuis Hieroſolymitanis confecturum, is Iu
dęos Deum habere propugnatorem nũtiauit:
eóque illos à vulneribus remotos eſſe, quòd
Leges ab ipſo conſtitutas ſequerentur.

CAPVT IX.

1 Antiochus Perſepolin expoliare volens, in fugam vertitur. 5 Iudæos perſequens à Domino percutitur. 11 Simulata Antioch pænitentia. 28 Moritur Antiochus.

1 EOdem fermè tẽpore Antiochus è Perſicis
ſe regionibus ignominioſe receperat.
2 Nanque ingreſſus vrbem quę Perſepolis ap-
pellatur, templum ſacrilegio diſpoliare co-
natus eſt,& ciuitatem occupare:itaque quum
vulgus concitatum ad arma auxilij cauſa con-
fugiſſet,contigit vt Antiochus cum ſuis in fu-
gam ab indigenis actus, turpi receptu diſce-
deret.
3 Quum autem eſſet in Ecbatanis, nuntio de
rebus geſtis Nicanoris ac Timothei allato,
4 Ita eſt ira incenſus, vt iniuriam eorum qui
ipſum fugauerant, in ipſos Iudæos conferre
cogitaret:quapropter iuſsit aurigam concita-
tione non intermiſſa, iter conficere: cæleſti
vtique iudicio ipſum vrgente, qui tam ſuperbè
dixiſſet ſe Hieroſolymam, vbi eò perueniſſet,
facturum eſſe commune ſepulchrũ Iudæorũ.
5 At omnipotens Dominus Deus Iſraelis pla-
ga ipſum inſanabili occultáque percuſsit:nam
eum adhuc verba facientem dolor viſcerum
immedicabilis,acerbique interaneorum cru-
ciatus ceperunt.
6 Et quidem iuſtè admodum:quippe qui mul
tis ac nouis crucia mentis aliorum viſcera tor-
ſiſſet.
B 7 Ille tamen arrogantia ſua non deſiſtebat,ſed
ſuperbia magis intumeſcebat etiam, animo
ignem ſpirans in Iudęos,itérque iubens acce-
lerare: accidit autẽ vt curru, dum impetũ fer-
tur, decideret:grauíque caſu affectus, colliſis
omnibus corporis menbris vexaretur.
8 Ergo qui modò ob inſolẽtiam homine ma-
iorem,ſe maris fluctibus imperaturum exiſti-
mabat,& qui ſtatera montium magnitudines
atque altitudines putabat ſe appenſurum, is
humi deiectus ferebatur geſtatorio, manife-
ſtam omnium potentiam Dei oſtendens:
9 Vt & vermes ex corpore impii ſcaturirent,
& carnes viuẽtis in doloribus cruciatibúſque
diffluerent,& verò teter putredinis eius odor
toti exercitui grauis eſſet:
10 Adeò vt qui paulo antè cæli aſtra cõtingere C
ſibi videbatur,eum propter intolerabilem o-
doris grauitatem,geſtare nemo poſſet.
11 Ibi demum cœpit à ſua ſumma ſuperbia atq;
à ſeipſo reuocari, occulto ſaucius vulnere, di-
uinóque flagello monitus ad agnitionem ſui
venire, quum per ſingula momenta dolores
in eo maiores herent.
12 Et quum ne ipſe quidem ſuum iam fœtorem
ferre poſſet,hæc eſt loquutus, Deo ſubiectum
eſſe æquum eſt, neque hominem mortalem
ſuperbis cogitationibus ei ſe exæquare.
13 Orabat autẽ ſceleratus ille Dominum, iam
non eius miſerturum,dicens
14 Se ſanctam illam vrbem redditurum liberã,
in quam,vt eam ſolo ęquaret,& commune ſe-
pulchrum faceret,omni impetu incitatus con
tendebat:
15 Iudæóſque, quos ne ſepultura quidem di-
gnari,ſed auibus vna cum liberis dare diripiẽ-
dos,feriſque obiicere decreuerat, eos omnes
Athenienſibus pares facturum:
16 Templum verò ſanctum quod expoliaſſet
antea, pulcherrimis donariis ornaturum, &
ſacra vaſa redditurum omnia,eáque multipli-
cata:atque item imperatos ad ſacrificia legiti-
mos ſumptus è ſuis reditibus præſtaturum:
17 Ad hæc etiam ſe fore Iudæum,omnéſque re
giones habitabiles prædicando potentiã Dei
peragraturum.
18 Cæterùm quum nulla dolorum fieret inter-
miſsio(quòd iuſtum Dei iudicium eum inua-
ſerat)de ſeipſo deſperans, ſubiectã ad Iudæos
epiſtolam ſcripſit,ſupplicantis in modum hęc
continentem,
19 Antiochus rex & imperator Iudæis ciuibus
optimis plurimam ſalutem,ſanitatem,fœlici-
tatémque.
20 Si vos ac liberi veſtri valetis, réſque veſtræ
ex ſententia ſe habent veſtra, maximas ſanè
gratias Deo ago,in cęlo ſpem reponens.
21 Et ſi ego ægritudine laborabam, veſtri tamẽ
honoris ac beneuolentiæ erga me libenter
amãtérque ſum recordatus:dum autem è Per-
ſicis regionibus reuertor,in grauem morbum
delapſus,neceſſarium ſum arbitratus, vt com-
muni omnium ſecuritati conſulerem:
22 Non quòd deſperem de meipſo, ſed quòd
habens ſpem valetudinis recuperandæ,
23 Cogitem patrem quoq; meum,quibus tem- D
poribus in ſuperiores regiones exercitum
duxit,ſucceſſorem ſibi conſtituiſſe:
24 Vt ſiquid pręter expectationẽ accidiſſet,aut
acerbius quid fuiſſet nũtiatum, qui regionem
incolunt,ſciẽtes cui ſumma rerum commiſſa
eſſet,minimè perturbarentur.
25 Præterea conſideraui finitimos principes
regnóque vicinos occaſioni intentos, rerum
euentum expectare:ob has cauſas filium An-
tiochum,regem deſignaui, quem ſæpe in ſu-
periores recurrens ſatrapias, pleriſque veſtrũ
commiſi & commẽdaui:ad eum quoq; literas
miſi

miſi huiuſmodi exẽplo quod infrà ſcriptũ eſt.

26 Itaque vos hortor atq; oro, vt memores beneficiorum tũ publicè tum priuatim collatorum, ſinguli præſentem veſtrâ in me & filium beneuolentiam conſeruetis.

27 Confido enim eum voluntatem meam ſequentem, moderatè humanitérque vobis obſequuturum.

28 Ceterùm homicida ille atque in Deum contumelioſus, eaſdem perpeſſus acerbitates quibus alios affecerat, peregrè inter montes miſerrimo mortis genere vitam finiuit.

29 Corpus autem eius deferendum curauit Philippus vnà cum illo educatus: qui filium Antiochi metuens, ſe in Ægyptum ad Ptolemæum Philometorem contulit.

CAPVT X.

1 Iudas Machabæus ciuitatem recipit & templum. 10 Eupatoris geſta narrare incipit. 16 Pugnant Iudæi aduerſus Idumæos. 24 Iudæam inuadit Timotheus, cum quo prælium cõmittit Iudas. 29 Apparent è cælo viri quinque in auxilium Iudæorum. 37 Timotheus interimitur.

1 MAccabæus autem & ſui, ductu Domini templum vrbémque receperunt:

2 Atque aras in foro ab alienigenis extructas, & præterea delubra demoliti ſunt.

3 Quúmque expurgato templo aliud altare confeciſſent, accepto ex lapidibus accenſis igne, ſacrificium obtulerunt duobus pòſt annis & ſex menſibus, *quàm ciuitas capta fuiſſet*: ſuffimentúmque, & lucernas, panúmque propoſitionem adornarunt.

4 Hæc quum feciſſent, proni in ventrem proſtratique precabantur Dominum, ne amplius in huiuſmodi mala inciderent: ſed ſi quando peccauiſſent, clementer caſtigarentur ab ipſo, nec Gentibus in Deum contumelioſis, barbaríſque dederentur.

5 Porrò contigit vt quo die templum ab exteris Gentibus profanatum fuit, eodem die fieret eiuſdem templi expiatio: qui erat viceſimuſquintus eius menſis qui Caſleu dicitur.

B 6 Tum verò cum lætitia octo dies celebrarũt, tanquam Tabernaculorum feſtos, recordantes vt non ita pridem ſolenne Tabernaculorum egiſſent, in montibus atq; ſpeluncis more ferarum agentes.

7 Thyrſos itaque & pulchros ramos, atq; item palmas tenentes, hymnos canebãt ei qui ſucceſſũ dediſſet ipſis ad locũ ſuum repurgãdum.

8 Ac publico decreto & plebiſcito conſtituerunt vt illi dies octo toti Iudæorum genti celebres ſingulis annis agerentur.

9 Ac Antiochi quidem, qui appellatus eſt Illuſtris, exitus vitæ ita ſe habuit.

10 Nunc autem Antiochi Eupatoris, qui filius fuit illius impij, res geſtas narrabimus: conſequuta continuò bellorum mala compendioſè perſtringentes.

11 Is regnum adeptus, Lyſiam quendam rebus gerendis præfecit: & præfectum Cœleſyriæ

C Phœniciæque ſummum *conſtituit*.

12 Nam Ptolemęus Macron dictus, iuris Iudęis conſeruandi in primis ſtudioſus, propter iniuriam eis illatam, ea etiam quę ad illos pertinebant, pacificè procurare conabatur.

13 Quum ea de cauſa apud Eupatorem delatus eſſet ab amicis, ac proditor frequenter diceretur, quòd Cyprum à Philometore ſibi commiſſam deſeruiſſet, ſéque ad Antiochum Illuſtrem contuliſſet: quúmque nulla eſſet poteſtate honorifica, præ animi mœrore hauſto veneno, vitam finiuit.

14 Gorgias verò in his locis Imperator conſtitutus, conductitium alebat exercitum, & crebra contra Iudæos bella parabat.

15 Cum eo etiam ſimul Idumæi, qui opportunas munitiones obtinerent, Iudæos exercebant: & iis qui Hieroſolymis extorres pulſi eſſent, receptis, aſsiduis vexare bellis conabantur.

16 At ij qui Maccabæum ſequebantur, quum D facta ſupplicatione Deũ vt ſibi auxilio foret, orauiſſent, aduerſus munitiones Idumęorum contenderunt:

17 Eáſque maxima cum vi adorti, ac locis potiti, omnes qui in muro propugnabant propulſarunt: atque obuios quoſq; interfecerũt, neque minus quàm viginti hominum millia confecerunt.

18 Quum autem in duas turres perquàm validas, atque omnibus rebus ad tolerandam obſidionem neceſſariis inſtructas confugiſſent haud minus quàm nouem millia:

19 Maccabæus Simone ac Ioſepho, itémque Zacchæo, & cum eo ſatis multis ad eorũ obſidionem relictis, ad vrgentia magis loca ſe contulit.

20 Sed qui cum Simone erant, pecuniæ ſtudio adducti, ab iis qui arces illas tenebãt, pecunia corrupti ſunt: nam quum ſeptuaginta millia drachmarum accepiſſent, quoſdam eorũ elabi permiſerunt.

21 Maccabæus porrò ea de re certior factus, E congregatis proceribus populi, eos accuſauit quòd fratres pecunia vendiderant, quum hoſtes contra illos dimiſiſſent.

22 Eos itaque conuictos proditionis interfecit: duáſque ſtatim turres occupauit:

23 Et armis atque manibus omnia fœliciter gerens, plus viginti millibus hominum in duabus munitionibus occidit.

24 Timotheus autẽ qui antea à Iudæis victus fuerat, contracto conductitiorum militũ exercitu quàm plurimo, collectóque Aſiæ equitatu non pauco, vt armis Iudæam capturus adueniebat.

25 Sed Maccabæus & qui eum ſequebantur, illo iam appropinquante, ad preces ſupplices ad Deum adhibendas ſe conuerterunt: terráq; capiti iniecta, ac lumbis cilicio accinctis,

26 Ad baſim altari oppoſitam proſtrati, orabãt eum vt placatus ipſis, hoſtem ſe exhiberet hoſtium ſuorum, & aduerſarium aduerſariorũ, quemadmodum Lex ipſa declararet.

27 Hac autem defuncti precatione, ſumptis armis, proceſſerunt ab vrbe longius: & vbi propius hoſtem ventum eſt, reſtiterunt.

28 Ortu verò ſolis iam diffuſo, prælium vtrinque commiſerunt: hi quidem ſponſorem habentes ſucceſſus & victoriæ cum virtute coniunctæ perfugium ad Dominum: hi verò animum *ſuum* ducem certaminum conſtituentes.

29 Quum autẽ acris pugna iam inita eſſet, viſi ſunt hoſtibus quinque viri è cælo *miſsi*, equis auro frẹnatis inſidentes atque inſignes: quorum duo Iudæos præcedebant:

30 Et interceptum in medio Maccabæum ar-

mis ſuis protegentes, conſeruabant inuulneratum: in hoſtes verò tela & fulmina iaciebāt: quapropter errore viſus confuſi, cædebantur perturbationis pleni.
31 Vigintiq; hominum millia & quingenti, & præterea ſexcenti equites interfecti fuerunt.
32 Ipſe verò Timotheus perfugit in præſidium perquàm munitum nomine Gazaram, cui Chæreas præerat.
G 33 Id præſidium Maccabæani alacres per quatuor dies circunſederunt.
34 Qui verò intus erant, loci præcipitio confiſi, contumelias ſupra modum impias, vocéſq; nefandas iactabant.
35 Itaque quinto & viceſimo iam illuceſcente die, iuuenes Maccabæani ob impias contumelias accenſi animis, quum impetum ad muros viriliter feciſſent, feroci animo obuium quenque trucidabant.
36 Alij etiam qui aſcenderant circunflexu aduerſus eos qui erant in præſidio, turres ſuccendebant: atq; ignibus accenſis impios *Dei* obtrectatores viuos comburebant.
37 Alij verò portas perfregerunt, & recepta reliqua acie, vrbem occuparunt: & Timotheum in quodam loco cauo latitātem, ac fratrē eius Chæream, Apollophanémque occiderunt.
38 His rebus geſtis, Dominum laudibus, gratiarúmque actionibus celebrabant, qui Iſraelem maximo afficeret beneficio, victoriámq; ipſis dediſſet.

CAPVT XI.

1 Conatur Lyſias Iudæos expugnare. 6 Iudæis cælitus adiutor mittitur, quo duce Lyſiam in fugam vertunt, & pacem inire cōpellunt. 19 Lyſiæ epiſtola ad Iudæos 22 Regis Antiochi epiſtola ad Lyſiā. 27 Eiuſdem epiſtola ad Iudæos. 34 Romanorum epiſtola ad populum Iudæorum.

1 NEque multo ſanè pòſt tempore Lyſias procurator Regis & propinquus, rebúſque adminiſtrandis præfectus, res ita geſtas pergrauiter ferens,
2 Collectis octoginta circiter millibus, atque vniuerſo equitatu, expeditionem aduerſus Iudæos ſuſcepit, cogitans vrbem ſe facturum Græcorum domicilium,
3 Templúmq; in quæſtum pecuniæ redacturum, ſicut cætera Gentium delubra, atque Sacerdotium ſingulis annis venale redditurum:
4 Potentiā verò Dei minimè conſiderans. itaque his peditum myriadibus atque equitum millibus, octogintáque elephantis mente atque animo elatus,
5 Iudæámq; ingreſſus, admotis ad Bethſuram caſtris, premebat eā munito in loco ſitam, ac quinque circiter ſtadia diſtantem ab Hieroſolymis.
B 6 Poſtquam autem Maccabęani illum ſua obſidere pręſidia intellexerūt, ipſi ſimul & plebs cum lamentis ac lachrymis Dn̄o ſupplicabāt, vt bonum mitteret Angelū Iſraeli ad ſalutem.
7 Ipſe verò Maccabæus primus arreptis armis, alios eſt adhortatus, vt vnà ſecum periculum ſubeuntes, fratribus ſuis auxilium afferrent.
8 Tum ſimul *ex vrbe* alacritérq; eruperūt, nondum procul ab Hieroſolymis aberant, quum eques candido amictu cōcutiens armaturam omnem auream, præcedere ipſos viſus eſt.
9 Tum verò Deum miſericordē laudauerunt: adeóque confirmati fuerunt animis, vt parati eſſent non homines modò, ſed beſtias etiam immaniſsimas, muróſque ferreos confodere.
10 Itaq; inſtructa acie proceſſerunt, adiutorem qui vnà cum ipſis pugnaturus eſſet, è cælo habentes: poſtquam Dominus eorum miſertus fuiſſet. C
11 Quúmque impetu leonino in hoſtes irruiſſent, proſtrauerunt ex illis vndecim millia peditum, equitum verò mille ac ſexcentos.
12 Omnes quidem in fugam compulerunt, ex quibus complures vulneribus acceptis nudi euaſerunt: ipſe verò Lyſias turpi fuga ſaluti ſuæ conſuluit.
13 Cæterùm *homo* non incallidus quum eſſet, ſecum quid detrimenti accepiſſet reputans, & ſimul intelligens inuictos eſſe Iudæos, Deo qui omnia poſſet eis auxiliāte, miſsis legatis,
14 Confirmauit ſe omnibus æquis conditionibus conſenſurum, Regémque perſuadendo in amicitiam ipſorum pertracturum.
15 Maccabæus autem vtilitati conſulens, annuit ſe omnia facturū quæ Lyſias poſtulabat: quibus in rebus Rex cōceſsit Maccabæo quęcunque is per literas à Lyſia Iudæorum cauſa petierat. D
16 Fuerunt autem literæ à Lyſia miſſæ ad Iudæos in hanc ſententiam ſcriptæ; Lyſias populo Iudæorum ſalutem.
17 Iohānes & Abeſſalom legati veſtri, qui mandata poſtulatáq; à vobis ſcripta nobis reddiderunt, poſtularunt vt quę in eis continentur, præſtaremus.
18 Itaque quæcunq; ad Regem referendā fuerunt, ego ei demonſtraui: à quo, quæ fieri quidem potuerunt, conceſſa ſunt.
19 Quòd ſi veſtram in res noſtras beneuolentiam conſeruaueritis, in poſterum ego quoq; ſtudebo author eſſe eorum bonorum quæ ad vos pertineant.
20 Cęterùm his de rebus ſingulis mandata dedi tam his quàm meis legatis, quæ vobis exponant,
21 Valete. Anno cēteſimo quadrageſimo octauo, Dioſcorinthij viceſima quarta *die*.
22 Regis autem epiſtola hæc continebat, Rex Antiochus Lyſiæ fratri ſalutem. E
23 Poſtquam pater noſter ad deos trāſlatus eſt, nos cupientes eos qui in regno noſtro ſunt, tranquillo in ſtatu conſtitutos res ſuas agere,
24 Audiuimus Iudæos nolle acquieſcere in ea rerum commutatione qua pater eos ad ritus Græcorum traduxerat: ſed ſua malle retinere inſtituta: & ſecreto poſtulare vt ſua ſibi iura concedantur.
25 Quamobrem nos volentes hanc quoq; gentem ſine vlla perturbatione viuere, conſtituimus vt templum eis reſtituatur, ipſiq; publicis maiorum ſuorum inſtitutis vtantur.
26 Rectè igitur facies ſi ad eos miſeris, dextrámq; eis dederis, vt noſtram voluntatem cognoſcētes, bono eſſe animo, ac læti rebus ſuis frui poſsint.
27 Epiſtola autem Regis ad gentem ſcripta huiuſcemodi fuit, Antiochus Rex ſenatui Iudæorum, cæteriſque Iudæis ſalutem. F
28 Si valetis, eſt ſanè vt volumus: nos quidem valemus.
29 Menelaus nobis declarauit, vos *in patriam* reuerſos, veſtris rebus moribúſque vti velle.

29 His

30 His igitur qui *Hieroſolymis ad nos* deſcenderũt, vſque ad triceſimam Xanthici diem dextera dabitur cum ſecuritate,

31 Vt Iudæi ſuis viuendi rationibus vtantur, & legibus: nec quiſquam eorum vlla moleſtia afficietur, nomine eorum quæ imprudenter commiſſa ſunt.

32 Menelaum autem ad vos miſi qui vos conſoletur.

G 33 Valete. Anno centeſimo quadrageſimooctauo, menſis Xanthici decimaquinta die.

34 Miſerunt etiam Romani ad Iudæos epiſtolam in huiuſmodi rationem ſcriptam, Quintus Memmius, & Titus Mãlius legati Romanorum, populo Iudæorum ſalutem.

35 Quę Lyſias Regis cognatus vobis conceſsit, ea nos quoque comprobamus.

36 De quibus autem ad Regem referẽdum putauit, de iis inito conſilio confeſtim aliquem mittite, vt ſicut vobis congruit, decernamus: nos enim Antiochiam accedimus.

37 Quare quàm celerrimè aliquos mittite, vt nos quoque quæ ſit veſtra ſententia, cognoſcamus.

38 Valete. Anno centeſimo quadrageſimooctauo, die menſis Xanthici decimaquinta.

CAPVT XII.

2 Iudæos infeſtat Timotheus. 3 Ioppitarum facinus in Iudæos. 5 Iudas in eos vleiſcitur. 10 In quos pugnauerit Machabæus quum Timotheum inſequeretur. 24 Capitur Timotheus & dimittitur illæſus. 32 Gorgiam perſequitur Iudas. 43 Iudas oblato pro mortuis ſacrificio, ſpem reſurrectionis oſtendit.

1 HIs ita factis pactionibus, Lyſias ad Regẽ ſe contulit: Iudæi verò agris ſuis colendis operam dederunt.

2 At præfecti locorum Timotheus & Apollonius Gennæi filius, cum Hieronymus ac Demophon, & præter hos Nicanor Cypriarcha, non ſinebant illos tranquillo in ſtatu quietẽm agere.

3 Ioppitæ autem huiuſmodi nefas perpetrauerunt: nam quum habitantes apud ſe Iudęos hortati eſſent vt paratas à ſe ſcaphas cum vxoribus ac liberis conſcenderent, quaſi nullas cum eis haberent inimicitias:

4 Et hi ſecundum publicum ciuitatis decretũ (vt qui paci ſtuderent, nec quicquam ſuſpicarentur) acquieuiſſent: in altum prouectos, numero non minus ducentos ſubmerſerunt.

5 Quam crudelitatem in gentem ſuam vt Iudas cognouit deſignatam, iis viris quos ſecum habebat, iuſsis arma capere, quum Deum iuſtum inuocaſſet iudicem,

6 Aduerſus fratrum interfectores contendit: & portu noctu incenſo, ſcaphiſq; combuſtis, peremit eos qui eum in locum confugerant.

7 Cæterùm vrbe excluſus, recepit ſe vt denuo reuerſurus, atq; vniuerſam Ioppitarum ciuitatem funditus euerſurus.

B 8 Quum autem intellexiſſet Iamnicẽſes idem facinus aduerſus Iudæos apud ſe habitantes moliri:

9 Eos quoque noctu aggreſſus, portum cum claſſe incendit, adeò vt fulgor incendij Hieroſolymam vſque reluceret per ſtadia ducenta quadraginta.

10 Inde quum abſceſsiſſet nouem ſtadiis, irruerunt in eum aduerſus Timotheum iter facientem non minus quinque millia Arabum cum quingentis equitibus.

11 Commiſſaque acri pugna quum hi qui cum Iuda erant, ope Diuina rem bene ac fœliciter geſsiſſent, victi Arabes Nomades dextram ſibi à Iuda dari petebant, pecora ſe daturos, ac cæteris in rebus ei ſe adiumento futuros pollicentes.

12 Iudas autem eos reuera ſibi in multis vtiles *fore* exiſtimãs, vt pacem cum ipſis haberet, eis conceſsit: itaque dexteris acceptis, illi in tabernacula ſua ſe receperunt.

13 Aggreſſus eſt etiam vrbem quandam ponte validam, muriſq; circummunitam, quam nomine Caſpin omnis generis promiſcuæ gentes habitabant.

14 Qui eam tenebant vrbem, munitione murorum, impoſitóque commeatu freti, remiſſius diſſolutiúſque ſe gerebant, militibus Iudę conuitiantes, & contumelias probráq; ea iactantes, quæ nefas eſt dicere. C

15 Tum milites Iudæ magno mundi Dominatore inuocato, qui ſine arietibus, atq; vllo machinarum apparatu temporibus Ioſue Iericho ſubuertit, muros impetu ferocitérque inuaſerunt. *Ioſue 6.c.20*

16 Captáque fauore Dei vrbe, cædes quæ nullis verbis exprimi poſſunt, ediderunt: adeò vt adiacens lacus, qui duo ſtadia in latitudinem patebat, ſanguine plenus fluere videretur.

17 Inde quum per ſtadia ſeptingenta quinquaginta diſceſsiſſent, in Characa ad Iudæos qui Tubieni nominantur, peruenerunt.

18 Et Timotheum quidem illis in locis nõ deprehenderunt: (nam is iam inde infecta re diſceſſerat) ſed quum is præſidium quodam in loco permunitum reliquiſſet,

19 Doſitheus, & Soſipater, qui in exercitu Machabæi duces erant, eò profecti, quæ Timotheus in præſidio reliquerat, amplius decem virorum millia interemerunt.

20 Maccabæus autem inſtructo exercitu ſuo, cohortibúſque turmatim diſpoſitis, contendit aduerſus Timotheum, qui ſecum habebat centum viginti millia peditum, equitum verò duo millia & quingentos. D

21 Timotheus autem cognito Iudæ aduentu, emiſit mulieres ac pueros cum reliquis impedimentis in præſidiũ Carnium dictum: quòd locus eſſet oppugnatu acceſſúq; difficilis propter anguſtias quas omni ex parte habebat.

22 Porrò vbi ſe prima Iudæ cohors oſtendit, terror hoſtibus iniectus eſt: pauórque, oſtendente ſe eo qui conſpicit omnia, tantus inceſſit, vt in fugam verſi, impetu alij aliò raperentur: crebríque læderentur à ſuis, & gladiorum ſuorum mucrone confoderentur.

23 Dúmque Iudas eos ardentiore contentione perſequitur, & concidit ſceleratos, ad triginta virorum millia interemit.

24 Timotheus verò quum in Doſitheum Soſipatrúmque incidiſſet, admodum veteratoriè rogabat vt viuum ſe dimitterent, eo quòd parentes multorum, quorundam etiam fratres haberet: futurum vt hi negligerentur, ſi ipſe occiſus eſſet.

25 Quum ergo multis verbis fidem feciſſet, pactúſque eſſet ſe reſtituturum illos illæſos: propter fratrum ſalutem eum dimiſerunt.

26 Deinde Maccabæus perrexit ad Carnium

& Artagatium, & ibi vigintiquinque millia hominum interfecit.

27 Poſt horum fugam atque internecionem Iudas exercitum duxit ad Ephron vrbem munitam, quam Lyſias & magna diuerſarum gentium multitudo tenebant: iuuenes robuſti pro muris ſtantes, fortiter depugnabant: ibíque machinarum ac telorum apparatus aderat.

28 Hi tamen Deo præpotente, qui ſua potentia vires hoſtium confringit, inuocato, vrbem vi ceperunt: & eorum qui intus erant, ad viginti quinque millia interfecerunt.

29 Inde digreſsi, Scythopolin ab Hieroſolymis ſexcentis ſtadiis diſtantem, contenderunt.

30 Vbi quum incolæ Iudæi eſſent teſtati quam ſibi Scythopolitæ pręſtitiſſent beneuolētiam, quantáque calamitoſis temporibus humanitate ipſos complexi eſſent:

31 Gratiis iis actis, eóſque adhortati vt in reliquum tempus eandem in gentem *ſuam* beneuolentiam conferrent, Hieroſolymam ſolenni hebdomadarum iam inſtante, petiuerunt.

F 32 Exacto autem quod Pētecoſtes nominatur, feſto, bellum Gorgiæ Idumææ pręfecto intulerunt.

33 Is cum tribus peditum millibus, quadringentiſque equitibus egreſſus eſt.

34 Conſertáque pugna, paucos ex Iudæis cadere contigit.

35 Porrò Doſitheus quidam, vnus turmalium Bacenoris, vir eques & robuſtus Gorgiam aprehenſa eius chlamyde tenebat, ac ducebat fortiter, vt qui viuum capere ſceleſtū cuperet: quum eques quidam Thracenſis inuectus in eum, humero eius amputato, fecit vt Gorgias Mareſam effugeret.

36 Diutius autem pugnantibus Heſdrinis militibus, adeóque iam fatigatis, Iudas inuocato Domino, vt ſe adiutorem belli prælíique ducem exhiberet,

37 Patria voce exorſus, & clamore cū hymnis ſublato, repente in milites Gorgiæ irruens, eos in fugam conuertit.

38 Tū Iudas recollectos milites ſuos in Odollam vrbem deduxit: vbi inſtante ſeptimo die, de more purificati, ſabbathum celebrarunt.

39 In ſequenti autem die Maccabæani eo tempore quod officium requirebat neceſſarium, venerunt vt corpora ſuorum tollerent, & cum propinquis, in patriis ſepulchris reponerent.

G 40 Inuenerunt autem ſub feſtibus interfectorum quædam quæ Iamnienſium ſimulachris conſecrata erant, Iudæiſque ab ipſa Lege interdicta: vnde omnibus perſpicuum fuit, illos eam ob cauſam occubuiſſe. ut. 7. d. 25

41 Itaque omnes quum iuſti iudicis, occultáq; palàm facientis opus prædicaſſent,

42 Conuerſi ad preces, rogabant vt quod commiſſum eſſet peccatum, prorſus aboleretur: ſimúlq; egregius Iudas cæteros omnes ex multitudine hortatus eſt vt ſe puros integróſque à peccato conſeruarent: vt qui ſuis ipſorum oculis vidiſſent quæ propter peccatum cæſorum acciderant.

43 Tum deinde ſtipe viritim collecta, ad duo millia drachmarum argenti miſit Hieroſolymam ad ſacrificium pro peccato faciendum, valdè bene ac ſcitè faciens, qui de reſurrectione *ita* cogitaret:

44 Niſi enim eos qui occubuerant reſurrecturos ſperaſſet, ſuperuacuum erat & friuolum pro mortuis preces vllas adhibere.

45 Præterea quòd cōſideraret, iis qui cum pietate obiiſſent, optimum gratiæ munus repoſitum eſſe:

46 (Piam & ſanctam cogitationem) pro mortuis expiationem fecit, vt à peccato abſoluerentur.

CAPVT XIII.

1 Eupatoris aduentus in Iudæam. 4 Menelai interitus. 10 Maccabæus pugnaturus aduerſus Eupatorem, ſuos ad orationem hortatur. 15 Quatuordecim hominum millia interficit in caſtris Antiochi. 21 Rhodocus Iudæorum proditor, comprehenditur. 23 Antiochus cum Iudæis redit in gratiam.

1 ANno cētesimo quadrageſimonono nūtiatum eſt Iudæ, Antiochū Eupatorem cum copiis in Iudæam aduentare,

2 Cum eóque procuratorem ac rerum adminiſtrationi præfectum Lyſiam: vtrunque in exercitu habentem Græcorum peditum centena dena millia, equitúmque quina millia & trecenos: elephantos autem vicenos binos, & falcatos currus trecenos.

3 Cum his Menelaus erat coniunctus, qui Antiochum magna cum ſimulatione hortabatur: non conſulens patriæ ſaluti, ſed ſperans ſe principatum adepturum.

4 At Rex ille regum, Antiochi animum aduerſus ſceleratum concitauit: vt quum Lyſias demonſtraſſet, illum omnium malorum authorem extitiſſe, mandarit eum Berœam abducendum: vbi vſitato affectus ſupplicio, interiret. B

5 Eo in loco plena puluere quinquaginta cubitorum turris erat, quæ machinam habebat circumuerſatilem, in puluerem vndique præcipitem:

6 Ibi eum qui ſacrilegij damnatus eſt, aut qui aliud aliquod inſigne admiſit maleficium, omnes ad interitum protrudunt.

7 Ita accidit vt homo nefarius huiuſmodi ſupplicij genere moreretur: ac ne ſepulturæ quidem Menelaus compos fieret.

8 Et meritò: nam qui multa in altare peccata cōmiſerat, vbi ignis & cinis ſacroſanctus erat, is in cinere mortem oppetiit. C

9 Cæterùm efferatus animo Antiochus adueniebat, acerbiora quàm pater vnquam feciſſet crudelitatis exempla in Iudæos editurus.

10 Qua re cognita, Iudas populo edixit vt nocte diéque Dominum inuocaret: vt ſi quando aliàs, nunc quidem maximè opem iis ferret qui de Lege & patria & ſacro templo periclitarentur:

11 Nec populum qui nuper paululum reſpiraſſet, poteſtati infamium Gentium ſubiici pateretur.

12 Hoc quū feciſſent vnà omnes, & miſericordem Dominum cum lamentis ac ieiuniis per tres dies proſtrati continenter inuocaſſent, Iudas adhortatus eos, præſtò eſſe iuſsit. D

13 *Ipſe* verò ſeorſum cum Senibus conſilium cepit, vt priuſquam exercitus Regis Iudæam inuaderet, atque vrbe potiretur, egreſsi fretique ope Diuina, de ſumma rerum decernerent.

14 Itaq; quū mundi Dominatori curam commiſiſſet, hortatus ſuos vt pro Legibus, pro templo,

templo, vrbe, patria, republicáque fortiter, at-
que ad mortem vſque dimicarent, caſtra circa
Modin collocauit.
E 15 Dataque ſuis pro teſſera, Dei victoria, cum
lectis præſtantiſsimis iuuenibus, noctu in ta-
bernaculum regium irruit, & in caſtris qua-
tuor millia virorum interfecit: principémque (Alij, quatuordecim millia.)
confecit elephantum, vnà cum turba eorum
qui in caſtello ei impoſito collocati inſidebát.
16 Caſtris denique metu tumultúque repletis,
re fœliciter geſta, cum ſuis ſe recepit.
17 Hoc autem quum iam dies diluxiſſet factū
eſt, defenſione Domini ei opitulante.
18 Cæterùm Rex, quum cepiſſet iam guſtū au-
daciæ Iudæorum, artibus loca attentans,
19 Ad Bethſuram munitum Iudæorum præſi-
dium caſtra admouit: fugabatur tamen, offen
debat, & atterabatur.
F 20 Iis autem qui in præſidio erant, Iudas com-
meatum ſummittebat.
21 Porrò Rhodocus qui ex Iudaico erat exer-
citu, ſecreta *Iudæorum* conſilia hoſtibus enūcia
bat. itaque facta inquiſitione comprehenſus,
atque in carcerem coniectus eſt.
22 Iterum Rex cum Bethſuræis eſt colloqu-
tus, & dextera data acceptáque digreſſus,
23 Inde prçlio cum Iuda commiſſo victus fuit.
Quúmque cognouiſſet Philippum Antiochię
in rerum adminiſtratione relictum deſciuiſſe,
perturbatus, ſuppliciter ſe Iudæis ſubmiſit, iu
rauítque in quaſcunque conditiones: pacem
G iniit, ſacrificium obtulit, templum honore af-
fecit, Legem benignitate proſequutus:
24 Et Maccabæum amplexus eſt: Præfectum
reliquit à Ptolemaide ad Gerrhenos vſq; He-
gemonidem.
25 Quúmque Ptolemaidem veniſſet, *offendit*
Ptolemenſes propter pacta grauiter ferentes:
indignè enim ferebant conditiones eſſe vio-
latas.
26 Sed Lyſias quum ſuggeſtum conſcendiſſet,
commodè rem excuſauit: perſuaſit, placatos
beneuolóſque reddidit: ille Antiochiam ſe re-
cepit. hoc modo ſe habuit Regis & expeditio
& reuerſio.

CAPVT XIIII.

1 Inſtinctu Alcimi Demetrius Nicanorem ad interficiendum Iudam mittit. 17 Nicanor pactum init cum Iuda; quod tamen Rege impellente ſoluit. 37 Razim iubet Nicanor cōprehendi. 41 Razis magnanimitas.

1 TRiennio autem pòſt nuntiatum eſt Iudæ
Demetrium Seleuci filium Tripolitano
portu inuectū valida cū multitudine & claſſe,
2 Interfecto Antiocho, eiúſq; procuratore Ly-
ſia, ipſam regionem obtinuiſſe.
3 Alcimus quidam ſummo antea perfunctus
Sacerdotio, qui temporibus promiſcui cum
Gentibus commercij ſua ſe ſponte polluerat:
intelligens nullam reliquam ſpem ſalutis ſi-
bi, neq; vllum amplius ad ſacrum altare aditū,
4 Venit ad Regem Demetrium anno centeſi-
mo quinquageſimoprimo, coronam ei au-
ream, palmámq; ſimul, & præterea ſolénium
templi ramorum aliquos offerens: atque illo
quidem die ſilentium egit.
5 Nactus autem opportunitatem amētiæ ſuæ
adiutricé, quum in concilium aduocatus eſſet
à Demetrio, & interrogatus quo in ſtatu rerū,
conſiliorúmque ratione Iudæi verſarentur,
6 Hæc reſpondit: Qui ex Iudæis nominantur
Aſidęi, quorum dux eſt Iudas ille Maccabęus,
bellis ac ſeditionibus mouendis regnū quie-
tum tranquillúmque eſſe non patiuntur.
7 Quapropter ego maiorum meorum digni-
taté (maximo dico Pontificatu) ſpoliatus, huc B
me nunc contuli:
8 Primùm quidem quòd cōmodis Regis ſin-
cerè ſtudeā: deinde etiam vt ciuibus meis con
ſulam. nam eorum quos ſuprà memoraui, te-
meritate vniuerſum genus noſtrum non par-
uis incommodis miſeriſque afficitur.
9 Quæ quum tu Rex ſingula cognoris, regio-
ni gentique noſtræ circumuentæ pro tua o-
mnibus paratiſsima humanitate conſule.
10 Nam quādiu Iudas ſupererit, fieri nullo mo
do poteſt vt res pacem conſequantur.
11 Hæc quum ab illo dicta eſſent, facilè reliqui
ámici inimicè in Iudam affecti, Demetriū ira
inflammarunt.
12 Itaque confeſtim accerſitum Nicanoré, quē
elephantis præfeçerat, ducémque in Iudæam
deſignarat, miſit
13 Cum huiuſmodi mandatis, vt Iudam interfi
ceret, ſocióſque eius diſsiparet: Alcimum ve-
rò maximi templi pontificem conſtitueret.
14 Tum Gentes quæ ex Iudæa profligatæ à Iu
da fuerant, ad Nicanorem quaſi greges aggre-
gabantur, Iudæorum miſerias & calamitates
ſuam fore fœlicitatem exiſtimantes.
15 Hi verò intellecto aduentu Nicanoris, Gen- C
tiúmq; aduerſus ſe expeditione, conſperſi pul (Supr.10.c.25)
uere, orabant eum qui cùm populum ſibi in
perpetuum conſtituiſſet, tum verò ſemper hę
reditatem ſuam clariſsimis præſentiæ ſuæ ſi-
gnis tutatus eſſet.
16 Deinde iuſſū ducis protinus inde profecti,
in vicinum Deſſau venerunt, vt prælio ipſis
cum hoſtibus congrederentur.
17 Ibi Simon frater Iudæ quum veniſſet in con
greſſum Nicanoris, nónihil propter ſubitum
hoſtium ſilentium attonitus fuit.
18 Nicanor tamen quum audiſſet, qua fortitu-
dine, & in certaminibus pro patria ſubeundis
ánimi audacia Iudæ ſocij præditi eſſent, decer
nere de vita formidabat.
19 Quamobrē Poſidonium, & Theodotium,
atque Matthiam miſit, qui dexteras darent &
acciperent.
20 Cæterùm agitatá diu ſuper his cōſultatio-
ne, quum dux rem retuliſſet ad multitudinē,
conſentientibus omnium ſentētiis, pactis an-
nuerunt.
21 Diem autem colloquio ſeorſim inter ſe ha-
bendo conſtituerunt: qua die proceſsit vtrin-
que *dux*, ſellæque ſunt poſitæ.
22 Quúmque Iudas armatos opportunis locis D
diſpoſuiſſet paratos, nequa fortè ab hoſtibus
oriretur iniuria, pactum inter ſe colloquium
habuerunt.
23 Deinde Nicanor Hieroſolymis moratus
eſt, nec abſurdi quicquam patrauit: collectam
autem gregatim multitudinem dimiſit.
24 Iudá verò in oculis ſemper habuit, virúmq;
ex animo amplexus:
25 Rogauit vt vxorem duceret, & liberis ope-
ram daret. Vxorem duxit, ac quietam commu
némque degit vitam.

26 Alcimus autem vt perſpexit mutuam inter
ipſos beneuolentiam,pactionéſque initas co-
gnouit, ad Demetrium profectus retulit illi,
Nicanorem ea ſentire ac moliri quæ rationi-
bus eius aliena eſſent: nam inſidiatorẽ regni
ipſius Iudam ſucceſſorem conſtituiſſe.
27 Itaque Rex percitus ira,atque hominis ſce-
leratiſsimi calumniis cõcitatus, ſcripſit ad Ni
canorem,ſe pacta pergrauiter ferre,dicens iu-
bénſq; vt vinctum Maccabæum Antiochiam
quamprimùm mitteret.
E 28 Hæc vt accepit Nicanor, perturbatus eſt,
moleſtéque tulit irrita facere conuenta cum
eo viro qui nulla in re iniuriam feciſſet.
29 Sed quia reſiſtere Regi minus commodum
videbatur, obſeruabat vt arte rationéque mi-
litari rem conficeret.
30 Maccabęus autem poſteaquam animaduer
tit Nicanorem auſterius ſecum agere, & aſpe-
rius quàm antè conſueuerat,communicare:ra
tus non optimo ex animo eam auſteritatem
proficiſci, collectis ſuorum non paucis, à Ni-
canore ſe occultabat.
31 At ille vt cognouit ſe à viro præclarè calli-
déque falſum eſſe, ingreſſus illud maximũ ſa-
crúmque templum, Sacerdotibus legitimas
hoſtias immolantibus,virum ſibi dedi iuſsit.
32 Illis autem iureiurando affirmantibus ſe v-
bi eſſet is qui quæreretur, planè neſcire, ille
extenta contra templum manu,
1.Machab.7.c.35 33 Ita iurauit:Niſi mihi *inquiens* Iudam vinctum
tradideritis, hanc Dei ædem ſolo æquabo, a-
rámque diruam, atque hoc in loco illuſtre tẽ-
plum Baccho ædificabo.
F 34 Hæc quum dixiſſet,abiit.At Sacerdotes ex-
tentis in cælũ manibus inuocabant eum qui
perpetuus fuiſſet gentis propugnator, hæc di
centes,
35 Tu Domine omnium, quum nullius indi-
geas rei, voluiſti *tamen* templum habitationis
tuæ inter nos conſtitui.
36 Et nunc Sancte omnis ſanctitatis Domine,
hanc modò purgatam ædem in æternum im-
pollutam conſerua, atque omne os iniuſtum
obſtrue.
37 Porrò Razis quidam *unus* è Senioribus Hie-
roſolymitanis apud Nicanorem delatus fuit,
vir ciuitatis ſtudioſus, ac optimè *apud omnes* au
diens, proptérque beneuolentiam Pater Iu-
dæorum appellatus.
38 Hic enim ſuperioribus continentiæ inte-
gritatíſque temporibus, corpore ac vita pro
Iudaiſmo ardentiſsimè obiectis,ſpecimen Iu-
daiſmi in ſe ediderat.
39 Volens itaque Nicanor quàm inimico eſſet
in Iudęos animo declarare,milites ſupra quin
gentos miſit vt illum comprehenderent.
40 Exiſtimabat enim ſe illo capto Iudæis cala-
mitatem allaturum.
G 41 Cæterùm quum arcem occupare multitu-
do moliretur, & in portam atrij vim faciens,
ignem quo porta ſuccenderetur,admoueri iu
beret, vndique circunuentus gladium ſibi in-
fixit:
42 Generosè mori malens quàm in manus
hominum ſceleratiſsimorum deuenire,& in-
dignas generis ſui dignitate cõtumelias per-
peti.
43 Sed quũ præ anxia feſtinatione, turba iam
per oſtia irrumpente, incertum ſibi vulnus
intuliſſet, curſu ad murum ſtrenuè capto, ſei-
pſum viriliter præcipitauit in turbam.
44 Quę quum pedem celeriter retuliſſet, dato
loci ſpatio,medium in ventrem delatus eſt.
45 Quum autem adhuc ſpirans,animóque ac-
cenſus ſurrexiſſet, cruore inſtar fontis decur-
rente,grauibus affectus vulneribus turbã cur-
ſu euaſit.
46 Atque in rupe quadam prærupta ſtans iam
prorſus exanguis,prehenſa vtraque manu in-
teſtina protulit, & in turbam proiecit, ac Do-
minum vitæ & ſpiritus precatus vt hæc ea-
dem rurſum ſibi redderet, hoc modo vitam fi-
niuit.

CAPVT XV.

1 Nicanor die ſabbathi Iudam aggredi tentat. 3 Eius blaſphemia. 12 Maccabæus viſione Iudæis expoſita, animos eorum confortat. 22 Oratio Maccabæi. 25 Proſtrato Nicanoris exercitu Maccabæus caput eius cum manibus præſcindi iubet, & linguam particulatim auibus dari.

1 AT Nicanor vt Iudam cum ſuis,in locis
Samarię eſſe comperit, conſilium cepit
irruendi in eos die requietis per ſummam ſe-
curitatem.
2 Quum autem ij qui neceſsitate coacti eum
ſequebantur,Iudæi dicerent,Ne verò ita fero-
citer atque inhumaniter deſæuias,ſed diei ho
norificè ac ſanctè ab eo qui omnia intuetur cõ
ſecratæ, honorem tribuas:
3 Ille ſceleratiſsimus interrogauit an eſſet in
cælo potens, qui diem ſabbathorum agi præ-
cepiſſet.
4 Hiſque affirmantibus eſſe Dominum in cæ
lo viuum,præpotentem,qui iuſsiſſet diem ſe-
ptimam celebrari:
5 Ego verò,inquit,alter in terra quoq; potens
ſum, qui arma capi iubeo, Regiſque negotia
confici.Neque tamen id eſt aſſequutus,vt mi-
ſerum conſilium ſuum perficeret.
6 Et Nicanor quidem ſummam per inſolen-
tiam animo elatus cogitauerat commune de
omnibus Iudæ copiis trophæum conſtituere:
7 Maccabæus autem perpetuò confidebat o-
mni cum ſpe auxilium ſe à Deo adepturum.
8 Itaque ſuos hortabatur ne Gentium aduen B
tum pertimeſcerent, ſed in memoria habẽtes
antea ſibi lata de cælo auxilia, nunc quoq; fu-
turam ab Omnipotente victoriam atq; opem
expectarent.
9 Ad hæc conſolatus eos ex Lege ac Prophe-
tis, commemorationéque certaminũ eorum
quibus perfuncti fuiſſent:
10 Alacriores effecit, atque animis erectos in-
citauit:ſimul etiam demonſtrans fœdera à Gẽ
tibus nefariè rupta,iuramentáque violata.
11 Ita ſingulos armauit nõ tam clypeorum ha-
ſtarúmque munitione, quàm optimorum ver
borum exhortatione: adiectáque *poſtremo* di-
gna fide narratione ſomnij,ſupra modum læ-
tos reddidit.
12 Viſum autem erat huiuſcemódi; Oniam o-
lim ſummo perſunctum Sacerdotio, virũ bo-
num & honeſtum, cùm venerabilem aſpectu,
tum verò comem moribus,decoráque facun- C
dia præditum, & iam inde à pueritia in omni
virtutis genere exercitatum, eum *inquam* ma-
nibus extentis orare pro toto cœtu Iudæo-
rum.

13 Deinde ſimiliter viſum fuiſſe virum canitie
ac maieſtate eximium, mirabili quadam atq;
excellenti magnificentia vndique ornatum.
14 De quo Onias interrogatus dixerit, Hic ille
fratrum amator eſt, qui multa precatur pro po
pulo, & ſancta ciuitate, Hieremias ille Dei
propheta.
15 Ibi tum Hieremiam porrectum dextera gla
dium aureum Iudæ tradidiſſe, atque inter por
rigendum hæc loquutum,
16 Hunc ſanctũ accipe gladium munus à Deo,
quo hoſtes conuulneres.
17 His valde præclaris Iudæ ſermonibus ad ſtu
dium virtutis excitandum, animóſque iuue-
num erigendos efficacibus confirmati, decre-
uerũt nulla caſtra facere, ſed inuadere animo-
sè, & cum ſumma fortitudine inuecti conſer-
ta manu de ſumma rerum decernere: quãdo-
D quidem & vrbis, & ſacrorum, & templi pericu
lum ageretur.
18 Nam vxorum quidem ac liberorum, itémq;
fratrum & propinquorum periculi minor ra-
tio apud eos habebatur: maximus verò ac præ
cipuè pro ſacroſancto templo metus erat.
19 Tenebat autem & eos qui in vrbe relicti e-
rant non leuis anxietas de ſubdiali conflictu
ſolicitos.
20 Cæterùm omnibus iam de decernẽdo præ-
lio ſuſpenſis, hoſtibúſque manum conferen-
tibus, quum explicata iam eſſet acies, ac bel-
luæ opportuno loco conſtitutæ, equitatúſque
in cornu diſpoſitus:
21 Maccabæus vt agmen gradum inferens cõ-
ſpexit, variũmque armorum apparatum, & fe
ritatem belluarum: extentis in cælum mani-
bus mirificum Dominum inſpectorem inuo-
cauit, vt qui ſciret non armis victoriam parari,
ſed quemadmodum illi videretur in dignos
eam conferri.
E 22 Porrò huiuſmodi verbis ille precabatur, Tu
Domine ſub Ezechia Rege Iudææ Angelum
tuum miſiſti, qui militum Sennacherib inter-
fecit ad centum octogintaquinque millia:
23 Nunc quoq; cælorum Dominator bonum
demitte Angelum, qui nos ad pauorem terro-
rémque iſtorum antecedat:
24 Qui ſanctum populum tuum cum contu-
melia aggrediuntur, magnitudine brachij tui
conſternentur. Atque hic quidem ita finem *o-
randi fecit*.
25 Quum autem Nicanor ſe inferret cum ſuis
pæanas canentibus, & cum claſsicis,
26 Copiæ Iudæ cum inuocatione ac precatio-
ne pugnam cum hoſtibus commiſerunt.
27 Ita manibus quidem dimicantes, cordibus
verò Deũ precantes, non minus trigintaquin
que *hominum* millia proſtrauerunt, manifeſta
Dei præſentia maximopere lætati,
28 Hoc autem cõmiſſo prælio defuncti, quum
ſe læti reciperent, Nicanorem cum omnibus
armis proſtratum agnouerunt.
29 Clamoréque cum tumultu ſublato, præpo- F
tentem Dominum patria voce laudauerunt.
30 Tum is, qui in omnibus & corpore & ani-
mo primus ciuium ſuorum propugnator fue
rat, qui omni ætatis tempore beneuolentiam
in gentem ſuam cõſeruarat, caput Nicanoris
amputatum, & cum humero brachium, iuſsit
Hieroſolymam perferri.
31 Ipſe autem vt eodem peruenit, conuocatis
popularibus ſuis, & ſacerdotibus ante altare
collocatis, quum eos qui arcem tenebant, ac-
cerſiuiſſet,
32 Caput ſcelerati Nicanoris eis oſtẽdit: ſimul
etiam manum hominis maledici atq; *in Deum*
contumelioſi, qua in ſanctam Omnipotentis
ædem extenta, ſuperbè ſe iactauerat.
33 Et linguam impij Nicanoris exectam fru-
ſtulatim dixit ſe daturum auibus. Hæc verò
dementiæ *ipſius* præmia exaduerſum templo
ſuſpenſurum.
34 Omnes verò in cælum conuerſi, illuſtrẽ Do
minum laudibus celebrarunt, dicentes, Præ-
dicandus is qui locum ſuum conſeruauit im-
pollutum.
35 Suſpendit etiam *Iudas* ex arce caput Nica- G
noris aſpectabile omnibus, ſignúmque illu-
ſtre auxilij à Deo lati.
36 Communiq; decreto omnes conſtituerunt
ne eam diem obſcuram atque incelebrem re-
linquerent:
37 Sed eam inſignem celebrarent, tertiamdeci
mam duodecimi menſis, qui Adar lingua Sy-
riaca dicitur, pridie diei Mardochaicæ.
38 Quum igitur rerum quæ ad Nicanorem at-
tinebant, hic exitus fuerit, ex eóque tempore
vrbs in poteſtate fuerit Hebræorũ: ego quoq;
hoc loco narrationis finem faciam.
39 Et ſi quidem rectè, & cõmentario cõgruen-
ter, hoc & ipſe volui: ſin exiliter ac tenuiter,
hoc eſt quod aſſequi potui.
40 Nam vt vinum per ſe bibere, atque item rur
ſum aquam, odioſum eſt: vinum autem aqua
temperatum, eſt ſuaue, & gratam affert volu-
ptatem: ſic apparatus orationis aures legen-
tium hiſtoria delectat. Cęterùm hic finis eſto.

4. Regũ 19. g. 35
Tob. 1. d. 21
Eccle. 48. d. 24.
Eſa. 37. g. 36

LIBRORVM VETERIS
TESTAMENTI
FINIS.

Etas usq ad ...

Ter.a Etas ab ortu Abrae usq ad Regn Dauid 942. 4.a Etas a princip. Regni Dauid usq ad [illegible] urbis et templi [illegible] usq ad [illegible] 484. Quinta ab euersione Ierusaleme usq ad Xpm 596. Ab euersione Ierusaleme usq in solutionem captiuitatis sunt anni 70.

NOVVM DOMINI noſtri IESV Chriſti Teſtamentum.

Euangelium ſecundum Matthæum. Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.

Euangelium Εὐαγγέλιον. Ita Græci bonum & felicem nuntium vocant, Hebræi בשורה. Græcam autem vocem retinui, quia mihi religio eſt diſcedere à verbis Eccleſiæ Dei familiaribus. Sed ſciendum eſt, hoc vocabulum quum Græcis ſignificet quemuis bonum & optatum nuntium, non tantùm tranſlatum eſſe ad eam notandam doctrinam quæ nobis ſalutem annuntiat per Chriſtum partam, ſed etiam propriè & peculiariter quatuor illis libris inſcriptum, quibus Chriſti exhibiti & manifeſtati hiſtoria continetur.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Maiores Ieſu Chriſti ſecundum carnem. 18 Concepti de Spiritu ſancto, nati ex Maria virgine, Ioſeph deſponſa. 21 Cur IESVS vocatus. 23 Emmanuel.

Luc.3.e.24
1 LIBER Genera
tionis IESV
Chriſti filij Da-
uid, filij Abrahá.
Gen.21.d.1 2 Abraham ge-
Gen.25.d.24 nuit Iſaac. Iſaac
Gen.29.d.35 autem genuit Ia
cob. Iacob auté
genuit Iudam &
fratres eius.
Gen.38.g.27 3 Iudas autem
1.Para.2.a.5 genuit Phares, & Zaram è Thamar. Phares au-
Ruth 4.d.18 tem genuit Eſrom. Eſrom autem genuit Aram.
4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab
autem genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit
Salmon.
5 Salmon autem genuit Booz è Rachab. Booz
autem genuit Obed è Ruth. Obed autem ge-
nuit Ieſſe.
1.Reg.16.a. 6 Ieſſe autem genuit Dauid regem. Dauid au-
1,& 17.b.12 Rex genuit Solomonem, ex ea quæ *fuerat uxor*
2.Reg.12.f. Vriæ.
24 7 Solomon autem genuit Roboam. Roboam
B autem genuit Abia. Abia autem genuit Aſa.
3.Reg.11.g. 8 Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat autem
43 genuit Ioram. Ioram autem genuit Hoziam.
1.Par.3.b.10 9 Hozias autem genuit Ioatham. Ioatham au-
tem genuit Achaz. Achaz auté genuit Ezeciá.
2.Reg.20.d. 10 Ezecias autem genuit Manaſſe. Manaſſes au
21,et 21.d.18 tem genuit Amon. Amon autem genuit Ioſiá.
1.Par.3.b.31 11 Ioſias autem genuit Iacim. Iacim autem ge-
4.Reg.23.g. nuit Iechoniam, & fratres eius in deportatio-
34,& 24.a.1 ne Babylonica.
2.Par.36. 12 Poſt verò deportationem Babylonicam, Ie-
a.4 chonias genuit Salathiel. Salathiel autem ge-
4.Reg.24. nuit Zorobabel.
b.6 13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud au-
2.Par.36.b.9 tem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit
Azor.
1.Par.3.c.16 14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem ge-
1.Eſd.3.a.2, nuit Achin. Achin autem genuit Eliud.
& 5.a.2 15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem
genuit Mattham. Mattham auté genuit Iacob.
C 16 Iacob autem genuit Ioſeph, maritum Mariæ,
ex qua genitus eſt IESVS ille qui dicitur
Chriſtus.
17 Vniuerſæ igitur progenies ab Abraham vſq;
ad Dauid, progenies quatuordecim: & à Da-
uid vſq; ad deportationem Babylonicam, pro-
genies quatuordecim: & à deportatione Baby
lonica vſq; ad Chriſtum, progenies quatuor-
decim.
18 IESV verò Chriſti natiuitas ita fuit. Enim- Luc.1.c.27
uerò quum mater eius Maria deſponſa eſſet Io
ſeph, priuſquam ipſi conueniſſent, inuenta eſt
vterum ferre è Spiritu ſancto.
19 Porrò Ioſeph vir eius quũ eſſet iuſtus, & nol- Deut.24.a.1
let eam traducere, voluit clàm dimittere eam.
20 Hæc autem ipſo cogitáte, ecce angelus Do- D
mini in ſomnijs apparuit ei, dicens, Ioſeph fili
Dauid, ne timueris accipere Mariam *pro* vxo-
re tua. nam quod in ea genitum eſt, ex Spiritu
ſancto eſt.
21 Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Luc.1.c.38
IESVM. Ipſe enim ſeruabit populum ſuum Act.4.b.12
à peccatis ipſius.
22 (Porrò totum hoc factum eſt vt impleretur
quod dictum eſt à Domino per Prophetam di
centem:
23 Ecce virgo quædam vterum feret, & pariet Eſa.7.c.14
filiũ, & vocabis nomen eius Emmanuel: quod
eſt, ſi interpreteris, Nobiſcum Deus.)
24 Experrectus autem Ioſeph à ſomno, fecit vt
iniunxerat ei angelus Domini, & accepit vxo
rem ſuam,
25 Et non cognouit eam, vſque quo peperiſſet
Filium illum ſuum primogenitum: vocauitq;
nomen eius IESVM.

CAPVT II.

1 Natum in Bethleem Chriſtum adorant Magi. 13 Ioſeph accepto Ieſu & matre eius Maria ſecedit in Aegyptum. 16 Herodes pueros necandos curat. 22 Reuerſus ex Aegypto Ioſeph, venit Nazareth.

1 QVum ergo natus eſſet Ieſus in *ea* Bethleẽ Luc.2.a.6
quæ eſt Iudææ, in diebus Herodis Regis,
ecce Magi ab Oriente aduenerunt Hieroſo-
lyma,
2 Dicentes, Vbi eſt ille Rex Iudæorum, qui na-
tus eſt? vidimus enim eius ſtellam in Oriente,
& venimus vt adoremus eum.
3 Auditis autem *his* Herodes rex, turbatus eſt
& tota Hieroſolyma cum eo.

4 Et conuocatis omnibus principibus Sacer-
dotũ, & Scribis populi, percontatus eſt ab eis
vbi Chriſtus naſceretur.
5 At illi dixerunt ei, In ea Bethleem *quæ eſt* Iu-
deæ: ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam,
Mich.5.a.2 6 Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam mi-
Ioan.7.f.42 nima es inter duces Iuda: ex te enim exibit
Dux, qui paſcet populum illum meum Iſrael.
B 7 Tum Herodes clàm vocatis Magis, exquiſi-
uit ab illis, quo tempore ſtella apparuiſſet.
8 Et ipſis in Bethleem miſsis, dixit, Profecti il
luc, penitus exquirite de puerulo: poſtquam
autem inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego
veniam, & adorem eum.
9 Ipſi verò audito Rege profecti ſunt: & ecce
ſtella quam viderant in Oriente, præibat eis,
donec progreſſa ſtaret ſupra *locum in* quo erat
puerulus.
10 Viſa autem ſtella, gauiſi ſunt gaudio magno
valde.
11 Et ingreſsi domum, inuenerunt puerulum
cum Maria matre eius: & procidentes adora-
uerunt eum: apertiſq; theſauris ſuis obtulerũt
ei munera, aurum, & thus, & myrrham.
12 Et diuinitus admoniti in ſomnijs ne reuerte
rentur ad Herodem, per aliam viam receſſerũt
in regionem ſuam.
C 13 Quum autem ipſi receſsiſſent, ecce angelus
Domini apparet in ſomnijs Ioſeph, dicẽs, Sur-
ge, & accipe puerulum & matrem eius, & fuge
in Ægyptum: & eſto illic vſq; dum dixero ti-
bi. futurum eſt enim vt Herodes quærat pue-
rulum *cauſa* perdendi eum.
14 Ille verò experrectus accepit puerulũ & ma
trem eius nocte, & receſsit in Ægyptum.
Oſee 11.a.1 15 Et fuit illic vſq; ad obitum Herodis: vt imple
retur quod dictum eſt à Domino per Prophe-
tam dicentem, Ex Ægypto vocaui Filiũ meũ.
16 Tum Herodes, quum vidiſſet quòd illuſus
eſſet à Magis, excanduit valde: ac miſsis *carnifi-
cibus* ſuſtulit omnes pueros qui erant in Beth-
leem, & in omnibus finibus eius, à bimulis &
inferioribus: ſecũdum tempus quod exquiſi-
erat ex Magis.
17 Tunc perfectum eſt quod dictum eſt à Do-
mino per Hieremiam prophetam, dicentem,
Iere.31.c.15 18 Vox in Rhama audita eſt, lamentatio, fletus
D & eiulatus multus: Rachel plorans filios ſuos:
& noluit conſolationem admittere *de eo* quòd
non ſint.
19 Quum autem obijſſet Herodes, ecce ange-
lus Domini in ſomnijs apparet Ioſeph in Æ-
gypto,
20 Dicens, Surge, & accipe puerulum & matrẽ
eius, & proficiſcere in terrã Iſrael: mortui ſunt
enim qui quærebant animam pueruli.
21 At ille experrectus accepit puerulum & ma-
trem illius, & venit in terram Iſrael.
22 Quum verò audiſſet quòd Archelaus regna
ret in Iudæa pro Herode patre eius, timuit il-
luc abire: ſed Diuinitus admonitus in ſomnijs,
ſeceſsit in partes Galilææ.
23 Et quum eò veniſſet, habitauit in vrbe quę di
citur Nazareth: vt impleretur quod dictum eſt
per Prophetas, *nempe* quòd Nazarænus vocan-
dus eſſet.

CAPVT III.

1 Ioannes pænitentiam & aduentum Chriſti prædicat. 4 Veſtitus & victus Ioannis. 6 Confeſsio peccatorum. 7 Phariſæi à Ioanne coarguuntur. 8 Pænitentiæ fructus. 9 Filij Abrahæ. 10 Securis ad radicem. 11 Baptiſma aquæ & Spiritus ſancti. 12 Ventilabrum in manu. Palea in ignem. 13 Chriſtus baptizatur.

1 TEmporibus autem illis affuit Iohannes Marc.1.a.4
Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ, Luc.3.a.3
2 Dicenſq;, Reſipiſcite: appropinquat enim
regnum cœlorum.
3 Nam hic eſt ille de quo dictum eſt per Eſaiã Eſa.40.a.3
prophetam, dicentem, Vox clamantis in deſer Marc.1.a.3
to, Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Luc.3.a.4
eius. Iohan.1.c.23
4 Ipſe verò Iohannes habebat indumentum Marc.1.a.6
ſuum è pilis camelorum, & zonam pelliceam
circum lumbos ſuos. porrò alimentum eius
erant locuſtæ, & mel ſylueſtre.
5 Tunc exiuit ad eum Hieroſolyma & tota Iu- Marc.1.a.5
dæa, totaq; regio circuniacens Iordani. Luc.3.b.7
6 Et baptizabantur in Iordane ab eo, confiten B
tes peccata ſua.
7 Quum vidiſſet autem multos ex Phariſæis Infrà 23.d.
& Sadducæis venientes ad baptiſmum ſuum, 34.
dixit eis, Progenies viperarũ, quis vobis præ-
monſtrauit vt fugeretis à futura ira?
8 Ferte igitur fructum dignum reſipiſcentia.
9 Et ne putetis *vobis* dicendum apud voſipſos, Iohan.8.e.39
Patrem habemus Abraham. dico enim vobis Act.13.d.26
quòd poſsit Deus etiam ex lapidibus iſtis ſu-
ſcitare liberos Abraham.
10 Iam verò & ſecuris ad radicem arborum po- C
ſita eſt: omnis igitur arbor non ferens fructum Infrà 7.c.19
bonum, exciditur, & in ignem abijcitur.
11 Ego quidem baptizo vos aqua in reſipiſcen- Marc.1.b.8
tiam: ille verò qui poſt me venit, validior me Luc.3.c.19
eſt: cuius non ſum dignus qui ſoleas portem: Iohan.1.d.26
ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni. Act.1.a.5, &
12 Cuius ventilabrum in manu ipſius, & per- 2.a.1, & 11.
mundabit aream ſuam: & coget triticum ſuũ c.16, & 19.
in horreum. paleam autẽ exuret igni inextin- a.4.
guibili.
13 Tunc aduenit Ieſus à Galilæa ad Iordanem Marc.1.b.8
ad Iohannem, vt baptizaretur ab eo. D
14 At Iohannes obnixè prohibebat eum, dicẽs, Luc.3.d.22
Ego neceſſe habeo à te baptizari, & tu venis
ad me?
15 Reſpondens autẽ Ieſus, dixit ad eum, Omit-
te nunc: ſic enim decet nos implere omnem
iuſtitiam. Tunc omittit eum.
16 Et baptizatus Ieſus, aſcendit ſtatim ab aqua:
& ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit Spiritũ Dei
deſcendentem quaſi columbam, & veniẽtem
ſuper ipſum.
17 Et ecce vox è cœlis, dicens, Hic eſt Filius ille 2.Pet.1.d.17
meus dilectus, in quo acquieſco. Coloſ.1.c.13

CAPVT IIII.

1 Chriſtus in deſerto ieiunat, vbi à ſatana tentatur. 4 Scripturis conuincit diabolum. 11 Et Angeli miniſtrant. 17 Incipit prædicare. 18 Petri, Andreæ, Iacobi & Ioannis vocatio. 23 In Galilæa Chriſtus Euangelium prædicat, & ægrotos ſanat.

1 TVnc Ieſus ſubductus fuit in deſertum à Marc.1.b.12
ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Luc.4.a.1
2 Et quum ieiunaſſet dies quadraginta ac no-
ctes quadraginta, poſtea eſurijt.
3 Et quum veniſſet ad eum tentator, dixit,
Si Filius es Dei, dic vt iſti lapides panes
fiant.
4 At ille reſpõdens dixit, Scriptũ eſt, Non ſolo Deut.8.a.3
pane

pane viuet homo, ſed omni verbo exeunte per
os Dei.
5 Tunc transfert eum diabolus in Sanctam vr
bem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi:
Pſal. 90. c. 11 6 Dicitque ei, Si Filius es Dei, iace teipſum
deorſum, nam ſcriptum eſt, Quòd Angelis
ſuis mandabit de te: itaque in manus tollent
te, nequando offendas ad lapidem pedem
tuum.
Deut. 6. c. 16 7 Dixit ei Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt, Non ten
B tabis Dominum Deum tuum.
8 Rurſum transfert eum diabolus in montem
ſublimē valde, & indicat ei omnia regna mun
di, & gloriam eorum:
9 Dicitq́; ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi procidēs
adoraueris me.
Deut. 6. c. 13, & 10. d. 20 10 Tunc dicit ei Ieſus, Abi ſatana: ſcriptum eſt
enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei
ſoli ſeruies.
11 Tunc omittit eum diabolus: & ecce Angeli
accedebant, & miniſtrabant ei.
Marc. 1. b. 14 12 Quum audiſſet autem Ieſus quòd Iohannes
Luc. 4. c. 14 traditus eſſet, receſſit in Galilæam.
Iohan. 4. f. 41. 13 Et relicta Nazareth, venit, & habitauit in Ca-
pernaum *urbe* maritima, in finibus Zabulon &
Nephthali.
14 Vt impleretur quod dictum eſt per Eſaiam
prophetam, dicentem,
Eſa. 9. a. 1 15 Terra Zabulon & terra Nephthali *ad* viam
C maris trans Iordanem, Galilæa Gentium:
16 Populus poſitus in tenebris, vidit lucem ma
gnam: & poſitis in regione & vmbra mortis,
lux exorta eſt.
Mar. 1. b. 15 17 Ex eo tempore cœpit Ieſus prædicare, & di-
cere, Reſipiſcite: appropinquat enim regnum
cœlorum.
Marc. 1. b. 16 18 Ambulans autem Ieſus ad mare Galilææ, vi
dit duos fratres, Simonem qui dicitur Petrus,
& Andream fratrem eius, iacientes rete in ma-
re: (nam erant piſcatores.)
19 Et dicit eis, Venite poſt me, & faciam vos pi-
ſcatores hominum.
20 At illi omiſsis ſtatim retibus ſequuti ſunt
eum.
21 Tunc progreſſus illinc, vidit alios duos fra-
tres, Iacobum filium Zebedæi, & Iohannē fra-
trem eius in nauigio cum Zebedæo patre ſuo,
ſarcientes retia ſua: & vocauit eos.
D 22 At illi ſtatim omiſſo nauigio & patre ſuo, ſe-
quuti ſunt eum.
23 Et circumiuit totam Galilæam Ieſus, docēs
in ſynagogis ipſorum, ac prædicans Euange-
lium regni, & ſanās quemuis morbū, & quem-
uis languorem in populo.
24 Tunc peruenit fama eius in totam Syriam:
& obtulerūt ei omnes malè affectos, varijs mor
bis ac vexationibus detentos, & dæmoniacos,
& lunaticos, & paralyticos: ſanauitque eos.
25 Et ſequuta eſt eum turba multa à Galilæa ac
Decapoli & Hieroſolymis & Iudæa, & *regioni-
bus* trans Iordanem *ſitis*.

CAPVT V.

5 Qui beati. 13 Apoſtoli ſal terræ, 14 Lux mundi. 15 Vrbs ſuper montem, & lucerna ſubter modium. 16 Bona opera. 17 Chriſtus venit vt impleret legem. 21 Occidere quid. 24 Reconciliatio. 27 Adulterium. 29 Oculus & dextera. 31 Diuortium. 33 Non iurandum. 39 De ferenda iniuria. 44 Inimici diligendi. Orandum pro perſequentibus. 48 Perfectio.

1 QVum vidiſſet autem turbam, aſcendit in
montem: & quum ipſe conſediſſet, adie
runt eum diſcipuli eius.
2 Tunc aperto ore ſuo docebat eos, dicens,
3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt Luc. 6. c. 20
regnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolatio- Eſa. 61. a. 2. 3
nem accipient.
5 Beati mites: quoniam ipſi hæreditatis iure Pſal. 35. c. 11
terram poſsidebunt.
6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quo- Eſ 65. b. 9
niam ipſi ſaturabuntur.
7 Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericor
diam conſequentur.
8 Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum vi- Pſal. 24. a. 4
debunt.
9 Beati pacifici: quoniam ij filij Dei voca-
buntur.
10 Beati qui perſequutionem patiuntur iuſti- 1. Pet. 3. c. 14
tiæ cauſa: quoniam ipſorum eſt regnum cœlo-
rum.
11 Beati eritis quum conuitiati fuerint vobis, &
vos perſequuti fuerint, & dixerint quiduis ma- B
li aduerſus vos mentientes, mea cauſa.
12 Gaudete & exultate, quoniam merces ve-
ſtra multa eſt in cœlis: ita enim perſequuti fue 1. Pet. 4. d. 14
runt Prophetas qui *fuerunt* ante vos.
13 Vos eſtis ſal terræ. quòd ſi ſal infatuatus fue- Marc. 9. g. 50
rit, quo ſalietur? ad nihil valet amplius niſi vt Luc. 14. g.
abijciatur foras, & conculcetur à quibuſuis. 34.
14 Vos eſtis lux mundi. non poteſt vrbs occul-
tari ſupra montem poſita.
15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam Marc. 4. c. 21
ſubter modium: ſed in candelabrum, & ſplen- Luc. 8. c. 16,
det omnibus qui ſunt in domo. & 11. c. 33
16 Ita ſplendeat lux veſtra corā hominibus, vt 1. Pet. 2. c. 12
videāt veſtra bona opera, glorificentq́; Patrem
veſtrum qui eſt in cœlis.
17 Ne exiſtimetis quòd venerim vt diſſoluam C
Legem, aut Prophetas: non veni vt diſſoluam,
ſed vt impleam.
18 Amen quippe dico vobis, vſque dum præte- Luc. 17. d. 10
rierit cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex
nequaquam præterierit ex Lege, vſq; dum om
nia facta fuerint.
19 Quiſquis igitur ſoluerit vnum ex mandatis Iacob. 2. b. 10
hiſce minimis, & docuerit ita homines, mini-
mus vocabitur in regno cœlorum: quiſquis au
tem fecerit & docuerit, iſte magnus vocabitur
in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis quòd niſi abundauerit ve- Luc. 11. f. 39
ſtra iuſtitia plus quàm Scribarum & Phariſæo-
rū, nequaquā ingrediemini in regnū cœlorū.
21 Audiſtis quòd dictum ſit antiquis, Non occi Exod. 20. c.
des: quiſquis aūt occiderit, tenebitur iudicio. 13.
22 Ego verò dico vobis quòd omnis qui iraſci- Deut. 5. b. 17
tur fratri ſuo temere, tenebitur iudicio: quicū- D
que verò dixerit fratri ſuo racha, tenebitur cō
ſeſſu: quiſquis autem dixerit, fatue: tenebitur
gehennæ ignis.
23 Igitur ſi attuleris munus tuum ad altare, &
illic memineris quòd frater tuus habet aliquid
contra te:
24 Omitte illic munus tuum corā altari, & abi:
primùm reconcilieris fratri tuo, & tum veniēs
offer munus tuum.
25 Eſto amicus aduerſario tuo citò dum es in Luc. 12. g. 58
via cum eo: nequādo te tradat aduerſarius iu-

dici,& iudex te tradat miniſtro, & in cuſtodiá
conijciaris.
26 Amen dico tibi,nequaquá exibis illinc,vſq;
dum reddideris vltimum quadrantem.
Exod.20.c.14 27 Audiſtis quòd dictum fuerit antiquis, Non
mœchaberis.
28 Ego verò dico vobis quòd omnis qui aſpi-
cit mulierem ad cócupiſcendũ eam,iam adul-
terauit eam in corde ſuo.
Infrà 18.a.8 29 Si verò oculus tuus dexter facit vt tu offen-
Mar.9.g.47 das,erue eum,& abijce abs te.confert enim ti-
E bi vt pereat vnum ex membris tuis, ac non to-
tum corpus tuum conijciatur in gehennam.
30 Et ſi dextera tua manus facit vt tu offendas,
excinde eam,& abijce abs te. confert enim ti-
bi vt pereat vnum ex membris tuis, ac non to-
tum corpus tuum conijciatur in gehennam.
Deut.24.a.1 31 Dictũ eſt autem, Quiſquis dimiſerit vxorem
Infrà 19.a.7 ſuam,det illi libellum abſceſsionis.
Mar.10.a.4 32 Ego verò dico vobis quòd qui dimiſerit vxo
Luc.16.d.18 rem ſuam extra rationem ſcortationis, facit vt
1.Cor.7.b.10 ipſa mœchetur:& qui dimiſſam duxerit, mœ-
chatur.
Exo.20.a.7 33 Rurſum audiſtis quòd dictũ fuerit antiquis,
Leuit.19.c.12. Non peierabis, ſed reddes Domino iuramen-
ta tua.
Deut.5.b.11 34 Ego verò dico vobis ne iuretis omnino,ne-
F que per cœlum,quia thronus Dei eſt:
35 Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedũ
eius: neq; per Hieroſolyma,quia vrbs eſt Ma-
gni regis.
36 Neq; per caput tuum iurabis, quia non po-
tes vnum capillum album aut nigrum facere.
Iacob.5.c.12 37 Eſto autem ſermo veſter,Etiam,etiam:non,
non. quod autem ſupra hæc redundat,à ma-
lo eſt.
Exod.21.c.24 38 Audiſtis quòd dictum fuerit, Oculum pro
oculo,& dentem pro dente.
Leuit.24.d.20. 39 Ego verò dico vobis ne reſiſtatis malo: ſed
quiſquis te ceciderit in dexteram tuam maxil
Deut.19.d.21. lam,obuerte ei & alteram.
40 Et ei qui vult tecum iudicio contendere,ac
Luc.6.d.29 tunicam tuam capere,dimitte & pallium.
G 41 Et quiſquis angariauerit *ad* miliare vnum,
Rom.12.d.17 abi cum eo duo.
1.Cor.6.b.7 42 Petenti abs te dato: & volenté mutuari abs
Deut.15.b.8 te,ne auerſeris.
Leuit.19.d.18. 43 Audiſtis quòd dictum ſit, Diliges proximũ
tuum,& odio habebis inimicum tuum:
Luc.6.d.27 44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos ve-
Luc.23.e.34 ſtros,benedicite ijs qui deuouent vos,benefa-
Act.7.g.60 cite ijs qui oderũt vos, & orate pro ijs qui vos
1.Cor.4.c.13 infeſtant,& perſequuntur vos:
Luc.6.e.32 45 Vt ſitis filij Patris veſtri qui eſt in cœlis:nam
facit vt ſol ſuus exoriatur ſuper malos ac bo-
nos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.
46 Nã ſi dilexeritis eos qui diligunt vos,quam
mercedẽ habebitis? nónne & Publicani idem
faciunt?
47 Et ſi complexi fueritis fratres veſtros ſo-
lùm,quid amplius facitis? nónne & Publicani
ita faciunt?
48 Eſtote igitur vos perfecti,vt Pater veſter qui
eſt in cœlis,perfectus eſt.

CAPVT VI.

1 Eleemoſyna. Oratio. 14 Condonandum inimicis. 16 Ieiunium. 19 Theſauri. 24 Non ſeruitur Deo & mammonæ. Regnum Dei & eius veſtigia primo loco quærenda.

1 ATtendite ne eleemoſynam veſtram fa
ciatis coram hominibus ad hoc vt ſpe
ctemini ab eis: ſin minus, mercedem non ha-
bebitis apud Patrem veſtrum qui eſt in cœlis.
2 Quum igitur facis eleemoſynam, ne bucci- Rom.12.b.8
nandum cures coram te, vt hypocritæ faciunt
in ſynagogis & in plateis, vt exiſtimentur ab
hominibus. amen dico vobis referunt merce-
dem ſuam.
3 Quum verò tu facis eleemoſynam,ne noue-
rit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:
4 Vt ſit tua eleemoſyna in occulto: & Pater
tuus qui aſpicit in occulto, ipſe reddet tibi in
propatulo.
5 Et quum oras,ne ſis vt hypocrita: nam illi a-
mant in conuentibus & in angulis platearum
ſtantes orare, vt appareant hominibus. amen
dico vobis quòd referunt mercedem ſuam.
6 Tu verò quũ oras, introito in conclaue tuũ:
& clauſo oſtio tuo,ora Patrem tuum qui eſt in
occulto: & Pater tuus qui aſpicit in occulto,
reddet tibi in propatulo.
7 Orantes autem ne ſitis loquaces vt Ethnici: B
putant enim quòd loquacitate illa ſua exau-
dientur.
8 Ne igitur ipſis aſsimilemini: nouit enim Pa-
ter veſter quibus opus habeatis, antequã vos
petatis ab eo.
9 Vos igitur ita orate, PATER Noſter qui es Luc.11.a.2
in cœlis, Sanctificetur nomen tuum.
10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſi-
cut in cœlo,etiam in terra.
11 Panem noſtrum quotidianũ da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos
remittimus debitoribus noſtris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera Infrà 13.c.19
nos à malo. Quia tuum eſt regnum, & poten-
tia,& gloria in ſecula. Amen.
14 Nam ſi remiſeritis hominibus offenſas ſuas: Eccli.28.a.2
remittet & vobis Pater veſter ille cœleſtis. Mar.11.c.25
15 Sin autem nó remiſeritis hominibus ſuas of
fenſas:nec Pater veſter remittet offẽſas veſtras.
16 Quum autem ieiunatis,ne ſitis vt hypocritę
tetrici:obſcurant enim facies ſuas, vt appareãt
hominibus ieiunare.amen dico vobis, referũt
mercedem ſuam.
17 Tu verò quum ieiunas,vnge caput tuum,& C
faciem tuam laua:
18 Vt ne appareas hominibus ieiunare, ſed Pa-
tri tuo qui eſt in occulto:& Pater tuus qui aſpi
cit in occulto,reddet tibi in propatulo.
19 Ne theſaurizetis in terra, vbi tinea & eroſio Luc.12.d.33
corrumpit, & vbi fures perfodiunt ac furãtur. 1.Tim.6.d.19.
20 Sed theſaurizate vobis theſauros in cœlo,
vbi neq; tinea neq; eroſio corrumpit, & vbi fu
res non perfodiunt neq; furantur.
21 Nam vbi eſt theſaurus veſter, illic erit & cor
veſtrum.
22 Lucerna corporis eſt oculus:ſi igitur oculus Luc.11.e.34
tu° ſimplex fuerit,totũ corpus tuũ lucidũ erit.
23 Quòd ſi oculus tuus malus fuerit, totũ cor-
pus tuum tenebroſum erit. Ergo ſi lumẽ quod
eſt in te,tenebræ ſunt,ipſæ tenebræ quantæ? Luc.16.c.13
24 Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut Pſal.54.d.23
enim vnum habebit odio, & alterum diliget: Luc.12.c.22
aut vni adhærebit,& alterum contemnet.non Philip.4.a.6
poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. 1.Tim.6.b.8
25 Propterea dico vobis,ne ſitis ſolliciti de ani D
ma veſtra quid edatis aut quid bibatis:neq; de 1.Pet.5.c.7
corpore

corpore veſtro, quo induamini. nónne anima
plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm in-
dumentum?
26 Inſpicite in volucres cæli: nam non ſerunt,
neque metunt, neque cogunt in horrea, & Pa-
ter veſter cœleſtis alit illa. nónne vos multo
præſtatis eis?
27 Quis autem ex vobis ſollicitè cogitãdo, po-
teſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum vnũ?
28 Ac de indumento quid ſolliciti eſtis? perdi-
ſcite quomodo lilia agri creſcant: non fatigan
tur, neq; nent:
29 Sed dico vobis quòd ne Solomon quidem
in vniuerſa gloria ſua, ſic amictus fuit vt vnum
ex iſtis.
30 Quòd ſi herbam agri quæ hodie exiſtit, &
cras in clibanum mittitur, Deus ita circumue-
ſtit: nónne vos multo magis, ô parum fideles?
31 Ne ſitis igitur ſolliciti, dicentes, Quid ede-
mus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?
32 (Nam omnia iſta Gentes requirunt:) nouit
enim Pater veſter cæleſtis quòd indigeatis his
omnibus.
33 Sed quærite primò regnum Dei, & iuſtitiam
eius, & iſta omnia adijcientur vobis.
34 Ne ſitis igitur ſolliciti de craſtino: nam cra-
ſtinus *dies* ſollicitus erit de *rebus* ſuis: ſufficit di-
ei afflictio ſua.

CAPVT VII.

1 *Non iudicandum de proximo. 6 Quòd ſanctum eſt non proijciendum canibus. 7 Petere, Quærere, Pulſare. 12 Scriptura ſumma. 13 Porta anguſta & lata. 15 Pſeudoprophetæ. 16 Ex fructu, arbor. 21 Faciens voluntatem Patris, ſaluus erit. 22 Falſa miracula. 24 Domus ſuper petram, aut arenam.*

Luc.6.c.37. 1 NE iudicetis, vt ne iudicemini.
Rom.2.a.1 2 Quo enim iudicio iudicatis, iudicabi-
1.Cor.4.a.5 mini: & qua menſura metimini, viciſsim meti
entur vobis *alij*.
Mar.4.c.25 3 Quid autem aſpicis feſtucam quæ eſt in ocu-
Luc.6.f.38 lo fratris tui, trabem autẽ quæ eſt in oculo tuo
non animaduertis?
Luc.6.f.41 4 Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine eijciam
feſtucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo
tuo?
5 Hypocrita, eijce primùm trabem illam ex o-
culo tuo, & tum diſpicies, vt eijcias feſtucã ex
oculo fratris tui.
6 Ne detis *quod* ſanctum *eſt* canibus, nec abiece
ritis margaritas veſtras coram porcis: nequan
do conculcent eas pedibus ſuis, & verſi lace-
B rent vos.
Infrà 21.b.22 7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenie-
Mar.11.c.24 tis: pulſate, & aperietur vobis.
Luc.11.b.9 8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit,
Iohan.14.b. inuenit: & pulſanti, aperietur.
13, et 16.c.14 9 Nam quis ex vobis eſt homo, à quo ſi filius e-
Iacob.1.a.6 ius petierit panem, num lapidem dabit ei?
10 Et ſi piſcem petierit, num ſerpentem da-
bit ei?
11 Si vos igitur, quum ſitis mali, noſtis dona bo
na dare liberis veſtris, quanto magis Pater ve-
ſter qui eſt in cælis, dabit bona petentibus ab
ipſo?
Luc.6.c.31 12 Omnia igitur quę volueritis vt faciant vobis
Tob.4.c.16 homines, ita & vos facite eis. iſta enim eſt Lex
& Prophetæ.
Luc.13.c.24 13 Introite per anguſtam portam: quoniam la-
ta eſt porta, & ſpacioſa via quæ abducit in exi-
tium, multiq; ſunt qui introeunt per eam.
14 Quia anguſta eſt porta, & ſtricta via quæ ab-
ducit in vitam: & pauci ſunt qui inueniant
eam.
15 Cauete verò vobis à pſeudoprophetis, qui
veniunt ad vos cum indumentis ouium: ſed C
intrinſecus ſunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum agnoſcetis eos. nunquid Luc.6.g.43,
colligunt à ſpinis vuam, aut a tribulis ficus? & 44.
17 Ita omnis arbor bona, fructus bonos fert: pu
tris autem arbor, fructus malos fert.
18 Non poteſt arbor bona fructus malos ferre:
neq; arbor putris fructus bonos ferre.
19 Omnis arbor quæ non fert fructum bonũ, Suprà 3.b.10
exciditur, & in ignem conijcitur.
20 Nempe igitur ex fructibus ipſorum agnoſce
tis eos.
21 Non omnis qui dicit mihi, Domine Domi- Rom.2.b.13
ne, introibit in regnum cœlorum: ſed qui facit Iacob.1.d.22
voluntatem Patris mei qui in cœlis eſt.
22 Multi dicent mihi in illo die, Domine Do-
mine, nónne *per* nomẽ tuum prophetauimus,
& *per* nomen tuum dæmonia eiecimus, & *per*
nomen tuum multas virtutes fecimus?
23 Ac tum profitebor eis, Nunquam noui vos: D
abſcedite a me qui operamini iniquitatem. Luc.13.e.26,
24 Omnis igitur qui audit *ex* me ſermones i- & 27
ſtos, & facit eos, aſsimilabo illum viro pruden Pſal.6.b.9
ti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram: Luc.6.g.47
25 Tunc deſcendit pluuia, & venerunt flumi-
na, & flauerunt venti: & inciderunt domui il-
li, & non cecidit. fundata enim fuerat ſuper
petram.
26 Et omnis qui audit *ex* me ſermones hos, &
non facit eos, aſsimilabitur viro fatuo, qui ædi
ficauit domum ſuam ſuper arenam.
27 Tunc deſcendit pluuia, & venerunt flumi-
na, & flauerunt venti: & impegerunt domui il
li, & cecidit, & fuit caſus eius magnus.
28 Et factum eſt quum finiſſet Ieſus ſermones Marc.1.b.22
iſtos, percellebatur turba ſuper doctrina i- Luc.4.c.32
pſius.
29 Docebat enim eos vt habens authoritatem,
& non vt Scribæ.

CAPVT VIII.

2 *Leproſus ſanatur. 5 Centurionis fides. 11 Gentium vocatio, & Iudæorum reiectio. 13 Fides. 14 Socrus Petri, dæmoniaci, & ægroti ſanitati reſtituuntur. 19 Scriba Chriſtum ſequendi cupidus. 21 Diſcipulus cupiens primùm patrem ſepelire. 26 Chriſtus tempeſtatem ſedat. 28 Duo dæmoniaci curantur. 32 Dæmones in porcos.*

1 QVum deſcendiſſet autẽ de monte, ſequu-
ta eſt eum turba multa:
2 Et ecce leproſus veniens adorauit eum, di- Mar.1.d.40
cens, Domine, ſi velis, potes me purgare. Luc.5.c.12
3 Extenſaq; manu, tetigit eum Ieſus, dicẽs, Vo
lo: purgator. Statim igitur purgata fuit eius
lepra.
4 Tũc dicit ei Ieſus, Vide *ut* nulli dicas: ſed abi,
indica teipſum ſacerdoti, & offer donum illud Leuit.14.a.
quod iniunxit Moſes, in teſtimonium ipſis. 4
5 Ingreſſum autem Ieſum in Capernaum, adijt Luc.7.a.1
Centurio, precans eum,
6 Et dicens, Domine, puer meus proiectus eſt
domi paralyticus, vehementer vexatus.
7 Tunc dicit ei Ieſus, Ego quum venero, ſana-
bo eum.

8 Et reſpondens Centurio dixit, Domine non ſum dignus vt meum ſub tectum ingrediaris: ſed ſolum effare ſermonem, & ſanabitur puer meus.
9 Nam & ego ſum homo ſub poteſtate *conſtitutus*,& habeo ſub me milites:& dico huic, Proficiſcere,& proficiſcitur: & alteri, Veni, & venit:& ſeruo meo,Fac hoc,& facit.
B 10 Hæc autem quum audiſſet Ieſus, miratus eſt: & ait ſequentibus, Amen dico vobis, ne in Iſrael quidem tantam fidem inueni.
11 Dico autem vobis,quòd multi ab Oriente & Occidente venient,& diſcumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob,in regno cœlorum:
Infrà 22.b.13 12 Filij verò regni eijcientur in tenebras exteriores:illic erit fletus,& ſtridor dentium.
13 Et dixit Ieſus Centurioni, Abi, & vt credidiſti fiat tibi. Sanatúſque eſt puer eius in eo ipſo momento.
Marc.1.c.29 14 Et quum veniſſet Ieſus domum Petri, vidit
Luc.4.f.38 ſocrũ eius in lecto proiectam, & febricitãtem:
15 Tetigitque manum eius, & reliquit eam febris:& ſurrexit,ac miniſtrauit eis.
16 Quum autem ſerum *dies* eſſet, obtulerunt ei dæmoniacos multos: & eiecit ſpiritus ſermone,omneſq; malè affectos ſanauit.
C 17 Vt impleretur quod dictum eſt per Eſaiam
Eſa.53.b.4 prophetam, dicẽtem,Ipſe infirmitates noſtras
1.Pet.2.d.24 accepit,& morbos portauit.
Luc.9.g.57 18 Quum vidiſſet autem Ieſus turbam multam circum ſeſe, iuſsit vt abirent in vlteriorem *ripam*.
19 Et quum acceſsiſſet quidam Scriba, dixit ei, Magiſter,ſequar te quocunq; abieris.
20 Tunc dicit ei Ieſus,Vulpes luſtra habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis nõ habet vbi caput reclinet.
21 Alius autem ex diſcipulis eius dixit ei, Domine,permitte mihi primùm abire,& ſepelire patrem meum.
22 Ieſus autem dixit ei, Sequere me, & ſine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos.
Marc.4.d.35 23 Et quum ipſe eſſet ingreſſus nauigiũ, ſequu-
Luc.8.d.22 ti ſunt eum diſcipuli eius.
24 Et ecce motus magnus factus eſt in mari, *adeò* vt nauis operiretur à fluctibus: ipſe verò dormiebat.
25 Et accedentes diſcipuli excitauerunt eum, dicentes,Domine ſerua nos:perimus.
D 26 Et dicit eis,Quid timidi eſtis, ò parùm fideles. Tunc excitatus,obiurgauit ventos & mare:& facta eſt tranquillitas magna.
27 Homines verò mirati ſunt,dicentes,Qualis eſt iſte, quòd venti quoque & mare auſcultant ei?
Marc.5.a.1 28 Et quum ipſe veniſſet ad vlteriorem ripam,
Luc.8.d.26 in regionem Gergeſenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci,e monumentis exeuntes, ſæui valde,*adeò* vt non valeret quiſquam præterire per viam illam.
29 Et ecce clamarunt,dicentes,Quid nobis tecum Ieſu fili Dei? veniſti huc vexatum nos ante tempus?
30 Erat autem longè ab eis grex porcorũ multorum paſcens.
31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes, Si eijcis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.
32 Et ait eis,Abite.Illi verò egreſsi, abierunt in illum gregem porcorum:& ecce ruit totus ille grex porcorũ è præcipitio in mare, & mortui ſunt in aquis.
33 Paſtores autem fugerunt: & quum abijſſent in vrbem,renuntiauerunt omnia, & quæ dæmoniacis facta eſſent.
34 Et ecce tota vrbs exiuit in occurſum Ieſu: quumq; vidiſſent eum,precabãtur vt digrederetur à finibus ipſorum.

CAPVT IX.

2 Paralyticus ſanatur. 6 Chriſtus remittit peccata. 9 Vocat Matthæum. 10 Cibum ſumit cum peccatoribus. 13 Miſericordia. 14 Ieiunia & afflictiones Apoſtolis. 16 Panniculus impexus, & vinum nouum. 18 Principis filia ſuſcitatur. 20 Mulier à profluuio ſanguinis ſanatur. 27 Duo cæci fide illuminantur. 32 Mutus & dæmoniacus curatur. 34 Blaſphemia in Chriſtum. 35 Ieſus concionatur, & ægrotos ſanat. 37 Meſsis copioſa.

1 TVnc ingreſſus nauigium, traiecit, & venit in ſuam vrbem.
2 Et ecce obtulerunt ei paralyticũ in lecto pro- Marc.2.a.3
iectum:quumq; vidiſſet Ieſus fidem eorum,di Luc.5.c.17
xit paralytico:Cõfide fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua.
3 Et ecce quidam è Scribis dicebant apud ſe,Iſte blaſphemat.
4 Et quum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum, dixit, Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?
5 Vtrum enim eſt facilius,dicere, Remiſſa ſunt tibi peccata:an dicere,Surge & ambula?
6 Vt autem ſciatis quòd authoritatem habeat Filius hominis in terra remittendi peccata (Tunc dicit paralytico) Surge, tolle tuum lectum,& abi domum tuam.
7 Tunc *ille* ſurrexit,abijtq; domum ſuam.
8 Turba vero quum vidiſſet,mirata eſt:& glorificauit Deum qui dediſſet talem authoritatem hominibus.
9 Et quum prætergrederetur Ieſus illinc,vidit Marc.2.b.14
quendam ſedentem ad teloniũ,qui Matthæus Luc.5.f.27
dicebatur:dicitq; ei, Sequere me. Atque *is* ſurgens,ſequutus eſt eum.
10 Et factum eſt, quum ipſe accumberet domi B
illius,ecce multi publicani & peccatores qui venerant,ſimul accubuerunt cum Ieſu & diſcipulis eius.
11 Quumq; *id* vidiſſent Phariſæi,dixerunt diſcipulis eius, Quare cum publicanis & peccatoribus edit magiſter veſter?
12 Ieſus autem quum *hoc* audiſſet, dixit eis, Qui valent,non habent opus medico,ſed malè affecti.
13 Sed profecti diſcite quid ſit, Miſericordiam Oſee 6.c.7
volo,& non ſacrificium: non enim veni vt vo- Infrà 12.a.7
carem iuſtos, ſed peccatores ad reſipiſcen- 1.Tim.1.c.15
tiam.
14 Tunc adeũt eum diſcipuli Iohannis,dicen- Marc.2.c.18
tes,Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequen Luc.5.f.33
ter:diſcipuli verò tui non ieiunant?
15 Et dixit eis Ieſus, Num poſſunt filij thalami lugere,quandiu cum eis eſt ſponſus? Venient autem dies quũ tolletur ab eis ſponſus,& tunc ieiunabunt.
16 Nullus autem immittit panniculum impexum in veſtimentum vetus: illud enim ipſius ſupplementum,tollit *aliquid* de veſtimento, & peior fiſſura fit.

17 Neque inijciunt vinum nouum in vtres ve-
teres: ſin minus, rumpūtur vtres, & vinum ef-
funditur, & vtres pereunt: ſed inijciunt vinum
nouum in vtres recentes, & vtrique conſer-
uantur.
Marc.5.b.22 Luc.8.f.41 18 Hæc eo loquente ipſis, ecce quidam prin-
ceps quum veniſſet, adorauit eum, dicens, Fi-
C lia mea modò defuncta eſt: ſed veni, & impo-
ne manum tuam ſuper eam, ac viuet.
19 Tunc ſurgens Ieſus, ſequutus eſt eum, & di-
ſcipuli eius.
20 (Et ecce mulier ſanguinis profluuio labo-
rans duodecim annis, accedens à tergo, teti-
git fimbriam veſtimenti illius.
21 Dicebat enim apud ſe, Si ſolùm tetigero ve-
ſtimentum eius, ſeruabor.
22 Ieſus verò conuerſus, & intuitus eam, dixit,
Cōfide filia, fides tua te ſeruauit. Et ſeruata eſt
mulier ex momento illo.)
23 Et quum veniſſet Ieſus domum principis, vi-
diſſetq́; tibicines & turbam tumultuantem,
24 Dicit eis, Recedite: non enim mortua eſt a-
doleſcentula, ſed dormit. Et deridebant eum.
25 Quum autem fuiſſet eiecta turba, ingreſſus
prehendit manum eius: & ſurrexit adoleſcen-
tula.
26 Et exijt hæc fama in totam terram illam.
27 Quumq́; prætergrederetur illinc Ieſus, ſe-
quuti ſunt eum duo cæci, clamantes ac dicen-
tes, Miſerere noſtri fili Dauid.
28 Quum autem veniſſet domum, adierūt eum
cæci illi: & dicit eis Ieſus, Creditis quòd hoc
poſſim facere? Dicunt ei, Etiam Domine.
D 29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secun-
dum fidem veſtram fiat vobis.
30 Et aperti ſunt oculi eorum: & grauiter in-
terminatus eſt eis Ieſus, dicens, Videte nemo
ſciat.
31 At illi egreſsi, diuulgarunt eum in tota terra
illa.
32 Illis autem egredientibus, ecce obtulerunt
ei hominem mutum dæmoniacum.
33 Et is eiecto dæmonio, loquutus eſt mutus: &
mirata eſt turba, dicens, Nunquam apparuit ta-
le quidpiam in Iſrael.
Infrà 12.b. 24. 34 Pharifæi verò dicebant, Per principem dæ-
moniorum eijcit dæmonia.
Mar.3.c.22 Luc.11.c.17 Mar.6.a.6 Luc.13.c.22 35 Et circumibat Ieſus vrbes omnes ac vicos,
docens in ſynagogis eorum, & prædicans E-
uangelium regni, & ſanans omnem morbum,
& omnem languorem in populo.
Mar.6.c.34 36 Quum vidiſſet autem turbam, miſericordia
commotus eſt ſuper eis, quod eſſent diſsipati,
& diſiecti quaſi oues non habentes paſtorem.
Luc.10.a.2 Ioan.4.c.36 37 Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſa quidem meſ-
ſis multa, operarij autem pauci.
38 Rogate igitur Dominum meſsis vt emittat
operarios in meſſem ſuam.

CAPVT X.

*1 Apoſtolis datur donum ſanandi. 2 Eorum numerus & nomi-
na. 7 Apoſtoli mittuntur ad prædicandū Euangeliū. 13 Pax
domibus excipientium Apoſtolos. 14 Excutiendum de pedibus
puluerem in contemptores Euangelij. 16 Prudentes. Simpli-
ces. 17. & 21 Perſequutiones. 20 Spiritus ſanctus loquitur
per Apoſtolos. 27 Dictum in tenebris, & in aurem. 28 Quis
timendus. 29 Duo paſſerculi. 30 Capilli noſtri numerati.
32 Confiteri Chriſtum. 34 Pax. Gladius. 35 Diſsidia.
37 Parentes non amandos ſupra Chriſtum. 38 Suſcipien-
dam crucem. 39 Perdere aut ſeruare animam. 40 Recipi-
endos Prophetas.*

1 TVnc aduocatis duodecim diſcipulis Mar.3.b.15
ſuis, dedit eis authoritatem *aduerſus* Luc.9.a.1
ſpiritus impuros, vt eijcerent eos, & ſana-
rent omnem morbum, & omnem languo-
rem.
2 Porrò duodecim Apoſtolorum nomina ſunt
hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, & An-
dreas frater eius: Iacobus filius Zebedæi, & Io-
hannes frater eius:
3 Philippus, & Bartholomæus: Thomas, &
Matthæus ille publicanus: Iacobus *filius* Al-
phæi, & Lebbæus cognominatus Thad-
dæus:
4 Simon Cananites, & Iudas Iſcariotès, qui &
prodidit eum.
5 Hos duodecim miſit Ieſus, additis mandatis
eis, dicens, In viam Gentium ne abieritis, & in
vrbem Samaritanorum ne ingrediamini:
6 Sed proficiſcamini potius ad oues perditas Act.13.g.46
domus Iſrael.
7 Profecti autem prædicate, dicentes, Appro- Luc.10.b.9,
pinquauit regnum cælorum. & 11.
8 Inualidos ſanate, leproſos mundate, mortu-
os excitate, dæmonia eijcite: dono accepiſtis,
dono date.
9 Ne comparetis aurum, neque argentum, Mar.6.b.8
neque æs in zonis veſtris: Luc 9.a.3, et
10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, 22.d.35
neque ſoleas, neque virgam: quia dignus eſt B
operarius alimento ſuo.
11 In quancunq; verò vrbem aut vicum intro- 1. Timoth.5.
ieritis, exquirite quis in ea ſit dignus: atque il- c.18
lic manete vſque dum exeatis. Luc.10.b.7
12 Introeuntes autem in domum, ſalutate Luc.10.b.8
eam.
13 Et ſi quidem fuerit domus digna, veniat pax
veſtra ſuper eam: ſin autem non fuerit digna,
pax veſtra ad vos reuertatur.
14 Et quicunque non receperit vos, neque Marc.6.b.11
audierit ſermones veſtros, exeuntes domo Luc.9.a.5,8
aut vrbe illa, excutite puluerem pedum ve- Act.13.g.51,
ſtrorum. & 18.b.6
15 Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ So-
domorum & Gomorrhæorum in die iudicij,
quàm vrbi illi.
16 Ecce ego mitto vos vt oues in medio lupo- Luc.10.a.3
rum: eſtote igitur prudentes vt ſerpētes, & in-
nocentes vt columbæ.
17 Cauete autem ab hominibus: tradent enim Mar.13.b.11
vos in conſeſſus, & in ſynagogis ſuis flagella- Luc.12.b.11
bunt vos.
18 Sed & ad Præſides ac Reges ducemini mea
causa, in teſtimonium ipſis & Gentibus.
19 Sed quum tradiderint vos, ne ſitis ſolliciti
quo modo aut quid loquamini: dabitur enim
vobis in illo momento quid loquamini.
20 Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiri
tus Patris veſtri qui loquitur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem in mortem, &
pater filium: & inſurgent liberi in parentes, &
morte multandos curabunt eos.
22 Et eritis exoſi omnibus, propter nomē meū: Mar.13.b.13
verum qui ſuſtinuerit vſque in finem, iſte ſer- Luc.21.d.19
uabitur.
23 Quum autem perſequentur vos in ea vrbe,
fugite in aliam: amen enim dico vobis, nequa
quam obieritis vrbes Iſraelis quin venerit Fi- Luc.6.f.40
lius hominis. Iohan.13.b.
24 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, neque 16, et 15.c.20

ſeruus ſupra dominum ſuum.
Infrà 12.b. 25 Sufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter ipſius,
& *ut* ſeruus *ſit* ſicut dominus ipſius: ſi ipſum Pa
tremfamiliâs Beelzebul vocauerunt, quanto
magis domeſticos eius?
Mar. 4.c.20 26 Ne igitur timueritis eos: nihil enim eſt oper
Luc. 8.c.17 tum, quod non ſit reuelandum: & nihil occul
& 12.a.2 tum, quod non ſit venturum in notitiam.
27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce:
& quod in aurem auditis, prædicate ſupra do-
mos.
28 Et ne timueritis *nobis* ab his qui trucidãt cor
pus, animam autem non poſſunt trucidare:
ſed timete potius eum qui poteſt & animam
& corpus perdere in gehenna.
29 Nónne duo paſſerculi aſſario veneunt: & v-
nus ex eis non cadet humi ſine Patre veſtro?
2.Reg. 14.c. 30 Veſtri verò etiam capilli capitis omnes nu-
11. merati ſunt.
Act. 27. f.34 31 Ne igitur timueritis: multis paſſerculis pręſ-
ſtatis vos.
Marc. 8. d.38 32 Omnis igitur qui confitebitur me coram ho
Luc. 9. c.26, minibus, confitebor & ego eum coram Patre
& 12.b.8. meo, qui eſt in cælis.
2. Timoth. 2. 33 Quiſquis autem negauerit me coram homi-
b.12 nibus, negabo eum & ego corã Patre meo qui
eſt in cælis.
Luc. 12.f.51 34 Ne exiſtimetis quòd venerim vt mitterem
D pacem in terram: non veni vt mitterem pacẽ,
ſed gladium.
Mich. 7.b.6 35 Nam veni vt diſsidere faciam hominem ad-
uerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrẽ
ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam:
36 Et inimici hominis *erunt ij qui ſunt* domeſtici
ipſius.
Luc. 14.e.26 37 Qui amat patrem aut matrem ſupra me, nõ
eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſu
pra me, non eſt me dignus.
Infrà 16.d. 38 Et qui non accipit crucem ſuam, ac ſequitur
24. me à tergo, non eſt me dignus.
Luc. 9. c. 23, 39 Qui inuenerit animam ſuam, perdet eam: &
& 14.f.27 qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inue-
Infrà 16.d.25 niet eam.
Marc. 8. d.35 40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me reci-
Luc. 9.c. 24 pit, recipit eum qui miſit me.
Iohan. 12. d. 41 Qui recipit Prophetam in nomine Prophe-
25 tæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui reci-
Luc. 10.c.16 pit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti ac-
Iohan. 3.c.20 cipiet.
Marc. 9.f.41 42 Et quicunq; potũ dederit vni ex his paruis
poculum frigidæ ſolùm nomine diſcipuli: a-
men dico vobis, non perdiderit mercedem
ſuam.

CAPVT XI.

1 *Chriſtus concionatur, vbi primi Apoſtoli, & Ioannes Baptiſta ſuos ad Chriſtum diſcipulos mittit. 3 Meſsias. 7 Chriſtus Ioannis teſtimonium exhibet. 13 Lex & Prophetæ. 14 Elias. 16 Pueruli ſedentes in foris. 18 Vulgi opinio de Chriſto & Ioanne. 20 Exprobratio ciuitatibus incredulis. 21 Chorazin. Bethſaida. 23 Capernaum. 24 Sodoma. 25 Euangelium paruulis reuelatum. 28 Fatigati & onerati. 29 Iugum Chriſti.*

1 ET factum eſt quum deſijſſet Ieſus præci-
pere duodecim diſcipulis ſuis, digreſſus
eſt illinc docendi cauſa, & prædicandi in vrbi-
bus eorum.
Luc. 7.c.18 2 Iohannes autem quum audiſſet in vinculis
opera Chriſti, miſsis duobus ex diſcipulis
ſuis,
3 Dixit ei, Tu es ille qui venturus erat, an alte-
rum expectabimus?
4 Et reſpondens Ieſus, dixit eis, Profecti renun
tiate Iohanni ea quæ auditis & videtis.
5 Cæci viſum recipiunt, & claudi ambulant, le
proſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui ex-
citantur, & pauperes euangelizantur.
6 Et beatus eſt qui non fuerit offenſus in me.
7 Illis autem abeũtibus, cœpit Ieſus dicere tur-
bæ de Iohanne, Quid exiſtis in deſertũ vt ſpe-
ctaretis? arundinem quæ agitatur à vento?
8 Sed quid exiſtis vt videretis? hominem mol-
libus veſtimentis amictum? ecce qui mollia fe
runt, in domibus Regum ſunt.
9 Sed quid exiſtis vt videretis? Prophetam? e-
tiam dico vobis, & amplius quàm Prophetã.
10 Iſte eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ecce ego Malac.3.a.1
mitto nuntium meum ante faciem tuam, qui
præparabit viam tuam coram te.
11 Amen dico vobis, non ſurrexit inter eos qui
gignuntur è mulieribus, quiſquam maior Io-
hanne Baptiſta: ſed qui eſt minimus in regno
cœlorum, maior eo eſt.
12 Porrò à diebus Iohannis Baptiſtæ vſq; nunc, Luc.16.d.16
regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiũt
illud.
13 Nam omnes Prophetæ & ipſa Lex vſque ad
Iohannem prophetauerunt.
14 Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias ille qui Malac.4.b.5
venturus erat.
15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
16 Sed cui aſsimilabo generationem hanc? Si- Luc.7.c.31,
milis eſt puerulis qui ſedent in foris, & accla-
mant ſodalibus ſuis,
17 Ac dicunt, Tibia cecinimus vobis, & non ſal
taſtis: lamentati ſumus vobis, & nõ planxiſtis. C
18 Venit enim Iohannes, nec edens nec bibens,
& aiunt, Dæmonium habet.
19 Venit Filius hominis edens ac bibens: & di-
cunt, Ecce homo edax & vini potor, publica-
nis amicus ac peccatoribus. Sed iuſtificata eſt
Sapientia à filijs ſuis.
20 Tunc cœpit *ita* exprobrare vrbibus, in qui- Luc.10.c.13
bus factæ fuerãt plurimæ virtutes ipſius, quòd
non reſipuiſſent.
21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaidan: nam ſi
in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quę
factæ ſunt in vobis, olim cum ſacco & cinere ſe
dentes reſipuiſſent.
22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tole-
rabilius erit in die iudicij, quàm vobis.
23 Et tu Capernaum, quæ es vſque ad cœlum
ſublata, vſque ad inferos deprimêris: nam ſi in
Sodomis factæ fuiſſent virtutes quę factæ ſunt
in te, manſiſſent vſque ad hodiernum diem.
24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum D
tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi.
25 In illo tempore reſpondẽs Ieſus, dixit, Con- Luc.10.d.21
fiteor tibi Pater, domine cœli & terræ, quòd ab
ſconderis hæc à ſapiẽtibus & intelligentibus,
& reuelaris ea infantibus.
26 Etiam pater, quia ita placuit tibi.
27 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: & ne- Iohan.3.d.
mo nouit Filium, niſi Pater: neque Patrẽ quiſ- 36, et 6.e.46
quam nouit, niſi Filius, & cuicunque voluerit
Filius reuelare.
28 Venite ad me omnes qui fatigati eſtis & one
rati, & ego faciam vt vos requieſcatis.
29 Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à Iere.6.d.16
me,

Ierem.6.d.16 me, quòd mitis ſim & humilis corde: & inue-
nietis requiem animabus veſtris.
1.Iohan.5.a.3 30 Iugum enim meum facile eſt, & onus meũ
leue eſt.

CAPVT XII.

1 Diſcipuli famelici Sabbatho ſpicas vellunt. 7 Miſericordia. Sacrificium. 8 Sabbathum. 10 Arida manus ſanatur. 11 Ouis in foueam. 12 Sabbatho benefaciẽdum. 15 Sanat infirmos Chriſtus. 21 Chriſtus ſpes Gentium. 22 Dæmoniacus ſanatur. 24 Blaſphemia. 25 Regnum diuiſum. 28 Spiritus Dei. Regnum Dei. 31 Peccatum. Blaſphemia. 32 Arbor bona aut mala. 34 Progenies viperarũ. 35 Bona verba ex bono animo. 36 Ocioſum verbum. 38 Iudæi ſigna petunt. 39 Signum Ionæ. 41 Niniuitæ. 42 Regina Auſtri. 43 Spiritus impurus rediens domum ex qua exierat. 48 Mater, fratres & ſorores Chriſti.

Marc.2.d.23 1 IN illo tempore ibat Ieſus ſabbatho per ſata:
Luc.6.a.1 diſcipuli verò ipſius eſuriebant, cœperũtq;
Deut.23.d.25 vellere ſpicas, & edere.
2 Phariſæi autem quum eos vidiſſent, dixerũt
ei, Ecce, diſcipuli tui faciunt quod non licet fa
cere in ſabbatho.
1.Reg.21.b.6 3 Ipſe verò dixit eis, Non legiſtis quid fecerit
Dauid, quum eſuriret ipſe, & ij qui erant
cum eo:
4 Quomodo introierit domum Dei, & panes
Exo.29.e.33 propoſitionis ederit, quibus veſci non erat
ipſis licitum, neq; ijs qui cum eo erant niſi Sa-
cerdoribus ſolis?
Leuit.8.f.31, 5 Aut non legiſtis in Lege, quòd ſabbathis Sa-
& 24.b.9 cerdotes in templo ſabbathum prophanant,
Num. 28.b.9 & ſunt inſontes?
6 Dico autem vobis quòd templo maior eſt
hoc in loco.
Oſee 6.c.7 7 Si verò noſſetis quid ſit, Miſericordiam vo-
lo, & non ſacrificium: non condemnaſſetis
inſontes.
8 Nam Dominus eſt etiam ſabbathi Filius ho
minis.
Marc.3.a.1 9 Et digreſſus illinc, venit in ſynagogã eorũ.
Luc.6.a.6 10 Et ecce quidam *illic* erat manum habens ari
dam: & interrogarunt eum dicentes: Licétne
ſabbathis ſanare? vt accuſarent eum.
11 Ipſe verò dixit eis, Quis erit ex vobis homo
qui habeat ouem vnam: & ſi ea inciderit ſab-
batho in foueã, non apprehendat eã, & erigat?
12 Quanto verò præſtat homo oui? itaq; licet
ſabbathis benefacere.
13 Tunc dicit homini illi, Extende manũ tuã.
Et *is* extendit: & reſtituta eſt ſana ut altera.
B 14 Phariſæi verò egreſsi, ceperunt conſilium
aduerſus eum, vt eum perderent.
15 Ieſus autem quum *id* noſſet, ſeceſsit illinc:
ſequutaque eſt eum turba multa, ſanauitque
eos omnes.
16 Et interminatus eſt eis ne ſe facerent ma-
nifeſtum:
17 Vt compleretur quod dictum erat per Eſaiã
prophetam, dicentem,
Eſa.42.a.1 18 Ecce ſeruus meus quẽ elegi, dilectus meus
in quo acquieſcit anima mea: ponam Spiri-
tum meum ſuper eum, & iudicium Gentibus
annuntiabit.
19 Non litigabit, neq; clamabit, neque audiet
quiſpiam in plateis vocem eius.
20 Arundinem quaſſatam non confringet, &
linum fumigans nõ extinguet: vſquedum ef-
ferat ad victoriam iudicium:
21 Et in eius nomine Gentes ſperabunt.

22 Tunc oblatus eſt ei dæmoniacus cæcus & Luc.11.b.14
mutus: & ſanauit eũ, adeò ut qui cæcus ac mu
tus *fuerat*, & loqueretur & videret.
23 Et perculſa eſt omnis turba, dicebatq;, Nun
quid iſte eſt filius ille Dauid?
24 Phariſæi verò quum *hæc* audiſſent, dice- Suprà 9.d.
bant, Iſte non eijcit dæmonia, niſi per Beelze- 34.
bul principem dæmoniorum. Marc.3.c.22
25 Ieſus autem quum ſciret cogitationes eo- Luc.11.c.17
rum, dixit eis, Omne regnum partitum ad-
uerſus ſeſe, vaſtatur: & omnis vrbs aut domus
partita aduerſus ſeipſam, non ſtabit.
26 Sed ſi Satanas Satanam eijcit, aduerſus ſei-
pſum partitus eſt: quomodo ergo ſtabit re-
num eius?
27 Et ſi ego per Beelzebul eijcio dęmonia, filij
veſtri per quem eijciunt? propterea ipſi erunt
veſtri iudices.
28 Sin autem per Spiritum Dei ego eijcio dæ-
monia: nempe peruenit ad vos regnum Dei.
29 Nam quomodo poteſt aliquis ingredi do-
mum validi *alicuius*, & vaſa eius diripere: niſi
primò vinxerit ualidum illum, & tunc domũ
illius diripiet?
30 Qui nõ eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui C
non cogit mecum, ſpargit.
31 Propterea dico vobis, omne peccatum & Marc.3.d.28
blaſphemia remittetur hominibus: blaſphe- Luc.12.b.10
mia verò Spiritus *ſancti* non remittetur ho- 1.Iohã.5.d.16
minibus.
32 Et quiſquis loquutus fuerit aduerſus Filiũ
hominis, remittetur ei: quiſquis autem fue-
rit loquutus aduerſus Spiritum ſanctum, non
remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in
futuro.
33 Aut facite arborem bonam, & fructum eius
bonum: aut facite arborem putrem, & fru-
ctum eius putrem. nam è fructu arbor cogno
ſcitur.
34 Progenies viperarum, quomodo poſsitis Luc.6.g.45
bona loqui, quum ſitis mali? nam ex abundan
tia cordis os loquitur.
35 Bonus homo è bono theſauro cordis effert
bona: & malus homo ex malo theſauro effert
mala.
36 Sed dico vobis quòd quodcũq; verbũ ocio-
ſum loquuti fuerint homines, de eo reddent
rationem in die iudicij.
37 Ex ſermonibus enim tuis iuſtificaberis, &
ex ſermonibus tuis condemnaberis.
38 Tunc reſponderũt quidam è Scribis ac Pha Infrà 16.a.1
riſæis, dicentes, Magiſter, cupimus ex te ſignũ Luc.11.c.29
videre. 1.Cor.1.c.22
39 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Natio mala
& adultera ſignum requirit, ſed ſignum non
dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ.
40 Sicut enim fuit Ionas in vẽtre ceti tres dies Ionæ.2.a.1
& tres noctes: ita erit Filius hominis in corde
terræ tres dies & tres noctes.
41 Viri Nineuitę reſurgent in iudicio cum na-
tione hac, & condemnabunt eam: quòd ipſi
reſipuerint ad prædicationem Ionæ, & ecce Ionæ.3.b.5
plus quàm Ionas *eſt* in hoc loco.
42 Regina Auſtri ſurget in iudicio cum natio- D
ne hac, & condemnabit eam: quòd venerit 3.Reg.10.a.1
à terminis terræ vt audiret ſapientiam Solo- 2.Para.9.a.1
monis, & ecce plus quàm Solomon *eſt* in hoc
loco.
43 Porrò quum impurus ſpiritus exierit ab ho
mine,

mine, perambulat per arida loca, quærens re-
quiem, & non inuenit.
44 Tunc dicit, Reuertar domum meam vnde
exiui. Et quum venit, inuenit *eam* vacantem,
verſam, & ornatam.
2.Petr.2.d.20 45 Tunc proficiſcitur, & accipit ſecum ſeptem
Heb.6.a.4. alios ſpiritus peiores quàm ſit ipſe, & ingreſsi
& 10.c.26. inhabitant illic: fitq́; vltima conditio homi-
nis illius deterior priore. Sic erit & nationi
huic malæ.
Marc.3.d.31 46 Quũ autem ipſe adhuc loqueretur turbæ,
Luc.8.c.20 ecce mater & fratres eius ſtabant foris, quęrẽ-
tes ei loqui.
47 Dixit autẽ ei quidam, Ecce mater tua & fra
tres tui foris ſtant, quærentes tibi loqui.
48 Ipſe verò reſpondens, dixit illi qui *hoc* ei di
xerat, Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres
mei?
49 Extenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit,
Ecce mater mea & fratres mei.
50 Quiſquis enim fecerit voluntatem Patris
mei qui eſt in cœlis, ipſe meus frater, & ſoror,
& mater eſt.

A

CAPVT XIII.

3 Parabola ſeminantis. 18 Eius expoſitio. 10. & 14 Cur in parabolis Chriſtus loquatur. 14 Prophetæ & iuſti deſiderarunt videre Chriſtum. 21 Perſequutio. 22 Solicitudo ſeculi, & diuitiarum fallacia. 24 Parabola zizaniorum. 36 Eius expoſitio. 31 & grani ſinapis, 33 & fermenti, 44 & theſauri in agro abſconſi. 45 & margaritarum, 47 & ſagenæ miſſæ in mare. 52 Scriba doctus in regno cœlorum. 54 Nazaræi repudiant verbum Chriſti.

Marc.4.a.1 1 IN die verò illo egreſſus Ieſus è domo, ſedit
Luc.8.a.5 iuxta mare.
2 Et coacta eſt ad eum turba multa, *adeo* vt ipſe
in nauigium ingreſſus ſederet: vniuerſa autẽ
turba ſupra littus ſtabat.
3 Et loquutus eſt eis multa per parabolas, di-
cens, Ecce *quidam* qui ſeminabat, exijt ad ſe-
minandum.
4 Et in ſeminando, alia quidem ceciderunt
iuxta viam: & venerunt volucres, ac deuora-
uerunt ea.
5 Alia verò ceciderunt in petroſa, vbi non ha-
bebant terram multam: & ſtatim exorta ſunt,
propterea quòd non habebant profundita-
tem terræ.
6 Sole autẽ exorto torrefacta ſunt: & propte-
rea quòd non habebant radicem, aruerunt.
7 Alia verò ceciderunt in ſpinas: & aſcende-
runt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea.
8 Alia verò ceciderũt in terram bonam: & de
derunt fructum, aliud quidem centena, aliud
verò ſexagena, aliud verò tricena.
B 9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Tunc accedentes diſcipuli, dixerũt ei, Qua-
re per parabolas loqueris eis?
11 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Quia vobis
datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis
autem non eſt datum.
Infra 25.c.29. 12 Quiſquis enim habet, dabitur ei, & redde-
tur abundantior: quiſquis autem non habet,
etiam quod habet tolletur ab eo.
13 Propterea per parabolas loquor eis: quia vi
dentes non vident, & audientes non audiũt,
nec intelligunt.
Eſa.6.c.9 14 Itaque completur in ipſis prophetia Eſaiæ,
Marc.4.b.12 quę dicit, Auditu audietis, & non intelligetis:
Luc.8.b.10 & videntes videbitis, & non cernetis.
Iohã.12.f.40 15 Pinguefactum eſt enim cor populi huius, &
auribus grauiter audierunt, & oculis ſuis con Act.28.f.26
niuerunt: nequando cernant oculis, & auri- Rom.11.a.8
bus audiant, & corde intelligãt, & conuertan-
tur, & ſanem eos.
16 Veſtri verò beati ſunt oculi, quia cernũt: &
aures veſtræ, quia audiunt.
17 Amen enim dico vobis, quòd multi Prophe Luc.10.d.24
tæ & Iuſti deſiderauerunt videre quæ videtis,
& non viderunt: & audire quæ auditis, & nõ
audierunt.
18 Vos igitur audite parabolã eius q ſeminat. Marc.4.b.13
19 Quoties quiſpiã audit ſermonem de regno Luc.8.b.11
illo, & non intelligit, venit ille Malus, & rapit C
id quod ſeminatum eſt in corde ipſius: iſte eſt
qui iuxta viam ſemen excepit.
20 At qui in petroſa ſemen excepit, iſte eſt qui
ſermonẽ audit, ac ſtatim cũ gaudio accipit eũ:
21 Non habet autem radicẽ in ſeſe, ſed tempo-
rarius eſt: ortaq́; oppreſsione vel perſequu-
tione propter ſermonem, ſtatim offenditur.
22 Qui verò in ſpinas ſemen excepit: iſte eſt
qui ſermonem audit, ſed ſolicitudo ſeculi hu-
ius, & ſeductio diuitiarum ſuffocat ſermonẽ,
& infructuoſus fit.
23 Qui verò in terram bonã excepit ſemẽ: iſte
eſt qui ſermonem audit & intelligit, qui ſcili-
cet fructum fert: & edit alius quidem cente-
na, alius verò ſexagena, alius verò tricena.
24 Aliam parabolam propoſuit eis, dicẽs, Aſ-
ſimilatũ eſt regnum cœlorum homini ſemi-
nanti bonum ſemen in agro ſuo.
25 Quum autẽ dormirent homines, venit eius
inimicus, & ſeminauit zizania inter triticum:
abijtque.
26 Quum verò germinaſſet herba, & fructum D
tuliſſet, tunc apparuerunt & zizania.
27 Accedentes autem ſerui patrisfamiliâs, di-
xerunt ei, Domine, nónne bonum ſemen ſe-
minaſti in tuo agro? vnde ergo habet zizania?
28 Ille verò dixit eis, Inimicus homo hoc fecit.
Serui autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus,
& colligamus ea?
29 At ille dixit, Non: nequando dum colligitis
zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum.
30 Sinite ſimul creſcere vtraq́; vſq; ad meſſem:
& in tempore meſsis dicam meſſoribus, Colli
gite primùm zizania, & ligate ea in faſcicu-
los, ad exurendum ea: triticum verò cogite in
horreum meum.
31 Aliam parabolam propoſuit eis dicens, Si- Mar.4.d.30
mile eſt regnum cœlorũ grano ſinapis, quod Luc.13.d.18
acceptum quiſpiam ſeminauit in agro ſuo:
32 Quod minimum quidem eſt omnium ſemi
num: quum autem excreuerit, maximum eſt
olerum: & fit arbor, *adeo* vt veniant volucres
cœli, & nidulentur in ramis ipſius.
33 Aliam parabolam loquutus eſt eis, *dicens*, E
Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod Luc.13.e.20
acceptum mulier condidit in farinæ ſatis tri-
bus, uſquequo fermentaretur tota.
34 Hæc omnia locutus eſt Ieſus per parabo- Marc.4.d.33
las ad turbã: & abſq; parabola nihil loquutus
eſt eis:
34 Vt cõpleretur quod dictũ fuit per Prophe-
tã, dicentem, Aperiã in parabolis os meũ: eru Pſal.78.a.2
ctabo occultata à iactis fundamentis mundi.
36 Tunc dimiſſa turba, venit domum Ieſus. &
adierunt eum diſcipuli eius, dicentes, Ediſſe-
re nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipſe

37 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Qui ſeminat
bonum ſemen, eſt Filius hominis.
38 Ager autem, eſt mundus. Bonum verò ſe-
mē, iſti ſunt filij Regni. Zizania verò, ſunt filij
illius Mali.
Apoc.14.c.15 39 Inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt diabo
lus. Meſsis verò, conſummatio ſeculi eſt. Meſ-
Ioel.3.c.15. ſores autem, Angeli ſunt.
F 40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exu
runtur: ita erit in cōſummatione ſeculi huius.
41 Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & ij
colligent è regno eius omnia ſcandala, & eos
qui faciunt iniquitatem:
42 Proijcientq́; eos in caminum ignis. illic e-
rit fletus, ſtridorq́; dentium.
Sapien.3.b.7 43 Tunc iuſti effulgebūt vt ſol, in regno Patris
Dani.12.b.3 ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.
44 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum the-
ſauro occultato in agro: quem inuentum ho-
mo occultauit, & præ gaudio quod accipit ex
eo, ſubducit ſeſe, & omnia quæ habet, vendit,
emitq́; illum.
45 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum homi-
ni negotiatori quęrenti pulchras margaritas.
46 Qui inuenta vna magni precij margarita,
abiens venundedit omnia quæ habebat, & e-
mit eam.
47 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorū ſagenæ
iactæ in mare, & quæ ex omni *rerum* gene-
re cogit.
48 Quam, quum impleta fuiſſet, ſubduxerunt
in littus: & ſedentes collegerunt quæ bona
ſunt, in vaſa: putrida verò foras abiecerunt.
G 49 Ita erit in conſummatione ſeculi: exibunt
Angeli, & ſeparabūt malos de medio iuſtorū:
50 Proijciētq́; eos in caminum ignis: illic erit
fletus & ſtridor dentium.
51 Dicit eis Ieſus, Intellexiſtis hæc omnia? Di-
cunt ei, Etiam Domine.
52 Ipſe verò dixit eis, Propterea omnis Scriba
doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt cuipiam
patrifamiliâs, qui effert è theſauro ſuo noua
& vetera.
53 Et factum eſt, quum finiſſet Ieſus parabolas
iſtas, ſoluit illinc.
Marc.6.a.1 54 Et quum veniſſet in patriam ſuam, docuit
Luc.4.c.16. eos in ſynagoga eorum, *adeo* vt ipſi percelleré
tur, ac dicerent, Vnde huic ſapientia iſta & vir
tutes?
Iohā.6.c.42 55 Nónne iſte eſt ille fabri filius? nónne mater
eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacobus, &
Ioſes, & Simon, & Iudas?
56 Et ſorores eius nónne omnes apud nos
ſunt? vnde igitur iſti hæc omnia?
Marc.6.a.4 57 Et offendebatur in eo. Ieſus autē dixit eis,
Luc.4.d.24 Non eſt Propheta inhonoratus, niſi in patria
Iohan.4.f.44 ſua, & domo ſua.
58 Et nō fecit illic virtutes multas propter in-
credulitatem illorum.

CAPVT XIIII.

1 Opinio Herodis de Chriſto. 3 Capti Ioānis cauſa. 10 Decollatur. 12. Sepelitur. 13 Ieſus ſecedit in deſertum. 17 Quinq; panibus & duobus piſcibus, quinq; hominum millia ſaturantur. 19 Chriſtus gratias agit. 23 Orat in monte. 24 Apoſtolorum iactatio in mari. 29 Fides. 30 Petrus parum fidelis demergitur. 36 Fimbria veſtimenti Chriſti.

Mar.6.b.14 1 IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha
Luc.9.a.7 famam de Ieſu,
2 Et dixit pueris ſuis, Iſte eſt Iohānes ille Bapti
ſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & propterea virtu
tes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehenderat Iohānem, & vin Mar.6.c.17
xerat eum: poſueratq́; in cuſtodia propter He Luc.3.d.19
rodiadem vxorem Philippi fratris ſui.
4 Dicebat enim ei Iohānes, Non licet tibi ha-
bere eam.
5 Et quū vellet eum occidere, timebat turbā: Infrà 21.c.26
nam eum vt Prophetam habebant.
6 Quum autem agerentur natalitia Herodis,
ſaltauit filia Herodiadis in medio: & placuit
Herodi.
7 Vnde cum iureiurando ſpopondit ſe daturū
ei quicquid petijſſet.
8 Illa verò producta à matre ſua, Da mihi (in-
quit) hic in patina caput Iohannis Baptiſtæ.
9 Et triſtis factus eſt Rex: ſed propter iuſiurā-
dum, & eos qui ſimul accumbebāt, iuſſit dari.
10 Et miſſo *carnifice* decollauit Iohannem in cu
ſtodia.
11 Et allatum eſt caput eius in patina, datumq́;
eſt puellæ: & *ipſa* obtulit matri ſuæ.
12 Tunc acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtule- B
runt corpus, idq́; ſepelierūt: & euntes renun-
tiauerunt Ieſu.
13 Quum autem *hoc* audiſſet Ieſus, ſeceſsit il- Marc.6.d.32
linc in nauigio in deſertum locum priuatim: Luc.9.b.10
& quum audiſſet turba, ſequuta eſt eum pedi-
bus ab vrbibus.
14 Et egreſſus Ieſus, vidit multam turbam: &
miſericordia cōmotus eſt erga eos, ſanauitq́;
ex ipſis qui erant inualidi.
15 Quum autem ſerum diei eſſet, adierunt eū Marc.6.e.35
diſcipuli ipſius, dicentes, Deſertus eſt locus, Luc.9.b.12
& tempus iam præterijt: dimitte turbam vt Iohan.6.a.5
abeat in vicos, & emant ſibi eſcas.
16 Ieſus autem dixit eis, Non habent neceſſe
abire: date eis vos quo veſcantur.
17 Ipſi verò dicunt ei, Non habemus hic niſi
quinq; panes & duos piſces.
18 Ipſe autem dixit, Afferte mihi eos huc.
19 Et iuſſa turba diſcūbere ſuper herbas, & ac-
ceptis quinque illis panibus ac duobus piſci-
bus, ſuſpiciens in cœlum, benedixit: & quum
fregiſſet, dedit diſcipulis panes: diſcipuli ve-
rò turbæ.
20 Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. ſu-
ſtuleruntq́; quod ſuperfuerat fragmentorum
duodecim cophinos plenos.
21 Qui aūt ederant, fuere viri quaſi quinquies
mille, abſq; mulieribus ac puerulis.
22 Et ſtatim coegit Ieſus diſcipulos ſuos inſcē
dere in nauigium, & præire ſibi in ripam vlte-
riorem, dum dimitteret turbam.
23 Dimiſſa igitur turba, aſcendit in montem Mar.6.f.46
priuatim, adorandum. quum autem ſerū diei Iohā.6.b.16
eſſet, ſolus erat illic.
24 Nauigium verò iam in medio maris erat,
vexatum à fluctibus: nam ventus erat con-
trarius.
25 Quarta autem noctis vigilia, abijt ad eos Ie
ſus, ambulans ſuper mare.
26 Et eo viſo ſuper mare ambulante, diſcipuli
turbati ſunt, dicentes, Spectrū eſt, & præ me- D
tu clamarunt.
27 Sed ſtatim loquutus eſt eis Ieſus, dicens,
Confidite: ego ſum, ne timeatis.
28 Reſpōdens autem ei Petrus dixit, Domine,
ſi tu

ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas.

29 Ipſe verò dixit, Veni. Et quū deſcendiſſet è nauigio Petrus, ambulauit ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum.

30 Videns autem ventum validum, timuit: & quum cœpiſſet demergi, clamauit dicens, Domine, ſerua me.

31 Statim verò Ieſus, extenta manu, apprehendit eum, dicitque ei, O parum fidelis, quid dubitaſti?

32 Et quum ipſi eſſent ingreſsi nauigium, quieuit ventus.

33 Qui autem erant in nauigio, venientes adorauerunt eum, dicentes, Verè Dei filius es.

Marc. 6. g. 54 34 Et quum traiecilſent, venerunt in terram Gennezaret.

35 Et quum agnouiſſent eum viri loci illius, miſerunt in totam circumiacentem regionem illam: & obtulerunt illi omnes malè affectos.

36 Et precabantur eum vt ſolùm tangeret fimbriam pallij ipſius: & quotquot tetigerunt, ſeruati ſunt.

CAPVT XV.

1 Quòd manus non lauent, reprehenduntur Apoſtoli. 3 Mandata & doctrinæ hominum. 12 Scandalum. 13 Planta quæ eradicabitur. 14 Cæcus cæci dux. 18 Quæ hominem polluunt. 19 Quæ ex corde egrediuntur. 22 Chananææ filia ſanatur. 24 Pro quibus miſſus Chriſtus. 26 Panis liberorum. Canes. 28 Fides. 29 Infirmos in monte ſedens ſanat Chriſtus. 36 Gratias agit. 37 Septem panibus quatuor millia hominum ſaturantur.

Marc. 7. a. 1 1 TVnc accedunt ad Ieſum Hieroſolimitani quidam Scribæ & Phariſæi, dicentes,

2 Quare diſcipuli tui tranſgrediūtur traditionem Seniorum? non enim lauant manus ſuas quū edunt panem.

3 At ille reſpondens, dixit eis, Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei per traditionem veſtram?

Exod. 20. b. 12. & 21. c. 17 Deut. 5. b. 16 Epheſ. 6. a. 2 4 Nam Deus mandauit dicens, Honora patrē & matrem. Et, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

Exod. 21. c. 17 Leuit. 20. b. 9 Prouerb. 20. c. 20. 5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, Dono quodcunq; à me *erit*, iuuaberis: etiamſi nequaquam honorauerit patrem ſuum aut matrem ſuam, *inſons erit*.

6 Et irritum feciſtis mandatum Dei per traditionem veſtram.

7 Hypocritæ, bene de uobis prophetauit Eſaias, dicens,

Eſa. 29. d. 13 8 Appopinquat mihi populus hic ore ſuo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abeſt à me.

B 9 Fruſtra uerò me colūt, docentes doctrinas, *quæ ſunt* mandata hominum.

Marc. 7. c. 17 10 Et aduocata turba, dixit eis, Audite, & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os, polluit hominem: ſed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei, Scis quòd Phariſęi audito ſermone iſto offenſi fuerunt?

Iohan. 15. a. 2 13 Ipſe verò reſpondens, dixit, Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus ille cœleſtis, eradicabitur.

Luc. 6. f. 29 14 Sinite eos: duces ſunt cæci cęcorum. porrò ſi cæcus cæco præierit, ambo in foueā cadent.

Marc. 7. b. 17 15 Reſpondēs autem Petrus, dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam.

16 Ieſus autem dixit, Adhuc & vos ſine intelligentia eſtis?

17 Nondum intelligitis quòd omne quod ingreditur in os, in ventrem cedit, & in latrinā eijcitur?

18 Quæ autē proficiſcūtur ex ore, ex ipſo corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediūtur cogitationes malæ, cędes, adulteria, ſcortationes, furta, falſa teſtimonia, obtrectationes. Gen. 6. a. 6. & 8. d. 21.

20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus veſci, non polluit hominem.

21 Et egreſſus illinc Ieſus, receſsit in partes Tyri & Sidonis. Marc. 7. e. 24 C

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamauit dicens ei, Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille verò non reſpondit ei quicquam. Tunc accedentes diſcipuli eius, rogarunt eum, dicētes, Dimitte eam, nam clamat poſt nos.

24 Ipſe verò reſpondens, dixit, Nō ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael. Suprà 10. a. 6

25 Illa autē venit, & adorauit eum, dicens, Domine, ſuccurre mihi.

26 Ipſe verò reſpōdens, dixit, Non eſt bonum capere panem liberorum, & obiicere catellis.

27 Ipſa autem dixit, Etiam Domine: etenim catelli edunt de micis quæ cadunt à menſa dominorum ſuorum.

28 Tunc reſpondens Ieſus, dixit ei, O mulier, magna *eſt* fides tua: fiat tibi ut vis. Et ſanata fuit filia eius ab eo momento.

29 Et egreſſus illinc Ieſus, venit iuxta mare Galilææ: & quum aſcendiſſet in montem, ſedit illic. Marc. 7. d. 31

30 Tunc adijt eum turba multa, habens ſecum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos: & abiecerunt eos ad pedes Ieſu, & ſanauit eos: Eſa. 35. b. 5

31 *Adeo* vt turba mirata ſit quum videret mutos loquentes, mancos ſanos, claudos ambulātes, cæcos videntes: & glorificarunt Deum Iſrael. D

32 Ieſus autem aduocatis diſcipulis ſuis, dixit, Cōmoueor miſericordia ſuper turba: quia iā triduū permanent apud me, & non habēt quo veſcantur: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Marc. 8. a. 1

33 Tunc dicūt ei diſcipuli eius, Vnde nobis in deſerto tot panes, vt ſaturemus turbā tantam?

34 Dicit igitur eis Ieſus, Quot panes habetis? Illi aūt dixerunt, Septē, & paucos piſciculos.

35 Tunc iuſsit turbæ vt diſcumberet humi.

36 Et acceptis ſeptē illis panibus ac piſcibus, quum gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis: diſcipuli verò turbæ.

37 Comederuntq; omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſupererat fragmentorum, ſeptem ſportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quater mille viri, abſq; mulieribus & puerulis.

39 Tunc dimiſſa turba, inſcendit in nauigium: venitq; in fines Magdala.

CAPVT XVI.

1 Phariſæi ſignum aliquod de cælo petunt. 4 Signum Ionæ. 6 Phariſæorum fermentum. 12 Fermentum, pro doctrina. 13 Opinio populi de Chriſto. 15 Ieſum eſſe promiſſum Chriſtū, confitentur Apoſtoli. 17 Fides ex Deo. 18 Petra.

tus. 19 Claues. Ligare. Soluere. 21 Mortẽ ſuam prædicit Chriſtus. 23 Petrus vocatur Satan. 24 Abnegatio ſui, & crux. 25 Perdere vel ſeruare animam. 27 Chriſtus iudex.

Marc.8.b.11 1 ET quum acceſsiſſent Phariſæi & Saddu-
Luc.12.g.54 cæi,tentantes,rogarunt eum vt ſignum è
ſuprà 12.c.39 cœlo oſtenderet ſibi.
2 Ipſe verò reſpondens,dixit eis,Quando ſerũ
eſt diei,dicitis,Serenitas: rubet enim cælum.
3 Et mane,Hodie tempeſtas:rubet enim cælũ
triſte.Hipocritæ,faciẽ quidem cæli noſtis di-
ſcernere,ſigna verò temporum non poteſtis?
Suprà 12.c.34 4 Natio mala & adultera ſignum requirit:ſed
Ionæ 2.a.1 ſignum non dabitur ei, niſi ſignum illud Ionæ
prophetæ.Et relictis ipſis abijt.
Marc.8.b.14 5 Et quum veniſſent diſcipuli eius in vlterio-
Luc.12.a.1 rem ripam, obliti ſunt ſumere panes.
6 Ieſus autem dixit eis, Videte & cauete à fer-
mento Phariſæorum & Sadducæorum.
7 Ipſi verò diſceptabant inter ſe,dicentes, Pa-
nes non ſumpſimus.
8 *Id* autem quum noſſet Ieſus, dixit eis, Quid
diſceptatis inter vos ô parum fideles, quòd pa
nes non ſumpſiſtis?
B 9 Nondum intelligitis, neque meminiſtis
Suprà 14.b.17 quinq; illos panes, *hominum* quinquies mille,
& quot cophinos acceperitis?
Iohan.6.a.9 10 Neque ſeptem illos panes,quater mille *ho-*
Suprà 15.d.34 *minum*,& quot ſportas acceperitis?
11 Quomodo non intelligitis quòd nõ de pane
dixi vobis,vt caueretis à fermento Phariſæo-
rum & Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt quòd non dixiſſet vt ca-
uerent à fermento panis, ſed à doctrina Phari-
ſæorum & Sadducæorum.
Marc.8.c.27 13 Quum veniſſet autem Ieſus in partes *eius* Cę
Luc.9.c.18 ſareę, *quæ dicitur* Philippi,interrogauit diſcipu-
los ſuos, dicens, Quem *me* dicunt homines
eſſe? *an* Filium illum hominis?
14 Illi verò dixerunt, Alij quidem Iohannem
Baptiſtam,alij verò Eliam,alij verò Ieremiam,
aut vnum ex Prophetis.
C 15 Dicit eis,Vos autem quem me dicitis eſſe?
Iohã.6.g.69 16 Reſpondens verò Simon Petrus,dixit,Tu es
Chriſtus ille filius Dei viuentis.
17 Tunc reſpondens Ieſus, dixit ei, Beatus es
Simon bar Iona:quia caro & ſanguis non reue
lauit tibi,ſed Pater meus qui eſt in cælis.
Iohan.1.f.42 18 Sed & ego tibi dico quòd tu es Petrus, & ſu-
per hanc petram ædificabo meam Eccleſiam:
& portæ inferorum non vincent eam.
Iohã.20.c.23 19 Et dabo tibi claues regni cęlorũ:& quicquid
ligaueris in terra, erit ligatum in cælis: &
quicquid ſolueris in terra, erit ſolutũ in cælis.
20 Tunc imperauit diſcipulis ſuis vt nemini
dicerent,quòd ipſe eſſet Ieſus ille Chriſtus.
21 Ex eo tempore cœpit Ieſus indicare diſcipu-
lis ſuis,quòd oporteret ipſum abire Hieroſoly
mam, & multa pati à Senioribus & principi-
bus Sacerdotum,& Scribis,& occidi, & tertio
die ſuſcitari.
D 22 Et quum prehendiſſet eum Petrus,cœpit eũ
obiurgare,dicens,Propitius tibi ſis Domine,
nequaquam erit tibi hoc.
23 At ille conuerſus,dixit Petro, Abſcede à me
ſatana, ſcandalo es mihi: nam non ſapis quæ
Supr.10.d.38 *ſunt* Dei,ſed quæ *ſunt* hominum.
Marc.8.d.34 24 Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis,Si quis vult
Luc.9.c.23, & 14.f.27 poſt me venire,abneget ſemetipſum, & tollat
crucem ſuam,ac ſequatur me.

25 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſer- *Suprà 10.d.39*
uare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit
animam ſuam mea cauſa,inueniet eam. *Marc.8.d.35*
26 Quid enim iuuatur homo ſi totum mundũ *Luc.9.c.24*
lucratus fuerit, anima verò ſua mulctetur? aut *& 17.g.33*
quam dabit homo compenſationem animæ *Iohan.12.d.25*
ſuæ?
27 Futurum eſt enim vt Filius hominis veniat *Marc.8.d.36*
in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc *Luc.9.c.25*
reddet vnicuique ſecundum facta ipſius. *Pſal.61.c.12*
28 Amẽ dico vobis,ſunt quidam ex his qui hic *Rom.2.a.6*
ſtant,qui nequaquam guſtabunt mortem, vſ- *Marc.9.a.1*
quedum viderint Filium hominis venientem
in regnum ſuum. *Luc.9.c.17*

CAPVT XVII.

2 Transfiguratio Chriſti. 5 Chriſtus audiendus. 11 De Elia. 12. & 22 Paſsionem ſuam prædicit Chriſtus. 13 De Ioanne Baptiſta. 15 Lunaticus ſanatur. 17. & 20 Incredulitas Apoſtolorũ. 20 Fidei efficacia. 21 Oratio & ieiuniũ. 25. & 27 Pẽdit tributum Chriſtus. 26 Filij immunes.

1 ET ſexto poſt die accipit Ieſus Petrum ac *Marc 9.a.2*
Iacobum & Iohannem fratrem eius, & *Luc.9.d.27*
ſubducit eos priuatim in montem ſublimem.
2 Transformatúſque eſt corã eis, & ſplenduit
facies eius vt ſol: veſtimenta autem eius facta
ſunt alba vt lux.
3 Et ecce viſi ſunt eis Moſes & Elias, cum eo
colloquentes.
4 Reſpondens autem Petrus, dixit Ieſu, Do-
mine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus
hic tria tabernacula, tibi vnum,& Moſi vnum,
& Eliæ vnum.
5 Adhuc eo loquente ecce nubes lucida inum *Suprà 3.d.17*
brauit eos: & ecce vox è nube dicens, Hic eſt *2.Petr.2.d.17*
Filius ille meus dilectus, in quo acquieſco: i-
pſum audite.
6 Et quum *hæc* audiſſent diſcipuli, ceciderunt
in faciem ſuam, & timuerunt vehementer.
7 Tunc accedens Ieſus, tetigit eos, dixítque,
Surgite, & ne timeatis.
8 Sublatis autem oculis ſuis, neminem vide-
bant niſi Ieſum ſolum.
9 Et quum deſcenderent de monte,mandauit B
eis Ieſus, dicens, Nemini dixeritis viſionem,
vſquequo Filius hominis à mortuis reſurgat.
10 Tunc interrogauerunt eum diſcipuli ſui, di-
centes,Quid igitur Scribę dicunt quòd Eliam
oportet venire primùm? *Mala.4.b.5*
11 Ieſus autẽ reſpondens,dixit eis, Elias quidẽ *Supr.11.b.14*
veniet primùm, & reſtituet omnia: *Marc.9.b.11*
12 Sed dico vobis quòd Elias iam venit,& non
agnouerunt eum,ſed fecerunt in eo quęcunq;
voluerunt:ita futurum eſt vt & Filius hominis
patiatur ab eis.
13 Tunc intellexerunt diſcipuli quòd de Io-
hanne Baptiſta dixiſſet ipſis.
14 Et quũ ipſi veniſſent ad turbam, adijt eum *Marc.9.c.14*
quidam accidens ei ad genua, *Luc.9.e.37*
15 Dicénſque,Domine, miſerere filij mei,quo-
niam lunaticus eſt,& malè afficitur:nam ſæpe
cadit in ignem,& ſæpe in aquam: C
16 Et obtuli eum diſcipulis tuis,nec potuerunt
eum ſanare.
17 Reſpondens autem Ieſus, dixit, O natio in-
fidelis & peruerſa, quouſque tandem ero vo-
biſcum? quouſque tandem tolerabo vos? addu
cite mihi eum huc.
18 Et obiurgauit illud Ieſus:exijtque ab eo dæ-
monium, & ſanatus eſt puer ex illo momẽto.

19 Tunc adeuntes diſcipuli Ieſum priuatim, di-
xerunt, Quare nos nō potuimus eijcere illud?
20 Ieſus autem dixit eis, Propter infidelitatem
Luc.17.b.6 veſtram. amen quippe dico vobis, ſi habeatis
fidem quantulum *eſt* granum ſinapis, diceris
monti huic, Demigra hinc illuc: & demigra-
bit, & nihil impoſsibile erit vobis.
21 Hoc verò genus non egreditur, niſi per ora-
tionem & ieiunium.
Infrà 20.b.17 22 Verſantibus autem ipſis in Galilęa, dixit eis
Mar.9.c.31 Ieſus, Futurum eſt vt Filius hominis tradatur
Luc.9.f.44 in manus hominum:
D 23 Et trucidabunt eum, ſed tertio die ſuſcitabi-
tur. Et triſtes facti ſunt vehementer.
24 Quum autem ipſi veniſſent in Capernaum,
venerunt ad Petrum qui didrachma accipiūt,
dixeruntque, Magiſter veſter non ſoluit di-
drachma.
25 Dicit, Etiam. Et quum ingreſſus fuiſſet do-
mum, præuenit eum Ieſus, dicens, Quid tibi
videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiūt
tributa aut cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis?
26 Dicit illi Petrus, Ab alienis. Ait ei Ieſus, Nē-
pe igitur liberi ſunt filij.
27 Sed ne offendamus eos, profectus ad mare,
mitte hamum: & eum piſcem qui aſcenderit
primus, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſta-
têrem: acceptum illum da eis pro me & te.

CAPVT XVIII.

1 Maximus in regno cælorum. 3 Conuenit paruulis aſsimilari. 4 Humilitas. 5 Recipere paruulum in nomine Chriſti. 6, 7, & 8 De ſcandalis. 10 Non contemnendi paruuli. Eorū angeli. 11 Cur venerit Chriſtus. 12 Ouis errans. 15 Correctio fraterna. 17 Excommunicatio. 20 Duo vel tres congregati in nomine Chriſti. 21, & 35 Condonandum fratri. 23 Parabola regis rationes cum ſeruis conferentis.

Mar.9.e.33 1 IN illo tempore adierunt Ieſum diſcipuli, di-
Luc.9.f.46 centes, Quiſnam maximus eſt in regno cæ-
lorum?
2 Et quum aduocaſſet puerulum Ieſus, ſtatuit
eum in medio eorum:
Infrà 19.b.14 3 Et dixit, Amen dico vobis, niſi conuerſi fue-
1.Cor.14.d.20. ritis, & fiatis vt pueruli, nequaquam ingredie-
mini in regnum cælorum.
4 Quiſquis igitur demiſerit ſeipſum ſicut *eſt*
puerulus iſte, is eſt maximus ille in regno cœ-
lorum.
5 Et quiſquis exceperit vnum puerulum talē
in nomine meo, me excipit.
Marc.9.f.42 6 Quiſquis autem offenderit vnum ex paruis
Luc.17.a.1 iſtis qui in me credunt, præſtiterit ei vt ſuſpen
datur mola aſinaria in collum eius, ac demer-
gatur in profundo maris.
7 Væ mundo à ſcandalis. neceſſe eſt enim vt
veniant ſcandala: verum tamen væ homini illi
per quem ſcandalum venit.
Suprà 5.e.30 8 Si verò manus tua vel pes tuus facit vt tu of-
Mar.9.f.43 fendas, excinde ea, & abijce abs te: bonum eſt
tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum
potius quàm duas manus vel duos pedes ha-
bentem conijci in ignem æternum.
9 Et ſi oculus tuus facit vt tu offendas, erue
B eū, & abijce abs te: bonum eſt tibi vnoculum
ingredi in vitam *potius* quàm duos oculos ha-
bentem conijci in gehennam ignis.
Pſal.34.b.8 10 Videte ne contēnatis vnum ex paruis iſtis:
dico enim vobis quòd Angeli eorum in cælis
per omne *tempus* vident faciem Patris mei qui
in cœlis eſt.
11 Venit enim Filius hominis vt ſeruet quod pe- Luc.19.b.10
rierat.
12 Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui homini Luc.15.a.4
centum oues, & errauerit vna ex eis, nónne re-
lictis illis nonagintanouem, profectus in mō-
tes, quærit eam quæ errauerat?
13 Et ſi fiat vt inueniat eam, amen dico vobis
gaudet ſuper ea magis, quàm ſuper illis nona-
gintanouem quæ non errauerunt.
14 Ita non eſt voluntas coram Patre veſtro qui
in cælis eſt, vt pereat vnus ex paruis iſtis.
15 Si verò peccauerit in te frater tuus, abi & ar- Leui.19.d.17
gue eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, Eccli.19.b.13
lucratus es fratrem tuum. Luc.17.a.3
16 Sin verò te non audierit, accipe tecū adhuc Iacob.5.d.18
vnum aut duos: vt in ore duorum aut trium Deute.19.b.
teſtium ſtet omne verbum. 15.
17 Quòd ſi neglexerit audire eos, dic Eccleſiæ: Iohan.8.b.17
quòd ſi Eccleſiam audire neglexerit, ſit tibi 2.Cor.13.a.1
velut quiuis Ethnicus, & quiuis Publicanus. Heb.10.c.28
18 Amen dico vobis quæcunque ligaueritis in 1.Cor.5.c.9
terra, erunt ligata in cælo: & quæcunque ſol- 2.Theſ.3.d.14
ueritis in terra, erunt ſoluta in cœlo. Ioh.20.c.23
19 Rurſum dico vobis, quòd ſi duo ex vobis cō- C
ſenſerint in terra de omni re, quancunque pe-
tierint, fiet eis à Patre meo qui in cælis eſt.
20 Vbi enim ſunt duo vel tres coacti in nomi-
ne meo, illic ſum in medio eorum.
21 Tunc adiens eū Petrus, dixit, Domine quo-
ties peccabit in me frater meus, & remittam
ei? *an* vſque ſepties?
22 Dicit ei Ieſus, Non dico tibi vſque ſepties, Luc.17.a.4
ſed vſque ad ſeptuagies ſeptem.
23 Proptereà aſsimilatum eſt regnum cœlorū
cuidam Regi, qui voluit conferre rationem cū
ſeruis ſuis.
24 Et quum cœpiſſet conferre, oblatus eſt ei
quidam debitor decies mille talentorum.
25 Quum autem is non poſſet reddere, iuſsit
eum dominus eius venūdari, & vxorem eius,
& liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *de-
bitum*.
26 Procidens ergo ſeruus ille, adorabat eum,
dicens, Domine, differ iram erga me, & omnia
tibi reddam.
27 Commotus autem miſericordia dominus D
ſerui illius, dimiſit eum, & mutuum remiſit ei.
28 Egreſſus verò ſeruus ille, inuenit vnum ex
conſeruis ſuis qui debebat ipſi centum dena-
rios: & prehenſum eum ſuffocabat, dicens,
Redde quod debes.
29 Procidens ergo conſeruus eius ad pedes
eius, precabatur eum, dicens, Differ iram erga
me, & omnia reddam tibi.
30 Ille verò noluit: ſed abiens, coniecit eum in
carcerem, vſquequo redderet debitum.
31 Quum autem vidiſſent conſerui eius quæ
facta fuerant, triſtes facti ſunt vehementer: &
quum veniſſent, plana fecerunt domino ſuo
omnia quæ facta fuerant.
32 Tunc quum aduocaſſet eum dominus ſuus,
dicit ei, Serue male, totum debitum illud re-
miſi tibi, quia precatus es me:
33 Nónne oportuit & te miſereri conſerui tui,
vt & ego tui miſertus ſum?
34 Tūc iratus dominus eius, tradidit eum tor-
toribus, vſquequo redderet totum quod debe-
batur ſibi.
35 Ita & Pater meus cœleſtis faciet vobis, niſi
remi-

remiſeritis ſuo quiſque fratri ex cordibus ve-
ſtris offenſas eorum.

CAPVT XIX.

1 Infirmi ſanantur. 3 De repudio. 7 Libellus diuortij. 11 Eunuchi. 13 Impoſitio manuũ cũ oratione. 14 Paruuli. 16 Vita æterna poſſeſſio. 17 Obſeruatio mandatorum. 21 Perfectus. Vendere ſua. Theſaurus in cœlis. 23 Diues. 29 Relinquere omnia, & Chriſtum ſequi.

Marc.10.c.1 1 ET factum eſt, quum finiſſet Ieſus ſermo-
nes iſtos, ſoluit à Galilęa, & venit in fines
Iudææ traiecto Iordane:
2 Et ſequuta eſt eum turba multa, ſanauitque
eos illic.
3 Tunc adierunt eum Phariſæi tentantes eũ,
& dicentes ei, Licétne homini dimittere vxo-
rem ſuam quauis ex cauſa?
Gene.1.d.27 4 Ille verò reſpondens, ait eis, Non legiſtis
quòd opifex ab initio, maſculum & fœminam
fecit eos?
Gene.2.d.24 1.Cor.6.d.16 Epheſ.5.g.31 5 Et dixit, Propterea relinquet homo patrem
& matrem, & adglutinabitur vxori ſuæ: & qui
duo *erant*, fient caro vna.
6 Itaque non amplius ſunt duo, ſed vna caro.
quod ergo Deus coniunxit, homo ne ſeiũgat.
Deut.24.a.1 7 Dicũt ei, Cur ergo Moſes mandauit dare li-
bellum abſceſsionis, ac dimittere eam?
8 Dicit eis, Moſes pro duritia cordis veſtri per
miſit vobis dimittere vxores veſtras: cæterùm
à principio non fuit ita.
B
Supr.5.e.32 Mar.10.b.11 Luc.16.d.18 1.Cor.7.b.11 9 Dico autem vobis quòd quicunque dimiſe-
rit vxorem ſuam, niſi ob ſcortationem, & aliã
duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit,
mœchatur.
10 Dicunt ei diſcipuli eius, Si ita eſt cauſa ho-
minis cum vxore, non confert contrahere ma-
trimonium.
11 Ipſe verò dixit eis, Non omnes capiunt hunc
ſermonem, ſed quibus datum eſt.
12 Sunt enim eunuchi qui ex matris vtero nati
ſunt ita: & ſunt eunuchi qui caſtrati ſunt ab
hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtra-
uerunt propter regnum cælorum. qui poteſt
capere, capiat.
Mar.10.b.13 Luc.18.c.15 Suprà 18.a.3 13 Tunc oblati ſunt ei pueruli, vt manus eis im
poneret, & oraret: diſcipuli autem obiurga-
runt eos.
14 Ieſus verò ait, Sinite puerulos, & ne prohi-
beatis eos ad me venire: talium eſt enim re-
gnum cœlorum.
15 Et quum impoſuiſſet eis manus, profectus
eſt illinc.
Mar.10.b.17 Luc.18.d.18 16 Et ecce, quidam accedens, dixit ei, Magiſter
bone, quid boni faciam vt habeam vitam ęter-
C nam?
17 Ipſe verò dixit ei, Cur me dicis bonum? nul-
lus eſt bonus, niſi vnus, *nempe* Deus. ſi vis autẽ
ad vitam ingredi, ſerua mandata.
Exo.20.c.13 18 Dicit ei, Quæ? Ieſus autem dixit, Non occi-
des, Non mœchaberis, Non furaberis, Non di-
ces falſum teſtimonium,
19 Honora patrem & matrem. Et, Diliges pro-
ximum tuum vt teipſum.
20 Dicit ei adoleſcens, Omnia hæc cuſtodiui
à iuuentute mea: quo amplius deficior?
21 Ait ei Ieſus, Si vis perfectus eſſe, abi, vende
quæ ſunt tibi, & da pauperibus, & habebis the
ſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.
22 Quum audiſſet autem adoleſcens eum ſer-
monem, abiit triſtis factus: habebat enim bo-
na multa.
23 Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis, Amen dico
vobis quòd diues difficile introibit in regnum
cœlorum.
24 Rurſum verò dico vobis, facilius eſt came-
lum per foramen acus tranſire, quàm diuitem
in regnum Dei introire.
25 Auditis autem his, diſcipuli eius perculſi
ſunt valde, dicentes, Quis ergo poteſt ſeruari? D
26 Intuitus autem Ieſus, dixit eis, Apud homi-
nes hoc impoſsibile eſt: apud Deum autem o-
mnia poſsibilia ſunt.
27 Tunc reſpondens Petrus dixit ei, Ecce, nos Mar.10.d.28
reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te: quid Luc.18.e.28
ergo erit nobis?
28 Ieſus autem dixit eis, Amẽ dico vobis quòd
vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione, quũ
ſederit Filius hominis in throno gloriæ ſuæ, Luc.22.c.30
ſedebitis & vos ſuper thronos duodecim, iu-
dicantes duodecim tribus Iſrael.
29 Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres,
aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxo-
rem, aut liberos, aut agros, cauſa nominis mei:
centuplicia accipiet, & vitam æternam hære-
ditatis iure poſsidebit.
30 Multi autem primi, erunt vltimi: & vltimi, Marc.10.f.31
primi. Luc.13.f.30

CAPVT XX.

1 Operarij in vinea. 15 Oculus malignus. 18 Paſsionem ſuam prædicit Chriſtus. 20 Petitio vxoris Zebedæi, pro duobus filijs. 28 Chriſtus redemptor noſter, & vt miniſter. 30 Duo cæci ſanati.

1 SImile enim eſt regnum cælorum cuidam
patrifamiliâs, qui exijt cum prima luce ad
conducendos operarios in vineam ſuam.
2 Pactus autem cum operarijs denario in diẽ,
miſit eos in vineam ſuam.
3 Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios
ſtantes in foro otioſos:
4 Et illis dixit, Abite & vos in vineã: & quod-
cunque iuſtum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Rurſum egreſſus circa
ſextam & nonam horam, fecit itidem.
6 Circa horam autem vndecimam egreſſus,
inuenit alios ſtantes otioſos, ac dicit eis, Cur
hic ſtatis totum diem otioſi?
7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit
eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit
iuſtum, accipietis.
8 Quum autem ſerũ diei eſſet, dicit dominus
vineæ procuratori ſuo, Voca operarios, & red-
de eis mercedem, incipiens ab vltimis vſque
ad primos.
9 Et quum veniſſent qui circa vndecimam ho B
ram *conducti fuerant*, acceperunt ſinguli dena-
rium.
10 Venientes autẽ & primi, exiſtimarunt quòd
plus eſſent accepturi: ſed acceperũt ipſi quoq;
ſinguli denarium.
11 Et quum accepiſſent, murmurabant aduer-
ſus patremfamiliâs,
12 Dicentes, Iſti vltimi vnam horam *opus* fece-
runt, & eos æquales nobis feciſti, qui portaui-
mus pondus diei & æſtum.
13 Ipſe verò reſpondens dixit vni ex ipſis, Ami-
ce, non facio tibi iniuriam: nónne denario pa-
ctus eſt mecum?
14 Tolle quod tuum eſt, & abi: volo autẽ huic
vltimo dare vt & tibi.
15 Annon licet mihi quod volo, facere in meis?

an oculus tuus malus eſt, quòd ego bonus
ſim?
Sup.19.d.13 16 Sic vltimi erunt primi:& primi, vltimi:mul-
Marc.10.e.31 ti enim ſunt vocati, pauci verò electi.
Luc.13.f.40. 17 Et aſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſſumpſit
Infrà22.b.14 duodecim diſcipulos ſuos priuatim in via, &
Mar.10.e.32 dixit eis,
Luc.18.e.31 18 Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & Filius ho-
C minis tradetur principibus Sacerdotũ ac Scri-
bis, & condemnabunt eum morte:
Iohan.18.f.32 19 Tradéntque eum Gentibus ad hoc vt illu-
dant, & flagellent, & crucifigant:ſed tertia die
reſurget.
Mar.10.e.35 20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebe-
dæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid
ab eo.
21 Ipſe verò dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic vt ſe-
deant iſti duo filij mei, vnus à dextra tua, & al-
ter à ſiniſtra in regno tuo.
22 Reſpondens autẽ Ieſus, dixit, Neſcitis quid
petatis: poteſtis bibere poculum quod ego
bibiturus ſum, & baptiſmate quo ego bapti-
zor, baptizari? Dicunt ei, Poſſumus.
23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bi-
betis, & baptiſmate quo ego baptizor, baptiza
bimini: ſedere autem à dextra mea & ſiniſtra
mea non eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus pa
ratum eſt à Patre meo.
Mar.10.g.41 24 Et quum hæc audiſſent *alij* decem, indignati
Luc.22.c.25 ſunt de duobus fratribus.
25 Ieſus autem quum eos aduocaſſet, ait, Sci-
tis quòd principes Gentium dominantur in
eas: & qui magni ſunt, licentia vtuntur in
D eas:
26 Verùm non ita erit inter vos:ſed quicunque
voluerit inter vos magnus fieri, ſit veſter mi-
niſter:
27 Et quicunq; voluerit inter vos primus eſſe,
ſit veſter ſeruus.
Philip.2.a.7 28 Sicut Filius hominis non venit vt ſibi mini-
ſtraretur, ſed vt miniſtraret, & daret animam
ſuam redemptionis precium pro multis.
Marc.10.g. 29 Tunc egredientibus ipſis ab Iericho, ſequu-
46 ta eſt eum turba multa.
Luc.18.g.35 30 Et ecce duo cęci ſedentes iuxta viam, quum
audiſſent quòd Ieſus præteriret, clamauerunt,
dicentes, Miſerere noſtri Domine fili Dauid.
31 Turba autem obiurgauit eos vt ſilerent: illi
verò magis clamabant, dicentes, Miſerere no-
ſtri Domine fili Dauid.
32 Et quum reſtitiſſet Ieſus, vocauit eos, & ait,
Quid vultis faciam vobis?
33 Dicunt ei, Domine, vt aperiantur oculi no-
ſtri.
34 Miſericordia autem commotus Ieſus, teti-
git oculos eorum:& ſtatim viſum receperunt
oculi eorum, & ſequuti ſunt eum.

CAPVT XXI.

7 Chriſtus aſina inſidens Ieruſalem ingreditur. 12 Vendentes tẽplo expulſi. 13 Domus orationis. 15 Pueri Chriſto bene precãtes. 19 Ficus areſacta. 22 Oratio in fide. 23 Interrogatur Chriſtus de authoritate ſua. 25 Baptiſmus Ioannis. 31 Qui faciant voluntatem Dei. 32 Publicani & meretrices. Iudæi non crediderunt Ioanni. 33 Parabola patrisfamilias qui vineam plãtauerat. 39 Filius ab agricolis occiſus. 42 Lapis angularis. 43 Iudæi reiecti, & aſſumptæ Gentes.

Mar.11.a.1 1 ET quum appropinquaſſent Hieroſoly-
Luc.19.d.29 mis, & veniſſent in Bethphage ad mon-
tem Olearum, tunc Ieſus miſit duos diſci-
pulos,
2 Dicens eis, Proficiſcamini in vicum qui con
tra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam ligatã,
& pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi.
3 Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quòd
Dominus his opus habet, ſtatim enim mittet
eos.
4 Hoc autem totum factum eſt vt impleretur
quod dictum eſt per Prophetam dicentem,
5 Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi Eſa.2.b.11
manſuetus, & inſidens aſinę ac pullo filio ſub- Iobã.12.b.15
iugis *aſinæ*.
6 Profecti ſunt autem diſcipuli, fecerúntque
ſicut iniunxerat eis Ieſus.
7 Et adduxerunt aſinam & pullum, & impo-
ſuerunt ſuper eos pallia ſua, & collocarunt *i-
pſum* ſuper ea.
8 Plurima autem turba ſtrauerũt pallia ſua in
via: alij verò cædebant ramos ab arboribus, &
ſternebant in via.
9 Porrò turba quæ præibat & quæ ſequeba-
tur, clamabat dicens, Hoſanna Filio Dauid: be
nedictus qui venit in nomine Domini: Ho-
ſanna *o qui es* in *cælis* altiſsimis.
10 Et quum ipſe introiſſet Hieroſolyma, com- Marc.11.b.11
mota eſt vniuerſa vrbs, dicens, Quis eſt iſte? Luc.19.g.45
11 Turba autem dicebat, Iſte eſt Ieſus ille Pro- Iohan.2.c.13
pheta à Nazareth Galilææ.
12 Et introiit Ieſus in templum Dei, & eiecit
omnes vendentes & ementes in templo: mẽ- Deut.14.e.25
ſáſque numulariorum, & cathedras venden- B
tium columbas ſubuertit.
13 Et dicit eis, Scriptũ eſt, Domus mea, domus Eſa.56.c.17
orationis vocabitur: at vos feciſtis eam ſpelũ- Ierem.7.b.11
cam latronum. Mar.11.c.17
14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in tẽ- Luc.19.g.46
plo: & ſanauit eos.
15 Quum vidiſſent autem principes Sacerdo-
tum & Scribæ mirabilia quæ fecerat, & pue-
ros clamantes in templo, & dicentes, Hoſan-
na Filio Dauid, indignati ſunt:
16 Et dixerunt ei, Audis quid iſti dicant? Ieſus
autem dicit eis, Etiam: nunquam legiſtis, Ex Pſal.8.a.3
ore infantium & lactentium perfeciſti lau-
dem?
17 Et relictis ipſis, exijt extra vrbem in Betha-
niam, & diuerſatus eſt illic.
18 Mane autem rediens in vrbem, eſurijt.
19 Et quum vidiſſet ficum quandam in via, ve- Mar.11.b.13
nit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia ſo-
lùm: tunc dicit ei, Ne ampliùs ex te fructus na-
ſcatur in ſeculum. Et areſacta eſt illico ficus.
20 Quum igitur hoc vidiſſent diſcipuli, mirati
ſunt, dicentes, Quomodo illico exaruit ficus?
21 Reſpondens autem Ieſus, ait eis, Amen dico
vobis, ſi habueritis fidem, & non diſceptaueri-
tis, non ſolùm hoc *quod factum eſt* ficui, facietis:
verumetiam ſi monti iſti dixeritis, Tollitor, &
proijcitor in mare: fiet.
22 Et omnia quæ petieritis in oratione creden
tes, accipietis.
23 Et quum ipſe veniſſet in templum, princi- Mar.11.d.27
pes Sacerdotum & Seniores populi eum do- Luc.20.a.1
centem adierunt, dicentes, Qua authoritate fa
cis iſta? & quis tibi dedit iſtam authoritatem?
24 Reſpondens autem Ieſus, dixit eis, Interro- C
gabo vos & ego rem quandam: quam ſi dixeri
tis mihi, & ego vobis dicam qua authoritate
faciam iſta:
25 Baptiſmus Iohannis vnde erat? è cælo, an
ex

ex hominibus? At illi ratiocinabátur apud ſe,
dicentes, Si dixerimus, E cælo: dicet nobis,
Quare ergo non credidiſtis ei?
Supr.14.a.5 26 Sin autem dixerimus, Ex hominibus: timemus
turbam. omnes enim habent Iohannem
vt Prophetam.
27 Et reſpondentes Ieſu, dixerunt, Neſcimus.
Ait eis & ipſe, Nec ego dico vobis qua authoritate
faciam iſta.
28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat
duos filios: & accedens ad priorem, dixit,
Fili, abi, hodie operare in vinea mea.
29 Ille verò reſpondens, ait, Nolo. Sed poſtea
quum reſipuiſſet, abiit.
30 Et accedens *ille* ad ſecundum, dixit, itidem.
Is verò reſpondens, ait, Ego *abeo* domine. Et
non abiit.
31 Vter è duobus fecit voluntatem patris? Dicunt
ei, Prior. Dicit eis Ieſus, Amen dico vobis
quòd Publicani & meretrices præeunt vobis
in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Iohannes via iuſtitiæ, &
non credidiſtis ei: Publicani verò & meretrices
crediderunt ei. vos autem quum vidiſſetis,
non reſipuiſtis poſtea, vt crederetis ei.
Eſa.5.a.1.b.5 33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam paterfamiliâs
Ierem.2.d.21 qui plantauit vineam, & ſepem circumpoſuit
Marc.12.a.1 ei, foditque in ea torcular, & ædificauit
Luc.20.b.9 turrim, & elocauit eam agricolis, ac peregre
profectus eſt.
D 34 Quum autem tempus fructuum appropinquaſſet,
miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent
fructus ipſius.
35 Agricolæ verò captis ſeruis eius, alium quidem
ceciderunt, alium verò trucidarunt, aliũ
autem lapidarunt.
36 Rurſum miſit alios ſeruos plures prioribus:
& fecerunt eis itidem.
37 Poſtremò autem miſit ad eos filium ſuum,
dicens, Reuerebuntur Filium meum.
Infrà.26.a.3. 38 Agricolæ verò viſo Filio, dixerunt inter ſe,
& 27.a.1 Iſte eſt hæres, venite, trucidemus eum, & obtineamus
Iohã.11.g.53 hæreditatem eius.
39 Tunc captum eum eiecerunt extra vineam,
& trucidarunt.
40 Quum igitur venerit Dominus vineę, quid
faciet agricolis illis?
41 Aiũt ei, Malos ipſos malè perdet: & vineam
ſuam elocabit alijs agricolis, qui reddent ei
fructum temporibus ſuis.
Pſal.118.c.22 42 Dicit ei Ieſus, Nunquam legiſtis in Scripturis,
Act.4.b.11 Quem lapidem reprobarunt ædificantes,
Rom.9.g.33 iſte factus eſt caput anguli. A Domino factum
1.Pet.2.b.7 eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?
43 Propterea dico vobis quòd tolletur à vobis
regnũ Dei, & dabitur gẽti quæ ferat fruct⁹ ei⁹.
Eſa.8.c.14 44 Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, comquaſſabitur:
ſuper quem verò ceciderit, diſsipabit
eum.
45 Et quum audiſſent principes Sacerdotum
ac Phariſæi parabolas eius, cognouerũt quòd
de ſe diceret.
46 Et quærentes eum prehendere, timuerunt
turbam, quoniam vt Prophetam eũ habebat.

CAPVT XXII.

2 *Nuptiarũ parabola.* 8, 9 *Gentiũ vocatio.* 11 *Veſtis nuptialis.* 17 *Cenſu tributum.* 23 *Sadducæi Chriſtum de reſurrectione interrogant.* 32 *Deus, Deus viuentium.* 36 *Magnum præceptũ legis.* 37 *Dilectio Dei.* 39 *Dilectio proximi.* 41 *Interrogat Ieſus phariſæos de Meſsia.*

1 TVnc reſpondens Ieſus, rurſum loquutus Luc.14.d.16
eſt eis per parabolas, dicens, Apoc.19.b.9
2 Aſsimilatum eſt regnum cœlorum cuidam
Regi qui fecit nuptias filio ſuo.
3 Et miſit ſeruos ſuos vt vocarent vocatos ad
nuptias: ſed noluerunt venire.
4 Rurſus miſit alios ſeruos, dicens, Dicite vocatis,
Ecce prandium meum paraui, tauri mei
& altilia mactata ſunt, & omnia parata: venite
ad nuptias.
5 Illi autem quum non curaſſent, abierunt,
alius quidem in agrum ſuum, alius verò ad negotiationem
ſuam:
6 Reliqui verò prehenſos ſeruos eius contumelijs
affecerunt, & trucidarunt.
7 Rex autem quum *hoc* audiſſet, iratus eſt: &
miſsis exercitibus ſuis, perdidit homicidas
illos, & vrbem eorum incendit.
8 Tunc dicit ſeruis ſuis, Nuptię quidem paratæ
ſunt: ſed qui vocati erant, non erant digni.
9 Proficiſcamini ergo ad compita viarum: &
quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias.
10 Et egreſsi ſerui illi in vias, coegerunt omnes
quos inuenerunt, malos pariter ac bonos: &
impletæ ſunt nuptiæ accumbentibus.
11 Ingreſſus autem Rex vt ſpectaret accumbẽtes, B
vidit illic hominem non indutum indumento
nuptiali.
12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introiſti,
non habens indumentum nuptiale? At illi
os occluſum eſt.
13 Tunc dixit Rex miniſtris, Ligatis pedibus
& manibus eius, tollite eum, & cõijcite in tenebras Suprà 8.b.12
exteriores: illic erit fletus & ſtridor dẽ- & 13.f.42
tium. Infr.25.c.30
14 Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.
15 Tunc profecti Phariſæi, conſilium ceperunt Mar.12.b.13
vt illaquearent eum in ſermone. Luc.20.d.25
16 Itaque mittunt ad eum diſcipulos ſuos cum
Herodianis, dicentes, Pręceptor, ſcimus quòd
verax ſis, & viam Dei in veritate doceas, neque
cures quenquam: non enim reſpicis in perſonam
hominum.
17 Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet cenſum
dare Cæſari, an non?
18 Cognita autem Ieſus malitia eorũ, ait, Quid
me tentatis hypocritæ?
19 Indicate mihi numiſma cẽſus. Ipſi verò obtulerunt
ei denarium.
20 Tunc dicit eis, Cuius eſt imago iſta & inſcriptio?
21 Dicũt ei, Cæſaris. Tunc dicit eis, Reddite Rom.13.b.7
ergo quæ ſunt Cęſaris, Cęſari: & quę ſunt Dei,
Deo.
22 Quum igitur *hoc* audiſſent, mirati ſunt: & omiſſo C
eo, abierunt.
23 In illo die adierunt eum Sadducæi qui dicũt Mar.12.b.18
non eſſe reſurrectionem: & interrogauerunt Luc.20.d.27
eum, Act.23.b.6
24 Dicẽtes, Magiſter, Moſes dixit, Siquis mortuus
fuerit non habens filios, eius frater affinitatis Deut.25.a.5
iure ducet vxorem eius, & ſuſcitabit ſemen
fratri ſuo.
25 Fuerunt autem apud nos ſeptem fratres: &
primus vxore ducta, obijt: & quum non haberet
ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo.
26 Similiter etiam ſecundus & tertius vſque
ad ſeptem.
27 Poſt omnes autem mortua eſt & mulier.

28 In reſurrectione ergo cuius è ſeptẽ erit vxor?
omnes enim habuerunt eam.
29 Reſpõdens autem Ieſus, ait eis, Erratis, ne-
ſcientes Scripturas neque poteſtatem Dei.
30 In reſurrectione enim neque vxores ducũt,
neque nuptum dantur: ſed ſunt vt Angeli Dei
in cœlo.
31 De reſurrectione verò mortuorum non legi
ſtis quod vobis dictum eſt à Deo, dicente,
Exod. 3. b. 6 32 Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & D
Deus Iacob? Deus non eſt Deus mortuorum,
ſed viuentium.
33 Et quum *hoc* audiſſet turba, perculſa eſt ob
doctrinam eius.
Mar. 12. c. 28 34 Phariſæi autem quum audiſſent quòd oc-
cluſiſſet os Sadducæis, coacti ſunt in vnum.
35 Tunc interrogauit *eum* quidam ex *ipſis* Legis
interpres, tentans eum, & dicens,
36 Magiſter, quod eſt mandatum magnum in
Lege?
Deut. 6. a. 5 37 Ieſus autem dixit ei, Diliges Dominũ Deũ
Luc. 10. c. 27 tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
& ex tota cogitatione tua.
38 Iſtud eſt primum & magnum mandatum.
Leui. 19. d. 18 39 Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges
proximum tuum vt teipſum.
Mar. 12. d. 35 40 Ab iſtis duobus mandatis tota Lex & Pro-
Luc. 20. g. 41 phetæ pendent.
41 Coactis autem Phariſæis, interrogauit eos
Ieſus,
42 Dicẽs, Quid vobis videtur de Chriſto? cuius
filius eſt? Dicunt ei, Dauid.
43 Dicit eis, Quomodo ergo Dauid in Spiritu
vocat eum Dominum, dicens,
Pſal. 109. a. 1 44 Dixit Dominus Domino meo, Sede à dex-
tra mea, vſque dum ponam inimicos tuos ſca-
bellum pedum tuorum?
45 Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quo-
modo filius eius eſt?
46 Et nemo poterat ei reſpondere quicquam:
neque auſus fuit quiſquam ab illo die eum
amplius interrogare.

CAPVT XXIII.

1 *Scribæ & phariſæi, docentes populum legem, quales.* 4 *Onera grauia.* 5 *Phariſæorum opera. Phylacteria. Fimbria.* 7 *Salutationes. Rabbi.* 8 *Solus doctor noſter Chriſtus.* 9 *Deus Pater noſter.* 10 *Doctores.* 13 *Claudere regnum cœlorũ.* 14 *Comedere domos viduarum.* 15 *Proſelytus.* 16 *Iurare per templũ.* 23 *Decimare mentham. Iudicium, Miſericordia & Fides.* 26 *Purgare exteriorem poculi partem.* 27 *Sepulchra dealbata.* 29 *Aedificare ſepulchra Prophetarum.* 31 *Prophetæ occiſi à Iudæis.* 33 *Serpentes, Progenies viperarum.*

1 TVnc Ieſus loquutus eſt turbæ & diſcipu-
lis ſuis,
2. Eſdr. 8. a. 4 2 Dicens, In cathedra Moſis ſedent Scribæ &
Phariſæi:
3 Omnia ergo quæ dixerint vobis vt ſeruetis,
ſeruate & facite: ſecundum verò opera eorum
ne faciatis. dicunt enim, & non faciunt.
Luc. 11. f. 46 4 Ligant enim onera grauia, difficiliáque por
Act. 15. b. 10 tatu, & imponunt in humeros hominum: di-
gito autem ſuo nolunt ea mouere.
Num. 15. d. 38 5 Omnia verò opera ſua faciunt ad hoc vt ſpe-
Deut. 6. b. 8, ctentur ab hominibus: dilatant enim phyla-
& 22. b. 12 cteria ſua, & producunt fimbrias palliorum
ſuorum.
Mar. 12. d. 38 6 Amántque primos accubitus in cœnis, &
Luc. 11. f. 43, primos conſeſſus in conuentibus:
& 20. g. 46 7 Et in foris ſalutationes, & vocari ab homi-
nibus, Rabbi, Rabbi. Iacob. 3. a. 1
8 Vos autẽ ne vocemini Rabbi: vnus eſt enim
doctor veſter, *nempe* Chriſtus: omnes autem
vos, fratres eſtis.
9 Et patrem veſtrum neminem vocetis in ter- Mala. 1. b. 6
ra: vnus eſt enim Pater veſter, qui in cælis B
eſt.
10 Nec vocemini doctores: vnus enim veſter
eſt doctor, *nempe* Chriſtus.
11 Sed qui maximus eſt veſtrum, ſit miniſter
veſter.
12 Qui enim ſeſe extollet, demittetur: & qui ſe- Luc. 14. c. 11
ſe demiſerit, extolletur. & 18. c. 14.
13 Væ autem vobis Scribę & Phariſæi hypocri- Luc. 11. g. 52
tæ, quia clauditis regnum cœlorum coram ho
minibus: vos enim non introitis, nec intro-
euntes ſinitis introire.
14 Væ vobis Scribę & Phariſæi hypocritę, quia Mar. 12. d. 40
penitus comeditis domos viduarum, etiã præ- Luc. 20. g. 47
textu longarum orationum: propter hoc au-
feretis grauius iudicium.
15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ:
quia circumitis mare & aridam, vt faciatis
vnum proſelytum: & quum fuerit factus, fa-
citis eum filium gehennæ duplo magis quàm
vos *ſitis*.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quiſquis
iurauerit per templum, nihil eſt: quicunque
autem iurauerit per aurum templi, debet.
17 Stulti & cæci, vtrum enim maius eſt, aurum
an templum quod ſanctificat aurum?
18 Et, Quiſquis iurauerit per altare, nihil eſt:
quicunque autem iurauerit per donum quod
eſt ſuper ipſum, debet.
19 Stulti ac cæci, vtrum enim maius eſt, donũ,
an altare quod ſanctificat donum?
20 Qui ergo iurauerit per altare, iurat per i- C
pſum, & per omnia quę ſuper illud ſunt.
21 Et qui iurauerit per templũ, iurat per ipſum, 3. Reg. 8. b 13
& per eum qui habitat in ipſo. 2. Para. 6. a. 2
22 Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thro-
num Dei, & per eum qui ſedet ſuper ipſum.
23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritę, quia Luc. 11. f. 42
decimatis mẽtham & anethum & cuminum:
& omittitis quæ grauiora ſunt Legis, iudiciũ
& miſericordiam ac fidem: hæc oportuit face-
re, & illa non omittere.
24 Duces cæci, qui excolatis culicem: came-
lum autem deglutitis.
25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, Luc. 11. e. 39
quia purgatis exteriorem poculi patinęque
partem: intus autem plena ſunt rapina & in-
temperantia.
26 Phariſæe cæce, purga primùm quod eſt intra
poculum & patinam, vt id quoque quod ex-
tra eſt, purum fiat.
27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ,
quia aſsimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ
extrà quidem apparent ſpecioſa: intus verò
plena ſunt oſsibus mortuorum, omnique im-
munditia.
28 Ita & vos extrà quidem apparetis homini-
bus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi &
iniquitate.
29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, D
quia ædificatis ſepulchra Prophetarum, & or-
natis monumenta iuſtorum:
30 Et dicitis, Si fuiſſemus in diebus patrum no
ſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſangui-
ne

ne Prophetarum.
31 Itaq; teſtamini vobiſmetipſis, quòd filij ſitis
eorum qui Prophetas occiderunt.
32 Vos quoque implete menſuram patrum ve-
ſtrorum.
33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo
fugere poſsitis à iudicio gehennæ?
34 Propterea ecce ego mitto ad vos Prophetas
& Sapientes & Scribas, & ex ipſis nonnullos
trucidabitis & crucifigetis: & ex ipſis nonnul-
los flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſe-
quemini ab vrbe in vrbem:
Geneſ. 4. b. 8 35 Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus ef-
Heb. 11. a. 4 fuſus ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſq;
2. Para. 24. f. ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem
22. occidiſtis inter templum & altare.
36 Amen dico vobis venient hæc omnia ſuper
nationem iſtam.
Luc. 13. g. 34 37 Ieruſalem Ieruſalem, quæ trucidas Prophe-
4. Eſd. 1. c. 30 tas, & lapidas eos qui ad te miſsi ſunt, quoties
volui congere filios tuos, quemadmodum
gallina cogit pullos ſuos ſub alas, & nolui-
ſtis?
38 Ecce relinquitur vobis domus veſtra de-
ſerta.
39 Dico enim vobis, nequaquam me videbitis
ab hoc tempore vſq; dum dicatis, Benedictus
qui venit in nomine Domini.

CAPVT XXIIII.

2. & 15 Deſtructio Iudæorum. 3 De aduentu Chriſti. 5. & 24 Pſeudochriſti. 6. & 29 Signa conſummationis ſeculi. 12 Iniquitas. Charitas. 13 Perſeuerantia. 14 Euangelij prædicatio. 31 Angeli. 32 Ficus. 35 Verbum Domini verum. 37 Tempora Noe. 39 Diluuium. 42 Vigilare. 43 Fur nocturnus. 45 Fidelis ſeruus. 48 Seruus nequam. 51 Hypocritæ.

Marc. 13. a. 1 1 ET egreſſus Ieſus à templo, ibat: & acceſ-
Luc. 21. a. 5 ſerunt diſcipuli eius, vt indicarent ei æ-
dificia templi.
2 Ieſus autem dixit eis, Nónne videtis hæc
Luc. 19. g. omnia? amen dico vobis non relinquetur
44. hic lapis ſuper lapidem qui non diſſolua-
tur.
3 Sedente autem eo in monte Olearum, adie-
runt eum diſcipuli priuatim, dicẽtes, Dic no-
bis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduen
tus tui & conſummationis ſeculi?
Epheſ. 5. b. 6 4 Et reſpondens Ieſus, dixit eis, Videte ne
Coloß. 2. c. 28 quis vos ſeducat.
5 Multi enim venient in nomine meo, dicen-
tes, Ego ſum Chriſtus: multoſq; ſeducent.
6 Futurum eſt autem vt audiatis bella, & ru-
mores bellorum: videte ne turbemini: oportet
enim omnia fieri, ſed nondum eſt finis.
7 Surget enim gens in gentem, & regnum in
regnum: & erunt peſtilentiæ, & fames, & ter-
ræmotus ſingulis locis.
8 Hæc autem omnia principium ſunt dolo-
rum.
Sup. 10. b. 17 9 Tunc tradent vos in oppreſsionem, & truci
Luc. 21. c. 12 dabunt vos: & odio habebimini ab omnibus
Iohã. 15. c. 20 gentibus propter nomen meum.
& 16. a. 2 10 Et tunc offendentur multi: & alius aliũ pro-
dent, & odio habebunt alius alium.
11 Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſedu-
cent multos.
12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refri
geſcet charitas multorum.
B 13 Qui autem ſuſtinuerit in finem, iſte ſalua-
bitur.
14 Et prædicabitur iſtud Euangelium regni in
vniuerſa terra, in teſtimonium omnibus gen-
tibus: & tunc veniet finis.
15 Quum ergo videritis abominandam vaſta- Mar. 13. b. 14
tionem quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtan Luc. 21. d. 20
tem in loco ſancto, (qui legit, animaduertat) Daniel. 9. g.
16 Tunc qui in Iudæa *fuerint*, fugiant in mon- 27
tes:
17 Qui ſupra domum, non deſcendat vt tollat
quicquam è domo ſua:
18 Et qui in agro, non reuertatur retrò vt tollat
veſtimenta ſua.
19 Væ autem ventrem ferentibus & lactanti-
bus in illis diebus.
20 Orate autem vt non fiat fuga veſtra hyeme,
neque in ſabbatho:
21 Erit enim tunc oppreſsio magna, qualis nõ Acto. 1. b. 12
fuit à principio mundi ad hoc vſque tempus:
neque fiet.
22 Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, nulla caro
ſeruaretur: ſed propter electos decurtabuntur
dies illi.
23 Tunc ſiquis vobis dixerit, Ecce hic Chriſtus, Mar. 13. c. 21
aut hic: ne credatis. Luc. 17. c. 23
24 Surgent enim pſeudochriſti & pſeudo pro-
phetæ, & edent ſigna magna & prodigia: ita vt
ſeducant, ſi fieri poſsit, etiam electos.
25 Ecce prædixi vobis.
26 Si ergò dixerint vobis, Ecce in deſerto eſt:
ne egrediamini. Ecce in conclauibus: ne cre-
datis.
27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & appa- C
ret vſque in Occidentem: ita erit & aduentus
Filij hominis.
28 Vbicunque enim fuerit cadauer, illic cogen Luc. 17. g. 37
tur aquilæ.
29 Statim autem poſt oppreſsionem dierum Mar. 13. c. 24
illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lu Luc. 21. c. 25
men ſuum, & ſtellæ cadent è cælo, & poteſta- Eſa. 13. b. 10
tes cœlorum agitabuntur. Ezec. 32. b. 7
30 Et tunc apparebit ſignum Filij hominis in Ioel. 2. g. 31,
cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & & 3. c. 15
videbunt Filium hominis venientem in nubi Apoc. 1. b. 7
bus cæli cum poteſtate & gloria multa.
31 Et is mittet Angelos ſuos cum tubę voce ma 1. Cor. 15. g. 52
gna, & cogent electos eius à quatuor ventis, à 1. Theſſ. 4. d.
cœlorum extremo ad eorum extremum. 16
32 A ficu autem diſcite parabolam: quum iam
ramus eius tener fit, & folia germinat, noſtis
quòd propè *ſit* æſtas:
33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, agno-
ſcite quòd propè ſit in foribus *regnum Dei*.
34 Amen dico vobis nequaquam præterierit
ætas hæc, vſquedum omnia iſta facta ſint. Mar. 13. d. 32
35 Cœlum & terra præteribunt: ſermones au-
tem mei nequaquam præteribunt.
36 De die autem illo & hora nemo ſcit, ne An-
geli quidem cœlorum, niſi Pater ille meus
ſolus. D
37 Sed ſicut *erant* dies Noe, ita erit & aduentus
Filij hominis.
38 Sicut enim erant in diebus *qui præceſſerunt* di Luc. 17. f. 26
luuium, edentes & bibentes, vxores ducen- Gene. 7. b. 5
tes, & nuptum dantes, vſque ad *eum* diem quo 1. Pet. 3. d. 20
ingreſſus eſt Noe in arcam:
39 Et non cognouerunt, vſque dum veniſſet di
luuium, & ſuſtuliſſet omnes: ita erit & aduen-
tus Filij hominis.

Luc.17.g.35 40 Tunc duo erunt in agro: vnus accipitur, &
1.Theſſ.4.d. alter relinquitur.
17. 41 Duæ molentes in piſtrino: vna accipitur, &
altera relinquitur.
Mar.13.d.35 42 Vigilate ergo: quia neſcitis qua hora Domi
nus veſter venturus ſit.
Luc.12.e.39 43 Illud autem ſcitote, quòd ſi ſciſſet paterfa-
2.Theſ.5.a.2 miliâs qua vigilia fur venturus erat, vigilaſſet,
Apo.16.c.18 & non ſiuiſſet perfodi domum ſuam.
44 Propterea & vos eſtote parati: quia qua ho
ra non putatis, Filius hominis venturus eſt.
Luc.12.c.42 45 Quis igitur eſt fidelis ſeruus & prudens,
quem conſtituit dominus ſuper familitium
ſuum, vt det illis alimentum in tempore?
46 Beatus ſeruus ille, quem, quum venerit do-
minus eius, inuenerit ita facientem.
47 Amen dico vobis ſuper omnia bona ſua cō-
ſtituet eum.
48 Quòd ſi dixerit ſeruus ille malus in corde
ſuo, Tardat dominus meus venire:
49 Cœperitque verberare conſeruos, quinetiã
edere & bibere cum ebrijs:
50 Veniet dominus ſerui illius in die quo non
expectat, & hora qua non nouit:
Supr.13.f.42 51 Et ſeparabit eum, partémque eius ponet
Infr.25.c.30 cum hypocritis: illic erit fletus & ſtridor den-
tium.

CAPVT XXV.

1 Decem virgines. 13 Vigilandum. 15 Talenta ſeruis tradita. 18. & 26 Seruus nequam. 31 Extremum iudiciũ. 32 Oues, hædi. 34 Benedicti Dei. 35 Opera miſericordiæ. 41 Maledicti.

1 TVnc aſsimilabitur regnum cœlorum de-
cem virginibus, quæ ſumptis lampadi-
bus ſuis, exierunt in occurſum ſponſi.
2 Quinque autem ex eis erant prudentes, &
quinque fatuæ.
3 Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus ſuis,
non ceperant oleum ſecum:
4 Prudentes verò ceperant oleum in vaſis ſuis
vnà cum ſuis lampadibus.
5 Tardante verò ſponſo, nictarunt omnes, ac
dormierunt.
6 Media autem nocte clamor factus eſt, Ecce,
ſponſus venit, exite in occurſum eius.
7 Tũc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & or-
narunt lampades ſuas.
8 Fatuæ autem prudentibus dixerunt, Date
nobis ex oleo veſtro: quia lampades noſtræ ex-
tinguuntur.
9 Reſponderunt verò prudentes illæ, dicẽtes,
Veremur ne non ſufficiat nobis & vobis: profi-
ciſcamini verò potius ad eos qui vendunt, &
emite vobiſipſis.
10 Quum autem irent emptum, venit ſponſus:
& quæ paratæ erant, introierunt cũ eo ad nup
tias: clauſáque eſt ianua.
11 Poſtea verò veniunt & reliquæ virgines, di-
centes, Domine domine, aperi nobis.
12 Ipſe verò reſpondens, ait, Amen dico vobis
non noui vos.
Sup.24.d.42 13 Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque ho
Mar.13.d.33 ram in qua Filius hominis veniet.
Luc.19.b.12 14 Enimuero *regnum Dei ita eſt vt quum* quiſpiã
peregrè proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, &
tradidit eis bona ſua.
B 15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alij
autem duo, alij verò vnum: vnicuique ſecun-
dum ipſius facultatem: & peregrè profectus
eſt ſtatim.
16 Profectus autem qui quinque talenta ac-
ceperat, negotiatus eſt ex ijs: & fecit altera
quinque talenta.
17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus eſt &
ipſe altera duo.
18 Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in
terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.
19 Poſt multum verò tempus venit dominus
ſeruorum illorum, & confert rationem cum
eis.
20 Tunc accedens is qui quinque talenta acce
perat, attulit altera quinque talẽta, dicens, Do
mine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce al-
tera quinque talenta lucratus ſum ex eis.
21 Dixit autem ei dominus eius, Bene *habet* ſer-
ue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſu-
per multa te conſtituam: ingredere in gaudiũ
domini tui.
22 Accedens autem & qui duo talenta accepe-
rat, ait, Domine, duo talenta tradidiſti mihi:
ecce alia duo lucratus ſum ſupra ea.
23 Ait ei dominus eius, Bene *habet* ſerue bone
& fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper mul-
ta te conſtituam: ingredere in gaudium domi-
ni tui.
24 Accedens autem & qui vnum talentum ac- C
ceperat, ait, Domine, noueram te quòd homo
durus ſis, metens vbi non ſeminaſti, & *inde* co-
gens vbi non diſperſiſti:
25 Itaque timens abij, abſcondíque talentum
tuum in terra: ecce habes quod tuum eſt.
26 Reſpondens autem dominus eius, dixit ei,
Serue male & cunctator, ſciebas quòd metam
vbi non ſeminaui, & *inde* cogam vbi non diſ-
perſi:
27 Oportuit ergo te committere pecuniam
meam menſarijs, & veniens ego recepiſſem
meum cum fœnore.
28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui
habet decem talenta.
29 Omni enim habenti dabitur, & reddetur Supr.13.b.12
abundantior: qui verò non habet, etiam quod Marc.4.c.25
habet, tolletur ab eo. Luc.8.c.18,
30 Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exte & 19.d.26
riores: illic erit fletus & ſtridor dentium. Suprà 8.b.12
31 Quum autem venerit Filius hominis in glo & 22.b.13
ria ſua, & omnes ſancti Angeli cum eo, tũc ſe-
debit ſuper thronum gloriæ ſuæ.
32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & ſe-
parabit eos alteros ab alteris, vt paſtor ſeparat
oues ab hœdis:
33 Et ſtatuet oues quidem à dextra ſua, hœdos
autem à ſiniſtra.
34 Tũc dicet Rex his qui à dextra ſua *erunt*, Ve-
nite benedicti Patris mei, poſsidete regnum
paratum vobis à iactis fundamentis mundi.
35 Eſuriui enim, & dediſtis mihi *quo veſcerer*: ſi- Eſa.58.b.7
tiui, & dediſtis mihi potum; hoſpes eram, & Ezec.18.b.7
collegiſtis me:
36 Nudus, & amiciuiſtis me: inualidus fui, & Eccli.7.d.39
viſitaſtis me: in cuſtodia eram, & veniſtis ad
me.
37 Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicẽtes, Domi- D
ne, quando te vidimus eſuriẽtem, & aluimus?
aut ſitientem, & dedimus tibi potum?
38 Quando autem te vidimus hoſpitem, & col
legimus te? aut nudum, & amiciuimus?
39 Aut quando te vidimus inualidum aut in cu
ſtodia,

ſtodia, & venimus ad te?
40 Et reſpondens Rex, dicet eis, Amen dico vo
bis quatenus feciſtis vni ex iſtis fratribus meis
minimis, mihi feciſtis.
Pſal.6.c.9 41 Tunc dicet & ijs qui à ſiniſtra *erunt*, Abite à
Suprà 7.c.23 me maledicti in ignem æternum, qui paratus
Luc.13.f.27 eſt diabolo & angelis eius.
42 Eſuriui enim, & non dediſtis mihi *quo* veſce
rer: ſitiui, & non dediſtis mihi potum:
43 Hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus,
& non amiciuiſtis me: inualidus, & in cuſto-
dia eram, & non viſitaſtis me.
44 Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes, Do
mine, quando te vidimus eſurientem, aut ſiti-
entem, aut hoſpitem, aut nudũ, aut inualidũ,
aut in cuſtodia, & non miniſtrauimus tibi?
45 Tunc reſpondebit eis, dicens, Amen dico
vobis quatenus non feciſtis vni ex iſtis mini-
mis, nec mihi feciſtis.
Dan.12.a.2 46 Et ibunt iſti in ſupplicium æternum: iuſti
Iohan.5.e.29 verò in vitam æternam.

CAPVT XXVI.

2 Chriſtus prædicit mortem ſuam. 4 Conſilium Sacerdotum contra Chriſtum. 7 Vnguentum precioſum à muliere effuſum ſuper caput Chriſti. 13 Pauperes ſemper nobiſcum. 14 Iudas vendit Chriſtum. 17 Mittuntur Apoſtoli vt parent paſcha. 25 Chriſtus comedit paſcha. 26 Inſtitutio cœnæ Domini. 28 Remiſſio peccatorum. 30 Hymnus poſt cibum. 31 Apoſtoli ſcandalizati. 34. & 70 Abnegatio Petri. 37 Triſtis Chriſtus. 39 Oratio Chriſti. 40 Diſcipuli dormiunt. 41 Vigilia. Oratio. Spiritus. Caro. 48 Iudas oſculo Chriſtum prodit. 51 Auriculam Malcho amputat Petrus. 52 Gladius. 53 Legiones Angelorum. 54. & 56 Neceſſe eſt impleri Scripturas. 57 Ad Caiapham ducitur Chriſtus. 58 Eum procul ſequitur Petrus. 59. & 60 Falſi teſtes. 63 Chriſtus tacet. Iureiurando adigitur. 64 Confitetur ſe eſſe Chriſtum. 67 Conſpuitur & colaphis cæditur.

Marc.14.a.1 1 ET factum eſt quum finijſſet Ieſus ſermo-
Luc.22.a.1 nes iſtos omnes, dixit diſcipulis ſuis,
2 Scitis quòd intra duos dies Paſcha fit, & Fi-
lius hominis traditur vt crucifigatur.
Iohã.11.f.47 3 Tunc coacti ſunt principes Sacerdorum &
Scribę & Seniores populi in aulam Pontificis,
qui dicebatur Caiapha:
4 Et conſultarunt vt Ieſum dolo prehenderẽt,
& trucidarent.
5 Dicebant autem, Non in feſto, vt ne tumul-
tus fiat in populo.
Mar.14.a.3 6 Quum autem Ieſus eſſet in Bethania in do-
Iohan.12.a.2 mo Simonis leproſi,
7 Venerat ad eum mulier, habens alabaſtrum
vnguẽti grauis precij, & effuderat ſuper caput
ipſius accumbentis.
8 Vidẽtes autem diſcipuli eius, indignati ſunt,
dicentes, Ad quid perditio hæc?
9 Potuit enim iſtud vnguentum venũdari ma
gno, & dari pauperibus.
10 Quum autem *hoc* cognouiſſet Ieſus, ait eis,
Quid laborem affertis mulieri? opus enim bo
num operata eſt erga me.
Deut.15.b.11 11 Nam ſemper pauperes habebitis vobiſcum:
me verò non ſemper habebitis.
12 Quòd enim hæc vnguentum hoc iniecit ſu-
per corpus meum, ad ſepeliendum me *hoc* fe-
cit.
Mar.14.b. 13 Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fue
10 rit hoc Euangelium in toto mundo, etiã quod
hæc fecit, dicetur in monimentum ipſius.
Luc.22.a.4 B 14 Tunc profectus vnus ex duodecim, qui dice
batur Iudas Iſcariotes, ad principes Sacerdo-
tum,
15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis
tradam eum? Ipſi verò conſtituerunt ei trigin-
ta argenteos *numos*.
16 Et ex eo tempore quęrebat opportunitatem
vt eum proderet.
17 Primo autem *die* Azymorum venerunt diſci Mar.14.b.12
puli ad Ieſum, dicentes ei, Vbi vis paremus tibi Luc.22.a.7
ad veſcendum paſcha?
18 Ipſe verò ait, Abite in vrbem ad quendam, &
dicite ei, Magiſter dicit, Tempus meum pro-
pè eſt, apud te faciam paſcha cum diſcipulis
meis.
19 Et fecerunt diſcipuli ſicut iniunxerat eis Ie-
ſus, & parauerunt paſcha.
20 Quum autem ſerum diei eſſet, recubuit cũ Mar.14.b.18
duodecim. Luc.22.b.14
21 Et edentibus ipſis, dixit, Amen dico vobis Iohan.13.c.21
quòd vnus veſtrum me prodet.
22 Tunc triſtes facti vehementer, cœperunt ſin
guli eorum dicere ei, Num ego ſum Domi-
ne?
23 Ipſe verò reſpondens, ait, Qui intingit mecũ
manum in catino, iſte me proditurus eſt.
24 Filius quidem hominis abit, ſicut ſcriptum
eſt de eo: væ autem homini illi per quẽ Filius
hominis proditur: bonum erat ei ſi natus non
fuiſſet homo ille. C
25 Reſpondens autem Iudas qui prodebat eũ,
dixit, Nunquid ego ſum, Rabbi? Dicit ei, Tu
dixiſti.
26 Edentibus autem eis, accepit Ieſus panem: 1Cor.11.e.24
& quum benedixiſſet, fregit, deditque diſcipu
lis: & ait, Accipite, comedite: hoc eſt corpus
meum.
27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis,
dicens, Bibite ex eo omnes.
28 Hoc eſt enim ſanguis meus, *qui eſt* Noui te-
ſtamẽti, qui pro multis effunditur in remiſsio-
nem peccatorum.
29 Dico autem vobis, non bibam ab hoc tem-
pore ex hoc fructu vitis vſque in diem illum
quum ipſum bibam vobiſcum nouum in re-
gno Patris mei.
30 Et quum hymnum ceciniſſent, exierunt in
montem Olearum.
31 Tunc dicit eis Ieſus, Omnes vos offendemi- Mar.14.c.
ni in me in nocte iſta. ſcriptum eſt enim, Per- 27
cutiam paſtorem, & diſpergentur oues gre- Iohã.16.d.30
gis. & 18.b.8
32 Poſtquam autem ſurrexero, præibo vobis Zach.13.c.7
in Galilæam. Mar.14.c.28
33 Reſpondens verò Petrus, ait ei, Etiamſi o- & 16.b.7
mnes offendantur in te, ego nunquam offen-
dar.
34 Ait ei Ieſus, Amen dico tibi quòd in iſta no-
cte antequam gallus canat, ter me abnega-
bis.
35 Ait ei Petrus, Etiamſi oportuerit me mori Iohan.13.d.38
tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes
diſcipuli dixerunt.
36 Tunc venit Ieſus cum eis in locum qui di- Mar.14.d.32
citur Gethſemane: & dicit diſcipulis, Sedete Luc.22.d.39
hic, vſquequo abiens, orauero illic.
37 Et aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedęi, D
cœpit triſtis fieri, & grauiſsimè angi.
38 Tũc ait eis Ieſus, Valde triſtis eſt anima mea
vſque ad mortem: manete hic, & vigilate me-
cum.

39 Et progreſſus paululum, procidit in faciem
ſuam, orans ac dicens, Pater mi, ſi poſsibile eſt,
abeat à me poculum iſtud: veruntamen non vt
ego volo, ſed vt tu.
40 Tũc venit ad diſcipulos, & reperit eos dor-
mientes: & dicit Petro, Itáne non valuiſtis vnã
horam vigilare mecum?
41 Vigilate & orate, vt ne introeatis in tẽtatio-
nem: ſpiritus quidem promptus, ſed caro in-
firma *eſt*.
42 Rurſum ſecundò abijt, & orauit, dicens, Pa-
ter mi, ſi non poteſt hoc poculum abire à me
quin bibam ipſum, fiat voluntas tua.
43 Et reperit eos rurſum dormientes: erant e-
nim oculi eorum grauati.
44 Et relictis eis, rurſum abijt: & orauit tertiò,
eundem ſermonem dicens.
45 Tunc venit ad diſcipulos ſuos, & dicit eis,
Dormite quod ſupereſt, & requieſcite: ecce ap
propinquauit hora, & Filius hominis traditur
in manus peccatorum.
46 Surgite, eamus: ecce appropinquauit qui
me prodit.
Marc. 14. e. 43. 47 Et adhuc eo loquente, ecce Iudas, vnus ex
duodecim venit, & cum eo turba multa cum
Luc. 22. e. 47 gladijs & fuſtibus, à principibus Sacerdotum
Iohan. 18. a. 3 & Senioribus populi.
E 48 Is verò qui prodebat eum, dederat eis ſignũ,
dicens, Quencunq; oſculatus fuero, ipſe eſt,
prehendite eum.
49 Itaq; ſtatim quum veniſſent ad Ieſum, dixit,
Aue Rabbi. Et deoſculatus eſt eum.
50 At Ieſus dixit ei, Amice, ad quid ades? Tunc
acceſſerunt, & manus iniecerunt in Ieſum, &
prehenderunt eum.
51 Et ecce vnus ex his qui *erant* cum Ieſu, exten-
ſa manu exeruit gladium ſuum: & percuſſo ſer-
uo Pontificis, abſtulit auriculam eius.
Gen. 9. b. 6 52 Tunc ait ei Ieſus, Conuerte gladium tuum
Apo. 13. c. 10 in locũ ſuum: omnes enim qui acceperint gla-
dium, gladio peribunt.
53 An putas quòd non poſsim nunc precari Pa
trem meũ qui præſtet mihi plures quàm duo-
decim legiones Angelorum?
Eſa. 53. c. 10 54 Quomodo ergo implerę fuerint Scripturæ,
quæ dicunt quòd ſic oportet fieri?
55 In illa hora dixit Ieſus turbæ, Vt in latronem
exiſtis cum gladijs & fuſtibus vt comprehen-
deretis me: quotidie apud vos ſedebam docẽs
in templo, & non me prehendiſtis.
Thre. 4. d. 19 56 Hoc autem totum factum eſt vt impleantur
Sup. 20. d. 31 ſcripturæ Prophetarum. Tũc diſcipuli omnes
relicto eo, fugerunt.
Mar. 14. f. 53 57 Illi verò prehenſum Ieſum abduxerunt ad
Luc. 22. f. 54 Caiaphan pontificem, vbi Scribæ & Seniores
Iohã. 18. c. 14 coacti erant.
58 Petrus autem ſequebatur eum procul vſque
ad aulam pontificis: & ingreſſus intrò, ſedebat
cum miniſtris, vt videret finem.
Mar. 14. f. 55 59 Principes autem Sacerdotum & Seniores
& totus conſeſſus quærebant falſum teſti-
monium contra Ieſum, vt eum morte mul-
tarent:
60 Et non inuenerunt: etiam quum multi fal-
ſi teſtes acceſsiſſent, nõ inuenerunt. Poſtremò
verò aduenientes duo falſi teſtes,
Iohan. 2. c. 19 61 Dixerunt, Iſte dixit, Poſſum diſſoluere tem-
plum Dei, & in triduo ædificare ipſum.
62 Et ſurgens Pontifex, ait ei, Nihil reſpon-
des? quid *illud eſt quod* iſti aduerſum te teſtifi-
cantur?
63 Ieſus autem ſilebat. Et reſpondens Ponti-
fex, ait ei, Adiuro te per Deum viuentem, vt
dicas nobis ſi tu es Chriſtus ille Filius Dei.
64 Dicit ei Ieſus, Tu dixiſti. quinetiam dico Sup. 16. d. 27
vobis, ab hoc tempore videbitis Filium homi- Ro. 14. b. 10
nis ſedentem à dextra poteſtatis Dei, & veniẽ- 1 Thes. 4. d. 16
tem in nubibus cæli.
65 Tunc Pontifex dirupit veſtimenta ſua, di- G
cens, Blaſphemauit: quid amplius egemus te-
ſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam eius.
66 Quid vobis videtur? Ipſi verò reſpondẽtes,
dixerunt, Obnoxius eſt morti.
67 Tunc inſpuerunt in faciem eius, & cola- Eſa. 50. a. 6
phos ei inflixerunt, alij autem bacillis eum cę
ciderunt,
68 Dicentes, Vaticinare nobis Chriſte, quis ſit
qui te ferijt.
69 Petrus autem ſedebat extrà in aula: & ac- Marc. 14. g. 66.
ceſsit ad eum vna ancillula, dicens, Et tu cum
Ieſu Galilæo eras. Luc. 22. f. 55
70 Ipſe verò negauit coram omnibus, dicens, Iohã. 18. c. 26
Neſcio quid dicas.
71 Quum autem ipſe egrederetur in veſtibulũ,
vidit eum alia *ancilla*: & ait his qui erant illic,
Et iſte erat cum Ieſu Nazareno.
72 Tunc rurſus negauit cum iureiurando, Nõ
noui hominem.
73 Paulo pòſt autem acceſſerunt qui aſtabant,
& dixerunt Petro, Verè & tu ex ipſis es: nam &
loquutio tua te manifeſtum facit.
74 Tunc cœpit ſeipſum deuouere, *dicens*, Non
noui hominem. Et ſtatim gallus cantauit.
75 Tunc meminit Petrus verborum Ieſu, qui
dixerat ei, Prius quàm gallus cãtet, ter me ab-
negabis. Et egreſſus extrà, fleuit amarè.

CAPVT XXVII.

1 Chriſtus Pilato vinctus traditur. 5 Iudas ſuſpendit ſeipſum. 8 Ager ſanguinis. 11 Chriſtus Rex. 16. & 21 Barabbas. 19 Vxor Pilati. 24 Pilatus lauat manus. 26 Virgis caſus Chriſtus, crucifigendus traditur. 29 Corona è ſpinis plexa eius capiti imponitur. 30 Cõſpuitur. 31 Illuditur. 32 Simon Cyrenæus. 34. & 48 Offertur ei acetum bibendum. 35 Crucifigitur Chriſtus. 38 Latrones duo cum eo crucifiguntur. 39 Conuitia in eum. 45 Tenebræ. 46 Oratio Chriſti in cruce. 50 Expirat. 51 Velum templi diſſinditur. Finduntur petræ. 52 Multa ſanctorum corpora reſurgunt. 54 Centurio. 55 Mulieres Chriſtum ſecutæ, & quæ ei miniſtrauerant. 60 Ioſeph corpus Chriſti ſepelit. 64 Chriſti ſepulchrum munitur cuſtodia.

1 MAnè autem quum eſſet, conſilium cepe Marc. 15. a. 1
runt omnes principes Sacerdotum & Luc. 22. g. 66
Seniores populi aduerſus Ieſum, vt eũ morte Iohã. 17. c. 10
multarent.
2 Et ligatum eum abduxerunt, ac tradiderunt
eum Pontio Pilato præſidi.
3 Tunc vidẽs Iudas qui eum prodiderat, quòd
damnatus eſſet, pœnitens, retulit triginta argẽ
teos *numos* principib⁹ Sacerdotũ & Seniorib⁹,
4 Dicens, peccaui prodito ſanguine innoxio.
At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.
5 Et proiectis *numis* argenteis in templum, ſe- Act. 1. c. 18
ceſsit: & abiens, ſtrangulauit *ſeſe*.
6 Principes autem Sacerdotum acceptis *numis*
argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in
corbanam: quia precium ſanguinis eſt.
7 Conſilio autem capto, emerunt ex eis agrũ
illum figuli, in ſepulturam hoſpitum.
8 Quapropter vocatus eſt ager ille, Ager ſan- Act. 1. c. 19
guinis vſque in hodiernum diem.

Zach.11.c.13 9 (Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Ie-
B remiam prophetam dicentem, Et acceperũt
triginta argenteos, precium æſtimati, qui æſti
matus fuit à filijs Iſrael:
10 Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſti
tuit mihi Dominus.)
11 Ieſus autem ſtetit coram Præſide, & interro-
gauit eum Præſes, dicens, Túne es Rex ille Iu-
dæorum? Dixit autem ei Ieſus, Tu dicis.
Marc.15.a.3 12 Et quũ ipſe accuſaretur à principibus Sacer-
dotum & Senioribus, nihil reſpondit.
13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quàm mul-
ta aduerſum te teſtificentur?
14 Et non reſpondit ei ad vllum verbum: *ita* vt
miraretur Præſes valde.
Marc.15.a.6 15 In feſto autem conſueuerat Præſes turbæ di-
Luc.23.c.17 mittere vnum captiuum quem voluiſſent.
16 Habebant verò tunc captiuum inſignẽ, qui
dicebatur Barabbas.
17 Ipſis igitur coactis, dixit eis Pilatus, Vtrum
vultis dimittam vobis? Barabbã, an Ieſum qui
dicitur Chriſtus?
18 Sciebat enim quòd per inuidiã tradidiſſent
eum.
19 Sedente autẽ eo pro tribunali, miſit ad eum
vxor eius, dicens, Nihil tibi *rei ſit* cum iuſto il-
C lo: multa enim paſſa ſum hodie in ſomnijs
propter eum.
Marc.15.a.11 20 Principes autem Sacerdotum & Seniores
Luc.23.c.18 perſuaſerunt turbæ vt peterent Barabban, Ie-
Iohan.18.g. ſum verò perderet.
40. 21 Reſpondens autem Præſes, ait eis, Vtrũ vul-
Act.3.c.14 tis vobis è duobus illis dimittam? Ipſi verò di-
xerunt, Barabban.
22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciã Ieſu qui
dicitur Chriſtus? Dicunt ei omnes, Crucifi-
gatur.
23 Præſes autem ait, Enimuero quid mali fecit?
At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifi-
gatur.
24 Videns autem Pilatus quòd nihil *hoc* iuua-
ret, ſed magis tumultus fieret, accepta aqua ab
luit manus coram turba, dicens, Innoxius ego
ſum à ſanguine huius iuſti: vos videritis.
25 Et reſpondens vniuerſus populus, dixit, San
guis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.
26 Tunc dimiſit eis Barabban: Ieſum autẽ quũ
flagellaſſet, tradidit vt crucifigeretur.
Marc.15.b.16 27 Tunc milites Præſidis quum accepiſſent Ie
Iohan.19.a.1 ſum in prætorium, coegerunt apud eum vni-
uerſam cohortem.
D 28 Et quum exuiſſent eum, circumpoſuerunt
ei chlamydem coccinam:
29 Et coronam è ſpinis plexam impoſuerunt
ſuper caput eius, & arundinem in dextram e-
ius: & genu ſummiſſo ante eum, illudebant ei,
dicentes, Aue Rex Iudæorum.
30 Et quum inſpuiſſent in eum, ceperunt arun
dinem, & verberabant caput eius.
31 Et quum illuſiſſent ei, exuerunt eum chla-
myde, induerunt́q; eum veſtimentis ſuis: & ab
duxerunt eum vt crucifigerent.
Marc.15.b.22 32 Exeuntes autem inuenerunt quendam Cy-
Luc.23.d.26 renæum, nomine Simonem: hunc angariaue-
runt vt tolleret crucem eius.
Marc.15.b.22 33 Et quum veniſſent in locum qui dicitur Gol
Luc.23.c.32 gotha, quod eſt Caluariæ locus,
Iohan.19.c. 34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle
16. miſtum: & quum guſtaſſet, noluit bibere.

35 Poſtquam autem crucifixerunt eum, diſper- Marc.15.b.24
tiuerunt veſtimenta eius, ſortem mittentes: vt
impleretur quod dictum eſt à Propheta, Diſ-
pertiuerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper ve- Pſal.22.c.19
ſtimentum meum iecerunt ſortem.
36 Et ſedentes ſeruabant eum illic.
37 Et impoſuerunt ſuper caput eius crimen i-
pſius ſcriptum, ISTE EST IESVS REX
ILLE IVDÆORVM.
38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: E
vnus à dextra, & alter à ſiniſtra.
39 Prætereuntes autem conuiciabantur ei, mo
uentes capita ſua,
40 Et dicentes, Tu ille qui diſſoluis templum, Iohan.2.c.19
& in triduo ædificas, ſerua temetipſum: ſi Fi-
lius Dei es, deſcende à cruce.
41 Similiter autem & principes Sacerdotum
illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebãt,
42 Alios ſeruauit, ſeipſum non poteſt ſeruare:
ſi Rex Iſrael eſt, deſcendat nunc à cruce, & cre
demus ei.
43 Confidit in Deo, liberet eum nunc, ſi vult Pſal.22.b.9
eum: dixit enim, Filius Dei ſum. Sap.2.d.18
44 Idipſum autem & latrones qui crucifixi
erant cum eo, exprobrabant ei.
45 A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſu-
per vniuerſam terram, vſque ad horam nonã.
46 Circa verò horã nonã exclamauit Ieſus vo-
ce magna, dicẽs, Eli, Eli, lamaſabachthani? hoc Pſal.22.a.2
eſt, Deus meus, Deus meus, cur deſeruiſti me?
47 Quidam autem ex iis qui illic ſtabant, quũ F
hoc audiſſent, dicebant, Eliam vocat iſte.
48 Et ſtatim currens vnus ex eis, quum accep- Pſal.69.e.22
tam ſpongiam impleſſet aceto, & circumpo-
ſuiſſet calamo, dabat ei vt biberet.
49 Reliqui verò dicebant, Sine, videamus an
veniat Elias ſeruaturus eum.
50 Ieſus autem quum rurſum clamaſſet voce
magna, emiſit ſpiritum.
51 Et ecce aulæum templi fiſſum eſt in duo, à 1.Paralip.3.d
ſummo vſque ad imum: & terra mota eſt, & pe 14.
træ fiſſæ ſunt,
52 Et monumenta aperta ſunt: & multa corpo-
ra ſanctorum qui dormierant, ſurrexerunt:
53 Qui egreſſi è monumentis poſt reſurrectio-
nem eius, introierunt in Sanctam vrbem, &
apparuerunt multis.
54 Centurio verò, & qui cum eo erant ſeruan-
tes Ieſum, viſo terræ motu & his quæ facta fue
rant, timuerunt vehementer, dicentes, Verè fi
lius Dei erat iſte.
55 Erant autẽ illic mulieres multæ procul ſpe-
ctantes, quæ ſequutæ fuerant Ieſum à Galilęa,
miniſtrantes ei:
56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria
Iacobi, & Ioſe mater, & mater filiorũ Zebedęi. G
57 Quum autem ſerum diei eſſet, venit homo Marc.15.d.42
diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & i- Luc.23.g.50
pſe diſcipulus fuerat Ieſu. Iohã.19.d.38
58 Iſte adijt Pilatum, ac petijt corpus Ieſu: tunc
Pilatus iuſſit reddi corpus.
59 Et quum Ioſeph accepiſſet corpus, inuoluit
ipſum ſindone munda:
60 Poſuitque ipſum in monumẽto ſuo nouo,
quod exciderat in petra: & aduoluto ſaxo ma-
gno ad oſtium monumenti, abijt.
61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera
Maria, ſedentes contra ſepulchrum.
62 Poſtera verò die quæ ſequitur Paraſceuen,
coacti

coacti ſunt principes Sacerdotum & Phariſæi
ad Pilatum,
63 Dicẽtes, Domine, meminimus quòd planꝰ
ille dixit adhuc viuens, Tertio pòſt die ſurgã:
64 Iube ergo muniri ſepulchrum vſque in diẽ
tertium, nequando veniant diſsipuli eius no-
cte, & furentur eũ, dicántque populo, Surrexit
à mortuis: & erit vltimus error peior priore.
65 Ait eis Pilatus, Habetis cuſtodiã: abite, mu-
nite ſicut ſcitis.
66 Ipſi autem profecti, munierũt ſepulchrum,
obſignato lapide, cum cuſtodia.

CAPVT XXVIII.

1 Mulieres accedunt ad ſepulchrum. 2 Terra motus. Angelus de cælo. 6 Reſurgit Chriſtus. 9 Occurrit mulieribus. 10 Chriſti fratres. 17 Chriſtus in Galilæa apparet diſcipulis, & ab iis adoratur. 19 Mittit apoſtolos ad prædicandum & baptizandum. Formula Baptiſmi.

Mar.16.b.6 Ioan.20.c.11 1 EXtremo autem Sabbatho quum luceſce-
ret in primum *diem* hebdomadæ, venit
Maria Magdalene & altera Maria, vt ſpectarẽt
ſepulchrum.
2 Et ecce terræ motus factus eſt magnus: An-
gelus enim Domini, quum deſcẽdiſſet è cælo,
& acceſsiſſet, deuoluit lapidem ab oſtio, ſede-
bátque ſuper eum.
3 Erat autem viſus eius vt fulgur, & indumen-
tum eius album ſicut nix.
4 Prę timore autem eius concuſsi ſunt cuſto-
des, & facti ſunt ſicut mortui.
5 Reſpondens autem Angelus, dixit mulieri-
B bus, Ne timeatis vos: ſcio enim quòd Ieſum
crucifixum quæritis.
6 Non eſt hîc, ſurrexit enim ſicut dixit: venite,
videte locum vbi iacebat Dominus.
7 Et citò euntes, dicite diſcipulis eius quòd
ſurrexit à mortuis: & ecce præit vobis in Ga-
lileam, illic eum videbitis: ecce dixi vobis.
8 Tunc egreſſę citò à monumento cum timo-
re & gaudio magno, currebant vt nuntiarent
diſcipulis eius. quum autem proficiſcerentur
vt nuntiarent diſcipulis eius,
9 Ecce Ieſus occurrit eis, dicens, Auete. Illæ
autem acceſſerunt, & prehenderũt pedes eius,
& adorauerunt eum.
10 Tunc ait eis Ieſus, Ne timeatis: abite, nun-
tiate fratribus meis vt abeant in Galilęam, illic
me videbunt.
11 Proficiſcentibus autem ipſis, ecce quidam è C
cuſtodia venerunt in vrbem, ac nuntiauerunt
principibus Sacerdotum omnia quæ facta fue
rant.
12 Tunc coacti cum ſenioribus, conſilio capto,
pecuniam multam dederunt militibus,
13 Dicentes, Dicite Diſcipuli eius nocte vene-
runt, & furati ſunt eum nobis dormientibus.
14 Et ſi hoc auditũ fuerit apud Præſidem, nos
perſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.
15 Ipſi verò accepta pecunia fecerunt ſicut erãt
edocti: & diuulgatus eſt iſte ſermo apud Iu- D
dæos vſque in hodiernum diem.
16 Vndecim autem diſcipuli profecti ſunt in
Galilęam, in montẽ vbi conſtituerat eis Ieſus.
17 Et quum vidiſſent eum, adorauerunt eum:
quidam autem dubitauerunt.
18 Et accedens Ieſus, loquutus eſt eis, dicens,
Data eſt mihi omnis authoritas in cælo & in
terra.
19 Profecti ergo docete omnes Gentes: bapti- Mar.16.c.15
zantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus
ſancti:
20 Docentes eos ſeruare omnia quæ mandaui
vobis. Et ecce ego vobiſcũ ſum omnibus die-
bus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Sanctum IESV Chriſti Euangelium ſecundum Marcum. Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

4 Baptiſmus reſipiſcentiæ 5 Confeſsio. 6 Veſtitus & victus Ioannis. 9 Baptizatur Ieſus. 13 Tẽtatur in deſerto. Angeli. 14 Prædicat Chriſtus. 17. & 19 Simon, Andreas, Iacobus, & Ioannes vocantur. 21. & 39 Docet Chriſtus in ſynagogis. 23 Dæmoniacus ſanatur. 27 Doctrina noua. 30 Socrus Petri ſanatur à febre. 34 Dæmonibus cognitus Chriſtus. 35 Orat. 41 Leproſum ſanat Chriſtus.

1 PRINCIPIVM
Euangelij Ieſu
Chriſti filij Dei.
2 Vt ſcriptũ eſt in
Prophetis, Ecce
ego mitto nun-
tiũ meum ante fa
ciẽ tuam, qui pa-
rabit viam tuam
Malach.3.a.1 coram te:
Eſa.40.a.3 3 Vox clamantis
Iohan.1.c.15 in deſerto, Parate viam Domini, rectas facite ſe
Luc.3.a.4 mitas eius.
Matth.3.a.4 4 Baptizabat Iohannes in deſerto, & prædica
bat Baptiſmũ reſipiſcentiæ, in remiſsionem
peccatorum.
5 Et exiuit ad eum tota Iudææ regio ac Ieroſo Matth.3.a.5
lymitæ: & baptizabantur omnes ab eo in Ior-
dane flumine, confitentes peccata ſua.
6 Induebatur autem Iohannes pilis camelo- Leuit.11.c.22
rũ, & zona pellicea circa lumbos ſuos: & ede-
bat locuſtas ac mel ſylueſtre.
7 Et prædicabat, dicẽs, Venit poſt me *is* qui va Matth.3.c.12
lidior eſt me, cuius non ſum dignus qui incur- Luc.3.c.26
uatus ſoluam corrigiam ſolearum. Iohan.1.d.27
8 Ego quidem baptizaui vos aqua: ipſe verò ba Act 1.a.5, &
ptizabit vos Spiritu ſancto. 2.a.4, & 11.
9 Et factum eſt in diebus illis, venit Ieſus à Na c.16, & 19.
zareth *urbe* Galilææ, & baptizatus eſt in Iorda a.4
ne à Iohanne: Matt.3.d.14.
10 Qui quum ſtatim aſcenderet ex aqua, vidit Luc.3.d.22
ſindi cælos, & Spiritum quaſi columbam de- Iohan.1.c.33
ſcendere ſuper eum.
11 Et vox facta eſt è cælis, Tu es Filius ille meus
dilectus, in quo acquieſco.
12 Statimque Spiritus eum eijcit in deſertum. B
13 Et fuit illic in deſerto dies quadraginta, & Matth.4.a.1
tenta- Luc.4.a.1

tentabatur à Satana: eratq; cum feris, & Ange-
li miniſtrabant ei.
Matt. 4.b.12 14 Poſtquam autem traditus eſſet Iohannes, ve
Luc. 4.c.14 nit Ieſus in Galilæam, prędicans Euangelium
Iohā. 4.f.43 regni Dei,
15 Et dicens, Imple tū eſt tempus, & appropin-
quat regnum Dei: reſipiſcite, & credite Euan-
gelio.
Matt. 4.c.18 16 Ambulans autem ad mare Galileæ, vidit Si-
Luc. 5.a.2 monem & Andream fratrem eius, iacientes re-
te in mare: (erant enim piſcatores.)
17 Et dixit eis Ieſus, Venite poſt me, & faciam
vt ſitis piſcatores hominum.
18 Et *ipſi* ſtatim omiſsis retibus ſuis, ſequuti
ſunt eum.
19 Tunc progreſſus illinc paululum, vidit Iaco
bum filium Zebedæi, & Iohannem fratrem e-
ius, & ipſos in nauigio ſarcientes retia.
20 Statimq; vocauit eos: & *ipſi* relicto patre ſuo
Zebedęo in nauigio cum mercenarijs, abierūt
poſt eum.
Matt. 4.b.13 21 Et ingrediuntur Capernaum: ſtatimq; ſabba
Luc. 4.c.31 tho ingreſſus in ſynagogam, docebat.
C 22 Et percellebantur ſuper doctrina eius: doce
Matt. 7.d.28 bat enim eos vt authoritatem habens, & non
Luc. 4.c.32 vt Scribæ.
23 Erat autem in ſynagoga eorū homo in quo
erat ſpiritus impurus: qui exclamauit,
24 Dicens, Ah, quid nobis tecum Ieſu Nazare-
ne? veniſti vt perderes nos? noui te quis ſis, *ni-
mirum* Sanctus ille Dei.
25 Et obiurgauit eum Ieſus, dicēs, Obmuteſce,
& exi ab eo.
26 Tunc quum diſcerpſiſſet eum ſpiritus impu
rus, & clamaſſet voce magna, exijt ab eo.
27 Et expauerunt omnes *ita* vt mutuò quære-
rent inter ſe, dicentes, Quid eſt hoc? quæ do-
ctrina noua hæc, quòd per poteſtatem etiā ſpi-
ritibus impuris imperat, & auſcultant ei?
28 Venit autem fama eius ſtatim in totā regio-
nem circumiacentem Galileæ.
Matt. 8.b.14 29 Et ſtatim è ſynagoga egreſsi, venerunt in do
Luc. 4.f.38 mum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Io-
hanne.
30 Socrus autem Simonis decumbebat febrici
tans: & ſtatim dicunt ei de illa.
31 Tunc accedens, erexit eam prehenſa manu
eius: & reliquit eam febris ſtatim, & *ipſa* mini-
ſtrauit eis.
32 Quum autem ſerum *dici* eſſet, occidente ſole
adducebāt ad eum omnes malè affectos & dæ
moniacos:
33 Ciuitasq; tota coacta erat ad oſtium.
34 Et ſanauit multos malè affectos varijs mor-
bis: & dæmonia multa eiecit: neq; ſinebat lo-
qui dæmonia quòd ipſum noſſent.
D 35 Et mane valde multa nocte quum ſurrexiſ-
ſet, exijt, & abijt in deſertū locū, & illic orabat.
36 Et proſequuti ſunt eum Simon, & qui cum
ipſo erant:
37 Qui quum inueniſſent eum, dicunt ei, Om-
nes te quærunt.
38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidu-
la, vt & illic prędicē: in hoc enim egreſſus ſum.
39 Et prædicabat in ſynagogis eorum in tota
Galilæa: & dæmonia eijciebat.
Matth. 8.a.2 40 Venitq; ad eum leproſus precans eum, eiq;
Luc. 5.c.12 ad genua accidens, ac dicens ei, Si velis, potes
me purgare.
41 Ieſus autem miſericordia commotus, exten
ſa manu tetigit eū, & dicit ei, Volo, purgator.
42 Et quum *hæc* ipſe dixiſſet, ſtatim abijt ab il-
lo lepra, & purgatus fuit.
43 Et interminatus ei *Ieſus*, ſtatim ablegauit
eum:
44 Dicitq; ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas: Leui. 14.a.4
ſed abi, indica teipſum Sacerdoti, & offer pro
purgatione tui quę iniunxit Moſes, in teſtimo
nium ipſis.
45 Ille verò egreſſus, cœpit prędicare multa, & Luc. 5.d.18
rem diuulgare, *ita* vt iam non poſſet Ieſus ma-
nifeſtè introire in ciuitatem: ſed foris in deſer
tis locis erat, & veniebant ad eum vndiq;.

CAPVT II.

1 Paralyticus ſanatur. 5 Chriſtus remittit peccata. 14 Matthæus vocatur. 16. & 17 Peccatores. 19. Sponſus. 20 Ieiunia & afflictiones prædicta. 21 Panniculus impexus. 22 Vinum nouum in vtres veteres. 23 Sabbatho vellunt ſpicas diſcipuli. 25 Dauid. 26 Panes propoſitionis. 27 Sabbathum.

1 ET rurſus intrauit Capernaum interiectis Matt. 9.a.1
aliquot diebus, & auditum eſt, quòd do-
mi eſſet.
2 Statimq; coacti ſunt multi, *adeò* vt iam nō ca-
perent *eos* ne ea quidem *loca* quæ *erant* ad oſtiū:
& loquebatur eis ſermonem.
3 Tunc veniunt ad eum ferentes paralyticum
qui à quatuor portabatur.
4 Et quum non poſſent appropinquare ei pro
pter turbam, detexerunt tectū vbi erat: & quū
perfodiſſent, *funibus* demittunt grabbatum in
quo paralyticus iacebat.
5 Quum autem vidiſſet Ieſus fidem eorum, di
cit paralytico, Fili, remiſſa ſunt tibi peccata
tua.
6 Erant autem illic quidam de Scribis ſeden-
tes, & ratiocinantes in cordibus ſuis,
7 Quid iſte ita loquitur blaſphemias? quis po Iob. 14.a.4
teſt remittere peccata, niſi ſolus Deus? Eſa. 43.d.25
8 Et quum ſtatim agnouiſſet Ieſus ſpiritu ſuo
quòd ita cogitarēt apud ſe, dixit eis, Quid iſta
ratiocinamini in cordibus veſtris?
9 Vtrum eſt facilius, dicere paralytico, Remiſ-
ſa ſunt tibi peccata: an dicere, Surge, & tolle
grabbatum tuum, & ambula?
10 Vt autem ſciatis quòd Filius hominis habet
authoritatem remittendi peccata in terra (ait B
paralytico)
11 Tibi dico, ſurge, ac tolle grabbatum tuum, &
abi domum tuam.
12 Tunc *ille* ſtatim ſurrexit: ſublatoq; grabbato,
egreſſus eſt coram omnibus, adeò vt percelle-
rentur omnes, & glorificarent Deum, dicētes,
Nunquam tale quicquam vidimus.
13 Et egreſſus eſt rurſus ad mare: totáque turba Matt. 9.a.9
veniebat ad eum, ac docebat eos. Luc. 5.e.27
14 Et quum prætergrederetur, vidit Leuin Al-
phei *filium* ſedentem ad telonium: dicitq; ei, Se
quere me. Et *is* ſurgens ſequutus eſt eum.
15 Et factum eſt, quum ipſe accumberet in do-
mo illius, multi etiam Publicani & peccatores
ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis e-
ius: erant enim multi, & ſequuti fuerant eum.
16 Quumq; Scribæ ac Phariſæi vidiſſent eum
edentem cum Publicanis & peccatoribus, di-
xerunt diſcipulis eius, Quid eſt quòd cum Pu-
blicanis & peccatoribus edit ac bibit?
17 Et quum *hoc* audiſſet Ieſus, dicit eis, Qui va- C

1.Tim.1.c.15 lent,non opus habent medico,ſed qui malè af-
fecti ſunt.non veni vt vocarem iuſtos,ſed pec-
catores ad reſipiſcentiam.
Mat.9.b.14 18 Et diſcipuli Iohannis ac Phariſæorum ieiu-
Luc.5.f.33 nabant: veniuntq;,& dicunt ei,Quare diſcipu
li Iohannis & Phariſæorum ieiunãt:tui autem
diſcipuli non ieiunant?
19 Tunc ait eis Ieſus,Num poſſunt filij thalami
quo *tempore* cũ ipſis eſt Sponſus,ieiunare? quã-
diu habent ſecum Sponſum, non poſſunt ie-
iunare.
20 Venient autem dies quum tolletur ab eis
Sponſus,& tunc ieiunabunt in illis diebus.
21 Sed nemo panniculum impexum inſuit in-
veſtimẽtum vetus: ſin minus,illud ipſius ſup-
plementum nouum detrahit de veteri, & pe-
ior fit ſiſſura.
22 Et nemo inijcit vinum nouum in vtres vete
res: ſin minus,diſrumpit vinum nouum vtres,
D & vinum effunditur,& vtres pereunt: ſed vinũ
nouum in vtres nouos inijciendum eſt.
Matth.12.a.1 23 Factum eſt autẽ vt ipſe præteriret ſabbatho
Luc.6.a.1 per ſata,& cœperunt diſcipuli eius iter facien-
do vellere ſpicas.
24 Tunc Phariſæi dixerunt ei,Ecce, cur faciunt
ſabbatho quod non licet?
1.Reg.21.b.6 25 Et ipſe dixit eis,Nunquam legiſtis quid fece
rit Dauid, quum egeret, & eſuriret ipſe & qui
cum eo *erant*?
Exo.29.e.33 26 Quomodo ingreſſus ſit in domum Dei ſub
Leuit.8.f.31, Abiathar pontifice, & panes propoſitionis e-
& 24.b.9 derit,quibus nõ licet edere niſi Sacerdotibus,
& dederit etiam ijs qui ſecum erant?
57 Dixit etiam eis, Sabbathum propter homi-
nem factum eſt,non homo propter ſabbathũ.
28 Itaque Filius hominis eſt Dominus etiam
ſabbathi.

CAPVT III.

1 Arida manus ſanatur. 5 Chriſtus iraſcitur, & dolet. 6 Conſilium Iudæorum aduerſus Chriſtum. 10 Attactu Chriſti ſanantur infirmi. 11 Spiritus impuri. 14 Apoſtoli ad prædicandum mittuntur. 16 Eorum nomina. 21 Chriſtus pro inſano à ſuis habetur. 22 Blaſphemia. 23. & 26 Satan. 24 Regnum diuiſum. 29 Blaſphemia in Spiritum ſanctum. 35 Mater, ſoror, & frater Chriſti, qui.

Matt.12.b.9 1 ET introiuit rurſus in ſynagogam: eratq;
Luc.6.a.6 illic homo arefactam habens manum:
2 Et obſeruabant eum an ſabbathis ſanaturus
eſſet eum,vt accuſarent ipſum.
3 Tunc ait homini habẽti manum arefactam,
Surge in medium.
4 Et dicit eis, Licet ſabbathis benefacere, an
malefacere? hominem ſeruare, an trucidare?
Ipſi verò ſilebant.
5 Et quum circumſpexiſſet eos cum ira, con-
doleſcens quòd occalluiſſet cor eorum, dicit
homini,Extende manum tuam.Et *is* extendit:
reſtitutaq; eſt manus eius ſana vt altera.
6 Tunc egreſsi Phariſæi,ſtatim cum Herodia-
nis conſilium inierunt aduerſus eum, vt eum
perderent.
7 Sed Ieſus cum diſcipulis ſuis ſeceſsit ad ma-
re: & magna multitudo à Galilæa ſequuta eſt
eum,& à Iudæa,
B 8 Et ab Hieroſolymis, & ab Idumæa, & *regione*
trans Iordanem. & qui circa Tyrum ac Sido-
nem habitabant, magna multitudine, quum
audiſſent quanta faceret, venerunt ad eum.
9 *Ipſe* autem dixit diſcipulis ſuis vt nauigiolũ
ſibi ſemper adeſſet propter turbam, ne ſe op-
primerent.
10 Multos enim ſanauerat, *ita* vt inciderent in
eum vt ipſum tangerent quotquot habebant
flagella.
11 Et ſpiritus impuri quum ipſum ſpectaſſent,
accidebant ei *ad pedes*,& clamabant dicentes,
Tu es filius ille Dei.
12 Ipſe verò multum obiurgabat eos,ne ſe ma-
nifeſtum facerent.
13 Tunc aſcendit in montem, & aduocat ad ſe Infrà 6.a.7
quos voluit ipſe: & venerunt ad eum. Mat.10.a.1
14 Et conſtituit duodecim,vt eſſent ſecum, vt- Luc.9.a.1
que mitteret eos vt prædicarent,
15 Haberentq; poteſtatem ſanandi morbos,eij-
ciendiq; dæmonia.
16 Primum Simonem(& impoſuit Simoni no-
men Petrum)
17 Et Iacobum filium Zebedæi, & Iohannem
fratrem Iacobi (& impoſuit eis nomina Boa-
nerges,quod eſt Filij tonitrui)
18 Et Andream,& Philippũ, & Bartholomæũ, C
& Matthæum,& Thomã, & Iacobum Alphæi
filium,& Thaddæum, & Simonem Cananitẽ,
19 Et Iudam Iſcarioten,qui & prodidit eum: ve
neruntq; domum.
20 Conuenit autem rurſum turba, *adeo* vt ipſi
ne edere quidem panem poſſent.
21 Et quum *hoc* audiſſent ipſius propinqui, ve-
nerunt vt prehenderent eum: dicebant enim
quòd apud ſe non eſſet.
22 Et Scribę qui ab Hieroſolymis deſcenderãt, Mat.9.d.34.
dicebant quòd Beelzebul haberet, & quòd & 12.b.24
per principem dæmoniorum eijceret dæmo- Luc.11.b.14
nia.
23 Tunc quum eos aduocaſſet,dixit eis per pa-
rabolas, Quomodo poteſt Satanas Satanam
eijcere?
24 Neq; ſi regnum aduerſus ſeſe partitum fue
rit,poteſt ſtare regnum illud.
25 Neq; domus ſi cõtra ſemetipſam partita fue
rit,poteſt ſtare domus illa.
26 Sic ſi Satanas inſurrexit aduerſus ſemeti-
pſum,ac partitus eſt,nõ poteſt ſtare, ſed finem
habet.
27 Non poteſt quiſquam vaſa validi *alicuius*,in- D
greſſus in domum eius,diripere,niſi primò va
lidum illum vinxerit, & tunc domum eius di-
ripiet.
28 Amen dico vobis omnia remittentur pecca Matt.12.c.31
ta filijs hominum, & blaſphemiæ quibuſcun- Luc.12.b.10
que blaſphemarint: 1.Iohan.5.d.
29 Sed quicunq; blaſphemarit in Spiritum ſan 16.
ctum,non habet remiſsionem in ęternum, ſed
tenetur æterno iudicio.
30 Dicebant enim,Spiritum impurum habet. Matt.[illegible]
31 Veniunt igitur fratres & mater eius: & foris Luc.8.[illegible]
ſtantes,miſerunt ad eum,vocantes eum.
32 Sedebat autem turba circa eum: *illi* verò di-
xerunt ei, Ecce mater tua & fratres tui foris
quærunt te.
33 Tunc reſpondit eis, dicens, Quæ eſt mater
mea,aut fratres mei?
34 Et quum circunſpexiſſet in circuitu circum
ſe diſcipulos ſedentes, ait, Ecce mater mea &
fratres mei.
35 Quicunque enim fecerit voluntatem Dei,
iſte frater meus, & ſoror mea, & mater
eſt.

CAPVT

CAPVT IIII.

3 Parabola ſeminantis. 14 Eius expoſitio. 11 Cognitio Euangelij, donum Dei. Parabola. 18 Spinæ. 19 Diuitiæ. Cupiditates. 21 Lucerna accenſa. 24 Menſura. 26 Semen iactum in terram. 31 Granum ſinapis. 38 Dormit Chriſtus ſuper ceruical. 39 Obiurgat ventos, & mari imperat. 40 Fides.

Mat.13.a.1 Luc.8.a.4
1 ET rurſus cœpit docere iuxta mare: & coacta eſt ad eum turba multa, *adeo* vt ipſe nauigium ingreſſus, ſederet in mari: tota autem turba iuxta mare in terra erat:
2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatq; eis in doctrina ſua.
3 Audite, Ecce *quidam* qui ſeminabat, exijt ad ſeminandum:
4 Et factum eſt in ſeminando, aliud quidem cecidit iuxta viam: veneruntq; volucres cœli, & deuorauerunt illud.
5 Aliud verò cecidit in petroſa, vbi non habebat terram multam: & ſtatim exortũ eſt, propterea quòd nõ habebat profunditatem terræ.
6 Sole autem exorto, torrefactum eſt: & propterea quòd non habebat radicem, aruit.
7 Et aliud cecidit in ſpinas: & aſſurrexerunt ſpinæ, ac ſuffocauerunt illud, & fructum non dedit.
8 Et aliud cecidit in terram bonã, deditq; fructum aſſurgentem atq; creſcentem: & tulit vnum triginta, & aliud ſexaginta, & aliud centum.
9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Quum autem eſſet ſolus, rogauerunt eum
B hi qui circum illum erant cum duodecim, de parabola.
11 Et dixit eis, Vobis datum eſt noſſe myſteriũ regni Dei: ijs autem qui foris ſunt, per parabolas omnia fiunt:
12 Vt videntes videant, & non cernant: & audi-
Eſa.6.c.9 entes audiant, & non intelligant: nequando
Mat.13.b.14 conuertantur, & remittantur eis peccata.
Luc.8.b.10 13 Et dicit eis, Neſcitis parabolam iſtã? & quo-
Iohã.12.f.40 modo omnes parabolas cognoſcetis?
Act.28.f.26 14 Seminator ille, ſermonem ſeminat.
Rom.11.a.8 15 Iſti autem ſunt qui iuxta viam *ſemen excipiunt*: quibus *ſcilicet* ſeminatur ſermo: & quum audierint, ſtatim venit Satanas, & tollit ſermonem ſeminatum in cordibus eorum.
16 Et iſti ſunt ſimiliter qui in petroſa ſemẽ excipiunt: qui *ſcilicet* quum audierint ſermonem, ſtatim cum gaudio accipiunt eum:
17 Et non habent radicem in ſe, ſed temporarij ſunt: deinde orta oppreſsione aut perſequutione propter ſermonem, ſtatim offenduntur.
18 Et iſti ſunt qui in ſpinas ſemen excipiũt: iſti *inquam* ſunt qui ſermonem audiunt,
19 Sed ſolicitudines ſeculi huius, ac ſeductio di-
1.Tim.6.d.17. uitiarum, & cupiditates quæ in cæteris *rebus verſantur*, introeuntes, ſuffocant ſermonem: ac redditur infructuoſus.
20 Et iſti ſunt qui in terram bonam ſemen ex-
C ceperunt: qui *ſcilicet* audiunt ſermonem, & accipiunt: & fructum ferunt, *ita ut* aliud *granum afferat* triginta, aliud ſexaginta, aliud centum.
Mat.4.b.15 Luc.8.c.16, & 11.e.33 Mat.10.c.26 Luc.8.c.17, & 12.a.2
21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit, vt ſubter modium ponatur, aut ſubter lectum? nõnne vt in cãdelabrum ponatur?
22 Non eſt enim quicquam occultũ, quod non manifeſtandum ſit: vel *quod* abſcondatur, ſed *oportet* vt in apertum veniat.
23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
24 Et dixit eis, Videte quid audiatis: qua men- Matth.7.a.2
ſura metimini, alij vobis metientur, & adijcie- Luc.6.f.38
tur vobis qui auditis.
25 Qui enim habet, dabitur illi: & qui non ha- Mat.13.b.12,
bet, etiam quod habet, tolletur ab eo. & 25.c.29
26 Et dicebat, Ita eſt regnum Dei vt ſi homo ia- Luc.8.c.18,
ciat ſemen in terram, & 19.d.26
27 Et dormiat & exurgat nocte ac die: & ſemẽ germinet, & aſſurgat quomodo ipſe neſcit.
28 Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.
28 Quum autem prodiderit *ſeſe* fructus, ſtatim mittit falcem: quoniam adeſt meſsis.
30 Dicebat etiam, Cui *rei* aſsimilabimus regnũ Mat.13.d.31
Dei? aut qua collatione conferemus illud? Luc.13.d.19
31 Velut grano ſinapis: quod quum ſeminatũ D
fuerit in terra, minimum eſt omniũ ſeminum quæ ſunt in terra:
32 Sed quum ſeminatum fuerit, aſſurgit, & fit maximum omnium olerum: facitque ramos magnos, *ita* vt poſsint ſub vmbra eius volucres cœli nidulari.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis Mat.13.e.34
ſermonem, prout poterant audire.
34 Abſq; parabola verò nõ loquebatur eis: priuatim autẽ diſcipulis ſuis diſſoluebat omnia.
35 Ait autem eis in die illo quum ſerum *diei* eſ- Mat.8.c.23
ſet, Tranſeamus in vlteriorem *ripam*. Luc.8.c.22
36 Tunc dimiſſa turba, aſſumũt eum vt erat in nauigiolo: ſed & alia nauigiola erant cum eo.
37 Tunc oritur turbo venti magnus, fluctuſq; inijciebant *ſe* in nauigium, *ita* vt ipſum iam impleretur.
38 Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiẽs: tunc expergefaciũt eum, dicũtq; ei, Magiſter, non eſt tibi curæ quòd perimus?
39 Et experrectus, obiurgauit ventum, dixitq; mari, Sile, obmuteſce. Et quieuit vẽtus: factaq; eſt tranquillitas magna.
40 Et ait eis, Quid ita timidi eſtis? quomodo fidem non habetis?
41 Et timuerunt timore magno, dicebantq; alius ad alium, Quiſnam iſte eſt, quòd etiã ventus & mare auſcultant ei?

CAPVT V.

2 Dæmoniacus ſanatur. 7 Diabolus agnoſcit Chriſtum. 9 Legio. 13 Dæmonia in porcos. 19 Annunciare miſericordiam Dei. 25 Mulier profluuio ſanguinis laborans. 26 Medici. 34 Fides. 39 Dormire, pro Mori. 41 Iairi filia ſuſcitatur.

1 ET venerunt in vlteriorem *ripam* maris, in Mat.8.d.28
regionem Gadarenorum. Luc.8.d.26
2 Egreſſoq; ei è nauigio, ſtatim occurrit è monumentis homo in quo erat ſpiritus impurus,
3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quiſquam poterat eum vincire:
4 Propterea quòd ipſe ſæpe pedicis & catenis vinctus fuerat, ſed diſcerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ, neq; quiſquã valebat eum domare.
5 Et per omne *tempus* die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens ſeipſum lapidibus.
6 Quum vidiſſet autem Ieſum eminus, cucurrit, & adorauit eum:

7 Et clamãs voce magna, dixit, Quid mihi te-
cum, Ieſu fili Dei altiſsimi? adiuro te *per* Deũ,
ne me vexes.
8 (Dicebat enim ei, Exi ſpiritus impure ex i-
ſto homine)
9 Tunc interrogauit eum, Quod tibi nomen
eſt? Et *ipſe* reſpondit, dicens, Legio mihi nomẽ
eſt: quia multi ſumus.
10 Et multùm precabatur eum ne ipſos mitte-
ret extra illam regionem.
11 Erat autem illic ad montes grex porcorum
magnus paſcens.
12 Et precati ſunt eum omnes dæmones, dicen
tes, Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus:
B 13 Et permiſit eis ſtatim Ieſus. Et egreſsi ſpiri-
tus impuri, introierunt in porcos: & ruit ille
grex è præcipitio in mare (erant autem quaſi
bis mille) & ſuffocati ſunt in mari.
14 Qui verò paſcebant porcos, fugerunt, & re-
nuntiauerunt in ciuitatem & in agros: tunc *illi*
egreſsi ſunt vt viderẽt quid illud eſſet quod fa-
ctum fuerat.
15 Veniuntq́; ad Ieſum, & ſpectant eum qui fue
rat dæmoniacus, ſedentem, ac veſtitum, & ſa-
næ mẽtis, eum *inquam* qui habuerat legionem:
& timuerunt.
16 Et qui *id* viderant, narrauerũt eis quomodo
id factum eſſet dæmoniaco, & de porcis.
17 Tunc *illi* cœperunt eum precari vt abiret à fi-
nibus ipſorum.
18 Et ipſo ingreſſo in nauigiũ, precabatur eum
ille qui fuerat dæmoniacus, vt eſſet cum ipſo.
19 Ieſus autem non permiſit ei, ſed dixit ei, Abi
domum tuam ad tuos, & renuntia eis quãta ti
bi Domin⁹ fecerit, & *quãtopere* miſertus ſit tui.
20 Abijtq́;, & cœpit prędicare in Decapoli quã-
ta ſibi feciſſet Ieſus: & omnes mirabantur.
21 Et quum Ieſus rurſum traieciſſet nauigio in
vlteriorem *ripam*, coacta eſt turba multa ad eũ,
eratq́; ad mare.
22 Et ecce venit quidam principum ſynagogę,
Matt.9.c.18 nomine Iairus: & quum vidiſſet eum, accidit
Luc.8.f.41 ad pedes eius:
23 Et multum precabatur eum, dicens, Quia fi-
liola mea in extremum adducta eſt, *rogo* vt ve-
nias, & imponas ei manus vt ſeruetur, & viuet.
24 Abijt igitur cum eo: & ſequebatur eum tur
ba multa, & comprimebant eum.
25 Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione
ſanguinis *ab* annis duodecim,
26 Fueratq́; multa perpeſſa à multis medicis, &
inſumpſerat omnia ſua, & nihil adiuta fuerat,
ſed potius in deterius venerat:
27 Quum audiſſet de Ieſu, venit in turba à ter-
go, & tetigit veſtimentum eius.
28 Dicebat enim, Si vel veſtimenta eius tetige-
ro, ſeruabor.
29 Et ſtatim aruit fons ſanguinis eius: & ſenſit
corpore quòd ſanata eſſet ab eo flagello.
30 Statim autem Ieſus quum agnouiſſet apud
ſe virtutem quæ ex ſe exierat, conuerſus in tur
ba, dixit, Quis tetigit veſtimenta mea?
31 Et dixerunt ei diſcipuli ipſius, Vides turbam
te opprimentem, & dicis, Quis me tetigit?
32 Et circunſpiciebat vt videret eam quæ hoc
fecerat.
33 Mulier verò timens & tremens, quum ſciret
quod factum fuerat in ſeſe: venit, & accidit ei
ad pedes, dixitq́; ei omnem veritatem.
34 Ille autẽ dixit ei, Filia, fides tua te ſeruauit:
abi in pace, & eſto ſana à flagello tuo.
35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à princi-
pe ſynagogæ, dicentes, Filia tua mortua eſt:
quid amplius vexas magiſtrum?
36 Ieſus autem ſtatim vt audijt hũc ſermonem
qui dicebatur, dicit principi ſynagogę, Ne me-
tuas, ſolummodo crede.
37 Neq; permiſit vt quiſquã ſe cõſequeretur ni-
ſi Petrus & Iacobus, & Iohannes frater Iacobi.
38 Tunc venit in domũ principis ſynagogæ, &
tumultum ſpectat, flentes & eiulantes multũ.
39 Et ingreſſus dicit eis, Quid tumultuamini &
fletis? puella non eſt mortua, ſed dormit.
40 Et deridebãt eũ: ipſe verò eiectis omnibus,
accipit patrẽ & matrẽ puellę, & eos qui ſecum
erant, & ingreditur eò vbi puella erat iacens.
41 Prehenſaque manu puellæ, dicit ei, Talitha
cumi, quod eſt, ſi interpreteris, Puella (tibi di-
co) ſurge.
42 Et ſtatim ſurrexit puella, & ambulabat: erat
enim annorũ duodecim. & perculſi ſunt per-
culſione magna.
43 Et imperauit eis multùm ne vllus id cogno
ſceret: dixitq́; vt daretur illi quo veſceretur.

CAPVT VI.

1 Prædicans Chriſtus in patria ſua non recipitur. 3 Scandalizatur. 4 Propheta non niſi in patria inhonoratus. 6 Nazarenorũ incredulitas. 7 Apoſtoli miſsi, & quid illis ſecum ferre liceat. 11 Excutere puluerem de pedibus. 12 Reſipiſcentia. 13 Vnctio. 14 Opinio Herodis de Chriſto. 17 Ioannes quare in carcerem coniectus. Herodias. 20 Herodes metuit Ioannẽ. 22 Filia Herodiadis ſaltat. 27 Ioannes decollatur. 29 Sepelitur à diſcipulis. 30 Apoſtoli reuerſi à prædicatione. 34 Chriſtus in deſerto turbas docet. 41 Gratiarum actio. 44 Quinq; hominum millia miraculo ſaturantur. 48 Apoſtoli iactati in mari. 49 Spectrum. 50 Fides. 56 Sanantur infirmi attactu veſtimenti Chriſti.

1 ET egreſſus eſt illinc venitq́; in patriam Matt. 13.g.
ſuam: & ſequuti ſunt eum diſcipuli ſui. 54.
2 Quumq́; adueniſſet ſabbathum, cœpit in ſy- Luc.4.c.16
nagoga docere: multiq́; audientes perculle-
bantur, dicentes, Vnde huic iſta? & quę eſt hæc
ſapientia quæ data eſt ei, quòd etiam virtutes
tales per manus eius fiunt?
3 Nónne iſte eſt faber ille qui filius *eſt* Mariæ,
frater Iacobi & Ioſe & Iudę & Simonis? nónne
& ſorores eius hîc ſunt apud nos? Et offendebã
tur in ipſo.
4 Dicebat autem eis Ieſus, Non eſt Propheta Iohã.4.f.44
inhonoratus, niſi in patria ſua, & inter cogna-
tos, & in domo ſua.
5 Neq; potuit illic virtutem vllam facere: niſi
quod quum paucis inualidis impoſuiſſet ma-
nus, ſanauit eos.
6 Mirabaturq́; propter incredulitatem eorũ: Mat.9.d.35
& circuibat vicos in orbem, docens. Luc.13.c.22
7 Tũc aduocauit duodecim illos, cœpitq́; eos Suprà 3.b.14
mittere binos, deditq́; eis authoritatem *in* ſpi- Matt.10.a.1
ritus impuros. Luc.9.a.1
8 Et denuntiauit eis vt nihil tollerent ad iter, B
niſi virgam tantùm: non peram, non panem,
non in zona æs:
9 Sed *ut* calcearentur ſandalijs: & ne indueren Act.12.b.8
tur binis tunicis.
10 Et dicebat eis, Vbicunq; introieritis in do- Matth.10.b.
mum, illic manete, vſq; dum exeatis illinc. 14.
11 Et quicunque non receperint vos, neque au- Luc.9.a.5
dierint vos, egreſsi illinc, excutite puluerem Act.13.g.51.
qui *eſt* ſub pedibus veſtris, in teſtimoniũ illis. & 18.b.6
amen

amē dico vobis tolerabilius erit Sodomis aut
Gomorrhis in die iudicij, quàm vrbi illi.
12 Itaq; *illi* egreſsi prædicabant vt reſipiſcerent
homines.
Iacob.5.c.14 13 Et dæmonia multa eijciebant, vngebantque
oleo multos inualidos, & ſanabant *eos.*
Matt.14.a.1 14 Et audiuit rex Herodes (celebre enim factū
Luc.9.a.7 erat nomen eius) dixitq;, Iohannes ille qui ba
ptizabat, ſurrexit à mortuis, & propterea virtu
tes agunt in eo.
15 Alij dicebant, Elias eſt. Alij verò dicebant,
C Propheta eſt, vel vnus ex Prophetis illis.
Luc.3.d.19 16 Quū igitur *hæc* audiſſet Herodes, ait, Iſte eſt
Iohannes quem ego decollaui: ipſe ſurrexit à
mortuis.
17 Ipſe enim Herodes miſsis ſatellitibus pre-
henderat Iohannem, & vinxerat eum in carce
re, propter Herodiadem vxorem Philippi fra-
tris ſui, quia duxerat eam vxorem.
Leui.18.b.16 18 Dicebat enim Iohānes Herodi, Non licet ti-
bi habere vxorem fatris tui.
19 Herodias autem imminebat ei, cupiebatq;
trucidare eum, nec poterat.
20 Herodes enim metuebat Iohannem, ſciens
eum *eſſe* virum iuſtum ac ſanctum, & obſerua-
bat eum: auditoq; eo multa faciebat, & cum
voluptate eum audiebat.
21 Quum igitur dies opportunus adeſſet, quo
tempore Herodes in natalitijs ſuis cœnam fa-
ciebat proceribus ſuis, ac chiliarchis, & primis
Galilææ:
22 Et introiſſet filia ipſius Herodiadis, ac ſaltaſ-
ſet, placuiſſetq; Herodi ac ſimul diſcumbenti-
bus, Rex ait puellæ: Pete à me quodcunq; vo-
lueris, & dabo tibi.
D 23 Iurauitq; ei, Quodcunq; à me petieris dabo
tibi, vſq; ad dimidium regni mei.
24 At illa egreſſa, dixit matri ſuę, Quid petam?
Illa verò dixit, Caput Iohannis Baptiſtæ.
25 Itaq; ingreſſa ſtatim ſtudioſe ad Regem, peti
uit dicens, Cupio vt iam nunc des mihi in pa-
tina caput Iohannis Baptiſtæ.
26 Rex autem valde triſtis factus, propter iuſiu
randum, eosq; qui ſimul accumbebant, noluit
eam reijcere.
27 Et ſtatim Rex miſſo ſpiculatore, iniunxit vt
afferretur caput eius: ille verò abijt, ac decolla
uit eum in carcere:
28 Attulitq; caput eius in patina, & dedit illud
puellæ, & puella dedit illud matri ſuæ.
29 Quumq; *hoc* audiſſent diſcipuli eius, vene-
runt, & ſuſtulerunt cadauer eius, poſueruntq;
ipſum in monumento.
Luc.9.b.10 30 Tunc cogūtur Apoſtoli ad Ieſum, & annun-
tiauerunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ do
cuerant.
31 Et ait eis, Venite vos ipſi priuatim in deſertū
locum, & requieſcite paululū. Erant enim qui
venirent & abirent multi: & ne ad veſcendum
quidem opportunum tempus habebant.
Matt.14.b.13 32 Abierunt igitur in deſertum locum nauigio
Luc.9.b.10 ſeorſim.
33 Sed vidit eos abeuntes turba, & agnouerunt
eum multi: & pedibus ex omnibus ciuitatibus
concurrerunt illuc, præuenerunt q; eos, & cō-
uenerunt ad eum.
Matt.9.d.36, 34 Tunc egreſſus vidit turbam multam Ieſus,
& 14.b.14 & miſericordia commotus eſt ſuper eis: quia
Luc.9.b.11 erant vt oues non habentes paſtorem: & cœ-
pit eos docere multa.
35 Quum autem iam multus dies eſſet, adierūt Matt.14.b.15
eum diſcipuli eius, dicētes, Deſertus eſt locus,
& iam multus dies eſt:
36 Dimitte eos, vt quum abierint in circumia-
centes agros ac vicos, emant ſibi panes: nam
quo veſcantur non habent.
37 At ille reſpondēs, ait eis, Date vos ipſis quo
veſcantur. Tunc dicunt ei, *Num ut* profecti ema
mus ducētis denarijs panes, & demus eis quo
veſcantur?
38 At ille dicit eis, Quot panes habetis? abite & Matt.14.b.17
videte. Et quum cognouiſſent, dicunt, Quin- Luc.9.b.13
que, & duos piſces. Iohan.6.a.9
39 Tunc iniunxit eis vt diſcumbere facerent
omnes, ſigillatim per cōuiuia ſuper viridi gra-
mine.
40 Diſcubuerunt igitur ſigillatim per areolas F
partim centeni, & *partim* quinquageni.
41 Et acceptis quinq; illis panibus, ac duobus
illis piſcibus, ſuſpiciens in cœlum benedixit,
ac fregit panes: deditq; diſcipulis ſuis vt appo
nerent illis: & duos piſces partitus eſt omnib.
42 Comederuntq; omnes, & ſaturati ſunt.
43 Et ſuſtulerunt fragmentorū duodecim co-
phinos plenos: & de piſcibus.
44 Erant autem qui comederant quaſi quin-
quies mille viri.
45 Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos inſcendere
nauigium, & pręire Bethſaidam, in vlteriorem
ripam, dum ipſe dimitteret turbam.
46 Et quum amandaſſet eos, abijt in montem
ad orandum.
47 Quum autem ſerum *diei* adeſſet, erat naui- Mat.14.c.23
gium in medio mari, & ipſe ſolus in terra. Iohā.6.b.16
48 Viditq; eos vexatos in prouehendo (erat e-
nim ventus contrarius eis) & circa quartam vi
giliam noctis venit ad eos, ambulās ſuper ma-
re: volebatq; præterire eos.
49 Illi verò viſo eo ambulante ſuper mare, pu-
tauerunt ſpectrum eſſe: & exclamauerunt.
50 Omnes enim videbant eum, & turbati ſunt. G
ſed ſtatim loquutus eſt cū eis, dixitq; eis, Con-
fidite, ego ſum, ne timeatis.
51 Tunc aſcēdit ad eos in nauigium, quieuitq;
ventus: & valde ex abundanti apud ſeſe percel
lebantur, & mirabantur.
52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* in
illis panibus: nam cor eorum occalluerat.
53 Et quum traieciſſent, venerunt in terram Ge Matt.14.d.
nezareth, & appulerunt. 34.
54 Tunc ipſis egreſsis è nauigio ſtatim agni-
to eo,
55 Quum percurriſſent totam circumiacentem
regionem illam, cœperunt in grabbatis malè
affectos circunferre, vbi audiebant quòd eſſet
illic.
56 Et quocūq; introiſſet in vicos, aut vrbes, aut
agros, in foris ponebant eos qui inualidi erāt,
& precabantur eum vt vel fimbriam veſtimen
ti eius tangerent: & quotquot tangebāt eum,
ſeruabantur.

CAPVT VII.

*1 Apoſtoli illotis manibus comedunt. 4. & 8 Doctrina homi-
num de lotionibus. 6 Hypocritæ. 8. & 13 Traditiones
hominum præceptis Dei prælatæ. 10 Officium erga parentes.
15 Quæ polluunt hominem. 21 Quæ ex corde procedunt. 25
Chananea orat pro dæmoniaca filia. 27 Panis liberorum.
28 Catelli edunt micas. 32 Surdus & difficulter loquens,
curatur*

Matt.15.a.1 1 TVnc coguntur ad eum Phariſæi, & qui-
dam ex Scribis, qui venerant Hieroſo-
lymis.
2 Et quum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis e-
ius pollutis manibus (id eſt illotis) edere pa-
nes, queſti ſunt.
3 Nam Phariſæi & omnes Iudæi, niſi certatim
lauerint manus, non edunt, tenentes traditio-
nem maiorum.
4 Et à foro *venientes*, niſi loti fuerint, non edũt:
& alia multa ſunt quę acceperũt tenẽda, nem-
pe lotiones poculorum & ſextariorum & æra
mentorum & lectorum.
5 Deinde interrogant eum Phariſæi & Scribę,
Quare diſcipuli tui non ambulant ſecundum
traditionem Seniorum, ſed illotis manibus e-
dunt panem?
B
Eſa.29.d.13 6 Ille verò reſpondens dixit eis, Enimuero be
ne prophetauit Eſaias de vobis hypocritis: vt
ſcriptum eſt, Populus iſte labijs me honorat,
cor autem eorum procul abeſt à me.
7 Fruſtrà verò me colunt docentes doctrinas,
quæ ſunt mandata hominum.
8 Nam omiſſo mandato Dei, tenetis traditio-
nem hominum, lotiones ſextariorum & pocu
lorum: aliaq; aſsimilia eiuſmodi facitis multa.
9 Dicebat etiam eis, Sanè bene irritum facitis
mandatum Dei, vt traditionem veſtram ſer-
uetis.
Exo.20.b.12 10 Moſes enim dixit, Honora patrem tuum &
Deut.5.b.16 matrem tuam: &, Qui maledixerit patri vel
Ephe.6.a.2 matri, morte moriatur:
Exo.21.c.17 11 Vos autem dicitis, Si dixerit quiſpiam patri
Leui.20.b.9 vel matri, Corban (id eſt donum) quodcunq;
Prou.20.c.20 ex me *erit*, iuuaberis: *inſons erit*.
12 Et non permittitis amplius eum quicquam
boni facere patri ſuo aut matri ſuæ:
13 Irritum facientes ſermonem Dei traditione
veſtra quam tradidiſtis: & aſsimilia huiuſmo-
di multa facitis.
Matt.15.b.10 14 Et aduocata tota turba, dixit eis, Audite me
omnes, & intelligite,
C 15 Nihil eſt extra hominem introiens in eum,
quod poſsit eum polluere: ſed quæ exeunt ab
eo, illa ſunt quæ polluunt hominem.
16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
17 Et quum introiſſet in domum à turba, inter-
rogarunt eum diſcipuli eius de parabola.
18 Tunc dicit eis, Itàne & vos ſine intelligentia
eſtis? & non intelligitis quòd omne quod ex-
trinſecus introit in hominem, non poteſt eum
polluere?
19 Nam non introit in cor ipſius, ſed in ventrẽ:
& in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas.
20 Dicebat autem, quod ab homine exit, illud
polluere hominem.
Geneſ.6.a.5, 21 Intus enim ex corde hominum malæ cogita
& 8.d.21 tiones exeunt, adulteria, ſcortationes, cædes,
22 Furta, auaritiæ, ſcelera, dolus, proteruia, ocu
lus malus, obtrectatio, ſuperbia, amentia.
23 Omnia hæc ſcelera intus exeunt, & polluũt
hominem.
Matt.15.c.21 24 Et illinc ſurgens, abijt in confinia Tyri ac Si
donis: & ingreſſus domum, neminẽ voluit ſci-
re, ſed non potuit latere.
25 Quum enim de eo audiſſet mulier, cuius fi-
liola habebat ſpiritum impurum, venit, & acci
dit ad pedes eius:
26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœniſſa
genere) & rogabat eum vt dæmonium eijce-
ret ex filia ſua.
27 Ieſus autem dixit ei, Sine prius ſaturari libe
ros. non eſt enim bonum capere panem libe-
rorum, & obijcere catellis.
28 Ipſa verò reſpondit, & dicit ei, Etiam Domi D
ne: & enim catelli edunt ſub menſa de micis
liberorum.
29 Tunc ait ei, Propter iſtum ſermonẽ abi, exijt
dæmonium ex filia tua.
30 Quum autem *illa* abijſſet domum ſuam, in-
uenit dæmonium exiſſe, & filiam proiectam
ſuper lectum.
31 Tunc regreſſus è finibus Tyri ac Sidonis, ve-
nit ad mare Galilææ per medios fines Deca-
polis.
32 Et offerunt ei ſurdum difficulter loquẽtem:
precanturq; eum vt imponat ei manum.
33 Et quũ accepiſſet eum è turba priuatim, mi-
ſit digitos ſuos in auriculas eius: & quũ ſpuiſ-
ſet, tetigit linguam eius.
34 Ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, dicitque
ei, Ephatha, quod eſt Adaperitor.
35 Et ſtatim adapertæ ſunt eius aures: & ſolu-
tum eſt vinculum linguæ eius, ac loquebatur
rectè.
36 Et imperauit eis vt nulli dicerent: ſed quan-
tumcunq; ipſe eis imperaſſet, multo amplius
prædicabant.
37 Et ſupra modum percellebantur, dicentes,
Bene omnia fecit: facit vt & ſurdi audiant, &
muti loquantur.

CAPVT VIII.

1 Panibus ſeptem ſatiantur quatuor hominum millia. 7 Gratiarum actio. 11 Signa quærunt Iudæi. 15 Fermentum ſiue Doctrina Phariſæorum & Herodianorum. 22 Cæcus ſanatur. 27 Populi opinio de Chriſto. 29 Apoſtoli confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. 31 Prædicat paſsionem Apoſtolis. 33 Petrus vocatur Satan. 34 Sequi Chriſtũ. Abnegare ſeipſum. Tollere crucem ſuam. 35 Seruare animam ſuam. Eandem perdere. 38 Erubeſcere Chriſtum.

1 IN diebus illis quum multa omnino turba Matt.15.d.32
eſſet, nec haberent quo veſcerentur: aduo
cauit Ieſus diſcipulos ſuos, dicitq; eis,
2 Miſericordia commoueor erga turbam: quia
iam triduum manent apud me, nec habẽt quo
veſcantur:
3 Quòd ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuã,
deficient in via: quidam enim ex eis eminus
venerunt.
4 Reſponderunt autem ei diſcipuli eius, Vn-
de iſtos quis poterit hic ſatiare panibus in de-
ſerto?
5 Et interrogauit eos, Quot panes habetis? I-
pſi verò dixerunt, Septem.
6 Tunc denuntiauit turbæ vt diſcumberet hu
mi: & acceptis ſeptem illis panibus, quũ gra-
tias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis vt ap-
ponerent: & appoſuerunt turbæ.
7 Habebant autem piſciculos paucos: & quũ
benedixiſſet, dixit vt hos etiam apponerent.
8 Comederunt autem, & ſaturati ſunt: ac ſuſtu
lerunt, quæ ſuperfuerant fragmẽtorum, ſeptẽ
ſportas.
9 Erant autem qui comederant, quaſi quater B
mille: dimiſitq; eos.
10 Et ſtatim ingreſſus in nauigium cum diſci- Matt.15.d.39
pulis ſuis, venit in partes Dalmanutha.
11 Et venerunt Phariſæi, cœperũtq; altercari cũ Matt.16.a.1
eo, quærẽtes ab eo ſignũ è cœlo, tẽtantes eum.

12 Tűc cum altè ingemuiſſet ſpiritu ſuo, dicit,
Cur natio hæc ſignum quærit? amen dico vo
bis ſi dabitur nationi huic ſignum.
Matt.16.a.4 13 Et ipſis relictis, ingreſſus rurſus in nauigiũ,
abijt in vlteriorem *ripam*.
Matt.16.a.5 14 Fuerant autem obliti ſumere panes, & non
niſi vnum panem habebant ſecũ in nauigio.
Matt.16.a.6 15 Tunc imperauit eis, dicens, Videte, cauete à
fermento Phariſæorum, & ferměto Herodis.
16 Et diſputabant alij aduerſus alios, dicentes,
Panes non habemus.
17 Id autem quũ noſſet Ieſus, dicit eis, Quid di-
ſputatis quòd panes non habetis? nondũ ani
mum aduertitis, nec intelligitis? adhuc callo
obductum habetis cor veſtrum?
18 Oculos habentes non cernitis? & aures ha-
bentes non auditis? & non meminiſtis?
Iohan.6.a.15 19 Quum quinque illos panes fregi in *homines*
quinquies mille, quot cophinos fragmentis
plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei, Duodecim.
C 20 Quum autem ſeptem illos in quater mille,
quot ſportas plenas fragmentorum ſuſtuli-
ſtis? Illi verò dixerunt, Septem.
21 Tunc dixit eis, Quomodo non intelligitis?
22 Venitq; Bethſaidan: & offerunt ei cæcum,
& precantur eum vt ipſum tangeret.
23 Tunc apprehenſa manu cæci, eduxit eum
extra vicum: & quum ſpuiſſet in oculos eius,
impoſuiſſetq; ei manus, interrogauit eum ſi-
quid videret.
24 Qui quũ aſpexiſſet, dixit, Video homines:
nam cerno inſtar arborum ambulantes.
25 Deinde rurſum impoſuit manus ſuper ocu
los eius, fecitq; vt *denuo* aſpiceret: & reſtitutus
eſt, viditq; eminus & dilucidè omnes.
26 Tunc *Ieſus* miſit eum domum ſuam, dicens,
Neq; in vicum illum ingrediaris, neq; dixeris
cuiquam in vico.
Mat.16.b.13 27 Et egreſſus eſt Ieſus ac diſcipuli eius in vi-
Luc.9.c.19 cos Cęſareę, *quæ cognominatur* Philippi: & in via
interrogauit diſcipulos ſuos, dicens eis, Quē
me dicunt homines eſſe?
28 Illi verò reſponderunt, Iohannem Baptiſtã,
& alij Eliam, alij verò vnum ex Prophetis.
29 Tunc ipſe dicit eis, Vos autem quem me di
citis eſſe? Reſpődens verò Petrus, dicit ei, Tu
es ille Chriſtus.
30 Tunc interminatus eſt vt nulli *id* dicerent
de ſe.
D 31 Et cœpit docere eos quòd oporteret Filium
hominis multa pati, & reprobari à Seniori-
bus, principibuſq; Sacerdotum, ac Scribis, &
trucidari, & tribus pòſt diebus reſurgere.
32 Et apertè eum ſermoně loquebatur. Tűc ap
prehědit illũ Petrus, & cœpit eum obiurgare.
33 Ille verò conuerſus, & aſpiciens diſcipulos
ſuos, obiurgauit Petrum, dicěs, Abſcede à me
Mat.10.d. ſatana: nam non ſapis quæ Dei *ſunt*, ſed quæ
38, et 16.d. *ſunt* hominum.
24 34 Et quum aduocaſſet turbam cum diſcipu-
Luc.9.c.23, lis ſuis, dixit eis, Quicunque vult poſt me ve-
& 17.f.34 nire, abneget ſemetipſum, & tollat crucě ſuã,
ac ſequatur me.
Mat.10.d. 35 Nam quiſquis voluerit animã ſuam ſerua-
39, et 16.d.25 re, perdet eam: quiſquis aűt perdiderit animã
Luc.9.c.24, ſuam cauſa mea & Euangelij, iſte ſeruabit eã.
& 17.g.33 36 Quid enim iuuabit homině, ſi lucratus fue-
Iohã.12.d.25 rit mundum totum, & anima ſua mulcetur?
37 Aut quã dabit homo compenſationem ani-
mæ ſuæ?
38 Nã quicunq; erubuerit me ac meos ſermo- Matt.10.d.33
nes in natione hac adultera & peccatrice, Fi- Luc.9.c.26,
lius etiã hominis erubeſcet eũ, quãdo venerit & 12.b.8
cum gloria Patris ſui, cũ Angelis illis ſanctis.

CAPVT IX.

1 Transfiguratio Chriſti. 7 Chriſtus audiendus. 11 De Elia: id eſt, Iohanne Baptiſta. 17 Dæmoniacus ſurdus & mutus ſanatur. 19 Apoſtoli increduli à Chriſto taxantur. 23 Fides. 29 Oratio, Ieiunium. 28 Paſsionem ſuam prædicit Chriſtus. 34 Diſputatio oritur inter Apoſtolos de primatu. 36 Puerulum complectitur Chriſtus. 38 De eo qui in nomine Chriſti dæmonia eijciebat, neq; eum ſequebatur. 41 Aquæ poculum dare in nomine Chriſti. 42 Scandalizare aliquẽ ex paruulis, credentibus in Chriſtum. 43.45. & 47 Manus, Pes, Oculus ſcandalizans. 44.46 Vermis nõ moriens. 49 Vnuſquiſq; igne ſalitur. 50 Sal. Pax.

1 ETiam dixit eis, Amen dico vobis quòd Mat.16.d.28
ſunt quidã ex ijs qui hîc adſtant, qui ne- Luc.9.d.27
quaquam guſtabunt mortem, vſq; dum vide-
rint regnum Dei veniſſe cum poteſtate.
2 Et ſexto pòſt die accipit Ieſus Petrum & Ia-
cobum & Iohannem, & ſubducit eos in mon-
tem ſublimem priuatim ſolos: & trãsforma-
tus fuit coram eis.
3 Et veſtimenta eius facta ſunt coruſcantia, cã Mat.17.a.1
dida valde vt nix: qualia non poteſt fullo in Luc.9.d.28
terra dealbare.
4 Et viſus eſt eis Elias cum Moſe, qui collo-
quebantur cum Ieſu.
5 Tunc reſpondens Petrus, dicit Ieſu, Rabbi,
bonũ eſt nos hic eſſe: faciamus igitur taberna-
cula tria, tibi vnũ, & Moſi vnũ, & Eliæ vnum.
6 Non enim ſciebat quid loqueretur: erant
enim exterriti.
7 Et facta eſt nubes quæ inumbrauit eos: ve- B
nitque vox è nube, dicens, Ille eſt Filius ille
meus dilectus: ipſum audite.
8 Et repentè quum circunſpexiſſent, non am
plius viderunt quenquam, ſed ſolum Ieſum
eſſe ſecum.
9 Quum verò deſcenderent de monte, impe- Mat.17.b.9
rauit eis ut nulli narrarent quæ viderant, niſi
quum Filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.
10 Ipſi verò id cõtinuerűt apud ſe, mutuò quæ-
rentes quid illud eſſet, A mortuis reſurgere.
11 Et interrogarunt eum, dicentes, Cur Scribæ Malac.4.b.5
dicunt quòd Eliam oporteat venire primùm?
12 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Elias quidě Eſa.53.a.4
quum venerit primùm, reſtituet omnia: & vt
ſcriptum eſt de Filio hominis, *oportet* vt multa
patiatur, & pro nihilo habeatur.
13 Sed dico vobis quòd Elias venit, & fecerunt
ei quæcunque voluerunt, ſicut ſcriptum eſt
de eo.
14 Et quũ veniſſet ad diſcipulos *ſuos*, vidit tur- Mat.17.c.14
bam multam circum eos, & Scribas altercan- Luc.9.c.38
tes cum eis.
15 Et ſtatim vniuerſa turba viſo eo expauit: &
accurrentes ſalutauerunt eum.
16 Tunc interrogauit Scribas, Quid altercami
ni inter vos?
17 Et reſpondens vnus è turba, dixit, Magiſter,
adduxi Filium meum ad te, habentem ſpiritũ
mutum:
18 Qui vbicunq; eum corripuerit, lacerat eum,
& *ille* ſpumat, ac ſtridit dětibus ſuis, & areſcit:
& dixi diſcipulis tuis vt eijcerent, ſed non va-
luerunt.

regnum Dei vt puerulus, nequaquā in id in-
gredietur.
16 Et quum cepiſſet eos in vlnas, impoſitis ma
nibus ſuper eos, benedixit eis.
Mat.19.b.16 17 Et egrediente eo *ut ſe daret* in viam, quidam
Luc.18.d.18 quum accurriſſet, & accidiſſet ei ad genua, in-
terrogauit eum, Magiſter bone, quid faciam
vt vitam æternam poſsideam?
C 18 Ieſus autem dixit ei, Cur me dicis bonum?
nullus bonus, niſi vnus *nempe* Deus.
Exo.20.c.13 19 Mandata noſti, Ne mœcheris, Ne occidas,
Ne fureris, Ne falſum teſtimonium dicas, Ne
damno afficias *quenquam*, Honora patrē tuum
& matrem.
20 Ille verò reſpondens, dixit ei, Magiſter, hęc
omnia cuſtodiui à iuuentute mea.
21 Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum, & di
xit ei, Vno deficeris: abi, quæcunq; habes ven
de, & da pauperibus, & habebis theſaurum in
cœlo: & veni, ſequere me, ſublata *in humeros*
cruce.
22 Ille verò mœſtus factus propter hunc ſer-
monē, abijt triſtis: habebat enim bona multa.
23 Et quum circumſpexiſſet Ieſus, dicit diſci-
pulis ſuis, Quàm difficile qui opes habent in
regnum Dei introibunt.
24 Diſcipuli verò expauerunt ad hos ſermo-
nes ipſius: Ieſus autem rurſum reſpondens, di
cit eis, Filij, quàm difficile eſt eos qui confidūt
opibus, in regnum Dei ingredi.
D 25 Facilius eſt camelum per foramē acus trā-
ſire, quàm diuitem in regnum Dei ingredi.
26 Illi verò amplius percellebantur, dicentes
apud ſe, Et quis poteſt ſeruari?
27 Intuitus autem eos Ieſus, dicit, Apud homi
nes *hoc eſt* impoſsibile, ſed non apud Deum:
nam omnia poſsibilia ſunt apud Deum.
Mat.19.d.27 28 Tunc cœpit Petrus dicere ei, Ecce nos reli-
Luc.18.c.28 quimus omnia, & ſequuti ſumus te.
29 Reſpondēs autem Ieſus, ait, Amen dico vo-
cis nullus eſt qui reliquerit domum, aut fra-
tres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut
vxorem, aut liberos, aut agros mea cauſa &
Euangelij,
30 Quin accipiat centuplicia nunc in tempo-
re hoc, domus, & fratres, & ſorores, & matres,
& liberos, & agros, cum perſequutionibus, ac
E in ſeculo venturo vitam æternam.
Mat.19.d.30 31 Multi aūt primi, erūt vltimi: & vltimi primi.
Luc.13.f.30 32 Erant autem in via aſcendentes Hieroſoly-
Mat.20.b.17 ma: & præibat eis Ieſus, & expaueſcebant, ac
Luc.18.f.31 ſequentes timebant: tunc aſſumptis rurſum
duodecim, cœpit eis dicere quæ ſibi erant
euentura,
33 *Dicens*, Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & Fi-
lius hominis tradetur principibus Sacerdotū
& Scribis: & condemnabunt eum morte, tra-
dentq; eum Gentibus.
34 Et *illi* illudēt ei, & flagellabūt eū, & inſpuēt
in eū, & trucidabūt eū: ſed tertia die reſurget.
Mat.20.c.20 35 Tunc accedunt ad eum Iacobus & Iohānes,
filij Zebedæi, dicentes, Magiſter cupimus vt
quicquid petierimus, facias nobis.
F 36 Ipſe verò dixit eis, Quid me vultis facere
vobis?
37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis vt vnus à
dextra tua, & alter à ſiniſtra tua ſedeamus in
gloria tua.
38 Ieſus autem dixit eis, Neſcitis quid petatis:
poteſtis bibere poculum quod ego bibo, &
baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?
39 Ipſi verò dixerūt ei, Poſſumus. Ieſus autem
ait eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibe
tis: & baptiſmate quo ego baptizor, bapti-
zabimini:
40 Sed ſedere à dextra mea, & à ſiniſtra mea,
nō eſt meū dare, ſed *dabitur* quibus paratū eſt.
41 Et quum *hæc* audiſſent *alij* decem, cœperunt
indignari de Iacobo & Iohanne.
42 Ieſus autem quum aduocaſſet eos, dicit eis, Luc.22.d.25
Scitis quòd quibus placet imperare Gētibus,
dominantur in eas: & qui magni ſunt inter
eas, licentia in eas vtuntur.
43 Verùm non ita erit inter vos: ſed quicunq;
voluerit fieri magnus inter vos, erit miniſter
veſter:
44 Et quicūq; voluerit ex vobis fieri primus,
erit omnium ſeruus.
45 Nam & Filius hominis non venit vt *ſibi* mi G
niſtraretur, ſed vt miniſtraret, ac daret animā
ſuam redemptionis precium pro multis.
46 Tunc veniunt Hiericho: eóque egredien- Mat.20.d.29
te ab Hiericho, ac diſcipulis eius, & turba mul Luc.18.f.35
ta, filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat iu-
xta viam mendicans.
47 Et quum audiſſet quòd *is* eſſet Ieſus ille Na
zarenus, cœpit clamare & dicere, Fili Dauid
Ieſu, miſerere mei.
48 Et obiurgabant eum multi vt ſileret: ille
verò multo magis clamabat, Fili Dauid, miſe-
rere mei.
49 Tunc Ieſus quum reſtitiſſet, iuſsit eum vo
cari: vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confi-
de, ſurge, vocat te.
50 Ipſe verò abiecto pallio ſuo quum ſurrexiſ-
ſet, venit ad Ieſum.
51 Et reſpondens, dicit ei Ieſus, Quid vis faciā
tibi? Cæcus autem ait ei, Rabboni, vt viſum
recipiam.
52 Ieſus autem dixit ei, Abi, fides tua te ſerua-
uit. Statim igitur recepit viſum, & ſequebatur
Ieſum in via.

CAPVT XI.

11 Chriſtus ingreditur Ieruſalem. 13 Maledicitur ficus infructuoſa. 15 Vendentes & ementes templo eijciuntur. 17 Domus orationis. 20 Ficus arida. 22 Fides Dei. 24 In orationib. noſtris requiritur fides. 25 Remittēda offenſa. 28 Phariſæi tentant Chriſtum. 30 Baptiſmus Iohannis è cælo an ex hominibus.

1 ET quum appropinquarēt Hieroſolymis Mat.21.a.1
Bethphage & Bethaniæ ad montē Olea- Luc.19.d.29
rum, mittit duos è diſcipulis ſuis.
2 Et dicit eis, Abite in vicum qui cōtra vos eſt:
& ſtatim *ut* ingrediemini in eum, inuenietis
pullum ligatum, ſupra quem nullus hominū
ſedit: ſoluite eum & adducite.
3 Et ſi quis vobis dixerit, Cur facitis hoc? dici-
te quòd Dominus eo opus habet: & ſtatim eū
mittet huc.
4 Abierunt autem, & inuenerūt pullum liga-
tum ad ianuam foris in biuio: & ſoluūt eum.
5 Tunc quidam eorum qui illic adſtabant, di-
xerunt eis, Quid facitis qui ſoluitis pullum?
6 Ipſi verò dixerunt eis ſicut mandarat Ieſus:
& *illi* dimiſerunt eos.
7 Adduxerunt igitur pullum ad Ieſum, & inie Iohā.12.b.14
cerunt ei veſtimenta ſua, ſeditq; ſuper eum.
8 Multi verò veſtimenta ſua ſtrauerunt in viā:
alij

alij autem frondes cædebant ex arboribus, &
ſternebant in viam.
B 9 Et qui prçibant, quiq́; ſequebantur, clama-
bāt, dicētes, Hoſanna, benedictus qui venit in
nomine Domini.
10 Benedictum quod venit regnum in nomi-
ne Domini patris noſtri Dauid: hoſanna ô *qui*
es in *cœlis* altiſsimis.
Matt.21.d.10 11 Et ingreſſus eſt Hieroſolymam Dominus, &
Luc.19.g.45 in templum: quumq; circunſpexiſſet omnia,
& veſpera iam hora eſſet, venit Bethaniam cũ
duodecim.
Mat.21.b.19 12 Et poſtero die quũ exiſsēt Bethania, eſurijt.
13 Quumq́; vidiſſet ficum eminus habentem
folia, venit *viſurus* núm nam inueniret aliquid
in ea: & quum veniſſet ad eam, nihil inuenit
niſi folia: non enim erat tempus ficuum.
14 Tunc reſpondens Ieſus, dixit ficui, Ne am-
plius ex te in ſeculum quiſquam fructũ edat.
Et *hoc* audierunt diſcipuli eius:
15 Veniunt igitur Hieroſolymam. & ingreſſus
Ieſus in templum, cœpit eijcere eos qui ven-
debāt & emebant in templo, & menſas num-
mulariorum, & cathedras vendētium colum-
bas ſubuertit.
16 Nec ſinebat ut quiſquam deportaret vas per
templum.
17 Et docebat, dicens eis, Nónne ſcriptum eſt
quòd Domus mea, domus orationis uocabi-
Eſa.56.c.7 tur omnibus Gentibus? uos autem feciſtis
Iere.7.b.11 eam, ſpeluncam latronum.
18 Et *hoc* audierunt Scribæ, principesq́; Sacer-
dotum, & quærebant quomodo eum perde-
rent: timebāt enim eum, quia tota turba per-
cellebatur ſuper doctrina ipſius.
19 Sed quum ſerum *diei* aduenisset, egreſſus eſt
Ieſus ex vrbe,
Mat.21.b.19 20 Et manè adambulantes viderunt ficũ aruiſ-
ſe radicitus.
21 Tunc recordatus Petrus, dicit ei, Rabbi, ec-
ce ficus illa cui imprecatus es, aruit.
22 Et reſpondens Ieſus, dicit eis, Habete fi-
dem Dei.
23 Amen enim dico vobis quòd quicunq; dixe
rit monti huic, Tollitor & proijcitor in mare:
& nõ diſceptauerit in corde ſuo, ſed crediderit
quòd fient quæ dicit, erit ei quicquid dixerit.
Mat.7.a.7 24 Propterea dico vobis, quęcunq; orantes pe
Luc.11.b.9 titis, credite quòd accipietis, & erunt vobis.
Matt.6.b.14 25 Et quum adſtiteritis orantes, remittite ſi-
quid habetis aduerſus aliquem: vt & Pater il-
le veſter qui in cœlis *eſt*, remittat vobis offen-
ſas veſtras.
26 Nam ſi vos nõ remiſeritis: nec Pater ille ve
ſter qui in cœlis *eſt*, remittet offenſas veſtras.
Mat.21.b.14 27 Tunc veniunt rurſus Hieroſolyma: & quũ
Luc.20.a.1 ipſe ambularet in templo, veniũt ad eum prin
cipes Sacerdotum, & Scribæ, & Seniores:
28 Et dicunt ei, Qua authoritate iſta facis? &
quis tibi dedit authoritatē iſtam ut iſta facias.
29 Ieſus autem reſpondens, ait eis, Interroga-
bo vos & ego rem quandam: igitur reſpóde-
te mihi, & dicam vobis qua authoritate faciã.
30 Baptiſmus Iohannis è cœlo erat, an ex ho-
minibus? reſpondete mihi.
31 Ratiocinabantur autem inter ſe, dicentes,
Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non
credidiſtis ei?
32 Sed ſi dicamus, Ex hominibus: timemus po
pulum. omnes enim ſentiebant de Iohanne
quòd verè Propheta fuiſſet.
33 Tunc reſpondentes, dicunt Ieſu, Neſcimus.
Et Ieſus reſpondens, dicit eis, Nec ego dicam
vobis qua authoritate hæc faciam.

CAPVT XII.

1 Vinea agricolis locata. 10 Lapis reprobatus ab ædificantibus. 14 De tributo. 20 De muliere quæ ſeptem fratribus nupſerat. 25 De reſurrectione. 27 Deus, Deus viuentium. 29 Primũ præceptorum. 33 Dilectio Dei & proximi præponitur omnibus ſacrificijs. 35 Chriſtus filius Dauid. 38 Scribarum & Phariſæorum ingenium, à quibus cauendum. 40 Domus viduarum. 42 vidua quadrantem mittens in gazophylacium.

1 ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineã Matt.21.e.33
plantauit quidam, & circumpoſuit ſepē, Luc.20.b.9
& fodit lacum, & ædificauit turrim, & eloca- Eſa.5.a.1
uit eum agricolis: ac peregrè profectus eſt. Ierem.2.d.21
2 Miſitq́; ſeruũ ad agricolas in tempore, vt ab
agricolis acciperet de fructu vineæ.
3 Illi verò captum eum ceciderunt, ac remiſe-
runt inanem.
4 Et rurſum miſit ad eos aliũ ſeruum: & illi la
pidato caput vulnerarunt, & remiſerunt de-
decoratum.
5 Et rurſum alium miſit, & illum trucidarunt:
multóſq; alios, hos quidem cædentes, illos ve
rò trucidantes.
6 Quum ergo vnum adhuc haberet filiũ ſuũ
dilectum, miſit etiam eum ad illos ultimùm,
dicens, Reuerebuntur filium meum.
7 Illi verò agricolæ dixerũt inter ſe, Iſte eſt hę
res, venite, trucidemus eum, & noſtra erit hæ-
reditas.
8 Et captum eum trucidarũt, & eiecerũt extra
vineam.
9 Quid ergo faciet dominus vineę? Veniet, &
perdet agricolas, & dabit vineam alijs.
10 Nec hanc quidem Scripturam legiſtis? Quē Pſal.118.c.22
lapidem reprobauerunt ædificantes, iſte fa- Eſa.28.d.16
ctus eſt in caput anguli: Mat.21.d.42
11 A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile Act.4.b.11
in oculis noſtris? Rom.9.g.33
12 Studebant igitur eũ prehendere, ſed timue 1.Petr.2.a.8
runt turbã: norãt enim quòd aduerſus ipſos il
lã parabolã dixiſſet: itaq; omiſſo eo abierunt.
13 Ac mittunt ad eum quoſdam è Phariſæis & Mat.22.b.15
Herodianis, vt eum captarent ſermone. Luc.20.d.20
14 Illi verò quum veniſſent, dicũt ei, Magiſter,
ſcimus quòd verax ſis, & neq; cures quenquã:
nõ enim reſpicis in perſonam hominũ, ſed in
veritate viã Dei doces: licet cenſum Cæſari da
re, an non? demus, an non demus?
15 Ipſe verò quum ſciret eorum hypocriſin, di-
xit eis, Quid me tentatis? afferte mihi dena-
rium vt videam.
16 Illi verò attulerunt: tunc dicit eis, Cuius eſt
imago iſta & inſcriptio? Illi verò dixerunt ei,
Cæſaris.
17 Et reſpondens Ieſus, dixit eis, Reddite quæ Rom.13.b.7
ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei *ſunt*, Deo. Et E
admirati ſunt ſuper eo.
18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi qui dicunt Mat.22.c.23
non eſſe reſurrectionem: interrogaueruntq́; Luc.20.c.27
eum, dicentes,
19 Magiſter, Moſes ſcripſit nobis, ſi cuius fra- Deut.25.a.5
ter mortuus ſit, ac reliquerit vxorem, & filios
non reliquerit: vt accipiat frater eius vxorem
eius, & exuſcitet ſemen fratri ſuo.
20 Septem ergo fratres fuerũt: ac primus acce-
pit vxo-

pit vxorem,& moriens,non reliquit ſemen.
21 Et ſecundus accepit eam, ac mortuus eſt, &
neq; ipſe quidē reliquit ſemē: & tertius itidē.
22 Et acceperunt eam ſeptem illi, neq; reliquerunt
ſemen: vltima omnium mortua eſt &
mulier.
23 In reſurrectione ergo quum reſurrexerint,
cuius eorum erit vxor? nam ſeptem habuerūt
eam vxorem.
24 Tunc reſpondens Ieſus,ait eis,Nónne propterea
erratis quòd neſciatis Scripturas, neq;
poteſtatem Dei?
25 Quum enim à mortuis reſurrexerint, neq;
vxores ducunt,neq; nuptum dantur: ſed ſunt
ut Angeli qui in cœlis *ſunt*.
26 De mortuis verò quòd ſuſcitandi ſint, non
legiſtis in libro Moſis, quomodo in rubo lo-
Exod. 3.b.6 quutus ſit ei Deus,dicens, Ego *ſum* Deus Abra
Matt.22.c.32 ham,& Deus Iſaac,& Deus Iacob?
27 Non eſt Deus mortuorum,ſed Deus viuentium:
vos ergo multum erratis.
Mat. 22.d.35 28 Et quum acceſsiſſet quidam è Scribis qui au
dierat eos diſputātes,& ſciebat quòd benè re-
ſpōdiſſet eis, interrogauit eum,quod eſſet pri
mum omnium mandatum.
Deut. 6.a.4 29 Ieſus autem reſpondit ei,primum omnium
mandatorum *eſt*, Audi Iſrael, Dominus Deus
noſter, Dominus vnus eſt:
30 Diliges igitur Dominum Deum tuū ex toto
corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
cogitatione tua, & ex totis viribus tuis. hoc
eſt primum mandatum.
Leui.19.d.18 31 Et ſecundum ſimile hoc eſt, Diliges pro-
Mat. 22.d.39 ximum tuum vt teipſum.maius iſtis aliud mā
Rom. 13. c. 9 datum non eſt.
Gal.5.c.14 32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene Magiſter, in
Iacob.2.b.8 veritate dixiſti, quòd vnus ſit Deus, & non ſit
alius præter eum.
33 Et,Diligere eū ex toto corde,& ex tota intel
ligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus:
ac Diligere proximū vt ſeipſum,plus ſit quàm
omnia holocautomata & ſacrificia.
34 Tum Ieſus quum vidiſſet eum cordatè re-
ſpondiſſe,ait ei,Non longè es à regno Dei. Et
nemo amplius audebat eum interrogare.
Mat.22.d.41 35 Et reſpondens Ieſus,dicebat,docens in tem
Luc.20.g.41 plo, Quomodo dicunt Scribæ quòd Chriſtus
filius ſit Dauid?
Pſal. 109.a.1 36 Nam ipſe Dauid dixit per Spiritum ſanctū,
Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextra
mea, uſq; dum poſuero inimicos tuos ſcabellum
pedum tuorum.
37 Ipſe ergo Dauid dicit eum Dominum: vnde
igitur filius eius eſt? Et pleraq; turba audie
bat eum cum voluptate.
Matt. 23. a.6 38 *Ipſe* autem dicebat eis in doctrina ſua,Caue-
Luc.11.f.43, te a Scribis, qui volunt ſtolati ambulare, &
& 20.g.45 *amant* ſalutationes in foris,
39 Primosq; conſeſſus in conuentibus, & primos
accubitus in cœnis.
Mat. 23.b.14 40 Qui penitùs comedunt domos viduarum,
Lu.20.g. 47 & ad obtentum utuntur longis orationibus:
iſti auferent grauius iudicium.
Luc.21.a.1 41 Et quum ſediſſet Ieſus contra gazophylacium,
ſpectabat quomodo turba mitteret æs
in gazophilacium: multi igitur diuites mitte
bant multa.
42 Et quum vidiſſet quædam vidua pauper,
miſit minuta duo,quod eſt quadrans.
43 Tūc ille quum aduocaſſet diſcipulos ſuos,
dicit eis, Amen dico vobis,vidua hæc pauper
plus miſit,quàm omnes qui miſerunt in gazo
phylacium.
44 Nam omnes ex eo quod ipſis supereſt,mi-
ſerunt: hæc vero è penuria ſua omnia quæ ha
bebat miſit,totum *inquam* victum ſuum.

CAPVT XIII.

1. & 14 Deſtructio Ieruſalem. 6 Signa præcedentia aduentum Chriſti. Pſeudochriſti. 9 Perſequutiones propter Euangelium. 10 De Euangelio omnibus gentibus prædicando. 11 Reis fidelibus patrocinatur Spiritus ſanctus. 22 Pſeudoprophetarū miracula. 26 Aduentus Chriſti in iudicium. 31 Verbum Domini. 33 Vigilandum. Orandum.

1 ET quū egrederetur è templo,dicit ei qui- Mat.24.a.1
dam è diſcipulis eius,Magiſter, vide Luc.21.a.5
les lapides,& qualia *iſta ſint* ædificia.
2 Tunc Ieſus reſpondens,ait ei,Vides iſta ma- Luc.19.g.43
gna ædificia? Non relinquetur lapis ſuper la-
pidem qui non diſſoluatur.
3 Et quum ſederet in monte Oliuarum cōtra
templum,interrogarūt eum priuatim Petrus
& Iacobus,& Iohannes & Andreas,
4 Dic nobis,quando hęc erunt? & quod ſignū
erit quando futurum eſt vt omnia conſummentur?
5 Ieſus autem reſpondens eis,cœpit dicere,Vi Epheſ.5.b.6
dere nequis vos ſeducat. 2.Theſ.2.a.3
6 Multi enim venient in nomine meo,dicentes,
Ego ſum *Chriſtus*: multoſq; ſeducent.
7 Quum autē audieritis bella & rumores bel
lorum,ne turbemini: oportet enim *iſta* fieri,at
nondum *erit* finis.
8 Surget enim gens in gentem,& regnū in regnum:
eruntq; terræmotus ſingulis locis, &
erūt fames ac turbæ: principia dolorum, iſta.
9 Sed cauete vos vobis: tradent enim vos in
conſeſſus, & in ſynagogas, cædemini, & co- B
ram Præſidibus ac Regibus ſiſtemini mea cau
ſa,in teſtimonium ipſis.
10 Et apud omnes gentes oportet primùm prę
dicari Euangelium.
11 Quum autem traditos duxerint vos,ne antè Mat.10.b.19
ſitis ſoliciti quid dicturi ſitis,neque meditemi Luc.12.b.11
ni:ſed quicquid datum fuerit vobis in illo mo & 21.c.14
mento,hoc loquamini: nō enim eſtis vos qui
loquimini,ſed Spiritus ille ſanctus.
12 Tradet autem frater fratrem in mortem, &
pater filium: & inſurgent liberi aduerſus parentes,
ac morte multandos curabunt eos.
13 Et eritis exoſi omnibus propter nomē meū:
ſed qui perſeuerauerit vſque in finem,iſte ſeruabitur.
14 Quum autem videritis abominandam va- Mat.24.b.15
ſtationem,quæ dicta eſt à Daniele propheta, Dan.9.g.25
exiſtentem vbi non oportet (qui legit, ani- Luc.21. d.20
maduertat) tunc qui *fuerint* in Iudæa,fugiant
in montes:
15 Qui verò *fuerit* ſupra domum, ne deſcendat
in domum, nec ingrediatur vt quicquam tol
lat è domo ſua.
16 Et qui fuerit in agro, ne reuertatur retrò ad C
tollendum pallium ſuum.
17 Væ autem ventrem ferentibus & lactātibus
in illis diebus.
18 Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme:
19 Erūt enim dies illi *talis* oppreſsio qualis nō
fuit à principio rerum conditarum quas condidit
Deus, vſque ad hoc tempus,nec fiet.

20 Et

20 Et niſi Dominus decurtaſſet dies illos, nulla caro ſeruaretur: ſed propter electos quos elegit, decurtauit dies illos.

Mat.24.b.23 Luc.21.b.8 21 Ac tum ſi quis vobis dixerit, Ecce hic Chriſtus, vel ecce illic: ne credatis.

22 Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: & edent ſigna & prodigia ad ſeducendum, ſi fieri poſsit, etiam electos.

23 Vos autem cauete: ecce, prædixi uobis omnia.

Ezec.32.b.7 Eſa.13.b.10 Ioel.2.b.10. & 31. et 3.c.15 24 Cæterùm in illis diebus poſt oppreſsionē illam ſol obſcurabitur, & luna nō dabit ſplendorem ſuum.

25 Et ſtellæ cœli excident, & poteſtates quæ in cœlis *ſunt*, agitabuntur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientē in nubibus cum poteſtate multa & gloria.

27 Et tunc *ipſe* mittet Angelos ſuos, & coget electos ſuos à quatuor ventis, ab extremo terrę vſq; ad extremum cœli.

28 A ficu verò diſcite parabolam, quum ramus eius iā tener ſit, & germinat folia, noſtis quod propè ſit æſtas:

29 Ita & vos quum hæc videritis fieri, agnoſcite quòd propè ſit in foribus *regnum* Dei.

30 Amen dico vobis nequaquam præterierit ætas hæc, uſq; dum omnia hæc facta fuerint.

31 Cœlum & terra præteribunt: ſermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illa ac hora nemo ſcit, ne Angeli quidē qui in cœlo ſunt, nec ipſe Filius, niſi ſolus Pater.

Matth.24.d.13 33 Cauete, uigilate & orate: neſcitis enim quādo tempus ſit.

34 *Nam Filius hominis ita eſt* vt quiſpiā qui peregrè agens, relicta domo ſua, dataq; ſeruis ſuis poteſtate, ac ſuo cuique opere, ianitori mandauit ut vigilaret:

35 Vigilate igitur (neſcitis enim quādo Dominus domus veniet, ſero, an medio noctis, an in gallicinio, an mane.)

36 Ne quum venerit repentè, inueniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAPVT XIIII.

1 Conſiliū Sacerdotum aduerſus Chriſtum. 3 Mulier caput Chriſti vngit. 6 Opus bonum. 7 Pauperes ſemper uobiſcum. 10 Iudas Chriſtū prodit. 12 Paſchæ præparatio. 18 Proditionem Iudæ prædicit Chriſtus. 22 Inſtitutio cœnæ Domini. 23 Gratiarū actio. 27 Scandalizati Apoſtoli. 30 Abnegatio Petri prædicitur. 32 Chriſtus in horto. 34 vigilādum. Orandum. Spiritus. Caro. 44 Oſculum Iudæ. 47 Auricula Malcho amputatur. 50 Fugiunt Apoſtoli. 53 Chriſtus ad Caiapham ducitur. 55 Falſa teſtimonia in Chriſtum. 61 Tacet. 62 Se Chriſtum ſiue Meſsiam fatetur. 65 Cōſpuitur, & colaphis cæditur. 68 Petrus negat Chriſtum.

Matth.26.a.1 Luc.22.a.1 1 ERat autē Paſcha, & Azyma duobus pòſt diebus, & quærebant principes Sacerdotum & Scribæ quomodo eum dolo prehenſum occiderent:

2 Dicebant autem, Non in Feſto, ne tumultus ſit populi.

Matt.26.a.6 Iohan.12.a.1 3 Et quum eſſet Bethaniæ in domo Simonis leproſi, accumbente eo, venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi ſpicatæ multi precij: & cōminuto alabaſtro, effudit ei in caput.

4 Erant autem quidam qui indignarentur apud ſeſe, ac dicerent, Ad quid perditio hæc vnguenti facta eſt?

5 Nam poterat hoc vendi amplius quàm trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Ieſus autem ait, Omittite eam: quid ei laborem affertis? bonū opus operata eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiſcū: & quandocunque volueritis, poteſtis illis benefacere: me verò non ſemper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fecit: occupauit enim vngere meum corpus ad ſepulturam.

9 Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit Euangelium hoc in toto mundo, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam ipſius.

10 Tunc Iudas Iſcariotes vnus è duodecim, venit ad principes Sacerdotū, vt proderet eum ipſis. B Mat.23.b.14 Luc.22.a.4

11 Illi verò quum *hoc* audiſſent, gauiſi ſunt: & polliciti ſunt ei pecuniam ſe daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eū proderet.

12 Ac primo die Azymorum, quando paſcha ſacrificabant, dicūt ei diſcipuli ſui, Vbi vis vt profecti paremus vt edas paſcha? Mat.26.b.17 Luc.22.a.7

13 Tūc mittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit eis, Abite in ciuitatem: & occurret vobis quidam amphoram aquæ baiulans: ſequimini eum.

14 Et quocūq; introierit, dicite patrifamiliâs, Magiſter dicit, Vbi eſt diuerſorium ubi paſcha cum diſcipulis meis edam?

15 Tunc ipſe vobis indicabit cœnaculum magnum, ſtratum, paratum: illic parate nobis.

16 Abierūt igitur diſcipuli eius, veneruntq; in ciuitatē, & inuenerunt *omnia* ſicut dixerat eis: & parauerunt paſcha.

17 Et quum ſerum *diei* adeſſet, venit cum duodecim.

18 Quumq; accumberent ederēt que, ait Ieſus, Amen dico vobis vnus ex vobis prodet me, qui edit mecum. Mat.26.b.20 Luc.22.b.14 Iohā.13.c.21

19 Ipſi verò cœperunt eſſe triſtes, ac dicere ei ſigillatim, Nūquid ego? Et alius, Nūquid ego?

20 Ipſe autē reſpondens dixit eis, Vnus è duodecim qui *manum* intingit mecum in catinū, *me prodet*. C

21 Filius quidem hominis abit, ſicut ſcriptum eſt de eo: ſed vę homini illi per quē Filius hominis proditur. bonū erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille.

22 Et edentibus ipſis, quum accepiſſet Ieſus panem, *et* benedixiſſet, fregit: deditq; eis, & ait, Accipite, edite: hoc eſt corpus meum. Mat.26.b.26 1.Cor.11.c.24

23 Et accepto poculo, quum gratias egiſſet, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et ait eis, Hoc eſt ſanguis meus, *qui eſt* Noui teſtamenti, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, non bibā amplius de fructu vitis, uſq; ad diem illum quum ipſum bibā nouum in regno Dei.

26 Et quum hymnum ceciniſſent, exierunt in montem Oliuarum.

27 Tūc dicit eis Ieſus, Omnes offendemini in me nocte iſta. nam ſcriptū eſt, Percutiā paſtorem, & diſpergentur oues. Iohā.16.d.32 Zach.13.c.7

28 Sed poſtquam ſurrexero, præibo vobis in Galilæam. Infrà 16.b.7

29 Petrus autem dixit ei, Etiamſi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Ieſus, Amen dico tibi, hodie in nocte iſta, prius quàm bis gallus cecinerit, ter ab-

ter abnegabis me.
D 31 At ille multo amplius dicebat, Si me opor-
tuerit commori tibi, haudquaquam te abnega
bo. Itidem autem etiam omnes dicebant.
Mat.26.d.30 32 Veniunt igitur in locum, cuius nomen *eſt*
Luc.22.d.39 Gethſemane: tunc dicit diſcipulis ſuis, Sede-
te hic, vſq; dum orauero.
33 Et accipit Petrū & Iacobū & Iohannē ſecū,
cœpitq́; expaueſcere & grauiſsimè angi.
34 Et dicit eis, Valde triſtis eſt anima mea vſq;
ad mortem: manete hîc, & vigilate.
35 Progreſſusq; parum, procidit in terram: &
orauit vt ſi poſsibile eſſet, abiret à ſe hora illa.
36 Dixitq́;, Abba, Pater, omnia poſsibilia ſunt
tibi: transfer à me iſtud poculum. verùm non
quid ego velim, ſed quid tu.
37 Tunc venit, & inuenit eos dormientes: di-
citq́; Petro, Simon, dormis? non valuiſti vnā
horam vigilare?
38 Vigilate & orate, ne introeatis in tentatio-
nem. ſpiritus quidem promptus *eſt*, caro autē
infirma.
39 Et quum rurſum abijſſet, orauit, & eundem
dixit ſermonem.
40 Et reuerſus, inuenit eos rurſum dormien-
tes: erant enim oculi eorum grauati, neq; ſcie
bant quid ei reſponderent.
E 41 Et venit tertiò, dicitq́; eis, Dormite quod ſu
pereſt, & requieſcite. ſufficit, venit hora, ecce
traditur Filius hominis in manus peccatorū.
42 Surgite, eamus. ecce, qui prodit me, appro-
pinquauit.
Mat.26.e.47. 43 Et ſtatim, adhuc eo loquente, adeſt Iudas,
qui erat vnus è duodecim, & cū eo turba mul-
Luc.22.e.47 ta cum gladijs & fuſtibus à principibus Sacer-
Iohā.18.a.3 dotum, & Scribis, & Senioribus.
44 Dederat autem is qui prodebat eum, com-
mune ſignum eis, dicens, Quencunque oſcu-
latus fuero, is eſt: comprehendite eum, & ab-
ducite tutò.
45 Quum igitur veniſſet, ſtatim accedit ad eū,
dicitq́; ei, Rabbi, rabbi: ac deoſculatus eſt eū.
46 Illi verò iniecerunt in eum manus ſuas: &
prehenderunt eum.
47 Quidā aūt aſtantium extracto gladio ferijt
ſeruū Pontificis, & abſtulit eius auriculam.
48 Et reſpondens Ieſus dixit eis, Vt in latronē
exiſtis cum gladijs ac fuſtibus ad comprehen
dendum me?
49 Quotidie eram apud vos in templo docēs,
& non comprehendiſtis me. Sed *iſta fiunt* vt
impleantur Scripturæ.
50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.
51 Quidam autem adoleſcentulus ſequebatur
eum, circumamictus ſindone ſuper nudū *cor-
pus*: & prehenderunt eum adoleſcentuli.
F 52 Ipſe verò derelicta ſindone, nudus effugit
ab illis.
Mat.26.f.57 53 Tunc abduxerunt Ieſum ad Pontificem: &
Lu.22.f.54 cōuenerunt cum eo omnes principes Sacer-
Iohā.18.c.24 dotum, & Seniores, ac Scribæ.
54 Petrus autē eminùs ſequutus eſt eum vſq;
intrò in aulam Pontificis, & erat conſidens cū
miniſtris, & calefaciens *ſeſe* ad ignem.
Mat.26.f.59 55 Principes autem Sacerdotū & totus conſeſ-
ſus quærebant aduerſus Ieſum teſtimoniū, vt
morte multarent eum, nec inueniebant.
56 Nā multi falſum teſtimoniū dicebāt aduer
ſus eū, ſed nō erant paria ipſorum teſtimonia.
57 Tunc quidam, quū aſſurrexiſſent, falſum te
ſtimonium tulerunt aduerſus eum, dicentes,
58 Nos audiuimus eum dicentem, Ego diſſol- Iohā.2.c.19
uā templū hoc quod eſt manib. factū, & in tri-
duo aliud ſine manibus factum ædificabo.
59 Sed ne ſic quidē par erat teſtimoniū eorum.
60 Tum Pontifex, quum aſſurrexiſſet in me-
dium, interrogauit Ieſum, dicens, Non reſpon
des quicquam? quid *illud eſt quod* iſti aduer-
ſum te teſtificantur?
61 Ipſe verò ſilebat, & nihil reſpondit. Rurſum
Pontifex interrogauit eum, & dicit ei, Túne il-
le Chriſtus filius Benedicti?
62 Ieſus autem dixit, Ego ſum: & videbitis Fi- Mat.24.c.30
lium hominis ſedentē à dextra poteſtatis Dei,
& venientem cum nubibus cœli.
63 Pontifex verò diruptis veſtibus ſuis, dixit, G
Quid adhuc opus habemus teſtibus?
64 Audiſtis blaſphemiā: quid vobis videtur?
Illi verò omnes contra eum iudicarūt, ipſum
teneri morte.
65 Et cœperunt quidam conſpuere in eum, &
obtegere faciem eius, & colaphos ei infligere,
ac dicere ei, Vaticinare. miniſtri autem, bacil-
lorum ictibus eum cædebant.
66 Et quum eſſet Petrus in aula inferius, venit Mat.26.g.69
vna ex ancillis Pontificis. Luc.22.f.55
67 Quumque vidiſſet Petrum calefacientem Iohā.18.c.25
ſe, inſpiciens in eum, dicit, Et tu cum Nazare-
no Ieſu eras.
68 Ipſe verò negauit, dicens, Non noui, neque
ſcio quid tu dicas. Et exiuit extrà in veſtibu-
lum: & gallus cantauit.
69 Tunc ancilla quum rurſus vidiſſet eum, cœ Mat.27.g.71
pit dicere ijs qui aſtabant, Iſte eſt ex ipſis. Lu.22.f.g.58
70 Ipſe verò rurſum negauit. Et rurſus paulo Iohā.18.c.25
pòſt qui aſtabant, dixerunt Petro, Verè es ex
ipſis: etenim Galilæus es, & loquutio tua ſi-
milis eſt.
71 Ipſe aūt cœpit execrari & iurare, *dicens*, Non
noui hominem iſtum quem dicitis.
72 Tunc ſecundò gallus cātauit, recordatusq; Mat.27.g.75
eſt Petrus verborū quæ dixerat ei Ieſus, Prius Iohā.13.d.38
quàm gallus cantarit bis, abnegabis me ter. &
animum adijciens, fleuit.

CAPVT XV.

1 *Chriſtus Pilato traditur.* 2 *Se regem Iudæorū fatetur.* 5 *Ta
cet.* 7 *Barabbas.* 15 *Pilatus Chriſtum tradit Iudæis crucifi
gendū.* 17 *Coronatur ſpinis Chriſtus.* 19 *Conſpuitur & ir
ridetur.* 21 *Simon Cyrenæus.* 24 *Chriſtus crucifigitur.*
27 *Latrones cum Chriſto crucifixi.* 29 *Conuitia in Chriſtū.*
33 *Tenebræ.* 36 *Aceto potatur.* 37 *Chriſtus expirat.*
39 *Cēturio.* 40 *Mulieres quæ Chriſto miniſtrauerāt.* 46 *Io
ſeph ſepelit Chriſtum.*

1 ET ſtatim diluculo conſilio inito, ſummi Mat.27.a.1
Sacerdotes cum Senioribus & Scribis ac Luc.22.g.66
toto conſeſſu, vinctum Ieſum abduxerunt, tra
dideruntq́; Pilato.
2 Tūc interrogauit eum Pilatus, Túne es ille
Rex Iudæorum? Ipſe verò reſpondēs, dixit ei,
Tu dicis.
3 Et multū accuſabāt eū principes Sacerdotū.
4 Pilatus autem rurſus interrogauit eum, di- Mat.27.b.11
cens, Non reſpondes quicquam? ecce quàm Luc.23.a.1
multa aduerſus te teſtificantur. Iohā.18.f.33
5 Ieſus autem etiamnum nihil reſpondit, *adeo*
vt miraretur Pilatus.
6 In feſto autem dimittebat eis vnum capti-
uum, quencunq; poſtulaſſent.

7 Erat autem quidã qui dicebatur Barabbas,
vinctus cum ſeditionis ſocijs, qui cædem per
ſeditionem fecerant.
8 Et quum exclamaſſet turba, cœpit petere *ut*
faceret ſicut ſemper fecerat ipſis.
9 Pilatus autem reſpondit eis, dicens, Vultis
dimittam vobis Regem illum Iudæorum?
10 Nouerat enim quod per inuidiam tradidiſ-
ſent eum Principes Sacerdotum.
11 Principes vero Sacerdotũ concitauerunt tur
bam vt potius Barabbam ipſis dimitteret.
12 Pilatus autem reſpondens, rurſum dicit eis,
Quid ergo vultis faciam *ei* quem dicitis Regẽ
Iudæorum?
B 13 Ipſi vero rurſum clamauerunt, Crucifige eũ.
14 Pilatus aũt dicebat eis, Enimuero quid ma-
li fecit? Illi autẽ amplius clamauerũt, Crucifi-
ge eum.
15 Pilatus verò volens turbæ ſatisfacere, dimi-
ſit eis Barabbam: & Ieſum flagellatum tradi-
dit vt crucifigeretur.
16 Milites autem abduxerunt eũ intra aulam,
id eſt prætorium, & conuocãt totam cohortẽ:
17 Et induunt eum purpura, & circumponunt
ei plexam coronam ſpineam.
18 Cœperuntq́; ſalutare eum, *dicentes*, Aue Rex
Iudæorum.
19 Et verberabãt illius caput calamo, & inſpue
bãt in eũ, ac ſummiſsis genibus adorabãt illũ.
20 Et quũ illuſiſſent ei, exuerunt eum purpu-
ra, & induerunt eum veſtibus proprijs: edu-
cuntq́; eum vt crucifigerent eum.
Mat.27.d.32 Luc.23.d.26 21 Et angariant prætereuntem quendã Simo-
nem Cyrenæum, (qui veniebat rure, patrem
Alexandri & Rufi) vt tolleret crucem eius.
Mat.27.d.33 Luc.23.d.33 22 Ducuntq́; eum in Golgotha locum: quod
eſt, ſi interpreteris, Caluariæ locus.
Iohã.19.c.17 23 Et dederũt ei bibendum myrrhatum vinũ:
ipſe verò non ſumpſit.
Mat.27.d.35 Luc.23.d.33 Iohã.19.d.23 24 Quumq́; crucifixiſſent eum, diſpertiuerunt
veſtimenta eius proiecta ſorte ſuper ea, quis
quid tolleret.
C 25 Erat aũt hora tertia quando crucifixerũt eũ.
26 Eratq́; inſcriptio criminis ipſius inſcripta,
Iſte eſt REX *ille* IVDAEORVM.
27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnũ à
dextra, & alterum ab eius ſiniſtra.
Eſa.53.d.12 28 Et impleta eſt Scriptura quæ dicit, Et cum
iniquis numeratus eſt.
29 Et qui præteribant, conuitiabantur ei, mo-
Iohã.2.c.19 uentes capita ſua, ac dicentes, Vah *tu* qui diſſol
uis templum, & in triduo ædificas:
30 Serua teipſum, & deſcende à cruce.
31 Similiter autẽ & principes Sacerdotũ illu-
dentes, dicebant alij ad alios cũ Scribis, Alios
ſeruauit, ſeipſum ſeruare non poteſt.
32 Chriſtus ille Rex Iſrael deſcendat nũc à cru
ce, vt videamus, & credamus. Et qui crucifixi
erant cum eo, probris afficiebant eum.
33 Quũ verò aduenisset hora ſexta, tenebræ fa-
ctę ſunt ſuper totã terrã vſq; ad horã nonam.
34 Et hora nona clamauit Ieſus voce magna,
Pſal.21.a.2 Matt.27.e.46. dicens, Eloi, Eloi, lama ſabachthani? quod eſt
ſi quis interpretetur, Deus meus, Deus meus,
cur me deſeruiſti?
D 35 Et quidam aſtantium quum audiſſent, dice-
bant, Ecce, Eliam vocat.
Pſal.69.c.22 36 Cucurrit aũt quidã, & impleta ſpongia ace
to, & circũpoſita calamo, dedit ei potũ, dicẽs,
Sinite, videamus an veniat Elias ad deponen
dum eum.
37 Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit.
38 Et aulæum templi fiſſum eſt in duo, à ſum-
mo uſq; ad imum.
39 Quum vidiſſet autem Centurio qui aſtabat
ipſi ex aduerſo, quòd ita emiſſo clamore expi-
raſſet, dixit, Verè homo iſte erat Filius Dei.
40 Erant autẽ & mulieres eminus ſpectantes:
inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Ia-
cobi parui, & Ioſe mater, & Salome.
41 Quę etiã quũ eſſet in Galilæa, ſequutę fue- Luc.8.a.2
rant eũ, & miniſtrauerant ei: aliæq́; multę quę
ſimul aſcenderant cum eo Hieroſolyma.
42 Quum autem ſerum *diei* iam eſſet (quoniã Mat.27.g.57
erat paraſceue, hoc eſt anteſabbathum) Luc.23.g.50
43 Veniens Ioſeph *ortus* ex Arimathæa, hone- Iohã.19.g.38
ſtus Senator, qui & ipſe expectabat regnum
Dei: fidenti animo introijt ad Pilatum, & pe
tijt corpus Ieſu.
44 Pilatus autem miratus eſt ſi iam mortuus
eſſet: & aduocato Centurione, interrogauit
eum an iamdudum mortuus fuiſſet.
45 Et *re* cognita ex Centurione, donauit cor-
pus ipſi Ioſeph.
46 Is autem emit ſindonem, & depoſitum eũ
inuoluit ſindone: depoſuitq́; in monumento
quod erat exciſum è petra: & aduoluit ſaxum
ad oſtium monumenti.
47 Maria Magdalene verò, & Maria Ioſe *mater*,
ſpectabant vbi poneretur.

CAPVT XVI.

1 Mulieres accedunt ad ſepulchrum. 6 Illas alloquitur Angelus. 9 Mariæ Magdalenæ apparet Chriſtus. 11 Infidelitas. 12 Duobus rus proficiſcentibus apparet Chriſtus. 14 Apoſtoli increduli. 15 Illos ad prædicandum & baptizandum mittit Chriſtus. 16 Fides. Baptiſmus. 17 Miracula. 19 Aſcenſio.

1 ET quũ tranſijſſet ſabbathũ, Maria Magda Luc.24.a.1
lene, & Maria Iacobi *mater*, & Salome, e- Iohã.20.a.1
merũt aromata, vt venientes vngerent eum.
2 Itaq; valde manè primo die hebdomadæ ve
niunt ad monumentum, exorto ſole:
3 Dicebantq́; inter ſeſe, Quis reuoluet nobis
lapidem ab oſtio monumenti?
4 (Et quum reſpexiſſent, vident lapidem eſſe
reuolutum) nam erat magnus valde.
5 Et ingreſſę in monumentum, viderunt ado- Mat.28.a.2
leſcentulum ſedentem ad dextram, amictum Iohã.20.c.12
ſtola candida: & expauerunt. B
6 Ipſe verò dicit eis, Ne expaueſcatis. Ieſum
illum quæritis Nazarenũ, qui fuit crucifixus:
ſuſcitatus eſt, non eſt hic: ecce locus vbi poſue
rant eum.
7 Sed abite, dicite diſcipulis eius & Petro,
quòd *ille* præit vobis in Galilæam: illic eum Mat.26.e.32
videbitis, ſicut dixit vobis. Suprà 14.c.
8 Tunc abeuntes citò, fugerunt à monumẽto: 28.
habebat enim eos tremor & ſtupor, neq; cui-
quã quicquam dicebant: timebant enim.
9 Quum aũt reſurrexiſſet Ieſus mane primo Ioh.20.d.16
die hebdomadę apparuit primùm Marię Mag Luc.8.a.2.
dalenæ, ex qua eiecerat ſeptem dæmonia.
10 Illa profecta renũtiauit ijs qui cum ipſo fue C
rant, lugentibus ac flentibus.
11 Et illi quum audiſſent quòd viueret, ac ſpe-
ctatus eſſet ab ea, non crediderunt.
12 Poſtea aũt duobus ex ipſis ambulantibus ap Luc.24.b.13
paruit alia forma, quum rus proficiſcerentur.
13 Et illi abierunt, ac renuntiauerunt reliquis:
qui

qui ne illis quidem crediderunt.
Luc.24.e.36 14 Poſtremò vnà ſedentibus ipſis vndecim ap
Ioh.20.c.16 paruit, & exprobrauit eis incredulitatẽ eorũ
& cordis duritiem: quòd ijs qui ipſum vidiſ-
ſent ſuſcitatum, non credidiſſent.
Mat.28.d.19 15 Et dixit eis, profecti in mũdum vniuerſum,
prædicate Euangelium omni creaturæ.
D 16 Qui crediderit, & Baptizatus fuerit, ſeruabi
Ioh.12.g.48 tur: qui verò non crediderit, condemnabitur.
17 Signa autem eos qui crediderint, hęc ſubſe-
quentur, Per nomen meũ dæmonia eijcient: Act.16.d.18
linguis loquentur nouis: Act.2.a.4,
18 Serpentes tollẽt: & ſiquid lethale biberint, & 10.g.46
nequaquam nocebit eis: ſuper inualidos ma Act.28.a.5
nus imponent, & bene habebunt. Act.28.b.8
19 Domin⁹ igitur poſtquã locut⁹ fuiſſet eis, ſur
ſum aſsũptus eſt in cœlũ, & ſedit à dextra Dei.
20 Illi verò egreſsi, prædicauerunt vbiq;, Do- Luc.24.g.52
mino cooperante, & ſermonem confirmante Heb.2.a.4
per ſigna ſubſequentia.

Sanctum IESV Chriſti Euangelium ſecundum Lucam. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Zacharias. Elizabeth. 13 Zachariæ promittitur filius, Ioannes nomine. 15 Ioannes, qualis futurus. 20 Zacharias ob incredulitatem mutus efficitur. 24 Elizabeth ſterilis concipit. 26 Gabriel. 28 Angelus ſalutat Mariam, eiq; annunciat Ieſu Chriſti natiuitatẽ. 35 Filius Dei. 39 Maria viſitat Elizabeth. 40 Salutat eã. 46 Canticũ Mariæ. 57 Natiuitas Ioãnis Baptiſtæ. 68 Canticũ Zachariæ. 76 Ioãnis officiũ.

1 QVANDO-
quidẽ multi ag-
greſsi ſunt cõpo-
nere narrationẽ
earum rerũ qua-
rũ plena fides no
bis facta eſt,
2 Prout tradide-
rũt nobis ij qui à
principio ſpecta-
tores & miniſtri
fuerũt ſermonis:
3 Viſum eſt etiã mihi, omnia altè *repetita* peni-
tus cõſequuto, ordine *de ijs* ad te ſcribere, prę-
ſtantiſsime Theophile:
4 Vt agnoſcas earum rerum veritatẽ quibus
fuiſti informatus.
5 FVit in diebus Herodis illius regis Iudææ
1.Paral.24. ſarcerdos quidã nomine Zacharias, ex vi-
a.1 ce Abia: vxor verò ipſius *erat* ex filiabus Aa-
ron, & nomen eius Eliſabeth.
6 Erant aũt iuſti ambo corã Deo, incedẽtes in
oib⁹ mãdatis, & cõſtitutis Domini inculpatè.
7 Nec erat ipſis proles, eo q̃ eſſet Eliſabeth ſte
rilis, & ambo prouecti iam eſſent ętate.
8 Factum eſt autem, quum is Sacerdotio fun-
geretur in ordine vicis ſuæ ante Deum.
9 Secundum morem functionis ſacerdotalis
ſortitus eſt *munus* ſuffimenti faciendi, poſtquã
ingreſſus eſſet in templum Domini.
Leu.16.d.17 10 Et omnis multitudo populi erat foris orans
Exo.30.a.7 tempore ſuffitus.
11 Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans à
dextra altaris ſuffitus.
12 Et Zacharias turbatus eſt *eo* viſo, ac timor in
cidit ſuper eum.
13 Dixit autem ad eum Angelus, Ne timeas Za
charia: quoniam exaudita eſt deprecatio tua:
vxorq; tua Eliſabeth gignet tibi filium, & vo-
cabis nomen eius Iohannem.
B 14 Et erit gaudio tibi & exultationi, multique
ſuper eius natiuitate gaudebunt.
15 Erit enim magnus coram Domino, & vinũ
ſiceraq; nõ bibet: & Spiritu ſancto implebitur
etiam ab vtero matris ſuæ:
16 Multosq; filiorum Iſrael conuertet ad Do- Malach.4.
minum Deum ipſorum. b.5.
17 Nam ipſe præcedet in conſpectu eius, cum Mat.11.b.14
ſpiritu & virtute Eliæ, vt conuertat corda pa-
trũ in filios, & contumaces ad prudentiã iuſto
rum: vt paret Domino populum inſtructum.
18 Tunc dixit Zacharias ad Angelum, Quo *ar-
gumento* iſtud noſcam? ego enim ſum ſenex, &
vxor mea prouecta eſt ætate.
19 Et reſpõdens Angelus, dixit ei, Ego ſum Ga
briel qui aſto in conſpectu Dei: miſſusq; ſum
vt loquar ad te, & hæc tibi læta nuntiem.
20 Et ecce ſilebis, nec loqui poteris *ad eum* vſq;
diẽ quo hęc fiãt: propterea q̃ nõ credidiſti ſer
monib. meis, qui implebuntur in tẽpore ſuo.
21 Erat autem populus expectans Zachariam,
& mirabantur quòd is tardaret in templo.
22 Egreſſus verò *ille* non poterat loqui ipſis: & C
agnouerũt q̃ viſionẽ vidiſſet in templo. Nam
ipſe innuebat eis: permanſitq; mutus.
23 Et factum eſt, vt impleti ſunt dies officij i-
pſius, abijt domum ſuam.
24 Poſt eos autẽ dies concepit Eliſabeth vxor
eius: & occultabat ſe menſibus quinq;, dicẽs,
25 Nempe ita mihi fecit Dominus in diebus
quibus *me* reſpexit, vt auferret probrum illud
meum inter homines.
26 In mẽſe aũt ſexto miſſus eſt Angel⁹ Gabriel
à Deo in vrbẽ Galilææ, cui nomen Nazareth,
27 Ad virginem deſpõſam viro, cui nomẽ erat
Ioſeph, ex domo Dauid: nomen autem virgi
nis, Maria.
28 Ingreſſus igitur Angelus ad eam, dixit, Aue
gratis dilecta, Dominus tecum *eſt*: benedicta
tu inter mulieres.
29 Illa verò quum *eum* vidiſſet, perturbata eſt
ſuper ſermone eius: & cogitabat qualis eſ-
ſet ſalutatio iſta.
30 Tunc ait angelus ei, Ne timeas Maria: es e-
nim in gratia apud Deum.
31 Nam ecce concipies in vtero & paries filiũ: Eſa.7.c.14.
ac vocabis nomen eius Ieſum. Infrà 2.c.21.
32 Hic erit magnus, & Filius Altiſsimi vocabi- Mat.1.d.21
tur, dabitq; ei Dominus Deus ſedem Dauid
patris ipſius:
33 Regnabitq; ſuper domum Iacob in æternũ, Dan.7.c.14.
& regni eius non erit finis. g.27.

 Mich.4.b.7

D 34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo
erit iſtud, quandoquidem virum non ſum
cognitura?
35 Et reſpõdens Angelus dixit ei, Spiritus ſanctus
ſuperueniet in te, & virtus Altiſsimi inumbrabit
te. Propterea *id* etiam quod naſcetur
ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.
36 Atq; ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit
filium in ſenectute ſua: & hic menſis eſt
ſextus ipſi quæ vocabatur ſterilis:
37 Quia apud Deum non erit impoſsibile vllum
verbum.
38 Dixit autẽ Maria, Ecce ancilla Domini, fiat
mihi ſecundum verbum tuum. Et abijt ab ea
Angelus.
39 Quum autẽ ſurrexiſſet Maria per eos dies,
profecta eſt in montanam *regionem* cum feſtinatione,
in vrbem Iuda.
40 Et ingreſſa eſt in domum Zachariæ, ac ſalutauit
Eliſabeth.
E 41 Et factum eſt vt audiuit Eliſabeth ſalutationem
Mariæ, ſalijt fœtus in vtero eius: & repleta
eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.
42 Exclamauitq; voce magna, & dixit, Benedicta
tu inter mulieres, quia benedictus fructus
ventris tui.
43 Et vnde hoc mihi vt veniat mater Domini
mei ad me?
44 Ecce enim vt peruenit vox ſalutationis
tuæ ad aures meas, ſalijt cum exultatione infans
in vtero meo.
45 Et beata quæ credidit: quoniam perficientur
ea quæ dicta ſunt ei à Domino.
46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum:
47 Et exultat ſpiritus meus ſuper Deo ſeruatore
meo.
48 Quia reſpexit humilẽ ancillã ſuam: ecce enim
ex hoc *tempore* beatã me dicẽt oẽs ætates.
49 Quia magnificè mecum egit potens ille,
cuius ſanctum *eſt* nomen.
50 Et cuius miſericordia in omnes ętates *parata
eſt* timentibus ipſum.
Eſa.51.b.9 51 Fortè facinus fecit brachio ſuo: diſsipauit
Pſal.33.b.10 ſuperbos cogitatione cordis ipſorum.
Eſa.29.c.15 52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.
1.Reg.2.a.6 53 Famęlicos impleuit bonis, & diuites ablega-
Pſal.34.b.11 uit inanes.
Eſa.30.d 18, 54 Suſtentauit Iſrael puerum ſuum, vt memor
& 41.b.8, eſſet miſericordiæ,
& 54.b.5 55 (Sicut loquutus eſt ad Patres noſtrôs, nimi-
Ierem.31.a.3.& rum Abrahamũ, & ſemen eius) in æternum.
d.10. 56 Manſit autem Maria cum illa quaſi menſes
Gen.17.c.19, tres, & *deinde* reuertit domum ſuam.
& 22.c.16 57 Eliſabethæ verò impletum eſt tempus pa-
Pſal.132.b.11 riendi: & peperit filium.
58 Et audierunt accolę & cognati eius, quòd
magnificè Dominus miſericordia ſua vſus eſ-
Suprà b.14 ſet erga illam: & gratulabantur ei.
59 Et factum eſt, in die octauo venerunt vt circumciderent
puerulum, & vocabant eum ex
nomine patris ſui, Zachariam.
60 Sed reſpõdens mater eis, ait, Nequaquam:
ſed vocabitur Iohannes.
61 Et dixerunt ad eam, Nemo eſt in cognatione
tua qui vocetur iſto nomine.
62 Innuebãt aũt patri eius, qd vellet vocari eũ.
63 Isq; poſtulatis tabellis ſcripſit, dicens, Ioannes
eſt nomen eius. Et mirati ſunt omnes. Suprà b.13
64 Apertum eſt autem os eius illico, & lingua
eius: & loquebatur, benedicens Deo.
65 Ortus eſt igitur timor ſuper omnes accolas
eorum: & in tota montana regione Iudęæ diuulgata
ſunt omnia verba iſta.
66 Et omnes qui audierunt, repoſuerunt *ea* in
corde ſuo, dicentes, Quidnam puerulus hic erit?
Manus autem Domini erat cum eo.
67 Et Zacharias pater eius repletus eſt Spiritu
ſancto: prophetauitq;, dicens,
68 Benedictus Dominus Deus Iſraelis, quòd Infrà 2.d.30
inuiſerit & redemerit populum ſuum: Mat.1.d.21
69 Et erexerit cornu ſalutis nobis in domo Da- Pſal.132.c.17
uid pueri ſui:
70 Sicut loquutus eſt per os ſanctorũ qui à ſe- G
culo fuerunt, Prophetarum ſuorum, Pſal.132.c.18
71 *Fore ut nos* ſeruaret ex inimicis noſtris, & de Iere.23.a.6,
manu omnium qui oderunt nos. & 30.b.10
72 Vt vteretur miſericordia erga Patres noſtros,
ac memor eſſet Teſtamenti ſui ſancti:
73 Et iuriſiurandi quod iurauit Abrahamo pa- Gen.22.c.16
tri noſtro: *nimirum ſe* daturum nobis, Iere.31.f.33
74 Vt ſine metu, è manu inimicorum noſtro- Heb.6.c.13.
rum liberati, ſeruiremus ipſi, d.17
75 Cum ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, cun- 1.Pet.1.c.15
ctos dies vitæ noſtræ.
76 Tu verò puerule, Propheta Altiſsimi vocaberis:
præibis enim ante faciem Domini, vt
pares vias eius:
77 Et vt des ſcientiam ſalutis populo ipſi per
remiſsionem peccatorum eius.
78 Propter viſcera miſericordiæ Dei noſtri, Mal.4.a.2
quibus inuiſit nos Germen ex alto. Suprà b.17
79 Vt appareat ijs qui in tenebris & vmbra Zacha.3.d.9
mortis poſiti ſunt, ad dirigẽdos pedes noſtros & 4.c.12
in uiam pacis.
80 Ipſe autem puerulus creſcebat & corroborabatur
Spiritu: fuitq; in deſertis ad eum vſq;
diem quo ſe oſtenderet apud Iſraelem.

CAPVT II.

1 Deſcriptio totius orbis ſub Auguſto. 6 Natiuitas Chriſti. 10 Natus Chriſtus annunciatur paſtoribus. 11 Saluator. 14 Cãticum Angelorum. 21 Chriſtus circumciditur. Ieſus nomen Meſsiæ. 22 Purgatio Mariæ. 28 Simeon accipit Chriſtum in vlnas. 29 Cãticum Simeonis 34 Chriſtus in ruinam & reſurrectionem. 36 Anna propheteſſa 40 Puerulus Chriſtus. 46 Cũ doctoribus diſputat. 48 Quæritur à parentibus.

1 FActum eſt autem, in diebus illis venit edi
ctum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur
tota terra.
2 (Hæc deſcriptio prima facta eſt Præſide Syriæ
Cyrenio.)
3 Ibant igitur omnes vt deſcriberentur, in ſuã
quiſque vrbem.
4 Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa, ex vrbe
Nazareth, in Iudæam, in vrbem Dauid quę
vocatur Bethlehem, propterea quòd eſſet ex Iohã.7.f.42
domo & familia Dauid:
5 Vt deſcriberetur cum Maria deſponſa ſibi
vxore, quę erat prægnans.
6 Factum eſt autem quum eſſent illic, completi
ſunt dies quibus ipſa pareret.
7 Peperit igitur filium ſuũ primogenitũ, ac faſcijs
eum inuoluit, reclinauitq; eũ in pręſepi:
eo quòd non erat eis locus in diuerſorio.
8 Erãt autem paſtores in regione eadem excubantes,
& agentes vigilias noctis ſuper gregem
ſuum.

9 Et ecce Angelus Domini ſuperuenit ipſis,
& gloria Domini circumfulſit eos: & timue-
B runt timore magno.
10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timeatis: ecce
enim euangelizo vobis gaudiũ magnũ, quod
erit toti populo.
11 Quod *ſcilicet* natus eſt vobis hodie Seruator,
qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid:
12 Hoc autem vobis ſignum *erit*, Inuenietis in-
fantem faſcijs inuolutũ, iacentẽ in præſepi.
13 Et de repente affuit cum Angelo multitudo
exercituum cœleſtium, laudantium Deum, &
dicentium:
14 Gloria in *cœlis* altiſsimis Deo, ac in terra
pax, in homines beneuolentia.
15 Et factum eſt, vt diſceſſerunt ab eis Angeli
in cœlum, tum paſtores illi dixerunt alij ad
alios, Eamus ſanè Bethlehem vſq;, & videa-
mus factum iſtud quod Dominus notum fe-
cit nobis.
16 Venerũt igitur feſtinantes, & inuenerũt Ma
C riam & Ioſeph, & infantẽ iacentẽ in præſepi.
17 Quum vidiſſent autem, diuulgauerunt id
quod dictum fuerat ipſis de puerulo illo.
18 Et omnes qui audierunt, mirati ſunt ea quæ
dicta erant à paſtoribus ad ipſos.
19 Maria verò iſta omnia conſeruabat, confe-
rens *ea* in corde ſuo.
20 Et reuerſi ſunt paſtores, glorificantes & lau
dantes Deum ſuper omnibus quæ audierant
& viderant, ſicut dictum fuerat ipſis.
Gen. 17. b. 18 21 Et quum aduenisſet dies octauus vt circun-
Leuit. 12. a. 3 ciderer puerulũ, tunc vocatum eſt nomẽ eius
Suprà 1. c. 31 Ieſus, quod vocatum fuerat ab Angelo priuſ-
Matt. 1. d. 21 quam ille in vtero conciperetur.
Iohã. 7. c. 22 22 Et quum impleti fuiſſent dies purgationis
D Mariæ ſecundũ legem Moſis, adduxerunt eũ
Leuit. 12. b. 6 Hieroſolymam, vt ſiſterent eum Domino:
Exod. 13. a. 2 23 (Sicut ſcriptum eſt in Lege Domini, Omnis
Num. 8. c. 16 maſcul⁹ primogenitus, ſanctus Domino erit.)
Leuit. 12. b. 6 24 Et vt darent oblationem, ſecũdum *id* quod
dictum eſt in Lege Domini, par turturum, aut
duos pullos columbarum.
25 Et ecce quidam erat in Ieruſalem, cui nomẽ
Simeon: *eratque* homo iſte, iuſtus ac religioſus,
expectans conſolationem Iſrael: & Spiritus
ſanctus erat ſuper eum.
26 Fueratq; ipſi Diuinitus nuntiatum à Spiri-
tu ſancto *ipſum* non viſurum mortem priuſquã
vidiſſet Chriſtum illum Domini.
27 Is igitur venit impulſore Spiritu in templũ.
& quũ inducerẽt puerũ Ieſum parentes, vt fa-
cerent ſecundũ conſuetudinẽ Legis pro eo:
28 Tum ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & be-
nedixit Deo, ac dixit,
29 Nũc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecũ-
dum verbum tuum in pace:
30 Quia viderunt oculi mei ſalutem tuam,
E 31 Quam paraſti in oculis omnium populorũ:
32 Lumen reuelandum Gentibus, & gloriam
populi tui Iſrael.
33 Pater autem & mater eius mirabãtur ſuper
ijs quæ dicebantur de eo.
Eſa. 8. c. 14 34 Et benedixit eis Simeon, dixitq; ad Mariã
Rom. 9. g. 32 matrem eius, Ecce poſitus eſt iſte in caſum &
1. Pet. 2. b. 8 reſurrectionem multorum in Iſrael: & in ſi-
gnum cui contradicatur.
35 (Quin & tuã ipſius animã traijciet gladius)
vt reuelẽtur ex multis cordibus cogitationes.
36 Erat etiam *quædam* Anna propheteiſſa, filia
Phanuel, ex tribu Aſer: hęc proceſſerat in mul
tam ætatem, & vixerat cum viro annis ſeptem
à virginitate ſua.
37 Et *quum eſſet* vidua quaſi annorum octogin-
taquatuor, non abſcedebat à tẽplo, ieiunijs ac
deprecationibus ſeruiens Deo noctem ac diẽ.
38 Hæc igitur eo ipſo momento quum ſuper- F
ueniſſet, viciſsim confitebatur Domino, & lo-
quebatur de eo omnibus qui expectabant re-
demptionem in Ieruſalem.
39 At *illi* vt perfecerunt omnia ſecundum Le-
gem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam, in vr-
bem ſuam Nazareth.
40 Puerulus autem creſcebat, & roborabatur
Spiritu, implebaturq; ſapientia: & gratia Dei
erat ſuper ipſum.
41 Ibant verò parentes eius quotannis Hiero- Deut. 16. a. 1
ſolymam feſto Paſchæ.
42 Et quum factus eſſet annorum duodecim,
aſcenderunt ipſi Hieroſolymam ſecundum ri
tum feſti:
43 Peractiſq; *eius* diebus, quum reuerterentur
illi, remanſit puer Ieſus in Ieruſalem: neq; *id*
cognouerunt Ioſeph & mater eius.
44 Exiſtimantes autem eum eſſe in comitatu,
ierunt viam *unius* diei: ac requirebant eum in-
ter cognatos & inter notos.
45 Et quum non inueniſſent eum, reuerſi ſunt G
in Ieruſalem, quærentes eum.
46 Et factum eſt triduo pôſt inuenerunt eum
in templo ſedentem in medio doctorũ, & au-
dientem eos, ac interrogantem eos.
47 Percellebantur autẽ omnes qui eum audie
bant, ſuper intelligentia & reſponſis eius.
48 Et viſo eo attoniti ſunt: & dixit mater eius
ad eum, Fili, cur ita feciſti nobis? ecce, pater
tuus & ego cruciati quærebamus te.
49 Tunc ait ad eos, Quid eſt quòd quærebatis
me? *an* neſciebatis quòd in ijs quæ Patris mei
ſunt, oportet me eſſe?
50 Sed ipſi non intellexerunt verba quę loquu
tus eſt ipſis.
51 Deſcẽdit aũt cũ eis, venitq; Nazareth: eratq;
ſubiectus eis. & mater eius cõſeruabat omnia
hæc in corde ſuo.
52 Ieſus autem proficiebat ſapiẽtia, & ſtatura,
ac gratia apud Deum & homines.

CAPVT III.

*1 Tempus quo Ioannes cœpit prædicare. 3 Prædicat Baptiſmũ re-
ſipiſcentiæ. 6 Salus Dei. 7 Viperarũ progenies. 8 Fru
ctus reſipiſcentiæ. Filij Abrahæ. 9 Securis ad radicem. 11 Ve
ſtire & nutrire pauperes. 12 Publicani. 14 Milites. 16 Ioã
nes Chriſto teſtimonium reddit. Baptiſmus Spiritus ſancti, et ignis.
17 Ventilabrum. Frumentum. Palea. 20 Herodes Ioannẽ in
carcerem conijcit. 21 Chriſtus baptizatur. 23 Genealo-
gia Chriſti.*

1 ANno autem decimoquinto imperij Ti-
berij Cæſaris, Pontio Pilato præſide Iu-
dęæ, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo aũt
fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis
regionis, & Lyſania Abilenes tetrarcha,
2 Sub Pontificibus Anna & Caiapha: factum Act. 4. a. 6
eſt verbum Domini ad Iohannem Zachariæ
filium, in deſerto.
3 Venit igitur in omnem regionem circumia- Mat. 3. a. 1
centem Iordani, prædicans Baptiſmum reſipi Marc. 1. a. 4
ſcentiæ in remiſsionem peccatorum:
4 Vt ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ

Eſa. 40. a. 3. prophetę, dicẽtis, Vox clamãtis in deſerto, Pa
Iohã. 1. c. 23 rate viã Domini, rectas facite ſemitas eius.
B 5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons &
collis deprimetur : & quæ curua ſunt, fient *vias*
recta, & aſperæ viæ *fient* planæ.
6 Videbitq́; omnis caro ſalutem Dei.
Matt. 3. b. 7, & 23. 33 7 Dicebat igitur turbæ venienti vt baptizare-
tur ab ipſo, Progenies viperarum, quis præmõ
ſtrauit vobis vt fugeretis à futura ira?
8 Ferte igitur fructus dignos reſipiſcentia : &
ne cœperitis dicere apud voſipſos, Patrem
habemus Abraham. dico enim vobis quòd
poſsit Deus etiam ex lapidibus iſtis ſuſcitare
liberos Abraham.
9 Iam verò & ſecuris ad radicem arborum po
ſita eſt : omnis ergo arbor non ferens fructum
bonum, exciditur & in ignem abijcitur.
C 10 Tunc interrogauit eum turba, dicens, Quid
igitur faciemus?
11 Reſpondẽs autem dixit eis, Qui habet duas
Iacob. 2. c. 15 tunicas, impertiat non habenti : & qui habet
1. Iohã. 3. c. 17 eſcas, ſimiliter faciat.
12 Venerunt autem & Publicani vt baptizaren
tur : & dixerũt ad eũ, Magiſter quid faciemus?
13 Ipſe verò dixit ad eos, Nihil amplius quàm
quod conſtitutum eſt vobis, exigite.
14 Interrogarunt autem eum etiam milites, di
centes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Nemi
nem concutite, neq; calumniemini : & cõten
ti eſtote ſtipendijs veſtris.
D 15 Expectante autem populo, & cogitantibus
omnibus in cordibus ſuis de Iohanne nũm-
nam ipſe eſſet Chriſtus ille :
16 Reſpondit Iohannes, dicens vniuerſis, Ego
Mat. 3. c. 11 quidem aqua baptizo vos : ſed venit qui vali-
Marc. 1. a. 8 dior me eſt, cuius non ſum dignus qui ſoluam
Iohã. 1. d. 26 corrigiam ſolearum : ipſe vos baptizabit Spi-
Act. 1. a. 5, & ritu ſancto & igni.
8. d. 4, & 11. 17 Cuius ventilabrum in manu ipſius, & per-
b. 16, & 19. mundabit aream ſuam : & coget triticum in
a. 4. horreum ſuum, paleam autem exuret igni in-
Mat. 3. c. 12 extinguibili.
18 Multa igitur etiam alia admonens, euange-
lizabat populo.
Matt. 14. a. 3 19 Herodes autem tetrarcha quum arguere-
Marc. 6. c. 17 tur ab eo de Herodiade vxore Philippi fratris
eius, deque omnibus ſceleribus quæ ipſe fe-
cerat,
E 20 Adiecit & hoc ſuper omnia, quòd incluſit
Iohannem in carcerem.
Mat. 3. d. 13 21 Factum eſt autem quũ baptizaretur omnis
Marc. 1. a. 9 populus, & Ieſus baptizatus eſſet & oraret, vt
Iohã. 1. c. 32 apertum ſit cœlum :
22 Ac deſcẽderit Spiritus ſanctus corporea ſpe
cie quaſi columba, ſuper ipſum : & vox de cœ-
lo facta ſit, dicens, Tu es filius ille meus dile-
ctus, in te acquieſco.
23 Ipſe autem Ieſus incipiebat eſſe quaſi anno-
rum triginta, filius (vt exiſtimabatur) Ioſeph,
qui fuit *filius* Heli,
24 Qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Mel
chi, qui fuit Ianna, qui fuit Ioſeph,
25 Qui fuit Matthathię, qui fuit Amos, qui fuit
Naum, qui fuit Eſli, qui fuit Nagge,
F 26 Qui fuit Maath, qui fuit Matthathiæ, qui
fuit Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda,
27 Qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zo-
robabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
28 Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Co-
ſam, qui fuit Elmodam, qui fuit Er,
29 Qui fuit Ioſe, qui fuit Eliezer, qui fuit Io-
rim, qui fuit Mattha, qui fuit Leui,
30 Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Io-
ſeph, qui fuit Ionan, qui fuit Eliacim,
31 Qui fuit Melea, qui fuit Menã, qui fuit Mat-
thatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid,
32 Qui fuit Ieſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz,
qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon,
33 Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit
Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,
34 Qui fuit Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abra-
hæ, qui fuit Tharæ, qui fuit Nachor,
35 Qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Pha
leg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36 Qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit
Noë, qui fuit Lamech.
37 Qui fuit Mathuſala, qui fuit Henoch, q fuit
Iared, qui fuit Mahalaleel, qui fuit Cainan,
38 Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit A-
dam, qui fuit Dei.

CAPVT IIII.

1 Chriſtus tentatur in deſerto. 4 ~~Viuere in omni verbo Dei.~~ 8 Solus Deus adorandus, eiq́; ſoli ſeruiendũ. 12 Non tentandus Deus. 21 Impleta prophetia de Chriſto. 24 Nullus Propheta acceptus in patria ſua. 26 Ad viduam miſſus Elias. 27 Naaman leproſus. 28 Nazaræi ſcãdalizantur in Chriſto. 31 Docet Chriſtus Sabbathis. 33 Dæmoniacus ſanatur. 38 Socrus Petri curatur. 40 Dæmones confitentur Ieſum eſſe Chriſtum. 43 Chriſtus cur miſſus.

1 IEſus autẽ plenus Spiritu ſancto, reuertit à Ior Mat. 4. a. 1
dane, & actus eſt ab *eodem* Spiritu in deſertũ, Mar. 1. b. 12
2 Dies quadraginta tentãte *eum* diabolo. ne-
que comedit quicquam per illos dies : ſed ijs
exactis, poſtea eſurijt.
3 Tunc dixit ei diabolus, Si filius es Dei, dic la
pidi huic vt fiat panis.
4 Et reſpondit ei Ieſus, dicens, Scriptum eſt, Deut. 8. a. 3
Quòd non pane ſolo viuet homo, ſed omni Mat. 4. a. 4
verbo Dei.
5 Tunc quum ſubduxiſſet eum diabolus in
montem ſublimem, indicauit ei omnia regna
terræ in puncto temporis.
6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo poteſtatẽ hanc
vniuerſam, & gloriam illorum *regnorum*. nam
mihi tradita eſt, & cuicunque voluero, do
eam.
7 Itaq; ſi tu adoraueris me, erunt tua omnia. B
8 Reſpondens autem Ieſus dixit ei, Abſcede à Deu. 6. c. 16,
me ſatana : ſcriptum eſt enim, Adorabis Do- & 10. d. 20
minum Deum tuum, & ei ſoli ſeruies.
9 Tum duxit eum in Ieruſalem, ſtatuitq́; eum
ſuper pinnaculum templi : & dixit ei, Si filius
Dei es, iace teipſum hinc deorſum.
10 Scriptum eſt enim, quòd Angelis ſuis man- Pſal. 91. c. 12
dabit de te, vt cuſtodiant te.
11 Et quòd in manus tollent te, nequãdo offen
das ad lapidem pedem tuum.
12 Sed reſpondens Ieſus, ait ei, Dictum eſt, Nõ Deut. 6. c. 16
tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et finita omni tentatione, diabolus abſceſ-
ſit ab eo ad tempus.
14 Reuerſus eſt autem Ieſus cum virtute Spiri-
tus in Galilæam : & fama de eo peruenit in to
tam circumiacentem regionem.
15 Nam ipſe docebat in ſynagogis eorum, om- C
nibus ipſum glorificantibus. Mat. 13. g. 54
16 Venit igitur in Nazareth vbi fuerat nutri- Marc. 6. a. 1
tus : intrauitq́; ſecundum conſuetudinẽ ſuam Iohã. 4. f. 43
die

die ſabbathi in ſynagogam:& ſurrexit vt lege-
ret.
17 Tunc traditus eſt ei liber Eſaiæ prophetæ:
quumq; explicuiſſet librum, inuenit locum *in*
quo ſcriptum erat,
Eſa.61.a.1 18 Spiritus Domini ſuper me, propterea quòd
vnxit me: vt euangelizē pauperibus, miſit me,
vt ſanem contritos corde, vt prædicem capti-
uis dimiſsionem, & cæcis viſus recuperatio-
nem, vt confractos emittam in libertatem:
19 Vt prædicem annum Domini acceptum.
20 Et complicatum librum quum reddidiſſet
miniſtro, ſedit, & omnium in ſynagoga oculi
erant intenti in eum.
D 21 Cœpit autem dicere ad eos, Hodie impleta
eſt hæc Scriptura audientibus vobis.
22 Et omnes teſtimonium ſuum ei dabant, ac
mirabantur ſuper ſermonibus *plenis* gratia, qui
procedebant ex ore ipſius, dicebantq;, Nónne
iſte eſt filius Ioſeph?
23 Tunc ait ad eos, Omnino dicetis mihi hoc
prouerbium, Medice, cura teipſum: quæcunq;
audiuimus facta fuiſſe in Capernaū, fac & hîc
in patria tua.
Iohā.4.f.44 24 Ait autem, Amen dico vobis nemo Prophe
ta acceptus eſt in patria ſua.
1.Reg.17.b.9 25 Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erāt
Iacob.5.d.17 in diebus Eliæ in Iſrael, quādo clauſum eſt cœ-
lum ad tres annos & menſes ſex, *adeo* vt orta ſit
fames magna per omnem terram:
E 26 Sed ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi
in Sarephtha *urbem* Sidoniæ, ad mulierē viduā.
2.Reg.5.d.14. 27 Et multi leproſi erāt in Iſrael ſub Eliſęo pro-
pheta: ſed nemo eorum purgatus eſt, niſi Na-
aman Syrus.
28 Tum repleti ſunt omnes excandeſcentia in
ſynagoga, hæc audientes.
29 Et quum ſurrexiſſent, eiecerunt eum extra
vrbem, & duxerunt eum vſque ad ſupercilium
montis (ſuper quem vrbs ipſorum erat ædifica
ta) vt præcipitarent eum.
30 Ipſe autem quum tranſiſſet per mediū ipſo-
rum, profectus eſt:
Matt.4.b.13 31 Et deſcendit in Capernaum vrbem Galilęæ,
Mar.1.c.21 ibiq; docebat eos ſabbathis.
Matt.7.d.29 32 Et percellebantur ſuper doctrina eius: nam
Mar.1.c.22 cum authoritate erat ſermo ipſius.
Mar.1.c.23 33 Erat autem in ſynagoga quidam habens ſpi
F ritum dæmoniacum impurum: qui exclama-
uit voce magna,
34 Dicens, Ah, quid nobis tecum Ieſu Nazare-
ne? veniſti vt perderes nos? noui te quis ſis, *ni-
mirum* Sanctus ille Dei.
35 Et obiurgauit illum Ieſus, dicens, Obmute-
ſce, & exi ab eo. Tunc dæmonium abiecto illo
in medium, exijt ab eo, nihilq; ei nocuit.
36 Et factus eſt pauor ſuper omnes: & colloque
bantur alij ad alios, dicentes, Quid hoc rei eſt,
quòd cū authoritate ac poteſtate imperat im-
mundis ſpiritibus, & exeunt?
37 Et peruenit rumor de eo in omnem locum
circumiacentis regionis.
Matt.8.b.14 38 Quum ſurrexiſſet autem Ieſus è ſynagoga,
Mar.1.c.29 introiuit in domum Simonis: ſocrus verò Si-
monis detinebatur febri magna: & rogauerūt
eum pro illa.
G 39 Tum *ipſe* aſtās ſupra eam, obiurgauit febrim:
& febris eam dimiſit. Illa verò quum illico ſur
rexiſſet, miniſtrauit eis.
40 Occidente autem ſole, omnes qui habebāt
infirmos morbis varijs, ducebāt ipſos ad eum:
ille verò vnicuiq; ipſorū impoſitis manibus, ſa
nauit eos.
41 Exibant autē & dæmonia à multis, claman- Mar.1.d.35
tia ac dicentia, Tu es Chriſtus ille filius Dei.
Sed *ipſe* obiurgans, non ſinebat ea loqui, quòd
ſcirent ipſum eſſe Chriſtum.
42 Orto autē die egreſſus, profectus eſt in de-
ſertum locum: & turba quærebat eum, vene-
runtq; vſq; ad ipſum: & detinebant eum ne di-
ſcederet ab eis.
43 Ille verò dixit ad eos, Certè etiam alijs vrbi-
bus oportet me euágelizare regnum Dei: nam
in hoc miſſus ſum.
44 Et prædicabat in ſynagogis Galilææ.

CAPVT V.

*3 Chriſtus è nauigio turbam docet. 5 Piſcatores. 6 Magna pi-
ſcium captura. 8 Peccatorem ſe profitetur Petrus. 13 Leproſus ſa
natur. 16 In deſerto orat Chriſtus. 18 Paralyticus ſanatur.
20 Fides. Remiſsio peccatorum. 24 Chriſtus remittit peccata.
27 Vocatur Matthæus. 31 Sani. 32 Iuſti. Peccatores. 34
Sponſus. 35 Ieiunia Apoſtolorum poſt aſcenſionem. 36 Panni-
culus impexus. 37 Vinum nouum in vtres veteres.*

1 FActum eſt autem quum turba immine- Matt.4.c.18
ret ei, audiendi verbi Dei cauſa, ipſe ſta- Marc.1.b.16
bat iuxta ſtagnum Genezareth.
2 Viditq; duo nauigia quæ erant apud ſtagnū:
piſcatores verò quum deſcendiſſent ex ijs, ab-
luebant retia.
3 Ingreſſus autem in vnum iſtorum nauigio-
rum, quod erat Simonis, rogauit eum vt à ter-
ra proueheret paululum: quumq; conſediſſet,
docebat è nauigio turbam.
4 Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem,
Prouehito in altum, & demittite retia veſtra
ad capturam.
5 Tum reſpondens Simon ait ei, Magiſter quū
per totam noctem fuerimus fatigati, nihil ce-
pimus: tamen ex tuo iuſſu demittam rete.
6 Et quum hoc feciſſent, cócluſerunt piſcium B
multitudinem magnā. dirumpebatur autem
rete eorum:
7 Et annuerunt ſocijs qui *erant* in altero naui-
gio, vt venirent, & opitularentur ſibi. Venerūt
igitur, & impleuerunt ambas naues, *ita* vt mer
gerentur.
8 Quum autem *hæc* vidiſſet Simon Petrus, acci
dit ad genua Ieſu, dicens, Exi à me, nam homo
peccator ſum, Domine.
9 Pauor enim circundederat eū & omnes qui
cum eo *erāt*, ſuper captura piſcium quam com
prehenderant:
10 Similiter autem & Iacobum & Iohannem fi
lios Zebedæi, qui erant ſocij Simoni. Tunc ait
ad Simonem Ieſus, Ne timeas: ab hoc *tempore*
homines viuos capies.
11 *Illi* autem quum ſubduxiſſent in terrām naui C
gia, relictis omnibus ſequuti ſunt eum.
12 Et factum eſt, quum eſſet in quadam ciuita- Matt.8.a.2
te, tum ecce *affuit* quidam plenus lepra: ac viſo Mar.1.d.40
Ieſu, procidens in faciem, rogauit eum, dicēs,
Domine, ſi velis, potes me purgare.
13 *Ieſus* autem extenſa manu tetigit eum, dicēs,
Volo: purgator. Et ſtatim lepra abijt ab eo.
14 Ipſe verò denuntiauit ei vt nulli *hoc* diceret:
ſed, Vade, *inquit*, indica teipſum Sacerdoti, & of
fer pro purgatione tui, ſicut iniunxit Moſes, Leui.14.a.4
in teſtimonium ipſis.
15 Dimanabāt autem eo magis ſermones de eo:

& conueniebat turba multa vt audirent, & ſa-
narentur ab eo ab infirmitatibus ſuis.
16 Ipſe autem ſecedens erat in deſertis, & ora-
bat.
D 17 Et factum eſt quodam die, quum ipſe doce-
ret, eſſentq; Phariſæi ſedentes ac Legis docto-
res, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ &
Iudææ & *ex* Hieruſalem: & poteſtas Domini
adeſſet *ei* ad ſanandum eos.
Matth.9.a.2 18 Tum ecce *affuerunt* quidam ferentes in lecto
Marc.2.a.3 hominem qui erat paralyticus: & quærebant
eum inferre, & ponere in ipſius conſpectu.
19 Et quum non inueniſſent qua parte eum in-
ferrent propter turbam, aſcenderunt ſupra do
mum, ac per regulas demiſerunt eum cum le-
ctulo in medium ante Ieſum.
20 Qui viſa fide eorum, ait ei, Homo, remiſſa
ſunt tibi peccata tua.
21 Tum cœperunt ratiocinari Scribæ & Phari-
ſæi, dicẽtes, Quis eſt iſte qui loquitur blaſphe-
mias? Quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus
Deus?
E 22 Ieſus autem, agnitis ipſorum ratiocinationi
bus, reſpondens dixit ad eos, Quid ratiocina-
mini in cordibus veſtris?
23 Vtrum eſt facilius dicere, Remiſſa ſunt tibi
peccata: an dicere, Surge & ambula?
24 Vt autem ſciatis quòd Filius hominis habet
authoritatem in terra remittendi peccata (ait
paralytico) Tibi dico, ſurge, & ſublato lectulo
tuo, proficiſcere in domum tuam.
25 Is autem illico quum ſurrexiſſet in conſpe-
ctu eorum, ſublato eo in quo iacuerat, abijt in
domum ſuam, glorificans Deum.
26 Et ſtupor cepit omnes, & glorificabãt Deũ:
ac repleti ſunt timore, dicẽtes, Certè vidimus
inopinata hodie.
Matt.9.a.9 27 Poſt hæc autem exijt: ac vidit publicanum
Marc.2.b.14 nomine Leui, ſedentem ad telonium, & ait ei,
F Sequere me.
28 Atq; is relictis omnibus, ſurgens ſequutus
eſt eum.
29 Et fecit ei Leui epulum magnum in domo
ſua: eratq; turba multa publicanorum, & alio-
rum qui cum ipſis accumbebant.
30 Qui autem ex eis erant Scribæ ac Phariſæi
murmurabant aduerſus diſcipulos eius, dicen
tes, Quare cum publicanis & peccatoribus edi
tis & bibitis?
31 Et reſpondens Ieſus, dixit ad eos, Non opus
habent qui ſani ſunt, medico: ſed qui malè affe
cti ſunt.
1.Tim.1.c.15 32 Non veni vt vocarem iuſtos, ſed peccatores
ad reſipiſcentiam.
Matt.9.b.14 33 Ipſi verò dixerunt ad eum, Quare diſcipuli
Mar.2.c.18 Iohannis ieiunant crebrò, & deprecationes fa
ciunt, ſimiliter et Phariſæorum: tui verò edunt
& bibunt?
G 34 Ipſe autem dixit ad eos, Num poteſtis face-
re vt filij thalami, quo *tempore* cũ ipſis eſt Spon
ſus, ieiunent?
35 Venient autem dies quum tolletur ab eis
Sponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.
36 Dicebat autem & parabolam ad eos, Nemo
panniculum noui veſtimẽti immittit in veſti-
mentum vetus: ſin minus, & illud nouum ſcin-
dit *vetus*, & veteri non conſentit panniculus
ſumptus ex nouo.
37 Et nemo inijcit vinum nouum in vtres vete
res: ſin minus, rumpet vinum nouum vtres, &
ipſum effundetur, & vtres peribunt.
38 Sed vinum muſtum in vtres nouos inijcien-
dum eſt: & vtriq; conſeruantur.
39 Et nemo qui biberit vetus, ſtatim vult nouũ:
dicit enim, Vetus vtilius eſt.

CAPVT VI.

1 Diſcipuli Sabbatho ſpicas vellunt. 6 Manus arida ſanatur. 8 Chriſtus ſcrutator cordium. 9 Benefaciendum ſabbathis. 12 Chriſtus in oratione pernoctat. 14 Apoſtolorum nomina. 18 Infirmi ſanantur. 20 Pauperes. 21 Eſurientes. Flentes. 22 Afflicti propter Chriſtum. 23 Merces. 24 Diuites. 25 Saturati. Ridentes. 26 Væ illis quibus homines benedicunt. 27 Diligendi inimici. 29 Præbenda altera maxilla. 30 Ferenda omnis iniuria. 34 Mutuum dare. 35 Filij Dei. Deus benignus erga ingratos. 36 Miſericordia. 37 Non iudicandum. Condonandum. 38 Dandum. Menſura. 39 Cæcus cæci ductor. 40 Non eſt diſcipulus ſupra dominum ſuum. 41 Feſtuca in oculo. Trabes. 43 Ex fructu arbor. 45 Cor ex operibus. 47 Audire & facere.

1 FActum eſt autem vt ipſe in ſabbatho ſe- Mat.12.a.1
cundoprimo tranſiret per ſata: ac velle- Mar.2.d.23
bant diſcipuli eius ſpicas, edebantq;, confri-
cantes manibus.
2 Quidam autem Phariſæorum dixerunt eis,
Cur facitis quod non licet facere in ſabbathis?
3 Tunc reſpondens Ieſus dixit ad eos, Ne hoc 1.Reg.21.b.6
quidem legiſtis quod fecit Dauid, quum eſu-
riſſet ipſe, & qui cum eo erant:
4 Quomodo introierit in domum Dei, & pa-
nes propoſitionis ſumpſerit, ederitq;, ac dede Exod.29.e.32
rit etiam ijs qui ſecum *erant*: quos *panes* non li- Leuit.8.f.31,
cet edere, niſi ſolis Sacerdotibus? & 24.b.9
5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus eſt
etiam ſabbathi.
6 Factum eſt autem & in alio ſabbatho, vt ipſe
ingrederetur in ſynagogam, ac doceret. Erat Matt.12.a.9
aũt ibi quidã, cuius manus dextera erat arida. Marc.3.a.1
7 Obſeruabãt autem eum Scribæ ac Phariſæi,
an in ſabbatho ſanaturus eſſet: vt inuenirent B
accuſationem *aduerſus* eum.
8 Ipſe verò ſciebat ratiocinationes eorũ: & ait
homini qui habebat manum aridam, Surge, &
ſta in medio. Ille verò ſurgens, ſtetit.
9 Ait igitur ad eos Ieſus, Interrogabo vos quid-
dam, Licet ſabbathis benefacere an malefacere:
hominem ſeruare, an perdere?
10 Et quum eos omnes circunſpexiſſet, ait ho-
mini, Extende manum tuam. Ille autem ita fe-
cit: & reſtituta eſt manus eius ſana ſicut altera.
11 Ipſi autem repleti ſunt amentia: & colloque-
bantur alij ad alios, quidnam facerent Ieſu.
12 Factum eſt autẽ in illis diebus, abijt in mon-
tem ad orandũ, & pernoctauit *illic*, orans Deũ.
13 Et quum dies ortus eſſet, aduocauit diſcipu- Infrà 9.a.1
los ſuos: & quum ex ipſis elegiſſet duodecim, Matt.10.a.1
quos & Apoſtolos nominauit: Marc.3.b.13,
14 (Simonem, quem & nominauit Petrum, & & 6.a.7
Andream fratrem eius: Iacobum & Iohãnem,
Philippum & Bartholomæum: C
15 Matthæum & Thomam: & Iacobum Alphęi
filium, & Simonem qui vocatur Zelotes:
16 Iudam Iacobi *fratrem*, & Iudam Iſcariotẽ, qui
etiam fuit proditor)
17 Tum deſcendit cum eis, ſtetitq; in loco cam
peſtri: turbaq; diſcipulorum eius, & multitu-
do magna plebis ex omni Iudæa & Ieruſalem,
& à maritima *regione* Tyri et Sidonis, qui vene-
rãt vt audirent eum, & ſanarẽtur à morbis ſuis:
18 Qui moleſtia afficiebantur à ſpiritibus im-
mundis: & ſanabantur.

19 Et omnis turba quærebat eum tangere: quia
virtus ab eo exibat, & ſanabat omnes.
Matth.5.a.3 20 Ipſe verò ſublatis oculis ſuis in diſcipulos,
dicebat, Beati pauperes: quia veſtrum eſt re-
gnum Dei.
Eſa.65.c.13 21 Beati qui eſuritis nunc: quia ſaturabimini.
Eſa.61.a.3, et 6.7. Beati qui fletis nunc: quia ridebitis.
Matt.5.a.3 22 Beati eritis quum vos oderint homines, &
ſeparauerint vos, & conuitiati fuerint *vobis*, &
nomen veſtrum vt malum eiecerint, propter
Filium hominis.
23 Gaudete in illo die, & geſtite: ecce enim,
merces veſtra multa *eſt* in cœlis: nam itidem fa
ciebant Prophetis patres eorum.
Amos 6.a.1 24 Sed væ vobis diuitibus: nam retuliſtis con-
Eccli.31.a.8 ſolationem veſtram.
Eſa.65.c.13 25 Væ vobis qui impleti eſtis: nam eſurietis. Vę
vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebi-
tis.
26 Væ vobis quum bene vobis dixerint omnes
homines: nam itidem faciebant pſeudopro-
phetis patres eorum.
Matt.5.g.44 27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimi-
cos veſtros: benefacite ijs qui vos oderunt.
28 Benedicite ijs qui deuouēt vos: & orate pro
ijs qui infeſtant vos.
Matth.5.f.39 29 Et qui tibi verberauerit maxillam, præbe &
1.Cor.6.b.7 alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam
tunicam noli prohibere.
E 30 Cuiuis autem petenti abs te, da: & ab eo qui
tollit *res* tuas, ne repetas.
Matt.7.c.12 31 Et prout vultis vt faciāt vobis homines, vos
Tob.4.c.16 etiam facite eis ſimiliter.
Matt.5.g.46 32 Nam ſi diligitis eos qui vos diligunt, quę vo
bis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos
à quibus diliguntur.
33 Et ſi bene feceritis ijs qui vobis benefaciūt,
quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem
faciunt.
Matt.5.g.42 34 Et ſi mutuum dederitis *ijs* à quibus ſperatis
Deut.15.b.8 vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam &
peccatores peccatoribus dant mutuum, vt re-
cipiant paria.
35 Itaq; diligite inimicos veſtros, & benefaci-
te, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & e-
rit merces veſtra multa, ac filij eritis illius Al-
Matt.5.g.45 tiſsimi: nam ipſe benignus eſt erga ingratos
ac ſceleratos.
36 Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater ve-
ſter miſericors eſt.
Matth.7.a.1 37 Ne iudicetis, & non iudicabimini: ne con-
demnetis, & non condemnabimini: abſolui-
te, & abſoluemini.
Matt.7.a.2 38 Date, & dabitur vobis, menſuram bonam,
Mar.4.c.24 preſſam, agitatam, et ſuperfluentem dabunt in
F ſinum veſtrum: eadem enim menſura qua me-
timini, viciſsim metientur vobis *alij*.
Mat.15.b.14 39 Dicebat autem eis parabolam, Nunquid po
teſt cæcus cæco præire? nónne ambo in foueā
cadent?
Mat.10.c.24 40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrū ſuū: ſed
Iohan.13.b.16, et 15.c.20 quiſquis *erit* perfectꝰ *diſcipulus*, erit vt magiſter.
Matt.7.a.3 41 Quid autem aſpicis feſtucam quæ *eſt* in ocu
lo fratris tui: trabem autem quæ in oculo pro-
prio eſt, non animaduertis?
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Fra-
ter, ſine eijciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt:
quum ipſe trabem quæ eſt in oculo tuo, non
aſpicias? Hypocrita, eijce primùm trabē illam
ex oculo tuo: & tum diſpicies vt eijcias feſtucā
quæ eſt in oculo fratris tui.
43 Non eſt enim arbor bona quę ferat fructum Matt.7.b.17
malum: neque arbor putris quæ ferat fructum G
bonum.
44 Vnaquæque enim arbor ex fructu proprio Matt.12.c.33
cognoſcitur. Neq; enim è ſpinis colligūt ficus, Matt.7.c.16
neq; è rubo vindemiant vuam.
45 Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui
profert bonum: & malus homo ex malo the-
ſauro cordis ſui profert malum. ex abundan-
tia enim cordis loquitur os eius.
46 Quid autem vocatis me, Domine, Domi- Matt.7.c.21
ne: & non facitis quæ dico? Rom.2.b.13
47 Quiſquis venit ad me, & audit ſermones Iacob.1.d.22
meos, & facit eos: indicabo vobis cui ſimilis
ſit.
48 Similis eſt homini ædificanti domum, qui
fodit & excauauit, poſuitq; fundamentum ſu-
per petram. inundatione autem facta, illiſum
eſt flumen domui illi, ſed non potuit eam qua
tere: fundata enim erat ſuper petram.
49 Qui autem audiuit & non fecit, ſimilis eſt
homini qui ædificauit domum ſuam ſuper ter
ram abſque fundamento, cui illiſum eſt flumē:
itaq; ſtatim cecidit, & facta eſt ruina domus il-
lius magna.

CAPVT VII.

9 Fides Centurionis. 10 Seruus Centurionis ſanatur. 13 Chriſtus motus miſericordia. 15 Filius viduæ ſuſcitatur in Naim. 16 Chriſtus propheta. 19 Ioannes duos ex diſcipulis mittit ad Chriſtum. 22 Euangelium pauperibus annunciatur. 23 Beati qui non ſcandalizati fuerint in Chriſto. 26 Sententia Chriſti de Ioanne. 29 Iuſtificare Deum. 32 Pueri ſedentes in foro. 33 Ioannes abſtemius. 34 Chriſtus vinum bibit. 36 Chriſtus cum Simone phariſæo cibum ſumit. 37 Mulier peccatrix pedes Chriſti lachrymis irrigat, & deoſculatur. 41 Duo debitores. 47 Dilectio. 48 Remiſsio peccatorum. 50 Fides

1 QVum autem finiſſet omnia verba ſua Matt.8.a.5
audiente populo, ingreſſus eſt Caper-
naum.
2 Centurionis autem cuiuſdā ſeruus malè affe
ctus, moribundus erat: qui erat ipſi precioſus.
3 Is verò quum audiſſet de Ieſu, miſit ad eum
Seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret &
ſeruaret ſeruum ſuum.
4 Iſti autem quum veniſſent ad Ieſum, precati
ſunt eum ſtudioſè, dicentes dignū eſſe cui hoc
præberet.
5 Diligit enim, *aiebant*, gentem noſtram, & ſy-
nagogam ipſe ædificauit nobis.
6 Ieſus ergo proficiſcebatur cum eis. Sed quū
iam non longè abeſſet à domo, miſit ad eum
Centurio ille amicos, dicēs ei, Domine, ne ve-
xeris: nō enim ſum dignus vt ſub tectū meum
ingrediaris.
7 Ideo ne meipſum quidem ſum dignum arbi
tratus qui venirem ad te: ſed dic verbo, & ſana- B
bitur puer meus.
8 Etenim ego homo ſum ſub poteſtate conſti
tutus, habens ſub me milites: & dico huic, Pro
ficiſcere, & proficiſcitur: & alteri, Veni, ac ve-
nit: & ſeruo meo, Fac hoc, ac facit.
9 Auditis autem his Ieſus miratus eſt eum: &
conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit, Dico vo-
bis *quod* ne in Iſrael quidem tantam fidem in-
ueni.
10 Et domum reuerſi qui miſsi fuerant, in-
uenerunt ſeruum qui inualidus fuerat, ſa-
num.

11 Et

11 Et factum eſt *die* ſequenti, proficiſcebatur in
ciuitatem quæ vocatur Naim:& proficiſceban
tur cũ eo diſcipuli eius multi, turbaq; multa.
12 Vt autem appropinquauit portæ ciuitatis,
tum ecce defunctus efferebatur *qui* vnigenitus
erat matri ſuæ,& ipſi *quidem* viduæ:turbaq; ciui
tatis multa erat cum ea.
13 Ipſam autem quum vidiſſet Dominus, miſe-
ricordia commotus eſt ſuper ea, & ait ei, Ne
fleas.
C 14 Et quum acceſsiſſet, tetigit loculum (ij verò
qui portabant, reſtiterunt) & ait, Adoleſcentu
le, tibi dico, ſurge.
15 Tunc reſedit qui fuerat mortuus,& cœpit lo
qui:& *ille* dedit eum matri ſuæ.
16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant
Deum, dicentes, Certè Propheta magnus ſur-
rexit inter nos, & certè Deus reſpexit popu-
lum ſuum.
17 Peruenitq; iſte de eo ſermo in vniuerſam Iu
dęam, & in omnem regionem circumiacentẽ.
Matth.11.a.2 18 Et renuntiarunt Iohanni diſcipuli ipſius de
his omnibus. qui conuocatos duos quoſdam
è diſcipulis ſuis,
19 Miſit ad Ieſum, dicens, Tu es ille qui ventu-
rus erat, an alium expectabimus?
20 Quum igitur veniſſent ad eum viri illi, dixe
runt, Iohannes Baptiſta miſit nos ad te, dicẽs,
Tu es ille qui venturus erat, an alium expecta
bimus?
21 Eadem autem hora multos ſanauit à morbis
ac flagellis & ſpiritibus malis: & cæcis multis
viſum gratificatus eſt.
22 Et reſpondẽs Ieſus dixit eis, Profecti renun-
tiate Iohanni quæ vidiſtis & audiſtis: quòd cæ
ci viſum recipiunt, claudi ambulãt, leproſi pur
gantur, ſurdi audiunt, mortui ſurgunt, paupe-
res euangelizantur.
23 Et beatus eſt quicunque non fuerit offenſus
in me.
24 Et quum abijſſent nuntij Iohannis, cœpit
de Iohanne dicere ad turbam, Quid veniſtis in
deſertum vt ſpectaretis? arundinem quæ ven-
to agitetur?
25 Sed quid exiſtis vt videretis? hominem mol
libus veſtimentis amictum? ecce, qui ſunt ve-
ſtitu honorifico & in delicijs, ſunt in palatijs
regum.
26 Sed quid exiſtis vt videretis? Prophetam? e-
tiam dico vobis, & maiorem quàm Prophetã.
Malac.3.a.1 27 Iſte eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce mitto nun-
tium meum ante faciem tuam, qui pręparabit
viam tuam coram te.
28 Nam, dico vobis, inter eos qui gignuntur è
mulieribus, nemo eſt maior Propheta Iohan-
ne Baptiſta: ſed qui minimus eſt in regno Dei,
maior eſt eo.
29 Tunc omnis populus *his* auditis, & publica
ni iuſtificarunt Deum, qui baptizati fuerãt Ba
ptiſmo Iohannis.
30 Phariſæi autem & legiſperiti conſilium Dei
reiecerunt aduerſus ſemetipſos, qui nõ *fuerant*
baptizati ab illo.
Matt.11.b.16 31 Ait autẽ Dominus, Cui ergo aſsimilabo ho-
mines nationis iſtius? & cui *rei* ſimiles ſunt?
32 Similes ſunt puerulis ſedentibus in foro, &
qui acclamant alij ad alios, ac dicunt, Cecini-
mus vobis tibijs, & non ſaltaſtis: lamentati ſu-
mus vobis, & non fleuiſtis.
33 Venit enim Iohannes Baptiſta, neq; edẽs pa
nem, neq; bibens vinum: & dicitis, Dæmoniũ
habet.
34 Venit Filius hominis edens ac bibens: & di
citis, Ecce homo edax, & vini potor, amicus
publicanorum ac peccatorum.
35 Sed iuſtificata eſt ſapiẽtia à filijs ſuis omnib.
36 Rogauit autem eum quidam è Phariſæis, vt F
veſceretur cum ipſo: itaq; ingreſſus domũ Pha
riſæi, accubuit.
37 Et ecce, mulier quę fuerat in vrbe peccatrix,
quum cognouiſſet quòd accubuiſſet in domo
Phariſæi, allato alabaſtro vnguenti:
38 Et ſtans ad pedes eius retro, flens cœpit la- Marc. 15. d.
chrymis rigare pedes eius, & capillis capitis 40
ſui extergebat: & deoſculabatur pedes eius, & Iohã. 20. c. 11
vnguento vngebat.
39 Quum autem *id* vidiſſet Phariſæus qui voca
uerat eum, ait apud ſe, dicens, Hic ſi eſſet Pro-
pheta, noſſet quæ & qualis ſit ea mulier quæ
tangit ipſum: nam eſt peccatrix.
40 Tunc reſpondens Ieſus dixit ad eum, Si-
mon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille
ait, Magiſter, dic.
41 Duo debitores, *inquit Ieſus*, erant cuidam cre-
ditori: vnus debebat denarios quingentos, al-
ter verò quinquaginta.
42 Quum autem illi non eſſent ſoluendo, gra- G
tificatus eſt vtriſq;. Horum igitur dic vter eum
plus diliget.
43 Reſpondens verò Simon dixit, Exiſtimo
quòd is cui plus gratificatus eſt. At ille dixit ei,
Rectè iudicaſti.
44 Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni,
Vides hanc mulierem? ingreſſus ſum in domũ
tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc
autem lachrymis rigauit pedes meos, & capil
lis capitis ſui exterſit.
45 Oſculum mihi non dediſti: hæc autem, ex
quo intrauit, non intermiſit deoſculari pedes
meos.
46 Oleo caput meum non vnxiſti: hæc autem
vnguento vnxit pedes meos.
47 Cuius rei gratia, dico tibi *quod* remiſſa ſunt
peccata eius multa, nam dilexit multum. cui
autem paululum remittitur, paululũ diligit.
48 Dixit autẽ ad eã, Remiſſa ſunt tibi peccata.
49 Et cœperunt qui ſimul accumbebãt, dicere
inter ſe, Quis eſt hic qui etiã peccata remittit?
50 Dixit autem ad mulierem, Fides tua te ſer-
uauit: uade in pace.

CAPVT VIII.

*1 Chriſtus prædicat regnum Dei. 3 Mulieres miniſtrantes Chri-
ſto de facultatibus ſuis. 5. & 11 Parabola ſeminantis, &
expoſitio. 10 Apoſtolis data cognitio myſteriorum regni Dei.
13 Tentatio. 14. Solicitudines. Diuitiæ. Voluptates. 16
Lucerna ſuper candelabrum. 21 Mater & fratres Chriſti.
24 Imperat ventis. 27 Dæmoniacus ſanatur. 37 Ga-
dareni Chriſtum reijciunt. 39 Dei erga nos beneficia publi-
canda. 41 Iairus. 43 Mulier à profluuio ſanguinis cura-
tur. 48 Fides ſeruat. 50 Fidem requirit Chriſtus. 52
Luctus in morte alicuius. Dormire. 55 Filia Iairi ſuſcitatur.*

1 ET factum eſt deinceps, ipſe iter faciebat
per ſingulas vrbes & vicos, prædicans
& euangelizans regnum Dei: & duodecim illi
erant cum eo:
2 Ac quędã mulieres quas ſanauerat à ſpiritib.
malis & infirmitatibus, Maria quæ vocabatur Mar.16.b.9
Magdalene, è qua ſeptẽ dæmonia exierant,
3 Et Iohãna vxor Chuzæ ꝓcuratoris Herodis,
& Suſan-

& Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei
de facultatibus ſuis.
Matt. 12. d. 3 Mar. 4. a. 1 4 Quum autem multa turba cõueniret, & qui
in ſingulis vrbibus erant, proficiſcerentur ad
eum, dixit per parabolam,
5 Quidam qui ſeminabat, exijt ad ſeminandũ
ſemẽ ſuum: & in ſeminando, aliud cecidit iux-
ta viam, & conculcatũ eſt, & volucres cœli de-
uorarunt illud.
6 Et aliud cecidit ſuper petram, & enatum a-
ruit, quia non habebat humorem.
7 Et aliud cecidit inter ſpinas: & ſimul enatæ
ſpinæ ſuffocauerunt illud.
B 8 Et aliud cecidit in terram bonam: & quum
enatum eſſet, tulit fructum centuplum. Hæc
dicens clamabat, Qui habet aures ad audien-
dum, audiat.
9 Interrogabant autem eum diſcipuli eius, di
centes quæ eſſet iſta parabola.
Eſa. 6. c. 9 10 Ipſe verò dixit eis, Vobis datum eſt noſſe my
Mat. 13. b. 14 ſteria regni Dei: reliquis autẽ per parabolas,
Mar. 4. b. 11 vt videntes non videant, & audientes non in-
Iohã. 12. f. 40 telligant.
Act. 28. f. 26 11 Eſt autem hæc parabola: Semen, eſt ſermo
Rom. 11. a. 8 Dei.
Matt. 13. b. 18 12 Qui autem iuxta viam, ij ſunt qui audiunt:
Marc. 4. b. 15 deinde venit diabolus, & tollit ſermonẽ è cor-
de eorum, ne quum crediderint, ſeruentur.
13 Qui verò ſuper petram, *ij ſunt* qui quum au-
dierint, cum gaudio excipiunt ſermonem: ſed
iſti radices non habent: qui ad tempus credũt,
& in tempore tentationis abſiſtunt.
14 Quod autem in ſpinas cecidit, ij ſunt qui au
dierunt: ſed profecti, à ſolicitudinibus & diui-
tijs ac voluptatibus vitæ ſuffocantur, nec fru-
ctum perferunt.
15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ij ſunt
qui in corde honeſto ac bono auditum ſermo-
nem retinent, & fructum afferunt per patien-
tiam.
Infrà 12. c. 33 16 Nemo verò quum lucernam accẽderit, ope-
Matth. 5. b. 15 rit eam vaſe, aut ſubter lectũ ponit: ſed in can-
Mar. 4. c. 21 delabrum ponit, vt qui ingrediuntur, videant
lumen.
C 17 Non eſt enim *quicquam* occultum quod non
Infrà 12. a. 2 manifeſtum ſit futurum: nec abſconditum,
Mat. 10. c. 26 quod non ſit cognoſcendum, et in apertũ ven-
Marc. 4. c. 22 turum.
Mat. 13. b. 12, 18 Videte ergo quomodo audiatis: quiſquis e-
& 25. c. 29 nim habet, dabitur ei: & quicunq; non habet,
Marc. 4. c. 25 etiam quod videtur habere, tolletur ab eo.
Infr. 19. d. 26 19 Venerunt autem ad eum mater & fratres e-
Mat. 12. d. 46 ius, & non poterant conuenire eum propter
Marc. 3. d. 31 turbam.
20 Et nunciatum eſt ei, dicentibus *nonnullis*, Ma
ter tua & fratres tui ſtant foris, cupientes te
videre.
21 Ipſe verò reſpondẽs, dixit ad eos, Mater mea
& fratres mei iſti ſunt, qui ſermonem Dei au-
diunt, ac faciunt eum.
Mat. 8. c. 23 22 Factum eſt autẽ quodam die, ipſe ingreſſus
Mar. 4. d. 36 eſt in nauigium, ac diſcipuli eius: & ait ad eos,
Tranſeamus in vlteriorem ripã ſtagni. Ac pro-
uecti ſunt.
23 Nauigantibus autem ipſis ſopitus eſt: & de-
ſcendit turbo venti in ſtagnum, & complebãn
tur, ac periclitabantur.
24 Accedẽtes aũt expergefecerũt eũ, dicentes,
Præceptor, præceptor, perimus. Ipſe verò ex-
perrectus obiurgauit ventũ ac fluctuationẽ a-
quæ: & ceſſauerunt, factaq; eſt tranquillitas.
25 Dixit autem eis, Vbi eſt fides veſtra? Timen- D
tes aũt mirati ſunt, dicentes alij ad alios, Quiſ-
nam iſte eſt, quòd ventis quoq; & aquæ impe-
rat, & auſcultant ei?
26 Tunc nauigauerũt in regionem Gadareno- Matt. 8. d. 28
rum, quæ eſt in oppoſita ripa Galilææ. Marc. 5. a. 1
27 Et ipſi egreſſo in terram, occurrit ex ea vrbe
vir quidam qui habebat dæmonia à tempori-
bus multis, & veſtimento non induebatur, ne-
que in domo manebat, ſed in monumentis.
28 Is ergò quum vidiſſet Ieſum, & exclamaſſet,
accidit ei *ad pedes*, ac voce magna dixit, Quid
mihi tecum Ieſu Fili Dei altiſsimi? obſecro te
ne me vexes.
29 (Denuntiabat enim ſpiritui impuro vt exi-
ret ab eo homine. nam à multo tempore corri
puerat eum. itaq; vinctus *ille* catenis & pedicis
cuſtodiebatur: ſed diruptis vinculis agitaba-
tur à dæmone in deſerta)
30 Interrogauit autem eum Ieſus, dicẽs. Quod E
tibi nomen eſt? Ipſe verò dixit, Legio. Nam dæ
monia multa ingreſſa erant in eum.
31 Et precabãtur eum ne imperaret ipſis vt abi-
rent in abyſſum.
32 Erat autem ibi grex porcorum multorũ pa-
ſcentium in monte: & precabantur eum *dæmo
nia* vt permitteret ipſis in illos ingredi: & per-
miſit eis.
33 Egreſſa autem dæmonia ab eo homine, in-
greſſa ſunt in porcos: quorum grex ruit è præ-
cipitio in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.
34 Quum autem paſtores vidiſſent quod factũ
fuerat, fugerunt: & profecti renunciarũt in vr-
bem & in agros.
35 Exierunt igitur vt viderent quod factum e-
rat: veneruntq; ad Ieſum, & inuenerunt ſeden
tem hominem illum à quo dæmonia exierãt,
veſtitum, ac ſanæ mentis, ad pedes Ieſu: & ti-
muerunt.
36 Renuntiauerũt autem ipſis ij qui viderant,
quomodo ſeruatus fuiſſet is qui fuerat dæmo-
niacus.
37 Tunc rogauerũt eum omnis multitudo cir- F
cumiacentis regionis Gadarenorum, vt diſce-
deret ab ipſis, quia magno timore tenebantur:
ipſe autem ingreſſus nauigium reuerſus eſt.
38 Eſt autem eum deprecatus vir ille à quo dæ-
monia exierãt, vt cum eo eſſet: ſed dimiſit eum
Ieſus, dicens,
39 Reuertere domum tuam, & narra quanta ti-
bi fecerit Deus. Abijt igitur prædicans per to-
tam vrbem quanta ipſi feciſſet Ieſus.
40 Factum eſt autem quum reuertiſſet Ieſus,
excepit eũ turba: nam omnes expectabant eũ.
41 Tunc ecce venit quidam cui nomen Iairus, Mat. 9. c. 18
& ipſe princeps ſynagogæ erat: quũq; accidiſ- Mar. 5. c. 22
ſet ad pedes Ieſu, precabatur eum vt ingrederẽ
tur in domum ſuam:
42 Quoniam vnigenita filia erat ei quaſi anno-
rum duodecim, & hæc moriebatur. Inter eun-
dum verò turba coarctabat eum:
43 Et mulier quæ erat in fluxione ſanguinis ab
annis duodecim, & in medicos impẽderat to-
tum victum, nec ab vllo valuerat curari,
44 Quum acceſsiſſet à tergo, tetigit fimbriam
veſtimenti eius: & illico cõſtitit fluxio ſangui-
nis eius.

45 Tunc

45 Tunc ait Ieſus, Quis *eſt* qui me tetigit? Ne-
gantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui
cum eo erant, Magiſter, turba te conſtringunt
& opprimunt: & dicis, Quis *eſt* qui me tetigit?
G 46 Ieſus autẽ ait, Tetigit me aliquis: nam ego
cognoui virtutem à me exiſſe.
47 Quum autem vidiſſet mulier illa quòd non
latuiſſet, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*,
renuntiauit ei coram toto populo ob quam
cauſam tetigiſſet eum, & vt ſanata fuiſſet il-
lico.
48 Ipſe verò dixit ei, Confide filia, fides tua te
ſeruauit: vade cum pace.
49 Adhuc eo loquente, venit quidam à princi-
pe Synagogæ, dicens ei, Mortua eſt filia tua: ne
vexes Magiſtrum.
50 Ieſus autem *hoc* audito, reſpondit ei, Ne ti-
meas, crede ſolummodo, & ſeruabitur.
51 Ingreſſus verò in domum, non permiſit in-
gredi quenquam, niſi Petrum & Iacobũ & Io-
hannem, & patrem ac matrem puellæ.
52 Flebant autem omnes, & plangebant eam:
ipſe verò dixit, Ne fleatis: non eſt mortua, ſed
dormit.
53 Et deridebant eum, ſcientes quòd mortua
eſſet.
54 Ipſe autẽ eiectis foras omnibus, & prehen-
ſa manu eius, clamauit, dicens, Puella, ſurge.
55 Tunc reuerſus eſt ſpiritus eius, ac reſurrexit
illicò: & *ipſe* iniunxit vt ei daretur cibus.
56 Et perculſi ſunt parentes eius: ipſe verò de-
nuntiauit eis vt nulli dicerent quod factum
erat.

CAPVT IX.

2 Chriſtus mittit Apoſtolos ad prædicandum. 4 Ingredi domum, 5 Excutere puluerem de pedibus. 7, & 18 Vulgi de Chriſto opinio. 12 Saturantur quinq; virorum millia quinq; panibus. 20 Confeſſio Apoſtolorum. 23 Abnegare ſeipſum. Tollere crucem. 24 Seruare animam, & perdere. 26 Erubeſcere Chriſtum. 28 Transfiguratio Chriſti. 35 Chriſtus audiendus. 41 Infidelitas Apoſtolorum reprehenditur. 42 Lunaticus ſanatur. 44 Diſcipulis Chriſtus ſuam mortem prædicit. 46 Contentio Apoſtolorum de primatu. 47 Puerulo. 49 De eo qui in nomine Chriſti dæmonia eijciebat, neque eum ſequebatur. 52 Samaritani nolunt Chriſtum ſuſcipere. 54 Vindicta. 56 Chriſtus Seruator. 57 De eo qui Chriſtum ob diuitias ſequebatur. 58 De eo qui patrem prius cupit ſepelire. 62 Manus ad aratrum. Reſpicere à tergo.

Matth.10.a.1 1 CONuocatis autem *Ieſus* duodecim diſci
Marc.3.b.13, pulis ſuis, dedit eis poteſtatem & au-
& 6.a.7 thoritatem in omnia dæmonia, & morbos ſa-
nandi.
Mat.10.a.7 2 Miſitq; eos vt prædicarent regnum Dei, & ſa
narent inualidos.
Matt.10.a.9 3 Et ait ad eos, Nihil tollite ad iter, neq; virgas,
Mar.6.b.8 neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neq;
binas tunicas habere.
4 Et in quamcunq; domum intraueritis, illic
manere, & illinc exite.
Infrà 10.b.11 5 Et quicunq; non receperint vos, exeuntes ex
Mat.10.b.14 vrbe illa, etiam puluerem à pedibus veſtris ex-
Mar.6.b.11 cutite in teſtimonium aduerſus eos.
Act.13.g.51 6 Exeũtes igitur obibant ſingulos vicos, euan
gelizantes & ſanantes vbiq;.
Mat.14.a.1 7 Audiuit autẽ Herodes tetrarcha omnia quæ
Mar.6.b.14 fiebant ab eo: & hæſitabat, propterea quòd di-
cebatur à quibuſdam quòd Iohannes ſurrexiſ-
ſet à mortuis:
8 A quibuſdam verò, quòd Elias apparuiſſet:
ab alijs autem, quòd Propheta quiſpiam ex an
tiquis reſurrexiſſet.
9 Tunc ait Herodes, Iohannem ego decolla-
ui: quis eſt autem iſte de quo ego talia audio?
Et quærebat videre eum.
10 Reuerſi autem Apoſtoli narrauerũt illi quę- *Mat.14.b.13*
cunq; fecerant. Tunc ipſis aſſumptis ſeceſsit *Mar.6.c.35*
priuatim in locum deſertum vrbis quæ voca-
tur Bethſaida.
11 Sed quum *hoc* cognouiſſet turba, ſequuta eſt
eum: *ipſe* autem excepit eos, & loquebatur eis
de regno Dei, & eos qui ſanatione opus habe-
bant, ſanabat.
12 Dies autem cœperat inclinare: & acceden- *Mat.14.b.16*
tes duodecim dixerunt ei, Dimitte turbam, vt *Mar.6.c.35*
abeuntes in circumiacẽtes vicos & agros, *illuc* *Iohan.6.a.5*
diuertant, & inueniant cibaria: nam hîc in lo- B
co deſerto ſumus.
13 Ait autem ad eos, Vos date ipſis quo veſcan-
tur. Ipſi verò dixerunt, Non ſunt nobis plus
quàm quinq; panes & duo piſces, niſi nos pro-
fecti emamus toti huic populo eſcas.
14 Aderãt enim quaſi viri quinquies mille. Ait
autem ad diſcipulos ſuos, Facite vt ipſi diſcum
bant in ſingulo quoq; diſcubitu quinquageni.
15 Ipſi igitur ita fecerunt, & diſcubuerunt *illi*
omnes.
16 *Ipſe* verò acceptis quinq; illis panib. & duo-
bus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum, benedixit
eis, & fregit, deditq; diſcipulis, vt apponerent
turbæ.
17 Comederũt igitur omnes *illi*, & ſaturati ſunt C
& ſublatum eſt quod ſuperfuit ipſis fragmen-
torum, cophini duodecim.
18 Et factum eſt, quum ipſe ſolus eſſet orans, e- *Mat.16.b.13*
rant cum eo diſcipuli, interrogauitq; eos, di- *Marc.8.c.27*
cens, Quem me dicit eſſe turba?
19 Ipſi autem reſponderunt & dixerunt, Io-
hannem Baptiſtam: alij autem Eliam: alij ve-
rò quòd Propheta quiſpiam ex antiquis re-
ſurrexit.
20 Dixit autem eis, Vos verò quem me eſſe di-
citis? Reſpondens autem Simon Petrus dixit,
Chriſtum illum Dei.
21 Ipſe verò interminatus eis, denũtiauit vt nul
li hoc dicerent.
22 Dicens, Oportet filium hominis multa pa- *Mat.17.d.22*
ti, & reprobari à Senioribus & principibus Sa- *Marc.8.c.31*
cerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die ſu-
ſcitari.
23 Dicebat autem ad omnes, Si quis vult poſt *Infrà 14.f.27*
me venire, abneget ſemeipſum, & tollat crucẽ *Mat.10.d.38*
ſuam quotidie, & ſequatur me. *& 16.d.24*
24 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſer- *Marc.8.d.35*
uare, perdet illam: quiſquis verò perdiderit *Infrà 17.g.33*
animam ſuam cauſa mea, iſte ſeruabit eam. *Matth.10.d.*
25 Quid enim iuuat hominem, ſi lucretur vni- *39, et 16.d.25*
uerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, aut *Marc.8.d.35*
ſeipſo multetur? *Iohã.12.d.25*
26 Nam qui erubuerit me ac meos ſermones, *Mat.16.d.26*
eum Filius hominis erubeſcet quando venerit *Mar.9.d.36*
cum gloria ſua & Patris, ſanctorúmque Ange- *Infrà 12.b.9*
lorum. *Mat.10.d.33*
27 Dico autem vobis verè, ſunt quidam ex ijs *Mar.8.d.38*
qui hîc adſtant, qui nequaquam guſtabũt mor *2.Tim.2.b.12*
tem, vſq; dum viderint regnum Dei. D
28 Factum eſt autem, poſt hæc verba quaſi dies *Mat.16.d.28*
octo *interceſſerant*, quum aſſumptis Petro & Io- *Marc.9.a.1*
hanne & Iacobo, aſcendit in montem vt o- *Mat.17.a.1*
raret. *Mar.9.a.2*

29 Et

29 Et facta eſt inter orandum, ſpecies vultus
eius alia,& veſtitus eius albus *ac* emicans.
30 Et ecce duo viri colloquebãtur cum eo, qui
erant Moſes & Elias:
31 Qui viſi cum gloria,dicebant ipſius exitum,
quo futurum erat vt defungeretur in Ieruſalẽ.
32 Petrus verò & qui cum ipſo erant, grauati
erant ſomno:quum autem euigilaſſent, vide-
runt gloriam eius, & duos illos viros qui ſta-
bant cum eo.
33 Et factum eſt, quum illi diſceſsiſſent ab eo,
ait Petrus ad Ieſum, Magiſter, bonum eſt nos
hic eſſe:faciamus igitur tria tabernacula, vnũ
tibi,& vnum Moſi,& vnum Eliæ:neſciẽs quid
diceret.
E 34 Hæc autem ipſo loquente, facta eſt nubes
quæ inumbrauit eos: timuerunt autem dum
ingrederentur in nubem.
35 Et vox facta eſt è nube, dicens, Iſte eſt filius
ille meus dilectus: ipſum audite.
36 Et quum facta fuiſſet illa vox, inuentus eſt
Ieſus ſolus:ipſi autem ſiluerunt, & nulli dixe-
runt per id tempus quicquam eorum quæ vi-
derant.
Mat.17.b.14 37 Factum eſt autem ſequenti die, quum ipſi
Mar.9.c.17 deſcẽdiſſent de mõte,occurrit ei turba multa.
38 Et ecce,quidam è turba exclamauit,dicens,
Magiſter,deprecor te,reſpice ad filium meum,
nam vnigenitus eſt mihi:
39 Et ecce,ſpiritus capit eum,& è repente cla-
mat,& diſcerpit eum cum ſpuma,& vix diſce-
dit ab eo, conterens eum.
40 Et deprecatus ſum diſcipulos tuos vt eijce-
rent ipſum:ſed non potuerunt.
41 Reſpondẽs autem Ieſus ait,O natio infide-
lis & peruerſa, vſquequo tãdem ero apud vos,
ac tolerabo vos? Adduc filium tuum huc.
42 Quum adhuc autem accederet, lacerauit
eum dęmonium,& diſcerpſit:obiurgauit autẽ
Ieſus ſpiritum impurum, & ſanauit puerum:
& reddidit eum patri ſuo.
F 43 Percellebantur autem omnes ſuper magni-
fica virtute Dei.omnibus verò mirantibus ſu-
per omnibus quæ faciebat,dixit ad diſcipulos
ſuos,
Mat.17.d.22 44 Reponite vos in aures veſtras ſermones
Mar.9.c.31 iſtos:futurum eſt enim vt Filius hominis tra-
datur in manus hominum.
45 Ipſi verò ignorabant dictum iſtud, erãtque
occultum ipſis,vt non ſentirent illud:& time-
bant eum interrogare de hoc dicto.
Matth.18.a.1 46 Ingreſſa eſt autem ratiocinatio in eos, quis
Marc.9.c.33 eorum maximus eſſet.
47 Ieſus autem ratiocinatione viſa cordis ip-
ſorum,accepit puerulum,ſtatuitque eum iux-
ta ſe.
48 Et ait eis, Quicunque exceperit puerulum
hunc nomine meo,me excipit: & quicunque
me exceperit, excipit eum qui me miſit. nam
qui minimus eſt inter omnes vos,iſte erit ma-
gnus.
Marc.9.f.38 49 Reſpondens autem Iohannes ait,Magiſter
vidimus quendam ſub nomine tuo eijciẽtem
dęmonia,& prohibuimus eum,quia *te* non ſe-
quitur nobiſcum.
50 Tunc ait ad eum Ieſus, Ne prohibeatis *illum*:
qui enim non eſt aduerſum nos,pro nobis eſt.
51 Factum eſt autem,quum adueniſſet tempus
quo ſurſum reciperetur, tum ipſe ſeſe obfirma-
uit vt proficiſceretur in Ieruſalem.
52 Miſitque nuncios ante faciem ſuam:qui pro G
fecti ingreſsi ſunt in vicum Samaritanorum,
vt pararent ei *hoſpitium*.
53 Sed *illi* non receperunt eum, quòd habitum 4.Re.8.b.10
præferret proficiſcentis in Ieruſalem. & 12.
54 Quum autem *hoc* vidiſſent diſcipuli eius Ia-
cobus & Iohannes,dixerunt, Domine, vis di-
camus vt ignis deſcendat è cœlo, & conſumat
eos,vt etiam Elias fecit?
55 Sed conuerſus Ieſus obiurgauit eos,dicens,
Neſcitis cuius ſpiritus vos ſitis:
56 Filius enim hominis non venit vt perderet
animas hominum, ſed vt ſeruaret. Abierunt Matt.8.c.19
igitur in alium vicum.
57 Factum eſt autem,proficiſcentibus ipſis, in
via dixit quidam ad eum, Sequar te quocunq;
ieris, Domine.
58 Dixit autem ei Ieſus, Vulpes luſtra habent,
& volucres cœli,nidos: Filius autem hominis
non habet vbi caput reclinet.
59 Ait autem ad aliũ *quendam*, Sequere me. Ille Matth.8.c.21
verò dixit, Domine, permitte mihi vt prius
abeam ac ſepeliam patrem meum.
60 Dixit autem ei Ieſus, Sine vt mortui ſepe-
liant mortuos ſuos:tu verò profectus annun-
tia regnum Dei.
61 Tunc ait etiam alius,Sequar te Domine:ſed
permitte mihi prius vt dicam vale ijs qui ſunt
domi meæ.
62 Ait autem ad eum Ieſus, Nemo qui manu
ſua admota aratro reſpexerit ad ea quæ à ter-
go *ſunt*,aptus eſt regno Dei.

CAPVT X.

1 Septuaginta diſcipuli ordinati, & miſsi. 2 Meſsis. Operarij. 3 Diſcipuli tanquam oues inter lupos. 8 Cibis appoſitis veſcendum. 11 Excutere puluerem de pedibus. 12 Sodoma. 13 Chorazin. Bethſaida. 14 Tyrus. Sidon. 15 Capernaum. 16 Apoſtoli audiendi. 20 Dæmones Apoſtolis ſubiecti. Nomina ſcripta in cælis. 21 Euangelium ſapientibus abſconditum, & reuelatum infantibus. 25 vita æterna quomodo poßideatur. 27 Dilectio Dei,& proximi. 29 Iuſtificare ſeipſum. Proximus quis? 30 De homine vulnerato,de Leuita,& de Samaritano. 37 Miſericordia. 38 Martha excipit hoſpitio Chriſtum. 39 Maria ſoror Marthæ audit verba Chriſti.

1 POſt hæc autem deſignauit Dominus etiã
alios ſeptuaginta, miſitq; eos binos ante
faciem ſuam in omnem vrbem & locum, quò
futurum erat vt ipſe veniret.
2 Dicebat ergo eis, Meſsis quidem multa, ſed Matt.9.d.37
operarij pauci: deprecamini ergo dominum
meſsis,vt emittat operarios in meſſem ſuam.
3 Abite:ecce,ego mitto vos ſicut agnos in me- Mat.10.b.16
dium luporum.
4 Ne portetis ſacculum,neque peram, neque
calceamenta: & neminem per viam ſalutaue- 4.Re.4.c.29
ritis.
5 In quancunque domum ingrediamini, pri- Matt.10.b.12
mum dicite,Pax huic domui. Mar.6.b.10
6 Et ſi illic fuerit quiſpiam filius pacis,requie-
ſcet ſuper eũ pax veſtra: ſin minus, ad vos re-
uertetur.
7 In ea autem ipſa domo manete, edentes & B
bibentes quæ ab ipſis *appoſita fuerint*: dignus Deu.24.c.14
enim eſt operarius mercede ſua.Ne tranſeatis Mat.10.b.10
è domo in domum. 1.Tim.5.c.18
8 Sed & in quãcunque vrbem ingreſsi fueritis Matt.10.b.11
& exceperint vos,edite quę apponũtur vobis:
9 Et ſanate inualidos qui in ea fuerint, ac di-
cite eis,Appropinquauit ad vos regnum Dei.

10 In quancunque autem vrbem ingreſsi fueritis, & non exceperint vos, egreſsi in plateas eius, dicite,

Supra 9.a.5 Acto.13.g.51 & 18.b.6

11 Etiam puluerem qui adhæſit nobis ex vrbe veſtra, abſtergimus in vos: tamen hoc ſcitote, quòd appropinquauit ad vos regnum Dei.

12 Dico autem vobis quod Sodomis in die illo tolerabilius erit quàm illi vrbi.

Matt.11.c.21

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaida. nam ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim cum ſacco & cinere ſedentes reſipuiſſent.

C

14 Ideo Tyro & Sidoni remiſsius erit in iudicio, quàm vobis.

15 Et tu Capernaum quæ vſque ad cœlum ſublata es, vſque ad inferos depriméris.

Matth.10.d.40. Iohā.13.c.20

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos reijcit, me reijcit. qui autē me reijcit, reijcit eum qui miſit me.

17 Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia ſubijciuntur nobis per nomen tuum.

18 Ipſe autem dixit eis, Spectaui ſatanam vt fulgur de cœlo cadere.

D

19 Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſerpētes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudeatis quòd ſpiritus vobis ſubijciantur: gaudete verò potius quòd nomina veſtra ſcripta ſint in cælis.

21 Eo ipſo momento exultauit Ieſus ſpiritu, & dixit, Cōfiteor tibi Pater, domine cęli & terrę, quòd abſconderis hæc à ſapientibus & intelligentibus, & reuelaris ea infantibus: etiam Pater, quia ita placuit tibi.

22 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: & nemo nouit quis ſit Filius, niſi Pater: & quis ſit Pater, niſi Filius, & cuicunque voluerit Filius reuelare.

Mat.13.b.16

23 Tunc cōuerſus ad diſcipulos, ſeorſim dixit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

E

24 Dico enim vobis quòd multi Prophetæ & Reges cupierunt videre quæ vos videtis, & nō viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

Matt.22.d.35 Mar.12.c.28

25 Tum ecce, quidā Legis interpres ſurrexit, tentans eum, & dicens, Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſsidebo?

26 At ille dixit ad eum, In Lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?

Deut.6.a.5

27 Ille verò reſpondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum vt teipſum.

Leui.19.d.18

28 Tum ipſe dixit ei, Rectè reſpondiſti: hoc fac, & viues.

29 Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum, Et quis eſt meus proximus?

30 Excipiens autem Ieſus dixit, Homo quidā deſcēdebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui expoliato eo, & plagis impoſitis, abierunt, ſeminece relicto.

F

31 Fortè autem Sacerdos quidam deſcēdit per eandē viam: qui viſo eo, ex aduerſo præterijt.

32 Similiter & Leuita, quum veniſſet ad eum locum, & illum vidiſſet, præterijt ex aduerſo.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ad eum, & viſo eo, miſericordia commotus eſt.

34 Et accedens obligauit vulnera eius, infundens oleum ac vinum: & ipſum impoſitum in ſuum iumentum, duxit in hoſpitium, & eius curam egit.

35 Poſtero autem die abiēs, depromptos duos denarios dedit hoſpiti, & ait ei, Curam ipſius age: & quodcunque pręterea inſumpſeris, ego quum rediero, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui vſus eſt miſericordia erga eum. Ait igitur ei Ieſus, Abi, & tu fac ſimiliter. G

38 Factum eſt verò inter eundū, ipſe ingreſſus eſt in quendam vicum: mulier autem quædā Martha nomine excepit eum in domū ſuam.

39 Et huic erat ſoror quę vocabatur Maria, quę etiam aſsidens ad pedes Ieſu, audiebat ſermonem ipſius.

40 Martha autem diſtrahebatur circa frequēs miniſterium. ſuperueniens igitur ait, Domine, non eſt tibi curæ quòd ſoror mea reliquit me vt ſola miniſtrem? dic ergo ei vt mihi viciſſim opituletur.

41 Reſpondens autem dixit ei Ieſus, Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris circa multa:

42 Atqui vnius rei opus eſt. Maria verò bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPVT XI

2 Docet Chriſtus Apoſtolos orare. 9 Aſsiduè orandum. 11 Filius à patre panem aut piſcem petens. 13 Spiritus ſanctus datur petentibus. 14 Dæmonium mutum eijcitur. 15 Blaſphemia in Chriſtum. 20 Digitus Dei. 21 Fortis armatus. 24 Spiritus immundus rediens ad eum ex quo exierat. 28 Beati. 29 Iudæi ſigna petunt. 31 Regina Auſtri. 32 Niniuitæ. 33 Lucerna ſubter modiū. 34 Oculus ſimplex. Oculus malus. 37 Chriſtus illotus manducat cum Phariſæo. 39 Rapina. Iniquitas. 42 Decimare mentham & rutam. Iudiciū. Charitas. 43 Primæ conſeſſus. Salutationes in foris 45 Interpres Legis. 46 Onera populi. 47 Sepulchra Prophetarum. 49 Sapientia Dei. 52 Clauis ſcientiæ.

1 ET factum eſt quum ipſe oraret quodam in loco, vt ceſsauit, dixit quidam ex diſcipulis eius ad eum, Domine, doce nos orare, ſicut & Iohannes docuit diſcipulos ſuos.

Mat.6.b.9

2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite, Pater noſter qui es in cœlis, Sanctificetur nomē tuū. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, quémadmodum in cælo, ſic etiam in terra.

3 Panem noſtrum quotidianū da nobis in diē.

4 Et remitte nobis peccata noſtra: etenim ipſi remittimus omnibus qui debent nobis. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à Malo.

5 Dixit etiam ad eos, Quis veſtrum habebit amicum, & proficiſcetur ad eum media nocte, & dicet ei, Amice, da mihi mutuò tres panes:

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam ei.

7 Et ille intus reſpondens dicat, Ne mihi moleſtiam exhibeas: iam oſtium clauſum eſt, & pueruli mei mecum ſunt in cubili, nō poſſum ſurgere & dare tibi. B

8 Dico vobis, etiamſi non dederit ei ſurgens, eo quòd amicus eius ſit: at certè propter importunitatē eius ſurget, ac dabit ei quotquot habet opus.

Matt.7.a.7. & 21.c.22 Mar.11.c.24 Iohā.14.b.13 & 16.c.23 Iacob.1.a.5 Matth.7.b.7

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.

10 Omnis

Matt.9.d.32, & 11.b.22 10 Omnis enim qui petit,accipit:& qui quęrit,
inuenit:& pulſanti,aperietur.
Marc.3.c.20 11 Num quis autem ex vobis pater, *ſi filius ab eo*
petierit panem,lapidem dabit ei? Aut ſi piſcē,
num pro piſce ſerpentem dabit illi?
12 Aut ſi petierit ouum, num dabit ei ſcorpiū?
13 Si vos igitur quum ſitis mali, noſtis bona
dona dare liberis veſtris: quanto magis Pater
veſter cœleſtis dabit Spiritum ſanctum iis qui
ab eo petierint?
14 Tum eiecit dæmonium quod erat mutum:
factum eſt autem,egreſſo dæmonio,loquutus
eſt mutus:& mirata eſt turba.
Matt.9.d.24 15 Quidam verò ex eis dixerūt, Per Beelzebul
principem dæmoniorum eiicit dæmonia.
16 Et alij tentantes, ſignum è cœlo quærebant
ab eo.
Matt.12.b.25 Mar.3.c.44 17 Ipſe autem quum ſciret cogitationes eorum,dixit eis, Omne regnum partitum aduer
ſus ſeſe,vaſtatur: & domus aduerſus ſeſe *partita*,cadit.
B 18 Quòd ſi etiā ſatanas aduerſus ſeipſum parti
tus eſt,quomodo ſtabit regnum eius? Nam dicitis,per Beelzebul eiicere me dæmonia.
19 Quòd ſi ego per Beelzebul eiicio dæmonia:
filij veſtri per quem eiiciunt? propterea ipſi
erunt veſtri iudices.
20 Sin autem digito Dei eiicio dęmonia:nempe peruenit ad vos regnum Dei.
21 Quum validus quiſpiam armatus cuſtodit
aulam ſuam, in pace ſunt ea quæ ipſe habet.
22 Poſtquam verò quiſpiam validior eo aggreſ
ſus vicerit eum:totam armaturam aius aufert,
in qua confidebat, & ſpolia eius diſtribuit.
23 Qui non eſt mecum,contra me eſt:& qui nō
colligit mecum,diſpergit.
Mat.12.d.43 24 Quum impurus ſpiritus exierit à quopiam
homine,ambulat per arida loca, quærens requiem:& quum non inueniat,dicit, Reuertar
in domum meam vnde exiui.
25 Veniens igitur,inuenit eā verſam & ornatā.
Hebr. 6.a.4 2.Pet. 2.d.20 26 Tunc proficiſcitur, & accipit ſeptem alios
ſpiritus peiores quàm ſit ipſe:qui ingreſsi habitant illic, fitque vltima conditio hominis
illius deterior priore.
D 27 Factum eſt autem quum hæc diceret,extollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei,
Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ
ſuxiſti.
28 Ipſe autem dixit, Imo verò beati qui audiūt
ſermonem Dei, & cuſtodiunt eum.
Matt.12.c.38 29 Quum autem turba congregaretur apud
eum,cœpit dicere, Natio hæc ſcelerata eſt: ſignum requirit,ſed ſignum non dabitur ei, niſi
Ionæ.2.a.3 ſignum illud Ionæ prophetæ.
30 Nam ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis: ita
erit & Filius hominis nationi iſti.
3.Reg.10.a.1 2.Paral.9.a.1 31 Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris na
tionis huius,& condemnabit eos:quòd venerit à terminis terræ,vt audiret ſapientiam Solomonis:& ecce plus quàm Solomon *eſt* hoc
in loco.
E 32 Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum natio-
Ionæ 3.b.5 ne hac,& condemnabunt eam: quòd ad prædicationē Ionæ reſipuerint:& ecce plus quàm
Ionas *eſt* hoc in loco.
Suprà 8.b.16 Matt.5.b.15 Mar.4.c.21 33 Nullus verò lucernam accenſam, in occulto
ponit,neq; ſubter modium:ſed in candelabrū,
vt qui ingrediuntur,ſplendorem videant.

34 Lucerna corporis eſt oculus. quum igitur Matt.6.c.22
oculus tuus fuerit ſimplex,totum quoque cor
pus tuum lucidum erit:quum verò malus fuerit,etiam corpus tuum tenebroſum erit.
35 Conſidera ergo num lumen quod in te eſt,
tenebræ ſint.
36 Si ergo corpus tuum totum lucidum *fuerit*,
non habens aliquam partem tenebroſam: *ſic*
erit lucidum totum, vt quum lucerna fulgore
illuminat te.
37 Inter loquēdum autem, rogauit eum quidā
Phariſæus vt pranderet apud ſe.ingreſſus igitur accubuit.
38 Phariſęus autem quum *hoc* vidiſſet,admiratus eſt quòd non prius ablutus fuiſſet ante prā
dium.
39 Dixit autem Dominus ad eum, Vos quidē Matt.23.c.25
Phariſæi exteriorem poculi patinæque partē
purgatis:ſed pars interior,plena eſt rapina veſtra & ſcelere.
40 Amentes, nónne qui fecit quod foris eſt,
etiam id quod intus eſt fecit?
41 Date igitur ea quæ intus ſunt *in* eleemoſynam:& ecce, omnia munda erunt vobis.
42 Sed vę vobis Phariſæis:nam decimatis mē- F
tham & rutam,& quoduis olus,ſed præteritis
iudicium & charitatem Dei. Hæc autem opor
tuit facere,& illa non omittere.
43 Væ vobis Phariſæis,qui diligitis primū cō- Infr.20.g.46
ſeſſum in cōuentibus, & ſalutationes in foris. Matt. 23. a 6
44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ:nā Mar. 12.d.38
eſtis vt monumenta quæ non apparent, quæ Matt.23.c.27
neſciunt ij qui ſuper *ea* ambulant.
45 Reſpondēs autem quidam ex Legis interpretibus,ait ei, Magiſter,quum hæc dicis, etiā
nos afficis iniuria.
46 Ipſe autem ait, Væ vobis quoque Legis in- Matt.23.a.4
terpretibus: nam oneratis homines oneribus Acto.15.b 10
difficilibus portatu, ſed ipſi vno ex digitis veſtris non attingitis onera.
47 Vę vobis:nam ædificatis monumenta Prophetarum,patres autem veſtri trucidarūt eos.
48 Nempe teſtimonio veſtro comprobatis fa- G
cta patrum veſtrorum: quoniam illi quidem
eos trucidarunt, vos autem ædificatis eorum
monumenta.
49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittā
ad eos Prophetas & Apoſtolos,& ex ipſis *quoſdam* trucidabunt,& *quoſdam* expellent:
50 Vt à natione iſta requiratur ſanguis omniū
Prophetarū,effuſus à iactis fundamētis mūdi.
51 A ſanguine Abel vſque ad ſanguinem Zachā
riæ,qui perijt inter altare & ædem:etiam dico Gene.4.b.8
vobis,requiretur ab hac natione. 2.Paral. 24.f
52 Væ vobis Legis interpretibus:nam ſuſtuli- 22.
ſtis clauem cognitionis:ipſi non introiſtis, &
eos qui introibant,prohibuiſtis.
53 Quum autem hæc ad eos diceret,cœperunt
Scribæ & Phariſæi vehementer *ipſi* imminere,
& eum allicere ad loquendum de multis:
54 Inſidiantes ei, & cupidè venantes aliquid
ex ore eius, vt accuſarent eum.

CAPVT XII.

1 Fermentum Phariſæorum. 4 Apoſtoli amici Chriſti. 5 Timendus Deus,non homines. 6 Paſſerculi Deo curæ. 7 Capilli noſtri numerati. 8 Confiteri Chriſtum. 10 Blaſphemia in Spiritum ſanctum. 11 De reſponſione coram iudicibus. 13 De hæreditate diuidēda. 15 Auaritia. 16 Diues mūdanus. 21 Diuites in Deo. 22 Sollicitudo vitæ deponenda. 24 Nutriuntur corui. 28 Liliorum amictus. 30 Gentes mundi. 31 Quærendum re-

gnum Dei. 33 Eleemoſyna. Theſaurizare. 35 Lumbi præcincti. Lucernæ accenſæ in manibus 37 Seruus vigil. 39 Fur nocturnus. 42 Diſpenſator fidelis. 45 Seruus malus. 47 Cognoſcens voluntatem Domini. 49 Ignis in terram. 50 Baptiſmus quo Chriſtus baptizandus. 51 Diſſidia in terra, non pax in aduentu Chriſti. 52 Ob Euangelium diſſenſiones. 56 Tempus Chriſti. 58 Aduerſarius in via.

Matt.16.a.5. 1 INterea quum coacta eſſet permulta turbæ
Mar. 8.b.14. multitudo, *adeo* vt alij alios conculcarent,
cœpit dicere ad diſcipulos ſuos, Imprimis ca-
uete vobiſipſis a fermento Phariſæorum, quod
eſt hypocriſis.
Mat.10.c.26 2 Nihil enim opertum eſt quod non ſit reue-
Marc.4.c.22 landum: neque abſconditum, quod non ven-
turum ſit in notitiam.
3 Propterea quæ in tenebris dixiſtis, in luce
audientur: & quod in aurem loquuti eſtis in
conclauibus, prædicabitur ſupra domos.
Mat.10.c.28 4 Dico autem vobis amicis meis, Ne timete
vobis ab iis qui trucidant corpus, & poſtea non
habent quod amplius faciant.
5 Præmonſtrabo autem vobis quem timeatis:
timete eum qui, poſtquã trucidarit, habet au-
thoritatem inijciendi in gehẽnam: etiam dico
vobis, hunc timete.
Mat.10.c.29 6 Nónne quinque paſſerculi veneunt aſſarijs
duobus, & vnus ex illis non eſt in obliuione
coram Deo?
7 Quinetiam capilli capitis veſtri omnes nu-
B merati ſunt. ne igitur timeatis: multis paſſer-
culis præſtatis.
Supr.9.d.26 8 Dico autem vobis, Omnis qui confeſſus fue
Mat.10.d.32 rit me coram hominibus, & Filius hominis cõ
2.Tim.2.b.12 fitebitur eum coram Angelis Dei:
9 Qui autem negauerit me corã hominibus,
abnegabitur coram Angelis Dei.
10 Et quiſquis dicet quippiam in Filium homi
nis, ei remittetur: ei vero qui in Spiritum ſan-
ctum blaſphemauerit, non remittetur.
Mat.10.c.19 11 Quum autem adduxerint vos ad ſynagogas,
Mar.13.b.12 & ad magiſtratus, ac poteſtates, ne ſoliciti ſitis
quomodo aut quid reſpondeatis, aut quid di-
catis:
12 Spiritus enim ſanctus docebit vos in eo ipſo
momento, quid oporteat *vos* dicere.
13 Dixit autem ei quidam è turba, Magiſter, dic
fratri meo vt partiatur mecum hæreditatem.
14 Ipſe verò dixit ei, Heus tu, quis me conſti-
tuit iudicem aut partitorem ſuper vos?
15 Dixit igitur ad eos, Videte, & cauete ab aua-
ritia: neque enim quum *bona* cuipiam redun-
dant, vita ipſi conſtat ex bonis ſuis.
C 16 Dixit autẽ parabolam ad eos in hæc verba,
Eccli.11.c.19 Hominis cuiuſdam diuitis exuberarat regio.
17 Itaque cogitabat apud ſe, dicens, Quid faciã,
quòd non habeam vbi cogam fructus meos?
18 Et dixit, Hoc faciam, deſtruam horrea mea,
& maiora ędificabo: & illic cogam omnes fru-
ctus meos, & bona mea.
19 Et dicam animæ meæ, Anima habes multa
bona repoſita in annos multos: requieſce, co-
mede, bibe, oblectare.
20 Dixit autem ei Deus, ô demens hac nocte
animam tuam repetunt abs te: quæ verò para-
ſti, cuius erunt?
21 Ita *eſt* q theſaurizat ſibi, nec eſt in Deo diues.
Matt. 6.c.25 22 Dixit autem ad diſcipulos ſuos, Propterea
1.Pet.5.b. 7. dico vobis, ne ſoliciti ſitis de anima veſtra,
Pſal.54.d.26 quid edatis: neq; de corpore, quo induamini.
23 Anima plus eſt quam alimentum: & corpus,
quàm indumentum.
24 Cõſiderate quòd corui non ſeminant, neq;
metunt: quibus non eſt cella neque horreum,
& *tamen* Deus paſcit illos: quanto magis vos
præſtatis volucribus?
25 Quis autem ex vobis ſolicitè cogitando po-
teſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum vnũ?
26 Si ergo ne id quidem quod minimũ eſt po- D
teſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?
27 Conſiderate quomodo lilia creſcunt: non
fatigantur, neque nẽt: dico autem vobis, quòd
ne Solomon quidem in omni gloria ſua ami-
ctus fuit vt vnum ex iſtis.
28 Quòd ſi herbam quæ hodie eſt in agro, &
cras in clibanum mittitur, Deus ita circunue-
ſtit: quanto magis vos, *o* parum fideles?
29 Vos igitur quęrere nolite quid eſuri ſitis, aut
quid bibituri: & ne animi pendeatis.
30 Hęc enim omnia Gentes mundi requirunt:
Pater autem veſter nouit quòd iſtis indigeatis.
31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc o-
mnia adijcientur vobis.
32 Ne timeas tu parue grex: nam complacitum
eſt Patri veſtro dare vobis regnum.
33 Vendite bona veſtra, & date *in* eleemoſynã. Matt.6.c.20
Parate vobis marſupia quæ non veteraſcunt, E
theſaurum in cœlis, qui nunquam poſsit defi-
cere, quò fur non appropinquat, *& ubi* tinea
non corrumpit.
34 Vbi enim theſaurus veſter eſt, illic & cor ve
ſtrum erit.
35 Sint lumbi veſtri præcincti, & *veſtræ* lucernę 1.Pet.1.c.13
accenſæ:
36 Et vos ſimiles hominibus expectantibus,
quando dominus ſuus reuertetur à nuptijs: vt
quũ venerit ac pulſauerit, cõfeſtim aperiãt ei.
37 Beati ſerui illi, quos, quum venerit domi-
nus, inuenerit vigilantes. amen dico vobis,
quòd pręcinget ſe, & faciet eos diſcumbere, &
prodiens miniſtrabit eis.
38 Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia
vigilia venerit, atque ita inuenerit: beati ſunt
ſerui illi.
39 Hoc autem ſcitote, quòd ſi ſciſſet paterfami- Matth.24.d,
liâs qua hora fur venturus erat, vigilaſſet, nec 43.
permiſiſſet perfodi domum ſuam. Apoc.16.c.15
40 Et vos igitur eſtote parati: quia qua hora
non putatis, Filius hominis veniet.
41 Ait autem ei Petrus, Domine, ad nos dicis F
iſtam parabolam, an etiam ad omnes?
42 Dixit autem Dominus, Quiſnam eſt fidelis
diſpenſator ac prudens, quem conſtituet do-
minus ſuper famulitium ſuum, vt in tempore
det demenſum?
43 Beatus ille ſeruus, quem quum venerit do-
minus, inuenerit ita facientem.
44 Verè dico vobis quòd ſuper omnia ſua con
ſtituet eum.
45 Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Tar
dat dominus meus venire: cœperitque verbe-
rare ſeruos & ancillas, & edere bibereque, &
inebriari:
46 Veniet dominus ſerui illius die quo nõ ex-
pectat, & hora qua nõ nouit: & ſeparabit eum,
partémque eius cum infidis ponet.
47 Ille autem ſeruus qui nouit voluntatem do
mini ſui, nec ſe comparauit, nec fecit ex volun
tate eius, cædetur multis plagis.
48 Qui autem non nouit, & fecit digna plagis,
cædetur

cædetur *plagis* paucis. Cuicunque verò mul-
tum datum eſt, multū quæretur ab eo: & apud
quē depoſuerunt multū, amplius petent ab eo.
49 Ignem veni miſſurus in terrā, & quid volo,
ſi iam accenſus eſt?
G 50 Sed baptiſmo oportet me baptizari, & quo-
modo coarctor vſquequo *hoc* perficiatur.
Matt.10.d.34 51 Putatis quòd pacem aduenerim daturus in
terra? non, dico vobis, imò diſsidium.
52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinq; in domo
vna diſsidentes, tres aduerſus duos, & duo ad-
uerſus tres.
53 Diſsidebit pater aduerſus filium, & filius
aduerſus patrem: mater aduerſus filiam, & filia
aduerſus matrem: ſocrus aduerſus nurum ſuā,
& nurus aduerſus ſocrum ſuam.
Matt.16.d.2 54 Dicebat autem etiam ad turbam, Quum vi-
deritis nubem orientem ab Occaſu, ſtatim di-
citis, Imber venit: & ita fit.
55 Et quum Auſtrum flantē, dicitis quòd æſtus
erit: & fit *æſtus*.
56 Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis pro-
bare: hoc autem tempus qui fit vt nō probetis?
57 Cur autem & per vos ipſos non iudicatis
quod iuſtum eſt?
Matt.5.d.25 58 Enimuerò dum abis cum aduerſario tuo ad
magiſtratum, in via da operam vt libereris ab
eo: ne pertrahat te ad Iudicem, & Iudex tradat
te exactori, & exactor conijciat te in cuſtodiā.
59 Dico tibi, non exibis inde, vſquequo vlti-
mum etiam minutum reddideris.

CAPVT XIII.

2 Chriſtus audita Pilati crudelitate, ad pœnitentiam & reſipiſcentiam hortatur. 6 Ficus ſucciſa propter ſterelitatem. 11 Mulier incuruata habens Spiritum infirmitatis ſanatur Sabbatho. 15 Adaquare aſinum in ſabbatho. 16 Iacere benefacere ſabbatho. Satan alligans homines. 19 Granum ſinapis. 21 Regni Dei cum fermento collatio. 23 An pauci ſaluandi. 24 Anguſta porta. 25 Clauſum oſtiū. 29 Diſcumbentes in regno Dei. 32 Herodem Chriſtus vulpem vocat. 34 Prædicitur deſtructio Ieruſalem.

1 AFfuerunt autem eo ipſo tempore quidā
nuntiantes ei de Galilæis, quorum ſan-
guinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificiis ipſo-
rum.
2 Et reſpōdens Ieſus dixit eis, Putatis quòd hi
Galilæi præ omnibus Galilęis peccatores fue
rint, quia talia paſsi ſunt?
3 Non, dico vobis: imò niſi reſipiſcatis, omnes
itidem peribitis.
4 Aut illi decem & octo, ſupra quos cecidit
turris in Siloàm, & occidit eos: putatis quòd
debitores fuerint præ omnibus hominibus
qui inhabitant in Ieruſalem?
5 Non, dico vobis: imò niſi reſipiſcatis, omnes
itidem peribitis.
B 6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habe-
bat quidam plantatam in vinea ſua: & venit
quærens fructum in ea, neque inuenit.
7 Dixit autem ad vinitorem, Ecce, anni tres
ſunt ex quo venio quærens fructum in ficu
hac, & non inuenio: excinde eam: quorſum
etiam terram inertem reddit?
8 Ille verò reſpondēs dixit ei, Domine, dimit-
tam eam etiā hoc anno, vſquequo fodero cir-
cum eam, & miſero ſtercus:
9 Et ſi quidem tulerit fructum, *dimittes*: ſin mi-
nus, in futurum excindes eam.
10 Docebat autē in quadā ſynagoga ſabbatho.
C 11 Et ecce, mulier adfuit habens ſpiritum infir
mitatis *ab* annis decem & octo: erátque incur-
uata, nec prorſus *ſeſe* poterat recuruare.
12 Ipſam autem quum vidiſſet Ieſus, aduocauit,
& ait ei, Mulier, abſoluta es ab infirmitate tua.
13 Et impoſuit ei manus: & illicò ſurrecta eſt, &
glorificabat Deum.
14 Reſpondens autem princeps ſynagogæ, in-
dignans quòd ſabbatho ſanaſſet Ieſus, dixit
turbæ, Sex dies ſunt quibus oportet operari:
his ergo *diebus* venite, & ſanemini, & non die
ſabbathi.
15 Reſpondit ergo ei Dominus & dixit, Hypo-
crita, vnuſquiſque veſtrum ſabbatho nónne ſo
luit bouem ſuum aut aſinam à præſepi, & du-
cit aquatum?
16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam ligarat Sa D
tanas ecce decem & octo annos, non oportuit
à vinculo iſto ſolui die ſabbathi?
17 Et quum hæc diceret, pudore afficiebantur
omnes qui ſe opponebāt ei: ſed tota turba gau
debat ſuper omnibus glorioſis rebus quæ fie-
bant ab eo.
18 Dixit autem *Ieſus*, Cui ſimile eſt regnū Dei? Matt.13.d.31
& cui *rei* aſsimilabo illud? Marc.4.c.30
19 Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum ho
mo miſit in hortum ſuum: & creuit, & euaſit in
arborem magnam, & volucres cœli nidulati
ſunt in ramis eius.
20 Et rurſum dixit, Cui *rei* aſsimilabo regnum Matt.13.d.33
Dei?
21 Simile eſt fermento, quod acceptum mulier
condidit in farinæ ſatis tribus, vſquequo fer-
mentaretur tota.
22 Tranſibat igitur per ſingulas vrbes & vicos, E
docens, & iter faciens Hieroſolymam. Matt.9.d.35
23 Ait autem ei quidam, Domine, num pauci Mar.6.a.6
ſunt qui ſeruentur? Ipſe verò dixit ad eos,
24 Contendite intrare per anguſtam portam: Matt.7.b.13
quia multi, dico vobis, quærent intrare, & nō
valebunt.
25 Poſtquam ſurrexerit paterfamiliàs, & clau-
ſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare
oſtium, dicentes, Domine, Domine, aperi no-
bis: qui reſpondens dicet vobis, Neſcio vnde
vos ſitis.
26 Tunc incipietis dicere, Edimus coram te &
bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. F
27 Et dicet, Dico vobis, neſcio vnde vos ſitis: Matt.7.c.13
abſcedite à me omnes qui operamini iniquita & 25.d.42
tem. Pſal.6.c.13
28 Illic erit fletus & ſtridor dentium: quum vi-
deritis Abrahā & Iſaac & Iacob, & omnes Pro-
phetas in regno Dei, vos autem expelli foras.
29 Tunc venient *multi* ab Oriente, & Occiden-
te, & Borea, & Auſtro: & diſcumbent in regno
Dei.
30 Et ecce ſunt vltimi qui erunt primi, & ſunt Mat.19.d.30
primi qui erunt vltimi. & 20.b.16
31 Eo ipſo die acceſſerunt quidam Phariſæorū, Mar.10.d.31
dicentes ei, Exi, & abi hinc: nam Herodes vult
te trucidare.
32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi illi, Ecce
eijciam dæmonia, & ſanationes peragam ho-
die & cras, & tertia die conſummabor.
33 Veruntamen oportet me hodie & cras & pe G
rendie iter facere, quia non contingit vt Pro-
pheta pereat extra Ieruſalem.
34 Ieruſalem, Ieruſalem, quæ trucidas Prophe Mat.23.d.37
tas, & lapidas eos qui ad te miſsi ſunt, quoties
volui cogere liberos tuos, quemadmodum

gallina pullitiem ſuam ſub alas, & noluiſtis?
35 Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſer-
ta. Amen autem dico vobis quòd nó videbitis
me vſquedum venerit *tempus* quum dicatis, Be
nedictus qui venit in nomine Domini.

CAPVT XIIII.

2 Hydropicus ſanatur. 3 Sabbatho liceat benefacere 5 Aſinus aut bos in puteũ. 8 Accubitus in nuptijs. 11 Humiles. 13 Pauperes ad conuiuium inuitandi. 16 Parabola de inuitatis ad cœnam. 23 De iis qui compulſi accedunt. 26 Odio habendi parentes propter Chriſtum. 27 Tollere crucem. 28 Turrim ædificaturus. 31 De rege cum hoſte congreſſuro. 33 Renunciare omnibus quæ poſsidemus. 34 Sal.

1 ET factum eſt, quum ipſe veniſſet domum
cuiuſdam ex principibus Phariſæorum
ſabbatho ad capiendum cibum, ipſi obſerua-
bant eum.
2 Et ecce, quidam hydropicus erat coram eo.
3 Tum reſpondens Ieſus ait ad Legis interpre
tes, & Phariſæos, dicens, Licétne ſanare ſab-
batho?
4 Ipſi verò tacuerunt. Tum ipſe apprehẽſum
eum ſanauit ac dimiſit.
5 Et reſpondẽs eis, dixit, Quis veſtrum, *ſi ipſius*
aſinus aut bos in puteum incidat, non ſtatim
retrahet eum die ſabbathi?
6 Et nó poterant ad hęc contrà reſpõdere ipſi. B
7 Dixit autem parabolam ad eos qui vocati
fuerant, attendens quomodo primos accubi-
tus eligerent, dicens ad eos,
8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias,
ne accumbas in primo loco: ne quando hono-
ratior te ſit vocatus ab eo:
9 Et veniens is qui te & illum vocauit, dicat
tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum pu-
pore vltimum locum obtinere.
10 Sed quum vocatus fueris, vade ſeſſum in vl- Prou.25.a.7
timum locum, vt quum venerit qui te vocauit,
dicat tibi, Amice, aſcende ſuperius: tunc erit
tibi gloria coram ijs qui tecum diſcumbunt.
11 Nam omnis qui ſe extollit, deprimetur: & 18.c.14
qui ſe demiſerit, extolletur. Matt.23.b.12
12 Dicebat autem etiam ei qui ſe vocauerat, C
Quum facis prandiũ aut cœnam, noli vocare Tob.4.b.7
amicos tuos, neque fratres tuos, neq; cogna- 9
tos tuos neq; vicinos diuites: nequando & ipſi
te viciſsim vocẽt, ac retribuatur tibi *beneficium*.
13 Sed quum facis epulum, voca pauperes, mã-
cos, claudos, cæcos:
14 Et beatus eris, quia non poſſunt *gratiam* re-
tribuere tibi. retribuetur enim tibi in reſurre-
ctione iuſtorum.
15 Hęc autem quum audiſſet quidam ex iis qui D
ſimul accumbebant, dixit ei, Beatus qui come Matt.22.a.2
dit panem in regno Dei. Apoc.19.b.9
16 Ipſe autem dixit ei, Homo quidam fecit cœ-
nam magnam, & vocauit multos:
17 Miſitque ſeruum ſuum hora cœnæ, vt dice-
ret vocatis, Venite, quia iã parata ſunt omnia.
18 Sed omnes cœperunt vna *ſententia* recuſare.
Primus dixit ei, Agrũ emi, neceſſe habeo exire,
& videre eum: rogo te, habe me excuſatum.
19 Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, &
proficiſcor ad probãdum ea: rogo te, habe me
excuſatum.
20 Et alius dixit, Vxorem duxi, & propterea nó
poſſum venire,
21 Quum igitur ſeruus ab ijs veniſſet, renuntia E
uit hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfami-
liàs dixit ſeruo ſuo, Abi citò in plateas & vicos
ciuitatis: & pauperes ac mancos, claudóſque
& cæcos huc introducito.
22 Et ait ſeruus, Domine, factum eſt vt iniunxi-
ſti, & adhuc locus eſt.
23 Tũc ait dominus ſeruo, Abi in vias & ſepes,
& coge ingredi, vt impleatur domus mea.
24 Dico enim vobis quòd nemo virorum illo-
rum qui vocati fuerant, guſtabit cœnam meã.
25 Ibat autem turba multa cum eo: & conuer- F
ſus dixit ad eos,
26 Si quis venit ad me, nec odit patrem ſuum Supr.9.c.23
ac matrem, & vxorem & liberos, & fratres & Mat.10.d.37
ſorores, amplius autem etiam animam ſuam: 16.d.24
non poteſt meus eſſe diſcipulus.
27 Et quiſquis non portat crucem ſuam, & ve- Mat.10.d.38
nit poſt me: non poteſt meus eſſe diſcipulus. & 16.d.24
28 Quis enim ex vobis, qui velit turrim ædifi- Mar.8.d.24
care, non prius ſedens computat ſumptus, an
habeat quæ ad perfectionem *operis requiruntur*:
29 Ne, poſtquam poſuerit fundamentum, nec
valuerit perficere, omnes qui ſpectarint, inci-
piant illudere ei,
30 Dicentes, Homo iſte cœpit ædificare, nec va G
luit perficere *ædificium*.
31 Aut quis Rex proficiſcens vt committat prę
lium aduerſus alterũ Regem, nó ſedens prius
conſultat an poſsit cum decem millibus oc-
currere ei qui cũ viginti millibꝰ venit cótra ſe?
32 Sin minus, quum adhuc ille procul eſt, lega-
tione miſſa, rogat ea quæ ad pacem *pertinent*.
33 Sic ergo quiſquis veſtrũ nó vale dicit omni-
bus bonis ſuis, nó poteſt meus eſſe diſcipulus.
34 Bonus eſt ſal: ſi verò ſal infatuatus fuerit, Matth.5.b.13
quo condietur? Mar.9.g.50
35 Neque in terram neque in ſterquilinium
appoſitus eſt: foras abijciunt eum. Qui habet
aures ad audiendum, audiat.

CAPVT XV.

2 Peccatores audiunt Chriſtũ. 4 Ouis perdita. 7. & 10 Gaudiũ in cælo ob peccatorem conuerſum. 8 Drachma perdita. 12 Filius prodigus. 17 Pœnitentia & conuerſio. 20 Dei erga conuerſos peccatores infinita miſericordia.

1 ACcedebant autem ad eum omnes publi
cani & peccatores, vt audirent eum.
2 Et murmurabant Phariſæi ac Scribæ, dicen-
tes, Iſte peccatores recipit, ac veſcitur cum eis.
3 Ipſe verò loquutus eſt ad eos parabolã hanc,
dicens,
4 Quis ex vobis homo qui habeat centũ oues, Mat.18.b.12
& perdiderit vnam ex illis: non relinquit illas
nonaginta nouem in deſerto, & proficiſcitur
vſque dum eam quæ periJt, inueniat?
5 Et inuẽtã, imponit in humeros ſuos gaudẽs:
6 Veniẽſque domum, conuocat amicos & B
vicinos, dicens eis, Cógratulemini mihi: nam
inueni ouem meam quæ perierat.
7 Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo
ſuper vno peccatore reſipiſcente *magis* quàm
ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non opus
habent reſipiſcentia.
8 Aut mulier quæ habeat drachmas decem, ſi
perdiderit drachmam vnam, non accendit lu-
cernam, & verrit domum, quærítque accuratè
vſquequo inueniat?
9 Et quum inuenerit, conuocat amicas ac vi- G
cinas, dicens, Congratulemini mihi: nam in-
ueni drachmam quam perdideram.
10 Ita, dico vobis, gaudium erit coram Angelis
Dei ſuper vno peccatore reſipiſcente.

11 Ait

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:
12 Quorũ iunior dixit patri, Pater, da mihi partem ſubſtantiæ *mihi* cõtingentem. *Ille* igitur diuiſit facultates.
D 13 Poſt dies autem non multos, quũ omnia coegiſſet iunior ille filius, peregre profectus eſt in regionem longinquam: & illic diſsipauit ſubſtantiam ſuam, viuendo effuſé.
14 Omnibus verò ab ipſo conſumptis, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit *victu* defici.
15 Abijt igitur & adhæſit vni ex ciuibus regionis illius: qui miſit eum in agros ſuos vt paſceret porcos.
16 Et cupiebat implere ventrem ſuum ſiliquis quibus porci veſcebantur: neq; quiſquam illi dabat.
17 Quum autẽ ad ſe redijſſet, dixit, Quot mercenarij patris mei abundant panibus, ego verò fame pereo?
18 Surgens proficiſcar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccaui in cœlum & coram te:
E 19 Neq; amplius ſum dignus vocari filius tuus: fac me vt vnum ex mercenarijs tuis.
20 Surgẽs igitur venit ad patrem ſuum. Quum autem adhuc longè abeſſet, vidit eum pater ipſius, ac miſericordia motus eſt: & accurrens incidit in collum eius, & deoſculatus eſt eum.
21 Dixit autẽ ei filius, Pater, peccaui in cœlum & coram te, neque amplius ſum dignus vocari filius tuus.
22 Dixit verò pater ad ſeruos ſuos, Proferte ſtolam illam præcipuam, & induite eum, & date annulum in manum eius, & ſoleas in pedes:
23 Et adductum vitulum illum ſaginatum mactate, & veſcentes lætemur:
F 24 Quia filius iſte meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Cœperunt igitur lætari.
25 Erat autem filius eius ſenior in agro, qui vt veniens appropinquauit domui, audiuit concentum & choros.
26 Et vocatum vnum ex pueris, percõtatus eſt quid iſtud eſſet.
27 Is verò dixit ei, Frater tuus venit: & mactauit pater tuus vitulum illum ſaginatum, quòd valentem illum receperit.
28 Indignatus eſt autem *ille*, nec voluit introire: pater ergo ipſius egreſſus precatus eſt eum.
G 29 Ipſe verò reſpondens dixit patri, Ecce, tot annos ſeruio tibi, nec vnquam mandatum tuũ tranſgreſſus ſum, nec vnquam dediſti mihi hœdum, vt cum amicis meis lætarer.
30 Sed quum filius iſte tuus, qui deuorauit facultates tuas cum meretricibus, venit, mactaſti ei vitulum illum ſaginatum.
31 Ipſe verò dixit ei, Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt:
32 Lætari autem & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perieratq́;, & inuentus eſt.

CAPVT XVI.

1 De diſpenſatore delato ad dominum. 8 Filij huius ſeculi. 9 Amicos ex mamona iniquitatis conciliandos. 11 Fideles in diuitijs iniquis. 13 Duobus dominis ſeruire. 14 Phariſæi auari. 15 Iuſtificare ſe coram hominibus. 16 Lex & Prophetæ. 17 Lex tota implenda. 18 Dimittere vxorem. 19 De malo diuite. 20 De Lazaro paupere. 29 Moſes & Prophetæ audiendi. 30 Mortui.

1 Dixit autem & ad diſcipulos ſuos, Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorem: qui delatus eſt apud eum vt qui diſsiparet bona ipſius.
2 Vocauit eum igitur, & ait ei, Quid hoc audio de te? redde rationem diſpenſationis tuę: non enim poteris amplius eſſe diſpenſator.
3 Dixit autem apud ſe diſpenſator, Quid faciam, quòd dominus meus aufert à me diſpenſationem? fodere non valeo, mendicare pudet.
4 Noui quid faciam, vt quum amotus fuero à diſpenſatione, recipiant me *aliqui* in domos ſuas.
5 Conuocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dixit primo, Quantum debes domino meo?
6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & ſede citò, & ſcribe quinquaginta.
7 Deinde alij dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tũ ipſe dixit ei, Accipe tabulas tuas, & ſcribe octoginta.
8 Et laudauit dominus diſpenſatorem iniquũ, quòd prudenter feciſſet: quamobrẽ filij huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis in ſuo genere.
9 Et ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona iniquo: vt quum defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula.
10 Qui fidelis eſt in paucisſimis, etiam in multis fidelis eſt: & qui in paucisſimis iniquus eſt, etiam in multis iniquus eſt. C
11 Si ergo in iniquo mamona fideles non fuiſtis: verum *mamona* quis credet vobis?
12 Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?
13 Nullus ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum cõtemnet. non poteſtis Deo ſeruire & mamonæ. Matt.6.c.24
14 Audiebant autem hæc omnia etiam Phariſęi qui erant auari: & ſannis excipiebant eum.
15 Tũc ait eis, Vos eſtis qui iuſtificatis voſipſos coram hominibus: Deus autem nouit corda veſtra: quia quod apud hominẽs eſt ſublime, abominandum eſt coram Deo. D
16 Lex & Prophetæ vſque ad Iohannem: ab eo tempore regnum Dei annuntiatur, & quiuis in illud perrumpit. Matt.11.b.12
17 Facilius eſt autem cœlum & terram pręterire, quàm Legis vnum apicem cadere. Matth.5.c.18
18 Quiſquis dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur. Matt.5.e.32, & 19.b.9 1.Cor.7.b.11
19 Quidam verò erat diues, & induebatur purpura & byſſo, & genio indulgebat quotidie ſplendidé. E
20 Erat verò quidam mendicus nomine Lazarus, qui proiectus erat ad veſtibulum eius vlceroſus:
21 Cupiẽſque ſaturari micis quæ cadebant à menſa diuitis: ſed & canes veniebant ac lingebant vlcera eius.
22 Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & aſportaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. mortuus eſt verò & diues ille, ac ſepultus eſt. F
23 Et apud inferos ſublatis oculis ſuis, quum eſſet in cruciatibus, videt Abraham eminus, &

Lazarum in ſinu eius:
24 Tum ipſe clamãs dixit, Pater Abraham, mi-
ſerere mei, & mitte Lazarum vt mergat extre-
mum digiti ſui in aquam, ac refrigeret linguã
meam: quia crucior in iſta flamma.
25 Dixit autem Abraham, Fili memento quòd
receperis bona tua in vita tua, & Lazarus ſimi-
liter mala: nũc autem hic ſolatio fruitur, tu ve-
rò cruciaris.
G 26 Et ſuper hæc omnia, inter nos & vos hiatus
ingens conſtitutus eſt: vt ij qui volunt hinc
tranſire ad vos, non poſsint, neque iſtinc huc
tranſire.
27 Dixit autem *ille*, Rogo ergo te pater vt eum
mittas domum patris mei.
28 Habeo enim quinq; fratres, vt teſtificetur il-
lis, ne & ipſi veniant in hunc locum cruciatus.
29 Dicit ei Abraham, Habẽt Moſen ac Prophe-
tas, audiant eos.
30 Ille verò dixit, Non, pater Abraham: ſed ſi
quis ex mortuis ierit ad eos, reſipiſcent.
31 Abraham autem ait ei, Si Moſen & Prophe-
tas nó audiunt, neq; ſi quis ex mortuis ſuſcita
tus fuerit, credent.

CAPVT XVII.

1 *Scandala.* 3 *Peccanti in nos fratri remittendum.* 5 *Fides.* 10 *Serui inutiles ſumus.* 12 *Leproſi decem ſanantur.* 15 *Samaritanus à lepra curatus, gratias agit Deo.* 19 *Fides.* 20 *De regno Dei venturo.* 21 *Eſt intra nos.* 23 *Pſeudochriſti.* 24 *Dies Chriſti.* 26 *Noe.* 27 *Diluuium.* 29 *De Lot & eius vxore.* 33 *Seruare & perdere animam.*

Matt.18.a.7 Marc.9.f.42 1 AIt autem ad diſcipulos, Fieri non po-
teſt quin veniant ſcandala, ſed væ illi
per quem veniunt:
2 Expedit illi ſi mola aſinaria circumponatur
circa collum eius, & proiectus fuerit in mare,
potius quàm vt offendat vnum ex paruis iſtis.
3 Cauete vobis: Si peccauerit in te frater tuus,
obiurga eum: & ſi reſipuerit, remitte ei.
Matt.18.c.21 4 Et, ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepti-
es in die conuerſus fuerit ad te, dicẽs, Reſipui:
remitte ei.
5 Tunc dixerunt Apoſtoli Domino, Adijce no
B bis fidem.
Matt.17.c.20 6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem
quantulum *eſt* granum ſinapis, diceretis huic
ſycamino, Eradicator & plantator in mari: &
obediret vobis.
7 Quis autem veſtrum habet ſeruum arantem
aut paſcentem, qui regreſſo ab agro, dicat ſta-
tim, Prodi & accumbe:
8 Ac non potius dicit ei, Para quod cœnem, &
præcinctus miniſtra mihi, vſq; dum edero ac
bibero: & poſt hæc edito & bibito tu?
C 9 Num gratiam habet ſeruo illi quia fecit quæ
ei iniuncta fuerant? non puto.
10 Ita & vos quum feceritis omnia quæ iniun-
cta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles ſumus:
quod debuimus facere, fecimus.
11 Et factum eſt inter eundum Ieroſolymam, i-
pſe tranſibat per mediam Samariã & Galilæã.
12 Et quum ingrederetur in quendam vicum,
occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterũt
procul.
13 Et extulerunt vocem, dicẽtes, Ieſu magiſter
miſerere noſtri.
Leuit.14.a.2 14 Qui quum *eos* vidiſſet, dixit eis, Profecti in-
D dicate vos Sacerdotibus. Et factum eſt vt inter
eundum purgati ſint.
15 Vnus autẽ ex ipſis vt vidit quòd ſanatus eſſet,
reuertit glorificans Deum voce magna:
16 Et procidit in faciem ad pedes eius, gratias
agens ei: erátque hic Samaritanus.
17 Reſpondens autem Ieſus dixit, Nónne decẽ
illi purgati ſunt? nouem autem illi vbi?
18 Non ſunt reperti qui redierint vt darent glo
riam Deo, niſi alienigena iſte.
19 Et ait ei, Surge, ꝓficiſcere, fides tua te ſeruauit.
20 Interrogatus autẽ à Phariſæis quando ven-
turum eſſet regnum Dei: reſpódit eis & dixit,
Nó veniet regnum Dei ita vt obſeruari poſsit.
21 Neque dicent, Ecce hic, aut, ecce illic: ecce E
enim regnum Dei intus habetis.
22 Dixit autem ad diſcipulos, Veniet tempus
quum deſiderabitis videre vnum ex diebus Fi
lij hominis: nec videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce hìc, aut, ecce illic: *ſed* ne Mat.24.b.23
abeatis, neque proſequamini. Mar.13.c.21
24 Nam ſicut fulgur coruſcans, è regione quæ
ſub cœlo eſt, in *alteram* quæ ſub cœlo eſt, ſplen-
det: ita erit & Filius hominis in die ſuo.
25 Sed prius oportet eum multa pati, & repro-
bari à natione iſta.
26 Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ita erit & Gene.7.b.5
in diebus Filij hominis: Mat.24.d.38
27 Edebant, bibebant, vxores ducebant, & da- 1.Pet.3.d.20
bátur nuptum, ad eum vſque diem quo intro- F
ijt Noe in arcam: venitque diluuium, ac perdi-
dit omnes.
28 Similiter etiam vt accidit in diebus Lot: ede Gen.19.c.24
bant, bibebant, emebant, vendebant, planta-
bant, ædificabant:
29 Quo autem die exijt Lot è Sodomis, pluit
igni & ſulphure de cœlo, & omnes perdidit:
30 Secundum hæc erit dies quo Filius homi-
nis reuelabitur.
31 In illo die *ſi* quis fuerit ſupra domum, & vaſa G
eius in domo, ne deſcendat ad tollendum ea:
& qui in agro, ſimiliter non reuertatur ad ea
quæ retro *reliquerit*.
32 Memineritis vxoris Lot. Gen.19.c.26
33 Quicunque quæſierit animam ſuam ſerua- Supr.9.c.24
re, perdet eam: & quicunque perdiderit eam, & 16.d.25.
vitam ei parabit. Mat.10.d.39
34 Dico vobis, illa nocte erũt duo in lecto vno: Marc.8.d.35
vnus accipietur, & alter relinquetur. Iohã.12.d.25
35 Duæ erunt molentes ſimul: vna accipietur, Matt.24.d.
& altera relinquetur. 41.
36 Duo erunt in agro: vnus accipietur, & alter
relinquetur.
37 Tũc reſpondentes dicũt ei, Vbi Dñe? Ipſe ve Mat.24.c.28
rò dixit eis, Vbi corpus, illuc cogẽtur & aquilę.

CAPVT XVIII.

1 *Semper orandum.* 2 *De vidua moleſta iudici.* 7 *Vindicta electorum.* 8 *Fides.* 9 *Confidentes in ſua iuſtitia.* 11 *Phariſæi oratio.* 13 *Oratio publicani.* 14 *Humilitas.* 16 *Puerorum eſt regnum cælorum.* 18 *Vita æterna à quibus poſsideatur.* 22 *Vendere omnia & dare pauperibus.* 24 *Diuites.* 27 *A Deo ſalus.* 29 *De ijs qui relictis omnibus Deum ſequuntur.* 31 *Mortem ſuã prædicit Chriſtus Apoſtolis.* 35 *Cæcus viſum recipit.* 42 *Fides.*

1 DIxit autem eis etiam parabolam, huc *ſpe* Eccl.18.c.23
ctantem, quòd oporteret ipſos ſemper ora Rom.12.b.12
re, nec ſegneſcere: 1.The.5.c.17
2 Dicens, Iudex quidam erat in quadam vrbe
qui Deum non timebat, nec quenquam reue-
rebatur.
3 Erat autem in illa vrbe quædã vidua, quæ ve-
nit ad eũ, dicẽs, Vindica me de aduerſario meo.

4 Ille

4 Ille autẽ noluit ad *multum* tempus. Poſt hæc
verò dixit apud ſe, Etſi Deum non timeo, nec
quenquam reuereor:
5 Tamen quia moleſtiam mihi exhibet vidua
iſta, vindicabo eam, ne ad extremum venien-
do, obtundat me.
B 6 Ait autem Dominus, Audite quid iudex ille
iniquus dicat.
7 Deus autem non vindicabit electos ſuos, vo
ciferantes ad ſe die ac nocte, etiamſi iram diffe
rat ſuper ipſis?
8 Dico vobis quòd vindicabit eos citò. Verun-
tamen Filius hominis quum venerit, num re-
perturus eſt fidem in terra?
9 Dixit autem etiã ad quoſdam, apud ſe per-
ſuaſos quòd eſſent iuſti, & qui pro nihilo habe
bant reliquos, parabolam iſtam:
10 Duo homines aſcenderant in templum vt
orarent: vnus Phariſæus, & alter Publicanus.
11 Phariſæus ſtãs hæc apud ſe orabat, Deus, gra
tias ago tibi quòd nõ ſim vt reliqui homines,
C rapaces, iniuſti, mœchi: vel etiam vt iſte Publi-
canus:
12 Ieiuno bis in hebdomade, decimo omnia
quæ poſsideo.
13 Publicanus autem eminus ſtans, nolebat vel
oculos in cœlum attollere: ſed percutiebat pe-
ctus ſuum, dicens, Deus, propitius eſto mihi
peccatori.
Sup.14. c.11 14 Dico vobis, deſcendit iſte iuſtificatus domũ
Matt.23.a.12 ſuam potius quàm ille. quia quicunq; ſe extol
lit, deprimetur: & qui ſe deprimit, extolle-
tur.
Mat.19.b.13 15 Afferebant autem ad eum *a nonnullis* etiã in-
Mar.10.b.13 fantes, vt eos tangeret: quum autem *hoc* vidiſ-
ſent diſcipuli, obiurgarunt illos.
16 Ieſus verò quum puerulos aduocaſſet, dixit,
D Sinite puerulos venire ad me, ne prohibeatis
eos: talium eſt enim regnum Dei.
17 Amen dico vobis, quicunque non acceperit
regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam
introibit in illud.
18 Tunc interrogauit eum quidam princeps,
dicens, Magiſter bone, quid faciẽdo vitam æ-
ternam poſsidebo?
Mat.19.b.16 19 Dixit autem ei Ieſus, Cur me dicis bonum?
Mar.10.b.17 nemo bonus, niſi vnus, *nempe* Deus.
Exo. 20. c.13 20 Mandata noſti, Ne mœcheris, Ne occidas,
Ne fureris, Ne falſum teſtimonium dicas, Ho-
nora patrem tuum & matrem tuam.
21 Ille autem dixit, Hæc omnia cuſtodiui à iu-
uentute mea.
22 Ieſus verò his auditis ait ei, Adhuc vnum ti-
E bi deeſt: omnia quæ habes, vende, & diſtribue
pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: &
veni, ſequere me.
23 At ille his auditis, valde triſtis factus eſt: nam
diues erat valde.
24 Quum autem vidiſſet Ieſus eum valde tri-
ſtem factũ, dixit, Quàm difficile qui pecunias
habent in regnum Dei introibunt.
25 Facilius eſt enim camelum per foramẽ acus
introire, quàm diuitem introire in regnum
Dei.
26 Qui verò *hoc* audierant, dixerunt, Et quis po
teſt ſaluus fieri?
27 Ipſe autẽ dixit, Quæ impoſsibilia ſunt apud
Mat.19.d.27 homines, poſsibilia ſunt apud Deum.
Mar.10.c.28 28 Ait autem Petrus, Ecce, nos reliquimus om
nia, & ſecuti ſumus te.
29 Ipſe verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo F
eſt qui reliquerit domum, aut parentes, aut fra
tres, aut vxorem, aut liberos, regni Dei cauſa,
30 Qui non recepturus ſit multiplicia in hoc
tempore, & in ſeculo venturo vitam æternam.
31 Aſſumptis autẽ Ieſus duodecim, ait eis, Ecce
aſcendimus Ieroſolymam, & perficientur Fi-
lio hominis omnia quæ ſcripta ſunt per Pro- Mat.20.b.17
phetas. Mar.10.c.32
32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & cõ
tumelijs afficietur, & conſpuetur.
33 Et poſtquam flagellauerint, trucidabunt eũ:
ſed die tertia reſurget.
34 Ipſi verò nihil horum intellexerunt: erántq;
iſta verba abſcondita ipſis, nec cognouerunt
quæ dicebantur.
35 Factum eſt autem dum ipſe appropinquaret Mat.20.d.29
Iericho, cæcus quidam ſedebat iuxta viam, Marc.10.g.
mendicans. 46.
36 Quum igitur *is* audiſſet turbam prætereun- G
tem, interrogabat quid hoc eſſet.
37 Renuntiarunt autem ei quòd Ieſus Nazare-
nus tranſiret.
38 Tunc vociferatus eſt, dicens, Ieſu fili Dauid,
miſerere mei.
39 Et qui præibant, obiurgabant eum vt ſileret:
ipſe verò multo magis clamabat, Filj Dauid
miſerere mei.
40 Ieſus autem quum reſtitiſſet, iuſsit eum ad-
duci ad ſe, & quum is appropinquaſſet, inter-
rogauit eum,
41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit,
Domine, vt viſum recipiam.
42 Et Ieſus dixit ei, Recipito viſum: fides tua te
ſeruauit.
43 Illico igitur viſum recepit, ac ſequebatur
eum, glorificans Deum: & totus populus quũ
hoc vidiſſet, dedit laudem Deo.

CAPVT XIX.

2 Zacchæus princeps Publicanorum. 9 Salus domui eiuſdem. Filius Abrahæ. 12 De homine proficiſcente vt regnũ reciperet. 13 Minæ ſeruis datæ. 20 De mina recondita à ſeruo. 27 Inimici Chriſti interficiuntur. 28 Ingreſſus Chriſti in Ieruſalem. 38 Pax. Gloria. 40 Hominibus tacẽtibus vel lapides loquẽtur. 41 Flẽs Chriſtus prædicit deſtructionem Ieruſalem. 44 Viſitationis tẽpus. 45 Vendentes & ementes eiecti templo.

1 IEſus autem ingreſſus tranſibat per Iericho.
2 Et ecce quidã qui vocabatur Zacchæus,
qui princeps erat Publicanorum, & diues:
3 Quærebátque videre quis eſſet Ieſus, nec po
terat præ turba, quòd ſtatura paruus eſſet.
4 Præcurrens igitur aſcendit in ſycomorum,
vt videret eum: nam futurum erat vt illac tran-
ſiret.
5 Vt autem venit ad eum locum, ſuſpiciens Ie-
ſus, vidit eum, dixítque ad eum, Zacchæe, feſti-
nans deſcende: hodie enim domi tuæ oportet
me manere.
6 Tum *is* feſtinans deſcendit, & excepit eum
gaudens.
7 Quúmque viderent omnes, murmurabant, B
dicentes quòd ingreſſus eſſet, apud hominem
peccatorem diuerſaturus.
8 Adſtans autem Zacchæus dixit ad Domi-
num, Ecce, dimidium bonorum meorum, Do
mine, do pauperibus: & ſi quid cuipiam per ca
lumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit verò Ieſus ad eum, Hodie ſalus domui
huic contigit, eo quòd ipſe quoque es filius A-
braham.
Mat.18.b.11 10 Venit enim Filius hominis vt quærat & ſer-
uet quod perierat.
11 Hæc autem ipſis audientibus, pergens, dixit
parabolam, eo quòd eſſet prope Ieruſalem, &
quòd putarent fore vt illico regnum Dei appa
reret.
Mat.25.a.14 12 Dixit ergo, Homo quidã genere clarus pro-
C fectus eſt in regionem longinquam vt accipe-
ret ſibi regnum, ac reuerteretur.
13 Vocatis autem decem ſeruis ſuis, dedit eis
decem minas, & ait ad eos, Negotiemini do-
nec veniam.
14 Ciues autem eius oderant eum, miſeruntq;
legationem poſt eum, dicentes, Nolumus hũc
regnare in nos.
15 Et factum eſt quum rediiſſet, accepto regno,
tum iuſsit vocari illos ſeruos ad ſe, quibus de-
derat pecuniam: vt cognoſceret quis quid ne-
gotiatus eſſet.
16 Affuit autem primus, dicens, Domine, mina
tua decem minas lucrifecit.
17 *Ille* autem ait ei, Bene habet bone ſerue: quia
in minimo fuiſti fidelis, habeto poteſtatem ſu
per decem vrbes.
18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua fe-
cit quinque minas.
19 *Ille* verò & iſti dixit, Tu quoq; præſis quinq;
vrbibus.
20 Et alius venit, dicẽs, Domine, ecce mina tua
quam habui ſepoſitam in ſudario:
21 Timui enim te, quòd homo auſterus ſis: tol-
lis quod non poſuiſti, & metis quod non ſemi
naſti.
D 22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te iudicabo, ſer-
ue male: ſciebas quòd ego homo auſterus ſim,
tollens quod non poſui, & metens quod non
ſeminaui:
23 Quare igitur non dediſti pecuniam meam
ad menſam, & ego veniẽs, cum vſuris exegiſ-
ſem illam?
24 Et aſtantibus dixit, Tollite ab eo minam, &
date ei qui decem minas habet.
25 *Illi* verò dixerunt ei, Domine, habet decem
minas.
Suprà 8.c.18 26 At *ille*, Nam, *inquit*, dico vobis quòd omni ha-
Mat.13.b.12, benti dabitur: ab eo autem qui non habet, etiã
& 25.c.29 quod habet, tolletur.
E 27 Quinetiam inimicos meos illos qui nolue-
Mar.4.c.25 runt me regnare in ſe, adducite huc: & mactate
coram me.
28 Et his dictis, præibat aſcendens Ieroſolymã.
Matt.21.a.1 29 Et factum eſt quum appropinquaſſet Beth-
Mar.11.a.1 phage & Bethaniæ, ad montem qui vocatur
Olearum, miſit duos ex diſcipulis ſuis,
30 Dicens, Abite in vicum qui contra *vos* eſt, in
quem introeuntes, inuenietis pullum alliga-
tum, ſupra quem nemo vnquam hominũ ſe-
dit: ſolutum eum adducite.
31 Et ſi quis vos interrogauerit, Quare ſoluitis?
ſic dicetis ei, Quia Dominus eo opus habet.
32 Profecti autem qui miſsi erant, inuenerunt
ſicut dixerat eis.
33 Soluentibus autem ipſis pullum, dixerunt
domini eius ad eos, Quare ſoluitis pullum?
34 Ipſi verò dixerunt, Quia Dominus eo ha-
bet opus.

35 Duxerunt igitur eum ad Ieſum: et iniectis vẽ *Matt.21.a.7*
ſtimentis ſuis ſuper pullũ, impoſuerũt Ieſum. *Iohã.12.b.14*
36 Eunte autem eo, ſubſternebant veſtimenta F
ſua in via.
37 Et quum appropinquaret iam ad deſcẽſum
montis Olearum, cœpit omnis multitudo di-
ſcipulorum gaudentium laudare Deum voce
magna, de omnibus quas viderant virtutibus:
38 Dicendo, Benedictus Rex ille qui venit in
nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis*
altiſsimis.
39 Tum quidam Phariſæorum è turba dixe-
rũt ad eum, Magiſter obiurga diſcipulos tuos.
40 Et ipſe reſpõdẽs dixit eis, Dico vobis quòd
ſi hi ſiluerint, mox lapides clamabunt.
41 Et vt appropinquauit, viſa vrbe, fleuit ſuper
ipſa,
42 Dicens, ô ſi vel tu noſſes vel hoc ſaltem tuo *Infrà 21.a.6*
die, quæ ad pacem tuam *pertinent*: ſed ea nunc *Matt.24.a.*
abſcondita ſunt oculis tuis. *Mar.13.a.*
43 Nam veniet tempus in te *conſtitutum*, quo cir G
cunijcient tibi inimici tui vallum, & circun-
cingent te, & coarctabunt te vndique:
44 Téque ſolo æquabunt, & filios tuos intra
te: neque relinquent in te lapidem ſuper lapi-
dem: propterea quòd non noueris tẽpus illud
viſitationis tuæ.
45 Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere eos *Matt.21.b.12*
qui vendebant in illo & emebant, *Mar.11.b.11*
46 Dicens eis, Scriptum eſt, Domus mea, do- *Eſa.56.c.7*
mus orationis eſt: vos autem feciſtis eam ſpe- *Ierem.7.b.11*
luncam latronum. *Matt.21.b.13*
47 Et docebat quotidie in templo. Principes *Mar.11.c.17*
autem Sacerdotum & Scribæ quærebant eum
perdere, & primores plebis:
48 Nec inueniebant quid facerent: totus enim
populus pendebat ab ipſo, quũ audiret eum.

CAPVT XX.

1 De authoritate Chriſtum interrogant Phariſæi. 4 Baptiſmus Ioannis vnde. 9 Parabola vineæ agricolis locatæ. 14 Filius hæres ab illis occiditur. 17 Lapis reprobatus ab ædificantibus, Chriſtus. 19 Sacerdotes quærunt Chriſtum de medio tollere. 22 De tributo reddendo. 27 De reſurrectione Chriſtũ interrogant Sadducæi. 29 De muliere quæ ſeptem fratribus nupſerat. 37 Probatur reſurrectio mortuorum. 41 Chriſtus filius Dauid. 46 Scribæ quales.

1 ET factum eſt, quodam dierum illorum, *Matt.21.c.23*
docente ipſo populum in templo, & euã *Mar.11.d.27*
gelizante, ſuperuenerunt principes Sacerdo-
tum & Scribæ cum Senioribus,
2 Et dixerunt ad eum, Dic nobis qua authori-
tate iſta facias, aut quis ſit qui dedit tibi iſtam
authoritatem.
3 Reſpõdens autẽ Ieſus dixit ad eos, Interro-
gabo vos & ego rẽ quandã: dicite igitur mihi,
4 Baptiſmus Iohannis è cœlo erat, an ex ho-
minibus?
5 At illi ratiocinabantur apud ſe, dicẽtes, Si di-
xerimus, E cælo: dicet, Quare ergo non credi-
diſtis ei?
6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus plebs
vniuerſa lapidabit nos: perſuaſa enim eſt, Io-
hannem prophetam eſſe.
7 Reſponderunt igitur ſe neſcire vnde *eſſet*. B
8 Tum Ieſus dixit eis, Neque ego dicam vobis
qua authoritate hæc faciam.
9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam *Eſa.5.a.1.*
hanc, Homo quidam plantauit vineam, & elo *Ierem.2.d.21*
cauit eã agricolis: & peregrè fuit multũ tẽpus. *Mat.21.d.33*
10 Et in tempore miſit ad illos agricolas ſeruũ, *Mar.12.a.1.*
vt

Vt de fructu vineę darent ipſi: qui cæſum remi-
ſerunt inanem.
11 Ille verò perrexit alterum ſeruum mittere: at
ipſi hunc quoq; cæſum & dedecoratum remi-
ſerunt inanem.
12 Et perrexit mittere tertium: at illi & iſtũ vul
neratum eiecerunt.
13 Dixit igitur dominus vineæ, Quid faciam?
mittam filium illum meum dilectum: forſitan
quum hunc viderint, reuerebuntur.
C 14 Viſo autem eo, agricolæ colloquuti ſunt in-
ter ſe, dicentes, Iſte eſt hæres: venite, trucide-
mus eum, vt noſtra fiat hæreditas.
15 Et eiectum eum extra vineam, trucidarunt.
Quid ergo faciet eis dominus vineæ?
16 Veniet & perdet agricolas iſtos, & dabit vi-
neam alijs. Hoc autem quum audiſſent, dixe-
runt, Abſit.
Pſal.117.c.22 17 Ille verò intuitus eos, ait, Quid illud eſt ergo
Eſa.28.d.16 quod ſcriptum eſt, Quem lapidem reprobaue
Act.4.b.11 runt ædificantes, is factus eſt caput anguli?
Rom.9.g.33 18 Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem,
1.Pet.2.a.8 conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit,
diſsipabit eum.
19 Tum quæſierunt principes Sacerdotum &
Scribæ inijcere in eum manus eo ipſo momen
to, ſed timuerunt plebem: cognouerunt enim
quòd ad ipſos dixiſſet ſimilitudinem hanc.
D 20 Itaq; obſeruantes *eum*, miſerunt inſidiatores
qui ſe iuſtos eſſe ſimularent: vt carperent eius
ſermonem, tradituri eum imperio & poteſtati
Præſidis.
Mat.22.b.16 21 Qui interrogauerunt eum, dicentes, Magi-
Mar.12.b.13 ſter, ſcimus quòd rectè dicis ac doces, nec acci-
pis perſonam, ſed viam Dei in veritate doces:
22 Licet nobis cenſum dare Cæſari, annon?
23 Animaduerſa autem eorum calliditate, di-
xit ad eos, Quid me tentatis?
24 Oſtendite mihi denarium: cuius habet ima
ginem & inſcriptionem? Reſpondẽtes autem
dixerunt, Cæſaris.
Rom.13.b.7 25 Tunc ait eis, Reddite igitur quæ *ſunt* Cæſa-
ris, Cæſari: & quæ *ſunt* Dei, Deo.
26 Itaq; non valuerunt verba eius carpere ante
populũ: & mirati ſuper reſponſo eius, ſiluerũt.
E 27 Accedentes autem quidam Sadducæorum
Matt.22.c.23 (qui negant eſſe reſurrectionem) interrogaue
Mar.12.b.18 runt eum,
Deut.25.a.5 28 Dicentes, Magiſter, Moſes ſcripſit nobis, Si
cuius frater mortuus fuerit, habens vxorem,
& *quidem* ſine liberis mortuus fuerit: vt accipiat
frater eius vxorem illam, & exſuſcitet ſemen
fratri ſuo.
29 Septem ergo fratres fuerunt, quorũ primus
accepta vxore, mortuus eſt ſine liberis.
30 Accepit igitur eam ſecundus, *qui* & ipſe mor
tuus eſt ſine liberis.
31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem &
illi ſeptem: nec reliquerunt liberos, & mortui
ſunt.
32 Poſt omnes autem mortua eſt & mulier.
33 In reſurrectione ergo, cuius eorũ erit vxor?
nam ſeptem habuerunt eam vxorem.
F 34 Tum reſpondens ait eis Ieſus, Filij huius æ-
ui ducunt vxores, & nuptum dantur.
35 Qui verò digni habiti fuerint qui æuum il-
lud conſequantur, & reſurrectionem ex mor-
tuis, neq; ducunt vxores, neq; nuptum dãtur.
36 Neque enim mori poſſunt amplius, æqua-
les enim Angelis ſunt: & filij ſunt Dei, quum
ſint filij reſurrectionis.
37 Quòd verò reſurgant mortui, etiam Moſes Exod.3.b.6
indicauit apud rubum, quum dicit Dominũ,
Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Ia-
cob.
38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuo-
rum: omnes enim viuunt ei.
39 Reſpondentes autem quidam ex Scribis, di
xerunt, Magiſter, bene dixiſti.
40 Et amplius non audebant eum quicquam G
interrogare.
41 Dixit autem ad eos, Quomodo dicunt Chri Matth.22.d.44.
ſtum filium eſſe Dauid:
42 Et ipſe Dauid dicit in libro Pſalmorum, Di Mar.12.d.35
xit Dominus Domino meo, Sede a dextris Pſal.109.d.1
meis,
43 Vſquedum poſuero inimicos tuos ſcabel-
lum pedum tuorum?
44 Dauid ergo Dominum eum vocat, & quo-
modo filius eius eſt?
45 Audiente verò toto populo, dixit diſcipulis
ſuis,
46 Cauete à Scribis, qui volunt ambulare ſto- Supr.11.f.43
lati, & amant ſalutationes in foris, ac primos Matt.23.a.6
conſeſſus in conuentibus, & primos diſcubi- Mar.12.d.38
tus in cœnis,
47 Qui penitus comedunt domos viduarum,
& in ſpeciem orationibus longis vtuntur. iſti
auferent grauius iudicium.

CAPVT XXI.

1 Vidua in gazophylacium duo minuta mittens. 7 Signa conſummationem ſeculi præcedentia. 8 Falſi ſeruatores. Pſeudochriſti. 12 Afflictiones fidelium propter nomen Chriſti. 14 De reſponſione coram iudicibus. 19 Patientia. 20 Deſtructio Ieruſalem. 27 Extremum iudicium. 28 Redemptio. 29 Ficus germinans æſtatis ſignũ. 31 Regnum Dei. 33 Verbũ Domini verum. 34 Crapula & ebrietas, & huius vitæ ſolicitudo fugienda. 36 Vigilare & orare. 37 Docet Chriſtus in templo.

1 QVum autem aſpexiſſet, vidit diuites mit Mar.12.d.41
tentes munera ſua in gazophylacium.
2 Vidit autem & quandam viduam paupercu-
lam mittentem illuc minuta duo.
3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc pauper
plus quàm omnes miſit.
4 Nam omnes hi ex eo quod ipſis ſupereſt, mi
ſerunt quod donarent Deo: hæc autem ex pe-
nuria ſua totum victum quem habebat, miſit.
5 Et quibuſdam dicentibus de templo quòd Sup.19.g.43
pulchris lapidibus ac donarijs ornatum eſſet, Matt.24.a.1
dixit, Marc.13.a.1
6 Hæccine ſpectatis? venient dies quibus non B
relinquetur lapis ſuper lapidem qui nõ diſſol-
uatur.
7 Interrogauerunt autem eum, dicentes, Ma-
giſter, quando igitur hæc erunt? & quod ſignũ
quando futurum eſt vt iſta fiant?
8 Ipſe verò dixit, Videte ne ſeducamini: multi
enim venient in nomine meo, dicentes, Ego
ſum *Chriſtus*: & tempus illud appropinquat: ne
igitur eatis poſt eos.
9 Quum verò audieritis bella & ſeditiones, ne
terreamini: oportet enim iſta primùm fieri,
ſed non ſtatim finis *erit*.
10 Tunc dixit eis, Surget gens in gentem, & re
gnum in regnum:
11 Et terræ motus magni erunt ſingulis locis, Mat.24.a.8
& fames, ac peſtilentiæ, terriculamentáque & Mar.13.b.9
ſigna è cœlo magna erunt. C

12 Sed

12 Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus
ſuas, & *uos* perſequentur, tradentes in ſynago-
gas & carceres, adductos ad Reges ac Præſides,
nominis mei cauſa.
13 Hæc autem cedent vobis teſtimonio.
Supr.12.b.11 14 Habete igitur fixum in cordibus veſtris, nō
Mat.10.b.19 eſſe præmeditandam defenſionem:
Mar.13.b.11 15 Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui
non poterunt contradicere, neq; reſiſtere om-
nes qui ſe opponent vobis.
D 16 Trademini autem etiam à parentibus & fra
tribus & cognatis & amicis, & morte multa-
bunt *quoſdam* ex vobis:
17 Et eritis exoſi omnibus propter nomē meū.
Mat.10.c.30 18 Sed pilus capitis veſtri non peribit.
19 Per patientiam veſtram poſsidete animas
veſtras.
Mat.24.b.15 20 Quum autem videritis Ieruſalem circuncin
Mar.13.b.14 gi ab exercitibus, tunc agnoſcite quòd appro-
Dan.9.g.17 pinquarit vaſtatio eius.
21 Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes:
& qui in medio eius, excedant: & qui in agris,
non ingrediantur in eam.
22 Nam dies vltionis hi ſunt, vt impleantur o-
mnia quæ ſcripta ſunt.
E 23 Væ autem ventrem ferentibus & lactātibus
in illis diebus: erit enim neceſsitas magna in
hac regione, & ira in populo iſto.
24 Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in
omnes Gentes: & Ieruſalem calcabitur à Gen
tibus, donec impleantur tempora Gentium.
Eſa.13.b.10 25 Tunc erunt ſigna in ſole & luna & aſtris: &
Ezec.32.b.7 in terra anguſtia Gentium in conſilij inopia,
Mat.24.c.29 reſonante mari & ſalo:
Mar.13.c.24 26 Exanimatis hominibus præ timore & expe
ctatione *malorum* inuadentium orbem terrarū.
nam poteſtates cœlorum agitabuntur.
F 27 Et tunc videbunt Filium hominis veniētem
in nube cum poteſtate & gloria multa.
Rom.8.d.23 28 Quum autem hæc fieri incipient, ſuſpicite
& attollite capita veſtra, quoniam appropin-
quat redemptio veſtra.
29 Dixit etiam eis *hanc* parabolam, Videte ficū
& omnes arbores:
30 Quum iam emiſerit *folia*, *uos eas* cernentes,
ex vobiſipſis agnoſcitis quòd iam propè ſit æ-
ſtas.
31 Ita & vos quum videritis hæc fieri, agnoſcite
quòd propè ſit regnum Dei.
32 Amen dico vobis, nequaquam præterierit
ætas hæc, vſque quo hæc omnia facta fue-
rint.
33 Cœlum & terra præteribunt, verba autem
mea nequaquam præteribunt.
G 34 Attendite autem vobis ipſis, nequādo gra-
uentur corda veſtra crapula & ebrietate, & cu-
ris huius vitæ: & repente vobis ſuperueniat
dies ille.
35 Nam vt laqueus, inuadet in omnes qui habi
tant in ſuperficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore deprecan-
tes, vt digni habeamini qui effugiatis iſta om-
nia quæ futura ſunt, & conſiſtatis coram Filio
hominis.
37 Docebat autem interdiu in templo: noctu
verò exiens diuerſabatur in monte qui voca-
tur Olearum.
38 Et omnis populus diluculo veniebat ad eū,
vt in templo audiret eum.

CAPVT XXII.

*1 & 7 Feſtum Azymorum. 3 Iudas vendit Chriſtum. 8 Apo-
ſtoli parant paſcha. 17 Inſtitutio cœnæ Domini. 20 Nouum
Teſtamentum. 21 Iudæ proditio prædicta. 24 Contentio inter
Apoſtolos de primatu. 26 Chriſtus miniſter. 31 A Satana expe-
titi Apoſtoli. 32 Oratio Chriſti pro fide Petri. 34 Prædicitur ab-
negatio Petri. 35 Apoſtolis nihil defuit. Sacculus. Pera. Gladius.
37 Scriptura implenda. 39 Chriſtus in monte Oliuarū. 41 O-
rat. 43 Angelus Chriſtum cōſolatur. 44 Chriſtus præ angore
ſanguinem ſudat. 47 Iudas oſculo Chriſtum prodit. 50 Auricu
lam Malcho amputatam Chriſtus ſanat. 56 Negat Chriſtum Pe
trus. 61 A Chriſto reſpicitur. 62 Flet. 63 Illuditur & cædi
tur Chriſtus. 70 Se Filium Dei fatetur.*

1 APpropinquabat autem feſtum Azymo- Matt.26.a.2
rum, quod dicitur Paſcha: Marc.14.a.1
2 Et quærebant principes Sacerdotum & Scri
bæ quomodo eum tollerent è medio: timebāt
enim plebem.
3 Introijt autem ſatanas in Iudam cognomi- Mat.26.b.14
natum Iſcariotem, è numero duodecim. Mar.14.b.10
4 Qui abiens colloquutus eſt cum principi-
bus Sacerdotum ac præfectis *templo*, quemad-
modum illum traderet eis.
5 Qui gauiſi ſunt: ac pacti ſunt *ſe* daturos ei pe-
cuniam.
6 Et *ipſe* ſpopondit: quærebátque opportuni-
tatem vt traderet eum ipſis ſine turba.
7 Venit autem dies azymorum, in qua oporte Mat.26.b.17
bat mactari Paſcha. Mar.14.b.12
8 Et miſit Petrum ac Iohannem, dicens, Profe
cti parate nobis paſcha, vt veſcamur.
9 Ipſi verò dixerunt ei, Vbi vis paremus *illud*?
10 At ille dixit ad eos, Ecce, quum vos introie-
ritis in vrbem, occurret vobis quidam aquæ
amphoram baiulans: ſequimini eum in domū
in quam ingredietur.
11 Et dicite patrifamiliâs ædium, Dicit tibi Ma B
giſter, vbi eſt diuerſorium vbi paſcha cum diſ-
cipulis meis edam?
12 Tunc ipſe indicabit vobis cœnaculum ma-
gnum ſtratum: illic parate *paſcha*.
13 Profecti autem inuenerunt omnia ſicut dixe
rat eis: & parauerunt paſcha.
14 Quum igitur adeſſet *conſtitutum* illud tem- Mat.26.b.20
pus, accubuit, ac duodecim Apoſtoli cum Mar.14.b.18
eo.
15 Et ait eis, Deſiderio deſideraui hoc paſcha
veſci vobiſcum, antequam ego patiar.
16 Dico enim vobis quòd non amplius edam
ex eo, vſquequo compleatur in regno Dei.
17 Et accepto poculo, quum gratias egiſſet, di-
xit, Accipite hoc, & diſpertite vobiſipſis.
18 Dico enim vobis quòd non bibam de fructu
vitis, vſquequo regnum Dei venerit.
19 Et accepto pane, quum gratias egiſſet, fre- Mat.26.c.26
git: ac dedit eis, dicens, Hoc eſt corpus meum Mar.14.c.22
quod pro vobis datur: hoc facite in mei recor- 1.Cor.11.e.
dationem. 24
20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, poſtquam
cœnaſſet, dicens, Hoc poculum *eſt* Nouū illud
teſtamentum per ſanguinem meum, qui pro
vobis effunditur.
21 Veruntamē ecce manus prodentis me, me- Mat.26.b.21
cum eſt in menſa. Mar.14.b.19
22 Et filius quidem hominis prout definitum Iohā.13.b.18
eſt, vadit: veruntamen væ homini illi per quē Pſal.40.c.11
proditur. C
23 Tunc ipſi cœperunt mutuò quærere inter
ſe, quiſnam eſſet ex ipſis qui hoc facturus
eſſet.

24 Orta

Mat.20.d.25 24 Orta eſt autem etiam contentio inter eos,
Mar.10.f.42 quis eorum videretur eſſe maior.
25 Ipſe verò dixit eis, Reges gentium dominan
tur eis: & qui poteſtatem habent in eas, benefi
ci vocantur.
26 Vos autem non ita: ſed qui maximus eſt in-
ter vos, ſit ſicut qui minimus eſt: & qui prin-
ceps eſt, ſicut qui miniſtrat.
27 Nam vter maior eſt, qui accumbit, an qui mi
niſtrat? nónne qui accumbit? At ego in medio
veſtrum ſum, vt qui miniſtrat.
28 Vos porrò ij eſtis qui permanſiſtis mecum
in tentationibus meis.
29 Ego igitur paciſcor vobis, prout pactus eſt
mihi Pater meus, regnum.
Mat.19.d.28 30 Vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in
regno meo: & ſedeatis ſuper thronos, iudican
tes duodecim tribus Iſrael.
1.Pet.5.c.8 31 Ait etiam Dominus, Simon, Simon, ecce ſa-
tanas expetiuit vos vt ventilaret ſicut triti-
cum:
D 32 Sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua:
tu igitur aliquando conuerſus, confirma fra-
tres tuos.
33 Ipſe verò dixit ei, Domine tecum paratus
ſum & in carcerem, & ad mortem profici-
ſci.
Mat.26.c.34 34 At ille dixit, Dico tibi Petre, non cantabit
Mar.14.c.30 hodie gallus, priuſquam ter abneges te noſſe
Iohã.13.d.38 me.
Mat.10.a.9 35 Dixit etiam eis, Quando miſi vos abſq; ſac-
culo & pera & ſoleis, num quid defuit vobis?
Ipſi verò dixerunt, Nihil.
36 Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet ſacculũ,
tollat: ſimiliter & peram: & qui non habet, ven
dat pallium ſuum, & emat gladium.
Eſa.53.d.12 37 Dico enim vobis quòd adhuc oportet in me
perfici ſcriptum illud, Et cum iniquis numera
tus eſt. Etenim ea quæ *ſcripta ſunt* de me, finem
habent.
E 38 At illi dixerũt, Domine, ecce duo gladij hic.
Ipſe verò dixit eis, Satis eſt.
Mat.26.d.36 39 Et egreſſus profectus eſt ex conſuetudine in
Mar.14.d.32 montem Oliuarum: ſequuti ſunt autem eum
Iohan.18.a.1 etiam diſcipuli eius.
Mat.26.d.41 40 Quum verò peruenisset ad eum locum, di-
Marc.14.d. xit eis, Orate ne introeatis in tentationem.
38. 41 Tum ipſe auulſus eſt ab eis quaſi ad iactum
lapidis, poſitiſq; genibus orabat,
42 Dicens, Pater, ſi vis, transfer poculum hoc à
me: veruntamen, non mea voluntas ſed tua
fiat.
43 Viſus eſt autem ei Angelus è cœlo corrobo-
rans eum.
44 Sed conſtitutus in angore, intẽtius orabat:
& erat ſudor eius quaſi grumi ſanguinis, de-
ſcendentes in terram.
45 Et quum ſurrexiſſet ab oratione, veniſſetq;
ad diſcipulos ſuos, inuenit eos dormiẽtes præ
triſtitia.
46 Et dixit eis, Quid dormitis? ſurgite, & ora-
te ne introeatis in tentationem.
Matth.26.e. 47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is
47. qui dicebatur Iudas, vnus è duodecim, præi-
Marc.14.e. bat eis, & appropinquauit Ieſu, vt oſcularetur
43. eum.
Iohan.18.a.5 48 Ieſus autem dixit ei, Iuda, oſculo Filium
hominis prodis?
49 Videntes autẽ ij qui circa ipſum *erant*, quod
futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutie- F
múſne gladio?
50 Et percuſſit quidam ex ipſis ſeruum princi-
pis Sacerdotum, & abſtulit auriculã eius dex-
tram.
51 Reſpondens autẽ Ieſus dixit, Sinite huc vſq;.
Et tacta illius auricula, ſanauit eum.
52 Dixit autem Ieſus ad eos qui venerant ad ſe,
principes Sacerdotum ac præfectos templo, &
Seniores, Vt in latronẽ exiſtis cum gladijs ac
fuſtibus?
53 Quum quotidie vobiſcũ fuerim in templo,
non extendiſtis manus in me: ſed hæc eſt hora
illa veſtra, & poteſtas tenebrarum.
54 Comprehenſum autem eum duxerunt, & Mat.26.f.57
introduxerũt in domum Pontificis. Petrus ve- Mar.14.f.53
rò ſequebatur eminus: Iohã.18.c.24
55 Quum autem accendiſſent ignem in medio Matth.26.g.
aulæ, atq; vna conſediſſent, ſedit & Petrus in- 69.
ter eos. Marc.14.g.
56 Quum verò eum vidiſſet ancilla quędam ſe- 66.
dentem ad ignem, defixis in eum oculis, dixit, Iohã.18.c.26
Et iſte cum illo erat.
57 Ipſe autem negauit eum, dicens, Mulier, nõ
noui eum.
58 Et paulo pòſt alius videns eum, dixit, Et tu
ex ipſis es. Petrus verò ait, Heus tu, non ſum.
59 Et interpoſita quaſi hora vna, alius quidam G
affirmabat, dicẽs, Verè & iſte cum illo erat: et-
enim Galilæus eſt.
60 Ait autem Petrus, Heus tu neſcio quid di-
cas. Et illico adhuc ipſo loquente, cantauit gal
lus.
61 Tum conuerſus Dominus, intuitus eſt Pe- Mat.26.e.34
trum: & recordatus eſt Petrus ſermonis Do- Iohã.13.d.38
mini, quomodo *ſcilicet* dixerat ipſi, Prius quàm
gallus cantarit, ter me negabis.
62 Et egreſſus foras Petrus, fleuit amarè. Mat.26.c.34
63 At ij qui vnà tenebant Ieſum, illudebant ei, Mar.14.g.65
cædentes *eum*.
64 Et quum circuntexiſſent eum, verberabant
faciem eius: & interrogabant eum: dicentes,
Vaticinare quis ſit qui te ferijt.
65 Et alia multa conuitiantes, dicebant in
eum.
66 Et vt ortus eſt dies, conuenerunt Seniores Matt.27.a.1
plebis & principes Sacerdotum & Scribæ, & Mar.15.a.1
adduxerunt eum in conſeſſum ſuum, Iohã.18.c.28
67 Dicentes, Num tu es ille Chriſtus? dic no-
bis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequa-
quam credetis:
68 Quòd ſi etiam interrogauero, nequaquam
reſpondebitis mihi, neque dimittetis.
69 Ex hoc tempore erit Filius hominis, ſedens
à dextra virtutis Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius
Dei? Ipſe verò dixit ad eos, Vos dicitis me
eſſe.
71 At illi dixerunt, Quid adhuc egemus teſti-
monio? Ipſi enim audiuimus ex ore ipſius.

CAPVT XXIII.

1 Accuſatur Chriſtus coram Pilato. 3 Chriſtus rex Iudæorum. 7 A Pilato mittitur ad Herodem. 8 Herodes à Ieſu ſigna ſperat. 9 Tacet. 11 Illuſus, & veſte alba amictus, remittitur ad Pilatum. 12 Pilati & Herodis reconciliatio. 14 Chriſtum innocentem iudicat Pilatus, 20 Eumq; liberare conatur. 24 Condemnatur Chriſtus. 25 Liberatur Barabbas. 26 Simon Cyrenæus Chriſti crucem fert. 27 Mulieres plangentes Chriſtum. 28 Deſtructio Ieruſalem prædicitur. 33 Crucifigitur Chriſtus. 34 Deum patrem orat. 35 De-

videtur. 40 Alter latro conuiciatur Chriſto. 41 Latro fidelis in Chriſtum credens, ſaluatur. 44 Tenebræ. 45 Velum templi ſinditur. 46 Chriſtus Deo tradit ſpiritum. Expirat. 47 Centurio Deum glorificat. 48 Turbæ verberat pectora. 51 Ioſeph ſepelit Chriſtum. 55 Mulieres aromata parant.

1 TVm ſurgens vniuerſa multitudo eorũ,
duxit eum ad Pilatum.
Mat.22.b.21 Mar.12.b.17 2 Cœperunt autem eum accuſare, dicentes,
Hunc comperimus peruertere gentem, ac ve-
tantem tributa dare Cęſari, dicentem ſe Chriſtum
Regem eſſe.
Mat.27.b.11 Mar.15.a.2 Ioh.18.f.33 3 Pilatus autem interrogauit eum, dicẽs, Tune
es ille Rex Iudæorum? Ipſe verò reſpondens
ei, dixit, Tu dicis.
4 Ait verò Pilatus ad principes Sacerdotum
& turbas, Nullam inuenio noxam in hoc ho-
mine.
5 At illi inualeſcebant, dicentes, Concitat po-
pulum, docens per vniuerſam Iudæam, exor-
ſus à Galilæa huc vſq;.
6 Pilatus verò audita Galilęa, interrogauit nũ
Galilæus eſſet.
7 Et quum agnouiſſet quòd ad Herodis pote-
B ſtatem pertineret, remiſit eum ad Herodem,
qui & ipſe Ieroſolymis erat per eos dies.
8 Herodes autem viſo Ieſu, gauiſus eſt valde:
cupiebat enim à multo *tempore* eum videre: eo
quòd audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignũ
aliquod viſurum ab eo fieri.
9 Interrogauit autẽ eum multis ſermonibus:
ſed ipſe nihil ei reſpondit.
10 Stabant autem principes Sacerdotũ & Scri-
bæ valde conſtanter accuſantes eum.
11 Herodes autem cum agminibus ſuis, quum
eum pro nihilo habuiſſet, & illuſiſſet *ei*, amictũ
veſte ſplendida remiſit ad Pilatum.
12 Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus & Hero-
des eo ipſo die: nam antea inimici erant inter
ſe.
Mat.27.c.23 Mar.15.b.14 13 Pilatus verò conuocatis principibus Sacer-
dotum & magiſtratibus ac populo,
C 14 Dixit ad eos, Obtuliſtis mihi hunc hominẽ
Iohan.18.g.38, et 19.a.4 vt qui auertat populum: & ecce, ego coram vo
bis quęſtione habita, nullam noxam inueni in
homine iſto, ex ijs de quibus accuſatis eum:
15 Sed ne Herodes quidem: nam remiſi vos ad
illum: & ecce, nihil dignum morte factum eſt
ab eo.
16 Caſtigatum ergo eum dimittam.
17 Neceſſe autem habebat dimittere eis in fe-
ſto vnum *quempiam.*
18 Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba, di-
cens, Tolle hunc, dimitte verò nobis Barab-
bam,
19 Qui erat propter ſeditionem quandam fa-
ctam in ciuitate & cædem coniectus in cu-
ſtodiam.
20 Rurſus ergo Pilatus alloquutus eſt *eos*, volẽs
dimittere Ieſum.
21 Ipſi verò inclamabant, dicentes, Crucifige,
crucifige eum.
22 Ille autẽ tertiò dixit ad eos, Quid enim mali
fecit hic? nullam noxam capitalem inueni in
eo: caſtigatum ergo eum dimittam.
D 23 At illi inſtabãt vocibus magnis, petentes vt
crucifigeretur: & inualeſcebant voces eorum
ac principum Sacerdotum.
24 Tum Pilatus adiudicauit vt fieret quod ipſi
petebant.
25 Dimiſit autem ipſis eum qui propter ſeditio
nem & cædem coniectus fuerat in cuſtodiam:
quem *ſcilicet* petierant: Ieſum verò tradidit cu-
piditati eorum.
26 Quum igitur abducerent eum, apprehenſo Mat.27.d.32
Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, Mar.15.b.21
impoſuerunt ei crucẽ ferendam pone Ieſum.
27 Sequebatur autem eum magna multitudo
populi ac mulierum: quæ & plangebant & la-
mentabantur eum.
28 Conuerſus autem ad eas Ieſus, dixit, Filię Ie
ruſalem, ne fleatis ſuper me, ſed ſuper vobiſi-
pſis flete, & ſuper liberis veſtris:
29 Nam ecce, venient dies in quibus dicẽt, Bea
tæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & v- E
bera quæ non lactauerunt.
30 Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſu Eſa.2.d.19
per nos: & collibus, Tegite nos. Oſee 10.b.8
31 Nam ſi in humido ligno iſta faciunt, in arido Apoc.6.d.16
quid fiet?
32 Ducebantur autem etiam alij duo malefici, Mat.27.d.38
vt cum eo tollerentur. Mar.15.b.27
33 Quum igitur veniſſent in locum qui voca- Iohã.19.c.18
tur Caluaria, illic crucifixerunt eum & malefi-
cos: vnum à dextra, alterum à ſiniſtra.
34 Ieſus autem dicebat, Pater remitte eis: neſci
unt enim quid faciant. Diſpertientes verò ve-
ſtimenta eius, miſerunt ſortem.
35 Et ſtabat populus ſpectãs: ſannis autem ex-
cipiebant eum principes cum eis, dicentes, A-
lios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi hic eſt ille Chri
ſtus Dei electus.
36 Illudebant autem etiam ei milites, acceden
tes, & acetum offerentes ei,
37 Dicenteſq;, Si tu es Rex ille Iudæorum, ſer-
ua temetipſum.
38 Erat autẽ etiam inſcriptio ſcripta ſuper eum F
literis Græcis, & Romanis, & Hebraicis, Hic
eſt Rex ille Iudæorum.
39 Vnus autem ex maleficis qui erant ſuſpenſi,
conuitiabatur ei, dicens, Si tu es Chriſtus ille,
ſerua teipſum, & nos.
40 Reſpondens autem alter, obiurgauit eum,
dicẽs, Ne times quidem tu Deum, quòd in ea-
dem damnatione ſis?
41 Et nos quidem iuſtè: nam digna factis reci-
pimus: iſte verò nihil improbum fecit.
42 Dixitq; ad Ieſum, Domine, memento mei
quum veneris in regnum tuum.
43 Tũ dixit ei Ieſus, Amen dico tibi, hodie me-
cum eris in paradiſo.
44 Erat autem quaſi hora ſexta, & tenebræ fa-
ctę ſunt ſuper totam terram vſq; ad horã nonã.
45 Et obſcuratus eſt ſol, & velũ templi fiſſum
eſt medium.
46 Quumq; clamaſſet voce magna Ieſus, ait, Pa Pſal.30.a.6
ter in manus tuas depono ſpiritum meum. Et
quum hæc dixiſſet, expirauit.
47 Quum vidiſſet autem Centurio quod factũ
fuerat, glorificauit Deum, dicens, Verè, hic ho
mo iuſtus erat.
48 Et omnis turba quæ ſimul acceſſerat ad ſpe G
ctaculum iſtud, ſpectans quæ facta fuerant, ver
berans pectora ſua, reuertebatur.
49 Stabant autem omnes noti eius eminus, &
mulieres quæ vnà ſequutæ eum erant à Gali-
læa, videntes iſta.
50 Tum ecce vir nomine Ioſeph, ſenator, vir
bonus

bonus ac iuſtus:
Mat. 27.g.57 51 Qui non ſuffragatus fuerat conſilio ac facto
Marc. 15.d. eorum, ex Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui
43 expectabat & ipſe regnum Dei:
Iohā. 19.g.38 52 Hic *inquam* veniēs ad Pilatum, petijt corpus
Ieſu.
53 Et detractum inuoluit ſindone, poſuitq; il-
lud in monumento quod erat ex lapide exci-
ſum, in quo nōdum quiſquam poſitus fuerat.
54 Porrò dies erat Paraſceues, & ſabbathi dies
ſuccedebat.
55 Subſequutæ autem etiā mulieres quæ cum
eo venerant ex Galilæa, ſpectarunt monumen
tum, & quomodo poſitum erat corpus eius.
56 Reuerſæ verò parauerūt aromata & vnguen
ta: ac ſabbatho quidem quieuerunt, ſecundum
mandatum.

CAPVT XXIIII.

1 Mulieres viſitant ſepulchrum. 4 Eas alloquuntur angeli. 9 Chriſtum reſurrexiſſe mulieres nuntiant Apoſtolis. 12 Petrus currit ad ſepulchrum. 13 Duobus in Emmauuta proficiſcentibus apparet Chriſtus. 25 Eorum incredulitatem arguit. 27 Illisq; ſcripturas interpretatur. 36 Spiritus neque carnem neque oſſa habet. 41 Incredulitas Apoſtolorum. 43 Poſt reſurrectionem Chriſtus comedit. 44 Scriptura de Chriſto impleta. 47 Reſipiſcentia. Remiſſio peccatorū. 48 Actorum Chriſti teſtes Apoſtoli. 49 Apoſtolis promittitur Spiritus ſanctus. 50 Illis benedicit Chriſtus. 51 Aſcendit in cœlum. 52 Eum adorant Apoſtoli. 53 Deum in templo laudant & benedicunt.

Mar. 16.a.1 1 PRimo autem *die* hebdomadis, profundo
Iohan. 20.a.1 diluculo, venerunt ad monumētum, fe-
rentes quæ parauerant aromata, & nonnullæ
cum ipſis.
2 Inuenerunt autem lapidem reuolutū à mo-
numento.
3 Et ingreſſæ non inuenerunt corpus Domi-
ni Ieſu.
4 Et factum eſt dum conſternatæ in ea re hæſi
tarent, ecce, duo viri ſuperuenerunt ipſis, indu
ti veſtibus fulgurantibus.
5 Quum autem expauefactæ eſſent, & declina
rent faciem in terram, dixerunt ad eas, Quid
inter mortuos quæritis eum qui viuit?
Suprà 9.c.22 6 Non eſt hic, ſed ſurrexit. mementote vt lo-
Mat. 17.d.23 quutus ſit vobis quum adhuc in Galilæa eſ-
Mar. 9.c.31 ſet,
7 Dicens, Oportet Filiū hominis tradi in ma-
nus hominum peccatorum, & crucifigi: & die
tertio reſurgere.
8 Recordatæ ſunt igitur verborum illius.
B 9 Et reuerſæ à monumento, nuntiauerunt
hæc omnia illis Vndecim, & reliquis omni-
bus.
10 Erat autem Maria Magdalene, & Iohāna, &
Maria Iacobi *mater*, & reliquę cum eis *erant*, quę
hæc dicebant ad Apoſtolos.
11 Sed viſa ſunt apud eos quaſi deliramentum,
verba earum, neq; crediderunt ipſis.
12 Petrus autem ſurgēs cucurrit ad monumen-
tum, & quum introſpexiſſet, vidit lintea ſola il
lic iacentia: abijtq;, apud ſemetipſum mirans
hoc factum.
Mar. 16.c.12 13 Et ecce, duo ex ijs ibant eo ipſo die in vicum
diſtantem ſtadijs ſexaginta ab Ieruſalem, cui
uico nomen *eſt* Emmaus:
14 Et colloquebantur inter ſe de ijs omnibus
quæ acciderant.
15 Et factum eſt dum colloquerentur, & *ſe* mu-
tuò rogitarent, ipſe Ieſus appropinquans ibat
vnà cum ipſis.
16 Oculi autem eorū tenebantur ne eum agno
ſcerent.
17 Dixit verò ad eos, Qui ſunt hi ſermones
quos confertis inter vos ambulantes? & *quid*
eſtis tetrico vultu?
18 Reſpondens autem alter, cui nomen Cleo-
pas, dixit ei, Tu ſolus commoraris in Ieruſalē,
neq; noſti quæ facta ſunt in ea per hos dies?
19 Ipſe verò dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei,
De Ieſu Nazareno, qui fuit Propheta, potens
operibus & ſermonibus ante Deum & totum
populum.
20 Et quomodo eum tradiderunt principes Sa
cerdotum, & magiſtratus noſtri in condemna
tionem mortis, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus eum eſſe illum qui
redempturus eſſet Iſrael: atqui ſuper hæc om-
nia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc
facta ſunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis percule- D
runt nos, quæ diluculo affuerunt ad monu-
mentum:
23 Et non inuento corpore eius, venerunt, di-
centes ſe etiam viſionem Angelorum vidiſſe,
qui dicunt eum viuere.
24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobi-
ſcum, ad monumentum & ita inuenerunt ſi-
cut mulieres dixerant, ipſum verò nō viderūt.
25 Tum ipſe dixit ad eos, O amentes & tardi
corde ad credendum omnibus quæ loquuti
ſunt Prophetæ:
26 Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & in-
troire in gloriam ſuam?
27 Et exorſus à Moſe & omnib. Prophetis, in-
terpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ
de ſe *ſcripta erant*.
28 Appropinquauerunt autem vico in quem
proficiſcebantur, & ipſe fingebat ſe longius
ire.
29 Sed *ipſi* coegerunt eum, dicentes, Mane no-
biſcum: quoniam eſt circiter veſperam, et incli
natus eſt dies. Ingreſſus eſt igitur vt maneret
cum eis.
30 Et factum eſt, quū ipſe accubuiſſet cum eis,
ſumpto pane, benedixit, & fractum dedit eis.
31 Aperti ſunt autem oculi eorum, & agnoue-
runt eum: ſed ipſe ablatus eſt extra conſpectū
ipſorum.
32 Et dixerunt inter ſe, Nónne cor noſtrum ar-
debat in nobis, dum loqueretur nobis in via,
& quum aperiret nobis Scripturas?
33 Et ſurgentes eo ipſo momento reuerſi ſunt
in Ieruſalem, & inuenerunt congregatos Vn-
decim, & eos qui cum illis erant,
34 Dicentes, Surrexit Dominus verè, & appa-
ruit Simoni.
35 Tum ipſi narrarunt quæ *geſta erant* in via: &
vt fuiſſet agnitus ipſis in fractione panis.
36 Hæc autem ipſis loquentibus, ſtetit Ieſus i- Mar. 16.c.14
pſe in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis. Iohā. 20.c.19
37 Territi verò *illi* & expauefacti, putabāt *ſe* ſpi-
ritum videre.
38 Tū dixit eis, Quid turbati eſtis, & quare co-
gitationes ſubeunt in corda veſtra?
39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego
ipſe ſum: contrectate me, & videte: nam ſpiri-
tus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis
habere.

40 Et quum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus
ac pedes.
41 Adhuc autem ipſis non credētibus præ gau
dio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic edile
quippam?
42 Tum ipſi obtulerūt ei partem piſcis aſsi, &
aliquid ex fauo apiario.
43 Quæ ille accepit, & coram ipſis comedit.
44 Dixitq; ad eos, Hi ſunt ſermones quos lo-
quutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobi-
ſcū: quòd *ſcilicet* oporteret impleri omnia quæ
ſcripta ſunt in lege Moſis, & Propheris, & Pſal
mis, de me.
45 Tunc aperuit eorum mentem, vt intellige-
rent Scripturas.
G 46 Et dixit eis, Ita ſcriptum eſt, & ita oportuit
Chriſtū pati, & reſurgere à mortuis tertio die: F
47 Et prędicari in eius nomine reſipiſcentiam
ac remiſsionem peccatorū apud omnes Gen-
tes, incipiendo ab Ieruſalem.
48 Vos autem eſtis teſtes horum.
49 Et ecce, ego mittam promiſſum Patris mei Iohā.15.d.26
ſuper vos: vos autem manete in vrbe Ieruſalē, Act.1.a.4
vſq; quo induamini virtute ex alto.
50 Eduxit autem eos foras vſq; Bethaniam: & Mar.16.d.
ſublatis manibus ſuis, benedixit eis. 19.
51 Et factum eſt, dum ipſe benediceret eis, diſ- Act.1.b.9
iunctus ab eis, ſurſum ferebatur in cœlum.
52 Ipſi autem adorato eo reuerſi ſunt in Ieruſa-
lem cum gaudio magno.
53 Erantq; ſemper in templo, laudantes & be-
nedicentes Deum, Amen.

Sanctum IESV Chriſti Euangelium ſecundum Iohannem.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Chriſtus Deus à quo omnia creata.* 4 *Vita.* 5 *Lux.* 6 *Iohannes teſtatur Chriſtum veniſſe.* 8 *Chriſtus lux, non autem Iohannes.* 12 *Filij Dei qui in Chriſtum credunt.* 17 *Gratia.* 18 *Nemo Deum vidit.* 20 *Iohannes fatetur ſe non eſſe Chriſtum.* 26, & 33 *Baptiſma aquæ.* 29 *Agnus Dei, Chriſtus.* 33 *Vnde cognouit Iohannes Ieſum eſſe Chriſtum.* 37 *Diſcipuli Iohannis, ſequuntur Chriſtum.* 40. *Andreas Simoni fratri Chriſtum veniſſe nunciat.* 42 *Simon Cephas, Petrus.* 43 *Philippus vocatur.* 45, & 49 *Nathanael, eiusq; fides.*

1 IN Principio e-
rat Sermo ille,
& Sermo ille e-
rat apud Deū,
eratq; ille Ser-
mo Deus.
2 Hic *Sermo* e-
rat in principio
apud Deum:
3 Omnia per
eum *Sermonem*
facta ſunt, & abſq; eo factum eſt nihil quod fa-
ctum ſit.
4 In ipſo vita erat, & vita erat Lux illa homi-
num.
5 Et Lux iſta in tenebris lucet, ſed tenebræ eā
non comprehenderunt.
Matth.3.a.1 6 Fuit quidam miſſus à Deo, cui nomen Io-
Marc.1.a.2 hannes:
Luc.3.a.2 7 Is venit in teſtimonium, *nempe* vt teſtaretur
de Luce, vt omnes crederent per ipſum.
8 Non erat ille Lux illa, ſed *miſſus erat* vt teſtare
tur de illa Luce.
B 9 Hic erat Lux illa vera quę illuminat omnem
hominem venientem in mundum.
Heb.11.a.4 10 In mundo erat, & mundus per ipſum factus
eſt, ſed mundus eum non agnouit.
11 Ad ſuos venit, & ſui eum non acceperunt.
12 Quotquot autem eum acceperunt, dedit eis
hanc dignitatem vt Filij Dei fierēt, *nempe* ijs qui
credunt in nomen eius.
13 Qui nō ex ſanguine, neq; ex libidine carnis,
neq; ex libidine viri, ſed ex Deo geniti ſunt.
14 Et Sermo ille Caro factus eſt, & commora- Mat.1.c.18
tus eſt inter nos, (& vidimus gloriam eius, glo Luc.2.a.7
riam *inquam* vt vnigeniti *egreſsi* à Patre) plenus
gratiæ ac veritatis.
15 Iohannes teſtatus eſt de eo, & clamauit, di-
cens, Iſte eſt de quo dicebam, Is qui poſt me ve
nit, prælatus eſt mihi, quia præſtantior me eſt.
16 Et ex plenitudine ipſius omnes ſumpſimus, C
& gratiam pro gratia. Coloſ.1.c.19
17 Nam Lex per Moſen data eſt, Gratia & Veri & 2.b.9
tas per Ieſum Chriſtum facta eſt.
18 Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus ille 1.Ioh.4.c.12
Filius qui eſt in ſinu Patris, ille *nobis* enarra- 1Tim.6.d.16
uit.
19 Hoc eſt igitur teſtimonium Iohannis, quan-
do miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes
& Leuitas, vt interrogarent eum, Tu quis es?
20 Et confeſſus eſt, neq; negauit: confeſſus eſt
inquam ſe non eſſe Chriſtum illum.
21 Tunc interrogauerunt eum, Quid ergo es?
Elias es tu? *Ipſe uero* dixit, Non ſum. Et *illi*, Es tu
Propheta ille? Qui reſpondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei, Quis es? vt reſponſum de-
mus ijs qui miſerunt nos: quid dicis de tei-
pſo?
23 Ait, Ego *ſum* vox clamantis in deſerto, Pur- Eſa.40.a.3
gate viam Domini, ſicut dixit Eſaias Pro- Matt.3.a.3
pheta. Luc.3.a.4
24 Porrò qui miſsi fuerant, erant ex Phari-
ſæis.
25 Et interrogauerunt eū, ac dixerunt ei, Quid D
ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Elias,
neq; Propheta ille?
26 Reſpondit eis Iohannes, dicens, Ego bapti-
zo aqua: ſed in medio veſtrum ſtat, quem vos
neſcitis:
27 Ipſe *is* eſt qui poſt me venit: qui prælatus eſt Matt.3.a.11
mihi: cuius ſolearum ego non ſum dignus vt Mar.1.a.7
ſoluam corrigiam. Luc.3.a.16
28 Hæc in Bethabara facta ſunt trās Iordanem Act.1.a.5, &
vbi Iohannes baptizabat. 11.c.16, et 19
29 Poſtero die videt Iohannes Ieſum veniētem a.4
ad ſe,

ad ſe, & ait, Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Iſte eſt de quo dicebam, Poſt me venit vir, qui prælatus eſt mihi: quia præſtantior me eſt.

31 Et ego non noueram eum: ſed vt manifeſtetur Iſraeli: propterea veni ego baptizans aqua.

E

32 Tum *inquam* teſtatus eſt Iohannes, dicẽs, Spectaui Spiritum deſcendẽtem quaſi columbam de cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum. *Matt. 3.d.16 Marc. 1.b.10 Luc. 3.d.22*

33 Et ego non noueram eum: ſed qui miſit me vt baptizarem aqua, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum deſcendentem ac manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto.

34 Ego igitur vidi, & teſtor quòd hic eſt Filius ille Dei.

35 Poſtero die iterum ſtabat Iohannes, & ex diſcipulis eius duo.

36 Et intuitus Ieſum ambulantem, dicit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autẽ eum duo diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Ieſum.

38 Conuerſus verò Ieſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe*, dicit eis, Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, ſi interpreteris, Magiſter) vbi moraris?

F

39 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt, videruntq́; vbi moraretur, & apud eum manſerunt die illo: hora enim erat quaſi decima.

40 Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus qui audierant *illa* à Iohanne, & ſequuti fuerant eum.

41 Inuenit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei, Inuenimus Meſsiã illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus.

42 Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus autem eum Ieſus, dixit, Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod declaratur Lapis.

43 Poſtero die voluit Ieſus abire in Galilæam: inuenit autem Philippum, & dicit ei, Sequere me.

44 Erat verò Philippus ex Bethſaida, ciuitate Andreæ & Petri.

G

45 Inuenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Inuenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Ieſum filium Ioſeph illum Nazarenum. *Gen. 49.b.10 Deut. 18.c.18 Eſa. 4.a.2, & 40.b.10, & 45.b.8 Iere. 23.a.5, et 33.c.14 Eze. 34.f.23, & 37.f.24 Dan. 9.f.24*

46 Tum dixit ei Nathanael, A Nazaret poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Phillippus, Veni & vide.

47 Vidit Ieſus Nathanaelem venientem ad ſe, & dicit de eo, Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.

48 Dicit ei Nathanael, Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit ei, Priuſquam te Philippus vocaret, quum eſſes ſub ficu, videbam te.

49 Reſpondit Nathanael & ait ei, Rabbi, tu es ille Filius Dei: tu es ille Rex Iſrael.

50 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis? maiora his videbis.

51 Et dicit ei, Amen amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.

CAPVT II.

8 Chriſtus aquam mutat in vinum. 11 Incipit manifeſtare gloriam ſuam in Cana. 12 Chriſtus cum matre fratribus & diſcipulis Capernaum proficiſcitur. 13 Aſcendit Ieroſolymam. 14 Vendentes eijciuntur è templo. 16 Domus Dei. 19 Templum (id eſt Corpus Chriſti) dirutum & in trib. diebus erectum. 23 Credunt in Chriſtum multi propter miracula. 25 Scit Chriſtus quid in homine.

1 PORrò die tertio nuptię factæ ſunt in Cana *oppido* Galilææ: eratque mater Ieſu ibi.

2 Vocatus eſt autem etiam Ieſus ac diſcipuli eius ad nuptias.

3 Et quũ defeciſſet vinum, dicit mater Ieſu ad eum, Vinum non habent.

4 Dicit ei Ieſus, Quid mihi tecum mulier? nõdum venit hora mea.

5 Dicit eius mater miniſtris, Quodcunq; dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex, poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Ieſus, Implete has hydrias aqua. Impleuerunt eas igitur vſq; ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur. B

9 Vt autem guſtauit architriclinus aquam illã quæ facta fuerat vinũ (neſciebat autem vnde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus:

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonũ vinum apponunt, & quum *conuiuæ* ſitim expleuerint, tunc id quod deterius eſt: tu ſeruaſti bonum vinum vſq; adhuc.

11 Hoc principium ſignorum fecit Ieſus in Cana *oppido* Galilęæ, vt manifeſtaret gloriam ſuã: & crediderunt in eum diſcipuli eius.

12 Poſtea deſcendit Capernaum ipſe, & mater, & fratres & diſcipuli eius: manſerũtq́; illic nõ multos dies.

13 Nam propè erat Paſcha Iudæorum. Aſcendit igitur Ieſus Ieroſolymam. C

14 Et inuenit in templo eos qui vendebant boues & oues & columbas, & numularios ſedentes:

15 Factóque flagello è funiculis, omnes eiecit è templo, & oues & boues, & argentariorum numulos effudit, menſáſque ſubuertit.

16 Et ijs qui columbas vendebant, dixit, Tollite iſta hinc: ne facite domum Patris mei, domũ negociationis.

17 Recordati ſunt autem eius diſcipuli quod ſcriptum eſſet, Zelus domus tuæ deuorauit me. *Pſal. 68.b.10*

18 Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei, Quod ſignum oſtendis nobis, qui iſta facias?

19 Reſpondit Ieſus & dixit eis, Soluite templũ hoc, & in tribus diebus erigam illud. *Mat. 26.f.61 & 27.e.40 Mar. 14.f.58 & 15.c.29*

20 Dixerũt ergo Iudæi, Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum iſtud, & tu in tribus diebus eriges illud?

D

21 At ille loquebatur de templo corporis ſui.

22 Quum ergo ſurrexiſſet a mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius quòd hoc dixiſſet eis: & crediderũt Scripturæ, & ſermoni quem dixerat Ieſus.

23 Quum autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomẽ eius, ſpectantes ſigna eius quæ edebat.

24 Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe noſſet omnes:

25 Nec op⁹ haberet vt quiſquã teſtaretur de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAPVT III.

1 Nicodemus noctu accedit ad Christum vt doceatur. 3 Naſci denuò. 5 Naſci ex aqua & ſpiritu. 6 Caro. Spiritus. 10 Magiſter Iſraelis. 13 Quis aſcendit in cœlum. 14 Serpens in deſerto. 15. & 36 [illegible] 16 Dilectio Dei erga mundum. 17 Salus. 18 Fides. 19 Condemnatio. Lux. Tenebræ. Opera. 22 Chriſtus in Iudæam venit. Baptizat. 23 Iohannes quoq; baptizat. 25 Quæſtio de purificatione. 28 Iohannes aſſerit ſe nō eſſe Chriſtum. 29 Iohannes amicus ſponſi. 33 Deus verax. 36 Ira Dei ſuper infideles.

1 ERat autem quidam ex Phariſæis cui no
men *erat* Nicodemo, princeps Iudæorū:
2 Hic venit ad Ieſum nocte, & dixit ei, Rabbi,
ſcimus te à Deo veniſſe magiſtrū: nemo enim
poteſt hæc ſigna edere quæ tu edis, niſi Deus
ſit cum eo.
3 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Amen amen dico
tibi, niſi quis fuerit genitus denuò, non poteſt
videre regnum Dei.
4 Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo po-
teſt homo gigni qui ſit ſenex? num poteſt in
ventrem matris ſuæ ſecundò introire, ac gigni?
5 Reſpondit Ieſus, Amen amen dico tibi, niſi
quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non po-
teſt introire in regnum Dei.
6 Quod genitum eſt ex carne, caro eſt: & quod
genitum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt.
7 Ne mireris quòd dixi tibi, Oportet vos gi-
gni denuo.
8 Ventus quò vult ſpirat, & ſonum eius audis:
ſed neſcis vnde veniat & quò vadat. ita eſt om
nis qui genitus eſt è Spiritu.
9 Reſpondit Nicodemus & dixit ei, Quomo-
do poſſunt hæc fieri?
B 10 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Tu es magiſter il
le Iſraelis, & hæc non noſti?
11 Amē amē dico tibi, quod ſcimus loquimur,
& quod vidimus teſtamur: ſed teſtimoniū no-
ſtrum non recipitis.
12 Si terrena dixi vobis, & nō creditis: quomo-
do ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?
13 Nam nullus aſcendit in cœlum, niſi qui de-
ſcendit è cœlo, *nempe* Filius hominis qui eſt in
cœlo.
Num. 21. c.9 14 Sicut autem Moſes extulit ſerpētem in de-
ſerto: ita extolli oportet Filium hominis:
15 Vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed
habeat vitam æternam.
1.Ioh. 4.b.9 16 Ita enim Deus dilexit mundum, vt Filium
ſuum vnigenitum dederit: vt omnis qui credit
in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternā.
C 17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mun-
dum, vt condemnet mundum: ſed vt ſeruetur
mundus per eum.
18 Qui credit in eum, non cōdemnatur: qui ve-
rò non credit, iam condemnatus eſt: quia non
credidit in nomen vnigeniti filij Dei.
Suprà 1.a.4 19 Hæc eſt autem condemnatio, quòd Lux ve-
nit in mundum, ſed dilexerunt homines po-
tius tenebras quàm Lucem: quia ſunt eorum
mala opera.
20 Omnis enim qui peruerſè agit, odit Lucem,
nec venit ad Lucem, ne arguātur opera ipſius.
21 Qui autem ſincerè agit, venit ad Lucē: vt ma
nifeſtētur facta ipſius: quòd ſecundum Deum
ſint facta.
22 Poſtea venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudææ
territorium: & illic degebat cum eis, ac bapti-
zabat.
23 Baptizabat autē & Iohannes in Ænon pro- Infrà 4.a.1
pe Salim, quia aquæ multæ erant illic: & venie
bant *homines*, ac baptizabantur.
24 Nondum enim coniectus fuerat Iohannes
in cuſtodiam.
25 Orta eſt igitur quæſtio ex diſcipulis Iohan-
nis cum Iudæis de purgatione.
26 Venerunt autem ad Iohannem, & dixerunt Supr. 1.d.27.
ei, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui & c.34
tu teſtimonium dediſti, ecce, is baptizat, & om
nes veniunt ad eum.
27 Reſpondit Iohannes, & dixit, Homo nō po- D
teſt recipere quicquam, niſi fuerit ei datum è
cœlo.
28 Vos ipſi mihi teſtes eſtis quòd dixerim, Nō Suprà 1.c.20
ſum ego ille Chriſtus, ſed miſſus ſum *qui appare
rem* coram eo.
29 Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus au-
tem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gau-
det propter vocem ſponſi. hoc ergo gaudium
meum impletum eſt.
30 Illum oportet creſcere, me verò minui.
31 Qui ſupernè venit, ſupra omnes eſt: qui è ter
ra eſt, terrenus eſt, & terrena loquitur: qui è cœ
lo venit, ſupra omnes eſt:
32 Et quod vidit & audiuit, hoc teſtatur: ſed te-
ſtimonium eius nemo recipit.
33 Qui recepit eius teſtimonium, *is* obſignauit Rom. 3.a.4
quòd Deus verax ſit.
34 Nam *is* quem miſit Deus, verba Dei loqui-
tur, non enim *huic* admetitur Deus Spiritum.
35 Pater diligit Filium, & omnia dedit in ma- Mat. 10.f.16
num eius.
36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: Habac. 2.a.4
qui verò non paret Filio, nō videbit vitam, ſed 1.Ioh. 5.b.10
ira Dei manet ſuper eum.

CAPVT IIII.

2 Diſcipuli Chriſti baptizant. 7 Chriſtus laſſus potum petit à Samaritana. 10 Aqua viua. 22 Salus ex Iudæis. 23, & 24 Adoratio vera. 26 Illa ſuis nuntiat. 32 Cibus Chriſti. 35 Meſſis. Regiones albæ ob meſſem. 36 Seminare. Metere. 39 Samaritani in Chriſtum credunt. 42 Eorum confeſſio. Chriſtus Seruator mundi. 45 A Galilæis ſuſcipitur. 50 Filius reguli ſanatur. 54 Secundum ſignum à Ieſu editum in Galilæa.

1 VT ergo cognouit Dominus audiſſe
Phariſæos quòd ipſe plures diſcipulos
faceret & baptizaret, quàm Iohannes:
2 (Quanquam Ieſus ipſe non baptizabat, ſed
diſcipuli eius:)
3 Reliquit Iudæam, & abijt rurſum in Galilæā.
4 Oportebat autem eum tranſire per Samariā.
5 Venit ergo in vrbem Samariæ, quæ dicitur Si
char, iuxta prædiū quod dedit Iacob Ioſepho Gen. 33.d.19
filio ſuo. & 48.c.22
6 Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatiga- Ioſue 24.g.32
tus ex itinere, ita ſedit ad fontem. hora *enim* e-
rat quaſi ſexta.
7 Venit mulier Samaritana vt hauriret aquā.
dicit ei Ieſus, Da mihi potum.
8 Nam diſcipuli eius abierant in vrbem vt ci-
bos emerent.
9 Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quo-
modo tu Iudæus quum ſis, potum à me poſcis,
quæ ſum mulier Samaritana? non enim vtun-
tur Iudæi Samaritanis.
10 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si ſcires donum
illud Dei, & quis ſit qui dicit tibi, Da mihi po-
tum: tu petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam
viuam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neq; quo haurias habes,& puteus profundus eſt: vnde ergo habes aquam illam viuam?

12 Num tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipſe bibit,& filij eius, ac pecora eius?

13 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet rurſus:

14 Quiſquis autem biberit ex aqua illa quam ego dabo ei, non ſitierit in æternum: ſed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi iſtã aquã: vt non ſitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

C 16 Dicit ei Ieſus, Vade voca virum tuum,& veni huc.

17 Reſpondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Ieſus, Bene dixiſti, Non habeo virum.

18 Quinq; enim viros habuiſti: & nunc quem habes, non eſt tuus vir. hoc verè dixiſti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video quòd Propheta es tu.

Deut. 11. b.6 20 Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis quòd Ieroſolymis eſt locus ille vbi oporteat adorare.

21 Dicit ei Ieſus, Mulier, crede mihi, venit hora quando neq; in monte hoc, neq; Ieroſolymis adorabitis Patrem.

4. Reg. 17. f.29. 22 Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus: quia Salus ex Iudæis eſt.

23 Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: nam & Pater tales quærit qui adorent ipſum.

2.Cor.3.d.17 24 Deus eſt Spiritus: itaq; qui adorant eum, oportet vt Spiritu ac veritate *eum* adorent.

D 25 Dicit ei mulier, Scio quòd Meſſias veniet, *is ſcilicet* qui dicitur Chriſtus: quum venerit ille, nobis annũtiabit omnia.

26 Dicit ei Ieſus, Ego *is* ſum qui loquor tibi.

27 Interea autem venerunt diſcipuli eius, & mirati ſunt quòd cũ muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quęris, aut, quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriam ſuã mulier, & abijt in ciuitatem, dixitq; eius loci hominibus,

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quęcũq; feci: nũquid iſte eſt Chriſtus ille?

30 Exierunt ergo ex vrbe,& venerunt ad eum.

31 Interim rogabant eum diſcipuli, dicentes, Rabbi, comede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quo veſcar, quem vos neſcitis.

33 Dicebant ergo diſcipuli, alij ad alios, Nunquis attulit ei quo veſcatur?

34 Dicit eis Ieſus, Meus cibus eſt vt faciam voluntatẽ eius qui miſit me, & perficiã opꝰ eius.

35 Nónne vos dicitis, Adhuc quadrimeſtre *ſpatium* ſupereſt,& meſſis aderit? Ecce dico vobis, attollite oculos veſtros, & ſpectate regiones: nam albæ iam ſunt ad meſſem. Mat. 9. d.37 Luc.10.a.2

36 Porrò qui metit, mercedem accipit,& cogit fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat,& qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verũ eſt, Alius eſt qui ſeminat,& alius eſt qui metit.

38 Ego miſi vos ad *id* metendum in quo vos nõ laboraſtis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.

39 Ex vrbe autem illa multi crediderunt in eũ Samaritanorum, propter ſermonem mulieris, teſtantis quòd dixiſſet ſibi omnia quęcunque feciſſet.

40 Quum ergo veniſſent ad eum Samaritani, F rogauerunt eum vt apud ſe maneret: & manſit ibi duos dies.

41 Ac multo plures crediderunt propter ſermonem ipſius.

42 Et mulieri dicebant, Non amplius propter tuos ſermones credimus: ipſi enim audiuimus & ſcimus quòd hic eſt verè Seruator ille mundi Chriſtus.

43 Duobus autem pòſt diebus exijt inde, & abijt in Galilæam.

44 Ipſe enim Ieſus teſtatus fuerat quòd Propheta in ſua patria honorem non haberet. Mat.13.g.58 Marc.6.a.4 Luc.4.d.24

45 Quum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidiſſent quę fecerat Ieroſolymis in die feſto. nam & ipſi venerant ad diem feſtum.

46 Venit porrò Ieſus rurſum Cana *oppidum* Galilææ, vbi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in Capernaum regius quidam, cuius filius ægrotabat. Suprà 2.a. b.11.

47 Is quum audiſſet quòd Ieſus veniſſet à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogauit eũ vt deſcenderet ac ſanaret ipſius filium: erat enim moribundus. G

48 Dixit ergo Ieſus ad eum, Niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ad eum regius ille, Domine, deſcende prius quàm moriatur filius meus.

50 Dicit ei Ieſus, Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni quem dixerat ei Ieſus, & profectus eſt.

51 Iam autem eo deſcendẽte, ſerui occurrerũt ei, & renuntiauerunt, dicentes, Filius tuus

52 Percontatus eſt ergo horam ab eis, in qua melius habuiſſet: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam ſeptimam reliquit eum febris.

53 Agnouit ergo pater *id factum eſſe* illa ipſa hora qua dixerat ipſi Ieſus, Filius tuus viuit. & credidit ipſe, ac domus eius tota.

54 Hoc rurſum ſecundũ ſignum edidit Ieſus, quum veniſſet à Iudæa in Galilæam.

CAPVT V.

2 Piſcina in Ieruſalem. 4 Angelus qui aquam turbabat. 5 Paralyticus ſabbatho ſanatur. 14 Infirmitas corporũ ob peccata. 16 Conantur Iudæi Chriſtum trucidare. 18 Chriſtus Filius [illegible] 19 Omnia Patri tribuit. 21 Suſcitare & viuificare [illegible] Iudiciũ Chriſto traditum. 23 Qui honorat Chriſtum, [illegible] Deum. 24 Fides. Vita æterna. 25 Mortui audient vocem Filij Dei. 29 Reſurrectio vitæ. 30 Voluntas Chriſti, voluntas Patris. 32 Pater reddit teſtimoniũ Chriſto. 35 Ioannes. Lucerna ardens. 36 Opera Chriſti de eo teſtãtur. 39 Scriptura. 41 Gloria hominum. 42 Dilectio Dei. 45 Moſes accuſator Iudæorum apud Deum. 46 De Chriſto ſcripſit.

1 POſt hęc erat dies feſtus Iudęorum,& aſcẽdit Ieſus Ieroſolymam. Leuit. 23.d.2 Deut.16.a.2

2 Eſt autem Ieroſolymis ad *forum* pecuarium, piſcina quæ nominatur Hebraicè Betheſda, quinq; porticus habens.

3 In his iacebat multitudo magna inualidorum, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus enim deſcendebat certo momen-
to in piſcinã, & turbabat aquam: itaq; qui pri-
mus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ, ſa-
nus fiebat à quocunq; detineretur morbo.
5 Erat autem quidam illic triceſimumoctauũ
annum agens in infirmitate.
6 Hunc quum vidiſſet Ieſus decumbentem,
& cognouiſſet quòd iam multũ tẽporis egiſ-
ſet *in infirmitate*, dicit ei, Cupis ſanus fieri?
B 7 Reſpondit ei inualidus ille, Domine, nullũ
habeo qui, quũ turbata fuerit aqua, mittat me
in piſcinam: ſed interim dum ego venio, alius
ante me deſcendit.
8 Dicit ei Ieſus, Surge, tolle grabatum tuum,
& ambula.
9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, & ſuſtu
lit grabatum ſuum, & ambulabat. erat autem
ſabbathum in die illo.
Ierem. 17. c. 19 10 Dicebant ergo Iudæi ei qui ſanatus fuerat,
Sabbathũ eſt, non licet tibi tollere grabatum.
11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, is mihi
dixit, Tolle grabbatum tuum, & ambula.
12 Interrogauerunt ergo eum, Quis ille eſt qui
dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?
13 Is autem qui ſanatus fuerat, neſciebat quis
eſſet: Ieſus enim euaſerat è turba quę erat in il
lo loco.
C 14 Poſtea inuenit eũ Ieſus in templo, & dixit
ei, Ecce ſanus factus es: ne amplius pecces, vt
ne quid deterius tibi contingat.
15 Abijt ille, & nuntiauit Iudæis quòd Ieſus is
eſſet qui ſanum eum reddiderat.
16 Ac propterea perſequebantur Iudæi Ie-
ſum, & quærebant eum trucidare, quòd iſta fe
ciſſet in ſabbatho.
17 Ieſus autem reſpondit eis, Pater meus vſq;
adhuc operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quęrebant eum Iudęi
trucidare, quia non ſolùm ſoluiſſet ſabbathũ,
ſed & Patrem ſuum dixiſſet Deum, æqualem
ſe faciens Deo.
19 Reſpõdit ergo Ieſus & dixit eis, Amen amẽ
dico vobis, non poteſt Filius à ſemetipſo ope-
rari, *id eſt* niſi viderit Patrẽ operantẽ: quęcunq;
enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.
D 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demon
ſtrat ei quæ ipſe facit: & maiora his demon-
ſtrabit ei opera, vt vos miremini.
21 Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos & viuifi-
cat, ita & Filius quos vult viuificat.
22 Neq; enim Pater iudicat quẽquam, ſed om-
ne iudicium dedit Filio:
23 Vt omnes honorent Filium, ſicut honorant
Patrem. qui non honorat Filium, non hono-
rat Patrem qui miſit ipſum.
24 Amen amen dico vobis, qui ſermonem meũ
audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æ-
ternam, & in condemnationem non veniet:
ſed tranſiuit à morte in vitam.
25 Amen amen dico vobis, quòd veniet tem-
pus, & nunc eſt, quando mortui audient vocẽ
E Filij Dei: & qui audierint, viuent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic
dedit & filio habere vitam in ſeipſo.
27 Et authoritatem dedit ei etiam iudiciũ fa-
ciendi, quatenus Filius hominis eſt.
28 Ne miremini hoc: nam veniet hora in qua
omnes qui in monumentis ſunt, audient vo-
cem eius.
29 Et prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurre Mat. 25. d. 41
ctionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſur
rectionem condemnationis.
30 Non poſſum ego à meipſo facere quicquã:
ſicut audio, iudico: & iudicium meum iuſtũ
eſt, quia non quæro voluntatẽ meam, ſed vo-
luntatem eius qui miſit me, *id eſt* Patris.
31 Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meũ Infrà 8. b. 14
non eſt idoneum.
32 Alius eſt qui teſtatur de me, & ſcio verũ eſſe Mat. 3. d. 17
teſtimonium quod teſtatur de me.
33 Vos miſiſtis ad Iohannem, & *is* teſtimoniũ Suprà 1. c. 17
dedit veritati: F
34 Ego autem ab homine teſtimonium nõ ca-
pto: ſed hæc dico vt vos ſeruemini.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autẽ
voluiſtis ad tempus exultare in luce eius.
36 At ego teſtimonium habeo maius *teſtimonio*
Iohannis: opera enim quæ dedit mihi Pater
vt ea perficerem, ipſa *inquam* opera quæ ego fa
cio, teſtantur de me quòd Pater miſerit me.
37 Et qui miſit me Pater, ipſe teſtat⁹ eſt de me. Matt. 3. d. 17, & 17. a. 5
Neq; vocem eius vnquã audiſtis, neq; ſpeciẽ
eius vidiſtis, Deut. 4. b. 12
38 Et ſermonẽ eius non habetis in vobis manẽ
tem: quia quẽ miſit ille, huic vos nõ creditis.
39 Scrutamini Scripturas: nam vos videmini G
vobis in ipſis vitam æternam habere: & illæ
ſunt quæ teſtificantur de me:
40 Nec vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non capto.
42 Sed noui quòd vos charitatem Dei non ha
beatis in vobis.
43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis
me: ſi alius venerit nomine ſuo, illũ recipietis.
44 Quomodo vos poteſtis credere, quum glo Infrà 12. f. 43
riam alij ab alijs capteris, & gloriam quæ à ſo-
lo Deo proficiſcitur, non quæratis?
45 Ne puteris quòd ego accuſaturus ſim vos
apud Patrem: eſt qui accuſet vos Moſes, in
quo vos ſperatis.
46 Si enim crediđiſſetis Moſi, crediđiſſetis mi Gen. 3. c. 15, & 22. d. 18,
hi: de me enim ille ſcripſit.
47 Si autem illius ſcriptis non creditis, quo- & 49. b. 10
modo verbis meis credetis? Deut. 18. c. 15

CAPVT VI.

1, & 14 Ob miracula Chriſtũ ſequitur turba. 5 Quinq; panibus & duobus piſcibus ſaturãtur quinq; hominũ millia. 15 Turba ſaturata Chriſtum regem cõſtituere vult. 18 Diſcipuli iactati in mari. 19 Chriſtus ambulat ſuper mare. 26 Turba quærit Chriſtum vt ſaturetur. 27 Operari cibo qui permanet in vitam æternam. 28, & 29 Operari opus Dei, quid. 30 Signa petunt. 31 Manna. 35, & 48 Vita verus panis, Chriſtus. Credere in Chriſtum. 37, & 65 Venire ad Chriſtum. 38 Chriſtus de cœlo deſcendit vt voluntatem Dei faceret. 43, & 47 Fides in Chriſtum. Vita æterna. Reſurrectio. 41 Scandalizantur in Chriſto Iudæi. 44 Fides in Chriſtũ, donum Dei. 51 Caro Chriſti. 52 Comedere carnem & bibere ſanguinẽ Chriſti. 60 Scandalizantur diſcipuli. 63 Spiritus. Caro. Verba Chriſti, Spiritus & vita. 66 Diſcipuli quidam recedunt à Chriſto. 68 Apoſtolorum confeſſio. Verba vitæ æternæ. 70 Iudas diabolus.

1 POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ
quod *eſt* Tiberiadis.
2 Et ſequebatur eum turba multa, quia vide-
bant eius ſigna quæ edebat in ijs qui inualidi
erant.
3 Subijt aũt in montem Ieſus, & ibi ſedit cum
diſcipulis ſuis.
4 Propè aũt erat Paſcha feſtum Iudæorum. Leuit. 23. a. 5
5 Quum ergo ſuſtuliſſet oculos Ieſus, & vidiſ- Deut. 16. a. 1
ſet

Mat.14.b.16 ſet q; multa turba veniret ad ſe, dicit ad Philip
Mar.6.c.38 pum, Vnde ememus panes vt iſti veſcantur?
Luc.6.b.13 6 (Hoc autē dicebat, tentans eum: ipſe enim
ſciebat quid eſſet facturus.)
7 Reſpondit ei Philippus, Ducentorum dena-
riorū panes non ſufficiunt eis, vt ſinguli eorū
puſillum quippiam accipiant.
8 Dicit ei vnus ex diſcipulis ipſius, *nempe* An-
dreas frater Simonis Petri,
9 Eſt puerulus quidam hic, qui habet quinq;
panes hordeaceos, & duos piſciculos: ſed hęc
quid ſunt inter tam multos?
B 10 Dixit autem Ieſus, Facite vt iſti diſcumbāt.
Erat autem gramen multum in eo loco, diſcu-
buerunt ergo viri numero quaſi quinquies
mille.
11 Accepit autem panes illos Ieſus, & actis gra-
tijs, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò diſcū-
bentibus: ſimiliter etiā ex piſciculis illis quan
tum volebant.
12 Vt autem expleti ſunt, dixit *Ieſus* diſcipulis
ſuis, Colligite quæ ſuperfuerant fragmenta, ne
quid pereat.
13 Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim
cophinos fragmētis ex quinq; illis panib. hor
deaceis, quę ſuperfuerāt ijs qui comederant.
14 Illi ergo quum vidiſſent ſignum quod Ieſus
ediderat, dicebant, Hic eſt verè Propheta ille
qui venturus erat in mundum.
15 Ieſus ergo quum noſſet futurum ut venirēt
ac raperent ipſum, vt facerent ipſum Regem,
ſeceſsit rurſus in montem ipſe ſolus.
16 Vt autem ſerum *diei* factum eſt, deſcenderūt
diſcipuli eius ad mare.
Mat.14.c.25 17 Et ingreſsi nauigium, ibant trans mare, ver-
Mar.6.f.47 ſus Capernaum. iam autem tenebrę erant, nec
C venerat ad eos Ieſus.
18 Et mare, vento magno flante, inſurgebat.
19 Quum remigaſſent ergo quaſi ſtadia vigin-
tiquinq; aut triginta, vident Ieſum ambulan-
tem ſuper mare, & appropinquātem naui: ac
timuerunt.
20 Ille verò dixit eis, Ego ſum, ne timete.
21 Cupidè ergo receperunt eum in nauigiū: &
ſtatim nauigiū affuit ad regionē in quā ibant.
22 Poſtero die turba quæ ſtabat trans mare, vt
vidit quòd nauigiolum aliud non eſſet illic,
niſi vnum illud in quod ingreſsi fuerant diſci-
puli eius, & quòd non introiſſet cum diſcipu-
lis ſuis Ieſus in nauigio, ſed ſoli diſcipuli eius
abijſſent:
23 Alia verò nauigiola à Tiberiade venerant
prope locum vbi comederant panem, poſtea-
quam gratias egiſſet Dominus.
24 Quum ergo vidiſſet turba quòd Ieſus non
eſſet illic, neque diſcipuli eius, ingreſsi ſunt
& ipſi in nauigia, & venerunt Capernaū, quæ-
rentes Ieſum.
25 Et eo inuento trans mare, dixerunt ei, Rab-
bi, quando huc affuiſti?
26 Reſpondit eis Ieſus, & dixit, Amen amen di
co vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſi-
gna, ſed quia comediſtis panes illos, & ſatura-
ti eſtis.
Suprà 1.d.22 27 Operemini non cibo qui perit, ſed cibo illi
Mat.3.d.17, qui permanet in vitam æternam, quem Filius
& 17.a.5 hominis dabit vobis: hunc enim Pater conſi-
D gnauit, *id eſt* Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus vt
operemur opera Dei?
29 Reſpondit Ieſus & dixit eis, Hoc eſt opus 1.Ioh.3.d.23
Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.
30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu edis ſignū,
vt videamus & credamus tibi? quid operaris?
31 Patres noſtri comederunt manna in deſer-
to, ſicut ſcriptum eſt, Panem cœleſtem dedit Exo.16.c.14
eis vt veſcerentur. Num.11.b.7
32 Dixit ergo eis Ieſus, Amen amen dico vo- Pſal.77.c.24
bis, non dedit vobis Moſes panem illum cœle Sapien.16.
ſtem: ſed Pater meus dat vobis panem illum c.20
verè cœleſtem.
33 Panis enim ille Dei, is eſt qui de cœlo deſcē-
dit, & dat vitam mundo.
34 Dixerunt ergo ad eum, Domine, da nobis
ſemper panem iſtum.
35 Dixit autem eis Ieſus, Ego ſum panis ille vi-
tæ: qui venit ad me, nequaquā eſuriet: & qui Eccl.24.
credit in me, non ſitiet vnquam.
36 Sed dixi vobis quòd etiam vidiſtis me, nec
creditis.
37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: &
eum qui venit ad me, non eijcio foras:
38 Quia deſcendi è cœlo, vt faciā nō voluntatē
meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.
39 Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me,
id eſt Patris, vt quicquid mihi dederit, nō perdā
ex eo, ſed ſuſcitem illud in vltimo illo die.
40 Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me,
vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, ha
beat vitam æternam: ego verò ſuſcitabo eum
in vltimo illo die.
41 Murmurabant ergo Iudæi de eo, quia dixe-
rat, Ego ſum panis ille qui è cœlo deſcendi, Matt.13.g.55
42 Et dicebant, Nonne hic eſt Ieſus, filius Io-
ſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem?
quomodo ergo dicit iſte, È cœlo deſcendi?
43 Reſpōdit ergo Ieſus & dixit eis, Nolite mur
murare inter vos:
44 Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui
miſit me, traxerit eum: ego verò ſuſcitabo eū
in vltimo illo die.
45 Eſt ſcriptum in Prophetis, Et erunt omnes Eſa.54.c.13
docti à Deo. Quiſquis ergo audiuit à Patre & Iere.31.f.33
didicit, venit ad me.
46 Non quòd Patrem viderit quiſquam, niſi is Mat.11.d.27
qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.
47 Amen amen dico vobis, qui credit in me,
habet vitam æternam.
48 Ego ſum panis ille vitæ.
49 Patres veſtri comederunt Manna in deſer- Exo.16.c.15
to: & mortui ſunt:
50 Hic eſt panis ille qui è cœlo deſcēdit, vt qui F
eo veſcatur, non moriatur.
51 Ego ſum panis viuificus qui è cœlo deſcen-
di: ſi quis ederit ex hoc pane, viuet in æternū:
panis aūt quem ego dabo, caro mea eſt, quam
ego dabo pro mundi vita.
52 Pugnabant ergo Iudæi alij aduerſus alios,
dicentes, Quomodo poteſt hic nobis carnem
ſuam dare vt veſcamur?
53 Dixit ergo eis Ieſus, Amen amē dico vobis,
niſi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis
eius ſanguinem, non habetis vitam in vobis.
54 Qui edit carnem meam, & bibit meum ſan 1.Cor.11.f.27
guinem, habet vitam æternam: & ego ſuſcita
bo eum in vltimo illo die.
55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis
meus verè eſt potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum ſan
guinem, in me manet, & ego in ipſo.
57 Sicut miſit me Viuens ille Pater, & ego vi-
uo per patrem: ita & qui ederit me, viuet ipſe
quoque per me.
58 Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: nō
ſicut comederunt patres veſtri manna, & mor
tui ſunt: qui ederit hunc panem, viuet in æ-
ternum.
G 59 Hæc dixit in ſynagoga docēs, in Capernaū.
60 Multi ergo ex diſcipulis eius *his* auditis di-
xerunt, Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum
audire?
61 Sciens autem Ieſus apud ſe quòd murmu-
rarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis, Hoc
vos offendit?
Suprà 3. d. 13 62 Quid igitur ſi ſpectaretis Filiū hominis aſcē
dentem eò vbi erat prius?
63 Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt
quicquam. verba quæ ego loquor vobis, ſpiri-
tus ſunt, & vita ſunt.
64 Sed ſunt quidam ex vobis qui nō credunt:
Nouerat enim à principio Ieſus qui eſſent *ij*
qui nō credebāt, & quis proditur° eſſet ipſum.
65 Et dicebat, Propterea dixi vobis quod ne-
mo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à
Patre meo.
66 Ex eo multi diſcipulorum eius pedem retu
lerunt: nec amplius cum eo verſabantur.
67 Dixit ergo Ieſus duodecim illis, Num &
vos vultis abire?
68 Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine,
ad quem ibimus? verba vitę ęternę habes:
Matt. 16. c. 16 69 Et nos credimus & cognouimus quod tu
es Chriſtus, ille Filius Dei Viuentis.
70 Reſpondit eis Ieſus, Nōnne ego vos duode
cim elegi, ſed vnus ex vobis eſt diabolus?
71 Loquebatur autem de Iuda Simonis *filio* Iſca
riota: futurum enim erat vt hic proderet eum,
quum eſſet vnus ex illis duodecim.

CAPVT VII.

1 Chriſtus fugit Iudæos qui eum volebant interficere. 2 Scenopegia. 5 In Chriſtum non credunt eius affines. 7 Chriſtus quare mundo exoſus. 12 Opinio vulgi de Chriſto. 14 Chriſtus docet. 16 Doctrina Chriſti. 20 Blaſphemia in Chriſtum. 23 In Sabbatho licet bene operari. 24 Iudicare iuſtè. 30 Hora Chriſti. 31 Multi in eum credunt. 32 Sacerdotes miniſtros mittunt vt prehendant eum. 37 Qui ſitit, ad Chriſtum veniat. 38 Flumina aquæ viuæ. 39 Spiritus ſanctus. 40 Diſſenſio in turba propter Chriſtum. 45 Sacerdotum miniſtri conuertuntur. 47 Phariſæorum arrogantia. 50 Nicodemi reſponſio.

1 VErſabatur autem Ieſus poſt hæc in Gali
læa: non enim volebat in Iudæa verſa-
ri, quia quærebant eum Iudæi interficere.
2 Propè aūt erat feſtū Iudæorum Scenopegia.
Leui. 23. f. 34 3 Dixerunt igitur ad eum fratres eius, Digre-
dere hinc & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui
videant opera tua quæ facis.
4 Nemo enim in occulto facit aliquid, & quę-
rit ipſe celebris eſſe. ſi hæc facis, manifeſta tei-
pſum mundo.
5 Nam ne fratres quidem eius credebāt in eū.
6 Dicit ergo eis Ieſus, tempus meum non-
dum adeſt: tempus autem veſtrum ſemper eſt
paratum.
A 7 Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem
odit, quia ego teſtor de eo quòd opera eius
mala ſint.
B 8 Vos aſcendite ad feſtum hoc: ego nondum
aſcendo ad hoc feſtum: quia meum tempus
nondum impletum eſt.
9 Hæc autem quum dixiſſet eis, manſit in Ga
lilæa.
10 Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc &
ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſtè, ſed ve-
lut in occulto.
11 Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dice-
bant, Vbi eſt ille?
12 Et murmur multum erat in turba de eo: alij
quidem dicebant, *vir* bonus eſt: alij autem di-
cebant, Non: ſed ſeducit turbam.
13 Nullus tamen palàm loquebatur de eo, pro-
pter metum Iudæorum.
14 Feſto autem *die* iam dimidio, aſcendit Ieſus
in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Iudæi, dicentes, Quomodo
iſte literas nouit, quum non didicerit?
16 Reſpondit eis Ieſus & dixit, Mea doctrina C
non eſt mea, ſed eius qui miſit me.
17 Si quis voluerit voluntatem eius facere, co-
gnoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego
à meipſo loquar.
18 Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriā
quærit: qui autem quærit gloriam eius qui
miſit ipſum, hic verax eſt, & iniuſtitia in eo
non eſt.
19 Nōnne Moſes dedit vobis Legē, & *tamen* ne- Exod 24. a. 3
mo ex vobis factis pręſtat Legē? quid me quę- Suprà 5. c. 18
ritis trucidare?
20 Reſpondit turba & dixit, Dæmonium ha-
bes: quis te quærit trucidare?
21 Reſpondit Ieſus & dixit eis, Vnum opus fe-
ci, & omnes miramini.
22 Attamen Moſes dedit vobis Circunciſionē, Leuit. 12. a. 3
(non quòd ex Moſe ſit, ſed *quia* ex Patribus,) & Gen. 17. b. 10
ſabbatho circunciditis hominem.
23 Si Circunciſionem accipit homo ſabbatho, D
vt non ſoluatur Lex Moſis, mihi indignamini
q. totū hominem ſanum fecerim ſabbatho?
24 Ne iudicetis ſecundum ſpeciem, ſed iuſto Deut. 1. c. 16
iudicio iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymitanis,
Nōnne hic eſt quem quærunt trucidare?
26 At ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt:
num verè cognouerunt principes quòd hic ve-
rè eſt Chriſtus ille?
27 Sed nouimus vnde hic ſit: quum autem ve
nerit Chriſtus, nemo cogniturus eſt vnde ſit.
28 Clamabat ergo Ieſus in templo, docens ac
dicēs, Et me noſtis, & vnde ſim noſtis, & à me-
ipſo non veni: ſed eſt verax qui miſit me, quē
vos non noſtis.
29 Ego verò noui eum, quia ab ipſo ſum, & ille
me miſit.
30 Quærebant ergo eum prehendere: ſed ne- E
mo iniecit in eum manum, quia nondum ve-
nerat hora eius.
31 Ex turba autem multi crediderunt in eum,
& dicebant, Chriſtus, quum venerit, num ſi-
gna plura edet ijs quæ hic edidit?
32 Audierunt Phariſęi turbam hæc murmuran
tem de eo, & miſerunt Phariſæi ac princi-
pes Sacerdotum miniſtros ut preheuderent
eum.
33 Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc pauliſper ero vo
biſcum, deinde abibo ad eum qui me miſit.
34 Quęretis me, nec inuenietis: & vbi ego ero, Infrà 13. d. 33
vos non poteritis venire.

35 Dixerunt

35 Dixerunt ergo Iudæi inter ſeſe, Quò futurũ
eſt vt iſte proficiſcatur, vt nos nó inueniamus
eum? num ad diſperſos Græcos iturus eſt, &
docturus Gentes?
F 36 Quis eſt hic ſermo quẽ dixit, Quæretis me,
& non inuenietis, & vbi ego ero, *eo* vos nó po
teritis venire?
Leui.23.f.36 37 In vltimo autem die illo magno feſti ſtetit
Ieſus, & clamabat, dicens, Si quis ſitit, veniat
ad me, & bibat.
Deut.18.c.15 38 Qui credit in me, ſicut dixit Scriptura, flumi
na aquæ viuæ fluent ex ventre eius.
Ioel.2.g.28, Act.2.c.17 39 (Hoc autem dixit de Spiritu quem acceptu
ri erant credentes in ipſum: nondũ enim erat
Spiritus ſanctus, quia Ieſus nondum erat glo-
rificatus.)
40 Multi ergo è turba quum audiſſent hũc ſer
monem, dicebant, Verè hic eſt Propheta ille.
41 Alij dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam
autem dicebant, Enimuero num è Galilæa ve
niet Chriſtus?
Miche.5.a.2 Matt.2.a.5 42 Nónne Scriptura dicit quòd ex ſemine Da-
uid, & ex vico Bethlehem vbi erat Dauid, ve-
niet Chriſtus?
43 Diſsidiũ ergo factũ eſt in turba propter eũ.
44 Quidam autem ex ipſis volebant eum pre-
hendere, ſed nemo iniecit in eum manus.
E 45 Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices &
Phariſæos, qui dixerunt eis, Quare non addu-
xiſtis eum?
46 Reſponderunt miniſtri, Nunquam ita lo-
quutus eſt homo vt hic homo.
47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Num &
vos ſeducti eſtis?
48 Num quis ex Principibus credidit in eum,
aut ex Phariſæis?
49 Sed turba hæc quæ non nouit Legem, exe-
crabilis eſt.
Suprà 3.a.2 50 Dicit Nicodemus ad eos, is qui venerat ad
eum nocte, qui vnus erat ex illis,
Deu.17.b.8, & 19.d.15 51 Num Lex noſtra condẽnat quempiam, niſi
pri⁹ audierit ab ipſo, & cognouerit qd faciat?
52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Ga
lilęus es? ſcrutare, & vide quòd à Galilęa Pro-
pheta non ſurrexit.
53 Et profectus eſt vnuſquiſq; in domum ſuã.

CAPVT VIII.

*1 Chriſtus docet populum in templo. 4 Mulier in adulterio de-
prehenſa. 12 Lux mundi, Chriſtus. 14. & 18 De ſeipſo teſti-
monium reddit. 15 Neminem iudicat. 19 Non eſt de hoc
mundo. 24 Qui non credit in eum, morietur in peccatis ſuis.
25 Quis Chriſtus. 28 Prædicit ſe crucifigendum. 29 Fa-
cit voluntatẽ Patris. 30 Credũt in eũ ex Iudæis aliqui. 32 Ve
ritas liberat. 34 Serui peccati. 39 Filij Abrahæ, opera Abra
hæ faciunt. 42 Filij Dei Chriſtum diligunt. 44 Filij dia-
boli. Diabolus homicida, & pater mendacij. 45 Iudæi in Chri-
ſtum non credunt. 48 Ab illis Samaritanus & dæmoniacus
vocatur. 52 Abraham & Prophetæ mortui. 56 Abraham
vidit diem Chriſti. 58 Chriſtus ante Abraham. 59 Iudæi
lapides tollunt vt iaciant in Chriſtum.*

1 IEſus autem profectus eſt in montem.
2 Et diluculo rurſus adfuit in tẽplo, & totus
populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſęi
mulierem in adulterio deprehenſam: & quũ
ſtatuiſſent eam in medio,
4 Dicunt ei, Magiſter, hæc mulier deprehenſa
eſt in ipſo facto adultera.
Leu.20.b.10 5 In Lege autem Moſes mãdauit nobis vt hu-
iuſmodi lapidarentur, tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſ-
ſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans *ſe*
deorſum, digito ſcribebat in terra.
7 Quum autem perſeuerarent eum interroga Deu.17.b.7
re, erexit *ſe*, ac dixit eis, Qui veſtrum immunis
eſt à peccato, primus in illam lapidem iaciat.
8 Et rurſum *ſe* inclinans deorſum, ſcribebat in
terra.
9 Auditis aũt his, redarguente ipſos conſcien
tia, ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio fa
cto à ſenioribus, vſq; ad vltimos: & relictus eſt
ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans.
10 Quum autem erexiſſet *ſe* Ieſus, & neminem
videret præter mulierem, dixit ei, Mulier, vbi
ſunt illi tui accuſatores? nemo te cõdẽnauit?
11 Ipſa verò dixit, Nemo Domine. Dixit autem
ei Ieſus, Nec ego te condemno. vade, & ne am
plius pecces.
12 Rurſum ergo Ieſus loquutus eſt eis, dicens, B
Ego ſum lux illa mundi: qui ſequitur me, nõ Suprà 1.a.5
ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitę. Infrà 9.a.5
13 Dixerunt ergo ei Phariſęi, Tu de teipſo teſta
ris, teſtimonium tuum non eſt idoneum.
14 Reſpondit Ieſus eis, etiãſi ego teſter de me- Suprà 5.e.13
ipſo, idoneum eſt teſtimonium meum: quia
ſcio vnde venerim, & quò vadam: vos autem
neſcitis vnde venerim, & quò vadam.
15 Vos ſecundum carnem iudicatis, ego nõ iu-
dico quenquam.
16 Quòd ſi etiam iudicem ego, iudicium meũ
verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego & qui
miſit me Pater.
17 Sed & in Lege veſtra ſcriptũ eſt, quòd duo- Deu.17.a.6,
rum hominum teſtimonium idoneum eſt. & 19.c.15
18 Ego *is* ſum qui teſtor de meipſo, & teſtatur Mat.18.c.16
de me qui miſit me Pater. 2.Cor.13.a.1
19 Dicebant ergo ei, Vbi eſt tuus ille pater? Re Heb.10.c.28
ſpondit Ieſus, Neque me noſtis, neque Patrẽ
meum: ſi me noſſetis, & Patrem meum noſ-
ſetis.
20 Hæc verba loquutus eſt Ieſus in gazophyla C
cio, docens in templo: & nemo prehendit eũ,
quia nondum venerat hora eius.
21 Dixit ergo iterũ eis Ieſus, Ego vado, & quæ
retis me, & in peccato veſtro moriemini. quò
ego vado, vos non poteſtis venire.
22 Dicebant ergo Iudæi, Nunquid trucidabit
ſeipſum, qui dicat, Quò ego vado, vos non po
teſtis venire?
23 Tum dixit eis, Vos ex inferis eſtis, ego ex ſu
pernis ſum: vos ex mundo hoc eſtis, ego non
ſum ex hoc mundo.
24 Dixi ergo vobis quòd moriemini in pecca-
tis veſtris. Nam niſi credideritis quod ego *is*
ſum, moriemini in peccatis veſtris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis
Ieſus, *Id* quod à principio dico vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac iudi-
cem: ſed qui me miſit, verax eſt: & ego quę au
diui ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Non cognouerunt *autem* quòd de Patre eis
loqueretur.
28 Dixit ergo eis Ieſus, Quum exaltaueritis Fi D
liũ hominis, tũc agnoſcetis quòd ego *is* ſum,
& quòd ex meipſo nihil facio: ſed ſicut docuit
me Pater, hæc loquor.
29 Nam qui me miſit, mecum eſt: non reliquit
me ſolum Pater, quia ego quæ placita ſunt ei,
facio ſemper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.
31 Dicebat ergo Ieſus ad eos qui crediderant ipſi, Iudæos, Si vos mãſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.
32 Et cognoſcetis veritatẽ, & veritas vos vindicabit:
33 Reſpõderunt ei, Semen Abrahæ ſumus, neque cuiquam ſeruiuimus vnquam: quomodo tu dicis nos vindicandos?
34 Reſpondit eis Ieſus, Amen amen dico vobis, omnis qui committit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Rom.6.d.20 2.Pet.2.d.19
35 Seruus autem non manet in domo in æternum: filius manet in æternum.
36 Si ergo vos Filius vindicarit, verè liberi eritis.
37 Scio quòd ſemen Abrahæ eſtis: ſed quæritis me trucidare, quia ſermo meus non habet locum in vobis.
38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum: & vos facitis quod vidiſtis apud patrem veſtrum.
39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus, Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis.
40 Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis loquutus ſum, quã audiui à Deo. hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei, Nos ex ſcortatione non ſumus nati: vnum patrem habemus, *nempe* Deum.
42 Dixit ergo eis Ieſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo profectus ſum & veni: neq; enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.
43 Quare loquutionem iſtam meam non percipitis? quia non poteſtis audire ſermonem meum.
44 Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: nam nõ eſt veritas in eo. quotieſcunq; loquitur mendacium, ex ſeſe loquitur, quia mendax eſt, & mendacij pater. 1.Iohã.3.b.8
45 Vos autem, quia ego veritatem dico, nõ creditis mihi.
46 Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi? 1.Iohã.4.a.6
47 Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.
48 Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei, Nónne bene dicimus nos quòd Samaritanus es tu, & dæmonium habes?
49 Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non habeo, ſed honoro Patrem meum, & vos ignominia afficitis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.
51 Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.
52 Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus quod dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.
53 Num tu maior es patre illo noſtro Abrahã, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. G
quem tu teipſum facis?
54 Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Pater ille meus, is eſt qui glorificat me, quem vos dicitis Deum veſtrum eſſe:
55 Neq; noſtis eum: ego autem noui eum: & ſi dixero quòd non nouerim eum, ero ſimilis veſtri, *id eſt* mendax: ſed noui eum, & ſermonem eius ſeruo.
56 Abraham pater veſter geſtiuit vt videret diẽ iſtum meum: & vidit, ac gauiſus eſt.
57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?
58 Dixit eis Ieſus, Amen amen dico vobis, priuſquam Abraham fieret, ego ſum.
59 Suſtulerunt ergo lapides vt iacerent in eũ: Ieſus autem occultauit ſe, & exiuit è templo.

CAPVT IX.

1 Cæcus à natiuitate ſanatur. 3 Cur cæcus natus. 4 Operari opera Dei. 5 Lux mundi. 13 Cæcus interrogatur à Phariſæis. 16 Chriſtus peccator æſtimatur quòd die ſabbathi ſanauerit. 19 Phariſæorum incredulitas. 22 Qui Ieſum eſſe Chriſtum credunt, ſynagoga mouentur. 20 Dare gloriã. 28 Diſcipuli Moſi. 34 Phariſæorum arrogantia. 35 Cæcus à Chriſto doctus, credit in ipſum. 38 Adorat eum. 39 Chriſtus ad iudicium exercendum venit. 40 Phariſæi ſe videre putant, nec cæcos eſſe.

1 PRæteriens autem vidit hominem cæcum à natiuitate:
2 Et interrogauerunt eum diſcipuli eius, dicentes, Rabbi, quis peccauit, hic, an parentes eius, vt cæcus naſceretur?
3 Reſpondit Ieſus, Neq; iſte peccauit, neq; parentes eius: ſed *cæcus natus eſt* vt opera Dei manifeſtentur in eo.
4 Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt: venit nox cũ nemo poteſt operari.
5 Quandiu fuero in mundo, Lux ſum mundi. Suprà.1.a.9.
6 Hoc quum dixiſſet, ſpuit humi, & fecit lutum ex ſputo, & illeuit lutum ſuper oculos cæci, & 8.b.12 Infrà 12.e.36 & g.46.
7 Dixitq; ei, Vade, laua in piſcina Siloã, quod eſt, ſi interpreteris, miſſus. Abijt ergo, & lauit, redijtq; videns.
8 Vicini ergo, qui & viderant eum prius quòd ipſe cæcus eſſet, dicebant, Nónne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? B
9 Alij dicebãt, Hic eſt: alij verò, Similis eſt ei. Ille *autem* dicebat, Ego *is* ſum.
10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti ſunt tibi oculi?
11 Reſpondit ille & dixit, Quidam qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piſcinam Siloam, & laua. Vt autem abij ac laui, viſum recepi.
12 Dixerunt ergo ei, Vbi eſt ille? Ait, Neſcio.
13 Adducũt eum ad Phariſæos, eum *inquam* qui olim cæcus fuerat. C
14 Erat autem ſabbathum, quum lutum faceret Ieſus, & aperiret oculos eius.
15 Rurſus ergo interrogarunt eũ etiã Phariſæi quomodo viſum recepiſſet. ille autem dixit eis, Lutum impoſuit ſuper oculos meos, & laui, & video.
16 Dicebant ergo ex Phariſæis quidam, Homo iſte non eſt à Deo. nam ſabbathum nõ ſeruat. Alij dicebant, Quomodo poteſt homo peccator talia ſigna edere? Et diſſidiũ erat inter eos. D

17 Dicunt

17 Dicunt cæco rurſus, Tu quid dicis de illo,
quòd aperuerit oculos tuos? Ille autem dixit,
Propheta eſt.
D 18 Non crediderunt ergo Iudæi de eo quòd cę-
cus fuiſſet, & viſum recepiſſet, vſquequo voca
runt eius parentes, eius *utique* qui viſum rece-
perat.
19 Et interrogauerunt eos, dicentes, Hiccine
eſt filius ille veſter, quem vos dicitis cæcũ na-
tum eſſe? quomodo ergo nunc videt?
20 Reſponderunt eis parentes eius, & dixerũt,
Scimus quòd hic eſt filius ille noſter, & quòd
cæcus natus eſt:
21 Quomodo autem nunc videat, neſcimus:
aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus:
ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de
ſe loquetur.
22 Hæc dixerunt parentes eius, quòd timerẽt
Iudæos: iam enim conſtituerant Iudæi, vt ſi
quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, ſynago-
ga moueretur.
E 23 Propterea parentes eius dixerant, Ætatem
habet, ipſum interrogate.
24 Secundò ergo vocarunt hominem qui fue-
rat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam Deo. nos
ſcimus quòd hic homo peccator eſt.
25 Reſpõdit ergo ille & dixit, An peccator ſit,
neſcio: vnum ſcio, quòd cæcus quum fuerim,
nunc videam.
26 Dixerũt autem ei iterum, Quid fecit tibi?
quomodo aperuit oculos tuos?
27 Reſpondit eis, Dixi vobis iam, nec audiſtis:
cur iterum vultis audire? num & vos vultis di
ſcipuli eius fieri?
28 Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt, Tu di-
ſcipulus illius eſto: nos autem Moſis diſcipu-
li ſumus.
F 29 Nos ſcimus quòd Moſi loquutus eſt Deus:
hic autem vnde ſit, neſcimus.
30 Reſpondit eis ille & dixit eis, Enimuero in
hoc mirum eſt quòd vos neſciatis vnde ſit, &
tamen aperuit meos oculos.
31 Scimus autem quòd peccatores Deus non
audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & volũtatem
eius facit, hunc audit.
32 Ab *omni* æuo non eſt auditum quòd quis ape
ruerit oculos cæci nati.
33 Niſi eſſet hic à Deo, non poſſet facere quic-
quam.
34 Reſponderunt & dixerunt ei, Tu in pecca-
tis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerũt
eum foras.
G 35 Audiuit Ieſus quòd eieciſſent eum foras:
quumq; inueniſſet eum, dixit ei, Tu*ne* credis
in filium Dei?
36 Reſpondit ille & dixit, quis eſt Domine, vt
credam in eum?
37 Dixit autem ei Ieſus, Et vidiſti eum, & qui
loquitur tecum, ipſe eſt.
38 At ille ait, Credo, Domine. Et adorauit eũ.
39 Et dixit Ieſus, Ad iudicium *exercendum* ego
in hunc mundum veni: vt qui non vident, vi-
deant: & qui vident, cæci fiant.
Suprà 3.b.17
Infr. 12.g.47
40 Audierunt autem hæc quidã ex Phariſęis,
qui cum ipſo erant, & dixerunt ei, Num & nos
cæci ſumus?
41 Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non habere-
tis peccatũ: nunc verò dicitis, Videmus: itaq;
peccatum veſtrum manet.

CAPVT X.

1, 7, 9 Oſtium Chriſtus. Ouile. Fur & latro qui per oſtium non ingreditur. 2, & 11 Paſtor. 12 Mercenarius. 16 Gentes etiam oues Chriſti. 17 Chriſtus pro ouibus ſuis animam ponit. 19 Diſsidium inter Iudæos propter Chriſtum. 24 Interrogatur Ieſus [illegible]. 26 Iudæi increduli, & quare. 27 Oues Chriſti. 31 Iudæi volunt lapidare Chriſtum. 35 Qui Dij vocentur in Scripturis. 37 Chriſtus ex operibus vult ſe Deum agnoſci. 42 Multi in eum credunt.

1 AMen amen dico vobis, qui nõ ingredi-
tur per oſtium in caulam ouium, ſed a-
ſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.
2 Qui autem ingreditur per oſtium, paſtor eſt
ouium.
3 Huic ianitor aperit, & oues vocem eius au-
diunt, & ſuas oues vocat nominatim, & edu-
cit eas.
4 Quumque ſuas oues emiſerit, ante eas va-
dit, & oues eum ſequuntur: quia norunt vo-
cem eius.
5 Alienum autem nequaquam ſequentur, ſed
fugient ab eo: quia non norunt vocem alie-
norum.
6 Hanc parabolam dixit eis Ieſus: illi autem
non cognouerunt quæ eſſent ea quæ loqueba
tur eis.
7 Dixit ergo eis rurſus Ieſus, Amen amen di- B
co vobis, ego ſum oſtium ouium.
8 Omnes quotquot ante me venerunt fures
ſunt & latrones: ſed nõ audierunt eos oues.
9 Ego ſum oſtiũ: per me ſi quis introierit, ſer-
uabitur: & ingredietur & egredietur, & pa-
ſcua inueniet.
10 Fur non venit niſi vt furetur, & mactet, ac
perdat *oues*: ego veni vt vitam habeant & abũ
dent.
11 Ego ſum paſtor ille bonus: bonus paſtor ani *Eſa. 40. c. 11*
mam ſuam dat pro ouibus. *Eze. 34. f. 23*
12 Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cu C
ius non ſunt oues propriæ, videns lupum ve-
nientem, deſerit oues, fugitq;: lupus autem ra
pit ac diſpergit oues.
13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius
eſt, & non eſt illi cura ouium.
14 Ego ſum paſtor ille bonus, & agnoſco oues
meas, & agnoſcor à meis.
15 Sicut nouit me Pater, ita & ego noui Patrẽ:
& animam meam pono pro ouibus.
16 Alias etiam oues habeo, quæ nõ ſunt ex hac
caula: illas quoq; oportet me adducere. nam
vocem meam audient, fietq; vnum ouile *et* v- *Eze. 37. f. 22*
nus *erit* paſtor.
17 Propterea me Pater diligit, quia ego pono D
animam meam vt rurſus ſumam eam. *Eſa. 53. b. 7*
18 Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à
meipſo: poteſtatẽ habeo ponendi eam, & po-
teſtatem habeo rurſus ſumendi eam. hoc man
datum accepi à Patre meo.
19 Diſsidium igitur rurſum factum eſt inter Iu
dæos, propter ſermones hos.
20 Dicebant autem multi ex ipſis, Dæmoniũ
habet & inſanit: quid eum auditis?
21 Alij dicebant, Hæc verba non ſunt dæmo-
nium habentis. num dæmonium poteſt cæ-
corum oculos aperire?
22 Facta ſunt autem Encænia Ieroſolymis, & *1. Machá. 4. f. 59.*
hyems erat:
23 Et ambulabat Ieſus in templo in porticu So E
lomonis:
24 Circundederunt ergo eum Iudæi, & dixe-

runt ei, Quouſq; animam noſtram ſuſpendis?
ſi tu es Chriſtus ille, dic nobis aperte.
25 Reſpôdit eis Ieſus, Dixi vobis, nec creditis:
opera quę ego facio in nomine Patris mei, hęc
teſtantur de me.
26 Sed vos non creditis: non enim eſtis ex oui
bus meis, ſicut dixi vobis.
27 Oues meæ vocem meam audiunt, & ego co
gnoſco eas, & ſequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt
in æternum, neque rapiet eas quiſquam è ma-
nu mea.
F 29 Pater meus qui eas dedit mihi, maior omni-
bus eſt: neq; quiſquam poteſt eas rapere è ma
nu Patris mei.
30 Ego & Pater vnum ſumus.
31 Suſtulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, vt la
pidarent eum.
32 Reſpondit eis Ieſus, multa bona opera de-
monſtraui vobis ex Patre meo: propter quod
eorum operum me lapidatis?
33 Reſponderunt ei Iudæi, dicentes, Ob bonũ
opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam,
id eſt, quia tu, homo quum ſis, facis teipſum
Deum.
Pſal.81.b.6 34 Reſpôdit eis Ieſus, Nónne ſcriptũ eſt in Le-
ge veſtra, Ego dixi, Dij eſtis?
35 Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus
eſt, & non poteſt ſolui Scriptura:
G 36 Me quem Pater ſanctificauit & miſit in mun
dũ, vos dicitis blaſphemare, quia dixi, Filius
Dei ſum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite crede-
re mihi.
38 Sin verò facio, etiamſi mihi nô credatis, ope
ribus credite: vt cognoſcatis & credatis quòd
Pater in me eſt, & ego in eo.
39 Rurſus ergo quærebant eum prehendere:
ſed exiuit è manu eorum.
40 Abijtq; rurſus trans Iordanem, in eum lo-
cum vbi fuerat Iohannes baptizans primùm:
manſitq; illic.
41 Multi autem veniebant ad eum, ac dicebāt,
Iohânes quidem ſignum edidit nullum: om-
nia autem quæcunque ipſe dixit de hoc, ve-
ra erant.
42 Et crediderunt multi illic in eum.

CAPVT XI.

1 Lazarus ægrotans. 2 Maria ſoror Marthæ. 4 Infirmitas ad gloriam Dei. 9 Duodecim horæ diei. 11 Dormire, pro Mortuum eſſe. 16 Thomas. 21 Marthæ querimonia apud Chriſtum. 25 Reſurrectio & vita, Chriſtus. 26 Fides in Chriſtum. 27 Confeſſio Marthæ. 32 Mariæ querimonia ob fratrem mortuũ. 33. & 35 Chriſtus infremit, & turbat ſeipſum, & lachrymatur. 41 Chriſti oratio. 44 Suſcitatur Lazarus. 45 Multi ex Iudæis in Chriſtum credunt. 47 Phariſæorum aduerſus Ieſum conſilium. 48 Romani. 49 Caiaphas propheta Chriſto moriendum. 52 Iudæorum & Gentium ſalus. 54 Ieſus fugit conuerſationem Iudæorum. 55 Iudæorum purificatio. 57 Sacerdotes iubent Chriſtum prehendi.

1 AEgrotabat autem quidam, nomine La-
zarus, à Bethania, id eſt ex vico Mariæ &
Marthæ ſororis ipſius.
2 (Maria autē ea eſt quæ vnxit Dominum vn-
guento, & extērſit pedes eius capillis ſuis: cu-
ius frater Lazarus ægrotabat.)
3 Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, di-
centes, Domine, ecce, quem amas, æ-
grotat.
4 Id autem quũ audiſſet Ieſus, dixit, Morbus
iſte nô eſt mortifer, ſed immiſſus pro gloria Dei:
vt glorificetur Filius Dei per eum.
5 Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem
eius, & Lazarum.
6 Vt ergo audiuit quòd ægrotaret, tum quidē
manſit duos dies in eo loco vbi erat.
7 Deinde poſt hoc dicit diſcipulis, Eamus in
Iudæam rurſus.
8 Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, modò quærebāt
te Iûdæi lapidare, & rurſum abis illuc?
9 Reſpôdit Ieſus, Nónne duodecim ſunt horæ B
diei? ſiquis ambulauerit interdiu, non offen-
dit: quia lucem huius mundi videt.
10 Si quis autem ambulauerit nocte, offendit:
quia lux non eſt in eo.
11 Hęc ait: & poſthęc dicit eis, Lazarus amicus
noſter dormit: ſed proficiſcor vt a ſomno exci
tem eum.
12 Dixerũt ergo diſcipuli eius, Domine, ſi dor-
mit, ſeruabitur.
13 Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi verò
putauerunt quòd de dormitione ſomni di-
ceret.
14 Tunc ergo Ieſus dixit eis apertè, Lazarus
mortuus eſt.
15 Et gaudeo propter vos (vt credatis) quòd nô
fuerim illic. ſed eamus ad eum.
16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, C
condiſcipulis, Eamus & nos, vt moriamur
cum eo.
17 Venit ergo Ieſus, & inuenit eum quartũ iam
diem in monumento agentem.
18 (Erat autē Bethania prope Ieroſolymā ferè
ſtadijs quindecim:)
19 Multiq; ex Iudæis venerant ad Martham &
Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.
20 Martha ergo vt audiuit quòd Ieſus veniret,
occurrit ei: Maria verò domi ſedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Ieſum, Domine, ſi
fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:
22 Sed & nunc ſcio quòd quæcunque petieris
à Deo, dabit tibi.
23 Dicit ei Ieſus, Reſurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio quòd reſurget in reſur Suprà 5.e.29
rectione in vltimo illo die. Luc.14.c.14
25 Dixit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & vita:
qui credit in me, etiāſi mortuus fuerit, viuet: Suprà 6.d.35
26 Et omnis qui viuit, & credit in me, non mo-
rietur in æternum. credis hoc?
27 Ait illi, Etiam Domine: ego credo quòd tu
es Chriſtus ille Filius Dei, qui in mundũ ven-
turus erat.
28 Et quum hæc dixiſſet, abijt, & clàm vocauit
Mariam ſororem ſuam, dicēs, Magiſter adeſt,
& vocat te.
29 Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum.
30 Nôdum autem venerat Ieſus in vicum: ſed
erat in eo loco vbi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, &
conſolabantur eam, quum vidiſſent quòd Ma
ria citò ſurrexiſſet, & exiſſet, ſecuti ſunt eam,
dicentes, Abijt ad monumentum, vt fleat
illic.
32 Maria ergo quum veniſſet eò vbi erat Ieſus,
uiſo eo, accidit ad pedes eius, dicēs ei, Domi-
ne, ſi fuiſſes hic, nô eſſet mortuus frater meus.
33 Ieſus ergo vt vidit eam flentem, & Iudæos
qui vnà venerant cum ea, flētes, infremuit ſpi
ritu, & turbauit ſeipſum.

34 Et dixit, Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei, Do-
mine, veni & vide.
35 Lachrymatus eſt Ieſus.
E 36 Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo ama-
bat eum.
Suprà 9.a.6 37 Quidam autem ex ipſis dixerunt, Non pote-
rat hic qui aperuit oculos cęci, facere vt & iſte
non moreretur?
38 Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, ve
nit ad monumentum. erat autem ſpelũca, &
lapis impoſitus erat ei.
39 Ait Ieſus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha,
ſoror eius qui mortuus fuerat, Domine iam
olet: quatuor enim dierum eſt.
40 Dicit ei Ieſus, Nónne dixi tibi quòd ſi cre-
dideris, videbis gloriam Dei?
41 Suſtulerũt ergo lapidem à *loco* vbi mortuus
ille fuerat poſitus. Ieſus autem attollens ſur-
ſum oculos, dixit, Pater gratias ago tibi quòd
me audieris.
42 Ego autem ſciebã quòd ſemper me audis:
ſed propter turbam circunſtantem *hoc* dixi: vt
credant quòd tu me miſeris.
F 43 Et quũ hæc dixiſſet, clamauit voce magna,
Lazare, adeſdum foras.
44 Tum qui fuerat mortuus, prodijt, manus
& pedes vinctus faſcijs: facies autẽ eius ſuda-
rio erat obuincta. dicit eis Ieſus, Soluite eum,
& ſinite abire.
45 Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Ma-
riam, & ſpectauerant quæ fecerat Ieſus, credi-
derunt in eum.
46 Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phari-
ſæos, & dixerunt eis quæ feciſſet Ieſus.
47 Coegerunt ergo Pontifices & Phariſęi con-
cilium, ac dicebant, Quid facimus? nam hic
homo multa ſigna edit.
48 Si ita ſinamus eum, omnes credent ei: ve-
nientq; Romani, & delebunt tum locum no-
ſtrum, tum gentem.
49 Vnus autẽ ex ipſis Caiaphas, Pontifex an-
ni illius, dixit eis, Vos neſcitis quicquam,
Infrà 18.c.14 50 Nec cogitatis quòd confert nobis vt vnus
homo moriatur pro populo, ac tota gens non
pereat.
G 51 Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed quũ
eſſet Pontifex anni illius, prophetauit fore vt
Ieſus moreretur pro ea gente:
52 Et non tantùm pro ea gente, ſed vt etiam fi-
lios Dei diſperſos cogeret in vnum.
53 Ab illo ergo die conſultabant vnà, vt truci-
darent eum.
54 Ieſus ergo iam non palàm verſabatur inter
Iudæos: ſed abijt illinc in regionem quæ eſt
prope deſertũ, in vrbem quę dicitur Ephraim,
& illic commorabatur cum diſcipulis ſuis.
55 Propè autem erat Paſcha Iudęorum: & aſcẽ-
derũt multi Ieroſolymam ex illa regione an-
te Paſcha, vt purificarent ſe.
56 Quærebant ergo Ieſum, & loquebantur alij
cum alijs in templo ſtantes, Quid videtur vo-
bis, *num* quòd non veniet ad feſtum?
57 Dederant autem Pontifices & Phariſæi mã-
datum, vt ſi quis noſſet vbi eſſet, indicaret, vt
prehenderent eum.

CAPVT XII.

2 Chriſtus cœnat apud Martham cum Lazaro. 3 Maria pedes Ieſu vngit. 6 Iudas auarus & fur. 8 Pauperes ſemper vobiſcũ. 10 De Lazaro interficiendo conſultant Sacerdotes. 14 Chriſtus aſello inſidens Ieruſalem ingreditur. 20 Gentiles cupiunt videre Chriſtũ. 24 Granũ frumenti lapſum in terrã. 25 Amore aut odio habere animam ſuam. 26 Miniſtrare Chriſto. 27 Oratio Chriſti. 28 Vox è cœlo. 31 Iudicium mundi. 32 Prædicit Chriſtus ſe crucifigendum. 35. & 46 Lux. Tenebræ. 36 Fides. Ieſus ſe abſcondit à Iudæis. 37 Iudæi quare non credebant. 42 Principes in Chriſtum credentes, timent moueri ſynagoga. 43 Diligere gloriam hominum. 47 Chriſtus non venit vt condemnaret mũdum. 48 Qui Chriſtum rejciunt, verbo eius condemnabuntur. 50 Mandatum Dei, vita æterna.

1 IEſus ergo ſexto die ante Paſcha venit Betha Matt.26.a.6
niam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſu Mar.14.a.3
ſcitarat ex mortuis.
2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha mi
niſtrabat: Lazarus verò vnus erat ex ijs qui ſi-
mul accumbebant cum eo.
3 Maria ergo accepta libra vnguenti nardi ſpi
catæ multi precij, vnxit pedes Ieſu, & exterſit
pedes eius capillis ſuis: domus autẽ impleta
eſt odore vnguenti.
4 Dixit ergo quidam ex diſcipulis eius, *nempe*
Iudas Simonis *filius* Iſcariotes, qui erat eũ pro-
diturus,
5 Quare hoc vnguentum non vęnijt trecentis
denarijs, & datum eſt pauperibus?
6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipſi Infrà 13.c.29
cura eſſet, ſed quia fur erat, ac marſupiũ habe-
bat, & ea quę *intro* mittebantur, portabat.
7 Dixit ergo Ieſus, Sine eam, in diem ſepultu- B
ræ meæ ſeruauit iſtud.
8 Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum,
me verò non ſemper habebitis.
9 Cognouit ergo turba multa ex Iudęis quòd
illic eſſet: & venerunt non propter Ieſum tan
tùm, ſed etiã vt Lazarum viderent, quem ſuſci
tauerat à mortuis.
10 Conſultarunt autem principes Sacerdotũ
vt & Lazarum trucidarent:
11 Quia multi ex Iudæis propter eum abibant,
& credebant in Ieſum.
12 Poſtero die turba multa quæ venerat ad fe- Mat.21.a.8
ſtum, quum audiſſent quòd veniret Ieſus Iero Marc.11.a.7
ſolymam: Luc.19.c.35
13 Acceperunt ramos palmarum, & egreſſi
ſunt obuiam ei, & clamabant, Hoſanna, Be-
nedictus qui venit in nomine Domini, Rex
ille Iſrael.
14 Quum inueniſſet autem Ieſus aſellum, ſe-
dit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt,
15 Ne timeas filia Sion: ecce, Rex ille tuus ve- Zach.9.b.9
nit, ſedens ſuper pullum aſinæ.
16 Hęc autem non cognouerunt diſcipuli eius
primùm: ſed quũ glorificatus eſſet Ieſus, tunc C
meminerunt quòd hæc eſſent ſcripta de eo, &
quod hæc feciſſent ei.
17 Teſtabatur autem turba quæ erat cum eo,
quòd Lazarum vocaſſet è monumento, & ſu-
ſcitaſſet eum à mortuis.
18 Propterea etiam obuiã venit ei turba: quia
audierat eum ediſſe hoc ſignum.
19 Phariſæi ergo dixerũt inter ſe, Videtis quòd
nihil proficitis? ecce, turba poſt eum abijt.
20 Erant autem quidam Græci ex ijs qui aſcen
dere ſolent, vt adorent in feſto:
21 Iſti ergo venerunt ad Philippum qui *erat* à
Bethſaida Galilææ, & rogarũt eum, dicentes,
Domine, cupimus Ieſum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas
rurſum & Philippus dicunt Ieſu.
23 Ieſus autem reſpondit eis, dicens, Venit

tempus quo glorificetur Filius hominis.
D 24 Amen amen dico vobis, niſi granum frumẽ
ti lapſum in terram, mortuum fuerit, ipſum ſo
lum manet: ſi verò mortuum fuerit, multum
fructum affert.
Mat. 10. d. 39, et 16. d. 25 — Marc. 8. d. 35 — Luc. 9. c. 24, & 17. g. 33.
25 Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui
odit animam ſuã in hoc mundo, in vitam æter
nam cuſtodiet eam.
26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: nam v-
bi ego fuero, illic & miniſter meus erit. & ſi
quis mihi miniſtrauerit, honorabit eũ Pater.
27 Nunc anima mea turbata eſt: & quid dicã?
Pater, conſerua me ab hac hora. ſed propterea
veni in horam hanc.
28 Pater glorifica nomẽ tuum. Venit ergo vox
è cœlo, *dicens*, Et glorificaui, & rurſus glori-
ficabo.
29 Turba ergo quæ adſtabat & audierat, dice-
bat tonitruum eſſe factum: alij dicebant, Ange
lus ei loquutus eſt.
E 30 Reſpondit Ieſus & dixit, Non propter me
hæc vox facta eſt, ſed propter vos.
31 Nunc iudiciũ adeſt mundi huius: nunc prin
ceps mundi huius eijcietur foras.
32 Et ego ſi ſublatus fuero è terra, omnes tra-
ham ad meipſum.
33 (Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte
futurum erat vt moreretur.)
Pſal. 88. e. 37, & 109. b. 4. & 116. a. 2 — Eſa. 40. b. 8 — Eze. 37. g. 25 — Suprà 1. a. 9
34 Reſpondit ei turba, Nos audiuimus ex Le-
ge quòd Chriſtus manet in æternum: quomo
do igitur tu dicis, Oportet tolli Filium homi-
nis? quis eſt iſte Filius hominis?
35 Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc *ad* paruum tem
pus Lux vobiſcum eſt: ambulate donec Lu-
cem habetis, ne vos tenebræ deprehendant.
nam qui ambulat in tenebris, neſcit quò va-
dat.
36 Dum Lucem habetis, credite in Lucem, vt
filij Lucis ſitis. Hæc loquutus eſt Ieſus: & quũ
abijſſet occultauit ſe ab eis.
F 37 Quum autem tot ſigna edidiſſet coram eis,
non credebant in eum:
Eſa. 53. a. 1. — Rom. 10. c. 16
38 Vt ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem
dixit, Domine quis credidit ſermoni noſtro,
& brachiũ Domini cui reuelatum eſt?
39 Propterea non poterant credere, quia iterũ
dixit Eſaias,
Eſa. 6. c. 9 — Mat. 13. b. 14 — Marc. 4. b. 12 — Luc. 8. b. 10 — Act. 28. f. 26 — Rom. 11. a. 8
40 Excæcauit oculos eorum, & callum obdu-
xit cordi eorum, ne videant oculis, & ne intel
ligant corde, & conuertantur, & ſanem eos.
41 Hæc dixit Eſaias, quãdo vidit gloriam eius,
& loquutus eſt de eo.
42 Veruntamen etiam ex principibus multi
crediderũt in eum: ſed propter Phariſæos no
confitebantur, ne ſynagoga mouerentur.
Supr. 5. g. 44
43 Dilexerũt enim gloriam hominum potius
quàm gloriam Dei.
44 Ieſus autem clamauit, & dixit, Qui credit
in me, non credit in me, ſed in eũ qui miſit me.
G 45 Et qui ſpectat me, ſpectat eũ qui miſit me.
Supr. 8. c. 18, & 9. g. 39 — Suprà 3. b. 17
46 Ego Lux in mundũ veni, vt nullus qui cre-
dit in me, in tenebris maneat.
47 Nam ſi quis audierit verba mea, & non cre-
diderit, ego nõ condemno eum. non enim ve-
ni vt condemnem mundum, ſed vt ſeruem
mundum.
Marc. 16. d. 16.
48 Qui reijcit me, nec recipit verba mea, habet
qui cõdemnet ipſum: ſermo quem loquutus
ſum, ille iudicabit eum in vltimo illo die.
49 Quia ego ex meipſo non ſum loquutus:
ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandauit
quid dicam & quid loquar.
50 Et ſcio quòd mãdatum eius, vita æterna eſt.
quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater,
ita loquor.

CAPVT XIII.

Chriſtus lauat pedes diſcipulorum. 8 Petrus recuſat ſibi pedes lauari. 10 Apoſtoli mundi, Iudas non item. 13 Magiſter & Dominus Chriſtus. 14 Debemus inuicem pedes lauare. 16 Apoſtoli ſerui. 18. & 21 Iudæ proditio prædicta. 20 Recipiendus qui à Chriſto mittitur. 23 Diſcipulus quem diligebat Chriſtus. 27 Satan ingreditur in Iudam. 34 Mutua dilectio. 35 Vnde dignoſcantur diſcipuli Chriſti. 37 Vana Petri confidentia. 38 Eius abnegatio prædicitur.

Matt. 26. a. 2 — Marc. 14. a. 1 — Luc. 22. a. 1
1 ANte feſtum autem Paſchæ, ſciens Ieſus
quòd veniſſet hora ipſius, vt trãſiret ex
hoc mundo ad Patrem, quum dilexiſſet ſuos
qui erant in mundo, vſq; ad finem dilexit eos.
2 Et cœna facta (quum diabolus iam immiſiſ-
ſet in cor Iudæ *filij* Simonis Iſcariotę, vt prode
ret eum)
3 Sciens Ieſus quòd omnia dediſſet ſibi Pater
in manus, & quòd à Deo exiſſet, & ad Deum
abiret:
4 Surgit à cœna, & ponit pallium: & accepto
linteo, pręcinxit ſe.
5 Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit la-
uare pedes diſcipulorum, & extergere linteo
quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum: tum dixit
ei ille, Domine, tu mihi lauas pedes?
7 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Quod ego facio,
tu neſcis nunc: cognoſces autem poſtea.
8 Dicit ei Petrus, Non lauabis meos pedes in
ęternum. Reſpondit ei Ieſus, Si non lauero te,
nihil mecum habebis commune.
9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non ſolùm
pedes meos, ſed & manus & caput.
10 Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt, non opus habet
niſi vt pedes lauet, ſed eſt mũdus totus. & vos
mundi eſtis, ſed non omnes.
11 Sciebat enim quiſnam eſſet qui proderet i- B
pſum: propterea dixit, Non eſtis mundi
omnes.
12 Poſtquam ergo lauiſſet pedes eorum, rece-
ptiſq; veſtibus ſuis rurſum accubuiſſet, dixit
eis, Intelligitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me Magiſter ac Domine, & re-
ctè dicitis: ſum enim.
14 Si ergo ego laui pedes veſtros dominus &
magiſter, vos quoq; debetis inuicem alij alio-
rum lauare pedes.
15 Exemplum enim præbui vobis, vt ſicut ego
feci vobis, *ita* & vos faciatis.
16 Amen amen dico vobis, ſeruus nõ eſt maior Infrà 15. c. 20
domino ſuo, neq; legatus maior eo qui lega- Mat. 10. c. 24.
uit ipſum. Luc. 6. f. 40
17 Si hæc noueritis, beati eritis ſi feceritis ea.
18 Nõ de omnibus vobis loquor: ego ſcio quos
elegerim: ſed *oportet* vt impleatur Scriptura, Pſal. 40. c. 10
Qui edit mecum panem, ſuſtulit iam nũc ad-
uerſum me calcem ſuum.
19 Nunc dico vobis priuſquam fiat, vt quum fa
ctum fuerit, credatis quòd ego *is* ſim.
20 Amen amen dico vobis, quando aliquem Mat. 10. d. 40
miſi, quiſquis *eum* recipit, me recipit: qui autẽ Luc. 10. c. 16
me recipit, recipit eum qui me miſit. C
21 Quũ hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu,
& teſta-

Mat.26.b.21 & teſtatus eſt, dixitq́;, Amen amen dico vobis
Mar.14.b.18 quod vnus ex vobis prodet me.
Luc. 22.b.21 22 Diſcipuli ergo intuebantur alij in alios, hę-
ſitantes de quo diceret.
23 Erat autem quidam ex diſcipulis Ieſu re-
cumbens in ſinu ipſius, *nimirum* is quem dilige
bat Ieſus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus, vt percon-
taretur quiſnam eſſet de quo diceret.
25 Ille verò incumbẽs pectori Ieſu, dicit ei, Do-
mine, quis eſt?
26 Reſpondit Ieſus, Ille eſt cui ego intinctam
offulam dedero. Et quum intinxiſſet, offulam
dedit *filio* Simonis Iſcariotæ.
27 Et poſt *ſumptam* offulam ingreſſus eſt in eũ
ſatanas. dicit igitur ei Ieſus, Quod facis, fac
citó.
28 Hoc autem nemo intelligebat diſcumben-
tium quorſum dixiſſet ei.
29 Quidam enim putabant, quia marſupium
habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, Eme ea
quibus opus eſt nobis ad feſtum, aut egenis vt
aliquid daret.
D 30 Ille ergo accepta offula, ſtatim exiuit. erat
autem nox.
31 Quum ergo exiſſet, dixit Ieſus, Nunc glorifi
catus eſt Filius hominis, & Deus glorificatus
eſt in ipſo.
32 *Quod* ſi Deus glorificatus eſt in eo, Deus
quoque glorificabit eum in ſemetipſo, & ſta-
tim glorificabit eum.
Supr. 7.c.34 33 Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum ſum, quę-
retis me: ſed ſicut dixi Iudæis, quò ego vado,
vos non poteſtis venire: *ita* & vobis dico
nunc.
Infrà 15.b.18 34 Mãdatum nouum do vobis, Vt alij alios di-
Leui.19.d.18 ligatis, ſicut *inquam* dilexi vos, vt & diligatis
Mat.22.d.39 alij alios.
Ioh.14.d.21. 35 Ex hoc cognoſcent omnes quòd diſcipuli
mei ſitis, ſi charitatem habueritis alij in alios.
Mat.26.d.24 37 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis?
Mar.14.c.30 Reſpondit ei Ieſus, Quò ego abeo, non potes
Luc. 22.d.34 me nunc ſequi: ſequêris autem poſtea.
38 Dicit ei Petrus, Domine, quare non poſſum
te ſequi nunc? animam meam pro te ponam.
39 Reſpondit ei Ieſus, Animam tuam pro me
pones? amen amen dico tibi, non canet gal-
lus, vſquequo ter me abnegaueris.

CAPVT XIIII.

1 Diuinitas Chriſti. 2 Per Chriſtum vita æterna. 6 Ipſe via, veritas & vita. 9 Deus Pater & Chriſtus vnum ſunt. 12 Opera Chriſti. 13, & 14 Petẽdum in nomine Chriſti. 16, & 26 Spiritus ſanctus conſolator. 18 Chriſtus ſuos orphanos non relinquit. 21 Quis amet Chriſtum. 22 Chriſtum interrogat Iudas. 27 Pax Chriſti. 28 Gaudium. 30 Princeps huius mundi.

1 NE turbetur cor veſtrum: creditis in Deũ,
etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habitationes multæ
ſunt: ſin minus, dixiſſem vobis, Vado paratu-
rus vobis locum.
3 Et quum abiero, & parauero vobis locũ, rur-
ſum veniam & aſſumam vos ad meipſum: vt
vbi ſum ego, & vos ſitis.
4 Et quò ego abeam ſcitis, & viam ſcitis.
5 Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò a-
beas: quomodo igitur poſſumus viam ſcire?
6 Dicit ei Ieſus, Ego ſum Via, & Veritas, & Vi-
ta: nemo venit ad Patrem niſi per me.
7 Si noſſetis me, Patrem etiam meum noſſe-
tis: & iam nunc cognoſcitis eum, & vidiſtis
eum.
8 Dicit ei Philippus, Domine, oſtende nobis
Patrem, & ſufficit nobis.
9 Dicit ei Ieſus, Tantum tempus vobiſcum
ſum, & non cognouiſti me? Philippe, qui vidit
me, vidit Patrẽ: quomodo igitur tu dicis, Oſtẽ
de nobis Patrem?
10 Non credis quòd ego in Patre ſum, & Pater
in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis, à me-
ipſo non loquor: ſed Pater qui in me manet,
ipſe facit opera.
11 Credite mihi quòd ego in Patre ſum, & Pa- B
ter in me: ſin minus, propter ipſa facta credite
mihi.
12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, o-
pera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora ijs
faciet: nam ego ad Patrem abeo.
13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc *Infrà 16.c.23*
faciam: vt glorificetur Pater in Filio. *Mat.7.b.7*
14 Si quid petieritis in nomine meo, ego fa- *Mar.11.c.24*
ciam. *Iacob.1.a.5*
15 Si diligitis me, mandata mea ſeruate.
16 Ego autem rogabo Patrem, & alium conſo-
latorem dabit vobis, vt maneat vobiſcum in
æternum:
17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mun
dus non poteſt recipere, quia non videt eum,
nec nouit eum: vos autem cognoſcitis eum,
quia apud vos manet, & in vobis erit.
18 Non relinquã vos orphanos: redibo ad vos. C
19 Adhuc puſillũ, & mundus me non amplius
videbit, vos autem videbitis me: quia ego vi-
uo, & vos viuetis.
20 In illo die vos cognoſcetis quòd ego ſum
in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.
21 Qui tenet præcepta mea, & ſeruat ea, is ille
eſt qui diligit me: qui autẽ diligit me, dilige-
tur à Patre meo: & ego diligam eum, & cõſpi-
cuum ei exhibebo meipſum.
22 Dicit ei Iudas, non *ille* Iſcariotes, Domine,
quid eſt cur te ſis nobis conſpicuum exhibitu
rus, & non mundo?
23 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si quis diligit me,
ſermonem meum ſeruabit: & Pater meus di-
liget eum, & ad eum veniemus, & manſionem
apud eum faciemus.
24 Qui non diligit me, ſermones meos non D
ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus,
ſed eius qui miſit me Patris.
25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos manẽs.
26 Paracletus autem ille, *id eſt* Spiritus ſanctus,
quem mittet Pater in nomine meo, ille vos do
cebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ di-
xi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam
do vobis: nõ ſicut mundus dat, ego do vobis:
ne turbetur cor veſtrum, neq; formidet.
28 Audiſtis quòd ego dixi vobis, Abeo, & redi-
bo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique
quòd dixerim, abeo ad Patrem, quia Pater ma
ior me eſt.
29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat: vt quũ
factum fuerit, credatis.
30 Non amplius multa loquar vobiſcum: ve-
nit enim princeps mundi huius, & in me non
habet quicquam.
31 Sed *hæc fiunt* vt cognoſcat mundus quòd di-

ligo Patrem: ſicut autem mandauit mihi Pa-
ter, ita facio: ſurgite, abeamus hinc.

CAPVT XV.

1, & 5 Vera vitis. Agricola. 2 Palmes. 4 Manere in Chriſto. 7 Fidelium orationes exaudiuntur. 12 Præceptum de dilectione mutua. 14 Amici Chriſti Apoſtoli. 16 Electi à Chriſto Apoſtoli, non ab Apoſtolis Chriſtus. Petere in nomine Chriſti. 18 Fideles exoſi mundo. 20 Seruus non eſt ſupra dominum. Perſequutiones prædictæ fidelibus. 26 Promittitur Spiritus ſanctus.

1 EGo ſum vitis illa vera, & Pater meus agri
cola eſt.
Matt.15.b.13 2 Omnem palmitem in me non ferentem fru
ctum, tollit: & omnem qui fert fructum, pur-
gat, vt fructum copioſiorem afferat.
Supr.13.b.11 3 Iam vos puri eſtis propter ſermonem quem
loquutus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis. ſicut palmes
non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, *id eſt*, niſi
manſerit in vite: ita nec vos, niſi in me man-
ſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites, is qui manet in
me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum mul-
tum: nam abſq; me nihil poteſtis facere.
6 Niſi quis in me mãſerit, eiectus extra *uineam*,
ſtatim vt palmes areſcet: deinde coguntur iſti
palmites, & in ignem conijciuntur, & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis
manſerint, quicquid volueritis petite, & fiet
vobis.
8 In hoc glorificatus eſt Pater meus, vt fructũ
multum afferatis, & fietis mei diſcipuli.
B 9 Sicut dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos:
manete in charitate illa mea.
10 Si mandata mea ſeruaueritis, manebitis in
charitate mea: ſicut & ego Patris mei manda-
ta ſeruaui, & maneo in eius charitate.
11 Hæc loquutus ſum vobis: vt gaudium illud
meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum
impleatur.
Suprà 13. d.34. 12 Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis alij
alios, ſicut dilexi vos.
1.Theſ.4. b.9. 13 Maiorẽ hac charitatẽ nemo habet, quã quis
animam ſuam ponit pro amicis ſuis.
1.Ioh.3.b.11, & 4.c.21 14 Vos amici mei eritis, ſi feceritis quęcunq;
ego mando vobis.
15 Non amplius vos dicam ſeruos, quia ſeruus
neſcit quid faciat dominus eius: vos autẽ di-
xi amicos, quia omnia quæ audiui à Patre
meo, nota feci vobis.
Mat.28.d.19 C 16 Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, &
conſtitui vos vt abeuntes fructum afferatis, &
fructus veſter maneat: vt quicquid petieritis
à Patre in nomine meo, det vobis.
17 Hæc mando vobis, vt diligatis alij alios.
18 Si mundus vos odit, ſcitis quòd me prius
quàm vos odio habuerit.
19 Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum
eſt, amaret: quia verò de mundo non eſtis, ſed
ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos
mundus.
Supr.13.b.16 20 Memẽtote ſermonis quem ego dixi vobis,
Mat.10.c.24 Nõ eſt ſeruus maior domino ſuo. ſi me perſe-
Mat.24.a.9 quuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem
meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.
21 Sed hęc omnia faciẽt vobis propter nomen
meum, quia non nouerunt eum qui miſit me.
22 Si non veniſſem, & loquutus eſſem eis, pec-
catum non haberent: nunc autem non habẽt
quod prætexant peccato ſuo.
23 Qui me odit, *is* & Patrem meum odit.
24 Si opera non feciſſem inter eos, quę nemo
alius fecit, peccatum non haberent: nunc au-
tem & viderunt, & oderunt non ſolùm me, ve
rùm etiam patrem meum.
25 Sed *hæc fiunt* vt compleatur ſermo qui in Le- Pſal.34.c.19
ge eorum ſcriptus eſt, Oderunt me imme-
ritò.
26 Quum autẽ venerit Paracletus, quem ego Lu.24.g.49
mittã vobis à Patre, Spiritus *inquam* ille verita- Suprà 14.
tis, qui à Patre procedit, ille teſtabitur de me. d.26
27 Sed & vos teſtabimini, quia à principio me-
cum eſtis.

CAPVT XVI.

1 Afflictiones prædicuntur fidelibus. 6 Apoſtolorum ob diſceſſum Chriſti triſtitia. 7. & 23 De aduentu Spiritus ſancti Conſolatoris. 9 Peccatum. 10 Iuſtitia. 11 Iudicium. 20 Fidelium triſtitia in gaudium vertetur. 23. & 24 Petere in nomine Chriſti. 27 Apoſtoli ob fidem in Deo amati. 28 Aſcenſionem ſuam prædicit Chriſtus. 33 Pax in Chriſto, in mundo oppreſſio.

1 HÆc loquutus ſum uobis, vt ne offenda-
mini.
2 Mouebunt vos ſynagogis: imò veniet tem-
pus quum quiſquis interficiet uos, putabit ſe
cultum præſtare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Pa
trem neq; me.
4 Sed hæc loquutus ſum vobis, vt quum vene
rit tempus illud, memineritis eorũ, quòd ego
dixerim vobis. hæc autem vobis à principio
non dixi, quia uobiſcum eram.
5 Nunc autẽ abeo ad eum qui miſit me, & ne-
mo ex vobis interrogat me quò abeam.
6 Sed quia hæc loquutus ſum vobis, triſtitia
impleuit cor veſtrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis
vt ego abeam, nam niſi abiero, Conſolator ille
non veniet ad vos: ſin autem abiero, mittam
eum ad vos.
8 Et quum venerit ille, arguet mundũ de pec-
cato & de iuſtitia & de iudicio.
9 De peccato quidẽ, quòd nõ credunt in me:
10 De iuſtitia verò, quòd ad Patrem abeam, &
amplius non videbitis me:
11 De iudicio autem, quòd princeps huius mũ
di condemnatus ſit.
12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, ſed B
non poteſtis portare modò.
13 Quum autem venerit ille, *id eſt* Spiritus ille
veritatis, introducet vos in omnem veritatẽ.
non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quęcunq;
audierit loquetur: & quæ ventura ſunt, renũ-
tiabit vobis.
14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet
quod renuntiabit vobis.
15 Omnia quæ habet Pater, mea ſunt: propte-
rea dixi quòd de meo accipiet quod renũtia-
bit vobis.
16 Paululũ, & non videbitis me: & rurſum pau
lulũ, & videbitis me: quia ego vado ad Patrẽ.
17 Dixerunt ergo *quidam* ex diſcipulis eius, alij
ad alios, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Puſil-
lũ, & non videbitis me, & rurſus paululũ & vi
debitis me: &, Quia ego vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo, Quid illud eſt quod dicit, Pu C
ſillum? neſcimus quid loquatur.
19 Cognouit autem Ieſus quòd cuperent i-
pſum interrogare, & dixit eis, de hoc quęritis
inter

inter vos, quòd dixi, Puſillum, & non videbi-
tis me: & iterum puſillum, & videbitis me?
20 Amen amen dico vobis, flebitis & lamenta-
bimini vos, mundus autem gaudebit: vos ve-
rò triſtes fietis, ſed triſtitia veſtra euadet in gau
dium.
21 Mulier, quum parit, dolorem habet, quia ve
nit hora eius: quum autem genuerit puerum,
iam nõ meminit oppreſsionis, quòd gaudeat
hominem eſſe genitum in mundo.
22 Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habe-
tis: ſed rurſum videbo vos, & gaudebit cor ve-
ſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis.
Sup. 14. b. 13 23 Et in illo die me non rogabitis quicquam.
Matt. 7. a. 7. Amen amen dico vobis, quæcunq; petieritis à
& 21. b. 22 Patre in nomine meo, dabit vobis.
Mar. 11. c. 24 24 Vſq; nunc non petiſtis quicquam in nomi-
Luc. 11. b. 9 ne meo: petite, & accipietis, vt gaudium veſtrũ
Iac. 1. a. 5 ſit perfectum.
D 25 Hæc per prouerbia loquutus ſum vobis: ve-
niet tempus quum iam non per prouerbia lo-
quar vobis, ſed apertè de Patre meo renuntia-
bo vobis.
26 In illo die in nomine meo petetis: & non di
co vobis quòd ego rogaturus ſim Patrem pro
vobis.
Infrà 17. b. 8 27 Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me ama-
ſtis, & crediſtis quòd à Deo exiuerim.
28 Exiui à Patre, & veni in mũdum: iterum re-
linquo mundum & proficiſcor ad Patrem.
29 Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce, nunc apertè
loqueris, nec prouerbium vllum dicis.
30 Nũc ſcimus quòd noris omnia, nec opus ſit
tibi vt quis te roget: per hoc credimus quòd à
Deo exiſti.
31 Reſpondit eis Ieſus, Nunc creditis?
Mat. 26. c. 31 32 Ecce veniet tempus, & iam venit, quum di-
Marc. 14. c. ſpergemini ſinguli, quiſq; ad ſuos, meq; ſolum
27. relinquetis. ſed non ſum ſolus: nam Pater me-
cum eſt.
33 Hæc loquutus ſum vobis, vt in me pacem ha
beatis: in mundo oppreſsionem habebitis. ſed
confidite, ego vici mundum.

CAPVT XVII.

*1 Chriſti ad Deum patrem oratio. 2 Vita æterna per Chriſtũ.
3 Cognoſcere Deum & Ieſum Chriſtum, eſt vita æterna. 4
Opus Dei à Chriſto conſummatum. 6 Apoſtoli Chriſto dati
à Deo. 8 Verba Dei data Apoſtolis à Chriſto. 9 Pro eis
orat. 12 Iudas filius perditionis perijt. 13 Gaudiũ Chri-
ſti. 14 Apoſtoli exoſi mundo. 16 Non ſunt ex mundo.
17 Sanctificare. 19 Sanctitas Chriſti, noſtra. 20 Chri-
ſtus pro omnibus fidelibus Deum orat. 25 Mundus Deum nõ
cognouit. A Deo miſſum eſſe Chriſtum agnoſcunt Apoſtoli.*

1 HÆc loquutus eſt Ieſus, & ſuſtulit ocu-
los in cœlum, dixitq;, Pater, venit hora
illa, glorifica Filium tuum, vt & Filius tuus glo
rificet te:
Mat. 28. d. 18 2 Sicut dediſti ei poteſtatem in omnem carnẽ,
vt quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.
3 Hæc eſt autem vita æterna, vt te ſolùm co-
gnoſcant *eſſe* Deum verum, & quem miſiſti Ie-
ſum Chriſtum.
4 Ego te glorificaui ſuper terram: opus con-
ſummaui quod dediſti mihi vt facerem.
5 Nunc igitur glorifica me tu Pater apud te-
metipſum, ea gloria quã habui apud te prius
quàm hic mundus exiſteret.
6 Manifeſtum feci nomen tuum hominibus
quos dediſti mihi *ſelectos* è mundo: tui erãt, &
mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruarũt.
7 Nunc cognouerunt quòd omnia quæ dedi- B
ſti mihi, abs te ſunt: Sup. 26. d. 27
8 Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi
acceperũt, & cognouerunt verè quòd à te exi-
ui, & crediderunt quòd tu me miſiſti.
9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed
pro *ijs* quos dediſti mihi, quia tui ſunt.
10 Et mea omnia, tua ſunt: & tua, mea ſunt: &
glorificatus ſum in eis.
11 Et iam non ſum in mundo, ſed ij in mundo
ſunt, & ego ad te venio: Pater ſancte, ſerua eos
per nomen tuum, quos dediſti mihi, vt ſint v-
num, ſicut & nos.
12 Quum eſſem cum eis in mundo, ego ſerua-
bam eos nomine tuo: quos dediſti mihi, ego Pſal. 108. a. 8
cuſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius ille
perditionis: vt Scriptura compleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in C
mundo, vt habeãt gaudium meum impletum
in ſemetipſis.
14 Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mũdus
eos odio habuit: quia nõ ſunt ex mundo, ſicut
& ego non ſum ex mundo.
15 Non rogo vt tollas eos è mundo, ſed vt ſer-
ues eos à Malo.
16 Ex mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum
ex mundo.
17 Sanctifica eos tua illa veritate. ſermo tuus ve
ritas eſt.
18 Sicut me miſiſti in mundum, *ita* & ego miſi
eos in mundum.
19 Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint &
ipſi ſanctificati verè.
20 Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro
ijs qui credituri ſunt per ſermonem eorum in
me:
21 Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & D
ego in te, vt & ipſi in nobis vnũ ſint: vt credat
mundus quòd tu me miſeris.
22 Et ego gloriam quam dediſti mihi, dedi eis:
vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.
23 Ego in eis, & tu in me, vt ſint perfecti in vnũ,
& vt cognoſcat mundus quòd tu me miſiſti, &
dilexiſti eos ſicut me dilexiſti.
24 Pater, quos dediſti mihi, cupio vt vbi ſum Sup. 12. d. 26
ego, & illi ſint mecum: vt ſpectent gloriam illã
meam quam dediſti mihi, quia dilexiſti me
ante iacta fundamenta mundi.
25 Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego
autem te cognoui, & ij cognouerunt quòd tu
me miſeris.
26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum
faciam: vt charitas qua dilexiſti me, in ipſis ſit,
& ego in ipſis.

CAPVT XVIII.

*1 Chriſtus in horto. 2 Proditur à Iuda. 10 Auricula Malcho
amputatur. 13 Chriſtus ad Annam ducitur, deinde ad Caia-
pham. 15 Eum ſequitur Petrus. 17, 25 & 27 Abnegat Chri-
ſtum Petrus. 19 Interrogat Chriſtum Caiaphas. 22 Bacillo cæ
ditur Ieſus. 28 Abducitur ad Pilatum. 34, & 37 Se regem Iu-
dæorum fatetur. 36 Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo. 37
Cur venerit. 40 Liberatur Barabbas.*

1 HÆc quũ dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum Mat. 26. d. 36
diſcipulis ſuis trans torrentẽ Cedron, Mar. 14. d. 32
vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſci- Luc. 22. d. 39
puli eius. 2 Reg. 15. c. 23
2 Nouerat autem eum locum etiam Iudas qui
prodebat eum, quia frequenter Ieſus cõuene-

rat illuc cum diſcipulis ſuis.
Matt.26.e. 3 Iudas ergo quum accepiſſet cohortem, & à
47. Pontificibus ac Phariſæis miniſtros, venit il-
Marc.14.e. luc cum laternis & facibus & armis.
43. 4 Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura e-
Luc.22.e.47 rant ſuper ſe, egreſſus dixit eis, Quem quæri-
tis?
5 Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit
eis Ieſus, Ego *is* ſum. Stabat autem & Iudas qui
prodebat eum, cum ipſis.
6 Vt ergo dixit eis, Ego *is* ſum: abierunt retror-
ſum, & ceciderunt humi.
7 Iterum ergo rogauit eos, Quem quæritis? Il-
li autem dixerunt, Ieſum Nazarenum.
8 Reſpódit Ieſus, Dixi vobis quòd ego *is* ſum.
ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire:
Sup.17.b.12 9 Vt compleretur ſermo quem dixerat, Ex ijs
quos dediſti mihi, non perdidi quenquam.
10 Simon autem Petrus quum haberet gladiũ,
eduxit eum, & ferijt Pontificis ſeruũ, & abſci-
dit auriculam eius dextram. erat autem nomẽ
ſeruo Malchus.
11 Dicit ergo Ieſus Petro, Immitte gladium tuũ
in vaginam. annon bibam poculum quod de-
dit mihi Pater?
12 Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæo
rum comprehenderunt Ieſum, & vincierunt
eum:
Luc.3.a.2 13 Et abduxerunt primùm ad Annam (erat e-
enim ſocer Caiaphæ, qui erat Pontifex anni il
lius) Is vero miſit eum vinctum ad Caiapham
Pontificem.
Supr.11.f.50 14 Erat autem Caiaphas, is qui conſilium dede
rat Iudæis quòd conferret vnum hominẽ mo-
ri pro populo.
Mat.26.f.58 15 Sequebatur autem Ieſum Simõ Petrus, & a-
Marc.14.f. lius diſcipulus. diſcipulus verò ille erat notus
54. Pontifici, & ſimul introijt cum Ieſu in aulã Pon
Luc.22.f.54 tificis.
16 Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit
ergo diſcipulus ille alter qui erat notus Ponti
fici, & loquutus eſt oſtiariæ, ac introduxit Pe-
trum.
17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nónne &
tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille,
Non ſum.
D 18 Stabant autem ſerui & miniſtri qui prunas
congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebant
ſe. erat autem cum eis & Petrus ſtans & calefa
ciens ſe.
19 Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſci-
pulis ſuis, & de doctrina ipſius.
20 Reſpódit ei Ieſus, Ego apertè loquutus ſum
mundo, ego ſemper docui in ſynagoga & in
templo, quò vndiq; Iudæi cóueniunt, & in oc-
culto loquutus ſum nihil:
21 Quid me interrogas? interroga eos qui au-
dierunt quid loquutus ſim ipſis: ecce, hi ſciunt
quæ dixerim ego.
22 Hæc autem quum ipſe dixiſſet, vnus ex mi-
niſtris qui adſtabat, bacillo cecidit Ieſum, di-
cens, Itáne reſpondes Pontifici?
E 23 Reſpódit ei Ieſus, Si malè loquutus ſum, te-
Mat.26.f.57 ſtare de malo: ſin bene, cur me cædis?
Mar.14.f.59 24 Miſerat ergo eum Annas vinctum ad Caia-
Luc.22.f.54 pham Pontificem.
Mat.26.g.69 25 Stabat autem Simon Petrus, & calefaciebat
Marc.14.g. ſe. dixerunt ergo ei, Nónne & tu ex diſcipulis
66. eius es? Negauit ille, & dixit, Non ſum.

26 Dicit ei quidam ex ſeruis Pontificis, cogna- Luc.22.f.55
tus eius cuius abſciderat Petrus auriculã, Nón-
ne ego te vidi in horto cum eo?
27 Rurſus ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus
cantauit.
28 Ducunt ergo Ieſum à Caiapha in Prætoriũ. Mat.27.a.2
erat autem mane, & ipſi non introierũt in Præ- Mar.15.a.1
torium, ne polluerentur, ſed vt veſcerentur Luc.23.a.1.
Paſcha. Act.10.d.28,
29 Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit, & 11.a.3.
Quam accuſationem affertis aduerſus homi-
nem hunc?
30 Reſponderunt & dixerunt ei, Niſi iſte eſſet F
maleficus, non tibi tradidiſſemus eum.
31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eũ vos, & ſe-
cundum legem veſtram condemnate eum. Di
xerunt ergo ei Iudæi, Nobis non licet trucida-
re quenquam.
32 Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſigni- Mat.20.c.19
ficans qua morte futurum erat vt morere-
tur. Mat.27.b.11
33 Introiuit ergo rurſus in Prætorium Pilatus, Mar.15.a.2
& vocauit Ieſum, dixitq; ei, Túne es Rex Iudæo Luc.23.a.3
rum?
34 Reſpondit ei Ieſus, A teipſo tu hoc dicis, an
alij dixerunt tibi de me?
35 Reſpondit Pilatus, Nunquid ego Iudæus
ſum? gens tua & Pontifices tradiderunt te mi-
hi: quid feciſti?
36 Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt ex
hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnũ meũ,
miniſtri mei certarent ne traderer Iudæis: nũc
autem regnum meum non eſt hinc.
37 Dixit ergo ei Pilatus, Num igitur Rex es tu? G
Reſpondit Ieſus, Tu dicis quòd Rex ſum ego.
ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mun-
dum, vt teſtimonium dem veritati: omnis qui
eſt ex veritate, audit vocem meam.
38 Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et quũ hoc
dixiſſet, rurſum venit ad Iudæos, & dicit eis,
Ego nullum inuenio in eo crimen. Mat.27.b.15
39 Eſt autem conſuetudo vobis vt vnum dimit Mar.15.a.6
tam vobis in Paſcha: vultiſne ergo dimittam Luc.23.c.27
vobis Regem Iudæorum? Act.3.c.14
40 Clamauerunt autem rurſum omnes, dicen
tes, Non hunc, ſed Barabbam. Erat verò ille Ba
rabbas latro.

CAPVT XIX.

1 Flagellatur Chriſtus. 2 Coronatur ſpinis. 6 Iudæi petunt Chriſtum crucifigi. 8 Pilatus præ timore denuò Ieſum interrogat. 10 Poteſtas Pilati in Chriſtum. 11 Iudæ peccatum. 16 Chriſtus Iudæis crucifigendus traditur. 19 Titulus crucis Chriſti. 23 Eius veſtimenta diuiduntur. 27 Matrem ſuã Ioanni commendat. 30 Accepto aceto exſpirat Chriſtus. 32 Crura latronibus franguntur. 34 Latus Chriſti lancea foditur. 38 Ioſeph ab Arimathæa. 39 Nicodemus. 40 Sepelitur Chriſtus.

1 TVnc ergo acceptum Pilatus Ieſum fla- Mat.27.c.26
gellauit. Mar.15.b.18
2 Et milites plexam coronam è ſpinis impo-
ſuerunt capiti eius, & pallio purpureo circun-
dederunt eum.
3 Et dicebant, Aue Rex Iudæorum. Et bacillis
eum cædebant.
4 Exiuit ergo rurſum Pilatus foras, & dicit
eis, Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſca
tis quòd nullum in eo crimen inuenio.
5 Exiuit ergo Ieſus foras, ferens ſpineam co-
ronam, & purpureum pallium. Tum dicit
eis

eis *Pilatus*, Ecce homo.
6 Quum ergo vidiſſent eum principes Sacer-
dotum & miniſtri, clamarũt, dicentes, Cruci-
fige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum
vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo
crimen.
B 7 Reſponderunt ei Iudæi, Nos legem habe-
mus, & ſecundum legem noſtram debet mori,
quia Filium Dei ſe fecit.
8 Quum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonẽ,
magis timuit.
9 Et ingreſſus eſt Prætorium rurſus, & dicit ad
Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum nõ
dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? ne-
ſcis quòd poteſtatem habeam crucifigendi te,
& poteſtatem habeam abſoluendi te?
11 Reſpondit Ieſus, Non haberes poteſtatẽ ad-
uerſum me vllã, niſi tibi datum eſſet supernè:
propterea qui me tradidit tibi, maius peccatũ
habet.
C 12 Ex eo quærebat Pilatus abſoluere eũ: Iudæi
autem clamabant, dicentes, Si hũc abſolueris,
non es amicus Cæſaris. quicunq; ſe Regem fa
cit, contradicit Cæſari.
13 Pilatus ergo quum audiſſet hũc ſermonem,
adduxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem
Gabbatha.
14 Erat autẽ paraſceue Paſchæ, hora verò quaſi
ſexta: tum dicit Iudæis, Ecce Rex veſter.
15 Illi autem clamarunt, Tolle, tolle, crucifige
eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifi-
gam? Reſponderunt principes Sacerdotum,
Non habemus Regem niſi Cæſarem.
Mat.27.d.31 16 Tunc ergo tradidit eum illis vt crucifigere-
Mar.15.b.21 tur. Acceperunt autem Ieſum, & abduxerunt.
Luc.23.c.26 17 Atq; *is* baiulans crucem ſuam, venit in eum
D locum qui dicitur Caluariæ, Hebraicè autem
Golgotha.
18 Vbi crucifixerũt eum: & cum eo alios duos,
hinc & hinc, medium autem Ieſum.
19 Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit
ſuper crucem. Erat autem ſcriptum, IESVS
NAZARENVS, REX IVDÆORVM.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum lege-
runt: quia prope ciuitatem erat locus vbi cru-
cifixus erat Ieſus. & erat ſcriptum Hebraicè, &
Græcè, & Latinè.
21 Dicebãt ergo Pilato principes Sacerdotum
Iudæorum, Ne ſcribas, Rex Iudæorũ: ſed quòd
ille dixerit, Rex ſum Iudæorum.
22 Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi.
Mat.27.d.35 23 Milites ergo quum crucifixiſſent Ieſum, ac-
Mar.15.c.24 ceperunt veſtimenta eius (& fecerunt quatuor
Luc.23.d.33 partes, vnicuiq; militi partem) & tunicam. e-
rat autem tunica inſutilis, à ſummo contexta
tota.
E 24 Dixerunt ergo inter ſe, Ne ſcindamus eam,
Pſal.22.c.29 ſed ſortiamur de illa cuius futura ſit. Vt Scri-
ptura impleretur, dicens, Diſpertiuerunt veſti
menta mea ſibi, & ſuper veſtem meam miſe-
runt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.
25 Stabant autem iuxta crucem Ieſu, mater e-
ius & ſoror matris eius, Maria Clopæ *uxor*, &
Maria Magdalene.
26 Quum vidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſci-
pulum aſtantem, quem diligebat, dicit matri
ſuæ, Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et
ex illa hora recepit eam diſcipulus domum
ſuam.
28 Poſtea quum ſciret Ieſus quòd *reliqua* omnia Pſal.69.e.22
iam perfecta eſſent, vt perficeretur Scriptura, F
dicit, Sitio.
29 Vas igitur *illic* erat poſitum aceto plenum. Il
li verò impleuerunt ſpongiam aceto, & hyſſo-
po circumpoſitam admouerunt ori eius.
30 Quum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit,
Conſummatum eſt: & inclinato capite tradi-
dit ſpiritum.
31 Iudæi ergo, vt non manerent in cruce corpo
ra ſabbatho: quoniam erat Paraſceue: (erat e-
nim magnus dies illius ſabbathi) rogarunt Pi-
latum vt frangerentur eorum crura, ac tolle-
rentur.
32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *la-
tronis* fregerũt crura, & alterius qui crucifixus
fuerat cum eo.
33 Ad Ieſum autem quum veniſſent, vt viderũt
eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.
34 Sed quidam ex militibus lancea latus eius
fodit, & ſtatim exiuit ſanguis & aqua.
35 Et qui vidit, teſtatur, & verum eſt teſtimoniũ G
eius: ille *inquam* ſcit quòd vera dicit, vt & vos
credatis.
36 Facta ſunt enim hæc vt Scriptura implere- Exo.12.g.46
tur, Non confringetur *ullum* os ipſius. Num.9.b.12
37 Et rurſus alia Scriptura dicit, Videbũt quem Zach.12.c.10
transfixerunt.
38 Poſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph Ari Mat.27.g.57
mathienſis (qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occul Mar.15.d.42
tus propter metum Iudæorum,) vt tolleret Luc.23.g.50
corpus Ieſu: quod permiſit Pilatus. Venit er-
go & ſuſtulit corpus Ieſu.
39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat Suprà 3.a.1
ad Ieſum nocte primùm) ferens miſturæ myr-
rhæ & aloes libras quaſi centum.
40 Acceperunt ergo corpus Ieſu, & obſinxe-
runt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos
eſt Iudæis ſepelire.
41 In eo autem loco vbi fuerat crucifixus, erat
hortus, & in horto monumentum nouum, in
quo nondum quiſquam poſitus fuerat.
42 Ibi ergo propter Paraſceuen Iudæorum,
quòd monumentum illud propè eſſet, poſue-
runt Ieſum.

CAPVT XX.

1 Maria Magdalene venit ad ſepulchrum. 3 Petrus & Iohannes accurrunt. 11. & 12 Maria ſtans ad monumentum, & flens, videt duos Angelos. 14 Eam alloquitur Ieſus. 18 Chriſtum reſurrexiſſe Apoſtolis nunciat Maria. 19 Ieſus clauſis ianuis ingreditur domum, in qua erant diſcipuli. 22, 23 Dat illis Spiritum ſanctum, & claues. 25. & 26 Thomas ob incredulitatem reprehenditur. 30 Multa ſigna à Ieſu edita quæ ſcripta non ſunt. 31 Cur ſcriptum Euangelium. Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei. Vita in Chriſti nomine per fidem.

1 PRimo verò die hebdomadis Maria Ma- Marc.16.a.1
gdalene venit manè quum adhuc tene- Luc.24.a.1
bræ eſſent, ad monumentum: viditq; lapidem
ſublatum à monumento.
2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, &
ad alterum illum diſcipulum quem amabat Ie
ſus, & dicit eis, Suſtulerũt Dominum è monu-
mento, & neſcimus vbi poſuerint eum.
3 Exijt ergo Petrus & alter ille diſcipulus, &
venerunt ad monumentum.
4 Currebant autẽ duo ſimul, ſed alter ille diſci
pulus

4 Angelus enim deſcendebat certo momen-
to in piſcinã,& turbabat aquam: itaq; qui pri-
mus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ, ſa-
nus fiebat à quocunq; detineretur morbo.
5 Erat autem quidam illic triceſimumoctauũ
annum agens in infirmitate.
6 Hunc quum vidiſſet Ieſus decumbentem,
& cognouiſſet quòd iam multũ tẽporis egiſ-
ſet *in infirmitate*, dicit ei, Cupis ſanus fieri?
B 7 Reſpondit ei inualidus ille, Domine, nullũ
habeo qui, quũ turbata fuerit aqua, mittat me
in piſcinam: ſed interim dum ego venio, alius
ante me deſcendit.
8 Dicit ei Ieſus, Surge, tolle grabatum tuum,
& ambula.
9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, & ſuſtu
lit grabatum ſuum, & ambulabat. erat autem
ſabbathum in die illo.
Ierem.17. 10 Dicebant ergo Iudæi ei qui ſanatus fuerat,
c.19 Sabbathũ eſt, non licet tibi tollere grabatum.
11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, is mihi
dixit, Tolle grabbatum tuum, & ambula.
12 Interrogauerunt ergo eum, Quis ille eſt qui
dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?
13 Is autem qui ſanatus fuerat, neſciebat quis
eſſet: Ieſus enim euaſerat è turba quę erat in il
lo loco.
C 14 Poſtea inuenit eũ Ieſus in templo, & dixit
ei, Ecce ſanus factus es: ne amplius pecces, vt
ne quid deterius tibi contingat.
15 Abijt ille, & nuntiauit Iudæis quòd Ieſus is
eſſet qui ſanum eum reddiderat.
16 Ac propterea perſequebantur Iudæi Ie-
ſum, & quærebant eum trucidare, quòd iſta fe
ciſſet in ſabbatho.
17 Ieſus autem reſpondit eis, Pater meus vſq;
adhuc operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis quęrebant eum Iudęi
trucidare, quia non ſolùm ſoluiſſet ſabbathũ,
ſed & Patrem ſuum dixiſſet Deum, æqualem
ſe faciens Deo.
19 Reſpõdit ergo Ieſus & dixit eis, Amen amẽ
dico vobis, non poteſt Filius à ſemetipſo ope-
rari, *id eſt* niſi viderit Patrẽ operantẽ: quęcunq;
enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.
D 20 Pater enim diligit Filium, & omnia demon
ſtrat ei quæ ipſe facit: & maiora his demon-
ſtrabit ei opera, vt vos miremini.
21 Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos & viuifi-
cat, ita & Filius quos vult viuificat.
22 Neq; enim Pater iudicat quẽquam, ſed om-
ne iudicium dedit Filio:
23 Vt omnes honorent Filium, ſicut honorant
Patrem. qui non honorat Filium, non hono-
rat Patrem qui miſit ipſum.
24 Amen amen dico vobis, qui ſermonem me
audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æ-
ternam, & in condemnationem non veniet:
ſed tranſiuit à morte in vitam.
25 Amen amen dico vobis, quòd veniet tem-
pus, & nunc eſt, quando mortui audient vocẽ
E Filij Dei: & qui audierint, viuent.
26 Sicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic
dedit & filio habere vitam in ſeipſo.
27 Et authoritatem dedit ei etiam iudiciũ fa-
ciendi, quatenus Filius hominis eſt.
28 Ne miremini hoc: nam veniet hora in qua
omnes qui in monumentis ſunt, audient vo-
cem eius.

29 Et prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurre Mat.25.d.41
ctionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſur
rectionem condemnationis.
30 Non poſſum ego à meipſo facere quicquã:
ſicut audio, iudico: & iudicium meum iuſtũ
eſt, quia non quæro voluntatẽ meam, ſed vo-
luntatem eius qui miſit me, *id eſt* Patris.
31 Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meũ Infrà 8.b.14
non eſt idoneum.
32 Alius eſt qui teſtatur de me, & ſcio verũ eſſe Mat.3.d.17
teſtimonium quod teſtatur de me.
33 Vos miſiſtis ad Iohannem, & *is* teſtimoniũ Suprà 1.c.27
dedit veritati: F
34 Ego autem ab homine teſtimonium nõ ca-
pto: ſed hæc dico vt vos ſeruemini.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autẽ
voluiſtis ad tempus exultare in luce eius.
36 At ego teſtimonium habeo maius *teſtimonio*
Iohannis: opera enim quæ dedit mihi Pater
vt ea perficerem, ipſa *inquam* opera quæ ego fa
cio, teſtantur de me quòd Pater miſerit me.
37 Et qui miſit me Pater, ipſe teſtat⁹ eſt de me. Matt.3.d.17,
Neq; vocem eius vnquã audiſtis, neq; ſpeciẽ & 17.a.5
eius vidiſtis, Deut.4.b.12
38 Et ſermonẽ eius non habetis in vobis manẽ
tem: quia quẽ miſit ille, huic vos nõ creditis.
39 Scrutamini Scripturas: nam vos videmini G
vobis in ipſis vitam æternam habere: & illæ
ſunt quæ teſtificantur de me:
40 Nec vultis venire ad me, vt vitam habeatis.
41 Gloriam ab hominibus non capto.
42 Sed noui quòd vos charitatem Dei non ha
beatis in vobis.
43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis
me: ſi alius venerit nomine ſuo, illũ recipietis.
44 Quomodo vos poteſtis credere, quum glo Infrà 12.f.43
riam alij ab alijs capietis, & gloriam quæ à ſo-
lo Deo proficiſcitur, non quæratis?
45 Ne putetis quòd ego accuſaturus ſim vos
apud Patrem: eſt qui accuſet vos Moſes, in
quo vos ſperatis.
46 Si enim credidiſſetis Moſi, crediddiſſetis mi Gen.3.c.15,
hi: de me enim ille ſcripſit. & 22.d.18,
47 Si autem illius ſcriptis non creditis, quo- & 49.b.10
modo verbis meis credetis? Deut.18.c.15

CAPVT VI.

2. & 14 Ob miracula Chriſtũ ſequitur turba. 5 Quinq; panibus & duobus piſcibus ſaturãtur quinq; hominũ millia. 15 Turba ſaturata Chriſtum regem cõſtituere vult. 18 Diſcipuli iactati in mari. 19 Chriſtus ambulat ſuper mare. 26 Turba quærit Chriſtum vt ſaturetur. 27 Operari cibũ qui permanet in vitam æternam. 28. & 29 Operari opus Dei, quid. 30 Signa petunt. 31 Manna. 35. & 48 Vita verus panis. Chriſtus: Credere in Chriſtum. 37. & 65 Venire ad Chriſtum. 38 Chriſtus de cœlo deſcendit vt voluntatem Dei faceret. 43. & 47 Fides in Chriſtum. Vita æterna. Reſurrectio. 41 Scandalizantur in Chriſto Iudæi. 44 Fides in Chriſtũ, donum Dei. 51 Caro Chriſti. 52 Comedere carnem & bibere ſanguinẽ Chriſti. 60 Scandalizantur diſcipuli. 61 Spiritus. Caro. Verba Chriſti. Spiritus & vita. 66 Diſcipuli quidam recedunt à Chriſto. 68 Apoſtolorum confeſſio. Verba vitæ æternæ. 70 Iudas diabolus.

1 POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ
quod *eſt* Tiberiadis.
2 Et ſequebatur eum turba multa, quia vide-
bant eius ſigna quæ edebat in ijs qui inualidi
erant.
3 Subijt aũt in montem Ieſus, & ibi ſedit cum
diſcipulis ſuis.
4 Propè aũt erat Paſcha feſtum Iudæorum. Leuit.23.d.2
5 Quum ergo ſuſtuliſſet oculos Ieſus, & vidiſ- Deut.16.a.1
ſet

Mat.41.b.16 ſetq; multa turba veniret ad ſe, dicit ad Philip
Mar.6.c.38 pum, Vnde ememus panes vt iſti veſcantur?
Luc.6.b.13 6 (Hoc autẽ dicebat, tentans eum: ipſe enim
ſciebat quid eſſet facturus.)
7 Reſpondit ei Philippus, Ducentorum dena
riorũ panes non ſufficiunt eis, vt ſinguli eorũ
puſillum quippiam accipiant.
8 Dicit ei vnus ex diſcipulis ipſius, *nempe* An-
dreas frater Simonis Petri,
9 Eſt puerulus quidam hic, qui habet quinq;
panes hordeaceos, & duos piſciculos: ſed hęc
quid ſunt inter tam multos?
B 10 Dixit autem Ieſus, Facite vt iſti diſcumbãt.
Erat autem gramen multum in eo loco, diſcu
buerunt ergo viri numero quaſi quinquies
mille.
11 Accepit autem panes illos Ieſus, & actis gra-
tijs, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò diſcũ-
bentibus: ſimiliter etiã ex piſciculis illis quan
tum volebant.
12 Vt autem expleti ſunt, dixit *Ieſus* diſcipulis
ſuis, Cogite quæ ſuperfuerant fragmenta, ne
quid pereat.
13 Coegerunt ergo, & impleuerunt duodecim
cophinos fragmẽtis ex quinq; illis panib. hor
deaceis, quę ſuperfuerãt ijs qui comederant.
14 Illi ergo quum vidiſſent ſignum quod Ieſus
ediderat, dicebant, Hic eſt verè Propheta ille
qui venturus erat in mundum.
15 Ieſus ergo quum noſſet futurum ut venirẽt
ac raperent ipſum, vt facerent ipſum Regem,
ſeceſsit rurſus in montem ipſe ſolus.
16 Vt autem ſerum *diei* factum eſt, deſcenderũt
diſcipuli eius ad mare.
Mat.14.c.25 17 Et ingreſsi nauigium, ibant trans mare, ver-
Mar.6.f.47 ſus Capernaum. iam autem tenebrę erant, nec
C venerat ad eos Ieſus.
18 Et mare, vento magno flante, inſurgebat.
19 Quum remigaſſent ergo quaſi ſtadia vigin-
tiquinq; aut triginta, vident Ieſum ambulan-
tem ſuper mare, & appropinquãtem naui: ac
timuerunt.
20 Ille verò dixit eis, Ego ſum, ne timete.
21 Cupidè ergo receperunt eum in nauigiũ: &
ſtatim nauigiũ affuit ad regionẽ in quã ibant.
22 Poſtero die turba quæ ſtabat trans mare, vt
vidit quòd nauigiolum aliud non eſſet illic,
niſi vnum illud in quod ingreſsi fuerant diſci-
puli eius, & quòd non introiſſet cum diſcipu-
lis ſuis Ieſus in nauigio, ſed ſoli diſcipuli eius
abijſſent:
23 Alia verò nauigiola à Tiberiade venerant
prope locum vbi comederant panem, poſtea-
quam gratias egiſſet Dominus.
24 Quum ergo vidiſſet turba quòd Ieſus non
eſſet illic, neque diſcipuli eius, ingreſsi ſunt
& ipſi in nauigia, & venerunt Capernaũ, quæ-
rentes Ieſum.
25 Et eo inuento trans mare, dixerunt ei, Rab-
bi, quando huc affuiſti?
26 Reſpondit eis Ieſus, & dixit, Amen amen di
co vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſi-
gna, ſed quia comediſtis panes illos, & ſatura-
ti eſtis.
Suprà 1.d.22 27 Operemini non cibo qui perit, ſed cibo illi
Mat.3.d.17, qui permanet in vitam æternam, quem Filius
& 17.a.5 hominis dabit vobis: hunc enim Pater conſi-
D gnauit, *id eſt* Deus.
28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus vt
operemur opera Dei?
29 Reſpondit Ieſus & dixit eis, Hoc eſt opus 1.Ioh.3.d.23
Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.
30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu edis ſignũ,
vt videamus & credamus tibi? quid operaris?
31 Patres noſtri comederunt manna in deſer-
to, ſicut ſcriptum eſt, Panem cœleſtem dedit Exo.16.c.14
eis vt veſcerentur. Num.11.b.7
32 Dixit ergo eis Ieſus, Amen amen dico vo- Pſal.77.c.24
bis, non dedit vobis Moſes panem illum cœle Sapien.16.
ſtem: ſed Pater meus dat vobis panem illum c.20
verè cœleſtem.
33 Panis enim ille Dei, is eſt qui de cœlo deſcẽ-
dit, & dat vitam mundo.
34 Dixerunt ergo ad eum, Domine, da nobis
ſemper panem iſtum.
35 Dixit autem eis Ieſus, Ego ſum panis ille vi-
tæ: qui venit ad me, nequaquã eſuriet: & qui
credit in me, non ſitiet vnquam. Eccli.24.
36 Sed dixi vobis quòd etiam vidiſtis me, nec
creditis.
37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: &
eum qui venit ad me, non eijcio foras:
38 Quia deſcendi è cœlo, vt faciã nõ voluntatẽ
meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.
39 Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me,
id eſt Patris, vt quicquid mihi dederit, nõ perdã
ex eo, ſed ſuſcitem illud in vltimo illo die.
40 Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me,
vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, ha
beat vitam æternam: ego verò ſuſcitabo eum
in vltimo illo die.
41 Murmurabant ergo Iudæi de eo, quia dixe-
rat, Ego ſum panis ille qui è cœlo deſcendi, Matt.13.g.55
42 Et dicebant, Nónne hic eſt Ieſus, filius Io-
ſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem?
quomodo ergo dicit iſte, È cœlo deſcendi?
43 Reſpõdit ergo Ieſus & dixit eis, Nolite mur
murare inter vos:
44 Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui
miſit me, traxerit eum: ego verò ſuſcitabo eũ
in vltimo illo die.
45 Eſt ſcriptum in Prophetis, Et erunt omnes Eſa.54.c.13
docti à Deo. Quiſquis ergo audiuit à Patre & Iere.31.f.33
didicit, venit ad me.
46 Non quòd Patrem viderit quiſquam, niſi is Mat.11.d.27
qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.
47 Amen amen dico vobis, qui credit in me,
habet vitam æternam.
48 Ego ſum panis ille vitæ.
49 Patres veſtri comederunt Manna in deſer- Exo.16.c.15
to: & mortui ſunt:
50 Hic eſt panis ille qui è cœlo deſcẽdit, vt qui F
eo veſcatur, non moriatur.
51 Ego ſum panis viuificus qui è cœlo deſcen-
di: ſi quis ederit ex hoc pane, viuet in æternũ:
panis aũt quem ego dabo, caro mea eſt, quam
ego dabo pro mundi vita.
52 Pugnabant ergo Iudæi alij aduerſus alios,
dicentes, Quomodo poteſt hic nobis carnem
ſuam dare vt veſcamur?
53 Dixit ergo eis Ieſus, Amen amẽ dico vobis,
niſi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis
eius ſanguinem, non habetis vitam in vobis.
54 Qui edit carnem meam, & bibit meum ſan 1.Cor.11.f.27
guinem, habet vitam æternam: & ego ſuſcita
bo eum in vltimo illo die.
55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis
meus verè eſt potus.

56 Qui

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum ſan
guinem, in me manet, & ego in ipſo.
57 Sicut miſit me Viuens ille Pater, & ego vi-
uo per patrem: ita & qui ederit me, viuet ipſe
quoque per me.
58 Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: nō
ſicut comederunt patres veſtri manna, & mor
tui ſunt: qui ederit hunc panem, viuet in æ-
ternum.
G 59 Hæc dixit in ſynagoga docēs, in Capernaū.
60 Multi ergo ex diſcipulis eius *his* auditis di-
xerunt, Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum
audire?
61 Sciens autem Ieſus apud ſe quòd murmu-
rarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis, Hoc
vos offendit?
Suprà.3.d.13 62 Quid igitur ſi ſpectaretis Filiū hominis aſcē
dentem eò vbi erat prius?
63 Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt
quicquam. verba quæ ego loquor vobis, ſpiri-
tus ſunt, & vita ſunt.
64 Sed ſunt quidam ex vobis qui nō credunt:
Nouerat enim à principio Ieſus qui eſſent *ij*
qui nō credebāt, & quis proditurus eſſet ipſum.
65 Et dicebat, Propterea dixi vobis quod ne-
mo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à
Patre meo.
66 Ex eo multi diſcipulorum eius pedem retu
lerunt: nec amplius cum eo verſabantur.
67 Dixit ergo Ieſus duodecim illis, Num &
vos vultis abire?
68 Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine,
ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes:
Mat.16.c.16 69 Et nos credimus & cognouimus quod tu
es Chriſtus, ille Filius Dei Viuentis.
70 Reſpondit eis Ieſus, Nonne ego vos duode
cim elegi, ſed vnus ex vobis eſt diabolus?
71 Loquebatur autem de Iuda Simonis *filio* Iſca
riota: futurum enim erat vt hic proderet eum,
quum eſſet vnus ex illis duodecim.

CAPVT VII.

1 Chriſtus fugit Iudæos qui eum volebant interficere. 2 Scenopegia. 5 In Chriſtum non credunt eius affines. 7 Chriſtus quare mundo exoſus. 12 Opinio vulgi de Chriſto. 14 Chriſtus docet. 16 Doctrina Chriſti. 20 Blaſphemia in Chriſtum. 21 In Sabbatho licet bene operari. 24 Iudicare iuſtè. 30 Hora Chriſti. 31 Multi in eum credunt. 32 Sacerdotes miniſtros mittunt vt prehendant eum. 37 Qui ſitit, ad Chriſtum veniat. 38 Flumina aquæ viuæ. 39 Spiritus ſanctus. 40 Diſſenſio in turba propter Chriſtum. 45 Sacerdotum miniſtri conuertuntur. 47 Phariſæorum arrogantia. 50 Nicodemi reſponſio.

1 VErſabatur autem Ieſus poſt hæc in Gali
læa: non enim volebat in Iudæa verſa-
ri, quia quærebant eum Iudæi interficere.
2 Propè aūt erat feſtū Iudæorum Scenopegia.
Leui.23.f.34 3 Dixerunt igitur ad eum fratres eius, Digre-
dere hinc & vade in Iudæam, vt diſcipuli tui
videant opera tua quæ facis.
4 Nemo enim in occulto facit aliquid, & quæ-
rit ipſe celebris eſſe. ſi hæc facis, manifeſta tei-
pſum mundo.
5 Nam ne fratres quidem eius credebāt in eū.
6 Dicit ergo eis Ieſus, tempus meum non-
dum adeſt: tempus autem veſtrum ſemper eſt
paratum.
A 7 Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem
odit, quia ego teſtor de eo quòd opera eius
mala ſint.
B 8 Vos aſcendite ad feſtum hoc: ego nondum
aſcendo ad hoc feſtum: quia meum tempus
nondum impletum eſt.
9 Hæc autem quum dixiſſet eis, manſit in Ga
lilæa.
10 Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc &
ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſtè, ſed ve-
lut in occulto.
11 Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dice-
bant, Vbi eſt ille?
12 Et murmur multum erat in turba de eo: alij
quidem dicebant, *vir* bonus eſt: alij autem di-
cebant, Non: ſed ſeducit turbam.
13 Nullus tamen palàm loquebatur de eo, pro-
pter metum Iudæorum.
14 Feſto autem *die* iam dimidio, aſcendit Ieſus
in templum, ac docebat.
15 Et mirabantur Iudæi, dicentes, Quomodo
iſte literas nouit, quum non didicerit?
16 Reſpondit eis Ieſus & dixit, Mea doctrina C
non eſt mea, ſed eius qui miſit me.
17 Si quis voluerit voluntatem eius facere, co-
gnoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego
à meipſo loquar.
18 Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriā
quærit: qui autem quærit gloriam eius qui
miſit ipſum, hic verax eſt, & iniuſtitia in eo
non eſt.
19 Nonne Moſes dedit vobis Legē, & *tamen* ne- Exod.24.a.3
mo ex vobis factis præſtat Legē? quid me quæ- Suprà.5.c.18
ritis trucidare?
20 Reſpondit turba & dixit, Dæmonium ha-
bes: quis te quærit trucidare?
21 Reſpondit Ieſus & dixit eis, Vnum opus fe-
ci, & omnes miramini.
22 Attamen Moſes dedit vobis Circunciſionē, Leuit.12.a.3
(non quòd ex Moſe ſit, ſed *quia* ex Patribus,) & Gen.17.b.10
ſabbatho circunciditis hominem.
23 Si Circunciſionem accipit homo ſabbatho, D
vt non ſoluatur Lex Moſis, mihi indignamini
quòd totū hominem ſanum fecerim ſabbatho?
24 Ne iudicetis ſecundum ſpeciem, ſed iuſto Deut.1.c.16
iudicio iudicate.
25 Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymitanis,
Nonne hic eſt quem quærunt trucidare?
26 At ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt:
num verè cognouerūt principes quòd hic ve-
rè eſt Chriſtus ille?
27 Sed nouimus vnde hic ſit: quum autem ve
nerit Chriſtus, nemo cogniturus eſt vnde ſit.
28 Clamabat ergo Ieſus in templo, docens ac
dicēs, Et me noſtis, & vnde ſim noſtis, & à me-
ipſo non veni: ſed eſt verax qui miſit me, quē
vos non noſtis.
29 Ego verò noui eum, quia ab ipſo ſum, & ille
me miſit.
30 Quærebant ergo eum prehendere: ſed ne- E
mo iniecit in eum manum, quia nondum ve-
nerat hora eius.
31 Ex turba autem multi crediderunt in eum,
& dicebant, Chriſtus, quum venerit, num ſi-
gna plura edet ijs quæ hic edidit?
32 Audierunt Phariſæi turbam hæc murmuran
tem de eo, & miſerunt Phariſæi ac princi-
pes Sacerdotum miniſtros ut prehenderent
eum.
33 Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc paulìſper ero vo
biſcum, deindè abibo ad eum qui me miſit.
34 Quæretis me, nec inuenietis: & vbi ego ero, Infrà 13.d.33
eo vos non poteritis venire.

35 Dixerunt

35 Dixerunt ergo Iudæi inter ſeſe, Quò futurũ
eſt vt iſte proficiſcatur, vt nos nõ inueniamus
eum? num ad diſperſos Græcos iturus eſt, &
docturus Gentes?
F 36 Quis eſt hic ſermo quẽ dixit, Quæretis me,
& non inuenietis, & vbi ego ero, *vos* nõ po
teritis venire?
Leui.23.f.36 37 In vltimo autem die illo magno feſti ſtetit
Ieſus, & clamabat, dicens, Si quis ſitit, veniat
ad me, & bibat.
Deut. 18.c.15 38 Qui credit in me, ſicut dixit Scriptura, flumĩ
na aquæ viuæ fluent ex ventre eius.
Ioel. 2. g. 28, 39 (Hoc autem dixit de Spiritu quem acceptu
Act.2.c.17 ri erant credentes in ipſum: nondũ enim erat
Spiritus ſanctus, quia Ieſus nondum erat glo-
rificatus.)
40 Multi ergo è turba quum audiſſent hũc ſer
monem, dicebant, Verè hic eſt Propheta ille.
41 Alij dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam
autem dicebant, Enimuero num è Galilæa ve
niet Chriſtus?
Miche. 5. a.2 42 Nónne Scriptura dicit quòd ex ſemine Da-
Matt.2. a.5 uid, & ex vico Bethlehem vbi erat Dauid, ve-
niet Chriſtus?
43 Diſsidiũ ergo factũ eſt in turba propter eũ.
44 Quidam autem ex ipſis volebant eum pre-
hendere, ſed nemo iniecit in eum manus.
G 45 Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices &
Phariſæos, qui dixerunt eis, Quare non addu-
xiſtis eum?
46 Reſponderunt miniſtri, Nunquam ita lo-
quutus eſt homo vt hic homo.
47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Num &
vos ſeducti eſtis?
48 Num quis ex Principibus credidit in eum,
aut ex Phariſæis?
49 Sed turba hæc quæ non nouit Legem, exe-
crabilis eſt.
Suprà 3. a.2 50 Dicit Nicodemus ad eos, is qui venerat ad
eum nocte, qui vnus erat ex illis,
Deu.17.b.8, 51 Num Lex noſtra condẽnat quempiam, niſi
& 19.d.15 priꝰ audierit ab ipſo, & cognouerit qd faciat?
52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Ga
lilęus es? ſcrutare, & vide quòd à Galilęa Pro-
pheta non ſurrexit.
53 Et profectus eſt vnuſquiſq; in domum ſuã.

CAPVT VIII.

1 Chriſtus docet populum in templo. 4 Mulier in adulterio deprehenſa. 12 Lux mundi, Chriſtus. 14. & 18 De ſeipſo teſtimonium reddit. 15 Neminem iudicat. 19 Non eſt de hoc mundo. 24 Qui non credit in eum, morietur in peccatis ſuis. 25 Quis Chriſtus. 28 Prædicit ſe crucifigendum. 29 Facit voluntatẽ Patris. 30 Credũt in eũ ex Iudæis aliqui. 32 Veritas liberat. 34 Serui peccati. 39 Filij Abrahæ, opera Abrahæ faciunt. 42 Filij Dei Chriſtum diligunt. 44 Filij diaboli. Diabolus homicida, & pater mendacij. 45 Iudæi in Chriſtum non credunt. 48 Ab illis Samaritanus & dæmoniacus vocatur. 52 Abraham & Prophetæ mortui. 56 Abraham vidit diem Chriſti. 58 Chriſtus ante Abraham. 59 Iudæi lapides tollunt vt iaciant in Chriſtum.

1 IEſus autem profectus eſt in montem.
2 Et diluculo rurſus adfuit in tẽplo, & totus
populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Phariſęi
mulierem in adulterio deprehenſam: & quũ
ſtatuiſſent eam in medio,
4 Dicunt ei, Magiſter, hæc mulier deprehenſa
eſt in ipſo facto adultera.
Leu.20. b.10 5 In Lege autem Moſes mãdauit nobis vt hu-
iuſmodi lapidarentur, tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſ-
ſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe
deorſum, digito ſcribebat in terra.
7 Quum autem perſeuerarent eum interroga- Deu.17.b.7
re, erexit ſe, ac dixit eis, Qui veſtrum immunis
eſt à peccato, primus in illam lapidem iaciat.
8 Et rurſum ſe inclinans deorſum, ſcribebat in
terra.
9 Auditis aũt his, redarguente ipſos conſcien
tia, ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio fa
cto à ſenioribus, vſq; ad vltimos: & relictus eſt
ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans.
10 Quum autem erexiſſet ſe Ieſus, & neminem
videret præter mulierem, dixit ei, Mulier, vbi
ſunt illi tui accuſatores? nemo te cõdẽnauit?
11 Ipſa verò dixit, Nemo Domine. Dixit autem
ei Ieſus, Nec ego te condemno. vade, & ne am-
plius pecces.
12 Rurſum ergo Ieſus loquutus eſt eis, dicens, B
Ego ſum lux illa mundi: qui ſequitur me, nõ Suprà 1.a.4
ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ vitę. Infrà 9.a.5
13 Dixerunt ergo ei Phariſęi, Tu de teipſo teſta
ris, teſtimonium tuum non eſt idoneum.
14 Reſpondit Ieſus eis, etiãſi ego teſter de me- Suprà 5.c.31
ipſo, idoneum eſt teſtimonium meum: quia
ſcio vnde venerim, & quò vadam: vos autem
neſcitis vnde venerim, & quò vadam.
15 Vos ſecundum carnem iudicatis, ego nõ iu-
dico quenquam.
16 Quòd ſi etiam iudicem ego, iudicium meũ
verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego & qui
miſit me Pater.
17 Sed & in Lege veſtra ſcriptũ eſt, quòd duo- Deu.17.a.6,
rum hominum teſtimonium idoneum eſt. & 19.c.15
18 Ego *is* ſum qui teſtor de meipſo, & teſtatur Mat.18. c.16
de me qui miſit me Pater. 2. Cor.13.a.1
19 Dicebant ergo ei, Vbi eſt tuus ille pater? Re Heb.10. c.28
ſpondit Ieſus, Neque me noſtis, neque Patrẽ
meum: ſi me noſſetis, & Patrem meum noſ-
ſetis.
20 Hæc verba loquutus eſt Ieſus in gazophyla C
cio, docens in templo: & nemo prehendit eũ,
quia nondum venerat hora eius.
21 Dixit ergo iterũ eis Ieſus, Ego vado, & quæ-
retis me, & in peccato veſtro moriemini. quò
ego vado, vos non poteſtis venire.
22 Dicebant ergo Iudæi, Nunquid trucidabit
ſeipſum, qui dicat, Quò ego vado, vos non po
teſtis venire?
23 Tum dixit eis, Vos ex inferis eſtis, ego ex ſu
pernis ſum: vos ex mundo hoc eſtis, ego non
ſum ex hoc mundo.
24 Dixi ergo vobis quòd moriemini in pecca-
tis veſtris. Nam niſi credideritis quod ego *is*
ſum, moriemini in peccatis veſtris.
25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis
Ieſus, Id quod à principio dico vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac iudi-
cem: ſed qui me miſit, verax eſt: & ego quę au
diui ab eo, hæc loquor in mundo.
27 Non cognouerunt *autem* quòd de Patre eis
loqueretur.
28 Dixit ergo eis Ieſus, Quum exaltaueritis Fi D
liũ hominis, tũc agnoſcetis quòd ego *is* ſum,
& quòd ex meipſo nihil facio: ſed ſicut docuit
me Pater, hæc loquor.
29 Nam qui me miſit, mecum eſt: non reliquit
me ſolum Pater, quia ego quæ placita ſunt ei,
facio ſemper.

30 Hæc illo loquente, multi crediderunt in
eum.
31 Dicebat ergo Ieſus ad eos qui crediderant
ipſi, Iudæos, Si vos mãſeritis in ſermone meo,
verè diſcipuli mei eritis.
32 Et cognoſcetis veritatẽ, & veritas vos vin-
dicabit.
33 Reſpõderunt ei, Semen Abrahæ ſumus, ne-
que cuiquam ſeruiuimus vnquam: quomodo
tu dicis nos vindicandos?
Rom.6.d.20 34 Reſpondit eis Ieſus, Amen amen dico vo-
2.Pet.2.d.19 bis, omnis qui committit peccatũ, ſeruus eſt
peccati.
35 Seruus autem non manet in domo in æter-
num: filius manet in æternum.
36 Si ergo vos Filius vindicarit, verè liberi
eritis.
37 Scio quòd ſemen Abrahæ eſtis: ſed quæri-
tis me trucidare, quia ſermo meus non habet
locum in vobis.
38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum:
& vos facitis quód vidiſtis apud patrem ve-
ſtrum.
39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater noſter
Abraham eſt. Dicit eis Ieſus, Si filij Abrahæ eſ-
ſetis, opera Abrahæ faceretis.
40 Nunc autem quæritis me interficere, homi
nem qui veritatem vobis loquutus ſum, quã
audiui à Deo. Hoc Abraham non fecit.
41 Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt ita-
que ei, Nos ex ſcortatione non ſumus nati: v-
num patrem habemus, *nempe* Deum.
42 Dixit ergo eis Ieſus, Si Deus pater veſter
eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo profe-
ctus ſum & veni: neq; enim à meipſo veni, ſed
ille me miſit.
43 Quare loquutionem iſtam meam non per-
cipitis? quia non poteſtis audire ſermonem
meum.
1.Iohã.3.b.8 44 Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria pa-
tris veſtri vultis facere. Ille fuit homicida à
principio, & in veritate non perſtitit: nam nõ
eſt veritas in eo. quotieſcunq; loquitur men-
dacium, ex ſeſe loquitur, quia mendax eſt, &
mendacij pater.
45 Vos autem, quia ego veritatem dico, nõ cre-
ditis mihi.
1.Iohã.4.c.6 46 Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi ve-
ritatem dico, quare vos non creditis mihi?
47 Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propte-
rea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.
48 Reſponderunt ergo Iudæi & dixerunt ei,
Nónne bene dicimus nos quòd Samaritanus
es tu, & dæmonium habes?
49 Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non ha-
beo, ſed honoro Patrem meum, & vos ignomi
nia afficitis me.
50 Ego autem non quæro gloriam meam: eſt
qui quærat, & iudicet.
51 Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem
meum ſeruauerit, mortem non videbit in æ-
ternum.
52 Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus
quod dæmonium habes. Abraham mortuus
eſt, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem
meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æ-
ternum.
53 Num tu maior es patre illo noſtro Abrahã,
G qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt.
quem tu teipſum facis?
54 Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum,
gloria mea nihil eſt: Pater ille meus, is eſt qui
glorificat me, quem vos dicitis Deum ve-
ſtrum eſſe:
55 Neq; noſtis eum: ego autem noui eum: &
ſi dixero quòd non nouerim eum, ero ſimilis
veſtri, *id eſt* mendax: ſed noui eum, & ſermo-
nem eius ſeruo.
56 Abraham pater veſter geſtiuit vt videret diẽ
iſtum meum: & vidit, ac gauiſus eſt.
57 Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquagin
ta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?
58 Dixit eis Ieſus, Amen amen dico vobis, pri-
uſquam Abraham fieret, ego ſum.
59 Suſtulerunt ergo lapides vt iacerent in eũ:
Ieſus autem occultauit ſe, & exiuit è templo.

CAPVT IX.

1 Cæcus à natiuitate ſanatur. 3 Cur cæcus natus. 4 Operari opera Dei. 5 Lux mundi. 13 Cæcus interrogatur à Phariſæis. 16 Chriſtus peccator æſtimatur quòd die ſabbathi ſanauerit. 19 Phariſæorum incredulitas. 22 Qui Ieſum eſſe Chriſtum credunt, ſynagoga mouentur. 20 Dare gloriã 28 Diſcipuli Moſis. 34 Phariſæorum arrogantia. 35 Cæcus à Chriſto doctus, credit in ipſum. 38 Adorat eum. 39 Chriſtus ad iudicium exercendum venit. 40 Phariſæi ſe videre putant, nec cæcos eſſe.

1 PRæteriens autem vidit hominem cæcum
à natiuitate:
2 Et interrogauerunt eum diſcipuli eius, di-
centes, Rabbi, quis peccauit, hic, an parentes
eius, vt cæcus naſceretur?
3 Reſpondit Ieſus, Neq; iſte peccauit, neq; pa-
rentes eius: ſed *cæcus natus eſt* vt opera Dei ma
nifeſtentur in eo.
4 Me oportet operari opera eius qui miſit
me, donec dies eſt: venit nox cũ nemo poteſt
operari.
5 Quandiu fuero in mundo, Lux ſum mundi. Suprà 1.a.9.
6 Hoc quum dixiſſet, ſpuit humi, & fecit lu- & 8.b.12
tum ex ſputo, & illeuit lutum ſuper oculos Infrà 12.e.35
cæci, & 8.46.
7 Dixitq; ei, Vade, laua in piſcina Siloã, quod
eſt, ſi interpreteris, miſſus. Abijt ergo, & lauit,
redijtq; videns.
8 Vicini ergo, qui & viderant eum prius quòd B
ipſe cæcus eſſet, dicebant, Nónne hic eſt qui ſe
debat & mendicabat?
9 Alij dicebãt, Hic eſt: alij verò, Similis eſt ei.
Ille *autem* dicebat, Ego *is* ſum.
10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti ſunt ti-
bi oculi?
11 Reſpondit ille & dixit, Quidam qui dicitur
Ieſus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, &
dixit mihi, Vade ad piſcinam Siloam, & laua.
Vt autem abij ac laui, viſum recepi.
12 Dixerunt ergo ei, Vbi eſt ille? Ait, Neſcio.
13 Adducũt eum ad Phariſæos, eum *inquam* qui C
olim cæcus fuerat.
14 Erat autem ſabbathum, quum lutum face-
ret Ieſus, & aperiret oculos eius.
15 Rurſus ergo interrogarunt eũ etiã Phariſæi
quomodo viſum recepiſſet. ille autem dixit
eis, Lutum impoſuit ſuper oculos meos, & la-
ui, & video.
16 Dicebant ergo ex Phariſæis quidam, Homo
iſte non eſt à Deo. nam ſabbathum nõ ſeruat.
Alij dicebant, Quomodo poteſt homo pecca-
tor talia ſigna edere? Et diſſidiũ erat inter eos. D

17 Dicũt cæco rurſus, Tu quid dicis de illo, quòd aperuerit oculos tuos? Ille autem dixit, Propheta eſt.

D 18 Non crediderunt ergo Iudæi de eo quòd cęcus fuiſſet, & viſum recepiſſet, vſquequo vocarunt eius parentes, eius *inquam* qui viſum receperat.

19 Et interrogauerunt eos, dicentes, Hiccine eſt filius ille veſter, quem vos dicitis cæcũ natum eſſe? quomodo ergo nunc videt?

20 Reſponderunt eis parentes eius, & dixerũt, Scimus quòd hic eſt filius ille noſter, & quòd cæcus natus eſt:

21 Quomodo autem nunc videat, neſcimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus: ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes eius, quòd timerẽt Iudæos: iam enim conſtituerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, ſynagoga moueretur.

E 23 Propterea parentes eius dixerant, Ætatem habet, ipſum interrogate.

24 Secundò ergo vocarunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam Deo. nos ſcimus quòd hic homo peccator eſt.

25 Reſpõdit ergo ille & dixit, An peccator ſit, neſcio: vnum ſcio, quòd cæcus quum fuerim, nunc videam.

26 Dixerũt autem ei iterum, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Reſpondit eis, Dixi vobis iam, nec audiſtis: cur iterum vultis audire? num & vos vultis diſcipuli eius fieri?

28 Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt, Tu diſcipulus illius eſto: nos autem Moſis diſcipuli ſumus.

F 29 Nos ſcimus quòd Moſi loquutus eſt Deus: hic autem vnde ſit, neſcimus.

30 Reſpondit eis ille & dixit eis, Enimuero in hoc mirum eſt quòd vos neſciatis vnde ſit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quòd peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & volũtatem eius facit, hunc audit.

32 Ab *omni* æuo non eſt auditum quòd quis aperuerit oculos cæci nati.

33 Niſi eſſet hic à Deo, non poſſet facere quicquam.

34 Reſponderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerũt eum foras.

G 35 Audiuit Ieſus quòd eieciſſent eum foras: quumq; inueniſſet eum, dixit ei, T*u*ne credis in filium Dei?

36 Reſpondit ille & dixit, quis eſt Domine, vt credam in eum?

37 Dixit autem ei Ieſus, Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adorauit eũ.

39 Et dixit Ieſus, Ad iudicium *exercendum* ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant. *Suprà 3.b.17* *Infr.12.g.47*

40 Audierunt autem hæc quidã ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci ſumus?

41 Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatũ: nunc verò dicitis, Videmus: itaq; peccatum veſtrum manet.

CAPVT X.

1, 7, 9 Oſtium Chriſtus. Ouile. Fur & latro qui per oſtium non ingreditur. 2, & 11 Paſtor. 12 Mercenarius. 16 Gentes etiam oues Chriſti. 17 Chriſtus pro ouibus ſuis animam ponit. 19 Diſsidium inter Iudæos propter Chriſtum. 24 Interrogatur Ieſus [illegible]. 26 Iudæi increduli, & quare. 27 Oues Chriſti. 31 Iudæi volunt lapidare Chriſtum. 35 Qui Dij vocentur in Scripturis. 37 Chriſtus ex operibus vult ſe Deum agnoſci. 42 Multi in eum credunt.

1 AMen amen dico vobis, qui nõ ingreditur per oſtium in caulam ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.

2 Qui autem ingreditur per oſtium, paſtor eſt ouium.

3 Huic ianitor aperit, & oues vocem eius audiunt, & ſuas oues vocat nominatim, & educit eas.

4 Quumque ſuas oues emiſerit, ante eas vadit, & oues eum ſequuntur: quia norunt vocem eius.

5 Alienum autem nequaquam ſequentur, ſed fugient ab eo: quia non norunt vocem alienorum.

6 Hanc parabolam dixit eis Ieſus: illi autem non cognouerunt quæ eſſent ea quæ loquebatur eis.

7 Dixit ergo eis rurſus Ieſus, Amen amen dico vobis, ego ſum oſtium ouium.

8 Omnes quotquot ante me venerunt fures ſunt & latrones: ſed nõ audierunt eos oues.

9 Ego ſum oſtiũ: per me ſi quis introierit, ſeruabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet.

10 Fur non venit niſi vt furetur, & mactet, ac perdat *oues*: ego veni vt vitam habeant & abũdent.

11 Ego ſum paſtor ille bonus: bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus. *Eſa. 40.c.11* *Eze.34.f.23*

12 Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videns lupum venientem, deſerit oues, fugitq;: lupus autem rapit ac diſpergit oues. C

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non eſt illi cura ouium.

14 Ego ſum paſtor ille bonus, & agnoſco oues meas, & agnoſcor à meis.

15 Sicut nouit me Pater, ita & ego noui Patrẽ: & animam meam pono pro ouibus.

16 Alias etiam oues habeo, quæ nõ ſunt ex hac caula: illas quoq; oportet me adducere. nam vocem meam audient, fietq; vnum ouile *et* vnus *erit* paſtor. *Eze.37.f.22*

17 Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam vt rurſus ſumam eam. D *Eſa.53.b.7*

18 Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo: poteſtatẽ habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo rurſus ſumendi eam. hoc mandatum accepi à Patre meo.

19 Diſsidium igitur rurſum factum eſt inter Iudæos, propter ſermones hos.

20 Dicebant autem multi ex ipſis, Dæmoniũ habet & inſanit: quid eum auditis?

21 Alij dicebant, Hæc verba non ſunt dæmonium habentis. num dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?

22 Facta ſunt autem Encænia Ieroſolymis, & hyems erat: *1. Macha. 4. f.59.*

23 Et ambulabat Ieſus in templo in porticu Solomonis: E

24 Circundederunt ergo eum Iudæi, & dixe-

runt ei, Quouſq; animam noſtram ſuſpendis?
ſi tu es Chriſtus ille, dic nobis apertè
25 Reſpódit eis Ieſus, Dixi vobis, nec creditis:
opera quę ego facio in nomine Patris mei, hęc
teſtantur de me.
26 Sed vos non creditis: non enim eſtis ex oui
bus meis, ſicut dixi vobis.
27 Oues meæ vocem meam audiunt, & ego co
gnoſco eas, & ſequuntur me:
28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt
in æternum, neque rapiet eas quiſquam è ma-
nu mea.
29 Pater meus qui *eas* dedit mihi, maior omni-
bus eſt: neq; quiſquam poteſt eas rapere è ma
nu Patris mei.
30 Ego & Pater vnum ſumus.
31 Suſtulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, vt la
pidarent eum.
32 Reſpondit eis Ieſus, multa bona opera de-
monſtraui vobis ex Patre meo: propter quod
eorum operum me lapidatis?
33 Reſponderunt ei Iudæi, dicentes, Ob bonú
opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam,
id eſt, quia tu, homo quum ſis, facis teipſum
Deum.
34 Reſpódit eis Ieſus, Nónne ſcriptú eſt in Le- *Pſal.81.b.6*
ge veſtra, Ego dixi, Dij eſtis?
35 Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus
eſt, & non poteſt ſolui Scriptura:
36 Me quem Pater ſanctificauit & miſit in mun
dú, vos dicitis blaſphemare, quia dixi, Filius
Dei ſum?
37 Si non facio opera Patris mei, nolite crede-
re mihi.
38 Sin verò facio, etiamſi mihi nó credatis, ope
ribus credite: vt cognoſcatis & credatis quòd
Pater in me eſt, & ego in eo.
39 Rurſus ergo quærebant eum prehendere:
ſed exiuit è manu eorum.
40 Abijtq; rurſus trans Iordanem, in eum lo-
cum vbi fuerat Iohannes baptizans primùm:
manſitq; illic.
41 Multi autem veniebant ad eum, ac dicebát,
Iohánes quidem ſignum edidit nullum: om-
nia autem quæcunque ipſe dixit de hoc, ve-
ra erant.
42 Et crediderunt multi illic in eum.

CAPVT XI.

1 Lazarus ægrotans. 2 Maria ſoror Marthæ. 4 Infirmitas ad gloriam Dei. 9 Duodecim horæ diei. 11 Dormire, pro Mortuum eſſe. 16 Thomas. 21 Marthæ querimonia apud Chriſtum. 25 Reſurrectio & vita, Chriſtus. 26 Fides in Chriſtum. 27 Confeſſio Marthæ. 32 Mariæ querimonia ob fratrem mortuũ. 33. & [illegible] Chriſtus infremit, & turbat ſeipſum, & lachrymatur. 41 Chriſti oratio. 44 Suſcitatur Lazarus. 45 Multi ex Iudæis in Chriſtum credunt. 47 Phariſæorum aduerſus Ieſum conſilium. 48 Romani. 49 Caiaphas prophetat Chriſto moriendum. 52 Iudæorum & Gentium ſalus. 54 Ieſus fugit conuerſationem Iudæorum. 55 Iudæorum purificatio. 57 Sacerdotes iubent Chriſtum prehendi.

1 AEgrotabat autem quidam, nomine La-
zarus, à Bethania, *id eſt* ex vico Mariæ &
Marthæ ſororis ipſius.
2 (Maria autẽ ea eſt quæ vnxit Dominum vn-
guento, & extערſit pedes eius capillis ſuis: cu-
ius frater Lazarus ægrotabat.)
3 Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, di-
centes, Domine, ecce, *is* quem amas, æ-
grotat.
4 *Id* autem quũ audiſſet Ieſus, dixit, Morbus
iſte nó eſt mortifer, ſed *immiſſus* pro gloria Dei:
vt glorificetur Filius Dei per eum.
5 Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem
eius, & Lazarum.
6 Vt ergo audiuit quòd ægrotaret, tum quidẽ
manſit duos dies in eo loco vbi erat.
7 Deinde poſt hoc dicit diſcipulis, Eamus in
Iudæam rurſus.
8 Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, modò quærebát
te Iudæi lapidare, & rurſum abis illuc?
9 Reſpódit Ieſus, Nónne duodecim ſunt horæ B
diei? ſiquis ambulauerit interdiu, non offen-
dit: quia lucem huius mundi videt.
10 Si quis autem ambulauerit nocte, offendit:
quia lux non eſt in eo.
11 Hęc ait: & poſthęc dicit eis, Lazarus amicus
noſter dormit: ſed proficiſcor vt a ſomno exci
tem eum.
12 Dixerũt ergo diſcipuli eius, Domine, ſi dor-
mit, ſeruabitur.
13 Dixerat autem Ieſus de morte eius: illi verò
putauerunt quòd de dormitione ſomni di-
ceret.
14 Tunc ergo Ieſus dixit eis apertè, Lazarus
mortuus eſt.
15 Et gaudeo propter vos (vt credatis) quòd nõ
fuerim illic. ſed eamus ad eum.
16 Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, C
condiſcipulis, Eamus & nos, vt moriamur
cum eo.
17 Venit ergo Ieſus, & inuenit eum quartũ iam
diem in monumento agentem.
18 (Erat autẽ Bethania prope Ieroſolymã ferè
ſtadijs quindecim:)
19 Multiq; ex Iudæis venerant ad Martham &
Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.
20 Martha ergo vt audiuit quòd Ieſus veniret,
occurrit ei: Maria verò domi ſedebat.
21 Dixit ergo Martha ad Ieſum, Domine, ſi
fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:
22 Sed & nunc ſcio quòd quæcunque petieris
à Deo, dabit tibi.
23 Dicit ei Ieſus, Reſurget frater tuus.
24 Dicit ei Martha, Scio quòd reſurget in reſur *Suprà 5.e.29*
rectione in vltimo illo die. *Luc.14.c.14*
25 Dixit ei Ieſus, Ego ſum reſurrectio & vita:
qui credit in me, etiãſi mortuus fuerit, viuet: *Suprà 6.d.35*
26 Et omnis qui viuit, & credit in me, non mo-
rietur in æternum. credis hoc?
27 Ait illi, Etiam Domine: ego credo quòd tu
es Chriſtus ille Filius Dei, qui in mundũ ven-
turus erat.
28 Et quum hæc dixiſſet, abijt, & clàm vocauit
Mariam ſororem ſuam, dicẽs, Magiſter adeſt,
& vocat te.
29 Illa vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum.
30 Nódum autem venerat Ieſus in vicum: ſed
erat in eo loco vbi occurrerat ei Martha.
31 Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, &
conſolabantur eam, quum vidiſſent quòd Ma
ria citò ſurrexiſſet, & exiſſet, ſecuti ſunt eam,
dicentes, Abijt ad monumentum, vt fleat
illic.
32 Maria ergo quum veniſſet eò vbi erat Ieſus,
uiſo eo, accidit ad pedes eius, dicẽs ei, Domi-
ne, ſi fuiſſes hic, nó eſſet mortuus frater meus.
33 Ieſus ergo vt vidit eam flentem, & Iudæos
qui vnà venerant cum ea, flẽtes, infremuit ſpi
ritu, & turbauit ſeipſum.

34 Et

34 Et dixit, Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei, Do-
mine, veni & vide.
35 Lachrymatus eſt Ieſus.
E 36 Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo ama-
bat eum.
Suprà 9.a.6 37 Quidam autem ex ipſis dixerunt, Non pote
rat hic qui aperuit oculos cęci, facere vt & iſte
non moreretur?
38 Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, ve
nit ad monumentum. erat autem ſpelūnca, &
lapis impoſitus erat ei.
39 Ait Ieſus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha,
ſoror eius qui mortuus fuerat, Domine iam
olet: quatuor enim dierum eſt.
40 Dicit ei Ieſus, Nónne dixi tibi quòd ſi cre-
dideris, videbis gloriam Dei?
41 Suſtulerūt ergo lapidem à *loco* vbi mortuus
ille fuerat poſitus. Ieſus autem attollens ſur-
ſum oculos, dixit, Pater gratias ago tibi quòd
me audieris.
42 Ego autem ſciebā quòd ſemper me audis:
ſed propter turbam circunſtantem *hoc* dixi: vt
credant quòd tu me miſeris.
F 43 Et quū hæc dixiſſet, clamauit voce magna,
Lazare, adeſdum foras.
44 Tum qui fuerat mortuus, prodijt, manus
& pedes vinctus faſcijs, facies autē eius ſuda-
rio erat obuincta. dicit eis Ieſus, Soluite eum,
& ſinite abire.
45 Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Ma-
riam, & ſpectauerant quæ fecerat Ieſus, credi-
derunt in eum.
46 Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phari-
ſæos, & dixerunt eis quæ feciſſet Ieſus.
47 Coegerunt ergo Pontifices & Phariſęi con-
cilium, ac dicebant, Quid faciemus? nam hic
homo multa ſigna edit.
48 Si ita ſinamus eum, omnes credent ei: ve-
nientq; Romani, & delebunt tum locum no-
ſtrum, tum gentem.
49 Vnus autē ex ipſis Caiaphas, Pontifex an-
ni illius, dixit eis, Vos neſcitis quicquam,
Infrà 18.c.14 50 Nec cogitatis quòd confert nobis vt vnus
homo moriatur pro populo, ac tota gens non
pereat.
G 51 Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed quū
eſſet Pontifex anni illius, prophetauit fore vt
Ieſus moreretur pro ea gente:
52 Et non tantùm pro ea gente, ſed vt etiam fi-
lios Dei diſperſos cogeret in vnum.
53 Ab illo ergo die conſultabant vnà, vt truci-
darent eum.
54 Ieſus ergo iam non palàm verſabatur inter
Iudæos: ſed abijt illinc in regionem quæ eſt
prope deſertū, in vrbem quę dicitur Ephraim,
& illic commorabatur cum diſcipulis ſuis.
55 Propè autem erat Paſcha Iudęorum: & aſcē
derūt multi Ieroſolymam ex illa regione an-
te Paſcha, vt purificarent ſe.
56 Quærebant ergo Ieſum, & loquebantur alij
cum alijs in templo ſtantes, Quid videtur vo-
bis, *num* quòd non veniet ad feſtum?
57 Dederant autem Pontifices & Phariſæi mā
datum, vt ſi quis noſſet vbi eſſet, indicaret, vt
prehenderent eum.

CAPVT XII.

2 Chriſtus cœnat apud Martham cum Lazaro. 3 Maria pedes Ieſu vngit. 6 Iudas auarus & fur. 8 Pauperes ſemper nobiſcū. 10 De Lazaro interficiendo conſultant Sacerdotes. 14 Chriſtus aſello inſidens Ieruſalem ingreditur. 20 Gentiles cupiunt videre Chriſtū. 24 Granū frumenti lapſum in terrā. 25 Amore aut odio habere animam ſuam. 26 Miniſtrare Chriſto. 27 Oratio Chriſti. 28 Vox è cœlo. 31 Iudicium mundi. 32 Prædicit Chriſtus ſe crucifigendum. 35. & 46 Lux. Tenebræ. 36 Fides. Ieſus ſe abſcondit à Iudæis. 37 Iudæi quare non credebant. 42 Principes in Chriſtum credentes, timent moueri ſynagoga. 43 Diligere gloriam hominum. 47 Chriſtus non venit vt condemnaret mūdum. 48 Qui Chriſtum reijciunt, verbo eius condemnabuntur. 50 Mandatum Dei, vita æterna.

1 IEſus ergo ſexto die ante Paſcha venit Betha Matt.26.a.6
niam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſu Mar.14.a.3
ſcitarat ex mortuis.
2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha mi
niſtrabat: Lazarus verò vnus erat ex ijs qui ſi-
mul accumbebant cum eo.
3 Maria ergo accepta libra vnguenti nardi ſpi
catæ multi precij, vnxit pedes Ieſu, & extérſit
pedes eius capillis ſuis: domus autē impleta
eſt odore vnguenti.
4 Dixit ergo quidam ex diſcipulis eius, *nempe*
Iudas Simonis *filius* Iſcariotes, qui erat eū pro-
diturus,
5 Quare hoc vnguentum non venijt trecentis
denarijs, & datum eſt pauperibus?
6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipſi Infrà 13.c.29
cura eſſet, ſed quia fur erat, ac marſupiū habe-
bat, & ea quę *intro* mittebantur, portabat.
7 Dixit ergo Ieſus, Sine eam, in diem ſepultu- B
ræ meæ ſeruauit iſtud.
8 Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum,
me verò non ſemper habebitis.
9 Cognouit ergo turba multa ex Iudęis quòd
illic eſſet: & venerunt non propter Ieſum tan
tùm, ſed etiā vt Lazarum viderent, quem ſuſci
tauerat à mortuis.
10 Conſultarunt autem principes Sacerdotū
vt & Lazarum trucidarent:
11 Quia multi ex Iudæis propter eum abibant,
& credebant in Ieſum.
12 Poſtero die turba multa quæ venerat ad fe- Matt.21.a.8
ſtum, quum audiſſent quòd veniret Ieſus Iero Marc.11.a.7
ſolymam: Luc.19.c.35
13 Acceperunt ramos palmarum, & egreſsi
ſunt obuiam ei, & clamabant, Hoſanna, Be-
nedictus qui venit in nomine Domini, Rex
ille Iſrael.
14 Quum inueniſſet autem Ieſus aſellum, ſe-
dit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt,
15 Ne timeas filia Sion: ecce, Rex ille tuus ve- Zach.9.b.9
nit, ſedens ſuper pullum aſinæ.
16 Hęc autem non cognouerunt diſcipuli eius
primùm: ſed quū glorificatus eſſet Ieſus, tunc C
meminerunt quòd hæc eſſent ſcripta de eo, &
quod hæc feciſſent ei.
17 Teſtabatur autem turba quæ erat cum eo,
quòd Lazarum vocaſſet è monumento, & ſu-
ſcitaſſet eum à mortuis.
18 Propterea etiam obuiā venit ei turba: quia
audierat eum edidiſſe hoc ſignum.
19 Phariſæi ergo dixerūt inter ſe, Videtis quòd
nihil proficitis? ecce, turba poſt eum abijt.
20 Erant autem quidam Græci ex ijs qui aſcen
dere ſolent, vt adorent in feſto:
21 Iſti ergo venerunt ad Philippum qui *erat* à
Bethſaida Galilææ, & rogarūt eum, dicentes,
Domine, cupimus Ieſum videre.
22 Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas
rurſum & Philippus dicunt Ieſu.
23 Ieſus autem reſpondit eis, dicens, Venit

tempus quo glorificetur Filius hominis.
D 24 Amen amen dico vobis, niſi granum frumẽ
ti lapſum in terram, mortuum fuerit, ipſum ſo
lum manet: ſi verò mortuum fuerit, multum
fructum affert.
Mat. 10. d. 39, et 16. d. 25 Marc. 8. d. 35 Luc. 9. c. 24, & 17. g. 33. 25 Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui
odit animam ſuã in hoc mundo, in vitam æter
nam cuſtodiet eam.
26 Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: nam v-
bi ego fuero, illic & miniſter meus erit. & ſi
quis mihi miniſtrauerit, honorabit eũ Pater.
27 Nunc anima mea turbata eſt: & quid dicã?
Pater, conſerua me ab hac hora. ſed propterea
veni in horam hanc.
28 Pater glorifica nomẽ tuum. Venit ergo vox
è cœlo, *dicens*, Et glorificaui, & rurſus glori-
ficabo.
29 Turba ergo quæ adſtabat & audierat, dice-
bat tonitruum eſſe factum: alij dicebant, Ange
lus ei loquutus eſt.
E 30 Reſpondit Ieſus & dixit, Non propter me
hæc vox facta eſt, ſed propter vos.
31 Nunc iudicium adeſt mundi huius: nunc prin
ceps mundi huius eijcietur foras.
32 Et ego ſi ſublatus fuero è terra, omnes tra-
ham ad meipſum.
33 (Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte
futurum erat vt moreretur.)
Pſal. 88. e. 37, & 109. b. 4, & 116. a. 2 Eſa. 40. b. 8 Eze. 37. g. 25 34 Reſpondit ei turba, Nos audiuimus ex Le-
ge quòd Chriſtus manet in æternum: quomo
do igitur tu dicis, Oportet tolli Filium homi-
nis? quis eſt iſte Filius hominis?
Suprà 1. a. 9 35 Dixit ergo eis Ieſus, Adhuc *ad* paruum tem
pus Lux vobiſcum eſt: ambulate donec Lu-
cem habetis, ne vos tenebræ deprehendant.
nam qui ambulat in tenebris, neſcit quò va-
dat.
36 Dum Lucem habetis, credite in Lucem, vt
filij Lucis ſitis. Hæc loquutus eſt Ieſus: & quũ
abijſſet occultauit ſe ab eis.
F 37 Quum autem tot ſigna edidiſſet coram eis,
non credebant in eum:
Eſa. 53. a. 1 Rom. 10. c. 16 38 Vt ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem
dixit, Domine quis credidit ſermoni noſtro,
& brachiũ Domini cui reuelatum eſt?
39 Propterea non poterant credere, quia iterũ
dixit Eſaias,
Eſa. 6. c. 9 Mat. 13. b. 14 Marc. 4. b. 12 Luc. 8. b. 11 Act. 28. f. 26 Rom. 11. a. 8 40 Excæcauit oculos eorum, & callum obdu-
xit cordi eorum, ne videant oculis, & ne intel
ligant corde, & conuertantur, & ſanem eos.
41 Hæc dixit Eſaias, quãdo vidit gloriam eius,
& loquutus eſt de eo.
42 Veruntamen etiam ex principibus multi
crediderũt in eum: ſed propter Phariſæos nõ
confitebantur, ne ſynagoga mouerentur.
Supr. 5. g. 44 43 Dilexerũt enim gloriam hominum potius
quàm gloriam Dei.
44 Ieſus autem clamauit, & dixit, Qui credit
in me, non credit in me, ſed in eũ qui miſit me.
G 45 Et qui ſpectat me, ſpectat eũ qui miſit me.
Supr. 8. c. 18, & 9. g. 19 Suprà 3. b. 17 46 Ego Lux in mundũ veni, vt nullus qui cre-
dit in me, in tenebris maneat.
47 Nam ſi quis audierit verba mea, & non cre-
diderit, ego nõ condemno eum. non enim ve-
ni vt condemnem mundum, ſed vt ſeruem
mundum.
Marc. 16. d. 16. 48 Qui reijcit me, nec recipit verba mea, habet
qui condemnet ipſum: ſermo quem loquutus
ſum, ille iudicabit eum in vltimo illo die.
49 Quia ego ex meipſo non ſum loquutus:
ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandauit
quid dicam & quid loquar.
50 Et ſcio quòd mãdatum eius, vita æterna eſt.
quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater,
ita loquor.

CAPVT XIII.

5 Christus lauat pedes diſcipulorum. 8 Petrus recuſat ſibi pedes lauari. 10 Apoſtoli mundi, Iudas non item. 13 Magiſter & Dominus Chriſtus. 14 Debemus inuicem pedes lauare. 16 Apoſtoli ſerui. 18, & 21 Iudæ proditio prædicta. 20 Recipiendus qui à Chriſto mittitur. 23 Diſcipulus quem diligebat Chriſtus. 27 Satan ingreditur in Iudam. 34 Mutua dilectio. 35 Vnde dignoſcantur diſcipuli Chriſti. 37 Vana Petri confidentia. 38 Eius abnegatio prædicitur.

1 ANte feſtum autem Paſchæ, ſciens Ieſus Matt. 26. a. 2
quòd veniſſet hora ipſius, vt trãſiret ex Marc. 14. a. 1
hoc mundo ad Patrem, quum dilexiſſet ſuos Luc. 22. a. 1
qui erant in mundo, vſq; ad finem dilexit eos.
2 Et cœna facta (quum diabolus iam immiſiſ-
ſet in cor Iudæ *filij* Simonis Iſcariotæ, vt prode
ret eum)
3 Sciens Ieſus quòd omnia dediſſet ſibi Pater
in manus, & quòd à Deo exiſſet, & ad Deum
abiret:
4 Surgit à cœna, & ponit pallium: & accepto
linteo, præcinxit ſe.
5 Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit la-
uare pedes diſcipulorum, & extergere linteo
quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum: tum dixit
ei ille, Domine, tu mihi lauas pedes?
7 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Quod ego facio,
tu neſcis nunc: cognoſces autem poſtea.
8 Dicit ei Petrus, Non lauabis meos pedes in
æternum. Reſpondit ei Ieſus, Si non lauero te,
nihil mecum habebis commune.
9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non ſolùm
pedes meos, ſed & manus & caput.
10 Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt, non opus habet
niſi vt pedes lauet, ſed eſt mũdus totus. & vos
mundi eſtis, ſed non omnes.
11 Sciebat enim quiſnam eſſet qui proderet i- B
pſum: propterea dixit, Non eſtis mundi
omnes.
12 Poſtquam ergo lauiſſet pedes eorum, rece-
pitſq; ueſtibus ſuis rurſum accubuiſſet, dixit
eis, Intelligitis quid fecerim vobis?
13 Vos vocatis me Magiſter ac Domine, & re-
ctè dicitis: ſum enim.
14 Si ergo ego laui pedes veſtros dominus &
magiſter, vos quoq; debetis inuicem alij alio-
rum lauare pedes.
15 Exemplum enim præbui vobis, vt ſicut ego
feci vobis, *ita* & vos faciatis.
16 Amen amen dico vobis, ſeruus nõ eſt maior Infrà 15. c. 20
domino ſuo, neq; legatus maior eo qui lega- Mat. 10. c. 24
uit ipſum. Luc. 6. f. 40
17 Si hæc noueritis, beati eritis ſi feceritis ea.
18 Nõ de omnibus vobis loquor: ego ſcio quos
elegerim: ſed *oportet* vt impleatur Scriptura, Pſal. 40. c. 10
Qui edit mecum panem, ſuſtulit iam nũc ad-
uerſum me calcem ſuum.
19 Nunc dico vobis priuſquam fiat, vt quum fa
ctum fuerit, credatis quòd ego *is* ſim.
20 Amen amen dico vobis, quando aliquem Mat. 10. d. 40
miſi, quiſquis *eum* recipit, me recipit: qui autẽ Luc. 10. c. 16
me recipit, recipit eum qui me miſit. C
21 Quũ hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu,
& teſta-

Mat.26.b.21 & teſtatus eſt, dixitq́; , Amen amen dico vobis
Mar.14.b.18 quod vnus ex vobis prodet me.
Luc.22.b.21 22 Diſcipuli ergo intuebantur alij in alios, hæſitantes de quo diceret.
23 Erat autem quidam ex diſcipulis Ieſu recumbens in ſinu ipſius, *nimirum* is quem diligebat Ieſus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus, vt percontaretur quiſnam eſſet de quo diceret.
25 Ille verò incumbẽs pectori Ieſu, dicit ei, Domine, quis eſt?
26 Reſpondit Ieſus, Ille eſt cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxiſſet, offulam dedit *filio* Simonis Iſcariotæ.
27 Et poſt *ſumptam* offulam ingreſſus eſt in eũ ſatanas. dicit igitur ei Ieſus, Quod facis, fac citò.
28 Hoc autem nemo intelligebat diſcumbentium quorſum dixiſſet ei.
29 Quidam enim putabant, quia marſupium habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, Eme ea quibus opus eſt nobis ad feſtum, aut egenis vt aliquid daret.
D 30 Ille ergo accepta offula, ſtatim exiuit. erat autem nox.
31 Quum ergo exiſſet, dixit Ieſus, Nunc glorificatus eſt Filius hominis, & Deus glorificatus eſt in ipſo.
32 Quod ſi Deus glorificatus eſt in eo, Deus quoque glorificabit eum in ſemetipſo, & ſtatim glorificabit eum.
Supr.7.e.34 33 Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum ſum, quæretis me: ſed ſicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non poteſtis venire: *ita* & vobis dico nunc.
Infrà 15.b.12 34 Mãdatum nouum do vobis, Vt alij alios diligatis, ſicut *inquam* dilexi vos, vt & diligatis alij alios.
Leui.19.d.18 Mat.22.d.39 Iob.14.d.21.
35 Ex hoc cognoſcent omnes quòd diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis alij in alios.
Mat.26.d.34 Mar.14.c.30 Luc.22.d.34 37 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis? Reſpondit ei Ieſus, Quò ego abeo, non potes me nunc ſequi: ſequêris autem poſtea.
38 Dicit ei Petrus, Domine, quare non poſſum te ſequi nunc? animam meam pro te ponam.
39 Reſpondit ei Ieſus, Animam tuam pro me pones? amen amen dico tibi, non canet gallus, vſquequo ter me abnegaueris.

CAPVT XIIII.

1 Diuinitas Chriſti. 2 Per Chriſtum vita æterna. 6 Ipſe via, veritas & vita. 9 Deus Pater & Chriſtus vnum ſunt. 12 Opera Chriſti. 13. & 14 Petẽdum in nomine Chriſti. 16. & 26 Spiritus ſanctus conſolator. 18 Chriſtus ſuos orphanos non relinquit. 21 Quis amet Chriſtum. 22 Chriſtum interrogat Iudas. 27 Pax Chriſti. 28 Gaudium. 30 Princeps huius mundi.

1 NE turbetur cor veſtrum: creditis in Deũ, etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habitationes multæ ſunt: ſin minus, dixiſſem vobis, Vado paraturus vobis locum.
3 Et quum abiero, & parauero vobis locũ, rurſum veniam & aſſumam vos ad meipſum: vt vbi ſum ego, & vos ſitis.
4 Et quò ego abeam ſcitis, & viam ſcitis.
5 Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quò abeas: quomodo igitur poſſumus viam ſcire?
6 Dicit ei Ieſus, Ego ſum Via, & Veritas, & Vita: nemo venit ad Patrem niſi per me.
7 Si noſſetis me, Patrem etiam meum noſſetis: & iam nunc cognoſcitis eum, & vidiſtis eum.
8 Dicit ei Philippus, Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.
9 Dicit ei Ieſus, Tantum tempus vobiſcum ſum, & non cognouiſti me? Philippe, qui vidit me, vidit Patrẽ: quomodo igitur tu dicis, Oſtẽde nobis Patrem?
10 Non credis quòd ego in Patre ſum, & Pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor: ſed Pater qui in me manet, ipſe facit opera.
11 Credite mihi quòd ego in Patre ſum, & Pater in me: ſin minus, propter ipſa facta credite mihi. B
12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora ijs faciet: nam ego ad Patrem abeo.
13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio. Infrà 16.e.23 Mat.7.b.7
14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam. Mar.11.c.24 Iacob.1.a.5
15 Si diligitis me, mandata mea ſeruate.
16 Ego autem rogabo Patrem, & alium conſolatorem dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum:
17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non poteſt recipere, quia non videt eum, nec nouit eum: vos autem cognoſcitis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.
18 Non relinquã vos orphanos: redibo ad vos. C
19 Adhuc puſillũ, & mundus me non amplius videbit, vos autem videbitis me: quia ego viuo, & vos viuetis.
20 In illo die vos cognoſcetis quòd ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.
21 Qui tenet præcepta mea, & ſeruat ea, is ille eſt qui diligit me: qui autẽ diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & cõſpicuum ei exhibebo meipſum.
22 Dicit ei Iudas, non *ille* Iſcariotes, Domine, quid eſt cur te ſis nobis conſpicuum exhibiturus, & non mundo?
23 Reſpondit Ieſus & dixit ei, Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.
24 Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me Patris. D
25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos manẽs.
26 Paracletus autem ille, *id eſt* Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæ dixi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: nõ ſicut mundus dat, ego do vobis: ne turbetur cor veſtrum, neq; formidet.
28 Audiſtis quòd ego dixi vobis, Abeo, & redibo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique quòd dixerim, abeo ad Patrem, quia Pater maior me eſt.
29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat: vt quũ factum fuerit, credatis.
30 Non amplius multa loquar vobiſcum: venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.
31 Sed *hæc fiunt* vt cognoſcat mundus quòd di-

ligo Patrem: ſicut autem mandauit mihi Pa-
ter, ita facio: ſurgite, abeamus hinc.

CAPVT XV.

*1, & 5 Vera vitis. Agricola. 2 Palmes. 4 Manere in Chri-
ſto. 7 Fidelium orationes exaudiuntur. 12 Præceptum de
dilectione mutua. 14 Amici Chriſti Apoſtoli. 16 Electi à
Chriſto Apoſtoli, non ab Apoſtolis Chriſtus. Petere in nomine Chri-
ſti. 18 Fideles exoſi mundo. 20 Seruus non eſt ſupra do-
minum. Perſequutiones prædicta fidelibus. 26 Promittitur
Spiritus ſanctus.*

1 EGo ſum vitis illa vera, & Pater meus agri
cola eſt.
Matt.15.b.13 2 Omnem palmitem in me non ferentem fru
ctum, tollit: & omnem qui fert fructum, pur-
gat, vt fructum copioſiorem afferat.
Supr.13.b.11 3 Iam vos puri eſtis propter ſermonem quem
loquutus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis. ſicut palmes
non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, *id eſt*, niſi
manſerit in vite: ita nec vos, niſi in me man-
ſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites, is qui manet in
me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum mul-
tum: nam abſq; me nihil poteſtis facere.
6 Niſi quis in me mãſerit, eiectus extra *uineam*,
ſtatim vt palmes areſcet: deinde coguntur iſti
palmites, & in ignem conijciuntur, & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis
manſerint, quicquid volueritis petite, & fiet
vobis.
8 In hoc glorificatus eſt Pater meus, vt fructũ
multum afferatis, & fietis mei diſcipuli.
B 9 Sicut dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos:
manete in charitate illa mea.
10 Si mandata mea ſeruaueritis, manebitis in
charitate mea: ſicut & ego Patris mei manda-
ta ſeruaui, & maneo in eius charitate.
11 Hæc loquutus ſum vobis: vt gaudium illud
meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum
impleatur.
Suprà 13. d.14. 12 Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis alij
alios, ſicut dilexi vos.
1.Theſ.4. b.9. 13 Maiorẽ hac charitatẽ nemo habet, quũ quis
animam ſuam ponit pro amicis ſuis.
1.Ioh.3.b.11, & 4.c.21 14 Vos amici mei eritis, ſi feceritis quęcunq;
ego mando vobis.
15 Non amplius vos dicam ſeruos, quia ſeruus
neſcit quid faciat dominus eius: vos autẽ di-
xi amicos, quia omnia quæ audiui à Patre
meo, nota feci vobis.
Mat.28.d.19 16 Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, &
C conſtitui vos vt abeuntes fructum afferatis, &
fructus veſter maneat: vt quicquid petieritis
à Patre in nomine meo, det vobis.
17 Hæc mando vobis, vt diligatis alij alios.
18 Si mundus vos odit, ſcitis quòd me prius
quàm vos odio habuerit.
19 Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum
eſt, amaret: quia verò de mundo non eſtis, ſed
ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos
mundus.
Supr.13.b.16 20 Memẽtote ſermonis quem ego dixi vobis,
Mat.10.c.24 Nõ eſt ſeruus maior domino ſuo. ſi me perſe-
Mat.24.a.9 quuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem
meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.
21 Sed hęc omnia faciẽt vobis propter nomen
meum, quia non nouerunt eum qui miſit me.
22 Si non veniſſem, & loquutus eſſem eis, pec-
catum non haberent; nunc autem non habẽt
quod prætexant peccato ſuo.
23 Qui me odit, *is* & Patrem meum odit.
24 Si opera non feciſſem inter eos, quę nemo
alius fecit, peccatum non haberent: nunc au-
tem & viderunt, & oderunt non ſolùm me, ve
rùm etiam patrem meum.
25 Sed *hæc fiunt* vt compleatur ſermo qui in Le- Pſal.34.c.19
ge eorum ſcriptus eſt, Oderunt me imme-
ritò.
26 Quum autẽ venerit Paracletus, quem ego Lu.24.g.49
mittã vobis à Patre, Spiritus *inquam* ille verita- Suprà 14.
tis, qui à Patre procedit, ille teſtabitur de me. d.26
27 Sed & vos teſtabimini, quia à principio me-
cum eſtis.

CAPVT XVI.

*1 Afflictiones prædicuntur fidelibus. 6 Apoſtolorum ob diſceſſum
Chriſti triſtitia. 7, & 23 De aduentu Spiritus ſancti Conſolato-
ris. 9 Peccatum. 10 Iuſtitia. 11 Iudicium. 20 Fide
lium triſtitia in gaudium vertetur. 23. & 24 Petere in nomine
Chriſti. 27 Apoſtoli ob fidem in Deo amati. 28 Aſcenſio-
nem ſuam prædicit Chriſtus. 33 Pax in Chriſto, in mundo
oppreſſio.*

1 HÆc loquutus ſum uobis, vt ne offenda-
mini.
2 Mouebunt vos ſynagogis: imò veniet tem-
pus quum quiſquis interficiet uos, putabit ſe
cultum præſtare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Pa
trem neq; me.
4 Sed hæc loquutus ſum vobis, vt quum vene
rit tempus illud, memineritis eorũ, quòd ego
dixerim vobis. hæc autem vobis à principio
non dixi, quia uobiſcum eram.
5 Nunc autẽ abeo ad eum qui miſit me, & ne-
mo ex vobis interrogat me quò abeam.
6 Sed quia hæc loquutus ſum vobis, triſtitia
impleuit cor veſtrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis
vt ego abeam, nam niſi abiero, Conſolator ille
non veniet ad vos: ſin autem abiero, mittam
eum ad vos.
8 Et quum venerit ille, arguet mundũ de pec-
cato & de iuſtitia & de iudicio.
9 De peccato quidẽ, quòd nõ credunt in me:
10 De iuſtitia verò, quòd ad Patrem abeam, &
amplius non videbitis me:
11 De iudicio autem, quòd princeps huius mũ
di condemnatus ſit.
12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, ſed B
non poteſtis portare modò.
13 Quum autem venerit ille, *id eſt* Spiritus ille
veritatis, introducet vos in omnem veritatẽ.
non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quęcunq;
audierit loquetur: & quæ ventura ſunt, renũ-
tiabit vobis.
14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet
quod renuntiabit vobis.
15 Omnia quæ habet Pater, mea ſunt: propre-
rea dixi quòd de meo accipiet quod renũtia-
bit vobis.
16 Paululũ, & non videbitis me: & rurſum pau
lulũ, & videbitis me: quia ego vado ad Patrẽ.
17 Dixerunt ergo *quidam* ex diſcipulis eius, alij
ad alios, Quid eſt hoc quod dicit nobis, Puſil-
lũ, & non videbitis me, & rurſus paululũ & vi
debitis me: &, Quia ego vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo, Quid illud eſt quod dicit, Pu C
ſillum? neſcimus quid loquatur.
19 Cognouit autem Ieſus quòd cuperent i-
pſum interrogare, & dixit eis, de hoc quęritis
inter

inter vos, quòd dixi, Puſillum, & non videbi-
tis me:& iterum puſillum,& videbitis me?
20 Amen amen dico vobis, flebitis & lamenta-
bimini vos, mundus autem gaudebit: vos ve-
rò triſtes fietis, ſed triſtitia veſtra euadet in gau
dium.
21 Mulier, quum parit, dolorem habet, quia ve
nit hora eius: quum autem genuerit puerum,
iam nó meminit oppreſsionis, quòd gaudeat
hominem eſſe genitum in mundo.
22 Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habe-
tis: ſed rurſum videbo vos, & gaudebit cor ve-
ſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis.
Sup. 14.b.13 23 Et in illo die me non rogabitis quicquam.
Matt. 7.a.7. Amen amen dico vobis, quæcunq; petieritis à
& 21.b.22 Patre in nomine meo, dabit vobis.
Mar. 11.c.24 24 Vſq; nunc non petiſtis quicquam in nomi-
Luc. 11.b.9 ne meo: petite, & accipietis, vt gaudium veſtrũ
Iac. 1.a.5 ſit perfectum.
D 25 Hæc per prouerbia loquutus ſum vobis: ve-
niet tempus quum iam non per prouerbia lo-
quar vobis, ſed apertè de Patre meo renuntia-
bo vobis.
26 In illo die in nomine meo petetis: & non di
co vobis quòd ego rogaturus ſim Patrem pro
vobis.
Infrà 17.b.8 27 Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me ama-
ſtis, & crediſtis quòd à Deo exiuerim.
28 Exiui à Patre, & veni in mũdum: iterum re-
linquo mundum & proficiſcor ad Patrem.
29 Dicunt ei diſcipuli eius, Ecce, nunc apertè
loqueris, nec prouerbium vllum dicis.
30 Nũc ſcimus quòd noris omnia, nec opus ſit
tibi vt quis te roget: per hoc credimus quòd à
Deo exiſti.
31 Reſpondit eis Ieſus, Nunc creditis?
Mat. 26.c.31 32 Ecce veniet tempus, & iam venit, quum di-
Marc. 14.c. ſpergemini ſinguli, quiſq; ad ſuos, meq; ſolum
27. relinquetis. ſed non ſum ſolus: nam Pater me-
cum eſt.
33 Hæc loquutus ſum vobis, vt in me pacem ha
beatis: in mundo oppreſsionem habebitis. ſed
confidite, ego vici mundum.

CAPVT XVII.

1 Chriſti ad Deum patrem oratio. 2 Vita æterna per Chriſtũ. 3 Cognoſcere Deum & Ieſum Chriſtum, eſt vita æterna. 4 Opus Dei à Chriſto conſummatum. 6 Apoſtoli Chriſto dati à Deo. 8 Verba Dei data Apoſtolis à Chriſto. 9 Pro eis orat. 12 Iudas filius perditionis perijt. 13 Gaudiũ Chriſti. 14 Apoſtoli exoſi mundo. 16 Non ſunt ex mundo. 17 Sanctificare. 19 Sanctitas Chriſti, noſtra. 20 Chriſtus pro omnibus fidelibus Deum orat. 25 Mundus Deum nõ cognouit. A Deo miſſum eſſe Chriſtum agnoſcunt Apoſtoli.

1 HÆc loquutus eſt Ieſus, & ſuſtulit ocu-
los in cœlum, dixitq;, Pater, venit hora
illa, glorifica Filium tuum, vt & Filius tuus glo
rificet te:
Mat. 28.d.18 2 Sicut dediſti ei poteſtatem in omnem carnẽ,
vt quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.
3 Hæc eſt autem vita æterna, vt te ſolùm co-
gnoſcant *eſſe* Deum verum, & quem miſiſti Ie-
ſum Chriſtum.
4 Ego te glorificaui ſuper terram: opus con-
ſummaui quod dediſti mihi vt facerem.
5 Nunc igitur glorifica me tu Pater apud te-
metipſum, ea gloria quã habui apud te prius
quàm hic mundus exiſteret.
6 Manifeſtum feci nomen tuum hominibus
quos dediſti mihi *ſelectos* è mundo: tui erát, &
mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruarũt.
7 Nunc cognouerunt quòd omnia quæ dedi- B
ſti mihi, abs te ſunt: Sup. 16.d.27
8 Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi
acceperũt, & cognouerunt verè quòd à te exi-
ui, & crediderunt quòd tu me miſiſti.
9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed
pro *ijs* quos dediſti mihi, quia tui ſunt.
10 Et mea omnia, tua ſunt: & tua, mea ſunt: &
glorificatus ſum in eis.
11 Et iam non ſum in mundo, ſed ij in mundo
ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos
per nomen tuum, quos dediſti mihi, vt ſint v-
num, ſicut & nos.
12 Quum eſſem cum eis in mundo, ego ſerua-
bam eos nomine tuo: quos dediſti mihi, ego Pſal. 108.a.8
cuſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius ille
perditionis: vt Scriptura compleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in C
mundo, vt habeát gaudium meum impletum
in ſemetipſis.
14 Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mũdus
eos odio habuit: quia nó ſunt ex mundo, ſicut
& ego non ſum ex mundo.
15 Non rogo vt tollas eos è mundo, ſed vt ſer-
ues eos à Malo.
16 Ex mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum
ex mundo.
17 Sanctifica eos tua illa veritate. ſermo tuus ve
ritas eſt.
18 Sicut me miſiſti in mundum, *ita* & ego miſi
eos in mundum.
19 Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint &
ipſi ſanctificati verè.
20 Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro
ijs qui credituri ſunt per ſermonem eorum in
me:
21 Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & D
ego in te, vt & ipſi in nobis vnũ ſint: vt credat
mundus quòd tu me miſeris.
22 Et ego gloriam quam dediſti mihi, dedi eis:
vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus.
23 Ego in eis, & tu in me, vt ſint perfecti in vnũ,
& vt cognoſcat mundus quòd tu me miſiſti, &
dilexiſti eos ſicut me dilexiſti.
24 Pater, quos dediſti mihi, cupio vt vbi ſum Sup. 12. d.26
ego, & illi ſint mecum: vt ſpectent gloriam illã
meam quam dediſti mihi, quia dilexiſti me
ante iacta fundamenta mundi.
25 Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego
autem te cognoui, & ij cognouerunt quòd tu
me miſeris.
26 Et notum feci eis nomen tuum, & notum
faciam: vt charitas qua dilexiſti me, in ipſis ſit,
& ego in ipſis.

CAPVT XVIII.

1 Chriſtus in horto. 2 Proditur à Iuda. 10 Auricula Malcho amputatur. 13 Chriſtus ad Annam ducitur, deinde ad Caiapham. 15 Eum ſequitur Petrus. 17, 25 & 27 Abnegat Chriſtum Petrus. 19 Interrogat Chriſtum Caiaphas. 22 Bacillo cæditur Ieſus. 28 Abducitur ad Pilatum. 34, & 37 Se regem Iudæorum fatetur. 36 Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo. 37 Cur venerit. 47 Liberatur Barabbas.

1 HÆc quũ dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum Mat. 26.d.36
diſcipulis ſuis trans torrentẽ Cedron, Mar. 14.d.32
vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſci- Luc. 22. d.39
puli eius. 2 Reg. 15.c.23
2 Nouerat autem eum locum etiam Iudas qui
prodebat eum, quia frequenter Ieſus cõuene-

rat illuc cum diſcipulis ſuis.

Matt.26.e.47. Marc.14.e.43. Luc.22.c.47 3 Iudas ergo quum accepiſſet cohortem, & à Pontificibus ac Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.

4 Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe, egreſſus dixit eis, Quem quæritis?

5 Reſponderunt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus, Ego *is* ſum. Stabat autem & Iudas qui prodebat eum, cum ipſis.

6 Vt ergo dixit eis, Ego *is* ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt humi.

7 Iterum ergo rogauit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum.

8 Reſpõdit Ieſus, Dixi vobis quòd ego *is* ſum. ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire:

Sup.17.b.12 9 Vt compleretur ſermo quem dixerat, Ex ijs quos dediſti mihi, non perdidi quenquam.

10 Simon autem Petrus quum haberet gladiũ, eduxit eum, & ferijt Pontificis ſeruũ, & abſcidit auriculam eius dextram. erat autem nomẽ ſeruo Malchus.

11 Dicit ergo Ieſus Petro, Immitte gladium tuũ in vaginam. annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & vinxerunt eum:

Luc.3.a.2 13 Et abduxerunt primùm ad Annam (erat enim ſocer Caiaphæ, qui erat Pontifex anni illius) Is verò miſit eum vinctum ad Caiapham Pontificem.

Supr.11.f.50 14 Erat autem Caiaphas, is qui conſilium dederat Iudæis quòd conferret vnum hominẽ mori pro populo.

Mat.26.f.58 Marc.14.f.54. Luc.22.f.54 15 Sequebatur autem Ieſum Simõ Petrus, & alius diſcipulus. diſcipulus verò ille erat notus Pontifici, & ſimul introijt cum Ieſu in aulã Pontificis.

16 Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter qui erat notus Pontifici, & loquutus eſt oſtiariæ, ac introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nónne & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Non ſum.

D

18 Stabant autem ſerui & miniſtri qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. erat autem cum eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe.

19 Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ipſius.

20 Reſpõdit ei Ieſus, Ego apertè loquutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quò vndiq; Iudæi cõueniunt, & in occulto loquutus ſum nihil.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid loquutus ſim ipſis: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem quum ipſe dixiſſet, vnus ex miniſtris qui adſtabat, bacillo cecidit Ieſum, dicens, Itáne reſpondes Pontifici?

E

Mat.26.f.57 Mar.14.f.59 Luc.22.f.54 23 Reſpõdit ei Ieſus, Si malè loquutus ſum, teſtare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſerat ergo eum Annas vinctum ad Caiapham Pontificem.

Mat.26.g.69 Marc.14.g.66. 25 Stabat autem Simon Petrus, & calefaciebat ſe. dixerunt ergo ei, Nónne & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit, Non ſum.

26 Dicit ei quidam ex ſeruis Pontificis, cognatus eius cuius abſciderat Petrus auriculã, Nónne ego te vidi in horto cum eo? Luc.22.f.55

27 Rurſus ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cantauit.

28 Ducunt ergo Ieſum à Caiapha in Prætoriũ. erat autem mane, & ipſi non introierũt in Prętorium, ne polluerentur, ſed vt veſcerentur Paſcha. Mat.27.a.2 Mar.15.a.1 Luc.23.a.1. Act.10.d.28, & 11.a.3.

29 Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit, Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc?

F

30 Reſponderunt & dixerunt ei, Niſi iſte eſſet maleficus, non tibi tradidiſſemus eum.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eũ vos, & ſecundum legem veſtram condemnate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nobis non licet trucidare quenquam.

32 Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte futurum erat vt moreretur. Mat.20.c.19

33 Introiuit ergo rurſus in Prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, dixitq; ei, Tú*ne* es Rex Iudęorum? Mat.27.b.11 Mar.15.a.2 Luc.23.a.3

34 Reſpondit ei Ieſus, A teipſo tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?

35 Reſpondit Pilatus, Nunquid ego Iudæus ſum? gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi: quid feciſti?

36 Reſpondit Ieſus, Regnum meum non eſt ex hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei certarent ne traderer Iudæis: nũc autem regnum meum non eſt hinc.

G

37 Dixit ergo ei Pilatus, Num igitur Rex es tu? Reſpondit Ieſus, Tu dicis quòd Rex ſum ego. ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium dem veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et quũ hoc dixiſſet, rurſum venit ad Iudæos, & dicit eis, Ego nullum inuenio in eo crimen. Mat.27.b.15

39 Eſt autem conſuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Paſcha: vultisne ergo dimittam vobis Regem Iudæorum? Mar.15.a.6 Luc.23.c.17 Act.3.c.14

40 Clamauerunt autem rurſum omnes, dicentes, Non hunc, ſed Barabbam. Erat verò ille Barabbas latro.

CAPVT XIX.

1 Flagellatur Chriſtus. 2 Coronatur ſpinis. 6 Iudæi petunt Chriſtum crucifigi. 8 Pilatus præ timore denuò Ieſum interrogat. 10 Poteſtas Pilati in Chriſtum. 11 Iudæ peccatum. 16 Chriſtus Iudæis crucifigendus traditur. 19 Titulus crucis Chriſti. 23 Eius veſtimenta diuiduntur. 27 Matrem ſuã Ioanni commendat. 30 Accepto aceto expirat Chriſtus. 32 Crura latronibus franguntur. 34 Latus Chriſti lancea foditur. 38 Ioſeph ab Arimathæa. 39 Nicodemus. 40 Sepelitur Chriſtus.

1 TVnc ergo acceptum Pilatus Ieſum flagellauit. Mat.27.c.26 Mar.15.b.18

2 Et milites plexam coronam è ſpinis impoſuerunt capiti eius, & pallio purpureo circundederunt eum.

3 Et dicebant, Aue Rex Iudæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Exiuit ergo rurſum Pilatus foras, & dicit eis, Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis quòd nullum in eo crimen inuenio.

5 Exiuit ergo Ieſus foras, ferens ſpineam coronam, & purpureum pallium. Tum dicit eis

eis *Pilatus*, Ecce homo.
6 Quum ergo vidiſſent eum principes Sacer-
dotum & miniſtri, clamarũt, dicentes, Cruci-
fige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum
vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo
crimen.
B 7 Reſponderunt ei Iudæi, Nos legem habe-
mus, & ſecundum legem noſtram debet mori,
quia Filium Dei ſe fecit.
8 Quum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonẽ,
magis timuit.
9 Et ingreſſus eſt Prætorium rurſus, & dicit ad
Ieſum, Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum nõ
dedit ei.
10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? ne-
ſcis quòd poteſtatem habeam crucifigendi te,
& poteſtatem habeam abſoluendi te?
11 Reſpondit Ieſus, Non haberes poteſtatẽ ad-
uerſum me vllã, niſi tibi datum eſſet supernè:
propterea qui me tradidit tibi, maius peccatũ
habet.
C 12 Ex eo quærebat Pilatus abſoluere eũ: Iudæi
autem clamabant, dicentes, Si hũc abſolueris,
non es amicus Cæſaris. quicunq; ſe Regem fa
cit, contradicit Cæſari.
13 Pilatus ergo quum audiſſet hũc ſermonem,
adduxit foras Ieſum, ſeditq; pro tribunali, in
loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem
Gabbatha.
14 Erat autẽ paraſceue Paſchæ, hora verò quaſi
ſexta: tum dicit Iudæis, Ecce Rex veſter.
15 Illi autem clamarunt, Tolle, tolle, crucifige
eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifi-
gam? Reſponderunt principes Sacerdotum,
Non habemus Regem niſi Cæſarem.
Mat.27.d.31 16 Tunc ergo tradidit eum illis vt crucifigere-
Mar.15.b.21 tur. Acceperunt autem Ieſum, & abduxerunt.
Luc.23.c.26 17 Atq; *is* baiulans crucem ſuam, venit in eum
D locum qui dicitur Caluariæ, Hebraicè autem
Golgotha.
18 Vbi crucifixerũt eum: & cum eo alios duos,
hinc & hinc, medium autem Ieſum.
19 Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit
ſuper crucem. Erat autem ſcriptum, IESVS
NAZARENVS, REX IVDÆORVM.
20 Hunc ergo titulum multi Iudæorum lege-
runt: quia prope ciuitatem erat locus vbi cru-
cifixus erat Ieſus. & erat ſcriptum Hebraicè, &
Græcè, & Latinè.
21 Dicebãt ergo Pilato principes Sacerdotum
Iudæorum, Ne ſcribas, Rex Iudæorũ: ſed quòd
ille dixerit, Rex ſum Iudæorum.
22 Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi, ſcripſi.
Mat.27.d.35 23 Milites ergo quum crucifixiſſent Ieſum, ac-
Mar.15.c.24 ceperunt veſtimenta eius (& fecerunt quatuor
Luc.23.d.33 partes, vnicuiq; militi partem) & tunicam. e-
rat autem tunica inſutilis, à ſummo contexta
tota.
E 24 Dixerunt ergo inter ſe, Ne ſcindamus eam,
Pſal.22.c.29 ſed ſortiamur de illa cuius futura ſit. Vt Scri-
ptura impleretur, dicens, Diſpertiuerunt veſti
menta mea ſibi, & ſuper veſtem meam miſe-
runt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.
25 Stabant autem iuxta crucem Ieſu, mater e-
ius & ſoror matris eius, Maria Clopæ *uxor*, &
Maria Magdalene.
26 Quum vidiſſet ergo Ieſus matrem ac diſci-
pulum aſtantem, quem diligebat, dicit matri
ſuæ, Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater tua. Et
ex illa hora recepit eam diſcipulus domum
ſuam.
28 Poſtea quum ſciret Ieſus quòd *reliqua* omnia Pſal.69.c.22
iam perfecta eſſent, vt perficeretur Scriptura, F
dicit, Sitio.
29 Vas igitur *illic* erat poſitum aceto plenum. Il
li verò impleuerunt ſpongiam aceto, & hyſſo-
po circumpoſitam admouerunt ori eius.
30 Quum ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit,
Conſummatum eſt: & inclinato capite tradi-
dit ſpiritum.
31 Iudæi ergo, vt non manerent in cruce corpo
ra ſabbatho: quoniam erat Paraſceue: (erat e-
nim magnus dies illius ſabbathi) rogarunt Pi-
latum vt frangerentur eorum crura, ac tolle-
rentur.
32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *la-
tronis* fregerũt crura, & alterius qui crucifixus
fuerat cum eo.
33 Ad Ieſum autem quum veniſſent, vt viderũt
eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.
34 Sed quidam ex militibus lancea latus eius
fodit, & ſtatim exiuit ſanguis & aqua.
35 Et qui vidit, teſtatur, & verum eſt teſtimoniũ G
eius: ille *inquam* ſcit quòd vera dicit, vt & vos
credatis.
36 Facta ſunt enim hæc vt Scriptura implere- Exo.12.g.46
tur, Non confringetur *ullum* os ipſius. Num.9.b.12
37 Et rurſus alia Scriptura dicit, Videbũt quem Zach.12.c.10
transfixerunt.
38 Poſt hæc autem rogauit Pilatum Ioſeph Ari Mat.27.g.57
mathienſis (qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occul Mar.15.d.42
tus propter metum Iudæorum,) vt tolleret Luc.23.g.50
corpus Ieſu: quod permiſit Pilatus. Venit er-
go & ſuſtulit corpus Ieſu.
39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat Suprà 3.a.2
ad Ieſum nocte primùm) ferens miſturæ myr-
rhæ & aloes libras quaſi centum.
40 Acceperunt ergo corpus Ieſu, & obſinxe-
runt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos
eſt Iudæis ſepelire.
41 In eo autem loco vbi fuerat crucifixus, erat
hortus, & in horto monumentum nouum, in
quo nondum quiſquam poſitus fuerat.
42 Ibi ergo propter Paraſceuen Iudæorum,
quòd monumentum illud propè eſſet, poſue-
runt Ieſum.

CAPVT XX.

1 Maria Magdalene venit ad ſepulchrum. 3 Petrus & Iohannes accurrunt. 11. & 12 Maria ſtans ad monumentum, & flens, videt duos Angelos. 14 Eam alloquitur Ieſus. 18 Chriſtum reſurrexiſſe Apoſtolis nunciat Maria. 19 Ieſus clauſis ianuis ingreditur domum, in qua erant diſcipuli. 22.23 Dat illis Spiritum ſanctum, & claues. 25. & 26 Thomas ob incredulitatem reprehenditur. 30 Multa ſigna à Ieſu edita quæ ſcripta non ſunt. 31 Cur ſcriptum Euangelium. Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei. Vita in Chriſti nomine per fidem.

1 PRimo verò die hebdomadis Maria Ma- Marc.16.a.1
gdalene venit manè quum adhuc tene- Luc.24.a.1
bræ eſſent, ad monumentum: viditq; lapidem
ſublatum à monumento.
2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, &
ad alterum illum diſcipulum quem amabat Ie
ſus, & dicit eis, Suſtulerũt Dominum è monu-
mento, & neſcimus vbi poſuerint eum.
3 Exijt ergo Petrus & alter ille diſcipulus, &
venerunt ad monumentum.
4 Currebant autẽ duo ſimul, ſed alter ille diſci
pulus

pulus præcucurrit citius Petro, venitq́; prior
ad monumentum.
5 Et incuruatus, vidit poſita lintea: non tamen
introiuit.
6 Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, &
introiuit in monumentum, viditq́; lintea po-
ſita:
7 Et ſudarium quod fuerat ſuper caput eius,
non cum linteis poſitum, ſed ſeorſim inuolu-
tum in vnum locum.
8 Tunc ergo introiuit etiam alter ille diſcipu-
lus qui venerat prior ad monumẽtum, viditq́;,
& credidit.
9 Nondum enim nouerant Scripturam, *id eſt*
quòd oportuiſſet eum à mortuis reſurgere.
C 10 Redierunt ergo diſcipuli ad ſuos.
Matt.28.a.1 Marc.16.b.5 11 Maria autem ſtabat ad monumentum foris
flens. dum ergo fleret, incuruauit ſe in monu-
mentum,
12 Et vidit duos Angelos albatos, ſedentes, v-
num ad caput, & alterum ad pedes, *illic* vbi ia-
cuerat corpus Ieſu:
13 Qui & dixerunt ei, Mulier, quid fles? Dicit
eis, Suſtulerũt Dominum meum, nec ſcio vbi
poſuerint eum.
14 Et quum hęc dixiſſet, cõuerſa eſt retrorſum,
viditq́; Ieſum ſtantem, nec ſciebat quòd Ieſus
eſſet.
D 15 Dicit ei Ieſus, Mulier, quid fles? quem quæ-
ris? Illa putans hortulanum eſſe, dicit ei, Domi
ne, ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi vbi poſue-
ris eum, & ego eum tollam.
16 Dicit ei Ieſus, Maria. Conuerſa illa dicit ei,
Rabboni, quod dicitur magiſter.
17 Dicit ei Ieſus, Ne me tangas: nondum enim
Pſal.22.c.23 aſcendi ad Patrem meum: ſed proficiſcere ad
fratres meos, & dic eis, Aſcendo ad Patrem
meum & Patrem veſtrum, & Deum meum &
Deum veſtrum.
18 Venit Maria Magdalene annuntians diſci-
pulis quòd vidiſſet Dominũ, & ea dixiſſet ſibi.
Mar.16.c.14 Luc.24.c.36 1.Cor.15.a.5 19 Quum ergo veſpera eſſet die illo primo heb
domadis, & fores eſſent clauſæ: *illic* vbi erant
diſcipuli coacti propter metum Iudæorum, ve
E nit Ieſus, ſtetitq́; in medio, & dicit eis, Pax vo-
bis.
20 Et quum hæc dixiſſet, oſtẽdit eis manus ac
latus ſuum. gauiſi ſunt ergo diſcipuli, viſo Do
mino.
21 Dicit ergo eis iterum, Pax vobis. ſicut miſit
me Pater, *ita* & ego mitto vos.
22 Et quum hæc dixiſſet, flauit in eos, & dixit
eis, Accipite Spiritum ſanctum.
Mat.28.d.18 23 Quorumcunq; remiſeritis peccata, remit-
tuntur eis: quorumcunq; retinueritis, retenta
ſunt.
F 24 Thomas autem, vnus ex duodecim, qui di-
citur Didymus, non erat cum eis quando ve-
nerat Ieſus.
25 Dixerunt ergo ei alij diſcipuli, Vidimus Do-
minum. Ille autem dixit eis, Niſi videro in ma
nibus eius veſtigium clauorum, & miſero di-
gitum meum in veſtigium clauorum, & mit-
tam manum meam in latus eius, nequaquam
credam.
26 Octo igitur pòſt diebus rurſus erant diſcipu
li eius intus, & Thomas cum eis. venit Ieſus
ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit, Pax
vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum G
huc, & vide manus meas, & profer manũ tuã,
& mitte in latus meũ, & ne ſis incredulus, ſed
credens.
28 Reſpondit autem Thomas & dixit ei, Do-
minus meus & Deus meus es.
29 Dicit ei Ieſus, Quia vidiſti me Thoma, credi
diſti: beati qui non viderunt, & crediderunt.
30 Multa igitur etiam alia ſigna edidit Ieſus co Infr.21.d.25
ram diſcipulis ſuis, quæ non ſunt ſcripta in li-
bro hoc.
31 Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quòd
Ieſus eſt Chriſtus ille Filius Dei, & vt creden-
tes, vitam habeatis per nomen eius.

CAPVT XXI.

1 Chriſtus piſcatoribus, alijsq; diſcipulis apparet. 6 Piſcium capturа magna. 7 Petrus ſuper mare ambulat. 15 Amor in Chriſtum Euangelicis paſtoribus neceſſarius. 18 Mors Petri prædicitur. 20 De morte Iohannis quærit Petrus. 25 Multa à Ieſu facta, quæ non ſunt ſcripta.

1 POſtea manifeſtauit ſe rurſus Ieſus diſci-
pulis ad mare Tiberiadis. manifeſtauit
autem ſic:
2 Erant ſimul Simon Petrus & Thomas qui di
citur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana
Galilææ, & filij Zebedęi, alijq́; ex diſcipulis e-
ius duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piſcatum. Di-
cunt ei, Imus & nos tecum. Profecti ſunt, & a-
ſcenderunt in nauigium ſtatim, & illa nocte ni
hil ceperunt.
4 Mane autem iam exorto ſtetit Ieſus in lito-
re: non tamen cognouerunt diſcipuli quòd Ie-
ſus eſſet.
5 Dicit ergo eis Ieſus, Pueri, num quid obſonij
habetis? Reſponderunt ei, Non.
6 At ille dicit eis, Mittite in dextram nauigij
partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, &
non amplius valebãt illud trahere præ multi-
tudine piſcium.
7 Dicit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ie
ſus, Petro, Dominus eſt. Simon ergo Petrus
quum audiſſet quòd *is* Dominus eſſet, amicu- B
lum ſuccinxit, (erat enim nudus) & abiecit ſe
in mare.
8 Alij autem diſcipuli nauigio venerunt, (nõ
enim longe aberant à terra, ſed circiter cubitis
ducentis) trahentes rete *plenum* piſcium.
9 Vt ergo deſcenderunt in terram, vident pru
nas poſitas, & piſcem impoſitum, & panem.
10 Dicit eis Ieſus, Afferte de piſcibus quos mo-
dò cepiſtis.
11 Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terrã
plenum magnis piſcibus, centũ quinquagin-
ta tribus: & quũ tot eſſent, non eſt fiſſum rete.
12 Dicit eis Ieſus, Venite, prandete. Nullus au-
tem diſcipulorum audebat interrogare eum,
dicens, Tu quis es? quum ſcirent quòd Domi- C
nus eſſet.
13 Venit ergo Ieſus, & accipit panẽ, & dat eis,
& piſcem ſimiliter.
14 Hac iam tertia vice manifeſtus factus eſt Ie-
ſus diſcipulis ſuis, cũ reſurrexiſſet à mortuis.
15 Quum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro
Ieſus, Simon *fili* Ionę, diligis me plus quàm hi?
Dicit ei, Etiam Domine: tu noſti quòd amem
te. Dicit ei, Paſce agnos meos.
16 Dicit ei rurſum denuo, Simon *fili* Ionæ, dili-
gis me? Ait illi, Etiam Domine, tu noſti quòd
amem

amem te. Dicit ei, Paſce oues meas.
17 Dicit ei tertiò, Simon *fili* Ionæ, amas me? Tri
ſtis fuit Petrus quòd dixiſſet ſibi tertiò, Amas
me? dixitq; ei, Domine, tu omnia noſti, tu noſti
quòd amem te. Dicit ei Ieſus, Paſce oues meas.
18 Amen amen dico tibi, quum eſſes iunior, cin
gebas te, & ibas quò volebas: quum autem ſe-
nueris, extendes manus tuas, & alius te cin-
get, & transferet quò noles.
D 19 Hoc autem dixit, ſignificans qua morte glo-
rificaturus eſſet Deum. Et quum hoc dixiſſet,
dicit ei, Sequere me.
Supr.13.c.23. 20 Conuerſus Petrus videt illum diſcipulum
quem diligebat Ieſus, ſequentem, qui & recu-
buerat in cœna ſuper pectus eius, & dixerat,
Domine, quis eſt ille qui tradit te?
21 Hunc ergo quum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu,
Domine, hic autem quid?
22 Dicit ei Ieſus, Si eum velim manere donec
veniam, quid ad te? tu me ſequere.
23 Exijt ergo ſermo iſte inter fratres, quòd di-
ſcipulus ille non moreretur: ſed non dixerat ei
Ieſus, Non moritur: ſed, Si eum velim manere
donec veniam, quid ad te?
24 Hic eſt diſcipulus ille qui teſtatur de his, &
hæc ſcripſit: & ſcimus q, verũ eſt teſtimoniũ ei⁹.
25 Sunt autẽ & alia multa quæ fecit Ieſus, quæ Sup.20.g.30
ſi ſcribantur ſigillatim, ne mundum quidem i-
pſum opinor capturum eos qui ſcriberentur,
libros. Amen.

Acta ſanctorum Apoſtolorum.

Πράξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

5 Baptizari Spiritu ſancto. 8 Apoſtoli teſtes Chriſti. 9 Aſcendit in cœlum aſpicientibus ipſis. 13 Apoſtoli cum Maria matre Ieſu Ieruſalem expectant Spiritum ſanctum. 15 Oratio Petri ad condiſcipulos de ſubſtituendo alio in locum Iudæ. 18 Iudas præcipitatus, medius crepat. 24 Oratio Apoſtolorum. 29 Sors cecidit ſuper Matthiam.

1 PRIMVM Qui
dem librũ con-
feci, Theophi-
le, de omnibus
quę cœpit Ieſus
& facere & do-
cere,
2 Ad *eum* vſque
diem, quo quũ
mandata dediſ-
ſet Apoſtolis p
Spiritum ſanctum *deſignatis*: quos *ſcilicet* elege-
rat, ſurſum receptus eſt.
3 Quibus etiã ſeipſum, poſtquam ipſe paſſus
fuit, ſtiterat viuum, multis indubitatis ſignis,
per dies quadraginta apparens eis, ac dicens
quæ ad regnum Dei *pertinent*.
Luc.24.g.49. 4 Et congregans *eos*, denuntiauit eis ne abſce
derent Ieroſolymis, ſed *ut* expectarẽt promiſ-
Iohã.14.d.25 ſionem Patris, quam, *inquit*, audiſtis *a* me.
Matt.3.c.11 5 Nam Iohãnes baptizauit quidem aqua, vos
Marc.1.c.8 autem baptizabimini Spiritu ſanctó, iſtis non
Luc.3.c.12 multis pòſt diebus.
B 6 Quum igitur illi conueniſſent, interrogarũt
Iohan.1.d.26 eum dicentes, Domine, num tempore hoc re-
Infrà 2.a.2, et ſtitues regnum Iſraeli?
11.b.16, & 7 Dixit autem ad illos, Non eſt veſtrum noſſe
19.a.4 tempora aut opportunitates, quas Pater in ſua
ipſius poſuit poteſtate.
Infrà 2.a.1 8 Sed accipietis virtutem Spiritus ſancti, poſt-
quam ſuperuenerit in vos, & eritis mihi teſtes
& in Ieruſalem, & in tota Iudæa, Samariaq;, &
vſq; ad vltimas terras.
Luc.24.g.51 9 Et quum hæc dixiſſet, aſpicientibus ipſis ele
uatus eſt, & nubes ſurripuit eũ ab oculis eorũ.
10 Et quũ eſſent intẽtis in cœlũ oculis, eo profi
ciſcẽte, ecce, viri duo aſtiterũt illis albo veſtitu
11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid ſtatis in-
tuentes in cœlum? hic Ieſus qui ſurſum rece-
ptus eſt à vobis in cœlum, ita veniet quemad-
modum ſpectaſtis eum proficiſcentẽ in cœlũ.
12 Tunc reuerſi ſunt in Ieruſalem à monte qui
vocatur Oliueti, qui eſt prope Ieruſalẽ, diſtans
itinere ſabbathi.
13 Et quum introiſſent, aſcenderunt in cœnacu C
lum vbi commorabantur & Petrus & Iacobus
& Iohãnes & Andreas, Philippus & Thomas,
Bartholomæus & Matthæus, Iacobus *filius* Al-
phæi & Simon Zelotes & Iudas Iacobi *frater*.
14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* ora-
tione & deprecatione cum vxoribus & Maria
matre Ieſu, & cum ipſius fratribus.
15 Et in diebus his aſſurgens Petrus in medio
diſcipulorum, dixit, (erat autem turba nomi-
num eodem *loci* quaſi centum viginti.)
16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturã hãc, q̃
prædixit Spiritus ſanctus p os Dauid de Iuda, Pſal.49.b.9
qui fuit dux viæ ijs qui cõprehenderũt Ieſum: Iohã.13.b.18
17 Quia annumerabatur nobiſcum, & ſortitus
erat partem miniſterij huius.
18 Is igitur acquiſiuit agrum ex mercede ſcele- Matt.27.a.5
ris, & præcipitatus crepuit medius, & effuſa
ſunt omnia viſcera eius.
19 Innotuitq; omnibus habitantibus Ieroſoly-
mæ: adeò vt vocetur ager ille propria ipſorum
lingua, Aceldama: hoc eſt, ager ſanguis.
20 Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum, Fiat D
commoratio eius deſerta, & nõ ſit qui habitet Pſal.
in ea, & epiſcopatum eius accipiat alius. Pſal.108.
21 Oportet igitur ex ijs viris qui nobiſcum con
uenerunt toto tẽpore quo Dominus Ieſus mu
nere ſuo functus eſt inter nos,
22 Exorſus à Baptiſmo Iohannis, ad eum vſq;
diem quo ſurſum receptus eſt à nobis: vnũ fie-
ri nobiſcum teſtem reſurrectionis eius.
23 Statuerũt igitur duos, Ioſeph q vocatur Bar-
ſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, & Matthiã.
24 Et orãtes, dixerũt, Tu Domine, q corda noſti
omniũ, oſtende vtrum elegeris ex his duobus,
25 Vt accipiat ſortẽ miniſterij hui⁹ & Apoſtola-
tus, à quo aberrauit Iudas, vt abiret in locũ ſuũ.
26 Poſuerũt igitur ſortes eorum, & cecidit ſors
ſuper Matthiam, qui communibus calculis al-
lectus eſt cum vndecim Apoſtolis.

CAPVT II.

1 Spiritus ſanctus ad Apoſtolos miſſus. 4 Varijs linguis loquuntur.

tur. 13 *Exiſtimantur ebrij.* 14 *Petri concio.* 21 *Salus.* 22 *Chriſtus à Deo nobis traditus in ſalutem.* 24 *Reſurrectio Chriſti.* 25 *Quæ prædicta fuerat à Dauide.* 36 *Ieſus eſt Chriſtus.* 38 *Pœnitentia. Baptiſmus. Remiſsio peccatorum.* 39 *Promiſsio de Chriſto Iudæis & Gentibus facta.* 41 *Ad prædicationem Petri multi conuertuntur.* 42 *Doctrina. Communicatio. Fractio panis. Oratio.* 44 *Concordes animi. Bonorum communicatio.* 46 *Cordis ſimplicitas.* 47 *Eccleſiæ incrementum ex Deo eſt.*

1 QVum autem adueniſſet dies Pẽtecoſtes,
erant omnes concorditer eodem *loci.*
Supra 1.a.5 2 Tum factus eſt repente è cœlo ſonitus tan-
Infra 11.b.15, quam ruentis flatus violenti, qui repleuit totã
& 19.a.6 domum vbi erant ſedentes.
3 Et viſæ ſunt eis diſpertitæ linguæ inſtar i-
gnis, *qui* & ſedit ſuper vnumquenq; eorum.
4 Repleti ſunt autem omnes Spiritu ſancto,
cœperuntq; loqui alijs linguis, prout Spiritus
ille dabat eis eloqui.
5 Erant verò Ieroſolymis commorantes Iudęi
viri religioſi, ex omni natione *eorum* qui ſub
cœlo *ſunt.*
6 Orto autem hoc rumore, conuenit multitu-
do, & confuſa eſt, quòd audiret vnuſquiſq; pro
pria lingua ſua eos loquentes.
7 Percellebantur autem omnes ac miraban-
tur, dicentes alij ad alios, Nónne, ecce omnes
iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt?
8 Quomodo igitur nos audimus eos ſua quiſ-
que lingua in qua nati ſumus?
9 Parthi, & Medi, & Elamitę, & qui incolimus
Meſopotamiam, Iudæamq; & Cappadociam,
Pontum, & Aſiam,
10 Phrygiã & Pamphyliam, Ægyptum, & par-
tes Libyæ eius quę eſt ſecundum Cyrenem, &
aduenæ Romani, Iudæiq;, & proſelyti,
11 Cretes & Arabes: audimus eos loquentes no-
ſtris linguis magnifica Dei *facta.*
12 Percellebantur ergo omnes, ac hæſitabant,
dicentes alius ad alium, Quid hoc *rei* eſſe poſ-
ſit?
13 Alij autem vafrè eludentes, dicebant, Vino
dulci pleni ſunt *iſti.*
14 Stans autem Petrus cum Vndecim, extulit
vocem ſuam, & eloquutus eſt eis, dicens, Viri
Iudęi, *uosque* omnes qui habitatis Ieroſolymis,
hoc vobis notum ſit, & auribus percipite ver-
ba mea.
15 Non enim, vt vos exiſtimatis, iſti ebrij ſunt,
quum ſit hora diei tertia.
C 16 Sed hoc illud eſt quod dictũ eſt per prophe-
tam Ioel,
Ioel.2.g.28 17 Et erit vltimis temporibus (dicit Deus) ef-
Iſa.44.a.3 fundam de Spiritu meo ſuper quamlibet car-
nem: & prophetabũt filij veſtri & filiæ veſtræ,
& iuuenes veſtri viſiones videbũt, & ſeniores
veſtri ſomnia ſomniabunt.
18 Et quidem ſuper ſeruos meos & ſuper ancil-
las meas in diebus illis effundam de Spiritu
meo, & prophetabunt.
19 Et edam prodigia in cœlo ſupernè, & ſigna
in terra infernè, ſanguinem, & ignem, & vapo
rem fumi.
Ioel.2.g.32 20 Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſan-
guinem, priuſquam veniat dies ille Domini
magnus atq; illuſtris.
Rom.10.c.13 21 Et futurum eſt vt quicunq; inuocauerit no-
men Domini, ſeruetur.
D 22 Viri Iſraelitæ, audite ſermones iſtos: Ieſum
illum Nazarenum, virum à Deo approbatum
apud vos prę̃ſtantibus factis & prodigijs, & ſi-
gnis quæ edidit per eum Deus in medio ve-
ſtri, ſicut & ipſi noſtis:
23 Hunc *inquam* definito conſilio & prouiden-
tia Dei deditum quum accepiſſetis, manibus
iniuſtis *cruci* affixum ſuſtuliſtis.
24 Quẽ Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus mor
tis, eo quòd impoſsibile erat illum ab ea reti-
neri.
25 Dauid enim dicit de eo, Prouidebam Domi Pſal.15.c.7
num coram me ſemper: quoniam eſt à dextra
mea mihi, ne commouear.
26 Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exul-
tauit lingua mea: quin etiam caro mea requie
ſcet in ſpe:
27 Quoniam non derelinques cadauer meum
in ſepulchro, nec ſines Sanctum tuum ſentire
corruptionem.
28 Notas mihi feciſti vias vitæ, replebis me iu-
cunditate cum facie tua.
29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de 3.Reg.2.b.10
patriarcha Dauid, quòd & obierit & ſepultus Infra 13.c.36
ſit, & monimentum eius ſit apud nos vſque in E
hunc diem.
30 Propheta igitur quũ eſſet, & ſciret quòd iu-
reiurando iuraſſet ſibi Deus *ſe* de fructu lumbi Pſal.131.c.11
ipſius, quo ad carnem, Chriſtum ſuſcitaturum,
quem collocaret ſuper ſedem eius:
31 Præſcius loquutus eſt de reſurrectione Chri Pſal.15.c.10
ſti, quòd non derelictum ſit in ſepulchro cada- Infra 13.c.35
uer eius, neq; caro eius ſenſerit corruptionem.
32 Hũc Ieſum ſuſcitauit Deus: cuius *rei* omnes
nos ſumus teſtes.
33 Poſtquam igitur dextera Dei fuit exaltatus,
& promiſſum Spiritum ſanctum accepit à Pa-
tre, effudit hoc quod nunc ſpectatis & auditis
vos.
34 Non enim Dauid aſcendit in cœlos, ſed di-
cit ipſe, Dixit Dominus Domino meo, ſede ad Pſal.109.a.1
dextram meam,
35 Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pe-
dum tuorum.
36 Certò ſciat ergo tota domus Iſrael, quòd &
Dominum & Chriſtum fecerit illũ Deus, hũc
inquam Ieſum quem vos crucifixiſtis.
37 His autem auditis compuncti ſunt corde, & F
dixerũt ad Petrũ ac reliquos Apoſtolos, Quid
faciemus, viri fratres?
38 Petrus autem ait ad eos, Reſipiſcite, & bapti
zetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chri
ſti, in remiſsionem peccatorum: & accipietis
donum Spiritus ſancti.
39 Vobis enim *facta eſt* promiſsio, & liberis ve-
ſtris, & omnibus qui longè ſunt, quoſcunq; *ſci-
licet* aduocauerit Dominus Deus noſter.
40 Alijsq; ſermonibus plurimis obteſtabatur,
& exhortabatur eos, dicẽs, Eripite *uos* à natio-
ne iſta praua.
41 Qui ergo libenter acceperunt ſermonem e-
ius, baptizati ſunt: & addita ſunt *Eccleſiæ* die il-
lo capita quaſi ter mille.
42 Erantq; perdurantes in doctrina Apoſtolo- G
rum & communicatione, & fractione panis,
& orationibus.
43 Obortus eſt autẽ omnibus timor, multaq;
prodigia & ſigna per Apoſtolos edebantur.
44 Omnes autem qui credebant, erãt eodem
loci, & habebant omnia communia:
45 Poſſeſsiones ac facultates vendebant, ac di-
ſpertie-

ſpertiebant ea omnibus, prout cuique opus
erat.
46 Et quotidie perdurantes cõcorditer in tem
plo, ac frangentes domi panem, capiebant ci-
bum cum exultatione & ſimplicitate cordis.
47 Laudantes Deum, & habentes gratiã apud
totum populum. Dominus autẽ addebat quo-
tidie Eccleſiæ qui ſalui fierent.

CAPVT III.

6 In nomine Ieſu Chriſti claudus ſanatur. 8 Laudat Deum. 12 Concio Petri. 15 Apoſtoli teſtes reſurrectionis Chriſti. 16 Fides. 17 Iudæi ex ignorantia peccant. 18 Prophetia de Chriſto impleta. 19 Reſipiſcentia. 22 Moſis de Chriſto prophetia. 23 Chriſtus audiendus. 26 Chriſtus primùm ad Iudæos miſſus.

1 PORrò Petrus & Iohannes ſimul aſcende
bant in templum, ſub horam precatio-
nis, *nempe* nonam.
2 Quidam autem claudus ex aluo matris ſuæ,
baiulabatur, quem ponebãt quotidie ad por-
tam tẽpli quæ dicitur Speciosa, vt peteret ele-
emoſynam ab ijs qui ingrederẽtur in templũ.
3 Is quum vidiſſet Petrum ac Iohannẽ ingreſ-
ſuros in templum, rogauit vt eleemoſynã ac-
ciperet.
4 Intentis autẽ in eum oculis Petrus cum Io-
hanne, dixit, Aſpice in nos.
5 Ille igitur intendebat eis, ſperans ſe aliquid
ab eis accepturum.
6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum nõ
eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In no
mine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula.
7 Et prehenſa manu eius dextera, erexit *eum*: il
lico verò confirmati ſunt pedes ipſius ac mal-
leoli.
8 Et exiliens ſtetit, & ambulauit, ac ingreſſus
eſt cum eis in templum, ambulans & ſaliens,
ac laudans Deum.
B 9 Viditq; eum totus populus ambulantem ac
laudantem Deum.
10 Agnoueruntq; eum, quòd eſſet is qui ad *peten
dam* eleemoſynam ſedebat ad Speciosam por-
tam templi: & impleti ſunt pauore & ſtupore
ſuper eo quod contigerat ei.
11 Quum teneret autẽ qui ſanatus fuerat clau-
dus Petrum & Iohannem, cucurrit totus popu
lus ad eos in porticũ quæ appellatur Salomo-
nis, expauefactus.
12 Quo viſo Petrus reſpondit ad populum, Viri
Iſraelitæ, quid miramini ſuper hoc? aut quid
intentos oculos in nos habetis, quaſi noſtra vi
aut pietate effecerimus vt hic ambularet?
13 Deus ille Abraham & Iſaac & Iacob, Deus *in-
quam* Patrum noſtrorũ glorificauit filium ſuũ
Ieſum, quem vos prodidiſtis & abnegaſtis in
conſpectu Pilati, quum ille iudicaſſet eſſe ab-
ſoluendum.
Mat.27.b.20 14 Vos autem Sanctum illum & iuſtum nega-
Marc.15.a.11 ſtis, & poſtulaſtis vt homicidam gratificaretur
Luc. 23.c.18 vobis.
Ioh.18.g.40 15 Authorem verò vitę trucidaſtis, quem Deus
excitauit à mortuis: cuius *rei* nos teſtes ſumus.
C 16 Et per fidem in nomen ipſius, hũc quem ſpe
ctatis ac noſtis, confirmauit nomen ipſius: fi-
des inquam quę per ipſum *eſt*, dedit iſti integri
tatem hanc in conſpectu omnium veſtrûm.
17 Sed nunc fratres, ſcio quòd per ignorantiam
feciſtis, ſicut & principes veſtri.
18 Deus autem quæ prænuntiauerat per os om
nium Prophetarum ſuorum, Chriſtum paſſu-
rum, ita impleuit.
19 Reſipiſcite igitur, & conuertimini, vt dele-
antur peccata veſtra, poſtquam venerint tem-
pora refrigerationis à conſpectu Domini.
20 Et miſerit eum qui antè prædicatus eſt vo-
bis Ieſum Chriſtum.
21 Quem oportet quidẽ cœlo capi vſq; ad tem-
pora reſtitutionis omnium, quæ *tempora* prædi
xit Deus per os omnium ſanctorum ſuorum à
ſeculo, Prophetarum.
22 Moſes etenim ad patres dixit, Prophetam Deut.18.c.15
ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter ex fra- Infrà.7.e.37
tribus veſtris, ſicut me: audietis eum in omni- D
bus quæ loquutus fuerit vobis.
23 Futurum eſt autem vt quiſquis non audierit
Prophetam illum, diſperdatur è populo.
24 Sed & omnes Prophetę à Samuele & ijs qui
deinde *ſequuti ſunt*, quotquot loquuti ſunt, etiã
prænuntiarunt dies iſtos.
25 Vos eſtis filij Prophetarum ac pacti quod pa Gen.22.d.18
ctus eſt Deus erga Patres noſtros, dicens ad A- Galat.3.b.8
braham, Et in ſemine tuo benedictionem con
ſequentur omnes familiæ terræ.
26 Vobis primùm Deus ſuſcitatum filiũ ſuum
Ieſum miſit, qui benediceret vobis, vnumquẽ-
que auertendo ab ipſius ſceleribus.

CAPVT IIII.

3 Petrus & Iohannes in carcerem conijciuntur. 4 Magnus credentium numerus. 10 Petrus & Iohannes confitentur Chriſtum eſſe ſolum ſeruatorem. 11 Et lapidem reprobatum. 18 Inhibetur illis ne loquantur in nomine Ieſu. 24 Oratio Apoſtolorum. 32 Inter primos Chriſtianos omnia communia. 34 Nullus indigens inter illos. 36 Ioſes cognominatus Barnabas.

1 LOquentibus autem ipſis ad populũ, ſu-
peruenerũt Sacerdotes ac præfecti tem
plo & Sadducæi,
2 Multum laborantes quòd docerent populũ,
& annuntiarent in nomine Ieſu reſurrectionẽ
ex mortuis.
3 Et iniecerunt eis manus, poſueruntq; eos in
cuſtodiam in poſterum diem: nam erat iam
veſpera.
4 Multi verò eorum qui audierãt ſermonem,
crediderũt: & factus eſt numerus virorũ quaſi
quinquies mille.
5 Factum eſt autem poſtero die vt cogerentur
principes eorum & Seniores & Scribæ in Ierũ
ſalem:
6 Et Annas Pontifex, & Caiaphas, & Iohan-
nes, & Alexander, & quotquot erant ex gene-
re Pontificio.
7 Quũ igitur ſtatuiſſent eos in medio, percon- B
tati ſunt, Qua virtute, aut quo nomine feciſtis
hoc vos?
8 Tũc Petrus repletus Spiritu ſancto, dixit ad
eos, Principes populi & Seniores Iſrael,
9 Quandoquidem de nobis hodie quæſtio ha
betur ſuper beneficio in hominem inualidum
collato, quomodo *ſcilicet* iſte ſeruatus ſit:
10 Notum ſit omnibus vobis & toti populo I-
ſrael, quòd per nomen Ieſu Chriſti Nazareni,
quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit à Pſal.117.c.22
mortuis, per hoc *inquam* iſte aſtat coram vobis Eſa.28.d.16
ſanus. Mat.21.d.42
11 Hic eſt Lapis ille pro nihilo habitus à vobis Mar.12.a.10
ædificantibus, qui factus eſt caput anguli: Luc.20.c.17
12 Nec eſt in alio quoquã ſalus: nec enim aliud Rom.9.g.33
nomen eſt ſub cœlo, quod datum ſit inter ho- 1.Petr.2.a.7

mines, per quod oporteat nos ſeruari.
C 13 Viſa autem Petri in dicendo libertate ac Io-
hannis, compertoq; quòd homines eſſent illi-
terati & idiotæ, admirabantur, & agnoſcebant
eos cum Ieſu fuiſſe:
14 Illum verò conſpicientes ſtantem cùm eis,
qui ſanatus fuerat, nihil poterant contradi-
cere.
15 Iuſsis autem ipſis extra cōſilium abire, con-
ferebant inter ſeſe,
16 Dicentes, Quid faciemus hominibus iſtis?
nam celebre ſignum editum eſſe per eos, ma-
nifeſtum eſt omnibus habitantibus in Ieroſo-
lymis, nec poſſumus negare.
17 Sed ne *id* amplius ſerpat in populum, mina-
citer interminemur eis ne poſthac vlli homi-
num loquantur in nomine iſto.
D 18 Itaque vocatis ipſis denuntiarunt ne om-
nino loquerentur, neque docerent in nomine
Ieſu.
19 Petrus autem & Iohannes reſpondentes di-
xerunt ad eos, An corā Deo iuſtum ſit vos po-
tius audire quàm Deum, iudicate.
20 Non enim poſſumus quæ vidimus & audi-
uimus, non loqui.
21 Illi verò non inuenientes quomodo puni-
rent eos, additis minis, eos dimiſerūt, propter
populum: quia omnes glorificabant Deum ſu
per eo quod factum fuerat.
22 Annorum enim erat amplius quadraginta
homo ille, in quo editum fuerat ſignum iſtud
ſanationis.
E 23 Dimiſsi autem *illi* venerunt ad ſuos, & an-
nuntiauerunt quæ ſibi principes Sacerdotum
& Seniores dixerant.
24 Iſti verò quum *hæc* audiſſent, concorditer ſu
ſtulerunt vocem ad Deum, dixeruntq;, Domi-
ne, tu es Deus ille qui feciſti cœlum ac terram,
mare, & omnia quæ in eis ſunt:
25 Qui per os Dauid pueri tui dixiſti, Quare fre
muerunt Gentes & populi meditati ſunt ina-
nia?
26 Aſtiterunt Reges terræ, & principes coacti
ſunt eodem *loci* aduerſus Dominum, & aduer
ſus Chriſtum eius.
27 Coacti ſunt enim verè aduerſus ſanctum Fi-
lium tuum Ieſum quem vnxeras, Herodes &
Pontius Pilatus cū Gentibus & populis Iſrael,
F 28 Vt facerent quæcunq; manus tua, & conſi-
lium tuum prius definierat facienda.
29 Nunc igitur Domine, intuere in minas eo-
rum, & da ſeruis tuis vt cum omni libertate lo
quantur ſermonem tuum:
30 Manu tua à te extenſa ad ſanandum, *utque*
ſigna & prodigia edantur per nomen ſancti Fi
lij tui Ieſu.
31 Quum autem ipſi oraſſent, commotus eſt lo
cus in quo erant coacti, & repleti ſunt omnes
Spiritu ſancto, & loquuti ſunt ſermonem Dei
cum libertate.
32 Multitudinis autem eorum qui crediderāt,
erat cor & anima vna: nec quiſquam aliquid
eorum quæ habebat, ſuum eſſe dicebat, ſed e-
rant illis omnia communia.
G 33 Et virtute magna ædebant Apoſtoli teſtimo
nium reſurrectionis Domini Ieſu: & gratia ma
gna erat ſuper omnes eos.
34 Nam nemo egens erat inter eos: quotquot
enim poſſeſſores agrorum aut domorum erāt,
vendentes afferebant precia eorum quæ vendi
ta fuerant,
35 Et deponebant ad pedes Apoſtolorum. di-
ſtribuebatur autem *hoc* ſingulis prout cuique
opus erat.
36 Ioſes igitur qui cognominatus eſt Barnabas
ab Apoſtolis (quod eſt, ſi interpreteris, filius
conſolationis) Leuites, Cyprius genere,
37 Quum haberet agrum, vendidit eum, & at-
tulit pecuniam, depoſuitq; ad pedes Apoſto-
lorum.

CAPVT V.

*5 Ananias moritur ob mendacium. 7 Idem contigit eius vxo-
ri. 12 Miracula. 15 Vmbra Petri. 18 Apoſtoli in car-
cerem conijciuntur. 20 Eos liberat Angelus. 21 Verba vi-
tæ. 22 Docent in templo Apoſtoli. 27. & 28 Compre-
henduntur, & in concilium adducuntur. 29 Illic confitentur
Ieſum Chriſtum. 30 Obedire Deo. 34 Gamaelis conſilium.
36 Thomas. 37 Iudas Galilæus. 42 Apoſtoli gaudent
quòd cæſi propter Chriſtum.*

1 VIr autem quidam nomine Ananias,
cum Sapphira vxore ſua vendidit poſ-
ſeſsionem,
2 Et interuertit *aliquid* ex precio, conſcia etiam
vxore ſua: allatamq; partem aliquam, ad pe-
des Apoſtolorum depoſuit.
3 Dixit autem Petrus, Anania, cur impleuit ſa-
tanas cor tuum, vt mentireris in Spiritum ſan
ctum, & interuerteres ex precio iſtius prædij?
4 Nónne ſi ſeruaſſes, manebat tibi, & venun-
datum in tua erat poteſtate? quid *erat* cur indu
ceres in animum rem iſtam? non es mentitus
hominibus, ſed Deo.
5 Audiens autem Ananias hos ſermones, ceci
dit exanimis. Ortus eſt igitur timor magnus
ſuper omnes qui audiebant hæc.
6 Surgentes autem iuuenes corripuerūt eum,
elatumq; ſepelierunt.
7 Interceſsit autem fermè horarum trium in- B
teruallum, quum vxor quoq; ipſius, neſciens
quod factum fuerat, ingreſſa eſt.
8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi, num tanti
prædium vendidiſtis? Ipſa verò dixit, Etiam
tanti.
9 Petrus autem ait ad eam, Quid *eſt* cur conue
nerit inter vos vt tētaretis Spiritum Domini?
ecce, pedes eorum qui ſepelierunt virum tuū,
ad oſtium *adſunt*, & efferent te.
10 Illico verò cecidit ad pedes eius exanimata,
ingreſsi autem iuuenes inuenerunt eam mor-
tuam, & elatam ſepelierūt iuxta virum ſuum.
11 Et ortus eſt timor magnus ſuper totam Ec-
cleſiam, & ſuper omnes qui hæc audiebant.
12 Per manus autem Apoſtolorum ædebantur C
ſigna ac prodigia multa in populo (& erāt con
corditer omnes in porticu Salomonis.
13 Reliquorum autem nemo audebat ipſis ag-
glutinari, ſed magnificabat eos populus.
14 Magis autē accreſcebat multitudo creden-
tium Domino, virorum ſimul ac mulierum.)
15 Adeo vt in plateas efferrent inualidos, & po
nerent in lectis ac grabatis: vt venientis Petri
vel vmbra obumbraret aliquem eorum.
16 Conueniebat autem etiam vulgus vicina-
rum vrbium in Ieruſalem, adducēs inualidos
ac vexatos à ſpiritibus impuris. qui ſanaban-
tur omnes.
17 Exurgens autē Pontifex, & omnes qui cum D
illo erāt, quę eſt ſecta Sadducæorū, repleti ſunt
inuidia:

18 Et

18 Et iniecerunt manus in Apoſtolos, poſue-
runtq́; eos in cuſtodiam publicam.
19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fo
res carceris,eductiſque illis dixit,
20 Abite,& ſtantes loquamini populo in tem-
plo omnia verba vitæ huius.
21 Illi verò quum *hæc* audiſſent,introierunt ſub
diluculum in templum, ac docebant. Adue-
niens autem Pontifex & qui cum eo *erant*,con-
uocauerunt cócilium & vniuerſum Senatum
filiorum Iſrael:miſerútq́; in carcerem *miniſtros*,
à quibus illi adducerentur.
22 Quum autem veniſſent miniſtri, non inue-
nerunt eos in carcere: *quod* reuerſi nunciaue-
runt,
23 Dicentes,Carcerem quidē inuenimus clau-
ſum cum omni diligētia,& cuſtodes foris ſtan
tes ante fores:quum aperuiſſemus autem, ne-
minem intus inuenimus.
E 24 Vt verò audierunt hos ſermones & Ponti-
fex & præfectus templo,principeſq́; Sacerdo-
tum, ambigebant de illis quid nam hoc futu-
rum eſſet.
25 Adueniens autem quidam nuntiauit eis,Ec
ce,viri quos poſueratis in cuſtodiam, ſtant in
templo,ac docent populum.
26 Tunc profectus cum miniſtris,adduxit eos,
non *tamen* per vim: (timebant enim populum
ne lapidarentur.)
27 Et adductos eos ſtatuerunt in cócilio. Tunc
interrogauit eos princeps Sacerdotum,
28 Dicens, Nónne etiam atque etiam denun-
tiauimus vobis ne doceretis in nomine iſto? et
ecce,repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, & vul
tis ſuper nos inducere *effuſion* ſanguinem ho-
minis iſtius.
F 29 Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli,dixe
runt, Obedire oportet Deo potius quàm ho-
minibus.
30 Deus Patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum,
quem interfeciſtis vos ſuſpenſum in ligno.
31 Hunc *inquam* Deus dextra ſua euectum *fecit*
principem ac ſeruatorem ad dandá reſipiſcen
tiam Iſraeli ac remiſsionem peccatorum.
32 Ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus:
quin & Spiritus ſanctus, quē dedit Deus obe-
dientibus ipſi.
33 At *illi his* auditis dirumpebantur, & conſul-
tabant vt eos tollerent.
34 Surgens autem in conſilio quidam Phari-
ſæus,nomine Gamaliel,Legis doctor, honora
tus toti populo, iuſsit vt pauliſper abducerent
foras Apoſtolos.
35 Dixitque ad illos, Viri Iſraelitæ attendite vo
bis ipſis,quod ad iſtos homines *attinet* quid fa-
cturi ſitis.
G 36 Nam ante hæc tempora exortus eſt Theu-
das,dicens ſe eſſe aliquem, cui adhæſit nume-
rus virorum circiter quadringentorū: qui ſub-
latus eſt, & omnes qui parebant ei, diſſoluti
ſunt & redacti ad nihilum.
37 Poſt húc exortus eſt Iudas ille Galilęus tem
poribus deſcriptionis, & auertit populū mul-
tum poſt ſe: perijt & ille, & omnes qui parue-
rant ei,diſperſi ſunt.
38 Et nunc dico vobis,abſtinete ab hominibus
iſtis,& ſinite eos:quoniam ſi eſt ex hominibus
conſilium aut opus hoc, diſſoluetur.
39 Sin ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere, ac
neſcio an etiam cum Deo pugnare comperia-
mini.
40 Perſuaſi igitur *illi* ab eo, quum aduocaſſent
Apoſtolos, cæſis denuntiarunt ne loqueren-
tur in nomine Ieſu,& dimiſerunt eos.
41 Ipſi ergo gaudentes profecti ſunt à conſpe-
ctu concilij, quòd digni habiti eſſent qui pro
nomine Ieſu contumelia afficerentur.
42 Et quotidie in templo & domi non ceſſabát
docere & euangelizare Ieſum Chriſtum.

CAPVT VI.

*1 Græcorum aduerſus Hebræos murmur. 3 Diaconorum inſti-
tuendorum cauſa. 4 Oratio & manuum impoſitio. 7 In-
crementum verbi. Sacerdotes obediunt fidei. 9 Diſputatio
eorum qui in ſynagoga aduerſus Stephanum. 10 Sapientia &
Spiritus illius. 11 Falſi teſtes ſummiſsi in eum. 15 Facies
eius quaſi Angeli.*

1 IN diebus autem illis quū multiplicaren-
tur diſcipuli,ortum eſt murmur Græcorū
aduerſus Hebræos, quòd deſpicerentur in mi
niſterio quotidiano viduæ ipſorum.
2 Itaque duodecim illi,aduocata multitudiné
diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum nos
derelicto ſermone Dei miniſtrare menſis.
3 Diſpicite ergo fratres,ex vobis viros ſeptem
idoneo teſtimonio ornatos, plenos Spiritu
ſancto & ſapientia,quos præficiamus huic ne-
gotio.
4 Nos verò in oratione & adminiſtratione ſer
monis perdurabimus.
5 Placuit autem hæc oratio coram tota multi- B
tudine:itaque elegerunt Stephanum, virū ple Infra 21.b.8
num fide ac Spiritu ſancto, & Phillippum, &
Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, &
Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antio-
chenſem.
6 Quos ſtatuerūt coram Apoſtolis: qui quum
oraſſent,impoſuerunt eis manus.
7 Itaque ſermo Dei creſcebat,ac multiplicaba
tur numerus diſcipulorum in Ieruſalem val-
de: multaque turba Sacerdotum auſcultabat
fidei.
8 Stephanus verò plenus fide ac potētia, æde- C
bat prodigia & ſigna magna in populo.
9 Exorti ſunt autem quidam è ſynagoga quæ
dicitur Libertinorum,& Cyrenæorum, & Ale
xandrinorum,& eorum qui ſunt ex Cilicia &
Aſia,altercantes cum Stephano:
10 Nec valebant reſiſtere ſapientiæ & Spiritui
per quem loquebatur.
11 Tunc ſubiecerunt quoſdam, qui dicerent ſe
audiuiſſe eum loquentem verba blaſphema in
Moſem ac Deum.
12 Commoueruntq́; plebē & Seniores & Scri- D
bas:atq́; ingruentes correptum eum adduxe-
runt in concilium:
13 Statueruntq́; falſos teſtes qui dicerent, Ho-
mo iſte non ceſſat loqui verba blaſphema ad-
uerſus locum ſanctum hunc,& Legem.
14 Audiuimus enim eum dicētem quòd Ieſus
Nazarenus iſte demolietur locum húc, & mu-
tabit ritus quos tradidit nobis Moſes.
15 Tunc intentis in eum oculis, omnes qui ſe-
debant in concilio,viderunt faciem eius quaſi
faciem Angeli.

CAPVT VII.

*2 Stephani concio & reſponſio aduerſus falſos teſtes. 8 Fœdus
Circumciſionis. 9 Ioſeph. 20 Moſes. 30. Ei angelus in
rubo apparet. 35 Terra ſancta. 40 Iudæi idololatræ.*

43 Moloch. Rempham. 45 Dauid. 48 Deus non habitat in templis manufactis. 52 Inuehitur Stephanus in Iudæos. 54 Rumpuntur indignatione. 55 Stephanus in cœlum oculis videt gloriam Dei, & Ieſum Chriſtum. 58 Educitur lapidandus. Saulus lapidantium pallium aſſeruabat. 59 Lapidatur. Deo animam ſuam commendat. 60 Orat pro inimicis.

1 DIxit autem princeps Sacerdotũ, Num
hæc ita habent?
2 Ipſe verò dixit, Viri fratres & patres, audite:
Deus ille gloriæ viſus eſt patri noſtro Abrahæ
quum eſſet in Meſopotamia, prius quàm habi-
taret in Charran.
Geneſ.12.a.1 3 Et dixit ad eum, Exi è terra tua & è cognatio-
ne tua, & adeſdum in terram quancunq; indi-
caro tibi.
4 Tunc exijt è terra Chaldæorum, & habita-
uit in Charran. Et illinc, poſtquã mortuus eſt
pater eius, tranſtulit eum in terram hãc in qua
nunc vos habitatis.
5 Et non dedit ei poſſeſsionem in ea, ne veſti-
gium quidē pedis: quamuis promiſiſſet ſe da-
turum ei eam obtinendam, & ſemini eius poſt
ipſum, quum non haberet prolem.
Gen.15.c.13, & d.16 6 Loquutus autem eſt ita Deus, Erit, *inquit*, ſe-
men tuum inquilinum in terra aliena, vbi ſer-
uituti ſubijcietur, & malis premetur annis
quadringentis.
7 Sed gentem cui ſeruierint, puniam ego, di-
cit Deus: & poſt hæc exibunt, & ſeruient mi-
Gene.17.b.9 hi in loco iſto.
Geneſ.21.a.2 8 Deditq; ei pactũ circumciſionis: & ita *Abra-*
Gen.25.f.24 *ham* genuit Iſaac, & circumcidit eum in die o-
Gen.29.d.33, ctauo: Iſaac autem *genuit* Iacob, & Iacob duo-
& 30.a.5, & decim Patriarchas.
35.d.23 9 Patriarchæ verò inuidia moti, Ioſephũ ven-
Gen.37.f.28 diderunt *abducendum* in Ægyptũ: ſed erat Deus
B cum eo:
Gen.41.e.37 10 Et exemit eum ex omnibus ipſius oppreſ-
ſionibus, deditq; ei gratiam & ſapientiam co-
ram Pharaone Rege Ægypti, qui cõſtituit eum
præfectum ſuper Ægyptum, & *ſuper* totam do-
mum ſuam.
11 Venit autem fames in vniuerſam terram Æ-
gypti & Chanaam, & oppreſsio magna: nec
inueniebant cibos Patres noſtri.
Gene.42.a.2 12 Quum audiſſet autem Iacob eſſe frumenta
in Ægypto, miſit Patres noſtros primùm.
Gen.45.a.4 13 Et in ſecunda *profectione* agnitus eſt Ioſeph à
fratribus ſuis, & innotuit Pharaoni genus Io-
ſeph.
14 Miſsis autē *nuntijs* Ioſeph accerſiuit patrem
ſuum Iacob, omnemq; cognationem ſuam, ca
pitum ſeptuagintaquinq;.
Gen.46.a.5 15 Deſcendit ergo Iacob in Ægyptum, obijtq;
Gen.49.d.33 ipſe & Patres noſtri.
Gene.50.b.7 16 Qui tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti in ſe-
Ioſ.24.g.32 pulchro quòd emit Abraham precio argenti à
Gen.23.d.16 filijs Emor filij Sichem.
C 17 Quum autem appropinquaret tempus pro-
Exod.1.a.7 miſsionis, cuius *cauſa* Deus iurauerat Abrahæ,
creuit populus & multiplicatus eſt in Æ-
gypto:
18 Vſquequo exortus eſt alius Rex, qui non no
uerat Ioſeph.
19 Hic aduerſus genus noſtrũ ingenioſus, ma-
lis oppreſsit patres noſtros, *adeo* vt exponerēt
infantes ſuos ne vitales eſſent.
Exod.2.a.2 20 Quo tempore natus eſt Moſes, qui fuit gra-
Heb.11.c.23 tus Deo, ac nutritus eſt tribus menſibus in do-
mo patris ſui.
21 Expoſitum autem illum ſuſtulit filia Pharao
nis, & nutriuit eum ſibi pro filio.
22 Et eruditus eſt Moſes omni ſapientia Ægy-
ptiorum: eratq; potens dictis & factis.
23 Vt verò expletum eſt ei quadraginta anno-
rum tempus, ſubijt in cor eius vt inuiſeret fra-
tres ſuos filios Iſrael.
24 Et quum vidiſſet quēdam iniuria affici, de- Exod.2.b.11
fendit ac vindicauit eum qui moleſtia affície-
batur, percuſſo Ægyptio.
25 Exiſtimabat autem intelligere fratres ſuos
quòd Deus per manum ipſius daret ſalutem il
lis: at illi non intellexerunt.
26 Porrò ſequenti die viſus eſt ipſis certãtibus, Exo.20.b.13
& compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres
eſtis vos: cur alij alios iniuria afficitis?
27 Is autem qui iniuriam faciebat proximo, re- D
pulit eum, dicens, Quis te cõſtituit principem
ac iudicem ſuper nos?
28 Num interficere me tu vis, quemadmodum
interfeciſti heri Ægyptium?
29 Ad hunc autem ſermonem Moſes fugit, &
factus eſt aduena in terra Madiam, vbi genuit
filios duos.
30 Expletis verò annis quadraginta, viſus eſt ei Exod.3.a.2
in deſerto montis Sina Angelus Domini flam
meo igne rubi.
31 Moſes autem vt conſpexit, admiratus eſt vi-
ſum: & quum accederet ad conſiderandum, fa
cta eſt ad eum vox Domini,
32 Ego *ſum* Deus ille Patrum tuorum, Deus A-
braham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Treme-
factus autem Moſes, nõ audebat conſiderare.
33 Dixit autem ei Dominus, Solue ſoleas pedũ
tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta
eſt.
34 Vidi, vidi afflictionem populi mei qui *eſt* in
Ægypto, & ſuſpiria eorum audiui: & deſcendi
vt eximam eos. nunc ergo adeſdum, mittam
te in Ægyptum.
35 Hunc Moſen quem abnegauerant, dicētes,
Quis te conſtituit principem & iudicem? hũc,
inquam, Deus principem & redemptorem mi-
ſit, ductu Angeli qui viſus fuerat ei in rubo.
36 Hic eduxit illos, editis prodigijs & ſignis in Exod.7.8.9.
Ægypto, & in rubro mari, & in deſerto annis 10.11.14.
quadraginta. E
37 Hic eſt Moſes ille qui dixit filijs Iſrael, Pro- Exod.16.a.1
phetã ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter è Supr.3.d.22
fratribus veſtris, ſicut me: eum audite. Deut.18.c.15
38 Hic ille eſt qui fuit in congregatione in de- Exod.19.a.2
ſerto, cum Angelo qui loquebatur ei in monte
Sina, & cum patribus noſtris, qui excepit ora-
cula viua vt daret nobis.
39 Cui noluerunt auſcultare patres noſtri, ſed
repulerunt & auerſi ſunt corde ſuo in Ægy-
ptum,
40 Dicētes ad Aaron, Fac nobis deos qui præ- Exod.32.a.1
eant nobis. Moſi enim iſti qui eduxit nos è ter
ra Ægypti, neſcimus quid acciderit.
41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, obtule-
runtq; hoſtiam idolo: & oblectati ſunt in ope-
ribus manuum ſuarum.
42 Auertit ſe autem Deus, & tradidit eos *in* Amos 5.g.25
reprobum ſenſum, vt ſeruirent exercitui cœli: ſi-
cut ſcriptum eſt in libro Prophetarum, Num
victimas & oblationes obtuliſtis mihi annis
quadraginta in deſerto, domus Iſrael?

F 43 Imò baiulaſtis tabernaculum Moloch,& ſy
dus Dei veſtri Remphan, figuras quas feciſtis
ad adorandum eas: itaque transferam vos vl-
tra Babylonem.
44 Tabernaculum teſtimonij fuit patribus no
Exo.25.d.40 ſtris in deſerto, ſicut diſpoſuerat is qui dixerat
Heb.8.b.5 Moſi vt faceret illud ſecũdũ figurã quã viderat:
Ioſue 3.c.14 45 Quod & acceptum introduxerũt patres no
2.Reg.6.c.17 ſtri cum Ieſu *ingredientes* in poſſeſsionem Gen-
Pſal.131.a.3 tium, quas expulit Deus à conſpectu patrum
noſtrorum, vſque ad dies Dauid,
46 Qui fuit in gratia apud Deũ, petijtq́; vt in-
ueniret tabernaculum Deo Iacob.
1.Paral.17. 47 Solomon autem ædificauit ei ædem.
b.12 48 Sed Excelſiſsimus ille in manufactis tem-
3.Reg.6.a.1 plis non habitat, ſicut Propheta dicit,
Infr.17.f.24 49 Cœlum mihi thronus eſt, terra autem ſca-
Eſa.66.a.1 bellum pedum meorum. Quam ædem ædifi-
cabitis mihi, dicit Dominus: aut quis locus re-
quietis meæ eſt?
50 Nónne manus mea fecit hæc omnia?
Ierre.9.g.26 51 Duri ceruice & incircũciſi corde & auribus,
Eze.44.c.9 vos ſemper Spiritui ſancto *uos* obijcitis: ſicut
patres veſtri, *ita* & vos.
G 52 Quem Prophetarũ non ſunt perſequuti pa-
tres veſtri? trucidarunt, inquam, eos qui præ-
nuntiarunt aduentum Iuſti illius, cuius vos
nunc proditores & occiſores fuiſtis:
Exod.19.a.1 53 Qui accepiſtis Legem per diſpoſitionẽ An-
gelorum, nec ſeruaſtis.
54 Audientes autem hęc, dirumpebantur cor-
dibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.
55 Quum autem eſſet plenus Spiritu ſancto, in-
tentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Ie
ſum ſtantem ad dextram Dei.
56 Et ait, Ecce, video cœlos apertos, & Filium
hominis ſtantem à dextra Dei.
57 Exclamantes autem *illi* voce magna conti-
nuerũt aures ſuas, & irruerũt cõcorditer in eũ.
58 Et eiectum eum ex vrbe, lapidabãt: teſtes au
tem depoſuerũt pallia ſua ad pedes adoleſcen
tis qui vocabatur Saulus.
59 Lapidarunt igitur Stephanum, inuocãtem
ac dicẽtem, Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritũ meũ.
60 Poſitis autem genibus, clamauit voce ma-
gna, Domine, ne ſtatuas eis peccatum hoc. Et
quum hoc dixiſſet, obdormiuit.

CAPVT VIII.

1 Perſequutio in Eccleſia. 2 Planctus in morte Stephani. 3 Saulus perſequitur Eccleſiam. 5 Samaritanis Chriſtum prædicat Philippus diaconus. 9 Simon magus. 13 Credit & baptizatur. 14 Petrus & Iohannes mittuntur Samariam. 15 Oratio. Spiritus ſanctus. 16 Baptizantur Samaritani. 17 Impoſitio manuum. 18 Simon pecunia vult emere dona Dei. 35 Eunucho Chriſtum annuntiat Philippus. 37 Credit eunuchus. 38 Baptizatur. 39 A Spiritu Domini abripitur Philippus.

1 SAulus autem comprobarat necem eius.
Orta eſt verò per id tempus perſequutio
magna aduerſus Eccleſiam quæ *erat* Ieroſo-
lymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iu-
dææ & Samariæ, præter Apoſtolos.
2 Extulerunt autem vnà Stephanum viri reli-
gioſi, feceruntq́; planctum magnum ſuper eũ.
3 Saulus verò vaſtabat Eccleſiam, per ſingulas
domos intrans: trahensq́; viros ac mulieres,
tradebat in cuſtodiam.
4 Illi igitur diſperſi peragrabãt *regionem*, euan-
gelizantes ſermonem Dei.
5 Philippus autem quum deſcendiſſet in vrbẽ
Samariæ, prædicabat illis Chriſtum.
6 Attendebant autem turbæ concorditer ea
quæ à Philippo dicebantur, audiẽtes & viden-
tes ſigna quæ edebat.
7 Spiritus enim immundi à multis qui *eos* ha-
bebant, exibant, clamantes voce magna: multi
autem paralytici & claudi ſanati ſunt.
8 Et gaudium fuit magnum in illa vrbe.
9 Vir autem quidã nomine Simon, prius fue- B
rat in ea vrbe, artem exercens magicam, ac gen
tem faſcinarat Samariæ, dicens ſe eſſe quem-
piam magnum:
10 Quem attendebãt omnes à minimo vſq; ad
maximũ, dicẽtes, Iſte eſt virtus illa Dei magna.
11 Attendebant autẽ eum propterea quòd mul
to tempore magicis artibus dementaſſet eos.
12 Quum verò credidiſſent Philippo euangeli-
zanti quæ ad regnũ Dei & nomen Ieſu Chriſti
pertinent, baptizabantur, viri ſimul ac mulieres.
13 Simõ verò & ipſe credidit: & baptizatus per- C
ſtabat apud Philippum: vidensq́; ſigna & virtu
tes magnas ædi, percellebatur.
14 Quum autem audiſſent Apoſtoli qui erant
Ieroſolymis, quòd recepiſſet Samaria ſermo-
nem Dei, miſerunt ad eos Petrum ac Iohannẽ.
15 Qui quum deſcendiſſent, orauerũt pro ipſis,
vt acciperent Spiritum ſanctum.
16 (Nondum enim in quenquam illorum illa-
pſus fuerat, ſed baptizati tantùm erant in no-
mine Domini Ieſu.)
17 Deinde impoſuerũt manus ſuper eos, & re-
ceperunt *illi* Spiritum ſanctum.
18 Quum vidiſſet autẽ Simon quòd per impo-
ſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spi-
ritus ſanctus, obtulit eis pecunias,
19 Dicens, Date etiam mihi poteſtatem iſtam, D
vt cuicunq; impoſuero manus, recipiat Spiri-
tum ſanctum.
20 Petrus autem dixit ad eum, Argẽtum tuum
tecum pereat, qui donum Dei exiſtimaris pe-
cunijs acquiri.
21 Non eſt tibi pars neq; ſors in ratione hac: cor
enim tuum non eſt rectum coram Deo.
22 Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua, & depre-
care Deũ, ſi fortè remittatur tibi cogitatio cor
dis tui:
23 In felle enim amariſsimo & nexu iniquita-
tis video te eſſe.
24 Reſpondens autem Simon dixit, Deprece-
mini vos pro me apud Dominum, ne quid eue
niat in me *horum* quæ dixiſtis.
25 Illi igitur teſtificati & loquuti ſermonẽ Dei, E
reuerſi ſunt Ieroſolymam, & multis vicis Sa-
maritanorum euangelizarunt.
26 Angelus autem Domini loquutus eſt ad Phi
lippum, dicens, Surge, & vade Meridiem ver-
ſus, ad viam quæ ab Ieruſalem deſcendit Ga-
zam: quæ eſt deſerta.
27 Is igitur ſurgens profectus eſt: & ecce quidã
Æthiops eunuchus, dynaſtes Candaces regi-
næ Æthiopum: qui præerat vniuerſæ Gazæ
illius, venerátque adoraturus in Ieruſalem.
28 Et reuertebatur ſedens in curru ſuo, lege-
bátque Eſaiam prophetam.
29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, &
adiunge te ad currum iſtum.
30 Accurrens autem Philippus, audiuit eum F
legentem Eſaiam prophetam, & dixit, Nempe
noſti quæ legis?

31 At ille ait, Qui enim poſsim, niſi aliquis dux
viæ mihi fuerit? Et precatus eſt Philippum vt
aſcenderet, ſederétque ſecum.
Eſa.53.c.7 32 Locus autem Scripturæ quem legebat, hic
erat, Vt ouis ad mactationem ductus eſt: & vt
agnus coram tondente ſe mutus, ita non ape-
ruit os ſuum.
33 In depreſsione ipſius, iudicium eius ſubla-
tum eſt: ſeculum autem eius quis enarrabit?
quoniam tollitur è terra vita eius.
34 Reſpondens autem eunuchus Philippo, di-
xit, Rogo te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe,
an de alio quopiam?
35 Tum Philippus aperto ore ſuo, & incipiens
à Scriptura iſta, euangelizauit ei Ieſum.
G 36 Quū verò pergerent in via, venerūt ad quan
dam aquā: tum ait eunuchus, Ecce aqua, quid
prohibet me baptizari?
37 Dixit verò Philippus, Si credis ex toto cor-
de, licet. Reſpondens autem *ille* dixit, Credo fi
lium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.
38 Iuſsitq; ſiſti currum: ac deſcenderunt ambo
in aquam, Philippus ſimul & eunuchus: & *ille*
baptizauit eum.
39 Quum autem aſcendiſſent ex aqua, Spiritus
Domini rapuit Philippū, nec amplius vidit eū
eunuchus: pergebat itaq; per viā ſuā gaudens.
40 Philippus autem inuentus eſt Azoti: & per-
tranſiens euangelizauit omnibus vrbibus, vſ-
que quo veniret Cæſaream.

CAPVT IX.

*1 Saulus Chriſtianos in carcerem conijcit. 6 Ad Chriſtum conuer-
titur. 9 Cæcus triduo ſine cibo & potu. 10 Ananias diſcipulus
in Damaſco. 11 Orat Saulus. 12 Per viſum Ananiam videt.
13 Ab illo ſibi timet Ananias. 15 Inſtrumentum electum Sau-
lus. 16 Paſſurus pro nomine Chriſti. 18 Viſum recipit. Bapti-
zatur. 20 In ſynagogis Chriſtum prædicat. 23 Conſpiratio in
eum. 25 Per murum demittitur. 26 Venit Ieruſalem. Timent
ſibi ab eo diſcipuli. 27 Eum ad Apoſtolos deducit Barnabas. 29
Cum Græcis diſputat. 30 Abducitur Cæſaream. 31 Pax Eccle-
ſiæ. Timor Dei. 32 Lyddæ ſancti. 33 Aeneas paralyticus ſana-
tur. 35 Lyddæ & Saronæ incolæ conuertuntur. 36 Tabitha di-
ues bonorum operum & eleemoſynarum, ſuſcitatur Ioppæ. 43 Pe-
trus apud Coriarium nomine Simonem manet.*

Rom.9.d.3 Galat.1.c.13 1 SAulus autem adhuc ſpirans minas ac cæ
dem aduerſus diſcipulos Domini, acceſ-
ſit ad principem Sacerdotum,
2 Et petijt ab eo epiſtolas *perferendas* Damaſcū
ad ſynagogas: vt ſi quos inueniſſet huius ſectæ
tum viros, tum mulieres, vinctos duceret Iero
ſolymam.
3 Quum autem iter faceret, factum eſt vt ap-
propinquaret Damaſco: tum è repente circun-
fulſit eum lux è cœlo.
1.Cor.15.d.8 4 Et quum cecidiſſet in terrā, audiuit vocē di-
centem ſibi, Saul, Saul, quid me perſequeris?
5 Dixit autem, Quis es Domine? Dominus au
tem dixit, Ego ſum Ieſus, quem tu perſeque-
ris. durum eſt tibi contra ſtimulos calcitrare.
6 Is *vero* tremens & pauēs, dixit, Domine, quid
me vis facere? tum Dominus ad eum, Surge, &
ingredere vrbem, & dicetur tibi quid te opor-
teat facere.
B 7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant,
ſteterunt attoniti, audientes quidem *eius* vocē,
neminem autem videntes.
8 Surrexit autem Saulus è terra, apertíſque o-
culis ſuis neminem videbat: itaque manu du-
centes eum introduxerunt Damaſcum.
9 Vbi fuit tribus diebus, non vidēs, ac non co-
medit neque bibit.

10 Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, no
mine Ananias: ad quem dixit per viſum Do-
minus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego *adſum* Do-
mine.
11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiſce-
re in vicum qui vocatur Rectus, & quære in
domo Iudæ Saulum *quendam* nomine, Tarſen-
ſem: ecce enim orat.
12 Et vidit per viſum virum Ananiam nomine,
introeuntem, & imponentem ſibi manum
vt viſum reciperet.
13 Reſpondit autem Ananias, Domine, audiui C
ex multis de viro iſto, quot mala fecerit ſan-
ctis tuis in Ieruſalem.
14 Quin etiā hoc loco habet poteſtatē à princi-
pibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui inuo
cant nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiſcere:
nam inſtrumentum electum eſt mihi iſte, vt
perferat nomē meum coram Gentibus, & re-
gibus, ac filijs Iſrael.
16 Ego enim oſtēdam ei quàm multa oporteat
eum pro nomine meo pati.
17 Abijt igitur Ananias, & introiuit in domū il
lā: & impoſitis manibus, dixit, Saul frater, Do-
minus miſit me (Ieſus *inquam* qui apparuit ti-
bi in via qua veniebas) vt viſum recipias, & im
pLearis Spiritu ſancto.
18 Statim autem deciderūt ab oculis eius quaſi
ſquamæ, & viſum recepit illico: ac ſurgens ba-
ptizatus eſt. D
19 Quúmque cepiſſet cibum, corroboratus eſt.
Fuit autem Saulus cum diſcipulis qui erāt Da-
maſci, per dies aliquot.
20 Et ſtatim in ſynagogis prædicauit Chriſtū,
nempe quòd is eſſet filius ille Dei.
21 Percellebantur autem omnes qui eum au-
diebant, ac dicebant, Nónne hic eſt qui popu-
latus eſt in Ieruſalem eos qui inuocabant no-
men iſtud: & huc idcirco venit vt vinctos eos
abduceret ad principes Sacerdotum?
22 Saulus autem magis inualeſcebat, & cōfun-
debat Iudæos qui habitabant Damaſci, confir
mans quòd is eſſet Chriſtus.
23 Expleto autem multo tempore, inierūt in-
ter ſe Iudæi conſilium illum tollendi. 2.Cor.11.g.32
24 Sed intellectæ ſunt Saulo inſidiæ eorū. ad-
ſeruabant autem portas die ac nocte, vt eum
tollerent.
25 Acceptū igitur eū diſcipuli nocte, per murū
demiſerunt, ſunt ſummiſſum in ſporta. E
26 Quum verò Saulus aduenîſſet Ieroſolymā,
tentabat ſe adiungere diſcipulis: ſed omnes ti-
mebant eū, nō credētes quòd eſſet diſcipulus.
27 Barnabas aūt acceptū eum duxit ad Apoſto
los, & narrauit eis quomodo in via vidiſſet Do
minū, qui loquutus eſſet ei: & quomodo in Da
maſco liberè loquutus eſſet in nomine Ieſu.
28 Fuit igitur cōuerſans cum eis in Ieruſalem.
29 Et liberè in nomine Domini Ieſu loqueba-
tur ac diſceptabat aduerſus Græcos: illi verò
conabantur eum *e medio* tollere.
30 Quod quum agnouiſſent fratres, deduxerūt
eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum.
31 Eccleſiæ igitur per totam Iudæam & Gali-
læam & Samariam habebant pacem, & ædifi-
cabantur, ac pergentes *in* timore Domini: &
conſolatione ſancti Spiritus multiplicabātur.
32 Factum eſt autem vt Petrus, dum peragraret F
per

per omnes, deueniret etiam ad ſanctos qui ha
bitabant Lyddæ.
33 Reperit autem illic quẽdam nomine Æneã
ab annis iam octo decumbentem in grabato,
qui erat paralyticus.
34 Et ait ei Petrus, Ænea, ſanat te Ieſus Chri-
ſtus: ſurge, & ſterne tibi ipſi ſtratum. Is autem
ſtatim ſurrexit.
35 Et viderunt eũ omnes qui incolebant Lyd-
dam & Sarona, qui conuerſi ſunt ad Dominũ.
36 Ioppæ autem fuit quædam diſcipula nomi-
ne Tabitha, quæ, ſi interpreteris, dicitur Ca-
prea: hæc erat diues operum bonorũ & elee-
moſinarum quas præſtabat.
37 Factum eſt autem in diebus illis vt morbo
correpta moreretur. quam quum lauiſſent, po
ſuerunt in cœnaculo.
G 38 Quum autem Lydda eſſet prope Ioppen, di
ſcipuli, audito quòd Petrus eſſet in ea, duos vi
ros miſerunt ad eum, precantes ne cunctare-
tur venire vſq; ad ſe.
39 Exurgens igitur Petrus venit cum eis: quẽ,
vbi affuit, duxerunt in cœnaculum: vbi aſtite-
runt ei omnes viduæ, flentes, & oſtendentes
tunicas & pallia quæ faciebat quum eſſet cum
ipſis Dorcas.
40 Eiectis verò omnibus foras, Petrus poſitis
genibus orauit: & conuerſus ad corpus, dixit,
Tabitha, ſurge. Illa vero aperuit oculos ſuos,
viſoq; Petro, reſedit.
41 Data autẽ ei manu, *Petrus* erexit eam: & vo-
catis ſanctis ac viduis, ſtitit eam viuam.
42 Id autem innotuit per totam Ioppen, & cre
diderunt multi in Dominum.
43 Factum eſt aũt vt dies multos maneret Iop-
pæ apud Simonem quendam coriarium.

CAPVT X.

*1 Cornelius centurio, vir Deum timens. 5 Iubetur Petrum accer-
ſere. 10 Petro per viſum oſtenditur Gentes fide purificatas eſſe.
23 Petrus deſcẽdit ad Cornelium. 26 Non vult adorari à Cor
nelio. 28 Omnes tam Iudæi quàm Gentes per Chriſtum mundi.
34 Petrus Chriſtum annũtiat. 39 Factorum & dictorũ Chri
ſti, teſtes Apoſtoli. 42 Iudex Chriſtus. 43 Remiſsio peccato-
rum per fidem. 44 Spiritus ſanctus ſuper Gentes. 48 Ba-
ptizantur.*

1 PОrrò quidam erat Cæſareæ, nomine Cor
nelius, centurio ex cohorte quæ dicitur
Italica.
2 Religioſus ac timẽs Deum, cum tota domo
ſua, & faciẽs eleemoſynas multas populo:
3 Qui quum deprecaretur Deum per omne
tempus, vidit per viſum manifeſtè quaſi hora
diei nona Angelum Dei introeũtem ad ſe, di-
centemq; ſibi, Corneli.
4 At ille intentis oculis in eũ & expauefactus,
dixit, Quid eſt Domine? Dixit autem ei, Ora-
tiones tuæ & eleemoſynę tuæ aſcenderũt pro
monimento coram Deo.
5 Nũc igitur mitte aliquos Ioppen, & accerſe
Simonem qui cognominatur Petrus.
6 Hic diuerſatur apud Simonem quẽdam co-
riarium, cui eſt domus iuxta mare: hic dicet ti
bi quid te oporteat facere.
7 Vt autem diſceſsit Angelus qui loquebatur
Cornelio, vocauit duos ex famulis ſuis, & mi-
litem religioſum ex ijs qui ſecum aſsidui e-
rant,
8 Et quum eis expoſuiſſet omnia, miſit eos
Ioppen.
B 9 Poſtridie verò facientibus illis iter, & pro-
pinquantibus vrbi, aſcendit Petrus ſupra do-
mum, vt oraret, circa horam ſextam.
10 Accidit autem vt eſſet famelicus, voluitq; ca
pere cibum. parantibus autem illis, incidit in
eum mentis ſeceſsio.
11 Tum videt cœlum apertum, ac deſcendens
ad ſe vas quoddam vt linteum magnum, qua-
tuor initijs deuinctum, quodq; demitteretur
in terram.
12 In quo erãt quæuis quadrupedia terræ, & fe
ræ, ac reptilia, & volucres cœli.
13 Et facta eſt vox ad eum, Surge Petre, macta
& veſcere.
14 Ait autem Petrus, Nequaquam Domine:
nam nunquam edi quicquam commune ſeu
impurum.
15 Tum vox rurſus ad eum ſecundò, Quę Deus
purificauit, tu ne polluas.
16 Hoc autem factum eſt ter: & rurſum ſubla-
tum eſt vas in cœlum.
17 Quum aũt apud ſeſe hęſitaret Petrus quod- C
nam eſſet viſum illud quod vidiſſet, ecce, viri
qui miſsi erant à Cornelio, percontati de do-
mo Simonis, ſuperuenerunt ad veſtibulum.
18 Et euocato *quopiam* percõtati ſunt an Simon
qui cognominaretur Petrus illic diuerſaretur.
19 Petro vero cogitante de viſione, dixit ei Spi
ritus, Ecce, tres viri quærunt te:
20 Surgens itaq;, deſcẽde, & proficiſcere cum
eis, nihil diſceptans: nam ego miſi eos.
21 Deſcendens ergo Petrus ad viros qui miſsi
erant à Cornelio ad ipſum, dixit, Ecce, ego *is*
ſum quem quęritis: quę cauſa eſt propter quã
adeſtis?
22 Ipſi verò dixerunt, Cornelius centurio, vir
iuſtus ac timens Deum, & teſtimonio ornatus
à tota gente Iudæorum, Diuinitus admonitus
eſt ab Angelo ſancto, vt accerſeret te domum
ſuam, & audiret *quædam* verba abs te.
23 Intrò vocatos igitur, eos accepit hoſpitio. D
ſequẽti verò die Petrus abijt cum ipſis, & qui-
dam ex fratribus Ioppenſibus comitati ſunt
eum.
24 Poſtridie verò introierunt Cæſaream. Cor-
nelius autem expectabat eos, conuocatis co-
gnatis ſuis ac neceſſarijs amicis.
25 Vt autem factum eſt vt introiret Petrus, oc-
currens ei Cornelius, & accidens ad pedes,
adorauit.
26 Petrus verò erexit eũ, dicens, Surge, & ego
ipſe homo ſum.
27 Et colloquens cũ eo, ingreſſus eſt, inuenitq;
multos qui conuenerant.
28 Dixitq; ad eos, Vos ſcitis nefas eſſe cuiquã
Iudęo coniungi aut accedere ad alienigenam:
ſed mihi oſtendit Deus ne quem pollutũ aut
impurum dicerem hominem.
29 Quapropter etiam ſine cõtrouerſia veni ac-
cerſitus. Percontor igitur qua ratione me ac-
cerſiueritis.
30 Tum Cornelius ait, Nudiuſquartus vſq; ad E
hanc horam eram ieiunus, & hora nona ora-
bam in domo mea: & ecce, quidam ſtetit corã
me *indutus* veſte ſplendida,
31 Dixitq;, Corneli, exaudita eſt oratio tua, &
eleemoſynæ tuæ in memoria habitæ ſunt co
ram Deo.
32 Mitte ergo qui *eant* Ioppen, & accerſe Simo-
nem qui cognominatur Petrus: hic diuerſa-

tur in ędibꝰ Simonis coriarij ad mare, qui quũ
adfuerit, loquetur tibi.
33 Eodem igitur *momento* miſi ad te, & tu bene
feciſti quòd adfueris. Nunc ergo omnes nos
coram Deo adſumus, vt audiamus omnia quę
tibi præcepta ſunt à Deo.
Deu.10.d.17 34 Tũ aperto ore, Petrus dixit, In veritate de-
2.Paral.19. prehendo quòd Deus non accipiat perſonam:
b.17. 35 Sed in quauis gente quiſquis timet ipſum,
Iob.34.b.19 & operatur iuſtitiam, is acceptus eſt ei.
Sapien.6.b.8 36 Id quod ſignificauit filijs Iſrael, annuntians
Eccl.35.b.16 pacem per Ieſum Chriſtum, qui eſt omnium
Rom.2.b.11 Dominus.
Galat.2.b.6 37 Vos noſtis quod geſtum eſt in tota Iudæa,
Epheſ.6.b.9 initio facto à Galilæa poſt Baptiſma quòd prę
Coloſ.3.d.25 dicauit Iohannes.
1.Pet.1.c.17 38 Vt Ieſum Nazarenum vnxerit Deus Spiritu
F ſancto & uirtute, qui obambulauit beneficijs
Luc.4.b.14 afficiens & ſanans omnes *tyrannice* oppreſſos à
diabolo: quoniam Deus erat cum eo.
39 Quorum omniũ quæ & in regione Iudæo-
rum & in Ieruſalē fecit, nos etiā teſtes ſumus:
quem ſuſtulerunt ſuſpenſum in ligno.
40 Hunc Deus ſuſcitauit tertio die, effecitq́; vt
manifeſtus fieret,
41 Nõ toti populo, ſed teſtibus quos prius ſuf-
fragio ſuo deſignauit: *nimirum* nobis qui come
dimus ac bibimus vnà cum eo, poſteaquā re-
ſurrexit à mortuis.
42 Denũtiauit autem nobis vt prædicaremus
populo, ac teſtaremur quòd ipſe ſit ille qui
definitus eſt à Deo iudex viuorum ac mor-
tuorum.
Infrà 15.b.9 43 Huic etiam omnes Prophetę teſtimoniũ fe-
Iere.31.f.34 runt, quòd remiſsionem peccatorum acceptu
Mich.7.d.11 rus ſit per nomen eius quiſquis crediderit in
G eum.
44 Adhuc loquente Petro verba hæc, illapſus
eſt Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebāt
hunc ſermonem.
45 Fideles autem qui *erant* ex circunciſione,
& venerant cum Petro, perculſi ſunt quòd &
in Gentes donũ Spiritus ſancti effuſum eſſet.
46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac
magnificantes Deũ. Tunc reſpondit Petrus,
47 Num quis aquā prohibere poteſt, quo mi-
nus *ſcilicet* baptizentur iſti qui Spiritum ſan-
ctum acceperunt ſicut & nos?
48 Iuſsitq́; eos baptizari in nomine Domini.
Rogauerunt autem eum vt maneret ad dies
aliquot.

CAPVT XI.

1 *Correptus Petrus ab Apoſtolis quòd Gentibus Chriſtum annũtiaſ-
ſet, oſtendit factam illis quoq; miſericordiam.* 16 *Baptizari Spi-
ritu ſancto.* 18 *Gentibus etiam data reſipiſcentia.* 20 *An-
tiochenſibus adnuntiatur Chriſtus.* 23 *Eos ad perſeuerantiam
hortatur Barnabas.* 26 *Ad eos adducit Saulum. Antiochia pri-
mum nominati Chriſtiani.* 27 *Prophetæ ex Ieruſalem, Antio-
chiam veniunt.* 28 *Agabus prædicit magnam famem futuram.*
29 *Fideles in Iudæa. Pauperes.*

1 AVdierunt autem Apoſtoli & fratres qui
erant in Iudęa, quòd & Gentes recepiſ-
ſent ſermonem Dei.
2 Quum igitur aſcēdiſſet Petrus Ieroſolymā,
diſceptarunt aduerſus eum qui *erant* ex cir-
cunciſione,
3 Dicentes, Ad viros pręputium habentes in-
troiſti, & vnà ediſti cum eis.
4 Exorſus autem Petrus, *omnia* expoſuit eis or
dine, dicens,
5 Ego eram in ciuitate Ioppe orans: & vidi in
mentis ſeceſsione *hoc* viſum, nimirum deſcen
dere vas quoddam ceu linteum magnũ, qua-
tuor initijs *deuinctum*, quod demittebatur e cœ
lo, & venit vſq; ad me.
6 In quod quum intendiſſem oculos, animad
uerti, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & re-
ptilia, & volucres cœli.
7 Audiui autem etiam vocem dicētem mihi,
Surge Petre, macta & veſcere.
8 Dixi verò, Nequaquam Domine: nam nihil
commune aut impurum vnquam introiuit in
os meum.
9 Reſpondit autem mihi vox ſecundò è cœlo,
Quæ Deus purificauit, tu ne polluas.
10 Idque accidit ter: & rurſum omnia ſurſum B
attracta ſunt in cœlum.
11 Tum ecce eodem momento tres viri ſuper-
uenerunt in ædes in quibus eram, è Cæſa-
rea miſsi ad me.
12 Dixit verò mihi Spiritus vt cōgrederer cum
eis, nihil diſceptans. Venerunt autem mecum
etiam ſex iſti fratres: & ingreſsi ſumus in do-
mum cuiuſdam,
13 Qui renũtiauit nobis quomodo vidiſſet An
gelum domi ſuæ: qui aſtitiſſet ac dixiſſet ſibi,
Mitte aliquos Ioppen, & acceſſe Simonē qui
cognominatur Petrus.
14 Qui tibi ea dicturus eſt per quæ ſerueris &
tu & tota domus tua.
15 Quum autē exorſus eſſem loqui, illapſus eſt Suprà 2.a.4
Spiritus ſanctus in eos, quemadmodum & in Infrà 15.b.6
nos in principio.
16 Memini autem illius dicti Domini, quomo Suprà 1.a.5
do *ſcilicet* dixerit, Iohannes quidē baptizauit Infrà 19.a.4
aqua, vos verò baptizabimini Spiritu ſancto. Matt.3.c.11
17 Poſtquam igitur par donum dedit eis Deus Marc.1.a.8
vt & nobis, quum credidiſſemus in Dominũ Luc.3.c.16
Ieſum Chriſtũ: ego porrò quis eram qui poſ- Iohan.1.d.17
ſem prohibere Deum? C
18 His autem auditis quieuerunt, & glorifica-
uerunt Deum, dicentes, Nempe etiam Genti-
bus Deus reſipiſcentiam dedit ad vitam.
19 *Illi* porrò qui diſperſi fuerant ex oppreſsio- Suprà 8.a.1
ne orta ob Stephanum, perambulauerunt vſ-
que ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam:
nemini loquentes ſermonem *Dei*, niſi ſolis
Iudæis.
20 Sed quidam fuerunt ex ijs Cyprij & Cyre-
nenſes, qui quum introiſſent Antiochiam,
loquuti ſunt Græcis, euangelizantes Domi-
num Ieſum.
21 Fuit aũt manus Domini cum eis: multuſq́;
numerus credentiũ cõuerſus eſt ad Dominũ.
22 Peruenit autem rumor de ipſis ad aures Ec- D
cleſiæ quæ erat Ieroſolymis: miſerunt igitur
Barnabam vt iret Antiochiam vſq;.
23 Qui quum affuiſſet, & vidiſſet gratiam Dei,
gauiſus eſt, & precatus eſt omnes vt propoſi-
to cordis permanerent in Domino.
24 Nã erat vir bonus ac plenus Spiritu ſancto
& fide. & addita eſt multa turba Domino.
25 Abijt autē Barnabas Tarſum, vt requireret
Saulum:
26 Et eum inuentum duxit Antiochiam. fa-
ctum eſt autem vt annum totum conuenirent
in Eccleſiam, docerētque turbam multam, &
diſcipuli nominarentur primùm Antiochiæ
Chriſtiani.

27 Per

27 Per id tempus autem deſcenderunt ab Iero
ſolymis prophetæ Antiochiam.
28 Surgéſq; vnus ex eis, nomine Agabus, ſigni
ficauit per Spiritum tamē magnam futuram
in toto terrarum orbe: quæ etiam facta eſt ſub
Claudio Cæſare.
29 Singuli autem diſcipulorum, prout cuique
ſuppetebat, decreuerunt in ſubſidium mittere
aliquid habitantibus in Iudæa fratribus.
30 Quod & fecerunt, mittētes ad Seniores per
manum Barnabæ ac Sauli.

CAPVT XII.

*1 Ab Herode Iacobus interficitur. 3 Petrus in carcerem conÿci-
tur. 5 Eccleſiæ aſsidua oratio pro Petro. 7 qui ab Angelo libe
ratur. 12. & 25 Ioannes Marcus cognomine. 13 Petrus libe-
rationem ſuam narrat fratribus. 23 Herodes eroſus à vermi-
bus. 24 Incrementum verbi Dei. 25 Barnabas & Paulus
redeunt ex Ieruſalem.*

1 CÆterùm per id tempus aggreſſus eſt He
rodes rex affligere quoſdam ex Eccleſia.
2 Suſtulit autem Iacobum fratrem Iohannis
gladio.
3 Et quum vidiſſet *id* gratum eſſe Iudæis, per-
rexit comprehendere & Petrum. (erāt autem
dies azymorum.)
4 Quem etiam prehenſum poſuit in carcerē,
traditum quater quaternis militibus, vt eum
ſeruarent: volens poſt Paſcha producere eum
populo.
5 Petrus igitur ſeruabatur in cuſtodia: oratio
autem aſsidua fiebat ab Eccleſia ad Deum
pro eo.
6 Quum verò futurum eſſet vt produceret eū
Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter
duos milites, vinctus catenis duabus, & cuſto
des ante oſtium obſeruabant carcerem.
7 Et ecce, Angelus Domini ſuperuenit, & lux
fulſit in carcere, percuſſóq; latere Petri, excita
uit eum, dicens, Surge velociter. Et exciderūt
ei catenæ ex manibus.
B 8 Dixitq; Angelus ad eum, Præcingere, & ſub-
liga ſandalia tua. Fecit autem ita. tum *ille* di-
xit ei, Circunda tibi pallium tuum, & ſeque-
re me.
9 Itaq; egreſſus *Petrus* ſequebatur eū, nec ſcie-
bat verū eſſe quod fiebat per Angelū: ſed pu-
tabat *ſe* viſum videre.
10 Quum autem præterijſſent primam ac ſecū
dam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream,
quæ ducit in ciuitatem, quæ ſponte aperta eſt
eis: & egreſsi proceſſerunt vicū vnum. & ſta-
tim abſceſsit Angelus ab eo.
11 Tum Petrus ad ſe reuerſus, dixit, Nunc verè
agnoſco quòd miſerit Dominus Angelū ſuū,
& exemerit me è manu Herodis, & ex omni
expectatione populi Iudæorum.
C 12 Et *re* conſiderata venit domum Mariæ ma-
tris Iohannis, qui cognominabatur Marcus:
vbi erant multi congregati & orantes.
13 Quum pulſaſſet autem Petrus oſtium veſti-
buli, prodijt puella vt ſubauſcultaret, nomine
Rhode;
14 Quæ agnita voce Petri, præ gaudio non ape
ruit veſtibulum, ſed intrò currens renuntiauit
ſtare Petrum ante veſtibulum.
15 Illi verò dixerunt ad eam, Inſanis. Illa autem
aſſeuerabat ita ſe *rem* habere. at illi dicebant,
Angelus eius eſt.
16 Petrus autem permanebat pulſans. quū igi-
tur aperuiſſent, viderunt eū, & perculſi ſunt.
17 Quum innuiſſet autem eis manu vt ſilerēt,
narrauit eis quomodo Dominus eduxiſſet i-
pſum è cuſtodia: dixitq;, Nuntiate iſta Iacobo
& fratrib⁹. Et egreſſus, profect⁹ eſt in aliū locū.
18 Orto autē die fuit tumultus non paruus in-
ter milites, quid nam factum eſſet Petro. D
19 Herodes verò quum requiſiſſet eum, nec in-
ueniſſet, quæſtione de cuſtodibus habita, iuſ-
ſit ad ſupplicium rapi, & quum deſcendiſſet è
Iudæa Cæſariam, *ibi* commoratus eſt.
20 Herodes autem animo bellum agitabat in
Tyrios ac Sidonios. at illi cōcorditer venerūt
ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui præerat cubicu
lo Regis, petebant pacem: eo quòd aleretur
regio ipſorum ex Regis *agro*.
21 Statuto autem die, Herodes indutus veſte
regia, & conſidens pro tribunali, concionaba-
tur ad eos.
22 Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non
hominis.
23 Illico verò percuſsit eum Angelus Domini,
pro eo quòd nō dediſſet gloriam Deo: & ero-
ſus à vermibus, exanimatus eſt.
24 Porrò ſermo Domini creſcebat ac multipli
cabatur.
25 Barnabas autem & Saulus reuerſi ſunt ex Ie
rutalē, expleto miniſterio, ſimul aſſumpto & Sup.11.d.19
Iohanne qui cognominabatur Marcus.

CAPVT XIII.

*1 Prophetæ ac doctores Antiochiæ, Barnabas, Simeon Niger, Lucius Cy
renæus, Manahen, Saulus. 2 Barnabas & Paulus in prædicatio-
nem ſeparantur. 3 Ieiunia. Oratio. 5 Salamina. Ioannes
Pauli & Barnabæ miniſter. 6 Barieſus Iudæus, pſeudopropheta
& magus obſiſtens verbo Dei, excæcatur. 9 Saulus qui & Pau-
lus. 12 Sergius Paulus Proconſul credit in Chriſtum. 15 Le-
ctio Legis & Prophetarum. 16 Concio Pauli. 32 Promiſsiones
patribus factæ, impletæ. 34 Reſurrectio. 35 Dauid. 38 Re-
miſsio peccatorum. 39 Fides. 45 Iudæi contradicunt Paulo.
46 Quo denuntiat fore vt verbum ab illis ſublatum, ad Gentes
transferatur. 48 Gentes ad vitā ordinatæ, credunt. 50 A Iu
dæis incitatæ religioſæ mulieres in Paulum concitant perſequutionē.
51 Paulus & Barnabas puluerem pedum excutiunt in illum vrbis
tines. 52 Replentur gaudio diſcipuli.*

ERant autem Antiochiæ in Eccleſia quæ *il-* Sup.14.d.26
lic erat, quidam Prophetæ ac doctores, vi-
delicet Barnabas, & Simeon qui vocabatur Ni
ger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fue-
rat vnà cum Herode tetrarcha educatus, &
Saulus.
2 Quum igitur ij miniſtrarent Domino, ieiu-
narentque, dixit Spiritus ſanctus, Separate mi
hi Barnabā & Saulum operi ad quod eos ad-
uocaui.
3 Tūc *igitur* poſtquam ieiunaſſent & oraſſent,
impoſuiſſentq; eis manus, dimiſerunt.
4 Et ipſi quidem emiſsi à Spiritu ſancto de-
ſcenderunt Seleuciam, & illinc abnauigarunt
Cyprum.
5 Quumque deueniſſent Salamina, annun-
tiarunt ſermonem Dei in ſynagogis Iudæo-
rum: habebant autem & Iohannem mini-
ſtrum.
6 Et peragrata inſula vſq; Paphum, inuenerūt B
quendam magum pſeudoprophetam Iudæū,
cui nomen erat Barieſus:
7 Qui erat cum Proconſule Sergio Paulo, viro
intelligente: hic aduocatis Barnaba & Saulo,
requirebat audire ſermonem Dei.
8 Obſiſtebat autem eis Elymas, *id eſt* Magus
(ita enim explicatur nomen eius) quærens a-
uertere Proconſulem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiri-
tu ſancto, intentis in eum oculis,
10 Dixit, O plene omni dolo & omni malefi-
cio, fili diaboli, hoſtis omnis iuſtitiæ, non deſi
nes peruertere vias Domini rectas?
11 Nunc igitur ecce manus Domini aduerſum
te, eriſq; cæcus, nō videns ſolē ad opportunū
vſq; tempus. Illico verò incidit in eum caligo
ac tenebræ: & circumiens quærebat qui ſe ma
nu ducerent.
12 Tūc Procōſul quū vidiſſet quod factū fuerat,
credidit, perculſus ſuper doctrina Domini.
13 Prouecti autem Papho Paulus & qui cum eo
erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*: Io-
hannes aūt abſcedens ab eis, reuerſus eſt Hie-
roſolymam.
C 14 At ipſi quum perrexiſſent Perga, venerunt
Antiochiam *urbem* Piſidiæ, & ingreſsi ſynago-
gam die Sabbathi, ſederunt.
15 Poſt lectionem autem Legis ac Prophetarū
miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicētes,
Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhorta-
tionis ad populum, dicite.
16 Quum ſurrexiſſet igitur Paulus, manu ſilen
tio indicto, ait, Viri Iſraelitæ, & qui timetis
Deum, audite.
Exod.1.a.1 17 Deus populi huius Iſrael elegit Patres no-
Exo.13.d.14 ſtros, & populum extulit, quum eſſent incolæ
in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos extento
brachio.
Exod.16.a.1 18 Et circiter quadraginta annorum tempus
mores eorum pertulit in deſerto.
D 19 Et quum deleuiſſet ſeptem gentes in terra
Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram earum.
Iudic.3.b.9 20 Et poſthæc annis circiter quadringentis
quinquaginta, dedit iudices vſq; ad Samuelē
Prophetam.
1.Reg.8.a.5 21 Et exinde petierūt Regem, deditq; ijs Deus
1.Reg.9.c.15, Saul filium Cis, virum ex tribu Beniamin, an-
& 10.a.1. nis quadraginta.
22 Et amoto illo, excitauit eis Dauid regē, cui
1.Reg.16. etiam teſtimonio dato dixit, Inueni Dauid *fi-*
c.13. *lium* Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui fa-
Pſal.88.d.21 ciet omnes voluntates meas.
Eſa.11.a.1. 23 Huius è ſemine, Deus ſecundū promiſsio-
nē excitauit Iſraeli Seruatorem Ieſum,
Matt.3.a.1 24 Quum antè prædicaſſet Iohannes coram
Marc.1.a. eo iam aduentante, Baptiſmum reſipiſcentiæ
Iſraeli.
Matt.1.c. 25 Quum autem expleret Iohannes curſum, di
Iohan.1.c.20 xit, Quem me ſuſpicamini eſſe? nō *is* ſum ego,
ſed ecce venit poſt me, cuius pedum ſoleā non
ſum dignus qui ſoluam.
E 26 Viri fratres, filij generis Abrahę, & qui inter
vos timent Deum, vobis ſermo ſalutis huius
miſſus eſt.
27 Qui enim habitant in Ieruſalem, & princi-
pes eorum, quum ignorarent illum, & *eo* dam
nato, voces Prophetarum, quæ per omne ſab-
bathum leguntur, impleuerunt:
Mat.27.c.22 28 Et nulla cauſa mortis inuenta, petierunt à
Marc.15.b.13 Pilato vt interficeretur.
Luc.23.c.23 29 Quum verò perfeciſſent omnia quæ de eo
Iohā.19.a.6 ſcripta erant, detractum è ligno, poſuerunt in
monumento.
Matt.28.a.2 30 Deus autem excitauit eum à mortuis:
Marc.16.b.6 31 Qui viſus eſt per dies multos ijs qui ſimul
Luc.24.a.7 aſcenderant cum eo à Galilæa in Ieruſalem,
Iohā.20.c.19 ſuntq; teſtes eius apud plebem.

32 Nos quoq; vobis euāgelizamus, quòd eam
promiſsionem quæ ad Patres facta eſt,
33 Deus adimpleuerit filijs illorum, *id eſt* no-
bis: ſuſcitato Ieſu, vt etiā in Pſalmo ſecūdo ſcri Pſal.2.b.7
ptū eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Heb.1.b.5,&
34 Quòd aūt excitauerit eū à mortuis nō am- 5.b.9
plius reuerſurum in ſepulchrum, ita dixit, Da
bo vobis firmas illas Dauidis beneficentias. Eſa.55.b.3
35 Ideo & aliàs dicit, Nō permittes vt Sanctus Pſal.15.d.10
tuus ſentiat corruptionem. F
36 Nam Dauid quidem quum ſua ætate inſe-
ruiſſet Dei conſilio, dormiuit, & adiunctus eſt 3.Reg.2.b.10
patribus ſuis, ſenſitq; corruptionem:
37 At is quem Deus ſuſcitauit, non ſenſit corru
ptionem.
38 Notum igitur ſit vobis fratres, quòd per hūc
vobis remiſsio peccatorū annūtiatur: & *quod*
ab omnibus à quibus non potuiſtis per Legē
Moſis abſolui,
39 Per hunc omnis qui credit abſoluitur.
40 Videte ergo ne ſuperueniat in vos quod di
ctum eſt in Prophetis,
41 Videte cōtemptores, & admiramini, & euā Habac.1.b.5
neſcite: quia opus operor ego in diebus ve-
ſtris, opus quod non credetis, ſi quis enarraue
rit vobis.
42 Egreſsis autem è ſynagoga Iudæorum, ro-
garunt *eos* Gentes vt ſequenti ſabbatho loque
rentur ſibi verba hæc.
43 Soluto autem conuentu, ſequuti ſunt mul-
ti ex Iudæis & religioſis proſelytis Paulum ac
Barnabam: qui alloquentes eos, ſuadebāt eis
vt parmanerent in gratia Dei.
44 Sequēti verò ſabbatho vrbs propè tota co- E
acta eſt ad audiendum ſermonem Dei.
45 Viſa autem turba Iudęi repleti ſunt inuidia,
& contradicebant ijs quæ à Paulo dicebātur,
contradicentes ac blaſphemantes.
46 Tūc libertate vſi Paulus ac Barnabas dixe-
rūt, Vobis neceſſe fuit primùm exponi ſermo
nem Dei: poſtquam autem abigitis illum, &
indignos vos ipſos decernitis æterna vita, ec-
ce conuertimur ad Gentes.
47 Sic enim nobis mandauit Dominus, *dicens*, Eſa.49.b.10
Conſtitui te pro luce Gētium, vt ſis ſalus vſq;
ad vltimas terras.
48 Audientes autem *hæc* Gentes, gauiſæ ſunt,
& glorificabant ſermonem Domini: & credi-
derūt quotquot erant ordinati ad vitā ęternā.
49 Perferebatur autem ſermo Domini per to-
tam illam regionem.
50 Iudæi verò extimulauerunt mulieres reli-
gioſas & honeſtas, & primos vrbis, & incitaue
runt perſequutionem in Paulum ac Barnabā,
eiecerūtq; eos è finibus ſuis.
51 At illi excuſſo puluere pedum ſuorū in eos, Infra.18.b.6
venerunt Iconium. Matt.10.b.14
52 Diſcipuli verò replebantur gaudio & Spiri- Marc.6.b.11
tu ſancto. Luc.9.a.5

CAPVT XIIII.

*1 Ad Pauli in Iconio concionem, multi tum Iudæi tum Græci conuer-
tuntur. 2 Increduli Iudæi incitant Gentes aduerſus fratres. 3
Miracula. 4 Iconij ciues diuiſi. 5 Perſequutio. 6 Paulus
& Barnabas Lyſtram fugiunt. 9 Fides. 10 Claudus ſana-
tur. 12 Barnabam Iouem, & Paulum Mercurium vocant Ly-
ſtrenſes. 13 Illis volunt ſacrificare. 14 Dirrumpunt veſtimē
ta ſua. 15 Vana idola. 17 Gentibus etiam idololatris
benefacit Deus. 19 Lapidatur Paulus. 22 Oppreſsio eſt in-
greſſus regni Dei. 23 Presbyteri creati per ſingulas Eccleſias.
27 Oſtium fidei Gentibus apertum.*

1 Factum

1 FActum eſt autem Iconij vt ſimul introi-
rēt ſynagogam Iudæorum,& loquerentur
ita vt crederet Iudæorum ſimul & Græcorum
magna multitudo.
2 Qui verò immorigeri fuerunt Iudæi, incita-
runt & malè affectos reddiderūt animos Gen
tium aduerſus fratres.
3 Multū igitur tempus liberè loquentes con-
ſumpſerunt, freti Dominō, qui teſtimonium
reddebat ſermoni gratiæ ſuæ, dabatq; vt ſigna
& prodigia ederentur per manus eorum.
4 Diuiſa eſt autem multitudo vrbis: & vni e-
rant à Iudæis, alteri ab Apoſtolis.
5 Quum autem factus eſſet impetus Gētium
ac Iudæorum vnà cum principibus ſuis, vt in-
iuria afficerent & lapidarent eos,
6 Re conſiderata perfugerunt in ciuitates Ly
caoniæ Lyſtram & Derben, & circumiacētem
regionem:
7 Et illic prædicabant Euangelium.
8 Quidam autem vir Lyſtris impotens pedi-
bus ſedebat, claudus ab vtero matris ſuæ, qui
nunquam ambulauerat.
9 Hic audiuit Paulum loquentem: qui quum
intendiſſet in eum oculos, & vidiſſet quòd fi-
dem haberet *ſe* ſeruatum iri,
10 Dixit magna voce, Surge in pedes tuos re-
ctus. Tum *ille* quum exilijſſet, ambulauit.
11 Turbæ verò quū vidiſſent quod fecerat Pau-
lus, ſuſtulerunt vocem ſuam, Lycaonicè dicen
tes, Dij aſsimilati hominibus, deſcenderunt
ad nos:
12 Vocabantq; Barnabam, Iouem: Paulum ve-
rò, Mercurium, quòd is eſſet dux ſermonis.
13 Sacerdos autem Iouis, qui erat ante ciuitatē
illorū, quum tauros vittatos ad veſtibula ad-
duxiſſet, cum turba volebat ſacrificare.
14 Quod quum audiſſent Apoſtoli Barnabas
& Paulus, diruptis pallijs ſuis inſilierūt in tur
bam, clamantes,
Gen.1.a.1 15 Ac dicentes, Viri, cur iſta facitis? nos quoq;
Pſal.145.b.6 ijſdem quibus vos obnixij malis ſumus homi
Apoc.14.b.7. nes, annuntiantes vt ab iſtis vanis *dijs* conuer-
tamini ad Deum illum viuum, qui fecit cœlū
& terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.
Pſal. 80.c.13 16 Quiq; præteritis ætatibus ſiuit omnes Gen
tes ſuis ipſarum vijs ambulare.
17 Quanquam non paſſus eſt ſe *eſſe* expertem
teſtimonij, dum *nobis* benefecit, dās nobis cœ-
litus pluuias ac tempora fructifera, implēs ci-
bo & lætitia corda noſtra.
18 Et hæc dicentes, vix compeſcuerūt turbam
ne ſacrificaret ipſis.
19 Superuenerūt autem quidam ab Antiochia
& Iconio Iudæi, qui perſuaſa turba, Paulum la
2.Cor.11.f.22 pidatum traxerunt extra vrbem, exiſtimantes
eum mortuum eſſe.
20 Sed quum circundediſſent eum diſcipuli,
ſurrexit, & ingreſſus eſt vrbem: ac poſtridie a-
bijt Derben cum Barnaba.
D 21 Quumq; euangelizaſſent vrbi illi, ac docuiſ
ſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium
& Antiochiam:
22 Cōfirmantes animos diſcipulorum, exhor-
tantes vt perſeuerarent in fide, & *dicentes* opor
tere per multas oppreſsiones nos ingredi in
regnum Dei.
23 Quum verò ipſis per ſuffragia creaſſent per
ſingulas Eccleſias Presbyteros, precatiq; eſsēt
cum ieiunijs, commendarunt eos Domino in
quem crediderant.
24 Peragrataq; Piſidia, venerūt in Pamphyliā.
25 Ac Pergę loquuti *Dei* ſermonem, deſcende- Supr. 13.d.51
runt Attaliam.
26 Et illinc abnauigarunt Antiochiam, vnde
fuerant commendati gratię Dei in opus quod
expleuerant.
27 Quum autem affuiſſent & coegiſſent Eccle
ſiā, retulerunt quęcūq; feciſſet Deus per ipſos,
& quòd aperuiſſet Gentibus oſtium fidei.
28 Conſumpſeruntq; illic multum tempus cū
diſcipulis.

CAPVT XV.

1 Falſi fratres, docentes circunciſionem Chriſtiano neceſſariam. 7 Petri concio. 8. & 9 Gentes ordinatæ ad Euangelium, hoc receperunt & Spiritum ſanctum. 10 Iugum Legis. 11 Gratia. 13 Iacobi concio. 14 Prophetia de Gētibus ſaluādis. 21 Moſes ſingulis ſabbathis lectus in ſynagogis. 22 Delectos viros Apoſtoli mittunt Antiochiam, cum literis, Iudas cognominatus Barſabas. Silas. 23 Literæ Apoſtolorum. 32 Prophetæ. 36 Orta contentio inter Paulum & Barnabam ob Iohannem Marcum.

1 POrrò quidam qui deſcenderant à Iudæa, Galat.5.a.2
docebant fratres *dicentes*, Niſi circuncida-
mini ritu Moſis, non poteſtis ſeruari.
2 Orta igitur ſeditione ac diſceptatione non
exigua Paulo ac Barnabæ aduerſus illos, ſta-
tuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas, &
quidā alij ex illis, ad Apoſtolos ac Presbyteros
Ieroſolymam, *percontaturi* de hac quæſtione.
3 Illi ergo miſsi ab Eccleſia, peragrarunt Phœ
nicen & Samariam, exponentes conuerſionē
Gentium: & adferebant gaudium magnum
omnibus fratribus.
4 Quum autē affuiſſent in Ieruſalem, accepti
ſunt ab Eccleſia & ab Apoſtolis ac Presbyte-
ris, annūtiaueruntq; quæcunq; Deus feciſſet
per ipſos.
5 Sed, *aiebant*, quidam ſurrexerunt è ſecta Pha- B
riſæorum qui crediderunt, dicētes quòd opor
teret circuncidere eos, ac mandare ſeruandā
Legem Moſis.
6 Coacti ſunt igitur Apoſtoli ac Presbyteri, vt
diſpicerent de hoc negocio.
7 Quum autem magna diſceptatio fuiſſet, ſur Suprà 10. e.
gens Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos ſcitis 30, & 11.b.13
quòd iampridem Deus inter nos elegit *me*, vt
per os meum audirent Gentes verbum Euan-
gelij, crederentq;.
8 Deus autē qui nouit corda, reddidit eis te-
ſtimonium, dato ipſis Spiritu ſancto, ſicut &
nobis.
9 Nihilq; diſcreuit inter nos & illos, fide puri Sup.10.g.43
ficatis cordibus illorum. 1.Cor.1.a.1
10 Nunc ergo quid tentatis Deum, vt imponat Mat.23.a.4
iugum ſuper ceruicē diſcipulorū, quod neq; C
patres noſtri, neq; nos portare potuimus?
11 Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credi-
mus nos ſeruatum iri, quemadmodùm &
illi.
12 Tacuit autem tota multitudo, & audiebant
Barnabā ac Paulū, exponentes quæ Deus edi
diſſet ſigna & prodigia inter Gētes per ipſos.
13 Poſtquam autem conticuiſſent, reſpondit Ia
cobus, dicens, Viri fratres, audite me:
14 Symeon expoſuit quomodo primùm Deus
reſpexerit *Gentes* vt ſumeret ex ipſis populum
nomini ſuo:
15 Et huic *rei* conſonant verba Prophetarum:
ſicut ſcriptum eſt,

16 Poſt

Amos 9.c.11 16 Poſt hæc reuertar, ac reædificabo tabernaculum Dauid collapſum: & ruinas eius reædificabo, ac rurſus erigam illud:

17 Vt requirāt qui reliqui ſunt homines, Dominum, & omnes Gētes ſuper quas inuocatum eſt nomen meū: dicit Dominus, qui facit hęc omnia. D

18 Nota ab *omni* æuo ſunt Deo omnia opera ſua.

19 Quamobrem ego cenſeo non obturbandum eſſe illis qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum:

20 Sed ſcribendum ad eos vt abſtineant à pollutionibus idolorum, & ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine.

21 Moſes enim ab ętatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus habet qui ipſum prędicent, quū in ſynagogis per ſingula ſabbatha legatur.

22 Tunc placuit Apoſtolis & Senioribus cum tota Eccleſia, delectos ex ſeſe viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: *nempe* Iudam qui cognominabatur Barſabas, & Silam, viros primarios inter fratres,

E 23 Et iſta per manus eorum *mittenda* ſcribere, Apoſtoli & Presbyteri & fratres, ijs qui ſunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratrib⁹ qui *ſunt* ex Gentibus, ſalutem.

24 Quoniam audiuimus quòd quidā è nobis egreſsi, turbauerunt vos verbis, labefactantes animas veſtras, iubentes *vos* circuncidi, & ſeruare Legem, quibus *hoc* non imperaueramus:

25 Viſum eſt nobis cōcorditer coactis, electos viros mittere ad vos cum dilectis noſtris Barnaba & Paulo:

26 Hominibus qui expoſuerunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

27 Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis verbis eadem renuntiabunt.

28 Viſum eſt enim Spiritui ſancto ac nobis, ne quid amplius imponeremus vobis oneris, quàm hæc neceſſaria:

F 29 *Videlicet* vt abſtineatis ab his quę ſunt immolata ſimulachris, & ſanguine, & ſuffocato, & ſcortatione: à quibus ſi conſeruaueritis voſipſos, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimiſsi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine reddiderunt epiſtolam.

31 Quam quum legiſſent, gauiſi ſunt ſuper conſolatione.

32 Iudas autem & Silas, quum eſsēt & ipſi Prophetæ, multo ſermone adhortati ſunt fratres, ac confirmarunt.

33 Et quū egiſſent *illic* aliquandiu, dimiſsi ſunt cum pace à fratribus ad Apoſtolos.

34 Sed viſum eſt Silæ manere ibi.

35 Paulus quoq; & Barnabas commorati ſunt Antiochiæ, docentes & euangelizantes cum alijs etiam multis ſermonem Domini.

G 36 Poſt aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus, Reuerſi iam inuiſamus fratres noſtros per omnes ciuitates in quibus annūtiauimus ſermonē Domini, *cognituri* quomodo habeāt.

37 Barnabas autem cōſuluit vt aſſumerent ſecum Iohannem, qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem ęquum non cenſebat, eū ſecū aſſumere qui defeciſſet ab ipſis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuiſſet.

39 Sic igitur ſunt exacerbati, vt alter ab altero abſcederet: & Barnabas aſſumpto Marco nauigaret Cyprum:

40 Paulus verò allecto Sila abijt, commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41 Peragrauitque Syriam ac Ciliciam, confirmans Eccleſias.

CAPVT XVI.

3 Timothei circunciſio, & cauſa. 6 Prohibetur Paulus à Spiritu ſancto, loqui ſermonem Dei in Aſia. 9 Viſio Pauli de Macedonibus. 13 Mulieribus euangelizat. 14 Lydia purpuraria credit, & baptizatur. 18 Ancilla habens ſpiritum Pythonis, ſanatur. 22 Paulus & Sylas virgis cæſi, in carcerem coniiciuntur. 25 Laudant Deum in carcere. 26 Terræ motus in carcere, oſtia aperta, & vincula remiſſa. 30 Cuſtos carceris cum tota familia credit, 33 & baptizatur. 37 Paulus pro tempore & loco ſe ciuem Romanum eſſe affirmat.

1 DEuenit autem Derben & Lyſtram: & ecce, diſcipulus quidā erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cuiuſdam Iudææ fidelis, cæterùm patre Græco. Rom.16.c.21 Philip.2.c.19 1.Theſ.3.a.2

2 Hic ornabatur teſtimonio fratrū qui Lyſtris erant & Iconij.

3 Eum *itaque* voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumptum circūcidit eum propter Iudęos qui erant in illis locis: ſciebant enim omnes patrem eius Græcum eſſe.

4 Peragrantes autem vrbes tradebant eis ſeruanda placita, quę fuerant decreta ab Apoſtolis & Presbyteris qui erant Ieroſolymis.

5 Itaq; Eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Peragrata verò Phrygia & Galatica regione, prohibiti à Spiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia,

7 Quum veniſſent in Myſiam, tentabāt ire in Bithyniam: ſed non permiſit eis Spiritus.

8 Præterita aūt Myſia, deſcenderunt Troada. B

9 Et viſio per noctem Paulo viſa eſt, Vir Macedo quidā aderat ſtans & precās eum, ac dicēs, Traijce in Macedoniam, & ſuccurre nobis.

10 Vt autē viſum vidit, ſtatim ſtuduimus abire in Macedoniam, conijcientes quòd vocaſſet nos Dominus ad euangelizandum eis.

11 Profecti igitur Troade, rectū curſum tenuimus Samothracen, & ſequenti die Neapolim:

12 Et illinc Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ urbs, colonia. conſumpſimus autem in ea vrbe aliquot dies.

13 Et die ſabbathi egreſsi ſumus ex vrbe iuxta flumen, vbi ſolebat eſſe precatio: vbi quū conſediſſemus, alloquuti ſumus mulieres quæ cōuenerant.

14 Quædam autē mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in vrbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audiuit: cuius Dominus aperuit cor vt attenderet ijs quæ dicebantur à Paulo. C

15 Quum verò baptizata eſſet, & domus eius, precata eſt, dicens, Si iudicaſtis me fidelē Domino eſſe, ingreſsi domum meam, manete. & adegit nos.

16 Factum eſt autem proficiſcentibus nobis ad precationem, vt ancillula quædā habens ſpiritum Pythonis, occurreret nobis: quæ quæſtum magnum præbebat dominis ſuis, diuinando.

17 Hæc ſubſequuta Paulum ac nos, clamabat, dicēs, Iſti homines, ſerui ſunt Dei illius ſummi, qui annuntiant nobis viam ſalutis.

18 Hoc autem faciebat multos dies. ſed moleſtè ferens Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit, D

Denuntio

Denuntio tibi per nomen Ieſu Chriſti, vt ex-
eas ab ea. Exijt igitur eodem illo momento.
19 Videntes autem domini eius quòd abijſſet
ſpes quæſtus ſui, apprehenſum Paulum & Si-
lam traxerunt in forum ad magiſtratus.
20 Et offerentes eos præfectis, dixerunt, Ho-
mines iſti conturbant ciuitatem noſtram, quū
ſint Iudæi:
1.Cor. 11.f. 2 21 Et annuntiant ritus quos non licet nobis
1.Theſſ.2.a.2 ſuſcipere, neque vſurpare, quū ſimus Romani.
22 Vnà autem inſurrexit turba aduerſus eos: ac
præfecti diruptis eorum veſtibus iuſſerunt *eos*
virgis cædi.
23 Quúmque multas plagas eis impoſuiſſent,
coniecerunt *eos* in carcerem, quum denun-
tiaſſent cuſtodi carceris vt diligenter aſſerua-
rent eos.
E 24 Qui quum tale mandatū accepiſſet, conie-
cit eos in interiorem carcerem, & pedes eorū
adſtrinxit in numella.
25 Media autem nocte orantes Paulus & Silas,
hymnos canebant, & exaudiebant eos qui vin
cti erant.
26 Subitò verò terræ motus factus eſt magnus,
ita vt concuterentur fundamenta carceris: &
illico aperta ſunt omnia oſtia, & omnium vin-
cula remiſſa ſunt.
27 Experrectus autem cuſtos carceris, quum
videret ianuas apertas carceris, extracto gla-
dio erat ſeipſum interfecturus, exiſtimans effu
giſſe vinctos.
28 Clamauit autem Paulus voce magna, dicēs,
Nequid feceris tibiipſi mali: omnes enim hic
ſumus.
F 29 Is verò petito lumine, irrupit, ac tremefa-
ctus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*:
30 Et productis ipſis foras, ait, Domini, quid
me oportet facere vt ſeruer?
31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Ieſum
Chriſtum, & ſeruaberis tu ac domus tua.
32 Et loquuti ſunt ei ſermonem Domini, & o-
mnibus qui erant in domo eius.
33 Is verò ipſis aſſumptis illa ipſa hora noctis,
abluit plagas: & baptizatus eſt ipſe, & omnes
domeſtici illius illico.
34 Quúmque perduxiſſet eos domum ſuam,
appoſuit eis menſam: & exultauit quòd cum
vniuerſa domo ſua crediſiſſet Deo.
35 Die autem exorto, præfecti miſerunt viato-
res qui dicerent, Dimitte homines illos.
G 36 Renuntiauit autem cuſtos carceris ſermo-
nes hos Paulo, Miſerunt, *inquit*, præfecti vt di-
mittamini: nunc igitur egreſsi, ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis, Cæſos nos publicè,
indicta cauſa, quum ſimus Romani, coniece-
runt in carcerem, & nunc clàm nos eijciunt?
non profectò: ſed veniant ipſi, ac nos educant.
38 Renuntiarunt autem præfectis viatores ver
ba hæc: timuerúntque audito quòd Romani
eſſent.
39 Et venientes, precati ſunt eos: ac eductos ro
garunt vt egrederentur ex vrbe.
40 Egreſsi autem è carcere, introierunt ad Ly-
diam: & viſis fratribus, conſolati ſunt eos, &
egreſsi ſunt.

CAPVT XVII.

1 Paulus annuntiat Chriſtū Theſſalonicenſibus: 4 Quorum aliqui credunt, & mulieres non paucæ. 5 Iudæorum infidelium in Paulū ſeditio. 7. & 9 Eū excipit Iaſon, & pro eo fideiubet. 10 Emitti-tur noctu. 11 Generoſiores vrbis receperant verbum, & ſcrutabā-tur Scripturas. 13 Paulum Berœa perſequuntur, indeq; diſcedere cogitur. 15 Athenas proficiſcitur. 17 Vbi Chriſtū annunciat. 19 Epicurei & Stoici quidam cum eo diſputant. 23 Ara Dei incogniti. 24 Qui verus Deus, & quomodo adorandus. B Reſipiſcentia. 32 Iudicium. 34 Dionyſius Areopagita, & Damaris mulier credunt.

1 QVum autem iter feciſſent per Amphipo
lim & Apolloniam, venerunt Theſſalo-
nicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum.
2 Secundum conſuetudinem autem *ſuam* Pau-
lus introiuit ad eos, & per ſabbatha tria diſſe-
ruit *cum* eis ex Scripturis,
3 Adaperiens & proponens, oportuiſſe Chri
ſtum pati, & reſurgere à mortuis: & hunc eſſe
Chriſtum Ieſum, quem ego, *inquit*, annuntio
vobis.
4 Quidam igitur ex eis crediderunt, & conſo
ciati ſunt Paulo & Silæ, & religioſorum Græ-
corum multitudo magna, mulieréſq; prima-
riæ non paucæ.
5 Sed inuidia commoti Iudæi qui non parue- B
rant, aſſumptis quibuſdam circunforaneis vi-
ris ſceleratis, ac turba coacta, perturbarunt vr-
bem: & adorti domum Iaſonis, quærebant eos
producere ad populum.
6 Et quum non inueniſſent eos, traxerunt Ia-
ſonem & quoſdam fratres ad præfectos vrbis,
vociferantes, Iſti ſunt qui orbis terrarum ſtatū
ſubuerterunt: & hic adſunt,
7 Quos excepit Iaſon: qui omnes contra decre
ta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe
Ieſum.
8 Concitauerunt autem turbam, & præfectos
vrbis audientes hæc.
9 Qui tamen ſatiſfactione accepta ab Iaſone &
à cæteris, dimiſerunt eos.
10 Fratres verò ſtatim per noctem emiſerunt
Paulum ſimul & Silam in Berœam: qui quum C
aduenîſſent, abierunt in ſynagogam Iudæo-
rum.
11 Fuerunt autem iſti generoſiores iis qui erant
Theſſalonicæ: vt qui receperint ſermonem cū
omni alacritate, quotidie ſcrutantes Scriptu-
ras, an hæc ita ſe haberent.
12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcæ
mulieres honeſtæ, & viri non pauci.
13 Vt autem cognouerunt Theſſalonicenſes Iu
dæi quòd Berœæ quoque annuntiatus eſſet à
Paulo ſermo Dei, venerunt etiam illuc, conci-
tantes turbam.
14 Sed ſtatim Paulum emiſerunt fratres, vt iret
velut ad mare: Silas autem & Timotheus ſub-
ſtiterunt illic.
15 Qui verò Paulum ſuſceperant tutò loco con D
ſtituendum, deduxerunt eum Athenas vſque:
& accepto mandato ad Silam ac Timotheum,
vt quamcitiſsimè venirent ad ſe, profecti ſunt.
16 Paulo autem Athenis eos expectante, irrita-
batur ſpiritus eius in ipſo, quum ſpectaret vr-
bem idolis obnoxiam.
17 Diſſerebat igitur in ſynagoga cum Iudæis
& religioſis, & in foro quotidie cū quibuſuis
obuijs.
18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis phi-
loſophis conflictabātur cum eo: & quidam di-
cebat, Quid vult nugator iſte dicere? Alij verò,
Peregrinorum *inquiebant* deorum videtur an-
nuntiator eſſe, quia Ieſum & reſurrectionem
annuntiabat eis.

E 19 Et apprehenſum eum in Areopagum abdu-
xerunt,dicentes,Poſſumuſne ſcire quæ ſit iſta
noua quæ à te dicitur doctrina?
20 Peregrina enim quædam ingeris auribus
noſtris:volumus ergo ſcire quidnam iſta ſibi
velint.
21 Nam Athenienſes,& qui illic commoraban-
tur hoſpites,nulli alij rei vacabant niſi ad di-
cendum aut audiendum aliquid noui.
22 Stās autem Paulus in medio Areopago, ait,
Viri Athenienſes, per omnia quam maximè
deorum timentes vos video.
23 Prætereiens enim & contemplans cultus ve-
ſtros, inueni etiam aram cui inſcriptum erat,
IGNOTO DEO. Quem ergo ignorantes
colitis,hunc ego annuntio vobis.
Supr.7.f.48 24 Deus qui fecit mundum & omnia quæ in
F eo ſunt,hic cœli & terræ quum ſit Dominus,
non in manufactis templis habitat:
Pſal.49.b.8 25 Nec manibus humanis colitur,indigens ali
quo,quum ipſe det omnibus vitã & halitum,
& omnia:
26 Fecitque ex vno ſanguine omne genus ho-
minum vt inhabitarent per vniuerſam ſuper-
ficiem terræ,definitis temporum opportuni-
tatibus quæ præſtituit,& poſitis finibus habi
tationis eorum:
27 Vt quærerent Deum,ſi fortè palpando eum
inuenirent:quamuis profectò non longè ſit ab
vno quoque noſtrûm.
28 Per ipſum enim viuimus,& mouemur,& ſu
mus,ſicut & quidam veſtratium poetarum di-
xerunt,Nam huius progenies etiam ſumus.
Eſa.40.c.25 29 Progenies ergo Dei quum ſimus,non debe-
G mus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi
ſcalpturæ artis aut cogitationis hominis,Nu-
men eſſe ſimile.
30 Et temporibus quidem iſtius ignorantiæ
diſsimulatis, Deus nunc annuntiat omnibus
vbique hominibus vt reſipiſcant,
31 Eo quòd ſtatuit diem quo iuſtè iudicaturus
eſt orbem terrarum, per eum virum quem de-
finijt,fide palàm facta omnibus, illo à mortuis
excitato.
32 Quum audiſſent autem reſurrectionẽ mor-
tuorum, alij quidem ſannis exceperunt: alij
verò dixerunt, Audiemus te rurſus de hac re
diſſerentem.
33 Et ita Paulus exiuit è medio eorum.
34 Quidam verò adhærentes ei, crediderunt:
in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier
nomine Damaris, & alij cum eis.

C

CAPVT XVIII.

2 Paulus manet Corinthi cum Aquila & Priſcilla. 3 Quænam ars Pauli. 4 In Synagoga diſputat,Chriſtumq; annuntiat. 6 Excutit veſtes ſuas in Iudæos. 7 Homo iuſtus Deo ſeruiens. 8 Criſpus archiſynagogus credit Domino cũ tota familia. 9 Viſio pauli. 11 Corinthi commoratus eſt ſeſquiannum. 12 Coram Gallione accuſatur. Soſthenes princeps ſynagogæ. 18 Paulus ob votum caput tondet. 24 Apollos Iudæus, Alexandrinus natione,eloquẽs & potens in Scripturis. 26 Eũ confirmant in fide,Priſcilla & Aquila.

1 POſt hæc Paulus diſcedens Athenis, venit
Corinthum.
2 Et reperto quodam Iudæo, nomine Aquila
Rom.16.a.3 Pontico natione,qui nuper venerat ab Italia,
& Priſcilla vxore eius(eo quòd edixiſſet Clau-
dius vt omnes Iudæi Roma diſcederent) ve-
nit ad eos.
3 Et quia eiuſdem erat artificij,manebat apud
eos,& operabatur(erat enim ars illorum con-
ficere tabernacula.)
4 Diſputabat autem in ſynagoga per ſingula
ſabbatha, ſuadebátque Iudæis pariter & Græ-
cis.
5 Quum veniſſent autem è Macedonia Silas &
Timotheus,coartabatur ſpiritu Paulus, teſti- B
ficans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum.
6 Illis autem *ſeſe* opponentibus ac blaſphemã Supr.13.g.51
tibus,excuſsis veſtibus, dixit ad eos, Sanguis Mat.10.b.14
veſter ſuper caput veſtrum:purus ego, ab hoc
tempore ad Gentes proficiſcar.
7 Et digreſſus illinc,introijt in domum cuiuſ-
dam nomine Iuſti,colentis Deum: cuius do-
mus erat confinis ſynagogæ.
8 Criſpus autem archiſynagogus credidit Do
mino cum tota domo ſua: multique Corin- 1.Cor.1.b.14
thiorum audientes,credebant ac baptizaban-
tur.
9 Dixit autem Dominus nocte per viſionem
Paulo,Ne timeas,ſed loquere,& ne taceas.
10 Nam ego ſum tecum, & nemo tibi *manus* in-
ijciet,vt tibi malefaciat: quoniam populus eſt
mihi multus in hac vrbe.
11 Commoratus eſt itaque illic annum & ſex
menſes,docens apud eos ſermonem Dei.
12 Quum autem Gallio eſſet Procõſul Achaiæ,
inſurrexerunt concorditer Iudæi in Paulum,
& adduxerunt eum ad tribunal,
13 Dicentes, Contra Legem hic perſuadet ho- D
minibus colere Deum.
14 Paulo verò iam os aperturo dixit Gallio ad
Iudæos,Si qua iniuria eſſet, aut maleficium, ô
Iudæi,quatenus æquum eſſet, vos tuerer:
15 Si verò quæſtio eſt de ſermone ac nomini-
bus & lege veſtrate, ipſi videritis: iudex enim
ego iſtarum rerum eſſe nolo.
16 Et abegit eos à tribunali.
17 Omnes autem Græci Soſthenem principẽ
ſynagogæ apprehenſum verberabant ante tri E
bunal:neque quicquam eorum Gallioni curæ
erat.
18 Paulus verò quum adhuc *illic* manſiſſet dies
multos,vale dicto fratribus enauigauit in Sy-
riam (comitantibus cum Priſcilla & Aquila)
quum totondiſſet caput Cenchreis: habebat Num.6.c.18
enim votum. Infr.21.d.24
19 Deuenit autem Epheſum,& eos ibi reliquit.
ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſſeruit cum
Iudæis.
20 Rogantibus autem ipſis vt diutius maneret
apud ipſos,non annuit:
21 Sed vale dixit eis, dicens, Oportet omnino 1.Cor.4.c.19
me feſtum quod inſtat, agere Hieroſolymis: Iacob.4.d.15
ſed iterum reuertar ad vos,Deo volẽte.& pro- F
fectus eſt Epheſo.
22 Quúmque deſcendiſſet Cæſaream,aſcendiſ
ſétque *Hieroſolymam*, ac ſalutaſſet Eccleſiam,
deſcendit Antiochiam.
23 Et quum peregiſſet *illic* aliquantum tempo-
ris,abijt,peragrãs ex ordine Galaticam regio-
nem ac Phrygiam,confirmans omnes diſcipu
los.
24 Iudæus autem quidam Apollos nomine, 1.Cor.1.b.12
Alexandrinus natione, vir eloquens, deuenit
Epheſum,potens in Scripturis.
25 Hic erat initiatus via Domini:& feruens ſpi G
ritu loquebatur,& docebat diligenter ea quæ
ſunt Domini: ſciens tantùm Baptiſma Ioan-
nis:

nis:
26 Cœpítque liberè loqui in ſynagoga. Quem
quum audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſe-
runt eum,& exquiſitius expoſuerunt ei viam
Dei.
27 Quum autem vellet tranſire in Achaiam,
illum adhortati fratres, ſcripſerunt diſcipu-
lis vt ſuſciperent eum: qui quum affuiſſet,
contulit multum iis qui crediderant per gra-
tiam.
28 Magna enim contentione Iudæos magis ac
magis redarguebat publicè, oſtendẽs per Scri
pturas quod Ieſus eſſet ille Chriſtus.

CAPVT XIX.

1 Paulus docet Epheſi. 2 Interrogat diſcipulos an Spiritum ſanctum acceperint. 4 Baptiſma Ioannis. 6 Impoſitio manuum. 9 Epheſij quidam indurantur, nec credunt. Paulus diſcedit ab illis. 11 Edit miracula. 13 Iudæi exorciſtæ, filij Sceuæ à diabolo cæduntur. 19 Libri eorum qui curioſas artes exercuerant, comburũtur. Illorum pretium. 24 Demetrius faber argentarius ſeditionẽ concitat. 27 Magna Diana Epheſiorum. Gaius & Ariſtarchus ſocij Pauli. 33 Alexander.

1 FActum eſt autem interim dum Apollos
eſſet Corinthi: vt Paulus peragratis ſupe-
rioribus partibus veniret Epheſum: vbi inuen
tis quibuſdam diſcipulis,
2 Dixit ad eos, Num Spiritum ſanctum acce-
piſtis, poſteaquam credidiſtis? At illi dixerunt
ad eum, Imò ne hoc quidem audiuimus an ſit
Spiritus ſanctus.
3 Tunc ait ad eos, In quid ergo baptizati eſtis?
At illi dixerunt, In Iohannis Baptiſma.
Mat.3.c.11 4 Dixit autem Paulus, Iohannes quidem ba-
Marc.1.a.8 ptizauit Baptiſmo reſipiſcentiæ, dicens po-
Luc.3.b.6 pulo vt in eũ qui venturus erat poſt ipſum, cre
Iohan.1.d.26 derent, hoc eſt in Chriſtum Ieſum.
B 5 His igitur auditis baptizati ſunt in nomine
Domini Ieſu.
6 Et quum impoſuiſſet eis manus Paulus, ve-
nit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur
linguis, ac prophetabant.
7 Erant autem omnes iſti viri circiter duode-
cim.
8 *Ipſe* porrò ingreſſus ſynagogam, liberè lo-
quebatur ad tres menſes, diſſerens & ſuadens
quæ ad regnum Dei *pertinent*.
9 Quum autem quidam indurarẽtur & parere
nollent, malè loquentes de via *Domini* coram
multitudine, abſcedens ab illis, ſegregauit di-
ſcipulos, quotidie diſſerens in ſchola Tyranni
cuiuſdam.
10 Hoc autem factum eſt per bienniũ: *ita* vt om
nes qui habitabant in Aſia, audirẽt ſermonem
Domini Ieſu, tum Iudæi tum Græci.
C 11 Virtutes autẽ non vulgares edebat Deus per
manus Pauli:
12 *Ita* vt etiã ſuper inualidos deferrentur à cor-
pore eius ſudaria ſeu ſemicinctia, & recede-
rent ab eis morbi, & ſpiritus mali exirent ab
eis.
13 Aggreſsi ſunt verò quidã ex circulatoribus
Iudæis exorciſtis appellare ſuper eos qui habe
bant ſpiritus malos, nomẽ Domini Ieſu, dicen
tes, Adiuramus vos *per* Ieſum quem Paulus
prædicat.
14 Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi prin
cipis Sacerdotum ſeptem qui hoc faciebant.
15 Reſpondẽs verò ſpiritus malus, dixit, Ieſum
noui, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis?
16 Et inſiliens in eos homo in quo erat ſpiritus
malus, ac ſuperatis illis, inualuit cõtra eos: ita
vt nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.
17 Id verò innotuit omnibus tum Iudæis tum
Græcis qui habitabãt Epheſi: & incidit timor D
ſuper omnes eos, ac magnificabatur nomen
Domini Ieſu.
18 Multiq; eorum qui crediderant, veniebant,
confitentes & prodentes facta ſua.
19 Multi quoque ex eis qui curioſas artes exer-
cuerant, comportatos libros exuſſerũt coram
omnibus: quorum ſupputatis precijs, repere-
runt denariorum quinquaginta millia.
20 Ita fortiter creſcebat ſermo Domini & inua
leſcebat.
21 His autẽ expletis, propoſuit Paulus per Spi-
ritum peragrata Macedonia & Achaia profici-
ſci in Ieruſalem, dicens, Poſtquam fuero illic,
oportet me etiam Romam videre.
22 Miſsis autem in Macedoniam duobus ex ijs
qui miniſtrabant ſibi, videlicet Timotheo & E
Eraſto, ipſe ſubſtitit ad tempus in Aſia.
23 Ortus eſt autem illo tempore tumultus non
paruus de ſecta illa.
24 Nam quidam nomine Demetrius, faber ar-
gentarius qui faciebat tẽpla argentea Dianæ,
præbebat artificibus non paruum quæſtum.
25 Quibus congregatis, & ijs qui ſimilium re-
rũ *erant* opifices, dixit, Viri, ſcitis quòd ex hoc
opificio noſtræ ſunt facultates,
26 Et ſpectatis ac auditis quòd nõ ſolùm Ephe
ſi, ſed penè totius Aſiæ Paulus perſuaſam auer
tit multam turbam, dicens deos illos non eſ-
ſe qui manibus fiant.
27 Periculum eſt autem non ſolùm ne pars iſta
nobis per iſtum confutata, pereat: ſed ne ma-
gnæ deæ Dianæ templũ pro nihilo habeatur,
futurumq; ſit vt etiam deſtruatur maieſtas e-
ius, quam tota Aſia & orbis colit.
28 *His* autem auditis, pleni excandeſcentia, cla
mauerunt, dicentes, Magna Diana Epheſio-
rum.
29 Et impleta eſt ciuitas tota confuſione: & ir- F
ruerunt cõcorditer in theatrum, correpto Ga
io & Ariſtarcho Macedonibus, & ſocijs pere-
grinationis Pauli.
30 Paulo verò volente prodire ad populum, nõ
ſiuerunt diſcipuli.
31 Sed & quidam ex Aſiæ principibus quum eſ-
ſent ei amici, *nuntijs* ad eum miſsis, precati ſunt
ne ſe daret in theatrum.
32 Alij igitur aliud clamabant: erat enim con-
cio confuſa, & pleriq; neſciebant cuius *rei* cau-
ſa conueniſſent.
33 Ex turba verò *quidam* produxerunt Alexan-
drum, propellentibus eum Iudæis. Alexander
igitur quum manu innuiſſet, volebat excuſa-
tionem afferre populo.
34 Quem vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox or
ta eſt vnà omnium quaſi ad horas duas clamã- G
tium, Magna Diana Epheſiorum.
35 Tum ſcriba quum repreſsiſſet turbã, dixit,
Viri Epheſij, quis enim eſt hominum qui ne-
ſciat Epheſiorum vrbem æredituam eſſe ma-
gnæ Deæ Dianæ, & à Ioue delapſi ſimula-
chri?
36 Quum igitur iſtis non poſsit contradici, o-
portet vos contineri, nec quicquam præceps
facere.

37 Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos, neque contumelioſos in deam veſtram.

38 Quòd ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices, cauſam habent aduerſus aliquem, agitur forum, & Proconſules ſunt: alij alios poſtulent.

39 Si quid autem de rebus alijs requiritis, in legitima concione abſoluetur.

40 Nam periculum eſt ne poſtulemur ſeditionis propter *diem* hodiernum, quũ nulla ſubſit cauſa ob quam poſsimus reddere ratioẽ cõcurſus iſtius. Et quum hæc dixiſſet, dimiſit cõcionem.

CAPVT XX.

1 Sopater Berœenſis. Ariſtarchus. Secũdus. Gaius. Tychicus. Trophimus. 7. & 11 Totam noctẽ docet Paulus. 9 Eutychus ex tertia contignatione lapſus, moritur. 10 A Paulo ſuſcitatur. 16 Dies Pentecoſtes. 17 Hortatur Paulus preſbyteros Epheſiorũ. 18 Cõuerſatio Pauli inter Epheſios. 22 Afflictiones Paulo obuenturæ. 24 Cũ gaudio cupit perficere curſum miniſterij ſui. 26 Se mundũ eſſe ab omnium ſanguine teſtatur. 27 Conſiliũ Dei. 29 Prædicit falſos paſtores, & doctores ſibi ſucceſſuros. 31 Exhortatur ad vigilandum. Pauli lachrymæ. 34 Quod proprijs manibus laborarit. 36 Oratio. 37 Fletus ob diſceſſum Pauli.

1 POſtquam autem ceſſauit tumultus, quum aduocaſſet Paulus diſcipulos, & complexus eſſet, abijt profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem peragraſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam:

3 Et ibi peractis menſibus tribus, quum à Iudæis factæ eſſent inſidię ei prouehendo in Syriam: cenſuit reuertendum per Macedoniam.

4 Comitatus eſt autem eum vſque in Aſiam Sopater Berœenſis: Theſſalonicenſium verò Ariſtarchus, & Secundus, ac Gaius Derbæus, ac Timotheus: Aſiani verò Tychicus & Trophimus.

5 Qui quũ pręiſſent, expectarunt nos Troade:

B 6 Nos verò enauigauimus poſt dies azymorũ à Philippis, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, vbi conſumpſimus dies ſeptem.

Supr.2.g.46 7 Primo autem die hebdomadæ coactis diſcipulis ad frangendum panem, Paulus diſſerebat eis, profecturus poſtridie: protenditque ſermonem vſque in mediam noctem.

8 Erant porrò lucernæ multę in cœnaculo vbi erant coacti.

9 Et ſedens quidam adoleſcens, nomine Eutychus, in feneſtra, deijciente *eum* ſomno profundo, quum diutius diſſereret Paulus, præ ſomno ruens, decidit ex tertia contignatione deorſum, & ſublatus eſt mortuus.

10 Quum deſcendiſſet autem Paulus, incubuit C ſuper eum: & complexus, dixit, Ne tumultuemini: anima enim eius in ipſo eſt.

11 Quum igitur aſcẽdiſſet, fregiſſẽtque panem ac deguſtaſſet, diu colloquutus vſque ad diluculum, ita demum profectus eſt.

12 Adduxerunt autem puerum viuum, & refocillati ſunt non mediocriter.

13 Nos autem progreſsi ad nauem, prouecti ſumus Aſſon, illinc recepturi Paulum: ſic enim ordinauerat, quum ipſe pedibus *illuc* eſſet iter facturus.

14 Vt autem coniunxit ſe nobiſcum Ad Aſſon, recepto eo venimus in Mitylenen.

15 Et quum illinc abnauigaſſemus, ſequenti die deuenimus contra Chium, poſtridie verò appulimus Samum: & quum diuertiſſemus Trogyllium, ſequenti die venimus Miletum.

16 Statuerat enim Paul' præternauigare Epheſum, ne tẽpus tereret in Aſia: feſtinabat enim, D ſi poſsibile ſibi eſſet, vt die Pentecoſtes eſſet Hieroſolymis.

17 A Mileto autem miſsis Epheſum *nuntijs*, aduocauit Preſbyteros Eccleſiæ.

18 Qui quum perueniſſent ad ipſum, dixit eis, Vos ſcitis à primo die quo ingreſſus ſum Aſiã, quomodo vobiſcum per omne tempus fuerim.

19 Seruiens Domino cum omni modeſtia & multis lachrymis ac tentationibus, quæ mihi euenerant ex inſidiis Iudæorum:

20 Vt nihil ſuffugerim eorum quæ vobis conducerent, quin ea annuntiarem vobis, & docerem vos publicè ac per ſingulas domos:

21 Teſtificans Iudæis ſimul & Græcis eam quę erga Deum *eſt* reſipiſcẽtiam, ac fidem erga Dominum noſtrum Ieſum.

22 At nũc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiſcor in Ieruſalem, quæ in ea obuentura ſint mihi, ignorans: E

23 Niſi quòd Spiritus ſanctus per ſingulas ciuitates teſtificatur, dicens quòd vincula & afflictiones me manent.

24 Verùm nullius rationem habeo: neque vita mea chara eſt mihi ipſi, vt cõſummem curſum meum cum gaudio, & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu, ad teſtificandum Euangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce ego noui quòd amplius non vi debitis faciem meam vlli ex vobis omnibus, per quos tranſiui prædicans regnum Dei.

26 Ideo teſtor vobis hodierno die, quòd mundus ego *ſum* à ſanguine omnium.

27 Non enim ſubterfugi quo minus annũtiarem vobis omne conſilium Dei. F

28 Attendite igitur vobis ipſis & toti gregi, in quo vos Spiritus ſanctus cõſtituit Epiſcopos, ad paſcendam Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſuo illo ſanguine.

29 Ego enim noui hoc, quòd poſt diſceſſum meum ingreſſuri ſint in vos lupi graues, non parcentes gregi.

30 Et ex vobiſipſis exorientur viri qui loquantur peruerſa, vt diſcipulos poſt ſe abſtrahant.

31 Ideo vigilate, memores quòd per triennium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere vnumquenque.

32 Nunc quoque fratres, commendo vos Deo & ſermoni gratię ipſius: qui *quidem Deus* poteſt ſuperſtruere, & dare vobis quod hæreditatis iure poſsideatis cum ſanctificatis omnibus.

33 Argentum & aurum, aut veſtem nullius concupiui. G

34 Imò ipſi noſtis quòd vſibus meis, & his qui mecum ſunt, ſubminiſtrarunt manus iſtæ. 1.Cor.4.c.12 1.Theſ.2.b.9 2.Theſ.3.b.8

35 In omnibus oſtendi vobis quòd ſic laborantes oportet ſuſtinere inualidos, ac meminiſſe verborum Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit, Beatum eſt dare potius quàm accipere.

36 Et quum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis orauit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus ortus eſt omnium: & ruentes

ruentes in collum Pauli, deoſculabantur eum,

38 Dolentes maximè ob ſermonem quem dixerat, quòd amplius faciē eius non eſſent ſpectaturi. & deduxerunt eum ad nauigium.

CAPVT XXI.

1 Oratio in litore. 8 Philippus Euāgeliſta. 9 Eius filiæ quatuor virgines prophetātes. 10 Agabus Propheta. 13 Paratus Paulus mori pro Christo. 16 Mnaſon antiquus diſcipulus. 24, & 26 Iacobi conſilio Paulus purificat ſe. 27 Comprehenditur Paulus. 29 Trophimus. 30 Tumultus Pauli cauſa. 33 Tribunus curat Paulum vinciri duabus catenis. 39 Paulus Tarſenſis.

1 VT autem prouecti ſumus, auulſi ab eis, recto curſu venimus Coum, & ſequenti die Rhodum: & illinc Patara.

2 Et inuento nauigio quod traijceret in Phœnicem, *eo* conſcenſo, prouecti ſumus.

3 Quum autē cœpiſſet *nobis* apparere Cyprus, relicta ea ad ſiniſtram, nauigauimus in Syriā, ac deuecti ſumus Tyrum: illuc enim nauigiū erat onus expoſiturum.

4 Permanſimus ibidem dies ſeptem inuentis diſcipulis: qui Paulo dicebāt per Spiritum, ne aſcenderet in Ieruſalem.

5 Sed quum nos peregiſſemus dies illos, abijmus, omnibus deducentibus nos cum vxoribus & liberis, donec exiſſemus vrbem: & poſitis genibus in litore, orauimus.

6 Ac alij alios complexi, conſcendimus nauigium: illi autem reuerſi ſunt ad ſuos.

B

7 Nos verò nauigatione perfecta, deuenimus Tyro Ptolemaida: & ſalutatis fratribus, manſimus diem vnum apud eos.

8 Poſtridie verò egreſsi, Paulus & nos qui cū eo eramus, venimus Cęſaream: & ingreſsi domum Philippi Euangeliſtæ (qui erat vnus ex illis ſeptem) manſimus apud eum. *Suprà 6.b.5*

9 Huic autem erāt quatuor filię virgines, prophetantes.

10 Et quum *illic* permanſiſſemus dies complures, aduenit à Iudæa quidam Propheta nomine Agabus.

11 Qui quum veniſſet ad nos, tulit zonā Pauli, & vinctis ſibi pedibus ac manibus, dixit, Hæc dicit Spiritus ſanctus, Virum cuius eſt zona hæc, ſic vincient in Ieruſalem Iudæi, tradéntq; in manus Gentium.

C

12 Vt verò iſta audiuimus, precati ſumus & nos & qui in eo loco erant, ne aſcenderet in Ieruſalem.

13 Tunc reſpondit Paulus, Quid facitis flentes & comminuentes cor meum? enimuero ego non ſolùm vinciri, ſed & mori paratus ſum in Ieruſalem pro nomine Domini Ieſu.

14 Quum igitur illi nō perſuaderetur, acquieuimus, dicentes, Domini voluntas fiat.

15 Porrò poſt dies iſtos ſublatis ſarcinis aſcendimus in Ieruſalem.

16 Venerunt autem ſimul etiam *quidam* ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum apud quem hoſpitaremur, Mnaſonem quendā Cyprium, antiquum diſcipulum.

17 Quum igitur veniſſemus Hieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres.

D

18 Poſtero autem die introijt Paulus nobiſcum ad Iacobum, & omnes Presbyteri aſſuerunt.

19 Quos complexus expoſuit ſigillatim, quæ Deus feciſſet inter Gentes per miniſterium ipſius.

20 At illi *his* auditis, glorificarunt Dominum: dixerúntq; ei, Vides frater quot ſint millia Iudæorum qui crediderunt: ſúntque omnes accenſi zelo Legis.

21 Audierūt autem de te ex aliorum ſermone, quòd defectionem doceas à Moſe, omnes qui inter Gentes ſunt Iudæos, dicens non debere eos circuncidere filios, neque *ſecundum* ritus ambulare.

22 Quid eſt ergo? omnino oportet conuenire multitudinem: audient enim te veniſſe.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus. Sūt nobis viri quatuor voto obnoxij:

24 His aſſumptis, purifica te cū eis, & fac ſumptum cum eis, vt radant capita: & norint omnes quòd quæ de te audierunt ex aliorum ſermone, nihil ſunt: ſed incedis & ipſe cuſtodiens Legem. *Num. 6.c.18* *Supr.18.c.18* E

25 De ijs autem qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus, quum ſtatuiſſemus ne quid huiuſmodi obſeruent, niſi vt caueāt & ab iis quæ ſunt immolata ſimulachris, & à ſanguine, & ſuffocatis, & ſcortatione. *Sup.15.d.20, & f.29*

26 Tum Paulus aſſumptis viris illis, in ſequēti die purificatus cum eis, ingreſſus eſt in templum, denuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio. *Num.6.c.13* *Infrà 24.c.8*

27 Quum autem ſeptem dies iam penè eſſent explendi, quidam ab Aſia Iudæi, quū vidiſſent eum in templo, conturbarunt totam turbam, & iniecerunt ei manus,

28 Clamantes, Viri Iſraelitæ, ſuccurrite: hic eſt homo ille qui aduerſus populum, & Legem, & locum hunc omnes vbique docet: quin etiā & Græcos introduxit in templum, & polluūt ſanctum locum iſtum.

29 Antè enim viderunt Trophimū Epheſium in vrbe cum eo, quem exiſtimauerunt quòd in templum introduxiſſet Paulus. F

30 Commota eſt igitur vrbs tota, & factus eſt concurſus populi: & apprehenſum Paulum trahebant è templo: ſtatimque clauſæ ſunt fores.

31 Quærētibus autem ipſis eum trucidare, peruenit fama ad Tribunum cohortis, quòd tota Ieruſalem conturbata eſſet.

32 Qui eo ipſo *momento* aſſumptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos: at illi quum vidiſſent Tribunum ac milites, ceſſarunt verberare Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus, apprehendit eū, & iuſsit vinciri catenis duabus: & percontatus eſt quiſnam eſſet, & quid feciſſet.

34 Alij autem aliud vociferabantur in turba: & quum non poſſet certi *quicquam* cognoſcere propter tumultum, iuſsit duci eum in caſtra. G

35 Quum igitur veniſſet ad gradus, euenit vt portaretur à militibus, propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle eum.

37 Et quum cœpiſſet duci in caſtra Paulus, dicit Tribuno, Licétne mihi loqui ad te? Qui dixit, Græcè noſti?

38 Nónne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies ad ſeditionem concitaſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia ſicariorum? *Suprà 5.g.36*

Infrà 22.d.3 39 Dixit autem Paulus, Ego quidē ſum homo
Iudæus Tarſenſis, non obſcurę Cilicum vrbis
ciuis: rogo autem te, permitte mihi loqui ad
populum.
40 Quum igitur ille permiſiſſet, Paulus ſtans
in gradibus, annuit manu plebi: & magno ſi-
lentio facto, loquutus eſt lingua Hebręa, di-
cens,

CAPVT XXII.

1 Vinctus Paulus Iudæis rationem reddit fidei & conuerſationis ſuæ. 3 Eius præceptor Gamaliel. 12 Ananias. 15 Teſtis Chriſti electus, Paulus. 21 Idem Gentium Apoſtolus. 22 Ad mortem expetitur à populo. 24 Tribunus eū flagellis cædi iubet. 25 Paulus oſtendit ſe ciuem Romanum. 30 Soluitur.

1 VIri fratres & patres, audite meam, qua
nunc apud vos vtor, excuſationem.
2 Quum audiſſent autē quòd Hebræa lingua
ſibi loqueretur, magis præbuerunt ſilentium:
tum dixit,
3 Ego quidem ſum vir Iudæus, natus in Tarſo
vrbe Ciliciæ, educatus verò in hac ipſa vrbe ad
pedes Gamalielis, inſtitutus ad exactam for-
mam patriæ Legis, zelo Dei accenſus, ſicut &
vos omnes eſtis hodie.
Suprà 9.a.2 4 Qui hanc ſectam perſequutus ſum vſque ad
mortem, vinciens ac tradens in carceres tum
viros tum mulieres,
Suprà 9.a.2 5 Vt & princeps Sacerdotum mihi teſtis eſt, &
B totus Seniorum ordo: à quibus etiam epiſtolis
ad fratres acceptis, Damaſcum proficiſcebar,
adducturus etiam eos qui illic eſſent, vinctos
in Ieruſalem, vt punirentur.
6 Euenit autem mihi iter facienti & appropin-
quanti Damaſco circiter meridiem, vt erepētè
de cœlo circunfulſerit me lux multa:
7 Cecidique in ſolum, & audiui vocem dicē-
tem mihi, Saul, Saul, quid me perſequeris?
8 Ego verò reſpondi, Quis es Domine? Di-
xitque ad me, Ego ſum Ieſus ille Nazarenus
quem tu perſequeris.
9 Porrò qui mecum erant, lucem quidem vi-
derunt, & expauefacti ſunt: vocem autem non
audierunt eius qui loquebatur mecum.
10 Dixi verò, Quid faciam Domine? Dominus
autem dixit mihi, Surge, ac proficiſcere Da-
maſcum: & illic tibi dicetur de omnibus quæ
ordinata ſunt tibi vt facias.
11 Quum verò non viderem præ gloria lucis
illius, manu deductus ab iis qui mecum erant,
veni Damaſcum.
12 Ananias autem quidam, vir pius ſecundum
Legem, teſtimonio ornatus omnium *illic* habi
tantium Iudæorum,
13 Veniens ad me, & aſtans, dixit mihi, Saul fra
ter, recipe viſum. Et ego eodem illo momen-
to illum conſpexi.
D 14 Ipſe autem dixit, Deus Patrum noſtrorum
delegit te vt cognoſceres voluntatem ſuam, &
videres Iuſtum illum, & audires vocem ex ore
eius:
15 Nā eris ei teſtis apud omnes homines, *eorum*
quæ vidiſti & audiſti.
16 Nunc igitur quid cunctaris? exurge, & ba-
ptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine
Domini.
17 Factum eſt autem quum eſſem reuerſus in
Ieruſalem, & orarem in templo, vt raperer ex-
tra me,
E 18 Et viderem eum dicentem mihi, Feſtina &
exi citò ex Ieruſalem: quoniam non accipient
teſtimonium tuum de me.
19 Et ego dixi, Domine, ipſi ſciunt quòd ego
pertrahebam in carcerem, & cædebam in ſin- Suprà 8.a.3
gulis ſynagogis eos qui credebant in te.
20 Et quum funderetur ſanguis Stephani mar Suprà 7.g.58
tyris tui, ego quoque aſſiſtebam, & aſſentie-
bar interfectioni illius, & cuſtodiebam veſti-
menta eorum qui interficiebant eum.
21 Tum *is* dixit ad me Proficiſcere: nam ego ad
Gentes procul mittam te.
22 Audiebant autem eum ad hunc vſq; ſermo-
nem: tum *uero* ſuſtulerunt vocem ſuam, dicen-
tes, Tolle è terra *hominem* iſtiuſmodi: non enim
conuenit eum viuere.
23 Clamantibus autem eis, & proijcientibus F
veſtimenta, & puluerem iactātibus in aerem,
24 Iuſsit Tribunus eum duci in caſtra, & iuſsit
vt flagellis haberetur quæſtio de eo: vt ſciret
propter quam cauſam ſic clamarent in eum.
25 Vt autem adſtrictus eſt loris, dixit aſtanti
Centurioni Paulus, Num hominem Roma-
num & indemnatum licet vobis flagellare?
26 Hoc verò quum audiſſet Centurio, acceſsit
ad Tribunū, & nuntiauit ei, dicens, Vide quid
facturus ſis, hic enim homo Romanus eſt.
27 Accedens autē Tribunus dixit ei, Dic mihi, G
num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.
28 Et reſpondit Tribunus, Ego multa ſumma
ciuitatem iſtam comparaui. Paulus autem ait,
Ego verò etiam natus ſum *ciuis*.
29 Statim igitur abſceſſerunt ab eo qui fuerant
de eo quæſtionem habituri: Sed & Tribunus
quoque timuit agnito quòd Romanus eſſet,
& quia vinxerat eum.
30 Poſtero autem die volens pro certo ſcire
cuius *rei* accuſaretur à Iudęis, ſoluit eum à vin-
culis, & iuſsit principes Sacerdotum venire,
totumque conſeſſum ipſorum: ac deductum
Paulum ſtatuit coram eis.

CAPVT XXIII.

1 Coram ſacerdotibus & conſeſſu ſe defendit Paulus. 2 Ananias Pontifex iubet os Pauli verberari. 3 A paulo vocatur paries dealbatus. 5 Excuſat dictū Paulus. 6 Se pharisæum eſſe dicit. 8 Sadducæorū error. 9 Orta ſeditio inter phariſæos & Sadducæos. 10 Ducitur in caſtra Paulus. 11 Eum conſolatur Dominus, & prædicit quid ei euenturum ſit. 12 Conſpiratio quorundam qui vouerant ſe Paulum occiſuros. 16 Coniurationem reſciuit. 23 Cæſareā ducitur Paulus ad Felicē præſidē. 25 Tribuni ad eundem literæ.

1 INtentis autem oculis in conſeſſum, Paulus
ait, Viri fratres, ego omni conſcientia bona
ſeruiui Deo ad hunc vſque diem.
2 Pontifex autem Ananias iniunxit aſtātibus
ſibi vt os eius verberarent.
3 Tunc Paulus dixit ad eum, Futurum eſt vt
percutiat te Deus, paries dealbate: & tu ſedes
iudicans me ſecundum Legem, & contra Le-
gem iubes me percuti?
4 Tum ij qui aſtabant, dixerunt, Pontifici Dei
conuitiaris?
5 Dixit autem Paulus, Neſciebā fratres quòd Exo. 22.d.18
pontifex eſſet. ſcriptum eſt enim, Principi po-
puli tui non maledices.
6 Quum verò noſſet Paulus quòd vna pars
eſſet Sadducęorum & altera Phariſæorum, cla
mauit in conſeſſu, Viri fratres, ego Phariſæus Infrà 24.f.21
filius ſum Phariſæi: de ſpe & reſurrectione Philip.3.b.5
mortuorum ego accuſor.

7 Quum

7 Quum autem hoc eſſet loquutus, orta eſt ſe-
ditio inter Phariſæos ac Sadducæos: & ſciſſa
eſt multitudo.
Mat. 22.c.23 8 Nam Sadducæi quidem dicunt non eſſe re-
ſurrectionem, neq; Angelum, neq; ſpiritum:
Phariſæi autem vtrunq; confitentur.
9 Ortus eſt igitur clamor magnus. & quum
ſurrexiſſent Scribæ ex partibus Phariſæorum,
depugnabãt, dicentes, Nihil mali inuenimus
in homine iſto: quòd ſi Spiritus loquutus eſt
ei, ſeu Angelus, ne repugnemus Deo.
C 10 Et quum magna ſeditio eſſet, veritus Tribu-
nus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, iuſsit mi-
lites deſcendere, & rapere eum de medio eo-
rum, ac ducere in caſtra.
11 Sequenti verò nocte adſtans ei Dominus ait,
Confide Paule: vt enim teſtificatus es de me in
Ieruſalem, ſic te oportet etiam Romæ teſtifi-
cari.
12 Orto autem die quidam ex Iudæis facta coi-
tione deuouerunt ſeſe, dicẽtes, neq; eſuros ſe,
neque bibituros, vſquequo trucidaſſent Pau-
lum.
D 13 Erant autem plures quàm quadraginta *uiri*
qui hanc coniurationem fecerant.
14 Qui acceſſerunt ad principes Sacerdotum
ac Seniores, & dixerunt, Deuotione deuoui-
mus noſipſos, nihil guſtaturos, vſquequo tru-
cidauerimus Paulum.
15 Nunc ergo vos indicate Tribuno ex conſeſ-
ſus voluntate, vt cras deducat eum ad vos, ve-
luti exquiſitius cognituros de ijs quæ ad eum
ſpectant: nos verò priuſquam appropinquet, pa
rati ſumus ipſum tollere.
16 Quum autẽ audiſſet filius ſororis Pauli inſi-
dias, affuit, ac ingreſſus in caſtra, nunciauit
Paulo.
17 Aduocato autem Paulus quodam ex Centu
rionibus, ait, Adoleſcentem hũc abduc ad Tri
bunum: habet enim quod renunciet ei.
18 Ille igitur aſſumptum eum duxit ad Tribu-
num, & ait, Vinctus Paulus aduocatum me ro-
gauit vt hunc adoleſcentem ducerem ad te, ha
bentem aliquid quod loquatur tibi.
E 19 Apprehẽſa verò Tribunus manu illius, quũ
ſeceſsiſſet ſeorſum, percontatus eſt, Quid eſt
quod habes ſignificandum mihi?
20 *Ille* autem dixit, Iudæi conſtituerunt rogare
te vt cras Paulum deducas in conſeſſum, qua-
ſi aliquid exquiſitius percontaturi ſint de
eo.
21 Tu verò ne perſuaderi te ſinas ab eis: inſidi-
antur enim ei ex iſtis viri plures quadraginta,
qui ſeipſos deuouerunt neq; eſuros, neq; bibi
turos vſquequo ſuſtulerint eũ: & nunc parati
ſunt, expectantes quid à te renuntietur.
22 Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, de-
nuntians *ut* nulli effutiret quòd hæc ipſi indi-
caſſet.
F 23 Et accerſitis duobus quibuſdã ex Centurio-
nibus, iuſsit vt pararent milites ducentos, ut
proficiſcerentur vſq; Cæſaream, & equites ſe-
ptuaginta, & ſtipatores ducentos, à tertia ho-
ra noctis:
24 Et iumenta ſiſterent, vt impoſitum Pau-
lum ſaluum perducerent ad Felicem præſi-
dem:
25 Scripta epiſtola quæ hanc ſummam conti-
neret,
26 Claudius Lyſias præſtantiſsimo præſidi Fe-
lici ſalutem.
27 Virum hunc comprehenſum à Iudæis, quũ
iam eſſet interficiendus ab eis, ſuperueniens
cum exercitu, exemi, cognito quòd Romanus
eſſet:
28 Voléſque ſcire cauſam propter quam eum
criminarentur, deduxi eum in ipſorum con-
ſeſſum.
29 Quem comperi accuſari de quæſtionibus G
Legis ipſorum, nullum dignum morte aut
vinculis habentem crimen.
30 Indicatis verò mihi futuris in illum inſidiis
Iudæorum, hoc ipſo momento miſi *eum* ad te,
denuntiato etiam accuſatoribus, vt quæ *habent*
aduerſus eum, dicant apud te. Vale.
31 Milites igitur ſicut ſibi iniunctum erat, acce-
ptum Paulum duxerunt per noctem Antipa-
trida.
32 Poſtero autem die dimiſsis equitibus vt cũ
eo irent, reuerſi ſunt in caſtra.
33 Qui quum veniſſent Cæſaream, ac reddidiſ-
ſent epiſtolam Præſidi, ſtiterunt coram eo etiã
Paulum.
34 Quum legiſſet autem *literas* Præſes, & inter-
rogaſſet ex qua prouincia eſſet, ac cognouiſſet
quòd ex Cilicia,
35 Audiam te, inquit, quum accuſatores quoq;
tui affuerint. Iuſsitque in prætorio Herodis i-
pſum cuſtodiri.

CAPVT XXIIII.

2 Tertulli oratoris aduerſus Paulum accuſatio. 10 Paulus dicit cauſam pro ſe. 14 Vitæ ſuæ & fidei rationẽ reddit. 16 Conſcientia ſine offendiculo apud Deum. 23 Felicis erga Paulum beneuolentia. 24 Et Druſillæq; vxori Chriſtum annuntiat Paulus. 28 Felici ſuccedit Porcius Feſtus.

1 QVinque autem pòſt diebus deſcendit Põ-
tifex Ananias cum Senioribus & Tertul-
lo quodam oratore: qui comparuerunt coram
Præſide contra Paulum.
2 Citato igitur eo, cœpit accuſare Tertullus,
dicens, Nos per te, tuæque prudentiæ egregia
in hac gente facinora multam pacem conſe-
quutos,
3 Et prorſus & vbique agnoſcimus, præſtan-
tiſsime Felix, cum omni gratiarum actione.
4 Ne verò te diutius interpellem, precor te vt B
audias nos paucis pro tua æquitate.
5 Enimuero comperimus virum hunc peſti-
lentem, ac mouentem ſeditionem omnibus
Iudæis per vniuerſum orbem, ac principem
ſectæ Nazarenorum:
6 Qui etiam templum tentauit profanare,
quem etiam prehenſum voluimus ſecundum
Legem noſtram iudicare.
7 Sed ſuperueniens Tribunus Lyſias, cum ma
gna vi abduxit eum è manibus noſtris,
8 Iuſsis ipſius accuſatoribus ad te venire: ex C
quo poteris ipſe inquiſitione facta, de omni-
bus iſtis cognoſcere, de quibus nos accuſamus
eum.
9 Aſſenſerunt autem & Iudæi, dicentes hæc
ita ſe habere.
10 Reſpondit autem Paulus, quum annuiſſet i-
pſi Præſes vt diceret, Quia à multis annis te iſti
genti præfuiſſe ſcio, meliore animo de iis quę
ad meipſum *pertinent* reſpondeo.
11 Quum tu poſsis noſſe quòd non plures *exa-
cti* ſunt mihi dies quàm duodecim, ex quo

aſcendi adoraturus Ieruſalem.
12 Neque verò in templo inuenerunt me cum aliquo diſſerentem, aut coitionem facientem turbæ neque in ſynagogis, neque in ciuitate:
13 Neq; probare poſſunt ea de quibus nunc me accuſant.
14 Hoc verò tibi confiteor, quòd ſecundũ viam illam, quam ſectam dicunt, ita colo patrium Deum, credens *ſcilicet* omnibus quæ in Lege & in Prophetis ſcripta ſunt:
15 Et ſpem habens in Deum, fore quam & ij ipſi expectant reſurrectionem mortuorum, iuſtorum ſimul & iniuſtorum.
16 In hoc igitur ipſe *me* exerceo, vt cõſcientiam habeam ſine offendiculo apud Deum & apud homines ſemper.
17 Pluribus autem annis interiectis, aſſui eleemoſynas exhibiturus in gẽtem meam, & oblationes:
Sup.21.c.27 18 Quo tempore inuenerunt me purificatum in templo, haud cum turba, neque cum tumultu,
19 *Et apprehenderunt me clamantes, & dicentes*, *Tolle inimicum noſtrum.*
20 Quidã ex Aſia Iudæi, quos oportuit apud te adeſſe, & accuſare, ſi q̃d haberẽt aduerſum me:
21 Aut ij ipſi dicant, ſi quod inuenerint in me *aliud* iniuſtè factum, quum ego ſtarẽ in cõſeſſu,
Supr.23.b.7 22 Quàm quod ad vnam hanc vocem *attinet*, qua clamaui inter eos ſtãs, De reſurrectione mortuorum ego accuſor hodie à vobis.
F 23 Auditis autem his, Felix diſtulit eos, Poſtquam, inquiens, exquiſitius cognouero quæ ad ſectam iſtam pertinent, quũ Tribunus Lyſias deſcenderit, pernoſcam veſtrum negociũ.
24 Iniunxitq; Cẽturioni vt ſeruaretur Paulus, ac relaxaretur: & ne quem prohiberet ex ipſius familiaribus ei miniſtrare, aut eum adire.
25 Aliquot autem pòſt diebus quum adeſſet Felix cum Druſilla vxore ſua, quę erat Iudæa, accerſiuit Paulum: & audiuit eum de fide quę eſt in Chriſtum.
G 26 Diſſerente autem ipſo de iuſtitia, & continẽtia, & iudicio futuro, expauefactus Felix reſpondit, Nunc quidem abi: cæterum opportunitatem nactus, accerſam te.
27 Simul & illud ſperãs, fore vt pecunia ſibi daretur à Paulo, vt ſolueret ipſum: quamobrem etiam frequentius accerſens eum, colloquebatur cum eo.
28 Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorẽ Felix Porcium Feſtum: ac volens gratiam inire à Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPVT XXV.

8 Paulus coram Feſto cauſam dicit. 11 Appellat Cæſarem. 13 Feſtus Agrippæ & Bernice negocium Pauli exponit. 23 Corã Agrippa ducitur Paulus. 24 Cur Feſtus noluerit condemnare Paulum.

1 FEſtus ergo ingreſſus prouinciam, triduo pòſt aſcẽdit Ieroſolymã ab *urbe* Cæſarea.
2 Indicarunt autem ei Pontifex ac primarij ex Iudæis de Paulo: ac precati ſunt eum,
3 Petẽtes gratiã aduerſus eũ, vt accerſeret eũ in Ieruſalẽ, factis inſidijs ipſi in via interficiendo.
4 Feſtus autem reſpondit, vt ſeruaretur quidẽ Paulus Cæſareę, ſe verò citò *illuc* profecturum.
B 5 Qui ergo inter vos, inquit, poſſunt, vnà deſcendant, & ſi qua eſt in hoc viro improbitas, accuſent eum.
6 Conſumptiſque inter eos diebus non pluribus quàm decem, quum deſcendiſſet Cæſaream: poſtero die ſedit pro tribunali, iuſſitque Paulum adduci.
7 Qui quum aſſuiſſet, circunſteterunt *eum* qui ab Hieroſolymis deſcenderant Iudæi, multas & graues accuſationes afferẽtes aduerſus Paulum, quas non poterant demonſtrare:
8 Quum ipſe reſponderet, *ſe* neque in Legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſaream quicquam peccaſſe.
9 Sed Feſtus volens gratiam inire à Iudæis, reſpondens Paulo, dixit, Vis Ieroſolymam aſcẽdere, *&* illic de his iudicari apud me? C
10 Dixit autẽ Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudicari: Iudæis nulla in re iniuriam feci, ſicut & tu pulchrè noſti.
11 Nam ſi quam iniuriam ac dignum morte aliquid feci, nõ recuſo mori: ſi verò nihil eſt *eorum* quorum iſti me accuſant, nemo poteſt me illis gratificari. Cæſarem appello.
12 Tunc Feſtus cum conſilio colloquutus, reſpondit, Cæſarem appellaſti? ad Cęſarem proficiſcẽris.
13 Quũ verò dies aliquot interceſsiſſent, Agrippa rex & Bernice deuenerunt Cæſaream, ſalutaturi Feſtum.
14 Et quũ dies complures illic conſumpſiſſent, Feſtus Regi expoſuit quæ ad Paulum *pertinebant*, dicens, Vir quidam eſt relictus à Felice vinctus, D
15 De quo, quum veniſſem Hieroſolymam, indicarunt mihi principes Sacerdotum & Seniores Iudæorum, petentes damnationem aduerſus illum.
16 Quibus reſpondi, non eſſe Romanis morem vt quempiam dedant ad pœnam, priuſquam is qui accuſatur, in conſpectu habeat accuſatores, & locum defenſionis accipiat ſuper criminatione.
17 Quum ergo huc conueniſſent, abſque vlla dilatione conſequenti die quum ſediſſem pro tribunali, iuſsi adduci hominem: E
18 Cuius accuſatores quum adſtarent, nullum crimen obijciebant eorum quę ego ſuſpicatus eram:
19 Sed quæſtiones quaſdam de ſua religione habebãt aduerſus eum, & de quodam Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere.
20 Hæſitans autem ego in eiuſmodi quæſtione, dixi num vellet proficiſci in Ieruſalem, & illic iudicari ſuper iſtis.
21 Hic verò quum ipſe prouocaſſet vt ſeruaretur Auguſti cognitioni, iuſsi ſeruari eum, vſquequo mitterem eum ad Cæſarem. F
22 Agrippa verò dixit ad Feſtum, Volebam & ipſe hominem audire. At ille, Cras, inquit, audies eum.
23 Poſtero igitur die quum veniſſet Agrippa & Bernice cum multa oſtentatione, & introiſſet in auditorium cum Tribunis & eminentiſsimis eius vrbis ciuibus, iubente Feſto adductus eſt Paulus.
24 Tum Feſtus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum, videtis iſtum de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me & Hieroſolymis & hic, acclamantes nõ oportere eum viuere amplius. G

25 Ego

25 Ego verò quũm comperim, nihil dignum
morte eum feciſſe: tamen quum is ipſe appel-
larit Auguſtum, ſtatui mittere eum:
26 De quo quid certi ſcribam domino, non ha-
beo. quapropter produxi eum ad vos, & ma-
ximè ad te rex Agrippa, vt inquiſitione habita,
habeam quod ſcribam.
27 Nam præter rationem mihi videtur, mitte-
re vinctum, & crimina in eum *collata* nõ ſigni-
ficare.

CAPVT XXVI.

*1 Paulus coram Agrippa cauſam dicit, vitaq́; ſua & fidei ratio-
nem reddit. 5 Se pharisæum dicit. 8 Mortuorum reſurre-
ctio. 10 Ex perſequutore fit miniſter & teſtis Ieſu Chriſti in-
ter Gentes. 18 Remiſſio peccatorum. 20 Reſipiſcentia, con
uerſio & opera. 24 Feſtus iudicat Paulum inſanum dum ad
Ieſum Chriſtum exhortatur.*

1 AGrippa verò ad Paulum ait, Permitti-
tur tibi pro teipſo dicere. Tũc Paulus
extenta manu reſpondit,
2 Super omnibus de quibus poſtulor à Iudęis,
rex Agrippa, beatum me duco, quòd reſponſu
rus ſim apud te hodie:
3 Maximè quòd te gnarum eſſe ſciam omniũ
quæ apud Iudæos ſunt, & conſuetudinum &
quæſtionũ. ideo rogo te vt patiẽter me audias.
4 Itaque vitam quidem meam actam à iuuen-
B tute, quæque a principio fuit in gẽte mea Hie-
roſolymis, ſciunt omnes Iudæi,
5 Vt qui antea nouerint, me iam inde à maiori
bus (ſi velint teſtari) ſecundum exquiſitiſſi-
mam illã ſectam noſtræ religionis vixiſſe Pha-
riſæum.
6 Nunc verò ob ſpem promiſſionis quę Patri
bus noſtris facta eſt à Deo, ſto in iudicium vo-
catus:
7 Ad quam duodecim tribus noſtræ *Deum* no-
cte & die perpetuò colẽtes, ſperant ſe peruẽtu
ras. de qua ſpe poſtulor, rex Agrippa, à Iudęis.
8 Quid? incredibile iudicatur apud vos quòd
Deus mortuos excitet?
9 Equidem mihi viſum fuit aduerſus nomen
Ieſu Nazareni multa contraria facienda:
Suprà 8.a.3 10 Quod feci Hieroſolymis: nam multos ſan-
ctorum ego carceribus incluſi, à principibus
C Sacerdotum authoritate accepta: & quum oc-
ciderentur, tuli ſuffragium.
11 Ac per omnes ſynagogas ſæpe ipſos puniẽs,
coegi ad blaſphemandum: & ſupra modum
furens aduerſus eos, perſequutus ſum in exte-
ras vſque ciuitates.
Suprà 9.a.2 12 Quo tempore etiam proficiſcẽs Damaſcum
cum authoritate & procuratione principum
Sacerdotum,
13 Die medio, Rex, in via vidi cœlitus lucẽ, quæ
ſplendorem ſolis ſuperabat, circunfulſiſſe me
& eos qui mecum faciebant iter.
14 Quum autem omnes nos decidiſſemus in
terram, audiui vocem alloquentem me, ac di-
centem Hebraica lingua, Saul, Saul, quid me
perſequeris? durum eſt tibi cõtra ſtimulos cal-
citrare.
15 Ego autem dixi, Quis es Domine? At ille di-
D xit, Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris.
16 Sed exurge, & ſta ſuper pedes tuos: ad hoc e-
nim apparui tibi, vt deſignarem te miniſtrum
ac teſtem tum eorum quæ vidiſti, tum eorum
in quibus apparebo tibi:
17 Eximens te ex hoc populo, & gentibus ad
quos nunc te mitto,
18 Vt aperias oculos eorum, vt ſe conuertant à E
tenebris ad lucẽ, & a poteſtate ſatanæ ad Deũ,
vt remiſſionem peccatorum & ſortem inter
ſanctificatos accipiãt per fidẽ quæ eſt erga me.
19 Vnde, rex Agrippa, non fui inobediens cœ-
leſti viſioni:
20 Sed iis qui ſunt Damaſci primùm, & Hiero- Sup. 13. & 14
ſolymis, & per omnem regionẽ Iudææ, *deinde*
& Gentibus annuntiaui vt reſipiſcerent, & cõ
uerterent ſe ad Deum, opera facientes digna
iis qui reſipuiſſent.
21 Horum cauſa Iudæi me in templo compre- Sup. 20. f. 20
henſum tentauerunt interficere.
22 Sed adiumentum à Deo nactus, perſtiti in
hunc vſque diem, teſtificans tum paruis tum
magnis, nec quicquam dicẽs extra ea quæ Pro F
phetæ ac Moſes prædixerunt futura eſſe,
23 *Nempe* quòd Chriſtus eſſet paſſurus, ac pri-
mus ex reſurrectione mortuorum, lucem an-
nuntiaturus huic populo & Gentibus.
24 Hæc autem ipſo reſpondẽte, Feſtus magna
voce ait, Inſanis Paule, multę te literæ ad inſa-
niam conuertunt.
25 Tum ille, Non inſanio, inquit, præſtantiſſi-
me Feſte, ſed vera ac ſobria verba eloquor.
26 Scit enim iſta Rex, apud quem etiam liberè G
loquor: nam latere eum quicquam horum nõ
arbitror: neque enim id in angulo geſtum eſt.
27 Credis rex Agrippa Prophetis? ſcio quòd
credis.
28 Agrippa autem ad Paulum ait, Propemodũ
perſuades mihi vt fiam Chriſtianus.
29 Tũ Paulus dixit, Optarim à Deo, vt & pro-
pemodum & admodum non tu modò, ſed o-
mnes etiam qui me audiunt hodie, fieretis ta-
les qualis ego ſum, exceptis vinculis his.
30 Quum autem hæc dixiſſet, ſurrexit Rex, ac
Præſes & Bernice, & qui conſederant cum eis.
31 Et quum ſeceſſiſſent, loquebantur alij ad
alios, dicentes, Nihil morte aut vinculis dignũ
facit homo iſte.
32 Agrippa autem Feſto dixit, Dimitti poterat
homo hic, niſi appellaſſet Cæſarem.

CAPVT XXVII.

*1 Paulus Iulio Centurioni traditur Romam abducendus. 2 Ari-
ſtarchus Macedo. 10 Periculoſam nauigationẽ præmonenti Paulo
non creditur. 22 Exhortatur eos qui in naui, vt ſperent auxiliũ
Dei ſibi per Angelum denuntiatum. 25 Fides. 33 Paulus ad
ſumendum cibũ hortatur. 35 Actis gratijs comedit. 41 Omnes
naufragium patiuntur: nemo perit.*

1 VT autem decretum eſt vt nos nauigare-
mus in Italiam, tradiderunt tum Paulũ
tum quoſdam alios vinctos Centurioni nomi
ne Iulio, cohortis Auguſtę.
2 Conſcenſo igitur nauigio Adramytteno, na 2.Cor.11.f.25
uigaturi ſecundum Aſiæ regiones, prouecti ſu
mus, quum nobiſcum eſſet Ariſtarchus Mace-
do Theſſalonicenſis.
3 Altera autem die deuecti ſumus Sidonem.
& Iulius humaniter tractato Paulo, permiſit vt
ad amicos profectus, ab illis curaretur.
4 Illinc verò prouecti, ſublegimus Cyprum,
propterea quòd eſſent venti contrarij.
5 Et pelagus quod eſt ſecundum Ciliciã & Pã-
phyliã emenſi, deuenimus Myra *urbem* Lyciæ.
6 Et illic nactus Centurio nauigium Alexan- B
drinum nauigans in Italiã, impoſuit nos in eã.
7 Et quum multis diebus tardè nauigaremus,
vixque

vixque deueniſſemus ſecundum Gnidum, nō
permittente nobis vento *appellere*, ſublegimus
Cretam ſecundum Salmonem:
8 Et vix prætérlegentes illam, peruenimus in
locum quendam quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat ciuitas Laſæa.
9 Multo autem tempore peracto, & quum iā
eſſet periculoſa nauigatio, quòd iam etiam ieiunium præteriſſet: admonebat *eos* Paulus,
10 Dicens eis, Viri, video quòd cū iniuria multóque damno non ſolùm oneris & nauis, ſed
etiam capitū noſtrorum, futura ſit nauigatio.
11 Centurio autem gubernatori & nauclero
magis credebat, quàm iis quæ à Paulo dicebātur.
C 12 Et quum appoſitus portus non eſſet ad hybernandum, plerique cœperunt conſilium ſoluendi etiam illinc, *experturi* ſiquo modo poſſent deuecti Phœnica, illic hybernare: qui eſt
portus Cretæ ſpectans ad Africū & ad Chorū.
13 Quum autem aſpiraſſet Notus, rati ſe propo
ſiti compotes, quum ſoluiſſent propius, prætérlegebant Cretam.
14 Verùm haud multo pòſt coortus eſt contra
ipſam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.
15 Quúmque correptū eſſet nauigiū, nec poſſet
obniti vento, dato *nauigio flatibus*, ferebamur.
16 Et quum infra paruam quandam inſulam,
quæ Clauda vocatur, curſu delati eſſemus, vix
valuimus ſcaphæ compotes fieri.
17 Qua ſubducta, adiumentis vtebātur, ſuccincto nauigio: timentéſque ne in Syrtin inciderent, demiſſa ſcapha, ita ferebantur.
D 18 Quum autem vehementi tempeſtate iactaremur, ſequenti *die* iacturam fecerunt:
19 Ac tertio die ipſi noſtris manibus armamēta
nauis proiecimus.
20 Quum autem neque ſol neque ſydera appa
ruiſſent ad complures dies, & tempeſtas non
parua incūberet, iam ablata erat ſpes omnis ſa
lutis noſtræ.
21 Ac quum multa iam eſſet inedia, tunc ſtans
Paulus in medio eorū, dixit, Oportebat quidē,
ô viri, mihi obtemperando non prouehi Creta, ac vitare iniuriam hanc & damnum.
22 Sed nunc admoneo vt bono animo ſitis: iactura enim nulla erit cuiuſquam ex vobis, prę
terquam nauigij.
E 23 Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei,
cuius ſum ego, quem & colo,
24 Dicens, Ne timeas Paule, Cæſari te oportet
ſiſti: & ecce gratificatus eſt tibi Deus omnes
qui nauigant tecum.
25 Propterea bono animo eſtote, viri: credo
enim Deo quòd ita erit quemadmodum loquutus eſt mihi.
26 In inſulam autē quādam oportet nos ejici.
27 Poſtquam verò quartadecima nox ſuperuenit, quū nos differremur in Adria circa medium noctis, ſuſpicabantur nautæ appropinquare ſibi aliquam regionem.
82 Qui & demiſſa bolide inuenerunt paſſus vi
ginti: ac breui interuallo digreſsi, rurſúmque
demiſſa bolide inuenerunt paſſus quindecim.
29 Timentéſque ne quo modo in aſpera loca
inciderēt, iactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.
30 Nautis verò quærentibus fugere è nauigio,
demiſſa ſcapha in mare, ſub obtentu velut è
prora anchoras extenſuri,
31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Niſi F
iſti in nauigio manſerint, vos ſeruari non poteſtis.
32 Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, &
ſiuerunt eam excidere.
33 Porrò quum dies inciperet oriri, hortabatur
Paulus omnes vt ſumerent cibum, dicens, Dies
hic decimuſquartus eſt quòd expectantes, ieiuni permanetis, nihil *cibi* capientes.
34 Ideo hortor vos vt ſumatis cibū: hoc enim
ad ſalutem veſtram pertinet: nam nullius veſtrum capillus ex capite cadet.
35 Et quum hæc dixiſſet, ſumpto pane gratias
egit Deo in oculis omnium: & quum fregiſſet,
cœpit edere.
36 Omnes verò quum iam bono animo eſſent,
ſumpſerunt & ipſi cibum.
37 Eramus verò vniuerſa capita in nauigio, du
centa ſeptuaginta ſex.
38 Et ſatiati cibo alleuabant nauigium, eijciētes frumentum in mare.
39 Quum autem dies ortus eſſet, terram non G
agnoſcebāt: ſinum verò quendam animaduerterunt habentem litus, in quem cogitabant, ſi
poſſent, impingere nauigium.
40 Et quum anchoras ſuſtuliſſent, permiſerūt
illud mari, ſimul laxatis iuncturis gubernaculorum: & ſublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad litus.
41 Sed quum incidiſſent in locum bimarem,
illiſerunt nauem: ac prora quidem infixa manebat immobilis, puppis verò ſoluebatur à vi
vndarum.
42 Militum autem conſilium erat vt vinctos
trucidarent: ne quis quum enataſſet effugeret.
43 At Centurio volens ſeruare Paulum, prohi
buit eos ab hoc conſilio, iuſsitq; vt qui poſſent
natare, abijcerent ſe primos, & in terram euaderent:
44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibuſdam nauis *fragmentis*. & ita factum eſt vt omnes ſalui euaderent in terram.

CAPVT XXVIII.

1 Barbarorum humanitas erga Paulum. 3 Eius manum inuadit vipera. 4 Homicidam exiſtimant Barbari. Et vipera non nocet. 8 A febribus ſanatur pater Publij. 9 Infirmos in inſula Melita ſanat Paulus. 14 Puteolis fideles inuenit. Romā venit. 15 Paulo occurrunt fratres. 16 Vnius militis cuſtodia Paulo aſsignatur. 17 Iudæis exponit quare Romam perductus ſit.

1 ET quum ſalui euaſiſſent, tunc agnouerūt
quod Melita inſula vocaretur.
2 Barbari verò præſtabant non vulgarem humanitatem nobis: accenſa enim pyra acceperunt nos omnes propter imbrem qui inſtabat,
& propter frigus.
3 Quum igitur congregaſſet Paulus nonnihil
ſarmentorum, & impoſuiſſet in pyram, vipera
è calore prorepens, inuaſit manum eius.
4 Vt verò viderunt Barbari pendentem beſtiā
è manu eius, alij ad alios dicebant, Omnino
homicida eſt homo iſte, quem ſeruatum è mari vltio non ſiuit viuere.
5 At ille excuſſa beſtia in ignem, mali nihil B
paſſus eſt.
6 Illi verò expectabāt dum intumeſceret, aut
concideret repentè mortuus: ſed quum multū
tempus expectaſſent, & viderent nihil incommodi

modi illi accidere, mutati, dicebant eum eſſe Deum.

7 Cæterùm circa locum illum erāt prædia primo inſulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramicè in hoſpitio habuit.

8 Factum eſt autem vt pater Publij febribus ac dyſenteria detentus, decumberet: ad quē Paulus ingreſſus, quum oraſſet, impoſitis ei manibus, ſanauit eum.

C 9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui habebant infirmitates in inſula, accedebāt, & ſanabātur.

10 Qui etiā multis honoribus nos honorarūt, & quum proueheremur, impoſuerunt quæ vſui *nobis* erant.

11 Tribus itaq; pòſt menſibus prouecti ſumus in naui Alexandrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne Caſtor & Pollux:

12 Et deiecti Syracuſas, *illic* manſimus triduo.

13 Vnde circumlegentes, deuenimus Rhegiū: & altero pòſt die afflante Auſtro, ſecundo die venimus Puteolos.

14 Vbi repertis fratribus rogati ſumus manere apud eos, dies ſeptē: & ita cōtendimus Romā.

D 15 Vnde quū audiſſent fratres de nobis, prodſerunt in occurſum nobis vſq; ad Appij forum, ac Tres tabernas. quos quum vidiſſet Paulus, gratijs actis Deo, ſumpſit fiduciam.

16 Quum autem veniſſemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercitnum: ſed permiſſum eſt Paulo vt maneret ſolus cum milite qui ipſum cuſtodiret.

17 Factum eſt autem vt tertio pòſt die conuocaret Paulus Iudæorum primos: & vbi cōueniſſent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim aduerſus populum aut ritus patrios, vinctus Hieroſolymis traditus ſum in manus Romanorum.

18 Qui quæſtione de me habita volebant me dimittere, propterea quòd nullum crimen capitale eſſet in me.

E 19 Sed contradicentibus Iudæis, coactus ſum appellare Cæſarem: nō quaſi habeam de quo gentem meam accuſem.

20 Propter hāc igitur cauſam aduocaui vos, vt viderem & alloquerer: nam ſpei Iſraelis cauſa catena hac circundatus ſum.

21 Illi verò dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa: neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut loquutus eſt aliquid de te mali.

22 Volumus autem ex te audire quæ ſentias: nam de ſecta iſta notum eſt nobis quòd vbiq; *ei* contradicitur.

23 Quū igitur conſtituiſſent ei diem, venerunt ad eum in hoſpitium complures, quibus cum teſtificatione exponebat regnū Dei: ſuadensq; eis quæ ad Ieſum *pertinent*, ex Lege Moſis & Prophetis, à mane vſq; ad veſperam. F

24 Et alij quidem aſſentiebantur ijs quæ dicebantur, quidam verò non credebant.

25 Quum autem inter ſe non eſſent concordes diſceſſerunt, Paulo hoc vnum dicente, Sanè bene Spiritus ſanctus loquutus eſt per Eſaiam prophetam ad patres noſtros,

26 Dicens, Vade ad populum iſtum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis. Eſa.6.c.9. Mat.13.b.14 Mar.4.b.12

27 Pinguefactum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculis ſuis conniuerunt: nequando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. Luc.8.b 10 Iohā.12.f.40 Rom.11.a.8 G

28 Notum ergo ſit vobis quòd Gentibus miſſa eſt hæc ſalus Dei, & ipſi audient.

29 Quum ergo hæc dixiſſet, exierunt Iudæi, multam habentes inter ſe diſceptationem.

30 Manſit autem Paulus biēnium totum in ſuo conducto: & accipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipſum,

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ ad Dominum Ieſum *pertinent*, cum omni libertate loquendi, nemine prohibente.

Epiſtola Pauli Apoſtoli ad Romanos.

Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Euangelium. 3 Chriſtus. 5 Paulus electus apoſtolus ad annūtiandam fidem in Ieſum Chriſtum. 6 Fideles vocati ad Chriſtū. 8 Gratiarum actio. Romanorum fides. 9 Seruire Deo in Spiritu. 13 Optat Paulus videre Romanos. 14 Omnibus eſt debitor. 16 Nō erubeſcit Euāgelium. Euangeliū quid. Iuſtitia Dei. 18 Palā ira Dei aduerſus infidelitatem. 20 Quomodo inuiſibilia Dei nobis appareant. 21 Hominum erga Deum ingratitudo. 23 Idololatria. 24. & 28 Abuſi veritate Dei, traduntur in reprobū ſenſum. 29 Fructus hominis à Deo deſtituti.

1 PAVLVS Seruus Ieſu Chriſti vocatione Apoſtolus, ſeparatus ad *prædicandum* Euangelium Dei,

2 Quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſāctis.

3 De Filio ſuo facto ex ſemine Dauidis quo ad carnem,

4 Declarato Filio Dei potenter quo ad Spiritum ſanctificationis, per reſurrectionem à mortuis, *nempe* Ieſu Chriſto Domino noſtro.

5 Per quem accepimus gratiam & Apoſtolatū in obedientiam fidei, inter omnes Gentes pro ipſius nomine,

6 Inter quas eſtis etiā vos, vocati Ieſu Chriſti:

7 Omnibus qui Romæ eſtis, dilectis Dei, vocatis ſanctis. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

8 In primis quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum ſuper omnibus vobis, quòd fides veſtra annunciatur in toto mundo.

9 Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio ſpiritu meo in Euangelio Filij ipſius, quòd indeſinenter mentionem veſtri faciam:

10 Semper in orationibus meis, rogās vt, ſi quomodo tandem aliquādo proſperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, vt aliquod impertiar vobis donū ſpirituale ad vos ſtabiliendos.

12 Hoc eſt, vt communem exhortationem per-
cipiam apud vos, per mutuam fidem, veſtram
ſimul & meam.
13 Nolo autem vos ignorare fratres, quòd ſæpe
propoſui venire ad vos (ſed prohibitus ſum
vſque adhuc) vt fructum aliquem haberem
inter vos quoque, ſicut & inter reliquas Gen-
tes.
14 Et Græcis & Barbaris, tum ſapientibus tum
inſipientibus debitor ſum.
15 Itaq; prompta *eſt* mea facultas, vobis quoq;
qui Romæ eſtis, euangelizare.
16 Non enim me pudet Euangelij Chriſti: po-
tentia ſiquidem eſt Dei, ad ſalutem cuiuis cre-
denti, Iudæo in primis, tum etiam Græco.
Haba. 2. a. 4 17 Iuſtitia enim Dei per illud exhibetur ex fide
Galat. 3. b. 11 in fidem: ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus autem ex fi-
Heb. 10. g. 38 de viuet.
C 18 Palàm eſt enim ira Dei è cœlo aduerſus omnẽ
impietatem & iniuſtitiam hominũ, vt qui ve-
ritatem iniuſtè detineant:
19 Propterea quòd id quod de Deo cognoſci
poteſt, manifeſtum eſt in ipſis: Deus enim eis
manifeſtauit.
20 Nam quæ eius ſunt inuiſibilia, dum per res
conditas intelliguntur, ex creatione mundi
peruidentur, æterna ſcilicet eius tum poten-
tia tum Diuinitas: ad hoc vt ſint ipſi inexcu-
ſabiles.
Ephe. 4. d. 17 21 Propterea quòd quum Deum cognouerint,
tamen vt Deum non glorificauerunt, neq; gra-
tias *ei* egerunt, ſed vani facti ſunt in ratiocina-
tionibus ſuis, & obtenebratum eſt deſipiens
cor eorum:
22 Quum ſe profiterentur eſſe ſapientes, ſtulti
facti ſunt.
23 Commutarunt enim gloriam incorruptibi-
lis Dei, formata imagine mortalis hominis, &
volucrium, & quadrupedum, & reptilium.
24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupi
ditatibus cordium ſuorum in impuritatem, vt
ignominia afficerent corpora ſua inter ſe:
25 Vt qui Dei veritatem commutarint menda-
cio, & coluerint ac ſeruierint rebus creatis, prę
terito Creatore, qui eſt benedictus in ſecula.
Amen.
D 26 Propterea *inquam* tradidit eos Deus cupidita
tibus ignominioſis: nã & fœminæ illorũ muta
runt naturalem vſum eo qui eſt præter natu-
ram.
27 Similiterq; etiam maſculi, relicto naturali
vſu fœminæ, exarſerunt per appetentiam ſui
alius in alium, maſculi in maſculos: fœda per-
petrantes, & compenſationem (quam opor-
tuit) erroris ſui in ſeſe recipientes.
28 Et ſicut non comprobarunt vt Deum agno-
ſcerent: *ita* tradidit eos Deus in mentem om-
nis iudicij expertem, vt facerent quæ minimè
conueniunt:
29 Oppleti omni iniuſtitia, ſcortatione, im-
probitate, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæ-
de, contentione, dolo, malignitate: ſuſurro-
nes,
30 Obtrectatores, Dei oſores, contumelioſi, ſu
perbi, glorioſi, inuentores malorum, parenti-
bus immorigeri,
31 Inſipiẽtes, fœdifragi, charitatis expertes, im-
placabiles, immiſericordes.
32 Qui poſt Dei ius cognitum, *nempe* quòd ij
qui talia faciunt, digni ſint morte: nõ ſolum ea
faciunt, ſed etiam patrocinantur ijs qui hæc fa
ciunt.

CAPVT II.

1 Iudicium Dei in hypocritas, qui vitium in fratribus damnant, cuius ipſi maximè rei ſunt. 4 Dei benignitas ad reſipiſcentiam allicit. 5 Cor pœnitere neſcium. 6 Vnuſquiſque recipiet ſecundũ opera. 11 Apud Deum non eſt reſpectus perſonarum. 13 Paulus Iudæos reprehendit, qui de lege gloriabantur. 14 Gentes quæ ignorantiã prætexebant, coarguit. 17 Iudæorum ſuperbia. 25. & 29 Circumciſio. 26 Præputium. Qui veri Iudæi.

1 QVapropter inexcuſabilis es, ô homo, quiſ
quis *alios* damnas. nam hoc ipſo quod dã-
nas alterum, teipſum cõdemnas: eadem enim Matth. 7. a. 1
facis tu qui *alios* damnas.
2 Scimus verò quòd iudicium Dei eſt ſecundũ
veritatem aduerſus eos qui talia agunt.
3 Putas autem hoc, ô homo qui damnas eos
qui talia faciunt, & facis eadem, fore vt tu effu
gias iudicium Dei?
4 An copiam benignitatis eius & tolerantiæ
ac lenitatis contemnis, ignorans quòd benig-
nitas Dei ad reſipiſcentiam te allicit?
5 Sed pro duritia tua & corde reſipiſcere ne-
ſcio, theſaurizas tibi ipſi iram in die irę, & de-
clarationis iuſti iudicij Dei,
6 Qui reddet vnicuique ſecundum opera i- Mat. 16. d. 27
pſius:
7 Iis quidem qui perſtant, boni operis gloriã B
& honorem & immortalitatem, *id eſt* iis qui
quærunt vitam æternam:
8 Iis verò qui ſunt contentioſi, & qui veritati
quidem non obtemperant, ſed obtemperant
iniuſtitiæ, *reddetur* excandeſcentia & ira,
9 Oppreſsio & anguſtia aduerſus omnem ani
mam hominis perpetrãtis malum, tum Iudæi
in primis, tum etiam Græci:
10 Gloria verò & honor & pax omni operanti
bonum tum Iudæo in primis, tum & Græco.
11 Non enim eſt perſonarum reſpectus apud Deu. 10. d. 17
Deum. 2. Par. 19. b. 7
12 Quicunque enim ſine Lege peccauerunt, Iob 17. b. 19
ſine Lege & peribunt: & quicunque in Lege Act. 10. e. 34
peccauerunt, per Legem damnabuntur.
13 (Non enim qui audiunt Legem, iuſti ſunt
apud Deum: ſed qui Legem prę́ſtant, iuſtifica- Matt. 7. c. 21
buntur. Iacob. 1. d. 22
14 Nam quum Gentes quæ Legem non habẽt, C
natura quæ Legis ſunt faciant, iſti Legem non
habentes, ſibiipſis ſunt Lex:
15 Vt qui oſtẽdant opus Legis ſcriptum in cor-
dibus ſuis, vnà teſtimonium reddente ipſorũ
conſcientia, & cogitationibus ſeſe mutuò ac-
cuſantibus, aut etiam excuſantibus.)
16 In die quo iudicabit Dominus de occultis
hominum *factis*, iuxta Euangelium meum per
Ieſum Chriſtum.
17 Ecce, tu cognominaris Iudęus, & acquieſcis
in Lege, & glorians in Deo,
18 Et noſti *eius* volũtatem, & exploras quæ di-
ſcrepant, inſtitutus ex Lege:
19 Confidiſque te ducem eſſe cæcorum, lucem
eorum qui *ſunt* in tenebris,
20 Eruditorem inſipientium, magiſtrum in-
fantium, vt qui habeas informationem cogni-
tionis ac veritatis per Legem.
21 Qui igitur doces alium, teipſum non doces?
qui prædicas non furandum, furaris?
22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui
abomina-

abominaris idola, ſacrilegium admittis?
23 Qui de Lege glorians, per Legis tranſgreſ-
ſionem Deum dedecoras?
24 Nam nomen Dei propter vos blaſphema-
tur inter Gentes: ſicut ſcriptum eſt.
25 Nam circunciſio quidem prodeſt, ſi Legem
ſeruaris: quòd ſi tranſgreſſor Legis fueris, cir-
cunciſio tua præputium facta eſt.
26 Ergo ſi præputium iura legitima Legis ſer-
uauerit, nónne præputium illius pro circun-
ciſione reputabitur?
27 Et quod eſt ex natura præputium, ſi Legem
ſeruet, damnabit te qui per literam & circun-
ciſionem tranſgreſſor es Legis?
28 Nō enim is qui *ſolùm* in propatulo *Iudæus ſit*,
Iudæus eſt: nec ea quæ *ſolùm* in propatulo *ſit*
circunciſio carnis, circunciſio *eſt*:
29 Sed qui in occulto Iudęus *fuerit*, & circunci-
ſio cordis, *id eſt* in ſpiritu, nō litera: cuius Iudæi
laus non *eſt* ex hominibus, ſed ex Deo.

CAPVT III.

1 *Quid diſcriminis inter Iudæum & Gentilem.* 4 *Deus verax, & omnis homo mendax.* 9 *Tam Iudæi quàm Græci ſub peccato.* 10 *Nemo iuſtus.* 20 *Opera legis non iuſtificant. Agnitio peccati per legē.* 23 *Omnes peccatores.* 24 *Iuſtificati per gratiam & redemptionē Chriſti.* 25 *Remiſſio peccatorū.* 26 *Deus iuſtus & iuſtificans. Fides.* 28 *Iuſtificati per fidem abſq; operibus legis.* 29 *Deus tam Gentium quàm Iudæorum Deus.* 31 *Per fidem ſtabilitur Lex.*

1 QVæ eſt igitur præſtantia Iudæi? aut quę
vtilitas circunciſionis?
2 Multa per omnem modū. Primarium enim
illud eſt quòd illis credita ſunt oracula Dei.
3 Quid tum enim, ſi quidam fuerunt incredu-
li? num incredulitas eorum, fidem Dei faciet
irritam?
4 Abſit: imò ſit Deus verax, omnis autem ho-
mo mendax: quemadmodum ſcriptum eſt, Vt
iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas quā-
do de te fit iudicium.
5 Quòd ſi iniuſtitia noſtra Dei iuſtitiam com-
mendat, quid dicemus? num iniuſtus Deus
qui infert pœnam? (humano more loquor)
6 Abſit: alioquin quomodo iudex erit Deus
mundi?
7 Etenim ſi veritas Dei per meum mendaciū
redūdauit in gloriam ipſius, cur amplius ego
vt peccator condemnor?
B 8 Ac non (ſicut de nobis malè loquūtur, & ſi-
cut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala,
vt veniant bona? quorum damnatio iuſta eſt.
9 Quid igitur? præcellimus? nullo modo:
nam antè criminati ſumus & Iudæos & Græ-
cos omnes eſſe ſub peccato:
Galat.3.d.21 10 Sicut ſcriptum eſt, Non eſt iuſtus, ne vnus
quidem:
Pſal.13.a.1 & 52.a.3 11 Non eſt qui intelligat, non eſt qui exquirat
Deum.
12 Omnes deflexerūt, ſimul inutiles facti ſunt:
non eſt qui exerceat bonitatem, non eſt vſque
ad vnum.
13 Sepulchrum apertum guttur eorū, linguis
ſuis ad dolum vſi ſunt: venenum aſpidum ſub
labijs eorum.
Pſal.9.b.7 14 Quorum os diris & amarulētia plenum eſt:
Eſa.19.b.7 15 Veloces pedes eorum ad effundendum ſan-
Prou.1.c.16 guinem.
Pſal.13.a.1 16 Contritio & calamitas in vijs eorum.
17 Et viam pacis non cognouerunt.
Pſal.35.a.2 18 Non eſt timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem quòd quęcunq; Lex dicit, ijs C
qui in Lege ſunt dicat: vt omne os obthure-
tur, & obnoxius fiat totus mundus condem-
nationi Dei.
20 Propterea ex operibus Legis nulla caro iu-
ſtificabitur in cōſpectu eius. per Legem enim
agnitio peccati.
21 Nunc verò abſq; Lege iuſtitia Dei manifeſta Sup.2.b.17
ta eſt, comprobata teſtimonio Legis ac Pro-
phetarum.
22 Iuſtitia inquam Dei per fidem Ieſu Chriſti
in omnes & ſuper omnes qui credunt. non e-
nim eſt diſtinctio:
23 Omnes enim peccauerunt, ac deficiuntur
gloria Dei.
24 Iuſtificantur aūt gratis, *id eſt* eius gratia, per D
redemptionem factam per Chriſtum Ieſum:
25 Quem propoſuit Deus *ut eſſet* placamen per
fidem, *fuſo* ſanguine ſuo, ad declarandam iuſti
tiam ſuam, per remiſſionem præcedentium
peccatorum,
26 Ex Dei tolerantia, ad declarandam iuſtitiā
ſuam præſenti tempore: vt ſit ipſe iuſtus, & iu
ſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu.
27 Vbi igitur gloriatio? excluſa eſt. Per quam
legem? operum? Non: imò per legem fidei.
28 Colligimus igitur, fide iuſtificari hominem
abſq; operibus Legis.
29 An Iudęorum Deus ſolùm? an non & Gen
tium? certè & Gentium.
30 Si quidem vnus Deus *eſt* qui iuſtificabit cir
cunciſionem ex fide, & præputiū per fidem.
31 Legem igitur inanem reddimus per fidem?
Abſit: imò Legem ſtabilimus.

CAPVT IIII.

3 *Abraham fide iuſtificatus.* 4 *Opera.* 5 *Fides.* 6 *Hominis beatitas.* 9 *Circunciſio.* 11. & 16 *Abraham omnium credentium pater.* 13 *quo ei facta ſit promiſſio.* 14 *Per fidem non per legem hæres.* 15 *Lex iram efficit.* 18 *Abrahæ fides.* 25 *Mors Chriſti. Reſurrectio.*

1 QVid igitur dicemus Abrahā patrē noſtrū
adeptum eſſe ſecundum carnem?
2 Nā ſi Abraham ex operibus iuſtificatus fuit,
habet quòd glorietur: at non apud Deum.
3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Gen.15.b.6
Abraham Deo, & imputatū eſt ei pro iuſtitia. Galat.3.a.6
4 Atqui ei qui operatur, merces non imputa- Iacob.2.d.23
tur ex gratia, ſed ex debito:
5 Ei verò qui non operatur, ſed credit in eum
qui iuſtificat impium, imputatur fides ſua pro
iuſtitia.
6 Sicut etiam Dauid narrat beatitatem homi-
nis, cui Deus imputat iuſtitiam abſque operi-
bus, *dicens*,
7 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & Pſal.32.a.1.
quorum obtecta ſunt peccata.
8 Beatus vir cui non imputarit Dominus pec B
catum.
9 Beatitas igitur iſta in circunciſionem *ſolum*
an & in pręputiū *cadit*? Dicimus enim quòd impu
tata fuerit Abrahę fides pro iuſtitia.
10 Quomodo ergo imputata eſt? quū eſſet in
circūciſione, an *quum eſſet* in præputio? non in
circunciſione, ſed in præputio.
11 Et ſignum accepit circunciſionis, quod obſi Gen.1
gnaret iuſtitiæ fidei, quæ fuerat in præputio:
vt eſſet pater omnium credentium in præpu-
tio, vt imputetur etiam ipſis iuſtitia.
12 Et pater circūciſionis, ijs *ſcilicet* qui nō ſolùm

ſunt ex circunciſione, ſed qui etiam incedunt
veſtigijs fidei patris noſtri Abrahami, quę fuit
in præputio.
C 13 Non enim per Legem promiſsio *ceſsit* Abrahæ,
aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed
per iuſtitiam fidei.
14 Etenim ſi ij qui ex Lege *ſunt*, hæredes ſunt,
inanis facta eſt fides, & inanis reddita eſt promiſsio:
15 Nam Lex iram efficit, ſiquidem vbi non eſt
Lex, ibi nec tranſgreſsio *eſt*.
16 Propterea ex fide *eſt hæreditas*, vt ſit per gratiam,
vt firma ſit promiſsio toti ſemini, *id eſt* nō
ſolùm ei quod *eſt* ex Lege, verum etiā ei quod
eſt ex fide Abrahami, qui eſt pater omniū noſtrûm.
Gen.17.a.4 17 (Sicut ſcriptum eſt, Patrem multarum Gentium
conſtitui te) coram eo cui credidit Deo
viuificante mortuos, ac vocante quæ nō ſunt,
tanquam ſint.
18 Qui *Abraham* contra ſpem ſub ſpe credidit,
Geneſ.15.a.5 vt fieret pater multarum gentiū: ſecundum id
quod *ei* dictum fuerat, Ita erit ſemen tuum.
D 19 Ac minimè imbecillis fide, non conſiderauit
ſuum ipſius corpus iam emortuum, quum
centum circiter natus eſſet annos, nec emortuam
vuluam Saræ.
20 Aduerſus promiſsionem autem Dei nō diſceptauit
infidelitate: ſed robuſtus factus eſt
fide, data gloria Deo.
21 Ac plenè perſuaſus, *eum* quod promiſerat,
poſſe etiam facere.
22 Quapropter etiam *hoc* imputatum eſt ei pro
iuſtitia.
23 Nō ſcriptum eſt autem propter eum ſolum,
quòd *hoc* imputatum fuerit ei:
24 Sed etiam propter nos, quibus futurum eſt
vt imputetur, qui crediderimus in eum qui
excitauit Ieſum Dominum noſtrum à mortuis.
25 Traditū *in mortem* propter offenſas noſtras,
& excitatū propter iuſtificationem noſtri.

CAPVT V.

1 *Fides. Pax.* 2 *Gratia.* 3 *Gloria in oppreſsionibus.* 4 *Patientia. Experientia.* 5 *Spes. Charitas Dei.* 9 *Iuſtificati ſanguine Chriſti. Ira.* 10 *Mors Chriſti. Vita Chriſti.* 11 *Gloria noſtra in Deo per Ieſum Chriſtum.* 13 *Comparatio Adam & Chriſti.* 14 *Regnum mortis. Secundus Adam.* 15 *Donum & gratia Dei.* 17 *Regnum vitæ.* 18 *Iuſtitia Chriſti noſtra iuſtificatio.* 19 *Eiuſdem obedientia.* 20 *Lex. Peccatum. Gratia.* 21 *Regnum peccati. Regnum gratiæ.*

1 IVſtificati igitur ex fide, pacem habemus
erga Deum per Dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum:
Epheſ.2.d.23 2 Per quem etiam fide habuimus aditū in gratiam
hanc, per quam ſtamus, & gloriamur ſub
ſpe gloriæ Dei.
Iacob.1.a.3 3 Neq; *id* ſolùm, ſed etiā gloriamur in oppreſſionibus,
ſcientes quòd oppreſsio patientiam
efficiat:
4 Patientia verò experientiam, experientia autem
ſpem:
5 Porrò ſpes non pudefacit, quòd charitas Dei
effuſa ſit in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum
qui datus eſt nobis.
6 Chriſtus enim, quum adhuc nullis viribus
B eſſemus, ſuo tempore pro impijs mortuus
9.d.15 eſt:
y.18 7 Enimuero vix pro iuſto quiſquā moriatur:
nam pro eo qui ſit *ipſi* vtilis, forſitan aliquis
etiam mori ſuſtineat.
8 Commēdat autem ſuam charitatē erga nos
Deus, quòd quum adhuc eſſemus peccatores,
Chriſtus pro nobis mortuus ſit.
9 Iuſtificati igitur eius ſanguine, ſeruabimur
nunc multo magis per eum ab ira.
10 Nam ſi, quum inimici eſſemus, reconciliati
fuimus Deo per mortem Filij eius, multo magis
reconciliati ſeruabimur per uitam ipſius.
11 Neque id ſolùm, verùm etiam gloriamur in
Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,
per quem nunc reconciliationem aſſequuti
ſumus.
12 Propterea ſicut per vnum hominem pecca- C
tum in mūdum introijt, ac per peccatū mors:
& ita in omnes homines mors tranſijt, in quo
omnes peccarunt.
13 Nam vſq; ad Legem peccatum erat in mundo:
peccatum vero non imputatur quum nulla
eſt lex.
14 Regnauit autem mors ab Adam vſq; ad Moſen,
in eos quoq; qui non peccauerant ad ſimilitudinem
trāſgreſsionis Adam, qui eſt typus
illius qui erat futurus.
15 At non vt offenſa, ita etiam *eſt* quod *Deus* gratificatur.
nam ſi illius vnius delicto multi mortui
ſunt, multo magis gratia Dei & donū per
gratiam, quæ *eſt* vnius hominis Ieſu Chriſti, in
multos redundauit.
16 Neque vt *illud quod introijt* per vnum qui pec- D
cauit, *ita eſt* beneficium: nam reatus quidem
ex vna *offenſa introijt* ad condemnationē: quod
autem gratificatur *Deus*, *datur* ex multis offenſis
ad iuſtificationem.
17 Etenim ſi per vnam offenſam mors regnauit
per vnum, multo magis *ij* qui redundantē
illa gratiam & donum iuſtitiæ accipiunt, in vita
regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.
18 Nempe igitur ſicut per vnam offenſām *reatus
uenit* in omnes homines ad cōdemnationem:
ita etiam per vnam iuſtificationem *beneficium
redundauit* in omnes homines in iuſtificationē
vitæ.
19 Sicut enim per contumaciā vnius hominis,
peccatores cōſtituti ſunt multi: ita per obediētiam
vnius, iuſti conſtituentur multi.
20 Lex verò præterea introijt vt augeretur offenſa.
Sed vbi auctum eſt peccatum, *ibi* ſuperabundauit
gratia.
21 Vt quemadmodum regnauerat peccatum
in mortem, ita etiam gratia regnaret per iuſtitiam
in vitam æternam, per Ieſum Chriſtum
Dominum noſtrum.

CAPVT VI.

1 *Non ſeruiendū peccato.* 3 *Baptiſmus in morte Chriſti.* 4 *Reſurrectio. Vitæ nouitas.* 6 *Vetus homo noſter.* 10 *Mori peccato. Viuere Deo.* 12 *Ne regnet in nobis peccatum.* 13. & 19 *Ad quæ applicāda membra noſtra.* 14. & 15 *Peccatū ſub gratia. Peccatum ſub Lege.* 16 *Serui peccati. Serui iuſtitiæ.* 21, & 23 *Fructus & ſtipendium peccati, mors.* 22 *Liberati à peccato. Mancipati Deo.* 25 *Vita æterna, donum Dei.*

1 QVid igitur dicemus? permanebimus in
peccato vt gratia auctior fiat?
2 Abſit. qui mortui ſumus peccato, quomodo
ad huc viuemus in eo?
3 An ignoratis quòd quicūq; baptizati ſumus
in Chriſtum Ieſum in mortem eius baptizati
ſumus?

4 Sepulti

4 Sepulti igitur ſumus vnà cũ eo per Baptiſ-
mum in mortem: vt ſicut excitatus eſt Chri-
ſtus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos
noua vita incedamus.
5 Nam ſi coaluimus conformatione mortis e-
ius, nimirum etiam reſurrectionis *conformatio-
ne* coaleſcemus:
B 6 Illud ſcientes quòd vetus ille noſter homo
cum *eo* crucifixus eſt, vt eneruetur corpus pec
cati, ne poſthac nos ſeruiamus peccato.
7 Etenim qui mortuus eſt, liber eſt à peccato.
8 Quòd ſi mortui ſumus cum Chriſto, credi-
mus quòd etiam viuemus cum eo:
9 Vt qui ſciamus quòd Chriſtus excitatus ex
mortuis, non amplius moritur: mors *vnquam*
ei non amplius dominatur.
10 Nam quod mortuus eſt, peccato mortuus
eſt ſemel: quod autem viuit, viuit Deo.
11 Ita etiã vos colligite, voſipſos tum mortuos
eſſe peccato, tum verò viuere Deo per Chriſtũ
Ieſum Dominum noſtrum.
12 Ne regnet igitur peccatũ in mortali veſtro
corpore, vt obediatis peccato in cupiditati-
bus corporis.
C 13 Neq; ſiſtite membra veſtra, arma iniuſtitiæ,
peccato: ſed ſiſtite vos Deo, vt ex mortuis vi-
uos, & membra veſtra, arma iuſtitiæ Deo.
14 Peccatum enim vobis nõ dominabitur. Nõ
enim eſtis ſub Lege, ſed ſub Gratia.
15 Quid igitur? peccabimus quòd non ſimus
ſub Lege, ſed ſub Gratia? Abſit.
Iohã. 8. d. 34 2. Pet. 2. d. 19 16 An neſcitis quòd cui ſiſtitis voſipſos ſeruos
ad obediendum, ei ſerui eſtis cui obeditis: vel
peccati ad mortem, uel obedientiæ ad iuſti-
tiam?
17 Gratia autem *ſit* Deo, quòd fuiſtis *quidem* ſer
ui peccati, ſed ex animo obediſtis formæ eius
doctrinæ in quam eſtis traditi.
18 Et liberati à peccato, mancipati eſtis iu-
ſtitiæ.
D 19 Hominum more loquor, propter infirmita-
tem carnis veſtræ. Nempe ſicut ſiſtitis mem-
bra veſtra ſerua impuritati & iniquitati, ad
patrandam iniquitatem: & nunc ita ſiſtite mem-
bra veſtra ſerua iuſtitiæ ad ſanctimoniam.
20 Quum enim ſerui eſſetis peccati, libera era-
tis iuſtitiæ.
21 Quem igitur fructum habebatis tunc? ea de
quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorum,
mors *eſt*.
22 Nunc verò liberati à peccato, mancipati aũt
facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſancti-
moniam: finem autem, vitam æternam.
23 Nam ſtipendia peccati, mors: donum autẽ
Dei *eſt* vita æterna per Chriſtum Ieſum Domi
num noſtrum.

CAPVT VII.

1 *Dominatio Legis in hominem.* 3 *Mulier ſubiecta viro quandiu is viuit.* 4 *In quem finem liberati ſumus à Lege.* 6 *Nouitas Spiritus. Vetuſtas literæ.* 7 *Agnitio peccati per Legem.* 14 *Lex Spiritualis.* 17 *Peccatum.* 22 *Homo internus.* 23 *Lex membrorum. Lex mentis.* 24 *Paulus cupit liberari hoc mortis corpore.* 25 *Mens. Caro.*

1 AN ignoratis fratres (peritos enim Legis
alloquor) quòd Lex *tantiſper* dominetur
homini quoad *ipſe* vixerit?
1. Cor. 7. d. 33 2 Nã viro ſubiecta mulier, viuenti viro deuin-
cta eſt per legem: quòd ſi mortuus fuerit vir,
liberata eſt à lege viri.
3 Proinde viuente viro mœcha uocabitur, ſi
fiat alterius viri: ſin autem mortuus fuerit vir,
libera eſt à lege illa: vt non ſit mœcha ſi fiat al-
terius viri.
4 Itaq; fratres mei, vos quoq; mortificati eſtis
Legi in corpore Chriſti: vt eſſetis alterius, e-
ius *ſcilicet* qui ex mortuis excitatus eſt, vt fru-
ctum feramus Deo.
5 Quũ enim eſſemus in carne, affectiones pec
catorum per Legem *exiſtentes* vigebãt in mem-
bris noſtris, ad fructum ferendum morti.
6 Nunc autem liberi ſumus à Lege, mortuo *eo*
in quo detinebamur, vt ſeruiamus in nouitate
Spiritus ac non *in* vetuſtate Literæ.
7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *eſt*? Ab-
ſit. Imò peccatum non cognoui, niſi per Legẽ.
nam etiam cupiditatem non noſſem niſi Lex
dixiſſet, Non concupiſces. Exo. 20. c. 17 Deut. 5. b. 21
8 Sed peccatum occaſione ſumpta genuit in
me omnem concupiſcentiam, per illud man-
datum. Nam abſq; Lege, peccatum *eſt* mor-
tuum.
9 Ego enim viuus eram ſine Lege quondam:
mandati aũt illius aduentu peccatum reuixit:
10 At ego mortuus ſum: & repertum eſt illud
mandatum quod *inſtitutum erat* ad uitam, mihi
cedere ad mortem.
11 Nam peccatũ occaſione ſumpta ſeduxit me
illo mandato, & per illud occidit.
12 Itaq; Lex ipſa quidem, ſancta, & mandatum
illud ſanctum, ac iuſtum & bonum. 1. Timot. 1. b. 8
13 Ergo quod bonum *eſt*, mihi factum eſt mor- C
tiferum? Abſit. imò peccatũ *mihi factum eſt mor-
tiferum*: quum, vt proderetur *eſſe* pecatum, mi-
hi per id quod bonũ eſt, gigneret mortẽ, *id eſt*
vt ipſũ fieret ſummè peccãs per illud mãdatũ.
14 Scimus enim q. Lex ſpiritualis eſt: at ego
carnalis ſum, venditus ſub peccatum.
15 Quod enim perpetro, nõ agnoſco. nõ enim
quod volo, hoc ago: ſed quod odi, hoc facio.
16 Si verò quod nolo, hoc facio, conſentio Le-
gi quòd bona *ſit*.
17 Nunc itaq; nõ amplius ego id perpetro, ſed
morbus peccati quod in me habitat.
18 Noui enim quòd non habitet in me, id eſt in
carne mea, bonum. nam velle adeſt mihi, ſed
vt quod bonum eſt, perficiam, non aſſequor.
19 Non enim quod volo, facio bonũ: ſed quod D
non volo malum, hoc ago.
20 Quòd ſi id facio quod ego nolo, non am-
plius ego id perpetro, ſed *morbus* peccati quod
in me habitat.
21 Comperio igitur volenti mihi facere bonũ
hanc legẽ *eſſe* quòd mihi malum adiaceat.
22 Congratulor enim Legi Dei quoad interio
rem hominem.
23 Sed video aliã legem in membris meis, re-
bellantem legi mentis meæ, & captiuum red-
dentem me legi peccati, quæ eſt in membris
meis.
24 Miſer ego homo: quis me eripiet ex iſto cor
pore mortis?
25 Gratias ago Deo per Ieſum Chriſtũ Domi-
nũ noſtrũ. Nempe igitur ipſe ego mente qui-
dẽ ſeruio Legi Dei, carne verò legi peccati.

CAPVT VIII.

1 *Fideles condemnationi minimè obnoxij.* 2 *Eorũ libertas.* 5 *Qui ſecundum carnem. Qui ſecundum Spiritum.* 6 *Intelligentia carnis. Intelligentia Spiritus.* 9 *Spiritus Chriſti in nobis.* 12 *Vo-*

uere ſecundum carnem. 14 *Filij Dei qui.* 15 *Spiritus adoptionis. Spiritus ſeruitutis. Abba, Pater.* 17 *Hæredes Dei. Cohæredes Chriſti.* 18 *Tribulatio. Gloria futura.* 20 *Vanitati ſubiectæ res creatæ.* 22 *Rerum creatarum ſuſpiria.* 23 *Adoptio, redemptio corporis noſtri.* 24 *Spes.* 26 *Neſcimus quid orandum ſit. Spiritus poſtulat pro nobis.* 27 *Pro ſanctis orat.* 28 *Qui diligunt Deum. Vocati.* 29 *Chriſtus primogenitus.* 30 *Prædeſtinatio. Vocatio. Iuſtificatio. Glorificatio.* 32 *Chriſtus traditus pro nobis. Electi Dei.* 34 *Orat pro nobis Chriſtus.* 35 *Tribulationes non poſſunt ſeparare fideles à dilectione Dei.* 36 *Oues mactationi deſtinatæ.* 39 *Charitas Dei in Ieſu Chriſto.*

1 NVlla igitur nunc *eſt* condemnatio ijs qui
ſunt in Chriſto Ieſu, *id eſt qui* non ſecundũ
carnem incedunt, ſed ſecundum Spiritum.
2 Nam lex Spiritus vitæ *qui eſt* in Chriſto Ieſu,
liberauit me à lege peccati & mortis.
3 Nam legis impotentia quum nihil poſſet in
carne, Deus ſuo ipſius Filio miſſo conformato
carni peccato obnoxiæ, *id*que pro peccato,
condemnauit peccatũ in carne:
4 Vt ius illud Legis compleatur in nobis, qui
non ſecundũ carnem incedimus, ſed ſecundum Spiritum.
B 5 Nam qui ſecundum carnem ſunt, quę carnis
ſunt ſapiunt: qui verò *ſunt* ſecundum Spiritũ,
quæ Spiritus ſunt.
6 Nam intelligentia carnis, mors eſt: intelligentia
verò Spiritus, vita & pax:
7 Proptereà quòd intelligentia carnis, inimicitia
eſt aduerſus Deũ. Legi enim Dei non ſubijcitur:
nam ne poteſt quidem.
8 Ergo qui in carne ſunt, Deo placere nõ poſſunt.
9 Vos autem non eſtis in carne, ſed in Spiritu:
ſi quidem Spiritus Dei habitat in vobis. quòd
ſi quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt
eius.
10 Porrò ſi Chriſtus in vobis eſt, corpus quidẽ
mortuum eſt propter peccatum: Spiritus aũt
vita *eſt* propter iuſtificationem.
C 11 Sed ſi Spirit⁹ eius qui excitauit Ieſum à mortuis,
habitat in vobis: is qui excitauit Chriſtũ
ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra,
per inhabitantem eius Spiritum in vobis.
12 Nempe igitur fratres, debitores ſumus non
carni, vt ſecundum carnẽ viuamus, *ſed Spiritui.*
13 Nam ſi ſecundum carnem vixeritis, futurũ
eſt vt moriamini. ſed ſi Spiritu actiones corporis
mortificetis, viuetis.
14 Quotquot enim Spiritu Dei ducuntur, ij
ſunt filij Dei.
15 Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis rurſus
ad metum: ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis,
per quem clamamus, Abba, *id eſt* Pater.
16 Qui ipſe Spiritus teſtatur vnà cum ſpiritu
noſtro, quòd ſimus filij Dei.
17 Quòd ſi filij, etiam hæredes: hæredes quidẽ
Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi modo ſimul
cum eo patimur, vt & ſimul *cum eo* glorificemur.
D 18 Nam ſtatuo minimè *eſſe* paria quæ præſenti
tempore perpetimur, futuræ gloriæ nobis reuelandæ.
19 Etenim res creatæ *quaſi* exerto capite obſeruantes,
expectant dum palam fiant filij Dei.
20 Nam vanitati res creatæ ſubiectæ ſunt, non
ſua ſponte: ſed propter eum qui ſubiecit *eas*
ſub ſpe:
21 Quod & ipſæ vindicabũtur ex ſeruitute interitus,
in libertatem gloriæ filiorum Dei.
22 Scimus enim quòd omnes res creatæ ſimul
ſuſpirent, & ſimul parturiant ad hoc vſque
tempus:
23 Neq; *illæ* ſolùm, ſed & ipſi qui primitias Spiritus
habẽt, id eſt noſipſi apud nos ipſos ſuſpiramus,
adoptionem expectantes, *id eſt* redemptionem
corporis noſtri.
24 Nã ſpe ſeruati ſumus. Spes autẽ ſi cernatur, E
nõ eſt ſpes: quod enim quis cernit, cur ſperet?
25 Si verò quod non videmus ſperamus, *nempe*
per patientiam expectamus.
26 Itidem autem & Spiritus ſimul ſubleuat infirmitates
noſtras. quid enim oremus vt oportet,
non nouimus: ſed ipſe Spiritus poſtulat
pro nobis ſuſpirijs inenarrabilibus.
27 Qui verò ſcrutatur corda, nouit quis ſit ſenſus
Spiritus: quia ſecundum Deum poſtulat
pro ſanctis.
28 Nouimus autẽ quòd eos qui diligunt Deũ,
omnia ſimul adiuuant in bonũ: eos *ſcilicet* qui
ex propoſito *ipſius* vocati ſunt.
29 Nam quos præſciuit, *eoſdem* & prædeſtinauit
cõformes fieri imagini Filij ſui: vt is ſit pri
mogenitus inter multos fratres.
30 Quos verò prædeſtinauit, eos etiam voca- F
uit: & quos vocauit, eos etiã iuſtificauit: quos
autem iuſtificauit, hos & glorificauit.
31 Quid igitur dicemus ad hęc? ſi Deus pro no
bis, quis contra nos?
32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit,
ſed pro nobis omnibus tradidit eum *in mortem,*
qui non etiam cum eo omnia nobis gratificetur?
33 Quis intentabit crimina aduerſus electos
Dei? Deus *eſt* qui iuſtificat.
34 Quis eſt qui condemnet? Chriſtus *eſt* qui
mortuus eſt, imò verò qui etiam excitatus eſt:
qui etiam eſt ad dexteram Dei: qui etiam poſtulat
pro nobis.
35 Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? num G
oppreſsio, num anguſtia, num perſequutio,
num fames, num nuditas, num periculũ, num
gladius?
36 Sicut ſcriptum eſt, Cauſſa tua occidimur to Pſal.43.d.23
tum diem: habiti ſumus velut oues deſtinatæ
mactationi.
37 Imò in his omnibus plus quàm victores ſumus
per eum qui dilexit nos.
38 Nam mihi perſuaſum eſt quòd neq; mors,
neque vita, neque angeli, neque principatus,
neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura,
39 Neque ſublimitas, neque profunditas, neque
vlla alia res creata poterit nos ſeparare à
charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino
noſtro.

CAPVT IX.

3 *Affectus Pauli magnus erga Iudæos.* 4. & 5 *Iudæorũ excellentia. Chriſtus Deus.* 6. & 7 *Veri Iſraelitæ & filij Abrahæ.* 8 *Filij promiſsionis.* 10 *Electio Dei.* 13 *Iacob dilectus: Eſau odio habitus.* 15 *Deus miſeretur cuius vult.* 17 *In quem finem excitatus Pharao.* 18 *Deus quem vult indurat.* 21 *Vas ad honorẽ, & ad dedecus.* 22. & 23 *Vaſa iræ, & miſericordiæ.* 24 *Gentium vocatio.* 27 *Pauci ex Iudæis ſaluati.* 32 *Lapis offendiculi.*

1 VEritatem dico per Chriſtum, non men- Act.9.a.1
tior: atteſtante mihi ſimul conſcientia 1.Cor.15.b.9
mea per Spiritum ſanctum,
2 Quòd triſtitia mihi ſit magna, & perpetuus
dolor cordi meo.

3 Optarim

3 Optarim enim ego ipſe anathema eſſe *ſepa-*
ratum à Chriſto, pro fratrib⁹ meis, cognatis *un-*
quam meis ſecundum carnem,
Suprà 2.c.17 4 Qui ſunt Iſraelitæ: quorum *eſt* adoptio, &
Epheſ. 2.c.12 gloria, & fœdera, & Legis conſtitutio, & cul-
tus,& promiſsiones:
5 Quorum *ſunt* Patres, & ij ex quibus eſt Chri-
ſtus quoad carnem, qui eſt ſupra omnes Deus
laudandus in ſecula. Amen.
Suprà 2.d.28 6 Fieri tamen non poteſt vt exciderit ſermo
B Dei. non enim omnes qui *ſunt* ex *patre* Iſraele,
ſunt Iſrael:
Gen.21.b.12 7 Neq; quia *ſunt* ſemen Abrahę, *ideo* omnes *ſunt*
Heb.11.d.15 Filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen.
8 Hoc eſt, nõ qui filij carnis, ij filij Dei: ſed qui
Gala. 4.d.28 *ſunt* filij promiſsionis, numerantur in ſemine.
Gen.18.b.10 9 Promiſsionis enim ſermo hic eſt, Hoc ipſo
tempore veniam,& erit Saræ filius.
Gen.25.c.21 10 Neque *hic* ſolùm, ſed & Rebecca, quum ex
C vno cõcepiſſet, *nempe* ex Iſaac patre noſtro, *hæc*
experta eſt.
11 Nondum enim natis *pueris*, quum neq; boni
quippiam feciſsẽt neq; mali, vt propoſitũ Dei
quod *eſt* ſecundum *ipſius* electionem, *id eſt* non
ex operibus ſed ex vocante, *firmum* maneret.
Gen.25.c.23 12 Dictum eſt ei, Maior ſeruiet minori.
Malac. 1.a.2 13 Sicut ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſau verò o-
dio habui.
14 Quid igitur dicemus? Num iniuſtitia *eſt* a-
D pud Deum? Abſit.
Exo.33.d.19 15 Nam Moſi dicit, Miſerebor cuiuſcunq; mi-
ſertus fuero, & miſerabor quencunq; miſera-
tus fuero.
16 Nempe igitur *electio* nõ eſt eius qui velit, ne-
que eius qui currat, ſed miſerentis Dei.
Exod.9.d.16 17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc i-
pſum excitaui te vt oſtẽdam in te poteſtatem
meam,& vt annuntietur nomen meum in to-
ta terra.
18 Itaq; cuius vult, miſeretur: quem aũt vult,
indurat.
19 Dices ergo mihi, Quid adhuc ſuccenſet? nã
E voluntati illius quis reſtitit?
Eſa.45. b.9 20 Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex aduer-
Sapiẽ.15.b.7 ſo reſpondes Deo? num dicet figmentum fi-
Iere.18.a.6 ctori, Cur me talem feciſti?
21 Annon habet poteſtatem figulus luti, vt ex
eadẽ maſſa fingat aliud quidem vas ad decus,
aliud verò ad dedecus?
22 *Quid* ſi verò volens oſtendere iram, & notã
facere potentiam ſuam, pertulit multa lenita-
te vaſa iræ, coagmentata ad interitum:
23 Et vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ erga
vaſa miſericordiæ, quæ præparauit ad gloriã?
24 Quos etiam vocauit, *nimirum* nos nõ ſolum
F ex Iudæis, verùm etiam ex Gentibus,
Oſee 2.d.23 25 Vt etiam in Oſee dicit, Vocabo populũ qui
1.Pet. 2. b.10 meus non *erat*, populum meum: & eam quæ
dilecta non *erat*, dilectam.
Oſee 1.d.10 26 Et erit, in loco vbi dictũ fuerat eis, Non po-
pulus meus vos: illic vocabuntur Filij Dei vi-
uentis.
Eſa.10.c.22 27 Eſaias autẽ clamat ſuper Iſrael, *Etiam* ſi fue-
rit numerus filiorum Iſrael vt arena maris, re-
liquiæ ſeruabuntur.
28 Rationem enim conficiet, & in compendiũ
rediget cum iuſtitia: quoniam rationem com
G pendiariam inibit Dominus in terra.
Eſa.1.c.9 29 Et ſicut prius dixit Eſaias, Niſi Dominus Sa
baoth reliquiſſet nobis ſemen, facti fuiſſemus
vt Sodoma,& Gomorrhæ aſsimilati fuiſſem⁹.
30 Quid igitur dicemus? Quòd Gentes quæ
non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderũt iu-
ſtitiam: iuſtitiam autem eam quæ *eſt* ex fide:
31 Iſrael verò qui ſectabatur Legem iuſtitiæ, ad
Legem iuſtitiæ non peruenit.
32 Quare? Quia non ex fide, ſed velut ex ope-
ribus Legis. offenderunt enim ad Lapidẽ of-
fendiculi,
33 Quemadmodũ ſcriptum eſt, Ecce pono in Eſa.8.c.14,et
Sion Lapidẽ offendiculi, & Petram offenſio- 28.d.16,& 1.
nis:& quiſquis credit in eum, non pudefiet. Petr. 2. a. 6,
Pſal.118.c.22

CAPVT X.

1 Paulus orat pro Iudæis. 2 Zelus Dei abſq; ſcientia. Iuſtitia Dei.
Iuſtitia hominum. 4 Finis Legis Chriſtus. 5 Iuſtitia legis. [illegible]*. 9 & 10 Ore confiteri. Corde credere. 13 Inuocare*
nomen Domini. 14 Credere. Audire. Prædicare. 15 Mitti. Mini
ſtri verbi. 17 Fides ex auditu. 19 Iudæi reijciũt verbum, quod
Gentes recipiunt.

1 FRatres, propenſa quidem voluntas cor-
dis mei & deprecatio ad Deũ ſuper Iſrael
eſt ad ſalutem.
2 Teſtor enim *de* ipſis, quòd zelum Dei habẽt,
ſed non ex cognitione.
3 Nam ignorantes Dei iuſtitiam,& propriam
iuſtitiam quærentes conſtituere, iuſtitiæ Dei
non fuerunt ſubiecti.
4 Nam finis Legis, Chriſtus: ad iuſtificationẽ Gal.3.d.24
cuiuis credenti.
5 Moſes enim deſcribit iuſtitiã quæ eſt ex Le- Leuit. 18. a.5
ge, *his uerbis*, Quòd qui fecerit homo ea, viuet Eze.20.b.11
per illa. Galat. 3.b.12
6 At quæ ex fide eſt iuſtitia, ita dicit, Ne dixe- Deut.30.c.12
ris in corde tuo, Quis aſcendet in cœlum? hoc B
eſt, Chriſtum ex alto deducere.
7 Aut quis deſcẽdet in abyſſum? hoc eſt, Chri
ſtum ex mortuis reducere.
8 Sed quid dicit? Prope te verbũ eſt in ore tuo Deu.30.c.14
& in corde tuo. Hoc eſt verbũ illud fidei quod
prædicamus.
9 *Nempe* quòd ſi confeſſus fueris ore tuo Do-
minũ Ieſum, & credideris in corde tuo quòd
Deus illum excitauit à mortuis, ſeruaberis.
10 Corde enim creditur ad iuſtitiam: ore autẽ
confeſsio fit ad ſalutem.
11 Dicit enim Scriptura, Quiſquis credit in eũ, Eſa.28.d.16
non pudefiet. C
12 Non enim eſt diſtinctio vel Iudæi vel Gręci:
nam idem Dominus omniũ, eſt diues in om-
nes, à quibus inuocatur.
13 Quiſquis enim inuocauerit nomẽ Domini, Ioel.2.g.32
ſeruabitur.
14 Quomodo igitur inuocabũt eum in quem
non crediderint? quomodo autem credent *ei*
de quo non audierint? quomodo autem au-
dient abſq; prædicante?
15 Quomodo autem prædicabunt, niſi miſsi
fuerint? ſicut ſcriptum eſt, Quàm ſpecioſi pe- Eſa.52.b.7
des euangelizantium pacem, euangelizantiũ Nahũ 1. d.15
bona.
16 Sed non omnes auſcultarunt Euangelio. E-
ſaias enim dicit, Domine quis credit ſermoni
noſtro?
17 Ergo fides ex auditu eſt: auditus autem per Eſa.53.a.1
uerbum Dei. Iohã. 12.f.38
18 Sed (inquam *ego*) annon audierunt? Imò ve- D
rò in omnem terram exiuit ſonus eorũ,& in fi Pſal.19.a.5
nes orbis terrarum, verba eorum.

Deut.32.c.21 19 Sed, inquam ego, nunquid Iſrael non cogno-
uit Deum? Primus Moſes dicit, Ego ad æmula-
tionem prouocabo vos per gentem quæ non
eſt gens: per gentem intelligentiæ expertem
ad iram vos prouocabo.
Eſa.65.a.1 20 Eſaias aũt vtitur audacia, dicitq;, Inuentus
ſum ab ijs qui me non quærebãt: cõſpicuus fa
ctus ſum ijs qui de me non interrogabant.
Eſa.65.a.2 21 Aduerſus Iſraelẽ aũt dicit, Toto die expandi
manus meas ad populum immorigerũ & con
tradicentem.

CAPVT XI.

1 Non omnes Iudæi reiecti. 2 Oratio Eliæ aduerſus Iſraelẽ. 4 Ad hanc orationem reſponſio. 5 Gratia. 6 Opera. 7 Electio. Induratio. 11 Iudæorum offenſa, ſalus Gentibus. 14 Charitas Pauli erga Iudæos. 15 Iudæorũ reiectio. 17 Oleaſter. Oliua. 18 Ne glorientur Gentes aduerſus Iudæos. 21 Naturales rami. 22 Benignitas & ſeueritas Dei. Perſeuerãtia. 25 Iudæorum obduratio Plenitudo Gentium. 29 Dona & vocatio Dei. 32 Concluſi omnes in contumacia.

1 NVm igitur, inquam ego, abiecit Deus po
pulum ſuum? Abſit. nam & ego Iſraelita
ſum, ex ſemine Abrahæ, tribus Beniamin.
2 Non abiecit Deus populum ſuũ, quem præ-
cognouit. An neſcitis de Elia quid dicat Scri-
ptura? quomodo colloquatur cum Deo, dicẽs
aduerſus Iſraelem,
1.Reg.19.b.10. 3 Domine, Prophetas tuos occiderũt, & alta-
ria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus,
& quærunt animam meam.
1.Reg.19.d.18 4 Sed quid dicit ei Diuinum reſponſum? Re
ſeruaui mihi ſeptem millia virorum, qui non
flexerunt genu imagini Baal.
5 Ita igitur & hoc tempore, reſeruatio ſecundũ
electionem gratuitam facta eſt.
6 Quòd ſi per gratiam, non iam ex operibus:
alioquin, gratia iam non eſt gratia. Sin ex ope
ribus, iam non eſt gratia: alioquin, opus iam
non eſt opus.
7 Quid igitur? Quod requirit Iſrael, hoc non
eſt aſſequutus, ſed electi aſſequuti ſunt, reliqui
verò occalluerunt.
Eſa.29.b.10, 8 Sicut ſcriptum eſt, Dedit eis Deus ſpiritum
& 6.c.9 ſoporis: oculos vt non videant, & aures vt nõ
Mat.13.b.14 audiant, vſq; ad hodiernum diem.
Iohã.12.f.40 9 Et Dauid dicit, Fiat mẽſa ipſorũ pro laqueo,
Act.28.f.26 & tendicula, & offendiculo, & talione ipſis.
Pſal.69.c.12 10 Obtenebrẽtur oculi eorum, vt non cernãt:
& tergum ipſorum ſemper incurua.
11 Num igitur, inquam ego, ideo impegerunt,
vt cõciderent? Abſit. ſed per eorum offenſam
ſalus eſt Gentibus: in hoc vt eos ad æmulatio-
nem prouocaret.
12 Quòd ſi eorum offenſa diuitiæ ſunt mundi,
& diminutio eorum diuitiæ Gentium: quan-
to magis plenitudo ipſorum?
13 Nam, (quod vobis dico Gentibus, quatenus
ego quidem ſum Apoſtolus Gentium) mini-
ſterium meum illuſtro,
14 Vt experiar ſi quo modo ad æmulationẽ pro-
uocem conſanguineos meos, & ſeruẽ aliquos
ex ipſis.
15 Nam ſi abiectio eorũ eſt reconciliatio mun-
di: quæ erit aſſumptio, niſi vita ex mortuis?
16 Quòd ſi primitiæ ſanctæ, ſancta etiam maſſa:
& ſi radix ſancta eſt, etiam rami.
17 Quòd ſi nonnulli rami defracti ſunt, tu verò
quum eſſes oleaſter, inſitus es pro ipſis, & cõ-
ſors radicis ac pinguitudinis oleæ factus es:
18 Ne glorieris aduerſus ramos. quòd ſi glo-
riaris, non tu radicem portas, ſed radix te.
19 Dices igitur, Defracti ſunt rami, vt ego in-
ſererer.
20 Rectè: per infidelitatem defracti ſunt, tu ve
rò per fidem ſtas. ne efferaris animo, ſed ti-
meas.
21 Nam ſi Deus naturalibus ramis non peper-
cit, uide ne tibi quoq; non parcat.
22 Vide igitur benignitatem ac ſeueritatẽ Dei:
in eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatem: in
te verò benignitatem, ſi permanſeris in beni-
gnitate: alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelita-
te, inſerentur: poteſt enim Deus rurſum eos
inſerere.
24 Etenim ſi tu ex naturali exectus es oleaſtro,
& præter naturam inſitus es in veram oleam:
quanto magis ij qui naturales ſunt, inſerentur
propriæ oleæ?
25 Velim enim vos non ignorare fratres myſte
rium hoc (vt ne ſitis apud voſmetipſos arrogã
tes) quod obduratio iſta quæ eſt ex parte, Iſraeli
euenit, vſquequo plenitudo Gentiũ introierit,
26 Et ita totus Iſrael ſeruabitur, ſicut ſcriptum Eſa.59.d.20
eſt, Veniet ex Sion ille liberator, & auertet im
pietates à Iacob.
27 Et hoc illis à me fœdus, Quũ abſtulero pec- Eſa.27.c.9
cata ipſorum.
28 Itaq; quoad Euangelium, ſunt inimici pro-
pter vos: quoad electionem autem, diligun-
tur propter Patres.
29 Nam dona & vocatio Dei eiuſmodi ſunt vt
eorum ipſum pœnitere non poſſit.
30 Sicut enim & vos quondam non paruiſtis
Deo, nunc autem miſericordiam eſtis conſe-
quuti per iſtorum contumaciam:
31 Sic & iſti nunc non paruerunt, vt per veſtrã
miſericordiam & ipſi miſericordiam conſe-
quantur.
32 Cõcluſit enim Deus omnes in contumacia,
vt omnium miſereretur.
33 O profundas diuitias tum ſapientiæ tum co
gnitionis Dei: quàm inſcrutabilia ſunt iudi-
cia eius, & imperueſtigabiles viæ eius.
34 Quis enim cognouit mẽtem Domini? aut Eſa.40.c.13
quis ei fuit à conſilijs? Sapiẽ.9.c.13
35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei? 1.Cor.2.d.16
36 Nam ex eo, & per eum, & in ipſo ſunt om-
nia. ipſi ſit gloria in ſecula. Amen.

CAPVT XII.

1 Oblatio corporum noſtrorum in ſacrificium Deo. 3 Sapere ad ſobrietatem. 5 Chriſtiani vnum corpus in Chriſto, & alij aliorũ membra. 6 Dona diuerſa. 9 Dilectio. 10 Hominum Chriſtiani officium.

1 PRecor igitur vos, fratres, per miſeratio-
nes Dei, vt ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam
uiuam, ſanctam, acceptam Deo, rationalem il
lum cultum veſtrum:
2 Et ne configuremini ſeculo iſti, ſed transfor
memini per renouationem mentis veſtræ, ad Epheſ.5.d.17
hoc vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona il- 1.Theſ.4.a.1
la, accepta & perfecta.
3 Nam per gratiã quæ mihi data eſt, edico cui-
uis verſanti inter vos, ne ſibi ſapiat ſuprà quàm 1.Cor.12.b.11
oporteat ſapere: ſed ſapiat ad ſobrietatem, Epheſ.4.b.7
prout cuiq; Deus partitus eſt menſuram fidei.
4 Quemadmodum enim in vno corpore mẽ-
bra multa habemus, membra verò omnia
eandem

eandem non habent actionem:
5 Sic multi vnũ corpus ſumus in Chriſto, ſin-
gulatim autem alij aliorum membra.
1.Pet.4.b.10 6 Habentes autẽ diuerſa dona pro gratia quæ
nobis data eſt, ſiue prophetiã, *prophetemus* pro
proportione fidei:
7 Siue miniſterium, *verſemur* in miniſtratione:
tum is qui docet, in docendo:
Matth. 6.a.2 8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui di
2.Cor. 9.b.7 ſtribuit, cum ſimplicitate: qui præeſt, cum di-
ligentia: qui miſeretur, cum hilaritate.
Amos 5.d.15 9 Dilectio *ſit* minimè ſimulata. *Sitis* abhorren-
tes quod malum, agglutinati bono.
Epheſ. 4.a.2 10 Fraterna charitate alij ad alios amãdos pro-
1.Pet. 2.c.17 penſi. Honore alius alij præeuntes.
1.Petr. 5.b.8 11 Studio minimè cunctantes. Spiritu feruen-
tes. Domino ſeruientes.
Luc.18.a.1 12 Spe gaudentes. In afflictione tolerantes. In
1.Cor.16.a.1 oratione perdurantes.
Hebr.13.a.2 13 Neceſsitatibus ſanctorum communicantes.
1.Pet. 4.b.11 Hoſpitalitatem ſectantes.
Mat.5.g.44 14 Benedicite ijs qui vos inſectantur. Benedi-
cite *inquam*, & ne imprecemini.
Prou.3.a.7 15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flen
Eſa.5.c.21 tibus:
16 Eodem animo inter vos mutuò affecti. Non
elatè *de vobiſipſis* ſentientes: ſed humilibus ob-
ſecundantes. Ne ſitis prudentes apud voſmet-
ipſos.
Prou. 20.c.22 17 Nemini malum pro malo viciſsim redden-
Mat.5.f.39 tes. Procurantes honeſta coram omnibus ho-
1.Petr. 3.b.9 minibus.
2.Cor.8.d.21 18 Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum om
Heb.12.d.14 nibus hominibus in pace viuentes.
Eccl.2.a.18 19 Non voſmetipſos vlciſcentes, dilecti: ſed da-
Mat.5.f.39 te locum iræ. ſcriptũ eſt enim, Mihi vltio: ego
Deut.32.e.35 rependam, dicit Dominus.
Heb.10.f.30 20 Si igitur eſurit inimicus tuus, ciba eum: ſi ſi-
Prou.25.c.22 tit, da ei potum. hoc enim ſi feceris, carbones
ignis coaceruabis in caput eius.
21 Ne vincaris ab eo quod malum eſt, ſed vince
bonitate malitiam.

CAPVT XIII.

1 Magiſtratibus obediendum. 2 De eorum poteſtate. 6. & 7 Soluenda vectigalia. 8 Nihil debendum præter dilectionem. 10 Charitas conſummatio legis. 11 Somnus. 12 Nox. Dies. Opera tenebrarum. Habitus qui luci conuenit. 13 Chriſtianorum conuerſatio qualis eſſe debeat. 14 Induere Chriſtum.

Sapiẽ. 6.a.4 1 Omnis anima Poteſtatibus ſuperemi-
Tit.3.a.1 nentibus ſubiecta eſto. nõ enim eſt Po
1.Petr.2.b.13 teſtas niſi à Deo: & quæ ſunt Poteſtates, ſunt à
Deo ordine diſtributæ.
2 Itaq; quiſquis *ſe* opponit Poteſtati, Dei ordi
nationi reſiſtit: qui autem reſiſtũt, ipſi ſibi con-
demnationem ferent.
3 Nam magiſtratus non ſunt terrori *pro* bonis
operibus, ſed malis. Vis autem non timere Po
teſtatem? quod bonum eſt facito: & feres lau-
dem ab ipſa.
4 Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Quòd
ſi feceris quod malum eſt, time: non enim te-
merè gladium geſtat, nam Dei miniſter eſt: vl-
tor ad iram ei qui quod malum eſt fecerit.
5 Quapropter neceſſe eſt ſubijci, non ſolùm
propter iram, ſed etiam propter cõſcientiam.
6 Propter hoc enim & vectigalia ſoluitis: ſi-
quidem miniſtri Dei ſunt in hoc ipſum incum
bentes.
7 Reddite igitur omnibus quod debetis: cui Mat.22.b.21
tributũ *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal:
cui timorem, timorem: cui honorem, honorẽ.
8 Nemini quicquam debeatis, niſi *hoc*, vt alij
alios diligatis. (nam qui diligit alterum, Legẽ
expleuit.
9 Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occi Exo.20.c.14
des, Non furaberis, Non falſum teſtimonium Deut.5.b.18
dices, Non cõcupiſces: & ſi quod aliud *eſt* man Leui.19.d.18
datũ, in hoc ſermone ſummatim comprehen- Mat.22.d.39
ditur: nempe, Diliges proximum tuum ſicut Mar.12.c.31
teipſum. Galat.5.c.14
10 Charitas proximum non afficit malo: con- Iac.2.b.8
ſummatio itaq; Legis eſt charitas.) 1.Tim.1.a.5
11 Idque, perſpecta opportunitate, quòd *ſcilicet*
tempeſtiuum iam ſit nos à ſomno expergiſci.
Nunc enim propius nos eſt ſalus, quàm quum
credidimus.
12 Nox præterijt, dies autem aduenit. Abijcia- Luc.21.f.34
mus igitur opera tenebrarum, & induamur ha
tu qui luci conueniat.
13 Vt interdiu, compoſitè ambulemus: non *in* Luc.21.f.34
comeſſationibus & ebrietatibus, non cubili-
bus ac laſciuijs, non lite & inuidia.
14 Sed induamini Domino Ieſu Chriſto, & car Galat.5.c.16
nis curam ne habeatis ad *explendas* cupiditates. 1.Petr.2.c.11

CAPVT XIIII.

1 De infirmis in fide, deq; ciborum & dierum differentia. 8 Viuere & mori Domino. 10 Non iudicandus frater. 14 Nihil eſſe impurum niſi impuro. 17 Regnum Dei non eſt eſca. 20 Offendiculum ob cibum. 23 Quicquid non ex fide peccatũ.

1 Evm verò qui fide eſt infirmus, aſſumite
non *tamen* ad certamina diſputationum
ineunda.
2 Alius quidem credit veſcẽdum eſſe quibuſ-
uis: alius autem *fide* infirmus edit olera.
3 Qui edit, non edẽtem ne pro nihilo habeat:
& qui non edit, edentem ne cõdemnet. Deus
enim eum aſſumpſit.
4 Tu quis es qui condemnas alienum famu-
lum? proprio domino ſtat aut cadit. ſtabilietur
autem: poteſt enim Deus eum ſtabilire.
5 Alius quidem æſtimat diẽ præ die. Alius au-
tem peræquè æſtimat quemuis diem. Vnuſ-
quiſq; in animo ſuo plenè certus eſto.
6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non
curat diem, Domino non curat. Qui edit, Do-
mino edit, gratias enim agit Deo: & qui non e-
dit, Domino non edit, & gratias agit Deo.
7 Nullus enim noſtrum ſibijpſi viuit, & nullus
ſibijpſi moritur.
8 Nã ſiue viuimus, Domino viuimus: ſiue mo-
rimur, Domino morimur. Siue igitur viua-
mus, ſiue moriamur, Domini ſumus.
9 In hoc enim Chriſtus & mortuus eſt & reſur
rexit & reuixit, vt & mortuis ac viuentibus do
minetur.
10 Tu verò cur iudicas fratrem tuũ? aut etiam
tu, cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes 2.Cor.5.b.10
enim ſiſtemur apud tribunal Chriſti.
11 Scriptum eſt enim, Viuo ego, dicit Domi-
nus: Quoniam mihi *ſeſe* flectet omne genu, & Eſa.45.d.23
omnis lingua confitebitur Deo. Phil.2.b.10
12 Nempe ergo vnuſquiſque noſtrum de ſeipſo
rationem reddet Deo.
13 Ne amplius igitur alius de alio iudicemus:
ſed hic potius adhibete iudicium vt ne offen-
diculum ponatur fratri aut ſcandalum.
14 Noui, & perſuaſum habeo per Dominũ Ie-

ſum, nihil eſſe impurum per ſe, niſi *quod* ei qui
exiſtimat aliquid eſſe impurum, *id* ei impu-
rum *eſt*.
1.Cor.8.d.11 15 Verùm ſi propter eſcam frater tuus triſtitia
afficitur, non iam ſecũdum charitatem ambu-
las: ne eſca tua illum perdas pro quo Chriſtus
mortuus eſt.
16 Ne veſtrum igitur bonum blaſphemetur.
17 Non enim eſt regnum Dei, eſca & potus: ſed
iuſtitia, & pax, & gaudium per Spiritũ ſanctũ.
18 Nam qui per hæc ſeruit Chriſto, gratus eſt
Deo, & acceptus hominibus.
D 19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt, ſecte-
mur, & quæ ad mutuam ædificationem.
Tit.1.d.15 20 Ne cibi cauſa diſſoluas opus Dei. omnia
quidem pura: ſed malũ *eſt* homini qui edit cum
offendiculo.
1.Cor.8.d.13 21 Bonum *eſt* non veſci carnibus, neq; bibere vi
nũ, neq; *quicquam* in quo frater tuus impingit,
aut offenditur, aut infirmus eſt.
22 Tu fidem habes: apud temetipſum habe co-
ram Deo. Beatus qui non cõdemnat ſeipſum
in eo quod approbat.
23 Qui verò ambigit, ſi ederit, cõdemnatus eſt:
quoniam non *edit* ex fide. quicquid verò ex fi-
de non eſt, peccatum eſt.

CAPVT XV.

1 Infirmorum imbecillitates ferenda. 2 Indulgendum proximo. 4 Scripturæ ad noſtram doctrinam ſcripta. 5 Conſenſus fidelium. 7 Hoſpitalitas. 8 Promiſsiones patrum confirmatæ. 9 Miſericordia Dei erga Gentes. 14 Bonitas & cognitio Romanorum. 16 Paulus miniſter Chriſti ad Gentes. 19 Prædicatio Pauli quouſq; ſe extenderit. 26 Macedoniæ & Achaiæ fidelium beneficentia in ſanctos Ieruſalem. 27 Spiritualia bona. Bona carnalia. 30 Precatur Romanos Paulus vt pro ſe orent. 33 Deus, Deus pacis.

1 DEbemus autem nos qui firmi *ſimus*, im
becillitates infirmorũ portare, ac non
indulgere nobiſipſis.
2 *Itaque* vnuſquiſque noſtrum proximo indul-
geat in bonum, *id eſt* ad *eius* ædificationem.
Pſal.69.b.10 3 Etenim Chriſtus non indulſit ſibijpſi, ſed ſi-
cut ſcriptum eſt, Conuitia eorum qui conuiti-
antur tibi, inciderunt in me.
4 Nam quæ antè ſcripta ſunt, in noſtram do-
ctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & con-
ſolationem Scripturarum ſpem habeamus.
1.Cor.1.b.10 5 Deus autem patientiæ & cõſolationis *author*
det vobis vt eodem animo inter vos mutuò af
fecti ſitis ſecundum Chriſtum Ieſum:
6 Vt cõcorditer vno ore glorificetis Deum ac
Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.
7 Propterea aſſumite alij alios, ſicut & Chri-
ſtus aſſumpſit nos in gloriam Dei.
8 *Illud* autem dico, Ieſum Chriſtum miniſtrum
fuiſſe circuncisionis, pro Dei veritate, vt con-
firmaret promiſsiones Patrum:
Pſal.18.d.50 9 Et vt Gentes pro miſericordia glorificent
2Reg.22.d.50 Deum: ſicut ſcriptum eſt, Propterea cõfitebor
C tibi inter Gentes & nomini tuo pſallam.
Deut.32.f.43 10 Et rurſum dicit, Gaudete Gentes cum popu
lo eius.
Pſal.117.a.1 11 Et rurſum, Laudate Dominum omnes Gen-
tes, & collaudate eum omnes populi.
Eſa.11.c.10 12 Et rurſum Eſaias dicit, Erit radix Ieſſe, & qui
exurgat ad imperandũ Gentibus, in ipſo Gen
tes ſperabunt.
13 Quòd vtinam Deus ſpei impleat vos omni
gaudio & pace in credendo: vt ſpe abundetis
per virtutem Spiritus ſancti.
14 Perſuaſum autem habeo, fratres mei, & ipſe
ego de vobis, quòd ipſi per vos pleni ſitis bo-
nitate, impleti omni cognitione, & qui poſsi-
tis etiam vos mutuò monere.
15 Audacius verò ſcripſi vobis, fratres, aliqua D
ex parte, veluti commonefaciens vos, propter
gratiam quæ data eſt mihi à Deo,
16 Ad hoc vt ſim miniſter Ieſu Chriſti apud Gẽ
tes: operãs Euãgelio Dei, vt fiat oblatio Gẽtiũ
accepta, ſanctificata per Spiritum ſanctum.
17 Habeo igitur quod glorier per Chriſtum Ie-
ſum, in ijs quæ ad Deum *pertinent*.
18 Non enim ſuſtinuerim loqui quicquã quod
nõ effecerit Chriſtus per me, *adducendis* ad obe-
dientiam Gentibus, verbis & factis,
19 Per virtutem ſignorum ac prodigiorum, *id
eſt* per virtutem Spiritus Dei. adeò vt ab Hieru
ſalem & circumiacentibus *regionibus* vſque ad
Illyricum impleuerim prædicandi Euangelij
Chriſti munus.
20 Ita porrò ambiens prædicare Euangelium, E
non vbi nominatus eſſet Chriſtus, vt ne ſuper
alienum fundamentum ædificarem:
21 Sed ſicut ſcriptum eſt, Quibus non eſt annũ- Eſa.52.d.15
tiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt,
intelligent.
22 Quapropter etiam impeditus ſum ſæpe *ne* Supr.1.b.13
venerim ad vos. 1Theſ.2.d.17
23 Nunc verò quum nõ amplius habeam locũ Supr.1.b.11
in his regionibus, deſiderium autem habeam
veniendi ad vos à multis annis:
24 Quandocunq; proficiſcar in Hiſpaniam, ve
niam ad vos: ſpero enim fore vt *iſtac* præteri- F
ens, videam vos, & à vobis deducar illuc: ſi ta-
men veſtra conſuetudine prius ex parte exple
tus fuero.
25 Nunc autem proficiſcor Hieroſolymam, mi
niſtrans Sanctis.
26 Placuit enim Macedoniæ & Achaiæ cõferre
aliquid in pauperes Sanctos, qui ſunt Hiero-
ſolymis:
27 Placuit enim *inquam*, & debitores illorum 1.Cor.9.b.11
ſunt. Nam ſi ſpiritualia ipſorum *bona* Gentes
participarunt, debent etiam in carnalibus, mi-
niſtrare ipſis.
28 Hoc igitur vbi perfecero, & eis conſignaue-
ro hunc fructum, abibo per vos in Hiſpa-
niam.
29 Scio verò quòd quum veniam ad vos, cum G
plena benedictione Euangelij Chriſti veniam.
30 Precor autem vos, fratres, per Dominũ no-
ſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem Spi-
ritus, vt mecũ certetis *veſtris* pro me apud Deũ
orationibus.
31 Vt liberer ab ijs qui immorigeri ſunt in Iu-
dæa, vtq; miniſterium hoc meum erga Hieru-
ſalem, acceptum ſit ſanctis:
32 Vt cum gaudio veniam ad vos per volunta-
tem Dei, vnaq; vobiſcum refociller.
33 Deus autem pacis *princeps ſit* cum omnibus
vobis. Amen.

CAPVT XVI.

1 Commendat Phœben. 3 Salutat Priſcillam & Aquilam, & alios fideles Romæ. 16 Oſculum ſanctum. 17 Diſsidia & ſcandala fugienda. 18 Miniſtri ventri ſuo ſeruientes. 19 Romanorum obedientia. Sapientes quoad bonũ, innocentes quoad malum. 22 Tertius deſcripſit hanc epiſtolam. 25 Euangelium myſterium tacitum à temporibus æternis. 26 Eiuſdem manifeſtatio. Obedientia fidei.

1 COmmendo autem vobis Phœben ſoro
rem noſtram, quę eſt miniſtra Eccleſiæ
Cenchreenſis:
2 Vt eam excipiatis in Domino vt dignum eſt
ſanctis, & adſitis ei quacunq; in re *ipſi* vſus fue-
Act.18.a.3. rit vobis. nam hæc cum multis hoſpitium prę-
g.26. buit, tum mihi etiam ipſi.
3 Salutate Priſcillã & Aquilã, adiutores meos
in Chriſto Ieſu:
4 (Qui pro anima mea ſuam ipſorũ ceruicem
ſuppoſuerunt: quibus non ego ſolus gratias a-
go, ſed & omnes Eccleſiæ Gentium:)
5 Item Eccleſiam quæ in domo eorum eſt. Sa-
lutate Epænetum mihi dilectum, primitias A-
chaiæ in Chriſto.
6 Salutate Mariam quæ multum laborauit er-
ga nos.
7 Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos
meos, & concaptiuos meos qui ſunt inſignes
inter Apoſtolos, qui etiam ante me fuerunt in
Chriſto.
B 8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Do-
mino.
9 Salutate Vrbanum, adiutorem noſtrum in
Chriſto, & Stachyn mihi dilectum.
10 Salutate Apellen, probatum in Chriſto. Salu
tate eos qui ſunt ex Ariſtobuli *familiaribus*.
11 Salutate Herodionem cognatum meum. Sa-
lutate eos qui *ſunt* ex Narciſſi *familiaribus*, eos *in-
quam* qui *ſunt* in Domino.
12 Salutate Tryphænam & Thryphoſam, quæ
laborant in Domino. Salutate Perſidem dile-
ctam, quæ multum laborauit in Domino.
13 Salutate Rufum ſelectum in Domino, & ma
trem eius ac meam.
14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermã,
Patroban, Mercurium, & qui cum ijs ſunt fra-
tres.
15 Salutate Philologum & Iuliam, Nereum &
C ſororem eius, & Olympã, & qui cum ijs ſunt,
omnes ſanctos.
16 Salutate alij alios oſculo ſancto. Salutãt vos 2.Cor.16.d.
Eccleſiæ Chriſti. 20.
17 Precor autẽ vos fratres, vt ſpeculemini diſſi 2.Cor.13.d.12
diorum & ſcandalorum authores, præter do- 1.Pet.5.d.14
ctrinam quam vos didiciſtis, & declinetis ab
eis.
18 Nam qui eiuſmodi *ſunt*, Domino noſtro Ieſu 2.Ioh.d.10
Chriſto nõ ſeruiunt, ſed ſuo ventri: & per blan
diloquentiam & aſſentationem corda mini-
mè malorum ſeducunt.
19 Veſtra enim obedientia ad omnes peruenit.
Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: ſed volo vos
ſapientes quidem eſſe quoad bonũ, innocen-
tes verò quoad malum.
20 Deus autem pacis *princeps* conteret ſatanam,
ſub pedes veſtros citò. Gratia Domini noſtri
Ieſu Chriſti *ſit* vobiſcum. Amen.
21 Salutãt vos Timotheus, adiutor meus, & Lu Act.16.a.1
cius, & Iaſon, & Soſipater, cognati mei. Philip.2.c.19
22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui de- D
ſcripſi epiſtolam,
23 Salutat vos Gaius hoſpes meus & Eccleſiæ
totius. Salutat vos Eraſtus procurator vrbis, &
Quartus frater.
24 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit* cũ om-
nibus vobis. Amen.
25 Ei verò qui poteſt vos ſtabilire, ſecũdum E- Ephe.3.d.20
uangelium meum, & præconium Ieſu Chriſti, Epheſ.3.b.9
ex reuelatione myſterij, quod à temporibus Coloſ.1.d.26
æternis tacitum fuit, 2.Tim.1.c.9
26 Nũc verò factum eſt manifeſtum & per ſcri- Tit.1.a.1.
pturas Propheticas ex imperio æterni Dei in
obedientiam fidei, apud quaſuis gentes decla-
ratum.
27 Soli *inquam* ſapienti Deo, gloria per Ieſum
Chriſtum, in ſecula. Amen.

Ad Romanos ſcripta fuit Corintho, per Phœben miniſtram Cenchreenſis Eccleſiæ.

Epiſtola Pauli ad Corinthios prior.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους ἐπιστολὴ πρώτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Soſthenes. 2 Sanctificatio. Inuocatio Chriſti. 4 Gratia per Chriſtum. 7 Reuelatio Chriſti. 8 Confirmatio. 9 Vocatio Dei. 10 Concordia & vnio. 11 Sectæ & diſſidia inter Corinthios, & quare. 17 Paulus ad prædicandum miſſus, non ad baptizandum. 18 Sermo crucis. 19 Sapientum ſapientia. 21 Sapientia Dei, & Mundi 23 Chriſtus ſcandalum & ſtultitia, potentia & ſapientia. 28 Qualis vocatio. 30 Chriſtus ſapientia, iuſtitia, ſanctificatio & redemptio.

1 PAVLVS Voca
tione Apoſto-
lus Ieſu Chriſti
per voluntatem
Dei, & Soſthe-
nes frater:
Act.15.b.9 2 Eccleſiæ Dei
1 Theſ.4.b.7 quæ eſt Corin-
Rom.1.a.7 chi, ſanctificatis
Epheſ.1.a.1 in Chriſto Ieſu,
Coloſſ.1.c.22 vocatis ſanctis,
2.Tim.1.c.9 cum omnibus qui inuocant nomen Domini
Tit.1.c.1 noſtri Ieſu Chriſti, in quouis loco, *Domini in-*
2 Tim.2.d.22 *quam* tum ipſorum, tum noſtri:
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, &
Domino Ieſu Chriſto.
4 Gratias ago Deo meo ſemper de vobis, ob
gratiã Dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu.
5 Quòd in omnibus ditati ſitis in ipſo, omni
ſermone, omnique cognitione:
6 Prout teſtimonium Chriſti confirmatũ fuit
in vobis.
7 Adeo vt nullo dono deficiamini, expectãtes Tit.2.c.11
dũ reuelẽtur Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Phil.3.d.20
8 Qui *Deus* etiã confirmabit vos vſque ad finẽ 1 Theſ.3.d.18
inculpatos in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. & 5.d.23
9 Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in cómu 1 Thes.5.d.24
nionẽ filij ipſius Ieſu Chriſti Domini noſtri. B
10 Precor autem vos, fratres, per nomen Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, vt idem loquamini o-
mnes, & non ſint inter vos diſsidia: ſed ſitis
coagmentati, eadem mente & ſententia.
11 Declaratum eſt enim mihi de vobis, fratres
mei, à domeſticis Chloes, q, lites ſint inter vos.
12 Hoc autem dico, vnumquenque veſtrũ dice
re, Ego quidẽ ſum Pauli, ego verò Apollo, ego Act.18.f.24
verò

verò Cephæ, ego verò Chriſti.
13 Num diſpertitus eſt Chriſtus? num Paulus
crucifixus eſt pro vobis, aut in nomen Pauli ba
ptizati fuiſtis?
B 14 Gratias ago Deo meo, quòd neminem ve-
Act.18.c.8 ſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium:
15 Vt ne quis dicat quòd in meum nomen ba-
ptizauerim.
16 Baptizaui autem etiam Stephanæ familiã:
cæterùm haud ſcio num quem alium baptiza-
uerim.
Galat.1.d.2 17 Non enim miſit me Chriſtus vt baptizarem,
2.Pet.1.c.16 ſed vt euangelizarem: non *tamen* cum dicendi
Infrà 2.a.14 peritia, ne inanis reddatur crux Chriſti.
18 Nam ſermo ille de cruce, ijs quidem qui pe-
reunt, ſtultitia eſt: nobis autem qui ſeruamur,
Rom.1.b.16 potentia Dei eſt.
Eſa.29.c.14 19 Scriptum eſt enim, Abolebo ſapientiam ſa-
pientum, & intelligentiam intelligentium tol
lam è medio.
20 Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor ſecu
li iſtius? Nónne infatuauit Deus ſapientiam
mundi huius?
21 Nam poſtquam in ſapientia Dei non cogno
uit mundus per ſapiẽtiam Deum: placuit Deo
per ſtultam prædicationem ſeruare creden-
tes.
Matt.12.e.38 22 Quandoquidem & Iudæi ſignum petunt, &
Græci ſapientiam quærunt:
C 23 Nos autem prædicamus Chriſtum crucifi-
xum, Iudæis quidem offendiculũ, Græcis ve-
rò ſtultitiam:
24 Ipſis autem vocatis, tum Iudæis tum Græ-
cis, Chriſtum, Dei potentiam ac Dei ſapientiã.
25 Nam ſtultitia Dei ſapientior eſt quàm homi
nes: & infirmitas Dei validior eſt quàm homi-
nes.
26 Videtis enim vocationem veſtram, fratres,
quòd non multi *ſuis* ſapientes ſecundum car-
nem, non multi potentes, non multi nobiles:
27 Verùm quæ ſtulta *ſunt* in mundo, elegit
Deus, vt pudefaciat ſapientes, & quæ *ſunt* infir
ma in mũdo, elegit Deus vt pudefaciat ea quæ
ſunt robuſta:
28 Et quæ ignobilia ſunt in mundo, & pro ni-
hilo habita, elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt
ea quæ ſunt aboleret.
29 Vt ne glorietur vlla caro coram eo.
30 Sed ex ipſo vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui fa-
ctus eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitiaq;, et ſan-
ctificatio, & redemptio:
Iere.9.g.23 31 Vt ſicut ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domi
no glorietur.

CAPVT II.

*1 Paulus inter prædicandum non vtitur eloquentia, neq; munda-
na ſapientia. 6 Annuntiat ſapientiam Dei. 10 Spiritus
Dei Doctor Pauli, & eius ſimilium. Omnia nouit Spiritus Dei.
14 Animalis homo. 15 Spiritualis homo.*

Sap.1.c.17 1 EGo igitur quum venirem ad vos, fra-
tres, non veni cum eminentia locutio-
nis aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimo-
nium Dei.
2 Non enim quicquam ad cognoſcendum de-
legi inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, eúmque
crucifixum.
Act.18.a.1 3 Fuiq; ego cum infirmitate & timore ac tre-
more multo apud vos.
Suprà 1.c.17 4 Neq; oratio mea & prædicatio mea *verſata eſt*
2.Petr.1.c.10 in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ verbis, ſed
in demonſtratione Spiritualis potentiæ,
5 Ne fides veſtra conſiſtat in ſapientia homi- B
num, ſed in potentia Dei.
6 Sapientiam verò loquimur inter perfectos:
ſapientiam autem non ſeculi huius, neq; prin
cipum ſeculi huius qui abolentur:
7 Sed loquimur ſapientiam Dei *latentem* in my
ſterio, *id eſt* abſconditam illam, quam præfinie
rat Deus ante ſecula in gloriam noſtram.
8 Quam nemo principum ſeculi huius cogno
uit: nam ſi cognouiſſent, nequaquam Dominũ
gloriæ crucifixiſſent.
9 Sed *prædicamus* ſicut ſcriptum eſt, quę oculus Eſa.64.a.4
non vidit, nec auris audiuit, nec in mentem ho C
mini venerunt quę parauit Deus ijs qui ipſum
diligunt.
10 Nobis autẽ Deus *ea* reuelauit per Spiritum
ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam
profunditates Dei.
11 Quis enim hominum nouit ea quæ ſunt ho-
minis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? ita
etiam ea quæ ſunt Dei nemo nouit niſi Spiri-
tus Dei.
12 Nos verò non ſpiritum mundi accepimus,
ſed Spiritum qui *eſt* ex Deo: vt ſciamus quæ
Deus eſt nobis gratificatus. D
13 Quę etiam loquimur, non ſermonibus quos Suprà 1.c.17
docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiri 2.Pet.1.c.16
tus ſanctus: ſpiritualia cum ijs quæ ſpiritualia
ſunt coniungentes.
14 Animalis autem homo nõ eſt capax eorum
quæ ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim ei ſtultitia,
nec poteſt *ea* cognoſcere: quia ſpiritualiter di-
iudicantur.
15 At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe Pro.27.c.19
verò à nemine dijudicatur.
16 Quis enim nouit mentem Domini, qui in- Eſa.40.d.13
ſtructurus ſit eum? Nos autem mentem Chriſti Sap.9.c.13
habemus. Rom.11.d.34

CAPVT III.

*1 Spirituales. Carnales. Infantes in Chriſto. 2 Lac & eſca. 3
Carnales. Incedentes ſecundum hominem. Miniſtri Chriſti. 9 A-
griculturæ & ædificatio Dei. 11 Fundamentum Eccleſiæ. 13
Ignis. 17 Templum Dei. 18 Stultus. Sapiens. 21 Non
gloriandum in hominibus.*

1 EGo porrò, fratres, non potui loqui vo-
bis vt ſpiritualibus, ſed *loquendum fuit* vt
carnalibus, *id eſt* vt infantibus in Chriſto.
2 Lactis potu vos alui, & non eſca: nondum e-
nim poteratis *id ferre*. imò ne nũc quidem ad-
huc poteſtis.
3 Nam adhuc carnales eſtis. quum enim in vo
bis *ſint* liuor, & contentio, & diſsidia, nónne
carnales eſtis, & ſecundum hominẽ inceditis?
4 Etenim quum dicit quidam, Ego quidem
ſum Pauli: alter verò, ego *ſum* Apollo: nónne
carnales eſtis?
5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos,
niſi miniſtri per quos credidiſtis, & vt cuique
Dominus dedit?
6 Ego plantaui, Apollos rigauit: ſed Deus de- B
dit incrementum.
7 Itaq; neq; is qui plantat, eſt aliquid, neq; qui
rigat: ſed Deus qui dat incrementum.
8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, vnum ſunt: Pſal.62.d.13
vnuſquiſq; verò ſuam mercedem accipiet ſe- Galat.6.b.5
cundum ſuum laborem.
9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei aruum,
Dei ædificatio eſtis.

10 Secun-

10 Secundum gratiam Dei quæ data eſt mihi,
vt peritus architectus, fundamentum poſui: a-
lius autem ſuperædificat. Porrò quiſq; videat
quomodo ſuperædificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo poteſt po-
nere preter id quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus
Chriſtus.
C 12 Quòd ſi quis ſuperędificet ſuper fundamen-
tum hoc, aurum, argentum, lapidés precioſos,
ligna, fœnum, ſtipulam:
13 Cuiuſq; opus manifeſtum fiet, dies enim de-
clarabit. Nam per ignem reuelabitur: & cuiuſ-
que opus quale ſit, ignis probabit.
14 Si cuius opus manebit quod ſuperædifica-
uit, mercedem accipiet.
15 Si cuius opus exuſtum fuerit, damnū facietl
ipſe verò ſeruabitur, ita tamen vt per ignem.
Infri 6.d 19 16 An neſcitis quòd templum Dei eſtis, & Spi-
2.Cor.6.d.16 ritus Dei habitat in vobis?
D 17 Si quis templū Dei violat, hūc perdet Deus:
nam templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis
vos.
18 Nullus ſeipſum ſeducat: ſiquis *ſibi* videtur ſa-
piens eſſe inter vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt
fiat ſapiens.
Iob.8.b.13 19 Sapientia enim mūdi huius, ſtultitia *eſt* apud
Deum. ſcriptum eſt enim, Capit ſapiētes cum
Pſal.94.b.11 verſutia ipſorum.
20 Et rurſum, Dominus nouit quòd cogitatio-
nes ſapientium ſint vanæ.
21 Itaq; nullus glorietur in hominibus: omnia
namq; veſtra ſunt.
22 Siue Paulus, ſiue Apollos, ſiue Cephas, ſiue
mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſi-
ue futura: omnia *inquam* veſtra ſunt.
23 Vos autem, Chriſti: Chriſtus verò, Dei.

CAPVT IIII.

1 Miniſtri Chriſti. 3 Iudicare. 7 A Deo accepimus omnia. 8 Ingrati Corinthij erga Paulum. 9 Pericula & miſeria Apoſtolorum prædicantium Euangelium. 12 Paulus operatur proprijs manibus. 14 Modus corrigendi. 15 Magiſtri in Chriſto. Patres Imitatores. 17 Timotheus. 19 Pauli comminatio in falſos Doctores.

1 SIc de nobis reputet homo vt de miniſtris
Chriſti & diſpenſatoribus myſteriorum
Dei.
2 Quod ſupereſt autem, *illud* requiritur in di-
ſpenſatoribus, quòd fidus quiſque comperia-
tur.
3 Mihi verò pro minimo eſt quòd à vobis diju-
dicer, aut ab humano iudicio: imò nec mei-
pſum dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conſcius ſum, ſed nō
per hoc iuſtificatus ſum: ſed Dominus is eſt
qui me dijudicat.
Matth.7.a.1 5 Proinde ne ante tempus quicquam iudice-
Rom.2.a.1 tis, vſquedum venerit Dominus, qui & illuſtra
turus eſt occulta tenebrarum, & manifeſta fa-
ciet conſilia cordium: ac tūc laus erit vnicuiq;
à Deo.
B 6 Hæc autem, fratres, per figuram tranſtuli ad
meipſum & in Apollo propter vos, vt in nobis
diſceretis, *de vobis* ſuprà id quod ſcripſi, non ſen
tire: vt ne alius pro alio inflemini aduerſus a-
lium.
7 Quis enim te diſcernit? quid autem hābes
quod non acceperis? quod ſi etiam accepiſti,
quid gloriaris vt qui non acceperis?
8 Iam ſaturati eſtis, iam ditati eſtis, abſque no-
bis regnum adepti eſtis: atq; vtinā ſanè regnū
adepti eſſetis, vt & nos ſimul vobiſcum regna-
remus.
9 Puto enim quòd Deus nos vltimos Apoſto-
los deſignarit tanquam morti addictos. Nam
ſpectaculum facti ſumus mundo & Angelis &
hominibus.
10 Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem pru C
dentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem vali-
di: vos glorioſi, nos ignominioſi.
11 Ad hoc vſque tempus & eſurimus et ſitimus,
& nudi ſumus, & colaphis cædimur, & incer-
tis ſedibus erramus.
12 Et laboramus, operantes proprijs manibus: Act.20.g.34
conuitijs affecti, bene precamur: perſecutionē 1.Theſ.2.b.9
patientes, ſuſtinemus: 2.Theſ.3.b.8
13 Infamati precamur. purgamenta mundi fa- Mat.5.g.44
cti ſumus, vt quæ omnium ramentū vſq; adhuc. Luc.23.e.34
14 Non quo vos pudore ſuffundam, hæc ſcri- Act.7.g.60
bo, ſed vt filios meos dilectos admoneo.
15 Nam & ſi decem millia pædagogorum ha-
bueritis in Chriſto, non multos tamen patres:
in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos
genui.
16 Precor vos igitur, imitatores mei ſitis.
17 Propterea miſi vobis Timotheum, qui eſt fi-
lius meus dilectus & fidelis in Domino, qui
vobis in memoriam reducet quæ ſint viæ meę
in Chriſto, ſicut vbique in omnibus Eccleſijs
doceo.
18 Cæterum perinde quaſi ego non ſim ventu-
rus ad vos, inflati ſunt quidam:
19 Sed veniam breui ad vos, ſi Dominus volue- Act.19.d.21
rit, & cognoſcam nō locutionem iſtorum qui Iac.4.d.15
inflati ſunt, ſed Spiritualem virtutem.
20 Nō enim in locutione *ſitum eſt* regnum Dei,
ſed in *Spiritus* virtute.
21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cū
charitate & ſpiritu lenitatis?

CAPVT V.

1 Scortatio inter Corinthios. 5 Excommunicatur is qui inceſtum commiſerat. 6 Purgandum vetus fermentum. 7 Paſcha noſtrū Chriſtus. 11 Qui excommunicandi. Cum excommunicatis non veſcendum.

1 OMnino auditur *eſſe* inter vos ſcortatio,
& eiuſmodi ſcortatio, quæ ne inter
Gentes quidem nominatur: *nempe* vt quis vxo
rem patris habeat.
2 Et vos inflati eſtis, ac non potius luxiſtis, vt
tolleretur de medio veſtrum qui facinus hoc
patrauit.
3 Enimuerò ego vt abſens corpore, præſens au Coloſſ.2.a.5
tem ſpiritu, iam vt præſens iudicaui vt is qui B
hoc ita perpetrauit,
4 Vobis & meo ſpiritu in nomine Domini no
ſtri Ieſu Chriſti congregatis, cū poteſtate Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti,
5 Tradatur eiuſmodi *inquam homo* ſatanę ad in- 1.Tim.1.d.20
teritum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die illo
Domini Ieſu.
6 Nō *eſt* bona gloriatio veſtra. An neſcitis quòd Galat.5.b.9
paululum fermenti totam maſſam fermentat?
7 Expurgate igitur vetus fermentum, vt ſitis C
noua maſſa, ſicut eſtis fermenti expertes. Ete-
nim paſcha noſtrum pro nobis ſacrificatū eſt,
nempe Chriſtus.
8 Itaq; feſtum agitemus, non fermento veteri,
nec fermento malitiæ & nequitiæ: ſed nō fer-
mentatis *panibus* ſynceritatis & veritatis.

9 Scri-

9 Scripſi vobis in Epiſtola, ne commiſceremi-
ni cum ſcortatoribus.
10 Ac omnino cum ſcortatoribus mundi hu-
ius, aut cum auaris, aut cum rapacibus, aut ido
lolatris : alioquin debetis ſcilicet è mundo
exire.
D 11 Nunc autem ſcripſi vobis ne commiſceami-
ni, ſiquis quum frater nominetur ſit ſcortator,
aut auarus, aut idololatra, aut conuitiator, aut
ebrioſus, aut rapax: cum eiuſmodi, *inquam*, ne
edaris quidem.
12 Quid enim mea *intereſt* etiam de extraneis
iudicare? nónne de ijs qui intus ſunt vos iudi-
catis?
13 De extraneis verò Deus iudicat. tollite igi-
tur iſtum ſceleratum ex vobiſipſis.

CAPVT VI.

1 *De iudicijs forenſibus.* 7 [redacted] 9 *Qui regnum Dei non poſsidebunt.* 11 *Sanctifi-
cari. Iuſtificari.* 13 *Scortatio fugienda.* 15 *Membra Chri-
ſti.* 19 *Templum Spiritus ſancti.*

1 SVſtinet aliquis veſtrum, negociũ habens
cum altero, iudicio experiri ſub iniuſtis,
& non magis ſub ſanctis?
2 An non noſtis quòd ſancti mundum iudica-
bunt? quòd ſi per vos iudicabitur mundus, in-
digni eſtis minimis iudicijs?
3 Non noſtis quòd angelos iudicabimus? ne-
dum *ut* quæ ad huius vitæ vſum pertinent *non
iudicemus.*
4 Itaque ſi iudicia habeatis de ijs quæ ad hu-
ius vitæ vſum pertinent, eos qui minimi ſiunt
in Eccleſia, eos *inquam* in ſubſellijs collocare.
5 Pudoris cauſa vobis *hoc* dico. Itáne non eſt
inter vos ſapiens, ne vnus quidem, qui poſsit
dijudicare inter fratres ſuos?
6 Sed frater cum fratre iudicio experitur, idq;
ſub infidelibus?
7 Iam igitur omnino impotentia in vobis eſt,
Matt.5.f.39 quòd iudicia habetis inter vos ipſos. quare nõ
Luc.6.d.29 potius iniuriam patimini? cur nõ potius dam-
Rom.12.d.19 num accipitis?
1.Theſ.5.b.6 8 At vos iniuriã facitis, & damno afficitis, idq;
fratres.
9 An neſcitis quòd iniuſti regni Dei hæredita
tem non conſequentur? Ne erretis: neq; ſcor-
tatores, neq; idololatræ, neq; mœchi, neq; mol
les, neq; qui concumbunt cum maſculis,
10 Neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; con
uitiatores, neq; rapaces, regni Dei hæreditatẽ
conſequentur.
Tit.3.a.3 11 Et hæc eratis quidam: ſed abluti eſtis, ſed ſan
ctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Do
C mini Ieſu, & per Spiritum Dei noſtri.
Infr.10.d.23 12 Omnia mihi licent, at non omnia conducũt:
Eccli.37.f.31 omnia mihi licent, at ego non redigar ſub vl-
lius rei poteſtatem.
13 Eſcæ ventri *deſtinatæ ſunt*, & vẽter eſcis: Deus
autem & hunc & eas abolebit. corpus verò nõ
ſcortationi, ſed Domino: & Dominus cor-
pori.
Rom.6.a.5 14 Deus autem & Dominum ſuſcitauit: & nos
ſuſcitabit per poteſtatem ſuam.
15 Non noſtis quòd corpora veſtra, membra
ſunt Chriſti? num igitur tollens membra Chri
ſti, faciam *ut ſint* ſcorti membra? Abſit.
Gene.2.d.24 16 An non noſtis quòd qui adglutinatur ſcor-
Matt.19.a.5 to, vnum corpus eſt? Fient enim, inquit, qui
Mar.10.a.7 duo erant, caro vna.
Epheſ.5.g.32

17 Qui verò adglutinatur Domino, vnus ſpiri-
tus eſt.
18 Fugite ſcortationem. omne peccatum quod
fecerit homo, extra corpus eſt: ſed qui ſcorta-
tur, in proprium corpus peccat.
19 An non noſtis quòd corpus veſtrum templũ Suprà 3.d.17
eſt Spiritus ſancti, *qui eſt* in vobis, quem habe- 2.Cor.6.d.16
tis à Deo, neq; eſtis veſtri iuris?
20 Nam empti eſtis precio: glorificate igitur Infrà 7.d.23
Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro, 1.Pet.1.d.19
quæ ſunt Dei.

CAPVT VII.

1 *De coniugio.* 8 *De viduis & innuptis.* 12 *De viro fideli
qui infidelem vxorem duxerit, & econtra.* 17. & 24 *Inter-
dendum vnicuiq; in vocatione ſua.* 18 *Circuncisio. Præpu-
tium.* 21 *De ſeruis.* 25 *De virginibus.* 39 *Vxor in po-
teſtate viri, quandiu is viuit.*

1 CÆterùm de quibus ſcripſiſtis ad me: Bo
num *fuerit* viro, mulierẽ nõ attingere.
2 Sed propter ſcortationes, ſuam quiſq; vxo-
rem habeat, & proprium quæq; virum habeat.
3 Vxori vir debitam beneuolẽtiam reddat: ſi- 1.Petr.3.b.7
militer autem & vxor viro.
4 Vxor proprium corpus non habet in pote-
ſtate, ſed vir: ſimiliter autem & vir propriũ cor
pus non habet in poteſtate, ſed vxor.
5 Ne fraudetis alius alium, niſi ſiquid ex con-
ſenſu, ad tempus, vt vacetis ieiunio & oratio-
ni: & rurſum in vnum conuenite, ne tẽtet vos
ſatanas propter incontinentiam veſtram.
6 Hoc autem dico ex conceſsione, nõ ex præ-
cepto.
7 Nam velim omnes homines eſſe vt & ipſe
ſum: ſed vnuſquiſq; proprium donum habet ex
Deo, alius quidem ita, alius autem ita.
8 Dico autem innuptis & viduis, bonum eis
eſt ſi manſerint vt ego:
9 Quòd ſi ſe non continent, nubant: nam me-
lius eſt nubere quam vri.
10 Ijs autẽ qui matrimonio iuncti ſunt, denun-
tio, non ego, ſed Dominus, vxor à viro ne di- Matt.5.e.32,
ſcedat: & 19.b.9
11 Quòd ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro Mar.10.b.11
reconcilietur. & vir vxorem ne dimittat. Luc.16.d.18
12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si
quis frater vxorem habet infidelẽ, & hæc con-
ſentit ad habitandum cum eo, ne dimittat eã.
13 Et vxor quæ habet virũ infidelẽ, qui conſen-
tit ad habitandum cum ea, ne dimittat eum.
14 Sanctificatus eſt enim maritus infidelis per C
vxorem: & ſanctificata eſt vxor infidelis per vi
rum. alioqui nempe liberi veſtri impuri eſſent:
nunc autem ſancti ſunt.
15 Quòd ſi incredulus diſcedit, diſcedat. non
eſt ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſ-
modi *rebus*: ſed ad pacem vocauit nos Deus.
16 Ecquid enim noſti vxor, an virum ſis ſerua-
tura? aut ecquid noſti vir, an vxorem ſis ſerua-
turus, an non?
17 Vt vnicuiq; *donum* partitus eſt Deus, vt vnũ-
quenq; vocauit Dominus, ita incedat: & ita in
Eccleſijs omnibus conſtituo.
18 Circunciſus aliquis vocatus eſt? ne attrahat D
præputium. in præputio aliquis vocatus eſt? ne
circuncidatur.
19 Circunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt,
ſed obſeruatio mandatorum Dei.
20 Vnuſquiſq; in qua vocatione vocatus fuit, Epheſ.4.a.1
in ea maneat.

21 Seruus

21 Seruus vocatus es? ne ſit tibi curæ: ſed ſi etiã
potes liber fieri, potius eo vtere.
22 Etenim qui in Domino vocatus eſt ſeruus,
libertus Domini eſt: ſimiliter & qui liber vo-
catus fuit, ſeruus eſt Chriſti.
Supr. 6.d.20 23 Precio empti eſtis, ne fiatis ſerui homi-
1.Pet.1.d.20 num.
24 Vnuſquiſq; in quo vocatus fuerit, fratres, in
hoc maneat apud Deum.
25 De virginibus autem præceptum Domini
non habeo: ſed do *vobis* quod ſentio, vt cui Do-
E minus per miſericordiam dederit fidum eſſe:
tanquam miſericordiam conſequutus à Do-
mino, in hoc vt ſim fidelis.
26 Exiſtimo igitur hoc bonum eſſe propter in-
ſtantem neceſsitatem, quòd *inquam* bonum *ſit*
homini ita eſſe.
27 Alligatus es vxori? ne quæras diſſolutio-
nem. Solutus es ab vxore? ne quæras vxo-
rem.
28 Quòd ſi etiam duxeris vxorem, non
peccaſti: & ſi nupſerit virgo, non pecca-
uit: ſed afflictionem in carne habituri ſunt
qui ſunt huiuſmodi. ego verò vobis par-
co.
29 Hoc autem aio, fratres, quoniam tempus
contractum eſt in poſterum, vt & qui habent
vxores, ſint vt non habentes:
30 Et qui flent, vt non flentes: & qui gaudent,
vt non gaudentes: & qui emunt, vt non obti-
F nentes.
31 Et qui vtuntur mundo hoc, vt non abu-
tentes. præterit enim ſpecies huius mun-
di.
32 Velim autem vos abſque ſolicitudine eſſe.
Qui cælebs eſt, curat ea que *ſunt* Domini, quo-
modo placiturus ſit Domino:
33 At qui duxit vxorem, curat ea quæ ſunt mun
di, quomodo placiturus ſit vxori.
34 Diſcretæ ſunt ea quæ *eſt* vxor & ea quæ *eſt*
virgo. quæ *eſt* innupta, curat ea quæ ſunt Do-
mini, vt ſit ſancta cùm corpore, tum Spiritu:
quæ verò nupta eſt, curat ea quæ ſunt mundi,
quomodo placitura ſit viro.
35 Hoc autem dico, vt quid vobis condu-
cat oſtendam: non vt laqueum vobis in-
ijciam, ſed vt *indicem* quomodo decenter &
aptè adhæreſcatis Domino, abſque vlla di-
ſtractione.
G 36 Cæterùm ſi quis aliquid non decens *a*
ſe in virginem ſuam committi putat, ſi flo-
rem ætatis excedat, & ita debet fieri: quod
vult faciat, non peccat: iungantur matri-
monio.
37 Qui verò ſtat firmus in corde, nec adi-
gitur neceſsitate, ſed in poteſtate habet
propriam voluntatem, & hoc decreuit in
corde ſuo, vt ſeruet ſuam virginem, bene
facit.
38 Itaq; qui dat nuptum, bene facit: qui verò
non dat nuptum, melius facit.
Rom.7.a.1 39 Vxor alligata eſt Lege quandiu viuit vir
ipſius: quòd ſi obdormierit vir ipſius, li-
bera eſt ad cui velit nubendum: tantum in
Domino.
1.Theſ.4.b.8 40 Sed beatior eſt ſi ita maneat, ſecũdum meã
ſententiam. puto autem quòd & ego Spiritum
Dei habeam.

CAPVT VIII.

1 Scientia rerum idolis immolatarum. Charitas. 4. & 6 Vnus Deus. Vnus Dominus Ieſus Chriſtus. 8 Eſca. 9. & 10 Scandala ob cibum.

1 CÆterùm de ijs quæ idolis immolan-
tur, ſcimus quòd omnes ſcientiam
habemus. Scientia inflat, charitas verò ædi-
ficat.
2 Quòd ſi quis *ſibi* videtur aliquid ſcire,
nondum quicquam nouit ſicut oportet noſ-
ſe.
3 Sed ſi quis diligit Deum, hic edoctus fuit
ab eo.
4 De eſu igitur eorum quæ idolis immolan- B
tur, ſcimus quòd idolum nihil *eſt* in mundo, &
quòd nullus *eſt* Deus alius, niſi vnus.
5 Nam etiamſi ſint qui dicantur dij, & in cœ-
lo, & in terra (ſicut ſunt dij multi, & do-
mini multi:)
6 Nobis tamen vnus *eſt* Deus, Pater ille à quo
omnia, & nos in ipſo: & vnus Dominus Ie- Iohã.13.c.13
ſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per i- Infr.12.a.3
pſum.
7 Sed non in omnibus *eſt* ea ſcientia. non-
nulli enim *cum* conſcientia idoli vſque ad C
hoc tempus, vt idolis immolatum edunt:
& conſcientia eorum, infirma quum ſit, pol-
luitur.
8 Atqui eſca nos non commendat Deo. ne-
que enim ſi veſcamur, abundantiores ſumus:
neque ſi non veſcamur, pauperiores reddi-
mur.
9 Sed videte ne quo modo poteſtas illa veſtra
offendiculo ſit ijs qui infirmi ſunt.
10 Etenim ſiquis viderit te qui habes ſciẽtiam,
in idoleo accumbentem, nónne conſcientia D
eius qui infirmus eſt, inſtruetur ad edendum
ea quæ ſunt idolis immolata:
11 Et tua iſta ſcientia peribit frater qui infir- Rom.14.c.15
mus eſt, propter quem Chriſtus eſt mor-
tuus?
12 Ita autem peccantes in fratres, & vulneran-
tes ipſorum conſcientiam infirmam, in Chri-
ſtum peccatis.
13 Quapropter ſi eſca facit vt offendat frater Ro.14.d.21
meus, non veſcar carnibus in æternum, ne fa-
ciam vt frater meus offendat.

CAPVT IX.

1 Paulus aſſerit ſe Apoſtolum. Corinthij opus Pauli. 4. & 14 Victus & veſtitus debentur Euangelij miniſtris. 12 Paulus gratis prædicauit, ne retardaret aliquo modo curſum Euangelij. 19 Seruum ſe fecit omnibus Paulus, & quare. 24 Præmium curſus.

1 ANnon ſum Apoſtolus? Annon ſum li-
ber? annon Ieſum Chriſtum Dominũ
noſtrum vidi? annon opus meum vos eſtis in
Domino?
2 Si alijs non ſum Apoſtolus, at certè vobis
ſum. nam ſigillum apoſtolatus mei vos eſtis in
Domino.
3 Mea reſponſio apud eos qui in me inquirũt,
hæc eſt,
4 Num non habemus poteſtatem veſcendi ac
bibendi?
5 Num non habemus poteſtatem ſororem v-
xorem circunducendi, vt & reliqui Apoſtoli,
& fratres Domini & Cephas?

6 .An ſolus ego & Barnabas non habemus po-
teſtatem non operandi?
7 Quis militat proprijs ſtipendijs vnquam?
quis plantat vineam, & de fructu eius non e-
dit? aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis
non edit?
8 Num ſecundum hominem hæc dico? nónne
etiam Lex hæc dicit?
Deut.25.a.4 9 Nam in Moſis Lege ſcriptum eſt, Non obli-
1.Tim.5.c.18 gabis os boui trituranti. Num boues curę ſunt
Deo?
10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter
nos enim *hoc* ſcriptum eſt. Nam ſub ſpe debet
is qui arat, arare: & qui triturat ſub ſpe, ſpei ſuę
particeps eſſe.
Rom.15.f.27 11 Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus,
magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſueri-
mus?
12 Si alij *ſui* apud vos iuris participes ſunt, *cur*
non potius nos? atqui non vſi fuimus iure iſto:
ſed omnia ſuſtinemus, nequid remoremur E-
uangelium Chriſti.
Deut.18.a.1 13 An neſcitis quòd qui ſacris operantur, quæ
ex ſacrario ſunt, edunt: qui altari aſsidēt, cum
altari participant?
14 Ita & Dominus conſtituit ijs qui Euan-
gelium annuntiant, vt ex Euangelio vi-
uant.
C 15 Ego tamen nullo horum vſus fui. Neque ve-
ro hæc ſcripſi vt ita fiat in me: nam bonum eſt
mihi mori, potius quàm vt gloriationem meā
aliquis inanem reddat.
16 Etenim ſi euangelizem, nō eſt quod glorier:
neceſsitas enim mihi incumbit. Væ autem mi
hi eſt, niſi euangelizem.
17 Nam ſi volens hoc faciam, mercedem ha-
beo: ſin inuitus, diſpenſatio credita eſt mi-
hi.
18 Quæ igitur mihi eſt merces? vt quum euan-
gelizem, gratuitum conſtituam Euangelium
Chriſti, in hoc ne abutar poteſtate mea in E-
uangelio.
19 Nam quum liber ſim ab omnibus, omni-
bus meipſum ſeruum feci, vt plureis lucrifa-
ciam.
20 Et factus ſum Iudæis vt Iudæus, vt Iudæos
lucrifaciam: ijs qui ſub Lege ſunt, vt *ſi eſſem*
D ſub Lege, vt eos qui ſub Lege ſunt, lucrifa-
ciam:
21 Ex legibus vt exlex (quum non ſim exlex
Deo, ſed in Lege in Chriſto) vt lucrifaciam eos
qui ſunt exleges.
22 Factus ſum infirmis, vt infirmus, vt infir-
mos lucrifaciam. omnibus factus ſum omnia,
vt omnino aliquos ſeruem.
23 Hoc autem facio propter Euangelium, vt
particeps eius fiam.
24 An neſcitis quòd qui in ſtadio currunt,
omnes quidem currunt, ſed vnus accipit
præmium? ſic currite vt comprehenda-
tis.
25 Porrò quiſquis certat, in omnibus eſt con-
tinens. Illi quidem igitur vt perituram coro-
nam accipiant *ſunt continentes*: nos autem, vt in-
corruptam.
26 Ego igitur ita curro, vt non in incertum: ſic
pugilem ago, vt aerem non cædens.
27 Sed contundo corpus meum, & in ſeruitu-
tem redigo: ne quo modo, quum alijs prædi-
carim, ipſe ſim reprobus.

CAPVT X.

1 Patrum Baptiſmus. 4 Chriſtus vocatur ſpiritualis Petra. 6 Concupiſcere. 7 Idololatria. 8 Scortatio. 9 Tentare Chriſtum. 10 Murmurare. 13 Tentatio. 14 Fugienda idololatria. 16 Poculum & panis in cœna. 20 Idololatræ dæmoniis immolant. 25 De ciborum vſu. 32 Vitandum ſcandalum.

1 NOlo autem vos ignorare, fratres, quòd Num.9.c.18
Patres noſtri omnes ſub illa nube fue- Exo.13.d.21
runt, & omnes per mare tranſierunt: Exo.14.e.22
2 Et omnes in Moſen baptizati ſunt nube & Exo.16.d.18
mari:
3 Et omnes eandem eſcam ſpiritualem ede-
runt:
4 Et omnes eundem potum ſpiritualem bibe Exo.17.b.6
runt: (bibebant enim ex ſpirituali ſequente pe Num.20.b.10
tra: Petra verò erat Chriſtus.)
5 Sed pleroſque illorū non approbauit Deus: Num.26.g.65
proſtrati ſunt enim in deſerto.
6 Hæc autem typi noſtri fuerunt, in hoc ne B
concupiſcamus res malas, ſicut illi concupie- Num.11.a.4
runt. & 26.g.64
7 Neque idololatræ ſitis, ſicut quidam eo- Pſ.106.c.14
rum, vt ſcriptum eſt, Sedit populus vt veſce- Exod.32.b.6
retur ac biberet, & ſurrexerunt ad luden-
dum.
8 Neque ſcortemur, ſicut quidam eorum ſcor
tati ſunt, & ceciderunt vno die viginti tria mil Num.25.e.9
lia.
9 Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam
eorum tentarunt, & à ſerpentibus perie- Num.21.b.6
runt. Pſ.106.c.14
10 Neque murmuretis, ſicut quidam eorum
murmurarunt, & perierunt ab extermina- Num.14.f.37
tore.
11 Hęc autem omnia typicè eueniebant eis: ſcri C
pta verò ſunt ad admonitionē noſtri, in quos
fines ſeculorum occurrerunt.
12 Itaque qui *ſibi* videtur ſtare, videat ne ca-
dat.
13 Tentatio vos non cepit, niſi humana: fide-
lis autem eſt Deus qui non ſinet vos tentari
ſupra *id* quod poteſtis: ſed præſtabit vnà cum
tentatione etiam euaſionem, vt poſsitis ſuf-
ferre.
14 Quapropter dilecti mei, fugite ab idolola-
tria.
15 Vt peritis loquor: iudicate vos quod aio.
16 Poculum benedictionis cui benedicimus, D
nónne communio ſanguinis Chriſti eſt? panis
quem frangimus, nónne communio corporis
Chriſti eſt?
17 Quoniam vnus panis, vnum corpus multi
ſumus: nam omnes vnius panis ſumus parti-
cipes.
18 Videte Iſraelem *qui eſt* ſecundum carnem:
nónne qui edunt victimas, participes altaris
ſunt?
19 Quid ergo dico? idolum aliquid eſſe, aut
quod idolis immolatum eſt, aliquid eſſe?
20 Imò *illud dico*, quòd quæ immolant Gentes,
dæmonijs immolant, & non Deo: nolim au-
tem vos participes dæmoniorum eſſe.
21 Non poteſtis poculum Domini bibere, &
poculum dæmoniorum: non poteſtis menſæ
Domini participes eſſe, & menſæ dæmonio-
rum.

22 An prouocamus ad iram Dominũ? num va-
lidiores eo ſumus?
Suprà 6.c.13 Eccli.37.d.31 23 Omnia mihi licent, at non omnia confe-
runt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædifi-
cant.
F 24 Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque
quod alterius *eſt*.
25 Quicquid in macello venditur, edite: nihil
interrogantes propter conſcientiam.
Pſal.24.a.1 26 Domini enim eſt terra, & plenitudo e-
ius.
27 Quòd ſi quis vocat vos infidelium, & vultis
ire, quicquid apponitur vobis, edite: nihil in-
terrogantes, propter conſcientiam.
28 Quòd ſi quis vobis dixerit, Hoc idolis im-
molatum eſt: ne edatis, propter illum qui indi
cauit, & propter conſcientiam. Domini enim
eſt terra, & plenitudo eius.
29 Conſcientiam autem dico, non tuam, ſed il-
lius alterius. cur enim libertas mea damnatur
ab alia conſcientia?
G 30 Et ſi ego per gratiam *cibum* participo, cur
ob id impius iudicor, pro quo ego gratias a-
go?
Coloſſ.3.c.17 31 Siue igitur editis, ſiue bibitis, ſiue quid faci-
tis, omnia in gloriam Dei facite.
32 Eſtote ſine offendiculo & Iudæis, & Græcis,
& Eccleſiæ Dei:
33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non
quęrens meam ipſius vtilitatem, ſed multorũ,
vt ſeruentur.

CAPVT XI.

1 *Imitatores Chriſti eſſe & Apoſtolorum.* 3 *Caput viri Chri-
ſtus.* 4 *Cur in cœtu fidelium vir debet aperto eſſe capite,
mulier verò operto.* 16 *Eccleſia Dei non contentioſa.* 17
De conuentibus Eccleſiaſticis. 20 *De cœna Domini, &
quomodo ea abutantur Corinthij.* 31 *Vt quiſq; ſeipſum dijudi-
cet.* 32 *Iudicari à Domino.*

2.Theſſ.3.c.9 1 IMitatores mei eſtote, ſicut ego Chri-
ſti.
2 Laudo verò vos fratres, quòd omnia mea
meminiſtis, & ſicut tradidi vobis, traditiones
retinetis.
Epheſ.5.c.23 3 Volo autem vos ſcire quòd omnis viri caput
Chriſtus eſt: caput autem mulieris, vir: caput
verò Chriſti, Deus.
4 Omnis vir orans aut prophetans operto ca-
pite, dedecorat caput ſuum.
5 Omnis verò mulier orans aut prophetans nõ
operto capite, dedecorat caput ſuum: nam *id*
vnum ac idem eſt ac ſi raſa eſſet.
B 6 Nam ſi non velatur mulier, etiam tõdeatur:
quòd ſi turpe mulieri tonderi aut radi, vele-
tur.
Gene.1.c.26, 27 & 5.a.1, & 9.b.6 7 Vir enim non debet velare caput, quũ *is* ima-
go ſit & gloria Dei: at mulier, gloria viri eſt.
8 Non enim eſt vir ex muliere: ſed mulier ex
viro.
Coloſ.3.b.10 Geneſ.2.d.23 9 Neque enim conditus eſt vir propter mulie-
rem, ſed mulier propter virum.
10 Propter hoc debet mulier poteſtatem habe-
re in capite, propter angelos.
11 Attamen neq; vir abſq; muliere, neq; mulier
abſq; viro, in Domino.
C 12 Sicut enim mulier ex viro eſt, ita & vir per
mulierem: omnia verò ex Deo.
13 Apud voſipſos iudicate, Num decorũ eſt mu-
lierem non velatam Deum orare?
14 An ne natura quidem ipſa hoc docet vos,
quòd viro quidem comatum eſſe dedecori ſit:
15 Contrà mulieri, comatũ eſſe, gloriæ ſit? Nam
coma pro velamine data eſt ei.
16 Quòd ſi quis videtur contentioſus eſſe, nos
huiuſmodi conſuetudinem nõ habemus, neq;
Eccleſiæ Dei.
17 Hoc verò *ita* denuntio vt vos non laudem,
quòd *ſcilicet* non cum emolumẽto ſed cum de-
trimento conuenitis.
18 Principiò enim quum conuenitis in Eccle- D
ſia, audio diſſidia inter vos eſſe: idq; *ucrum* ali-
qua ex parte *eſſe* credo.
19 Oportet enim etiam hæreſes inter vos eſſe,
vt qui probati ſunt manifeſti fiant inter vos.
20 Itaq; quum conuenitis in vnum, non licet
dominicam cœnam edere:
21 Nam vnuſquiſque propriam cœnam præ-
occupat in veſcendo, & hic quidem eſurit, ille
vero ebrius eſt.
22 Enimuerò num domos non habetis ad e-
dendum & bibendum, aut Eccleſiam Dei cõ-
temnitis, & pudefacitis eos qui non habent?
Quid vobis dicam? laudabo vos in hoc? non E
laudo.
23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi
vobis, quòd *ſcilicet* Dominus Ieſus in ea nocte
qua proditus eſt, accepit panem:
24 Et gratijs actis, fregit, ac dixit, Accipite, edi- Mat.26.c.26
te: hoc meum eſt corpus quod pro vobis fran- Mar.14.c.22
gitur: hoc facite in mei recordationem. Luc.22.b.17
25 Itidem & poculum, poſtquam cœnaſſet, di-
cens, Hoc poculum eſt nouũ illud Teſtamen-
tum, per meum ſanguinem: hoc facite quotieſ
cunq; biberitis, in mei recordationem.
26 Quotieſcunque enim ederitis panem hunc, F
& poculum hoc biberitis, mortẽ Domini an-
nuntiatis, vſquequo venerit.
27 Itaq; quiſquis ederit panem hunc, aut bibe-
rit hoc poculum Domini indignè, tenebitur
crimine *ſpreti* corporis & ſanguinis Domini.
28 Probet autem quiſq; ſeipſum, & ita de pane 2.Cor.13.b.5
illo edat, & de poculo illo bibat.
29 Nam qui edit & bibit indignè, damnationẽ G
ſibijpſi edit & bibit: non diſcernẽs corpus Do-
mini.
30 Propterea inter vos multi *ſunt* debiles & in-
ualidi, & obdormiunt multi.
31 Etenim ſi noſipſos dijudicaremus, nõ puni-
remur.
32 Sed quum punimur, à Domino erudimur,
ne cum mundo condemnemur.
33 Itaq; fratres mei, quum cõuenitis ad veſcen-
dum, alius alium expectate.
34 Quòd ſi quis eſurit, domi edat: ne ad cõdem
nationem conueniatis. Reliqua verò, quũ ve-
nero, conſtituam.

CAPVT XII.

1 *Dona ſpiritualia.* 3 *Spiritus ſanctus.* 4 *Spiritualium do-
norum diſcrimina.* 12 *Membra varia in vno corpore.* 27
Chriſti corpus Eccleſia. 28 *In ea varia membra & officia.*

1 POrrò de ſpiritualibus *donis*, fratres, nolo
vos in ignoratione verſari.
2 Scitis quòd Gẽtes eratis, & ad idola illa mu-
ta, prout rapi contigiſſet, abripiebamini. Marc 9.f.39
3 Quapropter notum vobis facio quòd nullus Iohã.13.b.13
per Spiritum Dei loquens, dicit Ieſum anathe Suprà 8.b.6
ma: & nemo poteſt dicere Ieſum Dominum, Phili.2.b.10

niſi per Spiritum ſanctum.
4 Diſcrimina autem donorum ſunt, ſed idem
Spiritus.
5 Et diſcrimina miniſteriorum ſunt, ſed idem
Dominus.
6 Et diſcrimina facultatum ſunt, ſed idem eſt
Deus, efficiens eas omnes in quibuſuis.
7 Vnicuique verò datur declaratio Spiritus ad
vtilitatem:
8 Nam huic quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij verò ſermo cognitionis per
eundem Spiritum:
9 Alij verò fides per eundem Spiritum: alij ve-
rò dona ſanationum per eundem Spiritum:
10 Alij verò facultates *edendarum* virtutum, alij
verò prophetia, alij verò diſcretiones ſpirituũ,
alij verò genera linguarum, alij verò interpre-
tatio linguarum.
Rom.12.a.3 11 Sed omnia hæc efficit vnus ille & idem Spiri
Epheſ.4.b.8 tus, diſtribuẽs priuatim *illa* ſingulis ſicut vult.
12 Sicut enim corpus vnum eſt, & membra ha-
bet multa, omnia verò membra corporis v-
nius, multa quum ſint, vnum ſunt corpus: ita
& Chriſtus.
13 Etenim per vnum Spiritum nos omnes in v-
num corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue
Græci, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes vnã po-
tionem potauimus in vnum Spiritum.
14 Etenim corpus nõ eſt vnum membrum, ſed
multa.
15 Si dicat pes, Non ſum manus, nõ ſum de cor-
pore: num ob id non eſt ex corpore?
C 16 Et, ſi dicat auris, Non ſum oculus, non ſum
de corpore: num ob id non eſt ex corpore?
17 Si totum corpus oculus, vbi auditus? ſi totũ
auditus, vbi odoratus?
18 Nunc autem Deus collocauit membra ſin-
gula ſigillatim in corpore ſicut voluit.
19 Quòd ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi
corpus?
20 Nunc verò multa quidem membra ſunt, v-
num verò corpus.
21 Non poteſt autẽ oculus dicere manui, Non
eſt mihi opus te: aut rurſum caput pedibus, Nõ
eſt mihi opus vobis.
22 Imò multo potius, quæ videntur membra
corporis infirmiſsima eſſe, neceſſaria ſunt:
23 Et quæ putamus *membra* corporis maximè
eſſe inhoneſta, ijs honorem ampliorẽ circum-
ponimus: & indecora noſtra *membra* copioſio-
rem decorem habent.
24 Nam quę ſunt decora in nobis, *ijs decore* non
eſt opus: ſed Deus ſimul temperauit corpus, ei
cui deerat, copioſiore tributo honore.
D 25 Ne ſit diſsidium in corpore, ſed alia pro alijs
idem curent membra.
26 Itaq; ſiue patitur vnum membrũ, ſimul do-
lent omnia membra: ſiue honore afficitur vnũ
membrum, congratulantur omnia membra.
27 Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra
ex parte.
Epheſ.4.c.11 28 Et alios quidem cõſtituit Deus in Eccleſia,
primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tertiò
Doctores, deinde *conſtituit* Poteſtates. deinde
dona ſanationum, opitulationes, gubernatio-
nes, genera linguarum.
29 Num omnes Apoſtoli? num omnes Prophe
tæ? num omnes Doctores? num omnes *ſunt* po
teſtates?
30 Num omnes donum habent ſanationum?
num omnes linguis loquuntur? num omnes
interpretantur?
31 Ambitis verò dona potiora? en inſuper etiã
quàm diligentiſsimè viam vobis indico.

CAPVT XIII.

1 Dona ſpiritus abſq; charitate inutilia. 4 Fructus & officia charitatis. 8 Charitas nunquam excidit. 11 Loqui, ſentire, cogitare infantis modo. 12 Cernere per ſpeculum, & per ænigma. Cernere coram.

1 SI linguis hominũ loquar & angelorum,
charitatem autem non habeam, factus
ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens.
2 Et ſi habeam prophetiam, & nouerim myſte
ria omnia, omnemq; ſciẽtiam: & ſi habeam to-
tam fidem, adeo vt montes transferam, chari-
tatem autem non habeam, nihil ſum.
3 Et ſi inſumam alendis egenis omnes faculta B
tes meas, & ſi tradam corpus meum vt combu
rar, charitatem autem non habeã, nihil iuuor.
4 Charitas patiens eſt, comis eſt: charitas non
inuidet, charitas non eſt inſolens, nõ inflatur,
5 Nihil vt indecorum faſtidit, non quærit quæ
ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, C
6 Non gaudet de iniuſtitia, gaudet autem iu-
ſtitia.
7 Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat,
omnia ſuſtinet.
8 Charitas nunquam excidit: ſed & prophetię
abolebuntur, & linguæ ceſſabunt, & cognitio
abolebitur.
9 Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte pro-
phetamus:
10 Poſtquam autẽ aduenerit quod perfectum
eſt, tunc quod ex parte eſt abolebitur.
11 Quum eſſem infans, vt infans loquebar, vt D
infans cogitabam, vt infans ſentiebam: poſt-
quam autem factus ſum vir, aboleui quę infan
tis erant.
12 Cernimus enim nunc per ſpeculum *&* per
ænigma: tunc autem coram *cernemus*. Nunc co-
gnoſco ex parte: tunc verò cognoſcam prout
edoctus fuero.
13 Nũc verò manet fides, ſpes, charitas, tria hęc:
maxima autem illarum charitas.

CAPVT XIIII.

1 Charitas. Prophetare. 2 Loqui linguis incognitis. 3 Loqui ad ædificationem. 4 Aedificare Eccleſiam. 6 Reuelatio. Scientia. Prophetia. Doctrina. 9 Sermo ſignificans. 12 Spiritus dona ad ædificationem Eccleſiæ. 14 Orare lingua incognita. 15 Orare aut pſallere Spiritu & intelligentia. 16 Benedicere ſpiritu. 20 Pueri malitia. 23 Infideles ingredientes in cœtum eccleſiaſticum. 26 Quomodo loqui debeant in Eccleſia ij quibus eſt datum. 33 Pax in Eccleſia. 34 Mulieres ſilere debent in cœtu fidelium. 40 Honeſtas & ordo.

1 PErſequamini charitatem, ambite *dona*
ſpiritualia: magis tamẽ vt propheteтis.
2 Nam qui loquitur lingua, nõ hominibus lo-
quitur, ſed Deo: nullus enim audit, ſpiritu ve-
rò loquitur myſteria.
3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur
ædificationem & exhortationem & conſola-
tionem.
4 Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: qui
verò prophetat, Eccleſiam ædificat.
5 Velim autẽ omnes vos loqui linguis, magis
tamen vt propheteтis: maior enim qui prophe E
tat, quàm qui loquitur linguis: niſi ſi interpre-
tetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.

6 Nunc

6 Nunc verò fratres, ſi veniam ad vos linguis
loquẽs, quid vos iuuabo: niſi vobis loquar aut
per reuelationem, aut per cognitionem, aut
per prophetiam, aut per doctrinam?
7 Atqui minima quæ ſonum edunt, ſiue tibia,
ſiue cithara, niſi diſtinctionem tonis dederint,
quomodo cognoſcetur quod tibia canitur aut
cithara?
8 Etenim ſi incertum ſonũ tuba dederit, quis
apparabitur ad bellum?
9 Ita & vos per linguam niſi ſignificantem ſer-
monẽ edideritis, quomodo intelligetur quod
dicitur? eritis enim in aerem loquentes.
C 10 Tot, prout inciderit, genera vocum ſunt in
mundo, & nihil *eſt* mutum.
11 Niſi igitur ſciero vim vocis, ero ei qui loqui-
tur, barbarus: & qui loquitur, apud me barba-
rus *fuerit*.
12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus ambitis,
ad ædificationem Eccleſiæ quærite vt excel-
latis.
13 Quapropter qui loquitur lingua, oret vt in-
terpretetur.
14 Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat: ſed
intelligentia mea eſt infructuoſa.
15 Quid igitur eſt? orabo ſpiritu, ſed orabo etiã
intelligentia: pſallam ſpiritu, ſed pſallam etiã
intelligentia.
16 Quãdoquidem ſi benedixeris ſpiritu, is qui
implet locum idiotæ, quomodo dicturus eſt
Amen ad tuam gratiarum actionẽ? Nam quid
dicas neſcit.
D 17 Nam tu quidem bene gratias agis: ſed alius
non ædificatur.
18 Gratias ago Deo meo, quòd magis quam o-
mnes vos, linguis loquar.
19 Sed in Eccleſia malim quinq; verba intelli-
gentia mea loqui, vt & alios informem, quàm
decem millia verborum lingua.
20 Fratres ne ſitis pueri intelligentia: ſed mali-
tia pueri, intelligentia verò adulti ſitis.
Eſa.28.c.11 21 In Lege ſcriptum eſt, Propterea per diuerſæ
linguæ *homines* & alia labra loquar populo
huic: & ita quoq; me non audient, dicit Domi-
nus.
E 22 Linguæ igitur ſunt ſignum, non ijs qui cre-
dunt, ſed infidelibus: Prophetia verò non infi-
delibus, ſed credentibus.
23 Si igitur conuenerit Eccleſia tota in vnum,
& omnes linguis loquantur: ingrediantur au-
tem idiotæ aut infideles, nónne dicent vos fu-
rere?
24 Sed ſi omnes prophetent, ingrediatur autẽ
infidelis quiſpiam aut idiota: arguitur ab om-
nibus, dijudicatur ab omnibus:
25 Et ita occulta cordis eius manifeſta fiunt: at-
que ita procidẽs in faciem, adorabit Deum, re-
nuntians quòd Deus verè in vobis ſit.
F 26 Quid igitur eſt, fratres? quoties conuenitis,
quiſq; veſtrûm canticum habet, doctrinam ha
bet, linguam habet, reuelationẽ habet, inter-
pretationem habet. omnia ad ædificationem
fiant:
27 Siue lingua quis loquitur, *fiat* per binos, aut
ad plurimum ternos, & viciſsim: vnus autem
interpretetur.
28 Quòd ſi non ſit interpres, taceat in Eccleſia
qui loquitur lingua: ſibijpſi verò loquatur & Deo.
29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, &
alij dijudicent.
30 Quòd ſi alij fuerit reuelatum aſsidẽti, prior
taceat.
31 Poteſtis enim ſigillatim omnes prophetare,
vt omnes diſcant, & omnes cõſolationem ac-
cipiant.
32 Et ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubijci-
untur.
33 Non enim eſt cõfuſionis *author* Deus, ſed pa-
cis, vt in omnibus Eccleſijs ſanctorum.
34 Mulieres veſtræ in cœtibus ſileãt: nec enim 1.Tim.2.d.12
permiſſum eſt eis vt loquantur: ſed *imperatur* vt Gen.3.c.16
ſubditæ ſint, ſicut & Lex dicit. G
35 Quòd ſi quid diſcere volũt, domi ſuos viros
interrogent. nam turpe eſt mulieribus in cœ-
tu loqui.
36 An à vobis ſermo Dei profectus eſt? an ad
vos ſolos deuenit?
37 Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis,
agnoſcat quæ ſcribo vobis quòd Domini ſint
mandata.
38 Qui verò ignarus eſt, ignarus eſto.
39 Itaq; fratres, hoc ambite, vt prophetetis: &
loqui linguis ne vetueritis.
40 Omnia verò decenter & ordine fiant.

CAPVT XV.

*1 Euangelium à Paulo prædicatum. 3 Mors & reſurrectio Chri-
ſti. 8 Paulus vidit Chriſtum. 9 Perſequutus fuerat Eccle-
ſiam cuius poſtea factus eſt miniſter. 12 Chriſtus primus re-
ſurrexit, & omnes per eum reſurgent. 26 Vltimus hoſtis, mors.
29 Baptizari pro mortuis. 32 Epheſi Paulus pugnat aduer
ſus beſtias. 35 Quomodo ſuſcitantur mortui. 45 Prior A-
dam. Poſterior Adam. 47 Primus & ſecundus homo. 51
Mutabimur omnes, non omnes obdormiemus. 55 Stimulus
mortis. 57 Victoria. 58 Conſtantia & perſeuerantia.*

1 ECce porrò vobis declaro, fratres, Euan- Galat.1.b.11
gelium quod euangelizaui vobis, quod
& accepiſtis, in quo & ſtatis,
2 Per quod etiam, ſi retinetis quo ſermone vo
bis euangelizauerim, ſeruamini, niſi ſi fruſtra
credidiſtis.
3 Tradidi enim vobis in primis quod & acce- Eſa.53.b.5
perã: quòd *ſcilicet* Chriſtus mortuus ſit pro pec 1.Pet.2.d.42
catis noſtris, ſecundum Scripturas:
4 Et quòd ſepultus ſit, & quòd ſuſcitatus ſit Ionas.2.a.1
tertio die, ſecundum Scripturas:
5 Et quòd viſus ſit Cephæ, deinde duodecim Ioh.20.c.19
illis:
6 Poſtea viſus ſit pluſquàm quingentis fratri-
bus ſimul: ex quib. pleriq; manent vſq; adhuc,
quidam autem obdormierunt.
7 Poſtea viſus eſt Iacobo: deinde Apoſtolis om Act.9.a.4
nibus. Epheſ.3.b.8
8 Vltimo verò omnium, velut abortiuo, viſus
eſt etiam mihi.
9 Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui
non ſum dignus qui vocer Apoſtolus, propte-
rea quòd perſequutus ſum Eccleſiam Dei.
10 Sed gratia Dei ſum id quod ſum: & gratia e- Epheſ.3.b.7
ius in me *profecta* non fuit inanis, ſed amplius B
quàm illi omnes laboraui: non ego tamen, ſed
gratia Dei quæ mecum *eſt*.
11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita cre
didiſtis.
12 Quòd ſi Chriſtus prædicatur ex mortuis ſu-
ſcitatus eſſe, quomodo dicunt quidam inter
vos, non eſſe reſurrectionem mortuorum?
13 Nam ſi reſurrectio mortuorum non eſt, Chri
ſtus quoq; non eſt ſuſcitatus.

14 Quòd ſi Chriſtus non eſt ſuſcitatus, inanis
videlicet eſt prædicatio noſtra, inanis autem
eſt & fides veſtra.
15 Reperimur autem & falſi teſtes Dei: quoniã
teſtificati ſumus de Deo, quòd ſuſcitarit Chri-
ſtum: quem non ſuſcitauit, ſi videlicet mortui
non ſuſcitantur.
C 16 Nam ſi mortui nõ ſuſcitantur, Chriſtus quo-
que non eſt ſuſcitatus.
17 Quòd ſi Chriſtus non eſt ſuſcitatus, inanis
eſt fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris.
18 Nempe & qui obdormierunt in Chriſto, pe-
rierunt.
19 Si in hac ſolùm vita ſpem in Chriſto habe-
mus, miſerrimi omnium hominum ſumus.
20 Nunc autem Chriſtus ſuſcitatus eſt ex mor-
tuis: primitiæ eorum qui obdormierunt.
Coloſſ.1.c.18 21 Poſtquam enim per hominem mors, per ho
Apoc.1.b.5 minem quoq; reſurrectio mortuorum:
22 Sicut enim per Adam omnes moriuntur, ita
& per Chriſtum omnes viuificabuntur:
Theſſ.4.d.15 23 Vnuſquiſq; autẽ ſuo ordine: primitiæ Chri-
ſtus *reſurrexit*, poſtea ij qui ſunt Chriſti, in ad-
uentu ipſius *reſurgent*.
24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum
Deo ac Patri: quum aboleuerit omnem princi
patum & omnem poteſtatem & virtutem.
Pſal.110 a.1 25 Nam oportet eum regnare vſquequo poſue
Act 2.e.34 rit omnes inimicos ſub pedes ſuos.
Hebr.1.c.13, 26 Vltimus autem hoſtis aboletur mors.
& 10.c.13 27 Nam omnia ſubiecit ſub pedes illius. (Quũ
D autem dicit quòd omnia ſubiecta ſint, palàm
Pſal.8.c.7 eſt quòd *hoc dicatur* extra eum qui ſubiecit ei
Hebr.2.b.8 omnia.)
28 Quum autem ſubiecta fuerint ei omnia, tũc
& ipſe filius ſubijcietur ei qui ſubiecit ipſi om
nia, vt Deus ſit omnia in omnibus.
29 Alioqui quid facient ij qui baptizantur pro
mortuis? ſi omnino mortui nõ ſuſcitantur, cur
baptizantur pro mortuis?
30 Cur nos periclitamur omni momento?
31 Indies morior per gloriationẽ veſtrã, quam
habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.
32 Si ſecundum hominem aduerſus beſtias pu
Eſa.22.d.13 gnaui Epheſi, quæ mihi vtilitas, ſi mortui non
Sapien.2.b.6 ſuſcitantur? edamus & bibamus: cras enim mo
riemur.
33 Ne ſeducamini. Mores bonos colloquia cor
rumpunt mala.
E 34 Euigilate iuſtè, & ne peccetis: quidam enim
Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutien-
dum* loquor.
35 At dicet aliquis, Quomodo ſuſcitãtur mor-
tui? quali autem corpore prodeunt?
36 Demens, quod tu ſeminas, non viuiſcit, niſi
mortuum fuerit.
37 Et quod ſeminas, non corpus oriturum ſe-
minas, ſed nudum granum, prout inciderit, tri
tici, aut alicuius ex reliquis granis.
38 Sed Deus ei dat corpus vt voluit, & vnicuiq;
ſeminum ſuum corpus.
39 Non omnis caro, eadẽ caro, ſed alia quidem
caro hominum, alia verò caro pecorum, alia
verò piſcium, alia verò volucrium.
40 Et ſunt corpora cœleſtia, & ſunt corpora ter
reſtria: ſed alia quidem cœleſtium gloria, alia
verò terreſtrium.
41 Alia gloria ſolis, & alia gloria lunæ, & alia
gloria ſtellarum. ſtella ſiquidem à ſtella differt
in gloria:
42 Ita & reſurrectio mortuorum. ſeminatur F
corpus corruptioni obnoxium, ſuſcitatur in-
corruptum.
43 Seminatur ignominioſum, ſuſcitatur glo-
rioſum: ſeminatur infirmum, ſuſcitatur potẽs.
44 Seminatur corpus animale, ſuſcitatur cor-
pus ſpirituale. eſt corpus animale, & eſt cor-
pus ſpirituale.
45 Ita etiam ſcriptum eſt, Factus eſt prior ho- Geneſ.2.b.7
mo Adam in animal viuens: poſterior *autem* A-
dam *factus eſt* ſpiritus viuificus.
46 At non prius *factum eſt* quod *eſt* ſpirituale:
ſed quod animale, deinde quod ſpirituale.
47 Primus homo è terra, terrenus: ſecũdus ho-
mo, ipſe Dominus è cœlo.
48 Qualis terrenus ille, tales & qui terreni
ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales & qui cœleſtes
ſunt.
49 Et ſicut geſtauimus imaginem terreni, ge-
ſtabimus etiam imaginem cœleſtis.
50 Hoc autẽ dico, fratres, quòd caro & ſanguis
regni Dei hæreditatem accipere non poſſunt:
neq; corruptio incorruptæ naturæ hæredita-
tem accipit.
51 Ecce, myſteriũ vobis dico, Non omnes qui- G
dem obdormiemus, ſed omnes mutabimur.
52 Momento, & ictu oculi, ad vltimam tu- Matt.24.c.31
bam (canet enim) & mortui ſuſcitabuntur in- 1Theſ.4.d.16
corrupti, & nos mutabimur.
53 Oportet enim hoc corruptioni obnoxium
induere incorruptam naturã, & mortale hoc
induere immortalitatem.
54 Quum autem hoc corruptioni obnoxium
induerit incorruptam naturã, & mortale hoc
induerit immortalitatem: tunc fiet illud quod
ſcriptum eſt, Abſorpta eſt mors ad victoriam.
55 Vbi tua ô mors, victoria, vbi tuus ô ſepul- Oſee 13.d.14
chrum ſtimulus? Hebr.2.d.14
56 Stimulus autem mortis *eſt* peccatum: robur 2.Ioh.5.d.5
verò peccati, Lex.
57 Sed Deo *ſit* gratia, qui dedit nobis victoriam
per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.
58 Itaq; fratres mei dilecti, firmi ſitis, immobi-
les, abundantes in opere Domini ſemper, quũ
ſciatis q̃ labor veſter nõ eſt inanis per Dominũ.

CAPVT XVI.

1 Collecta pro ſanctis pauperibus. 5 Macedonia. 8 Pentecoſte. 10 Timotheum commendat Paulus. 12 Apollos. 13 Vigilare. Fides. 14 Charitas. 15 Stephanæ familia. 19 Aſiæ Eccleſia. Aquila & Priſcilla. 20 Oſculum ſanctum.

1 PORrò de collecta in ſanctos, quemadmo Rom.12.c.13
dum conſtitui Eccleſijs Galatiæ, ita &
vos facite.
2 Primo quoq; *die* hebdomadæ vnuſquiſq; ve-
ſtrum apud ſe reponat, recondens quod pro
Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tũc
collectæ fiant.
3 Poſtquam autem acceſſero, quoſcunq; pro-
baueritis per epiſtolas, hos mittam vt perfe-
rant beneficentiam veſtram Hieruſalem.
4 Quòd ſi res digna fuerit vt & ipſe proficiſcar:
mecum proficiſcentur.
5 Veniam autem ad vos, quum Macedoniam
tranſiero: (Macedoniam enim pertranſibo.)
6 Apud vos autem fortaſſe permanebo, aut e- B
tiam hybernabo: vt vos me proſequamini quo
cunq; proficiſcar.
7 Nolo enim vos nũc in tranſcurſu videre: ſed
ſpero

ſpero temporis aliquantũ manſurum me apud vos, ſi Dominus permiſerit.
8 Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten.
9 Nam oſtium mihi apertum eſt magnum & efficax, & aduerſarij multi.
10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte vt ſecurè ſit apud vos: opus enim Domini operatur vt & ego.
11 Ne quis igitur eũ pro nihilo habeat: ſed proſequamini eum cũ pace, vt veniat ad me: expecto enim eum cum fratribus.
C 12 Porrò de Apollo fratre, multũ precatus ſum eum vt iret ad vos cum fratribus: ſed omnino non fuit ei voluntas nunc eundi: venturus eſt autem quum tempus opportunum habuerit.
13 Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, eſtote fortes.
14 Omnia veſtra cum charitate fiant.
15 Precor autem vos, fratres: noſtis familiam Stephanæ eſſe primitias Achaiæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe:
16 Vt & vos ſubijciamini talib*, & cuiuis adiuuanti & laboranti.
17 Gaudeo verò de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniam abſentiam veſtrã hi ſuppleuerunt. D
18 Refecerunt enim ſpiritum meum ac veſtrũ. Agnoſcite itaq; huiuſmodi.
19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priſcilla, cum ea quæ in domo ipſorum *eſt* Eccleſia.
20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alij alios oſculo ſancto: Rom.16.c.16 2.Cor.13.d.12 1.Pet.5.d.14
21 Salutatio manu mea Pauli.
22 Si quis nõ amat Dominum Ieſum Chriſtũ, ſit anathema, maran atha.
23 Gratia Domini Ieſu Chriſti *ſit* vobiſcum.
24 Charitas mea *eſt* cũ omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.

Ad Corinthios prior miſſa fuit Philippis, per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Epiſtola Pauli ad Corinthios ſecunda.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους ἐπιστολὴ δευτέρα.

NOVA EX GRAECO TRALATIO

CAPVT I.

1 *Sancti.* 2 *Paulus agit gratias Deo.* 4 *Cur Deus nos conſoletur in omnibus oppreſſionibus.* 8 *Tribulatio Pauli in Aſia.* 9 *Confidendũ Deo, non nobiſipſis.* 11 *Orationes mutuæ.* 12 *Conuerſatio Pauli in mundo cum ſimplicitate Dei.* 14 *Eiuſdem gloriatio.* 21 *Confirmari. vngi.* 22 *Arrhabo Spiritus.* 23 *Cur Paulus Corinthum non ſit reuerſus.*

1 PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei ac Timothe* frater, Eccleſiæ Dei quę eſt Corinthi, vna cum ſanctis omnib* qui ſunt in tota Achaia:
2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.
3 Benedictus Deus ac Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater *inquam* ille miſericordiarũ & Deus omnis conſolationis *author*, Epheſ.1.a.3 1.Pet.1.a.3.
4 Cõſolans nos in omni oppreſſione noſtra: in hoc vt nos poſsimus conſolari eos qui ſunt in quauis oppreſſione, per conſolationẽ qua nos ipſos conſolatur Deus.
5 Nam ſicut abundãt perpeſsiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra.
B 6 Siue autem opprimimur, pro veſtra conſolatione ac ſalute *opprimimur*, quæ efficitur in tolerantia earundem perpeſsionum quas & nos patimur: & ſpes noſtra de vobis firma *eſt*: ſiue conſolationes accipimus, pro veſtra conſolatione ac ſalute *conſolationem accipimus*.
7 Scientes quòd ſicut ſocij eſtis perpeſsionũ, ita *ſocij eritis* etiam conſolationis.
8 Nõ enim volumus vos ignorare, fratres, de oppreſsione noſtra quæ nobis fuit in Aſia, quòd *ſcilicet* ſummè grauati fuimus ſupra facultatẽ, adeò vt nos prorſus animi penderemus etiam quoad vitam.
9 Sed ipſi apud nos decretum mortis habuimus, vt ne confideremus in nobiſipſis, ſed in Deo qui ſuſcitat mortuos,
10 Qui*que* ex tanta morte liberauit nos, & liberat: in quo ſperamus quòd etiam adhuc liberabit.
11 Vobis etiam vnà operam conferentibus pro nobis in deprecationem, vt pro dono ex multis perſonis in nos *collato*, gratiæ per multos agantur pro nobis. C Rom.15.g.30
12 Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium *ſcilicet* conſcientiæ noſtræ: quòd cum ſimplicitate & ſynceritate Dei, non cum ſapientia carnali, ſed cum gratia Dei conuerſati fuerimus in mundo, potiſsimum autem apud vos.
13 Non enim alia ſcribimus vobis quàm quæ legitis aut etiam agnoſcitis: ſpero autẽ quòd vſque ad extremum quoque agnoſcetis.
14 Sicut & agnouiſtis nos ex parte, quòd *ſcilicet* gloriatio veſtra ſumus, quemadmodũ & vos noſtra, in diem Domini Ieſu.
15 Itaque hac fiducia volui ad vos venire primùm, vt ſecundam gratiam haberetis:
16 Et per vos tranſire in Macedoniam, & rurſum à Macedonia venire ad vos, ac à vobis deduci in Iudæam.
17 Hoc igitur quum conſultarẽ, nunquid leuitate ſum vſus? aut nũ quę cõſulto, ſecundũ carnem cõſulto, ut ſit apud me Etiam & Non?

D 18 Imò fidelis Deus, quòd ſermo noſter quo *uſus ſum* apud vos,non fuit Etiam & Non.
19 Nam Dei filius Ieſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt,*id eſt* per me & Syluanũ ac Timotheum,non fuit Etiam & Non,ſed Etiam in ipſo fuit.
20 Quotquot enim *ſunt* promiſsiones Dei, in ipſo *ſunt* Etiã,& in ipſo *ſunt* Amen,ad Dei gloriam per nos.
21 Porrò qui confirmat nos vobiſcum in Chriſtum,& qui vnxit nos,Deus *eſt*:
22 Qui etiam obſignauit nos,deditq; arrhabonem Spiritus in cordibus noſtris.
23 Ego verò teſtem Deum inuoco in animam meam,quòd parcens vobis,nondum venerim Corinthum:
24 Nõ quòd dominemur veſtræ fidei, ſed *quod* adminiſtri ſimus gaudij veſtri.nã fide ſtatis.

CAPVT II.

4 Lachrymæ Pauli. 6 De Corinthia ab Eccleſia excommunicato, qui poſtea reſipiſcens reſtitutus eſt. 7 Abſorberi nimia triſtitia. 11 Machinationes ſatanæ. 12 Troas. 13 Titus. 16 Odor mortis & vitæ. 17 Cauponari verbum Dei.

1 HOc autem mihi faciendum iudicaui, vt ne rurſus ad vos cum triſtita venirem.
2 Nam ſi ego triſtitia vos afficiam: quis eſt qui exhilaret me, niſi is q̃ triſtitia afficitur ex me?
3 Et ſcripſi vobis hoc ipſum, ne, quũ venero, triſtitiam capiam ex ijs ex quibus oportebat me gaudere: confiſus vobis omnibus, quòd meum gaudium omnium veſtrum ſit.
B 4 Nam ex multa oppreſsione & anxietate cordis ſcripſi vobis,per multas lachrimas:non ut triſtitia afficeremini,ſed vt cognoſceretis charitatem quam habeo abundantiſsimam erga vos.
5 Quòd ſi quis triſtitiã attulit,non mihi triſtitiam attulit: ſed quadãtenus,ne *illum* aggrauẽ, vobis omnibus.
6 Sufficit iſtiuſmodi *homini* obiurgatio hęc *facta* à pluribus:
7 Vt è contrario potius vos cõdonetis & conſolemini,ne quo modo redundãte triſtitia abſorbeatur *uir* huiuſmodi.
8 Quapropter precor vos vt ratam faciatis in illum charitatem.
C 9 Nam in hunc finem etiam ſcripſi,vt cognoſcerem probationem veſtri, *id eſt* an ad omnia obedientes ſitis.
10 Cui verò cõdonatis, & ego *cõdono*. nã & ego ſi quid cõdonaui,cui condonaui,propter vos *condonaui*, in conſpectu Chriſti.
11 Ne occupemur à ſatana: non enim illius machinationes ignoramus.
12 Porrò quum veniſſem Troadem ad *prædicandum* Euangelium Chriſti, & oſtium mihi eſſet apertum per Dominum,
13 Non habui relaxationem *in* ſpiritu meo, eo
D quòd nõ inueniſſem Titum fratrem meũ: ſed quum illis valedixiſſem,abij in Macedoniam.
14 Deo autem gratia, qui ſemper facit vt nos triumphemus in Chriſto:& odorem notitiæ ſuæ manifeſtum facit per nos in omni loco.
15 Nam Chriſti bona fragrantia ſumus Deo,in ijs qui ſeruantur,& in ijs qui pereunt.
Rō. 11, d. 16 16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. & adhæc quis idoneus?
17 Non enim,vt pleriq;, cauponamur ſermonẽ Dei,ſed vt ex ſynceritate,ſed vt ex Deo in conſpectu Dei,de Chriſto loquimur. Infrà 4.d.2

CAPVT III.

3 Corinthij Chriſti epiſtola. 5 Vel cogitationes ſi bonæ, ex Deo. 6 Litera. Spiritus. 7 Comparatio gloriæ Legis,cum gloria Euangelij. 10 Velamen ſuper faciem Moſis. 14 Obdurata mentes Iudæorum. 17 Spiritus Domini. Libertas.

1 INcipimus rurſus noſipſos commendare? num egemus,vt nonnulli,commendatitijs epiſtolis apud vos, aut à vobis commendatitijs?
2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris. quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus:
3 Dum palã fit vos eſſe epiſtolam Chriſti,ſubminiſtratam à nobis, inſcriptam nõ atramento,ſed Spiritu Dei viui: nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis.
4 Fiduciam autem huiuſmodi habemus per Chriſtum apud Deum. B
5 Non quòd idonei ſimus ex nobiſipſis ad cogitandum quicquam, velut ex nobiſipſis:ſed quòd idonei ſumus,*id* ex Deo eſt:
6 Qui fecit vt idonei etiam eſſemus miniſtri Noui teſtamẽti,non Literę,ſed Spiritus: nam Litera occidit,Spiritus autem viuificat.
7 Quòd ſi mortis miniſteriũ literis informatum in ſaxis fuit glorioſum, adeò vt non poſſent intueri filij Iſrael in faciẽ Moſis, propter gloriam vultus eius,quæ abolenda erat:
8 Qui non potius miniſterium Spiritus erit glorioſum?
9 Nam ſi miniſterium cõdemnationis *fuit* glorioſum: multò magis miniſterium iuſtitiæ abundat in gloria. C
10 Etenim quod glorificatum fuit,ne glorificatum quidem fuit hac in parte,*id eſt* quod ad ſuperantem gloriam attinet.
11 Nam ſi quod abolẽdum erat,*fuit* glorioſum, multò magis eſt glorioſum id quod manet.
12 Itaq; quũ habeamus huiuſmodi ſpem, multa in loquendo euidentia vtimur.
13 Nec *ſumus* ſicut Moſes, *qui* imponebat velamen faciei ſuæ, ne intuerentur filij Iſrael in finem eius quod abolendum erat. Exod. 34. d. 34.
14 Itaq; obduruerunt,mentes illorũ: nam vſq; ad diem hodiernum idem velamen in lectione veteris Teſtamẽti manet non retectũ,quod per Chriſtum tollitur.
15 Sed ad hunc vſq; diem quum legitur Moſes, velamen cordi eorum impoſitum eſt. D
16 Poſtquam autem conuerſum fuerit ad Dominum,tolletur velamen.
17 Dominus verò, Spiritus ille eſt: vbi autem Spiritus ille Domini, illic libertas. Iohã. 4. d. 24
18 Nos autem omnes retecta facie gloriam Domini vt in ſpeculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, ſicut à Domini Spiritu.

CAPVT IIII.

2 Purè Euangelium prædicauit Paulus. 3 Euangelium quare quibuſdam obtectum. 5 Prædicare ſeipſum. Prædicare Ieſum Chriſtum. 6 Cognitio Euangelij ex Deo. 8 Afflictiones. 10 Mortificatio Domini Ieſu. 16 Externus homo. Homo internus.

1 PRropterea quum miniſterium hoc habeamus prout miſericordiam conſecuti ſumus,non ſegneſcimus:

Sed

2 Sed abdicauimus pbtegumenta turpitudi-
nis,nõ incedentes cum calliditate,neq; falſan
tes ſermonem Dei, ſed declaratione veritatis
commendantes noſipſos apud omnem con-
ſcientiam hominum,in conſpectu Dei.
3 Quòd ſi obtectum eſt Euãgelium noſtrum,
ijs qui pereunt obtectum eſt.
4 In quibus Deus huius ſeculi excæcauit men
tes, *id eſt* infidelibus: ad hoc ne irradiet eos lu-
men Euangelij gloriæ Chriſti, quĩ eſt ima-
go Dei.
B 5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chri-
ſtum Ieſum Dominum: nos autem, ſeruos ve-
ſtros propter Ieſum.
Geneſ.1.a.3. 6 Quoniam Deus qui dixit vt è tenebris lux
ſplẽdeſceret, *is eſt* qui ſplẽduit in cordibus no-
ſtris, ad *præbendum* lumen cognitionis in facie
Ieſu Chriſti.
7 Habemus autem theſaurum hunc in teſta-
ceis vaſculis,vt eius virtutis excellẽtia ſit Dei,
& non ex nobis:
8 Dum in omnibus premimur,at non coarcta
mur: hæſitamus,at non prorſus hæremus:
C 9 Perſequutionem patimur, at non in ea deſe-
rimur: deijcimur,at non perimus:
10 Quólibet mortificationem Domini Ieſu in
corpore circunferentes, vt etiam vita illa Ieſu
in corpore noſtro manifeſta fiat.
11 Semper enim nos qui viuimus, in mortem
tradimur propter Ieſum,vt etiam vita Ieſu ma
nifeſta fiat in mortali carne noſtra.
12 Itaque mors quidem in nobis agit,vita verò
in vobis.
13 Et quia habemus eũdem Spiritum fidei, ſe-
Pſal.115.b.10 cundum illud quod ſcriptum eſt, Credidi,&
ideo locutus ſum:nos quoque credimus,ideo
D etiam loquimur.
14 Scientes quod qui ſuſcitauit Dominum Ie-
ſum,nos quoque per Ieſum ſuſcitabit,& ſiſtet
vobiſcum.
15 Nã omnia propter vos, vt gratia illa copio-
ſiſsima, pluribus gratias agentibus,redundet
in gloriam Dei.
16 Propterea non ſegneſcimus: ſed etiamſi
externus homo noſter corrumpitur, internus
tamen renouatur quotidie.
17 Momentanea enim leuitas oppreſsionis no
ſtræ,excellenter excellenter æternum pondus
gloriæ conficit nobis:
18 Dum non ſpectamus ea quæ cernuntur, ſed
ea quæ non cernuntur.nam quæ cernuntur,
temporaria ſunt: at quæ non cernuntur, æ-
terna.

CAPVT V.

1 Domus terreſtris. Domus æterna. 4 Fidelium gemitus in hac vita. 7 Incedere per fidem. 10 Tribunal Chriſti. 14 Mors Chriſti 15. Viuere Chriſto. 18 Quomodo Deus nos ſibi reconciliauerit. 20 Paulus legatus Chriſti. 21 Peccatum. Iuſtitia Dei.

1 Scimus enim quòd ſi terreſtris huius do-
mus noſtræ tabernaculum diſſolutum fue
rit, ædificium ex Deo habemus: domicilium
ſcilicet non manufactum,æternum in cœlis.
2 Nam in hoc ſuſpiramus,expetentes domici
lio noſtro,quod è cœlo eſt,ſuperindui:
Apoc.16.c.15 3 Siquidem etiã induti,non nudi reperiemur.
4 Etenim qui ſumus in hoc tabernaculo,ſu-
ſpiramus onerati: in quo non cupimus exui,
ſed ſuperindui, vt abſorbeatur mortalitas à
vita.
5 Porrò qui condidit nos ad hoc ipſum,Deus
eſt,qui etiã dedit nobis arrhabonẽ Spiritus.
6 Cõfidentes igitur ſemper, & ſcientes quòd II
aduenæ ſumus in corpore, peregrè abſumus à
Domino.
7 (Per fidem enim incedimus, non per aſpe-
ctum)
8 Confidimus aũt,& probamus potius migra
re è corpore,& ad Dominum ire habitatum.
9 Quapropter etiã ambimus vt & incolentes
& migrantes,ei ſimus accepti.
10 Omnes enim nos manifeſtos fieri oportet Rõ.14.b.10
coram tribunali Chriſti, vt vnuſquiſq; repor-
tet quæ in corpore *recipiat*, congruenter ad id
quod fecerit,vel bonum,vel malum.
11 Scientes igitur terrorem illum Domini, ho-
mines ad fidem adducimus, Deo autem nos
ipſos approbauimus.ſpero verò *nos* etiã apud
conſcientias veſtras approbatos eſſe.
12 Enimuero non iterum noſipſos commenda C
mus vobis, ſed occaſionem damus vobis glo-
riandi de nobis: vt habeatis *quod dicatis* aduer-
ſus eos qui ex facie gloriam captant, ac non
ex corde.
13 Nam ſiue inſanimus,Deo *inſanimus*: ſiue ſana
mente ſumus,vobis ſana mente *ſumus*.
14 Charitas enim illa Chriſti conſtringit nos:
vt qui hoc ſtatuerimus,q. ſi vnus pro omnibus
mortuus fuit, nempe omnes mortui fuerunt.
15 Et pro omnibus mortuus eſt: vt qui viuunt,
poſt hac non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis
mortuus eſt,& reſurrexit.
16 Itaq; nos poſthac neminem nouimus ſecun D
dum carnem: quòd ſi etiã cognouimus Chri-
ſtum ſecundum carnem, nunc tamen non am
plius nouimus.
17 Itaque ſiquis *eſt* in Chriſto,noua creatura *eſt*: Eſa.43.e.19
vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt o- Apoc.21.b.5
mnia.
18 Omnia autem *ſunt* ex Deo, qui reconciliauit
nos ſibi per Ieſum Chriſtum,deditq; nobis mi
niſterium reconciliationis.
19 Nẽpe quia Deus erat in Chriſto mundũ re-
cõcilians ſibi,nõ imputando eis peccata ipſo-
rum: poſuitq; in nobis ſermonem hunc re-
conciliationis.
20 Itaq; nomine Chriſti legatione fungimur,
velut Deo *vos* precante per nos: oramus Chri-
ſti nomine,reconciliemini Deo.
21 Fecit enim,*vt* is qui nõ nouit peccatum,pro
nobis peccatum *eſſet*,vt nos efficeremur iuſti-
tia Dei in eo.

CAPVT VI.

1 Exhortatio ad bona opera. 2 Tempus acceptum. Dies ſalutis. 4 Conuerſatio ſeruorum Dei. 14 Ne copulemur cum infidelibus. 16 Templum Dei. 18 Deus pro patre fidelibus.

1 Sed & vt adminiſtri, hortamur ne fruſtra
gratiam Dei vos receperitis.
2 Dicit enim Deus, Tempore accepto exaudi- Eſa.49.c.8
ui te, & in die ſalutis ſuccurri tibi.ecce nũc tẽ-
pus acceptum,ecce nunc dies ſalutis.
3 Nullam ulla in re præbentes offenſionem,
ne vituperetur miniſterium.
4 Sed in omnibus nos approbamus vt Dei mi
niſtri, tolerantia multa in oppreſsionibus,in
neceſsitatibus,in anguſtijs,
5 In plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in B
laboribus:

6 Per vigilias, per ieiunia, per puritatem, per
ſcientiam, per lenitatem, per bonitatem, per
Spiritum ſanctum, per charitatem non ſimu-
latam:
7 In ſermone veritatis, in virtute Dei, per ar-
ma iuſtitiæ dextra ac ſiniſtra,
8 Per gloriam & ignominiam, per conuitia
& laudes: vt ſeductores, ſed veraces *ſumus*:
9 Vt ignoti, ſed noti *ſumus*: vt morientes, ſed ec
ce viuimus: vt qui caſtigamur, ſed non occidi-
mur:
C 10 Vt dolentes, ſed ſemper gaudemus: vt pau-
peres, ſed multos ditamus: vt nihil habentes,
ſed omnia obtinemus.
11 Os noſtrũ apertum eſt erga vos, Corinthij,
cor noſtrum dilatatum eſt.
12 Non habitatis anguſtè in nobis: ſed anguſti
eſtis in viſceribus veſtris.
13 Eiuſdem autem compẽſationis vicem *poſco*.
Dico vt filijs, dilatemini & vos.
14 Ne impari iugo copulemini cum infidelibꝰ.
Quod enim conſortium iuſtitiæ cum iniuſti-
tia? & quæ communio luci cum tenebris?
D 15 Et quæ concordia Chriſto cum Belial? aut
pars fideli cum infideli?
1.Cor.3.d.16 16 Et quæ conſenſio templo Dei cum ſimula-
& 6.d.19 chris? nam vos templum eſtis Dei viuentis. ſi-
Leui.26.b.11 cut dixit Deus, Habitabo in eis, & inambula-
bo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi po-
pulus.
Eſa.52.d.11 17 Quapropter exite è medio eorum, & ſepare
mini, dicit Dominus: & impurum ne attigeri
tis: tum ego excipiam vos:
Ierem.31.a.1 18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro
filijs ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPVT VII.

1 Purgare ſeipſum & ſanctificationem perficere. 5 Afflictiones Pauli in Macedonia. 6 Titus. 8 Corinthij à Paulo contriſtati ad reſipiſcentiam. 10 Triſtitia ſecundum Deum. Triſtitia mundi. 11 Fructus pœnitentiæ. 13 Titus ſtudioſè exceptus à Corinthijs.

1 HAs igitur promiſſiones quũ habeamus,
dilecti, purgemus noſipſos ab omni in-
quinamẽto carnis ac ſpiritus, perficientes ſan
ctificationem cum timore Dei.
2 Accipite nos: nemini iniuriam fecimus, ne-
minem peruertimus, neminem expilauimus.
3 Ad condemnationem *veſtri* nõ loquor: nam
antè dixi vos in cordibus noſtris eſſe, ad ſimul
moriendum & ſimul viuendum.
B 4 Multa mihi loquẽdi libertas apud vos: mul
ta mihi gloriatio de vobis: impletus ſum con
ſolatione: vehementer exundo gaudio in om
ni afflictione noſtra.
5 Etenim quum veniſſemus in Macedoniam,
nullam habuit relaxationem caro noſtra, ſed
in omnibus fuimus oppreſsi: foris pugnæ, in-
tus terrores.
6 Sed qui conſolatur afflictos, conſolatus eſt
nos Deus, per aduentum Titi.
7 Non ſolum autem per aduentum illius, ſed
etiam per conſolationem quam ille accepit
de vobis, quum renuntiaret nobis veſtrum ve
hemens deſiderium, veſtrum eiulatum, ve-
ſtrum pro me zelum: adeò vt magis gauiſus
fuerim.
8 Nam etiamſi triſtitia vos affeci per epiſtolã,
non me pœnitet, etiamſi pœnituerit. video e-
nim quòd epiſtola illa, tametſi ad tempus, tri-
ſtitia vos affecit.
9 Nunc gaudeo: non quòd triſtitia affecti fue C
ritis, ſed quòd triſtitia affecti fueritis ad reſipi-
ſcentiam. nam triſtitia affecti fuiſtis ſecundũ
Deum: ſic vt nulla in re detrimento ſitis affe-
cti per nos.
10 Nam qui ſecundum Deum eſt dolor, is reſi- 1.Pet.2.c.19.
piſcentiam efficit ad ſalutem, cuius nunquam
pœniteat: at mundi dolor mortem efficit.
11 Ecce enim iſtuc ipſum quod ſecundum Deũ
triſtitia affecti fuiſtis, quantum in vobis effecit
ſtudium: imò *quantam* defenſionem, imò indi-
gnationem, imò timorem, imò vehemens de-
ſiderium, imò zelum, imò vindicationẽ? *De-
nique* per omnia teſtatum feciſtis, vos eſſe pu-
ros in hoc negotio.
12 Nempe etiamſi ſcripſi vobis, non ſcripſi vo- D
bis eius cauſa qui iniuriã fecerat, nec eius cau-
ſa qui iniuria affectus fuerat: ſed vt apud vos
manifeſtum fieret ſtudium illud noſtrum pro
vobis in conſpectu Dei.
13 Propterea cõſolationem accepimus ex con-
ſolatione veſtri: ſed longè plurimum gauiſi
fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus ſit
ſpiritus eius ab omnibus vobis.
14 Nam ſi quid apud eum de vobis gloriatus
ſum, non fui pudefactus: ſed vt omnia cum ve
ritate loquuti ſumus vobis, ita & gloriatio no
ſtra qua vſus eram apud Titum, vera comper-
ta eſt.
15 Ac viſcera eius amplius erga vos *affecta* ſunt,
dum reminiſcitur omnium veſtrûm obedien-
tiæ, *&* vt cum timore ac tremore exceperitis
ipſum.
16 Gaudeo igitur quòd in omnibus confidam
in vobis.

CAPVT VIII.

1 Paulus exemplo Eccleſiæ Macedonum, hortatur Corinthios ad conferendam eleemoſynam in vſus ſanctorum Ieruſalem. 9 Chriſtus pauper factus pro nobis. 11 Quomodo eleemoſyna erit Deo accepta. 16 Titus cum duobus alijs fratribus, miſſus à Paulo ad Corinthios, vt eos ſollicitet ad conferendam pro fratribus Ieruſalem eleemoſynam.

1 POrrò notam facimus vobis, fratres, gra-
tiam Dei collatã in Eccleſias Macedonũ,
2 Quòd *ſcilicet* in multa probatione afflictio-
nis redundauit gaudium ipſorum, & pauper-
tas quæ ad fundum vſq; *eos exhauſerat*, redunda
uit in copioſam benignitatem ipſorum.
3 Nam pro viribus (teſtor) etiã ſupra vires be-
nigni *fuerunt*:
4 Multis cum precibus rogantes nos vt gratiã
& ſocietatem ſubminiſtrationis quæ in ſan-
ctos *impenditur*, ſuſciperemus.
5 Ac nõ ſicut ſperabamꝰ *ita fecerunt*, ſed ſemet-
ipſos dediderunt primùm Domino, *deinde* &
nobis, per voluntatem Dei:
6 Ad hoc vt nos adhortaremur Titum, vt ſicut
ante cœpit, ita etiam abſoluat apud vos hanc
quoque gratiam:
7 Itaq; ſicut in omnibus abundatis fide, & ſer- B
mone, & cognitione, & omni ſtudio, & veſtra
in nos charitate, *videte* vt in hac quoque gratia
abundetis.
8 Non ex imperio loquor, ſed per aliorum ſtu
dium, etiam veſtræ dilectionis ſynceritatem
reddens exploratam.
9 Noſtis enim beneficentiam Domini noſtri
Ieſu Chriſti, quòd *ſcilicet* propter vos paupes
factus

factus ſit, quum eſſet diues: vt vos illius pau-
pertate diteſceretis.
10 Et ſententiam in ea re *meam* edo. nam hoc vo
bis conducit, qui non ſolùm facere, ſed etiam
velle antè cœpiſtis anno ſuperiore.
11 At nunc etiam illud ipſum facere abſoluite:
vt ſicut *affuit* promptum illud velle, ita etiam
adſit ipſum perficere ex eo quod habetis.
12 Etenim ſi prius adſit promptus animus, *is* ac
ceptus eſt pro eo quod habet aliquis, non pro
eo quod non habet.
C 13 Non enim vt alijs relaxatio ſit, vobis autem
oppreſsio:
14 Sed pari conditione hoc tempore veſtra a-
bundantia *ſupplet* illorum defectum, vt & illo-
rum abundantia veſtrum defectum ſuppleat,
vt fiat æquabilitas:
Exo.16.d.18 15 Sicut ſcriptum eſt, Qui multum *collegit*, non
habuit amplius: & qui paulum, non habuit
minus.
16 Gratia autem Deo qui immiſit idem ſtudiũ
pro vobis in cor Titi:
17 Quòd *ſcilicet* tum exhortationem illam gra-
tam habuerit, tum verò maiore ſtudio vſus,
ſuapte ſponte ad vos abierit.
18 Miſimus autem vnà cum eo fratrem eum
cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccle-
ſias:
19 (Nec *id* ſolùm: ſed etiam ſuffragijs delectus
eſt ab Eccleſijs ſocius peregrinationis noſtræ,
cum hac beneficentia quæ adminiſtratur à no
bis ad ipſius Domini gloriam, & promptum
D animum veſtrum.)
20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac
exuberantia quæ adminiſtratur à nobis:
21 Vt *qui* procuremus honeſta, non ſolùm co-
ram Domino, ſed etiam coram hominibus.
22 Miſimus autem cum eis fratrem noſtrum,
quem ſępe in multis probauimus ſtudioſum:
nunc autem multò ſtudioſiorem, ob multam
fiduciam quam *habeo* erga vos.
23 Siue de Tito *quæritur*, ſocius meus *eſt*, & apud
vos adiutor: ſiue de fratrib⁹ noſtris, legati ſunt
Eccleſiarum, *&* gloria Chriſti.
24 Ita demonſtrationem charitatis veſtræ, &
noſtrę de vobis gloriationis edite in eos, in cõ
ſpectu Eccleſiarum.

CAPVT IX.

1 Pergit eos exhortari Paulus ad cõferendam eleemoſynam. 5 Eleemoſyna quæ & beneficentia. 6 Comparatur cum ſemine iacto in terram. 11 Reddere gratias Deo. 14 Oratio pro beneficiis.

1 NAm de ſubminiſtratione quidem quæ
fit in ſanctos, ſuperuacaneum eſt mihi
ſcribere vobis.
2 Noui enim promptum animum veſtrum,
quem de vobis iacto apud Macedones, quòd
ſcilicet Achaia parata ſit ab anno ſuperiore:
& ex vobis *ortus* zelus prouocauit complu-
res.
3 Miſi autẽ hos fratres, ne gloriatio noſtra de
vobis, inanis fiat hac in parte: vt (ſicut dicebã)
parati ſitis:
B 4 Ne quo modo, ſi mecum venerint Macedo-
nes, & offenderint vos imparatos, nos pude-
fiamus (vt ne dicam vos) in præfidente iſta glo
riatione.
5 Itaque neceſſarium putaui adhortari fratres
vt prius accedãt ad vos, & prius abſoluant an-
tea indictam beneficentiam veſtram: vt ea ſit
parata ita vt beneficentia, & non vt extortum
aliquid.
6 Illud autem *dico*, Qui ſerit parcè, parcè etiam
metet: & qui ſerit perbenignè, perbenignè e-
tiam metet.
7 Quiſq; ſicut præoptat corde, *ita conferat*, non Rom.12.b.8
ex triſtitia aut neceſsitate: nam hilarem dato-
rem diligit Deus.
8 Potens eſt autẽ Deus efficere vt omnis gra- Eccli.35.b.11
tia in vos redũdet: vt in omnibus ſemper om- C
nino quantum ſufficiat apud vos habentes, a-
bundetis in omne opus bonum:
9 Sicut ſcriptum eſt, Diſperſit, dedit pauperi- Pſal.112.b.9
bus: beneficentia eius manet in ſeculum.
10 Porrò qui ſuppeditat ſemen ſerenti, *is* & pa-
nem *uobis* ad eſcam ſuppeditet, & multiplicet
ſementem veſtram, & augeat fructus benefi-
centiæ veſtræ.
11 *Vt inquam abundetis* in omnibus, ditati ad om-
nem benignitatem, quæ per nos efficit vt gra-
tiæ agantur Deo.
12 Nam ſubminiſtratio oblationis iſtius non D
ſolùm ſupplet ſanctorum defectus, ſed etiam
redundat in multas gratiarum actiones apud
Deum,
13 (Dum per hanc iſtius ſubminiſtrationis ex-
perientiam Deum glorificant de conſentien-
te veſtra ſubiectione in Euangelium Chriſti,
deque benigna in ſe & in omnes communi-
catione)
14 Et in illorum orationem pro vobis, expetẽ-
tium vos propter gratiam Dei in vobis emi-
nentem.
15 Gratia autem *ſit* Deo ſuper inenarrabili ſuo
munere.

CAPVT X.

1 Paulus admonet Corinthios vt in ſimplicitate Euangelij maneant, caueantq; à pſeudoprophetis. 2 Incedere ſecundum carnẽ. 4 Arma Pauli. Eiuſdem poteſtas ad ædificationem Eccleſiæ. 17 In Deo gloriandum. 18 Commendare ſeipſum.

1 CÆterùm ipſe ego Paulus precor vos per
clementiam & æquitatem Chriſti, qui
coram quidem humilis ſum inter vos, abſens
verò, ſum confidens erga vos.
2 Hoc autem rogo, ne quum præſens adero,
ſim confidens ea fiducia qua cogito audax eſ-
ſe in quoſdam qui nos æſtimant vt ſi ſecundũ
carnem incederemus.
3 Nam in carne incedentes, ſecundum carnẽ
bellum non gerimus.
4 (Arma enim militię noſtrę nõ carnalia ſunt,
ſed Dei poteſtate valida, ad ſubuerſionem mu
nitionum,)
5 Dum ratiocinationes euertimus, omnémque ſublimitatem quæ extollitur aduerſus B
cognitionem Dei: & captiuam ducimus om-
nem cogitationem ad obediendum Chri-
ſto:
6 Ac paratam habemus vindicationem om-
nis contumaciæ, poſtquam impleta fuerit ve-
ſtra obedientia.
7 Quæ in cõſpectu ſunt, aſpicitis. ſi quis apud
ſe confidit, quòd Chriſti ſit, hoc viciſsim co-
gitet ex ſeſe, quòd quemadmodum ipſe Chri-
ſti *eſt*, ita & nos Chriſti *ſumus*.
8 Nam ſi amplius etiam quippiam glorier de
poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis
ad ędificationem, ac non in ſubuerſionem ve-
ſtri,

ſtri, non pudefiam.
C 9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epi-
ſtolas.
10 Nam epiſtolę quidem (inquit) graues ſunt
& validæ: ſed præſentia corporis infirma, &
ſermo nihili.
11 Hoc cogitet *qui* iſtiuſmodi *eſt*, quod quales ſu
mus verbo per epiſtolas quum abſumus, tales
etiam *erimus* reipſa quum aderimus.
12 Non enim audemus inſerere aut conferre
nos cum quibuſdam, qui ſe ipſi commendãt:
ſed non intelligunt quòd ipſi ſeſe ſeipſis me-
tiuntur, & ſeſe ſibijpſis comparant.
13 At nos non gloriabimur de ijs quæ menſurę
D *noſtræ* non ſint, ſed ſecundum dimenſionem re
gularem eius menſuræ quam Deus nobis di-
ſpertitus eſt, *gloriabimur* quòd peruenerimus
etiam vſque ad vos.
14 Non enim vt ſi non perueniremus vſq; ad
vos, extendimus noſipſos ſupra modum: nam
vſq; ad vos quoque peruenimus in Euangelio
Chriſti.
15 Non de ijs quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt,
gloriantes, *id eſt* de alienis laboribus: ſed ſpe-
rantes, augeſcente fide veſtra, *nos* per vos am-
plificatum iri in aſsignata noſtra menſura ad-
modum.
16 Vt in ijs *regionibus* quæ vltra vos *ſunt*, euange-
lizem: non vt in alteri aſsignata menſura, *id eſt*
in præparatis, gloriemur.
Iere. 9. g. 24 17 Sed qui gloriatur, in Domino glorietur.
1. Cor. 1. d. 31 18 Non enim qui ſeipſum commendat, ille
probatus eſt, ſed is quem Dominus commen-
dat.

CAPVT XI.

2 *Zelotypia Dei. Virgo pura Chriſto.* 3 *Eua ſeducta.* 4 *Prædicauit Paulus omnia quæ conueniebat.* 7 *Humilitas Pauli.* 9 *Gratuitò prædicat Corinthiis, nulli onerosus:* 11. *& quare.* 13 *Pſeudapoſtoli.* 14 *Satanas transformatur in Angelum lucis.* 16 *Paulus gloriatur aduerſum illos de fidelitate ſui miniſterij.* 24 *Opprobria, inopia & ærumnæ Pauli in prædicatione Euangelij.*

1 VTinam toleraretis paulisper inſipien-
tiam *meam*: & verò toleratis me.
2 Ambio enim vos Dei zelotypia. Præparaui
enim vos, *quos* vni viro, pro virgine pura ſiſte-
rem, *nempe* Chriſto:
Gen. 3. a. 4 3 Sed metuo ne quo modo, vt ſerpẽs ille Euã
ſeduxit calliditate ſua, ita corruptæ mentes
veſtrę *degenerent* à ſimplicitate, quę eſt in Chri-
ſto.
4 Enimuero ſi veniat qui alium Ieſum prædi-
cet quem non prædicauimus: aut *ſi* Spiritum
alium accipitis, quem nõ accepiſtis: aut Euan
gelium aliud quod non accepiſtis, rectè *cum*
tolerauеritis.
B 5 Puto enim me nihilo inferiorem fuiſſe ſum-
mis Apoſtolis.
6 Quòd ſi rudis *ſum* in locutione, non tamen
ſum rudis in cognitione. ſed omnino manifeſti
facti ſumus in omnibus apud vos.
7 Num peccaui quum meipſum demitterem
vt vos efferremini, quódque gratuitò Euange-
lium Dei euangelizauerim vobis?
8 Alias Eccleſias ſpoliaui, accepto ab eis ſti-
pendio ad hoc vt vobis inſeruirem.
Infrà 12. d. 13 9 Et quum apud vos eſſem & egerem, nõ ob-
C torpui cum cuiuſquam incõmodo. nam quod
mihi deerat, ſuppleuerunt fratres qui venerãt
à Macedonia. & in omnibus me pręſtiti vobis
minimè onerosum, & præſtabo.
10 Eſt veritas Chriſti in me, quòd hæc gloria-
tio non occludetur contra me in regionibus
Achaiæ.
11 Quapropter? *an* quòd non diligã vos? Deus
nouit.
12 Sed quod facio, etiam faciam: vt amputem
occaſionem ijs qui cupiunt occaſionem: vt in
eo de quo gloriantur, reperiantur quales &
nos.
13 Nam iſtiuſmodi pſeudapoſtoli, operarij do-
loſi ſunt, transformati in Apoſtolos Chriſti.
14 Neq; id mirum: ipſe enim ſatanas transfor D
matur in angelum lucis.
15 Non magnum eſt igitur ſi transformentur,
vt miniſtri iuſtitiæ, etiam eius miniſtri: quo-
rum finis erit ſecundum opera eorum.
16 Rurſum dico, ne quis me putet inſipientem
eſſe: alioquin etiam vt inſipientem accipite
me, vt paululum quiddam & ego glorier.
17 Quod dico, nõ dico ſecundum Dominum,
ſed vt per inſipientiam, in præfidente iſta glo-
riatione.
18 Quandoquidem multi gloriantur ſecundũ E
carnem: & ego gloriabor.
19 Libenter enim toleratis inſipientes, quum
ſitis ſapientes.
20 Toleratis enim ſi quis vos in ſeruitutẽ adi-
git, ſi quis exedit, ſi quis accipit, ſi quis attollit
ſeſe, ſi quis vos in faciem cædit.
21 Quantum ad contumeliam dico: nempe
quia nos infirmi fuimus: imò in quocunq; au
dacia vti velit aliquis (per inſipientiã loquor)
audacia vti velim & ego.
22 Hebræi ſunt? *ſum* & ego: Iſraelitæ ſunt? *ſum* Philip. 3. b. 5
& ego: ſemen Abrahæ ſunt? *ſum* & ego:
23 Miniſtri Chriſti ſunt? (deſipiẽs loquor) ex-
cello ego: in laboribus, in fatigationibus pera
bundè: in verberibus, plus ſatis: in carceribus
perabundè: in mortibus ſæpe. F
24 A Iudæis quinquies accepi quadragenas
plagas vna minus.
25 Ter virgis cæſus fui: ſemel fui lapidatus: Act. 16. e. 25
ter naufragium feci: noctem ac diem in pro- Act. 14. c. 19
fundo egi: Act. 27. d. 2
26 In itineribus ſæpe *fui* in periculis fluminũ,
periculis latronum, periculis à *meis* gẽtilibus,
periculis à Gentibus, periculis in ciuitate, pe
riculis in deſerto, periculis in mari, periculis
inter falſos fratres.
27 In fatigatione, & ærumna, in vigilijs ſæpe,
in fame & ſiti, in ieiunijs ſæpe, in frigore & nu
ditate.
28 Abſq; ijs quę extrinſecus *eueniunt*, *urget* agmẽ
illud in me quotidie conſurgens, *id eſt* ſolicitu
do de omnibus Eccleſijs.
29 Quis affligitur quin ego affligar? quis offen G
ditur quin ego vrar?
30 Si gloriari oporteat, de ijs quæ infirmitatis
meæ *ſunt* gloriabor.
31 Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,
laudandus in ſecula, nouit quòd non men-
tiar.
32 In Damaſci *ciuitate*, gentis præfectus nomi-
ne Aretæ regis, præſidio tenebat Damaſceno-
rum vrbem, cupiens me comprehendere:
33 Ac per feneſtrã in ſporta tunc demiſſus fui
per mœnia, effugiq; manus eius.

CAPVT

CAPVT XII.

1 *Viſiones & reuelationes Pauli.* 7 *Surculus eius carni infixus ad eum in humilitate continendum.* 10 *Cur oblectetur in infirmitatibus & anguſtijs.* 12 *Abſq; cuiuſquam incõmodo prædicauit Corinthijs.* 21 *Lachrymæ Pauli.*

1 GLoriari ſanè non expedit mihi. veniam
enim ad viſiones & reuelationes Do-
mini.
Act.9.a.3 2 Noui hominem in Chriſto ante annos qua-
tuordecim(an in corpore,neſcio:an extra cor-
pus, neſcio: Deus nouit) raptum in tertium
vſque cœlum:
B 3 Et noui huiuſmodi hominem (an in corpo-
re,an extra corpus,neſcio:Deus nouit)
4 Raptũ fuiſſe in Paradiſum, & audiſſe ineffa-
bilia verba, quæ non liceat homini loqui.
5 De huiuſmodi *homine* gloriabor: de meipſo
verò nõ gloriabor,niſi de infirmitatibus meis.
6 Nam ſi voluero gloriari, non ero inſipiens:
veritatem enim dicã.ſed parcè loquor, nequis
de me cogitet ſupra *id* quod videt *eſſe* me, aut
quod audit ex me.
C 7 Et ne excellẽtia reuelationum ſupra modũ
efferrer, datus eſt mihi ſurculus infixus carni,
& angelus ſatanæ,vt me colaphis cædat, ne ſu-
pra modum efferar.
8 Super hoc ter Dominum rogaui,vt abſcede-
ret à me,
9 Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea:nam
potentia mea per infirmitatem perficitur. Li-
bentiſsimè igitur gloriabor potius de infir-
mitatibus meis, vt inhabitet in me potentia
Chriſti.
D 10 Propterea oblector in infirmitatibus,in con
tumelijs, in neceſsitatibus, in perſecutioni-
bus,in anguſtijs pro Chriſto:quum enim im-
potens ſum,tunc potens ſum.
11 Fui inſipiens in gloriando,vos me coegiſtis.
nam ego debueram à vobis commendari:nul-
la enim in re inferior fui ſummis Apoſtolis,
tametſi nihil ſum.
12 Signa quidẽ Apoſtoli peracta fuerunt apud
vos per omnem tolerantiam,& ſigna & prodi
gia & virtutes.
E 13 Nam quid eſt in quo fuiſtis inferiores cæte-
Supr.11.b.9 ris Eccleſiis,niſi quòd ipſe ego non obtorpui,
cum veſtro incommodo? gratificemini mihi
hanc iniuriam.
14 Ecce, tertiò paratus ſum venire ad vos, ne
cum veſtro incommodo obtorpeſcam. non
enim quæro quæ veſtra ſunt,ſed vos.non enim
debent filij parentibus theſaurizare,ſed paren
tes filijs.
15 Ego verò libentiſsimè impendam,& expen-
dar pro animabus veſtris:etiamſi,amplius vos
diligens,minus diligar.
16 Sed eſto, ipſe non grauaui vos: ſed, quum
eſſem callidus, dolo vos cepi.
F 17 Num per quenquam eorum quos miſi ad
vos,expilaui vos?
18 Precatus ſum Titum, & cum eo miſi fra-
trem: nunquid vos expilauit Titus? nonne
eodem Spiritu inceſsimus? nonne ijſdem ve-
ſtigijs?
19 Rurſum putatis quòd nos vobis excuſem⁹?
in conſpectu Dei,in Chriſto loquimur: ſed o-
mnia,chariſsimi,pro veſtri ædificatione.
20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, G
non quales velim,reperiam vos, & ego repe-
riar vobis qualem nolitis:ne quo modo *ſint* li-
tes,æmulationes,iræ,contentiones,obtrecta-
tiones,ſuſurri,tumores,ſeditiones:
21 Ne iterum vbi venero, humilem faciat me
Deus meus apud vos, & lugeam multos eorũ
qui antè peccarunt,nec reſipuerunt ſuper im-
puritate,& ſcortatione,& proteruia quam pa-
trarunt.

CAPVT XIII.

1 *Minatur Corinthijs Paulus,niſi reſipiſcant.* 5 *Seipſum probare* 10 *Poteſtas Paulo data ad ædificationem.* 12 *Oſculum ſanctum*

1 TErtia hac vice veniam ad vos. Ex ore Deut.19.d.15
duorum teſtium aut trium firmum erit Mat.18.c.16
omne verbum. Iohan.8.b.17
2 Prædixi & ſecundò prædico vt præſens, & Heb.10.c.28
abſens nunc ſcribo ijs qui antè peccarunt, &
reliquis omnibus:quòd ſi venero denuo, non
parcam?
3 Quandoquidem experimentum quęritis in
me loquentis Chriſti, qui erga vos non eſt in-
firmus,ſed potens eſt in vobis.
4 Nam etſi crucifixus fuit ex infirmitate,viuit B
tamen ex potentia Dei.nam & nos infirmi ſu-
mus cum eo,ſed viuemus cum eo, ex virtute
Dei apud vos.
5 Voſipſos tentate an non ſitis in fide:voſipſos 1.Cor.11.f.28
probate,an non agnoſcitis voſmetipſos, quod
ſcilicet Ieſus Chriſtus in vobis ſit? niſi ſicubi re-
probi eſtis.
6 At ſpero vos cogniturus quòd nos nõ ſimus
reprobi.
7 Opto autem apud Deum,nequid mali facia C
tis:non quo nos probati appareamus, ſed vt
vos quod honeſtum eſt faciatis: nos verò ve-
luti reprobi ſimus.
8 Non enim poſſumus quicquam aduerſus ve
ritatem,ſed pro veritate.
9 Gaudemus enim quum nos infirmi fueri-
mus,vos autem validi fueritis. hoc autem etiã
optamus, veſtram *ſcilicet* perfectionem.
10 Propterea hæc abſens ſcribo, ne ſeueritate D
vtar ex poteſtate quam dedit mihi Dominus
ad ædificationem,ac non ad deſtructionem.
11 Quod ſupereſt,fratres, valete, perficiamini,
conſolationem habete, idem ſentite, in pace
agite,& Deus charitatis ac pacis *author* erit vo-
biſcum.
12 Salutate alij alios ſancto oſculo.Salutant vos
ſancti omnes.
13 Gratia Domini Ieſu Chriſti,& charitas Dei,
& communicatio Spiritus ſancti ſit cum om-
nibus vobis. Amen.

Ad Corinthios ſecunda, fuit ſcripta Philippis vrbe Macedoniæ, per Titum & Lucam.

Epiſtola Pauli ad Galatas.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Paulus à Deo miſſus ad prædicandum. 4 Chriſtus dedit ſeipſum pro peccatis noſtris. 6 Galatæ à fide abducti. 8 Execratio in eos qui aliud Euangelium quàm Chriſti prædicant. 10 Paulus non quærit placere hominibus. 11 Eius doctrina à Ieſu Chriſto, non ab hominibus. 13 Eiuſdem conuerſatio ante conuerſionem. 17 Prædicatio in Arabia & Damaſco. 18 Eius reditus in Ieruſalem. Petrus. 19 Iacobus frater Domini. 21 Paulus venit in Syriam & Ciliciam.

1 PAVLVS Apoſto
lus non ab homi-
nibus, neque per
hominē, ſed per
Ieſum Chriſtum
ac Deum Patrē,
qui ſuſcitauit eū
ex mortuis:
2 Quique mecū
ſunt omnes fra-
tres, Eccleſiis Ga
latiæ:
3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino
noſtro Ieſu Chriſto:
4 Qui dedit ſeipſum pro peccatis noſtris, vt
eximeret nos ex præſenti ſeculo malo, ſecun-
dum voluntatem Dei & Patris noſtri:
5 Cui *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.
6 Miror quòd ita cito, deſerto eo qui vocarat
vos in gratiam Chriſti, transferamini in aliud
Euangelium:
B 7 Quū nullum ſit aliud: niſi quidam ſunt qui
turbent vos, & velint inuertere Euangelium
Chriſti.
8 Sed etiamſi nos, aut Angelus è cœlo euange-
lizet vobis præter *id* quod euangelizauimus
vobis, anathema ſit.
9 Vt antè diximus, etiam nunc iterum dico,
Si quis vobis euangelizet præter *id* quod acce-
piſtis, anathema ſit.
10 Nūc enim *utrum* homines an Deum ſuadeo?
aut quæro hominibus placere? Enimuero ſi
adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus
non eſſem.
1.Cor.15.a.1 11 Notum autem vobis facio, fratres, quòd Euā
gelium prædicatum à me, non eſt ſecundum
hominem:
12 Neque enim ego ab homine id accepi, neq;
edoctus ſum: ſed per reuelationē Ieſu Chriſti.
Act.9.a.1 13 Audiſtis enim conuerſationē meam quondā
C in Iudaiſmo, quòd ſummè perſequebar Eccle-
ſiam Dei, & eam vaſtabam.
14 Et proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos
æquales in genere meo, quum vehementiore
ſtudio tenerer traditionum quas à patre meo
acceperam.
15 Sed quādo placuit Deo, qui ſepararat me ab
vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuā,
16 Retegere Filium ſuum in me, vt euangeli-
zarem ipſum inter Gentes, non ſtatim contuli
cum carne & ſanguine:
17 Neque redij Hieroſolymam ad eos qui ante
me *fuerant* Apoſtoli: ſed abij in Arabiam, ac de-
nuo reuerſus ſum Damaſcum.
18 Deinde tribus pòſt annis redij Hieroſoly- D
mam, vt viſerem Petrum: & manſi apud eum
dies quindecim.
19 Alium autē ex Apoſtolis non vidi quenquā,
niſi Iacobum fratrem Domini.
20 Porrò quæ ſcribo vobis, ecce coram Deo *te-*
ſtor quòd non confingo.
21 Deinde veni in regiones Syrię & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Eccleſiis Iudææ,
quæ *erant* in Chriſto:
23 Sed ſolùm audierant *qui dicerent*, Qui perſe-
quebatur nos aliquando, nunc annuntiat fidē
quam quondam vaſtabat.
24 Et glorificabant Deum de me.

CAPVT II.

1 Paulus confert ſuam doctrinam cum Apoſtolis. 3 Titus Græcus cur non circumciſus. 4 Libertas. Seruitus. 7, & 8 Doctor Gentium Paulus. Petrus Iudæorum Apoſtolus. 9 Iacobus, Cephas & Ioannes columnæ æſtimantur. 11 Paulus Petro in os reſtitit. 13 Barnabas. Iuſtificatio. Opera. Fides. 19 Lex. Crucifigi cum Chriſto. 20 [illegible] 21 Gratia Dei.

1 DEinde interiectis annis quatuordecim
rurſum aſcēdi Hieroſolymam vnà cum
Barnaba, aſſumpto ſimul & Tito.
2 Aſcendi autem ex reuelatione, & expoſui
eis Euangelium quod prædico inter Gentes,
ſed priuatim cum iis qui ſunt in precio: ne quo
modo fruſtra currerem aut cucurriſſem.
3 Sed neq; Titus qui mecum erat, quum eſſet
Græcus, coactus fuit circuncidi:
4 Nempe propter ſubreptitios falſos fratres
qui irrepſerant ad explorandum libertatem
noſtrā quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos
in ſeruitutem adigerent.
5 Quibus ne ad momentum quidē ceſſimus
per ſubiectionem: vt veritas Euangelij perma-
neret apud vos.
6 Ab ijs autem qui putantur eſſe aliquid, *non* B
ſum edoctus. (Quales olim fuerint, nihil mea re- Deu.10.d.17
fert: perſonam hominis Deus non accipit.) 2.Par.19.c.7
Nā qui ſunt in precio, nihil mecū contulerunt. Iob 34.b.19
7 Imò contrà, quum vidiſſent mihi concredi- Sapien.6.b.8
tum fuiſſe Euangelium Præputij ſicut Petrò Eccl.35.b.16
Circunciſionis: Act.10.e.34
8 (Nam qui efficax fuit per Petrū ad Apoſto- Rom.2.b.11
latum Circunciſionis, efficax fuit etiam per Ephes.6.b.9
me erga Gentes:) Coloſ.3.d.26
9 Quūmque cognouiſſent gratiam mihi datā 1.Pet.1.c.17
Iacobus & Cephas & Iohannes, qui putantur
eſſe columnæ, dextras dederunt mihi ac Bar-
nabæ ſocietatis: vt nos inter Gentes, ipſi verò
inter circunciſos, *Apoſtolatu fungeremur*.
10 Solùm *monuerunt* vt pauperum meminiſſe-
mus: quod & ipſum ſtudui facere.
11 Quum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in C
os ei reſtiti, eo quòd condemnandus eſſet.
12 Nam antequam veniſſent quidam à Iacobo,
vnà cum Gentibus edebat: quùm autem ve-
niſſent, ſubduxit ac ſeparauit ſe ab eis, metuēs
eos qui *erant* ex Circunciſione.
13 Ac ſimulabant vnà cum eo reliqui etiam Iu-
dæi: adeò vt Barnabas ſimul abduceretur in
illorum

illorum ſimulationem.
14 Sed quum vidiſſem quòd nó recto pede incederent vt veritati Euangelij congruebatur, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum ſis Iudæus, gentiliter viuis, ac non Iudaicè, cur Gẽtes cogis Iudaizare?
15 Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores:
16 Scientes non iuſtificari hominem ex operibus Legis, ſed per fidẽ Ieſu Chriſti: etiam nos *inquam* in Chriſtum Ieſum credidimus, vt iuſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus Legis: propterea quòd non iuſtificabitur ex operibus Legis vlla caro.
Rom. 3. c. 20 17 Quòd ſi dum quærimus iuſtificari per Chriſtum, reperimur & ipſi peccatores: num Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.
18 Nam ſi quæ deſtruxi, ea rurſum ædifico, trãſgreſſorem meipſum conſtituo.
19 Ego enim per Legem Legi mortuus ſum, vt Deo viuerẽ: & vnà cũ Chriſto crucifixus ſum.
20 Viuo autem, non amplius ego: ſed viuit in me Chriſtus. & vitã quam nunc viuo in carne, viuo per fidem Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.
21 Nõ abrogo gratiam Dei: nam ſi per Legẽ eſt iuſtitia, igitur Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt.

CAPVT III.

1 *Acriter reprehenduntur Galatæ.* 2. & 5 *Spiritus ſanctus. Opera Legis.* 6. & 7 *Fides Abrahæ, eiusq́; filij.* 8 *Iuſtificatio per fidem.* 9 *Benedicti qui ex fide.* 10 *Maledicti qui ex operibus Legis.* 13 *Chriſtus factus execratio, liberauit nos ab execratione Legis.* 14. & 23 *Fides.* 16 *Semen Abrahæ Chriſtus.* 19. & 20 *Mediator.* 22 *Cur Scriptura cõcluſit omnia ſub peccatũ.* 24 *Lex pædagogus noſter.* 26 *Filij Dei per fidem.* 27 *Chriſtum induere.* 29 *Semen Abrahæ.*

1 AMentes Galatæ, quis vos faſcinauit ne obſequeremini veritati: quibus ob oculos Ieſus Chriſtus prius fuerat depictus, inter vos crucifixus?
2 Hoc ſolum cupio diſcere à vobis, Ex operibus Legis Spiritum accepiſtis, an ex fide per auditum percepta?
3 Adeò amentes eſtis: quum Spiritu inceperitis, nunc carne perficimini?
4 Tã multa paſſi eſtis fruſtra? ſi modò fruſtra.
5 Qui igitur ſubminiſtrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis an ex fide per auditum percepta *ſubminiſtrat*?
Gen. 15. b. 6 6 Sicut Abraham credidit Deo, & imputatum
Rom. 4. a. 3 eſt ei ad iuſtitiam:
Iacob. 2. d. 23 7 Ita noſtis nẽpe, quòd qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.
B 8 Præuidens autem Scriptura quòd ex fide iuſtificet Gẽtes Deus, antè euangelizauit Abrahæ, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gẽtes.
Gene. 12. a. 3 9 Itaque qui ex fide *ſunt*, benedicuntur cum fi-
Eccli. 44. c. 20. deli illo Abraham.
10 Nam quotquot ex operibus Legis ſunt, ſub
Act. 3. d. 25 execratione ſunt: Scriptum eſt enim, Execrabi-
Deu. 27. d. 26 lis omnis qui non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis, vt faciat ea.
11 Quòd autem per Legem nullus iuſtificetur apud Deum, manifeſtum *eſt*: ſiquidem Iuſtus
Abac. 2. d. 4 ex fide viuet.
Rom. 1. b. 17 12 Lex autem non eſt ex fide: ſed, Qui fecerit ea
Heb. 10. g. 38 homo, viuet in ipſis.
Leuit. 18. a. 5 13 Chriſtus *uero* nos redemit ab execratione Le-
Deut. 21. d. 23 gis, dum pro nobis factus eſt execratio. ſcriptũ eſt enim, Execrabilis quiſquis pẽdet in ligno.
14 Vt in Gentibus benedictio Abrahæ extet in Chriſto Ieſu, & vt promiſſum illum Spiritum accipiamus per fidem.
15 Fratres, humano more loquor, Hominis licet pactionem authoritate cõfirmatam nemo Heb. 9. c. 17
abrogat, aut *aliquid ei* ſuperaddit. C
16 Abrahæ verò dictæ ſunt promiſsiones, & ſe- Gene. 17. a. 7
mini eius. Nõ dicit, Et ſeminibus, vt de multis: ſed vt de vno, Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.
17 Hoc autem dico, Pactionem antè confirmatã à Deo reſpectu Chriſti, Lex quæ poſt annos quadringentos & triginta cœpit, non facit irritam, vt aboleat promiſsionem.
18 Nã ſi ex Lege eſt hæreditas, non iam ex promiſsione. Abrahæ verò per promiſsionem gratificatus eſt Deus *hæreditatem*.
19 Quid igitur Lex? Tranſgreſsionum gratia addita eſt, vſquequo veniſſet ſemen illud cui facta eſt promiſsio: *Lex inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuntij.
20 Internuntius autem, vnius non eſt: Deus verò vnus eſt.
21 Lex igitur *num addita eſt* aduerſus promiſsiones Dei? Abſit. nã ſi data fuiſſet Lex quæ poſſet viuificare, verè ex Lege eſſet iuſtitia.
22 Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccatũ, Rom. 3. b. 9
vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.
23 Antequam autem veniſſet fides, ſub Legis præſidio tenebamur concluſi, in eam fidem quæ erat reuelanda.
24 Itaque Lex pędagogus noſter fuit in Chri- Rom. 10. a. 4
ſtum *reſpiciens*, vt ex fide iuſtificaremur.
25 At poſtquam venit fides, non amplius ſub pædagogo ſumus.
26 Omnes enim, filij Dei eſtis, per fidem, in Chriſto Ieſu.
27 Nam quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Rom. 6. a. 3
Chriſtum induiſtis.
28 Non eſt Iudęus neque Græcus, nõ eſt ſeruus neque liber, non eſt maſculus ac fœmina: omnes enim vos vnus eſtis in Chriſto Ieſu.
29 Quòd ſi vos *eſtis* Chriſti, nẽpe Abrahę ſemen eſtis, & ſecundum promiſsionem hæredes.

CAPVT IIII.

1 *Hæres infans.* 3. & 6 *Elementa huius mundi.* 4 *Humilitas Chriſti.* 5 *Adoptati per Chriſtum.* 6 *Spiritus Chriſti in cordibus noſtris. Abba, Pater.* 9 *Galatæ rurſum addicti ſuperſtitionibus, à quibus abducti fuerant.* 14 *Paulus ab illis exceptus reuerenter.* 19 *Eos pusiolos vocat.* 22 *Abrahæ filij duo.* 24 *Agar.* 25 *Sina.* 26 *Ieruſalem.* 28 *Iſaac.* 29 *Carnalis ſpiritualem proſequitur.* 30 *Filius liberæ. Filius ancillæ.*

1 HOc autem dico: Quandiu hæres infans eſt, nihil differt à ſeruo, quamuis ſit dominus omnium:
2 Sed ſub tutoribus & curatoribus eſt vſque ad tempus quod pater præfinierit.
3 Ita & nos, quũ eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus, in ſeruitutem redacti:
4 At poſtquam venit plenum tempus, emiſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum Legi obnoxium:
5 Vt eos qui Legi erant obnoxij, redimeret, vt Rom. 8. c. 15
adoptionem filiorum reciperemus.
6 Quoniam autem eſtis filij, emiſit Deus Spiritũ Filij ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, *id eſt* Pater.
7 Itaque nõ amplius es ſeruus, ſed filius: quòd

ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.
8 Imò tum quidem quum ignoraretis Deum,
ſeruiebatis iis qui natura non ſunt dij.
B 9 At nūc quum agnoſcatis Deum, imo potius
edocti ſitis à Deo, quomodo conuertimini re-
trorſum ad impotentia & egena elementa,
quibus retrorſus ab initio ſeruire vultis?
10 Dies obſeruatis, & mēſes, & tēpora, & annos.
11 Metuo de vobis, ne fruſtra fatigat⁹ ſim apud
vos.
12 Eſtote quaſi ego: nam ego *ſum* quaſi vos. fra-
tres, rogo vos: nihil mihi feciſtis iniuriæ.
13 Noſtis autem quòd per infirmitatem carnis
euangelizauerim vobis prius,
14 Et experimentum mei quod *erat* in carne
mea, non pro nihilo habuiſtis, neque reſpui-
ſtis: ſed me vt Angelum Dei, vt Chriſtum Ie-
ſum, excepiſtis.
15 Quæ igitur erat beatitatis veſtræ prædica-
tio? teſtimonium enim reddo vobis, quòd ſi
fieri potuiſſet, oculos veſtros effoſſos dediſſe-
tis mihi.
C 16 Itàque *num* inimicus factus ſum vobis, dum
vobis vera loquor?
17 Depereunt vos nō bene, imò excludere nos
volunt, vt ſe depereatis.
18 Sed prēclarū eſt vehemēter amare in re bona
ſemper, & nō ſolū quū prēſens ſum apud vos.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, vſquequo
formetur Chriſtus in vobis.
20 Vellem autem adeſſe apud vos nunc, & mu-
tare vocem meam: quoniam hæſito in vobis.
21 Dicite mihi qui ſub Lege vultis eſſe, Legem
non auditis?
Gen. 16.d.15 22 Scriptum eſt enim quòd Abrahā duos filios
Gene. 21.a.2 habebat: vnum ex ancilla, & vnum ex libera.
23 Sed is qui ex ancilla *natus eſt*, ſecūdum carnē
natus eſt: qui verò ex libera, per promiſsionē.
24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæ ſunt duæ
D illæ pactiones, vna quidem, quæ eſt Agar, à
monte Sina, generans *prolem* ad ſeruitutem.
25 Sina enim mons eſt in Arabia, pari autem
ſerie reſpondet ei Hieruſalem quæ nunc *eſt*:
ſeruitque cum filiis ſuis.
Eſa. 54.a.2 26 Sublimis verò illa Hieruſalem, libera eſt,
quæ eſt mater omnium noſtrum.
Eſa. 54.a.1 27 Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis, quæ non
paris: erumpe & clama quæ nō parturis. quo-
niam multi liberi deſertæ, magis quàm eius
quæ habet virum.
Rom. 9.b.8 28 Nos igitur, fratres, ſecundum Iſaac promiſ-
ſionis filij ſumus.
29 Sed quemadmodum tunc is qui ſecundum
carnem genitus fuerat, perſequebatur eū qui
natus erat ſecundum Spiritum: ita & nunc.
Gene. 21.a.10 30 Sed quid dicit Scriptura? Eijce ancillam &
filium illius: non enim hæres erit filius ancil-
læ cum filio liberæ.
31 Nempe fratres, non ſumus ancillæ filij, ſed
liberæ.

CAPVT V.

1 & 13 Libertas. Seruitus. 2 Circuncifio. 4 Iuſtitia per fidē, non per Legem. 6 Fides agens per charitatē. 14 Summa Legis, dilectio. 16 Spiritu incedere. 17 Caro Spiritus. 19 Opera carnis. 22 Fructus Spiritus. 24 Caro crucifixa cum affectibus. 26 Fugienda inanis gloria.

Act. 15.a.1 1 IN libertate igitur qua Chriſtus nos libera-
uit, ſtate, & ne econtrario implicemini ſer-
uitutis iugo.
2 Ecce, ego Paulus dico vobis quòd ſi circūci-
damini, Chriſtus nihil vos iuuabit.
3 Teſtor enim rurſum omni homini qui circū-
ciditur, quòd debitor eſt totius Legis ſeruādę.
4 Vobis inanis factus eſt Chriſtus per vos i-
pſos, quicunque per Legem iuſtificamini: & à
gratia excidiſtis.
5 Nos enim Spiritu ex fide, ſpem iuſtitiæ expe-
ctamus.
6 Nam in Chriſto Ieſu neque Circūciſio quic-
quam valet, neque Præputium: ſed fides per
charitatem agens.
7 Currebatis pulchrè, quis vos interpellauit,
vt non obſequeremini veritati?
8 Hęc perſuaſio non *eſt* ex eo qui vocat vos. B
9 Paulum fermenti totam maſſam fermentat. 1. Cor. 5.b.6
10 Ego cōfido de vobis in Domino, quòd nihil
aliud ſenſuri ſitis: ſed qui turbat vos, auferet
condemnationem, quiſquis fuerit.
11 Ego autem, fratres, ſi Circunciſionem etiam
prædico, quid adhuc perſecutionem patior?
nempe abolitum eſt offendiculum crucis.
12 Vtinam & abſcindantur qui vos inquietant.
13 Vos enim in libertatē vocati fuiſtis, fratres:
tantùm ne libertatem *datam putetis* carni pro oc
caſione, ſed per charitatem ſeruite alij alijs. C
14 Nam tota Lex vno verbo completur, *nempe* Leui. 19.d.18
hoc, Diliges proximum tuum vt teipſum. Mat. 22.d.39
15 Quòd ſi alius alium mordetis & deuoratis, Mar. 12.c.31
videte ne viciſſim alius ab alio conſumamini. Rom. 13.c.9
16 Dico autem, Spiritu incedite: & concupiſcē- Iacob. 2.b.8
tiam carnis non perficietis. Rom. 13.c.14
17 Nam caro concupiſcit aduerſus Spiritum, 1. Pet. 2.c.11
Spiritus autem aduerſus carnem. hæc autem
inter ſe oppoſita ſunt, vt non quæcunque vo-
lueritis, eadem faciatis.
18 Quòd ſi Spiritu ducimini, nō eſtis ſub Lege.
19 Porrò manifeſta ſunt opera carnis: quę ſunt,
adulterium, ſcortatio, impuritas, proteruia,
20 Idololatria, veneficiū, inimicitiæ, lis, æmu- D
lationes, iræ, contentiones, diſſidia, hæreſes,
21 Inuidiæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, &
his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi,
quòd qui talia agunt, regni Dei hæredes non
erunt.
22 At fructus Spiritus, eſt charitas, gaudium,
pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides,
23 Manſuetudo, temperantia: aduerſus eos qui
ſunt eiuſmodi, non eſt lex.
24 Qui enim *ſunt* Chriſti, carnem crucifixerunt
cum affectibus & concupiſcentiis.
25 Si viuimus Spiritu, Spiritu & incedamus.
26 Ne efficiamur inanis glorię cupidi, alij alios
prouocantes, alij alijs inuidentes.

CAPVT VI.

1 Quomodo corripiendi peccantes. 2 Onera inuicem portanda. 6 Alendi miniſtri verbi Dei. 7 Benefaciendum. 10 Domeſticis fidei. 12 Circūciſio. 14 Paulus non gloriatur, niſi in cruce Domini. 16 Regula Chriſtianorum. 17 Stigmata Ieſu in corpore Pauli.

1 FRatres, etiāſi præoccupatus fuerit homo
in aliqua offenſa, vos ſpirituales inſtaura-
te huiuſmodi hominem cum ſpiritu manſue-
tudinis: conſiderans temetipſum, ne & tu ten-
teris.
2 Alij aliorum onera portate: & ita complete
Legem Chriſti.
3 Nam ſi quis ſibi videtur aliquid, quum nihil
ſit, hunc ſuus ipſius animus fallit.
4 Opus autem ſuum approbet vnuſquiſque: B
&

& tunc in ſemet ipſo gloriationem habebit, &
non in alio.
1.Cor.3.b.8 5 Nam vnuſquiſque ſuum onus portabit.
6 Communicet autem qui inſtituitur in ſer-
mone, ei qui ſe inſtituit, omnia bona.
7 Ne ſeducamini: Deus nō irridetur. quicquid
enim ſeminarit homo, hoc & metet.
8 Nam qui ſeminat carni ſuæ, ex carne metet
interitū: qui ſeminat ſpiritui, ex ſpiritu metet
vitam æternam.
9 Benefaciendo autem ne ſegneſcamus. tem-
pore enim ſuo metemus, ſi non elāguerimus.
C 10 Nempe igitur dum tempus habemus, ſimus
benefici erga omnes, maximè verò erga dome
ſticos fidei.
11 Videtis quàm longis literis vobis ſcripſerim
mea manu.
12 Quicunque volunt ſpecioſi apparere in car-
ne, ij cogūt vos circuncidi: tantùm ne ob cru-
cem Chriſti perſequutionem patiantur.
13 Nam ne ipſi quidem qui circunciduntur, Le
gem ſeruant: ſed volunt vos circuncidi, vt de
veſtra carne glorientur.
14 A me verò abſit gloriari, niſi in cruce Domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti: per quem mundus mihi D
crucifixus eſt, & ego mundo.
15 Nam in Chriſto Ieſu neque circunciſio quic-
quam valet, neque præputium, ſed noua crea-
tio.
16 Et quicunque ad hanc regulam greſſum di-
rigent, pax *erit* ſuper eos & miſericordia, & ſu-
per Iſraelem Dei.
17 De cętero ne quis mihi moleſtias exhibeat:
ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore
meo porto.
18 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit* cum ſpi
ritu veſtro, fratres. Amen.

Ad Galatas miſſa fuit è Roma.

Epiſtola Pauli ad Epheſios.

Παύλυ Αποσόλυ ἡ πρὸς Εφεσίυς ἐπισολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Gratiarum actio. Benedictio ſpiritualis. Electio æterna, eiuſq; finis.*
5 Prædeſtinatio & adoptio. 7 Redemptio. Remiſsio peccatorum.
9 Myſterium voluntatis Dei. 11 Prædeſtinatio. 12 Laus Dei.
13 Euangelium. Obſignati Spiritu ſancto. 14 Arrhabo. 15 Fi-
des & charitas Epheſiorum. 16 Gratiarum actio & oratio.
17 Spiritus ſapientiæ. 18 Oculi mentis. 20 Chriſtus trium-
phans. 22 Caput Eccleſiæ Chriſtus.

1.Cor.1.a.1 1 PAVLVS Apoſtolus Ieſu
Chriſti per voluntatem
Dei, ſanctis qui agunt E-
pheſi, & fidelibus in Chri
ſto Ieſu,
2 Gratia *ſit* vobis & pax à
Deo Patre noſtro, & Do-
mino Ieſu Chriſto.
2.Cor.1.a.3 2.Petr.1.a.3 3 Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, qui benedixit nobis omni benedi-
ctione ſpirituali, in cœlis Chriſto:
4 Sicut elegit nos in ipſo, antequam iaceren-
2.Tim.1.c.9 tur fundamenta mundi, vt eſſemus ſancti &
Coloſ.1.c.29 inculpati coram ipſo per charitatem.
5 Qui prædeſtinauit nos quos adoptaret in fi-
lios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, pro ſponte
beneuolo affectu voluntatis ſuæ:
B 6 Ad laudem glorioſæ gratiæ ſuæ, qua gratos
nos reddidit in illo dilecto.
7 In quo habemus redemptionem per ſangui
nem ipſius, remiſsionem *inquam* peccatorum
ex diuite ipſius gratia,
8 Qua redundauit in nos omni ſapientia &
intelligentia:
9 Patefacto nobis myſterio voluntatis ſuę, ſe-
cundum gratuitam ſuam beneuolentiam quá
propoſuerat in ſeſe,
10 *Nempe* vt in pleni temporis diſpēſatione re-
colligeret omnia in Chriſto, tum quæ in cœlis
ſunt, tum quæ in terra: in ipſo *inquam.*
11 In quo etiam lecti ſumus, quum eſſemus prę
deſtinati ſecundum propoſitum eius qui om-
nia efficit ex conſilio volūtatis ſuæ:
C 12 Vt nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui priores
ſperauimus in Chriſto.
13 In quo *ſperaſtis* & vos, audito ſermone verita-
tis, *id eſt* Euangelio ſalutis veſtræ: in quo etiam
poſteaquam credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu
illo promiſsionis ſancto,
14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ, dum in
libertatē vindicemur, ad laudem glorię ipſius.
15 Propterea etiam ego quum audiſſem eam
quę in vobis eſt fidem in Domino Ieſu, & cha-
ritatem in omnes ſanctos:
16 Non deſino gratias agere pro vobis, mētio-
nem veſtri faciens in precationibus meis,
17 Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater
ille gloriæ, det vobis Spiritum ſapientię & re-
uelationis, per agnitionem ipſius:
18 Illuminatis oculis mentis veſtræ, vt ſciatis D
quæ ſit ſpes illa vocationis ipſius, & quæ opes
gloriæ hæreditatis ipſius in ſanctis:
19 Et quæ ſit excellens illa magnitudo poten- Coloſ.2.c.19
tiæ ipſius in nos qui credimus, pro efficacitate Infrà.3.b.7
fortis roboris ipſius:
20 Quam exeruit in Chriſto, quum ſuſcitauit
eum ex mortuis, & collocauit ad dexteram
ſuam in cælis,
21 Longè ſupra omne Imperium ac Poteſta-
tem & Potētiam, & Dominium, & omne No-
men quod nominatur non ſolùm in ſeculo
hoc, verùm etiam in futuro.
22 Et omnia ſubiecit ſub pedes eius, eúmque
conſtituit caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ,
23 Quæ eſt corpus ipſius, & complementum
eius qui omnia in omnibus implet.

CAPVT II.

1 *Gentium peccata, & in eas regnum ſatanæ, ante Chriſti agnitionē.*
4 Liberatio à peccato per Chriſtū. 6. & 7 Suſcitati ſumus & col
locati cū Chriſto, & quare. 8 Seruati per fidem, nō autē per opera.
11 Exhortatio ad Gētes vt meminerint quales fuerint quum eſſent
abſq; Chriſto. 14. & 16 Chriſtus Iudæos & Gentes vnū corpus fa
cit. 17 Annunciata pax tum Iudæis tum Gentibus. 19 Gentes
ciues ſanctorum, & domeſtici Dei per Chriſtum. 21. & 22 Tem-
plum & tabernaculum Dei.

1 ET vos *una viuificauit*, quum eſſetis mortui Coloſ.2.c.13
in offenſis & peccatis:
2 In quibus olim verſati eſtis, vt eſt vita mun-
di huius, ſecūdum principem cui poteſtas eſt Infrà 6.b.12
aeris & ſpiritus nunc agentis in hominibus

contumacibus.
3 Inter quos & nos omnes conuerſati ſumus
olim in cupiditatibus carnis noſtræ, facientes
quę carni ac cogitationibus libebant: eramúſ-
que natura filij iræ, vt etiam reliqui:
4 Sed Deus qui diues eſt miſericordia, pro-
pter multam charitatē ſuam qua dilexit nos,
B 5 Etiā quū p offenſas mortui eſſemus, vnà viui-
ficauit nos p Chriſtū (cuius gratia eſtis ſeruati:
6 Vnàque ſuſcitauit, vnàque collocauit in cæ-
lis in Chriſto Ieſu:
7 Vt oſtenderet ſeculis ſuccedētibus ſummas
opes gratiæ ſuę, per benignitatem erga nos in
Chriſto Ieſu.
8 Gratia enim eſtis ſeruati per fidem) idq; non
ex vobis, Dei donum eſt:
9 Non ex operibus, ne quis glorietur.
10 Nam ipſius ſumus opus, conditi in Chriſto
Ieſu ad opera bona, quæ pręparauit Deus vt in
eis verſaremur.
C 11 Propterea mementote vos quondā Gētes in
carne, qui dicebamini Pręputiū ab ea quæ vo-
catur Circunciſio in carne, *&* quę manibus fit:
12 Vos *inquam* illo tempore fuiſſe abſque Chri-
Rom. 9. a. 4 ſto, abalienatos à republica Iſraelis, & extra-
neos à pactis promiſsionis, ſpem non haben-
tes, & Dei expertes in mundo.
13 At nunc in Chriſto Ieſu, vos qui olim eratis
procul, propinqui facti eſtis, per ſanguinem
inquam Chriſti.
14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit *ut* vtraque
vnū *ſint*: & intergerini parietis ſeptum ſoluit,
Coloſ. 2. c. 14 15 Inimicitiis, *id eſt* Lege mandatorū *quæ* in riti-
bus *poſita eſt*, per carnē ſuam abrogatis: vt duos
conderet in ſemetipſo in vnum nouum homi-
nem, faciens pacem:
16 Et vt reconciliaret vtroſque in vno corpore
D Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eā.
17 Et veniens euangelizauit pacem vobis &
qui procul & qui propè eratis.
18 Quoniam per ipſum habemus aditū vtrique
per vnum Spiritum ad Patrem.
19 Nempe igitur nō eſtis hoſpites & inquilini,
ſed conciues ſanctorum, ac domeſtici Dei,
20 Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolo
rum ac Prophetarum, imo angulari *lapide* ipſo
Ieſu Chriſto,
21 In quo totum ædificium congruenter coag-
mentatū creſcit in templum ſanctū Domino.
22 In quo & vos vnà ædificamini, vt ſitis habi-
tatio Dei per Spiritum.

CAPVT III.

*1 Paulus captiuus pro Gentibus, quæ, vt Iudæi ſunt heredes, & parti-
cipes promiſsionū per Euangelium. 6 Diuitiæ Chriſti. 9 Myſte-
rium Dei per Chriſtū in lucem perlatū. 10 Sapientia Dei. 12 Li-
bertas & fiducia. 13 Oratio Pauli ad Deum ne deficerent Gētes
ob afflictiones quas patiebatur. 20 Gratiarum actio & laudes.*

1 HVius rei gratia ego Paulus *ſum* captiuus
ille Chriſti Ieſu pro vobis Gentibus:
2 Siquidem audiſtis diſpenſationem gratiæ
Dei quæ data eſt mihi apud vós:
3 Quòd ſcilicet *Deus* per reuelationē notum
mihi fecerit myſteriū (ſicut ante ſcripſi paucis:
4 Ex quo perlecto poteſtis intelligere quæ ſit
mea intelligentia in myſterio Chriſti)
B 5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis ho-
minum, vt nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſto-
lis eius & Prophetis per Spiritum.
6 Gētes *ſcilicet* eſſe hęredes, & cōcorpores, cō-
ſortéſq; ꝓmiſsionis eiꝰ in Chriſto p Euāgeliū:
7 Cuius factus ſum miniſter ex dono gratiæ Suprà 3. d. 19
Dei, quod datum eſt mihi ſecundum efficaci-
tatem potentiæ ipſius.
8 Mihi *inquam* minimo omnium ſanctorum 1 Cor. 15. a. 9
data eſt gratia hæc, inter Gentes euangelizādi Galat. 1. c. 16
imperueſtigabiles opes Chriſti,
9 Et in lucem proferendi omnibus quæ ſit cō Rom. 16. d. 25
munio myſterij quod erat abſcōditū a ſeculis Coloſ. 1. d. 26
in Deo, qui omnia cōdidit per Ieſum Chriſtū: 2. Tim. 1. c. 9
10 Vt nota fiat nunc imperiis ac poteſtatibus Tit. 1. a. 2
quæ in cœlis *ſunt* per Eccleſiam, multiformis ſa 1. Pet. 1. d. 20
pientia Dei, C
11 Secundum propoſitum æternum quod con-
ſtituit in Chriſto Ieſu Domino noſtro:
12 In quo habemus libertatem, & aditum cum
fiducia, per fidem ipſius.
13 Quapropter peto ne ſegneſcatis ob afflictio
nes meas pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.
14 Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrē
Domini noſtri Ieſu Chriſti,
15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nomi
natur,
16 Vt det vobis, pro diuite ſua gloria, vt fortiter D
corroboremini per Spiritum ſuum in interio-
ri homine.
17 Vt inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus
veſtris: vt in charitate radicati & fundati,
18 Valeatis aſſeq cū omnibus ſanctis, quę *ſit* lati
tudo & lōgitudo & profunditas & ſublimitas:
19 Et cognoſcere excellentiorē illā quàm vt co
gnoſci poſsit charitatem Chriſti: vt impleami-
ni ad omnem vſque plenitudinem illam Dei.
20 Ei verò qui poteſt infinita cum redūdantia
facere omnia ſupra ea quæ petimus, aut mēte
concipimus, pro vi illa agente in nobis,
21 Sit gloria in Eccleſia per Chriſtum Ieſum, in
omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.

CAPVT IIII.

*1 & 17 Paulus captiuus hortatur ad bona opera. 4 Omnes Chri-
ſtiani vnū corpus & vnus ſpiritus. 6 Vnus pater omniū. 7 Va-
ria dona Chriſti. 11 Varij miniſtri à Chriſto inſtituti in Eccleſia,
& in quē finem. 14 Doctrina certa ex Chriſto nō ex hominibus.
15 Chriſtus caput Eccleſiæ, quæ eſt eius corpus. 18 Gentiū tene-
bræ. 20 Renouatio vitæ in Chriſto. 22 Vetus homo. 24 Nouus
homo. 25 Veritas & mendacium. 26 Iracundia. 28 Nō fu-
randū, ſed laborandū. 29 Sermo corruptus. 30 Nō eſt triſtitia
afficiendus Spiritus ſanctus. 32 Inter Chriſtianos omnia benignitas.*

1 PRecor itaque vos ego captiuus in Domi- Phili. 1. d. 27
no, vt ambuletis ita vt dignum eſt voca- Coloſ. 1. b. 10
tione qua vocati eſtis, 1. Theſ. 2. c. 12
2 Cū omni modeſtia ac māſuetudine, cū ani-
mi lenitate, tolerantes alij alios per charitatē,
3 Studētes ſeruare vnitatem ſpiritus per vin-
culum pacis.
4 Vnum *eſt* corpus & vnus ſpiritus, ſicut & vo-
cati eſtis in vnā ſpem vocationis veſtræ.
5 Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.
6 Vnus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper Mala. 2. b. 10
omnia, & per omnia, & in omnibus vobis. B
7 Sed vnicuique noſtrum data eſt gratia pro Rom. 12. a. 3
menſura doni Chriſti. 1 Cor. 12. b. 12
8 Quapropter dicit, Quum aſcendiſſet in ſu- Pſal. 68. d. 19
blime, captiuam duxit captiuitatem, & dedit
dona hominibus.
9 (Cęterùm illud Aſcendit, quid eſt niſi quòd
etiā deſcēderat prius in infimas partes terræ?
10 Qui deſcendit, ipſe eſt qui etiam aſcendit lō
ge ſupra omnes cœlos, vt impleret omnia)
11 Dedit igitur ipſe alios quidem Apoſtolos, 1 Cor. 12. d. 28
alios verò Prophetas, alios autē Euangeliſtas,
alios,

C alios autem Paſtores ac Doctores,
12 Ad coagmẽtationẽ ſanctorũ, ad opus mini-
ſterij, ad ædificationẽ *inquam* corporis Chriſti:
13 Donec euadamus omnes in vnitatem fidei,
& agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in
menſuram ſtaturæ adulti Chriſti:
14 Vt nõ amplius ſimus pueri, qui fluctuemus,
& circunferamur quouis vento doctrinæ, in
hominum alea, veteratoria ad inſidioſe fallen
dum verſutia:
15 Sed veritatẽ ſectantes cũ charitate, adoleſca-
mus in illum *per* omnia qui eſt caput, *nempe*
D Chriſtus:
16 Ex quo totum corpus cõgruenter coagmen
tatum, & compactum, per omnes ſuppedita-
tas cõmiſſuras, ex vi intus agente pro menſu-
ra vniuſcuiuſq; mẽbri, incremẽtũ capit corpo-
ri cõueniẽs, ad ſuijpſi⁹ extructionẽ p charitatẽ:
Rom.1.c.21 17 Hoc itaque dico, & obteſtor per Dominum,
ne amplius verſemini ſicut reliquæ Gẽtes ver
ſantur in vanitate mentis ſuæ:
18 Cogitationem habentes obſcuratã, & aba-
lienatæ à vita Dei, propter ignorantiam quæ
eſt in ipſis ex obduratione cordis eorum.
19 Qui poſteaquam dedoluerunt, ſemetipſos
E dediderunt proteruiæ, ad patrandam impu-
ritatem omnem certatim.
20 Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum:
21 Si modò eum audiſtis, & per eum edocti fui-
ſtis, ſicut eſt veritas in Ieſu,
Coloſſ.3.b.8 22 *Nempe* deponere quod ad priſtinam conuer
ſationem attinet, veterem illum hominẽ, qui
deceptricibus cupiditatibus corrumpitur:
23 Renouari verò ſpiritu mentis veſtræ,
F 24 Et induere nouum illum hominem qui ſe-
cundum Deum conditus eſt, ad iuſtitiã & ſan-
ctimoniam veram.
Rom.6.d.4 25 Quapropter depoſito mendacio, loquami-
Coloſſ.3.b.8 ni veritatem quiſq; proximo ſuo. Nam ſumus
Heb.12.a.1 alij aliorum membra.
1.Petr.2.a.1, 26 Iraſcimini, & ne peccetis: ſol ne occidat ſu-
& 4.a.2 per iracundiam veſtram.
Pſal.4.b.5 27 Neq; detis locum diabolo.
Iacob.4.b.7 28 Qui furabatur, non amplius furetur: ſed po-
tius laboret, operando manibus quod bonum
ſit, vt poſſit impartiri cui opus fuerit.
29 Nullus ſermo corruptus ex ore veſtro egre-
G diatur, ſed ſiquis eſt commodus ad ædificatio
nis vſum, vt gratiam auditoribus afferat.
30 Et ne triſtitia afficiatis Spiritum illũ ſanctũ
Dei, per quẽ obſignati eſtis in diẽ redẽptionis.
31 Omnis amarulentia, & excandeſcẽtia, & ira,
& clamor, & maledicẽtia tollatur à vobis, cum
omni malitia.
32 Sed eſtote alij in alios benigni, miſericor-
des, condonantes vobis mutuò *offenſas*, ſicut &
Deus in Chriſto condonauit vobis.

CAPVT V.

2 Verſari cum charitate. 3 Verba qualia. 5 Hæreditas regni Chriſti. 6 Cauendum ne ſeducamur. 8 Exhortatio ad ſequenda opera lucis, & fugienda tenebrarum. 13 Lux manifeſtas facit tenebras. 14 Excitari. 15 Incedere vt ſapientes. 18 Fugienda ebrietas. 19 Pſalmi & hymni Deo cum gratiarum actione. 21 Subiecti alij alijs. 22. & 25 Coniugum mutuum officium. 24 Eccleſia ſubiecta Chriſto. 30 Nos membra ſumus corporis Chriſti. 33 Coniugum mutuus amor.

1 ESTOTE igitur imitatores Dei vt filij di-
Iob.13.d.24, lecti:
& 15.b.12 2 Et verſemini cum charitate, ſicut & Chriſtus
1.Ioh.3.d.23 dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis
in oblationem ac victimam Deo, in odorem
bonæ fragrantiæ.
3 Scortatio verò & omnis impuritas aut aua- Supr.4.f.19
ritia ne nominetur quidem inter vos, ſicut de- Coloſſ.3.a.5
cet ſanctos: 2.The.2.c.17
4 Et obſcœnitas, & ſtultiloquiũ, & dicacitas,
quę non conueniũt: ſed potius gratiarũ actio. B
5 Nam hoc noſtis, quòd omnis ſcortator, aut
impurus, aut auarus, qui eſt idololatra, nõ ha-
bet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.
6 Ne quiſquam vos ſeducat inanibus ſermo- Mat.24.a.4
nibus. propter hæc enim venit ira Dei in ho- Marc.13.a.5
mines contumaces. Luc.21.b.8
7 Ne ſitis igitur conſortes eorum. 2.Theſſ.2.a.3
8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux
in Domino: vt filij lucis incedite.
9 Nam fructus Spiritus *ſitus eſt* in omni boni- C
tate & iuſtitia & veritate:
10 Probantes quid ſit acceptum Domino.
11 Et ne commercium habueritis cum operi-
bus illis infrugiferis tenebrarum, ſed potius
etiam arguite.
12 Nam quæ occultè fiunt ab iſtis, turpe eſt vel
dicere.
13 Sed omnia, dum arguuntur à luce, manife-
ſta fiunt: lux enim illud eſt quod omnia facit
manifeſta.
14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, &
ſurge a mortuis: & illuceſcet tibi Chriſtus.
15 Videte igitur quomodo accuratè incedatis: Coloſ.4.a.5
non vt inſipientes, ſed vt ſapientes: D
16 Redimentes occaſionem: quoniã dies mali
ſunt.
17 Propterea ne ſitis imprudentes, ſed intelli- Rom.12.a.2
gentes quæ ſit voluntas Domini. 1.Theſ.4.a.3
18 Et ne inebriemini vino, in quo luxus eſt: ſed
impleamini Spiritu,
19 Loquentes inter vos mutuò per pſalmos &
hymnos & cantiones ſpirituales, canentes ac
pſallentes in corde veſtro Domino:
20 Gratias agentes ſemper de omnibus, in no-
mine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Deo & Patri: E
21 Subiecti alij aliis, cum timore Dei.
22 Vxores propriis viris ſubiectæ ſitis, vt Dño: Coloſſ.3.c.18
23 Quoniam vir eſt caput vxoris, vt & Chriſtus Tit.2.b.5
eſt caput Eccleſiæ: & is eſt qui ſalutem dat cor- 1.Petr.3.a.1
pori. 1.Cor.11.a.3
24 Itaque ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita
& vxores ſuis viris *ſubiectæ ſint* in omnibus.
25 Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus Coloſ.3.d.19
dilexit Eccleſiã, & ſemetipſum expoſuit ꝑ ea:
26 Vt eam ſanctificaret, purgans lauacro aquæ F
per verbum:
27 Vt ſiſteret eam ſibi glorioſam, *id eſt* Eccleſiã
non habẽtem maculam aut rugã, aut quicquã
eiuſmodi, ſed vt eſſet ſancta & inculpata.
28 Ita debent viri diligere ſuas vxores vt ſua i-
pſorum corpora. qui diligit ſuam vxorem, ſei-
pſum diligit.
29 Nullus enim vnquam ſuam ipſius carnem G
odio habuit: imò enutrit ac fouet eam, ſicut &
Dominus Eccleſiam:
30 Quoniam membra ſumus corporis eius, ex
carne eius, & ex oſſibus eius.
31 Propterea derelinquet homo patrem ac ma- Gen.2.d.24
trem, & agglutinabitur vxori ſuæ: & qui duo Mat.19.a.5
erant, fient vna caro. Mar.10.a.7
32 Myſterium hoc magnum eſt: loquor autem 1.Cor.6.d.16
de Chriſto & de Eccleſia.

33 Itaq; & vos ſinguli *ita facite.* ſuam quiſq; vxo-
rem ita diligat vt ſeipſum: vxor autem *videat* vt
reuereatur virum.

CAPVT VI.

1 Liberorum officium. 4 Patrum. 5 Seruorum. 9 Dominorum. Exhortatio ad induenda arma Christi. 14 Thorax iuſtitiæ. 15 Præparatio Euangelij. 16 Scutum fidei. 17 Galea ſalutis & gladius ſpiritus. 18 Preces aſſiduæ, & cuius rei. 20 Paulus captiuus vinctus. 21 Tychicus à Paulo ad Epheſios miſſus, & quare. 23 Salutationes & preces.

Coloſ.3.d.20 1 Liberi, auſcultate in Domino parentibus
Exo.20.b.12 veſtris: id enim eſt iuſtum.
Deut.5.b.16 2 Honora patrem tuum & matrem: (quod eſt
Eccl.3.b.10 præceptum primum cum promiſsione)
Matt.15.a.4 3 Vt bene tibi ſit, & ſis longæuus ſuper terram.
Marc.7.d.10 4 Et *vos* patres, ne prouocetis ad iram liberos
veſtros, ſed enutrite eos in eruditione & moni
tis Domini.
Coloſ.3.d.22 5 Serui auſcultate ijs qui domini ſunt ſecun-
Tit.2.c.9 dum carnem, cum timore ac tremore, cum ſim
1.Pet.2.c.18 plicitate cordis veſtri, vt Chriſto.
B 6 Non ad oculum ſeruientes, vt qui homini-
bus placere ſtudent: ſed vt ſerui Chriſti, facien
tes ex animo quæ vult Deus.
7 Cum beneuolentia ſeruientes, Domino, &
non hominibus:
8 Vt qui illud ſciatis, ſingulos, quicquid fece-
rint boni, hoc reportaturos à Deo: ſiue ſeruus
fuerit, ſiue liber.
Deu.10.d.17 9 Et vos domini eadem facite erga illos, remit
2.Par.19.c.7 tentes minas: ſcientes quòd & veſter ipſorum
Iob.34.b.19 Dominus eſt in cœlis, nec perſonæ reſpectus
Sapien.6.b.8 eſt apud eum.
Eccl.35.b.16 10 Quod ſupereſt, fratres mei, corroboremini
Act.10.e.34 per Dominum, & forte robur ipſius.
Rom.2.b.11 11 Induite vniuerſam illam armaturam Dei, vt
poſsitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.

12 Quoniam non eſt nobis lucta aduerſus ſan- Galat.1.b.6
guinem & carnē, ſed aduerſus imperia, aduer- Coloſſ.3.d.25
ſus Poteſtates, aduerſus mundi dominos, *recto* 1.Petr.1.c.17
res tenebrarum ſeculi huius, aduerſus ſpiritua- Supr.2.a.1
les malitias *quæ ſunt* in ſublimi. C
13 Propterea aſſumite vniuerſam illam armatu
ram Dei, vt poſsitis reſiſtere tempore aduerſo,
& omnibus confectis ſtare.
14 State igitur, lumbis circuncinctis veritate,
& induti thorace iuſtitiæ:
15 Calceatis pedibus præparatione Euangelij
pacis.
16 Adhæc, aſſumpto ſcuto fidei, quo poſsitis o-
mnia iacula mali illius ignita extinguere:
17 Galeamq; ſalutarem accipite, & gladiū Spi- Eſa.59.d.17
ritualem, hoc eſt verbum Dei: 1.Theſ.5.b.8
18 Omni obſecratione & deprecatione orātes Coloſſ.4.a.3
omni tempore per Spiritum, & illi ipſi inuigi- 2.Theſſ.3.a.2
lantes cum omni perſeuerātia & deprecatio- D
ne pro omnibus ſanctis:
19 Et pro me, vt mihi detur ſermo ad apertionē
oris mei cum libertate: vt notū faciam myſte-
rium Euangelij.
20 Cuius cauſa legatione fungor in catena, vt
inquā de eo liberè loquar, ſicut oportet me loq.
21 Vt aūt ſciatis & vos quæ ad me pertinent, &
quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus,
charus frater & fidus miniſter in Domino:
22 Quem miſi ad vos ob id ipſum vt cognoſce-
retis de reb. noſtris, & conſolareť corda veſtra.
23 Pax *ſit vobis* fratribus, & charitas cum fide à
Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto.
24 Gratia *ſit* cum omnibus diligentibus Do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum, ad immor-
talitatem. Amen.

Miſſa fuit è Roma ad Epheſios per Tychicum.

Epiſtola Pauli ad Philippenſes.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Salutatio. 3 Paulus gratias agit Deo, quod Philippenſes fecerit Euangelij participes. 8 Ipſius affectus erga illos. 9 Eiuſdē pro illis oratio. 12 Fructus ſuorum vinculorū recitat. 15 Christus variè annunciatus: omnia ad eius gloriam. 23 Paulus cuperet eſſe cum Christo, niſi aliter expediret Eccleſiæ. 27 Eos hortatur Paulus vt dignè Euangelio ſe gerant, neque terreantur ob afflictiones, ſed patiantur æquo & forti animo.

1 PAVLVS & Ti-
motheus ſerui Ie
ſu Chriſti, om-
nibus ſanctis in
Chriſto Ieſu, qui
ſunt Philippis,
vnà cum epiſco-
pis ac diaconis:
2 Gratia vobis &
pax à Deo patre
noſtro, & Domi-
no Ieſu Chriſto.
1.Theſſ.1.a.2 3 Gratias ago Deo meo cum ſumma memoria
veſtri,
4 (Semper in omni precatione mea pro omni
bus vobis cum gaudio precationem faciens:)
5 Super veſtri in Euangelio participatione, à
primo die vſque ad hoc tempus:
6 Perſuaſum habens hoc ipſum, quòd is qui
cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque ad
diem Ieſu Chriſti:
7 Sicut iuſtum eſt vt ego id ſentiam de omni-
bus vobis, propterea quòd animo teneam vos
tum in vinculis meis, tum in defenſione & cō-
firmatione Euangelij, vos *inquam* omnes vnà
mecum fuiſſe gratiæ meæ participes.
8 Teſtis enim mihi eſt Deus quàm propenſè B
amem vos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti.
9 Et illud oro, vt charitas veſtra adhuc magis
ac magis redundet in cognitione, omnique
iudicio:
10 Ad hoc vt dignoſcatis quæ diſcrepant: vt
ſitis ſynceri, ac inoffenſo curſu pergatis ad diē
vſque Chriſti:
11 Pleni fructibus iuſtitiæ, qui *inſunt vobis* per Ie-
ſum Chriſtum, ad gloriam & laudem Dei.
12 Scire autē vos volo, fratres, quòd quę mihi *ac*
ciderunt, magis ad profectū Euāgelij euenerūt:
13 *Adeo* vt vincula mea in Chriſto, celebria ſint
in toto Prætorio, ac reliquis omnibus *locis.*
14 Et pleriq; ex fratribus in Dño, freti vinculis C
meis, magis audeāt impauidè ſermonē loqui.
15 Ac nonnulli quidem per inuidiam & con-
tentionem, nonnulli verò etiam propenſa vo-
luntate Chriſtum prædicant:

16 Alij quidem *inquam* per contentionem Chri-
ſtum annunciant non purè, exiſtimantes ſeſe
afflictionem addere vinculis meis:
17 Alij rurſus ex charitate, ſcientes quòd ad de-
fenſionem Euangelij ſim conſtitutus.
18 Quid igitur? attamen quouis modo, ſiue in
ſpeciem, ſiue ſyncerè Chriſtus annunciatur: de
hoc quoq; gaudeo, atq; etiam gaudebo.
19 Noui enim quòd hoc mihi cedet ſaluti per
veſtram deprecationē, & ſubminiſtrationem
Spiritus Ieſu Chriſti,
20 Secundum intētam expectationem & ſpem
meam, quòd nulla in re pudefiam, ſed cum om
ni libertate, vt ſemper, *ita* nunc quoq; magnifi-
cabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitā,
ſiue per mortem.
21 Mihi enim *eſt* Chriſtus & *in* vita & *in* morte
lucrum.
22 Vtrum verò viuere in carne mihi operæ pre-
cium *ſit*, & quid eligam ignoro.
D 23 Coarctor enim vtrinq;, deſiderans migrare,
& eſſe cum Chriſto: nam *id* longè optimum
eſt:
24 Sed permanere in carne, magis neceſſariū
eſt propter vos.
25 Et hoc confiſus noui quòd manſurus ſim, &
vnà permanſurus cum vobis omnibus ad ve-
ſtrum profectum & gaudium fidei:
26 Vt abundet gloriatio veſtra in Chriſto Ieſu
de me, mea rurſus apud vos præſentia.
Epheſ. 4. a. 1 27 Tantum vt dignum eſt Euangelio Chriſti
Coloſſ. 1. b. 10 vos gerite, vt ſiue venero & videro vos, ſiue ab-
1. Theſ. 1. c. 12 ſens fuero, audiam de rebus veſtris quòd ſtetis
in vno ſpiritu, vno pariter animo decertantes
per fidem Euangelij.
28 Nec vlla in re terreamini ab ijs qui ſe oppo-
nunt: quod illis quidem eſt exitij indicium, vo
bis autem ſalutis, idq; à Deo:
29 Quia vobis datū eſt in Chriſti negocio, non
ſolùm in eum credere, ſed etiam pro eo af-
fligi:
30 Idem certamen habentes quale vidiſtis in
me, & nunc audiſtis in me.

CAPVT II.

1 Vehemens exhortatio ad charitatem & concordiam. 3 Contentio & inanis gloria fugienda. 5 Imitanda humilitas Chriſti, ob quam à Patre exaltatus eſt. 12 Conficere ſuam ſalutem. 13 Velle & efficere ex Deo eſt. 14 Murmurationes & diſceptationes fugienda. 15 Inculpati. 16 Philippenſes gloria Pauli. 17. & 18 Gaudet in afflictionibus, & ad eiuſmodi gaudium hortatur. 19 Timotheus breui mittendus ad Philippenſes. 21 quærens quæ Chriſti ſunt. 22 ſeruiens Euangelio. 25 Epaphroditus fidelis Philippenſium legatus, liberatus à morbo, ad eos reuertitur miſſus à Paulo.

1 SI qua igitur conſolatio *eſt* in Chriſto, ſi
quod ſolatium charitatis, ſi qua commu
nio ſpiritus, ſi quæ viſcera ac miſerationes:
2 Explete meum gaudium, vt itidem ſitis affe
cti, eandem charitatem habētes, vnanimes, &
ſententijs vni.
3 Nihil *gerite* per contentionem, aut per inanē
gloriam: ſed ex modeſtia alium quiſq; ſe præ-
ſtantiorem exiſtimet.
4 Ne ſua quiſq; ſpectetis, ſed vnuſquiſque etiā
quæ ſunt aliorum.
5 Enimuero is ſit affectus in vobis qui fuit &
in Chriſto Ieſu:
6 Qui quum eſſet in forma Dei, non duxit ra-
pinam parem eſſe cum Deo:
Mat. 20. d. 28 7 Sed ipſe ſe inaniuit, forma ſerui ſumpta, ſimi
lis hominibus factus, & habitu compertus vt
homo:
8 Ipſe ſe ſummiſit, factus obediens vſque ad Heb. 2. b. 9
mortem, mortem autem crucis. B
9 Quapropter etiam Deus ipſum in ſummam
extulit ſublimitatem, ac donauit ei nomen
quod eſt ſupra omne nomen:
10 Vt ad nomen Ieſu omne genu *ſe* flectat, cœ- Eſa. 45. d. 23
leſtium ac terreſtrium & ſubterraneorum: Rō. 14. b. 11
11 Omniſque lingua confiteatur quòd Domi- Iohā. 13. b. 13
nus *ſit* Ieſus Chriſtus, ad gloriam Dei Patris. 1. Cor. 8. b. 6,
12 Proinde, dilecti mei, ſicut ſemper obediſtis, & 12. a. 3
non tanquam in præſentia mea ſolùm, ſed nūc
multo magis in abſentia mea, cum timore ac
tremore veſtram ipſorum ſalutem conficite.
13 Deus enim is eſt qui efficit in vobis & vt veli
tis & vt efficiatis, pro gratuita *ſua* beneuolētia.
14 Omnia facite abſque murmurationibus ac 1. Petr. 4. c. 9
diſceptationibus:
15 Vt ſitis irreprehēſi, & ſinceri, filij *inquam* Dei,
inculpati in medio nationis prauæ ac peruer-
ſæ, inter quos *homines* micatis vt luminaria in Matt. 5. b. 14
mundo,
16 Sermonem vitæ prætendentia: vt gloriari C
poſsim in die Chriſti quòd non fruſtra cucur-
rerim, nec in vanum laborarim.
17 Quinetiam ſi pro libamēto offerar ſuper ho-
ſtia ſacrificióque fidei veſtræ, gaudeo & gratu-
lor omnibus vobis.
18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulemi-
ni mihi.
19 Spero autem in Domino Ieſu, me Timo- Act. 16. a. 1
theum breui miſſurum vobis, vt & ego bono
ſim animo, cognito ſtatu veſtro.
20 Neminem enim habeo pari animo prædi-
tum, qui germanè res veſtras curaturus ſit:
21 Nam omnes quæ ſua ipſorum ſunt, quærūt, 1 Cor 10, c. 24
non quæ Chriſti Ieſu.
22 Porrò probationem eius noſtis, quòd veluti
cū patre filius, mecum ſeruierit in Euangelio.
23 Hūc igitur ſpero me miſſurum, ſimulatque
videro rerum mearum ſtatum.
24 Confido autem in Domino, quòd & ipſe D
citò venturus ſim.
25 Sed neceſſarium duxi, Epaphroditum fra-
trem & collegam & commilitonem meum,
veſtrum autem legatum, quiq; mihi ſubmini-
ſtrauit quibus mihi opus erat, mittere ad vos.
26 Quoniam expetebat omnes vos: & grauiſsi
mè angebatur, propterea quòd audiſſetis eum
ægrotaſſe.
27 Et certè ægrotauit proximè mortem, ſed
Deus miſertus eſt eius: nec eius ſolùm, ſed &
mei, ne dolorem haberem ſuper dolorem.
28 Studioſius itaque miſi eum, vt quum videri
tis eum rurſus, gaudeatis, & ego magis vacem
dolore.
29 Excipite igitur eum in Domino cum omni
gaudio, & tales in precio habete:
30 Nam propter opus Chriſti acceſsit ad mor-
tem vſque, non habita ratione vitæ, vt ſupple-
ret defectum veſtri erga me officij.

CAPVT III.

1 Gaudendū in Deo. 2. & 3 Cauendum à Iudæis qui circuncisionem docent tanquam neceſſariā. 4 [redacted] *9 Iuſtitia ex Lege & ex Deo. 13 Oblitus eorum quæ à tergo, verſus ſcopum fertur ad palmam ſupernæ vocationis Dei. 16 Hortatur eos ad concordiam, & ſe illis imitandum proponit, quomodo incedere debeant. Hoſtes crucis. 20 Summus municipes cœlorum.*

Quod

1 QVod ſupereſt, fratres mei, gaudete in
Domino. Eadem ſcribere vobis, me
quidem haud piget, vobis autem tutum eſt.
2 Cauete canes, cauete malos operarios, caue-
te conciſionem.
3 Nos enim ſumus Circunciſio, qui ſpiritu ſer
uimus Deo, & gloriamur in Chriſto Ieſu, nec
confidimus in carne:
4 Quanquam ego habeo de quo confidam e-
tiam in carne. Si quiſquam alius videtur fidu-
ciam habere in carne, ego magis habeo:
2.Cor.11.c.22 5 Circunciſus octauo die, ex gente Iſraelis tri-
Act.23.b.6 bus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, religio-
ne Phariſæus.
6 Quod ad zelum, perſequẽs Eccleſiam: quod
ad iuſtitiam quæ eſt in Lege, irreprehenſus.
7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter
Chriſtum damnum *eſſe*.
8 Quinetiam certè duco omnia damnum eſſe
propter eminentiam cognitionis Chriſti Ieſu
Domini mei: propter quẽ omnibus iſtis mei-
pſum multaui, *eaque* duco pro excrementis, vt
Chriſtum lucrifaciam:
9 Et comperiar in eo, *id eſt* qui nõ habeam meã
iuſtitiam, *nempe* quæ eſt ex Lege, ſed eam quæ
per fidem eſt Chriſti, *id eſt* iuſtitiam quæ eſt ex
Deo per fidem.
C 10 Vt cognoſcam eum, & vim reſurrectionis i-
pſius, & ſocietatẽ in ijs quæ perpeſſus eſt, dum
conformis fio eius morti.
11 *Experiens* ecquo modo perueniam ad reſurre
ctionem mortuorum.
12 Non quòd iam *metam* apprehẽderim, aut iam
perfectus ſim: ſed perſequor *experiens* an quoq;
apprehendam, cuius etiam rei cauſa apprehen
ſus ſum à Chriſto Ieſu.
13 Fratres ego meipſum nõdum arbitror *metam*
apprehendiſſe: vnum autẽ *ago*, ea quidem quæ
à tergo ſunt obliuiſcens, ad ea verò quę à fron-
te ſunt contendens,
14 Scopum verſus feror, ad palmã ſupernæ vo-
cationis Dei, per Chriſtum Ieſum.
15 Quotquot itaq; perfecti ſumus, hoc ſentia-
mus. quòd ſi quid aliter ſentitis, hoc quoq; vo
bis Deus reuelabit.
D 16 Attamen *in eo* ad quod peruenimus, eadem
Rom.15.b.5 incedamus regula, & *iidem* ſimus affecti.
1.Cor.1.b.10 17 Eſtote pariter imitatores mei, fratres, & con
ſiderate eos qui ita incedunt, ſicut habetis nos
pro exemplari.
Rom.16.c.17 18 Nam complures incedũt quos ſæpe dixi vo-
bis, nunc autem & flens dico, hoſtes *eſſe* crucis
Chriſti:
19 Quorum finis *eſt* exitium: quorũ Deus, ven-
ter, & gloria, cum cõfuſione ipſorum, qui ter-
reſtria curant.
20 Nos enim vt municipes cœlorum nos geri-
mus: vnde etiam Seruatorem expectamus Do
minum Ieſum Chriſtum:
1.Cor.1.a.3 21 Qui transformabit corpus noſtrum humile,
Tit.2.c.13 vt conforme fiat corpori ſuo glorioſo, pro effi
cacitate qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia.

CAPVT IIII.

1 Standum in Christo. 2 Euodia & Syntyche. 4 Gaudendum in Domino. 5 Moderatio. 6 Petitiones innoteſcentes apud Deum. Gratiarum actio. 7 Pax. 8 Cogitationes quales eſſe debeant. 10 Gaudet Paulus quod ei Philippenſes in neceſſitatibus ſubuenerint. 11 Paulus præſenti rerum ſtatu contentus. 15 Philippenſes communicant Paulo de ſuis. 18 Eleemoſyna hoſtia accepta Deo. 20 Gloria Deo. 21 Salutationes.

1 ITaque fratres mei chari & exoptati, gaudiũ
& corona mea, ita ſtate in Domino, dilecti.
2 Euodiam precor & Syntychẽ precor vt ſint
itidem affectæ in Domino.
3 Et rogo te quoque, ſocie germane, opitulare
ijs quæ in Euangelio vnà mecum certarunt,
vnà cum Clemente quoque & reliquis adiuto Apoc.3.a.5.
toribus meis, quorum nomina ſunt in libro & 10.c.8.
vitæ. & 21.g.27
4 Gaudete in Domino ſemper: rurſum inquã
gaudete.
5 Moderatio veſtra nota ſit omnibus homini- B
bus. Dominus propè eſt
6 De nulla re ſoliciti ſitis: ſed omni in re per
precationem & obſecrationem cum gratiarũ
actione petitiones veſtræ innoteſcant apud
Deum.
7 Et pax Dei quæ ſuperat omnem intellectũ,
præſidio erit cordibus veſtris, & mentibus ve-
ſtris in Chriſto Ieſu.
8 Quod reliquum eſt, fratres, quęcunque ſunt
vera, quæcunque honeſta, quæcunque iuſta,
quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæ-
cunque boni nominis: ſiqua virtus, & ſi qua
laus, hæc cogitate.
9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, &
vidiſtis in me, hæc *inquam* facite: & Deus pacis
author erit vobiſcum.
10 Gauiſus ſum autẽ in Domino magnopere, C
quòd iam tandem reuiruiſtis in veſtra pro me
cura: qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed deſti-
tuebamini opportunitate.
11 Non quòd penuriæ reſpectu loquar. nã ego
didici, in quibus ſum, ijs ipſis contentus eſſe.
12 Noui autem deprimi, noui & abũdare: vbiq;
& in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem
& ad eſuritionem, *id eſt* tum ad abundantiam,
tum ad inopiam.
13 Omnia valeo per Chriſtum, qui me corro-
borat.
14 Attamen rectè feciſtis quòd ſimul commu-
nicaſtis meæ oppreſsioni.
15 Noſtis autem & vos, Philippenſes, quòd ini-
tio Euãgelij quum proficiſcerer è Macedonia,
nulla mihi Eccleſia communicauerit, in ratio-
ne dati & accepti, niſi vos ſoli.
16 Nam & Theſſalonicæ *quum eſſem*, ſemel & i-
terum quod opus erat mihi miſiſtis.
17 Non quòd requiram donum: ſed requiro fru D
ctum exuberantem, qui in rationem veſtram
inducatur.
18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus
ſum *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vo
bis *miſſa fuerant, in* odorem bonæ fragrantię, ho
ſtiam Deo acceptam *ac* gratam.
19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus
fuerit vobis, ſecundum diuitias ſuas, glorioſè
in Chriſto Ieſu.
20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecu-
la ſeculorum. Amen.
21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Ieſu. ſalu
tant vos qui mecum ſunt fratres.
22 Salutãt vos omnes ſancti, maximè verò qui
ſunt ex Cæſaris domo.
23 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum om-
nibus vobis. Amen.

Scripta eſt Romæ per Epaphroditum.

Epiſtola Pauli ad Coloſſenſes.

Η πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴ Παύλου.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Salutatio. 3 Gratias agit Deo ob fidem Coloſſenſium. 7 Eorũ miniſter Epaphras. 9 Pro eiſdem orat Paulus vt confirmentur. 12 Gratias agit Deo quòd eos Euangelij participes fecerit. 14 Redemptio & remiſsio peccatorum. 15 Chriſtus patris imago. 16, & 17 Per quem omnia ſunt. 18 Idem caput Eccleſia. 20 Reconciliatio per Chriſtum, manentibus in fide & ſpe. 24 Paulus gaudet in afflictionibus. 25 Miniſter factus ad annunciandũ Chriſtum inter Gentes.

1 PAVLVS Apoſtolus Ie
ſu Chriſti per volũtatẽ
Dei, & Timotheus fra-
ter,
2 Ijs qui ſunt Coloſsis,
ſanctis ac fidelibus fra-
tribus in Chriſto, gratia
ſit vobis & pax à Deo
Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.
3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri
Ieſu Chriſti ſemper pro vobis orantes:
4 Audita fide veſtra in Chriſto Ieſu, & charita-
te in omnes ſanctos:
5 Propter ſpem ſepoſitam vobis in cœlis, quã
prius audiſtis per ſermonem veritatis, *id eſt* E-
uangelij,
6 Quod peruenit ad vos ſicut & in totũ mun-
dum, & fructum profert, ſicut apud vos quoq;:
ex quo die verè cognouiſtis Dei gratiam.
7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſer
uo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter
Chriſti:
8 Qui & declarauit nobis veſtram per Spiritũ
charitatem.
B 9 Propterea & nos ex quo die *id* audiuimus,
non deſinimus pro vobis orare, & petere vt im
pleamini omni agnitione volũtatis eius, cum
omni ſapientia, & intelligentia ſpirituali.
Epheſ. 4.d.1 10 Vt incedatis ſicut Domino dignum eſt, vt
Phili.1.d.27 per omnia placeatis, omni opere bono fructũ
1.The.2.c.12 proferentes & creſcentes in agnitionem Dei:
1.Cor.1.a.5 11 Omni robore corroborati, ſecundum glorio
ſam vim ipſius, ad omnem tolerantiam & ani-
mi lenitatem cum gaudio:
12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit
ad participandam ſortem ſanctorum in luce:
Matt.3.d.17, 13 Qui *inquam* liberauit nos à poteſtate tenebra
& 17.a.5 rum, ac tranſtulit in regnum Filij ſibi dilecti.
2.petr.1.d.17 14 In quo habemus redemptionem per ſangui
nem ipſius, *id eſt* remiſsionem peccatorum.
Heb.1.a.3 15 Qui eſt imago Dei inconſpicui, primogeni-
tus omnis rei creatæ.
Iohan.1.a.3 16 Nam per eum omnia quæ in cœlis ſunt &
quæ in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue Thro-
C ni, ſiue Dominia, ſiue Imperia, ſiue Poteſtates:
omnia *inquam* per eum & eius reſpectu condi-
ta ſunt.
17 Eſtque ipſe ante omnia, & omnia per eum
conſiſtunt.
1.Cor.15.c.21 18 Eſtque caput corporis Eccleſiæ, principium
Apoc.1.b.5 & primogenitus ex mortuis: vt ſit in omnibus
ipſe primas tenens:
Iohan.1.b14 19 Quoniam in eo placuit P*atri* vt omnis pleni
Infrà 2.b.9 tudo inhabitaret,
20 Et per eum reconciliaret omnia ſibi, pacifi-
catis per ſanguinẽ crucis eius, tum quæ in ter-
ra, tum quæ in cœlis.
21 Itaque vos quondam abalienatos & hoſtes,
mente operibus malis *intenta*, nunc ſanè recon
ciliauit,
22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem: vt ſi-
ſteret vos ſanctos & irreprehenſos & inculpa-
tos coram ſe.
23 Si quidem permanetis in fide fundati & fir-
mi, nec dimouemini à ſpe Euangelij quod au-
diſtis: *Euangelij inquam* prædicati omni creatu- D
ræ quæ ſub cœlo eſt, cuius factus ego Paulus
miniſter.
24 Nunc gaudeo de ijs quę patior pro vobis, &
reliquias afflictionum Chriſti vicisſim expleo
in carne mea, pro corpore ipſius, id eſt Eccleſia.
25 Cuius *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpen
ſatione Dei, quæ data eſt mihi apud vos, ad
præſtandum ſermonem Dei:
26 *Nempe* myſterium quod abſconditum fuit à
ſeculis & ab ętatibus, nunc autem patefactum Rom.16.d.25
eſt ſanctis eius, Epheſ.3.b.9
27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſint 2.Tim.1.c.10
diuitiæ glorioſi huius myſterij inter Gentes, Tit.1.a.2
id eſt Chriſti inter vos, *qui* eſt ſpes illa gloriæ: 1.Pet.1.d.20
28 Quẽm*que* nos annuntiamus, admonentes
omnem hominem, & erudientes omnem ho-
minem omni ſapientia: vt præſtemus omnem
hominem perfectum in Chriſto Ieſu:
29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundum
efficacitatem ipſius, agentem in me potenter.

CAPVT II.

1 Certamen Pauli pro Coloſſenſibus & Laodicenſibus. 3 In Chriſto theſauri ſapientiæ. 5 Paulus gaudet ob eorum ordinem & ſoliditatem in fide. 8 Exhortatio vt caueant ne deprædentur per philoſophiam & traditionem hominum. 11 Vera circũciſio per Chriſtum. 12 Conſepulti cum Chriſto per Baptiſmum & ſuſcitati. 13. & 14 Viuificati per Chriſtũ, deleto Chirographo. 16 Ciborum differentia, ſuperſtitiones & traditiones hominũ ſpernenda.

1 VElim enim vos ſcire quantum certa-
men ſuſtineam pro vobis, & ijs qui *ſunt*
Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem
meam in carne:
2 Vt conſolationem accipiant corda eorum,
quũ fuerint compacti charitate, idq; ad omnẽ
opulentiam certò perſuaſæ intelligẽtiæ, ad a-
gnitionẽ *inquã* myſterij Dei Patriſq; & Chriſti:
3 In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac co-
gnitionis abſconditi.
4 Hoc autẽ dico, ne quis vobis imponat pro-
babilitate ſermonis.
5 Etſi enim corpore ſim abſens, tamẽ animo vo 1.Cor.5.a.3
biſcũ ſum, gaudẽs ac cernens veſtrũ ordinẽ, &
ſoliditatem veſtræ in Chriſtum fidei.
6 Sicut igitur accepiſtis Chriſtum Ieſum Do- B
minum, *ita* in eo incedite:
7 Radicati, & ſuperſtructi in eo, ac confirmati 1.Cor.1.a.8
fide, ſicut edocti eſtis, abundantes ea cum gra-
tiarum actione.
8 Videte ne quis ſit qui vos deprædetur per
philoſophiam & inanem deceptionem, *docens*
ſecun-

ſecundum traditionem hominum, ſecundum
elementa mundi, & nõ ſecundum Chriſtum.
Supra 1.c.19 9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Dei-
Iohã. 1.b.14 tatis corporaliter:
10 Et eſtis in eo completi, qui eſt caput omnis
Imperij, ac Poteſtatis.
Rom.2.d.29 11 Per quem & circuncisi eſtis circunciſione
quæ fit ſine manibus, dum corpus carnis pec-
cato obnoxię exuiſtis per circunciſionẽ Chri-
ſti:
Rom.6.a.4. 12 Cõſepulti cum eo per baptiſmum, per quem
Epheſ.1.d.19 etiam cum eo reſurrexiſtis per fidem Dei effi-
C caciter agẽtis, qui ſuſcitauit eum ex mortuis:
Epheſ.2.a.1 13 Voſq; mortuos in peccatis & præputio car-
nis veſtræ, cum eo viuificauit, condonatis vo-
bis omnibus peccatis,
Epheſ.2.c.15 14 At deleto quod aduerſum nos *erat* rituũ chi-
rographo: quod *inquam* erat nobis contrarium,
ipſe verò illud ſuſtulit è medio affixum cruci:
15 Et expoliata Imperia ac Poteſtates traduxit
palàm, triumphatis illis per eam.
16 Ne quis igitur vos damnet ob cibum, aut po
tum, aut reſpectu diei feſti, aut nouilunij, aut
ſabbathorum:
17 Quæ ſunt vmbra rerum futurarum, at cor-
pus *eſt* Chriſti.
D 18 Nullus de vobis ſtatuat voluntarius modera
tor, ex ſubiectione & cultu Angelorum: in ea
quæ non vidit *ſe* ingerens, & temere turgens
ſenſu carnis ſuæ:
19 Neq; obtinens caput, ex quo totum corpus
per commiſſuras & compages ſuppeditatum
& compactum augeſcit augmento Dei.
20 Itaq; ſi mortui cum Chriſto, *liberi* eſtis ab ele
mentis mundi: quid vt viuentes in mundo, ri-
tibus oneramini,
21 Ne attigeris, neque guſtaris, neque contre-
ctaris.
22 Quę omnia ipſo vſu pereũt *præſcripta* ex man
datis & doctrinis hominum:
23 Quæ opinionem quidem habent ſapientiæ
in cultu voluntario & ſummiſſione animi, &
in eo quòd corpori non parcant: non *tamen*
vllius ſunt precij, *quum* ad ea *ſpectent* quibus
farcitur caro.

CAPVT III.

1 *Cæleſtia quærenda.* 5 *Mortificare membra peccati.* 8 *Ira. Maledicentia. Verborum turpitudo.* 8 *Mendacium. Vetus homo.* 10 *Nouus homo.* 12 *Exhortatio ad opera, maximè ad charitatem & pacem.* 16 *Admonitio mutua cum hymnis.* 17 *Omnia facienda in nomine Chriſti.* 18. & 19 *Coniugum mutuum officium.* 20 *Liberorum.* 21 *Patrum.* 22 *Seruorũ.*

1 ITaq; ſi reſurrexiſtis cum Chriſto, ſuperna
quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei
ſedens:
2 Superna curate, non terreſtria.
3 Nam mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita
eſt cum Chriſto in Deo.
4 Quando Chriſtus vita *illa* noſtra patefactus
fuerit, tum & vos cum eo declarabimini glo-
rioſi.
Epheſ.5.a.3 5 Mortificate igitur membra veſtra terreſtria,
ſcortationem, impuritatem, mollitiem, cupi-
ditatẽ malã, & auaritiam, quæ eſt idololatria:
6 Ob quæ venit ira Dei in filios contuma-
ces.
7 Quibus in *vitijs* & vos verſabamini quondã,
B quum viueretis in ijs.
Rom.6.a.4 8 At nunc deponite & vos ea omnia, iram, ex-
candeſcentiam, malitiam, maledicentiam, ver Epheſ.4.c.31
borum turpitudinem, ab ore veſtro. Heb.12.a.1
9 Ne mentiamini alius aduerſus alium: quũ 1.Petr.2.a.1,
exueritis veterem illum hominem cum factis & 4.a.1.
ipſius:
10 Et indueritis nouum illum, qui renouatur Gene.1.d.26
ad agnitionem, ſecundum imaginem eius qui & 5.a.1.& 9
condidit ipſum. b.6
11 Vbi non eſt Græcus & Iudæus, Circunciſio
& Præputium, Barbarus, Scytha, ſeruus, liber:
ſed omnia & in omnibus Chriſtus.
12 Sitis igitur induti (vt electi Dei, ſancti ac di- Epheſ.6.b.11
lecti) viſceribus miſerationum, benignitate,
modeſtia, manſuetudine, lenitate: C
13 Tolerantes alij alios, & condonantes vobis
mutuò, ſi quis aduerſus aliquẽ habuerit quere
lam: ſicut & Chriſtus condonauit vobis, ita &
vos.
14 Super omnia autem hęc *induti ſitis* charitate,
quæ eſt compages perfectionis.
15 Et pax Dei imperet in cordibus veſtris, ad
quam & vocati eſtis in vnum corpus: & gra-
tioſi eſtote.
16 Sermo Chriſti inhabitet in vobis largè cum
omni ſapientia, docẽdo, & commonendo vos
mutuò, pſalmis, hymnis & cantionibus Spiri-
tualibus, cum gratia canentes in corde veſtro,
Domino.
17 Et quicquid egeritis ſermone, aut facto, o- 1.Cor.10.g.31
mnia in nomine Domini Ieſu *facite*, gratias agẽ
tes Deo & Patri per eum.
18 Vxores, ſubiectæ eſtote propriis viris, vt cõ- Epheſ.5.e.22
uenit in Domino.
19 Viri, diligite vxores, & ne ſitis amarulenti 1.Petr.3.a.1
aduerſus eas. D
20 Filij, auſcultate parentibus in omnibus: hoc Epheſ.6.a.1
enim gratum eſt Domino.
21 Patres, ne irritetis liberos veſtros: ne deſpõ-
deant animum.
22 Serui, auſcultate per omnia iis qui domini
ſunt ſecundum carnem, non obſequiis ad ocu Epheſ.6.a.5
lum exhibitis, vt qui hominibus placere ſtu- Titi 2.c.9
dent, ſed cum ſimplicitate cordis timentes 1.Pet.2.c.18
Deum.
23 Et quicquid feceritis, ex animo facite, tan-
quam Domino & non hominibus:
24 Scientes quòd à Domino recipietis merce-
dem hæreditatis: nam Domino Chriſto ſer-
uitis.
25 Qui verò iniuriam intulerit, reportabit iniu Deu.10.c.17
riam quam intulerit: neque eſt perſonarum re- Sapien.6.b.8
ſpectus. Eccl.35.b.16

CAPVT IIII. Rom.2.b.11.

Galat.2.b.6
1 *Exhortatio ad dominos.* 2 *Perdurandum in oratione.* 5 *Sapienter ſe gerere.* 6 *Chriſtianorũ ſermo.* 7 *Tychicus à Paulo ad Coloſſenſes miſſus.* 9 *Oneſimus.* 10 *Ariſtarchus.* 11 *Ieſus qui vocatur Iuſtus.* 12 *Epaphræ zelus erga Coloſſenſes, & aſſidua oratio.* 14 *Lucas medicus.* 16 *Paulus præcipit vt hæc epiſtola in Laodicenſium Eccleſia recitetur.* 17 *Ad Archippum exhortatio.* Ephe.6.b.9

1 VOs domini, æquitatem & æquabilitatẽ
ſeruis exhibete: ſcientes quòd & vos ha-
beatis Dominum in cælis.
2 In precibus perdurate, inuigilantes iis cum Luc.18.a.1
gratiarum actione: 1.Theſ.5.c.17
3 Orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat Ephe.6.c.18
nobis oſtium ſermonis, vt loquamur myſteriũ 1.Theſ.3.a.1
Chriſti, propter quod & vinctus ſum.
4 Vt *inquam* illud *ita* patefaciam, vt oportet me
loqui.

loqui.
Epheſ.5.d.15 5 Sapienter vos gerite erga extraneos,oppor-
tunitatem redimentes.
6 Sermo veſter ſemper cum gratia *ſit* ſale con-
ditus,ut ſciatis quomodo oportet vos vnicui-
que reſpondere.
7 Res meas omnes notas vobis faciet Tychi-
cus,dilectus frater,& fidus miniſter,& conſer-
uus in Domino.
8 Quem miſi ad vos ad hoc ipſum vt cogno-
ſcat res veſtras,& conſoletur corda veſtra:
9 Cum Oneſimo fido & dilecto fratre,qui eſt
ex vobis. Omnia *igitur* vobis exponēt.quæ hîc
aguntur.
10 Salutat vos Ariſtarchus,meus in captiuitate
ſocius,& Marcus cōſobrinus Barnabę(de quo
accepiſtis mandata, Si venerit ad vos, excipi-
te eum:)
C 11 Et Ieſus qui vocatur Iuſtus: qui ſunt ex Cir-
cunciſione. hi ſoli adiutores in regno Dei,fuē
re mihi ſolatio.
12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſer-
uus Chriſti,ſemper decertās pro vobis in pre-
cationibus, vt ſteris perfecti & cōpleti in om-
ni voluntate Dei.
13 Teſtimonium enim illi perhibeo,quòd mul
to veſtri zelo ardeat,& eorum qui ſunt Laodi-
ceæ,& eorum qui Hierapoli. D
14 Salutat vos Lucas,medicus dilectus,& De- 2.Tim.4.
mas. c.11
15 Salutate fratres qui ſunt Laodiceę, & Nym-
pham,& Eccleſiam quæ in domo illius eſt.
16 Et quum perlecta fuerit apud vos epiſtola,
facite vt & in Laodicēſium Eccleſia recitetur:
& eā quæ ſcripta eſt ex Laodicea, vt vos quo-
que legatis.
17 Et dicite Archippo,Vide vt miniſteriū quod
accepiſti in Domino,impleas.
18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores ſitis
vinculorum meorum. Gratia *ſit* vobiſcum.
Amen.

Scripta eſt ad Coloſſenſes Roma per Tychicum & Oneſimum.

Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes prima.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ πρώτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Paulus in precibus gratias agit Deo ob fidem Theſſalonicenſium. 4 Theſſalonicenſium electio. 5 Prædicatio Pauli cum virtute. 6 Admiſſus ſermo cum oppreſſione. 7 Fides & prædicatio Theſſalonicenſium. 9 Eorundem ad Dominum conuerſio.

1 PAVLVS & Sil-
uanus & Timo-
theus Eccleſiæ
Theſſalonicēſiū,
quæ eſt in Deo Pa
tre & Domino
Ieſu Chriſto,Gra
tia *ſit* vobis &
pax à Deo Patre
noſtro, & Domi
no Ieſu Chriſto.
2.Theſ.1.a.3 2 Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vo
B bis,mentionem veſtri facientes in precibus
noſtris:
3 Indeſinenter memoria repetētes efficacem
veſtram fidem & laborioſam charitatē, & to-
lerantem illam ſpem, in Domino noſtro Ieſu
ſitam,coram Deo & Patre noſtro.
4 Vt qui ſciamus, fratres dilecti,à Deo *eſſe* vos
electos.
5 Quoniam Euangelium noſtrum conſtitit a-
pud vos non locutione duntaxat, ſed etiā vir-
C tute, cùm in Spiritu ſancto, tum in certa per-
ſuaſione multa: ſicut noſtis quales fuerimus
inter vos,veſtra cauſa.
6 Et vos imitatores noſtri facti fuiſtis & Do-
mini,admiſſo ſermone cum oppreſſione mul
ta,cum gaudio Spiritus ſancti:
7 Adeò vt fueritis quaſi exemplaria omnibus
credentibus in Macedonia & Achaia.
8 A vobis enim non ſolùm perſonuit ſermo D
Domini in Macedonia & Achaia, verumetiā
in omni loco fides veſtra quæ eſt in Deū,dima
nauit,vt neceſſe nō habeamus loqui quicquā.
9 Siquidem ipſi de nobis annuntiant,qualem
aditum habuerimus ad vos, & quomodo con
uerſi fueritis ad Deum relictis idolis, vt ſerui-
retis Deo viuo & vero:
10 Et expectaretis Filium eius è cœlis,quem ſu
ſcitauit à mortuis,*nempe* Ieſum qui liberat nos
ab ira illa ventura.

CAPVT II.

1 Pauli aditus ad Theſſalonicenſes. 2 In cum contumeliæ Philippis. 3 & 10 Eius in miniſterio ſinceritas. 9 Proprijs manibus laborat Paulus dum prædicat Euangeliū, ne cui oneri eſſet. 14 Perſecutiones Theſſalonicenſium pro Euangelio. 15 Iudæi Chriſti ſuorūq; perſequutores. 18 A ſatana impeditus Paulus ne veniret ad Theſſalonicenſes. 19 Theſſalonicenſes gaudiū & gloria Pauli.

1 NAm ipſi noſtis, fratres, aditum noſtrum
ad vos,non fuiſſe inanem:
2 Sed nos,quum antè afflicti fuiſſemus & con
tumelijs affecti, ſicut noſtis,Philippis: liberta Act.16.d.18
te vſos in Deo noſtro, ad loquēdum apud vos
Euangelium Dei,cum multo certamine.
3 Exhortatio enim noſtra nō fuit ex impoſtu-
ra,neq; ex impuritate,neq; cum dolo:
4 Sed ſicut placuimus Deo *quibus* crederetur
Euāgelium,ita loquimur, non vt hominibus
placētes, ſed Deo qui approbat corda noſtra.
5 Neq; enim vnquam ſermone aſſentatorio
vſi ſumus,ſicut noſtis: nec auaritiæ cauſa quic
quam prætexuimus: Deus teſtis eſt.
6 Neq; quęrentes ex hominibus gloriam,nec B
à vobis,nec ab alijs:

7 Quũ poſſemus oneri eſſe, vt Apoſtoli Chri-
ſti: ſed fuimus placidi in medio veſtri, vt ſi nu
trix foueat ſuos fœtus.
8 Ita *inquam* cupidi veſtri, auebamus impertire
vobis non modò Euangelium Dei, ſed etiam
noſtras ipſorum animas, propterea quòd cha-
ri nobis eſſetis.
Act.20.g.34 9 Meminiſtis enim, fratres, laboris noſtri ac
1.Cor.4.c.12 ærumnę: nocte enim ac die operando, ne quẽ
2.Theſ.3.b.8 veſtrum grauaremus, prędicauimus apud vos
Euangelium Dei.
10 Vos teſtes *eſtis* & Deus, quàm ſanctè & iuſtè
& inculpatè vobis qui creditis vixerimus.
11 Sicut noſtis quomodo vnumquenq; veſtrũ,
C tanquam pater liberos ſuos,
Epheſ.4.a.1 12 Hortabamur & conſolabamur: obteſtaba-
Phili.1.d.27 mur vt ambularetis ſicut dignum eſt Deo, qui
Coloſ.1.b.10 vocaret vos in ſuum regnum ac gloriam.
13 Propterea etiã nos gratias agimus Deo in-
deſinenter, quòd acceptum ſermonem quem
audiſtis à nobis de Deo, exceperitis non pro
ſermone hominũ, ſed (ſicut erat verè) pro Dei
ſermone, qui etiam agit in vobis qui creditis.
14 Vos enim imitatores facti eſtis, fratres, Ec-
cleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ie
ſu, quòd eadem paſsi ſitis & vos à proprijs cõ-
tribulibus, ſicut & ipſi à Iudæis:
D 15 Qui & Dominum occiderunt Ieſum, & pro-
prios Prophetas & nos exegerunt: neque
Deo placent, & omnibus hominibus aduer-
ſantur:
16 Vt qui nos Gentibus quo ſeruentur loqui
prohibeant, vt ſemper expleant peccata ſua.
Occupauit enim eos ira ad extremum vſq;.
Rom.1.b.11 17 Nos verò, fratres, orbati vobis ad temporis
momentum, cõſpectu non animo, vehemen-
tius ſtuduimus videre faciem veſtrã, cum mul
to deſiderio.
18 Ideo voluimus venire ad vos, (ego quidem
Paulus,) ſemel atque iterum: ſed impedijt nos
ſatanas.
19 Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut
corona de qua glorier? annon & vos in con-
ſpectu Domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius ad-
uentu?
20 Certè vos eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAPVT III.

*1 Paulus commoraturus Athenis, mittit Timotheum ad Theſſaloni-
cenſes. 3 Dicit ſe conſtitutum ad afflictiones. 6. Timotheus
narrat Paulo fidem Theſſalonicenſium. 10 Orat Deum Paulus
vt eos videre poſſit. 12 Precatur illis charitatem.*

1 PRoinde non amplius *id deſiderium* ferẽtes,
optimum duximus vt Athenis relinque-
remur ſoli.
Act.16.a.1 2 Miſimusq; Timotheum fratrem noſtrum,
ac miniſtrum Dei, & adiutorem noſtrum in
Euangelio Chriſti, ad vos ſtabiliẽdos & exhor
tandos ſuper fide veſtra.
3 Ita vt nemo commoueatur in oppreſsioni-
bus iſtis: nam ipſi noſtis nos ad id eſſe conſti-
turos.
4 Etenim quum apud vos eſſemus, prędiceba
mus vobis fore vt affligeremur: quod & eue-
nit, & noſtis.
5 Quamobrem etiam ego non amplius ferẽs
ueſtri deſiderium, miſi *cum* vt cognoſcerem fi-
dem veſtram: ne quo modo tentaſſet vos ten-
tator ille, & inanis redditus eſſet labor noſter.
6 Nuper autem quum veniſſet Timotheus ad
nos à vobis, & annuntiaſſet nobis fidem ac
charitatem veſtram, quodq; teneatis memo-
riam noſtri bonam, ſemper cupientes nos vi-
dere, ſicut nos quoq; vos:
7 Propterea conſolationem accepimus, fra- C
tres, ex vobis, in omni afflictione & neceſsita-
te noſtra, per veſtram fidem:
8 Nam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino.
9 Quam enim gratiarum actionem poſsimus
Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio
quo gaudemus propter vos coram Deo no-
ſtro?
10 Nocte ac die quàm vehementiſsimè orãtes Rom.1.b.10.
vt videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fi- & 15.c.23
dei veſtræ compleamus.
11 Ipſe verò Deus & Pater noſter, & Dominus D
noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram
ad vos.
12 Vos autem Dominus abundantes & exube-
rantes faciat mutua inter vos charitate, & in
omnes, quemadmodum & nos in vos:
13 Vt corda veſtra inculpata ſtabiliat in ſancti- 2.Cor.1.a.8
monia coram Deo & Patre noſtro, in aduen- Infrà 5.d.23
tũ Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus
ſanctis eius.

CAPVT IIII.

*1 Paulus hortatur Theſſalonicenſes ad perſeuerantiam. 3 Volun-
tas Dei. Fugienda ſcortatio. 4 Poſſidere vas ſuum cum ſanctifi-
catione. 5 Gentium cupiditas. 6 Oppreſsio & fraus fugien-
da. Vltor Deus. 7 Fideles vocati ad ſanctificationem. 8 Qui
reijcit doctrinam Dei eorumq; miniſtros, Deum ipſum reijcit. 9
Theſſalonicenſium charitas. 11 Illis præcipit Paulus vt quieti
ſint, & operentur. 12 Honeſta conuerſatio. 13 De ijs qui ob-
dormierunt, & de reſurrectione. 16 Aduentus ſecundus Chri-
ſti. 17 Raptus eorum qui ſuperſtites erunt in die iudicij.*

1 QVod ſupereſt igitur, fratres, rogamus vos
& precamur per Dominum Ieſum, vt ſi-
cut accepiſtis à nobis quomodo oporteat uos
verſari & placere Deo, magis excellatis.
2 Noſtis enim quæ accepta mandata dederi-
mus vobis per Dominum Ieſum.
3 Enimuerò hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſancti Rom.12.a.1
ficatio veſtra, *id eſt* vt abſtineatis à ſcorta- Epheſ.5.f.27
tione:
4 Et ſciat veſtrûm vnuſquiſq; ſuum vas poſsi-
dere cum ſanctificatione & honore:
5 Non cum morbo cupiditatis, ſicut Gentes
quæ non nouerunt Deum.
6 Ne quis opprimat aut circunueniat in nego 1.Cor.6.b.8
tio fratrem ſuum. nam vltor eſt Dominus om
nium iſtorum, ſicut & ante diximus vobis, ac B
teſtificati ſumus.
7 Nõ enim vocauit nos Deus ad impuritatẽ, 1.Cor.1.a.2
ſed ad ſanctificationem.
8 Proinde qui *hæc* reijcit, non reijcit hominẽ,
ſed Deum, qui dedit vobis Spiritum ſuum ſan
ctum.
9 Cæterum de fraterna charitate non neceſſe Ioh.13.d.34.
habetis vt ſcribam vobis: ipſi nanque Diuini- & 15.b.12
tùs docti eſtis vt diligatis alij alios. 1.Iohã.2.b.8.
10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui & 4.d.21
ſunt in tota Macedonia: obſecramus aũt vos,
fratres, vt magis excellatis.
11 Et contendatis quieti eſſe, & res veſtras age- C
re, ac operari proprijs manibus veſtris, ſicuti
vobis denuntiauimus:
12 Vt vos geratis honeſtè erga extraneos, &
nulla re vobis ſit opus.
13 Nolim autem vos in ignorantia verſari, fra-
tres,

tres, quod ad eos attinet qui obdormierunt,
vt ne doleatis, quemadmodum & cæteri qui
ſpem non habent.
D 14 Nam ſi credimus quod Ieſus mortuus eſt &
reſurrexit: ita etiam Deus eos qui obdormie-
rint in Ieſu, adducet cum eo.
1.Cor.15.g.51 15 Hoc enĩ vobis dicim⁹ verbis Domini, quod
nos viui qui reliqui erimus in aduentu Domi
ni, non præueniemus eos qui obdormierint.
Mat.24.c.31 16 Nam ipſe Dominus cũ hortationis clamo-
1.Cor.15.g.52 re & voce Archangeli ac tuba Dei deſcendet
de cœlo: & qui mortui fuerint in Chriſto, re-
ſurgent primùm:
17 Deinde nos viui, qui reliqui erimus, rapie-
mur ſimul cũ eis in nubes, in occurſum Domi
ni in aera: & ita ſemper cũ Domino erimus.
18 Itaq; conſolemini alij alios iſtis ſermonib⁹.

CAPVT V.

1 De ſecundo aduentu Domini. 3 Vana improborum ſecuritas. 5 Filij lucis. Filij tenebrarum. 6 Vigilandum cum ſobrietate. 8 Fidelis arma. 10 Viuere Chriſto dormien. & ſiue vigilantes. 11 Mutua admonitio. 12 Quo in precio eſſe debeant miniſtri verbi. 14 Opera charitatis. 16 Gaudium. 17 Oratio aſſidua. 18 In omnibus gratiarum actio. 19 Spiritus dona nõ extinguẽda. 20 Non pro nihilo habenda prophetia. 21 Omnia exploranda. 22 Ab omni ſpecie mali abſtinendũ. 23 Corpus & anima integra ſeruanda. 25 Rogat fratres vt pro ſe orẽt. 26 Oſculum ſanctum. 27 Adiurat eos Paulus vt recitetur hæc epiſtola omnibus fratribus.

1 PORrò de temporibus & opportunitatib⁹,
fratres, nõ eſt opus vt vobis ſcribam.
Matth.24.d.44. 2 Ipſi enim penitus ſcitis quòd dies ille Domi
2.Petr.3.c.10 ni, vt fur in nocte, ita venturus ſit.
Apoc.3.a.3 & 16.c.15 3 Quũ enim dixerint, Pax, & tuta omnia: tũc
repentinũ eis imminet exitiũ, ſicuti dolor par
tus mulieri vterum ferenti: nec effugient.
4 At vos fratres, nõ eſtis in tenebris, vt dies il-
le vos, tanquam fur, deprehendat.
5 Omnes vos filij lucis eſtis, ac filij diei: non
ſumus noctis, neq; tenebrarum.
B 6 Nempe igitur ne dormiamus vt reliqui, ſed
vigilemus & ſobrij ſimus.
Eſa.59.c.17 7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui
Ephe.6.c.17 inebriantur, noctu ſunt ebrij.
8 At nos qui ſumus diei, ſobrij ſimus: induti
thorace fidei & charitatis, & pro galea, ſpe ſa-
lutis.
9 Nam non conſtituit nos Deus ad iram, ſed
ad ſalutem obtinẽdam per Dominum noſtrũ
Ieſum Chriſtum,
10 Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus,
ſiue dormiamus, ſimul cum eo viuamus.
11 Quapropter adhortemini alij alios, & ædifice
tis ſinguli ſingulos, ſicut & facitis. C
12 Rogamus autem vos, fratres, vt agnoſcatis
eos qui laborant inter vos, & præſunt vobis in
Domino, & admonent vos,
13 Et quammaximè charos ducatis, propter
opus ipſorũ: pacem colite inter vos mutuò.
14 Precamur autem vos, fratres, monete inor-
dinatos, conſolamini qui puſillo animo ſunt,
ſubleuate infirmos, patientes eſtote erga o-
mnes.
15 Videte ne quis malũ pro malo cuipiam red- Prou.17.b.
dat: ſed ſemper beneficentiam ſectemini: tum 15 & 20.d.10
inter vos mutuo, tum erga omnes. Matt.5.f.44
16 Semper gaudete. Rom.12.d.17
17 Indeſinenter orate. 1.Petri 3.b.9
18 In omnibus gratias agite: hæc enim eſt vo- Eccl.18.c.22
luntas Dei per Chriſtum Ieſum erga vos. Luc.18.a.1.
19 Spiritum ne extinguatis.
20 Prophetias ne pro nihilo habeatis. D
21 Omnia explorate: quod bonum fuerit reti-
nete.
22 Ab omni ſpecie mali abſtinere.
23 Ipſe autem Deus pacis *author* ſanctificet vos
totos: & integer veſter ſpiritus, & anima &
corpus inculpatè in aduentum Domini noſtri
Ieſu Chriſti ſeruentur.
24 Fidelis eſt q vocauit vos, qui etiã *id* efficiet. 1.Cor.1.b.9
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes cum oſculo ſancto.
27 Adiuro vos per Dominum, vt recitetur hæc
epiſtola omnibus ſanctis fratribus.
28 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit* vobi-
ſcum. Amen.
29 *Ad Theſſalonicenſes prima ſcripta fuit Athenis.*

Epiſtola Pauli ad Theſſaloni-cenſes ſecunda.

Παύλου Ἀποςόλου ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιςολὴ δευτέρα.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Syluanus. Timotheus. 4 Fides & charitas Theſſalonicenſium. 5 Eos conſolatur Paulus in afflictionibus. 8 Vltio Dei in eos qui non auſcultarunt Euangelio. 11 Oratio Pauli pro Theſſalonicenſibus.

1 PAVLVS Et Siluanus ac
Timothe⁹ Eccleſię Theſ-
ſalonicenſium *quæ eſt* in
Deo patre noſtro, & Do-
mino Ieſu Chriſto:
2 Gratia *ſit* vobis & pax
à Deo Patre noſtro, &
Domino Ieſu Chriſto.
3 Gratias agere debemus Deo ſemper de vo- 1.Theſ.1.a.2
bis, fratres, vt par eſt, quòd vehementer auge-
ſcat fides veſtra, & abundet mutua cuiuſque
omnium veſtrum charitas:
4 Adeo vt nos de vobis gloriemur apud Ec- B
cleſias Dei, *id eſt* de tolerantia veſtra & fide in
omnibus perſecutionibus veſtris & oppreſ-
ſionibus quas toleratis.
5 *Quæ res* manifeſto eſt indicio iuſti iudicij Iude a.6
Dei: ad hoc vt digni habeamini regno Dei,
pro quo etiam *iſta* patimini:
6 Siquidem iuſtum eſt apud Deum, viciſsim
reddere ijs qui affligunt vos, afflictionem:

C 7 Vobis uerò qui affligimini, relaxationẽ no-
1. Theſſal. 4. d. 16. biſcum, quum patefiet Dominus Ieſus de cœ-
lo, cum Angelis potentiæ ſuæ,
8 Cum flammeo incendio, infligẽs vltionem
ijs qui non nouerunt Deum, neq; auſcultant
Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.
9 Qui pœnam pendent æterno exitio, *damnati*
à præſente Domino, & potente ipſius gloria:
D 10 Quum venerit vt glorificetur in ſanctis ſuis,
& admirãdus fiat in fidelibus omnibus, (quòd
fides habita ſit teſtimonio noſtro apud vos) in
die illo.
11 Cuius etiã rei gratia oramus ſemper pro vo-
bis, vt vos dignetur iſta vocatiõe Deus noſter,
& compleat omnem *ſuæ* bonitatis gratuitam
beneuolentiam, & opus fidei potenter.
12 Vt glorificetur nomen Domini noſtri Ieſu
Chriſti in vobis, & uos in eo, ex gratia Dei no-
ſtri, & Domini Ieſu Chriſti.

CAPVT II.

2 Perſeuerantia in fide. 3 Signa præcedentia ſecundum aduẽtum Chriſti. Antichriſti deſcriptio. 12 Condemnatio eorum qui non crediderunt veritati. 13 Theſſalonicenſes ab initio ad ſalutem electi & vocati.

1 ROgamus autem vos, fratres, per aduen-
tum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri
aggregationem in eum,
2 Ne citò dimoueamini à mente, neque turbe-
mini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem,
neq; per epiſtolam, tanquam per nos *ſcriptam*,
quaſi inſtet dies Chriſti:
Epheſ. 5. b. 6 3 Ne quis vos ſeducat vllo modo. nam *non ad-
ueniet dies Chriſti* quin venerit defectio prius, &
retectus fuerit homo ille ſceleratus, filius *in-
quam* ille perditionis,
B 3 Seſe opponens & efferẽs aduerſus quicquid
dicitur Deus, aut numen: adeò vt in templo
Dei tanquam Deus ſedeat, præ ſe ferens ſe eſſe
Deum.
5 Annon meminiſtis quòd, quum adhuc eſſem
apud vos, hæc dixerim vobis?
6 Nunc verò quid obſtet noſtis, vt is ſuo tem-
pore retegatur.
7 Iam enim peragitur myſterium iniquitatis.
tantùm qui nunc obſtat, *obſtabit* vſquedum è
medio ſublatus fuerit.
Eſa. 11. a. 4 8 Et tunc retegetur impius ille, quem Domi-
nus conficiet Spiritu oris ſui, & illuſtri aduen-
tu ſuo abolebit.
9 *Illum inquam* cuius eſt aduentus ex efficacità-
te Satanæ, cum omni potẽtia, & ſignis, ac pro-
digijs mendacibus,
10 Et cum omni fraude iniuſtitię in ijs qui pe-
reunt: pro eo quòd amorem veritatis non re-
ceperunt vt ſalui fierent.
11 Propterea igitur mittet illis Deus efficacità-
tem deceptionis, vt credant mendacio:
12 Vt damnentur omnes qui non crediderunt
veritati, ſed acquieuerunt in iniuſtitia.
13 Nos autẽ debemus gratias agere Deo ſem-
per de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd
elegerit vos Deus ab initio ad ſalutẽ, per ſan-
ctificationem Spiritus ac fidem veritatis:
14 Quò vocauit vos per Euangelium noſtrum,
ad obtinendam gloriam Domini noſtri Ieſu
Chriſti.
15 Nempe igitur fratres ſtate, & tenete tradi-
tam doctrinam, quam edocti eſtis, ſiue per ſer-
monem, ſiue per epiſtolam noſtram.
16 Ipſe verò Dominus noſter Ieſus Chriſtus, &
Deus ac Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit
conſolationem æternam & ſpem bonam per
gratiam,
17 Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat vos in
omni ſermone & opere bono.

CAPVT III.

1 Oratio pro curſu Euangelij. 2 Fides. 6 In eos qui inordinatè ſe gerunt. 8 Paulus noctes & dies operatus eſt proprijs manibus. 10 In eos qui laborem detrectant. 14 Excommunicatio.

1 QVod ſupereſt, orate fratres pro nobis, vt
ſermo Domini currat, & glorificetur ſi-
cut & apud vos:
2 Et vt eripiamur à turpibus ac ſceleratis ho-
minibus: non enim omnium eſt fides.
3 Sed fidelis eſt Dominus, qui ſtabiliet vos, &
tuebitur à malo.
4 Confidimus autem per Dominum de vobis,
quòd quæ denũtiamus vobis, & faciatis & fa-
cturi ſitis.
5 Porrò Dominus dirigat corda veſtra ad cha- B
ritatem Dei, & expectationem Chriſti.
6 Denuntiamus autem vobis, fratres, per no-
men Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubducatis
vos ab omni fratre qui inordinatè ſe gerit, &
non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.
7 Nam ipſi ſcitis quomodo oporteat imitari 1. Cor. 11. a. 1
nos: quoniam non inordinatè geſsimus nos 1. Theſ. 4. a. 11
inter vos,
8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quo- Act. 20. g. 34
quam: ſed cum labore & ærumna nocte dieq; 1. Theſ. 2. b. 9
operãtes, ad hoc ne quẽ veſtrûm grauaremus. C
9 Non quòd nõ habeamus hoc ius, ſed vt noſ- 1. Cor. 11. a. 1
metipſos pro exemplari exhibeamus vobis,
ad imitandum nos.
10 Etenim quum eſſemus apud vos, hoc denũ-
tiabamus vobis, vt ſi quis nollet operari, is nec
ederet.
11 Audimus enim quoſdam verſantes inter vos
inordinatè, nihil operis facientes, ſed curioſè
agentes.
12 Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, denũtiamus,
& *eos* obſecramus per Dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum, vt cum quiete operantes, ſuo
pane veſcantur.
13 Vos autem, fratres, ne ſegneſcatis in bene- Galat. 6. c. 9
faciendo. D
14 Quòd ſi quis non auſcultat ſermoni noſtro, Matt. 18. c. 17
per epiſtolam hunc ſignificate: & ne commer- 1. Cor. 5. c. 9
cium habeatis cum eo, vt eum pudeat.
15 Neque vt inimicum ducatis, ſed admonete
vt fratrem.
16 Ipſe autem Dominus pacis *author* det vobis
pacem ſemper omni modo. Dominus ſit cum
omnibus vobis.
17 Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum
in omni epiſtola: ita ſcribo.
18 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, *ſit* cum
omnibus vobis, Amen.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda miſſa fuit Athenis.

EPI-

Epiſtola Pauli ad Timotheum prima.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ πρώτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

4 Fabulæ. Genealogiæ. Quæſtiones. Aedificatio Dei. 5 Charitas. 7 Doctores Legis. 9 Cui poſita ſit Lex. 12 & 17 Gratias agit de ſua vocatione. 13 Confitetur peccata ſua. 15 Cur Ieſus Chriſtus venerit in mundum. 19 Fides. Bona conſcientia. 20 Hymenæus & Alexander traditi ſatanæ.

1 PAVLVS A-
poſtolus Ieſu
Chriſti ex or-
dinatione Dei
ſeruatoris no-
ſtri, & Domi-
ni Ieſu Chriſti,
qui eſt ſpes no
ſtra,
Act.16.a.1 2 Timotheo ger
Coloſ.1.a.1 mano filio in
fide: Gratia *ſit tibi*, miſericordia, pax à Deo pa-
tre noſtro, & Chriſto Ieſu Domino noſtro.
3 Quemadmodũ rogaui te vt permaneres E-
pheſi, quum proficiſcerer in Macedoniam,
permaneto, vt denunties quibuſdam ne diuer-
ſam doctrinam doceant:
Infrà 4.b.7 4 Nec attendant fabulis & genealogijs infini-
Infrà 6.a.4 tis, quę potius quæſtiones præbẽt quàm ædi-
Tit.2.d.14. ficationem Dei, quæ eſt per fidem.
Rom.13.c.10 5 Porrò finis mandati, eſt charitas ex puro cor-
de, & conſcientia bona, & fide non ſimulata.
B 6 A quibus quum quidam aberrarent, deflexe-
runt ad vaniloquentiam:
7 Quum velint eſſe Legis doctores, nec intel-
ligant quæ loquuntur, neque de quibus aſſe-
uerant.
Rom.7.c.11 8 Scimus autem quod bona ſit Lex, ſiquis ea
legitimè vtatur:
9 *Nempe* ſciens Legem iuſto poſitam non eſſe,
ſed Legis contemptoribus, & ijs qui ſubijci
neſciunt, impijs & peccatoribus, nefarijs &
prophanis, patricidis & matricidis, homicidis
10 Scortatoribus, maſculorum cõcubitoribus,
plagiarijs, mẽdacibus, periuris, & ſiquid aliud
eſt quod ſanæ doctrinæ ſit oppoſitum:
C 11 *Quæ eſt* ſecundum glorioſum Euangeliũ bea-
ti Dei, quod concreditum eſt mihi.
12 Gratia igitur ei habeo qui mihi has vires in-
didit, *id eſt* Chriſto Ieſu Domino noſtro, quòd
me fidelem duxerit, vt qui *me* in miniſterio
collocarit:
13 Qui prius eram blaſphemus & perſequutor
& iniurioſus. ſed mei miſertus eſt: nam igno-
rans *id* faciebam per incredulitatem.
14 Superabundauit autem gratia Domini no-
ſtri cum fide & dilectione quæ eſt in Chriſto
Ieſu.
Matth.9.b.3 15 Fidus *hic eſt* ſermo & modis omnibus dignus
Marc.2.c.17 quem amplectamur, quòd Chriſtus Ieſus ve-
nit in mundum, vt peccatores ſeruaret: quo-
rum primus ſum ego.
16 Verum ideo miſertus eſt mei, vt in me primo D
oſtenderet Ieſus Chriſtus omnẽ clementiam,
vt eſſem exemplar ijs qui credituri eſſent ipſi
in vitam æternam.
17 Porrò Regi æterno, immortali, inuiſibili, ſoli
ſapienti Deo honor *ſit* & gloria in ſecula ſecu-
lorum, Amen.
18 Hoc mandatum commendo tibi fili Timo-
thee, *nempe* vt ſecundum prægreſſas de te pro-
phetias, milites per eas bonam illã militiam:
19 Retinens fidem & bonam conſcientiam: qua
repulſa, nonnulli fidei naufragium fecerunt.
20 Ex quibus eſt Hymenæus & Alexãder, quos 1.Cor.5.b.5
tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

CAPVT II.

1 Preces pro quibuſuis hominibus, pro Regibus & Magiſtratibus. 4 Deus vult quoſuis homines ſeruari. 5 Chriſtus mediator Dei & hominum. 7 Paulus præco & Apoſtolus Chriſti. Doctor Gentium. 8 Orare in quouis loco. 9 De ornatu & officio mulierum. 12 Mulieres docere prohibentur. 15 Quomodo ſeruabuntur.

1 ADhortor igitur ante omnia, vt fiant de-
precationes, orationes, poſtulationes,
gratiarũ actiones pro quibuſuis hominibus:
2 Pro Regibus & quibuſuis in eminentia *idcir-
co* conſtitutis vt trãquillam ac quietam vitam
degamus cum omni pietate & honeſtate.
3 Nam hoc bonum eſt & acceptum coram ſer-
uatore noſtro Deo,
4 Qui quoſuis homines vult ſeruari, & ad agni B
tionem veritatis venire.
5 Vnus enim Deus, vnus etiam mediator Dei
& hominum, homo Chriſtus Ieſus:
6 Qui ſeipſum dedit in redemptionis precium
pro quibuſuis, *Chriſtus inquam*, teſtimonium il-
lud ſuis temporibus deſtinatum.
7 Cuius conſtitutus ſum ego pręco & Apoſto- 2.Tim.1.c.11
lus (veritatem dico per Chriſtum, non men-
tior,) doctor *inquam* Gentium, cum fide ac ve-
ritate.
8 Velim igitur vt viri precẽtur in quouis loco, C
ita vt puri attollant manus abſq; ira & diſce-
ptatione.
9 Itidem & mulieres amictu honeſto, cum ve- 1.Pet.3.a.1
recũdia & modeſtia ornare ſeſe, nõ cincinnis,
vel auro, vel margaritis, vel veſtitu precioſo:
10 Sed (quod decet mulieres pietatem ſpõden-
tes) operibus bonis.
11 Mulier cum ſilentio diſcat cum omni ſubie-
ctione. D
12 Mulieri docere non permitto, neq; authori- 1.Corint.14.
tatem vſurpare in viros, ſed eſſe in ſilentio. g.34
13 Adam enim prior formatus eſt: deinde Eua. Gen.1.d.27
14 Et Adam non fuit ſeductus: ſed mulier ſedu- Gen.3.a.6
cta, rea tranſgreſsionis facta eſt.
15 Seruabitur tamen liberos gignendo, ſi man-

ſerit in fide ac charitate,& ſanctificatione cum
modeſtia.

CAPVT III.

*2 Veri Epiſcopi officium. 11 De eius vxore. 12 De Diaconis.
15 Domus Dei. 16 Myſterium pietatis.*

1 FIdus *eſt hic* ſermo, Si quis epiſcopatum ap-
petit, præclarum opus deſiderat.
Tit.1.b.6 2 Oportet igitur epiſcopũ irreprehenſum eſſe,
vnius uxoris virum, vigilantem, ſobrium, cõ-
poſitum, hoſpitalem, aptum ad docendum:
3 Non vinoſum, non percuſſorem, non turpi-
ter lucri cupidum: ſed moderatum, alienum à
pugnis, alienum ab auaritia.
4 Qui ſuæ domui bene præſit, qui liberos cõ-
tineat in ſubiectione cum omni honeſtate.
B 5 Nam ſi quis propriæ domui præeſſe non no-
uit, quomodo Eccleſiam Dei curabit?
6 Nõ nouitium: ne inflatus in criminationem
incidat Diaboli.
7 Oportet autem eum etiam bonum habere
teſtimonium ab extraneis: ne in probrum in-
cidat & laqueum Diaboli.
8 Diaconos itidem honeſtos, non bilingues,
non multo vino deditos, non turpiter lucri cu
pidos:
C 9 Tenentes myſterium fidei cum pura con-
Suprà 1.d.19 ſcientia.
10 Atq; hi etiam probentur prius, deinde mini-
ſtrent, ſi ſint inculpati.
11 Vxores itidem honeſtas, non calumnioſas,
ſobrias, fidas in omnibus.
12 Diaconi ſint vnius vxoris mariti, qui liberis
rectè præſint, & proprijs domibus.
13 Nam qui bene miniſtrauerint, gradum ſibi
bonum acquirunt, & multam libertatem per
fidem quæ *eſt* in Chriſto Ieſu.
D 14 Hæc tibi ſcribo, ſperans fore vt veniam ad te
valde citò.
15 Quòd ſi tardius venero, vt noris quomodo
oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccle-
ſia Dei viui, columna & ſtabilimentum veri-
tatis.
16 Et ſine cõtrouerſia magnum eſt pietatis my-
ſterium: Deus conſpicuus factus eſt in carne,
iuſtificatus eſt in Spiritu, cõſpectus eſt ab An-
gelis, prædicatus eſt Gentibus: fides illi habi-
ta eſt in mundo, ſurſum receptus eſt in gloriã.

CAPVT IIII.

*1 De poſtremis temporibus. Spiritus ſeductores. Doctrina dæmonio-
rum. 2 Conſcientia cauterio reſecta. 3 Prohibitio contra-
hendi matrimonium, deq; ciborum vſu. 4 Quicquid creauit
Deus, bonum eſt. 7 Reijciendæ fabulæ. 8 Pietas. 10 Spes in
Deo. 12 Iuuentus Timothei. 13 Lectio. 14 Impoſitio ma-
nuum preſbiterij.*

2.Tim.3.a.13 1 SPiritus autẽ diſertè dicit quòd poſtremis
1.Pet.3.a.3 temporibus deſciſcent quidam à fide, ſpi-
Iude c.18 ritibus ſeductoribus attendentes ac doctrinis
dæmoniorum:
2 Per hypocriſin falſiloquorum, quibus caute-
rio reſecta eſt conſcientia,
3 Prohibentium cõtrahere matrimonium, *iu-
bentium* abſtinere à cibis quos Deus creauit ad
participandum cum gratiarum actione fideli-
bus, & ijs qui cognouerunt veritatem.
B 4 Nam quicquid creauit Deus, bonum eſt: nec
quicquam abijciendum *eſt*, ſi cum gratiarum
actione ſumatur.
5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & preca-
tionem.
6 Hoc ſi ſubieceris fratribus, bonus eris mini-
ſter Ieſu Chriſti, innutritus in ſermonibus fi-
dei, bonæq; doctrinæ, quam aſſectatus es.
7 Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce: Suprà 1.d.4
ſed exerce temetipſum ad pietatem. Infrà 6.d.10
8 Nam corporalis exercitatio paululum habet 2.Tim.2.d.23
vtilitatis: at pietas ad omnia vtilis eſt, vt quæ Tit.3.c.9
promiſsionẽ habeat vitæ præſentis ac futuræ. C
9 Fidus *eſt* hic ſermo, & dignus qui omnibus
modis apprehendatur.
10 Nam idcirco etiam fatigamur, & probris af-
ficimur, quòd ſpem fixam habeamus in Deo
viuo, qui eſt conſeruator omnium hominum,
maximè *uero* fidelium.
11 Hæc denuntia & doce.
12 Nemo tuam iuuentutem deſpiciat, ſed eſto D
exemplar fidelium in ſermone, in conuerſa-
tione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in puri-
tate.
13 Vſquedum venero, attende lectioni, exhor-
tationi, doctrinæ.
14 Ne neglexeris quod in te eſt donum, quod
datum eſt tibi ad prophetandum, cum impo-
ſitione manuum presbyterij.
15 Hęc exerce, in his eſto: vt tuus profectus ma-
nifeſtus ſit inter omnes.
16 Attende tibijpſi & doctrinæ: perſiſte in his.
id enim ſi feceris, & teipſum ſeruabis, & eos
qui in te audierint.

CAPVT V.

*1 In reprehenſione quæ ſeruanda ſit moderatio pro perſonarum qua-
litate. 3 De viduis. 17 De presbyteris. 24 Peccata. 25 Bona
opera.*

1 SEniorem ne increpes, ſed adhortare vt
patrem: iuniores, vt fratres:
2 Mulieres natu grandiores, vt matres: iunio-
res, vt ſorores, cum omni caſtitate.
3 Viduas honora quæ verè viduæ ſunt.
4 Quòd ſi qua vidua liberos aut nepotes ha-
bet, diſcãt in primis *in* propriam domum pie-
tatem exercere, & vicem rependere parenti-
bus: hoc enim eſt honeſtum & acceptum co-
ram Deo.
5 Porrò quæ verè vidua eſt ac ſola, ſperat in
Deo, & permanet in deprecationibus & ora-
tionibus nocte ac die.
6 At quæ in delitijs verſatur, *ea* viuens mor-
tua eſt.
7 Illa igitur denuntia, vt irreprehẽſibiles ſint.
8 Quòd ſi qua ſuis, & maximè domeſticis, non B
prouidet, fidem abnegauit, & eſt infideli de-
terior.
9 Vidua allegatur non minor annis ſexaginta,
quæ fuerit vnius viri vxor.
10 In operibus bonis idoneo teſtimonio orna-
ta: ſi liberos educauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſan-
ctorum pedes lauit, ſi afflictis ſubuenit, ſi in
omni opere bono fuit aſsidua.
11 Porrò iuniores viduas reijce: poſtquam enim
laſciuire cœperint aduerſus Chriſtum, nubere
volunt:
12 Ex *eo* damnandæ, quòd primam fidem reie-
cerint.
13 Simul autem & ocioſę diſcunt circumire do-
mos: imò non ſolùm ocioſæ, ſed etiam nuga-
ces, & curioſæ, garrientes quæ non decent.
14 Velim

C 14 Velim igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare aduerſario ad maledicendum.

15 Iam enim nonnullæ deflexerunt, ſequutæ ſatanam.

16 Quòd ſi quis fidelis, aut ſi qua fidelis habet viduas, ſubueniat eis: & non oneretur Eccleſia, vt ijs quæ verè viduæ ſunt ſubueniat.

17 Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè ij qui laborant in ſermone & doctrina.

Deut.25.a.4 1.Cor.9.b.9 Mat.10.a.10 Luc.10.b.7 18 Dicit enim Scriptura, Boui trituranti non obligabis os. Et, Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Aduerſus presbyterum accuſationem ne admiſeris, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

D 20 Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt & reliqui timeant.

Infr.6.c.13 21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Ieſu Chriſti, & electorum Angelorum, vt hæc ſerues, abſq; eo vt vnum alteri præferas, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus citò ne cui imponas, neque communices peccatis alienis. Temetipſum purum ſerua.

23 Ne amplius ſis abſtemius: ſed vino pauculo vtere, propter ſtomachum tuũ, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata antè manifeſta ſunt, præeuntia *ſcilicet* ad damnationem: quoſdam verò ſubſequuntur:

25 Itidem & bona opera antè manifeſta ſunt: & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAPVT VI.

1 De ſeruis. 4 Quæſtiones. 5 Peruerſæ exercitationes. 8 Pietas cum animo ſua ſorte contento. 9 Exitium eorum qui diteſcere cupiunt. 10 Auaritia. 11 Exhortatio ad perſeuerantiam. 14 Aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti. 17 Diuites huius ſeculi. 20 Loquacitas, & variæ quæſtiones fugiendæ.

1 QVicunque ſub iugo ſunt ſerui, ſuos dominos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina blaſphemetur.

2 Qui verò fideles habent dominos, ne eos deſpiciant quòd fratres ſint: ſed potius inſeruiãt, quòd fideles ſint ac dilecti, qui beneficij Dei participes ſunt. Hæc doce & exhortare.

3 Si quis diuerſam docet doctrinam, neque accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ:

Sup.1.a.4 4 Is turget, nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones ac verborum certamina: ex quibus naſcitur inuidia, lis, maledicentiæ, ſuſpiciones malæ,

B 5 Peruerſæ exercitationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta eſt veritas: qui quæſtui habent pietatem. Secede ab ijs qui eiuſmodi ſunt.

6 Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum animo ſua ſorte contento.

Iob.1.d.21 7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam poſſumus:

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti erimus.

9 Cæterùm qui volunt diteſcere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas, amentes & damnoſas, quæ demergunt homines in exitium & interitum.

C 10 Siquidem radix omnium malorum eſt ſtudium pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrarunt à fide, & ſeipſos transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò, homo Dei, iſta fuge: ſectare autem iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Certa præclarum certamen fidei: apprehende vitam æternam, cuius cauſa & vocatus es, & profeſſus præclaram profeſſionem coram multis teſtibus.

Sup.5.d.21 Mat.27.b.11 Ioh.18.g.37 13 Denuntio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Ieſu Chriſto, qui teſtatam fecit coram Pontio Pilato bonam profeſsionem:

14 Vt ſerues hæc mandata, maculæ & culpæ omnis expers, vſq; ad illuſtrem illum aduẽtum Domini noſtri Ieſu Chriſti:

Sup.1.b.11 Apoc.17.d.14, et 19.c.16 15 Quem temporibus ſuis oſtendet ille beatus & ſolus Princeps, Rex regum & Dominus dominorum:

D Iohan.1.b.18 16 Qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitans inacceſſam: quem vidit nemo hominũ, neque videre poteſt: cui honor & robur æternum, Amen.

Mar.4.b.19 Luc.12.b.15 17 Ijs qui diuites ſunt in hoc ſeculo, denuntia ne efferantur animo, neq; ſpem ponant in diuitijs incertis, ſed in Deo viuo, (qui præbet nobis omnia copioſè ad fruendum)

18 Vt bene faciant, vt diuites ſint operibus bonis, faciles ad impartiendum, faciles conuictus:

Matt.6.c.[illegible] Luc.[illegible] 19 Recondentes ſibijpſis fundamentum bonum in poſterum: vt apprehendant æternam vitam.

Sup.1.a.4, et [illegible].b.7 20 O Timothee, depoſitum ſerua, deuitans prophanos de rebus inanibus clamores, & oppoſitiones falsò nominatæ ſcientiæ:

21 Quam nõnulli ſpondentes, circa fidem aberrarunt. Gratia ſit tecum. Amen.

22 *Ad Timotheum prima, miſſa fuit Laodicea, quæ eſt metropolis Phrygiæ Pacatianæ.*

Epiſtola Pauli ad Timotheum ſecunda.

Παύλȣ Ἀποςόλȣ ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιςολὴ δευτέρα.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Promiſsio vitæ in Ieſu Chriſto. 3 Precationes aſsiduæ Pauli pro Timotheo. 5 Timothei fides. Eius auia Lois: mater Eunica. 6 Donum Dei per impoſitionem manuum. 7 Spiritus non timoris, ſed fortitudinis. 8 Miniſtri verbi non debent erubeſcere teſtimonium Chriſti. Participem eſſe afflictionum Euangelij. 9 Vocatio. Opera. Gratia per Chriſtum ante tempora ſecularia. 10 Victoria Chriſti in mortem. Vita & immortalitas. 11 Paulus præco & Apoſtolus Ieſu Chriſti, & Doctor Gentium. 12 Certitudo fidei Pauli. 15 Aſiatici auerſantur Paulum. Phygellus. Hermogenes. 16 Oratio Pauli pro Oneſiphoro, eiusq; familia.

1 PAVLVS Apoſtolus Ie
ſu Chriſti per volunta-
tem Dei, ſecundũ pro-
miſsionem vitæ quę eſt
in Chriſto Ieſu,
2 Timotheo dilecto fi-
lio, gratia, miſericor-
dia, pax à Deo Patre &
Chriſto Ieſu Domino noſtro.
Act.22.a.3 3 Gratiam habeo Deo, cui ſeruio à maioribus
cum pura conſcientia, vt aſsiduam tui memo-
riã teneo in precationibus meis nocte ac die:
4 Deſiderans te videre, memor tuarũ lachry-
marum, vt gaudio replear:
B 5 Reuocans in memoriam eam quæ eſt in te
non ſimulatam fidem, quæ habitauit prius in
auia tua Loide, & matre tua Eunica: perſuaſus
ſum autem quòd in te quoq;.
6 Quam ob cauſam ſuggero tibi vt exuſcites
donum Dei, quod eſt in te per impoſitionem
manuum mearum.
7 Non enim dedit nobis Deus Spiritum timi-
ditatis, ſed roboris, & charitatis, & ſanitatis a-
nimi.
C 8 Ne igitur te pudeat teſtimonij Domini no-
ſtri, neq; te pudeat mei, qui ſum vinctus ipſius:
ſed eſto particeps afflictionum Euangelij, ex
potentia Dei:
1.Cor.1.d.1 9 Qui ſeruauit nos, & vocauit vocatione ſan-
cta: non ex operibus noſtris, ſed ex ſuo propo-
ſito, & gratia, quæ data quidẽ eſt nobis in Chri-
Rõ.16.d.25 ſto Ieſu ante tempora ſecularia:
Epheſ.1.a.4 10 Sed patefacta eſt nunc per illuſtrem illũ ad-
Coloſ.1.d.26 uentum Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui &
Tit.1.a.2 mortem aboleuit, & vitam in lucem produxit
ac immortalitatem per Euangelium:
1.Tim.2.b.7 11 Cuius conſtitutus ſum ego præco & Apoſto-
lus, ac doctor Gentium.
12 Quam ob cauſam & hæc patior, neq; erube-
ſco: noui enim *cum* cui crediderim, & mihi per-
ſuaſum eſt eum poſſe depoſitum meum in illũ
diem ſeruare.
D 13 Exemplar teneto ſanorum ſermonum, quos
à me audiſti cũ fide & charitate quæ *eſt* in Chri-
ſto Ieſu.
14 Præclarum depoſitum ſerua per Spiritum
ſanctum qui inhabitat in nobis.
15 Noſti hoc, quòd auerſati fuerint me omnes
qui ſunt in Aſia: ex quib. eſt Phygellus & Her-
mogenes.
16 Præſtet miſericordiam Dominus Oneſipho
ri familiæ: quoniam ſæpe me recreauit, & ca-
tenam meam non erubuit:
17 Imò quum eſſet Romæ, ſtudioſiſsimè quęſi-
uit me, & inuenit.
18 Det ei Dominus vt inueniat miſericordiam
apud Dominum in die illo. quàm multa etiã
Epheſi ſubminiſtrarit, tu optimè noſti.

CAPVT II.

3 Miles Ieſu Chriſti. 9 Sermo Dei non eſt vinctus. 10 Cauſa laborum & vinculorum Pauli. 15 Purè prædicari debet. 16 Prophani de rebus inanibus ſermones fugiendi. 17 Hymenæus & Philetus hæretici. 20 Vaſa ad decus & ad dedecus. 22 Iuueniles cupiditates. 23 Stultæ quæſtiones fugiendæ. 24 Miniſtri verbi officium.

1 TV igitur fili mi, corroborare per gratiã
quæ eſt in Chriſto Ieſu.
2 Et quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc
committe fidelibus hominibus, qui erunt ido
nei ad alios quoq; docendos.
3 Tu igitur feras afflictionem vt bonus miles
Ieſu Chriſti.
4 Nemo qui militat, implicatur vitæ nego-
cijs: vt ei qui ſe in militiam delegit, pla-
ceat.
5 Quòd ſi certet etiam aliquis, non coronatur
niſi legitimè certauerit.
6 Agricolam oportet prius laborando fructus
percipere.
7 Conſidera quæ dico. enimuero det tibi Do- B
minus in omnibus intelligentiam.
8 Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe ex
mortuis, *factum* ex ſemine Dauid, ſecũdum E-
uangelium meum:
9 In quo malis affligor, quaſi facinoroſus,
vſque ad vincula: ſed ſermo Dei non eſt vin-
ctus.
10 Ideo omnia tolero propter electos, vt & ipſi
ſalutem conſequantur, quę eſt in Chriſto Ieſu,
cum gloria æterna.
11 Fidus *eſt* ſermo. Nam ſi cũ *eo* mortui ſumus, Rom.6.b.5
cum *eo* etiam viuemus:
12 Si toleramus, etiam cum *eo* regnabimus: ſi Mat.10.d.33
abnegamus, & ille abnegabit nos. Marc.8.d.38
13 Si increduli ſumus, ille *tamen* fidelis manet, Rom.3.a.3,
negare ſeipſum non poteſt. & 9.b.6
14 Hæc ſuggere, obteſtans coram Domino, ne
verborum pugnas ſequantur: ad nullam vtili-
tatem, ſed ad ſubuerſionem auditorum.
15 Stude teipſum probatum ſiſtere Deo: opera- C
rium qui non erubeſcat, & rectè ſermonem ſe-
cet veritatis.
16 Prophanos autem de rebus inanibus cla-
mores cohibe: ad maiorem enim proficient
impietatem.

17 Et

17 Et ſermo eorum, vt gangrena, paſtionem ha
bebit: ex quibus eſt Hymenæus & Philetus,
18 Qui circa veritatem aberrarunt, dicentes re-
ſurrectionem iam eſſe factã, & ſubuertũt quo-
rundam fidem.
19 Solidum tamen fundamentum Dei ſtat, ha-
bens ſigillũ hoc, Nouit Dominus qui ſint ſui:
&, Diſcedat ab iniuſtitia omnis qui nominat
nomen Chriſti.
20 Cæterùm in magna domo nõ tantùm ſunt
vaſa aurea & argentea, ſed etiam lignea ac te-
ſtacea: & alia quidẽ ad decus, alia verò ad de-
decus.
D 21 Siquis igitur expurgarit ſeipſum ab his, erit
vas ad decus, ſanctificatum, & accommodum
vſibus Domini, *&* ad omne opus bonum pa-
ratum.
22 Iuueniles autem cupiditates fuge: ſed ſecta-
1.Cor.1.a.2 re iuſtitiam, fidem, charitatem, pacem cum ijs
qui inuocant Dominum ex puro corde.
1.Tim.1.a.4, 23 Stultas autem & ad eruditionẽ ineptas quę-
& 4.b.7 ſtiones reijce, ſciens eas gignere pugnas.
Tit.3.c.9 24 Seruum autem Domini nõ oportet pugna-
re, ſed placidum eſſe erga omnes, aptum ad do
cendum, tolerantem malos.
25 Cum lenitate erudientem eos qui contrariè
ſunt animo affecti: *experturum* ecquãdo det eis
Deus vt conuerſi agnoſcant veritatem:
26 Et *elapſi* ex Diaboli laqueo, à quo captiui te-
nentur, reſipiſcant ad illius *præſtandam* volun-
tatem.

CAPVT III.

2 Quales futuri homines in extremis diebus. 12 Perſequutiones Pauli, à quibus nullus Chriſtianus erit immunis. 14 Perſeuerantia in doctrina. 15 Timotheus à puero in ſacris literis inſtructus. 16 Vſus Scripturæ.

1.Tim.4.a.1 1 ILlud autem ſcito, quòd in extremis die-
2.Pet.1.a.3 bus inſtabunt tempora moleſta.
Iude c.18 2 Erunt enim homines ſui amantes, auari, glo
rioſi, ſuperbi, maledici, parentibus immorige-
ri, ingrati, impij:
3 Charitatis expertes, neſcij fœderis, calum-
niatores, intemperantes, immites, minimè a-
mantes bonorum:
4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum
amantes potius quam amantes Dei:
5 Habentes effigiem pietatis, ſed qui vim eius
abnegarint. iſtos igitur auerſare.
6 Ex his enim ſunt iſti qui irrepũt in familias,
B & captiuas ducunt mulierculas, oneratas pec-
catis, actas cupiditatibus varijs:
7 Semper diſcentes, ſed quæ nunquam ad co-
gnitionem veritatis venire valeant.
8 Quemadmodum autem Iannes & Iambres
Exod.7.b.11 reſtiterunt Moſi, ita & hi reſiſtunt veritati: ho-
mines mente corrupti, reprobi circa fidem.
9 Sed non proficient amplius: nam amentia i-
ſtorum euidens erit omnibus, vt & illorum
fuit.
10 Tu verò perſpectam habes doctrinam meã,
vitæ meæ rationem, propoſitum, fidem, lenita
C tem, charitatem, tolerantiam,
11 Perſecutiones, afflictiones quæ mihi accide-
runt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris, quas perſe-
cutiones ſuſtinuerim: ſed ex omnibus eripuit
me Dominus.
12 Sed & omnes qui volunt piè viuere in Chri-
ſto Ieſu, perſecutionem patientur.
D 13 Improbi autem homines & impoſtores pro-
ficient in peius, tum ſeducentes *alios*, tum ſedu
cti *ipſi*.
14 At tu mane in ijs quæ didiciſti, & quę tibi cõ
credita ſunt, ſciens à quo didiceris:
15 Et quòd à puero Sacras literas noueris, quæ
te poſſunt peritum reddere quod ad ſalutẽ *atti
net*, per fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu.
16 Tota Scriptura Diuinitus *eſt* inſpirata, & vti- 2.Pet.1.d.20
lis ad doctrinam, ad redargutionem, ad corre-
ctionem, ad inſtitutionem quæ *eſt* in iuſtitia:
17 Vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bo-
num perfectè inſtructus.

CAPVT IIII.

1. & 5 Hortatur Timotheum Paulus vt in officio miniſterij ſui perſiſtat. 6 Mortem ſuam prædicit Paulus. 8 Corona iuſtitiæ fidelibus. 10 Demas relicto Paulo præſens ſeculum amplectitur. 16 Paulus deſertus ab omnibus in prima ſua defenſione. 17 Dei auxilium.

1 OBteſtor igitur ego coram Deo & Do-
mino Ieſu Chriſto, qui iudicaturus eſt
viuos & mortuos, in illuſtri illo ſuo aduentu,
& regno ſuo:
2 Prædica ſermonem, inſta tempeſtiuè, intem
peſtiuè: argue, obiurga: exhortare cum omni
lenitate & doctrina.
3 Nam erit tempus quum ſanam doctrinã non
tolerabunt, ſed auribus prurientes, ipſi ſibi pro
ſuis cupiditatibus coaceruabunt doctores:
4 Et à veritate quidem aures auertẽt, ad fabu-
las verò conuertentur.
5 At tu vigila in omnibus, perfer: opus perage
Euangeliſtæ, miniſterij tui plenam fidem fa-
cito.
6 Nam ego iam libor, & tempus meæ reſolu- B
tionis inſtat.
7 Certamen illud præclarum decertaui, cur-
ſum conſummaui, fidem ſeruaui.
8 Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſtitiæ co-
rona, quam reddet mihi Dominus in illo die,
iuſtus ille iudex: non ſolùm autem mihi, ſed
& omnibus qui expetierint illuſtrem illum i-
pſius aduentum.
9 Stude venire ad me citò.
10 Nam Demas me dereliquit, amplexus præ-
ſens ſeculum, & profectus eſt Theſſalonicam:
Creſcens in Galatiam, Titus in Dalma-
tiam:
11 Lucas mecum eſt ſolus. Marcum aſſumptum
adduc tecum: eſt enim mihi perutilis ad mi- Coloſſ.4.b.9
niſterium. C
12 Porrò Tychicum miſi Epheſum.
13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpũ,
affer quum venies, & libros, maximè membra
nas.
14 Alexander faber ærarius multa mala mihi
exhibuit: reddat illi Dominus ſecundum fa-
cta ipſius.
15 Quem & tu caue: vehementer enim reſtitit
ſermonibus noſtris.
16 In prima mea defenſione nemo mihi ad-
fuit, ſed omnes me deſeruerunt: ne illis im-
putetur.
17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroborauit D
me: vt per me fieret fides præconij quod au-
dirent omnes Gentes. & ereptus fui ex ore
leonis.
18 Et eripiet me Dominus ab omni facto ma-
lo, ſeruabitque in regnum ſuum cœleſte:
cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

19 Saluta

Supr.1.d.16 19 Saluta Priſcã & Aquilã,& Oneſiphori familiã.
20 Eraſtus manſit Corinthi: Trophimum autem
reliqui in Mileto ægrotantem.
21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubũ-
lus & Pudẽs & Linus & Claudia,& fratres om
nes.
22 Dominus Ieſus Chriſtus *ſit* cum ſpiritu tuo:
gratia *eius ſit* vobiſcum. Amen.
23 *Scripta eſt Roma ſecunda ad Timotheum, qui pri-
mus Epheſi ordinatus fuit Epiſcopus, quum Paulus ite-
rum ſiſteretur Cæſari Neroni.*

Epiſtola Pauli ad Titum.

Παύλȣ Ἀποςόλȣ ἡ πρὸς Τίτον ἐπιςολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

*1 Fides. Agnitio veritatis. Pietas. 2 Spes vitæ æternæ. 3 Pa-
tefactus ſermo Dei. Prædicatio. 4 Titus filius Pauli per fidem.
5 Relinquitur in Creta vt Presbyteros conſtituat. 7 Verè
Epiſcopi officium. 10 Pſeudepiſcopi. 12 Cretenſes menda-
ces. 14 Iudaicæ fabulæ. Mandata hominum. 15 Omnia
pura puris. 16 Fides abſq; operibus.*

1 PAVLVS Ser-
uus Dei, Apo-
ſtolus autem Ie
ſu Chriſti ſecũ-
dum fidem ele
ctorum Dei, &
agnitionem ve
ritatis quę pie-
tatem reſpicit:
2 Ad ſpem vi-
tæ æternæ quã
Rõ.16.d.25 promiſit Deus ille mentiri neſcius, ante tem-
pora ſecularia:
Epheſ.3.b.9 Coloſ.1.d.26 3 Patefecit autem temporibus ſuis ſermonem
illum ſuum per prædicationem quæ cõcredi-
2.Tim.1.c.9 1.Pet.1.d.20 ta eſt mihi ſecundum ordinationem ſeruato-
ris noſtri Dei:
Galat.1.a.1 4 Tito germano filio in communi fide, gratia
ſit tibi, miſericordia & pax à Deo patre & Do-
mino Ieſu Chriſto, ſeruatore noſtro.
B 5 Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt quę re
liqua ſunt corrigas, & conſtituas oppidatim
Presbyteros, ſicut ego tibi iniunxi:
2.Tim.3.a.2 6 Si quis eſt inculpatus, vnius vxoris vir, libe-
ros habens fideles, non obnoxios crimini lu-
xus, aut qui non ſint contumaces.
7 Oportet enim Epiſcopum inculpatum eſſe,
tanquam Dei diſpenſatorem: non ſibi pertina
citer placentem, non iracundũ, non vinoſum,
non percuſſorem, non turpiter lucri cupidum:
C 8 Sed hoſpitalem, bonorum amantem, conſul
tum, iuſtum, pium, temperantem,
9 Tenacem fidelis illius ſermonis qui ad do-
ctrinam facit, vt poſsit etiam exhortari per do
ctrinam ſanam, & contradicentes conuin-
cere.
10 Sunt enim multi contumaces, & vaniloqui,
& mentium ſeductores, maximè ij qui ſunt ex
Circunciſione:
11 Quibus oportet os obthurare, qui totas do-
mos ſubuertunt, docentes quæ non oportet,
turpis lucri gratia.
D 12 Dixit quidam ex ipſis, proprius ipſorũ pro-
pheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ fe-
ræ, ventres pigri.
13 Teſtimonium hoc eſt verum. quam ob cau-
ſam redarguito’ præciſe, vt ſani ſint in fide:
2.Tim.1.a.4 14 Non attendendo Iudaicis fabulis, & man-
datis hominum auerſantium veritatem.
15 Omnia quidẽ pura puris: ſed pollutis & infi- Rõ.14.d.20
delibus nihil *eſt* purum, ſed polluta eſt eorum
& mens & conſcientia.
16 Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant:
quum ſint abominandi, & immorigeri, & ad
omne opus bonum reprobi.

CAPVT II.

*2 Senes. 3 Anus. 6 Adoleſcentes. 7 Titum hortatur vt ſe
præbeat exemplar bonorum operum. 9 Serui. 11 Gratia
Dei omnibus ſalutifera, illuxit. 13 Spes. Aduentus gloriæ Dei.
14 Cur Chriſtus ſemetipſum dederit pro nobis.*

1 AT tu loquere quæ decent ſanam do-
ctrinam.
2 Vt ſenes ſobrij ſint, graues, conſulti, ſani fi-
de, charitate, tolerantia.
3 Anus itidem, vt in ſtatu qui ſanctimoniã de-
ceat, non calumniatrices, non vino multo ſer-
uientes, quæ honeſta doceant,
4 Vt poſsint inſtruere adoleſcentulas vt mari
tos ſuos diligant, vt liberos ament,
5 Vt honeſtæ ſint, puræ, domi manentes, bonę, B
ſubiectę ſuis viris: ne ſermo Dei blaſphemetur. Epheſ.5.c.22
6 Adoleſcentes itidem adhortare vt ſint mode
rati:
7 Per omnia temetipſum præbens exemplar
bonorum operum, in doctrina integritatem,
grauitatem,
8 Sermonem ſanum, qui damnari non poſsit:
vt qui ſe ex aduerſo opponit, erubeſcat, nihil
habens quod de vobis dicat mali. C
9 Seruos *hortare* vt ſuis dominis ſubijciant ſe- Epheſ.6.a.5
ſe, *ut* in omnibus ſint *eis* accepti, non reſponſa- Coloſſ.3.d.22
tores: 1.Pet.2.c.18
10 Nihil interuertentes, ſed omnem bonam fi-
dem oſtendentes: vt doctrinam ſeruatoris no-
ſtri Dei ornent in omnibus.
11 Illuxit enim gratia illa Dei ſalutifera omnib. 1.Cor.1.a.1
hominibus, Coloſſ.1.c.22
12 Erudiẽs nos, vt abnegata impietate & mun-
danis cupiditatibus, moderatè & iuſtè & piè vi
uamus in præſenti ſeculo:
13 Expectantes beatam illam ſpem & illuſtrem D
illum aduentum glorię magni illius Dei ac ſer
uatoris noſtri, *nempe* Ieſu Chriſti,
14 Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt redime
ret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibij-
pſi populum peculiarẽ, ſtudioſum bonorum
operum.
15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum om
ni imperio. nemo te deſpiciat.

CAPVT III.

*1 Obediendum Magiſtratui. 5 Seruamur ex miſericordia, non
ex operibus. Lauacrum regenerationis. Renouatio Spiritus ſancti.
7 Iuſtifi-*

7 Iuſtificati gratia. 9 Stultæ quæſtiones & Genealogiæ fugiendæ. 10 Homo hæreticus. 13 Zena legiſperitus. 14 Bona opera.

Rom.13.a.1 1 SVggere ipſis vt Principatibus ac Poteſta-
tibus ſubiecti ſint, vt obtemperent, vt ad
omne opus bonum ſint parati:
2 Ne de quoquam maledicant, ne ſint pugna-
ces, ſed moderati, omnem exhibentes lenita-
tem erga omnes homines.
1.Cor.6.b.11 3 Nam eramus quondam & nos amentes, im-
morigeri, errãtes, ſeruientes cupiditatibus ac
voluptatibus varijs, in malitia & inuidia de-
gentes, odioſi, alij alios odio proſequentes.
4 Sed poſtquam bonitas & erga homines a-
mor apparuit ſeruatoris noſtri Dei,
B 5 Non ex operibus iuſtis quæ fecerimus nos,
2.Tim.1.c.9 ſed ex ſua miſericordia ſeruauit nos per laua-
crum regenerationis & renouationem Spiri-
tus ſancti,
6 Quem effudit in nos copioſe per Ieſum Chri
ſtum ſeruatorem noſtrum:
7 Vt iuſtificati ipſius gratia, hæredes efficere-
mur ſecundum ſpem vitæ æternæ.
C 8 Fidus *eſt* hic ſermo, & de his volo te aſſeuera-
re, vt ſtudeant bona opera tueri qui credide-
runt Deo. hæc illa ſunt quæ *ſunt* honeſta & vti-
lia hominibus.
9 Stultas autem quæſtiones & genealogias & 1.Tim.1.b.4.
contentiones ac pugnas legales cohibe: ſunt & 4.b.7
enim inutiles & vanæ. 2.Tim.2.d.23
10 Hæreticum hominem, poſt vnam & alterã
admonitionem reijce:
11 Sciens quòd euerſus ſit qui eiuſmodi eſt, &
peccet, vt qui ſuopte iudicio ſit condemna- D
tus.
12 Quum miſero Artemã ad te aut Tychicum,
ſtude venire ad me Nicopolim: nam illic de-
creui hybernare.
13 Zenam legiſperitum & Apollo ſedulò dedu
cito, ne quid illis deſit.
14 Diſcãt autem & noſtri bona opera tueri ad
neceſſarios vſus, vt non ſint infrugiferi.
15 Salutant te qui mecum ſunt omnes. Saluta
eos qui diligunt nos in fide. Gratia Dei *ſit* cum
omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretenſium Eccleſiæ ordinatus fuit Epiſcopus, ſcripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Epiſtola Pauli ad Philemonem.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Paulus vinctus Ieſu Chriſti. 2 Apphia. Archippus. 5 Fides & charitas Philemonis. 9 Paulus ſenex & vinctus Ieſu Chriſti. 10 Oneſimus ſeruus Philemonis, genitus à Paulo in vinculis. 23 Epaphras captiuus. 24 Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, adiutores Pauli.

1 PAVLVS Vin-
ctꝰ Chriſti Ieſu,
& Timotheꝰ fra
ter, Philemoni
dilecto & colle
gæ noſtro,
2 Et Apphiæ di
lectę, & Archip
po commilito-
ni noſtro, &
quæ domi tuæ
eſt, Eccleſiæ:
3 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, &
Domino Ieſu Chriſto.
1.Theſſ.1.a.2 4 Gratias ago Deo meo, ſemper mentionem
2.Theſſ.1.a.3 tui faciens in precibus meis,
5 Quum audiam tuam charitatem ac fidem
quam habes erga Dominũ Ieſum & erga om-
nes Sanctos:
6 Vt communicatio fidei tuæ efficax fiat, vt a-
B gnoſcatur quicquid boni eſt in vobis per Chri
ſtum Ieſum.
7 Gaudium enim habemus multum, & conſo
lationẽ in dilectione tua, quòd viſcera ſancto-
rum refocillata ſunt per te, frater.
8 Quapropter, quanuis multam in Chriſto li-
bertatem imperandi habeam tibi id quod offi
cij tui eſt:
9 Tamen propter charitatem potius precor,
quum talis ſim, nempe Paulus ſenex, nunc au-
tem etiam vinctus Ieſu Chriſti.
10 Precor autem pro filio meo quem genui in Coloſ.4.b.9
vinculis meis, Oneſimo:
11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi C
perutili.
12 Quem remiſi: tu autẽ eum, id eſt viſcera mea,
ſuſcipe.
13 Quem ego cupiebam apud me retinere, vt
pro te miniſtraret mihi in vinculis Euan-
gelij:
14 Sed abſq; tua ſententia nihil volui facere, ne
velut ex neceſsitate ſit beneficium tuum, ſed
ſpontaneum.
15 Nam mirum ni receſsit ad tempus, vt perpe-
tuum eum reciperes:
16 Non iam vt ſeruum, ſed præſtantiori condi-
tione quàm ſeruum, *nempe* fratrem dilectum,
maximè mihi, quanto autem magis tibi & in
carne & in Domino?
17 Itaq; ſi putas noſtra eſſe communia, accipe
eum tanquam me.
18 Quòd ſi quid læſit te, aut debet, hoc mihi im D
putato.
19 Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego dependã:
vt ne dicam tibi quòd etiam teipſum mihi in-
ſuper debes.
20 Etiam, frater, hunc ego fructum abs te
conſequar, refocilla mea viſcera in Domi-
no.
21 Scripſi tibi, confiſus fore vt auſcultes, vt qui
norim quòd etiam amplius quàm dico, factu-
rus ſis.
22 Simul autem etiam para mihi hoſpitiũ: ſpe-
ro enim quòd per preces veſtras donabor vo-
bis.
23 Salutãt te, Epaphras meꝰ in captiuitate pro-
pter

pter Chriſtum Ieſum ſocius,
24 Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas adiutores mei.
25 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti *ſit* cum ſpiritu veſtro. Amen.
Ad Philemonem miſſa fuit Roma per Oneſimum ſeruum.

Epiſtola Pauli ad Hebræos.

Παύλου Ἀποστόλου ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1, & 2 Deus loquutus patribus per Prophetas, nobis verò per Filium. Chriſtus omnium hæres: 3 Item character Dei. Purgatio peccatorum. Chriſtus ſedet ad dexteram Dei. 4 Præſtantior Angelis. 7, & 14 Angeli miniſtri Dei. 8 Chriſtus Deus.

1 DEVS Multis vicibus, multisq; modis olim loquutus Patribus per Prophetas,
2 Vltimis diebus hiſce loquutus eſt nobis per Filium, quem cõſtituit hæredem omnium, per quem etiam mũdum condidit.
Coloſſ.1.b.15 Sap.7.d.26 3 Qui quum ſit ſplendor gloriæ, & character perſonæ illius, ſuſtineatque omnia verbo illo ſuo potente, purgatione peccatorum noſtrorum per ſeipſum facta, ſedit ad dextram maieſtatis illius excelſiſsimæ:
B 4 Tanto præſtantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis ſortitus eſt nomen.
Pſal.2.b.7 Infr.5.b.5 2.Samu.7.b.14. 1.Paral.22.b.10. 5 Nam cui dixit vnquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rurſum, Ego ero ei pater, & ipſe erit mihi filius?
6 Rurſum autem quum inducit primogenitũ in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes Angeli Dei.
Pſal.97.c.7 Pſa.104.a.4 7 Et de Angelis quidẽ dicit, Qui nuntios ſuos facit ſpiritus, & miniſtros ſuos, ignis flammam:
C 8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi: virga recta, virga regni tui.
Pſal.45.b.7
9 Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatẽ: propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis, vltra conſortes tuos.
Pſa.102.d.26 10 Et, Tu in initio Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli:
11 Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes
D vt veſtimentum veteraſcent:
12 Ac velut amictum circunuolues eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui nõ deficient.
Pſal.110.a.1 1.Cor.15.c.25 Infr.10.c.13 13 Ad quem autem Angelorum dixit vnquam, Sede ad dextram meam, vſq; dum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?
14 Nónne omnes ſunt miniſtratores ſpiritus, qui miniſterij cauſa mittũtur propter eos qui hæredes erunt ſalutis?

CAPVT II.

1 Manendum in obedientia recepti Euangelij. 3 Puniendi qui id neglexerint. 4 Signis & prodigijs confirmatum Euangelium. 8 Omnia Chriſto ſubiecta. 9 Ieſus pro omnibus mortuus, coronatus gloria & honore. 11 Chriſtus qui ſanctificat, & ſanctificati ex vno ſunt. 12 Fratres Chriſti. 14 Humanitas Chriſti. Imperium mortis. Diabolus. 16 Chriſtus non aſſumpſit Angelos, ſed ſemen Abrahæ. 17 Chriſtus Pontifex. 18 Chriſtus ex eo quod perpeſſus eſt cum tentaretur, poteſt & ijs qui tentantur ſuccurrere.

1 PRopterea oportet nos maximè attendere ijs quę audiuimus, ne quando perfluamus.
2 Etenim ſi per Angelos dictus ſermo fuit firmus, omniſq; tranſgreſsio & contumacia iuſtam mercedis retributionem retulit:
3 Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ quum primùm enarrari cœperit per ipſum Dominũ, ab ijs qui ipſum audierant, fuit nobis confirmata: Mar.16.d.20
4 Atteſtante Deo & ſignis & prodigiis, variiſque virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus pro ipſius voluntate.
5 Non enim Angelis ſubiecit mundum illum futurum de quo loquimur. B
6 Teſtatus eſt autem quidam alicubi, dicens, Quid eſt homo, vt memor ſis eius: aut filius hominis, vt eum reſpicias? Pſal.8.c.5
7 Feciſti eum pauliſper inferiorem Angelis: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.
8 Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Enimuero per hoc quòd ei ſubiecit omnia, nihil omiſit quod non eſſet ei ſubiectum. At nunc nondum videmus ei omnia eſſe ſubiecta. 1.Cor.15.d.27
9 Sed Ieſum illum cernimus gloria & honore coronatum: qui pauliſper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpeſsionem: vt beneficio Dei pro omnibus mortem guſtaret. Philip.2.b.8 C
10 Decebat enim vt ipſe, propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem ſalutis ipſorum per aſſlictiones conſecraret.
11 Nam & qui ſanctificat & qui ſanctificantur, ex vno ſunt omnes. quam ob cauſam non erubeſcit fratres ipſos vocare,
12 Dicens, Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſię tibi hymnos canã. Pſal.22.c.23
13 Et rurſum, Ego fretus ero ipſo. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus. Pſal.18.a.3 Eſa.8.d.18.
14 Quoniã igitur pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoque conſimiliter particeps factus eſt eorundem, vt per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc eſt Diabolum: D Oſee 13.d.14 1.Cor.15.g.54.
15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam obnoxij erant ſeruituti.
16 Non enim videlicet Angelos aſſumpſit: ſed ſemen Abrahæ aſſumpſit.
17 Vnde debuit per omnia fratribus aſsimilari, vt miſericors eſſet, & fidelis põtifex in his quæ apud Deum *forent agenda*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam

18 Nam ex eo quod perpeſſus eſt quum tenta-
retur, poteſt & iis qui tentátur ſuccurrere.

CAPVT III.

1 Vocatio cœleſtis. Chriſtus Apoſtolus & Pontifex. 2 Fidelis fuit Deo. 3. & 5 Moſes. 6 Fideles domus Dei. 7. & 14 Hortatur Apoſtolus vt in fide Chriſti nos contineamus, ne pereamus quemadmodum Iudæi. 19 Incredulitas.

1 VNde, fratres ſancti, vocationis cœleſtis
participes, conſiderate Apoſtolum &
Pontificem confeſsionis noſtræ Chriſtum Ie-
ſum,
Num.12.b.7 2 Fidelem ei qui ipſum conſtituit: vt & Moſes
fidelis fuit in tota domo ipſius.
3 *Tanto* nanque ampliore gloria præ Moſe hic
dignus eſt habitus, quanto maiorem habet ho
norem, is qui cóſtruxit domum quàm domus
ipſa.
4 Omnis enim domus conſtruitur ab aliquo:
porrò qui condidit omnia hæc, Deus eſt.
B 5 Et Moſes quidem fidelis fuit in tota domo
ipſius, vt famulus, ad teſtificanda quæ pòſt di-
cenda erant:
6 At Chriſtus, vt filius qui domui ſuæ præeſt:
cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam & ſpem
illam de qua gloriamur, ad finem vſque firmá
tenuerimus.
Pſal.95.b.8 Infrà 4.b.7 7 Quapropter ſicut dicit Spiritus ille ſanctus,
Hodie ſi vocem eius audieritis,
8 Ne obduretis corda veſtra, ſicut in exacerba
tione, in die tentationis illius in deſerto:
9 Vbi tentauerunt me patres veſtri: probaue-
runt me, & viderunt opera mea quadraginta
annis.
C 10 Quapropter infenſus fui nationi iſti, & dixi:
Semper errant corde, neque cognouerunt vias
meas.
11 Itaque iuraui in ira mea, Si introibunt in re-
quiem meam.
12 Videte, fratres, nequando ſit in vllo veſtrûm
cor improbum & infidele, ad deficiendum à
Deo viuo:
13 Sed exhortamini alij alios quotidie, quoad
appellatur dies hodiernus: ne quis ex vobis in-
duretur ſeductione peccati.
D 14 Chriſti enim participes facti ſumus: ſi ſanè
primordium illud quo ſuſtentamur, firmum
tenuerimus ad finem vſque,
Pſal.95.c.8. Num.14.f.37 15 *Interim* dum dicitur, Hodie ſi vocem eius au-
dieritis, ne obduretis corda veſtra, vt in exa-
cerbatione.
16 Nam quidam quum audiſſent, exacerbarũt
Dominum: non omnes tamen ij qui exierant ex
Ægypto per Moſen.
17 Quibus autem infenſus fuit quadraginta
annis? nónne iis qui peccauerant, quorum cor
pora conciderunt in deſerto?
18 Quibus autem iurauit nó ingreſſuros in re-
quiem ſuam, niſi iis qui non obedierant?
19 Et videmus non potuiſſe ingredi propter
incredulitatem.

CAPVT IIII.

2 Sermo abſq; fide inutilis. 3 Introire in requiem. 4. & 9 Verum ſabbathum & requies. 6 Incredulitas. 8 Ieſus (id eſt hîc Ioſue) nõ collocauit in vera requie. 12 Sermo Dei. 13 Nihil non manifeſtum Deo. 14 Ieſus magnus Pontifex. 15 Tentatus fuit in omnibus, abſq; peccato. 16 Thronus gratiæ.

1 MEtuamus igitur nequando derelicta
promiſsione introeundi in requiem
eius, videatur aliquis ex vobis fuiſſe fruſtratus.
2 Etenim nobis euangelizatũ eſt, ſicut & illis:
at non profuit illis auditus ſermo, vt qui fidei
mixtus non fuerit ipſis qui audierant.
3 Introimus enim in requiem nos qui credidi Pſal.95.c.11
mus, ſicut dixit, Itaque iuraui in ira mea, ſi in-
greſſuri ſint in requiem meam: licet operibus
à iactis fundamentis mundi perfectis.
4 Dixit enim quodam in loco de ſeptimo die Geneſ.2.a.2
ita, Et requieuit Deus die ſeptimo ab omni- Deut.5.b.14
bus operibus ſuis. B
5 Et hic rurſum, Si introibũt in requiem meã.
6 Quia igitur reliquum eſt vt aliqui introeant
in eam: & quibus prius annunciatum fuit, non
introierunt propter incredulitatem:
7 Rurſum quendam præfinit diem Hodie,
apud Dauidem dicens tanto pòſt tempore
(prout dictum eſt) Hodie ſi vocem eius audie- Suprà 3.b.7
ritis, ne obduretis corda veſtra.
8 Nã ſi eos Ieſus in requie collocaſſet, nequa-
quam de alio poſthac die loquutus fuiſſet.
9 Itaque reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus po- C
pulo Dei.
10 Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, re-
quieuit & ipſe ab operibus ſuis, quemadmo-
dum à ſuis Deus.
11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem:
ne quis in idem incidat contumaciæ exem-
plum.
12 Viuus *eſt* enim ſermo Dei & efficax, & pene-
trantior quouis gladio ancipiti: ac pertingit
vſque ad diuiſionem animæ ſimul ac ſpiritus,
compagúmque & medullarum, & diſcretor
cogitationum & intentionum cordis.
13 Nec eſt vlla res creata quæ non manifeſta ſit D
in conſpectu ipſius: ſed omnia *ſunt* nuda & pa-
tẽtia oculis eius, quicum nobis eſt negotium.
14 Habentes igitur Pontificem magnum, qui
penetrauit cœlos, Ieſum filium Dei, teneamus
hanc profeſsionem.
15 Non enim habemus Pontificem qui non
poſsit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum:
ſed tentatum in omnibus ſimiliter, abſque
peccato.
16 Accedamus igitur cum fiducia ad thronum
gratiæ, vt conſequamur miſericordiam, & gra
tiam inueniamus ad opportunum auxilium.

CAPVT V.

1 Pontificis officium. 4 Nemo niſi vocatus Pontificis honorem ſibi ſumit. 6 Chriſtus Sacerdos ſecundũ ordinẽ melchiſedec. 7 Chriſtus exauditus à Deo. 9 Salus credentibus. 12 Elementa eloquiorum Dei. 13. & 14 Lac & cibus ſolidus.

1 ENimuero omnis Pontifex ex hominibus
aſſumitur, & pro hominibus cóſtituitur
in his quæ apud Deum *agenda ſunt*, vt offerat do
naria & victimas pro peccatis:
2 Qui quantum ſatis eſt poſsit miſerari vicem
ignorantium & aberrantium: quòd & ipſe cir-
cundatus ſit infirmitate:
3 Et propter hanc debeat, ſicut pro populo,
ita & pro ſeipſo offerre *victimam* pro peccatis.
4 Neq; ſibijpſi quiſquam ſumit hunc honoré, B
ſed qui vocatur à Deo, ſicut & Aaron. 1.Par.23.b.13
5 Ita & Chriſtus non ſibi hũc honorem tribuit Pſal.2.b.7
vt fieret Pontifex, ſed is qui dixerat ei, Filius Suprà 1.b.5
meus es tu, ego hodie genui te.
6 Sicut & alibi dicit, Tu es Sacerdos in æter- Pſal.110.b.4
num ſecundum ordinem Melchiſedec. Infrà 7.c.17
7 Qui in diebus carnis ſuę, quum deprecatio-
nes & ſupplicationes apud eum qui poterat

ſeruare ipſum à morte, cum clamore valido &
lachrymis obtuliſſet, & exauditus eſſet ex
metu:
8 Quanuis filius eſſet, tamen didicit ex ijs quę
paſſus eſt obedientiam:
9 Et cõſecratus, factus eſt author ſalutis æter-
næ omnibus qui ipſi auſcultant:
10 Cognominatus à Deo Pontifex ſecundum
ordinem Melchiſedec.
D 11 De quo nobis multa forent dicenda, eáque
difficilia explicatu: quandoquidem ſegnes fa-
cti eſtis auribus.
12 Etenim *uobis*, qui deberetis pro temporis ra-
tione doctores eſſe, rurſum opus eſt doceri
quæ ſint elementa initij eloquiorum Dei: fa-
ctique eſtis ij quibus lacte ſit opus & non ſo-
lido cibo.
13 Enimuero cui cum lacte res eſt, is rudis eſt
ſermonis iuſtitiæ: infans enim eſt.
14 Sed adultorum eſt ſolidus cibus, eorum *ſci-
licet* qui propter habitum, ſenſus habent exer-
citatos ad diſcretionem boni ac mali.

CAPVT VI.

1 Ferri ad perfectionem. 4. & 6 [redacted] *Crucifigere rurſum
Filium Dei. 7 Benedictionẽ recipit terra fertilis. 8 Infructuoſa
maledicitur. 10 Fidelium opera. 11. 12 Studium imitandi fi-
dem heredũ vitæ æternæ. 16 Iuriſiurandi finis. 17 Cur Deus
iuret. 18, 19 Spes firma velut anchora. 20 Ieſus Chriſtus Põtifex.*

1 QVapropter omiſſo qui in Chriſto rudes
inchoat ſermone, ad perfectionem fera-
mur: non rurſum fundamentum iacientes re-
ſipiſcentiæ ab operibus mortuis, & fidei in
Deum,
2 Baptiſmatum, doctrinæ ac manuum impo-
ſitionis, & reſurrectionis mortuorum, & iudi-
cij æterni.
3 Atq; id faciemus, ſi quidẽ permiſerit Deus.
Mat.12.d.45 4 Nam fieri non poteſt vt qui ſemel fuerint
2.Pet.2.d.20 illuminati, guſtauerintque donum cœleſte, &
Infrà 10.c.26 participes facti fuerint Spiritus ſancti,
B 5 Guſtauerintque bonum Dei verbum, ac vir-
tutes futuri ſeculi:
6 Si prolabantur, vt denuo renouentur per re-
ſipiſcentiã, vt qui rurſum crucifigant ſibimeti-
pſis Filium Dei, & ludibrio exponant.
7 Nam terra quæ imbrem ſæpius in ſe veniẽ-
tem combiberit, & progenuerit herbam accõ-
modam eis per quos excolitur, recipit bene-
dictionem a Deo:
8 At quæ profert ſpinas & tribulos, reproba
eſt, & maledictioni affinis: cuius exitus *tendit* ad
exuſtionem.
9 Sed perſuaſimus nobis de vobis, dilecti, his
meliora & cum ſalute coniuncta, etiamſi ita
loquamur.
C 10 Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur
operis veſtri, & laborioſæ charitatis quam ex-
hibuiſtis ipſius nomini: *ut* qui miniſtraſtis ſan-
ctis & miniſtratis.
11 Cupimus autem vt vnuſquiſque veſtrum idẽ
oſtendat ſtudium ad plenam ſpei perſuaſio-
nem ad finem vſque.
12 Vt ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum qui
per fidem ac patientiam obtinent promiſſam
hæreditatem.
13 Deus enim pollicitus Abrahæ, quum non
poſſet per quenquam maiorem iurare, iurauit
per ſeipſum,
14 Dicens, Certè benedicens benedicã tibi, & Geneſ.12.a.2
multiplicans multiplicabo te. & 17.a.4
15 Atque ita quum patienter expectaſſet, aſſe- & 22.c.17
quutus eſt promiſſum.
16 Nam homines quidem per eum iurant qui D
ſit maior: atque ijſdem omnis controuerſiæ
finis, eſt iuſiurandum ad confirmationem *ad-
hibitum*.
17 Qua in re volens ex abundanti Deus hære-
dibus promiſsionis oſtendere immutabilita-
tem conſilij ſui, fide iuſsit iureiurando:
18 Vt per duas res immutabiles, in quibus fieri
non poteſt vt mentitus ſit Deus, validam con-
ſolationem habeamus *nos* qui *huc* confugimus
vt obtineamus propoſitam ſpem,
19 Quam velut animæ anchoram habemus
tutam, ac firmam, & introeuntem vſque ad ea
quæ ſunt intra velum,
20 Quò præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Ie-
ſus, ſecundum ordinem Melchiſedec, Põtifex
factus in æternum.

CAPVT VII.

*1 Melchiſedec figura Chriſti. 5 Decimæ Leuitis. 11. & 17 Chri
ſtus ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec. 12. & 18 Leuiticũ
Sacerdotium abrogatum. 19 Lex nihil ſanctificauit. 21 Chri-
ſtus adhibito iureiurando Sacerdos factus eſt. 22 Idem ſponſor fœ-
deris. 24. & 28 Solus Chriſtus Sacerdos perpetuus. 25 & ad
credentes ſeruandos interceſſor apud Deum. 27 Chriſtus ſemel
ſeipſum obtulit.*

1 ENimuero hic Melchiſedec rex *erat* Salem, Gen.14.d.18
Pontifex Dei altiſsimi, qui occurrit Abra
hæ reuertenti à cæde regum, & benedixit ei.
2 Cui & decimas ex omnibus impartitus eſt
Abraham. qui primùm quidem ex interpreta-
tione dicitur rex iuſtitiæ: deinde verò etiam
rex Salem, quod eſt rex pacis.
3 Sine patre, ſine matre, ſine genere: nec initiũ
dierum, neque vitæ finem habens: ſed aſsimi-
latus filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.
4 Spectate verò quantus hic fuerit, cui etiam Num.18.c.21
decimas dederit Abrahã patriarcha de ſpolijs.
5 Et ij quidem qui ſunt ex filijs Leui, Sacerdo-
tio fungentes, præceptum habent vt decimas
accipiant à populo ſecundum Legem, hoc
eſt à fratribus ſuis: licet egreſsis ex lumbis
Abrahæ.
6 At is cuius genus non recenſetur ex illis, de-
cimas accepit ab Abraham, & habenti promiſ-
ſiones benedixit.
7 Porrò ſine vlla controuerſia, id quod minus B
eſt, ab eo quod maius eſt benedicitur.
8 Atque hic quidem homines qui moriuntur,
decimas accipiunt: illic autem is de quo teſta-
tum eſt quòd viuat,
9 Et, vt ita loquar, in Abraham decimatus eſt
etiam ipſe Leui, qui decimas ſolet accipere.
10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, quum
occurreret Abrahæ Melchiſedec.
11 Porrò ſi conſummatio per Leuiticum Sacer-
dotium erat, (nam ſub hoc ſancita Lex eſt po-
pulo) quid amplius erat opus alium exoriri
Sacerdotem, ſecũdum ordinem Melchiſedec,
nec ſecundum ordinem Aaron dici?
12 Enimuero mutato Sacerdotio, neceſſe eſt vt
Legis quoque mutatio fiat.
13 Nam *is* de quo dicuntur hæc, ad aliam tribũ
pertinet, de qua nullus attendit altari.
14 Palàm eſt enim quòd è tribu Iuda exortus
ſit Dominus noſter: cuius tribus reſpectu nihil
de Sacer-

de Sacerdorio loquutus eſt Moſes:
15 Idque magis etiam apertum eſt ex eo quod ad
C inſtar Melchiſedec exoritur Sacerdos alius,
16 Qui non ex Lege, cuius mandatum ſit car-
nale, factus eſt Sacerdos, ſed ex vi indiſſolubi-
lis vitæ:
Pſal.110.c.4 17 Teſtificatur enim ad hunc modum, Tu es Sa
Suprà 5.b.6 cerdos in æternum ſecundum ordinem Mel-
chiſedec.
18 Nam mandatū præcedens abrogatur, quòd
nullis viribus ſit præditum, & inutile.
19 Nihil enim ſanctificauit Lex: ſed adſcita ſpes
melior, per quam appropinquamus Deo.
20 Et quatenus non abſque iureiurando, (nam
illi quidem citra iuſiurandum Sacerdotes facti
ſunt:
Pſal.110.b.4 21 Hic verò cum iureiurādo, per eum qui dixit
ei, Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum,
Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinē
Melchiſedec.)
22 Tanto potioris fœderis ſponſor factus eſt
Ieſus.
D 23 Et illi quidem plures facti fuerunt Sacerdo-
tes, propterea quòd mors prohiberet eos per-
manere:
24 At iſte, propterea quòd in æternum manet,
perpetuum habet Sacerdotium.
25 Vnde & ſeruare perfectè poteſt eos qui per
ipſum accedunt ad Deum, ſemper viuens, ad
hoc vt interpellet pro eis.
26 Talis enim decebat vt eſſet nobis Pontifex,
pius, innocens, impollutus, ſegregatus à pec-
catoribus, & ſublimior cœlis factus:
Leui.16.b.11 27 Cui non ſit quotidie neceſſe, quemadmodū
illis Pontificibus, prius pro peccatis proprijs
victimas offerre, deinde pro peccatis populi:
nam id fecit ſemel quum ſemetipſum obtulit.
28 Lex enim homines conſtituit Pōtifices in-
firmos: at ſermo iuriſiurandi poſt Legem con-
cepti Filium conſtituit qui in æternum eſt ſancti-
ficatus.

CAPVT VIII.

1 Chriſtus Pontifex. 2 Sanctuarū miniſter. 3 Pontificis officium. 5 Leuitarū ſacrificia, vmbræ. 6 Chriſtus interceſſor. 8 Promiſſio noui fœderis. 10 Lex cordibus inſcripta. 12 Peccata abolita. 13 Nouum fœdus vetus antiquauit.

1 CÆterùm eorum quę dicimus hæc ſumma
eſt, Talem nos habere Pontificem, qui cō-
ſedit ad dexteram Throni maieſtatis illius cœ
leſtis,
2 Sanctuarij miniſter, ac veri illius Taberna-
culi quod fixit Dominus, & non homo.
3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona &
victimas conſtituitur: vnde neceſſe fuit hunc
quoque habere quod offerret.
4 Nam ſi eſſet in terra, ne Sacerdos quidem
eſſet, manentibus illis Sacerdotibus qui ſecū-
dum Legem offerunt dona,
5 Vt qui exemplari & vmbræ deſeruiunt rerū
Exo.25.d.40. cœleſtium, ſicut Diuinitus dictum eſt Moſi,
Act.7.f.44 quum eſſet abſoluturus Tabernaculū, Enim-
B uero vide, inquit, ut facias omnia ad exemplar
quod oſtenſum eſt tibi in monte.
6 At nunc noſter ille Pontifex eo excellentius ſor-
titus eſt miniſterinm, quo præſtantioris eſt fœ
deris interceſſor, quod in prę̄ſtantioribus pro-
miſsis ſancitum eſt.
7 Nam ſi prius illud tale fuiſſet vt nihil in eo
poſſet requiri, haudquaquam fuiſſet ſecundo
quæ ſitus locus.
8 Nam incuſans eos, inquit, Ecce dies veniēt, Iere.31.f.31,
dicit Dominus [illegible] gam cum domo Iſ- 32.33.34
rael & cum domo [illegible] dus nouum: Rom.11.d.27
9 Non ſecundum fœdus quod feci cum Patri- Infr.10.c.16
bus ipſorum, quo die prehendi manum ipſo- C
rum vt educerem eos ex Ægypto, nam ipſi nō
perſtiterunt in illo meo fœdere, & ego deſpexi
eos, dicit Dominus.
10 Nam hoc eſt fœdus quod paciſcar domui
Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: Inditas
Leges meas in mentem eorum & in cor eorū
inſcribam, & ero ipſis Deus, & ipſi erunt mihi
populus.
11 Neque docebunt ſinguli proximum ſuum,
& ſinguli fratrem ſuum, dicentes, Cognoſce D
Dominum: nam omnes cognoſcent me, ab eo
qui puſillus fuerit inter eos, vſque ad eum qui
magnus eſt inter eos.
12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, &
peccatis eorum, & iniquitatum ipſorum non
recordabor amplius.
13 Dum nouum dicit, antiquauit prius: porrò
quod antiquatur ac ſeneſcit, propè eſt vt eua-
neſcat.

CAPVT IX.

1 Significatio vtriuſq; Tabernaculi, & Sanctuarij. 9 Sacrificia Legis temporaria. 12 Chriſtus ſemel ingreſſus Sanctuariū. 14 Sāguis Chriſti conſcientias noſtras purgat. 15 Chriſtus mediator noui fœderis. 18 Vetus fœdus dedicatū per ſanguinē. 24 Chriſtus apparet in conſpectu Dei pro nobis. 27 Semel moriendum. 28 Chriſtus ſemel oblatus.

1 IGitur habebat quidem etiam prius fœdus
conſtitutos religionis ritus, & Sanctuarium
mundanum.
2 Tabernaculum enim cōſtructum fuit, prius Exod.26.a.1
quidem in quo erant lucernę, & menſa, & propo- & 36.a.1
ſiti panes, quod Sancta vocant.
3 Poſt medium autem velum, erat Tabernacu-
lum quod vocant Sancta ſanctorum,
4 Aureum habens thuribulum, & arcam fœ-
deris vndique circuntectam auro: in qua, vrna Num.17.c.10
aurea habens Manna, & virga Aaron quæ ger- 1.Reg.8.a.9
minauit, & Tabulæ fœderis. 2.Par.5.c.10
5 Supra hanc autem Cherubim glorioſi, obū- Exod.25.b.18
brantes Propitiatorium: de quibus non eſt B
nunc dicendum ſingulatim.
6 His autem ita ordinatis, in prius quidem Ta
bernaculum quouis tempore ingrediuntur Sa-
cerdotes qui ritus obeunt.
7 In ſecundum autem, ſemel quotannis ſolus
Pontifex, non ſine ſanguine quem offert pro
ſeipſo & pro populi erratis:
8 Hoc declarante Spiritu ſancto, nondum pa-
tefactam eſſe viam ad Sacrarium, priore Ta-
bernaculo adhuc conſiſtente:
9 Quod erat exemplar pro tempore præſenti, C
quo dona ſacrificiáque offeruntur, quæ non
poſſunt conſcientia ſanctificare cultorem,
10 In cibis duntaxat & potionibus, & diuerſis
ablutionibus ac ritibus carnalibus, vſque ad
tempus correctionis impoſita.
11 At Chriſtus accedens Pontifex futurorum
bonorum, per maius & perfectius Tabernacu
lū non manufactū, hoc eſt nō huius ſtructuræ,
12 Neque per ſanguinem hircorum & vitulo-
rum: ſed per proprium ſanguinem ingreſſus
eſt ſemel in Sacrarium, æternam redemptio-
nem nactus.
13 Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, & D

Leui.16.c.14 Num.19.d.4 cinis iuuencæ aſpergens inquinatos, ſancti-
ficat ad carnis puritatem:
1.Petr.1.c.14 14 Quanto magis ſ[illegible]ſti qui per Spiri
1.Iohā.1.c.7 tum æternum ſeipſum obtulit inculpatum
Apoc.1.b.6 Deo, purgabit cóſcientiam veſtram à mortuis
Luc.1.g.75 operibus, ad ſeruiendum Deo viuo?
Luc.5.g.74 15 Itaque ob id noui fœderis mediator eſt, vt
Rom.5.a.6 morte intercedente, ad redemptionem earum
1.Petr.3.c.18 præuaricationum quæ fuerant ſub priori Te-
ſtamento, ij qui vocati ſunt promiſsionem ac-
cipiant æternæ hæreditatis.
16 Nam vbi teſtamentum eſt, mors intercedat
neceſſe eſt teſtatoris.
Gala.3.c.15 17 Teſtamentum enim in mortuis ratum eſt:
E quandoquidem nondum valet quum viuit te-
ſtator.
18 Vnde ne prius quidem illud abſque ſangui-
ne dedicatum fuit.
19 Quum enim Moſes omne preceptum iuxta
Legem expoſuiſſet omni populo, ſumpto ſan-
guine vitulorum & hircorum, cum aqua &
lana coccina & hyſſopo, ſimul & ipſum librum
& totum populum aſperſit,
Exod.24.c.8 20 Dicens, Hic eſt ſanguis Teſtamenti quod
F mandauit vobis Deus.
21 Inſuper autem & Tabernaculum, & omnia
vaſa ſacrorum, ſanguine ſimiliter aſpergebat.
22 Et omnia ferè ſecundum Legem ſanguine
purificantur: & abſque ſanguinis effuſione nó
fit remiſsio.
23 Itaque neceſſe fuit exemplaria quidem eorũ
quæ ſunt in cœlis, hiſce rebus purificari, ipſa
verò cœleſtia potioribus quã hæ ſint victimis.
24 Non enim in manufactum Sacrarium in-
greſſus eſt Chriſtus, quod ſit exemplar vero
Sacrario reſpondens: ſed in ipſum cœlum, vt ap
pareat nunc in conſpectu Dei pro nobis.
G 25 Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, ſicut Pó-
tifex ingreditur in Sacrarium quotannis cum
ſanguine alieno:
26 (Alioquin oportuiſſet eũ ſæpe paſſum fuiſſe
à condito mundo:) ſed nunc ſemel in conſum-
matione ſeculorum, ad abolédum peccatum,
per immolationem ſuiipſius patefactus eſt.
27 Et ſicut illud manet homines vt ſemel mo-
riantur, poſtea verò iudicium *ſupereſt*:
Rom.5.a.6.8 28 Ita & Chriſtus ſemel oblatus vt multorum
1.Petr.3.c.18 peccata tolleret, altera vice abſque peccato
conſpicietur iis qui ipſum expectant ad ſaluté.

CAPVT X.

1 Lex non ſanctificat. 6.7 ~~Deus ſacrificiis non comprobat, ſed potius vt faciamus voluntatem ipſius.~~ 10 Sanctificatio. 12 Chriſtus ad dexteram Dei. 14 ~~Vnica oblatio.~~ 16 Teſtamentum. 18 Remiſsio peccatorum. 20 Via recens & viua. 22 Accedere ad Chriſtũ cum fide. 23 Confeſsio ſpei. 24 Charitas. 26 Vltrò peccantes. 30 Vindicta vetita. 31 Afflictiones. 36 Patientia. 38 Fides.

1 NAm Lex vmbram obtinens futurorum
bonorum, non ipſam imaginem rerum,
his hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem aſsiduè
offerunt, nunquã poteſt accedéres ſanctificare.
2 Alioqui nónne deſiiſſent offerri, propterea
quòd nullam iam habuiſſent cóſcientiam pec
catorum qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati
eſſent?
3 Atqui in iſtis repetita mentio fit peccatorum
quotannis.
4 Non enim poteſt ſanguis taurorum & hir-
corum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum dicit, Sa- Pſal.40.b.7
crificium & oblationem noluiſti: corpus autẽ
aptaſti mihi.
6 Holocautomata & hoſtiam pro peccato nó B
comprobaſti:
7 Tunc dixi, Ecce adſum: (in capite libri ſcri-
ptum eſt de me) vt faciam, Deus, voluntatem
tuam.
8 Quum ſuperius dixiſſet, Sacrificium & obla
tionem & holocautomata, & hoſtiam pro pec
cato noluiſti, neque comprobaſti (quæ iuxta
Legem offeruntur)
9 Tunc dixit, Ecce adſum, vt faciam, Deus, vo-
luntaté tuam. tollit prius, vt poſterius ſtatuat.
10 Per quam volũtatem ſanctificati ſumus, per
oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel *factam*.
11 Omnis igitur Sacerdos aſtat quotidie, ope- C
rans, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ
nunquam poſsint auferre peccata:
12 Hic verò vna pro peccatis oblata victima, in Suprà 1.d.13
perpetuum ſedet ad dexteram Dei:
13 Id quod ſupereſt expectans, donec inimici Pſal.110.a.1
ipſius ſcabellum pedum eius fiant. 1.Cor.15.d.25
14 Vnica enim oblatione conſecrauit in perpe Supr.1.d.13
tuum eos qui ſanctificantur.
15 Teſtificatur autem nobis & ipſe Spiritus ſan
ctus. nam poſteaquam prædixit, Ierem.31.f.33
16 Hoc eſt fœdus quod paciſcar cũ eis poſt dies Rom.11.d.27
illos, dicit Dominus, Inditas Leges meas in Supr.8.c.8
corda eorum & in mentes eorum inſcribam.
17 Et peccatorum atque iniquitatum ipſorum
non recordabor amplius.
18 Porrò vbi horum eſt remiſsio, nó *eſt* amplius D
oblatio pro peccato.
19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem
ingrediendi Sacrarium, per ſanguinem Ieſu,
20 Ea via quam dedicauit nobis recentem &
viuam, per velum, hoc eſt per carnem ſuam:
21 *Quumque habeamus* Sacerdotem magnũ præ-
fectum domui Dei,
22 Accedamus cum vero corde, & certa perſua
ſione fidei, puris cordibus à conſcientia mala,
& abluto corpore aqua pura:
23 Teneamus confeſsionem ſpei, non vacillã-
tem: (fidelis enim qui promiſit)
24 Et obſeruemus alij alios ad imitationem
charitatis & bonorum operum:
25 Non deſerentes aggregationem noſtri mu-
tuam, ſicuti mos *eſt* quibuſdam, ſed adhortan-
tes *alij alios*: idque eo magis quòd videtis diem E
illum appropinquare.
26 Nam ſi vltrò peccauerimus poſt acceptam Supr.6.a.4
cognitionem veritatis, non vltrà pro peccatis
reliqua eſt hoſtia,
27 Sed horrenda quædã expectatio iudicij, &
ignis feruor, qui deuoraturus eſt aduerſarios.
28 Qui abiecerit Moſis Legem, abſque miſeri-
cordia ex duorum aut trium teſtimonio mo-
ritur:
29 Quanto putatis acerbiore ſupplicio dignus Deu.19.d.15
cenſebitur, qui Filium Dei conculcarit, & ſan- Mat.18.c.16
guinem fœderis per quem fuerat ſanctificatus, Ioh.8.b.17
prophanum duxerit, & Spiritum gratiæ con- 1.Cor.13.a.1
tumelia affecerit?
30 Nouimus enim eum qui dixit, Meum eſt vl- Deu.32.e.35
ciſci, ego repẽdam, dicit Dominus. Et rurſum, Rom.12.d.19
Dominus iudicabit populum ſuum. F
31 Horrendum eſt incidere in manus Dei viui.
32 Reuocetis autem in memoriam ſuperiores
dies,

dies, quibus illuminati, ingens certamen ſuſtinuiſtis afflictionum:

33 Partim quidem dum & probris & oppreſsionibus in theatrum eſtis producti: partim verò ſocij facti eſtis eorum qui in eo ſtatu verſabantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluiſtis, & direptionem facultatum veſtrarũ cum gaudio accepiſtis: vt qui ſciretis *vos* habere apud vos potiorem ſubſtantiam, *quæ eſt* in cœlis & quæ permanet.

35 Ne abieceritis igitur fiduciam veſtram, quæ magnam habet præmij retributionem.

36 Nam patientia vobis eſt opus: vt vbi voluntatem Dei feceritis, reporteritis promiſsionem.

37 Adhuc enim tantillum, tantillum *inquam*: & qui venturus eſt, veniet, neque tardabit.

Abac. 2. d. 4 Rom. 1. b. 17 Galat. 3. b. 11 38 Iuſtus autem ex fide victurus eſt: at ſi *quis* ſe ſubduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ij ſumus qui nos ſubducamus in perditionem: ſed qui credamus ad animæ ſalutem.

CAPVT XI.

1 Per fidem maiores ſunt ornati teſtimonio. 4 Fides Abel. 5 Enoch. 6 Abſq; fide fieri nõ poteſt vt placeamus Deo. 7 Noe. 8 Abraham. 11 Sara. 13 Patres promiſſa eminus viderunt. 16 Ciuitas Dei. 17. & 20 Iſaac. 21 Iacob. 22 Ioſeph. 23 Moſes. 31 Rahab. 32 Iudicum, Regum & Prophetarum fides. 34 Martyres, & fidei effectus.

1 Eſt autem fides, illud quod facit vt extent quæ ſperantur, & demonſtrat quæ non videntur.

2 Ob eam enim teſtimonio ſunt ornati maiores.

Geneſ. 1. d. 1 Iohan. 1. a. 10 3 Per fidem intelligimus conſtructum fuiſſe mundum verbo Dei, ita vt non ſint ex apparentibus facta quæ cernimus.

Gen. 4. a. 4 Matt. 23. d. 35 4 Per fidem amplius ſacrificium Abel obtulit Deo quàm Cain: per quam teſtimonium obtinuit quòd eſſet iuſtus, teſtimonium perhibẽte Deo de donis eius: & per hãc mortuus adhuc loquitur.

Gen. 5. c. 24 Eccl. 44. c. 15 & 49. d. 16 5 Per fidem Enoch fuit tranſlatus, ne videret mortem: nec fuit inuentus, propterea quòd tranſtulerat eum Deus. priuſquam enim trãſferretur, teſtimonium obtinuerat quòd placuiſſet Deo.

B 6 Atqui ſine fide fieri non poteſt vt quis illi placeat: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet eſſe *Deum*, & eſſe præmij largitorem iis qui exquirunt eum.

Geneſ. 6. c. 13 Eccl. 44. c. 17 7 Per fidem Diuinitus admonitus Noe de iis quæ nondum videbantur, reuerentia ductus apparauit arcam ad ſalutem domus ſuæ: per quam arcam condemnauit mundum, & eius quæ ex fide eſt iuſtitiæ factus eſt hæres.

Geneſ. 12. a. 4 8 Per fidẽ vocatus Abraham, auſcultauit *Deo*, vt abiret in locum quem accepturus erat pro hæreditate: & exiuit, neſciens quò eſſet venturus.

9 Per fidem cõmoratus eſt in terra promiſsionis vt aliena, vt qui habitarit in tabernaculis cum Iſaac & Iacob, cohęredibus eiuſdem promiſsionis:

10 Expectabat enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius artifex & conditor eſt Deus.

C Gen. 17. c. 19, & 21. a. 3 11 Per fidem & ipſa Sarra vim ad concipiendũ ſemẽ accepit: ac præter ætatis rationem peperit, quòd fidelem iudicarit eũ qui promiſerat.

12 Quapropter & ex vno, eóque iam emortuo, nati ſunt *poſteri*, quanta eſt aſtrorum cœli multitudo, & quaſi arena illa innumerabilis quæ *eſt* ad oram maris.

13 Secũdum fidem mortui ſunt iſti omnes quũ non eſſent adepti promiſſa, ſed eminus ea vidiſſent, & credidiſſent, ac cum gratiarũ actione excepiſſent, profeſsique fuiſſent ſe hoſpites & aduenas eſſe in terra.

14 Nam hęc qui dicunt, palàm oſtendunt ſe patriam inquirere.

15 Quòd ſi illius memores fuiſſent ex qua exierant, habebant opportunitatem reuertendi:

16 Nunc autem meliorem expetũt, hoc eſt cœleſtem. quapropter non erubeſcit ipſe Deus, vocari Deus eorum. parauerat enim eis ciuitatem.

17 Per fidem Abraham quum tentaretur, obtulit Iſaacum, vnigenitum inquam illum obtulit, is qui promiſsiones exceperat, D Gen. 22. b. 10 Eccl. 44. d. 15

18 Ad quem dictum fuerat, in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Gene. 21. b. 12 Rom. 9. b. 7

19 Quum illud ſecum perpendiſſet, Deum vel à mortuis excitare poſſe: vnde illum etiam ſimilitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Iſaac *filio* Iacob & Eſau. Gen. 27. d. 27 & f. 36

21 Per fidem Iacob moriens ſingulis filiis Ioſeph benedixit: & adorauit baculo innixus. Gen. 41. c. 13 Gen. 47. g. 31

22 Per fidem Ioſeph moriens, de egreſsione filiorum Iſrael meminit: déque oſsibus ſuis mãdauit. Gen. 50. d. 24

23 Per fidem, quum natus eſſet Moſes, occultatus eſt menſes tres à parẽtibus ſuis, propterea quòd viderent elegantem puellum: nec timuerunt edictum Regis. E Exod. 2. a. 2 Act. 7. c. 21

24 Per fidem Moſes iam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis: Exod. 1. c. 16 Exod. 2. b. 11

25 Potius eligens ſimul malis affici cum populo Dei, quàm temporariis commodis peccati frui:

26 Maiores arbitratus diuitias, probrum Chriſti, quàm Ægyptiorum theſauros: intuebatur enim in præmij largitionem.

27 Per fidem reliquit Ægyptum, nihil timens iram Regis. nam vt qui vidiſſet eum qui eſt inuiſibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit paſcha & effuſionem illã ſanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipſos. Exo. 12. d. 22

29 Per fidem tranſierunt Rubrum mare, veluti per ſiccam *terram*: cuius facto periculo Ægyptij abſorpti ſunt. Exo. 14. c. 21

30 Per fidem mœnia Iericho conciderunt, circundata ad dies ſeptem. Ioſ. 6. c. 20

31 Per fidem Rahab meretrix illa nõ periit vnà cum iis qui non obedierant, quum excepiſſet hoſpitio exploratores pacificè. Ioſ. 6. d. 23 Ioſ. 2. a. 1

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, commemorantem de Gedeone, de Barac, & Sampſone, & Iephte, necnon Dauid & Samuele ac Prophetis: Iudic. 6. b. 11 Iudic. 4. a. 6 Iudi. 13. d. 24 Iudic. 11. a. 1

33 Qui per fidem expugnauerunt regna, exercuerunt iuſtitiam, aſſequuti ſunt promiſsiones, occluſerunt ora leonum, & 12. c. 7 Reg. 1. d. 18.

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladij, validi facti ſunt ex imbecillitate, effecti ſunt robuſti in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt. & 13. c. 14

35 Mulieres acceperunt ex reſurrectione mor-
tuos ſuos:alij verò diſteri ſunt,neglecta libera
tione, vt potiorē reſurrectionē naniſcerētur.
G 36 Alij rurſus ludibria & flagella ſunt experti,
inſuper & vincula & carcerem:
37 Lapidati ſunt,diſſecti ſunt,tentati ſunt, gla-
dio cæſi occubuerunt, oberrauerunt cum o-
uillis & caprinis pellibus,deſtituti, oppreſſi,
malè habiti.
38 Quibus indignus erat mundus: in deſertis
errantes,& montibus ac ſpeluncis,& cauernis
terræ.
39 Atque omnes hi teſtimonium adepti per
fidem,non obtinuerunt promiſſum:
40 Quòd Deus de nobis melius quiddā proui
derat,ne abſque nobis conſecrarentur.

CAPVT XII.

1 *Apoſtolus ad afflictiones ferendas hortatur.* 2 *Fidei dux ac per-
fector Ieſus.* 5 *Caſtigatio Domini.* 9 *Pater ſpirituū.* 14 *Pax
cum ſanctimonia.* 16 *Eſau.* 22 *Mons Sion, ciuitas Dei viui,
Ieruſalem cœleſtis.* 24 *Ieſus mediator.* 25 *Non aſpernandus
Ieſus Chriſtus.* 28 *Reuerentia & religio.* 29 *Ignis conſumēs.*

Rom.6.a.4 1 PRoinde nos quoque,quum tanta nos cir-
Coloſ.3.b.8 ſtet nubes teſtium, abiecto omni ponde-
Ephe.4.c.24 re, & peccato ad nos circumcingendos pro-
1.Pet.2.a.1 cliui, conſtanter propoſitum nobis ſtadium
curramus:
2 Intuentes in fidei ducem ac perfectorem Ie-
ſum, qui vice ſibi propoſiti gaudij pertulit cru
cem, ignominia contempta, & ad dexteram
throni Dei conſedit.
3 Enimuero reputate quis ille ſit qui talem ſu-
ſtinuit à peccatoribus aduerſus ſe cōtradictio-
nem,ne animis deficientes fatiſcatis.
B 4 Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis,ad-
[illegible] peccatum decertantes.
5 [illegible]nti eſtis exhortationis quæ vobis tan-
Prou.3.b.11 quam filiis loquitur, Fili mi, ne neglexeris ca-
ſtigationem Domini, neque deficias animo,
quum ab eo argueris.
6 Quem enim diligit Dominus caſtigat, & fla
gellat omnem filium quem recipit.
7 Si caſtigationem ſuſtinetis, vt filijs *ita* vobis
offert ſe Deus: quis enim eſt filius quem non
caſtiget pater?
C 8 Quod ſi eſtis abſque caſtigatione, cuius par-
ticipes ſunt omnes, nēpe ſpurij eſtis, & nō filij.
9 Deinde corporum noſtrorum patres habui-
mus caſtigatores, ac reueriti ſumus: annon
multo magis ſubijciemur Patri ſpirituum &
viuemus?
10 Nam illi ad paucos dies, prout ipſis videba-
tur, nos caſtigabāt: hic autem ad commodum
noſtrum, ad hoc vt participes ſimus ſanctimo-
niæ ipſius.
11 Omnis autem caſtigatio in præſens quidem
non videtur eſſe gaudij, ſed triſtitiæ: at poſtea
D fructum tranquillum iuſtitiæ reddit iis qui
per illam fuerint exercitati.
12 Quapropter manus remiſſas & genua ſolu-
ta ſurrigite,
13 Et rectas orbitas facite pedibus veſtris: ne,
quod claudum *eſt*, abducatur à via, ſed ſanetur
potius.
14 Pacem ſectemini cū omnibus, & ſanctimo-
Rom.12.d.18 niam, ſine qua nemo videbit Dominum:
15 Proſpicientes ne quis deficiat à gratia Dei:
ne qua radix amara ſuppullulans obturbet, &
per hanc inquinentur multi:

16 Ne quis ſcortator aut profanus, velut Eſau, E
qui vnico edulio vēdidit ſuū ius primogeniti. Gen.25.d.33.
17 Scitis enim quòd & poſtea, quum vellet hæ- Gen.27.f.38
reditario iure benedictionem aſſequi, repro-
batus ſit. non enim reperit pœnitentię locum,
quamuis cum lachrymis *benedictionem* illam ex-
quiſiſſet.
18 Non enim acceſsiſtis ad tractabilem montē, Exo.19.c.16
& incenſum ignem, ac turbinem & caliginem
& procellam,
19 Tubęque ſonitum & vocem verborum: quā Exo.20.c.19
qui audierant, deprecati ſunt ne amplius ſibi
fieret ſermo:
20 (Non enim ferebant quod imperabatur, Si
vel beſtia tetigerit montem, lapidabitur, aut F
iaculo configetur. Exo.19.b.12
21 Et Moſes, adeo terribile erat viſum quod ap
parebat, dixit, Expauefactus ſum ac treme-
bundus)
22 Sed acceſsiſtis ad montem Sion, & ciuita-
tem Dei viui, Hieruſalem cœleſtem, & innu-
merabilium Angelorum conuentum,
23 Et concionem primogenitorum qui con-
ſcripti ſunt in cœlis, & iudicem vniuerſorum
Deum, & ſpiritus iuſtorum perfectorum:
24 Et ad noui Teſtamenti mediatorem Ieſum:
& ad ſanguinem aſperſionis præſtantiora lo-
quentem quàm loqueretur ſanguis Abel.
25 Videte ne aſpernemini eum qui loquitur. G
nam ſi illi non effugerunt qui auerſabantur
eū qui loquebatur in terra: multo magis nos,
ſi eum qui de cœlis eſt auerſemur.
26 Cuius vox concuſsit terram: at nunc denū- Aggei.2.b.7
tiauit, dicens, Adhuc ſemel ego concutiam nō
ſolùm terram ſed etiam cœlum.
27 Porrò illud Adhuc ſemel, declarat inſtabi-
lium rerum, vt puta factitiarum, amotionem:
vt maneant quæ ſunt ſtabilia.
28 Quapropter regnum aſſumētes quod con-
cuti non poſsit, teneamus gratiam, per quam
ita ſeruiamus Deo, vt ei placeamus cum reue-
rentia & religione:
29 Etenim Deus noſter, conſumens ignis eſt. Deu.4.d.24

CAPVT XIII.

1 *Fraterna charitas.* 2 *Hoſpitalitas.* 3 *Vincti.* 4 *Coniugiū.*
5 *Mores alieni ab auaritia.* 7 *Miniſtri verbi.* 8 *Chriſtus
heri & hodie.* 9 *Doctrinæ variæ & peregrinæ.* 10 *Altare Chri
ſtus.* 12 *Chriſtus ſanctificat populum.* 13 *Opprobrium Chri-
ſti.* 14 *Ciuitas manens.* 15 *Sacrificium laudis.* 16 *Victi-
ma Deo acceptæ.* 18 *Oratio.* 20 *Chriſtus paſtor.*

1 FRaterna charitas maneat.
2 Hoſpitalitatis ne ſitis immemores: per
hanc enim quidam inſcij exceperunt angelos Rom.12.c.10
hoſpitio. 1.Pet.4.b.9
3 Memores eſtote vinctorum, tanquam vnà Gene.18.a.3,
cum illis vincti: eorum qui affliguntur, ac ſi ipſi & 19.a.3
quoque corpore afflicti eſſetis.
4 Honorabile eſt inter quoſuis coniugium, &
cubile impollutum: ſcortatores autem & adul
teros damnabit Deus.
5 Sint mores alieni ab auaritia: *ſitis* contenti
præſentibus. dixit enim ipſe, Non te deſeram,
neque te derelinquam: Ioſ.1.a.5
6 Adeo vt confidenti animo dicamus, Domi-
nus mihi auxiliator, nec timebo quid faciat Pſal.118.
mihi homo.
7 Memores eſtote ducum veſtrorum, qui locu
ti ſunt vobis ſermonem Dei: quorum imitami
ni fidem, conſiderantes qui fuerit exitus con-
uerſationis ipſorum. B

8 Ieſus

8 Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem eſt etiam
in ſecula.
9 Doctrinis varijs ac peregrinis ne circunfera-
mini. bonum eſt enim gratia conſtabiliri cor,
non cibis, *quibus* non ſunt adiuti qui in ipſis ver
ſati ſunt.
10 Habemus altare, ex quo non habent ius e-
dendi qui Tabernaculo deſeruiunt.
Leu.6.d.30, & 16.f.27 11 Quorum enim animalium ſanguis infertur
pro peccato in Sacrarium per Pontificem, ho-
rum corpora exuruntur extra caſtra.
12 Quapropter & Ieſus, vt ſanctificaret per pro-
prium ſanguinē populū, extra portā paſſus eſt.
13 Exeamus igitur ad eum extra caſtra, oppro-
brium eius portantes.
Mich.2.c.10 14 Non enim habemus hic manentem ciuita-
C tem, ſed futuram inquirimus.
15 Per ipſum igitur aſsiduè offeramus Deo ſa-
Oſee 14.a.3 crificium laudis, hoc eſt fructum labiorū con-
fitentium nomini eius.
16 Beneficentiæ verò & communicationis ne
obliuiſcamini: talibus enim victimis delecta-
tur Deus.
17 Obedite ijs qui præſunt vobis, & obſecunda
te: vigilant enim ipſi pro animabus veſtris, tan
quam rationem reddituri: vt cum gaudio hoc
faciant, & non gemētes: nā id eſt vobis inutile.
18 Orate pro nobis: confidimus enim quòd bo-
nam habemus conſcientiam, in omnibus cupi
entes honeſtè conuerſari.
19 Amplius autem obſecro vos vt id faciatis, vt
celerius reſtituar vobis.
20 Deus verò pacis *author*, qui magnum illum
ouium per ſanguinem fœderis æterni paſtorē D
Dominum noſtrum Ieſum à mortuis reduxit,
21 Abſolutos vos reddat in omni opere bono,
ad faciendum voluntatem ipſius, efficiens in
vobis quod acceptum ſit in conſpectu ſuo per
Ieſum Chriſtum, cui *ſit* gloria in ſecula ſeculo-
rum. Amen.
22 Precor autem vos, fratres, ſufferte ſermonē
exhortationis: etenim breuibus ſcripſi vobis.
23 Noſtis fratrem *noſtrum* Timotheum ſolutum
eſſe: cum quo (ſi celerius venerit) viſam vos.
24 Salutate omnes duces veſtros, & omnes ſan
ctos. Salutant vos Itali.
25 Gratia *ſit* cum omnibus vobis. Amen.
26 *Ad Hebræos ſcripta eſt ex Italia per Timotheum.*

Epiſtola catholica Iacobi Apoſtoli.

Ιακώβου ἐπιστολὴ καθολική.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

*1 Tentatio. 3 Probatio. 4 Patientia. 5.6 Sapientia po-
ſtulanda à Deo cum fide. 8 Vir animo duplici. 11 Spe-
ctabilis decor. 12 Corona vitæ. 13 Deus malis tentari nō
poteſt. 14 Cupiditas. 15 Peccatum mortem progignit. 17
Omne bonum eſt ex Deo, apud quem non eſt tranſmutatio. 18
Progeniti ſermone veritatis. 19 Taciturnitas. Tardus ad irā.
20 Iuſtitia Dei. 21 Sermo admittendus. 22 Auditores
Legis, non factores. 26 Frenanda lingua. 27 Religio pura.*

1 IACOBVS
Dei ac Domini
Ieſu Chriſti ſer
uus, duodecim
tribus diſperſis
ſalutem.
2 Pro ſummo
gaudio ducite,
fratres mei,
quoties in ten-
tationes incide
ritis varias:
Rom.5.a.3 3 Illud ſcientes, quòd probatio fidei veſtræ pa-
rit patientiam.
4 Ceterùm patientia opus perfectum habeat,
vt ſitis perfecti & integri, ita vt nihil *uobis* deſit.
5 Quòd ſi cui veſtrum deeſt ſapientia, poſtulet
ab eo qui dat, *nempe* Deo, *qui dat inquam* omni-
bus benignè, nec exprobrat: ac dabitur ei.
B 6 Sed poſtulet cum fide, nihil diſceptans. nam
Matt.7.a.7 Mar.11.c.24 qui diſceptat, ſimilis eſt fluctui maris, qui ven-
tis agitur, & iactatur.
Luc.11.b.9 Iohā.14.b.13 & 16.c.23 7 Neque enim exiſtimet homo ille, ſe quicquā
accepturum à Domino.
8 Vir animo duplici, inconſtans *eſt* cum omni-
bus vijs ſuis.
9 Porrò frater qui eſt abiect*, glorietur in ſub-
limitate ſua:
Eccl.14.c.18 Eſai.40.b.6 10 Contrà, qui diues eſt, in abiectione ſui: quo-
niam veluti flos herbæ præteribit.
1.Pet.1.d.24 11 Nam *ueluti quum* exortus eſt ſol cum æſtu, tum
exaruit herba, & flos illius decidit, & ſpectabi-
lis decor ipſius periit: ita & diues cum viis ſuis
marceſcet. Iob 5.b.17
12 Beatus vir qui tolerat tentationem: quoniā
quum probatus erit, accipiet coronā vitæ, quā
promiſit Dominus ijs à quibus diligitur.
13 Nemo, quum tentatur, dicat ſe à Deo tētari:
nam Deus malis tentari non poteſt, nec quen-
quam tentat.
14 Sed vnuſquiſque tētatur, dum à propria cu-
piditate abſtrahitur & ineſcatur
15 Deinde cupiditas, poſteaquam concepit, pa C
rit peccatum: peccatum verò peractum pro-
gignit mortem.
16 Ne erretis fratres mei dilecti.
17 Omnis donatio bona & omne donum per-
fectum supernè eſt, deſcendens à Patre lumi-
num, apud quem non eſt tranſmutatio, aut cō
uerſionis obumbratio.
18 Is quia voluit, progenuit nos ſermone verita
tis vt eſſemus primitiæ quædam ſuarum crea-
turarum.
19 Itaque, fratres mei dilecti, ſit omnis homo Prou.17.d.27
velox ad audiendum, tardus ad loquendum,
tardus ad iram.
20 Nam ira viri, iuſtitiam Dei non exequitur.
21 Quapropter abiecta omni ſorditie, & excre-
mento malitiæ, cum lenitate admittite inſitū D
ſermonem, qui poſsit ſeruare animas veſtras.
22 Re ipſa verò præſtate ſermonem: nec ſitis Matt.7.c.21
auditores ſolùm, fallentes voſmetipſos: Rom.2.b.13
23 Nam ſiquis audiat ſermonem, nec eum præ-
ſtet, is ſimilis eſt viro conſideranti faciem ſuā
natiuam in ſpeculo.
24 Conſiderauit enim ſeipſum, & abiit, & ſta-
tim oblitus eſt qualis eſſet.
25 At qui introſpexerit in perfectam illam Le-
gem libertatis, & permanſerit *in ea*, *is*, quum
non ſit auditor obliuioſus, ſed effector operis,

beatus erit in opere ſuo.
26 Si quis videtur religioſus eſſe inter vos, qui
non frænet linguam ſuam, ſed cor ſuum ſedu-
cat, huius vana eſt religio.
27 Religio pura & immaculata apud Deum &
Patrem, hęc eſt, inuiſere orphanos & viduas in
aſſlictione ſua, & immaculatum ſeipſum ſerua
re à mundo.

CAPVT II.

1 Reſpectus perſonarum. 5 Deus elegit pauperes. Hæredes regni. 10 Lex tota implenda. 13 Damnatio abſq; miſericordia. 14 Fides abſq; operibus non ſeruat. 19 Dæmonia credunt, & horreſcunt. 21. & 25 Abraham & Rahab ex operibus iuſtificati. 26 Fides abſq; operibus mortua eſt.

Leui.19.c.15 1 FRatres mei, ne cum reſpectu perſonarũ
Deut.1.c.17, habeatis fidem Domini noſtri Ieſu Chri
& 16.d.19 ſti glorioſi.
Prou.24.c.24. 2 Nam ſi ingrediatur in cœtum veſtrum vir au
reum geſtans annulum, veſte ſplendida, ingre
Eccli.42.d.2 diatur autem & pauper cum ſordida veſte:
3 Et reſpexeritis ad eum qui veſtẽ geſtat ſplen
didam, & dixeritis ei, Tu ſede hic pulchrè: Et
pauperi dicatis, Tu ſta illic, ac ſede hic ſubter
ſcabellum meum:
4 Nónne diſcrimen feciſtis apud vos, & facti
eſtis iudices peruerſe deliberantes?
5 Audite, fratres mei dilecti, nónne Deus ele-
git pauperes mundi huius, *ut fierent* diuites fi-
de, & hæredes regni quod promiſit ijs à qui-
bus diligitur?
B 6 At vos contumelia affeciſtis pauperẽ. Nón-
ne diuites per tyrannidem opprimunt vos, &
trahunt vos ad tribunalia?
7 Nónne blaſphemant pręclarum illud nomẽ
à quo eſtis cognominati?
Leui.19.d.18 8 Attamen ſi Legem regiam præſtatis ſecun-
Mat.22.d.39 dum Scripturam, Diliges proximum tuum vt
Mar.12.c.31 teipſum, bene facitis:
Rom.13.c.9 9 Sin verò perſonã reſpicitis, peccatum com-
Galat.5.c.14 mittitis, & redarguimini à Lege veluti tranſ-
greſſores.
Leui.19.c.15 10 Quiſquis enim totam Legem ſeruauerit, of-
Deut.1.c.17, fenderit autem in vno, omnibus tenetur.
& 16.d.19 11 Nam qui dixit, Ne mœcheris: dixit etiam, Ne
occidas. Quòd ſi non fueris mœchatus, occi-
deris autem, factus es tranſgreſſor Legis.
12 Ita loquamini & ita faciatis, vt per Legem li
C bertatis iudicandi.
13 Nam damnatio abſq; miſericordia erit ei qui
non pręſtiterit miſericordiam: & gloriatur mi
ſericordia aduerſus damnationem.
14 Quæ vtilitas, fratres mei, ſi fidem dicat ali-
quis habere ſe, opera verò nõ habeat? num po-
teſt fides illa eum ſeruare?
Luc.3.c.11 15 Quòd ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egen
1.Ioh.3.c.17 tes quotidiano victu:
16 Dicat autem eis aliquis veſtrum, Abite cum
pace, calefcite & ſaturamini: non tamen dede-
ritis eis quæ ſunt apta corpori: quæ *erit* vtili-
tas?
17 Ita quoq; fides, ſi opera non habeat, mortua
eſt per ſe.
18 Quinimo dicet aliquis, Tu fidem habes, &
ego opera habeo: oſtende mihi fidem tuam ex
operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operi-
bus meis fidem meam.
D 19 Tu credis quòd Deus vnus eſt, rectè facis: &
dæmonia credunt, & horreſcunt.
20 Vis verò noſſe, ô tu inanis, quòd fides illa
quæ eſt abſque operibus, mortua ſit?
21 Abrahm pater ille noſter nónne ex operi-
bus iuſtificatus eſt, quum obtuliſſet Iſaac filiũ Gen.22.b.10
ſuum ſuper altare?
22 Vides quòd fides adminiſtra fuerit operùm
ipſius, & ex operibus fides perfecta fuerit?
23 Et impleta eſt Scriptura quæ dicit, Credidit
Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiã, Gene.15.b.6
& amicus Dei vocatus eſt. Rom.4.a.3
24 Videtis igitur quòd ex operibus iuſtificetur Gala.3.a.6
homo, & non ex fide tantum?
25 Similiter autẽ & Rahab illa meretrix annon
ex operibus iuſtificata eſt, quũ excepiſſet nun- Ioſue 2.a.1
tios, & alia via emiſiſſet?
26* Nam veluti corpus abſque ſpiritu mortuũ
eſt: ita & fides illa, *quæ eſt* abſque operibus, mor
tua eſt.

CAPVT III.

2 Omnes labimur. 5 Linguæ deſcriptio. 13 Bona conuerſatio. 14. & 16 Inuidia & irritatio. 15 Terrena ſapiẽtia. 17 Sapientia cœleſtis. 18 Fructus iuſtitiæ.

1 NE ſitis multi magiſtri, fratres mei, ſcien-
tes quòd grauius iudicium auferemus.
2 In multis enim labimur omnes: ſi quis in ſer Eccl.14.a.1
mone non labitur, hic perfectus eſt vir, qui poſ & 19.c.17
ſit fræno moderari totum etiam corpus. & 25.b.11
3 Ecce, equis fręna in ora immittimus, vt obe-
diant nobis, & totum corpus eorum circum-
agimus:
4 Ecce, naues quoque, quum tantæ ſint, & à
ventis ſæuis agantur, circumaguntur à mini-
mo gubernaculo, quocunque libido guberna-
toris voluerit:
5 Ita & lingua puſillum membrum eſt, & ma- B
gna iactat: ecce, exiguus ignis quantam mate-
riam incendit?
6 Lingua etiam flamma eſt, & mundus ini-
quitatis: ita *inquam* lingua conſtituta eſt inter
membra noſtra, maculans totum corpus, inflã
mans orbem conditum, & inflammata à ge-
henna.
7 Omnis enim natura & ferarum & volu-
crum, ſerpentiúmque & marinorum domatur
& domita eſt à natura humana:
8 Lingua autem nullus hominum domare po
teſt: malum quod coercere non poſsis: plena
eſt veneno mortifero.
9 Per ipſam benedicimus Deo & Patri: & per C
ipſam maledicimus hominibus qui ad ſimili-
tudinem Dei conditi ſunt.
10 Ex eodem ore procedit benedictio & ma-
ledictio: non oportet, fratres mei, hæc ita
fieri.
11 Nunquid fons ex eodem foramine manat
dulcem & amaram *aquam*?
12 Nunquid poteſt, fratres mei, ficus oleas ede-
re, aut vitis ficus? ita nullus fons ſalſam ac dul-
cem aquam poteſt edere.
13 Quis ſapiens & ſcientia præditus *eſt* inter
vos? iudicet ex bona conuerſatione opera ſua
cum manſuetudine ſapientiæ.
14 Quòd ſi inuidiam amaram habetis, & irrita D
tionem in corde veſtro, nolite gloriari, & mẽ-
daces eſſe aduerſus veritatem.
15 Non eſt *enim* iſta ſapientia ſupernè deſcen-
dens, ſed terrena, animalis, dæmoniaca.
16 Vbi enim inuidia *eſt* & irritatio, ibi ſeditio
& omne opus prauum.

17 Quæ

17 Quæ autem ſuperne *eſt* ſapientia, primùm
quidem caſta eſt, deinde pacifica, moderata,
tractabilis, plena miſericordia & fructibus bo
nis, abſq; dijudicatione, ſine ſimulatione.
18 Fructus autem iuſtitiæ cum pace ſeritur pa-
cificis.

CAPVT IIII.

1 Bella & lites. Voluptates. 3 Petimus & non accipimus. 4 Amicitia mundi. 6 Deus ſuperbis reſiſtit. 10 Humilitas. 11 Obtrectatio. 12 Vnus Legislator. 14 Vita humana. 15 Si Dominus voluerit & viuamus. 16 Gloriatio mala.

1 VVde bella & lites inter vos? nónne
hinc, *nimirum* ex voluptatibus veſtris
quæ militant in membris veſtris?
2 Concupiſcitis, & non habetis: inuidetis &
ſtudioſe affectatis, nec poteſtis aſſequi: pugna-
tis & bellatis, non tamen obtinetis, propte-
rea quòd non petitis.
3 Petitis, & non accipitis, eo quòd male peta-
tis, vt in voluptates veſtras inſumatis.
4 Adulteri & adulteræ, neſcitis quòd amicitia
mundi, inimicitia eſt cum Deo? Quicunque er
B go voluerit amicus eſſe mundi, inimicus Dei
conſtituitur.
5 An putatis quòd inaniter Scriptura dicat, Ad
inuidiam fertur ſpiritus qui habitat in nobis?
Prou.3.d.34 6 Sed maiorem offert gratiam *ideo* quod dicit,
1.Pet.9.b.5 Deus ſuperbis reſiſtit, modeſtis autem dat gra
tiam.
Ephe.4.f.27 7 Subijcite vos Deo, reſiſtite diabolo, & fugiet
à vobis.
8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vo
bis: emundate manus, ô peccatores: & purifica
te corda, duplices animo.
C 9 Affligimini, & lugete, & flete: riſus veſter in
luctum conuertatur, & gaudium in mœro-
rem.
1.Pet.5.b.6 10 Summittite vos in conſpectu Domini, & eri
get vos.
11 Ne alij aduerſus alios loquamini, fratres. qui
loquitur cótra fratrem, quiq; damnat fratrem
ſuum, loquitur contra Legem, & damnat Le-
gem: quòd ſi damnas Legem, non es obſerua-
tor Legis, ſed iudex.
D 12 Vnus eſt Legislator qui poteſt ſeruare & per
Rom.14.a.4 dere. Tu quis es qui iudicas alium?
13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras ibimus
in illam vrbem, & tranſigemus ibi annum v-
num, & mercabimur, & lucrabimur.
14 (Qui ignoratis quid *futurum ſit* poſtero die.
quæ eſt enim vita veſtra? vapor enim eſt qui ad
exiguum *tempus* apparet, & deinde euaneſcit.)
1.Cor.4.19 15 Pro eo quod dicere debueritis, Si Dominus
voluerit & viuamus, faciemus hoc aut illud.
16 Nunc autem gloriamini de arrogantia ve-
ſtra. omnis eiuſmodi gloriatio, mala eſt.
17 Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic
peccato tenetur.

CAPVT V.

1 Admonitio ad diuites. 7 Patientia. 10 Exemplar afflictionis. 12 Non iurandum. 15 Oratio in fide. 15 Mutua reconciliatio. 17 Elias. 20 Seruare animam fratris.

1 AGite nunc diuites, flete, vlulantes ſu-
per miſerijs veſtris quæ ſuperuenięt.
2 Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta
veſtra tineis obnoxia facta ſunt:
3 Aurum & argentum veſtrum ærugine viria-
tum eſt, & ærugo eorum teſtabitur aduerſum
vos, & exedet carnes veſtras velut ignis. The-
ſaurum congeſsiſtis vltimis diebus.
4 Ecce, merces operariorum qui meſſuerunt
regiones veſtras à vobis intercepta, clamat:
& clamores eorum qui meſſuerant, in aures
Domini Sabaoth introierunt.
5 In delitijs vixiſtis ſuper terram, & laſciuiſtis:
enutriſtis corda veſtra vt in die mactationis.
6 Condemnaſtis & occidiſtis iuſtum, *qui* non B
reſiſtit vobis.
7 Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduen-
tum Domini. Ecce, agricola expectat precio-
ſum fructum terræ, patienter expectans eum
dum accipiat pluuiam matutinam & ſerotiná.
8 Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate
corda veſtra: quoniam aduentus Domini ap-
propinquat.
9 Ne ingemiſcatis alius aduerſus aliũ, fratres,
vt ne condemnemini: ecce iudex ante ianuam
adſtat.
10 Sumite, fratres mei, pro exemplari afflictio-
nis ac patientiæ, Prophetas qui loquuti ſunt
in nomine Domini. C
11 Ecce, beatus ducimus eos qui *afflictionem* ſu-
ſtinent. Tolerátiam Iob audiſtis, & finem Do-
mini vidiſtis. nam valde miſericors eſt Domi-
nus ac commiſerans.
12 Ante omnia auté fratres mei, ne iuretis, neq; Matt.5.f.34
per cœlum, neque per terram, neque aliud vl-
lum iuſiurandum: ſit autem veſtrum eſt, eſt,
& non, non: vt ne in códemnationé incidatis.
13 Affligitur aliquis inter vos? oret. Æquo ani-
mo eſt aliquis? pſallat.
14 Infirmatur quis inter vos? acceſſat presbyte-
ros Eccleſiæ, & orent pro eo, vngentes eum
oleo in nomine Domini.
15 Et oratio fidei ſeruabit laborantem, erigetq; Marc.6.b.13
eum Dominus. quòd ſi peccata commiſerit,
remittentur ei.
16 Confitemini alius alij offenſas, & orate alij D
pro alijs, vt ſani ſitis: multum enim valet de-
precatio iuſti efficax.
17 Elias homo erat ijſdé quibus nos obnoxius: 1.Reg.17.a.1
& precatione precatus eſt ne plueret: & non & 18.g.45.
pluit ſuper terram annos tres & menſes ſex. Luc.4.d.25
18 Et rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiam:
& terra protulit fructum ſuum.
19 Fratres, ſi quis inter vos aberrarit à veritate, Matt.18.b.15
& conuerterit eum quiſpiam:
20 Sciat quòd qui auerterit peccatoré ab errore
viæ ſuæ, ſeruabit animam à morte, & obteget
multitudinem peccatorum.

EPI-

Epiſtola catholica Petri Apoſtoli prior.

Πέτρου Ἀποστόλου καθολικὴ ἐπιστολὴ πρώτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

2 Electi ex prænotione Dei. 3 Miſericordia Dei. 4 Hæreditas quæ perire & marceſcere non poteſt. 5 Salus parata. 6 Gaudium. 7 Exploratio fidei. 8 Gaudium ex fide. 9 Merces fidei. 10 Prophetæ. 11 Spiritus Chriſti in Prophetis. 12 Euangelium de cælo. 13 Lumbi mentis. Spes perfecta. 14 Obedientia. 15 Sancta conuerſatio. 17. Deus iudicat citra perſonarum reſpectum. 18 Vana conuerſatio. 19 Sanguis Chriſti. 20 Præordinati ante iacta mundi fundamenta. 21 Fides & ſpes in Deo. 22 Fraterna charitas. 23 Semen immortale. 24 Omnis caro vt gramen. 25 Verbum Domini.

1 PETRVS Apo
ſtolus Ieſu Chri
ſti, aduenis di-
ſperſis per Pō-
tum, Galatiam,
Cappadociam,
Aſiam, & Bithy
niam,
2 Delectis ex
prænotiōe Dei
Patris ad ſancti-
ficationem Spiritus, per obedientiam & aſper
ſionem ſanguinis Ieſu Chriſti: gratia vobis &
pax multiplicetur.
3 Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, qui ex multa ſua miſericordia rege-
nuit nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ie
ſu Chriſti ex mortuis,
4 *Id eſt* in hæreditatem quæ nec perire poteſt,
nec contaminari, nec marceſcere: *nempe* in cœ-
lis ſeruatam nobis,
5 Qui virtute Dei cuſtodimur per fidem ad ſa-
lutem, quæ parata eſt patefieri tēpore vltimo.
6 Qua in re exultatis, triſtitia paululum nunc
B (ſi opus eſt) per varias tentationes affecti:
7 Vt exploratio fidei veſtræ multo precioſior
exploratione auri quod perit, & tamē per ignem
exploratur, comperiatur *vobis eſſe* laudi & glo-
riæ & honori, quum patefiet Ieſus Chriſtus.
8 Quem quum non videritis, diligitis: quem
nunc non cernatis, *ei* tamen credentes exulta-
tis gaudio ineffabili & glorioſo:
9 Reportātes mercedem fidei veſtræ, ſalutem
animarum.
10 De qua ſalute inquiſierunt & *quam* ſcrutati
ſunt Prophetę, qui de *ventura* in vos gratia pro-
phetarunt:
11 Scrutantes in quem aut cuiuſmodi temporis
articulum, prænuntius ille qui in ipſis *erat* Spi-
ritus Chriſti, declararet *venturas* in Chriſtū per-
peſsiones, & gloriam illas conſecuturam.
12 Quibus & *illud* reuelatum eſt quòd non ſibi,
ſed nobis ea adminiſtrarent quę nunc annun-
C tiata ſunt vobis per eos qui vobis prædicarunt
Euangelium: per emiſſum è cœlo Spiritum ſan
ctum in quæ deſiderant Angeli introſpicere.
13 Quapropter præcincti lumbis mētis veſtræ,
ſobrij, perfectè ſperate in eā quæ ad vos defer-
tur gratiam, dum patefiat Ieſus Chriſtus:
14 Tanquā filij obedientes, qui non conforme-
tis vos priſtinis in ignorantia veſtra cupidi-
tatibus:
15 Sed ſicut is qui vos vocauit, ſanctus eſt, ipſi Luc.1.g.75
quoq; ſancti in omni cōuerſatione reddamini.
16 Propterea ſcriptum eſt, Sancti eſtote: nam
ego ſanctus ſum. Leuit.11.g.
17 Et, ſi patrem cognominatis eum qui citra 44.9.d.2.&
perſonārum reſpectum iudicat ex cuiuſq; o- 20.b.7
pere, videte vt cum timore incedentes, com- Deu.10.d.17
morationis veſtræ tempus tranſigatis: Rom.2.b.11
18 Quum ſciatis vos non caducis *rebus* argento Galat.2.b.6
aut auro fuiſſe redemptos ex vana veſtra con-
uerſatione, ex Patrum traditionibus accepta, D
19 Sed precioſo ſanguine, vt pote agni imma-
culati & incontaminati, *nempe* Chriſti:
20 Præordinati quidem ante iacta mundi fun- 1.Cor.6.d.20
damenta, patefacti verò vltimis temporibus & 7.d.23
propter vos: Heb.9.d.14
21 Qui per eum creditis Deo, qui excitauit eū 1.Iobā.1.c.7
à mortuis, & gloriam ei dedit, vt fides ac ſpes Apoc.1.b.5
veſtra in Deo eſſet. Rom.16.d.25
22 Animabus veſtris purificatis obediendo ve Epheſ.1.b.9
ritati per Spiritum, cum charitate fraterna ſi- Coloſ.1.d.26
mulationis experte, ex puro corde alij alios di 2.Tim.1.c.19
ligite impenſe: Tit.1.a.2
23 Renati non ex ſemine mortali, ſed *ex* im- Infr.2.c.17
mortali, per ſermonem Dei viui, & manentis Rom.12.c.10
in æternum.
24 Nam omnis caro *eſt* vt gramē, & omnis glo-
ria hominis vt flos graminis. exaruit gramen, Eſa.40.b.6
& flos eius decidit: Eccl.14.c.18
25 At verbum Domini manet in æternum. hoc Iac.1.b.10
autem eſt verbum illud quod euangelizatum
eſt vobis.

CAPVT II.

2 Lac ſermonis ſyncerum. 4 Chriſtus lapis viuus. 5 Spirituales hoſtiæ per Chriſtum. 6 Lapis in angulo ponendus ab ædificantibus reprobatus. 8 Lapis offendiculi. 9 Regale Sacerdotium. 10 Quondam non populus. 11 Cupiditates carnis. 12 Conuerſatio honeſta. 13 Obediendum magiſtratibus. 16 Libertas. 17 Honor. 18 Famulorum officium. 20 Afflictiones. 21 Inſequenda veſtigia Chriſti. 22 Chriſtus non peccauit: 24 ſed peccata pertulit. 25 Chriſtus paſtor & curator animarum.

1 PRoinde depoſita omni malitia & omni
dolo & ſimulationibus, & inuidentijs, & Rom.6.a.4
omnibus obtrectationibus, Ephe.4.e.22
2 Vt modò nati infantes, lac illud ſermonis Coloſ.3.b.8
ſyncerum expetite, vt per illud adoleſcatis. Heb.12.a.1
3 Si quidem guſtaſtis quòd benignus ſit Do-
minus.
4 Ad quem accedentes, qui eſt lapis viuus, ab
hominibus quidem reprobatus, apud Deum
verò electus *ac* precioſus,
5 Ipſi quoque, veluti viui lapides, ædificemini
domus ſpiritualis, ſacerdotium Sanctum, ad
offerendum ſpirituales hoſtias, acceptas Deo
per Ieſum Chriſtum.
6 Quapropter etiam continetur in Scriptura,
Ecce pono in Sion lapidem in imo ponen- B
dum angulo, electum, precioſum: cui qui Eſa.28.d.16
credit non pudefiet. Rom.9.g.30

7 Vobis

Pſa.117.d.22 7 Vobis igitur honor eſt, qui creditis: immori-
Mat.21.d.42 gēris verò, lapis quem reprobauerūt ædifican-
Act.4.b.12 tes, hic factus eſt caput anguli:
Eſa.8.c.14 8 Et lapis offendiculi, & petra offenſionis, *nempe*
Rom.9.g.33 ijs qui offendunt ad ſermonem, immorige-
ri, ad quod etiam conditi fuerunt.
Exod.19.a.6 9 Vos autem genus electum, regale Sacerdo-
tium, gens ſancta, populus quem *ſibi Deus* vt
proprium vindicat: vt virtutes prædicetis il-
lius qui è tenebris vos vocauit in admirabilem
ſuam lucem.
Oſee 2.d.23 10 Qui quondam eratis non populus, nunc *eſtis*
Rom.2.d.25 populus Dei: qui quondam non conſequuti
miſericordiam, nunc *ejus* miſericordiam con-
ſequuti.
C 11 Dilecti, obſecro, tanquam aduenæ ac peregri
Gala.5.c.17 ni, abſtinete à carnis cupiditatibus, quæ mili-
Rō.13.d.14 tant aduerſus animam:
Infr.3.c.16 12 Et conuerſationem veſtram habete honeſtā
Mat.5.b.16 inter Gētes: vt in eo quod loquūtur aduerſum
vos velut maleficos, ex bonis operibus *quæ* ſpe
ctarint, glorificent Deum, in die quo viſitabun
tur.
Rom.13.a.1 13 Proinde ſubiecti eſtote cuiuis humanæ ordi
nationi propter Dominum: ſiue Regi, vt qui
præſit:
14 Siue Præſidibus, vt qui per eum mittantur
tum ad vltionem maleficorū, tum ad laudem
rectè agentium.
15 Quoniam ita eſt voluntas Dei, vt bene agen
do capiſtretis amentium hominum ignoran-
tiam:
16 Vt liberi, ac non veluti velamen habētes ma
litiæ libertatem, ſed vt ſerui Dei.
Rom.12.c.10 17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite.
Supr.1.d.22 Deum timete. Regem honorate.
Epheſ.6.a.5 18 Famuli ſubditi ſint cum omni timore domi-
Coloſſ.3.d.22 nis: non ſolùm bonis ac humanis, ſed etiam
iniquis.
1.Cor.7.c.19 19 Hoc enim gratum eſt, ſi quis propter conſci-
D entiam Dei, ſuffert moleſtias, immeritò affli-
ctus.
20 Quæ enim eſt laus, ſi quum peccantes cola-
phis cædimini, toleratis? ſed ſi quum bene fa-
citis, tamen afflicti toleratis, hoc eſt gratum a-
pud Deum.
21 Nam ad hoc vocati eſtis, quoniā & Chriſtus
paſſus eſt pro nobis: relinquens nobis præſcri
ptum, vt inſequeremini veſtigia ipſius.
Eſa.53.c.9 22 Qui peccatum non fecerat, nec inuentus eſt
1.Ioh.3.a.5 dolus in ore ipſius:
23 Qui conuitijs affectus, non viciſsim conui-
tiabatur, quum malis afficeretur, non minaba
tur: ſed cōmiſit vindictam ei qui iudicat iuſtè.
Eſa.53.b.5 24 Qui peccata noſtra pertulit in corpore ſuo
Mat.8.c.17 ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viue
remus: cuius vibice ſanati fuiſtis.
25 Nam eratis velut oues errantes: ſed conuerſi
eſtis nunc ad paſtorem & curatorem animarū
veſtrarum.

CAPVT III.

1. & 7 Coniugum mutuum officium. 4 Homo occultus, ſiue cordis. 6 Sara. Abraham. 8 Concordia & vnanimitas. 9 Non rependendum malum. 10 Coercenda lingua à malo. 12 Oculi Domini intenti in iuſtos. 14 Pati propter iuſtitiam. 15 Spei rationem reddere. 16 Bona conſcientia. 18 Chriſtus pro peccatis paſſus. 20. 21 Dei patientia. Arca Noe figura Baptiſmi. 22 Chriſtus ad dexteram Dei.

Coloſſ.3.c.18 1 Similiter vxores ſubiectæ ſint ſuis viris: vt
Epheſ.5.c.22 etiā ſi qui non obediūt ſermoni, per vxo-
rum conuerſationem, abſque ſermone lucri-
fiant:
2 Vbi ſpectarint cum reuerentia *coniunctam* ca-
ſtam conuerſationem veſtram.
3 Quarum ornatus ſit non externus ille in no- 1.Cor..2.c.9
dis capillorum, & circumpoſito auro, vel pal-
liorum amictu:
4 Sed occultus ille, *id eſt* cordis homo, *ſitus* in
incorrupto *ornatu* lenis ac quieti Spiritus, qui
eſt coram Deo pretioſus.
5 Ita enim olim & ſanctæ illæ mulieres ſperā-
tes in Deo, ornabant ſeſe, ſubiectæ ſuis viris.
6 Sicut Sara obediuit Abrahę, dominum eum Gen.18
vocans: cuius factę eſtis filiæ, dum benefacitis,
etiam quum non terremini vllo pauore.
7 Viri ſimiliter vnà verſentur, vt ſciētes decet, 1. Cor. 5. a.1
vaſi muliebri vt infirmiori tribuentes hono- B
rem: vtpote quum vnà etiam hæredes *ſitis* gra-
tiæ vitæ, ne interrumpantur preces veſtræ.
8 Denique omnes *ſitis* concordes, Quique
mutuo moleſtiarum ſenſu tangamini, Frater-
na præditi charitate, Miſericordes, Comes:
9 Non reddentes malum pro malo, aut con- Prou.17.b.13
uitium pro conuitio ſed contrà: benedicētes, & 20.d.22
vt qui ſciatis vos ad hoc vocatos eſſe, vt bene- Matt.15.f.39
dictionem hæreditate poſsideatis. Rom.12.c.17
10 Nam qui vult vitam diligere, & videre dies 1.Theſ.5.c.15
bonos, coerceat linguam ſuam à malo, & labia Pſal.34.c.13
ſua, ne loquantur dolum.
11 Declinet à malo, & faciat bonum, Quærat Eſa.1.c.16
pacem, & perſequatur eam. C
12 Nam oculi Domini *ſunt intenti* in iuſtos, & au-
res eius in deprecationem illorum: vultus
verò Domini aduerſum eos qui faciunt mala.
13 Et quis eſt qui affligat vos, ſi bonitatis æmu-
latores fueritis?
14 Sed & ſi quid perpetiamini propter iuſtitiā, Matt.5.c.10
beati *tamen eſtis*. Cæterùm terrore illorum ne Eſa.8.c.12,
terreamini, neque turbemini: & 1
15 Sed Dominum Deum ſanctificate in cordi-
bus veſtris. Sitis autem parati ſemper ad re-
ſpondendum cuilibet petenti rationem eius
ſpei quæ in vobis eſt,
16 Cum lenitate & reuerentia, conſcientiam
habentes bonam: vt in eo quod loquuntur ad-
uerſum vos tanquam maleficos, pudefiant qui
inceſſunt veſtram bonam in Chriſto conuer-
ſationem.
17 Melius enim *eſt* vt bene agentes, ſi ita velit
Dei voluntas, malis afficiamini quàm malefa-
cientes.
18 Nam & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus Rom.5.a.6
fuit, iuſtus pro iniuſtis, vt nos adduceret Deo: Heb.9.d.15
mortificatus quidem carne, viuificatus autem D
Spiritu.
19 Per quem etiam ſpiritibus qui *ſunt* in carce-
re, profectus prædicauit,
20 Olim immorigeris, quum ſemel expectabat
Dei patientia, in diebus Noe, quum apparare-
tur arca: in qua paucæ, hoc eſt octo, animæ
ſeruatæ ſunt in aqua.
21 Cui nunc correſpondens exemplar Baptiſ-
mi nos quoque ſeruat: non quo carnis ſordes
abijciuntur, ſed quo fit vt bona conſcientia
Deum interroget per reſurrectionē Ieſu Chri-
ſti:
22 Qui eſt ad dexteram Dei, profectus in cœ-
lum, ſubiectis ipſi Angelis & poteſtatibus ac
virtutibus.

CAPVT

CAPVT IIII.

1 Chriſtus paſſus pro nobis. 2 Viuere voluntati Dei. 3 Libido Gentium. 6 Viuere ſecundum Deum, id eſt Spiritu. 7 Vigilare ad orandum. 8 Charitas. 9 Hoſpitalitas. 10 Varia gratia Dei. 11 Loqui vt eloquia Dei. 12 Exploratio. 13 Conſortes eſſe afflictionum Chriſti. 14 Spiritus & gloria Dei. 17 Domus Dei.

1 QVum igitur Chriſtus paſſus ſit pro no-
bis carne, vos quoq; eadem cogitatione
armemini, *nempe* quòd qui paſſus eſt in carne,
deſtitit à peccato:
2 Ad hoc vt non amplius cupiditatibus homi-
num, ſed voluntati Dei, quod reliquũ eſt tem-
poris in carne viuat.
Ephe.4.c.23 3 Sat enim eſt nobis quòd anteacto vitæ tem-
pore libidinem Gentium patrauerimus, quũ
incederemus in proteruijs, cupiditatibus, vi-
nolentijs, comeſſationibus, cōpotationibus,
& nefarijs ſimulachrorum cultibus.
4 Quamobrem *illi* non concurrentibus vobis
ad eandem luxus profuſionem, peregrinari ſi-
bi videntur, blaſphemantes:
B 5 Qui reddituri ſunt rationem ei qui paratus
eſt ad iudicandum viuos & mortuos.
6 Nam idcirco mortuis quoq; prædicatum eſt
Euangelium, vt damnarentur quidem ſecun-
dum homines, *id eſt* carne: viuerent autem ſe-
cundum Deum, *id eſt* Spiritu.
7 Omnium autem finis imminet. Sitis igitur
ſobrij & vigilantes ad orandum.
8 Ante omnia verò charitatē alij in alios pro-
Prou.10.b.12 penſam habentes: nam charitas operiet mul-
titudinem peccatorum.
Rom.12.b.13 9 Hoſpitales eſtote alij erga alios, ſine murmu
Heb.13.a.2 rationibus.
C 10 Vt quiſq; accepit donum, *ita* alius in alium il
Rom.12.b.6 lud adminiſtrantes: vt boni diſpenſatores va-
Phil.2.b.14 riæ gratiæ Dei.
11 Si quis loquitur, *loquatur* vt eloquia Dei: ſi
quis miniſtrat, *miniſtret* tanquā ex viribus quas
ſuppeditat Deus: vt in omnibus glorificetur
Deus per Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & im
perium in ſecula ſeculorum. Amen.
12 Chariſsimi ne, tanquam hoſpites explora-
tione illa per ignem quæ fit in vobis ad veſtri
experimētum, percellamini, vt ſi peregrinum
aliquid vobis accideret.
13 Imò in hoc quòd cōſortes eſtis afflictionum
Chriſti, gaudete: vt & quum patefiet eius glo-
ria, gaudeatis exultantes.
D 14 Si probris afficimini in nomine Chriſti, bea
Mat.5.b.10 ti *eſtis*: quoniam & gloriæ & Dei Spiritus ſu-
per vos requieſcit: *qui* quod ad illos quidem at
tinet, blaſphematur: quod ad vos autem, glori
ficatur.
15 Enimuero neſquis veſtrũ affligatur vt homi-
cida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum re-
rum inſpector.
16 Sed ſi vt Chriſtianus, ne pudefiat, imò glori-
ficet Deum hac in parte.
17 Nam tempus eſt quo incipiat iudicium à
domo Dei: quòd ſi primùm *incipit* à nobis, quis
erit finis eorũ qui non parent Dei Euangelio?
18 Et, ſi iuſtus vix ſeruatur, impius & peccator
vbi comparebit?
19 Itaque qui affliguntur ex voluntate Dei, tā-
quam fideli conditori commendent animas
ſuas benefaciendo.

CAPVT V.

1 Petrus hortatur presbyteros vt munus ſuum obeant. 5 Iuniorũ officium. 6 Submittere ſe ſub manu Dei. 8 Sobrietas. Vigilantia. Diabolus leo rugiens. 9 Fidei firmitas. 10 Vocatio in Chriſto. 11 Chriſto gloria. 12 Vera gratia Dei. 14 Oſculum charitatis.

1 PReſbyteros qui inter vos ſunt, precor qui
ſum & ipſe preſbyter, ac teſtis afflictio-
num Chriſti, atque idem gloriæ patefaciendæ
conſors.
2 Paſcite gregem qui penes vos eſt, curā illius
agentes non coactè ſed libenter: non turpiter
affectantes lucrum, ſed prompto animo.
3 Neque vt dominantes cleris, ſed vt qui ſitis
exemplaria gregis.
4 Et quum apparuerit ille Paſtorũ princeps, B
reportabitis immarceſsibilem illam glorię co
ronam.
5 Similiter iuniores ſubiecti eſtote ita ſeniori-
bus vt omnes alius alij viciſsim ſubijciamini. Iacob.4.b.6
Modeſtia ſitis intus ornati: nam Deus ſuper-
bis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.
6 Submittamini igitur ſub potenti manu Dei, Iaco.4.c.10
vt vos in tempore extollat:
7 Omni cura veſtra coniecta in illum: nam illi Pſal.55.d.23
cura eſt de vobis. Sap.12.b.13
8 Sobrij eſtote, vigilate: nā aduerſarius veſter Matt.6.c.25
diabolus, tanquam leo rugiens, obambulat, Luc.12.c.24
quærens quem deuoret. C
9 Cui reſiſtite firmi per fidem: ſcientes eaſdem Luc.21.d.34
afflictiones, à veſtra quæ in mundo eſt frater-
nitate impleri.
10 Sed Deus omnis gratiæ *author*, qui vocauit
nos ad ęternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu,
pauliſper afflictos, is *inquam* abſolutos vos red-
dat, ſtabiliat, roboret, fundet.
11 Ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum. D
Amen.
12 Per Syluanum vobis fidelem fratrem, vt ar-
bitror, paucis ſcripſi, adhortans *vos*, & teſtifi-
cans hanc eſſe veram gratiam Dei in qua ſta-
tis.
13 Salutat vos ea qua eſt Babylone vobiſcum Rom.16.c.16
electa Eccleſia, & Marcus filius meus. 1.Cor.16.d.
14 Salutate alij alios, charitatis oſculo. Pax vo- 20.
bis omnibus qui eſtis in Chriſto Ieſu. Amen. 2.cor.13.d.18

EPI-

Epiſtola catholica Petri poſterior.

Ἐπιστολὴ Πέτρου Ἀποστόλου καθολικὴ δευτέρα.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 *Iuſtitia Dei.* 2 *Agnitio Dei.* 3 *Omnia data à Deo.* 4 *Promiſſa nobis donata.* 5 *Fides. Virtus. Scientia.* 6 *Temperantia. Tolerantia.* 7 *Pietas. Animus propenſus in fratres. Charitas.* 10 *Vocatio & electio.* 11 *Regnum Ieſu Chriſti.* 12 *Petri ſolicitudo.* 14 *Petrus præuidet, breui futurũ vt moriatur.* 17 *Chriſtus filius dilectus Dei.* 18 *Petrus vocem de cœlo audiuit.* 19 *Propheticus ſermo.* 21 *Prophetia non eſt in libidine hominis.*

1 SIMEON Pe-
tr⁹, ſeru⁹ & Apo
ſtolus Ieſu Chri
ſti, ijs qui æquè
precioſã nobi-
ſcũ ſortiti ſunt
fidem per iuſti
tiam Dei noſtri
& ſeruatoris Ie
ſu Chriſti:
2 Gratia vobis
& pax multiplicetur per agnitionem Dei, &
Ieſu Domini noſtri:
3 Vtpote quum Diuina vis ipſius omnia no-
bis donarit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*,
per agnitionem illius qui vocauit nos in glo-
riam ac virtutem:
4 Ex eo quòd maxima nobis ac precioſa pro-
miſſa donata ſint, vt per hæc efficeremini Diui
næ cõſortes naturæ, elapſi ex corruptione quę
eſt in mundo per cupiditatem.
B 5 Ad hoc ipſum verò *uos* omni præterea colla-
to ſtudio adijcite cum fide veſtra virtutẽ, cum
virtute verò ſcientiam,
6 Cum ſcientia verò temperantiam, cum tem
perantia verò tolerantiam, rurſus cum toleran
tia pietatem,
7 Cum pietate verò animũ in fratres propen-
ſum, cum animo verò in fratres propenſo cha-
ritatem.
8 Hæc enim quum vobis adſint & exuberent,
haud ocioſos, nec infructuoſos efficiũt ad Do
mini noſtri Ieſu Chriſti cognitionem.
9 Nam cui non adſunt hæc, is cæcus eſt, qui e-
minus nihil cernat, oblitus ſeſe à veterib. pec-
catis ſuis fuiſſe purgatum.
10 Quapropter, fratres, potius ſtudete voca-
tionem & electionem veſtram firmam effice-
C re: hæc enim ſi feceritis, non labemini vn-
quam.
11 Siquidem ad hunc modum copioſe ſubmini
ſtrabitur vobis introitus in æternum regnum
Domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti.
12 Quapropter haud negligã vos ſemper com-
monere de his, tametſi periti & confirmati ſi-
tis in præſenti veritate.
13 Iuſtum enim arbitror, quandiu ſum in hoc
tabernaculo, excitare vos per commonitio-
nem:
Iohã.21.f.19 14 Quum ſciam breui futurum vt deponam
hoc tabernaculum meum, ſicut & Dominus
noſter Ieſus Chriſtus declarauit mihi.
15 Sed & ſtudebo vt vos, poſt exitum meum, ho
rum mentionem facere poſsitis.
16 Non enim arte compoſitas fabulas ſequuti, 1Cor.1.b.17.
notã vobis fecimus Domini noſtri Ieſu Chri- & 2.4.a.c.13
ſti virtutem & aduentũ: ſed qui oculis noſtris
aſpeximus illius maieſtatem.
17 Acceperat enim à Deo patre honorẽ & glo- D
riam, voce ad eum delata huiuſmodi à magni- Mat.17.a.5
fica gloria, Hic eſt ille filius meus dilectus, in
quo acquieſco.
18 Et hanc vocem nos audiuimus è cœlo dela-
tam, quum eſſemus vnà cum eo in monte ſan-
cto.
19 Et habemus firmiſsimum ſermonem Pro-
pheticum: cui rectè facitis quòd attendatis,
velut lucernæ ſplendenti in obſcuro loco, vſ-
quedum dies illuceſcat, & lucifer exoriatur in
cordibus veſtris.
20 Si illud primùm noueritis, quòd nulla pro- 2Tim.3.d.16
phetia Scripturæ ſit proprij impulſus.
21 Non enim libidine hominis allata eſt olim
Prophetia, ſed acti à Spiritu ſancto loquuti
ſunt ſancti Dei homines.

CAPVT II.

1 *Pſeudoprophetæ. Hæreſes exitiales.* 2 *Veritatis via blaſphematur.* 3 *Negotiatio per fictos ſermones.* 4 *Angelorũ lapſus.* 5 *Noe.* 6 *Sodomorum & Gomorrhæ ciuitates.* 7 *Lot.* 15 *Balaam.* 19 *Libertas. Seruitus.* 22 *Canis ad vomitum. Sus ad volutabrum.*

1 FVerunt autem & pſeudoprophetæ in po
pulo: vt etiam inter vos erunt falſi docto
res, qui ſubintroducent hæreſes exitiales, e-
tiam Dominum qui illos mercatus eſt, ab-
negantes: acceſſentes ſibijpſis celerem inte-
ritum.
2 Et multi ſequentur eorum exitia: per quos
via veritatis blaſphemabitur.
3 Et per auaritiam fictis ſermonibus vos ne-
gociabuntur: quibus damnatio iam olim
non tardat, & quorum exitium non dor-
mitat.
4 Nam ſi Deus Angelis qui peccauerant non Iob 4.d.18
pepercit, ſed catenis caliginis in tartarum Iudæ a.6
detruſos, tradidit ad damnationem ſerua-
tos:
5 Et priſco mundo non pepercit, ſed octauum Geneſ.7.a.1
Noe, iuſtitiæ præconem ſeruauit, diluuio in
mundum impiorum inducto:
6 Et ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in
cinerem redactas, ſubuerſione damnauit, fe- Gen.19.c.13
citque vt eſſent exemplar eorum qui impiè B
ſunt victuri:
7 Et iuſtum Lot libidinoſa nefariorum con-
uerſatione fatigatum eripuit.
8 (Iuſtus enim ille quum habitaret inter eos,
quotidie animam iuſtam iniquis *illorum* factis
& videndo & audiendo excruciabat.)
9 Nouit Dominus pios è tentatione eripere:
iniuſtos autem in diem iudicij puniendos
ſeruare.

10 Maximè verò illos qui carnem ſequentes,
in impura cupiditate incedũt, & dominatum
deſpiciunt, *qui, inquam, ut ſunt* audaces & ſibi pla
centes, non horrent dignitates conuitijs in-
ceſſere:
11 Quum ipſi Angeli qui ſunt robore ac poteſta
te maiores, non ferant aduerſus eas apud Do-
minum maledicum iudicium.
C 12 At iſti, veluti bruta animantia, quæ naturali
impetu feruntur, *facta* ad eum finem vt capta
intereant, ea vituperantes quæ ignorant, ſua
ipſorum corruptela interibunt:
13 Reportaturi mercedem iniuſtitię, vt qui pro
voluptate ducant quotidianas delicias: labes
ac maculæ, qui fraudibus ſuis ſe oblectãt dum
vobiſcum epulantur.
14 Oculos habentes plenos adulterij, & qui à
peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas
inſtabiles, cor habentes ad extorquendum ex-
ercitatum, execrandi homines.
15 Qui relicta recta via, aberrarũt, ſequuti viam
Balaam, filij Boſor, qui mercedem iniquitatis
amauit:
Num.22.d.25 16 Sed redargutionem ſuæ tranſgreſsionis ſu-
Iude b.11 ſtinuit: *nam* ſubiugis aſina muta, humana voce
loquens, prohibuit Prophetæ dementiam.
17 Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ à tur-
Iude c.22 bine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æ-
D ternum ſeruata eſt.
18 Nam prætumidam vanitatem loquẽdo, per
carnis cupiditates & laſciuias, eos qui vere au
fugerant ab ijs qui in errore conuerſantur, in-
eſcant:
Iohã.8.d.34 19 Libertatem illis pollicendo, quum ipſi ſer-
Rom.6.d.20 ui ſint corruptionis. ſiquidem a quo quis ſu-
peratus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt ad-
dictus.
Mat.12.d.45 20 Enimuero ſi elapſi ab inquinamentis mun-
Hebr.6.a.4 di, per agnitionem Domini & ſeruatoris Ieſu
Chriſti, his rurſum implicati ſuperentur, facta
eſt vltima eorum conditio deterior priore.
21 Satius enim fuiſſet illis, non cognouiſſe viã
iuſtitiæ, quàm cognita *illa* regredi a ſancta do-
ctrina ipſis tradita.
Prou.26.b.11 22 Sed accidit eis quod vero Prouerbio dici ſo-
let, Canis reuerſus eſt ad ſuum ipſius vomitũ:
&, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAPVT III.

1 In extremis diebus futuri irriſores Dei. 5 Cœli exiſtunt per ſermonem Dei. 7 Cœli & terra ſeruantur igni. 8 Vnus dies apud Dominum vt mille anni, & contrà. 9, & 15 Dominus eſt patiens. 10 Dies Domini. 13 Cœli noui & noua terra. 16 Pauli epiſtola ab indoctis detortæ. 17 Petrus fideles hortatur vt ſtabiles ſint in fide, nec ſequantur nefariorum errorem.

1 HAſce iam alteras vobis literas ſcribo, di
lecti, in quibus ſynceram mentem ve-
ſtram per commonefactionem excito:
2 Vt memores ſitis verborum quæ prædicta
ſunt à ſanctis Prophetis, & doctrinæ noſtræ
qui ſumus Apoſtoli Domini & Seruatoris.
3 Illud primùm ſcientes, venturos extremis 1.Tim.4.a.1
diebus irriſores, qui in ſuis ipſorum cupiditati 2.Tim.3.a.1
bus incedant, Iude c.18
4 Et dicant, Vbi eſt pollicitatio aduentus eius?
Nam ex quo *die* Patres obdormierunt, omnia
ita permanent ab initio creationis.
5 Illud enim ſponte ipſos latet, quòd cœli iam
olim extiterint per Dei ſermonem, & terra ex B
aqua & in aqua conſiſtens.
6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aqua
inundatus perijt:
7 Qui verò nunc ſunt cœli ac terra, eodem ſer-
mone repoſiti ſeruantur igni in diem damna-
tionis, & exitij impiorum hominum.
8 Vnum autem hoc ne vos lateat, dilecti, quòd Pſal.90.a.4
vnus dies apud Dominum *perinde eſt* vt mille
anni, & mille anni vt dies vnus.
9 Non tardat Dominus qui promiſit (vt non- Eze.18.g.32,
nulli tarditatem *hanc eſſe* ducunt) ſed patiens & 33.c.11
eſt erga nos, nolens vllos perire, ſed omnes ad 1.Tim.2.b.4
reſipiſcentiam tendere. Matth.24.d.
10 Veniet autem noctu, ſicut fur, dies ille Do- 44.
mini: quo cœli cum ſtridore præteribunt, ele- 1.Theſ.5.a.2
menta vero æſtuantia ſoluentur, terraq; & quę C
in ea ſunt opera exurentur. Apocal.3.a.3
11 Quum igitur hæc omnia ſoluantur, quales & 16.c.15
oportet eſſe vos in ſanctis conuerſationibus &
pietatis officijs,
12 Expectantes & properantes ad aduentum
diei Dei, in quo cœli conflagrantes ſoluentur,
& elementa æſtantia liqueſcent?
13 Sed cœlos nouos ac terram nouam ſecundũ Eſa.65.c.17,
promiſſum expectamus, in quibus iuſtitia in- & 66.g.22
habitat. Apoc. 21.a.1
14 Quapropter, dilecti, hæc expectãtes, ſtude-
te vt immaculati & incontaminati ab eo repe-
riamini cum pace:
15 Dominique noſtri patientiam, ſalutem arbi Rom.2.a.4
tremini: ſicut & charus frater noſter Paulus D
pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:
16 Vt qui in omnibus fere epiſtolis loquatur de
iſtis, inter quæ ſunt nonnulla difficilia intelle
ctu, quæ indocti parumq; ſtabiles detorquent,
vt & reliquas Scripturas ad ſuum ipſorum exi
tium.
17 Vos igitur dilecti qui *hæc* præſcitis, cauete ne
illorum nefariorum errore abducti, excidatis
à propria ſtabilitate:
18 Sed creſcite in gratia & agnitione Domini
noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. cui gloria &
nunc & ad tempus ſempiternum. Amen.

EPI-

Epiſtola catholica Iohannis prima.

Ἐπιστολὴ Ἰωάννου Ἀποστόλου καθολικὴ πρώτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

1 Sermo vitæ. 2 Vita æterna. 3 Communio cum Patre & Filio Ieſu Chriſto. 5 Deus eſt lux. 7 Incedendum in luce. Sanguis Chriſti. 8 Omnes ſumus peccatores. 9 Confiteri peccata.

1 QVOD Erat à
principio, q̃d
audiuim⁹,quod
vidimus oculis
noſtris, quod
ſpectauimus,&
man⁹ noſtrę cõ
trectarũt,de Ser
mone vitæ,
2 (Nam vita pa
tefacta eſt, & vi
dimus,& teſtamur,& annunciamus vobis vitã
illam æternam quæ erat apud Patrem,& pate-
facta eſt nobis.)
B 3 Quòd inquã vidimus & audiuimus, id annun
tiamus vobis:vt & vos communionem habea
tis nobiſcum:& communio noſtra ſit cum Pa-
tre & cum Filio eius Ieſu Chriſto.
4 Et hæc ſcribimus vobis, vt gaudium veſtrũ
ſit plenum.
5 Hoc eſt igitur nuntium quod audiuimus ex
ipſo,& renuntiamus vobis, Deum lucem eſſe,
nec tenebras in eo eſſe vllas.
C 6 Si dixerimus nos ſocietatẽ habere cum eo,
Iohan.8.b.12 & in tenebris incedimus, mentimur, nec ſyn-
cerè agimus.
Hebr.9.g.28 7 Quòd ſi in luce incedimus, ſicut ipſe eſt in
1.Petr.1.d.19 luce, communionem habemus cum illo mu-
Apoc.1.b.5 tuam, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius purgat
nos ab omni peccato.
1Reg.8.e.46 8 Si dixerimus nos peccatum nõ habere:noſi-
2.Par.6.g.36 pſos fallimus,& veritas in nobis non eſt.
Prou.10.b.9 9 Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt &
iuſtus,vt remittat nobis peccata noſtra, & pur
get nos ab omni iniquitate.
10 Si dixerimus nos non peccaſſe: mendacem
facimus eum , & ſermo eius non eſt in no-
bis.

CAPVT II.

1,& 2 Chriſtus aduocatus noſter & propitiatio. 3 Cognoſcere Deum. 5 Seruare ſermonem eius. 7 Vetus doctrina. 8 Doctrina noua. 11 Odio habere fratrem. 12 Peccata remiſſa. 15 Diligere mundum. 16 Cupiditas. 17 Voluntas Dei. 19 Antichriſtus. 20 Vnctio. 22 Mentitur qui negat Chriſtum. 23 Qui negat filium nec patrem habet. 25 Vita æterna. 29 Quicunq; exercet iuſtitiam, ex Deo natus eſt.

1 FIlioli mei,hæc ſcribo vobis, vt ne pecce-
tis. Quòd ſi quis peccarit,aduocatum a-
pud Patrem habemus , Ieſum Chriſtum iu-
ſtum.
2 Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris:
nec pro noſtris ſolùm,ſed etiã pro totius mun
di peccatis.
3 Et per hoc ſcimus quòd cognouimus eum,ſi
mandata ipſius obſeruamus.
4 Qui dicit,noui eum, & mandata eius nõ ſer
uat,mendax eſt,& in eo veritas non eſt:
5 Qui autẽ ſeruat ſermonem eius, verè in hoc
charitas Dei expleta eſt. per hoc ſcimus quòd
in ipſo ſumus.
6 Qui dicit ſe in eo habitare, debet, ſicut ille
ambulauit,ita & ipſe ambulare.
7 Fratres,nouam doctrinam non ſcribo vobis,
ſed doctrinam veterem,quam ſcilicet habuiſtis
iam inde à principio. Vetus hæc doctrina,ſermo
ille eſt quem audiſtis iam inde à principio.
8 E contrario doctrinam nouam ſcribo vobis, B
quod verum eſt in ipſo,& in vobis : quia tene-
bræ prætereunt,& vera illa Lux iam lucet.
9 Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum o-
dit,in tenebris eſt vſq; adhuc:
10 Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & Infr.3.c.14
offendiculum in eo non eſt.
11 Qui autẽ odit fratrem ſuum, in tenebris eſt,
& in tenebris ambulat:& neſcit quò eat, quia
tenebræ obcæcarunt oculos ipſius.
12 Scribo vobis, filioli, quoniam remiſſa ſunt
vobis peccata propter nomen eius.
13 Scribo vobis, patres, quoniam noſtis eum
qui à principio eſt.Scribo vobis,adoleſcentes,
quoniam Malum illum viciſtis.
14 Scribo vobis,pueruli,quoniam noſtis Patrẽ.
Scripſi vobis,patres, quoniam noſtis eum qui
eſt à principio.Scripſi vobis,adoleſcẽtes, quia
fortes eſtis,& verbum Dei habitat in vobis, &
illum Malum viciſtis.
15 Ne diligatis mundum, neq; ea quæ in mun- C
do ſunt. ſiquis diligit mundum,non eſt chari-
tas Patris in eo.
16 Quoniam omne quod eſt in mundo, cupidi
tas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ,
non eſt ex Patre,ſed ex mundo eſt.
17 Porrò mundus præterit, & cupiditas ipſius.
qui verò facit voluntatem Dei,manet in æter-
num.
18 Pueruli,vltimum tempus adeſt: & ſicut audi
ſtis quòd antichriſtus venturus ſit,etiam nunc
antichriſti multi cœperũt eſſe,vnde ſcimus vl-
timum tempus adeſſe.
19 E nobis egreſsi ſunt:ſed non erant ex nobis.
nam ſi fuiſſent ex nobis, permãſiſſent vtiq; no
biſcum. ſed hoc factum eſt vt pateſieret quòd nõ
ſint omnes ex nobis.
20 At vos vnctionem habetis à Sancto illo pro-
fectam,& noſtis omnia.
21 Non ſcripſi vobis idcirco quòd veritatẽ igno-
retis:ſed quia eam noſtis,quodq; nullum men
dacium ex veritate ſit.

D 22 Quis eſt mẽdax, niſi is qui negat Ieſum eſſe
Chriſtum? hic eſt Antichriſtus, negans Patrem
& Filium.
23 Quiſquis negat Filium, is ne Patrẽ quidem
habet.
24 Quod igitur audiſtis *iam inde* à principio, *id*
in vobis maneat: ſi in vobis mãſerit quod audi
ſtis *iam inde* a principio, vos quoq; in Filio & Pa
tre manebitis.
25 Hæc autem illa eſt promiſsio quam ipſe pol
licitus eſt nobis, *nempe* vita illa æterna.
26 Hæc ſcripſi vobis de ijs qui abducũt vos:
27 Sed vnctio quam *vos* accepiſtis ab eo, ma-
net in vobis: nec neceſſe habetis vt quiſquam
doceat vos: verùm ſicut eadẽ vnctio docet vos
de omnibus, *quæ* & verax eſt, & non mendax:
& ſicut docuit vos, manebitis in eo.
28 Nunc igitur filioli, manete in eo: vt quũ pa-
tefactus fuerit, habeamus fiduciam, neq; pude
fiamus coram eo in ipſius aduentu.
29 Si ſcitis quòd iuſtus eſt, noſtis quòd quiſ-
quis exercet iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

CAPVT III.

*1, & 17 Charitas Dei. 2 Filij Dei ſumus. 3 Spes. Purifi-
catio. 4 Peccatum, Legis transgreſsio. 7 Qui iuſtitiam
exercet, iuſtus eſt. 8 Chriſtus diſſoluit opera diaboli. 9 Se-
men Dei. 10 Filij Dei. Filij diaboli. 11 Amor mutuus.
12 Cain. 15 Quiſquis odit fratrem homicida eſt. 16 Cha-
ritas Chriſti. 17, & 23 Dilectio proximi. 19 Cordium
ſecuritas. 23 Doctrina Dei. Fides. 24 Spiritus Dei.*

1 VIdete qualem charitatem dedit nobis
Pater, *nempe* vt filij Dei vocemur: pro-
pterea mundus non nouit nos, quia non no-
uit eum.
2 Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus, ſed nondũ
apparuit quod erimus: ſcimus autẽ quòd quũ
ipſe patefactus fuerit, ſimiles ei erimus: quonia
videbimus eum ſicuti eſt.
3 Et quiſquis habet hanc ſpem in eo *ſitam*, puri
ficat ſe, ſicut & ille purus eſt.
4 Quiſquis committit peccatum, etiam Legẽ
tranſgreditur, nam peccatum eſt Legis tranſ-
greſsio.
Eſa.53.b.5.6 5 Et ſcitis quòd ille patefactus eſt vt peccata
c.9.d.11 noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſt.
1.Pet.2.d.22. 6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis
24. peccat, non vidit eum, nec nouit eum.
B 7 Filioli, nemo vos ſeducat: qui exercet iuſti-
tiam, iuſtus eſt, ſicut ille iuſtus eſt.
Iohã.8.f.44 8 Qui committit peccatum, ex Diabolo eſt:
quoniam *iam inde* à principio Diabolus peccat.
ad hoc patefactus eſt filius Dei, vt diſſoluat o-
pera Diaboli.
9 Quiſquis natus eſt ex Deo, peccatum non
committit: quoniam ſemen ipſius in eo ma-
net, nec poteſt peccare, eo quòd ex Deo natus
eſt.
10 Per hoc manifeſti ſunt filij Dei & filij Diabo
li: quiſquis nõ exercet iuſtitiã, non eſt ex Deo,
& qui non diligit fratrem ſuum.
Ioh.13.d.34, 11 Quoniam hoc eſt nuntium quod audiſtis *iam*
& 15.b.12 *inde* à principio, vt diligamus alij alios.
Gene.4.b.8 12 Non ſicut Cain *qui* ex illo Malo erat, & occi-
C dit fratrem ſuum. cuius autem rei gratia occi-
dit eum? quia opera eius mala erant, fratris au
tem eius iuſta.
13 Ne miremini, fratres mei, ſi odit vos mun-
dus.
14 Nos ſcimus quòd tranſlati ſumus ex morte
ad vitam, quia diligimus fratres: qui non dili-
git fratrem, manet in morte.
15 Quiſquis odit fratrem ſuum, homicida eſt: Sup.2.b.19
& noſtis quòd omnis homicida non habet vi- Leu.19.d.17
tam æternam in ſe manentem.
16 Per hoc cognouimus charitatem, quòd ille Iohã.15.b.13
animam ſuam pro nobis poſuit: nos igitur de- Epheſ.5.a.2
bemus pro fratribus animas ponere.
17 Qui verò habuerit mundanas facultates, & Luc.3.c.11
viderit fratrem ſuum egentem, & clauſerit vi-
ſcera ſua coram eo, quomodo charitas Dei ma
net in eo?
18 Filioli mei, ne diligamus verbo, neq; lingua
ſolum, ſed opere & veritate:
19 Et per hoc cognoſcimus quòd ex veritate ſu D
mus, & coram ipſo ſecura reddemus corda no
ſtra.
20 Nam ſi condemnet nos cor noſtrum, poten
tior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia.
21 Chariſsimi, ſi cor noſtrum non condemnet
nos, fiduciam habemus apud Deum.
22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, Matt.21.b.22
quoniam præcepta eius cuſtodimus: & ea quę Iohã.15.b.7,
ſunt placita coram eo, facimus. & 16.c.23
23 Hęc eſt igitur doctrina eius, vt credamus no Infr.5.c.14
mini filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alij a- Iohã.6.c.29,
lios ſicut mandauit nobis. & 17.a.3
24 Nam qui ſeruat præcepta eius, in eo habi- Ioh.13.d.34,
tat, & ipſe in eo; & per hoc nouimus quòd ha- & 15.b.12
bitat in nobis, *nempe* ex Spiritu quem nobis
dedit.

CAPVT IIII.

*1 Probandi ſpiritus. 2 Spiritus Dei. 3 Spiritus Antichriſti.
6 Spiritus veritatis, & erroris. 7 Charitas ex Deo eſt. 8.
& 16 Deus eſt charitas. 9. & 10 Charitas Dei in nobis,
ob quam miſit vnigenitum ſuum in mundum. 12 Deum nemo
ſpectauit vnquam. 14 Chriſtus Seruator mundi. 15 Ieſus
filius Dei. 18 Timor non eſt in Charitate. 19 Deus prior
nos dilexit. 20 Amor fraternus.*

1 DIlecti, ne cuiuis ſpiritui credatis: ſed
probate ſpiritus an ex Deo ſint: nam
multi pſeudoprophetæ exierunt in mun-
dum.
2 Per hoc cognoſcite Spiritum Dei: omnis ſpi
ritus qui cõfitetur Ieſum Chriſtum in carnem
veniſſe, ex Deo eſt:
3 At quicunque ſpiritus non confitetur Ieſum
Chriſtum in carnem veniſſe, *is* ex Deo non eſt:
ſed hic eſt ille *ſpiritus* Antichriſti, de quo audi-
ſtis quòd venturus ſit, & *qui* iam nunc in mun-
do eſt.
4 Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos: quo-
niam potẽtior eſt qui in vobis eſt, quàm qui in
mundo.
5 Ipſi è mundo ſunt, ideò mundana loquun-
tur, & mundus eos audit.
6 Nos ex Deo ſumus: qui nouit Deum, audit Ioh.8.f.47
nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos. ex hoc B
cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritum er
roris.
7 Dilecti, diligamus alij alios, nam charitas ex
Deo eſt: quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, &
cognouit Deum.
8 Qui non diligit, nõ nouit Deum: nam Deus
eſt charitas.
9 Per hoc patefacta eſt charitas Dei in nobis, Iohan.3.b.16
quòd Filium illum ſuũ vnigenitũ miſit Deus
in mundum, vt viuamus per eum.

10 In hoc eſt charitas non quòd nos dilexeri-
mus Deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos, & mi-
ſerit Filium ſuum vt eſſet propitiatio pro pec-
catis noſtris.
C 11 Dilecti, ſi nos ita Deus dilexit, debemus &
nos alij alios diligere.
Iohan. 1. b. 18 12 Deum nemo ſpectauit vnquam. ſi diligamus
1 Tim. 6. d. 16 alij alios, Deus in nobis habitat, & charitas e-
ius expleta eſt in nobis.
13 Per hoc cognoſcimus in eo nos habitare, &
ipſum in nobis, quòd de Spiritu ſuo dedit no-
bis.
14 Nos verò ſpectauimus, & teſtamur quòd Pa
ter miſit Filium vt eſſet ſeruator mundi.
15 Quiſquis confeſſus fuerit quòd Ieſus eſt Fi-
lius Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.
D 16 Et nos cognouimus & credidimus charita-
tem quam habet Deus in nobis. Deus charitas
eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, &
Deus in eo.
17 *Per hoc expleta eſt charitas in nobis, vt fidu-
ciam habeamus in die iudicij, quòd qualis ille
eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo.
18 Timor non eſt in charitate: expleta charitas
foras eijcit timorem: quoniam timor cruciatū
habet. qui autem timet, non eſt abſolutus in
charitate.
19 Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior di-
lexit nos.
20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuū
oderit, mendax eſt: qui enim non diligit fratrē
ſuum quem vidit, Deum quem nō vidit, quo-
modo poteſt diligere?
Ioh. 13. d. 34. & 15. b. 12 21 Et hoc mandatum habemus ab eo, vt qui di-
ligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

CAPVT V.

1 Qui credit in Chriſtum ex Deo natus eſt. 3 Mandata Dei. 4 Victoria. Fides. 6 Chriſtus venit per aquam & ſanguinem. 7 Teſtimonium trium. 9 Teſtimonium hominū. Teſtimonium Dei. 10 Credere in filium Dei. 11 Vita æterna in Chriſto. 14 Oratio cum fiducia & ſecundum voluntatem Dei. 16 Peccatum ad mortem. 18 Qui ex Deo natus eſt, non peccat. 20 Chriſtus verus Deus. 21 Idola.

1 QViſquis credit Ieſum eſſe Chriſtum, ex
Deo natus eſt: & quiſquis diligit geni
torem, diligit etiam eum qui ex eo genitus eſt.
2 Per hoc cognoſcimus quòd diligamus filios
Dei, quum Deum diligimus, & mandata eius
ſeruamus.
Mat. 11. d. 30 3 Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius
ſeruemus: & mandata eius grauia non ſunt.
4 Quoniam omne quod natū eſt ex Deo, vin-
cit mundum: & hæc eſt victoria quę uicit mun
dum, *nempe* fides noſtra.
5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit
quòd Ieſus eſt filius Dei? 1 Cor. 15. g. 57 B
6 Hic ille eſt qui venit per aquam & ſanguinē,
nempe Ieſus Chriſtus: nō per aquam ſolùm, ſed
per aquam & ſanguinem. & ſpiritus is eſt qui
teſtificatur quòd Spiritus eſt veritas.
7 Nam tres ſunt qui teſtificātur in cœlo, Pater,
Sermo, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnū ſunt.
8 Et tres ſunt qui teſtificātur in terra, Spiritus, Iohan. 3. d. 16
& aqua, & ſanguis: & hi tres in vnum conſen-
tiunt.
9 Si teſtimonium hominum accipimus, teſti-
monium Dei maius eſt: nam hoc eſt teſtimo-
nium Dei quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.
10 Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium C
in ſeipſo. qui non credit Deo, mendacem fecit
eum: quia non credidit teſtimonio quod teſti-
ficatus eſt Deus de Filio ſuo.
11 Eſt autem hoc teſtimonium, *nempe* quòd vitā
æternam dedit nobis Deus: & hęc vita, in Filio
eius eſt.
12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non ha-
bet filium Dei, vitam non habet.
13 Hæc ſcripſi vobis qui creditis in nomen filij
Dei: vt ſciatis quòd vitam habetis æternam, &
vt credatis in nomen filij Dei.
14 Et hęc eſt fiducia quam habemus apud Deū Supr. 3. d. 22
quòd ſiquid petierimus ſecundum volunta-
tem eius, audit nos.
15 Et ſi ſcimus quòd audit nos, quicquid petie-
rimus: ſcimus quòd habemus petitiones quas
petijmus ab eo.
16 Siquis viderit fratrem ſuum peccare pecca-
to *quod* non *eſt* ad mortem, petet, & dabit ei vi- D
tam: peccantibus *dico* non ad mortem. Eſt pec-
catum ad mortem: non pro illo dico vt roges.
17 Omnis iniquitas peccatum eſt: ſed eſt pecca Mat. 17. c. 31
tum *quod* non *eſt* ad mortem. Mar. 3. d. 29
18 Scimus quòd quiſquis natus eſt ex Deo, non
peccat: ſed qui genitus eſt ex Deo, conſeruat
ſeipſum, & Malus ille non tangit eum.
19 Scimus quòd ex Deo ſumus, & mundus to-
tus in malo iacet.
20 Sed ſcimus quòd Filius Dei venit, & dedit Luc. 24. g. 45
nobis mentem vt cognoſcamus illum qui ve-
rax eſt: & ſumus in verace illo, *id eſt* in Filio e-
ius Ieſu Chriſto. hic eſt verus Deus, & vita æ-
terna.
21 Filioli, cauete vobis ab idolis. Amen.

Epiſtola Iohannis ſecunda.

Ἐπιστολὴ Ἰωάννου δευτέρα.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

Dilectio mutua. 6 Charitas. 7 Impoſtores. Antichriſtus. 9 Doctrina Chriſti. 10 Non recipiendi nec ſalutandi hæretici.

1 PRESBYTER Ele-
ctę dominę & liberis e-
ius, quos ego verè dili
go, nec ego ſolus, ſed &
omnes qui cognouerūt
veritatem:
2 Propter veritatē quę
permanet in nobis, &
nobiſcum erit in æternum:
3 Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo
patre, & à Domino Ieſu Chriſto filio Patris cū
veritate & charitate.
4 Gauiſus ſum valde quòd inuenerim ex filijs
tuis qui incedant in veritate, ſicut mandatum
accepimus à Patre.
5 Et nunc rogo te domina, non vt mandatum Iohā. 15. b. 12
nouum ſcribens tibi, ſed quod habuimus *iam*
inde à principio, vt diligamus alij alios.

6 Hæc autem eſt charitas, vt incedamus ſecun
dum doctrinam eius. Hæc eſt doctrina, vt ſicut
audiſtis *iam inde* à principio, *ita* in eo ambule-
tis.
7 Nā multi impoſtores ingreſsi ſunt in mun-
dum, qui non confitentur Ieſum Chriſtum ve-
niſſe in carne. Qui eſt eiuſmodi, impoſtor eſt C
& Antichriſtus.
8 Attendite vobiſipſis, ne perdamus quæ ope-
rati ſumus, ſed vt mercedem plenam recipia-
mus.
9 Quiſquis tranſgreditur, nec manet in doctri
na Chriſti, Deum non habet: qui manet in do-
ctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet.
10 Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non D
affert, ne recipiatis eum domum, nec Aue ei di Rō. 16. d. 17
xeritis.
11 Qui enim dicit illi Aue, communicat operi-
bus eius malis.
13 Quum multa haberem vobis ſcribenda, no-
lui per chartam & atramentū: ſed ſpero *me* ven
turum ad vos, & præſentem præſentibus lo-
quuturum: vt gaudium noſtrum ſit completū.
14 Salutant te filij ſororis tuæ electæ. Amen.

Epiſtola Iohannis tertia.

Επιϛολὴ ἰωάννȣ τρίτη.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

4 Integrè incedere. 8 Recipere afflictos in nomine Ieſu. 9 Diotrephes. 11 Qui benefacit ex Deo eſt. 12 Demetrius.

1 SENIOR Ga-
io dilecto, quē
ego verè dili-
go.
2 Dilecte, in pri
mis opto vt
proſperè agas
& valeas, ſicut
proſperè agit
anima tua.
3 Gauiſus ſum
enim valde quum veniſſent fratres, & teſtimo
nio ſuo ornaſſent integritatem tuam prout tu
integrè incedis.
B 4 Maius iſtis gaudium non habeo, quum *ſcili-
cet* audio filios meos integrè incedere.
5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fra
tres & erga peregrinos:
6 Qui teſtimonio ſuo ornarūt charitatem tuā
in conſpectu Eccleſiæ: quos rectè facies ſi pro-
ſequutus fueris vt Deo dignum eſt.
7 Nam pro nomine eius profecti ſunt, nihil
accipientes à Gentibus.
8 Nos ergo debemus recipere huiuſmodi, vt C
adminiſtri ſimus veritati.
9 Scripſi Eccleſiæ: ſed qui primatum inter
eos ambit Diotrephes, non recipit nos.
10 Propterea, ſi venero, ſuggeram ipſius faci-
nora quæ facit, verbis improbis garriens in
nos: quinque etiam his non contentus, neque
ipſe recipit fratres, & qui volunt recipere pro-
hibet, & ex Eccleſia eijcit.
11 Dilecte, ne imiteris quod malū eſt, ſed quod
bonum eſt: qui benefacit, ex Deo eſt: qui autē D
malefacit, non vidit Deum.
12 Demetrio teſtimonium redditum eſt ab om
nibus, & ab ipſa veritate: ſed & nos teſtimo-
nium perhibemus: & noſtis quòd teſtimoniū
noſtrum verum eſt.
13 Multa habebam quę ſcriberem: ſed nolo per
atramentum & calamum tibi ſcribere.
14 Spero autem fore vt ſtatim te videam, vtq;
corām loquamur.
15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos no
minatim.

EPI-

Epiſtola catholica Iudæ Apoſtoli.

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰούδα καθολική.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

2 Sanctificati à Deo. 3 Decertandum pro fide. 4 Homines impij negantes Deum & Ieſum Chriſtum. 7 Sodoma & Gomorrha. 9 Michael Archangelus. 11 Cain. Balaam. Core. 17 Verba Apoſtolorum. 20 Fides & oratio. 22 De retrahendis ijs qui pereunt.

1 IVDAS Ieſu
Chriſti ſeruus,
frater autē Iaco-
bi, vocatis qui à
Deo Patre ſancti
ficati ſunt, & Ie-
ſu Chriſto reſer-
uati:
2 Miſericordia
vobis & pax &
charitas multi-
plicetur.
3 Dilecti, quum omne ſtudium adhibeam vt
ſcribam ad vos de cōmuni ſalute, neceſſe ha-
bui vobis ſcribere, ad vos hortandos vt decer-
tetis pro fide quæ ſemel tradita eſt ſanctis.
4 Nam ſubrepſerunt quidam homines, prius
iam olim deſcripti ad hãc damnationem, im-
pij, qui Dei noſtri gratiam transferunt ad la-
ſciuiam: ac Deum, qui ſolus eſt herus, ac Do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum negant.
5 Volo autem vos *iſtorum* commonefacere, vt
qui ſemel hoc ſciatis, Dominum *ſcilicet*, quum
Nu. 14. f. 37 populum ex Ægypto liberaſſet, rurſus eos qui
non credebant perdidiſſe.
2.Petr.2.a.4 6 Et Angelos qui non ſeruarant ſuam originē,
B ſed reliquerant ſuum domicilium, ad iudiciū
magni illius diei vinculis æternis ſub caligi-
ne reſeruaſſe.
7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ
Gen.19.e.24 ciuitates, ſimili modo atque illæ ſcortatæ, &
carnem alienā ſectatæ, propoſitæ ſunt exem-
plo, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.
8 Similiter tamē & iſti ſopiti, carnem quidem
polluunt: dominatum verò reijciūt, & digni-
tates conuicijs inceſſunt.
9 At Michael Archangelus, quum aduerſus
Diabolū certans, diſceptaret de corpore Mo-
ſis, non auſus eſt illi impingere notam male-
dicti, ſed dixit, Increpet te Dominus.
10 At iſti quæ non nouerunt, ea conuicijs in-
ceſſunt: quæ verò naturaliter, vt animantia ra-
tionis expertia, ſciunt, in ijs corrumpuntur.
11 Væ ipſis: nam viam Cain ingreſsi ſunt, & de-
ceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaā, Gen. 4. b. 8
effuſi ſunt, & contradictione Core perierunt. Nu. 22. d. 21
12 Hi ſunt macularum inſtar in agapis veſtris, Num. 16. d. 1
dum vobiſcum conuiuantur, abſq; vllius me- 2.Petr. 2. c. 15
tu ſeipſos paſcentes, nubes aqua carentes, vē- 1.Pet. 2. d. 17
tis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugife- C
ræ, bis emortuæ *et* eradicatæ:
13 Vnde efferæ maris, deſpumantes ſua ipſorū
dedecora: ſtellæ erraticæ, quibus caligo tene-
brarum in æternum ſeruata eſt.
14 Prophetauit autem etiam de iſtis ſeptimus
ab Adam Enoch, dicens, Ecce venit Dominus
cum ſanctis millibus ſuis,
15 Vt ferat iudicium aduerſus omnes, & redar-
guat quicunque ex ipſis ſunt impij, de factis
omnibus quæ impiè patrarint, deq; omnibus
duris quę loquuti fuerint aduerſus ipſum pec
catores impij.
16 Hi ſunt murmuratores, queruli, in cupiditati
bus ſuis incedētes: & quorū os loquitur præ- Pſal. 17. c. 13
tumida, admirantes perſonas vtilitatis gratia.
17 Vos autem, dilecti, memores eſtote verborū
quæ prædicta fuerunt ab Apoſtolis Domini
noſtri Ieſu Chriſti.
18 Quòd *ſcilicet* dixerūt vobis, in extremo tem- 1. Tim. 4. a. 1
pore futuros irriſores qui in impijs ſuis cupi- 2. Tim. 3. a. 1
ditatibus incedant. 2. Petr. 3. a. 3
19 Hi ſunt qui ſeipſos ſegregant, animales, Spi D
ritum non habentes.
20 Vos autem, dilecti, ſanctiſsimæ veſtræ fidei
ſuperſtruētes voſipſos, per Spiritum ſanctum
orantes.
21 Alij alios in charitate Dei conſeruate, expe-
ctantes miſericordiā Domini noſtri Ieſu Chri
ſti in vitam æternam.
22 Et alios quidem habito delectu commiſe-
ramini:
24 Alios verò terrore ſeruate, ex flamma ra-
pientes: odio habentes vel eam tunicā quæ à
carnis contactu ſit maculata.
24 Cæterùm ei qui poteſt vos ſeruare à pecca-
to immunes, & ſtatuere in conſpectu gloriæ
ſuæ inculpatos cum exultatione,
25 *Id eſt* ſoli ſapienti Deo, Seruatori noſtro, glo
ria & magnificentia & imperium & poteſtas,
& nunc & in omnia ſecula, Amen.

Apocalypſis Iohannis Theologi.

Αποκάλυψις Ιωάννου τοῦ θεολόγου.

NOVA EX GRAECO TRALATIO.

CAPVT I.

4 Ioannes ſcribit ſeptē Eccleſijs quæ ſunt in Aſia. 5 Chriſtus fidus teſtis & primogenitus ex mortuis. 6 Qui nos fecit Reges & Sacerdotes. 8 Ipſe eſt principium & finis. 10 Gladius anceps. 18 Chriſtus habet claues inferorum & mortis.

APOCALYPSIS Ieſu
Chriſti, quam dedit ipſi
Deus, vt vindicaret ſer-
uis ſuis quæ oporteat fie
ri citò: *is* verò miſſam per
Angelum ſuū ſeruo ſuo
Ioanni ſignificauit.
2 Qui teſtificatus eſt ſer-
monem Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, &
quæcunque vidit.
3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba
Prophetiæ huius, & ſeruant ea quæ in ea ſcri-
pta ſunt: tempus enim propè eſt.
4 Ioannes ſeptem Eccleſijs quæ ſunt in Aſia:
Gratia *ſit* vobis & pax ab eo qui Eſt, & qui Erat
Exod.3.d.14 & qui Venturus eſt: & à ſeptem Spiritibus qui
in conſpectu Throni eius ſunt:
1.Cor.15.c.21 5 Et à Ieſu Chriſto, *qui eſt* fidus ille teſtis primo-
Coloſ.1.c.18 genitus ille ex mortuis, ac princeps Regum
B terræ: Ei qui dilexit nos, & lauit nos à pecca-
tis noſtris per ſanguinem ſuum,
Hebr.9.d.14 6 Quiq; fecit nos Reges & Sacerdotes Deo &
Patri ſuo: ei *inquam* gloria & robur in ſecula ſe-
culorum, Amen.
7 Ecce venit cum nubibus, & videbit eū om-
nis oculus, etiā qui eum transfixerunt: & plan
gent corā eo omnes tribus terræ, etiā, Amen.
8 Ego ſum Α & Ω, *id eſt* principium & finis, di-
cit Dominus, Qui eſt, & Qui erat, & Qui ven-
turus eſt, ille inquam omnipotens.
9 Ego Iohānes, *qui* & frater veſter *ſum* & ſocius
in afflictione & regno & tolerantia Chriſti Ie-
ſu, fui in inſula quæ vocatur Patmos, propter
ſermonem Dei & teſtimonium Ieſu Chriſti.
C 10 Fui autem correptus Spiritu die Dominico,
& audiui à tergo vocē magnam tanquā tubæ,
11 Dicentis, Ego ſum Α & Ω, primus ille & vlti-
mus. &, quod vides ſcribe in Libro, & mitte
ſeptem Eccleſijs quæ ſunt in Aſia, Epheſi &
Smyrnæ, & Pergami, & Thyatirę, & Sardibus,
& Philadelphiæ, & Laodiceæ.
12 Conuerſus ſum igitur vt viderem vocē quæ
loquuta erat mecum. Conuerſus autem vidi
ſeptem candelabra aurea:
13 Et in medio ſeptem candelabrorum aureo-
rum *quendam* ſimilē Filio hominis, indutū tala
ri *veſte*, & præcinctū ad mamillas zona aurea.
14 Caput aūt eius & capilli *erant* cādidi, vt lana
alba, tāquam nix: & oculi eius vt flāma ignis.
15 Pedes autem eius ſimiles chalcolibano, ve-
luti in fornace ardētes: & vox illius tanquam
vox aquarum multarum.
D 16 Habebat autem in dextra ſua ſtellas ſeptem:
& ex ore eius anceps gladius prodibat: & fa-
cies eius qualis ſol in ſuo vigore lucet.
Eſa.41.b.4 17 Quū autem vidiſſem eū, cecidi ad pedes eius
veluti mortuus. tum impoſuit mihi dexterā
ſuam, dicēs mihi, Ne timeas, ego ſum primus
ille & vltimus,
18 Et qui viuo. ſed fui mortuus, & ecce viuo in
ſecula ſeculorum, Amen. & habeo claues in-
ferorum & mortis.
19 Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ poſt
hæc ſunt futura.
20 Myſterium ſeptem ſtellarum quas vidiſti in
dextra mea, & ſeptem candelabra aurea. Se-
ptem ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum:
& candelabra ſeptem quæ vidiſti, ſeptem Ec-
cleſiæ ſunt.

CAPVT II.

2 Pſeudapoſtoli. 5 Reſipiſcentia. 6 Nicolaitæ. 7 Arbor vitæ. 10 Perſeuerantibus promittitur corona vitæ. 11 Mors ſecunda. 13 Antipas. 14 Balaam. 16 Gladius oris Chriſti. 20 Iezabel. 23 Chriſtus renes & corda ſcrutatur. 28 Stella matutina.

1 ANgelo Epheſinæ Eccleſiæ ſcribe, Hæc
dicit qui tenet ſeptem ſtellas in dex-
tra ſua, qui ambulat inter ſeptem candelabra
aurea:
2 Noui opera tua, & laborem & tolerantiam
tuam, & quòd non poſsis ferre malos: & ex-
ploraris eos qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, nec
ſunt, & compereris eos *eſſe* mendaces.
3 Et onere preſſum fuiſſe, ſed tolerare: & pro-
pter nomen meum laboraſſe, neq; labori ſuc-
cubuiſſe. B
4 Sed habeo *aliquid* aduerſum te, quòd chari-
tatem tuam primam omiſeris.
5 Memor eſto itaque vnde excideris, & reſipi-
ſce, & priora opera facito: ſin minus, veniam
aduerſum te citò, & mouebo candelabrum
tuum è loco ſuo, niſi reſipueris.
6 Sed hoc habes, quòd odiſti facta Nicolaitarū,
quæ & ego odi.
7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs, Victori dabo edere ex arbore vitæ
quæ eſt in medio paradiſi Dei. C
8 Angelo verò Smyrnæorum Eccleſiæ ſcribe,
Hęc dicit primus ille & vltimus, qui fuit mor-
tuus & viuit:
9 Noui opera tua & afflictionem & pauperta-
tem, (ſed diues es) & blaſphemiam eorū qui
ſe dicunt Iudæos eſſe, nec ſunt, ſed *ſunt* ſyna-
goga Satanæ.
10 Nihil *horum* timeas quæ paſſurus es: ecce fu-
turum eſt vt mittat Diabolus aliquos ex vobis
in carcerem, vt exploremini: & habebitis affli
ctionem dierum decem. eſto fidelis vſque ad
mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
11 Qui habet aurē, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs, Victor non lædetur à morte ſecūda.
12 Angelo verò Pergamēſis Eccleſię ſcribe, Hæc
dicit qui habet rhophæam illā vtrinq; acutā: D
13 Noui opera tua, & vbi habites, *nempe* vbi thro
nus eſt ſatanæ, & *quod* teneas nomen meum,
neq; negaſti fidē meam, etiā ijs diebus quibus
Anti-

Antipas martyr ille meus fidelis, trucidatus
eſt apud vos, vbi Satanas habitat.
Num. 24. c. 14 Sed habeo aduerſum te pauca, quòd habeas
14. & 25. d. 1 iſtic qui teneant doctrinam Balaam, qui doce
bat Balac obijcere offendiculum coram filijs
Iſrael, vt ederent ex ijs quæ ſimulachris immo
lantur, & ſcortarentur.
15 Ita habes etiam tu qui teneăt doctrinam Ni-
colaitarum, quod odi.
16 Reſipiſce: ſin minus, veniam aduerſum te ci-
tò, & pugnabo cum illis gladio oris mei.
E 17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs, Victori dabo edere ex Mãna illo ab-
ſcondito: & dabo illi calculum album, & in
calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo
nouit niſi qui accipit.
18 Angelo verò Thyatirĕſis Eccleſię ſcribe, Hæc
dicit filius Dei qui habet oculos tanquã flãmã
ignis, & cuius pedes *ſunt* ſimiles chalcolibano:
19 Noui opera tua & charitatem, & ſubminiſtra
tionem, & fidem, & tolerãtiam tuam, & ope-
ra tua, & vltima plura prioribus.
F 20 Sed habeo aduerſus te pauca: quòd permit-
tis mulierĕ Iezabel, quę ſe dicit propheti ſſam,
docere, & ſeducere ſeruos meos, vt ſcortĕtur,
& edant ex ijs quæ ſimulachris immolantur.
21 Et dedi illi tempus vt reſipiſceret a ſcorta-
tione ſua: nec reſipuit.
22 Ecce ego abijciam eam in lectum: & eos qui
adulteriũ committũt cum ea, in afflictionem
maximam: niſi reſipuerint ab operibus ſuis.
1 Sam. 16. b. 7 23 Et filios eius interficiã morte: ſcientq; omnes
Pſalm. 7. c. 10 Eccleſiæ q; ego is ſim qui ſcrutor renes & cor-
Iere. 11. d. 20 da: & dabo vnicuiq; veſtrũ ſecundũ opera ſua.
& 17. b. 10 24 Vobis autem dico reliquis Thyatirenſibus,
G Quicunq; non habent doctrinã hanc, neq; co-
gnouerunt profunditates ſatanæ, quemad-
modũ dicunt: non imponã vobis aliud onus.
25 Tamĕ id qđ habetis, tenete, vſquequo veniã.
26 Nam ſi quis vicerit, & cuſtodierit ad finĕ vſq;
opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gĕtes:
Pſalm. 2. c. 9 27 Et reget eas virga ferrea: & tanquam vaſa fi-
ctilia conterentur:
28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi
ſtellam matutinam.
29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus di-
cat Eccleſijs.

CAPVT III.

*1 Quatuor Spiritus Dei. 4 Incedere albatos. 5 Liber vitæ. 7 Chri-
ſtus habet clauem Dauidis. 12 & 21 Promiſſio perſeuerantibus.
15 Frigidus aut feruidus. 16 Tepidus. 18 Aurum igni exploratũ
19 Deus caſtigat quos amat. 21 Chriſtus vincit & ſedet in
Throno Patris.*

1 ANgelo autĕ Eccleſiæ quæ eſt Sardibus,
ſcribe, Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiri
tus Dei, & ſeptĕ ſtellas, Noui opera tua, *nempe*
quod dicaris viuere, ſed mortuus ſis.
2 Eſto vigilans, & confirma reliqua moribun-
da: nõ enim inueni opera tua plena corã Deo.
Infrà 16. c. 15 3 Memento igitur quæ acceperis & audieris.
1. Theſ. 5. a. 2 obſerua igitur & reſipiſce. Quòd ſi non vigila-
2. Petr. 3. c. 10 ueris, veniam ad te tanquam fur: neq; intelli-
ges qua hora veniam ad te.
4 Habes *tamen* aliquot nomina etiam Sardibus
quæ non inquinarunt veſtimenta ſua, ideoq;
incedent mecum albati: digni enim ſunt.
Infrà 20. d. 12 5 Qui vicerit, is amicietur veſtimentis albis:
& 21. g. 27 neq; delebo nomĕ eius de libro vitæ, ſed pro-
Phil. 4. a. 4 fitebor nomen eius coram Patre meo & co-
B ram Angelis eius.
6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs.
7 Angelo verò Philadelphienſis Eccleſiæ ſcri-
be, Hæc dicit Sanctus & Verax ille, qui habet
clauem Dauidis, qui aperit, & nemo claudit:
claudit, & nemo aperit.
8 Noui opera tua: ecce, propoſui tibi oſtium
apertum: nec quiſquam poteſt claudere illud,
quia nonnullam habes virtutĕ, & ſeruaſti ſer-
monem meum, neq; abnegaſti nomĕ meum.
9 Ecce, præbebo eos qui ſunt ex ſynagoga ſa-
tanæ, *id eſt* eorum qui dicũt ſe Iudæos eſſe, nec
ſunt, ſed mentiuntur: ecce *inquam* adigam eos
vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſciăt
quòd ego dilexi te.
10 Quoniam ſeruaſti ſermonĕ tolerantię meæ, C
ego quoq; te liberabo ex tempore tĕtationis,
quod venturum eſt in orbem vniuerſum, ad
explorandum incolas terræ.
11 Ecce, venio citò: tene quod habes, vt nemo
accipiat coronam tuam.
12 Si quis vicerit, faciam vt ſit columna in tem-
plo Dei mei, nec foras egredietur amplius: &
ſcribam ei nomen Dei mei & nomen Ciuita-
tis Dei mei, *id eſt* nouæ Hieruſalĕ, quæ deſcen-
dit è cœlo à Deo meo, & nomĕ meum nouũ.
13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs.
14 Angelo verò Laodicenſium Eccleſiæ ſcri-
be, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis & verax,
principium opificij Dei.
15 Noui opera tua, *nempe* quod neq; frigidus ſis,
neq; feruidus. vtinã frigidus eſſes aut feruidus.
16 Itaq; quoniã tepidus es, nec frigidus nec fer D
uidus, futurum eſt vt te euomam ex ore meo.
17 Nam dicis, Diues ſum & ditatus ſum, & nul
lius egeo. neq; noſti te eſſe ærumnoſum, & mi
ſerabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.
18 Conſulo tibi emere à me aurum igni explo-
ratum, vt diues fias: & veſtimenta alba vt in-
duaris, nec appareat dedecus nuditatis tuæ: &
collyrio inungas oculos tuos, vt videas.
19 Ego quoſcunque amo, arguo & caſtigo: æ- Prou. 3. b. 12
mulare igitur ac reſipiſce. Hebr. 12. b. 5
20 Ecce, ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit
vocem meam, & aperuerit oſtiũ, ingrediar ad
eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.
21 Si quis vicerit, dabo ei ſedere mecũ in Thro
no meo, vt & ego vici, & ſedeo cum Patre meo
in Throno eius.
22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Eccleſijs.

CAPVT IIII.

*1 Ioannes videt oſtium apertum in cœlo. 3 Chriſtus inſidĕs Throno.
4 Vigintiquatuor ſenes. 6 Quatuor animalia.*

1 POſt hæc vidi, & ecce, oſtium apertum in
cœlo: & vox prima quam audiui tanquam
tubæ loquentis mecum, dicebat, Aſcĕde huc,
& oſtendam tibi quæ oporteat fieri poſthac.
2 Statim igitur fui correptus à ſpiritu: & ecce,
Thronus poſitus erat in cœlo, & Throno *qui-
dam* inſidebat.
3 Porrò qui ſedebat, aſpectu ſimilis erat lapidi
iaſpidi & ſardio: & in circuitu Throni erat iris
aſpectu ſimilis ſmaragdo.
4 Et in circuitu ſedis, ſedilia vigintiquatuor: B
& ſuper ſedilia vidi vigintiquatuor Senes ſe-
dentes, amictos veſtibus albis: & habentes ſu-
per capita ſua coronas aureas.

5 Prodibant autem è Throno fulgura & toni-
trua & voces:& ſeptē lāpades igneæ ardentes
ante Thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.
6 Erat etiā ante Thronū mare vitreū ſimile cry
ſtallo:& in medio Throni ac circuitu Throni
quatuor animalia plena oculis antè & retrò.
C 7 Animal autem primum erat ſimile leoni:&
ſecūdum animal ſimile vitulo, & tertium ani-
mal habens faciem velut homo:& quartum
animal ſimile aquilæ volanti.
8 Et quatuor animalia ſingula per ſe habebāt
alas ſenas in circuitu, & intus plena erant ocu
lis, die ac nocte ſine intermiſsione dicentia,
Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus om-
nipotens, Erat, Eſt, & Venturus eſt.
D 9 Et quū tribuebant illa animalia gloriā & ho
norem & gratiarū actionē ei qui Throno inſi-
debat, illi *inquam* viuenti in ſecula ſeculorum,
10 Procidebant vigintiquatuor Senes ante il-
lum inſidentem Throno, & adorabant illum
viuentem in ſecula ſeculorum, & abijciebant
coronas ſuas ante Thronum, dicentes,
Infrà 5.d.12 11 Dignus es Domine qui accipias gloriam &
honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia,
& propter voluntatem tuā ſunt, & creata ſunt.

CAPVT V.

1 *Liber ſcriptus intus & in tergo.* 5 *Leo ex tribu Iuda.* 6 *Agnus occiſus.* 8 *Orationes ſanctorum.* 9 *Canticū nouum.* 10 *Chriſtus nos fecit & Reges & Sacerdotes.*

1 DEinde vidi ad dextram eius qui inſide-
bat Throno, Librum ſcriptum intus &
in tergo, obſignatum ſigillis ſeptem.
2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem vo-
ce magna, Quis eſt dignus qui aperiat Librū,
& ſoluat eius ſigilla?
3 Nemo aūt poterat neq; in cœlo, neq; in terra,
neq; ſubter terrā apire Librū, neq; eū inſpicere
4 Flebam igitur ego multum, quòd nemo di-
gnus inuentus eſſet qui aperiret & legeret Li-
brum, nec qui eum inſpiceret.
5 Tū vnus ex Senibus dicit mihi, Ne fleas: ecce
obtinuit Leo ille ex tribu Iuda, ſtirps Dauidis,
vt aperiat Librum, & ſoluat ſeptē eius ſigilla.
B 6 Aſpexi igitur, & ecce inter Thronū & qua-
tuor animalia, & inter Senes, Agnus ſtans tan-
quam mactatus, habēs cornua ſeptem, & ocu-
los ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſ-
ſi in omnem terram.
7 Is venit & accepit Librū ex dextera eius qui
Throno inſidet.
8 Quumq; accepiſſet Librū, quatuor illa ani-
malia, & vigintiquatuor illi ſenes ceciderunt
corā Agno: habentes ſinguli citharas, & phia-
las aureas plenas ſuffituum, quæ ſunt preces
Sanctorum.
C 9 Et cecinerunt canticum nouum, dicentes,
Dignus es qui accipias Librū, & aperias eius
ſigilla: quoniam mactatus es, & redemiſti nos
Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu, &
lingua, & populo, & natione.
1.Pet.2.b.9 10 Et feciſti nos Deo noſtro Reges & Sacerdo-
tes:& regnabimus ſuper terram.
11 Tum aſpexi, & audiui in circuitu Throni &
animaliū & Senum, vocem Angelorum mul-
torum, numero millies centies mille, & de-
cies centies mille:
D 12 Dicentes voce magna, Dignus eſt Agnus
ille mactatus qui accipiat virtutē, & diuitias,
& ſapientiam, & fortitudinem, & honorem,
& gloriam, & benedictionem.
13 Sed & omnem creaturam quæ in cœlo eſt, &
quę ſuper terram & ſub terra & in mari, & quę
in eis ſunt omnia, audiui dicētia, Seſſori Thro
ni & Agno benedictio, & honor, & gloria, &
robur, in ſecula ſeculorum.
14 Quatuor autem animalia dicebāt, Amen:&
vigintiquatuor Senes ceciderūt in facies ſuas,
& adorarunt eum qui viuit in ſecula ſeculorū.

CAPVT VI.

1 *Agnus aperit primum ex ſigillis.* 2 *Equus albus.* 4 *Equus rufus.* 5 *Equus niger.* 8 *Equus pallidus, Mors.* 9 *Animæ occiſorum propter verbum.* 15 *Reges terræ abſcondunt ſe præ timore.*

1 POſtea aſpexi, quum aperuiſſet Agnus pri-
mum ex ſigillis, & audiui vnum ex qua-
tuor animalibus, dicens, tanquam vocem to-
nitrui, Veni, & vide.
2 Aſpexi igitur, & ecce *aderat* equus albus:&
qui inſidebat ei, habebat arcum:& data eſt ei
corona, & prodijt vincens, & vt vinceret.
3 Quúmque aperuiſſet ſigillum ſecūdum, au-
diui ſecundum animal dicens, Veni, & vide.
4 Et prodijt alius equus rufus:& ei qui inſide-
bat ſuper eum, datū eſt vt tollat pacē è terra, vt
alij alios mactēt: datusq; eſt ei gladius magn⁹.
5 Et quum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui B
tertium animal dicens, Veni, & vide. Aſpexi
igitur, & ecce equus niger *aderat*:& qui inſide-
bat ei, habebat ſtateram in manu ſua.
6 Et audiui vocem in medio quatuor anima-
lium, dicentem, Chœnix tritici denario, & tres
chœnices hordei denario:& vinum & oleum
ne læſeris.
7 Quumq; aperuiſſet ſigillū quartum, audiui
vocem quarti animalis dicentē, Veni, & vide.
8 Tum aſpexi, & ecce *aderat* equus pallidus:&
eius quæ inſidebat ſuper eum, nomen erat
Mors, & Infernus ſequebatur eam: datáque eſt
eis in quadrantem terræ poteſtas trucidandi
gladio, & fame, & morte, perq; terreſtres feras.
9 Quum verò aperuiſſet ſigillum quintum, C
vidi ſubter altare animas eorum qui mactati
fuerant propter verbum Dei & propter teſti-
monium quod tuebantur.
10 Clamabant autem voce magna, dicentes,
Vſquequo Domine, qui ſanctus es & verax, nō
iudicas ac vindicas ſanguinem noſtrum de iis
qui habitant in terra?
11 Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albę, & dictum
eſt eis vt requieſcerent adhuc paululū tempo-
ris vſquequo cōpleantur etiam conſerui eorū
& fratres eorū qui trucidandi ſunt ſicut & ipſi.
12 Deinde aſpexi quum aperuiſſet ſigillū ſex-
tum, & ecce terræ motus magnus factus eſt:& D
ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus,
& luna tota facta eſt ſicut ſanguis.
13 Et ſtellæ è cœlo ceciderunt in terram: ſicut
ficus abijcit groſſos ſuos quum à vento magno
concutitur.
14 Et cœlū receſsit ſicut liber qui cōuoluitur:&
omnis mons & inſulę è ſuis locis trāllatę ſunt.
15 Et Reges terræ, proceres, & diuites, & tribu-
ni, & potētes, omnéſque tum ſerui tū ingenui
abſconderūt ſe in ſpelūcis & in petris montiū:
16 Et dixerunt mōtibus & petris, Cadite ſuper
nos, abſcondite nos à conſpectu eius qui inſi-
det Throno, & ab ira Agni:
17 Nam venit dies ille magnus iræ illius:&
quis poterit ſtare?

CAP.

CAPVT VII.

1 Angeli tenentes quatuor ventos. 3 Serui Dei obſignati in frontibus. 14 Qui lauerunt ſtolas in ſanguine Agni. 17 Deus ſuorum lachrymas abſterget.

1 POſtea vidi quatuor Angelos ſtãtes ſuper
quatuor angulos terræ, tenentes quatuor
ventos terræ, ne ſlaret ventus ſuper terrã, neq;
ſuper mare, neque in vllam arborem.
2 Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab
ortu ſolis, habentem ſigillũ Dei viui: qui clamauit
voce magna quatuor Angelis quibus
datum eſt nocere terræ & mari,
3 Dicens, Ne noceatis terræ, neque mari, neque
arboribus, quoadusq; obſignemus ſeruos
Dei noſtri in frontibus ſuis.
4 Et audiui numerum obſignatorum: centum
quadraginta quatuor millia *erant* obſignata ex
omnibus tribubus filiorum Iſrael.
B 5 Ex tribu Iuda, duodecim mille obſignati. Ex
tribu Rubẽ, duodecim mille obſignati. Ex tribu
Gad duodecim mille obſignati.
6 Ex tribu Aſer, duodecim mille obſignati. Ex
tribu Nephthali, duodecim mille obſignati.
Ex tribu Manaſſe, duodecim mille obſignati.
7 Ex tribu Simeon, duodecim mille obſignati.
Ex tribu Leui, duodecim mille obſignati. Ex
tribu Iſſachar, duodecim mille obſignati.
8 Ex tribu Zabulõ, duodecim mille obſignati.
Ex tribu Ioſeph, duodecim mille obſignati.
Ex tribu Beniamin, duodecim mille obſignati
C 9 Poſtea aſpexi, & ecce *aderat* turba multa, quã
numerare nemo poſsit, ex omnibus gentibus
& tribubus & populis & linguis: ſtabãtq; ante
Thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis
albis, & palmæ in manibus eorum:
10 Et clamabant voce magna, dicentes, Salus *à*
Deo noſtro *eſt*, qui ſedet ſuper Thronum, & *ab*
Agno.
11 Omnes autẽ Angeli ſtabãt in circuitu Throni
& Senum & quatuor animalium: & procubuerunt
in conſpectu Throni in facies ſuas, &
adorarunt Deum,
12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & ſapientia,
& gratiarum actio, honor, & virtus, &
robur Deo noſtro in ſecula ſeculorum, Amen.
D 13 Tum *me* compellauit vnus ex Senibus, dicens
mihi, Iſti qui amicti ſunt ſtolis albis, qui
nam ſunt, & vnde venerunt?
14 Et dixi ei, Domine, tu noſti. Et dixit mihi, Hi
ſunt qui venerũt ex afflictione magna: & lauerũt
ſtolas ſuas, ac dealbarũt in ſanguine Agni.
15 Ideo ſunt ante Thronum Dei, & ſeruiunt ei
die ac nocte in tẽplo eius: & qui inſidet Throno,
habitabit cum eis.
Ieſa. 49.c.10 16 Non eſurient amplius, neq; ſitient amplius,
nec in eos incidet ſol, neque vllus æſtus.
Eſa. 25.c.8 *Infrà 21.a.4* 17 Quoniam Agnus qui in medio Throni eſt,
paſcet eos, & deducet ad viuos fontes aquarũ:
& abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam
ab oculis eorum.

CAPVT VIII.

4 Preces ſanctorum. 6 Septem Angeli clangunt.

1 POrrò quum aperuiſſet ſigillũ ſeptimũ, factũ
eſt ſilentiũ in cœlo, media ferme hora.
2 Et vidi ſeptẽ illos Angelos qui adſtãt coram
Deo, quibus datæ ſunt ſeptem tubæ.
3 Tum alius Angelus venit, & ſtetit ante arã,
habẽs thuribulũ aureũ: & dati ſunt ei ſuffitus
multi, vt offerret cũ precibus Sanctorũ omniũ
ſuper altare aureum, quod eſt ante Thronum.
4 Aſcẽdit aũt fumus ſuffituum, cum precibus
Sanctorum, è manu Angeli ad conſpectũ Dei.
5 Deinde accepit Angelus thuribulũ, & impleuit
illud igne altaris, abiecitq; in terrã: & facta B
ſunt tonitrua, & voces & fulgura & terræmotꝰ.
6 Et ſeptem Angeli qui habebãt ſeptem tubas,
præparauerunt ſe vt clangerent.
7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta eſt
grãdo & ignis miſta ſanguine: proiectaq; ſunt
in terram: & tertia pars arborum exuſta eſt, &
omne fœnum viride exuſtum.
8 Deinde ſecundus Angelus clanxit, & quaſi C
mõs magnus igne ardẽs, proiectus eſt in mare:
factaq; eſt tertia pars maris ſanguis.
9 Et mortua eſt tertia pars creaturarum quæ
erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars nauium
perierunt.
10 Tũ Angelus tertius clãxit, & cecidit è cœlo
ſtella magna, ardens velut fax, ceciditq; in tertiam
partem fluminũ, & in fontes aquarum.
11 Nomẽ autem ſtellæ dicitur Abſinthium. verſa D
eſt igitur tertia pars aquarum in abſinthiũ:
& multi homines mortui ſunt ex aquis, quòd
amaræ factæ eſſent.
12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percuſſa
eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia
pars ſtellarum: ita vt obſcuraretur tertia
pars eorum, & diei non luceret pars tertia, &
noctis ſimiliter.
13 Et vidi, & audiui Angelum volantẽ per medium
cœli, dicentem voce magna, Væ, væ, væ
incolis terræ, à reliquis ſonis tubæ trium illorum
Angelorum qui clangent.

CAPVT IX.

1 Clauis putei abyſsi. 2 Fumus putei. 3 Locuſta, & earum poteſtas. 6 Impij mortẽ exoptãtes, non poterũt aſſequi. 7 Locuſtarũ deſcriptio & figura. 11 Locuſtarũ rex quis, & quo nomine. 15 Quatuor Angeli ſoluti. 16 Equeſtris exercitus numerus. 17 Equitum apparatus, & equorum deſcriptio. 20 Homines in idololatria & vitijs pertinaces.

1 TVm quintus Angelus clanxit, & vidi ſtellam
è cælo cecidiſſe in terram: cui data
eſt clauis putei abyſsi.
2 Aperuit igitur puteum abyſsi: & aſcendit fumus
putei, vt fumus fornacis magnę: & obſcuratus
eſt ſol & aer à fumo putei.
3 Ex fumo autem exierunt locuſtæ in terram:
dataq; eſt illis poteſtas, qualem habent poteſtatem
terreſtres ſcorpij.
4 Et ipſis eſt interdictum ne læderent gramen
terræ, neq; viride quicquam, neq; vllam arborem:
ſed tantùm homines qui non habent ſignum
Dei in frontibus ſuis.
5 Datũ autẽ eſt eis, non vt occidant eos, ſed vt
cruciẽtur *illi* menſes quinq;, *ſit*q; cruciatus eorũ
vt cruciatꝰ ſcorpij quũ percuſſerit hominẽ.
6 Itaq; per eos dies quærent homines mortẽ, B
ſed non inuenient eam: & deſiderabunt mori, *Supr. 6.d.16*
ſed fugiet mors ab eis. *Eſaiæ 2.d.19*
7 Figuræ aũt locuſtarũ ſimiles *erant* equis para *Oſee 10.b.8*
tis ad præliũ: erantq; ſuper capita earum tan- *Sap. 26.b.9*
quam coronæ ſimiles auro, & facies earum vt
facies hominum.
8 Et habebant capillos vt capillos mulierum:
& dentes earum, vt leonum erant.
9 Habebant etiã loricas ferreas: & ſonitus alarum
ipſarum vt ſonitus curruum equis multis
curren-

currentibus ad bellum.
10 Sed & habebant caudas ſimiles ſcorpionum,
erantq; aculei in caudis earum: & earum po-
teſtas *erat* nocere hominibus menſes quinq;.
11 Habent autem ſibi impoſitum regem, Ange-
lum abyſsi, cui nomen Hebraicè Abaddon,
C Græcè autem Apollyon, *id eſt perdens.*
12 Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo
væ poſtea.
13 Tum ſextus Angelus clanxit, & audiui vo-
cem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei,
quod eſt ante oculos Dei,
14 Dicẽtem ſexto Angelo qui habebat tubam,
Solue quatuor illos Angelos vinctos ad ma-
gnum Euphratis flumen.
15 Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati
ad horam & diem & mẽſem & annum, vt oc-
cidant tertiam partem hominum.
16 Eratq; numerus equeſtris exercitus bis mil-
lies centena millia: nam audiui numerum
eorum.
17 Itemq; vidi equos per viſionem: & ipſorum
ſeſſores habentes thoraces igneos & hyacin-
thinos & ſulphureos: erant autem capita e-
quorum vt capita leonum: & ex ore ipſorum
prodibat ignis, & fumus, & ſulphur.
D 18 Ab his tribus occiſa eſt tertia pars hominum,
nempe ab igne, & fumo & ſulphure, quę prodi-
bant ex ore ipſorum.
19 Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, & in
caudis eorum: nam caudę eorum ſimiles ſunt
ſerpentibus, habentes capita, per quę nocent.
20 Porrò reliqui homines qui non ſunt occiſi
Pſal. 115. d. 4 & 135. c. 15 his plagis, non reſipuerunt ab operibus ma-
nuum ſuarum, vt ne adorarent dæmonia & ſi-
mulachra aurea & argentea & ærea & lapidea
& lignea, quæ neque videre poſſunt, neq; au-
dire, neque ambulare:
21 Neq; reſipuerunt ab homicidijs ſuis, neque
à veneficijs ſuis, neque à ſcortatione ſua, neq;
à furtis ſuis.

CAPVT X.

1 Angeli cuiuſdam forma. 3 Septem tonitrua. 5 & 6 Angelus ſublata manu iurat. 7 Myſterium Dei conſummandum. 10 Ioannes Angelo obſequutus deuorat libellum. Libelli effectus.

1 TVm vidi alium Angelum fortem deſcen-
dentem de cœlo, amictum nube, in cuius
capite erat iris, facies autem eius erat vt ſol, &
pedes eius vt columbæ igneæ.
2 Habebatq; in manu ſua libellum apertum:
& poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare,
ſiniſtrum autem ſuper terram.
B 3 Clamauitq; voce magna, ſicut leo rugit: &
quum clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua
voces ſuas.
4 Et quum locuta fuiſſent ſeptem tonitrua vo
ces ſuas, ego ſcripturus eram: ſed audiui vo-
cem de cœlo, dicentem mihi, Obſigna quę lo-
cuta ſunt ſeptem tonitrua, & ne ea ſcribas.
Dan. 12. c. 7 5 Et Angelus quem vidi ſtantem ſuper mare
& ſuper terrã, ſuſtulit manum ſuã ad cœlum,
C 6 Et iurauit per eum qui viuit in ſecula ſeculo-
rum, qui creauit cœlum, & ea quæ ſunt in eo,
& terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare & ea
quæ in eo ſunt, tempus non fore amplius.
7 Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli, quum
cœperit clãgere, conſummandũ eſſe myſteriũ
Dei, ſicut annunciauit ſeruis ſuis Prophetis.
8 Et vox quã audierã è cœlo, rurſum locuta eſt
mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum
apertũ *qui eſt* in manu Angeli ſtantis ſuper ma-
re & ſuper terram.
9 Abij igitur ad Angelũ, dicens ei vt daret mi- D
hi libellum. Et dixit mihi, Accipe & deuora
eum, & amaritudinem afferet ventri tuo: ſed *Ezech. 2. d. 9*
in ore tuo erit dulcis tanquam mel.
10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & de-
uoraui eum: eratq; in ore meo dulcis tanquã
mel. ſed quum deuoraſſem eum, amaruit ven-
ter meus.
11 Tunc dixit mihi, Oportet te iterum prophe-
tare coram populis, gentibus, & linguis, &
Regibus multis.

CAPVT XI.

1 Calamus virgæ ſimilis datus Ioanni, & in quem finem. 2 Atrium quod extra templum datum Gentibus. Vrbs ſancta. 3 Duo teſtes Domini. 5 Quæ pœna maneat eos qui illis velint nocere. 6 Illorum teſtium poteſtas, 7 & mors. 11 Eorundem reſurrectio à mortuis, 12 & aſcenſus in cœlum. 16 Viginti quatuor ſenes gratias agunt Deo. 19 Arca fœderis.

1 DAtus autem eſt mihi calamus ſimilis
virgæ, adſtititq; Angelus, dicens, Surge
& metire templum Dei, & altare, & eos qui a-
dorant in eo.
2 Sed atrium quod extra templum eſt eijce
foras, & ne metiaris illud: nam datum eſt Gẽ-
tibus: & Vrbem ſanctam calcabunt menſibus
quadraginta duobus.
3 Sed dabo illã duobus teſtibus meis, qui pro-
phetabunt diebus mille ducentis ſexaginta,
amicti ſaccis.
4 Hi ſunt duæ illæ oleæ & duo candelabra in
conſpectu Domini terræ poſita.
5 Quòd ſi quis velit eis nocere, ignis prodit ex B
ore ipſorum qui deuorat inimicos eorum: nã
ſi quis velit eis nocere, ita oportet eum occidi.
6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne
pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſta-
tem habent ſuper aquas, conuertendi eas in
ſanguinem, & percutiẽdi terram omni plaga
quotieſcunque voluerint.
7 Porrò quum finierint ſuum teſtimoniũ, be-
ſtia aſcendens ex abyſſo, geret aduerſus eos
bellum, & vincet eos, & occidet eos.
8 Et cadauera eorum iacebunt in plateis vrbis
magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma
& Aegyptus, vbi & Dominus noſter crucifi-
xus eſt.
9 Et videbunt *homines* ex tribubus, & populis,
& linguis, & gẽtibus cadauera eorum per tres
dies & dimidium: & cadauera eorum non ſi-
nent poni in monumentis.
10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & læ- C
tabuntur: & munera mittent alij alijs: quòd
hi duo Prophetæ cruciarint terræ incolas.
11 Sed poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ
à Deo *prodiens* ingredietur in illos: ſtabuntq;
erecti in pedes ſuos, & timor magnus cadet ſu-
per eos qui ipſos ſpectarunt.
12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo,
dicentem ipſis, Aſcendite huc. Aſcenderuntq;
in cœlum per nubem: & viderunt illos inimi-
mici eorum.
13 Factusq; eſt in illa hora terræmotus magnus:
& decima pars Vrbis cecidit, & occiſa ſunt in
terræmotu nomina hominũ ſepties mille: &
reliqui territi ſunt, & dederũt gloriã Deo cœli.

14 Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium ve-
net citò.
15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ
ſunt voces magnę in cœlo, dicentes, Facta ſunt
regna mundi, facta ſunt *regna* Domini noſtri,
& Chriſti eius qui regnabit in ſecula ſeculo-
rum.
16 Tum vigintiquatuor illi Senes qui in cõſpe-
ctu Dei ſedent in ſedilibus ſuis, ceciderũt in fa
cies ſuas, & adorarunt Deum,
17 Dicẽtes, Gratias agimus tibi Domine Deus
omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui ven-
turus es: quia adeptus es poteſtatẽ tuam ma-
gnam, & regnum iniuiſti.
18 Et iratæ ſunt Gentes, & aduenit ira tua, &
tempus mortuorum vt iudicentur, & des prę-
mium ſeruis tuis Prophetis & Sanctis, & ti-
mentibus nomen tuum, paruis & magnis: &
perdas eos qui perdunt terram.
19 Tunc apertum eſt templum Dei in cœlo, &
viſa eſt Arca fœderis eius in templo eius: & fa-
cta ſunt fulgura & voces, & tonitrua, & terræ-
motus, & grando magna.

CAPVT XII.

1 Mulier parturiens. 3 Draconis deſcriptio. 5 Mulieris partus. 7 Michaelis cũ dracone conflictus, & victoria. 11 Sanguis Agni. 14 Mulieri datæ alæ duæ. 15 Aqua tanquam flumen ex ore ſerpentis, 16 quæ à terra abſorbetur.

1 VIſum eſt autem ſignum magnũ in cœlo:
Mulier amicta ſole, ſub cuius pedibus
erat luna, & in capite corona ſtellarum duo-
decim:
2 Vterum ferens, clamabat parturiens, & cru-
ciabatur vt pareret.
3 Viſum eſt autem aliud ſignũ in cœlo, & ecce,
affuit draco magnus rufus, habens capita ſeptẽ
& cornua decem: & in capitibus ſuis diadema-
ta ſeptem.
4 Cuius cauda trahebat tertiam partẽ ſtella-
rum cœli, quas abiecit in terram. ſtetit autem
is draco ante mulierem quæ erat paritura: vt
vt quum peperiſſet, filium eius deuoraret.
B 5 Peperit autem filium maſculum, qui rectu-
rus erat omnes Gentes in virga ferrea: & ra-
ptus eſt Filius eius ad Deum & ad Thronum
eius.
6 Mulier verò fugit in ſolitudinem, vbi habet
locum paratum à Deo: vt illic paſcant eam
diebus mille ducentis ſexaginta.
7 Et factum eſt prælium in cœlo: Michael &
angeli eius prçliabantur cum dracone, & dra-
co pugnabat & angeli eius:
8 Sed non obtinuerunt, neque locus eorum
amplius inuentus eſt in cœlo.
9 Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens
ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Sata-
nas, qui ſeducit totum terrarum orbẽ: proie-
ctus *inquam* eſt in terram, & angeli eius cum
eo proiecti ſunt.
10 Et audiui vocem magnam dicẽtem in cœlo,
Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei
C noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia deiectus
eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſa-
bat eos ante conſpectum Dei noſtri die ac no-
cte.
11 Sed ipſi vicerunt eum propter ſanguinem
Agni, & propter ſermonem teſtimonij ſui, &
animæ ſuę prodigi fuerunt vſque ad mortem.
12 Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in
eis. Væ incolis terræ & maris: nam deſcendit
Diabolus ad vos, iræ magnæ plenus, vt qui
ſciat ſe paululum temporis habere.
13 Quum igitur vidiſſet draco quòd proiectus
eſſet in terram, perſequutus eſt mulierem quę
pepererat maſculum.
14 Sed datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ ma-
gnæ, vt volet à conſpectu ſerpentis in deſertũ D
in locum ſuum, vbi alitur per tempus & tem-
pora, & dimidium temporis à facie ſerpentis.
15 Eiecit autem ſerpens ex ore ſuo poſt mulie-
rem aquam tanquam flumen, vt eam faceret
rapi à flumine:
16 Sed ſuccurrit terra mulieri, aperuítque terra
os ſuum, & abſorbuit flumen quod eiecerat
draco ex ore ſuo.
17 Iratus eſt igitur draco aduerſus mulierem: &
abiit vt gereret bellum cum reliquis ex ſemine
eius, cuſtodientibus mandata Dei, & haben-
tibus teſtimonium Ieſu Chriſti.
18 Stetitque ſuper arenam maris.

CAPVT XIII.

1 & 2 Beſtia marina, eiuſque forma & poteſtas. 4 Adoratur draco. 8 Agni liber vitæ. 10 Captiuitas. Gladius. 11 Alia beſtia è terra. 12, 13 Eius poteſtas & ſigna. 14 Imago beſtiæ. 16 Character beſtiæ. 18 Numerus beſtiæ.

1 TVm vidi beſtiam è mari aſcendentem,
quæ habebat capita ſeptẽ & cornua de-
cem: & ſuper cornua eius *erant* decem diade-
mata: & ſuper capita eius, nomen blaſphemię.
2 Erátque hęc beſtia quã vidi, ſimilis pardo, &
pedes eius vt *pedes* vrſi, & os eius vt os leonis:
dedit autem ei draco virtutem ſuam, & Thro-
num ſuum, & poteſtatem magnam.
3 Et vidi vnum ex capitibus eius quaſi lethali-
ter cæſum: ſed ipſius plaga lethalis curata eſt:
& admirans vniuerſa terra, ſequuta eſt beſtiã.
4 Et adorarunt draconem qui dedit poteſta- B
tem beſtiæ: & adorarunt beſtiã, dicentes, Quis
ſimilis beſtiæ? quis poterit pugnare cum ea?
5 Datúmque eſt ei os loquens magna & blaſ-
phemias: & data eſt ei poteſtas agendi menſes
quadragintaduos.
6 Aperuit igitur os ſuum ad blaſphemiam ad-
uerſus Deum, vt conuicijs afficeret nomen
eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo
habitant.
7 Sed & datum eſt ei bellum gerere cum San-
ctis, & vincere eos: & data eſt ei poteſtas in o-
mnem tribum, & linguam, & gentem.
8 Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ,
quorum nõ ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ
Agni illius mactati *tam inde* à iactis mundi fun-
damentis.
9 Si quis habet aurem, audiat. C
10 Si quis in captiuitatem ducit, in captiuitatẽ
abibit: ſi quis gladio occiderit, oportet eum *Geneſ. 9. a. 6*
gladio occidi. hic eſt patientia & fides Sancto- *Matt. 26. e. 52*
rum.
11 Deinde vidi aliam beſtiam aſcendentem è
terra, quæ habebat cornua duo ſimilia Agni,
ſed loquebatur vt draco.
12 Et verò poteſtatem prioris beſtiæ omnem
exercet in conſpectu eius, & facit vt terra & i-
pſius incolæ adorent beſtiam illam primam,
cuius curata fuerat plaga lethalis.
13 Editque ſigna magna, adeò vt etiam ignem
faciat è cœlo deſcendere in terram in conſpe-
ctu hominum.

D 14 Et ſeducit incolas terræ, propter ſigna, quæ
datum eſt ei vt faciat in conſpectu beſtię, dicēs
incolis terræ vt faciant imaginem beſtiæ quæ
gladio vulnerata fuit, ſed reuixit.
15 Datúmque eſt ei vt animaret imaginem be-
ſtiæ, vt etiam loquatur imago beſtiæ: & faciat
vt quicunque nō adorarint imaginem beſtiæ,
occidantur.
16 Sed & facit vt omnes, parui & magni, diui-
tes & pauperes, liberi & ſerui accipiant chara-
cterē in manu ſua dextra, aut in frontibus ſuis.
17 Et ne quis poſsit emere aut vendere, niſi qui
habeat characterem aut nomen beſtię, aut nu-
merum nominis eius.
18 Hic ſapientia eſt. Qui intelligentia prędiuus
eſt, computet numerum beſtię: numerus enim
hominis eſt, & numerus eius, ſexcenta ſexa-
ginta ſex.

CAPVT XIIII.

1 Agnus ſtans ſuper montem Sion. 144000 ſignati. 3 Canticum nouum. 4. 5 Fidelium ſinceritas. 6 Angelus habens Euangeliū æternum. 8 Babylonis excidium. 9 Damnatio eorum qui à beſtia inſigniti fuerant. 13 Qui mortui beati. 14 Nubes candida, & ſuper eam ſedens, habens falcem. 16 Demeſſa terra ab eo. 19 Idem vindemiat vineam terræ. Lacus iræ Dei.

1 TVm aſpexi, & ecce *aderat* Agnus ſtans ſu-
per montem Sion, & cum eo cētum qua-
draginta quatuor millia, habentia nomen Pa-
tris eius ſcriptum in frontibus ſuis.
2 Et audiui vocem è cœlo tanquam vocem
aquarum multarum, & tanquam ſonum toni-
trui magni: & vocem audiui citharœdorū pul-
ſantium citharas ſuas,
3 Et canentium quaſi canticum nouum ante
thronum, & ante quatuor animalia, & Senes:
neq; quiſquam poterat diſcere canticū illud,
niſi illa centum quadragintaquatuor millia, ij
ſcilicet qui empti ſunt de terra:
4 Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt inqui
nati: virgines enim ſunt. hi ſequuntur Agnum
quocunque ierit: hi empti ſunt ex hominibus,
primitiæ Deo & Agno *ſacræ*.
B 5 Et in quorum ore non eſt inuentus dolus:
ſunt enim inculpati ante thronum Dei.
6 Deinde vidi alium Angelum volantem per
medium cœli, habentem Euangelium ęternū,
vt euangelizaret incolis terræ, & omni genti,
& tribui, & linguæ, & populo:
Pſal.145.b.6 7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei
Act.14.c.15 tribuite gloriam, nam venit hora iudicij eius:
& adorate eum qui fecit cœlum & terram &
mare & fontes aquarum.
Eſa.21.c.9 8 Et alius Angelus ſequutus eſt, dicens, Ceci-
Ierem.51.a.8 dit cecidit Babylon vrbs illa magna, quia vi-
Infr.18.a.2 num iræ ſcortationis ſuæ potandum præbuit
omnibus gentibus.
9 Et tertius Angelus ſequutus eſt illos, dicens
voce magna, Siquis adorauerit beſtiam & ima
ginem eius, & acceperit characterem in fron-
te ſua aut in manu ſua,
C 10 Bibet hic quoque ex vino iræ Dei, ex mero
inquam infuſo in poculum iræ ipſius: & crucia-
bitur igne & ſulphure in conſpectu Angelorū
ſanctorum, & ante conſpectum Agni.
11 Et fumus cruciatus eorum aſcendet in ſecu-
la ſeculorum: nec habebunt requiem die nec
nocte, qui adorant beſtiam & imaginem eius,
& ſi quis acceperit characterem nominis eius.
12 Hic tolerantia Sanctorum eſt: hic qui obſer-
uant mandata Dei, & fidem Ieſu.
13 Tunc audiui vocem è cœlo, dicentem mihi,
Scribe, Beati poſthac mortui, ij *inquam* qui Do-
mini cauſâ moriuntur. Etiā dicit Spiritus quo-
niam requieſcūt à laboribus ſuis, & opera eo-
rum ſequuntur eos.
14 Aſpexi autem, & ecce *aderat* nubes candida:
& ſuper nubem ſedebat *quidam* ſimilis homini,
habens in capite ſuo coronam aureā, & in ma-
nu ſua falcem acutam.
15 Et alius Angelus prodijt è templo, clamans
voce magna ad eum qui inſidebat nubi, Mitte Ioel.3.c.13
falcem tuā, & mete: quia venit tibi hora vt me- D
tas: nam aruit meſsis terræ. Mat.13.e.39
16 Miſit igitur is qui inſidebat nubi falcem ſu ā
in terram, & demeſſa eſt terra.
17 Tum alius Angelus prodijt è templo quod
eſt in cœlo, habens & ipſe falcem acutam.
18 Et alius Angelus prodijt ab altari, qui habe-
bat poteſtatem ſupra ignem, & clamauit voce
magna ad eum qui habebat falcem acutam, di
cens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia
botros vineæ Terræ: nā maturę ſunt vuæ eius.
19 Miſit igitur Angelus falcem ſuam acutam in
terram, & vindemiauit vineam terræ, & miſit
in lacum iræ Dei magnum.
20 Et calcatus eſt lacus extra ciuitatē: exiuitq;
ſanguis è lacu vſq; ad frænos equorum, per ſta
dia mille ſexcenta.

CAPVT XV.

1. & 6 Angeli ſeptem habentes plagas ſeptem. 2 Mare vitreū. 3 Canticum Moſis. Canticum Agni. 7 Septem phialæ aureæ. 8 Fumus prodiens à maieſtate Dei.

1 DEinde vidi aliud ſignum in cœlo ma-
gnum & admirabile, Angelos ſeptem
habentes plagas ſeptem vltimas, quoniam per
illas expleta eſt ira Dei:
2 Et vidi tāquam mare vitreum mixtum igni:
& eos qui victoriā reportarant ex beſtia & ima
gine eius & charactere eius, & numero nomi-
nis eius, ſtantes apud mare vitreum, & haben-
tes citharas Dei.
3 Qui etiam cantabant canticum Moſis ſerui B
Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mi-
rabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipo- Pſa.146.a.6
tens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex Sanctorū.
4 Quis non timebit te Domine, & glorificabit Ierem.10.a.7
nomen tuum? nam ſolus ſanctus es. Nam om-
nes gentes venient, & adorabunt corā te: nam
iudicia tua patefacta ſunt.
5 Et poſt hæc aſpexi, & ecce, apertum eſt tem- C
plum Tabernaculi teſtimonij in cœlo:
6 Et prodierunt ſeptem Angeli habētes ſeptē
plagas, è templo, induti lino puro & candido,
& præcincti circa pectora zonis aureis.
7 Et vnum ex quatuor animalibus dedit ſeptē
Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iræ Dei
viuentis in ſecula ſeculorum.
8 Et impletum eſt templum fumo *prodeunte* à
maieſtate Dei, & à virtute eius: nec quiſquam
poterat ingredi in templum, donec expleren-
tur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

CAPVT XVI.

1 Septem angeli effundunt phialas. 2 Vulnus malum in homines qui habebant characterem beſtiæ. 3 Mare fit tanquam ſanguis cadaueris. 4 Flumina & fontes in ſanguinem verſi. 5 Angelus aquarum. 9 Aeſtus in homines. 10 Regnū beſtiæ tenebroſum fit. Mādere linguas præ dolore. 12 Euphratis aqua ſiccata. 13 Impuri ſpiritus tres ranis ſimiles. 15 Dies Domini furi ſimilis. Vigilandū. 16 Arma-gedō. 19 Babylonis excidiū. 21 Grando quaſi talētaria.

1 Tunc

1 ET audiui vocem magnam è templo, dicentem ſeptem Angelis, Ite, effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialã ſuam in terram, factúmque eſt vulnus malum ac noxium in homines qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adorabant imaginem eius.

3 Deinde ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, factúmque eſt quaſi ſanguis cadaueris, & quodcunq; animal viuebat in mari, mortuum eſt.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum, & factæ ſunt ſanguis.

5 Et audiui Angelum aquarum dicentem, Iuſtus es Domine, Qui es, & Qui eras, & Sanctus: quia hæc iudicaſti:

B 6 Quia *inquam* ſanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti ad bibendum: digni enim ſunt.

7 Et audiui alium è Sanctuario dicentem, Etiã Domine Deus omnipotens, vera & iuſta iudicia tua.

8 Poſtea quartus Angelus effudit phialam ſuã in ſolem, & datum eſt ei æſtu affligere homines per ignem.

9 Et æſtuauerũt homines æſtu magno, & blaſphemarunt nomen Dei habentis poteſtatem in has plagas: neque reſipuerunt vt darent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam ſuã ſuper Thronum beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum, & mandebant linguas ſuas

C præ dolore:

11 Et blaſphemarunt Deum cœli prę doloribus ſuis, & vlceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis.

12 Tum ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum, *nempe* Euphratem, & ſiccata eſt aqua eius, vt pararetur via Regum ab Ortu ſolis *aduentantium*.

13 Et vidi ex ore draconis & ex ore beſtię, & ex ore pſeudoprophetæ illius tres impuros ſpiritus ſimiles ranis prodeuntes.

14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorũ ij qui edunt ſigna, quique abeunt ad Reges terræ & totius mundi, vt congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

Suprà 3.a.3 15 Ecce venio vt fur. Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videantur verenda ipſius.

Matth.24.d.44

Luc.12.e.39 16 Congregarunt igitur eos in locum qui vocatur Hebraicè Arma-gedon.

17 Tum ſeptimus Angelus effudit phialam ſuã in aerem: & prodijt vox magna è templo cœli

D à throno, dicens, Factum eſt.

18 Factique ſunt ſonitus, & fulgura, & tonitrua & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, terræmotus *inquam* adeò magnus.

19 Et dirupta eſt vrbs illa magna in tres partes, & ciuitates Gentium ceciderunt: & Babylon magna venit in memoriam ante Deũ, vt præ-

Iere. 25.d.15 beret ei poculum vini indignationis iræ ſuæ.

20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti.

21 Et grando magna, quaſi talentaria, deſcendit è cœlo in homines: & blaſphemarunt Deũ homines, propter plagam grãdinis: quoniam magna fuit plaga eius vehementer.

CAPVT XVII.

1 Damnatio meretricis magnæ. 3 Beſtiæ cui mulier inſidebat, forma. 4 Mulieris ornatus. 5 Quid ſcriptum in fronte mulieris. 7 Angelus explicat Ioanni myſterium mulieris & beſtiæ cui inſidebat. 14 Agnus Dominus dominorum, & Rex regum.

1 TVm venit vnus ex ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & loquutus eſt mecum, dicens mihi, Heus tu, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas:

2 Cum qua ſcortati ſunt Reges terræ, & cuius ſcortationis vino inebriati ſunt incolæ terræ.

3 Quúmque me per ſpiritum in deſertum trãſtuliſſet, vidi mulierem inſidentem beſtię coccinæ, plenæ nominibus blaſphemiæ, habenti capita ſeptem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpura & cocco, & inaurata auro & lapidibus precioſis & margaritis, habens poculum aureũ in manu ſua plenum abominationibus & immunditia ſcortationis ſuæ. B

5 Et in fronte ſuo nomen ſcriptum, Myſteriũ, Babylon magna, mater ſcortationum & abominationum terrę.

6 Et vidi mulierem illam ebriã ſanguine Sanctorum & ſanguine martyrum Ieſu: & miratus ſum, quum viderem illam, admiratione magna.

7 Tũc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi myſterium mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptẽ & cornua decem.

8 Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt: & aſcenſura eſt ex abyſſo, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina ſcripta non ſunt in Libro vitæ à iactis mundi fundamentis) videntes beſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt. C

9 Hic eſt mens quæ habet ſapientiam. Septẽ capita, ſeptem montes ſunt ſuper quos mulier ſedet, & Reges ſeptem ſunt.

10 Quinque ceciderunt: vnus eſt, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illũ breue tempus manere.

11 Beſtia autem quæ erat, & non eſt, is octauus eſt, & è ſeptem eſt, & in exitium abit:

12 Decem autẽ cornua quæ vidiſti, decem Reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam Reges vna hora accipiẽt cum beſtia.

13 Hi vnum conſilium habent, & vires ac poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. D

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorũ eſt, & Rex regum: & qui cum eo ſunt, vocati, & electi, & fideles. *1.Tim.6.c.15* *Infr.9.c.16*

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & turbæ, & gẽtes, & linguæ.

16 Et decẽ cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odio proſequentur meretricem, & ſolam reddent illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipſam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum vt faciant quod placitum eſt ei, & vt conſentiant, deniq; regnum ſuum beſtię, donec compleantur verba Dei.

18 Et mulier quam vidiſti, eſt vrbs illa magna quæ habet regnum ſuper Reges terræ.

CAPVT XVIII.

1 Angelus deſcendēs è cœlo prædicit ruinā Babylonis magnæ. 4 Iubentur fideles exire ex ea, & cauſa. 9 Regum terræ planctus ob iudiciū Dei in Babylonē. 11 Mercatores flentes, & quare. 19 Nautarum luctus. 20 Ob deſolationem & excidium Babylonis exultandū fidelibus, in quorum gratiam Dominus pœnā de ea ſumpſit. 21 Lapis inſtar molæ iactus ab Angelo in mare. 24 Sanguis Prophetarum & ſanctorum.

1 ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem è cœlo, habentem poteſtatem magnā: adeò vt terra reſplenduerit gloria eius.

Eſai.21.c.9 Ierem.51.a.2 Supr.14.b.8

2 Exclamauit autem vehemēter voce magna, dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta eſt domicilium dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus impuri, & cuſtodia omnis volucris immundæ & inuiſæ:

3 Quia ex vino iræ ſcortationis eius biberunt omnes gentes, & Reges terræ cum ea ſcortati ſunt: & mercatores terræ opibus deliciarum eius diuites facti ſunt.

4 Et audiui aliā vocem è cœlo dicētem, Exite B ex ea popule mi, ne participes ſitis peccatorū eius, & de plagis eius ne participetis.

5 Nam accumulata peccata eius pertigerunt vſque in cœlum: & recordatus eſt Deus ſcelerum eius.

6 Reddite ei ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate ei duplum ſecundum opera eius: in poculo quod propinauit, propinate ei duplum.

Eſai.47.b.8

7 Quantum glorificauit ſeſe & luxuriata eſt, C tantum dāte ei cruciatum & luctum: quia in corde ſuo dicit, Sedeo Regina, nec ſum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo vna die venient plagæ eius, mors & luctus, & fames, & igne exuretur: quia validus eſt Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent ſuper ea Reges terræ, qui cū illa ſcortati & luxuriati ſunt, quum viderint fumum incendij eius:

10 Eminus ſtantes propter timorem cruciatus eius, & dicentes, Vah, vah, Magna illa vrbs Babylon, vrbs illa valida cuius vna hora venit iudicium.

D 11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt ſuper ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius.

12 Merces auri, & argenti, & lapidis precioſi, margaritarum, byſsi, purpuræ, ſerici & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno precioſiſsimo, & ære, & ferro, & marmore:

13 Et cinamomum, & ſuffitus, & vnguentum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum *merces*, & rhedarum, & mancipiorū, & animas hominū.

E 14 Et fructus deſiderij animę tuæ abierunt à te: & omnia pinguia & pręclara abierunt à te, nec amplius ea inuenies.

15 Harum *inquam* rerum mercatores diuites facti, procul ab ea ſtabunt, propter timorem cruciatus eius, flentes ac lugentes,

16 Et dicentes, Vah, vah, Ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapidibus precioſis, & margaritis:

17 Quînam vna hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitię? Sed & omnes gubernatores, & omnis in nauibus verſantiū turba, & nautę, & qui in aquę ex mari quæſtum faciunt, longè ſtabunt, F

18 Et clamabunt, videntes fumū incendij eius, & dicent, Quæ ſimilis *erat* vrbi iſti magnæ?

19 Et iniecto capitibus puluere, clamabunt flētes ac lugentes, & dicentes, Vah, vah vrbs illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habebāt naues in mari, precijs eius, quę vna hora deſolata eſt.

20 Exulta ſuper eam cœlum, & ſancti Apoſtoli & Prophetæ, quoniam ſumpſit pœnas Deus, veſtræ vltionis cauſa de illa.

21 Tum ſuſtulit quidam Angelus fortis lapidē G inſtar molæ magnæ, & proiecit in mare, dicēs, Ita cum impetu proijcietur Babylon vrbs illa magna, nec amplius inuenietur.

22 Et vox citharœdorum & muſicorum & tibicinum & tubarum nō audietur in te amplius: nec vllus artifex cuiuſcunque artis inuenietur in te amplius: & ſonitus molæ non audietur in te amplius:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox ſponſi & ſponſæ non audietur amplius in te, cuius mercatores erant proceres terræ, & cuius veneficiis ſeductæ ſunt omnes gentes.

24 Sed in eā ſanguis Prophetarum & Sanctorū inuentus eſt, & omnium qui mactati ſunt in terra.

CAPVT XIX.

1.2 Gaudium & gratiarum actio ob iudicium quod exercuit Deus in meretricem magnam. 5 Laudandus Deus. 7. & 9 Nuptiæ Agni, & eius vxor. 8 Byſſus, iuſtificationes ſanctorum. 10 Ioannes adoraturus Angelum, ab eo prohibetur. Angeli conſerui fidelium. Solus Deus adorandus. 11. 13. & 16 Equo albo inſidentis nomen. 12 Forma. 13 Amictus. 14 Comitatus. 15 Poteſtas. 17 Angelus ſtans in ſole, vocans aues, & in quem finem. 20 Beſtiæ & pſeudoprophetæ pœna.

1 POſt hæc audiui vocem magnā turbæ multæ in cœlo dicentis Halleluia: ſalus, & honor, & gloria, & virtus Domino Deo noſtro *eſt*:

2 Quia vera & iuſta iudicia eius, & meretricē illam magnam quæ corrupit terrā ſcortatione ſua damnauit, & vindicauit ſanguinem ſeruorum ſuorum ex manu eius.

3 Deinde ſecundò dixerunt, Halleluia: & fumus eius aſcendit in ſecula ſeculorum.

4 Et prociderūt vigintiquatuor Senes & quatuor animalia, & adorauerunt Deum inſidentem Throno, dicentes, Amen, Halleluia.

5 Tum vox è Throno prodijt, dicens, Laudate Deum noſtrum omnes ſerui eius, & qui timetis eum parui & magni.

6 Et audiui tanquam ſonitum turbæ multæ, B & tanquam ſonitum aquarum multarum, & tanquam ſonitum tonitruorum magnorum, dicentium, Halleluia: quoniam regnauit Dominus Deus ille noſter omnipotens.

7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius parauit ſe.

8 Et datū eſt ei vt amiciatur byſſo puro, & ſplēdido: byſſus enim iuſtificationes ſunt Sāctorū.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarū Agni vocati ſunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera ſunt. Matt.22.a.2

10 Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. ſed dixit mihi, Vide ne feceris: conſeruus tuus ſum *vnus* ex fratribus tuis qui habent teſtimonium Ieſu. Deum adora: teſtimonium enim Ieſu eſt Spiritus prophetiæ.

11 Deinde

11 Et vidi cœlum apertum, & ecce *aſſuit* e-
quus albus:& qui ſedebat ſuper eũ, vocabatur
Fidelis & verax,& *qui* iuſtè iudicat & pugnat.
C 12 Oculi autem eius *erant* tanquã flamma ignis:
& in capite eius diademata multa:*habebatq́;* no
men ſcriptum quod nemo nouit niſi ipſe.
Eſa.16.a.2 13 Et amictus erat veſte tincta ſanguine: voca-
turq́; nomen eius Sermo Dei.
14 Exercitus autem qui ſunt in cœlo, ſequeban
tur eum equis albis, veſtiti byſſo albo & puro.
15 Et ex eius ore prodibat gladius acutus: vt eo
Pſal.2.c.13 percutiat gentes. ipſe enim reget eas virga fer-
rea: ipſe enim eſt qui calcat lacũ vini furoris &
iræ Dei omnipotentis,
16 Habetq́; in veſtimento & in femore ſuo no-
men ſcriptũ, Rex regum, & Dominus domi-
Sup.17.c.14 nantium.
1.Tim.6.d.16 17 Tunc vidi *quendam* Angelum ſtantem in ſole,
qui clamauit voce magna, dicens omnibus a-
uibus quæ volabant per medium cœli, Adeſte
& congregamini ad cœnam magni Dei:
D 18 Vt edatis carnes Regum, & carnes tribuno-
rum,& carnes fortium,& carnes equorum,&
eorum qui ipſis inſident,& carnes omnium li-
berorum ac ſeruorum, paruorum ac magnorũ.
19 Deinde vidi beſtiam illam, & reges terræ, &
exercitus eorum congregatos ad gerendum
bellum cum eo qui inſidebat equo,& cum ex-
ercitu eius.
20 Sed apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudo
propheta ille qui ediderat ſigna corã ea, quib.
ſeduxit eos qui acceperunt characterem be-
ſtiæ,& qui adorarunt imaginẽ eius. Viui côie-
cti ſunt hi duo in ſtagnũ ignis, ardẽs ſulphure:
21 Et reliqui occiſi ſunt gladio eius qui inſidet
equo, prodeunte ex ore ipſius: & omnes aues
ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAPVT XX.

1 Angelus vinctum ſerpentem antiquum conijcit in abyſſum. 4 Martyres Ieſu Chriſti. 5 Prima reſurrectio. 6, & 14 Mors ſecunda. 7, & 8 Solutus ſatanas ſeducit homines. 9 Ignis è cœlo deuorat inimicos ſeruorum Dei. 10 Diabolus coniectus in ſtagnum ignis. 11 Throno candido inſidens iudex. 12 Extremum iudicium. Liber vitæ. 13 Omnes mortui reſurgunt. 14 Infernus & mors coniecti in ſtagnum ignis.

1 DEinde vidi Angelum deſcendentem è
cœlo, qui habebat clauem abyſsi, & ca
tenam magnam in manu ſua.
2 Et apprehendit draconem, ſerpentem inquã
illum antiquum, qui eſt Diabolus & Satanas,
& vinxit eum *ad* annos mille.
3 Coniecitq́; eum in abyſſum, & clauſit eum,
& obſignauit ſuper eum, vt non ſeducat am-
plius gentes, donec compleantur anni mille:
nam poſtea oportet eũ ſolui *ad* exiguũ tẽpus.
4 Deinde vidi ſedes,& ſederũt ſuper eas, & iu-
dicium datum eſt eis: & animas eorum qui ſe-
curi percuſsi ſunt propter teſtimonium Ieſu,
& propter ſermonem Dei, quiq́; non adorarũt
beſtiam, neq; imaginem eius, nec acceperunt
characterem eius in frontibus ſuis, aut in ma-
nibus ſuis, viuentq́; & regnabunt cum Chriſto
mille annis.
5 Reliqui verò ex mortuis non reuiuiſcent, do
nec expleti fuerint mille anni. Hæc eſt reſurre
ctio prima.
6 Beatus & ſanctus qui habet partem in reſur-
rectione prima: in hos *enim* ſecunda mors non
habet poteſtatem: ſed erunt Sacerdotes Dei &
Chriſti,& regnabunt cum eo mille annis.
7 Quũ verò expleti fuerint mille anni, ſolue-
tur Satanas è carcere ſuo.
8 Et exibit vt ſeducat gentes quæ ſunt in qua-
tuor angulis terræ, Gog & Magog, vt congre- C
get eos in prælium: quorum numerus eſt ſicut Ezec.39.a.1
arena maris.
9 Aſcẽderũt igitur ſup latitudinẽ terræ, & cir-
cumierũt caſtra Sanctorũ,& vrbẽ dilectam: ſed
deſcẽdit ignis à Deo è cœlo, qui deuorauit eos.
10 Et Diabolus qui ſeducebat eos, coniectus
eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia
& pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte
in ſecula ſeculorum.
11 Tum vidi Thronũ magnũ candidũ, & quen-
dam ei inſidentẽ, à cuius conſpectu fugit terra
& cœlum, quorum locus non eſt inuentus.
12 Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes
in cõſpectu Dei:& libri aperti ſunt. & alius Li- D
ber apertus eſt, qui eſt *liber* vitæ: iudicatiq́; ſunt Sup.3.a.5
mortui ex ijs quæ ſcripta erant in libris, ſecun Infr.21.g.27
dum opera ipſorum. Phil.4.a.3
13 Et reddidit mare mortuos quos habebat:
Mors quoq; & Infernus reddiderunt mortuos
quos habebãt: & iudicatum eſt de ſingulis ſe-
cundum opera ipſorum.
14 Infernus autem ac Mors coniecti ſunt in ſta
gnum ignis: quæ eſt mors ſecunda.
15 Et qui non inuẽtus eſt in Libro vitę ſcriptus,
coniectus eſt in ſtagnum ignis.

CAPVT XXI.

1 Cœlũ nouũ & terra noua. 2 Ieruſalẽ cœleſtis. 4 Deus abſterget lachrymas fideliũ. Mortis imperiũ abrogatũ. 6 Fons aquæ viuæ. 7 Filij Dei. 8 Impiorũ ſtipendium. Mors ſecunda. 9 Sponſa Agni. 10 Ieruſalem cœleſtis forma & ampla deſcriptio. 27 Scripti in libro vitæ Agni.

1 DEinde vidi cœlum nouum & terrã no- Eſa.65.c.17,
uam: primum enim cœlum & prima & 66.g.22
terra abierat:& mare non amplius extabat. 2.Pet.3.c.13
2 Et ego Iohannes vidi ſanctam vrbem Ieruſa-
lem nouam, deſcendentem è cœlo, à Deo para
tam, vt ſponſam ornatam viro ſuo.
3 Et audiui vocem magnam è cœlo, dicentem,
Ecce tabernaculum Dei *eſt* cum hominibus,&
habitabit cum eis:& ipſi populi eius erunt, &
ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.
4 Et abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam Supr.7.d.17
ab oculis eorum: & mors amplius nõ extabit: Eſa.25.c.8
neq; luctus, neq; clamor, neque dolor extabit B
amplius: quia prima abierunt.
5 Et dixit is qui inſidebat Throno, Ecce noua Eſa.43.c.19
facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hęc ver 2.Cor.5.d.17
ba fidelia ſunt & vera.
6 Et dixit mihi, Actum eſt: ego ſum A & Ω, ini- Supr.1.b.8
tium & finis. Ego ſitienti dabo ex fonte aquæ Infr.22.c.13
viuæ gratis.
7 Qui vicerit, poſsidebit omnia:& ero ei Deus,
& ipſe erit mihi filius.
8 Timidis autem,& incredulis, & execrabili- C
bus,& homicidis,& ſcortatoribus, & venefi-
cis,& idololatris,& omnibus mẽdacibus, pars
aſsignata eſt in ſtagno ardenti igne & ſulphure:
quod eſt mors ſecunda.
9 Tum venit ad me vnus ex ſeptem illis Ange
lis qui habuerant ſeptẽ illas phialas plenas ſe-
ptẽ plagis nouiſsimis:& loquutus eſt mecum,
dicens, Veni, oſtendã tibi ſpõſam vxorẽ Agni.
10 Et ſuſtulit me per ſpiritum in montem ma-
gnũ & ſublimẽ,& oſtẽdit mihi Vrbẽ magnã, ſan

ctam inquam illam Hieruſalem, deſcendêtem
è cœlo à Deo:
11 Habentem gloriam Dei: & cuius lumen *erat*
ſimile lapidi precioſiſsimo, tanquam lapidi ia
ſpidi cryſtallizanti.
D 12 Habebat autem murum magnum & ſubli-
mem, habentem portas duodecim, & in por-
tis Angelos duodecim, & nomina inſcripta,
quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorũ
Iſrael.
13 Ab Oriente *erant* portę tres: ab Aquilone, por
tæ tres: ab Auſtro, portæ tres: ab Occaſu, por-
tæ tres.
14 Et murus vrbis habebat fundamenta duo-
decim: in quibus *erant* duodecim nomina Apo
ſtolorum Agni.
15 Porrò is qui loquebatur mecum, habebat ca
lamum aureum, vt metiretur vrbem, & portas
eius, & murum eius.
16 Vrbs ipſa verò quadrangularis eſt: cuius lon
gitudo tanta eſt quanta & latitudo. menſusq;
eſt vrbem calamo, ad ſtadiorũ duodecim mil-
lia: ſuntq; longitudo & latitudo & altitudo e-
ius æquales.
17 Et menſus eſt murum eius, centum quadra-
gintaquatuor cubitorum, menſura hominis,
quæ eſt Angeli.
18 Erat autem ſtructura muri eius ex iaſpide: i-
pſa verò vrbs aurum purum, & ſimilis vitro
puro.
F 19 Et fundamenta muri vrbis omni lapide pre-
cioſo ornata: fundamentum primum *erat* ia-
ſpis: ſecundum, ſapphirus: tertium, chalcedo-
nius: quartum, ſmaragdus:
20 Quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſepti-
mum, chryſolithus: octauum, beryllus: nonũ,
topazius: decimum, chryſopraſus: vndecimũ,
hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.
21 Duodecim autem portę, duodecim margari
tæ ſunt: & ſingulæ portæ ex ſingulis margari-
tis ſunt: & forum vrbis, aurum purum, tanquã
vitrum perlucidum.
G 22 Nec Templum vidi in ea: Dominus enim
Deus omnipotens Templum illius eſt, id eſt
Agnus.
Eſa.60.d.19 23 Neq; vrbs iſta eget ſole vel luna, vt luceant
in ea: nam gloria Dei illuſtrauit eam, & lucer-
na eius eſt Agnus.
Eſa.60.a.3 24 Et gentes quæ ſeruatæ fuerunt, ambulabũt
ad lucem eius: & Reges terræ gloriam ſuam &
honorem ad eam afferent.
Eſa.60.c.11 25 Nec portæ eius claudentur interdiu: nox e-
nim non erit illic.
26 Et afferetur gloria & honor Gentium ad eã.
Philip.4.a.3 27 Non intrabit in eam quicquam (quod inqui
Suprà 3.a.5, nat, aut abominandum quippiam patrat, vel
& 20.d.12 mendacium *loquitur*: ſed qui ſcripti ſunt in Li-
bro vitæ Agni.

CAPVT XXII.

*1 Fluuius aquæ viuæ. 2. & 14 Arbor vitæ. 4 Nomen Dei in fronti-
bus fideliũ. 5 Deus erit lucerna & ſol ſuis. 7 Beatus qui obſer-
uat verba prophetiæ Libri huius. 8 Iohãnes vidit & audiuit hæc.
9 Iohannes adoraturus Angelum, ab eo prohibetur. Angels con
ſerui fidelium, Solus Deus adorandus. 14 Qui futuri parti-
cipes arboris vitæ, & Vrbis ſanctæ ciues. 15 Excluduntur ex
ea impij. 16 Ieſus. 17 Aqua vitæ. 18 Adiuratio Io-
hannis ne quid adimatur, aut addatur huic libro ... ſeruus fecerit.*

1 DEinde oſtendit mihi purum fluuiũ a-
quæ viuæ, ſplendidum tanquá cryſtal
lum, procedentem ex Throno Dei & Agni.
2 In medio *autem* foro eius, & ex vtraque parte
fluminis, erat arbor vitæ afferens fructus duo-
decim, per menſes ſingulos edẽs fructum ſuũ,
& folia ſua, ad ſanitatem Gentium.
3 Nec vllum maledictum erit amplius: ſed ſe-
des Dei & Agni in ea erit, & ſerui eius ſerui-
ent ei.
4 Et videbunt faciem eius, & nomen eius in
frontibus ipſorum erit.
5 Et nox illic non erit, neq; opus eſt eis lumi- Eſa.60.d.19
ne lucernæ, neq; lumine ſolis: quoniam Domi
nus Deus illuſtrat eos: & regnabunt in ſecula
ſeculorum.
6 Tum dixit mihi, Hæc verba fidelia ſunt & ve B
ra: & Dominus Deus ſanctorum Prophetarum
miſit Angelum ſuum vt indicet ſeruis ſuis quę
oporteat fieri citó.
7 Ecce venio citó. beatus qui obſeruat verba
Prophetiæ libri huius.
8 Ego verò Iohannes *is ſum* qui audiui & vidi
hæc. Et quum audiſſem & vidiſſem, cecidi vt Sup.19.b.10
adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc o-
ſtendebat.
9 Is verò dixit mihi, Vide ne: conſeruus enim
tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, &
eorum qui ſeruant verba libri huius: Deum a-
dora.
10 Deinde dixit mihi, Ne obſignes verba Pro-
phetiæ libri huius: tempus enim propè eſt.
11 Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, C
ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur
adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.
12 Ecce venio citò: & merces mea mecum eſt,
vt reddam vnicuiq; prout opus ipſius erit. Rom.2.a.6
13 Ego ſum A & Ω, principium & finis, primus Eſa.41.b.6,
& vltimus. & 44.a.6
14 Beati qui ſeruant mãdata eius: vt ſit eis ius Supr.1.b.8,
in arbore vitæ, & per portas ingrediantur in & 21.b.6
Vrbem.
15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & ſcorta-
tores, & homicidæ, & idololatræ, & quiſquis
amat ac committit mendacium.
16 Ego Ieſus miſi Angelum meum, vt teſtifica-
retur vobis hæc in Eccleſijs. Ego ſum ſtirps &
progenies illa Dauidis, ſtella ſplendida & ma-
tutina.
17 Et Spiritus & Sponſa dicunt, Veni. Et qui au D
dit, dicat, Veni. & qui ſitit, veniat: & qui vult, Eſa.55.a.1
accipiat aquam vitæ gratis.
18 Enimuero conteſtor cuiuis audienti verba
Prophetiæ libri huius, ſi quis adiecerit ad hęc,
imponet ei Deus plagas ſcriptas in libro iſto.
19 Et ſiquis abſtulerit *aliquid* ex verbis libri Pro-
phetiæ huius, auferet Deus partem eius è Li-
bro vitæ, & ex vrbe ſancta, & ex ijs quæ ſcripta
ſunt in libro iſto.
20 Dicit qui teſtatur ita: etiã venio citó. Amen.
Etiam veni Domine Ieſu.
21 Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum om-
nibus vobis. Amen.

NOVI TEST. FINIS.

[redacted]

Excudebat Thomas Guarinus, Anno
Salutis humanæ M. D. LXIIII.
Calend. Martii.

[HEB]RAEA, CHALDAEA, GRAECA ET LATI[NA] NOMINA, VIRORVM, MVLIERVM, POPVLOrum, idolorum, urbium, fluuiorum, montium, cęterorumq́ꝫ locorum quę in Biblijs utriusq́ꝫ Teſtamenti leguntur in Veteri interprete, cum aliquot appellatiuis Hebraicis, Chaldaicis, & Græcis uocibus: adiecta eorum expoſitione & explicatione. Locorum præterea deſcriptio ex Coſmographis.

TIPOGRAPHVS CHRISTIANO LECTORI S.

NE QVID Chriſtiane Lector, quod ſacra tua ſtudia iuuare queat, tibi deeſſet, etiã hunc libellum de Proprijs nominibus, quæ paſsim in Scripturis ſacris leguntur, emendatiorem multo quàm antea, calci totius operis iſtorum Bibliorum in rem tuam addendũ putauimus. In quo præter diligentem locorum deſcriptionem ex optimis quibuſque authoribus, Ptolemæo, Plinio, Pomponio Mela, Strabone, Ioſepho, Volaterrano: & recentioribus, Iacobo Zieglero, & Vuolffgango Vueiſſemburgio, viris in hac re diligentiſsimis: ſingula nomina literis Hebraicis adſcripſimus ex ſuis locis. quos ſiquando conferre libeat, vt ij promptius occurrant, & velut digito commonſtrentur, vltra libri & capitis indicationem, adiecimus & verſuum numerum. Quoniam autem Vetus interpres in ſcriptura iſtorum Propriorum nominum vt plurimum LXX. interpretes ſequutus eſt, etiam Græcis characteribus ipſa nomina ex LXX. adiecimus, vt videas quibus ſuis literis conuerterint literas Hebraicas. Ne autem mireris quædam appellatiua nomina, tanquam propria interſeri, hoc ideo factum eſſe ſcito, quòd Vetus interpres, vt etiam LXX. nonnunquam, propria quædam nomina exiſtimauit eſſe appellatiua: cuiuſmodi, Murus fictilis pro Cir-heres, Tentatio pro Maſſa. Ad hæc, nomina quorum characteres proprij ignorabantur, quibus dictiones fuerunt conſcriptæ, D litera notauimus, quæ dubiam eſſe interpretationem indicaret: Græca autem nomina, G litera, quæ petitam eſſe à Græcis interpretationem ſignificat. Poſtremò in citandis libris Regum, vulgatum morem ſequuti ſumus, primum Regum & ſecundum inſcribentes, quos Hebræi vocant primum & ſecundum Samuelis: tertium verò & quartum Regum, qui Hebræis dicuntur primus & ſecundus Regum. In Pſalmis, vulgatum etiam numerum qui eſt LXX. interpretum, notauimus. Propterea ſi quis Propria nomina vt in Nouo interprete ſcripta ſunt, reperire cupiat, iuxta illius ſcripturam conſulat libellum iſtum. Fruere igitur Lector, & vale.

A A

אהרן ἀαρών *Aaron, Mons ſiue Montanus: aut docens, vel concipiens. Filius Amram, exod. 4. d. 14, & 1 par. 6. a. 2*

Aaronitæ, Idem pluralis numeri, 1 paral. 27. c. 17

אחסבי ἀχασβαί *Aaſbái, Confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hebræo & Syro, Frater ſenectutis. Filius Machati, 2 reg. 23. d. 34*

אבדון ἀβαδδών *Abadón, Exterminans, vel perditio. Abyſſus, apoc. 9. b. 11*

אבנה ἀβανά *Abana, Lapideus, vel ædificatio: ſiue, pater obſecro nunc. Nomen fluuij Damaſci, 4 reg. 5. d. 12. Varia eſt lectio in Hebraico codice, nam legitur & אמנה*

עברים ἀβαρίμ *Abarim, Tranſitus, p. n. ſiue tranſeuntes: aut furores, vel prægnantes: aut Syriacè, frumenta. Mons eſt Moabitarũ contra Iericho, ſupra Iordanem, idem ille cum montanis Arabiæ, in quorum vertice eſt mons Nebo in ſummitate Phaſga, vbi Iſraelitæ caſtra fixerant XLI manſione Eremi, nume. 21. c. 11, vbi legitur Ieabarim: & 33. f. 48: morte Moſis notus, nume. 27. c. 12 deut. 32. g. 49. Teſtatur Hieronymus in locis Hebr. oſtendi Abarim, aſcendentibus de Libyade in Heſebon antiquo vocabulo iuxta montem Phogor, nomen priſtinum retinentẽ, à quo circa cum regio vſq; nũc appellatur Phaſga.*

ἀβαρμᾶ *Abaron, Idem, ſingularis numeri: vel robur, aut fortitudo. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1 machab. 2. a. 5*

Abacuc, Vide Habacuc.

אבא ἀββᾶ *Abbá, Pater, Syrũ eſt. mar. 14. d. 36, rom. 8. c. 15. gal. 4. a. 6*

עבדא ἀβδὰ, ἀβδιάς *Abda, Seruus, aut ſeruitus: vel ex Hebræo & Syro, nubes iſtæ. Pater Adoniram, 3 reg. 4. a. 6, & 2 eſd. 11. c. 16*

עבדי ἀβδί *Abdai, Seruus aut ſeruitus: vel nubes abundans. Pater Cis Leuitæ, 2 paral. 29. c. 12*

עבדאל ἀβδιήλ *Abdeél, Seruus Dei, vel nubes abundantiæ Dei. Pater Selemiæ, ierem. 36. f. 26*

עבדמלך ἀβδεμέλεχ *Abde-mélech, Seruus regis, vel ſeruus conſilij. Nomẽ Aethiopis cuiuſdam eunuchi, ierem. 38. b. 8*

עבדנגו ἀβδεναγώ *Abdenagó, Seruus claritatis, vel ſeruus anxius, aut faciens ſplendorẽ. Nomen viri qui & Azarias dicitur, Danielis 1. b. 44.*

עבדי ἀβδί *Abdi, Seruus meus, aut ſeruitus, vel nubes abundans Filius Maloch filij Azabiæ, 1 paral. 6. d. 7*

עבדיה ἀβδιάς *Abdias, Seruus Domini. Diſpenſator domus regis Achab, 3 reg. 18. a. 3, & 2 paral. 34. c. 12. Propheta item, abd. 1. a. 1*

עבדיאל ἀβδιήλ *Abdiél, Seruus Dei, aut nubes abundantiæ Dei. Filius Guni è tribu Gad, 1 paral. 5. b. 15*

עבדון ἀβδών, ἀβδώρ *Abdón, Seruus aut nubes iudicij. Filius Michai ſiue Micha, 2 paral. 34. b. 19: qui 4 reg. 22. c. 12, Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis in tribu Aſer, ioſue 21. c. 30. & 1 paral. 6. g. 74. Fuit & nomen iudicis in Iſrael, iud. 12. d. 12*

עבד ἀβέδ *Abed, Seruus vel operarius. Nomen viri, 1 eſd. 8. a. 6*

אבל ἀβέλ *Abél per א, Luctus. Ciuitas quæ (vt Hieronymus inquit) duodecim à Gadaris miliaris, Orientem verſus, diſtat, 1 reg. 6. d. 18, & 3 reg. 15. d. 20, & 4 Reg. 15. f. 29. Eſt & villa in ſeptimo Philadelphiæ lapide, vbi Iephte cum Ammonitis manum conſeruit.*

הבל ἄβελ *Abel per* ה *in principio, vanitas, ſiue anhelitus: aut Syriacè, vapor. Filius Adam, gen. 4. a.2*

אבלה ἀβελά *Abéla, Luctus. Nomen vrbis, 2 reg. 20. c.15, quæ & Abel. Vide paulò ante: tantum* ה *eſt additum ad motum.*

אבל מים ἀβελμαΐν *Abel-máin, Luctus aquarum. Ciuitas, quam (vt narrat hiſtoria Paralipomenon (2 paralip. 16 b.4) rex Aſa per Benadab Syrum expugnauit, 3 reg. 15. d.20*

אבל מחולה ἀβελμεουλά *Abél-mehulá, Luctus infirmitatis, aut luctus chori, vel tympani: ſiue ex Hebræo & Syro, luctus veniæ. Nomen loci, iudic. 7. f.22, & 3 reg. 4. b.10, & 19. c. 16. Hieronymus in locis Hebraicis ait vicum eſſe in Aulone.*

אבל השטים ἀβελσαττίμ *Abél ſatím, Luctus ſpinarũ, ſiue declinationum, aut præuaricationum. Non procul à Iordane locus in deſerto ad Meridiem Moabitarum, nume. 33. f.49. Illic fuit XLII. manſio Iudæorum. Dicitur & Sitim ſiue Setim, nume. 25. a.1*

אבן בהן λίθος βαάν *Aben-bóen, Lapis pollicis, aut pollex, vel lapis in eis. Nomen loci, ioſ. 18. c.17*

אבץ ἀβές *Abes, Ouum, ſiue cœnoſus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, ioſ. 19. b. 20*

אבצן ἐσεβών *Abeſán, Pater ſcuti, aut patris ſcutum vel arma, aut pater frigiditatis. Nomen iudicis in Iſrael de Beth-lehem, iudic. 12. c.8*

אבשלום ἀβεσσαλώμ *Abeſſalóm, Pater pacis, ſiue pater conſummationis, ſiue pater retributionis, aut patris pax, ſiue patris conſummatio, ſiue patris retributio. Pater Maacha, ſiue Michai matris Abiam, 3 reg. 15. a.2: qui 2 para. 13. a.2, dicitur Vriel.*

אבגתא ἀβαγαθά *Abgatha, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Aſſueri regis Perſarum, eſth. 1. b.10*

אבי ἀβί *Abi, Pater meus. Mater Ezechiæ regis Iudæ, 4 reg. 18. a. 2 quæ 2 paral. 29. a.1, dicitur Abia.*

אביה ἀβιά *Abiá, Pater Domini, aut voluntas Domini. Mater Ezechiæ regis Iudæ, 2 par. 29. a.1: quæ 4 reg. 18. a.2 dicitur Abi. Filius Samuelis prophetæ, 1 reg. 8. a.2, & 1 paral. 6. b. 29. Filius item Roboam, 1 paral. 3. b.10: qui 3 regum. 14 g.31, dicitur Abiam iuxta quædam exemplaria Hebræa. Vxor Eſron filij Phares, 1 paralip. 2. c. 24. Filius item Ieroboam, 3 regum 14. a.1*

אבי־עלבון ἀβιαλβών *Abi-albon, Pater ſuperintelligens, aut pater ſuperædificans: aut ex Hebræo & Syro, pater iniuriæ. Nomen viri, 2 reg 23. d.30: qui 1 paral. 11 f.32, dicitur Abiel.*

אבים ἀβιά *Abiám, Pater maris. Filius Roboam, 3 reg. 14. g.31, & 15. a 1: qui Abia 1 para. 3. b.10, dicitur.*

אביסף vel אביאסף ἀβιασάφ *Abiaſaph, ſiue Abiſáph, Pater congregans, ſiue pater conſummans vel finiens. Filius Core, 1 paral. 6. c.33, & 9. c.19. exod. 6. d.24 Filius Elcanæ, 1 para. 6. b.23, & 9. c.19*

אביתר ἀβιάθαρ *Abiathár, Pater excellens, aut pater reſidui vel remanentis: ſiue pater explorationis vel contemplationis, aut pater funiculi. Filius Achimélech ſacerdotis, 1 reg. 22. d.21, & ipſe Achimélech, marc. 2. d.26*

אבידע ἀβιδά *Abidá, pater ſcientiæ, vel ſcientia patris. Filius Madian filij Abrahæ, gene. 25. a.4*

אבידן ἀβιδάν *Abidán, Pater iudicij: aut ex Hebræo & Syro, pater meus iſte. Filius Gedeonis, nume. 1. b.11.*

אביאל ἀβιήλ *Abiél, Pater meus Deus. Filius Seror, 1 reg. 9. a. 1. Pater Ner, 1 reg. 14. g.50. Nomen item cuiuſdam alterius, 1 paral. 11. f.32: qui 2 reg. 23. d.30, dicitur Abi-albon.*

vel אביעזר ἀβιέζερ *Abiézer, Pater adiutorij, ſiue patris adiutorium, vel pater atrij, aut patris atrium. Filius Manaſſe, ioſ. 17. a.2. Vnus ex fortibus Dauid, 2 reg. 23. d.27, & 1 paralip. 7. d. 19. Alius item, Iudic. 6. g.34*

Abiezerita, Vide Ezer.

אבי־גבעון πατὴρ γαβαών *Abi gabaón, Pater collis, ſiue pater calicis, vel ſcyphi, aut pater dorſi peccati. vertendum ex Hebræo, Princeps Gabaon, cuius nomen erat Iabiel, & vxor eius Maacha, 1 paral. 8. c.29, & 9. c.35*

אביגיל ἀβιγαία *Abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomen vxoris Nabal, 1 reg. 25. a.3, & 30. a.5. Vxor Dauid mortuo Nabal. 1 paralip. 3. a.1. Eſt & filia Naas, for[...] ter Ioab, 1 para. 2. b.16: quæ 2. regum 17. g.2[...]ur אביגל Hebraicè.*

אביחיל ἀβιχαιλ *Abihail, per* ח *in penultima, Pater fortitudi[...] pater exercitus, ſiue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. Pater Suriel principis Moholitarum, nume. 3. c.35: vbi corruptè legitur Abihaiel. Vxor item Roboam filij Salomon, 2 paral. 11. d.18*

אביהיל ἀβιήλ *Abihail, per* ה *in penultima, Pater luminis vel laudis. Vxor Abiſur, filij Semei filij Onam, 1 paral. 2. d.29*

ἀβιληνή *Abilina, Lugens vel plorans, ſiue pater manſionis vel murmurationis. D. Nomen regionis cui præerat Lyſania à Romanis conſtitutus, luc. 3. a.1*

אבימאל ἀβιμαέλ *Abimael, Pater à Deo vel de Deo. Filius Iectan, geneſ. 10 d.25.*

אבי מלך ἀβιμέλεχ *Abi-mélech, Pater regis, ſiue regum ſummus, rex dignitate reliquos reges antecellens. Generale nomen eſt Palæſthinorum regum: perinde atque Cæſar Romanorum imperatorum. Rex igitur fuit Geraræ, gen. 20. a.3. Filius item Gedeonis, iudic. 8. g.32. Filius etiam Ierobéſeth, 2 reg. 11. c. 20*

אבינדב ἀμιναδάβ *Abi-nadáb, Pater ſpontaneus, aut pater vouentis vel voti: ſiue pater principis. Filius Iſai patris Dauid, 1 Reg. 16. b.8. Filius Saul, 1 paral. 8. d. 32. Vide etiam 1 reg. 7. a.1, & 2 reg. 6. a.3, & 1 paral. 2. b. 13, & 9. g. 39, & 10. a. 2, & 13 c. 7*

אבינעם ἀβινεέμ *Abinóem, Pater pulchritudinis vel iucunditatis, aut pater motionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudæorum, iudic. 4. a.6.*

אבירם ἀβιρών *Abirám, Pater celſitudinis, vel electionis, aut pater fraudis, vel proiectionis. Primogenitus Hiel reædificatoris Iericho, 3 reg. 16. g. 34*

אבירם ἀβειρών *Abiróm, Idem. Heb. Abiram. Filius Eliab, nume. 16. a. 1. deut. 11. a 6*

אבישג ἀβισάγ *Abiſag, Patris ignorantia, vel patris error: ſiue pater apprehendens vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adoleſcentula quæ calefaciebat regem Dauid ſenio confectum, 3 reg. 1. a. 3*

אבישי ἀβισαί *Abiſai, Patris munus, vel pater muneris. Filius Saruiæ ſororis Abigail, frater Ioab, 1 reg. 26. a.6, & 2 reg. 10. c.14, & 1 para. 2. b.16, & 11. c. 20*

אבי־שוע ἀβισού *Abi-ſúe, Pater ſalutis, vel exclamationis: aut pater reſpiciens. ſiue pater magnificus vel potẽs. Filius Phinees filij Eleazar filij Aaron, 1 para. 6. a.4. Filius item Bela, filij Beniamin, filij Iacob, 1 paral. 8. a.4*

אבישור ἀβισούρ *Abiſur, Pater muri, aut pater bouis, ſiue pater cantantis, vel pater aſpicientis, aut pater rectitudinis. Filius Semei filij Onam, filij Ieramеel, 1 paral. 2 d.29*

אביטל ἀβιτάλ *Abital, Pater roris: vel ex Hebræo & Syro, pater vmbræ. Mater Saphatiæ filij Dauid, 2 regum 3. a.4, & 1 paralip. 3. a.3*

אביטוב ἀβιτώβ *Abitób, Pater bonitatis. Filius Mehuſim, 1 paral. 8 b.11*

אביהוא ἀβιούδ *Abiú, Pater ipſe, vel pater eſt. Filius Aaron, filij Amram filij Caath filij Leui, exod. 6. d.23, & 1 paral. 6. a.3*

אביהוד ἀβιούδ *Abiúd, Pater laudis vel confeſſionis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1 paral. 8. a. 3*

אבנר ἀβενήρ *Abnér, Patris lucerna, vel patris nouale. Nomen principis militiæ Saul, filius Ner patruelis Saul, 1 reg. 14. g.49*

ἀβουβί *Abobi, Pater incantationis, vel abſconſionis. D. Nomen viri, 1. mach. 16. c.15*

ἄβρα *Abra, Ancilla vel famula. G. iudith 8. d.32*

אברהם ἀβραάμ *Abrahám, Pater multitudinis. Filius Thare, ſic nominatus à Deo, cum prius Abram diceretur, gen. 17. a.5*

אברם ἀβράμ *Abrám, Pater excelſus. Filius Thare Chaldæus, geneſ. 11 d.31*

עברן ἀχρών *Abrán, Tranſitus, aut ira, ſiue impregnatio, vel nubes cantici: aut Syriacè, fumentum. Nomen ciuitatis, ioſ. 19. f.28 Heb. Ebron.*

Ie

[illegible] ter pacis, ſiue pater conſummationis, ſiue pa[illegible]: aut patris pax, ſiue patris cōſummatio, aut patris retributio. Filius Dauid de Maacha, 2 reg. 3. a. 3, & 1 par. 3. a. 2

Abſolomi, Pater pacis, ſiue pater conſummationis vel retributionis. D. Nomen viri, 1 mach. 15. g. 72

A C

Acán, Tribulatio, vel ſtridor, aut antemurale. Filius Eſer filij Seir Horræi, gen. 36. c. 28

Acár, Sterilis, ſiue eneruans, aut euellens, vel truncus. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1 par. 2. d. 27

Accain, Poſſeßio, ſiue emptio, aut nidus. Nomen ciuitatis, ioſ. 15. g. 56

Accaron, Sterilitas, ſiue eneruatio, aut euulſio, vel truncus. Nomen vrbis in tribu Dan, ierem. 25. c. 20. ioſ. 13. a. 3, & 15. f. 44, & 1 reg. 17. g. 51

Accaronitæ, Steriles, ſiue eneruati, aut euulſi uel trunci. Populi, 1 reg. 5. d. 10

Accés, Peruerſus aut prauus. Pater Hira, 2 reg. 23. d. 26, & 1 par. 11. f. 28

Acchó, Compreſſus, vel confractus. Nomen vrbis, iudic. 1. f. 31

Accós, Spina, vel æſtas, aut tædium, ſeu vigilia, vel finis. Nomen viri, 1 par. 24. b. 9, & 1 eſd. 2. c. 59

Accúb, Veſtigium vel ſupplantatio: aut prauitas, vel calcaneū, ſiue retributio. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 par. 3. d. 24, & 9. c. 17, & 2 eſd. 8. b. 7

Aceldema, Vide Haceldema.

Achab, Frater patris, vel fratris pater, ſiue arula patris. Filius Amri regis Iſrael, 3 reg. 16. f. 29

Achád, Amphora, vel hydria, aut ſcintilla. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, gen. 10. b. 11: quæ nunc dicitur Niſibis.

Achaia, interpretatur dolor vel triſtitia. G. Græciæ regio & peninſula. ipſa enim Aegæo & Ionio cingitur æquore, ab Iſthmo incipit: de qua lege Plinium libro 4. cap. 5, Strabonem in 8, Ptolemæum libro 3. capite 15, Rom. 15. f. 26, & 1 corinth. 16. c. 15

Achaicus, Dolens ſiue triſtis. G. Nomen viri, 1 cor. 16. c. 17

Achan, Conterēs, ſiue conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ, ioſ. 7. a. 1, & 22. d. 20: qui 1 paral. 2. a. 7, dicitur Achar.

Achár, Conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ filij Iudæ, 1 par. 2. a. 7: qui Ioſue 7. a. 1, dicitur Achan.

Acház, Apprehendens, ſiue poßidens, aut videns. Filius Ioatham regis Iuda, 4 reg. 16. a. 1, & 1. par. 3. c. 13. Qui aliàs Eliezer, luc. 3. f. 29, dicitur.

Achazib, Mendax, mendacium, aut ceſſans, ſiue fluēs vtique. Nomen vrbis tribus Aſer, iudic. 1. f. 13: quæ Achzib, ioſ. 19. c. 29, dicitur.

Achiá, ſiue Achiás, Frater Domini. Filius Achitob fratris Ichabod, 1 reg. 14. a. 3. Filius item Ierameel filij Eſron, 1 par. 2. d. 26

Achimáas, Frater conſilij, vel frater conſiliarius, aut frater ex ligno. Pater Achinoam vxoris regis Saul, 1 reg. 14. g. 49. Filius item Sadoc ſacerdotis, 2 regum 15. f. 36, & 1 paral. 6. a. 8

Achimán, Frater præparatus, uel frater dexteræ, aut frater quid? Filius Enac, num. 13. d. 23

Achimélech, Frater meus rex, aut frater regis vel conſilij. Nomen uiri ſacerdotis, 1 regum 21. a. 1. Item filius Abiathar, 2 reg. 8. d. 17: qui 1 paral. 18. d. 16, Abimelech dicitur. Achimelech dicitur Abiathar, mar. 2. d. 26

Achimóth, Frater mortis, uel frater mortuus, uel frater dierum. Filius Elcana, 1 par. 6. b. 25

Achin, Parabo, ſiue præparabo, uel firmabo. D. Filius Sadoc, Matth. 1. b. 14

Achinóam, Fratris pulchritudo uel iucunditas, aut frater motionis. Nomen uxoris regis Saul, 1 regum 14. g. 49. Vxor item Dauid Iezrahelitis, 1 Regum 25. g. 43, & 1 paralip. 3. a. 1

Achior, Fratris lumen, aut frater ignis. D. Dux filiorum Ammon, iudith 5. a. 5

Achirám, Fratris celſitudo uel elatio, aut fratris dolus uel proiectio. Filius Beniamin, num. 26. c. 38

Achiramitæ, Idem. p. n num. 26. c. 38

Achis, Vtiq; eſt, uel ſic eſt. Rex Geth. 1 reg. 21. c. 11. Filius Maoch, 1 reg. 27. a. 2

Achiſamech, Frater ſuſtentationis uel firmitatis: aut frater coniungens. Pater Ooliab de tribu Dan, exod. 31. a. 6

Achitób, Frater bonitatis. Pater Achias, 1 reg. 14. a. 3. Pater Achimelech ſacerdotis, 1 reg. 22. b. 9. Pater item Sadoc, 2 reg. 8. d. 17, & 1 par. 6. a. 7. & 9. b. 11

Achitóphel, Frater ruinæ, uel frater defectus, aut frater inſipiditatis, id eſt rei inſulſæ. Conſiliarius regis Dauid, 2 reg. 15. b. 12. Pater Eliam, 2 reg. 23. d. 33, & 1 par. 27. d. 33

Achobór, Mus, uel conterens ſiue comprimens puteum. Filius Michai, 4 reg. 22. c. 12. Pater item Balanan ſeptimi regis in Edom, gēn. 36. d. 39

Achór, Turbatio. Vallis in tribu Iuda, ioſ. 15. b. 7, ad Septentrionem Iericho haud procul à Galgal. à tumultu & turbatione Iſraelitici populi appellationem habens, & nō ab Achā ſacrilego qui illic lapidatus eſt propter anathematis furtum, ioſ. 7. d. 26

Achſá, Compoſita uel adornata, aut laſciuiens: ſiue confractio uel diruptio uelaminis. Filia Caleb, 1 par. 2. f. 49: quæ ioſ. 15. d. 16, & iud. 1. c. 12, Axa ſcribitur.

Achſáph, Veneficus, ſiue conterens utiq;, aut labium utique. Nomen urbis in tribu Aſer, ioſ. 11. a. 1: quæ cap. 19. b. 26, ſcribitur Axaph. Hæc Hieronymo Chaſalus dicitur in octauo lapide Diocæſariæ, ad radicem montis Thabor in campeſtribus ſita.

Achzib, ſiue Achziba, Mendax, ſiue ceſſans, aut fluens utique. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, ioſue 15. f. 43, & 19. b. 29. In primo capite Michææ d. 14, legitur, Domos mendacij in deceptionem regibus Iſrael. Vbi legendum, Domos Achzib in deceptionem, ſiue in mendaciū regibus Iſrael. Vide Achazib.

Acrón, Sterilitas, ſiue eneruatio, aut euulſio, uel trūcus. Nomen ciuitatis in tribu Dan, quæ & Accaron appellatur, ioſ. 19. d. 28.

A D

Adá, Cœtus, uel congregatio: ſiue ornata, uel teſtificans, aut tranſiens, uel præda: aut Syriacè, ablata. Altera uxor Lamech, gen. 4. d. 20. Vxor etiam Eſau, filia Elon, gen. 36. a. 2

Adad per א, Interitus, aut nubes, uel uapor, ſeu fons. Nomē uiri Idumæi, 3 reg. 11. c. 17: qui ibidem paulo antè, uerſu 14, & paulo pòſt uerſu 19, ſcribitur per ה,

Adád per ה, Sonitus aut clamor, ſiue celeuſma ſeu mamilla uel dilectio. Filius Badad, rex Edom quartus, gen. 36. d. 36. Vide 3 reg. 11. c. 14, & d. 19

Adada, Teſtimoniū cœtus uel cōgregationis, aut teſtimonio ornata: uel teſtis tranſitus, ſiue prædæ eius, genere fœminino: aut præda ſue prædæ, uel æternitas ſui teſtimonij. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, ioſ. 15. d. 22

Adadézer, Vide Adarézer.

Adadremmón, Celeuſma mali granati, ſiue altitudinis. Vrbs iuxta Iezrahelem, quæ hodie uocatur Maximianopolis, zach. 12. d. 11

Adaiá ſiue Adaiás, Teſtis Domini, ſiue ornatus uel præda Domini, aut tranſitus uel æternitas Domini. Filius Ethan filij Zamma, 1 paralip. 6. c. 41, & 8. b. 20. & 1 eſd. 10. d. 29. ubi quædam exemplaria Hebraica legunt, עדיה. Filius item Ieroham, 1 paral. 9. d. 12. Pater Idida matris Ioſiæ, 4 reg. 22. a. 1

Adalia, Hauriens, ſiue paupertas: aut nubes uel interitus

Liboris. Filius Aman filij Amádatha, eſth.9.b.8

Adám, Homo, ſiue terrenus, aut rufus, vel ſanguineus. Nomen primi hominis creati à Deo, geneſ.2.d.15. luc.3.d.38. Nomen etiam commune quo vocauit Deus hominem & mulierem, gen.1.c.26. Eſt & nomen vrbis, ioſ.3.d.16

Adama, Terra, aut rufa, aut ſanguinea. Vrbs Pentapoleos, geneſ.10.c.18

Adami, Homo vel humanus, ſiue terrenus, aut rufus, vel ſanguineus: aut nubes vel vapor, ſiue interitus aquarum. Nomen ciuitatis quæ & Neceb dicitur, ioſ.19.c.33

Adan, Vide Adin.

Adár, Pulchritudo, ſiue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom, gen.36.d.39: qui 1 par.1.d.46, dicitur Adad.

Adarézer, Decor aut pulchritudo auxilij, ſiue habitaculū aut generatio auxilij: aut atrium pulchritudinis ſiue habitaculi, vel generationis. Filius Rohob, rex Soba, 2 regum 8.a.3, & 3 regum 11.d.23: quibus in locis quædam exemplaria legunt Adadézer. at 1 par.18.a.3, vbiq; legitur Adarézer.

Adarſa, Teſtificans ſolem vel ſurdum, aut teſtimonium aratus. D. Nomen loci, 1 mach.7.f.40

Adazer, Teſtis, vel teſtimonium auxilij. D. Nomen vrbis, 1 mach.7.g.45

Adbeel, Vapor vel nubes apud Deum vel cum Deo: ſiue contriſtari faciens Deus. Filius Iſmahelis, gen.25.b.13, & 1 paral.1.b.20

Addár, ſiue Addára, Pallium, ſiue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis, ioſ.15.a.3. Nomen item menſis, ſiue lunationis duodecimæ: quandoque integrè, & aliquādo pro parte noſtro reſpondentis Februario, 1 eſd.6.c.15. Poſtremò filius Balæ filij Beniamin, 1 par.8.a.2

Addi, Teſtis, vel teſtimonium, ſiue ornatus, vel tranſitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri, luc.3.f.28

Addó, Teſtis, ſiue ornatus, aut tranſitus, vel præda. Filius Ioha, 1 paral.6.b.21. Pater item Barachiæ, patris Zachariæ, zach.1 a.1. Nomen prophetæ, יעדו, 2 par.9.g.29. Vide nehem.12.a.4. עדוא

Addón, Dominus, aut baſis: vel Syriacè, auris. Nomen loci, 2 eſd.7.e.61, qui Adon 1 eſd.2.e.59, ſcribitur.

Addus, Nouitas, vel menſis, aut trituratio. D. Nomen loci, 1 mach.13.b.13

Adeodatus, Latinū eſt, quod in Hebræo dicitur Elhanan: & interpretatur à Deo datus, ſiue gratia Dei, aut miſericordia vel donum Dei. Filius Saltus, 2 regum 21.d.19, & 1 para.20.c.5

Adiada, Teſtimonium manus, ſiue teſtimonium teſtimonij, aut præda manus. D. 1 mach.12.e.38

Adiél, Teſtimonium Dei, ſiue ornatus, vel tranſitus Dei, aut præda vel æternitas Dei. Nomen principis, 1 par.4.f.36. Filius Iezra, 1 par.9.b.12, & 27.c.24

Adin, Delicioſus, ſiue voluptuoſus, aut ornatus: vel Syriacè, temporalis. Nomen viri, 1 eſd.2.a.15, & 8.a.6

Adiná, Idem. Filius iz Sa, 1 par.11.g.42

Adithaim, Cœtus ſiue congregationes, aut teſtimonia. Nomen vrbis, ioſ.15.e.36

Adli, Teſtis mihi, ſiue ornatus mihi, aut tranſitus, vel præda, vel æternitas mihi. Nomen viri, 1 par.27.d.29

Admatha, Nubes vel vapor mortis, ſiue interitus mortis, vel terreſtris, aut rubens. Principis nomen, eſth.1.c.14

Adommim, Terreni, vel rufi, aut ſanguinei. Nomen loci, ioſ.15 b.7, & 18.c.17

Adon, Dominus, aut baſis: vel Syriacè, auris. Nomen loci, 1 eſd.2.e.59: qui Addon 2 eſd.7.e.61, ſcribitur.

Adonai, Beatus Hieronymus, exod.6.a.1 pro nomine Dei tetragrammaton, id eſt quatuor literarum, Adonai tranſtulit: in alijs autē locis ſemper interpretatus eſt Dominus. Chaldeus paraphraſtes pro hoc poſuit triplex י hoc modo ייי De hoc nomine vide pſal.1.a.2

Adonia, ſiue Adonias, Dominator dominus, [illegible] Domini: vel ex Syro & Hebræo, auris Domini. Filius Dauid ex Aggith, 2 reg.3.a.4, & 1 par.3.a.2

Adoni-bézec, Domini fulgur, ſiue Dominus fulguris, aut Dominus in compedibus. Nomen viri, iudicum 1.a.5

Adonicám, Dominus ſurrexit. Nomen viri, 1 eſd.2.a.13

Adonirám, Dominus excelſus, ſiue Dominus celſitudinis, vel elationis. Filius Abda qui erat ſuper tributa Salomonis, 3 reg.4.a.6

Adonis, in Hebræo eſt Thamúz, id eſt conſumptus ſiue incendium: Syrum eſt. Nomen idoli, ezech.8.f.14

Adóni-ſedec, Domini iuſtitia, ſiue Dominus iuſtitiæ. Rex Ieruſalem, ioſ.10.a.1

Ador, Generatio, vel habitatio, aut teſtimonium lucis vel ignis. D. Nomen loci, 1 mach.13.c.20

Adorám, Decor eorum, aut laus vel confeſſio ſublimis, ſiue clamor excelſus. Filius Iectan, gen.10.d.25. & 1 para.1.c.21, & 2 par.10.d.18

Adramélec, Pallium regis, ſiue magnitudo vel potentia regis vel conſilij. Filius Sennacherib regis, 4 reg.19.g.36. eſa.37.g.38. Deus item Sepharuaim, 4 reg.17.f.31

Adria, Nomen maris contra Rauennam, quod per oſtia Padi fluuij intratur, ſumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate quæ idem nomen mari Adriatico dedit Straboni in 5. Hoc pelagus Paulus emenſus eſt, act.27.e.27

Adrumetina. In Græco, Adramytena: et interpretatur ſoliditas munda vel terſa. Adrumetum ſiue Adrumetium ciuitas eſt Myſi. Eſt & Adramitus inſula Lyciæ, & Adrumes Adrumetus, ciuitas Aphricæ. Hieronymus autem, aut ſiquis alius fuit author in Catalogo locorum Actorum Apoſtolicorum indicat Adrumetum eſſe ciuitatem in Bazatio regione Aphricæ. Plinius Adrumetum vocat neutro genere, acto.27.a.2

Adullám, Ciuitas, Ioſue 12.d.15, & 15.e.35: quæ & Odollam. Vide Odollam.

Adurám, Pallium eorum, ſiue potentia vel magnitudo eorū: aut vapor excelſus, ſiue nubes excelſa: aut dolor ſiue interitus ſublimitatis. Nomen viri qui erat ſuper tributa regis Dauid, 2 reg.20.g.24, & 3 reg 12.c.18

Adurám. In Hebræo Adoraim, Fortitudo uel potentia maris, aut uapor ſiue interitus eleuatus, uel nubes eleuata. Nomē ciuitatis ædificatæ à Roboam, 2 par.11.b.9

A E

Aegyptia, Anguſtians, ſiue tribulans, gen.16.a.1

Aegyptij, Anguſtiantes, ſiue tribulantes, num.14.b.13

Aegyptius, Idem. ſ.n. exod.2.b.11

Aegyptus, Anguſtiæ, ſiue tribulationes. Aegyptus ad Occidentem Iudææ ſita, Aphricæ regio eſt. Plinius tamen lib.5. capite 9. naturalis hiſtoriæ, & Pomponius Mela in primo, Aſiæ attribuunt proxime Aphricam. hæc ab Oriente iungitur Aſſyriæ & mari rubro: ab Occidente habet Libyam atq; Cyrenen: à Meridie limitem qui Syenen ab Aethiopia dirimit, atq; Oceanum: à Septentrione, mare magnum, ſinumq; Arabicum & terram ad Syriā uſq;. irrigatur Nilo. authores ſunt Ioſephus lib.5. cap.11. de bel. iudaico. Egeſippus lib.4. Inferiorem eius partē Nilus dextra læuaq; diuiſus, amplexu ſuo determinat. Ideoq; inſulam quidam dixerunt Aegyptum, ita ſe findente Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ literæ uocabulo Δ, deltam appellauere Aegyptum. ita Plinius libr.5. cap.9, & Strabo lib.17. Ptolemæus libr.4. cap.6. Ammia. Marcel. lib.22. Oppida inſignia, Saijs, Memphis, Syene, Bubaſtis, Elephantis, Thebæ, Alexandria, Peluſium: teſtis Mela in 1. Canopus, Bolbis, Sebēnis, Pathmis, Mendes, Tanis. Vide Raph. Volaterr. lib.12. Geographiæ. Non eſt autem negligendum, Aegyptum prophetis appellatam Miſraim à Meſraim filio Cham, eiuſdem appellationis. Ioſephus libro

libro ... 12. antiq. Iudaicarum Meſrim & Meſraim nominatur ... Hæc quondã Aëria dicta eſt, ueluti Euſebius in Chronicis annotauit. Adde quòd pſal. 77. c. 51, & 104. c. 23. Aegyptus dicitur Cham, quòd eius filius Meſraim occupauerit Aegyptum.

Aelám, Adoleſcens uel uirgo maſculini generis, ſiue occultus, aut ſeculum. Filius Sem, gen. 10. c. 22. Filius item Seſac, 1 paralip. 8. e. 24, & 1 eſd. 2. a. 7. Eſt & nomen regionis Perſici regni, in qua ſita ſunt Suſa: de qua dani. 8. a. 2 eſa. 11. c. 11. á qua Aelamitæ dicuntur Iudæi incolæ Elam, aut Perſæ regionem illam habitantes. Aelamitæ uidentur poni, act. 2. b. 9, pro ipſis Perſis, quòd Medis vicinis coniunguntur Perſæ. Scribendum Elam & Elamitæ.

Aen oculus, ſiue fons. Nomen ciuitatis, ioſ. 15. e. 32. 1 para. 4. f. 32. eadem ciuitas quæ & Ain dicitur ioſ. 9. a. 7

Aeneas, Laudatus. G. Nomen viri, act. 9. f. 33

Aenon, Vide Enon.

Aethiopia, In Hebræo dicitur Chus: & interpretatur nigra uel nigredo. αἰθιοπία autẽ, Græcè ardorẽ ſiue incendiũ ſignificat. Aethiopum regio ab Indo flumine conſurgens, iuxta Aegyptũ, inter Nilum & Oceanum, & in Meridie ſub ipſo ſolis vicinitate iacet. Gens ipſa vniuerſa primum Aetheria appellata eſt: deinde Atlantia: mox á Vulcani filio Aethiope, Aethiopia: author eſt Plinius hiſtoriæ mundi lib. 6. c. 30. Multa de hac congeſſit Raphael Volater. lib. 12. Geographiæ, quẽ conſule: ſimiliter Ptolemæum lib. 4. cap. 7: Plinium in 5. cap. 8. vbi quoq; de duabus Aethiopijs clariſſimè legis. Ezech. 29. c. 10, & 30. a. 4. nahum 3. b. 9 eſa. 11. c. 11

Aethiops, Hebraicè Chuſi, id eſt niger. αἰθίοψ ardens, ſiue incenſus, act. 8. e. 27, & 2 par. 14. c. 9

Aethiopes, Idẽ. p. n. 2 par. 12. a. 3. ſopho. 2. d. 13. amos 9. b. 7

Aethiopes, pſal. 71. b. 9, & 73. b. 15. In Hebræo eſt Sijm, & interpretatur ſiccitates, aut naues ſiue trieres. ſiue dæmones.

Aethiopiſſa, In Hebræo dicitur Chuſith, et interpretatur nigra. αἰθιόπισσα verò, ardentem vel incenſam ſignificat, nume. 12. a. 1

A F

Africa, Vide Aphrica.

A G

Agabus, Locuſta vel feſtiuitas patris. D. Nomen prophetæ, act. 11. d. 28, & 21. b. 10

Agág, Tectum, vel ſolarium, quod ſcilicet eſt in ſuperiori parte domus. Nomen regis Amalech, 1 reg. 15. b. 9

Agagites, Idem. de ſtirpe Agag, eſth. 3. a. 1

Agar, Aduena, ſiue peregrina, aut ruminans vel timens. Ancilla Abraham, gen. 16. a. 1

Agarái, Aduena ſiue peregrinus, aut ruminans, vel timẽs. Nomen viri, 1 par. 11. g. 39

Agareni, Idem. Nomen populi, 1 par. 5. b. 10

Agarenus, Idem 1 par. 27. d. 31

Agé, Vallis, ſiue profunditas. Pater Semma, 2 reg. 23. b. 11

Aggæus, Feſtiuus, ſiue ſolennis, vel gyrans. Nomẽ prophetæ, agg. 1. a. 1

Aggi, Idem. Filius Gad filij Iacob, gen. 46. b. 16

Aggitæ, Feſtiuitates, vel ſolennitates, vel gyrantes, numer. 26. b. 15. Familiæ nomen, ab Aggi filio Gad.

Aggith, Feſtiua, vel ſolennis, vel gyrans. Mater Adoniæ filij Dauid, 2 reg. 3. a. 4, & 1 par. 3. a. 2. Vide Haggith.

Agrippa, Latinum eſt, dictum ab eo quòd ægros, id eſt difficiles partus faciat: vel dicitur ille qui in naſcendo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius inter Herodes tertij qui occidit Iacobũ, & in carcerẽ cõiecit Petrũ, act. 25. d. 13.

A H

Ahalab, Frater cordis, ſiue lacteus, vel lactans, aut adeps. Nomen vrbis, iudic. 1. f. 31

Aharà, Frater redolens, aut pratum odoris. Filius Beniamin, 1 par. 8. a. 1: qui gen. 46. c. 14, Gera dicitur.

Aharehel, Alter exercitus, ſiue nouiſſimus exercitus: aut alter dolor, ſiue nouiſſimus dolor: aut ouis fratris. Filius Arum, 1 par. 4. b. 8

Ahaiath, Corruptè ſcriptum, 4 reg. 17. d. 24. de Cutha & de Ahaiathu pro Aua.

Ahaſel, Frater Ioab, Vide Aſael.

Ahaſthari, Curſor, vel veredarius, ſiue feſtinatio turturis, aut feſtinatio exploratoris, ſiue frater qui explorat: vel ex Syro & Hebræo, princeps turturis, vel princeps explorationis. Filius Aſhur ex Maara, 1 par. 4. a. 6

Ahauá, Eſſentia, ſiue generatio. Fluuij nomen, 1 eſd. 8. f. 31

Aház, Apprehendens, ſiue poſsidens, aut videns. Filius Micha filij Meribaal, 1 par. 8. d. 35

Ahazi, Videns, ſiue apprehẽdens. Nomẽ viri, nehe. 11. b. 13

Ahér, Alter, ſiue poſterior, aut nouiſſimus. Nomen viri, 1 par. 7. c. 12

Ahi, Frater meus, vel fratres mei. Filius Somer filij Heber filij Barie, 1 par. 7. g. 35

Ahiá, ſiue Ahias, Frater Domini. Filius Siſa, princeps exercitus Salomonis, 3 reg. 4. a. 3, & 1 par. 11. g. 29. Pater Baaſa, 4 reg. 9. b. 9. Fuit & propheta quidã Silonites, 3 re. 12. c. 15

Ahiám, Frater matris, aut frater gentis. Filius Sarar, 2 reg. 23. d. 33: qui 1 par. 11. g. 35 dicitur filius Sachar.

Ahicám, Frater reſurgens, vel frater vindicans. Filius Saphan, 4 reg. 22. c. 12

Ahiézer, Frater adiutorij, vel fratris adiutorium, aut fratris atriũ. Filius Ammiſaddai, princeps tribus ſuæ Dan, num. 1. a. 12, & 2. d. 26, & 7. e. 66, & 10. e. 25, & 1 par. 12. a. 3

Ahihúd, Frater vnitatis, ſiue frater acuminis, aut frater ænigmatis vel gaudij. Nomen viri, 1 par. 8. a. 7

Ahilúd, Frater natus, vel frater genitus. Pater Ioſaphat illius qui erat á commentarijs Dauidi, 2 reg. 8. d. 16, & 3 reg. 4. b. 12

Ahimán, Frater præparatus, ſiue frater dexteræ, aut frater meus quid? Nomen viri, 1 paral. 9. c. 17. Filius Enac, ioſ. 15. c. 14. iudic. 1. b. 10

Achimélech, Frater meus rex, vel frater regis ſiue conſilij. Nomen viri de filijs Ithamar, 1 par. 24. a. 3

Ahin, Frater vini, vel fratres. Filius Semidæ filij Galaad, 1 par. 7. d. 19

Ahinadab, Frater ſpontaneus, aut frater vouentis vel voti, ſiue frater principis. Filius Addo, 3 reg. 4. b. 14

Ahió, Frater eius, vel fratres eius. Filius Abigabaon, 1 par. 8. e. 30. Filius item Iehiel, 1 par. 9. f. 37. Filius Abinadab, 2 reg. 6. a. 3. Filius Beriha, 1 par. 8. b. 14

Ahión, Intuitus, aut fons, vel oculus. Nomen vrbis 3 reg. 15. d. 20, & 4 reg. 15. f. 29, & 2 par. 16. b. 4

Ahirá, Frater iniquitatis, ſiue frater ſocij, aut frater paſtoris, vel fratrem confringens. Filius Enan, princeps tribus ſuæ Nephthali, num. 1. b. 15

Ahiſár, Frater principis, ſiue frater directionis vel cantici, aut frater inſidians. Præpoſitus domus Salomonis, 3 reg. 4. a. 6

Ahiſáhar, Frater auroræ, ſiue frater matutinus, aut frater niger vel nigredinis. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1 par. 7. c. 10

Ahiúd, Frater laudis vel confeſsionis. Filius Salomi, princeps tribus Aſer, num. 34. d. 27

Ahobán, Frater filij, vel fratris filius, ſiue frater intelligentiæ, aut frater ædificans, vel abſconditus. Filius Abiſur filij Semei filij Onam, 1 par. 2. d. 29

Ahod, Laudans, ſiue confitens. Filius Simeonis filij Iacob, gen. 46. b. 10. Heb. Ohad: qui, 1 par. 4. e. 24, dicitur Iarib.

Ahód, Idẽ. Filius Balã filij Iadihel filij Beniamin, 1 pa. 7. c. 11

Ahód, Vnitas, ſiue gaudium, aut ænigma. vel acumen. Nomen viri, 1 par. 8. a. 7

Ahóe, Tribulus vel ſpina, ſiue fraternitas, aut hamus. Filius

Bela filij Beniamin filij Iacob,1 par.8.a.4

Abohimám,1 par.1.c.39,Legendum Homam.

Abohites,Frater viuus,aut tribulus vel ſpina mea, 2 reg. 23.b.9,& 1 par.27.e.4

Abumái,Pratum aquilarum,vel frater aquarum. Filius Iabath filij Subal,1 par.4.a.2

A I

Ai,Vrbs Ammonitarum,Vide Hai.

Aiá,per א,Vultur,vel heu,ſiue vbi eſt? aut inſula eius. Filius Sebeon filij Seir Horræi,gen.36.c.24,& 1 para.1.c.41. Item pater Reſpha concubinæ Saulis,2 reg.3.b.7,& 21.b.11. Eſt & ciuitas,1 par.7.f.28.vbi legitur אירה & איה

Aiá,per ע,Aceruus.Nehem.11 d.31

Aialón,Ilex vel quercus,aut fortitudo,ſiue ceruus. Nomẽ ciuitatis conſtructæ à Roboam,2 par.8.b.13,& 11.b.10,& 28.c.18. Vallis item nomen,ioſue 10.c.13. iudicũ 1.g.35.quod LXX.reddiderunt tanquam appellatiuum, ἀρκτον. Ciuitas de tribu Dan data Leuitis,ioſ.21.c.24. Ciuitas refugij,1 par. 6.f.69.vbi pro Aialon corruptè legitur Helon. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon,vt iudicum 12.d.11. legimus iuxta Hebræum, Mortuuſq; eſt ac ſepultus in Aialon in terra Zabulon.

Aiáth,Hora,ſiue coaceruatio. Eſt ea vrbs Iuda aut Beniamin cuius meminit Eſaias cap. 10.g. 28: per quã Sennacherib tranſiſt oppugnaturus Ieruſalem.

Ailá,Vrbs quæ & Ailáth,4. reg.14.f.22,& 16.a.6:quam ædificauit Azarias,qui & Ozias dictus eſt.

Ailam,1 par.8.c.24. Scribe Aelam. Vide Aelam.

Ailáth,Ilices,vel quercus,aut ceruæ,vel fortitudines. Nomẽ ciuitatis regni Edom,ad mare rubrum, vnde ex Aegypto Indiam verſus,& inde ad Aegyptum nauigatur. Hæc & Aila dicitur, quam ædificauit Ozias qui & Azarias dictus eſt, 3 reg.9.d.26,& 2 par.8.d.17,& 26.a.2

Ain,Oculus,ſiue fons. Ciuitas eſt in termino Iudæ ad Orientem,num.34.c.11.quam tribus Iuda, atq; Simeonis ſorte accepit,ioſ.19.a.7,& 1 par.4.f.32.quæ deinceps Leuitis eſt tradita, ioſ.21.b.16. Eadem vrbs dicitur Aen, iiſdem cõſonantibus & punctis,Hieronymo Bed-hen-nim dicta. Vide Aen.

A L

Alím,Occultatio,ſeu contemptus. Nomẽ viri,1 eſd.8.d.7

Alámath ſiue Alameth,Occultatio,ſiue iuuentus, aut ſecula,vel ſuper mortem. Filius Ioada 1 paral.8.d.35,& 9.g.42. Vide Almát.

Alcimus,Fortis.G.Nomen ſacerdotis impij, 1 mach.7.a.5

Alexander, Adiutor virorum vel auxiliator virilis, vel fortiſſimus.G.Nomen regis Macedonum,1 mach.1.a.1.mar. 15.b.21.Fuit & vir quidam qui receſſit à fide,quem Paulus Satanæ tradidit,1 timoth.1.d.20

Alexandria,Hebraicè dicitur No,& interpretatur crudũ ſiue irritatio,aut prohibitio. At Alexandria Græcè,Latinè dicitur adiutorium virorum, ſiue auxilium virile vel fortiſſimum. Chaldæus paraph. pro No,vertit Alexandriam.ierem. 46.f.25.Inter Aegyptum, Aphricam,& mare quaſi clauſtrũ poſita,ab Alexandro magno condita in parte Aphricæ, teſte Plinio,lib.5.cap.10

Alexandrini, Adiutores virorum ſiue auxiliatores viriles,vel fortiſſimi.G.act.6.c.9

Alexandrinus,Idem.G.act.18.f.24

Alián,Folia vel excelſus. Filius Sobal, 1 paral.1.c.40,qui gen.36.c.23 Aluan dicitur.

Alicarnaſſum,Vide Halicarnaſſum.

Alimis,Veſtibulum,vel porticus,aut fortitudo.D. Nomen ciuitatis,1 mach.5.c.26

Allón,Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza,1 paralip.4.f.37

Almath,Occultatio,ſiue iuuẽtus,aut ſecula,vel ſuper mortem. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin,1 par.6.e.60. Eadem vrbs quæ & Almon. Filius item Bechor filij Beniamin,1 par. 7.b.8.Vide Alamath.

Almón,Occultum,aut iuuentus,uel ſeculum ipſius. Ciuitas tribus Beniamin,ioſ.21.b.18. Eadem urbs quæ & Almath.

Alohés,Incantator,aut tacens. Nomen uiri,2 eſd.3.c.12

Alphæus,Milleſimus,uel doctus,aut dux. D. Pater Iacobi apoſtoli,mat.10.a.3 mar.2.b.14.luc.6.c.15

Aluá,Aſcenſus eius,ſiue præuaricatio ipſius. Ciuitas Idumæorum,gen.36.d.40

Aluán,Superior,uel excelſus:aut Syriacè,peruerſus. Filius Sobal,gen.36.c.23,qui 1 par.1.c.40,dicitur Alian.

Alus,Commiſtio ſiue conſperſio. Nomen loci ad quem deſcenderunt filij Iſrael à Daphca, aſcendentes in terram Chanaan,num.33.b.13.

A M

Amaád,Populus teſtimonij,aut populi tranſitus:vel præda,ſiue populus æternitatis. Ciuitas tribus Aſer,ioſ. 19 b.26

Amadáthi,Conturbans legem,uel menſura. Hebr. Ammadátha. Pater Aman,eſth.3.a.1

Amal, Labor,aut iniquitas. Filius Helen,1 par.7.g.35

Amalék,Populus lambens:uel ex Hebræo & Syro, populus percutiens. Filius Eliphez ex Thamna concubina, geneſ. 36.b.12. A quo Amalecitæ.

Amalecitæ,Populi lambentes:uel ex Hebræo & Syro, populi percutientes. Nomen populi,gen.14.a.7,et 1 reg.30.a.1

Amalecites,Idem,ſ.n.1 reg.27.c.8

Amam,Mater ſiue timor eorum, aut ulna ſiue cubitus eorum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda,ioſ.15.d.25

Amán,Conturbans,aut tumultuans,ſiue præparans. Nomen principis,eſth.3.a.1

Amaná,Fides ſiue ueritas, aut credulitas,uel nutrix. Fluuius Damaſci,qui & Abaná dicitur,4. reg.5.d.12. Eſt & mõs Ciliciæ,qui & Amanus dicitur, in quo oppidum Bonitæ eſt. hic à Syris (ut Plinius inquit lib.5.cap.22) Ciliciam ſeparat. Huius mentio fit Cantic.4.c.8

Amariá ſiue Amariás,Dicit dominus,aut celſitudo domini:uel ex Syro & Hebræo, agnus domini. Pater Godoliæ patris Chuſi patris Sophoniæ prophetæ, ſoph.1.a.1. Filius item Meraioth filij Zaraiæ,1 par.6.a.7,& 2 par.31.c.15

Amaſá,Populus parcens, ſiue populum tollens uel populum eleuans. Filius Abigail ſororis Saruiæ, cuius Amaſæ pater, Iether dicebatur,2 reg.17.f.25,& 1 par.2.b.17. Filius itẽ Hadali,2 paral.28.b.12

Amaſái,per א in prima,Fortis uel robuſtus. Filius Bani filij Somer,1 par.6.d.46

Amaſái,per ע in prima. Populi munus, uel cum munere: Filius Elcana filij Ioel filij Azariæ,1 par.6.c.24, 12.c.18, & 15.c.23. Pater item Mahath.2 par.29.d.12

Amaſiá,ſiue Amaſias,Fortitudo Domini. Pater Ioſa principis,1 par.4.f.34. Filius Elciæ filij Amaſai, 1 par. 6.d. 45. Nomen item ſacerdotis,amos 7.c.12. Denique rex Iuda filius Ioas filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab,4 reg.14.a.1, & 1 paralip.3.c.12

Amaſiás,Onus domini. Filius Zechri,2 par.17.d.15

Amaſái,Populi conculcatio. Nomen viri,2 eſd.11.b.12

Amathi,Verax,ſiue timens:aut cubitus,vel famulatus. Pater Ionæ prophetæ,4 reg.14.f.25

Amathitis,Idem.D.

Amélech,Rex,ſiue conſiliarius,3 reg.22.d.26,& 2 paral. 18.f.25,& iere.36.f.26,& 38.b.6.in his locis eſt appellatiuũ, non proprium.

Amen,Fiat,efficiatur,vel firmum ſit:aut potius, veritas, deut.27.c.15,& 1 corinth. 14.c.16

Ami,Mater,aut timor,ſiue cubitus:vel Syriacè,gens. Nomen viri,1 eſd.2.c.55

Aminadáb,Populus ſpontaneus,ſiue populus vouens, aut populi princeps. Filius Ram,filij Eſron,filij Phares, 1 paral. 2.b.10

2.b.12. Pater item Nahaſſon principis tribus Iuda, num.1.a.7.ruth 4.d.20

vel חמוטל חמיטל ἀμιτάλ Amital, Calor roris, aut indignatio roris: vel ex Hebræo & Syro, caloris ſui vmbra. Mater Ioachaz filij Ioſiæ, 4 reg. 23.f.31. Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz, 4 reg.24. d. 18

עמיזבד ἀμιζαβάδ Amizubád, Populi dos vel dotatio. Nomen viri, 1 paral. 27. d.6

עמה ἀμμά Ammá, Obſcurata, ſiue cooperta: aut populus eius, ſiue cum ea. Ciuitas in tribu Aſer, ioſ.19.c.30

עמוני ἀμμανί Ammanites, Popularis.ſ.n. 2 eſdr.2.b.19

עמונית ἀμμανῖτις Ammanitis, Popularis.f.g.3 reg. 14.f.31

ἰαμαάμ Ammaum, Populus abiectus, ſiue populus obſcuratus. D. Nomen ciuitatis, 1 mach.9.e. 50

עמיאל ἀμιήλ Ammiel, Populus Dei, ſiue mecum Deus. Pater Bethſua matris Salomonis, 1 paral.3.b.5, quæ & Bethſabee dicta eſt. Filius item Gemalli, num.13.a.13. Pater Machir de Lodabar, 2 reg.9.a.4. Filius Obed Edom, 1 paral. 26.a.5

עמישדי ἀμισαδαί Ammiſaddái, Populus Omnipotentis, ſiue mecũ Omnipotens, aut mecum deuaſtator. Pater Abi-ezer principis tribus Dan.num. 1.a.12

עמיהוד ἐμιούδ καὶ ἐμιούδ Ammiúd, Populus laudis vel confeßionis, ſiue mecum laus vel confeßio. Pater Eliſama principis tribus Ephraim, num. 1.a.10. Pater item Samuel principis tribus Simeon, num.34.d 21. Pater Hutai, 1 paralip 9.a.4

עמיחור ἀμιούδ Ammiúr, Populus libertatis vel foraminis, ſiue populus albedinis. Pater Tholmái 2 reg.13 g.37

עמון ἀμμών Ammón, Populus eius. Viri nomen, 1 reg. 11. c.11, & 14. g.47, eſa. 11.d.14

בן עמי ἀμμάν Ammon, Gen.19.g.35, vbi primo loco legitur Ammon, legendum Bẽ ammi, quod interpretatur Filius populi mei. qui mox Ammon Hebraicè dicitur, Filius Lot ex filia ſua minore.

עמוני ἀμμανίτης Ammoni, ſiue Ammonites popularis. 2 reg. 23.d.36

Ammonitæ, Idem.p.n.

מעונים μιναῖοι Amonitæ, 2 par.26.a.8: vbi dicitur, Et contra ammonitas: interpretatur habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes. Heb. Meonitæ.

עמונית ἀμμανίτιδες Ammonitides, populares.f.g.3 reg. 11.a.1

עמונית ἀμμανῖτις Ammonitis, Popularis.f.g. 2 par.24.g.26

אמנון ἀμνών Ammon, Fidelis aut verax, ſiue nutritius, vel pædagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid, ex Achinoam vxore, 2 reg.3.a.2, & 1 paral.3.a.1. Iſte diminutiuè per contemptum dicitur Hebraicè אמינון 2 reg.13.d.20, Nunquid Aminon frater tuus concubuit tecum? quo loco paßim legitur Amnõ. Filius Simonis, 1 para.4 c. 20

עמוק ἀμούκ Amoc, Vallis, aut profunditas. Nomen viri, 2 eſd.2.a.7

אמון ἀμών Amón, Fidelis, aut verax, ſeu artifex, vel nutritius, aut pædagogus Filius Manaſſe, Rex Iuda, 4 reg. 21.d.18, & 1 par.3. c.14. & 2 par.33.d.28. Pater Ioſiæ, iere.1.a.2, & 25.a.3. ſoph. 1.a.1. matth.1.b.19. Princeps item Samariæ ciuitatis, 3 reg.22. d.28, & 2 paral.18.f. 25. Tertius quidã, de quo nehem. 7.f.58

המונה πολυάνδριον Amona, Numerans, ſiue præparans, aut multitudo eius, ſiue tumultus eius: vel Syriacè, veritas. Vrbs in terra Iſrael verſus mare mortuum quod eſt in parte Orientali Iudææ, iuxta quam Gog ſepultus iacet, ezec.39. d.16

אמורי ἀμορραῖος Amorrhæus, Amarus, aut rebellis, aut loquax. Filius Chanaan, gen.10.c.15

ἀμορραῖοι Amorrhæi, Idem. p. n. Populus qui Libanum montem à tergo Phœnicis tenet. Alius eſt populus qui Galaad montem, inter flumina Iaboc & Arnonem habitat. Alius quoque qui montana Pharan inter Sina & Cadeſ-barne. gene.15. d.20

אמוץ ἀμώς Amos, per א in principio, Fortis vel robuſtus. Pater Eſaiæ prophetæ, eſa.1. a.1

עמוס ἀμώς Amos, per ע in principio, Oneratus, vel onerans. Propheta vnus ex duodecim, amos 1. a.1

המצה μασά Amoſá, Iurgium, vel adinuentio, ſiue azymum, aut cõpreßio. Nomen ciuitatis tribus Beniamin, ioſ. 18.d.26

ἀμφίπολις Amphipolis, Vallata vel circundata ciuitas. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam etiam Paulus profectus eſt, de qua Volaterranus lib.8. Geographiæ: primùm Nouem viæ appellata. Stephanus Cradennam & Ariadraomum antiquitus vocatam dicit. Alia eiuſdem nominis in Syria apud Euphratem, à Seleuco condita, quam Turmedam Syri vocant. Hæc Raphael Volaterranus lib. 8, titulo De Macedonia. act. 17.a.1

Ampliatus Latinum eſt, à verbo Amplio, amplias. Paulo amiciſsimus hic fuit, rom. 16.b. 8 ἀμπλίας

Amram, Populus excelſus, vel manipulus eorũ, aut eũ excelſo. Filius Caath filij Leui, exo.6.c.18. 1 para.6.a.3, & 23.b.12 עמרם ἀμβράμ

Amramites, Idem.ſ.n. 1 paral.26.c.22 עמרמי

Amraphél, Loquens ruinam, aut loquens occultum, vel loquens iudicium. Rex Sennaar, gen. 14.a.1 ἀμαρφάλ

Amri, per א, Amarus, vel loquens, ſiue exaltatio: aut Syriacè, agnus. Pater Zacchur, nehem.3.a.2 אמרפל ἀμαρία

Amri per ע, Manipulus, vel dominium, ſiue populus rebellis vel amarus. Princeps militiæ ſuper Iſrael, rex tandem conſtitutus, 3 reg.16.d.16. mich.6.d.15. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filij Ioram, 4. reg.8.g.26. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1 para.7. b.9 אמרי ἀμαρί עמרי ἀμβρί

Amſi, Fortis, vel robuſtus. Nomen viri, 2 eſd.11.b. 11 אמצי

Amthar, Species. ſiue forma, vel figuratus, vel depictus, ſiue mortẽ maledicẽs. Nomẽ loci in tribu Zabulon, ioſ.19.b. 13 ἀμασί המתאר ἀμαθάρ

A N

Aná, Reſpondens vel cantans, ſiue affligens, vel pauper. Pater Oolibama uxoris Eſau.gen. 36.a.2. Filius item Sebeon filij Seir Horræi, gene.36.c.24, & 1 paral.1.c.38 ענה ἀνά

Ana, Commotio vel motus. Nomen idoli, vel potius regionis. 4 reg.18 g 34, & 19.c.13. eſa.37.c.13 הנע ἀνά

Anab, Vua: aut Syriacè, nodus. Nomen ciuitatis ſiue montis, ioſ.11.d.21, & 15.f.49 ענב ἀνάβ

Anaharath. Ariditas, aut incenſio, vel ira, ſiue hinnitus, aut raucedo: vel Syriacè, ſuffocatio. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſue 19.b.19 אנחרת ἀναχρώθ

Anamélech, Reſponſio, aut canticum regis, ſiue afflictio, vel paupertas regis vel conſiliarij. Vnum ex idolis Sepharuaim, 4 reg.17.f.31. quo loco LXX non legerunt nomẽ iſtud, ideo non tranſtulerunt. ענמלך

Anamim, Fons ſiue oculus aquarum: aut reſponſio vel afflictio, ſeu canticum aquarum. Filius Meſráim. gen.10. b.13 ענמים ἐνεμετιείμ

Anan, Nubes, ſiue augurium, aut diuinatio. Nomen uiri, nehem. 10. b.26 ענן ἀνάν

Anáni, Nubes, ſiue auguratio, aut diuinatio. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 para.3.d.24 ענני ἀνανίας

Ananiá, ſiue Ananias, Nubes Domini, aut diuinatio Domini. Ciuitas in qua filij Beniamin habitarunt poſt Babylonicã captiuitatem, 2 eſdræ 11.d.32. Nomen item uiri cuiuſdam, de quo actorum 5.a. 1. Vide Hanania. ענניה ἀνανία

Anáth, Reſponſio ſiue canticum, aut afflictio, ſiue paupertas. Pater Samgar iudicis Iſrael, iudicum 3. d.31 ענת ἀνάθ

Anathóth, Idem.p.n. Vrbs tribus Beniamin, tribus milliaribus diſtans à Ieruſalem, patria Ieremiæ prophetæ, una ex illis urbibus per quas tranſit Sennacherib, quum iret oppugnatum Ieruſalem, eſa.10.g.30. iere.1.a.1. ioſ.21.b.18. Item filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1 paral.7.c 9 ענתות ἀναθώθ

Anathothiá, Reſponſiones, vel cantica Domini, aut afflictiones, vel inopiæ Domini. Filius Seſac, 1 paral. 8.c.24 ענתתיה ἀναθωθά

Anathothites, Reſponſio, ſiue canticum: aut afflictio ſiue paupertas, iere.29.f.27 ענתותי ἐξ ἀναθώθ

Andréas, Virilis, vel fortißimus. G. Nomen Apoſtoli, mat. 4.c.18, & 10.a.2: qui ante vocationem ſuam diſcipulus erat Iohannis Baptiſtæ, iohan.1.f. 40 ἀνδρέας

Andronicus, Vir uictorioſus. G. Nomen uiri, 2 mach. 4.e. 34, & rom.16.a.7 ἀνδρόνικος

Anem, Reſponſio aut canticum eorum, ſiue afflictio, vel paupertas eorum: aut Syriacè, ouis eorum. Nomen ciuitatis, 1 paral.6.g.73 ענם ἰνάμ

Anér, Reſponſio, aut canticum lucernæ, ſiue affligens lucernam. Frater Membre, gen. 14.c.13. Nomen item ciuitatis in tribu Manaſſe, 1 para.6.f.70

Ani, Reſponſio ſiue canticum, ſiue afflictus vel pauper. Nomen ianitoris & cantoris, 1 par.15.b.18, c.20

Aniá, Reſponſio, aut canticum Domini, ſiue afflictus vel pauper Domini. Nomen viri, 2 eſdr.8.a.4

Aniám, Ego populi, ſiue nauis populi, aut dolor, ſiue fortitudo populi. Filius Samidæ filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, 1 para.7.d.19

Anim, Reſpondentes, ſiue cantantes, aut afflicti, ſiue pauperes. Nomen ciuitatis, ioſue 15.f.49

Anná, Gratioſa, ſiue miſericors, aut requieſcẽs, vel donãs. Altera vxor Elcanæ, 1 reg.1.a.2. Hebr. Hanna. Nomen item propheteſſæ cuiuſdam filiæ Phanuel, de qua luc.2.c.36

Annas, Affligens, vel humilians, aut reſpondens. D. Nomẽ pontificis Iudæorum, ſoceri Caiaphæ etiam pontificis, ioban. 18.c.13. luc.3.a.2, & act. 4. a.6

Anób, Vua: aut Syriacè, nodus. Filius Cos, 1 par.4.b.8

Antilibanus, Excelſus mons ad Septentrionem Iudeæ ex aduerſo Libani. de quo Plinius lib.5.c.1.20. à quo omnis regio ſupra Libanum ad Orientalem plagã reſpiciens, Antilibanus appellatur: citra regionem Damaſci quæ cecidit in ſortem tribus Manaſſe. Quibuſdam videtur non eſſe mons proprius à Libano, ſed iugum, aut cornu in occaſum brumalem protenſum, iunctum huic circa Cæſareã Philippi: tanta verò magnitudine, vt mons proprius iuſtè dici poſſit.

Antiochia, Pro vehiculo, vel curru, id eſt loco currus: ſiue contra vehiculum vel currum. G. Antiochiæ duæ ſunt clariſſimæ ciuitates: altera Syriæ Cœles, aliàs Emath dicta, zach. 9. a.2. in hac diſcipuli primùm cœperunt dici Chriſtiani, acto. 11.d.26. in qua Barnabas & Paulus ſunt ordinati, act.13.a.1. De hac multa Procopius lib.1. de bello Perſico. Strabo in 15. Altera Piſidiæ prouinciæ, de qua Plinius lib.5.cap.27. Strabo lib.12. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt, acto.13.c. 14 & gal. 2.c.14

Antiocheni, Idem.p.n, G.2 mach.4.b.9

Antiochenus, Idem. ſ.n.G act.6.b.5

Antiochus, Idem quod Antiochia. G.1 mac.1.b.11

Antipas, Pro omnibus, vel contra omnes. G. apo.2.d.13

Antipater, Pro patre, vel contra patrem. G. Filius Iaſonis, 1 mach.12. c.16

Antipatris, Palæſthinæ ciuitas nunc diruta quam Herodes rex Iudeæ ex patris ſui Antipatris nomine vocauerat. de hac Raphael Volaterr. lib. 11. Geographiæ. Ad hanc Paulus ductus eſt captiuus, act.23.g.31

A O

Aód, Laudans, ſiue confitens. Filius Gera filij Iemini, iudicum 3.b.15

A P

Apadnó, Ornamentum eius, ſiue ira iudicij eius. Nomen loci, dani.11.g.46. Quo loco pro Apadnó eruditiores interpretes legunt Palatij ſui.

Apamea ſiue Apamia, Expellẽs vel abigẽs. G. iudith 3.d.14

Apelles, Expellens vel abigens. G. Vir commendatus à Paulo, rom.16.b.10

Aphadnó, Vide Apadnó.

Aphara, Vacca, ſiue frugifera: aut accreſcens, ſiue irritans. Vrbs tribus Beniamin, ioſ.18.d.23

Apharſathachæi, Diuidentes ſiue dilacerantes pauones. Populi nomen. 1 eſdr.4.b.9

Apharſachæi, Diuidentes, ſiue dilacerantes, 1 eſdr. 5. b. 6, & 6.b.6

Apharſæi, Idem. Populi, 1 eſdr.4. b.9

Aphée, ſiue Apheca, Pelagus vel fortitudo, aut vigor: vel Syriacè, exitus. Vrbs in tribu Manaſſe, ioſ.12.d.18, & 13.a. 4 Eſt & vrbs in tribu Iudæ, ioſ.15.f.53. Hieronymo in locis Hebraicis vſque ad ſuam ætatem, caſtellum grande Apheca nomine, iuxta oppidum Palæſthinæ. Vrbs præterea in tribu Aſer, ioſ 19.b.30, quæ אפיק Hebraicè dicitur, iud.1.f.31, iuxta vicum Eſron ciuitatis Iezrael, vbi dimicauit Saul in ſorte Aſer: & vbi Philiſthijm contra Iſrael poſuerunt caſtra. 1 reg. 4.a.1, & 29.a.1. ibi Benadad rex Syriæ vincitur, 3 re.20.d.30

Aphia, Flãs, vel exufflãs, ſiue loquens, aus illaqueans. Filius viri Iemini, 1 reg.9 a.1

Aphrica iuxta Geographos, maximè Plinium in prologo tertij, tertia orbis pars quæ eſt inter Aſiã & Europã ad Auſtrum ſita, incipiens ab Aegypto, & in Gaditano freto deſinens, in qua populi habitant Mauri, Getuli, Numidæ, Garamantes, & Carthago vrbs. Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Lybicum, à Meridie Aethiopicum, ab Occidente Atlanticum dicimus: teſtis Pompo. Mela libro 2. Vide Plinium lib.5.cap.4. hiſtoriæ mundi. Strabo li.2. Geographiæ. Hæc Aphrica eadem quoque Libya dicitur. Plinio teſte in prologo quinti. Cuius regionis nahum 3.b.9, fit mentio, & alibi ſæpe in Scripturis.

Aphrica, eſa.66.f.19, in Hebræo dicitur Pul: & interpretatur Caſus, vel ruina, aut faba.

Aphricá, nahum 3.b.9, in Hebræo eſt Put: & interpretatur craſſa vel pinguis. Syrum eſt. LXX tanquam appellatiuũ eſſet, tranſtulerunt hoc nomen, & præcedentibus iunxerunt, καὶ τοὶ λίβυες ἐγένοντο βοηθοὶ σου, & non eſt finis fugæ tuæ.

Aphſés, Comminuens, uel eripiens, aut aperiens, ſiue deſtruens. Nomen uiri, 1 paral.24.b.15

Aphuthæi, Vide Phuthæi.

Apocalypſis, Reuelatio. G. apoc.1.a.1

Apollo, Perdẽns, uel deſtruens. G. Vir quidam Alexandrinus, act.18.f.24

Apollóphanes, Perditionem uel deſtructionem oſtendens. G. Nomen uiri, 2 mach.10.g.37

Apollonia, Perditio uel deſtructio. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam Paulus profectus eſt, act.17.a.1. Ab hedoro tãtùm fluuio à Theſſalonica diuiſa. Volater.lib.8. Geographiæ. Eſt & altera in prouincia Aphrica quæ dicitur Pentapolis.

Apollonius, Perdens uel deſtruens. G. Nomen uiri quem occidit Iudas Machabæus, 1 mach.3. b.10

Apollyon, Exterminans, uel perdens uel deſtruens. G. apoc.9.b.11

Apoſtolus, Miſſus, legatus. G. Sic uocauit Chriſtus quos miſit ad prædicandum Euangelium ſuum, luc.6.b.13

Apphaim, Vultus, uel facies, aut furores, ſiue nares, uel piſtores. Filius Nadab filij Semei filij Onan, 1 paral.2.d.30

Apphia, Producens uel pullulans. G. Nomen fœminæ, ad philem.a.2

Apphus, Indignationis conſilium, aut uolans conſilium, uel ſcrutator. D Filius Mathathiæ filij Ioannis, 1 mach.2.a.5

Appij forum, Hieronymus putat fuiſſe nomen fori Romani ab Appio quondam Conſule appellatum: à quo & uia Appia cognominata fuerit. Verum Appij forum oppidum fuit, longius à Roma quàm Aricia diſtans. quod Horatius lib. 1. Serm. Satyra 5, oſtendit his uerbis,

Egreſſum magna me excepit Aricia Roma
Hoſpitio modico, rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctiſſimus, inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Ad hanc urbem Paulus uenit quum duceretur Romam, act. 28. d.15

A Q

Aquæ contradictionis, numer.20.b.13.d. 24. Pſal. 95.b.8 ezech.47.d.19. Vide Meriba.

Aquæ ductus, Heb. Amma, Collis in tribu Beniamin, iuxta Giah & Gabaõ, ubi Aſael frater Ioab confoſſus fuit ab Abner 2 reg.2.f.23

Aquila, Latinum eſt. Vir Iudæus ex Ponto, act.18.a.2

Ar-

A R

Ar, Suſcitatio, ſiue vigilia: aut euacuatio, vel denudatio, ſeu ciuitas, aut æmulus. Præcipua vrbs Moabitarũ, ad Arnō ſita, deut. 2. b. 10, d. 18. f. 29, num. 21. d. 15. f. 27. In Eſaia verò, 15. a. 1, Ar-moab dicitur, non Ar ſimpliciter.

Ara, Mons, aut prægnans, ſiue demonſtratio. Vrbs Aſſyriorum, cuius recordatur liber primus Para. 5. d. 26. Hieronymus in quæſt. Heb. ipſam Rages eſſe ſcribit Medorum ciuitatem, de qua Tobiæ 1. c. 16

Ara, Maledicens, aut videns. Filius Iether, 1. par. 7. g. 38

Araas, Ira, vel calor confidentiæ ſiue protectionis. Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ propheticidis, 4 reg. 22. c 14: qui 2 para. 34. c. 21, dicitur Haſra.

Arab, Inſidians, vel multiplicans: aut feneſtra ſiue locuſta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. f. 51

Araba, Idem. D. Nomen viri, 1 mach. 15. d. 22

Arabathánc, Inſidiatio ſortis, aut feneſtræ, vel locuſtæ fortitudo vel donum: aut multiplicatio fortitudinis vel doni. D. nomen ciuitatis, 1 mach. 5. a. 3

Arabes, Veſpertini, aut fideiuſſores, ſiue ſuaues, aut campeſtres, vel corui, aut ſalices, vel miſtiones, 2 paralip. 26. a 7

Arabes, pſal. 71. d. 10, In Hebræo eſt Saba, id eſt conuerſio ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio, act. 2. b. 11

Arábia, Veſpera, aut veſpertina, vel fideiuſſio, ſiue ſuauitas: aut coruus, ſiue coruina, ſeu deſertum, vel ſalix aut cõmiſta. Regio Aſiæ maioris inter Iudæam & AEgyptum, Caſſio monte nobilis, quem Sinam eſſe affirmant. De hac plura Plinius lib. 5. cap. 11, & libr. 6. cap. 28. Ptolemæus lib. 5. cap. 17. Strabo lib. 16. Pompon. Mela in 1. Hæc Hieronymo authore gentes habet multas, Moabitas, Ammonitas, Idumæos, Saracenos, alióſque quamplurimos. Ezechiel. 27. d. 21, huius fit mentio. Arabum regionem triplicem fecit Ptolemæus: Petræã Arabiam eam nominat quæ ſupra Palæſthinam ad Caſſium montem & Mare rubrum excurrit. Nomen habet à Petra vetuſtiſſimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in 16, Nabatheã vocat. Altera, Arabia deſerta quæ Fœlici à Meridie, à Septentrione Syria & Meſopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus lib. 5. cap. 19 ſcribit. hanc Sceniten, & Arabas illic Scenitas, id eſt vagos Nomades, & in tabernaculis habitantes nominant Plinius lib. 5. cap. 11, & 24, & Strabo li. 16. Tertiã Ptolemæus lib. 6. cap. 8, Fœlicem nominat, diuitem & Beatæ cognomine inclytam, quæ peninſulæ forma, inter Perſicum & Arabicum ſinum in Meridiem tenditur, de qua plura Pompo. Mela. lib. 3. Geog. Græcis (vt habet ille) εὐδαίμων appellatur, id eſt fœlix, quòd ſit thurifera, odores creans: hæc alias Sabea dicta eſt, iob 1. c. 15, pſal. 72. b. 10. In hac Paul. prædicauit, gal. 1. d. 17

Arabia, pſal. 71. c. 15, in Hebræo eſt Saba, id eſt Conuerſio, ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio.

Arabs, Veſpertinus, aut fideiuſſor, vel ſuauis, ſiue campeſtris, aut coruus, vel ſalix ſeu miſtio, 2 eſdr. 2. d. 19

Aracæus, Neruus: aut Syriacè, fugitiuus. Filius Chanáan, geneſ. 10. c. 36: qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani ſitum.

Arach, Longitudo, ſiue medicina, vel ſanitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, geneſ. 10. b. 10. Hanc & Edeſſam vocari teſtatur Hieronymus.

Arachites, Longus vel procerus: ſiue ſanans, aut medicina, 2 reg. 15. g. 32

Arád, Onáger: aut Syriacè draco. Ciuitas Amorrhæorum ad ſortem Iuda pertinens, ad Auſtrum ſolitudini Cades vicina, in qua habitauerunt filij Obab ſoceri Moſis in medio Iſraelis. Refert Hieronymus in locis Hebraicis vſque ad ſuam ætatem oſtendi villam ab oppido Malatis quarto lapide, ab Hebron viceſimo, num. 21. a. 1. iudicum 1. d. 16

Aradius, Maledictionis abundantia, aut deſcendens vel imperans. Filius Chanaan, gen. 10. c. 17

Aradiãs, ezech. 27. b. 8, Imperans, aut deſcendens.

Arado, Stupor, aut tremor, ſiue deſcenſio, vel dominium. D. Nomen loci, 1 mach. 15. d. 23

Aram, Celſitudo, aut ſublimitas, ſeu decipiens, aut maledictio eorum. Filius Sem, gen. 10. c. 23. à quo Armenij, ſiue Syri Græcis, geneſ. 22. d. 21. nume. 23. a. 6, & 1 para. 2. c. 23. Vide Syria. Filius item Somer filij Heber, 1 para. 6. g. 37

Aram, in Hebræo, Ram. Filius Eſron filij Phares. ruth 4. d. 19, matth. 1. a. 3, luc. 3. g. 33. Interpretatur excelſus, vel ſublimis, aut proijciens.

Arama, Excelſa, ſiue ſublimis: aut vermis, ſiue proijciens. Ciuitas tribus Nephthali, ioſ. 19. c. 36

Aran, Mons ſiue montanus, aut prægnans, ſiue concipiẽs, vel cantans, aut præco. Filius Thare patris Abraham, gen. 11. d. 26, & 1 para. 23. a. 9

Aran, Area, ſiue exultans, aut maledictio eorum. Filius Diſon filij Seir, gene. 36. c. 28. 1 para. 1. c. 42. Filius item Ieramecl, 2 para. 2. c. 25: vbi legimus, Et Buna, & Aran: hebraicè legitur Oran.

Arapha, Medicina, ſiue relaxatio, aut gigantiſſa, vel montis os, ab ore ſcilicet: aut mons hic, id eſt in hoc loco. Nomen quorundam gigantum, qui ſic dicebantur quòd animos videntium ſe diſſoluerent, 2 reg. 21. c. 16

Ararát, Maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio, ſiue lux currentis. Eſt regio Armeniæ, aut ipſa Armenia, 4. regum 19. g. 36, ieſa. 37. g. 38. Iuxta Bocatium, mons eſt maioris Armeniæ.

Arari, ſiue Ararites, Montanus, 1 para. 11. g. 35, & 2 regum 23. d. 31

Arbattis, Fideiuſſor, vel ſuauis, aut miſtus, vel veſpertinus, ſiue planities. Nomen loci. D. 1 mach. 5. c. 23

Arbathites, Idem. 2 reg. 23. d. 30

Arbée, Quatuor, ſiue accubatio. Nomen ciuitatis, quæ & Hebron & Mambre dicitur. ea eſt Cariath-arbe, ſed hîc nomen Cariath, appellatiuum fecit, geneſ. 23. a. 2, & 35. d. 27

Arbella, Suſcitatio vetuſtatis, ſiue inſidians ei, vel multiplicans eam, ſiue locuſta eius. D. Terminus Iudæ, ortum ſolis aſpiciens, de quo Hieronymus in locis Hebraicis. Eſt vſque hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Palæſthinæ. Et alius hoc vocabulo in campo prægrandi, diſtans ab oppido Legionis millibus nouem. Hæc Hieronymus. Strabo lib. 16, huius etiam meminit, 1 mach. 9. a. 2

Arbi, Locuſta, vel feneſtra: ſiue inſidiator, aut multiplicans. Nomen loci, 2 reg. 23. d. 35

Archélaus, Princeps populi. G. Filius Herodis illius qui innocentes occidit: Rex Iudææ, matth. 2. d. 22

Archi, Longitudo, aut ſanitas, vel cicatrix. Nomen populi in ſorte filiorum Ioſeph, ioſ. 16. a. 2

Archippus, Princeps, vel præfectus equorum. G. Nomen viri, coloſſ. 4. d. 17, ad philem. a. 2

Architriclinus, Princeps triclinij, id eſt trium menſarum. G. iohan. 2. a. 8

Ardón, Imperans, ſiue deſcendens, aut maledictionis iudicium, Filius Caleb ex Azuba vxore, 1 para. 2. c. 18

Aréa, Via, ſeu ſemita, aut viator: vel odorãs, ſiue annona, id eſt, diurna portio. Nomẽ viri, 1 eſdræ 2. a. 5, & nehe. 6. d. 18

Arebbá, Magna ſiue multa, aut proijciens, vel litigioſa, ſiue mons in ea. Nomen ciuitatis, ioſ. 15. g. 60

Arecón, Vacuus, ſiue mons lamẽtationis: vel mons poſſeſſionis. Nomen ciuitatis, ioſ. 19. d. 46

Ared, Imperãs, ſiue deſcendẽs. Filius Bẽiamin, gen. 46. c. 21

Arce, Via, ſiue ſemita, aut viator, vel odorans, ſiue annona, i. diurna portio. Filius Olla, 1 para. 7. g. 39

Areli, Altare, ſiue lux Dei, aut viſio Dei, Filius Gad filij Iacob, gen. 46. b. 16: qui & Ariel dicitur.

Aren, Vide Harim.

Areopagita, De colle Martis. G. act. 17. g. 34

Areo-

Aſaph, Congregans, ſiue colligens, aut finiens. Filius Barachiæ filij Samua, 1 paralip. 6. c. 39. Pater item Zechri, 1 para. 9. c. 15

Aſar-haddón, Ligans acumen, vel lætitiam: aut Syriacè, prohibens nouitatem vel vnitatem. Filius Sennacherib, qui poſt eum regnauit, 4. reg. 19. g. 37. eſa. 37. g. 38

Aſaramel, Beatitudo populi Dei, aut veſtigiū circunciſionis. D. Nomen loci, 1 machab. 14. d. 28

Aſaréla, Beatitudo Dei, aut intuens fortē vel quercū, ſiue greſſus Dei. Nomen viri, 1 para. 25. a. 2

Aſarmoth, Vide Haſarmoth.

Aſaſon-thamar, Vide Haſaſon-thamar.

Aſbáim, Damulæ vel pulchritudines, ſiue militiæ. Nomen viri, 2 eſd. 7. e. 59

Aſbél, Ignis vetuſtatis, aut ignis deflens vel decidens. Filius Beniamin, gen. 46. c. 21: qui 1 par. 7. b. 11 Iadiel dicitur.

Aſbelitæ, Idem. p. n. Num. 36. c. 38.

Aſcalón, Appenſio vel ſtatera, ſiue ignis infamiæ. Ciuitas ampla Palæſthinæ, ſiue vt Ioſephus habet libro 5. capite 3, Iud. antiquit. ſuperioris Idumææ quam Iudas expugnauit, iudic. 1. d. 18. Vbi Samſon triginta viros percuſsit, iudicum 14. d. 19: quæ à conditore Aſcalo Hymenæi filio id nominis, Stephano teſte, inuenit. Hæc ſecundum Egeſippum libro 3. capite 4, ſeptingentis viginti ſtadijs ab Hieroſolyma diſtat. De qua Volater. lib. 11. Geog. ierem. 25. d. 20. amos 1. b. 8. ſoph. 2. a. 4. zach. 9. a. 5. Ab hac reguli Philiſthinorum, Aſcalonitæ appellantur, ioſ. 13. a. 3

Aſcalona, Idem. D. 1 mach. 10. g. 86

Aſcalonitæ, Idem. p. n. populi nomen, ioſ. 13. a. 3

Aſcenéz, Ignis quaſi diſtillans, vel quaſi aſpergens. Filius Gomer, gen. 10. a. 3. Populi item quos Græci Rheginos vocāt, ierem. 51. c. 26, ſecundum Ioſephum. Euſebio autē, gentes ſunt Gothicæ.

Aſcenſus ſcorpionis, Hebr. Maale-acerabbim. Locus tribus Iudæ, in parte Auſtrali Terræ ſanctæ, ioſ. 15. a. 3 iudic. 1. g. 16. de quo Hieronymus in locis Hebraicis, qui confinium Amorrhæorum Acrabitenen dictum refert.

Aſebaim, Damulæ, ſiue pulchritudines, aut militiæ, Nomē viri, 1 eſd. 2. e. 57

Aſedóth, Effuſiones, ſiue decliuia, aut campeſtria, vel deprædationes. Nomē regionis et ciuitatis in tribu Ruben, vrbs Amorrhæorum, ioſ. 10. g. 40, & 12. b. 3, & 13. c. 20

Aſel, Prope, aut iuxta, ſiue ablatio vel ſeparatio. Filius Elaſa, filij Rapha, 1 para. 8. d. 37. 9. g. 43. 44

Aſem, Os ab oſſe: aut fortitudo, aut clauſura, ſcilicet oculorum, vel lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, ioſ. 19. a. 3. Appellatur & Aſom, 1 para. 4. e, 29. ijſdem conſonantibus et punctis.

Aſemoná, Os nunc, ab oſſe: ſiue fortitudo noſtra, vel clauſura noſtra. ſiue lignum vel conſilium numerantis vel præparantis. Vrbs tribus Iudæ, ioſ. 15. a. 4

Aſená, Periculum, ſiue infortunium, vel rubus. Nomen viri, 1 eſd. 2. e. 50

Aſená, Mutatio vel duplicitas, aut dormitatio, ſiue ignis nunc. Nomen vrbis in tribu Iuda, ioſ. 15. c. 33

Aſenaphár, Periculum ſiue infortunium tauri, aut periculi incrementum. Nomen viri, 1 eſd. 4. b. 10

Aſeneth, Periculum ſiue infortunium. Filia Phutipharis vxor Ioſeph, geneſ. 41. f. 44, & 46. e. 20

Aſer, Vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus. Heb. Aſir. Filius Caath filij Leui, 1 paral. 6. b. 22. ſiue filius Core, filij Iſaar, filij Caath, exod. 6. d. 24

Aſér, Beatitudo ſiue fœlicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Liæ vxoris ſuæ, geneſ. 30. b. 13. Nomen item loci, ioſ. 17. b. 11, & 3 reg. 4. b. 14. Aſer conſequutus eſt ſortem ad Occidentem & ad Auſtralem partem, id eſt ad Auſtrum vergentem, Ioſue 19. e. 34. In chartis malè collocatur hæc tribus.

Aſeróth, Nemora, ſiue luci, aut beatitudines, vel inſidiæ, ſiue greſſus. Nomen idoli, iudic. 3. a. 7

Asbur, Denigratus, ſiue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. Filius Eſron filij Phares, ex Abia vxore, 1 para. 2. c. 24. Pater item Thecuæ, 1 para. 4. a. 5

Aſia, Limoſa, vel cœnoſa. Minor pars Aſiæ quæ tertia pars orbis cenſetur: iſta continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Coriam, & alias: Epheſum quoq; ſpecialiter. Hæc præter Orientalem partem quæ ad Cappadociam Syriamq; progreditur, vndiq; mari eſt circumflua. Hanc ſuſpicantur hodie Turciā dici. Author Hieronym. Huius multa fit mentio in Actis Apoſtolorum & epiſtolis Pauli.

Aſiani, Limoſi, vel cœnoſi. G. act. 20. a. 4

Aſiél, Fecit Deus, ſiue factura Dei. Filius Saraiæ filij Ioſabiæ, 1 para. 4. f. 35

Aſima, Delictum, ſiue poſitio, aut ignis maris. Nomen idoli virorum Emath, 4. reg. 17. f. 30

Aſion-gáber, Lignum viri vel robuſti, aut conſilium viri vel robuſti. Vrbs maritima ſita in litore Maris rubri, id eſt, in ea litoris parte quæ pertinet ad ſinum Elamiticum, ſic dictū ab Elam. Aſion-gáber pertinet ad Idumæam, 3 reg. 9. d. 26, et 2 para. 8. d. 17. In Aſion-gáber caſtrametati ſunt filij Iſrael egreſſi de Hebrona, numer. 33. d. 35. deut. 2. b. 8

Aſir, Vinctus, ſiue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus. Filius Iechoniæ filij Ioacim filij Ioſiæ, 1 paral. 3. c. 17. Filius item Core, 1 para. 6. b. 22

Aſmodæus, Deſtructor, vel diſsipator, aut delicti abundantia, vel peccatum abundans, ſiue ignem menſurans. D. Nomē dæmonij, tobiæ 3. b. 8

Aſnaá, Rubus: aut Syriacè, inimicus. Nomē viri 2 eſd. 3. a. 3

Aſom, Feſtinatio eorum, ſiue ieiunans. Sextus filius Iſai, 1 para. 2. b. 15. Filius item Ierameel primogeniti Eſron, 1 paral. 2. d. 26

Aſom, Os ab oſſe, vel fortitudo: ſiue clauſura, ſcilicet oculorum: aut lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, 1 par. 4. e. 29: quæ dicitur Aſem, ioſ. 19. a. 3, ijſdē cōſonantib. & punctis.

Aſor, Nomē vrbis aut regionis ſitæ in Arabia, ierem. 49. e. 28, iudic. 4. a. 2. Vide Haſor.

Aſor-haddán, Ligans acumen vel lætitiam: aut Syriacè, probibens vnitatem vel nouitatem. Rex Aſſur, 1 eſd. 4. a. 2

Aſoth, Faciens, vel factura, aut tineæ, ſ. veſtimentorum. Filius Iephlat, filij Heber, 1 para. 7. g. 34

Aſphar, Plaſmatio onagri, aut feſtinatio tauri. D. nomen lacus in agro Thecuæ, 1 mach. 9. d. 33

Aſphenéz, Pharetra aſperſionis vel diſtillationis ſiue magus aſperſus. Præpoſitus eunuchorum regis Nabuchodonoſor, daniel 1. a. 3

Aſrael, Beatitudo Dei, vel intuitus fortis, aut greſſus Dei. Filius Ialeleel, 1 par. 4. c. 16

Aſriél, Idem. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, num. 26. d. 31: qui Ioſue 17. a. 2, Eſriel dicitur.

Aſrielitæ, Idem. p. n. nume. 26. d. 31

Aſſedim, Venationes, aut inſidiæ, vel latera: aut Syriacè, deſtructiones. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſue 19. e. 35

Aſſem, Nomen, vel nominatus, ſiue poſitio vel poſitus. Nomen viri, 1 par. 11. g. 34

Aſſia, Vide Aſalia.

Aſſidæi, Milui, vel herodij, aut venantes, vel inſidiātes. D. Genus hominum inter Iudæos, 1 mach. 7. b. 13, 2 mach. 14. a. 6

Aſſon, Appropinquatio vel approximatio. G. Complures ſunt huius nominis vrbes: vna Lyciæ ciuitas maritima in edito ſita promontorio, adeò vt parum tutum ſit accedere. Vnde iocus Nicoſtrati citharœdi, Aſſon eas, vt citius ad exitij terminos peruenias. Altera in Aeolide. Tertia in Myſia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleātis philoſophi patria,

qua

quæ eadem & Apollonia ſit dicta, ſuffragante & Plinio in 5. libro, cap. 36. Hanc poſtremam Paulus adnauigauit, act. 20. c. 13, & 27. c. 13.

אחשורוש ἀσσουῆρος *Aſſuerus, Princeps & caput. Pater Darij regis Medorum, daniel 9. a. 1, & 1 eſd. 4. b. 5. Hic à Metaſthene Perſa Artaxerxes Aſſuerus vocatur.*

אשור ἀσσούρ *Aſſur, Inſidians, ſiue beatus, aut aſpiciens, vel gradiens. Filius Sem, geneſ. 10. c. 21. de terra Sennaar egreſſus, geneſ. 10. b. 11.*

אשורי ἀσουρί *Aſſuri, Beatitudo, aut intuitus, vel greſſus. Nomen loci, 2 reg. 2. b. 8.*

אשורים ἀσσουριείμ *Aſſurim, Inſidiantes, ſiue beati: aut aſpicientes, vel gradientes. Filius Dedan, filij Iecſan, gen. 25. a. 3.*

Aſſyrij, Idem. Heb. Aſſurim: Aſſyrij poſt Euphratem loca tenent, amne tantùm à Babylonijs diuiſi. Herodotus eoſdem populos cum Syris eſſe dicit: ſed à Græcis Syros, à Barbaris Aſſyrios vocari. In Aſſyria autem fuerunt XVIII regna: tam ampla & potens regio fuit. Lege Raphaelem Volater. libro 11. Geograph. Strabonem libro 16. Geographiæ. Aſſyria eſt ad Orientem Terræ ſanctæ.

אשור ἀσσύριος *Aſſyrius, Idem. ſ. n. eſa. 7. c. 17.*

עשתרות ἀσταρώθ *Aſtaroth, Greges, ſiue diuitiæ: aut faciens explorationem, ſeu tinea legis. Vrbs in campeſtribus Moab in dimidia tribu Manaſſe, Og regis Baſan regia, deut. 1. a. 3. Ioſue 9. b. 10, et 12. b. 4. & 13. d. 12. gigantum terra quos Codorlahomor interfe-*

עשתרות קרנים *cit, geneſ. 14. a. 5. quo loco dicitur Aſtaroth Carnaim. in ſupercilio Sodomorum ſita, poſtremo Leuitis conceſſa, 1 par. 7. f. 71. Fuit & deus Palæſthinorum. Ioſephus libr. 6. cap. 14. Iudaic. Antiqui. teſtis: quem ſuſtulerunt Iudæi Samuelis iuſſu, 1 Regũ 7. a. 3. Eſt & alius quem adorauit Salomon, 3 Reg. 11. a. 5. vbi עשתורות legitur: à Græcis ἀστάρτη dictum. Vide Aſtarte. Aſtaroth, idoli formam ouium præ ſe ferentis.*

Aſtaroſt-addar, ioſ. 18. b. 11, legendum Ataroth-adar.

עשתרתי ἀσταρωθί *Aſtarothites, Greges, ſiue diuitiæ, aut faciens explorationem, ſiue tinea legis, 1 par. 11. g. 44.*

עשתרת ἀστάρτη *Aſtarthen, Idem. Idolum Sidoniorum, quod colebat Salomon, 3 reg 11. a. 5. idem quod Aſtaroth præcedens. De quo & 4 reg. 23. c. 13 fit mentio: quo in loco Aſtoreth legendum eſſet pro Aſtaroth.*

ἀστυάγης *Aſtyages, Ciuitatis ductor, vel dux. G. Rex Perſarum, daniel 13. g. 64*

ἀσύγκριτος *Aſyncritus, Incomparabilis. G. Viri nomen, romano. 16. b. 14.*

A T

אטד ἀτάδ *Atád, Rhamnus, ſiue ſpinetum. Locus trans Iordanem, vbi exequias atq; planctus peregerunt filij Iſrael ſuper morte Iacob, tertio ab Iericho lapide, duobus milibus à Iordane: qui locus dictus eſt poſtea Planctus Aegypti, geneſ. 50. b. 10. Nunc Beth-agla, quod interpretatur locus gyri: eo quòd ibi more plangentium circuierunt in funere Iacob. Hieronymus in locis Hebraicis. Hebraicè legitur Goren Atad. i. Area Atad.*

עטרה ἀταρά *Atara, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Eſron, filij Phares, filij Iudæ, 1 Para. 2. d. 26*

עטרות ἀταρώθ *Ataróth, Coronæ, ſiue calamus inebriationis, vel ſaturitatis: aut ex Syro & Hebræo, conſilium inebriationis vel ſaturitatis. Ciuitas in tribu Gad, num. 32. a. 3. g. 34. Eſt & nomen regionis in ſorte filiorum Ioſeph, ioſue 16. c. 7*

עטרות אדר ἀταρὼθ ἀδδάρ *Ataróth-addár, Coronæ, ſiue calamus inebriationis vel ſaturitatis pallij ſiue potentiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephráim, ioſ. 16. b. 5, & 18. b. 11*

אטר ἀτήρ *Atér, Siniſter, vel clauſus. Nomen viri, 1 eſd. 2. a. 16*

עתך ἀθάχ *Athach per ע, Hora tua, ſiue tempus tuum. Nomen ciuitatis, 1 regum 30. g. 30*

התך ἀθάχ *Athách, per ה Percutiens, vel humilians, aut ſubijciens. Nomen Eunuchi, eſther 4. b. 5*

עתיה ἀθαΐ *Athaiás, Hora vel tempus Domini. Nomen viri, 2 eſd. 11. a. 4*

עתלי ἀθαλαΐ *Athalái, Hora mea, ſiue tempus meum vel mihi. Nomẽ viri, 1 eſd. 10. d. 28*

עתליה γοθολία *Athaliá, Hora vel tempus Domino. Mater Ochoziæ filij Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Iſrael, 4. reg. 8. g. 26*

אתני ἀθανί *Athanái, Fortis ſiue aſininus, aut donans. Filius Zara filij Adaia, 1 para. 6. c. 41*

עתר ἰθέρ *Athar, Oratio aut deprecatio. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, ioſue 19. a. 7*

ἀθῆναι *Athenæ, Sine cumulo: vel ab Athena, id eſt Minerua, Mineruales. G. Ciuitas Achaiæ, philoſophiæ dicata, ſtudijs et idolorum cultui, vbi Paulus etiam Chriſtum prædicauit, act. 17. d. 16. huius vrbis Piræus portus (cuius Terentius in Eunucho meminit) ſeptemplici muro quondam communitus fuiſſe deſcribitur. Athenæ hodie ſub Turcæ imperio ſunt, à Barbaris corrupto vocabulo Sethinæ vocantur, Raphaele Volater. libro 38. Paralipomenon authore.*

ἀθηναῖοι *Athenienſes, Idem. G. act. 17. c. 21*

ἀθηνόβιος *Athenobius, Mineruæ arcus. G. Nomen viri, 1 machab. 15. f. 32*

התרשתא ἀρτασασθά *Atherſátha, Diſſoluens fundamentum, vel contemplans fundamentum vel potum: ſiue turturis fundamentum: aut ex Hebræo & Syro, contemplans annum vel tempus. Filius Achelai, 2 eſd. 10. a. 1: de quo & 1 eſd. 2. d. 63. Sic dicebatur & Nehemias, Nehem. 7. f. 65, & 8. c. 10*

חמטה ἀμματά *Athmathá, Lacerta vel ſtellio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. f. 53. Heb. Humeta.*

ἀττάλεια *Attalia, Augens, vel nutriens. G. Ciuitas Pamphyliæ maritima, à Ptolemæo Philadelpho ædificata, iuxta Raphaelẽ Volaterr. lib. 10. Geographiæ, quã Paulus & Barnabas pertranſierunt, act. 14. d. 25*

ἄτταλος *Attalus, Auctus ſiue nutritus. G. Nomẽ viri, 1 machab. 15. d. 22*

A V

עוא ἀυά *Auá, Iniquitas. Nomen idoli, 4 regum 17. d. 24, & 18. g. 34, & 19. c. 13 eſa. 37. c. 13*

αὔγουστος *Auguſtus, Latinum eſt, vel ab augurio dictus, vel (vt alij volunt) ab augendo. Romanorum Imperator ſecundus, patre Octauio ſenatore genitus, Cæſaris nepos, imperauit annos 56. Hic quum quadrageſimo ſecundo anno imperij ſui firmiſſimam veriſſimamq; pacem compoſuiſſet, Chriſtus Dominus in Bethlehem natus eſt: cuius aduentui pax iſta famulata eſt: quemadmodum ſcribit Eutropius rerum Romanarum libro 7, cap. 2. Et Lucas Euangeliſta cap. 2. a. 1, refert ab hoc edictum exiſſe vt cenſeretur orbis vniuerſus.*

עוים αὐείμ *Auim, Iniqui ſiue peruerſi. Nomen ciuitatis tribus Beniamin, ioſue 18. d. 23*

עוית γεθαίμ *Auith, Iniqua, ſiue peruerſa, aut temporalis, Nomen ciuitatis in qua regnauit Adad quartus rex in Edom, Geneſis 63. d. 35*

Aulon, Vide Vallis ſylueſtris.

חורן αὐρανῖτις *Auran, Foramẽ. ſiue libertas, aut albedo. Locus in vicinia Damaſci, ezech. 47. c. 17 Heb. Hauran.*

עוץ ὤς *Auſitis, Hebraicè dicitur Hus, & interpretatur conſilium aut lignum: aut Syriacè, affixus aut affixio. Nomẽ loci, ierem. 25. c. 20.*

A X

עכסה ἄχσα *Axá, Compoſita vel adornata, aut laſciuiens, ſiue confractio vel diruptio velaminis, Filia Caleb, ioſue 15. d. 16 iud. 1. c. 12: quæ 1 para. 2. f. 49, Achſa ſcribitur.*

אכשף ἀχσάφ *Axaph, Veneficus, ſiue vtiq; conterens. Nomen ciuitatis in tribu Aſer, ioſue 19. b. 25: quæ cap. 11. a. 1, ſcribitur Achſaph.*

A Z

Aza, Vide Giza.

עזא ἀζά *Azá, Fortitudo, aut capra. Nomen viri, 1 eſd. 2. e. 47*

Azael, Vide Hazael.

אזניה ἀζανίας *Azanias, Auris Domini, ſiue auſcultatio Domini, vel arma Domini. Nomen viri, 2 eſd. 10. a. 9*

Azanoth-

Azanoth-thabor, Aures electionis ſiue puritatis: aut ex Hebræo & Syro, aures contritionis vel confractionis. Ciuitas, terminus tribus Nephtali, ioſ.19.c.34.

Azareel, Adiutorium Dei, ſiue atrium Dei. Nomen viri, 1 par.12.a.6, & 25.c.18

Azarias, Auxilium Domini, ſiue atrium Domini. Filius Amaſiæ regis Iudæ, 4 reg.14.c.21: qui 2 par.26.a.1, Ozias dicitur. Eſt & nomē ſacerdotis, 2 par.26.c.17. Filius Iohanan, 2 par.28.b.12. Filius item Ethan filij Zaræ filij Iuda, 1 para.2.b.8. Vide & 1 par.6.a.9, & b.13

Azaricám, ſiue Azricam, Auxilium reſurgentis vel vindicantis, aut fortitudo vacua. Nomen viri, 2 eſd.11.c.14

Azau, Videns, aut prophetans. Filius Nachor ex Melcha, geneſ.22.d.22. Heb. Hazo.

Azáz, Fortis. Pater Bala, 1 par.5.a.8

Azazias, Fortitudo Domini. Nomen viri, 2 par.31.c.13

Azbái, Hyſſopus mea. Nomen viri, 1 par.11.g.17

Azbóc, Hircus vel fortitudo vacuitatis, aut fortis diſsipatio. Nomen viri, 2 eſd.3.d.16

Azecá, Fortitudo, ſiue murata, vel ſepta: aut Syriacè, anulus. Ciuitas Amorrhæorum, quæ ſorte ceſſit tribui Iuda, ioſ.15.e.35, nehem.11.d.30. Hieronymo inter Eleutheropolin & Aeliam ſita: quo loci Deus grandine & lapidibus gentes perdidit, ioſue 10.c.11. Philiſthijm illic caſtra cōtra Iſrael fixerūt, 1 reg.17.a.1. Hanc reparauit Roboam rex Iuda, 2 par.11.b.9 & Rex Babilonis eandem debellauit, ierem.34.b.7

Azer, Adiutorium, ſiue atrium. Nomen viri, 2 eſdræ 3.e.19

Azgád, Fortis exercitus, aut fortitudo fœlicitatis: vel ex Hebræo & Syro, fortis ſciſſura. Viri nomen, 1 eſd.2.a.1, & 8.b.12

Aziá, Fortitudo Domini, ſiue hircus Domini. Nomen viri, 2 eſd.11.a.3

Aziza, Fortitudo, aut fortis. Nomen viri, 1 eſd.10.d.27

Azmaueth, Fortis mors, ſiue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiuſdam, 2 reg.23.d.30: qui 1 par.11.f.33, dicitur Azmoth, iiſdem conſonantibus & punctis. 1 eſd.2.b.22

Azmóth, Idem. Filius Ioada filij Achaz, 1 par.8.d.36, & 12.a.3, & 27.c.24. Filius item Iore, 1 par.9.f.42. Nomē præterea cuiuſdam alterius, 1 para.11.f.33: qui 2 regum 23.d.30, dicitur Azmáueth, iiſdem conſonantibus & punctis.

Azor, Adiutor, vel accinctus: aut Syriacè, conuerſus. D. Filius Eliacim filij Abiud, mat.1.b.14

Azotidæ, Hebraicè dicitur Aſdodioth, & interpretatur deprædatrices, ſiue ignis dilectionum, 2 eſd.13.d.23

Azotij, in Hebræo dicitur Aſdodi, id eſt ignis dilecti vel patrui. Genus populi in terra Chanáan contra Aquilonem.

Azotius, Ignis dilecti vel patrui mei, ioſ.13.a.3, & 1 reg.5.a.3

Azotus, Hebraicè dicitur Aſdod, id eſt deprædatio, ſiue ignis dilecti aut ignis patrui. Inſignis Palæſthinæ vrbs inter Aſcalonem & Ioppen in tribu Dan, in qua gigantes habitarunt, capta à Ioſue duce, ioſ.11.d.22. Sorte ceſsit tribui Iudæ, ioſ.15.f.46. Hæc vna è quinq; ciuitatibus Allophylorum, templo Dagō idóli nobilitata, 1 reg.6.c.17. Quam, vt ait Stephanus, condidit quidam è Mari rubro profugus, ex nomine vxoris ſuæ Azes, Volater. libr. 11. Geograph. Cuius in Scripturis multa eſt mētio, ierem.25.d.20, amos 1.b.8, ſoph.2.a.4. zach.9.a.6, eſa.20.a.1, & 2 par.26.a.6. In hac Philippus prædicauit Chriſtum, act.8.g.40

Azriél, Vide Azaréel.

Azuba, Derelicta, ſiue deſerta, aut fortitudo eius in ea. Mater Ioſaphat filia Salai, 3 reg.22.f.43, & 2 par.20.g.31. Vxor item Caleb filij Eſron filij Iuda, 1 par.2.b.18

Azúr, Adiutus, ſiue adiutor. Pater Ananiæ prophetæ, ier.28.a.1. Pater item Iezoniæ, ezech.11.a.1

Azymus, Infermentatus, act.12.a.4, & 1 corin.5.c.7

Azzi, Fortitudo mea, ſiue hircus meus. Nomen viri, 2 eſd.11.c.22

B

BAal, Idôlum, aut dominans, vel ſubiſciens aut poſsidēs. Baal eſt propriè idôlum Sidoniorū, 3 re.16.g.31. quod idolum aliter dicitur Aſtoreth. Accipitur etiam pro quocunq; idólo, ierem.2.b.8. Græci Martē putant, num.22.g.40. quod deſtruxit Gedeon, iudic.6.e.25. Eſt & nomen loci, 1 par.5.d.23. Filius item Ioel, 1 par.5.a.5. Filius Abigabaon ſiue Iahiel, 1 par.8.c.29, & 9.f.35

Baal, In oſee 10.d.15. legitur, vindicauit Báal: quum legendum ſit, vindicauit Arbel: & interpretatur, Pugnauit Deus, ſiue vindicauit Deus, aut vltus eſt pro Deo.

Baalá, Idólum eius, aut dominans ei, vel ſubiecta, aut poſſeſſa: ſiue in aſcenſione, vel in eleuatione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſue 15.b.9: quæ & Cariath-iarim & Cariath-baal dicitur.

Baalath, Subiecta, ſiue poſſeſſa: aut in exaltatione, vel aſcēſione. Nomen ciuitatis in tribu Dan, ioſ.19.a.8.d.44. Ciuitas à Salomone condita, 3 reg.9.c.18

Baal-berith, Idôlū fœderis vel pacti, aut ſubiſciēs vel poſsidens fœdus vel pactum. Nomen idoli, iudic.9.a.4

Baal-gad, Idôlum fortunæ vel fœlicitatis, ſeu exercitus: aut ſubijciens ſiue poſsidens fœlicitatem uel exercitum: aut ex Hebræo & Syro, idôlum ſciſſuræ. Nomen montis ſub monte Hermon, ioſ.11.c.17, & 13.a.5

Baal-hamon, Idôlū populi, aut dominans populo, aut poſſidens populum. Nomen loci. Cantic.8.c.11

Baal-haſór, Idoli atrium uel fœnum, aut poſſeſſor gratiæ uel doni. Locus eſt infra Ephraim urbem Beniamin, 2 regum 13.d.23

Baal-hermon, Idôlum aut author ſiue poſſeſſor deſtructionis, ſiue anathematis, vel retis, ſiue retiaculi, aut dedicati uel conſecrati, Deo ſcilicet. Mons circa Libanum in Palæſthinæ finibus, iudic.3.a.3

Baali, Idòlum meum, ſiue dominans mihi, aut ſubijciēs uel poſsidens me, oſee 2.c.17

Baaliá, Idóli dominus, id eſt deus idóli, uel ſubijciens aut poſsidens dominus: ſiue in aſcenſu uel in cœnaculo. Nomen uiri, 1 par.12.a.5

Baaliada, Idôlum apertum uel manifeſtatum, ſiue poſſeſſor ſcientiæ. Filius Dauid, 1 par.14.b.7

Baalim, Idóla, ſiue dominantes, aut ſubijcientes uel poſsidentes. Nomen idóli, 1 reg.7.a.4, & 2 par.28.a.2. ierem.2.e.23. Corruptè 2 re.6.a.2, de uiris Iuda legitur: pro de Baale Iuda, id eſt de Cariath-iebarim: ut uides ioſ.15.c.9

Baal meón, Idôlum habitaculi, uel idòlum ex peccato, aut ſubijciens, ſiue poſsidens habitaculum, ſiue dominium ex peccato. Ciuitas Amorrhæorum, quæ ſorte obtigit filijs Ruben, num.32.g.38, ioſ.13.c.17. Hæc eadem dicitur Beel-meon.

Baal-pharaſim, Idôlum diuiſionum, aut ſubijciēs ſiue poſſidens diuiſiones. Nomē loci in terra Chanáan, 2 reg.5.d.20, & 1 par.14.b.11

Baal-thamar, Idolum palmæ, aut ſubijciens uel poſsidens palmam arborem, aut idòlum commutationis, ſiue ſubijciens aut poſsidens commutationem. Vicus iuxta Gabaa, in tribu Beniamin, iudic.20.e.33

Baaná, In reſponſione, ſiue in afflictione, aut in cātico: uel Syriacè, deprecatio. Filius Remmon Berothitæ, 2 reg.4.a.2. Pater item Heleb, 2 reg.23.d.29. Filius item Ahilud, 3 reg.4.b.12. Filius etiam Huſi, 3 reg.4.b.14. In his duobus locis ſcribitur בענא

Baaſa, In factura, ſiue in tinea, aut in compreſsione, uel ſcrutationem tollens. Nomen regis Iſrael, 3 reg.15.e.17, & 2 par.16.a.1. Filius Ahia, 4 reg.9.b.9

Babél, Confuſio ſiue commiſtio. Nomen ciuitatis, geneſ.11.b.9: quæ Stephano Seleucia quoq; dicta eſt.

Βαβυλών Babylonem eſſe duplicem, Coſmographorum conſenſus eſt: vna in Aſſyria, de qua 4 re.17.d.24: altera verò in Chaldea, de qua 4 reg.25.a.1. in campo Senaar, caput regni Chaldæorum, regia Nemrod, ſita ad Orientem terræ Iudæ, quæ à confuſis labijs nomen habet, teſtes Moſes, gene.10.b.10, & 11.b.9, Ioſephus lib.1.cap.9. Antiq.Iudaic. Auguſtinus lib.16.capite 4, de ciuitate Dei. Plura de hac Babylone lege apud Plinium lib.6. naturalis hiſt. cap.26: Strabonem lib.15, & 16: Herodotum lib.1. Pompo. Melam lib.1. Ptolem. libr.5. cap.20, & 6. cap.26. Ab hac & regio circumpoſita, Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorum L X X. annis captiuus detentus fuit, iuxta prophetiam Ieremiæ, cap.25.c.12. per Nabuchodonoſor regem Babyloniorum transmigrare coactus, 4 regum 25.c.11, & 2 par.36.b.10. Nunc Seleucia vocata Straboni, libro 16. Geograph. & Stephano de vrbibus. Ipſa Babylonia Meſopotamiæ coniuncta eſt inter Euphratis ipſius conuerſiones: Auſtralior eſt: Syriam tamen Ptolemæo Plinióque non excedit: author Raphael Volaterr. libr.11. Geograph. Plinius libr.6. cap.26 naturalis hiſt. Strabo in 6, refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Hanc Babylonem Darius rex Medorum primus omnium euertit & ſolo æquauit, ita vt poſtea habitata non fuerit, eſaiæ 13.a.1. lege Hieronymum in eo loco. Quidam tertiam faciũt in Aegypto ſitam, vel Aegypto proximã, in finibus Arabiæ iuxta Heliopolin & Aphroſiopolin: Arabum lingua Chayrum illam vocant, nunc Alcayr dicitur, Soltani ſedes. Ex hac vrbe diuus Petrus priorem ſuam ſcripſit epiſtolam ad Chriſti fideles, ſparſos per Pontũ, Galatiam, Cappadociam, Aſiam & Bithyniam. Hæc à Ptolemæo tabula 3 Aphricæ, capite 5. Babylis appellatur. De hac Raphael Volaterr. libr.12. Et Ioſephus libro 1. cap.13. Antiquit. Iudaic. Fortaſſe hæc Babylon à priore nomen accepit, vt Conſtantinopolis etiam Roma dicitur. Lege Vadianum.

Babylonia, Idem.

Βαβυλώνιοι Babylonij, Confuſi, ſiue commiſti, 1 eſd.4.b.9

בקבקר Βακβακάρ Bacbacár, Vacua, vel inanis viſitatio, aut matutinatio, vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen, 1 par.9.c.15

Βακχήνωρ Bacchenor, Ebrius, vel vinoſus. G.

Βακχίδης Bacchides, Idem. G. Nomen viri, 1 mach.7.b.8

Βακήνωρ Bacenor, puto idem eſſe nomẽ cum Bacchenor, & iſtud eſſe corruptum. Nomen viri, 2 mach.12.f.35

בדקר Βαδεκάρ Badacer, In compunctione, ſiue in transfixione, aut in confoßione, ſiue vectis frigiditatis, vel ſola frigiditas. Nomen ducis exercitus Iehu, 4 reg.9.c.25

בדד Βαράδ Badád, Solitarius, ſiue in mamilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom, geneſ.36.d.35

בדיה Βαδαίας Badaiás, Solus Dominus, vel vectis Domini. Nomen viri, 1 eſd.10.d.31

בדן Βαδάν Badan, Vectis, vel ſolus, aut in iudicio. Nomen viri, 1 reg. 12.b.11. Filius Vlam filij Sares, 1 par.7.d.17

בגתא Βαγαθά Bagathá, In torculari. Nomen eunuchi, eſth.1.b.10

בגתן Bagathán, In torculari, aut cibum tribuens. Nomen eunuchi, eſth.2.d.21. Hoc nomen L X X. non tranſtulerunt.

בעלים Βααλείς Bahalis, In lætitia, ſiue in arrogantia. Rex filiorum Ammon, ierem.40.d.14

Βαιάν Bahem, In eis, vel cum eis. D. 1 mach.13.e.37

בחורים Βαχουρίμ Bahurim, Electi, ſiue iuuenes, aut in foraminibus ſiue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, 2 reg.3.c.16

בלה vel בלהה Βάλαα Βαλλά Bála, Inueterata, ſiue turbata, aut deſluens. Nomen ciuitatis in tribu Simeõ, ioſ.19.a.3, & 1 paral.4.c.29. Ancilla item Rachel vxoris Iacob, geneſ.29.f.29. vxor item Nephthali, 1 paral.7.c.14

בלע Βαλάκ Βαλαά Bála, Deglutiens, ſiue deſtruens. Nomẽ vrbis, quæ Segor, item Saliſſa, ſiue Vitula conternans in Sacris literis dicitur, geneſ.14.b.9. Eſt & filius Azaz filij Semma filij Ioel, 1 paral. 5.a.7

בלעם Βαλαάμ Balaám, Vetuſtas populi, vel abſq; populo, ſiue deuoratio aut deſtructio eorum. Filius Beor ariolus, num.22.a.5, ioſ.13. c.22. Eſt & nomen ciuitatis, 1 par.6..70

Balaan, Inueteratus ſiue turbatus. Filius Eſer filij Seir Horræi, geneſ.36.c.27 בלען Βαλαάν

Balac, Inuoluens, aut deſtruens, vel cum lambente: aut Syriacè, cum percutiente. Filius Sephor, numer.22.a.1 בלק Βαλάκ

Baladán, Abſq; imperio, vel abſq; iudicio, aut vetuſtas imperantis, vel iudicij. Nomen viri, 4 regum 20.c.12, eſaiæ 39 a.1 בלאדן Βαλαδάν

Balan, Inueteratus, ſiue turbatus. Filius Iadihel filij Beniamin, 1 par.7.c.11 בלהן Βαλαάν

Balanán, Idóli gratia vel donum, aut poſſeſſor gratiæ vel doni. Filius Achobor, ſeptimus rex Edom, gene.36.d.39, & 1 par.27.d.27. Hebr. Baal-hanan. בעל חנן Βαλλανών

Baldád, Vetuſta dilectio vel mamilla, ſiue inueteratus motus, aut abſq; motu, ſiue abſq; dilectione vel mamilla. Nomen viri, iob 8.a.1 בלדד Βαλδάδ

Balóth, Subiectæ ſiue poſſeſſæ, aut in aſcenſione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.e.24 בעלות Βαλώθ

Balſaliſa, Idôlum tertium, aut idôlum ducis vel principis, ſiue poſſeſſor trium, aut poſſeßio ducatus vel principatus. Nomen loci, 4 reg.4.g.42 בעל שלשה Βαλ σαλισά

Balſaſár, Non portans anguſtiam, vel non theſaurizans: aut ex Syro & Hebræo, ſcrutator theſauri. Filius Nabuchodonoſor, daniel.5.a.1.f.22.g.30, & 7.a.1, & 8.a.1. Secundum Ioſephum filius fuit Euilmerodach. בלשאצר Βαλτάσαρ

Baltaſſar, Abſconditè theſaurizans, ſiue in malleatore theſaurizans, vel occultè portans anguſtiam. Nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur, dan.1.b.7, & 5.c.12 בלטשאצר Βαλτάσαρ

Bamaál, In circunciſione, aut in miſſione. Filius Iephlat filij Heber filij Bariæ, 1 paralip.7.g.34: vbi corruptè legitur Chamaál. במהל Βαμαήλ

Bamóth, Altaria vel excelſa, ſiue in morte. Nomen vallis, num.21.c.19 במות Βαμώθ

Bamothbáal, Altaria ſiue excelſa idóli, aut in morte idóli. Ciuitas in tribu Dan, ioſ.13.c.17 במות בעל Βαμὼθ βαάλ

Banaá, In motu. Filius Moſa filij Zamri, 1 paralip.8.d.36, & 9.f.43 בנעא vel בנעה Βαναά

Banaiá, ſiue Banaiás, Filius Domini, aut intelligentia Domini, ſiue ædificatio Domini. Nomen viri, 2 reg.23.d.20. Nomen principis cuiuſdam, 1 par.4.f.36, & 15.b.20, & 2 par. 31.c.13. Pater item Pheltiæ, ezech.11.a.1. Filius Ioiadæ, 2 reg. 8.d.18 בניה vel בניהו Βαναίας

Bane, Filij, aut ædificantes, ſiue intelligentes. Nomen ciuitatis in tribu Dan, ioſ.19.d.45. Quanuis putem legendum Bane-berac, vt vnius ciuitatis nomen ſit, non duarum, quum Hebræis iungantur hæ duæ voces. בני ברק Βανὲ

Baneá, ſiue Baneás, Filius Domini, aut intelligentia, vel ædificatio Domini. Nomen viri, 1 eſd.10.d.25 בניה Βαναί

Bani, Filius meus, aut ædificatio vel intelligentia mea. Nomen uiri, 1 eſd.10.d.33, & 2 eſd.9.a.4 בני Βανουί

Baninu, Filij noſtri, aut ædificatores noſtri, ſiue intelligentes nos. Nomen uiri, 2 eſd.10.a.13 בנינו Βανινού

Banni, Idem quod Bani. Nomen uiri, 2 reg.23.d.36. Filius Somer filij Moboli, 1 par.6.d.44 בני Βανί

Bará, Incendium, ſiue expurgatio, aut paſtus, uel iumentũ, ſiue inſipientia, uel in uigilia. Nomen alterius uxoris Sabaraim, 1 par.8.a.8 בערא Βααρά

Bára, In malo, ſiue in ſocio, aut in clamore, uel in paſtu, ſiue in conſtructione. Rex Sodomæ, gen.14.a.2 ברע Βαλλά

Barabbas, Filius patris uel magiſtri, aut filius confuſionis uel ignominiæ. D. Nomen inſignis cuiuſdam latronis, matth. 27.b.16 iohan.18.g.40 Βαραββᾶς

Barác, Fulgur, ſiue in uanum, uel in uacuum. Nomen ciuitatis in tribu Dan, ioſuæ 19.d.45. Vide Bane. Filius Abinoẽ, iudic.4.a.6 ברק Βαράκ

Barachá, Benedictio, aut genuflexio. Nomen uiri, 1 para. 12.d.3 ברכה Βαραχία

ברכאל Βαραχιὴλ Barachel, Benedicens Deum, aut genu flectens Deo. Nomē viri, iob 32.a.2

ברכיה Βαραχίας Barachiá, ſiue Barachiás, Benedicens Domino, aut genuflectens Domino. Pater Zachariæ prophetæ, Zach.1.a.1. Filius Moſollamoth, 2 para.28.b.12. Filius Zorobabel filij Phadaiæ, 1 par.3.d.20

ברד Βαράδ Bárad, Grando, ſiue in deſcenſu, aut in imperio. Nomen loci in deſerto Sur, geneſ.16.d.14

בראיה Βαραΐα Baraia, Creatura Domini, ſiue impinguatio aut electio Domini, ſiue in viſione. Filius Semei, 1 par.8.b.20

Βοσσόρα Baraſa, In egeſtate, aut filij plaſmatio, ſiue in curſu, vel in beneplacito. D. Nomen ciuitatis Galaad, 1 machab.5.c.26

ברד Βαράδ Báred, Grando, ſiue in deſcenſu, aut in imperio. Filius Suthalæ filij Ephráim, 1 par.7.d.21

בריעה Βαριά Bariá, In ſocietate, ſiue in malitia, aut in vlulatione, aut in paſtu. Nomen viri, 1 par.8.b.13

בריח Βερία Baria, Sera, vel vectis, ſiue fugitiuus, aut in odore. Filius Semeiæ filij Sechéniæ, 1 par.3.d.22

בריעה Βαριά Baria, In malo, ſiue in clamore, aut in vlulatione vel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob, 1 par.7.f.30, & 8.b.13, & 23.b.10: qui Beria gen.46.b.17, dicitur, iiſdem cōſonantib. et punctis.

Βαριησοῦ Barieu, Maleficus, vel magus, ſiue in nequitia. D. Cognomen pſeudoprophetæ, act.13.a.6

Βαριωνᾶ Bar-iona, Filius columbæ, ex Syro & Hebræo. D. matth. 16.c.17

Βαρνάβας Barnabas, Filius prophetæ, vel filius conſolationis, id eſt, plenus conſolatione, aut ad conſolandum valde idoneus. D. Nomen viri, act. 4.g.36

Βαρσαβᾶς Barſabas, Filius reuerſionis, vel cōuerſionis, aut filius quietis vel filius iuramenti. D. Nomen viri, act.1.d.23, & 4.g.36

Barſaith, Vide Barzaith.

Βαρθολομαῖος Bartholomæus, Filius ſuſpendentis aquas. D. Nomen Apoſtoli, mat.10.a.3, & luc.6.c.14

Βαρτιμαῖος Bartimæus. Beatus Hieronymus dicit corruptè legi, ſcribi autem debere Barſemæus: quod Syriacè interpretatur filius cæcus, vel filius cæcitatis. D. Nomen cæci cuiuſdam à natiuitate, quem IESVS ſanauit, marc.10.g.46

ברוך Βαρούχ Barúch, Benedictus vel genuflexus. Filius Neriæ, iere.32. c.10

ברזית Βερζαίθ Barzáith, Filius anguli, aut puritas anguli, ſiue frumētum anguli. Filius Melchiel filij Barce filij Aſer filij Iacob, 1 par. 7.f.31

בעשיה Βασία Baſaiá, In factura Domini. Filius Melchiæ filij Athanai, 1 par.6.c.4

בשן Βασάν Baſán, In dente, ſiue in ebore: aut in mutatione, vel in ſomno, ſeu in dormitatione: aut cōfuſio vel ignominia. Regio Og regis, quæ paſcuis ac nemoribus abundans, cecidit in ſortem dimidiæ tribus Manaſſe, eſa.2.c.13, & nume.21.g.32: quæ & חות יאיר Hauoth-air deut.3.c.14 dicitur, & Terra Raphaim.

Βασκαμά Baſcama, Confuſio, vel erubeſcentia iræ vel caloris. D. Nomen loci, 1 mach.13.c.23

בצקת Βασχάθ Baſcáth, Maſſa, ſiue inflatio, aut in anguſtia, vel in effuſione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſue 15.c.39: appellatur & Beſecath.

בשמת Βασεμάθ Baſemáth, Aromata, vel confuſio mortis, aut in deſolatione, ſiue in poſitione, aut in nominibus. Altera vxor Eſau, gen. 26.g.33. Filia item Salomonis, 3 reg.4.b.13

בתואל Βαθουήλ Batbuél, Filiatio Dei, aut menſura Dei, vel deſertum Dei. Filius Nachor ex Melcha, geneſ.22.d.22. Nomen ciuitatis tribus Simeon, 1 par.4.c.30

בת χοῖνιξ Batus, Genus menſuræ liquidorum, ezech.45.d.14

בוי Βαβαί Bauái, In væ, id eſt in luctu, vel in miſeria. Syrum eſt. Nomen viri, 2 eſd.3.d.18

הברחמי Βαρχαμεὶ Bauramites, Eligens aquas, aut eligens quis? Vir, 1 par.11. f.33: qui 2 regum 23.d.30, dicitur Beromi. Heb. Barhumi.

בזתא Βαζαθά Bazatá, Contemptus vel deſpectus, ſiue deprædatio, aut in oliua. Nomen eunuchi cuiuſpiam, eſth.1.b.10

בזיותיה Βαζιωθία Baziothia, Contemptus vel deſpectiones eius, ſiue prædæ eius: aut in oliua Domini. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15.d.27

B E

Bean, Vide Beon.

בבי Βαβαί Bebai, Pupilla, ſiue concauus aut vacuus. Nomen viri, 1 eſd.2.a.11

בקבקיה Βακβακιὰ Becbecia, Euacuatio vel diſsipatio Domini, ſiue laguncula Domini. Nomen viri, nehem.11.c.17

בקבוק Βακβούκ Bacbúc, Vacuitas, aut euacuatio, uel diſsipatio, ſiue laguncula. Nomen uiri, 1 eſd.2.c.49

בכר Βεχίρ Becher, Primogenitus, aut primitiæ, ſiue in ariete. Filius Ephraim, num.26.d.35

בכרי Βεχερί Becheritæ, Idem. p.n. nume.26.d.35

Βοχώρ Bechor, Idem quod Becher, iiſdem conſonantibus & punctis ſcriptum. Filius Beniamin, gen.46.c.21

בכורת Βεχωράθ Bechoráth, Primogenitura, uel primitiæ. Filius Aphia, 1 reg.9.a.1

Bedan, Vide Badan.

בעל פעור Βεελφεγώρ Beel-phegor, Idolum hiatus uel aperturæ. Nomen idoli Moabitarum, oſee 9.c.10, num.25.a.3, deut.4.a.3

פעור Φογώρ Beelphegor, Apertura ſiue hiatus. Nomen idoli, ioſ.22.d. 17. Hebr. Phegor.

בעל מעון Βεελμαών Béel-meón, ſiue Báal-meón, Idoli habitaculum, uel idolū de peccato, aut poſſeſsio habitaculi, uel poſſeſsio ex peccato. Nomen ciuitatis, ezech.25.b.9, & 1 par.5.a.8. Idem oppidū quod Baal-meon dicitur.

בעל צפון Βεελσεπφών Béel-ſephón, Idolum Aquilonis, uel idolum occultum ſpeculæ, uel poſſeſſor Aquilonis uel ſpeculationis aut ſecreti. Nomen loci, ſiue urbis in Aegypto, exod.14.a.2, num.33.a.7. Ioſephus lib.2.cap.13

בעל טעם Βεελτεέμ Beel-teém, Idolum, ſiue poſſeſſor ſaporis uel guſtus aut rationis, uel eloquij. Nomen uiri, 1 eſd.4.b.8, & 9.c.17.d.23

בעל זבוב Βεελζεβούβ Béel-zebúb, Idolum muſcæ, uel poſſeſſor muſcæ. Nomen idoli Accaronitarum, 4 reg.1.a.2, & luc.11.b.15. Aliàs Beelphegor appellabatur: à Gentibus Priapus. Dicebatur idolum muſcæ à copia muſcarum ſectantium ſanguinem immolatitiū.

בארא Βεηρά Beerá, Puteus, ſiue explanatio uel declaratio: aut in luce eius. Filius Ioel, 1 par.5.a.6

בארי Βεήρ Beeri, Puteus, ſiue explanans, aut declarans, uel in luce, ſiue in leone. Pater Iudith uxoris Eſau, geneſ.26.g.33. Pater itē Oſee prophetæ, oſee 1.a.1

בעלת באר Βαλεκραμώθ Beer-rámath, Puteus, uel declaratio celſitudinis, aut iaculationis, ſiue in luce excelſa. Vrbs tribus Simeon, ioſ.19.a.8

Beer ſeba, Vide Berſabee.

בגוי Βεγουαΐ Begoai, In corpore meo, ſiue in gente: aut Syriacè, intrinſecus. Nomen loci, 2 eſd.7.b.7

Βαγουί Beguai, Idem. Nomen uiri, 1 eſd.2.a.2

Βαγουί Begui, Idem. Nomen uiri, 1 eſd.8.b.14

בהמות Θηρία Behemóth, Multitudinē animalium terreſtriū ſignificat. Vnde plerunq; pro Satanæ potentia accipitur, iob 40.a.10

בל Βήλ Bel, Vetuſtus, aut nihil, ſiue defluens. Nomen idoli Babyloniorum, eſa.46.a.1

בלע Βαλά Béla, Deglutiens, ſiue deſtruens. Filius Beniamin, gene.46. c.21, & 1 par.7.b.7, & 8.a.1, numer.26.e.38. Nomen item urbis quæ aliàs Segor, gen.14.a.2, dicitur: & Soar, & Saliſſa, teſte Hieronymo. Filius item Beor rex Edom, gen.36.c.32

בלעי Βαλαΐ Belaitæ, Idem. p.n. num.26.e.38

בלגה Βελγά Belgá, Refrigeriū, uel confortatio, aut uetuſtas uultus. Nomen uiri, 1 par.24.b.13, & 2 eſd.12.a.4

בלגי Βελγαΐ Belgái, Refrigerium, ſiue confortatio, aut uetus uallis. Nomen uiri, nehem.10.a.8

בליעל παράνομος Belial, Peruerſus, uel abſq; iugo: ſiue non aſcendens. Pro diabolo ſumitur, iud.19.f.22, & 1 re.10.d.27 nahum 1.d.14, & 2 corint.6.c.15

Βελθέμ Βελμαίν Belma, Nihilum aut uetuſtas nimia. D. Nomen loci, iudith 7.a.3

Belſán, In lingua, aut in detractione, ſiue vetuſtas dentis, aut vetus ebur: aut Syriacè, ſcrutans. Nomen viri 1 eſd. 2. a. 2

Ben, Filius, vel ædificans, aut intelligens. Vir de familia Merari, 1 par. 15. b. 18

Ben-abinadab, Filius patris ſpontanei, aut filius patris voluntatis vel principis. Vnus præfectorum annonæ Salomonis. 3 reg. 4. b. 9

Ben-adád, Filius ſonitus vel clamoris, aut filius dilecti aut patrui, ſiue mamillæ. Rex Syriæ filius Tabremon, 3 reg. 15. d. 8. ierem. 49. e. 27, & 2 par. 16. a. 4

Ben-décar, Filius compunctionis, vel transfixionis. Præfectus annonæ domus Salomonis in Maccés, 3 reg. 4. a. 8

Bene-iaacán, Filij tribulationis vel laboris, aut ædificatores tribulationis vel laboris, aut intelligentes laborem vel tribulationem. Nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Moſeroth, num. 33. d. 31

Ben-ennom, Filius diuitiarum ſuarum, aut filius decipientis vel contriſtantis eos. Nomen vallis in tribu Beniamin, quæ alias Tophet dicitur, 2 par. 28. a. 3, & 33. a. 6

Ben-gáber, Filius viri, aut filius robuſti vel potentis. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Ramoth-galaad, 3 reg. 4. b. 11

Ben-háil, ſiue Ben-cháil, Filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarum, vel antemuralis ſiue doloris. Nomen viri, 2 par. 17. b. 6

Ben-héſed, ſiue Ben-cheſed, Filius miſericordiæ, vel opprobrij. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Aruboth, 3 regum 4. a. 10

Ben-hur, Filius libertatis vel foraminis, aut albedinis. Præfectus annonæ regis Salomonis in monte Ephraím, 3 regum 4. a. 8

Beni, Filius meus, aut intelligentia, ſiue ædificatio mea. Vide Bani.

Beniamin, Filius dexteræ. Filius duodecimus Iacob ex Rachel vxore, ab ipſa matre Ben-oni nominatus, geneſ. 35. c. 18. Eſt & nomen tribus, 3 reg. 4. b. 18

Beniamin, 2 par. 31. c. 15: vbi dicitur, Eden & Beniamin: legendum ex Hebræo Miniamin, & interpretatur de dextera, ſiue præparatio dexteræ. Nomen viri.

Benni, Idem quod Beni. Nomen viri, 2 eſd. 3. d. 17

Bennó, Filius eius, aut ædificatio vel intelligentia eius. Nomen viri, 1 par. 24. d. 26

Bennoi, Aedificatio, aut filiatio, ſiue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1 eſd. 8. g. 33

Bennui, Aedificatio, vel filiatio: ſiue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1 eſd. 10. d. 30

Ben-oni, Filius doloris mei. Filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Beniamin, gen. 35. c. 18, dicitur.

Benoth, Filiæ, ſiue intelligentiæ, vel ædificationes. Nomen idóli Babyloniorum, 4 reg. 17. f. 30

Ben-zóheth, Filius ſeparationis, aut filius iſtius formidinis vel contritionis. Filius Ieſi frater Zoheth, 1 paral. 4. d. 20

Beon, In afflictione, vel in reſponſione, aut in cantico, vel ſcrutatio earum: aut Syriacè, deprecatio. Ciuitas Amorrhæorum vltra Iordanem, num. 32. a. 3

Beor, Incendium, vel expurgatio, aut inſipiens, ſiue iumentum, vel paſtus. Pater Bela regis Edom, gen. 36. c. 32. Pater itē Balaam arioli, num. 22. a. 4

Béra, Puteus, ſiue explanatio, vel declaratio, aut in luce eius. Nomen loci, iudic. 9. c. 21. Filius Supha filij Helem, 1 para. 7. g. 38

Bercós, Filius conciſionis vel ſeparationis. Nomen viri, 1 eſd. 2. e. 53

Berea, Puteus eius, vel filis eius, aut declaratio eius. D. Nomen urbis, 1 mach. 9. a. 4

Bereſith, Primus liber Legis ſic uocatur, id eſt In principio: more Hebræorum qui libros ab eorum principijs ut plurimū denominare ſolent. Græcè uerò uocatur γένεσις, id eſt generatio, quòd ibi generationes cæli & terræ continentur.

Beri, Filius meus, ſiue purus, uel electus, aut frumentum meum. Filius Supha filij Helem, 1 par. 7. g. 37

Beriá, In malo, ſiue in clamore, aut in ululatione, uel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob, gene. 46. b. 17: qui 1 paralip. 7. f. 31, Baria dicitur. Filius item Ephraím, 1 par. 7. e. 24

Berith, Pactum, ſiue fœdus. Nomen idóli Sichimorum, iudic. 9. f. 46

Bernice, Grauis uictoria, uel pondus uictoriæ. G. Nomen ui:1. act. 25. d. 13

Berodách, Creans contritionem, uel electio interitus, aut filius interitus, uel uaporis tui, ſiue frumentum uel puritas nubis uel uaporis tui. Rex Babyloniorum, 4 reg. 2. c. 12: qui eſa. 39. a. 1, dicitur Merodach.

Beromi, Filius caloris uel indignationis, aut puritas ſiue frumentum indignationis, uel fugiens aquam. Heb. Barhumi. Nomen patrium Barhumites, 2 reg. 23. d. 31: quod 1 para. 11. f. 33, ſcribitur Baharumi ſiue Baharumites.

Beróth, ſiue Beeróth, Putei, ſiue explanationes, uel declarationes, aut in luminibus. Vna manſionum filiorū Iſrael in deſerto, deut. 10. b. 6. Item ciuitas Heuæorum, ioſ. 9. c. 17, nō longè ab Hai, ſpacio trium dierum, in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 22, & 2 reg. 4. a. 2. Inde Berothites, 2 reg. 23. d. 37

Beróth, Putei, ſiue pacta, uel puritas, aut cupreſſus. Nomē urbis, 2 reg. b. 8. Heb. Berothai.

Berotha, Idem. ſ. n. Terminus terræ Iſraeliticæ, ezech. 47. c. 16

Berothitæ, Putei, ſiue explanationes, uel declarationes, aut in luminibus, 2 reg. 4. a. 3

Berothites, Idem. ſ. n. 2 reg. 4. a. 2

Berothites, 1 par. 11. g. 40, interpretatur Puteus, ſiue Pactum, uel puritas, aut cupreſſus.

Berrhœa, Grauis uel ponderoſa. G. Ciuitas Macedoniæ ad Citorum montem, act. 17. b. 10

Berrhœenſis, Grauis uel ponderoſus. G. act. 20. a. 4

Berſa, In malo, uel in iniquitate, ſiue in cōdemnatione, aut filius reſpiciens. Rex Gomorrhæ, gen. 14. a. 2

Ber-ſábee, Puteus fōnſue iuramēti, ſiue puteus ſaturitatis, aut puteus ſeptem, nempe aquarum, quas Abraham dederat regi Abimelech pro puteo. Finis atq; terminus terræ Iſraelis ab Auſtro, Ioſephus lib. 8. cap. 13. Iud. Antiq. 1 reg. 3. d. 20, & 8. a. 2. Item 2 regū 24. a. 2, & 3 reg. 19. a. 3, & 4 reg. 23. b. 8. Hæc & in ſortem filiorum Simeonis cecidit, ioſ. 19. a. 2, & 1 paral. 4. e. 28. A iuramento & percuſſo fœdere Abrahæ cum Abimelech rege Gerar, geneſ. 21. d. 29: ſimiliter Iſaac cum eodem Abimelech. gen. 26. g. 32, nomen habens. Beer enim fontem ſignificat: Saba iuſiurandum, uel ſeptem, quòd ſeptem agnas Abimelech de manu Abrahæ acceperit, geneſ. 21. b. 13. d. 29. Illic iudicabant Ioel & Abia filij Samuelis ſiniſtrè, 1 reg. 8. a. 2. Hanc nunc Barbari Gibelinam nominant, authore Volaterrano lib. 11. Eodem loci habitauit aliquandiu Iſaac, gen. 28. b. 10. Hanc Ptolemæus Berſanam appellat. Vide Hieronymum in locis Heb. Eſt in finibus Iudææ & Aegypti, amos 5. b. 5, neh. 11. d. 26

Berzelái, Ferreus: aut ex Syro & Hebræo, filius contemptus, uel deſpectus. Vir, 2 reg. 17. g. 27: qui regem Dauid traduxit Iordanē, 2 reg. 19. f. 31. Pater item Hadrielis generi Saul ſic uocabatur, 2 regum 21. b. 9. Eſt & alius Galaadites, de quo eſd. 2. d. 61, & nehem. 7. f. 63

Beſái, nehem. 7. a. 1, Conculcatio, ſiue contemptio, uel deſpectus. Nomen uiri.

Beſai, Oua, ſiue cœnoſus, uel humidus, aut in naui. Nomen uiri, 1 eſd. 2. b. 17, & 2 eſd. 7. c. 23

Beſcáth, Maſſa, ſiue inflatio, aut in anguſtia, uel in effuſione. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, 4 reg. 22. a. 1, Eadem & Baſcath dicitur.

Beſec,

Beſee, Conculcatio, ſiue contemptio, vel deſpectus. Nomen viri, 1 eſ. 2. c. 49

Beſelám, In pace, vel in retributione, ſiue decoctio eorum. Nomen viri, 1 eſd. 4. b. 7

Beſeleél, In vmbra Dei. Filius Vri filij Hur filij Caleb ex Ephratha vxore, exod. 31. a. 2, & 1 par. 2. c. 20

Beslúth, ſiue Beslóth, In vmbris, aut in aſſatione: vel Syriacè, in oratione. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 52, neh. 7. e. 54

Beſodiá, In ſecreto Domini, ſiue in conſilio Domini. Nomẽ viri, 2 eſd. 3. b. 6

Beſór, Euangelizatio, ſiue incarnatio, aut in boue vel in muro. Nomen torrentis in regione Palæſthinorum, 1 regum 30. b. 9

Bete, Fiducia, vel confidentia, aut in linitione. Ciuitatis nomen, 2 reg. 8. b. 8

Béten, Venter, ſiue terebinthus. Nomen ciuitatis in tribu Aſer, ioſ. 19. b. 25

Bethabara, Domus tranſitus aut iræ: vel Syriacè, frumenti. D. Nomen loci trans Iordanem, iohannis 1. d. 28, vbi malè Beth-ania legitur.

Beth-achárem, Domus vineæ, ſiue domus cognitionis eorum. Nomen loci, ierem. 6. a. 1, & 2 eſd. 3. c. 14

Beth-anáth, Domus cãtici, uel reſponſionis, aut domus afflictionis. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 38, iudic. 1. g. 33

Bethania, Domus obediẽtiæ uel aſflictionis, aut domus cantici, ſiue domus gratiæ Domini. D. Villa in latere montis Oliueti, matth. 21. b. 17, luc. 19. d. 29. ubi Saluator noſter Lazarũ ſuſcitauit, ioh. 11. a. 1, diſtans ab Ieroſolymis ſtadijs quaſi quindecim, ioh. 11. b. 18

Beth-anithæ, Hebraicè legitur, Habitatores Bethanath. i. habitatores domus cantici uel reſponſionis, aut domus afflictionis. Dicebantur populi qui habitabant in Beth-anath, iudic. 1. g. 33

Bethanim, Vide Ethanim.

Beth-anoth, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. g. 59

Beth-arabá, Domus planitiei, ſiue domus ſuauitatis, aut domus fideiuſſionis, uel domus ueſpertinæ, aut domus ſalicis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. b. 6, g. 60. Ciuitas uẽ tribus Beniamin, ioſ. 18. d. 22

Beth-aram, Domus celſitudinis, aut domus prægnantium, uel montium eorum. Ciuitas in tribu Gad, quam ipſi Gaditæ ædificauerunt, ioſ. 13. d. 27. Eadem dicitur Beth-aran, nume. 32. g. 36

Beth-arán, Domus montis vel prægnãtis, ſiue domus cantantis, vel præconizantis. Vrbs in tribu Gad, nume. 32. g. 36: quæ & Beth-aram ioſ. 13. d. 27, dicitur. Antea ciuitas Amorrhæorum.

Beth-áuen, Domus vanitatis vel doloris, aut domus fortitudinis vel iniquitatis. Vrbs Chananææ terræ tribus Ephraim, in tribu Beniamin collocata, oſee 4. d. 15, & 1 regum 13. a. 5

Beth-azmóth, Domus fortitudinis mortis. Nomen ciuitatis, 2 eſd. 7. c. 27

Beth-bera, Domus filij eius, ſiue domus electa, aut domus puritatis vel frumenti eius. Nomen ciuitatis à Gedeone expugnatæ, iudic. 7. g. 24

Beth-berai, Domus creatoris mei, aut domus ſanitatis, vel pinguedinis, vel electionis meæ. Ciuitas, 1 par. 4. c. 31: quam inhabitauerunt poſteri Simeonis.

Beth-beſſe, Domus confuſionis, vel domus erubeſcentiæ. D. Nomen vrbis in deſerto, 1 mach. 9. f. 42

Beth-chár, Domus agni, ſiue domus cognitionis, aut domus fodiens. Vrbs iuxta quam filij Iſrael percuſſerunt Philiſthæos, 1 reg. 7. c. 11

Beth-dagón, Domus frumenti, vel domus piſcis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. e. 41, & 1 mach. 10. g. 83. Item ciuitas in tribu Aſer, ioſ. 19. b. 27

Beth-el, Domus Dei. Nomen urbis in tribu Beniamin, ſic primùm cognominatæ à Iacob, geneſ. 12. b. 8, & 1 paralip. 7. f. 29, iudic. 4. a. 5. Eadem & Luza dicta, geneſ. 28. d. 19, iudic. 1. e. 23. Eſt & nomen montis, 1 reg. 13. a. 2. Alia eſt Beth-el, 3 reg. 13. a. 1

Beth-emec, Domus vallis vel profunditatis. Nomen ciuitatis in tribu Aſer, ioſ. 19. b. 27

Béther, Diuiſio, ſiue in turture, aut in exploratione, vel cõtemplatione: aut Syriacè, poſterior. Nomen montis, cantic. 2. d. 16, vbi legitur, Montes Bether.

Beth-eſda, Domus effuſionis. i. locus ad quẽ aquæ pluuiales confluebant. D. Nomen piſcinæ, iohan. 5. a. 2

Beth-gadér, Domus muri, vel maceriæ. Nomen loci, 1 par. 2. g. 52

Beth-gamúl, Domus retributionis, ſiue domus ablactationis, aut domus cameli. Nomen ciuitatis in terra Moab, ierem. 48. d. 23

Beth-haglí, Domus feſtiuitatis, vel reuolutionis eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. a. 6: & in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 19

Beth-anan, Domus gratiæ ſiue miſericordiæ, vel doni. Nomen ciuitatis, 3 reg. 4. a. 9

Beth-azmaueth, Vide Beth-azmoth.

Beth-borón, Domus iræ, ſiue domus libertatis, aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas eſt terræ Chanaan quæ ducta ſorte, tribui Ephraim obtigit: quemadmodum legis ioſ. 16. a. 3, & 1 para. 7. e. 25. Hæc Leuitis conceſſa eſt, ioſ. 21. e. 22. A Sara filia Ephraim ædificata, 1 par. 7. e. 25. Ipſam Salomon reparauit, 3 reg. 9. c. 17, & 2 para. 8. a. 5. Fit ſuperioris ſimul & inferioris Beth-horon paſsim in Scripturis mentio, ioſ. 16. b. 5, & 18. b. 13, & c. 14, & aliàs non raró.

Bethiá, Filia Domini, vel menſura Domini. Filia Pharaonis vxor Mered, 1 par. 4. c. 18

Beth-ieſimóth, Domus deſolationũ, aut domus repoſitionum, vel nominationum. Vrbs in campeſtribus Moabitarũ, quæ ſorte ceſsit filijs Ruben, ioſ. 13. c. 20, ezech. 25. a. 9

Beth-lebaóth, Domus leænarum, aut domus cordis, literæ, vel ſigni, ſiue domus venientibus. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, ioſ. 19. a. 6

Beth-léhem, Domus panis, ſiue domus belli. Bethlehẽ duæ ſunt: vna in tribu filiorum Zabulon, de qua ioſ. 19. b. 15. Ex hac erat Abeſſan Iudex populi Iſraelitici, iud. 12. c. 8. Alia eſt tribus Iudæ, ciuitas Dauid, è qua fuit Leuita cuius vxorẽ illicito concubitu necarunt Gabaonitæ, iud. 19. a. 1. vbi rex Dauid habitabat, 1 re. 16. d. 18. Hæc fuit patria IESV CHRISTO, micheæ 5. a. 2, matth. 2. a. 6. Olim dicta Ephratha, geneſ. 35. c. 19, & 48. a. 2. Hanc Roboam ædificijs muniuit, 2 paralip. 11. a. 6. Vide multa de hac apud Hierony. in locis Hebr. 2 eſdræ 2. a. 2. Vocatur & ciuitas Dauid, luc. 2. a. 4, iohan. 7. f. 42

Beth-lehemites, Idem, 1 reg. 16. a. 1

Beth-maachá, Domus compreſſa vel contrita, aut domus fixa. Ciuitas eſt Chananææ regionis, ad quam vſq; perſequutus eſt Ioab perduellem Seba, 2 reg. 20. e. 14

Beth-maón, Domus habitaculi, vel domus ex peccato. Nomen ciuitatis in terra Moab, ierem. 48. d. 23

Beth-marchabóth, Domus quadrigarum, ſiue domus amaritudinis extinctæ. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, ioſ. 19. a. 5, & 1 par. 4. c. 31

Beth-nemrá, Domus pardi, ſiue domus rebellionis vel amaritudinis, aut domus commutationis. Nomen ciuitatis quã ædificauerunt filij Gad, num. 32. g. 36. quæ aliàs fuerat Amorrhæorum.

Bethorón, Diuiſio, ſiue in exploratione ipſius, aut filia cantici: vel Syriacè, poſterius. Nomen ciuitatis, 2 regum 2. g. 29

Beth-phage, Domus oris vallium, vel domus buccæ vallis, ſiue domus ficuum præcoquarum. D. Villula in monte Oliueti, vicina Bethaniæ: ad quam venit IESVS ſaluator noſter, matth. 21. a. 1, luc. 19. d. 29

Beth-phálet, ſiue Beth-phelet, Domus liberationis ſiue expulſionis: aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. c. 26, & 2 eſd. 11. d. 26

Beth-pheſes, Domus diuiſionis vel confractionis. Nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, ioſ. 19. b. 21

Beth-phogór, Domus hiatus, ſiue domus aperturæ. Ciuitatis nomen in tribu Ruben, ioſ. 13. c. 20

Beth raphá, Domus ſanitatis, vel medicinæ, aut domus laxationis. Filius Eſthon, 1 par. 4. b. 12

Beth-ſabee, Filia iuramenti, vel ſaturitatis, aut filia ſeptima. Filia Eliam, vxor Vriæ, 2 reg. 11. a. 3, & 12. f. 24: mater Salomonis, 3 reg. 1. b. 11, & 2. c. 13, pſal. 50. a. 2

Beth-ſaida, Domus frugum, vel cibariorum, aut domus venatorum, vel inſidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andreas & Philippus Apoſtoli, iohan. 1. f. 44, matt. 11. c. 21. luc. 10. c. 13

Beth-ſámes, ſiue Beth-ſemes, Domus ſolis: vel ex Hebræo & Syro, domus ſeruitij, vel miniſterij. Ante Abel dicta, Hieronymo teſte in quæſt. Hebr. 2. par. 28. c. 18. Ioſephus libr. 6. cap. 1. Vrbs ad tribum Iuda pertinens, ioſ. 15. c. 10: quæ poſtea filijs Aaronis Leuitis eſt aſſignata, ioſ. 21. b. 16, & 1 reg. 6. b. 9, & 1 par. 6. e. 59, & 4 reg. 14. c. 11. Eſt alia in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 38: è qua priſtinos habitatores non potuit expellere tribus Nephthali, iudic. 1. g. 33. Numeratur præterea & alia Beth-ſemes in ſorte filiorum Iſſachar, ioſ. 19. b. 22. Eſt præterea vrbs Aegypti quæ Græcis Heliopolis dicitur, ierem. 43. d. 13

Beth-ſanitæ, Idem. 1 reg. 6. c. 14

Bethſamites. Idem.

Beth ſan, Domus dentis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis: vel Beth-ſeán, id eſt domus tumultus, aut domus opulentiæ. Vrbs tribus Manaſſe in Iſſachar & Aſer, ioſ. 17. c. 11, iudic. 1. f. 27. cuius ſitum habes 3 reg. 4. b. 12, & 1 paralip. 7. f. 30: quæ Stephano & Ioſepho libro 5. cap. 14. Antiq. Scythopolis appellatur. In hac corpus Saulis ſuſpenderũt Philiſthini, 1 reg. 31. d. 12, & 2 regum 21. c. 12. Hieronymus in quæſt. Hebraicis duas Beth-ſan fuiſſe ſcribit.

Beth-ſemes, Vide Beth-ſames.

Beth-ſemitæ, Idem. iudic. 1. g. 33

Beth-ſetá, Domus deuiationis, aut domus extenſionis, ſiue domus ſpinæ. Locus Palæſthinæ, iud. 7. f. 22

Beth-ſimoth, Domus deſolationum, ſiue domus repoſitionum, vel nominationũ. Eadem ciuitas quæ & Beth-ieſimoth dicitur, ioſ. 12. a. 3, num. 33. f. 49

Beth-ſor, ſiue Beth-ſur, iiſdem literis & punctis, Domus rupis vel fortitudinis, ſiue domus plaſmationis, aut domus obſidionis vel vinculi. Nomen ciuitatis in montanis locis ſitæ in tribu Iuda, ioſue 15. g. 57: conſtructæ à Roboam, 2 paral. 11. b. 7

Beth-ſua, Filia ſaluationis vel exclamationis. Mater Salomonis, 1 par. 3. b. 5: quæ 3 reg. 1. b. 11, dicitur Beth-ſabee, ſiue corruptè, Berſabee.

Beth-ſura, Idem quod Beth-ſor. D. Eadem ciuitas quæ & Beth ſor, ſiue Beth-ſur, 1 mach. 4. g. 61

Beth-thaphua, Domus pomi, vel inflationis. Nomen ciuitatis in tribu iuda, ioſ. 15. f. 53

Bethũl, Virgo. Ciuitas tribus Simeonis, ioſ. 19. a. 4

Bethulia, Virgo Domini, aut domus parturiens Dominũ. D. Nomen vrbis, iudith 6. b. 7

Beth-zachara, Domus memoriæ vel recordationis. D. Nomen ciuitatis, 1 mach. 6. d. 33

Beth-zecha, Domus tribulationis, ſiue domus compedum, aut domus conflationis: vel ex Hebræo & Syro, domus vtris. D. 1 mach. 7. c. 19

Betonim, Ventres, vel terebinthi. Ciuitas in tribu Gad, ioſ. 13. c. 26

Bézec, Fulgur, ſiue in compedibus. Chananææ vrbs regia, iudic. 1. a. 4

B I

Bithynia, Violenta properatio. G. Prouincia Aſiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta eſt, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatia diſtermina ta, habet ciuitatem eiuſdem nominis. Hæc ab Heraclea Ponti vſq; ad os protenditur, quo ex Occidentis parte terminatur, ex Oriente Sangario flumine, ab Auſtro Epicteto, Ponto verò ab Aquilone. Hæc Raphael Volater. lib. 10. Geograph. Vide Plinium lib. 5. cap. 32: Ptolemæum lib. 5. cap. 1: Strabonem libro 12. Huius mentio fit 1 pet. 1. a. 1

B L

Blaſtus, Germinans, uel producens. G. Nomen viri, act. 12. d. 20

B O

Boanerges, Beatus Hieronymus docet debere ſcribi Banereem, quod interpretatur filij tonitrui. Sic à Chriſto cognominati fuerunt Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, marc. 3. c. 17. Hebr. Bene-reges. Aliquando autem Græci verterunt ſcua in a, vt in hac dictione Manaſſe: aliquando in o, ut in Salomon: ut ſit corruptum, Boane, pro bene: uel o pronuntiatum fuerit per oa.

Bocci, Vacuus, aut diſſipatio, ſiue in uomitu. Filius Iogli, princeps tribus filiorum Dan, num. 34. d. 22. Filius Abiſue filij Phinees, 1 par. 6. a. 5

Bocciáu, Euacuatio uel diſſipatio Domini. Nomen uiri, 1 par. 25. a. 4

Bochri, Primogenitus, uel primitiæ, ſiue in ariete. Pater Sebe, 2 reg. 20. a. 2

Bochru, Idem. Filius Aſel filij Elaſa, 1 paral. 8. d. 37, & 9. g. 44

Bóen, Pollex, ſiue in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben ſic appellatus, ioſ. 15. b. 6. Hebræis dicitur Aben-bóen, id eſt lapis Boen, ioſ. 18. c. 17

Boni, Filius meus, aut ædificans, ſiue intelligens. Filius Somer, 1 par. 6. d. 46

Boni portus, p. n. Latinæ dictiones ſunt. Ciuitas, opinor, Cretenſium, cui nomen καλοὶ λιμένες, id eſt pulchrum litus: cuius meminit B. Stephanus, act. 27. b

Bonni, Aedificans me, ſiue adoptans, aut intelligens me. Pater Omrai, 1 par. 9. a. 4, & 2 eſd. 9. a. 4

Booz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salmõ filij Naaſſon, conſanguineus Elimélech Bethlehemitæ, ruth 2. a. 1, & 4. d. 13, & 1 paral. 2. b. 11. Nomen item ſecundæ columnæ lateris ſiniſtri in porticu Salomonis, 3 reg. 7. c. 21, & 2 para. 3. d. 17. tanquã dicat Salomon, in eo fortitudo, in ea domo perennitas: id eſt, templum quod tibi ædificaui ô Domine, nunquam corruet, neq; unquam euertetur.

Borith, Herba acrimoniæ ſaporis, ierem. 2. e. 22

Boſés, Cœnum, aut in ipſo flos, ſiue in ipſo reſpiciẽs. Nomẽ ſcopuli, 1 reg. 14. a. 4

Boſphorus, Hebraicè dicitur Sepharad, & interpretatur liber ſiue codex deſcendens uel imperans: aut finis uel conſummatio deſcenſionis uel imperij. Regionis nomẽ, abdiæ 1. g. 20

Bóſor, Munitio, uel uindemia, ſiue ablatio, uel prohibitio: aut in anguſtia, uel in tribulatione. Filius Supha filij Helem, 1 pa. 7. g. 38. Nomẽ itẽ ciuitatis Moabitarũ trãs Iordanẽ, Orientem uerſus, ad ſolitudinẽ nõnihil uergẽtis, 1 mach. 5. c. 26, deu. 4. g. 43, ioſ. 20. c. 8, et 1 pa. 6. g. 78. de tribu Rubẽ Leuitis data.

Boſra, Idem. Ciuitas in Edom, gen. 36. d. 33, eſa. 34. b. 6

Boſra, In grege eius, aut in diuitijs, ſiue in tinea legis, uel in tinea explorationis. Hebr. Beeſthara. Ciuitas de media tribu Manaſſe data Leuitis, ioſ. 21. c. 27

Bric,

B R

בריעה Brié, In malitia, vel in ſocietate, aut in clamore, ſiue in vlulatione, vel in paſtu. Filius Aſer filij Iacob, num. 26. e. 44

בריעי Brieitæ, Idem. p. n. nume. 26. e. 44

B V

Bugæus, Iactator. G. eſth. 12. c. 26

בול Bul, Germen, ſiue vetuſtas, aut defluens. Nomen menſis octaui, noſtro Octobri reſpondentis, 3 reg. 6. d. 37

בונה Buná, Aedificans, ſiue intelligens, aut adoptans. Filius Ieramеel, primogeniti Eſron filij Phares, 1 para. 2. d. 25

בוז Buz, Contemptus, ſiue deprædatus. Nomen loci in terra Cedar, iere. 25. e. 23. Filius item Nachor ex Melcha, gen. 22. d. 21. Pater Ieddo, 1 para. 5. b. 14

בוזי Buzi, Idem. Pater Ezechielis prophetæ, ezech. 1. a. 3

בוזי Buzites, Idem, iob 32. a. 2

C

קהת CAáth, Congregatio, ſiue ruga, aut obtuſio. Filius Leui, filij Iacob, gen. 46. b. 11, & 1 para. 6. a. 1

קהתי Caathitæ, Congregationes, ſiue rugæ, aut obtuſiones, num. 26. f. 57, & 1 para. 6. d. 54

קבצאל Cabſeel, Congregatio Dei. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. d. 21, & 2 reg. 23. c. 20, & 1 para. 11. c. 22

כבול Cabul, Cōpeditus, vel quaſi germinans, aut quaſi defluens, vel quaſi veteraſcens. Regio Galilææ eſt, quæ Ioſepho lib. 8. cap. 5. Antiq. Iudaic. lingua Phœnicum à diſplicendo: alijs, à terra tenaci, ob copiam argillæ qua figuli vtuntur, nomen accepit. Hanc Salomon Hiram regi Tyri dedit, 3 reg. 9. c. 13. Eſt quoque ciuitas tribus Aſer, ioſ. 29. b. 27

קדמות Cademoth, Antiquiores, vel priores, ſiue Orientales: aut incendium, uel incuruatio mortis. Nomen ſolitudinis, deut. 2. e. 26. ſiue nomen oppidi in poſſeſſione tribus Ruben, quod ioſ. 13. e. 18 Cedimoth dicitur.

קדש Cades, Sanctitas. Nomē vrbis in deſerto Sin, in finibus Idumæorum, nume. 20. d. 22, & 33. e. 36. Appellatur & fons Miſphat. Quod autem legitur in fine primi capitis Deuteronomij, g. 46, Sediſtis ergo in Cades barne, &c. legēdum tantùm in Cades.

קדש ברנע Cades-barné, Sanctitas filij inſtabilis, aut ſanctitas frumēti, vel puritatis commotæ vel inſtabilis. Eſt locus in deſerto Paran vnde exploratores miſſi ſunt à Moſe in Terram ſanctā, deute. 1. a. 2, ioſ. 14. a. 6. Hic locus dicitur ſimpliciter Cades, nume. 13. e. 27. Cades barnea, ioſ. 10. g. 41, & 15. a. 3, eſt nomē loci in Terra ſancta potius quàm urbis, quòd in catalogo urbiū ſingulis tribubus aſſignatarum, nulla ſit urbs hoc nomine.

קדומים Cadumim, Antiqui, uel priores, ſiue Orientales: aut antiquum, ſiue Orientalē mare: aut incendium, uel humiliatio aquarum. Nomen torrentis, iudic. 5. c. 21

Cæſar, A cæſo matris utero dictus eſt: uel à Cæſarie, id eſt coma uel capillatura, cum qua ortus eſt: uel quòd cæſios, id eſt glaucos habuerit oculos, ut quidam uolunt. Latinum eſt, matt. 22. b. 17

Cæſarea, Idem. Vrbs maritima Palæſthinæ, in litore Magni maris ſita, quā Herodes Aſcalonita pater Herodis tetrarchæ Trachonitidis inſtaurauit in honorem Auguſti Cæſaris, quæ prius πύργος Turris Stratonis vocabatur: de qua Ioſephus lib. 1. bel. Iudaici, cap. 5, & cap. 16. Plinius lib. 1. cap. 13. Egeſippus li. 1. cap. 18 de excidio Ieroſolymorū: & lib. 3. cap. 19. Similiter lib. 15. cap. 10. Antiq. Iudaic. Huius fit mentio act. 9. e. 30, & 10. a. 1, quòd in ea Cornelius Centurio baptizatus ſit: & 21. b. 6. quòd Philippus Euangeliſta domum in ea habuerit. In hac Cæſarea Herodes etiam templum albo marmore extruxit Auguſto Cæſari. author Ioſephus libr. 15. cap. 12. Antiquit. in qua nepos eius Herodes Agrippa ab Angelo percuſſus eſt, actorum 12. d. 23. de hac Raphael Volater. libr. 11. Geograph. Alia Cæſarea, ciuitas ad radices Libani ſita, iuxta Iordanis fontem, à Philippo tetrarcha Ituræ & Trachonitidis, luc. 3. a. 1, filio Herodis maioris, & fratre tetrarchæ, qui Iohannem decollauit, ampliata, & in Tiberij Cæſaris honorem Cæſarea appellata: quæ mutato deinceps nomine, Paneas dicta eſt, in prouīcia Phœnices, vbi Iordanis è duobus oritur fontibus, Ior & Dan. author Hieronymus. Quam magis poſtea exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniam appellauit, veluti ſcribit Ioſephus libro 18. cap. 3. Antiquit. Iudaic. & libro 20. cap. 16. eiuſdem. Huius fit mentio matth. 16. b. 13, mar. 8. c. 27. Raphael Volater. lib. 12, hanc primùm Leſer, deinde Dan, poſtremò Cæſaream, nunc Belinam vocitatam ſcribit. Eſt etiam tertia Cæſarea Cappadociæ metropolis, cuius ſimiliter in Actis Apoſtol. ca. 18. f. 22, fit mētio. Profectus ab Epheſo, & deſcendens Cæſaream, aſcendit & ſalutauit Eccleſiam. Hebraicè dicitur דאר. Vide Dor.

Caiphas, Inueſtigator, vel ſagax, ſeu uomens ore aut uomitus oris. D. Princeps quidam ſacerdotum inter Iudæos qui fuit tempore Chriſti, matt. 26. f. 57, iohan. 11. f. 49

Cáin, Poſſeſſio, uel poſſeſſus. Filius Adam, gen. 4. a. 1 קין

Cainan, Poſſeſſor, uel emptor, aut lamentator, uel nidus. Filius Enos, gen. 5. b. 9, luc. 3. g. 37 קינן

Caius, Lingua Latina priſca interpretatur Dominus. Latinum eſt. Nomen uiri Macedonienſis, act. 19. f. 29. Hoſpes Pauli, rom. 16. d. 23

Calanó, Conſummatio eius, uel totus ipſe. Ciuitas Babyloniæ, eſa. 10. b. 8 כלנו

Caléb, Quaſi cor, aut canis, ſiue caniſtrum. Filius Iephone, nume. 13. a. 6, ioſ. 14. a. 13. Hinc כלבי qui eſt de genere Caleb, 1 reg. 25. a. 3 כלב

Caliſthenes, Pulchrum robur, ſiue pulchra potentia. G. 2 mach. 8. g. 33

Calitá, Refugium, ſiue contractio, aut uox declinans. Nomen uiri, 1 eſd. 10. c. 23 קליטא

Calor, Heb. חמת. Populi. 1 para. 2 g. 55. Vide Emath.

Calphi, Vox oris, uel conſummatum aut perfectum os. D. Nomen uiri, 1 mach. 11 g. 72

Calubái, Caninus aut caniſtrum meum, ſiue totus ipſe in me. Filius Eſron filij Phares, 1 para. 2. a. 9: qui ibidem f. 47 dicitur Caleb, vt in alijs locis. כלובי

Canón, Reſurrectio ſiue confirmatio eius. Nomen loci, iudic. 10. b. 5 קמון

Camera, Nomen loci, 4 reg. 10. c. 12 & 14. Hebraicè legitur בית-עקד domus alligationis ſiue tōſionis, id eſt in qua paſtores tondebant oues ſuas. Et domum alligationis uocat, quòd tempore tonſionis pedes ouium alligantur. בית עקד

Camuél, Surrexit Deus, vel ſuſcitauit aut cōfirmauit eum Deus. Filius Nachor ex Melcha, pater Syrorum, gen. 22. d. 21, & 1 paralip. 27. cap. 17. Filius item Sephtan, numer. 34. d. 24 קמואל

Caná, Zelus vel æmulatio, ſiue poſſeſſio, aut lamentatio, vel nidus eius: aut canna, id eſt arundo. Eſt Cana maior ciuitas in tribu Aſer, ioſue 19. e. 28. Eſt & Cana minor in tribu Zabulon, iohan. 2. a. 1, & 4. f. 46. קנה

Cananæus, Sic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim Apoſtolis, & interpretatur zelotes, aut æmulator, vt habetur matth. 10. a. 4 Non enim erat ex Chanáam, ſed ex Cana vico Galilææ, quæ in zelum, vel æmulationem conuertitur. D.

Canáth, Emptio, ſiue poſſeſſio, aut lamētatio. Vrbs in tribu Manaſſe, quæ & Nobe, numer. 32. g. 42 קנת

Candace, Poſsidens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, poſſeſſio munda vel puriſſima. D. Nomen commune omnibus reginis Aethiopum, act. 8. e. 27

Capharà, Leuncula, aut propitiatio, ſiue linitio, vel villa, aut oppidum, ſiue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 26. Videtur eadem quæ & Caphira dicitur. כפירה

Capharnaum, Ager pœnitentiæ, vel villa conſolationis, aut propitiatio pœnitentis. D. Iuxta ſtagnū Genezareth vſque

 hodie

bodie oppidum in Galilæa gentium, ſitum in finibus Zabulō & Nephthali, matt. 4. b. 13, luc. 4. d. 23, in quo Chriſtus centurionis filium ſanum fecit, matth. 8. a. 5. In hac Chriſtus uerſatus eſt multùm, & plurima miracula edidit, unde & eius ciuitas appellata eſt, matt. 9. a. 1, & 11. c. 23. Egeſippo lib. 3. ca. 26, eſt fons in regione Genezaris, Capharnaum nomine.

Capharſalama, Ager uel uilla pacis uel retributionis. D. Nomen urbis quæ & Antipatris, 1 mach. 7. c. 31

Caphetetha, Manus doni: aut Syriacè, vinculum, uel colligatio. D. Nomen muri, 1 mach. 12. e. 37

כפירה Caphira, Leæncula, aut propitiatio, ſiue linitio, uel uilla aut oppidum, ſiue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen ciuitatis, ioſ. 9. c. 17 Eadem uidetur eſſe quæ & Caphara dicitur.

כפתורים Caphthorim, Sphærulæ uel poma, aut uola uel palma turturum uel exploratorum. Nomen populorum qui Cappadoces dicuntur, gen. 10. b. 14

כפתורים Cappadoces, In Hebræo eſt Caphthorim, et interpretatur, Sphærulæ, ſiue poma, aut uola, uel palma turturum uel exploratorum, deut. 2. e. 24

כפתור Cappadocia, Idem. ſ. n. Aſiæ regio Pontica eſt, Armeniæ confinis, quam ab Oriente claudit, à Septentrione longo litore in Euxinum expanditur, ſicut anguſto excurſu à Meridie Ciliciam attingit, ab Occaſu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, ut ait Ptolemæus lib. 5. cap. 6. Nomen habet à Cappadoce amne: eius populi, Cappadoces, antea Leucoſyri dicti: author Plinius libr. 6. cap. 3. Strabo lib. 12, à principio. Plura Pomponius Mela lib. 1

קרקעה Carcaa, Pauimentum ſiue frigiditatem diſſoluens. Vrbs in tribu Iuda, ioſ. 15. a. 3. LXX, τὴν κατὰ δυσμὰς κάδης.

קרח Carée, Caluus, ſiue glacies. Pater Iohanan, 4 regum 25. f. 23

קרחים Carchim, Idem. p. n. Nomen loci, 1 para. 12. a. 6

Caris, Capitalis. G. Nomen loci, 1 mach. 15. d. 23

קרית Cariath, Ciuitas vel vocatio: aut lectio, vel occurſus. Nomē ciuitatis in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 28

Cariathaa corruptum, pro Carcaa, Vide Carcaa.

קריתים Cariathaim, Ciuitates, aut vocationes, ſiue lectiones, vel occurſus. Vrbs Moabitarum in tribu Rubē, ioſ. 13. c. 19, num. 32. g. 37, ierem. 48. a. 1, ezech. 25. b. 9. vbi olim Emim gigantes habitarunt, gene. 14. a. 5. Inter vrbes Nephthali Leuitis conceſſas cenſetur, 1 paral. 6. g. 36. Hieronymus in ecloga deſcribit eam iuxta Medabā vrbē Arabiæ, & appellari Coraiatha.

קרית ארבע Cariath-arbé, Ciuitas quatuor. Ciuitas in tribu Iuda, ſic dicta ab Arbea ſiue Arba qui illam condidit, aut illi præfuit: nō autem à quatuor patriarcharum, Adam, Abraham, Iſaac & Iacob, qui ibi ſepulti ſunt, ſepulchriš, vt quidam interpretantur, ioſ. 15. c. 13: quæ & Hebron dicitur, ioſ. 20. c. 7. Hoc autem nomē ſortitus eſt Gigas qui quatuor viris robore præſtaret, ioſ. 14. d. 15

קרית ערים Cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorum, aut ciuitas vigilantium: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. Nomen viri, 1 eſdr. 2. b. 24

קרית בעל Cariáth báal, Ciuitas idoli, vel imperantis aut poßidētis. Ciuitas in tribu Iuda, quæ Carith-iarim dicitur, ioſ. 15. g. 59, & 18. c. 14, iere. 26. f. 20. Dicitur & Baala

קרית יערים Cariáth-iarim, Ciuitas ſyluarum. Ciuitas Heuæorum in tribu Iuda, ioſ. 15. b. 9, ier. 26. f. 20: quæ & Cariathbaal, & Baala dicitur, ioſ. 15. g. 59, & 18. c. 14. Vno tātum miliario ab Aelia, qua pergimus Dioſpolim, diſtat.

קרית ספר Cariath-ſepher, Ciuitas literarum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, quæ & Dabir dicitur, ioſue 15. c. 15. & Cariath ſenna, ioſue 15. f. 48. In hac ciuitate floruerunt literæ, vnde nomen accepit.

קרית סנה Cariathſenna, Ciuitas rubi: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicitiæ. Ciuitas in tribu Iuda, quæ & Dabir, ioſ. 15. f. 48. & Cariath-ſepher, ioſ. 15. c. 15

קריות Carioth, Ciuitates, aut vocationes, ſiue lectiones, vel occurſus. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ. 15. d. 24, iere. 48. f. 41

כרית Carith, Conciſio ſiue confoßio, aut exterminatio. Nomen torrentis qui eſt contra Iordanem. 3 reg. 17. a. 4

כרמל Carmél, Cognitio circunciſionis, vel agnus circunciſus, aut teneritudo illa ſegetum, vel coccinus. Ciuitas. Vide Charmel.

כרמלית Carmelites, Idem, 1 para. 11. g. 37

Carmelitis, Idem, fœm. gen. 1 para. 3. a. 1

כרמל Carmelus, Idem. Carmelus mons eſt excurrens in mare Mediterraneum vnde Latinè dici poteſt promōtorium, iere. 46 e. 17. Carmeli duo ſunt montes: vnus Tyriorum Ptolemaidi ad mare imminet, inde cognomen Carmelus maris accepit, verſus Ortum extenſus tantum vt campum magnum, quem Eſdrelon vocant, ab uno latere claudat. Ideóque à Ioſepho tribui Iſſachar aſcriptus: finiſque Zabulonitarum ad mare Galilææ, ſicut Aſſeritarum ad mare magnum, traditur. Ferax eſt admodum vini, ioſ. 19. b. 26. In hoc Elias videns frequenter verſabatur, 3 reg. 18. c. 19. In hoc etiā Nabal habitauit, 1 reg. 25. a. 2. Huius plurima fit mentio ſparſim in Prophetis, 1 reg. 15. c. 12, eſa. 33. b. 9, iere. 24. f. 26. amos 1. a. 2, & 9. a. 3, michææ 7. c. 14, nahum 1. b. 4, canti. 7. b. 5. Vide quoque Ioſephum lib. 3. cap. 2. de bello Iudaico. Alius in Iudæa qua itur in Aegyptum ad Meridionalem plagam, de quo Eſaiæ 29. f. 17, & ioſ. 25. g. 25, in quo ciuitas eiuſdē nominis extructa videtur. in his duobus locis poſterioribus legitur Charmel.

קרנים Carnáim, cornua. Populi ciuitatis Aſtaroth, geneſ. 14. a. 5. Eſt & ciuitas, 1 mach. 5. c. 26. Vide Aſtaroth.

Carnion, Cornu. G. Nomen præſidij, 2 mach. 12. d. 21

Carpus, Fructus, vel fructuoſus. G. Nomen viri, 2 timoth. 4. c. 13

קרתה Cartha, Ciuitas, ſiue vocatio, aut lectio, uel occurſus. Ciuitas Leuitarum in Zabulonia tribu, ioſ. 21. d. 34

תרשיש Carthaginenſes. In Hebræo eſt Tharſis: & interpretatur contemplatio gaudij, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudij, ſiue chryſolithus lapis, ſ. precioſus, aut mare. Nomen populi, ezech. 27. c. 25

קרתן Cartham. Ciuitas, uel uocatio, aut lectio, uel occurſus ſiue frigiditatem dans. Ciuitas refugij atque Sacerdotum in tribu Nephthali, ioſ. 21. c. 32

קושיה Caſaiá, Duritia, aut grauitas eius, ſiue ſcandalum ipſius. Pater Ethan, 1 para 15. b. 17

כסלות Caſalóth, Temeritates, ſiue fiduciæ, aut ilia. Nomen ciuitatis, ioſ. 19. b. 12

Caſbon, Numeratio, uel cogitatio, aut feſtinans filius. D. Nomen ciuitatis, 1 mach. 5. d. 36

כשד Cáſed, Quaſi dæmon, aut quaſi deprædator, uel quaſi mamilla, aut quaſi ager. Filius Nachor ex Melcha, gene. 22. d. 22. à quo Chaſdim, id eſt Chaldæi.

קצין Caſis, Conciſio, aut finis. Nomen uallis, ioſ. 18. d. 21

כסלו Caſleu, Spes aut temeritas eius, ſiue thronus uel calix illius, aut ilia eius. Decimus menſis noſtro Decembri quandoq; reſpondens, zach. 7. a. 1

קסיפא Caſphin, Argentaria, ſiue cupiditas: aut Syriacè, uerecundia. D Nomen ciuitatis, 2 mac. 12. b. 13

Caſphor, Argenteus, aut deſiderabilis mons. D. Nomen ciuitatis, 1 mac. 5. c. 26

קציעה Caßia, Speciei genus. Secunda filia Iob, iob. 42. d. 14

מחנים Caſtra, Nomen proprium loci trans Iordanem nō procul à monte Galaad, qui aliter dicitur Mahanaim, gen. 32. a. 2, & 2 reg. 2. b. 8, c. 12. g. 29, & 17. g. 27, & 19. f. 32, & 3 reg. 2. b. 8. Vide Mahanaim. Hæc uox perperam ſcribitur in quibuſdam excuſis codicibus per c minuſculum, in locis citatis.

קטת Catéth, Tædium ſiue contentio. Terminus Zabuloniæ tribus, ioſ. 19. b. 15

C E

קדר Cedar, Nigredo, aut triſtitia. Filius Iſmahelis, gen. 25. b. 13, & 1 para. 1. b. 29. Arabiæ item regio eſt Hieronymo in Agarenorum. i. Saracenorum ſolitudine, à Cedar filio Iſmaelis ita cognominata. Ferūt quidam Cedar eſſe ciuitatē quæ Ioſepho

Camala vocatur. Meminit Eſaias ca. 60.b.7,ezec. 27. d.21, pſa.120.b.5,ier.2.c.10

Cedem, Oriens. Filius Iſmahelis, frater Cedar, ierem. 49. e.26. qui Cedimoth ge.25.b.14. vide Orientis filij

Cedes, Sanctitas. Vrbs eſt in tribu Iudæ, vt ioſue 15. d.23. Alia vrbs Galilææ in montanis Nephthali, ioſ.10. g.41. deputata fugitiuis, qui neſcij homicidium perpetrauerant, ioſ. 20.c.22. & Leuitis quoque attributa, ioſ. 21.c.32, & 1 paral. 6.g 72

Cedimóth, Antiquiores, vel priores, aut Orientales: ſiue incendium vel incuruatio mortis. Nomen oppidi in poſſeſſione tribus Ruben, ioſ.13.c.18. quod ſolitudo Cademoth in deu. 2.e.26. dicitur.

Cedma, Antiquus, vel prior, aut Orientalis. Filius Iſmahelis, gen.25.b.15. Idem dicitur Cedem, ier.49.e. 28

Cedmiel, Antiquitatis vel prioritatis Deus, aut Orientis Deus. Nomen viri, 1 eſd.3.c.9

Cedmonæi, Antiquiores, vel priores, aut Orientales. Nomen populi, gene.15.d.16

Cedrón torrens, Id eſt Torrens obſcuritatis. Torrens erat non longè à Ieruſalem, ſitus in valle profunda & obſcura, quæ inter Ieroſolymam & montem Oliuarū eſt, 2 reg.15.e.23, & 4 reg. 23.a.4, iohan.18.a.1, iere.31.g. 40

Ceelatha, Cœtus uel congregatio, ſiue eccleſia. Nomen loci ad quem venerunt filij Iſrael profecti de Reſſa, nume. 33.c. 22

Ceilá, Diſſoluens eam, ſiue diuidens, aut ſcindens eam, vel fixio eius. Nomē ciuitatis [illegible] tribu Iuda, ioſ.15.f.44, & 1 reg. 23.a.1, & 1 par. 4.c.19, & 2 eſd.3.d.17

Celái, Leuis ſiue torrefactus, aut vox mea. Nomen viri, nehem. 12.a.19

Celaiá, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, ſiue torrefactio. Nomen viri, 1 eſd 10. d 23

Celita, Refugium vel contractio, aut vocis declinatio. Nomen viri, 2 eſd.8.b. 7

Cenchreæ, Milium, legumen. G. Portus Corinthiorum, ab Vrbe ſtadia ad LXX. longinquus, Straboni libro 8. rom. 16.a.1

Cendebæus, Zelus, vel poſſeſſio doloris, aut zeli emanatio. D Nomen ducis, 1 mach.15.g.38

Cenéreth, Citbara, vel quaſi lucerna. Vrbs in tribu Nephthali, ioſ.19.c.25. Eſt & ad Orientem Iudææ mare, num. 34. b.11, deut.3.c.17, ioſ.13.d.27. Aliàs mare Tiberiadis, & lacus Genezarethicus, ſeu Galilææ dicitur, XL. ſtadijs in latitudine diffunditur, centúmque in longitudine extenditur, teſte Ioſepho lib. 3.bel.Iud.cap.18. per huius medium, Iordanis Iudææ amnis profluit. Porrò Ptolemæus cur ex hoc duos faciat non video. Oncelus Chaldæus Paraphraſtes vocat, num.34.b.11, lacū iſtum ſiue mare [illegible] id eſt lacū Ginnoſar. vnde manifeſtum eſt Matthæum & Lucam ſequutos fuiſſe nomen Chaldæum potius quàm Hebræum.

Ceneróth, Idem. p.n. Vrbs iuxta lacum Genezareth, ioſ.12 a.3. quam Herodes magnificis ornauit ædificijs, atque in honorem Tiberij Cæſaris, Tiberiaden nominauit: à qua & lacus & regio circumiacens nomen inuenerunt, vt ait Ioſephus lib. 18. cap. 4. Antiq. Ben-adad Rex Syriæ hanc cepit, 3 reg.15.d. 20. At Ioſue 11.a.2, Ceneroth plurale, eſt lacus, non nomen vrbis: eſt autem plurale pro ſingulari: vel pluratiuè vſurpatur propter loca ipſi lacui adiacentia.

Cenéz, Nidus iſte, aut lamentatio hæc, ſiue poſſeſſio vel emptio hæc. Filius Eliphaz, filij Eſau ex Ada vxore, gen. 36. b.11. Ciuitas principum Idumæorum, gen.36.d. 42

Cenezæi, Idem. p.n. Nomen populi, gene.15.d. [illegible]

Cenezæus, Idem. num.32.b.12. Hoc LXX. non habent, ſed pro eo verterūt διακεχωρισμένος, neſcio quā lectionē ſequuti.

Ceni, Poſſeſſio, vel emptio, ſiue nidus, aut lamentatio. Regio Philiſthinorum, 1 reg. 27. d 10

Cephas, Petrus, à petra. Syrum eſt. Sic dictus fuit Simon Petrus, frater Andreæ, ioh.1.f.42, & 1 cor.15.a.5

Cephira, Leuncula, aut propitiatio, ſiue lenitio, aut villa vel oppidum, ſiue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen viri, 1 eſd.2.b.28. Eſt & nomē vrbis, 2 eſd.7.c.29. Eadem Caphara & Caphira dicitur.

Cerethi, Conciſio, ſiue tranſfoſſio, vel exterminatio. Populi qui & Philiſthijm, vt Lyranus ait in libro differentiarum: ſiue nomen legionum aut bellatorum Dauidis, 1 reg.30.d.14 & 2 reg. 8.d.18, & 15.d.18, & 20.g 23, & 1 par.18.d.17. Alij dicunt gentem fuiſſe Palæſthinæ nobilem, quæ incolebat maritimam eius partem, de qua ezech. 25.d.16. pro quo vetus interpr. vertit, Interfectores pacis.

Cerethi, 4 reg. 11.d.19, Milites ſiue curſores, aut arietes. Heb. Cari.

Cerós, Vncinus aut incuruatio. Nomen viri, 1 eſd.2.c.44

Ceſil, Arcturus, nomen ſtellæ: ſiue ſtultitia, aut ilia. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.e.30

Ceſlón, Duritia, ſiue ſtipula, aut cucumerarium. Ciuitas Leuitarum in tribu Iſſachar, ioſ.19.b.19

Cethim, Conterentes, ſiue contritio maris, aut diadema, ſiue aurū, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo, coaceruatio maris. Filius Iauan, gene.10.a.4. Ab hoc, Beroſus dicit Italos eſſe appellatos. Interpres noſter, dan.11.e.31, tranſtulit Romanos. Vide Italia & Romani. Sunt & Græcorum inſulani, Macedones, eſaiæ 23 a 1. Cyprus quæ & Citium dicitur.

Cethlis, Paries eſt: aut ex Syro & Hebræo, caterua leænæ: vel Syriacè, quaſi cauſſus. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, ioſ. 15.e. 40

Cetura, Aromatizans, vel fumigans, ſiue ligata. Altera vxor Abrahæ, gen. 25. a.1

Chabri, Socius vel particeps, ſiue incantator, aut liuor. D. Nomen ciuitatis, iudith 8.a.9

Chabúl, vide Cabul.

Chæreas, Gaudēs, vel lætus. G. Nomē viri, 2 mach.10 f.32

Chalal, Conſummatio, vel totalitas, aut quaſi nox: vel Syriacè, corona. Nomen viri, 1 eſd.10.d.30

Chalanné, Omnes nos, ſiue omnia hæc: aut conſummatio noſtra, uel ſicut manens, aut quaſi murmurans. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, gen.10.b.10: quæ nunc Seleucia à Seleuco rege, & Cteſiphon dicitur, amos 6.a.2

Chalannus, Idem.

Chalcól, Nutriens, ſiue conſummans omniā, aut ſuſtinens omnia. Filius Maol, 3 reg. 4.d.31. Filius item Zaræ filij Iudæ, 1 para.2.a.6

Chaldæa, Quaſi Dæmones, aut quaſi deprædatores, uel quaſi mamillæ, aut quaſi agri. Regio ad Orientē Iudææ inter Babyloniam & Arabiam, Tigrin & Euphratē: de qua Plin. lib.6.cap.28, Strabo lib.16, Volater. li.11. Geograph. iere. 50. b.8, & 51.d.24. Heb. Chaſdim.

Chaldæi, Idē. Populi. eſa.13.d.19. Heb. Chaſdim. In 2 para. 36.a.6, pro Chaldæorum, lege Babylonis, ſiue Babel.

Chaldæus, Idem. ſ. n.

Chále, Opportunitas, uel quaſi uiriditas, uel quaſi humiditas, aut quaſi tabula. Ciuitas quā ædificauit Aſſur, gen.10.b.12

Chali, Infirmitas, ſiue deprecatio, aut expectatio, uel principium, aut gemma uel monile. Ciuitas quæ terminus Aſer eſt, ioſ.19.b.25

Chám, Calidus, uel calor, aut niger. Filius Noe, gen. 5.d.32. Ab hoc ſæpe in Sacris literis Aegyptus, Terra Chā dicitur, ut pſa.105.a.2: teſtis eſt Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis.

Chammaám, Sicut illi, aut ſimiles eis, uel quaſi turbatio. Nomen urbis iuxta Beth lehem, ierem. 41. d.17. Proprium item nomen uiri, 2 reg.19.g. 37

Chamós, Quaſi palpans, aut quaſi recedens, uel quaſi auferens. Nomen idoli Moabitarum, nume. 21.f. 28, & 3 reg.11. b.7, & 4 reg.23.c.13, & ierem.48.g.46

Chanáan, Mercator, uel negotiator, ſiue contritus, uel cōfractus.

ſractus, aut rectè reſpondens, vel rectè affligens, Filius Cham geneſ.9.c.18, & 10.a.6. In lib. Iudicum, 10.b.12, legitur Amalec & Chanaan: quum legendum ſit Amalec & Maon, quod ſignificat habitaculum, ſiue delictum, aut ex peccato. Chanaan etiam pro terra Chananæorum accipitur, vt geneſ.11.d.31. Vt irent in terram Chanaan. Et 13.c.12, Habitauit in terra Chanaan, & alijs innumeris locis. Terræ autem Chanaan ſiue Terræ ſanctæ limites ſunt. Ad Orientem eſt Iordanis fluuius & magnus Euphrates. Ad Occidentem eſt Aegyptus & Mare magnum, quod Mediterraneum dicitur. Ad Auſtrum, hoc eſt Meridiem, iacet deſertum Arabiæ. Ad Aquilonem ſiue Septentrionem, mons Libanus eminet.

Chanaaná, Mercatrix, vel negotiatrix, ſiue contrita, vel confracta, aut rectè reſpondens, uel rectè affligens. Pater Sedeciæ prophetæ, 3 regum 22.d.24. Filius Balan filij Iabiel filij Beniamin, 1 para. 7.c.11

Chananæa, Idem. matt.15.c.22

Chananæi, Mercatores ſiue negotiatores, aut contriti, vel confracti, ſiue rectè reſpondentes, vel rectè affligentes. Nomē populi, quod omnes gentes Palæſthinæ complectitur, quæ inter Iordanem ſunt & mare Syriæ, Syriamque & Arabiam Petræam, gene.15.d.28

Chananæus, Idem. ſ.n. nume.21.a.

Chananitis, Idem. ſ.g. gen.46.b.10

Chanáni, Præparatio vel baſis mea. Nomen viri, 2 eſdr. 9.a.4

Characa, Inuolutio aut indumentum, ſiue pallium. D. Nomen loci, 2 mach.12.c.17

Charán, Quaſi cantans, aut quaſi clamans, ſiue agnus vel cognitio eorum. Filius Diſan filij Seir Horræi, geneſ.36.c.26

Charán, Ira ſiue iraſcens: vel Syriacè, libertas. Meſopotamiæ ciuitas, ad quam Abraham conceſſit, vbi & Thare pater eius mortuus eſt, gen.11.d.31. Haran Hebraicè. A Charra Syriæ fluuio nomen inuenit Stephano. Ibi Romanus cæſus eſt exercitus, & Craſſus dux captus. Lucan. Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Charras. Eadem eſt Charræ & Charan. Act. 7.a.2

Charchamis, Agnus quaſi ablatus, aut agnus quaſi palpās: vel ex Syro & Hebræo, ciuitas ablata. Vrbs Syriæ ſita in ripa Euphratis, eſa.10.b.9, ierem.46.a.2, & 2 para.35.c.20

Charchás, Agni cooperimentum, aut agni thronus vel calix, vel quaſi tortuoſum, non planum. Nomen Eunuchi, eſth. 1.c.10

Charmél, Cognitio circunciſionis, vel agnus circunciſus, aut teneritudo illa ſegetum, vel coccinus. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, ioſue 15.g.54. Item locus in Moab in deſerto, in ſexto lapide Chebronis contra Orientalem plagam, eſa.29. f.17

Charmi, Vinea, ſiue cognitio aquarum, vel agnus aquarū, aut quaſi celſitudo. Filius Ruben, gen.46.a.9, & 1 par.5.a.3. Filius item Iuda, 1 para.4.a.1: qui gene.46.b.12. dicitur Her. Filius præterea Zabdi, filij Zaræ, filij Iuda, pater Achar ſiue Achan, ioſ.7.a.1. Item nomen ciuitatis, iudith 8.b.9

Charmitæ, Idem. nume.26.a.6

Charran, Vide Charan.

Chaſelón, Fiducia, vel temeritas eius, ſiue ilia eius, aut thronus manſionis, vel calix ſiue tegumentum manſionis. Pater Elidad principis, num.34.d.21

Charſená, Agnus anniculus, ſiue agnus dormiens vel mutatus. Nomen viri, eſth.1.c.14

Chaſluim, Tegumentum tabularum, vel ſedes tabularum, aut ſepes vel temeritas vitæ. Filius Meſraim, geneſ.10.b.14. Heb. Chaſluhim. Populi nomen, qui & Philiſthijm, ſiue corruptè Palæſthini.

Chaſphiá, Argentaria, ſiue cupiditas: aut Syriacè, verecundia. Nomen regionis quæ à Caſpio mari vocabulum ſumpſit, vt quidam putant. Nicolaus Lyranus in Babylonis regione locum eſſe putat, vbi plures Leuitarum poſt captiuitatem m...ſerint, 1 eſdr.8.c.17

Chebbón, Extinguens vel extinctus, aut quaſi intelligens, vel quaſi ædificans. Ciuitas tribus Iuda, ioſ.15.e.40

Chebron, Societas, ſiue participatio, aut adhæſio, ſiue incantatio, vel liuor. D. 1 macha.5.g.65

Chellon, Conſummatio, vel perfectio, aut alleuians dolorē, vel triſtitiam. D Nomen terræ, iudith 2.c.13

Cheleab, Totus vel omnis pater, ſiue cōſummatio vel prohibitio patris. Secundus filius Dauid de Abigail vxore Nabal Carmeli. 2 reg.3.a.3

Cheliáu, Omnis uel totus ipſe, aut conſummatio eius, ſiue prohibens eum Nomen uiri, 1 eſd.10.d.34

Chelion, Conſummatus, ſiue perfectus, aut totus columbinus. Filius Elimelech Bethlemitæ, ruth.1.a.2

Chelmád, Quaſi docens, aut totus menſurans, ſiue omne indumentum, conſummatio uel ceſſatio menſuræ uel indumenti. Nomen urbis, ezec.27.c.23

Chelmon, Exercitus præparatio uel numeratio, aut ſomniū eius. D. Nomen loci inter Belma & Bethuliā, iudith 7.a.3

Chelúb, Caniſtrum, uel caninus. Nomen uiri, 1 paralip.27 d.26

Chenné, Baſis, aut rectitudo, ſiue præparatio. Nomen urbis, ezech.27.e.23

Cherúb, Quaſi puer, uel quaſi multiplicans, aut quaſi pugnans, uel cognitionis, aut ſcientiæ multitudo. Nomē uiri, 1 eſd. 2.c.57. In 2 regum 22.b.11, legendum Cherub, non Cherubim.

Cherubim, Idem. p.n. gene.3.d.24

Cheſeleth-thabór, Temeritates, ſiue fiduciæ, aut ilia electionis, uel puritatis. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, ioſ. 19.a.12

Cheſlón, Fiducia aut temeritas eius, ſiue ilia eius aut thronus manſionis, uel calix, ſeu tegmentum manſionis. Nomen uillæ in Hieroſolymæ finibus, ioſ.15.c.10

Chetæa, Confracta, ſiue formidoloſa: aut Syriacè, deſcendens, ezech.16.a.2

Chetææ, Idem. p.n. 3 reg.11.a.1

Chidon, Iaculum, uel infortunium, ſiue quaſi iudicans. Nomen loci, 1 para.13.c.9

Chimham, Vide Chamaam.

Chium, Aperta, uel apertura. G. Inſula inter Cycladas atq; Bithyniam: cuius nomen Syra lingua maſticen deſignat, eo quòd ibi maſtix gignatur. hanc aliqui Chium appellauere, à Chione, Nympha Coos, act.20.c.15

Chloe, Familiæ Corinthiorum nomen, 1 corint.1.b.11

Chobar, Fortitudo uel potentia, aut quaſi filius, ſiue quaſi puritas, uel quaſi frumentum, aut iam, id eſt quod iam præterijt. Flumen eſt in terra Chaldæorum, apud quod Ezechiel uiſionem uidit, ezech.1.a.3. Hoc quidam Euphratem interpretantur, alij Aborram putant, de quo Ptolemæus & Strabo.

Chodchód, Iaſpis, aut hydria hydriæ, ezec.27.c.16

Chodorlahomor, Quaſi generatio ſeruitutis, aut quaſi habitatio ſeruitutis, ſiue ſphærula uel rotunditas manipuli. Rex Aelamitarum, gene.14.a.4

Chol hóza, Omnis propheta, ſiue omnis uidens, aut omne pectus. Pater Sellom, 2 eſd.3.c.15, & 11.a.5

Chonenias, Præparatio, aut firmitas, uel rectitudo Domini. Frater Semei, 2 para.31.c.13

Chorrhæi, Furores, aut libertates, ſeu foramina. Populi gigantes, expulſi à filijs Edom ex monte Seir, geneſ.14.a.6: qui & Horræi, deut.2.c.12, dicuntur.

CHRISTVS, Vnctus. G.

Chub, Extinguens Nomen gentis, ezech.30.a.5

Chun, Præparatio, ſiue placenta: aut Syriacè feneſtra. Nomen urbis, 1 para.18.b.8. LXX. ex nomine proprio fecerunt appellatiuum

Chus, Aethiops, aut niger. Filius Chan, gene.10.a.6, b.8. à quo

quo deſcenderunt Aethiopes. Vide Chuſi.

חוּשַׁי χουσί Chuſai, Senſus, aut feſtinans vel ſilens. Amicus Dauid, 2 reg.15.g.32.37, & 17.a.5.c.15, & 1 para.27.d.33

כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם χουσαρσαθαίμ Chuſan-raſatháim, Aethiops vel nigredo iniquitatum. Nomen regis Meſopotamiæ, iudic.3.a.8

כּוּשִׁי χουσί Chuſi, Aethiops, aut niger. Pater Selemiæ patris Nathaniæ patris Iudi, filius Iemini, 2 reg.18.c.21, & ierem.36.d.14. Legitur pſal.7.a.1, Chuſi, quum legendum ſit Chus.

χουζᾶ Chuza, Videns, aut prophetans, vel viſio, luc.8.a.3.D.

C I

קִבְצַיִם κιβσαΐμ Cibſaim, Congregationes. Ciuitas ex tribu Ephráim data Leuitis, ioſ.21.b.22

κιλικία Cilicia, Voluens, vel reuoluta. G. Regio maritima Aſiæ in ſinu Iſſico, vbi porticus in Tharſo celebres ad Septentrionem Iudææ, de qua multa Strabo lib.14, Mela in 1, Plini. libr.5. cap.27, Ptolemæus in 5.cap.8. quã Cydnus amnis interſecat, & mons Amanus (ita Hieronymus) à Syria Cœle ſeparat. Vide Volater.li.11. Geograph. Ex hac Paulus Apoſtolus fuit oriundus, act.23.g.34, & Chriſtum ▪ ea prædicauit, galat. 2.d.21

קַיִן καϊνάν Cin, Poſſeſſio, vel emptio, ſiue nidus, aut lamentatio. Nomen viri, à quo Cinæi, nume.24.d.22

קִינָה κινά Cina, Idem. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.d.22

קֵינִי κιναῖοι Cinæi, Idem. p.n. Nomen populi, gene.15.d.18

κιναῖος Cinæus, Idem. nume.24.d.20, & 1 reg.15.a.6

קִינוֹת θρῆνοι Cinoth, Lamentationes, quæ Græcè θρῆνοι.

קִיר חֲרֶשֶׂת קִיר חֶרֶשׂ Cir-baréſeth, & Cir-háres, id eſt murus lateris. Vrbs Moab præclaris cincta muris, eſa.16.b.7, d.11. vbi legitur, Muros cocti lateris.

קִישׁ κίς Cis, Durus, aut ſtipula, vel cucumerarium. Filius Abiel, pater Saul regis, 1 regũ 9.a.1. Filius Moholim, 1 para.23.c.21. Filius item Abigabaon, 1 par.8.c.29. ſic vocabatur filius Abdai Leuitæ, 2 para.29.c.12

קִישׁוֹן κισών Ciſon, Idem. Torrens Galilææ iuxta montem Thabor. Hic à monte Thabirio in mare cadit, iudic. 4.a.7, & 3 reg. 18.g. 39, & pſal.82.c.10

קִטְרוֹן κιτρών Citrón, Aromatizans, vel fumigans, aut colligatio, vel vinculum, ſiue attediati canticum: aut Syriacè, nodus. Ciuitas in tribu Zabulon, iudic.1.f.30: vbi corruptè legitur Tethron.

עִיר דָּוִד πόλις δαυίδ Ciuitas Dauid, 2 reg.5.b.7 & 9

Ciuitas palmarum, Vide Vrbs palmarum.

בּוֹר הַסִּרָה φρέατος σειρά Ciſterna ſira. Nomen loci, 2 reg.3.e.26

C L

κλαύδη Clauda, Vox fracta, vox flebilis. G. inſula ſpectans Cretam inter Meridiem & Occidentem, act.27.a.16

κλαυδία Claudia, Latinum eſt, 2 timoth.4. d. 21

κλαύδιος Claudius, Idem. Nomen Imperatoris Romanorum, act. 11. d.28, & 18. a.2

κλήμης Clemens, Latinum eſt, ſignificátque mitem, vel modeſtum. Nomen viri, philip.4.a.3

κλεοπάτρα Cleopatra, Gloria patriæ vel patris. G. Filia Ptolemæi, vxor Alexandri, 1 mach.10.e.57

κλεόπας Cleophas, In Græco Cleopas, & interpretatur gloria omnis, vel omnimoda gloria. G. Nomen alterius viri qui proficiſcens in Emaunta, Chriſtum alloquebatur in itinere, luc. 24.c.18, iohan. 19.e. 20

C N

κνίδος Cnidus, Atriplex, genus herbæ purgatiuæ vel laxatiuæ. Inſula oppoſita Aſiæ, 1 mach.15.d.23, act.27.b.7

C O

מִקְוֶה vel מִקְוֵא ἐκ θεκουέ Coa, Spes vel congregatio, ſiue linea, aut regula, 3 re.10.d 28, & 2 para.1.d.15. Iuxta veterem interpr. videtur fuiſſe inſula. Alij autem interpretes, inter quos Sanctes & Vatablus, vertunt locum illum, Ex Aegypto: & congregatio mercatorum regiorum capiebant congregationem equorum, &c.

Cocti lateris murus, Ciuitas, vide Cir-baréſeth.

κοιλοσυρία Cœleſyria, ſiue Cœles Syria, Curua ſiue depreſſa Syria. G.2 mach.3.a.5, & 10.f.69

Coheleth, Eccleſiaſtes, vel concionator, eccles.1.a.1 קֹהֶלֶת ἐκκλησιαστής

Colaiá, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, ſiue torrefactio. Nomen viri, 2 eſd.11.b.6 קוֹלָיָה κωλίας

Colia, Idem. Pater Achab, ierem.29.e.21 κωλία

Colonia, Latinum eſt à colendo, id eſt habitando dicta, act. 16.b.12 κολωνία

Coloſſenſes, puniti, vel ſupplicio affecti. G. κολοσσαεῖς

Coloſſæ, Punitio vel ſupplicium. G. Ciuitas Phrygiæ quæ eſt in Aſia minore, coloſſ.1.a.2 κολοσσαί

Coo, Vertex vel ſummitas. Nomen inſulæ, 1 mach.15.d.23. Dicitur & Græcè κῶς, & κῶος quondam, unde & Plinius admonet dictam fuiſſe Ceam & κέαν. κῶς

Corbam uel Corbana, Donum uel oblatio, mar.7.b.11 קָרְבָּן κορβᾶν

Core, Caluus uel caluitium, ſiue glacies uel gelu. Filius Iſaar filij Caath filij Leui, exod.6.c.21, & 1 paralip.6.c.37. in eodẽ cap.b.22. dicitur filius Caath. Filius item Hebron ſic uocabatur, 1 para.2.f.43. Sic & filius Eſau ex Oolibama uxore, gen. 36.a.5 קֹרַח κορέ

Coré, 1 parali.9.c.19, ubi dicitur, Sellum uerò filius Core, & 26.a.1, & 2 paral.31.c.14, interpretatur uocans, uel legẽs, aut perdix. Filius Iemna. קוֹרֵא κορέ

Corinthus, Saturitas, uel ſatietas, aut ornamentum. G. Ciuitas Achaiæ maritima, quæ & Ephyra dicebatur, act.18.a.1 κόρινθος

Corinthij, Saturati, uel ſatiati, aut ornati. G. actorum 18. c.8 κορίνθιοι

Coritæ, Idem ſignificat quod קֹרְחִי. p.n. 1 paralip.9.c.19 Heb. Corhim. קָרְחִים κορῖται

Corites, Idem. ſ.n. 1 paral.9.c.19

Cornelius, Latinum eſt, à cornu. Nomen uiri, actorum 10. a.1 κορνήλιος

Cornu ſtibij, Hebraicè Ceren hapuch. Nomen tertiæ filiæ Iob, Iob 42.d.14 קֶרֶן הַפּוּךְ ἀμαλθείας κέρας

Corozaim, Hoc ſecretum, uel hic eſt myſterium. D. Galilææ oppidum eſt nunc deſertum, inquit Hieronymus in ecloga, in ſecund- ' ſpide à Capharnao, luc. 10. b. 13, matth. 11. c.21 χοραζίν

Cos, Spina, aut æſtas, ſiue tædium, uel uigilia, aut finis. Pater Anob & Soboba, 1 paralip.4.b.8 קוֹץ κώς

Coſam, Diuinans. D. Pater Addi, patris Melchi, luc. 3.f. 28 κωσάμ

Cozbi, Mendax, aut ceſſans, ſiue quaſi fluens, aut quaſi fluxus. Filia Suri, illa quæ cum Zamri occiſa eſt, Madianitis, nume. 25. d.18 כָּזְבִּי χασβί

C R

Creſcens, Latinum eſt, à creſcendo. Nomen uiri, 2 timoth. 4. b.10 κρήσκης

Creta, Carnea uel carnalis. G. Græciæ inſula inter Cyrenẽ & Græciam: ab Septentrione, Aegæo perfunditur pelago, ſimul & Cretico: ab Auſtro autem, Aphricano alluitur, Aegyptium attingente pelagus. Hæc dicta eſt ἑκατόμπολις, id eſt centum urbibus inſtructa: hodie Candia uocatur: ditionis Venetorum eſt. de hac lege Strabonem libr. 10, Ptolemæum lib.3.cap.19, Plinium in 4.cap.12, Virgiliũ 3. Aeneid, Pomp. Melam lib.2. Meminit Lucas actorum 2. b.11. Paulus ad Titũ 1.b.5. Hieronymus refert hanc famigeratam diuitijs, maximè æris, quòd prima illic eius metalli inuentio & utilitas fuerit, 1 mach.10.f.67. act.27.b.7 κρήτη

Cretenſes, Idem. p.n. G. tit.1.d.12 κρῆτες

Cretes, Idem. G Populi, act.2. b.11 κρῆτες

Criſpus, Latinum eſt. Princeps ſynagogæ Iudæorum, act. 18.b.8, & 1 Corinth.1.b.14 κρίσπος

Cuſi, Durus, ſiue ſtipula, aut cucumerarium. Filius Abdi filij Maloch, 1 paralip.6. d. 44 קִישִׁי κισαί

Cutha, Combuſtio, ſiue contuſio. Regio eſt Perſidis, à flumine Cutha (ſicuti Ioſephus libro 9.ca.15. Antiq. Iud. ſcriptũ reliquit) vocata. Inde Cuthæi, de quibus idem libr. 11. cap. 2. Antiq. in hunc modum ſcribit, Salmanaſar etenim tranſmi-

grans

grans Iſraelitas,in eorum regione conſtituit Cuthæorum gẽtem quæ prius in interiore parte Perſidis & Mediæ morabatur,4 reg.17.f.30

C Y

κυπριάρχης Cypriarches,Princeps Cypri , vel princeps pulchritudinis.G.2 mach.12.a.2

κύπριοι Cyprij,Pulchri.G.act.11.c.20

κύπριος Cyprius,Idem.ſ.n.G.act.4.g.36

κύπρος Cyprus,Pulchra,vel pulchritudo.G.Nomẽ inſulæ,1 mac.15.d.23.act.11.c.19,& 27.a.4

כפר כפרים Cyprus,Cantic.1.c.14,& 4.d.13. Camphora interpretatur nonnulli,aroma quoddam ſic vocatum.

κύπρος

קיר κυρήνη Cyrene,Paries,ſiue trabes,aut frigiditas,vel occurſus.Nomen vrbis aut regionis in Aſſyria,4 reg.16.b.9: quæ & Pẽtapolis dicitur à quinque vrbibus quibus fulget:hæ ſunt, Heſperis,aliàs Berenice dicta,Plinio authore lib.5.cap.5:Apollonia:Ptolemais,antiquo nomine Barce appellata: Arcinoe,aliquando Teuchira vocitata:atque vnde terris nomen eſt,ipſa Cyrene,omnium harum clariſſima.Vide plura in Pompo. Mela lib.1,Plinio lib.5.cap.5,Strabone in 17,Ammiano Marcellino lib.22.Huius mentio fit actorum 2.b.10

κυρηναῖοι Cyrenæi,Idem.p.n.

Cyrenenſes,Idem.act.6.c.9.E ſynagoga Iudæorum priuatæ ſectæ homines.

Cyrenenſis,Idem.ſ.n.act.13.a.1

κυρηναῖος Cyrenæus,Idem.2 mach.2.c.24.matth.27.d.32

κυρήνιος Cyrinus, In Græco Cyrinius, quod interpretatur dominans.Præſes Syriæ,luc.2.a.2

כרש κῦρος Cyrus,Quaſi miſer,vel quaſi hæres,aut venter. Rex Perſarum,1 eſdr.1.a.1.act.13.a.1

D

דברת δαβ,ὰδ Dábereth,Verbum,ſiue res,aut apes,vel ſubiectio: aut Syriacè,ductrix. Ciuitas quæ de tribu Iſſachar data fuit Leuitis, ioſue 19.a.12,& 21.c.28. Ciuitas item refugij, 1 paralip.6.g.72

דביר δαβίρ Dabir,Oratorium,ſiue verbum,aut res,vel ſubiectio:aut Syriacè,ductor.Rex Eglon,ioſ.10.a.3.Nomen vrbis in tribu Iuda & Simeonis,ioſ.11.d.21,& 21.b.15:quæ & Cariath-ſepher dicitur,ioſue 15.c.15.iudic.1.b.11:& Cariath ſenna,ioſ.15.f.49. In quam confugiebant qui homicidium imprudentes perpetrarant,1 para.6.e.58.Eſt & altera in tribu Gad, ioſue 13.c.26

דברי δαβρί Dabri,Oratorium, ſiue verbum meum : aut res vel apes, ſiue ſubiectio mea:aut Syriacè, ductor meus. Leuit.24.b.11. Scribe Dibri.

דדן δαδάν Dadán,Mamilla,vel dilectio,aut patruus, vel iudicans. Filius Regma, geneſ.10.a.7. Filius Iecſan,geneſ.25.a.3.Gens Aethiopiæ in Occidente.

דגון δαγών Dagón,Frumentum, vel piſcis. Nomen idóli Philiſthinorum,iudic.16.f.23,& 1 mach.10.g.84

דליה דליהו δαλαία Dalaiá,ſiue Dalaiás,Pauper Domini ſiue exhauſtio aut ramus Domini, vel macilentus. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 para.3.d.24. Filius Semeiæ,iere.36.c.12

דלילה δαλιλά Dalilá,Paupertas,vel ſitula eius,aut ramus eius, ſiue exhauriens,aut macilenta. Nomen mulieris quam amauit Samſon,iudic.16.a.4

δαλμανουθά Dalmanutha,Situla præparata, vel exhauſtio numerata, ſiue macies vel ramus præparatus vel numeratus. D. Nomen regionis,marc.8.b.10

δαλματία Dalmatia,Lampas fruſtratoria, aut fulgur vanitatis. G. Pannoniæ ad Hadriaticum mare regio. De qua plura Plinius lib.3.naturalis hiſt.cap.22,& 25.in quam Titus ad prædicandum Euangelium profectus eſt,2 timoth.4.b.10

δάμαρις Damaris,Vxorcula,ſiue parua vxor.G.Mulier quæ Paulo prædicante CHRISTO credidit,act.17.g.34

Damaſceni,Sanguinis ſacci,vel ſanguinis pocula,aut ſanguis femorum vel incendiorum vel procuratoris. Populi à Damaſcene ſic dicti, quæ eſt regio Syriæ inter Libanum & Antilibanum montes ad Septentrionem Iudææ, vnde deſcribitur terra à Dan vſque Berſabee, 1 reg.3.d.19,& 2 reg.24.a.2.in ea eſt Damaſcus,à qua tota regio appellationem ſumpſit.De hac Mela lib.1,Plinius lib.5.cap.12

Damaſcus, Idem. Filius procuratoris domus Abraham, gen.15.a.2.Eſt & Damaſcus,potens & inſignis Phœnices ciuitas,quæ quondam in omni Syria tenuit principatum, terminus Iudææ ad Septentrionem, ezech.47.c.16, eſa.7.b.8, & 10.b.9,& 2 reg.8.a.6,& 3 reg.11.e.24.quæ Stephano à conditore Damaſco Mercurij & Alimedes filio : Iuſtino lib.36,à Damaſco rege:Hieronymo verò in Hebr. quæſt. à Damaſec Eliezer,cuius in libro primo Moſis fit mentio, nomen accepit,gene.15.a.2.de hac & ezech.27.d.18,amos 1.a.5.cantic.7 a.4.iere.49.f.24.nunc Saracenorum metropolis.Tertullianus lib.3,aduerſus Marcionem,Damaſcum ciuitatem Syrophœnices ſcribit, quæ quondam Arabiæ deputabatur inter Libanum & Antilibanum ſita,è qua paulus per murum demiſſus fuit,act.9.d.25 דמשק δαμασκός

Damaſcus,4 reg.16.b.10,Similitudo incendij, aut oſculi, vel poculi,ſiue ſacci,aut ſimulus femori, vel tacitum oſculum, aut poculum.Heb.Dumeſec.Licet exemplaria quædam Hebraica legant דומשק. דומשק δαμασκόν

Damná, Sterquilinium,aut cruentatio, vel taciturnitas, aut ſimilitudo noſtra.Ciuitas in terra Zabulon data Leuitis, ioſue 21.c.35 דמנה δαμνά

Dan,Iudicans,ſiue iudicium.Nomen loci,gen.14.c.15. Filius item quintus Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris ſuæ, gene.30.a.6.Eſt & ciuitas in valle Bethrohob procul à Ptolemaide M.P.XIIII,contra Boreales partes, non procul ab vrbibus Galgalis & Maſaloth,regionis quidem tribus Aſer, poſſeſſionis autem Dan,vnde & nomen impoſitum : antehac Leſem appellata,ioſ.19.d.47:& Lais,iudic.18.c.29:ſiue Laiſa,eſa.10.g.30. Ipſa fuit terminus terræ Iſrael ab Aquilone, 1 regum 3.d.20,ezech.27.d.19. Vnde dicitur, A Dan vſque Berſabee, id eſt ab Aquilone Terræ ſanctæ ad Auſtrum. In qua Ieroboam rex Iſrael vitulum adorandum erexit, 3 regũ 12.g.29,amos 8.d.14.Hieronymus in Heb. traditionibus Paneas vocatam putat, quæ aliàs Cæſarea Philippi. דן δάν

Daniél,Iudicium Dei. Nomẽ prophetæ quem præpoſitus eunuchorum Nabuchodonoſor, vocauit Baltaſſar, danie.1.b.6.Filius itẽ ſecundus Dauid ex Abigail Carmelitide. 1 par.3.a.1 דניאל δανιήλ

Danná,Iudicium, vel iudicans:aut Syriacè, iſta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda,ioſue 15.f.49 דנה δαννά

Daphcá,Pulſatio,ſiue impulſio.Nomen loci in quem venerunt filij Iſrael à deſerto Sin,nume.33.b.12 דפקה ῥαφακά

Daphne,Laurus.G.2 machab.4.e.33 δάφνη

Daphnim,nume.34.b.11:vbi dicitur, fontem Daphnim: non eſt in Hebræo.

Dara,Generatio ſiue habitatio paſtoris aut ſocietatis, ſiue iniquitatis: vel Syriacè, brachium. Filius Zaræ filij Iudæ, 1 paralip.2.a.6 דרע δαραδ

Darcón,Generationis uel habitationis poſſeſſio uel emptio:aut Syriacè,draco. Nomen uiri, 1 eſd.2.c.54 דרקון δαρκών

Darius,Requirens,aut inquirens.Rex Medorum, danie.5.g.31,& 1 eſdr.4.b.5 דריוש δαρεῖος

Darmaſcus, Generationis aut habitationis procuratio, aut generatio : uel habitatio incendij uel procuratoris. Videtur eadem ciuitas quæ Damaſcus, 1 paral.18.b.6,& 2 para.16.a.2,& 24.f.23,& 28.a.5 דרמשק δαμασκός

Dathán, Ritus, aut lex. Filius Eliab, nume.16.a.1, deute.11.a.6 דתן δαθάν

Dathema,Legis præparatio, uel legis munus. D. Nomen urbis, 1 machab.5.a.9 διαθεμά

Dauid,Dilectus. Filius Iſai, 1 reg.17.b.12,& 1 paralip.2.b.15 דוד uel דויד dauid

Deb-

D E

דבשת δαβασθὲ Debbáſeth, Melliſlua, aut infamiam apponens. Nomen ciuitatis, terminus Zabuloniæ tribus, ioſ. 19. d. 11

דבלים διβλαὶμ Debeláim, Palathæ, id eſt maſſæ ex ficibus compactæ, maſſæ ficuum ſiccarum, caricæ. Nomen viri, oſee 1. a. 2

דברה δαβειρά Deberá, Oratorium, ſiue verbũ, aut res, vel apes, aut ſubiectio: vel Syriacè, ductrix. Nomen loci, ioſ. 15. b. 7.

דבלתה δεβλαθά Debláthà, Palatha, id eſt maſſa ficuum ſiccarum, aut maſſa de ficibus compacta. Ciuitas eſt apud Ezechielem 6. d. 14, quam ego planè רבלתה eſſe credo. nam ſimilitudo literarum ר et ד ſæpenumero multis imponit, propterea quòd hæc paruo admodum apice inter ſe differant.

דבלתים δεβλαθαὶμ Deblathàim, Idem. p. n. Nomen ciuitatis in terra Moab, iere. 48. d. 22. Eadem videtur quæ & Helmon-deblathaim.

דבורה δεββώρα Debora, Apes vel verbum, aut res, ſiue ſubiectio: vel Syriacè, ductrix. Nutrix Rebeccæ, gene. 35. b. 8. Vxor item Lapidoth prophetæ, iudic. 4. a. 4

δεκάπολις Decapolis, Decem ciuitatum, ſub. regio. G. Regio decem vrbium vltra Iordanem ad Orientem Iudææ ſita, cuius fit mentio matth. 4. d. 25, marc. 5. b. 20, & 7. d. 31, de qua Plinius lib. 5. cap. 18. nat. hiſtoriæ, & Hieronymus in ecloga.

דקלה δεκλά Declá, Comminutio eius: vel Syriacè, palma arbor. Filius Iectan, gen. 10. d. 25

דדן δαιδάν Dedan, Mamilla, vel dilectio earum: aut patruus, vel iudicans. Nomen vrbis, ierem. 25. c. 23

דדנים δαιδανεὶμ Dedanim, Idem. p. n. Filij Dedan, eſa. 21. d. 13

דלען δαλαάν Deleán, Pauper afflictus, ſiue pauperis reſponſio vel canticum, aut exhauſta ſiue macilenta afflictio vel reſponſio: vel ex Hebræo & Syro, pauper ouis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. e. 38

דלפון δελφών Delphón, Stillicidium, aut pauperem reſpiciens. ſiue exhauſtum vel macilentum reſpiciens. Filius Aman filij Amadátha, eſth. 9. b. 7

δῆλος Delos, Manifeſtata, vel oſtenſa. G. Nomen inſulæ, 1 mach. 15. d. 23

δημᾶς Demas, Popularis vel plebeius, aut pinguis. G. Nomen viri, coloſſ. 4. d. 14. & 2 timoth. 4. b. 10

δημήτριος Demetrius, Cerealis, à Cerere, quam Gentiles deam frumẽti putabant. Seleuci filius, 1 machab. 7. a. 1. Nomen etiam argentarij cuiuſdam, act. 19. c. 24

δημοφῶν Demophon, Populi interfector, aut populi cædes. G. Nomen viri, 2 mach. 12. a. 2

דנהבה δενναβά Denába, Iudicium eius in ea, aut iudicium præbens. Vrbs eſt in Edom, in qua regnauit Bela, gen. 36. d. 32

δέρβη Derbe, Circunſepta, vel vallata. G. Nomẽ ciuitatis Lycaoniæ, ſiue Iſauriæ, vt Strabo ait libro 12. actorum 14. a. 6

δερβαῖος Derbeus, Circunſeptus, vel vallatus. G. act. 20. a. 4

δεσσαού Deſſau, Pinguedo aut cinis. D. Nomen caſtelli, 2 machab. 14. c. 16

D I

διάβολος Diabolus, Criminator ſiue calumniator, aut accuſator. G. 1 mach. 1. e. 38. luc. 8. b. 12. iohan. 6. g. 70

רשף Diabolus, Habacuc 3. a. 5, in Hebræo, Réſeph, & interpretatur uolucris, ſiue flamma, vel lampas, vel ſagitta.

ἄρτεμις Diana, Latinum eſt: & dicta eſt à die, eo quòd habeat lucẽ æmulam diei. Nam luna hoc nomine appellatur. Nomen deæ quam colebant Epheſij, act. 19. c. 24, & g. 35

דיבון δαιβών Dibón, Abundans filius, aut abundantia intelligentiæ vel ædificationis: aut Syriacè, fluxus. Nomen excelſi Moabitarũ, vbi colebantur idòla, eſa. 15. a. 2. num. 21. f. 29. iere. 48. d. 18. Eſt & vrbs Moabitarum primo, & poſtea Sehõ regis Amorrhæorum, in tribu Ruben, vltra Iordanem ad Orientem poſita, ioſ. 13. c. 17

דימון δεμμών Dibon, eſa. 15. d. 9: vbi legitur, Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine. Ponam enim ſuper Dibon, &c. in Hebræo habetur Dimon, & interpretatur ſanguinolenta, ſiue ſterquilinium. Ciuitas in tribu Gad ſita. Eadem quæ & in tribu Ruben recenſetur, ſed limitaneam eſſe urbem ex hoc facile colligitur.

Dibón-gad, Abundantia filij fœlicis, aut abundantia intellectus vel ædificationis fœlicis, ſiue abundantia filij accincti. Nomen loci, in quo filij Iſrael fixère tentoria, profecti de Oboth, nume. 33. f. 45 דיבון גד δαιβὼν γάδ

Dibre-haiamim, Verba dierum. Sic vocatur quintus liber Moſis, Græcè autem παραλειπομένων, id eſt relictorum, quòd in eo libro ea maximè tractentur quæ in libris Regum relicta ſunt. דברי הימים

Didymus, Geminus, vel gemellus, qui cum alio vno & eodem partu naſcitur. G. Sic dicebatur Thomas apoſtolus, iohan. 11. b. 16, & 20. f. 24 δίδυμος

Dies, Heb. Iemina, Prima filia Iob, iob 42. d. 14 ימימה ἡμέρα

Dieui, De generatione, aut exiſtentes, eſd. 4. b. 9. Syrũ eſt. דהויא δαυαῖοι

Dilaiáu, Pauper Domini, ſiue exhauſtio, vel ramus Domini, aut macilentus. Nomen viri, 1 para. 24. c. 17 דליהו δαλαία

Dimoná, Sterquiliniũ, ſiue coaceruatio, aut abundans numerus vel munus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. d. 22. דימונה διμωνά

Dina, Iudicium, vel iudicans: aut Syriacè, iſta. Filia Iacob ex Lia vxore, gene. 30. c. 21 דינה δίνα

Dinæi, Iudices, ſiue iudicia. Nomen populi, 1 eſdr. 4. b. 9 דיניא δειναῖοι

Dionyſius, Diuinitùs ſtimulatus vel compunctus. G. Vir Athenienſis, prædicante Paulo ad fidem CHRISTI conuerſus, act. 17. g. 34 διονύσιος

Dioſcorus, Diuina ſaturitas, vel diuinum ornamentum. G. Nomen menſis, 2 mach. 11. d. 21 διόσκορος

Diotrephes, A Ioue nutritus. G. Vir peſſimus, ut teſtatur Iohannes in tertia ſua epiſtola. διοτρέφης

Diſán, Trituratio, ſiue pinguedo, vel cinis, aut abundans dens vel ebur. Filius Seir Horræi, gene. 36. c. 21 דישן ῥισών

Diſón, Trituratio, ſiue pinguedo, vel cinis. Filius Seir Horræi, gen. 36. c. 21. Filius Anæ filij Sebeon, ibidem 25 דישון δισών

Dithalaſſum, Duo maria: ſiue bimaris, qui vtrinq; mari alluitur: quod in nauigatiõe vix ſine periculo euenire ſolet. G. act. 27. g. 45 διθάλασσον

D O

Doch, Commotus, ſiue impulſus, aut cõminutus. D. Munitiunculæ nomen, 1 mach. 16. c. 15

Dodau, Dilectio, aut mamilla eius, vel patruus eius. Nomen viri, 2 paral. 20. g. 37 דודוהו δωδίας

Dodanim, Dilecti vel patruelis ſomnus, aut mamillæ dormientis. Filius Iauan, gene. 10. a. 4, à quo Rhodij. דודנים ῥόδιοι

Dodanim, 1 para. 1. a. 7, Imperantes ſiue deſcendentes: aut imperantis vel deſcendentis ſomnus. Heb. Rodanim & Dodanim. Filius Iauan, qui geneſis 10. a. 4, dicitur Dodanim. רודנים vel דודנים δωδανείμ

Doég, Solicitus, ſiue anxius, aut piſcator. Vnus ex paſtoribus Saulis, 1 reg. 21. b. 7 דואג δωήκ

Dommim, Sanguinei, aut ſilentes, uel ſimiles: vel Syriacè, pecuniæ. Nomen regionis, 1 reg. 17. a. 1 דמים δομείμ

Domus ſolis, Græcè Heliopolis, urbs Aegypti in qua ſol adorabatur. Vide Beth-ſemes, iere. 43. d. 13

Dor, Generatio, uel habitatio. Nomen ciuitatis maritimæ in tribu Manaſſe, ioſ. 11. a. 2, & 17. c. 11. iudic. 1. f. 27, & 1 par. 7. f. 30, & 1 mach. 15. d. 25. Quidam falsò Stratonis Cæſaream appellatam exiſtimant. דאר vel דור δώρ

Dorcas, Caprea, uel damula. G. Nomen mulieris quæ & Tabitha Syriacè dicebatur, act. 9. g. 39 δορκάς

Dordá, Habitaculum ſcientiæ, vel generatio ſcientiæ. Filius Maol, 3 reg. 4. d. 31 דרדע δαράδαι

Dorix, Rapidus, aux uelox. D. eccleſiaſtici 24. d. 41 δῶρυξ

Doſitheus, Deodatus. G. Nomen ducis, 2 machab. 12. c. 19 δοσίθεος

Dothán, ſiue Dothain, Ritus aut lex. Locus eſt ubi Ioſeph reperit fratres ſuos pecora paſcentes, geneſ. 37. d. 16: qui etiã temporibus Hieronymi ſupererat in duodecimo à Sebaſte miliario contra Aquilonis plagam, 4 reg. 6. c. 13 דתין δωθαείμ

D R

Druſilla, Rore cōſperſa. G. Vxor Fœlicis præſidis Iudeæ, act. 24. f. 25

D V

Dodia, Dilectus, aut patruus meus. Nomen viri, 1 paral. 17. a. 4

Duel, Cognoſcite Deum, aut ſcientia Dei. Pater Eliaſaph principis tribus Gad, nume. 1. b. 14

Duma, Silentium, vel ſimilitudo. Regio quædam Idumeæ, ad Auſtrum vergens, quæ hodie dicitur Eleutheropolis, viginti diſtans miliarib. iuxta quam ſunt mōtes Seir. author Hieronymus in commēt. in Eſaiam. De hac lege eſa. 21. c. 11. Filius Iſmahelis, gene. 25. b. 14. Eſt & ciuitas in tribu Iuda, iuxta veterem interpretem & LXX, quos ſequutus eſt Rōma, ioſ. 15. f. 52

Durá, Generatio, vel habitatio, aut pyra ignis. Vallis prouinciæ Babylonis, danie. 3. a. 1

E

EBál, Aceruus vetuſtatis, aut aceruus defluens. Filius Sobal filij Seir, gene. 36. c. 23

E C

Eccetan, Paruus, ſiue minimus. Nomen viri, 1 eſd. 8. b. 12

Eccleſiaſtes, Concionator, vel congregans. Hebraicè Coheleth, id eſt concionator, eccleſiaſtes 1. a. 1

Ecbathana, Frater mortis. D. Nomen regionis, 2 machab. 9. a. 3

Ecbathanis, Idem. Chaldaicè, Ahmathá. Metropolis maioris Mediæ à Seleuco, vt inquit Volaterranus lib. 12. ſeu vt authori hiſtoriæ Iudith 1. a. 1 placet, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges, eo quòd frigida ſit, æſtiuare ſolent. Hæc Ptolemæo libro VI, ἀγβάτανα: Stephano verò interdum ἀγβάτανα, interdum ἐκβάτανα dicitur, 1 eſd. 6. a. 2, quo loco quidam vertunt ſcrinium in quo ſchedæ reponebantur & authentica.

Echaia, Frater Domini. Nomen viri, 2 eſdr. 10. b. 26

Echi, Frater meus. Filius Bēiamin, gen. 46. c. 21: qui 1 para. 8. a. 2, Rapha dicitur.

E D

Eddó, Vapor aut nubes, uel interitus eius. Nomen viri, 1 eſdr. 8. c. 17

Edemá, Terra, aut rufa, ſiue ſanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 36

Eden, Voluptas ſiue deliciæ: aut Syriacè, tempus. Propriū viri, eſa. 37. c. 12, & 4 reg. 19. c. 12, & 2 paral. 29. c. 12. Cuius filij incoluerunt regionem Syriæ quæ dicitur Thalaſſar.

Eder, Grex, ſiue defectio, vel priuatio. Filius Muſi, filij Merari, 1 paral. 23. e. 23. Vrbs item in tribu Iuda, ioſ. 15. e. 21. Eſt quoque turris nomen vbi filij Iacob tabernaculum fixerunt, gen. 35. d. 21. vbi legitur, Fixit tabernaculum trans turrē gregis: Hebraicè, turrem Eder. Idem michææ 4. c. 8, Et tu turris gregis: Hebraicè, Et tu turris Eder.

Ediſſá, Myrtus: aut Syriacè, letitia. Nomen mulieris, quæ & Eſther, eſth. 2. b. 7

Edná ſiue Ednás, Voluptas: aut Syriacè, tempus. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 30

Ednás, 1 par. 12. d. 20, Aeterna requies, ſiue teſtimonium quietis. Princeps militum in Manaſſe.

Edóm, Rufus, ſiue terrenus, aut ſanguineus. Sic cognominatus fuit Eſau, gen. 25. d. 30, & 36. a. 1. Nomen regionis, quæ & Idumææ, 3 reg. 11. c. 14, eſa. 34. b. 6. Hæc in Syria ad Meridiem Iudeæ ſita, habet Arabiam ab Auſtro, Phœniciam à Borea. Aliàs porrò Gabalene, item & Amalechitis ab Amalech vocitatur: vt Ioſephus libro 2. cap. 1, indicat. Veruntamen idem Ioſephus lib. 5. cap. 3. antiq. duplicem Idumæam ponit, ſuperiorem & inferiorem. Superiorem elegit tribus Iudæ, quæ in longum quidem extenditur vſque ad Hieroſolymam: latitudine uerò uſque ad paludem Sodomæ conſtituta eſt. In hac autem ſorte ciuitates erant Aſcalon & Gaza: iſtam, Palæſthinam aliàs dicunt. Inferior Idumæa ſorte ceſsit Simeonis tribui: hæc circa Aegyptum eſt, & Arabiæ montem. Hæc ille. Edomitæ noluerunt filijs Iſrael tranſitum permittere per terram ipſorum, nume. 20. g. 18. Saul iſtos expugnauit, 1 reg. 14. g. 47. Dauid ipſos ſibi ſeruire fecit, 2 reg. 8. c. 14, & 1 par. 19. d. 19

Edóm, ioſ. 3. d. 16, Homo, ſiue rufus, aut terrenus, uel ſanguineus. Heb. Adam, & eſt nomen urbis.

Edrái, Fortitudinis uel magnitudinis aceruus, aut nubes ſiue interitus iniqui aut ſocij uel paſtoris ſiue confractionis. In regione Amorrhæorum urbs regis Og, ubi ipſe contra Iſrael pugnauit & cæſus eſt, deut. 1. a. 3, & 3. a. 1, nume. 21. g. 23, ioſue 12. d. 12. Eſt & alia in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 37

E G

Egéus, Meditatio, ſiue loquela, uel gemitus, aut ablatio. Eunuchus Perſarum regis, eſth. 2. a. 3

Egla, Vitula, aut currus, ſiue rotunda. Vxor Dauid, 2 reg. 3. a. 5, & 1 paral. 3. a. 3

Eglon, Vitulus, aut currus, ſiue rotundus. Nomen urbis in tribu Iudæ, cuius rex fuit Dabir, ioſ. 10. a. 3, & 15. e. 39. Nomē regis Moab, iudic. 3. b. 12

E L

Ela, Ilex uel quercus, ſiue fortitudo: aut maledictio, uel iuramentum, ſcilicet imprecationis: aut Syriacè, Deus. Ciuitas Idumæorum, gene. 36. d. 41. Pater Oſee prophetæ, 4 regum 15. f. 30. Filius Caleb filij Iephone, 1 paral. 4. c. 15. Pater Semei præfecti in Beniamin, 3 reg. 4. b. 18. Filius Ozi, 1 para. 9. b. 8. Filius Baaſa regis Iſrael, 3 reg. 16. b. 6, & c. 8

Elád, Dei æternitas, uel Dei teſtimonium, aut Dei præda. Filius Suthalæ filij Zabad, 1 paral. 7. d. 22

Eladá, Dei cœtus uel congregatio, aut Dei æternitas ſiue teſtimonium, uel Dei præda. Filius Tabath, filij Bared filij Suthalæ filij Ephráim, 1 paral. 7. d. 21

Elai, Fortis uel Deus meus. D. iudith 8. a. 1

Elám, Regio Perſidis in qua erat Suſa regio regum Perſarum, à qua Elamitæ dicuntur, act. 2. b. 9. eſa. 21. a. 2, in iere. 49 g. 31, Elam ſcribe, non Aelam. Vide Aelam.

Elaſá, Dei factura. Filius Helles filij Azariæ filij Iehu, 1 paral. 2. e. 39. Filius Rapha filij Banaa, 1 para. 8. d. 36. Filius Saphan, ierem. 29. a. 1. Filius Pheſhur, 1 eſdr. 10. c. 22

Eláth, Ceruus, ſiue fortitudo, aut ilex vel quercus. Nomen ciuitatis regni Edom, ad quam profecti ſunt filij Iſrael, egreſsi de Heſiongaber, deut. 2. b. 8

Elcana, Deus zelotes, aut Dei profeſsio, uel Dei calamus, ſiue Deus nidus eius. Filius Core filij Iſaar, filij Caath, exod. 6. d. 24. Maritus Annæ matris Samuelis, 1 reg. 1. a. 4. Alius de quo 1 par. 12. a. 6. Filius Aſir, 1 par. 6. b. 24, et 2 par. 28. a. 7

Elceſæus, Dei durities, vel ſerotinus. Viculi nomen in Galilea, vnde Nahum propheta, nahum 1. a. 1

Eldaá, Dei ſcientia, aut Dei cognitio. Filius Madian filij Abrahæ, gene. 25. a. 4

Eldád, Dei dilectio aut dilectus. Nomen viri, ſuper quem requieuit Spiritus Domini in caſtris, num. 11. f. 26

Elealé, Dei aſcenſio, ſiue Dei holocauſtum. Ciuitas Amorrhæorum in Galaaditide regione, tribui Iudæ adſcripta, eſa. 15. b. 4: quam ædificauerunt filij Ruben, nume. 32. g. 37

Eleazár, Dei adiutorium, ſiue Dei atrium. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui, exod. 6. d. 22, & 1 para. 6. a. 3

Eleazarus, Idem. Filius Mathathiæ, filij Iohannis, 1 mac. 2. a. 5. Pater item Phinees, filius Moſollamiæ, 1 paralip. 9. d. 20

Electa, Latinum eſt, & Græcè idem ſignificat. Mulier ad quam ſcribit Iohannes, 2 Iohan. 1. a. 1

Elehanán, Dei gratia, ſiue Dei miſericordia, aut Dei donū. Nomen viri, 2 reg. 23. d. 24, & 1 paral. 11. f. 26

Eleph, Mille, ſiue doctrina, aut bos vel dux. Vrbs in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 28

Eleutherus, Liber, vel ingenuus. G. Nomen fluuij, 1 mach. 11. a. 7

Eli, Deus meus, matth.27.e.46.pſal.22.a.1

Elia, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Filius Ierobam, 1 paral.8.c.26, & 1 eſdr.10.d.21

Eliáb, Deus meus pater, ſiue Deus patris. Filius Phallu filij Ruben, nume.26.a.8. Primogenitus filiorum Iſai patris Dauid, 1 reg.16.b.6, & 1 para.2.b.13. Filius etiã Helon, princeps tribus ſuæ Zabulon, nume.1.a.9

Eliabá, Deus aut fortis abſcondet. Nomen viri, 2 reg.23.d.32, & 1 paralip.11 f.33

Eliacim, Dei reſurrectio aut aſſirmatio, ſiue Deus reſurrectionis vel firmitatis, aut Deus vindicans. Filius Helciæ, eſa.22.f.20, & 4 reg.18.d.18, præpoſitus domus regis Ezechiæ. Filius itẽ Ioſiæ regis, à Pharaone Nechao Ioacim appellatus, 4 regum 23.g 34. Pater etiam Iona, luc.3.f.30

Eliadá, Dei ſcientia, vel Dei cognitio. Pater Razon, 3 reg.11.d.23. Filius Dauid, 2 reg.5.c.16, & 1 para.3.b.8

Eliám, Dei populus, aut Deus populi. Filius Achitophel, 2 reg.23.d.34

Eliás, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Nomen prophetæ, 3 reg.17.a.1

Eliaſaph, Deus augens, vel Deus augmẽtationis, aut Deus finiens. Filius Duel, princeps tribus ſuæ Gad, num.1.b.14

Eliaſib, Deus conuerſionis, aut Dei ſeſſio vel habitatio, ſiue Dei inſufflatio. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 paralip.3.d.24, & 24.b.11, & 1 eſdr.10.a.7

Eliátha, Deus meus tu, aut Deus meus venit. Nomen viri, 1 paral.25.b.4

Elicá, Dei pelicanus, aut fortis vomitus. Nomẽ viri, 2 reg.23.d.25

Elici, Nigri, aut circunuoluti, vel retorti. G. Populi, iudith 1.b.6

Elidád, Dei dilectus, vel Dei dilectio. Filius Chaſelon, princeps tribus Beniamin, nume.34.d.21

Eliél, Deus meus Deus, vel Dei fortitudo, ſiue Dei potentia. Filius Thohu. 1 para.6.c.34, & 8.b.19. Mahumites, 1 par.11.g.46, & 2 paralip.31.c.13

Eliézer, Dei adiutorium, ſiue Dei atrium. Nomen filij procuratoris domus Abraham, geneſ.15.a.2. Filius item Moſis, exo.18.a.4, & 1 paral.23.b.15. Filius etiam Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1 para.7.b.9. Filius Iorim, luc.3.f.29

Elihóreph, Dei hyems, aut Deus iuuentutis, ſiue forte opprobrium: aut ex Hebræo & Syro, Deus acuminis. Filius Siſa princeps exercitus Salomonis, 3 regum 4.a.4

Elim, Arietes, aut fortes, vel cerui, ſiue valles. Nomen ciuitatis Moabitarum non procul à limite, ad quam peruenerunt filij Iſrael profecti de Mara, exod.15.d.27, & 16.a.1. nume.33.b.9. Eſt & nomen putei, eſa.15.b.8, aut nomen ciuitatis, vbi legendum Beer-elim.

Elimélech, Deus meus rex, aut Dei conſilium. Nomẽ Bethlehemitæ cuiuſdam mariti Noemi, ruth 1 a.2

Elioenái, Ad ipſum oculi mei, ſiue ad ipſum fontes mei, aut ad ipſum afflictio vel paupertas. Filius Naariæ filij Semeiæ filij Secheniæ, 1 para.3.d.23, & 4.f.36. Filius item Bechor, filij Beniamin, filij Iacob, 1 paral.7.b.9, & 8.b.19

Elioenái, 1 para.[illegible], & 1 eſdr.8.a.4, Ad Dominum oculi mei, aut Deus ipſe oculorum meorum.

Eliphál, Dei miraculum, vel Dei iudiciũ. Filius Vr, 1 para.11.g.36

Eliphálet, Deus liberationis, ſiue Deus expellens. Filius Dauid, 2 reg.5.c.16, & 1 para.3.b.6, & 14.b.7. Idem 1 para.14.b.5, Hebraicè ſcribitur אלפלט Elphalet. Eſt & filius Eſec, 1 paral.8.d.38

Eliphalú, Deus mirabilis, ſiue Deus iudicij. Nomen ſacerdotis, 1 para.15 b.18

Elipház, Dei niſus vel conatus, aut Dei obrizum. Filius Eſau ex Ada vxore, gen.36.a.4

Eliphélet, Deus liberationis, ſiue Deus meus expellens. Filius Aaſbai, 2 reg.23.d.34. Filius item Dauid, 1 paralip.3.b.8

Eliſá, Deus eſt: aut Dei agnus, ſiue Deus commodans. Filius Iauan, gene.10.a.4. Ab hoc Aeoles ſiue Inſulæ Ionij maris, ezech.27.a.7

Eliſabeth, Deus iuramenti, vel ſaturitatis, ſiue Dei ſeptenarum. Vxor Aaron filia Aminadab, exod.6.d.23. Vxor itẽ Zachariæ, mater Iohannis Baptiſtæ, luc.1.a.5

Eliſaphan, Deus Aquilonis, ſiue Deus abſconditus, aut Deus ſpeculator. Filius Oziel filij Caath filij Leui, exod.6.c.22. Filius item pharnach, nume.34.d.25

Eliſaphat, Deus iudicans. Filius Zechri, 2 para.23.a.1

Eliſamá, Deus exauditionis, ſiue Dei exauditio. Filius Ammiud, princeps tribus ſuæ Ephráim, nume.1.a.10, & 1 para.7.f.27. Filius item Dauid, 2 reg.5.c.16, & 1 para.3.b.6, & 14 b.6. Pater Nathaniæ, 4 reg.25.g.25. Sic nominabatur filius Icamia filij Sellum filij Siſamoi, 1 para.2.e.41

Eliſeus, Dei ſalus, vel Deus ſaluans. Nomen prophetæ filij Saphat, 3 reg.19.c.16, & 4 reg.3.b.11. luc.4.e.27. Græcè [illegible] apud Lucam 4.e.27, ſcribitur: at in Libris Regum ubique ſcribitur [illegible]

Eliſua, Idem. Filius Dauid, 2 regum 5.c.15, & 1 para.3.b.6

Eliſur, Dei fortitudo, ſiue Dei petra, aut Dei plaſmatio uel colligatio. Filius Sedeur, princeps tribus ſuæ Ruben, numer.1.a.5

Eliú, Deus meus ipſe, aut fortitudo ipſius. Filius Ierobam patris Elcana, 1 reg.1.a.1. Nomen principis militiæ, 1 para.12 d.20, & 26.a.7, & 27.c.18

Eliud, Deus laudis, ſiue Deus confeſſionis, aut Dei laus vel confeſſio. D. Filius Achim filij Sadoc, matth.1.b.14

Ellas, Vide Hellas.

Elle-haddebarim, Hæc ſunt verba. ſic incipit quintus liber legis, qui à Septuaginta δευτερονόμιον, id eſt ſecundaria lex dicitur, deute.17.d.18. non quòd alia ſit quàm ea quæ in monte Sinai data eſt, ſed quòd denuo repetita ſit nouo pacto per miniſterium Moſis coram ijs qui priorem in monte Sinai non audierant.

Ellél, Laudans, ſiue lucifer, aut ſtultitia. Pater Abdon, iudicis in Iſrael, iudic.12.d.12

Elmadan, Deus menſuræ eorum, vel Deus indumenti eorũ. D. luc.3.d.28. In quodam veteri Græco codice legitur Elmadad.

Elmélech, Dei regnum, vel Dei conſilium. Nomen ciuitatis in tribu Aſer, ioſ.19.b.26

Elmodád, Dei menſura, aut atrium dilecti. Filius Iectan, gene.10.d.24

Elnáam, Dei pulchritudo, ſiue Deus monens eos. Pater Ioſaia & Ieribai, 1 paral.11 g.46

Elnathán, Deus dedit, ſiue Dei donum. Filius Achobor, ierem.26.g.22. Pater Noeſta matris Ioachin filij Ioachim, 4 reg.24.b.8

Elón, Ilex, vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon, gene.46 b.14. Iudex Iſraelitici populi, iudic.12.d.11. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, ioſ.19.c.33. In 3 regum 4.a.9. Hebraicè ſcribitur אילון. Tale fuit nomẽ patri Baſemath & Ada vxorum Eſau, gen.26.g.34, & 36.a.2

Elonitæ, Idem. p.n. nume.26.c.26

Elphaál, Dei opus, vel Dei operatio. Filius Mehuſim, 1 paralip.8.b.11

Elthecé, Ex Hebræo & Syro, Dei theca vel capſa. Nomen ciuitatis in tribu Dan, ioſ.19.d.44: quæ ioſue 21.b.23, Eltheco dicitur ab interprete, quum in Hebræo eadem ſit lectio cũ ſequente, per א in fine.

Eltheco, Idem. Nomen ciuitatis, ioſ.21.b.23: quæ ioſ.19.d.44, dicitur Elthece per ה in fine.

Elthecon, Dei correctio, ſiue Dei præparatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.g.59

Eltholád, Dei generatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda,

ioſ.15.e.30:in tribu Simeon, ioſ.19.a.3

Elul, Vlulatus, ſiue pernoctatio. Nomen ſextæ lunationis, partim Auguſto noſtro, partim Septembri reſpondentis, 2 eſdr.6.d.15, & 1 mach.14.d.27

Eluzái, Dei fortitudo. Nomen viri, 1 paral.12.a.5

Elymais, Panicea: à panico, quod eſt genus ſeminis. G. Nomen ciuitatis in Perſide, 1 mach.6.a.1

Elymas, Magus, ſiue corruptor, vel pernicioſus. G. Nomē magi, act.13.b.8

Elzabád, Dei dotatio. Nomen principis, 1 paralip.12.b.12, & 26.a.7

E M

Emalchuel, Rex Deus, aut regnum Dei, vel nuntius Dei. D. Nomen viri, 1 mach.11.d.39

Emám, Multus, aut tumultuans: vel Syriacè, fidelis. Filius Zaræ filij Iuda, 1 paral.2.a.6

Emáth, Ira vel indignatio, aut calor, ſiue murus, aut vter, vel lagena. Vrbs ſita in finibus Syriæ non procul à Damaſco, 4 reg.14.f.25. iere.49.f.23. Etiam colligi poteſt hanc vrbem eſſe Syriæ. Eſt etiam nomen regionis quæ ab vrbe nomen habet, 4 reg.23.g.33. In 1 par.18.a.3, & c.9, rectè ſcribitur Hemath. Vide Hieronymū in locis Heb. Ipſa eſt terminus Chananeorū à Sidone, ioſ.13.a.5. cuius mentionē habes, 4 reg.14.g.28, & 25.c.21, eſa.10.b.9, & 11.c.11, zac.9.a.2. Heb. Hemath.

Emáth, nehem.12.c.37, interpretatur centum. Heb. Meah. Nomen turris.

Emér, Dicens, vel loquens, ſiue exaltatio: aut Syriacè, agnus. Nomen loci, 1 eſdr.2.c.36, & 57

Emim, Timores, aut terribiles, vel populi, ſiue inſulæ aquarum. Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipſorum, deut.2.c.11. In gene.14.a.5, non eſt proprium nomen, ſed vertendum, Terribiles vel horrendos, quod fecit Chaldæus paraphraſtes: ſic etiam transferendum eſſe dicit Hieronymus in quæſtionibus ſuis Hebraicis in Geneſin: licet LXX. ἐμμαίους tranſtulerint. Puto tamen populos eſſe Raphaim, à Moabitis Emim dictos: ab Ammonitis verò, Zomzommim, deu.2.c.11, & d.20

Emmánuel, Nobiſcum Deus, eſa.7.c.14, matt.1.d.23

Emmaus, Timens conſilium, vel matris aut gentis conſilium, ſeu populus abiectus. D. Nomen caſtelli diſtantis ab Ieruſalem ſtadijs 60. luc.24.b.13

Emmer, Dicens, ſiue loquens, vel exaltatio: aut Syriacè, agnus. Pater Phaſhur ſacerdotis, iere.20.a.1, & 1 eſd.2.b.36. Pater item Moſellamith, 1 paralip.9.b.12, & 24.b.12

E N

Enác, Gigas, aut torquens, vel monile, ſiue oneratus. Gigātes, nume.13.d.22: quos expulerunt Chananæi, deut.2.b.21

Enacim, Idem.p.n. deut.2.c.11

En-agallim, Fons ſiue oculus vitulorum, vel curruum aut rotunditatum. Nomen vici in principio maris Mortui, ezec.47.b.10

Enáim, Fons vel oculus eorum. Villa in tribu Iuda, ioſ.15.e.34. Hodiéque villa eſt Bethemin circa Terebintum. Hieronymus in locis Hebraicis. Heb. Enam.

Enán, Nubes, vel augurium, ſiue fons, aut oculus earum. Nomen villæ ſiue viculi, nume.34.b.9, ezech.48.a.1. Pater item Ahira principis tribus Nephthali, nume.1.b.15

Encœnia, Renouatio, vel dedicatio, id eſt feſtum pro renouatione vel dedicatione templi. G. iohan.10.d.22

En-dor, Fons ſiue oculus generationis vel habitationis. Vrbs tribus Manaſſe in Iezrahel iuxta Naim vrbem ſita, ioſ.17.c.11. & 1 reg.28.a.7. pſal.82.c.11

En-gáddi, Fons ſiue oculus hœdi vel fœlicitatis: aut ex Hebræo & Syro, fons ſiue oculus inciſionis, vel ſciſſuræ. Vrbs in tribu Iuda iuxta mare Mortuum contra Occidentem. Dicitur & Haſaſon-thamar, 1 reg.24.a.1, ezech.47.b.10, cantic.1.d.14

En-gannim, Fons hortorum ſiue oculus protectionum. Locus tribus Iudæ, ioſ.15.e.34. Et Hieronymo in locis Heb. eſt cus iuxta Beth-el. Alia ciuitas ſacerdotum in tribu Iſſachar, ioſu.19.b.21

En-haddá, Oculus acutus vel lætus: aut fons acuminis vel lætitiæ: ſiue ex Syro & Hebræo, fons vel oculus vnus ſiue nouus. Nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, ioſ.19.b.21

En-haſór, Fons ſiue oculus atrij vel veſtibuli, aut fontis fœnum vel herba. Ciuitas tribus Nephthali, ioſ.19.c.33

Ennôm, Ecce illi, ſiue diuitiæ eorum: aut decipiens vel contriſtans eos. Nomen viri, ioſue 15.b.8, iere.7.g.31, & 4 reg.23.c.10

Enón, Nubes, vel obnubilatio, ſiue fons aut oculus eius, vel augurium. Terminus Damaſci, ezech.47.d.17. Eſt & Enon iuxta Salim oppidum haud longe à Iordane, vbi baptizabat Iohannes, ſicut iohan.3.c.23, ſcriptum eſt. Hieronymus in locis Hebraicis ad ſuam ætatem locū in octauo lapide Scythopoleos ad Meridiem iuxta Salim & Iordanem eſſe memorat.

Enós, Homo vel vir, ſiue oblitus aut deſperatus. Filius Seth, gen.4.d.27, luc.3.g.38

En-ſemes, Fons ſiue oculus ſolis: aut ex Hebræo & Syro, fons ſiue oculus miniſterij vel famulatus. Nomen loci, ioſu.18.c.17

E P

Epænetus, Laudabilis. G. Amicus Pauli, rom.16.a.5

Epaphras, Spumans. G. Viri fidelis nomen, coloſſ.4.c.12

Epaphroditus, Venuſtus, ſiue iucundus. G. philip.2.d.25

Ephá, Laſſus, aut volans: vel Syriacè, plicatus vel complicatus. Filius Madian filij Abrahæ, gen.25.a.4. Ab eo Arabia Fœlix, Deſerta ſiue Petræa, dicta eſt Epha, eſa.60.a.6. Fuit & nomen concubinæ Caleb, 1 paralip.2.f.46. Filius Iahaddai, 1 paralip.2.f.47

Epher, Puluis ſiue hinnulus, aut plumbum. Filius Madian filij Abrahæ, gene.25.a.4, & 1 paralip.1.c.33. Filius Ezra, 1 paral.4.c.17, & 5.d.24

Epheſij, Deſiberabiles. G. act.19.g.35

Epheſus, Idem.ſ.n. G. Minoris Aſiæ metropolis, & emporium celeberrimum, Amazonum opus, Ionicarum clariſſima, à nomine & ipſa Amazonis appellata, pluribus antè nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelea, Arſinoe ab uxore Lyſimachi. In hac templum Dianæ celeberrimum, à tota Aſia annis CC. ædificatum. Hæc Raphael Volaterranus lib.10. Geographiæ. In Epheſo etiam Paulus prædicauit, act.18.e.19. Huius meminit Apoſtolus, 1 corint.16.b.8, apoc.1.c.11, & 2.a.1. Extat & Pauli epiſtola ad Epheſios.

Ephi, Genus eſt menſuræ, ezech.45.d.14

Ephód, Superhumerale, aut ornamentum, iudic.8.f.27, & 17.b.5, & 1 reg.2.d.17, & 1 par.15.d.26. Sic uocabatur pater Haniel, nume.34.d.23

Ephrá, Puluerulenta, ſiue plumbea, aut damula. Ciuitas Ioas patris Gedeonis ſita in tribu Manaſſe, indic.6.b.11, & 8.f.32. Eſt & alia עפרה in tribu Beniamin, quæ ioſ.18.d.23, dicitur Ophera: licet eadem ſit orthographia huius cū præcedenti in Hebræo, 1 reg.13.d.17

Ephráim, Frugifer, aut creſcens. Filius ſecūdus Ioſeph, gen.41.g.52, & 1 para.6.f.66. Ab hoc tribus Ephraim nomenclaturam habet, quæ à Iordane flumine uſque ad Gazer longitudinem habuit: latitudinem uerò, quæcunque à Bethel uſq; ad campum maximum terminatur, Ioſepho libr.5.cap.3. Iud. antiq. Vide Ezechielem cap.48.a.5. Eſt etiam mons qui inter Ierichontem & Ieroſolyma extenditur, & ab hoc fine aſcendit contra Septentriones per tractum maris uſque Gazeram urbem, quem poſſederunt filij Ioſeph, ioſu.16.b.4, & 17.b.10. Dictæ ſunt quoque decem tribus Iſrael, ſiue regnum Iſrael, Ephraim: ob Ieroboam Ephrathæum, quem primum regem ſubierunt decem illæ tribus quæ defecerunt à Iuda,

3 reg.

3 reg. 11.c.26, eſa. 7.a.2, & 9.c.9. oſee 5.a.5. Legimus & pſal. 59.a.9, heb. 60, Ephraim fortitudo capitis mei. Et pſal. 77. g.67, heb. 78, Tribum Ephraim non elegit. Similiter pſa. 107 b.9, heb. 108

Ephráiha, Vbertas, ſiue frugifera, vel creſcens, aut incinerata. Vxor fuit Caleb filij Heſron poſt defunctam priorem vxorem Azubam, 1 para. 4.a.4. Ipſa peperit ipſi Caleb Hur filium, 1 para. 2.c.19. Ab hac Calebis vxore Ephratha vrbs nomenclaturam accepit, quæ eſt in tribu Iudæ, gene. 35.c.16. Aliàs Beth-lehem dicta, geneſ. 48.b.7. Videtur eadem eſſe quæ Caleb Ephratha appellatur, 1 paral. 2.c.24, vbi mortuus eſt Heſron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.

Ephratæus, Idem. ſ.n. Qui eſt de tribu Ephraim, iudic. 12. b.5, & 3 regum 11.c.26. Vel de Ephratha, id eſt de Beth-lehē, 1 reg. 17.b.12

Ephrée, Cooperimentum iniqui vel ſocij aut confracti, ſiue portus iniqui vel ſocij aut confracti. Rex Aegypti, iere. 44.g.30. Heb. Hophra.

Ephrém, Frugifer, aut creſcens. Nomen ciuitatis, pſal. 77. g.67, heb. 78. Heb. Ephráim, iohan. 11.g.54.

Ephrón, Puluis, ſiue hinnulus, aut plumbeus. Filius Seor, gen. 23.b.8: à quo ciuitas in tribu Iuda, quæ עפרין dicitur, 2 paralip. 13.d.19, & 1 mach. 5.c.6

Epicurei, Adiutores, ſiue auxiliatores. G. act. 17.d.18

Epinicium, Canticum victoriæ. G. 2 mach. 8.g.33

E R

Eraſtus, Amabilis. G. Miniſter Pauli, act. 19.d.22, rom. 16.d.23, & 2 timoth. 4.d.20

Erchuæi, Longi, aut ſanantes, ſiue maledictio combuſtionis. Populi, 1 eſdr. 4.b.9

Erióch, Longus, aut procerus, ſiue ſatietas vel ebrietas tua, aut leo tuus. D. Rex Elicorum, iudith 1.c.6

E S

Eſaán, Innixus, vel ſuſtētatus, ſiue ignis afflictionis uel reſponſionis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſue 15.f.51, & 52

Eſaias, Salus Domini, eſa. 1.a.1

Eſáu, Faciens, vel operans, aut tinea eius. Filius Iſaac, gen. 25.c.25: qui & Edom, gene. 36.a.1, dicitur.

Eſbáal, Ignis idoli, ſiue ignis dominantis aut ſubijcientis, vel poſsidentis. Filius Saul, 1 para. 8.d.32, & 9.f.39

Eſbón, Feſtinans intelligere, ſiue feſtinans ædificare. Filius Bale filij Beniamin, 1 para. 7.b.7

Eſchól, Botrus, ſiue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre, gene. 14.b.14. Eſt & vallis & torrens terræ Chanaā in uicinia Hebronis, nume. 13.c.23 & 24.

Eſdras, Adiutor, ſiue atrium. Nomen prophetæ ſacerdotis, 1 eſdr. 7.a.5

Eſdrelon, Adiutorium fortitudinis, uel quercus auxilij. D. Ciuitas in campo magno Eſdrelon ſub Dotban, iudith 1.c.8

Eſdrin, Adiutorium. D. Nomen uiri, 2 machab. 12.f.36

Eſebán, Ignis filij uel ædificantis aut intelligentis. Filius Diſon Horræi, gen. 36.c.26

Eſebón, Feſtinatio filij, aut feſtinatio intelligentis uel ædificantis. Filius Gad filij Iacob, gen. 46.b.16. Filius item Bela filij Beniamin filij Iacob, 1 paral. 7.b.7

Eſec, Violentia, ſiue calūnia. Frater Aſer filij Elaſa, 1 para. 8.d.38

Eſelias, Liberans uel reſeruans Dominus, aut prope Dominum. Pater Saphan, 2 para. 34.b.7: qui 4 reg. 22.a.3, Aſalias dicitur ab interprete.

Eſem, Os ab oſſe, ſiue fortitudo aut lignum eorum, uel cōſilium eorum, aut clauſura, ſ. oculorum. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15.e.29

Eſer, Cellarium ſiue theſaurus, aut anguſtians. Filius Seir Horræi, gene. 36.c.21

Eſná, Mutatio, uel dormitatio, aut iteratio, uel ſecundatio. Nomen ciuitatis, ioſ. 15.f.43

Eſphâta, Congregatio, ſiue collectio, aut conſummans vel finiens. Filius Aman filij Amadátha, eſth. 9.b.7

Eſriel, Beatitudo Dei, aut intuitus fortis, vel greſſus Dei. Filius Galaad filij Machir, ioſ. 17.a.2, & 1 paralip. 7.c.15: qui nume. 26.d.31, dicitur Aſriel.

Eſron, Sagitta exultationis, ſiue diuiſio cantici: aut atrium vel fœnum. Filius Ruben, gene. 46.b.9. Filius item Iuda, 1 paral. 4.a.1. Filius item Phares filij Iuda, gen. 46.b.12. Nomen præterea loci, ioſue 15.a.3. Heb. He, ron.

Eſronitæ, Idem, nume. 26.c.21

Eſthaôl, Poſtulās, aut mulier fortis, vel mulier ſtulta, ſiue ignis laboris. Vrbs tribus Iudæ ſiue Dan, inter Azotum & Aſcalonē in Palæſthina, ioſ. 15.e.33, et 19.e.41, vbi filij Iſrael poſuerāt caſtra cōtra Philiſthijm, iudic. 13.d.25. iuxta quam ſepultus erat Samſon, iudic. 16.g.31. Hieronymo villula Aſco dicta.

Eſthaolitæ, Idem. p.n. 1 paral. 2.g.54

Eſthamo, Exauditio, vel mulieris vterus. Nomen ciuitatis, 1 reg. 30.g.28, & 1 par. 4.c.17: quæ (vt videtur) dicitur Eſthemo & Eſthemoa.

Eſthemo, ſiue Eſthemoa. Idem ciuitas quæ Aaronis nepotibus è tribu Iudæ eſt aſsignata, ioſ. 21.b.14, & 1 paral. 6. e.50: eadem quæ & Eſthamo iiſdem literis & punctis vocalibus.

Eſther, Occulta, ſiue abſcondita, vel demoliens: aut ex Syro & Hebræo, medicinæ exploratio uel contemplatio, aut medicina turturis. Nomen mulieris, quæ & Ediſſa filia Abihail dicta eſt, eſth. 2.b.7

Eſthon, Vxor eius, aut ignis donum. Filius Machir, 1 paralip. 4.b.11

E T

Etam, Auis eorum, ſiue inuolutio eorum, uel calamus eorum: aut Syriacè, conſilium eorum. Nomen viri, 1 paral. 4. a.3. Eſt & petra munita quæ in tribu Iuda erat, vbi Samſon aliquando habitauerat, iuxta torrentem, iudic. 15.b.8. Ioſephus lib. 5. antiq. cap. 13. Eſt quoque ciuitas Iudæ, 1 par. 4, f.32, à Roboam ædificijs munita, 2 paralip. 11.b.6

Ethái, Robuſtus, ſiue ſignum meum, aut vomer ſiue aduentus. Nomen viri, 2 reg. 15.d.19, qui & Ithai, 2 regum 23. d.29

Ethái, Hora, vel tempus, ſiue paratus. Filius Ro[illegible]n ex Maacha, 2 paralip. 11.d.20

Ethám, Fortitudo eorum, aut vomer uel aduentus eorum ſiue ſignum eorum. Nomen ſolitudinis, ad q[illegible] uenerunt filij Iſrael profecti de Socoth. Eadem dicitur & Sur per ש, exod. 13.d.20. nume. 33.a.6

Ethán, Fortitudo ſiue uomer earum, aut inſulæ donum. Vir quidam ſapiens, filius Maol, 3 reg. 4.d.31. Filius Zaræ filij Iuda, 1 paralip. 2.a.6. Filius Cazalæ, 1 para. 15.b.17. Filius Zamma filij Semei, 1 paralip. 6.c.43. Filius Chuſi filij Abdi, 1 paralip. 6.d.44

Ethanim, Robuſti, vel fortes, aut munera, ſiue fortitudo maris. Nomen menſis ſeptimi, qui noſtro Septembri reſpondet, 3 reg. 8.a.2. Corrupta exemplaria legunt Bethanim.

Ethbáal, Ad idolum, ſiue ad dominantem, vel ad ſubijcientem, ſiue ad poſsidentem: aut ſignum idóli uel dominantis aut ſubijcientis vel poſsidentis. Nomen regis Sidoniorum, 3 reg. 16.g.31

Ethecæ, p.n. ezech. 41.c.15, Aedificia quædam in atrio templi fundata, ſeu muro templi iuncta. Iudæi angulos vocāt & ſtatuas. Beatus Hieronymus in 42. cap. ezech. verſu 5, tranſtulit porticus. Rabbi Dauid Kimhi dicit eſſe generale vocabulum ad cameram & gazophylacium. LXX pro eo habent περίπατον

Ethéel, Mecum Deus, ſiue ſignum Dei, aut aduentus vel vomer Dei. Nomen viri, 2 eſd. 11.b.6

Ethéi, Hora mea, vel tempus meum. Filius filiæ Seſan ex ſeruo Aegyptio, 1 paralip. 2. e. 36

Ether, Oratio ſiue deprecatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. f. 42

Ethi, Hora, vel tempus meum. Nomen viri, 1 paralip. 12. b. 11

Ethnán, Donum, aut merces vel ſignum filij, aut aduentus filij. Filius Aſhur ex vxore Halaa, 1 para. 4. b. 7

V

Eubulus, Prudens, aut bene conſulens. G. Nomen viri, 2 timoth. 4. d. 21

Euæi, Vide Heuæi.

Euergetes, Benefactor, ſiue beneficus. G.

Eui, Væ, aut deſiderans, vel deſiderium meum. Rex Madianitarum, nume. 31. a. 8

Euil-merodách, Stulti amaritudinem conterens, aut ſtultus amarè contritus. Rex Babylonis, 4 regum 25. g. 27

Eumenes, Mitis, ſiue beneuolus. G. 2 mach. 8. b. 8

Eunice, Bona victoria. G. Mater Timothei, 2 tim. 1. b. 5

Euodia, Bonus odor, ſiue beneolens. G philip. 4. a. 2. Mulieris nomen.

Eupater, Bonus pater. G.

Eupator, Idem. G. Filius Antiochi, 1 mach. 6. b. 6

Euphrátes, Frugifer, ſiue fructificans, aut creſcens. Magnus fluuius Syriæ Meſopotamiæ è paradiſo promanans Moſ, gene. 2. c. 14. Ptolemæo verò, in Armenia maiore oritur in monte Periardæ ad Orientem, in Septentrionem flexus, terræ Chananææ terminus, deu. 1. b. 7. ioſ. 1. a. 4. Ioſephus lib. 1. cap. 2. Iudaic. antiq. Vide Plinium lib. 5. cap. 24., Strabonem lib. 16, Volaterranum lib. 11. Geograph in fine. Vltra hunc, Aſſyriorũ ſita eſt terra. Euphrates dicitur quaſi פרת הוא. Hic ferè ſemper in Scriptura dicitur הנהר & הנהר, id eſt fluuius, & ille fluuius, ſiue illud flumen, eſa. 7. c. 20, & 8. b. 7

Eupolemus, Bene pugnans, vel bonus pugnator. G. Nomẽ viri, 1 mach. 8. c. 27

Eutychus, Fœlix, aut bene fortunatus. G. Nomen adoleſcẽtis quem ſuſcitauit Paulus, act. 20. b. 9

E

Ezechias, Fortitudo Domini, ſiue apprehenſio Domini. Rex Iuda filius Achaz, 4 reg. 18. a. 1, & 1 par. 3. c. 23

Ezechiel, Fortitudo Dei, ſiue apprehenſio Dei. Nomen prophetæ, 1 para. 24. c. 15. ezech. 1. a. 3

Ezechiel, 1 eſdr. 8. a. 5, Videns Deum. Nomen viri. Heb. Iabaziel.

Ezel, Ambulatio, ſiue vilificatio, aut ſtillatio. Nomen lapidis viatorij in agro vrbis Saul, ſub quo latuit Dauid in ſupremo digreſſu à Ionatha, 1 reg. 20. d. 19. LXX non habent.

Ezer, Adiutorium, ſiue atrium. Filius Hur primogeniti Ephrátha, 1 paralip. 4. a. 4. Filius item Suthalæ filij Zabad, 1 paral. 7. d. 21, & 12. b. 9

Eziél, Fortitudo Dei, ſiue hircus Dei. Filius Haraia, 2 eſd. 3. b. 8

Ezrá, Adiutorium, ſiue atrium. Nomen viri, 1 par. 4. c. 17

Ezrahites, Indigena, ſiue Orientalis, 3 reg. 4. d. 31

Ezrél, Adiutorium Dei, ſiue atrium Dei. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 4

Ezri, Adiutorium ſiue atrium meum. Nomen viri, 1 par. 27. d. 26. At iudic. 6. b. 11, vbi legitur, Ad Ioas patrem familiæ Ezri: legendum Ad Ioas Abiyezeritam. nam vbi nomen generale componitur ex duobus, aliquando ה ſecundo præponitur אבי-העזרי

Ezricam, Auxilium reſurgentis vel uindicantis, ſiue atriũ reſurgentis uel uindicantis. Dux domus Achaz, 1 pet. 3. d. 23, & 28. a. 7. Filius Naariæ filij Semeiæ, 1 paralip. 3. d. 23. Filius Haſel filij Elaſa, 1 paral. 8. d. 37

Ezriel, Auxilium Dei, ſiue atrium Dei. Pater Saraiæ, iere. 36. f. 26, & 1 para. 5. d. 24

F

FOElix, Latinum eſt. Præſes fuit Iudææ, act. 24. f. 25

Feſtus, Latinum eſt. Nomen Portij præſidis Palæſthinæ & Iudææ, act. 24. g. 28, & 25. a. 1

Fortunatus, Latinum eſt. Nomen uiri, 1 cor. 16. c. 17

G

GAal, Abiectio, ſiue abominatio. Filius Obed, iudicum 9. e. 35

Gaas, Tempeſtas, uel commotio. Nomen montis iuxta Thamnath ſare, in cuius Septentrionali parte Ioſue ſepultus eſt, ioſ. 24. g. 30. iudic. 2. b. 9, & 2 reg. 23. d. 30

Gába, Collis, ſiue calix. Ciuitas tribus Iudæ, eſa. 10. g. 29: quæ & Gabaa dicitur, ioſ. 15. g. 57

Gabaa, Idem. Nomen eiuſdem ciuitatis tribus Iudæ, ioſ. 15 g. 57, & 4 reg. 23. b. 8, & 1 paral. 1. a. 6

Gabaá, ſiue Gabaath filiorum Beniamin, & Gabaa Beniamin, & Gabaa Saul, ſunt nomina eiuſdem urbis ſitæ in tribu Beniamin, 1 reg. 11. b. 4, & 10. d. 26, & 13. c. 16. & 2 re. 23. d. 29. quam ædificauit Aſa rex Iuda, 3 reg. 15. e. 22, & 2 para. 16. b. 6. Eadem eſt ciuitas quæ Geba, iudi. 20. a. 5, collis urbis Cariath-iarim in quo erat arca Domini. Eſt & alia ab ea quæ eſt in tribu Iuda, 1 para. 2. f. 49

Gabaa, 1 reg. 14. a. 2, ubi dicitur, Sub malo granato quæ erat in agro Gabaa. In Hebræo eſt Migron, pro in agro Gabaa: & interpretatur, De gutture, aut timor, ſiue horreum eius.

Gabaáth, Collis, aut calix, ſiue excelſa hora. Nomen oppidi in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 28, & 2 reg 23. d. 29: quod Eſa. 10. g. 29, dicitur Gabaath-Saulis, quòd illic domicilium haberet Saul. Vide 1 reg. 10. d. 26, & 15. g. 34

Gabaathites, Idem. 1 paral. 12. a. 3

Gábae, Collis, aut calix. Ciuitas tribus Beniamin, ioſue 21. b. 17: quæ Gabee dicitur, ioſ. 18. d. 24. Eadẽ dicitur & Gabaa, ſiue Gabaath Beniamin, ſiue Gabaath Saulis, uide Gabaa filiorum Beniamin.

Gabaón, Collis, uel calix, aut deorſum, uel eleuatio iniquitatis. Metropolis Heuæorum, ab Ieroſolymis L. ſtadijs diſtãs. ioſ. 18. d. 25, iere. 28. a. 1. Hæc è tribu Beniamin, filijs Aaron eſt adſcripta, ioſ. 21. b. 17

Gabaonitæ, Idem. p. n. 2 reg. 21. a. 2

Gabaonites, Idem. ſ. n. 1 paral. 12. a. 4, Collis meus.

Gabbatha, Eminẽs, uel excelſum. Græcè dicitur λιθόστρωτον id eſt lapidibus ſtratus. & erat locus editior, uel ſtratum lapideum eminẽs Ieroſolymis, ubi Iudiciũ erat ſedes, iohan. 19. c. 13

Gabathón, Dorſum, uel eleuatio eius, aut palpebræ eius, ſiue excelſum donum. Ciuitas in tribu Dan, ioſue 21. b. 23, quæ in 19. d. 44, dicitur Gebbethon, iiſdem conſonantibus & punctis.

Gabée, Vide Gabae.

Gabelus, Terminus, uel limes, aut confinium. D. Nomen uiri, tobiæ 1. c. 17

Gáber, Vir, aut uirilis, uel fortis: aut Syriacè, gallus gallinaceus. Filius Vri, 3 reg. 4. b. 19

Gabim, Ciſternæ, aut locuſtæ, ſiue altitudines. Nomen urbis ſitæ in Iuda aut Beniamin quæ eſt una ex illis per quas tranſijt Sennacherib, quum iret oppugnatum Ieruſalem, eſa. 10. g. 31

Gabriél, Vir Deus uel Dei, aut fortitudo Dei, uel fortis meus Deus. Nomen angeli, dani. 8. e. 16. luc. 1. b. 26

Gad, Fœlix, uel accinctus. Filius Iacob ſeptimus, ex Zelpha ancilla Liæ uxoris eius, gene. 30. b. 11: qui 1 para. 5. c. 18, dicitur גדי Hebraicè. Nomen item prophetæ, 2 reg. 22. a. 5

Gaddél, Magnus, ſiue magnitudo, aut fimbria. Nomẽ uiri, 1 eſd. 2. c. 46

Gaddi, Hœdus, ſiue fœlix, aut accinctus: uel Syriacè, inciſus. Filius Suſi, princeps tribus Ioſeph, nume. 13. b. 12. Nomen loci, גדי 1 par. 12. b. 8, qui & Gadi dici uidetur, quũ Hæbræis

iiſdem

iſdem conſonantibus & punctis ſcribatur.

γαδδίς Gaddis, Aceruus, vel congeries, ſiue fœlix, vel accinctus vir. D. Filius Mathathiæ, 1 mach. 2. a. 2

גדי γαδί Gaditæ, De Gad, quod interpretatur hœdus ſiue fœlix vel accinctus, ioſ. 1. c. 12

גדר γαδήρ Gader, Murus, ſiue maceria, vel ſepes. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 12. d. 13: quæ ioſ. 15. e. 36, dicitur Gedera, & à Stephano Antiochia, item & Seleucia.

גדרות γαδηρώθ Gaderóth, Idem p. n. Nomen vrbis in tribu Iuda, 2 paral. 28. c. 18

גדרתי Gaderothites, Idem. ſ. n. 1 par. 12. a. 4

γαδγάδ Gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, aut accinctus exercitus. Nomen loci in quo aliquando caſtrametati ſunt filij Iſrael, num. 33. d. 32. Quæ dictio, deu. 10. b. 7, Hebraicè ſcribitur גדגדה, eademq; eſt interpretatio.

גדי γαδί Gadi, Hœdus, ſiue fœlix, aut accinctus: uel Syriacè, inciſus. Pater Manahem, 4 reg 15. c. 14. Eſt & nomen loci, 2 reg. 23. d 36: qui & Gaddi dici videtur, quum Hebræis iiſdem conſonantibus & punctis ſcribatur.

גדר Gador, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. Nomen loci, 1 par. 4. f. 19. Eadem videtur eſſe vrbs quæ & Gedor, quum Hebræis iiſdem conſonantibus & punctis ſcribatur.

גחם Gaham, Educens eos, ſiue exitus eorum, aut exitus caloris. Filius Nachor ex Roma concubina, gene. 22. d. 24

גחר Gaher, Exitus caloris vel iræ. Nomen viri, 1 eſdræ 2. c. 47

גלעד γαλαάδ Galaád, Aceruus teſtimonij. Filius Machir filij Manaſſe filij Ioſeph, numer. 26. d. 29. Pater Iara patris Hari, 1 para. 5. b. 14. Regio item Galilææ ad Orientem vltra Iordanem, geneſ. 31. c. 21. vbi & dimidia tribus Manaſſes accepit poſſeſſionem cum tribubus Ruben & Gad, nume. 32. g. 39, & deut. 3. c. 15, & ioſ. 13. b. 11. Eſt autem ad tergum Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus: extenditur per deſertum ad Amorrhæos, vbi Sebon regnauit, pſalmo 59. b. 9, hebr. 60, & 107. b. 9

גלעדים Galaaditæ, Idem. p. n. 4 reg. 15. d. 25

גלעדי Galaadites, Idem. ſ. n. Qui eſt ex Galaad regione, vel ex familia Galaad, nume. 26. d. 29, iudic. 12. c. 7

Galaaditis, Idem. Nomen loci, 1 mach. 5. b. 17

גליל Galíl, Rota, ſiue reuolutio, aut confinium, vel marmor. Nomen viri, 1 par. 9. c. 15

גללי Galalai, Idem. 2 eſd. 12. c. 35

Galatæ, Lactantes, vel lactei. G. Galat. 3. a. 1

Galatia, Lactans, vel lactea. G. Aliàs Gallogræcia Aſiæ minoris prouincia, Bithyniæ contermina, à Gallis vocabulum trahẽs, qui in auxilium à rege Bithyniæ euocati, regnum cum eo, parta victoria, diuiſerunt: ſicq; deinde Græcis admixti, Gallogræci, deinde Galatæ appellati ſunt. Vide Plinium libr. 5. cap. 32. Ptolem. in 5. cap. 4, & Strabonem in 4

גלגל Galgál, ſiue Galgala, Rota, ſiue reuolutio, vel ablatio, aut aceruus acerui, vel reuolutio acerui. Nomen ciuitatis vltra Iordanem, non procul ab Iericho, oſee 6. d. 15, & 2 eſdr. 12. b. 28. ioſ. 4. d. 20, & 5. c. 8, & 1 reg. 10. b. 8

גליל Galilæa, Volubilis, ſiue volutabilis, aut rota. Syriæ regio ad Septentrionem Iudææ ſita, quæ ab ſolis occaſu Ptolemaide ciuitate & Carmelo monte diſterminatur. Ab Oriente eã Hippene ſiue Ioppe & Gadara ſuis finibus reſecant. A Meridiano latere Scythopolis & Samaria ſuis vtraq; excipiuntur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi. Septentrionalia eius à dextro latere Tyrus claudit, ſicut ſcribit Egeſippus libro 3. capite 6, de Ieroſolymorum excidio, & Ioſephus capite 2. libro 3. belli Iudaici. Tradunt verò hiſtorici duplicem eſſe Galilæam, ſuperiorem ſcilicet & inferiorem. Superior iuxta Tyrum, Sidonem & Cæſaream Philippi ſita eſt, qua gentes attingit ad Aquilonem. Iſta, Galilæa Gentium, eſaiæ 9. a. 1, & matthæi 4. c. 18, appellatur: vel quia illic Gentes vſq; ad Salomonis tempora habitarint, vel quòd Hiram regi Tyriorum oblata ſit, 3 regum 9. b. 11. Hæc in tribu Nephthali ſita eſt. Inferior Galilæa circa Tiberiaden & ſtagnum Geneſareth in tribu Zabulon poſita eſt: de qua matt. 3. c. 13, & 4. c. 18. Chriſtus frequenter verſatus eſt in Galilæa, iohan. 4. a. 2. vnde etiam Galilæus vocatus eſt, matth. 26. g. 69, aut propter Nazareth & Capharnaum, in quibus illi domicilium, luc. 2. g. 51, & 4. c. 16. Quapropter etiam Iulianus imperator Chriſtianos ſolebat Galilæos nuncupare, quod Euſebius lib. 10. cap. 35. eccleſiaſticæ hiſtoriæ, et alias ſæpe memorat. Galilæi verò dicti ſunt quòd uicini ſint Gentibus, & Galilæa interpretatur confinium, ſicut ioſue 13. a. 2, in Hebræo, כל- גלילות הפלשתים. Omnes limites Philiſthijm: pro quo uetus interpres habet, Galilæa Philiſthijm. Vide Ioſephum libro 3. cap. 2. de bello Iudaico, & Egeſippum lib. 3. cap. 6

Galilæa, ioſ. 13. a. 2, plurale Heb. Geliloth, ſignificat confinia & limites. uide paulo antè. גלילות

Galilæi, Volubiles, ſiue uolutabiles, aut rotantes, luc. 13. a. 1

Galilæus, Idem. ſ. n. marc. 14. g. 70

Gallim, Coaceruantes, ſiue tranſmigrantes, uel reuoluentes, aut diſcooperientes. Nomen uici Accaronis, unde dicitur fuiſſe Phalti, qui Michol duxerat uxorem poſt fugam Dauid. 1 regum 25. g. 44. At eſaiæ 10. g. 30, Filia-gallim, uel Bathgallim, eſt nomen urbis ſitæ in tribu Beniamin aut Iuda, per quam tranſijt Sennacherib, quum iret oppugnatum Hieruſalem. In eo autem Eſaiæ loco, Filia Gallim ſcribitur, nõ Gallim ſimpliciter. גלים

Gallim, eſa. 15. b. 8, Guttæ, aut gutta maris, ſiue coaceruantes, uel tranſmigrantes, aut reuoluentes. Heb. Eglaim. Ciuitas non procul à limite Moabitarum. אגלים

Gallion, Lactans, uel lacteus. G. Proconſul Achaiæ, act. 18. c. 12

Gamaliel, Retributio Dei, aut camelus Dei, ſiue ablactatus Dei. Filius Phadaſſur, princeps tribus ſuæ Manaſſe, num. 1. a. 10. quidam item Phariſæus, act. 5. f. 34. Præceptor Pauli, a. Iorum 22. a. 3 גמליאל

Gamariás, Conſummatio Domini, ſiue conſumptio Domini. Filius Helciæ, iere. 29. a. 3. Filius item Saphan ſcribæ, iere. 36. c. 11 גמריה

Gamúl, Retributio, ſiue ablactatio. Nomen uiri, 1 paralip. 24. c. 16 גמול

Gamzó, Etiam iſte, aut ſcirpus uel iuncus iſte. Nomẽ urbis, 2 par. 28. c. 18 גמזו

Garéb, Scabies: aut Syriacè, hydria. Nomen collis, iere. 31. g. 39. Nomen item uiri, 2 reg. 23. d. 38, & 1 par. 11. g. 40 גרב

Garizim, Secures, uel ſciſſores. Mons Samariæ iuxta Galgal ultra Iordanem, Sichimorum imminẽs ciuitati, iudic. 9. a. 7, & deut. 11. d. 29, & 2 mach. 6. a. 2 גריזים

Garmi, Oſſeus uel oſſa, aut peregrinationis aqua: uel Syriacè, cauſa mea, 1 par. 4. d. 19 גרמי

Gaſpa, Appropinquatio oris, ſiue accedens huc. Nomen loci, 2 eſd. 11. c. 21 גשפא

Gathám, Tactus eorum, uel mugitus eorum aut mugitus perfecti uel ſimplicis. Filius Eliphaz filij Eſau, ex Ada uxore, geneſ. 36. b. 11 געתם

Gaulón, Tranſmigratio eorum, uel reſolutio eorum: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis refugij in Baſan, ioſ. 20. c. 8, & 1 par. 6. f. 71 גולן

Gaza, Fortis, aut capra. Nomen urbis Palæſthinæ, geneſ. 10. c. 18, & 1 reg. 6. d. 17, act. 8. c. 26. Hæc urbs reſpectu tribus Iuda magis uergebat ad Meridiem quàm ad Occidentem, ioſ. 10. g. 41, & 4 reg. 18. b. 8 עזה

Gazabár, Theſaurarius, 1 eſd. 1. d. 8. In Hebræo eſt appellatiuum, per manum Mithridatis theſaurarij. גזבר

Gazám, Aeruca, uel uellus eorum, aut tranſitus eorum, ſiue tondens eos. Nomen uiri, 1 eſd. 2. c. 48 גזם

Gazæi, Fortes, aut capræ, uel hirci. Nomẽ populi, ioſ. 13. a. 3 עזתים

Gazaris, Vide poſt Gázer.

Gazenſes, Fortes, aut capræ, vel hirci. D. 1 mach. 11. f. 26

Gázer, ſiue Gazera, Præciſio, aut diuiſio, vel ſententia. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3 reg. 9. c. 15, ioſue 10. f. 33, & 16. a. 3: quæ ex tribu Ephraim data fuit Leuitis, ioſ. 21. b. 21, & 1 paralip. 6. f. 67, & 7. f. 29, & 14. d. 16: in quarto miliario Nicopolis.

Gazaris, Idem. D. 1 mach. 13. g. 54

Gazophylacium, Vbi gaza, id eſt theſauri templi ſeruabantur. ex Perſico & Græco, luc. 21. a. 1

G E

Géba, Collis, aut calix, ſiue vas. Nomen ciuitatis de tribu Beniamin, poſteris Aaron datæ, 2 eſd. 11. d. 31: quæ & Gaba, Gabaa, Gabaa Beniamin, & Gabaath dicitur. Vide Gabaa.

Gebál, Terminus vel limes. Nomen ciuitatis Syriæ, pſalm. 82. b. 8: quæ nunc Gibel dicitur teſte Volaterrano. appellatur & Biblus.

Gebbai, Dorſum, ſiue eleuatio, aut ciſterna, vel locuſta: aut Syriacè, exactor. Nomen viri, 2 eſd. 11. b. 8

Gebbar, Vir, aut virilis, ſiue fortis: vel Syriacè, gallus gallinaceus. Nomen viri, 1 eſd. 2 b. 20

Gebbethon, Dorſum ſiue eleuatio eius, aut palpebræ eius, ſiue excelſum donum. Nomen ciuitatis Leuitis datæ in tribu Dan in terra Philiſthinorum, ioſ. 19. d. 44: quæ cap. 21. e. 23, dicitur Gabathon. Vide & 3 reg. 15. f. 27

Geddel, Magnus, ſiue magnitudo, aut fimbria. Nomen viri, 1 eſd. 2. e. 56

Geddelthi, Magnitudo aut fimbria. Nomen viri, 1 paral. 25. b. 4

Ged liél, Hœdus Dei, ſiue fœlicitatis Deus, aut accinctionis vel expeditionis Deus. Filius Sodi, num. 13. b. 11

Gedelias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Phaſſur, iere. 38. a. 1

Gedeon, Conterens vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abſciſsio iniquitatis. Filius Ioas, Iudex in Iſrael, iudic. 6. b. 11: qui Ioas & Ierobaal dictus eſt, iudicum 6. f. 32. Hebræis גדעוני. Pater Abidan principis trib. Beniamin, num. 1. a. 11

Gederá, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, ioſue 15. e. 36: quæ à Stephano Antiochia, item et Seleucia vocatur. vetus interpres vertit ſepes, 1 para. 4. d. 23

Gederites, Idem. 1 par. 27. d. 28

Gederothâim, Idem. p. n. Nomen vrbis in tribu Iuda, ioſ. 15. e. 36

Gedor, Murus, ſiue maceria, aut ſepes. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, ioſ. 15. g. 58, & 1 par. 4. c. 18, & 12. d. 7. Eadem ui detur eſſe vrbs quæ & Gador, quum Hebræis, iiſdem conſonantibus & punctis ſcribatur. Filius Phanuel, 1 paral. 4. a. 4. Filius Abigabaon, 1 par. 8. e. 30

Gehenna, Vallis deceptionis vel triſtitiæ, ſiue diuitiarum: aut Syriacè, infernus. D. Nomen loci, matth. 18. b. 9

Ge-hennom, Vallis decipiens vel contriſtans eos, ſiue vallis diuitiarum ſuarum: aut Syriacè, infernus. Nomē vallis, ioſ. 15. b. 8, tribui Beniamin datæ, 18. c. 16. Interdum ſcriptum reperias Ge-ennom.

Gehón, Pectus, ſiue eductio, aut exitus, ſiue vallis gratiæ vel manſionis. Fluuius qui è paradiſo terreſtri labitur, geneſ. 2. b. 13. Ioſephus Nilum vocat.

Gelbóe, Reuolutio inueſtigationis vel ſcrutationis, aut aceruus tumoris vel inflationis: aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem. Montis nomen, 1 reg. 28. a. 4, & 31. a. 1, & 1 par. 10. a. 1

Gelonites, Exultans, ſiue reuoluens, aut transmigrans, aut reuelans vel detegens, 2 reg. 23. d. 34

Gemalli, Retributio vel merces, aut ablactatus, vel camelus. Pater Amiel, num. 13. b. 13

Gemélli, Vallis ſalinarum, aut nautarum. ſic interpretatur Hieronymus 2 reg. 8. d. 13. Nomen vallis.

Geneſar, ſiue Geneſareth, Hortus principis, vel protectio principis. D. Stagnum Galilææ, iuxta quod Chriſtus Apoſtolos vocauit, luc. 5. a. 1. aliàs mare Galilææ & Cinnereth appellatum. Habes elegantiſsimam huius lacus, ſimul etiam regionis vicinæ deſcriptionem in Egeſippo lib. 3. ca. 26, de excidio Ieroſolymorum, mar. 6. g. 53, et 1 mach. 11. g. 67. Vide Cenereth & Ceneroth.

Geneſar, matth. 14. d. 34. in Græco Genneſaret: & Hebraicè interpretatur hortus vel protectio principis, ſiue hortus vel protectio miniſtrantis. D.

Gennæus, Generoſus. G. Nomen viri, 2 mach. 12. a. 2

Genthon, Hortus vel viridarium, aut protectio eius. Nomen viri, 2 eſd. 10. a. 6

Genubath, Furtiua, vel furtum, aut protectio, vel hortus filiæ. Filius Addad Idumæi aduerſarij Salomonis, 3 regum 11. d. 20

Gerá, Ruminatio, ſiue peregrinatio, aut certatio, vel conflictus. Filius Beniamin, geneſ. 46. e. 21: qui 1 para. 8. a. 1, Abara dicitur: quo loco dicitur filius Bela filij Beniamin. Pater itē Adod, iudic. 3. b. 15. Pater item Semei viri de cognatione domus Saul, 2 reg. 16. b. 5

Gerara, Peregrinatio, vel certatio, aut conflictus. Metropolis terræ Palæſthinæ, in qua natus eſt Iſaac, geneſ. 10. c. 19, & 20. a. 1, & 26. a. 1. Ab hac, Gerarítica regio nomenclaturā ſumpſit, 2 par. 14. d. 13: quæ olim terminus Chananæorū fuit ad Auſtralem plagam.

Geraſeni, In Græco Gergeſeni: & Hebraicè interpretatur peregrinationi ſiue cōflictui, aut ruminationi appropinquantes. D. Nomen ciuitatis quæ eſt vltra Galilæam, matthei 8. d. 28

Geraſeni, marc. 5. a. 1, & luc. 8. d. 26: in Græco Gadareni: & Hebraicè interpretatur ſepti vel murati. D.

Gergeſæi, Peregrinationi, uel conflictui, aut ruminationi appropinquantes. Populi, gen. 15. g. 20

Gergeſæus, Idem f. n. Filius Chanaan, gen. 10. c. 16

Gerreni, Incolæ, ſiue peregrini, aut certantes, uel confligentes. D. Populi, 2 mach. 13 g. 24

Gerſan, Aduena ibi, ſiue peregrinus nominatus. Filius Moſis, exod. 2. d. 21. Hebr. Gerſom.

Gerſom, Idem. Filius Moſis, 1 par. 6. e. 61. f. 71, & 15. a. 7, qui exod. 2. d. 21, iudic. 18. g. 30, Hebraicè dicitur Gerſom: licet ibi & alijs aliquot locis corruptè impreſſum ſit Gerſam. Eſt & alius Gerſom de filijs Phinees, 1 eſd 8. a. 2

Gerſon, Exilium eius, uel peregrini mutatio Filius Leui filij Iacob, gen. 46. b. 11, & 1 par. 6. a. 1, & 23. b. 6

Gerſonni, Exul, uel peregrini mutatio, pro gerſonite, 1 paralip. 26. c. 21

Gerſonitæ, Idem. num. 26. f. 57

Geruth, Peregrinatio. Nomē loci, pro quo uetus interpres uertit peregrinantes, ierem. 41. d 17

Gerzi, Securis. ſiue ſciſſor. Nomen pagi, 1 reg. 27. c. 8

Geſan, Appropinquans, aut uallis mutationis ſiue eboris uel ſomni. Filius Iehaddai, 1 par. 2. f. 47

Geſſen, Appropinquatio, uel approximatio. Regio Aegypti, ubi Iacobus Patriarcha cum ſuis habitauit liberis, quam nonnulli (ut Hieronymus in Hebraicis quæſtionibus author eſt) Thebaidem uocant, geneſ. 46. e. 28

Geſſur, Vallis aſpectus, aut uallis bonis, ſiue uallis muros, aut pons. Nomen regionis Syriæ, 2 reg. 3. a. 3, & 1 par. 2. c. 23, & 3. a. 2

Geſſuri, Idem. Regio Syriæ, quæ & Geſſur, deut. 3. b. 14. ioſ. 13. a. 2, & 1 reg. 27. c. 8

Geth, Torcular. Nomen ciuitatis Palæſthinæ à Roboam conſtructæ, 2 paralipomenon 11. b. 8. Vnde Ionas propheta, 2 regum 6. d. 17, & 17. g. 51, & 4 regum 14. f. 25. Quæ aliàs & Anthedon, item & Agrippia, authore Volaterrano libro 11, dicitur.

Gethâim, Idem. p. n. Nomen ciuitatis ad quam fugerunt Berothi-

Berothitæ interfectores Iſboſeth,2 reg.4.a.3,& 2 eſd.11.d.33

גתי Gethæus, Torcular, 2 reg.6.b.11

Gethæi, Torcularia. Nomen populi, ioſ.13.a.3, & 2 regum 15.d.19

יתר Géther, 1 reg.30.g.27, ſcribe Iether, & vide יתר.

גתר Gether, Vallis explorationis vel contemplationis, ſiue torcular explorationis, aut vallis turturis. Filius Aram, geneſ. 10.d.22. Ab hoc Acarnanij ſiue Carij (vt refert Hieronymus in quæſt. Heb.) originem traxere.

גת החפר Geth-hépher, Torcular fodiens, vel explorans, ſiue torcular confundens aut exprobrans. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, ioſ.19.a.13

גת רמון Geth remmón, Torcular mali punici, aut torcular excelſum. Nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in poſſeſsionem, ioſ.19.d.45. altera tribui Manaſſe. Ambæ autem Leuitis poſtea aſsignatæ, ioſ.21.c.25

גת שמנים Gethſemani, Vallis pinguedinum, ſiue vallis olei, aut vallis pinguiſsimus, eſa.28.a.1, pro Gethſemani, vetus interpres vertit Vallis pinguium. Scribi debet Ge-ſemani. D. Nomē vallis quæ eſt ad radices montis Oliueti, matth. 26. d.36, marc. 14.d.32

גזר Gézer, Præſciſsio, ſiue diuiſio, aut ſententia. Nomen ciuitatis, 2 reg.5.d.25. Eadem ciuitas quæ & Gazer dicitur.

Gezem, qui & Gazam, 2 eſd.7.e.51. Vide Gazam.

Gezeron, Præſciſsio doloris, ſiue fortitudinis, aut diuiſio vel ſententia doloris ſiue fortitudinis. D. Nomen ciuitatis, 1 mach.4.b.15

גזוני Gezonites, Tondens, ſiue tranſiens, 1 par.11.f.34

גזז Gezéz, Tondens, aut vellus, ſiue tranſitus. Filius Caleb, 1 para.2.f.46

G I

גיח Giah, Eductio, extractio, deriuatio, eruptio, aut gemitus, ſiue ſuſpirium. Nomen loci, 2 reg. 2.f.23, in tribu Beniamin: pro quo interpres vertit vallis.

גבלים Giblij, Termini vel cōfinia, aut terminus maris. Populi ciuitatis Gebal, in Syria habitantes: de qua pſal.82.b.8. heb.18. ezech.27.b.9, & 3 reg.5.d.18, aut ſimpliciter Lapicidæ.

גדרות Gideróth, Muri ſiue maceriæ, aut ſepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15 f.41

גיחזי Giezi, Vallis viſionis, aut vallis pectoris. Famulus Eliſei, 4 reg.4.b.12

גחון vel גיחון Gihón, Pectus, aut eductio, vel exitus, ſiue vallis gratiæ uel manſionis. Fons in ciuitate Dauid, qui aliter dicitur Siloe, iob 9.4.7, & 3 reg.1.e.33, & 2 par.32.f.30, & eſa.8.c.6, & apud paraphraſten Chaldæum. Iuſsit Dauid filium ſuum Salomonem ungi in regem iuxta fontem Gihon, qui optaret regnum filij ſui perpetuum & perenne eſſe, ſicuti aquæ Gihon perennes erant. Hæc Hebræi.

גלה Giló, Exultatio, ſiue reuolutio, uel tranſmigratio, aut reuelatio uel detectio. Nomē ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.f.51, & 2 reg.15.b.12

גילני Gilonites, Exultans, ſiue reuoluens, uel tranſmigrans, aut reuelans, uel detegens, 2 reg.15.c.12

גינת Gineth, Hortus, vel protectio. Pater Thebni, 3 re.16.e.21

Gnidus, Vide Cnidus.

G O

געתה Goátha, Tactus eius, aut mugitus eius. Nomen loci nō procul à Ieroſolyma diſtantis, ierem.31.g.39. Hūc Lyranus Golgotha eſſe putat.

גב Gob, Ciſterna, uel locuſta, aut altitudo. Nomen loci, 2 reg. 21.d.18

גדליה Godolias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Ahicam filij Saphan, 4 reg.25.e.22. Filius item Amariæ, ſopho.1.a.1

גג Gog, Tectum uel ſolarium, ſiue tegulatum. Nomen regis Magorum ſiue Gogitarum, ezech.38.a.2, & 39.c.11, apocal. 20.c.8. Filius Ioel, 1 par.5.a.4

גולן Golán, Tranſmigratio, ſiue reuolutio: aut ex Syro & Hebræo, Intus manens. Nomen ciuitatis in Baſan, deut.4.g.43, quæ ioſ.20.c.8, dicitur Gaulon, licet Hebraicè Golan legatur, ſicut & hîc.

Golgotha, Caluaria, ubi ſcilicet ſunt caluariæ mortuorū. Syrum ſiue Chaldaicum uocabulum, quantum ad terminationem attinet. Mons craniorum eſt in parte Aquilonari urbis Ieruſalem, in quo crucifixus fuit CHRISTVS Dominus noſter, iohan.19.d.17

גלית Goliáth, Tranſmigratio, aut accumulatio, ſiue reuolutio, vel detectio. Nomen gigantis quem expugnauit Dauid, 1 reg. 17.a.4

גמר Gómer, Conſummans, vel conſumens, aut deficiens. Filius Iapheth, gen.10.a.2. à quo Gomeritæ, qui nunc Galatæ dicuntur. Secundum Hebræos dedit nomen Africæ. Hoc nomen habuit & filia Debelaim vxor Oſee, oſee 1.a.3

עמר Gomor, Genus menſuræ, id eſt decima pars ephi, exod.16. g.36

עמרה Gomorrhá, Populus rebellis, aut populus timens, ſiue manipulus, vel ſeruitus: aut Syriacè, lana. Ciuitas Pentapoleos, ad Orientalem plagam terræ Iudæ ſita in vicinis Sodom, gen. 19.e.23

Gomorrhæi, Idem. geneſ.18.e.20

Gorgias, Terribilis, vel velox. G. Nomen viri, 1 machab. 3.e.38

Gortyna, Pharetra. G. Nomen loci, 1 mach.15.d.23

גשן Goſém, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarum regionum, quarum altera eſt in Aegypto, de qua geneſ. 46.c.28, & 47.a.1. Altera uerò in Terra ſancta, in tribu Iuda, ioſ.10.g.41, & 11.c.16, & 15.f.51. Pro Goſem legitur Geſſen in Latinis & Græcis codicibus, geneſis 46.c.28.d.34, & 47.a.1

Góſſem, Pluuia, aut appropinquatio eorum: vel Syriacè, corporalis. Nomen viri, 2 eſd.2.d.29

גדלתי Gothoniel, Hora, ſiue tempus meum Deus. Nomen viri, 1 par.27.b.15

גוזן Gozan, Tonſio, aut vellus, ſiue tranſitus, vel corpus nutriens: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriens. Nomen fluuij in Meſopotamia, 4 reg 17.a.6, & 19.c.12, & 1 paral.5.d.26, eſa.37.c.12

G R

יונים Græci, Hebraicè dicitur Ieuanim, id eſt deceptores vel contriſtantes, ſiue cœnoſi, aut columbini. Græcè verò, robuſti vel fortes interpretatur, ioelis 3.b.6

יון Græcia, eſa.66.f.19, ezech.27.d.19. In Hebræo eſt Iauan, qui fuit filius Iapheth, à quo denominata eſt Græcia uel Ionia, & interpretatur decipiens, vel contriſtans, ſiue cœnoſa, aut columbina. Græcè verò, robuſta uel fortis, act.20.a.2

Græcus, Idem. m.g. galat.3.d.28

G V

גאואל Guél, Redēptio Dei, ſiue exaltatio Dei. Filius Machi, princeps tribus Gad, num.13.b.15

גוני Guni, Hortus, ſiue protegens. Filius Nephthali, geneſ.46. c.24, & 1 par.7.c.14

Gunitæ, Idem. num.26.f.48

גור Gur, Catulus, ſiue habitatio, aut collectio, uel timor. Cliuus montium Ieblaam, 4 reg 9.f.27

גור בעל Gur-báal, Catulus idoli uel dominantis, aut ſubijciētis uel poſsidētis: aut peregrinatio, ſiue timor aut habitatio idoli uel dominantis aut ſubijcientis uel poſsidentis. Nomē loci, 2 paralipomenon 26.a.7: in quo Arabes habitauerunt. Eadem quæ Gerara.

H

חבה HAba, Abſconſio, uel dilectio: aut Syriacè, peccatū uel obligatio. Filius Somer, 1 paral.7.g.34

חבקוק Habaccúc, Luctator, uel amplexans. Nomen prophetæ, habac.1.a.1

Habér,

Habér, Socius aut particeps, ſiue incantator, aut liuor. Filius Baria, filij Aſer, filij Iacob, 1 paral. 7.f.31. iudic. 4.b.11, vir Cinæus.

Haberitæ, Idem. p.n.

Habiá, Abſconſio Domini, aut dilectio Domini: vel ex Syro & Hebræo, debitum vel obligatio Domini. Nomen viri, 2 eſd. 7.f.63, qui 1 eſd. 2.c.61, dicitur Hobia.

Habór, Socius, aut particeps, ſiue incantatio aut liuor. Nomen fluuij, 4 reg. 17.a.6, & 18.c.11, & 1 par. 5.d.26

Habſanias, Debitũ clypei Domini, ſiue dilectio, vel abſconſio clypei Domini. Pater Ieremiæ filij Iezoniæ, iere. 35.a.3

Hacathan, Vide Ecceta̅n.

Hacel-dema, Ager ſanguinis. Syrum eſt. Nomen agri pecunijs illis quibus CHRISTVM vendiderat Iudas proditor empti in ſepulturam peregrinorum: qui hodie monſtratur in Aelia ad Auſtralem plagam montis Sion, teſte Hieronymo in locis Hebraicis, matth. 27.a.8. act. 1.c.19

Hachamoni, Sapiens vel ſapientiſſimus, aut hamus numerationis vel muneris, ſiue expectatio muneris. Pater Ieſbaã, 1 par. 11.c.11. Pater Iahiel, 1 par. 27.d.32

Hachelái, Expectans Dominum, ſiue hamus Domini. Pater Atherſatha, 2 eſd. 10.a.1

Hachilá, Spes in ipſa, aut hamus in ipſa, ſiue palatum vel dulcedo in ipſa. Collis eſt in forte tribus Iudæ, ad deſertum Ziph, in quo latuit Dauid, 1 regum 23.c.19, & 26.a.1: arcem habens natura munitiſſimam, olim ab Herode extructam Meſida nomine, id eſt munitionem.

Hacóc, Sculptor, aut ſcriba, ſiue legiſlator. Ciuitas, 1 par. 6.g.75: hæc eadem eſſe videtur quæ aliàs Hucuca dicitur in tribu Nephthali, ioſ. 19.c.34

Hacuphá, Præceptum oris, aut ſculptura oris. Nomen viri, 1 eſd. 2.c.52

Hacces, Vide Acces.

Hacus, Spina, ſiue æſtas, aut tædium, ſiue vigilia vel finis. Nomen viri, 2 eſd. 3.c.21

Hadad, Acutus vel gaudens: aut Syriacè, nouus vel vnitas. Filius Iſmahelis, 1 par. 1.b.30, qui geneſ. 25.b.15, dicitur חדר Hadar.

Hadali, Ceſſatio, vel vetatio, aut defectus. Pater Amaſa, 2 par. 28.b.12

Hadaſſá, Nouitas, aut menſis: uel ex Syro & Hebræo, unus eries. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15.c.37

Hadid, Acutus, ſiue gaudens: aut Syriacè, nouitas: vel ex Syro & Hebræo, vna manus. Ciuitas, de qua 2 eſd. 11.d.34

Hadrách, Acumen, ſiue gaudium teneritudinis, vel cubiculum tuum: aut ex Syro & Hebræo, vnitas vel nouitas teneritudinis. Ciuitatis nomen, zach. 9.a.1. Quidam Syriam fuiſſe putant. Hieronymus in locis Heb. terram Damaſci credidit.

Hadriél, Grex Dei, aut ablatio Dei, ſiue priuatio Dei. Gener Saulis, maritus Merob, 1 reg. 18.c.19

Hadſi, Nouitas, aut menſis: aut ex Syro & Hebræo, vnius munus, aut nouum munus. Nomen loci, 2 reg. 24.a.6

Hagab, Locuſta. Nomen viri, 1 eſd. 2.c.46

Hagabá, Idem. Nomen etiam viri, 1 eſd. 2.c.45

Haggiá, Feſtiuitas Domini, vel ſolennitas Domini, aut gyrus Domini. Filius Merari, 1 par. 6.c.29

Haggith ſcribendum, non Aggith, quum per ח ſcribatur Hebraicè. Vide Aggith.

Hái, Aceruus, vel coaceruatio. Ciuitas Amorrhæorũ trans Iordanem ſupra Iericho ſita, iuxta Beth-auen, ad Oriẽtalem plagam oppidi Beth-el, non longè ab eo diſtans, ioſ. 7.a.2, & 12.c.9. Cuius regẽ ſuſpenderunt filij Iſrael, ioſ. 8.f.23. Hæc eſa. 10.f.28. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Hebraicis Agai quoq; appellat. Huius mentio habetur etiam gene. 12.b.8. ioſ. 12.b.9, & 1 eſdræ 2.b.28. Hai autem, cuius mentio fit ierem. 49.a.3, eſt Ammonitarum, & ſcribitur Hebraicè … ſine … emphatico.

Hai, Cumulus. Eadem vrbs quæ & עיה, nehem. 11.d.30. Legendum per ע Aiah. LXX. non habent.

Hala, Dolor ſiue infirmitas maxillæ, ſiue principium humilitatis vel teneritudinis. Nomen fluuij, 4 reg. 17.a.6, & 18.c.11

Halaá, Infirmitas, ſiue rubigo. Altera vxor Aſhur, 1 para. 4.a.5

Halcáth, Portio, ſiue diuiſio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aſer, data Leuitis, ioſue 19.b.25. Quæ & Helcath dicitur, ioſ. 21.c.30

Halhúl, Dolor, ſiue principium doloris vel immunditiæ: aut expectatio doloris vel prophanationis, ſiue obſtetricatio doloris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15.g.58

Halicarnaſſus, Caput maritimæ habitationis, vel maritima Cariæ inſula. G. Vrbs Cariæ, principum regia, circa initiũ Tauri ſita, 1 macb. 15.d.23

Hallelu-ia, Laudate Dominum, pſa. 146.a.1, heb. 14.b.7

Hamathæus, Indignatio, ſiue calor, aut murus, ſiue uter uel lagena. Filius Chanáan, gene. 10.c.17, & 1 par. 1.b.16: à quo Hamath urbs quam Macedones Epiphaniam nuncupauerũt, alij Antiochiam, ut nonnullis placet. Mihi uidetur eſſe urbs tribus Nephthali, quæ Emath dicitur: à qua circuniacens regio ſic dicta eſt.

Hamdán, Cupiditas, aut calor iudicij. Filius Diſan filij Seir Horræi, geneſ. 36.c.26: qui 1 paralip. 1.c.41, dicitur חמרן Hamran.

Hammóth-dor, Indignatio uel calor generationis aut pilæ uel ſphæræ ſiue habitationis. Ciuitas, ioſ. 21.c.32: quæ de tribu Nephthali non ſolum Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro tutiſſimo aſylo eſt aſſignata.

Hamon, Calor aut ſol, ſiue ira eius. Nomẽ ciuitatis, ioſ. 19.b.28, & 1 par. 6.g.76, in tribu Nephthali.

Hamran, Aſinus, uel lutum, aut uinoſus. Filius Diſán, filij Seir Horræi, 1 paralip. 1.c.41: qui geneſis 36.c.26, dicitur Hamdan

Hamuél, Calor, ſiue ira Dei: aut ex Syro & Hebræo, uiderunt Deum. Filius Maſma, 1 par. 4.d.26

Hamúl, Pius, ſiue miſericors. Filius Phares filij Iudæ, geneſ. 46.b.12, & 1 par. 2.a.5

Hamulitæ, Idem. p.n. num. 26.c.21

Hanameél, Gratia ex Deo, ſiue miſericordia uel donum à Deo. Filius Sellum patruelis Ieremiæ prophetæ, iere. 32.a.7

Hanán, Gratioſus, uel pius ſiue miſericors, aut donans. Filius Maacha, 1 par. 11.g.43. Filius Sizac, 1 para. 8.c.22. Filius Aſel filij Elaſa, 1 par. 8.d.37, & 9.g.44, & 2 eſd. 7.c.48, & 8.b.7. Filius Igedeliæ, iere. 35.a.4, & 1 par. 4.c.20

Hananeél, Gratia Dei, ſiue miſericordia Dei, aut donum Dei. Nomen turris Ieroſolymæ, 2 eſd. 3.a.1 ierem. 31.g.38

Hanáni, Gratioſus, aut donans, uel pius ſiue miſericors. Pater Iehu prophetæ, 3 regum 16.a.7, & 2 paralip. 16.c.7. nehem. 12.c.35

Hananiá, ſiue Hananias, Gratia Domini, ſiue miſericordia Domini, aut donum domini. Pater Selemiæ patris Ieriæ, ieremiæ 37.c.12. Pater item Sedeciæ principis, ieremiæ 36.c.12. Filius Zorobabel filij Phadaia, 1 paralip. 3.d.19, & 8.c.23. Nomen prophetæ, ieremiæ 28.a.1. Vnus item è ducibus regis Oziæ, 2 par. 26.b.11, ubi ſcribitur Hebraicè חנניהו. Etiam hoc nomine uocabatur ille qui cum Daniele propheta à Nabuchodonoſor in captiuitate enutritus fuit, cui præpoſitus eunuchorum, Sidrach nomen impoſuit, danielis 1.b.7

Hanathón, Gratiæ, uel miſericordiæ donum. Ciuitas in terra Zabulon, ioſ. 19.b.14. Scribendum Nathon, id eſt dando, aut dare.

Hanés, Gratiæ uexillum, ſiue gratiæ tentatio, uel fuga: aut ex Hebræo & Syro, gratiæ miraculum. Ciuitas Aegypti, eſa. 30.a.4

Haniel,

Haniel, Gratia, ſiue miſericordia Dei, aut requies vel donum Dei. Filius Ola, 1 par. 7. g. 39. Filius Ephod, princeps tribus Manaſſe, num. 34. d. 23

Hanni, Afflictus, vel pauper, ſiue respondẽs. Nomen viri, 2 eſd. 12. a. 9

Hanón, Gratioſus, ſiue miſericors, uel donans, ſiue requieſcens. Filius Naas regis filiorum Ammon, 2 reg. 10. a. 1, & 1 paral. 19. a. 2

Hanun, Idem. Nomen viri, 2 eſd. 3. c. 30

Haphám, Thalamus eorum, ſiue coopertura eorum, aut litus eorum. Filius Hir, 1 par. 7. c. 13

Hapharáim, Fodientes, aut explorantes, ſiue cõfundentes, aut explorans ſiue confundẽs mare. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſ. 19. b. 19

Haphſi-ba, Voluntas mea in ea. Mater Manaſſe, 4 reg. 21. a. 1

Happhim, Thalami, ſiue cooperti, aut litus maris. Filius Machir, 1 par. 7. c. 15

Harád, Stupor, aut tremor. Nomen fontis, iud. 7. a. 1

Harada, Idem. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Sepher, num. 33. c. 24

Haraiá, Calor, aut ira Domini. Pater Eziel, 2 eſd. 3 b. 8

Harám, Vide Harim.

Harama, Vide Harma. 1 reg. 30. g. 30

Harán, Ira, ſiue iraſcens: aut Syriace, libertas. Charræ, ciuitas Meſopotamiæ, à Charra Syriæ fluuio, in qua habitauit Thare, geneſ. 11. d. 32, & 12. a. 5, & 27 g. 44, & 28. b. 10, & 29. b. 4. De qua & 4 reg. 19. c. 12, eſa. 37. c. 12, ezech. 27. e. 23. Dicitur & Charan à Græcis, act. 7. a. 2. Eſt & nomen viri, 1 par. 2. f. 46, vbi dicitur, Peperit Haran.

Harbona, Deſtructio, ſiue gladius eius nunc, aut ſiccitas eius nũc, ſiue ira ædificantis vel intelligentis. Nomen eunuchi, eſth. 1. b. 10

Harem, 2 eſd. 6. d 35, Vide Harim.

Haréph, Hyems, ſiue opprobrium, vel adoleſcentia: aut Syriacè, acutus. Nomen viri, 2 eſd. 7. c. 24, & 10. d. 19

Háres, Sol, aut teſta. Nomen montis in quo ſita eſt Aialon, iudic. 1. g. 35

Háreth, Sculptura, aut libertas. Nomen villæ ad Occidentem, 1 reg. 22. a. 5

Harhúr, Calefactus, ſiue areſactus: aut ira ſiue calor albedinis vel foraminis, aut libertatis. Nomen viri, 1 eſdr. 2. c. 51

Harim, Deſtructus, ſiue anathematizatus, aut rete, vel retiaculum: ſiue dedicatum vel conſecratũ, ſcilicet Deo. Nomen ſacerdotis, 1 par. 24. b. 8, & 1 eſd. 2. b. 32, & 10. c. 21, & 2 eſd. 7. d. 35. g. 42, & 10. a. 5. b. 27

Hariph, Hyems, ſiue opprobrium, vel adoleſcentia: aut Syriacè, acutus. Filius Hur, 1 par. 2. g. 51

Harma, ſiue Harama, Deſtructio ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculum, ſiue dedicatum vel conſecratum, ſcilicet Deo. Ciuitas in tribu Iuda & Simeon, ioſ. 15. c. 30, & 1 reg. 30. g. 30: ioſ. 19. a. 4, quo loco vetus interpres habet Horma: iudic. 1. d. 17, dicitur Sephath.

Harnápher, Ira tauri, ſiue ira creſcens: aut ex Syro & Hebræo, libertas tauri, ſiue ira creſcens. Filius Supha filij Helem, 1 par. 7. g. 37

Harodi, Tremefactus, ſiue ſtupefactus, vel caloris aut iræ abundantia. Nomen ciuitatis, 2 reg. 23. b. 2

Haromáph, Deſtructio, ſiue anáthema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimenti. Filius Iedaia, 2 eſd. 3. c. 10

Haróſeth, Artificium, vel aratura, ſiue teſta, aut ſilentium, vel ſurditas: aut Syriacè, ſylua. Ciuitas quæ iuxta Ioſephum libro 5. antiq. Iudai. ſuper paludem Samachonitidem ſita eſt, quam incoluit Siſara dux exercitus Iabin regis Chananæorũ, iudic. 4. a. 2

Harſa, Artificium, vel aratura, ſiue teſta, aut ſilentium, vel ſurditas: aut Syriacè, ſylua. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 52

Haruphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus: aut Syriacè, acutus, 1 par. 12. a. 5

Harús, Inciſus, ſiue aureus, aut ſolicitus, ſiue trituratus. Pater Meſſalemeth matris Amon regis Iuda, 4 reg. 21. d. 19

Haſaba, Numeratio, ſiue æſtimatio, vel cogitatio: aut artificium, vel feſtinatio, aut ſilentium in ea. Filius Zorobabel filij Phadaiæ, 1 par. 3. d. 20

Haſabiá, ſiue Haſabias, Numeratio vel æſtimatio, aut cogitatio Domini, ſiue artificium Domini: aut feſtinatio vel ſilentium in Domino. Filius Amaſiæ, 1 par. 6. d. 45. Princeps Leuitarum, 1 par. 25. a. 3, & 2 par. 35. b. 9

Haſadiás, Miſericordia Domini. Filius Zorobabel filij Phadaiæ, 1 par. 3. d. 20

Haſar-moth, Atrium mortis, vel fœnum mortis. Filius Iectan, gen. 10. d. 25, & 1 par. 1. b. 20

Haſár-ſubal, Atrium vel fœnum vulpis, aut fœnum ſemitæ. Nomen ciuitatis, 1 par. 4. e. 28. Hæc & Haſer-ſubal appellatur, ioſ. 19. a. 3

Haſár-ſuſim, Atrium equorum, aut fœnum equorum. Nomen ciuitatis, 1 par. 4. e. 31: quæ & Haſer-ſuſa.

Haſaſón-thamár, Glarea, vel lapillus commutationis: aut diuiſio ſiue ſagitta palmæ, id eſt dactyli. Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur, gen. 14. b. 7, & 2 par. 20. a. 2

Haſbadana, Feſtinans aut cogitans iudicium ſuum, ſiue ſilens aut computans iudicium ſuum. Nomen viri, 2 eſd. 8. a. 4

Haſebia, Numeratio vel æſtimatio Domini, aut cogitatio Domini, ſiue artificium Domini, aut feſtinatio vel ſilẽtium in Domino. Filius Merari, 1 par. 9. c. 14

Haſebna, Numeratio, ſiue feſtinatio intelligentis aut ædificantis. Nomen viri, 1 eſd. 10. a. 15

Haſebnia, Numeratio Domini, ſiue ſilentium, vel feſtinatio filij Domini. Nomen uiri, nehem. 9. a. 5

Haſebonias, Idem. Nomen viri, 2 eſd. 3. b. 20

Haſem, Silentium eorum, ſiue feſtinatio eorum. Nomen viri, 2 eſd. 7. c. 22

Haſer-gadda, Atrium hœdi eius, vel fœlicitatis eius: aut ex Hebræo & Syro, atrium inciſionis vel ſciſſuræ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ. 15. c. 27

Haſerim, Atria, ſiue veſtibula, aut ſagitta excelſa. Ciuitas in dorſo montis Seir inter Aegyptum & Chananæam, in qua Hauim, id eſt Heuæi gigantes habitarunt, ad Caphthorim expulſi, deut. 2. e. 23. alias Haſeroth, vt quibuſdam videtur, appellata.

Haſeroth, Atria ſiue veſtibula. Nomen eremi, per quam tranſierunt Iſraelitæ aſcendentes in terram Chanaan ex Aegypto, deut. 1. a. 1, nume. 13. a. 1, & 33. c 18

Haſer-ſual, Atrium vulpis, uel fœnum uulpis, aut ſemitæ uel pugilli. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis, ioſ. 19. a. 3: quæ 1 par. 4 e. 28, Haſar-ſubal dicitur.

Haſer-ſuá, Atrium equi, aut fœnum equi. Ciuitas in tribu Simeonis, ioſ. 19. a. 5: quæ & Haſar-ſuſim.

Haſim, Tacentes, ſiue feſtinantes, aut ſilentium uel feſtinatio maris. Nomen uiri, 1 par. 7. c. 12

Haſom, Silẽtiũ, uel feſtinatio eorũ. Nomẽ uiri, 1 eſd. 10. d. 33

Haſor, Atrium, aut fœnum. Ciuitas regni Iabin Chananæorũ regis, quæ & Heſron dicitur, in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 36, iudic. 4. a. 2, quam ſolam Ioſue incendit, ioſ. 11. a. 11, & 1 reg. 12. b. 9, & 4 reg. 15. f. 29: quæ principatum tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum, ioſ. 11. b. 10. & 12. d. 19. Fuit et altera in tribu Iuda, ioſ. 15. d. 23. Fuit in eadem tribu altera, quæ Haſor haddatha dicitur, ſiue Haſor noua, ioſ. 15. d. 25

Haſrá, Defectus, ſiue deficiens. Pater Thecue patris Sellum mariti Oldæ prophetidis, 2 para. 34 e. 22, qui 4 reg. 22. c. 14, dicitur Araas.

Haſſemón, Legatio, ſiue acceleratus numerus, uel feſtinata portio, aut ſilentium numeri uel portionis. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ. 15. e. 27

Haſſúb,

Haſſub, Aeſtimatus aut numeratus, ſiue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam, 1 par. 9. c. 14

Haſub, Aeſtimatus, aut numeratus, ſiue cogitatio vel artificium. Nomen viri, 2 eſdr. 11. c. 15

Haſam, Silentium, aut feſtinatio eorum. Nomen viri, 1 eſd. 2. b. 19, & 2 eſdr. 8. b. 4

Haſuphá, Diſcooperta, aut exhauſta, vel nudata. Nomen viri, 1 eſdr. 2. c. 43

Hathath, Contritio, aut timor. Filius Othoniel, 1 paralip. 4. c. 13

Hatil, Peccati vlulatio. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 57

Hatiphá, Rapina, ſiue peccati coma, aut reliquiæ. Nomen viri, 1 eſdr. 2. c. 54

Hatitá, Peccati declinatio. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 42

Hattus, Peccatum derelinquens. Filius Semeiæ filij Sechenjæ, 1 par. 3. d. 22, & 1 eſdr. 8. a. 2, nehem. 10. a. 4, & 12. a. 2

Hauoth-iair, Oppida illuminationis, vel annuntiationes luminis. Hauoth-iair ſunt oppida LX. in regione Baſanitide, quæ et expugnauit, & de nomine ſuo ita appellauit Iair filius Segub, nepos Manaſſe. Hæc LX. oppida dicuntur eſſe in regione Galaad, ob vicinitatem Galaad & Baſan, deut. 3. c. 14, & 3 reg. 4. b. 13, num. 32. g. 41. Sunt & alia XXX. oppida eiuſdem nominis in regione Galaad, quæ nomen acceperunt à Iair qui fuit vnus è Iudicibus Iſrael, iudic. 10. a. 4

Hazaél, Videns Deũ. Nomen viri, 3 reg. 19. c. 17, & 2 paralip. 22. b. 6. Succeſſor Ben-adad in regnum Syriæ, 4 reg. 8. d. 12. amos 1. a. 4

Hazaiá, Videns Dominum. Nomen viri, 2 eſd. 11. a. 5

Hazir, Porcus: aut Syriacè, conuerſus vel reuerſus. Nomẽ viri, 2 eſdr. 10. a. 20

H E

Hebál, Aceruus vetuſtatis, ſiue aceruus defluens. Filius Iectan, geneſ. 10. d. 28. Eſt & mõs vltra Iordanem in terra Chanaan, non longè ab Ierichonte, in quo altari conſtructo poſuit Moyſes maledictiones & benedictiones. Ioſephus libro 4. cap. 6. Antiq. Iud. Scribitur & עיבל, deut. 11. d. 29, & 27. a. 4

Héber, geneſ. 46. b. 17, & 1 par. 4. c. 18, & 7. f. 32, & 8. b. 17: vbi dicitur, Et Ezeci & Heber: interpretatur ſocius, aut particeps, vel adhærens, ſiue incantator, aut liuor. Item num. 26. e. 45, filius Brie.

Héber, Tranſiens vel tranſitus, aut ira, ſeu prægnans: vel Syriacè, frumentum. Filius Sale, gen. 10. d. 23, luc. 3. g. 35: à quo Hebræi dicti ſunt, vt doctioribus placet. 1 par. 5. b. 13. Filius item Elphaal filij Mehuſim, 1 par. 8. b. 12

Hebræa, Tranſiens, vel irata, aut prægnans, ierem. 34. b. 9

Hebræi, Tranſeuntes, ſiue irati, aut prægnantes: vel Syriacè, frumenta, 1 reg. 4. b. 6

Hebræus, Idem. ſ. n. gen. 41. b. 12, ierem. 34. b. 9

Hebri, Idem. Nomen viri, 1 par. 24. d. 27

Hebrón, Societas, ſiue participatio, vel adhæſio, aut incantatio, vel liuor. Ciuitas in terra Chanaan in montanis Iudææ, ciuitas Amorrhæorum, quondam Philiſthinorum metropolis. Hæc dicta eſt & Conuallis Mambre, quæ eſt in Hebron, gen. 13. d. 19, num. 13. b. 23, & 1 paralip. 3. a. 4: & Arbee, geneſ. 23. a. 2: & Cariath-arbe, ioſ. 15. c. 13. Filius item Caath filij Leui, exod. 6. c. 18, & 1 paralip. 2. f. 42, & 6. b. 18. De hac ſic Hebræi, Hebron ſignificat metropolim agri Hebronitici, ioſ. 21. b. 11, & agrum ipſum cum vrbibus illi metropoli ſubiectis, ioſ. 14. d. 13, & 15. d. 13. vbi malè hæc vox de metropoli ipſa exponitur.

Hebroná, Tranſiens, aut iraſcens. Nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael, num. 33. d. 34

Hebroni, Societas, ſiue participatio, vel adhæſio, aut incãtatio, vel liuor. Sunt Hebronitæ, num. 26. g. 58

Hebronites, Idem. ſ. n. 1 par. 26. d. 21

Hechelias, Expectans Dominum, ſiue hamus Domini. Pater Nehemiæ, 2 eſdr. 1. a. 1

Heddai, Laudatio, ſiue confeſſio, aut clamor. Nomen viri, 2 reg. 23. d. 30: qui Huri, 1 par. 11. f. 32. dicitur.

Héder, Grex, ſiue defectio, aut priuatio. Filius Beriæ, 1 paralip. 8. b. 15

Heglá, Feſtiuitas aut gyratio eius. Filia Salphaad filij Hepher filij Galaad, num. 26. d. 33

Helám, Exercitus matris vel gentis ſiue ancillæ: aut dolor ſiue expectatio matris vel ancillæ aut gentis, vel ſomnium. Ciuitas, 2 reg. 10. d. 16 & 17, haud procul à Iordane.

Helbá, Lac, ſiue adeps, aut manſit in ea, ſiue principium vel dolor in ea. Nomen ciuitatis quæ ſorte tribui Aſer euenit, iudic. 1. f. 31

Helcáth, Portio ſiue pars, aut lenitas. Ciuitas quæ de tribu Aſer data fuit Leuitis, ioſ. 21. e. 31. Hæc etiam Halcath dicitur, ioſ. 19. b. 25

Helci, Portio ſiue pars, aut lenis. Nomen viri, 2 eſd. 12. a. 15

Helcia, ſiue Helcias, Portio ſiue pars Domini, aut lenitas Domini. Pater Eliacim, 4 reg. 18. d. [illegible], eſa. 22. f. 20. Eſt & nomen ſacerdotis, 4 reg. 22. a. 4. Pater item Ieremiæ prophetæ, ierem. 1. a. 1, & 1 par. 6. a. 13, & 2 eſd. 12. a. 6

Héleb, Mundus, id eſt orbis, uel muſtela: aut Syriacè, rubigo. Filius Baana, 2 reg. 23. d. 28

Hélec, Portio. ſiue pars, aut lenitas. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe filij Ioſeph, num. 26. d. 30. ioſ. 17. a. 2

Helecitæ, Idem. p. n. num. 26. d. 30

Hélem, Somnians, aut ſanians, ſiue expectatio eorum, aut dolor eorum. Nomen uiri, zach. 6. d. 14

Hélem, per כ Percuſſio. Nomen uiri, 1 par. 7. g. 35

Heléph, Mutatio, ſiue tranſitus, aut perforatio. Nomen ciuitatis, ioſ. 19. e. 33. Terminus Nephthali.

Helés, Armatus, ſiue liberatus, aut nudatus. Nomen uiri, 2 reg. 23. d. 26

Heli, Eleuatio, ſiue oblatio, aut eleuans, uel offerens, ſeu pila. Nomen ſacerdotis illius qui Samuelem unxit in prophetã, 1 reg. 1. a. 3. Pater item Ioſeph mariti Mariæ uirginis, luc. 3. e. 6: qui matth. 1. c. 13, dicitur Iacob.

Heliadh, Vide Eleaſaph.

Heliodorus, Solis donum. G. Nomen uiri, 2 mach. 3. b. 7

Heliopolis, Hebraicè dicitur On: & interpretatur dolor, ſiue triſtitia, aut fortitudo. Græcè uerò Heliopolis, Solis ciuitas interpretatur. Vrbs Aegypti, geneſ. 41. f. 50, quæ ezec. 30. e. 17. Hebraicè dicitur Auen. Hæc urbs uocatur etiam Thebe.

Hellas, Græcia, 1 mach. 8. b. 9

Helles, Idem. quod Heles Filius Azariæ filij Iehu filij Obed, 1 par. 2. e. 39, & 11. f. 26, & 27. b. 10

Helmon-deblathaim, Duo nomina ſunt: Helmõ quod interpretatur occultatio, ſiue adoleſcentia, aut ſeculum, uel contemptus. Deblathaim, palathæ, id eſt maſſæ de ficibus compactæ. Nomẽ loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Dibon-gad, num. 33. f. 47

Helón, Feneſtra, uel prophanatio, ſiue dolor, uel infirmitas. Pater Eliab principis tribus Zabulon, nume. 1. a. 9, & 2. a. 7, & 10. b. 16. Eſt & nomẽ urbis in terra Moab, quæ Hebraicè dicitur חולון, iere. 48. d. 21

Hemám, Turbatio eorum, aut tumultus eorum. Filius Lotan filij Horræi, geneſ. 36. e. 22: qui 1 paralip. 1. e. 39, dicitur Homam. Vide Homam.

Heman, Multus, aut tumultuans: uel Syriacè, fidelis. Filius Maol, 3 reg. 4. d. 31. Filius Ioel, 1 para. 6. e. 33, & 15. b. 17, & 16. d. 41

Hemath, Vide Emath.

Hemoná, Popularis, ſiue populus noſter. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 24

Hemór, Aſinus, ſiue lutum, aut uinoſus: uel Syriacè, grauis aut ponderoſus. Pater Sichem, geneſ. 33. d. 19, & 34. a. 2. act. 7. b. 16

Hen, Gratia, ſiue miſericordia, aut manſio, vel requies. Nomen viri, zach. 6. d. 14. LXX non habent.

Henadad, Gratia vel miſericordia dilecti. Nomen viri, 2 eſdr. 3. c. 18

Henoch, Dedicatus, vel diſciplinatus, aut morigeratus. Filius Cain, gene. 4. c. 18. Filius præterea Iared, gene. 5. c. 18. luc. 3. g. 12. Filius etiam Madian filij Abrahæ, gen. 25. a. 4. Filius item Ruben, gen. 46. a. 9, & 1 paral. 5. a. 3. Ciuitas item quam Cain extruxit, illiq; filij nomen indidit, gen. 4. c. 18

Henochitæ, Idem p. n. num. 26. a. 5

Hépher, Fodiens, aut explorans, ſiue opprobrium vel confuſio. Filius Aſhur ex Naara vxore, 1 para. 4. a. 6. Portio regni, terræq; Chanaan, quam Ioſue expugnauit, ioſ. 12. d. 17, et 4 reg. 14. f. 25

Hepherita, Idem p. n. nume. 26. d. 32

Hephethah, Adaperire: imperatiui modi paßiuæ vocis, marc. 7. d. 34

Her, Vigil, aut denudans, vel effundens, ſiue æmulus vel ciuitas. Filius Iudæ ex Sue vxore ſua, gen. 38. a. 3, & 1 paralip. 4. c. 21. Pater Elmadan, luc. 3. f. 28

Heran, Vigilia aut magiſter earum. Filius Suthala filij Ephráim, numeri 26. d. 36

Heranitæ, Idem p. n. num. 26. d. 36

Hercules, Iunonis vel dominatricis gloria. G. 2 machab. 4. c. 19

Héred, Imperans, ſiue deſcendens. Filius Balæ filij Beniamin, num. 26. e. 40. Heb. Ared.

Hered, ioſ. 12. d. 14, Onager: aut Syriacè, draco. Nomen ciuitatis.

Hereditæ, Imperantes, ſiue deſcendentes, num. 26. e. 40

Herem, Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete vel retiaculum, ſiue dedicatum aut conſecratum, ſ. Deo. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 31

Heri, Vigil, ſeu denudans, aut effundens, vel ciuitas mea: aut Syriacè, inimicus. Filius Gad filij Iacob, gen. 46. b. 16

Heritæ, Idem p. n. nume. 26. b. 16

Hermá, Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete vel retiaculum, ſiue dedicatum vel conſecratum, ſ. Deo. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 12. d. 14. Vide Harma.

Herman, Suſtentaculum, vel inauris. G. Vir quidam, rom. 16. b. 14

Hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Nomen viri, rom. 16. b. 14

Hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium generationis. G. Vir quidam, 2 tim. 1. d. 15

Hermón, Deſtructio ſiue anáthema, vel rete ſiue retiaculum: aut dedicatum vel conſecratum, ſcilicet Deo. Nomē montis quem Sidonij Sarion, Amorrhæi Sanir vocāt, deut. 3. b. 8. ioſ. 13. a. 5. pſal. 88. b. 13. heb. 89. Vide item 1 par. 5. d. 23. Aliàs dicitur & שיאן Sion, deut. 4. g. 48. Hic mons quia ad Orientem Terræ ſanctæ ſitus erat, pro Oriente aliquando ponitur, pſalmo 88. b. 13. hebr. 89. A nonnullis traditur, duos eſſe חרמונין nomine montes. vnum non procul à Gelboa iuxta Iordanem: alterum verò multo altiorem ſupra Tarachonitidem regionem. Quod equidem haud obſcurè etiam Dauid pſ. 41. b. 7. hebr. 42, innuere videtur, dum inquit: De terra Iordanis & Hermonijm à monte modico. Doctiores tradunt hoc loco non eſſe nomen proprium montium, ſed Hermonijm ſignificare Hermonitas, id eſt accolas ſiue incolas montis Hermon.

Hermonij, Idem p. n. pſal. 41. b. 7. Hebr. 42

Herodes, Pellis gloria, vel pellibus glorians, aut mons gloriæ vel arrogantiæ: aut Syriacè, draco ignitus. D. Præſes ſiue procurator Galilææ conſtitutus à Romanis, luc. 3. a. 1: rex Iudææ, luc. 1. a. 5

Herodiani, Idem p. n. D. matth. 22. b. 16

Herodias, Idem f. g. D. matth. 14. a. 3

Herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. Cognatus Pauli, rom. 16. b. 11

Heſebón, Numerus, ſiue cogitatio, aut feſtinans intelligere vel ædificare. Nomen ciuitatis in Galaad Moabitarum, in qua habitauit Sehon rex Amorrhæorum, eſa. 15. b. 4, nume. 21. f. 33: quam ædificauerunt filij Ruben, nume. 32. g. 37, & 1 paral. 6. g. 81

Heſér, Atrium, aut fœnum. Nomē ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3 reg. 9. c. 15

Heſli, Prope me, vel iuxta me, ſiue auferens vel ſeparans. D. Pater Nahum Patris Amos, luc. 3. e. 25

Heſmoná, Feſtinatio numerationis vel muneris, aut feſtinatio præparationis, vel legatio. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Methca, diuidens Aegyptum & ſortem tribus Iudæ ad mare uſq; tendentem, num. 33. d. 29

Heſrái, Atrium, ſiue fœnum. Nomen viri, 2 regum 23. d. 35: qui Heſro, 1 paral. 11. g. 37, dicitur.

Heſró, Atrium aut fœnum eius. Nomen viri, 1 pa. 11. g. 37: qui 2 reg. 23. d. 35, dicitur Heſrai.

Heſrón, Sagitta exultationis, ſiue diuiſio cantici, aut atriū vel fœnum. Nomen ciuitatis, quæ & Haſor in tribu Iuda, ioſue 15. a. 3. Filius Ruben, gen. 46. b. 9. Item filius Iuda, ſiue potius filius Phares filij Iuda, gene. 46. b. 12, & 1 paralipomenon 4. a. 1

Heſronitæ, Idem p. n. num. 26. a. 8

Heth, Confractio, uel formido, aut ſtupor: vel Syriacè, deſcenſus. Nomen viri, gen. 23. a. 3, & b. 10

Hethalón, Contritio manſionis, aut formidabilis manſio, ſiue inuolutio eius. Nomen vrbis, terminus Iudææ ad Septentrionem, ezech. 47. c. 15

Hethæus, Confractus, vel formidans, aut ſtupens: uel Syriacè, deſcendens. Filius Chanáan, gen. 10. c. 15: à quo Hethæi.

Hethæi, Idem p. n. Nomen populi, gen. 15. d. 20, & 4 reg. 7. b. 6. Cyprum Hieronymus eſſe dicit.

Hethim, Idem p. n. Nomen loci, iudic. 1. f. 26

Heua, Viua, uel uiuens. Prima mulier creata à Deo, geneſ. 3. d. 20

Heuæi, Iniqui, peruerſi, uel iniquitates, peruerſitates, ſubuerſiones. Populi habitantes ad Meridiem, quos expulerunt Cappadoces, deuteronomio 2. e. 23. ioſuæ 13. a. 3, & 4 regum 17. f. 31

Heuæus, Vita mea. ſ. n. Filius Chanáan, gen. 10. c. 17

Heuilá, ſiue Heuiláth, Dolens, ſiue parturiens, aut loquens illi, ſiue annuntians illi. Filius Chus, gen. 10. a. 7. Filius item Iectan, gen. 10. d. 29. Nomen item regionis, geneſ. 2. b. 11, & 25. b. 18, & 1 reg. 15. b. 7. Getuli à Ioſepho dicuntur.

Hezeci, Fortis, ſiue apprehendens. Filius Elphaal, 1 para. 8. b. 17

Hezecias, 2 eſd. 7. c. 21, Vide Ezechias.

Hezión, Viſio, uel prophetia. Pater Tabremon patris Benadad, regis Syriæ, 3 reg. 15. d. 18

Hezir, Porcus: aut Syriacè, conuerſus, uel reuerſus. Nomē uiri, 1 par. 24. c. 15

H I

Hiél, Viuit Deus, ſiue uita Dei. Nomen uiri illius qui reædificauit Iericho, 3 reg. 16. g. 34

Hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ haud procul à Coloßis & Laodicea, coloß. 4. d. 13

Hieronymus, Sacrum nomen. G. Nomen uiri, 2 machab. 12. a. 2

Hijm, Vide Iim.

Hieroſolyma, Vide Ieruſalem.

Hillel, Vide Ellel.

Hin, Menſura erat liquidorum, ezech. 4. c. 11

Hir, Ciuitas, aut uigil, ſiue effundens, uel denudans: aut pullus, ſcilicet aſini. Filius Caleb filij Iephone, 1 par. 4. c. 15. Sunt qui dicant hoc loco legendum eſſe Hiruelá, nomine compoſi-

to, non autem Hir & Ela. tunc lege interpretationem dictionis Ela, & huius dictionis Hir.

Hira, *Ciuitas, aut vigil, ſiue denudatio, aut effuſio: vel aceruus viſionis. Filius Acces, 2 reg. 23. d. 26, & 38, & 1 paral. 27. b. 9. Vide Ira.*

Hiram, *Vitæ celſitudo.* Rex Tyri, *2 reg. 5. b. 11: qui 2 para. 2. a 3. c. 11, & 4. c. 11, & 8. a. 2, dicitur Huram Hebraicè.*

Hiram, *2 par. 2. a 3. c. 11, & 4. c. 11, & 8. a 2, Albedo corũ ſiue foramen uel libertas eorum, aut deſtruens, uel anathematizans. Heb. Huram. Rex Tyri, qui 2 reg. 5. b. 11, dicitur Hirã.*

Hiram, *gene. 36. d. 43, & 1 par. 1. d. 54. Ciuitas eorum, ſiue vigilia eorum, aut denudatio vel effuſio eorum, ſiue aceruus excelſus. Ciuitas Idumæorum.*

Hirás, *Libertas, aut ira.* Nomen viri Odolamitis, *geneſ. 38. a. 1. c. 12*

Hircanus, *Ciuitatis poſſeſſor, ſeu vigilãs æmulator.* D. Nomen viri, *2 mach. 3. b. 11*

Hir-ſemes, *Ciuitas ſolis: aut ex Hebræo & Syro, ciuitas ſeruitij vel miniſterij. Ciuitas in tribu Dan, ioſ. 19. d. 41*

Hiſpania, *Rara, id eſt precioſa.* G. Europæ regio latiſſima, *rom. 15. f. 24*

H O

Hobá, *Dilectio vel abſcõſio: aut Syriacè, obligatio vel peccatum.* Regio Syriæ ad dextram Damaſci, *id eſt Euphratem verſus: dicta etiam Soba & Sophene, geneſ. 14. c. 15*

Hobab, *Dilectus. Filius Raguel ſoceri Moyſi, nume. 10. d. 29. iudic. 4. b. 11*

. Hobia, *Vide Habia.*

Hod, *Laus, ſiue confeſſio. Filius Supha filij Helem, 1 paral. 7. g. 37*

Hódes, *Menſis, aut nouitas.* Vxor Sabaráim, *1 par. 8. a. 9*

Holdá, *vel Holdái, Mundus vel orbis, aut muſtela: vel Syriacè, rubigo.* Nomen viri, *1 par. 27. b. 15, zach. 6. b. 10. Item prophetæ vxor Sellum filij Thecue, 4 reg. 22. c. 14*

Holofernes, *Fortis dux, ex Hebræo & Syro.* D. Princeps militiæ regis Nabuchodonoſor, *iudith 2. a. 5*

Holón, *Feneſtra, ſiue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudæ ſeu Simeonis Leuitis data eſt, ioſ. 15. f. 51, & 21. b. 15*

Homám, *Tumultus, ſiue turbatio eorum. Filius Lotam filij Seir, 1 par. 1. c. 39: qui gene. 36. c. 22, dicitur Hemam.*

Homri, *Vide Amri.*

Hon, *Dolor, ſiue fortitudo, aut iniquitas. Filius Pheleth, numer. 16. a. 1*

Hopphá, *Thalamus ſiue coopertorium, aut litus vel ripa eius.* Nomen viri, *1 paral. 24. b. 13*

Hor, *Mons, ſiue concipiens, aut demonſtrans, ſiue oſtendens. Nomẽ montis, num. 20. d. 22, & 33. e. 36: in finibus terræ Idumææ ad Meridiem ſitæ, prope Petram ciuitatem.*

Horám, *Mons eorum, ſiue manifeſtans eos, aut concipiens eos. Rex Gazer, ioſ. 10. f. 33*

Horeb, *Deſertum vel ſolitudo, ſiue deſtructio, aut ſiccitas vel gladius. Nomen montis in regione Madianitarum, exod. 3. a. 1, pſal. 105. c. 19. heb. 106. Qui* סיני *aliàs dicitur, in quo data fuit lex Moyſi. Eſt & nomen petræ, exod. 17. b. 6*

Horrhæi, *Principes, vel liberi, aut ingenui, vel iraſcentes. Gigantes quos expulerunt filij Edom à monte Seir, deut. 2. c. 12. d. 22: qui geneſ. 14. a. 6, Chorræi dicuntur, iiſdem conſonantibus & punctis.*

Horrhæus, *Idem. ſ. n. gene. 36. c. 20*

Horem, *Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete, vel retiaculũ, ſiue dedicatum aut conſecratum, ſ. Deo. Ciuitas in tribu Nephthali. ioſ. 19. c. 38*

Hori, *Princeps vel liber, aut ingenuus, vel iraſcens. Filius Lotan filij Seir, geneſ. 36. c. 22*

Hormá, *ioſ. 19. c. 29, Excelſa ſiue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Aſer.*

Hórma, *Deſtructio, ſiue anáthema, aut rete vel retiaculũ, ſiue dedicatum aut conſecratum, ſ. Deo. Nomẽ loci iuxta Hor montẽ, in quo Iſraelitæ occiderunt Chananæos, numer. 21. a. 3. Vrbs item in tribu Simeon, quæ & Sephath dicebatur, iudi. 1. d. 17, & 1 pa. 4. e. 30. In ioſ. 15. e. 30, ſcribitur Harma: in Ioſue uero 19. a. 3, Bethul-arma, vbi vnica dictio eſt, quum ſeparatim legendæ ſint: duæ enim ſunt ciuitates.*

Horonites, *ira, vel furor: aut Syriacè, libertas, 2 eſd. 2. b. 10*

Horrim, *Vide Horrhæi, deut. 2. c. 12*

Hoſá, *Confidens, vel protegens. Nomen viri, 1 par. 26. b. 10. Nomen item cuiuſdam ianitoris, 1 par. 16. d. 38. Ciuitas itẽ quæ tribus Aſer terminus eſt, non procul à mari, inter Tyrum & Axaph, ioſ. 19. c. 29*

Hoſá, *1 paral. 4. a. 4, Feſtinans, ſiue tacens, aut ſenſualis. Nomen viri.*

Hoſanna, *Salua obſecro, vel ſalua nũc, matth. 21. a. 9. Heb. Hoſiah-na.*

Hotham, *Sigillum, aut ſignaculum, ſiue clauſura. Filius Heber filij Bariæ filij Aſer filij Iacob, 1 paralip. 7. f. 32, & 11. g. 44*

Hozái, *Videns.* Nomen prophetæ, *2 par. 33. d. 19*

Hoziél, *Videns Deũ. Filius Semei filij Gerſon, 1 par. 23. a. 9*

Hozriél, *Vide Ozriél & Ezriél.*

H V

Hucucá, *Sculptura, vel præceptum, aut legiſlatio. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, ioſ. 19. c. 34*

Hul, *Dolor, vel infirmitas, ſiue arena, vel præſtolatio, aut obſtetricatio. Filius Aram, geneſ. 10. d. 23. Hic à Ioſepho lib. 1. Antiquit. Iud. traditur Armeniam inſtituiſſe: quam ego quidẽ planè arbitror ab eius patre nomen inueniſſe.*

Hupham, *Thalamus eorum, aut operimentum eorum, ſiue litus vel ripa eorum. Filius Beniamin, num. 26. e. 39*

Huphamitæ, *Idem. p. n. num. 26 e. 39*

Hur, *Libertas, ſiue albedo, aut foramen. Filius Iuda filij Iacob, 1 par. 4 a. 1: qui gene. 46 b. 12, dicitur Onan. Filius Caleb ex Ephratha uxore, 1 paral. 2. c. 19. Rex item Madianitarum, num. 31 a. 8*

Hurai, *Idem. Nomen uiri, 1 paral. 11. f. 32: qui 2 reg. d. 30, dicitur Heddai.*

Huram, *Libertas eorum, ſiue albedo eorũ, aut foramen eorum. Filius Bela filij Beniamin, 1 par. 8. a. 5*

Huri, *Iraſcens, uel libertas, ſiue albedo, aut foramen. Pater Saphat, num. 13. b. 6. Pater Abihail, 1 par. 5. b. 14.*

Hus, *Conſilium, aut lignum: uel Syriacè, fixus. Filius Arã, gen. 10. d. 23. Is iuxta Ioſephum atq; Hieronymum Trachonitidis & Damaſci conditor extitit. nam principatum tenuit inter Palæſtinam & Cœleſyriam. Huius regionis fit mentio in Iob 1. a. 1. prætereà thren. 4. d. 21. Sic uocabatur etiam primogenitus Nachor, gene. 22. d. 21. Filius etiam Diſon filij Seir, gen. 36. e. 28, & 1 par. 1. c. 42*

Husám, *Feſtinatio eorum, aut ſilentium eorũ, uel ſenſualitas eorum. Rex tertius qui regnauit in Edom, geneſis 36. d. 34*

Huſathi, *Feſtinans, uel tacens, aut ſenſualitas. Ciuitatis nomen, 2 reg. 21. d. 18*

Huſathites, *Idem. 1 par. 27. b. 11*

Huſi, *Feſtinans, uel tacens, aut ſenſualitas. Pater Baana, 3 reg. 4. b. 16*

Huſim, *Idem. p. n. Altera uxor Sabaráim, 1 par. 8. a. 8. Filius Dan filij Iacob, gen. 46. c. 23*

H Y

Hymenæus, *Carmen nuptiale.* G. Nomen uiri qui à fide CHRISTI *excidit, 2 timoth. 2. c. 17*

I

IAbél, *Defluens, ſiue apportans, uel inueteraſcens, aut germinans, ſiue iubileus, aut buccina. Filius Lamech ex Ada uxore, gen. 4. c. 20*

Iabél,

יבש Iabês, Siccitas, vel confuſio. Pater Sellum, 4. reg. 15.b.10. A quo Iabes Galaad ciuitas, iudic.21.b.8, & 1 reg.11.a.1

יעבץ Iabês, Triſtitia, ſiue dolor. Nomen loci, 1 par.2.g.55. Eſt & nomen viri, 1 par.4.b.9

יבש גלעד Iabeſ-galaad, Siccitas vel confuſio acerui teſtimonij. Nomen ciuitatis, iudic.21.b.8, & 1 reg.11.a.1, procul v 1. M. à Pella pergentibus Gadaram.

יבין Iabin, Intelligens, ſiue ædificans. Rex Aſor, ioſ.11.a.1, iudi. 4.a.2, pſal.82.c.10. Hebr.83

יבנה Iabniá, Aedificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 2 par. 26.a.6

יבק Iabóc, Euacuatio, vel diſſipatio, aut lucta. Nomen vadi in Iordanem profluentis, gene.32.f.22: Ieboc etiam appellatur.

יעקן Iacán, Tribulatio vel labor, aut ablatio poſſeſſionis, uel nidi. Filius Eſer filij Seir, 1 par.1.c.42: qui in geneſ.36.e.28, dicitur Acan, deut.10.b.6

יקנעם Iacanam, Poſſidens populum, ſiue nidificatio populi. Nomen loci in Carmelo, ioſ.12.d.22

יעכן Iachán, Conterens, vel comprimens, ſiue ablatio baſis. Nomen viri, 1 par.5.b.13

יכין Iachin, Confirmet, ſtabiliat, aut ſtabile reddat. Filius Simeonis filij Iacob, gen.46.b.10. Nomen item columnæ lateris dextri in porticu Salomonis, 3 reg.7.c.21, & 2 par.3.d.17. quaſi dicat, ſtabile reddat ipſum templum. Nomen item ſacerdotis, 1 paral.9.b.10

Iachinitæ, Idem. p.n. num.26.b.12

Iachur, 1 par.1.b.31, legendum Ietur. Vide Ietur.

יקים Iacim, Surgens, aut confirmans. Filius Semei, 1 paral.8.b. 19, & 24.b.12

יעקב Iacób, Supplantator, vel calcaneus: aut planta, id eſt veſtigium. Filius Iſaac, geneſ.25.e.26, & 27.f.36

יעקבה Iacóba, Idem. Nomen principis, 1 par.4.f.36

Iacôbus, Idem. Apoſtolus, filius Zebedæi, matth.4.c.20

ידו Iaddó, Manus eius, aut poteſtas eius, ſiue confeſſio eius. Nomen viri, 1 par.27.c.21

ידע Iadá, Sciens, vel cognoſcens. Filius Onan filij Ierameel ex Atara vxore, 1 par.2.d.28

ידעיה Iadaia, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen viri, 1 eſd.2.b.36

Iadaſon, Cognitio ouis, vel cognitio mutationis. D. iudith 2.c.6

Iadias, Simul, vel ſolus Dominus, aut gaudium, ſiue acumen Domini: uel ex Syro & Hebræo, vnus Dominus. Nomen viri, 1 par.27.d.30

ידיעאל Iadihél, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Beniamin, 1 paralipomenon 7.b.6, & 11.g.45: qui geneſis 46.c.21, dicitur Aſbel.

ידון Iadón, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. Nomen viri, 2 eſd.3.b.7

יגור Iagúr, Colonus vel aduena, aut timens ſiue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſ.15.e.21

יחדי Iahaddai, Simul vel ſolus ego, aut acutus, vel gaudens: aut Syriacè, vnitas mea. Nomen viri, 1 par.2.f.47

יעלא Iahalá, Aſcendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri, 2 eſdr.7.e.57

Iahas, in Eſaia. Vide Iaſa.

יחת Iahath, Confractus, aut formidans, vel ſtupens: aut Syriacè, deſcendens. Filius Lobni filij Gerſon, 1 paral.6.b.20. Filius Rais filij Subal, 1 par.4.a.1, & 24.c.22. Præpoſitus inſtaurantibus templum, de filijs Merari, 2 par.34.c.12

יחזיה Iahaziá, Viſio Domini, 1 eſd.10.c.15

יחזיאל Iahaziél, Videns Deum, vel viſio Dei. Nomen ſacerdotis, 1 par.16.a.6. Filius Hebron, 1 par.23.c.19. Filius Iahath, 1 paralip.24.c.23, & 2 par.20.c.14

יעל Iahél, Aſcendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi, iudic.4.c.16

יחלאל Iahelel, Cœpit Deus, vel inchoatio Dei, aut ſpes Dei, vel viuat Deo. Filius Zabulon, gen.46.b.14

Iahiél, Viuit Deus. Nomen viri, 1 paral.15.b.18, & 16.a.5, & 23.a.8, & 29.c.8, & 2 paral.21.a.2, & 29.c.14, & 31.c.13, & 35.b.8, & 1 eſd.8.b.9, & 10.a.3 יחיאל

Iair, Illuminans, uel illuminatus. Filius Segub filij Eſron è filia Machir filij primogeniti Manaſſe: unde filius, id eſt nepos Manaſſe ſæpe dicitur, 1 par.2.c.22, deut.3.b.14, & 3 reg. 4.b.13, numer.32.g.41, ioſ.13.d.30. Fuit & nomen Iudicis in Iſrael, iudic.10.a.3 יאיר

Iairi, Lux mea, ſiue illuminans, aut illuminatus, eſth.11.b. 2: non eſt Hebraicum.

Iairites, Illuminatus, aut flumen, aut fluuialis, 2 regum 20. g.26 יאירי

Iairus, Idem. D. Nomen uiri, marc.5.b.22, luc.8.f.41

Ialá, Aſcendens, aut damula, uel caprea. Nomē uiri, 1 eſdr. 2.e.56 יעלה

Ialaleél, ſiue Ialeleel, Laudans Deum, aut claritas, ſiue illuminatio Dei. Nomen uiri, 1 par.4.c.16 יהללאל

Ialél, expectans Deum, aut orans Deum, ſiue incepit Deus. Filius Zabulon, gene.46.b.14. Heb. Iahelel. יחלאל

Ialelitæ, Idem. num.26.c.26

Ialon, Manens, ſiue murmurans. Filius Ezra, 1 paralip.4. e.17 ילון

Iambri, Amaricans, ſiue rebellans, aut commutans. D. Nomen uiri, 1 mach.9.d.37

Iamin, Dextera uel dexter, aut Auſter uel Auſtralis. Filius Simeonis filij Iacob, gene. 46.b.10, & 1 paral.4.e.24. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1 par.2.d.27 ימין

Iaminitæ, Idem. p.n. num.26.b.12 ימיני

Iamnia, Aedificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 1 machab.4.b.15

Iamnitæ, Idem. p.n. D. 2 mach.12.b.9

Iamnor, Maris lucerna, aut dextera lucis, uel dexteræ lumen. D. Nomen uiri, iudith 8.a.1

Iamrá, Rebellis aut amaricans, ſiue commutatio. Filius Supha filij Helem, 1 par.7.g.37 ימרה

Iamuél, Dies eius Deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filij Iacob, geneſ.46.b.10: qui 1 paral.4.d.24, dicitur Namuel. ימואל

Ianai, Reſpondens, ſiue affligens, aut depauperans. Filius Gad, 1 par.5.b.12 יעני

Ianne, Reſpondens, uel incipiens loqui, aut afflictus ſiue humiliatus, uel pauper. D. Pater Melchi patris Leui, lucæ 3.c. 24

Iannes, Idem. D. Nomen uiri qui Legis Moſaicæ acerrimus hoſtis fuit. Sunt qui putent hunc fuiſſe unum è magis qui reſtiterunt Moyſi: quod Paulus confirmare uidetur in ſua epiſtola ſecunda ad timoth.3.b.8

Ianoé, Requieſcens, aut manens, ſiue deducens. Ciuitas in tribu Ephráim, ioſ.16.c.6, & 4 reg.15.f.29 ינוחה

Ianum, Dormiens. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.f.53 ינום

Iápheth, Dilatatus, aut pulcher, uel perſuadēs. Filius Noe, gen.5.d.32. Hic Aphricam tenuit ſecundum Beroſum, à quo Gentiles, iudith 2.d.15 יפת

Iaphia, Illuminans, ſiue apparens, aut gemens. Filius Dauid, 2 regum 5.c.16, & 1 paralip.3.b.7, & 14.b.6. Rex item Lachis, ioſ.10.a.3 יפיע

Iaphie, Idem. Nomen oppidi in tribu Zabulon, ioſue 19. a.12

Iaphó, Vide Ioppe.

Iara, Odorans, ſiue aſpirans, aut luna, uel menſis. Pater Huri, 1 par.5.b.14 ירוח

Iara, Sylua, aut fauus, ſiue denudans, uel effundens, aut euigilans. Filius Abaz, 1 paralip.9.f.42: qui capite 8.d. 36, dicitur Ioada. יערה

Iaramóth, Altitudines, ſiue timens mortem, aut proiectio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Iſſachar, data Leuitis, ioſue 21.e.29 ירמות

Iare, Luna, uel menſis, ſiue odorans. Filius Iectan, geneſis 10.d.26

Iared, Imperans, uel deſcendens. Filius Maalaleel, geneſ.5.b.15. Filius item Ezra, 1 par.4.c.18

Iarephél, Sanitas Dei, aut medicina Dei, ſiue relaxãs Deus. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſ.18.d.27

Iarib, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans. Filius Simeonis filij Iacob, 1 paralip.4.c.24: qui geneſ.46.b.10, dicitur Ahod.

Iarim, Saltus, vel ſyluæ. Pars montis, ioſ.15.c.10.

Iáſa, Rixa vel contentio, aut exitus Domini. Nomen ciuitatis quæ de tribu Ruben. Merari nepotibus data eſt iuxta Ioſuam ex Hebræo, num.21.c.23, deut.2.f.32, iudic.11.d.20, & 1 par.6.g.78. Eadem ioſ.13.c.18, Iaſſa dicitur.

Iáſa, eſa.15.b.4, Rixa vel contentio. Hebr. Libas. Vrbs ſita in finibus Moabitarum.

Iaſer Figmentum, ſiue plaſmatio, aut tribulans, vel anguſtians. Vide Ieſer.

Iaſeritæ, Idem.p.n.nume.26.f.49

Iaſer, Rectus, aut cantãs, ſiue reſpiciens, aut dominans, vel præualens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore, 1 paral.2.c.18, ioſ.21.d.39, eſa.16.c.8 & 9. Loci nomen.

Iaſi, Faciens, vel factor meus. Nomen viri, 1 eſdræ 10.d.37

Iaſiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut feſtinatio Dei. Filius Nephthali, geneſ.46.c.24, quod 1 paralip.7.c.13 יחציאל ſcribitur.

Iaſiel, 1 paral.11.g.47, & 27.c.21, Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Maſobia.

Iaſon, Sanans, vel medicans. G 1 mach.8.c.17, & 12.c.16. Nomen viri, act.17.b.7, rom.16.d.21

Iaſon, actio. 21.c.16. Græcè Mnaſon, id eſt indagator, aut ſpondens, vel reminiſcens. G.

Iaſub, Conuerſio, aut habitatio, aut ſeſſio. Filius Eſaiæ prophetæ, eſa.7.a.3 Filius item Iſſachar, 1 paral.7.a.1: qui geneſ.46.b.13, dicitur Iob.

Iaſubitæ, Idem.p.n.nume.26.c.24

Iaſſa, ioſ.13.c.18, Vide infrà.

Iaſſen, Antiquus, ſiue dormiens. Nomen viri, 2 regum 23.d.32

Iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens vel declinans in ea. Nomen loci, 4 reg.21.d.19

Iathaneel, Donum Dei. Nomen viri, 1 par.26.a.2

Iauan, Decipiens, vel contriſtans, aut cœnoſus, vel columbus. Filius Iapheth, gen.10.a.1. A quo Iones, ſiue Græci, ezec.27.c.19

Iaus, Tinea corroſus, aut compreſſus, vel congregatus. Nomen viri, 1 paral.23.b.10

Iazer, Auxiliator, ſiue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, ſiue Moab, eſa.16.c.9, numer.21.g.32: quam conſtruxerunt filij Gad, num.32.g.35, ioſ.13.c.25

Iaziél, Aſperſio Dei, vel diſtillatio Dei. Filius Azmoth, 1 paral.12.a.3

Iaziél, Fortitudo Dei. Nomen ſacerdotis, 1 paralipomenon 15.b.18

Iaziz, Splendor: aut Syriacè, diſceſſio. Nomen proprium viri, 1 par.27.d.31

I C

Icamiá, Reſurrectio Domini, aut confirmatio Domini, uel vindicans Dominus. Filius Sellum filij Samoi filij Elaſa, 1 paralip.2.c.41

Ieces, Vide Acces.

Ichabód, Vbi gloria, aut væ gloriæ. Filius Phinees filij Heli Sacerdotis, 1 reg.4.d.21

Iconium, Veniens. G. Celeberrima vrbs Lycaoniæ eſt, de qua Plinius libro 5. capite 27, Strabo libro 12, Volaterr. libro 10. Geograph. Eſt aliud Iconium Ciliciæ ciuitas, cuius Lucas meminit, act.14.a.1. In hac Paulus & Barnabas predicarũt. Huius etiam fit mentio in ſecunda ad timoth.3.c.11

Icutiel, ſiue Iecutiel, Spes Dei, aut congregatio Dei. Nomen viri, 1 paral.4.c.18

I D

Idaia, Manus Domini, vel confeſſio Domini. Pater Allon patris Sephei, 1 par.4.f.37

Idaia, nehem.7.d.38, & 11.b.9, zach.6.d.14, Scientia Domini. Nomen viri.

Idida, Dilecta, ſiue amabilis, vel manus manus eius: aut per translationem, poteſtas manus eius. Mater Ioſiæ, 4 reg.22.a.1

Idithún, Lex eius, vel legalis, ſiue laudem vel confeſſionẽ dans. Pater Galal, 1 par.9.c.16, pſal.38.a.1

Idox, Iucundus, vel lætus, aut triturans. D. iudith 8.a.1

Idumæa, Ruffa, vel terrena, aut ſanguinea. Regio Syriæ, ſic dicta ab Edom filio Eſau, eſa.11.d.14, & 2 regum 8.d.14. Heb. Edom. Vide Edom.

Idumææ, Idem.p.n.f.g.3 reg.11.a.1

Idumæi, Ruffi, ſiue terreni, aut ſanguinei, 4 reg.8.f.21. Idumæi, inquit Volaterranus lib.11. Geographiæ, in litore Paleſthinæ verſus Aegyptum & Arabiam ſiti ſunt. Gens ex Nabathæis vicinis Arabiæ populis profecta. Inter hos ſunt oppida Philiſthinorum ab Hebræis appellatorũ, qui ijdem cum Paleſthinis ſunt, mutatis literis. Idumæa ſita eſt ad Meridiem reſpectu Terræ ſanctæ.

Idumæus, Idem.ſ.n.1 reg.21.b.7

I E

Ie-abarim, Acerui Hebræorum vel tranſeuntium, aut aceruí iraſcentium vel prægnantium: aut ex Hebræo & Syro, aceruí frumenti. Triceſima octaua Iſraelitarũ manſio in Moabitarum finibus, nume.21.c.11, & 33.f.44

Iebahar, Electio ſiue electus. Filius Dauid, 2 reg.5.c.15, & 1 par.3.b.6, & 14.b.15

Iebanias, Aedificatio Domini, ſiue filiatio Domini, vel intellectus Domini. Pater Rahuel, 1 par.9.b.8

Ieblaám, Inueteratio populi, vel defluens populus, aut germinatio populi, ſiue deglutiens eos. Nomen urbis in tribu Manaſſe, ioſ.17.c.11, iudic.1.f.27, & 4 reg.9.f.27

Iebnael, Aedificatio Dei, ſiue intellectus Dei. Nomen ciuitatis, terminus tribus Nephthali, ioſ.19.c.33

Iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.c.11. Dicitur aliàs Iamnetorum portus.

Iebóc, Euacuatio, uel diſſipatio, aut luctus. Nomen torrentis, terminus filiorum Ammon, numer.21.c.24, deut.2.g.37, ioſ.12.a.2. Dicitur & Iaboc, gen.32.f.22

Iebſem, Aromatizans, uel ſiccitas eorum, aut confuſio, uel erubeſcentia eorum. Filius Thola filij Iſſachar filij Iacob, 1 paralip.7.a.1

Iebús, Conculcatio, aut uolutatio, uel præſepium. Nomen ciuitatis quæ & Ieruſalem dicitur, ioſ.18.d.28, iudicum 19.c.10. In ioſ.18.d.28, ſcribitur יבוסי pro יבוס per metonymiam.

Iebuſæi, Conculcati, uel uolutati, aut præſepia, geneſis 15.d.20

Iebuſæus, Idem.ſ.n. Filius Chanáan, gen.10.c.16, & 2 reg.5.a.8: à quo primum Ieruſalem, Iebus: & Ieroſolymitæ, Iebuſæi vocati ſunt.

Iecemiá, Reſurrectio Domini, ſiue cõfirmatio Domini, aut uindicta Domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 par.3.c.18

Iechelia, Conſummatio Domini, uel poteſtas Domini. Mater Azariæ regis Iuda, 4 reg.15.a.2

Iechonias, Præparatio Domini, aut firmitas Domini. Filius Ioacim filij Ioſiæ, 1 par.3.c.16. Rex Iuda, eſth.2.a.6: qui ierem.22.f.28, & 37.a.1, Hebraicè dicitur Chonias. Dicitur et Ioachin, 4 regum 24.a.6. Fuit & Iechonias filius Ioſiæ, qui matth.1.b.11, & 1 par.3.c.16, dicitur Ioacim.

Iecho-

Iechonias, ierem. 22.f.28, & 37.a.1, Præparatus ipſe. Heb. Chonias, qui 1 par. 3.c.16, dicitur Iechonias.

Iecmaám, Reſurrectio populi, ſiue confirmatio, vel vindictas populi. Ciuitas in tribu Ephraim, 3 reg. 4.b.12, & 1 paralip. 6.f.68. Item filius Hebron, 1 par. 23.c.19

Iecnám, Poſſeſſio populi, ſiue emptio, aut nidificatio populi. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, ioſ. 21.c.34: quæ ioſ. 19.a.11, dicitur Ieconam, iiſdem conſonantibus & punctis.

Ieconam, Idem. Eadem ciuitas in tribu Zabulon, ioſ. 19.a.11: quæ ioſ. 21.c.34 Iecnam.

Iecſán, Durities, ſiue ſcandalum: aut Syriacè, colliſio. Filius Abrahæ ex Cetura, gen. 25.a.2

Iectán, Paruulus, aut tædium, ſiue contentio. Filius Heber, gen. 10.d.25

Iectehél, Congregatio Dei. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, ioſ. 15.e.38. Item rupis, 4 reg. 14.b.7. Euſebio ve verò רקם dicitur.

Iedaiá ſiue Iedei, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen ſacerdotis, 1 paral. 9.b.10, & 24.b.7

Iedaiá, Manus Domini, ſiue confeſſio Domini. Filius Haromaph, 2 eſd. 3.c.10

Iedalá, Manus iuramenti aut maledictionis ſiue execrationis: aut ex Hebræo & Syro, manus Dei. Ciuitas in tribu Zabulon, ioſ. 19.b.15. quædam exemplaria habent ירדאלה

Ieddo, Solus ipſe, vel vnus ipſe, aut Lætitia eius, ſiue acumen eius: vel Syriacè, nouitas eius. Filius Buz, 1 par. 5.b.14

Ieddoá, Scitus vel cognitus. Nomen viri, 2 eſdræ 12.a.11. b.21

Ieddu, Manus eius, ſiue confeſſio eius. Nomen viri, 1 eſd. 10.d.43, & 2 eſd. 12.a.10

Ieddúa, Scitus, aut cognitus. Nomen viri, 2 eſd. 10.d.21

Iedebós, Mellifluus, aut manus confuſionis vel erubeſcentiæ. Filius Etam, 1 par. 4.a.3

Iedidiáh, Vide Idida.

Iedei, 1 par. 24.b.7, Vide Iedaiá, Scientia, &c.

Iediél, Vnitas Dei, ſiue lætitia Dei, aut acumen Dei: vel ex Syro & Hebræo, renouatio Dei. Nomen principis, 1 paralip. 5.d.24

Iedibél, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Samri, 1 par. 11.g.45. Princeps militum, 1 par. 12.d.20

Iedláph, Diſtillatio, vel ſtillicidium: aut ex Hebræo & Syro, manus iuncta. Filius Nachor ex Melcha, gen. 22.d.22

Iegáal, Redemptor, vel redemptus, ſiue inquinatus. Filius Semeiæ filij Secheniæ, 1 par. 3.d.22

Iegbaá, Exaltatio, ſiue altitudo. Ciuitas eſt, numer. 32.g.35. LXX. καὶ ὑψωσαν αὐτάς, quam ædificauerunt filij Gad, iudic. 8.c.11

Iegedelia, Magnitudo Domini. Pater Hanan, ierem. 35.a.4

Iehedeiá, Vnus Dominus, aut lætitia Domini, ſiue acumen Domini: aut ex Syro & Hebræo, renouatio Domini. Nomen viri, 1 par. 24.c.20

Iehéth, Confractus vel formidans, aut ſtupens: vel Syriacè, deſcendens. Nomen viri, 1 par. 23.b.10

Iehezíél, Videns Deum, vel viſio Dei. Nomen viri, 1 paralip. 12.a.4

Iehias, Viuit Dominus. Sacerdos, 1 par. 5.c.23, & 15.c.23

Iehiél, Abſtulit Deus, aut coaceruans Deus. Nomen ſcribæ, 2 par. 26.b.11. Nomen item cantoris, 1 paralip. 9.f.35, & 11.g.44, & 15.c.18, & 16.a.5, & 2 par. 35.b.9, & 1 eſd. 8.b.13, & 10.d.43. Filius Iocl, 1 par. 5.a.7. Princeps item Gabaon, ex Hebræo, 1 par. 9.b.35

Iehieli, Viuit Deus. Nomen viri, 1 par. 26.c.21

Iehoiachin, Vide Ioachin.

Iehoiacim, Vide Ioacim.

Iehú, Ipſe, ſiue exiſtens. Filius Ioſaphat, 4 reg. 9.a.2. Nomen prophetæ filij Anani, 3 reg. 16.a.1. Filius Namſi, 3 reg. 19.c.17. Filius Obed filij Ophlal, 1 par. 2.c.38. Filius Iozabiæ, princeps, 1 par. 4.f.35, & 12.a.3

Iehuél, Abſtulit Deus, aut coaceruans Deus. Filius Zara, 1 paral. 9.a.6

Iehús, Tinea corroſus, aut compreſſus, vel congregatus. Filius Eſau ex Oolibama, geneſ. 36.a.5. Filius Balan filij Iadibel filij Beniamin, 1 paralip. 1.c.25, & 7.c.11. Secundus filius Eſec, 1 paral. 8.d.39

Iehús, 1 par. 8.a.10, Conſilians vel ligneus: aut Syriacè, fixus. Filius Saharaim, ex Hodes vxore ſua.

Iemai, Calefaciens, aut calidus. Filius Thola filij Iſſachar filij Iacob, 1 paral. 7.a.2. Heb. Iahemai.

Iemima, Filia Iob, iob 42.d.14. Vide Dies.

Iemini, Dextera, vel dexter. Pater Aphia, 1 reg. 9.a.1, & 2 reg. 16.c.11, pſal. 7.c.1, iudic. 3.b.15, & 19.d.16

Iemineus, Idem, 2 reg. 20.a.1

Iemla, Repletio, aut circũciſio. Pater Michææ prophetæ, 3 reg. 22.b.9

Iemléch, Regnans, aut Syriacè, conſulens. Nomen principis cuiuſdam, 1 par. 4.f.14

Iemna, Dextera, aut numerans, ſiue præparans: vel Syriacè conſtituens. Filius Aſer filij Iacob, gene. 46.b.17, & 1 par. 7.f.30. Pater Core, 2 par. 31.c.14

Iemna, 1 par. 7.g.35, Prohibitio, aut impedimentum, ſiue mare commotum. Filius Helem.

Ieminaitæ, Dexteræ, aut numerantes, ſiue præparantes, vel conſtituentes, num. 26.c.44

Ieús, Tinea corroſus, aut compreſſus ſiue congregatus. Filius Roboam ex Abihail, 2 par. 11.d.19

Iephdaiá, Redemptio Domini. Filius Seſac, 1 par. 8.c.25

Iephlát, Liberatus, aut expulſus. Filius Heber filij Barie filij Aſer filij Iacob, 1 par. 7.f.32

Iephleti, Idem. Nomen populi in ſorte filiorum Ioſeph, ioſ. 16.a.2

Iephoné, Aſpiciens, ſiue intuens. Pater Caleb, num. 13.a.7

Iephoane, Idem. Filius Iether, 1 para. 7.g.38

Iephtá, Aperiens. Ciuitas quæ in ſortem tribus Iudæ ceſſit, ioſ. 15.f.43

Iephtahél, Aperiens Deus. Nomen vallis, terminus tribus Zabulonis, ioſ. 19.b.14

Iephté, Aperiens. Filius Galaad ex meretrice. Iudex in Iſrael, iudic. 11.a.1

Ieraá, Luna, aut menſis, ſiue odoratio. Seruus Aegyptius Seſan filij Ieſi filij Apphaim, 1 par. 2.e.34

Ierameél, Miſericordia Dei: aut ex Syro & Hebr. dilectio Dei. Filius Eſron filij Phares, 1 par. 2.b.9

Ierameelita, Idem, 1 reg. 27.c.10

Iercaám, Extenſio eorum, ſiue viriditas populi, aut ſputũ populi, vel armatura, vel euacuatio populi. Ciuitas eſt quæ ſorte miſſa, tribui Dan obtigit ſecundum doctores Hebræorum, 1 paral. 2.f.44

Iercón, Aerugo, aut viriditas, ſiue ſputum, vel armatura aut euacuatio. Ciuitas in tribu Dan, ioſ. 19.d.46

Ieremia ſiue Ieremias, Celſitudo Domini, vel ſublimitas Domini, aut exaltans Dominum. Nomen principis, 1 para. 5.d.24. Eſt & nomen prophetæ filius Helciæ, iere. 1.a.1. Fuit & pater Amital, matris Sedeciæ, ierem. 52.a.1

Ieremiel, Miſericordia Dei: aut ex Syro & Hebræo, dilectio Dei. Filius Amélech, ierem. 36.f.36

Ierias, Timor Domini, vel viſio Domini: aut proiectio Domini. Filius Selemiæ filij Hananiæ, ierem. 37.c.12

Ieriáu, Idem. Filius Hebron, 1 par. 23.c.19

Ieribai, Pugnans, ſiue obiurgans, aut multiplicans. Filius Elnaem, 1 par. 11.g.46

Ierichó, Luna vel menſis, aut odor eius. Ciuitas opulentiſſima in Beniamin tribu, ab Ieroſolymis CL, & ab Iordane LX diſtans ſtadijs, num. 22.a.1, ioſ. 2.a.1. Quã ædificauit Hiel de Beth-el, Heb. יריחה, 3 reg. 16.e.34, & 2 par. 28.c.15,

matth.20.d.29, luc.18.f.35, & 19.a.1. Nobilis palmetis & balſami viridarijs. Vnde etiam Ciuitas palmarum appellatur, deut.34.a.3, & 2 par.28.c.15, & Thamar, ezechielis 48.d. 27

Ierichontinus, Idem, ierem.39.b.15

Ieriel, Timor Dei, aut viſio vel proiectio Dei. Filius Thola filij Iſſachar filij Iacob, 1 par.7.a.2

Ierimoth, Altitudines, ſiue timens mortem, aut videns mortem, ſeu proiectio mortis. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1 par.7.b.7. Filius item Beriæ, 1 par.8.b.14, & 2 paral. 31.c.13. Eſt & nomen ciuitatis in tribu Iuda, cuius rex dicebatur Pharan, ioſ.10.a.3, & 15.c.35. In tribu item Iſſachar data Leuitis, quæ Iaramoth dicitur, ioſ.21.c.29

Ierimuth, Idem. Nomen viri, 1 par.12.a.5

Ierioth, Cortinæ, ſiue linteamina, aut vlulationes ſiue confractiones. Filius Caleb ex Azuba vxore, 1 par.2.b.18

Ieremai, Altitudo mea ſiue timens vel proijciens aquas. Nomen viri, 1 eſd.10.d.33

Ierobaal, Id eſt, Vlciſcatur ſe Baal, ſub. de eo. Vel, Cauſam ſuam agat ſiue tueatur Baal, ſub. in eum. Nomen Iudicis in Iſrael, qui & Gedeon dicebatur, iudic.6.f.32, vbi & ratio huius nominis ponitur, his verbis, Et vocauit eum in die illo Ierobaal, dicens, Vlciſcatur ſe de eo Baal, 1 reg.12.b.11

Ierobeſeth, Impugnans confuſionem vel ignominiam, aut impugnans idolum. Nomen viri, 2 reg.11.c.21

Ieroboam, Impugnans vel obiurgans populum, vel multiplicans populum. Filius Ioas filij Ioachaz regis Iſrael, 4 reg. 14.f.23. Fuit item alius eiuſdem & nominis & regni rex tempus, 3 reg.11.c.26

Ieroham, Miſericors: aut Syriacè, dilectus. Filius Elcana filij Caath, 1 par.6.b.27, & 12.a.7, & 27.c.22. Filius Phaſor, 1 par.9.b.12. Filius Eliu filij Thau, 1 reg.1.a.1, & 2 par. 23.a.1

Ieron, Timor vel viſio: aut proijciens dolorem vel fortitudinem. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſ.19.c.38

Ieroſolyma, Viſio pacis, aut viſio perfecta vel conſummata: ſiue timor perfectus vel conſummatus. Vide Ieruſalem.

Ieroſolymæ, Idem.

Ieroſolymita, Idem.

Ieroſolymitæ, Idem p.n. marc.1.a.5

Ierſia, Lectulus ſiue ſtratum Domini, aut abſtulit paupertatem Dominus. Filius Ieroham, 1 par.8.c.27

Ieruel, Timor Dei, aut viſio Dei. Dicitur Vallis benedictionis inter Engaddi & Thecuam, 2 par.20.d.16

Ieruſa, Hereditas, vel exilium. Mater Ioathan filia Sadoc, 4 reg.15.g.33, & 2 par.27.a.1

Ieruſalem, Dicitur quaſi ירוש · שלם, id eſt videbit perfectum vel pacificum, Iudeæ metropolis à Melchiſedecho, teſte Ioſepho, condita, aliàs Salem, gen.14.d.18, & pſal.75.a. 3 hebr.76. Item & Iebus à Iebuſæo Chananæi filio, ioſ.18.d. 28. Poſtremò Helia (vt Volaterran. lib.11.ait) ab Helio Hadriano dicta eſt, is enim imperator partem eius extruxit: montem Caluarium, CHRISTI ſepulchrum, & Golgotha, loca extra mœnia antea ſita, muro cinxit. Porrò hæc olim vrbs bifariam diuiſa eſt, in ſuperiorem ſcilicet & inferiorem. Superior in vertice Sionis, vnà cum templo in eiuſdem montis latere ſita erat: quæ à conditore interdum ciuitas Dauidis nominabatur. Templo autem adhærebat inferior ciuitatis pars, 2 par.3.b.4. In fine capitis 15.d.28 ioſue, traditur Ieruſalē eſſe ſita in tribu Beniamin. Hebræi, Ieruſalaim dicunt, Chaldæi Ieruſalem, quos imitati ſunt LXX, vbiq; ſcribentes Ἱερουσαλήμ, Latini converterunt η in e longum. Matthæus dicere ſolet Ἱεροσόλυμα, Lucas modo Ἱερουσαλήμ, modò Ἱεροσόλυμα.

Ieſaer, Claritas, ſiue oleum, aut Meridianus. Filius Caath filij Gerſon, num 3.c.19

Ieſaaritæ, Idem p.n.

Ieſaia, ſiue Ieſaias, Salus Domini. Nomen viri, 1 par.25.c. 15, & 1 eſdr.11.b.6. Vide Eſaias.

Ieſamari, Cuſtos, vel cuſtodia. Filius Elphaal, 1 par.8.b.18

Ieſana, Dormiens, aut antiquus, vel annoſa, ſiue mutatio. Nomen ciuitatis, 2 par.13.d.19

Ieſia, Lanx, ſiue tranquillitas. Filius Ezra, 1 par.4.c.17

Ieſbaam, Sedens populus, aut conuerſio populi, ſiue inſufflatio, aut captiuitas populi. Filius Hachamoni, 1 par. 11.c.11. Filius Ieroam, 1 paral.12.a.6

Ieſbacaſſa, Eſt requirens vel deprecans, aut ſeſſio dura, vel inſufflatio ſiue conuerſio dura. Nomen viri, 1 par.25.b.4

Ieſbi-benob, Sedens in prophetia vel in loquutione, vel in germinatione: aut conuerſio ſiue inſufflatio in prophetia vel in loquutione, ſiue in germinatione: aut captiuitas in prophetia, vel in loquutione, ſiue in germinatione. Gigas quidam de quo 2 reg.21.c.16

Ieſboam, Conuerſio populi, ſiue ſeſſio populi, aut inſufflatio vel captiuitas populi. Nomen principis filij Zabdiel, 1 paralip.27.a.2

Ieſboc, Eſt vacuus, vel euacuatus: aut Syriacè, derelictus, vel derelinquens. Filius Abrahæ ex Cetura, gene.25.a.2

Ieſcha, Vngens, ſiue cooperiens, aut protegens, vel obumbrans: aut Syriacè, ſpeculans. Filia Aran filij Thare, quæ & Sarai dicebatur, gen.11.d.29

Ieſeiaa, Salus Domini. Filius Phaltiæ filij Ananiæ filij Zorobabel, 1 par.3.d.21

Ieſemé, Appoſitus, vel nominatus: aut admiratio, ſiue deſolatio. Filius Etam, 1 par.4.a.3

Ieſer, Figmentum, ſiue plaſmatio, aut tribulatio, vel anguſtians. Filius Nephthali, geneſ.46.c.24, & 1 par.7.c.13

Ieſeritæ, Idem p.n. num.26.f.49

Ieſeſi, Antiquus, ſiue ſexagenarius, aut exultans, vel eſt annus. Filius Ieddo, 1 par.5.b.14

Ieſi, Salus, aut reſpiciens. Filius Apphaim filij Nadab filij Semei filij Onam, 1 par.2.d.31, & 4.d.20. Pater Phaltiæ, 1 paralip.4.g.42, & 5.d.24

Ieſia, ſiue Ieſias, Eſt Dominus. Filius Izrahia filij Ozi filij Thola, 1 par.7.a.2, & 24.c.21. Vide 1 par.12.a.6, & 23.c.20

Ieſiel, Diuidens Deus, vel dimidiās Deus, aut feſtinatio Dei. Filius Nephthali, num.26.f.48

Ieſielitæ, Idem p.n. num.26.f.48

Ieſimon, Deſolatio, aut ſolitudo. Nomen deſerti, 1 reg.23.d. 24. Pro Ieſimon ſcribitur 1 reg.26.a.3, ſolitudo.

Ieſmachias, Adhærens, vel innitens Domino aut iunctus Domino. Nomen viri, 2 paral.31.c.13

Ieſmaias, Audiens Dominum, vel obediens Domino. Nomē viri, 1 par.27.c.19

Ieſphi, Laſpis, lapis ſcilicet precioſus: aut eſt hic, id eſt in hoc loco, vel labium, ſiue conterens. Filius Beriæ, 1 par.8.b.16

Ieſphan, Abſconditus, ſiue confractus, aut cuniculus. Filius Seſac, 1 par.8.b.22

Ieſraela, Idem quod Iſrael, quod interpretatur præualens ſiue dominans cum Deo, 2 reg.17.f.25. Vbi alij interpretes legunt, Fuitque Micha filius cuiuſdam viri, nomine Iethra Iſraelitæ, &c.

Ieſſe, Ens, ſiue exiſtens, aut munus, vel oblatio. Pater Dauid, eſa.11.c.10: qui & Iſai dicitur.

Ieſſui, Planus, ſiue æqualis, aut ponens, ſiue poſitus. Filius Aſer filij Iacob, geneſ.46.b.17, & 1 par.7.f.30. Filius Saul, 1 reg.14.g.49

Ieſſuitæ, Idem p.n. nume.26.e.44

Ieſu, luc.3.f.26, in Græco eſt Ioſe: & Hebraicè poteſt interpretari Parcens, vel eleuatus, aut exiſtens. D.

Ieſua, Saluator. Nomen viri, 1 par.24.b.11

Ieſui, geneſ.46.c.17, & 1 par.7.f.30, Planities, ſiue æqualis, aut ponens, vel poſitus. Filius Aſer filij Iacob.

Ieſue, Saluator, 2 par.31.c.15, & 1 eſdr.2.b.36

Ieſue, 1 eſd.10.d.31, Eſt Dominus. Nomen viri, Heb. Ieſia.

IESVS, Saluator. Sic uocatus fuit CHRISTVS Dominus noſter,

noſter, matth.1.c.16, luc. 2.c.21

Ieſus, agg.1.a.1. zach.3.a.1, & 6.c.11, Dominus ſaluator, vel Domini ſalus. Sacerdotis nomen filij Ioſedec. De quodam Ieſu loquitur & Paulus, coloſſ. 4. c. 11

Ieſus pro Ioſue, act.7.f. 45

Ieta, Declinans, vel diuertens. Ciuitas quæ Leuitis è tribu Iudæ vel Simeonis eſt data, ioſ. 21. b. 16. Eadem videtur eſſe quæ Iota dicitur, ioſ, 15.g.55. licet plerique diuerſè ſentiant, aſſerentes hanc aliàs Ietā dici, illam, Iota nempe, alias Loebe.

Ieteba. Vide Iateba.

Ieteba ſiue Ietebatha, Bonitas ſua, ſiue declinans filia eius, aut declinans deſertum. Nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Gadgad monte, 4 reg.21.d.19, num. 33. d.33 deut.10.b.7

Ieth, Confringens, vel formidans, aut ſtupens: uel Syriacè, deſcendens. Filius Gerſon filij Leui, 1 paralip. 6. d. 43. Heb. Iohath

Iethelá, Pendens, vel ſuſpenſio, ſiue coaceruatio. Nomen ciuitatis in tribu Dan, ioſ.19.d.42

Iethnán, Merces, ſiue donum: aut Syriacè, fumigās. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ.15.e. 23

Iether, Excellens vel reſiduus, ſiue remanans, vel explorans, aut funiculus. Ciuitas de tribu Iuda, Leuitis data, ioſ. 15. f.48, & 21.b.14, & 1 paral.6.e.58. Primogenitus Gedeonis, iudic.8. d. 20. Filius Ezra, 1 paral.4.c.17

Iethér, 1 reg.30.g. 27, nomen ciuitatis: nomen item viri, 1 paral.7.g.38, & interpretatur Excellens, aut reſiduum, ſiue remanens, aut explorans, ſiue funiculus.

Iéther, Idem 1 para 2.b. 17. Ille idem qui & Iethra, 2 reg. 17.g.25, dicitur. Filius item Iada filij Onā filij Ierameel, 1 par. 2.e.32. Sic dicitur & Iethro ſocer Moſis, exod.4.e.18, in codice Hebræo.

Iethéth, Donans. Ciuitas Idumæorum, gen.36.d.40.1 par. 1.d.51

Iethma, Orphanus, ſiue admiratio, aut conſummatio ſiue perfectio. Vir Moabites, 1 paral. 11.g.46

Iethnan, Narrabit, vel planget. Ciuitas, ioſ.15.e. 23

Iethrá, Excellens, ſiue reſiduus, vel remanens, aut explorans vel funiculus. Pater Amaſa filij Abigáil ſororis Dauid, 2 reg.17.g.25, & Iſraelites erat. in 1 paralip.2.b.17, dicitur Iether Iſmaelites.

Iethraham, Excellentia populi, aut reſiduus populi, ſiue exploratio vel funiculus populi. Filius Dauid ex Egla, 2 reg. 3.a.5, & 1 para.3.a.3

Iethrai, 1 para.6.b.21, Explorans: aut Syriacè, locus. Filius Zara.

Iethrán, Excellens, ſiue reſiduus, uel remanens, aut explorans, vel funiculus. Filius Supha filij Helem, 1 par.7.g.37. Filius item Diſon filij Seir Horrhæi, gene.36.c. 26

Iethræus, Idem. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb, 1 para.2.g.53, & 11 g.40

Iethró, Idem. Socer Moſis, exod.3.a.1: qui exod.2.c.17, dicitur Raguel. & Cini קיני, iudicum 1.d. 16. Vide Raguel, & Iether, exod.4.e.18

Iethrites, Idem. 2 reg.23.d.38

Iethſon, ioſue 21 d.36. In Hebræo eſt Cedemoth: quod interpretatur Antiquiores, vel priores, aut Orientales, ſiue incendium, vel incuruatio mortis. Nomen ciuitatis. Vide Cademoth. Non legitur apud LXX.

Ietur, Cuſtodiens, aut ordo vel ſeries: aut Syriacè, montanus Filius Iſmaelis, gen.25.b.15, & 1 para.1.d. 31

Ieús. Tinea corroſus, aut compreſſus ſiue congregatus. Filius Roboam ex Abihail, 2 para.11.d.19

Iezabad, Dotatus Vir Gaderothites, 1 para.12.a.4

Iezábel, Inſula habitaculi, vel væ habitaculo: aut ex Hebræo & Syro, inſula ſterquilinij, vel væ ſterquilinio. Filia regis Sidoniorum, vxor regis Achab, 3 reg.16.g.31, & 21.b.5

Iézer, Inſula adiutorij, ſiue inſula atrij, aut væ adiutorio vel atrio. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, nume. 26. d.30: qui ioſ.17.a.2, dicitur Abi ézer.

Iezár, 1 paralip.6.g.81, Auxiliator, ſiue adiutor. Ciuitas Amorrhæorum: quæ Leuitis & homicidis pro aſylo è tribu Gad eſt attributa. Eadem eſſe videtur quæ & Iezer dicitur.

Iezritæ, De Iézer, quod interpretatur inſula adiutorij, ſiue inſula atrij: aut væ adiutorio uel atrio, numeri 26. d. 30

Iezerites, Oriens, aut clarus, 1 para. 27. b. 8

Iezia, uel Ieziah, Diſtillatio uel aſperſio Domini. Nomen uiri, 1 eſdr.10.c.15. d. 25

Iezlá, Diſtillatio, uel aſperſio laborioſa. Filius Elphásl, 1 paral. 8. b. 18

Iezonias, Auſcultatio Domini, aut ſtatera Domini, uel arma Domini Filius Maachati, 4 reg.25.f. 23

Iezonias, ierem.35.a.3, & 40.c.8, & 42.a.1, ezech. 8.d.11 & 11.a.1, interpretatur Nutrimentum Domini, aut auſcultatio, uel arma Domini.

Iezrá, Porcinus: aut Syriacè, conuerſus. Filius Moſollam, 1 para.9.b.12

Iezrael, Semen Dei, aut diſtillans contritionem uel malū Deus, ſiue diſtillatio amicitiæ Dei, uel aſperſio paſtoris Dei. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ.15.g.56, & 17.d.16, & 19.b.18. iudic. 6.g.33, & 1 reg, 25.g. 43. Filius item Oſee ex Gomer uxore, oſee 1. b.3

Iezraelites, Idem. 3 reg.21.a.1

Iezraelitis, Idem.f.g. 1 reg 27.a.3

Iezraia, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Nomē uiri, 2 eſd.12. d.42

I G

Igaál, Redemptus, ſiue coinquinatus. Filius Nathā de Soba, 2 reg.23.d.36

Igal, Idem. Filius Ioſeph, nume. 13.b.8

I H

Ihelóm, Occultus, ſiue adoleſcens, aut caprea eorum uel ſeculum. Filius Eſau ex Oolibama uxore, gen.36.a.5

I I

Iim, Acerui. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ.15. e. 29

I L

Ilái, Aſcendens, uel ſuperior, aut aceruus mihi. 1 paralip.11 f.29

Illyricum, Exhilaratio, aut Lætificatio. G. Regio Epiri cōtermina, propinqua Italiæ, rom.15.d. 19

I N

Incendens, Heb. Saraph. Proprium uiri, 1 para.4.d.22

Incenſio, Heb. Thagera. Nomen loci, nume.11.a.3

Indi, De India, quæ Hebraicè dicitur Hodu, id eſt laudatio, ſiue confeſſio aut decora uel pulchra. Regio latiſſima ad Oriē tem ſita, cuius imperium Aſſuerus tenuit, eſther 1.a.1. Aliàs Hodu, Heuila & Chus appellata. cuius ſpatium ex Strabone lib.15. Geograph. & Plinio lib.6. cap.16, intra Indum ab Occaſu, à Septentrione Tauri iugis, ab Ortu Aeoo pelago, à Meridiè, ſuo, hoc eſt Indico clauditur, ſpacioſiſſima ipſa: & non gentium tantùm & oppidorum propè innumerorum, ſed omnium rerum prouentu, ære tantùm & plumbo excepto, fœlix: flumina cum plurima, tum maxima, præcipua tamen Gāganges & indus, quorum irriguo procurſu fit ut in udo ſolo proximātis ſolis uis nihil non magna quantitate gignat. Maximè autem ſi reliquas terras cogitas, Oriēti ſuppoſita uidetur. Vide etiam Ptolemæum lib.7.cap.1, & Pomp. Melam in 3

India, Iob 28.c.19, dicitur Ophir, Cinis, incineratio, fructificatio.

Ioáb, Paternitas, uel habens patrem, aut uolūtarius. Frater Abiſai, 1 reg.26.a.6. Filius item Saruiæ filiæ Iſai, 2 reg.2.c. 13, & 1 para.2.b.16. Filius etiam Saraiæ, 1 para. 4, c.14

Ioachás, Domini apprehenſio, ſiue Domini poſſeſſio, aut Dominus uidens. Filius Ioſiæ regis Iudæ, 4 reg.23.f.34. Filius

item Iehu regis Iſrael, 4 reg. 10. g. 35. Filius Ioram, 2 para. 21. d. 17. Sic dicitur & pater Ioas, 2 para. 25. f. 23, qui 4 reg. 14. d. 13, dicitur Ochozias. LXX eo loco paral. legunt Ochozias, videtur erratum in codice Hebraico.

Ioachaz, 2 paral. 34. b. 8, Apprehendens, ſiue poſſidens, aut videns. Pater Iohae, qui à commentarijs erat Ioſiæ regi.

Ioachin, Domini præparatio, ſiue Domini firmitas. Filius Ioacim, ſiue Eliacim, 4 reg. 24. b. 6, quem Ieremias 29. a. 2, & 37. a. 1, vocat Iechoniam.

Ioacim, Domini reſurrectio, ſiue Domini confirmatio, vel Dominus vindicans. Filius Ioſiæ regis, qui prius Eliacim dicebatur, 4 reg. 23. g. 34, & 1 para. 3. c. 15. Hic dicitur etiam Iechonias, matt. 1. b. 11

Ioacim, nehem. 12. a. 10, Reſurgēs, ſiue confirmās, aut vindicans.

Ioadi, Domini cœtus, vel congregatio, aut Domini tranſitus vel teſtimonium, vel Domini ornatus vel præda: aut ex Hebræo & Syro, Domini oblatio. Filius Achaz filij Micha, 1 para. 8. d. 36: qui 9. f. 42, dicitur Iara.

Ioadan, Domini deliciæ, vel Domini voluptas: aut ex Hebræo & Syro, Domini tempus. Mater Amaſiæ regis Iudæ, 4 reg. 14. a. 2, & 2 para. 25. a. 1

Ioahab, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Zemma, 1 paral. 6. b. 21, & 2 paral. 29. c. 12. Filius item Iochaz illius qui fuit Ioſiæ regi à commentarijs, 2 para. 34. b. 8

Ioabe, Idem. Filius Aſaph, 4 reg. 18. c. 18

Ioaha, Idem, 1 para. 26. a. 4, & 2 paral. 29. c. 12

Ioarim, Domini exaltatus, vel Domini exaltatio. D. Nomen viri, 1 mach. 2. a. 1

Ioas, Diffidens, vel deſperans, aut ignitus vel vrens. Pater Gedeonis, iud. 6. b. 11. Filius Achab regis Iſrael, 3 reg. 22. d. 26. Filius item Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4 reg. 11. a. 2, & 12. d. 20, & 13. a. 1, & 2 para. 2. c. 11. item 4 reg. 14. d. 17, vbi dicitur, Vixit autem Amaſias filius Ioas, vſque ad finem capitis. Filius Ioachaz filij Iehu, rex Iſrael, 4 reg. 13. b. 9. c. 13, & 14. a. 1: vbi dicitur, In anno ſecundo Ioas. Pater Ieroboam regis Iſrael, 4 regum 14. f. 27

Ioas, Domini ignis, vel Domini oblatio. Rex Iuda, filius Ochoziæ, filij Ioram, filij Achab, 4 reg. 11. d. 21, & 12. a. 1. b. 7 & in principio literæ d. 18, vbi dicitur, Quā ob rem tulit Ioas. & 13. d. 25, vbi dicitur, Porrò Ioas. Item 14. b. 5. c. 11. d. 16

Ioás, 1 paral. 7. b. 8, & 27. d. 28, interpretatur Tinea corroſus, ſiue compreſſus, vel congregatus. Filius Bechor filij Bēiamin filij Iacob.

Ioatham, Conſummatus, ſiue perfectus. Filius Oziæ ſiue Azariæ regis Iuda, 4 reg. 15. d. 32, & 2 parali. 26. a. 1. à LXX *Ioatham* & *Ioathan* transfertur. Filius item Ierobaal ſiue Gedeonis, iudic. 9. a. 5. Filius item Iahaddai, 1 par. 2. f. 47. Filius Azariæ filij Amaſiæ, 1 para. 3. c. 12

Iob, Dolens, vel gemens, ſiue vlulans, aut exoſus, vel patiēs inimicitiam. Nomen viri, iob 1. a. 1

Iob, gene. 46. c. 13, Dolens, vel gemens, aut vlulans. Filius Iſſachar, qui 1 parel. 7. a. 1, dicitur Iaſub.

Iobab, Idem. Filius Iectan, gene. 10. d. 29. Filius Saharaim ex Hodes vxore, 1 paral. 8. a. 9. Filius item Zaræ, rex Edom, gen. 36. d. 33

Iobanīā, Aedificatio Domini, ſiue filiatio, aut intellectus Domini. Filius Ieroboam, 1 paral. 9. b. 8

Iochabed, Glorioſa, aut grauis, vel ponderoſa. Filia Leui, vxor Amram, filij Caath, filij Leui, exod. 6. c. 20

Ioéd, Teſtificans, vel ornans, ſiue prædans, aut tranſiens: vel Syriacè, auferens. Nomen viri, 2 eſd. 11. b. 7

Ioel, Volens, ſiue incipiens, aut iurans. Nomen principis, 1 para. 4. f. 35. Nomen prophetæ filij Phatuel, ioel. 1. a. 1. Pater Semeiæ, 1 para. 5. a. 8. Filius item Gerſom. 15. a. 7. Filius præterea Azariæ, 2 par. 29. c. 12. Primogenitus Samuelis prophetæ, 1 reg. 8. a. 2. Filius Gad, 1 paral. 5. b. 12

Ioela, Eleuatio, ſiue proficiens, aut auferens maledictionē. Filius Ieroham, 1 paralip. 12. a. 7

Ioezer, Adiuuans. Nomen viri, 1 paral. 12. a. 6

Iogli, Reuelatio, aut tranſmigratio, ſiue reuolutio, aut exultatio. Pater Bocci principis tribus Dan, num. 34. d. 22

Iohá, Viuificans. Filius Bariæ, 1 paral. 8. b. 16. Vir Thoſaites, 1 paral. 11. g. 45

Iohanán, Gratioſus, ſiue donans: aut pius, ſiue miſericors. Filius Caree, 4 reg. 25. f. 23. Primogenitus Ioſiæ regis Iudæ, 1 para. 3. c. 15. Filius Azariæ 1 para. 6. a. 9. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 paral. 3. d. 24. Principis nomen, 1 paral. 12. b. 12. nehem. 12. b. 22

Iohanan, 1 para. 26. a. 3, & 2 paral. 17. d. 14, & 23. a. 1, & 28. b. 12, & eſdr. 10. d. 28. nehem. 6. d. 18, & 12. d. 42. Domini gratia, ſiue Domini donum, aut Domini miſericordia.

Iohanna, Domini gratia, ſiue Domini donum, aut Domini miſericordia. D. Mulier quæ ſequebatur CHRISTVM, vxor Chuſæ, luc. 8. a. 3, & 23. g. 49

Iohannes, Idem. D. Nomen Apoſtoli fratris Iacobi, quorū pater Zebedæus dicebatur, matt. 4. d. 21. Fuit & nomē præcurſoris CHRISTI, cognomento Baptiſtæ, luc. 1. f. 63

Ioiadá, Domini ſcientia, aut Domini cognitio. Nomen ſacerdotis, 4 reg. 11. b. 15. ierem. 29. f. 26

Ioiadá, Scitus, aut cognitus, nehem. 3. b. 6, & 12. a. 10, & 13. d. 28

Ioiarib, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans, nehem. 12. a. 19

Ioiarib, 1 paral. 9. b. 10, & 24. b. 7, Domini pugna, ſiue Domini obiurgatio, vel Domini multiplicatio. Nomen ſacerdotis.

Iona, ſiue Ionas, Columba, ſiue depopulans, vel multiplicans. Nomen prophetæ filij Amathi, 4 reg. 14. f. 25. Pater Ioſeph patris Iudæ patris Simeon, luc. 3. f. 30. Pater item Petri apoſtoli, iohan. 1 f. 42, & 21. c. 15

Ionadab, Spontaneus, vel volens, ſiue principalis. Filius Semmaa fratris Dauid, 2 reg. 13. a. 3. Filius item Rechab, ierem. 35. b. 3

Ionadab, 2 reg. 13. a. 5, vbi dicitur, Cui reſpōdit Ionadab, &c. & 4 reg. 10. d. 15, interpretatur Domini ſpontaneus, aut Domini princeps, vel Domini volens. Filius Rechab.

Ionathan, Domini donum. Filius Gerſom filij Moyſi iudic. 18. g. 30. Filius Saul, 2 reg. 1. a. 1, & 1 paral. 8. c. 33. Nomen ſcribæ cuiuſdam, iere. 37. c. 14

Ionathan, Filius Saulis regis, 1 reg. 13. a. 2, & 14. a. 1, & 21. b. 7, & 1 paral. 10. a. 2. Filius Abiathar ſacerdotis, 2 reg. 15. f. 27, & 17. d. 17, & 3 reg. 1. f. 42. Filius Iada filij Onam filij Ierameel, 1 paral. 2. e. 32. Filius Sage, 1 par. 11. g. 34, & 1 eſdr. 8. a. 6. Filius Aſael, 1 eſdr. 10. b. 16. nehem. 12. a. 11. Filius Caree, iere. 40. c. 8. In omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donās. Ac vbiq; ſcribi debet Ionathan per n in fine, non per s.

Ioppē, Pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syriæ in monte ſitum, vnà cum portu, qui à Barbaris nunc Sappho appellatur, ioſ. 19. c. 45, & 2 paral. 2. d. 16, & 1 eſdr. 3. b. 7, ionæ 1. a. 3, & 1 mach. 10. f. 75. act. 9. f. 38

Ioppitæ, Pulchri, ſiue decori. D. 2 mach. 12. a. 3

Iora, Temporaneus, aut oſtendens, ſiue demonſtrans, vel proijciens: aut Syriacè, Iebes. Nomen viri, 1 eſdr. 2. a. 18

Iorai, idem. Nomen viri, 1 para. 5. b. 13

Ioram, Excelſus, ſiue ſublimis, aut proiectus. Filius Thou regis, 2 reg. 8. c. 10. Filius item Ioſaphat, 1 paral. 3. c. 11: qui 3 regum 22. g. 51, dicitur Hebraicè יהורם.

Iorā, Filius Ioſaphat regis Iuda, 3 reg. 22. g. 51. Filius itē Achab regis Iſrael, frater Ochoziæ, 4 reg. 1. d. 17, & 3. a. 1, & 8. d. 25, & 9. d. 15, & 12. d. 18, & 2 par. 22. a. 4, & 22. a. 1, mat. 1. b. 8. Eſt & nomē ſacerdotis, 2 paral. 17. c. 7. In omnib. his locis interpretatur Domini celſitudo, aut Domini ſublimitas, aut

aut Domini proiectio. Præterquàm in fine 4 reg. 9 f. 29, vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

Iordanis, Fluuius iudicij, aut demonſtratio, vel proiectio iudicij, ſiue deſcenſio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicij. Fluuius Iudææ, deut. 1. a. 1. ioſ. 1. a. 2, qui ab Hebræis ſic dicitur quaſi יורד דן, id eſt à Dã deſluens. deſluit enim à Dan, gen. 13. c. 10, eximiæ dulcedinis: Solino Paneadis: Egeſippo vero Ioſephóque, Phiala fonte decurrens, regiones perquam amœnas præterlabitur: mox in lacum, quem multi Genezaraet vocant, ſe fundit. deinde mare Mortuum petit, natura dirum, à quo poſtremò abſorbetur.

Iorim, Dominus exaltans, vel Domini exaltatio: aut riui D. Nomen viri, luc. 3. f. 29

Ioſà, Ens, vel exiſtens, aut obliuiſcens, vel debens. Nomen principis, 1 paral. 4. f. 34

Ioſába, Domini ſaturitas, aut Domini ſatietas, uel Domini iuramentum, ſiue Domini ſeptenariũ. Filia regis Ioram, ſoror Ochoziæ, 4 reg. 11. a. 2

Ioſab-heſed, Habitaculum, vel ſedes miſericordiæ, aut inſufflatio vel conuerſio miſericordiæ. Filius Zorobabel filij Phadaiæ, 1 paral. 3. d. 20

Ioſabeth, Domini ſatietas, vel Domini iuramentum, aut Domini ſeptuplum, ſiue Dominus conuertens horam. Nomen mulieris, 2 paralip. 22. d. 11: quæ 4 regum 11. a. 11, dicitur Ioſaba.

Ioſabiá, Habitaculum vel ſedes Domini, ſiue conuerſio aut inſufflatio Domini, vel captiuitas Domini. Filius Saraiæ filij Aſiel, pater Iehu principis, 1 par. 4. f. 35

Ioſaiá, Aequitas Domini, vel planities Domini, aut apponet Dominus. Filius Elnaem, 1 paral. 11. g. 46

Ioſaphát, Dominus iudex, vel Domini iudicium. Filius Aſa regis, 2 reg. 15. e. 24, & 1 paral. 3. b. 10. Filius Ahilud, 2 reg. 8. d. 16. Filius item Pharuæ, 3 re. 4. e. 17. At ioelis 3. a. 2, videtur eſſe nomen vallis.

Ioſaphát, Iudicatus, vel iudicatio. Vir Mathanites, 1 para. 11. g. 43

Ioſedéc, Dominus iuſtus, vel Domini iuſtitia. Filius Saraiæ filij Azariæ, 1 paralip. 6. a. 14. Pater Ieſu ſacerdotis, agge. 1. a. 1

Ioſedéc, 1 eſdr. 3. a. 2, & 5. a. 2, & 10. c. 19, nehem. 12. c. 26. interpretatur Iuſtificatus, uel iuſtificatio.

Ioſéph, Augmentum, vel præfectus. Vndecimus filius Iacob ex Rachel vxore, gene. 30. d. 24. Pater item Igal, num. 13. a. 8. Filius Aſaph, 1 paral. 25. a. 2

Ioſeph, pſal. 80. a. 1. heb. 81, Domini augmentum, vel Domini profectus.

Ioſeph, matth. 13. g. 55, & 27. f. 56, vbi dicitur, Et Ioſeph mater. marc. 6. a. 3, & 15. d. 40, ibi, Et Ioſeph mater. & ibi, Mariæ & Ioſeph. & act. 4. g. 36. in omnibus his locis in Græco eſt Ioſes: quod Hebraicè poteſt interpretari parcens, vel eleuatus, aut exiſtens. D.

Ioſephus, Augmentum, vel profectus. D. 1 mac. 5. b. 18

Ioſias, Ignis Domini, aut vrens Dominus. Rex Iuda filij Amon filij Manaſſe, 4 reg. 22. a. 3

Ioſphias, Augmentum, vel profectus Domini, aut conſummans, vel finiens Dominus. Filius Selomith, 1 eſd. 8. b. 10

Ioſue, Dominus ſaluator. Filius Nun, princeps tribus Ephráim, Oſee prius nominatus, nume. 13. b. 17, & 1 paral. 7. f. 27. Poſt Moyſen dux populi Iſraelitici, ioſue 1. a. 1

Ioſue, Eſdræ 2. a. 6, & 3. a. 2, & 4. a. 3, & 5. a. 2, & 8. g. 33, & 10. c. 18. Item nehem. 3. c. 19, & 8. b. 7, & 9. a. 4, & 12. a. 1. in omnibus his locis interpretatur Saluator

Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas in tribu Iudæ, ioſ. 15 g. 55. Eadem uidetur eſſe quæ ioſu. 21. b. 16, Ieta appellatur. Vide Ieta

Iouis τοῦ Διός. Obliquus à Ζεὺς Iupiter, quaſi Iuuans pater, act. 14. b. 13, & 19. g. 35

Iozabád, Domini dos, uel Domini dotatio. Nomen ſerui Ioas regis, à quo occiſus eſt ipſe Ioas, 4 reg. 12. d. 21, & 1 para. 26. a. 4, & 2 paral. 17. d. 17, & 24. g. 26

Iozabád, vel Iozabed, Dotatus. Princeps militiæ, 1 para. 12. d. 20. eſd. 10. c. 21. nehem. 11. c. 16, & 2 paralip. 31. c. 13, & 35. b. 9, & nehem. 8. b. 7

Iozachár, Memorans, ſiue maſculinus. Filius Semaar, ſeruus Ioas regis Iuda. qui Iozachar occidit ipſum regem Ioas, adiutus à Iozabad conſeruo, 4 regum 12. d. 21. Hic 2 para. 24. g. 26, dicitur Zabad.

I R

Ira, Ciuitas, aut vigil, ſiue denudatio, aut effuſio, uel aceruus viſionis. Nomẽ ſacerdotis, 2 re. 20. g. 26. Iethræus quidã, de quo 1 paral. 11. f. 28. Vide Hira.

Irád, Onager, ſiue aceruus deſcenſionis, uel aceruí deſcenſio, aut aceruus imperij: vel Syriacè, draco. Filius Enoch, gen. 4. c. 18

Irái, Vigil, aut ciuitas, ſiue denudans vel euacuans: aut pullus, ſ. aſini. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1 paralip. 7. b. 7

I S

Iſaác, Riſus. Filius Abraham ex Sara, gene. 17. c. 19, & 21. a 3 Heb. Iſhac. Scribitur & ישחק per ש ſiniſtrum, loco צ, ierem. 33. d. 26, & amos 7. b. 9. d. 16

Iſaar, Oleum, ſiue claritas, aut Meridianus. Filius Caath filij Leui, exod. 6. c. 18, & 1 paral. 6. a. 2. c. 38, & 23. b. 12: qui nume. 3. c. 19, dicitur Iſaar, iiſdem tamen conſonantibus & punctis.

Iſaari, Idem. Nomen viri, 1 para. 24. c. 22

Iſaaritæ, Idem. p. n. 1 paral. 26. c. 23

Iſái, Munus, aut ens, ſiue exiſtens, uel debitor. Pater Dauid quem Græci Ieſſæ uocãt. Filius Obed filij Booz, Ruth 4. d. 17 & 1 reg. 16. a. 3, & 1 paral. 2. b. 12

Iſaias, Vide Eſaias.

Iſari, Figmentum, ſiue plaſmatio, aut tribulans, uel anguſtians. Nomen uiri, 1 para. 25. c. 11

Iſbaáb, Seſſio uel habitatio patris, aut conuerſio, uel inflatio. ſiue captiuitas patris. Nomen uiri, 1 para. 24. b. 13

Iſ-bóſeth, Vir confuſionis uel ignominiæ, aut uiri mora. Filius Saul regis Iſrael, 2 reg. 2. b. 12

Iſcariotes, Hebraicè interpretatur Vir occiſionis, uel uir exterminationis uel mortis. Sic cognominatur Iudas ille CHRISTI noſtri proditor, matt. 10. a. 1. Sunt qui & Iſcariotem dictum exiſtiment, per ch ſcribentes, quod de tribu Iſſachar eſſet: cui tale cognomen ex ipſo quoque facinore optimè cõueniat. nam mercede uendidit CHRISTVM noſtrum. Iſſachar ſiquidem ex 30. c. 18 geneſeos, à שכר, quod mercedem ſignificat, inclinatum eſt.

Iſmaél, Exauditio Dei. Filius Abraham ex Agar ancilla, gene. 16. c. 11. Filius item Nathaniæ, 4 reg. 25. f. 25. Filius Aſel filij Elaſa, 1 paral. 8. d. 38, & 9. g. 44

Iſmaelitæ, Idem. p. n. gen. 37. f. 25. Populi quos Moyſes (ut quidam dicunt) Madianitas uocat: Euſebius Agarenos, ſiue Saracenos. Alij tamen dicunt Iſmahelitas & Agarenos eſſe nomina duorum populorum.

Iſmaelites, Idem, 1 para. 2. b. 17

Iſmiel, Nominatio Dei, aut admiratio uel ſtupor Dei. Nomen principis, 1 par. 4. f. 36

Iſraél, Præualens ſiue dominans cum Deo. Nomen Iacob, inditum ei ab angelo, gen. 35. b. 10. Regnum item decem tribuũ uocatum eſt Iſrael.

Iſraelitæ, Idẽ. p. n. Populi ab Iſrael ſic cognominati, 2 reg. 3. c. 18

Iſraelites, Idem, leuit. 24. b. 10

Iſraelitis, Idem. f. g. leuit. 24. b. 10

Iſraeli, Vide Ieſraeli, & Iſraeli.

Iſreéla, Præualens aut dominans Deus, ſiue rectitudo Dei,

aut

aut canticum Dei. Nomen uiri, 1 para. 25.c.14.

Iſſachár, Eſt merces, uel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia uxore ſua, geneſ.30.c.18. Nomen tribus, 3 reg.4.b.17

Iſſhemó, ſignis admirationis uel conſummationis, ſiue ignis perfectionis uel ſimplicitatis. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.f.50

Iſ-tob, Vir bonus. Nomen uiri, 2 reg. 10.b.8

Iſuhaiá, Comprimens uel humilians Dominus, ſeu meditatio Dei. Nomen principis, 1 paralip.4.f.36

I T

Italia, Ab Italo rege dicta eſt, uel ab Italis, id eſt uitulis, eo quod illa regio uitulis abundet. Latinum eſt, act. 27.a.6

Italia, num.24.d.24. ezech.27.a.6. In hebræo eſt Cithim: & interpretatur contereutes, uel contritio maris, ſiue diadema, aut ... uel ... uel ex Syro & Hebræo, conternatio maris. Regio & patria Romanorum, ab Italo rege uocabulum traxit, quæ ab Aphrico & à Borea Mari magno cincta, reliqua Alpium obiectibus obſtructa eſt. Hæc quinque appellata eſt nominibus: Saturnia, à Saturno primo habitatore, Trogo: Italia, à rege, Plinio: Auſonia, Liuio: Aenotria, Dionyſio: Heſperia, Virgilio. Vide Volater lib. 4. Geograph.

Italia, eſaie 66 f.19. Hebraicè dicitur Thubal, & interpretatur orbis, aut confuſio, uel ignominia, ſiue portatus uel adductus. Sunt qui Iberes, non Italos eſſe dicant.

Italica cohors, ab Italia dicta eſt, act.10.a.1

Ithai. Robuſtus, aut ſignum, uel uenter: aut Syriacè, ueniens. Filius Ribai, 2 regum 23.d.29: qui & Ethai, 1 paralip. 11.f.31

Ithamár, Inſula palmæ uel dactylorum, aut inſulæ commutatio uel permutatio, ſeu uæ palmæ aut commutationi. Filius Aaron filij Amram filij Caath filij Leui, exodi 6.d.23, & 1 paral. 6. a.3

Ituræa, Cuſtodita uel Syriacè, montana, uel montoſa. Et Trachonitidis regio iuxta deſertum Arabiæ: cuius Tetrarcha fuit Philippus, luc.3.a.1, de quo Hieronymus in locis Heb. A Ietur filio Iſmaëlis.

Ituræi, Cuſtoditi uel cuſtodiæ, aut coordinati: uel Syriacè, montani ſeu montoſi. Populi, 1 para.5.c.19

I V

Iubál, Deſinens, ſiue apportans, uel inueteraſcens, aut germinans, ſiue iubileus, uel buccina. Filius Lamech ex Ada uxore, gen. 4.d.21

Iubileus, Buccina, uel deſinens, ſiue apportans, aut germinans, ſiue inueteraſcens, leuit.25.b.11. nume.36.b.4

Iucadam, Incruatio populi, ſiue incendium populi. Ciuitas eſt in tribu Iuda, ioſue 15.g.56

Iuchál, Domini omnis, aut Domini perfectio, ſiue conſummatio. Filius Selemiæ, iere.37.a.3

Iucál ierem.38.a.1, interpretatur potens, ſiue perfectus, vel conſummatus. Filius Selemiæ.

Iud, Laudans, ſiue confitens. Ciuitas in tribu Dan, ioſu.19.e.45

Iudá, Laudatio, ſiue confeſſio. Filius Iacob, geneſ. 29.d.35. Tribus Iuda ad Auſtrum, ioſ.15.a.1

Iudæa, idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuũ appellatur, uelut marci 1.a.7. pſal. 75.a.2. heb. 76. Notus in Iudæa Deus. Aliquando duæ tantum tribus, Iuda & Beniamin appellantur, ad diſtinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumque in terra repromiſſionis regionum. Obſeruabis itaque apud hiſtoricos Iudæam pertinere ad Paleſtinam: Galilæam verò atq; Samariam ad Phœnicem. Neque obſcurum eſt poſt Salomonis mortem, decem tribus Iſrael defeciſſe à Roboam ad Ieroboam Ephrataeum, 3 regum 12.e.20. Exinde duæ tribus, Iudæ ſcilicet & Beniamin, quæ ſemini Dauidis adhæſerant, nunc domus Dauid, nunc regnum Iuda, Ieruſalem, aut Beniamin in Scripturis potiſſimum à Prophetis nuncupatæ. Sicut decem tribus quæ defecerant, regnum Iſrael, domus Iacob & Ioſeph, Ephraim, regnum Samariæ, Iezrael, Beth el, Bethauen appellari notum eſt.

Iudæa quæ & Chananæa & Repromiſſionis terra, quæ ſancta in Scripturis ſacris nuncupata eſt, Syriæ regio, in Aſia maiore, ad Orientem habet Mare mortuum, quod & ſalſum, numeri 34.a.3, vbi quondam Sodoma & Gomorrha vrbes ſitæ erant. vltra quod Iordanis fluuius, qui Mare mortuum ingreditur, deinde Amorrhæi habitant. Poſt quos Moabitæ terram occupauit: deinceps Ammonitæ & magnus Euphrates. Vltra illos Babylon atque Chaldæorum eſt regio. Perſis deinceps incipit. Ad Aquilonem Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mons terminus Iudææ eminet. Damaſcus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quod Syria & Aſſyria ſitæ ſunt, quæ reſpiciunt & extenduntur ad Orientalem plagam. Vlterius Sidon & Tyrus Occidentem verſus declinant & extenduntur. Occidentem verſus, Philiſtijm, quæ Paleſtina & Allophylorum terra dicitur, incipit: vltra quam Mare magnum, quod & Mediterraneum, horret, exodi 23 g.31: hoc Paleſtinorum mare appellatur. Ad meridiem Amalecitæ habitant, nume. 13.f.30, poſt quos Seir mons, & Edomitæ: vltra illos Madianitæ ſedent. deinde eſt mare rubrum, vltra quod Aegyptus ſita eſt, ad Occidentem Iudææ extenſa. Habes paucis verbis limites ſeu terminos terræ promiſſionis à Moſe & Prophetis.

Iudæi, Laudantes, ſiue confitentes, 4 reg.25.g.25

Iudæus, Idem. ſ.n. zach.8.d.23

Iudaia, Laudatio, ſiue confeſſio Domini. Vxor Ezra, 1 paral.4.c.18

Iudaiſmus, Laudatio, ſiue confeſſio. Religio Iudæorum, galat.1.c.14

Iudaicè. 4 reg.18.e.26

Iudas, Idem. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1 machab. 2.a.4. Vnus ex duodecim Apoſtolis, matt.10.a.4. Eſt & nomen cuiuſdam Galilæi, de quo act.5 g.37

Iudi, Idem. Filius Nathaniæ filij Selemiæ filij Chuſi, ieremi. 36.c.14

Iudith, Laudans, ſiue confitens, aut Iudæa. Altera vxor Eſau, gene.26.g.34. Fuit & nomen viduæ cuiuſdam nobilis, iudith 8.a.1

Iulia, Lanuginoſa. G. rom.16 b.15

Iulius, Lanuginoſus, vel lanugo. G. Nomen centurionis cuiuſdam, act.27.a.1

Iunia. A Iunone, id eſt dominatrice. G. Nomen uiri concaptiui Pauli, rom.16.a.7

Iupiter, vide Iouis.

Iuſtus, Latinum eſt. Cognomen Ioſeph qui dicebatur Barſabas, act.1.c.23

I Z

Izrahiá, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Filius Ozi filij Thola filij Iſſachar, 1 paralip.7.a.3

L

LAbim, Inflammati, ſiue flammæ, aut gladij. Filius Meſraim, gene.10. b 13. Ab hoc, Libya, quæ prius, (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæſtionibus) Phutenſis regio appellata eſt, nomen habet

Laad, Laudans, vel ad laudandum, vel ad confitendum. Filius Iahath filij Subal filij Iuda, 1 paral.4.a.2

Laadá. Pro ornatu, vel ad congregandum, ſiue ad teſtificandum, aut tranſiens, vel prædans: aut Syriacè aſcetens. Filius Sela filij Iudæ, 1 paral.4.d.21

Laadan. Pro voluptate, ſeu deuorans iudicium, aut pro ornatu, vel pro teſtimonio: aut Syriacè, ad tempus. Filius Thaan filij Thale, 1 paral.7.e.26

Labán, Albus, vel candidus, aut later. Frater Rebeccæ filiæ Bathuelis filij Nachor ex Melcha, gen. 24.d.29. Eſt & locus in deſerto vbi Moſes Deuteronomium prælegit filijs Iſrael, deut.1.a.1

Labaná, Luna, ſiue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas ſacerdotum

dotum in tribu Iuda, ioſ.15.f.42. Eadē videtur quæ & Lebna, ioſ.10.c.29, dicitur: quum Hebræis iiſdem punctis & conſonantibus ſcribatur.

Labanáth, Idem. Ciuitas, quæ tribus Aſer terminus eſt, ioſ.19.b.26

Lacedæmones, Lacus dæmonum, vel puteus inſanientium. G.1 mach.5.b.9

Lachis, Ambulans, vel vadens extitit, aut tibimet exiſtens. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ.10.a.3, & 15.e.39, & 4 reg.18.c.14. Conſtructa à Roboam, 2 para.11.b.9

Laél, Ipſi Deo, aut ipſi forti, vel potens. Filius Eliaſaph principis, nume.3.c.24

Lahelá, Humiditas humida, aut tabula humida vel viridis, ſiue maxilla humida. Nomen fluuij, 1 paral.5.d.26. Scribendum eſt Hela, abiecto l. Vide ſuo loco.

Lahém, Panis, vel pugna aut bellum. Nomen loci, 1 para.4.d.22

Lais, Leo. Nomen vrbis ſitæ in valle, quæ eſt in regione Rohob, vel potius ex Hebr. Beth-rehob, quæ [illegible] & Leſem dicta eſt, iudic.18.g.27. ioſ.19.d.47. vbi male [illegible] eſt Leſemodan, quum ſit hoc modo diſtinguend[illegible] Leſem Dan, id eſt vocauerunt Dan ipſam, Leſem, quam [illegible] runt. Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul, [illegible] g.44. & 2 regum 3.c.15. Vide Dan & Leſem.

Laiſá, Leena. Vrbs in Iuda aut Beniamin de earum numero per quas tranſijt Sennacherib, dum iret oppugnatum Ieruſalem, eſa.10.g.30

Lamech, Pauper, vel humiliatus, aut percuſſus. Filius Mathuſaél, gene.4.d.18. Nomen etiam filij Mathuſala, geneſ.5.d.25, luc.3.g.36

Lamma, Vt quid? matth.27.e.46, & pſal.22.a.1

Lamuel, Illis Deus, vel cum illis Deus, aut cum quo eſt Deus. Nomen regis, prouerb.31.a.1

Laodicea, Populus iuſtus. G. Ciuitas in Aſia minore, haud ita procul ab Hierapoli & Coloßis, coloſſ.4.c.13, apoc.1.c.11 & 3.c.14

Laodicenſes, Idem. p.n. G. coloſſ.4.d.16

Laomim, Gentes, ſiue abſque aquis. Filius Dedam filij Iecſan, gene.25.a.3

Lapidóth, Fulgura, vel lampades. Maritus Deboræ prophetidis, iudic.4.a.4

Lapis adiutorij. Nomen loci 1 reg.7.c.12

Láſa, Ad clamandum, vel ad ſaluandum, aut linendum. Nomen ciuitatis, quæ Hieronymo in Hebraicis quæſtionibus Callirhoe dicitur, gen.10.c.19

Laſthenis, Lapidis robur. G. Nomen viri, 1 mach.11.c.32

Latitudo, Nomen putei, geneſ.26.c.22

Latuſim, Malleatores, ſiue limatores. Filius Dedam filij Iecſan, geneſ.25.a.3

Lazarus, Cui auxilio eſt Deus. D. Nomē viri, luc.16.e.20. Eſt & nomē cuiuſdam alterius à Bethania, amici CHRISTI, fratris Mariæ & Marthæ, iohan.11.a.1: quem CHRISTVS ſuſcitauit à mortuis, ibidem, f.44

L E

Lebaná, Luna, ſiue albedo, aut thus, vel later. Nomē viri, 1 eſdr.2.c.45

Lebaoth, Leænæ, ſiue cordis ſignum, aut ad introitum. Ciuitas fortis Iudæ, ioſ.15.e.32

Lebbæus qui cognominatus eſt Thaddæus, matth.10.a.3. Ad veniendum. D.

Lebna, Luna, ſiue albedo, aut thus, vel later. Locus in deſerto, vbi XVII Iſraelitarum manſio fuit, egreſſorum de Remmon Phares, nume.33.c.20. Eſt & ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, ioſ.10.e.29. Dicitur & Labana, ioſu.15.f.42: ſiquidem Hebræis iiſdem punctis & conſonantibus ſcribitur.

Lebni, Vide Lobni.

Leboná, Idem, Nomen oppidi, iudic.21.c.19

Lechá, Ambulans, vel vadens. Nomen loci, 1 paral.4.d.21

Lechi, Maxilla. Locus, cui Samſon ſic nomen indidit, iudi.15.b.9

Leci, Lex ſiue doctrina, aut aſſumptio mea. Filius Semidæ filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, 1 paralip.7.d.19. Heb. Lichi.

Lecúm, Reſurgens, vel confirmans, ſiue ad reſurgendum vel confirmandum. Ciuitas quæ Nephthalitæ tribus terminus eſt, ioſ.19.c.33

Ledán, ſiue Leedan, Pro voluptate, vel deuorās iudicium: ſiue pro ornatu vel teſtimonio: aut tranſitus vel deprædatio eorum: aut Syriacè, ad tempus. Vir de cognatione Gerſon filij Leui, 1 para.23.a.7, & 26.c.21

Lehemam, Panis eorum, aut pugna vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.f.40

Lehemites, Panis meus, aut pugna mea, 1 par.20.c.5

Léſem, Nomen, vel ponens, aut ipſi nominato vel poſito, aut lygurius lapis precioſus, de quo exo.28.c.19. Nomen vrbis in tribu Aſer, in poſſeſſione vero Dan, ioſu.19.d.47: quæ & Lais dicitur, & Dan. Hæc ea putatur à pleriſque quæ tandem à Philippo Tetrarcha ſenioris Herodis filio, in honorem Tiberij, Cæſarea Philippi appellata eſt. Vulgò à Barbaris nūc Belina vocatur. Vide Dan, ioſue 19.f.47. malè ſcribitur Leſem dan, pro Leſem, Dan. Vide Lais.

Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia, gen.29.g.34. Sic uocabatur & Matthæus apoſtolus, matth.9.a.9. luc.5.c.27. Pater Matthat, luc.3.c.24

Leuiathā, Copulatio, uel ſocietas ſua, aut ſibimet traditur. Magnus piſcis marinus, iob 40.c.20. pſal.104.c.26

Leuita, Copulatus, iudic.17.c.9

Leuitæ, Idem. p.n. leui.25.e.32

Leuites, Idem. ſ.n. act.4.g.36

L I

Lia, Laborioſa, uel fatigata. Maior filia Laban, geneſ.29.d.16

Libanus, Albus, uel candidus, aut thus, uel cordis filiatio. Mons altiſſimus teſte C. Ptolemæo lib.5 in Syria à thure quod ibi colligitur, dictus, deute.1.a.1, iud.3.a.3, eſa.2.c.13. in fine Terræ promiſſionis uerſus Aquilonem, à quo denominata eſt terra quæ eſt circa montem illum, ioſ.13.a.5. In hoc monte cedri creſcunt longiſſimæ, 3 reg.5.a.6

Libertini, Latinum eſt, filij manumiſſorum, act.6.c.9

Libya, uel Libye. Heb. dicitur Phut, & interpretatur Aphrica: aut Syriacè, craſſa uel pinguis. Regio Aegypto contermina, authore Plinio in prologo 5. Huius pars eſt Libya Mareotis, de qua idem in 5. cap.6. Hieronymus duas Libyas ponit, unam Cyrenaicā, de qua act.2.b.10: & partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenem. Hæc porta Aegypti in parte Aphricæ prima eſt, & Mari Libyco cognomentum dedit, poſt quam Libya Aethiopum uſque ad Meridianum pertingēs Oceanū. De hac Volater. lib.12. Geographiæ. ierem.46.b.9. ezech.27 b.10, & 30.a.5, & 38.a.5. nahum 3.b.9

Libya, daniel.11.g.43. In Hebræo eſt Lubim, id eſt cor maris: uel corda in plurali numero, act.2.b.10

Libyes, 2 paral.12.a.3, & 16.c.8. nahum 3.c.9. in Hebræo eſt Lubim, id eſt Cor maris, uel corda p.n. Populus Lybiæ.

Linus, Rete, uel retiaculum. G. Nomen uiri, 2 tim.4.d.21

Lithoſtrotos, Lapidibus ſtratus. G. Nomē loci in quo ſedit Pilatus, CHRISTVM noſtrum morti adiudicaturus, iohan.19.c.13

L O

Lobna, Luna, ſiue albedo, aut thus, uel later. Ciuitas ſacerdotum in tribu Iuda, ioſ.21.b.13, & 4 reg.8.f.22, & 23.f.31, & 1 para.6.e.57. Eadem eſſe uidetur quæ Lebna & Labana, quæ iiſdem punctis & conſonantibus notatur.

Lobni, Idem. Filius Gerſon filij Leui, exod.6.c.17, nume.26.g.58, qui Lebni, nume.3.c.18. 1 para.6.b.17

Lobnitæus, Idem. Qui eſt de familia filiorum Lobni, num. 3.c.18

Lod, Natiuitas, vel generatio. Nomen ciuitatis, quam ædificauit Samad filius Elphael, 1 para. 8.b.12

Lodabar, Ipſimet verbum, aut ipſimet peſtis vel mors, ſeu generatio electa: vel ex Hebræo & Syro, natiuitas filij. Oppidum Galaad montis, in ambitu, vt videtur 2 reg. 9. b. 4

Lod-hadid, Naſciens gaudens, vel naſcens acutus: aut ex Hebræo & Syro, generatio vel natiuitas noua. Nomen loci, 1 eſd. 2.b.33, & 2 eſd. 7. d. 37

Lois, Melior. G. Auia Timothei, 2 timoth. 1.a.5

Lot, Inuolutus, ſiue colligatus, aut coopertus: vel reſina precioſa, quæ dicitur ſtacte. Filius Aram, gen. 11.d.27

Lotan, Idem. Filius Seir Horræi, gen. 36. c. 20

L V

Lucas, Hebraicè poteſt interpretari, ipſi reſurrectio, vel Latinè à luce. D. coloſſ. 4.d.14

Lucius, A luce, Latinum eſt. Nomen prophetæ, act. 13.a.1. rom. 16.d.21

Lud, Natiuitas, vel generatio. Filius Sem, gen. 10.c.22. Ab hoc Lydij dicti.

Ludim, Idem p.n. Filius Meſraim, gen. 10. b. 13

Luith, Tabulatum, vel tabulæ, aut viriditas. Mons eſt Lyrano & Hebræorum commentatori in Commentarijs ſuper Eſaiam, ca. 15.c.5. Euſebio verò Pamphilo, vicus inter Areopolin & Zoaram. Alijs inter Petram & Segor. Heb. Luhith.

Luza, Amygdalus, ſiue diſceſſio, vel declinatio. Ciuitas Chananææ, quæ cecidit in ſortem filiorum Ioſeph iuxta Sichem, in tertio lapide ipſius Sichem, ſiue Neapoleos, ioſ. 16. a.2, & 18.b.13. Quæ aliàs, geneſ. 28.d.19, & 35.b.6, nuncupatur Beth el à Iacob. Eſt & tertia Luza in terra Hethim, à veteris Luzæ proditore condita, iudic. 1.c.23

L Y

Lycaonia, Lupina. G. Prouincia Aſiæ eſt mediterranea, Tauro à Cilicia Trachea diuiſa: à Septentrione Cappadociæ contermina. Volater. lib. 10. in qua Barnabas & Paulus prædicarunt, act. 14.a.6

Lycia, Idem. G. Prouincia Aſiæ, 1 machabe. 15. d. 23 act. 27. a. 5

Lyda, ſiue Lydda, Stagnum, ſ. aquarum. G. Ciuitas Palæſtinæ in litore magni maris ſita, quæ Dioſpolis appellatur, 1 mach. 11.d.34. act. 9.f.35, & g 38

Lydi, ſiue Lydij, Natiuitas, vel generatio. Populi. Vide Lud, ierem. 46.b. 9

Lydia, Idem. Aſiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiam, authore Strabone libr. 13. cuius ſitum his verbis deſcribit Plinius libro 5. cap. 29, Lydia perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniã procedit, Phrygiæ ab exortu ſolis vicina, ad Septentrionem Myſiæ, Meridiana parte Cariam amplectens, Meonia antè appellata, &c. Huius mẽtio fit act. 16.c.14, iere. 46.b.10, ezec. 27.c.10, & 30.a.5. eſa. 66. f.19. Eſt & nomen mulieris purpurariæ, de qua act. 16. c. 14

Lyſanias, Diſſoluens triſtitiam. G. Procurator conſtitutus à Romanis ſuper Abilinam regionem, luc. 3.a 1

Lyſias, Diſſoluens. Princeps quidam exercitus, ſiue tribunus, 1 mach. 3.e.32. act. 24.f.22, & 23.f.26, & 24.b.7

Lyſimachus, Diſſoluens pugnã. G. Frater Menelai, 2 mac. 4.d.29

Lyſtra, Diſſoluens. G. Nomen ciuitatis in Lycaonia, act. 14. a. 6

Lyſtra, act. 27.a.5, in Græco ſcribitur Myra, & interpretatur virgultum, ſiue vnguentum odoriferum. G. Ciuitas Lyciæ. Vide Plinium lib. 5, capite 27. act. 27.a.5

M

Maacha, Compreſſa, vel attrita, aut fixa. Filius Nachor ex Roma concubina, gen. 22.d. 24. Filia Tholmai regis Geſſur, 2 reg. 3.a.3, & 1 para. 3.a.2. Filia Abeſſalom mater Abiam regis, 3 reg. 15.a.2: quæ 2 paralip. 13. a.2, dicitur Michaia. Concubina item Caleb, 1 paral. 2. f. 48. Vxor Machir patris Manaſſe, 1 paralip. 7.d.16. Vxor Iahiæ, 1 paralip. 9 f.35

Maachati, ſiue Machati, Compreſſus, vel attritus, aut fixus, ſeu ventris contritio. Pater Aasbai, 2 reg. 23. d.34. Pater Iezoniæ, 4 reg. 25.f. 23. Ciuitas Amorrhæorum ſuper Iordanem iuxta montem Hermon, ioſ. 12 b.5, & 13.b.11, & 1 paralip. 4.d.19

Maadi, Solennis, vel feſtiuus, aut ornatus, ſeu labilis, vel teſtificans, aut tranſiens, aut Syriacè, auferens. Nomen viri, 1 eſdr. 10.d.34

Maai, Venter, aut coaceruatio. Nomen viri, 2 eſd. 12. e.35

Maala, Chorus, vel cithara, ſiue infirmitas: aut Syriacè, venia. Filia Salphaad filij Hepher filij Galaad, nume. 26. d. 33. ioſ. 17.a 3. Heb. Mahala

Maara, Spelunca, ſiue euacuatio, aut effuſio, vel diſcooperiens, aut euigilans. Nomen loci, ioſ. 13.a.4

Maaſai, Opus meum. Filius Adiel, 1 paral. 9.b.12

Maaſia, ſiue Maaſias, Opus Domini. Filius Achaz, 1 paral. 15.c.18, & 2 paral. 28.a.7. Nomen cuiuſdam doctoris, 2 par. 26.b.11 Pater Sophoniæ, ier. 21.a 1. Princeps ciuitatis Ieruſalem, 2 paral. 34.b.8

Maaſias, ierem. 32.c.12, & 51 g.59, interpretatur protectio ſiue confidentia Domini. Pater Neriæ patris Baruch & Saraiæ. Heb. Mahaſias

Maazias, Fortitudo Domini, vel refugium Domini. Nomen viri, 1 paral. 24.c.18 & 2 eſdr. 10.a.8

Mabſam, Aromatizans, vel cõfundens eos. Filius Iſmahelis, gen. 25.b.13. & 1 paral. 4.c.25

Mabſar, Munitus, vel muratus, ſiue prohibens, vel auferens, aut vindemians. Vicus grandis Gabalenæ, pertinens ad vrbem Petram, gene. 36.d.42

Macces, Finis, uel finiens, ſiue tædium, aut euigilans, vel æſtas ſiue æſtuans, aut ſpinans. Nomen loci, 3 reg. 4.a.9

Maceda, Incendium, aut adoratio, uel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ. 10.b.10, & 15.f.41

Macedo, Hebraicè, idem. Græcè uerò, excelſus uel eminẽs. G. qui ex Macedonia, 1 mac. 1.a.1, acto. 16.b.9

Macedones, Idem p.n. G. act. 19 f.29

Macedonia, Excelſa, uel eminens. G. Prouincia, act. 16. b. 9

Macelóth, Eccleſiæ, uel cœtus, aut congregationes. Nomen loci ad quem profecti ſunt filij Iſrael de Harada, num. 33. d.25

Macelóth, 1 para. 8.c.32, & 9.g.37, & 27.a.4, Virgæ aut baculi, ſiue uocet, aut leuitates, uel deſpectiones. Filius Abigabaon, filius Iehiel, 1 paral. 9.f.35

Macenias, Poſſeſſio Domini, ſiue emptio Domini, aut pecus uel armentum Domini, ſiue ædificatio Domini. Sacerdos, 1 para. 15.c.18

Macha, Compreſſa, uel attrita, aut fixa. Nomen regis, 2 reg. 10.b.6

Machabæus, Percutiens. Græcè uerò, pugnator. D. Filius Mathathiæ, 1 mach. 2.a.4.

Machati, Vide Maachati.

Machbanai, Miſer ſiue pauper filius meus, aut paupertas uel humiliatio filij aut intelligentiæ uel ædificationis. Nomen principis, 1 para. 12.b.13

Machbenà, Paupertas, uel percuſſio filij eius, aut paupertas, ſiue percuſſio intelligentis uel ædificantis. Nomen loci, 1 para. 2.f.49

Machi, Percuſſor, aut pauper, uel humilis. Pater Guel principis tribus Gad, nume. 13.a.16

Machir, Vendens, ſiue cognoſcẽs. Filius Manaſſe, gene. 50. d.23. Pater Galaad, nume. 26.d.29, & 1 para. 2.c.21, & 23, et 7.c.14 & 15. Filius Ammihel, 2 reg. 9.b.4.

Machiri-

Machiritæ, Vendentes ſiue cognoſcẽtes. Familia quædam, nume.26.d.29

Machmás, Percuſſor, uel pauper ablatus, aut percuſſor uel pauper palpans ſiue tangens uel auferens. Nomen uici magni ſiue oppidi in confinio Beniamin & Ephraim, 1 re.13.a.2. in quo partem impedimentorum depoſuit Sennacherib, vt celerius iret oppugnatum Ieruſalem, eſa.10.g.28

Machmás, eſdr.2.b.27.nehem.7.e.31, Occultatio, vel percuſſoris aut pauperis tributum.

Machmethath, ſiue Machmathath, Percuſſoris vel pauperis donum, aut percuſſoris uel humilis mors. Terminus tribus Manaſſe in ſorte Ephraim, ioſ.16.b.6, & 17.b.7

Machthes, Vide Pila.

Madaba, 1 mach.9.d.36.37. Vide Medaba.

Madai, Menſura, ſiue iudicans, aut indumentum. Filius Iapheth, gene.10.a.2. Hic primus Medorum genti nomen indidit.

Madin, Litigium, ſiue iudicans, aut menſura, vel indumentum. Filius Abrahæ ex Cetura, gen.25.a.2

Madiá, Solennitas, uel feſtiuitas Domini, ſiue adornatio uel teſtimonium aut fœdus Domini, uel tranſiens Dominus. Nomen uiri, 2 eſdr.12.a.5

Madián, Iudicium uel iudicans, ſiue litigans, aut obiurgãs. Filius Abrahæ ex Cetura, gene.25.a.2, & 36.d.35. A quo ciuitas trãs Arabiam ad Meridiem Iudeæ ſita, in deſerto Saracenorum cõtra Orientem Maris rubri: unde Madianitæ. Alia urbs eſt iuxta Arnonem & Ariopolin, cuius nunc ruinæ tantùm demonſtrantur, ubi Hobab ſiue Iethro, ſocer Moſis ſacerdos Madian habitauit, exod.2.c.15.act.7.d.29

Madianita, *Madianitæ*, Idem.

Madianitæ, Idem.p.n.gene.37.f.28.

Madianitis, Idem.f.n.f.g. nume.25.b.6.

Madmená, Menſura numeri uel muneris, aut indumẽti munus, uel indumenti præparatio, aut numerus uel ſterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, 1 para.2.f.49: quæ & Berſabee dicitur. Sunt tamẽ qui ſentiant non ipſam eſſe Berſabee, uerum in eius uicinia ſitam. Dicitur & Madmen

Madón, Iurgium, aut indumentum, uel menſura eius. Ciuitas regis Iobab, ioſ.11.a.1

Magalá, Semita, uel circulus, aut rotunditas, ſiue currus, uel plauſtrum, aut uitula. Nomen loci, 1 regum 17.c.20

Magdalena, Magnifica uel magnificata, aut exaltata, uel turris. D. Mulieris nomen, matt.27.f.56.luc.8.a.2

Magdal-gád, Turris fœlix uel accincta, ſiue magnitudo fœlicitatis, uel magnitudo accincta. Ciuitas tribus Iudæ, ioſ.15.c.37

Magdal-él, Turris ſiue magnitudo Dei. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſ.19.c.35

Magdalum, Turris, uel magnitudo. Vrbs Aegypti, iere.44.a.1, exod.14.a.2, nume.33.b.7

Magdiel, Annuntians, uel euangelizans Deum, ſiue pomũ Dei, id eſt fructus electus Dei. Ciuitas eſt Idumæorum principum, gene.36.d.43, & 1 paral.1.d.59. Eſt & in quibuſdam exemplaribus ciuitas tribus Iſſachar, ioſ.19.c.38: ſed illic debet legi Magdalel.

Magedan, matth.15.d.39, in Græco, *Magdala*: & Hebraicè interpretatur turris, uel magnitudo. D. Ciuitas eſt in litore ſtagni Genezareth, ſiue maris Galilææ. Hieronymus hanc regionem nunc Macedan contra Ieraſan ſcribit in locis Hebraicis. A quibuſdam dicitur & Dalmanutha regio, & Magdalum, ſita inter lacum Genezar & Thabor

Mageddó, Annuntiatio, uel euangelizatio, aut pomum ſiue fructus electus. Ciuitas in tribu Manaſſe, ioſuè 12.d.21, & 17.c.11: quam inſtaurauit Salomon, 3 regum 9.c.15, & 2 paralip.7.f.29. Locus in quo occiſus eſt Ioſias, 4 regum 23.f.29

Mageddón, Idem.zach.12.d.11.

Mageth, Torcular, aut liquefactio. D. Ciuitas Galaad. 1 mach.5.c.26

Magi, Sapientes, uel philoſophi: aut qui præſunt ſacris, id eſt ſacerdotes. Perſicum eſt, matth.2.a.1

Magóg, Tegens, uel tegulans, aut tabefactus, uel liquefactus. Filius Iapheth, geneſ.10.a.2 A quo Scythæ genus ducũt, qui primùm *Magogi* dicti ſunt, apoc.20.c.8

Magron, Timor, ſiue horreum, aut de gutture. Vrbs in Iuda aut Beniamin, per quam tranſijt Sennacherib quum iret oppugnatum Ieruſalem, eſa.10.g.28

Mahaláth, Chorus, ſiue infirmitas: aut Syriacè, uenia, pſa.52.a.1, heb.53, & 87.a.1, Heb.88, in titulo. Vxor Roboam, 2 para.11.d.18

Mahalón, Idem. Filius Elimélech Beth-lehemitæ, ruth 1.a.2

Mahanáim, numero duali, Caſtra, turmæ. Nomen loci non procul à monte Galaad, in quo obuiam facti ſunt angeli patri noſtro Iacob: ab ipſo propterea impoſitum quòd duas turmas uidiſſet in eo loco, ſuam, & angelorum, geneſ.32.a.2. ioſ.13.c.26, d.30, & 3 regum 4.b.14, ioſ.21.c.38, & 1 para.6.g.80. Vide Manaim & Caſtra.

Maharai, Accelerans, ſiue dotatio, aut montanus, vel de mõte meo. Nomen uiri, 2 reg.23.d.28, & 1 par.11.f.30

Máhath, Abſtergens aut delens, ſiue confringens, aut formidãs: aut Syriacè, percuſſio. Filius Amaſai filij Elcana, 1 par.6.c.35, & 2 para.29.b.12, & 31.c.13

Mahaziòth, Videns ſignum, aut uidens literam. Nomen uiri, 1 para.25.b.4

Mahéleth, Chorus, uel cithara, aut infirmitas: uel Syriacè, uenia. Tertia uxor Eſau, filia Iſmahelis, gene 28.b.9

Mahidá, Aenigma, aut acumen, uel radens ſiue abſtergens manum: aut Syriacè, percuſſa manus. Nomen uiri, 1 eſ.2.c.52, & 2 eſd.7.e.54

Mahir, Precium. Filius Chelub fratris Sue, 1 para.4.b.11.

Mahól, Chorus, uel cithara, aut infirmitas, ſiue arenoſus: aut Syriacè, uenia Nomen uiri, qui fuit Binominus: Ezrahab enim aliter dicitur: unde Ethan Ezrahites, Id eſt filius Ezrah, 3 reg.4.d.31

Mahumites, Nuntians, uel delens, aut radẽs, uel medullæ. Nomen uiri, 1 para.11.g.46

Maiman, Dexter, aut aquas præparans. Nomẽ viri, 1 par.24.b.9

Malachias, Angelus, ſiue nuntius meus. Heb. *Malachi*. Nomen prophetæ, malach.1.a.1,

Malachim, Regum, ſ. liber. Scribendum *Melachim*

Malalái, Circunciſio, uel loquutio mea. Nomẽ uiri, 2 eſd.12.c.35.LXX non tranſtulerunt.

Malaleél, Laudans Deum, uel illuminatio Dei. Filius Cainan, geneſ.5.b.12.luc.3.g.37 Heb. *Mahalaleel*.

Malaſár, Circunciſio anguſtiæ, uel uinculi, ſiue diſpenſator. Nomen uiri, daniel.1.c.11

Malchus, Rex, uel regnum, aut conſiliarius. D. Nomen illius cui Petrus auriculam abſcidit, iohan.18.b.10

Mallotæ, Adimplentes, uel adimpleti. D. Nomen populi, 2 mach.4.e.30

Maloch, Regnans, aut conſulens. Filius Azabiæ filij Amaſiæ, 1 para.6.d.44

Mambré, Rebellis aut amarus, uel commutans, uel permutans. Ciuitas, gene.13.d.18: quæ & Hebron, & Arbee dicitur, gene.23.d.19, & 35.d.27. Sunt tamen qui dicunt locum eſſe in Hebron, dictum In quercubus, procul ſex ſtadijs ab Hebrone. Frater Eſchol & Aner, gen.14.b.13. Heb. Mamre.

Mambres, Idem. ſed in Græco ſcribitur Iambres: & Hebraicè poteſt interpretari mare cum egeſtate uel paupertate. D. Vnus ex illis qui Moyſi reſtiterunt, 2 timot.3.b.8

Mammona, Pecunia uel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum eſt. D.luc.16.c.9

Manuchân, Paratus uel certus, aut depauperatus, vel percuſſus. Dux Perſarum, eſth.1.c.16

Manzer, De ſcorto natus, deut.23.a.2

Man, Donum, aut munus, aut quid? exod.16.g.31, d.15

Manahath, Requies aut munus, ſiue præparata formido vel confractio, aut numerus ſtuporis: vel ex Hebræo & Syro, præparata deſcenſio, vel numerus deſcendens. Filius Sobal filij Seir, geneſ.36.c.23, & 1 para.1.c.40. Eſt & regionis nomen, 1 para.8.a.6

Manahém, Conſolator, aut ductor eorum, ſiue præparatio caloris, aut manus incenſum, vel numerans calefactionem. Filius Gaddi, 4 reg.15.c.14

Manaim, Caſtra. Ciuitas quæ eſt terminus tribus Gad in regione Galaaditide, Leuitis, & in vrbem refugij data, ioſu.13.d.26, & 21.d.38, & 1 para. 6.g.80, & 3 regum 4.c.14. Vbique ſcribendum ex Hebræo, Mahanaim: & idem locus cum eo qui gene.32.a.2, Mahanaim ſcribitur.

Manaſſe ſiue Manaſſes, Oblitus, aut obliuio. Filius primogenitus Ioſeph, gen.41.f.51. Pater Eſriel, 1 paralip. 7.c.14. Filius Ezechiæ regis Iuda filij Achaz, 4 reg.21.a.1, & 1 par.3.c.13. matth.1.b.10

Mane, Numeratus, uel numerans, daniel.5.g.25

Man-hu, LXX interpretantur, Quid hoc? rectius, Man hu, id eſt donum eſt, exod.16.c.15

Manlius, Solutus, vel non ligatus. G.

Manna, Idem quod Man, iohan.6.e.49

Manue, Requies, aut munus. Pater Samſon, iud.13.a.2

Maóch, Compreſſus, vel attritus, aut fixus. Pater Achis regis Geth, 1 reg.27.a.1.

Maon, Habitaculum, ſiue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15.g.55. Filius Sammai filij Recem, 1 par.2.f.45. Eſt & nomen ſolitudinis in campeſtribus ad dextram Ieſimon, 1 reg 23.d.24

Maonathi, Idem. Filius Othoniel filij Cenez, 1 paralip. 4.c.13

Maozim, Fortificati, uel fortitudines, aut refugia. Nomen idoli, daniel.11.f.[illegible]

Mara, Amara, vel amaritudo. Quinta Iſraelitarum manſio fuit, illic cum Moſes proiecto ligno, amaras aquas in dulces vertit, exod.15.d.23 nume.33.a.8

Maráí, Accelerans, ſiue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. Nomen uiri, 1 para.27.b.13

Maraiá, Amaritudo, uel myrrha Domini, aut docens, uel præceptor Dominus. Nomen uiri, 2 eſdræ 12.a.12

Maraioth, Amaritudines, uel rebelliones, aut commutationes, uel permutationes. Nomen uiri, 2 eſdr. 12.a.15. Vide Meraioth.

Maran-atha, Dominus noſter uenit. Syrum eſt, 1 corinth 16.d.22

Marcus, Limatus, uel fricatus, aut expolitus, id eſt à rubigine abſterſus. D. acto.12.c.12, conſobrinus Barnabæ, coloſſ. 4.b.10. Marcus, cognomen cuiuſdam Iohannis, de quo act. 15.g.37

Mardochái, Amara contritio, vel myrrha contrita, ſiue docens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, myrrha puriſſima. Nomen viri, 1 eſd.2.a.2

Mardochæus, Idem. Filius Iair filij Semei, patruus Eſther, eſth.2.a.5, & 2 eſd.7.b.7

Mare rubrum, ad Auſtrum Iudææ, à Græcis Erythræum mare dicitur authore Pomp. Mela libr.3, Strabone libro 16. Alij etiam Sinus Perſicus & Arabicus, teſte Plinio libro 6. ca.24. Hebræis dicitur Iamſuph, id eſt Mare iunceum, vel cannoſum, quòd eius in litore abundent iunci vel cannæ. Alij volunt ex fundo maris illas prodire & naſci cannas. Obſeruandum etiam, Mare Suph aliquoties ſumi pro Mari ſalſo vel mortuo, quòd ſit carectoſum. Illic iuxta rubrum pelagus ſeptima fuit manſio Iſraelitarum, num.33.b.10

Mares, Peroratio, uel diſtillatio: aut Syriacè, apoſtema, uel confractio. Nomen principis cuiuſdam, eſth.1.c.14

Mareſa, A capite, uel à principio, aut caput uel principium: ſiue hæreditas, aut amaritudo mulieris, uel amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.f.44, eadem quæ, & מורשה

Mareſa, 1 para. 4.d.21, & 2 paral.11.b.8, & 14.c.9, & 20.g.37. interpretatur à capite, uel à principio, aut hæreditas, uel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michææ prophetæ: nam inde מורשתי appellatur, michææ 1.a.1. Quam muniuit ſiue inſtaurauit Roboam, 2 paralip.11.b.[illegible] Nomen uiri, 1 paral.2.e.42, & 4.d.21

Maréth, Spelunca, uel euacuatio, aut effuſio, ſiue diſcooperiens, aut euigilans. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15.g.59

Maria, Exaltata, uel amaritudinis mare, aut myrrha maris, ſiue doctrix, uel magiſtra maris: aut ex Syro & Hebræo, domina maris. Filia Amram filij Caath, ſoror Aaron & Moſis, exod.6.c.20, & 15.c.20. num.12.a.1. Filius Ezra, 1 paral. 4.c.17. Nomen item Virginis quæ CHRISTVM tulit in utero, matth.1.c.16. Soror item Marthæ ſororis Lazari, luc. 10.g.39. iohan.11.c.19. Heb. Miriam. De quadã Maria loquitur & Paulus, rom.16.a.6

Mariam, Idem. Viri proprium, 1 para.4.c.17

Marimuth, Amaritudo, uel myrrha mortis, aut altitudines, ſiue fraudulentiæ. Nomen uiri, 1 eſd.10.d.35

Marma, Dolus, uel fraudulentia, ſiue altitudo, uel extollens ſe. Filius Saharaim ex Hodes uxore ſua, 1 paralip. 8. b.10

Marſaná, Amaritudo, aut myrrha rubi uel inimici, aut oſtendens rubum uel inimicum. Nomen principis, eſth.1. c.14

Martha, Prouocans, ſiue amaricans: uel Syriacè, domina uel doctrix. D. Soror Mariæ ſororis Lazari illius quem ſuſcitauit CHRISTVS, luc.10.g.38. iohan.11.b.20

Maſaa, Corruptè legitur Ioſue 21.c.30. De tribu autem Aſer, Maſaa & Abdon, pro Meſſal.

Maſal, Parabola, aut imperans, uel dominans. Ciuitas in tribu Aſer, 1 paralipomenon 6.f.74: quæ Ioſue 19.b.26, dicitur Meſſal.

Maſaloth, Idem, p.n. D. Vrbs, 1 machab.9.a.2

Maſephá, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.f.38: quæ alias Maſpha dicitur.

Maſerephoth, In Hebræo eſt Maſerephoth maim, id eſt aduſtiones, incẽdia, combuſtiones aquarum. Locus eſt vbi excoquunt aquam ad ignem, refrigerandoq; ſalem faciunt. Commentator Hebræorum ſuper Ioſue ſic inquit, Salinæ ſunt ubi aqua maris trahitur ad foſſas ad hunc uſum factas, & ſole ſiccatur, ioſ.11.b.8, & 13.a.6. Regio Sidoniorum.

Maſerei, Stratum, ſiue auferens uel tangens ſocium uel amicum aut paſtorem uel malitiam. Filius Sobal filij Hur, primogenitus Caleb ex Ephratha concubina, 1 paral.2.g.53

Maſma, Exauditio, ſiue audiens, uel obediens. Filius Iſmaelis, gene.25.b.14, & 1.paral.4.e.25

Maſmaná, Pinguedo aut oleum eius, ſiue tangens uel auferens præparationem uel munus aut numerum. Nomen uiri principis, 1 paralip.12.b.10

Maſebia, Statio Domini, ſiue ſtans Dominus, aut damula. Nomen loci, 1 para.11.g.47

Maſphá, ſiue Maſphe, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, uel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, quam ædificauit Aſa rex Iuda, 3. regum 15.e.22: quæ Ioſue 15.f.38, Maſepha dicitur, iiſdem conſonantibus & punctis. & Maſphe, ioſ. 13.d.26. Eſt & locus Galaad, 1 reg.22.a.3, & 4 reg.25.f.23. ubi pactum inierunt Laban & Iacob, gene.31.g.49

Maſphath, Speculatio, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, uel expectatio. Ciuitas quæ & Maſpha dicitur in tribu Iuda, 1 regum 7.b.7. ierem.40.b.6, & 41.d.14, & 16

Maſre-

משרקה μασεκκᾶς *Maſrecá, Sibilus, vel ſibilans, aut attractio vanitatis, vel tangẽs vanitatem vel vacuitatem, aut vitis. Ciuitas Idumææ, regia Semlæ quinti regis in Edom, geneſ. 36. d. 36, & 1 paral. 1. d. 47*

Maſſa, Tentatio. Nomen loci, qui & מריבה Iurgium dicitur, exod. 17. b. 7

משא μασσὴ μασσά *Maſſa, Onus, ſiue aſſumptio: vel aliquando tranſlatiuè, prophetia. Filius Iſmahelis, gene. 25. b. 14, & 1 par. 1. b. 30*

מתן ματθὰν *Matthán, Donum, vel lumbus, ſiue mors eorum: aut Syriacè, expectatio, vel ſpes. Pater Saphatiæ, ierem. 38. a. 1. Sacerdos Baal, 2 para. 23. d. 17*

מתנה μαθθαναείμ *Mathana, Idem. Solitudinis nomen, nume. 21. d. 18*

מתני *Mathanái, Idem. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 33. ματθαναί*

מתניה ματθανίας *Mathania, ſiue Mathanias, Donum Domini, vel lumborum Dominus: aut ex Syro & Hebræo, ſpes Domini. Filius Ioſie, patruus Iochin, frater Ioacim ſiue Eliacim, à Nabuchodonoſor Sedecias nominatus, 4 regum 24. d. 17. Filius item Micha, 1 paralip. 9. c. 15, & 2 paralip. 29. c. 13*

מתניהו ματθανίας *Mathaniáu, Donum Domini, vel lumborum Dominus: aut ex Syro & Hebræo, expectatio Domini. Nomen viri, 1 para. 25. a. 4*

מתני ματθανί *Mathanites, Donum, aut lumbus: aut Syriacè, ſpes, vel expectans, 1 paral. 11. g. 43*

μαθθὰτ *Mathat, Donum, vel donans. D. Pater Heli patris Ioſeph viri Mariæ, luc. 3. c. 24*

מתתה ματταθὰ *Mathát, ſiue Mathatháh, Donum eius. Nomen viri, 1 eſd. 10. d. 33*

מתתיה ματταθίας *Mathathiá, ſiue Mathathias, Donatus à Domino, vel Donum Domini. Pater Iudæ Machabæi, 1 mach. 2. a. 2. Primogenitus Sellum Coritæ, 1 paralip. 9. e. 31. Sacerdos, 1 paralip. 15. c. 18*

ματθίας *Mathias, Donum Domini. D. act. 1. d. 23*

מתושאל μαθουσαλὰ *Mathuſaél, Mortem ſuam poſtulans, aut mors ſua infernus, vel ſepulchrum. Filius Mauiael, gen. 4. c. 18*

מתושלח μαθουσάλα *Mathuſalá, Mortem ſuam miſit, aut mortis ſuæ arma: vel ex Hebræo & Syro, mortem ſuam ſpolians vel mortis ſpolium. Filius Henoch, filij Iared, gene. 5. c. 21. luc. 3. g. 37*

מטרד ματραὶδ *Matréd, Virga deſcendens, aut virga imperantis, ſiue lectuli deſcenſio vel imperium: aut Syriacè, labor. Pater Meetabel vxoris Adar regis in Edom ſeptimi, geneſ. 36. d. 39*

ματταθὰ *Mathatha, Idem quod Mathathiá, luc. 3. f. 31*

ματταθίας *Mathathias, Idem, luc. 3. e. 26*

ματθαῖος *Matthæus, Donatus. D. Nomen apoſtoli, matth. 9. a. 9: qui & Leui dictus eſt, marc. 2. b. 14*

Matthias, 2 mach. 14. c. 19

מחויאל μαουιὰ *Mauiael, Annuntians Deum, aut radens vel delens Deus: vel ex Syro & Hebræo, percuſſus à Deo. Filius Irad, geneſ. 4. c. 18*

מהומן *Maumán, Turbatus, aut tumultuans, vel multitudo. Nomen eunuchi cuiuſdam, eſth. 1. b. 10*

M E

מכרתי μεχειραθὶ *Mecherathites, Venditio, aut cognitio, 1 paralipomenon 11. g. 36*

מכמש μαχμὰς *Mechmás, Percuſſor, vel pauper ablatus, aut percuſſor, vel pauper palpans vel tangens, ſiue auferens. Nomen oppidi in tribu Ephráim, 2 eſdr. 11. d. 31: qui 1 regum 13. a. 2, dicitur Machmas, iiſdem conſonantibus & punctis.*

מכנדבי μαχναδαβὶ *Mechnedebái, Percuſſor, vel pauper vouens, ſiue ſpontaneus: aut percuſſio, vel paupertas vouentis, vel principis aut ſpontanei. Nomen uiri, 1 eſd. 10. d. 40*

מידבא μαιδαβὰ *Medabá, Aquæ doloris: uel ex Hebræo & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben, nume. 21. f. 30. ioſ. 13. b. 9 & 1 para. 19. b. 7. eſa. 15. a. 2*

Medalaa, Corruptum in quibuſdam exemplaribus, pro Medaba, ioſue 19. a. 11

מידד *Medád, Menſurans, ſiue aquæ dilectionis uel uberum, aut patrui. Nomen viri ſuper quem requieuit Spiritus Domini in caſtris, nume. 11. f. 26* μωδάδ

Meddin, Iudicium, ſiue litigans, aut obiurgans. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. g. 61. Hebraicè Middin. מדין μαδδὶν

Medemená, Menſura muneris, vel numeri, aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut ſterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, quæ aliàs Berſabee dicitur, ioſ. 15. e. 31. Per quam tranſijt Sennacherib cum iret oppugnatum Ieruſalem, eſaiæ 10. g. 31. Sunt tamen qui medemena ſentiant diuerſam eſſe à Berſabee ciuitatem, ſed tamen vicinam. מדמנה μαδμηνὰ

Medena, Menſura, vel abundans, ſiue indumentum. Prouincia, de qua 1 eſd. 6. a. 2. Heb. Madai.

Medi, idem, p. n. Populi, eſa. 13. c. 17. act. 2. b. 9 מדיים

Media, idem, ſ. n. Prouincia Aſiæ, ab Ortu habet Caſpios & Parthos, à Meridie Sittacenen & Suſianen & Perſida, ab Occaſu Adiabenen, à Septentrione Armeniam. Plinius author lib. 6. cap. 26. Hanc appellatam à Madai Iapheth filio, Ioſephus libr. 1. cap. 14. Iud. antiq. refert. Strabo verò in 11, à Medo Medeæ filio. De hac Ptolemæus lib. 6. cap. 2. Plinius lib. 6. cap. 14. Hieronymus ipſam inter flumina Indum & Tigrim collocat, ierem. 25. e. 25. Huic prouinciæ attribuit ſacra Scriptura Aracuſiam, Parthiam, Aſſyriam, Perſidam, ierem. 51. c. 28, & 1 mach. 14. a. 1 מדי μῆδοι μήδεια μηδία

Meetabel, Quam bonus Deus, ſiue benefaciẽs Deus. Vxor Adar regis in Edom ſeptimi, gene. 36. d. 39 מהיטבאל μεταβεὴλ

Megbis, Eminens, ſiue altitudo. Nomen viri, 1 eſdr. 2. b. 30 מגביש μαγβὶς

Megphiás, Corpus compreſſum vel congregatum, aut corporis vel veſtimenti tinea. Nomen viri, 2 eſdr. 10. a. 20 מגפיעש μαγαφὶς

Mehuſim, Tacentes, aut feſtinantes, ſiue ſenſuales. Pater Abitob, 1 paral. 8. b. 11 מחושים μωσείμ

Melchá, Regina, vel conſiliatrix. Vxor Nachor filij Thare, filia Aran fratris mariti ſui Nachor, geneſ. 11. d. 29. Filia item Salphaad filij Hepher filij Galaad, nume. 26. d. 33 מלכה μελχὰ

Melchá, luc. 3. f. 31. Idem. ſed in Græco ſcribitur Melea, & Hebraicè interpretatur adimplens, vel adimpletus. D. Pater Eliacim patris Iona. μελεᾶ

Melchi, Rex meus, ſiue conſilium meum. D. Pater Leui patris Matthat, luc. 3. c. 24. μελχὶ

Melchiás, Rex Dominus, aut conſiliator Dominus. Pater Phaſſur, ierem. 21. a. 1. Filius Amelech, ierem. 38. b. 6. Filius Athanai filij Zara, 1 para. 6. c. 40 מלכיה μελχίας

Melchiel, Rex meus Deus, aut regnum Dei, ſiue cõſiliator meus Deus. Filius Beriæ filij Aſer, gen. 46. b. 17. & 1 paralip. 7. f. 31 מלכיאל μελχιὴλ

Melchielitæ, Idem. nume. 26. e. 45. δῆμος ὁ μελχιηλί. מלכיאלי

Melchirám, Rex excelſus, aut conſiliator, vel conſilium excelſum. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 paralip. 3. c. 18 מלכירם μελχιρὰμ

Melchi ſedec, Rex iuſtitiæ. Sacerdos & rex Solymæ, ſiue Ieruſalem fuit, gene. 14. c. 18. heb. 7. a. 1 מלכי צדק μελχισεδὲκ

Melchiſua, Rex ſaluator, aut rex uel conſilium ſaluatoris vel ſalutis, ſiue rex magnificus. Filius Saul, 1 reg. 14. g. 49, & 31. a. 2, & 1 para. 8. c. 33 מלכישוע μελχισουὲ

Melchóm, Rex eorum, vel conſiliator eorum. Idolum quod colebant filij Ammon, 4 regum 23. c. 13, & 1 paralip. 20. a. 2. ieremi. 49. a. 1, qui Moloch, 4 regum 23. c. 10, dicitur. מלכם μελχὸμ

Melech, Rex, aut conſiliarius. Filius Micha filij Meribbáal, 1 paralip. 8. d. 35 מלך μελὶχ

Melite, Melliflua. G. Inſula inter Epirum & Italiam, ſpectans Siciliam ad Septentrionem, act. 28. a. 1 μελίτη

Melló, Plenitudo, vel repletio. Ambitus montis Sion interior, quem reges incluſerant muro. Vel vt alij volunt, vrbs non ita procul illinc, cuius ciues Abimelech regem ſibi conſtituerunt, iudic. 9. a. 6. Ab hoc loco Dauid cœpit munire Terrã, 2 reg. 5. b. 9. Salomon hanc reparauit, 3 reg. 9. c. 15, & 4 reg. 12. d. 20, & 2 para. 32. b. 5 מלוא ἄκρα, μααλὼ ἀνάλημμα

Mellóthi, Plenitudo, vel circumciſio. Nomen viri, 1 para. 25. b. 4

Mellúch, Regnans, uel conſulens. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 32

Melothi, Idem quod Mellothi. D. Ciuitas, iudith, 2. c. 13. In Græco complutenſi non legitur.

Meltias. Liberatio Domini. Nomen viri, 2 eſd. 3. b. 7

Menemias, Maculatus, vel vituperatus. D. 2 machab. 11. g. 14

Memphis, Hebraicè dicitur Noph, & interpretatur ſtatus, aut diſtillatio, vel eleuatio, aut cribrum. Ciuitas Aegypti, eſa. 19. b. 13

Méphis, oſee 9. b. 6. Hebraicè dicitur Moph, id eſt ab ore: vel Syriacè, coopertorium.

Mendacium, Michææ 1. d. 14, domos mendacij. Vide Achzib. vide & 1 para. 4. d. 22, viri mendacij item.

Menelaus, Potentia, aut robur populi. G. Nomen viri, 2 mach. 4. d. 23

Menna, Numeratus, vel remuneratus, aut præparatus. D. Pater Melcha, ſiue (vt Græcè habetur) Melea, luc. 3. f. 31

Méni, Præparatio, vel munus, aut numerus. Nomē regionis, ierem. 51. c. 27

Mennith, Idem. Vrbs in terra Gad, iudic. 11. f. 33

Mephiath, Aquarum apparitio, ſiue aquarum impetus. Ciuitas Leuitarũ in tribu Ruben, in terra Moab, ioſ. 13. c. 18, & 21. d. 36. ierē. 48. c. 21

Meraióth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes uel permutationes. Filius Achitob, 1 paralip. 9. b. 11. Filius Zeraiæ filij Ozi, 1 paralip. 6. a. 6, & 7. d. 52. Vide Maraioth.

Meralá. Sopor, vel inebriatio, aut amaritudo aſcenſionis, uel holocauſti, aut myrrhæ holocauſtum, ſiue folium, aut docens holocauſtum uel aſcenſum. Limes eſt Zabulonitæ tribus, ioſ. 19. a. 11

Merari, Amarus, ſiue irritatus, aut prouocatus. Filius Leui filij Iacob, geneſis 46. b. 11, & 1 paralip. 6. a. 1. b. 16

Meraritæ, Idem. p. n. nume. 26. g. 57. δῆμος ὁ μεραρί.

Mercurius. A mercibus dictus eſt: quia mercaturæ Deus putabatur à Gentibus. Latinum eſt, act. 14. b. 12

Mercurius, Prouerb. 26. b. 8, In Hebræo eſt Margema. Sunt qui dicant ſignificare fundam qua iaciuntur lapides. Alij aceruum lapidum. Poteſt etiā deriuari ab ארגמן, quod ſignificat purpuram: ut ſit ſenſus, Sicut qui ligat lapidem uel ſaxum in purpura: ita qui tribuit inſipienti honorem.

Méred, Rebellis, uel deſcendens, aut imperans. Filius Bethiæ filiæ Pharaonis, 1 para. 4. c. 17

Meremóth, Amaritudo, ſiue myrrha mortis, aut altitudines, uel deceptiones. Nomen uiri, 1 eſdr. 8. g. 33

Meriba, Iurgium, contentio. Nomen loci, qui & Tentatio dicitur. Vide Iurgium, pſalm. 95. b. 8

Merib-Baal, Rebellio, uel impugnatio idóli, uel dominantis, ſiue ſubijcientis aut poſſidentis. Filius Ionathan filij Saul, 1 paral. 8. d. 34, & 9. g. 19

Merimúth, Fraudulentiæ aut amaritudo uel myrrha mortis, ſiue altitudines. Nomen uiri, 2 eſdr. 3. c. 21, & 10. a. 5, & 12. a. 3

Meröb, Pugnans, ſiue obiurgans, aut multiplicans: uel Syriacè, magiſterium. Primogenita regis Saul, 1 reg. 14. g. 49, & 18. d. 17

Merodách, Amara contritio, uel myrrha contrita: aut ex Hebræo & Syro, myrrha puriſſima. Rex Babyloniorum, eſa. 39. a. 1, ierem. 50. a. 2: qui 4 regum 20. c. 12, dicitur Berodach.

Meröm, Altitudines. Aqua ſeu flumen in terra Chanaan, iuxta quod Gentes conuenerant aduerſus Iſraelitas, ioſue 11. a. 5. b. 7. Hieronymus in locis Hebraicis Merrum vicum fuiſſe dicit in XII milliario urbis Sebaſtæ iuxta Dothaim.

Merome, Altitudines, ſiue amaritudo aquarum. Nomen loci, iud. 5. c. 18. Vbi alij interpretes pro, in regione Merome, legunt, in excelſis campi.

Meronathites, Cantatio mea, ſiue exultans, aut exclamans: uel Syriacè, dominans, 1 paralip. 27. d. 30, & 2 eſdr. 3. b. 7

Meroz, Secretum, uel macies. Vrbs Galileæ, iudicum 5. c. 23

Mes, Auferens, uel tangens. Filius Aram, gene. 10. c. 23: qui 1 para. 1. b. 17, dicitur Moſoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.

Meſa, Salus, uel aquæ ſalutis, aut aquas aſpiciens. Rex Moab, 4 reg. 3. a. 4. Filius item Caleb fratris Gerameel, 1 paral. 2. c. 42

Meſelemia, Pax Domini, uel perfectio Domini, aut retributio Domini, uel parabola Domini, aut dominium Domini. Nomen uiri, 1 paral. 26. a. 1

Meſezebel, Auferens fluxum Deus: uel ex Syro & Hebræo, liberatio uel ſalus Dei. Pater Barachiæ, 2 eſd. 3. a. 4, & 11. d. 24

Meſſzabel, Idem. Nomen uiri, 2 eſdr. 10. d. 21

Meſollam, Vide Moſollam

Meſopotamia, Maioris Aſiæ Syriæq; pars. Regio eſt inter Babyloniam & Arabiam, ad læuam Tigridis fluuij, ubi habitauerunt ſapientes Babyloniæ, authore Strabone lib. 16 & 17. & Ammiano libro 23. Meſopotamia eſt intra amnes Tigridem & Euphratem, a Septentrione, Tauro excepta: quæ ipſo uocabulo Græco in medio fluminũ eſſe poſita monſtratur. μέσος enim medius, ποταμὸς uerò fluuius interpretatur. act. 7. a 2. Hebraicè uerò, gen. 24. b. 10, deut. 23. a. 4, iudic. 3. a 8, & 1 paralip. 19. b. 6, & in titulo pſal. 59. a 2. heb. 60 dicitur Aram Naharaim, id eſt Syria fluuiorum, ſ. duorum. nam dictio ipſa, dualis eſt numeri. In alijs uerò locis pro Meſopotamia, in Hebræo eſt Padan Aram, quod interpretatur redemptio ædis, uel domus: uel Syriacè, parilitas, aut coniunctio ædis. Hæc nomina ſortitur & Syria, gene. 25. c. 20, & 28. a. 3. b. 6

Meſopotamia, ioſue 24. a. 3, in Hebræo eſt Eber hanáar, id eſt trans flumen.

Meſphár, Numerus, uel narratio, aut librarius uel ſcriba, ſiue tributi taurus. Nomen uiri, 1 eſdr. 2. a. 2

Meſpharath, Numerans, uel narrans, aut tributi fructificatio uel augmentatio. Nomen uiri. 2 eſdr. 7. b. 7

Meſphé, Speculatio, uel ſpecula, aut coopertimentum, uel expectatio. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſue 18. d. 26

Meſraim, Anguſtiæ, ſiue tribulationes. Filius Cham, gen. 10. a. 6. b. 13. Ab hoc Aegyptus Hebræa lingua Meſraim nũcupatur: quæ et ſæpe in Sacris literis dicitur terra Cham, à Chã filio Noe, pſal. 105. d. 23. heb. 106. ut teſtatur Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis.

Meſſa, Onus, uel aſſumptio: & aliquando tranſlatiuè prophetia. Regio Iudeæ, iuxta Hieronymum in locis Hebraicis, in qua habitauerant filij Ieſtan, gene. 10. d. 30

Meſſa, 4 reg. 11. b. 6, Eradicatio, ſiue conculcatio. Nomen uiri.

Meſſal, Poſtulans, uel poſtulatus, aut commodatus, ſiue ſepulchrum, uel infernus, aut fouea, ſiue ablatio aut tactus Dei. Ciuitas in tribu Aſer, ioſ. 19. b. 26, & 21. d. 30, quæ & Maſſal 1 paral. 6. g. 74. dicitur.

Meſſalemeth, Solutio, aut pacificatio, uel perfectio, aut retributio: uel parabola mortis, aut dominium mortis. Mater Amon regis, iuda, 4 reg. 21. d. 19

MESSIAS, Vnctus. Græcè aũt dicitur CHRISTVS, iohan. 1. f. 41, & 4. d. 25

Meſſalam, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens, aut parabola eorum, ſiue poteſtas eorũ. Pater Aſaliæ patris Saphan ſcribæ, 4 reg. 22. a. 3

Metabeël, Qu àm bonus Deus, aut benefaciens Deus. Nomen viri, 2 eſd.6. c.10

Methcá, Dulcedo, aut ſuauitas. Nomen loci in quo caſtra metati ſunt filij Iſrael profecti de Thare, nume.33.d. 28

Metri, Pluuia, ſiue cuſtodia, vel carcer. Nomen viri, 1 reg. 10. c. 21

Mezí, Diſtillatio, vel aſperſio, aut ex iſto: vel Syriacè, incenſio vel conſumptio. Filius Rahuel filij Eſau, geneſ. 36. b. 13

Mezáab, Deauratus, vel aquæ auri, ſiue quid aurũ? Pater Matred patris Meetabel vxoris Adar regis in Edom ſeptimi, gen. 36.d.39, & 1 para.1.d.50

M I

Miamin, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri, 1 eſd. 10.d.25, & 2 eſdr.10.a.7, & 12.d. 40

Mibahar, Electus, ſiue electio, aut iuuentus. Nomen viri, 1 para.11. g. 38

Michá, Pauper, uel humilis, aut percutiens vel percuſſus, ſiue quis hic? id eſt in hoc loco: ſiue aquæ hic. Pater Abdon, 2 para.34.d.20: qui 4 reg.22.b.12, dicitur Michaia. Filius Ioel, 1 para.5.a.5. Filius Meribbaal filij Ionathan, 1 para. 8. d. 35. Filius Miphiboſeth, 2 regum 9. d. 12

Michael, Quis ſicut Deus? aut humilitas, ſiue paupertas Dei, uel percuſſio Dei, ſiue percutiens Deus. Filius Izrahia filij Ozi filij Thola filij Iſſachar, 1 para.7. a. 3. Pater Galaad, 1 para.5.b.13. Pater item Sthur principis tribus Aſer, nume. 13.b.14. Eſt & nomen Angeli, danie.10. c.13

Michaia, Quis ſicut Dominus? aut paupertas uel humilitas Domini, ſiue percutiens Dominus, uel percuſſio Domini. Pater Achobor, 4 reg.22.c.12. Filius Meribbaal filij Ionathã, 1 paralip.8.d.34. Mater item Abiam regis Iuda, 2 para.13. a. 2: quæ 3 reg.15.a.2 dicitur Maacha, 2 eſdr.12. d. 40

Michas, Idem. Nomen uiri de monte Ephraim, iudicum 17. a.1

Michæa, ſiue *Michæas*, Idem. Filius Gamariæ filij Sapham ſcribæ, ierem.36.c.11. Filius item Iemla, 3 reg.22.b. 8

Michæas, iere. 26.c.18, michææ 1.a.1. Pauper uel humilis, aut percutiens, uel percuſſus, ſiue quis hic? id eſt in hoc loco, uel aquæ hic. Nomen prophetæ qui prophetauit ſub Ioatham, Achaz, & Ezecia.

Michól, Quis omnia? q.d. tu: aut quæ perfecta uel conſummata? q.d. nulla niſi tu. ſiue aqua tota, aut aquarum perfectio uel conſummatio ſeu prohibitio. Nomen filiæ minoris regis Saul, 1 reg.14. g. 49

Middin, Vide *Meddin*.

Mido, Cura, ſiue conſilium. G. Græca exemplaria legunt Myndus, 1 mac.15.d. 23

Miletũ, Rubea, uel coccinea. G. Ciuitas in Aſia maritima, decem ſtadijs ab oſtio Meandri amnis ſecreta, act.20.c.15

Milicho, Regnum eius, uel conſilium eius. Nomen uiri, 2 eſdr.12.a. 14

Minnith, Vide *Mennith*.

Miphibóſeth, De ore ignominia, ſiue de ore confuſio, aut oris ignominia uel confuſio, aut uerecundia, uel mora. Filius Ionathæ filij Saul, 2 regum 4. a. 4, & 9.b.11. Hic dicitur & filius Saul præterito patre Ionatha, 2 regum 19.e. 24, & 21. b. 7

Miſaám, Saluator eorum, ſiue reſpiciens eos, aut auferens uel tangens populum: uel Syriacè, lenitas corũ. Filius Elphaal filij Nehuſim, 1 para. 8 b. 12

Miſach, Prolongans, ſiue attrahens, aut aquas uallans uel ſepiens. Vir qui & Miſael dicitur, dani.1.b. 8

Miſaél, Quis poſtulatus aut commodatus? ſiue quis poſtulans aut commodans? ſiue abſtulit Deus, uel receſſit. Nomen uiri quem princeps Eunuchorum regis Nabuchodonoſor uocauit Miſach, dan.1.b.8. Filius item Oziel filij Caath, exod. 6.c.22

Miſor, Planities, aut ſerra, ſiue murus vel muratus, aut bos, vel bouinus. Heb. legitur Iabeſa, ioſ.21.d.19

Miſphát, Iudicium. Fons Miſphat ſiue iudicij, aliàs Cades, gen.14.a.7

Mityléne, Munditia vel abſterſio torcularis. G. Inſula contra Aſiam, quæ à proximo continenti abeſt quinquaginta ſeptem milia paſſus, act.20.c.14

Mithridates, Explorans vel contemplans legem, aut ſoluens legem, ſiue mortis deſcenſus vel dominium, 1 eſdr. 1. d. 8

M N

Mna, Libra, talentum, genus ponderis quod continet certum numerum vnciarum, eze.45.c.12, & luc.19.b. 13

Mneſtheus, Alacritas, aut ira uel robur Dei. Nomen viri, 2 mach.4.c.21

M O

Moáb, De patre: quoniam de patre eum filia concepit. Filius Lot ex filia ſua maiore, geneſ.19. g. 36. A quo vrbs Arabiæ (quæ aliàs, ut Euſebius refert, Areopolis dicitur) & regio nomen acceperunt, eſa.11.d.14. Eſt & regnum filiorum Lot ad Orientem Iudeæ ſitum, proximum Mari mortuo & Iordani. Eſt præterea nomen regis, 1 reg. 12.b.9, & 22. a. 3, & 1 para. 4. d.22

Moabitæ, Idem, deut.2. b. 9, c.11 μωαβῖται

Moabites, Idem, deut.23.a.3 μωαβίτης

Moabitides, Idem. p.n.f.g.3 reg. 11.a. 1 μωαβίτιδες

Moabitis, Idem. f.n f.g. ruth 1.a.1, & 5 μωαβῖτις

Moadiá, Solennitas uel feſtiuitas Domini, ſiue adornatio uel teſtimonium, aut fœdus Domini, uel tranſitus Domini. Nomen uiri, 2 eſd.12.a. 17

Mohonnai, Filius uel filiatio, ſiue ædificatio, aut intellectus uel intellectio. Nomen uiri, 2 reg.23.d.27

Mochona, Baſis, uel ſuſtentaculum, aut præparatio. Ciuitas, 1 eſd.11. d.28

Mochori, Venditio, uel cognitio. Pater Ozi, 1 paralip. 9. b.8

Modin, Iudicium uel iudicatio, aut iurgium. D. Ciuitatis nomen in monte ſitæ ut uidetur Baala, ſuper torrentem qui apud Secronam effunditur: patria Machabæorum, ubi eſt eorum memorabilis ſepultura, ſeptem pyramides ex quadrata mole ſurgentes, 1 mac. 2. a 1

Mobolá, Chorus uel cithara, ſiue infirmitas: aut Syriacè, uenia. Nomen uiri, 1 para.7. d 18

Moboli, Idem. Filius Merari filij Leui, exo.6. c. 19

Moladá, Natiuitas, uel generatio. Ciuitas quæ in tribu tam Iudæ quàm Simeonis reperitur, ioſu.15. e.26, & 19. a.2, & 1 para.4. e. 28

Molathi, ſiue *Molathites*, Chorus uel cithara, ſiue infirmitas: aut Syriacè, uenia, 1 regum 18. c. 19. & 2 regum 21. b.8

Molchóm, Rex eorum, uel conſiliarius eorum. Filius Saharaim ex Hodes uxore, 1 paral.8.a.9. Sic uocabatur & Moloch, Ammonitarum idolum, ierem.49. a. 1

Molid, Generatio, uel natiuitas, aut circunciſio manus. Filius Abiſur filij Semei filij Onam, 1 para.2. d. 29

Moloch, Regnans, aut conſiliarius. Idolum Ammonitarũ, 4 reg.23.c.10. act. 7.e.42: quod & Melchom dicitur.

Molóch, 3 reg.11.f.33. Rex eorum, aut conſiliarius eorum. Heb. Milchom. Idolum Ammonitarum.

Móos, Lignum, uel ligneus, ſiue conſiliarius. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1 para.2.d. 27

Mophim, Ex ore: uel Syriacè, cooperimenta. Filius Beniamin, gene.46.c.21

Moraſthi, Hæres, uel paupertas, aut de paupertate, uel de hæreditate. Vicus contra Orientem Eleutheropoleos, patria Michææ prophetæ, ierem.26. c.18

Moraſthites, Idem, mich. 1.a.1

Morii, Amaritudo vel myrrha Domini, aut potius doctrina, ſiue timor Domini, à ירה vel ירא: ſiue ex Syro & Hebræo, dominatio Domini. Collis, 2 para. 3. a. 1: qui Terra viſionis, gene. 22. a. 2 dicitur, à latere montis Sion. Moria, inquiunt doctiores, eſt mõs in tribu Beniamin in quo fuit ædificatum templum à Salomone. Hic mons eſt multiiugus: & in vno è iugis eius iuſſus eſt Abraham immolare filium ſuum Iſaac. Non deſunt qui dicant hunc montem partem eſſe montis Sion: quod nullo loco Scripturæ probari poteſt. Verius ergo eſſe arbitror affirmare montem Moria & montem Siõ eſſe eundem montem, quum ex locis 3. f. 21, pſalm. 2. b. 6, & alijs locis clarum ſit, templum Domini fuiſſe conſtructum in Sion, & author Paralipomenon ſcribat illud fuiſſe conſtructum in monte Moria, geneſ. 22. a. 2, & 2 paralip. 3. a. 1. Eſt ergo Moria & Sion idem mons: ſed Moria vetus eſt montis appellatio, & Sion, recens.

Moſa, Azyma, aut inueniens, vel exitus, ſiue exprimens, vel emungens. Filius Caleb ex Epha concubina, 1 par. 2. f. 46. Filius Zamri filij Ioada, 1 para. 8. d. 36

Moſa, 1 para. 8. a. 9, interpretatur Onus, ſiue aſſumptio, vel prophetia aliquando tranſlatiuè, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.

Moſera, Eruditio ſiue diſciplina, aut vinculum: vel Syriacè, datio vel traditio. Nomen montis, vbi Aaron mortuus eſt & ſepultus, deut. 10. b. 6: qui Hor, nume. 20. d. 27, & Moſeroth, nume. 33. d. 30, dicitur.

Moſeroth, Idem. p. n. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael profecti de Heſmona, nume. 33. d. 30. Eadem quæ Moſera dicitur.

Moſobab, Reuerſus, aut auerſus, vel conuerſus. Nomen principis, 1 paralip. 4. f. 34

Móſoch, Attrahens, vel prolongans aut uallans, vel ſepiẽs. Filius Iapheth, geneſ. 10. a. 2. Ab hoc Cappadoces originem traxerunt, ezech. 27. c. 30. Filius item Aram, 1 para. 1. b. 17: qui gene. 10. f. 23, dicitur Mes.

Moſollam, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, ſiue poteſtas eorum. Nomen uiri, 1 para. 3. d. 19, & 5. b. 13, & 8. b. 17, & 9. b. 8. Præpoſitus ſtauratoribus templi, 2 para. 34. c. 12

Moſollamia, Pax Domini, ſiue perfectio Domini, aut retributio Domini, vel parabola, aut dominium Domini. Vide Meſelemia, 1 para. 9. d. 21

Moſollamith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Filius Emmer, 1 para. 9. b. 12

Moſollamóth, Pacificatio, aut perfectio, ſiue retributio, aut parabola mortis, vel dominium mortis. Pater Barachiæ principis, 2 para. 28. b. 12

Moyſes, Attractus, vel aſſumptus, ſubaudi de aquis, ut exod. 2. b. 10, legitur. Filius Amrã filij Caath filij Leui, 1 para. 6. c. 38, & 23. b. 13. act. 7. c. 20. Heb. Moſe.

Mozél, Ambulans uel uadens. Nomen regionis, ezec. 27. d. 19

M V

Munim, Habitacula, ſiue afflicti, aut delinquentes, vel reſpondentes. Nomen uiri, 1 eſd. 2. e. 50

Murus Moab. Vrbs Moabitarum, eſa. 15. a. 1.

Murus cocti lateris, Vide Cir-hareſeth

Muſach, Vnctio, ſiue coopertorium, aut libatio, 4 reg. 16. d. 18

Muſi, Auferens, uel tangens, aut recedens, uel ablatus. Filius Merari filij Leui, exo. 6. c. 19. & 1 para. 6. b. 19

Muſitæ, Nume. 3. e. 33

M Y

Mydo, uel potius Myndus, Muta. G. Nomen inſulæ in mari Icario, 1 mach. 15. d. 23

Myſia, Scelesta uel abominalis. G. Prouincia Aſiæ nunc Aeolis dicta, quam Paulus adnauigauit, act. 16. b. 7. Eſt & altera eiuſdem nominis iuxta Danubium flumen. Suntq; authores qui dicant tranſiſſe ex Europa Meſas & Brigas & Hxnos, à quibus appellantur in Aſia Myſi, Phryges & Bithynij.

N

NAalol, Laudatus, ſiue lucidus, aut ſtolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon, ioſue 19. b. 15, & 21. d. 35, & iudic. 1. f. 30

Naamá, Pulchra, ſiue decora, aut mouens ualde. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15. f. 41. Mater item Roboam, 3 regum 14. f. 21

Naamán, Pulcher, ſiue decorus, aut motum præparans. Filius Beniamin, gen. 46. c. 21: qui 1 par. 8. a. 2, dicitur Noha. Princeps militiæ regis Syriæ, 4 reg. 5. a. 1, & luc. 4. c. 27. Filius item Bela filij Beniamin, 1 para. 8. a. 2

Naamathites, Pulchritudo, uel iucunditas, ſiue motus mortis meæ, iob. 11. a. 1, & 2. c. 11, & 20. a. 1, & 42. b. 9

Naará, ſiue Naaratha, Puella, uel iuuenis, aut excuſſio, uel uigilans. Terminus tribus Ephraim, ioſ. 16. c. 7. Altera uxor Aſhur, 1 par. 4. a. 5

Naarai, Pueri mei, uel iuuenes mei, ſiue excutientes, aut uigilantes mei. Nomen uiri, 1 par. 11. g. 37

Naariá, Puer Domini, aut excuſſio Domini, ſiue uigil Domini, uel uigilans Dominus. Filius Semeiæ filij Sechenæ, 1 paralip. 3. d. 22, & 4. g. 42

Naás, Coluber, uel ſerpens, aut augurans, uel diuinans, ſiue æneus. Ciuitas, 1 par. 4. b. 12. Rex Ammonitarum, 1 reg. 12. c. 12, & 1 paralip. 19. a. 2. Eſt & nomen eiuſdem uiri de quo 1 reg. 11. a. 1, & 2 reg. 17. g. 27

Nabaioth, Loquelæ, ſiue prophetiæ, aut fructus, uel germinationes. Filius Iſmahelis, gen. 25. b. 13. Ab hoc omnis regio ab Euphrate uſq; ad mare Rubrum uſque hodie Nabathena dicitur, quæ pars Arabiæ eſt, eſa. 60. b. 7

Nabál, Stultus, uel inſipiens. Viri nomen, cuius uxor Abigail dicebatur, 1 reg. 25. a. 3 & d. 19

Nabat, Aſpiciens, ſiue intuens. Pater Ieroboam ſerui Salomonis, 3 reg. 11. e. 26

Nabath, Idem. Conſobrinus Tobiæ, tob. 11. d. 20

Nabó, Loquela ſiue prophetia: aut loquens, uel prophetans, ſiue fructificans, uel germinans. Ciuitas in terra Moab, in tribu Ruben, eſa. 15. a. 2, & ierem. 48. d. 22: quam ædificauerunt filij Ruben, nume. 32. g. 38. Eſt & nomen montis eiuſdem nominis. Dicitur & Nebo. Idoli præterea nomen, eſa. 46. a. 1

Naboth, Idem. Nomen uiri, 3 reg. 21. a. 1

Nabu, Loquela, ſiue prophetia: aut loquens, uel prophetans, ſiue fructificans, aut germinans. Nomen unius ex principibus regis Babylonis, ieremiæ 39. a. 3. In codicibus Hebræis, unum eſt nomen proprium, Semegar nebu. uide Semegar.

Nabuchodonoſor, Gemitus ſiue planctus iudicij, anguſtiæ uel preſſuræ, ſiue coartans iudicium anguſtiæ uel preſſuræ. Rex Babyloniorum, 4 reg. 24. c. 10

Nabuchodonoſor, in toto Ieremia, excepto cap. 27. a. 8, & 28. c. 11, & 29. a. 1, & 34. a. 1, & 39. a. 1, & c. 26. a. 7, & 29. d. 18, & 30. c. 10, in quibus omnibus locis in Hebræo codice ſcribitur Nabuchodonoſor: quod interpretatur gemitus ſiue planctus generationis, anguſtiæ uel preſſuræ, aut coartatio generationis anguſtiæ uel preſſuræ.

Nabuſezbáz, Loquela, ſiue prophetia, uel germinatio manans uel fluens: aut ex Hebræo & Syro, fructus uel germinatio liberationis. Nomen uiri, ierem. 39. c. 13

Nabuthei, Loquentes, ſiue prophetantes, aut germinantes. D. 1 mach. 5. c. 25

Nabuzardán, Germinatio, uel prophetia extranei ſiue uentilati aut effuſi iudicij, uel germinatio, ſiue prophetia extranei,

tranei, ſiue uentilati aut effuſi dominij vel baſis. Princeps exercitus regis Babyloniorum, 4 reg. 25. b. 8

נחור ναχώρ Nachór, Raucus, vel aridus, aut iratus, vel incenſus: aut Syriacè, ſuffocatus. Filius Sarug, gene. 11. c. 22. luc. 3 f. 34. Filius item Thare, gene. 11. d. 27

נכון ναχών Nachón, Paratus, vel certus. Nomen loci, 2 regum 6. a. 6

נדב ναδάβ Nadáb, Spontaneus, aut vouens, vel princeps. Filius Aarō, exo. 6. d. 23. Filius item Semei filij Onam filij Ierameel, 1 par. 2. d. 28. Filius Iahiel, 1 paralip. 9. f. 36. Filius Ieroboam, 3 reg. 14. e. 20

נדביה ναδαβία Nadabiá, Votum Domini, ſiue ſpontaneus, aut princeps Domini. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 para. 3. c. 18

ναγγαί Nagge, Claritas, vel ſplendor. D. Nomen viri, luc. 3. e. 25

נחבי ναβί Nahabi, Occultus, uel abſconditus, ſiue dilectus meus, aut requieſcens mecum, ſiue ductor mecum. Filius Vapſi, nume. 13. b. 15

נחליאל ναδαλιήλ Nahaliél, Torrens Dei, ſiue hæreditas Dei, aut vallis Dei. Locus vbi caſtra fixerunt Iſraelitæ, num. 21. d. 19

נחם ναάμ Náham, Conſolatio, vel pœnitētia, ſiue ducens eos aut requies eorum. Frater Odaiæ mulieris, 1 para. 4. d. 19

נעם νοόμ Náham, 1 para. 4. c. 15, Filius Caleb filij Iephone, interpretatur pulcher, ſiue iucundus, aut mouens eos.

נחמני ναεμανί Nahamani, Conſolator, ſiue pœnitens, aut requiei munus vel numerus, ſiue requiei præparatio. Nomen viri, 2 eſdr. 7. b. 7

נחרי ναραί Naharái, Naris, ſiue naſus, aut hinniens, vel calefactio, ſiue ariditas, vel raucedo: aut Syriacè, ſuffocatio. Armiger Ioab, 2 reg. 23. d. 37, & 1 para. 11. g. 39

נחשון ναασσών Nahaſſón, Idem. Filius Aminadab, frater Eliſabeth vxoris Aaron, exod. 6. d. 23

נחת ναχὼθ Náhath, Requies, vel ductor: aut Syriacè, deſcenſio. Filius Rahuel filij Eſau, gen. 36. b. 13, & 2 para. 31. c. 13

נחום ναούμ Nahúm, Conſolator, ſiue pœnitens, aut ductor eorum. Nomen prophetæ, nahum 1. a. 1, & 2 eſd. 7. b. 7

ναΐν Naïn, Pulchritudo, ſiue iucunditas, vel commotio, aut motus eorum. D. Ciuitas in ſecundo miliario Thabor montis cōtra Auſtrum ad pedem Hermon minoris mōtis iuxta Endor villam, luc. 7. b. 11

נוית ναβιώθ Naióth, Pulchritudo, ſiue decor, aut habitaculum. Nomen loci, 1 reg. 19. c. 18

נמשי ναμεσσί Namſi, Ablatus, ſiue auferens, aut tangens, vel dormitionis munus. Pater Iehu regis Iſrael, 3 reg. 19. c. 16

נמואל ναμουήλ Namuél, Dormiens Deus, vel dormitio, ſiue ſomnus Dei. Filius Simeonis filij Iacob, 1 para. 4. c. 24: qui gene. 46. b. 10, dicitur Iamuel.

נמואלי Namuelitæ, Idem. nume. 26. b. 12 ναμουηλί

ναναία Nanea, id eſt Diana: ſic enim appellabatur Diana lingua Perſica, 2 mach. 1. c. 13

נפג ναφέκ Nápheg, Imbecillis, aut remiſſus, aut laxatus. Filius Iſaar filij Caath filij Leui, exod. 6. c. 21. Filius item Dauid, 1 paral. 14. b. 6

נפיש ναφές Naphis, Anima, vel refrigeratus, aut requieſcens: vel Syriacè, multiplicans. Filius Iſmahelis, gen. 25. b. 15, & 1 paralip. 5. c. 19

νάρκισσος Narciſſus, Stupefactus, vel negligens. G. Nomen viri, cuius meminit Paulus, rom. 16. b. 11

נציח νασιά Naſia, Victor, ſiue æternus, aut fortis. Nomen viri, 1 eſdr. 2. c. 54

נתן νάθαν Nathán, Dans vel Donatus. Filius Dauid, 2 reg. 5. c. 14, & 1 para. 3. b. 5. Nomen item prophetæ, 2 reg. 7. a. 2. Filius item Ethei filij filiæ Seſan ex ſeruo, 1 para 2. e. 36

נתנאל ναθαναήλ Nathanael, Donum Dei. Frater Semeiæ & Choneniæ, 2 par. 35. b. 9. Filius Suar, princeps tribus ſuæ Iſſachar, nume. 1. a. 8. Quartus filius Iſai, 1 para. 2. b. 14

Nathanel, Idem.

נתניה ναθανίας Nathaniá, ſiue Nathanias, Donum Domini. Pater Iſmahelis, 4 reg. 25. f. 23

נתן מלך ναθάν Nathan-mélech, Donum regis, ſiue donum conſilij. Nomē Eunuchi, 4 reg. 23. c. 11

נתינים ναθιναῖοι Nathinæi, Dati, vel donati, 1 paralip. 9. a. 2, & 2 eſdræ 7. d. 46

נתון ἀναθώθ Nathon, Dare, vel dando. Ciuitas in tribu Zabulon, ioſue 9. b. 14

ναυῆ Naue, Poſteritas, vel ſtirps, aut filius, vel æternus, ſeu permanens, vel pulchritudo, ſiue habitaculum: aut Syriacè, piſcis D. Idem qui & Nun, pater Ioſue, eccleſiaſtici 46. a. 1

נזירים Nazaræi, Separati, ſiue coronati, aut ſanctificati, thren. 4. b. 7, amos 2. c. 11, d. 12 ναζιραῖοι ἡγιασμένοι

ναζαρηνοί Nazareni, Idem. Sed ſi per צ ſcribatur, interpretatur cuſtodientes, vel floridi, aut virgulta. D. act. 24. b. 5

נזיר ναζιραῖος Nazaræus, Separatus, ſiue coronatus, aut ſanctificatus, iudic. 13. a. 5

ναζωραῖος Nazaræus, matt. 2. d. 9, Idem: vel per צ literā, cuſtos, ſiue flos, aut virgultum. D.

ναζωραῖος ναζαρηνός Nazarenus, Idem. ſ. n. D. matth. 26. g. 71, & luc. 4. f. 34, & marc. 1. c. 24

ναζαρέθ ναζαρέτ Nazareth, Sanctificata, aut ſeparata, vel coronata. Si autē per צ ſcribatur, interpretatur Cuſtodita, vel florida, aut virgultum. D. Viculus Galilææ iuxta montem Thabor, in quo fuit nutritus IESVS ſaluator noſter, matt. 2. d. 23. luc. 4. c. 16, ædificata ſuper montem.

N E

νεάπολις Neapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ aut Thraciæ, act. 16. b. 11. Hanc uocari Sichem, teſtis eſt Hieronymus in Hebraicis quæſtionibus.

נבחז νεβάζ Nebahaz, Fructificans uel germinans uiſionem, aut loquēs uel prophetans. Idolum Heuæorum, 4 reg. 17. f. 31

ניבי νωβαΐ Nebai, Fructificans, uel germinans, aut loquens, uel prophetans. Nomen uiri, 2 eſd. 10. a. 19

נבלט ναβαλλάτ Neballát, Prophetia, ſiue loquela inuoluta, uel abſcondita, aut germinans, uel fructificans, ſiue prophetans inuolutè uel abſconditè. Ciuitas, 2 eſd. 11. d. 34

נבו ναβαῦ Nebó, Loquela, ſiue prophetiā, aut loquens, uel prophetans, ſiue fructificans, uel germinans. Vrbs eſt & mons terræ Moabitarum ſupra Iordanem contra Ierichontem ciuitatem, in ſorte tribus Ruben, nūme. 32. a. 3. deut. 32. g. 49, & 34. a. 1, & 1 paralip. 5. a. 8. Nomen uiri, 1 eſd. 2. b. 29, & 10. d. 43. Vide Nabo.

נבשן νεβσάν Nebſán, Loquela, ſiue prophetia, aut germinatio dormitationis uel mutationis, ſiue germinatio uel loquela dentis uel eboris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, ioſue 15. g. 62

Nebuzar-adan, Vide Nabuzar-adan.

נכוה νεχαώ Nechaó, Claudus, uel percuſſus. Nomen Pharaonis regis Aegypti, illius uidelicet cui Ioſias rex Iuda fuit in occurſum, 4 reg. 23. f. 29, & 2 para. 35. c. 20

נקב Néceb, Foramen, aut maledictio, ſiue uocatio, aut nominatio uel explicatio. Ciuitas tribus Nephthali, quæ & Adami dicitur, ioſ. 19. c. 33

נקודא νεκωδά Necodá, Depictus, ſiue uarius, aut punctuatus, uel paſtor, aut incuruatus, uel incenſus. Nomen uiri, 1 eſdr. 2. c. 48. 60

נחל אשכל φάραγξ βότρυος Nehel-eſchol, Torrens botri, aut uallis botri. Nomen torrentis, numer. 13. e. 25. Vbi apud alios interpretes legitur, Vocatus eſt locus ille torrens Eſcbol: qui torrens eſt in uicinia Hebronis. Eo irrigatur uallis dicta Botri. Vide Eſchol.

נחלמי ἐνιλαμίτης Nebelamites, Somniator, uel ſomnus, ſiue torrens, aut uallis aquarum, uel hæreditas aquarum, ieremiæ 29. f. 24

נחמיה νεεμίας Nehemias, Conſolatio, uel requies Domini, aut pœnitens Dominus, ſiue directio Domini. Nomen uiri, 1 eſdr. 2. a. 2

נעיאל ναιήλ Nehiel, Commotio uel motus Dei. Ciuitas quæ terminus eſt Aſer, ioſ. 19. b. 17

נחשתא Nehuſtá, Aenea, uel ærea, aut augurans, uel ſerpens,

aut ſerpentina. Mater Ioachin, filij Ioacim, 4 regum 24.b.8

Nebuſtan, Aeneum, vel cupreum, aut augurium, ſiue ſerpentis diuinum, uel donum, 4 reg.18.a.4

Nemri, Leopardus, ſiue rebellio, aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas, nume. 32.a.3

Nemrim, Idem. p.n. Regio irrigua aut locus irrigua aut locus irriguus in Moabitide, eſa.15.c.6

Nemród, Rebellis, vel dormitio deſcenſionis, aut dormiēs dominans. Filius Chus, gen.10.b.8

Neomenia, Nouilunium. G. coloſ.2.d.16

Nephath-dor, Fauus habitationis uel generationis, aut diſtillans ſiue eleuans, vel cribrans habitationem vel generationem. Ciuitas in tribu Manaſſe, eadem quæ Dor dicitur. Vide ſuo loco, 3 regum 4.b.11, vbi corruptè legitur Nephaddor. Ex Hebræo uertendum erat, in omni termino Dor.

Népheg, Imbecillis, aut remiſſus, uel laxatus. Filius Dauid, 2 reg.5.c.15, & 1 para.3.b.7

Nephi, Purificatio. D. 2 mach. 1.g.36

Nephthali, Comparatio uel æquiparatio, aut retorſio, uel tortuoſitas. Vna è tribubus Iſrael ſita ſupra tribum Aſer, ſi Tobiæ credimus, cap.1.a.1. Nomen loci, 3 regum 4.b.15, & 4 regum 15.f.29. Sextus filius Iacob ex Bala ancilla Rachel uxoris ipſius Iacob, gene.30.b.8

Nephthalitæ, Idem

Nephthar, Purificatio. D 2 mach. 1.g.36

Nephthóa, Apertus ſiue apertio, ſiue ſculptura. Nomen fontis, ioſ.15.b.9, & 18.c.15

Nephthuim, Idem. plur. num. Filius Meſraim, geneſ.10.b.13

Nephuſim, Diminuti, aut dilacerati. Nomen uiri, 1 eſdr. 2.c.50

Ner, Lucerna, ſiue nouale. Pater Abner, 1 regum 14.g.51. Pater Cis patris Saul, 1 para.8.c.33. Filius Iahiel, 1 paralip. 9.f.36

Neregél, Explorans, uel pedeſter, ſiue lucerna diſcooperta uel conſecrata, aut nouale diſcoopertum uel reuolutum. Vnus ex principibus regis Babylonis, ierem. 39.a.3

Nergel, Idem. Idolum Cuthæorum, 4 reg.17.f.30

Nereus, Lucerna, uel nouale. Græcè uerò, magnus interpretatur. D. Nomen uiri, rom 16.b.15

Neri, Lucerna, uel nouale. D. luc.3.f.27

Neri, ierem. 32.b.12, Lucerna Domini, aut nouale Domini, Heb. Neriæ. Pater Baruch, filius Maaſiæ.

Nerias, Idem, iere.36.a.4, & 51.g.59

Neſib, Stans, ſiue ſtatio, uel erectio, ſcilicet alicuius tituli: aut Syriacè, plantatio. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15. f.43

Neſróch, Fuga uel tentatio tenera uel delicata, aut uexillum delicatum: vel Syriacè, tabula tua. Idôlum quod adorabat Sennacherib, 4 reg.19.g.37, & eſa.37.g.38

Neſteus, Ieiunat, vel ieiunans G.

Netophathi, Gutta, ſiue diſtillatio, aut gemmi. Nomen loci 1 para.2.g.54

Netophathites, Idem. 2 regum 23.d.28, & 4 regum 25.f.23 & 1 para. 11.f.30

Netuphá, Gutta, ſiue diſtillatio, aut gemmi, uel declinatio oris. Nomen loci, 1 eſdr.2.b.22

Netuphati, Idem. Nomen loci, 2 eſdr.12.b.28

Neumenius, Nouus menſis vel nouilunium. G. Filius Antiochi, 1 mac.12.c.16

N I

Nicanor, Victor, vel uictorioſus. G. 1 mac.3.e.38. Eſt & nomen diaconi, act. 6.b.5

Nicodemus, Hebraicè interpretatur innocens ſanguis: Græcè verò, victoria populi. D. Nomen uiri Phariſæi, Iudæorum principis, iohan. 3.a.1

Nicolaitæ, Victoriæ plebis, G. apoc. 2.b.6.d.15

Nicolaus, Idem. ſ.n. G. Nomen diaconi, act.6.b.5

Nicopolis, Victoriæ ciuitas, uel uictorioſa ciuitas. Thraciæ ciuitas, quæ Iſtro flumini imminet, ad titum 3.d.12

Niger, Latinum eſt. Cognomen prophetæ cuiuſdam, act. 13.a.1

Nilus, Hebraicè dicitur Sihor, & interpretatur niger uel turbidus, aut matutinus. Fluuius Aegypti, eſa.23.a.3

Ninıuè, Pulchræ, ſiue ſpecioſæ, aut habitaculum. Ciuitas quam ædificauit Aſſur, metropolis Aſſyriæ, gen.10.b.12, & 4 reg.19.g.36: quæ & Ninus dicitur. Niſibis autem ab Euſebio. Suidas ſcribit nomen Niniuæ fuiſſe mutatū in nomen Babylonis à Semiramide regina Aſſyriorum.

Niniuitæ, Pulchri, ſiue ſpecioſi, aut habitacula, luc. 11. d.30

Niſan, Vexillum, ſiue probatio, aut tentatio, uel fuga: aut Syriacè, miraculum. Menſis reſpondens noſtro Martio, 2 eſdr. 2.a.1

N O

Noá, Mouens, uel commota. Filia Salphaad filij Epher filij Galaad, num 26.d.33. Ciuitas item quæ terminus eſt tribus Zabulon, ioſ.19.a.13

Noadia, Teſtificatio, uel cœtus aut congregatio Domini, ſiue ornatus Domini, aut tranſiens Dominus: uel ex Syro & Hebræo, ablatio Domini. Nomen uiri, 1 eſdr.8.g.33

Nobé, Heb. Nob 2 eſdræ 11.d.32. Loquela, ſiue prophetia, aut loquens uel prophetans, ſiue fructificans, uel germinans. Ciuitas Sacerdotum, ſita in tribu Beniamin non procul à Ieruſalem, 1 reg.21.a.1, & 22.b.9.d.19. eſa.10.g.32

Nóbe, num.32.g.42, iud. 8.c.11, Latrans uel latratus. Ciuitas quæ & Canath dicebatur, in tribu Manaſſe, 1 reg.21.a.1

Nodáb, Vouens, ſiue ſpontaneus, aut principalis. Nomen uiri, 1 paral.5.c.19

Nóe, Ceſſatio, uel requies. Filius Lamech filij Mathuſalē, gene. 5.d.29, luc.3.g.36

Noemá, Pulchra, ſiue decôra, aut mouens uelde. Filia Lamech ex Sella uxore ſua, gene. 4.d.22

Noemán, Pulcher, ſiue decôrus, aut motum præparans. Filius Bale filij Beniamin, num.26.e.40

Noemanitæ, Idem p.n. nume.26.e.40

Noemi, Pulchra, ſiue decôra. Vxor Elimelech Bethlehemitæ, ruth 1.a.2

Nóga, Claritas, ſiue ſplendor. Filius Dauid, 1 paralip. 14.b.6

Nóge, Idem. Filius Dauid, 1 para.3.b.7

Nohaa, Requieſcens, aut ducens uel ductor. Filius Beniamin, 1 para.8.a.2: qui geneſ.46.c.21, dicitur Naama.

Nóphe, Inſufflans, aut timidus, ſiue illaqueans. Nomen loci, num.21.f.30

Nopheth, Fauus, aut cribrum, ſiue deſtillatio. Vrbs in tribu Manaſſe, ioſ.17.c.11

Noraen, Puer, uel iuuenis, ſiue excitatiens, aut uigilans, uel mouens canticum. Nomen loci, 1 paral.7.f.28

N V

Numenius, Nouus menſis, uel nouilunium. G. 1 machabeor.12.c.16

Nun, Poſteritas, uel ſtirps, aut filius, uel æternus, ſeu permanens: aut Syriacè, piſcis. Pater Oſee cuiuſdam, num. 13.a.g. Pater item Ioſue, ioſ.1.a.1. Filius Eliſama filij Ammiud, 1 paral.7.f.27

N Y

Nympha, Sponſa. G. coloſſ.4.d.15

O

OBadiá, Seruus Domini, uel operarius Domini. Filius Arnan filij Raphaiæ filij Ieſaiæ, 1 paral.3.d.21. Filius Izrahiæ filij Ozi, 1 paral. 7.a.3.

Obál, Peruerſitas uetuſtatis, aut peruerſitas fluxus. Filius Iectan. Vide Hebal.

Obdia, ſiue Obdias, Idem quod Obadia. Filius Aſel filij Elaſa, 1 par. 8.d.38, & 9.g.44, & 12.b.9

Obed, Seruus, vel operarius. Pater Gaal, iudic. 9.d.26. Filius Booz, pater Iſai, ruth 4.d.17, & 1 para. 2.b.11. Filius Ophlal filij Zabad, 1 par. 2.e.37, & 11.g.47

Obed-edóm, Seruus hominis vel terreni aut ſanguinei vel rufi. Nomen viri, 2 reg. 6.b.10

Obedia, Seruus, vel operarius Domini. Nomen viri, 1 eſd. 8.b.9.

Oboth, Pythones, ſiue vtres, aut patres, vel deſideria. Nomen loci, numeri 21.c.10, triceſima ſexta Iſraelitarum manſio, cum ex Aegypto proficiſcerentur in terram Chanáan, numeri 33.f.44

O C

Ochozáth, Poſſeſſio, ſiue apprehenſio, vel collectio, aut uiſio, ſeu fratris olius. Amicus Abimelech regis Gerarae, geneſ. 26.f.26

Ochoziás, Apprehenſio, ſiue poſſeſſio Domini, aut viſio Domini. Filius Achab regis Iſrael, 3 reg. 22.g.50. Filius Ioram regis Iudae, 4 reg. 8.f.24, & 1 para. 3.c.11

Ochran, Turbidus, vel conturbans. Pater Phegiel principis tribus Aſer, num. 1.b.13

O D

Odaiá, ſiue Odaias, Laus Domini, ſiue confeſſio Domini. Soror Naham, 1 par. 4.d.19, & 2 eſd. 9.a.5

Odaren, Laudis canticum, vel teſtimonium árcae. D. Nomen viri, 1 mach. 9.g.66

Odéd, Suſtentans, vel tenens, aut erigens. Nomē viri prophetae, 2 par. 15.a.1, & 28.b.9

Odeuiá, Laus Domini, ſiue confeſſio Domini. Nomen uiri. In toto cap. 2 eſd. 10.b.13, ſcribe Odaia.

Odia, Idem. Nomen viri, 2 eſd. 8.b.7

Odois, Idem quod Oduia. Nomen viri, 1 par. 5.d.24

Odollám, Teſtimonium, ſiue ornamentum illis, aut teſtimonium ſiue ornamentum ſuae miſeriae, vel tranſitus, aut praeda ſuae miſeriae. Ciuitas in Iuda, à Roboam conſtructa, 2 paralip. 11.b.7, michaeae 1.d.15. Videtur eſſe eadem quae Adullam dicitur Ioſue 12.d.15, & 15.e.35, & 1 eſd. 2.b.40. Nomen item ſpeluncae, 1 reg. 22.a.1

Odollamites, Idem. gen. 38.a.1.

Odouia, ſiue Oduia, Laus Domini, ſiue confeſſio Domini. Filius Aſana, 1 par. 9.b.7. Filius Elioenai filij [illegible]sariae, 1 par. 3.d.24, & 1 eſd. 2.b.40

O G

Og, Subcineritius panis vel torta, aut ſubſannatio: vel Syriacè, detentus, aut impeditus. Rex Baſan, num. 21.g.33

O H

Ohám, Vae eis, ſiue tumultuans, vel conturbans. Rex Hebron, ioſ. 10.a.3

Ohel, Tabernaculum, ſiue tentorium, aut ſplendor. Filius Zorobabel filij Phadaia, 1 par. 3.d.20

Oholái, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel dolens, ſiue frater mihi. Filius Seſan filij Ieſi filij Apphaim, 1 paralip. 2.d.31

Oholi, Idem. 1 par. 11.g.41. Filius Zabad.

O L

Olda, Vide Holda, 2 par. 34.e.22

Olíueti mons, ſiue Mons oliuarum, ſiue oliuetum, Mons ad Orientem Ieroſolymae, vt zach. 14.a.4, ſcribitur, torrente Cedron interfluente, ſabbathi habens iter ab Ieruſalem, act. 1.b.12. luc. 19.d.29

Ollá, Eleuatio, vel holocauſtum, aut infans, vel paruulus, aut folium. Pater Haniel, 1 paral. 7.g.39

Olon, Vide Holon.

Olympias, Caeleſtis. G.

Olympias, rom. 16.b.15, Idem. In Graeco Olympan.

Olympius, Caeleſtis. G. 2 mach. 6.a.2

O M

Omár, Dicens, vel loquens, ſiue amarus vel exaltans. Filius Eliphaz filij Eſau ex Ada vxore, gen. 36.b.11.

Omrai, Dicens, vel loquens, aut exaltans, ſiue amarus: aut Syriacè, agnus. Pater Amri, 1 paral. 9.a.4

O N

Onám, Dolor, aut fortitudo, ſiue iniquitas eorū. Filius Soba filij Seir Horraei, geneſ. 36.c.23. Filius item Ierameel ex Atara vxore, 1 par. 2.d.26

Onán, Dolor, ſiue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iudae ex Sue vxore ſua, gene. 38.a.4

Oneſimus, Vtilis. G. Nomen viri fidelis, coloſſ. 4.b.9. ad philem. b.10

Oneſiphorus, Vtilitatem afferens. G. Vir quidam fidelis, 2 timoth. 1.d.16

Onias, Fortitudo Domini, aut nauis. D. Summus ſacerdos apud Iudaeos, 1 mach. 12.a.7

Ono, Dolor, aut fortitudo, ſiue iniquitas eius. Ciuitas quam aedificauit Samad filius Elphaal, 1 par. 8.b.12. In 1 eſd. 2.b.33, & 2 eſdr. 6.a.2, & 7.d.37, fit mentio Vallis Ono.

O O

Oola, Tabernaculum, vel tentorium, ſiue ſplendor eius, ezech. 23.a.4

Ooli, Deprecans, ſiue expectans, aut incipiens, vel dolens, ſiue frater mihi. Pater Zabad, 1 par. 11.g.41. Heb. Ahelai.

Ooliáb, Tabernaculum, vel tentorium patris, aut ſplendor patris. Filius Achiſamech, exod. 31.a.6

Oolibá, Tabernaculum, vel tentorium meum in [illegible], aut ſpendor meus in ea, ezech. 23.a.4

Oolibamá, Tabernaculum, vel tētorium meum excelſum, ſiue ſplendor excelſorum. Vxor Eſau filia Anae, geneſ. 36.a.2. Ciuitas Idumaeorum principum, geneſ. 36.d.41, & 1 paralip. 1.d.52

Ooſám, Apprehenſio eorum, ſiue poſſeſſio eorum, aut viſio eorum. Filius Aſhur ex Naara vxore ipſius, 1 paralipomenon 4.a.6

O P

Ophás, Aurum obrizum. Nomen loci, ierem. 10.b.9

Ophel, Turris, aut obſcuritas, vel nebula. Nomen muri, 2 par. 27.b.3, et 33.c.14. Aut potius turris Ieroſolymae, nō procul à templo, 2 eſd. 3.f.26

Opher, Ioſue 12.d.17, & 4 reg. 14.g.25, Vide Hepher.

Opherá, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſ. 18.d.23. lege Ophra.

Ophi, Laſſus, aut volans: vel Syriacè, plicatus, vel complicatus, aut folium. Nomen viri, ierem. 40.c.8

Ophim, Thalamus, ſiue coopertus, aut litus maris. Filius Beniamin, gene. 46.c.21. Heb. Huppim.

Ophir, Cinis, vel incineratio, aut fructificatio. Filius Iectā, gene. 10.d.29. Inde Ophira, regio, 3 reg. 9.d.28: quae (vt refert Ioſephus lib. 8.) etiam aurea terra nuncupatur. vnde aurum Ophirizum, quod Obrizum vocant.

Ophlál, Iudicans, vel orans. Filius Zabad filij Nathan filij Ethei, 1 paral. 2.e.37

Ophni, Pugnus, vel pugillus, aut cooperiens. Filius [illegible]eli ſacerdotis, 1 reg. 1.a.3. Heb. Hophni.

Ophni, ioſ. 18.d.24, Interpretatur volans, ſiue laſſitudo: aut Syriacè, plicatio vel complicatio. Nomen ciuitatis.

Ophrá, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Filius Maonathi filij Othoniel filij Cenez, 1 par. 4.c.14

O R

Oréb, Coruus, vel ſuauis, aut fideiuſſor, vel commiſcens, ſeu veſpertinus. Vir Madianita à tribu Ephráim interfectus, iudic. 7.d.25, & 8.a.2. pſal. 82.b.12. heb. 83. eſa. 10.f.26

Orientis filij, pro filijs Cedem, ſiue Cedma filij Iſmaelis, ieremiae 49.e.28

Ornán, Exultans, ſiue arca earum, aut lux filij vel lux,

ſiue maledictio permanens vel æterna. Nomen viri, 1 *par.* 21. c.18: qui 2 *reg.* 24. *d.* 20, *dicitur Areuna.*

Orori, *Montanus.* Ciuitas, 2 *reg.* 23. *d.* 35

Oronaim, *Iræ vel furores: aut Syriacè, libertates.* Duo vici, quæ via eſt ad Aſſyrios, *ſiue duæ vrbes Moabitarum: vna ſuperior, altera inferior, eſa.* 15. *c.* 5. *Et hâc ob rem vox Hebraica eſt dualis numeri, Hebr.* Horonaim. *Ciuitas Moabitarum.*

Orphâ, *Ceruix, vel ceruicoſa, ſiue ſuſcitatio oris vel demiſſio oris.* Vxor Chelion *filij* Elimelech Bethlehemitæ, *ruth* 1. *a.* 4

Orthoſias, *vel potius* Orthoſes, *idis*, *Recta, vel rectificata.* G. Nomen loci, 1 *mach.* 15. *g.* 37

O S

Oſaiâs, *Saluator Dominus, aut ſalus Domini.* Nomen viri, 2 *eſd.* 12. *c.* 32, *ierem.* 42. *a.* 1

Oſee, *Saluator, aut ſalus.* Filius Ela, 4 *regum* 15. *f.* 30. Nomen item prophetæ filij Beeri, *oſee* 1. *a.* 1. Filius Nun, *nume.* 13. *a.* 8: qui ibidem, *b.* 17, *dicitur* Ioſue à Moyſe. item filius Ozazin, 1 *par.* 27. *c.* 20

Othni, *Tempus, vel hora mea, aut iniquitas mea.* Filius Ammiud, *filij* Amri, 1 *par.* 9. *a.* 4.

Othir, *Excellens, ſiue reſiduus, aut remanens.* Nomen viri, 1 *par.* 25. *a.* 4

Othni, *Tempus, ſiue hora mea.* Nomen viri, 1 *paralipomenon* 26. *a.* 7

Otholiâ, *Tempus Domino, ſiue hora Domino.* Filius Ieroam, 1 *paral.* 8. *c.* 26

Othoniel, *Tempus Dei, ſiue hora Dei.* Filius, *id eſt nepos* Cenez, *frater* Caleb, *ioſ.* 15. *d.* 17, & 1 *par.* 4. *c.* 13

O Z

Ozâ, *Fortitudo, aut capra.* Horti nomen, 4 *reg.* 21. *d.* 26. Nomen viri, 1 *par.* 6. *c.* 29, & 8. *a.* 7

Oza, *Idem.* Filius Abinadab, 2 *reg.* 6. *a.* 3

Ozan, *Fortitudo earum, aut capra earum.* Pater Phaltiel principis tribus Iſſachar, *num.* 34. *d.* 26

Ozazia, *Fortitudo Domini.* Nomen viri, 1 *paralip.* 15. *c.* 21, & 27. *c.* 20

Ozen-ſara, *Auricula carnis vel conſanguinitatis, aut auricula fermentata vel remanens, ſiue ſtatêra carnis vel conſanguinitatis aut reſidui.* Vrbs condita à Sara filia Ephraim, 1 *paralip.* 7. *c.* 24

Ozi, *Fortis, vel fortitudo mea, aut hircus meus.* Filius Bocci fili Abiſue, 1 *par.* 6. *a.* 5. Filius item Thola *filij* Iſſachar, 1 *paralip.* 7. *a.* 2. *vide* & 9 *b.* 8

Ozi, 2 *eſd.* 5. *f.* 25, *Tunc, ſiue aut iſte.* Nomen viri.

Ozia, *Fortitudo Domini, ſiue hircus Domini.* Filius Amaziæ regis Iuda, 2 *par.* 26. *a.* 1, *eſa.* 1. *a.* 1: qui 4. *reg.* 15. *a.* 1, *dicitur* Azarias. Filius Caath *filij* Leui, 1 *paral.* 6. *b.* 24

Ozian, *Fortitudo Domini.* Nomen viri, 1 *paralipomenô* 24. *d.* 26

Oziêl, *Fortitudo Dei, ſiue hircus Dei.* Filius Bela *filij* Beniamin *filij* Iacob, 1 *paralc.* 7. *b.* 7. Filius Caath *filij* Leui, *exod.* 6. *c.* 18. *Vide* & 1 *par.* 4. *g.* 42, & 1 *par.* 29. *c.* 13

Ozielitæ, *Idem. nume.* 3. *d.* 27, & 1 *par.* 26. *c.* 23

Ozni, *Auris, vel auſcultatio mea, ſiue ſtatera.* Filius Gad *filij* Iacob, *nume.* 26. *b.* 16

Oznitæ, *Idem. num.* 26. *b.* 16

Ozriel, 1 *par.* 27. *c.* 19, *Adiutorium Dei, ſiue atrium Dei.* Pater Ierimoth.

P

PAcificus, *Heb.* ש Selomóh. *cant.* 8. *d.* 11. *Vide* Salomon.

Palæſthina, *Cõſperſa, ſcilicet cinere uel puluere: ſiue ruina appoſita, uel ruina duplex, aut ruinæ potus, uel cêcidit bibens.* Eſt ea Syriæ regio quæ Hebræis dicitur Peléſeth, ad mare Mediterraneum pertingens, cuius ſunt urbes illæ, Azotus, Gaza, Accaron, Geth, Aſcalon. Author eſt Ioſephus libr. 1. Iudaicarum antiq. cap. 12, 1 *reg.* 6. *d.* 17. de hac Pomponius Mela in 1. Plinius in 5. capite 12, & 13. Palæſthina non eſt eadem cum Iudæa, quamuis id ſcribat Ptolemæus in quartâ Aſiæ tabula, cum diphthongo ſcribitur iuxta Græcorum ſcripturam.

Palæſthini, *Idem.* p. n. m. g. *gene.* 21. *d.* 33, Populi quos interpretes ἀλλοφύλους, id eſt alienigenas vocât. Hi etiam Philiſthæi dicuntur à veteri interprete Latino, vt 1 *reg.* 21. *c.* 12. *d.* 18, *iudic.* 3. *a.* 1, & ſexcentis alijs locis.

Palmyra, Hebraicè dicitur Thamor, & interpretatur palma, vel dactylus, aut commutatio vel permutatio, ſiue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis, quæ & Hebraicè aliis Thadmor dicitur.

Palmyra, Hebraicè Thadmor, interpretatur confeſſio vel laus amaritudinis, aut confeſſionis vel laudis myrrha: ſiue ex Hebræo & Syro, laus præceptoris vel Domini. Nomen ciuitatis in Syria, quam ædificauit Salomon, 3 *reg.* 9. *c.* 18, & 2 *paralipomenon* 8. *a.* 4, quæ aliâs Thamor ſiue Thamar dicitur Hebraicè. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis dicta fuit.

Pamphilia, *Tota dilecta vel amabilis.* G. Prouincia Aſiæ ab Ortu Ciliciam habet, ab Occaſu Lyciam & Aſiæ minoris partem, a Septentrione Galatiam & Cappadociam, à Meridie Mediterraneum mare, quod illic Pamphylij maris nomen habet. Tota Tauri expatiantis iugis ſepta. De hac Ptolemæus lib. 5. Plinius lib. 5. capite 27. Pompo. Mela in 1. In hac ſita eſt vrbs Perge, cuius meminit Lucas, *acto.* 13. *b.* 13, & Mela lib. 1. Volaterranus libro 10, hanc etiam Meſopiam appellatam ſcribit.

Paphus, Cypri eſt ciuitas, Veneri quondam ſacra, in qua ante nuptias puellæ dotem quæſituræ, in honorem Veneris in litore ſe proſtituerunt, vt ſcribit Iuſtinus libr. 18. de hac Pomponius Mela lib. 2, Strabo in 14, Plinius lib. 5. cap. 31. Hæc frequenti terræmotu lapſa, nunc ruinarũ tantùm veſtigijs, quid olim fuerit, oſtendit. Hæc Hieronymus. *act.* 13. *a.* 6

Paracletus, *Conſolator, vel aduocatus.* G. *iohannis* 14. *b.* 16

Paraſceue, *Præparatio.* G. *luc.* 23. *g.* 54. *iohan.* 19. *g.* 42

Parmena, *Permanens.* G. Nomen diaconi, *act.* 6. *b.* 5

Parthia, Aſiæ maioris eſt regio circa Perſas inter flumen Indum, & Arios populos ab Oriente, & Tigrim atq; Mediam ab Occaſu ſita: à Meridie terminatur deſerto Carmaniæ, ab Aquilone Hircania, teſte Plinio lib. 6. cap. 25. Ptolemæus libr. 6. cap. 5. De illis Iuſtinus libr. 41. Strabo in 15. Habes eius mentionem *act.* 2. *b.* 9

Parthi, Lingua Scythica dicũtur fugaces vel exules. D. Nomen prouinciæ, *act.* 2. *b.* 9

Paſcha, *Tranſitus, vel claudicatio.* Idem Phaſe ſignificat, *ezech.* 45. *f.* 21, *matth.* 26. *a.* 2, *marc.* 14. *b.* 12, *iohan.* 2. *b.* 13, & 6. *a.* 4, & 1 *corinth.* 5. *c.* 7. Chaldaicè dicitur פסחא: vnde πάσχα, ח mutato in χ, vt in Charan pro Haran.

Patara, *Calcata, vel mortifera.* G. Ciuitas Lyciæ prouinciæ in Aſia, *act.* 21. *a.* 1

Patmos, *Lethalis, vel mortifera.* G. Exigua inſula in Aegeo mari, Sporadum vna, Plinio libro 4, cap. 12. Straboni in 10. ad quam relegatum ferunt Iohannem apoſtolum à Domitiano Imperatore Romano, Apocalypſimq; ſcripſiſſe in ea, *apocal.* 1. *b.* 9. Euſeb. lib. 3. cap. 18, Eccle. hiſto.

Patroba, *Paternalis.* G. Nomen viri, *rom.* 16. *b.* 14

Patroclus, *Patris, vel patriæ gloria.* G. Nomen viri, 2 *machab.* 8. *b.* 9

Paulus. Hieronymus admonet mirabilem ſonare, ab Hebræis etymologiam mutuatus. Alij, os tubæ, nomen ex Hebræo & Græco dictionem conſtantes. Conſtat tamen aut Græcam eſſe vocem, & quietum ſonare, à verbo παύομαι: aut Romanam ſiue Latinam, puſillum ſignificantem.

Pele-

P E

סין Peluſium, Hebraicè dicitur Sin, id eſt lutum, teſte Strabone lib. 17. Geographicorum. Aegypti eſt ciuitas ambitu XX ſtadiorum: unde nomen eſt præterfluenti oſtio Peluſiaco. Huius etiam meminit Plinius lib. 5. cap. 9 & 10. Pomp. Mela lib. 2. Ioſephus lib. 6. cap. 8. & lib. 10. cap. 1. antiq. Iud. Alias Lobna appellata & Sin, ezech. 30. d. 15

Pentapolis, Quinq; ciuitatum, ſcilicet regio. G. Syriæ regio ad Orientem Iudeæ, à quinq; ciuitatibus, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, Segor (quibus olim fuerat inclyta) fuit appellata, igne & ſulphure euerſa: de qua gene. 19. e. 24

Pentateuchus, Quinq; volumina, à πέντε quod eſt quinq;, τεῦχος, volumen. Sic vocantur à Græcis quinq; libri Moyſi, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri & Deuteronomium: & à Rabbinis Hebræorum חומש: id eſt, quinarius, ſiue תורה; id eſt, Lex.

Pentecoſte, Quinquageſima. G. act. 2. a. 1, & 20. c. 16

Peregrinantes, Vide Geruth.

Pergamus, Altitudo, vel ſublimitas. G. Clariſſima Aſiæ ciuitas, atque ipſius Troados, quam Silenus intermeat fluuius, præfluit Cetius profuſus Pindaſo monte: ſicut ſcribit Plinius libro 5. capite 30. hiſtor. mundi. De hac etiam Strabo libro 13. Geograp. Ad huius eccleſiam Iohannes apoſtolus ſcripſit, apoc. 1. c. 11, & 2. c. 12

Perge, Valde terreſtris. G. Pamphiliæ prouinciæ vrbs eſt, cuius meminit Plinius in 5. capite 27. Mela libr. 1. Strabo libr. 14. Lucas, act. 13. c. 13

פרס Perſa, ſiue Perſis, Frangens, ſiue diuidens, aut vngula, vel gryphus. eſt ad Orientem Iudeæ ſita, alta, cincta montibus regio, quæ à Septentrione Mediam, ab Occaſu Suſianum, ab Oriente duas Carmanias, ab Auſtro partem Perſici ſinus habet, authore Volaterr. lib. 11. ezec. 27. c. 10, & 38. a. 5

Perſæ, Idem. p. n. Populi, 2 paralipomenon 36. d. 20. ezec. 27. b. 10

Perſepolis, Perſæ ciuitas. G. 2 mach. 9. a. 2

פרס Perſes, Frangens, ſiue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Qui ex Perſa ſiue Perſia eſt.

Perſia, Idem quod Perſa.

Perſis, Idem. Mulier Paulo chariſſima, roman. 16. b. 12

סלע Petra, Arx, & ciuitas princeps in regno Moab, in finibus Arabiæ ſita, eſaiæ 16. a. 1. Ab hac, Arabia Petræa dicta eſt, de qua Egeſippus lib. 1. cap. 14

Petrus, Saxum, vel petra. Nomen vnius ex duodecim apoſtolis, à CHRISTO ſic cognominati, iohan. 1. f. 16: qui prius Simon dicebatur, matt. 4. c. 18, marc. 3. b. 16

P H

פקח Phacée, Aperiens. Filius Romeliæ, rex Iſrael, 4 reg. 15. e. 25, & 16. a. 1

פקחיה Phaceiá, Aperiens Dominus. Filius Manahem, 4 reg. 15. e. 22. Heb. Pecahia.

פדיה Phadaiá, Redemptio Domini. Pater Zebda matris Ioacim, 4 regum 22. a. 1, & 23. g. 36. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 paralip. 3. c. 18

פדה צור Phadaſſúr, Redemptor fortis, vel redimens petra, aut redemptio plaſmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manaſſe, num. 1. a. 10

פדון Phadón, Redemptio eius: aut Syriacè, iugum vel iuga, ſcilicet boum. Nomen viri, 1 eſd. 2. e. 44

פחת מואב Phahath-móab, Dux Moab, vel dux ex patre, ſiue fouea ex patre. Nomen viri, 1 eſd. 2. a. 6

פעו vel פעי Phái, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen vrbis Adar regis ſeptimi in Edom, 1 paralip. 1. d. 50: quæ geneſ. 36. d. 39 dicitur Phahu.

פלאיה Phalaiá, Miraculum Domini, ſiue occultum Domini. Nomen viri, 2 eſd. 8. b. 7

פלג Pháleg, Diuiſio. Filius Heber filij Sale, geneſ. 10. d. 25, lucæ 3. g. 35

פלחא Phalchá, Fragmen, vel fruſtum, aut ſciſſura: uel Syriacè, obſequium. Nomen viri, 2 eſdr. 10. b. 24

פלל Phalél, Cogitans, ſiue orans, aut iudicans. Nomen viri, 2 eſd. 3. f. 25

פלט Phalet, Liberatio, ſiue expulſio. Filius Iahaddai, 1 par. 2. f. 47. Filius Azmoth, 1 par. 2. f. 47, & 12. a. 3

פלת Pháleth, Ruina, vel iudicatio. Filius Ionathan filij Iada filij Onam, 1 par. 2. d. 33

פלוני Phallonites, Cadens, ſiue occultus, 1 paralip. 11. f. 27, & 27. b. 10

פלוא Phallú, Mirabilis, aut occultus. Filius Ruben filij Iacob, gene. 46. b. 19, & 1 paral. 5. a. 3

פלואי Phalluitæ, Idem. p. n. num. 26. a. 5

פלטי Phalti, Liberatio, ſiue expulſio. Filius Raphu, numeri 13. b. 10. Filius Lais, 1 regum 25. g. 44. Eſt & nomen vrbis, 2 regum 23. d. 26

פלטיה Phaltias, Liberatio Domini, aut expulſio Domini. Filius Ananiæ filij Zorobabel filij Phadaiæ, 1 paralipomenon 3. d. 21, & 4. g. 42

פלטיאל Phaltiel, Liberatio Dei, aut expulſio Dei. Filius Ozan, numeri 34. d. 36, princeps tribus Iſſachar. Filius Lais, 2 regum 3. c. 15

פנואל Phanuél, Videns Deum, ſiue facies Dei. Locus iuxta torrentem Iaboc, in finibus Amorrhæorum, in Rubenitia forte: vbi Iacob qui deinceps Iſrael, tota nocte luctatus eſt cum angelo, geneſ. 32. g. 30: ita appellatus quòd vidiſſet illic Dominum. Hæc ciuitas, Gedeonis exercitui panes negauit: cuius turrim propterea deſtruxit, & habitatores occidit, iudicum 8. b. 8, & 17. Hanc Strabo libro 16, Faciem Dei appellat. Eſt autem continua Tripoli, apud eamque mons Libanus deſinit. Ieroboam ipſam ædificijs reparauit, 3 reg. 12. f. 25. Fuit hoc nomine Pater Gedor, 1 paral. 4. a. 4. Item filius Seſac, 1 paral. 8. c. 25. Pater item Annæ propheteiſſæ, luc. 2. e. 36

פרה Phara, Frugifer, vel fructificans, aut creſcens, ſiue vacca. Famulus Gedeonis, iudicum 7. c. 10. Nomen item vrbis, 1 machab. 9. e. 51

פערי Pharái, Hiatus vel apertio. Nomen viri, 2 reg. 23. d. 35

פראם Pharam, Onager eorum, vel ferocitas eorum, aut fructificatio matris, vel taurus matris. Rex Ierimoth, ioſ. 10. a. 3

פארן Pharan, Pulchritudo, ſiue laus, aut gloriatio, vel propagines. Nomen oppidi, gene. 14. a. 6. Eſt item generale nomen deſerti Saracenorum trans Arabiam cõtra Auſtralem plagam, per quod Iſrael perrexit, tranſiens ex Aegypto in terrã Chanaam duce Moſe, in quo ſunt multa loco terminata, XVIII ſcilicet manſiones, quarum vna eſt Haſeroth, numeri 10. b. 12, & 13. a. 1, & 4. e. 27. Accipitur Pharan pro prima parte deſerti Arabiæ prope montem Sinai. At deut. 1. a. 1, pro vltima parte verſus terram promiſſionis. Et Aſſeroth eſt in medio, geneſ. 14. a. 6, & 21. c. 21, nume. 33. d. 36, dicitur deſertum Sin per Z. Eſt etiam Pharan, mõs Sinai contiguus, cuius meminit Abacuc 3. a. 3. deut. 33. a. 2

פרעה Pharao, Diſſipans, vel diſcooperiens, aut nudans: vel Syriacè, uindicans. Rex Aegypti, cui cognomen Nechao, 4 reg. 23. f. 33

פרעתון Pharathón. Diſſipatio, uel ruptura, aut denudatio eius: uel Syriacè, uindicta eius. Ciuitas in Ephraim in monte Amalec, iudic. 12. d. 15

פרעתוני Pharathonites, Idem, iudicum 12. d. 13, & 15, & 2 regum 23. d. 30

פרץ Phares, Diuiſio. Filius Iudæ ex Thamar nuru ſua, geneſis 38. g. 29, & 1 par. 4. a. 1

פרש Phares, 1 paralipomenon 7. d. 16, Eques aut diuidens, ſiue exponens uel declarans. Filius Machir ex Maacha.

פרצי Phareſitæ, Diuiſi, num. 26. c. 20.

פרידא Pharida, Diſperſa, diuiſa, uel iumentum. Vir, 2 eſdræ 7. e. 57.

Phar-

Pharphár, Comminatus, aut fructificatio fructus, ſiue taurus tauri. Nomen fluuij Damaſci, 4. reg. 5. c. 12

Pharſei, Diuiſi. D. Sectæ nomē apud Iudæos, quæ dicebat reſurrectionem eſſe, act. 23. b. 6

Phariſæus, Diuiſus. D. act. 23. b. 6

Pharnách, Taurus percutiens, vel percuſſus, aut contuſus, ſiue fructificatio aromatum. Pater Eliſaphan, principis tribus Zabulon, num. 34. d. 25

Pharós, Pulex vel culex, ſiue fructus tuus. Nomen viri, 1 eſdr. 2. a. 3, & 8. a. 3

Pharſandatha, Reuelatio menſtrui, vel commotionis ſuæ, aut equites commotio, ſiue ſtercus menſtruorum vel commotionis meæ. Filius Aman filij Amadatha, eſth. 9. b. 7

Pharúa, Floridus: aut Syriacè, volans. Nomen viri, 3 reg. 4. b. 17

Pharuda, Separatio, vel diſperſio. Nomen viri, 1 eſdræ 2. c. 55

Pharurim, Lebetes, ſiue ſuburbana, 4. regum 23. c. 11. Heb. Pharuarim.

Phaſe, Tranſitus, Vide Paſcha.

Phaſea, Idem. Nomen viri, 1 eſdr. 2. c. 49

Phaſelis, Tranſitus, vel claudicatio natiuitatis vel generationis. D. Nomen loci, 1 mach. 15. d. 23

Phaſeron, Oris canticum, ſiue os plenum. D. 1 machab. 9. g. 66

Phaſgá, Collis, ſiue altitudo, aut mutatio. Nomen montis Moabitarum, num. 21. d. 20, Ioſ. 13. c. 20

Phaſhur, ſiue Phaſſur, Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albedinem. Sacerdos, filius Emmer, ierem. 20. a. 1. Filius item Melchiæ, ierem. 21. a. 1, & 1 paralip. 9. b. 12. Pater Gedeliæ, ierem. 38. a. 1, & 2 eſdr. 7. d. 41

Phaſphá, Diminutio oris, vel os diminutum. Filius Iether, 1 paral. 7. g. 38

Phathaia, ſiue Phathaiá, Porta Domini, ſiue aperiens Dominum. Nomen viri, 1 eſd. 10. e. 23, & 2 eſd. 9. a. 5

Phathuel, Buccella Dei, ſiue perſuaſio Dei, aut dilatatio Dei. Pater Ioelis prophetæ, Ioel 1. a. 1

Phathurés, Buccella roris, aut perſuaſio, ſiue dilatatio ruinæ vel diſtillationis. Nomen loci in Aegypto, ierem. 44. a. 1 ezech. 29. c. 14. Idem videtur eſſe quod Phethros, quum Hebræis iiſdem punctis & conſonantibus ſcribatur.

Phau, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen vrbis Adar regis ſeptimi in Edom, geneſ. 36. d. 39: quæ 1 paral. 1. d. 49. dicitur Phai.

Phedael, Redemptio Dei. Filius Ammiud princeps tribus Nephthali, num. 34. d. 28

Phegiel, Obuiatio Dei, ſiue deprecatio Dei. Filius Ochran, princeps tribus ſuæ Aſer, num. 1. b. 13

Pheldás, Ruina trituræ, aut iudicium trituræ. Filius Nachor ex Melcha, geneſ. 22. d. 22

Pheleia, Miraculum Domini, ſiue occultum Domini. Filius Elioenai filij Naariæ, 1 paral. 3. d. 24

Pheleia, Cogitans Dominum, aut orans Dominum, ſiue iudicium Domini. Nomen viri, nehe. 11. b. 12

Pheleth, Ruina, ſiue iudicatio. Pater Hon, numeri 16. a. 1

Phelethi, Idem. Nomen populi ſiue legionum quarundam Dauid, 2 reg. 8. d. 18, & 20. g. 23, & 1 par. 18. d. 17

Phelethi, 4. reg. 11. d. 19. In Hebræo eſt Raſim, & interpretatur curſores.

Phelonites, Cadens, ſiue occultus. 1 par. 11. g. 36

Phelthi, Liberatio, vel expulſio. Nomen viri, de quo 2 eſdræ 12. a. 17

Pheltia, ſiue Pheltias, Liberatio Domini, aut expulſio Domini. Nomen viri, 1 eſdræ 10. a. 22. Filius Banaiæ, ezechielis 11. a. 1

Pheneaná, Gemma, ſiue facies noſtra. Altera uxor Elcanæ, 1 reg. 1. a. 2

Pherezæi, Rurales, id eſt habitantes in villis abſq; muro. Nomen populi qui Samariam & Gabaon vrbis regionem tenet, geneſ. 15. d. 19

Pherezæus, Idem, ſ. n.

Phermeſtha, Ruptura fundamenti, vel rupturam ponens: aut ex Hebræo & Syro, taurus aenticulus. Filius Aman filij Amadatha, eſth. 9. b. 9

Pheſdomim, Portio, vel diminutio ſanguinum, aut diminutio tacentium vel aſsimulantium. Nomen loci, 1 paralipomenon 11. c. 13

Pheſhur, Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albedinem. Nomen viri, 1 eſdr. 2. b. 38

Pheſſe, Tranſitus, ſiue claudicatio. Filius Eſthon, 1 paral. 4. b. 12

Phethehiá, Porta Domini, ſiue aperuit Dominus. Nomen viri, 1 paral. 24. c. 16

Phethrós, Buccella roris, aut perſuaſio, uel dilatatio ruinæ vel diſtillationis. Nomē regionis, quæ Arabia Petræa dicitur, eſa. 11. c. 11. Idem uidetur eſſe quod Phathures, quum apud Hebræos iiſdem punctis & conſonantibus ſcribatur.

Phethruſim, Idem p. n. Filius Meſraim, gene. 10. b. 14

Phichól, Os omnium, id eſt omnis linguæ, aut oris perfectio, ſiue conſummatio. Princeps exercitus Abimelech regis Geraræ, geneſ. 21. c. 22

Phi-hahiroth, Os uel labium libertatis, aut os ſculptum, ab ore, non oſſe. Nomen loci, in quo caſtrametati ſunt Hebræi, reuertentes de Aegypto, exod. 14. a. 2: ſiue quarta manſio Hebræorum, num. 33. b. 8. Ibidem dicitur פי-החירת.

Philadelphia, Amor fratris, uel fraternitatis. G. Ciuitas decapolis eſt iuxta Plinium lib. 5. cap. 18. & Strabonem in 16. ad cuius Eccleſiam Iohannes ſcripſit, apoc. 1. c. 11, & 3. b. 7. Dicta in Hebræo Rabbath, id eſt magna. Et Ciuitas aquarum, quòd apud eam concipiantur fontes Iaboc fluuij.

Philarches, Amator principis, G. 2 mach. 8. g. 32

Philemon, Deoſculans. G.

Philetus, Amabilis. G. Vir quidam, qui à fide CHRISTI excidit, 2 timoth. 2. c. 17

Philippenſes, Bellicoſi, ſiue amatores equorum. G.

Philippi, Bellicoſi, ſiue amatores equorum. Macedoniæ urbs apud Stridonem fluuium à conditore Philippo Græciæ domitore ſic appellata, actorum 16. b. 12, & 20. b. 6, & 1 theſſ. 2. a. 2

Philippus, Bellicoſus uel amator equorum. G. Pater Alexandri regis, 1 mac. 1. a. 1. Frater item Herodis, procurator Ituræ & Thraconitidis conſtitutus à Romanis, luc. 3. a. 1. Eſt & nomen apoſtoli, matt. 10. a. 2, iohan. 1. f. 43. Nomen cuiuſdā diaconi, act. 6. b. 5

Philiſthea, Conſperſa, ſcilicet cinere uel puluere, ſiue ruina appoſita, uel ruina duplex, ſeu ruinæ potus, uel cecidit bibens, eſa. 14. g. 31. Heb. Peleſeth

Philiſthæi, Conſperſi, ſcilicet cinere uel puluere, aut ruinæ appoſitæ, uel ruinæ duplices, ſiue ruinæ potus, aut ceciderunt bibentes, 2 par. 17. c. 11

Philiſthæus, Idem, ſ. n. 1 reg. 17. c. 23

Philiſthijm, Idem. plur. num. Nomen populi, geneſis 10. b. 14

Philiſthini, iudic. 3. a. 3

Philologus, Amator literarum, uel amator uerbi. G. Nomen uiri, rom. 16. b. 15

Philometor, Amator matris. G. Ptolemæus Philometor, 2 mach. 4. c. 21

Phinees, Aſpectus, uel facies confidentiæ uel protectionis. Filius Eleazari filij Aaron, exod. 6. d. 25. Filius item Heli ſacerdotis, 1 reg. 1. a. 3. Hebraicè Pinhas.

Phinon,

פינן φινών Phinón, Gemma, ſiue aſpiciens, aut os æternitatis, vel os filij: aut ex Hebræo & Syro, os piſcis, ab ore, non ab oſſe. Ciuitas Idumæorum, gen. 36. d. 41

פישון φισών Phiſon, Oris mutatio, ſiue multitudo, aut extenſio. Magnũ Indiæ flumen eſt è paradiſo fluens, gene. 2. b. 11: quod ab Euſebio & Hieronymo in quæſt. Hebr. Ganges dicitur, ſiue Getha Ioſepho libro 1. cap. 2. Iud. antiq. Salomon commentator Nilum vocat, gen. 2. b. 11

פיתום φιθώμ Phithom, Buccella eorum, aut oris conſummatio, ſiue perſuaſio vel dilatatio eorum. Nomen vrbis quam ædificauerũt filij Iſrael Pharaoni regi Aegyptiorum, exod. 1. b. 11

פיתון φιθών Phithón, Buccella eius, aut perſuaſio vel dilatatio eius, vel oris donum. Filius Micha filij Meribbáal, 1 paral. 8. d. 35, & 9. g. 41

φλέγων Phlegon, Comburens. G. Viri nomen, rom. 16. b. 14.

פוכרת φαχεράθ Phochéreth, Oris exterminatio, vel oris conciſio. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 57

φοίβη Phœbe, Lucida, vel pura. G. Mulieris nomen, rom. 16. a. 1. Huius accuſatiuus eſt Phœben.

φοινίκη Phœnix, ſiue Phœnicia, Rubea, vel purpurea, aut palma, ſcilicet arbor. G. Syriæ pars eſt, in qua Sidon & Tyrus ampliſſimæ vrbes ſitæ ſunt Straboni libr. 16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela lib. 1. Geograph. Plinius libro 5. cap. 12. natur. hiſt. Hieronymus refert huius partes, Samariã, Galilæam, aliaſq; regiones, acto. 11. c. 19. Eſt & portus Cretæ huius nominis, act. 27. c. 12

פעור φογώρ Phogór, Hiatus, vel apertio. Mõs in terra Moab in ſupercilio Libyadis, reſpiciens ſolitudinem, in quem Balac rex Moab Balaam ariolum duxerat ad maledicendum Iſraeli, nume. 23. d. 28. In hoc Baal à Gentibus fuit cultus, numeri 25. a. 3. Iuxta hunc in valle ſepultus eſt Moſes, deut. 34. b. 6. Hic mons aliter dicitur Phegor, vt in illa voce Beel phegor, nume. 25. a. 3. Eſt etiam idòlum Moabitarum, nume. 25. d. 18, deut. 3. c. 29, & 4. a. 3, ioſue 22. c. 17

פלאתי Phollathi, Opera mea, ſiue opus meum. Nomen viri, 1 paralip. 26. a. 5. φαλλαθί.

פורתא φαραδαθά Phoráthа, Fructificatio, ſiue multiplicatio, aut ſortilegus. Filius Aman filij Amadátha, eſth. 9. b. 8

פסך φασέχ Phoſéch, Fragmentum tuum, ſiue diminutio tua. Filius Iephlat filij Heber filij Barie, 1 par. 7. f. 33

φρυγία Phrygia, Sicca, vel ardens. G. Aſiæ minoris regio ampliſſima, à Septentrione Galatiæ contermina: à Meridie Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæ: ab Oriente Cappadociam attingit. ita Plinius lib. 5. ca. 32. nat. hiſt. Hieronymus ſcribit duas Phrygias: quarum maior Smyrnam habet, minor verò Ilium. Phrygiam peragrauit Paulus, act. 2. b. 10, & 16. b. 6

φρύξ Phryx, Siccus, vel ardens. G. 2 mach. 5. d. 22

פוה φουά Phuá, Hic, aduerbium loci: aut os oris. Filius Iſſachar, geneſis 46. b. 13, num. 26. c. 23

פועה φουά Phuá, Gemens, vel vlulans, aut apparens. Nomen obſtetricis cuiuſdam Hebræorum, exod. 1. c. 15

פואה φουά Phuá, Angulus, aut coma. Pater Thola, ducis in Iſrael, iudicum 10. a. 1. Filius Iſſachar filij Iacob, 1 paralipomenon 7. a. 1

פול φουλ Phúl, Ruina, aut faba. Rex Aſſyriorum, 4 reg. 15. d. 19, & 1 para. 5. d. 26

פוני φουαί Phuaitæ, Aſpiciens, vel facies mea, num. 26. c. 23

פונן φινών Phunón, Gemma, ſiue aſpiciens. Nomen loci in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael, profecti de Salmona, numeri 33. f. 42

פור Phur, Sors, eſth. 3. b. 7. κλῆρος.

פורים Phurim, Sortes. eſth. 9. f. 26. φρουρὶμ κλῆροι.

פוט φούδ Phut, Aphrica: aut Syriacè, craſſa, vel pinguis. Filius Chã, gene. 10. a. 6: à quo Libyes.

פותי Phuthæi, Seducens, aut buccella, ſiue latitudo. Filius Sobal filij Hur, primogeniti Caleb ex Ephrátha concubina, 1 para. 2. g. 53

פוטיאל φουτιήλ Phutiel, Aphrica Dei: vel ex Syro & Hebræo, pinguedo Dei. Nomen uiri, exod. 6. d. 25

πετεφρῆ Phutiphar, Aphricæ taurus: aut ex Syro & Hebræo, ſaginatus taurus, uel pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis, geneſ. 37. g. 36

פוטי פרע πετεφρῆ Phutiphar, gen. 41. f. 45, & 46. c. 20. ex Syro & Hebræo, pinguedinem diſſipans, uel pinguedinis denudatio: aut Syriacè, pinguedinis uindicta. Nomen ſacerdotis urbis Heliopoleos, ſoceri Ioſeph filij Iacob.

φύγελλος Phygellus, Fugitiuus. Vir quidam, de quo Paulus 2 timoth. 1. d. 15

P I

מכתש Pila, Hebraicè dicitur Machthes, id eſt contuſio, uel pila, aut mortariolum. Nomen loci, ſopho. 1. c. 11

Pilatus, Conſtringens, uel conſtrictus. Nomen procuratoris Iudææ à Romanis conſtituti, luc. 2. a. 1: qui Chriſtum morti adiudicauit, matth. 27. a. 2, c. 26

πισιδία Piſidia, Picea, id eſt pice denigrata. G. Minoris Aſiæ prouincia eſt, de qua Plinius lib. 5. cap. 27. Hæc Antiochiam inſignem urbem habet. Strabo libr. 12, meminit ipſius & Lucas, act. 13. b. 14, & 14. d. 24

πιστική Piſtica, Fidelis. G. iohan. 12. a. 3

נטעים Plantationes, Hebr. נטעים. Nomen loci, 1 paralip. 4. d. 23

P O

פלני Polonites, Cadens, aut occultus. Vide Phallonites, & Phelonites.

ποντικός Ponticus, Ex Ponto regione Aſiæ, act. 18. a. 2

πόντιος Pontius, Marinus. G. Prænomẽ Pilati procuratoris Iudææ, matth. 27. a. 2

πόντος Pontus, Mare. G. Lata regio Aſiæ ad mare Ponticũ, quod idem & Euxinum, Aſiam, Europamq; diſterminans, appellatur, ſita. Cappadociam, Armeniam, Colchidem, aliaſq; prouincias complectitur. De hac Strabo libro 12. Ptolemæus in quinto, cap. 1. acto. 2. b. 9. Hebraicè dicitur Elaſár: & interpretatur auferens Deum, uel ablatio Dei, ſiue recedens à Deo, gene. 14. a. 1

πόρκιος Portius, Vitulus, aut uitulinus. G. Præſes Palæſtinæ & Iudææ, cognomento Feſtus, act. 24. g. 28

ποσειδώνιος Poſidonius, Potum præbens. Nomen uiri, 2 mac. 14. c. 19

P R

מפלצת Priapus, In Hebræo eſt Miphléſeth, & interpretatur ſimulachrum, ſiue tremor, uel concuſſio. Nomen idòli, 3 reg. 15. b. 13, & 2 par. 15. d. 16

πρίσκιλλα Priſca, Latinum eſt, id eſt antiqua. Adiutor fuit Pauli, roman. 16. a. 3

πρίσκιλλα Priſcilla, Idem: diminutiuum à Priſca. Vxor Aquilæ Pontici, act. 18. a. 2

προβατική Probatica, Ouina, id eſt locus vbi pecora ſacrificanda retinebantur. G. iohan. 5. a. 2

πρόχορος Prochorus, Expeditus, uel facilis, aut promptus uel paratus. G. Nomen diaconi, act. 6. b. 5

προσήλυτος Proſelytus, Aduena, uel peregrinus. G. act. 2. b. 11

P T

πτολεμαΐς Ptolemais, Bellicoſa. G. Ciuitas eſt in Iudæa, maritima, prope montem Carmelum, quæ quondam à quodam Ptolemæo ſic dicta eſt, act. 21. b. 7, & 1 mach. 5. b. 15

πτολεμαῖοι Ptolemæi, Idem, p. n. G. Sic uocabantur Reges Aegypti.

תלמי πτολεμαῖος Ptolemæus, Sulcus qui fit aratro: ſiue ſuſpendens aquas, aut coadunatio aquarum. Græcè uerò, bellicoſus. Filius Dorymini, 1 mach. 3. c. 38

P V

פי בסת Pubaſtus, Os conculcationis uel contemptus, ab ore. Nomen ciuitatis Aegypti, ezech. 30. e. 17. Appellatur & vicus Iudæorum.

πόπλιος Publius, Latinum eſt, act. 28. b. 7. Nomen uiri.

πούδης Pudens, Latinum eſt. Nomen uiri, 2 ad timoth. 4. d. 21

Puteo-

Puteoli, Latinum eſt. Ciuitas, colonia Campaniæ, eadem Cea dicta, act. 28.c.13

P Y

Pygmei, Hebraicè dicitur Gamadim, & interpretatur Nani, vel cubitales. Nomen populi, ezech. 27.b.11

Pyrrhus, Flauus rubens. Pater Soſipatris, act. 20.a.4

Q

QVartus, Latinum eſt. Nomen viri, rom. 16.d.23

Quintus, Latinum eſt. Prænomen Memmij legati Romanorum, 2 machab. 11.g.34

R

RAab, Superbus, aut fortis, vel tumultuans. Aegyptum eſſe quidam memorant, pſal. 86.a.4. heb. 87

Raaia, vel Raia, Viſio Domini. Filius Sobal filij Iuda, 1 paralip. 4.a.2. & 1 eſd. 2.c.47. & 2 eſd. 7.e.50

Raamias, Tonitruum Domini, ſiue malum à Domino, aut ſocius à Domino, vel paſtor à Domino. Nomen viri, 2 eſdræ 7.b.7

Rabbá, Multa, ſiue grandis, aut iurgium, ſiue impugnatio. Licet diuerſè à Rabbath ſcribatur, videtur tamen eadem eſſe ciuitas, ioſ. 13.e.25

Rabbath, Idem. Ciuitas filiorum Ammon, deut. 3.b.11. & 2 reg. 12.f.26, ierem. 49.a.2. Quam Euſebius Philadelphiam eſſe credit.

Rabbi, Magiſter, matth. 23.a.7, marc. 9.a.5, iohan. 1.f.38

Rabboni, Magiſter, Syrum eſt, marc. 10.g.51, iohan. 20.d.16

Rabbóth, Fœnus, vel vſura, aut multitudo, vel iurgium, ſiue impugnatio. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſ. 19.b.20

Rabſacés, Magiſter, vel præpoſitus bibentium, aut magiſtri oſculum vel ſacculus, ſiue multum bibens aut oſculans, vel magnus ſaccus. Princeps in exercitu Nabuchodonoſor, 4 re. 18.e.17

Rab-ſarés, ſiue Rab-ſaris, Magiſter vel præpoſitus Eunuchorum. Princeps quidam ſub rege Nabuchodonoſor, 4 reg. 18.d.17, ierem. 39.a.3

Raca, Vacuus, vel vanus. D. matth. 5.c.22

Rachál, Suſurro, aut aromatarius, ſiue negociator. Ciuitas quam Dauid ſuorum ſpoliorum participem fecit, 1 regum 30.g.29

Rachél, Ouis. Filia Laban, altera vxor Iacob, geneſis 29.b.9

Raddái, Deſcendens, vel dominans. Quintus filius Iſai, 1 paral. 2.b.14

Ragaú, Socius aut paſtor eius, ſiue malum vel confractio eius. Filius Phaleg, 1 paral. 1.b.25: qui Reu, gene. 11.c.19, dicitur. luc. 3 g.35. Hebr. Reu.

Rages, Tempeſtas, vel commotio. D. Ciuitas apud Medos, tob. 1.c.16

Raguél, Paſtor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. Sacerdos in vrbe Madian, ſocer Moyſi, exod. 2.c.19: qui exod. 3.a.1, dicitur Iethro, & [illegible] Cinei, iudicum 1.c.16. Doctus inter Hebræos, in exo. 2.c.19. & iudic. 1.c.19. ſcribit Raguelem fuiſſe patrem Iethro ſoceri Moſis, alias dicti Hoba & [illegible]

Rahab, Lata, ſiue dilatata, aut platea. Mulier quæ hoſpitio ſuſcepit exploratores miſſos à Ioſue in Iericho, ioſ. 2.a.1

Rahabia, Latitudo, ſiue platea Domini. Nomen viri, 1 paralip. 26.c.25

Raham, Vulua, ſiue miſericordia: aut Syriacè, amicus. Filius Samma filij Hebron, 1 par. 2.f.44

Rahelaia, Sopor Domini, vel inebrians Dominus, aut ſocius vel paſtor ipſi Domino. Nomen viri, 1 eſd. 2.a.2

Rahuel, Paſtor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. Filius Eſau ex Baſemath vxore, geneſ. 36.a.4. Filius Iebaniæ, 1 paralip. 9.b.8

Ram, Excelſus, vel ſublimis, aut proiiciens. Filius Eſron filij Phares, 1 para. 2.b.9. Filius item Ierameel primogeniti Eſron, 1 paral. 2.d.25

Ramá, Excelſa, vel ſublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Beniamin, haud procul à Gabaon, ioſ. 18.d.25, iudic. 4.a.5, & 19.d.13: quam reædificauit Baaſa rex Iſrael in Iuda, 3 reg. 15.c.17, ierem. 40.a.1

Ramath, Idem quod [illegible]. Vrbs, vide iohan. 19.a.8

Ramatha, Idem quod Rama. Vrbs Syriæ in monte Ephraim, de qua 1 regum 1.c.19, & 15.g.34. Hieronymus in Thamnitica regione iuxta Dioſpolim ſitam ſcribit. Vocatur etiam Ramathe, 1 mach. 11 d.34

Ramathaim, Idē quod Rama, dual. nume. Per Ramathaim intelligi debent, duo oppida eiuſdem nominis, quorum alterū differentiæ cauſa dicebatur [illegible], id eſt Ramath in qua habitabant viri prophetæ & Sacrarum literarum ſtudioſi, 1 reg. 1.a.1, dicitur & [illegible], ioſue 15.d.26

Ramathites, Excelſus, vel exaltatus, aut proiiciēs vel proiectus, 1 par. 27 d.27

Ramath-lechi, Eleuatio maxillæ. Locus, iudic. 15.d.17

Ramathe, Excelſa, vel ſublimis, aut proiecta. D. Ciuitas, 1 machab. 11.d.34. Eadem eſt quæ Ramatha & Ramathaim.

Rameſſes, Tonitruum, vel exprobratio tineæ, aut malum delens ſiue diſſoluens, vel confractionem diſſoluens, aut confractus à tinea. Ciuitas eſt in extremis finibus Aegypti ab Iſraelitis condita, olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæſtionibus) pagus Arcenoites dicta fuit, geneſ. 47.c.11, nume. 33.a.3

Rameth, Sublimis, vel excelſa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſ. 19.b.21. Heb. Remeth.

Ramoth, Idem, p. n. Ciuitas ſacerdotum atq; fugitiuorum in tribu Gad, non procul à monte Galaad, ioſ. 13.d.26. Hebr. Ramath. At 1 re. 30.g.27, Hebraicè legitur Ramoth-negueb. vetus interpres vertit, Ramoth ad Meridiem.

Ramoth, deut. 4.g.43, ioſ. 20.c.8, & 3 reg. 22.a.3, & 1 paralip. 6.g.73, Videns mortem, vel intuitus mortis, vel altitudines. Eadē ciuitas quæ & Ramoth ſiue Ramath in tribu Gad.

Raphá, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel gigas. Filius Beniamin, 1 par. 8.a.2: qui gen. 46.c.21, dicitur Echi. Filius item Baana, 1 par. 8.d.37, & 20.d.6

Rapha, 1 par. 7 e.25. Relaxatio laquei. Nomen uiri.

Raphaël, Medicina Dei. Vir, 1 par. 26.a.7.

Raphaia, Medicina Domini, ſiue relaxatio Domini. Filius Ieſeiæ filij Pheltiæ, 1 paral. 3.d.21, & 4.g.42. Filius Thola, 1 par. 7.a.2. Filius Baana, 1 par. 9.g.43

Raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati. Populi ſunt quos Moabitæ, Emim: Ammonitæ, Zomzōmim uocant, deut. 2.c.12.d.21 Vide Emim. Item nomen uallis iuxta Ieruſalem, ioſue 15.b.9, eſa. 17.b.5. Eadem quæ Ephela dicitur, forſan latius patens ad Auſtrum.

Raphidim, Reclinatoria, ſiue ſtramenta, aut remiſſæ manus, uel medicans manuum. Locus in ſolitudine, non procul ab Horeb monte, ubi undecima Iſraelitarū manſio fuit, exod. 17.a.1, num. 33.c.14

Raphon, Medicina, uel relaxatio, aut gigas. D. Locus trās torrentem, opinor Iaboc, 1 mach. 5.d.37

Raphu, idem. Pater Phalti, num. 13.b.10

Raſſas, Secretum Domini, uel myſterium Domini. D. Nomen uiri, 2 mach. 14.f.37

Raſin, Voluntas, uel uoluntarius, aut curſor, ſiue uereda-rius. Rex Syriæ, 4 reg. 15.g.37, & 16.a.5, & 1 eſd. 2.e.48

Razon, Tenuis, uel macilentus, ſiue ſecretum, aut ſecretarius, uel princeps. Filius Eliada, 3 reg. 11.e.23

R E

Rebe, Quartus, uel quadratus, ſiue accubans, uel accubatio.

tio. Rex Madianitarum, num.31.a.8.ioſ.13.c.21

רבקה Ῥεβέκκα Rebeccá, Saginata, ſiue impinguata, aut contentio obtuſa, vel contentio impedita. Filia Bathuel filij Nachor, vxor Iſaac, gene.22.d.23

רבלה Ῥεβλαά Ῥεβλαθά Rebla, ſiue Reblatha, Rixa, vel magnitudo illi, aut iurgiũ inueteratum vel conturbatum ſiue iurgium defluens. Ciuitas Syriæ, num.34.b.11, & 4 reg.23.g.33, & 25.b.16. ierem. 39. a.5, quæ poſtea (vt Hieronymus tradit) Antiochia dicta eſt: ſunt tamen qui id negant. Poſtremò Iuſtiniani principis tempore (Volaterrano lib.11. authore) Theopolis dici cœpit.

רב מג Ῥαβαμάγ Reb-mág, Multitudinem diſſoluẽs, uel liquefaciẽs, aut magiſter vel princeps liquefactionis, ſiue magiſter vel princeps liquefactus vel tabefactus. Princeps quidam, cuius meminit Ieremias, 39.a.3

רקת Ῥακκάθ Reccáth, Vacuitas, ſiue ſputum aut ſaliua, vel tẽpus quod pars capitis eſt. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſ.19.c.35

רקם Ῥοκόμ Recem, Vacuus, aut vanus, vel pictura varia, aut ſaliua eorum. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſue 18.d 27. Nomen ducis, ioſue 13.c. 21. Filius Hebron, 1 paralipomenon 2.f.43. Rex item Madianitarum, nume.31.a.8: quem Ioſephus lib. 4, ſcribit ſui nominis in Arabia condidiſſe vrbem: a Græcis poſtea Petram dictam.

רכה Ῥηχά Rechá, Tenera, uel delicata. Nomen uiri, 1 paralipomenon 4.c.12

רכב Ῥηχάβ Rechâb, Quadriga, aut equitatus, uel equitans. Pater Ionadab, 4 reg.10.c.15. Filius Remmon Berothitæ, 2 reg.4.a. 2, & 1 paral.2.g.55

רכבים Rechabitæ, Idem.p.n.ierem.35.a.2. Ῥηχαβίμ

רעמה Ῥεγμά Reema, Tonitruum, ſiue exprobratio, aut malum quoddam, ſiue ſocietas quædam, uel confractio quædam. Regio ſic dicta à Regma filio Chus, ezech.27.e.22

מלכת Regina, Hebraicè Moléchetb: ſoror Bedan, 1 paralip.7.d. 18. Μαλεχάθ

רעמה Ῥεγμά Regma, Idem quod Reema. Filius Chus, geneſ. 10.a.7, & 1 paral.1.a.9

רגם Ῥεγμά Régom, Lapidans, uel lapidatus, aut purpureus. Filius Iaddai, 1 par.2.f.47

רחום Ῥεούμ, Ῥαούμ Rebúm, Pius, ſiue miſericors: aut Syriacè, amicus. Vir, 1 eſd. 2.a.2, & 2 eſd.3.d.17, & 12.a.3

רעי οἱ ἑταῖροι Rei, Socius, aut paſtor, ſiue malum, uel confractio mea. Nomen uiri, 3 reg.1.b.8

ראיה Reiá, Viſio Domini. Filius Ioel 1 par 5.a.5 Ῥαΐα

רמיה Ῥαμία Remeia, Sublimis uel excelſus Dominus, aut proiectio Domini. Nomen uiri, 1 eſd.10.d.25

רמון Ῥεμμών Remmón, Malum granatum, ſiue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, ioſ.15.e.31, & 19.a.7. Item Petra in tribu Beniamin, iudi.20.g.47. Vallis item apud Zachariam, 14.b.44, ſiue ciuitas ſecundum Lyranum, non procul à Mageddo, quæ à quibuſdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic uocabatur & pater Baana & Rechab ſeruorum Iſboſeth, 2 reg.4.a.6. Nomen idoli, 4 reg.5.e.18

רמן פרץ Ῥεμμὼν φαρές Remmon-phares, Mali granati diuiſio, aut malum granatum diuiſionis, uel altitudinis diuiſio. Decimaſexta Iſraelitarum manſio, num.33.c.19

רמונו Ῥεμμώθ Remmono, Malum granatum eius, ſiue altitudo eius. Ciuitas ſacerdotum in tribu Zabulon, 1 paralipomenon 6.g. 77

כיון Ῥαιφάν Ῥεμφάν Rempha, Pro hoc in Hebræo legitur Chiun, quod interpretatur placenta, id eſt torta adipe conſperſa, ſiue præparatus, aut compoſitus. Hebræi uerò dicunt, Chiun, lingua Arabica uel punica Saturnum ſignificare. Idôlum, amos 5.g.26.act. 7.e.43

Ῥησά Reſa, lucæ 3.f.27, Caput, uel uoluntas, aut curſus.D. uir.

רסן Ῥασέμ Réſen, Frænum. Ciuitas ab Aſſur ædificata inter Chale et Niniuen, gen.10.b.12

רצף Ῥασέφ Réſeph, Volucris, aut diabolus, vel ſagitta, ſcilicet ignita. Nomen viri, 1 par.7.e.25

רצף Ῥασέφ Réſeph, 4 reg.19.c.12, eſa.37.c.12, Pauimentum, vel extẽſio, aut pruna, id eſt calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alij dicunt fuiſſe Petram Arabiæ ciuitatem.

רציא Ῥησία Reſiá, Voluntas, aut voluntariũs, ſiue curſor, aut veredarius. Filius Olla, 1 para.7.g.39

רצפה Ῥεσφά Reſpha, Extenſio, ſiue pauimentum, aut pruna, id eſt calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2 reg.3.a.7

רסה Ῥεσσά Reſſá, Irroratio, vel ſtillicidium. Nomen loci in quo caſtra metati ſunt filij Iſrael, profecti de Lebna, numer.33.c.21

רתמה Ῥαθαμά Rethmá, Iuniperus, ſiue ſonitus, aut ſtrepitus. Locus ad quem venerunt filij Iſrael de Aſeroth, num.33.c.18

רעו Ῥαγαῦ Reu, Socius vel amicus, aut paſtor, ſiue malum, aut confractio. Filius Phaleg, geneſ.11.c.18: qui Ragau 1 paralipomenon 1.b.25, dicitur, iiſdem tamen conſonantibus & punctis apud Hebræos.

R H

Ῥήγιον Rhegium, Ruptura vel fractura: quoniam illic terra rupta eſt inter regnum Neapolitanum & Siciliam. G. Siciliæ ciuitas maritima, viginti millia paſſuum à promontorio Peloro ſecreta, act.28.c.13

Ῥόδη Rhode, Roſa. G. Nomen puellæ, act.12.c.13

Ῥόδοκος Rhodochus, Roſeus currus. G. Iudæus quidam, de quo 2 mach.13.f.21

Ῥόδος Rhodus, Roſa. G. Cycladum inſularum nobiliſſima, & ab Oriente prima, quondam Ophiuſa vocata, diſtans à portu Aſiæ nonaginta millibus paſſuum, actorum 21.a.1, & 1 mach. 15.d.23

R I

ריבי Ῥιβαί Ribái, Pugnans, vel obiurgans, ſiue multiplicans. Pater Ithai, 2 reg.23.d.29

רנה Ῥαννά Rinná, Canticum, ſiue exultatio. Filius Simeonis, 1 paralipomenon 4.d.20

ריפת Ῥιφάθ Riphâth, Medicina, ſiue relaxatio, vel bouile, hoc eſt vbi boues clauduntur. Filius Gomer, geneſ.10.a.3. Ab hoc Riphæi dicuntur, qui Paphlagones cognomentum ſortiti ſunt.

R O

רהגה Ῥαωγά Roagá, Saturatus, vel inebriatus meditatione vel eloquio, aut ſaturatus vel inebriatus abſtractione vel ſeparatione. Filius Somer filij Heber, 1 par.7.g.34

רחבעם Ῥοβοάμ Roboám, Dilatans populum, aut latitudo vel platea populi: ſiue odor vel odorans cum populo. Filius Salomonis, 3 reg. 11.g.43, & 1 par.3.b.10

רגל Ῥωγήλ Rogél, Pes, ſiue pedeſtris, aut explorans, vel delator, ſiue accuſator: aut Syriacè, conſuetudo. Fons prope Ieruſalem in tribu Iuda ad Septentrionem, ioſue 15.b.8, & 18.c.16, & 3 regum 1.b.9

רגלים Ῥωγελλίμ Rogelim, Idem.p.n. Oppidum Galaad, videtur eſſe in vicinia Mahanaim, 2 reg.17.g.27

רגם מלך Ῥογὸμ ὁ βασιλεύς Rógom-mélech, Lapidans regem vel cõſiliarium, aut purpura regis vel conſiliarij. Princeps Darij regis, zach.7.a.2

רחב Ῥαάβ Rohób, Latitudo, ſiue dilatatio, aut platea. Ciuitas Leuitarum in tribu Aſer, ioſ.19.b.28, & 1 par.6.g.75. num. 13.d.22. Rex Soba, 2 reg.8.a.3

רחביה Ῥαβία Robobiá, Latitudo, ſiue dilatatio Domini, aut platea Domini. Filius Eliezer filij Moyſi, 1 par.23.b.17

רחבות Robobóth, Latitudines, ſiue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ eſt prope flumen, patria Saulis Idumæorum regis, gene.36.d.37. Legitur gen.10.b.11, Et ædificauit Niniue, & plateas ciuitatis. Pro, plateas ciuitatis, LXX transferunt τὴν Ῥοωβὼθ πόλιν, id eſt Rohoboth ciuitatem. ſicq; Chaldæus interpres, tunc ciuitatis nomen erit ab Aſſur conſtructæ.

ראומה Ῥεημά Romá, Excelſa, ſiue ſublimis, aut rhinoceros, uel intuens nimis. Concubina Nachor fratris Abraham, geneſis 22. d. 24

Ῥώμη Roma, Valens, aut potens uel robuſta. G. Ciuitas Italiæ, 2 timoth.1.d.17.act.18.a.2, & 19.d.21

Roma-

Romani, Idem. p.n. G. Iohan. 11.f.48, Romanorum 2.b.10, & 11.g.29

Romani, danie. 11.e.30, Hebraicè legitur Cithim, & interpretatur cōterentes, vel contritio maris, ſiue diadema, aut aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo contrusio maris. Vide Cethim & Italia.

Romanus, Valens, ſiue potens, aut robuſtus. G. act. 2.b.10, & 16.g.38

Romelia, Excelſus Domini, ſiue celſitudo Domini, aut proiectus à Domino. Pater Phacee regis Iſrael, 4. re. 15.e.27, & 16.a.1

Romamthiêzer, Exaltans adiutorem, vel auxilium, ſiue exaltans atrium. Nomen viri, 1 par. 25.a.4

Ros, Caput, vertex, ſummitas, ſiue principium. Filius Beniamin, gen. 46.c.21

Roth, Coronæ, ſiue calamus inebriationis vel ſaturitatis: aut ex Syro & Hebræo, conſilium inebriationis vel ſaturitatis. Ciuitas tribus Gad data in poſſeſſionē, num. 32.g.35. Hebr. Atroth. apud L X X non legitur.

R V

Rubēn, Videns filium, ſiue videte filium, vel viſio filij, aut viſionis filius. Filius Iacob ex Lia, gen. 29.f.32

Rubenitæ, Idem.

Rubenites, Idem. 1 par. 11.g.42

Rufus, Lr…, marc. 15 b.21, rom. 16.b.13. Vir.

Rumá, Excelſa, ſiue ſublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iuda, iudic. 9 f.41, & 4 reg. 23 g.36: quæ aliàs Remphtis, itē & Arimathæa, teſte Euſebio vocatur. Legitur ioſ. 15.f.52, Ruma, iuxta L X X. vbi ex Hebræo legendum Duma.

Ruth, Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filij Elimélech Bethlehemitæ, ruth 1.a.4

S

SAál, Poſtulans, ſiue poſtulatus, aut commodatus, ſiue ſepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri, 1 eſdræ 10.d.29

Saanaim, Motiones, vel motus dormientis. Ciuitas eſt, limes tribus Nephthali, ioſ. 19.c.33

Saaph, Cogitans, aut qui volat, vel præuolans. Filius Iaddai, 1 paral. 2 f.47

Saarim, Portæ, ſiue æſtimationes, aut appretiationes, vel capilli, ſiue hordeum, aut tempeſtates, ſiue dæmones, aut piloſi, vel hirci. Ciuitas in tribu Iuda, in qua poſteri Simeonis habitauerunt, 1 par. 4 c.31. Vide Saraim.

Saba, Conuerſio, ſiue captiuitas, aut canities, vel ſeſſio. Filius Regma, gene. 10.a.7: à quo ciuitas regalis Aethiopiæ nomen accepit, 3 reg. 10.a.1, eſa. 60.b.6. Hanc Ioſephus libro 2. à Cambyſe rege, Meroen ex ſororis vocabulo cognominatam ſcribit. Filius item Iectan, gen. 10.d.28. Poſtremò, ſic nominabatur filius Iecſan, gen. 25.a 3

Saba, geneſ. 10.a.7, & 1 par. 1.a.9, ubi dicitur, Saba & Euila, pſalmo 71.c.10.15, eſa. 43. a. 3, interpretatur circuitio, aut ebriuſ: uel Syriacè, ſenex. Filius Chus. Inde Sabæi populi, qui fœlicem Arabiam incolunt, ſunt dicti. Eſt & Arabum metropolis nomine Saba, in monte ſita.

Sabaa, 1 reg. 13.d.18, ubi dicitur, In terra Sabaa: iſta non ſunt in Hebræo.

Sabacthani, Dereliquiſti me. Chaldaicum uerbum, matth. 27.e.46

Sabæi, Captiuantes, ſiue conuertentes, aut cani, uel ſedentes. Populi, iob 1.c.15, ioel 3.b.8

Sabaim, Circuitiones, aut ebrij: uel Syriacè, ſenes, eſa. 45.c.14. In ſecundo Eſdræ, cap. 7.e.59, ubi legitur Sabaim, legendum Aſbaim. Vide ſuo loco.

Sabam, Captiuitas eorum, aut captiuans eos. Ciuitas, num. 32.a.3

Sabama, Conuerſio, ſiue captiuitas nimia, aut canities uel ſeſſio multa. Ciuitas quam ædificauerunt filij Ruben, numeri 32.g.38. ioſ. 13.c.19. Locus hic uitifer in uicinia Iazer, eſa. 16. c.8. ierem. 48.e.32

Sabanias, Conuertens, uel captiuans Dominus, aut intelligens uel ædificans Dominus ſiue intellectus uel filiatio Domini. Nomen uiri, 2 eſd. 9.a.4

Sabaoth, Exercitus, p.n. ſiue militiæ, aut fortitudines, iere. 11.d.20, rom. 9 f.29, iaco. 5 a.4

Sabarim. Confractiones, ſiue ſpes, uel expectationes, aut frumenta. Locus eſt trans Iordanem in terra Amorrhæorum, qui à frangendo hoc nominis inuenit, quòd ibi Iſraelitarum acies fracta fuerit, ioſ. 7.a.5

Sabarim, ezech. 47.c.16, Circuitus altitudinis: aut Syriacè, opiniones, uel cogitationes, aut ſperantes, uel ſpes. Nomen loci qui eſt inter terminum Damaſci, & confinium Emath.

Sabát, Sceptrum, uel uirga, aut tribus. Menſis quandoque Februario noſtro reſpondens, zach. 1.b.7

Sabathá, Circuitus, uel circuiens, aut cauſans: aut Syriacè, ſenectus. Filius Chus, geneſis 10.a.7. Ab hoc Sabatheni, qui à Græcis Aſtabari dicuntur, nomenclaturam ſortiti ſunt, para. 1.a.9

Sabathachá, Circuiens percuſſionem, uel cauſa percuſſionis: aut ex Syro & Hebræo, ſenectutis percuſſio. Filius Chus, gene. 10.a.7, & 1 par. 1.a.9

Sabbathai, Sabbathum meū, uel requies, aut ceſſatio mea. Nomen uiri, 2 eſd. 11 b.16

Sabbathiſmus, Requies, uel ceſſatio. D. heb. 4. c.9

Sabbathizo, exod. 16. f.30.

Sabbathum, Requies, ſiue ceſſatio, 4. reg. 4. d.23

Sabée, Septem, uel ſeptimus, aut ſaturitas, ſiue iuramentū. Ciuitas in tribu Simeon, ioſ. 19 a. 2

Sáber, Confractio, aut ſpes, uel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1 par. 2 f.48

Sachacha, Vmbraculum, uel operimentum, ſiue protectio, aut unctio: uel Syriacè, ſpeculatio. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15.g.61

Sachár, Merces, ſiue pretium, aut ſicera, uel ebrietas. Nomen uiri, 1 par. 11.g.35. Filius Obed edom, 1 para. 26.a.4: qui 2 reg. 23.d.33, dicitur Sarar.

Sadducæi, Iuſti, aut iuſtificati: uel Syriacè, ſciſſi, uel ſchiſmatici. D. Secta inter Iudæos, negans eſſe reſurrectionem, acto. 5. d.17, & 23.b.7, luc. 20.c.27

Sadóc, Iuſtus, aut iuſtificatus. Filius Achitob, 2 regum 8. d.17, & 1 paralipomenon 6. a. 8. Eſt & nomen ſacerdotis, 2 regum 15.c.24. Filius item Meraioth, 1 paralipomenon 9 b.11

Sagé, Ignorans, ſiue comprehendens, uel attingens: aut Syriacè, multus, ſiue multiplicans. Nomen uiri, 1 paralipomenon 11.f.34

Sahar, Lucidus, aut candidus. Filius Aſhur ex Halaa uxore, 1 par. 4.b.7. Filius item Simeon filij Iacob, gene. 46, b.10. Hebr. Sohar.

Saharaim, Nigri, uel turbidi, aut matutinantes, uel manè euntes. Nomen uiri, 1 par. 8.a.8

Salabim, Reſpiciens corda, ſiue pugnus uel pugillus in mari, aut uulpes in mari, uel ſemita in mari. Vide Salebim.

Salaboni, Vulpis intellectus, uel filius, aut uulpis ædificiū, uel pugilli aut pugni ædificium uel intellectus, ſiue ſemita ædificij uel intellectus, aut filij. Nomen loci, 2 regum 23. d.32

Salabonites, Idem. 1 paralip. 11.f.33

Salai, Miſſio, uel mittens, ſiue ramus, aut propagines, uel telum, aut arma, ſcilicet miſſilia: uel Syriacè, ſpolians vel ſpoliatus. Mater Azuba, 3 reg. 22.f.42

Salamiel, Pax Dei, ſiue perfectio Dei, aut retributio Dei. Filius Suriſaddai, princeps ſuæ tribus Simeon, num. 1.a.6

Salamina, ſiue Salamis, Commota, uel conquaſſata, aut fluctuans. G. Inſula Cypri, in mari Euboico, contra Athenas,

uelut

velut author eſt Pomponius Mela lib. 2. & Strabo libr. 14. In ea inſula, eſt eiuſdem nominis oppidum, teſte Plinio libr. 5. cap. 31: quod poſtea appellatum Conſtantia, authore Hieronymo. Hoc Iudæi funditùs demoliti ſunt, Traiani principis temporibus, extinctis omnibus accolis, velut ſcribit Euſebius in Chronicis, & Hieronymus. In Salamine Paulus & Barnabas annunciauerunt ſermonem Dei, act. 13. a. 5

צלתי σαλαθί Salathi, Vmbra, ſiue tinnitus, aut aſſans vel torrefaciens: aut Syriacè, orans. Nomen principis militum, 1 paralip. 12. d. 20

שאלתיאל σαλαθιὴλ Salathiél, Poſtulatus Dei, ſiue commodatus Dei. Pater Zorobabel ducis Iuda, agg. 1. a. 1, & 1 eſd. 3. a. 2. c. 8. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 par. 3. c. 17

שלח σαλά Sále, Miſſio, vel mittens, ſiue ramus aut propagines vel telum: aut arma, ſ. miſſilia: aut Syriacè, ſpolians vel ſpoliatus. Filius Arphaxad, geneſ. 10. d. 24. luc. 3. g. 35, dicitur filius Cainā filij Arphaxad.

שעלבים σαλαβίμ Salebim, Reſpiciens corda, ſiue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, uel ſemita in mari. Nomen loci, iudic. 1. g. 35, & 3 reg. 4. a. 9

סלכה σελχάν Salechá, Caniſtrum tuum, aut eleuatio ſiue cōculcatio tua. Ciuitas eſt in Baſan, ioſ. 12. b. 5. Dicitur & Selcha.

סלד σαλέδ Sáled, Afflictio: vel Syriacè, calefactio, vel aduſtio. Filius Nadab filij Semei filij Onam, 1 par. 2. d. 30

שלם σαλήμ Salém, Conſummata, perfecta, completa. L X X interpretantur pacem. Nomen vrbis in Sichimis, quæ eſt in terra Samariæ, ciuitas Iacob, ſita in finibus Ephraim. Videtur quoque dicta Sichem. Hæc non eſt Ieruſalem, geneſ. 14. d. 18, & 33. d. 18. Alia fuit Salem, de qua vide Ieruſalem.

שלמות σαλεμώθ Salemóth, Pacificatio, ſiue perfectio, aut retributio. Nomē viri, 1 paral. 24. c. 22

שלף σαλέφ Sáleph, Euaginans, vel euellens, aut diſcalceans. Filius Iectan, geneſ. 10. d. 26

שעלים σαλίμ Salim, Vulpes, p. n. aut pugilli, ſiue pugni, vel ſemitæ. Nomen loci, 1 reg. 9. a. 4, iohan. 3. c. 23

שלשה σαλισά Saliſá, Trina, aut principalis, ſiue ternaria, vel principiſſa, aut duciſſa. Regio eſt, 1 reg. 9. a. 4

שלם σαλλήμ vel שלום Sallem, Pax ſiue perfectio, aut retributio. Filius Nephthali, geneſis 46. c. 24: qui Sallum, 1 paralipomenon 7. c. 13, dicitur.

שלמא σαλμάν Salmá, Pax, ſiue perfectio, aut retributio, ſiue veſtimentū. Filius Nahaſſon filij Aminadab, 1 paralipomenon 2. b. 11: qui Salmon & Salma in fine quarti cap. Ruth dicitur. Filius item Hur primogeniti Caleb ex Ephrátha concubina, 1 paral. 2. g. 51

צלמנע σαλμανά Salmaná, Vmbra prohibita, aut vmbra vel imago commotionis, vel tinnitus commotionis, vel ſubmerſio prohibitionis, aut commotionis. Rex Madian, iudic. 8. b. 6, pſalmo 82. c. 12, hebr. 83

שלמן σάλμανα Salmana, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Nomen regis cuiuſdam, de quo Oſee 10. d. 15

שלמנאסר σαλμανασάρ Salmanáſar, Pax ligata, ſiue perfectio, vel retributio ligata: aut pax vel perfectio ſiue retributio nunc ablata, vel nunc recedens. Rex Aſſyriorum, 4 reg. 17. a. 3

שלמיה σαλμίας Salmiás, Pax Domini, ſiue perfectio, aut retributio Domini. Nomen viri, 1 eſdr. 10. d. 39

שלמון σαλμών Salmón, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Filius Nahaſſon filij Aminadab, ruth 4. d. 21: qui & ibidem, & 1 par. 2. b. 11, dicitur Salma.

σάλμων Salmon, Fluctuatio, vel commotio, aut conquaſſatio. G. Ciuitas maritima Cretæ inſulæ, act. 27. b. 7

צלמנה σαλμωνά Salmoná, Vmbræ munus vel numerus, ſiue tinnitus numeri vel muneris, aut imago noſtra. Locus in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael, profecti de monte Hor, numeri 33. e. 41

סלוא σαλώ Saló, Caniſtrum, vel exaltatio, ſiue conculcatio, aut æquiparatus. Filius Moſollam, 1 par. 9. b. 7

Salome, Pacifica, vel perfecta, aut retribuens. D. Mulieris nomen, marc. 15. d. 40, & 16. a. 1 σαλώμη

Salomi, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Pater Abiud principis filiorum Aſer, num. 34. d. 27 שלמי σαλωμί

Salomith, Idem ſ. g. Filia Zorobabel filij Phadaiæ, 1 para. 3. d. 19. Filius Semei, 1 paral. 23. a. 9. Filius Roboam, 2 paral. 11. d. 20 שלמית σαλωμίθ

Salomon, Pacificus. Filius David ex Beth-ſabee vxore Vriæ, 2 reg. 5. c. 15, & 12. ſ. 24. Heb. Selomoh. שלמה σαλωμών

Salon, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundās: aut Syriacè, illudens vel decipiens. D. σολομών σαλών

Salphaád, Vmbra formidinis, ſiue tinnitus formidinis, uel aſſationis, aut ſubmerſionis formido. Filius Hepher filij Galaad filij Machir filij Manaſſe, num. 26. d. 33, & 1 para. 7. c. 15. Hebr. Salphahad. צלפחד σαλπαάδ

Saltus polymitarius, Latina ſunt. Hebr. Iaharæ Orgim, id eſt ſyluæ polymitarij. Pater Adeodati, 2 reg. 21. d. 19, & par. 20. c. 5 יערי ארגים ἰαρὶ-ἰαρέγ

Salú, Caniſtrum, ſiue exaltatio, aut conculcatio, vel æquiparatus. Pater Zamri illius qui cum Madianitide occiſus eſt, nume. 25. d. 14 סלוא σαλώ

Salumíth, Pacifica, ſiue perfecta: aut retribuens. Filia Dabri, leuit. 24. b. 11 שלמית σαλωμίθ

Saluſá, Trinus, vel principalis, aut dux. Filius Supha filij Helem, 1 paral. 7. g. 37 שלשה σαλισά

Sama, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. d. 20. Nomen item viri, 1 para. 8. b. 13 שמע σαμαά

Samá, Exauditus, ſiue ipſe exaudiens vel obediens. Filius Iechoniæ filij Ioacim, 1 para. 3. c. 18 הושמע ὡσαμά

Samaa, Audiens, uel obediens. Frater David, 2 reg. 21. d. 21. Filius Merari, 1 para. 6. c. 30. 39, & 12. a. 3 שמעא σαμαά

Samaá, Nominatus, uel appoſitus, aut perditio, uel deſolatio. Filius Macelloth filij Abigabaon, 1 paralip. 8. c. 32: qui 9. ſ. 38, dicitur Samaam. שמאה σαμαά

Samaám, Nomen matris, uel gentis, aut nomen timoris, uel ponens timorem, aut appoſitus matri uel genti, aut ibi timor, uel mater aut gens. Filius Macelloth, 1 para. 9. g. 38: qui 8. c. 32, dicitur Samaa. שמאם σαμαάμ

Samachias, Adhærens Domino, uel innitens, aut iunctus Domino. Nomen uiri, 1 para. 26. a. 7 סמכיהו σαμαχία

Sámad, Deſtruens, ſiue exterminans, aut conterens. Filius Elphaal filij Mehuſim, 1 para. 8. b. 12 שמד σαμέδ

Samaiá, ſiue Samaias, Audiens Dominum, uel obediens Domino. Pater Semri patris Idaiæ, 1 paralip. 4. ſ. 37. Filius Ioel, 1 para. 5. a. 4. Alius fuit Gabaonites, qui 1 para. 12. a. 4, dicitur Hebraicè ישמעיה שמעיה σαμαίας ישמעיה

Samaóth, Deſolatio, uel perditio, aut ſtupor, ſiue ibi iniquitas, aut nomen iniquitatis, uel deſolans, aut perdens iniquitatem. Nomen uiri, 1 para. 27. b. 8 שמהות σαμαώθ

Samaráim, Lanæ, aut medullæ, ſ. arborum. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſ. 18. d. 22 צמרים σαμαρίμ

Samaráth, Cuſtodia, uel adamas, aut uepres, uel ſpina, ſeu fæx. Filius Semei, 1 para. 8. b. 21 שמרת σαμαράθ

Samaræus, Lana, uel medulla, ſcilicet arborum. Filius Chanáan, gen. 10. c. 18. Hic Edeſſam incoluit. צמרי σαμαραῖος

Samaria, Cuſtodia, uel adamas, aut uepres, uel ſpina, ſeu fæx eius. Nomen montis, 3 regum 16. e. 24. Vrbs item Syriæ inter Iudæam & Galilæam media, authore Ioſepho libro 3, capite 2. ab Amri Iſraelitici populi rege condita. iſte enim, Simeron ſiue Sameron, uel (ut tranſtulit uetus interpres) Samariam montem à quodam Semer emit: ciuitatémque quam in montis uertice extruxerat, à uendentis nomine, Simeron, ſiue (ut tranſtulit uetus interpres 3 reg. 16. e. 24) Samariam appellauit. Hac deinde reges Iſraelitarū pro regia uſi ſunt. Aliàs, ut Euſebius teſtatur, Ecthenias eſt dicta. Mox poſt Hircani Iudæorum pontificis expugnationem, ab Herode rege iterum ædificata, atq; in honorem Auguſti, Græco vocabulo σεβαστὴ שמרון σομορών

nominata eſt. Stephano, Neapolis quoque nominatur, ioſue 11.a.1, & 4 reg.6.f.24.eſa.7.b.9, & 10.b.9

Samaria, ſiue Samaries, 1 para.12.a.5, & 1 eſd.10.d.32, Cuſtodia Domini, aut adamas Domini, ſeu vepres vel ſpina Domini. Nomen viri.

Samaritani, Cuſtodes, vel adamantini, ſiue ſpinoſi, aut fæces, vel fæculenti Populi, luc.9.g.52, & 2 eſdræ 4.a.2

Samaritanus, Idem ſ.n. luc.17.d.16

Samariæ, Idem quod Samaritani, 4 reg.17.e.29

Sameron, Vide Semeron meron.

Samgar, Nominatus aduena, ſiue ibi peregrinus uel certans, aut nominis ruminatio, uel deſolatio, ſiue ſtupor aduenæ vel ruminantis aut certantis. Filius Anath, iudex in Iſrael, iudic.3.d.31

Samir, Cuſtodia, ſeu uepres, vel ſpina, aut adamas uel ſex. Ciuitas in tribu Iuda, in montanis Ephraim, ioſ.15.f.48. iudic. 10.a.1. Nomen uiri, filius Micha 1 para.24.c.24.

Samma, Perditio, ſiue deſolatio, vel ſtupor, aut ibi, ſiue nomen aut nominatus, uel appoſitus. Filius Iſai patris Dauid, 1 reg.16.b.9: qui 1 para.2.b.13, dicitur Simmaa. Filius Rahuel filij Eſau, geneſis 36.b.13.17, & 1 par.1.c.37. Filius Supha filij Helem, 1 para.7.g.37

Sammas, 1 paral.2.f.43, & 8.b.13, Audiens, vel obediens. Filius Hebron. Filius item Azaz, 1 paral.5.a.8. Filius Hotam, 11.g.44

Sammai, Nomen meum, aut deſolatio vel perditio mea, ſiue ſtupor, aut cæli. Filius Recem filij Samma, 1 para.2.f.44. Filius Ezra, 1 par.4.c.17

Sammóth, Nomina, uel deſolationes, aut perditiones, ſiue ſtupefactiones. Nomen viri, 1 par.11.f.27

Sammuas, Audiens, vel obediens. Filius Zechur, numer.13.a.5. Filius Dauid, 2 reg.5.c.14, qui 1 paralip.3.b.5, dicitur Simmaa.

Samothrace, Arenoſa, & aſpera. G. Inſula in ſinu Pacuſtaco, e regione Thraciæ: ſic dicta quòd eam inſulam Samij & Thraces incoluerint, act.16.b.11

Samri, Cuſtodiens, ſiue ſpina, aut ſex, vel adamas. Nomen viri, 2 paralipomenon 29.c.12. Pater Iedihel, 1 paralipomenon 11.g.45

Samſai, Sol meus, aut nomen muneris, ſiue ibi munus: aut Syriacè, miniſter. Nomen viri, 1 eſd.4.b.8

Samſame, Nomen auditum, vel famoſa auditio. D. Nomen loci, 1 mach.15.d.23

Samſari, Nomen cantantis, vel dominantis, aut ibi cantor, vel ibi dominans. Filius Ierobam, 1 par.8.c.26

Samſon, Sol eius, aut nominis iteratio, vel ſecundatio, ſiue mutatio, vel nomen dormientis, aut ibi dormiens: vel Syriacè, ſeruitium, aut miniſterium eius. Melius uertas paruus ſol, vt ſit diminutiuum à שמש. Filius Manue, iudicum 13.d.24

Samuel, Poſitus à Deo, aut nomen eius à Deo. Filius Ammiud, num.34.d.20. Filius Thola filij Iſſachar, 1 par.7.a.2. Filius Elcanæ ex Anna vxore altera. Propheta, 1 reg.1.c.20, et 1 paral.6.e.33

Samúa, Audiens, vel obediens. Filius Dauid, 2 reg 5.c.14, & 1 par.14.b.4: qui Sammúa 1 par.3.b.5, dicitur, iiſdē conſonantibus & punctis apud Hebræos.

Samus, Arenoſa. G. Inſula in mari Aegæo, act.20.c.15, & 1 mach.15.d.23

Sanaballát, Rubus in abſcondito, vel in inuolutione: aut ex Syro & Hebræo, inimicus in abſcondito vel in inuolutione. Nomen viri, 2 eſd.2.b.10

Sanán, Frigiditas, ſiue ſcutum, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ.15.c.37

Sanir, Dormiens lucerna, vel nouale, ſiue iteratio vel mutatio, aut ſecundatio lucernæ vel noualis, aut mutatio vel iteratio, aut ſecundatio docentis vel oſtendentis. Mons qui & Hermō, & Sariō dicitur, deut.3.b.9. ezec.27.a.1. Vide 1 par.5.d.23. Vocatur & [illegible] Sion, deut.4.g.48. Vide Hermō.

Saph, Peluis, crater, phiala, limen, poſtis qui vtrinque in porta erigitur: finis vel conſummatio: iuncus uel pelagus. Nomen gigantis, 2 reg.21.d.18

Saphái, Limen, uel ſuperliminare, aut hydria uel phiala, ſeu finis vel conſummatio. Nomen gigantis, 1 para.20.c.4: qui 2 reg.21.d.18, dicitur Saph.

Sapham, Barba, ſiue labium aut ripa eorum, uel confractio aut ſolitudo eorum. Filius Gad, 1 para.5.b.12

Saphán, Hericius, aut cuniculus, vel chœrogryllus, ſiue abſconditus vel reconditus: aut labium vel ripa, ſiue confractio earum. Scriba quidem filius Aſaliæ, 4 reg.22.a.3

Saphát, Iudex, uel iudicans. Filius Hurí, nume.13.a.6. Filius Eliſei, 3 reg.19.c.16. Filius Semeiæ filij Sechenie, 1 para.3.d.22. Filius Gad, 1 para.5.b.12

Saphatiá, ſiue Saphatias, Iudicans Dominus, ſiue iudicium Domini. Filius Dauid ex Abital, 2 regum 3.a.4, & 1 para.3.a.3. Filius Rahuel, 1 par.9.b.8. Vir Aruphites, 1 paralip.12.a.5. Vide iere.38.a.1, & 2 eſd.7.e.59

Sapphira, Narrans, vel numerans, aut libraria uel literaria: aut Syriacè formoſa. D. Vxor Ananiæ illius qui Deo mentitus, ad verbum Petri mortuus eſt, act.5.a.1

Saphomites, Labium, uel ripa aquarū, ſiue contritio aquarum, 1 para.27.d.27

Saphón, Aquilo, ſiue abſconditus, aut ſpeculator. Nomen loci, ioſ 13.d.27

Sara, Domina, vel princeps. Vxor Abraham, gen.17.c.15. Vide שרי Sarai.

Sará, gene.46.b.17. num.26.e.46, & 1 parali.7.f.46, Odorans vel domina odoris, aut canticum odoris. Filia Aſer filij Iacob.

Sará, ſiue Saraa, ioſ.19.e.41. iudic.13.a.2, & 16.g.31, & 2 eſd.11.d.29, Lepra, aut ſcabies. Ciuitas in tribu Dan. Eadem & Sarea, ioſ.15.c.33 dicitur.

Sará, 1 paralip.7.c.24, Caro, vel conſanguinitas, aut fermentum, ſiue reſiduum vel remanens. Filia Ephraim.

Sarabia, ſiue Sarabias, Siccitas Domini, vel præualens cū Domino, aut pſallens in Domino, vel cum Domino. Nomen viri, 1 eſdr.8.a.4, & 18.e.24

Sarai, Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham, geneſ.11.d.29: filia Aran fratris mariti ſui, quæ & Ieſcha ibidem dicitur. dicta eſt & Sara. Vide שרה Sara.

Saráí, 1 par.2.g.54, Leproſus, vel ſcaber. Nomen viri.

Saraitæ, Idem. 1 para.2.g.53

Sarai, 1 eſdr.10.d.40, Dominus aut princeps meus, ſi per ש: vel canticum meum, ſi per ש ſcribatur.

Saraiá, ſiue Saraias, Princeps Domini, vel canticum Domini. Filius Cenez, 1 par.4.c.14, & 6.a.14, & 2 reg.8.d.17. Filius Ezriel, iere.36.f.26. Vide 4 reg.25.d.18

Saraim, Idem quod Saraim, Ioſue 15.e.36, & 1 regum 17.g.52

Sarér, Vmbilicus, aut cogitatio, vel inſidiatio, ſiue cantās, vel Dominus. Pater Ahiam, 2 reg.23.d.33: qui 1 para.11.g.35, dicitur Sachar.

Saráſar, Præpoſitus theſauri, vel cellarij, aut pſallentis theſaurus vel cellarium, ſeu qui videt anguſtiam: aut ex Syro & Hebræo, caſtrametatio anguſtiarum. Filius Sennacherib, 4 reg.19.g.37. eſa.37.g.38. Principis cuiuſdam nomen, de quo zac.7.a.2

Sárath áſar, Plaſmatio matutina, aut anguſtia vel colligatio matutina, ſiue anguſtia uel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in monte Beth-phogor, ioſ.13.c.19. Heb. Sarath-aſáhar.

Sarathi, Leproſus, vel ſcaber. Vir, 1 para.4.a.2

Sardi Sardorum, Princeps iucunditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet vel relinquitur: aut Syriacè, cortina.

D. Ciuitas,

D. Ciuitas, apoc.1.c.11, & 3.a.4.

צרעה σαραά Sarea, Lepra, vel ſcabies. Vrbs tribus Iudæ ſiue Dan, ioſue 15.c.33. Eadem quæ & Sara ſiue Saraa dicitur.

שריה σαραίας Sareas, Princeps Domini, aut cāticum Domini. Filius Thanehumeth, ierem.40.c.8

שרביה σαραβίας Sarebias, Siccitas Domini, vel præualēs cum Domino, aut pſallens in Domino vel cum Domino. Nomen viri, 2 eſdræ 9.b.4

שרד σαρέδ Sáred, Ablatio dominij vel deſcenſionis: aut Syriacè, cortina. Filius Zabulon, gene.46.b.14

צרדה σαρηδά Sareda, Anguſtia, vel colligatio dominij vel deſcenſionis, aut plaſmatio dominij, vel deſcenſionis. Patria regis Ieroboā, 3 reg.11.c.26

צרדתה Saredátha, Idem. Nomen loci, 2 par.4.d.17. σαρηδαθά.

סרדי σαρεδί Sareditæ, Ablatio dominij, vel deſcenſionis: aut Syriacè, cortina, num.26.c.26

צרפתה σαρεπτά Sarepthá, Anguſtia buccellæ, vel panis, ſiue conflatio vel conflatoriū, aut anguſtiæ dilatatio uel perſuaſio. Ciuitas quaſi in medio inter Tyrum & Sidonem ſita, 3 reg.17.a.9: quidam Franciam ſeu Galliam eſſe dicunt, abdiæ g.20

שרש σάρος Sáres, Radix, vel catenula. Frater Phares filij Machir, 1 paral.7.d.16

Sareth, 1 reg.9 a.1, non legitur in emendatioribus codicibus Latinis, vt nec Hebraicè.

סרגון σαργῶν Sargón, Auferens protectionem, vel corpus aut colorem, ſiue auferens hortum: aut Syriacè, rete vel retiaculum. Nomē regis, aliàs Sennacherib dicti, eſa.20.a.1

שעריה σαραΐα. σαασία Sariá, Porta Domini, ſiue æſtimatio uel appreciatio, aut capillus Domini, vel hircus Domini, ſiue hordeum, vel tempeſtas Domini, aut dæmonis Dominus. Filius Aſel, 1 parali.8.d.38, & 9.g.44. Heb. Saaria.

Sarias, Idem quod Sareas.

שריון σαριών Sarión, Lorica, vel planities, aut canticū columbæ. Mons à Sidonijs ſic vocatus, quem Amorrhæi Sanir vocant, deut.3.b.9. Vide Sanir & Hermon.

שריד σαρίδ Sarid, Relictus, vel remanēs, aut principis manus, ſiue canticum manus. Terminus eſt Zabuloniæ tribus, ioſ.19.a.10

שרחן σαρουχὲν ἀγροὶ αὐτῶν Sarohén, Princeps gratiæ, vel principis gratia, ſiue canticum gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon, ioſ.19.a.6

שרון σαρών Sarón, ſiue Sarona, Planities, aut canticum eius. Regio eſt, teſte Hieronymo, inter Tabirinum montem & lacum Tyberiadis, & à Cæſarea vſq; ad Ioppen ſe vltrà extendens. Hæc pinguis & fertiliſſima eſt, 1 paralipomenon 27.d.29, eſa.33.b.9, act.9.f.35. Eſt & vrbis nomen in qua filij Gad habitauerunt, 1 par.5.c.16

שרוני σαρωνίτης Saronites, Planities, vel planus, ſiue cantans. Nomen viri, 1 paral.27.d.29

שר סכים ναβουσαρσαχὶμ Sar-ſachim, Præpoſitus cooperimentorum, vel vnctionū. Vnus ex principibus regis Babylonis, ierem.39.a.3

צרתן σαρθάν Sárthan, vel Sarthana, Tribulatio ſiue anguſtia, aut colligatio, ſiue plaſmatio, aut figuratio, vel anguſtiam dans. Locus non procul à Iezrahele, 3 regum 4.b.12, & 7.g.46, ioſue 3.d.16

שרוג σερούχ Sarúg, Palmes, vel ſarmētum, ſiue ramus, aut conuolutio. Filius Reu, gen.11.c.20, luc.3.g.36

צרויה σαρουία Saruiá, Anguſtia uel tribulatio Domini, aut colligatio, ſiue plaſmatio vel figuratio Domini. Mater Abiſai, filia Iſai patris Dauid, 2 reg.26.a.6, & 1 par.2.b.16

ששבצר σασαβασάρ Saſſabaſár, Gaudium in tribulatione vel anguſtia, aut gaudij perhibitio vel munitio, ſiue gaudium vindemiæ, vel ſexta anguſtia, aut linum vel byſſus anguſtiæ. Princeps in tribu Iudæ, 1 eſd.1.d.11

שעשגז γαί Saſagazi, Qui facit tranſitum vel tonſionem, aut reſpiciēs tranſeuntem vel tondentem, ſiue comprimens vellus. Eunuchus regis Aſſueri, eſth.2.c.14. Heb. Saaſagaz.

שטן διάβολος Satan, Contrarius, vel aduerſarius, 2 reg.19.d.22, zach.3.a.1, & iob.1.b.6

Satanas, Idem. matthæi 4.b.10, & 16.d.23. marci 4.b.10, luc.10.c.18 σατανᾶς

Saué, Planities, vel æquitas, aut ponens vel poſitus. Ciuitas ſiue vallis, gene.14.a.5: quæ & Vallis regis, ibidem c.17, dicitur. שוה σαυή

Saúl, Poſtulatus, ſiue commodatus, aut fouea, ſiue ſepulchrum, vel infernus. Sextus rex in Edom, qui fuit ex Rohoboth, gene.36.d.37. Filius item Simeonis filij Iacob, gene.46.b.10, & 1 paralip.4.d.24, & 6.b.24. Filius poſtremò Cis, 1 reg.9.a.2 שאול σαούλ

Saulitæ, de Saul, quod interpretatur poſtulatus ſiue cōmodatus, aut fouea, ſiue ſepulchrum, vel infernus, numeri 26.b.13 שאולי σαουλί

Saulus, Poſtulatus, ſiue commodatus, aut ſepultus. ſic dicebatur Paulus apoſtolus ante conuerſionem, act.8.a.1 σαῦλος

Saura, Salamandra, genus lacertæ. G.1 mac.6.e.43 σαύρα

S C

Sceua, Diſpoſitus, vel præparatus. Vir Iudæus, actorum 19.c.14 σκευᾶ

Scenofactoria, ſcilicet ars, ex Græco τῆς σκηνῆς, & facio, verbo Latino: ars faciendi tabernacula, quam artem exercebat Paulus apoſtolus, act.18.a.3

Scenopegia, Feſtum tabernaculorum. G. iohan.7.a.2 σκηνοπηγία

Schibbóleth, Spica, aut fluctus, ſ. aquarum, ſiue alueus, iudic.12.c.6 שבלת στάχυς

Scythæ, Coriarij, vel cerdones. Sunt qui interpretantur poculis vacantes, quòd σκύφος genus ſit poculi. G. coloſſenſ.3.b.11 σκύθαι

Scythopolitæ, Coriarij ciues. G.2 mach.12.e.30 σκυθοπολῖται

S E

Séba, ſiue Sebe, Septem, vel ſeptimus, ſiue ſaturitas, vel iuramentum. Nomen viri, 1 paralip.5.b.13. Filius Bochri, 2 regum 20.a.1 שבע σαβεέ

Sebenia, ſiue Sebenias, Idem quod Sabanias. Nomen viri, 2 eſdræ 10.a.4, & 12.a.3. Sacerdos quidam, 1 paralipomenon 15.c.24 שבניה σεβανίας

Sebeón, Stans iniquitas, ſiue inflatio vel tumor peccati: aut Syriacè, tinctus vel intingens. Pater Anæ patris Oolibama alterius vxoris Eſau, de filiabus Chanáan, gen.36.a.2 צבעון σεβεγών

Sebethai, Vide Sebthai.

Sebiá, Damula, vel caprea, aut pulchra vel præcipua, ſiue ſtans Dominus: aut Syriacè, uolūtaria. Mater Ioas, filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4 reg.12.a.1. Filius item Sabaráim ex Hodes uxore, 1 par.8.a.9 צביה σεβιά

Sebnia, Idem quod Sabanias. Nomen viri, 2 eſdræ 9.a.5

Seboím, Damulæ, uel capreæ, ſiue pulchri uel præcipui, aut inflati: uel Syriacè, uoluntarij. Vrbis nomen, geneſis 10.c.19 צבים σεβωίμ

Seboím, 1 reg.13.d.18, et 2 eſd.11.d.34, Intincti, aut tincturæ, uel ſtantes acerui. Vallis nomen. צבעים σεβωιμ

Seboleth, Vide Schibboleth. σαβαίθ

Sebthái, Sabbathum, ſiue requies, uel ceſſatio. Nomen uiri, 2 eſd.8.b.7 שבתי σαβαθαῖος

Sechem, Pars, ſiue portio, uel humerus, aut matutinatio, uel itio quæ fit manè. Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, numeri 26.d.31. Filius Semida, 1 paralipomenon 7.d.19. Ab hoc metropolis Samariæ in tribu Manaſſe, quæ Sichem dicitur. Vide Sichem. שכם συχέμ. συχὲμ

Sechemitæ, Idem. p.n. num.26.d.31. συχεμί שכמי

Sechen, Ioſue 17.a.2, Scribe Sechem σεχμαθί

Secheniás, Vicinus Dominus, aut habitatio Domini. Filius Obdiæ filij Auan filij Raphaiæ, 1 par.3.d.21, & 24.b.11, & 2 par.31.c.15 שכניה σεχενίας

Sechia, Protectio, uel ramus Domini, ſiue ſepiens, aut uallans Dominus, uel ceſſatio Domini. Filius Sabaráim ex Hodes uxore ſilū, 1 par.8.b.10 שכיה vel שביה σεχιά

Sechróna, Ebrietas, aut precium, vel merces eius. Ciuitas in tribu Dan, ioſ.15.c.11

Secundus, Latinum eſt. Nomen viri, de quo actorum 20. a.4

Secenia. Proprium viri, quod tanquam appellatiuum vertit vetus interpres, 1 par.4.d.22

Sedada, Latus eius, ſiue cibarium aut venatio eius, vel iuſtitiæ eius. Terminus eſt tribus Iudæ, numeri 34. b.8, ezech. 47.c.16

Sedecias, Iuſtus Domini, vel iuſtitia Domini. Filius Ioſiæ regis, ſic nominatus à Nabuchodonoſor, quum prius Mathanias diceretur, 4 reg.24.d.20, & 1 par.3.c.15. Filius item Hananiæ, ierem.10.c.12. Hoc nomine vocabatur propheta ille blaſphemus, 3 reg.22.b.11, filius Chanaana. Fuit & filius Ioacim filij Ioſiæ, 1 par.3.c.16

Sedei, Omnipotens, vel deuaſtator, aut ager, ſeu mamilla. D. Baruch 1.d.1

Sedeur, Ager luminis, vel ignis, ſiue vbera luminis, aut omnipotentis lumen, vel deuaſtatoris ignis. Pater Eliſur principis tribus Ruben, num.1.a.5

Segor, Parua. Oppidulum eſt Sodomorũ, in finibus Moabitidis, geneſis 13.b.10, & 19.c.22, eſa.15.c.5: quod geneſis 14. b.8, dicitur Bela. Dicitur & vitula conternans, iuxta Hieronymum.

Segub, Fortificatus, aut exaltatus. Filius Hiel reædificatoris Iericho, 3 reg.16.g.34. Filius Eſrõ filij Phares, ex filia Machir patris Galaad, 1 par.2.c.21

Sehesima, Humiliatio ieiunij, aut fouea, ſiue meditatio ieiunij, vel ſuperbia maris. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſue 19. b.22

Sehón, Eradicatio, ſiue conclusio. Rex Amorrhæorum, numeri 21.c.21. ioſ.13.b.10

Seir, Hiſpidus, ſiue piloſus, aut hœdus, vel dæmon, ſeu hordeaceus, vel tempeſtas. Mons eſt Idumææ, inter Aſphaltiten & Aegyptum, qui ab Eſau huius montis accola, eo quòd eſſet hirſutus, nomen accepit, 1 par.4.g.42, eſa.21.c.11. Eſt & nomen viri cuiuſdam Horræi, gen.36.c.20

Seira, Parua, ſiue tribulata. Ciuitas eſt Idumææ, 4 regum 8.f.21

Seirath, Hœdus, ſiue piloſus, aut dæmon, ſiue tempeſtas, vel hordeum. Nomen loci, iudic.3.d.26

Selá, Diſſoluens, ſiue diſcalceans: vel Syriacè, illudens, ſiue decipiens. Filius Iudæ ex Sua vxore, geneſ.38.a.5, & 1 para. 4.d.21

Séla, Coſta, ſiue latus, aut claudicatio. Ciuitas in tribu Beniamin, ioſ.18.d.27

Selahi, Ramus, vel propagines, ſiue miſsio vel mittens, aut telum vel arma, ſcilicet miſsilia: vel Syriacè, ſpolians, vel ſpoliatus. Mater matris Ioſaphat regis Iudæ, 2 paralipomenon 20.g.31

Selaitæ, Diſcalceans, ſiue diſſoluens: vel Syriacè, illudens, ſiue decipiens. Nomen familiæ, num.26.c.20

Selcha, Caniſtrum tuum, vel eleuatio aut conculcatio tua. Ciuitas regis Og in Baſan, deut.3.b.10, & 1 par.5.b.11. Salecha eadem appellatur.

Selebin, Vulpis intellectus, vel filius, aut pugnus vel pugillus intellectus, ſiue ſemita intellectus vel filij, aut reſpicientis intellectus. Ciuitas in tribu Dan, ioſ.19.d.42

Séles, Vmbra, vel tinnitus lambentis vel percutientis, aut aſſans vel torrefaciens lambentem vel percutientem. Nomen viri, 2 reg.23.d.37, & 1 par.11.g.39

Selemiáu, Pax Domini, ſiue perfectio Domini, aut retributio Domini. Nomen viri, 1 eſd.10.d.41

Selemias, Idem. Pater Iuchal, ierem.38.a.1. Pater etiam Ieriæ, ierem.37.c.12. Filius Hananiæ, ibidem. Filius Abdeel, ieremiæ 36.f.26

Selemith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retributio. Nomen viri, 1 para.26.c.25.

Seléph, Vmbra, vel tinnitus concuſsionis: aut ex Hebræo & Syro, vmbra coniuncta. Nomen viri, 2 eſd.3.g.30

Selethai. Vmbra, ſiue aſſatio, vel torrefactio, aut tinnitus meus: vel Syriacè, oratio mea. Filius Semei, 1 paralipomenon 8.b.20

Seleucia, Commota, vel conquaſſata, aut fluctuans. G. Ciuitas in promontorio Syriæ Antiochiæ ſita, à Seleuco Nicanore condita, authore Ioſepho libro 13. antiquit. Iudaic.16. & Egeſippo libr.4. cap.1. quam Paulus peragrauit, act.13.a.4. & 1 machab.11.a.8

Seleucus, Cõmotus, vel conquaſſatus, aut fluctuans. G. Pater Demetrij, 1 mach.7.a.1

Selim, Miſsi, vel propagines, aut rami, ſiue arma, ſcilicet miſsilia: aut Syriacè, ſpoliantes. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15. c.32

Sellá, Vmbra, vel aſſatio, vel torrefactio, ſiue tinnitus: aut Syriacè, oratio. Vxor Lamech, gene.4.c.19

Sellá, 2 reg.12.d.20, Exaltatio, ſiue conculcatio, vel æquiparatio: aut Syriacè, caniſtrum.

Sellai, Idem. Nomen viri, 2 eſd.11.b.8

Selléu, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Filius Nephthali, num.26.f.49: qui geneſ.46.c.24, Sallem: & 1 para. 7.c.13, Sallum dicitur.

Sellemitæ, Idem. p.n. num.26.f.49.

Sélles, Trinus, aut princeps, vel dux. Filius Helem, 1 para. 7.g.35

Sellú, Caniſtrum, aut exaltatio, ſiue conculcatio, aut æquiparatio. Nomen viri, 2 eſd.11.a.7

Sellúm, Pacificus, ſiue perfectus, aut retribuens. Filius Iabes, 4 reg.15.b.10. Filius Siſamai filij Elaſa, 1 para. 2.c.40, & 4.c.25. Filius Ioſiæ, 1 par.3.c.11, ierem.22.c.11. Filius Nephthali, 1 para.7.c.13: qui gene.46.c.24, dicitur Sellem: & num.26.f.49, Sellem. Filius Sadoc, 1 par.6.a.12. Pater Ezechiæ principis, 2 par.28.b.12

Sellún, Mærens, vel qui mæret, aut pacificus, vel abundans: aut Syriacè, illudẽs uel decipiens. Filius Cholhoza, 2 eſd. 3.c.15

Selmai, Veſtis mea. Pater Hagaba, 2 eſd.7.c.48

Selmon, Obſcuritas, aut imago eius, ſiue vmbra muneris, vel numerationis, aut tinnitus numerationis uel muneris. Mons eſt in Ephraim umbroſus & caliginoſus, cuius meminit iudicum liber, 9.f.48, pſal.67.b.15. heb.68. Eſt & nomẽ uiri, 2 reg.23.d.28

Selomith, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens. Nomen uiri, 1 eſd.8.b.10

Sem, Nomen, uel fama, ſeu ponens uel poſitus, aut ibi. Filius Noe, gen.5.d.32, luc.3.g.36

Semaith, Audiens, uel obediens. Mulier, 2 paralipomenõ 24.g.26

Semaiá, Audiens Dominum, uel obediens Domino. Filius Sechenia, 2 eſd.3.g.29

Semarith, Cuſtodita, uel adamãtina, aut ſpina, uel fæx. Nomen mulieris, 2 par.24.g.26

Semathei, Nominatus, vel poſitus, ſiue deſolatus, aut ſtupefactus. Filius Sobal filij Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1 par.2.g.53

Semeber, Nomen, vel fama robuſti uel fortis, aut nomen alæ vel pennati, ſeu deſtruens fortitudinem vel alam aut pennam. Rex Seboim, gen.14.a.2

Semegár, Aromata peregrini, vel aduenæ aut ruminantis, vel certantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, ierem.39.a.3. In exemplari tamen Hebraico, Semegar-nabu, vnum eſt nomen proprium, non duorum. Vide interpretationem in Nebu.

Semei, Audiens, vel obediens, aut nomen acerui, uel deſtruens aceruũ. Filius Gerſon filij Leui, exod.6.c.17. Filius Gera, 2 regum

2 reg.16.b.7.Filius Phadaia filij Iechoniæ,1 paral.3.c.19.Filius Ioel,1 par.5.a.4.Filius Maſma,1 par.4.c.26. Filius Ieth filij Gerſon,1 par.6.c.42. Frater Chonentæ, filius Heman, 2 par.29.c.14,& 31.c.13

Semei,1 par.2.d.27,Nomen meum,aut deſolatio ſiue perditio mea,vel ſtupefactio,aut cœli. Filius Onan filij Ierameel ex Atara vxore.

Semeia,ſiue Semeias, Audiens Dominum,vel obediens Domino.Pater Vriæ prophetæ,3 reg.12.f.22,ierem. 26.f. 20.Filius Haſſub,1 par.9.c.14,& 2 eſd.12.d.41,& 2 par.29.c.13, & 31.c.15,& 35.b.9

Semeias,1 par.25.c.17,& 27.d.27,Obediens, ſiue nomen acerui,aut deſolatio acerui.Filius Eliſaphan.

Semeiticus,Idem.num.3.c.21

Semer,Cuſtos,vel adamas,ſeu vepres, aut ſpina, vel fæx. Nomen viri,3 reg.16.f.24

Semeriá,Cuſtodia Domini,uel adamas Domini,ſeu vepres vel ſpina Domini. Nomen viri,1 eſd.10.d.41

Semerón,Vide Samaria,cuius Hebræum eſt שמרון.

Semeron,2 par.13.a.4,Lanæ, aut medullæ, ſcilicet arborum.Nomen montis.Heb. Semaráim

Semeron,ioſ.19.b.15,Cuſtodia,aut adamas,ſeu vepres,vel ſpina,aut fæx.Ciuitas in tribu Zabulon.

Semeron,ioſ.12.d.20,Hebraicè legitur Semeron meron,et exponitur Cuſtos amaritudinis,vel myrrhæ fortis, vel doloroſæ,aut iniquæ:aut adamas vel ſpina,ſiue fæx myrrhæ, doloris,aut iniquitatis,vel fortitudinis.

Semidá,Nomen ſcientiæ,vel cognitionis,aut ponens ſcientiam:vel deſolationis vel ſtupefactionis cognitio, vel cœlorũ ſcientia.Filius Galaad filij Machir filij Manaſſe, num.26.d.32,& 1 par.7.d.19

Semidaitæ,Idem.p.n.num.26.d.32

Semiramóth,Cœlorum altitudines,aut nominis ſublimitas. Sacerdos quidam,1 par.15.b.18

Semlá,Linteum,ſiue ſiniſtra eius,aut nomen illi,vel ſtupor illi,ſiue appoſitus illi.Quintus rex in Edom,gene.36.d.36

Semlái,Linteum,vel ſiniſter,aut nomen mihi, vel ſtupefactio mihi,ſiue appoſitus mihi.Nomen viri,1 eſd.2.c.46

Semmá,Perditio,ſiue deſolatio,vel ſtupor,aut ibi:ſiue nomen aut nominatus ſiue appoſitus. Filius Age, 2 regum 23.b.11.d.25

Semmaá,Audiens,vel obediens.Pater Ionadab, frater Dauid,2 reg.13.a.3

Semran, Cuſtodia, aut adamas, ſeu vepres, vel ſpina,aut fæx eius.Filius Iſſachar filij Iacob,num.26.c.24

Semranitæ.Idem p.n.num.26.c.24

Semri,Idem ſ.n.Filius Samaria,1 para.4.f.37. Filius Merari,num.26.b.10

Sen,Dens,aut ebur,vel mutatio,aut dormiens. Nomen loci procul à Lapide adiutorij verſus Auſtrum,quantum Lapis diſtat à Maſphath,1 reg.7.c.12

Senaá,Rubus:vel Syriacè,inimicus.Ciuitas,1 eſd.2.b.35

Senaáb,Dens patris,aut mutationis pater,vel dormitio patris.Rex Adamæ,gen.14.a.2

Séne, Rubus: aut Syriacè, inimicus.Rupes oppoſita rupi Boſes,1 reg.14.a.4

Senna,Scutum,vel haſta,aut frigus.Nomen loci, num.34.a.4

Sennaár,Dormientis vigilia,vel ſuſcitatio, aut dentis euacuatio vel denudatio aut excuſsio,vel dens æmuli, ſiue mutatio ciuitatis.Regio eſt Babylonis in qua regnauit Nemrod, geneſis 10.b.10:quæ Babylonia ſiue Chaldæa interdum dicitur, eſa.11.c.11.Heb. Sinar.Pro Sinar Chaldæus paraph. vertit Babel,gen.10.b.10,& 11.a.2

Sennacherib,Rubus deſtructionis,aut rubus gladij,ſiue rubus ſolitudinis,vel ſiccitatis:aut ex Syro & Hebræo, inimici gladius vel deſtructio.Rex Aſſyriorum,4 reg.18.c.13

Sennéſer,Dentis,vel eboris theſaurus, aut dormientis theſaurus,vel mutationis anguſtia,uel theſaurus,aut inimicus anguſtiæ vel tribulationis.Filius Iechoniæ filij Ioacim,1 paral.3.c.18

Senſenná,Ramus,vel propagines, ſiue rubus rubi: aut ex Hebræo & Syro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda, ioſue 15.e.31

Senuá,Rubus:vel Syriacè, inimica. Nomen viri,2 eſdræ 11.b.9

Seón,Sonitus,ſiue ſtrepitus,aut murus fortitudinis uel doloris. Ciuitas in tribu Iſſachar,ioſue 19.b.19

Séor,Candidus vel lucidus. Pater Ephron,gene.23.b.8.Hebræis Sohar.

Seorim,Portæ,ſiue æſtimationes, vel appreciationes, aut capilli,ſiue hordeum,uel tempeſtates,aut dæmones,uel piloſi, ſiue hirci.Nomen ſacerdotis,1 par.24.b.8

Sepes, Nomen loci,1 par.4.d.23

Sephám,Barba uel labium eorum,aut ripa uel litus eorũ, ſiue confractio eorum.Filius Hir,1 par.7.c.12

Sephána, Barba uel labium eius, aut ripa uel litus quoddam,ſiue conterens aut confractũ ualde. Terminus Iudæ ad ſolis Ortum,num.34.b.10

Sephamóth,Barbæ uel labia,ſiue ripa uel litus mortis,aut labium mortis,uel conterens mortem.Ciuitas quã Dauid ſuorum ſpoliorum participem fecit,1 reg.30.g.28

Sephár,Liber aut ſcriba:ſiue narratio, aut numerus: uel Syriacè,portus. Mons Indiæ,gen.11.d.30

Sepharuáim,Libri,uel ſcribæ,aut narrationes, uel numeri:ſiue liber uel numerus maris:aut ex Syro & Hebræo,portus maris. Ciuitas Aſſyriorum,de qua 4 reg.18.g.34

Sepháth, Specula, ſiue cooperimentum,aut enatatio,uel expectatio,aut fauus.Ciuitas in qua filij Iudæ Chananæos ad unum interfecerunt,eamq; Harma nominauerunt, iudic.1.d.17.in tribu tam Iudæ quàm Simeonis,num.21.a.3

Sephátha,Idem.Nomen uallis,2 par.14.c.10

Sephatia,1 eſd.2.a.4,Idem quod Saphatias.

Sephei,Inundatio,ſiue multitudo. Pater Ziza principis,1 para.4.f.37

Sephela,Humilis uel campeſtris,aut planities, 1 machab.12.e.38.D.

Sépher,Tuba uel pulchritudo:aut Syriacè, bonitas. Mons in quo caſtrametati ſunt filij Iſrael,profecti de Ceelatha, numeri 33.c.23

Sephet,Ciuitas,tob.1.a.1

Sephi,1 par.1.c.36,Speculator,uel fauus,aut cooperimentum,uel expectatio. Filius Eliphaz filij Eſau:qui geneſ.36.b.11,dicitur Sephua,ſiue Sepho iuxta Hebræum.

Sephi,1 par.1.c 40.Filius Sabal filij Seir Horræi,qui geneſ.36.c.23,dicitur Sepho: & interpretatur ſolitudo, uel labium,aut ripa uel litus eorum,ſiue confractio.

Sephim,Barba,uel labium eorum, aut ripa uel litus eorũ, ſiue confractio eorum.Nomen uiri,1 par.26.b.16

Sephó,Speculator, ſiue cooperimentum, aut expectatio, uel fauus.Filius Eliphaz,gene.36.b.11:qui 1 par.1.c.36,dicitur Sephi per י.

Sephó,Solitudo,uel deſertum aut labiũ, ſeu ripa,uel litus, aut confractio.Filius Sobal filij Seir Horræi,gen.36.c.23: qui 1 par.1.c.40,dicitur Sephi per י.

Sephón, Aquilo,uel Aquilonaris,ſiue abſconditus,aut ſpeculator.Filius Gad,gen.46.b.16

Sephonitæ,Idem.p.n.nume.26.b.15.

Sephór,Auis uel paſſer, aut corona uel deſertum: aut Syriacè,mane,id eſt matutinum tempus,uel hœdus.Pater Balac, num.22.a.2

Sephorá, Pulchra, aut tuba: uel Syriacè, beneficiens, uel bonitas. Nomen obſtetricis cuiuſdam Hebræorum,exod.1.c.15

Sephorá, exod. 2. d. 21, & 4. f. 25, & 18. a. 2 interpretatur auis vel paſſer, aut corona vel ſertum: aut Syriacè, mane, id eſt matutinum tempus, vel beatus. Filia Raguel ſiue Iethro ſacerdotis Madian, vxor Moſis.

Sephtán, Iudex, vel iudicans. Pater Camuel principis tribus Ephraim, num. 34. d. 24

Sephuphán, Ceraſtes, ſerpentis genus. Nomen viri, 1 par. 8. a. 1 Filius Bela filij Beniamin.

Sepulchra concupiſcentiæ. Nomen loci, cuius mentio fit numeri 11. g. 34

Ser, Anguſtia, ſiue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio, ſeu plaſmatio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali, ioſ. 19. e. 35

Seraphim, Ardentes vel igniti, eſa. 6. a. 1.

Serebia, Siccitas Domini, vel prævalens cum Domino, aut pſallens in Domino, vel cum Domino. Nomen viri, 2 eſdræ 9. a. 5

Seréſer, Princeps theſauri vel cellarij, aut pſallentis theſauri vel cellarum, vel qui videt anguſtiam: aut ex Syro & Hebræo, caſtrametatio anguſtiantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, ierem. 39. a. 3

Séreth, Anguſtia, ſiue tribulatio, aut vinculum, ſiue colligatio, ſeu plaſmatio. Filius Aſhur ex Halaa, 1 paralipomenō 4. a. 7

Sergius, Rete, vel retiaculum. G. Nomen proconſulis cognomento Pauli, act. 13 b. 7

Seron, Princeps mœroris, vel cantans triſtitiam, aut planties. D. Princeps exercitus Syriæ, 1 mach. 3. b. 13

Serór, Anguſtians, ſiue vinculum, aut colligatio, vel lapillus. Filius Bechorath, 1 reg. 9. a. 1

Seruá, Leproſa, aut crabro. Mater Ieroboam ſerui Salomonis, 3 reg. 11. e. 26. non legitur apud Septuaginta.

Siſa, Sextus, vel ſenarius, aut marmoreus vel iucūdus, vel muneris eleuatio. Pater Ahiæ, 3 reg. 4. a. 3

Seſác, Munus ſacci, aut munus oſculi vel poculi, ſiue donum femoris. Rex Aegypti, 3 reg. 11. g. 40

Seſac, 3 reg. 14. f. 25, & 2 paralipomenon 12. a. 2, ubi dicitur, Aſcendit Seſac rex Aegypti, interpretatur vanus, vel vacuus ſacculus, aut vanitatis oſculum vel poculum, ſiue vanitatis femur.

Seſác, 1 par. 8. b. 14, Lini vel byſſi ſaccus, vel ſenarius, aut ſextus ſaccus, ſiue lætitiæ oſculum uel poculum, aut femur. Filius Beriæ.

Seſach, Linum, vel byſſus tua, aut gaudium tuum, ſiue ſenarius tuus, Rex Babylonis, ierem. 25. e. 26, & 51. e. 41. ſecundū commentatorem Hebræorum ſuper Ieremiam: ſecundum Lyranum verò, Rex Aegypti.

Seſai, Senarius, vel ſextus, ſiue gaudens lætus, aut byſſinus, vel lineus. Filius Enac, ioſ. 15. d. 14. iud. 1. b. 10

Seſan, Lilium, ſiue roſa, vel lætitia, aut linum vel byſſus. Filius Ieſi filij Appháim, 1 par. 2. e. 34

Seth, Poſitus, vel poſuit. Filius Adam, geneſ. 4. d. 25. nume. 24. e. 17, luc. 3. g. 38

Sethár, Explorans, aut putrefactus vel putrefaciens. Nomen ducis, eſth. 1. c. 14

Sethri, Occultus, vel abſconditus, aut demoliens, ſiue refugium meum. Filius Oziel filij Caath filij Leui, exod. 6. d. 22

Setim, Expanſiones, aut diuertentes, ſiue flagella, vel ſpinæ. Locus in campeſtribus Moab, non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Ioſue miſit exploratores ad inueſtigandam Ierichontis terram, numeri 25. a. 1. ioſue 2. a. 1. Vide Sitim.

Setrái, Exactor, vel præpoſitus: aut Syriacè, obligatio vel contractus. Nomen viri, 1 par. 27. d. 29

S I

Siaá, Motus: aut Syriacè, adiutorium. Nomen viri, 1 eſd 2. e. 44

Siahá, Splendor, vel candor, aut ſiccitas. Nomē loci, 2 eſd. 11. e. 31

Sibá, Exercitus, vel militia, aut fortitudo, vel ceruus, ſiue nauis veniens. Seruus Saul, 2 reg. 9. a. 2. Pater item Miphiboſeth, 2 reg. 16. a. 1

Siban, vide Siuan.

Sibboleth, Onus, iudic. 12. c. 6.

Siceleg, Effuſio ſextarij uel menſuræ, aut coanguſtans ſextarium vel menſuram. Ciuitas in tribu Iuda & Simeonis, ioſ. 15. e. 31, & 19. a. 5, & 1 regum 27. b. 6, & 1 paralipomenon 4. e. 30

Sicera, Heb. Sechar, ſignificat omne id quod inebriare poteſt, deut. 29. a. 6, luc. 1. b. 5

Sichar, Concluſio, vel clauſura, aut inebriatio, uel merces. Dicit autem Hieronymus quòd corrupte ponitur pro Sichem: quod interpretatur humerus, ſiue portio, aut matutina ſtatio. Sed in Græco Sichar inuenitur. D. iohan. 4. a. 5

Sichém, Humerus, ſiue pars, aut matutina ſtatio. Nomē proprium viri, gene. 33. d. 19, & 34. a. 2 Metropolis item Samariæ in limitibus Manaſſe, gene. 12. b. 6, ioſue 20. c. 7, act. 7. b. 16: quam ædificauit Ieroboam, 3 reg. 12. f. 25. Hanc poſtea dictam Neapolin Hieronymus in traditionibus Heb. refert. Dicitur & Sichar corrupte. Filius Emor, gene. 33. d. 26

Sichima, Idem: eademq́; metropolis, iud. 9. d. 26, et 21. e. 19. pſal. 107. a. 8. heb. 108

Sichimi, Idem. gene. 33. d. 18

Sichimitæ, Idem. iudic. 9. g. 56

Siclus, Genus ponderis, ezech. 45. d. 12

Sicion, Effuſio vel anguſtia. D. Nomen loci, 1 mach. 15. d. 23. Exemplaria tamen quædam habent Sicyone, id eſt Cucumerarium.

Siden, Venatio, aut inſidiatio, ſiue viaticum vel cibarium, aut nauis iudicij. D. Nomen loci, 1 mach. 15. d. 23

Sidón, Idem. Filius Chanaan, geneſ. 10. c. 15, & 1 paralipomenon 1. a. 13. Eſt & vrbs in Phœnicia, ad mare ſita in termino Iudæ, à Sidon filio Chanaan condita, ioſue 11. b. 8: quæ ſorte ducta, tribui Aſer obuenit, ioſue 19. c. 28, matthæi 11. c. 21. actorum 27. a. 3

Sidonia, Idem. luc. 4. e. 26

Sidoniæ, Venatrices, aut inſidiatrices, vel cibaria, 3 regum 11. a. 1

Sidonij, Idem. p. n. ioſ. 13. a. 4, & 3 reg. 5. b. 6, & 4 regum 23. c. 13, & 1 eſd. 3. b. 7, act. 12. d. 20

Sidonius, Idem. ſ. n. iudic. 3. a. 3

Sidrách, Mamilla tenera, vel delicata, aut deprædatio tenera, ſiue ager delicatus: aut Syriacè, miſſus tuus. Nomen viri qui & Ananias dicebatur, daniel. 1. b. 7

Siha, Splendor, vel candor, aut ſiccitas. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 43

Sihór, Niger vel turbidus, aut matutinus. Nilus Aegypti flumen, ioſ. 19. b. 26, & 1 par. 13. b. 5.

Silas, Conſyderans, vel animaduertens. G. Nomen viri, actorum 15. d. 22. e. 27, & 18. b. 5

Siló, Diſſoluens, vel diſcalceans, ſeu pax, aut abundantia: aut Syriacè, illuſus vel decipiēs. Ciuitas in tribu Ephraim, ioſ. 18. a. 1, & 22. b. 9, ierem. 7. c. 12, iudic. 21. e. 19

Siloe, Miſſus, vel mittens, aut ramus, ſiue telum, aut arma, ſ. miſſilia: aut Syriacè, ſpolians vel ſpoliatus. Fons, piſcina, aut amnis eſt ad radices montis Sion, perennibus aquis ebulliens, cuius fit mentio eſa. 8. b. 6. Dicitur & Gihon, 3 reg. 1. e. 33, & 2 par. 32. g. 30, iohan. 9. b. 7

Siloe, Gladius, aut feneſtra, 2 eſd. 3. d. 15

Siloni, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriacè, illudens vel decipiens. Nomen viri 1 para. 9. a. 5

Silonita, ſiue ſilonites, Idem, 3 regum 12. d. 15, & 2 parali. 9. g. 29

Silua.

σιλουανός Siluanus, Latinum, à ſilua. Nomen viri, 2 corin. 1. d. 19. ſiue per y, ſiue per i ſcribas, non refert.

שמעון συμεών Simeon, Audiens, vel exauditio. Secundus filius Iacob ex Lia, gene. 29. d. 33, & 1 par. 4. d. 20. Fuit & nomen cuiuſdam qui CHRISTVM noſtrum ſuſcepit in vlnas quum inferretur in templum, luc. 2. d. 28

שמעוני Simeonitæ, Idem. p. n. 1 para. 27. c. 16 συμεών

שמרון Simerón, Cuſtodia, ſiue adamas, vepres vel ſpina, ſeu fæx eius. Filius Iſſachar, gen. 46. b. 13, & 1 par. 7. a. 1

שמעא σαμαά Simmaa, Audiens vel obediens. Filius Dauid, 1 paralipom. 3. b. 5: qui 2 regum 5. c. 14, dicitur Samua. Tertius filius Iſai, 1 paralipomenon 2. b. 13: qui 1 regum 16. b. 9, & 17. b. 13, dicitur Samma.

σίμων Simon, Audiens vel obediens. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1 mach. 2. a. 1. Simon magus, act. 8. b. 9, Nomen apoſtoli, matthæi 10. a. 2. Fuit & alius ſic nominatus, ille qui poſt CHRISTVM crucem coactus baiulauit, matth. 27. d. 32

שימון Simon, 1 paralipomenon 4. d. 20, Ponens vel poſitus, aut munus præparationis vel numeri, ſeu pinguedo aut oleum. Nomen viri.

סין σίν Sin, Rubus. Eremus inter Elim & Sinai, in qua octaua Iſraelitarum manſio fuit, exod. 16. a. 1, & nume. 33. b. 11. Vetus Ezechielis interpres, pro hoc tranſtulit Peluſium, ezechielis 30. d. 15

צין σίν Sin, num. 13. d. 22, & 20. a. 1, & 27. c. 14, & 33. c. 36, & 34. a. 3, & deut. 32. g. 51, & ioſ. 15. a. 1, in omnibus his locis interpretatur arma, vel ſcutum, aut frigiditas. Deſertum in terra Edom, quod aliàs Cades, vel deſertum Pharan dicitur. Vide Cades.

סינה σινά Sina, Idem, ioſ. 15. a. 3, Mons Arabiæ, gal. 4. c. 25

סיני σινά Sina, deut. 33. a. 2, eccli. 48. a. 7, interpretatur rubus: vel Syriacè, inimicitia. Hebr. Sinai. Mons in deſerto Pharan, ſuper quem Lex data fuit Moyſi, exod. 19. a. 2

Sinai, Idem, exod. 16. a. 1, & 19. a. 1

הסיני Sinæus, Rubus: aut Syriacè, inimicitia. Filius Chanáan, geneſis 10. c. 17, & 1 par. 1. d. 15

ציון Sión, Aceruus, aut tumulus, vel ſpecula, (σκοπευτήριον inquit Euſebius Pamph. de Demonſt. 5.) aut ſiccitas. Mons Ierosolymæ (qui aliàs Mons Domini, item & Mons ſanctus dicitur) in cuius vertice erat arx conſtructa: quæ à Dauide, ciuitas Dauidis eſt vocata, 2 reg. 5. b. 7. Eſt in parte Aquilonari Ieruſalem, pſal. 47. a. 3, & eſa. 14. d. 32

שיאן Sión, deut. 4. g. 48, Sonitus ſiue ſtrepitus, aut minus fortitudinis uel doloris. Nomen montis Amorrhæorum, qui et Hermon dicitur.

ציער Siór, Paruulus, aut nauis vigilantis vel ſuſcitati, aut æmuli vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. f. 54

סירה Sira, Olla, lebes, vel ſpina, aut rebellio, 2 reg. 3. e. 26. Nomen loci.

Sirach, Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum. D. eccli. 50. d. 29

ציץ Sis, Flos, aut germen, ſiue cincinnus, aut aſpectus: vel Syriacè, ala vel penna. Cliuus eſt, de quo legitur 2 paralipomenon 20. c. 16

Siſa, Vide Seſa, 3 reg. 4. a. 3

ששי Siſai, Senarius vel ſextus, ſiue gaudens vel lætus, aut byſſinus vel lineus. Filius Enach, num. 13. d. 23

Siſamói, Equus vel hirundo aquarum, aut tinea aquarum: vel Syriacè, cæcitas. Filius Elaſa filij Helles, 1 paralipomenon 2. c. 40

סיסרא Siſara, Hirundinem videns, aut tineam, vel equum vidẽs. Vir, 1 eſdr. 2. c. 53. Dux exercitus Iabim regis Chanáan, iudic. 4. a. 2. Magiſter militiæ Aſor, 1 regum 12. b. 9, pſal. 82. c. 9. hebr. 83

שטים Siuim, Expanſiones, uel diuertentes, ſeu flagella, vel ſpinæ. Nomen torrentis, ioel. 3. d. 18: vbi legitur, Irrigabit torrentẽ ſpinarum. Vide Setim.

Siuá, Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Scriba regis Dauid, 2 reg. 20. g. 25

Siuán, Rubus, vel ſpinoſus. Nomen menſis, eſth. 8. c. 9: vbi corruptè legitur Siban. סיון

Sizá, Munus hoc, aut munus aſpergens. Pater Adina, 1 paralip. 11. g. 42

S M

Smyrna, Myrrha, apoc. 1. c. 11, & 2. b. 8. Clariſſima ciuitas Ioniæ, authore Plinio in quinto libro, capite 29, & Strabone libro 14 σμύρνα

S O

Sóam, Onyx, lapis precioſus: aut Syriacè, detentio, vel mora eorum. Nomen viri, 1 par. 24. d. 27 שהם

Sobá, Exercitus, ſiue militans, aut præceptum in ea, uel inflatio, aut tumor. Nomẽn loci, 1 reg. 14. g. 47, & 2 reg. 8. a. 3, & 1 par. 18. a. 3, & pſal. 59. a. 2 צובה

Sobab, Reuerſus, aut auerſus, vel conuerſus: aut Syriacè, ſcintilla. Filius Dauid, 2 reg. 5. c. 14, & 1 paralip. 14. b. 4. Filius Caleb ex Azuba, 1 par. 2. c. 18 שובב

Sobách, Rete, vel retiaculum, aut cancellus, vel captiuitas ſiue conuerſio tua: aut Syriacè, columbarium. Magiſter militiæ Adar-ezer regis, 2 reg. 10. d. 16 שובך

Sobái, Conuerſio, vel captiuitas, aut ſeſſio, uel ſedens. Ianitor quidam, 1 eſd. 2. c. 42 שובי

Sobál, Semita, uel ſpica, aut crura uel femur, ſeu uana uetuſtas. Filius Seir Horræi, gene. 36. c. 20. Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1 par. 2. f. 50. Filius Iuda, 1 paralip. 4. a. 2: qui geneſ. 46. b. 12, dicitur Sela. Malè ſcribitur pſal. 59. a. 2, Sobal, quum ſcribendum ſit Soba. שובל

Sobéc, Aequiparatus uanitati, uel appoſitus uacuitati uel diſſipationi, aut uana euacuatio: uel Syriacè, derelictus. Nomen uiri, 2 eſd. 10. b. 24 שובק

Sobi, Conuerſio uel captiuitas, aut ſeſſio uel ſedens. Filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, 2 reg. 17. g. 27 שבי

Sobná, Sede nunc, aut connectere nunc, ſiue captiua nunc, uel ædificans, aut qui intelligit. Nomen ſcribæ, 4 reg. 8. d. 18, eſa. 22. d. 15 שבנא

Sobnas, Idem.

Sobobá, Exercitus uel militia in ea, ſiue inflatio uel tumor in ea. Filius Cos, 1 par. 4. b. 8 צבבה

Sobochai, Ramus, uel propagines, aut tugurium. Nomen uiri, 2 reg. 21. d. 18, & 1 par. 20. c. 4 סבכי

Sochó, Protectio, uel uallatio, aut ramus, ſiue ceſſatio. Duæ ſunt in tribu Iuda, huius nominis ciuitates, ioſ. 15. e. 35, & f. 48: ubi leges Socoth deprauatè. 1 reg. 17. a. 1, & 19. d. 22, & 3 reg. 4. b. 10, & 2 par. 28. c. 18. Vrbs conſtructa à Roboã, 2 para. 11. b. 7 שוכו שוכה

Sochoth, 3 reg. 7. g. 46. Vide Socóth

Socóth, Tabernacula, uel tentoria. Tribus Gaddi ciuitas eſt, montis Galaad in uicinia Penuel, in via fugæ Madiam munitiſſima, inquit Ioſephus, & optima ciuitas, ioſ. 13. d. 27. Cui Iacob patriarcha hoc nomen impoſuit, gene. 33. d. 17. Eſt & regio à Græcis τρωγλοδύτις dicta, quæ ad Rubrum mare excurrit, vbi Troglodytæ habitant, nume. 33. a. 5. Prima manſio filiorũ Iſrael, poſtquam reliquerunt primas ſedes Rameſſes. סכות

Socóth-benóth, Tabernacula filiarum uel ædificationũ, ſiue auſcultationes, uel unctiones filiarum, uel ædificiorum. Idolum Babyloniorum, 4 reg. 17. e. 30 סכות בנות

Sodi, Secretum meum. Pater Geddiel, num. 13. d. 11. σοδί סודי

Sodi, flumen, Baruch. 1. a. 4

Sodoma, Secretum eorum, ſiue calx, aut cæmentum eorũ. Ciuitas Syriæ, gene. 10. c. 19, & 19. a. 1 סדם

Sodomitæ, Idem. gen. 13. c. 13

Soha, Candor, uel ſiccitas. Nomen uiri, 2 eſd. 7. d. 46

Sohár, Lucidus, uel candidus. Filius Simeon filij Iacob, geneſis 46. b. 10, exod. 6. c. 15 צחר

Soboriá, Mane Domini, aut matutinatio Domini, ſiue ma- שחריה

tutina itio Domini, ſeu niger Domini. Filius Ieroam, 1 para. 8.c.26

Sómer, Cuſtos uel adamas, ſeu vepres vel ſpina, aut fex. Filius Moholi, filij Muſi, 1 para. 6.d.46. Filius Heber filij Barie filij Aſer filij Iacob, 1 par. 7.f.34

Somoria, Cuſtodia Domini, ſiue adamas Domini, aut vepres uel ſpina Domini. Filius Roboam ex Abihail, 2 paralip. 11.d.19

Sopater, Seruans patrem, aut ſalus patris. Viri nomen, act. 20.a.4

Sophách, Effundens, vel effuſus, aut vacuus lecythus. Princeps militiæ regis Adar-ézer, 1 par. 19.d.16

Sophái, Speculator, aut fauus, ſiue natatio, vel cooperimentum, aut expectatio. Filius Elcana, 1 par. 6.b.26

Sophán, Cuniculus, vel chœrogryllus, ſiue abſconditus uel reconditus, aut conterens, ſiue confractio. Ciuitas poſſeſſa à filijs Gad, num. 32.g.35. In Hebræo hæc dictio iungitur præcedenti dictioni Ataroth, vt ambæ ſint unius ciuitatis nomen, Ataroth-ſophan. In aliquibus tamen codicibus, & apud alios interpretes ſeparatim inuenies.

Sophár, Matutinus, aut corona ſeu circulus, uel paſſer: aut Syriacè, hœdus. Nomen uiri, iob 2.c.11, & 11.a.1

Sopher, Scriba, uel liber, aut narrans uel numerans. Appellatiuum eſt, non proprium: uertendum fuit ſcribæ, 4 regum 25.e.19

Sophéreth, Numerans, uel narrans ſiue narratio, aut librarius uel ſcriba. Nomen uiri, 1 eſd. 2.e.55

Sophim, Speculæ, uel ſpeculantes, ſiue cooperti, aut natantes, uel expectantes, aut faui. Mons eſt in tribu Ephráim, 1 reg 1.a.1

Sophonias, Abſconſio Domini, ſiue ſecretum Domini, aut ſpeculator noſter Dominus, uel Aquilo Domini. Sacerdos filius Maſiæ, 4 reg. 25.c.18, iere. 21.a.1, & 37.a.3. Nomē uero prophetæ filij Chuſi filij Godoliæ, ſopho. 1.a.1

Sophtim, Iudices, & inde liber Iudicum.

Sorec, Vinea, uel uitis, aut ſibilus uel ſibilans. Torrentis nomen eſt in tribu Dan, in terra Philiſthinorum prope Eſthaol, iuxta quem Samſon adamauit Dalila, iudic. 16.a.4

Sori, Anguſtiator, ſiue uinculum aut colligatio, uel pſalmatio, aut reſina uel theriaca, ſiue petra uel fortis. Nomen uiri, 1 para. 25.a.3

Soſipater, Saluans patrem, uel ſalus patris. G. Nomen ducis, 2 mach. 12.c.19. Cognatus Pauli, rom. 16.c.21. In actio. 20. a.4, legitur Græcè Sopater.

Soſthenes, Saluator potens, uel robuſtus. G. Princeps ſynagogæ Iudæorum, act. 18.c.17, & 1 corinth. 1.a.1

Soſtratus, Saluans exercitum, uel ſalus exercitus. G. Nomē uiri, 2 mach. 4.d.27

Sotái, Præuaricatio, ſiue declinatio. Nomen uiri, 1 eſdr. 2. e.55

S P

Spartiani, Seminati, uel ſeminantes. G. Populi, 1 machab. 14.c.20

Spartiatæ, Idem. G. 1 mach. 12.a.2

Specioſa, Nomē urbis, quæ Niniue alio loco dicitur, ſoph. 2.c.13

S T

Stachys, Spica. G. Pauli amicus, rom. 16.b.9. huius accuſatiuus eſt Stachyn.

Stephana, Corona, ſiue coronata. G. Nomē uiri, 1 corinth. 1.b.16, & 16.c.15 & 17

Stephanus, Corona, uel coronatus. G. Nomen diaconi, act. 6.b.5

Sthar-buzanái, Computreſciens contemnentes me, uel qui explorat contemptores meos. Nomen uiri, 1 eſd. 5.a.3

Sthur, Occultus, uel abſconditus, ſeu deſtruens, uel demoliens. Filius Michael, princeps tribus Aſer, num. 13.b.14

Stoici, ἀπὸ τῆς στοᾶς, id eſt porticu, in qua diſputabant. ſic philoſophi illi dicti ſunt. G. act. 17.d.18

S V

Súa, Clamans, vel ſaluans, aut potens vel magnificus, ſeu reſpiciens. Pater vxoris Iudæ filij Iacob, gen. 38.a.2.c.12

Súa, 4 reg. 17.a.4, Modius, vel menſura, aut velamen. Rex Aegypti.

Súa, 1 paral. 4.b.11, Foſſa, aut natatio, ſiue humiliatio, aut meditatio, vel loquela, aut germinans. Frater Caleb.

Súaa, Clamans, vel ſaluans, aut potens vel magnificus, ſeu reſpiciens. Filius Heber filij Barie, 1 para. 7.f.32

Súal, Vulpes, aut ſemita, ſiue pugnus aut pugillus. Filius Supha filij Helem, 1 para. 7.g.36. Eſt & nomen regionis, 1 reg. 13.d.17, vbi mendoſè in quibuſdam codicibus legitur Saul.

Suár, Paruulus, aut præceptū vigiliæ, vel ciuitatis aut æmuli vel denudationis vel excecationis: vel Syriacè, anguſtiator. Pater Nathanael principis tribus ſuæ Iſſachar, numeri 1.a.8

Subaél, Conuerſio Dei, ſiue captiuitas Dei, aut ſedes Dei. Vir quidam, 1 par. 24.c.20

Subuél, Conuerſio Dei, ſiue captiuitas Dei, aut ſedes Dei. Filius Gerſon filij Moyſi, 1 par. 23.b.16

Súe, Loquens, ſiue orans, aut foſſa, uel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura, gene. 25.a.2, & 1 par. 1.c.32

Sue, 1 par. 2.f.49, Vanitas, aut eleuatio, uel tumultus. Filius Iahaddái.

Súe, 1 para. 7.g.36, Eradicatio, vel conculcatio. Filius Supha filij Sue.

Suhám, Loquutio, ſiue meditatio eorum, aut foꝛea vel humiliatio eorum, ſiue natatio vel germinatio eorū. Filius Dan filij Iacob, num. 26.e.42

Suhamitæ, Idem num. 26.e.43

Suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, ſiue natatio aut natans, iob 2.c.11, & 8.a.1

Sulamitis, Pacifica, ſiue perfecta, aut retribuens, cantic. 6.d.12

Sunám, Mutatio, ſiue dormitatio eorum, aut uana dormitatio, uel iteratio aut ſecundatio eorum. Ciuitas de qua 1 regum 28.a.4, & 4 reg. 4.b.8

Sunamitis, Dormiens, uel mutata aut uana dormitio, uel iteratio aut ſecundatio dormitionis, 3 reg. 1.a.3, & 4 regum 4.b.12

Sunem, Idem quod Sunā. Ciuitas in tribu Iſſachar, ioſ. 19. b.18. Eadem quæ Sunam.

Suni, Mutatus, uel dormiens, aut iteratus vel ſecūdarius. Filius Gad filij Iacob, gen. 46.b.16, num. 26.b.15

Sunitæ, Idem num. 26.b.15

Suph, Fauus, ſiue ſpecula, aut cooperimentum, vel natans, aut expectans. Filius Thau patris Eliu, 1 reg. 1.a.1. Filius Elcanæ filij Ioel, 1 par. 6.e.35. Nomen loci 1 reg. 9.a.5

Suphá, Lecythus, aut præceptum illaqueans, vel præceptum flatus, ſiue præceptum inflationis. Filius Helem, 1 para. 7.g.35

Suphán, Conterens eos, ſiue barba aut labium eorum, aut ripa vel litus eorum. Filius Beniamin, numeri 26.e.39. Hebr. Sephupham.

Suphamitæ, Idem num. 26.e.39

Sur, Murus, aut bos, vel aſpiciens. Syria dicitur, geneſ. 16. b.7, & 20.a.1. Solitudinis nomen e regione Aegypti, quæ & Ethan dicitur, 1 reg. 15.b.7

Sur, Pater Cozbi Madianitidis illius quæ cum Zambri interfecta eſt in genitalibus: qui quidem Sur princeps erat Madianitarum, num. 25.d.15, & 31.a.8, ioſ. 13.c.21. Fuit & nomen filij Abigabaon, 1 par. 8.e.30, & 9.f.36. & interpretatur Petra vel fortis, aut obſidens vel anguſtians, ſiue plaſmator vel figurator, aut ligatus vel ligans.

Sur, 4 reg. 11.a.6, Receſſio ſiue rebellio. Nomen portæ in

templo

templo Salomonis.

סוריאל σουριήλ Suriél, Petra Dei, ſiue fortitudo Dei, aut plaſmatio, ſiue figuratio Dei, ſiue uinculum aut colligatio Dei, uel obſidio Dei. Filius Abihaiel, princeps Moholitarum, nume. 3. e. 35

צורישדי σουρισαδαί Suriſaddai, Petra uel fortitudo omnipotentis vel deuaſtantis, aut plaſmatio ſiue figura omnipotentis uel deuaſtantis, aut uinculum ſiue obſidio omnipotentis uel deuaſtantis. Pater Salamiel principis tribus Simeon, nume. 1. a. 6

סוסי σουσά Suſá, Vanitatis eleuatio, aut exultans. Scriba quidam, de quo 1 para. 18. d. 16

שושן σουσά Suſán, Lilium uel roſa, aut letitia. Metropolis Perſici regni, dani. 8. a. 2. Aqua Suſiana regio apud Perſas nomen accepit, à Dario Hyſtaſpis filio condita, Plinio lib. 6. ca. 27. Hallucinatur autem Plinius: nam condita erat Suſa antequam natus eſſet hic Darius. Straboni uerò, Titoni Patris Memnonis eſt ædificium, cognominata Stephano, à fontibus quibus locus abundat. Hac enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus uult dictam non aliter ac Florentiam aut Rhodū, à flore ſeu roſa: imò uerò à lilijs. Idem author legit perperam apud Stephanum σοῦσα pro σοῦσον, dani. 8. a. 2. nehe. 1. a. 1. eſth. 1. a. 1. Lege Ioſephum lib. 10. cap. 14, & libr. 11. cap. 5 antiquit. Iudaic.

שושנכי σουσαναχαῖοι Suſanachei, Lilia uel roſe, aut gaudium claudorum uel percutientium, 1 eſd. 4. b. 9

σουσαννά Suſanna, Lilium uel roſa, aut letitia. D. Vxor Ioacim, daniel. 13. a. 2. Eſt & nomen alterius mulieris quæ CHRISTVM ſequebatur, luc. 8. a. 3

סוסי σουσί Suſi, Equus, uel hirundo, aut tinea. Pater Gaddi, numer. 13. a. 12

שותלח σουταλά, σουθαλά Suthála, Plantatio uiriditatis uel humiditatis, aut potius humidus, ſiue ponens humiditatem uel uiriditatem. Filius Ephráim, num. 26. d. 35. Filius item Zabad filij Tahath, 1 par. 7. d. 21

שתלחי ὁ σουταλαί Suthalaitæ, Idem. nume. 26. d. 35

S Y

סונה συήνη Syené, Rubus: vel Syriacè, inimicitia. Vrbs in confinibus Aethiopiæ, ſupra Alexandriam, verſus Meridiem quinquaginta milia ſtadiorum, ezech. 29. b. 10

Syluanus, Vide Siluanus.

συντύχη Syntyche, Colloquens, vel confabulans. G. Mulieris nomen, philip. 4. a. 2. Huius accuſatiuus eſt Syntychen.

סירה σειρά Syrá, Spina, aut olla uel lebes, ſiue rebellio, aut receſſio. Locus eſt qui ſecundum Ioſephum viginti ſtadijs ab Hebrone diſtat, 2 reg. 3. c. 26

ארמיה σύρα Syra, In Hebræo eſt Aramiá, quæ mulierem de Aram, id eſt de Syria ſignificat: & interpretatur Sublimis vel excelſa, aut decipiens, 1 par. 7. b. 14

συρακούσαι Syracuſæ, Attrahens violēter. G. Vrbs Siciliæ ſub Pachino monte, act. 28. c. 12

ארם συρία Syria, Hebraicè dicitur Aram, & interpretatur excelſa vel ſublimis, aut decipiens, vel maledictio eorum. Regio Arā dicta, ab Aram filio Sem, qui Arameos inſtituit, quos Græci Syros appellant. Inde Syria quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Vide Meſopotamia. 2 regum 8. b. 5, & 4 regum 16. a. 5. Syria eſt ad Orientem terræ Sanctæ, eſa. 9. c. 12

ארם צובה συρία Syria ſoba, in titulo pſal. 59. a. 2, heb. 60, ea eſt quæ Palæſthina dicitur.

συριακός Syriacus, 2 mach. 15. g. 36

ארמית συριστί Syriacè, 4 reg. 18. e. 26, & 1 eſd. 4. b. 7

συροφοινίκισσα Syrophœniſſa, Attracta rubedo, vel attractio purpurea. G. marc. 7. c. 26

σύρτις Syrtis, Attrahens, vel attractio. G. Arenoſa in mari magno loca, multùm terribilia & metuenda, eo quòd omnia ad ſe diripere ſoleant, & appropinquantes uadoſo mari hærēat. Hæ autem ad mare Aegyptum vicinæ ſunt, & pariter admiſcentur, act. 27. c. 26

Syrus, Hebraicè dicitur Aram, id eſt excelſa vel ſublimis, aut decipiens, ſiue maledictio eorum, 2 reg. 10. b. 6, gen. 22. d. 21, amos 9. c. 7 ארמי σύρος

T

Tabboth, Annuli vel circuli, aut ſubmerſi, vel bonū tēpus, aut bona hora. Nomen viri, 1 eſd. 2. c. 43 טבעות ταβαώθ

Tabée, Iugulatio, vel occiſio, aut coquus. Filius Nachor ex Roma concubina, gen. 22. d. 24. טבח ταβέκ

Tabeél, Bonus Deus. Nomen viri, 1 eſdræ 4. b. 7, eſaiæ 7. b. 6 טבאל ταβεήλ

Tabelias, Intinctus à Domino, vel baptiſmus Domini, ſiue bonitas ipſi Domino. Nomen viri, 1 para. 26. b. 1. טבליהו ταβελίας

Tabernæ, Vide Tres tabernæ.

Tabitha, Dorcas, id eſt Damula, uel caprea. Syrum eſt, actorum 9. f. 36. g. 40 ταβιθά

Tabremon, Bonum malum granatum, ſiue bonitas excelſa vel ſublimis, aut vmbilicus præparatus vel numeratus, vel muneratus. Pater Benadad regis Syriæ, 3 reg. 15. d. 18 טברמון ταβρεμμών

Tacaſim, Hora vel tempus principis, ſiue nunc princeps. Ciuitas tribus Zabulon, ioſ. 19. b. 13. Heb. Ita-caſin עתה קצין

Tahath, Subter uel ſubtus, aut pauor ſiue formido: vel Syriacè, deſcenſio. Filius Aſir filij Abiaſaph, 1 par. 6. c. 37. Filius Bared filij Suthalæ, 1 par. 7. d. 20 תחת θαάθ

Talitha-cumi, Ex Syro & Hebræo, Puella ſurge, marci 5. d. 41 ταλιθὰ κοῦμι

Tanis, Hebraicè dicitur Soan, & interpretatur mouens, vel motio, ſiue motus. Soan, maxima Aegypti ciuitas in oſtio Tanitico, vt Strabo libr. 17 indicat. pro hac vbiq; ferè Chaldæus interpres טאנס vertit, nume. 13. d. 23. Eſt etiam Tanis altera, צען Soan etiam dicta Hebraicè: diſtat à Memphi au thore Ioſepho, ſtadijs CLXXX. Hanc celebrant Sacræ literæ, vt pſal. 77. b. 12. e. 43. heb. 78, eſa. 19. e. 13, ezech. 30. a. 4, vbi dicitur, Dabo ignem in Taphnis. צען τάνις

Taphéth, Diſtillatio, aut gutta, vel paruula. Salomonis filia, 3 reg. 4. b. 11 טפת ταφάθ

Taphné, Occulta tentatio vel fuga, aut coopertum vexillum: vel ex Hebræo et Syro, occultum miraculum. Vxor Pharaonis regis Aegypti, 3 reg. 11. d. 19 תחפניס θεκεμίνα

Taphnis, ezech. 30. d. 14, vbi legitur, Ignem in Taphnis: lege Tanis. צען τάνι

Taphnis, ezech. 30. e. 18, vbi legitur, In Taphnis nigreſcet dies. Hebraicè legitur Thaphnches. Videtur eadem vrbs eſſe quæ & Tanis altera. תחפנחס τάφνας

Taphnes, ſiue Taphnis, Operimentum confidentiæ vel protectionis, aut occulta confidentia vel protectio. Ciuitas Aegypti, de qua ierem. 2. d. 16, & 43. c. 7, & 8. b. 9, & 44. a. 1, & 46. d. 14 תחפנחס τάφνας

Tanách, Confringens te, vel humilians te, ſiue reſpondens tibi. Nomen vrbis in tribu Aſer, iudicum 1. f. 27. Vide Thanach. תענך θαναάχ

Taphſár, Princeps, vel exercitus, ſiue paruulos auferens, aut diſtillationem vel guttam auferens. Nomen appellatiuum quod interpres putauit eſſe proprium regionis, ieremiæ 51. c. 27 טפסר βελεστάνας

Taphúa, Pomum, vel inflatio aut inſufflatio, vel illaqueatio. Villa, terminus Palæſthinæ ad Aegyptum, procul XIIII M. à Raphaim. Eſt & altera Taphua terræ Manaſſe, ioſue 12. d. 17, & 15. e. 34, data filiabus Salphaad, ioſ. 17. b. 7. Filius Hebron, 1 par. 2. f. 43 תפוח ταφφουά

Tarſenſes, Alati, uel pennati. G. 2 machabæorum 4. c. 20 ταρσεῖς

Tarſenſis, Idem. ſ. n. G. act. 21. g. 39 ταρσεύς

Tarſus, Alata vel pennata. G. Metropolis Ciliciæ regionis, vnde Paulus apoſtolus, actorum 21. g. 39, & 22. a. 3. Vide Tharſis. ταρσός

T E

Tebáth, Iugulatio, vel occiſio, aut coquus, ſeu bene fir- טבחת ταβαάθ

midans, uel bene conſtructus. Nomen urbis, 1 paralipomenon 18.b.8

Tebbáth, Bona uel bonitas. Nomen loci, iud. 7. g. 22.

Tebbáoth, Anuli, uel circuli, aut ſubmerſi, ſeu bonum tempus, uel bona hora, nomen uiri, 2 eſd. 7.c. 46

Tébeth, Idem. Nomen menſis, eſth. 2.c.16

Tehinna, Deprecatio, aut miſericors, ſiue gratioſus, uel gratia. Filius Eſthon, 1 para. 4. b.12

Télem, Agnus, ſiue ros eorum: aut Syriacè, Vmbra eorum. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15.c. 24

Telmón, Ros præparatus, uel roris præparatio, aut roris munus, uel ros numeratus: aut ex Syro & Hebræo, umbræ præparatio uel munus. Nomen uiri, 1 para. 9.c.17, & 1 eſd. 2.c.42, & 2 eſd. 11. c. 19

Tentatio. Nomen loci quod & iurgium dicitur, exod. 17. b.7. Vide Maſſa.

Terphalæi, Raptores fatigati uel laborioſi, aut ſeries miraculoſa uel ruinoſa: aut ex Syro & Hebræo, Mons uel cuſtos miraculi uel ruinæ, aut folium arboris. Populi, 1 eſdr. 4. b.9

Terra uiſionis, Vide Moria.

Tertius, Latinum eſt. Nomen uiri, rom. 16. d. 22

Tertullus, Falſe annuntians, uel mendax, aut monſtroſus. G. Nomen oratoris cuiuſdam, accuſatoris Pauli, act. 24. a.1

Tethron, Vide Cithron.

T H

Tháas, Hyacinthinus, uel feſtinans, aut ſilens. Filius Nachor ex Roma concubina, gene. 22.d.24. Heb. Thahas.

Thabór, Electio, ſiue puritas: aut Syriacè, contritio uel cõfractio. Mons eſt altiſsimus in medio Galilææ campo, mira ſublimis rotunditate. Nam eius altitudo (ut lib. 4. Egeſippus ait) XXX eſt ſtadiorum: uertex autem ipſe cãpeſtris, XXIII ſtadijs iacet, iere. 46.d.18. Situs eſt hic mons ad Occidentem terræ Sanctæ, unde pro Occidente ponitur, pſal. 88.b.13. heb. 89. Chald. Paraphraſtes. Ciuitas in tribu Zabulon Leuitis data, 1 para. 6.g.77, & 1 reg. 10. a.1

Thadál, Conterens iugum, ſeu ſcientia eleuationis uel aſcenſionis. Rex Gentium, gen. 14.a.1

Thaddeus, Laudans, ſiue confitens. D. Vnus ex apoſtolis, matth. 10. a.3: qui ibidem iuxta lectionem Græcam dicitur Lebbeus, marc. 3 c.18

Tháhan, Deprecans, aut miſericors, ſiue gratioſus uel gratia. Filius Thale, 1 para. 7.c. 25

Tháhath, Subter uel ſubtus, aut pauor ſiue formido: uel Syriacè, deſcenſio. Viceſimatertia Iſraelitarum manſio, num. 33.d.26. Nomen item uiri, 1 para. 6.c.17, & 7.d.20

Thalaſſa, Is Græco eſt Laſea: & interpretatur ſpiſſa, uel prudens. G. Ciuitas eſt litoralis Cretæ, haud procul à loco qui Boni portus dicitur, act. 27. b.8

Thalaſſar, Suſpenſio principis, uel tumulus principis: aut ſuſpendens canticum, uel tumulus canentis. Regio Syriæ quã incoluerant filij Eden, eſa. 37.c.12. Appellatur & Thelaſſar, 4 reg. 19.c.12

Thale, Humectatio, aut uiriditas, ſiue humectans aut uireſcens. Nomen uiri, 1 para. 7. c.25

Thamár, Palma, uel dactylus, ſiue commutatio uel permutatio, aut amaritudo. Vxor Her primogeniti Iudæ, geneſ. 38. a.6. Eſt & urbs Syriæ nobilis, quæ nunc Palmyra dicitur, olim à Salomone conſtructa, ezech. 48.d.28. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis. Filia item Dauid, 2 regum 13. a.1, & 1 para. 3.b.9. Sic uocabatur & filia Abſalom, 2 regum 14.f.27

Thamná, Vetita ſiue prohibita, aut perfecta uel conſummata commotio. Concubina Eliphaz filij Eſau, geneſ. 36.b.12. In 1 para. 1.c.36, legitur inter filios Eliphaz. Soror Lotan filij Seir Horræi. Ciuitas Idumæorum, gene. 36.d. 40

Thamná, 2 para. 28.c.18, Imago uel figura, aut numeratio uel numerans: aut Syriacè, conſtituens. Ciuitas in tribu Iuda, ioſu. 15.g.57

Thamnat, Idem. gen. 38 c.13

Thamnatha, Idem. iudic. 14. a.1

Thamnathæus, Idem. iudic. 15. b. 6

Thamnath-ſára, ſiue Thamnath-ſare, Figura uel imago extenſa, uel remanens, aut fœtens, ſiue numeratio reſidua, aut numeratio extenſionis uel fœtoris: aut ex Syro & Hebræo, conſtituta extenſio uel fœtor, aut ſtatuta reſiduitas. Ciuitas in montanis Ephráim, ab Iſraelitis Ioſue duci, tanquam hæreditaria hæreditas attributa, ioſu. 19.d.50, & 24. g.30. eadem quæ & Thamnath hæres, per literarum tranſpoſitionem.

Thamnath-hares. Imago uel figura ſolis, aut imago uel figura teſtea uel fictilis, aut numerus ſolis uel teſtæ: aut ex Syro & Hebræo, conſtitutus ſol uel teſta. Eadem urbs quæ Thamnath-ſára uocatur, iudic. 2. b.9

Thanach. Confringens te, uel humilians te, ſiue reſpondens tibi. Ciuitas, 1 reg. 4. b. 12, & 1 para. 7.f.29: data diuidiæ tribui Manaſſe, ioſ. 21. c.25. iudic. 1. f. 27, & 5.c.19. Vocatur & Thenach, ioſu. 17.c.11, iiſdem punctis & conſonantibus.

Thanath-ſelò, Ficum, uel ficulneam diſſoluens uel diſcalceans uel decorticans, ſeu ficulnea errans uel mentiens, aut ficulnea abundantiæ uel pacis, ſeu occaſio erroris uel mendacij: aut occaſio (ſ. eſt) abundantia uel pax. Nomen loci, ioſu. 16. b.6

Thanchúmeth, Conſolatio, uel pœnitentia, aut domi lagunculæ uel mortis, ſiue domus indegnationis uel caloris, aut requies mortis. Pater Saraiæ, 4 reg. 25. f.25, ierem. 40. c.8

Thaphſa, ſiue Thapſai, Tranſitus, uel claudicatio, aut paſcha, id eſt locus ubi paſcha fit. Ciuitas, 3 reg. 4. c. 24, & 4 reg. 15. c.16. Hebræi interpretes dicunt eſſe nomen regionis ſitæ trans Euphratem ad Occidentem Iudææ, 3 reg. 4. c. 7

Thara, Violens, aut malefaciens, uel cubiculum malitiæ, aut cubiculum paſtoris uel ſocij: aut Syriacè exeuntes, ſiue terreſtris uel inferior. Filius Micha filij Meribbáal, 1 paralip. 8.d. 35

Thara, 1 para. 9.g.41, Ira uel contentio praua, aut ira uel contentio ſocij uel paſtoris. Filius Michæ

Thara, eſth. 12.a.1, Idem quod Thares: quod interpretatur hæres, aut miſer uel exul. D.

Tharaci, Explorator, uel contemplator obtuſus, ſiue legis hebetudo aut impedimentum, uel turturis obtuſio uel hebetudo. Rex Aethiopiæ, 4 reg. 19.b.9. eſa. 37.b.9

Tharana, Explorator, uel contemplator gratiæ uel miſericordiæ: aut turtur gratiæ uel miſericordiæ. Filius Caleb, ex Maacha concubina, 1 para. 2.f.48

Thare, Odorans, uel ſpirans, aut abigens. Filius Nachor, geneſ. 11.c.24. Nomen loci, nume. 33. d. 27

Tharela, Exploratio, uel turtur maledictionis, aut turtur fortitudinis uel ilicis, aut explorans ilicem uel fortitudinem. Ciuitas in tribu filiorum Beniamin, ioſ. 18. d. 27

Tháres, Hæres, aut miſer, uel exul. Eunuchi nomen, eſth. 2.d.21. non legitur apud ſeptuaginta.

Tharſea, Vide Thraſea.

Tharſis, Contemplatio gaudij, uel exploratio marmoris, aut turtur gaudij, ſiue chryſolithus lapis, ſ. precioſus, aut mare. Filius Iauan, gene. 10. a. 4. Eſt & nomen regionis, Ciliciæ olim dictæ, à Tharſis filio Iauan, 3 reg. 10. d.22. pſal. 71.c. 10. heb. 72. eſa. 2.c.16. ezech. 10. b.9. unde eius regionis metropolis, ſ mutata in r, Tarſus nomen obtinuit. In actis igitur apoſtolicis ubique ſcribe hanc dictionem abſque aſpiratione. Vide Tarſus. Quidam uolunt Tharſis nonnunquam Mare Mediterraneum ſignificare apud Ionam prophetam, & pſal. 71. b.10. heb. 72. At eſa. 23. a.1, & ierem. 10. b.9, capitur pro

Aphrica,

Aphrica, teſte Ionathan, Quidam capiunt pro mari, eſa. 60. b. 8. Alij in Iona, cap. 1. a. 3, capiunt pro Tuneto aut certè Carthagine vrbibus Aphricæ.

Tharthác, Concatenatus, ſiue retruſus, vel concluſus. Idôlum Heuæorum, 4 reg. 17. f. 31

Thartan, Explorans, vel contemplans donum, aut turturis donum, vel lex ipſarum. Nomen principis, eſa. 20. a. 1, & 4 reg. 18. c. 17

Thaßi, Oblitus, vel obliuiſcens, aut debitor. D. Filius Mathathiæ filij Iohannis, 1 macb. 2. a. 3

Thathanai, Donans, uel donator. Nomen uiri, 1 eſdr. 5. a. 3

Tháu, Signum, ezech. 9. b. 4. c. 6

Thebés, Cœnoſus, aut ſericeus, uel ouum: aut Syriacè, lineus. Vrbs terræ Chananææ, iudic. 9. g. 50; & 2 regum 11. c. 21

Thebni, Palea, aut fœnum: uel intelligens, aut filiatio. Filius Gineth, 3 reg. 16. c. 21

Thecel, Appenſio, daniel. 5. g. 25

Thecúa, Tuba, uel clangor, aut fixa. Ciuitas in Iuda, ſex milliaribus à Beth-lehem diſtans, à Roboam conſtructa, 2 reg. 14. a. 2, & 23. d. 26, & 1 para. 4. a. 5, & 2 para. 11. b. 6, & 20. d. 20. ierem. 6. a. 1

Thecua, Spes, uel funiculus, aut linea, uel congregatio. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 4 regum. 22. c. 14: qui Thecuath 2 para. 34. c. 22 dicitur. Pater item Iaaziæ, 1 eſdr. 10. c. 16

Thecuáth, Signum, uel figurationem aſſumens. Pater Sellum mariti Holdæ prophetidis, 2 para. 34. c. 22: qui 4 regum 22. c. 14, dicitur Thecua.

Thecueni, Tubæ, uel clangentes, aut fixi, 2 eſdr. 3. b. 5, & f. 27

Thecuites, Idem. ſ. n. 1 para. 11. f. 28, & 27. b. 9

Thecuitis, Idem. fœ. gen. 2 reg. 14. a. 4

Theglath-phalaſar, Captiuitatem miraculoſam uel ruinoſam abſtulit uel ligauit: aut ex Hebræo & Syro, captiuitatem miraculoſam uel ruinoſam prohibuit. Rex Aſſur, 4 reg. 15. f. 29

Thében, Deprecans, aut miſericors, ſiue gratioſus, uel caſtrametans. Filius Ephráim, nume. 26. d. 35

Thebenitæ, Idem. p. n. nume. 26. d. 35

Thelaſſar, Coacervationē, uel ſuſpenſionem auferens, aut coacervationis uel ſuſpēſionis receſſus. Regio Syriæ, 4 reg. 19. c. 12. Idem dicitur & Thalaſſar, eſa. 37. c. 12

Theglath-phalnaſar, Niuem cadentem prohibens: uel ligans, ex Syro & Hebræo. Rex Aſſyriorum, 1 para. 5. a. 6. d. 26, & 2 para. 28. d. 20

Thel-harſá, Coarceruatio, uel ſuſpenſio aratri uel ſurditatis aut ſilentij, ſiue artificij uel teſtæ: aut ex Hebræo & Syro, aceruata uel ſuſpenſa ſylua. Nomen loci 1 eſdr. 2. c. 59, & 2 eſd. 7. f. 61

Thel-méla, Aceruus ſalis, uel nautæ, aut ſuſpenſio uel appenſio ſalis uel nautæ. Nomen loci, 1 eſd. 2. c. 59, & 2 eſd. 7. f. 61

Thema, Admiratio, uel conſummatio, aut Auſter. Filius Iſmaelis, geneſ. 25. b. 15. Eſt & nomen loci, de quo iob 6. c. 19, & iere. 25. c. 23

Thema, 1 eſd. 2. c. 53, & 2 eſd. 7. e. 55, interpretatur Delens, uel radens, aut abſtergens: uel Syriacè, percutiens. Nomē uiri.

Themán, Auſtralis, uel Aphricus, aut conſummatus, uel perfectus: aut Syriacè, ibi. Ciuitas principum Idumæorum, quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada uxore nomen accepit, geneſ. 36. d. 15. iere. 49. d. 20. Filius Eliphaz filij Eſau ex Ada, gene. 36. b. 11

Themani, Perfectißimus, uel Auſtralis: aut Syriacè, conſtitutus. Filius Aſhur ex Naara uxore, 1 para. 4. a. 6. Nomen loci, 1 para. 1. d. 44

Themanites, Idem. iob 4. a. 1

Themná, Imago, uel figura, aut numeratio uel numerans: aut Syriacè, conſtituta. Ciuitas maxima in tribu Dan, ſita in monte Ephraim contra Septentrionalem plagam Liddæ, interq; Aeliam & Dioſpolim. Inde ſub imperio Romano dicta eſt præfectura Thamnitica, ioſ. 19. d. 43

Thenách, Confringens te, uel humilians te, aut reſpondens tibi. Ciuitas in tribu Manaſſe, ioſ. 17. c. 11. Eadem quæ Thanach appellatur: apud Hebræos iiſdem punctis & conſonantibus ſcribuntur.

Theodas, act. 5. f. 36, legendum Theudas.

Theodotius, Dei datio, uel Deo datus. G. Nomen uiri, 2 machab. 14. c. 19

Theophilus, Amicus Dei, uel Deo dilectus. G. Vir ad quem ſcribit Lucas, luc. 1. a. 3

Theraphim, Simulachra, ſpeciem humanam referentia, iudicum 17. b. 5: uel ſtatuæ, aut figuræ, uel imagines, oſee 3. b. 4

Therſá, Complacens, uel uolens, aut ſuauis, uel currens. Ciuitas eſt in alto ſita monte, qua Iſraelitarum reges ante conditam Samariam, pro regia uſi ſunt, 3 reg. 14. c. 17, & 4 regum 15. c. 14. Fuit & Salphaad filia eiuſdem nominis, nume. 26. d. 33

Thesbites, Captiuans, uel conuertens, aut ſedens, uel habitans. Qui eſt ex Thesba, ſiue Thisba, 3 reg. 17. a. 1

Theſſalonica, Dei altera uictoria, aut ſitus ſiue poſitio alterius uictoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, prius Halia nuncupata, act. 17. a. 1

Theſſalonicenſes, Idem. p. n. G. act. 2. a. 4

Theſſalonicenſis, Idem. ſ. n. G. act. 27. a. 2

Theudas, Fluens aqua. G. Nomen uiri, acto. 5. f. 36, is Iudæos ſeduxit.

Thibón, Medius, uel intermedius, aut præparatio. Nomen pagi, ezech. 47. c. 16

Thilon, Murmuratio, ſiue aceruus eius, aut ſuſpenſio eius. Filius Simon, 1 para. 4. d. 20

Thirſa, vide Therſa.

Thirás, Demolitor, ſiue deſtructor, aut irrorans uel irroratus. Filius Iapheth, gen. 10. a. 2. A quo Thirenſes, quos Græci Thraces uocant.

Thiriá, Exploratio, uel contemplatio. Filius Ialeleel, 1 par. 4. c. 16

Thóchen, Medium, uel intermedius, aut præparatus. Ciuitas, 1 para. 4. f. 32

Thogormá, Oſſeus, uel robuſtus, ſiue incolatus nimius, aut peregrinus ualde, uel timens ualde, ſeu anxioſa celſitudo. Filius Gomer, gene. 10. a. 3, & 1 par. 1. a. 6. Ab hoc Tygranæi, qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati ſunt. Vnde Hebræis Turcæ nominantur, ezech. 27. c. 13. Quidam Germanos interpretantur.

Thóhu, Viuens, uel nuntians. Filius Eliu patris Ierobam, 1 reg. 1. a. 1

Thóhu, Telum, uel iaculū. Filius Suph filij Elcanæ, 1 para. 6. c. 34. Heb. Thoah.

Tholá, Vermis, aut uermiculus, uel coccus, aut coccineus. Filius Iſſachar, geneſ. 46. b. 13. nume. 26. c. 23, & 1 para. 7. a. 2. Filius item Phua, dux in Iſrael, iud. 10. a. 1

Tholád, Natiuitas, uel generatio. Ciuitas Simeonis, 1 para. 4. c. 29

Tholaitæ, Vermes, aut uermiculi, uel coccus, aut coccinei, nume. 26. c. 23

Tholmái, Sulcus eſt qui fit cum aratro: aut ſuſpendens aquas, uel coadunatio aquarum. Filius Enac, ioſu. 15. d. 14. iudic. 1. b. 10. numer. 13. c. 23. Rex Geſſur, 2 regum 3. a. 3, & 1 para. 3. a. 2

Tholomai, Idem. Filius Ammiud rex Geſſur, 2 regum 13. g. 37

Tho-

Thomas, Geminus, à תאם geminauit: & Græcè didymus appellatur, quod interpretatur gemellus, id eſt ille qui cum alio, vno & eodem partu naſcitur. D. vnus ex Apoſtolis, matt 10.a.3, iohan.11.b.16

Thóphel, Ruina, aut ſtultitia, ſiue inſulſitas, aut inſipiditas. Locus eſt in deſerto trans Iordanem è regione Iericho, vbi Moſes quintum librum edidit, deut.1.a.1

Thópheth, Tympanum, vel ſeductio, aut dilatatio. Locus eſt in valle filij Ennon, 4 reg.23.c.10: qui cernitur in Ieroſolymæ ſuburbanis, vbi quondam parentes filios igni exuſtos deuouebant, & immolabant dæmonio Moloch, eſa.30.g.33. iere.7.g.31, & 19.b.6, c.11 & 12.d.13.14

Thopo, Locus. G. Nomen loci, 1 mac.9.c.50. Scribe Topo, vel Tepho

Thoſaites, Diſſipatio, vel diſſipatus, aut exiens, 1 paralip. 11.g.45

Thóu, Errans. Rex Emath, 2 reg. 8.c.9, & 1 paral.18.c.9

Thraces, Aſperi, vel ſaxoſi. G. Populi, 2 mach.12.f.35

Thraſeas, Audax, vel temerarius. G. 2 mach.3.a.5. vbi malè legitur Tharſeæ

Thubal, Orbis, vel mundanus, aut confuſio vel ignominia, ſeu portatus uel adductus. Filius Iapheth, geneſ.10.a.2. A quo Iberes (licet quidam Italos ſuſpicentur) originem traxerunt, ezech.27.c.13

Thyatir, Odor, ſiue ſacrificium laboris vel contritionis. G. Vrbs Lydiæ regionis in Aſia minore: Macedonum habitatio, quam nonnulli Myſorum vltimam dicunt, apoc.1.c.11, & 2.g.24

Thyatireni, Idem p.n. act.16.c.14

T I

Tiberias, Bona viſio, vel vmbilicus, aut confractio. D. Vrbs Galilææ ad mare ſita, quod ab ipſa ciuitate appellatur mare Tiberiadis, iohan.6.a.1, & Lacus Geneſareth, Vide Genezar. Hanc ciuitatem olim Cenereth appellatam, Herodes Tetrarcha in honorem Tiberij Cæſaris condidit, & Tiberiadem vocauit, teſte Ioſepho lib.18. capite 4. antiquit. Iudaic. & Egeſippo lib.2.cap.3. iuxta quem Dominus ſtupendo miraculo pauit ferè quinque milia hominum quinque panibus, iohan.6.a.1

Tiberius, Idem. D. Imperator quidam apud Romanos, luc. 3.a.1

Tigris, Hebraicè dicitur Hidékel, & interpretatur acumē velocitatis, aut acutus ſonitus vel vox, ſeu lætus ſonitus, vel læta velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vna vox, vel vniſonum, aut vnica velocitas. Fluuius qui Meſopotamiam amplectitur, & in Armeniæ maioris regione caput tollit, mirè quàm lucido, conſpicuóque fonte in loco edito, qui Elongoſine nominatur, Euphratem in ſinum defert Perſicum cum amne Coaſpe. Hæc Solinus, gene.2.c.14

Timæus, Cæcus uel cæcitas. D. Pater Bartimæi, marc.10. g.46

Timon, Honorabilis, vel precioſus. Nomen diaconi cuiuſdam, act.6.b.5

Timótheus, Honor Dei, vel honorans Deum, aut precioſus Deo. G. Diſcipulus quidam Paulo charus, de quo act.16. a.1, & 1 mach.5.a.6

Titan, Iudith 16.b.8, Nomen populi.

Titus, Honorabilis. G. Nomen viri, cognomento Iuſti, act. 18.b.7

T O

Tob, Bonus, ſiue bonitas. Nomen terræ ad quam fugit Iephthe, iudic.11.a.3. Veri ſimile eſt eſſe in tribu Gad: fugere enim noluit ad alienigenas Ammonitas, vel Geſſuri.

Tob-adonias, Bonus dominator Dominus, aut bona baſis Domini. Nomen viri, 2 para.17.b.8

Tobiá, ſiue Tobias, Bonus Dominus, ſiue bonitas Domini. Nomen viri, 1 eſd.2.c.60. zach.6.d.14, & 2 para.17.b.8

Toparchia, Territorium. G. 1 mach.11.c.28

T R

Traconitis, Saxoſa, uel aſpera. G. Syriæ regio, quæ & Ituræa dicta eſt, iuxta Arabiæ deſertum, quod Boſræ iungitur contra Auſtralem plagam, quaſi ad Damaſcum reſpiciens, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galilææ, luc.3.a.1

Tres tabernæ, Loci nomen iuxta Romam, act.28.d.15

Tripolis, Trium ciuitatum ſ. regio, 2 mac.14.a.1

Troas, Perforata. G. Ciuitas Aſiæ, maritima, eadem Antigonia dicta, act.16.b.8

Trophimus, Nutritus, vel educatus. G. Vir Epheſius, act. 20.a.4, & 21.f.29

Troglodytæ, Hebraicè dicitur Suchijm, & interpretatur uncti uel ungentes, aut cooperti uel obumbrati, id eſt in tabernaculis uel tugurijs habitantes. Populi, 2 para.12.a.3

Tryphæna, Delicioſa, uel delicata. G. Mulier, rom.16. b.12

Tryphon, Delicioſus, uel delicatus. G. Vir quidam, 1 mac. 11.d.39

Tryphoſa, Delicioſa, uel delicata. G. Mulier, roma.16. b.12

T V

Tubal-cáin, Mundana poſſeſſio, uel æmulatio, aut mundi nidus, ſeu confuſionem poſsidens, uel ignominiam æmulans. Filius Lamech ex Sella uxore ſua, gene.4.d.22

Tubianei, Paleæ, uel paleati, aut bene reſpondentes, uel bene gratificantes. D. Arabes, iidem Nabathæi, 2 machab.12. c.17, legendum Tubiæni.

Tuben, Bene menſurata, uel bona menſura, aut bonum minum. Nomen loci. D. 3 mach.5.b.13

T Y

Tychicus, Caſualis, uel contingens. G. Vir Aſianus, act.20. a.4. coloſſ.4. b.7

Typhonicus, Turbulentus, uel tempeſtuoſus. Ventus è uentis ſubitis ac repentinis nomine τύφων, act.27.c.14

Tyrannus, Imperans, uel princeps. G. Eſther 6.c.9, act.19 b.9

Tyrij, Hebraicè dicitur Sorim, & interpretatur tribulantes, ſiue obſidentes, aut anguſtiantes, uel ligantes, ſiue uinculati, uel figurantes, aut plaſmantes, ſiue fortes, uel petræ, 2 eſdr. [illegible] act.12.d.20

Tyrius, Idem, ſ. n. 3 regum 7.b.14, & 2 para.2.c.14

Tyrus, Hebraicè dicitur Sor, & in[illegible]tio uel obſidio, ſiue anguſtia, aut uinculum, uel colligatio, ſeu plaſmatio, aut figuratio, uel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, munita, metropolis Phœnices, quondam inſula ſeptingentis paſſibus diuiſa à Continente, mari prealto: ſed uix credibili opere, comportatis aggeribus, per Alexandrum Magnum adiuncta Continenti. Eſt in tribu Nephthali, uiceſimo fermè milliario à Cæſarea Philippi, ioſu.19.b.29, eſa.23.a. 1, matth.11.c.21

V

VAgao, Interior, vel intimus, aut elatus vel eleuatus, ſiue corporeus. D. Nomen viri, iudic.12.b.10

Vaicra, Et uocauit. Liber Leuitici: ſic uocatus ab Hebræis, quia ſic incipit.

Vaiedabber, Et loquutus eſt, ſiue loquutúſque eſt. Liber Numerorum: quia ſic incipit.

Vaiezatha, Aſpergens thalamum, uel cubiculum: aut ex Syro & Hebræo, Væ oliuæ. Filius Aman filij Amadátha, eſth. 9.b.9

Vallis pinguiū, Heb. גיא שמנים. Nomē loci, Vide Gethſemani.

Vallis ſalinarum, 2 reg.8.d.13. Vide Gemelli

Vallis ſyluestris, ſiue campeſtris, Hebraicè y Emec haſſidim, vallis eſt quæ poſtea palus effecta, lacus Aſphaltis coepit vo-

pit vocari, vt ait Ioſephus: cui cōſentit quod R. Selomoh ſcribit in Geneſin, his verbis, עמק השדים, vocatur vallis camporum, quòd ibi eſſent campi multi. Nunc autem eſt mare ſalſum: nam ſucceſſu temporum diffudit ſe mare in medium eius, & facta eſt mare ſalſum, gen. 14. a. 3

Vaniá, Nutrimentum Domini, ſiue arma Domini. Nomē uiri, 1 eſd. 10. d. 36

Vapſi, Fragmentum, uel particula, aut diminutio, uel diminutus. Pater Nahabi principis tribus Nephthali, nume. 13. b. 15

Vaſſeni, Secundus uel dualis, ſiue mutatus aut coccineus, uel dens, aut annus meus. Primogenitus filiorum Samuelis, 1 para. 6. b. 28

Vaſthi, Bibens, uel potans, aut duplicans uel ponens, aut ſtamen. Vxor Aſſueri regis, eſth. 1. b. 9

V B

Vbil, Adductus, uel portatus, aut luctuoſus, uel ueteraſcēs. Nomen uiri, 1 para. 27. d. 30

V E

Vel, aut Deus, ſiue aut fortis, uel deſiderans, aut concupiſcens Deum. Nomen uiri, 1 eſd. 10. d. 34

Velle-ſemoth, Secundus liber Legis: & interpretatur, Et hæc nomina: quia ſic liber ille incipit in Hebræo. Græcè autē Exodus uocatur, id eſt Exitus: quia in eo filiorum Iſrael exitus de Aegypto continetur.

V L

Vlái, Fortitudo, uel ſtultitia, aut forſitan. Nomen fontis, unde flumen Vbal oritur iuxta Danielem, cap. 8. a. 2

Vlám, Veſtibulum, uel porticus, aut fortitudo uel ſtultitia eorum. Filius Sares filij Machir, 1 para. 7. d. 16. Primogenitus Eſec, 1 para. 8. d. 39

V R

Vr, Ignis, uel lumen, aut lux. Significat etiam uallem. Vrbs Chaldæorum, ſic dicta (ut quidam uolunt) quòd in ualle ſita ſit: unde Nachor, geneſ. 24. b. 10: & Thare pater Abraham, geneſ. 11. d. 31. Sic dicebatur pater Eliphal, 1 paralip. 11. g. 35

Vrbanus, Latinum eſt, Adiutor. Pauli in euangelio, rom. 16. b. 9

Vrbs, ſiue ciuitas palmarum, deuter. 34. a. 3. iudic. 3. b. 13, quæ & Iericho dicitur, 2 paralip. 28. c. 15

Vri, Ignis, uel lumē, aut lux. Filius Hur filij Caleb ex Ephrátha uxore, 1 para. 2. c. 20. Pater G[...]

Vriá, ſiue Vrias, Ignis Domini, ſiue lume[...] lux Domini. Sacerdos quidam eſaiæ 8. a. 2, & 4 regum 16. b. 11. Propheta, filius Semei, de Cariath-iarim, ieremi. 26. f. 20. Maritus Beth-ſabee, 2 regum 11. a. 3, & 1 pralipomenon 11. g. 41

Vriel, Ignis Dei, aut lumen Dei, ſiue lux Dei. Pater Maacha ſiue Michai matris Abiam regis Iuda, 2 para. 13. a. 2: qui 3 regum 15. a. 2, dicitur Abeſſalom. Filius Thahath, 1 paral. 6. b. 24

V T

Vthái, Peruerſitas, aut hora, vel temporalis. Viri nomen 1 eſd. 8. b. 14

V Z

Vzál, Ambulans, ſeu uelificans, aut diſtillans. Filius Iectan, gene 10. d. 27

X

Xanthicus menſis, eſt menſis Aprilis. G. 2 machab. 11. g. 30

Z

Zabad, Dos, ſiue dotatus. Filius Nathan filij Ethei, filij Seſan, 1 para. 2. e. 36, & 2 par. 24. g. 26, & 1 eſd. 10. d. 27 & 33. Filius item Thahath, 1 par. 7. d. 20. Filius Ooli, 1 para. 11. g. 41

Zabadei, Idem. p. n. D. 1 mach. 12. e. 31

Zabadias, Dos Domini, ſiue dotauit Dominus, aut dotatio Domini. Filius Beriæ, 1 para. 8 b. 15, & 27. a. 7

Zabbái, Fluxus, ſiue fluens. Nomen uiri, 1 eſd. 10. d. 28

Zabdi, Dos, uel dotatus, ſiue fluxus abundātia. Pater Charmi patris Achan, ioſ. 7. a. 1. Filius Semei, 1 paralip. 8. b. 19

Zabdias, Idem. Nomen uiri, 1 para. 27. d. 27

Zabdiel, Dos Dei, ſiue dotatus Dei. Nomen uiri, 1 paralip. 27. a. 2, & 1 mach. 11. b. 17

Zabiná, Fluxus, uel fluens nunc: aut Syriacè, uenditio, uel emptio. Nomen uiri, 1 eſd. 10. d. 43

Zabúd, Dotatus, uel dos. Filius Nathan ſacerdos, 3 regum 4. a. 5

Zabulón, Habitaculum, uel habitans. Decimus filius Iacob ex Lia uxore ſua, geneſ. 30. c. 20. Terminus Zabulon pertinet uſque ad Sidonem, gen. 49. b. 13

Zabulonitæ, Idem. p. n. 1 para. 27. c. 19

Zabulonites, Idem. ſ. n. iudic. 12. d. 11

Zacchæus, Purus, aut nitidus: uel Syriacè, iuſtus aut iuſtificatus. D. Nomen uiri, 2 mach. 10. d. 19, luc. 19. a. 2

Zacchai, Purus, aut nitidus: uel Syriacè, iuſtus. Nomen uiri, 1 eſd. 2. a. 9

Zacchúr, Memor, ſiue memorans, aut maſculinus. Filius Maſma, 1 para. 4. c. 26, & 24. d. 27

Zacharias, Memoria Domini, aut maſculus Domini. Nomen principis filij Moſollamiæ, 1 par. 5. a. 7, & 9. d. 21. Filius Barachiæ, eſa. 8. a. 2. Filius item Ieroboā filij Ioas regis Iſrael, 4 reg. 14. g. 29

Záchar, Memoria, ſiue maſculus. Filius Abigabaon, 1 par. 8. e. 31: qui 9. f. 37, dicitur Zacharias.

Zammá, Cogitatio, aut ſcelus, uel turpitudo. Filius Semei filij Ieth, 1 par. 6. c. 42, & filius Iahath filij Lobni, 1 paralip. 6. b. 20

Zambri, Cantans, uel pſallens, ſeu uitis, uel palmes, aut amputatio uel præciſſio. Regionis nomen, ier. 25. e. 25. Filius Salu, nume. 25. d. 14. Filius Ela filij Baaſa, 3 regum 16. c. 9. Filius item Ioada filij Ahas, 1 para. 8. d. 36. Scribe ubique Zamri.

Zamirá, Cantus, cantio, uel ſurculus, ſiue propago. Filius Bechor filij Beniamin filij Iacob, 1 para. 7. b. 8

Zamrán, Cantor, ſiue cantus. Filius Abrahæ ex Cetura, gen. 25. a. 2

Zamri, Idem quod Zambri. Filius Zaræ filij Iuda ex Thamar, 1 para. 2. a. 6

Zanoe, Obliuio, ſiue abiectio, uel iſta requies, aut iſta conſolatio. Ciuitas in tribu Iuda, ioſ. 15. e. 34, & 1 paralip. 4. c. 18, & 2 eſdr. 11. d. 30

Zára, ſiue Zare, Oriens, uel Orientalis, aut claritas. Filius Rahuel filij Eſau, geneſ. 36. b. 13. Filius Iudæ ex Thamar, geneſis 38. g. 30. Filius Simeonis filij Iacob, 1 para. 4. d. 24: qui geneſ. 46. b. 12, Iachin dicitur. Rex Aethiopum, 2 paralip. 14. b. 9. Filius Gerſon filij Leui, 1 paralip. 6. c. 41. Pater Iobab regis Edom, gen. 36. d. 33. Pater item Zabdi patris Charmi, ioſ. 7. a. 1

Zarahi, Idem. 1 para. 27. b. 11.

Zarahias, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Filius Ozi filij Bocci, 1 para. 6. a. 6

Zare, Vide, Zara.

Zared, Aliena deſcenſio, aut extranea uel ſparſa poteſtas. Torrens in deſerto Moab, nume. 21. c. 12. deut. 2. c. 14

Zarehe, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Nomen uiri, 1 eſdr. 8. a. 4

Zareitæ, Orientales, aut clari, nume. 26. b. 13. c. 20

Zares, Extranea miſeria, uel extranea hæreditas: aut ſparſa miſeria uel hæreditas, ſeu circulus uel corona miſeriæ uel hæreditatis. Vxor Aman filij Amadathi, eſth. 5. c. 10. d. 14

Zathám, Oliua eorum, ſiue iſte perfectus, aut iſte conſummatus, uel iſte ſimplex: Nomen uiri, 1 par. 26. c. 22.

Zat-

Zauân, Tremens, aut tremor, uel uexatio. Filius Eſer filij Seir Horræi, gene. 36. c. 27

Z E

Zeb, Lupus. Nomen uiri Madianitis ab Ephraim interfecti, iudic. 7. g. 25. pſal. 82. c. 12. heb. 83

Zebedæus, Dos, ſiue dotatus, aut fluxus uehemens. Nomen uiri, 2 eſd. 11. c. 17. Pater Iacobi & Iohannis apoſtolorum, matth. 4. d. 21

Zebedia, Dos Domini, ſiue dotauit Dominus. Nomen uiri, 1 eſdr. 8. e. 8.

Zebêe, Victima, aut ſacrificium, uel decollatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum, iudicum 8. a. 5, pſalm. 82. c. 12. Heb. 83

Zebida, Dotata, ſiue dotatio. Mater Ioacim ſiue Eliacim, 4 reg. 23. g. 36

Zebul, Habitaculum: aut Syriacè, ſterquilinium. Seruus Abimélech filij Gedeonis, iudic. 9. d. 28

Zechri, Memor, uel memorans, ſiue maſculinus. Filius Iſaar filij Caath filij Leui, exod. 6. c. 21, & 1 para. 8. b. 19, & 9. c. 15, & 2 para. 28. a. 7

Zechûr, Idem. Pater Sammua, nume. 13. a. 5

Zelotes, Aemulator. G. Cognomen Simonis apoſtoli, luc. 6. c. 15

Zelphâ, Diſtillatio oris, aut uilitas uel contemptus oris. Ancilla Liæ uxoris Iacob, gene. 29. c. 24

Zemmâ, Scelus, aut cogitatio, ſ. peruerſa. Nomen uiri, 2 para. 29. c. 11

Zenas, Viuens. G. Legiſperitus quidam, tit. 3. d. 13

Zephrôna, Ex Syro & Hebræo, falſitas cantici uel exaltationis. Terminus eſt Iudæ, nume. 34. b. 9

Zethâm, Oliua eorũ, ſiue iſte perfectus, aut iſte conſummatus, ſiue iſte ſimplex. Nomen uiri, 1 para. 23. a. 8

Zethan, Oliua, uel oliuetum. Filius Balan filij Iadibel filij Beniamin, 1 para. 7. c. 10

Zethâr, Iſte explorans, uel contemplans, aut oliua explorationis uel contemplationis, ſiue iſte turtur, uel oliua turturis. Nomen eunuchi, eſth. 1. b. 10

Zethu, Oliuetum. Nomen uiri, 2 eſd. 10. a. 14

Zethua, Idem. Nomen uiri, 1 eſd. 2. a. 8

Z I

Zie, Sudor, aut tremor. Nomen uiri, 1 para. 5. b. 13

Ziza, Fornicatio: aut Syriacè, nutrimentum uel arma. Nomen uiri, 1 para. 11. b. 10

Zio, Ille uel Syriacè, ſplendor, aut claritas. Nomen ſecundi menſis, qui Aprilis apud nos dicitur, 3 reg. 6. a. 1

Ziph, Illud os uel iſta bucca: aut Syriacè, falſitas, uel falſitis. Duæ ſunt huius nominis in tribu Iuda ciuitates: ex quibus altera nomen magnæ dedit ſolitudini, Ioſue 15. c. 24, & g. 55, & 1 reg. 23. b. 14, & 1 par. 2. e. 42: quam ædificauit Roboam, 2 para. 11. d. 8

Ziphe, Idem. Filius Ialeleel, 1 para. 4. e. 16

Ziphæi, Idem. p. n. 1 reg. 23. c. 19

Zezâ, Vniuerſalis, uel omnimodus, ſeu beſtia, uel fera aut reſplendens: uel Syriacè, recedens. Filius Ionathan filij Iuda filij Onam, 1 par. 2. e. 33. Eſt & nomen principis, 1 par. 4. f. 37

Z O

Zobéleth, Reptans, uel trahens. Rupes eſt iuxta fontem Rogel nomine, 3 reg. 1. b. 9

Zoheth, Separatio, aut iſte ſtupens uel pauidus, ſeu iſte confractus: uel ex Hebræo & Syro, iſte deſcendens. Filius Ieſi 1 para 4. d. 20

Zomzommim, Scelus uel turpitudinem cogitantes, ſeu ſcelus ſceleratorum. Populi ſunt qui aliàs ab Ammonitis Raphaim nuncupantur, deut. 2. d. 20

Zoom, Abominans uel immundus. Filius Roboam ex Abihail, 2 para. 11. d. 19

Zorobabél, Alienus à confuſione, aut aliena uel extranea confuſio, ſiue extranea commiſtio, aut diſperſio confuſionis uel commiſtionis, ſeu circulus commiſtionis uel confuſionis. Dux in Iuda, agg. 1. a. 1. Filius Phadaia filij Iechoniæ, 1 para. 3. e. 19, & 1 eſd. 2. a. 2

Z V

Zuzim, Poſtes uel ſuperliminaria, aut ſplendentes: uel Syriacè recedentes, aut pecuniæ. In gene. 14. a. 5, non eſt nomen propriũ: LXX enim, gentes fortes, Chaldæus interpres robuſtos, interpretantur: quod & annotauit Hieronymus in quæſtionibus in Geneſin, dicens ſic debere legi in eo loco, Et robuſtos cum Ham, ut ſit proprium loci: non autem legatur in eis.

[redacted]

PER THOMAM GVARINVM, ANNO M. D. LXIII.

Series Chartarum.

a. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy.

Omnes terniones, præter A. PP. Qq duerniones, & Xx Yy. quaterniones.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google